Mlr. F.
59/I.

SZÉCSÉNYI FE
KOLOSTOR PÉCSE

Centimetres
TIFFEN Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black

AZ VASAR=NAPOKRA=VA=LO PREDIKATZI OKNAK ELSŐ RESZE.

ADVENT EL=Sŏ VASARNAPIATOL-FOGVA SZ. HAromság Vasárnapjáig.

IRTA

AZ HIVEK VIGASZTALASAra és Jobbúlasára.

AZ JESUS-ALATT VITEZkedő Társaság-béli

NAGY-SZOMBATI

KALDI GYORGY

PAP.

NYOMTATTA POSONYBAN RIKESZ MIHALY, M.DC.XXXI. Esztendőben.

AZ VASAR-NAPOKRA-VALO PREDIKATZI

OKNAK

ELSŐ RESZE.

ADVENT ELSŐ VASARNAPIATOL-FOGVA SZ. HAromság Vasárnapjáig.

IRTA

AZ HIVEK VIGASZTALASAra és Jobbúlasára.

AZ JESUS-ALATT VITEZkedő Társaság-béli

NAGY-SZOMBATI

KALDI GYORGY

PAP.

NYOMTATTA POSONYBAN RIKESZ MIHALY, M. DC. XXXI. Esztendőben.

Urunk ő-maga predikállottta az Evangéliomot.

Matth. 4, 23. *Körül járja vala* JESUS *egész Galileát, tanítván az ő Synagógájokban, és prædikálván az Országh Evangeliomát. Matth.* 9, 53. *Körül-járja vala* JESUS *mind a' Városokat és Kastélyokat, tanítván az ő Synagógájokbã, és predikálván az Országh Evangéliomát.*

Mar. 1, 14. *Galileába jöve* JESUS, *predikálván az Isten Országa Evangeliomát, és mondván: Mivelhogy bé-tölt az idő, és el-közelgetett az Isten Országa: Penitentziát tartsatok, és hidgyetek az Evangéliomnak.*

Az Apostolokkal-is predikáltatta.

Mar. 16, 15. 20. *El-menvén az egész Világra; predikállyátok az Evangéliomot minden teremtett-állatnak.*

Actor. 15, 7. *Mónda Péter: Az Isten mi-közzénk választott, hogy az én szám-által hallyák a' Pogányok az Evangéliomnak igéjét, és hidgyenek.*

Rom. 1, 1. *Pál a' JESUS Krístus szolgája, hívattatott Apostol, választatott az Isten Evangéliomára.*

Az Apostolok predikállották.

Actor. 20, 24. *Semmitől nem félek: se drágábnak nem tartom a' lelkemet magamnál; csak hogy el-végezzem az én futásomat, és az Igének szolgáltatását, mellyet az Ur* JESUStól *vöttem, hogy bizonyságot tegyek az Isten Malasztyának Evangéliomáról.*

Rom. 1, 16. *Nem szégyenlem az Evangéliomot: Mert Istennek ereje minden hivőknek üdvösségére.*

Rom. 15, 19. *Jerusalemtől-fogva körösz-körül mind Illyriáig, tellyesen el-hirdettem a' Krístus Evangeliomát.*

1. *Corinth.* 4, 15. *A' Krístus* JESUSban *az Evangélium-által én szültelek titeket.*

1. *Thessal.* 2, 9. *Éjjel és nappal munkálkodván, hogy valakit közzületek meg ne terhelnénk, predikállottuk köztetek az Isten Evangeliomát.*

M. T. AKAD. KÖNYVTÁRA
Növedéknapló
1930. sz. 2277.

AZ SZENTSÉGES ROMAI ANYASZENTEGYHÁZ CARDINALLYÁNAK Pazmány Péternek, Esztergami Érseknek, Magyarország Primásának, és fő Cancellariusának, a' Fölséges Második FERDINAND Romai Császárnak, és Magyar-országi Királynak belső Tanácsának, &c.

Alázatos szolgálattyát, és Istени imádságát, ajánlya.

NInt-hogy Sz. Pál szokatlan dolognak jelentette, hogy a' ki szőlőt plantál, annak gyümölcséből ne egyék: én-is illetlennek ítéltem, Nagyságos Uram, a' Nagyságodtól plantált Szőlőnek zengéjével egyebek előtt Nagyságodnak nem kedveskedni: fő-képpen tudván, hogy a' gyümölcsnek valamennyire fojtos zengéje-is kedvesb újságúl, a' későn meg-ért gyümölcsnél. Egy jeles Szőlőt kezdett Nagyod plantálni Magyar-országnak fő Városában, Posonyban, a' mi leg-kissebb Szerzetünk Collegiumát: azt nem chak fondamentomból, szép modgyával kezdvén fel-épitteni, hanem annak elegséges jövedelmet-is rendelvén; a' végre kétség nélkül, hogy a' Keresztyén Anyaszentegyház, idő jártában, annak külömb-külömb-féle gyümölcsivel taplálttatnék. 1. Cor. 9. 7.

Ennek a' Nagyod Collegiumának, mioltától-fogva az én Előttem-járóimtól gond-viselőjévé rendeltettem; és meg-tapasztaltam, hogy Nagyod azoknak érdemem-fölött-valo tetszését javallotta: azon igyekeztem, hogy Nagyod annak gyümölcsét ne későbben látná, hogy-sem munkájában véget vetne: reménlvén, hogy, ha éretlenségeért nem volna-is, a' Nagyod méltóságához-képest igen jo-izű, mindazáltal újságáért nem lenne szintén meg-vetendő.

Alkalmas ideje vagyon, N. Uram, hogy, harminez-négy esztendőtől-fogva külömb-külömb helyeken tött Predikátziómat, irásba kezdettem foglalni; akkor tudni illik, midőn Hazánkban támadott fergeteg miatt, a' szomszéd Tartományokban kellett mulatnom: a' végre, hogy, ha többé szerelmes Hazámnak eleven nyelvel nem szolgálhatnék, irásommal szolgálnék; és a' mivel imitt amott kevés atyámfiait oktattam, ha az Istennek és a' Superioroknak tetszenék, azt ki-nyomtattatván, a' Kereszteyének vigasztalására, közönségessé tennem. A' míg azokat irtam, és rendbe vöttem, fő-képpen a' Béchi és Grécz Collegiumokban történt lakásom: de ki-nyomtatására chak akkor érkeztem, midőn Hazánkba tértem, a' Nagyod Posonyi Collegiumában le-telepedtem.

Gondolkodván pedig arról, közönséges szokás-szerént, kinek kellene az Első részét ajánlanom: Sz. Pálnak elő-hozott mondása, chak nem kézen-fogva vezetett Nagodhoz; és arra intett, hogy a' Szőlőnek rengésével, annak fő gazdájának és plantálójának kedveskedgyem. mellyet örömest és jó kedvel megcselekedtem: azt kívánván, hogy a' kegyes Isten Nagyságodat addig éltesse, míg azon Szőlőjének több, jobb, és érettebb gyümölcsét lássa, látván örvendezzen, hogy nem haszontalanúl költött és fáradott a' Pásonyi Collegiumnak fel-állatásában.

De ha ez nem lett-volna-is, más jeles Okokból kívántatott-volna, hogy é' kichiny munkámat a' Nagyságod báchülletes neve-alatt ereszteném-ki. Mert, hogy Nagdnak Cardinali új méltóságáról ne szóllyak, mellyel a' meg-nyomorodott Hazánk-béli Egyházi fejedelmeket, nem chak meg-halad od', hanem vigasztalod-is, és bátorítod; ha az érdemnek, a' mint illik, helye vagyon, Nagyságodnál Magyar-országban érdemesbet nem találtam, sem a' Keresztyén Anyaszentegyházhoz-, sem a' mi kichiny Szerzetünkhöz-képest. mellyet akár-ki-is örömest meg-enged, ha a' szeme-világát az irigységnek hályogja el nem fogta, vagy a' kevélységnek és tisztességh-ki-vánásnak pora el nem lepte.

Az Anyaszentegyházhoz-képest ugyan: mert a' mi időnkben, fő-képpen Nag.od nem szánta azért költségét és fáradságát. Mert, hogy ne emlékezzem eleven nyel-vel-való bőlch Predikátzióidról, mellyeket, nem chak a' Hívek nagy sírvók vigasztalásával, hanem a' Pártosok-is álmélkodással halgattak: Nyil-ván vannak, Elsőben, mindeneknél, a' Nagyságod ki-nyomtattatott jeles és hasznos Könyvei: mellyekkel az igaz Hiveket, aitatosságra indítottad; az ingadozókat, és el-eső-félben-valókat, meg-vastagítottad; az el-tévelyedteket, az igaz útra vezetted; a' hitetőket, meg-szégyenítetted.

Másodszor: Nyil-ván vannak a' Seminariumok, mellyeket magad költségével fundáltál, mind az Egyházi rendnek tudós és Isten-félő emberekkel-való gyarapodására, 's mind a' Nemes ifiaknak a' szép tudományokban, és az igaz Hittel egy-ütt a' ló erkölchökben-való fel-nevelésére: mellyekből azt a' gyümölchöt reménlyük, hogy a' régi igaz Keresztyén hitnek és életnek, nagy elő-menetele lészen szerelmes Hazánkban, az Újítók tévelygési- és gonoszsági-ellen. Ezzel pedig Nagd nem chak örök emlekezetre-való jo hírt-nevet szerzett magának, hanem a' több Egyházi embereknek-is jo példát adott, hogy értekök-szerént, hasonló jeles dolgokra igyekezzenek. Melynek-valóságos láttattya-is vagyon: mert azt merem mondani, hogy soha a' Magyar-országi Prælátusok, állapattyokhoz-képest, annyi ifiakat nem tanittattak, mint a' Nagd Seminariumnak fel-állatásitól-fogva tanittatnak; hogy azok-által, az igaz es üdvözítő Hit, és minden Igasság, a' tévelygéseknek zsupra-után, Hazánkban ne-vekedgyék.

Harmadszor: Nyil-van vannak a Templomoknak mind meg-újítási, 's mind fondamentomból-való fel-építési. Mert, hogy most egyebekről ne szóllyak, az Érsek-Újvári szép Kalastromot, Templomával-eggyütt, Nagd maga költségével vitte végbe, és a' Sz. Ferencz Szerzetiből, jeles munkásokat helybeztetett

belé je:

beléje: kik mind az Istent szünetlenül dicherik, 's mind felebaráttyokat fáradhatatlanul segétik; és mind tanitásokkal, 's mind példájokkal az örök boldogságba vezetik.

Negyedszer: Nyilván vagyon, mennyit fáradott Nag^od az Egyházi rendért; nem chak a' végre, hogy régi szép szabadsága és méltósága, mellyet a' Pártosok tellyességgel el akarták sillyeszteni, helyére állana; vagy a' hol helyén vólt, abban meg-maradna: hanem fö-képpen, hogy ki-ki hivatallyában fedhetetlenül el-járna, és az ellen-mondoknak szájokat bédugná. Melly fáradságnak, olly gyümölchet láttyuk sok jeles, tudos, és vigyazó ifiu Papokban, hogy, ha a' mostani állapatbã, melyben Isten-után Nagyságod helyheztette, meg-maradnak, soha a' mi szerelmes Hazánk azokat a' nyomoruságokat nem láttya, mellyekben ez el-múlt időkben torkig uszott: azért, hogy mikor alunnának az emberek, el-jött az ellenség, és az igaz Tudománynak tiszta buzáját, sok hamis vélekedésekkel meg-konkolyositotta.

Nem szóllok, hogy hosz szú és szós beszédemet unalmassá Nag^nál ne tegyem, a' sok bölch találmányokról, és okos tanátsokról: mellyeket Nagyságod úgy rendeli Hazánknak javára, igaz Koronás Királyunk méltóságának meg-maradására, és azzal-ellenkező nyughatatlan elméknek meg-zabolázására, hogy nem chak a' Fejedelmeknél, és azok híveinel nyertel szeretetet és böchülletet, hanẽ azok ellenséginél-is dicheretet érdemlettel: kik, noha bánták hogy hamis ügyökben elö nem mehettek, mindazáltal meg-vallották, hogy heába vettetik a' hálo a' szemes madarak eleibe.

Nagyságodnak a' mi Szerzetünkhöz-valo érdeméröl sokat szólhatnék: de, mint-hogy mindeneknél tudva vagyon, chak a' háládatlanságnak el-kerülésé-ért, emlekezem arról egy szóval. Az Isten-, és az Isten-felö Fejedelmek-után, Nag^od fö oka, hogy Magyar-országban, nem már ket helyen, mint a' Háboruság-elött, hanem négy helyen vagyon Collegium ban lakásunk. Mert a' Posonyi Collegium ot, Nag^od fundalta; a' Nagy-Szombatit, chak nem egyedül táplalta; a' Györit, olly karba jutatta, mellyet kevesen remellettek, de sokan chodálnak; a' Homonnait, helyére állatta. Igyekezetinek határát killyebb-is terjesztette-volna, ha azt nemellyek, a' kiktöl segétséget kellett volna várni, által nem gátolták-volna. de a' jó akarat-is, dicheretet és jutalmat érdemel, a' hol a' végbe-vitel nem mi-rajtunk múlik. és a' kegyes Isten, ki ingyen-valo jó-voltából önti az ember szívébe a' jó akaratot és szándékot, a' véghez-vitelre-is erőt ád, midön idejet láttya.

Az-is a' Nag^od hozzánk-valo jó akarattyának bizonyos jele, hogy a' minémü Seminarium okban Alumnus it helyheztette, azoknak gond-viselését nagy részre a' mi Szerzetünknek engedte: olly reménségben lévén felöle, hogy a' Nag^od Istenes szándékát meg nem késleli, hanem inkább ereje-szerént eleszti és neveli. és naponként láttyuk, 's kezünkel tapasztallyuk, hogy az Istennek segétö malasztya, mind minket reá segét hogy Nag^nak kedvessen szolgállyunk; 's mind Nag^nak útat nyit, újabb-újabb eszközöknek fel-találasára, hogy többet szolgáltasson velünk.

Ez a' Nag^od hozzánk-valo Atyai szeretete, mint-hogy közönséges, hely-,

és személy-válogatás-nélkül-valo. Es a' Helyekhez-képest, nē chak a' Magyar-országi Collegium*okra terjedett, hanē a' Béchi és Romai Házakat, és egyéb Tartományokban-valo* Collegium*okat-is magához kapcholta, és azoknak-is gyakorta segétséget nyújtott: a' Személyekhez-képest pedig, nem chak azokhoz mutatta kegyességét, kiket vagy a' tudománynak nagy-volta, vagy egyéb Isteni ajándékok kedvesékké tehettenek, hanem én-hozzám-is leg-kissebhez. Mert, a' Szent Bibliának, mellyet én a' régi Deák bötüből Magyarrá fordítottam, ki-nyomtatását, nem chak keze-írásával meg-engedte és javallotta, hanem, hogy hamarébb végbe menne, az igaz Hitnek óltalmára, és gyarapodására, bőv költséggel-is segétette.*

Az-okáért jó reménségben vagyok, hogy e' kichiny ajándékomat-is jó neven vészi: nem a' maga méltóságát tekintvén, melyhez illendöt én nem adhattam, hanem az én Nag^hez^-valo kötelességemet; melynek úgy igyekeztem meg-felelni, a' mint erömmel fel-érhettem: azt szívem-szerént kivánván, hogy, mi-képpen a' Hajnali chillag az ö fel-kelésével, a' Napnak közel-létet jelenti; és az embereket addig gyönyörködteti, míg a' Nap fel nem kél; az-után pedig olly látatlanná lészen, hogy minnyájan egyedül a' Napra fordíttyák szemöket: úgy az én Predikátziós könyvem, melynek a' Nag^od^ szárnya-alatt keresék óltalmat, elöl-járo követe légyen a' Nag^od^ Predikátziós könyvének, melynek ki-nyomtatására igyekezik Nag^od^: úgy hogy, az el-érkezvén, chak annak légyen kelete; minnyájan azt kedvellyék és keressék; és minnyájan velem eggyütt abból tanúllyák-meg, mint kellessék a' gonosztól el-távozni, és a' jót követni. Nagyságodat pedig a' kegyes Isten sokáig eltesse, az ö szent nevének tisztességére, a' Keresztyén Anyaszentegyháznak épülésére, meg-nyomorodott Hazánknak elömenetelére, árváknak és ügye-fogyott szegényeknek vigasztalására, és minden tévelygéseknek ki-gyomlásására: míglen Nagyságodnak sok jó-téteményiért, az igaz Bíro, jó meg-tömött, meg-rázott, és ki-folyó mértéket adgyon kebelében, az örök boldogságban. Amen.

A'JESUS Zászlója alatt vitézkedö
Társaság-béli

KALDI GYÖRGY
PAP.

ELÖL-

ELŐL-JARO BESZÉD,

AZ KERESZTYEN OLVASOHOZ,

KINEK A'MINDENHATO ISTENTŐL, AZ Ő SZENT FIANAK, AZ EŰDVŐZITŐ KRISTUS JESUSNAK érdeméért, a'Szent Lélek-által minden áldásokat kiván, és Irásának Okait adgya.

MIVELHOGY AZ IRGALMASSAGOKNAK Attya, és minden-vigaſztalásnak Istene[a], ki a'mi alkotmányunkat ismeri[b], és *minden embert üdvözülni akar, és az igazság ismeretire jutni*[c], *parancholatot adott kinek-kinek az ő felebarátya-felől*[d]; hogy, tudni illik, ereje- és hivatallya-szerént segétſe, és gondgyát viſellye; úgy hogy, a'ki azt el-múlattya, Szent Pálnak ama' kemény ſententziáját várhattya fejére: *Ha ki az övéire, és ſő-képpen háza-népére gondot nem viſel, a'Hitet meg-tagadta, és a'hitetlennél alább-való*: valóságoſſan vígyázniok kell a'Lelki-páſztoroknak, kiket Isten az ő Nyájának gond-viſelőivé válaſztott, hogy hivatallyokban hiven el-járjanak, és tiſztőknek valóban meg-felellyenek. Mert, hogy az a'gond-viſelés, mellyel felebarátunknak tartozunk, főképpen a'Lelki dolgokat nézze, mellyeknek jó rendeléséből függ az örök Boldogság, a'melyre teremtetett az ember: abból ki-tetſzik, hogy Szent Pál azt, Püſpöknek, és Lelki-páſztornak irta; kinek illyen, nem a'világi gond-viſelést kivánnya, hanem ſő-képpen a'lelkit.

Értvén ezt, a'mi kiſded Szerzetünknek fundálója Szent *Ignatius*, nékünk fejeinként, azt vetette-fel határúl[f]; hogy, ne chak magunk üdvősségére, és tekélletességére igyekezzünk az Isten malaſztyával; hanem azon Malaſztnak erejével, felebarátunk üdvősségét és tekélletességét-is ſzorgalmatoſſan kereſsük: értſed, ki-ki az Istentől vött girája-ſzerént, vagy eleven ſzóval-valo tanitáſſal, vagy irásban foglalt oktatáſſal, vagy jó példa-adáſſal. Ezt akarta elénkbe adni a'mi kegyes Üdvőzítőnk ama' ſzép példa-beſzéddel, melyben a' ſzolgák-közibe oſztott lelki Girákról ſzóllott[g]: és azt jelétette, hogy a'ſzorgalmatos ſzolgáknak, kik a'Girákkal haſznoſsá kereskedtek, nagy jutalmok léſzen; a'reſteknek pedig, kik azokat haſzontalánúl el-rejtették, kemény büntetésök. Mellyről példáival, Urunk nem ajánlotta a'pénznek ſzorgalmatos keresését, melyre az emberek tanitáſ-nélkül-is fölötte vígyázók, és gyorſak; hanem a' Lelki jóknak, a'mellyeket kevesen böchülnek úgy a'mint illenének, és követközendő-képpen nem-is keresnek, olly buzgósággal a'mellyel kivántatnak.

Ezt én meg-gondolván, az Istentől nékem engedtetett kichiny girát el nem akartam rejteni; hanem azzal, az én Előttem-járóimnak jó tetſzése- és paranchsolattya-ſzerént, kereskedni igyekeztem, hogy eggyügyű tanitáſommal, a'Híveket jóra éſztőnözném, és a'gondoſztól el-idegeniteném: remélvén, hogy a'kegyes *Isten, a'ki gazdag az irgalmaſságban*[h], és a'mi javaink-nélkül nem ſzükölkődik[i]: az ő végetetlen jó-vóltából, az én kevés és chekély munkámat ſem veti-meg, mivelhogy a'ſzegény özvegy-aſzſzonytól a'két kis fillyért-is jó

a 2. Corin. 1, 3.
b Pſ. 102, 14.
c 1. Timo. 2. 4.
d Eccli. 17. 12.
e 1. Timo. 5. 8.
f In Exam. c. 1. §. 2.
g Matth. 25, 14. Luc. 19. 15.
h Epheſ. 2. 4.
i Pſal. 15. 2.

néven vőtte *. Es mint-hogy az idő el-jár, és a'predikállásra-való erőmhöz sokáig nem bízhatom; sőt Sz. Péterrel azt-is mondhatom [l], hogy hamar le-tétetik az én hajlékom, mely, hatvan esztendőhöz közölgetvén, kűnnyen meghanyatlik: arra forditottam gondolatomat, hogy a'mivel éltemben, harmincz-négy esztendőtül-fogva, eggyűtt-is másütt-is predikálván, oktattam a'Híveket, azt Irásbá foglalnám, és hóltom-után-is jóra emlekeztetvén, használhatnék nékik. Melly Irásnak ki-nyomtatásában, nóha nem kevés munkám és bajom vólt; mindazáltal, bizonyos Okokért, azt-is őrőmest fel-vállaltam, és Isten segétségével hozzá kezdettem.

* Luc. 21. 2. 1. 2. Pet. 1. 14.

Első Oka az vólt, Hogy szerelmes Hazámnak szűkségét láttam; és olly szűkségét, melynél nem tudom ha nagyobb lehet. Mert, mióltától-fogva, mind a'Gonoszoknak bűntetéseért, 's mind az Igazaknak meg-próbálásáért, meg-engedte az Isten, a'mi meg-nyomorodott Hazánkban, a'Tévelygéseknek el-áradását: az igaz Tanitók igen meg-kevesedtek, és-chak imitt-amott találtatnak; úgy hogy predikállásokkal nem mindenütt szolgálhatnak: hogy pedig irásokkal támogassák, és bátorittsák a'Híveket, vagy a'botránkozástól óltalmazzák; sok foglalatosságokért, vagy költségtelenségőkért, vagy egyéb okokért nem érkeznek. Ebből az követkőzött, hogy az egész Keresztyénségben, alig vagyon olly Nemzetség, melynek oktatására, és lelki épülésére, maga nyelven-valo nyomtatott könyvek, kevésbek légyenek mint a'Nemes Magyar Nemzetnek. Ezt a'fogyatkozást, *Superiori*mnak engedelméből, valami részből helyére akarván hozni: azóltától-fogva, hogy Hazánk, a'sok támadásmiatt, chák nem fenékkel fel-fordult; elsőben, a'Szent Bibliát Magyar nyelvre forditottam: az-után, alkalmas-számu Predikatziókat irtam, hogy a'távúllévő Atyámfiait-is segéteném, a'kikhez személyem-szerént nem mehetek.

Második Oka az; Hogy példát adnék azoknak, kiknek Isten több girát adott hogy-sem én-nékem: és arra ösztönözném őket, hogy Szent Péternek szép intését követnék [m]: *Mindenitek a'mint vőtte az ajándékot, azt egy-más-között szolgáltatván, mint az Istennek sok-féle ajándékinak jó sáfári.* Mert, a'kiket Isten több erővel, és jobb elmével szeretett, látván az én gyarló erőmnek, és chekély elmémnek kevés és izetlen gyűmölchét, úgy ókoskodhatnak, mint hajdan egy túdós, de a'predikállásban szókatlan ember ókoskodott: ki, sokáig nem birhatta reá magát hogy Magyarúl predikállana, de más Predikatzióját figyelmessen halgatta. és eszébe vévén, hogy annak tanítását az eggyűgyű halgatók kedvessen és hasznossan vőtték, magában imigyen beszélgetett: Ugy tetszik, hogy, ha reá tanúlnék, hasonló dolgokat én-is mondhatnék: az-okáért, meggyőzőm a'haszontalan szemérmetességet, és az eggyűgyű halgatók-előtt predikállani kezdek. Ugy chelekedett, és eszébe vőtte, hogy nem heába munkálkodott. és el-tekélvén magában, hogy az-után az Istentől vőtt girát a'földbe nem ássa, rövid időben olly Predikátorrá vált, kihez hasonlót tellyes életemben keveset hallottam. és valamennyiszer hallottam, nem chak meg nem úntam, de mindenkor tovább-is kivántam hallani. Igy ókoskodhatnának, mondám, azok-is, kiket az Isten jeles szép ajándékival meg-látogatott: és olvasván az én eggyűgyű irásomat, arra igyekezhetnének, hogy annál-is jobbat, vagy alkalmatosbat irnának; mellyel magoknak nagy jutalmat nyerhetnének az Istentől. Mert, a'mint Danielnél olvassuk [n], *A'kik túdóssak lésznek, tündöklení-fognak mint az Erősségnek fényessége: és a'kik az igazságra oktatnák sokakat, mint a'chillagok örökkön örökké.* Urunk pedig azt mondotta [o], hogy; *A'ki a'Törvényt meg chelekeszi, és taníttya, az Nagynak hivattatik Mennyeknek országában.* Házájoknak pedig sokat használnának: mert az Irás tovább tart, és messzebb kiterjed a'szóllásnál, és egy időben sok helyeken foganatos.

m 1. Petri 4. 10.

n Dan. 12. 3.

o Matth. 5. 19.

Harma-

Harmadik Oka az; Hogy, nyilván tudtam, hogy sok Keresztyének találtattak, nem chak Magyar-országban és Erdélyben, hanem a' Pogány birodalmában-is, kik az Istenben el-nyugott *Telegdi Miklós*nak Pechi Püspöknek, Magyar nyelven írott Predikatziói val, igen segétették magokat, és azoknak olvasása-által az igaz Keresztyén Hitben nem chak meg-maradtak, hanem ugyan gyarapodtak-is, sőt egyebeket-is jó útba igazítottak. Látván azért, hogy a' Telegdi Könyvei igen el-fogytak, és drága pénzel sem tehetni szert azokra: azt ítéltem, hogy míg azokat újobban ki-nyomtattyák, az én kisded munkámmal élhetnek az eggyügyű Keresztyének: és lévén mit olvasniok, és mihen magokat foglalniok, nem kívánnyák a' Pártos atyafiak könyveit magok veszedelmével forgatni. Mert, noha nem ítélem, hogy az én Irásommal akárki-is lelki gyomrát bé-tölthesse: mindazáltal vélem, hogy valamennyire tengetheti magát, és neminémű-képpen kívánságra gérjesztheti. mint némelly kűnyű étkek, nem szintén elégíthetik-meg az éh gyomrot; mindazáltal, a' jobb és egésségesb eledeleknek kívánságára élesztheti.

Negyedik Oka az; Hogy nem kevés jó akaróim kívánták tőlem, hogy, a' minémű Predikatziói mat eleven szóval hallották, és kedvellették, azokat olvashatnák-is; remélvén, hogy az nem lenne szintén gyűmölchtelen. Kiknek hozzám-való jó akarattyokból származott kívánságokat, nem illett meg-vetnem; hanem, ha egyébbel nem-is, hasonló jó akarattal kellett annak meg-felelnem; mint hogy a' Poëtánál azt olvastam: *Si desiat vires, tamen est laudanda voluntas: In rebus magnis, & voluisse satest*: az-az, A' hol az erő meg-fogyatkozik, dichéretes az akarat-is: melly a' nagy dolgokban elégséges-is. E' munkámmal pedig, az eggűgyű Keresztyéneknek igyekeztem leg-inkább szolgálni, kiknek nem szűkséges az igen mély tudomány, sem az el-rejtett dolgoknak nyughatatlan visgálása, hanem elégséges az igaz Hitről, és a' Jó erkölchökről-való világos tanúság, mind a' gonosznak el-távoztatására, 's mind a' Jószágos chelekedeteknek gyakorlására-a' melly Két dolog, fel-tött czélom vólt minden Irásomban: tudván, hogy az üdvösségre, a' mint elégséges, úgy szűkséges-is az a' két dolog; az igaz Hit, és a' Parancholatoknak tekélletes meg-tartása: vagy, a' mint Sz. Pál beszéll[p], *A' Hit melly a' Szeretet által műkálkodik.* E' Két dolgot gyakorta egybe-foglallya azon Szent Pál: mert, magáról beszélvén, azt mondotta az Asiaiaknak[q]: *Semmi hasznos dolgot meg nem vontam, hogy néktek ne hirdetném, bizonyítván a' Sidóknak és a' Pogányoknak az Istenhez-valo penitentziát, és a' mi Urunk* JESVS *Kristusban-valo Hitet.* Timótheust-is arra intette; hogy[r] *Az igaz igének formáját meg-tartsa, a' Hitben, és Szeretetben.* és[s]; hogy *Jó vitézséget vitézkedgyék, Hiti lévén és jó Lelki-ismérete.* mivelhogy magán a' Hit nem elégséges: sőt, a' mint ugyan ottan mondgya, *Némellyek meg-vetvén* a' jó Lelki-ismeretet, *a' Hit hajójából is ki-estek.* E' Két dolognak fő eszköze az Isten Igéje. Mert, a' mint Sz. Pál írja[t], *A' Hit a' hallásból vagyon, a' hallás pedig a' Kristus igéje-által.* De azt nem elég hallani, vagy olvasni, hanem meg-is kell őrizni: mert nyilván mondotta Urunk[u]; hogy, *Bóldogok, a' kik az Isten igéjét halgattyák, és meg-őrizik azt.* Az-okáért, ki-ki gondot visellyen magára, és az Isten igéjének halgatását el ne múlassa: hanem annak szorgalmatos halgatásából, meg-tanúllya mint kellessék életét rendelni. mert a' tudatlanság, meg nem menti; hanem, a' mint Szent Pál mondgya,[x] *Ha ki nem túd, ő sem lészen tudva.* és a' mit meg-tanúl, azt meg-is chelekedgye: mert, a' mint Urunk mondotta[y]; *A' szolga a' ki tudta az Ura akarattyát, és el nem készült, és nem chelekedett annak akarattya-szerént, sokkal verettetik.*

Bizonyos dolog, hogy a' Szent Pál mondása-szerént,[z] *Az Evangeliom Istennek ereje, minden hívőnek üdvösségére.* De michoda hívőnek: Annak-e, a' ki chak

[p] Gal. 5. 6.
[q] Act. 20. 20.
[r] 2. Tim. 1. 13.
[s] 1. Tim. 1. 18. 19.
[t] Rom. 10. 17.
[u] Luc. 11. 28.
[x] 1. Cor. 14. 38.
[y] Luc. 12. 47.
[z] Rom. 1. 16.

egy-általlyába hiszi-a'mit hall? Bizony nem; hanem a'ki szorgalmatossan végbe viszi a'mit hiszen, és a'Jószágos chelekedetekben napon-ként gyarapodik és nevekedik. Mert ugyan-ottan azt mondgya Sz. Pál az Evangéliomról[a]; hogy *Az Isten igassága abban jelentetik-meg Hitből Hitre:* az-az, a'mint Aranyszája Szent János magyarázza[b]; Az el-kezdőknek Hitiből, az elébb-ménőknek, vagy gyarapodóknak Hitire. Mert *Az Isten igassága*, az életnek ártatlansága, és tekélletessége, mellyet Isten mi-tőlünk, mint hivőktől kíván; mellyet az ő Szent Fia-által nékünk meg-jelentett; mellyet az Istennek Szent Lelke-által adatott Malaszt mi-bennünk chelekeszik: hogy semmi métségnek helye ne lehessen, se a'tudatlanságból, mint-ha valaki nem tudná mit kívánnyon az Isten; se gyarlóságból, mint-ha azt végbe nem vihetné a'mit az Isten akar. Az Isten igassága pedig, úgy jelentetik-meg az Evangeliomban; hogy, a'kik azt el-mulattyák, vagy külömbet chelekesznek, azokat nem biztattya, hanem örök kárhozattal fenyegeti. azért Szent Pál, azt vetette utánna az előbbi mondásnak[c]: *Mert meg-jelentetik az Isten haragja menyből* (kétség-nélkül az Evangéliom-által,) *azoknak az embereknek istentelenségén és hamisságán, a'kik az Isten igasságát a'hamisságban tartóztattyák:* az-az, a'kik értik az igasságot, és külső-képpen úgy viselik magokat, mint-ha azt követnék: de az istentelenséggel, és hamissággal, melyben torkig úsznak, az Igasságot vádollyák, és vádolván tartóztattyák; akadékot szerezvén sokaknak, hogy azt szabadon ne gyakorolhassák. Ezekre, az Evangéliom az Isten haragját jelenti menyből, a'mint sok mondásiból ki-tetszik. Nem Mennyei harag-e, a'mit Szent Máténál olvasunk[d]: *Meg-haraguván az Ura* (az álnok szolgára,) *a'hóhéroknak adá ötet, míg nem meg-fizetne minden adosságot.* mivelhogy az atyafiúi Szeretetnek törvényét meg-szegte, minek-utánna az ő adósságát az Ura meg-engedte. Es[e]: *Meg-kötözvén kezeit és lábait, vessétek ötet a'külső setétségre.* mivelhogy az Isten Fia menyegzőjében letelepedett, de nem vólt menyegzős ruhája. Es[f]: *A'haszontalan szolgát vessétek a'külső setétségre.* mivelhogy az Istentől vött ajándékokkal, nem élt maga, és egyebek hasznára. Es[g]: *Senki ama' férfiak-közzül a'kik hívattattak, meg nem kóstollya az én Vacborámat.* mivelhogy, vagy a'kevélység-, vagy a'fösvénység-, vagy a'testi gyönyörűség-miatt, az Evangéliomi tekélletességet el-benyélik. Igy azért, a'melly Evangéliomot az Apostolok predikállottak, az az Istennek hatalmas ereje és észköze, melly-által üdvözíteni akar bennünket, ha abban foglaltatott Igasságot követtyük, és attól kárhoztattatott hamisságot el-távoztattyuk. Mivelhogy, a'mint Szent Pál irja[h]; *Meg-jelent a'mi üdvözítő Istenünk kegyelme minden embereknek, oktatván minket, hogy meg-tagadván az istentelenséget, és a'világi kívánságokat, józanon, és igazán, és áitatossan éllyünk e'világon, várván a'boldog reménséget, és a'Nagy Isten, 's a'mi üdvözítő* JESVS *Kristusunk dichősségének el-jövetelét.* Ezt tanittya az egész Evangéliom, de rövideden, és mint egy sommában. Mert Kristus Urunk, *A'kiben a'bölcheségnek és tudománynak minden kinchei el-rejtve vóltak*[i], kevés igékkel sokat mondott: rövid Predikatziókban, és példa-beszédekben, számlálhatatlan dolgokat foglalt; mellyeket a'Tanítók, a'Hívek hasznára, bővebben, és több szóval meg-magyaráznak: kiknek nyomdokit igyekeztem én-is követni e'Predikatzióknak irásában.

Tudván pedig azt, hogy közönségessen a'külömböztetés, vagy változtatás, gyönyörködteti az embereket; úgy hogy, a'kinek arra módgya vagyon, el nem múlattya, hanem, mind asztalánál étkeit, mind öltözetiben ruháit, 's mind útában lovait változtattya: hogy ne kelletnék minden esztendőben azó Predikatziókat úpakodva olvasni, vagy halgatni, chák nem minden Evangéliomra három Predikátziót irtam; hogy, a'ki akarja, esztendőnként változ-

[a] Vers. 17.
[b] In eum locum.
[c] Rom. 1. 18.
[d] Matth. 18. 34.
[e] Matth. 22. 13.
[f] Matth. 25. 30.
[g] Luc. 14. 24.
[h] Tit. 2. 11.
[i] Col. 2. 30.

Varietas delectat.

tathaſſa, és újab-újabb tanuságokat találljon. Ugyan-azon okból, a' Predikatziókban-is nem mindenkor egy módot követtem, hanem azt-is külömböztettem, a'mint a'figyelmetes Olvasó eſzébe veheti. Tudván azt-is, hogy, a'régi példa-beſzéd-ſzerént, a'járt útat a'járatlanért nem kell el-hagyni: nem akartam ſemmi olly formát és módot követni, mellyet a'régi Tanitóknál nem találtam-vólna; és azt ítéltem, hogy a'mi bátorságoſb, gyakorta haſznoſb-is.

Noha pedig némelly hegyeſ-elméjű emberek azt ſzokták mondani; hogy, a'ki ſzokatlan dolgot nem próbál, vagy nem ſzerencſélteti magát, nem vitéz: mindazáltal én, más példa-beſzéd-ſzerént, azt vélem, hogy nem vitéz, a'ki bolondúl véſz: és az, el nem kerüli a'bolond nevet, a'ki maga veſzedelmével járatlan útra indúl; és, által-útat kereſvén, kerülőbe akad. Azért, a'ki ſzokatlan dolgot próbál, vagy járatlan úton indúl-el, lehet hogy ſokat nyér; de ſokat-is veſzthet: a'ki pedig a'járt útat követi; nyerhet-is, 's nem-is veſzthet, és minden-képpen helyén vagyon dolga.

Annak-okáért, én-magam elméjéhez keveſet bízván, eleitől-fogva nem igyekeztem a'Predikatziókat, a'magá köntöſe újából ki-rázni, hanem azoknak könyvökkel éltem, a'kiket a'Kereſztyén Anyaſzentegyház-béli Tanitók, és Prælátuſok, Iſten-félő és túdós embereknek tartottak, és tartnak: és azokból, eggyütt-is máſutt-is bátorságoſsá azt ſzedegettem, a'mivel halgatóimnak haſználhattam. Az Udvari ékeſszólláſra, ſem nem érkeztem, ſem nem erőlködtem: nem gondolván azokkal, kik az eggyügyű igaz Tudományt nem kedvellik, hanem *viſzketőſűlök lévén*, az emberi bölcheségnek ezapragos ígéibe gyönyörködnek; hanem, azoknak igyekezvén ſzolgálni, kik az Iſten Igéjének halgatáſából, vagy olvaſáſából, vagy életőket akarják meg-jobbítani, vagy az el-kezdett jóban kivánnak gyarapodni. 2. Timot. 4. 4.

Kérem azért a'Kereſztyén Olvasót, hogy e'kevés munkámat jó néven vegye: sőt, ha mi darabost talál-is iráſomban, kegyeſſen jóra magyarázza. Mert, noha ſzánt-ſzándékkal ſemmi botránkoztatót nem írtam, ſe magam feje találmányát nem követtem: mindazáltal, chak olly embernek iſmérem magamat, a'ki, nem tudhatván mindent, hajlandó a'botláſra. Ha pedig vélekedéſem-kivül, valami olly találtatnék iráſomban, melly nem eggyezne a'Közönséges Kereſztyén Anyaſzentegyház vallásával, annak ellene-mondok, és mindenben azon Anyaſzentegyháznak ítéletit javallom, és követem. A'kegyes Iſtennek pedig alázatoſſan azon könyörgök, hogy, ha az én chekély fáradságom az ő Szent Nevének dichéretire vagyon, adgyon erőt, hogy több iráſimnak ki-nyomtattáſát-is a'Hívek ſegétségével végbe viheſſem.

Amen.

FACUL-

IHS

FACVLTAS R. P. PROVINCIALIS SOCIETATIS JESV PER Austriam.

CUm Tomus Primus Sacrarum Concionum, à P. Georgio Kaldi, Societatis nostræ Theologo compositus, à deputatis Patribus lectus, probatusq; sit: Ego Christophorus Dombrinus Præpositus Provincialis SOCIETATIS Jesu per Austriam, potestate ab Admodum R. P. N. Mutio Vitelleſco, ejusdem Societatis Præposito Generali, ad id mihi concessâ, typis in lucem vulgari permitto. In cujus rei fidem, huic testimonio subscripsi, & idem Sigillo Officii mei communivi. Græcii, 9. Augusti, 1629.

CHRISTOPHORUS Dombrinus.

ADVENT ELSÖ VASARNAPI EVANGELIOM.

SZ. MATENAK XXI. RESZEBEN, ℣. 1.

AZ időben : Mikor JESVS Jerusalemhez közelgetett vólna, és jutott vólna Betfagéba, az olaj-fák hegyére : Akkor el-külde két tanitvánt, mondván nékik : Mennyetek a' kastélyba, melly ellenetekben vagyon, és mingyárt találtok egy meg-kötött szamárt, és a' vemhet véle : ólgyátok-meg, és hozzátok-el nékem ; és ha valaki néktek valamit mond, mondgyátok hogy az Úrnak ezekre szüksége vagyon, és mingyárt el-bocháttya azokat. Ez pedig mind meg-lött, hogy bé-tellyesednék, az mi megmondatott a' Profeta-által, mondván : Mongyátok-meg a' Sion leányának : Imé a' te királyod jö néked szelíden, ülvén a' szamáron, és a' terh-viselőnek vemhén. El-menvén pedig a' tanitványok, chelekedének a' mint parancholt vala nékik Jésus. Es el-hozák a' szamárt, és a' vemhet : és tévék azokra az ö ruhájokat, és ötet felyül reája ültetek. A' sok sereg pedig le-teríté az ö ruháit az úton : egyebek pedig ágakat vágnak vala a' fákról, és el-teritik vala az úton : a' seregek pedig, mellyek elöl-mennek vala, és a' mellyek követik vala, kiáltanak vala, mondván : Hosanna a' Dávid fiának : áldott, a' ki az Úr nevében jö : Hosanna a' magásságban.

ELSÖ PREDIKATZIO.

KÉTSÉG-NÉLKÜL NEHÉZ EMBERI ELMÉVEL AZ ISTENNEK RENdeléſit viſgálni : mert, a' mint *Salomon* mongya [a] ; *Ki tudhattya az emberek-közzül az Isten tanátsát ?* a' vagy, a' mint Isaias [b], és Sz. Pál [c] kérdi ; *Ki vólt az ö tanátsa ?* Söt veszedelmes-is : mert, *A' ki visgálója a' fölségnek, le-nyomattatik a' dicsőségtől* [d]. Ennek fö-képpen helye vagyon az Isten Fia meg-testesülésének szentséges titkában, melly a' Sz. Háromságnak titka-után leg-homályosb ; és, a' mint Sz. Dienes *Areopagita* irja [e] ; Még az Angyalok fejedelmének-is ismeretlen. Azért int Sz. *Cyrillus* [f] ; hogy e szent titkot, inkább tisztelettel és böchöllettel fogadgyuk, hogy-sem emberi itélet-alá vessük. mint-hogy Sz. Pál-is, nem egyszer nevezi *El-rejtetett titoknak* [g]. Mind-azáltal, mint-hogy arra int *Isaias* [h] ; hogy *ki-nyilatkoztassuk a' népek-között az Úr találmanyit* : és a' Bölch-is azt irja [i] ; hogy *az Úr ki-hirdettesi a' Szentekkel minden choda-tételit.* Dávid pedig parancholva mongya [k] ; hogy *hirdessük az Úr chelekedetit.* Söt Rafaël Angyal-is azt mondotta [l] ; hogy, *a' király titkát el-rejteni, jó az Isten chelekedetit pedig ki-nyilatkoztatni, és meg-vallani, tisztességes* : Azt itélem, hogy az Isten Fiának meg-testesülésérö l-is szabad józanon szóllani ; a' végre, hogy az Istennek, végheretlen szereteteinek, melly e dologban világoson tündöklik, elmélkedeséböl, minden jóra fel-gerjedgyünk. És, mint-hogy a' Keresztyén Anyaszentegyház e' szent Adventben naponként az Isten Fiának meg-testesülése-által-való hozzánk jövetelérö l emlekezik ; és a' mái Evangiliom-béli profétálás-is arra nézién-is e' mostani Predikatzióban arról szóllok.

a Sap. 9. 13.
b Isa. 40. 13.
c Rom. 11. 34.
d Prov. 25. 27.
e de Dipinu num. cap. 2.
f ad Regin. 1.
g 1. Cor. 2. 7. Eph. 3. 9. Colos. 2. 25.
h Isa. 12. 4.
i Bapt. 42. 1.
k Ps. 104. 7.
l Tob. 12. 7.

A

I. Meg-mutatom, Miáltal nagy buzgósággal kivántak a' régi Sz. Atyák a' Messias el-jövetelét.

II. Mélly nyomorúlt állapatban lött légyen az ember a' Messias el-jövetele-előtt.

III. Meg-mutatom, az Istennek nagy Irgalmasságát, hogy illyen esközt választott.

IV. Okát adom, Miért hallasztotta az Isten Fia e' világra-való jövetelét annyi ideig.

ELSÖ RESZE.

BIzonyára, buzgó kívánságokat jelentettek a' régi Patriárkák és Próféták a' *Messiás* el jövetelehez, tudván őtet Szabaditónak lenni, a' mint Jákob Patriarka jelentette, mondván: [a] *A' te Szabaditódat várom Uram.* és a' vén Simeon; [b] *Mert látták az én szemeim a' te Üdvözítődet.* Innét mondatott a' *Messiás* Jákob Patriarkától [c], *A' nemzetségek várásának*; és [d], *Az örökké-való halmok kivánságának.* Aggæus Prófétától pedig [e], *Minden nemzetségekről kivántatott*-nak. Ezt a' Szabaditónak, a' vagy Üdvözítőnek tiszti, Két dologban mutatta-meg kivált-képpen az emberré-lőtt Isten Fia: tudn' illik, hogy az embert, ki a' bűnnek terhe-alatt le-dőlt volt, lábára állatta, mint-hogy maga erejével semmi-képpen fel nem kelhetett: és, hogy ugyan azont meg-erősítette, hogy a' jószágos chelekedeteket gyakorolhatná, mellyekre tellyességgel erőtlenné vált volt.

[a] Gen. 49. 18.
[b] Luc. 2. 30.
[c] Gen. 49. 10.
[d] Agg. 2. 6.
[e] Agg. 2. 8.

B

E Két dolgot jelentette Isaias, nagy buzgósággal kivánván a' *Messiás* el-jövetelét. Az Elsőt, midőn imigyen könyörgött: [f] *Küld-el Uram a' Bárányt a' föld Urát, a' puszta-nak kősziklájából a' Sion leánya hegyére*: azt a' Bárányt, kétség-nélkül, *a' ki el-vészi a' világ bűnét* [g], mint valami nehéz és le-nyomó terhet; a' mint Dávid jelenti [h]: *Az én hamisságim, mint egy nehéz terh meg-nehezültek rajtam.* Erről a' terh el-vévő Bárányról, szépen emlekezik Isaias: Ki, minek-előtte Báránnak nevezte volna, imigyen szóllott: [i] *Ő-reá tette az Ur mindnyájunk hamisságát.* és utánna veti [k]: *Mint a' juh vitetik a' halálra, és meg-némúl mint a' bárány a' nyírő-előtt, és nem nyitja a' száját.* És ismég [l]: *Ő az én igaz szolgám meg-igazít sokakat, és az ok hamisságit ő hordozza.* És ismég [m]: *Ő sokaknak bűnöket viselte.* Ez volt tulajdon tiszti a' *Messiás*nak, ki azt mondotta [n]: *jöjetek hozzám mindnyájan, a' kik munkálkodtok, és terhelve vattok, és én meg-nyugotlak titeket.* És utánna veteté: [o] *Vegyétek reátok az én igámat: mert az én igam gyönyörüséges, és az én terhem könnyü*: az-az, a' le-nyomo nehéz terhet, könnyün, és az únalmas fáraszto igát gyönyörüségessen cserélyétek-el. De michoda az a' könnyü terh? *Tanuljatok tőlem, mert szelid vagyok és alázatos-szivü; és nyugodalmat találtok lelkeitekre*, mint-ha azt mondaná: A kevélységnek igája, melly minden bűnnek kezdeti [p], és annak terhe, nyomjon-le titeket. mert, *a' ki magát fel-magasztalja, meg-alázta-tik* [q]; és alá-nyomattatik, mint a Kevélységnek Királya [r] *Lucifer*, kinek kevélysége pokolba vonyattatott [s]. Azért, a' szelidségnek, és alázatosságnak könnyü terhét vegyétek-fel, melly fel-emel. mert, *a' ki magát meg-alázza, fel magasztaltatik* [t]. Ezt a' terh le-vételét, nyilván meg-mutatta Urunk chelekedetivel, és illendőségét a Prófétából meg-bizonyította: mert *Isaias*, a' terh el-vévő Bárányt, a' *Sion* leányának hegyére kivánta küldetni S. Zakarias azért, mint-hogy kivánsága be-tellyesedett, imigyen beszélget az Evangeliumával [u]: *Mondjátok meg a' Sion leányának: Ime a' te Királyod jő neked szelid* (imhol a' szelidség;) *ülvén a' szamáron, és a' terh-viselőnek vemhén* (imhol az alázatosság.)

[f] Isa. 16. 1.
[g] Joan. 1. 29.
[h] Psal. 37. 5.
[i] Isa. 53. 6.
[k] Prof. 7.
[l] Prof. 53.
[m] Prof. 32.
[n] Mat. 11. 28.
[o] Prof. 29.
[p] Eccli. 10. 15.
[q] Luc. 14. 11.
[r] Isa. 14. 12.
[s] Isa. 14. 15.
[t] Luc. 14. 11.
[u] Isa. 16. 1.
[v] Zach. 9. 9. Matt. 21. 5.

A' Masik dolgot-is, könyörögve kivánta Isaias, mondván: [x] *Égek harmatozzatok onnan-felyül, és a' fellegek cseppenjek az Igazat: nyilatkozzék-meg a' föld, és teremje az Üdvözítőt: és az egyaránt egy gyást szarmazzék ék*: az-az, úgy kivánom a' *Messiás*t, mint a' száraz föld a' harmatot és esőt, melly a' szárasságot el-vévén, gyümölchözteri a' földet. Holott azt veted eszedbe, hogy a' bün-által, az emberi természet úgy meg-erőtlenült volt, hogy magától semmi jót nem chelekedhetett. És a' mint a' száraz föld gyümölchöt nem teremhet, valamíg onnan-felyül nedvesség nem éri: azon-képpen az ember, akár-mi halálos bün-után, semmi üdvösséges gyümölchöt nem hozhat, valamig az Isten malasztyának mennyei vizétől meg nem nedvesittetik. Érzette ezt a' szárasságot *Dávid*, midőn azt mondotta [y]: *Meg-száradott mint a' cserép az erőm.* és; [z] *Meg-verettetem mint a' széna, és el-száradott a' szivem.* és; [a] *Én mint a' széna meg-száradtam.* és; [b] *Az én lelkem nehezed mint a' föld víz-nélkül.* Az-okáért szomjuhozta *Dávid* olly igen a' vizet a' chatorna-kútból, melly *Bethlehem*ben volt [c]: mert Próféta lévén, látta hogy *Bethlehem*ben fakad fel az élő víznek kút-feje, melyből a' ki innék, nem szomjuhoznék örökké; a' mint Urunk mondotta a' Samariai asszonnak [d], Melly vízről értheti-jük a' Bölchnek ama' mondását [e]: *Az ember életének kenyere a' víz: a' kenyér*-is illik a *Dávid* kivánságához. mivel a' *Bethlehem*, kenyérnek háza, és a' *Bethlehem*ben született Krisztus, nem chak eleven víz, hanem eleven kenyér-is [f]: *Én vagyok*, úgy-mond ő-maga a Krisztus, *az élő kenyér, ki mennyből szállottam alá. Ha valaki e' kenyérből észik, örökké él.* Mint-hogy azért erőlség kivánnatott a' jószágos chelekedetek

[x] Isa. 45. 8.
[y] Psal. 21. 16.
[z] Psal. 101. 5.
[a] Psal. 142. 6.
[b] 2. Reg. 23. 15.
[c] Isa. 4. 11.
[d] Eccli. 29. 28.
[e] Tob. 6. 51.

gyakor-

gyakorláſára, mellyek-által juthat ember az örök életre: azt az erőt véſzi, a' ki a' *Szentlélekből* kenyeret éſzi, és vizet iſzſza. Ennek jeles példáját látyuk Illyés Proféтában; ki midőn meg fáradván le-feküdt, és el-alutt volna, az Úr Angyala fel-költé, mondván: [a] *Kelly-fel, egyél; mert nagy út vagyon előtted. Ki mikor fel-költ volna, evék és ivék* (kenyeret és vizet:) *és annak az ételnek erejével, negyven nap, és negyven éjjel jára, az Iſten hegyéig Hórebig.* Azonképpen a'kik erősségről erősségre akarnak menni, míg meg-láſſák az iſtenek Iſtenét Sionban [b], a' *Szentlélekből* kenyérrel és vizzel táplályák magokat.

[a] 3. *Reg.* 19. 7.

[b] *Pſ.* 83. 8.

Ejeles tiſztben, valóban el-járt Kriſtus Urunk: ki a'vámon-heverő Publikánuſt-is, egy ſzavával fel-költvén, az Evangéliomnak predikáláſára, és minden egyéb jonak gyakorlaſára meg-vaſlagiſtotta [c]. Melynek példázattyára, parancholta a' mái Evangéliomban az Apoſtoloknak [d]; hogy a'meg-kötött, és vesztég-heverő reſt ſzamárt meg-oldván, hozzája vinnék, és arra ülvén nagy dichőſséggel bé-menne Jeruſalembe. Ezt példázták azok-is, kik ruhájokat le-vetvén, az úton le-terítették; jelentvén, hogy a' Kriſtuſnak malaſztya által, *le-vetkőzzék az ó emberből azzal cſelekedetivel, az újba akarnak öltözni* [e]. és a kik a fák ágait vagdalták, és kiáltva dichérték az Iſtent; jelentvén, hogy a' reſti gyümölcſtől bulchút vevén, az Iſteni dichéretben, és minden jóban akarták magokat foglalni; a'végre, hogy a Kriſtuſſal bé-mennének nagy örömmel és dichőſséggel a'mennyei Jeruſalembe.

[c] *Luc.* 5. 9.

[d] *Luc.* 19. 2.

[e] *Col.* 3. 9.

II. RESZE.

Ezekből ki-tetſzik, melly méltán kivánták a'régi Sz. Atyák a' *Meſſiás* el-jövetelét; melly jövetelének-előtte, igen nyomorult állapatban vólt az ember: ki a'teremtő Iſtentől el-ſzakadván, nagy gyalázattal illette mind magát 's mind Iſtenét, annak tiſzteletit a' bálványoknak tulajdonitván, és magát-is ótálatos vétkekkel meg-ſertéztetvén. Azzal pedig az Iſtent mélto haragra indította: mert semmi mentſége nem lehetett, mivel hogy ſzünetlen élt az Iſtennek ſzámtalan jó-tétéményivel. Melly háládatlanſágért valóban orczázza *Moyſes* az Iſraël népét: [a] *Az Iſtent, ki tégéd ſzűlt, el-hagyad, és el-felejtéd az te teremtő Uradról. Látta az Úr, és haragra indulatott.* Ezért panaſzolkodott az Úr-is Jeremiás-által: [b] *Két gonoſſágot cſelekedett az én népem; Engem el-hagyának az élő vizeknek kút-fejét, és magoknak kútakat oſtak, bé-omlott kútakat, mellyek meg nem tarthatyák a'vizet*: azaz, engem a bálvány okért meg-vetettek.

[a] *Deut.* 32. 18.

[b] *Jer.* 2. 13.

E' nagy ſerétſégből, minden gonoſſágra nyakra-főre ment az ember: Mert az Iſtennek igaz iſmérети, és tiſzteleti, mint az erős zabola, ſzáján tartya az embert; mellyet ha ki-ráz fejéből, hanyatt-homlok rohan a gonoſzra. Ezt igen ſzépen jelenti Dávid: Mert, az elsőről azt mondván: [c] *Monda az eſztelen a' ſzívében; Nincs Iſten*: mingyárt utánna veti: *Meg-veſztek, és útálatoſakká lőttek az ő igyekezetikben; nincs a'ki jót cſeleködjék, nincs csak egy is.* Ebből a nagy nyomoruſágból, az ember maga erejével semmi okon ki nem ſeitelhetett, sőt semmi teremtett állat sem ſzabadithatta-ki, hanem a' *Meſſiás* segétſége kivántatott arra. Ki noha azzal nem tartozott, se ſzükége-reá nem vólt, se abból haſznot magának nem várhatott: mindazáltal, véghetetlen jóvóltából és irgalmaſſágából, e világra jött, emberi teſtbe öltözött, és mindent meg-cſelekedett, valami az embernek ſzabaduláſára, és üdvőſségére kivántatott. Innét vagyon, hogy a' Sz. Irás az Iſten Fiának meg-teſtesüléſéről emlékezvén, azt csak az Iſten ſzeretetinek és irgalmaſſágának tulajdonittya. Azért mondotta Urunk Nicodémuſnak [d]: *Úgy ſzerette Iſten e'világot, hogy az ő egyetlen-egy ſzülött Fiát adná.* Sz. Pál pedig [e]: *Ajánlya az Iſten az ő ſzeretetét mi-hozzánk: mivel hogy még mikor bűnösök vólnánk, az ellene-ſzeretet holtomig Kriſtus mi-értünk.* És máſutt [f]: *Az Iſten, ki gazdag az irgalmaſſágban, az ő igen nagy ſzeretetéért, mellyel ſzerette minket; és mikor meg-hóltunk vólna a' bűnök miatt, együtt elevenné tett meg minket a' Kriſtuſ-által.* Melyből valóban eſzünkbe vehettyük, minémű nagy köteleſſégünk légyen az Iſten ſzeretetire: Melly abból-is ki-tetſzik, hogy, noha az Angyalok-is el-pártoltak az Iſtentől, és őket-is meg-válthatta vólna: mindazáltal, azokat a' veſzedelemben hagyván, az emberen könyörölt, a'kinél az Angyal, természete-ſzerént, főbb állat vólt. Erről ſokan értekeznek, és okait-is adgyák; de ha valóban meg akarjuk azokat roſtálni, fel-találjuk, hogy annak fő oka, az Iſtennek ingyen-való irgalmaſſága vólt. Sz. Agoſton azt mongya; [g] hogy az Angyaloknak kevesebb réſzt vétkezett, az emberi nemzet pedig éppen el-eſett; és azért nem illett, azt tellyeſséggel veſzett félben hadni. Melyre azt felelhetnők; hogy, ha mindnyájan vétkeztek vólna-is az Angyalok, nem bizonyos ha meg-ſzabadította vólna-e őket az Iſten: és, a'természet méltóſágáért, talám inkább illett vólna a' kevés Angyalokat meg-ſzabadítani,

[c] *Pſ.* 13. 1.

[d] *Joan.* 3. 16.

[e] *Rom.* 5. 8.

[f] *Ephes.* 2. 4.

[g] *de Baptiſmo. c.* 29.

A

hogy-sem a' tellyes emberi nemzetet. hol ott közönségesen, egy Fejedelem életet, vagy szabadulását, nagyobra böchüllyük sok köz-emberek életénél. Sz. Gergely azt írja [y], hogy az Angyal, maga kinnyén vétkezett, oka nem lévén: az ember pedig, az ördögtől chalatott meg. Bár úgy légyen, hogy az Angyalnak nem volt más kisértője: de nem-kicsin okot talált tulajdon természetinek szépségében, és méltóságában; melyhez-képest, nem alitotta méltónak lenni, hogy az Igéről fel-vött emberi természetet tiszteln[e] és imádná (mert ezt ítélik némelly Sz. Atyák az Angyal esése okának: jes látyuk melly nehéz néven vészik a' nemes emberek, midőn a Fejedelmek jo akarattyából, némelly polgárok, érdemek-fölött, nagyobb méltóságra viternek náloknál. Továbbá, noha a' hogyo chalra-meg az embert, mindaz-által szabad akarattyából vétkezett; és tudván az Istennek nyilván-való parancholattyát, inkább kellett volna annak hinni, hogy sem a' chalárd ördög igéretinek. Sz. Bernárd azt mongya [h]; hogy mindenik Angyal, maga akarattyából vétkezett: de az emberek, chak az egy Adám akarattya-által esték-el; és azért tilett, hogy viszontag egynek irgalmassága-által fel-emeltetnének. Úgy vagyon, hogy az Eredendő bün, Adámtól származott reánk: de más-felöl, az Angyalok chak egyszer vétkeztek magok akarattyából, az emberek pedig, meg-szabadúlvan az Eredendő büntől, gyakorta szánt-szándékkal, és minden ok-nélkül, otlányúl vétkeznek, és nagy háládatlanságot mutatnak. Aquinumi Sz. Tamás azt írja [i]; hogy az ember akarattya, könnyen hajol, és útához-képest, sok ideje vagyon a' meg-téréstre: az Angyal akarattya pedig, neminémű képpen hajolhatatlan, és természete-szerént rövid útat kíván, hogy határát el-érje. De noha most az Angyal akarattya meg-állatkodott: mindazáltal az nem szintén természetiből származott; hanem abból, hogy az Isten az ő malasztyát éppen meg-vonta tőle, melly szükséges a' meg-téréstre; a mint Sz. *Anzelmus* tanittya [k] a' több Doctorokkal. Továbbá, szintén úgy meg-vonhatta volna Isten az ő malasztyát az embertől-is, ha akarta volna; és úgy, azok akarattya-is meg-állatkodott, és meg-hajolhatatlan lött volna. Szent *Anzelmus* azt írja [l]; hogy az Angyalok romlása, fel-épülhetett az emberekből, mellyet nem látunk az ember romlásában: mert talám nem lehet alachomb renden-való teremtett-állat az embernél, ki a' boldogsághoz juthasson. Ha pedig új embert teremtett volna Isten, nem olly világosan tündöklött volna az Isten irgalmassága, hatalmassága, bölcheséges igassága, &c. Vallyon bizonyos-e, hogy nem lehetne az embernél alább-való teremtett-állat részes a' boldogságban? Nem itélem. De bár úgy légyen: bizony nem kétlem, hogy akár új embert teremtvén, 's akár egyéb úton, meg-mutathatta volna Isten mind irgalmasságát, 's mind egyéb jeles tulajdonságit. *Theodoretus* azt mongya [m]; hogy Minden láthatandó állatokat az emberért teremtett Isten; azért nem ítélte méltónak azt meg-vetni, a' kiért mindeneket alkotott. En pedig azt mondom [n]: hogy *Mindeneket ő-magáért teremtett az Ur*, tudn illik, fő-képpen, és noha az emberért-is teremtette: mindazáltal, az ő végezése helyen maradott volna, ha szintén új embert teremtett volna-is. Sőt, valami a' teremtett-állatokból az ember-által az Istenre haromlik, az Angyal-által-is meg-lehetett volna; és sokkal tekélletesben, mint-hogy az Angyalok soha a' teremtett-állatokkal gonoszúl nem éltek volna, a' mint az emberek élnek.

B

C

D

Hogy-ha valaki azt mondaná; hogy az ember gyarlóbb, és erőtlenb lévén az Angyalnál, inkább indíthatta könyörületességre az Istent. Azt felelem; hogy, ha gyarlóbb volt-is, elégséges ereje volt, és ellene-állhatott volna az ördög incheikedésének, fő-képpen abban a' boldog állapatban, melyben mind természet-szerént-'s mind természet-fölött-való Istени ajándékokkal gazdagon fel volt ékesítve: úgy hogy, ha jól meg-fontollyuk a' dolgot, semmi okon, semmi úton nem mentheetyük az embert. Az-okáért, igazán chak azt mondhattyuk; miért akarta Isten az el-esett embert fel-állatni, és nem az Angyalt: ő tudgya; mi nem tudgyuk. Ezt akarta az Isten, kihez a' hamisság nem fér: ki, a' mint Sz. Pál mongya [o], *Könyörül a' kinn akar* (mint az emberen;) *és meg-keményíti a' kit akar* (mint az ördögöt;) végig meg-vonván tőle a' meg-téréstre-való szükséges malasztyát, a' mint meg-érdemlette. és az ember-is meg-érdemlette volna, ha irgalmasságát a' hoz mutatni nem akarta volna, mellyel senkinek nem tartozik. Az-okáért, méltán mondhattyuk Sz. Pál-lal: [p] *Nem az akaróé, sem a' futóé, hanem a' könyörülő Istené.* és álmélkodva Dáviddal [q]: *Mi choda az ember hogy meg-emlékezel róla? a' vagy az ember fia, hogy meg-látogatod őtet?* úgy hogy el-hagyván neminémű képpen a' nemesb természetű Angyalt, emberi testbe öltöztél; és amazt vészni hagyván, ennek meg-kegyelmeztél?

[y] Lib. 4. Mo. ral. 9.

[h] Serm. 2. de Nativitate Domini.

[i] 1. p. q. 63. & 64.

[k] Lib. 2. de Virg. conceptu. Virg.

[l] Lib. 1. Cur Deus homo? c. 16 & 17.

[m] Lib. 6. de Providentia. Divina Oratione.

[n] Prov. 16. 4.

[o] Rom. 9. 18.

[p] Rom. 9. 16.

[q] Ps. 8. 5.

III. Reszе.

A

Ezek így lévén, azt kérdhetné valaki: Mivel az Isten egy szavával, vagy akarattyával is, meg-szabadíthatta volna az embert a' bűntől, és minden jó cselekedetre alkalmatossá tehette volna, miért vötte-fel a' végre az emberi testet? holott a' Bölcsek azt mongyák; hogy, heába a' hoz több eszközt fogni, a' mit kevésbel véghez vihetni. Erre-közönségessen azt felelik a' *Theologusok* Sz. Agostonnal; hogy, az Isten nem chak azt tekinti a' mit egy-általlyában cselekedhetik, hanem azt-is, a' mi illendőbb mind ő-magához, 's mind a' dologhoz, mellyet cselekeszik. Illett pedig ez a' mód, az Istenhez-képest, hogy ki-nyillatkoztatná: I. Végetetlen Hatalmasságát; mellyel az igen távúllévő dolgokat, tudn' illik, a' teremtett emberi természetet, a' teremtő Istenséggel egy személybe foglalta, és el-válhatatlanúl öszve-kapcsolta. II. Meg-fogharatlan Bölcsességét; egybe szerkeztetvén a' leg-elsőt a' leg-utólsóval; tudn' illik az Isten Fiát, kit a' hajnali chillag-előtt szűlt [a], az ember fiával, ki az Istennek hat-napi alkotmányi-között utólsó volt [b]. III. Ki-gondolhatatlan Jó-völtát; közölvén magát leg-főbb módon teremtett állattyával, és azt minden javaiban részesítvén. IV. Meg-visgálhatatlan Irgalmasságát; illy chodálatos módon meg-szabadítván háládatlan és érdemetlen szolgáját. V. Meg-fontolhatatlan Igassságát; nem akarván elég-tétel-nélkül hadni az embertől lőtt bosszúságot, mellyért semmi-némű puszta teremtett állat eleget nem tehetett volna.

a *Pſ.* 109. 3. t *Gen.* 1. 27.

B

Ezt hogy jól meg-értsük, azt kell eszünkbe vennünk; hogy, annál nagyobnak ítéltetik a' bosszúság, mentől nagyobb hozzád-képest a' kinek vétesz; úgy hogy, ha valami fő ember arczúl chapja a' parasztembert, nem szetnek hasonlóval néki: de ha a' paraszt ember azont chelekeszi a' fő-embernek, nem chak hasonlóval, hanem sokkal nagyobbal-is szetnek néki, és fejéhez szólnak. Oka ennek az, hogy a' ki nagyobb-méltóságu, nagyobb böchülletre-is mélto; és az ő alatta-valójától tött bosszúság, az-szerént nevekedik. Mint-hogy azért az Isten végetetlenül tőlyül-haladgya az embert méltósággal, erről rajta tött bosszúság végetetlennek ítéltetik. Viszontag, a' tisztelettel-való elég-tétel, annál nagyobb, mentől nagyobtól és méltóságosbtól származik: Mert, a' mint *Arisztoteles* mongya [a]: A' tisztelet a' tiszteltetőben vagyon, nem a' tiszteltetetben; és azért, az alá-való személytől tött tiszteletet nem nagyra bochüllyük, és nagyobnak itéllyük, ha valamelly fő ember kezünket fogja, süvegét emelitvén, hogy sem ha a' paraszt ember nap-estig utánnunk jár-is süveg-vetve. Innét, a' puszta teremtett állatnak akár-minémű tisztelete-is, az Igassságnak súlyos-vólta-szerént, nem tehet eleget az Isten-ellen tött bosszúságért: és azért vólt szükséges az Isten Fiának meg-testesülése, hogy az ember vétkeért eleget tenne. mint-hogy Isten magának eleget nem tehet; ki sem szenvedhet, sem magát meg nem alázhattya: de emberré lévén, azt meg-chelekedhette. és annak olly méltóságot adott az Istenség, hogy az ő elég-tétele nem chak elégséges, de ugyan bővséges-is vólt: és, a' mint igazán mondotta a' Harodik Kelemen Pápa [a], A Krisztusnak chak egy chöp vére-is, az Isteni személynek méltóságáért, az egész világ vétkének el-törlésére-is elégséges lőtt volna: de ha a' Krisztus erdeme be-határozva volna, úgy meg-fogyatkodhatnék a' vétek, hogy elégséges nem lenne a' fizetésre.

a *Eſtque Virtutis, de Parvis, & magnis.*

C

Illett továbbá ez a' mód, az emberekre nézve-is; kikre az Isten Fiának meg-testesüléséből fölötte sok jók származtak, és abból vehetnek minden üdvösséges cselekedetre erőt, példát, és okot. Abból erősödik az igaz Hit, mellyet ő-maga fondált az Isten Fia; a' mint Sz: Agoston beszéll [a]. Gyarapodik a' Reménség, mint-hogy abból meg-mutatódott az Istennek hozzánk-való jó akarattya; a' mint azon Sz. *Doctor* irja [b]. Nevekedik a' Szeretet; mert az Isten ezzel mutatta hozzánk-való nagy szeretetit; a' mint ugyan azon Sz: Agoston mongya [c]: úgy hogy, ha resteltük vólna elsőben szeretni: ottan chak ne resteljünk szeretetinek meg-felelni. Egy szóval, ebből vehetünk példát a' tökélletes engedelmességre, chodálatos kegyességre, meg-rögzött alázatossságra, mennyei tisztasságra, fedhetetlen józanságra, valósságos álhatatossságra, és minden követhető jóra. Azért szépen mongya Sz: Agoston: [d] Az embert nem kellett követni, a' kit láthattunk: az Istent pedig kellett követnünk, kit nem láthattunk: az-okáért, hogy olly adatnék az emberi eleibe, kit láthatna 's követhetne, az Isten emberré lőtt. Továbbá, az Isten Fiának meg-testesülése, tellyes bóldogságot szerzett az embernek. melyről szépen elmélkedik Sz. Agoston [e]: Az Isten, úgy-mond, az emberekért lőtt emberré; hogy az embernek mind kétféle érzékenysége ő-benne meg-bóldogíttatnék, és az elmének szeme, tápláltatnék az ő Istenségével; és a' testi szem, emberségével: úgy hogy, mind be-menvén, 's mind ki-jövén, legeltetést találna ő-benne az ő-tőle teremtetett emberi természet. Végezetre, eb-

a *Ser. de Nat. Domini.* 4. & *ad D. To.* 3. p. q. 1. art. 2.

b *Ser. de Nat. Domini.* 4. & *ad D. To.* 3. p. q. 1. art. 2.

c *In Manuali*, cap. 26.

A

d *Serm. 1. de Nat. Domini.*

ből előnkbe adatik a' mi természetünknek méltósága; a' végre, hogy azt bűnbe ne keverjük, és meg ne undokíttsuk, mellyet az Istenség el-válhatatlanúl magához foglalt. Ismérd meg, úgy-mond Sz. Leo Pápa [d], ó Keresztyén ember, a' te méltóságodat, és az Istení természetben részesülvén, vissza ne térj a régi alá-valóságra illetlen magad-viseléssel. Emlékezzél-meg arról, michoda Főnek, és michoda testnek lőttél tagjává. Gondold-meg, hogy a' setétségnek hatalmasságából ki-vonattatván, az Isten világosságába, és országába vitetél.

Innét pedig az következik; hogy, ha az embernek szabadulásában más jobb mód nem találtatott, és azt az Istennek irgalmassága javallotta: azzal bé-dugta minden ellenségnek káromló szájokat. Mert, ha azt nem javallotta volna, és következendő képpen az egész emberi nemzet el-veszett volna: mind az el-veszett emberek, s mind az ördögök azzal káromolhatták volna az Istent, hogy chak a végre teremtette az egész emberi nemzetet, hogy azt egyszer s mind el-veszténé. Ez okkal, igen foganatosan élt *Mózes*, midőn az Istent, ki igen méltán haragutt az Izrael népére, meg akarta engesztelni: *Ne mongyák*, úgy-mond, [e] *a' földnek lakói: Nem vihette-bé a' népet a' földre, mellyet meg-eskáit volt: az-értvötte-meg őket a' pusztában.* Úgyan-is, mint-hogy Isten a' végre teremtette az embert, hogy az örök boldogságba részesülne: úgy lévén, hogy attól el-esett, és arra maga erejével vissza nem térhetett, ha az Isten illyen módon fel nem segétette volna, azt vélhette volna valaki, hogy ő meg-chalatkozott az ember-felől-való rendelésében. Mert noha most-is sokan nem jutnak az örök boldogságra, mindazáltal helyén marad az Isten rendelése: mivelhogy az, hogy némellyek az ő-nékik rendelt végre nem jutnak, nincs az ő gond-viselése-ellen; melly azt-is kívánnya, hogy a' szabad állatokat, magok akarattyára eresszen. De az, gond-viselése-ellen láttatnék, ha az egész emberi nemzetből, ki az Angyalok után Istennek leg-nemesb és bőchületesb alkotmánya, senki nem jutna a' néki rendelt végre: holott az Istennek bőlcs gond-viselése, *el-ér végről végre erőssen, és mindeneket gyönyörűségessen el-rendel* [f].

e Num. 14. 15.

B

f Sap. 8. 1.

IV. RESZE.

Ezekből még egy Kérdés támadhat: Mint-hogy a' Krisus azért testesült-meg, hogy a' bűnös őket meg-szabadítaná [g], melyre chak az ő véghetetlen szeretete vitte; miért hallasztotta azt annyi ideig, holott Adám esete után mingyárt el-jőhetett volna? mert a' szeretet arra viszi az embert, hogy nyavalyában-lévő barátyának segétségét ne hallasztása: *Ne mond a' te barátodnak*, úgy-mond Salomon [h], *menny-el, és jőj-vissza; holnap adok neked: ha-lehet mingyárt adhatsz?* Erre azt felelem; hogy, a' mint a' szeretet nem hallasztya a segétséget, midőn láttya a' szükséget: azon-képpen meg-gondolya annak alkalmatosságát, mind a' dolognak állapattyához, s mind a' személynek indulattyához képest. A' jó orvos nem siet az orvossággal, hanem alkalmatos időt vár: mert a' sietség, noha gyakorta hasznos, mindazáltal némelykor veszedelmes-is. Hasonló-képpen az Isten Fia, ki magát Orvosnak nevezi [i], nem sietett az ő nagy orvosságával, hanem alkalmatos időre hallasztotta, bizonyos és illendő Okokért: I. A' nyavalyának állapattyáért, melly a kevélységből eredett. Azért, úgy kellett az embert meg gyógyítani, hogy észbe venné szükségét, s felségtelen-voltát, és meg-alázván magát, kiáltana az Orvosra, és keresné a kegyelemnek orvosságát. Sokan nem tudnák meg-bőchölleni a' jó-tétemént, ha meg nem sanyargatná a' nyavalya őket. Azért mongya Dávid [k]: *Midőn ölné őket, keresék vala őtet: és meg-térnek vala, és jőreggel buzgón jönek vala.* és [l]: *Meg-sokasodtak az ő nyavalyájok; az-után sietének.* Így a Kánai menyegzőben azt akarta Urunk, hogy, el-fogyván a' bor, a szükséget észekbe vennék [m]: és akkor nyújtotta segétségét. és Lázárt-is akkor támasztotta-fel, midőn már dohos volt a' teste [n]. II. Az emberek állapattyokért; hogy idő-jártára, a' hitnek buzgósága meg ne hűlne; mint-hogy annélkül-is a világ vége-felé *bővelkedvén a' hamisság, sokaknak szeretete meg-hől* [o]. És azért mondotta Urunk [p]: *Az emberfia el-jövén, vélekedé hogy talál hitet a' földön?* noha világ teremtése-után, őt ezer száz kilenczven-kilencz esztendőre jőtt e' világra. Sokaknak, úgy-mond *Seneca* [q], emlékezetit, a' közbe-vetett idő el-vonta: mert a' mellyek újontában kedvesek voltak nálok, azok időnek közbe-vetésével el-hopnak. Ez melly igaz légyen, meg-bizonyúl a' régi Keresztyének buzgóságából, a' mi időnk-béli hidegléghez-képest. Hamar el-felejti ember a' jó-tétemént, és annak emlékezetit el-olvadó jégre szokta írni. Melly feledékenséget az Isten népében, gyakorta pirongat a' Sz. Lélek; és Dávid-által, chak egy Zsoltárban-is háromszor: [r] *Nem emlékeztek meg a' te irgalmasságodnak sokaságáról.* és [s]: *Hamar el-feledkezének az ő cselekedetiről.* és [t]: *El-felejtek az Istent, a' ki meg-szabadította őket.* III. A' meg-testesült Igének méltóságáért: Mert, a mint Sz. Agoston irja [u],

c Psal. 77. 34. Psal. 105. 4.

D

m Joan. 2. 3.

n Joan. 11. 39.

o Matt. 24. 12. p Luc. 18. 8. q Lib. 3. de Ira cap. 2.

r Psal. 105. 7. Psal. 77. 11. Psal. 78. 22. u Psal. 118. de Nat.

Sokáig

Sokáig kellett azt jövendölni, a' kit mindenkor meg kellett tartani. mentöl nagyobb vólt az el-jövendő Bíro, annál nagyobb-számu hirdetöknek kellett elöl-járni. A' világi Fejedelmek, nem orozva járnak, hanem elöl-járókat bochátnak, kik mindent el-készitvén, készen várják öket: hasonló-képpen az Isten Fia e'világra akarván jöni, sok Patriarkákkal meg-példáztatta, sok Profétákkal meg-jövendöltette el-jövetelét, a' mint másutt meg-mutatom. A

Annak-okáért szükség, hogy az Istennek illyen nagy kegyelmességéröl el ne feletkezzünk, hanem azt szüntelen-való hálá-adással elménkben forgassuk. Vedd-eszedbe ember, úgy-mond Sz: Bernárd [x], hogy sár vagy, és kevély ne légy; és hogy az Istenhez foglaltattál, és ne légy háládatlan. Szükség továbbá, hogy, a' mint a' Bölch mongya; [y] *Mint a' kigyó szinétöl fussünk a' bünöktöl*; mert a' bün-által estünk a'nyomorusságba, melyböl az Isten Fiának meg-testesülése-nélkül meg nem szabadúlhattunk. Szükség végezette, hogy a'meg-testesült Igét, mint igaz útat az örök életre, minden jószágos chelekedetekben értekünk-szerént kövessük, mellyekkel minket oktatott, és példát adott: tudván bizonnyal, hogy azokat ismeri attyafiainak, és azokat fogadgya örökös társainak, a'kikben láttya chelekedetinek hasonlatosságát: Mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Atya Isten, az ö meg-testesült áldott Sz: Fiának érdemiért. Amen.

x Ber. 1. in Vigil. Nativ.

y Eccli. 21. 2.

MASODIK PREDIKATzIO.

B

AZ egy-mást szeretök minden elméjöket arra fordittyák, hogy újabb-újabb találmányokkal kedveskedgyenek egy-másnak: de úgy is soha magok kivánságának eleget nem tésznek. mert a'Szeretet mindenkor nagyobra unszollya öket. és a'mint igaz, hogy a'Szeretet soha kichiny dolgot nem adott: úgy igaz az is, hogy soha nagynak nem vélte a'mit adott, vagy mivelt. Innét vagyon, hogy nem chak a'szükségre viselnek gondot, hanem azon is mesterkednek, hogy mind alkolmatosságok, 's mind gyönyörüségek meg-légyen. Igy chelekeszik az orvos, a'szerelmes beteggel; az atya, szerelmes gyermekével; nem chak szükséges orvosságot, és ruházatot rendelvén, hanem alkolmatost-is, és gyönyörüségest. Igy, nem vóltelégséges a'tékozlo fiú attyának, hogy kivánsága-szerént béresi-közzé fogadná; sem hogy mezitelenségét szükséges ruhával bé-födözné: hanem gyüröt-is adatott kezébe [a], és vig lakodalmot szerzett néki; mellyért ugyan panaszolkodott-is a'bártya. Ezt igen szépen fel-talállyuk az Isten dolgaiban; ki az emberi nemzethez úgy viselte magát, hogy nem chak szükségére viselt gondot, hanem mind alkolmatosságát, 's mind gyönyörködését meg-gondolta, és meg-szerzette: hogy ekképpen meg-mutatván hozzá-való szeretetit, viszontag az ö szeretetire fel-inditaná. Melyröl, mint-hogy e'mái Evangéliomban jeles példánk vagyon, arról emlekezem, hogy az Isteni szeretetet bennünk fel-gerjeszszem.

Nunquam parva dedit Amor.

a Luc. 15. 22.

C

I. Meg-mutatom, az Istennek buzgó Szeretetit az emberhez, fö-képpen az ö Sz. Fiának meg-testesülésében; és hogy nagyobbakat chelekedett az Anyaszentegyházzal, hogy-sem a Synagogával.

II. Mint példázta az Örvendetes, vagy Ötvenedik esztendö, a' Messiásnak el-jövetelét.

III. Meg-mutatom, mivel kell azért meg-felelnünk az Istennek: azzal tudn' illik, hogy a' Parancholatok-fölöti-valo dolgokkal igyekezzünk ö Sz. Fölségének kedveskedni.

ELSö RESZE.

Meg-mutatta Isten az ö gyenge és igaz Szeretetit az emberhez, Elsöben a'természet-szerént-valo dolgokban; mellyek-közzül sokak nem szükségesek egy-általlyában az embernek életére vagy táplálására, hanem chak nagyobb alkolmatosságára, vagy bövségesb gyönyörüségére. Mert, mire-valo annyi sok külömbözö ékesség? a'chillagok fényessége, a'virágok jó illattya, a'madarak zengése, a'füszerszámok gyönyörüséges izi? Bizony, chak alkolmatosságra, és gyönyörüségre, mellyek-nélkül künnyen el-lehetnénk. Valóban irégylette ezt az Istennek nagy szeretetit az ördög; és paradichomban-is bánta hogy szabadságot adott az embernek, nem chak egy fának gyümölchére, mellyel szükségét bé-érte vólna; sem kettönek, háromnak, melly nagy alkolmatosságára lött vólna: hanem, egytöl meg-válva minden fa gyümölchére [b], melly igen gyönyörködtethette. de azzal a'chalárd ördög hamat meg-ejtötte, és egy szem-pillantásban minden jóktól meg-fosztotta, és paradichom-

D

b Gen. 3. 1.

A

ból-is ki-rekeſztette. Haſonló irégységét mutatta Jóbhoz-is; kit az Iſten *Környűlvétetett volt, és az ő házát* [e], *és körös-körül minden marhájás ſ kezei munkáját meg-áldotta vólt, és a' marhája nevekedett vólt a' földön*; mellyel Iſten bővséges ſzeretetit mutatta vólt hozzája. Kinn mihelyen hatalmat vőtt a' Sátan, minden marhájától, és ſzerelmes gyermekitől meg-foſztotta; magát pedig iſzonyú fekéllyel tetétől-fogva talpig bé-burította [d].

e Jób. 1. 10.

d Jób. 2. 7.

Meg-mutatta Iſten azon gyenge ſzeretetit az emberhez, az emberi teſtnek alkotmányában: nem elégedvén azzal, hogy egy ſzemet, fűlet, kezet adott vólna, mellyel ſzűkségét bé-érné; ſem hogy azokat meg-felesítené nagyobb alkolmatoſságére: hanem, nagyobb gyönyörűſségéért, olly módal-is rendelte, hogy ſzebben nem-is lehet; a'mint akár-ki-is eſzébe veheti. A'mi pedig az emberi elmét illeti, ollyat adott Iſten az embernek, mellyel nem chak ſzűkséges, és alkolmatos dolgokat talál, hanem ſzámtalan gyönyörűſéget-is; úgy-mint a'fris palotákat és kerteket, ékes eſzközőket, czifra ruhákat, kedves étkeket, és ſzámtalan efféle dolgokat. Ezt-is igen irégyli az ördög, és ſokakat meg-chal, hogy ezekkel az Iſten boſzúſágára éllyenek: és úgy, *az Iſten teremtett-állati, az emberek lelkeinek kísértetivé légyenek, és az eſztelenek lábainak törivé* [c]; úgy-mint Nabukodonozornak a'fris palota [f], Heródeſnek a'czifra ruha [g], egyebeknek egyéb.

c Ezſ. 74. 19.
f Dán. 4. 27.
g Act. 12. 21.

B

Mind ezek-fölött, ki-nyilatkoztattya az Iſtennek chodálatos buzgó Szeretetit, hogy az embert, ki maga vétke-miatt el-veſzett vólt, ki-gondolhatatlan módon ſzabadította-meg. Mert noha chak jó akarattyával-is el-tőrölhette vólna az ember vétkét; és barátſágába fogadván, a'ſzűkségnek eleget tehetett vólna: mindazáltal az ő nagy ſzeretetti azzal nem elégedett, hanem nagyobb alkolmatoſságunkra, sőt gyönyörűſégünkre-is azt akarta, hogy *az Ige teſté lenne, és mi-bennünk lakjék* [h]: hogy ekképpen, mentől alább-valóvá lőtt vala a'mi terméſzetünk a'bűn-miatt, annál bőchületesbé lenne az orvoſság-által. Melly dologból, a'mint némelly Sz. Atyák írják, okot vőtt az Angyal az irégységre: ki, látván hogy azzal az ember meg-előzi őtet; és méltatlannak alitván hogy azt imádná, a'kit Iſten imádtatni akart véle [i], kevélységből azt meg-vetette, pártot ütött, és örők pokolra vettetett. Ez az Iſtennek végheteten ſzeretete; mellyen álmélkodván, el-fogyhat még az Angyali elme-is, de meg nem foghattya. melyről az Iſten Fia-is chodálkozván mondotta [k]: *Úgy ſzerette Iſten a'világot, hogy az ő egyetlen egy ſzűlött Fiát adná.* Az-okáért ſokkal inkább illik mi-hozzánk a'mit Dávid mondott az Iſraël népéről [l]: *Nem chelekedett így ſemmi nemzetséggel: és az ő ítéletit nem jelentette-meg azoknak.* és, a'mit Moyſes mondott [m]: *Nincs-mást olly nagy nemzetség, melyhez olly közel járúlyanak az iſtenek, mint a'mi Iſtenünk jelen vagyon minden könyörgéſünkben.* Es következendő-képpen, az Iſten méltábban panaſzolkodhatik ellenünk, ha háládatlanságban találtatunk, hogy-ſem a'Zidók-ellen: mert inkább mondhattya nékünk, a'mit a' *Synagogának* mondott: [n] *Mit kellett többé chelekednem az én ſzőlőmmel, és nem chelekedtem véle? talám hogy vártam hogy ſzőlőt teremne, és vad ſzőlőt termett?* holott ſokkal többet chelekedett mi-velünk, hogy-ſem az Iſraël ſzőlőjével. Mert, I. Haazt bé-ſövényezte parancholatival, azok nehezek, és igen ſzámoſok vóltak: nékünk pedig, egy könnyű, és gyönyörűséges parancholatunk vagyon a' Szeretetről: melyben *minden parancholat bé-foglaltatik* [o]; és ugyan *a' Törvénnek tellyes-vólta* [p]: úgy hogy *a ki felebarátyát ſzereti, a' törvént bé-tőltötte* [q]: és [r], *a ki attyafiát ſzereti, világoſságban lakik, és abban nincs botránkozás*: és [s], *Mi tudgyuk hogy a' halálból által-jöttünk az életre, mert ſzeretjük az attyafiakat.* Méltán mondotta azért Urunk; [t] hogy, *az ő igája gyönyörűséges, és az ő terhe könnyű.* II. Ha a' *Synagóga* ſzőlőjéből ki-ſzedte a'kőveket, el-vévén a' tudatlanságnak, gyarlóságnak, és gonoſz példáknak akadályit: azt inkább meg-mivelte mi-velünk. Mert a'tudatlanság-ellen, nem chak *az Atyák- és Próféták-által, hanem az ő Fia-által-is ſzőllőtt* [u]: ki mind *Világoſság* [x], *'s mind Igaſság* [y]. A'gyarlóságot, ſok-féle erős malaſztal meg-gyámolította; mivel *az ő tellyes-vóltából vőttünk mi mindnyájan, malaſztot-is a' malaſztért* [z]. *Mert a' törvény, Moyſes-által adatott; a' malaſzt, és az igaſság, a' Jesus Kriſtus-által lőtt.* A'gonoſz példák-helyett, magát adta például minden jó chelekedetre. Azért mondotta [a]: *Tanúlyatok tőlem, mert ſzelíd vagyok, és alázatos-ſzívű.* és [b], *Példát adtam néktek, hogy a'mint én chelekedtem veletek, ti-is úgy chelekedgyetek.* és [c], *Szeretitsétek egy-mást, a'mint ſzerettelek titeket.* III. Ha a' *Synagóga* ſzőlőjében tornyot épitett, *őrizőket és vigyázókat rendelvén Jerúſalem falaira, kik ſe nappal ſe éjjel nem hallgattak* [d]: azt velünk-is meg chelekedte, *adván némelly Apoſtolokat, Prófétákat, Evangelistákat, Paſztorokat, és Doktorokat, a' Szentekenek tellyes-vóltokra* [e]. holott *a' Törvény ſemmit nem vitt tökélletességre* [f]. és azt, nem valami határos ideig adta, mint a'Zidóknak

C

n Iſa. 5. 4.

o Tim. 1. 5.
p Rom. 13. 10.
q Gal. 5. 14.
r 1. Joan. 2. 10.
s 1. Joan. 3. 14.
t Matth. 11. 30.

D

u Heb. 1. 1.
x Joan. 1. 9.
y Joh. 14. 6.
z Joan. 1. 16.

a Matth. 11. 29.
b Joan. 13. 15.
c Joan. 13. 34.
d Iſa. 62. 6.

e Eph. 4. 11.
f Heb. 7. 19.

hanem

hanem világ végéig; hogy * *Ne legyünk többé habozó kisdedek, és ide'fuva ne vitettessünk a' tudománynak minden szeletől, az emberek gonoszsága-által, a' tévelygésbe-eytt álnokság-által.* IIII. Ha a'régi szőlőben sajtót épitett az Isten, hogy az ő malasztyának kedves borában mindennek jutna; azt-is inkább chelekedte mi-velünk, fő-képpen mikor, *a' sajtót ő-maga nyomtatá*; és a' Keresztfán fügvén, őt mély sebeiből minden vérét reánk szivárkoztatta hogy meg-mosattatnánk [y]; melly draga sebek, az Anyaszentegyház Szentséginek kút-fejei, és nem erőtlen és szegény eszközök, mint az *Synagóga* Czeremoniái voltak [z]: hanem az erősitő, és szentelő malasztnak valoságos edényi; mellyekkel jól élvén, Istennek minden javaiban részesülünk.

A
x Zph. 3. 14

y Isa. 63. 3. 1 Apoc. 1. 5.

z Gal. 4. 9.

II. RESZE.

Ennek az Isten nagy Szeretetinek, hogy az ő Sz. Fiát testünkbe öltöztetvén, atyánkfiává tötte, és annak bövséges és tekintetes hasznainak, szép példája volt az Örvendetes ötvenedik esztendő, mellyet a'Sz. Irás *jubileum*nak nevez [a]: mellyel Isten az ő választott népének akart kedveskedni; és azt mint kivált-képpen-való Szeretetinek bizonyos jelét akarta tündöklení, a'mint a'neve-is meg-mutattya. mert a' Krisusnak e világra-való jövetele, *nagy örömére volt minden népnek* [b]. Melynek okát, imiggen jelentette ő-maga Urunk [c]: *Az Úr lelke én-rajtam: azért kent meg engem: el-küldött engem Evangéliomot hirdetni a' szegényeknek, meg-gyógyitani a' töredelmes szivüeket, a' foglyoknak szabadúlást predikállani, és a' vakoknak látást, el-bochátani a' meg-romlottakat a' szabadságra, predikállani az Úr kedves esztendejét, és a' Meg-fizetés napját*; a' vagy, a' mint Isaias irja [d]: *Az Úrnak engesztelő esztendejéről*: melyben tudn' illik az Isten, chak szintén ingyen-való jó-voltából, kegyelmes kedvébe fogadta az embereket, az ő Sz. Fiának meg-testesülése-által. Továbbá, a'mint a' *jubileum*, trombita harságával hirdetteteti-ki, úgy az Igének meg-testesülése, jeles példák, és jövendőlések-által meg-hirdetteteti: nem chak öt holnappal pedig az-előtt, a'mint a *jubileum* esztendő; hanem öt ezer esztendő-előtt-is, mingyárt a'világ kezdetin paradichomban. Mert, mihelyen az álnok kigyo, a'mi első szüleinket mérges fúlákjával meg-sebesitette, leg-ottan az Isten azt mondotta néki: [e] *Ellenkezéseket vetek közötted és az aszszony' állatközött, a' te magod, és az ő magva között: ő meg-rontya a' fejedet, és te leselkedel a' sarka-után.* Erről igen szépen ir Sz. Leo Pápa [f]: A'mindenható, és kegyelmes Isten, kinek természete jóság, kinek akaratatya hatalom, kinek chelekedete irgalmasság, mingyárt, hogy az érdőgi gonoszság minket az ő irégységének mérgével meg-öldöklött: az ő kegyelségének orvosságit, mellyeket a' halandó embereknek meg-újitásokra el-rendelt volt, e'világnak kezdetin meg-jelentette; hirré tévén a'kigyónak, hogy az aszszony'állatnak ollyé magva lenne, melly az árralmas fönek fel-fuvalkodását, tulajdon maga erejével meg-rontaná; jelentvén, tudn'illik, a'testben el-jövő Krisust Istent és embert. Az után pedig, inkább minden Patriárkák őtet példázták, és a' Prophéták, az ő jövetelét, és jeles dolgait jövendölték. A'többi között, a'mái Evangéliomban Zakarias Prophéta jövendölését olvasunk, ki a' *jubileum* szépen ki fejezi [g]: *Igen vigadgy Sionnak leánya, örvendezz Jerusálemnek leánya* (imhol az Örvendetes esztendőnek neve:) *Imé A' Te Királyod el-jő néked igaz, és hódoltatót ő szegény, és a' nőstény szamaron-ülő, és a chikán a' szamar vemhén.* a'hol a' Deák bötűben ez igé, vagyon, (*jubila*, örvendezz.) melyről származik a' *jubilus*, örvendezés; és a' *jubileum*, örvendetes. A' *jubilus* pedig, a'mint némelly tudós emberek akarják, hadi győzedelmes vigadás, vagy tapsolás; mint-hogy a' *Messias*-is harczolni jött, és *az erős fegyvereit meg-győzvén, minden fegyverit el-vötte* [h]. És talám azért lőtt *mennyei seregnek sokasága* az örőm-hirdető Angyallal, Urunk szűletése kor [i]: melly d,ichérvén az Istent, azt mondotta: [k] *Dicsőség magasságiban az Istennek* (ki dicsőlmet vött ellenségén,) *és a' földön békeség a' jo-akarattu embereknek*: mert azoké volt a' győzedelemnek gyümölche, melly a' tökélletes békesség.

B
a Lev. 25. 10.
b Luc. 2. 10.
c Luc. 4. 18.

d Isa. 61. 2.

e Gen. 3. 15.

f Serm. 2. de Nat. Domin.

C
g Zach. 9. 9.

D
h Luc. 11. 22.
i Luc. 2. 14.
k ibid. 14.

De lássuk a' *jubileum*nak Privilegiómit, és hasznait, ha illenek-e a'mi Örvendetes esztendőnkhöz.

Elsőben: A' *jubileum* Esztendőben, minden rab-szolgák szabadságot nyertek, és rokonságokhoz térvén, az attyok örökségéhez jutottak [l]. Nagy örőmök volt ezen a'nyomorúlt szolgai állapatban-lévőknek; mint-hogy azt nyerték-meg, a'mi tulajdona, és leg-kedvesb dolga az embernek, tudn' illik, a' szabadságot. A' szolga, semmit kivánsága-szerént nem chelekedhetik, tellyességgel más akarattyától függ; és noha egy munkáról másra fogják, mindazáltal semmi kőlsőnet ninchen.

l Lev. 25. 10.

A

[x] Ján. 17. 9.

[y] Ján. 8. 34.
[z] Róm. 6. 20.
[a] Ján. 8. 36.
[b] Pét. 2. 16.

[*] 1 Kor. 7. 22.

[c] Isa. 6. 10. Mát. 13. 14. Ján. 12. 40. Csel. 28. 26. 27.

B

[d] Gal. 5. 13.

[e] Tsa. 8. 11.

[f] 1 Kor. 1. 24.

[g] Luk. 1. 74. 75.

[h] 1 Kir. 21. 1. 16.

C

[i] Róm. 5. 17.
[k] Iren. l. 3. de Haeres. c. 37.
[l] Róm. 5. 15.

[m] Mát. 25. 21. Luk. 19. 17. Apok. 2. 26. 27.

[n] Csel. 25. 29.

[o] 1 Kir. 4. 21.
[p] Mát. 13. 24.
[q] Lib. 2. Sacrarum Hist. c. 3.

D

[r] Mát. 6. 12.
[s] Ne ignores quid Ecclesia, ex Africano Concilio, Augustino monente, Deum precetur, dimitti sibi debita sua. [t] Csel. 2. 11.

[u] Ján. 8. 32.

[x] Ján. 17. 9.

[y] Ján. 8. 34.

[z] Róm. 6. 20.

[a] Ján. 8. 36.

[b] Pét. 2. 16.

[*] 1 Kor. 7. 22.

[c] Isa. 6. 10. Mát. 13. 14. Ján. 12. 40. Csel. 28. 26. 27.

[d] Gal. 5. 13.

[e] Tsa. 8. 11.

[f] 1 Kor. 1. 24.

[g] Luk. 1. 74. 75.

[h] 1 Kir. 21. 1. 16.

[i] Róm. 5. 17.

[k] Iren. l. 3. de Haeres. c. 37.

[l] Róm. 5. 15.

[m] Mát. 25. 21. Luk. 19. 17. Apok. 2. 26. 27.

[n] Csel. 25. 29.

[o] 1 Kir. 4. 21.

[p] Mát. 13. 24.

[q] Lib. 2. Sacrarum Hist. c. 3.

[r] Mát. 6. 12.

[s] Ne ignores quid Ecclesia, ex Africano Concilio, Augustino monente, Deum precetur, dimitti sibi debita sua.

[t] Csel. 2. 11.

[u] Ján. 8. 32.

fáradságáért, a'mint Urunk jelenti [x]. Az okáért, akár-ki-is kívánnya meg-szabadúlását a'szolgai állapatból. E' Privilégiomot, nekünk valóban meg-nyerte Krisstus Urunk az ő el-jövetelével: mert ninchen nyomorúltabb szolgálat, mint a'bűnnek szolgálni. *Mindenki pedig, a'ki bűnt cselekeszik, szolgája a'bűnnek* [y]. Ettől a'szolgálattól, a'Krisstus mentett-meg minket [z]. és azért mondotta: [a] *Ha a'Fiú titeket meg-szabadít, bizonnyal szabadosok lesztek.* Erről a szolgálatról, és szabadságról, emlékezik Sz. Pál, mondván: [b] *Midőn a'bűnnek szolgai voltatok, szabadosok voltatok az igasságtól.* [*] *Azoki pedig, meg-szabadíttatván a bűntől, az Istennek szolgái lettek pedig, gyümölcsötök, vagyon a meg-szentelésre, végezet pedig az örökélet.* Holott azt vedd eszedbe, hogy ez a'Szabadság, nem szabadít-fel a'törvény-szerént-való Fejedelmek szolgálattyától, a' Tíz parancholatnak köteleségéről, a'Penitentziának, és elég-tételnek fáradságos munkájáról, a' Fogadásnak be-töltéséről; a'mint az Ujítók akarnák, kiket méltán kárhoztat a' Tridentumi Concilium [c]. mert az, oktalan, testi, és minden igaz törvénnyel-ellenkedő szabadság volna: hanem az Ő törvénnek czeremóniáitól, és Polgári rend-tartásától, és fő képpen a'Bűnnek és ördögnek szolgálattyától; a'mint Sz. Pálból hallók. Kétféle pedig a' Keresztyéni szabadság; tudn' illik, az elménck, és az akaratnak szabadsága. Az Első, abban áll, hogy nyilván érsők Hitünknek ágazatit, mellyek a' Zidóknál chak homályban voltak; és azért, az ő elméjek, a'tudatlanságban, mint, valami setéres tömlőczben, fogva tartatott. A'Másik, az igasságnak tiszta szeretete, és nem a'büntetésnek félelme: úgy hogy jó kedvel cselekedgyük a'jót, nem kételenségből. Hogy ez légyen az igaz Szabadság, világosan tanittya Sz. Pál [d]: *Ti*, úgymond, *szabadságra hivattattatok, atyám-fiai: chak hogy a' szabadságot ne adgyátok a' testnek alkalmatosságára, hanem a'lelkeknek szeretete által szolgáljatok egy-másnak.* És Urunk is [e]; *Ha ti*, úgy-mond, *megmaradtok az én beszédemben, bizonnyal én tanítványim lésztek: és megismeritek az igasságot, és az igasság meg-szabadít titeket.* Zakariás pedig, erről a' szabadságról imigyen-beszél [f]: *Hogy félelem-nélkül, ellenségink kezéből meg-szabadúlván, szolgálhassunk néki; szentségben, és igasságban ő-előtte, minden mi napjainkban.* Holott látod a'szabadulással-való szolgálatot, mellyet Szabad szolgálatnak, a'vagy Szolgáló szabadságnak nevezhetünk.

MASODSZOR: Az Örvendetes esztendőben, minnyájan az ő örökségekhez jutottak [g]. Nehéz dolog, bizony, a'szükség-miatt ettől maradott örökséget el-degenerni; és azt akár-ki-is, a'mennyire lehet, hatalmasok-ellen-is meg-oltalmazni; a'mint Náboth feje veszteléig nem akarta szülőjét Akábnak engedni [h]. E'dolgot-is feltaláljuk a'mi *jubileum*unkban. Mert, valamit a'bűn-által el-veszettünk, a'Krisstus-által meg-nyertük: ki-által, *az Istennek örökösei, a'Krisstusnak pedig örökös-társai* lettünk [i]. és, a'mint Sz. Leo Pápa mongya [k]; többet nyertünk vissza a'Krisstus malasztya-által, hogy sem el-veszettünk volt az ördög irégysége-által: *Mert, nem mint a'bűn, úgy az ajándék-is.* [l] *Mert ha egynek vétke-által sokan meg-haltak: sokkal inkább az Istennek kegyelme, és ajándéka, az egy embernek, a' Jézus Krisstusnak malasztya-által többekre el-hatott.* Azokáért, úgy történt dolgunk mint Jóbnak, kinek *valamie volt elősször, két annyit adott neki mindenekből az Ur* [m]. Sőt Arany-szájú Sz. János azt irja [n]; hogy annyira meg-haladja a'mi nyereségünk veszteségünket, mint az egész tenger az egy chöppöt.

HARMADSZOR. Az Adósság-fizetéstől meg-szabadúltak az emberek a' *jubileum*ban [o]. Nyomorúlt állapattyok vagyon az adósoknak; gyakorta ütattyák őket, néha tömlöczőzik-is; gyakorta ínhájtnak, gyakorta nem alhatnak; neha fel-is akasztyák magokat. [p]: hol marhájokat foglallyák-el, hol fiokat [q], hol feleségöket adattyák el [r]. Azt irja *Africanus* [s]; hogy, midőn egy Romai fő embernek halálaután, marháját kocsya-vetyére hánnák, hogy fők adósságit meg-fizethetnék, Augustus Cháfzár meg-vetette a'vánkosát, azt mondván; hogy nagy ereje lehet az álomhozásra annak, a'melyen jó ízűet alhatott a'ki olly sokkal volt adós, néki pedig szükséges volt az álom, mellyet a'fők gond gyakorta ki-kergetett szemének. Ebben-is nagyobb Privilegiomunk vagyon: Mert noha fok adósságink voltak, mellyekért könyörgésre tanitott Urunk bennünket [t]; mint hogy magunk meg nem fizethettyük: mindazáltal, a'mint az Anyaszentegyháza énekli [u], Magasságból küldetett a'Bárány, az adósságot ingyen fel-szabadítani. Kiről azt mongya S. Pál [x], hogy *El-engedte minden vétkeinket, el-törölvén a' végezésnek kézi-iratát nekünk ellenünk való, fel-szegezvén azt a' Keresztre.*

NEGYEDSZER: A' *jubileum*ban a' számki-vettettek, hazájokba térhettenek: kiknek nyomorúlt állapattyokat, ésszünkbe vehettyük az Izráel fiairól, kik a' *Babylóniai* folyó-vizek mellett ülvén sírtak: és midőn éneklést kívántak tőlök a' *Babyloniaknak*,

azt felelték: *Hogy énekellyék az Úr énekét idegen földön?* A' számki-vetés sok gonoszt vonszon magával, úgy-mond Euripides [x]: mellyeket a' *jubilaeus* el-vött. mert abban, ki-ki az ő elöbbi háza-népéhez tért [y]. Ebben-is meg-előzi a' mi *jubilaeus*unk az ő példáját: Mert mi, a' Krisztus-által a' ni mennyei hazánkba bé-fogadtatunk. mert *még nem nyilatkoztatott volt meg a' Szentek úta, az első sátor még fenn-állván* [z]. Melly nyilatkoztatás, noha a' Krisztus halálával ment végbe, mindazáltal e' világra jövetelével kezdetett-el; és a' mennyei követek leg-ottan békeséget hirdettek [a]; jelentvén, hogy ők már nem ellenzik hogy az ember a' mennyei paradichomba bé-menjen. noha azelőtt a' földi paradichomot-is, tüzes, és két-élü kardal őrizték, hogy az életnek fájához ne mehetne [b].

Ő TŐDSZŐR: A' *jubilaeus*ban, a' munkás emberek fáradságok-útan meg-nyugodtak, minden-féle gyümölchel bővölködvén: azért nem vetettenek, se meg nem aratták a' mit ő magától hozott a' szánto-föld [d]. Ezt-is meg-nyerte a' Krisztusnak hozzánk-való jövetele. Es noha akkor mégyen tellyességgel végbe, mikor e' számki-vetésből szerelmes hazánkba térünk, mikor *el-törül az Isten minden könyhullattást a' mi szemeinkről* [e]; *és a' halál többé nem lészen, se jajgatás, se kiáltás, se fájdalom*: mindazáltal itt-is részszerént bé-tellyesedik. mert a' kik az Istenért szeretetből munkálkodnak, lelki vigasztalásokkal meg-nyugottatnak; és munkájoknak jutalmát várván, a' fáradságát ingyen sem érzik: mint-hogy tudgyák, hogy *a' mi most a' mi háborúságunkban egy szem-pillantásig-való és könyü, fölötte igen fő módon a' dicsőségnek örökké-való nagy-voltát szerzi mi-bennünk* [f]. Azért mongya Sz. Bernárd [g]; hogy, a' hoz az örömhöz-képest, minden egyéb vigaság chak szomoruság, a' gyönyörüség fájdalom, az édesség keserüség, az ékesség ochmányság, és minden vigasztalás szomoritás. Sz. Agoston pedig azt irja [h]; hogy, ha chak egy napig engedtetnék-is hogy abban az örömben részesülnénk, ez életnek minden gyönyörüséggel tellyes, és számtalan esztendeit-is, méltán meg-útálhatnók érette. mert igazán mondotta Dávid [i]: *Jobb egy nap a' te pitvaridban, ezerek-fölött.*

III. RESZE.

EZekből ki-tetszik, minémü nagy haszonot szerzett nékünk az Isten Fiának hozzánk-való jövetele; melyre chak szintén a' Szeretet vitte. Az-okáért, mint-hogy a' szeretetért máskal nem fizethetni hanem chak szeretettel, következik, hogy a' szokatlan, és minden elmét meg-haladó Szeretetért, mellyel az Isten nékünk kedveskedett, mi-is igyekezzünk ő szent Fölségének kedveskedni, meg nem elégedvén a' szükséges szolgálattal melyre parancholatból kötelesek vagyunk, hanem többre-is erőlködvén: úgy hogy, ne chak imígy amúgy tegyünk eleget az Istennek, hanem ugyan gyönyörködtessük-is; a' mint e' mái Evangeliomban chelekedtenek mind az Apostolok, 's mind a' több sereg, kik semmi parancholatot nem vévén, sem tanáchot nem halván, szokatlan tiszteletel illették a' Krisztust, chak szintén a' buzgó szeretettől, és a' Sz. Lélek belső indításától vezérlettetvén. Mert az Apostoloknak, Urunk chak azt parancholta volt, hogy el-hozzák a' szamárt vemhestől, úgy-mint néki szükségesket: de ők nem chak azt mivelték, hanem ruhájokat a' szamárra terítvén, Urunkat reá ültették, nagyobb alkalmatosságért: a' sereg-közül pedig, némellyek ruhájokat az útra terítvén, némellyek ágakat vagdalván, és az úton el-hintvén, némellyek pedig dicséretet mondván, ugyan gyönyörködtették-is; el-annyéra, hogy *a' Papi-fejedelmek, és Irás-tudók, látván a' chodákat mellyeket chelekedett, és a' gyermekeket kik a' Templomban kiáltottak, mondván: Hosánna a' Dávid fiának* [k], *bosszonkodtak, mondván: Hallod-e mit mondnak ezek?* Kiknek szolgálattyát, nem chak jó néven vötte a' Krisztus, hanem ugyan pártyokat-is fogta, mentvén őket.

Ezt a' parancholat-fölöt-való kedveskedő szolgálatot, choda mint orrollya az ördög; és ne chak a' tévelygőkkel káromlattattya, mint emberi találmányokat, de még némely meg-hidegedett szeretetü hívekkel-is gyülöltteti, és chúfoltattya; tudván, hogy ezzel mind az Istennek tiszteleti öregbül, 's mind az embereknek aitatossága gyarapodik. Az-okáért, bizonyosan el kell hinnünk, hogy a' parácholat-nélkül-való szabad Isteni szolgálatok, ha semmi hamisságot magokbá nem foglalnak, ninchenek Istének kedve-ellen, sem Urunknak a' Fariséusokról-való mondása-ellen: *Ők nélkül tiszteltnek engem, tanítván az emberek tudományit és parancholatit.* Mert Urunk a' Fariséusok dolgaiban, némellyeket azért kárhoztatott, hogy nyilván ellenkeztek az Isten parácholatival [m]; némellyeket azért, hogy tellyességgel heába-valók voltak [n]; mellyeket, egy-általlyában emberi parancholatoknak nevez. mert semmi egyéb nem találtatott bennek emberi hiuságnál, és gonoszságnál. Némellyekben pedig, azért fedd erre őket, hogy, noha hasznosok voltak, mind-

azáltal

A
x Eur. 1. c. 4.
y in Mosaic.
z Leu. 21. 10.
a Hebr. 9. 8.
b Luc. 2. 14.
c Gen. 2. 24.
d Leu. 25. 22.
e Apoc. 21. 4.
B
f 2. Cor. 4. 17.
g Ep. 114.
h Lib. 2. de civ. cap. 5. circ.
i Psal. 83. 11.
C
k Mat. 21. 15.
D
l Mat. 15. 9.
m Mar. 15. 3.
n Mat. 15. 2.

A

azáltal fölöttébb sókat tulajdonítottak azoknak, és nagyobra bőchülöttek az Istennek nyilván-való parancholatinál. Ezeket nem nevezte Urunk Emberi hagyományoknak, hanem azt mondotta felőlök: [a] *Ezeket szükség vólt meg-cheleked, és amazokat el nem hagyni.* Efféle fogyatkozások nem találtatnak az Anyaszentegyháztól javallatott rend-tartásokban: mert eggyül eggyig az Istennek tiszteſſégét nézik, és a'hívek áitatoſságát gerjeſztik; és nem az Istennek parancholati-előtt járnak, hanem azok-után, a'mint illik.

[a] Máté. 23. 23.

[b] Luc. 18. 37.

[c] Máté. 22. 9. Márk. 11. 7. Luc. 19. 35. Ján. 12. 13.

B

[d] Gen. 4. 4.
[e] Gen. 8. 20.
[f] Gen. 22. 2. & c. 13. 18.
[g] Gen. 26. 25.
[h] Gen. 28. 18. & 35. 14.
[i] Deut. 12. 2. 2. Reg. 6. & 8. 1. Par. 17. 2. Par. 25. 8.
[k] 2. Reg. 6. 14.
[l] vers. 22.

Továbbá, el kell hinnünk, hogy efféle Isteni szolgálatok kedvesek Isten-előtt, nékünk pédig üdvöſſégesek. Mert semmi-képpen nem vélhettyük, hogy Urunk, ki azért jött e' világra, *hogy tanú-bizonyſságot tégyen az igaſságról* [b], javallotta és óltalmazta volna a'mái Evangeliom-béli dolgot, ha az Isten-előtt kedvesnek nem ítélte volna: és meg-sem-íratta volna mind az Evangeliſtákkal, kik ezikkelyen-ként meg-írták [c]. Annak-fölötte, minden idő-béli hívek-között találunk ollyakat, kik az Istent parancholat-nélkül-való szolgálattal tiszteltek, és azt kedvesen látta és fogadta az Isten. Mert az Irott törvény-előtt, *Ábrel* parancholat-nélkül *vitt az Úrnak ajándékot az ő nyájának elsőſzülöttjéből, és azoknak hövérjéből* [d]: és, *Tekintett az Úr Ábelre, és az ő ajándékára.* Noë *Óltárt épített az Úrnak, és éppen-égő áldozatokat tött rajta* [e]: és *illatozta az Úr a gyönyörüſségnek illattyát.* Hasonlót chelekedett Ábrám [f], Iſsák [g], és Jákob [h], kiknek buzgó szeretetőket valóban kedvelette az Isten.

A'mi az Irott törvény-béli időt illeti, noha *Mózes* azt írta; [i] *Ne adgyatok az ígéretnek mellyet nékétek szólok, se el ne vegyetek abból:* mindazáltal, az Istennek Sz. Lelke-által értették a hívek, hogy azt a'jót nem tiltotta. és azért Dávid Salomonnal, díchéretes és Isten-előtt kedves dolgot chelekedtenek, hogy nem elégedvén a'Törvény czeremoniáival, az Isteni tiszteletet új dolgokkal bővítették, és a'Templom ékes épületin szorgalmatoſsan munkálkodtak [k], melyről azt írja David: [l] *Uram, szerettem a'te házad ékeſſégét, és a'te dicsőſséged lakó-helyét.* Ugyan azon Davidnak, vallyon ki parancholta vólt hogy [m] *gyűlnek minden erejéből az Úr-előtt* [n]? és az Úr Teſtamentoma szekrényét vígan, és trombita-szóval vitette-né? Tudom, hogy meg-útálta azért, és meg-chúfolta a'feleſége Mikol, a'pártos Atyafiaknak vezére: de azt is tudom, hogy valóban lakolt érette, mert sóla gyermeke nem lőtt [o], mint az újító atyafiaknak semmi jó gyümölchök ninchen. Vallyon ki parancholta a'Ninive királyának, hogy azt kiáltaſsa: [p] *Se az emberek, se a'barmok, se az ökrök, se a'juhok, semmit ne kóſtóllyanak; ſe ne legeltesſenek, se vizet ne igyanak? És takkal fődöztesſenek be az emberek, és a'barmok &c.* de mindazáltal, *látta az Isten az ő chelekedeteket, hogy megtértek az ő gonosz útokról, és meg-engedé az Isten a'gonoszt, mellyet szóllott vala hogy chelekednék velök, és nem chelekedé* [q]. Mit mongyak azokról, a'kik parancholat nélkül ugyan új Innepeket szerzettek az Istennek tiszteſségére? Nem úgy emlékezik-e az Irás azokról, mint bőchülletes és Isten-előtt kedves dolgokról? Úgy-mint a *Júdit* [r], az *Eſter* [s], és a'Makabéusok innepéről [t]; melly innepet, ő-maga Urunk-is jelen-vóltával fel-tiszteli, fel-nevén Jerusalembe annak üllésére [u].

[m] vers. 30.
[n] Judith 16. 31.
[o] Filler 9. 35.
[p] 2. Mach. 4. 56.
[q] Jon. 3. 10.

C

[r] Jac. 1. 7.

Az Új törvény-béli példák-közzül, igen tündöklik a'Magdolna példája, ki efféle parancholat-kívül-való dolgokban, chodalatos buzgóſágát jelentette, nem chak egyſzer. És noha mindenkor találtatott ellen-mondója: mindazáltal mindenſtt javallotta és díchérte Urunk, és vádolói-ellen meg-mentette. Vallyon ki parancholta vólt néki, a'mellyekkel Urunknak kedveskedett a Simon Fariſeus házában? a vagy hol olvaſtad, vagy hallótt hasonló példát? mindazáltal, azokat nem chak javallotta Urunk, hanem a'szívében morgolódo gazdát meg-is orczázta hogy hasonlokat nem chelekedett, eggyen kénczelzibe számlálván azokat [v]; és Magdolnának bővſzetéről igért, mondván: [w] *Meg-bocsáttatnak néki sók bűnei, mert igen szerezett.* Holott látod, hogy efféle szolgálat, nem kép-mutatás, a'mint a Párttosok kíváikodnak, hanem az igaz Szeretetnek gyümölche. Másutt-is, semmi parancholattya nem lévén, Urunk fejére jó illatu kenetet öntött. Mellyet Urunk kedvesen vőtt, és a morgolodók-ellen meg-óltalmazta [x]: és azt mondotta felőle; hogy, *Valahol prédikáltatik az Evangeliom az egéſz világon, azt is meg beſzéltetik.*

[s] Eſter 2. 12.
[t] 2. Mach. 10. 6.
[u] Ján. 12. 12.

D

[v] Luc. 7. 44.
[w] vers. 47.
[x] Márk. 14. 3. Máté. 26. 10.

Ugyan azon dolgok, nékünk-is üdvöſſégesek, a'mint mondám, és a Magdolna díchéretiből ki-tetſzik:

Elsőben azért, Efféle parancholat-fölött-való dolgok-által, azt nyerjük, hogy igen könnyen el-távoztathattyuk a halálos bűnt, és az Isten parancholatinak által-hágáſától nem igen félhetünk. A'ki el tekélli szívében, hogy az Isten parancholattyát semmi halálos bűnnel meg nem szegi: valamíg abban az igyekezetben meg-marad, az üdvöſſégnek útát követi. De ha chak abban marad, nem járhat félelem-nélkül: mert ha meg-

botlik, vagy meg-rántorodik, nem úgy esik, a'mint Dávid mongya az Igazról, hogy *meg nem romol*[n]; hanem pozdorján-ként törik, nyakra-főre a'halálos bűnnek mélységébe esvén. De, a'ki a'parancholatok-fölött egyébre-is igyekezik, ha szintén meg-esik-is, el-hagyván valamit a'jó szándékban, nem olly veszedelmetlen esik, semmint nyakát nem szakasztya: hanem hamar, és könnyen fel-kél; a'mint az Igazról olvassuk[o]; hogy *hétszer esik-el, és fel-kel*. Az elsők, hasonlók azokhoz, kik jó úton járnak ugyan; de olly közel a'meredekes parthoz, hogy, ha történet-szerént ki-esnek az útból, szörnyű halállal meg kell haljanak. Az utolsók pedig, azokhoz, kik szép tágas mezőn járnak; úgy hogy, ha ki-rántorodnak-is az útból, és el-esnek, nem igen sérődnek-meg. A'ki esztendőben egy-néhányszor meg-gyónik, nem félő hogy Húsvétban azt el-mulassa: a'ki kőz nap-is Misét halgat, innepen el nem henyéli: a'ki szerdán, sem étzik húst, pénteken inkább nem étzik: a'ki ellenségével-is jót tészen, felebarátyát meg nem challya: a'ki sokat alamisnálkodik, a'másét el nem lopja. mert ha a'nehézbet meg-chelekesi, a'könyűben nem tétováz; mint, a'ki száz fontot könnyen el-viszen, ötven font-alatt meg nem fárad. Az okos szabok, hogy ki ne szabják a'ruhából az embert, azt tartyák, hogy jobb fél réffel több posztót venni, hogy semmivel kevésbet: mert a'maradék, másra-is jó; a'szűket pedig, vagy kurtát, nehéz toldani. A'jó lövők-is, mindenkor fellyebb arányoznak a'czélnél, hogy igazán találhassák a'tárgyot: úgy ha mi-is bátorságosson akarunk járni az Isten parancholatiban, azon igyekezzünk hogy többet-is chelekedgyünk, és úgy a'határban meg-maradunk.

MÁSODSZOR: Illyen úton el-távoztathattyuk azoknak istentelenségőket, kik minden egyéb dologért az Istent hátra hadgyák. Mert, kichoda elégszik-meg táplálásában, ruházásában, lakásában, azokkal a'mellyek egy-általlyában szükségesek, semmit nem gondolván az alkolmatossággal, és díszességgel? Ha chak a'szükséget tekintyük, táplálásra elég a'kőles-kenyér, és a'víz; ruházatra, a'darócz; lakásra, a'kaliba: de ezeknél alkolmatosbakra, és ékesbekre igyekezzünk. Mi az oka tahát, hogy chak az Istení szolgálatban azzal elégszünk-meg, a'mi-nélkül tellyességgel nem lehetünk? Külömben elmélkedett Dávid Nátan előtt[p]: *Imé én, czédrus-fa házban lakom; az Úr szövetsége-szekrénye pedig, bőrök-alatt vagyon*. és leg-ottan más helyről gondolkodott, és olly szorgalmatosson igyekezett azt végbe vinni, hogy fellyebb sem lehet[q]: *Ha bé-menendek a'házam hajlékába, ha fel-hágok a'nyoszolyám ágyára, Ha álmot adok a'szemeimnek, és a'szöműldökimnek szunyadást. És nyugovást a'vak-szemeimnek: míg nem helyt találok az Úrnak, hajlékot a'Jákob Istenének*. Nem jó néven vészi, midőn a'magunk dolgáért az őrét hátra hadgyuk; sőt meg-is büntet azzal, hogy elő-menetelünk nem lehet; a'mint igen világosson meg-jelentette Aggæus-[r] és Malakias Próféta-által[s].

HARMADSZOR: Azon úton, az Isten malasztyának künnyebben meg-felelhetünk. melly gyakorta olly bőséges, hogy nem chak a'parancholt dolgokra, hanem a'parancholat-kívül-valókra-is elégséges. mellyel ha jól nem élünk, felő hogy a'rest szolgának büntetésébe ne essünk; ki a'külső szerétségre vetteted, nem hogy a'girát parancholat-ellen el-tékozlotta, hanem hogy azt a'földbe ásta[t], nem gondolkodván a'nyereségről. Azért int-bennünket Sz. Pál[u]; hogy az Isten malasztyát heában ne vegyük. és magáról azt mongya[x]; hogy az Isten malasztya, ő-benne hívolkodó nem volt, hanem bővebben munkálkodott minnyájoknál.

NEGYEDSZER: Ezen okon el-távoztattyuk az háládatlanságot-is, és tehetségünk-szerént meg-felelünk az Isten bőséges irgalmasságának: ki, nem elégedvén azzal hogy szükségünkre gondot viselt, alkolmatosságunkat-is, és gyönyörűségünket fel-kereste, a'mint oda fel meg-mondám. Jól meg-gondollyuk, hogy, *mikor mindenekes meg-chelekesznünk, mellyek parancholva vannak nékünk, azt kell mondanunk*[y]: *Haszontalan szolgák vagyunk; a'mi meg kellett chelekednünk, meg-chelekedtük*. Mellyet nem-mondunk, ha a'parancholatok-fölött többet chelekesszünk. Hogy-ha a'Jobbágyok, chak a'parancholt adót fizetik-meg Úroknak, azért semmi kőszönetet vagy grátziát nem érdemlenek; ha pedig el-múlattyák, büntetésre méltók: de ha, a'fel-vetett adó-fölőtt, valami ajándékot vísznek, kőszönetet, és egyebet-is nyernek. Azonképpen mi-is, a'míg a'parancholatok határiban maradunk, nem sok dichéretet várhatunk: de ha azt meg-haladgyuk, Istennél kedvet, és jutalmat találunk.

ÖTÖDSZÖR: Ez úton lehetünk a'Krisztus Jegyesi. Melyről szép példát olvasunk a' Sz. Irásban[z]. Az Abrahám szolgája, el-küldetvén az urától hogy Izsáknak házas társot keresne, ollyat keresett, a'ki többet chelekedett annál a'mire kérte; *a'leányzó, úgy-mond, kinek én mondandom: Hajtsd-meg a'vedredet hogy igyam; és ő ezt felelé: Igyál, sőt a'tevéidet-is meg itatom: ő az, a'kit Izsáknak a'te szolgádnak készítettél.*

A
n Psal. 36. 24
o Prov. 24. 16
B
p 2. Par. 17. 1.
q Psal. 131. 3.
C
r Agg. 1. 2. 6. 9.
s Malach. 3. 8.
t Matt. 25. 30.
u 2. Cor. 6. 1.
x 1. Cor. 15. 10.
y Luc. 17. 10.
D
z Gen. 24. 14.

A

És úgy lőtt, igen képen meg-felelvén Rebekka az ő nevének; melly annyit tészen, mint *Helalat.* mivel nem volt fél-kedvű, es erő-szakatt, hanem vig és jó erejű. Mert midőn a' szolga azt kérdette vólna tőle [a]; *Vagyon e az atyád házánál maradásra-való helyed?* többre felelte: *Polyva és széna igen sok vagyon nálunk, és tágas hely a' maradásra:* Mélto bizony hogy Isááknak felesége lenne; ki annyit tészen, mint *Nevetés*, és vig-kedvet jelen-.

[a] Gen. 24.

Bizonyára szolgai természettel bírnak, a' kik kötelességek-fölőtt semmire nem igyekeznek: sőt a' szolgáknál-is alább-valók; kiket senki nem kedvellene, sőt házában sem szenvedné, ha semmit nem chelekednének, hanem chak a' mit kemény parancholattal hadnának nékik, és mindenőtt fejek-fölött kellene állani az ütő-pálczával. Azért, mint-hogy nékünk mongya Sz. Pál [b]: *Nem vettétek a' szolgálat lelkét ismét a' félelemben, hanem a' fogadott fiak lelkét vettétek, a' melyben kiáltyuk, Abbá (Atyánk.)* Kő veszük tehát a' jó fiakat, kik nem várván kemény hagyátt, a' mit tudnak kedvesnek lenni attyok-előtt, halladék-nélkül nagy örömmel véghez viszik, követvén a' Sz. Pál intését [c]: *Atyám-fiai, valamik igazak, valamik szemérmetesek, valamik igasság-szerént-valók, valamik szentek, valamik szeretetre-valók, valamik jó hirűek; ha mi jóság, ha mi dicsőrészte az okta-tásnak, azokról gondolkodgyatok. A' mellyeket tanúltatok-is, és vettetek, és hallottatok, és láttatok én-bennem, azokat cselekedgyétek: és a' békeségnek Istene leszen veletek.* Holott látod, hogy nem az kívántatik az igaz hívektől a' mivel parancholatból tartoznak, hanem azon-kívül minden tiszteséges és Isten-szerént-való dolog.

b Rom. 8. 15.

c Phil. 4. 8.

Az-okáért, hogy a' Krisztus-által szerzett jókban részesüllyünk, és tisztünknek meg-felellyünk, kövessük a' mái Evangeliom-béli jeles dolgokat, mellyeket Sz. Pál mesterséggel ki-fejezett [d]: *Meg-jelent a' mi Üdvözítő Istenünk kegyelme minden embereknek, okatvan minket, hogy meg-tagadván az istentelenséget, és a' világi kívánságokat, józanon, és igazán, és attatosan éllyünk e' világon; várván a' boldog reménséget, és a' nagy Isten 's a' mi Üdvözítő Jesus Krisztusunk dicsőségének el-jövetelét.* Holott, a' mint látod, azt kívánnya az Istennek meg-jelent kegyelme, mellyet az ő Sz. Fiának hozzánk-való küldésében mutatott-meg fő-képpen; hogy meg-tagadgyuk, nem chak az istenteleneséget-, hanem e' világi kívánságokat-is; tudn' illik, a' mint Sz. János beszéll [e], *a' testnek kívánságát*, vagy bujaságot; *a' szemeknek kívánságát*, vagy fösvénységet; *és az életnek kevélységét.* Melyből az következik, hogy magunkhoz-képest, józanon éllyünk; mellyet példázott a' mái nép az ágaknak le-vagdalásával: fele barátunkhoz képest, igazán, nem chak a' mását hamissan el nem vévén, hanem a' miénkből-is a' szükölködőknek adakozván-, a' mint a' szamárok gazdái chelekedtek: Istenünkhöz-képest, attatosan, dicséreteket mondván a' sereggel. Mellyeket ha gyakorlúnk, várván a' boldog reménséget, a' vagy a' reméllett boldogságot, és a' nagy Isten dicsőségének, és a' mi Üdvözítő Jésus Krisztusunknak el-jövetelét, midőn, tudn' illik, nagy dicsőséggel jő az ítéletre: bátorságosok lehetünk, és *fejünket fel-emelhettyük, tudván hogy el-közelget a' mi valóságunk*, a' mint Urunk ő-maga mondotta [f]: ki azért jött, hogy minket meg-váltson, és üdvözittsen. Mellyet engedgyen a' kegyes Atya Isten, a' mi-hozzánk jövendő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

d Tit. 2. 11.

B

e 1. Joan. 2. 16.

C

f Luc. 21. 28.

HARMADIK PREDIKATZIO.

CÁJUS *Caligulának*, a' negyedik Római Chászárnak kegyetlen kívánságát olvasom *Dion Cassius*-nál [g], mellyért inkább nevezném fene vadnak, hogy-sem embernek: mert azt kívánta, hogy az Romaiaknak egy nyaka lőtt vólna, hogy egy chapással mind le-nyakazhatta volna őket. Sokkal kegyetlenb igyekezete vólt az Ördögnek; ki az egész emberi nemzetet egy-által akarta el-veszteni. *Caligula*, egy város, vagy tartomány-bélieknek igyekezett veszedelmére; és chak azoknak, kik akkor éltek; és azoknak, a' kik ellene vétettek, vagy a' kiktől tartott-: de az Ördög, az egész világon-valókat akarta el-veszteni; azokat-is, kik nem is születtek volt, és a' kik sem vétettek, sem vethettek ellene-. *Caligula*, embertelen kívánságát bé nem tellyesítette-: de az Ördög, nagy részére végbe vitte-; mint-hogy Adámban, a' kit halálos sebbel meg-sértett, az egész emberi nemzet vólt-; és az ő életéről, vagy halálától függött minnyájunknak élete-, vagy halála-. Azért mongya Sz. Pál [h]: *Egy ember-által jött-be e' világra a' bűn, és a' bűn-által a' halál; és úgy, minden emberre el-hatott a' halál, a' kiben minnyájan vétkeztek.* Első

g Dio. 59.

D

h Rom. 5. 12.

Isten,

Iſben, bezzeg nagy nyomorúság vólt ez! De hála légyen a'kegyes Iſtennek, ki más úton [c], és ajtón [d], a' Kriſtus-által, a' bűn-helyett, Igaſságot; a'halál-helyett, Életet hozott-bé. Az-okáért mongya az Igaſságról Sz. Pál: [e] *A' mint egy embernek engedetlensége-által, ſokan bűnösökké lettek; úgy egynek engedelmeſsége-által-is, ſokan lésznek igazakká.* Az Életről pedig, Urúnk ő-maga [f]: *En jöttem, hogy életek légyen, és bővebben légyen.* Ez az Iſtennek valóban nagy irgalmaſsága, és kegyeſsége, melyről ſzűntelen hála-adáſsal kellene emlekeznünk; fő-képpen a' ſzent Adventben, midőn az Anyaſzentegyház ſok képpen ſerkeget bennünket. Az-okáért én-is e'moſtani Predikátzióban erről beſzélgetvén:

I. Meg-mutatom, hogy a'mi Királyunk minden egyéb királyokat ſok-képpen meg-előz.
II. Minémű kívánſágot hozott a' Kriſtus, és azt mint kellyen böchüllennünk.
III. Meg-mutatom, hogy a' Kriſtus, a' világi dolgokat meg akarta vélünk ítéltetni.

ELSŐ RESZE.

KÉt dolgot mond a'Proféta; mellyekről az Evangeliſta-is emlekezik: Elsőt; hogy a'Kriſtus, kőzönséges Üdvőzítő, és ſenkit ki nem rekeſzt jó-tétemény-étől; a'mint a Nap, ſenkitől meg nem vonſza világoſságát és melegségét. Máſik; hogy, világi ítélet-ſzerént, illyen nagy dologra chekély állapatban jőtt. Az elsőhőz-képeſt, Királynak, és Üdvőzítőnek nevezi a' Proféta [g]: a'máſikát, azzal jelenti, hogy ſzegény, és ſzamáron ülő. Az elsőhőz-képeſt pedig, mind a' Proféta, 's mind az Evangeliſta azt kívánnya, hogy eſzűnbe vegyük a'mit mondnak: mert azt jelenti amaz ige (*Imé*.) és méltán: mert mentől nagyob Királynak iſmérjük a' hozzánk-jövő *Meſſiás*, annál nagyobra böchüllyük a'jókat, a'mellyeket velünk akar kőzleni.

Ebben azért a' Királyban, egy-nehány dolgot találunk, mellyekkel egyéb Királyokat meg-halad:

ELSŐBEN; Olly méltóságos, hogy minden egyéb méltóság térdet fejet hajt néki: *Mert királyok Királya, és uralkodók Ura* [h]; és, *a'nevére, minden térd meg-hajol* [i]; *az ő hatalma a'tengertől-fogva a'tengerig, és a'folyó-vizektől-fogva a'föld határi-ig* [k]: *kinek minden népek, nemzetségek, és nyelvek ſzolgálnak* [l]. Jól mongya a'Bőlch [m]; hogy *a'nép ſokaságában, a'Király méltósága; és a'kőſtés kevéſ-voltában, a' Fejedelem gyalázattya.* Mert azokat nevezik nagy Fejedelmeknek, a'kik ſok tartományokat birnak: úgy-mint Aſsvéruſt, vagy *Artaxerxeſt* [n], *Ki ſzáz és huſzon-hét tartománnyal bírt* [o]; *Indiától-fogva mind Szerechen-országig*: és Siciliának királyát, nagynak nevezi *Cicero* [p], mert tizen-hét nemzetségnek parancholt. Így mondatott nagynak, Dávid, a'Szerechenek Királya, ki hatvan Kereſztyén, és őt Pogány királyoknak parancholt; *Mithridates* a'Pontus királya, ki huſzon-két nemzetségnek parancholt, kiknek nyelvőkőn-is ſzóllott; A' Török Cháſzár, ki hetven-két királyságot bír; és a' Török Cháſzárság-kívül, a' Koſtantzinápolyit, és a' Trapezuntumit: A'Hiſpaniai király, ki annyi országot bír, főképpen Indiában, hogy alig győzi ember titulusit el-olvaſni. De ezeknél ſokkal nagyobb a'mi Királyunk: mert ezeknek-is Királyok; és a'kit akar, királlyá téſzen; és ha akarja, meg le-veti a'királyságból. Azért mongya Salomon-által: [q] *En-általam-országolnak a Királyok.* Példa-beſzéd a'Gőrőgőknél, a'mint Plinius írja [r]; hogy az a' király, a'ki foha királyt nem látott. De ollyan több ninchen a'Kriſtuſnál, ki királyt, magánál nagyobbat, ſem látott, ſem láthat: őtet pedig, minden királyok, vagy látták, vagy látnyák; midőn úgy, mint mindeneknek Királya, mindeneket meg-írél. Minden királyról mondhattyuk, az egy Kriſtus-kívül, a'mit *Dadalus* mondott *Minoſ*ról a' Krétai királyról: * Bár mindent birjon Minos; de a'levegő eget nem birja. Az-okáért, méltóbban mondhattyuk a'Kriſtuſról, hogy-ſem Salomonról a'Kriſtus példájáról: [t] *Fel-magaſztaltatnak Salomon Király a földnek minden királyi-fölött.*

MÁSODSZOR: Minden földi országok változók, és kevés ideig tartnak. Az *Aſſyriuſok* birodalma, noha leg-tovább tartott, mindazáltal ezer négy-ſzáz eſztendőnél többet nem tőltőtt. A'Romai birodalom, közel ſem érte; noha azt írta *Virgilius*, Jupiter ſzavával [u]: Ezek dolgainak, ſem határt, ſem időt nem vetek. A'Németek birodalma, chak hét-ſzáz eſztendei; A'Törőké, közel jár ezerhez: de a'mint reménlyük, és magok-is vélik, rővid időben vége ſzakad. A'mi Királyunkról, azt mondotta az Angyal: [x] *Országol a' Jákób házában örökké, és az ő országának nem léſzen vége.* Daniel pedig [y]: *Az ő hatalma örökké-való hatalom, melly el nem vétetik: és az ő országa, a' melly meg nem bomlik.* Holott azt-is vedd eſzedbe, hogy a' birodalmak mentől tovább tartnak, annál többen birják: mert minnyájan halándók, és *az ember napjai rővidek* [z]:

A
c Rom. 5. 6.
d Ioan. 10. 9.
e Rom. 5. 19.
f Ioan. 10. 10.

B
g Zach. 9. 9.

h Apoc. 17. 14. & c. 19. 16.
i Phil. 2. 10.
k Zach. 9. 10.
l Dan. 7. 14.
m Prov. 14. 28.
n Eſth. 15. 1.

C
o Eſth. 1. 1.
p Orat. 5. in Ver.

q Prov. 8. 15.
r Epiſtola quadam.

* Omnia poſsideat; non poſsidet aera Minos.

D
s 3. Reg. 10. 23.
t Ecclus. 1. Has ego nec metas rerum, nec tempora pono.
u Æn. 1. 278.
x Luc. 1. 33.
y Dan. 7. 14.
z Iob. 14. 1.

A

De a' Kriſtus, örökké uralkodik, és az ő orſzága máſra nem ſzáll. Azért mondotta Dávid [z]: *A te ſzéked Iſten örökkön örökké.* Melyhez-képeſt, akár-melly hoſſzú birodalom-is chak álom.: mert *az Iſten-előtt, ezer eſztendő mint a' tegnapi nap, melly elmúlt* [a].

[z] 2 Pet. 4. 7.

[a] Pſal. 89. 4.

[b] Zak. 8. 9.

HARMADSZOR: Minden királyok azt mondhatnyák [b]: *Tegnapiak vagyunk.; és nem tudgyuk, hogy mint az árnyék, a' mi napjaink a' földön.* De a' mi Királyunknak, és az ő orſzágának kezdete nem volt. Mert noha az Iſten Igéje bizonyos időben jőtt e' világra, midőn teſté lőtt..*; mindazáltal, *minek-előtte Ábrahám volna, volt ő* [c]. mert.., *Kezdetben vala az Ige, és az Ige Iſtennél vala, és Iſten vala az Ige* [d]: és, a' mint *Michás* mondotta [e]; *Az ő ki-jövetele eleitől fogva, az örök napokról-fogva.*

* Jon. 1. 14.

[c] Jean. 8. 58.

[d] Jean. 1. 1.

[e] Mich. 5. 2.

NEGYEDSZER: Minden királyoknak eredetek a' földből vagyon, és azt mondgyák Salomonnal [f]: *Ember halandó ember vagyok nagyan, hasonló mindenekhez, és annak a' földinek nemzetségéből, a' ki elsőször teremtetett, és az anyám méhében formáltattam teſtté.* etc. *Mert senkinek a' királyok-közzül, ſzületésének más kezdete nem volt.* De a' mi Királyunknak, más attya nem volt az Iſtennél. Azért mondotta az Angyal a' Szűz Máriának [g]: *A Magaſſág-béli Fiának hívattatik:* és [h]; *A ſzent, melly tőled ſzületik, Iſten Fiának hívattatik.* Azért örökké-való, *halhatatlan, és láthatatlan Király* [i].

[f] Sap. 7. 1. 5.

[g] Jac. 1. 32.

[h] Luc. 1. 35.

[i] 1. Tim. 1. 17.

II. RESZE.

B

HA azért illyen a' mi Királyunk: minémű léſzen az üdvőſség, és ſzabadúlás, mellyet illyen bajos, fáradságos, és alázatos jövetelével hozott és ſzerzett! Ha az alkotóból téſzünk ítéletet az alkotmányról; ha a marhát az árrából ítéllyük: minémű jeles dolog léſzen, mellyet chak az egy hatalmas Iſten ſzerezhetette-meg, és illyen módon ſzerzett? A' melly terhet ſzáz erős ember meg nem mozdíthat, méltán nehéznek ítéllyük: de ha arra, ſe emberi, ſe angyali erő elégséges nem volna, mit vélnénk felőle? A' melly marhát ezer girán véſznek, méltán nagynak ítéllyük: de ha ſzáz-ezer girán ſem vehetnők-meg, hogy tudnók meg-bőchülleni? Így gondolkodgyál, Keresztyén ember., üdvőſségedről, mellyet chak az Iſten Fia vihetett.. véghez; és minden aránnál, és drága kőnél nagyobra bőchülvén téged, drágálatos Sz. Vérét és életét nem ſzánta éretted adni.

Tanuld-meg a' Prophétától, ki imígyen ſzóll: [k] *Igen vígadgy Sionnak leánya, örvendezz Jeruſálemnek leánya: lásd a te Királyod eljő néked, igaz és hatalmas;* mire kelleſſék e' dolgot bőchüllened. Mert, mint hogy nem emberi ítéletből ſzóllott, hanem a' Sz. Lélek-által, nem kichiny dolog a' mellyért vígadáſra, és örvendezéſre int és unſzol: mivelhogy a Sz. Lélek, nem olly nagy dolognak tartya a' világi gazdagságot, hogy azért örömre intene. sőt azt mongya [l]: *Jaj gazdagoknak, mert megvágyon a' ti vígaſztalásotok.* Sem az ételi és itali gyönyörűſéget.. sőt azt mongya [m]; *Jaj néktek, kik meg-elégedtetek, mert éhezők.* Sem egyéb világi mulatságot.. sőt azt mongya [n]: *Jaj néktek kik most nevettek, mert keſergetek és ſírtok.* Sem az emberi dichéretet és bochülletet. sőt azt mongya: [o] *Jaj, midőn titeket az emberek áldanak.* De még ezeknél nagyobbakat is, úgy-mint a' Choda-tételeket. mint hogy Urunk mondotta az Apoſtoloknak: [p] *Azon ne örvéndjetek, hogy a' lélek engednek néktek: örűlyetek pedig, hogy a' ti neveitek írva vannak mennyekben:* és, [q] *Örűlyetek és vígadgyatok, mert a' ti jutalmatok bővſé es mennyekben:* mind a' nevünk be-irása pedig, 's mind a' jutalom, a' mi üdvőzítő királyunktól ſzárma ott.. Azért a' Próféta, azt az örömet ajánlya, mellyet rövid nap az Angyaltól fogunk hállani, azért, hogy a' világ üdvözítője a' Kriſtus ſzületik. Magyarázván azért e' igéket Sz. Bernárd, és meg-mutatván, hogy mindennek kell ezt az Üdvőzítőt kívánni, kiben mindent fel-találhatunk a' mi kívánságra méltó, tiſztelőſséget, haſznot, és gyönyörűſéget; imígyen fejezi-be beſzédét [r]: Vígadgyunk azonnáltal ezen a' ſzületésű, és sok-képpen örvendezzünk rajta.., mellyet mind az üdvőſségnek haſznos.., 's mind a' kenetnek gyönyörűſége.., 's mind az Iſten Fiának dicsőſsége illy ſzépen fényesít, hogy semmiben fogyatkozás ne légyen a' mellyek kívánatnak, ſem a' haſznban, ſem a' gyönyörűſégben, ſem a' tiſztelőſségben. De, mondaná valaki: Ez az üdvőſség, nem mindennek adatik; sőt többen vannak, kik abban nem részesek. Felelet: Az üdvőſség mindennek kínáltatott az Iſten kegyelmeſſégéből: és senki ki nem reked, hanem a' ki akaratlya-ſzerént ki-rekeſzti magát. Mert a' Próféta, arról az időről ſzóllott, melyben Urunk, böjti-ſzerént, ſzamáron ment Jeruſalembe: és annak, a' Sion, vagy Jeruſalem leányának tetszi hírré az Üdvőzítő jövetelét, és annak adgya jeleit, hogy örömmel és vígasággal fogadgya..

[k] Zach. 9. 9.

[l] Luc. 6. 24.

C

[m] Luc. 6. 25. Máthéus. 5. 6.

[n] Luc. 6. 25.

[o] Luc. 6. 26.

[p] Luc. 10. 20.

[q] Matt. 5. 12.

[r] Serm. 4. de Natiu.

D

A'Sion leányán pedig, érti Sion lakoſit, vagy Jeruſalem polgárit, a'mint Iſaias [a], Jeremias [b], Sofonias [c], és Zakarias [d], a'Sion, Egyiptus, Edom, Jeruſalem, és Babilon leányin, értik azon városok a'vagy tartományok lakóit. Kik véltak pedig azok? Annas, Kaifas, és ezekhez haſonlo Iráſ-túdók, és a'népnek nagyobb része: kik az ördög rabjai, a'ſetétség fiai, a'pokol ûſzögi véltak; kik ennek a'nagy örömnek idején, imígyen tanáchkoztak a'Kriſtus ellen: [e] *Igen rút halálra kárhoztaſſák őtet*; és [f], *Gyomlállyuk-ki őtet az élők földéről, és az ő neve ne lévyen többé emlékezetben.* Ezeknek, úgy vagyon hogy a'Kriſtus jövetele nem vólt üdvöſségökre, hanem veſzedelmökre: de nem a'Kriſtus igyekezetiből, hanem a'magok vétkéből; a'mint Urunk meg-mondotta mikor bé-ment Jeruſalembe [g], és olly romlását jelentette Jeruſalemnek, hogy *egy köve a máſikon nem maradna.* De azoknak-is hirdette a'Próféta az üdvöſséget, és Urunk valóban el-kéſzítette vólt nékik, ha meg akarták vólna iſmérni: de, mint-hogy nem iſmérték-meg látogatáſoknak napját, az üdvöſség-helyett, veſzedelem találta őket.

Vedd eſzedbe pedig, mint beſzéllett akkor Urunk: [h] *Ha meg-ismérted vólna te-is, és fő-képpen ezen a te napodon, mellyek a'te békeségedre vannak.* Az ő napját említi. Az mondatik pedig méltán mi napunknak, a'melly nékünk jónkra vagyon: tahát az a'nap, Jeruſalemnek javára vólt. mert a'veſzedelmére-valo napokat, nem nezvén napjainak, hanem egy-általlyában mongya [i], *Read jönek a'napok.* Továbbá, a'mi békeségünkre mondatik lenni az üdvöſségünkre-valo, fő-képpen mikor a'Kriſtus békeségéről vagyon emlekezet. azért örvendezve mondották az Angyalok a'Kriſtus ſzületése-kor [k]: *Dicsőség magaſságban az Iſtennek, és a'földön békeség a jó-akaratnak embereknek.* Erről mondotta Sz. Péter [l]: *Igét küldött az Iſten az Iſraël fiainak, békeséget hirdetvén a'Jeſus Kriſtus által.* Jeruſalemnek pedig, békeségére vólt a'Kriſtus jövetele: tahát üdvöſségére-is. Annak előtte, a'látogatás a'Kriſtus-által üdvöſséges. azért mondotta Zakarias: [m] *Áldott az Úr Iſraélnek Iſtene, mert meg-látogatta, és meg-váltotta az ő népét*: és [n]; *A'mi Iſtenünknek nagy irgalmaſsága által, mellyel meg-látogatott minket, a'magaſságból támadó.* Ha azért a'Kriſtus jövetele látogatáſnak napja vólt, Sion leányának minden-képpen kéſzítteretett az üdvöſség. De azt nem akarta venni; sőt nagy háládatlansággal üdvözítőjére támadott, és kegyes Királyát meg-ölte.

Ezt hánta ſzemökre Urunk a'Zidóknak, midőn azt mondotta [o]; hogy úgy *akarná őket ſzárnyai alá gyűjteni, mint a'tik az ő chirkéit; de nem akarták.* Es ismét következött a meg-vetés, és büntetés; hogy, a'kik az Irgalmaſságot iſmérni nem akarták, érzenek a'büntető Igaſságot. Mert noha az Iſtenben, mind az Igaſság a'büntetésre, 'ſmind az Irgalmaſság a'kegyelemre fel-találtatik: mindazáltal; *felyül-haladgya az irgalmaſság az ítéletet* [p]. mert az Irgalmaſságot olly bőven mutattya, mint-ha az ítéletről el-feletkezněk: de *az ítéletet, nem hagyja irgalmaſság-nélkül; hanem, mikor meg-haragszik-is, az Irgalmaſságról meg-emlekezik* [q]. Vagyon úgyan mind az Iſten Igaſságának, vagy haragjának, 'ſmind Irgalmaſságának kinche, vagy tár-háza: de külömben gyűjtetik eggyik hogy-ſem a'máſik. A'bűnökről, imígyen ſzóll az Iſten: [r] *Nem-de el-tétetve vannak-é ezek nálam, és bé-pecsétlve kincseim-között?* Mert a'mi bűneink, az Iſten haragjának, és büntető Igaſságának kinchei: de azokat nem az Iſten gyűjti, hanem az ember; és az Iſtennek büntető igaſsága, nem vólna ő-magában gazdag és bővelkődő, ha a'mi bűneinket, mint egy temérdek kinchet, kezéhez nem adnók. De az Irgalmaſsághoz-képeſt, ő-magában mondatik *Gazdagnak az Iſten* [s]; és mi, az ő javaival gazdagúlunk-meg. Mind a'kettőt ſzépen egybe-foglálta Sz. Pál [t]: Mert midőn a'bűnősnek azt mondotta vólna, *Meg-átalod-e az ő jóságának, és türésének, és hoſszú várakozásának gazdagságit?* utánna veti: [u] *A'te keménységed-szerént pedig, és penitentziátlan szíved-szerént, gyűjtesz magadnak haragot, a'haragnak és az Iſten igaz ítéletinek meg-jelenése napjan.* Holott látod, hogy a'Jóságnak gazdagsági, az Iſtennek tulajdoni: a'haragnak, és büntető Igaſságnak gazdagságit pedig, mi gyűjtyük az Iſten tár-házába. és azért mondotta Sz. Jakab-is az Iſtenteleneknek [v]; hogy *haragot gyűjtöttek magoknak az utólſó napokra.* Az-okáért, Kriſtus Urunk úgy jőtt mint Üdvözítő, az ő Jó-voltának tár-házából, nem keresvén arra a'mi érdemeinket; és azért, ſenkit ſem rekeſzt-ki. Az-után, mikor úgy mint Bíro jő-el: a'büntető Igaſságnak tár-házából, mellyet a'mi bűneinkből gyűjtött, vészen büntetést; a'mint idő-szerént-is meg-büntette a'háládatlan Zidókat, kik az ő Irgalmaſságát vakmerő-képpen, és kemény nyakkal meg-vetették.

A
[a] Iſa. 4. 4.
[b] Jer. 46. 11. Thren. 4. 21.
[c] Zeph. 3. 14.
[d] Zach. 2. 7. 9. Sap. 2. 20.
[e] Jer. 11. 19.
[f] Sir. 49. 7.
[g] Luc. 19. 41.
[h] Luc. 19. 42.
[i] Jer. 31. 31.
[k] Luc. 2. 14.
[l] Act. 10. 36.
[m] Luc. 1. 68.
[n] vers. 78.
[o] Mat. 23. 37.
[p] Jac. 2. 13.
[q] Habac. 3. 2.
[r] Deut. 32. 34.
[s] Eph. 2. 4.
[t] Rom. 2. 4.
[u] vers. 5.
[v] Jac. 5. 3.

A

III. RESZE.

A'Mi a'Másik dolgot illeti, Mi módon jött légyen a'Kriſtus azzal az alázatos móddal; arra akart tanitani, Mi úton és módon kelleſsék nékünk a'Kriſtuſtól ſzerzett üdvöſséghez jutnunk. Bizonyos dolog, hogy Urunk az ő jövetelének módgyával, e'világnak chiklandó gyönyörüségit meg-útálta és tapodta; azokat válaſztván és követvén, mellyektől a'világ fiai futnak és irtóznak. A'Próféta, *Szegénynek* nevezi [o]; az Evangeliſta pedig, *Szelídnek* [p], vagy alázatoſnak: mellyet válóban meg-mutatott. Mert minek-utánna, talám ugyan tárattig, gyalog járt volna, egy el-vetett reſt ſzamárra ült, és úgy vitte végbe királyi pompáját. Valóban Szegény volt a'Sionnak királya, kinek chak egy ſzamárkája ſem volt, hanem azt-is máſtól kellett költsön venni; a'mint Sz. Lukách jelenti [q]. Bizonyára Alázatos-is volt, ki tellyes éltében chak egy úttal mutatván diadalmas dichőségét, nem valami fel-ékesittetett ugrálo lóra ült, hanem az oſtoba ſzamárra: Nem vont-arany czapragja, vagy bárſony nyereg kápája volt, hanem a'ſzegény Apoſtoloknak egy-ügyü rongya, a'vagy gúnyája volt a'ſzamárra terítve. Követő udvara-népe-is, chak ſzegény halászokból, kőz emberekből, és gyermekekből állott; nem Grófokból, és Záſzlós urakból; mellyek tellyeſséggel ellenkeznek e'világ ſzokáſával. Tudom, hogy a'népnek indúlattya az volt, hogy *el-ragadnák, és királlyá tennék* [r]: de *el-futott előtték*. Moſt pedig, mikor a'gonoſz Fariſeuſok, bánnyák a'Kriſtus tiſzteſségét, és úgy ellenzik hogy Királynak nevezik, hogy ő-magát-is meg-ſzólittyák érette: ő nem chak javallya, hanem ugyan óltalmazza-is azokat kik Királynak mongyák; és pártyokat fogja, jeles okát adván a'Dávid Zsoltárából [s]. Sőt azt-is mongya [t]: *Mondom nektek, hogy, ha ezek hallgatnak, a kövek kiáltnak*. Az-okáért, ha moſt-is illyen ſzegényül, és alázatoſon viſeli magát: akár-ki-is eſzébe veheti, hogy egyébkor annál-inkább nem pipeskedett, ſem pompára nem vágott; a'mint nyilván vagyon, hogy mind ſzületéſe-kor, 's mind tellyes életinek rendiben, nagy alázatoſságot mutatott, melly fő-képpen halála-kor-béli ſzenvedésében tündöklött.

B

[o] *Zach. 9. 9.*
[p] *Matt. 21. 5.*
[q] *Luc. 19. 33.*
[r] *Ioan. 6. 15.*
[s] *Pſ. 8. 3.*
[t] *Luc. 19. 40.*

L

De mi volt ennek az oka? Gondolom, hogy ezzel, mint egy eleven és hathato példával, meg-akarta mutatni, mi módon kelleſsék az örok bóldogságba jutnunk: tudn' illik, hogy e'világi dolgokat meg kell vetnünk, és útálnunk; magunkat úgy kell viſelnünk, Sz. Péter tanitáſa-ſzerént [u], mint *jövevényekhez és ſzárandokokhoz illik, meg-tartóztatván magunkat a'teſti kívánságoktól, mellyek a lélek-ellen vitézkednek*; és, a'mint Sz. Pál mongya (Tit. 2. 12.) *meg-tagadván e'világi kívánságokat*. Mert, mint-hogy e'világnak fölöttébb-valo ſzeretet-által tévelyedtünk-ki az üdvőſségnek útából, és a'mennyei bóldogságot el-veſztettük; annak meg-útáláſa, és meg-vetéſe-által kellett a'jó útba igazodnunk. Bizonyoſon el volt végezve a'Kriſtuſtól, hogy az ő bóldogságába nem ereſzti, a'ki e'világnak hiuságát bátor ſzivel meg nem veti, *magát tellyeſséggel meg-tagadvan* [x], *a'maga keresztét hordozván* [y], *és az Iſtennek országát, és igaſságát, mindeneknek-elötte és földötte keresvén* [z]; a'mint ő-maga meg-mondotta. egy ſzóval, *a'ki e'világnak meg nem feſzíttetett, és a' világ ő-néki*; a'mint Sz. Pál maga-felől irta [a]. Azért, mint-hogy e'világi dolgokat ſzemeinkel láttyuk, és chodálatos-képpen utánnok vonyattatunk, örömeſt kapdoſván azokon: azt a'hamis vélekedéſt, mellyel e'világi dolgokat nagyra bőchüllyük, tellyeſséggel ki kellett gyomlálni, és elméinket más felé kellett hajtani. Melynek végbe-vitelére, olly példának kellett ſzemünk-előtt lenni, mellyet az okoſság javallana, és egyéb példáknál méltóbnak alitana, és azt az okoſság-ſzerént ſenki meg nem vethetné, ſe ſenki követni nem ſzégyenlené.

C

[u] *1. Pet. 2. 11.*
[x] *Matt. 16. 24.*
[y] *Luc. 14. 27.*
[z] *Matt. 6. 33.*
[a] *Gal. 6. 14.*

D

El-jött azért a'Sionnak királya, és ezeket mind maga példájával meg-mutatta, minden világi dolgot meg-tapodván; hogy mi-is őtet követvén, meg-tapodnók azokat: mivel-hogy ſenki méltatlan és illetlen dolognak, mi-hozzánk-képeſt, azt nem tarthattya, mellyet az Iſten Fia magához illendőnek, és méltónak ítélt: ſem nem vélheti, hogy abban meg-chalatkozzunk, a'mit az Atyának bölcheſége a'végre adott előnkbe hogy köveſsük. Élő Iſten, ha a'Kriſtus azokat a'dolgokat kivált-képpen-valo igyekezettel és kivánsággal kereſte volna, mellyek e'világ-előtt tetreteſek: kichodá találtatott volna, a'ki e'világi dolgoknak meg-útálására és meg-vetésére, igyekezett volna, és úgy kereſte volna a'mennyeieket? holott így-is kevesen találtatnak, noha igen nyilván-valo példájok vagyon a'Kriſtusban. Ezt emlegeti gyakorta a' Sz. Irás a'Kriſtuſnak példa-adását. Ezért irta Sz. Lukách [b]: *Jézus cselekedni, és tanitani kezdett*. Elsőben, *cselekedni*, azt, a'mire minket akart tanitani:

Act. 1. 1.

[b]

Ezért

Ezért mondotta ő-maga [c]; hogy ő, nem chak *életünk* hanem *útunk-is, és igasságunk*. Életünk, mert a haláltól meg-mentett maga halálával; Igasságunk, mert meg-tanitott az igaz hitre és igasságra; Útunk pedig, mert életének példájával meg-mutatta, mi utonkellessék az örök életre jutnúnk. mert, *A'ki azt mongya, hogy a'Krisztusban lakik, neki-is úgy kell járni a'mint ő járt* [d].

Meg-mutatta azért Urunk, maga-példájával, mint kellessék meg-tapodni e'világnak chalárd, hizelkedő, és hiuságos dolgait; mellyeket Három rendbe állat Sz. János [e]: tudn' illik; *a'testnek kivánsagában*, vagy a gyűnyörüséges lakásban: *a'szemnek kivánsagában*, vagy gazdagságban, és marhában: *az életnek kevelységében*, vagy a'tisztességes és böchülletes állapatnak szomjuhozásában. Ezeket, valóban meg-vetette és tapodta a'Krisztus. Az Elsőt ugyan, tellyes életében-valo munkával, fáradsággal, szenvedéssel; ugy-mint, ki *eleibe vévén az örömet, el-szenvedte a'Keresztet, meg-vetvén a'gyalázatot* [f]. A'Másikat, amaz chodálatos szegénységgel; *nem lévén chak annyi tulajdon helye-is, a'hová fejét le-hajtaná* [g]. A'Harmadikat, minden világi dichőségnek el-kerülésével; *el-futván mikor királyá akartak valasztani* [h]. Mindenikre pedig, maga példájával int bennünket: Az elsőre, midőn azt mongya [i]: *A'ki fel nem veszi keresztét, 's nem követ engem, nem méltó hozzám*. A'másikra, midőn a'gazdag ifiat inígyen inti [k]: *Ha tökéletes akarsz lenni, menny-el, add-el a'mid vagyon, és add a'szegényeknek, és kincsed lészen menyben; és jöj-el, kövess engem*. A harmadikra pedig, midőn azt mongya [l]: *Tanúlyatok tőlem, mert szelid vagyok, és alazatos-szivű*: és, midőn az alázatosságnak jeles példája-után, mellyet mutatott a'láb-mosásban, azt mongya [m]: *Ha én meg-mostam a'ti lábaitokat, Úr, és Mester lévén: ti-is tartozsok velle hogy eggyik a'másik lábait meg-mossa. Mert példát adtam nektek, hogy a'mint én chelekedtem, ti-is úgy chelekedgyetek*. és utánna veti [n]: *Ha ezeket tudgyátok, boldogok lészetek ha meg-chelekeszitek azokat*. Mellyekből könnyen ki-tetszik, hogy ezek nem egyébért lőttek hanem hogy nékünk világos és valóságos, hatalmas és által-hato példa adatnék, az üdvősség útának bizonyoson-valo meg-találására.

Ezen dolgot, a'Hitben fondáltatott okosság-is meg-bizonyittya: Mert arra tanit a'Sz. Irás; hogy a Krisztus, az ő első jövetelében, Két tisztet viselt, és azokban foglalta és fogyatta tellyes életét. Eggyik az volt, hogy érdemével nékünk üdvősséget szerzene. A másik pedig, hogy az üdvősségnek fel-találására, igaz útba igazitana. Az Elsőhöz képest, a'mi Prophétánk. *Üdvözitőnek* nevezi őtet [o]; Job [p], Dávid [q], Isaias [r], Jeremias [s], és egyebek-is, *Meg-valtónak*; Sz. János, *Szó-szólónak* [t]; Sz. Pál, *Közben-járónak* [u]. A'Másikhoz képest, a'mi Prophétánk, és az Evangelistánk, *Nékünk-jövő királynak* nevezi [x]: Moyses, *Magához hasonló Prophétának* [y], ki vezére, és tanitója volt az Isten népének; Isaias, *Törvény-adónak* [z], és *Tanitónak* [a]; Joel pedig, *az Igasság mesterének* [b]. Az elsőt, az ő Sz. Vérének árrával, és életének fogyatásával nyerte-meg. A'másikat, tanitásával, és példajával vitte véghez.

A'mi illeti a'mi Váltságunkat, bizonyos, hogy arra a'Krisztus munkájának, és fáradságának chak leg-kissebb része-is elégséges lőtt volna, mivelhogy méltóságában végheteten volt, igaz Isten és igaz ember: és az-okáért, valamit be-mutatott az ő Sz. Attyának, annak végheteten érdeme volt, a'leg-kissebb chelekedetének-is; mint-hogy az Isten-előtt az érdemnek mi-volta, nem annyéra fondáltatik a'munkának vagy dolognak nagy a'vagy nehéz-voltában, mint a'cheledőnek böchülletes méltóságában. Melyből az következik, hogy a Krisztus, nem chak Váltságunkért vőtt-fel olly nagy munkát és fáradságot, hanem azért-is, hogy példát adna nékünk, e'világi dolgoknak meg-vetésére, a'mennyeieknek keresésére, és egy-nehány szükséges dolgoknak meg-ismérésére: tudn' illik, melly rút és útálatos légyen a'bün, melly rettenetes és kemény az Istennek itélete, melly süllyos és szenvedhetetlen a'pokol kinnya, melly meg-foghatatlan és érvendetes a'mennyei boldogság! mellyekre világosson meg-tanit a'Krisztus életének és halálának példája; úgy hogy itt-is valóban eszünkbe vehettyük, hogy az Atya Isten minnyájunknak úgy szóll, mint régenten Moysesnek [c]: *Nézd-meg, és a'példa-szerént chelekedgyél, melly neked mutattatott a'hegyen*.

Második oka, ez szokatlan és halhatatlan alázatosságnak, és minden világi gyűnyörüség meg-vetésének, az volt; hogy az Istennek ereje nyilvábban ki-nyilatkozzék. Mert fölőtte igen illett, sőt ugyan kivántatott-is, hogy Krisztus Urunknak minden chelekedete, és az ő Istenségéről-valo Hit, e'széles világon, ne tulajdonittatnék egyébnek, hanem chak az Isten erejének: és igy mindeneknél tudva lenne, hogy a Krisztusról-valo hit, nem egyébtől, hanem az egy Istentől származott, gyarapodott, nevelkedett, erősödőtt; és minden időkben, minden háboruságok-között, minden hatalmas ellenségek-ellen, győzhetetlen volt, és virágában meg-maradott. Ha a'Krisztus, e'világi hatalmassággal,

A
[c] Ioan. 14. 6.
[d] 1. Ioan. 2. 6.
[e] 1. Ioan. 2. 16.
[f] Hebr. 12. 2.
[g] Luc. 9. 58.
[h] Ioan. 6. 15.
[i] Matt. 10. 38.
B
[k] Matt. 19. 21.
[l] Matt. 11. 29.
[m] Ioan. 13. 14.
[n] uers. 17.
C
[o] Zach. 9. 9.
[p] Iob. 19. 25.
[q] Psal. 18. 15.
[r] Isa. 41. 14. 43. 14. 50. 14.
[s] 1. Ioan. 2. 1.
[u] 1. Tim. 2. 5.
[x] Zach. 9. 9.
[y] Deut. 18. 15.
[z] Isa. 33. 22.
[a] Isa. 30. 20.
[b] Ioel 2. 23.
D
[c] Exo. 25. 40.
11

A

és dicsőséggel jött volna, a'mint egyéb királyok úgy mint e'világnak tanitványi és fiai szoktak jőni: az emberek meg-téréſe nem inkább tulajdonittatott volna-e a fegyver, hatalmaſságának, hogy-ſem az Iſten erejének? mint-hogy a Romai Pogány fejedelmek is, az ő bálványok tiſzteletit, fegyverrel és emberi erővel igyekezték inkább támogatni, és ki-terjeſzteni, hogy-ſem Iſteni fegyverrel és hatalommal. Ha pedig gazdagſágoknak oſztáſával, a'vagy e'világi, vagy teſti gyönyörűſégeknek javallásával jött volna, nem inkább azoknak tulajdonittatott volna-e az ő Hitének gyarapodáſa, vagy öregbüleſe, hogy-ſem a'magaſſág-béli Iſtennek erős és ki-nyújtott karjának? a'mint tudgyuk, hogy Mahomet ſokakat meg-chalt, és utánna vont, teſti ſzábadſágot és gyönyörűſéget igérvén nékik, mind ezen's mind a'más világon. Haſonló-képpen, ha emberi bölcheſéggel, és ravaſz okoskodáſsal jött volna, nem annak tulajdonittatott volna-e inkább az Evangéliomnak bővſéges gyűmölche, hogy-ſem az Iſten bölcheſégének? a mint bizonyoſon tudgyuk, hogy a Pogány Bölcsek és Filoſofuſok, emberi tudománynak bölcheſégével, és ſzép módgyával rendelt okos beſzédekkel, ſokakat az ő vélekedéſekre hajtottanak. Az-okáért, mint-hogy ezeknek ſemmi helye nem volt a Kriſtus tudományának gyarapitáſában, hanem inkább ezekkel ellenkező dolgokat találunk abban: következik, hogy a Kriſtus hitének foganatoſsága, és ki-terjedéſe, az Iſten erejének nyilván-való bizonyſága légyen; a'mint Sz. Pál-is jelentette, mondván: [d] *Az én beſzédem és prédikáláſom, nem az emberi bölcheſéginek hitető igéiben, hanem a' Léleknek's az erőnek meg-mutatáſában;* [e] *hogy a'ti hitetek ne légyen az emberek bölcheſéginek, hanem az Iſten erejének.* és ismég [e]: *A'miket beſzéllünk-is, nem az emberi bölcheſéginek tudós igéiben, hanem a' Léleknek tanitáſában.*

B

d 1. Cor. 2. 4.

e vers. 13.

III. Harmadik oka ezen dolognak, az lehet: Mivel-hogy az emberi nemzet veſzedelmének eredeti, tellyeſſéggel chak e'világi és teſti dologból ſzármazott; úgy-mint nagy-ta-vágásból, midőn Adám el-hitte az Ördög mondáſát, hogy *haſonló légyen az Iſtenekhez, tudván a'jót, és a'gonoſzt* [f]; úgy-mint feleſégének, ki ő teſte volt, kedvezéſéből, tartván attól, hogy, ha kedvét ſzegné, meg-ſzomoritaná; úgy-mint az almának meg-kóſtoláſából, melly jó-izűnek tetſzett, és tekintettre gyönyörűſégeſnek: Illett, hogy azon embernek meg-ſzabadúlása, tellyeſſéggel külömbőző dolgok-által lenne, mellyeket Kriſtus Urunk tellyes életében követett és gyakorlott. *Ki* nem hogy nagyobb állapatra igyekezett volna hogy-ſem hozzája illett, hanem inkább, *mikor az Iſten formájában volna, és nem áltana ragadománnak lenni az Iſtennel-való egyenlőſéget: ő-magát igen meg-alázta, ſzolgai formát vévén-fel, az emberekhez haſonlóvá lőtt, és külső ábrázatjában úgy találtatott mint ember. Meg-alázta önnön-magát, engedelmes lévén mind a'halálig, a' Keresztnek halálaigpedig.* Nem hogy az ő teſtének, vagy az ő ſegyeſének, melly az Anyaſzentegyház, kedvezett volna, hogy meg ne ſzomoríttatnék: hanem inkább, a Keresztnek viteléſére inditte. arra-is tanitván [g]; hogy, *Valaki nem gyűlöli az atyját, és anyját, és feleſégét, és fiait, és atyaſiait, és néneit, még pedig az önnön lelkét-is, nem lehet ő tanitványa.* Nem hogy édes almával gyönyörködtette volna ſzája ízit, vagy valamiben teſtének kedvezett volna: hanem, inkább, leg-nagyobb ſzomjuſágában-is, közel lévén halálához, epés eczetet vitetett ſzájához [h].

C

f 1. Móſ. 3. 5.

Phil. 2. 6.

g Luc. 14. 25.

h Pſ. 68. 22. Mat. 27. 48.

Ezekigy lévén, nagy vigaſsággal hálát adgyunk a'mi Üdvözitőnknek, ki az ő el-jövetelével illyen nagy üdvöſſéget hozott nékünk, és attól ſenkit ki nem rekeſztett: és a' minémű útat nékünk arra mutatott, arról el ne távozzunk, hanem ſzüntelen követſük, azon a'formán, mellyet e'mái Szent Epiſtolában előnkbe adott Sz. Pál [i], tudni illik, *Fel-kelvén a'reſſéginek és tunyaſágnak álmából, és el-vetvén nagy ſerénységgel a'ſeſéginek minden chelekedetit.* igaz tőredelmeſség- és gyonás-által, bűneinkből ki-tiſztúlván, *és fel-öltözvén a'világoſságnak fegyveriben.* gyakorolván magunkat minden jóſzágos chelekedetekben. Mellyeket meg-chelekedvén, mi őtet jó kedvel fogad gyuk, és ő-is jó kedvel jő hozzánk, és minden javaiban réſzeſsé téſzen: Mellyet engedgyen a'kegyes Atya-Iſten, az ő ſzerelmes Sz. Fiának drágalátos érdemiért, Ámen.

D

i Rom. 13. 12.

ADVENT MÁSODIK VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. LVKACHNAK XXI. RESZEBEN, v. 25.

AZ időben: Monda JESUS az ő Tanítványinak: Jelek lésznek a Napban, és a' holdban, és a' csillagokban, és a' földön a' Népeknek szorongatása, a' tenger zúgása-és a' habjainak fel-háborodása-miatt: el-száradván az emberek azoknak féleimе-és várakodása-miatt, mellyek az egész világra következnek. mert az egek ereі meg-indúlnak: és akkor látthyák az embert jőni a' felyhőben nagy hatalommal, és dicsőséggel. Ezek pedig meg kezdvén lenni, fel-tekintsetek, és emellyétek-fel a' fejeteket: mert el-közelget a' ti váltságtok. És hasonlatosságot monda nékik: Láttátok a' fúge fát, és minden fákat: mikor immár magokból gyümölcsöt hoznak, tudgyátok hogy közel vagyon a' nyár. Úgy ti-is, midőn látthyátok ezeket meg-lenni, tudgyátok hogy közel vagyon az Isten országa. Bizony mondom néktek, hogy el nem múlik e' nemzetség, míg nem mindenek meg-lésznek. Az ég és a' föld el-múlnak: az én beszédim pedig el nem múlnak.

ELSÖ PREDIKATZIO.

JOSUÉNEK AZT PARANCHOLTA VÓLT AZ ISTEN [a], hogy Jerikónak el-rontására, trombita harsagással élne: és úgy-is lőtt. Melly azt példázta, mint-hogy Jériko, *Hold*at tészi; hogy a' változo hóldhoz hasonló bolond embernek álkotmánya [b], melly a' bűn, trombita harsagással rótathatik-el. De mi-hoda trombita harsagás az? Az Utolsó ítéletről-való gondolkodás; melynek napját a' Próféta [c], *Trombita és harsagos napjának* nevezi. és nem okнélkül, mint-hogy akkor az ember Fia *el-küldi az ő Angyali trombitával, és nagy szóval; és egybe gyűjtik az ő választottit* [d]. *mert fúvó a' trombita, és a' holtak fel-támadnak* [e]. Enneк a' trombita harsagásnak, minémű foganatossága lőtt légyen Sz. *Jerónymus* Doktorban, ő maga meg-jelenti [f]: Valamennyiszer, úgy-mond, azt a' napot meg-gondolom, egész tellemmel reszkетek: mert akár étzem, akár ittzom, 's akár mást valamit cheleкeszem, mindenkor ama' rettenetes trombita láttatik az én fúleimben zengeni: *Kellyetek-fel halottak jőtetek az ítéletre.* Erről a' Trombita-szavú napról lészen beszédünk. És mint-hogy Hét Trombita harsagott a' Jósue hadában, én-is arra a' Kérdésre, Miért kellessék az Utolsó közönséges ítéletnek lenni? Hét okkal felelek-meg, mellyek-közzül mindenik egy Trombita-ízó-gyanánt esik.

I. Okait adom, *miért kellessék az Utolsó közönséges ítéletnek lenni.*

II. *Meg-mutatom, hogy vétkezнek, a' kik az Utolsó ítéletnek bizonyos napját ki-fejezik: és azok is, a' kik gúnyos mesterséggel hallattyák.*

III. *Meg-mondom, Ha félelemmel kell-e az Ítélet napját várni, vagy örömmel.*

ELSÖ RESZE.

BIzonyos dolog, hogy minthelyen ember e' világból ki-múlik, leg-ottan meg-ítéltetik, és el-vészi vagy jutalmát, vagy büntetését. Mert midőn Sz. Pál azt mondotta vólna [g]; *El végezve vagyon, hogy az emberek egyszer meg-haljanak*: azonnal utánna vetette; *Azután pedig az ítélet.* Azért mondotta a' Bölcs is [h]: *Könyű dolog ítélet-nélkül kinek-kinek halála napján meg-fizetni az ő útai szerént.* a' fizetés pedig, nem lészen ítélet-nélkül. Azért mongyа-ugyan ottan [i]: *Az embernek halála-kor, azok cselekedetinek ki-nyilatkoztatása.* Ez ki-tetszik, a' frissen-lakozó gazdag, és a' küldus Lázár hístoriájából [k]: Mert *a' gazdag*, minthelyen meg-

hólt,

a Jos. 6. 4.

b Eccli. 27. 12.

c Sph. 1. 16.

d Mat. 24. 31. e 1. Cor. 15. 52.

f In Reg. Malachi. 30.

g Heb. 9. 27.

h Eccli. 11. 28.

i Prof. 29.

k Luc. 16. 22.

A

l Lib. 2. de Anima, & ejus origine.

hólt *pokolban temettetett: Lázár* pedig, *az Angyaloktól az Ábrahám kebelébe vitetett.* Melly példával bizonyíttya ezen dolgot Sz. Agoston [l], és üdvösséges dolognak mongya azt el hinni. Az-okáert, nem ok-nélkül kérdhetné valaki: Mire-való léfzen világ végezetin a' Közönséges ítélet, melyre a' Kriſtus, úgy-mint ítélő-bíro, hitünk ágazattya-ſzerént, el-jövendő? Mert, e' világ-ſzerént, az új ítélet azért endedtetik, hogy az elsöben fogyatkozás találtatott, vagy hogy Appellatzio vagyon fellyebb-való Bíro-eleibe. Mellyeknek a' mi dolgunkban ninchen helye: mert ſem a' Bíró nem változik, ſem fogyatkozás az első ítéletben nem eſik. Azért írták a' Törvény-adók [m]; hogy az egyſzer meg-ítélt dolog, másodſzor ne ítélteſſék; tudn illik, a' meg-mondott okok-kivül.

m L. ubi Paradoxa. ff. de offic. Proconſ. Res ſemel judicata, bis non judicetur.

Az Utolſó közönséges Ítéletnek, ſzép Okait találjyuk a Doktoroknál: és az Albigenſiſek, az eretnekek-közibe ſzámláltattak hogy azt tagadták, a' mint *Guido Carmelita* írja [n].

n De Haret.

B

Első Oka az; hogy az Iſtennek titkos ítéleti, mindeneknek ki-nyilatkoztaſſanak, mellyekben moſtan ſokan heában törik fejőket. Gyakorta ſzerencheſés e' világon az iſtentelenek; az Igazak pedig, nagy háboruſágokban élnek: amazok tiſzteltetnek; ezek pedig láb-alatt hevernek, mint-ha az Iſten tellyeſſéggel meg-vetette volna őket. melly dolog, még az híveket-is, és a' nagy Szenteket, csak nem meg-tántorította: *Az én lábaim,* úgy-mond, Dávid [o], *csak nem meg-tántorodtak; csak nem el-chuſzamodtak a' lépeſim. Mert bosſzonkodtam a' hamiſſakra, látván a' bűnösök békeſségét.* Es utánna veti [p]: *Es mondék: Tahát ok-nélkül igazítottam-meg a' ſzívemet, és az ártatlanok-között moſtam a' kezemet. És egéſz nap oſtoroztattam, és jó reggel az én verеſségem.* Jeremias pedig [q]: *Igaz vagy te ugyan, Uram, ha veled verekedem: mindazáltal igaz at ſzóllok néked: Miért ſzerencheſésittetik az iſtentelenek útja; jól vannak minnyájan a' kik vétkeznek és hamiſſan chelekeſznek?* Habakuk Próféta-is [r]: *Miért tekinteſz a' hamiſság-chelekedőkre, és hallgatſz mikor az iſtentelen el-nyeli az igazbat nálánál?* Sőt még ama békeſséggel-türő Sz. Jób-is [s]; *Miért élnek az iſtentelenek? fel-emeltettek, és meg-erősődtek gazdagſággal?* Az-okáért, hogy minnyájan eſzekbe vegyék, hogy a' gonoſzok el-vőtték éltőkben javokat, és jutalmokat, a' kevés jóért a' mellyet chelekedtek: az igazak pedig, nyomoruſágot ſzenvedtek, hogy azok-által a' lelki jókban nevekednének, vagy a' kevés és kichiny vétkekért lakolnának. Némelykor, a' meſterſéges takách ſzép kárpitot kezd ſzőni; és minek-előtte el-végezze, látván azt valami kába és tudatlan ember, hogy imitt-amott a' képek fejetlenek, vagy lábatlanok, és nem tudván az egéſz alkotmányról ítéletet tenni; ſemmi ollyat nem vél felőle, és meg-neveti a' meſtert, hogy ollyan mód-nélkül-való dologban töri fejét, és veſzti idejét: de mikor el-végezi, és mindenek éppen ki-tetſzenek, nem győzi ſzemléini és dichérni. E képpen, e' világnak ſzövéſe moſt ſzintelennek látſzik: de a' világ végén mindenek meg-látſzanak, és az Iſten bőlcheſségét minnyájan dichérik. Némelykor valami paraſzt ember, bé-megyen a' meſterſéges óra-chinálónak mű-helyébe, és látván ſok külömbőző kerekeket, 's nem tudván mire-valók, heába-valóknak ítéli: de midőn az óra el-kéſzül, akkor véſzi eſzébe hogy meg-chalatott, és olly dologról tőtt ítéletet, és ſemmit a' dologhoz nem értett. Igy e' világ mű-helyében, ſok dolgok kerék módra forognak; és ſokan azt ítélik, hogy az alsóbb helyen-valók fellyebb-való helyt érdemlenének: de mikor mindenek el-végeződnek, megtetſzik hogy ſemmit nem alkotott az Iſten nagy bőlcheſség-nélkül, ſem nem rendelt nagy igaſság-nélkül.

C

o Pſ. 72. 2.

p verſ. 13.

q Jer. 12. 1.

r Hab. 1. 13.

s Jób. 21. 7.

Második Oka az: hogy gyakorta az emberek a' bűnt nem nagyra bőchüllik, és, ha valami ſüllyos chapás eſik rajtok, panaſzolkodnak, alitván hogy érdemek-fölőtt ſzenvednek. Ha valami Fejedelem népét meg-ſzámláltatná, mint David [t]; és látná, hogy a' dögháláll népe-közzül hetven ezeret meg-emésztene [u]: vallyon nem mondaná-e Jóbbal [v]; *Vaj-ha fontba vettetnének az én bűneim, mellyekkel haragot érdemlettem; és a' nyomoruſág, mellyet ſzenvedek! Ez, mint a' tenger ſzvenye, nehéznek tetſzenek.* Ha a' gyermekek, gyermeki bolondságból a' vén embert meg-chúfolnák, és leg-ottan a' medvék negyven-kettőtt el-ſzaggatnának közzülök, a' mint Eliſeus idejében történt [x]: vallyon az atyák nem fölőttébb-való büntetéſnek mondanák-e? Az Utolſó ítéletkor azért meg fog-tetſzeni, hogy efféle panaſzolkodáſok helyetlenek, és minnyájan meg-értik a' halálos bűnnek gonoſságát, melly őrök büntetéſt érdemel.

D

t 2. Reg. 24. 2.

u verſ. 15.

v Jób. 6. 2.

x 4. Reg. 2. 24.

Harmadik Oka az, hogy az Iſtennek igaſsága, a' közönséges Ítéletkor leg-inkább tündöklőllyön. Ha valami ſzép teſtben mindenik tagot magán meg-nézed, ékeſnek tetſzenek, de fokkal inkább, ha azokat mind eggyütt meg-tekinted: Úgy az Iſtennek igaſsága, az egéſz világnak eggyütt-való meg-ítéléſében inkább fog-ténleni, hogy ſem a' magán-való ítéletekben. Egy embernek gyönyörüſéges ſzavakedvelled az éneklésben: de ha egyebekkel eggyütt énekel, gyönyörüſégesbnek tetſzik. Midőn Iſten e' világot réſzen-

ként

ként teremtette, mindenik akkor mányról, azt olvassuk; hogy *Látta az Úr hogy jó volt*[a]: de el-végezvén mindeneket, *Lattá, és ímé igen jók voltak*[b]. nem chak jók, hanem igen jók. Azont mondhattyuk az Istenn itéletiről, hogy noha mindenik magán igaz, de minda-által a' kőzönséges igen igaz.

NEGYEDIK Oka az; hogy illendő módon meg-dichőitessék az embernek fia. Kinek dichősége azt kívánnya, hogy, mivel az ő első el-jövetelekor, hamissan meg-ítéltetett, és meg-ölertetett: a másikban dichőségesnek láttassék, és mindeneknek igaz Bírája légyen[c]. Akkor be-tellyesedik az Istenn mondása[d]: *En-magamra esküdtem, ki-mégyen az én szamjából az Igasság igéje, és viszsza nem tér: mert nékem hajol-meg minden térd.* Melly mondást, Sz. Pál az Itélő Kristustól magyaráz. Mert midőn azt mondotta volna[e]; *Mi nyujtson a' Kristus itélő-széke-elébe fogunk állani*; utánna vetette: *Mert írva vagyon*; *Élek én, úgy mond az Úr, hogy nékem hajol-meg minden térd.* És talám azért léfzen az Utólsó kőzönséges Itélet a' Jósafat völgyében, a mint Joëlnél olvassuk[f], melly kőzel vagyon Jerusalemhez; hogy, a' hol halálra itéltetett a' mi bűneinkért, ott lássák őtet mind a' jók 's mind a' gonoszok, hogy nagy dichőséggel Itélő-bírája az elseneknek és holtaknak, a' mint őtet Sz. Péter nevezte[g].

ŐTŐDIK Oka az; Mint hogy embernek teste és lelke vagyon, mélto, hogy chelekedetiért mindenikben jutalmat, vagy bőntetést végyen; a' mint Sz. *Damascenus* okoskodik[h]. Szükség azért, hogy né chak titkon, és Magán-való ítélete légyen, melly a' léleknek elég volna, hanem külső és látható is, melly a' testnek-is szolgállyon. Ennek szép okát adgya Sz. Tamás[i]: Mint hogy a' test, társ vólt az érdemben is. Melly okát Sz. Pál is jelenti[k]: *Mennyünknek*, úgy mond, *meg kell jelennünk a' Kristus itélő-széke-előtt, hogy el-vegye ki-ki a' testnek tulajdonit, a' mint chelekedett, vagy jót, vagy gonoszt.* Mellyel azt jelenti, hogy, mivel a' jó és gonosz chelekedetek a' testben lőttek: ízükség, hogy testőkkel-együtt az Istenn széke-eleibe állyanak az emberek. És, mint hogy az ember üdvősségeért lőtt emberré az Istenn, úgy hogy őtet meg-ítéllye, mint ember meg-mutattya magát; és, *Hatalmat adott neki* (tudn' illik az Atya a' Fiúnak) *hogy itéletet tégyen, mert Embernek fia*[l]. Az okáért[m], *nem itél az Atya senkit, hanem minden itéletet a' Fiúnak adott*: mert nem az Atya, hanem a' Fiú lőtt ember hává. Innét mondotta Jób[n]: *Tudóm, hogy az én Meg-váltóm él, és az utólsó napon a' földből fel-támadok; És ismég környül-vétetem bőrömmel, és az én testemben látom-meg az én Istenemet: kit én-magam látok-meg, és az én szemeim nézik, és nem más: el-sérvedt e' reménység az én kebelemben.* Melly reménység, minden táradságot meg szokott könnyebbíteni.

HATODIK Oka az; hogy a' Magán-való ítéletben, ki-ki chak maga tudgya sententziáját: de a' Kőzönségesben, mindenek meg-értik. Sokakat méltatlan kárhoztat a' világ, nem tudván senkinek belső dolgait: sokan megint úgy el-titkollyák gonoszságokat, hogy nagy Szenteknek tartatnak. Erről emlekezik Salomon[o]: *Láttam a' nap-alatt az Itélet-helyén istentelenséget, és az Igasság-helyén hamissságot. És mondék szívemben*[p]: *Az igazat és az istentelent meg-ítéli az Istenn*; és minden dolgoknak akkor léfzen ideje. És ismég[q]: *Fogyon gonosz, mellyet láttam a' nap alatt, úgy mint tsalárd, ebből származ van a' fejedelemségnek elől; hogy a' bolond, nagy méltoságban belyhezteiett, és a' gazdagok ülnek alatsony helyen. Lovakon láttam a' szolgákat, és a' fejedelmeket a' földön járni mint a' szolgákat.* De még-mutattya az Itélet nyilván az Igasságot: Mert nem a' test-szerént léfzen[r], hanem a' szívnek vissgálása-szerént; hogy az igazaknak jó hírek meg-térjen, és a' hamissaknak ál-orczája le vonattassék. E' világon, alig ismerhet ni-meg a' balgatag szűzeket az eszesektől[s], a' jó halakat a' rossz fajaktól[t], a' juhokat a' gödőlyektől[u]: de akkor meg-választyák őket, mint a' búzát a' konkolytól, vagy polyvától[v]. *Akkor*, a' mint Salomon írja[x], *fognak az igazak nagy állhatatossággal állani azok ellen kik őket nyomorgattak, és a' kik el-vették az ő munkájokat. Azt látván, meg-háborodnak szörnyű félelemmel és chudálkoznak a' véletlen szabadúl-jusok fölött, mondván magokban, bánkódván, és a' lélek szorongatása miatt fohaszkodván: Ezek, a' kiket valaha chúfnak tartottunk, és szidalom hasonlatosságnak. Ő balgatagok, az ő életöket bolondságnak állítyuk vala, és az ő végöket tisztelet nélkül: ímé mint számláltatnak az Istenn fiai közzé, és a' Szentek között az ő sorsok.*

Ebből pedig a' nyilván-való Itéletből, a gonoszoknak igen nevekedik bőntetések. Mert a' tűzben-való kínlódást, a' barmok-is érezhetik: de a' gyalázat és pironság, az embernek tulajdon bőntetése, melly semmit nem fog az oktalan-állaton. És az emberek gyakorta inkább félnek a' gyalázattól, hogy-sem a' fájdalomtól. Innét vagyon, hogy a' gonosz-tévőket nyilván bőntetik; melytől inkább irtóznak hogy-sem a kintőkés nagy kegyelemnek tartyák ha titkon rekkent-el őket. Ezzel a' bőntetéssel, gyakran fenyeget a' Sz. Irás[y]: *Ímé, úgy-mond az Úr, én fel-fedezem a te szégyenfségedet a' te orczád-előtt, és meg-mutatom a' Pogányoknak a' te meztelenségedet, és az országoknak a' te gyalázatodat. És útálatosságokat hányok reád, és gyalázatokkal illetlek téged.* Élő Istenn, minémű gyalázat léfzen az egész

világ-

A
a Gen. 1. 4. 10. 12. 18. 21. 25.
b 1 Tim. 4. 4.
c Act. 17. 31.
d Isa. 45. 23.
e Rom. 14. 10.
f Joël. 3. 2.
g Act. 1. 11.
B
h 4. de Fid. c. 28.
i 3. p. q. 59. a. 5.
k 2 Cor. 5. 10.
l Joan. 5. 27.
m Psal. 22.
n Job. 19. 25.
C
o Eccles. 3. 16.
p Eccles. 3. 17.
q Eccles. 10. 5.
r Mat. 25. 31.
s Mat. 13. 48.
t Mat. 25. 32.
u Mat. 13. 30.
v Sap. 5. 1.
D
x Sap. 5.
y Nah. 3. 5.

A

világ-előtt meg-szégyenülni! Ha az üdvösségünkre-szerzett titkos gyonásban, chak egy ember-előtt-is oly hatalmas a szemérem, hogy nagy lelki veszedelemmel nemellyek eltitkollyák vétkőket: mi lészen, midőn az egész világ-előtt ki-nyilatkozik minden utálatosságok? mint fognak akkor pirúlni és szégyenkedni? fő képpen, mint-hogy az, nem a végtre lészen hogy meg-oldoztattassanak, hanem őrök gyalázattyokra. Ezt a szégyen-vallást nagyobb győtrelemnek tartya Sz. Basilius [x], minden kinnál. Midőn a Birák valami híres gonosz-tévőt büntetni akarnak, azt fokadalom-a vagy vásár-kor chelekedzik, és a népet, harang- vagy trombita-szóval reá hirdetik, hogy nagyobb gyalázattyára légyen mentől többen láttyák. Az Isten-is akkorra hallasztya derék ítéletét, mikor leg-többen lésznek jelen, és ugyan trombita-szóval hirdetteti az egész emberi nemzetnek.

[x] In Psal. 33.

HETEDIK Oka az; hogy a'kárhozottaknak semmi mentségek ne légyen. Mert a kőzönséges ítéletkor, sokan lésznek jelen, kik magok győzedelmes példájával, minden-féle bűnősöknek hé-dugják szájokat. A Kevélyeknek, kik az Isten ajándékival kérkednek, a' boldogságos Szűz Maria; ki, noha minden malasztal tellyes volt, mindazáltal nagy alázatossággal magát az Úr szolgálójának nevezte [y], és minden dicséretet az Úrra háritott. A Fösvényeknek, kik házok népe szükségével métik magokat, a' Sareptai özvegy-asszony; ki az egy marok lisztből-is, elsőben az Isten emberének adakozott [z]. A Fajtalanoknak, kik gyarlóságokat, vagy egyebeknek gonosz példáit akarnák paiszul venni, a szép ifiú József, ki asszonyának sem engedett [a]; és Susanna, ki életénél nagyobra bőchülte a tisztaságot [b]. A' Kényes-gyomrú zabállóknak, kik a' böjtöt meg-vetik, az ifiú Dániel az ő társaival; kik kínálva sem akartak enni a király asztaláról-való gyenge étkekből [c]; hanem chak bőchű eleséget kívántak; de ugyan nem hervadott-meg orczájok, sem hasok meg nem chapont: hanem inkább szebbeknek láttattanak az orczájok, és tellyesbeknek minden gyermekekénél, kik a királyi étekkel éltek. Az Irígyeknek, kik bánnyák ha alább-valóknál hátrább maradnak, Dávid; ki az ő elő-menetelének ellenségét Sault el-kerülte, és ne chak meg nem ölte, hanem siratta-is halván halálát [d]. A Haragosoknak, kik méltatlan szenvedésekkel mentik magokat, Sz. István; ki azokért, kik kővekkel agyon-verték, térdre esvén imádkozott [e]. Az Isteni szolgálatban-való restéknek, kik a' munkát nehezlik, az Apostolok; kik Urunkat egy szavára leg-ottan követték, számtalan munka-után, életőket-is a' Krisztusért ki-adták.

B

[y] Luc. 1. 38.

[z] 3. Reg. 17. 13.

[a] Gen. 39. 8.

[b] Dan. 13. 23.

[c] Dan. 1. 12.

C

II. RESZE.

EZekből ki-tetszik, minémű rettenetes légyen az Utólsó ítélet napja: Melyről hogy haszonosan gondolkodgyunk, annak idejéről-való Két tévelygésből kell őrizkednünk:

Némellyek, nem általlották annak esztendejét, hónapját, hetét, sőt napját-is feljedzeni: De valakik azt méréselették, meg-chalatkoztak, és balgatagságoknak méltó jutalmát vőttek. Nyilván mondotta Urunk [f]; *hogy arról a' napról, vagy óráról senki nem tud, sem az Angyalok mennyben, sem a' Fiú, hanem chak az Atya.* És midőn az Apostolok ollyatént kérdették volna tőle [g], azt felelte nékik: *Nem ti dolgotok tudni az időket, mellyeket az Atya az ő-nmaga hatalmában helyhez-tetett.* Melly felelettel, a' mint Sz. Agoston írja [h], mindeneknek, kik azt akarták szánálni, kezét meg-erőtelenítette. És bizonyára méltán, és nékünk nagy hasznunkra. Mert, ha valaki bizonyoson tudná hogy rövid idő múlva él-jő az ítélet, semmi gondot nem viselne háza-népére, se a' kőzönséges jóra. Az-okáért, hogy e' világot fölöttébb ne szeretnők, bizonyosokká tőtt hogy el-múlandó: hogy pedig hivatalunkat el ne mulátnok, bizonyos végét el-titkolta. És így, a' reménség- és félelem-kőzött tart benünket, hogy az el-múlandókra fölöttébb ne vágyódgyunk, el feletkezvén az örökkévalókról; se a' szükséges gond-viselésről meg ne szűnnyünk, hanem mindennek idejét meg-adgyuk.

[f] Mar. 13. 32.

[g] Act. 1. 7. 1. Thess. 5. 1.

[h] Ep. 131.

D

Némellyek pedig, az Ítélet napját fölöttébb messzire vetik; és a' hoz-képest, a' gonoszságban bátorságosson meg-maradnak, életeknek meg-jobbításáról ingyen sem gondolkodván. Kik nagy veszedelemben vannak: mert gyakrabban véletlen, és készületlen el-rántyák alólok a' gyékent, és egy szem-pillantásban pokolba vettetnek. Ez igen veszedelmes és nyilván-való tévelygés: Mert az Ítélet napjának el-közelgetését, az egész Szentírás bizonyittya. A' Profetak meg-jövendölték. Isaias azt mongya [i]: *Orvlasztok, mert közel vagyon az Úr napja; mint a' pusztitás úgy jő-ki az Úrtól.* Ezekiel-is úgy szól, mint közel-való dologról [k]: *A' vég el-jő, el-jő a' vég a' földnek négy részeire.* Sofonias pedig [l]: *Közel vagyon az Úrnak nagy napja; közel vagyon, és igen gyors.* Az Apostolok bizonyitották: Mert Sz. Péter azt irta [m], hogy *Mindeneknek el-közelgetett a' vége.* Sz. Pál [n] hogy *Az utólsó idők el-jutottak.* Sz.

[i] Isa. 13. 6.

[k] Ezech. 7. 2. Ibid. 12. 23.

[l] Sopho. 1. 14.

[m] 1. Pet. 4. 7.

[n] 1. Cor. 10. 11.

János;

János [o]; hogy *Utólsó óra vagyon.* És Urunk képében imígyen szóll [p]: *Imé hamar el-jövök, és a' jutalmom velem vagyon, meg-fizetni mindenednek az ő cselekedetek szerént.* Az okáért, ha valaki azt kérdi, Mikor lészen e'világnak vége? Azt felelhettyük, hogy Igen hamar.

Mondanád: Közel ezer har-száz esztendeje, hogy azt mondotta Urunk hogy hamar el-jövök [q]; és móst sem látjuk? és Minémű utólsó óra lehet, melly ennyi száz esztendeig tart? Ez ellen-vetésről emlékezik Sz. Péter [r]: *Az utólsó napokban* úgy-mond, *csalárdsággal-járó chúfolók jönek, az ő tulajdon kívánságok szerént járván, mondván: Hol vagyon az ígéret, vagy az el-jövetele?* Erre, Elsőször, ő maga Sz. Péter ugyan ott meg-felel [s]: *Ez eggyet meg-tudagyátok szerelmesim, hogy egy nap az Úrnál, olly mint ezer esztendő, és ezer esztendő, mint egy nap. Nem késleli az Úr az ő ígéretét, a'mint némellyek állítyák; hanem békességesen vagyon ki-értettek; nem akarván hogy vallások el-veszszenek, hanem hogy mindnyájan penitenziára térjenek.* Melyből ki-tetszik, hogy külömb mértéke vagyon az Istennek, hogy sem nékünk a'mit egy Óriás egy lépéssel el-ér, azt a'hangya sok ideig viszi véghez. és ugyan azon dolog eggyiknek rövidnek tetszik, a'másiknak pedig hosszúnak. Hasonló képpen ezer, sőt chak száz esztendő is, nékünk soknak és hosszúnak tetszik, mivelhogy a mi életünknek határa igen rövid; és, a mint Sz. Jakab írja [t], *pára, melly kevés ideig tészsz;* de az Istennél, kinek *napi örökké valók* [u]. *Ezer esztendő is, mint a' tegnapi nap melly el-múlt* [x]. Az okáért, ha szintén az Ítélet napja sok száz, a'vagy ezer esztendő után volna is igen kevesett tenne az Isten mértékével; és valóban mondhattyuk hogy közel vagyon, és szintén az ajtónk előtt.

Másodszor, azt felelem; hogy, a'mit mondott, és a'mire intett Krisztus Urunk a'közönséges Ítélethez-képest, azt méltán érthettyük a'magán-való Ítéletünkről, melly bizonnyal közel vagyon. Valamiben talál pedig akár-ki-is, úgy-mond Sz. Agoston [y], az ő utólsó napja, ugyan azonban találja a világnak utólsó napját is. mert akár-ki-is, a' mint ez napon meg-hal, úgy ítéltetik az utólsó napon. Az okáért kell a' Keresztyénnek vigyázni, hogy készületlenül ne találjon őtet az Úr napja. Az a'nap pedig, készületlenül találja azt, valakit készületlenül talál az ő életének utólsó napja. Bizony, a Sz. Irás gyakorta azokról a napokról, nem úgy emlékezik mint külömbözőkről, hanem mint azon egy napról. Azért jól mongya Sz. *Jerónymus* [z]: Az Úr napján, értsed kinek kinek az ő ítélete, vagy a testből-való ki-menetele napját: mert a'mi az Ítélet napján történik mindenen, az mindennek halálán bé-tellyesedik. mert noha külömbek az idők, mind azáltal egy az így, és a'sententzia. Ide-való Salomonnak ama' mondása [a]: *Ha a'fa Délre esik, vagy Északra, valamelly helyre esik, ott marad.* mivelhogy a sententzia meg-marad. Az okáért, ha okosón akarunk gondolkodni, úgy kell készülnünk, mint-ha az Ítélet-napja közel volna: mert akkor végezödik-el nékünk e'világ, mikor életünkben vég vagyon. A' mi életünknek pedig végét, noha bizonyosón nem tudgyuk mikor legyen, mindazáltal közel-létét az emberi életnek rövid-volta meg-mutattya.

Mondaná valaki: Hallom az Irásból, hogy véletlenül jő-el az Utólsó Ítélet napja, mint Nóe idejében jött a víz-özön [b]; és azért hasonlíttatik a tőrhöz [c], a'lopóhoz [d], a'szülő aszszony állatnak hirtelen-való fájdalmához [e]. De e mái Evangeliomban, nyilván-való jeleit jelenti Urunk, mellyekért ugyan el-száraduak az emberek: mellyet Isaiás-is bizonyít [f], Amos [g], és Oseas [h]; és Sálomon azt mongya [i]; hogy *Akkor hadakoznak a'föld kerekségének az esztelenek ellen*; az az, minden teremtett állatok meg-mutatnyák az Ítélő-bírónak haragját. *Akkor kezdi mondani a'hegyeknek* [k]; *Essetek reánk: és a' halmoknak: Burítsatok bé minket.* Akkor, úgy-mond Isaias, *bé-mennek a'kő-szikláknak barlangjaiba, és a'földnek hasadékaiba, az Úr felelmének szine-előtt, és az ő fölségének dicsősége előtt, mikor fel-kél a'földet meg-verni.*

Erre azt felelem; hogy a Sz. Irás hasonló képpen szóll a'mi utólsó óránkról is, hogy arra, melytől az örök élet függ, mindenkor készek legyünk: mert a'lopóhoz [l], és a tőrhöz hasonlíttatik [m], mellyek véletlenül érkeznek. Noha azért bizontalan a'halál órája: mindazáltal, midőn szintén el-közelget, bizonyos jelekből, mellyek elől-járó követi, észünkbe vehettyük. Illyen a gyakor chuklás, nehéz lélekzet-vévés, ki-meredett és meg-homályosodott szemek, bé-horpadt orr, lábak inainak meg-merevedése, kezeknek és karoknak el-esése, és az egész testnek el-lankadása. Ezek a'kiben találtatnak, bizonyos lehet haláláról, és tarthat az utolsó órától. mert efféle jelek, a'halálhoz tartoznak. Az okáért, az Ítélet-napjának jelei meg-rettenthetik ugyan az embert. De még-is bizontalan az, és véletlenül lepi az embereket, mikor leg-inkább vigadnak: mert azok a'jelek, véletlenül érkeznek-el. Es noha valami közbe-vetés lészen azok között, és az Ítélet napja között: mindaz-

A
o 1 Tim. 2. 18
p Apoc. 22. 12.

q Apoc. 22. 12.
r 2. Pet. 3. 3.

s v. 8.

B
t Jac. 4. 15.
u Ps. 90. 4.
x Ps. 89. 4.

y Ep. 80. ad Hesychium.

z In cap. 2. Isaiæ.

a Eccle. 11. 3.

C

b Mat. 24. 38.
c 1 Tim. 6. 14.
d 2. Pet. 3. 10.
e Apoc. 3. 3. Ott 16. 5.
f 1. Thess. 5. 3.
g Isaiæ 13. 6.
h Amos 5. 18.
i Oseæ 10. 8.
k Sap. 5. 21.
l Isa. 21. 10.
m Eccl. 9. 12.
n Apoc. 3. 3.
o Luc. 21. 34.

D

A

által az istenteleneknek veszedelme véletlennek mondatik, mert azon veszedelemhez tartozók a' jelek-is, mint mikor a Bíro véletlen követet küld, ha szintén ő-maga az-után mégyen-is, véletlenül mondatik jöni, mert az ő jövetelihez tartozik amaz-is, melly valóban véletlen. Ezt jelenti a' gyermek-szülőnek hasonlatossága-is [o], kit hirtelen el-fognak a' fájdalmak; mellyek a közel-valo szülést bizonnyal jelentik, és magokkal hozzák. Azon-képpen el-fogja ugyá az embereket a' jelektől-valo rettegés, mellyek az Úr napjának közel-valo-létét fogják jelenteni. De azok az iszonyusságok úgy meg-homályositták elméjöket, hogy semmi üdvösséges eszközt nem láthatnak, sem találhatnak: a' mint a balgatag Szüzeken történt, kik hallották ugyan az éj-félkor-beli kiáltást, és vötték eszekbe a' vő-legény jelen-létét: de mint-hogy idején-korán el nem készitették volt a' lámpásokat, az-után nem-is tudtak mit chelekedni; és valamihez kaptak, mind kezekben szakadott. De a' viz-özön-is azt jelenti, melly nem egy szem-pillantásban lepte-el az egész világot: de midön-el kezdetett, futottak ugyan az emberek hegyekről hegyekre, fákról fákra; de mint-hogy késön kezdettek hozzá, mind heába lött, és el-vesztek.

B

Holott azt-is vedd eszedbe, hogy, noha az Igazak-is, kik mindenkor készen várják az Urat, nem tudgyák se napját, se óráját az Úr el-jövetelének, mint szintén a' gonoszok: mindazáltal nem lészen azoknak véletlen, sem hirtelen el nem lepi öket. mert mindenkor úgy vigyáztak, mint-ha szintén akkorra várták volna, és tudták volna el-jövetelét. Az-okáért, midön Sz. Pál azt mondotta volna [p]; hogy *az Úr napja mint a' lopo éjel, úgy jö el*; utánna vetette [q]: *Tipedig atyam-fiai, nem vattok setétségben, hogy az a' nap titeket mint a' lopo meg-ragadgyon.* Az Igaznak azért, minchen véletlen halála, hanem az istentelennek, és, a mint Salomon mongya [r]; *Az igaz, ha a' halálról hirtelen meg-előztetik-is, nyugodalomban lészen.* Innét, mikor Urunk azok halálát hallotta, kiket a Síloe tornya meg-ölt, imigyen intett egyebeket [s]: *Ha penitentziát nem tartotok, mindnyájan hasonló-képpen veszni-fogtok el.* Méltán bizonyára: mert a' ki Istentől penitentziára intetik, és azt el-múlattya: annak véletlenül kell el-veszni. mert *Az emberre, a' ki a' dorgalót keménység nyakával meg-verő, hirtelen veszedelem jö: és ötet nem követi az egészség* [t]. Azért fenyegeti Urunk a gonosz szolgát [u]; hogy *El-jö az ura, az napon mellyen nem reménli, és az órán mellyen nem tudgya.* és Sz. Pál-is azt irja [x]; hogy a' gonoszokra, *midön azt mongyák, békeség és bátorság, akkor jö hirtelen veszedelem:* a' kik, tudn' illik, *jókban mulattyák napjokat* (az-az, kedvek-szerént-valo dolgokban) *és egy szem-pillantásban alá-mennek pokolra* [y]. Valaki azért készületlen a' halálhoz, azt hirtelen és véletlen talállya a' halál.

C

Mondaná még-is valaki: Mint-hogy az Ítélet nap-előtt el-vész az Antikristus, kinek veszedelmén igen meg-rettenuek az ő követöi: mint élhetnek meg-is azok olly bátorságban, hogy semmiről nem tartván, véletlenül lepje-el öket az Úr napja? Ilyképpen, mint-hogy Sz. Anselmus [z], és egyebek-is azt irják; hogy az Antikristus halála-után, negyven-öt nap engedtetik az embereknek a' penitentziára, és meg-térésre: melly időben a válaszatották, látván az Antikristus veszedelmét, fel-ébrednek, és meg-térvén, életöket meg-jobbittyák.

Erre azt felelem; hogy igen hihető, hogy az istentelenek az Antikristus esetét igen hamar el felejtik, és szokott gonoságokra térnek, ha meg-gondollyuk az emberi elmének álhatatlanságát, és a' meg-rögzött gonoságnak tulajdonságát, melynek olly nagy ereje vagyon, hogy a következendő dolgokat, könnyen el-felejtetí a' jelen-valo gyönyörüség-által. Ezt valoban meg-mutatta a' Farao példája: ki keményen meg-oltoroztatván [a], sokszor meg-változtatta akarattyát, és chakhamar el-felejtette büntetését, mig nem a' tenger-közepin el-veszett [b]. De a' Zidók-is, mennyiszer támadtak Ádonjára? mennyiszer oltoroztattak-meg? mennyiszer feletkeztek-el fogadásokról? Úgy vagyon, hogy midön ölné öket, keresik vala ötet, és meg-térnek vala [c], és jó reggel hozzája jönek vala: de igen hamar szokott gonoságokra térnek vala [d]. Urunk halála-kor, nem sok Chodákat láttak-e? [e] de vallyon meg-térték-e? Mennyiszer Saul, és egyebek-is, mikor meg-ijedtek, elméjöket jora birták: de hamar el-hajlottak [f]? Napon-ként láttyuk, hogy az emberek, vagy a' tenger habjaitól, vagy meny-dörgéstől, vagy föld-indulástól, vagy dög-haláltol meg-rémülvén, a' mig azok szemök-előtt forognak, meg akarnak térni: de mihelyen a' félelem megszünik, mind szivökből, s mind fejökből ki-mégyen a' jó igyekezet, és a' régi játékokra térnek. A' galambok, midön valami chattanást hallanak, leg-ottan ételeket fél-ben-hagyván el-röpülnek: de ismég mingyárt arra térnek, ha szintén egy-nehány el-esett-is közzülök, és szemök-előtt halva fekszik: Hasonló-képpen chelekesznek az istentelenek, és fő-képpen akkor, mikor a' sok gonoságban ugyan

el-ve-

o 1. Thess. 5. 3.

p 2. Thess. 2. 2.
q Thess. 4.

r Sap. 4. 7.

s Luc. 13. 5.

t Prov. 29. 1. u Luc. 12. 46.

x 1. Thess. 5. 3.

y Isa. 22. 13.

z In 1. Thess. cap. 5.

a Exod. 7. & 8. 32.
b Exod. 14.
c Psal. 77. 34.

d Mat. 27. 51

e 1. Reg. 24. 13. & c. 26. 21.

el-merülnek. Továbbá, mint-hogy az Antikristus e' világnak nagyobb részét meg-chal-lya, és utánna vonsza, más-fél hólnap-alatt nem mindenütt léfzen híre veszedelmének: az-okáért, ha szintén azok, a kik láttyák, vagy bizonyoson hallyák veszedelmét, meg-rettennek-is, és némellyek talám meg-is eszmélik magokat; mindazáltal nagyobb részre igaz léfzen, hogy az istentelenecket véletlen veszély találja, melly-előtt el nem szaladhatnak.

III. RESZE.

EZekígy lévén, Kérdhetné valaki: Az ítélet-napját félelemmel kell-e' várnunk, vagy örömmel? mert Egy-felől, fölötte igen rettenetesnek látratik, az ifzonyú jelekért; mellyekről Urunk az Evangeliomban emlekezik; és egyéb dolgokért-is, mellyeket a' Prófétáknál olvasunk [f]: és az-okáért, még az igen Szent emberek-is féltenek attól a' naptól. *Ki ehelkedgyen azt velem*, úgy-mond Sz. Job [g], *hogy pokolban meg-oltalmazz engem, mig el-múlnyék d'te haragod; és időt rendelly nékem, mellyen meg-emlekezzel rólam?* Dávid pedig [h]; *Uram, ne menny ítéletbe a' te szolgáddal: mert egy élő sem igazúl-meg a' te szined-előtt.* Dániel-is, látván lélekben az ítéletnek formáját, el-ifzonyodott a' lelke, a' mint maga írja [i]; és meg-rettent, és a' feje látási meg-háborították. noha Dánielt a' három igazak-közzé számállya az Irás [k]. Más-felől, Urunk a' mái Evangeliomban azt mongya [l]: *Ezek meg kezdvén lenni, fel-tekintsetek, és emeljétek-fel a fejeteket: mert el-közelget a' ti valtságtok.* Sz. Pál-is azt írja [m]: hogy *az igasságnak koronája azoknak adatik az igaz Birótól, a' kik szeretik az ő el-jövetelét.* Sz. János-is könyörög az igazak képében [n]: *Jöj-el Uram Jésus.* mellyek nem félelmet, hanem örömet jelentnek.

Felelet: Ezekben semmi ellen-mondás nincsen, ha jól meg-fontollyuk. Három rend-béli emberek várják az Ítéletnek napját: Elsők azok; kik, noha volta-szerént gonoszok, mindazáltal nagy lelki vakságból Igazaknak alittyák magokat. mint a' Laodicziai Püspök; ki noha kúldus volt, mindazáltal gazdagnak mondotta magát [o]: és a' kevély Fariséus; ki nem ollyannak tartotta magát mint az egyéb emberek, hanem sokkal igazbnak [p]. Ezekről mongya Salomon [q]: *Vannak istentelenek, kik olly hátor ságosok, mintha az igazak cselekedetei volnának nálok.* Ezek nem félnek az Isten ítéletitől: sőt kívánnyák, bízván lelkek-ismeretében. Kiknek keményen jövendől a' Próféta [r]: *Jaj az Úr napját kívánókjak! mire az nékteke ez az Úr napja sötétség, és nem világoság.* Melly mondással, a' mint Sz. *Jeronymus* írja, a' földhöz verettetik a' kevélyeknek heába-való bizakodások: kik, hogy az emberektől igazaknak ítéltessenek, várják és kivánnyák az Úr napját, mondván: Vaj-ha meg-szabadúlhatnak a' testnek kötelétől, és a' Krisztussal eggyütt lehetnénk! Ezek vakmerőségőknek mélto büntetését vészik, mert az Úr napja, nem örömökre léfzen, hanem őrök siralmokra.

A' Másik rend-béliek, félnek az Ítélet napja-előtt; és azon félelemmel, ha mi vétekbe estek, le-mossák, félelemmel és rettegéssel múnkálkodván üdvösségekért [s]. Ezeknek félelmök, bizodalommá változik; és bánattyok, örömmé: kiket Sz. Pál [t], tekélletes Igazak lelkeinek nevez. és ezekről érti *Hieron* [u], Urunknak biztató mondását [x]; hogy *el-közelget az ő valtságok.* Azért kérik ezek minden nap az imádságban [y]: Jöjön te országod. Mindazáltal ezekben meg-marad az ítélettől-való félelem; a' mint ki-tetszik Jobnak, Dávidnak, és Dánielnek példájából, a' mint ez-előtt meg-mutatám. Sőt Jeremiásból-is; ki azt mondotta [z]: *Ne gallj-meg engem Uram; de ítéletben, és nem a te haragodban, hogy valami-képpen semmivé ne tégy engem.* Azért Sz. Péter-is imigyen ír [a]: *Tudgyuk, hogy az ítélet az Isten házától el-kezdődik. Ha pedig elsőször mi-tőlünk: micsoda az oknak végek, a' kik nem hisznek az Isten Evangeliomának? És ha az igaz chak alig hódvátúl, az istentelen's a' bűnös hol állhat-elő?* Hasonló indúlatot olvasunk az Istennek több Szentében-is. Sz. Hilárion úgy rettegett, hogy biztatásnak okáért azt kellett magának mondani, a' mint Sz. *Jeronymus* írja [b]; En lelkem, közel hetven esztendeig szolgáltál a' Krisztusnak, és félsz-e ki-menni? Sz. Agoston pedig azt írja [c]: Jaj még a' dícséretes életnek-is, ha irgalmasság-nélkül visgálod-meg.

E félelemnek oka, mind a' tulajdon gyarlóságoknak ismérete, 's mind az Isten méltoságának és kemény ítéletinek meg-gondolása. Mert az Igazakat, noha lelkek-ismérete nem vádollya: mindazáltal azt mongyák Sz. Pállal [d]: *Semmiben lelkem-ismérete nem vádol: de abban meg nem igazúltam: a' ki pedig engemet ítél, az Úr.* és jobbal [e]: *Menyi hamisságim vannak és bűneim, gonoszságimat és vétkeimet mutasd-meg nékem.* és Dáviddal [f]: *A' vétkeket ki érti? az ő titkon-valóimból tisztíts-meg engem; és az idegenektől szabadítsd-meg a' te szolgádat:* tudván, hogy az Istennek fényesb szemei vannak, és mindeneket jobban látnak. Az Istennek méltoságа-előtt pedig, a' Nap sem fénlik, a' chillagok meg-homályosodnak: *A' kik néki szolgálnak nem állhatatosok; az Angyalokban-is gonoszságot találtа* [g].

A

f Isa. 11. 6. 8. Joel. 2. 1. 6.
g Job 14. 11.
h Ps. 142. 2.
i Dan. 7. 15.

B

k Ezech. 14. 19.
l Luc. 21. 28.
m 2. Tim. 4. 8.
n Apoc. 22. 20.

o Apoc. 3. 17.
p Luc. 18. 11.
q Eccles. 8. 14.
r Amos 5. 18.

C

s Phil. 2. 12.
t Hebr. 12. 21.
u In eundem locum Evangelii.
x Luc. 21. 28.
y Matt. 6. 10.
z Jer. 10. 24.
a 1. Pet. 4. 17.

D

b In Vita Hilarionis.
c 9. Conf. c. 13.
d 1. Cor. 4. 4.
e Isa. 43. 26.
f Ps. 18. 13.
g Job 4. 18.

A

h Ezek. 33. 11. 1 Tim. 2. 4. k Serm. 3. de Temp.

Azt ő Szemeik azzal senki sincsenek változhatatlan, és az egek nem tiszták az ő szine-előtt h; az ég ollyan részhetnek, és felnek az ő tekintetére k. Azért mongya Sz. Agoston i; hogy az Angyalok is rettegni fognak akkor: nem hogy valamitől félnének magokért, hanem az Isteni-bironak keményen tekintetét látván, és halván a' bünösök-ellen-való sententziáját. Félnek azért az Igazak ez okokból: de a' felelmet meg-győzi a' jó lelki-ismeretnek bizodalma, és az Istennek sok-képpen meg-ismertetett kegyessége, melly biztatni fogja őket.

III.

A' Harmak rend-bélieknek, közép-aránt vannak; kik, meg-tartván a' Keresztyén emberhez illendő erkölcsöt, némelykor engedtenek a világ és a' test kitérteinek: kik, ha az utólsó itéletet bátorságosan akarják várni, arról gyakorta gondolkodgyanak. mert az igen használ a' bünnek el-távoztatására, a' kitértetek meg-győzésére; melyel, mint egy erős zabolával, a' lelket meg-tartóztathatni, a' mint Sz. Basilius irja, hogy nyakra-főre ne tiennyen a' gonoszra. Sőt az Itéletről-való gondolkodást, Szőgnek nevezi Sz. Dávid m: Mert, mint a' ki szőggel meg-szőgeztetett, egy-felé sem mozdíthattya magát; sőt nem-is mér mozdúlni, hogy tájdalmát ne öregbittse: úgy a' ki az utólsó itéletről meg-emlékezik, sem jobra sem balra nem hajol, hanem az Igasságnak közép úttyán jár. Aranyszáju Sz. János azt irja n; hogy azok, kik a' poklot ízemök-előtt viselik, pokolba nem mennek: sem azok el nem kerülik, kik elméjekből ki-vetik. A' ki mitől tart, attól tud őrizkődni. Az-okáért jó idején vegyük eszünkbe magunkat, és készüllyönk az Itélethez: hogy mikor a' Biro el jő, meg-feledhetsünk néki, és kegyes sententziáit vehetsünk tőle. Amen.

l Jo Psl. 32.

m Psl. 10. S. Tan.

B

n Hom. 2. in 2. Ep. ad Thess.

MÁSODIK PREDIKATZIO.

o 1. Cor. 14. 20.

AZt kivánta Sz. Pál a Korintusoktól o; hogy ne lennének gyermekek értelemmel: hanem gonoszsággal lenének kisdedek: értelemmel pedig, tekélletesek. A' gyermekek, értetlenségöket igen hamar meg mutattyák a' tűzben: mert, mihelyen láttyák szép világosságát, és érzik kedves melegségét, igen meg-kivánnyák, és hirtelen belé kapnak, és igen meg-égetik magokat, és *az örőm végét siralom foglallya-el* p. A Tűz, példája az Istennek. *Tűz*-nek neveztetik az Isten q. és, a' mint Sz. Dienes irja r, a' teremtett állatok, közűl, a' tűz leg-jobban adgya előnkbe az Istennek tulajdonságit: fő-képpen pedig négy dologban, mint-hogy a' tűz világosit, melegit, el-választ, és meg-emészt. A' két első, kedves, és magához édesget: a' két utólsó pedig, rettent, és el-idegenit. A' két első inkább illik a Krisztus első jövetelihez; melyben azért jött, hogy tanitásával meg-világositana mindeneket s, és példájával meg-elégtetne az igaz lángoló szeretetet t: a' két utólsó pedig, a' második el-jövetelihez illik; mikor el-választya a' jókat a' gonoszoktól, mint a Pásztor a' juhokat a' gödélyektől u, és a' gonoszokat az emésztő tűzbe vetj. Az-okáért, a' kik a' Krisztusról chak úgy gondolkodnak mint világositóról, és melegitőről, el-feletkezvén egyéb tulajdonságiról, merő gyermekek értelemmel, és igen meg-hálatlanok. Kiket hogy jó értelemre hozzon az Anyaszentegyház, nem elégedvén azzal, hogy az el-múlt Vasárnapon a Krisztus Első jöveteléről emlékezett; és mindeneket hozzája édesgetett: a' mái napon emlékezik a' Másik jöveteléről, hogy rettentse a' bünösöket: követvén Dávidot, ki az Istennek irgalmasságot és itéletet énekelt x. Kinek jó szokásából mi-is követsük, szólván a' Második jövetelről: mint hogy az Elsőről-is szóllottunk. és, a' mint az el-múlt Vasárnapon az Idvözitő Krisztusnak tulajdonságiról elmélkedtünk, úgy e mai napon elmélkedgyünk az Itélő-bironak-is tulajdonságiról, a' végre; hogy, ha valaki az Idvözitő nevével tsalva nevelt volna magának, hasznos félelmet tanúlyon a' számvevő Bironak tulajdonságiból, és tisztiben el-járjon.

p Jac. 4. 9. Jsa. 15. 22.

q Deut. 4. 23. Heb. 12. 29.

r de Caelest. Hierarch. c. 15.

s Isa. 1. 9.

t Luc. 12. 49. Jsa. 15. 22.

u Mat. 25. 32. Jer. 23. 1.

x Psl. 100. 1.

D

I. Azért: Meg-mutatom, hogy a' minémök fogyatkozások sok egyébb tárgyakban lévőnek, azok a' Krisztusban nem lehetnek.

II. Meg mondom. Miért jelenjen Itélő-biro a' Fiú, és nem az Atyai, vagy a' Szent Lélek.

III. Meg-mutatom az utólsó sententziának tselekedetjeket.

ELSŐ RESZE.

SOk fogyatkozások találtatnak az emberek itéletiben: Első az; hogy, néha a' Birák Tudatlanok, és a' bünteleneket kárhozattyák, a' bünösöket pedig oltalmazzák: a' vagy, ha tsuda Törvény-tudók-is, mindazáltal a' dolognak igazán végére nem mehetnek, nem találván elegéges tanúkat. és, mint-hogy a' tanúk bizonyitása-szerént kell a' törvént tenni, gyakran az igazak bünhődnek, a' hamisak meg-menekednek.

Az-okáért, a'Sz.Irás elsőben azt kívánnya; hogy a'Birák, bölchek légyenek [k]. *A'bölch Biró*, ugy-mond az Ecclesiasticus, *meg-ítéli az ő népét, és az értelmesnek fejedelemsége állando leszen.* És a'parasztot, vagy mives emberekről azt mongya [l]; hogy, *a'Biró székibe nem ülnek, és a'törvény végzéséi nem értik, se meg nem magyarázzák a'tudomást és az ítéletet.* Ez a'fogyatkozás nem találtatik a mi Bíránkban; ki olly bölch és szemes, hogy semmit el nem titkolhatni előtte: *Ő-benne vannak a'bölcheségnek, és tudománnak minden kincsei el-rejtve* [m]; *ő a'tudományok Istene, és néki készítetnek a'gondolatok* [n]. Ennek a'bölcheségnek, széleſségét, hoſzúságát, magaſságát, és mélységét találjuk. Széleſsége abban áll; hogy, noha számtalanok a'bűnök, a tenger fövenyének száma-fölött, a'mint Manasses maga-felől mondotta [o], és a főnek haj-szálai-fölött, a'mint Dávid mondotta [p]: mindazáltal az Isten mindé vétkekről számot tart, és chak egyről sem feletkezik-el, és chak eggyet sem titkolhatni-el neki. Hoſzúsága pedig abban áll; hogy mind azokat, a'mellyek világ kezdetitől lettek, 's mind a mellyek világ végé-ig léſznek, úgy tudgya, és láttya, mint a'jelen-valókat. Ezzel tudta, és meg-mondotta, hogy Péter meg-tagadgya, nem egyszer, hanem háromſzor, és a'kakas szólláſa-előtt [q]. Azért mondotta Dávid [r]: *Minden útaimat elébe meg-látad.* és [s]: *Imé Uram, te tudtál mindeneket, mi-ólo dolgokat és régieket.* Magaſsága-abban áll, hogy, semmi halandság, sem kételkedés nincs ő-benne, hanem minden vétkeket nyilván tud, az oknak minden gonoſságát és undokſágát által-látja, és érti mit érdemellyenek. Ismét olvaſſuk [t]: *Minden ő cselekedetek, mint a'Nap az Isten szine-előtt: és az ő szemei szántelen néznek azokra.* *Nem rejtettek-el a'ſ-bűnbeſség az ő hamiſságok-által, és minden ő hamiſságok az Isten szine előtt.* Mélyſége pedig abban áll; hogy, nem chak a'külső chelekedeteket és szólláſokat tudgya, hanem a'belső gondolatokat-is, és a'szívnek minden titkait. Azért mondotta Péter Urunknak [u]: *Te tudod, hogy szeretlek téged.* noha a'szeretet a'szívben vagyon. Dávid pedig [x]: *Meg-értetted távúl az én gondolatimat.* Azért mondatik, *Szívek és veſékyk ſgálójának* [y].

Ez a'mi Bíránknak tulajdonſága, egyedűl elégséges vólna hogy zabolán tartana-bennünket. Mert ha szorgalmatoſon igyekezünk azon, hogy az emberek ne láſsák vétkeinket: mi módon vétkezhetünk az Istennek szemei-előtt? Látván *Paſnútius*, egy a'régi Atyák-közzül, hogy egy *Thais*-nevű gonosz életű aſzszony állat, mind magát 's mind egyebeket őrök veſzedelére vinne, meg-száná, és vitézlő köntösbe öltözvén, úgy tette-é magát mint-ha vétkezni akarna vele: de azon kére, hogy olly helyre vinné, a'hol senki nem láthatná. Bé-vivé azért leg-titkosb kamarájába, és arra felele néki, hogy ott senki nem láthatná az Isten- és az ördög-kivül. Kapa a'szón *Paſnútius*, és monda: Ó balgatag aſzszony'állat, e'kettőtől nem félſz-e, a'vádolótól, és Bírótól? ha mindeneket semminek alitaſz-is, ezektől bizony félned kellene: mert leggyik, igazán meg-ítél; a'másik pedig, bohérod léſzen, és kegyetlenül bánik veled. Elzébe vévé magát az aſzszony, és meg-térvén, az-után nagy szentségben éle; a'mint *Marcus Marulus* írja [z]. Sz. Efremet, midőn egy szemtelen személy gonoſságra unſzólná, azt felelé néki; hogy különben nem chelekeſzi, hanem az Edeſſa városának piaczán. 's midőn az aſzszony azt igen gyalázatoſnak mondaná; felele néki Efrem: Igen bolond vagy, hogy az emberek szemétől tartván, az Isten szemeitől nem félſz. Halván azt az aſzszony, térdre elvén bochánatot kére; és engedvén a'jó intésnek, az-után szent életben foglalá magát [a].

Második fogyatkozás a Birákban: az Erőtlenség; mellyért a'hatalmaſok nem gondolnak semmi szentenziájokkal. Mert, a'mint némelly haſonlónak mondotta a'törvény-pók-hálóhoz, melyben az apró legyek meg-akadnak, a'nagyok pedig meg-ſzakaſztván által-mennek rajta: avon-képpen a'Birákról félnek a'szegények, de nem az hatalmaſok. Kívántatik azért a'Birákban, az Erő és hatalom. Azért mongya az Ecclesiasticus [b]: *Ne igyekezzél bíróvá lenni, hanem ha a'hamiſságokat erővel meg-rontható: hogy valami-képpen meg ne ijedgy a'hatalmaſnak orczájától, és botrankozást ſzerezz a'te igaſságodban.* A'mi Bíránk, olly erős és hatalmas, hogy senki el nem mehet előtte, sem ellene nem állhat: azért mondatik *Seregek Urának* [c]. *Az ő kezében vagyon az erő és hatalom* [d]. *Nagy egyedül az ő hatalma* [e]. Kihez-képeſt, mindeneket erőtlenek: *Ő egyedül hatalmas* [f], ki máſtól nem vár: mindeneket maga erejével véghez vihet, és mindennek ő ád erőt. Ezért mondatik *Mindenhatónak* [g], és, hogy *ő-nála semmi nincs lehetetlen* [h]. Erről szépen beſzélt Salomon [i]: *A'te haragyodnak ki áll-ellene? Mert mint a'mérték nyelvének pontya, úgy a'föld kerekſége te-előtted, és mint a'hajnali harmat cseppe, melly a'földre esik.* Haſoniót mond Iſaiás-is [k]. Az-okáért méltán mondhattyuk Jeremiáſsal [l]: *Nincs haſonló hozzád Uram: te nagy vagy, és nagy a'te neved az-erőſségért, ki ne félj téged, ó pogányok királya?* Bizony, ha *Moyſes*nek annyi erőt adott, hogy Faraónak hatalmas seregét semmivé tötte [m]; és ha egy Angyala, száz nyólczvan-öt ezer *Aſſyrinſt* egy étſzaka le-vághatott [n]: mit nem chelekedhetik ő maga akár-ki ellen is?

A
k Eccli. 10. 1.
l Eccli. 38. 38.
m Col. 2. 3.
n 1. Reg. 2. 3.
o Oratio Manaſſe.
p Pſ. 39. 13.
q Mat. 26. 34.
r Pſ. 138. 4.
s Pſal. 5.
B
t Eccli. 17. 19.
u Ioan. 21. 17.
x Pſ. 138. 2.
y Pſ. 7. 10. Jer. 17. 9. Prov. 24. 12.
C
z Lib. 1. c. 2.
a Eccli. 7. 6.
D
b Iſa. 1. 24.
c 1 Par. 29. 12.
d Eccli. 1. 21.
e 1. Tim. 6. 15.
f Gen. 17. 1.
g Luc. 1. 37.
h Sap. 11. 22.
i Iſa. 40. 15.
k Jer. 10. 6.
l Exo. 14. 27.
m 4 Reg. 19. 35.

A

n Exo. 18. 22.

o Isa. 1. 23.

p Isa. 1. 23.

q Psal. 15. 5.

r Isa. 32. 5.

s Isa. 59. 17.

t Prov. 7. 9.

u Ps. 102. 8.

x Ps. 144. 8.

B

z Gen. 4. 8.

y 2. Reg. 3. 27.

† 1. Reg. 22. 22.

2 Sap. 11. 25.

3 Prov. 27.

b Ps. 10. 10.

c Isa. 55. 6. 8.

C

d Mal. 2. 17.

e Eccl. 5. 7.

f 1. Reg. 24. 16.

g 1. Reg. 25. 4.

D

h 2. Par. 24. 22.

i Prov. 29. 25.

k In Europa cap. 42.

l Jean. 5. 22.

HARMADIK fogyatkozás a Birákban: a Fölvénység, melly az igasságot árúba bocháttya, és pénzen el-adgya. Kivántatik azért, hogy a Biro igasság-szerető légyen, és azt a'pénznél nagyobra bőchüllye. Azért mondotta *Mojses*nek Istten [n]; hogy olly akat válaſzſzon Birákká, *kikben igasság légyen, és a'kik gyülöllyék a fölvénységet.* Nagy vétek nek jelenti az Istten, hogy a Birák *szeretik az ajándékokat, és a'ſzeretőkhöz mennek* [o]: és jáit mond azoknak [p], *kik meg-igazáttyák az istentelent ajándékokért, és az igaznak igasságát el-veſzik tőle.* A'mi Birank, olly igaz légzen, hogy, ſem ajándékkal el nem hajthatni, mert *ſzavainkkal nem ſzoktak kölkedni* [q], ſem barátságért, vagy atyafiúságért el nem hajol, mert *Nem a' ſzemnek látása ſzerént itél* [r], *ſem a'fülök hallása-ſzerént dorgál: az igasság légzen az ő ágyékinak öve.* Ő *Fel-öltözött az igasságba mint a'pánczélba, és a'ſzabadulásnak ſiſakja az ő fején* [s]. Ő maga mongya [t]; *Nem kedvez az én ſzemem, ſe nem könyörülök, hanem a'te utadat reád rakom.* Úgy vagyon, hogy *Könyörülő, és irgalmas az Úr; nagy-türhető, és igen irgalmas* [u]: de most vagyon az irgalmaſságnak ideje, az ítéletkor az igasságnak kell ſzolgáltatni. És ez talám az oka, hogy az Istten nem mindenkor ſiet az ítélettel és büntetéſſel, hanem alkolmatos időt vár; tudván bizonnyal, hogy ſenki el nem mehet előtte, és akkor büntethet akárkit-is, a'mikor akarja. De azért is igaz légzen a'mi Bíránk, hogy, noha keményen megbűntet: mindazáltal ſenkinek hamiſſat nem ſzól, mind azért, hogy tudgya minden bűnnek igaz büntetéſét, 's mind hogy a büntetéſre egyéb okból nem megyen, hanem chak az igaſsághoz-valo ſzeretetből.

Az emberek gyakorta hamiſſat chelekeſznek a büntetésben. Mert vagy az irégyſégtől és gyülölſégtől hordoztatnak; a'mint *Káin* meg-ölte *Ábelt* [x]: vagy hogy félnek, hogy, ha meg-engednek ellenſégőknek, az-után kárt vallanak miattok; és igy gyakran meg-ölik a'harczon-fogott rabokat: vagy hogy a'kár-vallásért boſzſzút állyanak: a'mint Joáb meg-ölte Abnert, ki az ő atyaſiát Aſaëlt meg-ölte volt [y]: vagy hogy máſnak kedveskedgyenek, mint Doëg, ki a'Saul parancholattyára, az Úrnak hetven-két Papját ölte-meg †. De ezeknek ninchen helye az Istenben, mert mindeneket ſzeret a mik vannak, és ſemmit nem útál azok közzül a miket alkotott [z], mert ſemmit gyülölve nem rendelt, vagy alkotott. Sőt [a] meg-enged mindeneknek (valamíg az igaſság el-ſzenvedheti:) mert mindenek övé a'ki a lelkeket ſzereti. Továbbá, ſenkitől nem félhet, mint-hogy [b] nem járúl ő-hozzája a'veſzedelem, és oltor nem közelget az ő hajlékához. Annak-fölötte, boſzſzút kárért nem áll: mert a'mint Élíu mondotta [c], *Ha vétkezel, mit ártaſz neki? és ha meg-ſokaſodnak a'te hamiſságid, mit chelekeſzel ellene?* A'hozzád-haſonló embernek árt a'te istentelenſéged. Végezetre, ſenki ő-néki nem paranchol, ſem ő nem kedveskedik gonoſzból: mert tiſzták az ő ſzemei, hogy ne láſsák a gonoſzt, és nem nézhet a'hamiſságra [d]. Az-okáért, chak ſzintén az igaſsághoz-valo ſzeretetből bünteti a'gonoſzokat; mint az atya, biro lévén, halálra ítéli a'gonoſz fiát. kinek örömeſt megengedne, ha az igaſság ſzenvedné.

NEGYEDIK fogyatkozás a'Birákban, az leher; hogy más Biro ſzékire appellálhatik a'törvény, és addig vonhattatik, hogy a'vétkes el-ſzerzi dolgát, vagy más-felé tart. És a világi birákban az nem kivántatik, hogy olly fők légyenek, hogy náloknál fellyebb-valók ne találcaſſanak: mert, a'mint Salomon mongya [e], *A'nagynál más nagyobb vagyon, és ezek felett-is nagyobbak vannak egyebek.* És noha utánna veti, hogy az egész földnek királya paranchol a'ſzolgáknak: mindazáltal, a'királyok ſzékiről-is vagyon Appellatzio az Istennek ſzéki-eleibe. Így appellált Dávid, Saul-ellen [f]: *Légyen az Úr Itélőbíro, és légyen itéletedhöz ſzemem és közöttted.* Nem-is volt heában, mert az Istten chak hamar meg-ítélte Sault, és ellenſéginek kezébe adta [g]. Haſonló Appellatzióval élt Zakarias, midőn ártatlanúl meg-öletett Joáſtól [h]: *Lássa-meg az Úr, és keresſe-meg.* Meg-is lőtt: mert eſztendőt el-forogván, a'*Syrusok* Joáſon gyalázatos ítéleteket tőnek, és nagy betegſégben hagyák [i]: A'ſzolgai pedig, ellene támadának a'Jójada Pap fia vérének boſzſzú-állaſáért, és meg-ölék. *Ferdinandus Caſtell.*nak királya, két nemes embert hamis gyanakodásból, mint árulókat meg-ölletett; kik az Istten-eleibe appellálták dolgokat, és harminczadik napra idézték a'királyt, a'mint *Fulgoſius* irja, és harminczadik napon, midőn a'király ebéd-után el-aludt volna, halva találták. Ferencz-nevű Britanniai fejedelem, a'mint *Aeneas Sylvius* irja [k], mikor az ötſét Egyedet a'tömlőczben törvénytelen meg-ölette: Egyed az Istten-eleibe appellálta ügyét egy eſztendő-alatt, és a'Fejedelem azon időre vízi-kórságban meg-holt.

A'mi Bíránktól ſenki-eleibe nem appellálhatni: Mert *az Atya nem is itél ſenkit: hanem minden itéletet a'Fiunak adott* [l], *hogy mindnyájan tiſztellyék a'Fiut, a'mint tiſztelik az Atyát.* Ninchen ſenki e világon leg-fellyebb-valo Biro; mert, vagy ninchenek minnyájan birtoka-alatt; vagy más Biro némelly ügyeket magának tart: de a'Kriſtus, igazán

leg-

leg-fellyebb-valo Biro. Mert, Elsőben; ő az, *a'ki az Istentől bírojává rendeltetett az elevenekynek és holtaknak*[m]: és, mikor le-ül az ő fölségének székibe, *eleibe-gyűlnek minden nemzetségek*[n]; és, *Mindnyájunknak meg kell jelennünk a Krisztus Itélő-széke-előtt, hogy el-vegye ki-ki a testnek tulajdonit, a'mint cselekedett, vagy jót, vagy gonoszt*[o]. Másodszor: A'Krisztus közönségessen minden ügyeket meg-ítél: nem chak a'czégéres halálos vétkeket, hanem a'hivalkodo szókat-is[p]: Nem chak a'mit chelekedtünk, hanem a'mit el-múlattúnk-is; úgy-mint, hogy az éhezőket nem tálpálcuk[q]: Nem chak a'nyilván-valókat, hanem meg-világositya a'setétség titkait-is, és meg-nyilatkoztattya a'szivek tanátsit[r]: Nem chak a'magunk vétkeit, hanem az idegeneket-is. azért Könyörgött Dávid, hogy azoktol meg-szabadúllyon[s]; mert úgy mint Király, és Atya, az alatta-valóknak és fiainak vétkeiért-is meg-ítéltetett: Nem chak a'gonosz chelekedeteket, hanem a'jókat-is, és az igasságokat[t]; tudn'illik, mi végre, muchoda igyekezettel, minemű szorgalmatossággal lőttek. mert, átkozott a'ki az Úr dolgát álnokúl chelekesi[u]. Végezetre, nem imígy-amúgy, hanem *meg-vilgállya Jerusalemet szövétnekekkel*[x], nem chak meg-tekinti, hanem ugyan meg-vilgállya; és nem Babylont, hanem Jerusalemet-is a'szent váras; és nem egy, hanem sok szövétnekekkel. noha a'nélkül-is az Isten szemei sokkal fényesbek a'Napnál[y], nézvén az embereknek minden útait, és a'tengernek mélységét, és az emberek szíveit látván az el-rejtetett részekig. Mind ezek pedig, igen hamar meg-léfznek; és azért ez az ítélet, nem chak napnak, hanem órának-is neveztetik[z]. mert, a'mint a'Nap fel-kelvén, leg-ottan mindeneket meg-világosit, úgy hogy a'távúl-való dolgokat-is láthassuk: azon-képpen, mikor az Igasságnak napja *meg-világositya a'setétségnek titkait*[a], mindeneket mingyárás által-látunk.

II. RESZE.

EZekből meg-érthettyük a'mi Bíránknak tulajdonságit. De kérdhetné valaki: Miért nem az Atya, vagy a' Sz. Lélek léfzen Biro, hanem a' Fiú? Kinek azt felelem; hogy az emberi testnek fel-vételéért; melyben minnyájan láthattyák testi szemőkkel-is. mélto pedig, hogy a'kik ítéltetnek, lássák a'Birót, és szavát hallyák. Továbba, a' Fiúnak tulajdonittatik a'bőlcheség, és igasság: mellyek igen kívántatnak az ítélethez. Annak-fölötte, mint-hogy úgy meg-alázta magát, az embereket[b] meg-ítéltetett: meg-érdemlette-is azt a méltoságot, és méltán mondhattyuk néki[b]: *A te kegyed úgy ítéltetett-meg mint az istentelené, ítéletet és igasságot veszfzu a'helyében.* Holott azért a' Krisztus, a' fel-vőtt testért, atyánk-fiának valiotta magát[c]: bizhatunk a'hoz, hogy valamíg úgy viselly ők magúnkat, mint igaz atyafiakhoz illik, kedvell és szeret bennünket, és meg nem vonfza irgalmasságát tőlünk: de ha mi kellőmbet chelekesfzünk, úgy bánik velünk, mint a'meg-veszett vérrel; melly, mint hogy ártalmas, minden testi kíván attól meg-válni. Továbbá, nincben nagyobb gyűlőlség mint az atyafiak-között, mikor közöttők az atyafiúság meg-bomol, a'mint ki-retefzik Káinból[d], Esaúból[e], a Jósef tíz báttyaiból[f], Absalomból[g], és egyebekből-is, kik kegyetlenűl bántak atyokfiaival. Mert, a'mint *Aristoteles* írja[h]; A'kik-között nagy szeretet volt, nagy gyűlőlségre változik. mert látván az ember, hogy attól bántatik, a'kiről jót kellett volna várni, nagyobb haragra gerjed, és nagyobb bofzfzu-állásra igyekezik. Azokáért, inkább kell félnünk, hogy a' Krisztus fog bennünket ítélni, hogy-sem ha az Atya, vagy a' Sz. Lélek lenne Bírank. És noha a Krisztus, azért hólt-meg, hogy nékünk életet nyerne: mindazáltal, a'ki az Isten Fiát meg-tapodgya; és a' Testamentom-vérét, melly által meg-szenteltetett, tisztátalannak állittya, és a'kegyelemnek lelkét bofzfzúsággal illeti[i]; annyival inkább félhet, mennyivel nagyobb irgalmasságát mutatta a'Krisztus ő hozzája.

Azt írja *Valerius Maximus*[k], *Tzetzes*[l], és *Aelianus*[m]; hogy *Zeleucus*, a'Lóktis várasbéliecknek törvényi-között, a'házasság-törésért, mind a'két szemnek el-veszítését rendelte. És midőn a'fia abban vétkesnek találtatott volna: a'nép kérésére sem akarta meg-engedni, hanem eggyik szemét magának, a'másikat a'fiának tolyatta-ki; és úgy, mind fiához-való szeretetét meg-mutatta, 's mind a'törvényhez-való buzgoságát. Hogy-ha az a'fiu, háládatlanúl el-felejtkezvén atyának kegyességéről, azon vétekbe esett volna: és az atyja, látván maga fel-vakságát, fiához-való szeretetiből, más-felől a'fiának háládatlanságból-való vakmerőségét, vallyon mit gondolt volna? azt-e, hogy ollyan háládatlan fiúért a'másik szemét is ki-tolyatná? Nem ítélem: hanem, hogy inkább kemény igasságot szolgáltatna a'gonosz fiára, és veszni hadná. Hallyad Keresztyén ember, e' dolognak chodálatos példázattyát.

A

m Act. 10. 42. n Mat. 25. 32. o 2. Cor. 5. 10.

p Mat. 12. 36. q Mat. 25. 42. r 1. Cor. 4. 5.

s Pf. 18. 13.

t Pf. 74. 2. u Jer. 48. 10.

x Zach. 1. 12.

y Bar. 23. 28.

B

z Apoc. 14. 7.

a 2. Cor. 4. 6.

b Ifa. 10. 12.

C

c Mat. 23. 37. d 1. 3. 4.

d Gen. 4. 8. e Gen. 27. 41. f Gen. 37. 4. g 2. Reg. 13. 28.

h Lib. 7. Polit. cap. 7.

i Heb. 10. 29.

D

k Lib. 6. c. 5. l Lib. 2. de Legib. m Lib. 2. Var. hift.

A

n Gen. 2. 17. o Rom. 5. 12.

Az Isten, törvényt ada Adámnak, és azt mondá; hogy, ha azt meg-szegi, halállal meg-hal [n]. Meg-szegé Ádám a' parancholatot, és minden maradékival halálnak fiá lön [o]. Az Isten Fia, ki a' törvényt adta vala, meg-szánván az emberi nemzetet, keserves és iszonyú halált szenvedett érettünk, hogy minket attól meg-mentene. Az okáért, ha valaki viszontag meg-esik, nem az Ádám vétke miatt, hanem maga gonoszságából; mélto-e hogy az Isten Fia ismég halált szenvedgyen? Bizony nem: *a' halál ő-rajta a' többé nem-is uralkodik* [p]. A' bűnös ember azért, a'mi ő-rajta áll, a' Sz. Pál mondása-szerént, ismég meg-feszíti, és chúfnak tartya az Isten Fiát [q]: mivelhogy azokat a' bűnöket chelekedi, mellyekért a' Kristus meg-feszíttetett. Mint-hogy azért az többé létel-szerént nem lehet; következik, hogy az légyen, a'mit utánna vetett Sz. Pál [r]: *A' melly föld a' gyakorta reá-jövő záport-issza, és tövisseket, s bojtorjánokat hoz; meg-vettetett, és az átokhoz közel vagyon; melynek vége az el-égetés*: az-az, a' ki az Isten Fiának illy nagy irgalmasságának jóval meg nem felel, azt fogja hallani: *Menjetek-el én-tőlem átkozottak (imhol az átok,) az örök tűzre* (imhol az égetés.) Mellyekből az következik; hogy a' Fiú Istennek ítéletitől, inkább kell félnünk, hogy-sem ha más személy lennénk Bíránk: mint-hogy a' jó tetteményeken-kívül, mellyek a' Sz. Háromság-béli személyeknek egyenlő-képpen tulajdonittatnak, az emberi testben, mellyet egyedül ő vött-fel érettünk, fölötte nagy irgalmasságát mutatta hozzánk, melynek ha meg nem felelünk, annál nagyobb büntetésbe esünk: mellyet alkalmasint meg-érthetünk, ha az utólsó sententziának minden czikkelyit valóban meg-fontollyuk.

B

III. RESZE.

s Mat. 25. 41.

Az utólsó sententziát, mellyet az Isten Fia a' hálátadatlanokra ki-mond, ő-maga bizonyos igékkel ki-fejezte [s]: *Menjetek el tőlem átkozottak az örök tűzre, mellyet az Ördögnek készítettek, és az ő Angyalinak.* Élő Isten, bezzeg iszonyú meny-dörgés lészen ez! melyről érthettyük Jóbnak mondását [t]: *Holott alig hallottunk egy kis chöppöt az ő beszédében, ki nézheti az ő nagy-voltának meny-dörgését?* Egy kis chöppe volt a' Krisztus beszédének, mikor a' kettőben nagy kegyesen mondotta a' seregnek [u]: *Én vagyok*: de még-is minnyájan le-estek a' földre. és midőn nagy irgalmasságból Saulust kegyelmébe akarván fogadni, azt mondotta [x]: *Én vagyok a' Jesus, a' kit te üldözöl: nehéz neked az ösztökén-ellen rúgólódznod*: de mindazáltal, a' dúló-fúló fenyegetődő, és öldöklő vitéz, le-esett a' földre, és meg-vakúlt: mi lészen tahát az ő kemény sententziájából, melly az örök veszedelemnek bizonyos jele lészen? A' Jósef báttyai, halván ő-tőle [y]; *Én vagyok a' Jósef*; nem felelhetének-meg a' nagy félelem-miatt: mit felelhet tahát az istentelen a' Kristusnak, kit sokszor inkább meg-bántott, hogy-sem Jósefet a' báttyai? A' Krisztus koporsójának őrzői, az Angyaltól-való féltekben, ollyakká lőttek mint a' hóltak [z]: mit chelekedjenek tahát az Isten szine-előtt, a' meg-haragutt Biro-előtt az istentelenek? holott e' Biro-fejől azt olvasom [a]; hogy *a' szemei, mint a' tűz langja; a' szava, mint a' sok vizek zúgása, és a' szájából kétélű kard jő ki.* Ha, végezetre, az Istennek méltóságát nem szenvedhették az Izraël fiai, midőn *Mózsesnek* a' Törvént ki-adta; és azt mondották *Mózsesnek* [b]; *Szóllyon te velünk, és meg-hallgattyuk: ne szóllyon velünk az Úr, hogy talám meg ne haljunk*: ki szenvedheti-el őtet, midőn kemény számot vésznek az ő törvényének meg-szegőitől? midőn, a' mint Sz. Anselmus mongya [c], jobb-kéz-felől lészneka' vádolo vétkek, bal-kéz-felől számtalan ördögök, alatt a' pokolnak iszonyú mélysége, fölyől a' meg-haragutt Biro, kivül a' tűzben égő világ, belül a' mardosó lelki-ismeret; holott az igáz-is alig üdvözül. Jaj nyomorúlt bűnös ember, e'képpen kézbe esvén, hová szaladsz? Hogy el-rejtezzél, lehetetlen lészen; hogy láttalsál, türhetetlen. De fontollyuk-meg a' sententziának igéit.

C

t Iób. 26. 14.

u Mat. 18. 5.

x Act. 9. 5.

y Gen. 45. 3.

z Mat. 28. 3.

a Apoc. 1. 14. 16.

b Exo. 20. 19.

c De Similit.

D

Menjetek el tőlem: Kitől? a' tí istentektől, teremtőtőlről, meg-váltótoktól: úgy hogy, se barátságomat, se gond-viselésemet ne vehessétek, se dichőségemet ne láthassátok, se országomat ne birhassátok. Midőn Isaák meg-jelentette vólna Esaunak, hogy el-vetzetteze az áldomást, és az első-szülőtséget, nagy kiáltással ordított [d]: de sokkal többet vészt, a' kit Urunk el küld magától. E' világon-is nagy büntetés a' számki-vetés, és minnyájan rettegnek tőle: mennyivel nagyobb a' mennyei boldogságból-való ki-rekedés, mellyet jelent, a' *Menjetek-el tőlem*. Méltán mondotta tahát Dávid [e]: *Ne vesst-el engem orczád-előll*, tudván, hogy, ha el-fordittya orczáját, meg-háborodik [f]; a' mint mindenek meg-háborodnak azon okból [g]. Jól tudgyák ezt az embernek fő ellenségi; és azért arra, a' kit el-hágy az Isten, leg-ottan chóportonként támadnak, mondván [h]: *Az Isten el-hagyta őtet: kergessétek, és fogjatek-meg őtet, mert nincs a' ki meg-mentse.*

d Gen. 27. 34.

e Pſal. 50. 13.

f Pſal. 29. 8.

g Pſal. 103. 29.

h Pſal. 70. 11.

Azt

Azt mongyák a' Doktorok, hogy Két-féle Büntetés lészen pokolban: Eggyikét nevezik Kár-vallának; melly abban áll, hogy soha az Istennek színét ne lássák a' kárhozottak. és ezt jelenti Urunk, mondván: *Menjetek-el tőlem*: nem akarlak titeket látni, se nem akarom hogy engem lássatok. Es ezt, a' Sz. Atyák [a] nehézbnek tartyák a' Másikánál, mellyet az Érzékenség büntetésének neveznek. Midőn Dávid Absalomnak életét meg-engedte volna; és Joábnak, ki a' kegyelmet mesterséggel nyerte vala, azt mondotta volna [b]; *Térjen-vissza házába, és ne lássa orczámat*: azt mondotta Absalom Joábnak [c]: *Kérlek hadd lássam a' Király orczáját: hogy-ha meg-emlékezik hamisságomról, öljön-meg engem*; nehézbnek tartván a' halálnál azt a' tiltást. Ha azért Absalom illy igen érezte hogy egy embernek orczáját nem láthatta, noha egyéb nyavalyája nem volt: mint fogják érzeni a' kárhozottak, hogy az Isten színét örökké nem láthatyák, melynek látásában áll a' boldogság, és a' mellett minden nyomoruságban lésznek? Ez pedig igen mélló büntetés lészen, mivelhogy az istenteleneknek elébb mongyák az Istennek [m]: *Távozzál-el tőlünk, és útaidnak tudományát nem akarjuk*. De jaj annak, a' kitől az Isten el-távozik [n]: mert az Istennel együtt, minden jó el-távozik tőle.

Átkozottak. Ez-is igen kemény ige, mellyet az-előtt senki Urunktól nem hallott; még mikor szidalmaztak-is [o]. Sőt, a'mint Sz. Pál mongya [p]; *A Krisztus minket meg-váltott a' törvénynek átkától, mi-értettünk átokká lévén, mert irva vagyon*: [q] *Átkozott minden aki a' fán függ*: *hogy a' Pogányokon az Ábrahám áldása lenne a' Krisztus Jésus-által*: az-az, mi érdemlettük volt az átkot, de azt a' Krisztus, irgalmasságából magára vötte, és a' helyett áldomást szerzett. azért, a' ki az áldomást meg-veti, méltó hogy átokba essék. Nem mongya pedig Krisztus az átkozottaknak, hogy az ő Attyának átkozottai; a'mint az áldottaknak, hogy az ő Attyának áldottai: mert az áldomásnak Isten az oka, de az átkot az emberek nyerték magoknak [r]. Azért mongya Isten a' Profétánál [s]: *A' veszedelem tőled vagyon Izráel: csak én-bennem a' te segétséged*. Ez pedig melly méltó büntetés legyen; jelenti Dávid, mondván [t]: *Szerette az átkot, és rea-jő: és nem akarta az áldomást, és el-távozik tőle. És ruhája öltözék mint a ruházatba, és bé-méne mint a' víz az ő belsőibe, és mint az olaj az ő csontyaiba. Legyen neki mint a ruházat, mellyel bé-fodetik; és mint az öv, mellyel mindenkor bé-övezödik*: az-az, soha tőle el nevétetik, és ugyan környül-vegye, sőt által-is haila. Gondold-meg itten, hogy a' Krisztus átka olly foganatos, hogy mingyárt követi a' nyavalya; mint mikor a' fügefának azt mondotta [u]; *Soha örökké ne teremjen gyümölcs ne teremjen*: mingyárt meg-száradott.

Az örök tűzre. Ó rettenetes ige, melly az érzékenség büntetését jelenti, és azért adatik az istenteleknek, hogy a' teremtett-állathoz térüle; a'mint az első, azért, hogy az Istentől el-fordúlt. Annyit tészen pedig az *Örök tűz*, mint-ha azt mondaná: Többé semmi gyönyörűségben nem lészünk, hanem a' pokolnak tűzzonyú tömlőczébe vettetvén, a' tűznek rettenetes kínyát érzitek; nem tíz, száz, ezer, vagy ezernyi ezer esztendeig, hanem valamig a' tűz tart, (örökké tart pedig) és kínozhat. Az a' tűz, mint hogy az Isten igasságának eszköze, bizony különben éget minden egyéb tűznél, melyhez képest a' mi tűzünk, csak irott tűznek tetszik. Ó nyomorult, kényes, és kedvetöltő bűnösök, kik egy balha-csipest, egy kevés sí tű-meleget, egy fog fájást, nyögés- és jajgatás nélkül el nem szenvedhettek: mint szenvedtek-el azt az iszonyú tüzet! *Hogy-ha a' gyalogokkal futván el-fáradtál, úgy-mond a' Próféta* [x], *hogy versebedhetsz a' lovakkal?* Mennél később tűzesedik-meg a' vas, annál inkább meg-tartya a' tüzet, és inkább éget a' fában-való tűznél; azon-képpen a' kedvetöltő emberek, mentől inkább iszonyodnak a' testi fanyargatástól; úgy hogy, sem Isten kedvéért, sem bűnök bocsánatyáért semmi fáradságot el nem vőttek; annál inkább érzik a' pokolnak tüzét, és egyéb kínokat, mellyek minden felé által-járják őket.

Ez a' tűz, ha csak egy óra-ig való volna is, méltán kellene attól félni: de az főlötte igen súlyos, hogy örökké tart [y]; és az istenteleneknek gyötrelmének fülti föl-mégyen örökkön örökké. Ki lakhatik pedig az emésztő tűzzel? Ki lakik az örök hévségekkel [z]? De mi módon emésztő, ha mind örökké éget? a' vagy, ház égető tűz, mi módon nem emészt-meg tellyességgel? Ez az Isten haragjának tüze, melly hogy örökké kínozhassa az istenteleneket, nem emészti-meg őket. *Prometheus* felől azt irja *Virgilius* [a]; hogy a' szívét, egy kígya eszi bűntetésül; és, hogy szíve el fogyván meg ne halhasson, a' szíve mindenkor újul, és ismég meg-nő: *Restro immanis vultur, adunco Immorsale pectus Prometheus, fecundaq; pœnis Viscera rimatur, pectusq; habitatq; fub alto Pectore, nec fibris requies datur ulla renatis.* Majd hasonlót mond Dávid, midőn azt mongya; hogy a' pokolban helyhez-tetett kárhozottakat, a' halál rágja [b]. nem mongya, hogy el-fogyattya mindenestől, hanem, mint a' juhok a' füvet el-rágják ugyan, de a' gyökerét nem bántyák,

hogy

A
Damasc. Chrysost. lib. 1. de Compunct. cordis. Serm.

[a] 2. Reg. 14. 24.
[b] 1 Sam. 32.

[m] Job. 21. 14.
[n] Osé. 9. 12.

B
[o] 1. Pet. 2. 23.
[p] Gal. 3. 13.
[q] Deut. 21. 23.

[r] Osé. 13. 9.
[s] Zac. 1. 13. 16.
[t] Pſ. 108. 18.

[u] Matt. 21. 19.

C

[x] Jer. 12. 5.

D
[y] Matt. 25. 41.
[z] Esa. 33. 14.
[a] Æneid. 6.
[b] Pſal. 48. 15.

A hogy ismég nőhessen: Azon-képpen a'férgek, rágják ugyan az ittentelenecknek testőket, de el nem fogyattyák: hasonló-képpen a'tűz-is.

Ezt semmi nyelv ki nem mondhattya, semmi elme meg nem foghattya: mindazáltal elmélkedhetünk felőle. Ha valamelly madarka, száz-ezer esztendőben egyszer innék a'tenger vizében, és az Isten azzal biztatná a'kárhozottakat, hogy, mikor a'tengert mind ki-issza a'madarka, akkor vége lészen azo kinoknak: lehetne valami reménységek, hogy valami későre meg-lészen. mert noha a'hoz meg-gondolhatatlan idő kivántatnék mindazáltal nem volna véghetetlen, sőt chak egy szem-pillantás volna az örökké-valóhoz-képest, melynek soha vége nem lészen. Ha az égnek chillagi, a' tengernek és minden folyó-vizeknek chöppei, a'tenger és minden vizek partyán-valo föveny, a'mezők füve és virági, a'fáknak levelei és gyümölchi, az emberek haj-szálai, az oktalan-állatok szőrei és sertéi, a'madarak tollai, a'halak hejai mind egy rakásban volnának, és minden száz-ezer esztendőben valami parányi részt abból el-vennének; noha valóban későre, de még-is valaha vége lehetne: de a'pokol kinnyainak akkor sem lenne vége. mert sok száz-ezer esztendők-után, szintén úgy lennének, mint-ha chak akkor kezdetnének. Dávidnak mondása igen illik ide [a]: *A'nyilaid által-mennek* (tudn' illik, e'világon-valo nyomoruságok, el-múlnak;) *a'te mennydörgésed szava a' kereken*, tudn' illik, a más világon-valo kinoknak, vége nem lészen; mint a'kerék forgásának, melly mindenütt egy-aránt kezdetik, és semmi véget nem mutathatni rajta. Az-okáért, ha egy óráig-való nyomoruság, el-felejteti a'nagy gyönyörűséget is [b]: mit chelekeszik az örökké-valo nyomoruság? nem inkább el-felejteti-e a'szempillantásig-való gyönyörűséget? Ó balgatag emberek! kik gyakorta sokat szenvednek kevés ideig-való nyugodalomért; és az örökké meg-maradandó dolgokról, nem-is emlekeznek, mellyeknek kevés munkával eleit vehetnék.

a Psal. 76. 19.

B

b Eccli. 11. 29.

Mondaná valaki: Mint illik az Isten igasságához, hogy örök kinokkal büntesse az embert, a'tövid életnek idejében tört vétkekért? Erre Sz. Gergely szépen meg-felel [c]; hogy az igaz Biro, az emberek szivet fontollya inkább, hogy-sem chelekedetét: a'hamisak pedig, azért vettettek véget vétkökben, mert vég volt életökben: és ha végnélkül élhettek volna, úgy-is vétkeztek volna: mellyet azzal mutatták-meg, hogy valamig éltek, meg nem szűntek a'bűntől. Illik azért, hogy soha győtelemnélkül ne légyenek, a'kik életökben soha bűnnélkül nem akartak lenni. A'hasártosoknak az volna kivánságok, hogy virrattig játszhatnának; és ha gyertyájok el-fogy, bánnyák; és a' játékot félben kell ugyan hagyniok, de akarattyok a'játékra meg-marad. Aquinumi Sz. Tamás azt mongya [d], hogy merő igasság, hogy a'ki örökké vétkezett, az-az, örök életben, és a'mennyire örökké-valo lehetett, az az Istennek örökké-valóságában büntettessék. Ugyan-is, a'mint jól mongya Sz. Agoston [e]: Semmi-némű ítéletben nem kivántatik, hogy a'büntetés a'véteknek idejéhez szabattassék. Mert a'házasságtörés, vagy gyilkosság, igen hamar végbe mégyen, de tovább-tartó büntetése vagyon: néha örök szám-ki-vetés, vagy tömlöcz, vagy ugyan a'halál-is; melly, mint-hogy az emberek társaságából örökké ki-rekeszt, példázza az örök büntetést-is. Továbbá, mint-hogy a'Halálos bűn az Isten-ellen vagyon, ki véghetetlen jo, és méltóság: némiképpen véghetetlen gonoszság, és véghetetlen büntetést érdemel; és azért mélto, hogy örökké vége ne légyen.

C

c 1. 2. q. 87. a. 1. ad 1.

d 2. 2. Qu. 10. a. 11.

e Lib. 83. qq. q. 80.

Félly az órdögnek készíttetett, és az ő angyalinak: az-az, a'kiknek engedtetek a' vétekben, és a'kiket követtetek, azokkal együtt szenvedgyetek. És a'kik tanácsadóitok voltak, azok légyenek hóhéritok; a mint a'Prófétánál szóll az Isten Jerusalemnek: *A'te nénéd útán jartal, és az ő poharát kezedbe adom.* De azt vedd észedbe, hogy nem mongya itt Urunk, *Melly nékek készíttetett*; mint az ország-felől mondotta az igazaknak: hogy emlekezvén a'nagy irgalmasságról, mellyet ő-velek-is örömest közlött volna, inkább búsúllyanak és gyötrődgyenek. mert bizonyos dolog, hogy az Isten a'halált nem szerzette [h]; se nem vigad az élők veszedelmén: hanem az ittenteleneknek, kezőkkel és beszédőkkel hítták azt; és azt baráttyoknak alitván, el-olvadának, és szövetséget tőnek vele: mert méltók hogy az ő részére légyenek.

f Ezech. 23. 31.

D

g Sap. c. 13. 16.

Noha pedig a'Krisus sententziája, chak az örök tűzről emlekezik: mindazáltal az, egyéb számtalan kinokat-is foglal magában. Dávid azt mongya [i]; hogy az Isten *a' bunósoknak verőket hint: tűz, és kén-kő, és szél-veszek furulya, az ő pohárok része.* jelentvén, hogy még annál-is több kinok lészen. A'*Kén-kő*ön, értsed az iszonyú bűzt, melly a' kárhozottaknak testéből gőzölög. Ez olly nagy, hogy, a'mint Sz. Bonaventúra irja [m], ha egy ollyan testet, itt a föld színén volna, az egész világot el-dögleltetne. A'*Szél-veszen*, értsed az iszonyú hideget, melly-miatt ugyan chikorgattyák fogokat. De a'

i Psal. 10. 7.

m In Dicta Summa. c. 13.

pokol-

pokol-béli kinokról, másutt többet szóllyunk. Most chak azt mondom; hogy olly rettenetes lészen az istentelenek-ellen-valo utólso sententzia, hogy, ha bizonyoson tudnók-is hogy chak egyre mondatik, de nem tudnók kit találna az a'szerenchétlenség, mélto vólna kinek-kinek rettegni, hogy valami-képpen ötet ne találná, és magára nagy gondot viselni. Tahát mennyivel inkább kivántatik, hogy minnyáján tartsunk tőle, tudván hogy az embereknek nagyobb részére terjed, mivelhogy *a bolondok száma végheteten*[n]. és, *Sokan vannak a' hivatalosok, kevessen pedig a' választottak*[o]. és; *Szélés a' kapu, és tág az út, melly a' veszedelemre viszen; és sokan vannak, kik azon bé-mennek. Szoros* pedig *a' kapu, és keskeny az út, melly az életre viszen: és kevessen vannak kik azt meg-talályák.* Ha az Isten meg jelentené, hogy a'Predikatzió-kor eggyet a'meny-kö meg-üt: nem minnyájan félnének-e, és rettegnének a'kik jelén vólnának? de sokkal inkább, ha azt mondaná, hogy nagyobb részét szőrnyű halállal meg-öli. Im hallok Urunktol, hogy sokan mennek a'veszedelemre, kevessen az életre: miért nem ébredünk-fel, és gondot magunkra jobban nem viselünk?

Azt olvasom, hogy egy *Felix*-nevű Pogány Tiszt-tartó, halván Sz. Pálnak; ki Félix-nél fogva tartatott, a' követkőzendő Itéletről-valo beszélgetését[q], meg-rettent: Mi az oka tahát, hogy sok Keresztyének, halván a'Sz. Irásból az Itélet napjának rettenetes-voltát, azt a'félelmet, melly a'bölcheségnek kezdeti[r], magokban nem érzik; és azzal, mint az erős szőggel, meg nem tartózkodnak a' számtalan vétkekről? Bizóny, félek rajta, noha nyelvökkel nem vállyák, hogy, a'vagy semmit nem hisznek az Irásnak, a' vagy soha nem elmélkednek valóban azokról a'miket az Itélet napjáról hallanak. Azokáért, kövessük a' Profétát, ki imigyen szóll[s]: *Az én vigyázo helyemen állok, és meg-állapodom az erősségen: és vigyázok hogy lassam mit mond nékem, és mit felellyek az én vádolómnak.* Az ellénségnek el-jöveteléről-valo félelem, a'váras-bélieket fel-ébreszti, hogy jó idején meg-szerezzék a'mi az ellenséget el-távoztathattya, és őket meg-óltalmazhattya. Azon-képpen, az Itélettől-valo félelem; senkit kétségbe nem ejt, hanem inkább reménséget nevel; mint hogy arra int; hogy idején szerét tegyük azoknak a' mellyek meg-engesztelhetik a'Birót, hogy kegyelmes sententziát hallyunk tőle: Mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Atya Isten, az ő Sz. Fiának erdemiért. Amen.

HARMADIK PREDIKATZIO.

A' Mi Esztendőnknek; melly 365. napból, és hat órából áll, négy része vagyon: a'tavasz, nyár, ősz, és tél. Az Isten Esztendejének-is, melly világ kezdetitől-fogva annak végéig tart, majd hasonló Négy részét talállyuk. Az Első részében, midőn hat nap az egész világot semmiből alkotta, fő-képpen Hatalmasságát, vagy minden-hatoságát mutatta-meg. és ez, hasonlo vólt a'Tavaszhoz, melyben a'föld ki-nyilik, és mindeneket nemz. A'Másik részében, melynek ninchen bizonyos határa, mint-hogy mindenkor kivántatik, Bölcheségét mutatta-meg; mindeneket jó módgyával igazgatván, és végtől végig erősen, és mindeneket gyönyörűségessen el-rendelvén[a]. ez hasonló a' Nyárhoz, melyben a'tavaszi termések nevekednek, és meg-érnek. A' Harmadik részében, melly fő-képpen az Isten Fiának meg-testesülése-kor kezdetett, és közönségessen az ujonnan-valo születésig tart, kinek-kinek pedig halála órájáig, Irgalmasságát mutatta-meg; számtalan eszközöket szerezvén, mellyekkel az őrök boldogsághoz juthatnánk. és ez, hasonló az Őszhöz, melyben be-gyűjtyük a' mivel esztendő-által kell élnünk. A'Negyedik részében, melly chak egy napot, vagy egy órát foglal magában, Igasságát mutattya-meg; mindenekre sententziát mondván, melynek ki-szolgáltatása őrökkön őrökké tart: mert a'gonoszok, az őrök kinba mennek; az igazak pedig, az őrök életbe[b]. ez hasonló a'Télhez; melyben, a'kik az-előtt táplálásokra-valókat gyűjtöttek, vigan élnek azokkal: a'kik pedig az-előtt hívolkodtak, bánkodva szükséget szenvednek. mivelhogy a'téli-idő, a'gyűjtésre igen alkolmatlan. Én most erről szóllok, a'végre; hogy a'hoz valóban készüllyünk, és meg ne fogyatkozzunk.

I. Pedig, Meg-magyarázom, Miért mondatik az Úr napjának; melyben semmi menttégnek helye nem lészen.

II. Meg-mondom, Az Itélet-előtt-valo félek mit jelentsenek.

III. Meg-mutatom, az Itéletről-valo gondolkodásnak hasznait; mellyeket fel-forgatnak az Újítók.

A

n Eccles. 1. 15.
o Mat. 20. 16. & 22. 14.
p Matt. 7. 13.

q Act. 24. 25.

B

r Ps. 110. 10.

s Habac. 2. 1.

C

a Sap. §. 1.

D

b Mat. 25. 46.

A

ELSŐ RESZE.

SZörnyű nevekkel nevezi a' Sz. Irás az Itélet-napját: Mert néhul [c], Kegyetlen-, tellyes bofzfzonkodáffal, haraggal, és busulással; néha [d], Az Úr bofzfzu állásának napja; néha [e], Meg-ölésnek napja; néha [f], olly Idő, minémű nem volt attólfogva hogy a' nemzetségek kezdettenek lenni; néha [g], Siráfnak, és erőtelenüléfnek napja; néha [h], Meg-tapodáfnak, és meg-emésztésnek napja, néha ugyan fereggel [i], Haragnak-háborúságnak, fzorongatáfnak, nyomorúságnak, nyavalyának, fetétségnek, homályoffágnak, ködnek, forgó-fzélnek, trombitának és harfogáfnak napja. De gyakrabban, az Úr napjának neveztetik, mind az Ó- 's mind az Új teftamentomban [k]: melly nevezet, ha jól meg-fontollyuk, leg-tettenetesb egy-néhány Okért.

c Iſa. 13. 9.
d Jer. 46. 10.
e Ezech. 7. 7
f Dan. 12. 1.
g Oſe. 4. 3.
h Mich. 1. 3. 4
i Sof. 1. 15.
k Iſa. 11. 6. 7. 46. 10. Ezech. 30. 2. Amos. 5. 18. Sof. 1. 14. 2. Act. 2. 20. 2. Pet. 3. 10. 1. Cor. 1. 15. 1. Theſſ. 5. 2.

B

Első Oka, a' bűnös emberről vétetik. Mert noha minden napok az Iſten napjai, és tellyes életünknek napjaiban az Iſtennek kellene fzolgálnunk, fzentségben és igafságban [l]: mindazáltal a' bűnösök, ez életnek napjait magoknak tulajdonittyák, és a' teſtnek, világnak, ördögnek foglallyák, mondván [m]: *Jertek, és éllyünk a' jelen-valo jókkal, és éllyünk hamarsággal a' teremtett-állattal mint ifiuságban. Drága borral, és kenetekkel tőltsük-tsünk: és el ne múllyék tőlünk az életnek virága. Koronázzuk-meg magunkat rósákkal, mielőtt elvolna meg-hervadgyanak.* De ám éllyenek ezekkel a' napokkal: az Úr napját el nem veſzthetik, mellyen mindeneknek érdemek fzerént meg fizet-. Ám dugják-bé fülőket, és hafonlók légyenek a' fiket aſpishoz, hogy ne hallyák az Iſtennek kegyes intését [n]: vagy akarják, vagy nem, meg-hallyák, mint egy rettentő meny-dörgéſt, az Utólſó itéletnek vifzfza-czáfolhatatlan ifzonyú fententziáját, melyre mind a' két fülök meg-chendül [o], inkább hogy fem a' Héli-ellen mondott fententziáért.

l Luc. 1. 75.
m Sap. 2. 6.
n Pſ. 57. 5.
o 1. Reg. 3. 11.

Második Oka, Kriſtus Urunk: Mert a' napok, mellyeken közöttünk forgolódott, nem üré, hanem fzolgáé vóltanak; mint-hogy nem azért jött hogy fzolgáltaſſanak néki, hanem hogy fzolgálna [p]. Az-okáért, hogy ki-nyilatkozzék ama' mondáſnak igaz-vólta [q]: *Ti engem Mefternek, és Urnak hítnok, és jól mondyátok, mert az vagyok.* és hogy *ő Királyoknak Királya, és uraſkodóknak Ura* [r]: fzükség, hogy napja légyen, melyben valóban Urnak mutaſſa magát; mellyet Itélet-napján nyilván meg-chelekefzik. Mert nem jő akkor fzolgai ábrázatban; fe gyermeki állapatban, poſztókban takartatván, és jászolban helyheztetvén [s], a' mint első Jövetelében: hanem az ég fölyhöiben, nagy hatalommal, és főiséggel. Nem jő maga, fem kevés fzegény tanitványokkal, hogy Herodes el-veſzteni kereſſe [t]; fem hogy a' Zidók kövezni [u]; vagy a' hegyről nyakra-főre vetni [x], vagy meg-ölni akarják [y]: hanem fok ezer Szenteivel [z], és minden Angyalival [a], hogy mindeneket meg-itéllyen.

p Iſai. 8. 59.
q Luc. 4. 20
r Luc. 6. 28.
s Iſa. 9. 6.
t Iſai. 19. 14.
u Mat. 23. 37.

C

Harmadik Oka: Mert az napon, a' bűnös embernek femmi fegérsége az Iſtentől nem leſzen, fe fzó-fzóllója nem találtatik; hanem minnyájan a' Bíró részére leſznek, a' fzámtalan vádolók és tanúk, kiknek ellene nem mondhatni: tudn' illik, a' magunk Leiki-ifmereti, mellyet akkor mindenek által-látnak: a' Sz. Angyalok, kiknek intéſeket meg vetettük: a' mennyei Szentek, kiknek életőket bolondságnak alitottuk [b]: az Emberek, kiket meg-botránkoztattunk: az Ördögök, kiknek engedtünk, sőt okot adtunk, hogy kiséreténének bennünket: az igaz Tanitók és Leiki atyák, kiknek fzavokat vagy nem akarcuk halgatni, vagy nem fogadcuk: minden Teremtett-állatok, mellyekkel, az ő Teremtőjöknek boſzfzuságára, gonoſzul éltünk. Ha valamelly parázt- ember, a' Királt fok latorságival meg-bántotta vólna, és azt fok hites tanúk bizonyítanák, fok fő Prókátorok vádolnák; ő pedig ügyének hamis-vóltáért fenkit nem találna a' ki pártyát fogna, hanem chak maga mentené magát: vallyon nem ragadna-e a' nyelve az inyéhez? Most fzó fzóllónk az Atyánál ő-maga a' Kriſtus [c], ki az Igafságnak Napja [d]: de akkor a' Nap meg-homályoſodik, és harag fzemmel nézi a' bűnéit. Most az Irgalmaſságnak anyja, a' boldogságos Szűz Maria eſedézik érettünk, és mint a' tellyes Hold fok javaival látogat bennünket: de akkor a' Hold nem adgya világoſságát, és nem mégyen a' meg-haragutt Dávid-eleibe, mint Abigail, hogy a' bolond Nábálnak kegyelmet nyerjen [e]; sőt mint Eſter, vádollya az iſtentelen és hálátlan Amant [f]. Most a' Szentek is fegétnek könyörgéſükkel, úgy mint alkolmatos időben: de a' fok vizeknek átradásában hozzája fem közelgetnek [g], midőn tudn' illik az Itélet-napján kiöntí Iſten az ő haragját a' bűnösökre, és el búrittya őket mint a' viz-özönkor. Nézzed azt, úgy-mond Arany-fzáju Sz. János [h], a' kinek nintch menyegző ruhája, mi módon vertetik-ki a' lakodalom-házból, és fenki érette nem eſedezik [i]. Láſſad azt, a' ki a' talentommal nem kereskedett [m], mi módon fenki érette nem könyörög. Tekintſd-

v 1. Joan. 2. 1.
x Mal. 2. 3.

D

e 1. Reg. 25. 20.
f Eſth. 7. 6.
g Pſ. 31. 6.
h Hom. 25. ad Pop. Antioch.
i Mat. 22. 11.
m Mat. 25. 30.

meg

meg a'ki-rekéſztetett ört ſzűzet [o], és hogy a'több ſzűzek nem tőrekednek ő-érettek: sőt inkább *örvendez az igaz, midőn látja a' boſzſzú-állást; kezeit meg-moſſa a' bűnősnek vérében* [p].

Kérdené valaki: Nem léſzen-e valami mentségnek helye? Nem. Még a' Pogányok ſem menthetik magokat azzal, hogy nem tudták az igaz Iſten tőrvényét: mert, *A ki nem tudá* (tőrvényt,) *ő ſem léſzen tudva* [q]: és [r], *A' kik tőrvény-nélkül vétkeztek, tőrvény-nélkül veſznek-el*: és [s], *A' ki nem hiſzen, már meg-ítéltetett*. És méltán: mert *Az Iſtennek láthatatlan dolgai, a' világ teremtett-állatyaitól, azok-által a' mik látnak, meg-értetvén, meg-láttatnak; az ő örökké-való ereje's Iſtensége is: úgy hogy menthetetlenek légyenek* [t]. *Mert midőn meg-iſmérték vólna az Iſtent, nem úgy mint Iſtent dicsőítették, a' vagy hálákat adták néki: hanem el-enyéſztek az ő gondolattyokban, és meg-homályoſodott az ő eſztelen ſzívek: mert magokat bőlcseknek mondván lenni, bolondokká lőttek.*

A' Keresztyéneknek kevesebb mentségek lehet: kik a' Tudatlanságot paſſzúl nem vehetik, tudván; a'vagy tudhatván a' Terméſzetnek, *Moyſeſnek*, és a' Kriſtuſnak tőrvényét. Sem a'Gyarlóságot: mert a'Kriſtus vérének ereje, eléggé meg-vaſtagíthatta őket, a'mint ſokakat meg-vaſtagított, kik mind idővel, 's mind értelemmel kiſlebbek vóltak. Az-okáért, *Mindeneket meg-cſelekedhetünk az-által, a' ki minket meg-erőſít* [u]. Sem a'ſok Gonosz példákat: mert a'Szenteknek jó példáit kellett vólna inkább követni; mint-hogy a' világi dolgokban ſem akarják a bolondok példáit követni, kik magoknak kárt téſznek. Sem a' Telli gyönyörűségeknek édeſségét: mert ſokkal jobbak, és nagyobbak a'lelkiek, mellyekkel bővségellen meg-vigaſztallya az Iſten az igazakat, és ſő-képpen a' mennyei bólgogságnak várásával. Sem Bárátyoknak vagy attyok-fiának kérését, vagy tanáchat: mert tudták, vagy tudniok kellett, hogy, *A' ki nem gyűlöli attyát, és annyát, és feleségét, és fiait, és attya-fiait, és néннyeit, még pedig az ínnen lelkét-is, nem lehet a' Kriſtus tanítványa* [w]. Nem lévén azért semmi mentségők, a' Bíró el-jár dolgában, keményen mindeneket meg-viſgál, és mindenekről ſzámot véſzen. ſe Pápa, ſe Kardinál, ſe Cháſzár, ſe Király, ſe Érſek, ſe Püſpök, ſe Herczeg, ſe Fejedelem, ſe ſenki egyéb, azt el nem kerűlheti, ſem ellene nem álhat.

A' Sz. Írás az Ítélet-napját, hol *Szálló-ſzékrel* nevezi [x], melyben minden ſzőlőgerezdet egy-be-hordnak: néha *Aratáſnak* [y], melyben minden kévéket bé-gyűjtnek: de gyakrabban úgy emlékezik felőle, mint valami iſzonyú harczról, melyben ſemmi ſzemély-válogatás ninchen; és olly hamar meg-eſik a'Király, Kapitán, vagy hadnagy, mint a'köz-katona. Azon a'harczon, *Fegyvert fog az Iſten buzgósága, és fel-fegyverkezteti a' teremtett-állatot az ellenségeken-való boſzſzú-állásra. Fegyver-derék-helyett, igaſságba öltözik; és a' bizonyos ítéletet téſzi-fel ſiſak-helyett; győzhetetlen paizsúl véſzi az igaſságot; a' kemény haragot pedig dárdává élesíti, és hadakozik vele a' föld kerekſége az eſztelenek-ellen.* Es mint-hogy a'derék harczokon, elől-mennek a'chatázó gyors lovaſok, és az-után a' derék harcz-tartó dandár feregek; mihelyen pedig az ellenséget meg-futamattyák, a' győzedelmes Fejedelemnek záſzlóit, a' várnak vagy várasnak falaira helyheztetik; és végezetre, a'meg-vert feregnek táborát, vagy várasát tűzzel emésztik-meg: alkolmasint haſonló dolgok történnek az Úrnak nagy napján. A' Gyors lovalokon, értheti-jük az Angyalokat; kik el-jőnek a' dicsőséges Királlyal [a], és elől-járóban léſznek [b]. A' Dandáron, a' több teremtett-állatokat, mellyeknek harczolását-is ſzépen meg-írja Salomon [c]: *Ki-mennek ígyenesen a' villámlások nyilai, és mint a' felyőknek jól meg-vont kéz-íjakból bocsáttatnak-ki, és bizonyos helyre vettetnek. Es a' kőves haragtól bővséges tűz-eſők bocsáttatnak; fel-gyűlvén ellenek a' tenger vize, és a' folyó-vizek keményen meg-áradnak. Ellenek áll a' ſebes ſzél, és mint a' ſorgó-ſzél el-hánnya őket.* A Záſzlókon, értheti-jük a' Sz. Keresztjelét, és a' Kriſtus ſzenvedésének egyéb eſzközit; mellyeket, a'mint a' Doktorok elmélkednek, a' Sz. Angyalok mindenek láttára hordoznak. Végezetre, a' Tábornak meg-égetésén, az iſzonyú nagy tűzet, melly mindeneket meg-emészt [d]. De ezekről majd bővébben beſzéllek, hogy üdvőſséges penitentziát tartſunk.

(* * *)

A
[b] *Mat.* 25. 12
[o] *Pſ.* 37. 12.

[p] 1. *Cor.* 14. 18.
[q] *Rom.* 2. 12.
[r] *Luc.* 12. 48.
[s] *Rom.* 1. 20.

B
[t] *Rom.* 4. 13.

[u] *Luc.* 1. 37.

[x] *Iſa.* 27. 8.
Of. 1. 10. 10.
[y] *Mat.* 13. 38
Apoc. 14. 15
[z] *Luc.* 3. 9. 17.

C
[*] *Sap.* 5. 22.

[a] *Mat.* 25. 31
[b] *Mar.* 24. 31

[c] *Sap.* 5. 22.

D
[d] 2. *Pet.* 3. 10. 12.

A

II. RÉSZE.

AZ Isten, mikor kőzönséges nagy chapást akar hochátani az egész világra, vagy valami tartományra, bizonyos Jelek vagy Próféták jövendőléi-által hírré szokta tenni. Minék-előtte Antiokus a' Zidókban nyólczvan ezeret meg-ölne, és meg-annyi ezert fogságra vinne, vagy el-ádna, az Isten templomát meg-fosztaná, és ferreztetné: negyven napig láttanak az égen nyargaló lovasokat, és egyéb-féle jeleket [a]; az okáért *mindenjában könyörgöttek, hogy jóra változnának a' chodák*; és utánna veti a' meg-mondott veszedelmet [b]. Hasonlókat ir Josefus-is [c], Jerusálemnek második pusztúlása-előtt, melly a' Romaiaktol jött. Sz. Gergely Pápa-is azont irja Olasz-országról [d], minek-előtte a' Pogányok el-pusztítanák. De azoknál nagyobbakat olvasunk a' mái Evangéliomban, mint hogy nagyobb chapást-is jelentnek. És hogy az Angyalokon kezdgyük-el, kik erővel hatalmasok, az Isten igéjének meg-chelekedői [e]; kiket Urunk az Egek ereinek nevez [f]: meg-indúlnak; nem üdvősségőre szolgálván az istenteleneknek, mint most, hanem veszedelmet hozván reájok, hogy üdvősséges tanáchokat meg-vererték. Ezek, nem chak trombita harsagással idézik az embereket az ítéletre [g], és a' jókat a' gonoszoktól el-választyák [h]: hanem *kétélü kard az lészen kezekben*, [i] *hogy bosszút-állyanak a' nemzetségeken; meg-fedgyék a' népeket. Hogy azok Királyit béklyóba verjék, és a' nemesit vas bilincsekbe. Hogy a' meg-irt ítéletet végyék ű-fejőkön*; melly az utólso tententzia. Ha chak egy Angyal-is, hetven ezer embert ölt meg Dávid idejében [k]; és az *Assyrusok* táborában száz nyólczvan-őt ezert egy vetszaka [l]; és mindeniknek annyi ereje vagyon, hogy, ha az Isten engedné, az egész világot fel-forgathatná: michoda chapást tehet az Angyaloknak mindensokasága?

Az Angyalokkal az Égi állatok-is, mellyeket ők forgathak, meg-indúlnak: a' Nap meg-homályosodik [m], és ugyan szomorúnak fog-tetszeni: a' Hold nem adgya az ő világosságát, hanem feketés vörősséggel, bánattyát s haragját jelenti. Ez a' fogyatkozás abból légyen, hogy az Isten a' világositásra-való erőt meg-vonsza tőlök, vagy sűrű ködőkkel el-fogja világosságokat; vagy gyakor *Eclipsis*ket szerez közöttök. A' Chillagok le-esnek; nem hogy üresen hadnák helyőket, holott természerszerént romolhatatlanok, és az egész földnél nagyobbak: hanem, azok-is világosságoktól meg-fosztatnak. mert az írás, gyakorta az emberek ítélete-szerént szól, kik, nem látván a chillagok világosságát, azt vélik hogy le-estek az égből; a'mint Sz. Jeremiás, Béda, és a' tő-fő Doktorok irják. Innét Isaias azt mongya [n]; hogy *Az ég chillagi, és azok fénylősége nem terjeszszik-ki az ő világosságokat.* Ezekielnél pedig azt mongya az Úr [o]: *Bé-borítom az eget, és meg-fekétitem az ő chillagit; a' Napot fölyőével bé-borítom, és a' hóld az ő világosságát nem adgya.* Így beszél Joel-is [p]. Azt-is mondhattyuk; hogy akkor, nagy és fényes villámások lésznek, és hasonló űstökös-chillagok, mellyek ollyanoknak tognak tetszeni, mint az égből le-esső chillagok. Ez pedig ijszonyú rémülést szerez az emberekben, melyről egy Sibylla-is emlekezett [q]; a'mint Sz. Agostonnál olvasuk [r]:

Erípitur Solis jubar, & chorus interit aſtrix:
Solvetur cælum, lunaris ſplendor obibit.

Tudod-e, Keresztyén, ennek leiki példázattyát? A' ki a' sétében két-felé chap, senki személyét nem tekinti: azon képpen, a' mint az előtt-is mondám, Krisztus Urunk senki személyét nem nézi, hanem mindent chelekedetéhez-képelt megitél. A' Skák-játékban, mig a' játék tart, mind szép rendben állanak; a' Király és Királyné-aszony, koronások, és leg-több szabadságok vagyon; a' lovasok és gyalogok, állapattyok-szerént járnak; és ki többet ér, 's ki kevesbet: de a' játékot el-végezvén, egy aránt hánnyák őket az iskatulába; és gyakorta a' Király alól hever, és a drabant a' feje fölött. Így az életnek játékában, rendőket nagy dichőségesen meg-tartyák a' Királyok, Fejedelmek, és gazdagok: de vége lévén a' játéknak, egy-aránt megitélletnek, és a' pokol fenekére úgy vettetnek, hogy a' Királyok leg-mélyebben lésznek a kinba [s]: mert *a' hatalmasok hatalmasan szenvedtek kínokat* [t]. Ugyan ezen dolgot más hasonlatossággal adgya előnkbe Isaias, ki az ítéletnek napjáról imigyen beszél [u]: *Imé az Úr neve messzéhonnan jő, égő az ő haragja, és nehéz el-viselésre: az ajkai bé-zárnak, bőszűlésnek tűzével, és az ő nyelve mint az emésztő tűz.* Vallyon miért mongya azt, hogy *Messzéhonnan jő*, holott mindenütt jelen vagyon? A' ki messzéhonnan jő, nem ismeri a' személyeket, és nem tudgya meg-választani

a'nemeit

a Mac. 5. 2. b Mac. 5. 3. c Joseph. de Bell. Jud. l. 6. c. 20. d Dial. l. 4. c. 20.

e Ps. 102. 20. f Matt. 24. 29. Luc. 21. 26.

g Matt. 24. 31. 1. Cor. 15. 52. 1. Thes. 4. 15. h Matt. 13. 49. i Ps. 109. 6. k 2. Reg. 24. 15. l 4. Reg. 19. 35.

m Mat. 24. 29.

n Esa. 13. 10.

o Ezech. 32. 7. p Joel. 2. 10.

q 8. Cap. v. 25.

r Civ. l. 18. c. 23.

s Dan. 12. 2.

t Sap. 6. 7.

u Esa. 30. 27.

a'nemeſt a'paraſztról, hanem-ha ruhájáról; de úgy ſem mindenkor: úgy viſeli magát az Iſten-is az Ítéletkor, mint a'meſzſzünnen-jött jövevény; és ſokaknak mongya [f], *Nem iſmerlek titeket.* Akkor nem léſzen helye az öltözeteknek: mert ſenki ſemmit az ítéletre nem viſzen, hanem akár-kit-is chak [g] *Chelekedeti kövessenek* [g]. Végezetre, a' Nap, és a'több menyei világositó állatok meg-ſetétülnek: jelentvén az örökké-való külső ſetétséget, melybe vettetnek azok, kik a' ſerétségnek chelekedetit el nem vezették [h].

Az Alsó világnak réſzei-is meg indúlnak, az iſtenteleneknek büntetésére. *A' Föld meg indúl: a' hegyek pedig, mint a'viaſz, meg-olvadnak az Ur ſzine-előtt* [b]. Erről értheſſük a' mit Sz. Jánosnál olvasunk [c]: *Nagy föld-indulás lön, a'minémü ſoha nem volt mióta emberek vannak a'földön.* Ebből ſok háſadáſok következnek a'földön; mellyekben, a'melly Várasok el nem romlottak-is a'föld-indulárkor, éppen el-ſüllyednek: kivánván a'föld meg-emésztteni az iſtenteleneket, mint Kórét, Dátant, és Abiront, minden marhájokkal egyetemben [d]. A' Tengernek fel-háborodásáról-is emlekezik az Irás [e]: mert az-is kivánnya az hitetleneket meg-büntetni, mint a'víz-özön-kor [f], és Fáraó idejében [g]. A' Levegő égnek dögleleteſsége-is ſokakat meg-emészt, és iſzonyú villámlásokkal meg-ijeſzt [h], és nagy kő-eſsőkkel agyon vér [i]. De mind ezek-fölött, a'telhetetlen Tüz, mindenecket többől ki-éget, meg-akarván emészteni a'gonoſzokat, mint a'Sodomaiakat [k]. Erről a'Tüzről gyakorta emlekezik a'Sz. Irás [l]; sőt az *Erythraei Sibylla*-is; a'mint Sz. Agoſton irja [m]: *Deridet e calo ignis, & ſulphurea amnis.* Ezek pedig mind azért léſznek, a'mint Sz. Gergely irja [n]; hogy, a' kik mindenekben vétkeztünk, mindenek-által bűntetteſsünk: és a' kik mindeneknek Királyai, ki nékünk mindeneket adott, háladatlanúl meg-bántottuk, mindeneknek ellenünk-fordíttatott nyilait és fegyverit érezzük.

Ugyan akkor *fel-tetſzik az ember Fiának jele-is az égen: és akkor ſirának a' földnek minden nemzetségi* [o]; azok, tudni illik, kik a'Kereſztre fel-feſzíttetett Kriſtusban hinni nem akartak: mert az híveknek és igazaknak nagy vigaſztalásokra léſzen; látván az ő meg-ſzabadulásoknak fő eſzközét. Ennek példája volt a'felyhő Oſzlop, melly az Iſraël fiai-előtt járt [p]: mert az Igazakat gyönyörködtette, az Egyiptziusokat pedig gyötrésre és rémítette. Erről azt irja *Abulenſis* [q]; hogy az Ítélet-előtt, egy-néhány napig, az égen látſzatik nagy fényeſséggel: az Ítélet napján pedig, a' Kriſtus-előtt-vászolul hordoztatik. Az Elsőről, értheſſük, a'mit az Anyaſzentegyház az Iſteni ſzolgálatban mond [r]: *Hoc ſignum Crucis erit in cælo, cum Dominus ad judicandum venerit.* A' Máſikról pedig, a' mit máſutt énekel [s]: *Vexilla Regis prodeunt, fulget Crucis myſterium.* Akkor örvendezni fognak a' Kereſztnek baráti; úgy-mint Sz. Pál: ki *nem dicsekedett, hanem chak a' Kriſtus Kereſztében* [t]: ki *nem itélte hogy egyebet tudnat, hanem chak a' meg-feſzűlt Kriſtuſt* [u]; és azt predikálotta, noha *a' Zsidóknak botránkozás volt, a' Pogányoknak pedig bolondság* [x].

Holott a'Kriſtus, az ő nagy ſzelídségéért, gyakorta Báránnak neveztetik [y]: mi módon jöhet az Ítéletre illyen iſzonyú jelekkel? A' ſok ideig tartott békeséget törés ha meg sértetik, dühös haraggá válſzonik. *Moyſes*, meg-értvén az Úrtól a' hegyen, hogy vétkeztek az Iſraël fiai az arany-borjút imádván [z], könyörgött értettek, nagy irgalmaſságát mutatván hozzájok: de alá-ſzálván a'hegyről, és látván a' gonoſságot, igen meg-haragutt; *a kő-táblákat el-törte, a'borjút el-rontotta, Aaront keményen meg-feddőtte, és három-három ezer embert vágatott-le.* A' Kriſtus, most meny-országban *Szent-ſzőllőnkre* [a]; és hajlandó lévén a Bárányhoz, engedelmeſkedni az ő Sz. Atyjá: de mikor az égből alá-ſzáll, oroſzlánná válik, és boſzſzút-áll ellenségin. Azt irja *Polienus* [b], Nagy Sándorról; hogy midőn törvént ſzolgáltatott a'Görögök-között, köz ruhába öltözött: de midőn a'Barbarus és fene-erkölchő emberek-közibe ment, fényes és vitézlő ruhába öltözött, hogy azzal meg rettentené őket. Úgy midőn a' Kriſtus ítéletre jő, a'vad-erkölchű emberek ellen, kik nem tudták meg-böchülleni az ő kegyelmeſségét, fáradságát, és halálát, mellyet ő-érettek vött-fel; nagy dicsőséggel jő, hogy meg-rettentſe őket.

Erről egy jeles példát olvaſſok az Irásban. Dávid, a'Filiſteus Goliáttal bajt akarván vini, egyedül ment ellene, és meg-vetvén Saulnak jeles fegyverit, chak egy botával, paraſztyával, és öt ſima kővel ſzállott-ſzembe véle [c]: és úgy győzte-meg: mikor pedig a'bolyókás Nábal-ellen ment, ſzolgáinak meg-parancholta [d], hogy *kardgyi fel-kösſe* [e]; ő-maga-is kardot kötött fel, mondván [f]: *Bizony harban állatnak tam-mindenek a'mik ezé valának a'puſztában, és el nem veſzett ſemmi mind azokból mellyek övé voltak: és gonoſzſzal fizetett nékem a'jóért.* Ezekből chelekedete Iſten a' Dávid ellen-ségének, és ezekben mivelhe-

A

[f] Mat. 7. 23. & 25. 12.
[g] Apoc. 14. 13.
[h] Apoc. 16. 8.
[i] Sap. 16. 22. Apoc. 16. 3.
[k] Gen. 7. 21.

B

[l] Sap. 14. 28.
[m] Sap. 5. 22. Apoc. 16. 18. Apoc. 18. 21. 2. Cor. 19. 25. 2. Pet. 3. 10. Pſ. 96. 3.
[n] S. Greg. 22. Homil. 35. in Evang.
[o] Mat. 24. 30.
[p] Exod. 14. 19.
[q] Abulenſ. 29. in 24. Mat.
[r] In Veſp. in dni Introit. S. Crucis.

C

[s] In Hymno ad Veſpera. Dominica Paſſionis.
[t] Gal. 6. 14.
[u] 1. Cor. 2. 2.
[x] 1. Cor. 1. 23.
[y] Iſa. 53. 7. Jer. 11. 19. Luc. 1. 19. 2. Pet. 3. 9. Patientia Domini noſtri Jeſu Chriſti in ſalutem vertitur.
[z] Exod. 32. 8.
[a] 1. Joh. 2. 1. Rom. 8. 34. Heb. 7. 25.

D

[b] Lib. 4. Strateg.
[c] 1. Reg. 17. 40.
[d] 1. Reg. 25. 22.
[e] verſ. 21.

A

ha meg-hagyom reggelig mindenc-kiczáll a falra-vizelőc. Hasonló-képpen a' Dávid Fia, a' mi Krisztusunk, az elsö harczra, az istenyú és erös ellenség-ellen, ki az ördög volt, fegyvertelenül és egyedül jött, és úgy győzte-meg a' Keresztnek bottyával, és azon-vött őt sebeivel: de a' háládatlan és balgatag ember-ellen, külömb kéz-élettel jö, a' mint meg-mondám; szemére vetvén sok jó-tetteményit, mellyekért gonoszszal fizetett néki; és követit, nem csak jó néven nem fogadta, nem csak eledelt nem adott nékik, hanem gyalázattal-is illette, a' mint Nábal cselekedett a Dávid szolgáival: és így, *irgalmasság-nélkűl-való ítélete lészen annak, a' ki irgalmasságot nem cselekedett* [f].

f Isa. 2. 13.

g Hos. 3. 1. 2. Pet. 3. 10.

Noha pedig az Utólsó ítéletkor, az Istennek igasága fog-tündökleni: mindazáltal mikor *meg-haragszik is, az irgalmasságról meg-emlékezik* [g]. és; *meg nem tartóztatja haragjában az ő irgalmasságát* [h]. Innét-is vagyon, hogy a' teremtett állatokat nemi-némü-képpen gyázba öltözteti; és azzal mutattya, hogy kedvetlen a' büntetésre, és, ha az Igasság engedné, azt örömest el-mulatná. Innét vagyon az-is, hogy a' Biro, a' juhoknak és a gödölyéknek el-választásában, melly az ítéletkor lészen, nem valami irgalmatlan mészároshoz hasonlittya magát, hanem kegyes *Pásztorhoz* [i]: ki, midőn valamelly állatot a' mészárlo székbe küld, ugyan meg-etik a' lelke rajta. Azért mongya az Isten [k]: *jaj, vigasztalást vészek az én ellenségimből, és bosszút állok az én ellenségemen.* Jajt mond, hogy bánattyát és fájdalmát jelentse a' boszszú-állásban. Mert noha az embereknél, semmi úgy nem ellenkedik a' boszszú-állással mint a' szánakodás, a' vagy az irgalmasság: mindazáltal az Isten igasságából úgy áll boszszút, hogy irgalmasságából szánakodik-is. Ez az oka annak-is, hogy az Isten, minden időben jelengette az embereknek az ítélet napját; hogy, tudni illik, a' hoz, mentől jobban seherne, készülnének. Elsőben, Enok; a' mint Sz. Júdás írja [l], ki Adámtól hetedik volt, profétálta, mondván: *Imé el-jö az Ur sok ezer Szentivel, ítéletet tenni mindenek-ellen.* Az-után, csak nem mindenik Próféta szollott az ítéletről. Mert, hogy ne szollyak Annáról [m], Jóbról [n], Salomonról [o], Dávid [p], Isaias [q], Jeremias [r], Ezekiel [s], Daniel [t], Joel [u], Amos [x], Sofonias [y], és Malakias [z], csak nem mindenczikkelyit le-irták. Az új testamentomban pedig, ő-maga Krisztus Urunk, nemcsak annak jeleiről emlekezett a' mái Evangeliomban, hanem módgyát-is megirattá Sz. Mátéval [a]; olly nyilván, hogy *Caesarius* azt írja; hogy, ha semmi egyéb Szent Irás nem volna-is a' Sz. Máte Evangeliománál, melyben az Utólsó ítéletnek formájáról emlekezik: elég volna a' bünöknek el-távoztatására, és az embereknek meg-zabolázására, hogy hivatallyokban hiven el-járnának. Sőt az Apostoloknak-is meg-parancholta, hogy arról predikállanának [b]; a' mint hogy Sz. Péter, a' mint Sz. Kelemen irja, erről kezdette-el predikatzioit: és Sz. Pál-is gyakorta beszéllett felőle, az Areopágusban [c], Félix Tiszt-tartó-előtt [d], és Agrippa- és Festus-előtt [e]. Sz. *Vincent*-ről-is azt olvasluk, ki Sz. Domokos szerzetiben jeles tanito volt; hogy az Isten azt parancholta neki, hogy az ítélet-napjára, és azon-való kemény szám-adásra, gyakorta eleikbe-adná halgatóinak; mellyel sok festett erkölcsü embereket Istenes életre hozott.

B

k Deut. 32. 35.

l Jud. v. 14.

m Job 2. 12.

n Jac. 5. 11.

o Sap. 3. 8.

p Ps. 95. 13.

q Isa. 2. 10.

r Jer. 30. 23.

s Ezech. 20. 47.

C

t Dan. 7. 9.

u Joel 3. 12. 13.

x Amos 5. 18.

y Soph. 1. 14.

z Malach. 4. 1.

a Mat. 25. 31.

b Act. 10. 42.

c Act. 17. 31.

d Act. 24. 25.

e Act. 26. 22.

III. RESZE.

KÉt része vagyon az Igasságnak: a' Gonosznak el-távoztatása, és a' Jónak meg-cselekedése. Mind a kettőre, fölötte alkolmatos eszköz az Utólsó ítéletnek gyakor és szorgalmatos elmélkedése: mivelhogy Krisztus Urunk azért jö az ítéletre, hogy mindenkinek meg-fizettsen ki-ki-nek érdeme-szerént [f]: *Es elő-jönek a' kik jókat cselekedtek, az életnek fel-támadására: a' kik pedig gonoszakat cselekedtek, az ítéletnek fel-támadására* [g]: és a' gonoszok, az örök kinba mennek, az igazak pedig, az örök életbe [h]. Sz. Pál-is ezt nyilván tanittya, mondván [i]: *Minnyájunknak meg kell jelennünk a' Krisztus ítélő-széke előtt, hogy el-vegye ki-ki a' testnek tulajdonát, a' mint cselekedett, vagy jót, vagy gonoszt.* Az-okáért bizonyos dolog, hogy a' Jót cselekedetnek jutalma az örök boldogság, vagy az Igasságnak koronája, mellyet meg-ád az ítélet napján az igaz Biro [k]; a' Gonosznak pedig, az örök kárhozat: úgy hogy a' ki több jót cselekedett, nagyobb koronája legyen; Sz. Pálnak a' mondása-szerént [l]: *Ki-ki mind tulaidon jutalmát vészi, az ő munkája-szerént.* és a' ki több gonoszt cselekedett, nagyobb gyötrelme; a' mondás-szerént [m]: *A' mennyire dicsőitette magát, és gyönyörködtetésben volt, annyi gyötrelmet adjatok néki és siralmat.* Innét mongya Isaias [n]: *Mondjatok az Igaznak, hogy jól vagyon, mert az ő találmányának gyümölcsét issza. Jaj az istentelennek a' gonoszra: mert az ő kezeinek jutalmát vészi.* Mellyeket valaki jól meg-gondol, és fontol, őszinte vagyon

f Mat. 25. 27.

g Joan. 5. 29.

h Mat. 25. 46.

D

i 2. Cor. 5. 10.

k 2. Tim. 4. 8.

l 1. Cor. 3. 8.

m Apoc. 18. 7.

n Isa. 3. 10.

a' jóra-valo fel-ébredésre, zabolája a' gonoszról-valo meg-tartozásra. Dávid, az Elsőről imígyen emlékezik [a]: *Akkor ítéletiről féltem: ítéletet és igasságot cselekedtem.* és [b]: *Fel-hajtottam a' szívemet a' te igasságaidnak meg-cselekedésére örökké, a' jutalomért.* A' Máſikról pedig, midőn az ítéletlenről azt mondotta vólna [c]; *Meg-fertéztették az ő útai minden időben:* mint-ha annak okát akarta vólna adni, utánna vetette: *El-vétetnek a' te ítéleteid az ő orczája-elől.* Méltán mondotta azért Sz. Basilius [d]: Ha valami gonoszra chalogattarol: jutson eszedbe ama' rettenetes, és el-szenvedhetetlen ítélete a' Krisſusnak, és azzal, mint a' zabolával, lelkedet meg-tartóztasd.

Noha pedig minden-féle vétkeknek el-távóztatására, és minden jószágos cheleketeknek gyakorlására haſznos az Utólsó ítéletnek emlekezete, ama' mondáſszerént [e]; *Minden cheleketeidben meg-emlekezzél utolsó dolgaidról* (eggyik pedig ez az Ítélet,) *és örökké nem vétkezel:* mindazáltal némelyeknek el-távóztatására, kivált-képpen-valo ereje lehet; és viſzont-ag, bizonyos jószágos chelekedeteknek gyakorlására; azért, hogy azok leg-inkább elő-keſnek az Ítélet napján. Első vétek, a' Tobzódás, és Részegség: melly igen alkolmatlanná téſzi az embert a' szám-adáſra; a' mint Urunk e' máſi Evangelium-után jelentette, mondván [f]: *Őrizkedgyetek pedig, hogy valami-képpen meg ne nehezedgyenek a' ti szívetek tobzódással, és részegséggel, és az életnek gongyaival: és reátok jöjjön amaz' hirtelen nap.* mert mint a' tőr jő mind azokra, kik az egéſz föld szinén ülnek. Senki hamarébb e' tőrbe nem akad, sem nehezben abból ki nem menekedik, mint a' részegek, el-vesztvén minden okoſságokat, mellyel meg-óltalmazhatnák magokat a Biro-előtt. Máſodik, a' Tiſztátalanság: mert *a' parazsnakat, és házaſság-törőket meg-ítéli az Iſten* [g]. Harmadik, Felebarátunk-ellen-valo vakmerő ítélet; a' mint Urunk jelentőbbe, mondván [h]: *Ne ítéllyetek, hogy ne ítéltessetek: mert a' melly ítélettel ítéltek, meg-ítéltetik:* és *a' melly mértékkel mértek, viſzſza-méretetik nektek.* Negyedik, a' Szentségekkel-valo méltatlan éles, midőn azokhoz készület-nélkűl járulunk. Azért mongya Sz. Pál az Oltári-ſzentségről [i]: *A ki éſzik és iſzik méltatlanul: ítéletet éſzik és iſzik magának, meg nem válaſztván az Ur teſtét.* És utánna veti [k]: *Hogy-ha mi magunkat meg-ítélnők, nem ítéltetnénk meg tőlle.*

A' Jószágos chelekedetekre-is, közönségellen ferkenget és oſztonőz az Utólsó ítéletről-valo gondolkodás: de fő-képpen Három-félét kíván tőlünk; mellyeket öſzve-foglalván, dicherte Rafaël Angyal, mondván [l]: Jo az imádság a' böjttel, és az alamiſna inkább hogy ſem az aranynak kincheit gyűjteni. Az Imádságról, Urunk a' máſi Evangelium-után azt mondotta [m]: *Vigyázzatok azért minden időben imádkozván, hogy méltók leheſſetek mind ezeket el-távozzani, a' mellyek következendők, és az ember Fiának állani.* Joël Próféta, midőn az Ítélet napjáról azt mondotta vólna [n]; *A' Nap ſötétséggé változik, és a' hold vérré;* mind-ehhez el-jöjjön az Urnak nagy és rettenetes napja: utánna vetette, [o]: *És leſzen: mindén a' ki segétségül hívja az Ur nevét, idvözűl.* A' Böjtnek haſznát, abból meg-értheti, hogy az véle-ellenkező tobzódás, igen ártalmas; a' mint meg-mutattuk. Az Alamiſnának haſznát, Rafaël meg-jelentette, mondván [p]: Az alamiſna meg-szabadít a' haláltól; és ő az, melly meg-tiſztittya a' bűnöket, és irgalmaſságot és örök életet találtat. Azért mondotta Urunk-is [q]: *Boldogok az irgalmaſok, mert ők irgalmaſságot nyernek:* a' mint hogy *Irgalmaſság-nélkűl-valo ítélete leſzen annak, a' ki irgalmaſságot nem chelekedett* [r]. Ezt mind a' kettőt meg-mutattya az Utólsó ítéletnek formája; melyben Urunk, chak az irgalmaſokat állattya jobb-kéze-felől, Áldottaknak mongya, és az ország birodalmára híja: az irgalmatlanokat pedig, bal kézre állattya, Áthozottaknak nevezi, és az örök kínra veti [s]. Hulott azt kell meg-gondolni, hogy, ha az örök tüzre vettetnek, a' kik a' magokéból irgalmaſságot nem chelekeſznek; mint léſzen azoknak dolgok, kik a' máſét-is torkon-verve el-vonják? Bizony, Iſaías azt jelenti, hogy azok ellen kemény ítéletlé leſzen [t]. *Az Ur, az ítéletre jő az ő népének véneivel, és annak fejedelmivel: mert ti meg-ették a' szőlőt, és a' szegénynek ragadománya a' ti házatokban.* Látod-e melly nyilván szóll a' nyúzó foglalóról. Ő melly sokan vannak, kik el-éſzik az ő alattok-valo szőlőjét, nem külömben mint a' chere-bogarak; a' vagy inkább, a' mint Dávid mongya [u], mint az erdei kan, ki mindent el-rág, vagy el-tapod: tudn' illik, a' kik a' szegénységnek véres verítékkel gyűjtött borát, fél árrán torkon-verve el-foglallyák; és az-után ugyan azokkal, háromſzor-valo árrán ki-adattyák, vagy meg-iratttyák. A' szegénynek ragadománya vagyon házokban: mert, hogy ſok gyűjtményőket meg-kíméllyék, a' ſzegénységgel kímélletlen bánnak, újabb-újabb adót találván, és reájok vetvén, 's rajtok meg-vévén, semmit nem gondolván azzal, hogy kemény számot kelletik arról adniok.

[a] Zſolt. 118. 120. proſ. 122.
[b] Pſ. 9. 26.
[c] Rom. 10. Pſ. 35.
[d] Sz. Bas. Reg. proſ. 2. kérd. 3.
[e] Sirák. 7. 41.
[f] Luk. 21. 34.
[g] 1 Kor. 11. 4. Zſid. 13. 4.
[h] Mát. 7. 1. Luk. 6. 37.
[i] 1 Kor. 11. 29.
[k] vers. 31.
[l] Tob. 12. 8.
[m] Luk. 21. 36.
[n] Joël 2. 31.
[o] vers. 32.
[p] Tob. 12. 9.
[q] Mát. 5. 7.
[r] Jak. 2. 13.
[s] Mát. 25. 42.
[t] Iſa. 3. 14.
[u] Zſolt. 79. 14.

Ezt az Igasságnak mind két részét fel-forgattyák az Újító atyafiak, és következendő-képpen, nyilván meg-mutattyák, hogy ők az Utólsó Ítéletet chak mesének tartyák.

A'mi az Ítéletnek Elsö részét illeti; az-az, a' Jó chelekedetnek jutalmát, azt tellyességgel semmivé tőerék, Két okból: Elsö az; hogy minden Jó chelekedetet, természete-szerént, merö utálatosságnak, és Halálos bünnek tartnak; melly mindazáltal, Bochánando bünné lészen az Istennek irgalmasságа-által; a'mint *Luther* Mártonból [k], *Calvinus* Jánosból [l], és *Melanchthon* Filepből [m] meg-láthatni. Második az; hogy a' Kereszтyénekben, ninchen egyéb Igasság, hanem chak a'Krisтusé, mellyet magunkhoz kapcholunk a'hit-által. Ha igy vagyon a'dolog, nem lészen semmi ítélet a' Jó chelekedetekről. Mert, hogy lehet arról ítélet, a'mi ninchen? a'vagy, mi módon adatik annak jutalom, a'mi soha nem volt, sőt nem-is lehetett? A' Világi ítélőrben megleher ugyan, hogy valamelly jámbornak kéréseért, vagy érdeméért, a'gonosz embertől érdemlett büntetését meg-engedgyék; és igy, egynek érdeme másnak tulajdonittassék, és használlyon: de hogy más érdemének illyen tulajdonitásáért, a'gonosz chelekedetet-is jutalomra méltónak ítéllyék, igaz törvény-szerént semmi okon nemlehet; holott, igasság-szerént, inkább gyalázatot és büntetést érdemlett. Tahát, mennyivel inkább nem lehet az a'Krisтus ítéletiben. Az arány-gyürü, noha magában nem igen sokat ér, mindazáltal, a'benne-valo drága kőért, nagyra bőchültetik: Azonképpen az Igazaknak Jo chelekedetek, mint-hogy chak emberi dolgok, nem érdemlenek hogy az Isten azokat kedvellené, és meg-bőchüllené: de, mint-hogy a' Krisтus malasztya-által lőttek, és az ő érdemével fel-ékesittettek, olly méltoságra jutottak, hogy örök jutalmat érdemlenek. De ha a'drága követ a'ganéjba kevered: a' követ meg-mochkolhatod ugyan, a'ganejt pedig meg nem szépitheted. Az-okáért, ha a'mi Jó chelekedetink merő ganejok, soha bizony azany nem lészen belőlők, sem az Isten azokat nem kedvelheti. Továbbá, mint-hogy az *Igasságnak koronáját*, a'mint Sz. Pál nevezi [n], nem érdemli egyéb az Igasságnál, mellyet az igaz Biro ád azoknak, kik jó harczot harczolnak: kétség-nélkül ollyan lészen az igasságnak jutalma, a'minémü az Igasság; úgy hogy, ha az Igasság miénk, a'Korona-is miénk lészen: ha pedig másé, és nekünk chak tulajdonittatik, a'Jutalom-is ollyan lészen. Mint-hogy azért, a'mit más chelekedett, igazán azt nekem nem tulajdonithatni: efféle Igasság, a'jutalomnak el-vételére elégséges nem lehet. Az-okáért az igaz Biro nyilván mongya; hogy ő az irgalmasoknak azért adgya az orszagot, hogy, midőn éhezett, enni adtak néki, *etc.* és nem azért, hogy az ő chelekedetit a'hit-által magoknak foglalták és tulajdonitották volna.

A'mi pedig az Ítéletnek Második részét illeti, azt-is az Újitók két Okból igen meg-veszтegették: Elsö az, hogy a'Szabadon-akarót, rab-szolgává tőtték, úgy-mint, ki maga semmit nem chelekeszik. A' Második az; hogy azt vallyák, hogy az istentelenekben mindeneket ő-maga az Isten chelekeszik, még a gonoságot-is. Az-okáért, ha az emberben Szabad akarat ninchen, semmi chelekedetnek büntetése nem lehet, és következendő-képpen Ítélet sem lészen; mint szintén hogy a' gyermekeknek, bolondoknak, és barmoknak chelekedetit, senki nem bünteti, sem ítéli: és ha meg-veri valaki, azt nem büntetésért chelekeszi, hanem hogy félelemben tartsa a'fájdalom-által. Hogy-ha pedig az Isten ő-maga chelekeszik mindeneket, a'mint *Zwinglius* [o], *Calvinus* [p], *Beza* [q], *Melanchthon* [r], és egyebek tanittyák: michoda igaz ítélettel kárhoztathattya a'gonoszokat? Vallyon a'mivel-ember, méltán büntetheti-e az ő szerszámát, mellyel ő úgy élt a mint kedve tártotta? ezek pedig azt tanittyák; hogy úgy él az Isten a'gonosz emberekkel, mint a' kovách a'verővel. A vagy a' Mester, méltán büntetheti-e a' gyermeket a' gőrbe irásért, kinek ő maga úgy igazgatta kezét, hogy igazán nem-is irhatott, hanem kételenül gőrbén kellett irni? Semmi-képpen nem. Hasonló-képpen, ha mi ollyak vagyunk az Istennél, mint az iró kezében a' penna: semmi okon az igasság nem szenvedi hogy a'bünért minket büntessen, fő-képpen örök kárhozattal.

Ezekből következik; hogy az Újitók, sem a'Gonosznak, vagy bünnek el-távoztatására nem igyekeznek, hanem mint a'vizet iszszák a'gonoságot [s]: sem a' Jó chelekedetnek gyakorlására nem szándékoznak, hanem minden jó intésre bé-dugják fülőket, mint az *Aspis*-kigyó, a'bölch büvölő szavára [t], és ezt nem chodálom, mert az ő Vallásoknak egyéb gyümölche sem lehet. Azt pedig fölőrte igen chodálom, hogy, a'kik igazán hiszik hogy a'Jóknak örök jutalma, a'Gonoszoknak pedig örök büntetése lészen, fel nem ébrednek a' penitentzia tartásra, hanem naprol napra hallasztyák meg-téresőket. Kiket nem ok-nélkül mondhatunk hasonlóknak az istentelen-

Boldisár

A

1. Ser. 31. de magist. Sp. Sanct. Opp. Lat. Tom. 1. Ed. Wittenb. Conf. Tom. 1. Lib. 3. Loc. 3. p. 1. 9. v.

B

m 2. Tim. 4. 8.

C

n Lib. de Vocat. ad Prov. Opera Lat. Tom. 2. p. 9. Lib. 1. Ch. Inst. c. 17.

D

o Responsio ad Sebast. Comm. Colloquium. de aeterna praedestinatione.

p In 8. ad Rom. Lib. 1. c. 22. & 9. 17. 6.

k In Assertione Conf. Tom. 2. Lib. 3. Loc. 3. p. 1. 9. v.

l In Instit. Christ. Relig. Lib. 3. Cap. 14. 9. v.

m In Loc. Theol. de Peccato. Et in Confes. sua Augustana. de Sophismata Lege.

q Lib. de Praedestinatione.

r Loc. Theol. de Peccato.

s Jób 15. 16. 34. 7.

t Zsolt. 57. 6.

Bóldisár királyhoz; és félthettyük-is őket, hogy szintén úgy ne járjanak mint ő járt: Kiről azt olvassuk [t]; hogy nagy lakodalmat szerzett, és, meg-borosodván, elő-hozatta a szent edényeket, mellyeket az attya Nabukodonosor a'Jerusalemi templomból el-hozott volt; és azokból ivott a'király, 's az ő fő-emberi, és az ő feleségi és ágyasi. Azon órában tetszének, mint egy iró ember kezének újai: és a'király orczája el-változék, és az ő gondolati háborgattyák vala ötet: és az ő veséinek erei el-lankadának, és az ő térdei egy-máshoz verődnek vala. Ezek nagy rémülésnek jelei. De mi dolog, hogy a'király, midőn sem az irást meg nem olvashatta, sem annak magyarázattyát nem tudhatta, hanem chak a'jeleket látta, olly igen meg-háborodott: mikor pedig az irásnak rettenetes, és keserves magyarázattyát Dánieltől meg-értette, semmit ollyat nem mond az Irás felőle? *Ez*, úgy-mond Dániel [u], *a'beszédnek magyarázattya*: MANE: *meg-számlálta az Isten a'te országodat: és bé-töltötte azt.* TEKEL: *meg-méretettel a'mérő-serpenyűben, és heával találtattál.* FARESI: *el-osztatott a'te országod, és adatott a'Médusóknak és Persáknak.* Nem rettenetes magyarázat-e ez? Hogy pedig azt el hitte-légyen a'király, nem kétlem: mert mingyárt az ő paranoholattyából [x], *Fel-öltöztetteték Dániel bársony ruhába, és arany láncz tétetek a'nyaka-környűl: és meg-hirdetteték felőle, hogy hatalma vólna mint harmadiknak az ő országában.* Mi az oka tahát, hogy, sem meg nem tért, sem az Istent nem igyekezett meg-engesztelni? Gondolom, hogy el-hitette magával, hogy a'dolog továbra hallad: a'vagy úgy el-merült vólt a'testi győnyőrűségben, melyhez régtől-fogva szokott vólt, hogy a'jővendő dolgokról, noha rettenetesek vóltak, nem-is gondolkodott. De valóban meg-fizetett balgatagságáért; mert azon éjjel meg-ölettetett.

Hasonló dolgokat hallúnk mi gyakorta a'Sz. Irásból. A'mi az Elsőt illeti [y]: *Rövidek az ember napja: a'havainak száma nálad vagyon: el-rendeltod a'hatarit, mellyeket által nem haghatni.* A'Másikról [z]: *Nem tudod, hogy te nyomorúlt vagy, és nyavalyás, és szegény, és vak, és mezítelen?* noha mi nagyot vélünk magúnk felől. A'Harmadikról pedig [a]: *Meg-oszlott az ő szívők, ez ennel el-vesznek.* Az-okáért, ne challyuk-meg magúnkat, azt alítván, hogy továbra hallad dolgunk; a'vagy, el-ragadtatván e'világi győnyőrűségektől, meg ne emlekezzünk a'következendő dolgokról. Gondollyuk-meg azt-is; hogy, a'mint Jeremiásnál olvassuk [b]: Az Isten ki-őnti boszszonkodását. Mert mint a'sebes patak, mentől tovább meg-rekesztetik, annál sebesben mégyen ha a'töltést el-szakasztya: azon-képpen az Istennek chapása, mentől tovább hallad, annal keményben esik. Ugyan azont mondhattyuk a'kéz-ij-felől-is; melynek idegét, mentől tovább vonszák, annál sebesben lővi-ki a'nyilat. És mint-hogy az Irás gyakorta említi az Istennek kéz-ját [c]: kétség-nélkül azt jelenti, hogy mentől tovább hallasztya az Isten az ő büntetését, annál keményebb és rettenetesb lészen. Mellyet igen szépen ád előnkbe Sz. Agoston [d], kinek mondásával akarom e'predikátziót el-végezni: Itten, úgy-mond, az Isten irgalmas, amott igaz. Mert, hogy nem mingyárást áll boszszút a'bűnősökön, nem restség, hanem türés, vagy várás. Azért igen félő, hogy a'mennyivel tovább vár hogy meg-jobbúllyunk, annyival inkább meg-büntet ha nem akarunk meg-jobbúlni. Az-okáért kérlek, atyám-fiai, hogy gondollyuk-meg minéműek lészünk az Itélet napján, midőn az őrökké-valo Bírónak számot adúnk a'lelkünk ismeretinek könyveiről. Melly jó intésnek ha engedünk, őrömmel várhattyuk az igaz Bírót, hogy bé-vigyen bennünket az ő őrök őrömébe. Mellyet engedgyen a'kegyes Atya Isten; az ő Szent Fiának érdemiért. Amen.

(***)

A

t Dan. 5. 1.

u Dan. 1. 26.

x pers. 28.

B

y Iob. 14. 5.

z Apoc. 3. 17.

a Ose. 10. 2.

b Thren. 2. 4.

C

c Thren. 3. 12. Ps. 7. 11. Deut. 12. 23. 42.

d Serm. 20. de Verb. Apost.

A

ADVENT HARMADIK VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. MÁTÉNAK XI. RESZEBEN, ỳ. 2.

B

AZ időben: Mikor hallotta vólna János a' fogságban a' Kristus chelekedesit, el-küdvén kettőt a' Tanitványi-közzül, monda néki: Te vagy-e, a' ki el-jövendő vagy, a' vagy mást várunk? Es felelvén JESUS, monda nékik: El-menvén jelentsetek-meg Jánosnak a' miket hallottatok, és láttatok. A' vakok látnak, a' sánták járnak, a' poklosok tisztúlnak, a' siketek hallanak, a' halottak fel-támadnak, a' szegényeknek az Evangéliom predikáltatik: és böldog a' ki én bennem meg nem botránkozik. Azok pedig el-menvén, kezde JESUS mondani a' seregeknek Jánosról: Mit mentetek-ki a' pusztában látni? a' széltől hányattatott nádat-e? De mit mentetek-ki látni? lágy ruhákba öltözött embert-e? Imé a' kik lágy ruhákba öltöznek, a' királyok házaiban vannak. De mit mentetek-ki látni? Profétát-e? sőt mondom néktek, Profétánál-is nagyobbat. Mert ez az, a' kiről irva vagyon: Imé én az én angyalomat küldöm szined-előtt, ki el-készíti előtted a' te utadat.

C

ELSÖ PREDIKATZIO.

AZ IGAZ BARÁTSÁGNAK JELES PÉLDÁJÁT MUTATta ez Evangéliomban Keresztelő Sz. János: kinek, azon igaz barátságnak más szép példajával, meg-felelt a' Kristus. János, ki magát a *Vő-legény* (az-az, a' Kristus) *barátsyának nevezte*[a]; noha tömlőczben, és kemény fogságban vólt, mindazáltal nem maga szabadúlásáért vólt szorgalmatos, hanem a' Kristus bőchülletiért. És meg akarván ötet ismértetni, a' maga Tanitványit küldi hozzája; és azt tudakoztattya, ki légyen? nem hogy ő azt nem tudta vólna, ki már az-előtt a' Kristus-felől nyilván-valo tanu-bizonyságot tőtt vólt: hanem, hogy a' Tanitványokat magától el-szakasztván, a' lelkeknek igaz férjéhez[b] igazitaná; és a' kiket ő valamennyire jó útba vezetett vólt tanitása- és példája-által. azokat a' fő Mester keze-alá adná; kitől minden tekélletességet nem chak tanúlhatnának, hanem ugyan nyerhetnének is. Ennek igen szépen meg-felelt a' Kristus: mert a' követekkel-is meg-ismértette magát, mind tanitása 's mind choda-tételi-által; és a' tömlőczben-lévő barátryát is két mesterséggel ki-ábrázolta: követvén, Elsőben, a' Kép-faragokat, kik késsel, vésővel, és egyéb metélő 's farago eszközökkel élnek, hogy a' fának vagy könek illetlen részeit el-faragván és metélvén, a' meg-gondolt ábrázatot végbe-vigyék. mivelhogy Jánosról el-vési és vészi az illetlen dolgokat, tagadván ötet ingadozo nádnak, és lágy ruhára-szaggató kényes legénnek lenni. Az-után, a' Kép-irokat-is követvén, kik külömb-külömb festékeket kenegetvén a' táblára, mesterséges képeket chinálnak: mivelhogy Jánost, tisztihez képest, Profétánál nagyobnak, életéhez-képest pedig, Angyalnak nevezi: a' végre, hogy meg-ismérvén, követői lennénk. Az-okáért, én-is Sz. Jánost adom példáúl e' mostani predikatzióban.

a Ioan. 3. 29.

b Osc. 2. 19. 3. Cor. 13. 2.

D

I. Meg-mutatom, hogy Sz. János- és Kristus-között igaz barátság vólt.
II. Hogy Sz. János, nem vólt ingadozó nád.
III. Meg-mondom, kik légyenek a' széltől idő's tova hányattatott nádak.

ELSÖ RESZE.

IGen köz dolog az embereknél, hogy a' magok dolgainak meg-homályosodását, másnak fényessége-által, bánnyák, és nemsnémő-képpen irégységbe elnek: melly neha,

még a' Szenteket-is meg-pírsőlte; a'mint Sz. Ambrus írja [c]. Az-okáért nem choda, ha a Sz. János tanítványiban-is, kik még tudatlanok és gyarlók voltak, valámi helyt találtatik úgy hogy az ő Mesterekhez-valo szeretetből, a' Krístus dichőséges nevének ki-terjedését nehezítelnék. Kezdett volt Sz. János predikállani, sokan halgatták, keresztelni, sokan kiváuták: és maga-viselésével olly nagy vélekedést nyert magának kivánsága-ellen-is, hogy mindnyájan bőcsűllenék, sokan *Messiás*nak vélnék. Azon-kőzben, a' Krístus megkezde magát jelenteni, és choda-tételeknek sokaságával, tanításának erejével, nyájaskodásának edességével, nyomorultakhoz-valo kegyességével, sokaknak szívőket magához hajtá. Ő-is predikállott, és keresztelt; sőt a Tanítványival-is predikáltatott, és keresztelteretett: és így naponként Jánosnak híre-neve nemínemű-képpen meg-kezde homályosodni; a'mint ő-maga Sz. János meg-jelentette volt, mondván [d]: *Ő-nékie neveked-nőni kell, nékem pedig kisseb-bednem.* Nem szenvedhették a Sz. János tanítványi, hogy az új Próféta az ő kedves Mestereket meg-előzné, és hogy az ő Mesterektől kezdetett Keresztséget magának tulajdonítaná (mert őknem tudván a'két Keresztség-között-valo különbőséget, abban a vélekedésben voltak,) és azzal a'népet magához vonná. Innét történt, a'mint *Euthymius* írja [e], hogy Jánoshoz panaszolkodva mentek az ő tanítványi, mondván [f]: *Rabbi, a'ki veled vala a' Jordanon-túl, a'kiről te bizonyságot tőssél, ímé ő keresztel, és mindnyájan hozzája mennek.* Kiknek igen szépen azt felelte, a'mit mondék [g].

De mint-hogy János a Krístusnak igaz barátyának, sőt szolgájának akarta magát mútatni, Urának s barátyának dichőségét öregbíteni, nem chak arra igyekezett hogy tanítványit engesztelné, és az írégységtől meg-mentené, hanem hogy tellyességgel a' Krístushoz tériténé, és kezé-alá adná; a'végre, hogy a Krístust, igaz *Messiás*nak, és Isten Fiának ismérnék; őtet pedig, chak a Krístus szolgájának és követének tartanák. Hasonló volt Sz. János a jó dajkához: ki, a'gyermeket el akarván választani a'chőchtől, azt őrömmel meg-kení; az annya pedig, konfrajtot vagy kalácsorád kezébe, hogy azzal magához édesgesse. Kap azon a'gyermek, ki nyugton el hadgya a'dajkát, és az annyához adgya magát. Mellyet azért chelekesznek a dajkák, mert nem magoknak, hanem az anyáknak nevelik a gyermekeket: kik olly észtelenek, hogy a paraszt és rusnya dajkához inkább fiétnek, hogy sem a' szép-ülőzetű annyokhoz: és a dajkák sem vehetik rája szép szóval, hogy az annyokat kővessék, míg nem gyakor ajándékok által eszekbe vésik, hogy nagyobb az anyai szeretet és jo-tétemény, a' dajkának kevés tejénél. Dajka volt Sz. János is a Krístus, mindeneknek igaz Annya; ki a' Keresztfán nagy fájdalommal, és sok vére-hullásával szülte bennünket. Az-okáért, a' kiket Sz. János az ő tanításának tejével fel-tartott: nem magának, hanem a Krístusnak tulajdonította. Úgy chelekedett Sz. Pál-is, ki maga felől azt írja [h]: *Kínsze-fájtatnak házasztetek, szinte mint-ha a' dajka tápolálná a' fiát.* Dajkának nevezi magát; tudván, hogy nem ő volt az anya, a'mint máütt ki fejezi [i]: *Vallyon, Pál feszíttetett-e ment értettek?* az-az, nem én szültelek, hanem a' Krístus a keresztfán-valo fájdalmokban, és vére-hullásában. Hogy-ha Sz. Pál néha, a' szülési magoknak-is tulajdonítya [k]; meg magyarázza, hogy az Evangéliom-által szülte némellyeket, az-az, tanításával: és mint-hogy a több Tanítókhoz képest, ő volt első, és több múnkat vőtt-fel; azért mondhatta magát Atyának, vagy Anyának.

Által-értvén Urunk Sz. Jánosnak igyekezetét, és tudván a kővetségnek végét, tudni illik, hogy őtet ismérnék Krístusnak: chelekedettel felele; és, a'mint Sz. Lukách írja [l], *azon órában sokakat gyógyíta meg betegségőkből.* Chodálkozván a' követek a szokatlan dolgon, alkalmatosságra lőn Urunknak hogy azt mondaná nékik [m]: *El-menvén, jelentsétek meg Jánosnak a' miket hallottatok és láttatok*; az-az, a' minémű chodákat láttatok, azokból meg-ítélhettétek ki légyek. Mellyel minket-is tanított, hogy fő-képpen chelekedettel mutassuk-meg kik legyünk, és nem szóval, mivelhogy a chelekedetek valóban dichérik az embert; a'mint Salomon mondotta az erős aszszony állatról [n], *Dichérjék őtet a kapukban az ő chelekedeti.* Ha valaki tudakozni akar valamelly fa felől, michoda fa légyen, semmiről jobban meg nem ismérí mint a' gyümőlcséről: mert a' som-fa, muskatal-körtvélt nem terem; sem a bük-fa, barafzkot: azon-képpen az ember-is leg-jobban ismértetik-meg chelekedetiről.

II. RESZE.

EL-menvén a kővetek, kezdé Urunk Jánost a' seregek előtt dichérni: mellyet, azért nem chelekedett a követek előtt, hogy ne láttatnék hizelkedni Jánosnak. mint-hogy a hizelkedőknek szokások, hogy az embert, vagy szemtől-szembe dichérik, vagy azok-előtt a kik-által remélik hogy fülőkbe esik. Elsőben pedig, azt mongya

A
[c] Lib. de S. Joseph. c. 1.
[d] Joan. 3. 30.
[e] in cap. 11. Matth.
[f] Joan. 3. 26.
[g] Joan. 3. 30.
B
[h] 1. Thes. 2. 7.
C
[i] 1. Cor. 1. 13.
[k] 1. Cor. 4. 15. Gal. 4. 19. Philem. pass. 10.
[l] Luc. 7. 21.
[m] Matt. 11. 4.
[n] Prov. 31. 31.
D

A

felőle; hogy Nem ingadozó nád; mint-hogy a'Nád, mind kőzönségessen az istentiszteletnek, 's mind kivált-képpen a tisztekben el nem járo Tanitóknak, egy-néhány dologban nyilván-valo példája: 1. A'Nád noha chereg és eleget chattag, mindazáltal nincs semmi vallásság benne: úgy, a'melly Tanitóban az erős szeretet nincsen. *ha*
u 1 Cor. 13. 1 *szépen emberek és angyalok nyelvein szóll-is, chak olyan mint a'zengő réz, vagy a'pergő czimbalom*: noha édes szóllásával a hallgatóknak fülöket néha viszkettetik; de a szivöket nem indittyák semmi jóra, mert nem *adnak az ószavaknak értelmet*. 2. A'Nád magas ugyá, de üres,
v Ps. 62. 14 és héába-valo: úgy ezek, az Anyaszentegyházban fő és magas helyt foglalnak; de üresek azoktól a'Jóságos chelekedetektől, mellyek a'fő helyhez kivánatnának: sőt
q Mat. 23. 5. Rom. 2. 23. nagy jeles dolgokat-is *mondnak, de ő-maguk nem chelekesznek*. 3. A'Nád, bővségesséen terem: Ezeknek pedig *a hallgatóknak számok végetlen*: mert többen vannak *a'kik a'maguk körül hagyják*, hogy *sem a'Krisustól*, az-az, inkább vágyódnak a'tisztre és pénzre, hogy sem a'lelkek keresésére. 4. A'Nád, láros helyen terem: Ezek, *mint a'bárnak meg-rothadnak az*
r Jud. 2. 17. *ő gyenekben*: s, az-az, a világi pompában, és tessnek hizlalásában; mellyeket Czanejnak
s Phil. 3. 8 tartott Sz. Pál, hogy a'Krisust meg nyerné. 5. A'Nád, mint-hogy üres, állhatatlan, és
B minden felé ingadoz: úgy ezek, ide s tova tétováznak; és, hogy fő embereknek kedveskedhessenek, minden-felé hánnyák a'sulykot: meg nem gondolván hogy az Isten elhánnya azoknak teremit, kik az embereknek tetszenek: Melly Állhatatlanság, mint-hogy sok-féle, böveben kell felőle szóllanunk, hogy bennünk ne találtassék, és az örök
x Isaiah. 31. 11 tüznek meg-emésztésére miatta ne jutsunk; a'mint hogy a Nád-is, nem jó egyébre, hanem a'tüzre.

III. RESZE.

KŐzönséges tanácha a Bölcsnek x: *Ne ingadozz minden szélre*; az-az, semmi szélre, akár-melly-felől fújjon. és utánna veti: *Légy állhatatos az Ur házában*. Mivel azért Négy fő Szélről, mellyek e világnak négy részéről fújnak, emlekezik gyakorta a'
y 1 Pet. 5. 24 Sz. Irás y-is Négy-féle Állhatatlanságot találok, mellyekről fő-képpen kell őrizkedni
Jam. 1. 6. Rom. 2. 6 Mat. 24. 11. minden Keresztyén embernek.
Ephes. 4. 14. 2 Tim. 3. 7.

C

Első: Az igaz Hitben-valo állhatatlanságnak szele. Melyről szép intést olvasunk
z 2 Pet. 3. 17. Sz. Pálban z: *Ne legyünk többé bolondokká csalódtak, és ide's tova ne vitessünk a tudománnak minden szeléről, az emberek gonoszsága által, a'tévelygésbe-ejtő álnoksága által*. Hogy pedig tudgyad azokat, Miért kellessék magadat e'Szélről óltalmaznod, ugyan ottan meg-jelentette Sz. Pál: *Adott a'Krisus némelyeket ugyan Apostolokat, némelyeket pedig Prophétákat, némelyeket pedig Evangelistákat, némelyeket pedig Pásztorokat és Doktorokat, a'Szentéknek tellyességekre, a'szolgálatnak munkájára, a'Krisus testének épülésére: még mindnyájanak-is jussunk a'Hitnek és az Isten Fiának ismeretének egységére; hogy tökéletes férfiakká legyünk, a'Krisus meg-állapodott idejének mértékére szerint*. Ezeket mind a'végre rendelte és adta a'Krisus az Anyaszentegyházba, hogy a gonosz szélről ide's tova ne hányattassunk. Melyből nyilván kitetszik, hogy azt kívánnya, és hagyja, hogy a Tudományoknak szeléről ki ne vitettessünk a Gyülekezetből, melyben a Krisus idejétől-fogva voltak Pásztorok és Doktorok
b 1 Tim. 3. 15. közbe-szakadástól nélkül, és lésznek-is világ végéig. De ez sohúl nem találtatik, az egy közönséges, Keresztyén Romai Anyaszentegyház-kívül: kinek tudománya-is, nem ingadozó nád, hanem állhatatos és meg-mozdíthatatlan kő-szikla; és azért nevezi Sz. Pál, *az Igazság oszlopának és Erősítésének*.

D

Az Ujitóknál pedig, valamint nem találhyuk a Krisus idejétől-fogva-valo egymástól-külön-való Pásztorokat: azon képpen, Tudományokban-is nem látunk semmi állhatatost, hanem mind untalan változtatyák, mind nevöket, s mind vallásokat. Ezt magok sem tagadgyák. Mert midőn a'*Szabadi* Fridrik Herczegtől kérdették volna némelly igaz Keresztyén Fejedelmek, Michoda vallásban volnának az ő Lutheránusi; igazán azt felelte: A'mit most hiszünk, tudom: de a'mit a'jövendő esztendőben fognak-hinni, tellyességgel nem tudom. Lássa meg akár-ki az ő *Confessio*-jokat, *Catechismus*-okat, *Concordia*-jokat; és *Apologia*-jokat; és úgy találhya, hogy soha egy nyomon nem járnak, hanem a'szél fuvásához szerént fordittyák palástyokat, és chak az állhatatlanságban állharatosok. 's nem-is lehet különben, mint-hogy ki-ki közzülök azt hiszi a mit akar: mert úgy vészi és érti az irást, a'mint nékie tetszik, meg-vetvén az *Ecclesia*-nak tanitását. Ezt a'Szelet példázta a'Krisus hajója-ellen támadott szél c; melly olly nagy háborút indított a'tengeren, hogy a hajó chak nem el-buritattatott: de parancholván Urunk a'tengernek, nagy chendesség lőtt. Mert minden Tévelygésnek szele, a'Krisus Anyaszentegyháza ellen támad, melly a'hajóhoz hasonlittatik: de semmi-képpen azzél nem fordúlhatnya, ha szintén pokolból származik-is, mert, a'mint Urunk mondotta d; *a*

c Matt. 8. 24

d Mat. 16. 18

pokol kapui, erőt nem vészneknéjuk. Könyörgött-is Péterért [c], *hogy el ne fogyjon az ő hite; sőt ő meg-térvén, a'többi attyafiait-is meg-erősítse.*

E'gonosz Szél-ellen igen jó orvosságot találunk Urunknak mondásában [f]; *Minden a'ki az én igémet hallya, és meg-cheleksézi azokat, hasonlíttatik egy bölcs emberhez, ki a'házát a'kő-sziklán épitette; és eső jött-le, és folyó-vizek jöttek, és a'szelek fútnak, és arra a'házra rohantak; és le nem dőlt: mert kő-sziklán vólt fondálva. A'ki pedig azt nem chelekszi, hasonló a'bolondhoz, a'ki a'házát f. vennyen épitni; és az eső, vizek, és szelek reá-rohanván le-dőjtek, és nagy romlást szenvednek.* Mert bizonyos dolog, hogy senkit hamarébb a'dőgleletes Uj tudományoknak szelei el nem fújnak a Krisztus hajójából, mint a'kik az ő parancholatit meg nem tartyák, lelki-ismeretőkre gondot nem viselvén. Azért inti Sz. Pál Timotheust [g]: *Vitézkedgyél jó vitézséget, biteddel lévén és jó lelki-ismeretet; melyet némellyek meg-vesvén, a'Hit hajójából ki-estek.* En bizony nem ítélem, hogy senki tudva, az igaz Hitet el-hagyván, az Ujitók tanitását követhesse, hanem-ha előbb a jó lelki-ismerettől búcsút vészen, és azt félre-tészi.

Másonszor: Szeltől ingadozo Nádak, kik az el-kezdett jóban állhatatosson meg nem maradnak, hanem azt el-ünnyák, és félbe-hadgyák. Illyenek vóltak némelly Galátziaiak, kiknek keményen szollott Sz. Pál [h]: *Illy bolondok vagytok-e, hogy holott Lélekkel kezdettetek el, most testtel végezzétek-el?* Illyenek mind azok, kik a'testnek szabadságáért, vagy gyönyörűségéért, vagy a'Szerzetes életnek tekélletességét el-hadgyák a világi alkolmatosságért, vagy valami el-kezdett jót végbe nem viznek valami kevés nehézségért, vagy alkolmatlanságért. Ezekre valóban kemény sententziát mond Urunk [i]: *Senki, a'ki kezét az eke-szarvára tészi, és hátra néz vén, nem alkolmatos az Isten országára.* Szép hasonlatosság. Mert a'szánco-ember, ha kezével az eke-szarvát tartya, eleibe kell nézni a'barázdákra, hogy igyenesek légyenek: és ha hátra néz, jól nem szánthat. Vannak olly dolgok, hogy akár-hová nézve-is végbe viheted; úgy-mint, ha szóllasz, vagy élsz: de ha szántasz, és irsz, oda kell nézned a'hol a'kezed jár. Senki mennyeknek országába nem juthat, ha az igaz útból ki-hág, vagy balra, vagy jobra: az úton pedig igyenesen nem mehet a'ki máfuvá néz, fő-képpé ha az út szoros, vagy darabos. Az okáért, mi-képpen a'szánto-ember tiftiben el nem járhat, a'ki kezét az eke-szarván tartván máfuvá néz, fő-képpen hátra-megé: azon-képpen az Isten országába nem juthat, a'ki, Keresztyén hivatallya-szerént, valami tekélletes állapatra, vagy egyéb-fele jóra adván magát, más dologra fordíttya igyekezetit, mellyek az el-kezdett útból ki-viszik. Nem illyetén volt Sz. Pál; ki [k], *Ki-feljebb vén a'hátramegett valókat, az elől-valókra ki-terjeszkedvén magát, a'fel-tétetett czélhoz sietett, az Istennek mennyei hivatallyának jutalmára, a'Krisztus Jésus-által.* Ezért mongya Sz. Jerónymus, hogy, az Igasság nem fog-használni az igaznak, a'naptól fogva melyben meg-szünt az igasságtól: mert nem elég el-kezdeni, hanem el-végezni, az az Igasság. Málutt pedig [m], Lót feleségének példáját hozza-elő: ki, mint-hogy Sodoma tartományára, melyből az Isten nagy kegyelmessen ki-hozta vólt, hátra tekintett, só-oszloppá változott [n]; melly példával Sz. Agoston-is élt [o].

Kik légyenek pedig azok a'kik hátra néznek, meg-magyarázta Sz. Gergely, mondván [p]: Vannak, úgy-mond, némellyek, kik nagy dolgokat forgatnak elmécskéjekben, és tanáchkoznak azokról, hogy sokat marhájokból a'szegényeknek adgyanak: és el-kezdik azt chelekedni: és leg-óttan a'szegénységnek félelme szívőket meg-üti; és felvén hogy meg ne szegényedgyének, a'szegényekhez szoros-kezűek és fösvények lésznek, és magokat az el-kezdett jótól meg-tartóztattyák. Ezek járván, vissza-térnek, mert nem akartak elő-járni. Kik-ellen jól mongya Salomon [q]: *A'hidegért, szántani nem akart a'rest: kéreg dél azért nyárban, és nem adatik neki.* mert a'ki most a'félelemért, és restségért a'munkát el-múlattya: mikor az Igasságnak napja, az ítélet-kor, mint a'tyúkban fénleni-fog, küldülni-fogja az életet, de el nem vészi, mivelhogy annak kedvéért nem akart jót chelekedni. Más, meg-útálván a'testnek kivánságát, mindeneket el akar hadni, és magát a'Szüzességnek zabolájával meg akárja tartóztatni: de midőn láttya, hogy némellyek a Szüzesség fogadás-után-is meg-estek, nem merészli azt meg-chelekedni a'mit el-tekélett; és úgy, hátra tér gondolattyával: ki elő-nézvén, immár elméjének lépésivel magasra mégyen vólt. Eddig a Sz. Doktor, szép és igaz példákkal meg-bizonyítván tanitását. Ezt az Álhatatlanságnak szelét példázta az a'meleg szél [r], melly a'gabona fejeket meg-égette, és azok meg emésztették az első, szép, és tellyes gabona fejeket, és a'nagy éhséget példázták. Mert ezeknek szintén így vagyon dolgok, az Álhatatlanságnak szele-miatt; el-fogyattyák a'sok szép jókat, mellyeket az előtt chelekedtek; és tellyességgel el-száradnak, semmi állatosságnak követlege bennek nem maradván, melly egyebet nem példáz a'nagy éhségnél, melly reájok következik pokolban, kolott chak egy morsa kenyerek, chak egy chöpp vizők sem lészen.

A
c Luc. 22. 32.
f Matt. 7. 24.
g 1. Tim. 1. 19.
h Gal. 3. 3.
B
i Luc. 9. 62.
k Phil. 3. 13
C
l Ad Galat. cap.
m Ad Evagr.
n Gen. 19. 26.
o Lib. de Civit. Dei cap. 27. 4.
p Hom. 1. in Ezech.
q Prov. 20. 4
D
r Gen. 41. 27.

HARMAD

A

HARMADSZÓR: Szeltől ingadozó Nádak kik az Istennek addig szolgálnak, míg a'szerencse szolgál nékik: ha ez el-fordúl, ők-is az Isteni szolgálatot félbe-hadgyák. *Akkor adnak hálát, mikor az Isten jót cselekeszik vélek*; a'mint Dávid mongya [a]: az-az, chak a'világi, és jelen-valo dolgokat kívánnyák, azoknak őrvendeznek, azokat szeretik; és azért, a'míg az Isten, affélékkel meg-látogarvan őket, kedvőket keresi, dichérik és álgyák: de ha költőmben rendeli dolgokat, leg-ottan zúgolódnak, és káromkodnak. Nem illyen volt Dávid, ki azt mongya maga-felől [c]: *Áldom az Urat minden időben: az ő dichérete mindenkor az én szájamban.* Innét mongya Sz. Agoston [d]; hogy sokan vannak a' Keresztyének-közőtt, kik az Istennek hálát adnak ha valami nyereségek történik: ha pedig károk esik, káromlyák, és az-okáért nem minden időben álgyák. Panaszolkodik az Isten a'Prófétánál [e], a'Pásztorok-Papok-és Fejedelmek-ellen, kik a'juhokat és barmokat meg-ölvén, és el-adván, azt mondották: *Áldott az Úr, gazdagodtunk.*

a Psf. 48. 19.

b Psf. 33. 1. alias Psf. 34.

c Zach. 11. 4. 5.

d Jób. 1. 19.

B

Ezt az Álhatatlanságnak szelét, példázta a'lebes szelv, melly a'puszának tartománya-felől hirtelen támadván, meg-rendíté a'háznak négy szegletit, melyben a'Jób magzati vendégeskedtek; és le-omolván, el-nyomá azokat. Ezt a'Szelet, kétség-nélkől azért támasztotta volt az ördög, hogy Jóbot, ki a'jó szerencse idején, híven szolgált az Istennek, a'gonosz szerencsével el-távoztatná tőle, és káromlattatná. De semmit-nem használe vele: Mert halván Jób a'hírt, nem hogy káromkodott volna az Isten-ellen, hanem inkább azt mondotta [a]: *Mezítelen jöttem az anyám méhéből, és mezítelen térek oda: az Úr adta, az Úr vötte-el: a'mint az Úrnak tetszett, úgy lőtt: legyen áldott az Úr neve.* Mint-ha azt mondotta volna: A'ki azokat nékem jó akarattyából költsön adta, magát azoknak derék uraságától meg nem fosztotta, hogy, a'mikor akarta, viszsza ne vehette volna-: mert Úr lévén, a'mi övé, mikor akarja viszsza-veheti. Sőt mikor testében-is úgy megverettetett, hogy cheréppel vakarta a'genyetséget a'fekélyből, melly talpától-fogva-tetejéiglen volt; és, a'gonosz nyelvnek szele meg-indúlván, a'feleségével azt mondatta [b]; *Még-is meg-maradsz-e a'te együgyűségedben? áld-meg az Istent, és hally-meg:* álhatatosson meg-maradott, egy chöpnyére sem ingadozván; és azt mondotta a'feleségének: *Mint egy a'bolond aszszonyok-közzűl szóllal, ha a'jókat el-vöttük az Isten kezéből, a'gonoszokat miért ne vegyük el?* Méltán mongya azért az Írás felőle [b]; hogy, *Mind ezekben sem vétkezett szóval az ő ajakaival: és semmi bolondságot Isten-ellen nem szóllott.* sőt, a'mint hallók, inkább áldotta, és a'gonosz nyelv-ellen óltalmazta-.

a Jób. 1. 21.

b Jób. 2. 7. 8. 9.

c Jób. 1. 22. & 2. 10.

C

Elmélkedésre mélto dolog, hogy Dávid akkor híja fő-képpen az egész Gyülekezetet az áldozatra, és az Úrnak dichéretire [c], midőn retteneres meny-dörgéseket és villámásokat támaszt, midőn a'Czédrus-fákat el-rontya, a'régi meg-rőgzött fákat tővéből ki-szaggattya, az erdőket el-pusztíttya, a'vadakat meg-rettenti, az-az, midőn az emberi kevélységet a'földhöz veri, marhánkat el-vészi, háborusággal meg-látogat, és a'földön meg-tapod: akkor kell leg-inkább az Úrnak áldozni, őtet dichérni, és minden féle tiszteletteel illetni. Mert, a'mint utánna veti Dávid [d]. *Az Úr szerzi a'viz-árt* (mellyel az ittenteleneket meg-büntesse; az igazakat pedig meg-szentellye:) és [e], *Az Úr erőt ád az ő népének* (hogy el-szévedhessék a háboruságot:) és, *Az Úr meg-áldgya az ő népét békességben* (meg-fizetvén békeséges szenvedéséért, az őrők békeséggel, úgy hogy ne szenvedgyenek többé semmit.) A kik ezt cheleksik, bé-tellyesitik Haiának jövendőlését, ki azt mondotta [f]: *Az időben ajándékot vittek a'seregek Urának, a'meg-remlott és meg-fosztogattatott népről.* De kicsoda nem cheleksedné ezt a'Keresztyének-közzűl, holott még a'Pogány *Sénéca*-is szükségednek tsélre [g]? Hamis ember, úgy-mond, a'ki az ajándékozónak nem engedi meg, az ő ajándékának szabad rendeléset: méltatlan kíván, a'ki nyereségnek nem tartya hogy el-vötte, hanem kárnak hogy viszsza-adta: háladatlan az, a'ki boszszuságnak mongya a'gyönyörűségnek végét: bolond, a'ki azt állítya hogy minchen gyümőlcshe, hanem chak a'jelen-valo jóknak; a'ki meg nem nyugszik azokban a' mellyek el-múltak, és nem itéli azokat bizonyosoknak a'mellyek el-mentek. mert azokat nem kell félteni hogy el ne fogyyanák. Ha Keresztyén tött volna-is, mit mondhatott volna ennél igazabat-?

c Psf. 28. 1.

d Psf. 10. e Psf. 28. 11.

f Isa. 18. 7.

g Az Pályi. v. 29.

D

NEGYEDSZER: Ingadozo Nádak, a'kik az emberek kedvéért, vagy azoktól-valo féltekében, az Isten parancholattyától el-távoznak. Illyen volt az első Atyánk Adám; ki a'felesége szavára, az Isten parancholattyát által-hágván, engedett a'bűnnek [h]. Illyen volt Dóeg, ki a'Saul parancholattyára, az Istennek nyolczvan-őt Papjait meg-ölte: mellyet Saulnak több szolgái nem akartak chelekedni. Illyenek volcak az Absálom szolgái, kinek parancholattyára meg-ölték Amnont [k]. Illyen volt végezetre Pilátus-is; ki noha jól tudta hogy Urunkat irígységből adták kezébe a'Zidók, és azért törekedett-is érette: mindazáltal, halván a'Zidóktól [m], hogy, *ha el-bocsátja őtet, nem lészen a'Császár*

h Gen. 3. 6.

i 1. Reg. 22. 18.

k 2. Reg. 13. 29.

l Matth. 27. 18.

m Jo. 19. 12.

barátja,

barátya, kezébe hagyitá, és meg-engedé hogy meg-öllyék. Nem illyen volt bezzeg Jósef, ki nem gondolt Istor aszszonyának barátságával [a]; sem Susánna, ki nem félt a gonosz vilszka-aggott Bíráknak tenyegetéséből [b]; és számtalan ezer Mártyrok, kik inkább szenvedtek iszonyú kínt és halált, hogy-sem emberi kedvért a Krisztustól el-szakádnának. Ez a'gonosz Szelet, példázta az erős szél, melly Péter ellen támadott, midőn a vízen járt [c]; mellyet látván, meg-ijedett, és el kezdvén merülni, kiáltott. Gonoszb, és hathatósb szél volt, melly a'leányzó szájából származván, meg-tagadtatta Péterrel a'Jésust [d]. Ez-ellen igen jo orvoság, meg-gondolni, hogy, a kiknek kedvőkért, vagy félelmőkért az Istent meg-tagadgyuk, vagy el-állunk mellőle, azok meg nem menthetnek bennünket amaz iszonyú szél-vésztől, melly az istentelenecknek örökké meg-tartatik, a mint Sz. Júdás mongya [e]; és az istenteleneknek fején nyugszik-meg, a'mint Jeremiásnál olvassuk.

Efféle ingadozo Nádak, gyakorta azoktól is el-töretternek, a'kiknek kedvőkért ingadoznak; a'mint egy-néhány jeles históriából meg-értheti yük. Azt irja *Theodórus Lector* [f], hogy az Ariánus *Theodóricus* királynak, egy Keresztyén szolgája volt, kihez fölötte nagy kedvét mutatta: de hogy annál-is nagyobb kedvében lenne, Hitit el-hagyván, Ariánussá lett. Mellyet meg-értven a'király, fejét vétette: azt vetvén szemére; hogy, ha Istenének hitit meg nem tartotta: ő-neki, ki chak ember, mi módon tarthaná-meg. Efféle ingadozo Nádakat, jeles mesterséggel ki kereste udvaráből *Constantius* Chászár, a' Nagy *Constantinus* Chászárnak attya. Mert, a'mint Eusébius *Pamphili* irja [g], és Sozómenus [h], az ő birodalmának kezdetin, egybe-hiván minden udvara-népét, azt mondotta-nékik, hogy, a'kik az istenecknek akarnak áldozni, meg-maradhatnak tisztőkben: a'kik pedig azt nem akarják, békével el-mehetnek, és meg-köszönhetik hogy keményben nem bánik velek. Az-okáért némellyek, inkább el akarván hagyni az udvart hogy-sem az Istent, készek lőnek el-menni: némellyek pedig, áldozának a'hamis isteneknek, hogy azzal kedvét találnák a'Chászárnak. De külömben lőn a dolog: mert amazokat, megmaraszta a Chászár, és nagy bőcsülletben tartá; ezeket pedig, udvaráből ki-üzé: igazán ítélven, hogy soha azok Fejedelmeknek hívek nem lennének, kik az Istennek, ember kedvéért, hitőket meg-szegték.

Nem jártanak volna így némelly álhatatos Keresztyének, hogy-ha minden Fejedelmeknek illyen ítéletek lett volna: de kétség-neikül azért voltak bóldogbak, hogy az igasságért szenvedték az háboruságot. Azt irja *Nicéphorus* [x], egy Hormisda-nevű fő emberről, hogy, nem akarván a'Krisztust meg-tagadni, a'Perssiai király minden javaitól meg-fosztotta, és rongyos ruhába öltöztetvén, tevék-pásztorává tötte. Sok idő-múlva, meg-emlekezvén a'király előbbi fő állapatyáról; meg-szánván, palotájába vitette, fő ruhákba öltözteté, és arra íntette hogy a Krisztust meg-tagadgya. Ki mingyárt a'bíbor ruhát le-szaggatván, nagy bátorsággal azt mondotta a királynak: Ha azt akárod, hogy én ezekért a Krisztust meg-tagadom, vedd-viszsza, és tartsd magadnak, és ismég gyalázattal ki-üzettetett az udvarból, de Hitében dicsőségesen meg-maradott. Hasonló volt ehhez *Sames*, ki ezer szolga-tartó fő ember volt: kiről azt olvassuk a'*Siparitus* históriában [y]; hogy, mint Hormisda, úgy ez-is minden jószágától meg-fosztatott a Perssák királyától, és egy alá-való szolgajának adatott szolgájúi; sőt a feleségé-is el-vétetett, és azon szolgának adatott, hogy akképpen Hitiről el-vonattatnék. De mindeneket örömest el-hagyott, hogy az egy Krisztust meg-tartaná; és mindeneket örömest el-szenvedett, hogy a Krisztust meg ne tagadná: tudván Urunknak, ki mindeneknek Bírája lészen, erről-való világos mondását [z]: *A'ki meg-tagad engem az emberek-előtt, meg-tagadom én-is őtet az Atyám-előtt, ki mennyekben vagyon.*

Mondaná valaki: Ha mindenekben álhatatosnak kell lenni, jól chelekeszik a'kik akár-mi Vállásból-is ki nem térnek. Felelet. A'jóban mondatik, és dicsértetik az álhatatosság; a'gonoszban pedig, általkodás vagyon, melly nem dicséretes. Nem mondhatnók azt álhatatosnak, sem nem dicsérhetnők, a'ki a tolvajos úton járván, azért nem akarná az inét hallani, és ki nem térne, hogy álhatatosnak láttatnék: hanem, vakmerőnek ítélnők. Sem azt álhatatlannak nem nevezzük, a'ki eszébe vévén a'veszedelmet, viszsza-térne: Azon-képpen, nem álhatatlan az, a'ki meg-ismérvén Istennek kegyelméből az egy üdvőzítő Hitet, arra tér, el-hagyván régi tévelygését, melyben ha meg-maradna, örök veszedelemre jutna. Mindenkor jo a'tsakozló húval, az igaz és kegyelmes Atyánk házába térnünk: soha nem bátorságos, a'járt országos útat, a'járatlan új útért el-hadnunk. A'Hit dolgában, azt tartom én bizonyos és országos járt útnak, mellyen a'régi jámbor és Isten-félő Elejink jártak, minek-utánna a'bálványozásnak temérdek sertésségéből ki-verekedvén, az Evangeliomi világosságra jutottak. Melly,

A

a Gen. 39. 7. b Dan. 13. 27

c Mat. 14. 30. d Mat. 26. 69

e Isaiæ par. 13.

f Lib. 2. Collectaneorum.

B

g In Vita Constantini. l. 4. 14.

h Lib. 1. 4. 6. init. Eccles.

x Lib. 14. 20.

C

y Lib. 10. 2. 52.

z Mat. 10. 33. Luc. 9. 26.

D

A hogy nem a' Luteriſta vagy Calviniſta vallás volt, magok ſem tagadgyák a Pártosok és akarattyok-ellen-is ki-rakáſztyák az igazat.

Gönczi György a' Debreczeni Predikátor, Felegyházi Tamástól fordíttatott új teſtamentomában irt egy Elől járo levelet: azt *Rodolphus Hofbalter* Debreczenben nyomtatta, 1586. eſztendőben; melyben ſzóról ſzóra ezt olvaſtam: Jól-lehet közel immár hat-ſzáz eſztendeje vagyon, mi időtől-fogva a' Magyar nemzet, az ő régi Sziriai bálvány *Damaſce* Istenét el-hagyván, Szent István király idejében Pápa tudománya alá adta volt magát, és Máriát tartotta Magyar-országnak oltalmának, melyért Romai Keresztyéneknek-is nevezteſſenek volt: mind azáltal az Iſtennek üdvözítő iſmeretiben, és az üdvösségnek tudományának értelmében nyilván fundáltatván nem voltanak, a Romai Pápának ſok tévelygő és iſtentelen tudományokkal, és birodalmokkal, kik az embereknek lelkekben uralkodtanak, mind a' kőrayúl-valo Országokban, s mind a' miénkben. De mikor a kegyelmes Iſtennek tetſzett, hogy a' ſetétségből a' világoſságot Luter Márton által el ſzór 1517. eſztendőben, Német országban ki-nyilatkoztatná: ugyan azon jo tetſzése-ſzerént, az ő eléve-rendeltetett decretomából, az Evangéliomnak világoſságát a' mi nemzetünkre-is ki-áraſztotta, ennek-előtte úgy mint hatvan eſztendővel.

B Ezekben a' fenvés igékben, nem kevés jeleit találhattyuk a' Pártos atyaſiak balgatagſáganak: Elsőben, Szentnek nevezi Iſtván királyt, tudván hogy Romai hiten volt, az igaz Hit-nelkül pedig, ſenki Szent nem lehet: és az-okáért, a' melly Romai hitben Szent volt Iſtván király, annak igaznak kellett lenni. és mint-hogy egy igaz Hitnél több nincsen, hiſsák a Pártos atyának michoda ſzentek légyenek.

Továbbá, ha Szent volt: Mi módon nem volt fondáltatott az Iſtennek üdvözítő iſmeretiben, és az üdvösségnek tudományának értelmében? mert mind a kettőt Gönczi bátyánk mongya, hanem-ha, a mikor azt irta, a Gönczi bornak fumi tébolyította-meg a fejét. Továbbá, ha Sz. Iſtván igaz hitben volt, (abban kellett pedig lenni ha Szent volt;) miért hazudgya Gönczi, hogy az-után Öt-ſzáz eſztendővel áradott Luter Márton által a világoſság, és az igaz Hit, Német-országból Magyar-országba? Annak-fölötte, ha mind Luter Marton világositáſa ig a mi nemzetünk ſok tévelygő és iſtentelen tudományokban volt: következik, hogy minnyájan iſtentelenek voltak; és ha az üdvözítő tudományban nem voltak, egyyül-egyyiget-kárhoztak. Bizony, ha azok a Szent Jamborok mind el-kárhoztak: a' Pártos atyának nem meny-országban, hanem pokolnál-is alább kerettenek helyt magoknak. Továbbá, ha Luter Marton világositotta-meg a Világot: miért párolt-el tőle a Calviniſtákkal Gönczi bátyám.? Azt vélli-e Gönczi, hogy nem tudgyuk minémű ítéletek vagyon a' Luteriſtáknak a Calviniſták-felől? Annak-fölötte, ha chak ſzáz eſztendeje hogy Német-ország meg-világositatott, és az-után Magyar-ország: hol volt az előtt a világoſság? melly Országban volt az igaz üdvözítő Hit? El-veſzett volt-e az Iſten Anyaſzentegyháza, és igaſsága? Végezetre, mint-hogy meg-vallya Gönczi, hogy Luter Marton-előtt Öt-ſzáz eſztendővel volt a' Romai hit a' mi szerelmes hazánkban: nagy eſztelenség, a' nyólczvan, vagy ſzáz eſztendős hitért, a Hat-ſzáz eſztendőt el-ſzakadni, fő-képpen mint hogy az újitók, semmi-által tételőkkel, ſem iſtenes életőkkel, ſem tudományokkal meg nem előzték-ki-nyilg a' régi jámborokat: hanem chak az egy álhatatlanság uralkodik bennek, és naprol napra uj Vallásokat kohoinak, és chak azt ſem tudgyák michoda névvel nevezteſſenek a' hanem, hol *Evangéliceſek*, hol *Herméticeſek*; ma *Reformátuſok*, hólnap *Proteſtánſok*. hanem-ha azt mongyák magok mentségére, hogy az uj dolog, uj nevet érdemel.

D Mind ezeknek az ingadozó Nádaknak nem utólſo oka az, hogy, a' tőlök az álhatatoſságot kellene tanúlniok, azok-is ingadozo nádak; a' Tanítók tudni illik kik, hogy némelyeknek barátſágát, vagy a koncot el ne ejtsék, a' nyilván-valo és botránkoztató vétkeket ſem merik meg feddeni, és azt tettetik mint-ha nem-is tudnák. Ezek bizony nem követik Sz. Jánost, ki bárſic javallotta volna Heródesnek gonosz életét, hanem, chak álatlanná tőrte volna, és nyilván meg nem feddette volna, a' királynak nagy kedvében lehetett volna. mert *Herodes félt vala Jánost, tudván ötet igaz az ſzent férfiunak lenni: és őrizteti vala ötet, és hallgatván ötet ſokat cſelekedjék vala*. De meg-győzte Jánost az igaſságnak ſzeretete, és a mennyországnak nagy kivánſága; és azt, a' mi nyilván vétkezett, nyilván meg-feddette; és inkább akarta maga fejét el-veſztetni, hogy-ſem az Igaſságot hallgatáſával el-árúlni. Noha pedig Heródesnek nem hajdnára az ő intése: hajnára azoknak, kik ollyákba vőtték melly nagy gonoſság légyen az, melyet Sz. János még a királyban-is meg-feddett. Egyszersmint olvaſtam,

* Mar. 6. 20. Vicit enim Herodes Joannem, sciens eum virum justum & sanctum, & custodiebat eum.

melly

melly igen illik a'magok-bőrét-feltő Tanitókhoz. Az orosz-lány, vénsége-miatt nem vadászhatván, hogy ehel meg ne halna, sok-féle vadakat hivott barlangjába, hogy azokat valami fein-alatt prédájává tehetné. Kérdé azért elsőben a szamártól, mint tetszenék néki a király palotája? A szamár együgyűségből meg-mondá az igazat; hogy, igen bűdös volna. Meg-haragudván a'király a szamárnak udvartalanságáért, ragadá, és el-szaggatá. Kérdé ugyan-azont a farkastól-is: Ki, látván hogy az igaz-mondásért rosz-szúl járt a szamár, hizelkedésből azt mondá; hogy, igen jó-illatu. De arra-is meg-haragudván, úgy-mint az Igasságnak el-árulójára, ragadá, és el-szaggatá. Végre, azonta kérdé a'Rókától-is: Ki réltvén subáját, azt mondá; hogy a'nátha bántya, és nem tudhattya minémű illatu; és azzal meg-menté magát. Félek rajta, hogy tok efféle náthás róka-következők ne találtatzanak: kik sem együgyű-képpen meg nem mongyák a bűnnek bűdősségét, sem hizelkedésből azt nem szépitik; hanem, álnokúl el-hallgattyák, és látatlanná tészik. Ezekről mongya az Úr [b]: *Mint a'rókák a puszták-ában, olly-ak valanak a'te Prófétáid Izrael. Nem menétek-fel ellenbe, se falt kőzbe nem vetettetek az Izrael ház-ért; hogy a'harczon meg-állanátok az Úr napján:* az-az, mint-hogy a bűnt meg nem feddőttétek, az Istennek bűntetését magatokra hoztátok. Effélék gyakorta többet ártanak a'nyilván-való hamisságnál: mert azokat, könyű meg-ismérni, és el-távoztatni; de ezeket, okosoknak tartván, kedvellik; azomban pedig a'bűnök fokasodnak. Azért gyűlöli őket a'Menyasszony, mondván [c]: *Fogjatok-meg nékünk a'kis ákod rókákat, mellyek el-pusztityák a'szőlőket.* Mert mint-hogy nem kajállyák a'seddéssel, nem gantyozzák pirongarással, nem gyomlállyák fenyegetéssel, nem levelezik intéssel, nem tisztittyák könyörgéssel, nem karózzák biztatással, tellyességgel pusztúlni hadgyák. De nem maradnak bűntetés-nélkűl; hanem *a'föld alá való Istennek a'kárálnak eleibe adatnak, a'rókák részeltetnek* [d]: az-az, a'rókáktól emésztetnek-meg, a'kiknek erkölcsökbe öltöztenek. Nem volt ez a'dögleletes nátha Sz. Jánosban: hanem, a'király palotájában a'bűzt meg-érezvén, melly a'ganéjhoz hasonló parázna aszszony'állattól [e] származott, nyilván mondotta Heródesnek [f]: *Nem szabad valakit tartanod az atyád-fia feleségét:* hogy egyebek-is példát vévén tőled, ne mongyák: A'mi királyhoz illik, nékem sem gyalázat. Azon bűzt nem szenvedhették Sz. Jánosnak igaz követői, Sz. *Dunstanus Cantuariai* Érsek, az Angliai királyban Edgariusban; Sz. Lambertus, az Austriai Herczegben *Pipinus*ban, ki Alpais-nevű ágyasával a házasságnak rútzára ágyát meg-fertőzette; Sz. Stanislo a Krakkai Püspök, a Lengely királyban Boleslásusban: kik a'rútzátalanságnak vétkét fejeknek fel-állásá-ig ellenezték, feddették. Ezeknek nyomdokit, ha követni-fogják a Tanitók, és nem léjznek Széltől ingadozo Nádak; egyebeket-is meg-óltalmazhatnak a gonosz Szelektől; és azokkal egyetemben, minden jóban álhatatosok-lévén mind végig üdvözűlnek [g]. Mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Isten, kinél *nincs változás, sem változásnak árnyékozása* [h]. Ámen.

A

[b] Ezech. 13. 4.

B

[c] Cant. 2. 15.

[d] Pſal. 62. 10 11.

[e] Gal. 3. 10. [f] Mar. 6. 18. Quod dicunt Reges, cui mihi turpe putemi

C

[g] Mat. 24. 13. [h] Jac. 1. 16.

MÁSODIK PREDIKATZIO.

HA az Igasságot ő-magában szemléllyük, fel-találjuk, hogy jól mondotta Zorobabel Darius királynak [a]; hogy, *Az ideneki fölött győzedelmes az Igasság*: de ha az embereknek érkölcsit tekintyük, bizony olly formán nem mutathattya magát, hogy igen kedvellyék, és meg-hódollyanak néki. Ha szeliden mutattya magát, nem járja-meg a'szivet [b]; ha keményen, meg-háborít [c]; ha chendeszen, nem gondolnak véle [d]; ha sebessen, boszszonkodnak reája [e]. Ha be-födi magát, nem ismérik [f]; ha nyilván meg-mutattya magát, gonoszúl bánnak véle; a'mint hogy Keresztelő Jánost az világos Igasságért meg-tömlöczözték, és végre meg-ölték. Azért, a'mint néha a'szép anyának rút gyermeke vágyon; mint a rút utálatos *Faunus*ok és *Satyrus*ok, a'szép *Nymphák* fiai: úgy a'szép békeség, a'rút henyéllést nemzi; a'szép bővség, a rút restséget; a'szép elégség, a'rút unált; és végre, a'szép Igasság, a'rút gyűlöléget nemzi; a'mint Sz. Pál-is jelentette panaszolkodva [g]: *Ellenség lettem é nyájasat mondvan nékteked?* Ez fő-képpen a dorgáló és intő Igasságban találtatik: De azért azt el nem kell múlatni, hanem a'Sz. János példáját kell követni; kit látunk e'mai Evangeliomban valóban meg-dichért, melly dichéretről szóllok én-is.

[a] 1. Esd. 3. 12.

[b] Mat. 19. 21.

[c] Jer. 8. 21. 44. 10.

[d] 2. Reg. 2. 23.

D

[e] 2. Par. 25. 15.

[f] 2. Reg. 12. 12.

[g] Gal. 4. 16. Verax odium parit.

I. *Meg-mutatom, hogy a'Sz. Jánost, nem emberi dichéretéért kell cselekedni: és okát adom, a'mellyért Urunk Jánost dichérte.*

II. *Meg-mutatom, Miként, és minémű bűn légyen a'czifra öltözetben.*

III. *Meg-dichérem a'Czilicziomot, vagy Szőr-ſakot.*

A

ELSŐ RESZE.

BIzonyos dolog, hogy a' jót, nem a' dichéretért, hanem az Isten kedvéért kell cselekedni: de ugyan meg-érdemli a' dichéretet, és annak dichérete haſznos gyakorta, sőt ſzükſéges is. Az Orvoſok, látván hogy a' beteg az egéſséges étkeket útállya, a vefzedelmeſeket pedig óhajtya: ezek-közibe egyelyítik amazokat, hogy az artalmaſt mohon kapván, a haſznoſt is bé-vegyék. Ekképpen, mint-hogy az ember a tiſzteletre és dicheretre termeſzet-ſzerént vágyódik, azt a jóſzágos cſelekedetben helyheztette: hogy az elsőt kivánván, a' máſikát követné, melly-nélkül amaz hoz nem juthatna. A' ſzántó-földet, úgy-mond *Seneca* [h], a' magért ſzántyák; de a melly virágorſzákra jára teremnek, azok-is gyönyörködtetik a' ſzemet: úgy a tiſztelet és dichőség, nem oka a jóſzágos cſelekedetnek; de mind azáltal követi azt, és együtt nevekedik véle. Ezt a' Pogányok azzal jelentették, a' mint *Pauſanias* írja [i], hogy a' Tiſztelſégnek templomát, úgy helyheztették, hogy ſenki abba nem mehetett, hanem ha a' jóſzágos-cſelekedetnek templomán által-ment. Úgyan azért haſonlitották a régi bölcſek a' Dichéretet és Tiſzteletet, az árnyékhoz; melly, noha fut a' kergető-előtt, mindazáltal az előtte-futótól el nem marad: azon-képpen a' ki jóſzágos cſelekedetben fogla-lya magát, mentől inkább nem keresi a tiſzteletet, annál inkább követi az igáz tiſztelet.

B

[h] Lib. de Beat. Vita. c. 19.

[i] Lib. 1. de gestis Achaicis.

Dichérte azért Urunk Sz. Jánoſt, Elsőben: Mert máſt dichérni, a' hol a' hízelkedéſ-nek minchen helye, nagy ſzeretetnek jele. mert „ *S. szeret örvendez az Igasságon* “; és Iziſ-ének őrvendezéſét, nyelvével-is meg-mutattya, dichérvén azt. Igy Sz. Pál, tellyes-lé-vén ſzeretettel, ſokſzor dichéri a' híveket [k]. Továbbá: Hogy őtet Krőmesben kővet-nők. *Themiſtocleſt*, nem hadták alunni *Miltiadeſ*-nek hires-neves dolgai, hanem azok-nak követéſére ſerkegették. A' beteg-is meg kivánnya az ételt, mikor az egéſségeſt láttya hogy jo-izűen eſzik. Annak-főlőtte: hogy magunk fogyatkozáſát inkább eſzünk-be vennők és ſzégyenlenők. Soha künnyebben a' beteg nyavalyáját meg nem iſméri, mint mikor az egéſségeſnek gyors futáſát láttya; ſem a' paraſzt ember az ő ſzegényſé-gét, mint mikor a' gazdagnak marháját, öltözetit, palotáját láttya. Innét láttyuk, hogy a Sz. Irás némelly nagy Szenteknek példájával int bennünket a' jóra: Iſaias, az Abrahám példáját említi [l]; Matatias, a Fineeſét [m]. Sz. Pál pedig egy-általlyában mon-gyá [n]: *Meg-emlékezzetek a' vezetőitek-felől, a' kik nékteknek az Isten igéjét hirdették; kiknek látá-ſának magok viſeléſének végét, követitek hitöket.*

[k] 1. Cor. 13. 6.

1 Kor. 1. 5. & 10. 19. 1 Cor. 11. 2. Phil. 1. 1 Col. 1. 4. 1 Theſſ. 1. 7. 2. Theſſ. 3. 4. 2. Tim. 2. 3.

[l] Iſa. 51. 1. 2.

[m] 1 Macc. 2. 54.

[n] Heb. 13. 7.

De miről dichéri Urának Jánoſt, hogy követheſsük őtet? Arról, hogy nem ingado-zó nád, a' melyről már ſzóllottam: arról; hogy nem lágy ruhában öltőzőt; melyről mojd bővebben ſzóllok. és mint-ha annak okát adná, azt mongya [o]: hogy *A' kik lágy ruházásban vannak, a' királyok házaiban vannak*: az-az, mivelhogy János tűd kemény ruházattal élni, nem ſzi az udvart, melybe nem-is ſzabad lépni íris ruha-nélkül; a' mint *Aſſuérus* udvarába, nem-is volt ſzabad bé menni a' fátkás öltőzőt embernek [p]; és Jo-ſefet, minek-előtte a' király eleibe vitték, ruháját meg-változtatták [q]. A vagy, mint-hogy chak az udvariak élnek lágy ruhával; János, a ki nem királyi palotában, hanem puſztában lakik, oliyannal nem él. és azzal mind Iſtennek kedves dolgot cselekeſzik, s mind magának haſznoſt. Mellyet hogy jol meg-értheſsünk,

[o] Mat. 11. 8.

[p] Eſth. 4. 2.

[q] Gen. 41. 14.

D

II. RESZE.

AZt kell elsőször eſzünkbe vennünk, hogy a' teſtet, ſok végre ékesíthetni: Elsőben: 1. hogy azzal a' teſtet oltalmazzuk, hideg fergeteg, égi haboru- és egyéb idő vál-tozás-ellen. Ezt ſenki nem izidalmazza; mert ſzükſéges. Haſonló ehhez a mezi-telenſégnek be-fődéſe, mellyet ugyan a tiſztelſég-is kivánt. Másodſzor, hogy ember-állapatunk ſzerént viſellye magát ruházattyában-is: mellyet ha nem cselekedne, ál-lapattyának meg nem felelne. Ez egy általlyában, nem gonoſz, és az okáért, a' Tiſzt-viselő és fő emberek, módosb ruhákban járhatnak egyebeknél; a' mint hogy az egyházi emberek-is, az Istени ſzolgálatban drága öltőzetekkel élnek: hogy azzal-is meg-mutaſsák ſzolgálattyoknak méltóſágat, és Uroknak dichőſégét. Innét mon-gyák a' Magyarok: Pénz emberſég, ruha tiſztelség. és a kik a' ruházatnak chinyoſ-ſágát el-mulattyák, gyakorta kuczorzot vagy ſzégyent vallanak. *Stapleton* Ta-más irja [r], hogy ſzokáſa Angliának *London*-nevű városában, hogy a' fő polgárok, és eſze-viſelő emberek, bizonyos napon a' Városi fő Tiſzt-tartójánál ebédlenek, hanem hijják is

[r] Doctrina. Princip. Fidei. lib. 10.

öket. Egy ollyan nap, egy fő polgár, a Tíſze-tartohoz akarván menni, ki-rekeſztették az aitón-állotól; azért, hogy chinyos ruhár rajta nem látván, nem ítélte a fő-emberek közibe-valónak. Amaz eſzébe vévén a dolgot, haza ment, és jobb ruhába öltözött, és viſza-térvén bé-bochátatott. Ebéd-után, midőn, a'jó ſzokás-ſzerént, minnyájan köſzönnék a'jó-tartáſt: az le-tévé palástyát az aſztalra, és nagy módgyával kezdé annak az ebédet köſzönni. Mellyen, midőn minnyájan chodá'koznának, meg-beſzéllé a'történetet, és eſzekbe vévék minnyájan a közönſéges vélekedésnek fogyatkozáſát. Harmadiſzor, ez lehet vége az öltözetnek, hogy ember magát ſzépittſe, és tekintetesſé tegye: melly, ha jó igyekezetből nem származik, tudni illik, hogy azoknak kedveskedgyünk a kiknek bün-nélkül kedveskedhetünk, és illik-is hogy kedveskedgyünk, nem chak né dichéretes hanē ugyan vétkes-is, és leg-alább a'hiuſágnak vétke, és néha, nagyobb bün-is lehet beñe, az-az, halálos bün, melly az örök kárhozatra viſzen.

A

3

Hogy pedig valami bün légyen a'ruházat ékeſségének fölötebb-va'oſ-gában, nyilván mongya Sz. Gergely Pápa [1]: Senki ne gondollya, úgy-mond, hogy a'lágy és drága ruháknak ſzorgalmatos meg-ſzerzéſében, bün ne légyen. Mert, ha az vétek nem volna, Urunk János nem dichérte volna a'ruházat keménylégéért. Ha az vétek nem volna, Sz. Pál az aſzſzony állatokat a'drága ruhának kivánſágától meg nem fogná, mondván: *Nem a'drágaságban* [2]. Es máſutt [3], a'Gazdagnak peldáját hozza-elő, ki bíborba és bárſonyba öltözvén, pokolba vetteteti [4]. Azon példát hozza-elő Sz. *Jerónymus* is [5].

1 Hom. 6. in Evang.

B

2 1. Tim. 2. 9.
3 Hom. 40. in Evang.
4 Luc. 16. 19.
5 In Vita S. Hilarii Eremit.

De mondaná valaki: Mi okból lehet a lágy és drága öltözet vétkes? Felelet. Egynehány-képpen: Elsőben: Mikor gonoſz végre rendeltetik; tudn illik, hogy valaki tájtalanságra indittaſsék; melly ſokakban találtatik. mert, a mint Sz. Bernárd mongya [6], A'lágy ruha lágy ſziwet ſzerez. Bizony, Alexandriai Sz. Kelemen azt írja [7], hogy a' *Lacedemoniusok*, sőt a' *Syracuſiusnak*-is, a mint *Athenæus* írja [8], az aranyas és czifra ruhát senkinek nem engedték, hanem a'tiſztáratlan ſzemélyeknek. Én azt nem merném mondani hogy minnyájan tiſztátalan ſzemélyek, a'kik a czifrát üzik és ſzeretik: de azt nem tagadhatom, hogy gyakorta veſzedelmes dolog és az gyarló embereknek okot ád a'vétekre. Ha valamelly terhü, úgy-mód Sz. Jerónymus, vagy aſzſzony állat magát fel-ékesiti, és az emberek ſzemeit magára ingerli: ha ſzintén abból kár nem következőtt is, mindazáltal örök ítéletet ſzenved. mert el-készitette a'mérget, ha ivott volna a ki meg-inná. Bizony Sz. Antoninus Florenczi Érſek, a mint Surius írja [9], a ſzemtelen, és kurvákhoz illendő öltözetü aſzſzonyokat, az ő Városának templomiból ki-üzette, mint az ördögnek lélek-veſztő eſzközit. De még a Sz. Lélek ſem halgatta-el ezt a veſzedelmet, midőn a Bölcs által azt mondotta [10]; hogy az eſztelen és balgatag iſſunak, *eleibe ment egy aſzſzony, kurvához illendő ékeſségen, kinek a'lelkek meg-fogatnak*: kinek az-után nyomorulágát, és veſzedelmét-is meg irja.

6 Prov. 7. 3. 10.

C

Másodiszor: Mikor parancholat-ellen vagyon. Kivánatos, és haſznos dolog volna ugyan, ha a Fejedelmek meg-tiltanák a'fölötébb-valo czifrát. De mivelhogy effélére gondot nem viſelnek, hallyák a Sz. Lélek parancholattyát, kiknek ne légyen külső czifra bajok, vagy arany-viſelétek, vagy öltöző ruháknak ékeſségek. Iſaias, Jeruſalem vétkeit elő-ſzámlálván, a'többi-között azt mongya [11]: *Es fel-ékeſitetted magadat kenettel a'királynak, és meg-ſokaſzottad kedvesidet.* Továbbá, ha Krisſus Urunk, a ſzükſéges ruházatos-felül-valo ſzorgalmatoſságot-is tiltotta [12]: mennyivel inkább a'ſzükſég-fölött-valóktól, mellyek nagyobb ſzorgalmatoſságot kivánnak. Az-okáért, bizonyos hiſtoriákban, efféléknek kemény büntetéſit-is olvaſſuk. Béda azt írja [13], hogy Edildrida, király leánya, és két király felesége volt: de egy-más-után mind a'kettőtől ſzüzen maradván, Apátzává lőtt, és az Apátzáknak fejedelmévé. Életének vége-felé pedig, a'nyaka és poſa nagy fájdalommal meg-dagadozott, és abban meg-is holt: de igen gyönyörködőtt benne, azt mondván, hogy érdeme-ſzerént ſzenvedi a'fájdalmat a'nyakán, mivelhogy iſſu-korában a'függőknek terhét azon hordozta. Ez a büntetés, nyilván nem kichiny, ollyan nagy ſzemélyhez képeſt. De azzal biztatta magát, hogy azzal a más világon való nagyobb büntetéſtől meg-menekedhetik.

7 Lib. 2. Pædag. cap. 12.
8 Lib. 12. c. 8.
9 In Vita ſua.

D

Harmadik oka lehetne: Ha a'ruházat-miatt, valaki jobbágyira képtelen adókat vethe, adóſságit meg nem fizetné, alamiſnát nem adhatna, vagy kötelesſégét be nem tellyesithetné. Ez-aránt ſokan vétkeznek. Kiknek imigyen ſzóll Arany-ſzáju Sz. János [14]: Az te atyád-fia mezitelen hújdoſik; 's te a'ruhákat ruhákkal ſzaporitod, mellyeket a'moly emészt meg. Szent Baſilius pedig [15]: A'te ruhádnak chak egy ládája-is, valamennyin fáznak a'nép között, mind meg-ruházhatná. Holott azt-is vedd eſzedbe; hogy, a'czifrára, ſok jó idő vész, mellyet Iſten a'mi-lelkünk üdvösségére enged: és, a'mint *Terentius* mongya. Míg fésöllik és ſimittyák magokat,

11 Iſa. 57. 9.
12 Matt. 6. 28.
13 Lib. 4. Hiſt. c. 19.
14 Hom. 59. in Ioan.
15 Hom. 7. in Aſcet. Dum communes, dum ſuperfluitates amas,

A

esztendőt töltnek. Azt irja *Sócrates* [n]; hogy, midőn Pámbus-nevű Remete, Alexandriában egy czifra aszszonyt látott volna, keservesen sirt, és két okát adta: tudn illik, hogy az aszszony, azzal magának, és másnak-is veszedelmet szerzene; és, hogy ő nem olly szorgalmatoson kedveskednék az Istennek, mint az aszszony hizelkednek szeretőinek. Jól mondotta ezekről *Thómas Mórus*; hogy Sokan olly nagy fáradsággal vészik-meg a'poklot, hogy chak felével-is meg-nyerhetnék a meny-országot [o]. Chodálatos ebben az őrdőgnek álnoksága, ki leg-inkább akkor czifráltattya az embereket, mikor leg-jobban kellene üdvösségöket keresni: és sokan heted-szaka rongyosok, hogy házok-körül dolgozhassanak; az innep-napoknak pedig nagyobb részét a'magok czifrálásában múlattyák, és ritkán érkeznek az Isteni szolgalatra, vagy kétedelmes jövéssekkel sokakat meg-bántnak. Kiknek méltán mondhatnók, a'mit azon *Thómas Mórus* mondott egy aszszony'állatnak, ki nagy fájdalmas munkával simógatta fejét és homlokát: Nagy boszszúságot tészen, úgy-mond, az Isten rajtad, ha e'nagy munkádért pokollal nem fizet.

[o] In Vita ejus c. 12.

IV.

B

Negyedik oka lehetne: A'földöttebb-valo igyekezet, úgy annyira, hogy kész volna a'czifráért halálos bűnt tenni. Bizony félő, hogy ez-is sokakban ne találtassék: mert a'földöttebb-valo külső ékesség, a'belső ékességnek el-múlatása, a'mint Sz. Agoston mongya [p]. és azont irja Sz. *Cyprianus* [q], Sz. Ambrus [r], Sz. *Jerónymus* [s], Sz. Bernárd [t], és több Sz. Atyák-is: kik azt a'Sz. Irásból tanúltak; holott azt olvassuk [u]: *A'test öltözeti, és a'fogak nevetéje, és az ember járásai, bizonyságot tésznek felőle.* Sőt a'Pogány *Augustus* Chászár-is azt mondotta *Suetoniusnál* [x]; hogy a'finis, és lágy ruha, a'kevélységnek zászlója, 's a'parázsnaságnak részke.. Innét vagyon, hogy az Isten-félő aszszony állatok, iszonyodtak efféle bolondságtól: és ha urok kedvéért kellett valami ékességet magokra venni, azonalol szőr-ságot viseltek; a'mint a'Romai Szent Franciskáról olvassuk. Eszter királyné aszszony pedig, imigyen-beszél az Istennek [y]: *Te tudod szükségemet, hogy gyűlölöm a'kevélységnek és az én dicsőségemnek jelét, melly a'fejemen vagyon az én mutogatásom napjain, és útálom azt, mint a'havi-vérben-valónak ruháját, és hogy nem viselem az én hallgatásom napjain.*

p Serm. 15. de Verb. Apost.
q De habitu Virg.
r De Virgin.
s In Ephesios Proœm.
t Serm. 3. de Circumcis.
u Eccli. 19. 27.
x In Augusto.
y Esth. 14. 16.

Valóban mód-nélkül-való dolog pedig, a'testi czifrálásáért a'lélek ékesítését el-mulatni; és, a'mint Arany-szájú Sz. János mongya [z], mint-ha valaki a'házát arany kárpitokkal vonná-bé, magára pedig szőr-ságot venne. mint-hogy a'test, chak romlandó háza a'léleknek. Hasonlók ezek, a'mint az Harmadik *Innocentius* Pápa mondotta [a], a'kivül meg-festtetett koporsóhoz, melly belől rakva úndoksággal: a'vagy az Egyiptziusok templomihoz, mellyek szépen fel voltak ékesítve; de belől chak egy *Crocodilus* volt bennek, vagy más-féle oktalan állat. A'Szépség, ha természet-szerént-való-is, nem igen baráttya a'Szentséges: mennyivel inkább a természet-kivől-való czifrázás. De azt-is meg kellene gondolni, a'mit *Isidórus Clarius* ir [b]: Ha valaki valamelly aszszony'állatnak azt igérné, hogy, ha esztendeig minden ékességét el-mulatná, de az-után minden aszszony'állatoknál szebb lenne; Vajzontag, ha azt mondaná néki, hogy meg-engedtetett hogy esztendeig minden ékességgel éllyen, de az-után tellyes életében leg-rútabb lenne: Ketség-nélkül az elsőt választaná; a mint Szináj Sz. Karalin-felől olvassuk, hogy a'tövis-koronát választotta az aranyas-helyett, hogy az-után gyönyörködhetnék a'másikban örökké. Ezek pedig jövendőben mind meg-lészsnek, és még-is nem gondolunk véle..

z Lib. de Virg. sero enubentibus humana.
Ut esset cum forma magna Pudicitia.
a Serm. 1 circ. fin.
b Serm. 1 circ. fin.

V.

D

Ötödik oka lehetne: Felebarátunknak meg-útálása, melly sokakban találtatik; mivelhogy a czifra, egyébre sem hasznos, hanem dicsekedésre, és emberek szemeinek gyönyörködtetésére, hogy dicsérettessünk. Jól mondotta a'Bölcs [c]: *A'ruházatban soha ne dicsekedjél.* Es ha jól meg gondollyuk, a'ki ruházatban dicsekedik, ollyan, mint a'ki fehér kötőző ruhácskákban pipeskednek: mivelhogy semmi nem egyéb az öltözet, hanem a beteg elménck polája; melly nélkül úgy gyötrődnek, hogy az emberek-elébe sem merne kerülni. Mi-képpen, úgy-mond Alexandriai Sz. Kelemen [d], a'kire hasztromott törtek, vagy szemét meg-kentek, betegnek tartatik: úgy a'kendőzésék, és földöttebb-valo ékességek, a'léleknek betegségét jelentik. És Sz. Gergely azt mongya [e]; hogy, A'szép ruhát chak kevélységért viselik: mert senki ott a'hol nem látnyák, szép köntösre nem igyekezik. Ennek bolgatagságáról, szépen irt a'Pogány *Seneca* [f]: Mi képpen hogy bolond az, a'ki lovat akarván venni, nem ő-magát a lovat nézi, hanem a szerzámát: azon-képpen bolond, a'ki az embert a'ruházatról ítéli, nem arról a mi-benne vagyon. Midőn egy ifiú pipeskednek ékes kötőszében, szépen meg-gúgolta *Arisztéles*, a'mint Maximus irja [g]: Nem szégyenli-e meg a'juh gyapjáért dicsekedni? mert, a'melly ruházatot viselünk, valaha bűdös gyapjú volt.

c Eccli. 11. 4.
d Lib. 3. Pædag. cap. 2.
e Hom. 20. in Evang.
f Ep. 94. cap. 47.
g Serm. 34. Quæ gerunt verba, tondida lana fuit.

Hato-

Harodik oka lehetne: A'botránkozás; melly e'dologban nem kichiny. mert alig kezd akár-ki-is valami új formát, vagy czifrát, hogy leg-ottan számtalanon ne kövessék; mint-hogy nem-is büntetik-meg azokat, a'kik ebben vétkeznek. noha azokból, a'miket mondottunk, ki-tetszik, hogy gyakorta nagy vétkesek benne: fő-képpen, mint-hogy az emberek elméje, soha e'dologban nyugódalmat nem talál, hanem mind többre igyekezik. Azt írja *Thomas Stapletonius* [a]; hogy *Gvalterus Rajolam*, a'Szűz Ersébet Királyné-aszszonnak szeretője, hat-ezer és hat-száz arany-érő sólyát viselt. Azokáért, noha némelly rendeknek ez-aránt valamit engedhetnénk: mind-az-által; még azokat-is jobb meg-zabolázni; a'mint sokaknak jó példái, és jeles mondási megbizonyíttyák.

A VI.

a Dom. 2. Adventus. ser. 10.

Három rend-béli emberek lehetnek, a'kiknek a'fris öltözetben valamit kelletnék engedni: Elsők; A'Fő emberek, a'méltóságnak jelentésére. De a'bölcs és ép-értelmű emberek, dicsérik *Augustus* Chászárnak mondását, melyről oda-fel emlékezém: mellyért ő-maga-is egy-ügyű ruhában járt, és udvara-népétől-is azt kívánta; és, ha valaki kül-mibet chelekedett, nem jó néven vötte. *Severus* Chászár-is köz ruhában járt. és némelyeknek, kik azt nem javallották, azt felelte, a'mint Brissonius írja [b]: A'Fejedelemnek méltósága, nem a'drága köntösben, vagy a'testnek ékességében, hanem a'jó erkölcsben áll. Azért mondotta Sz. Agoston [c]; hogy a'Keresztyéneknek ékessége, nem a hamis kendőzés, sem az aranyas ruhának pompája, hanem a'jó erkölcsök. Ha valaki azt akarja, úgy-mond *Clemens Alexandrinus* [d], hogy az arannyal ékesíti magát, az aránnál alább-való: a'ki pedig az aránnál alább-való, nem ura az embernek. Tudom, hogy némelly Fejedelem emberek, igen szaggáttak a'fris és drága ruhára: de nem nagy bíchülletes emlékezetet hattak magok-után. Néro, a'mint *Alexander ab Alexandro* írja [e], soha azon ruhát kétszer magára nem vötte. Héliogábalus pedig, a' fő mesterektől ékessen ki-mertszett drága köveket, a'czipellőjin hordozta, és azokat egyszernél-többé fel nem vonta.

b Lib. 2. c. 11.

B

c Ep. 73. ad Publicum.

d Lib. 3. Pedag. c. 11.

e Lib. 5. c. 19.

Másodszor: A'Gyermekeknek, vagy Ifiaknak elméjekben-való fogyatkozásokért engedhetni valamit. De még azokban-is, az okos emberek nem igen javallották. Azt írja *Laertius* Diógenesről [f], hogy, midőn egy nemes ifiat látott volna, hogy gyenge, lágy, és czifra köntösbe öltözött, azt mondotta néki: Nem szégyenled-e, hogy magadnak annyi jót nem kívánsz mint a természet, melly férfiúvá tött; te pedig ruházatoddal aszszony állattá akarsz lenni? Másutt azt írja felőle *Laertius* [g]; hogy, midőn egy czifra-köntösű Ifiú kérdést adott volna eleibe, azt mondotta néki: Meg nem felelek, míg nem le-vetvén ruhádat, meg-mutatod ha férfiu vagy-e, vagy aszszony állat. jelentvén a'puha ruhának tulajdonságát; hogy nem férfiúi és bátorságos szivhez-való volna, hanem aszszonyi gyenge szivhez.

f Lib. 6. de Philosophis.

g Lib. 2. de Vitis Philosophorum.

C

Harmadszor: Az Aszszony állatoknak, a'természetnek gyarló kényessége láttatik valamit engedni; kik úgyan sok-képpen mentik-is magokat e'dologban. De azokban-is nem dicséretes a'fölöttébb-való czifra. *Macrobius* azt írja *Augustus* Chászárról [h]; hogy, midőn az ő leánya Júlia, czifrább ruhában ment volna házához hogy sem illett volna, és azt a'Chászár nehéz néven vötte volna: más nap meg-változtatván ruháját, ismég köszöntötte az attyát. ki sokkal illendőbbnek ítélte azt a'tiszteséges öltözetet Chászár leányához, és igen kedvellette. Kinek azt felelte Júlia: Ma az atyám, tegnap a'férjem szemeinek. Melly mondással, noha jelentette valami okát chelekedetinek: mindazáltal én a'Chászár ítéletit jóvá hagyom; hogy a'fölöttébb-való czifra akárkihez sem illik. És mint-hogy sok aszszonyok, azon palástal akarják czifrázásokat bépalástolni, és azt mongyák hogy urok kedvéért chelekeszik: igen félek tőle, hogy Arany-szájú Sz. Jánosnak okoskodása, meg-mutattya hogy külömben vagyon a' dolog: Miért ékesited magadat, úgy-mond [i], kérlek mond-meg? Azért-e, hogy férjednek kedveskedgyél? Tahát azt otthon chelekedgyed. De te külömben chelekeszel: mert otthon egy-ügyű köntösben jársz. Azért, ha férjednek kedveskedel, másnak ne kedveskedgyél. Ha pedig másnak akarsz kedveskedni, nem kedveskedhetel a'tiédnek. Helye vagyon itt-is az *Ecclesiasticus* mondásának [k]: *A'bolond, mint a Hold változik.* mert a Hold, a'mint a Poéták írják, a'Nap felesége: de mentől távúlb vagyon tőle, annál fényesb; és mentől közelebb, annál homályosb. Azon-képpen az aszszonyok, távúl-lévén férjöktől, frissebben öltöznek; közel lévén pedig, nem gondolnak a'czifrával: mellyel meg-mutattyák kinek kedveskednek.

D

h Dom. 2. Adventus. ser. 10.

i Hom. 10. in Ep. ad Colos.

k Eccli. 27. 12.

Tudom, hogy némelly aszszonyok azt mongyák; hogy állapattyoknak akarnak meg-felelni, és meg-mutatni hogy fő-emberek feleségi. De az állapatnak méltósága, inkább áll a'mértékletes tisztaságban, hogy sem a'nagy czifraságban. Es a'kit

A

a De habitu Virg.

ismérnek, afféle jel-nélkül el-lehet: a'kit pedig nem ismérnek, talám máſt véinek felőle, tudn' illik, a'mint Sz. *Cyprianus* irja [a]; hogy, Senki úgy nem izaggat a'drága öltözetre, mint a'kinek szemérmetesſége semmire-kellő. Hasonlok a'kik azt mongyák, hogy a' főfvény nevet akarják el-távoztatni: mert arra sokkal jobb eszköz az alamisnálkodás. Vetzedelmes bőv-költség az, melly a'Kristus tagjainak és Jegyesének, az-az, a'szegényeknek, és Anyaszentegyháznak ártalmas. Volt a'régi Jámboroknak-is ezüstös és aranyos, drága szép kárpitok, és sok féle eszközök: de azokkal nem magokat czifrázták, hanem az Isten templomit ékesitették: most pedig a' Templomokat foiztyák, feleségőknek, és buja leányoknak ékesitéſeért. Szerette Dávid az Ur házának ékeſségét [b], és minden igyekezetit arra fordította: de most, inkább szeretik a' világ fiai az ő leányoknak templom-hasonlatoſságára-való ékeſségit [c]. Bánnya az Isten, és meg-is bünteti, hogy az ő Házának ékeſsége más dologért el-múlik [d]. Ő-maga az Isten, Adámot chak bőrbe öltöztette [e], kit bársonba-is öltöztethetett volna: de azt akarta, hogy az ő Szekrényét minden eszközivel, arányból, és egyéb drága marhákból chinállyák [f]. akarván jelenteni, michoda külömbségnek kellene lenni a'mi öltözetünk-között, és az ő Házának ékeſsége-között; melyre a'mester-emberekbe kivált-képpen-való bölcheſséget-is öntött, hogy mindeneket szépen és ékeſsen chinálnának.

B

b Judith 16. 2. c Esth. 3. 1. d Prov. 11. 22.

De a'Sz. Irásból-is példát keresnek némellyek: és azt mongyák, hogy a'Szent Aszszony állatok-is fel-ékesitették magokat, úgy-mint Júdit [g]; kinek az Ur-is szépséget adott. Eſter-is Királyi ruhába öltözött [h]. Sőt az erős aszszony'állat-is, kit Salomon fölötte igen dicsér, drága czifrás ruhát chinált magának [i]. Én pedig azt mondom; hogy jobb volna, ha Juditnak szőr-sákját, és hamvát emlegetnék [k]; Eſternek, harmad-napi böjtét [l]; az erős aszszony'állatnak, szorgalmatos és szünetlen-való munkáját [m], hogy nem ékes ruházatyokat. De ám úgy légyen: kövessék Juditot, és Eſtert az ékes ruhában: de egyszer, és a'végre a'mire ők azokba öltöztek; tudn' illik, az ő hazájoknak, és az ő nemzetőknek meg-maradásáért: kövessék az erős aszszony'állatot, hogy chak magok chinálmányával ékesitsék magokat; és gondollyák-meg mit ir arról Salomon [n]: *Az Urat-félő aſz-szony állat dicsértessék*; nem a' hiuságos szépség. Szépen inti azért *Tertullianus* az aszszonyokat a'valóságos ékeſségre, mondván [o]: Hajtsácsok-meg fejeteket férjeteknek, és elég ékesek léſztek: kezeteket gyapjúval fáratszátok, lábatokat házatokban meg-szegezzétek; és inkább tetszenek, hogy-sem ha arányban volnának foglalva. Ruházzátok magatokat a'jámborságnak selymével, a'szentségnek biborjával, a'szemérmetesſégnek iskárlátjával: Ha így kenődztök, az Isten léſzen szeretőtök. Melly intésnek hanem éngednek, félek rajta, hogy, a'mint Haiásnál olvasſuk [p]: *A'gyönyörüségtes illatért, bűdöſség léſzen; és a'parta övért, a'kötelesske; és a' fodorított hajért, kopaſság; és a'mellyen-való gyölcsért, szőr-sák.* Vedd eszedbe, hogy Szőr-sákról emlekezik: melly a'penitentzia-tartóknak öltözetök volt. Mint-ha azt mondana: A'kik itten a'penitentzia-tartáſt, és a'hoz-illendő szőr-sákot meg-vetik, azt azután el nem kerülhetik: de akkor haſznos nem léſzen, a'mint most volna, ha azzal élvén, az Istent meg-engeſztelnék, melyről majd többet szóllok.

C

c Isa. 3. 24.

III. RESZE.

k 1 Par. 21. 15.

l 2 Sam. 12. 13. m Prov. 31. 13. n 2 Reg. 21. 23.

D

Dávid, a'nép meg-számlálásának bűnéért akarván könyörögni, és a'dög-halálnak büntetését el-távoztatni, azt mongya a'Sz. Irás [k]; hogy mind ő, 's mind a'vének, Szőr-sákokba-öltözve, arczal a'földre estenek. Noha Király volt Dávid, nem-irtózott a szőr-sáktól, sem azt nem szégyenlette. Sőt azt irta: *En, midőn engem buktatnának, szőr-sákba öltözöm vala.* és [m]; *Öltöztettem sákba testemet*: az-az sákba öltöztem. De Akáb-is, hallván hogy az Isten meg-haragutt reája, és büntetésével fenyegeti [n]: *Megszaggatta ruháit, és szőr-sákkal födte-be testét, és böjtöt, és sákban halt, és le-hajtotta fővel járt.* Erſon az Ur beszéde Tesbites Illyéshez, mondván: *Nem láttad-e, hogy Akáb meg-alázta magát előttem? Mivel azért meg-alázta magát előttem, nem hozom-el a'gonoszt az ő napjaiban.* A' Niniveiek-is [o], sákokba öltöztek a'nagyoktól fogva mind a kicsinyig: sőt a'Királyt-is, le-vetvén ruházattyát, sákba öltöztet, és hamuba ült. *Es látá Isten az ő cselekedetiket; hogy megtértek az ő gonosz útaikról: és meg-engedé az Isten a'gonoszt, melyet szóllott vala hogy cselekedni véle, és meg nem cselekedé.* Az Izraël fiai-is, midőn a Holofernes-miatt veszedelemben volnának [p], még azok-is a'kik az Isrnak éppen-való áldozatokat tészik vala, szőr-sákokba öltözvén áldoznának az Urnak, és hamu volt az ő fejében. Sőt-is jártak valóban, meg-ígyenesülvén az ő ellenségek, és el-veszvén Holofernes. Midőn pedig hasonló veszedelemben voltak a Zsidók Timóteus-miatt [q]: *Makabéusok, és a kik vele voltak, könyörgének az Urnak*

o Jonas 3. 5. 6.

p Judith 4. 10.

q 2. Mach. 10. 25.

fejek-

fejeket földel meg-hintvén, és agyékokat szőr-zsákokkal fel-övedzvén. Melynek fölötte nagy haszna vólt. Mert mikor kemény harcz volna, látnának az ellenségektől az égből két férfiak lovakon, arany zabolákkal élnek, a' Zsidókat vezettvén: bik-közül kezdvén. Melyből kitetszik, az ő fegyverek egyéb egyéb segedelmeken, szerelem-szó kéri meg-vitálmaszszák vala az ellenségre pedig nyilakat és meny-kövecket hagyigálnak vala; mely-miatt nehezséggel-is meg-bántattatván, és bódulatával-is el-telvén, el-hálnának vala. Meg-ettetének pedig háfz-ezeren 's öt-százan, és hat-százan lovajok.[s] Tizedem pedig nagy gyalázattyára, Gazzaraba az erős várba futa. Annak-fölötte, midőn Izraélben olly nagy éhség vólt, hogy Samariában egy fazamar fejet nyólcz-van ezüst siklusson adnak, és a kabát negyed részét galamb ganéj az ezüst siklusson[t]; és arra jutottak vólna, hogy az anyák tulajdon magzattyokat meg-ennék: *Joram Király a' kerítésen el-ment*: És látta az egész nép a' szőr-sákot, melly belől a' húsán vólt: és az Elisæus Próféta könyörgésére, az Isten úgy meg-fegyetette a' várait, hogy más nap a' semlye-ifztnek vékája egy siklusson vólt, és két véka árpa egy siklusson[v].

[s] 1 Par. c. 10.
[t] 4. Reg. 6. 25.
[v] 4. Reg. 7. 1.

Ezekből ki tetszik, hogy mind egyéb féle nyomorúságokban, 's mind fő-képpen Három rend-beliben, tudni illik, dög-halálban, hadban, és éhségben, igen bizonyos orvosság vólt a' Szőr-sák viselése. Melyhez hasonló vólt a' Sz. János köntöse. mert, nem csak nem öltőzött légy ruhába, hanem, a' mint az Evangelisták mongyák[x], Ólt özece teve-szőrből vólt, és bőr öve az ágyéki-kőrül. Sohúlt az egész Sz. Irásban, illyen haszna és gyümölcsét nem olvasfuk a' czifra ruhának. De mit mongyak? Nem csak az Isten tekint a' Szőr-sákra, hanem az emberek szívét-is meg-engedzteli. Mert azt olvasfuk[y]; hogy, midőn Benadad meg-fáramodott vólna az Izraéli királya-előtt, és rejtek-helyt kerestenek, mondának néki a' szolgai; *Ime hallottuk, hogy az Izraél háza Királyi kegyelmesek legyünk, azért zsákokat ágyékunkra, és köteleket fejünkre, és menjünk-ki az Izraél Királyához, talám meg-tartja lelkünket.* És úgy lőtt. És noha Akab nem jól kegyelmezett-meg néki[z]: mindazáltal a' hiftória meg-mutattya a' Szőr-saknak nagy erejét, a' kegyelemnek meg-nyerésére.

[x] Matt. 3. 4. Marc. 1. 6.
[y] 3. Reg. 20. 31.
[z] Cap. 42.

Nyilván a' Szent Irás, nem egyszer, sem kétszer parancsollya a Szőr-sák viselését[a]: *Én népemnek leánya, övedzd-fel zsákba, és hintsd hamvat rajad.* És[b]: *Övedzetek-fel magatokat szőr-zsákkal; sirjatok és ordítsatok: mert nem fordult-el vólunk az Úr haragjának hazaja.* És[c]: *Sirj, mint a szőr-zsákba öltözött szűz az ifjúságnak férjén.* És[d]: *Fekügyetek zsákokban, én Istenemnek szolgai.* Melyből ki tetszik, hogy a' Szőr-ság, a' penitentziatartó embereknek kivált-képpen való öltözetők vólt. És azért mongya Sz. *Jerónymus*[e], hogy A' sák, és a' böjt, a' penitentziának fegyveri. és maga-is élt véle, el-annyira, hogy azt irja maga-felől[f]; hogy ifzonyodnának a' szőr sáktol meg-rúcúlt tagok. Hát valaha pedig helye vólt, és kivántatott ez a' penitentzia-tartásnak kűlső jele, a Szőr-saknak viselése, bizony most vólna: midőn minden rendek által-hágják határokat a' czifraságban; és minnyájan úgy keresik a' testnek gyönyörködtetését, hogy alig találtatik ezer-közzűl egy, a' ki effele alázatos szívnek jelével, és gyümölcsével engesztelné az Istent.

a Isai. 22. 12.
b Ioel. 1. 8.
c Isai. 23. Ieremiæ 4. 8.
d Ierem. 49. 3.
e Epistola ad Eustochium, de Custodia Virginitatis.
f Hieron. Epistola Sophroniæ. Ibid. 3. Matt. 3. Luc. 1. 15.

Kérdené valaki: Mi okért öltőzött Sz. János teve szőr öltőzetbe, vagy szőr-sákba? Felelet: *Exemplum dimisérunt*[g], Sz. *Ansélmus*[h], és egyebek-is irják; és az okosság-is azt-mutattya: mert leg-inkább illett a' penitentziának öltözete a' hoz a' ki a' penitentziát olly szorgalmasson hirdette. Továbbá; Szent János, a Szent Lélektől tanittatván, kivel még az anyja méhéből fogva tellyes vólt[i], azt ítélte, hogy mind ez, 's mind egyéb testi fanyargatások, mellyekben ő gyakorlotta magát, az Istени tiszteletihez illendők és alkalmatosok, kedvesek az Isten-előtt, hasznosok az üdvösségnek meg-nyerésére. és a' penitentzia-tartó emberek példájára szükségesek. Mert, ha-különben ítélt vólna, mert ő bolondságot cselekedett vólna, ollyan szokatlan életet-választvan, és magát minden testi gyönyörűségtől meg-fosztván. mert okos ember-, ollyan fanyar és álhatatot nem választhat semmi végre, és semmi fejébe. Jánost pedig Urunk Prófétánál nagyobnak, és Ür Angyalának mondotta: ki azért küldetett, hogy az igaz bölcseséget, és az üdvösséges tudomant meg-mutatná az embereknek[k]. Bizony illyen fanyar élettel az embereknél kedvet nem talált, sem dicséretet, hanem tömlöczöt, és halált. Tahát az Istennek kedveskedett vele; és meg sem chalatkozott: mivelhogy nem *Homérus* dicsérte, a' mint *Achilles*, hanem ő-maga az Istennek Fia, és leg-nagyobnak mondotta az aszszony állatoktól születtetek-közzött[l].

g Luc. 7. 26.
h Matt. 11. 11.

Abban sem chalatott-meg, hogy példára cselekedte a' mit cselekedett. Mert, hogy egyéb testi fanyargatásáról most ne szóllyak, az öltőzet-béli keménységnek sok követői találtatnak az Anyaszentegyházban: egy-mint, a' mezitelen lábú, a' vagy fatalpú Barátok; a' *Carthusianusok*, kik mindenkor szőr-inget viselnek; a' *Capucinusok*,

A

meg-nélkül szűr-kötősben járnak: és sok világi emberek is, gyakran fanyargatyák testőket, szőr-ingekkel, vagy övekkel, kik valami részében követik Sz. Jánost: és a'kiknek niuchen-is arra-való erejek hogy követhessék, javallyák és dicsérik. Az Újítók pedig, nem chak nem akarják magok követni; úgy hogy, merem mondani, hogy soha se *Lutheristák*, se *Calvinisták* szőr-inget, vagy sákot, jó akaratyából, testünek fanyargatásáért, nem viselt. De a'kik, hogy-már követik-is Sz. Jánost, kárhoztattyák, ördögi találmánnak tártyák, 's pokolra ítélik-is, hogy ne lattassanak Sz. Jánoddal ellenkezni, ízonyú nagy szemelenséggel minden dolgaitel-változtattyák, és orczátalanúl azt vitattyás; hogy Sz. János, tellyes életében a közönséges emberek szokásától nem hatta, sem-öltözetiben, sem egyéb dolgában.. Mert, hogy a'többiről itten ne szóllyak, az Öltözetiről azt irják a' *Magdeburgi Centuriátorok* [k], hogy szokás-szerént-való házassal élt, a'mineművel szoktak élni a'hegyes helyeken-lakó emberek. David *Chytraus* pedig [l], a'teve-szőr kóntőlt, chömőllet kóntősre változtatta. Chodálom, hogy azon mesterséggel skarlát, vagy kamoka-kóntőlt nem formált belőle: mert az is szintén olly igaz lőtt volna, mint a chömőllet. *Rucerus* pedig [m]. Szőrből szőtt pozzó-kóntősnek mongya, a'minéműt a'pusztában-lakó emberek viselnek; hogy ne alittsuk, úgy-mondi, hogy, a mi Barátink modgyára, valami szokatlan kóntőst válasz: ott volna magának: a mineműt valaha *Rucerus*-is viselt a' Sz. Domokos szerzetiben, de ki-vonta a'nyakából a'kápát. De ha így mennek-el az Újító atya-fiak a' Sz. Irásnak magyarázásában: félő bizony, hogy azt végtére Török *Alkoran*ná, vagy Zsidó *Talmud*dá ne változtassák. Mi, a'regi Sz. Atyáknak nyomdokit követvén, hidgyük el, hogy Urunk, mikor efélekkel dicsérte Jánost, azt akarta jelenteni, hogy a'közönséges szokást nem követte, hanem szokatlan dolgokat chelekedett: mellyeket, ha követni akarjuk, vagyon módunk benne, vagyon okunk reá, és az Istentől jutalmát-is várhattyuk. És ha a'Szőr-sákban nem akarunk részelek lenni, ottan chak a'lágy és czifra ruhától vegyünk búcsút, hogy a'más világon, a'mennyei sereggel, fehér és tiszta bíborba öltözhessünk [n]. Mellyet engedgyen mindnyájunknak a'Fölséges Isten, az ő áldott Szent Fiának vére-hullásáért. Amen..

k Cl. 2. c. 30. Sec. 5. Iconom.

l In Mat. c. 3.

m In Mat. c. 3.

B

n Apoc. 19. 14.

HARMADIK PREDIKATZIO.

a Phil. 2. 21.

C

b Tit. 1. 11. c Lic. de Conc. Trid. Sess. 22. cap. 8. d 1 Cor. 10. 1.

PAnaszolkodik Sz. Pál [a], hogy, *Minnyájan a'magokét keresik, nem a'mik a' Jesus Krisztusé*; kik, *tudni illik, egész hazakat fel-fordítnak, tanítvan a'miket nem kellene, az ínnek nyeresség kedvéért* [b]. Kik bizonyára sokan találtatnak. A'Sz. Irás pedig, a'mint Sz. Agoston mongya [c], gyakorta, mikor Sokakról szóll, Minnyájokat nevezi. Mert, hogy nem egy-által allyában mind ollyanok voltak, ő-maga jelenti Sz. Pál, mondván [d]: *Mindenekben kedvetskedem, nem keresvén a'mi nékem hasznos, hanem a'mi sokaknak, hogy üdvözöltessenek.* Hasonlók voltak kétség-nélkül a'több Apostolok-is: de azok, a'többihez-képest, olly kevesen voltak, mint-ha nem-is lőttek volna. E'kevesek-közzül volt bizonyára Sz. János-is: ki a'fogságban-is, noha tudta hogy fejében-ját a dolog, nem volt magáról szorgalmatos, hanem a'Krisztusnak dicsőségéről, és a'tanítványinak üdvösségéről; kiket azért küldött a'Krisztushoz, hogy meg-ismérvén az Igasságnak fő Mesterét, hozzája adnák magokat. A'jó gond-viselő atya, halálához közelgetvén, nem olly szorgalmatos a'maga dolgáról, mint a'gyermekiéről, hogy azoknak jó Tutort rendellyen: úgy chelekedett János-is, és ő utánna Sz. Pál-is; ki fogságában szorgalmatos gondot viselt a'Krisztus Anyaszentegyházára: és a'Római tömlőczből, úta Filippiekhez [e], az Efésusiakhoz [f], és Filemonhoz [g]: az Efésusi fogságból pedig, a'Kolosseiekhez [h]. Az-okáért, valóban *Égő és fénlő fáklyának vólt* Sz. János [i], kinek világosságát, a'tömlőcznek setétsége sem homályosította-meg. Kiről én-is szóllok ezen Predikátziómban..

e Phil. 2. 22. 23.

D

f Eph. 6. 20. g Phil. 1. 2 Col. 4. 3. h Col. 4. 18. i John. 5. 35.

I. Meg-mondom az Okát, Miért vetették Sz. Jánost a' tömlőczbe.

II. Szóllok a' Chodatételéről, mellyeket beában ollvanak az Újítók.

III. Meg-mutatom, kik botránkozznak meg a Krisztusban..

ELSŐ RESZE.

AJó Orvosok, a'mennyire lehet, a'betegek természetihez, és erkölchéhez szabják magokat: néha pedig ugyan betegeknek is tettetik magokat, hogy használhassanak;

nak, a'mint amaz jó Lelki-orvos, ki azt mondotta [k]: *Ki nyavalyog, és én nem nyavalyogok?* És: *Azért örömemegett érzettem volt, hogy az erőtlenekkel meg-nyögtem. Mindenekjnek mindenné lettem, hogy mindeneket nyerjek.* Az anyák-is, az ő gyermekekkel gyermekeskednek, mind szóllásokban, s mind cselekedetőkben, hogy könnyebben tanítsanák szóllani. Azokáért, a'mint Sz. *Jeronymus* irja [m], magának kérdezkedvén Sz. János, a' tanítványoknak akart tanúlni. Olly igen szerették Jánost az ő tanítványi, hogy, mikor azt mondotta hogy nem ő a Krisztus, alig hittek néki, alítván, hogy azt chak alázatosságból mondaná, és azért annál nagyobnak vélték. Halván azért Sz. János, Urunknak Choda-tételit, és értvén azoknak elégséges voltát arra, hogy a' Krisztust tartanák *Messiás*nak: hozzája küldötte tanítványit, hogy, ha az ő bizonyságának nem hinnének-is, hinnének a' Krisztus Choda-tételinek. Mert ő-maga nem kételkedhetett a' Krisztus-felől, holott látta a' Sz. Lelket reá-szállani, és hallotta az Atya Istennek szavát [n]: *Ez az én szeretett fiam, kiben nékem kedvem telt.* Ő-maga, az *Isten Bárányának* mondotta [o], *ki el-veszi a' világ bínét.* Sőt, természet-felett, meg annya-méhében lévén, meg-ismérte, és örvendezett jelen-létén, mikor a' Krisztus-is az annya-méhében volt [p].

Mint-hogy János a' fogságból küldötte kövérit a' Krisztushoz, Kérdhetné valaki: Mi-okáért vetetett fogságba János Heródesből? Könnyű a' felelet: Az Igaz-mondásért. Régi példa-beszéd pedig; hogy, A ki fejét bé akarja tőretni, mongyon igazat, és meg-találja. Melyről azt irja *Aristoteles* [q]; hogy egy Bálványt tartottak regenten a' Pogányok, ki meg-jelentette a' lopott-marhát. Egy okos és méreg lopó, bé-menvén a' templomba, igen meg-dögönyözte az Bálvány oldalát; meg-fenyegette, hogy gonoszból bánik véle, ha valamit szóll reá: és úgy a' chachogó Bálvány meg-némúlt. és chak azt mondotta a' kérdezkedő Pogányoknak: hogy, igen gonoszra vannak az emberek, és a' ki igazat mond, bé-törik a' feje. Bizony ebben igazat mondott a' Hazugságnak attya. Mert Mikeás-is azért vetteték arczúl, hogy az igazat meg-mondotta Akháb-nak [r]. Illyést, halálra akarta küldözte Jezabel az igaz-mondásáért [s], és hogy a' hamis Prófétákat meg-ölette. Azon igaz mondásért, Zakariás a' Jojada fiát meg-ölték [t]; Jeremiás, a' verembe vetették [u]; Illyán, meg-követzték [x]; az Ilien Fiát, meg-feszítették; Jánosnak, fejét vőtték. *Plutarchus* irja, hogy Sotades Kretai Poéta, midőn az igazat meg-mondotta *Ptolomeus* Filadelfusnak, ki Arsinoet tulajdon húgát vőtte vólt feleségül, fogságba tétetett, és abban a' nyomorúságban meg-holt. *Herodotus* pedig [y], azt irja *Cambyses*ről a' Perſiai Királyról; hogy midőn egy fő szolgája *Prexaspes*, igazat mondott vólna néki; tudn' illik, hogy részeges neve vólna a' *Prexaspes* fiának szívet, részeg-korában által-lőtte, mondván: Menny-el *Prexaspes*, és mond-meg a' Persáknak, hogy a' Király részegségében-is el tud járni dolgában.

Mi légyen ennek oka, holott az Igasságot az egész föld segérségül hija, és az ég is áldgya [z], igen szépen meg-mongya Salomon [a]: *Ezzed a' halálromlásra, a' kik emberkedni ésnek a' bánatos szívnek.* Mert, a'mint Sz. Gergely magyarázza, ha az ecetet a' fazékrom-közibe töltik, leg-ottan fel-forr: azon-képpen az el-fordúlt elme meg-dorgáltatván, gonoszbá válik: és a'mitől meg kellett vólna gyógyúlni a' gonoszságból, abból a' morgolódás vétkére gerjed. Különben cselekeztenek az Igazak, és azt mongyák [b]: *Az igaz meg-feddi engem irgalmasságában, ez meg-dorgál engem: a' bűnös olaja pedig, ne ízesítse az én fejemet:* az-az, inkább szeretem az Igaznak dorgálását, hogy-sem a' hamisnak hizelkedését. Azért mondotta Salomon [c]: *Jobbak a' szeretőnek sebei, hogy-sem a' gyűlölőnek álnok chókjai.* Melyről szépen ir Arany-szájú Sz. János: Az ellenségemet, ha szintén dicsér-is, nem javallom; barátomat, ha meg-dorgál-is, szeretem. Amaz, ha meg-chókol-is, szeretlen-ez, ha meg-sebesít-is, szerelmes. Amannak chókja, veszélyes gyanúsággal: ennek sebe, méltó orvosság. Meg-chókolta Judás Urunkat, és el-árúlta: Sz. Pál, meg-sebesítette a' Korinthusi paráznát, és meg-tartotta. Mi módon sebesítette-meg? *ecclesiastes*, úgy-mond, *a' Sátánnak a' tett vesszőcskével: hogy a' lélek üdvözüljön a' mi Urunk Jesus Krisztusnak napján* [d]. A chalárd ördög, chókot ada Adámnak, és meg sebesíté: a' Minden-ható pedig, ki-vont kárgyát mutatván, meg-gyógyítá. Amaz azt mondá [e]: *Lészetek mint az Istenek*, és chókot ada: ez pedig [f]; *Pokolra szállj, és parkba térjél*, és kardot ránta. Amaz, halhatatlanságot ígért, az Isten pedig halálal fenyegetett: de amaz, paradichomból ki-vetett, ez pedig az égbe fel-vitt. Latod-e, mi módon jobbak a' szerető baratod sebei, hogy-sem a' chúfolónak álnok chókjai. De erről másutt többet.

II. RESZ.

MOst láſſuk, mint felel Urunk a' Sz. János követinek, kik azt kérdették tőle [g]: *Te vagy-e a' kel-jövendő, vagy a' más várjunk?* Felelvén Jézus, monda nékik: El-menvén, jelentsétek-

[k] 2. Cor. 11. 29.
[l] 1. Cor. 9. 22.
[m] Epistola ad Algasiam, qu. 1.
[n] Matt. 3. 17. 17.
[o] Joan. 1. 29.
[p] Luc. 1. 44.
[q] Cap. 1. Dæmonica 2. Advers.
[r] 3. Reg. 22. 24.
[s] 3. Reg. 19. 2. 21. Reg. 24. 22.
[t] Jer. 18. 6.
[u] Act. 7. 57.
[x] Lib. 3.
[y] 1. Esd. 4. 36.
[z] Prov. 21. 22. Accenum in vino, qui caussat carmina certis relatum.
[a] Ps. 140. 5.
[b] Eccl. 27. 9.
[c] 1. Cor. 3. 5.
[d] Gen. 3. 5.
[e] Luc. 23.
[f] Matt. 11. 3.
[g] Matt. 11. 3.

jelentsétek-meg Jánosnak, a'miket hallottatok és láttatok. A vakok látnak, a sántak járnak, etc. Mint-ha azt mondotta volna: Mint-hogy olly nagy dolgot kérdetek, nagy hatalmas bizonyitást kivántok: ihol a'Chodák, mellyek bizonyos jelei az Isten hatalmasságának. Ezt hogy jobban eszünkbe vehessük, azt kell meg-tudnunk; hogy a'Choda-tétel (a'Deákoknál *Miraculum, prodigium, signum, portentum*) szokatlan, és természet-fölött-való dolog. Az-okáért, noha az emberi léleknek teremtése, meg-haladgya a'természet erejét, és chak Isten csinak alkotója: mindazáltal, mint-hogy naponként szokott lenni, nem mondatik Choda-tételnek: a'kinek pedig hat uja vagyon a'kezein, noha szokatlan dolog; mindazáltal, mint-hogy a'természet határában vagyon, az sem mondatik Chodának.

A'Chodák közül pedig, a'mint Sz. Tamás mongya [a], Némelly természet-fölött vagyon, melyre a'természet ereje nem érkezik, minémü az Igének meg-testesülése, a' halottaknak fel-támasztása: Némelly, természet-ellen: mert a'természet tellyességgel ellenkezőe szokott cheleketni: mint midőn a'három ifiat meg nem égette a'tüz [b]; a' Jordán-vize alá nem folyt [c]; a'Szüz mehében fogadott, és hatlott [d]. Némelly, a'természet-kivül: mert noha a'természet-is el-érkezik reá, mindazáltal nem olly módon: mint midőn Ifiának egy szem-pillantásban a'vizet borrá altoztatta [e]; a'hideg-léléstől az embert meg-gyógyitotta [f]; mellyeket sok időbe a'természet-szerént-való eszközök-is meg-mivelhetik; a'mint hogy a szőlő-tőnek vize, a'Napnak melegsége-által, borrá változik; és az orvosságok a'hideg-léléstől el-kergetik, de idő-jártára. Ezillyen dolgokat az Irás, az egy Isten erejének tulajdonittya [g]. Azért, a'mint Sz. Agoston irja [h]; a' Pogányoknak hamis istenei, külömben el nem hitethették az embereket, hanem el-állhatván öket-hogy természet fölött-való dolgokat chelekedjenek. A'Szentek azért, a' kik Chodákat chelekedtenek, nem magok erejével, vagy természet-szerént-való hatalommal chelekedtek azokat, hanem Istени erővel és hatalommal. Azért mondotta Urunk az Apostoloknak [i]: *Imé hatalmat adtam nektek, a'kigyók és a'skorpiók megtaposására, és az ellenségnek minden erején: és semmit nem árthatnak.* Innét, mikor Sz. Péter meg-gyógyitotta volna a'sánta embert, és látná hogy sokan mennek chodájára, azt mondotta [k]: *Izráelita férfiak, mit chodálkoztok ezen? a'vagy miénkünk mit néztek, mintha a' mi erőnkel és hatalmunkal chelekedtük volna hogy ez járjon? Ábrahámnak Istene*, etc. *meg-dicsőitette az ő Fiát Jésust*, etc. *és az ő nevének hite által, ezt, a'kit ti láttatok, és ismértetek, meg-erősitette az ő nevét; és a'hit, melly ő általa vagyon, adta ezt a'tellyes egésséget minnyájotoknak Láttára.* Holott látod, hogy semmit a'Choda-tételben magának nem tulajdonit, hanem mindent a'Krisus nevének, és hitinek.

Továbbá; azt kell eszünkbe vennünk; hogy az Isten-a'Krisus-és az Apostolok-, vagy egyéb Szentek-között, nagy külömbség vagyon a'Chodáknak alkotásában. Az Isten, chak hatalmával, és parancholattyával chelekszik, könyörgés-nélkül. A'Krisus, mint-hogy Isten, és Ember; néha mint Ember, könyörgött: de gyakrabban könyörgés-nélkül, chak hatalmával vitte véghez. Az Ó testamentomi Próféták, gyakrabban könyörgöttek; a'mint ki-tetszik *Mózes*ből [l], Illyésből [m], kinek imádságáról Sz. Jakab-is emlékezik [n]: Elisensből [o]. De néha ők-is parancholatral éltek; úgy-mint Illyés [p], és *Mózes*-is: nem olvassuk hogy könyörgött volna, midőn kezét ki-nyujtotta a'tengerre [q], és meg-ütötte a'kő-szikiát hogy vizet adna [r]. Az Apostolok-is, és az Új testamentomi több Szentek, hol egy-képpen, hol más-képpen chelekedtenek.

Ezügy lévén, megtanúlhattyuk a'Krisusnak Choda-tételiből, az ő igaz Istenségét. Mert, hogy Chodákat tett, ellenségink-is meg-vallyák: A'Zsidók-közzül, *Josephus* [s]; a'Törökök-közzül, ő-maga *Mahomet* az Alkoránban [t]; a'Pogányok közzül, *Pilatus*, a'mint *Tibérius* Chászárhoz irt levelébe olvassuk Egesippusnál [u], és a *Sibylla Isában*, *Lactantiusnál* [x]. Hogy pedig azok, az ő Istenségének bizonyos jelei légyenek, Elsőben; abból értheti-meg; hogy arról Isaias Próféta nyilván jövendölt, mondván [y]: *Az Isten ő-maga jő el, és meg-szabadit titeket. Akkor meg-nyilnak a'vakok szemei, és a'siketek fülei nyitva lésznek. Akkor ugrál a'sánta mint a'szarvas, és nyitva lészen a'némák nyelve.* Hallod-e, hogy ő-maga az Isten jő el, kit *Jehovának* nevez; kinek tulajdonitva a szabadulást, és az üdvösséget. Es, hogy senki ne kételkedgyék arról ki légyen, azokat a'Chodákat adgya jelül, mellyekről a'mái Evangelium emlékezik [z]. És máshutt, ugyan ezen Evangeliúla meg-magyarázza a'Próféta, mondván [aa]: *Sok sereglek menének hozzája, némák, vakok, sántak, bénák, és sok egyebek lévén nálok: és vetén őtöket az Jézus lábaihoz, és meg-gyógyitá őket: úgy hogy a'sereglek chodálkoznának, látván a'némákat szólani, a' sántakat járni, a'vakokat látni: és dicsőitek az Izráel Istenét.*

Másodszor: A'Krisus olly Chodákat chelekedett, minemüeket senki, sem az

előtte

előtt, sem az-után nem chelekedett; a'minț Sz. Agoston irja [a]: tudn' illik, hogy Szűzből fogantatott, és született; hogy maga erejével fel-támadott, és mennyekbe-ment. Továbbá, soha senki annyit, és olly sok-félét nem chelekedett. Azért-mondotta az egész Zsidó tanács [b]: *Ez ember sok jeleket tészen.* És a' nép [k]: *A' Krisztus midőn el-jö, vallyon több jeleket tészen-e, hogy-sem a'miket ez tészen?* Láttyuk az Evangeliomban, hogy minden-féle betegeket gyógyitott, őrdőgőket üzött, halóttakat-támasztott, földön, vizen, fákon, és szeleken meg-mutatta hatalmasságát: a' bű-bájosok pedig, bizonyos, és kevés rend-béli dolgokkal amitották-el az embereket. Annak-fölötte, tudós és tudatlan, jó és gonosz-akaró, sok és kevés emberek-láttára chelekedett a' Krisztus Chodákat: de a' tündér chodák, kevés-és tudatlan emberek-előtt lévélnek, és a'kik barátságért akár-mit-is hamar el-hisznek. Azon-képpen, minden időben, éjjel és nappal, innep és köz-nap; és minden helyen, mezőn és városban, és Jerusálemben-is, és annak Templomában chelekedett Chodákat a' Krisztus: de a' bű-bájosok, gyakrabban, bizonyos időt és helyt választnak bolondoskodásoknak, mellyeken-kivül semmit nem mivelhetnek. Ismég, Urunk, hol chak szavával és parancholattyával, hol könyörgésével, hol illetésével chelekedte a' Chodákat; néha-természet-szerént, inkább ártalmas hogy-sem hasznos eszközzel; mint mikor sárt kent a' vakon-született ember szemeire [l], melytől inkább meg kellett volna vakulni: de a' bű-bájosok, nem parancholnak, hanem ollyat berbitélnek, a'mit magok sem értenek; és nem az Istennek, hanem az őrdőgnek könyörögnek. Végezetre, a' Krisztus a' Chodákat nem chelekedre fizetésért, és a' Tanitványoknak-is meg-hadta, hogy ingyen adgyák a'mit ingyen vőttek [m]: sem dicséretért; és gyakran meg-tiltotta hogy ne-is jelentenék [n]: sem barátságért, és emberi tekintetért; és azért, sem Heródes [o], sem az attya-fiai [p], sem a' hitetlen Farisëusok kivánságára nem akart Chodát-tenni [q]: hanem chak könyörületességből, a' Hitnek plantálásáért-: De a' bű-bájosok, minden tündérséget külömbőző okból chelekesznek, és az embereknek veszedelmére.

De azt-is mondom; hogy, ha a' Krisztus egyebet nem chelekedett volna-is az egész világnak meg-térítésénél, elégendő Choda volna az ő Istenségének meg-bizonyitására. mert azt, senki egyéb az egy Istennél nem chelekedhette. Erről emlekezik Urunk a' mái Evangéliomban; a' több Chodák-közzé számlálván, hogy a' szegényeknek az Evangélium predikáltatik. Mert valóban nagy dolog volt, hogy az Apostolok, rövid életöknek idejében, annyi Népeknek predikállották az Evangeliomot: és el-hitették vélek, hogy attyoktól reájok-szállott régi szokásokat el-hagyván, Bálványokat-és Templomjokat el-rontván, áldozattyokat meg-útálván, az Evangeliomi tudománt bé-vették: noha látták, hogy annak hatalmas ellenzői voltanak, kik bölcheséggel és erővel, nyelvel és kézzel, orozlányúl és rókául ellene-álliottak: és elzökbe-vőtték, hogy a' könyü gyönyörűséges életről, nehéz és kemény életre kell kelniek, gazdagságról szegénységre, tobzódásról böjtölésre, dichőségről gyalázatra; egy szóval, a' tágas és széles útról, a' szoros és keskeny útra. Ezt pedig, nem hatalmas, bölch, nemes, és tekintetes emberek által chelekedte a' Krisztus, hanem gyarló, tudatlan, nemtelen, és parasztt halászok-által: kiket mindenőtt üldöztenek, fogdostanak, őlnek; úgy hogy, a'mint okosan mondotta Sz. Agoston [r]: Az Apostolok a' Krisztus nevével, és erejével, vagy igaz Chodákat chelekedtek, Vallásoknak meg-bizonyitására; és úgy mélto volt hinni nékik: a' vagy nem chelekedtek; és az leg-nagyobb Choda, hogy olly nehéz, és mind érzékenséggel, 's mind emberi értelemmel-ellenkező dolgokat, Choda-tétel nélkül el-hitettenek a' világnak Bölcheivel és Fejedelmivel, mellyeket Chodák-által is nagy dolog lőtt volna el-hitetni.

Kérdené valaki: Mi az oka, hogy a' Krisztus és az Apostolok idejében, gyakor és nagy Chodák lőttek, most pedig nem léíznek? holott az Izraël fiai, nem chak Egyiptusból hozattatak-ki Chodák-által, hanem az-után is nagy chodák történtek közöttök: és most is sok Hitetlenek vannak, a' kikért mongya Sz. Pál [s], hogy adattak a' nyelvek: és Urunk is azt mondotta [t]; hogy *Azokat a'kik hisznek, jelek követik*: sőt [u] hogy, *A' ki-benne hisz-en, nagyobbakat is chelekszik az-oknál, mellyeket ő chelekedett.* mellyekből mint-ha az következnék, hogy most, a' vagy ninchenek Hivek, a' vagy a' Krisztus igéreti bé nem tellyesednek. Erre-,

ELŐSZÖR; Azt felelem Arany-szájú Sz. Jánossal [x]; hogy akkor, hasznosok voltak a' Jelek; most nem volnának, tudn' illik, a' Híveknek, a' végre hogy hidgyenek: *mert a' nyelvek, nem a' Hivekért vannak, hanem a' Hitetlenekért* [y]. A' Moyses törvényének ki-adása elein, az Isten nagy Chodákat tőtt, mellyek annak bé-vétele-után meg-szűntek; meg-

A
[a] 18. Ho. c. 46. & 19. 2. ad Vitalem. [b] Ioan 11. 47. [k] Ioan. 7. 31.

B
[l] Ioan. 9. 6.

[m] Matt. 10. 8. [n] Matt. 8. 4. [o] Luc. 23. 8. [p] Marc. 6. 5. [q] Mat. 12. 38.

C
[r] 22. Civ. c. 8.

D
[s] 1. Cor. 14. 22. [t] Marc. 16. 17. [u] Ioan. 14. 12.

[x] Hom. 36. in 1. ad Cor. tom. 4. [y] 1. Cor. 14. 22.

A

maradván mindazáltal azoknak emlekezete az emberek elméjében, hogy a' bűntől meg-tartóztatnák magokat. és a' Sz. Irás a'végre emlekezik azokról gyakorta, hogy chak emlekezetek-is elégséges Új Chodák-nélkül. Azon-képpen az Új Törvény, eleinten sok nagy Chodákkal tündöklött, 's az-után meg-szűnt: és nékünk a' Hitben-való meg-maradásunkra, szintén elégséges a' Krisztus, és Apostolok Choda-tételinek emlekezete, mellyekről az Evangéliom emlekezik. E'világi dolgokban-is, a'mint Sz. Agoston okoskodik [z], mellyeknek sokáig kell tartani, nagy Czeremóniák lésznek mikor el-kezdetnek: de mikor mindeneknél tudva vannak, meg-szűnnek a' Czeremóniák; mint mikor Királyt választnak és Koronáznak, házasodnak, *etc.* vagy mikor eskűvések, vendégeskedések, *etc.* lésznek: mellyeket nem szoktak meg-újtani, ha szintén valaki kételkedni kezdene-is a' Koronázatról, vagy házasságról, ha igazán lőtt-e vagy nem: és elégséges bizonság-tétel volna, ha arról a'nép vallást tenne, hogy tőrvény-szerént lőtt. Azon-képpen az Evangeliomi Chodák, az Isten igéjének pecséti, mellyekkel Urunk az ő mennyei tudományát meg-erősítette: mellyeket, mint-hogy eleitől-fogva a' Keresztyének bizonyosoknak tartották, és nékünk kézről kézre adták; nem szükség meg-újtani, ha szintén valakik azoknak valóságos igasságáról kételkednek-is. De vedd eszedbe, hogy ezzel nem óltalmazhattyák magokat az Újító atya-fiak: mert új tudomántholtak; és azért méltán kívánhatunk tőlök Új Chodákat, mellyeket ekkidig nem mutattak, 's nem-is mutatnak.

[z] 22. Qu. 1. 8.

B

Továbbá, mint-hogy a' Chodák az Anyaszentegyház épületiben, ollyanok mint a' fa-támaszok a'külső új épületekben: mellyek újolag szükségesek voltak, hogy az épület az Apostolok predikallása-által kűnnyebben végbe-menne; a'mint Sz. Márk jelenti [a], midőn azt mongya; hogy *Az Apostolok beszédét, az Úr meg-erősítette következendő jelekkel.* De az épület meg-állapodván 's meg-vastagodván, nem szükségesek, a'mint hogy afféle támaszok, a' külső épületeben-is, chak újontában szükségesek. És, a'mint Sz. Gergely mondgya [b], a' Chodák eleinten szükségesek voltak, hogy a' Hívek fel-nevekednének, a'mint a' fiatal plantákat, addig öntözzük míg meg-foganodnak és erősödnek a' földben: de ha gyökeret vernek, meg-szűnünk az öntözéstől.

[a] Mar. 16. 20.

[b] Hom. 29. in Evang.

Másodszor: Ha gyakorta lennének Chodák, a' Hitnek kevesebb érdeme volna. Innét vagyon, hogy Urunk meg-feddette a' Chodák-kívánóit [c]; és a' Királyi embernek dorgálva mondotta [d]: *Ha jeleket és chodákat nem láttok, nem hiszitek.* Azoknak pedig dicsérte, a' kik Chodák-nélkül hittek; és Boldogoknak mondotta, a' kik nem láttak, és hittek [e]. Továbbá, a' ki a' Sz. Irásnak nem hiszen, mellyet Isten sok chodákkal meg-bizonyított, és annak intésére meg nem tér, a' Chodáknak sem hinne; a'mint Abrahám mondotta a' dús Gazdagnak [f]. Ha Moyses és a' Profétákat nem halgattyák: ha valaki a' halottak-közzül fel-támad-is, nem hisznek. Sok Chodákat látott Fárao *Moyses*től [g]: de sem meg nem jobbúlt, sem az Izraël fiainak kergetéséről meg nem szűnt. A' Fariséusok, mennyi chodákat láttak Krisztustól: de nem, hogy azzal meg-térték volna, hanem inkább okot vőttek hogy halálra öldöznék; és azért mondották [h]: *Mit chelekeszünk, mert ez ember sok jeleket tészen?* És midőn a' Fő Pap azt adta volna tanáchúl, hogy *Hasznosb egy embernek meg-halni a' népért, hogysem az egesz nemzet elvesszen:* az naptól-fogva gondolák, hogy meg-ölnék őtet. A' mostani Tévelygők, kik nem hisznek az Evangeliom szavának; *Ez az én tetsem* [i]: a' szintelen chodáknak sem hisznek, mellyekkel azt az Isten meg-bizonyította. sőt, Istenfélő, tudós, Szent embereknél olvasnak azokat. Végezetre, mi-képpen hogy a' ki egyszer igazán, és tőrvény-szerént pécsit meg-nyert, nem keres újab újabb bizonyságokat, hogy dolgát kétségessé ne tegye: azon képpen, a' ki az előtti chodákat kétségellé nem akarja tenni, új Chodákat nem keres.

[c] Mat. 12. 39. [d] Ivan. 4. 48. [e] Ivan. 20. 29. [f] Luc. 16. 31. [g] Exo. 7. 8. 9. 10. 11. & 12. [h] Ivan. 11. 47. [i] Mar. 28. 27.

C

D

Mindazáltal most-is, az Isten, hogy a' Pogányokat az igaz Hitre térítsse, hatalmas Chodákat chelekezik közöttök: sőt a' Keresztyének-között-is, hogy hív szolgáinak szentségét meg mutassa; a'mint chak a'mi időnkben-is hatalmas nagy Chodák lőttek Sz. *Franciscus Xaverius*ról, mind éltében, 's mind holta-után, és egyebektől-is, kiket az Anyaszentegyház az Istennek boldogságos Szentei-közzé számlál. Jollehet a' gonosz-életű emberek-is chelekesznek néha chodákat: kiknek megvallya Urunk [k]; hogy *Soha nem ismérte őket*, tudni illik, javallásának ismérettel. és azért mongya nekik: *Távozzatok el tőlem a' kik hamisságot chelekesztek.* De, a' mint Sz. *Jeronymus* irja [l], néha a' Chodák, nem annak érdemétől származnak a' ki azokat chelekesi, hanem a' Krisztus nevének segétségűl hívásától: ki azoknak

[k] Mat. 7. 23. [l] Ivan. 7. Mat.

hasznára

haſznára rendeli a' Chodákat, a' kik látyák és hallyák, hogy az Iſtent tiſztellyék, a' kinek igenségéll való hívésra elly dolgok léſznek, még a' gonoſzok-által-is. Hollott az vedd rézedbe, hogy, mi-képpen nem lehet, hogy az Iſten, hamis Tudománnak meg-erősítésére chodát chelekedgyék: azon-képpen, valami iſtentelen emberi, ſzentségének bizonyitására ſem chelekedhetik chodát: De az meg-lehet, hogy az igaz Keresztyén tudománna, bizonyitására Chodát tégyen, noha annak hirdetője, iſtentelen gonoſz-életü ember. mert azzal nem a' gonoſz életet bizonyittya, hanem az igaz Tudomint, melly eggyétt járhat a' gonoſz élettel, Urünk mondáſa-ſzerént [m]: *a' Mind a' miket mondanak néktek, meg-tartſátok, és meg-chelekedgyétek: az ő chelekedetök-ſzerént pedig ne chelekedgyetek: mert mondyák, és nem chelekeſznek.*

Mondaná valaki: A' Farao bű-bájoſi, *Moyſes*-ellen támadván, Chodákat chelekedtek [n]. Urunk-is azt mondotta [o]; hogy, *Támadnak hamis Kriſtuſok, és hamis Próféták: és nagy jeleket és chodákat teſznek, úgy hogy tévelygésbe viteſſenek (ha lehet) még a' válaſztattakat-is.* Sz. Pál-is, ſzólván az Antikriſtuſról, azt mongya [p]; hogy *annak el-jövetele, a' Sátán chelekedetivel, minden erővel, és jelekkel, és hamis chodákkal léſzen.*

Erre én azt felelem; hogy, némelly Chodák hamiſſak, a'mint hallók Sz. Pálból: és ollyakat, a' gonoſzok-is chelekedhetnek. Illyenek voltak a' Farao bű-bájoſinak choda tételi, és léſznek az Antikriſtuſé: Mert, vagy chak ſzem-fény-veſztésből látatnak chodáknak; vagy, ha valóságos dolgok léſznek-is, de a' természetnek erejét meg nem haladgyák. noha az ördögnek gyorſasága úgy el-ámúttya az embereket, hogy Chodáknak vélik, és meg-chalattatnak. Az igaz Chodák lehetnek az Igaz-hitü gonoſz emberektől-is; a'mint Kaifáltol, a' ki prophetált [q]; Judáſtol, a' ki a' többi Apoſtolokkal hatalmat vött a' choda-tételre [r]; Saultol, a' ki a' többi Prophetáskal prophetált: sőt a' Hitetlenektől-is; a'mint Arany-ſzáju Sz. János [s], és Sz. *Jerónymus* [t] tanittyák. és nyilván ki-tetſzik Bálaámból, ki hitetlen léven, igazat jövendölt [u]. De ebből nem következik, hogy az igaz Tudománnak bizonyitását, valami részéből ne épitheſsük az igaz Choda-tételeken; tudván, hogy Urünk a' végre engedte azokra-való hatalmát az Apoſtoloknak, és azok-által térta a' világ az igaz Hitre. Mellyet a' ki nem hiſzen, nagyobb chodát mond, a'mint Sz. Agoſton okoskodik: mert ſokkal nagyobb, és hihetetlenb Choda, hogy az egéſz világot, ollyan kevés, tudatlan Apoſtolok, choda-tételek-nélkül el-hitették, hogy-ſem minden egyéb chodák, mellyeket felőlök olvaſunk: fő-képpen, mint hogy igen fűllyos, emberi okoſságot meg-haladó, és a' teſtelell-enkező dolgokat hirdettek. És mikor igaz Hit-nélkűl-való emberektől léſznek-is, a' híveknek erősödéſekre rendeltetnek; a'mint a' Bálaám jövendöléſe-is, nem az ő bálványozását, vagy hitetlenségét erősitette, hanem az Iſten népének Hitit, a'melly-ellen őtet Bálak Király fizetéſére fogadta vólt.

Továbbá: Noha az Iſten néha meg-engedi, hogy az Anyaſzentegyház-kivűl, egy-valaki Chodát chelekedgyék, a'mint a' Bálaám ſzamára: mindazáltal, mint hogy ſemmi gyülekőzetnek azt nem engedte hogy közönségeſſen azt mivelheſſe, hanem chak az egy Keresztyén Anyaſzentegyház gyülekőzetinek: következik, hogy az az igaz Anyaſzentegyház, a' melyben gyakor Chodák léſznek: és hogy, a' melly gyülekőzetben ſemmi Chodák nem léſznek, nem igaz Anyaſzentegyház; tudván, hogy Urünk az ő Anyaſzentegyházának hatalmat adott a' Choda-tételre. Az-okáért, holott a' Pártos atyaſſaknak ſemmi Gyülekőzetők azt nem mondhattya hogy Chodákat tőtt vólna, sőt igen orrollyák mikor mi azt kívánnyuk tőlök, és a' Keresztyének Choda-tételit káromlyák: eléggé meg-bizonyittyák, hogy nem a' Kriſtus Anyaſzentegyházához tartozók. Urünk mondáſa pedig azok ellen vagyon, a'kik más Kriſtuſt hirdetnek; kiknek nem kell hinni, ha ſzintén nagy Chodákat chelekednének-is. mert mert hamiſſak vólnának, mint az Antikriſtuſé. Az-okáért, az Újító atyaſſak a' Choda-tételekkel ſem nyerhetnének hitelt; mert más Kriſtuſt hirdetnek, más Anyaſzentegyházat hirdetvén, mivelhogy Kriſtus az Anyaſzentegyháznak feje; ez, a Kriſtuſnak tagja [x]: mennyivel inkább nem kell hinni heſzédőknek, choda tétel-nélkől.

Mondaná valaki: Értem, hogy Urünk Choda-tételivel Iſtenségét akarta bizonyitani: de az, mint illett a' Chodák-közibe, hogy *az Evangéliom predikálóinak a' ſzegényeknek?* Felelet. Igen-is illett: Mert a' Szent Léleknek tulájdona, hogy akármiképpen jó dologban, a' ſzegényekre hajtsa, vagy nagyobb tekintetünk légyen, hogy-ſem a' gazdagokra; és, a'mint a' több elő-ſzámlált Chodákat meg-jövendölte Iſaias [y]: azon-képpen ezt Dávid-is [z]; *Meg-ítéli a népnek ſzegénjit, és meg-ſzabadittya a' ſzegényeknek fiait: és meg-alázza a' patvarkodót. és* [a]; *Kedvez a ſzegénnek és a' ſzükölködőnek, és a' ſzegények lelkét meg-ſzabadittya.* Máſáinál pedig ő-maga az Úr imigyen ſzól [b]:

m Mat. 23. 3.
n Exod. 7. 12.
o Mat. 24. 24.
p 2. Theſſ. 2. 9.
q Joan. 11. 51.
r Mark. 3. 19. Luc. 22. 47.
s Matth. 27. 19. Mark.
t Hier. 7. Matth.
u Num. 24. 17.
x Eph. 1. 22. & 4. 15. Col. 1. 18. &c.
y Iſa. 35. 5. 6.
z Pſal. 72. 4.
a vers. 13.
b Iſa. 61. 1.

A

A szelídeknek hirdetni küldött engemet. a'mint maga meg magyarázta [c]. *El-küldött*, úgy-mond, *engem Evangeliomot hirdetni a' szegényeknek.* Máfutt pedig, azon Prófétára azt-irja [d]; hogy, *Legeltetnek* (a' Krisztustól) *a' szegényeknek első-szülöttei.* kik az Apostolok voltak: Kik-közül eggyik inigyen beszélt [e]: *Hallyátok szerelmes atyám-fiai, az Istennem a' szegényeket választotta-e a' világon, a' kik gazdagok a hitben, és örökösök az országnak, mellyet az Isten az ötet-szeretőknek igért?* A' szegényeknek hirdette Krisztus az Evangeliomot, és Jó-hirt mondott meny-országról, midőn a' Boldogok-között, elsőben emlekezett felölök, mondván [f]: *Boldogok a' lelki szegények, mert övék mennyeknek országa.* Ne véllyed azért, hogy bizonyosb jele légyen a' Krisztus tanitványának a' vakoknak meg-világosítása, vagy a' halottaknak fel-támasztása, a' szegényeknek tiszta szivből-valo prédikállásánál: és valaki olly jó kedvel nem szolgál lelki dologban a' szegénnek mint a' gazdagnak, nem ismméri azt a' Krisztus ö tanitványának.

c Luc. 4. 18.
d Isa. 14. 30.
e Jac. 2. 5.
f Matt. 5. 3.

II. RESZE.

B

ELő-számlálván Urunk a' Choda-tételeket, azzal fejezi bé beszédét a' következ-kel: *És boldog a' kit-én-bennem nem botránkozik.* Holott azt vedd észedbe, hogy Urunk Két rend-béli dolgokat chelekedett: Némellyek, igen méltóságosok, és természet-fölött-valók vóltak; úgy-mint, a' nyilván-valo Choda-tételek, a' vakoknak *etc.* meg gyógyítása. és még azokban is meg-botránkoztak az istentelen Fariséusok, azt mondván [g]; hogy *Beelzebubnak, az ördögök fejedelmének általa űzi-ki az ördögöket.* Némellyek, külső tekintetre alá-valók vóltak; úgy-mint, a' fáradás, a' szegényekkel-valo nyájaskodás, a' kin- és halál-szenvedés. ez, *a Zsidóknak botránkozás* volt, *a' Pogányoknak bolondság* [h]. Az-okáért, Urunk az mongya boldognak, a' ki se ezekben, se amazokban meg nem botránkozik: mint-hogy mind a' két rend-béliektől emlekezett vólt: és a' szegényeknek-valo predikálláft, a' világi Bölcsek alá-valo dolognak tartották, és a' nemes és serény-elméjü Tanitványokat keresték; a' mint *Plato* senkit *Academiá*-jába nem akart venni, a' ki a' *Geometriá*ban, és *Mathematica*ban túdós nem volt. Az Első rend-bélieknek, hogy meg ne botránkozzunk, elég ha meg-bóchülyük, és az Isten erejének tulajdonittyuk, és nem szükség hogy kövessük. A' Más rend-bélieknek pedig, kivántatik a' követés; a' mint igen szépen okoskodik Sz. Agoston [i], Urunknak ama' mondásából [k], Tanúllyatok tőlem, mert *szelíd vagyok, és alázatos-szívü*: Tanúllyatok, úgy-mond Sz. Agoston, tőlem, nem világot alkotni, semláthato és láthatatlan dolgokat teremteni, sem e' világon chodákat tenni, és halottakat támasztani: hanem hogy, szelíd vagyok, és alázatos-szívü. melynek eggyik fő jele, a' szegényekkel-valo nyájaskodás.

g Luc. 11. 15.
h 1. Cor. 1. 23.
i Aug. Tr. de Verbis Dni. 26.
k Mat. 11. 29.

C

Nem itélem ugyan, hogy senki magá-felől azt mondaná hogy meg-botránkozik a' Krisztusban: de bizonyos, hogy sokan vétkeznek abban, magok gonoszságokból meg-botránkozván a' Krisztusnak tanitásában, és maga-viselésében. Mert akár-minémü bünben-héverő emberek, noha szájokkal valliák, és dícsérik a' Krisztusnak tanitását, és életét: mindazáltal, mint-hogy különben rendelik életőket, chelekedettel ellene-mondanak, és meg-botránkoznak benne. A' Kevély, meg-botránkozik az alázatos Krisztusban; ki magát például adta az alázatosságban [l]. Egy-néhányszor mondotta [m]: *A' ki magát fel-magasztallya, meg-alaztatik: és a' ki magát meg-alazza, fel-magasztaltatik.* És minden gyalázatot el szenvedett, noha tehetett vólna róla; mellyet a' kevélyek nem chelekednek. A' Fösvény, ki mindent magának akar koporitani, meg-botránkozik a' Krisztusban; kinek *nem vólt hova fejét hajtani* [n]. A' szegénységet dícsérte [o], a' gazdagságot veszedelmesnek mondotta [p]; és Jajt mondott a' gazdagoknak [q]. A' Torkos meg-botránkozik a' Krisztusban; ki sokat böjtölt [r]. Meg-mondotta, hogy az ő Tanitványi-is böjtölni-fognak [s]: és kiváltképpen intette [t], hogy a' tobzódástól és részegségtől őrizkedgyünk, hogy a' hirtelen-való veszedelem reánk ne jöjön. A' Tisztátalan, meg-botránkozik a' Krisztusban; ki Szűztől akart fogantatni, és születni: dícsérte azokat, kik magokat meg-herélik a' mennyeknek országáért [u]; és tiltotta még chak a' fziv béli paráznaságot-is [x]. Az Irégy, meg-botránkozik a' Krisztusban; ki a' bünösöket-is bé fogadta, és ötvelek [y]: *Az ö nagyát fel-szamisztja a' jókra, és a' gonoszokra* [z]: és *Mindenek-t hozzá-hiv a' kik meg vissnak terhelve, hogy meg-nyugoszsa őket* [a]: ki még az árúló Judást-is az-talához ültette [b]: és midőn a' Tanitványi meg-tiltották vólna egy-némelyneki a' ki vélek nem járt, hogy ördögöket ne üzzön, azt mondotta [c]: *Ne tiltsátok meg.* A'

l Mat. 11. 29.
m Mat. 23. 12. Luc. 14. 11. & 18. 14.
n Luc. 9. 58.
o Matt. 5. 3.
p Luc. 19. 22
q Luc. 6. 24.
r Matt. 4. 2.
s Matt. 9. 15.
t Luc. 21. 34.
u Mat. 19. 12.
x Matt. 5. 28.
y Matt. 9. 11.
z Matt. 5. 45.
a Mat. 11. 28.
b Mat. 26. 23.
c Luc. 9. 50.

Haragos boſzſzú-álló, meg-botránkozik a'Kriſtusban; ki az árúlo Judáſtól el-vötte a'chókot, és baráttyának nevezte [d]: ki meg-engedte, hogy azok meg-kötözzék, a' kiket egy ſzavával a'földhöz vert [e]: ki Péternek nem engedte, hogy ötet fegyverrel óltalmazná [f]; ki a'hóhériért imádkozott [g]: ki a'Tanitványit meg-dorgálta, hogy az embertelen Samaritánuſokon boſzſzút akartak állani [h]. A' Reſt és tünya, meg-botránkozik a'Kriſtusban; ki, fáradságát az emberekért nem ſzánván, nappal tanitótta és gyógyitotta öket, és egéſz étſzaka az Iſteni imádságban foglalta magát érettek [i]: és arra íntett, hogy mindenkor imádkozzúnk, és meg ne ſzünnyünk [k]. Végezetre, hogy egyebekről ne ſzóllyak, a'Kényes és puha ember, meg-botránkozik a'Kriſtusban; ki mindenben azt válaſztotta a'mi a'teſti kívánsággal ellenkezett, és azt ſanyargatta, noha ő a'nélkül el-lehetett vólna. mert még ſzületésében-is, a'téli hideg időt válaſztotta, a'ſetét étſzakát, a'büdös iſtállót, a'kemény jáſzolt, a'ſzegény poſztódarabotskákat.

Mind ezeknek mongya Urúnk [l]: *A' világoſság e' világra jött, és inkább ſzerették az emberek a' ſetétséget, hogy-ſem a' világoſságot: mert az ő chelekedetek gonoſzſzak valának.* Mert, mi-képpen hogy a'chipáſ-ſzeműek nem őrömeſt nézik a'világoſságot, sőt a' bagoly ſzeme-is meg-bántódik tőle; az egéſséges ſzem pedig, ugyan gyönyörködik benne: azon-képpen az iſtentelenek lelke ſetétes, és ſemmit egyebet nem kedvell a'ſetétség chelekedetinél, a'Kriſtus jóſzágos chelekedetinek fényes világoſságát nem ſzenvedheti, és meg-botránkozik azokban; az igazak pedig, gyönyörködnek bennek, és azoknak követésére igyekeznek, és az-okáért mondatnak bóldogoknak. De gondollyák-meg a'kik a'Kriſtusban meg-botránkoznak, kit Sz. Pál [m], Iſaiásból [n], a'*Botlás-kövének*, és a'*Botránkozás kö-ſziklájának* nevez, mit mondott légyen ő-maga a' Kriſtus [o]; *A' ki e' kőre eſik, meg-romol: a'kire pedig eſik, el-rontya azt.* mint-ha azt mondotta vólna: A'ki a'Kriſtusban meg-botránkozik, nagyot eſik, és meg-romol, a'lelki épületet magában ſemmivé tévén, melly valóban nagy nyomorúság: de ſokkal nagyobb nyomorúság követi, midőn a'Kriſtus menyből az ítéletre jövén, a'kárhoztatáſnak ſententziáját reája veti, és mint egy nehéz kő reája eſik; és tellyeſséggel el-rontya, hogy többé fel ne épülheſſen.

Ez hogy rajtúnk ne történnyék, ſzűntelen *Irgalmaſságot és Ítéletet énekellyünk az Urnak* Dáviddal [p]. ki Első jövetelében, nagy irgalmaſságát mutatta hozzánk; a'mint az Advent Első Vasárnapi Predikatziókban meg-mutattam: de a'Máſikban, igaz ítéletét mutattya; a'mint az Advent Máſodik Vásárnapi Predikatziókban meg-magyaráztam. Jól mongya pedig Sz. Agoſton [q]; hogy Dávid, elsőben nevezi az Irgalmaſságot, azért, hogy Urúnknak első jövetele, orvosló, nem ítélő vólt: mert ha az elsőben ítéletre jött vólna, ſenkit nem talált vólna a'kinek az Igaſságnak jutalmát és koronáját adhatta vólna. Mi azért, jól éneklünk Irgalmaſságot az Úrnak, ha jó állapatúnkat az Iſten irgalmaſságának tulajdonittyuk, és nem a'magunk igaſságának, vagy erejének, és okoſságának: Itéletet pedig, ha nyomorúságunkat, vétkeinknek és gonoſz érdeminknek tulajdonittyuk; és nem panaſzolkodunk az Iſtenre, ſe reá nem vetünk háboruságinkban. Mert, a'mint Dávid mongya [r]; *Az Urnak nem a' ló erőſségében vagyon kedve: ſem a' férfiu ſzáraiban az ő gyönyörködéſe:* nem kedvelli azokat, kik eſſelékben vetik reménségőket, azt alítván hogy nem ſzükölködnek az Iſtennek ſegétsége-nélkül: hanem, *Gyönyörködik az Ur*, a'mint ugyan ottan mongya Dávid, *az ötetfélőkben, és azokban kik az ő irgalmaſságában bíznak:* az-az, az alázatoſokban; kik félvén az ő ítéletitől, parancholatira figyelmeznek: és, nem bizakodván magok igaſságában, hanem az Iſtennek végheteten irgalmaſságában, reménségőket ő-benne helyheztetik. Mellyet hogy mi-is meg-chelekedheſsünk, engedgye a' Fölséges Úr Iſten, az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

d Matt. 26. 49. 50.
e Ioan. 18. 6. 12.
f Perſ. 11.
g Luc. 23. 34.
h Luc. 9. 55.
i Luc. 6. 12.
k Luc. 18. 1.
l Ioan. 3. 19.
m Rom. 9. 33.
n Iſa. 8. 14.
o Mat. 21. 44.
p Pſ. 100. 1.
q Tract. 36. in Ioan. Et in Pſ. 100.
r Pſ. 146. 10.

A

ADVENT NEGYEDIK VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. IÁNOSNAK I.

RESZEBEN, ℣. 19.

B

AZ időben: Küldének a' Židók Jerusalemből Papokat és Levitákat Jánoshoz, hogy meg-kérdenék ötet: Te ki vagy? Es meg-vallá, és meg nem tagadá; és meg-vallá: Hogy nem vagyok én a' Kristus. Es kérdék ötet: Mithoda tahát? Illyés vagy-e te? Es monda: Nem vagyok. Proféta vagy-e te? Es felele: Nem. Mondának azért néki: Ki vagy, hogy választ adgyúnk azoknak, kik minket küldöttek? mit mondasz magad felöl? Monda: En a' Pusztában kiáltónak szava vagyok: igyenesittsétek-meg az Ur útát, a' mint meg-mondotta Isaias Proféta. Es a' kik küldettek vala, a' Tariséusok-közzül valának. Es kérdék ötet, és mondának néki: Miért keresztelsz tahát, ha te nem vagy Kristus, sem Illyés, sem Proféta? Felele nékik János, mondván: En vizben keresztelek; közöttetek állott pedig, a' kit ti nem tudtok. Ő az, a' ki utánnam jövendő, a' ki elöttem lött: kinek én nem vagyok mélto hogy meg-ölgyam a' saruja kötelét. Ezek Betaniában lőnek a' Jordánon-túl, a' hol János keresztel vala.

ELSÖ PREDIKATZIO.

C

AZ EL-MÚLT VASÁRNAPI EVANGÉLIOM, EMLEKEZETT egy jeles követségről, mellyet Keresztelő Sz. János küldött Urúnkhoz: e' mái-is követségről emlekezik. Melynek méltósága, sokakból ki-tetszik: Mert, 1. Az Istennek választott népétől küldetett, kihez más hasonló nem vólt [a]. 2. Jánoshoz küldetett, ki nagyobb Profétánál, Angyal, kinél nagyobb nem támadott az aszszonyok-szülötti közzül [b]. 3. A' követek, Papok és Léviták voltak; az az, a' népnek Tanitói és vezéri. 4. A' vége és czéllya nagy, a' *Messiás*nak meg-ismerése. 5. Okot pedig adott reá, Sz. Jánosnak chodálatos élete, és buzgó tanitása; mellyet halván, ki-megyen vala hozzája Jerusalem, és az egész Judæa, és a' Jordánkörül-valo egész tartomány, és meg-kereszteltetnek vala töle [c]. 6. Végezetre, Jánosnak feleleti tellyesek Jószágos chelekedetekkel, a' vagy a' jószágos chelekedeteknek fondamentomival; tudn' illik, a' Kristusról-valo igaz Hittel, és Alázatossággal: annak-fölötte, Igaz mondással, és Álhatatossággal, melly a' többinek ékessége és koronája. Mellyekkel mivelhogy nékünk példát adott: mi-is azokról szóllyunk; hogy életünket meg-jobbittsuk, és a' következendő szent Innepekre készittsük magúnkat.

a Deut. 4. 6. 7. Ps. 147. 20.
b Matt. 11. 9. 10. 11.
c Matt. 3. 5. 6.

I. Azért, Meg-mondom, Miért alitották a' Židók Keresztelő Sz. Jánost Kristusnak.
II. Szóllok Sz. János Alázatosságáról.
III. Meg-magyarázom, mint lött-légyen Sz. János a' pusztában a' Kiáltónak szava.

ELSÖ RESZE.

D

LEhetett ugyan a' Židóknak valami okok, hogy Sz. Jánost *Messiás*nak alitanák, ha chak ő-magát tekintvén, szemőket a' Kristusra nem forditották: Mert születése, chodálatos vólt, magtalan vén anyáról; mellyet az attya, még az Angyal mondására sem hihetett [d]: és azért meg-némúlván, mihelyen Sz. János született, meg-szóllalt. Születésén, sokan örvendeztek, mondván [e]: *Véled-e ki lészen e' gyermek?* Élete-is gyermekségétől-fogva chodálatos, és emberi szokás-fölött vólt; sem évén sem iván [f]; teve-ször öltözete-lévén [g]; Judæának pusztájában lakván [h]; penitentziát predikálván [i]; vízzel keresztelvén a' penitentziára [k]: mellyeket semmi Profétáról nem olvasunk. Mindazáltal ha a' dolgot jól meg-rostállyuk, ki-talállyuk, hogy a' mái követség nem Isteni buzgóságból, hanem gonosz akaratból származott: és azért akarták a' Židók fejedelmi Jánost fel-magasztalni, hogy Kristust könnyebben meg-alázhatnák; a' mint Arany-száju Sz. János mongya [l], *Theophylactus*, és *Euthymius*. Es bizonyos

d Luc. 1. 14. 18.
e Pers. 13. 60.
f Mat. 11. 18.
g Matt. 3. 4.
h Pers. 1.
i Pers. 2.
k Pers. 10.
l Hom. 15. 16. Joan.

dolog,

dolog, hogy erősb bizonyságok volt arra, hogy a' Krisztus a' Próféták-ról meg-jövendöltetett *Messias*; úgy-mint, ki Judának nézetiségéből, és Dávidnak házából volt [m]; ki Bethlehemben szűletett [n], a'mint ő-magok meg-magyarázták; ki haralmas nagy chodákat chelekedett: Jánosban pedig azok nem találtattanak; mert ő Lévi nemzetiségéből származott; a'hegyes tartományban szűletett; semmi chodát nem tőtt [o]: azért fő-képpen, a'mint Arany-szájú Sz. János írja [p], hogy annyival fényesb lenne a' Krisztus dichőlége, és könnyebben igaz *Messiás*nak hinnék lenni. Azért mondotta Urúnk a' Sz. János követinek [q]; hogy meg-jelentsék néki a' Chodákat a'mellyeket láttak, úgy mint az ő tisztinek bizonyos jeleit: és Nikodémus, eggyik a' Zsidók fejedelmi-közzül, azt mondotta néki [r]: *Senki e'jeleket nem chelekedhetett, a'mellyeket te chelekszel, hanem-ha az Isten lészen vele.*

Talált mindazáltal az irégy dölsősség a'mi szája ízi-szerént nem volt; és a' Krisztust Átyának, és Ács fiának tartván, mint alachon renden-valo embert, meg-útálták: látván, hogy a Publikánusokkal és bűnősökkel nyájaskodik, meg-vetették: eszekbe vévén, hogy nem szabja erkölchőkhöz magát, semminek alitották. János pedig a' Papi nemzetséggel, Zakarias fia-lévén, bőchülletes volt: nagy sanyarúságban-élvén, Szentnek tartatott. Mellyeket látván a' Fariséusok, hogy Jánosnál kedvet találnának, a' Messias méltóságával ütet fel akarták tisztelni. De, *az Ur tudgya az emberek gondolatit hogy heábavalók* [s]. és Urunk szemökre vetette, mondván [t]: *Ti Jánoshoz küldöttetek; és bizonyságot tőtt az Igasságról. En pedig nem embertől veszek bizonyságot; hanem ezekről mondom hogy ti hallyátok. O égő és fénlő szivének vala. Ti pedig oraiglan akartatok örvendezni az ő világánál:* az-az, azon igyekezzetek, hogy Jánost fel-magaztalván gyönyörködgyetek, többet-tartván ő-felőle hogy-sem a' Krisztus-felől, kit az Isten sok Chodák-által meg-dichőitett: mellyeknek nem hivén, igen meg-chalatkoztatok. Valóban nagy homály vagyon az irégynek szívén; az igazat nem láttya; az arany-helyett a' rezet válaszlya. mert *Meg-vakíttya őtet az ő gonosságа* [u]; és, *Nappal a' setétségbe esik, és mint éjjel úgy tapogat délben* [x]. De mivelhogy János fénlő Szövétnek volt, a' homálytól meg-akarta a' Zsidókat szabaditani, és minden kérdésökre világosson meg-felelvén, jó útba akarta őket vezetni.

II. RESZE.

Mellyfeleletben, igen tündöklik Jánosnak mély Alázatossága: melly annál inkább nevekedik, mennél alább szállitya az embert a' maga-felől-valo vélekedésben.

És Három fő garádichi vannak, mellyeken ember arra jót, hogy, nem chak magánál nagyobnak, se chak magához hasonlónak, de magánál kisebnek-is alája-vetni magát. Mellyeknek jeles példáit tanúllyuk Sz. Jánosban, a' mái Evangeliomból.

Az Első ének, midőn azt mondotta [y]: *Nem vagyok én a' Krisztus*; tudván, hogy nagyobb nálánál a' Krisztus, és azért nem akarván annak méltóságát magának tulajdonitani. Ez-ellen vétkezett *Lucifer*, midőn a' kevélységnek leg-magasb garádichára hágván, azt mondotta [z]: *Fel-megyek az égbe, az Isten chillagi-fölibe fel-megaszalom az, és kirakjа szekeremet, a' szövetség hegyén ülök, az Eszak oldalain. A felyhők magasságа-fölibe hágok, hasonló leszek a' Fölségesben.* mellyért a' pokolnak alsó fenekére vettetett. Az-után, azon mérget a' mi első szűleinkre kőfőntse, mondván [a]: *Leszek mint az Istenek, jót és gonoszt tudók.* Ezen bolondságban zabállott volt *Simon Magus*-is, az Isten nagy erejének hivattatván magát [b]. Ninchen olly magas hely, a' hová fel ne hágjon a Kevélység: és azért alitották a' Fariséusok, hogy azzal rántorithattyák-meg Sz. Jánosnak álhatatosságát; gondolván azt, a'mint *Euthymius* írja [c], hogy, ha szintén egyéb dolgokban valóban vigyázna-is, egyebeknek természete-szerént, a' dichőséget meg-kívánván, Krisztusnak mondaná magát, és úgy a' Jésus hire-neve el olvadna, a mint ők kivánták.

De ez kiférettetnek, melly az Angyalt meny-országból, az első embereket paradichomból ki-rekesztette, nem engedett János; nyilván meg-valván, hogy nem ő a' Krisztus: példát adván mindennek, hogy Isteni tisztelettet ne kivánnyon; és, ha más valaki akarná-is néki tulajdonitani, nagy buzgósággal le-rázza magáról; a'mint Sz. János chelekedett: ki, nem elégedvén azt egy szóval tagadni, a'mint az Evangelista írja, *Meg-valla, és meg nem tagadá, de meg-valla: hogy Nem vagyok én a Krisztus.* Holott, a'mint Sz. Agoston írja, nem chak a' dolgot kell meg-gondolni, hanem a' módgyát-is, a mellyel azt meg-irta az Evangelista. mivel abban-is nagy titkos dolgokat jelent. Mert, noha egyéb vétkeket néha az Isten *haragtanna tészen, a' penitentziás szívet* [d] mindazáltal, midőn az Istennek dichőségébe kap valaki, leg-ottan fejére szállya a' büntetés; a'mint *Lucifer*nek, *Adám*nak, és egyebeknek-is példái meg-mutattyák. *Heródes*nek sok, és nagy vétkeit el-halgatta vala

A

m *Psl.* 131. 17
n *Mat.* 1. 2. *Luk* 2. 5. 6.

o *Ioan.* 10. 41
p *Hom.* 14. *in Matth.*

q *Mat.* 11. 4.

r *Ioan.* 3. 2.

B

s *Psl.* 93. 11.
t *Ioan.* 5. 33.

u *Sap.* 2. 21.
x *Iób.* 5. 14.

C

y *Ioan.* 1. 20. 3.

z *Isa.* 14. 13. 14.

a *Gen.* 3. 5.

b *Act.* 8. 10.

c *In hunc locum.*

D

d *Sap.* 11. 24.

A

az Isten, hogy Sz. Jakabnak fejét vétette; hogy Sz. Pétert meg-fogatván, a' Zsidók kedvéért meg akarta ölettni: de midőn *fel-állót-vén királyi ruhába, és, ereszsen szólván a' népnek, el-szenvedte a' népnek kiáltását; Isten szavai, és nem embere: mingyárt meg-verő'sét az Ur Angyala, azért, hogy nem adott volna tiszteletet az Istennek*: és meg-emészt-tetvén a' férgektől, *meg-hala* [e]. Ha Dáviddal azt mondotta volna [f]; *En féreg vagyok, és nem ember*: sem e világon a férgek meg nem emésztették volna, sem a más világon a meg-halhatatlan férgek örökkön-örökké nem kínoznák.

e Act. 12. 21. 23.
f Ps. 21. 7.

Azon gondolatban vóltak a' több Szentek-is, hogy semmi okon magoknak ne tulajdonítanák az Istени tiszteletet, fel se vennék ha valaki azzal akarná őket illetni; a mint Sz. Péter *Cornélius*tól fel nem vötte [g]; se Sz. Pál és Barnabás, a' *Jupiter* papjától [h]. Melyből azt tanúllyuk; hogy, ha a' Kevélységnek lelke azzal kífértene bennűnket, hogy nagyot-véllyünk magunk-felől, és, a' mit az Istentől vött málaſztal cselekeſzünk, magunknak tulajdonítsuk: álhatatoſon ellene-mongyunk Sz. Jánoſſal, meg-valván, hogy Mi nem-vagyunk a Kriſtus. Mert, a' ki az Istenét magának tulajdonittya, az Isten méltóſágát kiſebbíti, a' magáét akarván öregbíteni. Az Isten azért, efféle *kevélyeknek ellenek áll*: az *alázatoſoknak pedig malaſztot ád*. kik azt mongyák Dánielleł [k]: *Néked Uram, igaſság; nekünk pedig orczánknak piruláſa*. Valóban meg-mutatta Sz. János, hogy égő és fénlő Szövétnek vólt [l]. mert, noha égett a' ſzeretet tűzével, fénlett a' bölcheſségnek világoſságával; mindazáltal tudta, hogy nem ő az *Igaſſágnak Napja* [m], ki az egéſz világot örökké-való fényeſségével meg-vilálágoſíthattya; hanem olly Szövétnek, melly máſtól gyúlad-fel; és azért minden világoſságát, és melegſégét, annak tulajdonította a' kitől vötte. Haſonlók vóltak azért a' Zsidók a bolond halakhoz, mellyeket étſzaka fognak ſzövétnek világánál; mellyet a' Nap fényeſségének alítván, örömökben a' vízből fel-ugrálnak; melly bolond örömnek, veſzedelem a' vége: azon-képpen a' Zsidók, Sz. Jánoſnak-közép-ſzerű világoſságát, a Kriſtus örök és végheteſlen világoſságának alítván, és annak fölöttebb örvendezvén, az örök veſzedelemre jutottak. Kiknek hamis vélekedéſöket megvetvén János, az Alázatoſságnak első garádichára, vágy a' garádichnak első fokára ſzépen el-jutott.

B

1 Pet. 5. 5. Jac. 4. 6.
k Dan. 9. 7.
l Joan. 5. 35.
m Mal. 4. 2.

II.

Nem nyugott-meg Jánoſnak elméje a' garádichnak első fokán; a' Másikra hágott: melly abban vagyon, hogy ember Magához haſonlónál-is kiſſebnek ítéllye magát. Mert midőn azt kérdették vólna tőle: *Illyés vagy-e te* [n]? Azt mondotta: *Nem vagyok*; tudn illik, ſzemélyemben. Méltán mondhatta vólna magát János Illyéſnek; mint-hogy az Angyal azt mondotta felőle [o]; *Az Iſraél fiai-közzűl ſokakat az ő Urokhoz Istenekhez térít: és ő előtte-mégyen az Illyés lelkével és erejével*. Urunk pedig, mind az Apoſtolok-előtt [p], 's mind a ſeregek-előtt [q], *Illyeſnek* nevezte. Annak-fölőtte, haſonló vólt Illyéſhez ſok jeles dolgokban: Puſztában lakott, mint Illyés [r]; a' királt meg-feddette [s]; a' királynétól üldözteteti [t]; bőr övet viſelt az ágyékán [u]; beſzéde, tüzes ſzövétnek vólt [x]; e világi gyönyörűſégeket valóban üldözte [y]: egy ſzóval, más név-alatt, azon ember vólt. De mind ezeket el-hagyván János, tagadgya hogy ő nem Illyés, ſemmit magának nem tulajdonítván, és egyebektől-is azt kívánván hogy ſemminek tartſák, a' mint az igaz Alázatoſságnak természete. Igen ritkán találtatik, a ki a dicsőſég-előtt fuſſon, vagy azt máſnak engedgye: ſokan vannak pedig, a' kik ollyannak-is tettetik magokat, a' mitől igen távúl eſtek; nem chak főd-özvén gonoſságokat, de fitogatván a' jámborſágot-is melly bennek nem találtatik. Ezt a' közönſéges nyavalyát értvén *Sócrates*, azt mondotta, a mint *Strabo* írja [z]: Ha valaki mondaná a' kőſég-előtt, hogy a' vargák mind fel-kellyenek; chak azok kelnének-fel: haſonló-képpen, ha a' kovárſokat, takátſokat, a' vagy efféléket közönſégeſen fel-költené: de ha azt mondaná, hogy az okoſok, és igazak kellyenek fel; mindnyájan fel-kelnének, mert mindnyájan kívánnyák hogy ollyanoknak tartaſſanak.

C

n Joan. 1. 21.
o Luc. 1. 16. 17.
p Mat. 17. 12.
q Mar. 11. 14.
r 4. Reg. 17. 3.
Eccl. 19. 4.
s 3. Reg. 18. 18.
t 3. Reg. 19. 2.
u 4. Reg. 1. 8.
Zach. 13.
x Sirac. 48.
y 3. Reg. 18.

P

Mindazáltal, mindenkor találtattak az Isten hivei-közőtt, a' kik a' nagy hírt nevet nem chak nem keresték, hanem ugyan kerülték-is. Jóſef, Egyiptuſnak Fejedelme-lévén, nem általlotta Faraó-előtt meg-vallani, hogy az attyaſai Juh-pásztorok. noha tudta hogy az Egyiptziuſok útálták a' Juh-pásztorokat [a]: és az attyaſait-is alázatoſságra tanította, hogy látván Jóſefnek méltóſágos állapattyát, magokat nagyra ne tartanák. Mert igen ſzokáſá vőttek, a' kiknek valami fő-ember attyok-fia vagyon, a' ki, vagy tudományával, vagy vitéſségével vitte-elő állapattyát, hogy úgy dicsekednek véle, mint-ha egy bőrdában ſzőttek vólna azokkal. És, mint-hogy igazán meg-vallották hívatallyokat, azt nyerték, hogy Egyiptuſnak leg-jobb helyét, Gesſen földét adták nékik [b], mellyet nem adták vólna, ha nemes, vagy vitéz embereknek retteték vólna magokat. Midőn Sz. Péter látta vólna, hogy az emberek az ő-róle meg-gyógyíttatott ſzánta-

a Gen. 46. 34.
b Gen. 47. 6.

ember-

embernek chodájára futnak, azt mondotta [a]: *Ifjaczka férfiak, mit chodalkoztok ezen, a' vagy munkes mit néztek, mint ha a' mi erőnkel, vagy hatalmunkal cheleskedtük volna hogy ez járjon?* Ezeket sok Szentek követték: és vagy Choda-tételőket titkolták-el, mint Sz. *Eligius* Noviómumi Püspök [b], és Sz. *Anno* Kolonai Érsek [c]; vagy Irgalmasságokat, mint Sz. Miklós, ki három szűznek ki-házasitására-való költséget, éjjel az ablakon vetett a házba, hogy senki ne tudná.

Ezen sem nyúgott-meg a' Sz. János Alázatossága, hanem a' Harmadik fokra hágott, Magánál kisebet-is nagyobnak tartván. Mert, mikor harmadszor azt kérdették vólna tőle [d]: *Próféta vagy-e is?* Azt felelte: Nem. Melly felelet, a' mint alázatos, úgy igaz-is volt: mert nem Alázatosság, a' mi a hazugságnak fondamentomán épittetik: és semmi okon nem illik, az alázatosságot hazugsággal óltalmazni. sőt, a' mint Sz. Agoston [e], és ő-utánna Sz. Tamás [f] mongya, mikor az alázatosságért hazudsz, ha bűnös nem vóltál minek-előtte hazudnál: hazudván azzá lészsz, a' mit az előtt el-távoztattál. Nincs te-benned igasság, ha nem úgy mondod magadat bűnősnek, hogy ugyan annak ismerjed magadat. Mert, hogy lehet ott az alázatosság, a' hol a' hazugság uralkodik? Noha azért Urunk igazán mondotta Jánost Prófétánál-is nagyobnak, mindazáltal ő sem hazudott, azt mondván hogy ő nem Próféta. Mert, a' mint jol mongya Sz. Tamás [g], Az alázatos nem azt nézi magában, a' mi az Istentől ő-benne vagyon, vagy a' mivel egyebeket tőllyül halad: hanem a' mi ő-magától, és a' mellyel egyebeknél alább-való, és így, magát kisebnek-is alája-vetheti, hazugság- és tettetés-nélkül. Az-okáért, mint-hogy János nem magától volt Próféta, tagadta annak lenni magát: fő-képpen mint-hogy különbözött-is a' több Prófétáktól, kik jövendő dolgokat jelentettek; János pedig, az Istennek meg-tellesült Fiát hirdette, és újjal mutatta.

Innét vagyon, hogy az Alázatos-lelkű nagy Szentek, magok felől alá-való dolgokat hirdetnek. Sz. Pál azt irja [h]: *Nem vagyok méltó Apostolnak hivattatni, mert az Istennek Anyaszentegyházát üldöztem.* és [i]: *Ez-előtt Káromló vóltam, és üldöző, és bosszúnyg-tévő.* és [k]: *A bűnösök közzül első én vagyok: De azért nyertem irgalmasságot; hogy rajtam mutatna meg elsőben a' Krisztus Jésus tellyes békességes-türését.* nem mongya, nagy békéséges türélet; hanem *tellyes* (a' vagy minden) *békéséges-türését:* akarván jelenteni, a' mint Arany-szájú Sz. János magyarázza, hogy nem volt nagyobb bűnös nálánál, a' ki nagyobb békéséges-türést kivánt vólna. Azt irja Sz. Bonaventúra Sz. Ferenczről [l]; hogy szava-járása volt, hogy néki úgy tetszett, mint-ha nagyobb bűnös ő-nálánál nem vólna. És midőn egy az atyafiak közzül azt mondotta vólna néki; hogy azt, igaz lelki-ismérettel nem mondhattya: azt felelte: Ha az Isten, leg-nagyobb bűnöshöz olyan irgalmasságát mutatta volna mint én-hozzám, valóban azt állitom, hogy nagyobb hála-adással vőtte vólna nálamnál. és ezt, akár-melly nagy szent ember-is méltán vélheti, és mondhattya. Fráter *Ægidius*-tól, ki Sz. Ferenczneknek első társai-közzül eggyik volt, midőn más Fráter azt kérdette, vólna: Mit mivelsz? Azt felelte: Gonoszt mivelek. Kinek monda az a' más Fráter: Mi gonoszt chelekeszel te, ki *Minerva* Barát vagy? És ismég felele *Ægidius*: Mint-hogy az Isten örömesben adgya az ő malasztyát, hogy-sem mi annak lehet adúnk: kétség-nélkül én gonoszt chelekezem, mert nem mindenkor fogadom-be az Istennek malasztyát, sem annak úgy meg nem felelek a' mint kivántatnék. Igaz és bölcs elmélkedés, melly a' maga-felől-való nagy ítéletet, valóban meg-zabolázza.

Kérdené valaki: Michoda eszközzel juthat ember az igaz Alázatossághoz? Erre igen szép tanusságokat olvasunk Sz. Agostonban [m]: Elsőben, Gondold-meg, hogy, ha valamiben mást felyül-haladsz, másban fogyatkozott állapatú vagy; mint a' kinek búzája-levén, sem vize, sem fava, sem fája hogy kenyeret süssön. Másodszor, Ha valamelly dologban elő-mented, talám más náladnál elébb ment. Harmadszor, Sok dolgokban egyebek tőled, melyekben te semmit nem tudsz. Negyedszer, Ha nehéz kitértet találsz, talám meg-esel: azért, *a' ki magát fenn-állónak gondolja, meg-lássa hogy el ne essék* [n]. Ötödször, Ha mid vagyon-is, máttól vőtted: mert, *Mit birsz, a' mit nem vőttél? Hayadig vőtted, mit dicsekedel mint-ha nem vőtted vólna?* [o] mert minden tehetség, és adomány, és minden tökéletes ajándék onnét-felyül vagyon, le-szállván a' világosságnak Atyjától. A' Görögök hét Bölcsei-közzül eggyik, *Thales* Milésius neminém jeles tudományát az eg-felől, vénségében a Sirénumi *Mandrina* nevű Filosofussal közlötte: ki igen kölönösnek a' szép tudomány, azt kérdette; Mit kivánna ollyan jó tételéért? Kinek *Thales* azt felelte: Meg-elégszem azzal, jó *Mandrina* hogy egyebek-előtt elő-hozván a' mit tőlem tanultál, és magádnak nem tulajdonitván meg-vallod hogy tőlem tanultad, és én vóltam mestered. Mennyivel inkább kivánnya tőlünk az Isten, hogy minden javainkat, mikor azokkal élünk néki tulajdonitsuk. Hatodszor, Gondold-meg, hogy igen külömbőz az Istennek ítélete a'

emb-

A

[a] Act. 3. 12.

[b] Surius. tom. 6. in. 1. Vit. c. 29. & 32.

[c] Idem. tom. 6. die 2. Vit. c. 3. 111.

[d] Joan. 1. 21.

[e] Serm. 33. de Verb. Apost. Et lib. 2. N. Test. & Grat. c. 14.

[f] 2. 2. q. 161. a. 3.

B

[g] Supra, Igen sok.

[h] 1. Cor. 15. 9.

[i] 1. Tim. 1. 13.

[k] 1. Tim. 1. 15. in versic. 13.

[l] In Vita ejus, c. 6.

C

[m] Lib. de Sanct. Virginit. c. 29. & seq.

[n] 1. Cor. 10. 12.

[o] 1. Cor. 4. 7. 1. Tim. 1. 14.

D

A

emberek ítéletitől: és noha az emberek néha díchérnek bennünket; mindazáltal, chak az Isten chelekedetinknek meg-fontoloja. Azért mondotta Sz. Pál [a]: *Nékem leg-kissebb gondom, hogy tőletek, vagy az emberi naptól: de magamat sem ítélem. mert semmiben sem-kem-ismérete nincsen vádol: de abban meg nem igazáltam: a'ki pedig engemet ítél, az Úr.* A'kit hazugságban kapsz, eskövéset sem hiszed: Hogy hiheted tehát a'világ ítéletét, ki sok Szentek-ellen hamis sententziát mondott. Ha igaz ügyed volna, és elsöben valami tudatlan Bíró elébe kellene vinned: kevesét gondolnál véle, ha szintén el-esnél-is mellőle; tudván, hogy más tudós és igaz Bíród lészen, a'ki-eleibe appellálhatnad dolgokat, és igaz ügyedben nem hadna. Azon-képpen, ne gondolly a világ ítéletivel: mert más Bíród lészen, a'ki mindeneket lát, és igaz ítéletet tészen. Jól szokta volt mondani Sz. Ferenez, a'mint Sz. *Bonaventúra* írja [b]: Valaminémű az ember az Isten szemei-előtt; chak ollyan, és nem nagyobb annál. Ezekért, és egyéb efféle dolgokért, alázatosan gondolkodott maga-felől Sz. János: és, sem a Krisztus méltóságát nem akarta magának tulajdonitani, sem Illyését, sem akár-melly Profétáét-is.

a 1. Cor. 4. 3.

b In Vita ejus. cap. 5.

B

Ekkidig láttuk Sz. Jánosnak Alázatosságát: lássuk már Igaz-mondását-is. Halván a'követek, hogy János minden kérdésekre azt feleli; *Nem vagyok, nem vagyok*: Mondának neki [c]: *Ki vagy, hogy választ adgyunk azoknak, kik minket küldöttek? Mit mondasz magadfelől? Monda: Én a pusztában kiáltónak szava vagyok*, és nránna veti [d]; hogy ő *nem mélto, hogy meg-oldgya a'Krisztus saruja szíjait.* Melyből talám valaki azt hozhatná-ki, hogy János, magát olly el-vetett embernek mondván, vagy nem igazat mond, vagy nem okos. Mert ha *Egy-szóvéinek* volt, a'jószágos chelekedetért; és *fenlő*, a'bölchelségért [e], a'mint Urunk mondotta: vagy nem ismérte magát János, hogy *nem támadott az aszszonyok-szülötti-közöt nagyobb nálanál* [f]; és igy nem okos volt, hanem temérdek tudatlanságban hevert: a'vagy tudta ki legyen, de félt meg-vallani; és igy félénk volt, nem virtzkedvén bátorságosson az Igasságért, a'mint kivantatott volna. De erre én azt felelem, hogy a'kik alázatosságból magok-felől kevesét tartnak és szólnak, sem esztelenek, sem félénkek: sőt chak az alázatosok, igazán okosok, és bátorságos szívűek.

c Mat. 11. 11.

d Hom. 29. in Matth.

C

A'Bölchelségről azt írja Arany-száju Sz. János [g]; hogy, mentől jobban látunk, annál inkább ismérjük melly messze légyünk az égtől: azon-képpen, mentől fellyebb-hágunk a'Jószágos-chelekedeteknek garádichin, és mentől tisztábbak a'lelki szemeink, annál inkább értyük melly nagy kölömbség légyen az Isten-között, és mi-köztünk, és melly alatt heverünk. Ugyan-is, ha ki alittya hogy ő valamit tud, még nem érti mint kellyen neki tudni [h]: tudni illik, hogy az ő tudománya, ha szintén ollyan volna-is mint az Angyalé, az Isten tudományához-képest, chak ollyan sinch mint egy chöpp, az egész tengerhez-képest; vagy mint egy kis szikra, a'Nap-fényhez-képest. Ezt pedig minden-egyéb dologban-is fel-találod. És egy-általlyában, *Valaki magát valaminek alittya lenni, holott semmi, ő maga challya-meg magát* [i]. A'bátorságos szívről pedig, azon Sz. Doktor azt írja [k]; hogy Az a'bátorságos-szívű ember, a'ki valóban alázatos, senkinek nem hizelkedik, senkit meg nem ütál. A'ki a'fare fársnak tartya, és semminek alittya, bátorságos-szívű: a'ki pedig arany-gyanánt bőchülli, alá-való és bolond ember. Úgy a'ki magát fársnak, pornak, semminek alittya, bátorságos-szívű, és az alázatosságból származik: a'ki pedig nagyot vél maga-felől, mint-hogy el-hiteti magával hogy a'kichiny nagy dolog igen alá-való ember. Az-okáért, az alázatos Abrahámi, bölch, és bátorságos-szívű lévén, pornak és hamunak mondotta magát [l]; a'kevély Nabukodonosor pedig, bolond és alatson-szívű lévén, nagynak mondotta Bábylont [m], mellyet ő épitett volt ország-házának az ő erősségének hatalmával: és azért, a'barmokkal kellett néki lakni, és szénát evett mint az ökör. Az-okáért Sz. János, tellyes-lévén bölcheséggel, és bátorságos-szívvel, alázatosson, de igazán szollott maga-felől, fő-képpen a'Krisztushoz-képest.

e Dan. 13. 27.

f Dan. 14. 27.

D

III. RÉSZE.

JÁnos azért, a'Pusztában-kiáltónak szava volt, az-az, az Istennek: mert nem maga-feje találmányát mondotta, hanem a'mit az Isten adott szájába. azért mongya Sz. Lukách [n]: *Lón az Irásnak szava jánosban.* Az Úr pedig mélrán mondatik Kiáltónak: mert gyakorta kiáltott [o], mert azoknak szoktunk kiáltani a'kik távúl vannak, a'vagy nem jól hallanak. A bűnősök pedig, távúl vannak az Istentől [p], kiknek valóságos példájok a'tékozló fiú, ki az attya házától el-menvén; messzire-ment távúl-való tartományba [q]. Siketek-is a'bűnősök, a'mint az Úr mongya Isaiásnál [r]. Ezen okért parancholta-meg az Isten a'Profétáknak, hogy kiáltsanak; úgy-mint Isaiásnak [s], Jeremiásnak [t], Ezekiel-

g Isai. 3. 2.
h Isa. 42. 21. Lue. 8. 18. Rom. 7. 23. Isai. 11. 4. Isa. 59. 2. Sap. 1. 2. Ps. 72. 27. Jer. 2. 5.
k Luc. 15. 13.
l Isa. 40. 29.
m Isa. 13. 2.
n Jer. 2. 21.

nek,

nek [n], és az Isten Angyala Zakariásnak [o], jelentvén, hogy a' bünösök, a'kikre kiáltottak, vagy távúl állottak, vagy siketek vóltak.

Továbbá: A' Kiáltónak szava vólt János; az-az, az intőnek, fenyegetőnek, dorgálónak: mert nem gyengén tapogatta a' bünösöket, sem a' vizkerő fülőket nem vakargatta; hanem, a' mint szokták mondani, körmös kézzel nyúlt minden rend béli emberekhez. Hallyad mint kiált Heródesre [p]: *Nem szabad néked tartanod az atyád-fia feleségét.* A Farisensokra és Sadducéusokra [q]: *Viperák fajzatai, ki mutatta-meg néktek, hogy el-futnátok a' következendő harag elől?* A' Vitézekre [r]: *Senkit ne verjetek, se ne pasquarkodgyatok; és meg-elégedgyetek földetekkel*: és mindenekre [s], *Penitentziát tartsatok; mert el-közelgetett mennyeknek országa.* Adná az Isten, hogy sok efféle Kiáltók vólnának a' mi időnkben: mert ha valaha helye vólt a' Sz. János mondásának, most valóban helye vagyon [t]; holott *Az egész világ gonoszságban helyheztetett.* és az Oseásnak [u]: *Nincs igasság, és nincs irgalmasság, es nincs Isteni tudomány a' földön. Az átok, és a' hazugság, és a' gyilkosság, és a' lopás, és a' házasság-tórés el-áradtak, és a' vér a' vért illette.* és az Isaiásnak [x]: *Minden fő el-lankatt, és minden szív keserség. A' laba-talpától-fogva tetejéig, nincs ő benne egesség.* Bizony, a' mostani Tévelygétek minden Isteni szolgálatot a' földhőz vertek: és, a' mint igazán mondotta *Thómas Mórus* [y]. El-veszették a' kép-mutatást, és a' szemtelenséget állatak helyébe: úgy hogy, a' kik az előtt a' jámborságot tették, mint-hogy kelete vólt, most az istentelenségben dichekednek. Ezt bizony az Újítóknak kőszönhettyük. Serkennyenek-fel azért a' Tanítók, és légyenek kövétői Sz. Jánosnak; fedgyék a' bünt, predikállyák a' penitentziát; és ne légyenek ollyanok, mint a' kiknek *Jajt* mond a' Próféta [z], hogy *Vánkoskákat varrnak minden kéznek könyöke-alá: és vankosokat chinálnak minden idő-béliek nek fejök-alá, a' lelkek meg-fogásara.* Nem igazán szereti az anya a' fiát, a' ki, látván hogy el-alutta óráját, a Mesternek kegyetlenségével biztatta, és igen meg-verette: hanem, a' ki fel-rázta az ágyból, és rettentvén a' Mesternek keménységével, meg-menti a' veretségtől. Rest pásztor az, a' ki inkább meg-engedi hogy a' juhok szabadgyában járjanak a' zöldellő erdőn, ha szintén a' farkas torkába akadnak-is, hogy sem bottyával, vagy sinvóltésével onnét el-térittse, kevés munkáját szánván. Gondollyák meg a' lágy Pásztorok, hogy puhaságokkal nem chak a' Juhoknak tésznek kárt, hanem magok-is utánnok vésznek. Mert azt mongya az Úr [a]: *Ha én azt mondom az istentelennek: Istentelen, halállal halsz-meg: nem szóllasz, hogy meg-őrizze magát az istentelen az ő útától: az az istentelen az ő hamisságában hal-meg; de az ő vérét a' te kezedből keresem-ki. Ha pedig te meg-hirdetvén az istentelennek hogy az ő útától meg-térjen, meg nem tér az ő útától: ő az ő hamisságában meg-hal; te pedig a' te lelkedet meg-szabadítottad.* Bizony, a Próféták és Apostolok irásában, semmit gyakrabban nem olvasunk, mint a' bünöknek dorgálását, azok-ellen-valo intéseket, és kéréseket. Kiket követtek egyéb Szent Tanítók-is; és, a' többi-között Arany-szájú Sz. János: kiről azt irja *Metaphrastes* [b]; hogy a' melly nap a' Kostanczinápolyi székbe helyheztették, jelen-lévén *Arcadius* Chaszár sok fő Püspökökkel, azt mondotta: Mi, az Istennek ki-mondhatatlan tanachából jövén hozzátok, hogy az ő akarattyát hirdessük: leg-elsőben a' Kristustól, és az ő Elől-járó követétől vött igét hirdettyük néktek: *Penitentziát tartsatok, mert közel vagyon mennyeknek országa.* Ezt pedig szüntelen eszetekbe juttatom, senkitől nem tartván.

Tudom, hogy a' Tanítónak tiszti nem chak az, hogy rettentse az embereket, hanem hogy biztassa-is, és vigasztallya: de azt-is látom, hogy mostani időben annáz szükségesb. Mert az orvosok-is elsőben erős fiastromot tésznek a' kilisre, és, ha meg-fakad, lágy irrel kenegetik, és az atyák, választ fiokat elsőben jól meg-verik, az után szépen biztattyák, és oktattyák: azon-képpen a' jó Tanító, a' dorgálás-után él a' vigasztalással. A' Vő-legény a' meny-asszonnyal elsőben a' myrrhának hegyére akart menni, és az-után a' temjénnek halmára [c]; elsőben a' penitentziának keserűségére, az-után az aitatosságnak édességére. A' szántó-ember, elsőben a' földet meg-szántya, a' gőröngyöket megrontya, a' tövisset és bojtorjánt ki-vágja és irtya, és az-után veti-bé jó maggal: Azonképpen a' Tanító, elsőben a' vétkeket gyomlállya-ki, a' penitentziát predikállya, a' pokol kinyával fenyegessen, az-után beszéllyen az Úrnak igéretiről, irgalmasságáról, a' mennyei bóldogságról, a' Próféta mondása-szerént [d]: *Ujjítsátok nagyra magatoknak, és ne vessetek a' tövisek közé.* Kinek az Úr-is imigyen szóllott [e]: *Gyomlálly, és romlás, és veszedés, és el-hanyatlás, és épités, és plantálás.* holott elsőben, és két annyi szóval, parancholllya a' vétkeknek ki-irtását, hogy sem a' jószágos cheleke deteknek bé-plantálását. De a Sz. Atyák-is, azokat dichérik a' Tanítókat, kiknek predikállásokat nem a' népnek kiáltása, hanem sohajtása követi; és a' kinek dichéreti, a' hálgatóknak könyhullatási; a mint *Sz. Jerónymus* beszélli [f]. Sőt Arany-szájú Sz. János azt mondotta hálgatóinak [g]; hogy jobb néven vészi tőlök a' hálgatását, hogy sem a' tapsolását. és szép okát ádta: mert a' tapsolás, és

dichéi-

[n] Es. 40. 2. 12.
[o] Zach. 1. 14. 11.
[p] Mar. 6. 18. Mat. 3. 7. [q] Luc. 3. 14. [r] Mat. 3. 2.
[s] 1 Te. 5. 19. [t] Ose. 4. 1. 2.
[u] Isa. 1. 5. 6.
[x] In eius Vita. cap. 12.
[y] Ezech. 13. 18.
[z] Ezech. 33. 8.
[a] In vita Vita. 27. Jan.
[b] Gen. 4. 6.
[c] Jer. 4. 3. [d] Luc. 2. 10.
[e] Ad Nepotianum. [f] Conf. 3. de Lugere.

A

i 2Kir. 22. 19.

dicséret, engem tészen dicsőségesbé; a' halgatás pedig, titeket jobbakká. Bizony, Sz. Péternek első predikácziójára halván [i], a' halgatók *meg-indultak szívekben*; és azt kerdették: *Mit cselekedgyünk?* Péter pedig azt mondotta: *Penitentziát tartsatok.* Sz. Pál pedig azt irja [k]: *Noha meg-szomorítottalak titeket levél-által, nem bánom: és ha bántam volna-is, látván hogy az a' levél (jól-lehet kevés-ideig) titeket meg-szomorította, most örülök: nem hogy meg-szomorodtatok, hanem hogy a' penitentziára szomorodtatok meg. Mert Isten-szerént szomorodtatok meg, hogy semmiben kárt ne szenvedgyetek mi-miattunk. Mert az Isten-szerént-való szomorúság, penitentziát szerez az alhatatos üdvösségre.* Távúl legyen azért a' tűzelkedés a' Keresztyén Tanitótól, melly a' kőz emberben-is gyalázatos.

2 Cor. 7. 8.

III.

Harmadízor, Sz. János a' Kiáltónak szava volt: mert minden-féle bűnök-ellen kiáltott vagy szavával, vagy cselekedetével: 1. A' kevélység-ellen; midőn nagy alázatossággal magát *méltatlan*nak mondotta, *hogy a' Krisztus sarujának kötelét meg-oldgya* [a]; noha egyebek kelzek voltak őtet Messiás-gyanánt tartani. 2. A' Tőtvénység-ellen, mondván [b]: *A' kinek két köntöse vagyon, adgya annak a' kinek nincsen: és a' kinek eledele vannak, hasonló képpen cselekedgyék.* maga pedig tevé-szőr köntőst viselt, érdemi mézet, és sáskákat evett. 3. A' Parázna-ság-ellen, mondván Heródesnek [c]: *Nem szabad néked tartanod az atyádfia feleségét.* ő pedig őrök tűzetésségben maradott. 4. Az Irígység-ellen; őrvendezvén a' Krisztus dicsőségén, és a' maga tanítványit-is hozzája igazitván [d]: jobnak tartván a' Krisztus keresztségét a' magáénál [e]; és azt mondván [f]: *hogy a' Krisztusnak szükség növekedni, nékie pedig kissebbülni.* 5. A' Torkosság-ellen: mert, a' mint Urunk mondotta [g]: *Semmit sem evett, sem ivott*; az-az, olly keveset, és olly eleséget, mint-ha nem-is őtt volna. 6. A' Harag-ellen; a' Vitézeknek mondván [h]: *Senkit ne verjetek, se ne patvarkodgyatok*; ő-maga pedig a' tömlöczbéli nyomorúságot, érdeme-ellen-is nagy békeséggel tűzenvedte. 7. A' Restség-ellen, mondván [i]: *Teremtsétek méltó gyümőcsét a' penitentziának*; ő-maga pedig, mind-untalan foglalatos volt, vagy a' predikállásban, és keresztelésben, vagy az imádságban.

B

a Matt. 11. 2.
a Mar. 1. 11.
b Luc. 3. 10.
c Mat. 14. 3. 4.
Luc. 3. 19.

d Luc. 3. 8.

Ezekből ki-tetszik, hogy János a' valóságos Tanitóknak példájok volt: mivel nem chak szavával, hanem cselekedetével-is tanitott; tudván, hogy kevesett használ a' izó, a' hol a' kéz nem segéti; és hogy, *ha az egyik épit, és a másik rontja, mi haszon, hanem chak fáradság?* Feddi azt Sz. Pál [k], a' ki mást tanit, s magát nem tanittya: tiltya a' lopást és parázna-ságot, maga pedig lop és paráználkodik. A' Madianitákat (az Ördőgöt, és a' Világot) azok győzték-meg, kik eggyik kézben hangas trombitát tartottak, a' másikban égő lámpást [l]; az-az, a' kik fel-emelik szavokat mint a' trombita [m]; és úgy világoskodik világosságok az emberek-előtt, hogy látván a' jó cselekedeteket, dicsőitik a' mennyei Atyát [n]. Nem illik, hogy a' Tanitókról azt mondhassák [o]: *A' szőlőnyan, savanyú szava: de a' kinek: Isaac kezén;* az-az, szép és jó a' tanitása, de rút és gonosz a' cselekedete. Nyilván efféléknek mondhattya az Úr Isten [p]: *A' te szádból ítéllek-meg téged gonosz szolga:* magad mondottál fejedre sententziát. Mert *a' melly szolga tudta az ura akaratyát, és el nem készűlt, és nem cselekedett annak akaratya-szerént, sokkal veressetik*: de annál-is inkább, a' ki tudta, és tanitotta-is. Ezekről mongya Urunk [q]: *Nehéz, étsel-borsoz-hatatlan terheket kötőznek, és tésznek az emberek vallaira: ujjokkal pedig nem akarják azokat illetni.* Mert, a' ki nem cselekszik tanitása-szerént, két terhet terheli halgatóját; tudni illik a' parancsolatnak, és az ellenkező példának terhével; és azt ítéli, hogy, vagy lehetetlen, vagy nem szükséges. A' beszéd, és az élet, olly-anok mint az embernek két keze; a' mint *Nicéai* Püspők mondotta. Azért, nem szabad a' halgatókat eggyik kézzel, a' beszéddel, magához vonni; a' másikkal pedig, a' gonosz cselekedettel, el-űzni: tő-képpen, mint-hogy a' cselekedet, hathatósabb a' beszédnél. Azért, a' mit akarsz hogy mindnyájan meg-cselekedgyenek, magad cselekedgyed elsőben: többet használ példáddal, hogy-sem beszéddel: a' kőnség arra hajol könnyebben, a' melyre látja hogy a' vezére mégyen. Mellyet szép Versekkel dicsért *Claudianus* Poéta *Honórius*ban, egyebeknek például: *In commune jubes &c. quid, censes, tenendum: Primus ipse fuis: tunc observantior aequi Vit populus: nec ferre vetat, cum viderit ipsum. Auctorem parere sibi. Componitur orbis Regis (Doctoris) ad exemplum, nec sic infectere sontes Humanos edicta valent, quam vita Regentis. Mobile mutatur semper cum Principe vulgus.*

C

h Judic. 7. 16.
i Jós. 6. 8.
k 2Cor. 5. 13.
l Gen. 27. 22.

m Luc. 19. 22.

n Luc. 12. 47.
o Matt. 23. 4.

Látluk végezetre Sz. Jánosnak Álhatatosságát-is, melly-nélkül mind Alázatossága, 's mind az Igassága keveset ért volna. Dávid, az Igaz embert olly fához hasonlittya [p], melly *gyümőlcsét-is meg-adgya a' jó idejében; és a' levele sem hull-el*: Az istentelent pedig, a' porhoz [q], mellyet *el-hány a' szél a' földnek színéről.* Jelentvén azzal, hogy az Igaz ember, se háborúság-le jó szerénsége által a' jótól el nem távozik, hanem álhatatos az Úr útában [r]; és a' szeretetben meg-gyökerezett, és fondamentomot vetett [s]: Az istentelen pedig, minden-felé fordittya palástyát, a' mint a' szél fú, és a' szerénsége szolgál: és, *se*

p Ps. 1. 3.
q Jerem. 4.

r Ecclus. 5. 11.
s Eph. 3. 17.

D

nem

nem plantáltatott, se nem ültettetett, se nem gyökerezett a'földben az ő törzsökig: hirtelen resiya fuvallott, *és meg-száradott, és a'forgó-szél mint a'pozdorját el-viszi*, a'mint Isáias mondgya. Az Igaz, hasonló az aranyhoz, melly az ő színét mind a'háborúságnak tüzében, 's mind a'gyönyörködésnek vizében egy-aránt meg-tartya: Az istentelen pedig, az agyaghoz, mert a'háborúságnak tüzében meg-keményedik, a gyönyörűségnek vizében el-olvad. Ezt az Álhatatosságot fel-találjuk Sz. Jánosban; ki, sem a'széltől hányattatott nád nem volt, sem lágy ruhába nem öltözött[u], melyben a hideg meg-veszi az embert, a'hévség pedig meg-süti. Ma két ellenkező Szelek támadtak ellene: A Déli meleg szél; midőn fő követek azon tudakoztak tőle, ha ő légyen-e a'*Messiás*: készek-lévén őtet annak tartani, ha ő akarta volna. Valóban nagy Szél volt ez melly az égben és paradichomban-lévő nagy Czédrus-fákat-is, gyökereitől fel-forgatta, de Jánost meg sem mozdította. Más-felől az Északi hideg szél; mellyel meg-pirongatták azon követek, mondván[x]: *Miért keresztelsz tehát, hate nem vagy Krisztus, sem Illyés, sem Próféta?* De ez sem mozdíthatta-meg; hanem chendesz szívvel meg-felelt, és okát adta chelekedetinek. és úgy nem haragutt a'pirongatásért, a'mint fel nem fuvalkodott a'böcsületért. De a követek, valóban ki-ábrázolták az istenteleneknek álhatatlanságokat igen hamar meg-változván; és a'szép, hizelkedő, édes beszédről, darabos, orczázo kemény beszédre hajolván; és meg-mutatván, mit kellessék tulajdonítani a világ ítéletinek.

Sok okokból mélto ugyan meg-vetni a világnak ítéletit, és barátságát: de fő-képpen abból, hogy olly álhatatlan és változó, hogy egy szem-pillantásban mind barátságát, 's mind gyűlöllségét ki-mutattya: és ha roka-bőrből-valo hizelkedéfét nem kedvelled, oroszlány-bőrrel fenyeget; mint a mái követek. Absalom Joábot szép szóval hivatta magához, hogy az attyától kegyelmet nyerhetne ő-általa[y]: de hogy nem mingyárt chelekedett kedve-szerént, fel-gyújtatta amannak árpaját a'szántó-földön. A kik Sz. Pálnak és Barnabásnak, mint Isteneknek, áldozni akarták: csak hamar az-után meg-követték Pált, és ki-vonták a'városból, alítván hogy meg-hólt[z]. A' Jerusálemiek, Urúnkat Virág-vasárnap nagy dichőséggel bé-kísérték a városba: de ötöd nap-múlva, mint látod fel-feszítették[a]. Valóban látta ezt Urúnk a'Zidókban, és azért mondotta nékik[b]; hogy *Óraglan akartak örvendezni az ő világánál*; az az, jo akarattyokat és barátságokat, egy órában mutatták hozzája, és meg-változtatták. Látta Szent János-is; és azért, se hizelkedésöknek nem engedett, sem gyűllöllségökkel nem gondolt, hanem álhatatos volt értelmében az alázatosság-felől[c]; és az igasságát, mellyet kezdett volt tartani, el nem hatta[d]: Mellyekben ha követtyük, boldogságában-is részesülhetünk. mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Isten, az ő Szent Fiáért. Amen.

A
t Isa. 40. 24.

u Matt. 11. 7.

x Joan. 1. 21.

B

y 2. Reg. 14. 29.

z Act. 14. 11. 18.

a Matt. 21. 8. Gen. 27. 29.

b Joan. 5. 35.

c Eccli. 3. 22.

d ibid. 27. 6.

C

MASODIK PREDIKATZIO.

AZt írja a'bölch *Arisztóteles*[a]; hogy az emberek, 'természet-szerént kívánnak tudni: és látyuk, hogy sokan a'tudományért, se költségőket, se fáradtságokat nem szánnyak. De tagadhatatlan, hogy sokan ártalmas tudományban tőrődnek; minémünek kívánsága rekesztette-ki Adámot a'paradichomból[b]: azt pedig a'két-féle tudománt, mellyel magunkat, és Istenünket ismérjük, sokan megvetik; noha azokat ajánlya a'Sz. Irás[c], azokról vagyon emlekezet a'mái Evangéliomban; azokban tanúlt volt Szent János. Magát ismérte; és meg-vallotta, hogy ő sem Krisztus, sem Illyés, sem Próféta, hanem *a pusztában kiáltónak szava*: Az Istent pedig; midőn a'Krisztusról azt mondotta[d]: *Közöttetek állott, a'kit ti nem tudtok: ő az, a'ki énutánnam jövendő, a'ki előttem járt*; *kinek én nem vagyok mélto hogy meg-oldgyam a'saruja kötelét*. E két tudománnak hasznát, igen által-látta volt Szent Agoston; ki minden imádságok-közőtt, leg-rövidebnek, és tökélletesbnek ezt tartotta[e]: Istenem, ki mindenkor azon vagy, és meg nem változol: ismérjem-meg magamat, ismérjelek-meg tégedet. És nem ok-nélkül: mert, valami jó vagyon e'világon, e'két tudományból származik; és minden gonosznak kút feje, a'két ellenkező tudatlanság, melyről érthetyük az Isten mondását a'Prófétánál[f]: Mivelhogy te a'tudománt meg-vetetted, meg-vetlek téged, hogy Papságban ne szolgálly nékem. Mind a'kettő igen hasznos, az Alázatosságnak meg-nyeréséré. De a'mostani Predi-

a Lib. 1. Metaphys. Init. 1.

b Gen. 3. 3.

c Cant. 1. 7. Ier. 9. 24.

D

d Joan. 1. 26. 27.

e Lib. 2. Solil. cap. 1.

f Osé. 4. 6.

A

kátzióban, chak a'Magúnk-iſméretiről ſzóllok; mivel erről künyű az Iſtennek iſmé-retire-is jutnünk.

I. Meg-dichérem a' Magúnk-iſméretit, és meg-mutatom miben álljon.
II. Meg-mondom. Mint kelleſsék a'hoz jutnunk; tudn' illik a' Lelki ſzám-vétellel.
III. Meg-mutatom, a' Lelki ſzám-vételnek haſznait, és módgyát.

ELSŐ RESZE.

A' Magúnk-iſméretit, igen dichérik, és ajánlyák. A'Sz. Atyák-kőzűl, Sz. Baſilius [a], Sz. Efrem [b], és Iſaias Apátur [c], egeſz Predikatziókat írtak, az Iſtennek ama'mondáſáról [d]: *Őltalmaz d magadat*; a'vagy, a'mint a'Hetven Magyarázók fordították: *Attende tibi*, az-az, *Figyelmezz magadra*. Szent *Gregorius Nazianzénus* [e] azt Igaz Bölcheſségnek mongya. Sz. Agoſton [f], és Sz. Bernárd [g], Jobnak mongyák ha ember magát iſméri, hogy-ſem ha tudgya az égi és földi dolgoknak termeſzetit. A'Pogány *Plato* azt írja [h]: Magát iſmérni, leg-nagyobb eſzeſség; és attól függ az életnek minden-bölcheſége, és igaſsága. De mint-hogy nem könnyen adgyák a'ſzépſéget, ez igen ſzép dolog-lévén, igen nehéz-is; sőt, a'mint *Ariſtóteles* írja [i], Leg-nehezebb. Mert ki-ki, a'maga ſzeretetiért, nem tehet magáról igaz ítéletet; hanem, mint a majom és bagoly a'fiát ſzépnek alittya, úgy az ember-is mágát jobnak ítéli hogy-ſem kellene. Azért kereſſük-fel annak útát, hogy hozzá-juthaſsúnk, és haſznos gyűmölchében réſzeſekleheſsűnk a Magúnk-iſméretinek.

a Hom. 3.
b Vers. 2.
c Orat. 27.
d Deut. 4. 9. & 6. 12. & 8. 11.
e De Mal. vitand. & alibi paſſim.
f 4. Trin. c. 1.
B
g Serm. 36. in Cantic.
Et Medit. 5.
h In Alcibiade prim.
Difficile quid palchra.
i Lib. 2. Magn. Morał.

II. RESZE.

HOgy Magúnkat meg-iſmérjük, egy-nehány-képpen kérdezzük-meg magúnkat: *Te ki vagy?* mindenütt előttünk viſelvén a'Sz. Pál mondáſát [p]: *Micbodád vagyon a' mit nem vőttél? Ha pedig vőtted, mit dicbekedel mint-ha nem vőtted volna?* És Sz. Bernárdét: Semmit tiédnek ne mongy, valamit el-veſzthetſz.

p 1. Cor. 4. 7.

ELSŐBEN, Kérd meg: Te ki vagy, Teſtedhez-képeſt? Ha mondod: Szép, egéſséges, gyors, erős vagyok; nem dichekedhetel, mert azokat máſtól vőtted, és egy órában el-veſztheted. Mongyad tahát azt, a'mit az Iſtentől tanúltál [q]: *Por vagy, és porba térſz.* Sőt iſzonyú férgekké válſz, mellyek meg-emészínek, ha ſzintén márvány-kő, ezüſt, vagy arány koporſóba temetnek-is; ha Király, Chászár, Pápa vagy-is: mert *a' Király-is, ma vagyon, és hálnap meg-hal* [r]. *Midőn pedig meg-hal az ember, kígyókat, és oktalan állatokat, és féregeket vészen őrökségűl.* E'hez-képeſt, a'régi Bölchek az embert Buboréknak nevezték, melly egy ſzem-pillantásban ſemmivé léſzen. Jób pedig, a'Virághoz, és Árnyékhoz haſonlíttya, azon okból [s]. Mellyekből, nem vehet ember okot a'fel-fualkodáſra, hanem árra, hogy meg-alázza magát az Iſtennek hatalmas kezealatt [t]; és hogy mind-úntalan azt mongya magának [u]: *Mit kevélykedik a' föld és a' hamu?* Az Iſtennek pedig [x]: *Szóllok az én Uramnak, holott por és hamu vagyok.* Alkalmaſ-tatranúlt vólt ez iskolában a Pogány *Alcibiades*-is; ki nagy nemzetből lévén, a *Socrates* beſzédéből meg-iſmérte, hogy ninch különbség ő-közötte és a terh-hordozó ſzolga-közőtt; és, a mint *Cicero* írja [y], és Sz. Agoſton [z], könyvezett; és azt kérte, hogy jóſzágos chelekedetre ranittſák. Nem tanúlta vólt meg ezt Nabukodónoſor; ki, nem engedvén ennek az Iſten mondáſának [a], *Ne dicbekedgyék az erős az ő erőſségében*; és erős hatalmúnak alittván magát [b], hogy a nagy Bábylónt épitette, az emberek-közűl a'barmok-közzé vettetett.

q Gen. 3. 19.
C
r Pſal. 10. 12. Homo bulla.
s Job. 14. 2.
t 1. Pet. 5. 6.
u Eccl. 10. 8.
x Gen. 18. 27.
y Tuſc. 4.
z 11. Civ. c. 8.
a Ier. 9. 23.
b Dan. 4. 27.
D

MÁSONSZÓN: Te ki vagy, Lelkedhez-képeſt? Ha azt mondod, hogy Iſtennek képére, és haſonlatoſságára teremtetett, halhatatlan, és őrők boldogſágnak birhatója. Úgy vagyon. De abból ninch okod a'fel-fualkodáſra, hanem a' meg-alázáſra: holott többet ſzolgáltál ekkidig a'romlandó teſtnek, hogy-ſem a'meg-halhatatlan léleknek: amannak táplaláſát, éjjel nappal kereſted; emezért, chak helyedből-is alig mozdúltál-ki: Melynek, tellyeſséggel külömben kellene lenni; és, a'mint ſzámtalan Mártyrok chelekedtek, a'teſtet nem kellene kímélleni, hogy a'lelket meg-őrizzők. Nem tanúlt vólt ez iskolában ama'bolond Gazdag, ki azt mondotta magának [c]: *Egyél, igyál, vígan lakjál*: és mivelhogy lelkére gondot nem viſelt, azon éjjel el-veſztette azt, és azzal-eggyűtt mindent. Gondoldmeg azt-is, hogy, noha a'Lélek olly nemes állat; mindazáltal okot ád az alázatoſſágra, mert, a'mint Szent Bernárd mongya [d], Bűnnel meg-terheltetett, a'halandó

c Luc. 12. 19.
d Serm. 36. in Cantic.

teſtnek

tettnek terhével meg-nehezítetett, a' földi gondolatokba bé-kötelödzött, a' tesli kívánságoknak szemetével meg-undokíttatott: vak, meg-görbedett, erötlen, hamis vélekedésekben egyeledett, ezer veszedelmekre vetteretett, ezer félelmekkel rettegő, a' vétekre hajlando, &c. Azért mondja, hogy alázatoson azt kiáltsa [c]; *Gyógyítsd-meg lelkemet, mert vétkeztem neked.*

[c] Ps. 40. 5.

Harmadszor: Te ki vagy, Vallásodhoz képest? Ha mondod; Keresztyén, Isten hivé, az Anyaszentegyház tagja, részes az Isten-félők-között, kik az ő parancholatit meg őrizik [d]: Gondold meg, hogy illyen fő állapatodban semmi lelki gazdagságot nem gyüjtöttél, és magadat meg nem hőchüllötted, hanem gyalázatos díznopáizt-orságra adtad magadat, és chak nem ehel hoztál [e]. egy szóval, inkább Pogánnak mutattad magadat, hogy-sem Keresztyénnek. Maga nyomoruságával meg-tanúltatvólt ezt a' tékozlo fiu, midön imigyen szóllott [f]: *Menny béresek az atyam házában bővelködnek kenyerekkel, én pedig ehel halok meg? Fel-kelek, és az én atyamhoz megyek,* nem-is chalta-meg a' reménység: Mert az attya nagy szeretettel fogadta, meg-ruházta, vigan tartotta. Nem tanúlták volt meg ezt azok, kikről panaszolkodva mondgya az Úr [g]: *Miért költetek az ezüstöt nem a' kenyérekre, és munkátokat nem a' meg-elégedésre?* Bizony gazdagok a' Keresztyének, ha ehni akarnak az Anyaszentegyháznak javaival, a' draga Szentségekkel, mellyek az Isten malasztyának edényi, és chatornái. Gondold meg azért, hogy nem elég a' Menyekező-házba menni, vagy az Anyaszentegyházba, hanem szükség a' menyekező-ruhába-is öltözni, hogy ki ne vettessünk [h]. nem elég a' talentomot el-venni, hanem kereskedni kell véle, hogy el ne vétessék [i]: az-az, nem elég chak a' Hitet vallani, hanem a' jó-chelekedeteket-is kell gyakorlani; Sz. Pálnak intése-szerént [k]: Vitézkedgyél jó vitézséget, hited lévén, és jó lelki-ismereted; mellyet némellyek meg-vetvén, a' Hit hajójából ki-estek.

[d] Ps. 118. 63.
[e] Luc. 15. 16.
[f] Ps. 17.
[g] Isa. 55. 2.
[h] Mat. 22. 12.
[i] Mat. 25. 29.
[k] 1. Tim. 1. 19.

Negyedszer: Te ki vagy, Hivatalodhoz, vagy tisztedhez-képest? Ha mondod; Nagy tisztet viselek, sokakat meg-előzök: Gondold-meg a' *Séneca* mondását [l]: Senki azok-közzül, kiket a' gazdagság, és a' tisztmagas helyre vitt, nem nagy, hanem nagynak láttatik: mert azzal eggyütt méred a' mint áll. Nem nagy a' törpe, ha szintén hegyen áll-is: a' nagy oszlop, a' kut fenekén-is nagy. Igy challyuk-meg magunkat, mert senkit nem ítélünk abból a' mi ő, hanem azt adgyuk hozzája a' mivel fel-ékesítetett. Igazán mondotta. És a' szerént a' *Lacedemónias Archidamus*, a' diadalomért, dicsekedő Filep királynak jól mondotta *Plutarchusnál* [m]: Ha meg-méred árnyékodat, nem találod nagyobnak miut a' győzedelem-előtt volt. En azért azt ítélem, hogy a' méltóság, az Alázatosságra ád okot, nem a' fel-fualkodásra: mivel-hogy igen *Kemény ítéletek fejsze azoknak a' kik ez világnak* [n]; *Mert a' kicsinnek irgalmasság engedtetik: a' hatalmasok pedig hatalmasson fenyegetnek kínokat, az erősebbekre erősebb kínzás következik.* Kedves a' tisztet: de nehéz a' szám-adás midön a' tisztnek meg nem felelünk, fő-képpen midön lélekben jár a' tiszt-viselés, a' minéműk leg-inkább az Egyházi, és egyéb nagy tisztek-is.

[l] Ep. 77.
[m] In Lacedem.
[n] Sap. 6. 7.

Ötödször: Te ki vagy, Lelki állapatodhoz-képest? Ha mondod: Istennek igaz szolgája, barátya, fia, mert nem tudom semmi bűnömet: Meg-látod, hogy meg nem chalatkozzál; mert senki maga igasága-felől bizonyos nem lehet, hanem-ha az Isten jelenti-meg néki; a' mint magokról meg-vallották az Istennek nagy Szenti-is: úgymint Jób; ki azt mondotta [o]: *Hasztalan eggyügyű leszek-ie, azt sem tudgya az én lelkem.* Dávid pedig [p]: *A' vétkeket ki érti? az én titkos-vaid-ából tisztíts-meg engem.* Szent Pál-is [q]: *Semmiben lelkem ismérett nem vádol; de abban meg nem igazúlam: a' ki pedig engemet ítél, az Úr.* De bár úgy volna-is, hogy bizonyos volnál mostani igasságod-felől: azzal bizony okod nem volna a' fel-fualkodásra, hanem inkább az alázatosságra; meg-gondolván sokaknak esetit, és hogy te-is meg-eshetel minden órában; és mentől nagyobb igasságban vagy, annál nagyobbat eshetel. Azért mondgya Szent Pál [r]: *Te pedig a' Hit-altal allasz: ne édesd szívedet, hanem félj.* Alázd-meg tehát magadat, hogy álhatatos légy.

[o] Job 9. 21.
[p] Ps. 18. 13.
[q] 1. Cor. 4. 4.
[r] Rom. 11. 20.

Hatodszor: Te ki vagy, Rendedhez képest? Ha mondod; Szolga vagyok, úgyan, de nem haszontalan, hanem, a' ki meg-érdemli hogy az Úr azt mondgya néki [s]: Örülly jó és hív szolgám: miert-hogy a' kevésben hív voltál, sokat bizok reád; menny-bé az Urad örömébe. Vallyon miért ítéled magadat hasznos szolgának? Nemolvasstad-e [t], hogy *Az Isten a' mi javainkon nélkül nem szükségödik?* És [u]; *Ha igaz az chelekedetszel, mit ajándékozsz neki, vagy mit vészen a' kezedből?* Az okáért, bátorságos alázatoson azt mondani [x]: *Haszontalan szolgák vagyunk, a' mit meg kellett chelekedniünk, meg-chelekedtük.*

[s] Mat. 25. 21.
[t] Ps. 15. 2.
[u] Job 35. 7.
[x] Luc. 17. 10.

A

a Dan. v. 18.

b Luc. 18. 9.
c Apoc. 3.

d Serm. 37. de Cant. c. 1.
e Lib. de Spiritu & anima, c. 13.

B

f Luc. 19. 23.
g Gal. 6. 10.

h Gen. 1. 4. 10. 12. 18. 21. 25.
i Gen. 1. 31.
k Lib. 3. de Sacramentis, c. 12.

C

l Ps. 76. 6.

m In Ps. 75.
n Ps. 40. 5.
o Exhort. ad Virgines.
p Ps. 4. 5.
q In Ps. 4.

r 1. Cor. 11. 31.
s In Vita ejus.
t In Ps. 7.

D

u Lib. 1. contra Rufinum, c. 13.
x Ep. 80.

y Lib. 1. de Ira, c. 32.
z Ep. 31.

És 7; *Nem a' mi meg-igazulásinkban vettyük a' könyörgéseket a' te irgalmasságodban.* Junion elsőbbe a' fel-fuvalkodott Farisæus; ki, igen hasznos szolgának tartván magát, kevésbre bocsültetett a' bűnös Publikánusnál [a]: és ama' kérkedekeny Pátpók; ki, gazdagnak állítván magát, mélto sententziát hallott [b]: *Nem tudod, hogy nyomorúlt vagy, és nyavalyás, és szegény, és vak, és mezítelen?* Külömbek az Isten ítéleti, és tsenyesbek az ő tekintetei a' miénknél. Ezekből ki-tetszik, hogy senkinek oka nem lehet a' Kevélységre, nagy vagyon pedig az Alázatosságra, mellyet a' Magunk-ismérete magával hoz.

De mint-hogy, a'mint Sz. Bernárd mongya [d], Senki nem üdvözülhet a' maga-ismérete-nélkül, azon tudakozhatnék valaki: Micsoda eszköz által juthatna a' hoz leg-könnyebben, és hamarjában? Erre én Sz. Agostonnal azt felelem [e], hogy, Semmi hasznosb arra nem lehet, a' Lelkünk-ismérétitől-való gyakor Szám-vételnél, vagy annak meg-vizsgálásánál: mellyel neminémű-képpen az Istennel számot vetünk; egy-felől, meg-tekintvén az Istentől vett ajándékokat; más-felől, meg-gondolván mint éltünk azokkal: jóll-e azokban szorgalmatosságunk által valami többűlés, vagy reá-tégünk miatt apadás, hogy azt helyére hozzuk: tudván, hogy az Isten azt kívánnya tőlünk, hogy az ő gyiráival kereskedgyünk [f]; és ha azt el-múlattyuk, meg-büntet: és vízsontag, hogy munkálkodgyunk míg időnk vagyon [g], mivelhogy *Ki-ki tulajdon jutalmát vészi, az ő munkája szerént.* A' munkásoknak pedig szokásuk, hogy a' mit mívelnek, gyakorta meg-tekintik; és próbálják, ha a' próba-szerént vagyon-e, mellyet elejökbe vöttek. Melly dologban, az Isten-is szép példát adott: ki a' világnak teremtése-kor, minden-napi munkáját meg-fontolta, és *látta hogy jó volt* [h]: És mikor mindeneket el-végezett volna, *látta hogy igen jók voltak* [i]. Ki azt nem magáért cselekedte, úgy-mint, ki nem vétethetett semmi-neműalkormányában: hanem, hogy minket tanítana, a'mint *Hugo de Sancto Victore* okoskodik [k], a' magunk cselekedetinek meg-vizsgálására. A' kereskedő emberek pedig, igen meg-nézik micsoda marhát, vagy pénzt vesznek-bé, a' vagy ki-adnak, és minden költségről számot tartanak; és, ha valamiben kárt vallottanak, azon igyekeznek, hogy mentől hamarébb helyére hozzák.

Chodálatos szép példáink vannak e' Szám-vételről a' Sz. Irásban. Dávid imígyen beszéll maga-felől [l]: *Gondolkoztam a' régi napokról; és az órák esztendők voltak előmben. És el-mélkedtem éjjel szívemben, és gondolkodtam, és meg-tisztítottam az én lelkemet.* Melly mondáját, ezen dologról magyarázza Sz. Agoston [m]. Arany-szájú Sz. János pedig, Dávidnak más mondásával él [n]: *Mert ismérem hamisságomat, és a' bűnöm előttem vagyon mindenkor:* azért, tudn' illik, hogy el-törölteísék. Sz. Ambrús [o], azon Dávidnak más mondását hozza elő [p]: *A' miket szívetekben mondotok, egyetek-házatokban szánnyatok-meg.* Melyről Arany-szájú Sz. János igen nyilván így ír [q]: Vachora-után midőn alunni mégy, és senki jelen nem léven nagy chendeséges halgatás vagyon: a' te lelked-ismérétinek ítéletit ébresztd-fel, végy számot tőle; és a mi gonosz szándékid voltak nappal, azokat meg-ítéld, és meg-bűntesd. Ez minden nap meg-légyen; és előbb el ne aludgyál, míg nem elméddel meg-forgatod a mi gonoszt nappal cselekedtél. Sz. Pál-is emlékezik e' dologról [r]: *Ha mi magunkat meg-ítélnők, nem ítéltetnénk-meg.* Melly mondásból, azt hozták ki Sz. Antal, a'mint Sz. Athanasius írja [s]: hogy naponként meg kell vizsgálnunk lelkünk-ismérétit, számot vévén tőlje. Azon mondást, Sz. Basilius így magyarázza [t]: Ha mi magunkat meg-vizsgálnók, a' kárhozat-alá nem vettetnénk. De a' Pogány Bölcsek-nél-is szokás volt, naponként számot venni a' lelki-ismérettől. A' *Pythagoranusok*, a' mint Sz. Jerónymus írja [u], azt mondották; hogy, Leginkább két időről kell gondot viselni: A' reggeliről, meg-gondolván mit cselekedgyünk; és az estvéliről, meg-vizsgálván mit cselekedtünk. *Aurelius Victor* ímillyen Versetkét ír a' jámbor és bölcs emberről [x]:

Judex ipse sui, totum se explorat ad unguem: Cogitat & facta retrorsa se examine pensat.
Non prius in dulcem declinat lumina somnum, Omnia quam longi reputaverit acta diei.

Az-az, maga meg-ítéli, és meg-fontollya magát, és el nem alúszik, míg véghez nem viszi a' lelki szám-vetést. *Seneca* pedig, e' Szám-vételről nem csak úgy ír mint bölcs Filósofus, hanem mint ha tekéllétes Keresztyén lőtt volna [y]. De *Stobæus* azt írja *Phavorinusról* [z]; hogy, nem csak ketszer, hanem háromszor is vött napjában számot ő-maga lelki-ismérétitől, és egyebeknek is azt tanácslotta, tudván annak nagy hasznait: mellyek közzűl en is egy-néhányat elő-számlálok, hogy a' hasznokhoz-képest, gyakorlyuk abban magunkat.

III. RÉSZE.

A' Lelki-ismérettől-való szám-vételnek; Első Haszna az; hogy ember eszébe-vészi, mi kárt vallott; és azon igyekezik, hogy azt helyére vigye; a'mint oda-fel mondám hogy az áros emberek chelekesznek. II. Ritkábban esik az ember. A'mint hogy az ellenség, a'kit a les-helyből gyakorta ki-üznek, nem olly gyakorta, sem olly bátorságosson tér-viszsza. Ollyan az ördög, mint a'tiszteséges személy-után ólálkodó sajtalan ifiú, kinek, ha álnokságos mesterkedési gyakorta ki-nyilatkoznak, nem olly méresz dolgában. Azért mondotta *Sénecca*[a]; hogy, Meg-szűnik a harag, a'kívánság, és a'hiuság, melly eszébe vészi hogy naponként a lelki-ismérernek ítéletire kell menni. III. Meg-szabadíttya az embert a'vakmerő ítélettől. A'jó gazda, a'ki a'maga házára jó gondot viszel, nem kérdezkedik a'szomszéd dolgairól; és a'ki a'maga köntösét szakadva láttya, a'másét nem foltozgattya: úgy a'ki maga lelke-ismérettől jól számot veszen, talál abban mit jobbittson, és a'más életét nem visgállya. A'ki pedig azt el-múlattya, meg-látrya ugyan a'fele-barátnak szemében a'szálkát, de a'magáéban a'gerendát sem láttya[b]. IV. A meggyökerezett gonosz szokásokat ki-irtya. Mert a'lelket, a'mint Dávid jelenti[c], ember meg-sópri; és, a'Zidó és Görög bötünek tulajdonsága-szerént, meg-kapállya, vagy meg-ássa. Mert, mint a'ki a'földet ásóval, vagy kapával fel-forgattya, a'gonosz füveket gyökereitől ki-hánnya: azon-képpen a'Szám-vétel, a'mi szivünknek földéből a'bojtorjánt tellyességgel ki-irtya, hogy könnyen bé-vegye a'jó magot, és gyümölchöt hozzon az örök életre. V. Az embernek imádságát foganatosbá tészi. Mert, a'mint Salomon mongya[d]. *Az igaz, elsőben maga vádolója*; és azért, nagyobb buzgósággal könyörög, és könnyebben meg-nyeri a'mit kíván. Nem vádolná pedig magát, ha a'Szám-vétel-által magát meg nem ismérné; és bochánatot sem kérne, magát Szentnek alitván. VI. A Szám-vétel, hasznos készület a'jó Gyónásra. Mert, mentől szorgalmatosb a szám-vétel; annál bizonyosb a'bünnek meg-ismerése: és ez mentől világosb, annál tekélletesb a vádolás és a'töredelmesség, mellyet az Istennek bővségesb malasztya követi. Azért mongya a'Bölcs[e]: *Az ítélet-előtt kérdezd-meg magadat, és az Isten színe-előtt engesztelést találsz.* Holott azt vedd eszedbe, hogy azt kívánnya, hogy ember magát kérdezze-meg; azoknak szokások-ellen, kik a'gyónásban, azt akarják hogy chak a'Pap kérdezze. VII. Hasznos készület a'Kommunikálásra-is, a'vagy az Óltári szentséghez-való járulásra. Mert mentől jobban meg-ismérjük magunkat a'Szám-vétel-által, annál inkább meg-alázzuk magunkat, és inkább meg-böchüllyük az Istennek olly drága ajándékát; tudván, hogy azért jő hozzánk, hogy minden javaiban részesittsen. Erről érthettyük a'Sz. Pál mondását[f]: *Próbállya-meg azért magát az ember, és úgy egyék abból a'kenyérből.* Melly *Próbálás*, noha fő-képpen a'Halálos bűnökért szükséges, hogy azoktól ember a'gyónás-által meg-menekedgyék; a'mint a'Tridentomi *Concilium* tanittya[g]: mindazáltal azokban, kik a'Halálos bűntől tellyességgel meg-óltalmazzák magokat, a'Bochánandó bűnökről-is értetik; mellyekből ki-tiszttúlván az ember a'Szám-vétel-által, nagyobb hasznát érzi a'Szentségnek; mint a'tiszta gyomor, a'jo-izű eledelnek. VIII. A'Lelki-ismeretet meg világositya. A'rumát, mentől gyakrabban tisztittyák, annál inkább meg-tetszik akár-mi kichiny mochok-is rajta: azon-képpen, mentől gyakrabban sópörjük lelkünk-ismeretit a'szám-vétel-által, annál inkább meg-látunk abban minden aprólék fogyatkozásokat. IX. A'Lelket meg-chendesíti. A'melly városban biro ninchen, és a'gonoszokat meg nem bűntetik, nem lehet abban bátorságos békesség, sem jó rend-tartás; a'hol pedig vigyázo gond viselő vagyon, és a'ki a'vétkeket meg-bűntetti, ott mind chendesség, 's mind szép rend-tartás találkatik: hasonló-képpen, a'melly lélektől számot nem veszünk, hanem szabadgyában hadgyák, ott semmi álhatatos chendesség nem lehet: a'mellyet pedig naponként-való szám-adásra fognak, magára vigyáz; és úgy rendeli dolgát, hogy a'szám-adásban meg-ne ejthessék; melyből nagy chendesége következik. Azért mongya Sz. Gergely[h]; hogy még az Isten-félő emberek-is, ha ezt a'Szám-vételt el-múlattyák, lassan-lassan a'Jóltzagos chelekedetekben meg-fogyatkoznak; és az történik, a'mit a'Prófétánál olvasunk[i]: *Megöregedtek az idegenek az ő erejét, és ő nem tudta: de az ősz hajszálak ki-hintvék rajta, és ő nem tudta.* X. A'Lélek meg-választhatásának[k] szép ajándékát meg-nyeri. Mert, mint a'pénz-váltók, kik naponként pénzt forgatnak, a'jo pénzt a'hamistól könnyen meg-

a Lib. 2. de Ira, cap. 36.

b Matth. 7. 3.

c Psal. 76. 6.

d Prov. 18. 17.

e Eccli. 18. 20.

f 1. Cor. 11. 28.

g Sess. 13. c. 7.

h 2. Mor. c. 7.

i Osé. 7. 9.

k 2. Cor. 12. 10.

A

meg-ismérik, és el-válaszsyák: azon-képpen, a kik a Szám-vétellel a fogyatkozásokat meg-vissgállyák, a' Jó-cselekedeteket, és gondolatokat-is, a' gonoszoktól könnyen meg-válaszsyák, meg-hányván azoknak eredetit, okát, véget. XI. A' Jószágos cselekedetekben elő-menetelt szerez. Mert, mi-képpen a' melly iskolákban gyakor disputátziók, és kérdezkedések lésznek, a' tanúlók hamar tudósokká léfznek: úgy a Jo erkölcsöknek iskolájában, ha gyakorta számot vésznünk lelkünk-ismeretitől, beszédinkről, gondolatinkról, és cselekedetinkről, minden joban nagy elő-menetelünk lehet.

1 Ivo Pásk. 4. Mert, ha azt mongya Arany-szájú Sz. János [l], hogy, ha egy hólnapig, minden-nap elétve lelkünk ismeretit meg-vissgállyuk valoban, a' Jolágban tekélletesek lehetünk: mennyivel inkább, ha azt sok esztendeig, és tellyes életünkben gyakorlyuk; fő-képpen, mint-hogy ugyan ő-maga-is a' Szám-vetel, sok jószágos cselekedeteket foglal magában: Elsőben, a' Három fő Jószágos cselekedeteket: tudn' illik, a Hitet, a' Reménységet, és a' Szeretetet. Mert, ha ember nem hinné az Utólsó ítéletet, a hoz olly szorgalmatosággal nem kész'lne. Ha nem reméllené a' bochánatot, azt olly gyakorta nem kérné.

B

Melly reménségből, származik az Isteni szeretet, kit. mint kegyes Bíránkat, és irgalmas Atyánkat, szeretet az erős reménség. Benne vagyon az Igasság; nem hizelkedvén magának, sem a vétket nem mentvén, hanem igazán meg-itélvén, és meg-büntetvén. Az Okosság; modot keresvén a' vétkeknek el-távoztatásában. A Mértékletesség; megsoszt'ván magát minden hiába-való dolgoktól. Az Erősség; a' jó igyekezetet bátorságosson végbe vivén. Az Aitatosság; mert imádságon kezdetik, és azon végeztetik. Az Alázatosság; bűnösnek valván magát, és meg-is büntetvén. Végezetre, az Isteni félelem; mert, azért ítéli ember magát, hogy fél az Istennek ítéletitől, és annak elé takarjavesszi. XII. A' lelki-ismeretről-való Szám-vétel, az embert meg-szabadittya a hirtelen és véletlen haláltól: Melynek el-távoztatásáért, könyörög az Anyaszentegyház a' Litaniákban. A' mi a hirtelen halálte illeti, azt nem mindenkor kerüli el a ki e Szám-vételt gyakorlya, de véletlen a halál őtet nem találjya. A' szám-adó szolga, ha mindent szorgalmatosan fel-jegyez a' mit ki-ád és bé-vészen, hirtelen hivattathatik ugyan a szám-adásra, de véletlenül nem; és azért mindenkor örömest reá mégyen: azon-képpen, a' ki e Szám-vétellel él, mindenkor kész a' derék szám-adásra, és nem történik rajta a' miről a' Bölcs int bennünket, mondván [m]: *Ne légy bolond, hogy meg ne hally a' nem te idődben*; az-az, mikor készületlen létezsz a' halálhoz, és a' szám-adáshoz: hanem, a' mit azon Bölcs más-sutt mondott [n], *Az igaz, ha a' halálról hirtelen meg előztetik is, nyugodalomban lészen.* Mert azt mondhattya a hív szolgával [o]: *Uram, két talentomot adtál nékem, íme más kettőt nyertem a' fölött*: és remélheti az örök jutalmat, melly fokkal föllyül-halad minden fáradságot; melly, az örökké-valóhoz-képest, csak egy szem-pillantásnyi.

m Sirac. 7. 18.
C
n Sap. 4. 7.
o Matt. 25. 20.

Im látok e Szám-vételnek Tizen-két jeles Hasznát vagy gyümölcsét: mellyekért, nem ok-nélkül hasonlónak mondhattyuk az Életnek fájához, melynek Szent János Tizen-két Gyümölcsét mongya [p]: mellyekben hogy bővségesen részesülhetsünk, meg kell tudnunk, Mi kívántatik e' Szám-vételhez. Őt részből áll: Elsőben: Az Istennek, az el-vétt jókért Hálát kell adnunk. Mellyeket elő-számlálván, könyű meg-ismérnünk, mint viseltük magunkat a' mi kegyelmes Istenünkhöz, és mint feleltünk-meg neki az ő nagy jo-tételeinyiért. Az ellenkező dolgokat jobban meg-ismérjük, mikor egy más-melle vettyük; a' fehért, a' feketemellé; a' szépet, a' rut-mellé, &c. azon-képpen, mentől több, és nagyobb javait láttyuk az Istennek mi bennünk, annyival nagyobbnak ismérjük háládatlanságunkat, és inkább bánnyuk.

p Apoc. 22. 2.

D

Es mint-hogy a' Szám-vételben, a' vétkeknek sokaságá, kétségbe ejtheme bennünket, az Istennek jo-tételeinyinek emlegetésével támogathattyuk magunkat. Annak-felette, holott a Szám-vételben bűneinknek meg-ismeretét, és bochánatyát kérjük: azt, az előbbi jóknak elő-számlálásával, könnyebben meg-nyerhettyük. Jól tudta ezt Jákob Patriarka: és midőn az Istennek előbbi jo-tételeinyit elő-számlálta volna, mondván [q]; *Kisebb vagyok minden irgalmaidnál, és igazságodnál, melyet be-tellyesítettél a' te szolgádnak. Pálczámmal mentem által e' Jordánon: és most két seregre jövök-viszsza* az után más dolgot kér: *Mentsd meg engem a' bátyám Ésau kezéből, mert igen félek tőle.* Ennek oka az, hogy a' Jo-tétemény, mert örgalmatságból és szeretetből származik. Azért, mikor azt emlegettyük, a' Szeretetet nyittyuk, és gerjesztyük több jo tételeinyekre. A' Jótétemények pedig, milyeket elő kell számlálnunk, testiek, és lelkiek; természetszerént, és természet-fölött-valók; közönségesek, és magán-valók; nyilván, és titkon-valók: mellyekért, egyenként tartozunk hála-adással, mert mindenik nagy ő magában-is, és azért-is, hogy a' Főlséges Istentől származik.

q Gen. 32. 10.

Másod-

Másodszor: A' Szám-vetelben Malaſztot kérünk, hogy meg-iſmérhetsük, és ki-irthaſſuk a'bünt. Könnyebben chelekedſzünk a'bünt, hogy-sem meg-ismerjük. És noha Dávid azt mondotta [1]; hogy *az Iſten, az ő bölcsességének tengere, és el-rejtett dolgait ki nyilatkoztatta neki*: mindazáltal, azt kérte [2]; hogy *azok titkos dolgaitól meg-tiſztittya*. A' magunk-szerelme, gyakorta be-fogja szemünket, hogy ne lássuk fogyatkozásunkat. ha látjyuk-is, mint Ádám fiai, örömeſt mentyük, és máſra fogjuk. *Seneca* egy szép dolgot ir *Luciliuſ*nak [3]; egy *Harpaſte*-nevü bolond aſszony állatról: tudn' illik, hogy kirtelen meg-vakúlt; és nem tudta hogy vak, hanem a' házat mondotta setétnek, és máſuvá kívánkozott; kérvén a' vezetőjét, hogy ki-vigye a' szeér házból. És uránna veti: Ez a' mit ő-benne nevetünk, minnyájunkon történik: senki magát fővénnek nem iſméri, semtiſztesség-kivánónak. De a' vakok, vezetőt keresnek; mi pedig vezér-nélkül tévelygünk, és azt mongyuk: Nem vagyok én nagyra-vágo; de különben Romában senki nem élhet. Nem vagyok bőv-költségü; de a' Város kiván nagy költséget. Miért challyuk-meg magunkat? Nem kivül vagyon a'mi vétkünk, hanem bennünk vagyon, és belső részeinkben üldögél. Azért gyógyúlunk nehezen meg, mert nem tudgyuk hogy betegek vagyunk.] Valóban igazat mond; és azért kell Malaſztot kernünk, hogy bűneinket meg-iſmérhessük: és annál-is inkább, hogy azokat ki-rekeszthessük. noha elégségesek vóltunk mi-magunktol, hogy azokat meg-chelekednők; a'mint hogy a' hajó magától el-állyvedhet, de más segétsége-nélkül ki nem szabadúlhat. Jól tudta ezt Dávid; és az-okáért, chak egy Zoltárában-is egy-nehány-képpen változtattya-beszédét, hogy bűneinek bochánattyát meg-nyerje [4]: *Töröld-el hamiſságomat*. és [5]; *Adoſſz-meg engem hamiſságomból*. és [6]; *Ostorozz-meg engem izsóppal, és meg-tiſztulok*. és [7]; *Fordítsd-el orczádat bűneimről*. és [8]; *Szabadíts-meg engem a' vérektől*.

Harmadszor: A' Szám-vetelben, szorgalmatoſon meg-tekintyük az utólſo szám-vétel-után, gondolatinkat, beszédinket, és chelekedetinket órán-kénti-úgy hogy, ha azokban valami vétket találunk, azt leg ottan meg-szánnyuk-bánnyuk, és a' nyavalyának mingyárt orvoſságot szerezzünk; követvén a' jámbor Ezekiás királyt, ki *minden esztendeiről lelkének keſerüſségében gondolkodott* [9]. Ezt hogy jobb móddal végbe vihessük, a' kimeket követsük; kikben az kivántatik, Elsőben; Hogy hivek légyenek, és adományert ne árúlkodgyanak, az ellenséggel czimborálván. 2. Hogy tudgyák az útakat; hogy véletlen az ellenség kezébe ne essenek. 3. Hogy valóban gyülöllyék az ellenséget, és ne könyörüllyenek rajta. 4. Hogy okoſok, és szemesek légyenek a' kimlélésben, minden dolognak végére menvén, hogy meg ne chalatkozzanak; és azokat, a' kiknek szolgálnak, se vakmerőkké, se igen féleukekké ne tegyék, az ellenségnek erejét fölöttebb kiſebbítvén és alázván, vagy fölöttébb nagyítván és magaſztalván. 5. Hogy jo elméjek légyen, és el ne felejtsék a'mit bírré kell tenniek. 6. Hogy bátorságos szivüek légyenek, és; ha a' szükség kívánnya, elsőben-is ők fogjanak fegyvert azt ellenség-ellen. Ezek, módgya-szerént, a' Szám-vévőben is fel-találtatnak; a'mint akár-ki-is elébe veheti, ha ezikelyenként meg-hánnya-veti. És, ha valakinek ezek nehéz dolgoknak tetszenek, gondollya meg, hogy, ha a' földet nagy munkával ásſuk, és minden-fele forgattyuk hogy valami kevés aranyát találjyunk: mennyivel méltóbb szerénykednünk e' dologban, hogy az elő-számlált jeles Gyümülcsökben részesek lehessünk; a' mint *Sénéca*-is okoskodott [c].

Negyedszer: A' Szám-vételben; fel-találván bűneinket, azokról Bochánatot kerünk; mint-hogy azoknak meg-fizetésére elégségesek nem vagyúnk, ha az Isten, az ő végetetlen irgalmaſságából, meg nem bochattya. Innét vagyon, hogy Urunk az Imádságban, a' többi-között arra tanitott [d], hogy *Adóſságunkat meg-engedtesd kérjük*, nem tehetvén mi azokért eleget. Ezt pedig, hogy nagyobb buzgósággal chelekedhessük, meg kell az Istennek Jó-voltáról, és irgalmaſságáról, méltoságáról, és nagy-voltáról emlekeznünk; a' kinek ellene vagyon minden-féle vétek, még a' Bochánando-is: más felől, a' bünnek gonoſságáról, melly minden jótól meg fosztt, és minden gonoſzt fejünkre hoz. mert, mentől inkább szemünk-előtt forog a nyavalyának veszedelmessvolta, annyival inkább esedezünk az Orvoſnak hogy meg-gyógyittion.

Ötödször, és utólſzor: A' Szám-vételben, az Isten malaſztyával igyekezünk magunk meg-jobbitására, és el-tekéllyük magunkban, hogy az-után szorgalmatosban őrizkedünk a' vétkektől; mint hogy e' nélkül, a' Négy előbbi dolgok semmit nem haſználnak. Merr; 1. Ha valaki Hálákat ád az el-vött jókért, illyen igyekezet-nélkül, magát chak haládatlannak mutattya. és fejére mond sentenziát; mivelhogy az el vött jótéteményeknek emlekezetivel-is, nem igyekezik attól meg-szünni; a' mivel az Isten főképpen meg-bánnódik, és a' mit leg-inkább gyülöl. 2. Hiába kéri a' bünnek meg-

A

[1] Pſ. 110. 8. [2] Pſ. 18. 13.

[3] Ep. 52.

B

[4] Pſ. 50. 1. [5] Pſ. 4. [6] Pſ. 5. [7] Pſ. 51. [8] Pſ. 66.

[9] Iſa. 38. 15.

C

[c] Epiſt. 87.

[d] Matt. 6. 12.

D

A

ismerésére való Malasztot-is, melly, az el-távoztatásra-való igyekezet-nélkül, nem-csak nem hasznos, de ugyan károl-is. Mert, vagy azon bünben meg-általkodcat, és vakmerővé tészen, hogy többször-is chelekedgyed; gondolván, hogy ha ekkidig nem-ártott, az-után sem árt: vagy kétségbe ejt, nem remélvén arról bochánatot, a'mit nem igyekezel el-távoztatni. 3. Heába vészen ember számot-is Lelki-ismeretiről, illyen-igyekezet-nélkül: sőt maga-ellen bizonyságokat széd, tanúkat rendel, és sententziát formál, mellyel kárhoztattya magát a'Biro-előtt. 4. Végezetre, heábakér Bochánatot, a'kiben ez az igyekezet nincben: sőt szive-szerént nem-is kérhet bochánatot az Istentől, holott ismég kész ellene vétení; mint a'ki valakit arczúl chapván, egy-felől bochánatot kérne, más-félől pedig a'kezét emelgetné hogy ismég arczúl chapja. Az-okáért, minden-képpen szükséges ez az igyekezet: és méltó, hogy ne chak imillyen amolyan légyen, gyenge és változo, hanem erős, és álhatatos; a'minémű Dávidban volt, midőn azt mondotta [c]: *Meg-etzáltam, és el-tekéllettem, hogy meg-őrizem igasságod ítéletit.* Adgya a'Fölséges Isten, hogy e'Szám-vételnek jeles hasznait meg-értvén, abban úgy gyakorolyuk magúnkat, hogy mi-magúnkat meg-ismérvén, *az Istennek hatalmas kezе-alatt meg-alázzuk magúnkat, hogy fel-magasztallyon minket a'meg-látogatásnak idején* [f]. Amen.

c Psal. 118. 106.

1 Pet. 5. 6.

B

HARMADIK PREDIKATZIO.

a Lib. 1. Offic.

AZt írja *Cicero* [a], és egyebek-is, *Herculesről*, hogy ifiú-korában két-felé-váló útra talált: Az Eggyiknek elei, szép sima, szeles, virágokkal meg-hintetett volt; és egy aszszony állat állott rajta, kinek czifrasága, jamborságát, ékessége, tiszteségét meg-haladta; hitegetvén az ifiat, hogy azt az útat követné, és minden gyönyörüségben élne. A'Másik útnak elei, nehéz, szoros, és tövissel rakva volt; mellyen más aszszony állat állott, kinek tekintete, bőchülletesb volt szepségénél; és szemérmetessége, gyengeségénél; és az-is hívan az ifiat, vigasztalta, és biztatta, hogy meg ne rettenne az Útnak nehésségétől, mert kevés-vártatva, a'munkának gyönyörüséges jutalma lenne. Goldolkodván a'dologról *Hercules*, az utólsó útat választotta; melly a'Jószágos chelekedetnek útya: a'másikat pedig, úgy-mint a'testi gyönyörüségnek útát, el-kerülte, melynek elei örvendetes, de vége veszedelmes volt. Adná az Isten, hogy mi volnánk olly észesek, és el-hagyván az örök veszedelemnek útát, választanók az örök boldogságrá-vivő útat, melyről a'mái Evangéliomban azt olvassuk [b]: *Igyenesittsétek-meg az Úrnak útát*: a'vagy, a'mint Sz. Lukáchnál olvassuk [c]: *Készittsétek-el az Úr útát; egyenesekké tegyétek az ő ösvényit.* Melly Útról, szóllok én-is e'mostani Predikatzióban.

C

b Joan. 1. 23.

c Luc. 3. 4.

I. * *Meg-magyarazom, Mi légyen az Úr útya.*
II. Meg-mutatom, Minémű Penitentziát prédikállott Sz. János.
III. Mint kellessék el-készitenünk az Úr útyát.

ELSŐ RESZE.

d Serm. 60.

KÉt magyarázattyát olvasom az Úr Útának: Sz. Ambrús [d], arra érti, mellyen az Úr tü-hozzánk jő, mint-hogy e'mái Evangéliomban azt olvassuk: *Közöttetek állott a'kit ti nem tudtok: ő az, a'ki utánnam-jövendő, a'ki előttem lett: kinek én nem vagyok méltó hogy meg-oldgyam a' saruja kötelét.* Mint-ha Sz. János azt mondotta volna: Ne chodályátok hogy azt kiáltom, hogy azutat meg-igyenesittsétek, mert nagy Fejedelem jő hozzátok; kit hogy méltán fogadgyátok, szükség hogy az útát el-készittsétek, mivel-hogy immár igen közel vagyon, sőt ugyan közöttetek.

e Lib. 1. in Luc. c. 3. & Isa. 40. 3.

Sz. *Cyrillus* [e], arra érti, mellyen mi az Úrhoz megyünk: mint-hogy Isaias, minek-utánna azt mondotta volna, a'mit az Evangelisták-is elő-hoznak [f]: *Igyenesekké chinállyátok a' pusztában a'mi Istenünk ösvényit: hogy senki a'munkától meg ne ijedne, utánna vetette: Minden völgy fel-magasztaltatik, és minden hegy és halom meg-alázotatik: és a' hegyesek igyenesekké lésznek, és a' darabosok sima útakká.* Mint-ha azt mondotta volna: Senki attól meg ne rettennyen, hogy az útnak elei nehéz, hanem inkább örvendezzen azon, hogy a'vége gyönyörüséges lészen, a'munkának jutalma, a fáradságnak fizetése: mivelhogy ki-nyilatkoztatik az Úr dicsősége; a'vagy, a'mint Sz. Lukáchnál olvassuk [g], *Meg-látya minden test az Isten kátzázását.* Ez a'két magyarázat, mind egybe illik. Mert azon úton jő az Úr mi-hozzánk, a'mellyen mi ő hozzája megyünk: az-az, szintén azon készület kivántatik arra hogy ő mi-

f Luc. 3. 4.

g Luc. 3. 6. Sedem vix eſt Thebis Athenis, & Athenis Thebas.

hozzánk

hozzánk jöjön, mint arra hogy mi ő-hozzája mennyünk. melly kéfzűletet, valóban meg kell tanúlnunk.

Ha valamelly Fejedelem, fok ígéretekkel magához hína valakit: nem reftellené fáradságát, ha fzintén nehéz és darabos úton kellene-is menni; chak hogy hamar elérkezvén, az ajándékokat el-vehetné és ha könnyebb útat választhatna, mellyen fohasoda nem jutna, méltán bolondnak tartanák. A'két-felé-való útat, a'Sz. Irásban nyilván fel-találhatjuk; és Urunk ímigyen adta elönkbe [h]: *A' fzoros kapun menjetek-bé: mert fzéles a' kapu, és tág az út, melly a' vefzedelemre vifzen, és fokan vannak, kik azon bé-mennek. Melly fzoros a' kapu, és keskeny az út, melly az életre vifzen! és kevefen vannak, kik azt megtalállyák.* Mind a'két Útról emlékeznek az Iftentelenek, mondván [i]: *El-tévelygettünk az igafságnak útáról.* És [k]: *El-fáradtunk a' hamifságnak és vefzedelemnek útán, és nehéz utakat jártunk: az Urnak útát pedig nem tudtuk.* Dávid-is mind a'ker Útról emlékezik: és, a'mint *Bóldognak* mongya [l], *a' kik a' bűnösök útán nem állott*: úgy *Bóldogoknak* nevezi *a' makgia-nélkül valókat az úton, a' kik az Úr törvényében járnak*; és, a'mint mongya [m], hogy *Minden hamis útat gyűlölt*: úgy mongya [n], hogy *Az Igafságnak útát választotta*. és, a'mint könyörög [o], hogy *Az Iften a' hamifság útat el-távoztaffa tőle*: úgy könyörög [p], hogy *Az ő útában megtanítsa őtet*; és hogy *az ő Igafságinak útára oktaffa* [q]. Mellyekből ki-tetfzik, hogy más a'Hitnek, Igafságnak, és a' Jofzágos chelekedeteknek útá, és más a Hitetlenségnek, hamifságnak, és a'vétkeknek útá.

A'Széles Útról, ímigyen emlékezik Salomon [r]: *Vagyon olly út, melly az embernek Igaznak lattatik; annak vége pedig a' halálra vifzen.* És mint-ha meg-magyarázná michoda Ute légyen az, utánna veti: *A' nevetés, fajdalommal egyelíttetik; és az öröm végét, firalom foglallya-el.* Mint-ha azt mondaná: Az láttatik igaz, igyenes, és fima útnak, melly nevetéfen kezdetik, de Siralomon végeztetik; a'mint történt a' minden-nap fríffen-lakozó Gazdagon [s], kinek végére chak egy chöpp vize fem volt, a'nyelvének meg-hívesítésére. Ezeknek úgy történik dolgok, mint a'havas úton-járóknak; kiknek útok, fzép feirnek tetfzik: de mikor a'fzálláfra jutnak, femmit nem látnak: és, ha valami kefkeny palón kell a'fzálláfra menniek, nem látván hová lépnek, meg-esnek, és nyakok fzakad. Hafonló-képpen, a'kik éltökben fokáig jártak e'világi gyönyörüségnek után, melly, mint a'feir hó, fzépnek tetfzett, de embernek fzemét el-fogta: midőn a'halálnak fzoros útán, a'más világnak fzállására bé akarnak menni, meg-háborodnak a'hirtelen-való változáfon, és nem látván hová kell mennieck, vagy mihez fogniok, igen kútnyen meg-esnek, és az ördög kezébe akadnak, ki azon a'fzoros úton igen ólálkodik. Azért mongya Salomon [t], hogy *Az iftentelenek útja fetétes: nem tudyák hol ejtsék-el.* Sététes; mert embernek elmejét meg-fetétitvén, az örök feretségbe ejti.

Az Igaznak ösvénye pedig, a'mint Salomon mongya [u], *mint a' fénylő világofság, előbb-előbb méne, és nevekedik mind a'tellyes napig*: mert a'ki azon jár, hová tovább mind inkább láttya az Illennek akarattyát, és azoknak, kik azt bé-tellyesítik, kéfzítetett jutalmát; és úgy, botlás-nélkül nem chak mehet, hanem ugyan futhat-is. De ez elsőben nehéz, mert a'Kereftznek útja; a'mint Urunk ő-maga jelenterte, mondván [x]: *Ha ki utánnam akar jöni* (az-az Igaz úton akar járni) *tagadya-meg magát, és vegye-fel az ő kereftét minden nap, és kövefsen engemet.* Ez úton járt Sz. Pál a'több hivekkel, a'mint ő-maga jelenterte, mondván [y]: *Mindenkoron a' mi teftünkben vefzünk bé-dolgában a' Jéfus fenyargatását, hogy a' Jéfus élete-is ki-nyilatkoztattaffék a' mi teftünkben*: nem chak fzívünknek kézi-letivel; fem chak nyelvünknek hála-adásával, hanem ugyan teftünknek fzenvedésével-is. Mert, a'mint Urunk mondotta maga-felől [z]; *Ez-által kellett fzenvednie a' Kriftusnak, és úgy menni-bé az ő dicsőségébe*: azon-képpen mondotta Sz. Pál mi-felőlünk [a]; *Sok háborgatások-által kell nékünk az Iften országába mennünk.* Ezt jelenterte Sz. János, ki azért küldetett volt, hogy *az Urnak útát kéfzítette* [b], tudn' illik, a' Penitentziának predikálásával. *El-jöve*, úgy-mond Sz. Lukách [c], *predikálván a' penitentziának Keresztségét a' bűnök bocsánattyára*, a'mint írva vagyon Iféás Próféta beszédének könyvében: *A' kiáltó fzava a' puftában: kéfzítsétek el az Úr útát: igyenesekké tegyétek az ő ösvényit.* Holott azt jelenti, hogy Sz. János azzal tellyesítette-bé Iftálnak jövendölését, hogy a'Penitentziát predikállotta, abban helyheztetvén az Úr útának kéfzítését, és azért, a'ki penitentziát tart, az kéfzíti az Úr útát.

II. RÉSZE.

HA kérdené valaki: Michoda Penitentziát predikállott Sz. János; mint-hogy arról az Evangelifták femmit nyilván nem írtak? Azt felelem; hogy, a'fzokott Penitentziát; a'minémű olvafunk a'Szent Irásban, melly a'teftet fanyargatta. Mert

a'Nínivei.

A

h Matt. 7. 13.

i Sap. 5. 6.
k prof. 7.

l Pf. 1. 1.
m Pf. 118. 163.
n Pf. 118. 128.

B

o Pf 118. 29.
p Pf. 118. 29.
q Pf 118. 37.
r Pf 118. 128.
s Prov. 14. 13.

t Luc. 16. 24.

u Prov. 4. 18.

C

x Prov. 4. 18.

y Luc. 9. 23.

z 2. Cor. 4. 10.

a Luc. 24. 26.

b Act. 14. 21.

D

c Luc. 3. 16.

d Luc. 3. 3.

a' Niniveiekről azt olvassuk, hogy *Zsákban, hamuban, kemény böjtölésben, és buzgó imádságban tartották penitentziát* [e]. Dávid pedig bővséges köny-hullatását említi [f], mellyel *az ágyát meg-áztotta*: és Szőr-lákját [g], és hamuval-való ételét, és sirással-való italát [h]. Jóel Próféta-is arra int [i], hogy *A mi meg-térésünk, böjtel és sirással légyen.* Ezeket jól tudták a' Zsidók, kik minden Szombaton olvasták az Irást a' *Synagogá*kban; és azért nem magyarázták-meg az Evangeliták, minémű Penitentziát predikállott légyen Sz. János. De, ha valami uj formán-valót predikállott volna, azt kétség-nélkül el nem halgatták volna. Szintén úgy meg-irja Sz. Máté [k], hogy ezen kezdette-el Urunk predikállását: *Penitentziát tartsatok: mert el-közelgetett mennyeknek országa*: de nem jelenti, micboda Penitentziát kívánt légyen; azért, hogy a' régit helyen hagyja, mint-hogy másutt a' kemény-szívű Zsidóknak szemökre vetette [l], hogy a' Niniveieknek módgya-szerént, penitentziát nem tartottak: noha ő nagyobb volt Jónásnál, ki a' Zsidóknak predikállotta a' penitentziát.

[e] Jon. 3. v. 7. 8.
[f] Ps. 6. 7.
[g] Dán. 3. 21.
[h] Ps. 101. 10.
[i] Joel. 2. 12.
[k] Mat. 4. 17.
[l] Mat. 12. 41.

Ugyan ezent meg-mutatta János, életével-is; melly eleven szózat volt, és valóságos inczés a' Penitentziára, mellyet Urunk, Siralmas énekléshez hasonlitott [m]. Azokáért, a' János tanitványi, nem csak az Imádságot, de a' Böjtöléſt-is gyakorlották [n]. Ezért mondotta Urunk [o], hogy, *A Keresztelő János napjaitól fogva, mennyeknek országa erőszakot szenved, és azt az erőszakot-tévők ragadgyák-el.* holott az Erőszakon, Urunk azt a' szorgalmatoſságot érti, mellyet Sz. János az ő predikállásával szerzett az embereknek szivében, hogy *a' Penitentziának méltó gyümölcsöket teremtsenek* [p]. mert szintén úgy öszvefoglalta Urunk az erőszakot mennyeknek országával, mint János a' Penitentziát: mellyet ha nem követnének, nyilván meg-mondotta [q]; hogy *A' fa, melly jó gyümölcsöt nem teremne, ki-vagattatnék, és a' tűzbe vettetnék.* Igy kell azért Utat készitenünk, mellyen mi az Istenhez jussunk, és az Isten az ő malasztyával hozzánk jöjön: melyben nem az Istennek vagyon haszna, hanem mi-nékünk; és azért minden szorgalmatoſsággal azon kell lennünk, hogy leg-jobban el-készittsük az ő útát.

[m] Mat. 11. 17.
[n] Luc. 5. 33.
[o] Mat. 11. 12.
[p] Mat. 3. 8.
[q] Mat. 7. 19.

III. RÉSZE.

HÁrom Módi lehet, az Istennek meg-igyenesitésében: Az Első, Abban áll, hogy az utnak eleivel, és utóllyával, eggyezzen a' közepe; és úgy, az eleiről az utóllyát, az utóllyáról az eleit, a' közepiről mind eleit s mind utóllyát láthassuk. mert, ha a' közepe dombos, az eleiről az utóllyát nem láthatni: ha pedig völgyes, a' közepiről sem eleit sem utóllyát meg nem arányozhatni. A' mi Urunknak eleje, a' mi születésünk; vége, a' halálunk; közepe, a' mi azok-között vagyon. Azokáért Urunk Igyenes légyen, halálunkhoz, és halálunkhoz hasonló légyen tellyes életünknek ideje. Elsőben azért Mint-hogy sirva születünk [r], ha szintén Király hai vagyunk-is; és sirással halunk-meg, mert vagy mi-magunk sirunk, mint Ezekias Király [s]; vagy egyebek siratnak; úgy hogy nagy nyomorúságnak jele, a' kinek halálán senki nem sir [t]: Nem illik, hogy életünket nevetésben fogyasszuk: mert nem hiába alitotta Salomon *a' Nevetést, tévelygésnek* [u]; *és az örömet, azt mondotta: Miért csalattatol-meg hiában?* Urunk-is nem hiába mondotta [x]: *Jaj nektek, kik most nevettek; mert kesergetek és sirtok.* Más-felől pedig, *Boldogoknak* mondotta *a' kik sirnak, mert azok meg-vigasztaltatnak* [y]. Jól mondotta azért egy Pogány Poéta: *Plorans natus sum, & lacrymans moriar*: *Lacrymis autem in multis vitam reperi totam*; az-az, Sirva születtem, és könyvezve halok-meg: Sok köny-hullatásokban találtam pedig az egész életet. Csak szintén *Zoroastr*ről, a' Baktriánusok királyáról, olvassuk *Plinius*nál [z], hogy nevetve született: de az-is semmi jót nem jelentett. mert, mind élete rosz volt, mivelhogy ő találta a' bűbájtalságot; 's mind vége, mert *Ninus* az *Assyr*iai Király, meg-győzvén őtet meg-ölette.

[r] Sap. 7. 3. Omnis masculus N. nascens, E. femina profert. Adai hominem nascitur: Ede dit homo.
[s] Isa. 38. 3.
[t] Eccles. 3. 2. Ps. 77. 64.
[u] Eccles. 2. 2.
[x] Luc. 6. 25.
[y] Mat. 5. 5.
[z] Lib. 7. c. 16.

Másodszor: *Semmit sem hozunk e világra: kétség-nélkül el nem vihetünk semmit* [a]. Tehát, hogy igyenes légyen az Út, nem kell a' Gazdagságnak gyüjtésében szorgalmatoskodnunk: fő-képpen, mint-hogy Urunk *Jaj*t mondott *a' gazdagoknak* [b]; *a' Lelki szegénységet* pedig, *Boldogoknak* nevezte [c], *mert azoké mennyeknek országa.* Melyről, nyilván-való példánk a' szegény Lázár, *ki halála-után, az Angyalok az Ábrahám kebelébe vitték*; és a' fösvén-lakozó Gazdag, *ki pokolban temettetett* [d].

[a] 1 Tim. 6. 7.
[b] Luc. 6. 24.
[c] Mat. 5. 3.
[d] Luc. 16. 22. 23.

Harmadszor: Születésünk-kor, meg-elégszünk egy kis bölcsővel; halálunk-kor, egy szoros koporsóval. Tehát, hogy igyenes Utunk légyen, ne gondolkodgyunk nagy fris palotákról. Mert nem ok-nélkül mondotta a' Próféta [e]: *Jaj, a' kik a' házhoz házat ragasztotok, és a' mezőhöz mezőt foglaltok, a' helynek határa-ig: Vallyon ti egyedül fogtok-e lakni a' föld-kerekségen?* A' ki elsőben várast épitett, az istentelen Kain volt [f]: és a' kik hirt-

[e] Isa. 5. 8.
[f] Gen. 4. 17.

never

never akartak ſzerzeni a'nagy Torony épitéſével, az Iſtentől meg-ſzégyenittettek [f]: de Nabukodonoſor-is, dichekedvén az ő nagy Városában, a'barmok-közibe vetteteti [g]: Az Iſten-félők pedig, Sz. Pállal azt mongyák [h]: *Nincs itt maradandó városunk, hanem a' jövendőt keressük.*

Negyedſzer: Mezitelen ſzűletünk, hóltunk-után-is mezitelen maradunk [i]. Tahát a'drága ſok ruhának hadgyunk békét, ha igyenesiteni akarjuk az Útat: meg-gondolván, hogy *ját* mond a'Próféta azoknak [k], *kik friſſen mennek az Iſraél házába*: és hogy, *Meg-látogattya mind azokat az Úr, az ő véres áldozattyának napján, a kik idegen ruhába öltöznek* [l]: és hogy, *A' gyönyörűségeſ illatért, bűdöſség leſzen* [m]; *és a' parta-övért, kötéleſzke; és a' fodorított hajáért, kopaſság; és a' mellyen-való gyölcsért, ſzőr-ſák*; a'mint-hogy a'bárſonyos és biboros Gazdag, mezitelen hevert a'pokolnak lángjában [n].

Ötödſzör: Mikor ſzűletünk, kevés eledellel, téjjel, vagy péppel meg-elégedünk: halálunk-felé, kevés gyönyörűségünk vagyon az ételben. Tahát az Útnak igyenesitéſére, ne hizlallyuk magúnkat drága ſokétkekkel, vagy tobzódáſſal: mert *ját* mond a' Próféta azoknak [o], *kik reggel kelnek-fel a'részegség-ázéſre, és az eſtvéig-való ſtalra, hogy a' borról el-bevállyanak*. Bizony, ama'nyomorúlt Gazdag ember, a'ki minden-nap éltében friſſen lakott [p]: végtére, chak egy chöpp víznek ſem tehette ſzerét, hogy nyelvét meg-hivesithette vólna.

Hatodſzor: Mikor ſzűlerűnk, ſenkit nem bántunk, ſenkivel nem patvarkodunk; azon-képpen mikor meg-halúnk. Tahát moſt-is úgy viſellyük magúnkat, ha Útat akarúnk igyenesiteni: és, a'mint Sz. Pál mongya [q], *Mindenekhez békeséggel legyünk*: mint-hogy *Az ellenkezéſek, öſzve-veſzéſek, irégyzéſek, haragok, verſengéſek, viſzſza-vonyáſok, a' teſtnek chelekedeti; és a'kik aſſziléket chelekeſznek, az Iſten országát nem veſzik* [r].

Végezetre: Mikor ſzűlettünk, engedelmeſek vóltunk, és úgy bánhattak velünk a' mint akartak: úgy leſzünk halálunk-kor-is. Az-okáért, moſt-is azt chelekedgyök, minden kemény-nyakú engedetlenſéget félre tévén.

Az Út igyenesitéſének Második Módgya, Példához-képeſt leher, vagy ſinórt-vonyván, vagy igyenes fához ſzabván; a'mint a'kő-míveſek chelekeſznek, hogy igyenes pádimentomot öntſenek, vagy falt rakjanak. Efféle Példa-mértéknek, igyenesnek kell lenni: mert, a'mit a'görbéhez ſzabnak, az-is görbe ſzokott lenni. Annak-fölőrte, illendőnek-is kell lenni: mert nem minden-féle mérték ſzolgál akár-minémű dolognak. Ebből ki-tetſzik, hogy a'mi mértékünk, vagy példánk, nem lehet földi teremtett állat, mert fogyatkozott-állapatu, és meg-chalhat: ſem Angyal; mivelhogy láthatatlan, és lelki állat, nem teſt: ſőt az Iſten ſem, ő-magában; mert láthatatlan, és annak-fölőrte meg-foghatatlan-is, úgy hogy az ember annak követéſére nem érkezhetik. Szükſég tahát, hogy Iſten és Ember légyen, tudn'illik, az Iſtennek meg-teſtesűlt Fia, a'Kriſtus Jéſus: ki úgy mint Iſten, meg nem fogyatkozhatik, ſem meg nem chalhat; úgy mint Ember pedig, hozzánk haſonló, és illendő. Innét mondotta maga-felől [s]: *Én vagyok az Út, és az Igaſság, és az Élet; ſenki az Atyához nem mégyen, hanem chak én-általam.* Mint-ha azt mondotta vólna: Én vagyok amaz igaz Út, mellyen igazán, és igyenesſen, juthatni az igaz életre. mivelhogy a'Görög bőtűben, minden ige-mellett *articulus* vagyon. Sz. Agoſton pedig imígyen magyarázza [t]: Én vagyok az igaz Út, melly-ſzerent kell járni; az Igaſság, a'melyre kell jutni; az Élet, a'melyben kell maradni. Erről értheſſyük, a'mit az Iſten mondott Moyſeſnek [u]: *Nézd-meg, és a'példa-ſzerént chelekedgyél, melly néked mutattatott a hegyen.* És mivelhogy, a'mint Sz. Agoſton mongya [x], a'Kriſtusnak tellyes élete, a'mi erkölchinknek oktatáſa: azért parancholla, hogy *tőle tanúlyunk* [y], hogy *példát adott nékünk* [z]. Sz. Pál-is azt irja [a], hogy *Őreá nézzünk*. És Sz. Péter [b], hogy *Példát adott követéſre*. A'Kriſtushoz kell azért a'mi útunkat ſzabnúnk, hogy igyenes légyen: fő-képpen, mint-hogy az Út igyenesitéſének első formája, ő-benne tekéllettelen fel-találtatott, és kezdete 's vége a'közepitől egy pontban ſem külömbözött.

Elsőben: Kriſtus e'világra ſzületvén, sirt a ſzoros jáſzolban; a'mint Sz. Bernárd irja [c]. Halálához közelgetvén, *könyhullatáſokkal könyörgött és eſedezett* [d]. Életében ſohúl nem olvaſſuk, hogy nevetet vólna: de sirt a'Jerúſálem veſzedelmén [e], és a'Lázár halálán [f]. II. Szűletéſekor olly Szegény vólt, hogy más ember illállójában ſzületett, *Nem lévén helye a' ſzálláſon* [g]; halála-után, más koporsójába tétetett: éltébe *ſem vólt a' hová fejét hajtſa* [h]. III. Szűletéſe-kor egy ſzoros jáſzollal meg-elégedett [i]; halála-kor, a'keskeny Kereſztfán, függött; életében, friſs palotákat nem kereſett, hanem *a hajó ſzűlyán aludt* [k]. IV. Mezitelen ſzületett, és pólákba takartatott [l]; halála-kor, ruháit le-vonták, és el-oſztották [m]; éltében, nem viſelt drága ruhát, hanem köz emberhez illendőt, és tellyes éltében egyſzer vólt bárſony ruha rajta, de akkor-is chúfoláſért [n]. V. Mikor ſzületett, Szent

A
f Gen. 11. 4.
g Dan. 4. 27.
h Héb. 13. 14.

IV.
i Jób. 1. 21. Eccle. 5. 14.
k Amos 6. 1.
l Sof. 1. 8.
m Ifa. 3. 24.
n Luc. 16. 19.

V.
o Iſa. 5. 11.
p Luc. 16. 19.

B
VI.
q Rom. 12. 18.
r Gal. 5. 19.
s 2. Cor. 12. 20. Epheſ. 4. 3.
t Col. 3. 21.

VII.

C
s Ioan. 14. 6.
t Tract. 72. Ioan.
u Exod. 25. 40.
x Lib. de Vera relig. c. 16.
y Mat. 11. 29.
z Ioan. 13. 15.
a Héb. 12. 2.
b 1. Pet. 2. 21.

D
Virgil. Inſtar, Inſtar in Ore omnia prae ſepin.
c Serm. 2. de Nat. Domin.
d Héb. 5. 7.
e Luc. 19. 41.
f Ioan. 11. 35.
g Luc. 2. 7.
h Mat. 27. 60.
i Luc. 2. 7.
k Luc. 2. 7.
l Marc. 4. 38.
m Luc. 2. 7.
n Ioan. 19. 2.

Annyának kevés tejével tartatott; [p] halála-kor, eczettel és epével itatták [q]; éltében, soha nem tobzódott, sem fris lakásra nem ügyött, hanem, sokat böjtölt, éhezett, és szomjuhozott. VI. Mikor születetett, nem hogy valakinek bántására lőtt volna, de inkább mindenekhez nagy kegyességet mutatott: a' Zsidó pásztorokat [r], és a' Pogány Mágusokat [s] magához hitta, a' Környül-metélkedésben, vérét ontotta [t]; Heródestől üldöztetvén, botzsújját nem állotta, hanem Egyiptusba ment előtte [u]: Halálakor-is, nem chak senkinek nem ártott, és senkin botzsúrt nem állott; hanem a' hóhériért-is imádkozott [x]; a' latrot kegyelmébe fogadta, és a' paradichomot ígérte néki [y]: Eletében pedig, *Szellel járt jól-tévén, és meg-gyógyítván mindeneket, a' kik az ördögtől le-nyomattatva voltak* [z]; és magához hitta mind, a kik munkálkodnak, és meg-terhelve voltak, hogy meg-nyúgoczná őket [a]. VII. Midőn születetett, engedelmes volt az ő Sz. Annyának, mikor pólákba takarta, jászolba helyheztette, Egyiptusba vitte, Israël földébe viszsza-hozta: halálakor pedig, a' hamis Bíráknak, és hóhéroknak engedett, és *Mint a' Bárány az ő nyírője előtt meg-némúlt* [b]: éltében is engedelmes volt szüléinek [c], fő-képpen az ő mennyei szent Attyának; a' mint ő-maga jelentette, mondván [d]: *Alá-szállottam mennyből, nem hogy az én akaratomat cheleked gyem, hanem annak akaratyát a' ki engem küldött.* És [e]; *Nem keresem az én akaratomat, hanem annak akaratyát a' ki engem küldött.* És [f]: *Az én étkem az, hogy annak akaratyát chelekedgyem, a' ki engem küldött, hogy el-végezzem az ő dolgát.* Innét származott halála előtt, a' leg-nehezebb dologban, ama' szép könyörgés [g]: *Nem a' mint én akarom, hanem a' mint te.* Ezekből akár-ki-is eszébe veheti, hogy az Út, melly a' Krisztushoz viszen, ő-maga a' Krisztus; és a' ki ő-hozzája akar jutni, az ő Útán járjon, nyomdokát kövesse, hasonló életben és érkölcsben foglallya magát.

HARMADIK Modgya az Út igyenesítésének, külömb-külömb-féle munkát kíván, el-vévén azzal minden-féle akadályokat. Melly, fő-képpen Hét dologban áll, példázván a' Hét Halálos bűnnek el-távoztatását, mint-hogy hasonló dolgok találtatnak a' Világi útaknak igyenesítésében-is. Elsőben: A' hegyeket, halmokat, dombokat, töltéseket le kell vonni, és igyenesekké tenni. Ezeken, érthettyük a' Kevélyeknek fel-fuvalkodását: melly igen nagy akadékot tészen a' mi Útunkban, úgy hogy se az Isten hozzánk ne jöhessen, se mi ő-hozzája ne mehessünk. Erről, egy szép mondását olvassuk Sz. Agostonnak [h]: Lássátok nagy chodát, atyám-fiai. Magas az Isten: fel-fuvalkodol, és el-fut tőled; meg-alázod magadat, és hozzád jő. Miért chelekszi ezt? Mert *Fölséges és magasság-beli az Isten, és az alázatosokra néz, és a' magasságokat messzünnen ismérí* [i]. Az Alázatosokat közelről nézi, hogy fel-magasztallya; a' magasságokat, vagy kevélyeket, messzünnen ismérí, hogy le-nyomja.] Erre, a' személyek-közzül, mellyekről elmélkedhetünk a' következendő szent napokon, leg-alkalmatosb példát ád a' Krisztus Jésus ő-maga, kinek szent Születése napja, szintén ajtónk-előtt vagyon: *Ki*, a' mint Sz. Pál irja [k], *mikor az Isten formájában vólna, magát ki-üresítette, szolgai formát vévén-fel. Meg-alázta önön-magát, engedelmes lévén mind a' halálig, a' Keresztnek halálaig pedig*: és méltán mondotta [l], hogy *ő-tőle tanúllyunk, mert szelíd, és alázatos-szívű.*

Másodszor: Ha valahol tóchák vannak, a' vizet chatornákon el kell eresztení. Mellyen, érthettyük a' Gazdagságot a' Fösvénységnek eszközét: mivelhogy a' Gazdagság, mint a' víz hamar árad és apad, jő és mégyen. Továbbá, mint a' víz nem mindenütt eggy-aránt vagyon, hanem leg-több a' tengerben, kevesebb a folyó-vizekben, leg-szükebb a' patakokban: azon-képpen, a' pénzben kinél több, 's kinél kevesebb vagyon. Annak-fölötte, mi-képpen hogy mentől többet iszik ember a' vízben, annál inkább szomjuhozik: azon-képpen a' pénz, mentől inkább többül, annál inkább nevekedik annak kívánsága. A' Gazdagságnak vizét pedig, a' szegényekre kell eresztení. mert, miképpen hogy a' vizek, ha folynak, egésségesek; ha állanak, meg-vesznek: azon-képpen a' Gazdagságot, és penzt, ha ki-osztogatod, hasznát vészed; ha meg-rekeszted, és nálad tartod, kárát vallod. Azért mondotta Salomon [m]: *Folyanak-ki a' kútaid, és az útzákon osztogasd vizeidet.* Melly mondást, *Origenes*, és Arany-szájú Sz. János, a Pénznek ki-osztásáról magyaráznak. És annak hasznát-is meg-jelentette Dávid, mondván [n]: *Osztogatott, a' szegényeknek adott: az ő igazsága meg-marad örökkön örökké, az ő szarva fel-magasztaltatik dicsőséggel.* Erre szép példát adnak a' Mágusok; kik meg-nyitván kinchőket, ajándékokat adtak a' szegény Jésusnak, aranyat, temjént, és myrrhát [o]; a' mint Dávid meg-jövendőlte volt feljőlök [p].

Harmadszor: A' hol sár, vagy ganéj vagyon, el kell az ürről hánni. Mellyen méltán érthettyük a' Tisztátalanságot: mivelhogy *Mindé paráznaság szószony, mint a' ganéj a' pogátzat-kövek ámon* [q]. Kivel ha közösülsz, egy testé lészsz véle [r]. Melynek méltatlanságát, imígyen adgya elönkbe Szent Pál [s]: *Nem tudgyátok-e, hogy a' ti testetek a' Krisztus tagjai. Vévén azért*

a' Krisztus

A
[p] Jer. 23.37.
[q] Ioan. 19.29.
[r] Luc. 2.18.
[s] Matt. 2.11.
[t] Luc. 2.21.
[u] Matt. 2.14.
[x] Luc. 23.34.
[y] Luc. 23.43.
[z] Act. 10.38.
[a] Matt. 11.28.
[b] Isa. 53.7.
[c] Luc. 2.51.
[d] Ioan. 6.38.
[e] Ioan. 5.30.
[f] Ioan. 4.34.
B
[g] Matt. 26.39.
[h] Serm. 2. de Advent. par. 175. de Tempore. Ps. 112.6.
C
[k] Phil. 2.6. 7.8.
[l] Matt. 11.29.
Crescit omnis pecunia, quando effunditur. Crescit quando effunditur.
D
Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.
[m] Prov. 5.16.
[n] Ps. 111.9.
[o] Matt. 2.11.
[p] Psal. 71.10.
[q] Eph. 5.5.
[r] 1. Cor. 6.16.
[s] 1. Cor. 6.15.

a' Kriſtus tagjait, a' kurva tagjává teſzem-e? Távúl légyen. Nem tudgyátok-e, hogy a' ki a' kurvához ragaſzkodik, egy teſtté léſzen? Méltán haſonlíttatik pedig a' Parázna-aſzſzony a' ganéjhoz: mert nem chak ő-maga bűdös hírében-nevében, hanem azt, a' ki vélle társolkodik-is, meg-úndokíttya, és hírében-nevében meg-gyalázza. Ez-ellen, példánk légyen a' Bóldogſágos Szűz Maria, és az ő Szent férje Jóſef: kik, noha házaſságban-éltek, mindazáltal a' tiſzta ſzűzeſségben makula-nélkűl meg-maradtak; és ſoha, nem chak chelekedetőkben, vagy beſzédőkben, de gondolattyokban-is, fedhető dolog nem találtatott. Kikről méltán mondhattyuk Salomonnal [t]: *Oh melly ſzép a' tiſzta nemzetség a' fényeſſéggel! mert meg-halhatatlan annak emlékezete: mert mind az Iſtennél, 's mind az embereknél iſmeretes.* [t Sap. 4. 1.]

Negyedſzer: A' tőviſeket ki kell vagdalni. Mellyeken érthettyűk az Írégyeknek morgolodáſokat, és rágalmazáſokat: mellyek, ſokkal gonoſzbak, és ártalmasbak minden gyakdoſó tőviſnél; a' mint a' Bőlch jelenti, mondván [u]: *Sövényezd-bé főlcidet tőviſekkel, ne halgaſd a' gonoſz nyelvet.* mint-ha azt mondaná: Ha külőmben a' rágalmazó nyelvet el nem távoztathátod, tőviſſel-is bé-sövényezzed a' főlcidet, hogy ne halhaſſad: mert amaz többet árt, és azért ennek ſérelmét könnyebben el-ſzenvedheted. E' dologról illyen Verſeket olvaſunk: *Carduus, & Spina, quamvis contacta cruentent: Attamen hic ladit lingua doloſa magis.* Noha a' bogách-kóro, és a' tővis, ha illeted, meg-véresít-: de a' gonoſz nyelv ſokkal inkább meg-ſebesít. Ez-ellen, példát vehetűnk az Angyaloktól; kik, noha látták, hogy az Iſten Fiának meg-teſtesűléſével, az emberi természet nagyobb méltóſágba helyheztetik az Angyalinál: mindazáltal azért, nem chak nem írégykedtek az emberre, és nem zúgolódtak az Iſten-ellen, hanem inkább az embereknek őrvendetes hírt mondottak, az Iſtent pedig dichőítették. [u Eccl. 28. 28.]

Ötődſzőr: A' port el kell ſőpreni. Mellyen, érthettyűk a' főldből-valo hirván-teſtnek Főlöttéb-valo gond-viſeléſét; mint-hogy a' teſt, porból lőtt, és porrá léſzen. Ez a' főlöttéb-valo gond-viſelés, fő-képpen a' Torkoſoknál találtatik, *kinek a' haſok, iſtenök* [x]. Erről mongya Sz. Pál [y]: *A' teſtnek ne viſellyétek gongyát a' kivánſágok-ſzerént.* mellyen mit értett légyen, egy-keveſſé az-előtt meg-magyarázta: *Nem tobzódáſokban, és réſzegségekben.* Ennek el-távoztatáſára, példát vehetűnk az Úr Kriſtus jáſzolamellett-valo barmoktól; a' mint némellyek aitatoſon elmélkednek felőlők. Mert noha azok, természetők-ſzerént, chak az eledelt kívánnyák, és abban helyheztetik minden bóldogſágokot; és, a' mint ſzokták mondani, értelmők a' haſokban vagyon-: mindazáltal, nem chak a' jáſzolt a' Kriſtuſnak engedték, de még az eledelt-is egy-ideig félben-hatták, a' Kriſtuſt ſzemlélték, és lehelletőkkel melegítették. Mellyekről érthettyűk, némelly Sz. Atyákkal, Iſaiáſnak mondáſát [z]: *Meg-iſmérte az ökör az ő Urát, és a' ſzamár az ő Úra jáſzolat: Iſrael pedig meg nem iſmérte engem-.* [x Phil. 3. 19.] [y Rom. 13. 14.] [z Iſa. 1. 3.]

Harodſzor: A' köveket fel-kell ſzedni. Mellyeken érthettyűk a' Haragot, melly hamar fegyvert ád embernek, és, ha máſt nem talál, a' kővet ragadtattya-fel; a' mint a' Zidók, nem találván hirtelen egyéb fegyvert, a' Kriſtus-ellen kőveket kaptanak, hogy ő-reája hagyigálnák [a]. Sőt a' gonoſz Semei-is, kővekkel hagyigálta Dávid Királt [b]. Ez-ellen, példát ád ő-maga az Atya Iſten: ki, noha igen méltán haragahatott vólna az emberi nemzetre, és módgya-is lőtt vólna a' boſzúzú-állára: mindazáltal, inkább akartu kegyelmeſſégét mutatni hozzája, és meg-mondhatatlan ſzeretetiből eggyetlen-egy Fiát néki, és értette adni, és ő-általa meg-békélleni velűnk, és bennünket fiává fogadni. [a Ioan. 8. 59.] [b 2. Reg. 16. 6.]

Hetedſzer: A' vőlgyeket, és vermeket be kell tőlteni. Mellyeken érthettyűk a' jóra-való reſtſéget, és az Iſteni ſzolgálatban-való fogyatkozáſt. Melly-ellen, példáink lehetnek a' Páſztorok, kik éjjel-is vigyáztak az ő nyájoknál [c]: és halván a' Kriſtus ſzületéſéről-való őrvendetes jó-hírt, ſietve mentek őtet meg-kereſni [d]. És nem eſett heában ſzorgalmatoſſágok: mert Mariával és Jóſeffel-eggyűtt, meg-találták *Bethlehemben*, a' kenyérnek házában, az égből le-ſzállott Élő kenyeret, a' jáſzolban helyheztetett kis JESUST.

Ezek kívántatnak az Iſtennek igyenesítéſéhez: Mellyek nem fognak igen nehezeknek teſzeni, ha meg-gondoljuk, hi légyen a' kinek útat kéſzitűnk, hogy ő mi-hozzánk, és mi ő-hozzája menéſsünk. Igen ſzükséges, és haſznos dolog pedig, az Iſtent meg-iſmérni: mint-hogy ő-maga mondotta a' Prófétánál [e]: *Ezeket mongya az Úr: Ne dicsekedgyék a' bölcs az ő bölcseſségében, és ne dicsekedgyék az erős az ő erőſſégében, és ne dicsekedgyék a' gazdag az ő gazdagságában; hanem ebben dicsekedgyék a' ki dicsekedik, hogy tud és iſmér engem, hogy én vagyok az Úr, ki irgalmaſſágot cſelekeſzem, és ítéletet, és igaſſágot a' földön: mert ezek teſzenek nékem, úgy-mond az Úr.* A' mellett pedig, nem nehéz-is meg-iſmér- [c Luc. 2. 8.] [d ver. 16.] [e Ier. 9. 23. 24.]

A

ni: Mert, a'minт Sz. János e'mái Evangéliomban mondotta [f], *Közöttünk áll*; nem kell messze fiadva keresni: és ha nem tudgyuk őtet, a'minт a Zidóknak mondotta Sz. János, mi retlenségünk, mi vétkünk: fő-képpen, mivelhogy a'Krisus, hogy könnyebben meg-ismértesse magát, Sok képpen vagyon közöttünk: I. Az ő Malasztya-által, mellyet, mindenkik kesz adni. Azért hi mindeneket magához, *hogy meg-nyugoljatok* [g] azért áll az ajtó-ellett, és zörget [h], hogy halván szavát, meg-nyissuk, hozzánk jöjön, velünk vacsorállyon, és mi ő-vele. Úgy viseli magát Krisus Urunk e'dologban, mint a'Nap-világ, melly mind eggy-aránt világoskodik, a'vigyázónak, és az álnvónak; noha ez semmi hasznát nem vészi. II. Közöttünk vagyon a Krisus, Tanitása-által, melly mindenkor zeng az igaz Anyaszentegyházban, azokról, kiknek azt mondotta [i]: *A ki titeket hallgat, engemet hallgat.* Azért, *a'kinem tud, ő sem lesz tudva* [k]. És azt fogja-hallani; *Nem ismérlek tégedet* [l]. III. A' Szentségek-által, fő-képpen pedig az Oltári-szentség-által, melly mindennek szolgáltatik. Ha valaki pedig el-feleji ezt az ő Kenyeret megenni: nem choda, ha minт a'fizena meg-szárad a'szive [m]. IV. Az ő Kisfedi-által: mivel hogy, *a'mit a' legkisebbek-közzűnk, ő nekie chelekesszünk* [n]. V. Minden igaz Isten-félők-által: kikről Urunk ő-maga azt mondotta [o]: *Valaki az én Atyám akaratyát chelekszi, a'ki mennyekben vagyon, az az én atyám-fia, és húgom, és anyám.* noha azokat most sokan chúfnak tartyák, a'minт magok, noha későre, meg-vallyák, és bálgatagságokat kárhoztattyák [p]. VI. Végezetre, Velünk és közöttünk vagyon a'Krisus, az ő Tisztartoiban, az Anyaszentegyháznak gond-viselőiben; kik-által, naponként beszél velünk, és azt mondotta felőlök [q]: *A ki titeket hé-fogad, engem fogad-hé; és a'ki engem hé-fogad, azt fogadgya-hé a'ki engem küldött.* Es [r]: *Imé én veletek vagyok minden-nap világ végezetig.* Kit a'ki nem lát, vakságát jelenti, minт a'ki a'Nap-világot nem láttya.

Mondaná valaki: Mint, hogy az előbbi Predikatzióban, meg-jelentvén a'Magunk-ismértetinek szükséges-voltát, azt-is meg-értettük, mit kellessék magunkban leg-inkább fel-keresnünk és vilgálnunk: azon-képpen kivánnám érteni, Mit kellessék fő-képpen az Isten-felől tudnunk? holott az ő ismérteti-is annyira szükséges, hogy, a'minт Sz. Bernard irja [s], Annélkül reménségünk sem lehet az üdvösségről: mert nem-is szerethettyük, a'kit nem ismérünk; és miénk sem lehet, a'kit nem szeretünk.

Erre azt felelem; hogy ő-maga az Isten, előnkbe adta azt a'Proféta-által. Mert midőn azt mondotta volna [t]: *Ebben dicsekedgyék, a'ki dicsekedik, hogy ismér engem, hogy én vagyok az Úr*; utánna vetette: *Ki Irgalmasságot chelekszem, és Itéletet, és Igasságot a'földön: mert ezek tetszenek nékem, úgy mond az Úr.* Melly igékkel azt jelenti, hogy ő-felőle fő-képpen két dolgot kell tudnunk; tudn' illik, az Irgalmasságot, és az Igasságval-való Itéletet: úgy hogy, a'mit az Itélet fel-talál, azt az Igasság meg-fizesse. E'két dologról emlekezik Dávid, mondván [u]: *Irgalmasságot és Itéletet énekelek néked Uram.* És illnég [x]: *Egyszer szóllott az Isten, e kettőt hallottam, hogy a'hatalom az Istené, és tiéd Uram az Irgalmasság: mert te meg-fizetsz kinek kinek az ő chelekedeti szerént.* Fölötte igen szükséges e'két dolgot tudnunk: Mert, ha az Istent Irgalmasnak nem ismérjük, kétségbe esünk, ha pedig Igasággal Itélő-bironak nem ismérjük, vakmerő bizakodásba jutunk. E'ket dologról, úgy elmélkedik Sz. Bernárd, minт az Istennek két Lábáról: és a'többi közöttünggyen beszél [y]: Arról-is kell tudakoznunk, miért emlekezik az Irás olly gyakorta az Istennek Lábairól. És néha azt mongya, hogy áll azokon; a'minт Dávidnál olvasiuk [z]: *Imádgyuk-meg a'helyen, a'hol az ő Lábai állottak.* Néha pedig, hogy jár; a'minт egy-néhány helyen olvasiuk Moysesnél, úgy-minт [a]: *Közöttetek járok.* És [b]: *az te házad Istened jár a'te házadnálkozni.* És Adám-is *hallotta az Isten szavát, ki a'paradicsomban járt* [c]. Néha azt-is olvasiuk, hogy sir; úgy-minт Dávidnál [d]: *Vigadoss minт az Oriss, az ő sirtására.* Holott azt vedd elszedbe, hogy, ha Sz. Pál mélkónak itélte hogy a'Krisus Fejéu, az Istenségét értse, mondván [e]: *A' Krisusnak feje, az Isten:* azt állitom, hogy mi-is nem ok-nélkül, a' Lábain, az Emberséget értheтtyük: és eggyik lábác, Irgalmasságnak, a'másikat, Itéletnek nevezhettyük. E'két nevezetet gyakorta olvasiuk a Sz. Irásban a'Krisus Jimberségéről. Mert az Irgalmasságnak lábáról, mellyet a'Meg-testesült'ében fel-vett, imígyen emlekezik Sz. Pál [f]: *Mindenekben hasonlónak kellett lenni az atyafiakhoz, hogy Irgalmas legyen.* És másutt [g]: *Nincs olly Fő-papunk, a'ki nem szánakodhatnak erőtlenségünkben; hanem a'ki meg-kisértetett mindenekben hasonló-képpen, a'bünön-kivül.* *Járuljunk azért bizodalommal a'kegyelemnek Királyi-székéhez: hogy Irgalmasságot nyerjünk, és kegyelmet találjunk alkalmatos segétségre.*

A mi az Itéletnek lábár illeti; arról-is, Emberségé-szerént, emlekezik ő-maga Krisus Urunk, mondván [h]: *Minт-képpen az Atyának élete vagyon ő-magában: azon-képpen adta*

a' Fiának is, hogy élete légyen ő magában: és hatalmat adott néki, hogy Ítéletet tégyen, mert Embernek Fia. E'két Lábbal, mellyek igen szépen őszve-foglaltatnak az egy Istenségnek feje alatt, az Emmánuel, a'ki magában láthatatlan vólt, mi érettünk, és mi nékünk láthatóvá lőtt, ki, *Az aszszony'ágától lett*; a'mint Sz. Pál mongya [i]: és *A törvény alá adatott*: a'mint pedig a' Próféta mondotta [k]; *A földön láttatott, és az emberekkel nyájaskodott.* Ezekkel a' Lábakkal, a'mint Sz. Péter mondotta [l]; *Szellyel járt, jól-tévén, és meggyógyítván mindeneket, a'kik az ördögtől le-nyomattatva valának.* Ezekről emlekezik a' Meny-aszszony, Salomonáltal, és igen szép dicséretet tészen felőlők, mondván [m]: *A' szárai márvány oszlopok, mellyek arany-talpakra fondáltattak.* E'két Lábát a' Krisztusnak, egyűtt kell meg-chókoln, és mind a'kettőre egy-aránt nézni: Mert, ha el-feletkezvén az Irgalmasságról, a'lelki-ismeretnek furdalásából tovább kezdgyük az Ítéletet elménkben forgatni; félő hogy a'kétségbe-eséstől el ne ragadtassunk: ha viszontag, az Ítéletet félre-tévén az Irgalmasságnak lábához főlöttébb ragaszkodunk; félő, hogy igen meg ne tágúllyunk, és vakmerő-képpen ne bizakodgyunk. Az igaz Tanítónak-is úgy kell magát viselni, hogy mind a kettőről emlekezzék a' népnek, és mind a' Félelemre, 's mind a' Reménségre fel-indíttsa. Ezt jelentette az Isten Ezekiel Prófétának: kinek, mikor predikállani kellett, egy könyvet mutatott, melly *Irva vólt kívül és belől, és abban Siralmak valának írva, és ének, és jaj* [n]. mellyet Sz. Jerónymus, a' Penitentziáról, Jutalomról, és Büntetésről magyaráz: mivelhogy, a kiknek a' Tanítók a' Penitentziát predikállyák, azt-is meg-jelentik; hogy, ha Penitentziát tartnak, az Istennek Irgalmasságában részesekké válnak, kevés múnkájoknak nagy Jutalmát vészik, tudn'illik, az őrök boldogságot: a'kik pedig Penitentziát nem akarnak tartani, az Istennek igaz, és kemény Ítéletit meg-érzik; a' kevés el-múlandó, és chalárd testi gyűnyőrűségért, örök kárhozattal meg-büntettetvén.

Bizonyos dolog, hogy az Isten sokkal hajlandóbb az Irgalmasságra, hogy-sem az Ítéletre; és az Irgalmasságot mutattya elsőben, ha az ember venni akarja. és azért Dávid-is az Irgalmasságot említi előbb, a'mint az Isten-is a' meg-mondott Prófétánál; és az Első Jövetelében azt mutatta fő-képpen: De ha azt úgy nem fogadgyuk a'mint kelletnék, és mi-is azt nem követtyük a' szegényekhez-való Irgalmassággal; bizonyosonmeg-ismérteti velünk, sűllyos és kemény Igasságát, melynek fő-képpen a' Második Jövetelében lészen helye. Emlekezzünk-meg az Isten népének egy fő Hadnagyáról *Gédeon*ról; ki midőn kergetné az Izraél népének ellenségit a' Madianitákat, meg-fáradván, és meg-szűkűlvén, a' Sókkot-nevű város-bélieknhez tért, és nagy szelíden élést kért tőlök, mondván [o]: *Kérlek adgyatok kenyeret a' velem-való népnek, mert igen meg-fogyatkoztak.* De nagy kevélyen meg-vették kérését; és szintén úgy a' Fánuelieknek-is. Meg-haragúván azért, azt mondá a' Sókkotiaknak: *Mikor az Úr kezembe adgya Zebeét és Salmanát, tsűrtökkel egybe-rontom a' puszta tövisivel és bojtorjánival* [p]. A' Fánuelieknek pedig [q]: *Mikor békességgel győzedelmesen vissza-térek, el-rontom e' tornyot.* Es úgy-is chelekedett, fenyegetését bé-tellyesitvén: úgy hogy a'kik chendesz és kegyes barátt'yokat meg-vetették, kemény bolszú állónak ismérnék. Hasonló dolgot látunk a' Krisztusban; kit *Gédeon* példázott, mind chelekedetivel, 's mind nevével; melly annyit tészen, mint *Meg-törő*, vagy *Meg-rontó*. mert a' Krisztusról mondatott világ kezdetin, hogy *Meg-rontya a' kígyó fejét* [r].

Most valóban kergeti Krisztus Urúnk Mádiant; kinek neve, mint-hogy annyit tészen, mint *Pörlő*, az Ördögnek példája, ki mindenkor patvarkodik az Hívek-ellen, és azért nevezi őtet Sz. János [s]. *Az atya fiak vádalójának.* Az ő meg-fáradott szűkölködő attyafiának pedig, táplaláft kér a' Krisztus, mindeneket kegyes beszéddel intvén az Alamisnálkodásra, mondván [t]: *Szerezzetek magatoknak barátokat a' hamisság Mammonájából; hogy mikor meg-fogyatkoztok, be-fogadgyanak titeket az örök hajlékokban.* A'kik, engedvén az ő parancholó kérésének, Irgalmasságot chelekeszsznek szűkölködő attyok-fiaival, bővséges jutalmát vészik: a'kik pedig meg-vetik, hatalmas nagy kárát vallyák; nem chak megfosztatván az örök boldogságtól, hanem az örök kárhozatra-is vettetvén [u]. *Mert Irgalmasság-nélkül-való ítélete lészen annak, a'ki Irgalmasságot nem chelekedett* [x]. Ezek így lévén, azon kell lennünk, hogy az Istení ismérettben naponként nevekedgyünk: tudván, hogy *Mikor meg-jelenik, hasonlók lészünk hozzája: mert meg-látyuk őtet a' mint vagyon* [y].

Mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isten, az ő
áldott Sz. Fiának érdemiért.
Amen.

A
i Gal. 4. 4.
k 1 Tim. 3. 16.
l Act. 10. 38.
B
m Cant. 5. 15.
n Ezech. 2. 10.
C
o Judic. 8. 5.
p vers. 7.
q vers. 9.
r Gen. 3. 15.
s Apoc. 12. 10.
t Luc. 16. 9.
D
u Mat. 25. 46.
x Jac. 2. 13.
y 1. Ioan. 3. 2.

A

KARÁCHONY-UTÁN-VALO VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. LVKÁCHNAK II. RESZEBEN, v. 33.

B

AZ időben: *Jósef, és Maria a' Jésus anyja, chodálkoznak vala azokon, mellyek mondatnak vala ô-felôle. És meg-álda ôket Simeon, és monda Mariának az ô annyának: ímé tétetett ez sokaknak romlására, és fel-támadására Israelben; és jelül, melynek ellene-mondatik: és a' te lelkedet-is által-járja a' tôr, hogy ki-nyilatkoztassanak sok szivekből a' gondolatok. És vala egy Anna Próféta-aszszony, Fánuel leánya, Áser nemzetségéből: ez nagy idôs vala; és élt vala a' férjével hét esztendeig szûzességétôl-fogva. És ez özvegy vala nyólczvan-négy esztendeig: ki el nem távozik vala a' templomból, bôjtölésekkel és könyörgésekkel szolgálván éjjel és nappal. És ez, azon órában el-érkezvén, hálát ád vala ad Úrnak: és szóll vala ô-felôle mindeneknek, a' kik várják vala Israelnek váltságát. És hogy el-végezének mindeneket az Úr törvénye-szerént: meg-térének Galileába, az ô városokba Názaretbe. A' gyermek pedig növekedik és erôsödik vala, tellyes bölcheséggel: és az Isten malasztja vala ô-benne.*

ELSÖ PREDIKÁTZIO.

C

AZ VILÁGI ÉS MENNYEI, EMBERI ÉS ISTENI, A'TESTI ÉS lelki, az el-mulandó és örökké meg-maradandó dolgok-között, sok külömbséget találunk: de az nem utólsó, hogy a' világiakat mentôl inkább nézéllyük, és forgattyuk, mentôl többet elmélkedünk felôlök, annál alábbvalóknak; a' mennyeieket pedig, hová tovább méltóságosbaknak találjuk. Hallod Románák, Párisnak, Béchnek szép, gazdag, nagy-voltát; kivánod látni. elsöben chodálod: de hová tovább, mind inkább meg-únod, és külömbet itélsz felôlök. Hallod valakinek hirét hogy tudós, vitéz, szép ember; kivánod latni: de hamar meg-únod, és meg-elégszel véle. Illyen minden egyéb világi el-mulandó dolog-is. De a' mennyei és Isteni dolgok, elsöben kichinyeknek láttatnak: de hová közelebb járúlsz hozzájok, hová tovább elmélkedel rólok, annál nagyobbaknak és böchülletesbeknek itéled, nem külömben, mint midön távúl valami tornyot, vagy várat látsz; elsöben chak kichinnek tetszik: de mentôl közelebb jútsz hozzája, annál nagyobnak ismêred, és chodálod. Jelmúlt pentekotha ünnepen.

a Luc. 2. 33. D

E mái Evangéliomban azt olvasszuk *, hogy *Jósef, és Maria, chodálkoztak azokon, mellyek a' Jésus-felôl mondattak.* Melly chodálkozáson, talám mi-is chodálkozhatnánk: mert a' Chodálkozás, gyakrabban abból történik, hogy valamit nem tudúnk, és nem értünk. A' Szûz Maria pedig, mint hogy a' Jésus-felôl mindeneknél többet tudott, hogy chodálkozhatott azokon, mellyeket vagy Simeon, vagy egyebek mondottak ô-felôle? Chak úgy, a' mint mondám: mert mentôl többet elmélkedett azokról, annál nagyobbaknak láttattanak, és a' chodálkozásra okot adtanak. Melly chodálatos dolgokról, szóllok én-is e' mostani Predikátzióban.

I. Meg-mutatom, Mi módon chodálkozott a' Szûz Maria; és Mit kellessék nékünk elmélkednünk a' Krisztusnak hozzánk való jövetelérôl.

II. Mint áldotta-meg Simeon a' Szûz Mariát; és Mint mondotta, hogy a' Krisztus sokaknak botránkozására tétetett.

III. Mint vélt jel a' Krisztus; és Miképpen tôr járta-által a' Szûz Maria lelkét.

Első Része.

Szent Agoston azt írja [b]; hogy az új és szokatlan dolgokon szoktunk chodálkozni, és a'mellyeket nem értünk, vagy okait nem tudgyuk: az okáért, a'tudatlanság oka e'Chodálkozásnak; melynek helye nem volt a'Szűz Mariában: ki, a'miket Simeon mondott a'Krisztusról, jól tudta; tudn'illik, hogy ő a'meg-igértetett *Messias*, és azról az ő énekében emlekezett [c]; és hogy Üdvözítő, mivelhogy az Angyaltól értette, hogy *Jesus lészen a'neve* [d]; és hogy a'Pogányokat-is meg-világosittya, mint-hogy a'Pogány Magusokat a'fényes chillag hozzája vezette: és azért mondotta az ő énekében-is, hogy *ötet Bálványnak mongyák minden nemzetségek* [e]. Az okáért, a'Chodálkozásnak oka, a'dolognak nagy-voltá-is lehet: melyről, ha szintén tudunk-is valamit, mindazáltal értelmünket meg-haladgya. Igy chodálkozhatunk az Istennek végetlen Irgalmasságán-is, mellyet hozánk mutatott az ő Sz. Fiának meg-testesülésében. és igy magyarázza Arany-szájú Sz. János a'Szűznek chodálkozását [f]. Mert noha tudta a dolgot, mindazonáltal chodálta, és magasztalta, úgy mint az emberi érő- és elme-fölött-valót. És azért neveztetett *Chodálatos*nak-is a'Krisztus: kiről, mentől többet elmélkedünk, annál chodálatosbnak ismérnők. A'mi Keresztyén hitünknek dolgai, gyakor és szorgalmatos elmélkedés nélkül, ollyanok mint a'bé-pecsételtetett levél; melyben, noha nagy dolgok vannak, mellyek nagy örömre, vagy bánatra indíthatnának: mindazáltal, meg sem indítnak, mig nem a'levelet fel-nyittyuk, meg-olvasszuk, és a'bennevalo dolgokat meg-fontollyuk. Hatalmas és harhatós dolog a'tűz: de ha távúl állasz tőle, nem-is érzed melegségét. Nintsch alkalmatosb dolog szívünknek fel-gerjesztésére, az Istennek Jó-tetteményinél, és fő-képpen a'világra-valo jövetelénél: de ha chak futó-félben elmélkedünk felőle, lassan gerjed-fel bennünket. Ha pedig valóban elmélkedünk: nem chak fel-gerjeszt, de minden Jószágos chelekedetekre-is gyümölchözőkké tészen; az-szerént a'mint a'viz az ő nedvességével a'fát neveli, élteti, és gyümölchözteti. Az okáért, midőn Dávid azt mondotta volna az aitatos emberről [g], hogy *Az Ur törvényében elmélkedik éjel és nappal*; utánna vetette: *Es lészen mint a'fa, melly a'vizek folyása-mellett plantáltatott, melly meg-adgya gyümölchét az ő idejében.* És maga-is érzette hasznát, 's azért gyakorlotta; a'mint meg-vallya, mondván: *Reggel vónak elmélkedtem: mert te segétsz volnál.* És [k]; *Elmélkedtem éjel szívemben, és gondolkodtam, és meg-süpörtsem az én lelkemet.* Jól mongya: mert a'ki valóban elmélkedik az Urnak méltóságáról, és jó-voltáról, azon igyekezik, hogy szivét tisztán tartsa, és kedves lakó-helyt szerezzen neki. Egyébűtt-is emlekezik Dávid effele elmélkedéséről [l]. És illyenből származott a' Maria chodálkozása: mert *Magában tartotta minden beszédeket, szivében forgatvan* [m]. Szívünkben kell tartanunk, és forgatnunk az Isten dolgait, ha hasznát akarjuk érezni: mint a'ki a'fő-szerszámokkal hasznosson akar élni, ládájából ki-vévén, molárban meg-tőri, vagy keze-közőtt meg-morsollya, és az egész házat bétölti jó illattal. A'szépen-szövött vagy varrott kárpitokban, senki nem gyönyörködik, a'mig egybe vannak takarva; és chak ollyanoknak tetszenek, mint a'közönséges posztó, vagy vászon: de ha ki-terjeszted, leg-ottan minden szépségét meg-látod, és gyönyörködől a'mesterségben. Hasonló-képpen, ha elmélkedel a'Krisztusról, jeles dolgokat találsz benne, a'mellyekben gyönyörködgyél.

És hogy útat mutassak az Elmélkedésre, gondolkodhatol, I. E'nagy dolognak Új és szokatlan-voltáról. II. A'Chodának méltóságáról; III. A'Jó-tétemennek gazdagságáról. Az Újságról, emlekezik Jeremias [n], és méltán: mert világ teremtésétől fogva illyen szűletés nem volt, hogy Isten és ember Szűztől szűletnek. A'Choda, abban volt, hogy az Istennek Fia úgy lőtt Orvossúnká, hogy orvossággá-is lőtt, sőt betegsé-is; a'mint Sz. Agoston írja [o]. Azokat az Orvosokat dichérjük pedigső képpen, a'kik nem a'szolgákra bíznak bennünket, hanem, a'kik palástyokat le-vetik, a'vasat kezekbe vészik, és, ha szükség, a'kelevént ő-magok fel-metszik, a'genyetségnek bűzit nem útállyák, hanem el-törlik, a'flastromot el-készítik; és azokat mind meg-chelekeszik, a'miket az orvoslásnak törvénye kíván. Igy chelekedett mi-velünk a'Krisztus: nem bízta dolgunkat emberekre, vagy Angyalokra, hanem *Magát alázta-meg, mind a' Keresztnek halálá-ig* [p], és úgy keresse üdvösségünket. De máss mondok. Ha a'Király fiát a'kígyo meg-marná, és különben meg nem gyógyúlhatna, hanem ha valaki a'mérget ki-szopná belőle, és menten meg-halna: kétség-nélkül valami alá-valo, és halálramelto embert keresnének; és az illendő volna az emberi okossághoz. De ha valami alá-valo szolgán történnék a'nyavalya, és senki nem találtatnék a'ki azt maga vesze-

b Ep. 101. ad Evodium.

c Luc. 2. 34.

d Ibid. 31.

e Mat. 2. 2.

f Hom. de Beatâ Virgine.

g Isa. 9. 6. Psal. 8. 1. 10.

h Psal. 1. 2.

i Psal. 62. 7.

k Psal. 76. 7.

l Ibid. 32.

m Luc. 2. 19. 51.

n Jer. 31. 22.

o Ser. 22. de Sanctis.

p Phil. 2. 8.

A

delmével meg-orvoslana, hanem a'Király fia örömeſt meg-halna a'ſzolgának életéért: véled-e hogy az Attya azt meg-engednė? De a'királyok Királya ezt meg-cheleked te; és, hogy munket a'haláltól meg-mentsene, keſerves és gyalázatos halált ſzenvedett... A'Jó-tetemének nagy-voltát, ſenki elégendő-képpen ki nem magyarázhattya. En chak azt mondom; hogy a'Kriſtuſnak El-jövetele-által, minden nyomoruſágtól meg-ſzabadultunk, minden jóban részesültünk; a'mint máſutt bövebben meg-mutattam. Az-okáért méltó, bizony, hogy hálát adgyunk az Iſtennek.

II. RESZE.

DE menyünk elébb; és tekintsük-meg, Mi modon áldotta-meg Simeon a'Szűz Máriát: mert, mint-hogy *Minden ellen-mondáſ-nélkül, a'kisebb, a'főltől áldattik-meg* [a]: hogy áldotta-meg a'Szűzet, ki ſokkal nagyobb vólt Simeonnál, sőt az Angyaloknál-is? ki-fölött, a'mint Sz. Bernárd mongya [z], egyedül az Iſten vagyon; alatta pedig, valami nem Iſten. Elsőben. Azt mondom; hogy az Áldás, a Sz. Irásban, néha dicséretet, és hálá-adást tészen. Igy álgyuk az Iſtent, Dávidal [b]: és igy áldotta Sz. Erſébet a'Szűz Máriát, mondván [c]: *Áldott vagy te az aſſzonyállatok között.* Igy érthettyük a'Simeon áldását-is; ki dicsérte, és boldognak mondotta az ollyan Fiuért, ki Üdvözitő, és minden jónak meg-adója. Másodſzor: Az Áldás, a'jónak kivánáſa, a'vagy valakiért-valo eſedezés; mint Davidnál [d]: *Es nem mondák, a'kik elő-mennek vala: Áldás légyen rajtatok: meg-áldottunk titeket az Ur nevében.* Igy-is érthettyük a' Simeon áldását: mert jot kivánhatott a'Szűznek, és eſedezhetett érette, hogy az Iſten minden jókkal meg-algya: mellyet a kiſsebb-is chelekedhetik a'nagyobbért. Harmadſzor: Szent *Cyrillus* azt mongya [e], hogy Simeon, mint Pap, tiſzti-ſzerént, ſzokáſ-ſzerént-valo áldáſſal áldotta-meg, mondván: [f] *Álgyon-meg téged az Ur, és őrizzen-meg téged: Mutaſſa néked orczáját az Ur, és könyörüljön rajtad: Fordittſa hozzád orczáját az Ur, és adgyon néked békeſséget.* Melly áldáſra, illyen igéretet tészen az Iſten [g]: *Es én megáldomo nket*, az-az, meg-adom a'mit a'Pap az Áldásban kiván. Elsőle Áldás, meg-lehet a'kiſsebbtől-is: mert abban, nem a'ſze mélynek ſzentſéget nézi az Iſten, hanem a tiſztit; és igy, még a'gonoſz-életű Papoknak-is haſznos áldáſok vagyon.

Láſſuk már, az Áldás-után, Mit jövendölt Simeon. Elsőben: A'Kriſtus felől azt mondotta [h]: *Imé tétetett ez ſokaknak romláſára, és fel-támadáſára Iſraélben; és jelül, mellynek ellene-mondatik.* Hogy a'Kriſtus ſokaknak Fel-támadáſára tétetett légyen, az egéſz Irás bizonyittya [i]: és azért neveztetik *Üdvözitének* [k], és *Iſten karjának, ki el-veſzi a'világnak bünét* [l]. De hogy ſokaknak Romláſára-is légyen, nehéz el-hinni, és érteni. *Origenes* azt mongya [m], hogy a'Romláſt, nem az emberekről kell érteni, kiknek romláſok a'bün-miatt történik, hanem a'Bünről, melly a'Kriſtus-által meg-romlott: és, hogy mind egy a'Romlás, és Fel-támadás, mint-hogy a'Fel-támadás, a'bünnek mi-bennünk el romláſa. Ez ő-magában igaz tudomány: de nem bötü-ſzerént-valo magyarázat. Másodſzor: *Theophylactus* azt mongya [n]; hogy Kriſtus, Romláſra, és Fel-támadáſra tétetett; az-az, hogy meg-hallyon, és fel-támadgyon ſokaknak haſznokra, kik az ő halála- és fel-támadáſa-által üdvözülnek. Ez-is igaz mondás: de nem a'bötü-ſzerént. Harmadſzor: A'moſtani Újitók azt mongyák, hogy a'Kriſtus valóſágos-képpen ſokaknak Romláſára tétetett, a'végre, hogy ő-benne meg-ütközzenek, le eſſenek, el-romollyanak: mellyel az Iſtent mongyák a'Romlás okának; ki némelyeket tellyeſſéggel, és egy-általlyában a'romláſra rendelt. De ez, merő hamiſság, és iſtentelen káromlás: mert az Irás nyilván mongya [o]; hogy *A'Kriſtus ſenkinek romlására nem jött, hanem, mindeneknek üdvöſſégére*; és azon igyekezett, és munkálkodott..., a'mi ő rajta állott. Ugyan-is, hogy lehet az Üdvözitő, veſztő; az épitő, rontó; a'Szabáditó, nyomoritó? Azért mondotta Sz. *Athanaſius* [p]; hogy az Iſten, leg-nagyobb jóſág lévén, lehetetlen hogy a'gonoſznak oka légyen: mint a'tüz, nem hidegithet...; a'világoſság, nem ſötétithet. és Arany-ſzáju Sz. Jánoſ azt irta [q]; hogy, Jobb vólna hat ſzázſzor a földbe ásattatni, hogy-ſem azt a'káromláſt mondani, hogy Iſten oka a'bünnek.

Ezeket el-hagyván: Simeon azt jelenti, hogy Sokan, a'kik a'Kriſtusban nem hiſznek, meg-botlanak ő-benne, el-eſnek, és el-kárhoznak; a'mint nagyobb részére chelekedtenek a'Phariſéuſok és Irás-tudók: Sokan pedig a kik hiſznek ő-benne, fel-támadnak, a'bünről meg-ſzabadülnak, üdvözülnek. Ezt a'magyarázatot Sz. Péterből tanuljuk, ki imigyen ir [r]: *Az-okáért vagyon az Irásban: Imé Sionban, választott, drágalátos, fő Szegelet.*

Követ

a Heb. 7. 7.
z Serm. de Nativ. Virg.
B
b Pſ. 102. 1. Luc. 1. 68.
c Pſ. 128. 8.
d Pſ. 128. 8.
e Orat. de Occurſu Domini.
f Num. 6. 24.
g Num. 6. 27.
C
h Luc. 2. 34.
i Matth. 1. 21. Luc. 2. 10. 11.
k Pſ. 61. 6. Iſa. 12. 2. Matth. 1. 21. 2. 6. 7. 9. Joan. 1. 17. 3. 16. 4. 42. 1 Joan. 4. 14.
l Joan. 1. 29.
m Hom. 28. in Matth.
n In c. 2. Luc.
D
o Orat. contra Idola.
p Hom. 13. in Gen.
q 1 Pet. 2. 6. 8.

követ teszek; és a'ki hiszen abban, meg nem szégyenül. Néktek azért hívőknek tiszteség: a nem-hívőknek pedig, az a' Kő, melyet az épitők meg-vetettek, fő Szeglet-kövé lőtt, és botránkozásnak kő-szikla, az, kiknek a kik meg-botlanak az Igében, és nem hiszenek annak a melyre rendeltetnek-is. Hasonló-képpen beszéll Sz. Pál-is [x]: A Krisztus jó illattya vagyunk az Istenben, azokban, a'kik üdvözülnek; és azokban-is, a'kik el-vesznek: némelyeknek vagyon halálnak illattya a halálra: némelyeknek pedig életnek illattya az életre. Nem a Krisztus adott azért okot a' romlásra, hanem az emberek gonoszsága vőtt okot magának: mert bizonyos, hogy az ő részéről, *Azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön, és az Igasságnak esméretére jusson* [y]. Így kell Urunknak ama' mondását-is érteni [z]: *Ítéletre jöttem én e' világra: hogy a'kik nem látnak, lássanak; és a'kik látnak, vakokká légyenek*, nem hogy ő valakinek meg-vakitására jött volna, holott ő volt *az igaz Világosság, a' melly meg-világosit minden e' világra jövő embert* [a]: hanem, hogy sokan, az ő Világosságából okot vőttek magoknak a vakságra. mert *Ez az ítélet, hogy a' Világosság e' világra jött, és inkább szerették az emberek a' setétséget, hogy sem a' Világosságot: mert az ő cselekedetek gonoszok vóltak* [b].

[x] 2 Cor. 2. 15.
[y] 1 Tim. 2. 4.
[z] Joan. 9. 39.
[a] Joan. 1. 9.
[b] Joan. 3. 19.

A

De fontollyuk-meg a Simeon jövendölését czikkelenként. Imé: Ezzel azt kívánnya, hogy a' dolognak nagy-voltáért, reá figyelmezzünk a mit mond; és azt-is jelenti, hogy az közel, és szintén jelen-vagyon. Ez: Mint ha ugyan újjal mutatná a' Krisztust, a'kit ölében tartott; kit, sem Istennek, sem embernek, sem gyermeknek nem nevez, hanem, az egy igétskével mindeneket egybe-foglal: jelentvén azt-is, hogy a' kiről szóll, látható, és látható természetben jött hozzánk, úgy hogy ugyã újjal mutathatni, a' melyből vőttek kő-képpen okot a' Zsidók a' hitetlenségre. Tétetik: Azt jelenti, I. Hogy nem történetből lőtt a' mi lőtt, hanem az Istennek bölcs tanátsából: ki, noha tudta, hogy a' Zsidók botránkozásra való okot vésznek a' Krisztusból, mindazáltal el-küldötte őket; nem a végre ugyan, hogy meg-botránkoznának, hanem hogy üdvözülnének. II. Olly bizonyos volt, hogy a Krisztus jövetelében sokan meg-botránkoznak, mint ha ugyan a végre küldetett volna: mert az Irás gyakorta, bizonyos jövendő dolgot akarván jelenteni, úgy szóll, mint-ha egy-általlyában az Istennek rendeléséből volna. III. Olly an volt a' Krisztus, mint valami erős meg-mozdithatatlan Kő, ha szintén sokan meg-ütközznek-is benne, és meg-ésnek: és, a' mint Arany-szájú Sz. János mongya [c], ő ugyan üdvözítő, és tisztiben meg-marad, ha szintén sokan el-vészneknek-is: a' mint Sz. Pál-is mongya maga-felől, és egyéb hivelktől-is [d]; hogy *jó illatok mind azoknak a'kik el-vesznek, a' mind a'kik üdvözülnek*. Az-okáért, nem az Istennek akarattya az embereknek romlása, mert Ő *nem akarja a' bűnösnek halálát, hanem hogy meg-térjen és éljen* [e]: hanem az emberek akarattyán áll, kik az Istennek ajándékival gonoszúl élnek; mellyekkel, ha akarnák, jól élhetnének: a' mint Salomon-is mongya [f]; hogy *Az Isten teremtett-állati, az emberek lelkeinek kisértetivé, és az esztelenek lábainak tőrivé lőttek*, szabad akarattyok-szerént nem jól élvén azokkal. A' bort, az Isten az embereknek egésségökre adta: de veszedelmes sokaknak, kik mód-nélkül élnek véle. A' törvént azért adta, hogy az-által az emberek életőket meg-jobbitanák: de sokan gonoszba lésznek általa. Nem egyenlő-képpen volt azért a' Krisztus, romlásra, és fel-támadásra: mert a' Fel-támadást, akarta az Isten, és azért küldette-el a' Krisztust; a' Romlást, nem akarta. Jól-lehet, ha a' Krisztus el nem jött volna, meg nem ütköztek volna benne, és el nem estek volna.

[c] Hom. 5. in 2. ad Cor.
[d] 2 Cor. 2. 15.
[e] Ezech. 18. 23.
[f] Sap. 14. 11.

B

C

Holott azt vedd eszedbe, hogy a' Krisztus el-jövetele-előtt, elég volt az el-jövendő *Messiás*ban hinni azt hitték a' Zsidók; és azzal a' hittel, ha egyéb fogyatkozás bennek nem volt, üdvözültek: de el-jövetele-után, nyilván kellett hinni, hogy a Jésus a' Mária fia az igaz *Messias*. Isten és ember, ki Istени tudománt hozott menyből: azért jött, hogy halálával minket az örök haláltól meg-mentene, a' bűnt el-törlené, a pokolt meg-rontaná. Ezt a' kevély Zsidók, mint testi és földi emberek, nem hitték; a' Krisztust meg-vetették, és a' Hitből ki-esvén, hitetlenségbe estek. azért mondotta Urunk [g]: *Mi-képpen lehettek ti kik dicsőséget vészitek egy-mástól; és a' dicsőséget, melly egyedül az Istentől vagyon, nem kerzsitek?* Nyomorúlt állapatban vannak azok, kik az orvosságról inkább meg-betegülnek, és a' mitől meg-kellett volna gyogyúlniok, attól inkább meg-nehezednek; a mint a' Zsidókon történt; kik, a' *Messias* el-jövetele-után, gonoszba lőttek; és naponként történik azokon, kik az Istennek ajándékival magok veszedelmére élnek, vagy az Isten igéjének hallomása-után, inkább meg-keményednek.

[g] Joan. 5. 44.

D

A

III. RESZE.

Azt-is mondotta Simeon a'mi Urunkról, hogy JELŐL tétetett, MELYNEK ELLENE-MONDATIK. Ezt sok-képpen igaznak találjuk, mint-hogy a'JEL-is sok-képpen vétetik:

a Aff. 5. 22. a Isa. 7. 14.

I. A Jel, Choda-tétel [a]. A'Krisłusban pedig sok choda volt, mind fogantatásában és szűletésében, mind életében és halálában: azért mondotta a'Próféta [a]: *Az Ur jelt ád nékiek: Imé egy Szűz méhében fogad*, &c. E'Jelnek, ellene-mondottak a'Hitetlenek, kik a' Maria szűzenségét tagadták, és Urunkat úgy tartották, mint Józsefnek természet-szerent való fiát [y]. Choda volt, hogy az Isten, emberré lőtt, és egy személyben két természet találtatott. Ennek ellene-mondottak a Zsidók, midőn a Krisłust puszta embernek tartották, és mondották [z]. Choda volt, hogy annyi sok Jeleket cselekedett, úgy hogy az ellenségi is azt mondották [a]: *Mit cselekeszünk, mert ez ember sok jeleket tészen?* De ellene-mondottak a Zsidók; choda-tételit, az ördögök fejedelmének Beelzebubnak tulajdonitván [b].

y Mat. 13. 55. z Ioan. 10. 33. a Ioan. 11. 47. b Luc. 11. 15.

B

II. A Jel, Szövetség, vagy annak jele; mint a'szivárvány, a'Szövetség jelének mondatik, az Isten- és a'föld-között [c]. A'Krisłust, Jelűl adta nékünk az Isten, hogy meg-békéllett velünk; mellyet jelentettek az Angyalok az ő énekökkel [d]: *Dicsőség magasságban az Istennek, és a'földön békeség a'jó-akaratu embereknek*: az-az, ekkidig nem dicsőittetett az Isten, hanem káromlattatott a bálványozással; azért, az Istentől sem volt békeség az embereknek, hanem üldözte őket, mint bosszús álló Isten: de mint-hogy el-küldötte a' Fiát, békeséget szerez az emberekkel. Az-okáért, leg-ottan hírré tőtte azt, mind a'Zsidóknak, s mind a Pogányoknak, hogy a'Békeség jelének tartoznának. Innét vagyon, hogy az Angyal, a'pásztoroknak jelűl nem adott valami fegyveres, hadakozó, és pusztító embert, hanem pólákban takart, és jászolba-helyheztetett gyermeckét, ki a'békeséget szereti: ki nem chak *Erős Isten*, hanem *a'Békeségnek fejedelme-is* [e]. A'Mágusok-is meg-értették a'Chillagon, hogy békeséget jött szerzeni: az-okáért nagy báttorsággal hozzája mentenek, és ajándékokat mutattak-bé néki: és így *El-jövén, békeséget hirdetett, mind a'távul'-s mind a'közel-valóknak* [f]. Ennek-a Jelnek, ellene-mondott Herodes, meg-háborodott, szűletését halván; és az-után halálra üldözte, sok ártatlanoknak vérét-is ontotta-ki érette, &.

c Gen. 9. 13. d Luc. 2. 14. e Isa. 9. 6. f Eph. 2. 17.

C

III. A Jel, Jelentés; mint a'füst, a'tűznek jele, a'czégér, a'bornak: mert a'füst, a' tűzet jelenti, a'czégér, a'bort. Illyen Jel volt a Réz-kígyó [g], mert a'gyógyulást jelentette: a Rahab házánál a'veres kötelecske [h], melly a'szabadúlást jelentette: hasonló-képpen a'*Tau*-betű [i], mert a'kinek homlokán találtatott, meg-szabadúlt. Ezek mind a' Krisłus keresztét, a'vagy a'kereszten-függő Krisłust példázták, a'mi szabadúlásunknak Jelét. mert a melly Jelt mondott Urunk [k], hogy az égben fel-tetszik az ő el-jövetelekor, a'Sz. Atyák a'Sz. Keresztjelérőll értik. Ennek ellene-mondották a Zsidók, *kik benne-nekik szörnyetegnek tartották*; és a'*Pogányok-is*, *kik bolondságnak mondották* [m]: a'Hivek pedig, Isten erejének, és bölcheségének: melyben nagy reménségek-is volt, úgy-mint az Üdvözitő Krisłusnak jelentő Jelében. Azért mondotta Sz. Antal, a' mint Sz. *Athanasius* irja [n], hogy a Keresztnek jele, és a Krisłusban-valo buzgó hit, meg-győzhetetlen; és rez-falgyánánt vagyon az ördög inchelkedési-ellen. Maria Magdolnáról azt olvassuk; hogy, midőn egy kietlen barlangban lakoznék, az ördögtől kísértetett sok-féle ábrázatokban: de Sz. Mihály Angyal el kergette, és a'barlangnak ajtaja-eleibe egy Keresztet állatván, azt mondotta Mariának: Ne félly, mert a Fölséges a te oltalmad. Meg-ölelvén azért Magdolna a Keresztet, és az-előtt imádkozván, és az által az Üdvözitő Krisłusról elmélkedvén harminez esztendeig nagy örömmel, és aitatossággal, ott penitenziát tartott. Nem szereti az ördög a'Keresztet, mint az eb a botot, mellyel a'fejét bé-törték. Látják azért, ki vitézi, és követői azok, kik a Keresztnek jelét mindenütt rontyák, el akarván azzal törleni a'Keresztfán meg feszűlt Jesusnak emlekezetit. 1619. esztendőben, a'Prágai *Calvinisták*, a'Sz. Vid Egyházában minden Kereszteket ki-rontották: de használtak vele, hogy im őket-is ki nem irtotta onnét az Isten, chak hamar az után. Soha nem láttam, hogy a'*Calvinisták* keresztet ekinálnának volna, még Egyházokra-is, a'Nagy-szombati *Calvinisták*-kívül. Kik, tartván attól, hogy azon *Synagoga*-jokat pajtának nevezik, ha valami jel nem lészen rajta, egy pitch Keresztet chináltattak reája. De hogy meg-mutatnák, hogy nem a'Krisłus kereszthez-valo szeretetből cselekedték azt, hanem emberi tekintetből: nem nappal hanem éjjel állatták-fel. A'*Calvinisták* a' Kereszteknek el-rontásával, útat nyitottak az *Ariánus*oknak Lengyel-országban, és Erdélyben, hogy a'Keresztről-jelentetett Krisłusnak-is ellene mondanának: mert nem-

g Num. 21. 9. h Jos. 2. 18. i Ezech. 9. 4. k Mat. 24. 30. l 1. Cor. 1. 23. m Szójai Fran.

D

tagad-

tagadhattyák a' jó *Calviniſták*, hogy nem ők tojták és fajzották az *Arianuſ*okat; és a' kiknek ők jelét el-törlötték, a' hol a' jelentetett személyt-is oltromlyák. Azt irja *Gulielmus Paradinus* [o]; hogy némelly fő emberek, meg-akarták ölni a Mediolánumi *Sforzia* fejedelmet: de egy-néhányszor ſelben kellett hadniok ſzándékokat, meg-rettenvén méltóſágos tekintetitől (mint ama' vitéz, a' ki *Marinuſt* akarta meg-ölni.) Az-okáért, hogy merészek lehetnének a' magá ſzemélye-ellen, az ő képét igen ſzépen táblára iratták, és azt egy-néhány nap handzárokkal gyakodván, és minden gyalázattal illetvén, néki bátorodtak, és a' Herczeget fényes nappal a' templomban, iſzonyú képpen le-koncolták. Félek rajta, hogy a' *Calviniſta* atyá-ſiak-is, a' Keresztnek rontáſán néki bátorodnak, és az *Arianuſ*okkal egy be-czimborálván, a' Kriſtuſra magára-is támadnak.

De a' Keresztyén nevet-viselők-között-is ſokan találtatnak, kik nem beſzéddel, hanem életőkkel, a' Keresztnek ellene-mondnak; kiket Sz. Pál, *a' Kriſtus keresztje ellenſégeinek* nevez [p]. és utánna veti: *Kiknek végök a' veſzedelem.* És meg-mongya kik légyenek: *A' ſzáknak*, úgy-mond, *Iſtenök a' has*: az-az, kik az ő haſoknak mindenben úgy keresik kedvét, mint-ha az volna Iſtenök. Ezeknek végök a' veſzedelem, az örök kárhozat; mint-ama' Gazdagnak, *ki-minden-nap friſſen lakott* [q], *és halála-után pokolban temettetett.* Ellenſégi-is pedig, és ellen-mondói a' Kriſtus keresztének, ki a' Keresztfán ecczetet és epét ivott, vagy koſtolt: tanítván arra, hogy a' teſtnek ne kedvezzünk, hanem inkább ſanyargaſſuk: mivelhogy *Szenvedéſével példát adott nékünk, hogy az ő nyomdokit követnők* [r]. *A' kik a' Kriſtuſé, az ő teſtöket meg-feſzítették a' vétkekkel és kívánſágokkal*; úgy-mond Sz. Pál [s]: az-az, nem járnak a teſtnek kívánſági-után, és nem részesülnek annak vétkeiben. A' mint mondott pedig, meg-is chelekedte, hogy meg-mutatná hogy ő a' Kriſtuſé: *Ez-után*, úgy-mond [t], *Senki nekem hantáſomra ne légyen: mert én az Úr Jéſuſnak bélyegit hordozom az én teſtemen*: az-az, olly baráttya vagyok a' Keresztnek, hogy a' meg-feszíttetett Kriſtuſnak bélyegét-is a' teſtemen hordozom, hogy el ne feletkezhetſem róla. A' bélyegek pedig, a' teſtén-való jelek vóltak, a' verésségek-és ſok háboruſágok-miatt, mellyeket a' Kriſtuſért ſzenvedett [u]: *A' Zidók gyakorta ſztſzór, egy-kéan vegyven chapaſt vévén, háromſzor veſzſzékével meg-veretvén, egyſzer meg-követvén*, és ſok egyéb nyomoruſágokat ſzenvedvén. Mellyekkel úgy dicsekedik, mint a' jó vitéz a' király hívſégéért vött sebekben; a' mint Sz. *Jerónymus*, Arany-ſzáju Sz. János, és több Sz. Atyák-is magyarázzák. Az-okáért, a' mint azon Sz. *Jerónymus* irja, Azok hordozzák az ő teſtökön a' Kriſtus bélyegit, kik a' Kriſtus ſzeretetiért ſanyargattyák teſtöket, hogy magokat a' Kriſtus keresztihez és ſzenvedéſéhez ſzabják, és valamennyire haſonlókká légyenek az érettünk-ſzenvedő Kriſtushoz, mellyet az Újſzók, nem chak ő-magok nem chelekeſznek, de azokat-is chúfolják a' kik chelekeſzik.

IV. A' Jel, Záſzló, mellyet jelül hordoznak a' hadakban, hogy a' vitézek az-alá gyűllyenek, és a' hoz halgaſſanak midőn az ellenſéggel meg-ütközenek. Így vétetik a' jel, Moyſeſnek negyedik könyvében [x], és Iſaiásnál [y]. Ezt a' jel záſzlót, akkor emelte a' Kriſtus, mikor predikállásával a' Zidókat az Evangéliomi tudományra hítta, vagy maga, vagy az Apoſtolok-által. Mi-képpen pedig hogy a' vitézek az ellenſég záſzlóját igyekezzék el-kapni, vagy el-fraggatni: úgy, mikor a' Kriſtus az ő vitézit rendelte, ellene-mondóctak a' Zidók, kergették, és üldözték; azt mondván felőlé [z]: hogy *A' törvént meg nem tartya*. És Sz. Pálnak azt mondották [a]: *Tudva vagyon nálunk, hogy e' Vallásnak mindenütt ellene-mondanak*. Erről a' Kriſtus Záſzlójáról jövendölt Iſaias, mondván [b]: *Az napon, lészen a' Jeſſe gyökere, ki a' népeknek jelül* (záſzlóúl) *áll: néki könyörögnek a' nemzetségek, és az ő koporſója dicsőſséges lészen*; mellyet a' fő emberek záſzlóval ékeſgetnek. És iſmég [c]: *Ez Záſzlót emel a' nemzetek-között, és egybe-gyűjti az Iſraelnek el-futottit, és Judának el-ſzéllenültit a' földnek négy ſzegleteiről.* Jeles fő Kapitányunk vagyon pedig, ki a' Záſzlót maga hordozza előttünk, és példájával minden jóra tanít bennünket [d], és az ördög záſzlója-alól el-vonſzon.

V. A' Jel, Czél, vagy tárgy, melyhez a' nyilaſok, vagy puskáſok lővöldöznek [e]: Azt jelenti azért Simeon, hogy a' Kriſtushoz, mint czélhez, lővöldözni-fognak. Mellyet a' Zidók gyakorta chelekedtek: de fő-képpen, mikor a' Keresztre fel-feszítven, káromkodtak ellene; és minden tagjait meg-sebesítvén, végtére *az oldalát-is lanchával meg-nyitották* [f]. Nagy Ellen-mondás vólt ez, melyről imígyen ízól Sz. Pál [g]: *Gondollyatok-meg azt, a' ki maga-ellen a' bűnősöktől illyen Ellen-mondáſt ſzenvedett*, melyhez haſonló ſoha ſem vólt. De mi végre gondollyuk azt meg? *Hogy meg ne fáradgyatok*, úgy-mond Sz. Pál, *lelkötökben el-fogyatkozván; mert még ſzintén a' vér-ig nem tuſakodtatok, a' bűn-ellen viaskodván.* Bezzeg a' Kriſtus, vére-hullásá-ig, és haláláig is tuſakodott a' bűn-ellen: de nem maga ſzükségéért, hanem a' mi haſznunkért. Tahát mi a' magunk haſznáért, ne reſtelked gyűnk mind

vér-ig

A

in Gymnaſio Mediol.

[o] Paul. 3. 18

[p] Luc. 16. 19.

B

[q] 1. Pet. 2. 21.

[r] Gal. 5. 24.

[s] Gal. 6. 17.

[t] 2. Cor. 11. 23. 24. 27.

[u]

C

[x] Num. 2. 2.

[y] Iſa. 5. 26.

[z] Act. 28. 22.

[a] Iſa. 11. 10.

[b] Iſa. 12.

[c]

D

[d] Mat. 11. 29. Ioan. 13. 14. 15.

[e] Thren. 3. 12.

[f] Ioan. 19. 34.

[g] Heb. 12. 3.

A vér-ig tusakodni. Oh melly távúl vannak, nem chak a' Kriſtuſnak, de ſok Szenteknek tekélletesſégétől-is, a' gyenge-gyomru Kereſztyének, kik akár-mi kichiny dolgot-is ſokallanak a' Kriſtuſért fel-vállalni, és kéſzek az Iſtent meg-bántani, parancholatit által-hágván, egy kis nem tudom miért-is, hogy bor-ivó társoknak kedvét ne ſzegjék, hogy egy fillyérni nyereſéget el ne múlaſſanak, hogy egy ſzem-pillantáſig-valo gyönyörüſégtől el ne maradgyanak! Hol vagyon a' Szenteknek tekélletesſége, kik ezer halálſzenvedtenek volna inkább, hogy-ſem egy bűnnel az Iſtent meg-bántották vólna? Arany-ſzáju Sz. Jánoſt az *Arcadius* Cháſzár feleſége *Eudoxia*, hiában fenyegette iſzonyú dolgokkal: mert egyébtől nem félt a' ſzent ember, hanem chak a' bűntől. Sz. Ambrusról, ő-maga *Theodoſius* Chaſzár, kit a' híveknek társaſágából ki-rekeſztett vólt, azt mondotta; hogy a' Királyi méltóſágtól-valo féltében, az Iſten parancholattyát meg nem-ſzegi. A Galliai Sz. Lajos királyt, arra tanította vólt az ő Iſten-félő anya *Blanca*, hogy mindenkor ezt hordozná ſzívében: Inkább meg-halok, hogy-ſem bűnt tegyek. Sz. Pált-is, *Semmi el nem válaſzthatta a' Kriſtus ſzeretetétől, ſem élet, ſem halál, ſe egyéb teremtett-állat* [B]. Az bizonyíttya valóban a' Kriſtushoz-valo ſzeretetit, a ki érömeſt ſzenved érette.

B [g] Rom. 8. 35. & ſeq.

De láſſuk már azt-is, Mit jövendölt Simeon a' Szűz María-felől: *A' te lelkedet-is által-járja a' tőr, hogy ki-nyilatkoztaſſanak ſok ſziveknek a' gondolatok.* Ezt ſok-képpen magyaráznák. Elsőben: Némellyek a' TŐRŐN, Kardot értettek; és azt mondották, hogy a' Szűz Maria mártyromſágot ſzenvedett. De ennek ellene-mondanak minden hiſtoriák, és a' Sz. Atyák-is, sőt az Evangeliom-is. Mert ha Simeon azt akarta vólna mondani: nem mondotta vólna, hogy a' Tőr által-járja a' lelkét, hanem a' teſtét; mivelhogy a kard nem férhet a lelket, hanem a' teſtet. Másodſzor: *Origenes* a' Tőrt, Kétélkedéstől érti; mint ha a' Boldogſágos Szűz, Urunknak halála-kor kétſéges lőtt vólna a' hitben, és a' Kriſtus fel-támadáſa-felől kétélkedett vólna. De ezt a' Kereſztyén ember nem-is halhattya jo ſzível; tudván, hogy Szűz María ſoha vétekbe nem eſett; melly-nélkül, nem-lőtt volna ez a' kétélkedés. Harmadſzor: Sz. Ambrus, a' Kardon, vagy Tőrön, az Iſten-Igéjét érti [h]: mivelhogy ez a' Lelki kard (annak nevezi Sz. Pál [i]) által-járta a' María lelkét, a' Hit és Szeretet-által, melly ő-benne találtatott. Igaz tudomány, de nem bőtű-ſzerént-valo. Mert Simeon, a' Kriſtus ſzenvedéſéről emlekezik, melly ſok eſztendő után lőtt: a' Hit pedig, és a' Szeretet, mind akkor, 's mind az-előtt által-járta vólt a' Boldog Aſzſzony ſzivét és lelkét; a' mint Sz. Erzébet, a' Sz. Lélektől tanittatván, nyilván jelentette: *Boldog vagy*, úgy mond, *a' ki hittél* [k]. Negyedſzer: *Timótheus Presbyter, Jerosolymitanus* [l], a' Tőrön, a' Bánatot és keſerűſéget érti; mellyet ſzenvedett a' Szűz María, mikor el-veſztette vólt a' Fiát, és azt mondotta [m]: *Imé az atyád, és én, bánkodva kereſtünk vala téged.* Úgy vagyon, hogy nagy bánattya vólt azon a' Szűznek, melynek tőre által-is járta a' lelkét: de mivel az nem egyedül Szűz Mariát illette, hanem Joſéfet-is, bőtű-ſzerént nem arról ſzóllott Simeon. Őtődſzor: Sz. Agoſton arra a' Keſerűſégre magyarázza [n], mellyet Szűz María az ő Sz. Fiának ſzenvedéſe és halála-kor érzett. Ez igaz magyarázat, és ſokan követik: mert kétſég-nélkül, nagy bánattya vólt az ő ſzerelmes Sz. Fiának keſerves kinnyán és halálán. De úgy tetſzik, hogy ez a' Bánat és fájdalom, nem mondatik Tőrnek, a' vagy Kardnak: mert a' kard, nem a' fájdalom, hanem a' fájdalomnak oka, és a' fájdalmat-ſzerző eſzköz. Az-okáért úgy ítélem, hogy annak a' kardnak, egynek kell lenni azzal, melly a' Kriſtuſé vólt: mert, a' mi a' Kriſtus teſti halálának oka vólt, által-járta a' María lelkét-is, nagy bánatot és keſerűſéget ſzerezvén néki. Így mongya Dávid [o], hogy *Jóſéfnek lelkét által-hatotta a' vas*; noha a' vas-béko chak a' lábán vólt. és azt ſzoktuk mondani, hogy, a' melly kardal ſzerelmes barátunk, vagy atyánk-fia meg-ölettett, az járta-által ſzívünket. És így azt mondhattyuk, hogy az a' kard, melly a' Szűz María lelkét által-járta, a' Kereſzt vólt, és a' Kriſtus ſzenvedéſének egyéb eſzközi, mellyek a' Kriſtuſnak teſtét kinozván, a' Szűz María lelkét bánattal, és keſerűſéges ſzánakodáſſal által-járták. Azért mongya Sz. Bernárd [p]; hogy, minek utánna Urunk a' lelkét ki-adta, és minden által a' lanchával oldalát ki-nyitották, azt a' fájdalmat a' Kriſtus nem érzette, hanem az a' lánchа a' Szűz María lelkét járta-által, és ő nagy bánatot, és keſerűſéget ſzenvedett abból, hogy a' kegyetlen ellenſégek, még a' meg-hólt Kriſtus teſtének ſem hadtak nyugodni, hanem azt-is marczongották.

h Ivo, a. Luca, & Lib. 3. de Virg.

i Eph. 6. 17. Hebr. 4. 12.

C k Luc. 1. 45.

l Hom. de Præſentatione Simeonis Luc. 2. 28.

m Luc. 2. 48.

n Ep. 59. ad Paulinum.

o Pſ. 104. 18.

D p Serm. Super Signum magnum apparuit.

Ezért a keſerves Bánatért, mongya Sz. *Damaſcénus* [q], hogy a' minémű fájdalmakat ſzenvednek az aſzſzony állatok a' ſzüléskor, azokat el-kerülte ugyan Szűz María, mert nem tette gyönyörüſéggel fogadta Sz. Fiát méhébe: de valóban helyére hozta az ő Szent Fiának ſzenvedéſe-kor, midőn ſzívének ſzaggatáſát érzette az ő Sz. Fiához való nagy ſzeretetiből. és azért mongya Sz. *Jerónymus*-is [r], hogy meg-haladta a' Mártyrom-

q Lib. 4. de Fid. c. 15.

r Serm. de Aſſumpt. B. Virg.

ſágot:

ſágot: mivelhogy a' Mártyrok, a' Kriſtusért teſtekben ſzenvedtek; Szűz Maria pedig, a Kriſtus ſzenvedéſének tőréről lelkében ſzenvedett. Sz. Bernárd illyen Kérdéſt tészen magának [a]: Nem tudta-e, hogy meg-hal a' Kriſtus? Kétſég-nélkül. Nem reménlette-e, hogy hamar fel-támad? Bátorſágoſon. És mindazáltal bánta, hogy fel-feſzítetett...? Igen-is. Mert ki vagy te, atyám-fia, vagy hol vőtted ezt a' bőlcheſéget, hogy inkább chodáſod Mariának bánatos ſzánakodáſát, hogy-ſem a' Maria Fiának ſzenvedéſét? Mert a Kriſtus, teſt-ſzerént meg-halhatott-e? Tahát ez, ſzívében miért nem halhatott eggyűtt meg véle? Azt a' Szeretet chelekedte, melynél lenkinek nagyobb nem volt: ezis a' ſzeretet chelekedte, melyhez amaz-után haſonló nem volt. Valóban igazán beſzél Sz. Bernárd. Mert, bár a Kriſtusnak hamar-való fel-támadáſa nem volt-ellene az ő teſti halálának kétſég-nélkül a' Szűz Maria ſzánakodáſának ſem volt ellene, ſem az meg nem kiſebbítette a fel-támadáſról-való igaz hitit, melly minden fogyatkozás-nélkül volt a Bóldogſágos Szűzben.

A

[a] Bernh. ſuper Miſſus eſt Angelus Hom. 2. vers.

Noha pedig lenki valóban meg nem magyarázhattya, mínémű bánattya lőtt légyen Szűz Mariának az ő Sz. Fiának ſzenvedéle-kor: mindazáltal, némelly okoskodáſokból valamennyire eſzünkbe vehettyük. Elsőben: Ha meg-tekintyük, hogy az a Bánat, az ő eggyetlen-egy Fiáért volt, és a' ki chak tulajdon ő Fia volt, holott a' többi fiakban az atyáknak-is részek vagyon: az-ſzerént Szűz Maria meg-haladta minden anyáknak ſiokhoz-való ſzeretetit; és következendő-képpen, nagyobb bánattya-is volt az ő Sz. Fiának halálán, hogy-ſem másnak leheretett volna. Másodſzor: Ha meg-tekintyük a' ſzenvedésnek nagy-voltát: mert Kriſtus többet ſzenvedett mindeneknél, kik, vagy ő-előtte, vagy ő-utánna ſzenvedtenek. Még Pilátus-is azt vélte, hogy a' meg-oſtorozta-tott, és tővisſel meg-koronáztatott Kriſtusnak meg-mutatáſával, meg-enyhítheti a' Zidóknak kemény ſzívőket-is. Minémű lehetett tahát a' ſzerelmes Anyának bánattya az ő Sz. Fián, kit az-után ugyan fel-is feſzítettenek? Ha azokat az aſzſzony-állatokat, kiknek kőzel ſem volt annyi kőzők a' Kriſtushoz mint Szűz Mariának, annyira meg-keſeritette a' Kriſtusnak állapattya, hogy ugyan sirtak rajta [b]: mit nem chelekedett az ő tulajdon Sz. Annyának ſzívében? Harmadſzor: Szűz Mariának bánattyát abból-is eſzünkbe vehettyük, ha meg-gondollyuk, hogy a Szűz, maga jelen volt, és ſzeme-láttára ſzenvedett a' Kriſtus, melly ſokkal keſervesben eſett, hogy-ſem ha távúl-lévén nem-látta volna. Ágar nem láthatta, hogy ſzeme-előtt hallyon-meg ſzomjúval az ő fia Iſmaél; hanem távúl nyug, a' mennyire a' kéz-ſjal lőhetni [c], mondván: *Ne nézzem a' meg-halló gyermeket, és ſíránczoló ſzóval sirt.* Minémű keſerűſége volt tahát Szűz Mariának, ki a' Kriſtusnak olly iſzonyú kínnyait ſzemével látta? Sokan azoknak ſem nézhetik kínnyokat, a' kik méltán ſzenvednek: mint volt tahát dolga Szűz Mariának, a' ki látta hogy az ő ártatlan Fiát inkább kínzották, hogy-ſem a' tolvajokat. Negyedſzer: Ha meg-gondollyuk, hogy a' Kriſtus ſzenvedéſe, ſok időtől-fogva előtte-forgott Szűz Mariának, le-tel-ſzerént-is egy-néhány órá-ig. Ötődſzőr; Senki vigaſztalója nem volt a Szűznek: mert a' Tanitványok el-futottak volt; János pedig, és az egy-néhány aſzſzony-állat-, nem hogy vigaſztalhatták volna, de inkább keſerítették nagy kefergésőkkel, és magok-is fel-kőlkődtek vigaſztalás-nélkül: a' többi pedig a' kik jelen voltak, tudni illik, a hohérok vitézek, és Papi-fejedelmek, inkább boſzſzontották, chufolván, és káromolván az ő Sz. Fiát, és őrvendezvén annak keſerves kínnyán és halálán. Ez azért a' Tőr, melly a' Szűz Maria lelkét által-járta. De nem javallom azoknak vélekedéſét, kik bádgyadáſi, és ſzédelgéſi tulajdonnyának néki; mert az nem illik az ő bátorſágos ſzívehez, és a fel-támadáſról-való igaz hithez, tőleppen, mint-hogy mindenkor, és mindenekben úgy ſzőtte magát az Iſtennel akaratty ához, hogy ſemmi módnélkül-való dolgot nem chelekedett, ſem elméjében meg nem tántorodott.

B

[b] 1 Sam. 21. 27.

[c] Gen. 21. 16.

C

Kérdené valaki: Mint hogy Szűz Maria ſemmi vétket nem chelekedett, miért akarta az Iſten hogy illyen keſerves Tőr járná által a' lelkét? Feleleg. Elsőben, Azért, hogy az ő jutalma, és érdeme nevekednék. Másodſzor: Hogy nyilván lenne, hogy az Iſten előtt kedves volt. A' ſzolgálat, az urok jelén ſínérni meg. Az Iſten kedves ſzolgáinak jele, a' háborúſág, a' mint Rátael Angyal jelentette, mondván [d]: *Mivelhogy kedves vala Iſtennél, ſzükség volt hogy a' kiſértet megelőzze téged.* Harmadſzor: Hogy a' Mártyrok koronáját meg-nyerné, mert nem illett, hogy a Szenteknek Királyné-aſzſzonya, valami renden-való Szentek koronáji nélkül maradna; és azért mondatik a' Mártyrok királyné-aſzſzonyának. Negyedſzer: Hogy rajtunk-is tudna könyőrűlni, a' mint Sz. Pál a Kriſtus-felől okoskodik [e]. Ötődſzőr: Hogy az Anyaſzentegyháznak kinche azzal-is nevekednék. Hatodſzor: Hogy mi a háborúſágokban el ne fáradnánk: meg-gondolván, hogy ſzerencſésbeknek nem illik lennünk az Iſtennek Sz. Annyánál, ki a' háboru-

D

[d] Tob. 12. 13.

[e] Heb. 2. 17.

ſágok-

A
z Luk. 24. 26.

ságok-által ment-bé az ő Sz. Fiának országába; a mint az ő Sz. Fia-is a'maga országába [z]. Hetedszer: Hogy ezen Tőr, a mi lelkünket-is által-járná. Lelkünket, mondám, mert ez a'Tőr, némellyeket meg-sért ugyan, de a'hüvelben marad; azokat, tudn' illik, kik halván a'Kristus szenvedését, természet-szerént-való szánakodásbol meg-indúlnak rajta, és ugyan könyveznek-is; mint mikor valami barátyoknak szerencsétlenségét halván, szívők meg-esik: de a'mellett meg-maradnak az ő gonoszságokban, haragjokban, tisztátalanságokban, részegségőkben, mert a Kard, a hüvelben maradott. és noha megőtötte őket, de meg nem sebesitette, sem vérőket nem vőtte. Ezek számosan vannak, de kevés hasznát vészik e'Kardnak. Némellyeket pedig, ki-vonva sebesit-meg, és vérteresztet, de chak a'testőkből. kik, mikor hallyák a'Kristus szenvedését, bánkodnak, és siránkoznak, nem chak természeti indúlatbol, hanem igaz szeretetből-is; az-okáért, testőket-is sanyargattyák, hogy a'szenvedő Kristussal valamit szenvedgyenek. Ez jó, de nem szintén elégséges. Némellyeknek azért, ugyan a'lelkőket járja-által, és azt sebesíti-meg: kik, a'Kristus szenvedésének elmélkedése-által, az ő lelkőknek drága-voltát

B

meg-ismérik, és annak árrát meg-bőchüllik; tudván, hogy az Isten Fiának drágalátos Sz. Vérével, és keserves Halálával váltatott-meg: és el-tekéllik magokban, hogy inkább ezer halált szenvednek test-szerént, hogy-sem lelkőket halálos bün-által el-vesszék, és az Istent boszszúsággal illessék; ki azt olly nagyra bőchüllötte, és olly árron vőtte-meg, melynél nagyobb nem lehetett. Ezt chelekedvén, ki-nyilatkoznak a'szivekből a'gondolatok: mert a'Szeretet, nem chak a szívben marad, meg-elégedvén a'jó akarattal; hanem chelekedetekkel-is ki-mutattya magát, kész lévén azért mindent chelekedni, és szenvedni, a'ki mi-érettünk életét adta, hogy a más világon vele győnyőrködhessünk az örök bóldogságban. Mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Isten az ő Szent Fiáért. Amen.

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

C

A'Szabadító *Messiás*-felől, minek-előtte e'világra jőne, Három-féle jövendöléseket találok az Ó Testamentomban: Elsőször: Chodálatos és természet-fölött-való Jeleket: úgy-mint, *a'Jákob Lajtorjáját, melly a'földről az égig ért* [a]: *a'Mojses chipke-bokrát, melly égve meg nem emésztődött* [b]: *Aaronnak hirtelen meg-virágzó veszszejét* [c]. *Gedeonnak gyapját, melly a'szaraz földön nedves, a'nedvesen pedig szaraz vólt* [d]. Másodszor: Némelly Személyeket, kik chelekedetőkkel őtet példázták, ki egy, 's ki más dologban: úgy-mint, Ábelt, Izsákot, Jákobot, Józsefet, Dávidot, Jóbot, Jónást. Harmadszor: A Próféták mondásit: mert Ő-*róla minden Próféták bizonyságot tésznek* [e]. Hasonlóképpen, mihelyen e'világra jött, Három-féle Bizonyságokat támasztott magának: I. Mennyei és természet-fölött-való dolgokat; úgy-mint, az Angyaloknak jelenését [f], és az új Chillagnak vezérlését [g]. II. Némelly Személyeket, kik chelekedetőkkel hirdették; úgy-mint, a'Pásztorokat, kik dichőítették és dichérték az Istent mindenekben, a'miket hallottak és láttak [h]: a'Mágusokat, kik, *le-borúlván imádák, és meg-nyitván kincsőket, ajándékokat adtak neki, aranyat, temiént, és mirrhás* [i]. III. A'Próféták mondásit; úgy-mint, Simeonnak jövendölését a'Szűz María-előtt, és Annának felőle-való beszélgetését mindeneknek, a'kik várják vala Izraélnek váltságát, a'mint a'mái Evangéliomban olvásszuk. Melyből, lelki vigasztalásunkra, és életünknek meg-jobbitására, tanusságokat hozok-elő.

D

I. Okát adom, Miért jelentett-meg Simeon némelly dolgokat egyedül Szűz Máriának: és Mint mondatott Józsefa'Krisztus attyának.

II. Kikneklegyen bizonyos-ásokra a'Krisztusi; és mint.

III. Meg-mutatom, hogy nem kell a'jótól meg-szűnni, a'gonoszoknak bizonyos-ásokért.

ELSŐ RÉSZE.

MEg-áldván Simeon a'Krisztusnak szűleit egyenlő-képpen, jövendölését chak Szűz Máriának jelentette-meg; nem chak azért, bogy a'Sz. Lélek-által, a'ki ő-benne-vólt [k], *a'kivül feleletet vött hogy meg-látya az Ur Krisztusát* [l]; *a'ki-által a'Templomba ment* [m]: meg-tudta, hogy Józsefazt nem éri, Szűz María pedig szemeivel meg-láttya az ő Sz. Fiának keserves kinyát és halálát, a'melyre a'jövendölés nézett: hanem azért-is, hogy

[z] Luk. 24. 26.
[a] 1 Mos. 28. 12.
[b] Exod. 3. 2.
[c] Num. 17. 8.
[d] Jud. 6. 36.
[e] Act. 10. 43.
[f] Luk. 1. 9.
[g] Matth. 2. 2.
[h] Luk. 2. 20.
[i] Matth. 2. 11.
[k] Luk. 2. 25.
[l] Vers. 26.
[m] Vers. 27.

azon

azon Sz. Lélek által tudta, hogy Szűz Mária a Krisztusnak igaz, és testi szerént-való anyja, Józef pedig chak gond-viselője, és gazdája, noha az Evangelista Atyjának nevezi, az okokért, mellyeket majd elő-hozok. Méltatlan dolog azért, a mit némelly Értelmetlenek mondottak, hogy Józef, szintén úgy testi-szerént-való attya a Krisztusnak, mint Szűz Mária, annya: mert sokkal különbet jelent a Sz. Irás; és, a mint az Angyal meg-mondotta Szűz Máriának, mielőtt méhében fogadna, hogy *a' Szent Lélek fogja reá jönni, és a Magasság-béli ereje árnyékozza-meg őtet* [a]: azon képpen tegnapi tanítás-után, midőn Józef el akarná hagyni Máriát, tudván hogy nem ő-tőle esett terhbe, de nem tudván kiből lőtt légyen, neki-is meg-mondotta az Angyal [b]: *A' mi-benne fogantatott, a' Sz. Lélektől vagyon:* Születése-után pedig, mikor meg-jelent Józefnek hogy Egyiptusba költsön, vagy Egyiptusból viszsza-hívná Izraël földére, imígyen szóllott néki [c]: *Kelly-fel, és vedd a' gyermeket és annyát:* jelentvén, hogy Máriának igaz Fia, de Józefnek nem: azok-ellen, a' kik az-után tévelygésből máskint vélték és mondották; úgy-mint az Ebionéták, a'mint Sz. Irenæus írja [d]: a Cherinthusiánusok, a'mint Sz. Epifániustól olvassuk [e]: és a Photinián-ok, a'mint Béda mongya [f]. Azon igasságot, hogy egyedül Szűz Mária volt a Jésus szűlője, meg-értethetjük Sz. Mátéból [g] Ki, midőn a Jesusnak ősit, Abrahámtól fogva Jákob-ig a' Józef attya-ig, elő-számlálta volna, és mindeniknek tulajdonította volna a nemzést, midőn Józefre jutott, nem ő-néki tulajdonította a' nemzést, hanem Szűz Máriának, mondván [h]: *Jákob pedig nemzé Józefet a' Mária férjét, kitől (Máriától) születtetett az Jésus, ki Krisztusnak hivattatik.* nem mondotta, *Kitől*, a'mint kellett volna mondani, ha Józef a' Jésusnak attya lőtt volna; hanem *Kiből*, melly chak Máriát jelzi, a'mint a Deák betű nyilván meg-mutattya.

Kérdené valaki: Mi módon mondatott tehát Józef a Krisztus Attyának? Felelet. Nem chak egy módon: Elsőben: *Sz. Jerónymus* azt mongya [i]; hogy az emberek vélekedéséért: kik közönségessen azt vélték, nem tudván a Szűz Mária fogadásának módgyát, mint-hogy soha olly an fogadás nem-is volt. Azont mongya *Béda* is. És Sz. Lukách is jelenti, mondván [k]: *Jésus kezdvala úgy mint harmincz esztendős lenni, a' mint nékik vala, a' Józef fia.* Másodszor: *Origenes* [l], az Atyát, Gond-viselőnek és táplálónak magyarázza, és közönséges szóllás-kézt. a Gond-viselőket, Atyáknak nevezzük. és így mondotta Józef Patriárcha [m]: *Az Isten engem, úgy mint Attyának tett Farónnak*, mivelhogy minden hőt ő viselte reá gongyát. Harmadszor: Sz. Ágoston [n], azért mongya hogy Józef, a Jesus Annyának a Máriának férje volt. Ha azért a Fogadott fiak Attyoknak hívják azokat, kik őket fiokká fogadgyák; és azok a' kik fogadó atyák azokat, a' kiket fogattak, fiaknak nevezik, noha azokat nem nemzették, a'mint Mardokéus Eszter [o]: mennyivel inkább Fiaknak mondhattyák a' férjek a feleségeknek fiait. Az okáért, igaz házasságlévén Józef és Mária között, minden testi közösülés nélkül, a Krisztus méltán mondatott a Józef fiának; főképpen, mint-hogy az Isten, Józef- és Mária-között a házasságot a Krisztus-ért rendelte, hogy ne vélnék az emberek hogy paráznaság által szűletett.

Igaz Annyalévén azért a Szűz Mária Jesusnak, őtet kivált-képpen illette a Simeon jövendölése; és mélto minden tiszteletre, melly Isten-alatt valami teremtett-állatnak tulajdonittathatik. És merő balgatagságot mondott *Constantinus Caprónymus*, a mint Suidas írja [p], tudni illik, hogy, mi-képpen az erszény addig böchületes, míg a' pénz benne vagyon; ha az ki-kél belőle, semmi böchülletet nincsen: azon-képpen, Szűz Mária-is addig érdemlette a böchületet, míg az Isten Fiát méhében hordozta; mintsem-utánna pedig e világra szűlte, semmi böchületet nem érdemlett: Ez, mondám, merő gorombaság, és bolond okoskodás; mert nagy különbség vagyon a pénzes-erszény-között, és az Istennek Sz. Anya-között. Mert, Először; A' pénz, nem az erszényből származik, hanem minden maga munkája nélkül másunnét tétetik-belé: és, ha olly erszény találtatnék, melyből arany, forintok, vagy tallérok származnának, kétség nélkül böchületesnek tartatnék; és máshoz-képest, melyből chak réz vagy ón-pénzek származnának, sokkal böchületesebnek. De a Krisztusnak teste, a szeplőtelen Szűz Máriának tiszta-vére-ből formáltatott, és az ő szentséges méhéből származott; és az-okáért, nagyobb tiszteletre méltó minden egyéb aszszonyoknál, mint hogy senki olyan Fiat nem szűlt. Innét mondotta az Angyal [q], és az Angyal-után Sz. Erzébet [r]: *Áldott vagy te az aszszonyállatok-közt*, az az, minden aszszony állatok-felőtt, mert hozzád-hasonló nem találtatott, ki az Istennek Annya lőtt volna. Másodszor: A' pénz lelketlen, és holt-állat; és noha szépnek látszik a' szemnek, mindazáltal mochkos a' kéznek; a'mint a' pénz-olvasóknak kezökön meg-tetszik az okáért az erszénnek-is semmi szépléget nem ád, hanem inkább meg-rútítya: De a Krisztus, mint-hogy merő szentség, és szépség, jelen-vólrával az ő Sz. Annyát meg-ékesítette, és a' Sz. Lélek-által úgy meg-szentelte a' kilencz-hólnapi szállásért, hogy hozzája hasonló teremtett-állat nem találtatott, sem az emberek sem az Angyalok között.

A

a Luc. 1. 35.

b Matt. 1. 20.

c Matt. 2. 13. 20.

d Lib. 3. c. 24.

e Haer. 25.

f In Epist. ad Gal. 4.

B

g Matt. 1. 16.

Deque qua.

h Contra Helvidium.

i Luc. 2. 33.

k Hom. 20. in Luc.

l Gen. 41. 8. & Hom. 2. in Cant. & Hom. 6. in Matth. c. 1.

m Cap. 1. 7.

C

n Ad Adam. apud Nicephor.

o Est. 2. 7.

D

p Matt. 1. 18.

q Luc. 1. 28.

r Luc. 1. 42.

II.

A

De láttuk, mit jövendől a'vén és Isten-félő Simeon az Üdvözítő Jésus felől az ő Sz. Annyának. *Imé*, úgy-mond [f], *tétetett ez sokaknak romlására, és fel-támadására Izraelben.* Valóban choda jövendölés, melly biztat, és rettent, vonszon, és el-futtat. Melynek meg-értésére, egy jeles históriát hozok-elő. Azt írja *Celius Calcagninus Ferrariensis* [g], hogy *Prænestе*-váralnak romlási-között, egy igen szép táblát találtak, nagy mesterséges metszéssel. Azon, egy magas, és meredek kő-sziklás hegy volt, melynek igyenes és virágos tetején, királyi öltözetben egy fel-ékesíttetett Aszszony állott. Annak óldalán, az Isten képe volt, tellyes szemekkel, és fülekkel; fél-ig farkas-bőrbe öltözött; a'fején egy kis süveg; a'lábában, posztóból chinált solya. Nagy fő emberek áldoztak néki, nem temiénnyel, sem barmokkal, hanem egy kis madárral, mellyet mi húros-madárnak nevezünk; és az óltáron ez volt irva: *Fide sato*; A hittől származottnak. Az Áldozat-kor nagy halgatás volt, és az Isten-mellett két jeles Aszszony állott: az eggyik, sok-águ és egybe-tekert láncot fejtegetett; a'másik, négy-szegő-höz támaszkodván, szép kichiny koszorúkat kötött. Ezen-közben sokan, mód-nélkül, és nagyobb bátorsággal hogy sem okossággal, igyekeztek a magas hegyre hágni, és a Királynéhoz jutni: de nagyobb részre nyakra-főre hullottak, kik hamar, 's kik valami idő múlva, sok fáradság-után. A'kik pedig áldoztak, azoknak a'Láncz-fejtegető aszszony kötelet bochátott-alá, melynek végén egy kő volt által-vonyva: azt az Isten, a'könyörgőknek szájába adta, kik leg-ottan szájokat be-fogták, és ajakokat össze-kapcholták. Az Aszszony azonban, az embereket lassan-lassan fel vondogalta a'hegyre: de ha valaki a' szaját fel-nyitotta, minden fáradsága heában lévén, nyakra-főre alá-esett: a'kik pedig szerencsésen fel-jutott, koszorút adtak néki, és nagy örömmel innya adták a'pohárból, mellyet az Aszszony reá-köszönt; és az-után, minden múnka, fáradság- és gond-nélkül örök boldogságban élhetett.

Ez a'Mennyei végheretlen Boldogságnak példája, mellyet minnyájan kivánnak. Ez a magas, meredek, és darabos hegynek szép virágos tetején ül, mert a'földön igaz Boldogság nem találtatik. Ezzel az Isten őröktől-fogva eggyütt-vagyon, minta Vő-legény az ő Jegyesével: mert ninch nagyobb boldogság mint az Isten, ki ő-magában boldog, és más boldogság-nélkül nem szükölködik. A'két Aszszony állat, példázza az Irgalmasságot, és Igasságot: az Első, a Malasztnak kötelét hozzánk alá-bochátty a; melynek a'végén az a'drága kő vagyon, melyről Isaiásnál emlekezik az Isten [h]; tudn illik, a' Krisztus Jésus, a mi üdvösségünk zálogja, mint-hogy *Senki nem mégyen az Atyához, hanem ő-általa* [i]. A Másik, meg-hervadhatatlan koszorút köt, mellyet Sz. Pál *az igasság Koronájának* nevez [k]. Erre a'boldog állapatra, természet-szerént minnyájan kivánkoznak: de, mivel ninchen mindeneknek igaz hitök, mellyel az Istennek áldozni kell, és, a kiknek azt az Isten meg-adta-is, nem minnyájan tartyák szájokban, hanem akár-mi okból első hitöket el-hadgyák: kevesen jutnak a'Boldogsághoz; azok, tudn' illik, kik az Istennek Malasztyát vévén, nem temiénnyel, vagy öreg barmokkal áldoznak: az-az, nem biznak magokban, sem nagyot magok-felől nem vélnek, hanem alázatosok, és kichinyek, de a' Szeretetnek tollaival magasan röpülnek. Azok ereszti pedig ki szájokból a'követ, *kik vallyák, hogy ismérik az Istent, de cheleked etlenségel tagadgyák* [l]: és ezek-is nyakra-főre esnek.

B

C

D

[f] Luc. 2. 34.
[g] In Tabula Novæ Hypothes.
Tarcát.
[h] Isa. 28. 16.
[i] 1 Tess. 5. 9. 10.
[k] 2. Tim. 4. 8.
[l] Tit. 1. 16.

II. RÉSZE.

EBből a'példából meg-érthettyük, kiknek tétetett Krisztus Urunk romlásokra, vagy fel-támadásokra. Romlásokra azoknak, kik a'nékik küldetett Krisztust meg-vetik [m], és lelki épületökben nem foglallyák. Fel-támadásokra pedig azoknak, kik tiszta-szívvel fogadgyák, és lelki karjokkal magokhoz szorittyák; hívén ő-benne eleven Hittel, bizván hozzája erős Reménységgel, és hozzája ragaszkodván állhatatos Szeretettel. Hallyad, mit mond Urunk [n]: *Ítéletre jöttem én e'világra: hogy a'kik nem látnak, lássanak; és a'kik látnak, vakokká legyenek.* A kik nem látnak, magok ítélete-szerént vakok, nyavalyájokat meg-ismérvén, orvost keresnek, és látni kivánnak: azok meg-világosittatnak, és az Istennek igaz isméretire jutnak, melyről hálát-is ád Krisztus Urunk az ő Sz. Attyának [o]. Oka pedig az, mert *Az Isten az alázatosoknak malasztot ád* [p]. A'kik pedig magok ítélete-szerént látnak, szükségöket eszekbe nem vészik, orvost nem keresnek: a'melly setétségben hevernek, abban hagyattatnak; mint a'kevély Farisæusok, *kik magokat bölcseknek mondván, bolondokká lettek* [q]. Oka pedig az, mert *Az Isten a'kevélyeknek ellenek all* [r]. Ismét mongya Sz. Pál [s]; hogy *A Keresztnek igéje, az el-vesztőknek bolondság: azoknak pedig, a'k üdvözűlnek, Istennek ereje*: miképpen hogy a'betegnek a jó étek-is ártalmas; melly az egészségesnek igen hasznos. melly kölömbségnek, nem az étek oka, melly ő-magában jo: hanem az em-

[m] Luc. 7. 30.
[n] Joan. 9. 39.
[o] Mat. 11. 25.
[p] Jac. 4. 10.
1. Pet. 5. 5.
[q] Rom. 1. 22.
[r] Jac. 4. 10.
1 Pet. 5. 5.
[s] 1. Cor. 1. 18.

ber, ki-

ber, kinek gyomra úgy meg-veszett, hogy a' jó-is ártalmassá válik benne. És mi-képpen hogy a' fájdalmas szemnek, ártalmas a világosság, melly az egészségesnek hasznos, és gyönyörüséges: úgy a Keresztnek igéje-is, az el-veszendőknek ártalmas, mert meg-vetik, és bolondságnak itélik, és azért, nem az Igének, hanem magoknak tulajdonittják a' veszedelmet. Azt irják az *Aethates* köről, és naponként láttyuk a' mészben, hogy, ha vizet tőltenek rea, meg-melegül, és meg-gyulad; noha egyéb dolgokat a' viz, természete szerént meg-hidegit, és a tüzet-is meg-oltya: hasonlo képpen az Isten-felő emberek, a' Krisztusnak tanitása-és példája-által, a' világi dolgoknak szomjuságát meg-öltották, és lelkőket meg-hivesitették: de az istenteleneknek, nem a' drága vizeknek természetiből, hanem a magok gonoszságából fel-gerjedtek-ellene, és az irégyiségnek's haragnak tüzével meg-gyuladtak: noha azzal, végtére, chak magokat fogyatták, és emésztették.

Szerte-szerént a Sz. Irásban azt olvassuk, hogy a Krisztus, mindeneknek kivánta, és kereste üdvösségét, személy-valogatás nélkül[a]: kész volt az ő Malasztyát kőzleni a' szegény együgyü Pásztorokkal, mint a' nemes és bőleh Mágusokkal; úgy Magdolnával, mint Márthával; úgy Júdással, mint Péterrel; úgy a' Pogányokkal, mint a' Zsidókkal. Üdvőziteni jött, nem vesztetni; világositani, nem vakitani; szabaditani, nem tőmlőczőzni; fel-állatni, nem ejteni; gyógyitani, nem sebesiteni; elevenitni, nem ölni. Az-okáért, ha valakik el-esnek, meg-romlanak, és el-kárhoznak, a' magok vétkének tulajdonittak, nem másnak. Hogy a Krisztus kivánta, és szomjuhozta minnyájunknak üdvösségét, bizonyán meg-mutatta az ő éretlenk-valo sok fáradságával, keserves kinnyával, és szégyenyü halálával, mellyeket, nem kétségenségből, hanem jo akaratból, nem maga hasznáért, hanem a' miénkért cselekedett, és szenvedett. Hogy pedig az embereken múlik-el, az a' jele, hogy az Isten hivását, haliani nem akarják; kerését, nem fogadgyák; fenyegetését, nem gondolnak; igéretinek, nem hiznek: és az ő Ingyen-valo Malasztyát, a' meg-ismert Igasságot és hitet el-hadgyák, meg-tagadgyák. A Frisok fejedelméről Radbodusról, azt olvassuk *Sigeberti*-nál[a]: hogy ez, a Sz. Wulfrámus Püspök predikállása-által annyira jutott volt, hogy az Isten kegyelmességét tapasztalván, meg akart keresztelkedni. És midőn már az egyik lába a' szent fördőben volna, a' Vonyó malasztnak lánczából ki-vonta magát; és meg-változtatván akarattyát, azt kérdette: Hol volnának többen az ő elei-kőzül, pokolban-e, vagy meny-országban? És halván, hogy sokkal többen vannak pokolban, vissza-vonta a' lábát, és nagy bolondul azt mondotta: Jobb hogy a' sokakat kővessem, hogy-sem a' keveseket. Ki harmad napra, a' guta meg-ütvén, ötet, meg-hólt; és a' hová kivánkozott, oda jutott, tudni illik, az örök nyomoruságra: azért, hogy az Isten Malasztyát meg-vetette, mellyel élvén, üdvőzülhetett volna.

Hogy az Isten meg-zabolázná az embernek maga-felől-valo nagy vélekedését, sok dolgokat kérdezett Jóbtól: mellyekre nem tudván felelni, tudatlanságát meg-vallotta. A' többi-kőzött pedig, azt kérdette[c]: *Ki vetette-fel a' világnak szegletkövét? midőn engem mind egyaránt dicsérnének a' reggeli chillagok, és örvendezének minnyájan az Istennek fiai?* Ez a' Szegletkő a' Krisztus Jésus, a' mint Dávid ötet nevezi[f], és Isaias[g]. Sőt ő-maga is a' Krisztus[h]; az-után pedig Sz. Péter[i], és Sz. Pál[k], ő-róla magyarázták az Isaias mondását. Ezt nem vetette senki egyéb, az egy Istennél, sőt nem-is vethette: mert emberi eszközönkül, Szűztől szűletett, *a' Sz. Lélek szálvan rea, és a' Magasság-hatalmassága megárnyékozván ötet*[d]. Akkor dicsérték az Istent a' chillagok, a' *Mágusokat* a' Krisztushoz vezetvén; és az Isten fiai az Angyalok őrvendeztek, örömet hirdetvén a' Pásztoroknak, őket a' Krisztushoz igazitván, és az Istent dicsérvén. Ezt a' kővet, nem azért bochátta az Isten a' földre, hogy valaki meg-ütközznek benne: hanem, hogy minnyájan hozzája szabnak magokat, ötet kővetnék, és minden tekélletességet tanúlnának tőle. És ha ki meg-ütközik benne, és meg-sértsik, egyedül magának tulajdonitsa. Erről a' kőről érthettyük, a' mit Isten Zakariásnál mond[e]: *Imé a' kő, melyet adtam Jésus-elébe nékem: az egy kövön, hét szem vagyon: imé én ki-metszem annak faragását, úgy-mond a' Seregek Ura: és el-veszem az ő földének hamisságát egy napon.* Szent *Jeromos* a' hét szemen, a' Sz. Léleknek hét ajándékát érti, mellyekkel ötet tellyesnek mondotta Isaias[f]: és méltán: mert a' kiben találtatnak, annak lelkét szemessé és látóvá teszik. Ezt az Isten a' Jesusnak, a' nagy Papnak eleibe-adta, hogy arra nézvén, a' szerént formáltatná a' Templomot kőveit, a' mellyet épitett: melly példázta a' Krisztustól épittetett Anyaszentegyházat, melynek fondamentoma, és fő Szeglet-kője ő-maga a' Krisztus. A' faragásit-is az Isten mutatta-ki, mellyen Sz. *Jeromos*, a' Krisztus-sebeit érti, mellyek által a' földnek hamisságát el-vette. Azért mondja az Atya Isten Isaiásnál[g]: *a' Jézus népem bűnéért vertem-meg őtet*: mivelhogy a' Zsidóknak meg-engedte, hogy meg-verjék.

A

Ez a Kő nékünk-is, mint Lelki Papoknak, meg-mutattatik, és például elönkbe adatik. És mint-hogy ő sebekkel vötte-el a' főldnek hamisságát, ha mi-is úma kövekké akarúnk lenni az Isten Templomában, az ő szenvedésében részesek legyünk, a' Kereszttől ne irtózzúnk; és, ha kivántatik, a' sebeket-is fel-vegyük. mert ékesbek nem lehetünk, mint

h Gal. 6. 17. ha a' Krisztus faragása-szerént formáltatunk; és Sz. Pállal abban dicsekedhetünk [h], *hogy a' Krisztus bé-gyógyult bordozzunk testünkön*; a' mint-hogy a' Mártyrok testét-is chodálatos mint ékesítik a' Krisztusért fel-vött sebek. és maga-is a Krisztus, azért tartya-meg az ő meg-dicsőült testén őzőkké a' sebek-helyeit, hogy azoknak szépségével gyönyörködtesse az ő szerelmes barátit. Efféle szenvedések, nagy bizodalmat szereznek az embernek

1. Thes. 2. 2. szívében, a' mint Sz. Pál jelenti [i], *hogy a' szenvedés-után, bizodalma vólt az Istenben, hogy az ő Evangeliomát szorgalmatoson hirdetné.*

Mondaná valaki: Mint-hogy a' Krisztuson a' Szent Léleknek minden ajándéki meg-nyugottak, soha tőle el nem távoztak, és minden beszédét, és chelekedetét azok-szérént rendelte, bőlcsen és értelmesen, tanáttsal és tudománnyal: hogy lehetett valakinek tőmlására? vagy, hogy botránkozhatot-meg valaki ő-benne? Felelet. A' Krisztus okot arra nem adott: hanem ki-ki maga gonoságából vészen okot, az ő szentséges chelekedetit meg-vetvén, és gyalázván. Így látyuk, hogy sok Isten-félő

B emberekben meg-botránkoznak az istentelenek, és minden chelekedetőket gonoszra magyarázzák; az okosságot, álnokságnak; az igaságot, kegyetlenségnek; a bátorságot, vakmerőségnek; a' bőv-kezűséget, tékozlásnak; a' takarékosságot, fösvénységnek: egy szóval, *A' jót gonosznak, az édesset keserűnek, a' világosságot sötétségnek nevezik*, kiknek Jajt mond

k Isa. 5. 20. Isaias [k]. A kik valami szinnel meg-festett okulárral élnek, minden dolgot olyan szinűnek ítélnek: úgy az irégységgel meg-festetett szem, a' jót, és szépet-is, gonosznak, és rútnak ítéli. és, a' mint a' víz-által, az ígyenes pálcza-is horgasnak tetszik: úgy az irégységnek vize, a' dicséretes dolgokat-is gyalázatosnak tetteti. Így vólt a Zidóknak dolgok a' Krisztussal, kire mivelhogy irégykedtek, minden dolgait káromlották, a' mellyekért nagy dicséretet érdemlett vólna. Ha Máté, vagy Zakéus, házába a bűnősöket bé-fogadta, *Részegesnek, és a' Publikánusok barátyának* mondották

l Mat. 11. 19. [l]. Ha Magdolnát a lábaihoz bochatotta, hogy penitentziát tartson, Prófétaságát tagadták [m]. Ha Szombaton beteget gyógyított, azt mondották [n]; hogy *Nem Istentől vagyon, mint-hogy a' Szombatot meg nem tartya.* Ha őrdőgöket űzött, a' Beelzebubnak tulajdonították [o].

m Luc. 7. 39.
n Joan. 9. 16.
C
o Luc. 11. 15.

Holott azt vedd eszedbe, hogy az Isten az embernek minden tekélletességnek példáját meg-mutatta a' Krisztusban: kinél arra senki alkalmatosb nem lehetett, mint az Isten-Ember, a' testté lőtt Ige. A' puszta Ember, nem vólt elégséges a' tekélletességnek példájára, mert nem-is tudgya a' mi a' hoz szűkséges; és ha mit túd-is, maga erejével véghez nem viheti: mert az elméje, földi dolgokkal terhelve lévén, az Igaságot fényesen magától nem láthattya, hanem-ha mástól tanittatik. és ha mindeneket meg-foghatna-is elméjével, véghez nem viheti: mert, magában hordozza leg-nagyobb ellenségit, kik mindenkor ostromlyák őtet; tudni illik, a' testi indúlatokat, és kívánságokat. A' Mennyei Tanító-is, külömben alkalmatos nem szintén lehetett, hanem az Emberi testbe őltőzvén: Mert, ha úgy jőtt vólna mint Isten, testi szemmel senki nem láthatta vólna; és a mi a tanításban leg-szűkségesb, példát nem adott vólna, melly sokkal foganatosb akár-mi beszéddel-való oktatásnál-is.

Továbbá, azt mondhatta vólna Istennek az ember: Könyű néked a' tanítás, de nékem nehéz a' meg-tartás. Nem vétkezel, mert nincs tested, melly én bennem a' lélek ellen vágyódik, és unszol a' gonoszra. Nem kívánsz semmit, mert halhatatlan lévén, semmi-nélkül nem szűkölködöl: de én, életemnek meg-tartására sok dolgok-nélkül szűkölködöm. A' haláltol nem félsz, mert nem bírhatveled; fájdalmat sem szenvedhetsz: de én mind a' kettőtől tartok, és a fájdalom nehéz; a' halál pedig rettenetes. Azokáért, hogy az embernek ne lehetne mentsége, az Isten emberré lőtt: Es, ha valaki azt

D mondaná, hogy lehetetlent parancsol: azt felelheti; hogy ő-is, mint ember, azt chelekszi, a' mit mint Isten parancsol. Ha azzal mentene magát; hogy testel környűlvéretett, melynek tulajdona a vétek: azt felelheti; hogy ő-is testet visel, de még sem engedi hogy a bűn rajta uralkodgyék. Ha megint azt mondaná: Az igaságért, sem halált, sem fájdalmat nem szenvedhetek, mert gyarló vagyok, és mind a' kettő el-nyom: azt felelheti; Rajtam-is hatalma vagyon a fájdalomnak, és a' halálnak, de azokat, ellenek tusakodván, meg-győzöm, hogy tégedet-is győzedelmesség tégyelek azok-ellen. Vezéred vagyok, hogy ne rettegj utánnam jőni: Isten vagyok, hogy tiszteljed méltóságomat; ember vagyok, hogy láttad példámat. Isten vagyok,

hogy

hogy ne szégyenlyed a'mit Uradban látsz: ember vagyok, hogy ne rettegj attól a'mit hasonló emberben tapasztalsz. Az-okáért, az emberré-lőtt Isten, azért adott példát, hogy kövessük, nem hogy meg-ütközzünk benne: és a'mit egy cselekedetéről mondott, azt minden hozzánk-illendőről érthettyük [p]: *Példát adtam nektek, hogy a'mint én cselekedtem veletek, ti-is úgy cselekedgyetek.* [p] Ioan. 13. 15

Félek rajta, hogy a'mit *Démades* az *Athénás*aknak mondott, azt ne mongya a' Krisztus sokakról: tudn' illik, hogy hasonlók a'tárogato-siphoz, melynek ha a'nyelvét ki-vonszod, semmi hasznát nem veheted: hasonló-képpen, sok Keresztyének-től ha a Keresztyén nevet el-vészed, az-az, a'nyelvel-valo vallás-tételt, és dicsekedést, semmit nem találsz bennek a mi Keresztyénhez-illendő légyen: mert, a'mint mondám az előtt-is Szent Pálból [q], *Vallyák* (nyelvökkel) *hogy ismérik az Istent, de cselekedetekkel tagadgyák.* Úgy-mint, a'Helyhez-képest; a'kik gyakrabban forognak a'korchomán, hogy sem a'templomban; gyakrabban kerülik a'várast, hogy-sem a'*Processió*kban mennek; gyakrabban látogattyák lator barátttyokat, hogy-sem a'betegeket, vagy a'szegény foglyokat. Továbbá, a Társasághoz-képest: mert sok, nem Istenfélő, vagy meg-ért erkölcsű emberekkel nyájaskodik; félvén, hogy valami jámborság ragad reája, hanem chel-chapó, bizelkedő, fondorló, trágár iñakkal; és, egy szóval, gubás ebnek fanos eb társa, lator latornak barátttya. Annak-fölötte, Maga-viseléséhez-képest: mert a'szája mindenkor vigyorog, a'szeme hunyorog, a'lába tapod, a'keze motoz, és semmi tagját-tetemét Keresztyénhez-illendő módon nem viseli. Ruhájához-képest pedig, nem Keresztyéni alázatosságot látsz benne, hanem merő cziffra, cziff, fárfang; semmi komédiás gyermek nem ér véle. Szolgai pedig, nem valami emberséges emberek, hanem nyalkák, udvar-hazugi, pohár-mellett izóllók, hazudozók, semmire-kellő henyék. Asztala ollyan, mint a'kik azt mong ák [r]: *Együnk igyunk, mert holnap meg-halunk*: egy szóval, mindenekben chak *a'jelenvaló jókhoz, a'kezei Ejanel* [s].

[q] Tit. 1. 16

[r] Isa. 22. 13. 1 Cor. 15. 32.

Hally erről egy példát *Szóvim*ból [t]: Az Ötödik Kelemen Pápa, a'Sz. Benedek szerzetiből-valo *Henricus* Kardinált Német-országba küldötte, hogy az Anyaszentegyháznak, és a Krisztusnak ellenségi-ellen, Keresztes hadat hirdetne: Ki, úti társaságban egy-nehány Barátot vitt magával. Egykor azt kívánd a'Kardinál, hogy valaki kozsálok, az úti fáradságnak meg-könnyebbítésére, és a'halgatóknak-is lelki hasznára, és vigasztalására, valami jó beszédet mondana. A'többi-között, volt egy *Laicus* Barát, (parasztBarátnak nevezik némellyek,) kit úntatva reá vönek, hogy mondana valamit. Ki a'Kardinálra tekintvén, el-mosolyodék, és monda: Midőn meg-halunk, meg-halunk pedig nem sokára, és a'meny-országKapujához jutunk: Sz. Benedek Atyánk elénkbe jő, hogy bé-vigyen bennünket. Mikor azért téged, Kardinál Uram, Püspök Skófiumban lát; meg nem ismérvén, meg-kérdi, ki légy? Ha azt feleled; hogy az ő szerzete-béli Barát vagy: azt kezdi mondani; hogy a Barátok nem viselnek a'fejőkön szarvakat: és, hogy bizonyos lehessen felőled, a'porkolábbal fel-hasittattya a'gyomrodat. és, ha észébe vészi, hogy szegény eledellel ráplálltad azt, el-hiszi hogy Barát vóltál, és meny-országba viszen: de, ha azt gyenge chemegékkel, és fris étkekkel hizlaltad, nem hiszi, és bé sem bochátat. Mit mondunk, Kardinál Uram, mikor ott meg-szorúlunk? Holott látod, hogy az eggyügyü Barát azt itélte, hogy nem elég az üdvösségre, hogy valaki Barátnak, és Szerzetesnek, mongya magát: hanem kivántatik, hogy Baráthoz, és Szerzeteshez-illendő módon éllyen; és a'mit nyelvével mond, azt chelekedettel bizonyittsa-meg. [t] Szóvim Henricus

Jai azért mi-nékünk, ha a'Krisztus példáját meg-vettyük: minn ismér-meg bennünket, hogy ő hívei, és követői vóltunk? Mikor a'meny-országkapuján kezdünk zörgetni, mondván [u]: *Uram, Uram, nyisd-meg nékünk*: nem azt kezdi-e mondani [x]: *Bizony mondom nektek, nem ismérlek titeket?* És ha bizonyitani akarnók, mondván [y]: *Uram, Uram, nem a te nevedben Prófétáltunk-e, és a'te nevedben ördögöket ñztunk-e, és a'te nevedben sok chodákat tettünk-e?* Jól-lehet, ki mondhattya chak azt-is? Akkor meg-vallya, hogy nem ismért minket, és azt mongya: *Távozzatok-el tőlem, kik hamisságos cselekedtek*, mint-ha azt mondana: Nem szájjal, hanem kézzel; nem szóval, hanem chelekedettel kell a'meny-országot meg-nyerni. Én nem a'szájára nézek az embernek, hanem a'kezére, hogy múnkája-szerént fizessek; a'mint ugyan nyilván-is meg-mondotta egy kevelsé az-előtt [z]: *Nem mindenki mondja nékem; Uram, Uram, megyen mennyeknek országába: hanem a'ki az Atyám akaratyát cselekeszi a'ki mennyekben vagyon, az megyen mennyeknek országába.* [u] Mat. 25. 11. [x] Ibidem. [y] Mat. 7. 22. [z] Ibid. 21.

Azt olvasom *Sócrates* Filósofusról, hogy tanítványit arra szoktatta, hogy tükört hordozzanak magokkal, és abba gyakorta nézzenek: A végre, hogy a'ki szép ábrázatu,

A

azon igyekezzék, hogy azt meg ne rútittsa úndok chelekedetivel: ha jól dig rút-ábrázatu, azt ékes erkölchivel helyére vigye. Hasonló dolgot kivánt az Isten az ő hiveitől, midőn az ő Sz. Fiát e' világra küldötte, ki *az Isten dicsőségének makulátlan vala Tükőre* a, *és az ő jó-voltának arczra ménye*. Innét mondotta Krisstus Urunk b: *A' ki enyem lát, látja az Atyát is.* És c: *Bizony bizony mondom nektek: Nem chelekedhetik a' Fiú ő-magától semmit, hanem a mit lát hogy az Atya chelekeszik, azokat a' Fiú-is hasonló-képpen chelekeszi.* Ez pedig nem chak ollyan Tükőr, hogy az Atyának abrázattyát láthassuk ő-benne, és meg-ismérhessük: hanem ollyan-is, melyben a' magunk ábrázattyát meg-tekinthessük; és, a' miben attól külömbözünk, hozzája igazíthassuk. Bizonyos dólog, hogy sok chalárd Tükőrök találtatnak: és némellyek, a nagyot kichinnek, a szépet rútnak, az igyenest horgasnak mutattyák, és akképpen az embert meg-challyák és chúfollyák: Decz, nem ollyan Tükőr, hanem mindennek színét, és ábrázattyát meg-mutattya igazán. melybe ha ki bé-tekint, leg-ottan meg-láttya micsoda fogyatkozása légyen, és mihez kellessék magát szabni; mivelhogy minden tekélletességnek példája, melyben semmi meg-vethető nincsen. Azért kivánta az ő Jegyesétől, az Anyaszentegyháztol, vagy akár-melly Keresztyén és aitatos lélektől d, *hogy őtet mint Pechetet tegye, mind a' szivére, 's mind a' karjára*; az-az, minden gondolatit, mellyek a' szivből származnak; és chelekedetit, mellyek a' kéz- vagy kar-által léfznek, ő-hozzája igazítaná, és mindenekben őtet például hordozná; és tartaná. *Tégy engem*, úgy-mond, *mint Pechétet, a' Szivedre*: az-az, mint a' lágy viaszban meg-tetszik a' pechétnek formája, és egy formánál többet bé nem vészen; úgy hogy, ha más formát nyom-reá, az első leg-ottan el-vész: azonképpen, chak az én formám légyen rajtad, minden idegen forman ki-adván; és az én formám úgy légyen ki-ábrázolva a te szivedben, hogy inkább a' szived szakadgyon meg, hogy-sem az ki-töröltessék belőle. Annak-fölötte, *Tégy engem a' Karodra-is*: úgy hogy, nem chak gőzölkodgyál rólam szíveddel, és elméddel, hanem chelekedeteddel-is meg-mutasd, hogy engem igazán szeretsz, és valóban kivánsz követni, senkiért hátra nem akarsz hadni: mert, ha ezt chelekeszed, nem léfzek én néked romlásodra; a mint sokaknak, kik engem meg-vetnek, és követni nem akarnak; hanem fel-támadásodra, mint azoknak, a' kik én-érettem mindeneket meg-útálnak, és chak engemet kivánnak.

B

d Cant. 8. 6.

C

III. RÉSZE.

MOndaná valaki: Mint-hogy Krisstus Urunk sokaknak azért vólt Romlásokra, hogy az ő tekélletes chelekedetiben meg-botránkoztak, nem akarván azokat követni: hogy-ha én az ő formájára kezdem életemet szabni, úgy hogy, mind Szivemben, 's mind Karomon, mint a' pechétet viselyem őtet, talám én-bennem-is megbotránkoznak, és sokaknak romlására léfzek: az-okáért úgy tetszik, hogy jobb azok-nélkül el-lennem, hogy-sem fele-barátomat meg-ejtenem. Erre én azt felelem: hogy, No légyen a' tanitvány okosb az ő Mesterénél, az ember a' Krisstusnál. Ha azért a' Krisstus el nem múlatta dolgát némellyeknek romlásáért; te se szűnnyél-meg az ő követésétől, attól-valo féltedben hogy valaki azért meg-botránkozik. *Apelles*, a Vargának ítéletiért el nem hadta az ő ékes Kép-irását; sem a' *Venus*, a' *Mómus*nak morgolódásáért az ő ékefségét; sem a' fulemüle, a' szamárnak balgatag sententziájáért, az ő gyönyörüfséges éneklését; sem a Krisstus, a' Tarisseusoknak botránkozásáért, az ő chelekedetit el nem múlatta: hanem el-járt hivatallyában; tudván, hogy azok az ő mennyei Szent Attyának tisztelőségének, az igaz hiveknek üdvősségének vólnának. Jól tudta Szent Pál, hogy nem minden bogár szereti a' jó szagot, hanem, hogy némelly inkább kedvelli a' bűdös ganéjt: de mindazáltal ő azon igyekezett, *hogy jó illatuja légyen az Istennek, mind azokban a' kik üdvözülnek, 's mind azokban a' kik el-vesznek*; *némellyeknek, halálnak illattya a' halálra*; *némellyeknek pedig, életnek illattya az életre* e. A Nap, el nem hadgya az ő fényeslőségét, azért, hogy a' szem-fájónak nem tetszik; sem a' tűz az ő melegségét, azért, hogy a' sár attól meg-keményedik; sem a' jó bor az ő erejét, azért, hogy attól a' gyenge fő meg-háborodik, és a' láb meg-tántorodik, sem a' bőrös étek az ő ízét azért, hogy attól a' gyenge gyomor fel-émelyedik: azon-képpen te se múlasd-el, Keresztyén ember-léven, tekélletes életedet, ha szintén abban a' hamis atyafi meg-botránkozik-is. Nem te vagy annak a' botránkozásnak oka, hanem ő-maga; nem te adsz arról számot, hanem ő, a' ki a' jó virágból gonosz mérget szop, mint a' pók.

D

e 2 Cor. 2. 15.

f Homil. 7. in Ezech.

Erről igen szép tanusságot ir Sz. Gergely Pápa f, magyarázván azokat az állatokat,

mellye-

mellyeket Ezechiel látott s, hogy *Rakynak voltak szemekkel*; és a'mint Sz. János irja [a]. *Elöl és hátul.* És igen szépen hozzá illik a'mi szemes Kövünkhöz, melyről ez-előtt szóllánk: mint-hogy a Kristus olly szorgalmatos volt minden dolgaiban, hogy semmit nem chelekedett, a'mi ő-magától valakinek romlására lehetett volna, ha az emberek gonoszsága, maga veszedelmére nem fordította volna. Az Élő-állatoknak testök, úgy-mond Sz. Gergely, azért fakvák szemekkel, mert a'Szenteknek chelekedete minden-felől szemes, és vigyázó; kik szorgalmatoson kivánnyák a'jót, és el-távoztattyák a'gonoszt.] És utánna veti: A'mi Jó chelekedetünkben, néha őrizkednünk kell fele-barátunknak botránkoztatásától, néha pedig azzal nem kell gondolnunk. Mellyet, a'mi Teremtőnktől tanultuk: ki, midőn Péter-által vánnor kérnének tőle, elsőben példa-beszéddel meg-mutatta, hogy semmivel nem tartozik: de az-után, hogy meg ne botránkoztatna valakit, meg-adatta [b]. Mikor pedig a'Farisëusok, halván azt ő-tőle, hogy, *A mi embernek szájan bé-mégyen, nem fertőztetí-meg*, meg-botránkoztak volna: nem gondolt véle, hanem azt mondotta [c]: *Minden plantálás, melyet az én mennyei Atyám nem plantált, tőből ki-szaggattatik. Hadgyátok-el őket: vakok, és vakok vezéri.* Íme az Igasságnak Mestere, hogy némellyek meg ne botránkoznának, az adót, mellyel nem tartozott, meg-adta; és viszontag, látván hogy némelyeknek szívében botránkozás nevekedik az Igasság-ellen, benne hatta őket az ő botránkozásokban. Melyből-nékünk azt kell meg-gondolnunk, hogy, a'mennyire bűnnélkül el-távoztathatnyuk fele-barátunktol a'botránkoztatást, tartozunk el-távoztatni: ha pedig az Igasságért botránkozik meg, hasznosb meg-engedni a'botránkozást, hogy-sem az Igasságot el-hadni. Az-okáért, mint-hogy nékünk például adatott a'Kristus, és azért követnünk kell őtet: azt senkinek botránkozásáért el nem kell hadnunk.

De vallyon, efféle botránkozók büntetés-nélkül maradnak-e? Semmi-képpen nem. Mellyet Urunk nyilván meg-mutatott, midőn, magát Kőnek névezvén, azt mondotta [d]: *A'ki e'kőre esik, meg-romol* (a'bűn által:) *a kire pedig ez kő, el-rontya azt* (a'büntetés által.) Az-okáért Sz. Péter, ugyan ezen dologról szólván, a'Kristust nem chak *Botlás kövének*, hanem *Botránkozás kő-sziklájának-is* nevezi [m]. Holott, a'Meg-botlásnak, a'vagy Útközésnek kövén, azt érthettyük, a'melyben az ember meg-útközvén, el-esik: a'Botránkozásnak kő-sziklája pedig, valami nagy követ, melly ha emberre ómol, oda rontya. Mind a kettőben részők volt a'Zsidóknak, és részen minden istenteleneknek: Elsőben a Kristus a'Zsidóknak Meg-botlásnak, vagy Útközésnek köve volt: mert ők, nem hivén ő-benne, meg-útközték, és a'hitről el-estek: Botránkozásnak Kő-sziklája pedig, mert az ő hitetlenségőkért, neminémű-képpen reájok esett, midőn keményen meg-büntette őket, és mind örökké bünteti. Jól mondatik pedig Meg-botlás Kövének: mert a'Kövön, kichiny követ-is érthetünk; és a'Zsidók is, a'Kristusnak kichiny-voltában, és alázatosságában útközték-meg, mellyet minden chelekedetiben meg-mutatott, hogy nékünk példát adna; a'mint nem egyszer jelentette [e]: de a'Kő-sziklán, nagy követ értünk; mert mikor fel-támadása-és menybe menetele-által fel-magasztaltatott, és naggyá lőtt, akkor büntette-, és rontotta-meg őket. Az Első jövetele-kor, Kő volt, vagy követsket: mert *Kifeled szabadzatot nézünk* [f]: de a'Második jövetele-kor, Kő-szikla lészen, mikor *az ő Felségében jő-el* [g]; hogy a'kik ő-benne meg-botlottak, mint Kőben, azokat mint Kő-szikla meg-rontsa: Melly hogy mi-rajtunk ne történnyék, kövessük a'mi Üdvözítőnket, mert ha azt chelekedgyük, fel-támasztt bennünket e'világon, az ő malasztyában-valo gyarapodásra; a'más világon pedig, az örök boldogságra. Mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Isten. Ámen.

[a] Ezech. 1. 18. [b] Mat. 17. 24. [c] Mat. 15. 13. [d] Mat. 21. 44. [m] 1. Pet. 2. 8. [e] Mat. 13. 29. Jsai. 28. 16. [f] Tit. 2. 13. [g] Mat. 25. 31.

HARMADIK PREDIKATZIO.

NEm ok-nélkül nevezhettyük a Sz. Irást bővséges Tár-háznak: Mert, mi-képpen hogy a'jo tár-házban, minden szükséges dolgot fel-találunk, úgy-mint, fegyvert, ruhát, pénzt, és minden egyéb-féle elzkőzt; és akár-minémű állapatu ember mennyen-is belé, talál magának [a] hasznos dolgot benne: azon-képpen a'Sz. Irásban, minden-némű lelki dolgokat fel-találunk, mellyekkel szükségünket bővségessen bé-érjük; és nincs olly állapatu ember, a'ki hivatallyához illendő tanúságokat, és példákat abban ne találjon. És hogy most egyéb állapatokról ne szóllyak: az Özvegyeknek (kikre rendelem e'mostani Predikatziómat.) Sz. Pál, nem chak egy helyen [a], valóban szép tanúságokat irt. Példát pedig rekelleto adott az Ó Testamentomban

[a] 1. Cor. 7. 8. 1. Tim. 5. 4. &c.

A tomban Júdit; az Új Testamentomban pedig Anna, kitől a'mái Evangéliom dícsérettel emlékezik: úgy-mint mélto személyről, ki a'Jésus-felől szóllana mindeneknek, a'kik várták Izraélnek váltságát. Vallást tött vólt Jésusról a'szeplőtelen Szűz Maria, a'Szőzeknek fényes tükőre; Ezsébet aszszony-is, a'Házas aszszonyoknak okos vezére: kivántatott, hogy Anna-is vallást tenne, az Özvegyeknek eleven példája: hogy, a'mint
b In c. 2. Luc. Sz. Ambrús írja [b], semmi rend, semmi állapat el ne maradna az illyen bőchülletes vallástételtől. Sokan vannak Özvegyek: de nem minnyájan tudgyák meg-bőchülleni állapattyokat, és nem minnyájan illendő-képpen viselik magokat. Az-okáért, hogy értsék állapattyoknak mi-voltát, és a'szerént rendellyék magok-viseléset, chak szintén az Özvegyekről, és az Özvegységről szóllok.

I. Meg-mutatom az Özvegyeknek méltóságát.
II. Az Özvegységnek haszнat, mellyet sokan követtek.
III. Mi kívántassék az Özvegyektől.

ELSŐ RÉSZE.

B Az Özvegyeknek, kik férjeknek hóltok-után, nem kételenségből, hanem jó szándékból, és szabad akarattyokból, házasság-nélkül maradtak, bőchülletes állapattyok, ELSŐBEN, abból tetszik-ki; hogy a'Sz. Irás azt jelenti, hogy az Isten, az Özvegyekre és árvákra, kivált-képpen-való gondot viszel. Hallyad mit mond ő-maga az Úr [c]: *Az Özvegynek és árvának ne ártsatok. Ha meg-sértitek őket, fel-kiáltnak hozzám, és meg-hallgatom kiáltásokat: és fel-gerjed haragom, és fegyverrel verlek-meg titeket; és a'feleségtek özvegyekké lésznek, és a'fiaitok árvákká.* Azért mondatik az Isten az Özvegyek
c Exod. 22. 22-24.
d Ps. 67. 6.
e Psal. 145. 9.
f Prov. 15. 25.
* Luc. 7. 13.
Birájának [d]; Bé-fogadójának [e]; Határok meg-erősítőjének [f]. Ennek szép Példáját mutatta Urunk, midőn a'Naimi özvegyet kegyes szóval vígasztalta, és hatalmasságával a'hát feltámasztotta *. Innét vagyon az-is, hogy az Isten gyakorta; és keményen panaszolkodik a'Fejedelmekre, és Birákra, hogy az Özvegyeknek ügyöket nem forgatták, és pártyokat nem fogták. Hallyad mit mond Jerusálemnek Isaiás-is: *A te Fejedelmid hitetlenek, a'lopók társai.* Vallyon miért? *Minnyájan szeretik az ajándékokat, az adományokat követik.* De miben mutatták azt meg? *Az Árváknak nem ítélnek, és az Özvegy ügye hé nem mégyen hozzájok.* És Ezekielnél [h], azon panaszólkodik a'vér-szopó Város-ellen, *hogy az Özvegyet meg-szomorították ő-benne.* Jeremiásnál pedig azt mongya, az ő népének Bíráiról [i]; *hogy Igen gonoszúl hágták-által az ő beszédit.* Vallyon mivel? *Az Özvegy ügyét meg nem ítélték, az Árvák ügyét nem igazgatták.* De Sz. Pál-is azt parancsollya Timótheus Püspökneк [k]; *hogy az Özvegyeket tiszteллye, a'kik igazán özvegyek:* az-az, mind meg-bőchüllye, 's mind meg-segéttse. Mert, a'mint Sz. *Jerónymus* írja [l], a'tiszтelet, a'Szent Irásban, nem annyira áll a'kőszöntésben, mint az alamisnálkodásban. Ezt pedig, olly nehéz, és füllyos dolognak tartotta Arany-szájú Sz. János, hogy a'több okai-között, a'mellyekért futott a' Püspökség-előtt, úgy-mint az ő vállainak erejét meg-haladó terh-előtt, eggyikét azt mongya; hogy a Püspöknek kell az Özvegyekre gondot viselni, és azokat táplálni [m]. Melly dologtól, nem azért irtózott, hogy alá-valónak ítélte vólna: hanem azért, hogy, mint nagy, és bőchülletes dolog, nagy gondot kívánt.
C
k 1. Tim. 5. 3.
l In cap. 15. Matt.
m Lib. 3. de Sacerdot.

Másodszor: Az Özvegyeknek bőchülletes állapattyát, abból érthettyék-meg; hogy azt Sz. Pál, nem chak dícséri, hanem ugyan tanátsollya-is, mondván [n]: *Mondom pedig a' Nőteleneknek, és az Özvegyeknek, jó nékik ha úgy maradnak, a'mint én-is.* A'hól Sz. Pál a'Nőtelenséget, maga példájával tanátsollya. A'Sz. Atyák-is olly nagyra bőchüllötték, hogy egész könyveket írtak róla: tudni illik. Sz. Ambrús, egy egész könyvet írt az Özvegyekről [o]; Sz. *Jerónymus*, két Özvegyhez, *Salvinához*, és *Fabiához*, egy-egy szép Levelet ir az Özvegységnek meg-tartásáról [p], mellyeket könyvetskéknek nevez [q]. Sz. Agostón, az Özvegy *Juliánához*, az Özvegységnek jó-voltáról, vagy tekélletességéről ir [r]. Sz. *Fulgentius*, az özvegy Gallához [s]; kit a'férjének halálárol vígasztal, és sokat beszell az Özvegyek állapattyáról. Szent *Jerónymus*, a'több dolgok-között, az Özvegyeknek bőchülletе-felől azt hozza-elő [t]; hogy az Ó Testamentomban, a'Pap leánya, ha chak egyszer maradott özveggyé, ehetett a Papi eleségben [u]; és ha úgy hólt-meg, a'temetésén jelen lehetet az attya: de ha többször ment férjhez, nem ehetett az Áldozatokból, és úgy tartatott mint idegen. Sőt azt-is mongya; hogy a'Pogányok is nagy bőchüllетben tartották az olly an Özvegyeket. A'Sina-országiak-felől, azt írja Indiából a'mi Páterünk *Alexander Valignánus* [x]; hogy az Özvegyeket, kiknek chak egy férjek vólt, nagy bőchüllетben tartyák, és az Országnak fő-Bírái, kiket Mandarinusoknak neveznek,
n 1. Cor. 7. 8.
o Tom. 1.
D
p Ep. 2. & 10.
q Ep. 150. ad Hedibiam. q. 1.
r De Bono Viduitatis.
s Epist. 2. c. 15. ad Agnellum.
t Ep. 22. 11.
u Levit. 22. 13.
x In Lettera Anno 1583.

nagy

nagy ajándékokat osztogatnak nékik; és olyan szabadságban tartyák őket, mint a' Romaiak régenten a' Szűzeket. Másutt pedig Sz. *Jerónymus*, a' Házasságnál hasznosbnak, és böchűlletesbnek mongya az Özvegységet [a]: és az Evangéliom magvának külömbéző gyümölcseit úgy magyarázza; hogy a' száz-annyit, a' Szűzességnek; a' hatvan-annyit, az Özvegységnek; a' harmincz-annyit, a' Házasságnak tulajdonittya [b]. Es több Sz. Atyák is azon ítéletben vannak: kik nem külömben szólnak az Özvegységről; a' Házassághoz-képest, mint a' Szűzességről az Özvegységhez-képest. úgy hogy annyival meg-előzi az Özvegység a' Házasságot, mint a' Szűzesség az Özvegységet [c].

A

[a] *L. Lib. 1. ad-versus Jovinianum.*

[b] *Matt. 13. 8.*

II. RESZE.

NEm chak böchűlletes pedig az Özvegység, hanem hasznos is, fok-képpen; mivelhogy a' Házasságnak, nagy, és sok alkalmatlanságitól meg-szabaditttya az embert; mellyekről másutt többet szóllok [d]. Most chak rövideden azt mondom Sz. Pállal; hogy a' Házasságban, nagy alkalmatlanság vagyon, mind a' test-, 's mind a' lélek-szerént. A' Testiről, azt mongya [e]; hogy *A Házasoknak, testi gyötrelmök lészen*; az-az, gyötrődniek kell, magzatty okért, házok-népökért, magokért. mert ezek, sok munkát és fáradságot kívánnak: de ezeknél nagyobb a' szegény anyáknak gyötrelmök a' szülésben, és a' gyermekek fel-tartásában; kik gyakorta, fel-nevekedvén, chak bolondúsággal fizetnek. A' Lelkiről-is, nyilván emlekezik Sz. Pál [f]: *A Házasságtalan aszszony állat, és a' Szüz, az okra gondolkodik, a' mellyek az Úré, hogy szent légyen testében, és lelkében. A' ki pedig férjhez ment, az okra gondolkodik, a' mellyek a' világé, mint tessék a' férjének.* Hat-száz nyólczvan esztendő-tájban, Sz. *Aldhelmus*, az Eszaki Szászok Püspöke, imigyen ir e' dologról [g]: Mivelhogy Három rend béli állapat vagyon az Anyaszentegyházban, a' Szüzesség, Özvegység, és Házasság: az Angyalok jelentéséből azt tanúltuk, hogy, ha tekintetnek kell lenni az érdemre, illyen rend vagyon e' három dolog-között: a' Szüzesség, arany; az Özvegység, ezüst; a' Házasság, réz: a' Szüzesség, gazdagság; az Özvegység, mértékletes állapat; a' Házasság, szegénység: a' Szüzesség, békeség, az Özvegység, rabságból-való ki-szabadúlás; a' Házasság, fogság: a' Szüzesség, Nap-fény; az Özvegység, Szövétneknek világossága; a' Házasság, setétség: a' Szüzesség, Királyné-aszszony; az Özvegység, köz-aszszony; a' Házasság, szolgáló-leány.] De erről másutt többet.

[c] *1. Cor. 7. 34.*

[d] *De Laudibus Virginitatis, c. 9. Tom. 5. Bibliorb. SS. Patrum.*

Innet volt, hogy Sz. Agoston, követvén az ő Mesterét Sz. Ambrúst, soha senkinek nem tanátslotta a' Házasságot, a' mint *Possidónius* irja [h]: hogy ne átkoznák a' házas emberek, midőn egy-mással gonoszúl alkodnának, a' mint gyakorta történik. Innét volt-az is, hogy a' mái Evangéliom-béli Özvegy szent Annát, sok ifiú és fő nemzetből-való özvegyek követték: kik, meg-menekedvén egyszer a' házasságnak terhétől, azt többé fel nem akarták vállalni. Illyetéű volt a' Romai Sz. Eufrásia; kit, férjének halála-után, mint-hogy ifiú, nemes, és gazdag volt, a' Cháfzár azon erőltette, hogy férjhez menyen: de ő, mindenét el-hagyván inkább, Egyiptusnak *Thebais*-nevű tartományába ment, és ott a' szent Özvegységben a' Szentek-között élt, és nagy szentségben hólt-meg. Illyen volt *Olympias*, kinek a' férje *Nebridius*, Kostantinápolyi Tisz-tartó meg-hólt, házasága-után két esztendő-múlva, és máshoz nem akart menni. Es midőn *Theodósius* Cháfzár, egy *Elpidius*-nevű fogorának akarná adni, nem engedett néki; és azt mondotta: Ha az én Cháfzárom (az Isten) azt akarta volna, hogy valamelly férfiúval egy-gyűrt éllyek, két-ség nélkül nem vötte volna el az én első férjemet. Az-okáért, el-vévén azt tőlem, a' Házasság gyötrelméből ki szabadított, és az Özvegység-béli szüzességnek gyönyörűséges igáját reám adta, és velem meg-kivántatta. Es tellyességgel magát az alamizsálkodásnak, és egyéb jótzágos cheleketeknek adta: Kiért, Arany-száju Sz. János nagy dicsöretet tött felőle: életét pedig *Palladius* irta-meg [i]. Illyen volt a' Romai *Marcella*-is: ki, házasága-után hetedik hónapban, özveggyé maradott. Ezt, midőn a' Romai fő Polgár-mester *Cerealis*, mind ifiuságáért; és szépségéért; 's mind nemzetségének régi nemességéért; és jo erkölcséért fölötte igen kívánná; és már, vén-lévén, minden gazdagságát neki igérné, úgy hogy azt, nem mint feleségének, hanem mint leányának ajándékozná; és az ánnya-is *Albina*, az özvegy háznak gyámolitására azt igen kívánná; *Marcella* azt felelte: Ha férjhez akarnék menni, és örök tisztaságban nem akarnék élni, bizony férjet keresnék, nem örökséget. Es midőn *Cerealis* azt üzente volna néki, hogy a' vének is sokáig élhetnek, 's az ifiak is hamar meg-halhatnak; szépen azt felelte reá: Az ifiu hamár meg-halhat ugyan, de a' vén sokáig nem élhet. Az-okáért, meg-maradván az Özvegységben, tellyes életében az Isteni szolgálatban foglalta magát; a' mint Sz. *Jerónymus* irja [k]. Illyen volt *Gallo*, a' Romai fő-Polgár-mesternek *Sym-*

[e] *1. Cor. 7. 34.*

[f] *1. Cor. 7. 28.*

[g] *De Laudibus Virginitatis, cap. 27.*

C

[h] *In Vita ejus, cap. 27.*

[i] *In Lausiaca, cap. 144.*

D

[k] *In Epitaphio Marcellæ.*

machus-

A

*macho*nak leánya: kinek férje, házasságának első esztendejében meg-hólt. És midőn mindnyájan házasságra únták: és az Orvos Doctorok azt-is mondották, hogy, ha férjhez nem mégyen, a' fölöttébb-való tőzeg természetiért, az aszszony-emberek szokások-ellen, szakálla nevekedik, a'mint meg-is lőtt: állhatatosson meg-maradott az özvegységben, és nem félt a' külső rút ábrázattól, ki a'mennyei Vő-legénynek szépségét ízlette belől. Az-okáért, férjének hólta-után, el-vetvén a'világi őltözetet, leg-ottan a' mindenkoron Istennek szolgálattyára adta magát, a' Sz. Péter Egyházánál-való Kalastromban, és ott sok esztendeig, egy-ügyű szivel, és imádsággal, a' szegényeknek nagy almisnákat osztogatott. És midőn már az Isten, az ő munkáinak őrök jutalmát meg akarná adni, a' szeme elett mellyére. Estenka mindenkor két gyertya égett az ágya előtt: mert a' Világosságnak szeretője, nem csak a' lelki setétséget gyűlölte, hanem a' testit-is. Egy éjjel, midőn a' fájdalomban el-fáradván feküdnek, látá, hogy Sz. Péter a' két gyertya-tartó között áll az ágy-előtt; és nem hogy meg-ijedvén, meg-retten volna, hanem inkább szeretetből meg-bizakodván örvendezett, és ezt mondotta néki: Mi dolog Uram? az én bűneim meg-bocsáttattak-e? Kinek Sz. Péter, kegyes tekintettel felele: Meg-bocsáttattanak: jöj el. És mint hogy a Kalastromban egy Apátzát a' többinél inkább szeretett, leg-ottan azt mondá *Gaza*: Kérlek, hogy az én atyám-fia *Benedict* a jöjön-el velem. De Sz. Péter azt felelte: Nem; hanem más, kit meg-nevezett, jöjön-el veled: az pedig a'kit kivánsz, harminez nap-múlva utánnad jő. Ez meglévén, hivatá a' Gyülekőzetnek Annyát, és meg-jelenté néki a' mit látott és hallott. Harmad napra pedig, a' meg-nevezett Apátzával meg-hólt: és az, a'kit kivánt, harmincz-adik napon utánna ment; a'mint Sz. Gergely írja [b]. történt pedig Krisztus Urunknak szőleréle-után, 504. esztendőben. Illyenek vóltak, *Clotilda*, a' Franczia Királynak *Clodovaus*nak felesége; kiről *Gregorius Turonensis* ir [c]: *Kénegundis*, a' Második Henrik Cháfárnak szűz felesége, kiről emlekezik *Baronius* [d], és többen-is. És hogy egyebekről ne emlekezzem, a' mi hazánk gyümölche, Sz. Erzébet aszszony, a' Második András Király leánya, ifjú-korában özveggyé maradván, a' szegényeknek, és betegeknek gond-viselésében foglalta magát mind halálá-ig.

B

[b] Dial. c. 13.

[c] Lib. 2. Hist. Francor. cap. 28. [d] Tom. 11. ad ann. 1024. 1025. 1040.

Példákat azért hozám-elő: mert sokan találtatnak, a'kik az ifjú Özvegyeket csak nem erővel házasittyák, és sokszor, meg sem száradván a' kény-hullatástól az orczájok, már máthával kinállyák őket, és hogy láttassanak jól cselekedni, a' Sz. Pál mondásával ollromlyák őket, ki imigyen ir [e]: *Akarom, hogy az ifjú özvegyek férjhez menjenek, fiakat szűljenek, gazda-aszszonyok légyenek, semmi alkalmatosságot ne adgyanak az ellenkezőnek szidalmazásra.* De ezeknek meg-kellene gondolniok, a' mit Sz. Pál az-előtt egy-kevéssé, mondott [f]: *Az ifjú özvegyeket pedig, el-távoztasd. Mert minek-utánna bujaskodtak a Krisztus-ellen, férjhez akarnak menni: kárhoztatások lévén, hogy az első hitet meg-szegék egy-szerre pedig hivalkodván-is, házon-kénti tanúlnak járni. Nem csak hivalkodók pedig, hanem csáborgók-is, és nyughatatlanok, szólván a' miket nem kellene.* Ezek-után mondotta, a' mit a' nőszvérek elő-hoznak; és imigyen fejezi-bé beszédét [g]: *Mert már némellyek el-hajlottanak a' Sátán-után.* Ebből ki-tetszik, a'mint Sz. Agoston írja [h], hogy Sz. Pál nem parancsolja azt az ifjú Özvegyeknek, hanem orvosságot mutat, hogy, ha vészedelmet érzenek, férjhez menjenek. Arany-szájú Sz. János-is úgy magyarázza, és Sz. Pál képében azt mongya: Akarom, úgy-mond; mert ők akarják, és a' férjhez-ménélt kivánnyák. Sz. *Jeromos* pedig [i] azt mongya; hogy nem azt tiltya Sz. Pál; hogy Özvegyek ne légyenek, hanem, hogy ne légyenek paráznák: mert jobb, másodszor férjhez menni, hogy-sem kurvává lenni. És másutt azt irja [k]: Miért engedre-meg légyen Sz. Pál a menyegzőt, leg-ottan utánna veti az okát: *Már némellyek el-hajlottanak a' Sátán után.* Melyből meg-értethettyük, hogy azzal nem a' fenn-állóknak ád koronát; hanem az el-esetteknek nyújt kezet. Látod e minémű a' második Házasság: jobb a' bordélynál, mivel hogy némellyek a' Sátán-után hajlottak. Az-okáért az ifjú Özvegy, ha nem akarja magát meg-tartóztani, inkább menjen férjhez, hogy-sem az ördöghöz. Nem kárhoztattya azért Sz. Pál az ifjú Özvegyeket, ha meg akarják magokat tartóztatni; a'mint az Anna kit az Evangelista dicsér, hogy nyólcz-van-négy esztendeig maradott özvegységben, minek-utánna hét esztendeig élt volna férjével: és ő-maga-is Sz. Pál, a'mint az-előtt mondám, kivánnya, hogy az Özvegyek úgy maradgyanak, ha meg akarják magokat tartóztatni; mellyet, az Istennek malasztyával, meg-is cselekedhetnek. És utánna veti [l]: *Ha magokat meg nem tartóztattyák,* (nem mongya, ha meg nem tartóztathattyák) *házasúllyanak-meg.* Így, midőn látunk valami nyughatatlan leányzót, és félünk hogy ki ne rúgjon a' hámból, azt tanátsollyuk néki, hogy, vagy férjhez menjen, vagy Kalastromba reteszkedgyék, hogy gonosz hírbe ne keveredgyék. Mert bizony dolog, hogy

C

[e] 1. Tim. 5. 14.

[f] 1. Tim. 5. 11.

[g] 1. Tim. 5. 11.

[h] Ep. 11. ad Ecclesiam. c. 8.

[i] Ep. 11. ad Oceanum. [k] Ep. 9. ad Salvinam.

D

[l] 1. Cor. 7. 9.

az Aiz-

az Aſzſzony állatot, vagy férjnek kell adni, a'vagy rekeſzben kell tartani, hogy-ha tiſztaſségét meg akarjuk oltalmazni: mert gyarló edény, hamar meg-eſik, és ſoha a'rut hirt el nem moshattya.

III. RESZE.

DE láſſuk már azt-is, Mit kiván a' Sz. Irás az Özvegyektől, mind tanitáſſal, 's mind példával, hogy állapattyoknak meg-felellyenek? Mert, mivelhogy az Iſten, a'mint mondám oda-fel, egyéb-aránt kivált-képpen-valo gondot viſelt reájok, ebben-ſem hadta eſzkőz-nélkül. És mint-hogy Sz. Pál nyilván dichérte, és tanátslotta az Özvegyſéget: igen ſzépen oktatta-is az özvegyeket, és nyilván eleikbe adta, mint kelleſſék magokat viſelniek.

ELSŐBEN pedig, azt kivánnya az Özvegytől, hogy gyönyörűſéges életet hő-veſſen. és okát adgya [a]: *Mert a'ki jó, vagy gyönyörűſéges életben él, élevén meg-hált.* Mint-ha azt mondana: Élvén nem él, hanem a'teſti életet el-nyomja a'lelki halállal. Mert, a'mint *Theodoretus* mongya, a tőlőttebb- és mód-nélkül-valo gyönyörűſégek, az okoſſágot el-nyomják; és azt chelekeſzik, hogy a'teſtben úgy heverjen, mint a kopor-ſóban. Az-okáért *Sophocles*, a'tobzódo embert akarván ſzidalmazni, azt mondotta-felőle: Nem itélem, hogy az éllyen; hanem azt vélem, hogy meg-holt dőg.] Ennek ſzép okát adgya Sz. Agoſton [b]: A'teſtednek élete, a'lélek; a'lelkednek élete, az Iſten. Miképpen meg-hal a'teſt, mikor el-veſzti a'leſket, melly az ő élete: azon-képpen meg-hal a'lélek, el-veſztvén az Iſtent, ki az ő élete.] Sz. Bernárd-is azt mondotta [c]; hogy A' gyönyörűſégben lévő élet, halál, és halálnak árnyéka: mert, a'melly közel vagyon az árnyék a'teſthez, olly igen közelget az az élet a'pokolhoz.] Sz. Ambrus pedig, Juditról imígyen ir [d]: Véſzitek-e eſzetekbe, menniyit árthaſſon az aſzſzony'állatoknak a' részegség, holott a férfiakat-is úgy meg-erőteleníti a'bor, hogy az aſzſzony'állatoktól meg-győzettetnek. Az-okáért, mértékletes és józan légyen az Özvegy: Előſzőr a' bortol légyen ſzűz, hogy a'paráznától ſzűz leheſſen. ſemmi-képpen a'parázna meg nem kiſért, ha a'bor elsőben meg nem kiſért. Mert, ha Judit bort ivott volna, kétſég-nélkül a'parázna Holofernéſſel hált volna.: de mivelhogy nem ivott, az egynek józanſága könnyen meg-győzhette a'részeg ſeregeket, és meg-chufolhatta.] Nem-heába mondotta Vágao, a'Holofernes keritője, az özvegy Juditnak, kit leánzónak alitott [e]: *Ne feljen a'jó leányzo az én Uramhoz be-menni, hogy tiſzteletteſſék ő-eléttie, hogy egyek vele, és bort igyék vigaſſággal*: mert tudta, hogy, ha arra veheti, hogy gyönyörködgyék a'boritalban, ételben, és trechelésben, könnyen enged minden fertelmes akaratnak. Noha pedig úgy rendelte Judit beſzédét, mint-ha engedne azoknak: mindazáltal, ſem ételében, ſem italában részes nem akart lenni, hogy az által vétkében-is ne részesülne.

MÁSÓDSZOR: Azt kivánnya Sz. Pál, sőt ugyan paránchollya *Timótheus* által [f]; hogy az Özvegy *Fedhetetlen légyen*; a'mint Judit volt: kiről a Sz. Irás ſzép bizonſágot tészen [g]: *Igen ékes tekintetü vala, kinek a'férje ſok gazdaságokat hagyott vala, és bővſéges ételekkel, és ékes ruhákkal, és juhok nyajaival teljes örökségekkel.* A'ſzépſég és gazdagſág, gyakotta eſzközi a'gonoſſágnak; és a'hol eggyütt a'fedhetetlenſég azokkal meg-marad, valóban dichéretes. Ollyan volt pedig Juditban, mert utánna veti [h]: *És ez mindenekben nevezetes vala, mert igen félő vala az Urat, és nem vala a'ki gonoſz igét ſzóllana felőle.* Miben állyon a'Fedhetetlenſég, és a'Jó hir-név, ſzépen eleibe adta Sz. *Jeromos* az özvegy *Furia*nak, ezen ſzókkal [i]: Az iſiaknak társaſágától fuſs; a'fodoritott-hajú, czifra, és fajtalá iſiak, a'te házadban ne láttaſſanak. Az énekeſt ki-üzd, mint ártalmait; a'hegedős és énekes aſzſzonyokat; és efféle ördőgi ſetveg, mint halálos bűbájoſokat, házadból ki-kergeſd. Ne járj gyakorta ki a'közönſéges helyekre. Se fodoritott-hajú gond-viſelő, ſe ſzép-ábrázatu ifiu-legény, ſe fekete és piros ſzolga melletted ne járjon. néha az aſzſzonyok ſzivét, a'ſzolgálóknak ruházatyából ítélik meg. A'ſzent Szüzeknek, és Özvegyeknek társaſágát kivánnyad. és ha ſzükſég, hogy férfiakkal beſzélgeſs, másnak jelen-vóltát ne bánnyad. Es olly bátorſágod légyen a'beſzélgetésre, hogy, ha valaki más bé-mégyen, ſe meg ne ijedgy, ſe meg ne pirúlly.] Ha azt mondod, hogy nehezen kerülheti-el a'gonoſz nyelvet az Özvegy-aſzſzony: En Sz. *Jeromos*ſal azt felelem [k]; hogy, ha nifzorgalmaroſon minden tiſztaſségre figyelmezünk, és minden chelekedetünkben az Iſteni felelmet előttünk viſellyük, és azok a'rágalmazók mindazáltal bolondoskodnak: vigaſztallyon bennünket a lelki iſmeret, melly akkor leg-bátorſágosb, és bizodalmasb, mikor ſemmi okot nem adott, hogy felőle gonoſzt vélekedgyenek. Mert azoknak Jajt mond a'Próféta, a'kik a'jót gonoſznak mongyák, és a'világoſſágot ſetétſégnek

nevezik.

[a] 1. Tim. 5. 6.
[b] Tract. 49. in Joann.
[c] Ser. 49. in Cantica.
[d] Lib. de Viduis.
[e] Judith. 12. 12.
[f] 1. Tim. 5. 7.
[g] Judith. 8. 7.
[h] vers. 8.
[i] Ep. 10.
[k] Ep. 24.

nevezik. Hasonló-képpen beszél Sz. Agoston is [e], és nagy jutalomnak tartya, ha a' jóért, gonoszt szenvedünk.

HARMADSZOR: Azt kívánnya Sz. Pál az igaz Özvegytől [f], hogy *Foglalatos légyen a' könyörgésekben, és imádságokban, éjjel és nappal.* Erről szép példát hagyott a' mái Szent Anna: ki *Ez nem távozott a templomból, böjtölésekkel, és könyörgésekkel szolgálván éjjel és nappal* [g]. Sz. Júditról-is nem chak azt olvasfuk, hogy ő-maga gyakorta imádkozott, hogy az Isten az ő népét kegyelmesen meg-oltalmazna a' Holofernes kezétől: hanem Oziásnak-is, és a' többi Papoknak, imádságot kívánta [h]. Sz. Annáról, azt írja Sz. Ambrus [i], sok szép dolgok között, hogy szállása, a' Templom volt; beszélgetése, az imádság; élete, a' böjt: ki éjjel és nappal faradhatatlan áhitatosságnak szolgálattyában, teltében ismérne ugyan a' vénséget, de az Isteni szolgálatban ne tudná idős-voltát. Sz. Agoston, midőn egy *Próba*-nevű Isten-félő és gazdag Özvegy, azt kérdette volna tőle, Mi módot tartson az Imádságban? Azt felelte [k]: Melly igen gyönyörködtetett engem a' te kérdésed, melyből meg ismértem minémű gondot viselsz ollyan nagy dologra, szóval meg nem magyarázhatom. Mert ugyan-is, mi choda nagyobb foglalatosságának kellett lenni a' te özvegységednek, mint az hogy, a' Sz. Pál intése-szerént, éjjel és nappal állhatatosan meg-maradgy az imádságban] Es ismég: Az Úr-is, holott bennünket arra intett [l], hogy *Mindenkor imádkozzunk, és meg ne fogyjunk*, egy Özvegyről emlekezett: ki, noha hamis és istentelen Bíróra talált, ki sem Istennel, sem emberekkel nem gondolt: mindazáltal, szüntelen-való siratásával arra vitte ötet, hogy ügyét meg-hallgassa. Azokáért, ebből könyű meg-értenünk, mi képpen kellessék az Özvegynek, egyebek fölött-is, foglalatosnak lenni az Imádságban, hogy minnyájan az Imádságnak gyakorlására, Özvegy-aszszonynak példája-által, fel-indittattassunk.

Noha pedig az állhatatos Imádság, minden Keresztyén embernek szükséges: mindazáltal, úgy tetszik, hogy az Özvegyeknek Két okért kivált-képpen szükséges: I. Mert egyebektől el-hagyattatván, kételenek az Istenhez folyamlani, a' mint Sz. Pál is jelenti, mondván [m]: *A ki pedig igazán Özvegy, és el-hagyattatott: Istenben bizik, és foglalatos légyen a' könyörgésekben, és imádságokban, éjjel és nappal.* Mint-ha azt mondaná: Noha mindenektől el-hagyattatott, vagyon kihez folyamodgyék, és kibe vethe reménségét; tudni illik, az Istenbe. és ha azt meg-chelekszi, meg-érti hogy az Isten jó gond-viselője lészen, és mind ferje, 's mind tátora, 's mind pedig mindene ő lészen: a mint Arany-szájú Sz. János mongya. II. Mert, holott az Özvegy meg-tiltatott a' testi gyönyörűségtől, a' mint meg-hallók Sz. Pálból; az ember pedig, természet-szerént, nem lehet valami gyönyörűség nélkül: kételen vélle, hogy az Istenben gyönyörködgyék, a' könyörgés- és imádság-által: Dávidnak arra mondása szerént [n]: *Gyönyörködgyél az Úrban* [o] *és megadgya neked a' szívednek kérését.* Úgyan-is, a' kit az Isten meg akar vidámítani, az ő Imádságának házában chelekszi azt, a' mint ő-maga jelenti Izaiás-által [p].

NEGYEDSZER: Szükség, hogy az Özvegy az imádsághoz foglallya a' Böjtölést, és egyéb Testi sanyargatást, melly kivált-képpen ellenkedik a' testi gyönyörűséggel. Így chelekedett a' mái Evangéliomban Sz. Anna. Júdit pedig, a mint a Sz. Irásban olvasfuk, sok-féle testi sanyargatással élt: Mert. Elsőben, *Az ő házának felső részeiben chinált magának titkos kamarát, melyben az ő szolgálóival bé-rekesztkedvén lakott* [q]. 2. *Szőr-zsák volt az egyében* [r]. 3. *Böjtölt élétének tellyes napjaiban, a Szombatokról, és Új-holdnak első napjairól, és az Izraél házának ünnepitől meg-valva* [s]. 4. *Hamut tett ő fejére* [t]. 5. *Le-borúlván az Úr előtt, kiáltott az Úrhoz* [u]. Kiről azt írja Sz. Jeromus [x]: hogy a' Böjtöléssel, és egyéb testi sanyargatással, nem a' meg-hólt férjét siratta és gyászolta, hanem a' Vő-legénnek (a' Szent Léleknek, ki a' tiszta lelkeknek Vő-legénye) keresse hozzája-való jövetelét. Sz. *Fulgentius* pedig, azt írja [y]; hogy nem a szegénység miatt böjtölt, mivel hogy a' férje, sok gazdaságokat hagyott volt néki [z]. És midőn Holofernes, az Izraél fiai-ellen fegyverrel, és részegséggel hadakozott, Júdit Imádsággal és Böjtöléssel hadakozott; és a' mit az egész Izraél népe meg nem chelekedhetett, a' szent Özvegy a' szüzességnek érejével végh-hez vitte.

E' Kétt dolgot, az Imádságot, és a' Böjtöt, gyakorta eggyütt találjuk a' Szent Irásban. Esdrás, mikor a' népet a' foglságból hazájába akarta vinni: *Böjtöljünk*, úgy-mond [a], *és könyörgjünk ezért a' mi Istenünknek; és szerencséssen történek dolgunk.* Midőn az Izraél fiai, igaz ügyök lévén, a' Benjamitáktól meg-győzettettek volna: az-után *Sírnak az Úr előtt, és Böjtölnek*, és úgy győztek-meg azokat [b]. *A Júda Királya jósfat, látván hogy a Moabiták, és Ammonitak nagy sereggel szorongattyák, meg ijedett; és mindenestől arra adta magát, hogy könyörgene az Úrnak, és Böjtöt hirdete az egész Júdának* [c]: és nagy győzedelmet vött ellenségin. Mikor Nehemiás, a' Szent Várasért könyörgeni akarna Artazerxes Királynak,

hogy

hogy a'falait fel-épitené, azt mongya maga-felől [a]: *Böjtölék, és imádkozám a' mennyek Istene szine-előtt.* Dániel könyörgvén Böjtöléssel, (a'mint az ő Profetziájában irva vagyon: *Bánkodám vala, úgy-mond, három hétnek napjáig, és hús és bor nem ment az én szamba, de kenettel sem kenettettem-meg*, &c. *) az Istentől chodálatos jelenéseket vött, a'Kriſtusnak meg-teſtesüléséről, és szenvedéséről. Az Apoſtolok-is, *Szolgálván az Urnak, és Böjtölvén*, választ vöttek a Szent Lélektől, mondván [d]: *Válaſszatok-el nékem Sáulust és Barnabást, a'munkára, a'melyre őket fel-vettem. Akkor Böjtölvén, és Imádkozván, és kezőket reájok tévén, el-bocsátják őket. És mikor minden gyülekezetekben Egyházi szolgákat rendéltek vólna, és imádkoztak vólna böjtöléſekkel, az Urnak ajánlák őket* [e]. De Kriſtus Urunk-is azt mondotta [f]; hogy, *Némelly-féle ördög ki nem üzetik, hanem Imádsággal és Böjtöléſſel.* Az-okáért, jól mondotta Ráfaël Angyal [g]; hogy *jó az Imádság a'Böjttel.* Mert, mi-képpen hogy az étel-és ital-nélkül, nem lehet tellyes és egéſz táplaláſa a teſtnek: azon-képpen a léleknek elégſéges táplaláſa ninchen, az Imádság- és Böjtölés-nélkül. és, mi-képpen hogy az étel erőt ád, az ital pedig az étket ſzépen el-oſztya, és alkolmatoſſá téſzi, hogy minden tagoknak haſznállyon: azon-képpen a'Böjt a'lelket erősíti. Mert, a'mint Sz. Pál mongya [h]; *Noha a'mi külső emberünk megromol: mindazáltal a belső meg-újúl napról napra*: az Imádság pedig, a Böjtöt gyönyörűségeſſé, és könyűvé téſzi. És mi-képpen hogy, ſem a'vitéz nem elégséges a'fegyver nélkül, ſem a'fegyver a vitéz-nélkül, a'mint Arany-ſzáju Sz. János mongya [i]: azon-képpen, ſem az Imádság böjt-nélkül, ſem a'Böjt az imádság-nélkül. értſed, midőn mind a kettőt meg-lehet: mert ſokan nem böjtölhetnek, telti nyavalyájok-miatt, a kik haſznoſon imádkozhatnak. Szép haſonlatoſſággal jelenti ezt *Didacus Stella* [k]: Ha, úgy-mond, az egéſz tikmonyat, a vagy a'meg nem-hasíttatott geſztenyét a'tűzbe téſzed; meg-melegülvén a'tűznél, ki-pattannak, a'tűzből ki-ugranak, és el-törnek; de ha azokat egy-kevéſsé meg-törőd, ſzépen meg-melegülnek, és meg-sülnek: azon-képpen, a'melly ember az Imádság-által az Istenhez akar járúlni, a'ki *Meg-emésztő tűz* [l]; ha egéſz, ép, és erős teſte léſzen, és valamennyire meg nem törettetik a Böjttől; hamar meg-unnya, és el-hadgya az Imádságot: de ha a Böjt-által valamennyire megtöretteték, gyönyörűſégeſſen, és álhatatoſon imádkozhatik. A'három ifiak, minthogy a'Böjt-által meg vóltak törve, és nem akartak a'Király aſztaláról-való étekkel élni: noha a tűzbe vettettek, mindazáltal, nem chak meg nem ſérűdtek és égtek, hanem inkább örvendeztek-is, és az Istent ſzép hoſſzú dichérettel dichérték [m]. Jól chelekedett az-okáért Anna, ki, a'mint az Evangeliſta mongya [n], *Böjtöléſekkel, és könyörgéſekkel ſzolgált*, tudn illik, az Istennek; a'mint a Görög igéből λατρεύουσα, nyilván kitetſzik. Mert mi-képpen hogy a'Λατρεία olly ſzolgálatot téſzen, melly az Istennek tulajdona: azon-képpen, midőn valaki Latriát chelekeſzik böjtöléſével, annyit téſzen, mint, az Istennek ſzolgál a'böjttel, úgy-mint az Istent-illető ſzolgálattal, mellyet az Isten kedvell, és jó néven véſzen. Bizony Sz. *Cypriánus* azt írja [o]; hogy Anna, a Böjtöléſſel, és Imádſággal, az Istennek kegyelmét érdemlette. *Origenes* pedig azt mongya [p]; hogy ez a'ſzent Aſſzony állat, a'Profétáláſnak lelkét érdemlette: mert hoſſzú ſzüzeſſéggel, és hoſſzú böjtöléſekkel jutott vólt olly nagy magaſſágra.

Melyből nyilván ki-tetſzik, hogy Isteni ſzolgálat, és érdemes a'Böjtölés; el-annyira, hogy noha a' Kalviniſták az ő Magyar Bibliájokban, a'Böjtöt, valahol lehetett, hamis *gloſſa*val meg-erőtelenitették: mindazáltal, a'bötűnek nyilván-való igaſſágát meg nem homályoſithatták. Mert a'Sz. Lukách mondáſát, a'máſi Sz. Anna aſſzonyról, Károlyi-is imígyen fordította: El nem távozott a'templomtól, hanem éjjel és nappal ſzolgált az Istennek böjtöléſekkel, és imádkozáſokkal.] Kőſzönőm Károlyinak, hogy illy nyilván ki-fejezte az Isteni ſzolgálatot a'Böjtölésben: de chodálom, hogy egyébütt hanyat-homlok tuſakodik az igaſſág-ellen. Midőn Urunk a'kép-mutatók böjtöléſét meg-veti [q]: azt hamis *gloſſa*val máſſuvá akarja chigázni; és azt írja a' Bíblia ſzélire: Azok-ellen, a'kik a'Böjtölésben kereſnek ſzentſéget.] Mi dolog ez? Eggy-e Károlyinál a'Szentſég a'kép-mutatáſſal, vagy az emberek-előtt-való dichéretkereſéſſel? Nálunk bizony nem egy; és igaz Szentſéget kereshet ember a'Böjtöléſſel: mivelhogy az igaz Szentſég, az Isteni ſzolgálatban vagyon; a'Böjtölés pedig, az ő fordítáſa-ſzerént-is, Isteni ſzolgálat. Továbbá, máſutt azt írja Károlyi [r]; hogy a'Kép-mutatók, és tudatlan emberek, az Isteni ſzolgálatot a böjtölésben, és egyéb aprólékban helyheztettik, melyről írás ninchen.] Hiſzem nagy vakſág ez! Annát nem mondhattya ſem kép-mutatónak, ſem tudatlannak, mint-hogy Próféta-aſſzony vólt [s], hálát adott az Istennek, és ſzóllott a'Jesusról mindeneknek, a'kik várták Iſraélnek váltſágát; és azt mongya, hogy az Istent böjtöléſekkel ſzolgálta. Hogy lehet tahát kép-

A
[a] 2. Eſd. 1. 4.
[b] Dan. 10. v. 3.
[d] Act. 13. 2.
[e] Act. 14. 22.
[f] Mat. 17. 20.
[g] Tob. 12. 8.
[h] 2. Cor. 4. 16.
B
[i] Hom. 13. Opus imperf. Mt.
[k] In c. 3. Luca.
[l] Dan. 3. 24. Hebr. 12. 29.
[m] Dan. 3. 12. & cap. 3. 24.
[n] Luc. 2. 37. Latrévuſa. Latria.
C
[o] De Orat. Dominica.
[p] Hom. 17.
D
[q] Mat. 6. 16.
[r] Luc. 5. 33.
[s] Luc. 2. 36. 38.

A

mutató, és tudatlan, a'ki, Sz. Annát követvén, a'Böjtölésben-is helyhezteti az Isteni szolgálatot? De mindenütt illyen az Újitók okoskodása; a mit eggyütt állatnak, máskor rontyák; és a'mit eggyütt javallanak, máskor kárhoztattyák.

1 1. Tim. 5. 9

ÖTÖDSZÖR: Sz. Pál azt kívánnya az Özvegytől [a]; hogy *A jo cselekedetekben bizonyságra lészen, a'szállást-adásban, láb-mosásban, és egyéb afféle dolgokban.* Ezért a'tulajdonságért, noha Izraëlben sok özvegyek voltak, a'mint Urunk mondotta [b]: de chak egyhez küldetett Illyes Próféta; kiben bizony, nagy hit, és irgalmasság volc. Nagy Hit-, mondám; hogy ollyan nagy, és nyilván-való szükségében, a'Próféta szavát el-hitte-: nagy Irgalmasság; hogy magát, és gyermekét hátra hagyvá, elsöben a'Prófetának szerzett eledelt. Melyért nagy jutalmat-is vött az Istentől: mert a'nagy szükségnek idején, el nem fogyott lisztе és olaja, és a'hát a'Próféta halortaiból fel-támasztotta. Kinek példájából, azt tanullyák-meg az Özvegyek; hogy a'Szállás-adást, nem azért parancholtya nékik Sz. Pál, hogy azzal kereskedgyenek, és akár-kit házokhoz be-fogadgyanak, kik-miatt hírökben nevökben meg-gyaláztassanak: hanem a'szegény Utonjárókat, kiknek lábokat meg-is mossák alázatosan, ha kívántatik; a'mint a'Zidóknak régi jó szokások volt, hogy az úton-járo meg-fáradott embereknek lábokat meg-mossák; a'mint a'Természetnek törvényében-is, Abraham chelekedett [c]: a'*Mózes* törvényében, Abigail [d] kész volt meg-chelekedni: az Új törvénnek kezdetiben, Maria Magdolna [e]; ki nem keresett más vizet, hanem könyhullatásival mossa-meg Urunknak lábait: Urunk pedig, halála-előtt, az ő Tanitványinak [f]. Mert, a'mint Szent Agoston mongya [g], midőn az atyafiaknak lábaihoz hajol a'teli, a'szívben-is a'vagy fel-indittatik az Istenes alázatosság, a'vagy meg-erősittetik. Illyenek voltak azok a'Sz. özvegyek, kikről emlekezet vagyon Arany-szájú Sz. János életében, Prócula, Pentádia, Sylvánia. Illyen volt *Olympias*; kiről *Palladius* emlekezik [h]: Illyen a'mi Sz. Erzébetünk; a'mint Súrius irja. Most-is találtatnak a'Keresztyének-között, fő-képpen Romában, mind Özvegyek, mind egyéb rend-béli emberek, ugyan Fejedelmek-is, és Kardinályok, sőt néha ő-maga-is a'Szentséges Pápa; kik a'jövevényeknek és szarándokoknak, fő-képpen a'Szent Esztendőkben, nagy alázatossággal, és szeretettel meg-mossák lábokat; a'mint magam-is láttam Ezer hat-száz esztendöben, a'Nyolczadik Kelemen Pápa idejében.

B

b Gen. 18. 4. y 1. Reg. 25. 41.
2 Lue. 7. 38.
a Ioan. 13. 5.
b Tr. 58. in Ioan.
c In Euangeliu. cap. 144.
d In vita Pat.

Hogy-ha valamelly Özvegy azt mongya; hogy néki ninchen annyi gazdagsága, hogy a'szegényeknek gazdálkodhassék, és a'jövevényeknek szállást adhassón: Azt-felelem Sz. Ambrussal [e]; hogy az Irgalmasságos adakozást, nem az örökségnek nagyságához-képest kell meg-ítélni és fontolni, hanem a'jó igyekezethez-, és kívánsághoz-képest: és azért, amaz Özvegy-aszszony, a'ki *Két kis fillyért vetett a'szegénység-ládába*, meg-előzte, Krisztus Urunknak ítélete szerint, a'gazdagokat, kik abba nagy ajándékokat vetettek [f]. Melyel, Urunk mindeneket arra tanitott; hogy senki a'szegénységért-való szégyenletiben, hogy sokat nem adhat, az álamisnálkodástól meg ne vonnya magát; se senki a'gazdagságért, hogy sokat adhat, ne hizelkedgyék magának: mert bővségesb a'fillyér a'kevesből, hogy-sem a'kinch a'sokból. mert nem azt fontollya-meg az Isten a'mit ki adsz, hanem a'mi meg-marad. Senki többet nem ád, mint a'ki semmit magának meg nem tart-.

e Lib. de Vidu.

C

f Luc. 21. 3.

Hatodszor: Mint-hogy az Özvegyektől nagy tekélletesség kívántatik, a'mint azokból meg-érthettyük, a'miket ekkidig mondottunk: mind azoknak meg-óltalmazására, fölötte igen kívántatik az Alázatosság, vagy a'hiu-dichőség kívánásának el-távoztatása: hogy, tudn' illik, ne chelekedgyék azokat emberi dicheretért, hanem az Istennek dichőségéért; a'mint igen szépen inti Sz. *Fulgentius* [g] az özvegy Gallát-: Minden jó chelekedetidben őrizkedgyél, hogy az emberi dichéretnek kívánságától ide's tova ne hányattassál, és ne habozz: mert mélto ugyan, hogy a'jó chelekedetekért dichértessél; de abból, a'mit chelekszel, emberi dichéretet nem kell várnod. Dichérjen bátor téged az emberi nyelv, de te chak az Istentől várj dichéretet: és igy lészen, hogy te az embertől dichéretet nem keresvén, az Isten dichértessék a'te-chelekedetidben-.

g Ep. 2. 1. p. 20. 21.

D

Ha ezeket követni fogják az Özvegyek, bizonnyal hozzájok fog-illeni a'mái Annának neve; kit az Evangelista, Fánuel leányának mond, Áser nemzetségéből: mert *Anna*, annyit tészen, mint Malaszt, a'vagy kedves; *Phánuel* pedig, Istent-látó; *Áser*, Boldogság. A'Malaszt, a'boldogságnak magva: mert senki a'malaszt-nélkül a'boldogságban részes nem lehet: a'Boldogság pedig, az Istennek látásáb-n áll. Annak-okáért, a'ki Annát követi, az Istennek Segető-malaszтyával, e'világon kedves az Isten-előtt; és a'Kedvesitő-malaszтot öregbíti, mellyel a'boldogságot meg-nyeri, *Mert a'malaszтot, és a'dicsőséget*

az Ur adgya [h]: itt a'malasztott, a'más világon a'dichőséget, vagy bóldogságot; melyben az Istent szinről-szinre láttyuk: a'mint David mongya; hogy *Erősségről erősségre mennek* [i]; az-az, az Isten Malasztya-által, napon-ként erősödnek a'jóban: és az-után meg-láttatik ő-tőlők az istenek Istene Sionban, a'mennyei Jerusalemben. Mellyet engedgyen minnyájúnknak a'kegyes Isten, az ő véghetetlen jó-vóltából. Amen.

A

h Ps. 81. 12.
i Ps. 81. 8.

KIS KARÁCHONY-UTAN-VALO VASÁRNAPI EVANGELIOM.

B

SZ. MÁTÉNAK II. RÉSZEBEN, ℣. 19.

AZ időben: Meg-halván Heródes, ímé az Ur Angyala meg-jelenék Jósefnek álmában Egyiptusban, mondván: Kelly-fel, és vedd a'gyermeket, és az annyát, és menny Israel földébe: mert meg-hóltak a'kik keresik vala a'gyermek lelkét. Ki fel-kelvén, vévé a'gyermeket, és az annyát, és jöve Israel-földébe. Halván pedig hogy Arkeláus uralkodnék Judæában, az attyáért Heródesért, féle oda menni: és meg-intetvén álmában, el-tére Galilæa részeire. Es el-menvén, lakék a'várasban, melly Názaretnek hivattatik: hogy bétellyesednék a'mi meg-mondatott a'Proféták-által: Hogy Názaræusnak hivattatik.

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

C

ISAÍAS PROFÉTA, ÚGY EMLEKEZIK A'MESSÍAS EMberi természetinek kichinségéről, hogy Istenségének nagyságát sem halgattya-el: úgy szóll alázatos állapattyáról, hogy fölséges méltóságát sem titkollya-el: és a'hol aztmondotta [a], hogy *Kisded szűletett nékünk*; leg-ottan utánna vetette: *Hivattatik az ő neve Chodálatosnak, Tanáts-adónak, Istennek, Erősnek*, &c. Azért, hogy senki alázatosságáért meg ne vetné, hanem inkább méltóságáért bőchűllené: Sz. János-is az ő Látásában, azon helyen [b], mind *Báránnak*, 's mind *Oroszlánnak* nevezi [c]. *Bárán*nak, a'halandó testért, mellyet idő-szerént az Annyától vőtt-fel; *Oroszlán*nak, a'nagy hatalmas erőért, mellyet az Istenséggel-eggyőtt őrőktül-fogva az Attyától vőtt. Ez így lévén, vallyon miért kellett a'Kristusnak Egyiptusba futni, a'Heródes dűhőssége-előtt? és onnét viszsza-térvén, miért kellett Galilæának részeire térni, azért, hogy a'Heródes fia Arkeláus uralkodott Judæában? holott azt olvassuk [d]; hogy *az Oroszlány, a'vadak-között leg-erősb, senki szine-előtt meg nem ijed*: és Urunk-is ezt a'Heródest, chak *Rókának* nevezte [e]: Soha pedig senki nem látta, hogy a'róka-előtt az oroszlány futott volna. Ebben, a'mint Sz. Petrus *Chrysólogus* irja [f], az emberi hallomás meg-háborodik, a'lélek meg-fárad, az elme el-lankad, az értelem meg-tompúl, a'hit tántorog, a'reménség ingadoz, hogy az emberuek űldőzése-előtt fút az Isten, a'földnek kegyetlenkedése-miatt az ég-reszket. És holott Dávid, Saultól kergettetvén, chak Judæában bujdosik; és Illyésnek el-rejtezésére, elégséges az Őzvegy-aszszony háza: Kristusnak ninch helye a'maga tartományában a'hová fusson, hanem idegen tartománba kell költözni; fő-képpen, mint-hogy Heródes chak a'Betlehemi határban-valo gyermekeket ölettette-meg; a'Kristusnak szűléi pedig Názaretben laktak, a'hol semmit nem kegyetlenkedett Heródes. Es azért, meg-térvén Jósef Egyiptusból, a'mint a'mái Evangeliomban olvassuk, Arkeláustól-valo féltében, Judæából Názaretbe tért: itélvén, hogy ott békével maradhat. melyből úgy tetszik, hogy

a Isa. 9. 6.
b Apoc. 5. 6. 8. 12.
c Pers. 5.
d Prov. 10. 20
e Luc. 13. 32.
D
f Ser. 150.

az-előtt-is ott maradhatott vólna. Erről a'dologról,méltó itt értekeznünk,noha máfutt-is emlekeztünk felőle §: mert nagy lelki haſznunkra és vigaſztaláſunkra lehet.

I. Okait adom, a'mellyekért a'Kriſtus Egyiptusba futott, és ott, meddig maradott.
II. Meg-mutatom, Mi okért mondatott a'Kriſtus Nazarenſnak, vagy Názaretinek.

ELSŐ RESZE.

NOha az Iſtennek gond-viſeléſe, meg-óltalmazhatta vólna a'gyermek JÉSUST a' veſzedelemtől Názaretben: mindazáltal, emberi gond-viſelés-ſzerént, ott-valo maradáſa nem ſzintén lőtt vólna bátorſágos; mert Heródes, Galilæának-is fejedelme lévén, a'dolognak nyomozva végére mehetett vólna: fő-képpen, mint-hogy az Iráſ-túdók-is, és a'Phariſæuſok, Heródes kedvéért igyekeztek a'gyermek halálára; a'mint Sz. *Jerónymus* amaz ígékből [h], *Meg-bóltak a'kik keresik vala a'gyermek lelkét*, ſzépen kihozza. És noha Heródes, chak a'Bethlehemi határban ölette-meg a'gyermekeket: mindazáltal egyébűtt-is vigyáztathatott, ha valami-képpen fel találhatta vólna az új Királyt, a'kit el akart veſzteni. E'dolgot pedig az Iſten, nem chak az ő ereje- és bölcheſége-ſzerént akarta igazgatni, hanem az emberek ſzokáſa-ſzerént-is, kik a'veſzedelmet nagy távúl kerűlik. Melyből mi azt tanúlhattyuk; hogy, noha minden igyünkben az Iſtentől függűnk, és várunk jó véget: mindazáltal, nem kell el-múlatnúnk az emberi okoſság-ſzerént-valo eſzközöket. mert az okoſság-is, az Iſten gond-viſeléſétől ſzármazik, és azt kívánnya hogy éllyünk véle. Az-okáért, a'kinek ellenſége vagyon, ne várja hogy azt az Iſten az ő Angyala-által le-vágaſſa, a'mint Ezekias idejében chelekedett [i]: hanem éllyen emberi eſzközzel-is, vitézeket fogadgyon, fegyvert, élést, pénzt ſzerezzen. A'ki túdós emberré akar lenni, ne várja hogy múnka-nélkűl adaſſék ő-néki a'bölcheſég, mint Salomonnak: hanem Meſtert keresſen, könyveket ſzerezzen, fáradſágát ne ſzánnya, álmát gyakorta meg-ſzakaſzſza. noha *Iſten adgya a'bölcheſéget*, és azt ő-tőle kell kérni [k]. A'ki betegſégéből meg akar gyógyúlni, ne várja hogy a'Szent Péter árnyékával [l], vagy Sz. Pálnak kezkenőjével, és övedzőjével [m], vagy a'Kriſtus ruhájának peremével [n], chudálatoſ-képpen meg-gyógyúllyon: hanem, túdós Orvoſt keresſen, és orvoſſággal éllyen. noha Iſten adgya az egéſſéget, és azt tőle kell kérni Ezekiáſſal [o]. A'ki enni akar, ne várja hogy az égből Manna ſzállyon-alá [p], a'vagy a' fürj chak nem a'ſzájába rőpüllyön [q]: hanem ſzántſon, veſſen, és madaráſzſzon. Es ez az Első Oka, hogy a'Kriſtuſt, Heródeſ-előtt, Jóſef Egyiptusba vitte.

Máſodik Oka: Hogy bé-tellyeſednék, *A'mi meg-mondatott az Úrtól* [r], *a'Próféta-által* [s], *mondván: Egyiptusból hivtam az én fiamat.* Régenten *Moyſes*, az Ó törvénnek kiadója, és magyarázója, Egyiptusból *Paláſtina*-felé, Mádian földébe futott Faraótól-valo féltében [t]: a'JÉSUS pedig, az Új törvénnek alkotója, és Úra, Heródes-előtt Judæából Egyiptusba futott, új változáſt jelentvén a'Sz. Lélek-által; tudn'illik, hogy a'teſti, a'vagy e'világi Egyiptus, lelki Judæává változnék: a'valóſágos Judæa pedig, és Jeruſalem, lelki magyarázattal, Sodomává, és Egyiptuſſá lenne; a'mint Szent Jánoſ-is jelentette, midőn Illyés- és Enok-felől azt írta [u]: *Az-ő teſtek fekűnni-fognak a'nagy Városnak utczáin; melly, lélek-ſzerént, Sodomának, és Egyiptuſnak hivattatik, a'hol az ő Úrok-is meg-feſzíttetett.*

Harmadik Okát, jelenti Sz. *Péterus Chryſólogus* [x]: A'Kriſtus, úgy-mond, nékűnk fút, nem magának: hogy mind a'hitetleneknek el-venné mentſégőket, 's mind a'híveknek reménſéget adna: mert jobb az üldözéskor el-futni, hogy-ſem a'Hitet meg-tagadni. És máſutt, azt írja [y], hogy, Nem mondotta az Angyal Jóſefnek, hogy Egyiptusba menjen, hanem hogy fuſſon: hogy nyilván meg-értenők, hogy a'futás, parancholva vagyon; és nem gyalázatos, hanem bőchűlletes. Ezt Urúnk egyébhái példájával-is javallotta, valamig az ő órája el nem jőtt: úgy-mint, mikor a'Názaretiek, *a hegyről nyakra-főre akarták vetni* [z]; és mikor a'Zidók meg akarták kővezni [a]. Ezt az Apoſtolóknak-is meg-parancholta: mert, midőn azt mondotta vólna nékik [b]: *Légyetek okoſok, mint a'kígyók*; chak hamar utánna vetette [c]: *Mikor üldöznek titeket e'városban, fuſſatok másba.* Mint-ha azt mondotta vólna: Az okoſság, mellyet tőletek kívánok, abban-is áll, hogy őrizkedgyetek azoktól, kik ellenetek ólálkodnak; a'mint ugyan-ottan nyilván megmondotta [d]. Melly okoſſággal, valamikor kívántatik, ſzabadon élhetűnk, sőt néha, tartozúnk-is véle.

Mondaná valaki: Ha a'Futáſt a'Kriſtus ugyan parancholta, minden Páſztor tartozik el-futni a'veſzedelemkor: ha pedig chak tanátslotta, a'vagy javallotta, nem tartozik el-

§ *Cant. 1. de Incarnatione.*

f. 6.

[h] *Matt. 2. 20.*

B

[i] *4. Reg. 19. 35.*

[k] *Jac. 1. 5.*
[l] *Act. 5. 15.*
[m] *Act. 19. 12.*
[n] *Matt. 9. 21.*

[o] *4. Reg. 20. 1.*
[p] *Exo. 16. 31.*
[q] *Exo. 16. 13.*

C

[r] *Matt. 2. 15.*
[s] *Oſe. 11. 1.*
[t] *Exod. 2. 15.*

[u] *Apoc. 11. 8.*

[x] *Ser. 150. III.*

[y] *Ser. 151.*

D

[z] *Luc. 4. 29.*
[a] *Joan. 8. 59.*
[b] *Matt. 10. 16.*
[c] *Vers. 23.*

[d] *Vers. 17.*

zik el-futni, hanem, ha kedve tartya, fejét veszedelemre vetheti. Erre azt felelé Szent *Athanásius* [c], és Sz. Nazianzenus [d]; hogy parancsolta. És úgy-is volt, az Apostolokhoz-képest; kiknek azt a'végre parancsolta, hogy az Evangéliom ki-terjedne. melyben nem sokat munkálkodhattak volna, ha mingyárt az első harczon fejőket halálos veszedelemre vetették volna, minek-előtte más hadnagyokat rendelhettek volna magok helyett: de meg-oltalmazván akkor magokat a'futással, más időre tartották magokat, tovább harczoltak, többet nyertek; mint az el-futott vitéz, meg-térvén a'harczra, nagyobb emberséget mutat, hogy-sem ha el nem futott volna. De ugyan nékünk-is parancsolva vagyon a'futás, midőn az Evangéliom.., mellyért el nem kellene futnunk, azt kívánnya hogy el-fussunk; tudn' illik, hogy az Evangéliomot tovább hirdethessük, messzebb terjeszthessük, jobban oltalmazhassuk. és akkor, az el-futás, nem félelem, hanem Isteni szeretet, és szolgálat: az el-nem-futás pedig, nem bátorság, vagy vitézség, hanem vakmerőség, és, a'mint szokták mondani, Nem vitéz a'ki bolondul vész. Így olvassuk, hogy Sz. Pál-is el-futott *Damascus*ból, mikor *a tanitványok kosárban alábocsátották a kő-falon* [e]. Az-okáért e'dologban, az Istennek nagyobb dicsőségét, és a' híveknek elő-menetelét kell reguláúl venni. És, ha valamellyike azt kívánnya, hogy el-fussunk, tartozunk el-futni; és ha külömbet chelekeszünk, vétkezünk. és, a'mint Sz. *Cyprianus* példákkal-is meg-bizonyíttya, a'kik a'vakmerőségből hiú-dicsőséget keresnek, gyakorta nagyot esnek; és a'Mártyromság-helyett, gyalázatos Pribékségbe keverednek, el-szakadván az igaz Hittől.

Továbbá: Akkor is szabad el-futni, mikor az üldözők nem a'nyájat keresik, hanem a'Pásztort; és vagyon más, a'ki a'Juhokat kegyelmes helyette: a'vagy mikor a'Juhok-is mind el-szélyedtek, és nem szolgálhat nékik: a'vagy midőn el-futásával többet használhat, hogy-sem meg-maradásával; a'mint Sz. Agoston igen szépen tanittya [h]: a'vagy mikor a'Pásztor, ismérvén gyarlóságát, félti a'Hitit, a'mint Arany-szájú Sz. János mongya, mert a'futással, meg nem tagadgya a'Krisztust, a'ki azért fut-el hogy meg ne tagadgya: a' meg-maradással pedig, szerencsétlenné, és veszedelemre vetné magát; mellyet tartozik-is el-távoztatni, a'ki bátorságához nem bízik, Istennek malasztyából. Sőt az-is elégendő ok lehet a'futásra, midőn ő-magok a'Juhok kérik a'Pásztort, hogy jobb időre-tartsa magát, látván, hogy nagyobb, és károsb a'Pásztor veszedelme az övéknél. Ezeken kivül, és ha más hasonló vagyon, a'ki kötelés Pásztor, tartozik Juhai-mellett maradni, és nem chak vélek-eggyütt, hanem nálok-nélkül-is, érettek halált szenvedni, akár üldözés-is akár dög-halálkor. És ha külömbet chelekeszik, nem jó Pásztor, hanem béres [i], farkas torkában hagyván juhait.

Negyedik Okát imigyen irja Sz. *Petrus Chrysologus* [k]: A'hadakozó vitéz, midőn a' harczon fut, mesterség, nem félelem: az Isten, mikor az ember-előtt fut, szent titok, nem ijedés: és midőn az erőtlen-előtt el-mégyen, nem a'kergetőtől fél, hanem azt a'mezőségre vizsi. Mert nyilván-való helyen akarja ellenségét meg-győzni, a'ki nyilván-való diadalmat akar nyerni: nem akarja hogy a'harcza titkon légyen, a ki azt kívánnya hogy diadalma örök emlekezetben légyen. A'titkon-való győzedelem, és az el-rejtetett erősség, nem lehet például maradékinknak. Krisztus azért fut, hogy az időnek adgyon helt, nem Heródesnek. Mert, hogy futhat a'halál-előtt, a'ki azért jött, hogy a'halálon diadalmiat végyen? Se az emberi ólálkodástól nem fél, a'ki azért jött, hogy minden ördögi álnokságnak chalárdságit ki-nyilatkoztassa: nem-is félt akkor, midőn, embersége szerént, gyermek lévén félni nem tudott; Istensége-szerént pedig, nem félhetett.] Mellyel, azt akarja a'Sz. Doktor jelenteni; hogy a'futás, a'had-viselő Fejedelmeknél, nem mindenkor félelem, hanem gyakorta mesterséges fogás: hogy az ellenséget alkolmatosb helyre, a'vagy nagyan lefre vigyék, a'vagy egy-mástól el-szaggassák, a'vagy a'harczot alkolmatosb időre halasszák. Az Elsőt, követte Jósue a'Hai váras-bélieknél [l], és az Izráel fiai a'Benjamitákkal [m]. A'Másikat, a Romai *Horatius*, a'Sabiniani három *Curiatius*okkal; kiket, egy-mástól el-szaggatván, eggyenként meg-győzött; a'mint *Livius* irja [n]. A'Harmadikat pedig, a'*Macedoniani Antigonus* Király: ki, a'mint *Alexandrus* irja [o], azt mondotta; hogy a'hadakozásban, nem függ úgy a fegyvertől, mint az időről. Azt mondhattyuk azért, hogy Urunk Egyiptusba futván, az ellenségnek országára ment, és ott akarta meg-győzni, a'mint Isaias meg-jövendölte volt: *Imé az Ur fel-jő a'könyü felyobben, és Egyiptusba mégyen, és meg-háborodnak az Egyptus bálványi az ő színe-előtt.* Mert azt irja *Eusebius Caesariensis* [p], és egyebek-is, hogy, midőn Urunknak szűlei Heliopolisba, azaz, a'Nap városába, jutottak volna, a'templomba menvén, melyben 365. bálvány volt, az esztendő-beli napok száma-szerént, azok mind le-omlottak. melly Jövendölésével Sz. *Athanasius*-is a'Zsidók-ellen [q], és azzal orczázza őket. Így omlott-le régenten az Isten

A
e *Apológia pro Fuga.*
f *Or. 2. t. in Julianum.*
g *Act. 9. 25. 2. Cor. 11. 33.*
B
h *Ep. 180. ad Honoratum.*
i *Isai. 56. 11. 56. 13.*
C
k *Ser. 130. de Pass.*
D
l *Jos. 8. 11. 15.*
m *Judic. 20. 31. 35.*
n *lib. 1. Dec. 1.*
o *lib. 4. de rebus.*
p *Isa. 19. 1.*
q *Lib. 2. Dem. Evang. c. 2.*
r *Lib. de Incarnat. Verbi.*

A

Szekrénye-előtt, melly a'Kristus példázata, a'Dágon bálványa[a], és Jerikónak kő-falai[b]. És így, nagy erejét mutatta a'Kristus, hogy az ördögöt, és annak bálványit tulajdon tartományában győzte-meg; kinek Judeában, sem hitele, sem birodalma nem volt, Egyiptusban pedig fölöttebb-is volt.

[a] 1. Reg. 5. 3. [b] Jos. 6. 20.

Több Okait-is találnók e'dolognak: de azokról most nem szóllok. Azt el nem, halgatom, a'mit itten elő-hoz *Simon de Cassia*[c]: tudni illik, hogy József nem kérte, sem intette Szűz Máriát, hogy Egyiptusban ő húgának mondaná magát, a'mint Ábrahám Sárát[d], félvén hogy ha az Egyiptusiusok feleségének tudnák lenni, meg-ölnék szépségéért: de Gerarisban-is, ő-maga húgának mondotta Sárát[e]: és az-után; Isaák Rebekkát, ugyan azon okért[f]. noha bizonyos, hogy sokkal szebb-tekintetű, és ékesb-ábrázatu volt Szűz Maria Sáránál, és Rebekkánál. El sem vitték Szűz Máriát az Egyiptusi Király házába, mint Sárát a'Faraóéba, és Abimelekébe: Mert tudta József, hogy az Isten, kivált-képpen-való gondot viselt az ő Jegyesére; és olly malaiztot-is adott néki, minémüt se Sárának, se Rebekkának, se Júditnak nem adott volt: hogy, tudni illik, az ő szépségéért, senki gonosz kívánságra fel ne gerjedne. mellyet József magáról tudhatott, ki soha testi kísértetett nem érzett a'Szűzhöz. Sőt valaki Szűz Máriára tekintett, vagy vélle beszéllett, nem hogy gonosz kívánságra gerjedett volna de inkább tisztá és Istenes gondolatokra indittatott. Ezt mint-hogy egyéb szűzekben, és aszszony állatokban nem találjuk: látyuk, és hallyuk, sok magas Czédrusoknak, sok tudós és fő embereknek gyalázatos nyájaskodását, hogy ne mongyam nyálaskodását, és esetét: kik, magok erejében fölöttebb bizakodván, nem követik, sőt hallani sem akárják a' bölcs *Ecclesiasticus*nak hasznos intését[g]: *A' Szépet ne nézd, hogy valami-képpen meg ne botránkozzál szépségében.* Es[h]; *Fordítsd-el orczádat a'fel-ékesítetett aszszonyról, és az idegen szépségét ne nézegesd. Az aszszonyok szépségéért sokan vesztek-el: és attól a'kívánság, mint a'tűz meg-gyúlad.* Es[i]; *Az idegen aszszonynak szépségét sokan ebedálván, gonoszokká lettek: mert az ő beszéde mint a'tűz fel-gyúlad.* El-hiheti akár-ki-is, hogy ő nem szentebb Dávidnál, sem bölcsebb Salamonnál, sem erősb Sámsonnál, sem vitézb Holofernesnél, sem a'két bíráknál vénebb, kik minnájan gonoszúl jártak az aszszonyok-miatt: Azoknak esetin tanúlly, ha veszni nem akarsz.

[g] Sirá. 9. 5. [h] vers. 8. [i] vers. 21.

El-jutván József Szűz Máriával, és a'Kis Jésussal Egyiptusba, meddig maradott légyen ott, az Evangeliomból bizonyoson nem tudhattyuk: mint-hogy az Angyal, sem időt nem szabott, sem határt nem vetett az ott-való maradásra; hanem chák azt mondotta Józsefnek[k]: *Légy ott, a'míg meg-mondom néked.* Az Evangelista sem jelenti pedig a'második jelenésnek idejét, melyben az Angyal meg-parancsolta, hogy viszsza-térjen Egyiptusból; hanem chák Heródes halálát említi: de nem mongya-meg, mennyi ideig élt Heródes, Urunknak Egyiptusba-való futása-után. A' *Historicus*ok-is igen külömbőznek: de úgy tetszik, hogy bizonyosan mondhattyuk; hogy, se nyólcz esztendőnél fellyebb, se négynél alább nem volt Egyiptusban. Melyből, szép példát vehetünk a' békeséges-tűrésre: mert nem kicsiny dolog, négy esztendeig idegen földön lakni, és olly nemzetség-között, melytől gyűlöltségnél, és bosszúságnál egyebet ne várhass. Ha az Angyal nyilván meg-mondotta volna; hogy egész nyólcz esztendeig kelletik Egyiptusban maradni, a'vagy Heródesnek haláláig; úgy tetszik, hogy kűnnyebb lett volna: de az igen nehéz volt, hogy azt mondotta; *Légy ott, a'míg meg-mondom néked*: mert abból, semmi bizonyost nem tudhatott. Salamon pedig igazán mongya[l]: *A'melly ember sokáig el-halad, gyötri a'lelkét.* és kétség-nélkül, mentől tovább halad, annál inkább gyötri: és tök-képpen, ha az időnek határa tellyességgel bizonytalan, a'mint itten volt. De mindazáltal nem olvasuk, hogy József, a'vagy Szűz Maria, az-ellen zúgolodott volna, vagy nyughatatlankodott volna, sürgölődvén, és tudakozván, mint's hogy, s meddig légyen a'dolog: hanem, minden hallogatás nélkül meg-cselekedtek, a'mit az Angyal-által parancsolt: gondolván, hogy övé az engedelem, Istené a'parancsolat.

[k] Mát. 2. 13. [l] Prov. 11. 21.

Az okáért az Isten sem fejtsd ki vett-el tőlök, a'ki tsak fiet; sem feledékenységet, a'mint hogy Heródesnek büntetésével sem élett, azon képpen nem is halasztotta fokára; és a'halasztást, valóban helyére hozta a'bűntetésnek nagy-voltával; mert ízonyu, és rettenetes halállal végezte-ki e'világból. Kiről azt írja *Josephus Historicus*[m]: hogy, minek-utána két fiát, Aristobulust és Alexandert meg-ölette volna, halálos betegségbe esvén; Antipater-nevű fiát-is a'kit fogva tartott, meg-ölette. Judeának várasiból, a'fő-fő embereket, egy Hippódromus-nevű helyre gyűjtette; a'húgát pedig Salomét, és annak férjét Alexár magához hívatván, imígyen szóllott nékik: Tudom, hogy a'Zidok örvendezni fognak halálomon: de sokan meg-siratnak, és bőchűletes temetésem légyen, ha meg-cselekeszitek a'mit parancsolok. Mihelyen meg-halok, az őrizetben-tartatott fér-

[m] Lib. 1. de Bello Jud. cap. 21. & alibi.

fiakat

fiakat leg-ottan környül-vételétek a'vitézekkel, és öletessétek-meg, hogy az egész Judea, akarattya-ellen-is siratson. De mindenekért meg-fizetett neki az igaz Isten: Mert, hogy ne szólyak a'más világon-valo örök büntetéséről, e'világon is meg-érezte az Isten haragjának füllyos kezét: mert, a'mint Josefus írja [g], nagy gyötrelmekben holt-meg, hideg-lélek leven rajta, vér-has, rüh, kőszvény, tuladás, és minden tagjainak retzketése; à szemérem-teste ártalatosson meg-rothadott, és férgekkel meg-rakodott, és úgy szakadott ki a'gonosz lélek belőlé. mert bizonyos dolog, hogy *a'Bűnösök halála igen gonosz* [h]. És noha nem mindenkor bünteti az Isten a gonoszokat e'világon illyen bűntetésekkel, és nyomorúságokkal, kegyelmessen cselekedvén velek neminémű jó cselekedetőkért, mellyekért a'más világon jutalmat nem ád nékik: mindazáltal, gyakorta itt-is meg-bünteti őket; mind azért, hogy az Istennek igaz és kemény ítéletinek példája legyen, s mind hogy a'gonoszok meg-rettennyenek, és másón tanulván, megtérjenek, s mind, hogy az igazak, a'kiket nyomorgattak, meg-pihennyenek: kik megtántorodhatnának, ha látnák, hogy a'gonoszoknak mindenkor jó szerenchéjek vagyon e'világon.

A

[g] Lib. 17. Antiquit. cap. 8.

[h] Pſ. 33. 22.

Midőn meg-hólt volna Herodes, nem hálaſztotta az Isten, Józefnek Máriával és Jésussal hazájába-valo meg-térését: hanem, az Angyal-által meg-jelentvén azt neki, meg-parancsolta, hogy Izráel földébe térjen. Engedett mingyárást Józef. Halván pedig, hogy Árkeláus uralkodnék Judeában, az attyáért Herodesért, féle oda menni. És meg-intetvén álmában, el-téré Galilea részeire. Régi példa beszéd: Az alma nem esik messze fájától; bagolynak-is nincsen folyóm fia: hanem a'gonosz hollónak, gonosz a'tojása-is. Árkeláust, Herodes rendelte volt örökösévé Izráel földében; kétség-nélkül azért hogy erkölcsében magához hasonlónak ismérte. Az-okáért Józef, nem akart annak birodalma-alá menni; gondolván, hogy könnyen sülébe eshetnék, hogy olly gyermeket hoztak Izráel tartományába, kit az attya-előtt el-rejtettek volt, és, az attya nyomát követvén, ellene támadhatott volna.

B

Non procul à periculo ſit, qui ſibi ponit ea, quæ timet. Mali corvi malum ovum.

De honnét gondolta Józef, hogy Galileában békével meg-maradhat Árkeláus miatt? Nem tudta-e, hogy a Fejedelmeknek hoszszú kezők és fülők vagyon? fő-képpen, mint-hogy Galileát Antipas birta az Árkeláusnak báttya. Gondolom, hogy értette, hogy Antipas kegyesb erkölcsű volt: mint hogy az attyafiak nem mindenkor hasonlók természetekben, mint szintén ábrázattyokban-is és okosságokban: azért attól, nem kellett annyira félni. De talám Antipas, nem-is volt báttya Árkeláusnak: Mert a'mint *józefusnak Históriája* írja [i], Herodes első testamentomában, Antipast, úgy-mint öregbik fiát, rendelte volt Királynak egész birodalmában: az után meg-változtatván akaratyát, Árkeláusnak hatta Judeát, Galileát pedig Antipasnak; mellyért, mind az attyának, s mind az öcsének nehezteltek. Az-okáért nem gondolhatta Józef, hogy Antipas, a'gyermek hűségében, a'Herodes akaratyát követné, sem hogy kézbe adná Árkeláusnak kezében; és így, emberi okosság-szerént, bátorságos lakása lehetett Józefnek Galileában.

Am nescis, longas Regibus esse manus?

[i] Lib. 17. Antiquit. cap. 10. & 12.

C

Hogy pedig Galileának nem más városába ment lakni, hanem Názaretbe, az Evángelista okát jelenti, mondván [k]: *Hogy be'teljesednek a'mit meg-mondatott a Próféták-által: Hogy Názaretinek hivattatnak.* Hol legyenek ez igék meg-irva a'Prófétákban, eddig még senki fel nem találta: és az okáért sok-képpen magyarázzák. *Andreas Osiander*, az Ujító tévelygők iskolájából-való, azt írja, hogy a'Prófétákon, nem azokat kell érteni, kik a'*Szentírásról* írásait jövendölték, hanem a'kik a Próféták írását, a Szent Lélek tanitásából értették; és egyebeknek-is magyarázták, kiket az Ó Testamentomban, Próféták fiának neveztek. Sz. Pál pedig, úgyan Prófétáknak nevezi [m]: és abból bizonyittya véleked-ését, hogy az Evangelista nem mondotta, Meg-iratott a'Prófétáktól: hanem, Meg-mondatott. De ez nem helyes, mert Sz. Máté, mikor a'Próféták irásával bizonyit is, sok helyen ollyan módon szóll [n]. Továbbá: Ha efféle Próféták, az írált magyarázván, nyilván, meg-mondották, hogy a Krisztus, Názaret városáért nevezetik Názaretinek: mi módon mondották az írás-tudók, és Farisæusok nagy haraggal Nikodémusnak [o]; *Vizsgáld az Irásokat, és lásd meg hogy Galileából Próféta nem támad?* Hogy mondotta Natánaél-is [p]; *Lehet-e valami jó Názaretből?* De azt sem olvassuk, hogy valaha az Evangelisták, efféle Próféták bizonyittották volna.

[k] Matth. 2. 23.

[l] 3. Reg. 22. 15. & 2. Reg. 2. 3. 5. 7. & alibi.

D

[m] 1. Cor. 12. 28. & 14. 32. 33.

[n] Matth. 2. 22. & 21. 4. 5. 3. & alibi.

[o] Joan. 7. 52.

[p] Joan. 1. 46.

Az-okáért, tudnék, és egyéb magyarázatoknak is helyét hagyván, rövideden azt mondom; hogy azt a'Próféták, Két-képpen mondották-meg: Először: A'*Messiást* Szentnek nevezvén, sőt *Szentek Szentének*: a'Názaretinus pedig, annyit tészen, mint, Elválasztatott, és Istennek szentelt ereit. Másodszor: A Krisztust Virágnak nevezvén: úgy-mint, midőn Isaias azt mondotta felőle [q]: *Vészsző jő-ki a'Jesse gyökeréből, és Virág növekedik*

[q] Dan. 9. 24.

[r] Isa. 11. 1.

A

az ő gyökeréből. melly mondást, még a Zsidók-is, bötű-szerént a *Messiás*ról értik: a Názaréus pedig, annyit tészen, mint, Virágos. Innét vagyon, hogy Sz. *Jeróny*mus azt tartotta, hogy Sz. Máté a' Krisłust, Isaias mondására nézve, nevezte *Názaréus*nak: mivelhogy ő maga-is a' Krisłus, Salomon-által azt mondotta [a]: *En a' mező Virágja vagyok, és Gyöngy-virág.*

[a] Cant. c. 2.

[f] Isa. 11. Ps. 44. Orat. 1. & 2. de Nat. Mariæ. Serm. 4. de Nat. Domini. & Serm. 2. de Adventu Domini.

Szent *Jeróny*mus azért [f], Sz. *Damascénus* [g], Sz. *Leo* Pápa [h], Sz. Bernárd [i], és egyebek is, a' Veszszőn, Szűz Máriát értik, ki a Jesse gyökeréből jött: a' Virágon pedig, a' szép Jésust, ki olly szépen származott az ő Szent Annyától, minden makula nélkül, mint a' gyenge, szép virág az igyenes veszszőtől. Mert, mi-képpen hogy a fának virága, nem valami magból, mint a' fa, hanem a' fának ágából, égi harmat-által származik: azon-képpen a' Krisłus, férfiú mag-nélkül, a' szeplőtelé Szűztől származott, kit a' Főlégesnek ereje, és a' Sz. Léleknek mennyei harmattya terhesített meg. Továbbá, mi-képpen hogy a' veszszőn, midőn virágzik, nem veszti-el szépségét, hanem inkább ékesbé tészen: azon-képpen a' Szűz Mária, méhében fogadván, és szülvén, nem veszteste-el szüzeségét, hanem inkább ékesbé lőtt, és meg-szenteltetett. Azért mongya *Euszébius Emiszénus* [k]: Mit chodállyak elsőben? és mit utólszor? Azt-e, hogy férfiu nélkül adatott a' magzat; a' vagy hogy a' szüléssel inkább meg-dichőitteteté a' Szüzeség? Sőt ebben a' mi Veszszőnkben olly dolog is vagyon, mellyet egyéb veszszőkben fel nem találunk: mert a' több fák, és veszszők, midőn gyümölchőznek, virágjokat el-hullattyák és el-veszti: de a' mi Veszszőnk, természet-fölött, a' Szüzeségnek virágját-is meg-tartotta, és az életnek gyümölchét-is e' világra hozta. Oh nagy choda, úgy-mond Sz. *Gregórius Nyszénus* [l] a' Szűz, anyává lészen, és szüzen marad. Egyéb aszszony állatok közőtt a' mig valaki szűz, nem anya; midőn pedig anyává lészen, szüzeségét el-veszti: itten pedig, sem a' szüzeség a' szülésnek akadékot nem szerzett, sem a' szülés a' szüzeséget meg nem szeplősitette. Ugyan ezen okból nem nevezte magát a' Vő legény, Kerti virágnak, melly emberi kéz-által nevekedik: hanem Mezeinek, mellyet chak az égi harmat táplál, és a' Nap melegsége nevel.

[g] Orat. de Sanct. Christi Nativ.

B

De a' Mezei Virág nevezetinek, más Okait-is adhattyuk: Mert Első ben, A' Mezei Virág, a' mint *Béda* magyarázza, közönségesen mindennek terem és szolgál, mindennel közölvén szépségét és illattyát, valaki élni akar véle; holott a' Kerti virág, egy bizonyos gazdának, vagy ház-népének szolgál: azon-képpen a' Krisłus, nem chak a' Zsidó nemzetségért jött e' világra, hanem minden nemzetségekért. Azért mondotta az Angyal a' Pásztoroknak [b]: *Nagy örömet hirdetek nékték, melly lészen minden népnek.* És a' vén Simeon az ő énekében [c]: *Látták az én szemeim a' te üdvözitődet: kit szerzettél minden népek eleibe.* Innét volt, hogy noha Zsidó-országban született: mindazáltal, nem chak a' Zsidó juh-pásztoroknak jelent meg leg-ottan az Angyal-által [d]; hanem a' Pogány Mágusoknak is a' chillag-által [e]: és még gyermek-korában Egyiptusba ment Judeából, onnét ismég viszsza-ment Judeába, és Galilæának részeire tért. Midőn pedig tanitani kezdett, nem maradott egy helyen: hanem, járt's költ; és hol a' Templomban, 's hol a *Synagogák*ban, hol házban, hol mezőben, 's hol pedig hajóban tanitott. A' halált-is, nem tömlöczbe szenvedte, mint Keresztelő Sz. János, hanem a' város kivül, hogy mindenek láthatnák. Az-okáért Zakarias Próféta-is, nem bé-kerekelterett, vagy bé-pechétettetett Kútnak nevezte: hanem, *Nyilvan-való Kút-fónek* [f], *a' bünösnek, és a' havi-kórságosnak meg-mosására.*

[b] Luc. 2. 10.

[c] vers. 30.

[d] vers. 9.

[e] Matt. 2. 2.

[f] Zach. 13. 1.

C

Másodszor: Azért mondatik Mezei virágnak: mert a' ki az ő illattyával, és haszná val akar élni, nem gyönyörüségesen kertben kell keresni, hanem a' mezőn, melly a' harczosnak helye. Azért mongya Sz. Bernárd, hogy, midőn a' Meny-aszszony a' Vő-legényt az ágyas-házba hitta, és édesgette, mondván [g]: *A' mi ágyunk virágos:* a' Vő legény magát *Mezei virágnak* nevezte [h]. Mint ha azt mondotta volna: A' ki engem kiván, a' mezőre jöjön; ne reszkellyen én-velem, és én-érettem hadakozni. Velem, mint példa-adóval; érettem, mint részetőért; sőt úgy, mint jutalomért-is. mert a' ki vitéz-modon harczol, annak ollyan vagyok, mint a' mezei szép virág, mellyel mingyárt meg-koronáztatsék vagy meg-koszorúztatsék. Melly Koronázásról, érthettyük Isaiásnak e mondását [i]: *Az napon a' Seregek Ura, a' dicsőségnek koronája lészen, és a' vig-ságnak koszorúja az ő népe maradékjának;* mellyet a' *Messiás*ról magyarázott, a' ki a' Bibliát Kaldæai nyelvre fordította. Ez a' Virág, úgy tetszett, hogy a' halál-által nem chak meg-hervadott, hanem ugyan el-is hullott: de harmad nap fel-támadván, újonnan meg-virágzott, és igen szépnek láttatott. És talám azért akart kertben temetkezni [k], hogy a' koporsóból úgy jőne-ki, mint a' szép virág a' kertből. Erről érthettyük Dávidnak ama mondását [l]: *Újonnan meg-virágzott a' testem.* Meg-virágzott, úgy-mond Sz. *Jeróny*mus, a' Krisłus teste, a' fel-támadásban,

[g] Cant. 1. 15.

[h] Cant. 2. 1.

[i] Isa. 28. 5.

[k] Joan. 19. 41.

[l] Isa. 27. 7.

és va-

és valóban meg-virágzott: mert az-előtt halandó, és szenvedhető vólt; az-után pedig halhatatlan, és szenvedhetetlen, és *többé a' halál ő-rajta nem uralkodik*[m]. Erről a' Virágról, érthettyük a' Vő-legény mondását[n]: *Kelly-fel, siess, én szeretőm, én galambom, én szépem, és jöj-el: Mert már a' tél el-múlt, a' zápor-eső el-ment, és el-távozott. Virágok láttattanak a' mi földünkön; a' szőlő-metszésnek ideje el-jött.* Szépen meg-írja a' Ki-keleti időt, melyben a' fákat meg-nyesik, a' szőlőket meg-metszik, és a' mezők meg kezdnek virágozni, a' hideg és essős téli idő-után. Ez példázza a' Kristus fel-támadását, melly az ő kín-szenvedésének tele-után, a' győnyőrűséges tavaszhoz hasonló vólt, midőn nem chak az ő teste egyedül, újonnan meg-virágzott, hanem az híveké-is fognak-virágozni; kik most, az Anyaszentegyháznak mezejében, a' jó élet-által, kedvessen illatoznak a' Kristus színe-előtt[o]. Mert noha most, vagy magoktól-valo sanyargatásokkal, vagy egyebektől-valo nyomorgatásokkal, neminémű-képpen meg-hervadnak: de az újonnan-valo szűletésben, dichőségessen meg-virágoznak, és a' mennyei Paradichomnak győnyőrűséges kertében plantáltatnak, a' hol semmi égi háborúság nem éri őket. Mellyet nékünk-is engedgyen a' Fölséges Isten, az ő Szent Fiának érdeme-által. Amen.

m Rom. 6. 9.
n Cant. 2. 10. 11.
o 2. Cor. 2. 15.

MASODIK PREDIKATZIO.

A' Mái Szent Evangéliomban azt olvassuk; hogy az Úr Angyala meg-jelent Jósefnek álmában. Melly jelenés, nem chak ez-úttal történt, hanem egyébha-is. Mert Sz. Máte, négy-ízben mongya, hogy *az Úr Angyala, álmában jelent-meg Jósefnek*[a]: tudn' illik; mikor arról gondolkodott, hogy a' feleségét Szűz Mariát titkon el-bochássa: mikor Egyiptusba kellett futni: mikor onnét Israël földébe kellett térni, a mái Evangeliom-szerént: és végezetre, ugyan azon Evangéliom-szerént, mikor Galilæa részeire kellett térni. Ez az Isten gond-viselésének eggyik formája: ki, a' mint a' Jób könyvében olvassuk[b], *Álom-által az éjjeli látásban, mikor az álom az emberekre száll, és alusznak az ágyon; Akkor fel-nyittya a' férfiak fülét, és oktatván őket tudományra tanittya.* Mindazáltal, a' Sz. Lélek e' dologban okosságot kíván, hogy meg ne chalatkozzúnk, akár-minémű álomnak-is hívén: mint hogy, *A' hol sok álmok vannak, igen sok hiuságok-is vannak*[c]. És az Isten meg-parancholta[d]; hogy, *Ne találtassék az Israël fiai-között, a' ki álmokra vigyázzon*, tudn' illik, hogy azoknak hitelt adgyon. Az-okáért, hogy ellen-mondás ne láttassék ezek-között lenni, meg kell látnunk mind eggyikét, 's mind másikát, michoda Álomról kellessék értenünk. Melyből hogy hasznúnk követkőzzék, nem álmos észszel kell az Álmokról értekeznünk.

a Matt. 1. 20. & c. 2. 14. 19. 22.
b Iob. 33. 15.
c Eccle. 5. 6.
d Deut. 18. 10.

I. Meg-mutatom, hogy Sok-féle Álmok vannak.
II. Meg-jelentem, Mint kellyen az okat egy-mástól meg-választani.
III. Meg-tanítom a' Szám-ki-vettetteket, mivel kellessék magokat vigasztalni.

ELSŐ RÉSZE.

NOha sok rend-béli Álomról emlekezik Sz. Gergely Pápa[e]: mindazáltal fő-képpen Két rend-béliek: tudn' illik, külső és belső dolgokból származók; a' vagy, természet-fölött, és természet-szerént-valók. A' Belsők, a' vagy Természet-szerént-valók, vagy a' testnek mi-vóltából, vagy a' léleknek állapattyából származnak.

A' Testnek mi-vóltából származik; hogy *az éhező ember észik álmában, a' szomjúhozó pedig iszik; de mikor fel-serkennek hres a' lelkök*[f]. Mert, a' mint az Orvosok eszőkbe vészik, az emberben-lévő külőmbőző nedvességek, külőmbőztetik az álom-között-forgó képeket; és efféle álmokból, gyakorta jövendőlnek a' testnek állapattyáról, és követkőzendő betegségekről-is; a' mint *Galenus* írja[g]: Kinél azt olvassuk; hogy, midőn egy ember azt álmodta vólna, hogy eggyik szára kövé lőtt, leg-ottan arra a' részre meg-ütötte a' gutta. Innét vagyon, hogy a' kiket a' *Cholera*, a' vagy a' sárga sár bánt, és haragosok, gyakorta álmodoznak vér-ontásról, harczolásról, tőzről, sárga színről: A' kiket pedig a' *Melancholia*, a' vagy a' fekete sár bánt, és komor kedvűek, gyakorta álmodoznak halálról, temetésről, pokolról, őrdőgőkről: A' kikben a' *Phlegma* bővelkődik, és torhások, gyakorta álmodoznak vízről, úszásról, fuladásról, nehezen-valo futásról: A' kikben pedig jó, és tiszta vér vagyon, gyakorta álmodoznak vendégeskedésről, tánczról, rőpüllésről, madarakról, kertben-járásról, és egyéb effélékről. Ezek az Álmok, ő magokban, sem-

e Libr. 4. Dialog. cap. 58.
f Isa. 20. 8.
g Lib. de Præsagiis, quæ in Sanno ducuntur.

jók,

jók, sem gonoszok: hanem, ha gonosz okból történnek, annyi gonoszság vagyon bennek, a'mennyi azokban találtatott: és valami más jövendő dolgot azokból várni, merő kábaság, és chalárdság.

A'Léleknek állapattyából-is származnak az Álmok; és a'miről ímette gondolkodik, és a'mit igen kíván, gyakorta álmában-is eléibe tűnik. mert *a'jók gondolatai, álmaik követik* [h]: az-az, a'miről sokat gondolkodúnk, azzal álmodozúnk. És mi-képpen hogy, ha a'lantnak húrját meg-ránditod vagy pendíred, ha kezedet el-vészed-is róla, egyideig peng és mozog: azon-képpen, úgy-mond Sz. *Gregórius Nyssénus*, a'miről ember-gondolkodott, ha szintén elméjét máluvá fordittya-is, az forog előtte. Szépen ír erről *Claudiánus* Poéta-is [i]:

Omnia quæ sensu volvuntur vota diurno, *Tempore nocturno reddit amica quies.*
Venator defessa thoro dum membra reponit: *Mens tamen ad sylvas, & sua lustra redit.*
Judicibus lites, aurigæ somnia curruum: *Vanaq; nocturnus meta cavetur equis.* &c.
Me quoq; Musarum studium sub nocte silenti *Artibus innumeris solicitare solet:*

az-az, A'mit ember nappal szívében forgat, arról gyakorta álmodoz. A'vadász, gyakran nyúlász; a'bíró, a'törvény-ház; a kocsís, a'szekér földozás; a'tanúlo deák, a'könyv-forgatás. Innét vagyon, hogy a'jámborok, tisztaságról; a'fajtalanok bujaságról, gyakrabban álmodoznak: és, a'mint *Plutarchus* írta [j]; ember maga elő-meneteléről, valami ítéletet tehet álmaiból. De ez nem mindenkor bizonyos. és, a'ki fölöttébb tart effélétől, igen meg-chalatkozik: és, a'mint a Bölcs írta [m]: *Mint a'ki az árnyékot ragadgya, és a'szelet üzi: úgy a'ki a'hazug látásokra figyelmez*: e'szerént vagyon ez az álom látás-is. És [n]: *Sokakat el-tévelyítettek az álmok, és meg-estek a'kik azokban bíztak.*

A'mi a' Természet-fölött-valo Álmokat illeti, azokról sok hamis vélekedések vóltak. A'többi-között, nem igazán mondották a' *Stoicusok*, *Protágoras*, *Artemidórus*, és *Tyanéus*, hogy minden álom bizonyos jelét, és eggyet sem kell azok-közzül el-múlatni. Mert, ha úgy vólna, nem módotta vólna a Sz. Lélek* [o]: *A'hol sok álmok vánnak ígé sok hiúságok is vannak, és számlálhatatlan beszédek: te pedig az Istent félyed.* És †; *Az álmok fel-futkosódattyák a'bolgot-agokat.* És*; *A'gonosz-tévők álmai hiúság.* Ezekről méltán mondotta *Diógenes* Laértiusnál: A'miket vígyázva chelekesztek, azokkal nem gondoltok: a'mivel pedig aluván álmodtok, azokról szorgalmatosan kérdezkedtök. Az embernek, sem árt, sem használ a'mit álmában szenved: hanem, a'mit vígyázva chelekeszik. Midőn valami rútat chelekeszünk, akkor kell félnünk az Istentől; nem, mikor álmodva valamit látunk. Az *Epicurusok* is *Xenophanes*sel, nem igazán mondották; hogy minden-némű álmokat meg kell vetni: mivelhogy a'Sz. Irás sok álmokat hoz-elő, mellyekkel az Isten nagy dolgokat jelentett, és bé-tellyesedtek. Melyből az-is ki-tetszik, hogy *Arisztóteles* sem találta mondani [p]; hogy semmi álom, az Istentől ninchen. De *Plátó* sem igazán írta [q]; hogy minden álom az ördögöktől, a'vagy angyaloktól vagyon.

Ezeknek ellene-mondott *Hypócrates*; Némelly álmokat az Istennek tulajdonitván, és némellyeket természet-szerént valo okoknak [r]. És igen találta vólna az igazat, ha a' Természet-szerént-valo Álmok kívül, némellyeket az Istennek, vagy a'szent Angyaloknak tulajdonított vólna; némellyeket pedig az ördögöknek; a'mint igen szépen tanittya Sz. Gergely [s]. Mert az Istentől-valo Álmok felől, nyilván-valo példáink vannak a'Sz. Irásban, *Jósef* Patriárkáról [t], *Faraó*ról [u], és egyebekről: a'chalárd-Ördögtől-valók-felől pedig, a'Pogányok históriáiban; a'mint ez-után meg-hallyuk. Innét vagyon, hogy noha a'Bölcs, a'mint mondám, arra tanít, hogy *Az álmoknak ne hágyjunk*; mindazáltal, utánna véti [v]: *Hanem-ha a'Felségestől bochátsatik a'látogatás, ne adá azokra szívedet.* És ő-maga-is az Isten, emlékezik az álom-által-valo szólásáról [x], mellyel a Prófétáknak szokott szólani. *Joël* Próféta pedig, mint kivált-képpen valo Privilégiomról szóll, hogy *Az Izraél fiainak vénei, álmokat álmodnak* [y]: mellyet az után Sz. Péter, az Új Testamentom-béli hívekről-is magyarázott [z].

Ez az Istentől származott Álom. Sok-képpen történik: Mert, Néha félelemmel, és rettegéssel-valók; a'mint Abrahámról olvasfuk [a], és Nabukodonosorról [b]: néha pedig rettenés-nélkül; a'minémű vólt a'Jákobé, mikor a'lajtorját látta [c]. Továbbá: Néha, a'ki az álmot látta, nem értette; mint Faraó [d], és az ő sütője, és poharnokja [e]; noha életök-ben járt: néha pedig értette. mert Dániel Nabukodonosornak álmát-is látta, s magyarázattyát-is tudta [f]. Annak fölötte; Néha nyilván-valók; mint a Mágusoké [g], a'mi Jósefünké [h], Sz. Pálé [i]: néha homályosok; mint a'Faraóé, az ő szolgáié, és Nabukodonosoré, mellyekről imént emlekezém. Ismég; Néha úgy tetszik, hogy az álomban ő-maga-szóll az Isten; mint Salomonnal [k]: néha az Isten Angyala, mint Józseffel [l]; néha az Istentől küldetett ember, mint Sz. Pállal [m]. Megint; Néha vagyon valami elől-járó oka; úgy

mint

A

h Eccle. 5. 2.

i Lib. de Hominis opificio. c. 12.
k Lib. 3. Prafatione.

B

l Lib. Quomodo sentiat quis profectus in virtute. Initio 16.
m Eccli. 34. 2.
n vers. 7.

C

o Eccle. 5. 6.
† Eccli. 34.
* vers. 5.
p Lert. lib. 8.

D

q Lib. de Divinatione per somnia.
r Lib. de Insomniis.
s Lib. 8. Moral. c. 13. & Lib. 4. Dial. c. 48.
t Gen. 37. 6. 9.
u Gen. 41. 1.

E

x Num. 12. 6.
y Joel. 2. 28.
z Act. 2. 17.
a Gen. 15. 12.
b Dan. 2. 1.
c Gen. 28. 12.
d Gen. 41. 1.
e Gen. 40. 5.
f Dan. 2. 11.
g Matt. 2. 12.
h Matt. 1. 20.
i Act. 16. 9.
k 3. Reg. 3.
l Matt. 1. & 2.
m Act. 16. 9.

mint valami gondolkodás; mint a'mi Jósefünknek első álma; midőn azt gondolta, hogy Szüz Máriát titkon el-bochássa [n]: néha ninchen; a'mint azon Jósefnek álmaiból ki-tetszik, midőn Egyiptusba futott, és onnét vissza-tért [o]. Végezetre; Néha az Isten kivánás-nélkül adgya az álmot; a'mint sok elő-hozott példákból ki-tetszik: néha kivánás-által; a mint Danielről olvassuk [p].

De sok más okokért-is lésznek ez Isteni Álmok: Elsőben; Hogy az embert valami gonoszról el-rettentse az Isten; a'mint Abimeleken a Gerara királyán történt [q]; és Lábánon [r]. II. Hogy valami jóra fel-gerjessze; mint Gedeont [s]; és Judas Makabæust az ő seregével [t]. III. Hogy meg-jelentse, mit cheleked gyék, a'vagy mitől őrizked gyék; mint a'mi Jósefünknek, és a'Magusoknak [u]. IV. Hogy valami lelki ajándékkal meg-ajándékozza; mint Salomont a'bölcheséggel [x], a'mint *Josephus* irja [y]. V. Hogy e' világi jóval meg-ajándékozza, tudn'illik, urasággal, vagy méltósággal; mint Jósefet [z], és Mardokæust [a]. VI. Valami Isteni titoknak meg-jelentésére; mint Jákobnak [b], és Danielnek [c]. VII. A'tartományok-béli változásoknak ki-nyilatkoztatására; mint Faraónak [d], és Nabukodonosornak [e]; és egyéb Okokért-is, mellyekről most nem szükség többet szóllanom. Hanem azt mondom; hogy efféle álmókra, jó gondot kell viselni, mert bizonyos okokért adgya az Isten: de azoknak magyarázattyát, senki nem tudhattya, hanem a'kinek az Isten meg-jelenti: a'mint Dániel Nabukodonosornak meg-valljótta, mondván [f]: *A'titkot, mellyet a'király kérdez, a'bölcsek, varázslók, jövendölők, és ikh-gyósok meg nem jelenthetik a'Királynak: De vagyon Isten mennyben, a'titkoknak ki-nyilatkoztatója, ki meg-jelentette néked, a'mik jövendők az utólsó idökben*; tudn'illik, az Álom által, mellyet ő magyarázott-meg.

A'mi az Ördögtől-való Álmokat illeti, azokat a'végre szerzik a'gonosz lelkek; hogy az embereket meg-háborittsák, vagy gonoszra inditssák, vagy meg-challyák. Ezekről mongya a Böcher, hogy *Sokakat el-tévelyjesztettek; és meg-estek a'kik azokban bíztak.* Melytől fok példákat olvasunk a'Pogányok irásában-is: Agamemnonról, *Homerus*nál [h]; Czirusról, *Sabellicus*nál [i]; Xerxesről, *Herádotus*nál [k]: Onomarchusról, *Diodorus Siculus*nál [l]; Antigonusról, *Plutarchus*nál [m]. *Marcus Diaconus*-is [n], azt irja Gaza-nevű városról; hogy abban az aszszony állatok, Vénusnak egy úndok képét, égő lámpásokkal, és temién-illattal tiszteltek, hogy álmokban meg-jelentené nékik következendő házasságokat, és azokat szerencsésé tenné: de rútul meg-chalatkoztak, és szerencsétlenül meg-házasodván, gyalázatosan el-váltak egy-mástól. Ugyan-is, mit mondhatna egyebet hazugságnál az hazugságnak attya? és mit kívánhatna egyebet gonosznál, a'kinek irégységéből jött a'halál e' világra?

II. RESZE.

Kérdené valaki: Mikent kell meg-ismérni, és meg-választani az Isteni Álmokat, az ördögiektől? Erre én rövideden azt felelem: Hogy-ha az álom jövendőt jelent, és meg-történik a'mit jelent, hihető hogy Istentől vagyon: de ha meg nem történik, bizonyos hogy ördögi chalárdság; a'mint a'Szent Irás-is jelenti [o]. Mondam; Hogy-ha be-tellyesedik, hihető hogy Istentől vagyon: mert nem mindenkor bizonyos. mivelhogy az ördög-is, néha igázat mond, hogy inkább meg-chalhasson; és ha mindenkor hazudna, senki nem hinne néki. Tudni-való dolog pedig, hogy az ördög, némelly jövendő dolgokat tudhat, mellyeknek természet-szerént-való okai vannak; és azokat álmában meg-jelentheti az embereknek. Midőn pedig az álom valamit parancsol: ha az Isten törvényével, és a'jámbor tudós emberek értelmével eggyez a'parancsolat, hihető hogy Istentől vagyon: ha pedig azokkal ellenkezik, bizonyos hogy ördögtől származott; és nem kell engedni afele álomnak, a'mint az Irás jelenti [p]. Itt-is mondám: Hihető hogy a'jóra-vezető álom, Istentől vagyon: mert ez sem mindenkor bizonyos. mivelhogy *ő-maga a'Sátan, világosságnak angyalává változtattya magát* [q]. hogy a'jó színalatt, gonoszra vigye az embert. Az-okáért, nincs jobb tanács, az Álomnak meg-ismerésében, mint Isten-félő tudós emberrel a'dolgot közleni: kinek, ha tanitását alázatosan követtyük, az Isten nem engedi hogy meg-chalatkozzunk. Jól-lehet azt-is mondhattyuk; hogy midőn az Isten szerzi az álmot, az emberrel meg-is ismérteti, és módot mutat, mi módon kellessék azt érteni, vagy végbe-vinni, mellyet ha Isten nem chelekszik: az én vékony ítéletem szerént, leg-bátorságosb embernek az álommal nem gondolni, sem dolgait a'hoz-képest alkalmaztatni, hogy meg ne chalattassék.

A'mi pedig, a'mi Jósefünket illeti, az Evangéliom-béli Álmoknak mindenkor hitt, és soha meg nem chalatott: mert, a'mint hogy az Isten bölchesége, álom-által akarta-

neki

A

[n] *Matt.* 1. 20.
[o] *Matt.* 2. 13. 20.
[p] *Dan.* 2. 28.

[q] *Gen.* 20. 3.
[r] *Gen.* 31. 24.
[s] *Judic.* 7. 13.
[t] 2. *Mach.* 15. 11.
[u] *Mat.* 1. & 2.
[x] 3. *Reg.* 3.
[y] *Ant.* l. 8. c. 2.
[z] *Gen.* 37. 6. 9.
[a] *Hest.* 2. 1.
[b] *Gen.* 28. 12.
[c] *Dan.* 7. 1.
[d] *Gen.* 41. 1.
[e] *Dan.* 2. & 4.

B

[f] *Dan.* 2. 27.

[g] *Eccli.* 34. 7.
[h] *Iliad.* 2.
[i] *Encead.* 2.
[k] *Lib.* 7.
[l] *Lib.* 16.
[m] *In Demetrio & Pompeio.*
[n] *In Vita S. Porphyrii Episcopi.*

C

[o] *Deut.* 13. 2.

[p] *Deut.* 18. 2.

D

[q] 2. *Cor.* 11. 14.

néki titkait meg-jelenteni; azon-képpen, jó-volta nem akarta, hogy a felől kétséges légyen, hanem hogy egy-általlyában hidgyen néki. Melly dologból, egy-néhany Leíxi Tanúságokat vehetünk:

Első az; Hogy Krístus Urúnk, nem chak szavával, hanem példájával-is akart-bennünket tanítani: ki, még gyermek-korában meg-akarta mutatni, hogy a kegyességet, és békeséges szenvedőit kedvelli: mellyet az-után öreg-korában-is meg-mutatott, midőn a Zidoknak ellene-valo inchelkedésőket el-távoztatta, el-menvén előttök. Mert a'Szentek élete, a'mint Sz. Lukách írja [z], inkább áll a'szenvedésből, hogy-sem a' magok oltalmazásából; kik, *a'békeséges szenvedést által birják az ő lelkőket* [a]. És; *Mindeneknek szükséges a'békeséges-türés: hogy az Isten akaratyát chelekedvén, el-vegyék az igéretet.* Bizonyos dolog, hogy a'kiket Isten szeret, a'kemény szenvedésnek útán hordozza: melly, hogy érdemes légyen, a'békeséges-türést kívánnya.

[z] Luc. 21. 19.

[a] Heb. 10. 36.

MÁSODIK Tanúság az: Hogy ne kövessők némelly nyughatatlan-elmejű embereknek szokásokat, kik, nem akarván a'közönséges járt-úton maradni, minden dolgokban choda-tételt kívánnak. Mert az Isten, az ő gond-viselését, gyakrabban szabja a' szokás-szerént-valo eszközökhöz, hogy-sem a'szokatlanokhoz: és azért, a'ki más útat választ, hamar el-tévelyedik. Így láttyuk, hogy Jákob, Ésau-előtt el-ment [b]; Dávid, Saul-előtt el-rejtezett [c]; Illyés, Jézabel-előtt el-bújdosott; Józef azon-képpen, Heródes-előtt Egyiptusba futott, és az-ellen nem zúgolódott. Kiről szépen ír Arany-szájú Sz. János [d]: Midőn hallotta vólna Józef, hogy Egyiptusba kell futni, meg nem botránkozott; sem nem mondotta: Bizonytalan, és kétséges dolog ez. Ez-előtt egy-kevessé, azt mondád; hogy meg-szabadittya az ő néper; és most, magát sem szabadíthattya-meg a'vészedelemtől; hanem szükséges a'futás, a'bújdosás, és a'messze-földre-valo költözés. Tellyességgel ellenkezik a chelekedet, az igérettel. De semmit ezekben ellene nem vétett, mert hív férfiu volt (a'ki többet hitt az Isten igéretinek, hogy-sem a' maga itéletinek,) sem a viszsza-térésnek idejét nem kérdezi nyughatatlanúl, mellyet az Angyal nyilván nem jelentett vólt meg: hanem, chak azt mondotta; *Légy ott, a'míg meg-mondom néked.* De ő ezzel sem lőtt késedelmesbé, hanem őrömest engedett, és hitt, minden háborusságokat el-szenvedvén.] Mellyel arra tanít, hogy mi az Istennek határt ne vessünk, a'mint a Betúliaiak chelekedtek; kiket azért, igen meg-feddette Júdit aszszony [e]: hanem ő-tőle várjunk, és minden rendeléset jó néven-vegyünk.

[b] Gen. 28. 5.

[c] 1. Reg. 23. 1.

[d] Hom. 8. in Matth.

[e] Judith. 8. 18.

HARMADIK Tanúság az: Hogy az Isten, az ő híveinek életét úgy rendeli, hogy az őrvendetes dolgokban, e'világon keserűséget egyelít; és a'keserűségesekben viszontag, örömet és vígasztalást. és, a'mint Arany-szájú Sz. János mongya [f], nem engedi, hogy se szüntelen háborúságok légyen, se örömök: hanem az igazak életét, szép külömbséggel, szerenchés és szerenchétlen dolgokból szövi. Mellyet szép példákkal meg-bizonyíthatunk. Mert Szűz Máriának, nagy öröme vólt ugyan az Angyali köszöntésen, az ő Sz. Fiának fájdalom-nélkől-valo szülésén, a'Pásztoroknak tiszteletén, és Simeonnak áldásán: de bánattya-is vólt, hogy Józef őtet el akarta bochátani; hogy az ő áldott Sz. Fia sokat szenvedett tél középben, a'kemény jászolban, és bűdös istállóban; hogy a'Betlehemiek olly embertelenek vóltak, hogy chak szállást sem akartak néki adni; hogy Heródes, egész Jerusalemmel meg-háborodott; hogy Simeon meg-jövendölte, hogy az ő lelkét-is által-járja a'tőr. Az-okáért, mint a'napot az étszaka, a'szép időt a'fergeteg, a'nyarat a'tél követi: úgy az embernek örömét a'bánat, vigasságát a'keserűség. Melyben az Istennek chodálatos gond-viselését tapasztallyuk; hogy az ember, se a'kedve-szerént-valo dolgokban el ne bízza magát, se az ellene-valokért, kétségbe ne essék: hanem a'vígasztalás, a'meg-fáradott embert meg-nyugotná; a háborúság pedig, a'fel-fualkodottat meg-fanyargatná: hogy se a'fájdalomtól el ne nyomattatnék, se a'gyönyörűségtől el ne ragadtatnék; hanem egy-felől a'reménség, más-felől a félelem igazgatná; és, a'mennyire a reménség fel-emelné, annyira le-nyomná a' félelem, és alázatosságban tartaná.

[f] Hom. 8. in Matth.

III. RESZE.

E's, mint-hogy a'nyomorúságok-között, sem kissebb, sem utólsóbb a'Szám-ki-vetés; melly az embert, minden szerelmes házájától, 's mind kedves barátitól és atyafiaitól meg-fosztya, és annak-fölötte sok háborusságokkal illeti: nem ok-nélkül Kérdhetné ember; Miért akarta az Isten, hogy az ő áldott Sz. Fia, a'boldogságos Szűz Máriával, és Józeffel, a szám-ki-vetést meg-kóstolná? Melyre én rövideden azt-

felelem; hogy azon okból, a' melyből egyéb nyomorúságokat: tudni illik, hogy mi-értettünk szenvedne, és nékünk példát adna. A' Szám-ki-vetést azért, a' végre koſtolta-meg, hogy minket, kik a' bűn-miatt valóban szám-ki-vetésben voltunk, hazánkba iktatna, az örök boldogságba: és példát adna, hogy, ha valamikor nékünk-is meg kellene koſtolnunk a' világi szám-ki-vetést, azt békével szenvednők, és az Istennek látogatási-között jo néven vennők. A

Bizonyos dolog, hogy nehéz a Szám-ki-verés: melyben ember, azt sem kedvelli, a' mit hazájában kivánt, és a' miben gyönyörködött; a' mint az Izraël fiaiból ki-tetszik. Kiknek, midőn Babyloniában azt mondották [a]: *Dicséretet énekellyetek nékünk, a' Sion-énekiből-közzül*; nagy keſervesen azt felelték: *Hogy énekelhessük az Úr énekét idegen földön?* De az-is nyilván-való, hogy nagy vigaſztalására vagyon akár-mi nyomorúságban-lévő embernek-is, midőn láttya, hogy magánál bóchülletesb személy, hasonló háborúságban lévén, azt békével szenvedi, a' vagy hasonló okért, a' vagy küſsebbért-is. Azokáért, ha ki szám-ki-vetésben találtatik, járván azon nyomorúságban az áldott Jésus t. a' boldog Szűz Máriát, és Sz. Jóſeſet, azt örömeſt szenvedgye, és az illyen társaſsággal vigaſztallya magát; fő képpen, ha azt nem gonoſságáért, hanem az Istenért-, vagy az igaz Hitért szenvedi; a' mint Sz. Péter szépen beſzélget [b]: *Senki közzületek ne szenvedgyen mint gyilkos, vagy lopó, vagy átkozódó vagy a' maſénak kívánója. Ha pedig mint Keresztyén, ne szégyenlye: dicsőittſe pedig az Istent e' névvel.* Ezen ítéletben vókak, még a' Pogány Bölcsek-is: kik, nem tartották gyalázatnak, a' vétek-nélkül-való szám-ki-vetést. Azt írja *Dion Caſſius* [c] egy *Philiſtus* nevű fő emberről, hogy a' szám-ki-vetésben-levő *Cicerónak* azt mondotta: Sokkal jobb, hogy vétek-nélkül hazádból ki-üzettettél, hogy-sem ha gonoſz cselekedvén abban maradtál volna. Mert a' gyalázat, nem arra haromlik a' ki szám-ki-vetésbe küldetik, hanem, a' kik törvény-és igaſság ellen oda küldik. *Stobæus* azt írja [d]; hogy, midőn Ariſtideſtől egy baráttya azt kérdette volna; Miért szenvedte nehezen a' szám-ki-vetéſt? azt felelte: Csak szintén hazámnak gyalázatyáért-, melytől hamiſſan küldettem szám-ki-vetésbe; mellyért, mindenűtt gonoſzúl szólnak felőle. *Plutarchus* azt írja [e]; hogy Anaxandrides, azt mondotta egy szám-ki-vetésben-lévőnek: Ne iſzonyodgyál el-lenni a' Város-nélkül: mert a' nyomorúság, nem a' Városſtól-való távúl-létel, hanem az igaſságtól: Az-okáért, a' ki vétek-nélkül szenvedi a' szám-ki-vetéſt az ártatlanſággal, mellyet el nem hagyott, valóban vigaſztalhattya magát, a' mint Kriſtus, Maria, és Jóſef.

Másodſzor: A' Szám-ki-vetésben-lévők azzal vigaſztalhattyák magokat, hogy a' szám-ki-vetésben, vélek vagyon a' szép Jésus, Mariával, és Jóſeſſel: az-az, ha szintén egyéb marhájokról meg-foſztatnak is, a' Jésuſt senki el nem veheti tőlök; az-az, a' Jésusban-való igaz hitet, és a' Jésushoz-való buzgó szeretetet: bizonyoſok lévén Szent-Pállal [f], hogy akaratyok-ellen, *semmi nyavalya, semmi bokorúság el nem választhatja őket az Isten szeretetétől, melly a' mi Urunk Jéſus Kriſtusban vagyon.* Ez a' leg-nagyobb kincs, mellyet senki el nem vehet tőlünk. és valamíg ettől meg nem foſztatunk, nyomorúltak nem lehetünk. Ezt-is, az ő módgyok-szerént, meg-értették a Pogányok. Mert *Seneca* azt írja [g], *Marcus Brutus*ról; hogy elégnek ítélte azt a' szám-ki-vettettek gazdagſágára, hogy szabad minden jóſzágos cselekedeteket magokkal el-vinni. *Stobæus* pedig azt írja [h]; hogy, midőn egy-némelly a' Szám-ki-vetéſt gonoſznak mondotta volna, *Stilpo* azt felelte néki: Michoda jókról foſzt-meg a' szám-ki-verés? Az ítéletre, és cselekedetre-való szerénységet el nem veſzi; az erőſségtől, igaſságtól, és egyéb jóſzágos cselekedettől meg nem foſzt; de még a' telli jótól-is: mert szintén úgy szabad idegen földön jó egéſségben lenni, a' vaſtagſágban meg-maradni, jól látni, és hallani; sőt néha jobban, hogy-sem hazájában. De a' szerencsétől függő jókat-is, a' marhát és gazdagſágot, senkitől el nem vonſza a' szám-ki-vetés. Sőt sokan, a' szám-ki-vetésben gazdagodtak-meg; úgy-mint, *Phœnix*, és *Themiſtocles*: ki, a' mint *Plutarchus* írja [i], elsőben Athénásból, az-után egéſz Görög-országból ki-üzettetvén, a' Perſiai királyhoz ment; kitől úgy meg-gazdagittatott, hogy azt mondotta szolgáinak: El-veſzünk vala, ha el nem veſztünk volna.

És, hogy a' Szent Irásból-is példánk légyen: Ábrahámot, az Isten nem szólliotta-e ki földéből, és az attya házából, hogy nagy nemzetséggé tenné, meg-áldaná, és fel-magaſztalná [k]? Jákob, nem hazája-kívűl találta-e a' nagy gazdagſágot [l]; és Jóſef a Fejedelemſéget [m]? Es hogy a' Lelki jókról-is szóllyak: *Moyſes*nek az Isten, nem Mádian-földében jelent-é meg a' csipke-bokorból [n]? Tobias, nem idegen földön, és fogſágban járt-é az igaſságnak útán [o]? És Illyéſnek, nem akkor jelent-e meg az Isten, midőn Jezabeltől-való féltében bújdoſott [p]? Tehát az Istentől, és a' Jóſzágos cselekedettől, senkit a' szám-ki-verés meg nem foſzthat.

[a] Pſ. 136. 3.
[b] 1. Pet. 4. 15.
[c] Libr. 38.
[d] Serm. 37.
[e] In Lacon.
[f] Rom. 8. 38.
[g] De Ira. 3.
[h] Serm. 38.
[i] In Aem.
[k] Gen. 12. 1.
[l] Gen. 13. 10.
[m] Gen. 41. 44.
[n] Exod. 3. 2.
[o] Tob. 1. 2.
[p] 1. Reg. 19. 13.

A
I.
B
II.
C
D

A III. Harmadszor: Azzal vigasztalhattyák magokat a'Szám-ki-vetés-béli emberek; hogy rövid ideig tart a'szám-ki-vetés, melly-után hazájokba térnek. Hazájokba, mondám, az az, az örök böldogságba; melly igaz hazánk, mert arra teremtettünk: a'vagy pedig ugyan földi hazánkba-is, ha üdvösségünkre hasznos lészen. Azt mongya Jósetnek az Angyal a'mai Evangeliomban [p]: *Meg-höltak a'kik keresik vala a'gyermek lelkét.* Nem sokáig maradhatnak a'birodalomban a'Tyrannusok, kik az Istennek híveit üldözik: *Mert a'vér-szopó és chalárd férfiak* (minémüek a'Tyrannusok) *nem érik az ő napoknak felés* [q]. Azt írja *Sozomenus* [r]; hogy, midőn Sz. Athanásiust, a'hittöl-szakatt *Juliánus* Chászár parácholattyából, Alexádriából szám-ki-vetésbe üznék, a'kőrnyüle siránkozó Keresztyéneknek biztatásul azt mondotta: Jó szívvel legyetek; mert ez chak kőd, és hamar elenyészik, és semmivé lészen. Úgy-is lőtt; mert hamar az-után el-veszett a'hitetlen *Juliánus.* Sok efféle példákkal rakva a Sz. Irás, és a több historiák-is. Mert, noha az Isten néha meg-engedi, bizonyos és jeles okokért, hogy az ő hívei háborúságokat, és szám-ki-vetéseket szenvedgyenek: mindazáltal, sokáig rajtok nem tartya a kegyetleneket; hanem látván a hiveknek meg-térésőket, kegyelmébe fogadgya őket, és haragját a'hóhérokra fordíttya, és el-törli őket a'föld színéről. Chak mi időnk-béli példákkal-is meg-bizonyíthatnám e'dolgot, ha kívántatnék: mert chak én-is, nem keveset ismértem bennek: de kevés idő-múlva, chak hírők sem maradott.

p Matt. 2. 20.
q Ps. 54. 24.
r Lib. 5. c. 14.

B

IV. Végezetre: A'kik ide's tova kergettetnek, azzal biztathattyák magokat; hogy az igaz, és Isten-félő embert, senki chak szám-ki-vetésbe sem vetheti: mert azt az Isten mindenűtt bé-fogadgya; kit ő, attyának, hazájának, és minden javának tart. Ninchen egyedül, úgy-mond Sz. *Cypriánus* [s], a'kinek a'futásban úti-társa a'Kristus. Ninchen az egyedül, a'ki, az Isten templomát meg-tartván, valahol vagyon, Isten-nélkül ninchen. Sz. Agoston pedig, imígyen szóll Sz. *Cypriánus*-felöl, a'kegyetlen Tyrannus fejedelemnek [t]: Azt alitod-e, kegyetlen Fejedelem, hogy az Isten emberét hazájából ki-rekeszted? Meg-chalatol: ő a Kristusban, sohúlt nem szám-ki-vetett; a'testben pedig, mindenűtt jövevény. Sz. *Gregorius Nazianzénus* azt írja [u] Sz. Basiliusrol, hogy azt mondotta: A'Szám-ki-vetést nem ismérem, úgy-mint a'ki semmi hellyel bé nem határoztattam: a'melly földön lakom-is, enyimnek nem tartom: de valamelly földre vettetem, azt enyimnek tartom; tudván, hogy az egész föld az Istené, kinek én jövevénye és szarándokja vagyok.

s Ep. 56. ad Thobaritanos.
t Serm. de S. Cypriano.
u Orat. 20. qua est de laudibus S. Basilij.

C

Annak-okáért, Keresztyén embernek nem kell azon búsúlni, vagy Isten-ellen zúgolódni, hogy hazájából ki-rekedett. sőt inkább hálát kell istennek azon adni. Mert, a'mint *Hugo Victorinus* írja [x], a'Jószágos chelekedetnek nagy kezdeti, hogy e'láthatandó, és el-múlandó dolgokat, ember el tudgya változtatni, hogy az-után tellyességgel el-is válhassék tőlők, mindenestöl el-hagyván. Igen gyenge ember meg az, a'kinek hazája édes: erős pedig, a'kinek minden föld hazája: de az tekélletes, a'kinek az egész világ szám-ki-vetés. Az első, az ő szeretetét e'világban helyheztette; a'másik, el-széllyesztette; a'harmadik, meg-öltotta.] Az okáért, ha valaki Szám-ki-vetéssel fenyeget, a'mint Sz. *Cypriánust* egy Pogány Tiszt-tartó fenyegette: azt felelhettyük néki, a'mit a'Sz. Doktor a'Pogány Tiszt-tartónak: Nem lészen az szám-ki-vetett, a'kinek az Isten elméjébé lészen: mert *az Úré a'föld és annak tellyessége: a föld kereksége, és minnyájan a'kik abban laknak* [y]. A'kik illyen gondolatban és elmélkedésben vannak, és Sz. Pállal gyakorta azt mongyák [z]; *Ninch itt maradandó várasunk, hanem a'jövendőt keressük:* el-hihetik Dáviddal; hogy *Az Úr lészen az ő részők az élők-földén* [a]. És bátorságoson mondhattyák véle [b]: *Hiszem, hogy meg-látom az Úr javait az élők-földében.* Mellyet minnyájunknak engedgyen a'kegyes Isten, az ő szent Fiának érdemiért. Amen.

x Lib. 3. di. dosi. trud. c. 20.
y Ps. 23. 1.
z Heb. 13. 14.
a Ps. 141. 6.
b Ps. 26. 13.

D

VIZ-KERESZT-UTÁN-VALO ELSŐ VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. LVKÁCHNAK II. RÉSZÉBEN, ℣. 42.

Mikor JÉSUS tizen-két esztendős lőtt volna, fel-menvén ők Jerusalembe, az Innep-napnak szokása-szerént; és el-végeződvén a' napok, midőn viszsza-térnének, el-marada a' gyermek JÉSUS Jerusalemben, és eszőkbe nem vévék a' szülei. Vélvén pedig őtet az úti-társaságban lenni, menének egy napi útat, és keresik vala őtet, a' rokonok és ismérők-között. Es meg nem találván, viszsza-térének Jerusalembe, keresvén őtet. Es lőn, harmad nap-után meg-találák őtet a' Templomban, a' Doktorok-között ülve, halgatván és kérdezvén őket. Almélkodnak vala pedig minnyájan, a' kik őtet halgattyák vala, az ő okosságán, és feleletin. Es látván, chodálkozának. Es monda az annya néki: Fiam, miért chelekedtél így velünk? Ímé az atyád és én, bánkodva keresünk vala téged. Es monda nékik: Mi dolog hogy engem kerestek vala? Nem tudgyátok vala-e, hogy azokban, a' mellyek az én atyámé, kell nékem lennem? Es ők nem érték az igét, mellyet nékik szólla. Es aláméne vélek, és jőve Názaretbe: és engedelmes vala nékik. Es az annya ez igéket mind szívében tartya vala. Es JÉSUS nevekedik vala bölcheségben, és időben, és kedvességben Istennél és embereknél.

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

LYKURGUS A' LACEDÆMONIUSOK TŐRVÉNY-SZERzője, arra akarván őket ínteni, hogy a' Gyermekek fel-tartására gondot viselnének, nem valami bőlch okoskodással elt, hanem olly találmánnyal, melly a' dolgot szemők-eleibe adta. Mert *Plutarchus* azt írja [a]; hogy egy kuasztól-valo két kőlykőt tartott-fel: de az eggyikét, chak othon tártván, naponként a' konyha lévre szoktatta; a' másikát pedig, mezőre hordozván, nyúlak-után futtátta. Illyen módon fel-nevelvén azokat, a' nép-eleibe ki-hozatta: egy-felől levet-töltetvén egy tálba, más-felől egy nyúlat cresztetvén-ki: és leg-ottán, a konyhára-szokott kőlyők, a' lévnek esett; a' mezőn-járo pedig, a' nyúl-után eredett. Azonban monda *Lycurgus* a' népnek: Láttyátok-e a' kőlykőknek külőmbőző fel-tartása mit mivel? Ebből eszetekbe vehetitek, hogy a' tisztességes erkőlchre nagyobb ereje vagyon az oktatásnak, hogy sem a' születéssel-vőtt természetnek. Az-okáért, nékünk sem fog-használni nemzetségünknek nemessége, hogy *Hercules*től származtúnk, ha azokban magúnkat nem gyakorlyuk, mellyekkel ő, bőchőlletes hírt-nevet nyert mindeneknél. Bizony, nagy ereje vagyon az Oktatásnak, melly a' meg-veszett természetet-is meg-jobbíttya. Es noha ninch hatalmúnkban, hogy jó természetű gyermekink légyenek: de rajtúnk áll, hogy jó oktatással meg-javúllyanak. Melly oktatást, akkor kell el-kezdeni, mikor a' Gyermekek hasonlók a' lágy viaszhoz, melyre a pechét künnyen nyomódik; a' fiatal fához, melly künnyen hajol minden-felé; a' lágy agyaghoz, melyből künyű minden féle edént formálni. Példánk ebben, a' tizen-két esztendős JÉSUS: ki minden ifiaknak oktatójok lehet, sőt az őregeknek-is, mint-hogy a' Doktorok-között találtatott, kik almélkodtak rajta: De e' mostani Predikatzióban, chak az Ifiakról szóllok.

[a] Lehr. de Educandis liberis: & in Laconicis.

A

I. Némelly kép-által meg-mutatom, Mint kelleſſék magokat viſelni az Iſiaknak.
II. Meg-mutatom, Minémk nagy gondot viſelnek az okos és Iſten-féle emberek az Iſiakra.
III. Meg-jelentem, Miben vólt Jéſus az Iſiaknak példájok; és, Mivel tartozznak a Iſiak az ő ſzülőjeknek.

ELSŐ RÉSZE.

NEm régen, egy Bonóniai túdós fő ember, kövétvén a'régi Bölchek ſzokáſát, hogy a' hatskáját minden tiſzteſséges erkölchre könnyen meg-tanithatná, egy jeles képet iratván, a'gyermek-eleibe adta: hogy gyönyörködvén a'képben, és annak magyarázattyát kiványán, meg-értené mint kelletnék magát viſelni [b].

Elsőben azért, a'Táblára egy Ökör-fejet iratott, két öreg verővel a'vagy pőröllyel; mellyel, a'henyéléſnek el-távoztatáſát jelentette. mivelhogy a hivolkodás, embernek elméjét meg-tompíttya, az okoſságot meg-homályoſíttya, a'teſti kiványságokat gerjeſzti, és, egy ſzóval, minden gonoſságnak eredeti. Noha pedig a'hivolkodás minden rend-béliecknek ártalmas; de fő-képpen a jó és nagy elméjűeknek. Mert, a'mint a'jó-termő mezőt el-hagyattatván, több bojtorjánt terem, és inkább el-vadúl a ſovány földnél: úgy az éles elme, ha a'hivolkodáſſal el-hagyattatik, ſok vétkekkel rakodik-meg; és inkább el-ſoványodik, hogy-ſem valami tompa elme. Bizony, jó példa a Jésus: ki ſoha nem hivolkodott, hanem *Iſmſag-tól-fogva munkában vólt foglalatos* [c]; tudván, hogy a Sodoma hamiſságának, eggyik fő oka *a' hivolkodás vólt* [d]. Tavúl légyen azért az iſiaktól.

Másodſzor: A'Táblán egy Moſdó-korſó vólt; melynek ſzoros nyaka, a'mértékletes és józan életet példázta, melly az Iſiaknak igen ſzükéges. mint hogy nem konyhára hizlaltatnak, hanem tiſzteſséges állapatra nevelteinek, melyre a Józanſág igyenes út, és bizonyos eſzköz. Nagy Mértékleteſséget mutattak a'régi Bölchek az Iſiaknak táplaláſában. A'Perſák fő-ſzerſzáma, a'torma vólt: a' *Lacedemoni*usok, egy tál kőz étket adtak a' gyermekeknek: a'Romaiak, tiſzta víznél egyebet innyok nem adtak. *Plato* azt tartotta a' Siciliai Olaſzok-felől, hogy alkolmatlanok a'jóſzágos chelekedetre; azért, hogy napjában kétſzer éltek friſs étkekkel. Bizonyos dolog, hogy a robzódás, mind elméjét meg-tompíttya az embernek, 's mind teſtét meg-erőteleníti, mellyet a' józanſág meg-vaſtagít; úgy hogy a'Doktorok-is, jeles orvoſságnak tartyák a'koplaláſt. Jól értette ezt *Pyrrhiniculus* Vasko: Kiről azt írja *Adrianus Barlandus*; hogy egy ſzegény gazdának, ki igen őſztővér vachorát kéſzitett vólt néki, és meg-vizezett bort tőtt eleibe, úgy fizetett mint Orvoſnak; jelentvén, hogy a'józan élet, jó orvoſság. Láſsák azért a'Szülék, hogy kelletlenűl ne étteſsék és itaſsák a'gyermekeket: tudván, hogy nem azért él az ember, hogy egyék; hanem azért éſzik, hogy éllyen; a'mint *Socrates* maga-felől mondotta *Laértius*nál [e].

Harmadſzor: A'Táblán, Metſző-kés vólt: jelentvén, hogy ha valami vad erkölchnek ágai kezdenek nevekedni a'gyermekekben, azt az atyák leg-ottan lemeſsék; a mint a'jó kertéſzek a'fiatal fákat úntalan nyeſik, és tiſztíttyák. Erre igen ſzükéges, a'gonoſz társaſágnak el-távoztatáſa; fő-képpen a'ház-béli ſzolgák-közőtt; kik gyakorta, uroknak ſzerelmes gyermekőket minden fájtalanſágra tanittyák. Az-okáért, jól meg-láſsák az Atyák, kikkel társolkodtattyák az ő gyermekőket, hogy leg-nagyobb kinchőktől meg ne foſztattaſſanak. Példár ad Szűz Maria: ki a'Jésust, magával a'templomba vitte: és, midőn el-maradott vólna tőle, mint addig ſem nyúgott, míg nem fel-találta; nem hogy gonoſz társaſágtól féltette vólna, hanem, hogy ſzeretetből-valo ſzorgalmatos gond-viſeléſét meg-mutatná. Láſsák a Szülék, mit mivelnek; kik hokot és leányokot, előbb ſzoktattyák menyegző- és lakodalom-házhoz, hogy tánczot és tréchéléſt tanúllyanak; hogy-ſem iskolába, vágy templomba, a'hol jó erkölchőt, és Iſteni félelmet tanúlhatnának.

Negyedſzer: A'Táblán egy Szemes óltár vólt, kakaſſal, és égő gyertyákkal eggyűtt: jelentvén, hogy a'gyermekeket jó idején áitatoſságra kell ſzoktatni; mellyre a'kakas, az embereket fel-ébreſzti. Abban pedig nem kell ſzunnyadozni, hanem az Iſtenre, kit az Ólтár példáz, kell ſzűntelen ſzemőket fordítani; és az ő ſzívőknek oltárán, az Iſteni ſzeretetnek tűzét mind-úntalan táplálni, és gerjeſztteni, gondolkodván

b Ecclus. 3ób. Symbolic. qu. 5.

B

Corruptio optimi, peſſima.

c Pſ. 87. v. 16. d Ezech. 16. 49.

C

Plenus venter, nec orat, nec laborat libenter.

e Lib. 10.

D

az Iſten-

az Istennek méltóságáról, és jó-voltáról. Továbbá, jelentvén azt-is, hogy minden dolgokban az Istenhez kell folyamlani, *Kinek szemei az igazakon vannak* [f] *s és nem alusznak, sem szunnyadoznak, akiket óltalmaznak* [g]. Annak-fölötte, hogy az Isten szeme, igen tenyes és vigyázó; mindeneket által-lát, és igazán meg-ítél: azért semmit sem kell cselekedni, a mivel meg-bántódhatnek. Példa ebben a Jésus, ki noha mindenütt szeme-előtt hordozta az Istent, mindazáltal el nem maradott Szüléitől, hanem a templomba ment velek, melly kivált-képpen az aitatosságnak gyakorlására rendeltetett.

Ötödször: A Táblán, egy Szemes czipellős-talp volt, és körüle Pálma-fának, és Olaj-fának zöldellő ágai: jelentvén, hogy a földi dolgokat meg kell ismérni, és úgy mint alá-valókat meg-kell tapodni; és úgy kell győzedelmet e világon venni. Erre-is példa a Jésus: ki, születésétől fogva haláláig, e'világi nagy dolgokat semminek alitotta, és ugyan meg-tapodta; a'gazdagságért, szegénységet; a'böchülletert, gyalázatot, a'gyönyörüségért, munkát és fájdalmat választván. Az-okáért méltán mondotta [h]: *Bizzatok: Én meg-győztem e'világot.*

Hatodször: A Táblán, Égő gyertya volt a'gyertya-tartóban: jelentvén, hogy a'mi jó az ihakban vagyon, azt az Atyáknak el nem kell rejteni; hanem azon kell lenni, hogy egyebeknek-is használlyanak vele. Ebben-is példát adott a Jésus: kit, mint hogy Isaias *Lámpás*nak nevezett [i]; a vén Simeon pedig *Világosság*nak [k]: az ő bölcheségének gyertyáját, ma a gyertya-tartóra tötte, és a'Doktorok-között úgy tündöklött, hogy minnyájan álmélkodtak az ő okosságán. noha nem úgy mutatta magát közöttök mint Tanító, hanem mint tanúlo, halgatván, és kérdezvén őket.

Heredször: A'Táblán, egy Tüzes golyóbis volt: példázván az ihak Engedelmességét; kiknek engedelmességök, a golyóbishoz hasonló légyen, könnyen fordúlván akár-melly-felé, mint a szép gömbölyü és kerekded golyóbis, a'vagy mint a tüzzel-járo golyóbis, melynek gyorsasága chodálatos, és semmi meg nem tartóztathattya. Példa ebben a'Jésus: Ki, noha azért maradott-el szüléitől Isten-nélkül, hogy az ő mennyei Sz. Attyának akarattyát cselekedné: mindazáltal, azt be-tellyesitvén, alá-ment szüléivel Názaretbe, és engedelmes volt nékik.

Nyólczadször: A Táblán, egy Delfin-hal volt ládához kötözve: jelentvén a'kegyes Szeretetet, mellyet mutat a Delfin az emberhez. mert a'gyermekekkel, ugyan játszodozik a'vizben, és hátán hordozza őket: a'tengeren-járo emberekkel is, gyakorta jót cselekeszik; és az égi-háborút, vagy szél-vészt, meg-jelenti nékik. Illik az Ihakhoz, a'barátságos szelidség; követvén a földet, melyről neveztetik az ember a'Deák nyelven, és a melyből alkottatott. mert a'föld, senkitől semmit erővel el nem vészen, sőt magáról-is sokat ád; és a'mit beléje vetnek, nyereséggel téríti-meg. Példánk abban a Jésus: ki sokakkal jót tött, kéretlen-is, és *szélhyel jót tévén, és meg-gyógyítván mindeneket* [l]: A ki pedig, a'sztalához hiván jót tött vélé, sokkal többet vött tőle; a'mint meg-mutatta a'Kánai menyegzőben [m], Simon Fariseusnál [n], Zakeusnál [o], és egyebeknél, fő-képpen az ő szent Annyánál; kinek kevés tejéért, bőséges mennyei malasztot, és lelki vigasztalást adott.

Kilenczedször: A'Táblán, egy Gombolyag czérna a'vagy fonál volt: jelentvén, hogy az ihaknak igen hasznos, sőt szükséges a jó rend-tartás. Mert, ha rend-nélkül minden-felé kapnak, és ide's tova chavarognak: nem tészen helyén dolgok. Az-okáért kívántatik tőlök, hogy öregbektől várjanak, és azokat tiszteljék böchüljék, hozzájok hasonlókkal békeségben éljenek, és senkit meg ne utállyanak, és mindenekhez úgy viseljék magokat, hogy a ki látja őket, gyönyörködhessék bennek, és azt mondhassa: *Ez a'mag, mellyet meg-áldott az Úr'* [p].

Tizedször: A'Táblán, Vas-machkához kötteretett hattyú volt: jelentvén, a'Jóban-való Álhatatosságot, melyben gyakorta meg-fogyatkoznak az ihak, kik, minda'háborusságoknak hideg szeleitől, s mind a'gyönyörüségnek meleg fúvásitol ingadoznak, és ide's tova haboznak; el-annyira, hogy igen nehéz, állapatyokról meletet tenni; a'mint a Bölcs-is jelenti [q]: *Három dolog*, úgy mond, *nehéz nékem; és a'negyediket, tellyességgel nem tudom*: tudni illik, *a'férfiu útát ifiúságban*. Az-okáért, a'Jóban-való álhatatosságra mind halálig gondúnknak kell lenni. sőt azon kell igyekeznünk, hogy hová közelebb jutunk a halálhoz, annál vigabbak legyünk, a mint hogy a hattyú-is leg-szebben akkor énekel, mikor halálához közel vagyon. Itt-is példánk a Jésus: ki a'jóban halálig álhatatos volt; és a'halálra, nem kötelenségből, hanem jó akaratból ment, hozzánk-való szeretetiből, és irgalmasságából: Az-okáért, midőn a Vachorás helyből a'kertbe ment, a hol tudta hogy meg-fogják, nem sirt, hanem *áldásra* mon-

A
f Psal. 33. 16. g Psal. 120. 4.
B
h Joan. 16. 33.
i Isa. 62. 1. k Luc. 2. 32.
C
l Hom. 1. h. hymn.
m Joan. 2. 8. n Luc. 7. 40. o Luc. 19. 9.
D
p Psal. 64. 11.
q Prov. 30. 19.

A

dott [t]. És noha chak hamar az-után azt mondotta [u]; *Szomorú a' lelkem mind halálig*: mind-azáltal, azzal a' természetnek állapattyát jelentette, nem az akaratnak változását. az-okáért azon könyörgött [x], hogy *az ő mennyei Atyjának akaratja légyen*: és látván az ellene-jövő sereget, el nem rejtezett, hanem eleibe menvén magát meg-jelentette [y].

t Mat. 26. 30. 1 Pet. 18. 19. 21.

u Ioan. 18. 4. 5.

x Prov. 22. 6. Quo semel est imbuta recens, servabit odorem Testa diu.

y Lib. 8. Polit. c. 1.

II. RÉSZE.

B

EZeket, ha gyakorta eleikbe adnának a' Szülék az ifiaknak, nagy örömök lehetne-rajtok, és vén-korokban sem távoznának-el azoktol [z]; a' mint az új edény, a' melly szagot magához vészen, sokáig meg-tartya. Nyilván, valakik hazájoknak javát kívánták, nagy gongyok volt az ifiuságnak oktatására: és a Pogányok-közzül *Arisztóteles*, azt írta [a]; hogy a' Törvény-adónak, vagy Fejedelemnek, arra kivált-képpen-való gongyának kell lenni. Mert, a' mint *Socrates* mondotta *Platónál* [b], ha a' tartománnak állapattya jól-kezdetik-el: eléb-elébb mégyen, és nevekedik, mint a' vízben-való karika. De ha a' gyermeki állapaton jól nem kezdetik, az-után semmi jót nem várhatni belőle; mint a' gombolyag czérnát, ha mingyárt szép kerekdéden nem tekered, hová nagyobbat nő, annál görbébb és chintalanb lészen. A' Keresztyének, sok *Concilium*okban azt végezték erről, hogy az ifiak oktatására, Iskolákat rendellyenek, és azokba jámbor bőlch embereket keresselnek, és az Egyházi jövedelemből fizetést szabjanak nékik; és azt helyén hatta a' Tridentomi *Concilium*-is [c]. És nem ok-nélkül: mert az írásban-is azt olvasfuk; hogy az Isten, Abrahámot nagyra-bőchüllötte, hogy fiaira jó gondot vifelt [d]: Hélit pedig meg-büntette, hogy azt el-múlatta [e].

a Lib. 7. de Republ. fyrde Init.

b Gen. 18. 17. 18.

c 1. Reg. 2. 11

Tudgya ezt az Ördög; és az-okáért, az ő tagjaival, keményen ellenzi az ifiak jó oktatását. *Maximinus*, fene kegyetlen Chászár, látván, hogy kinokkal a' Krisfus Hitit el nem fogyathattya, álnokfággal akarta eleit venni; és, a' mint *Euſebius* írja [f], egy könyvet íratott, és azt *Pilatus Cselekedet*inek nevezte: melyben számtalan hazugságok, és a' Krisfus-ellen-való káromlások voltak: és meg-parancholta, hogy minden Iskolákban azt olvasnák, és tanúlnák, és úgy a' gyermekek a' Krisfust meg-gyűlölnék, és az annyok tejével szopott gyűlölséget halálig meg-tartanák. Ezt követik a' mostani Tévelygők-is: kik, útálatos hazugságokkal meg-tőmött könyveket írnak, minden Egyházi rendekről, de kivált-képpen a' mi kichiny Társaságunkról (mivel-hogy az ifiaknak Keresztyéni oktatását, hivatallya-szerént, fel-vállalta, és abban szerényen munkálkodik:) és azokat olvasnák az ifiaknak az Iskolákban, hogy meg-útáltassanak bennünket ő-vélek, és mi-hozzánk ne jőjenek tanulságnak okáért: tudván azt, sok példák-által, hogy a' kik meg-ismérnek bennünket, őket könnyen el-hadgyák, és hozzánk sietnek, mind a' jó tudományért, 's mind a Keresztyén erkölchökért: és a' mit ifjú-korokban mi-tőlünk tanúlnak, abban maradnak. Ezek-ellen, nagy haragját jelenti az Úr a' Próféta-nál [g], és kemény büntetéssel fenyegeti őket: kiket meg a' Pogányok is kárhoztatni-fognak; úgy-mint, kik a' jó Tanító-mesterek meg-bőchüllötték. Azt-írja *Aulus Gellius*, a Macedóniai Filep királyról [h]; hogy a' Nagy Sándor-nevű fia, *Arisztóteles*-idejében született: kinek (mint-hogy őtet nagy bőlch embernek tartották) azt írta a' Király; hogy nem annyira örvendez azon, hogy országának örökösse-lőtt, mint azon hogy ollyan bőlch Filosofus-idejében született, kinek gond-viselésére bizhatná: és igen kérte, hogy a fiát, minden szép tudományra, és tisztességes erkölchre oktalsa. mert nem oily nagy dolog királlyá lenni, mint bőlch és jeles királlyá lenni. Bizonyára úgy vagyon: És az-okáért *Arisztóteles*-is, noha bajos a' gyermekek-kel-való bájlodás, örömest engedett a' király kérésének, és Sándort mindenre tanította, a' mire tudta.

e Amos 2. 11

f Lib. 9. Hist. Eccl. c. 5. Acta Pilati.

D

g Lib. 2. Vitæ S. Greg. num. 2

h Ep. ad Lector. De Filii educatione.

Chodálatos buzgóságát olvasom némely Sz. Atyáknak, az Ifiaknak és Gyermekek-nek oktatásában. Sz. Gergely Pápáról; azt írja *Joannes Diaconus* [i]; hogy Rómában két házat chináltatott, mellyekben a' gyermekek az éneklést tanúlták, és ő-maga jelen volt mikor énekleltek, és reájok figyelmezett; ostora kezében-lévén, és meg-büntetvén a' ki nem jól énekelt. Sz. *Jeróbynus* pedig azt írta *Laetá*nak, egy Romai fő aszszonnak [k]; hogy, ha Paulát hozzája küldi Betlehembe, ő-maga légyen mellette és gond-viselője, és ölében hordozván, szóllani tanittya. mellyel inkább dicsekedik, hogy sem e' világ Filosofusa *Arisztóteles*: úgy-mint, ki nem a' *Macedonias* király fiát, hanem az Isten szolgálóját és Jegyesét fogná-tanítani, hogy a' mennyei boldogságnak örök birodalmába

i Ep. ad Læt. num. De Filiæ educatione.

és uraſágába menne. Nézd mire ajánlya magát a'ſzent Doktor: kihez, mint fő meſterhez, folyamodtak nem chak a'több Püſpökök a'ſzeles világról, de még a'Romai Pápa is. Ennek a'Sz. Irásban meſtere vólt *Sz. Gregorius Nazianzenus*; ki meg-értvén, hogy a'hittől-ſzakatt *Julianus* Chászár meg-tiltotta a'Kereſztyéneknek, a'Pogány Filoſofusok, Orátorok, és Poëták könyveit, a'végre, hogy ſemmi ſzép tudományokban réſzök ne lehetne: ő-maga ſzép Verſeket, és Komœdiákat irt a'Kereſztyén gyermekek oktatáſára; úgy hogy a'Pogányok könyveivel nem-is gondolnának; a'mint *Gregorius Presbyter* irja [i], és *Nicephorus Calliſtus* [k]. Tudták ezek a'bölcs és ſzent emberek, minémű haſzna légyen a'gyermekek oktatáſának. Mellyet az Iſten, chodálatos-képpen jelentett-meg egy Szent aſzſzony állatnak: ki, midőn nagy aitatoſon kérné az Iſtent, hogy az ő Anyaſzentegyházát régi jó állapattyára hozna; azt kerdették tőle, Mi módon teremhetnének ſzép és jó-izü almák, valami meg-veſzett és meg-rothadott almából? Es midőn nem felelhetne a'kérdéſre: azt mondották néki, hogy, ha a'meg-rothadott almának ép magvát vévén, jó földbe ültetnék, jó alma-fa ſzármaznék abból, melly azután jó és ſzép gyümölchöt-is hozna: jelentvén, hogy az Anyaſzentegyházban-is, a'meg-veſzett erkölchü embereknek ártatlan hokat, kellene jó helyre plantálni, és jó gongyokat viſelni; azok-által, az-után a'régi gyönyörüſéges állapatra juthatna.

i Ita eius Vita. k Lib. 12. c. 23.

III. RÉSZE.

HOgy pedig a'Gyermekek oktatáſa nem kichíny dolog, és nem idő-veſztés, abból ki-tetſzik, hogy a'gyermekekben, a'Jóſzágos chelekedeteknek olly bővſéges gyümölchit találjuk, mint az öreg emberekben; sőt, azt mondom, hogy, a'mint Urunk, gyermek-korában a'Doktorokat, és a'ſzüléit tanitotta: úgy ſok iſmak, és gyermekek, olly dolgokat chelekedtek kövétvén a'kiſded JÉSUST a'mái Evangéliomi dolgokban, mellyekkel méltán tanithatták az öregeket; és méltán mondhatták Dáviddal: *A'vénség-fölött értettünk: mert a'te parancholatidat kereſtük.* Mert ha elsőben, a'Jesus aitatoſságát meg-tekintyük, mellyel parancholat-nélkül fel-ment a'Jeruſalemi templomba az Iſteni ſzolgálatra, abban ſzépen követte Sénái Sz. *Bernardinus*: ki gyermek-korában, házánál oltárokat chinálván, a'mennyire leheteti, azokat fel-ékesitette [m]: és, mint-hogy az imádſág böjtöléſſel jó, minden Szombaton a'Szüz Maria tiſzteſſégére böjtölt. Sz. *Guido* [n], gyermek lévén, ſzüléitől el-orozkodott bizonyos órákban, hogy a'templomban menvén, imádkoznék, és, mint-hogy az imádſág az alamiſnával jó, valamie-lehetett, a'ſzegény betegeknek oztogatta, és ſenki vig kedvet nem látta, még nem imádkozott, vagy alamiſnát adott. Sz. *Edmundus* Vaſárnapokon, és Innepeken, étel-előtt az egéſz Zoltárt el-mondotta. Sz. *Malachias*, a'mint Sz. Bernárd irja [o], nem olly gyakorta mehetvén a'templomba, a'mint kivánta vólna; inthelyen ſenki nem látta, leg-ottá terdre eſvén, imádkozott. *Aquinasi* Sz. Tamás, őt eſztendőſ-korában, a *Caſſinumi* kalaſtromban minden-nap két óráig, és tovább-is imádkozott [p]. Sz. *Robertus Malaveſſa*, őt eſztendős lévén, az éſzakának nagyobb réſzét imádſágban mulatta; és még álmában-is, az ajakit mozgatván, a'Mi-atyánkat mondogalta [q].

m Surius. 20. Maj.

n Surius. 27. Septemb.

o Apud Surium. 5. Novemb.

p Surius. 7. Martij.

q Ex Chronico S. Francisci tom. 3. lib. 1. c. 52.

A'Leánzokban-is, jeles Példáink vannak. Sz. *Beatrix*, nyólcz eſztendős-korában-is, naponként térden álva mondotta-el a'Boldog Aſzſzonnak egéſz Olvaſóját. Sz. *Felix* ſzüz, őt eſztendőſ korában, noha gyenge és erőtlen teſtel vólt, mindazáltal, a'térden-valo imádkozásban úgy megkeményedett a'terde mint a'tevének [r]. Sz. *Clara*, négy eſztendőſ-korában-is mozdulatlan térdeire eſvén, imádkozott a'feſzület-előtt. De házánk-béli példát-is találunk. Mert Sz. Erzébet, a'Második András Király leánya, midőn valamelly Egyházba ment, minden oltár-előtt le-térdeplett, és le-is borult; és néha ſzemeit 's kezeit-is fel-emelvén imádkozott. sőt, midőn gyermeki állapattya-ſzerént, járzodozott is, ha templomhoz találkozott, melynek ajtaja be vólt téve, kivül-is le-térdeplett, és a'küſzöböt egy-néhányſzor meg-chókolta [s]. Sz. Margit, a'Negyedik Béla király leánya, annyira kedvellette az imádſágot, hogy hét eſztendőſ-korában, valahol az Apáczákat imádſágban látta, ottan hozzájok adván magát, vélek imádkozott. A' Sz. Kereſzthez pedig, négy eſztendős korától fogva, olly aitatos vólt, hogy, valahol Kereſztet látott, le-borulva imádkozott előtte. mindenkor egy kis Kereſztet bordozott a'Sz. Kereſzt fájából, és mind nappal 's mind éjjel, gyakorta meg-chókolgatta. Valahol látta a'Boldog aſzſzony képét, térdre eſvén, el-mondotta az Üdvözletet: minden Innepe-előtt, vizzel kenyérrel böjtölte: és minden Innepén ezer Üdvözletet mondott, mindenikre le-borulván a'földre: és ſok egyéb aitatoſságokat gyakorlott [t].

r Surius. 19. Novemb.

s Surius. 29. Ianuar.

Második Példája a'Jésusnak, az, hogy El-maradott Szüleiről; és okát adta, mond-

A

ván [a]: *Azokban, mellyek az én Atyámé, kell nékem lennem.* Tanítván azzal az iſmeretes, hogy az Iſteni dolgokban, nem ſzükſég a' Szüléknek javallását várnia, hanem hirek-nélkül-is el-járhatnak dolgokban: fő-képpen, mint-hogy gyakrabban a világi és teſti Szülék ellent-tartnak, és akadált ſzerezneknek ſoknak. A' Jésus példáját követte *Aquinumi* Sz. Tamás: ki, tizen-három eſztendős-korában, e' világi mélto-ságot, gazdagſágot, és gyönyörüſéget meg-tapodván (mint-hogy fő nemzetből valo volt,) Sz. Domokos ſzerzetibe állott; és az attya-fiainak, kik őtet meg-fogták volt, minden meſterſégit meg-győzte: a' ſzemtelen aſzſzony'állatot pedig, a' kit azért küldöttek volt hozzája, hogy ſzüzeſſégének virágától meg-foſztja, tüzes üſzőggel el-üzte. A' Falkenburgi

a Lib. 2. c. 18. Grófnak Albért-nevü fiáról, azt irja *Thomas Cantipratenſis* [a]; hogy tizen-hat eſztendőſ-lévén, Sz. Domokos ſzerzetibe ment, ſzüléinek hire-nélkül: kit, mikor az annyának bátrya *Theodoricus*, a' ſzerzetből, minek-előtte be-eskütt volna, ki akart volna chalni; és a' többi-kőzött, azt mondotta volna néki, hogy, ha az annyának gyilkoſa nem akar lenni, el-mennyen véle; igen ſzépen felelt néki: Látod, ſzerelmes bátyám, a' három képet, mellyek a' Kriſtuſt, az ő Sz. Annyával, és ſzerelmes Tanítványával es rokonával Jánoſſal, példázzák; tudod azt-is, hogy Kriſtus Urunk az Annyát igen ſzerette, és tudta, hogy az ő ſzenvedéſe-miatt, *a' bör által-járta lelkét* [b]; látta haſonló-képpen ſzerelmes

B

b Luc. 2. 35. Tanítványának-is keſergéſét: mind-azáltal, ő-érettek le nem ſzállott a' Kereſztről, hanem én-érettem halálig meg-maradott rajta. Tudgyad azért, ſzerelmes bátyám, hogy én, a' Kriſtuſért hágtam e' Szerzetnek kereſztére: és ha látnám-is, hogy az anyám bánattyában meg-halna, és te keſerőſégedben el-fogyatkoznál, én a' Kereſzten halálig meg-maradnek. Sőt te-is, ezen Kereſztet vedd fel, ha veſzni nem akarſz. És úgy-is jőtt.

c 1. Cor. 2. 14. Tudom, hogy *A' teſt-ſzerént-való ember meg nem fogja azokat a' mik az Iſten Lelkéé* [c]: *mert bolondság ő-előtte, és nem értheti*; és az-okáért, ſokan efféle Példákat nem javallanak, hanem kárhoztatnak; de nagyobra kell a Kriſtus példáját bőchüllenünk, hogy-ſem a' világ itéletit.

d Mat. 10. 37 Hallyad mit mond Urunk [d]: *A' ki attyát, vagy annyát inkább ſzeret: hogy-ſem engem, nem méltó hozzám.* Melly mondáſt magyarázván Arany-ſzáju Sz. János, azt irja [e]: Mindenekben engednünk kell ſzüléinknek, azokon-kivül, mellyek az Iſteni tiſztelettel ellenkeznek. De Moyſeſnél-is azt olvaſſuk [f]: *A' ki az attyának, és annyának, mondotta, Nem tudlak titeket; és az attya-fiainak, Nem iſmérlek titeket; és nem tudták az ő ſzókat: Ezek őrizték meg beſzédedet, és ſzövetſégedet meg-tartották.* Azért mondotta Sz. *Jerónimus*

e Hom. 56. in Matt. f Deut. 33. 9. Heliodórusnak [g]: Ha ſzintén a' nyakadon chügg-is a' kis unokád, ha ſzintén el-ſzéllyett hajjal, és meg-ſzaggattatott ruhával mutattya-is az Annyád az emlőit mellyekkel fel-tartott; ha ſzintén a' kőſzőbön feküſzik-is az Atyád: meg-tapodván az atyádat, mennyáltal, ſzáraz ſzemmel rőpülly a' Kereſztnek záſzlójához. e' dologban Iſtenesſég kegyetlennek lenni.] Bizony úgy vagyon: mert nagy iſtentelenſég, ebben lágynak és puhának lenni, és az Iſtent emberekért meg-vetni, sőt az Iſten záſzlóját meg-útálván, az őrdőg záſzlója-alá irattatni magát. Ha valamelly Szülék effele dologban ellent-tartnak, méltán azt mondhattyák nékik a' ſzent Sz. Bernárdal [h]: Mit vőttem tőletek, hanem a' bűnt, és nyomoruſágot? chak a' romlandó teſtet, vallom és iſmérem hogy tőletek vőttem: Nem elég-e nektek, hogy engem e' világ nyomoruſágára, nyomorúltak nyomorúltat ſzültetek? hogy bűnben ſzültérek, bűnőſőt a' bűnőſt? hogy a' bűnben ſzülter, bűnben neveltétek-fel? hanem annak-fölőtte, irégyelvén nékem az irgalmaſſágot, mellyet attól nyertem a' ki nem akarja a' bűnőſök halálát, pokolnak fiává akartok tenni?] És: Oh keményatya, oh kegyetlen anya, oh fene és iſtentelen ſzülék; sőt nem ſzülék, hanem ölők: kiknek fájdalmok a' ſoknak üdvőſſége; kiknek vigaſztaláſok, a' ſoknak halála; kik inkább akarják hogy velek el-veſzſzek, hogy-ſem nálok-nélkül ortzágolyak. Chodálatos gonoſſág! ég a' ház, a' tűz hátul kőzelget, és a' ki el akarna futni, ki nem bochátthyák; a' ki meg akarna menekedni, annak azt tanáriollyák hogy viſzſza-térjen! és ezt, azok chelekeſzik, kik az égésben vannak, és vakmerő bolondſággal, és bolond vakmerőſséggel nem akarnak el-futni a' veſzedelemből. Oh dühőſség! Ha ti nem gondoltok halálotokkal, miért kivánnyátok az enyimet-is? Ha, mondám; ti el-henyélitek üdvőſſégtőket, mit haſználtok véle hogy az enyimet-is üldőzitek, és el akarjátok veſzteni? Miért nem követtők inkább engem, a' ki futok a' veſzedelem-előtt, hogy meg ne égjetek? Az-e a' ti kinotoknak kűnyebbſége, ha engem-is meg-öltők? és chak attól féltek-e, hogy chak magatok ne veſzſzetek? Az égő az égőknek, michoda vigaſztaláſokra lehet? Michoda vigaſztaláſok lehet a' kárhozottaknak, hogy a' kárhozatban tartſák lészen? És michoda orvoſſágokra lehet a' meg-halóknak, hogy egyebeket látnak meg-halni?] Valóban igaz-mondás. Melly-ellen, ſemmit nem mondhatnak a' világ fiai.

g Epiſt. 1. ad Heliodor. C

h Epiſt. 122.

D

Harmadik Példája a'gyermek Jesusnak, az; hogy a'Szüléit szépen oktatta: kik, noha tudták, hogy ő *a'Világnak Üdvözítője* [f]; és azért küldetett, *hogy meg-világosittsa még a' Pogányokat*-is [g]: mindazáltal nem tudták, és nem-is tudhatták, hogy gyermek-korában, szüléinek hire-nélkül el-maradna a'Templomban, és a Doktorokkal disputálna. Az-okáért, a'Kristus mondása nem feddés, noha úgy szóllott mint-ha feddőtte volna szüléit: hogy annyival inkább eszökbe vennék a'mit mondott nékik. Ebben-is sok követői találtartak Jesusnak, a'gyermekek-közzül: és némellyek, szüléjöket a'Pogánságból a'Keresztyén hitre térítették; mint Indiából gyakorta hallottuk: némellyek, az Eretnekségből ki-segétették; mint a'szomszéd Országokban gyakran láttuk: némellyek a'vétkekről meg-intették; mint Sénái Sz. Katalin. *Surius*nál, könyörgéssel az annyát; és *Athan.*-nevü gyermek, *Constipratensis*nél [h], az attyát könyv-hullatással; és mindenik hasznnal. Efféle oktatást pedig, a'Szüléknek jó néven kell venni magzattyoktól; mint Maria és Jósef a'Jesustól, mert kétség-nélkül az Isten szólla ő-általok.

Negyedik Példája a'Jesusnak, az; hogy, alá-menvén szüléivel Názaretbe, Engedelmes volt nékik. Ebben azt mondhattyuk, hogy minden Isten-félő fiak követték a'Jesust: mivelhogy az Istennek nyilván-valo parancholattyát tudták, melly azt hadgya [i]; hogy tiszteljék Attyokat és Annyokat, a'végre, hogy hoszszú életüek légyenek a'földön. Melly tiszteletet, a'többi-között, az engedelmes fiak tellyesitik-bé, a'mint Sz. Pálból meg-érthettyük: ki, midőn azt mondotta volna [k]; *Fiak, engedgyetek a' Szüléiteknek az Úrban: mert ez mélto dolog*: utánna vetette; *Tiszteljed az atyádat, s az anyádat, melly az első parancholat az igéretben: hogy jól légy, és hoszszú életü légy a'földön.* a hol Sz. Pál megmutatta, miben állyon a'tisztelet; tudn'illik, az Engedelmességben. Ezt a'tisztelő Engedelmet, a'vagy engedő Tisztelletet, igen szép példákkal meg-mutatták, még az irott törvény-előtt, Isaák, és Jósef; kik Kristusnak, sok egyéb jeles dolgokban-is nyilván-valo példái voltak. Isaák engedett az attyának, nem chak akkor, mikor az áldozatra-valo fákat fel-vállalta [l]: hanem akkor-is, mikor a'kardot feje-fölött látta. Jósef pedig, mikor az attya parancholattyára, a'báttyaihoz ment, noha tudta hogy a'báttyai gyülölik, és *semmit nem szólhatnak néki békességessen* [m].

Mondana valaki: Mint egyezz ez a'tanúság, a'két előbbi tanúsággal? mert úgy tetszik, hogy az Atyáknak hire-nélkül valamit chelekedni, tiszteletlenségnek, és engedetlenségnek jele: de az Intés-is; mivelhogy az intés, inkább illik a'hoz a'ki másnál nagyobb; és az-okáért, a'ki szüléit inti, úgy tetszik, hogy azoknál nagyobnak ítéli magát. Erre én azt felelem Sz. Agostonnal [n]; hogy, tisztelnünk kell Szüléinket; de az Isten országának hirdetéséért, minden istentelenségnélkül meg-vethettyük: az-az, valahol az Isten országának keresését, a'vagy hirdetését meg nem bántyák a'Szülék; tartozunk őket tisztelni, és nékik engedni. A'két első dologban azért, mint-hogy az Istennek tiszteletre forog elől, a'szüléknek tisztelete hátra marad: a'vagy inkább, a'tiszteletben a'jó rend meg-tartatik; úgy hogy, a'kinek többel tartozunk, és a'kitől többet várunk, azt inkább tisztellyük, és annak előbb engedgyünk. Ezt még a'Pogány Böllchek-is által-látták: Mert *Hierócles* [o], az Atyákat, neminémű földi isteneknek mondotta, kiknek mélto hogy minden tiszteletet tegyünk. és utánna vetette; hogy a'fiak azt-alittsák, hogy őket az Attyok házában, a'természet Papokká rendelte, hogy abban őket tisztellyék. Holott látod, hogy az Atyákat, nem egy-általlyában mongya isteneknek, hanem neminémű földi isteneknek: jelentvén, hogy azoknál más igazabb Istenek vannak, a'kiket inkább kell tisztelni, és nem chak valami meg-határozott helyen, úgy mint az Attyokat a'magok házában, hanem mindenütt.

Ennek szép okát adgya Sz. Agoston [p]: A'Jószágos chelekedet, úgy-mond, semmi nem egyéb, hanem a'szeretetnek igaz rendi.] A'Szeretetnek rendi pedig abban áll, hogy fele-barátunkat, az Istenre-nézve, és az Istenért szeressük. Az-okáért fele-barátunknak minden szeretete, az Isten szeretetire-vivő garádich. Annak-okáért, ezen a' garádichon úgy kell meg-állanunk, hogy ő-miatta a felső rend el ne bontassék: az-az, ez ne légyen a'felső garádichra-valo menésnek akadálya, hanem, valamikor szükség a'felsőre menni, az alsót által-hágjuk, az embert az Istenért el-hadgyuk. Nagy dolog, hogy ezt az igaz Isten ismeretitől távúl-lévő Pogányok-is meg-ízelítették, és azt állitották, hogy a'hamis istenek akarattyának-is engedni kell, ha szintén szeretetes fiokról meg kellene-is válniok. Régenten az Egyiptziusok, a'*Crocodilus*t Istennek tartották, és Isten-gyanánt tisztelték: az-okáért, ha valakinek gyermekét, történet-szerént meg-ette; azt tartották, hogy méltatlan dolog azért az attyának könyvet hullatni. sőt örvendeztek rajta, és azt a napot meg-ünneplették, mint-ha valami nagy ajándékot nyertenek volna az Istentől. Nem kárhoztattyák-e ezek az ítélet-napján, a'Keresztyén

A
III. Példája.
f Matt. 1. 21.
g Luc. 2. 32.

h Lib. 2. c. 28.

IV. Példája.
i Exod. 20. 12.

B

k Eph. 6. 1.

l Gen. 22. 6.
m Gen. 37. 4. 11.

C

n Lib. 1. contra Adimant. cap. 1. 6.

o Lib. Quæst. de ergà Parentes agendum sit.

p Lib. 83. Quæst. cap. 31.

D

A

név-viselő embereket; kik azt állítyák, hogy, ha az Isten, az ő hírők-nélkül, fiokat maga szolgálattyára hija, és választy a, mód-nélkül chelekeszik, és bolzszuval illeti őket? Maga az Isten, nem halálra, és ollyan szörnyü halálra, hanem életre, és üdvösséges győnyörüségre hija őket: és nem a'máſét vészi-el hanem a'magáét kivánnya viszsza. Tartoznak azért a'fiak engedni attyoknak, de inkább az Istennek, a'ki mindeneknek fő Attya és Ura.

V. PÉLDA. Ötödik Példája a'Jesusnak, az; hogy midőn el-maradott szüléitől, nem találtatott a'rokonok- és ismérők-között, sem az uczán-futoso és játzodozó gyermekek-között, sem a'trágár-beszédü és vásott-erkölchü szolgák-között: hanem a Doktorok-közöt, a'Templomban, halgatván, és kerdezvén őket. Nehéz a gyermekeknek, a'böchülletes és tudós emberekkel lenni; és a'magokhoz hasontókhoz sietnek, hogy szabadon-vásodkodhassanak: és azon okért, még Attyok házától-is el-kivánkoznak; mint a'tékozlo fiú, ki azt mondotta az attyának [q]: *Atyám, ada-ki nékem az örökség részét, mely engem illet. És nem sok napok-után, egybe-gyüjtvén mindeneket, messze-fekvő tartományba, és ott el-tékozlotta örökségét buja élettel.* Mindazáltal, ebben-is voltak a'Jesusnak követői. Sz. *Fridericus*, ki végre *Trajectumi* Püspökké, és Mártyrrá lött, gyermekkorában, a'mint *Súrius* irja [r], Angyali életet viselt inkább a'földön, hogy-sem emberit: de tudod-e miért? Mert örömeit Isten-félő emberekhez adta magát, és a'gyermeki játékokat tellyességgel meg-vetette: az Egyházba igen örömest, és sietve ment; és valamit ott mondottak, és éneklettek, figyelmetesen meg-halgatta, és a'mit elméjében meg-tarthatott, haza menvén az annyának meg-mondotta, és azon nagy öröme volt az annyának. A'Bóldog *Franciscus Borgia*, ki, fejedelmi uraságát hának hagyván, a mi kichiny Szerzetünkbe állott, és harmadik *Generális*unk volt; tiz esztendői korában, a mint *Petrus Ribadeneira*nál olvassuk [s], az Isten igéjének Predikátorit nagy örömest halgatta a'templomokban: kiket, ha meg-kedvellett magok-viseléséért, úgy mint tudós embereket, követte őket, és mondásokat szépen meg-beszéllette. És midőn az öreg annya, és az annyának néhnye meg-parancholták, hogy predikállyon előttök: olly dolgokat mondott a'Krístus szenvedéséről, miném̃eket senki nem várt volna tőle idejéhez-képest; el-annyira, hogy a'kik hallották, azt mondották, hogy nem úgy halgattak mint gyermek szavát, hanem mint a' Sz. Lélekét. Ezek, igaz követői a'Krístusnak.

C

De a'kik Attyoktól el-maradnak, a'vagy el-bújdolsnak, mint a'tékozló fiú, hogy gonosz kívánságoknak és indúlattyoknak eleget tehessenek, és azzal szerelmes szüléjöket nagy bánatba és gondba hozzák: nem a'Krístust követik. mivelhogy a'Sz. Lélek, imigyen beszéll a'Bölcs-által [t]: *Melly gonosz híre-neve vagyon, a'ki el-hadgya az Atyjat! és meg-átkoztatott az Istentől, a'ki meg-keserüti az Anyját.* Az-okáért, az egy Isteni szolgálat-kivül, nem kell embernek könnyen Szüléitől el-válni: hanem, kivántatik, hogy szolgálljon nékik, és táplállya őket. melyben, a'Pogányoknak-is szép példáit olvassuk. *Virgilius* azt irja *Aeneas*-felől [u] (kit gyakorta Istenesnek, vagy Isten-félőnek nevez;) hogy, mikor a'Görögök fel-gyújtották volna Tróját, semmire nagyobb gongya nem volt, mint a'vén attyára *Anchisesre*; kit a'veszedelemből, a'tüz- és fegyver-között-is, ki-hozott a'vállán. Azon *Virgilius* azt irja [x] *Euryalus*ról; hogy, mikor az ellenség táborára akart ütni, chak azon kérte *Ascaniust*-hogy, ha oda vész, az annyára gondot viselljen, és azt vigasztallya. *Homérus*, egy új Vitézről azt irja [y]; hogy az halálos sebbe esvén, nem panaszolkodott a fájdalomért, sem a halálnak szeme-előtt-valo forgásáért: hanem azért, hogy vén Szüléinek még meg nem szolgálhatta véle-tött jó-tetteményeket, gyermekségetől-fogva. *Athenaeus* pedig azt irja [z]; hogy, midőn az *Aetna*-hegye ízonyú tüzet hánt és okádott, melly *Sicilia*-országnak *Catana*-nevü Városát tellyességgel ellepte: két ott-valo polgár, *Callias* és *Philónomus* minden marhájokat hátra-hagyván, ki-ki az attyát ragadta, és a'tüzből ki-vitte. Kiknek szolgálattyok olly kedves volt az Istennél, hogy a lang, két-felé válván, útat adott nékik. Erasmus azt irja [a]; hogy, midőn *Darius* Király, minden erejével gyakorta a'Szitákra ütött volna; eleb-elébb menvén előtte, az utólsó pusztaságra jutottak. Es midőn azt kerdette volna tőlök *Darius*, Mit akarnának fatni? Azt felelték: Nékünk se mezőnk, se falunk, se városunk nincsen, hogy azokért hadakozzunk: de mikor az Atyáink temető-helyére jutunk, akkor érti-meg *Darius*, mi módon szoktak a'Szitták hadakozni.

De nem chak a Pogányok, hanem az Oktalan állatok-is példát adnak e'dologban. Az Eszterag a'vagy Gólya, a'mint Sz. Ambrus irja [b], és egyebek is, chodálatos-képpen meg-hálállya és üzeti szüléinek véle-tött jókat. Mert, ha fáznak, szárnya-alá vészi, és úgy melegíti hideg testőket: ha valami szükség találtya, nyakára vagy vállára

[q] Luc. 15. 12.

[r] In Vit. Sanct.

[s] Lib. 1. Vitæ cap. 2.

[t] Eccli. 3.

[u] Lib. 2. Aeneid. Pius Aeneas.

[x] Lib. 9. Aen.

[y] Iliad. 16.

[z] Val. Max. de Pietate Erga Parentes.

[a] Lib. 6. Apoph.

[b] Lib. 5. Hexaem. c. 18.

vészi,

vészi, és másuvá viszi: annak-fölötte, étellel táplállya; és ha valami új eledelt nem hozhat nékiek, a mit őtt ki-okádgya, és szűléinek adgya. melynél, nem tudom hová lehet nagyobb szeretet. Az-okáért, meg-gondollyák a' Keresztyének, hogy méltatlan dolog volna, ha a' Pogányoktól, sőt az oktalan-állatoktól-is, meg-győzettetnének, az Szűlékhez-valo indúlatban: fő-képpen, mint-hogy ők olly szeretettel vannak a' fiokhoz, kőzőnséges-képpen. hogy, ha az Istennek parancholattya nem volna-is, minden tisztelet és szolgálatot meg-érdemlenének. Tudgyuk a' Szent Irásból, minémű szeretetit mutatta Jákob Patriárka Jofefhez, midőn halálát jelentették, noha azon-kívül-is számos fiai voltak [c]: Dávid Király, az ő árúlo fiához Absalomhoz [d]: Anna, a' vén Tobias felesége, az ifiú Tobiáshoz, midőn egy-ideig távúl volt tőle [e]. Az *Athénasi Ægeus* Királyról azt olvasom; hogy, midőn a' fiát *Thesenst*, Creta-szigetébe nagy veszedelemre küldőtte volna, meg-parancholta néki, hogy, ha jo szerenchével jár, a' fekete vitorlyákat, viszsza jövett fejérekké változtassa. Jó szerenchével járt: de, az Atya parancholattyáról el-feletkezvén, fekete vitorlyákkal tért-viszsza. Mellyet távúl meg-látván *Ægeus*; és gondolván, hogy a' fia el-veszett, bánattyában a' tengerbe ölte magát. Sok egyéb éktelen dolgokra-is mentek némelly Atyák, fiokhoz-való gyenge indúlattyokból. Az-okáért, noha a' fiaktól nem kívánhatnak semmi éktelen és képtelen dolgot: mindazáltal, méltán kívánhatnak minden képes és illendő dolgot. Mellyet ha meg-chelekesznek, nem chak e' világon lésznek hoszszú életűek, hanē az őrők-életnek boldogságában-is részesülnek. Mellyet engedgyen a' Fölséges Isten, az ő Szent Fiáért. Amen.

c Gen. 37. 34.
d 2. Reg. 18. 5. 33.
e Tob. 5. 21. & c. 10. 4.

MASODIK PREDIKATZIO.

NOha Salomonról ő-maga az Istē azt mondotta [a]; hogy *Olly bölch és értelmes szívet adott néki, hogy senki hozzája-hasonló nem volt, sem előtte, sem utánna*: mindazáltal, maga meg-vallya némelly tudatlanságát, mondván [b]: *Három dolog nehéz nékem, és a' negyedikes tellyességgel nem tudom: A' sas útát az égen, a' kígyó útát a' kő-sziklán, a' hájó útát a' tenger közepin, és a' férfiu útát ifiúságában.* Mint-ha azt mondotta volna: A' három első dolognak, nehéz ugyan útát fel-találni, mivelhogy ide 's tova chavarognak, és magokután nyomot nem hagynak: mindazáltal, az ifiúságnak útát nehezebb fel-találni, és igyekezetinek végére menni: mert minden-felé kap; és mind az égben rőpős, midőn a' világi dichőségnek magasságán tőri fejét; 's mind a' földön chúsz-mász, midőn a' földi gazdagságért nyughatatlankodik; 's mind a' tengeren haboz, midőn a' testi gyönyörűségekben lochódik. Annak-fölötte, semmi nyomát nem hadgya-nyughatatlan és változo szándékiért, igyekezetiért, és kívánságiért: mert akár-mit-is hamar el-kezd; de viszontag, hamar el-hágy: a' mit ma kíván, hólnap meg-únnya: a' mit ma szeret, hólnap gyűlöli. és akár-melly-felé indúllyon-is, sokáig egy nyomon nem jár, chak az egy álhatatlanságban álhatatos, és az egy változásban változhatatlan. Ennek a' habozó ifiúságnak, jobb orvossága nem lehet, mint a' tizen-két esztendős Jesusnak példája: ki úgy viselte magát, mind az Istenhez-, 's mind a' Szűléihez-, és egyéb-féle barátihoz-'s mind pedig magához-képest, hogy, ha őtet hasonló dolgokban követik az ifiak, nem haboznak id's tova e' világnak zavaros tengerén, hanē igyenessen az őrők boldogságnak kívánatos partyára jutnak. Az-okáért azon légyenek, hogy őtet mindenűtt szemők-előtt visellyék, és valahol el ne veszessék. Mellyet hogy meg-chelekedhessenek:

a 3. Reg. 3. 12.
b Prov. 30. 18. 19.
Cupidasque, & amata relinquere pernix.

I. Egy-nehány dolgot hozok-elő, mellyekben az Ifiaknak követni kell a' Kristust.
II. Meg-mutatom, Mint veszszyük-el a' Kristust; és Mint kell fel-keresnünk.
III. Meg-jelentem, Mit kell chelekednünk, midőn a' Kristust fel-találjuk.

ELSŐ RESZE.

ELső, a' miben az Ifiaknak az ifiú Jesust kell követniek, az; hogy a' törvény parancholattya-nélkül, fel-ment a' Templomba: mert, a' mint a' Doktorok kőzőnségessen magyarázzák, chak az öreg és ember-kor-béli férfiak voltak arra kötelesek, hogy esztendőnként háromszor mennének-fel a' Jerusalemi templomba [c]. Ezzel azért arra tanitotta Urúnk az ifiakat, hogy ne kövessék a' béres szolgákat, hanem az igaz fiakat. Mert a' béresek, chak azt chelekeszik, a' mit nyilván parancholnak nékik,

c Exo. 23. 14. & c. 34. 23. & Deut. 16. 16.

és a'

A

és a'mit bűntetés-nélkül el nem hagyhatnak: az igaz fiak pedig, sem a'fenyegető parancholatot nem várják, sem a'bűntetésről nem gondolkodnak; hanem, a'mit tudnak, vagy alitnak Attyoknál kedvesnek lenni, azt örömest, és jó kedvel meg-chelekeszik, Dáviddal azt mondván [d]: *Szabad-akaratomból áldozom néked* (nem kétselenségből, vagy büntetéstől-valo félelemben:) *és hálát adok a'te nevednek Uram.* és az okát utánna veti: *Mert jó*; mert az Úrnak kedves, nékem üdvösséges. A'kik az Istennel tőrvényül bánnak, semmit egyebet nem akarván chelekedni, hanem a'mivel tartoznak: gondollyák-meg a'természetnek köszönséges tőrvényét [e]: *A'miket akartok hogy mivellyenek néktek az emberek, ti-is mivellyétek nékik:* és annál inkább az Istennek. Es ha ők azt kivánnyák, mind fioktól, 's mind szolgájoktól, hogy parancholatot ne várjanak a'kedvők-szerént-valo dolgokban, és magokat Isten fiának vagy szolgáinak tartyák: hasonló-képpen chelekedgyenek az Istennel. Továbbá; ha ők minden-nap az Istennek irgalmasságát kérik: nem mélto, hogy chak az adósságnak tégyenek eleget, semmit egyebet annál, a'mivel tartoznak, nem chelekedvén; hanem szükség, hogy az igasságnak kötelessége-fölött, kedveskedgyenek az Istennek. Annak-fölötte, vegyék elzökbe, hogy afféle zobrákság-gal, chak magoknak ártnak: mert, *A'melly mértékkel mérnek, viszsza-méretessék nékik* [f]. Es; [g] *A ki szűken vet, szűken-is arat: és a'ki áldásokkal vet, áldásokkal-is arat.* Végezetre; ha a'testnek, nem chak azt adgyák a'mivel tartoznak, és a'mivel meg-érné (noha az völna hasznosb,) hanem azon törekednek, hogy mindene bővségesen légyen: hogy nem általlyák, hogy az Istennel úgy bánnak, és magokat károsittyák?

[d] Pf. 53. 8.

[e] Matt. 7. 12. Luc. 6. 31. Tob. 4. 16.

[f] Matt. 7. 2. [g] 2. Cor. 9. 6.

B

Más o n t x Példájával arra tanit a'Jésus; hogy, fő-képpen Innep-napokon, gyakorollyák a'Templomot. Semmi időben úgy meg nem ismérhettyük, kik légyenek egy-mással barátosok, mint az Innep-napokon: mert akkor, egyéb dolgokat félre-tévén az emberek, barátt yokat látogattyák, és azokkal nyájaskodnak. Az-okáért, a'kik az Innepeken az Isten házát meg-keresik, és abban nyájaskodnak, az Isten barátinak mutattyák magokat: a'kik pedig a'korchomákat gyakorlyák, vagy a'játékos házakat, vagy a'bordélyokat; nem az Isten baráti, hanem *Bacchusé, Mercuriusé, és Vénusé.* Kivántatik azért a Szülektől, hogy gyermekőket jó idején a'Templomba szoktassák, és arra magok jó példájával oktassák, el-vivén azokat magokkal, mint a'Jésust az ő szülői. Tobiás-is *az ő fiát, gyermekségétől-fogva tanitotta az Istent félni, és magát meg-tartóztatni minden bűntől* [h]. De mint tanitotta? Nyilván példájával: mert ő-is, *Isinsságában semmit gyermekül nem chelekedett* [i]: *és midőn minnyájan az arany-borjúkhoz mentek, ő egyedül futotta mindeneknek társaságát, és Jerusalembe ment az Úr templomába, és ott imádta Izráelnek Urát Istenét.* Nem esett messze fájától az alma: jámbor atyának, jámborúl nevelt fia volt.

h Tob. 1. 10. 3 vers. 4. 5.

C

Sokan el-tévelyedett elmével azt tartyák, hogy az ifiúsághoz nem igen illik a'meg-ért erkölcs. De meg-chalatkoznak: mert igen-is illik, és mind Isten-előtt kedves dolog, 's mind az embereknél bőchülletes. Vallyon Dánielben, nem volt-e meg-ért erkölcs; kinek *az Isten a'vénségnek tisztességet adta* [k]; és a'lator véneket meg-ítélvén, az ártatlan Susannát meg-szabadította? Nem illett-e Józsefhez; kit Farao úrrá rendelt az ő házán, és Fejedelemmé minden jószágán? *Hogy oktatná az ő fejedelmit mint önmaga-magát; és a'véneit okossságra tanitaná* [l]? Nem illett-e Dávidhoz; hogy *a'vének-fölött értett: mert az Úr parancholatit kereste* [m]? Nem illett-e Salomonhoz, hogy ifiú-korában, *az Istennek bölcsessége volt benne, az itélet-tételre* [n]; midőn a'két aszszony' állatnak ügyét nagy okosón meg-ítélte? Jól mongya Sz. Bernárd [o]; hogy az Isten malasztyára, semmi állapat nem idétlen. Sőt azt mondom, hogy az ifiusságnak állapattya leg-alkolmatosb: mert minden jó oktatást bé-vészen; mint a'tiszta fejr papirosra, és a'simán-gyalult táblára-, mindent könnyen irhatni; mint a'gyenge fiatalt minden-felé hajthatni, a'lágy viaszból akár-mit formálhatni; és még az oktalan-állatok kölykeit-is, mindenre meg-tanithatni. Továbbá; mert a'mit ifiuságában tanúl az ember, sokáig ezébe tartya; mint az új edény az izt, az új posztó a'szint. és ugyan *Példa-beszéd*, a'mint Salomon irja [p]; *Az ifiú az ő útá-szerént, midőn meg-vénhedik sem távozik-el attól.* Annak-fölötte; mert, az ártatlanságot igen szereti az Isten az Ifiakban, és bővséges malasztyát közli velek; a'mint hogy láttyuk Istennek nagy szép ajándékit az Ifiakban. A'Patriarkák-között, nevezetes volt József ifiú-korában; a'Próféták-között, Sámuel, és Dániel; a'Királyok-között, Salomon, és Josias; az Evangelisták- és Apostolok-között, Sz. János; a'Mártyrok-között, számtalanon, külömb időkben, külömb országokban, és külömb módon: Sz. *Vitus*, Lucaniában, tizen-két esztendős-korában [q], sem az attyának *Hylás*nak hizelkedő igéretivel nem gondolván, sem *Valeriánus* Tiszt-tartónak kegyetlen fenyegetésétől nem tartván, sem *Diocletiánus* és *Maximinus* Chászároknak iszonyú kínzásoktól nem rettegvén, kész volt a'halálra [r]. Olasz-országban, *Décius Tyrannus*-alatt az iskola-béli

k Dan. 13. 50.

l Pf. 104. 21. 22.

m Pf. 118. 100.

n 1. Reg. 3. 28.

o Ep. 42.

D

p Prov. 22. 6.

q Aust. 300.

r Surius, 15. Junii.

két

két atyafiak, *Peregrinus*, és *Laurentinus* [s]. Hiſpániában *Daciánus*-alatt, haſonló keratyafi, *Juſtus*, és *Paſtor* [t]. Galliában *Rictiovarus*-alatt, a'kilencz eſztendős *Juſtus* [u]. Magyarországban Nagy-ſzombatban [x], egy gyermek a'Zidóktúl kegyetlenül meg-ölettetett, a'mint *Bonfinius* irja. Es efféle Mártyrok, ſok-képpen nyerték a'Mártyromſágnak koronáját; úgy-mint, fő-vétellel, fel-feſzítéſſel, tűzzel, és ſzámtalan egyéb-féle kinokkal; a'mint ſzerte-ſzerént fel-találhyuk a hiſtoriákban.

A'*Confeſſor*ok- és egyéb rend-béli Szentek-közőtt-is, ſokan gyermek-korokban mutatták-meg ſzentſégőket: a'többi-közőtt, Sz. Miklós, és Sz. *Ildefonſus* Püſpőkök; Sz. Benedek, és Sz. Domokos, két fő Szerzetnek kezdői; *Aquinum* Sz. Tamás, a'*Theologus*oknak ékeſſége; Sz. Lajos Francziai Király, és Sz. Imre, a'Magyar-orſzági Sz. Iſtván Királynak fia, a'Fejedelmeknek fényes tűkőri: Szent Margit, a'Negyedik Béla Király leánya, a'Szűzeknek virága; Sz. Erzébet, a Második András Király leánya, az Özvegyeknek tündöklő példája. Ezek minnyájan, gyermek-korokban a'Templomot gyakorlották, és abban-való könyörgeſők-által, nyerték az Iſtennek ſok ſzép ajándékit; mivelhogy az Iſten, az ártatlanoknak könyörgéſét igen kedvelli. A'hegedő és a lant, annál gyönyörűſégesben ſzóll, mentől újabb húrokat vonſnak rája, a'mellyeket ſemmi nedveſség meg nem veſztegetett, és mentől jobb meſter vonnya, a vagy pengeti: azon-képpen, az Imádság annál kedvesb az Iſtennél, mentől tiſztább ſzivből és ſzájból ſzármazik, és akár-mit-is meg nyerhet. Egy jámbor Püſpők, álmában egy gyermeket látott, ki arany-horoggal, és ezüſt-ſinórral, a kútból egy ſzép aſzſzony'állatot vont-ki [y]: és fel-ébredvén, azon gyermeket a'ezinterimben látta, hogy egy temetéſ-főlőtt imádkozott: és meg-kérdette tőle, Mit mivelne? A'gyermek pedig azt felelte; hogy az annya lelkéért mongya a'Mi-atyánkat, és az Ótvenedik Zoltárt. Melyből meg-értette a Püſpők, hogy annak lelke ſzabadúlt-ki a'*Purgatorium*ból, a'Mi-atyánknak arany-horgával, és a'Zoltárnak ezüſt ſinórjával. Sz. *Cuthbertus*, a'mint *Venerabilis Beda* irja [x], imádſágával viſſza-téritette a'ſzálakat, mellyeket a'ſzél-véſz a'folyóvizről a'tengerre ragadott volt. Sz. *Vivaldus*, a'mint *Surius* irja [a], egy gyermek-társát, a'kinek a'fuckozásban a'ſzára ki-törőtt volt, imádſágával, és a'Sz. Kereſzt jelével, meg-gyógyitotta. Azon *Surius* azt irja [b] Szent *Clarus* gyermekről, hogy a'*Khódanus* folyó-vizén, a'ſzél-véſzt le-chendesitette: a'mi Magyar-orſzági Sz. Margitunkról, hogy a ſeretſégben világoſſágot nyert [c]. Sz. Gergely pedig, Sz. *Bonifacius*ról [d], hogy gyermek-korában, eggy-úgyű imádſággal azt nyerte, hogy a róka az el-ragadott tyúkot viſſza-hozta: hogy afféle kicſiny dologból meg-tanulná, mennyit kellene az Iſtenben bizni nagyobb dolgokban. *Virgilius Cepárius* azt irja Sz. *Aloyſius Gonzaga*ról; hogy tizen-negyed-fél eſztendős-korában azt merte mondani [e], hogy Soha olly dolgot nem kért az Iſtentől, mellyet meg nem nyert volna; és ſemmi olly nehéz dolga nem történhetett, mellyet, Iſtennek ajánlván, jól véghez nem vitt volna.

Harmadik Példájával, arra tanit a'Jesus; hogy Engedelmeſek legyünk Előttünk-járóknak, ha ſzintén nálunknál valami dologban kiſſebbek-is; a'mint hogy ő, Iſten-lévén, az ő ſzülőinek; kik-puſzta emberek voltak, engedett: mivelhogy azoknak úgy kell engednünk, mint Iſten hely-tartóinak; és az-okáért, nékik engedven, inkább engedünk az Iſtennek, hogy-ſem embernek. Azért mondotta az Iſten Sámuelnek [f], az Iſrael fiairól: *Nem tégedet vetettek-meg, hanem engem, hogy ne uralkodjam rajtok.* És az Apoſtoloknak [g]: *A'ki titeket hallgat, engemet hallgat: és a'ki titeket meg-útál, engem útál-meg.* Haſonló tiſztelettet téſzünk a'Feſzületnek, akár arányból, 's akár fából légyen: mert nem azt tekintyük a'miből chináltatott, hanem a'mit példáz; a'példázat pedig, eggyaránt találtatik mindenikben. Haſonló-képpen, úgy kell engedni a'tudós és tudatlan, a'nemes és nemtelen, a'jó és gonoſz-erkölchű Előttünk-járónak: mert nem az ő ſzemélyőket kell nézni az engedelemben, hanem a'kinek ſzemélyét viſelik, vagy a'kit példáznak; és a'ki meg-parancholta, hogy úgy engedgyünk nékik, mint ő hely-tartóinak, valahol bűnt nem parancholnak.

Jeles példával mutatta meg e'dolgot *Amaſis* az Egyiptziuſok királya: ki, a'mint *Heródotus* irja [h], látván, hogy némelly régi Nemeſſek, nem jó-kedvel utallanák, azért, hogy alatſon rendből ſzármazott: egy moſdót chináltatott, melyben, mind ő-maga, 's mind a'ſzolgai, és vendégi lábokat moſták: az-után, egy bálvány képet chináltatott belőle, és a templomba helyheztetvén, meg-parancholta, hogy minnyájan imádnák azt. Es midőn azt meg-chelekedték, meg-jelentette miből chináltatta légyen; és hogy, noha az-előtt alá-valo dolog volt, mindazáltal méltóvá lőtt, a'helynek méltóſágáért, a'melyre helyheztetett; és az ábrázatért, a'mellyet viſelt: kivánván, hogy ő-felőle-is úgy gondolkodnának, ki, alatſon nemből lévén, az Iſten rendeléſéből,

[s] S. Jonys. [t] 9. Aug. [u] 18. Oct. Kalend. 1494

[x] In ejus Vita.

[y] Ex Apocalyſi Excerptorum, diſt. 9 § 141

[a] Tom. 2.

[b] 1. Jun.

[c] 28. Jan. [d] Lib. 1. Dial. c. 9.

[e] Lib. 1. Vitæ ejus.

[f] 1. Reg. 8. 7.

[g] Luc. 10. 16.

[h] Lib. 2. Hiſt. circa finem.

A
i Cap. 11. Vitæ ejus.

bőchülletes nagy méltoſágra ment. Azt írja Sz. *Bonaventúra* Sz. Ferenczről [i], hogy egy-kor, ſzamáron ülvén, nemes nemből-valo társa gyalog ment mellette: azonban a'társa imigyen kezdett magában beſzélgetni: Nem árúlhatott ennek az attya egy gyékényen az én atyámmal; és imé, ő ſzamáron ül; és én, gyalog járván, vezetem az ő ſzamárát. Leg-ottan le-ſzálván Szent Ferencz a'ſzamárról, monda néki: Nem illik, atyám-fia, hogy én ſzamáron ülvén, te gyalogolly: mert a'világ-ſzerént nemesb vóltál nálamnál. El-álmélkodván a'társa, és el-pirúlván, meg-valla vétkét, és könyhúllatáſſal bochánatot kére. Az-okáért, mint-hogy *Minden hatalmaſság az Iſtentől vagyon* [k]; az Engedelemben chak az Iſtenre kell néznünk: és, ha külömbet chelekeſzünk, állandók nem léſzünk, mivelhogy minden egyéb dolog változandó az emberekben.

k Rom. 13. 1.

Egyéb Féle-barátihoz-képeſt, mint viſelte légyen magát a'Kriſtus, és minémű példát adott légyen abban, rövid ſzóval előnkbe adgya Sz. Lukách, midőn azt írja, hogy a'Doktorok-közőtt ült, halgatván és kérdezvén őket. Noha a'Doktoroknak Doktora vólt; mindazáltal, hogy az ifiaknak példát adna, nem úgy viſelte magát mint Tanító, hanem mint tanitvány, halgatván őket, és kérdezvén: az-az, kérdezkedett tőlők mint tanúlo; és a'mit feleltek, figyelmeteſſen halgatta. Jól tudta Úrunk a'bőlch *Eccleſiaſticus*nak ama'ſzép parancholattyát [l]: *Fiú, a'te ágyádban-is chak alig ſzólly. Ha kétſzer kérdetel, foje légyen feleletednek. Sokakban olly légy mint a'tudatlan, és hallj halgatván, s kérdezkedvén-is. A fő emberek-közőtt el ne bizzad magadat: és a'kik vének vannak, ſokat ne ſzólly.* mellyet, igen illik, hogy az ifiak meg-fogadgyanak.

B
l Eccl. 32. 1-9.

Végezetre: Magához-képeſt, ſzép példát adott a'Jesus: Kiről azt írja az Evangeliſta [m], hogy, *Nevekedett bőlcheſéghen, és időben, és kedvetſéghen, Iſtennél és embereknél.* Valaki a'lelki állapatban nem nevekedik, kiſſebbedik: és valaki elő nem mégyen, hátra máſz; a'mint Sz. *Leó* [n], és Sz. Bernárd [o] ſzépen tanittyák, és én-is ezennel többet ſzóllok felőle.

m Luc. 2. 52.
n Ser. 14.
o Ep. 213. & 341.

De mint nevekedett a'Kriſtus a'bőlcheſéghen, és kedvetſéghen? Vallyon nem vólt-e tellyes bőlcheſéggel, és malaſztal, fogantatáſától-fogva? Erre rövideden a' Sz. Atyák tanitáſából azt felelem; hogy Nevekedett, ELSŐBBEN, Az emberek ítélete-ſzerént, kiknek bőlcheſégét naponként nyilvábban ki-mutatta; a'mint mongyuk, hogy a'Nap nevekedik melegſéghen, és fényeſſéghen, midőn közelebb jár hozzánk: nem hogy ő-magában nevekednék azokkal, hanem, hogy inkább ki-tetſzik ereje, és az emberek inkább láttyák fényeſſégét, és érzik melegſégét. MÁSODSZOR: Nevekedett a'bőlcheſéghen; az-az, a'bőlch chelekedetekben, és ſzóllásban. mert a'Szent írás, a'bőlch chelekedetet és ſzólláſt, gyakorta Bőlcheſégnek nevezi. Így olvaſſuk [p], hogy *A' Sábai Királyné látta a' Salomon bőlcheſégét*: az-az, a'bőlch chelekedetit, a'vagy alkotmányit. Es, hogy *A földnek végső határiról jött, a' Salamon bőlcheſégét halgatni* [q]: az-az, bőlch beſzédét. Így nevekedett azért a Jesus-is: mert olly dolgokat chelekedett, és mondott, mellyek nagyobb bőlcheſégét jelentették: mi-képpen a'Tanitó-is, látván tanitványinak a'tudományban nevekedéſét, nagyobb és nagyobb tudományát mutattya nékik, és vélek közli. HARMADSZOR: Némellyek azt felelik; hogy nem ő-magában nevekedett, hanem mi-bennünk; azt chelekedvén, hogy mi a' bőlcheſégben nevekednénk. Így mondatik a Tanító nevekedni, midőn a'halgatót bőlché tészi: és tudgyuk, hogy némelykor Úrunk a'mit magáról mondott, az Anyaſzentegyházról értette; mint midőn Sauluſnak azt mondotta [r]: *Saule, Saule, miért üldözſz engem.* Az-okáért, ebből nem lehet az *Ariánuſ*oknak ſemmi bizonyitáſok az ő tévelygéſőkre: hanem azt tanúlhatnák belőle; hogy ők létel-ſzerént nevekednének az igaz bőlcheſégben, és az Isten malaſztyában. Mellyet mint-hogy nem igyekeznek chelekedni, hanem vakſágo'ban meg akarnak általkodni: a'melly Kriſtuſt egyſzer-bűnök-miatt el-veſztötték, fel nem talállyák. Kinek mind el-veſztéſéről, 's mind fel-találáſáról, mint igen ſzükſéges dologról, majd bővebben ſzóllok.

C
p 2. Par. 9. 3.
q Mat. 12. 42.

D
r Act. 9. 4.
s Iſa. 59. 2.

II. RESZE.

EMlekezik Sz. Lukách a'Kriſtus Szüléiről, hogy el-veſztötték őtet: mert, ha el nem veſztötték vólna, nem-is kereſték vólna. De azt-is jelenti; hogy vétek-nélkül veſztötték-el: mert azt vélték, hogy az uti-társaſágban vólt, és azért kereſték őtet elsőben a'rokonok- és iſmérők-közőtt. De mi, a'bűn-által, a'vagy bűnünk-ſzerént veſztyük-el a'Kriſtuſt, a'vagy el-távoztattyuk tőlünk; a'mint Iſaias jelenti, mondván [s]:

A' ki bamisságtok szerzettek el-válást ti-közöttetek, és a' ti Istentek között: és a' ti bűneitek rejtették-el az ő orczáját előttetek, hogy meg ne hallgatna. Sokan vétkeznek ugyan, és azért sokan-is vesztik el a' Krisfust; és a' mi annál-is nyomorultabb, sokan nem-is tudgyák hogy el-vesztették, és nem tudgyák minémű kárt vallottak. Ezekről mondotta Eliász [t]: *A' kiknek földi fundamentomok vagyon, meg-emésztetnek mint a' moly által.* Mert, a' mint Sz. Gergely magyarázza [u], a' moly zörgés-nélkül tészen kárt: azon-képpen az istentelenek, a' bűnnek mardosását zörgés-nélkül szenvedik, midőn nem ismérik mennyi kárt vallanak ártatlanságokban. Álnok az ördög, és, *mint az éles borotva, álnokságot cselekesznek* [x]. mert, a' mint *Nicetas* mongya [y], az éles borotva úgy el-borotválya az embernek haját, hogy ingyen nem-is érzi: azon-képpen az ördög, olly chalárdul foztya-meg az embert az Isten malasztyától, és minden lelki jótól, hogy chak eszébe sem veszi. *Olyanna lőtt Efraim,* a mint Oseas mongya [z], *mint az el-tévelyedett galamb, nem lévén értelme.* mert, a' mint Sz. *Jerónymus* irja [a], chak a' galamb nem bánkodik, midőn el-szedik fiait, és nem keresi azokat: úgy a' bűnös ember-is, nem bánkodik hogy el-veszítötte az ő lők életet és az Istent, és nem-is keresi. Kiről méltán mondhatni Oseással [b]: *Meg-ittek az idegenek az ő erejét, és nem tudta: de az ősz-hajak is ki-hintették rajta, és ő nem tudta:* mert a' bűn által, az ördögök meg-emésztik az istentelennek minden lelki erejét, és ő eszébe sem veszi; és gyakorta vénségéig, és haláláig-is, abban a' tudatlanságban marad: és mint-hogy nyavalyáját nem tudgya, orvosságát sem keresi. Az okáért, a' ki a' Krisfust el-veszőcte, hogy meg-találjya, leg-elsőben szükség, hogy nyomorúságát eszébe vegye. Mert, a' mint a' Pogány bölch *Sénéca*, nem Pogányul, hanem Keresztyénül mondotta [c]; Az üdvösségnek kezdete, a' bűnnek meg-ismerése; és a' ki nem tudgya hogy vétkezett, nem kivánnya meg-jobbulását. Szükség hogy meg-ismérjed magadat, mínek-előtte meg-jobbúlly. Világáld-meg magadat, elsőben a' vádolónak tiszt-it vedd-fel, az-után a' bírónak, az-után a' könyörgőnek.] Így látthyuk, hogy a' tékozló fiu, elsőben meg-ismérte magát: és [d] *Magában térvén, azt mondotta: Mennyi béresek az atyám házában, bővelkednek kenyerekkel: én pedig itt éhel halok meg:* az-után mondotta: *Fel-kelek, és az atyámhoz megyek.* &c.

Minek-utánna pedig meg-ismérjük nyavalyánkat, hogy el-veszőttük a' Krisfust: ha fel akarjuk találni; Elsőben: A' Szűz Maria példájával, *bánkodvakell keresnünk* [e]. Valóban bánkodhatik, a' ki a' Jesusnak, és az ő Malasztyának bőchülleres-voltát érti: de a' ki nem érti, nem tud érette bánkodni. Azért mongyák a' Magyarok: Bolondnak fa-pénz jó; mert ha el-veszti, sem bánkodik érette: és ha arany-pénzt veszténe-is el, nem tudna rajta bánkodni; mert nem tud választást azok-közőtt tenni. Bizony, a' kinek értelme vagyon, tud a' Krisfusért, és az ő Malasztyáért bánkodni; mert tudgya hogy abban minden jó vagyon, és ő-kivülle semmi jó nincsen. Bánattal kell azért a' Krisfust keresnünk; a' mint Moyses nyilván jelenti, mondván [f]: *Akkor keresed a' te Uradat Istenedet, meg-találod őtet: de úgy, ha tellyes szívedből keresed, és lelkednek tellyes keserűségéből.* Ezt példájával meg mutatta Magdolna: ki a' Krisfust keresvén, annyira bánta bűneit, mellyekkel el-veszőtte volt a' Malasztot, hogy *Könyhullatásával mosogatta lábait* (a' Krisfusnak,) *és haj-szálaival törölgette* [g]. Hasonló-képpen a' tékozlo fiu-is; ki keserves bánattyában mondotta az atyának [h]: *Atyám, vétkeztem az ég ellen, és te ellened: már nem vagyok méltó, hogy te fiadnak hivattassam: tégy engem mint egyet a' te béresidhöz-is.* A' Publicánus-is, kelerűségében *távol állván, szemeit sem akarta fel-emelni az égre* [i]; *hanem a' mellyét verte, mondván: Isten, légy kegyelmes nékem bűnösnek:* és az-okáért meg-is találták a Krisfust, és az Isten, kegyelmébe fogadta őket. Jól mongya Arany-szájú Sz. János [k]; hogy, mi-képpen a' fú féreg a' fából terem, és azt meg-emészti: azon-képpen, a' bánat a' bűnből származott, és azt el-fogyattya.

Mondaná valaki: Mint-hogy, a' Bölch mondása-szerént [l]; *A' vigsz iv, virágot ő életet szerez, a' szomorú ítélet, meg-szárasztya a' chontokat:* úgy tetszik, hogy a' Krisfust nem szomorúsággal kellene keresni? Erre én azt felelem; hogy Sz. Pál, két-féle Szomorúságról emlékezik, és azt mongya [m]; hogy *Az Isten-szerént-való szomorúság, penitentziát szerez az álhatatos hávősségre: a' világ szomorúsága pedig, halált szerez.* Isten-szerént-való szomorúságnak nevezi, a' mellyet az Isten kedvellett azokban, a' kikről emlékezénk; és javallotta Moyses-által: melly azért vagyon, hogy az Istentől el-szakadtunk, és az Isten el-távozott tőlünk. ez nem halált szerez, hanem penitentziát, és üdvösséget. Világ szomorúságának nevezi pedig azt, melly a' világ fiaiban találtatik, midőn valami világi kárt vallanak. és erről mongya a' Bölch, hogy *el-szárasztya a' chontokat*, mert az embert el-lankasztya, és el-fogyattya: de a' lelket-is el-veszti, mert gyakorta bűnre viszi az embert, tudni illik, Isten-ellen-való káromlásra, és kétségbe-esésre. Semmi egyéb nya-

t Isb. 4. 19.

u Lib. 5. Mor. c. 28. Et Lib. 21. c. 23.

x Ps. 51. 4.

y In Genesim Gratum. 49. Gregory Nazianz.

z Osé. 7. 11.

a In Osaam.

b Osé. 7. 9.

B

c Ep. 28.

d Luc. 15. 17.

e Luc. 2. 48.

C

f Deut. 4. 29.

g Luc. 7. 38.

h Luc. 15. 18. 21.

i Luc. 18. 13.

k Hom. 3. ad Pop.

D

l Prov. 27. 22.

m 2. Cor. 7. 10.

A

valyát el nem vészen a'bánat, a'mint Arany-szájú Sz. János mongya, hanem chak a' bűnt. Az-okáért, nem mélto azzal élni, hanem chak a'bűn-ellen. Akár-mint bánkodgyál hogy pénzed el-veszett, hogy böchülleted meg-bántodott, hogy meg-betegedett jó barátod, hogy meg-hólt szerelmes siad: semmit azzal nem használ, és károdat helyére nem hozod. De ha bűneidért bánkodol, azokat el-törlöd. Így chelekedett Dávid: *El-fáradtam*, úgy-mond [n], *foházkodásomban, meg-mosom minden éjjel az ágyamat: meg-áztatom az ágyamat könny-hullatásimmal.* Mosta lelkét a'sirással, mint valami mochkos ruhát, hogy meg-tisztúlna, és a'tiszteséges napra, illendő lenne: áztatta könny-hullatásival, mint a'fovány kertet, hogy az Isten Malasztyának gyönyörűséges virágát, és gyümölchét termené: söt úsztatta, a mint Sz. *Jerónymus* fordittya; mint a' hajót, melly ha a'fövenyben meg-akad, a'partra ki nem mehet, és el-vész: ha pedig a' vizen úszhat, szépen a'partra juthat: azon-képpen, ha a'lélek a'bűnben meg akad, meny-országba nem mehet, hanem örökké el-vész: de ha a'könny-hullatásban úsz, az örök boldogságnak partyára jút. Vallyon ki volna, a'ki egy kevés ideig nem menne örömest valami nehéz, köves, vagy tövises úton, ha tudná hogy chak hamar nagy temérdek kinchet talál? Kinch, és nagy kinch a'Krisztus, kit a'penitentziának nehéz útán fel-találunk. Szenvedd-el, úgy-mond Sz. Agoston [o], a'mit nem kedvelleſz, hogy meg talállyad és nyerjed a'mit kivánſz. Ne légy hasonló a'hoz, a'kit szép gyönyörűséges mezőn viſznek az akasztó-fára, és hol bokrétát adnak néki, hogy gyönyörködgyék a' szagával; hol pedig édes italt, hogy bátorodgyék tőle. Lássad, hogy a'világi gyönyörűségek-által, a'pokolnak örök kinnyaira ne jussz: mert, a'mint Sz. Gergely mongya [p], mint a'gyönyörűséges mezőn mégyen a'tömlöczbe, a'ki e'világnak szerenchés dolgai-által mégyen az örök veszedelemre. Jobb sirásson kezdeném, és örömön végezném; mint a'kik, a'Dávid mondása-szerént [q], *Könny-hullatással vetnek, és örvendezéssel aratnak: Menvén mennek és sírnak vala, el-vetvén az ő magvokat: meg-jövén pedig örvendezéssel jőnek, hozván az ő kévéjöket*: hogy-sem örömön kezdenéd, és sirásson végeznéd. mert, a'mint Salomon mongya [r], *A nevetés, fájdalommal egyelittetik, és az öröm végén siralom fogja el.* Ezt jelenti a'régi példa-beszéd: Jobb és dicséreresb, a'ki bochkorban keresi marhájat, és chizmában költi, hogy-sem a'ki chizmában keresi, és bochkorban költi.

B

p G. Mor. c. 4

q Ps. 125. 5.

r Prov. 14. 13

Másodszor: A'Krisztust szorgalmatosan kell keresni. Ez az elsőből következik: mert, a'min bánkodunk, annak keresésében szorgalmatosok vagyunk. Ezt jelentette az Isten Jeremiás-által, mondván [s]: *Keresők engem, és meg-találtok: midőn tellyes szívetekből keresitek engem.* és Moyses is, a'mint ez előtt jelentém [t]. Így chelekedett az aszszony állat, ki a'garast el-veszt őrte volt [u]: Mert *gyertyát gyújtott, és meg-söpörte a' házat, és meg-kereste szorgalmatosan, míg nem meg-találta.* Michoda az egy garas, a'Krisztushoz-képest? és fő-képpen annak, a'kinek még kilencz garasa maradott volt: nékünk pedig, egy Krisztusunknál több ninchen; kit ha el-veszt ünk, minden javainkat el-veszt yük. Követsük a' Meny-asszonyt, ki azt mondotta [x]: *Fel-kelek, és meg-kerülöm a'varast: a szorosságon és útzákon keresem a'kit szeret az én lelkem.* Látod-e, úgy-mond Sz. Bernárd [y], hogy nem restül és tunyáúl, nem imigy-amúgy, és immel-ámmal keresi, hanem buzgó szivvel, és fáradhatatlanúl, és tellyességgel a'mint illik. Hallyad azt-is, mi következik utánna [z]: *Meg-találám a'kit szeret az én lelkem.* és, tudván hogy azzal minden jót fel-talált, utánna veti: *Meg fogám őtet: el sem bochátom.*

s Jer. 29. 13.
t Deut. 4. 29.
u Luc. 15. 8.

C

x Cant. 3. 2.
y Serm. 75. in Cant.
z Cant. 3. 4.

Erre a'szorgalmatos keresésre, okot ád az Isten az ő keresésével: ki minket elébb, és nagy szorgalmatosan keres; noha se kára ninch veszedelmünkben, se haszna üdvösségünkben. Hallyad mint beszél erről Sz. Dávid [a]: *El-tévelyedtem, mint az el-veszett juh: keresd-meg a'te szolgádat.* Mind a'kettőről tövid beszéddel emlekezik: mert az Isten keresésének szükségét-vóltát, azzal jelenti, hogy az el-veszett Juhhoz hasonlittya magát. mert, mi-képpen, hogy az el-tévelyedett juh, ha a'Pásztor fel nem keresi, nem tud meg-térni, hanem farkas torkába akad: úgy a'bűn-által el-tévelyedett lélek is, magától meg nem térhet; és, ha az Isten fel nem keresi, a'pokoli farkasnak prédajává lészen. *El-mégh, és meg-nem térő lélek* [b], a'mi lelkünk, úgy-mond Sz. Bernárd [c]: mert, magától el-mégyen a'bűnre, de a'Malasztra meg nem tér, ha az Isten nem keresi. És ismég: Keresi az én lelkem az Igét, de úgy hogy őtet keresse légyen elsőben az Ige. Mert, midőn egyszer ki-mégyen az Igének orczája-elől, a'vagy ki-üzettetik: meg nem tér az ő szeme hogy lássa a'jókat, hogy-ha az Igétől meg nem keresteték. A'Szorgalmatos keresés-is azon hasonlatosságban vagyon: mert a'juh, igen hamar a'farkas torkába esik, ha a'keresésével késik a'pásztor: *Kicsoda*, úgy-mond Urunk [d], *az ember közületek, a'kinek száz juha vagyon; és ha el-veszt egyet az ők közzül, nem hagyja e a kilenczvenkilenczet a pusztában, és a'hoz mégyen a'melly el-veszett vala, míg nem meg-találja azt?*

a Ps. 118. 176.

D

b Ps. 77. 39.
c Serm. 84. in Cantic.

d Luc. 15. 4.

Magától

Magáról, úgy mint igaz és jó Páſztorról ſzóllott: mert, hogy az el-veſzett embert fel-találná, el-hagyván gyönyörűſéges lakó-helyét, és az Angyali karokból-állo bőchűlletes ízép Udvarát, a'ſiralomnak völgyére jőtt, és a'tövisek 's bojtorjánok-közőtt keresſe-fel; mellyek teſtét meg-ſzaggatták, és életétől-is meg-foſztották. Azokáért, ennek a'ſzorgalmatos keresésének kell minden tehetſégünkel meg-felelnünk, és vérünket ſem kell kímélnünk, chak hogy meg-találhaſſuk a'Kriſtus malaſztyát. *Még ſzíntén a'vérig nem tuſakodtunk, a'bűn-ellen viaskodván* [c]: de ha ſzűkſéges, mind addig kell tuſakodnunk, a'mint a'Kriſtuſ-is tuſakodott. Vegyük például a'Menyaſzſzont, ki imígyen beſzéll [f]: *Az én lelkem meg-olvadott, hogy ſzólla: keresém, és nem találám őtet: hívám, és nem felele nékem.* Gondolod-e, hogy ezelég? Nem: hanem még-is keresſe. és mint járt, hallyad: *Reám találának az őrizők, kik a'varaſt kerülik: meg-vérének engem, és meg-ſebesítének engem: el-vévék a'palaſtomat tőlem a'kő-fal őrizői.* Már vérét ontotta, palástyát el-harta érette, de még ſem találta-fel. Mit mivellyen? El-hadgya-e a'keresését? Nem: hanem még-is értekezik felőle, míg nem fel-talállya. De a'Szűz Maria-is Jóſeffel, valóban ſzorgalmatoſon keresték a'Kriſtuſt; meg nem elégedvén azzal, hogy a'rokonſágok-, és ismérők-közőtt keresték, és ſzorgalmatoſon keresték; a'mint a'Deák ige mutattya (*Requirebant. idest, multùm & diligenter quærebant.*) Nem találván azok-közőtt, nem únták-el a'keresést: hanem viſzſza-tértek Jeruſalembe, keresvén őtet (*Requirentes.*) és mind addig keresték, míg nem fel-találták a'Templomban, harmad nap-után.

HARMADSZOR: A Kriſtuſt idején, és alkolmatos időben kell keresni, a'mint Szűz Maria Jóſeffel: ki, mihelyen eſzébe vőtte, hogy el-maradott a'Kriſtus, haladék-nélkűl leg-ottan keresni kezdette a'rokonok-és ismérők-közőtt. és ott nem találván, minden késedelem-nélkűl viſzſza-tért Jeruſalembe, és ſzűnetlen keresſe. *Keresſétek az Urat,* úgy-mond a Próféta [g], *míg meg-találtathatik; hívjátok ſegétſéggül őtet, míg közel vagyon*: jelentvén, hogy olly-kor keresheſſük, hogy fel nem találjuk; és akkor hívhaſſuk ſegétſégül, a'mikor távúl vagyon: nem állattya-ſzerént, mert úgy mindenűtt, és mindenkor jelen vagyon, hanem jó kedve- és Malaſztya-ſzerént: mellyet néha úgy meg-vonſzon, hogy, ha keresik ſem találjyák; a'mint Salomon-által meg-mondotta [h]: *Akkor ſegétſéggül hívnak engem, és meg nem hallgatom: reggel fel-kelnek, és nem találnak-meg engem.* Vallyon miért? *Azért* úgy-mond, *hogy nem engedtek tanátſomnak.* De michoda tanáts az? Meg-mongya Sz. Pál [k]. *Intónk* úgy-mond *hogy az Iſten malaſztyát heába ne vegyétek. Mert azt mongya: Kellemetes időben meg-hallgattalak téged, és az üdvösſégnek napján meg-ſegétsettelek téged. Imé most vagyon a'kellemetes idő; imé most az üdvösſégnek napja.* Most, úgy-mond, most; nem ez-után, hólnap, vagy hólnap-után. Es málutt [l]: *Ma ha az ő ſzavát hallyátok, meg ne keményítſétek ſzíveteket.* Es utánna veti [m]: *Intſétek egy-máſt minden-nap, míg a'Ma nevezetik; hogy meg ne keményíttetteſſék valaki ſi-közzületek a'bűnnek chalárdſága-által.* Látod e, hogy *Most*, és *Ma* vagyon az alkolmatos és üdvöſſéges idő? mint-hogy a'*Má*-t adták, a'hólnapot nem igérték: és ha Ma alkolmatoſſágod vagyon, talám hólnap nem léſzen. *Nekéſſél*, úgymond a'Bölcs [n], *meg-térni az Úrhoz, és ne hallogaſd napról napra* (ſokkal inkább eſztendőről eſztendőre:) *mert hirtelen el-jő az ő haragja* (és talám chak hólnapra ſem várakozik,) *és a'boſſzú-állásnak idején el-veſzſz téged.* A'víz-özön-kor, a'holló ki-menvén a' Noë bárkájából, viſzſza nem tért: a'galamb pedig, viſzſza tért, és bé-véteretett a'bárkába. A'nyögő galamb, azokat példázza, kik, ha ki-eſnek az Iſten Malaſztyából, mingyárt nyögnek, ſzánnyák-bánnyák bűnőket, az Iſtenhez térnek; ki kegyelmeſſen be-fogadgya őket. A'kákogó holló, mint-hogy mindenkor azt kiáltya, *Cras, cras*; hólnap, hólnap, azokat példázza, kik napról napra hallogatván penitentziájokat, ſoha valóban meg nem térnek. Hamar ki kell űzni az ellenſéget, míg meg nem erőſsödik. és Dáviddal, nem várván a'délt, vagy az eſtvét, Reggel, vagy jó idején meg kell ölni a'földnek minden bűnőſit, a'magunk bűncit.

NEGYEDSZER: A'Kriſtuſt a'Doktorok-közőtt kell keresni; mivelhogy azok-közőtt találta-fel Szűz Maria-is: az-az, a'ki fel akarja találni a'Kriſtuſt, ne légyen magának meſtere és oktatója; hanem túdos, és Iſten-félő emberek tanáſával éllyen, kik vezérellyék a'lelki dolgokban. mert, a'mint Sz. Bernárd mongya [o]; hitetőnek, vagy eltévelyítőnek adgya az a'kezét, a'ki Tanítónak nem akarja adni. Midőn a'Menyaſzſzony, a'Vő-legényről azt mondotta volna [p]: *Keresſem őtet, és nem találtam*; utánna vetette: *Reám találának az őrizők, kik a'varaſt őrizik.* (Es mondék:) *Láttátok e a'kit ſzeret az én lelkem? Egy keveſſé midőn meg-haladtam volna őket, meg-találám a'kit ſzeret az én lelkem.* Elsőben keresſe, és nem találta; mert chak maga keresſe, és a'váras őrizőitől nem kérdezte: de az után hogy kérdezkedett tőlök, hamar fel-találta: jelentvén,

A

e Hebr. 12. 4.

f Cant. 5. 6.

B

g Ps. 31. 6.

h Prov. 1. 28.

i vers. 26.

k 2 Cor. 6. 1.

C

l Heb. 3. 7. 8.

m vers. 13. Dicta dies illa, nis ed cras illa: vive hodie.

n Sirac. 5. 8.

D

In margine.

o Serm. 77. in Cantica.

p Cant. 3. 2.

A

hogy a'ki az Urat keresi, a'város őrizőihez fiellen; az-az, a'Doktorokhoz a'mint Szent Gergely magyarázza [q], kik az Anyaszentegyházat őrizik: kiknek tanátsát követvén, fel-találhya a'kit az ő lelke szeret. Ugyan-is, ha a'világi dolgoknak jó móddal-valo véghez-vitelében, kívántatik a'jó tanátsadó; mert, a'mint Salomon mongya [r], *A'hol nintsh vezér, a'nép el-vész: a'meg-maradás pedig, a hol sók tanács*: mennyivel inkább szükség a'lelki dolgokban, mellyekben, úgy-mint természet-fölött-valókban, tudatlanbak vagyunk; és több ellenségink-is vánnak, kik az útakat állyák, és el akarnak bennünket tévelyíteni.

q In c. 3. Cant.

r Prov. 11. 14.

III. RÉSZE.

KÉrdené valaki: Ha illyen módon keresvén, a'Krisztust fel-találom, mint kell vélle bánnom? Felelet. A'mint a'Meny-aszszony, ki azt mongya [s]: *Meg-találám a kit szeret az én lelkem: meg-fogám őtet: el sem bocsátom, míg nem bé viszem őtet az anyam házába, és a'szülém kamarájába.* Az a'Lélek lakik az Annya házánál, a'ki a'Keresztyén Anyaszentegyházban lévén, nem a'maga értelmét követi, sem a'maga akarattyán nem jár: hanem a'Tanítóknak és Doktoroknak enged, és azokat halgattya; kik, az Anyákhoz hasonlók, a'mint Sz. Pál magáról mongya [t]. Valóban erősen tartotta azon Sz. Pál a'Krisztust, a'kit fel-talált volt, vagy inkább a'ki őtet fel-találta volt: annyira, hogy biztában azt merte mondani; hogy, *Semmi ótet el nem választya a'Krisztustól* [u]: de az Annyának házában lakott; az-az, tanitását a'Doktorokkal közlötte, a'mint ő-maga mongya [x]. Jól tudta Sz. Pál, hogy igaz az ő Evangéliuma, és hogy *nem embertől vette azt vagy tanúlta* [y], *hanem a'* JESUS *Krisztusnak jelentése-által*: tudni illik, mikor a'harmadik égbe ragadtatott [z]: mindazáltal, nem volt bátorságos annak hirdetésében, míg nem a'több Apostolokkal meg-próbáltatta, hogy nem külömbőz az ő tanításoktól. Innét eszökbe vehetnék a'mostani el-tévelyedett emberek, melly ok-nélkül követik az Újítóknak tanitását, kik az Apostolok-után, 1500. esztendővel támadtak; és olly tudománt koholtak magok fejektől, mellyet senki ő-előttők sem vallott, sem hallott.

s Cant. 3. 4.

t 1 Cor. 3. 2. Galat. 4. 19.

u Rom. 8. 35.

x Gal. 2. 2.

y Gal. 1. 12.

z 2 Cor. 12. 1.

Továbbá: Haki a'Krisztust meg-találod, és a'bűntől búlchúdat vészed, azon igyekezzél, hogy az Istennek malasztyában, és ismeretiben nevekedgyél naponként, az Isten- és az emberek-előtt, a'Krisztusnak mái példájához-képest; Sz. Pálnak amaz mondása-szerént [a]: *Atyám-fiai, nem vélem hogy én meg-fogtam volna. Egyre nézek pedig: a'mellyek hátam-megett vannak, el-felejtvén; azokra pedig, a'mellyek előttvannak, ki-terjesztvén magamat, a'fel-tétetett czélhoz sietek, az Istennek mennyei hivatallyának jutalmára, a'Krisztus* JESUS*-által.* Tudod-e, michoda háta megett-valo dolgokat felejt-el Sz. Pál? A'régi jó-tetéményit, munkáit, és a'Krisztusért-valo szenvedését; a'mint Arany-szájú Szent János, Sz. Ambrús, Sz. *Anselmus, Theodoretus, Theophylactus*, és egyebek magyarázzák. Mint-ha azt mondaná: A'pállya-futók nem nézik mennyit futottak, hanem mennyit futtanak, és a'czélhoz sietnek: én-is, el-felejtvén a'mit futottam, a'czélt nézem, és a'hoz sietek; nem gondolván azzal a'mit chelekedtem, hanem a'mit chelekednem kell. mert a'régi chelekedetekről-valo gondolkodás, meg-restíti, és fel-fualkodtattya az embert. Ezt a'Sz. Pál tanitását, adgya Sz. *Jeronymus*, a tekélletességre-igyekező *Celantia*-eleibe: és bóldogoknak mongya azokat, kik magoknak nem hizelkednek az előbbi el-múlt igasságért, hanem naponként meg-újúlnak a'jóban. mert nem elég el-kezdeni, hanem el-is kell végezni az igasságot.

a Philip. 3. 13.

B

C

Minémű eszközök használlyanak pedig efféle futásra, ugyan ottan elönkbe adgya Sz. Pál: Első Eszköz az; Hogy tekélletesnek el-hitessük magúnkal; hogy még tekélletesek nem vagyunk; a'mint Sz. Pál jelenti maga-felől, mondván [b]: *Atyámfiai, nem vélem hogy én meg-fogtam volna.* Mert a'ki azt alittya, hogy a'czélt el-érte, nem igyekezik tovább menni: de a'ki azt véli, hogy távúl vagyon még tőle, magát serkengeti hogy hozzája jussón. Az okáért, akár-mennyire elő-mentünk volna-is, naponként azon kell igyeknünk, hogy szűntelen nevekedgyünk: mert, a'mint Salomon mongya [c], *Az igazak ösvénye, mint a'fénylő világosság, elébb-elébb megyen, és nevekedik mind a'tellyes Napig.* És máshutt [d], az Istenes lelket elsőben *a'Hajnal*hoz hasonlittya, az-után *a'Hóld*hoz, végre *a'Nap*hoz, nagyob-nagyobb világosságot kívánván tőle. Jól mondotta Szent Agoston [e]; hogy az embernek tekélletessége az, ha fel-találta, hogy ő nem tekélletes. És máshutt, imígyen inti a'híveket [f]: Nevekedgyetek, atyámfiai; magatokat álnokság-nélkül meg-rázogassátok. Mindenkor kedvetlen légy a'hoz a'mi vagy, ha árra akarsz jutni a'mi nem vagy: mert a'hol magadnak tettszettél, ott maradtál. Ha pedig azt mondod: Elég: el-is vesztél. Második Eszköz, az;

b Phil. 3. 12.

c Prov. 4. 18.

d Cant. 6. 9.

e Serm. 169. ad Tyrones.

f Ser. 13. de Verbis Apostoli.

Hogy bátorságos szívvel gyakorlyuk magúnkat jeles fő dolgokban, és valóban vitézkedgyünk. mert egy jeles cselekedettel többet használhatunk, hogy sem sok aprólékokokkal. Ezt érti Sz. Pál a' *Futás*ón; mert futva kevés ideig, hamarébb el-jút ember a' czélhoz, hogy sem sok ideig baliagva és máslkálva. HARMADIK Eszkőz, az, Hogy a' mennyei hivatalnak jutalmát, mindenkor szemünk-előtt hordozzuk, mellyet Isten a' pálya-futóknak készített. Mert a' futásban el nem fáradunk (holott hasznos munkának ember nem érzi fáradságát,) ha a' meg-hervadhatatlan koronáról szemünket el nem fordíttyuk. Mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isten, az ő Sz. Fiáért. Amen.

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

SOkan chodálkoznak, sőt ugyan panaszolkodnak-is; hogy e' mostani nyomorúlt időben, annyira el-áradott a' gonoslág, hogy semmi-némű rend-béli emberek meg nem felelnek állapattyoknak, magok-viseléssével! Ennek okáról, sokan nem gondolkodnak; és azért nem-is vehetik eleit. Én, gondolkodván, Mi lehessen e' fogyatkozásnak leg-főbb oka, Azt találom; hogy a' Szűléknek gond-viseletlenségők, a' Gyermekeknek tiszteséges fel-nevelésében, és minden jóta-való oktatásában. Mert a' gyermekek, mint-hogy gonoszúl nevekednek-fel, a' gonoslágban meg-maradnak; és ők-is fiokat hasonló-képpen nevelik; és úgy, a' gonoslág kéztől kézre kél, és tellyességgel el-árad. Azért mondotta Sz. Agoston [a]; hogy az Atyáknak nagyobb gondot kell viselni a' gyermekek fel-nevelésére, hogy-sem nemzésére: mert, nem az a' boldogság, hogy fiaid légyenek, hanem hogy jók légyenek. És valakik, a' régi Bölcsek-közzül, kívánták a' tartományokban a' jó rend-tartást, és igasságot, igen vígyáztak arra, hogy az Atyák jól nevelnek az ő gyermekőket; a' mint *Platónál* [b], a *Arisztotelesnél* [c], *Plutarchusnál* [d], és *Xenophonnál* irva találhyuk [e]. De *Salomon*-is, sok szép intésekkel serkengeti az atyákat azon dologra. Az-okáért, fölőtte szükséges meg-tudni, Mivel tartoznak az Atyák a' fiaknak; és a' Fiak-is az atyáknak. És példát vehetnek a' mái Evangeliomból a Szülék, Szűz Mariától, és Józéftől; a' Fiak pedig, a Jésustól. Mint-hogy pedig az Atyáké az első kötelesség, hogy tisztőkben el-járjanak: én-is azokról szollok elsőben; az-után a' fiakról.

I. Meg-mutatom, Mivel tartoznak a' Szülők a' fiaknak.
II. Meg-mutatom, Mivel tartoznak a' Fiak az ő szűléjőknek.
III. Meg jelentem, Miben engedgyenek a' fiak az ő szűléjőknek.

ELSŐ RESZE.

SÓlon, az *Athénás*iaknak irott törvényében, azt végezte; hogy a' Fiak ne táplállyák az atyákat, ha valami tiszteséges mesterségre nem tanittátták őket. Jól végezte-e vagy nem, most nem vizgálom: hanem csak azt mondom; hogy azzal nyilván meg-mutatta, hogy nem kevés vétek, ha az Atyák azt el-utúlattyák, holott még az oktalan állatok-is, a' természeti indúlatból, neminémű-képpen oktattyák a' fiokat: úgy-mint a' fogoly-madár, fiait meg-tanittya, mint kellessék el-rejtezkedni a' madarászok-előtt; tudn' illik, hanyattá fekövén, és darab földet fogván lábaival, és azzal magokat bé-fődvén. Az eszterag, a' fiait röpülésre tanittya; és, hogy jobban ok; athassa, együtt röpös vélek. Az ienule, fiait énekleni tanittya: az-okáért, a' mellyeket időnek-előtte el fognak, nem olly tudákosan énekelnek, mivelhogy a' mestertől eléggé nem tanúlhattak. Kettség-nélkúl inkább kívántatik a' Keresztyén szülektől, kik az Istent törvényét tudgyák, hogy fiokat minden szükséges dolgokra tanittsák. Ezt gyakorta parancholta az Isten: ki Salomon-által imigyen szóll [f]: *Oktasd a' fiadat, kétségbe ne essél*; tudn' illik, hogy oktatásod heában légyen: a' vagy, hogy *kétségbe ne essél*, tudn' illik, ha fel-nevekedik, és az-után az oktatás nem fog rajta. És ismég [g]: *Oktasd a' fiadat, és meg-vígasztal téged, és gyönyörüséget ád a' te lelkednek.* Hasonló parancholatokat olvasok a' Bölcs *Ecclesiasticus*nál [h]: *Vannak-e fiaid? Oktasd őket, és hajtsd-meg őket gyermekségőktől-fogva.* És Sz. Pálnál [i]: *Atyák, ne ingerlyétek haragra a' fiaitokat: hanem neveljétek őket az Urnak tanitásában, és fenyítékében.* Mellyet mivelhogy meg-cselekedett Abrahám, Héli pedig nem cselekedett, külömb-ző oktatásnak, külömbőző jutalmát vették [k].

De mondana valaki: Miben áll az Atyák gond-viselése a' fiakhoz; és mivel tartoz-

[a] *In Ps.* 127.
[b] *Lib.* 11. *de Repub.* & *Lib.* 2. *de Legib.*
[c] 2. *Ethicor.*
[d] *De Liberorum Educatione.*
[e] *In Paedia Cyri.*
[f] *Prov.* 19. 18.
[g] *Prov.* 29. 17.
[h] *Eccles.* 7. 25.
[i] *Eph.* 6. 4.
[k] *Gen.* 18. 17. & *Reg.* 3. 13.

A

nak nékiek? Felelet. Tartoznak az Atyák; ELSŐBEN, és mindeneknek előtte és fölötte, az Isteni félelemre, és tiszteletre szoktatni, és oktatni az ő fiokat; magokkal a' Templomba vivén; a'mint a' Krisus szülei, és egyéb Isten-félő szülék is chelekedtek.

[f] 3. Reg. 2. 2. 3. Dávid, halálához közelgetvén, imigyen szóllott Salomonnak [f]: *Erősségel, és emberkedgyél. És őrizd meg a' te Uradat Istened parancholatit, hogy az ő útain járj, hogy meg-őrizzed az ő Ceremoniait, és parancholatit, és itéletit, és bizonyság-tételit, a'mint meg-iratatott a' Moyses törvényében.* És az Istentől is azont kérte néki [m]: *A' fiamnak Salomonnak is adgy tökéletes szívet, hogy meg-őrizze a' te parancholatidat, a' bizonyságidat, és ceremoniadat, és mindeneket megmivelljen: és épitse-meg a' Házat, melynek költségét el-készítettem.* Tobiás is a fiát, *Gyermekségétől fogva tanította az Istent félni, és magát meg-tartóztatni minden bűntől* [n]. Halálához közelgetvén pedig, fiának és unokáinak imigyen szóllott [o]: *Szolgáljatok az Urnak igasságban; és azon tudakozzatok, hogy, a' mellyek kedvesek néki, azokat chelekedgyétek: és a' fiaitoknak meg-parancholljátok, hogy igasságokat chelekedgyenek, és alamizsnálkodgyanak, hogy meg-emlékezzenek az Istenről, és igyekötet minden időben igazán, és tellyes erejökből.* Susannáról azt olvassuk [p]; hogy *Isten-félő vólt: mert a' szülei, mivel-hogy igazak voltak, oktatták az ő leányokat a' Moyses törvénye-szerént.* Jóbról pedig azt mongya az Irás [q]; hogy, *A' lakodalmak-után a' fiaihoz küldött, és meg-szentelte őket, és fel-kelvén reggel, éppen-égő áldozatot tött mindeniknek.* Vallyon miért? *Mert mongya vala: Né talám vétkeztek a' fiaim, és az Istent meg-áldották az ő szívekben. Így chelekszik vala Jób minden nap.* Jób, úgy-mond Arany-szájú Sz. János [r], a' fiaiért áldozatokat tött, és azokat a' bűnöktől meg-óldozta, mert né talám valamit gondoltak szívökben: így viselte gongyát fiainak. Nem mondotta, a' mit sok emberek szoktak mondani: Örökséget hagyok nékik; dicsőséget szerzek nékik; Fejedelemséget vészek, mezőket keresek nékik: hanem, *Né talám vétkeztek*, és gonoszt mondottak szívökben az Isten-ellen. Mint-ha azt mondotta volna: Mindeneknek királyával meg-békéltettem őket, és semmi fogyatkozások nem lészen. Ez a' nagy gazdagság, ez a' nagy kincs. Ha az Isteni félelem nálunk vagyon, semmi-nélkül nem szükölködünk: de ha az nálunk nincsen, ha szintén országot bírunk is, mindeneknél szegényebbek vagyunk. Nincs hasonló az Isten-félőhöz, mert az Isteni félelem mindeneket föllyül-halad. Azoktól pedig, a kik kálómbet chelekednek, imigyen beszél [s]: A fiakra gondot nem viselünk, és azokat akarjuk többíteni a' mi a fiainké: hasonlók lévén azokhoz, kik, látván hogy romlandó házok vagyon, azt meg nem chináltattyák, hanem nagy kerteket épitnek kőrüle: a' vagy azokhoz, kik a' betegség-miatt meg-emésztetnek, de még-is, egésségökről nem gondolkodván, aranyas ruhákat chináltatnak magoknak. Félek tőle, hogy most-is, sokan inkább igyekeznek azon, hogy a' fiok gazdag, hogy sem jámbor légyen: nem gondolván az Bölcsnek mondásával [t]: *Jobb egy Isten-félő, ezer istentelen fiaknál. És hasznosb fiak nélkül meg-halni, hogy sem istentelen fiakat hagyni*, kik gyalázzák, és búsittyák szülejöket. Másutt pedig imigyen beszél [u]: *Chábítgasd a' fiadat, és meg-rettent téged: játszál véle, és meg-szomorít téged.* Mert a' melly fiakat gyengéltetnek, és kenyérre bochátnak, azok az ő attyokat meg-szomorittyák; ellenek-támadnak, és pört-patvart inditnak, és gyakorta halálokat-is szomjuhozzák; a' mint Absalomnak, és egyebeknek is példája meg-mutatta. Nem jó azért embernek azon igyekezni, a' mint Arany-szájú Sz. János mongya [x], hogy fiainak temérdek kincset, és uraságot hadgyon: mert azzal nem jobbak, hanem gonoszabbak, és kerélybek léfznek: a' szegénység pedig, és kevés örökség, az embert meg-szelídíti. Még a' setét Pogánságban-is látták azt némellyek. Mert, a' mint *Valérius Maximus* irja [y], midőn *Décius* Chászár a' fiát *Décius* meg akarta koronáztatni: a' fia nem akarta a' koronát fel-venni, mondván: Azon félek, hogy, ha Fejedelemmé léfzek, el-felejtem hogy fiú vagyok: azért, inkább akarok Chászárra nem lenni, alázatos fiú maradván; hogy-sem, Chászárrá lévén, engedetlen fiúvá lenni. Uralkodgyék az atyám: uralkodásom nékem az léfzen, hogy az atyám parancholattyának alázatosan engedgyek.

B

[g] Iob. 1. 5.

[r] Hom. 60. ad Pop. Antioch.

C

[s] Hom. 60. in Matth.

[t] Eccli. 16. 3, 4

[u] Eccli. 30. 9.

[x] Hom. 9. in Ep. 1. ad Timoth.

[y] Lib. 4.

D

Másodszor: Tartoznak az Atyák, fiokat tiszteséges Tudományokra, vagy Mesterségekre tanítani, a' vagy Isten-félő mesterek-által tanittatni: Mert az, többet használ nékik a' Gazdagságnál; melly sok-képpen el-veszhet az embertől: a' Tudomány pedig, minden veszedelemben meg-marad. A' gazdagság, sok veszedelembe hozza az embert: a' tudomány pedig, meg-óltalmazza. Jól mondotta *Plutarchus* [z]; hogy, a' kik nagy gondal gazdagságot igyekeznek fioknak szerzeni, de tanúságokra, és erkölchökre gondot nem viselnek, hasonlók azokhoz, kik a' chipellőre nagy, a' lábra pedig kevés gondot viselnek. Nem gondollyák-meg ezek a' Salomon mondását [a]: *A' bölcs fiú örvendeztetí az attyát: a' bolond fiú pedig, szomorúsága az anyának.* És [b], a' mint az előtt-is elő hozám: *Oktasd a' fiadat, és meg-vigasztal téged, és gyönyörűséget ád a' te lelkednek.* Bizony úgy vagyon: mert, mint hogy a' tudós és bölcs emberek mindenütt elő-kelhetők, és nagy

[z] De Liberorum Educatione.

[a] Prov. 10. 1 [b] Prov. 29. 17.

tiszte-

tiſztekre és méltoſágokra menendők, kétſég-nélkül nagy gyönyörüſégökre vannak a' Szüleknek; nem chak azért, hogy gyönyörködnek abban, hogy olly jeles fiakat neveltek, hanem azert-is, hogy vénſégökben meg-nyúgottyák őket, és gongyokat viſelhetik, és örök nevet-is ſzerezhetnek nékik. Mert, a'mint *Séneca* mondotta [c], ſenki *Ariſtót.* és *Gryllust* nem iſmérte volna, haez *Platónak* attya, amaz *Xenophon*nak fia nem lőtt volna: és *Sophroniſcust*-is, *Sócrates* nem hatra meg-halni. Panaſzolkodik Arany-ſzáju Sz. János [d], hogy ſokan nagyobb gondot viſelnek barmokra, hogy-ſem fiokra; és ha pázſzorttſogadnak, arra vigyáznak, hogy ne légyen bolond, réſzeges, lopó, a'vagy tudatlan: ha pedig fioknak Oktaró kelletik, azt fogadgyák-meg, a'kire ſzerenchére találnak: meg nem gondolván, hogy ninch nagyobb meſterſég, az iſiak igazgatáſánál. Nem heába mondotta *Diógenes*; hogy inkább akarna a' *Megarai* ember koſa lenni, hogy-ſem fia: jelentvén, hogy a *Megarai*ak, nagyobb gondot viſelnének barmokra, hogy-ſem fiokra. Ennek nyilván-valo jele az, hogy ſokan találtatnak, a'kik inkább ſzánnyák költſégőket a jó Tanitoknak adni, hogy-ſem a lováſzokra veſztegetni. Ollyan volt az, a'kit ſzépen megtréfált *Ariſtippus* Filoſofus: kitől azt kérdette, Mit venne a fiának tanitáſáért? *Ariſtippus* pedig, Ezer girát kivánt. Halván azt a'főſvény és balgatag ember, és ſokalván a'fizetéſt, monda *Ariſtippuſ*nak: Ezer girán egy jó ſzolgát vehetek. Kinek okoſon felele *Ariſtippus*: Tahát két ſzolgád léſzen; eggyik a'pénzen-vőtt, a'máſik a'fiad, kiért a'pénzedet kíméled: jelentvén, hogy a ſzolga- és óſtoba fiú-kőzőtt, ſemmi kűlőmbſég ninchen.

Choda bolond vélekedés bántya a'moſtani fő embereket: kik azt alittyák, hogy a' tanúſág, és tudomány, chak az Egyházi embereknek-valo, vagy a'kik más módon nem tudnak el-élni, nem lévén jóſzágok, vagy gazdagſágok. Tellyeſséggel kűlőmben vagyon a'dolog. és a mint Arany-ſzáju Sz. János mongya [e], azoknak leg-ſzükſégesb a' kik, e'világon élvén, egyebeknek gongyát viſelik. Mert, mi-képpen hogy a'hajó, vitorlya, evező, és kormányos-meſter, nem olly ſzükſégeſek a'parton-ülőknek, mint a'tengeren-járóknak: azon-képpen a'tudomány, ſzükſégesb a'világ habozó tengerén-bújdoſóknak, úgy-mint a'gazdag és fő embereknek, hogy-ſem a'chendes életűeknek. Az okáért, úgy-mond azon Sz. Doktor, mentől hirésb léſzen a'fiad e világ-ſzerént, annál inkább ſzükſéges néki a'tudomány; mert ſok ellenſégi léſznek: kiknek, ha tudós nem léſzen, ellenők nem álhat. Valóban igaz dolog: és naponként láttyuk, hogy leg-több pőrök a fő embereknek vagyon; kik, ha nem tudoſok, és magok dolgát nem tudgyák forgatni, akár-mi chelchapóra kell ügyőket bízniok, ki-miatt gyakorta minden jóſzágokat veſzedelemre vetik: mert afféle, az igáſságot hamar el-árúllya a pénzért, melly nyomoruſágba nem jutna, ha tanúlt vólna; és azt a'pénzt, mellyet a'patvaros embereknek haſzontalanúl ád, jámbor tudós Meſtereknek adta vólna munkájokért. Mint-hogy pedig nem minden-féle tanúſágra vagyon mindennek elméje, hanem, kinek egyre, s kinek máſra: arra kell a'gyermekeket fogni, a'melyre hajlandóſágok vagyon, és nagyobb kivánſágok: az *Athéné*iak tőrvénye-ſzerént, melyről dicherettel emlekezik Sz. *Gergely Nazianzénus* [f]: Kik midőn a'gyermekek az iſkúlágra jutottak, a piaczra vitték őket, a'hol minden-féle meſterséghez illendő ſzerſzámokés eſzközök voltak; és valamellyikben inkább gyönyörködtek, és nagyobb hajlandóſágokat mutatták hozzájok, arra fogták, és tanitották. mint-hogy gyakrabban erünk jó végett abban, a'mit a'terméſzetnek vezeréſéből kezdünk: azokban pedig, a'mellyeket a'terméſzet-ellen válaſztunk, ſokſzor igen meg-chalatkozunk, és reménſégünktől távúl eſünk.

E'két dologban, azt vegyék a'Szülék eſzőkbe; hogy a'gyermekeket nem kell ſzájokra bochátani, hanem zabolán kell őket tartani; és a hol a'ſzép oktatás nem fog, a'kemény oſtort ſem kell kímélleni. Hallyad mit mond a'Bölcs [g]: *Aki a'veſzſzőt kíméllí, a'fiát: a'kipedig ſzereti azt, ſzűnteleu oktatja.* Es [h]: *Meg ne vond a'gyermektől a'fegyelmet: mert ha meg-veréd bőt veſzſzővel, meg nem hal. Te veſzſzővel veréd-meg őtet; és a'lelkét meg-ſzabadítod a'pokolról.* Melly mondáſnak ſzép értelmét adhatni. Mint-ha azt mondotta volna: Ne kímélyed a veſzſzőt a'gyermektől, attól féltvén, hogy a'verés-miatt élete meg-rővidűl: mert az Iſten gond-viſeléſe azt chelekeſzi, hogy tovább éllyen a' vereſségtől, hogy-ſem a'gyengéltetéſből. Jutſon eſzedbe a'mit Dávid mondott [i]: *A fiaid mint az Olaj fa fiatali, az aſztalod-körül.* Melly háſonlatoſsággal, Dávid az Iſten-félő emberfiainak, hoſſzú életet ígér: mert az Olaj-fa, a fák-közőtt, leg-tőbbet él; a mint, *Plinius* irja, és egyebek-is. De ha az édes-fa, vagy édes-gyökér, közel léend az Olaj-fához, hamar meg-ől; a'mint tudós emberek irják [k]: azon-képpen, az Szülőknek fölöttébb-valo édeſgetők kényeſgetéſe, meg-ől a'gyermekeket.

[c] Lib. 2. de Benefic.
[d] Hom. 60. in Matth.
[e] Hom. 11. in Epiſt. ad Eph.
[f] Ex Bafil. ad Iuuenem.
[g] Prov. 23. 14.
[h] Prov. 23. 13.
[i] Pſ. 127. 3.
[k] Glycyrrhizam Auctores. Teſte Plinio rum. 20. Lib. 2.

Hogy

A

Halyon.

Mifel.

Hogy pedig az Iſten gond-viſeléſe, hofzſzabb életet enged a'kenyén-tartott fiaknak, hogy-ſem azoknak a'kiket kényeſſen tartnak-fel; és, hogy életők meg-maradgyon, az erkölcsőkre nem vigyáznak: Sz. Ambrús az *Halyon* madárnak példájával bizonittya, melly a'tenger ſzélin tojik, de a'tojáſit az Iſten a'tengernek habjaitól mególtalmazza: azon-képpen, a'ki a'fiát kenyén oktattya, az Iſten azt meg-tartya. A'Poklon, a'Zidó ige-ſzerént mind egyéb vermet, mind ſirt, vagy temető vermet, 's mind pedig az igaz Poklot érthetni; és mindeniktől meg-ſzabadittya a vefzſző a' gyermeket. A'mi az igaz Poklot illeti, melybe az emberek, az ő gonoſságokért vettetnek, attól meg-ſzabadittya a'vefzſző a'gyermeket: mert a'gonoſzról el-ſzoktattya, és jóra oktattya. És noha embernek őrők vefzedelme, vagy bóldogſága mind addig függőben vagyon, míg e világon él: mindazáltal, a'melly gyermeket a'kenyv vefzſzővel jó erkölcsre tanitnak, úgy tetſzik, hogy még gyermek-korában meg-ſzabadittyák a' pokoltól; mert meg-marad a'jóban, melyre őtet a'vefzſző vezette. A'Teſti halálról is, és a'ſirtól, meg-ſzabadúl a'gyermek a'vefzſző-által: mert a'réſzegſégtől, fajtalanſágtól, verſengéſtől, mellyekből gyakorta halál következik, el-fogja, és hoſzſzú életűvé téſzi. Két annya vagyon az embernek: a'ki ſzülte; és a'föld, melyből a leg-első ember formáltatott. E'két Anyának, az Iſten-előtt pőri vagyon, mellyiknek kelleſsék a'fiat magának tulajdonitani: és gyakorta, a'ſzülő anyának gond-viſeletlenſégéért, az Iſten a'földnek ítéli: ítélvén, hogy jobb a gyermeknek a halottakkal a'földbe rekeſztetni, hogy-ſem az elevenekkel a'gond-viſeletlen annyánál, a'ki nem jól oktattya, meg-maradni. A'ſetét Veremből-is meg-ſzabadúl a'gyermek a'vefzſzővel: mert a'tudatlanſágnak ſetétſégéből, a'tudománnak és bőlcheſségnek világoſságára jö, hogy, ne halgatagúl, hanem okoſon viſellye magát. Azt irja Sz. *Maximus*, hogy a'Sas, a'melly halandékokból, a'mellyekben ſzokott féſzkeket rakni, a'világoſságra hozza fiait: melyre mivel elsőben nem őrömeſt mennek, az annyok a'ſzárnyokkal meg-ſütögetik, és az orokkal meg-is véresitik: Haſonló-képpen kell a'ſzüléknek cſelekedni fiokkal, kik a'tudománnak ſzép világoſságára, a'tudatlanſágnak ſetét féſzkéből, egyéb-ként nem akarnak menni, hanem ha a'vereſség őſztőnözi őket. Mert, a'mint Salomon mongya[l]; *Bolondſág kötteteti a'gyermek ſziveben, és a'fégyelemnek veſſzſzeje el-kergeti azt.* Az-okáért a'Szülék, kik a'vefzſzőt kiméllik a'gyermekektől, és mód-nélkül kedveznek nékik, haſonlók a majmokhoz, kik a'melly fiokat leg-inkább ſzeretik, ſok ölelgetésőkkel meg-ölik.

B

[l] Prov. 22. 15.

C

Ne véllyék pedig a'Szülék, hogy a'gyermekek pokolba nem mehetnek: mert gyakorta, a'kiknek termeſzet-ſzerént elégſéges idejek, és okoſságok nem vólna, a'váſottſág és gonoſság helyére hozza. Az-okáért, chodálkozom némelly Szüléken, kik a'gyermekektől rút beſzédet, ſzitkot, vagy káromlást hálván, nem chak meg nem büntetik, hanem ugyan nevetik-is: azzal mentvén őket, hogy nem értik mit mondanak, és ha tudnák nem mondanák. mert igen meg-chalatkozhatnak, az időhöz képeſt. Rettenetes példát ir Sz. Gergely, egy őt-eſztendős gyermekről [m], melly ő-idejében Romában történt. Noha, úgy-mond, el kell hinni, hogy minden meg-kereſzteltetett gyermek, ha gyermek-korában meg-hal, meny-országba mégyen: de azt nem kell hinni, hogy minden apró gyermek, a'ki ſzólni tud, oda mégyen: mert némelly kis gyermekeknek, a' meny-ország kapuja a'Szülektől bé-tétetik, ha gonoſzúl neveltetnek-fel tőlök. Mert egy embernek, három eſztendő előtt, e'Városban, őt eſztendős fia volt, a'mint alittom, kit teſt-ſzerént fölötte igen ſzeretvén, gond-viſeletlenül nevelt-fel: és ha valami ellenevalo dolog történt, leg-ottan káromkodott. Ezt midőn őlében tartotta az áttya, látta az ördögöket, hogy hozzája jöttek; és rettegve nézvén őket, kezde a'gyermek kiáltani: Ments-meg atyám, ments-meg. Kitől kérdvén az attya, Mit látna? A'gyermek azt felelte: Szerechenek jöttek, kik el akarnak vinni. És azt mondván, káromla az Iſtent, és lelkét ki-adá. Mert, hogy a'mindenható Iſten meg-mutatná, michoda vétekért adatott ollyan hohérok kezébe, a'mellyért az attya, éltében nem akarta meg-feddeni; meg-engedte, hogy halálakor-is meg-újitaná azt: és hogy, a'ki *Káromlo lévén, az Iſtennek hoſzſzuſéréſéből, ſok-ſzor elh*; azon Iſten ítéletiből a'káromlásban halna-meg: hogy az attya megiſmérné vétkét, és meg-értené, hogy a gyermek lelkére gondot nem viſelvén, nem kichiny bűnöſt nevelt a'pokol tűzére. Hallyák ezt az atyák, kik apró fioknak minden latorſságát játéknak tartyák, és tréfára vészik. Gondollyák-meg a'Kereſztyén Szülék, hogy *A'ki az övéire, és fő-képpen háza-népére gondot nem viſel, a'Hitet meg-tagadta, és a'hitetlennél alább-való* [n]. De mit mongyak? Még a'hitetlen Pogányok-is jól értették, hogy az atyának gondot kell fiaira viſelni. *Diógenes*, a'mint *Laértius* irja [o], látván egy ifiúnak chintalanſágát, az attyát őrőtre-meg: jelentvén, hogy ő, a'fia vétkének oka, kit nem jól tani-

D

m 4. Dialog. c. 18.

II. 1. Tim. 5. 8

In Diogen.

tott.

tart. A' *Lacedámoniusok* pedig, *Plutarchusnál* [p], midőn két atyafi-között viszsza-vonyás támadott volna, az attyokat bűnteték-meg, kinek gond-viseletlenségé-miatt történt a' vétek: és a' Sz. Irás-is azt jelenti, a' Héli Pap bűntetésével [q].

HARMADSZOR: Tartoznak az Atyák a' fioknak tisztességes táplalással, az ő állapattyok-szerént; sőt azzal-is, hogy örökséget szerezzenek nékik. Az-okáért, méltatlan fogással élnek némellyek, azt mondván, hogy, a' mint nékik nem maradott attyoktól, ők-is úgy nem igyekeznek fioknak hagyni. Kiknek én azt felelem, hogy, ha az ő attyoknak nem volt abban módgyok, méltatlan vádollyák őket: ha pedig volt, nem mélto azoknak vétkét követni; mivelhogy ki-ki magáról ád számot, és maga terhét viseli. Tudom, hogy gyakorta, a' kikre sok marad, többet a' hoz nem keresnek, hanem azt-is el-vesztegetik. De azt azok chelekeszik, kiket a' Szülék Istени félelemre nem oktattak, meg-elégedven azzal hogy témerdek kinchet takartak nékik: a' kik pedig Istени félelemre tanittyák fiokat, arra-is meg-tanittyák, mint kelljenek jól élni a' gazdagsággal; a mint Tobias-ki úgy vagyon, hogy el-küldötte a' fiát az adósságért [r], de azt-is meg-mondotta, hogy *alamizsnálkodgyék, és a' gazdagsággal jól éllyen* [s]. Mindazáltal, senki nem tartozik, lelkének férelmével, hainak gazdagságot szerzeni; mint az uzorások chelekeszenek: mert semmiokon *Nem szabad gonoszt chelekedni, hogy valami jó következzék* [t].

[p] In Lacedæm.
[q] 1. Reg. 3. 13.
[r] Tob. 4. 21.
[s] Ecclef. 7. 8.
[t] Rom. 3. 8.

II. RESZE.

LÁssuk már azt-is, Mivel tartoznak a' Fiak az atyáknak: mellyet az Evangelista rövid szóval jelentett, azt mondván a' Jésusról, hogy Szüléinek engedelmes volt. Melly, egy-néhány dolgot foglal magában, mellyeket maga példájával szépen meg-mutatott *Joseph*, a' jámbor *Jákob* Patriarkának szerelmes fia; kit mélto minden Keresztyén fiaknak követni.

ELSŐ, Az volt, hogy meg-jelentvén magát a' báttyainak, mondván [u]; *Én vagyok a' Jóseph*; leg-ottan azt kérdette: *El-e még az én atyám?* Melly, nagy szeretetnek jele volt; mellyel leg-először-is tartoznak a' fiak az atyáknak. Mert mint-hogy nincs kedvesb dolgunk életünknél, mellyet, Isten-után, szüléinktől vettünk: mélto hogy őket kiválképpen szeressük. Erről szép Példáink vannak, még a' Pogányoknál-is. A' többi-között, *Croesus* királynak természet-szerént néma fia, látván, hogy egy vitéz az attyát meg akarta ölni, meg-szóllalt, és az attyát haláltól meg-mentette. Az *Athénási Cimon* pedig, az attyát *Miltiadest* maga rabságával mentette meg a' fogságból. *Grimanus* Kardinálról-is azt irja *Egnatius* [x]; hogy az attyáért, kész volt fogságba menni. *Fulgósus* azt irja [y] egy Tolétumi őrvös fiáról; hogy, meg-értvén az attyának halálos sententziáját, nem szünt-meg a' királlyal-való könyörgetéstől, mig nem meg-nyerte, hogy őtet öllyék-meg az attyáért. *Alexius*ról pedig, a' Konstantinápolyi Cházárnak Isáaknak fiáról, azt irja [z]; hogy, midőn a' bátty, istentelenűl Isaakot meg-fosztotta volna országától, és a' szemevilágától, fegyverrel országába helyheztette, és noha minnyájan, úgy köszöntötték mint Cházárt: mindazáltal azt a' nevet, a' birodalommal-eggyütt, az attyának engedte. Szégyenüllyenek-meg azért a gonosz fiak, kik Szüléjöknek halálokat kivánnyák, vagy rajtok tött bolondságokkal életöket meg-röviditik. Nyilván nem örvendezhetnek Sz. Agostonnal: ki, midőn az annyának utólsó betegségében, körüle forgolodnék, azt hallotta az annyától; hogy soha kemény szót tőle nem hallott maga-ellen: és megvallya, hogy az ő tiszteletre semmi volt, az annyának szolgálattyához-képest; és buzgósággal könyörgött érette halála-után-is.

[u] Gen. 45. 3.
[x] Lib. 3. 5. 4.
[y] Lib. 5. 6. 4.
[z] Zonar.

MÁSODSZOR: Joseph az attyát Kánaán földéből Egyiptusba hitta, minden házanépével, hogy jobban táplálhatná; és így üzent néki [a]: *Az Isten engem Urává tött egész Egyptus-földének: jöj-alá hozzám, ne késsél, és lakjál Gessen földén: és mellettem légy te, és a' fiaid, és a' fiaidnak fiai; a' juhaid, és ökreid, és valamivel birsz. És ott táplállak téged.* Jelentvén, hogy a' Fiak tartoznak szüléjöket táplálni szükségökben; mint-hogy azok-is táplálták őket, és nagy munkával fel-tartották. Az-okáért, Urunk keményen meg-feddette, a' Farisæusokat, kik azt tanitották, hogy a' Fiak nem tartoznak attyokat táplálni, chak a' Templomba vigyenek áldozatot [b]; a' mivel attyokat táplálnák, azt a' Templomra fordítván. Az Anyaszentegyház pedig, a' szükölködő Szüléknek fiait, Szerzetbe nem eresztí; sőt a' Szerzetből-is ki-küldi, miglen gongyokat viselljék. Emlekezetre, és követésre-mélto példát ir *Valerius Maximus* [c], a' *Cimon* leányáról; ki, a' fogságban-lévő vén attyát, tejével táplálta. Hasonlót ir *Plinius*-is [d], egy szegény aszszonyról; hogy az annyát, kit ehel akartak meg-ölni, életében meg-tartaná, mellyel azt nyerte, hogy a' Bírák meg-engedték halálát. Tellyességgel külömbözö példáról emlekezik *Thomas Cantipra-*

[a] Gen. 45. 9. 10.
[b] Matt. 15. 5.
[c] Lib. 5. c. 4.
[d] Lib. 7. c. 30.

praesentis [e]: Mert a'ki az attya-előtt el-rejtette volta a'sűlt ludat, az-után enni akarván abban, egy rút varas-békát talált a'mellyén. mellyet el-akarván arról rázni, az orczájára ugrott; és úgy hozzája ragaszkodott, hogy semmi okon el nem vehették. és ha valaki a'békát meg-ütötte, azember nagy fájdalmat érzett szivében. Meg-rémülvén azember, keserves szivvel a Püspöknek meg-vallotta vétkét: ki penitentziáért azt hatta néki; hogy a'*Normannia* és *Gallia* várasit fel-födött orczával el-járja, és mindenütt beszéllye a'dolgot: hogy a'Fiak, példát vévén róla, tiszteinék Szüléjöket, és hála-adók lennének nékik. Hasonló példát ir *Cesárius*-is [f], és talám ugyan azont. Jól meg-gondollyák a' Fiak. Salomonnak ama mondását [g]: *A'ki el-vonszon valamit az attyától és anyjától, és azt mongya hogy az nem bún, részese a'gyilkosnak.* El-vonszon, úgy-mond, vagy nem adván nékik, és ehel meg-ölvén: vagy alattomban el-lopván, és el-vesztegetvén. Ellele Fiak, aláb-valók némelly oktalan-állatoknál-is: mert, a'mint az Első Predikatzióban meg-mondottam Sz. Ambrusból [h]; az Elzerag, meg-vénhedett szüleit táplállya: és azont irja *Plutarchus* az Oroszlánról [i]. Hasonlók pedig a balgatag Chirkékhez: mert a'tyuk, olly szorgalmatos az chirkéinek táplálásában, hogy maga koplalván azoknak elegett keres: a'chirkék pedig, el-feletkezvén arról a nagy szeretetről, mihelyen magokra gondot viselhetnek, el-hadgyák annyokat, semmi gondot nem viselvén reája. Hasonlóképpen némely Szülék, magok koplalásával táplállyák, és ruházzák fiokat: kik fzárnyokra kelvén, el-hagyván Szülejöket, semmit nem gondolnak vélek. Sőt hasonlók az Őszvér chitkóhoz, melly jól meg-szopván az annyát, oldalba rúgja, és el-mégyen tőle.

Hogy ha tartoznak a'Fiak Szüléjöket test-szerént táplálni: sokkal inkább lélek-szerént, mint-hogy ők-is a'szerént tápláltattanak tőlök, midőn meg-kereszteltettek őket, imádságra, Istени félelemre, és minden jóra tanitották. E kötelességnek pedig, úgy téznek eleget, ha gyakorta imádkoznak érettök, halálok óráján Lelki orvosokat szereznek nékik, és a Szentségekben részesittetik, halálok után-is alamisnát adnak érettök, testamentomokat bé-tellyesitik, fő-képpen ha valamit a'szegényeknek és templomoknak hattak, és, ha mi máse vagyon nálok, azt éppen meg-téritik: hogy a'más világon ne szenvedgyenek érettök, hanem segéttessenek imádságokkal.

HARMADSZOR: Jósef az attyát tiszteltе, és meg-böchüllötte. Mert midőn Jákob el-küldötte volna Júdát Josefhez, hogy jövetelét hirré tenné: *Eleibe-ment az attyának* [k]; *nyakára borúlt, és az ölelgetés-közbe sirt.* Salomon király-is, *eleibe-ment az annyának* [l], *és imádta őtet, és a'királyi székben jobb-keze-felé ültette.* Ezt a'böchülletet, a'szorgalmatos gond-viseléséért, meg-érdemlik a'Szülék: mellyet akkor mutatták-meg leg-inkább, mikor a'gyermekek magokkal jó tehetetlenek lévén, nagy bajt szerzettek nékik, és sok bűdősségőket nyelették-el vélek. Ezt a'böchülletet, a'Pogányoknál-is fel-találjuk. Mert *Livius* azt irja, egy *Coriolanus*-nevű Romai fő emberről; hogy, meg-haraguván a' Romai háládatlan népre, sem a'követek, sem a'Papok meg nem engeszteltethették: hanem, az annya *Veturia*, a'menyével és unokáival ment a'táborába. Kit midőn *Coriolanus* meg akart volna ölelni, nem engedte; hanem azt mondotta néki: Légy veszteg addig, mig meg-értem, ha ellenségemhez jöttem-e, vagy fiamhoz; és ha rabod vagyok-e táborodban, vagy anyád. Halván ezeket *Coriolanus*, meg-ölelé az annyát, és monda néki: Meg-győzted haragomat, és diadalmat vöttél rajta... És Romára fordítván beszédet, monda: Hazám, noha méltán gyülöllek, mindazáltal ennek kéréséré meg-engedek.

Ez olly nagy kötelesség Isten-előtt, hogy a'maga tiszteletit-is ezzel állattya, mondván [m]: *A'fiu tiszteli az attyát, és a'szolga az urát: ha azért en Atya vagok, hol az en tiszteletem?* És a'Tiz-parancholatban, a'három parancholat után, mellyek az Isten tiszteletit parancholják, a'Negyedik, melly Szüléinknek tiszteletit parancholja. Salomon-is a' Példa beszédekben, az Isteni tisztelet után, az Atyák s Anyák tiszteletiről szóll. Sőt *Valérius Maximus*-is, azt irta [n]; hogy az Istenеken, és a'Szüléken tött boszszúság, igazán azon büntetés alá vettetett. Okát adgya ennek Sz. Agoston, magyarázván Sz. Pálnak mondását, ki azt irja [o]; hogy *Az Istentől nevezetik minden Atyaság mennyekben és a'földön*: és azt mongya; hogy az embereknek első és fő Attyok az Isten: a'több Atyák pedig, hely-tartói, és utánna-valók. Az-okáért, mi-képpen hogy a'ki a Király Tiszt-tartóját boszszúsággal illeti, úgy büntettetik mint-ha a'Királyt illette volna boszszúsággal: azon-képpen, a'ki a'fő Atyának hely-tartóját boszszúsággal illeti, méltó olyan büntetésre, mellyet az érdemel, a'ki az Istent illeti boszszúsággal. És a'ki a'Király hely-tartóját, meri bántani, könnyen a'Királyt-is meg-bántaná: azon-képpen, a'mint Sz. *Nazianzenus* mongya [p], könnyen meg-tagadgya az Istent, a'ki az Attyát meg-tagadgya. Innét

mon-

[e] Lib. 7. Apoph. c. 7. patre 4.
[f] Lib. 8. c. 22.
[g] Prov. 28. 24.
[h] Libr. 5. Hexam. c. 16.
[i] In Solertia Animalium.
[k] Gen. 46. 29.
[l] 3. Reg. 2. 19.
[m] Malach. 1. 6.
[n] Lib. 2.
[o] Lib. 3. 15.
[p] Lib. Secundus.

mongya a Bölcs is [q]: *Aki az Urat féli, tiszteli a szülőit is, mint Urainak úgy szolgál azoknak, a' kik őtet nemzették*: jelentvén, hogy eggyűtt jár mind a' kettőnek tiszteleti. És az Istenő maga mondatik büntetni azokat, kik a' Szüléjök-ellen vétnek; a' mint azon Bölcs mongya [r]: *Meg-átkoztatott az Istentől, a' ki meg-keseríti az anyát.* Ezt az átkot jelenti Salomon, mondván [s]: *A' szemet, melly meg-csúfolja az atyját, és a' melly meg-útállja az ő Anyának szülését, vájják ki azt a patakok hollói, és egyék-meg azt a' sasok fiai.* Holott azt vedd eszedbe, hogy, ha csak a' szemmel-való meg-csufolás-is olly nagy büntetést érdemel, mit érdemel az, a' ki kezével, vagy más modon meg-sérti Szüléit? a' mint a' Pogány *Cicero*-is meg-ismérte [t], emlékezvén mind a' kettőről.

Kérdené valaki, Mint kell érteni a' Salomon átkát? Felelet. Vannak, kik a' Hollókon, és a' Sasokfiain, az érdőgöket értik. Mint ha azt mondotta volna: Aféle fiat az érdőgök emésszenek-meg. Nyilván Sz. *Jeromos* [u], és Arany-szájú Sz. János [w], Hollóhoz hasonlítyák az érdőgöt, és gyakorta holló képében jelenik-meg; a mint sok példákkal bizonyíttya *Ulysses Aldrovandus* [x]. A' Sasok fiai-is, hasonlók az érdőghöz az ő ragadozó prédálásokért; a' mint *Clemens Alexandrinus*ból tanúllyuk. És mind a' Holló's mind a' Sas, azért példázza fő-képpen az érdőgöt, hogy a' dögre, vagy holt testre fiet, és azzal hízik; és azt nagy messze meg-érzi, és, a' mint némellyek mongyák, még eléve is, úgy hogy a' meg-halandó állatokhoz közel forgódnak, várván a' prédát. Azt-is bizonnyal írják, hogy a' Hollók, leg-elsőben-is a' szemet vájják-ki, és azt a falatot igen kedvellik; a' Sasok pedig, a' szívet. Az-okáért, aféle Fiak, a' hollóknak és sasoknak adatnak, hogy szemöket, és szívöket ki-vájják: mert, mint-ha szemök nem volna, Szüléjöket nem ismérik; és mint ha szívök nem volna, nem szeretik öket. Továbbá, az akasztó-fán-való halált kívánnya Salomon a' gonosz fiaknak, mivelhogy a' hollók, azok testére fietnek; úgy hogy, még a' Szentirásban is, a' ki azt álmodta volt, hogy *a' fején-való kosárból a' madarak ették*, harmad napra fel-akasztatott [y]. És nem ok-nélkül tosztatnak-meg a' földben-való temetéstől: mert a' Földet a' Bölcsek, közönséges Anyának tartyák, ki minnyájunkat kebelébe fogad. Az-okáért, a' ki a' tulajdon Annyát meg-bántya, nem méltó hogy a' közönséges Anyának jó-tétteményében részesüllyön. Annak-felőlle, mint-hogy a' Hollók, és Sasok, hosszú életűek, azoknak adatnak a' gonosz fiak: kik, ha jók lőttek volna, hosszú életűek lőttek volna. Továbbá; azon madarak, a' vér-szerént-való atyafiság-ellen cselekesznek: mert a' fiakat az anyák, és ezeket amazok üldözik, és egy-más-ellen kegyetlenkednek. Az-okáért, mint-hogy a' gonosz fiak-is azt cselekeszik, méltók, hogy a' hasonló rút állatok, rút halállal végezzék-ki öket.

Kérdené még-is valaki: Mi-okért vétsüllyen rút átkot Salomon az illyetén Fiakra? Felelet. Mi-képpen hogy az Isten-ellen-való véteknek nehéz-volt tára az Istennek méltóságából, és a' mi alá-való állapotunkból fontullyuk: hasonló-képpen gondolkodhatunk az Atyák-ellen-való vétkekről-is. mert, ha az Atyákat a' fiakkal egybe-vettyük, azt találtyuk; hogy az atyai méltóság, és a' fiúi alá-valóság-közötte felőlle nagy köz vagyon: és, a' mint *Arisztóteles* jól mondotta [z]; A' természetnek törvényéből, a' fiak mindenkor az Atyák birodalmában vannak; úgy hogy, akár mint nevekedgyenek-is a' méltóságban, az Atyai birodalom-alatt marad a' fiú. Az-okáért, felőlle nagy vétek az Szüléket megbántani, és nagy büntetést érdemel.

NEGYEDSZER: Jósef engedelmes volt az Attyának: nem csak, mikor az attya házánál volt és a' battyaihoz küldetett az attyától, hanem mikor Egyiptusnak Fejedelme volt-is. mert, az Attya parancholattyának engedvén, ütet nem Egyiptusban, hanem Kánaán földében temette [a]. Tudják ezt a' báttyai: az-okáért, az attyok halála-után, félvén hogy a' rajta-tött régi bosszúságot meg-torollya, hozzája küldöttek, mondván [b]: *Atyád meg parancholta nékünk, mielőtt előtte meg-halna, hogy ezeket mondanók néked ő szavával: Kérlek hogy feledtessed-el az atyád fiainak vétkét, és a' bűnöt és gonoszságot, melyet cselekedtek rajtad: mi-is kérlünk, hogy a' te atyád Istenne szolgáinak bocsáss-meg hamisságot.* És meg sem csalta öket a' remények. Nagy Engedelmesség volt a Rekabitákban-is; kiket a' bor-italra nem vehettek, az attyoknak Jonadabnak parancholattya ellen. Kiknek példájával, feddi az Isten Jeremiás által [c], az ő népének engedetlenségét. Ennek az Engedelmességnek, szép okát adgya Sz. Pál [d]: *Fiak*, úgy-mond, *engedgyetek a' Szüléitöknek; mert az kellemetes az Urnak.* És [e]: *Fiak, engedgyetek a' Szüleiteknek az Úrban: mert ez méltó dolog.* Nyilván *Méltó dolog*. Először: mert a' Szülek-is sok dolgokban engednek a' fiaknak, és kedvök-szerént cselekeszenek. Másodizor; *Méltó dolog*: mert az Isten kívánnya, és parancholja. Azért, mingyárt utánna veti Sz. Pál a' parancholatot: *Tiszteljed az Atyádat és az Anyádat, melly az első parancholat az igéretben: hogy jól légy, és hosszú életű légy a' földön.* Első parancholatnak mongya az igéretben: az az, első a' parancholatok-közöt; a' melynek meg-tartásáért, magán-való igéretet tőtt az Isten; és igen-

A
q Eccl. 3. 8.
r Prov. 18.
s Prov. 30. 17
t Orat. pro Rabir.
u Cassiod. I. super Psalm.
w Homil. Spurium sub finem.
x Lib. 12. Ornithologiæ.
B
y Gen. 40. 22.
C
z Lib. 8. c. 11. Ethic.
D
a Gen. 50. 5.
b Prov. 18. 23.
c Jer. 35. 6. 14.
d Col. 3. 20.
e Ephes. 6. 1.

illendő ígéretet: mert a' fiak, a' kik szüléjöknek a' tőlök-sőtt életért hála-adók, és azért tiszteli őket, mélto hogy azon életben sokáig meg-maradgyanak. A' Fiak, úgy-mond Sz. Tamás [f], életet attyoktól vésznek, mint a' vitézek jószágot Fejedelmektől. Azért a' mint ezek meg-érdemlik, hogy bírják a' jószágot, mig a' hivségben meg-maradnak: úgy a' Fiak is, valamig az Attyokat tiszteli, érdemlik hogy éllyenek. és, a' mint a' párt-ütő vitézek, meg-fosztatnak a' jószágtól: úgy az engedetlen fiak is, az élettől.

Mondaná valaki: Gyakorta az engedelmes fiak rövid életűek: tehát azok nem vésznek az ígéretet? *Ábulensis* azt feleli [g]; hogy az Attyát tiszteltő fiú, ha hamar meg-hal-is, sokat élt: mert az idő nem a' henyélésnek mértéke, hanem a' munkának, és jó cheleked etnek: a' minémű Ifiúról emlekezik a' Bölch, mondván [h]: *Rövid időben végezvén, sok időket töltött-be: mert kedves volt az Istennek az ő lelke.* Sz. *Jeromos* azt feleli [i]: Midőn az Isten az Irásban világi jókat ígér, ha azokat meg nem adgya, jobbakat ád érettök, tudn' illik, lelkieket és mennyeieket. Így mongya Dávid [k]: *Ifiú voltam, és meg-vénhedtem: és nem láttam, hogy az igaz el-hagyatott volna, sem hogy az ő magva kenyeret kerelje volna.* maga tudgyuk, hogy az igaz Lázár, küldúláfra jutott; és sok Mártyrokat, az éhség, és egyéb nyomorúság, fogyatta-el. De akkor az Isten, a' testi kenyérért, lelkit és mennyeit adott nékik, a' békeséges türést, és a' Mártyromságnak koronáját, melly meg-haladgya a' testi kenyérnek jó-voltát. Végy példát: Valamelly napi-munkásnak egy garast ígérsz; de vészed eszedbe, hogy ha pénzt adsz néki, vagy a' korchomán meg-iszsza, vagy a' kártyán el-jadza; azt-is látod, hogy nagyobb szüksége vagyon egy jó köntösre: ha köntöst adsz néki, fogadásodnak eleget tészsz, sőt azt meg-is haladod, és nem panaszolkodhatik, ha a' garast meg nem adod néki.

III. RÉSZE.

DE azt-is eszünkbe kell vennünk, hogy Szent Pál, nem akár-mint mondgya a' Fiaknak, hogy az Attyoknak engedgyenek, hanem, *az Úrban*: az-az, az Úrért, a' ki azt parancholta: a' vagy, az Úrnak akarattya-és törvénye-szerént. És ha az-ellen parancholnak: nem az Úrban, hanem az ördögben parancholnak, és nem tartoznak engedni. Oka annak ez: mert az Atyák hatalma a' fiakon, az Isten birodalmában-való részesülés, mint-hogy *ő-tőle neveztetik minden Atyaság* [l]. Azért, ha külömbet parancsol az Istennél az atya: meg-szünik minden hatalma. mert az-ellen chelekeszik, a' kitől azt vötte. A' mint hogy, az Úr parancholattya-ellen, nem tartozunk engedni a' Tisztartónak: kinek egyéb hatalma ninch, hanem a' mellyet az Úrtól vött; mellyel nem élhet az Úr akarattya-ellen. Innét mongya Sz. Bernárd [m]: Egyedül chak az Isten oka, a' miért nem kell az atyáknak engedni; mert ő mondotta [n]: *A ki atyát vagy anyát inkább szeret, hogy-sem engem, nem méltó hozzám.* Továbbá; többet vettünk az Istentől, hogy-sem a' szüléinktől: az-okáért, többel-is tartozunk az Istennek, és inkább kell néki engednünk. Ezt sok atyák, meg nem gondolván, ha a' fiok az ő akarattyok-ellen, enged az Isten hivatallyának, azt vittattyák; hogy a Negyedik parancholatot megszegte. holott annak a' parancholatnak, az Istenért, és nem Isten-ellen kell engednünk; hogy, a' mint Urunk mondotta a' mi Evangéliomban, azokban légyünk foglalatosok, mellyek a' fő Atyánké. Erről a dologról, még a' Pógányokban-is sok szép példákat találunk: mert azt irja *Plutarchus* [o], egy *Aeroratus* nevű okos fő emberről; hogy midőn az ő Szülei hamis dologban kívántak volna az ő segétségét, nem engedett az ő kívánságoknak; és szép okát adta: Ti, úgy-mond, engem az igasságra neveltetek, és a' hazám törvényinek adtatok: az-okáért inkább azoknak igyekezem engedni, hogy-sem néktek. És mint-hogy azt akarjátok, hogy jót cheleked gyem; az pedig a' jó, a' mi igaz: a' mit akartok, meg-mivelem; a' mit pedig mondotok, nem chelekeszem. És így okosan, mind a' hamis dolgot meg-vetette, s mind a' Szülei igyekezetinek és akarattyának eleget tőtt.

Ezen-kivül, tartoznak a' Fiak engedni az Attyoknak, hogy áldomást vegyenek tőlök, és átkoktól meg-menyekedgyenek: mivelhogy az Atyáknak, mind áldásuk, s mind átkok igen foganatos; és, a' mint a' Bölch mongya [p]: *Az Atya áldása, meg-erősíti a' fiak házait: az Anya átka pedig, ki-vonnya a' fundamentomokat.* Így látyuk, hogy, a' mivel Noë megáldotta Semet, és Jáfetet, meg-adta az Isten [q]; és Jákob Ephraimot és Manasseht [r], és a' tiz fiait [s]; és Moyses az Israel nait [t]. Foganatos volt a' vén Tobias áldása-is, mellyel a' fiát meg-áldotta [u]; és a' Matatias áldásával, a' Makabeusok erősek lőttek a' hadban [x]. De az Átoknak-is hatalmas ereje vagyon, a' mint ki-tetszik a' Noë átkából, Kám-ellen, [y]

A
f In 4. Sent. dist. 40. Quæst. 4.
g In cap. 20. Exod.
h Sap. 4. 13.
i Lib. 3. in Matth.
k Ps. 36. 25.
B
C
l Ephes. 3. 15.
m Epist. 111.
n Matth. 10. 37.
o In Lacon.
D
p Prov. 3. 11.
q Gen. 9. 26.
r Gen. 48. 20.
s Gen. 49.
t Deut. 33.
u Tob. 5. 21.
x 1. Macab. 2. 65.
y Gen. 9. 25.

a'Jákobéból, Rúben-ellen [a], és Simeon's Lévi-ellen [a]. Rettenetes példát olvasunk Sz. Agostonnál [a], eggy Anyáról, ki tíz fiait meg-átkozta, és leg ottan iszonyú képpen reszketni kezdettek; és az egész Romai birodalomban bújdosván, kettő közzülök meggyogyúlt a Sz. István ereklyéinél. Egyebekről-is olvasunk átkokat, mellyektől ötízkedni kell mind a'fiaknak, 's mind a'szüléknek.

Végezetre: Hogy minnyájan készek légyenek Attyokat tisztelni, és azoknak engedni: az Isten, a'bölch *Ecclesiasticus*-által, Kilencz rend-béli Jókat igér a'szó-fogadó Fiaknak: Elsőben: Testi és lelki gazdagságot [c]: *A'mint*, úgy-mond, *a'kekinchel gyűjt, úgy a'ki tisztelis az annyát.* II. Hogy bóldog lészen a'jó fiakért [d]: *A'ki*, úgy-mond, *az attyát tiszteli, örvendez a'fiakban.* III. Hogy Imádságát az Isten meg-halgattya [e]: *Es*, úgy-mond, *az ő imádságának napján meg-halgattatik.* IV. Hogy hosszú életű lészen [f]: *A'ki*, úgy-mond, *az Attyát tiszteli, hosszú életű lészen.* V. Hogy állandó maradéka lészen [g]: *Az Atya áldása*, úgy-mond, *meg-erősíti a'fiak házait.* VI. Hogy dichőséges lészen [h]: *Az ember dichősége*, úgy-mond, *az Attyának tisztelettiből áll.* mivelhogy a'tisztelettes Atya, dichőségessé tészi a'fiait: és mivelhogy az Attyát-tisztelő fiú, magának mindenek-előtt bőchülletet nyér. VII. Hogy a'nyomorúságnak, vagy háborúságnak idején, meg-szabadúl attól [i]: *Az Atyának adatott alamizsna, nem lészen el-felejtve; és a'háborúságnak napján, emlekezet lészen rólad.* VIII. Hogy a'bűnei meg-bocháttatnak [k]: *Mint a'fényes időben a jég, el-olvadnak*, úgy-mond, *a'te bűneid.* IX. Hogy az Istentől meg-áldatik; az-az, minden jókkal bővségessen meg-látogattatik [l]: *Cheleked dettel*, úgy-mond, *és beszéddel, és minden tűréssel tisztellyed az Atyádat, hogy áldomás szállyon tőle rád, és az ő áldása végig meg-maradgyon.* Mellyet engedgyen a'kegyes Isten, minden Isten-felő és Szülék-tisztelő fiaknak, az ő Szent Fiáért, ki testi szüléit-is valóságoson tisztelte. Amen.

A
a Gen. 49. 3.
a pers. 1. 6.
b l. 22. Gen. 1. 8.
c Eccli. 3. 5.
d pers. 6.
e Isaiam.
f pers. 7.
g pers. 11.
h pers. 13.
i pers. 15. 27.
k pers. 17.
B
l pers. 9.

VIZ-KERESZT-UTAN-VALO II. VASARNAPI EVANGELIOM.

SZ. IANOSNAK II. RESZEBEN, ℣. 1.

C

AZ időben: Menyegző lőn Galilæai Kánában: és ott vala a' JESUS annya. El-hivattaték pedig JESUS-is, és az ő Tanitványi, a'menyegzőre. Es el-fogyván a'bor, monda a' JESUS annya néki: Ninch borok. Es monda néki JESUS: Mi közöm nékem's néked aszszony' állat? nem jött még el az én órám. Monda az ő Annya a' szolgáknak: Valamit néktek mond, meg-chelekedgyétek. Vala pedig ott hat kő-veder helyheztetve, a' Zidók tisztulása-szerént, mindenik két vagy három mértékű. Monda nékik JESUS: Töltsétek-meg a'vedreket vizzel. Es szintén teli töltek azokat. Es monda nékik JESUS: Merittsétek már, és vigyétek a'násznagynak. Es el-vivék. Hogy pedig meg-kóstolá a'borrá-lőtt vizet a'násznagy, és nem tudgya vala honnét volna, a'szolgák pedig tudgyak vala a' kik a'vizet meritettek vala: hivá a' vő-legént a'násznagy, és monda néki: Minden ember előszőr jó bort ád; és midőn meg-részegűlnek, akkor azt, a'melly alább-való: Te pedig eddig tartottad a'jó bort. Ezt chelekedé JESUS a'choda-tételeknek kezdetit a'Galilæai Kánában: és meg-jelenté az ő dichőségét, és hivének ő-benne az ő Tanitványi.

D

(***)

A

ELSŐ PREDIKATZIO.

NINCH KÜNNYEBB DOLOG, MINT AZ ÉHEZŐ EMBERnek szája izin-valo ételt találni: mert *Az éhező léleknek, a' keserüs-is édes-gyanánt vészi* [a]; és a' meg-fáradott embernek, kedve-szerént-valo ágyát vetni: mert *édes az álom a' munkásnak, akár keveset, akár sokat egyék* [b]; és a' tántz-szeretőnek, kedves nótát verni: mert ha chak a kéft a nyárshoz koczogattyák-is, eleget tombol világánál. Hasonló-képpen, künyü a' házasságra azokat beszélleni, kik úntalan nőszni kéfzülnek, és arról gondolkodnak. És a' mái Evangéliom, fölöttegigen terfzik nékiek, mint-hogy az, fok-képpen ajánlya a' Házasságot: azzal, tudni illik, hogy Kriftus Urúnk jelen volt az ő Apoftolival, és Sz. Annyával: hogy a' bóldogságos Szűz könyörgött az új házasoknak borból-valo fzükségökért: hogy Urúnk-is jó akarattyát mutatta hozzájok, és dichőségét meg-jelentette, a' vizet jó és bővséges borrá változtatván: hogy látván a' Kriftus Tanítványi ezt az ő első choda-tételét, hittek őbenne, tudn' illik, tekéllerefben, hogy-fem az-előtt, meg-győzettetvén a' choda-tételnek nagy-voltától. Ez illyetén dolgok, könnyen a' Házasságra hajthattyák az embert. De igazán mondom, hogy a' bornak el-fogyála, és a' Hat kő-vederben-valo izetlen víz, valamennyire tartóztathattyák-is: mellyek, a' Házasságnak terhét, és alkolmatlanságát példázzák; a' mint e' mostani Predikatzióban meg-mutatom.

I. Meg-magyarázom, a' Hat Kő-veder-béli keserü vizeket.

II. Meg-mutatom, hogy nagy gondolkodás kívántatik a' Házasság-felől; melyben mindazáltal szentül élhetni.

III. Meg-jelentem, Mi kívántafsék a' Házasoktól, egy-máshoz-képeft: mint-hogy a' Házasság, Szentség, és meg-óláhatatlan.

ELSŐ RÉSZE.

B

SOkan igen gyönyörködnek Sz. Pálnak ama' mondásában [c]: *Tifzteletes mindenekben a' Házaffág, és makula-nélkül valo ágy.* És nem ok-nelkül: mert, a' mint utánna veti Sz. Pál, *A' paráznákat, és a' házaffág rontókat meg-ítéli az Iften.* Kikhez-képeft, tifzteletes állapatban vannak a' Házaság-béliek. De azt-is meg kellene gondolniok, hogy Sz. Pál azt mongya felőlök [d]; hogy *Fijfélékynek, teffi győtrelmök leffen:* és nem egy-féle, hanem legalább Hat-féle, a' Kő vedrek fzáma-fzerént, mellyek fzintén teli vannak vízzel: melly gyakorta háborúfágnak jele; a' mint Dávid jelenti, mondván [e]: *Szabadits-meg engem Iften: mert bé-hatottak a' vizek a' lelkemig.* És Salomon, midőn azt mongya [f], hogy, *A' fok vizek nem élhették meg a' fzeretetet, fem a' folyó-vizek el nem buríthyák azt.* És bizonyára, a' minémű háborúfágok némelly Házafságokban találtatnak, annyi kőny-hullatást fzereznek, hogy nem chak hat, de hatvá-hat vedret-is meg-tölthetnének: és a' Szeretetnek lobogó tűzét, melly a' házafságra-igyekezők fzívében találtatik, könnyen el-óllhatnák.

Az Első Veder-víz, a' Hasonlatlanság: melly fok-féle, és valóban izetlen. Mert a' mint a' hasonlatoság oka a' fzeretetnek: úgy a' hasonlatlanság, a' vagy külömbség, oka a' gyűlöllségnek; a' mint *Arifstóteles* tanittya [g], és *Cicero*-is [h]. Azért mongya a' Bölcs [i]: *Minden élő állat, magához hasonlót fzeret.* És utánna veti [k]: *Minden ember hozzája hasonlóval társalkodik.* Sok pedig a' Hasonlatlanság: de mindenik elégféges, az igyenetlenségnek meg-fzerzéfére a' Házafok-között. és ritkán találtatik olly Házafság, melyben valamelly ne találtafsék, és gyakorta több-is egynél. Első Hasonlatlanság, vagy külömbség, az Időben lehet: melly nem kichíny. mert azt követik nagy réfzére az erkölchök-is; a' mint Sz. Pál jelenti maga-felől [l]. És ritkán eggyeznek az ifiak a' vénekkel, hogy eggyfzte dichérjék az Urat, a' Dávid kivánfága-fzerént [m]; a' mint Roboam idejében, nyilván meg-tetfzett [n]: a' hol a' vének tanátfa, úgy ellenkezett az ifiakéval, mint-az édes a' keferűvel. És talám azért intette Salomon a' fiakat [o]; hogy *meg ne útállyák az anyjokat, mikor meg-véneknek:* tudván, hogy az idő-béli külömbség, még a' vérnek eggyefségével-is ellenkezik. Midőn azért efféle külömbség találkozik a' Házafokközött: az idősb az ifiúnak, tudatlanságát hánnya fzemére; az ifiabbik pedig a' vénnek tápodrodott orczáját, vagy köhögéfét. és leg-ottan kéfz a' villongás. II. Külömbség, az Erkölchben lehet: és az-is igen nehéz. Mert, a' mint a' Bölcs mongya [p], *Ha valaha fzárjalkodik a' fzerecsi a' bárányval, úgy a' bűnös az igazzal. Mi közi a' fzent embernek az ebhez?* Ha fonlót mond Sz. Pál-is [q]. Az-okáért, ha az afszony állat józan, chendes, afzatos, a' férfiú

pedig

[a] Prov. 27. 7.
[b] Eccles. 5. 11.
[c] Heb. 13. 4.
[d] 1. Cor. 7. 28.
[e] Pfal. 68. 1.
[f] Cant. 8. 7.
[g] 1. Pol. c. 38.
[h] De Amic. cap.
[i] Eccl. 13. 20.
[k] prov. 20.
[l] 1. Cor. 13. 11.
[m] Pf. 148. 12.
[n] 3. Reg. 12. 7. 10.
[o] Prov. 23. 22.
[p] Eccli. 13. 2.
[q] 2. Cor. 6. 14.

pedig tobzódo, háborgo, káromló: ninch vége a' háborgásnak és panaszoknak. III. Különbség, a Vagyonból származhatik: melly igen nehéz. Mert, a mint *Istalan sság a' kevélynek az alázatosság, úgy gyűlöletes a' gazdagnak a' szegény* [c]. Ha azért gazdagot vészen a szegény, amaz ennek, akar-mi okból is, szemére veti szegénységét, és kiáltásnak nevezi, mivelhogy gyakorta együtt jár a' gazdagság a' kevélységgel; és mingyárt kész a háborgás. IV. Különbség, a' Testi szépségben lehet: melly nem kicsiny. Mert ritkán találni, a' ki magánál rútabbat szeressen, és szebbet ne kívánnyon. V. Különbség, a' Természetben vagyon, melly gyakorta gyűlöletet szerez. Mert, a mint *Horatius* irta [d]:

Oderunt hilarem tristes, tristemq; jocosi;
Sedatum celeres, agilem gnavumq; remissi:

Gyűlölik a' vig embert a szomorúak, és a' szomorúakat a' tréfások: A' lassút a gyorsak, a gyorsat 's a' szorgalmatost a restek. VI. Különbség, a' Vallásban lehet: melly leg-nehezebb, és sok háborgásokat szerez. sőt néha árultatást-is; a' mint Dálila Sámsont el-árulta, noha Sámson úgy szerette, hogy leg-nagyobb titkát is meg-jelentette néki [e]. És azért parancholta-volt meg az Isten az ő népének [f], hogy a Pogányokkal házasságot ne szerezzen, hogy el ne hajtatnék az igaz Istennek tiszteletiről.

A' Második Veder-víz, a' Magtalanság: melynek ízetlenségét, még a Szentek sem igen szenvedhették; a' mint ki-tetszik Abrahámból [g], Izsákból [h], Rákelből, Annából [i]. De néha a' nemzés-is nem édesb, mind a' nagy gond- és múnka-miatt, mellyet a' gyermekeknek fel-tartása kíván; 's mind a' sok véletlen veszedelem-miatt, melly őket találhya; 's mind a' halál-miatt, melly időnek-előtte el-ragadgya; és a' kevés gyönyörüségért, mellyet életőkben tőlök vöttünk, hóltig-való keserüséget hágy. Tudgyuk, minémű nagy keserüsége volt Jákóbnak Józsefért [k]; el-annyira, hogy vigasztalást sem akart venni: Dávidnak, Amnonért [l], és Absalomért [m]; Jobnak, a' naiért, és leányiért [n]; Annának, Tobiásért, ki chak távúl volt [o]. Az-okáért, *Thales* ezt vötte okúl, hogy meg ne házasodnék. És mikor őtet *Sólon* a Házasságra intené, egy követtel azt a' hírt költeté, hogy a' *Sólon* fia meg-hólt *Athenás*ban, és nagy pompával el-temettetett. Mellyen midőn *Sólon* igen meg-szomorodott volna, monda nevetve *Thales*: *Sólon*, ez ingyen-is engem a házasságtól, a' mi téged, erős és álhatatos férfiat, meg háborithat. Tudom mit ir *Aelianus*, *Anaxágoras*ról [p]; *Laértius*, *Xenophon*ról [q]; *Plutarchus*, *Lucullus*ról [r]; *Cicero*, *Telamon*ról [s]; hogy halván fiaknak halálát, chak azt mondották; Tudtam, hogy halandó embert nemzettem. De ezeket kevesen követik. és sokkal többen vannak, a' kik-ezekkel hireken fölöttébb meg-indúlnak; és állapattyokról-is el-feletkezvén, meg nem tudgyák magokat mértékleni.

A' Harmadik Veder-víz, a' Szegénység: fő-képpen, ha számos a' magzat, a' mint gyakrabban vagyon a' szükölködőknél, hogy sem a gazdagoknál. Ez a szegénység, gyakorta iszonyú vétkekre őztőkölli a' Szüléket; a' mint a' Sz. Miklos historiája meg-mutattya. Melyben azt olvasuk; hogy, nem lévén az atyának mivel ki-házasitani leányit, árúba akarta testőket bochátani. mellyet meg-is chelekedett volna, ha Sz. Miklos Püspök eleit nem vötte volna. Adná Isten, hogy sok efféle Szent Püspökök találtatnának, kik a' szegény emberek leányit arra segétenék hogy tiszteséggesen meg-házasodnának; a' vagy, örök Szüzeségben maradván, jól táplál-tatnának.

A' Negyedik Veder-víz, a' Betegség: fő-képpen, ha a' szegénységgel egyűtt vagyon. Mert, mint-hogy a' szegények táplálása, a' naponként-való kézi múnkából áll; ha erejőkben meg-fogyatkoznak, táplálások sem lehet. Gyakorta a' szeretet-is, chak az egészséget követi, és hamar meg-hül a' betegség-miatt, a' mint meg-értheti-tyük Jobnak feleségéből. Ki, urának nyavalyáját meg-únván, azt mondotta néki [t]: *Áldd-meg az Istent, és halj-meg.* Azt irja *Rodericus Santius* [u], az *Eduardus* Angliai Király feleségéről, ki a' Spanyól Király leánya volt; hogy, midőn az Orvosok az úrra lehét meg nem gyógyithatnák, a' lehét minden-nap nyelvével nyalta, a' merget abból ki-szopta; mellyet édesnek tetszett, férjéhez-való szeretetiből: és így a' férjét meg-gyógyitván, magának nem ártott. De gondolom, hogy ritkán találni e' hez hasonló aszszony állatot: a' mint férfiat-is, *Dominicus Catalinushoz*. Kiről azt irja *Fulgosius* [x]; hogy a' poklos feleségével, nem chak egy asztalnál, és egy tálból ett, de egy ágyban-is hált: mivelhogy a' házasságbéli szeretet-által, feleségét magával egy testnek tartotta; és sem a' reá ragadástól nem félt, sem a' büdösségtől nem irtozott.

Az Ötödik Veder-víz, a' Gyanakodás: melynek keserüségéről emlékezik a' Bölcs, mondván [y]: *A' szívnek fájdalma és síralma, a' gyanakodó aszszony*; ki gyakorta meg-sirattattya az embert. Ez pedig igen hamar meg-történik, és gyakorta igen kichíny

A

dologból. Mert *Cajus Sulpitius*, a' mint Erasmus írja [p], chak azért vált-el feleségetől, hogy egyszer hajadon fővel ment-ki házából, és azt mondotta néki: A' törvény néked az én szemeimet veti határúl; azoknak légy szép, egyebeknek ne kedveskedgyél. Hogy-ha pedig a' gyanakodást a' chelekedet követi, élő Isten, melly keserű vizet kell innyal! mert egy-felől, nehéz magát és háza-népét gyalázatba hozni, ha ki-jelenti; más-felől pedig, majd lehetetlen ollyan botsússágot el-nyelni, ha el-halgattya. mint-hogy Salomonis azt mongya [q]; hogy, *A' ki a' Házasság-rontó aszszony állatot meg-tartya, bolond, és istentelen.* Nem ok-nélkúl mondotta azért *Alphonsus* király, a' mint Erasmus írja [r]; hogy, akkor élhetni chendesen a' Házasságban, mikor az aszszony vak (nem vizsgál a' férje után,) és a' férfiu siket (nem gondol a' feleségének zajgásával, és gyanakodó pántolodásával.)

p Lib. 6. Apoph.

q Prov. 18. 22.

r Lib. 8. Apoph.

A HATODIK Veder-víz, a' többinél kőzönségesb, és bizonyosb: de mindazáltal igen keserű; a' Halál tudnillik, melly a' szerelmes házasokat el-választya, és éltig-való siralmat hágy nékik. Sárát, kesergette és siratta Abrahám [s], noha száz huszon-hét-esztendős volt mikor meg-hólt: mit nem mivelt volna, ha ifiabb lévén, mind szülésre, 's mind gond-viselésre alkolmatosb lett volna. Ez pedig, sokkal nehezben esik az aszszony állatoknak; fő-képpen, ha számos gyermeki lévén, kevés költséggel vannak. Keveſen találtatnak az aszszony állatok-közzül, kik férjeket a' halálra bátorittsák, mint Sz. *Martha*, Sz. Mariust [t]: Vagy a' kik a' mi Sz Erzsébetünkel azt mongyák [u]: Hogy tovább élhetett volna a' férjem, semmi munkámat nem kímélltem: de mint-hogy az Isten akarattyából meg-hólt, leg-kissebbik haj-szálommal sem hoznám-vissza: Vagy Sz. *Melaniával*; ki, a' mint Sz. *Jeronymus* írja [x], midőn férjét, és két fiát látta halva, egy chőp könyvet sem húllatott; hanem a' Krisztusnak lábaihoz borúlván, azt mondotta: Ez-után szorgalmatosban szolgálok néked Uram, mint-hogy illyen terhtől meg-szabaditottál.

s Gen. 23. 2.

B

t In Breviario Romano, 19. Iunii.

u Surius. to. 6.

x Epistola ad Paulam, de obitu Sulpic.

II. RESZE.

EZek így lévén, az én ítéletem-szerént, nem kell a' Házasággal hírtelenkedni: fő-képpen, mint-hogy ritkán találni jó aszszony állatra; gyakran pedig ollyanra, a' minémúről szóll a' Bölcs [y]: *Nincs gonoszb fő, a' kígyó fejénél; és nincs harag, az aszszony állat haragja felől.* *Jobb az oroszlánnyal és sárkánnyal egy-ütt-lakni, hogy sem a' gonosz aszszonnyal lakni.* Szörnyű históriákat olvasunk a' gonosz Aszszonyokról, kik urokat el-árulták, és sok-képpen meg-ölték, vagy ölették: Kiknek álnokságok- és gonoságok-ellen, nincsen sem okosság, sem orvoság. Midőn *Protagoras*tól azt kérdették; Miért adta leányát ellenségének? Azt felelte: Mert nem tudtam gonoszbat adni. Midőn *Demócritus*tól azt kérdették; Miért vőtt kichiny feleséget? Azt mondotta: A' leg-kissebbiket választottam a' gonoszok-közzül. *Arisippus* pedig egy kichiny, de szép aszszonyt látván, azt mondotta: Kichiny a' szépsége, de nagy a' gonosága. Igaz hogy azt mongya Salomon [z]: hogy *A' ki jó feleséget talál, jó dolgot talál, és vigasságot vészen az Úrtól*: de ki találja azt? Az-okáért, midőn *Sócrates*től tanátsot kértek a' Házasságról; azt mondotta [a]: Miként a' halak a' varsa-kívül lévén, bé-kívánkoznak; a' benne-valók pedig, ki akarnak jönni: meg-látsátok Iſiák, hogy rajtatok-is az ne történnyék. Midőn *Thales* Filósofus az annya a' házasságra kísztetné ifiu-korában, azt felelte; hogy nincs még ideje: Idősb lévén pedig, azt mondotta; hogy már el-múlt ideje. Mas Filósofus pedig így okoskodott: Ha szépet vészek, gyanakodásban élek; ha rútat, nem szerethetem; ha gazdagot, kevély, és engedetlen lészen; ha szegént, kedvetlen, és bajos lészen. Az-okáért, jobb a' nőkül lenni. *Charondas* a' *Thúriusok* törvény-adója, *Philémon* nak a ma' mondását igen javallotta, és irásban hatta: Nem chodálom, a' ki elsőben a' tengerre mégyen, hanem a' ki másodszor-is rea veti fejét: azon-képpen nem chodálom, a' ki elsőben feleséget vészen, hanem a' ki másodszor-is meg-házasodik. Nem hogy a' másodszor-való házasulás gonosz volna; a' mint hamissá mondották *Tertullianus*, *Novatianus*, és a' Montanisták; hanem, hogy az elsőnek nyomorúsága el nem rettenti: mert egyéb-aránt Sz. Pál azt irja az Özvegyről [b]: *Menjen férjhez a' kihez akar: chak hogy az Úrban*: az-az, a' ki a házasságban az Úr törvényét nézi, mi végre rendeltetett a' Házasság; és nem valami világi el-mulandó dolgot, melyben fölötte igen sokan vétkeznek.

y Eccl. 25. 22.

z Prov. 18. 22.

a Aelian. in Xenoph. par. 1. 2. sum. 14.

D

b 1. Cor. 7. 39.

Ezt hogy jól meg-értsük, azt kell fondamentomúl állatnunk, a' mint másutt meg-bizonyitók, hogy a' Házasság, jó és szent állapat, melyben ember üdvözülhet. És noha azt a' Szüzesség állapattya szerént, meg-előzi: történhetik mindazáltal, hogy a' Házas-emberek Isten-előtt kedvesbek légyenek némelly Szüzeknél, a' mint a' szép tisztá Smaragd,

noha

noha állattya-szerént alább-való, többet érhet a homályos és cres Gyémántnál. *Paphnutius*, a mint *Evagrius* írja [c], sok esztendeig-való penitentzia-után, azt kérte az Istentől, hogy meg-mutassa néki, kihez légyen ő hasonló az őrök boldogságban? Az Isten azért egy házas Tisztartóhoz küldötte, ki igen szentül élt feleségével, a' bűntől el-távozvan, a' lámpánálkodván, és egyéb Istenes dolgokban foglalván magát. és azzal meg-mutatta, hogy a' Házasok, a' nőtelenekt követhetik, és meg-is haladhattyák. Mellyet Sz. Agoston, a Dávid példájával bizonyít: ki, noha házas ember volt, mindazáltal olly Zsoltárokat irt, minéműeket senki nem írt a' Szüzek-közzül. Az okáért nem oknélkül szereznek lakodalmat az új házasoknak: melly szokás, nem chak a' Zsidóknál volt, a'mint a'mái Evangéliom meg-mutattya, hanem a' Görögöknél-is. kikről emlekezik *Plato* [d], Aristoteles [e], Homérus [f]; kik a' Menyegzőt, *Hymen*-nak nevezik; melly ige, Lakodalmat-is tészen. és a' Romaiaknál-is: kikről emlekezik *Apulejus*, *Juventius* [g], *Aelianus*. Az Irás-is sok-féle Nemzetségeknek lakodalmáról emlekezik: a' Mesopotámiaiakéról [h], a' Filisztzusokéról [i], a' Médiaiakéról [k], a' Perssiaiakéról [l]. Végezetre; Sz. János *Boldogoknak mongya, a'kik a' Bárány menyegzőjének vacsorájára hivattatnak* [m]: melly nyilván meg-mutattya, hogy őrömet jelent, nem bánatot.

Tudom, hogy némellyek azt mongyák; hogy a' Menyegzői lakodalom, az előbbi nyugodalomnak, és örömnek végét jelenti; a'mint a' sártangi lakodalommal végezzük-el a' hus ételt, és a' böjtöt el-kezdgyük: mert a' Leánzók a' menyegzővel, nem chak szüzességöknek valóban gyönyörüséges virágját veszik-el, mellyet vissza nem vehetnek; hanem az attyok házánál való nyugodalmat-is és szabadságot: midőn hajokat-is meg-eresztették, mellyet az-után őszve tekervén, fedél-alá vészsnek. Némellyek hasonlittyák a' halálra-való emberek lakodalmához: mivelhogy, két-napi vigalság-után, holtig-való siralom következik. De ezek, nem adgyák okát a' dolognak, hanem a' következő dolgot vészik okúl. Én azért, a' Pogány *Athenaeus*nak mondásához képest [n], azt mondom; hogy a' Menyegzői lakodalommal, a' menyegzőnek Istenét tisztelik: és bizonságúl vészik az Új házasok, hogy az ő rendelésészerént házasodnak: és a' szerént akarnak élni a' házasságban. Ugyan-is, a' Házasságot fő-képpen az Isten igazgattya: mert *A' ház, és a' gazdaság, az atyákról adatnak: az Istentől pedig tulajdon-képpen az okos feleség* [o]. Azt irja *Keporius*; hogy az Isten, akarván Évát alkotni, mély álmot bochátott Adámra; és mikor el-alutt volna, oldala chontyából épitette Évát [p]: akarván jelenteni, hogy, a' ki feleséget akar venni, először bé-hunnya szemeit, és külső érzékenségitől elválván, az Istenben ragadtassék; és, annak szent akaratyát nézvén, úgy keressen Házastársot. Az után, ő-maga az Isten virtte Évát Adámhoz: mert a' jó Házastárs, Istennek jeles ajándéka; és, a'mint a' Bölcsnél olvassuk [q]; *Jó része a' jó asszony: az Isten-félők részére adatik a' férfiának, a' jó-tételeiért.*

Az okáért, igen gonoszúl chelekesznek, a' kik azt nem az Istentől várják; hanem, hizelkedéssel, chalárd ajándékokkal, hitegető irásokkal keresik: és annal-is gonoszabúl, a' kik varázslással. Kikről igazán irta *Plutarchus* [r]; hogy, a' ki méreggel borgász, semmire-kellő halat fog: azon-képpen, a' ki mafla-val fogja férjét, bolondra talál. Jo tanatsot ád pedig a' Tridentomi *Concilium*, midőn azt irja [s]: A' szent Gyülekezet a' Házasulokat inti, hogy, minek-előtte meg-házasúllyanak, a' vagy harmad-nappal a' házasságnak bé-tellyesitése-előtt, meg-gyónnyanak. és aitatosan az Oltári-szentséghez járúllyanak. Javallom: és azt adom hozzája; hogy, ha azt kivánnyák, hogy az ő Házasságok szerencsés, és áldással bővséges legyen, lelki szemökkel más két-lelki házasságra tekintsenek, mellyekről az Anyaszentegyház az el-múlt napokban emlekezett, és mindenikben az Isten Fia a' Vő-legény: és a' mit azokban látnak a' Vő-legénytől, és a' Meny-aszszontol, azont kövessék az ő Házasságokban. Karáchon napján, emlekezett az Anyaszentegyház arról a' Lelki menyegzőről, melyben az Atya Isten, az ő áldott Szent Fiának az emberi természetet őrök Jegyesűl adta, mellyet a' halál sem választhatott-el tőle: és *egy fiat-ki az annya-méhéből, mint a' Vő-legény ágyas-házából* [t]. melyről Sz. János szólván, azt mongya [u]; hogy *Az Ige testé lőtt, és bennünk lakott.* Viz-Keresztnapján pedig, arról emlekezett, melyben az Anyaszentegyházat vötte őrök Jegyesűl. És azért mongyák akkor naponként az Egyházi emberek az Istenі szolgálatban: * Ma a' mennyei Vő legénnek adatott az Anyaszentegyház. kitől soha el nem válik. És azért mondotta Sz. Pál a' Házasságról [x]: *En nagy titkot szentségét pedig a' Krisztusban, és az Anyaszentegyházban, mondom.* mivelhogy, a' Krisztusnak az Anyaszentegyházzal való fel-bonthatatlan eggyesülését, példázza; melyről hasznosson értekezhetünk.

A

c Lib. 1. Vitæ Patrum.

d Lib. 1. de Legib.
e Lib. 2. Ethic.
f Iliad. 1. & Odyss. 4.
Gamos.
g Lib. 6.
h Baruch 6.
i Lib. 3 Par. cap.
B
k Gen. 29. 22.
l Judic. 14. 10.
m Tob. 7. 17. Apoc. 8. 12.
n Ethic. 2. 18.
o Apoc. 19. 7.
p Lib. 5.
q Prov. 19. 14.
r Gen. 2. 21.
C
s Eccl. 26. 3.
t In Moralib.
u Serm. 24. de Nativit. Mariæ init. 2.
D
x Ps. 18. 6.
y Joan. 1. 14.
* Hodie cælesti Sponso innixa est Ecclesia.
x Eph. 5. 32.

A

III. RESZE.

ELsőben azért, Az Isten Fia, az ő két Házasságában, nem azon igyekezett, hogy a' Jegyesiben nemességet, gazdagságot, vagy szépséget keresne: mert azt fel nem találta volna, mivel paraszтok és nemtelenek, kuldusok és szegények, rútak és szintelenek voltak: sem azon, hogy magának nyugodalmat és gyönyörűséget szerezne, tudván, hogy chak munkát és nyomoruságot talál: hanem chak arra, hogy sok magzatokat nemzene, az ő mennyei Sz. Attyának dicsőségére. Az-okáért, igen megchalatkoznak, a'kik a'Házasságban a'nemességre, és gazdagságra néznek: mert azzal chak azt nyerik, hogy a feleségők, ne chak ne tiszteljyék őket, hanem ugyan szolgájoknak tartsák, szántsanak rajtok, és Simon hajtsa a'lovakat.

Nem kárhoztatom a'Nemzeteket, kik a'leánzokuak Jegy-ruhát adnak, hogy jobb móddal, és hamarébb férjhez mehessenek: de inkább tetszik Hazánk szokása, melyben a Jegy-ruha nem igen tölti a'tarsolt; mert a'régi Bölchek-is ezt javallották. *Sólon*, a' mint *Plutarchus* irja [a], meg-tiltotta a'penz-béli Jegy-ruhát; és azt rendelte, hogy a' Leány, a'férje házához egyebet ne vinne, kevés ruhánál, és valami keveset-érő házi-eszközнél: itélvén, hogy a Házasságot, nem pénzel, hanem egy-máshoz-valo jó akarattal, és magzattyokhoz-valo szeretettel kellene szerzeni. *Lycurgus*-is, a'mint azon *Plutarchus* irja [b], a'Szűzeknek nem engedett Jegy-ruhát; azért, hogy senki a'pénzert ne válogatna a'leányokban; és hogy a férfiak, könnyebben szájokon tarthatnák feleségőket. Sőt az Isten népe-kőzött-is, a'férfiak adtak Jegy-ruhát a'leánzókért; a'mint az Abrahám szolgájából ki-tetszik: ki tiz teve terhet vitt Mesopotamiába, midőn az Ura fiának feleséget keresett [c]; és meg-ajándékozta, mind Rebekkát, 's mind az attya-fiait. Sikem-is Dináért, a'Jákob fiainak Jegy-ruhát és ajándékokat igért [d]. És a'kinek pénze nem volt, más módon tőtt eleget a'Jegy-ruháért: úgy-mint, Jákob, tizennégy esztendeig-valo szolgálattyával, Liáért, és Rákelért [e]; Dávid pedig, Mikolért, Saulnak, száz Filistæus szemérmek első bőrével fizetett [f]. De még Krisus Urunk is, nem vőtt Jegy-ruhát az Anyaszentegyháztól, hanem inkább nagy árron vőtte-meg [g]. Nem kell azért a'nagy Jegy-ruhára nézni, hanem azt kell mondani *Plautus*sal [h]: *Dum modò morata recte veniat, dotata est satis*: Chak jó erkölchel jőjőn, elég Jegy-ruhája vagyon. mert, a'mint *Bias* mondotta, leg-szebb Jegy-ruhája az aszszonnak, a'szemérmetes élet. Hallyad, mit mond *Plautus*nál egy Pogány aszszony [i]: En nem azt itélem Jegy-ruhának, a'mit annak mondanak; hanem a'Szemérmetességet, és tisztességet, a' gonosz kivánságnak meg-enyhítését, az Isteni félelmet, a'szűléknek szeretetit, az attya-fiakkal-valo eggyességet: Hogy néked engedelmes legyek, a'jóknak adakozó, és a'jamboroknak hasznos. Távul légyen pedig, a'mit azon *Plautus*nál, egy szolga más szolgatársának mondott [k]; Halgass, boloud; nem látod-e minémű szokások vagyon most az embereknek? Gonosz hir-névvel-is kűnyű férjhez menni; Chak légyen-meg a'Jegy-ruha, semmi vétek véteknek nem tartatik.

Hasonló képpen meg-chalatkoznak azok-is, kik az el-múlandó Szépségre tekintnek a'Házasságban: Mert, a'mint *Celius Rhodiginus* irja [l], mint a'szalmában a'tűz hamar fel-lobban, de hamar-is el-alusik, ha más erősb dologgal nem táplaltatik: úgy egy szem pillantásban el-múlik az új Házasok szerelme, mellyet chak a'testi szépség szerzett, ha a'jó erkölchel nem támogattatik. Az-okáért mondotta Sz. Ambrus [m]; hogy inkább kell a'meg-ért-erkölchű aszszony'állatot választani, hogy sem a'szépet. Szent *Jeronymus* pedig [n], inkább azt, a'ki anyai tenyisztével ékes, hogy sem kurvai szépséggel. Arany-szaju Sz. János pedig [o]; hogy inkább kell a'hivségre nézni, hogy sem a'szépségre: En-is azt mondom, hogy inkább kell nézni az erkölchben-valo hasonlatosságra, hogy sem a'piros és feir orczára: mert amaz, a'szíveknek kötele, a'szeretetnek őrizője. Es, a'mint *Plutarchus* mondotta *Szabinus*nál [p]; mi-képpen az arannyal ékesittetett tükörnek nincs haszna, ha nem mutat hasonló ábrázatot: azon-képpen a'gazdag, vagy szép feleségnek nincs haszna, ha erkölchében nem hasonló a férjéhez, és értelmében nem eggyezvéle. A régi Bölchek, a *Venus* lába-alá, habarniczát irtak, melly annak szinet vészi-fel, a'mihez közelget: jelentvén azzal, hogy az Aszszony állatnak, az Ura erkölchéhez kell magát szabni. Az-okáért, az Abrahám szolgája olly jelt kivánt az Ura fiának Jegyesében, melly őtet adakozónak mutatna [q]; mint-hogy az Ura-is olyan volt: és azt gondolta, hogy a'fia-is az attyára ütött, és az alma nem messze esett fájától.

Hogy pedig a'testi Szépségre ne kellessék nézni a'Házasságban, melly meg-oldhatatlan kötél, abból ki-tetszik; hogy a'Szépség, a'jó erkölch-nélkül, nem egyéb, ha-

nem

a Ex Solon.
b Ex Lycurgo.
c Gen. 24. 53.
d Gen. 34. 12.
e Gen. 31. 14.
f 1. Reg. 18. 25.
g 1. Tim. 2. 6. Eph. 5. 25.
h In Aulular.
C
Quæ Dios matronis pulcerrima? Vita pudica.
i In Adelphis.
k In Pers.
l Lib. 28. c. 2.
m Lib. 1. de Abrahamo c. 2. n In c. 2. Malach. 1. Mens. 3. in Matth.
o Serm. 70.
Polygnot.
q Gen. 24. 18.

nem

nem meg-feiritett koporsó, méreggel teli edény, rut orczát-mutató szép tükör betegekkel rakva, szépen fel-ékesíttetett Ispitály, bolond-kormányu teli hajó; szép bonchokos ló, mellyen rosz vitéz ül; bálványok temploma, melly kivül szép, de belöl chak oktalan-állat képe vagyon benne. Ninch bizony gyarlóbb dolog a' Szépségnél:

Forma bonum fragile: quantumcúmq; accedit ad annos,
Fit minor, & spatio carpitur illa suo.
Non semper viola, non semper lilia florent:
Et riget amissis spina relicta rosis:

Hova tovább, mint kisebbül; végre tellyességgel el-enyészik: feir hó, melly igen könnyen el-olvad, és fárt chinál; virágzó nyár, mellyet a' szomorú tél követ; hamar el-hervadó rózsa és liliom. Melly-miatt, sok gonosságok és károk történtek. A' Káin leányinak szépsége, hozzá a' víz-özönt [a]; Dinának szépsége, veszteté-el a' Sikimitákat [b]; a' Thámaré, Ammonét [c]; a' Júdité, Holofernest [d]; a' Susannáé, a' két vén birákat [e]; a' Sárái, a' hét férfiat [f]; a' Jósef szépsége, az aszszonyát gonosz kivánságra ösztökélte [g]; a' Berhsabée aszszonyé, Dávidot meg-ejtette [h]; a' Görög Ilonáé, Troját tsöbül ki-égette. A' Pogányok Istenei között-is, nagyobb hadakozás volt a Szépségért, a' mint a' Poëták irják, hogy-sem az Oriások-ellen, kik üket országokból ki akarták rekeszteni: Mert, ezek-ellen, egyenlö akarattal harczoltak: de a Szépségért, a' mint *Jósocrates* irja [i], igen viszszálkodtak:

Mulcibet, in Trojam; pro Troja, stabat Apollo. Æqua Venus Teucris, Pallas inimica, fuit.

Annak-fölötte: Mi szükség a' Szépséget fölöttébb kivánni? Azért-e, hogy a' szép testben a' Jószágos chelekedet kedvesb? *Gratior est, pulchro veniens e corpore Virtus.* De ritkán találni eggyütt. és gyakorta követi a' kevélység:

Sed fuit in tenera tam dura Superbia forma. A' szemérmetesség-ellen ugyan harczol-is.
Lis erat cum forma magna Pudicitia. *O quam te fieri, Catulla, vellem,*
Formosam minus, aut magis Pudicam.

Es azért mondották a' Régiek, a' Tisztaság hajó-törésének. Azért mongya Ezekiel [k]: *El-bizvan magadas szépségedben, paráználkodtál a' te híredért, és ki-tátad paráználkodásodat minden által-menöre, hogy azé lennél.* Nem minden aszszonyokról mondhatni, a' mit Susannáról olvasunk [l], hogy *Szép, és Isten-félö volt.* Bár nevezze *Homérus* [m] a' Szépséget, a' Természet dichöséges ajándekának: de én azt mondom, hogy hasonlo az *Énéás* ajándékához; ki egy kardal ajándékozta-meg Didót, mellyel meg-ölte magát. noha nem a' végre adta volt neki, a' mint *Virgilius* irja [n]: *Non hos quæsitum munus in usus.* A' gazdagot, kevéllyé részi; a' szegént, vásottá, és szemtelenné. Bár nevezzék némelyek, Természet-szerént-valo gazdagságnak: de én azt mondom, hogy sokan lelkednek utánna, mint a gazdagság után. Abrahám, nem volt-e veszedelemben Sárának szépsége-miatt? Egyiptusban, Farao-miatt [o]; Gerarában, Abimelek-miatt [p]? Urias pedig el-is veszte a' Bethsabée szépségéért, Dávid-miatt [q]. Magok szépsége-miatt, mint jártak Jósef, Dina, Susanna, Thámar, Lucrétia, és egyebek?

Végtére: Azok is meg-chalatkoznak, a' kik chak a' testi gyönyörüségért házasodnak-meg: kikről szóllott Ráfael Angyal Tobiásnak, mondván [r]: *A' kik úgy házasodnak-meg, hogy az Istent magokból és elméjökből ki-zekesszék, és az ö fajtalanságokat úgy követik, mint a' ló és az öszvér, kiknek ninch értelmök: azokon hatalma vagyon az ördögnek.* És ismég [s]: *Vedd-el a' fiához az Ur félelmével, a' fiaz szeretetöl viseltetvén inkább, hogy sem a' bujaságtól; hogy az Ábrahám magvában áldomást nyerj a' fiakban.* Es bizonyos dolog, hogy noha a' Szent Házasság, a' bujaság-ellen-valo orvosság: mindazáltal, a' kik nem orvosságul élnek azzal, hanem testi gyönyörüséget keresnek, ritkán maradnak-meg határokban, és nagy vérkekbe élnek.

Kérdené valaki: Hogy a' Házasság üdvösséges, és jó szerenchés légyen, minémü igyekezetet kivan? Felelet. A' Kerelztyének Házasságának, Négy Oka, vagy Vége vagyon: Első: A' Magzatok nemzése. Azért mondatott az elsö házasoknak [t]: *Növekedgyetek, és sokasodyatok, és töltsétek bé a' földet.* Ezt jól értette a' jámbor ifiu Tobias: ki az Istenhez-valo könyörgésében, azt mondotta [u]: *Uram, te tudod, hogy nem bujaságnak okáért veszem a' hugomat feleségül, hanem chak maradekinkhoz-valo szeretetből, kikben áldattassék a' te neved örökkön örökké.* Azért könyörgött Isaak, a' magtalan feleségéért [x]; és Anna, magzatot kért az Istentöl [y]: és mind a' kettöt meg-halgatta az Isten. Második Vége: A' Segétség, és a' házi gond-viselésben-valo társaság. Mert, a' mint *Arisztóteles* irja [z], a' férfiu az aszszony' állattal, nem chak a' nemzésért társolkodik, mint az oktalan-állatok; hanem azért-is, hogy eggyütt lakván, házok népére eggy-aránt viselljenek gondot, és segétteggel légyenek egymásnak a' munkában. Az-okáért, nem találtatván Adámnak hozzá-hasonlo segétö, az Isten azt mondotta: *Nem jó az embernek egyedül lenni: teremtsünk neki hozzá-hasonlo segétöt.* és úgy az óldala chontyából teremtette-

Évát

A
[a] Gen. 6. 2.
[b] Gen. 34. 25.
[c] 2. Reg. 11. 28.
[d] Judith. 10. 17.
[e] Dan. 13. 8.
[f] Tob. 3. 8.
[g] Gen. 38. 6.
B
[h] 2. Reg. 11. 2.
[i] In Laud. Helenæ.
[k] Ezek. 16. 15.
[l] Dan. 13. 1.
[m] Iliade 3.
[n] Æneid. 4.
C
[o] Gen. 12. 14.
[p] Gen. 20. 2.
[q] 2. Reg. 11. 24.
[r] Tob. 6. 17.
[s] vers. 22.
[t] Gen. 1. 28.
D
[u] Tob. 8. 9.
[x] Gen. 25. 21.
[y] 1. Reg. 1. 11.
[z] Eth. 8. 12.

A

Évát [r]. Es bizonyára, úgy rendelte az Isten az embernek állapattyát, hogy némelly dolgokra alkolmatosbak a férfiak, némellyekre pedig az aszszonyok. HARMADIK Vége a' Házasságnak: A bujaságnak el-távoztatása; a'mint Szent Pál jelenti, mondván [s]: *Jó az embernek aszszony állatot nem illetni: a' paráznaság-ellen pedig, mindenkinek tulajdon felesége légyen, és mindenkinek tulajdon férje légyen.* NEGYEDIK: A' nagy Szentségben-valo részesülés; melly a' Krisztusnak az Anyaszentegyházzal-valo eggyesülését példázza [t].

Ezekből ki-tetszik, melly szükséges légyen az Házas embereknek egy-máshozvalo szeretetők; melyre Sz. Pál a' férfiakat, Urunk példájával inti: *Kik szerette az Anyaszentegyházat, és magát adta érette* [u]. Mellyet némelly Pogányokban-is fel-találunk: Mert *Titus Gracchus*, két kígyót fogván házában, és egy jövendőlőtől meg-értvén, hogy a' hímnek el-bochátása, a feleségének halált szerez rövid időben; a' nősténnek el-bochátása pedig, ő-magának: a' hímet meg-öletvén, el-bochátotta a' nőstént; örömeit kivánván meg-halni, hogy *Cornélia* élne. *Alceste*-is, a' jövendőlőktől meg-értvén, hogy az ő beteg férje *Admétus*, Thessaliának Királya, különben meg nem gyógyúl, hanem ha valamelly baráttya meg-hal érette: és senki nem találtatván a' ki azt fel-vállalná, jó kedvel maga hólt-meg érette. Közel járt e' hez *Hippocrates*, ki, a' mint *Valerius Maximus* írja [v], *Mithridates*től el nem szakadott, hanem férfiúi ruhában öltözvén, minden nyomorúságában mellette volt: melly nagy vigasztalására és könnyebségére esett, mint ha az egész háza-népe vele lett volna.

B

Az-okáért, nem jól chelekesznek a' férfiak, kik, akár-mi aprólék-dologért, kölömb asztalt és ágyat keresnek. Mert, a' mint *Plutarchus* írja [x], a' ki magával nem éreti feleségét, arra tanittya, hogy távúl-létében, magának konyhát ötvén tobzodgyék: és a' ki vele nem nyájaskodik, mással nyájaskodtattya. Azért régenten, a' kik *Jónak* az istennek Nyoszolyó-aszszonyának áldoztak, az áldozatra-valo állatnak epéjét ki-vetették; jelentvén, hogy a' Házasságtól, minden dagálynak távúl kell lenni. Es Arany-szájú Sz. János azt méli [y]; hogy nagy dologért sem kellene igyenetlenkedni a' házas embereknek: és szép Okait adgya: I. Oka: Bolondság azt gyalázattal illetni, a' kiért, az Isten parancholattyából, a' Szükséget-is el kell hagyni. II. Magát tiszteli, a' ki feleségét meg-bőchülli: mint a' Király, annál bőchülletesbnek látszik, mentől nagyobb bőchülletben tartya tiszt-tartóját: ha pedig tiszteletlenül bánik vele, magát gyalázza. III. Oka: A' keménység, nem más keménységgel orvosoltatik-meg, hanem kegyességgel. IV. Ha fogyatkozását békével szenveded, ötet-is meg-szelídited, és magad-is a' békeséges szenvedésben nevekedel érette; melynek nagy jutalma lészen az Isten-előtt. Ezt *Plutarchus*, szép hasonlatossággal bizonyittya [z]. Mert, ha az Eszaki szél fúj, hogy el-vigye köntösödet, annyival inkább hozzád kapcholod; de ha a' Déli meleg szél fúj, magad-is le-veted: azon-képpen, a' ki Feleségét, szidalommal akarja a' tobzódástól eltiltani, inkább reá ingerli; de a' ki szép szóval, kéréssel szerént inti, többet végez. Másutt pedig, azt írja [a]; hogy, a' ki el nem szenvedi idéig a' Felesége zörgölődését, olyan, mint a' ki, az éretlen szőlőt meg-koslolván, a' meg-értet-is meg-veti, amannak savanyúságáért: és a' melly aszszony, a' férje erkölcséért el-idegenülvén tőle, ötet el-hadgya, olyan, mint a' ki a' méhnek meg-chipéséért a' mézet meg-veti. V. Oka: A' Házas emberek viszszálkodása, veszedelmes az egész ház-népének; mint az egész hajónak, és seregnek, a' hajósi-mesterek-, és had-nagyok-közőtt-valo viszsza-vonyás: a' mint Arany-szájú Sz. János írja [b]. Valóban szép példánk vagyon erről a' Pogány *Publius Rubriusi*nál, ki a' feleségével *Caja Fannia*-val, negyven-három esztendeig és nyolcz hólnapig, azaz, tellyes életében, panasz-nélkül élt.

C

Ezt hogy végbe vihessék a' Házas-emberek, egy-máshoz szabják magokat. És főképpen az aszszony'állatok, uroknak természetit kövessék; és ha szintén néha okosbak is, ne tzollyanak kezök-alá: a' férfiak viszontag, a' mi jót látnak feleségökben, ne szégyenlyék követni; a' fogyatkozást pedig, magok jó példájával orvosollyák. Sz. *Basilius*, a' mérges vipera-kígyó példájával bizonyittya c' dolgot [c]: melly, mikor a' meny-hallal akar társolkodni, mérgét ki-okádgya: a' meny-hal pedig, halván a' viperának sövöltését, leg-ottan hozzája mégyen, nolta tudgya mérgessé-voltát: azon-képpen a' férfiak, feleségökhöz semmi mérget ne mutassanak; tudván, hogy az aszszony'állat, a' férfiúnak nem lábából teremtetett, hogy rajta járjon, hanem oldalából, hogy társának ismérje: az aszszony pedig, jó kedvel engedgyen férjének, ha szintén tudgya-is erkölcsösségét; meg-gondolván, hogy a' férfiúnak nem fejéből alkottatott, hogy előtte járjon, hanem az oldalából, hogy a' fejéhez halgasson.

D

Mind ezeknek jó végbe-vitelére, igen hasznos a' Házas embereknek szüntelen

[r] 1 Cor. 7. 28. 29. 31.
[s] 1 Cor. 7. 1. 2.
[t] Eph. 5. 32.
[u] Eph. 5. 25.
[v] Lib. 4.
[x] In Moralib.
[y] Hom. 26. in Ep. 1. ad Cor.
[z] In Moralib.
[a] In Moralib.
[b] Hom. 66. in Genes.
[c] Hom. 7. in Hexaem.

szemök

szemök-előtt hordozni, hogy a'Házasság, igaz Szentség, és el-válhatatlan társaság. Azokáért, a'ki abban úgy nem viseli magát a'mint kivántatik, mind a Szentség-ellen cselekeszik, azzal nem jól élvén; 's mind magának eltig-való galibát szerez. mert el nem válhatik házas társától, úgy hogy más vehessen, vagy máshoz mehessen. Ezt mind a'kettőt tagadgyák az Újitók, és fő-képpen a *Calvinisták*. Az Elsőt, írásokkal, a' *Calvinus* János tanitását követvén: ki nyilván irja [c], hogy a'Szentségnek mi-volta, a'Házassághoz úgy illik, mint a'Barbély- vagy Varga-munkhez, vagy a'szántáshoz vetéshez. A'Másikat, Cselekedetökkel-is: mert, fő-képpen a Magyar-országi *Calvinisták*, olly könnyen el-választyák a'Házas-embereket, mint-ha a'Házasság csak emberi szerzés volna. Sőt még úgy-is nagyobb tekintetnek kellenék arra lenni: mert meg a'Pogányok-is, sok helyen, nem olly könnyen válnak-el egy-mástol. noha ő-közöttök csak emberi társolkodás a'Házasság. De mind a'kettőben vétkeznek az Újitók, a'mint majd rövideden meg-mutatom.

A'mi az Elsőt illeti: Mind a'*Lutheristák* 's mind a'*Calvinisták*, az Új testamentomi Szentséghez, három dolgot kivánnak; mellyek fel-találtatnak a'Sz. Házasságban. Első az; hogy az Isten szerzette légyen. Melly a'Sz. Házasságban olly nyilván fel-találtatik, hogy magok az Újitók sem merik tagadni. és, ha tagadnák-is, kezökben szakadna. Mert Urunk, Adámnak mondását [f], *El-hagyja ember atyját és anyját, és ragaszkodnak az ő feleségéhez; és lésznek ketten egy testben*; az Istennek tulajdonittya [g]: jelentvén, hogy azt Adám az Isten nevével mondotta, vagy hogy az Isten mondotta Adám által. Es utánna veti [h]: *A'mit azért az Isten egybe-szerzett, az ember el ne válaszsza.* Második az; hogy valami szent dolognak jele légyen. Ez-is fel-találtatik a'Sz. Házasságban: mellyet, midőn Sz. Pál *Nagy Szentségnek* nevezett volna [i], okát adta, mondván: *En pedig a Krisztusban, és az Anyaszentegyházban, mondom*: az-az, Nagy Szentség a'Házasság; mert jele a' Krisztus házasságának, és azt példázza; a'mint Sz. *Jerónymus* [k], Arany-szájú Sz. János [l], Sz. Agoston [m], és egyebek-is magarázzák. Es méltán: mert ott Sz. Pál, a'Házasokat inti a'szeretetre; és okúl azt adgya, hogy Nagy Szentségnek jele és példája. mert azt példázza az El-válhatatlansággal, hogy a'Krisztus el nem válik az ő Jegyesétől az Anyaszentegyháztól. Harmadik az; hogy abban, a'Meg-szentelő malasztnak ígérete légyen. Ez-is fel-találtatik a'Sz. Házasságban. Mert, ha az Isten, azért szerzi egybe a' férfiat és aszszony'állatot, hogy az ő lelki eggyességökkel, és szeretetökkel, példázzák a Krisztusnak és az Anyaszentegyháznak lelki eggyességét, és szeretetit; a'mint Sz. Pál, ugyan azon Levelében jelenti [n]: kétség-nélkül Malasztot ád nékiek, melly-nélkül a' lelki eggyesség nem lehetne közöttök. Azért nevezi Sz. Pál másutt a'Házasságot, *Isten ajándékának* [o]; a'mint a'Szüzességet is. és arra inti a'Házasokat [p]; *hogy tudgyák az ő edényöket birni szentségben*, mellyet, tudni illik, a'Házasság-által vőttek. Továbbá: Ha a'Házasság el-oldhatatlan kötel, a'mint ez-után meg-mutatom: nem szükséges-e a'hoz az Istennek Malasztya? Könyü dolog-e, egy aszszonyhoz úgy kötelezve lenni, hogy azt semmi okon el ne hagyhassad? Bizony, az Új Törvény, melly *Gyony-ság szerzőnek* mondatik [q], ez-aránt fullyosb volna az Ó Törvénnél, ha a'Házassággal eggyütt nem járna az Istennek malasztya: mivelhogy a'Zsidóknak, szabad volt, vagy több feleséget venni, vagy attól, a'kit meg-untak meg-válni, levelet adván néki. Annak-fölötte: A'Házasságnak vége-is azt kivánnya. Mert a'fiaknak Isten-féreni-valo fel-nevelése, melyre kötelesek a'Keresztyén házasok, az Istennek malasztya-nélkül nem lehet. Hasonló képpen, a'Házasság egyedül, az Istennek Malasztya-nélkül, nem elégendő orvosság a'paráznaság-ellen; a'mint a'Doktorok igazán tanittyák: mert a'testi kivánság, a'házasságbéli gyönyörüséggel meg nem oltatik, hanem inkább gerjed. Gyakorta kivántatik pedig, hogy magokat meg-tartóztassák a'Házas-emberek: midőn távul vannak egymástól; vagy eggyik közzülök beteg, melly sokkal nehézebb azoknak, hogy-sem a'Nőtelenéknek. Végezetre: Mi szükség volt eleitől-fogva a'Sz. Házasságban, a'Papoknak szolgálattyok és áldások, ha mert testi és világi dolog, mint a'varga mív; a'mint *Calvinus* tanittya? De mit mongyunk? Szentségnek nem tartyák a'Házasságot; és azért könnyen-is végét érik, és akármi okért-is el-válnak egy-mástól, az Isten törvényeellen; a'mint meg-mutatom.

A'Keresztyén Anyaszentegyháznak vallása az: hogy, noha a'Házasok, némelly nagy okokból, el-válhatnak egy-mástól, úgy hogy eggyütt ne lakjanak: mindazáltal, ha a'Házasságot a'testi közösülés meg-erősitette, semmi okból úgy el nem válhatnak, hogy szabad légyen a'vétkesnek, vagy az ártatlannak más vett, vagy máshoz menni, hanem, kapa's ásó választya-el őket. mivelhogy Urunk nyilván mondotta [r]: *Minden a'ki el-bocsátya a'feleségét, a' paráznaságon kivül, paráznaságot cselekszik ötet: és a'ki az el-bocsátot-*

A

c Lib. 4. Inst. c. 19. §. 34.

B

f Gen. 2. 24.
g Matt. 19. 5.
h Ver. 6.
i Eph. 5. 32.
k In c. 5. Ep. ad Ephes.
l Hom. 20. in Ep. ad Ephes. in Lib. 3. de Nupt. & Concup. c. 10.
m Ep. 1. 84. 25.

C

n 1. Cor. 7. 7.
o 1. Tim. 4. 3.
p Ma... 19. 10

D

r Matt. 5. 32.

tottet

A

rottat vészi, paráználkodik. Holott látod, hogy az utólsó igéket, egy-általlyában, *exceptio*-nélkül, mondotta; úgy hogy, a'ki a'paráznaságért el-bochátatottat vészi is, paráználkodik. Melyből következik, hogy meg nem oldatott az előbbi férjének kötelétől. Mert, ha másnak kötelés nem volna, a'ki el-venne nem paráználkodnék. Ha pedig *exceptiót* tészesz, úgy hogy, a'ki a'paráznaságért el-bochátatottat vészi, nem vétkezik: azt kell mondanod, hogy jobb ügye vagyon a'paráznának, hogy-sem az ártatlannak. mert a'parázna fel-szabadúl, és férjhez mehet: a'ki pedig ok-nélkül bochátatott-el, máshoz nem mehet. Ez pedig, a Magyar *Calvinisták* tanitása, a'mint a'Károlyi Gáspár és Mólnár Albert Bibliájából meg-tetszik; a'mint a'Biblia-után tött Okiato intésemben meg-mutattam[a]. Holott azt vedd észedbe, hogy Sz. Márk[x], és Sz. Lukách[u], azon dologról emlekezvén, egy-általlyában, és *exceptió* nélkül szólnak: kik, mint-hogy utólb irták az Evangéliomot, hihetö, hogy a'mit Sz. Máté homályosan ejtett, világosan meg akarták magyarázni. Kiknek irások, ha szintén a Sz. Máté Evangéliuma nem volna-is, igaz, és fogyatkozás-nélkül volna. Azont mondhatnyuk a'Sz. Pál irásáról-is, mert ö-is mindé *exceptio*-nélkül szóll[x]: *A'férjes élövén paráznának hivattatik* (az aszszony-állat,) *ha más férjfival lészen: ha pedig meg-hal a'férje, meg-szabadúl a'férje törvényétől; hogy paráznа ne légyen, ha más férjfival lészen.* és másutt-is, hasonló-képpen szóll[y]. Melyből nyilván következik; hogy a'Házasság kötelét, az egy halál oldgya meg. Továbbá: Azon Sz. Pál, az Úr nevével azt parancholtya[z], hogy *A'férjétől el ne menjen a'feleség. Hogy-ha el-mégyen, házasság-nélkül maradgyon, vagy a'férjével meg-békéljek.* Kétség-nélkül, Sz. Pál nem arról az Aszszony'állatról szóll, a'ki ok nélkül ment-el a'férjetől; mert annak nem mondaná, hogy házasság-nélkül maradgyon, vagy férjével meg-békéllyék: hanem: *Maradgyon házasság-nélkül*, mig nem meg-békéllik; és minden-képpen vészsza menjen. mert meg nem engedhette az ok-nélkül-való el-válást, az Úr parancholattya-ellen: holott azt sem engedi[a], hogy *meg-tartóztassák magától az egy-más engedelme-nélkül.* Tahát arról szóll, a'ki valami okból ment-el férjétől. Annak pedig azt parancholtya egy-általlyában, hogy más férjhez ne mennyen. Tahát, ha szintén oka vagyon-is az el-válásra, fel nem bomol a'Házasság kötele, le máshoz nem mehet. Továbbá: Arra intvén Sz. Pál az Aszszony'állatot, hogy meg-békéllyék, nyilván jelenti; hogy az első kötél fel nem bomlott. mert úgy paráznaságra intené, mivelhogy a'meg-békélles-által, nem lészen új házasság az el-bomlotból.

B

Kérdené valaki: Miért tötte tahát az ö irásában Sz. Máté az *Exceptiót* (*A paráznaság okán-kívül?*) Felelet. Azzal azt akarta jelenti, hogy a'paráznaságért, szabad ugyan el-bochátani a'férfiúnak a'feleségét: de nem szabad máft helyébe venni. Az-okáert, az az *Exceptiót*, chak az el-bochátást nézi, holott chak az-után-is téretik. Mint-ha Urunk azt mondotta volna: A'ki el-bochátya a'feleségét (kit el nem bochathat, hanem a'paráznaságért,) és máft vészen, paráználkodik. Noha pedig más okokból-is el-bochátthatya ember a'feleségét: mindazáltal Urunk, nem ok-nélkül emlekezett az egy paráznaságról. Elöször: Mert chak azért szabad határ-nélkül el-bochátani, úgy hogy, ha szinten az-után meg-jobbitaná-is életét, nem tartozik a'férje hozzája venni: mert, nem azért bochátatik-el, hogy ne chelekedgyc, hanem hogy chelekedte. A'más-féle bünökben, különben vagyon a'dolog; és, ha meg-jobbúl, vészsza kell venni. Másodszor: A'paráznát el-bochathattya, ha szintén bizonyos volna-is hogy meg-jobbittya magát; mert bünte tésért bochátatik-el, nem meg-jobbulásáért. De más vétekért el nem bochathattya, ha meg akarja magát jobbitani. Harmadszor: Az egyéb Okok, egyéb tárfiasághoz-is illenek: mert akár bátyám, 's akár uram, 's akár atyám légyen, ha gonoszra kiszíet, el kell tőle válnom: de a'paráznaságnak, chak a Házasságban vagyon helye, mert a'házasság bolt hitet szegi meg.

C

Ezen igazságot, az Okosság is bizonyittya. Elöször: Mert, ha szabad volna más társot keresni, a'magzatosnak nagy károk következnek: mert édes szülei ikert, mostohára találnának; a'mint Sz. Ambrus mongya[b]. Másodszor: Ha az szabad volna: sok hamis el-válásra kaput nyitnának az emberek; kik tudván, hogy az nem szabad, nem könnyen mennek az el-válásra. Az-okáert az Ujitók, azt meg-engedvén, chordán-ként választyák-el a Házasokat. Ezzel az Okkal él Sz. *Jeronymus*[c]: ki azt-is mongya; hogy a'férfiak, gonosz telti kivánságból, hamis vétket be költenének feleségökre, meg-engedte ugyan Urunk hogy el bochássák öket a'paráznaságért: de máft ne vehessenek, míg azok élnek. Harmadszor: Ha az szabad volna: hasznát érzené gonoszságának a'vétkes, és gyakorta chak azért-is okot adna az el-válásra. Ha azt mondod; hogy a'vétkesnek az nem engedtetik, hanem az ártatlannak: add okát. Mért, ha a'vétkes személy meg-szabadúlt a'Házasság kötelétől, miért nem házasodhatnék-meg? Ha

a Pag. 221. col. 2. circa finem.
x Marc. 10. 11. u Luc. 16. 18.
x Rom. 7. 2.
y 1. Cor. 7. 39.
z 1. Cor. 7. 10.
a 1. Cor. 7. 5.
b In Cap. 24. Luc.
c In cap. 19. Matt.

pedig

pedig az meg nem szabadúlt: az ártatlan sem szabadúlt-meg. mert egy vólt a kötelek. Noha pedig az ártatlan személy, vétke-nélkül láttatik büntetődni: mindazáltal, nem ok-nélkül szenved; mellyet gyakorta látunk. Es a'közönséges Törvény azt mongya [d]; hogy, Vétek-nélkül, hanem ha oka vagyon, nem kell senkit büntetni. Így az atyák vétkeért, a'fiak meg-fosztatnak örökségőktől; a'gyanúságért, némelyeket vétkek-nélkül meg kinoznak; a'kinek gonosz nyavalyája vagyon, vétke-nélkül nem társolkodhatik feleségével: hasonló-keppen, a'kitől el-válik felesége, nem ok-nélkül fosztatik-meg a' házasság gyönyörűségétől: mert az előbbi kötel fenn marad. a'Krisztus tétya, a'magzatok kárt vallanának, és a meg-mondott gonosz dolgok következnének. Abból pedig, hogy mást nem szabad venni, semmi afféle nem következik. Mert, a'mit az Ujító atyafiak rebesgetnek, hogy azzal az ártatlan személy nagy lelki veszedelembe juthat, ha a'maga meg-tartoztatására elégendő ajándéka nem leend, merő gyermekség. Mert elsőbé azt mondom; hogy, nem tartozik el-bochátani feleségét; és, ha el-bochátotta, viszsza-fogadhattya; a'melyre inti Sz. Pál a'férfiakat [e]. azon-képpen Sz. Ambrus [f], és Sz. Agoston [g]: mint-hogy ők is kivánnyák, hogy az Isten, kedvébe fogadgya őket a'lelki paráznaság után. Ha pedig nem hasznos a vétkes személlyel lakni, orvossága a'bőnyörgés. Mert hányszor történik hosszu-betegsége, távúl-léte, fogsága eggyik házas-személynek: ha akkor a'masik gerjedez, mit művellyen? Máshol nem vehet. kerje a'Maga-meg-tartoztatására valo szükséges Malasztot, és meg-adatik neki [h].

Végezetre: Azt kell eszünkbe vennünk, hogy a'Paráznaságért is, Négy Okból el nem válhatik feleségétől. Először: Ha tudatlanságból urának vélte a'más személt, vagy erő-szakot szenvedett. II. Ha mind-ketten azon vétekbe estek. III. Ha tudván vétket, véle társolkodott test szerént. IV. Ha okot adott a'vétekre, vagy másnak kérítven, vagy sok ideig kivánságának nem engedvén. a'Paráznaság-kivül pedig, más vétkek is vannak, mellyekért el-válhatnak egy-mástól a'Házas emberek: úgy-mint, ha eggyik Eretnekségbe esik. mivelhogy Sz. Pál egy-általlyában mongya [i]; hogy *Az Eretnek emberrel egy vagy két intés után, el-távoztassák.* Es ugyan arról érthettyük az Urunk mondását is [k]; hogy, *A'ki nem gyűlöli feleségét, nem lehet ő tanítványa.* Es ha eggyik a'másikát bűnre kisztetné, úgy hogy nem lakhatnék vele, az Isten bosszúsága-nélkül. Erről szóllott Urunk [l], parancholván; hogy *A meg-botránkoztató tagainkat el-vessük:* az-az, a'kik olly szükségesek-is, mint azok. De vétek-nélkül-is fel-bomolnató a'Házasság, az eggyüttvalo lakásra nézve: tudni illik, ha köz akaratból a'házas emberek örök Szüzességet fogadnak, és Szerzetbe mennek; a'mint sok Szentek cselekedtek. és Urunk-is jelentette, midőn azoknak, kik feleségőket el-hadgyák, száz-annyit igért, és az örök bóldogságot [l]; a'mint az Apostolok cselekedtek, hogy a'Krisztust alkolmatosban követhetnék. Ha pedig a'Házasság, tetti társolkodással meg nem erősittetett, fel-bomolhat, chak eggyik akarattyából-is, a'Szerzetbe-valo menetellel; a'mint a'Tridéntomi *Concilium*ból kitetszik [m]. és ki-átkoztatik, a'ki ez igasságnak ellene-mond. Erről-is sok Szenteknek példáit olvassuk. De az Okosság-is erősiti: melly azt mutattya; hogy szabad tökélletesb állapatra menni, masnak kára-nélkül. Olyán pedig a Szerzetes élet, a Házassághoz képest. és a'ki el-hagyattatik, Szűz lévén, máshoz mehet, és semmi kárt nem vall. Adná az Isten, hogy az Ujító atyafiak egyéb okért el ne választanák a Házasokat, ugyan a'testi társolkodás után-is: nem látnánk bizony annyi botránkozásokat, és lelki veszedelmeket. Mellyektől a'kegyes Isten óltalmazzon-meg mindeneket, és a'Keresztyén Házasoknak olly malasztot adgyon, mellyel, a'testi Házasságnak fel-bomlása után, a' végheretlen bóldogságban láthassák egy-mást, és dicsérhessék ő Szent Fölségét. Amen.

A

d D. Regul. Juris in 6. Cap. Sine culpa.

e 1. Cor. 7. 11

f In c. 28. L. 9. Lib. 2. de Adult. Conjug. c. 8. 9. 9.

g Lib. 2. de Adult. Conjug. c. 8. 9. 9.

B

h Matt. 7. 7.

i Tit. 3. 10.

k Luc. 14. 26.

l Matt. 5. 30. & c. 18. 8.

C

l Matt. 19. 29.

m Sess. 24. Can. 6.

MASODIK PREDIKATZIO.

D

Midőn egy chalóka rókát meg-szorittottak vólna, és életéért a'farkát zálogban hatta vólna: tartván attól, hogy meg-hurogattyák érette, hogy maga undokságát el-födőzhetné, a'több rókákkal-is el akarta hitetni, hogy ők-is meg-menekednének a'heába-valo terhtől, melly néha veszedelmes-is lehetne. Találtatának pedig némellyek, kik készek lőnek tanátsát fogadni. De egy ag róka, meg-tartoztatá őket, mondván: Valamíg ez a'mi atyánk-fia, farkát el nem veszté, chak eszébe sem jutott hogy az heába-valo terh lőtt vólna; sőt ékességnek tartotta, és óltalmazta: azért gondolom, hogy tanátsával nem nékünk használni, hanem maga szégyen-vallását akarja födözni. Az-okáért én, az én eleimnek nyomdokát kö-

A

vetvén, míg el-hordozhatom, el nem vágatom. a'kinek nehéz, vágassa-el. Tetszék az agroka tanátsa minnyájoknak: és a'chalokát hurogatással el-kergeték, hogy olyan gyalázatba akarta hozni attya-fiait. Majd hasonló dolgot látok az hitetö Újitókban: kik, a'lzemérmetességtöl el-búlchúzván, hitök- és fogadások-ellen, Aszszony'állatokhoz kötelezteték, nagy szégyenbe hozták magokat: és hogy szégyen-vallásokat el-födözhessék, el akarják hitetni; hogy minden rend-béli embereknek szükség meg-házasodni: és, valaki azt nem chelekeszi, az Istennek szép rendelését fel-bontya, ki a Házasságot, e'mái Evangéliomban-is, jelen-létével, és choda-tételével fel-tiszteltte. Sokakat el-is áltattak: de mindazáltal szándékokat végbe nem vihették, hogy mindenekkel szégyent vallathattak volna. mert sok tudós, és Isten-félö Tanitók meg-mutatták hamisságokat, és a'régi igaz Vallásban a'híveket meg-erösitették. En-is azért e'mostani Predikatzióban, Isten segétségével, arról szóllok:

I. Meg-mutatom, hogy a' Papok és Szerzetesek, nem kötelesek a' Házasságra; és jobb meg nem házasodniok.

II. Hogy a' Házasság nem gonosz.

III. Hogy a' Házasság nem jobb a' Nötelenségnél, vagy házasságtalanságnál.

B

ELSÖ RESZ.

ENnek az Újitó atyafiak hamis vélekedésének fondamentomát, a'régen ki-átkozta-tott *jovinianus* Eretnek vetette-fel: azt tanitván; hogy a Szüzesség nem jobb a' Házasságnál. Melyből az következött, hogy a'Papok, és Szerzetesek, hiába követik a'Szüzességet, vagy Nötelenséget. Ezzel, a'mint Sz. Agoston irja [a], némelly Apátzákat meg-chalt, kik férjhez mentek: de Papot chak eggyet sem chalhatott meg. és az az Eretnekség, hamar meg-ólcatott. Az-után *Vicleffus*, azt tanitotta nyilván; hogy az Egyházi emberek szabadon meg-házasodhatnak; a'mint *Thomas Valdenſis* irja [b]: kit az-után jó kedvel követett *Luther* Márton, ugyan példájával-is. Mert, nem tekintvén hitit, és fogadását, magához hasonló hiti-szegett Apátzához kötötte magát; és, a'tiszteſséges Házasság neve-alatt, útálatos paráznaságban élt. és nem kevés követöi voltak, és vannak-is, kik, sem lelkek üdvösségét, sem a'tiszteſséget nem tekintik. Mert eleitöl fogva, az Egyházi emberektöl mélán kivántatott a'Nötelenség; és most sem illik hogy külömben légyen: mert, ha Sz. Pál azt mongya [c]; hogy *Senki, az Istennek vitézkedvén, nem elegyíti magát e'világi dolgokba*: kik vitézkednek inkább az Istennek, mint az Egyházi emberek? és, kik elegyítik inkább magokat e'világi dolgokba, mint a'Házasok, kik külömben nem-is élhetnek? Továbbá: ha mélto a'Házasoknak *Egy-ideig magokat meg-tartóztatni a' házasság-béli társolkodástól egy-más akaratyából, hogy foglalatosok lehessenek az Imádságban* [d]; minthogy az Egyházi embereknek foglalatosságának, fö-képpen a'naponként-valo Imádság: mélto a'Házasságtól távul lenni; a'mint Sz. *Jeronymus* [e], Sz. *Epiphanius* [f], és *Origenes* [g] okoskodnak. Vallyon az Ó Testamentomi Papok, nem rend-szerént szolgáltak-e az ö szerekben a'Templomban [h]? Valamig pedig ott szolgáltak, távul voltak feleségektöl és házoktól. Melyből azt hozzák-ki a Sz. Atyák; hogy a'mi Papjaink, mindenkor távul légyenek az aszszony állatoktól, mivelhogy minnyájan, és mindenkor az Úr szolgálattyában vannak. Erröl szép Végezéseket találsz a'régi *Concilium*okban, és mondásokat a'régi Sz. Atyákban, *Bellarminus*nál [i]: ki azt hozza-ki azokból; hogy hamisſat mondanak, a'kik *Siricius* Pápának tulajdonittyák a'Papok nötelenségét: mert egy-néhány *Concilium*ban, és Sz. Atyákban, kik *Siricius* Pápa-elött éltek; azt fel-találni. Az okáért, *Calvinus* János szemtelenül irta [k]; hogy a régi Atyák minnyájan jávallották a'Püspökök házasságát: mert senki *Calvinus*sal nem eggyez, de sokan ellenkeznek.

C

De az Okosság-is tellyességgel azt kivánnya: mivelhogy a'Házasság, nagy akadékot szerez az Egyházi tiszteben; úgy-mint, Elsöben: Az Áldozatban: melly Angyali tisztaságot és szentséget kiván. Melly nem találtatik a'Házasok társolkodásában, mellyet nem nyilván, hanem rejtekben visznek végbe: a'miben pedig rútság ninch, azt nem kell szégyenleni; a'mint Sz. Agoston mongya [l]. II. Az Imádságban; melly chendes és fel-emelt elmét kiván. A'testi társolkodás pedig, igen meg-tompittya az elmét, és meg-háborittya; és még a'lelket-is neminémü képpen teltivé téſzi, úgy-mond Szent Agoston [m]. III. A Tanitásban; melynek erejét meg-lankasztya a'Házasság; a'mint Sz. Ambrus mongya [n]. Mert, mint lehet az Özvegyeket, és tanithattya a'Szüzeket, a' ki minden-nap feleségével nyájaskodik? IV. A'Juhokra-valo gond-viselésben, és vigyázásban. Mert a'kinek feleſége, és gyermeki vannak, szüntelen azokról gondolkodik: noha inkább kellene a'Lelki hakat szeretni, hogy-sem a'testieket: a'mint Szent Ambrus mongya [o]. V. A'Szegényekre-valo gond-viselésben, és azoknak-valo gaz-

dáiko-

a Lib. de Haref. c. 82.

b Tom. 2. de Sacrament. c. 128. & 129.

c 2. Tim. 2. 3.

d 1. Cor. 7. 5.

e In c. 1. ad Titum. Et Lib. 1. contra Jovinian.

f Hæref. 61. & 80.

g Hom. 23. in Num.

h 1. Par. 24. 1. & 1. 2. 8.

i Lib. 1. de Clericis c. 18. & 19.

k Lib. 4. Inſtit. c. 12. §. 25.

D

l Lib. 14. Civ. c. 17.

m Ibid. c. 18.

n Lib. 1. de Offic. c. 20.

o Lib. 1. Offic. c. 7.

dálkodásban, mellyet igen kíván Sz. Pál [p]. Melytől igen el-vonſzon a' Házaſſág-béli goud-viſelés; és ki-ki azt alittya, hogy maga háza-népére-is alig viſelhet gondot, hogy táplálhaſſa. Es, mint-hogy az Egyházi Uraſágokat, és Jóſzágokat nem hagyhatni a' fiaknak, más módot kereſnének a' gyüjtésben, és el-mulatnák tiſztőket. VI. A' Szentſégeknek ſzolgálatáſában. Mert alig tudnák meg-válaſztani az Egyházi embereket a' világiaktól, es *Mint a' nép, ollyan lenne a' Pap-is* [q]. és nyilván láttyuk, hogy az Aſzszonyos Papoknak, akár-hol-is kevés bőcſülletek vagyon. Ezt még az ellenkező Atyafiak ſem tagadgyák egy-általlyában. Mert Károlyi Gáſpár a' Bibliá ſzélire azt irta [r]; hogy, vannak ollyak (de nem a' Calviniſták-közőtt) kik magokat meg-tartóztattyák a' Házaſſágtól, hogy a' mennyei dolgokban leheſſenek ſerényebek és ſzorgalmatosbak. Tahát haſznos, sőt ſzükſéges a' Nőtelenſég, a mennyei dolgokban forgolódóknak.

Ez-ellen, azt mongyák az Ujitó atyafiak; hogy Sz. Pál azt parancholla [s], hogy *A' paráznaság-ellen, mindennek tulajdon feleſége légyen.* De nem véſzik eſzőkbe, hogy Sz. Pál azt azoknak mongya, kik Házaſſágban voltak; és, a' Pogánſágból meg-térvén, el akarták feleſégőket hagyni; alittván, hogy nem ſzabad azokkal lakni: kiknek azt mongya, hogy meg-tartsák azokat, és a' Házaſſággal tiſztán és jól éllyenek; a' mint Sz. *Jeróm-mus* magyarázza [t]. Mert a' Nőtelenekről ſokkal kőlőmben beſzél, és azt mongya [u]; hogy, *jó nékik ha úgy maradnak, a' mint ő-ie.* Es [x], megint azt mongya, hogy, *Ha feleſégtől ſzabad vagy, ne kereſs feleſéget.* Továbbá; azoknak ſzóllott Sz. Pál, a' kik Szüzeſéget nem fogadtak. mert a' kik azt fogadták, nem mongya hogy meg-házaſúllyanak, hanem, hogy *Karhoztattyok légyen, ha az elsö hitet meg-ſzegik* [y]; a' mint a' Sz. Atyák tanittyák. Azon-képpen, Sz. Pálnak amaz mondáſát-is [z], *Jobb meg-házaſúlni, hogy ſem égni*, arról kell érteni, a' kinek jó módgya vagyon a' Házaſſágban. Mert, a' kinek házaſ-társa beteg, vagy távúl vagyon, ha ſzintén ég-is, nem ſzabad máſſal társolkodni: hanem férjének adott hitit meg kell tartani, és imádſággal, és egyéb Iſteni eſzközzel kell élni. ſzintén úgy azok-is, a' kik Szüzeſéget fogadták. Akarnám tudni, mint viſelik magokat az Ujitók-közőtt az Iſiak, és Szüzek, kikben a' buzgó vér kiſértetet ſzerez? mert nem mingyárt házaſodhatnak-meg. Nem-de, az égés-ellen, nem Imádſággal kell-e élnick? Úgy a' Papok-is könyörgeſſel ſzoktak élni. Kiknek könyörgéſét az Iſten meg-is halgattya, mivelhogy hivatallyokhoz illendő dolgot kérnek. Az-okáért, heába törődnek az Ellenkezők, midőn azt mongyák; hogy nem mindennek vagyon Malaſztya a' maga meg-tartóztatáſra: mert az Iſten, mindennek meg-adgya azt az ajándékot, valaki meg akarja magát tartóztatni. A' kinek pedig azt a' jó akaratot engedi: azt-is meg-engedi, hogy azt végbe vigye, ha a' jó akaratban meg-marad; meg-maradhat pedig az Iſten ſegétſégével, melly kéſzen találtatik.

Azt-is mongyák a' pártos Atyafiak, hogy az Iſten, ſzabadon hatta az embereknek a' Házaſſágot: azért, ſenki azt meg nem tilthattya; sőt, *Eretnekek a' kik a' Házaſſágot tiltyák* [a]. De az Anyaſzentegyház nem tiltya a' Házaſſágot, és ſenkit nem kötelenit a' Nőtelenſégre: hanem azt kivánnya; hogy, a' kik az Egyházi rendnek Szentſégét fel akarják venni, Nőtelenſégben maradgyanak. Sz. Pál pedig, azokat mongya Eretnekeknek, és ördögi tudományúaknak, kik a' ſzent Házaſſágot egy-általlyában tiltották, mint tiſztátalan gonoſz dolgot; mint *Tatianus, Marcion, Manichaus*; a' mint a' Sz. Atyák közönſégeſſen magyarázzák. Az-okáért, hamiſſan fogják reánk, hogy mi a' Házaſſágot tiltyuk. Mint ſzinten, ha valaki azt mondaná; A' Király nem akarja, hogy az ötvös vargává légyen, a' vagy a' Predikátor méſzároſſá: tahát tiltya a' vargaſágot, vagy a' méſzároſſágot. a' vagy, ha azt fogná Sz. Pálra, hogy tiltya a' Házaſſágot, mert kárhoztattya az Özvegyeket, kik, *hitőket meg-ſzegvén, meg-házaſodnak* [b]. Az-okáért, úgy-mond Sz. Agoſton [c], láttyátok hogy nagy külömbség vagyon azok-közőtt, kik a' Szüzeſégre, mint nagyobb jóra, intik az embereket; és a' kik a' Házaſſágot tiltyák, és a' nemzéſt vádollyák.

Mondaná valaki: Sz. Pál azt irja [d], hogy *Tiſztelletes mindenekben a' Házaſság, és makula-nélkül-való ágy*: az-az, a' mint *Luther* és *Béza* magyarázzák, mindé rend-béli emberekben, és úgy, a' Papokban-is. Felelet. Sz. Pál igazát mond: de a' Pártoſok, hamiſſan magyarázzák. Mert, ha azt minden ſzemélyről kell érteni, tiſztelletes Házaſſág léſzen az anya és a' lia-, az atya és a' leánya-közőtt-is: melly merő iſtételenſég, és *Calvinus*-is kárhoztattya [e]. Az-okáért, azt módom Elsőben. *Oecumenius*ſal: *A Házaſſág tiſztelletes*, mindé réſzeiben, akár a' Szentſéget, és példázatot tekintſed, akár a' házaſok-közőtt valo hivſéget, 's akár a' nemzéſt. II. Sz. *Fulgentius*ſal [f]: *Mindenekben*: az-az, mindeneknél, még a' kik Szüzeſégben élnek-is: mert azok ſem kárhoztathattyák, noha nem követik. III. *Theophylactus*ſal: *Mindenekben*, kik törvény ſzerént házaſodnak, iſiakban, és vénekbé, gazdagokban és ſzegényekben, Görögökben és Zidókban. IV. Arany-ſzáju Sz. Jánoſſal:

A
o 1. Tim. 3. 2. Tit. 1. 8.

q Iſa. 24. 2. Oſe. 4. 9.

r In cap. 19. Matt. v. 12

ſ 1. Cor. 7. 2.

B
t Lib. 1. contra Iovinian.

u 1. Cor. 7. 8.

x 1. Cor. 7. 27.

y 1. Tim. 5. 12.

z 1. Cor. 7. 9.

C

a 1. Tim. 4. 3.

b 1. Tim. 5. 12.

c Lib. 30. contra Fauſtum.

D

d Hebr. 13. 4.

e Li. 4. Inſtit. c. 19. §. 17.

f Lib. de Fide ad Petrum, c. 3.

A

Hogy Sz. Pál azt parancholtya, hogy *tiszteletes* légyen, és hogy a' házasok minden dolgokban meg-tartsák a' tiszteséget: az-az, egy-málnak hívek légyenek, egy-máshoz szeressenek, békeséghen éllyenek, és semmivel meg ne gyalázzák a' Házasságot. mert, a' mint utánna veti Sz. Pál [g], *A paráznákat, és a' házasság-rontókat, meg-ítéli az Isten.*

g Héb. 13. 4.

h Gen. 1. 28.

Mondaná meg-is valaki: A' Nőtelenség, a' természet-ellen vagyon; mert a' férfiat és aszszony állatot, az Isten a' nemzésre teremtette, és azért mondotta nékik [h]: *Növekedgyetek, és sokasodgyatok, és töltsétek-bé a' földet.* Felelet. A' nemzésben, nem tészen fogyatkozást a' Papok nőtelensége: elegen vannak a' Papok-kívül, a' kik szaporittyák a' világot: úgy hogy, noha fegyver és dög-halál-miatt, számtalanon halnak-meg minden-által, semmi fogyatkozást nem látunk az emberekben. Kik ha kevesben volnának, talám kevesben mennének pokolba-is. Ne félly, úgy-mond Sz. *Jeronymus* [i], hogy minnyájan Szüzek légyenek. Nehéz dolog a' Szüzesség: és azért titka, hogy im nehéz.] Sz. Ágoston pedig azt irja [k]; hogy adná Isten, hogy minnyájan el-kerülnék a' Házasságot: sokkal hamarébb meg-telnék az Isten Városa, és el-jőne a' világ vége.] Midőn Sz. Pál azt mondotta [l]: *Akarom minnyájotokat olyanoknak lenni, mint én-magamat*; az az, Nőteleneknek: nem eléggé jelentette-e, hogy szabad mindennek a' Nőtelenséget követni, ha szintén vége lenne-is a' világnak? Az-okáért, az Istennek mondásában a' Sokasodás felől semmi parancholat ninchen, mert azont mondotta az egyéb-féle állatoknak-is [m]: de azoknak nem adott parancholatot, mint-hogy ninchen sem értelmök, sem szabad-akaratyok: Az-okáért az, a' természetnek rendelése, áldás-képpen lőtt. De ha parancholat-is: akkor kötelezte az embereket, mikor e' világ üres volt, és azért mondotta az Isten: *Töltsétek-bé a' földet*: de most elég teli a' föld, és inkább kívántatnék hogy a' meny-országot töltenők, melyre alkolmatosb a' Szüzesség a' Házasságnál; a' mint a' Sz. Atyák tanittyák, és én-is majd meg-mutatom. Az-okáért, ha az egész világon chak Papok, és Apátzák maradnának-is, nem ítélem hogy kötelesek volnának a' Házasságra; mert elhihetnék, hogy rövid időben vége lészen a' világnak, és nem tartoznának fogadásokat meg-szegni az embereknek szaporodásáért; mint-hogy az Isten nem szokott mód-nélkül-valo eszközökkel élni az ő dolgainak véghez-vitelére. Hogy-ha pedig azt vitatod, hogy tartoznának meg-házasodni: azt mondom, hogy akkor nem szegnék-meg fogadásokat. mert az ember fogadása úgy foganatos, ha az Isten javallya: ha azért akkor mást kívánna, a' fogadás senkit nem kötelezne. De járúllyunk a' Másik dologhoz.

B

i Lib. 1. in Jovin.

k De Bono Conjug. cap. 10. Et de Bono Viduitat. c. 22.

l 1. Cor. 7. 7.

m Gen. 1. 22.

II. RÉSZE.

C

AZ Igasság-ellen, gyakrabban két kamisság tusakodik: Eggyik elől, a' másik hátúl; eggyik föllyűl, a' másik alól; eggyik jobb-kézről, a' másik balról. Hasonló-képpen, a' szent Házasságról-valo igaz tudomány-ellen-is, Két hamis Vélekedés volt fő-képpen: EGGYIK, a' Házasságot tellyességgel meg-vetette, és ördögi dolognak mondotta. Ez *Marcioné* volt, a' mint Sz. *Jeronymus* irja [n]; és *Manichaeusé*, a' mint Szent Agoston mongya [o]. De most kevés követői találtatnak. és, ha találtatnának-is, könyű volna szájokat bé-dugni, Sz. Pálnak egy-nehány világos mondásival; úgy-mint [p]: *Jobb meg-házasúlni, hogy-sem égni.* Es [q]: *Ha feleséget vészsz: nem vétkezel.* Es, *Ha férjhez mégyen a' szűz: nem vétkezett.* Es [r]: *Nem vétkezik, ha férjhez mégyen.* Es [s]: *Aki házasságra adgya-is az ő szűzét, jól chelekeszik.* De az Isten-is javallotta a' Házasságot, mondván [t]: *Nem jó embernek egyedül lennie: teremtsünk néki hozzá-hasonló segétőt.* melly segétség, fő-képpen a' nemzésre szükséges, mellyet a' férfiú aszszony-állat nélkül véghez nem vihet, ha szintén egyéb dologban el-lehetne-is nála-nélkül; a' mint Sz. Agoston mongya [u]. A' mái Evangéliomban pedig, chelekedetével-is fel-tiszteltte, leg-első chodáját a' menyegzőben chelekedvén: és azzal jelentvén, hogy ő a' Házasságnak szerzője.

n Lib. 1. con. Jovin.

o Retract. 1. 1. Cor. 7. 8.

p vers. 28.

q vers. 36.

r vers. 28.

s vers. 38.

t Gen. 2. 18.

u Lib. 1. de Gestis Pelag. c. 22.

III. RÉSZE.

D

A' MÁSIK Tévelygés, a' Házasságot úgy fel-magasztallya, hogy a' Nőtelenségnél-is és Szüzességnél tellyebb-valónak mongya; és kárhoztattya a' Nőtleneket. A' Keresztyen Anyaszentegyháznak vallása, közép úton jár: a' Házasságot dícséretes és szent dolognak mongya ugyan; de a' Szüzességnél, és Nőtelenségnél alachonbnak, fő-képpen azokért az Hat Alkotmatlanságokért, mellyeket Sz. Pál elő számlál: és hasonlóknak mondhattyuk az ízetlen vízzel teli Hat Kő-vedrekhez. Fondamentomúl pedig azt vetem; hogy Sz. Pál, Nőtelen volt, és egyebeket-is maga példájával atra intett, mondván [x]: *Akarom minnyájotokat olyanoknak lenni, mint én-magamat*: az-az, Nőtleneknek. Mert mingyárt utánna veti [y]: *Mondom pedig a' Nőtelenekknek, és az Özvegyeknek: jó nékik ha úgy maradnak, a' mint én-is.* Es, hogy ne vellyed, hogy azt nem jól chelekedte, azzal fejezi-bé mondását [z]: *Vélem pedig, hogy én-bennem-is az Istenlélek vagyon.* To-

x 1. Cor. 7. 7.

y vers. 8.

z vers. 40.

vábbá,

vábbá, azt mondom; hogy Sz. Pál, nyilván-való beszéddel, fellyebb-valónak mongya a' Nőtelenséget a' Házasságnál; a' Nőtelenséget tsak-képpen ajánlván, a' Házasságot pedig tsak meg-engedvén. Mert azon kezdi-el beszédét [b]: *jó az embernek asszonyt-állatot nem illetni* (az az, egy-általlyában, és ő-magában jó:) a' paráznaság-elkerülésére pedig, mindennek tulajdon-feleségе legyen. Mintha azt mondaná: Ezt sem tiltom annyiból, hogy nagy gonoszt távoztathat-el, a' paráznaságot. Továbbá [c]: *Mondom pedig a Nőteleneknek, és Özvegyeknek; jó nékek, ha úgy maradnak, a'mint én is* (ismég egy-általlyában jónak mongya.) *Hogy-ha magokat meg nem tartóztattyák, házasságra-nak-meg* (annyi illik, hogy nagy gonosztól meg-menekedgyenek.) *Mert jobb meg-házasúlni, hogy-sem égni*: úgy hogy meg-essék az ember. Annak-fölötte [d]: *Ítélem ezt jónak lenni, a' jelen-való szükségért, hogy jó embernek úgy lenni.* (harmadszor-is egy-általlyában jónak mongya, és tsak nem szükségesnek.) És utánna veri [e]: *Ha pedig feleséget vészsz, nem vétkezel; és ha férjhez mégyen a' Szűz, nem vétkezett: mindazáltal efféléknek testi gyötrelmök lészen* (úgy-mint valami büntetésök, hogy a' nagyobb jót nem választották.) *Én pedig néktek kedvezek*: tudni illik, hogy a' paráznaságba ne essenek, mint nagy gonoszba. Több efféléket-is mond. És végezetre, azzal fejezi-bé [f]: *Az Özvegy menjen férjhez, a' kihez akar: tsak hogy az Úrban. Boldogb lészen pedig, ha úgy marad, az én tanátsom-szerént.* Vallyon miért-?

A

[b] 1. Cor. 7.

[c] vers. 8. 9.

[d] vers. 26.

[e] vers. 28.

[f] vers. 39. 40.

B

Első Oka az: Mert a' Házasság-által, a' férfiú nagy rabság-alá vetetik, az aszszony' állatnak birodalma-alá adatván, és az aszszony-is a' férfiúnak: Mert úgy-mond Szent Pál [g]: *Az aszszonynak nincs az ő testén hatalma, hanem a' férfinak. Hasonló-képpen pedig, a' férfinak-is az ő testén nincs hatalma, hanem az aszszonnak.* Mert, noha a' házi-gond-viselésben fellyebb-való a' férfiú az aszszonnál, és ennek amattól kell halgatni: mindazáltal, a' testőkön-való szabadságban, és szolgálatban, a' házasság-béli dologban, tellyességgel hasonlók, és egyik a' másiknak, engedi éppen az ő testén-való birodalmát; a' mint közönségessen tanittyák a' Doktorok. Azért mongya Arany-szájú Sz. János [h]: Midőn a' paráznа aszszony kísért, mongyad néki; hogy a' tested nem tied, hanem a' feleségedé: azont mongya az aszszonnak-is. És másutt [i]: Sz. Pál a' férfiútól, a' tulajdon testének-is szabad uraságát el-vévén, minden birodalmát a' feleségének adgya; és azt akarja, hogy a' férfiú inkább légyen a' feleségének birodalma-alatt, hogy-sem a' pénzen vött szolga az ő urának. Mert, a' szolga az ő szabadságat meg-nyerheti, ha pénze lévén meg-fizetheti a' min vötték: de a' férfiú akár-minémű nehéz feleségre talál-is, kételen a' szolgálatot el-viselni, mert semmi úton birodalmából ki nem felelhet. És ismég [k], magyarázván Sz. Pálnak-amaz' mondását [l]: *Feleséghez vagy-e kötve? ne keressd el-valát.* Mi-képpen hogy a' szükött szolgáknak mindenike, magán meg-kötöztetik az urától, és a' fölött láncz-otskával egy-máshoz foglaltatnak, úgy hogy kételen egyik a' másikát követni, és nem járhat szabadon a' hol akar: azon-képpen vagyon dolgok a' Házasoknak. Valóban nehéz szolgálat ez, fő-képpen a' férfiúnak, ki természetében főbb az aszszonnál. És sokszor nehezben esik a' szolgálat a' halálnál, fő-képpen midőn embert magánál alább-valónak lészen rab-szolgája. Az aszszonynak úgyan, vagyon valami haszna szolgálattyában: mert magánál nemesbnek szolgál. és így, ha tsak a' férfiú uralkodnék az aszszony állaton, tűrhető vólna, és tulajdonithatna magának valamit: de mi haszna vagyon uraságában, ha annak szolgálattya-alá vettetik, a' ki néki szolgál? úgy-mond azon Szent Doktor.

[g] 1. Cor. 7. 4.

[h] Hom. 19. in Epist. ad Corinth.

[i] De Virgin. c. 12.

[k] Cap. 11.

C

[l] 1. Cor. 7. 27.

Második Oka az: Hogy a' Nőtelenek, gyakrabban, és könnyebben foglalhattyák magokat a' Lelki dolgokban, és Isteni szolgálatban, hogy-sem a' Házasok; kik afféle dolgokban, egy-más engedelme nélkül, sokáig nem gyakorolhattyák magokat. Ezt az alkolmatlanságot, gyakorta emlegeti Sz. Pál: *Meg ne csalnyátok*, úgy-mond [m], *egy-mást, hanem-ha egyenlő akaratból, időig, hogy foglalatosok légyetek az Imádságban: és ismét együvé térjetek.* Tehát akkor, nem foglalhattyák magokat az Imádságban, vagy nem olly jól. Kérlek, úgy-mond Sz. *Jeromus*, Michoda jó az, a' mi az Imádságotskiltya? Valamig a' házas férfiúnak tiszti-ben el-járok, addig a' Keresztyénnek tisztit bé nem tellyesíthetem. Továbbá: Sz. Pál okát akarván adni, miért iuti a' Korinthusiakat a' Nőtelenségre, imígyen beszél [n]: *Ezt pedig hasznotokra mondom, nem hogy törbe ejtselek titeket; hanem arra, a' mi tisztességes, és a' mi alkolmatosságot ád akadály-nélkül könyörgeni az Úrnak*: tudni illik, hogy hasonlók légyenek az Angyalokhoz, kik mindenkor látttyák az Úr színét, és semmi okon el nem szakadnak tőle; kikhez hasonlóknak mongyák a' Sz. Atyák a' Szűzeket. Ugyan azon Sz. Pál azt-is mongya [o]; hogy *A' házasságtalan aszszony állás, s a' szűz-is, azokra gondolkodik a' mellyek az Úré, hogy szent légyen testében és lelkében: A' ki pedig férjhez ment, azokra gondolkodik a' mellyek a' világé, mint tesse a' férjének.*

[m] 1. Cor. 7. 5.

D

[n] 1. Cor. 7. 35.

[o] 1. Cor. 7. 34.

A

q Lib. 1. Solil. cap.

Azért mongya Sz. Agoston [q]: Semmit nem ítélek, hogy a'férfiui szivet úgy le-vesse az elmének várából, mint az aszszonyok hizelkedése, és a'tellyes illetése, melly nélkül, ember feleségével nem lehet. Szóll pedig Sz. Agoston, nem a'tilalmas illetésről, hanem az igaz házasság-béliről: mert annak-is szintén annyi ereje vagyon az elmének megtompitására; a'mint *Cassianus* mondotta a'haragról [r]; hogy az elménck szemeit megvakittya, akár mélto's akár méltatlan légyen (mint szintén, akár ón-s akár arany-plethet tegyenek a'szemre, egy-aránt akadékot szerez. Okoson felelt *Erasmus*, a'Szent Ferencz társa, egynek, ki azzal dicsekedett, hogy ő tiszták él, hívségét meg-tártván feleségéhez: Vallyon, úgy-mond, nem úgy részegedhetik-e meg ember a'maga hordójából, mint a'máséból? Mert a'bornak erejétől zaidúl-meg az ember, akár honnet vegyék. De ezen kivől-is, ki nem láttya, hogy a'házas embereket, a'sok-féle szorgalmatosság sok-felé szakasztya; és arra az egyre, melly egyedül jó és szükséges, nem igen vigyázhat..?

r Lib. 6. c. 6.

B

Harmadik Oka az: Mert a'Házasok inkább kisértetnek az ördögtől, melyre tekintvén, mondotta Sz. Pál [s]: *Ismét, hogyan-azonra térjetek* (a'házasságbéli társolkodásra,) *hogy ne kisértsen titeket a Sátán a'ti meg-tartóztatlanságtokért.* Mert, noha Sz. Pál orvosság-gyanánt engedi a'Házasságot azoknak, kik meg nem tartóztathatyák magokat, hogy azzal meg-vabolázzák a'fajtalanságot: mindazáltal tudta, hogy az nem mindenkor elégséges orvosság. mert, a'mint *Aristoteles* mondotta [t], a'gyönyörüségnek kivánsága tellhetetlen, és a'gyakorlással inkább növekedik. *Cassianus*, a'Tüzhöz hasonlittya [u], mellyet egy-ideig meg-rekesztnek: de könnyen ki-szalad ha valami repedést talál, és akkor nem könnyen határozhatni-meg; és olly helyre is mégyen, a'hova nem kellene: azon-képpen, a'testi gyönyörüség a'Házasságbá rekesztetvén, inkább fel-gyulad, és tilalmasra-is fel-gerjeszti az embert annak gyakorlása. De a'kiket az Idvözitőnek malasztya, a'Tisztaságnak szent tüzével fel-gyulasztt, úgy meg emészti a'testi kivánságnak tőrését az Istcni szeretetnek tüzével, hogy a'veteknek csak meleg szikrája-is, a'Tisztaságnak hivőségét meg nem kisebbiti. Az-okáért, a Házasságból vétetette orvosság; nem vészi-el tellyességgel a'nyavalyát; hanem módot talál, hogy a betegségben, Istennek bőszüsága-nélkül, meg-maradhasson az ember. A kinn valami tör, vagy tekély vagyon, úgy gyógyithatni-meg, hogy a'hús tellyességgel meg-újúllyon, és meg-vastagúllyon; és úgy-is, hogy, a'seb meg-maradván, ne légyen olly rút mint az-előtt volt, és azt-is valami ruhákkal bé-födözék. Ezen módon, a'Nőtelenségben, a testi kivánlagnak nyavalyája tellyességgel meg-gyógyittatik: a'Házasságban pedig, nem szintén vétetik-el; hanem a'Szentséggel meg-szépittetik, hogy úndoknak ne láttassék. És minthogy a'testi kivánság, a'Házasságban abrakkal hizlaltatik, néha úgy el-hatalmazik, hogy a'határból a'tilalmasra-is el-mégyen; nem kölömbé, mint a'ki fene-vadat lánczon tart, és naponként táplállya, alig őrizheti-meg hogy a'lánczot el ne szakasztsza valaha, és természete-szerént kárt ne tégyen, és a'tilalmasra ne mennyen. Az-okáért, jobban cselekeszneka'Nőtelenek, kik, nem elégedvén a fene-vadnak meg-kötözésével, tellyességgel meg akarják ölni éhséggel és veréssel. Erről nyilván-való példát találsz Szent Dávidnál, és bölcs Salomonnál: kiknek, noha nem csak egy-egy feleségök volt; de még sem elégedett meg kivánságok, hanem mind a'kettőt ruhul meg-ejtette. Illyes pedig, Eliséus, Sz. János, és számtalan nőtelenek, semmit ollyat nem cselekedtek.

C

x Gen. 39. 7. &c.

A gonosz aszszony, a'ki Józsefet a'bűnre ingerlette [x], férjével meg nem elégedett: József pedig, nem csak semmit afelét nem kivánt, de úgyan az ingerlésnek sem engedett. Jól mondotta azért Arany-szájú Sz. János [y], hogy meg-chalatkoznak, a'kik azt allityák, hogy a'Szerzeteseket inkább ostromollya a bujaság, hogy-sem a'Házas embereket; azért, hogy ezeknek vagyon, mivel kivánságoknak eleget tegyenek; mert különben, vagyon a'dolog. és a'Házas emberek, sokkal hajlandóbbak a'bujaságra, hogy-sem a'Nőtelenek; és sokkal több Házasok esnek meg, hogy-sem Szerzetesek; úgy hogy, többen mentek az ágyas-házból a'bordélyba, hogy-sem a'Kalástromból.

y Lib. 1. contra Pelagianos c. 20. Hieronymus ad Eustochium.

D

Negyedik Oka az: Mert a'férfiu nem válhatik-meg feleségétől: *Asznak*, úgy-mond Sz. Pál [z], *a'kik házasságban vannak, nem én parancsolom, hanem az Ur, hogy a'feleségje el ne menjen a'férjétől: és a'férjkul ne bocsássa feleségét.* Melly parancsolat az Evangéliomban vagyon, melybé Urunk a'Farisæusoknak, kikaról rola'kozták, nyilván mondotta [a], hogy *Nem szabad embernek el-bocsátani feleségét, hanem csak a'paráznaságért:* Mellyet halván a Tanitványok, azen ódották [b]: *Ha így vagyon az embernek dolga a'feleségével, nem hasznos megházasodni.* mert tudták, mint-mán nagy galibák és háborusságok történek a'chalstalan Aszszonynépek-miatt úgy hogy, a'Salomon mondása szerént [c], *Számtalan-elhágyó bratsától, a'versengő aszszony.* Es [d] *jobb a'puszta földön lakni, hogy-sem a'versengő és haragos aszszonyal.* Es

z 1. Cor. 7. 10. 11.
a Matt. 19. 9.
b Vers. 10.
c Prov. 19. 13.
d Prov. 21. 19.

nyilván-

nyílván-való dolog, hogy, ha a' Házafok nè eggyefek, fokáig eggyütt nem lakhatnak nagy keferűség-nélkül. És az-is történik, hogy, a' nagy gyülölség-miatt, chak nè-is nézhetnek egy-máfrá: de azért, a' Házaſság kő-eléért, egy-máſsal kell lákni, és kételen-is tartoznak egy-máſnak engedni a házaſság dolgában. melynek keſerves-voltát jelenti a' Bölch, mondván [c]: *Keſerű-bnek találtam a' halálnál az aſſzony állatot*: mert a' haláltól hamarébb meg-menekedhetik ember, hogy-ſem a' gonoſz aſzſzonytól, kitől chak a' halál válaſzt-el.

A

[c] Koh. 7. 27.

ÓTŐDIK Oka az: Mert a Házafok, a' tefti gyönyörűſéget-is, mellyet fő-képpen kívánnak, ritkán talállyák. és, ha talállyák-is, fokkal nagyobb győrelemmel fizetik meg: mert, a' mint Sz. Pál mongya [f]: *Eſſő-ének tefti gyötrelmek vagyon.* Mi, úgy-mond Sz. *Jerom*[g] *mus* 8. tudatlanok, azt állottuk, hogy a' Házaſságban, ha egyéb nem volna-is, vagyon tefti gyönyörűſég: Ha azért a' házafoknak teſtökben-is gyötrelmök vagyon, michoda más örömök leſzen, a' mellyért meg-házaſodgyanak, ha mind ſzívökben, lelkökben, és teſtökben-is gyötrelmök vagyon?] Mennyi gyötrelmet ſzenvednek egy-máſtól, magzattyoktól, chelédőktől, egyebektől? mellyek fokkal föllyül-haladgyák a' Házaſság-béli gyönyörűſéget: és úgy meg-keſeritik, mint az egy chöpp mézet egy kád epe, vagy őröm: Mert *ha egy óra-ig való nyomorúſág el-feledteti a' nagy gyönyörűſéget-is* [h]; mit nem mivel a' hoſzſzu nyomorúſág, a' ſzem-pillantáſig-való gyönyörűſéggel? Élő Iſten! az egy ſzem-pillantáſig-való gyönyörűſéget, mi nem követi a' nyomorult Aſzſzonyokban? Mihelyen mehébe fogad az aſzſzony, leg-ottan rajta a' gyomor-émelygés, nehéz álmodozás, fő-ſzédelgés, ſzivnek ſzorongatási, balgatag és iſzonyú kívánſágok, és az egéſz termétsznek fel-fordúlása. Az-után, a' ſzülésnek fájdalma, melly fokakat ki-fojt a' világból; és azért, a' Sz. Irás az iſzonyú nyomorúſágokat a' hoz haſonlittya [i]. Ha a gyermek ſzületik, mennyi bajlodás és fáradáſág vagyon vele? naponként tiſztogatni kell, táplálni, polálni, rengetni, ének ſzóval szendáſt el-múlattatni: a' ſzegény anyák, ſem éjjel ſem nappal nem nyughatnak miattok: egyéb dologhoz nem-is láthatnak. És, noha ezek fő-képpen az Aſzſzonyon vannak: mindazáltal, az emberſéges férfiúnak-is által-hartyákа' ſzivét, ha tellyeſséggel fene-vaddá nem vált. Ha pedig fel-nevekedik a' gyermek, a' gond-is nevekedik vele, tápláláſáért, ruházáſáért, tanitáſáért. Ha pedig leg-jobb korában meg-hal, vagy gonoſz társaság meg-challya, és iſtentelenné leſzen, minémű nagy keferűséget hoz ſzüléire; fő-képpen, ha azok Iſten-félők, a' mint példánk Adám, Káinnal, Noë Kámmal, Abrahám Iſmaëllel, Iſaák Ésauval, Jákob Rúbennel, Dávid Abſalommal, és ſok egyebek. Az-okáért, Sz. Ambrus, és Sz. Agoſton, ſoha ſenkinek nem tanáſſlották a' Házaſságot, hogy átkot ne nyernének fejőkre a' házafoktól, az illyetén nyomorúſágokért.

[i] Dan. 7. 21. Péſ. 47. 8. Ezéch. 28. 4. Iób. 21. 8.

B

[h] Ecclí. 31. 29.

C

Tellyeſséggel külömb állapattyok vagyon a' Szűzeknek és Nőtelenekнek, kiket a' Sz. Atyák az Angyalokhoz haſonlittnak, kikhez ſemmi nyomorúſág, ſemmi ſzomorúſág nem tér, hanem ízetlen boldogſágban, az-az, minden jóban örvendeznek. És, mint-hogy a' Haſonlátoſság a' ſzeretetnek oka, kéretség-nélkül a Sz. Angyalok a' Szűzekhez nagyobb ſzeretettel vannak, és inkább őrizik őket, fő-képpen a' Szüzeſségnek ellenſégiellen. Midőn *Maximinus* Cháſzár idejében, Sz. *Theophila* Szűz a' bordélyba vitetett, imígyen könyörgött: Édes Jéſuſom, én ſzerelmem, én világoſságom, én lelkem, Szűzeſségemnek és életemnek őrizője, tekints a' te Jegyeſedre: tiſzs, hogy a' farkaſok a' te juhodat el ne fzaggaſsák: tarts-meg Vő-legény Jegyeſedet: Szüzeſségemet őrizd-meg Szüzeſségnek kút fejje. Bé menven a bordélyba, az Evangeliomot kezdé ſzorgalmatoſon olvaſni: és leg-ottan, az Angyal az elől vakmerő iſiat, a' ki hozzája akart menni, meg-ölte; a' máſikat, meg-vakitotta; a' többit, egyéb-képpen büntette: úgy hogy azután ſenki nem mert be-menni. Az-után ki hozván *Theophilat*, és a' Templom pitvarába helyheztetvén, azt mondotta neki: Békeſség néked, és úgy távozott-el tőle. A' Pogányok pedig, álmélkodván fel-kiáltának, mondván: Kichodá ollyan, mint a' Kereſztyének Iſtene? Haſonló dolgokat olvaſunk Sz. *Agneſ*ről, Sz. *Cæciliá*ról, Sz. *Luciá*ról, és egyebekről-is. És az chodáia oſzdolog, hogy noha a' gyenge ſzép Szüzeket, a' tiſztátalan és kegyetlen Pogányok ígéretekkel, fenyegetéſekkel, és erő-ſzakkal-is kiſztették a' ſertelmeſségre, és úgyan a' végre vitették a' bordélyba: mindazáltal, ſoha chak eggyet ſem olvaſunk hogy meg-ſzeplősithették volna; hanem mindnyájan az Iſtennek, és a' Sz. Angyaloknak őrizetőkben lévén, a' Szüzeſségnek virágját meg-tartották, és azt a' Mártyromſágnak meg-hervadhatatlan koronájával fel-ékesitették. De még a' Sz. Irásban-is ſzép példáink vannak erről. És, hogy ne ſzóllyak Joſefről, és Suſannáról, hallyad mit beſzél a' Tiſztaſág-ſzerető Júdith az Iſten népének [k]: *Ez-ért, hogy meg-őrizett engem az Ő Angyala, mind itt-el-mentemben, mind ott lakásomban, 's mind onnét meg-tértemben, és nem hagyott az Úr engem az Ő ſzolgálóját meg-fertéztetni, hanem a' hónnak ſzeplősülése nélkül*

[k] Judith 13. 20. & 14. 11. & 16. 26.

A

vifsza-hozott engem nékie[a], *örvendezvén az ő győzedelmiért, az én ki-menetelemért, és az ő meg-szabadulásáért.* Tudom, hogy Sz. Agoston emlékezik némelly Szüzeknek meg-szépülésérül: de azt mongya; hogy az Isten azt az ő kevélységökért engedte-meg, hogy alázatosokká lennének, mint-hogy a' Szüzesség az alázatosság-nélkül sem érdemes, sem bátorságos.

[a] 1. Cor. 7. 40.

HATODIK Oka az: Hogy a' Házasoknak, chak az állapatot nézvén, kissebb jutalmok és dichőségek lésznek a' más világon, hogy-sem a' Szüzeknek. Mert, ha *az ezvegy boldogb lészen, ha úgy marad*, Sz. Pál tanátsából; mennyivel inkább a' Szüz. Melly boldogság, nem chak e' világon-valo chendességben, és lelki gyönyörüségben áll, hanem a' más világon-valo dichőlégben-is; a' mint Sz. Ambrus magyarázza. És méltán, mert a' Sz. Irásban, sok szép igéreteket tőtt az Isten a' Szüzeknek, és Nőtelenéknek: tudni illik, *Isób nevet a' fiaknál és leányokná: örök nevet, melly el nem vesz* [m]: *a' hiknek vadaſz-szon ajandékot, és az Isten templomában igen kedves réfzt* [n]: *az új éneket, mellyet senki egyéb nem énekelhet, hanem a' kik az aſzſzony állatokkal meg nem fertéztetnek*; *mert Szüzek* [o]: *ezek követik a' Bárányt valahová mégyen.* Ezekért az okokért, mint Arany-szájú Sz. János a' Szüzeſségnek kivánságra, és válaſztáſára. És hogy az lehetséges légyen, meg-bizonyíttya [p]: Gondold-meg, úgy-mond, ha vagy a' természettől férfiuſágtalan lőttél volna, vagy emberek gonosſága-miatt; mit chelekednél? holott afféle gyönyörüſégtől-is meg foſztatnál, és semmi jutalmat nem nyernél. Adgy hálát azért az Istennek: mert nagy jutalmad, és tündöklő koronád léfzen, ha úgy élsz, mint azok minden jutalom-nélkül: sőt fokkal könnyebben, bátorságosban, és gyönyörüſégesben. mert a' jutalomnak reménſégével-is erősíttetel, és a' jó lelki ifinéretért-is örülsz.]

[m] Isa. 56. 5.
[n] Sir. 51. 16.
[o] Apoc. 14. 4.

B

[p] Hom. 83. in Matth.

Annak-okáért, hallyuk a' Sz. Pál tanátſát; úgy-mint, *a' ki irgalmaſságot nyert az Úrtól, hogy hív légyen* [q]: *hiſzem*, úgy-mond, *ezt* (a' Szüzeſséget) *jónak lenni.* Vallyon miért? *Az jelen-valo szükségért.* De michoda az a' Jelen-valo szükség? El-hagyván egyéb magyarázatokat, azt mondom; hogy az időnek szükſége, vagy szük-volta, melly életünket követi és szorongattya, hogy siettsen a' halálra, és a' más világon-valo végheteſlen életre. Az idő, melly igen rövid, nekünk azért adatik, hogy abban az örök életet meg-nyerjük. Az-okáért azt, nem a' világnak és feleſégnek, hanem a' léleknek, és az Istennek kell adni; a' mint magyarázza Arany-szájú Sz. János, Sz. *Auſélmus*, és Sz. *Jeróm* [r]: Ez, úgy-mond, a' szükség, a' rövid időben-valo meg-halálnak szükſége. Mint-ha azt mondotta-volna Sz. Pál: E' rövid életben, szükség hogy Istennek szolgáljunk; és azt meg-szerezzük a' mivel a' más világon örökké boldogúl élhessünk; az-az, a' jo chelekedeteket. Azért tanátslom a' Szüzeſséget; mert a' Szüztől meg-lehet, hogy chak az Istennek szolgáljon: az Házasok pedig, a' házaſság terheitől ide 's tova hordoztatnak. és, a' mint a' hangya egész nyáron gyüjti a' gabonát, mellyel télben élhessen: úgy te-is életednek rövid idejében, viſelly gondot arra, a' mivel örökké élhess. Ezt a' szükséget, ő-maga Sz. Pál megmagyarázta, mondván [s]: *Azt mondom azért, az jám-fiai: Az idő rövid: Következik, hogy a' kiknek feleſégök vagyon, ollyanok legyenek mint a' kiknek nincs*, &c. *mert el-múlik e' világnak abrázattya*: az-az, Rövid az élet, melly-után minden világi dolgoktól, szerelmes házas-társunktól-is meg kell válnunk: Azért, nem méltó hogy életünket azokban múlaſsuk, hanem inkább elménket az örökké meg-maradandó boldogságra emellyük, és rövid időnket arra költsük: melyre, mint-hogy alkolmatosb a' Szüzeſség a' Házaſságnál, azt tanátslom, és követem-is.

[q] 1. Cor. 7. 25.
[r] Lib. 1. contra Iovin.
[s] 1. Cor. 7. 29.

C

Mind ezekből, tanúllyák-meg a' Házasok, hogy alázatoſon viſellyék magokat: mert fokkal alachomb garádichon vannak a' Szüzeknél. Melyről szépen ír, közel ezer esztendő-előtt, Sz. *Aldhelmus* Püſpök [t]: Mint-hogy három állapat vagyon az Anyaszentegy házban; Szüzeſség, Nőtelenség, és Házaſság: Angyali jelentésből tanúltuk, hogy az érdemre tekintve, ezek között illyen rend vagyon: A Szüzeſség (mellyet örök fogadáſsal fogadnak a' Szerzetesek) arany: a' Nőtelenség (mellyet sokan chak jó szándékokból követnek) ezüſt: a' Házaſság pedig, réz: A' Szüzeſség, gazdagság; a' Nőtelenség, türhető állapat; a' Házaſság, szegénység. A' Szüzeſség, békeség; a' Nőtelenség, rabſágból-való ki-szabadúlás; a' Házaſság, rabſág. A' Szüzeſség, Nap-fény; a' Nőtelenség, gyertya-világ: a' Házaſság, setétség. A' Szüzeſség, királyné-aſszony: a' Nőtelenség, kis aſszony, a' Házaſság, szolgáló.] És, a' mint sok Sz. Atyák magyarázzák, az Evangéliom-szerint [u], a' Szüzeſség, *száz annyit gyümölcsöt hoz*: a' Nőtelenség, *hatvan annyit*: a' Házaſság, *harminc annyit*. Az-okáért, a' kiknek hiók, vagy leányok a' Szüzeſséget kívánnyák, a' szülék ne ellenezzék, hanem inkább jó igyekezettel nevellyék: ne irégyellyék magzattyoknak azt a' mennyei szép Koronát, melyhez ők nem juthatnak; hanem inkább örüllyenek, hogy ők a' Házaſságnak sök tövisi között, ollyan szép rósát nemzettek. A' Szülők pedig,

[t] Lib. de Laudibus Virginit. Tom. 3. Bibliothec. SS. Patrum.
[u] Matt. 13. 8.

ezekből azt tanúlyák-meg, hogy a' Szűzeſségnek drága kinchét, mellyet a' teſtnek gyarló edényiben hordoznak, nagyra bőchűllyék, és igen őrizzék. Mert a Szűzeſség, a' mint Sz. *Ambróſius* mongya [a], el-fogyhatatlan gazdagſág, el-fonnyadhatatlan koſzorú, Iſtennek temploma, a Sz. Lélek háza, drága kő, a' halálnak és pokolnak el-kergetője, az Angyaloknak élete, a' szenteknek koronája. Az Őrizet pedig, az Alázatoſság: mert, a' mint Sz. Gergely mongya [b], az Alázatoſságnak őrizetével kell meg-tartani a' Szűzeſségnek tiſztaſágát. És így, mind a' Szűzek, 's mind a' Házaſok, magokat *meg-alázvan fel-magaſztaltatnak* [c] az örök boldogſágban: Mellyet engedgyen a kegyes Iſten, az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

[a] Lib. de Vir. ginit. ſub fin.

[b] Lib. 26. Moral. c. 13.

[c] Luc. 18. 14.

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

A' Mái Szent Evangéliom, Hat üres Kő-vederről emlékezik, mellyekbe tőltetett viz, borrá változván, a' menyegzős vendégeket meg-vídámította. Ebben a' ſzolgák-is munkálkodtak: kik, halván Szűz Mariától, hogy valamit nékik mondana a' Jésus, meg-chelekednék, engedtek, és a' Vedreket ſzintén teli tőltötték. Ezt a' jo kezdeſt, a Kriſtus vitte végbe, az izetlen vizet jo-ízű borrá változtatván. Lélek-ſzerént, ſzintén annyi üres Vedreket találunk a' mái Evangéliomban. Mellyek, hogy üreſſen ne maradgyanak, én, a' ſzolgák képében, magamra vészem a' Víznek merítéſét; igaz tudománt adván előtőkbe, melly gyakorta a' Szent Irásban, Vízhez haſonlíttatik [a]: kérvén a' Jésust, hogy ezt az ő tudományának vizét, noha én izetlenül merítem (mint-hogy nem igyekezemékes ſzólláſra, hanem egy-ügyű beſzéddel meg-élégſzem) a lelki vigaſztalásnak, és buzgóſágnak borává változtaſſa: úgy hogy az ő igéje, melly az én ſzámból mégyen-ki, meg-chelekedgye valamit ő akar, és ſzerenchés légyen azokban, a' mellyekre küldi [b]. mivelhogy, *Nem a' ki plantál, valami ſem a' ki öntöz: hanem, a' ki növekedéſt ád, az Iſten* [c]. Ti pedig ollyanok légyetek, mint *a föld, melly a' gyakorta rea-jövő záport eſtőt iſzſza, és alkalmatos füvet teremt az oknak, a' kikről mivéltetik, hogy áldáſt vegyetek az Iſtentől* [d]: és nem ollyanok, melly *tövíſéket és bojtorjánokat hoz: és, meg-vettetvén, az átokhoz közel vagyon*: melynek vége az el-égetés. Mellyet hogy meg-chelekedhéſſetek, ez moſtani Predikatzióban,

I. Meg-mutatom, Mit kelleſſék tanúlnunk a' Szűz MARIától.
II. Miben kelleſſék követnünk a menyegzői-béli ſzolgákat, és a' Kriſtuſt.
III. Mit kelleſſék tanúlnunk a' Vendégektől.

[a] Deut. 32. 2. Eccli. 39. 8. Iſa. 55. 10. 1. Cor. 1. 6. 7. Hebr. 6. 7.

[b] Iſa. 55. 11.

[c] 1. Cor. 3. 7.

[d] Hebr. 6. 7.

ELSŐ RÉSZE.

Víz-merítéſre igértem magamat: de, a' ſok-féle Vizek-közőtt, mellyik lehet leg-alkalmatosb? Mert, az én ítéletem-ſzerént, egy elementomban ſinchenek olly chodálatos és ellenkező tulajdonſágok, mint a' Vízben. *A' kik a' tengeren evezneki, beſzéllik annak veſzedelmit*, úgy-mond a' Bölcs [e], *és halvány fületnkkel, el-chodálkoznunk.* Abban jeles, és choda dolgok vannak: a' vadaknak, és minden-féle barmoknak külömbőző nemei, és a' czet-halak tenyéſzéſe. Úgy vagyon. és *Plinius*-is azt írja [f]; hogy a' tengerben koſok vánnak, juhok, ökrök, borjúk, ebek, lovak, oroſzlányok, medvék, elefántok, ſzamárok, majmok, rokák, nyúlak, egerek, férgek, pókok, rákok. De madarak-is: rudni illik, faſok, ölyvek, kányák, kakukok, kakaſok, darvak, ferskék, chókák, ſzarkák, és ſok-féle verebek. Egyéb féle dolgoknak haſonlatoſsági-is: úgy-mint, ſzőlő, mák, ugorka, challyán, és külömb-külömb-féle fák. Sőt meſterſéges eſzközök-is: úgy-mint, ſzablya, fűrész, borotva, tő, chiga, kerék, patko. Annak-felőtte, emberi ábrázatban *Satyruſok*, *Syrénaſok*, és egyebek. Sőt még égi dolgok-is: úgy-mint, chillag, és hóld. Egyéb-féle vizekben-is, chodálatos, és ellenkező dolgok találtatnak, mellyeket nehéz az emberi elmének el-hinni.

[e] Eccli. 43. 25. 27.

[f] Lib. 9. c. 2.

Mert, hogy ne ſzóllyak a Hév-vizekről, mellyek a' hideg vizek-mellett vannak, tellyeſségnel külömbőző tulajdonſágú Vizek találtatnak. Előſzőr: A' *Clitorius* vize, bor-nemiſzává téſzi az embert; a' mint *Ovidius* írja [g]:

Clitorio quicunque fuit de fonte lavatus, *Vina fugit.*

A' *Lynceſius* folyó-vize pedig, meg-részegíti az embert; a' mint *Séneca* írja [h]:

Lynceſtius amnis, *Quem quicunque, parum moderato gurgite traxit,*

[g] 15. Metamorph.

[h] Lib. 3. Natur. q. 24.

Hand aliter titubat, quàm ſi mera Vina bibiſſet.

II. *Pomponius Mela*, azt írja; hogy a' Szerenchés Szigetekben két Kút vagyon: egyikből a' ki iſzik, a' nagy nevetés-miatt meg-hal: de ha ſirtelen a' másikból iſzik, meggyógyúl. III. *Plinius*[l], és *Iſidórus*[k], azt írják; hogy *Boeotia*ban két Kút vagyon: az egyik, feledékennyé téſzen; a' másik, ſerény emlékezetűvé. *Cea* a' vagy *Ceo* ſzigetben pedig, egy Kút-vize, tompa-elméjűvé téſzen; *Sicilia*ban pedig, *Iuſgnum*-nevű város-mellett, más Kút-vize, meg-élesíti az elmét, és érzékenſéget. IV. *Solinus*[l], és *Iſidórus*[m], azt írják; hogy a' *Gelonium*-nevű tó-mellett, két nehéz-ſzagu Kút vagyon: eggyiktől, a' magtalan aſſzony fogadóvá léſzen; a' másiktól, magtalanná. V. *Iſidórus* azt írja[n]; hogy *Boeotia*ban egy Tó-vize, fajtalanſágra indít; *Cyaicus*-nevű Szigetben pedig egy Kút-vize, meg-óltya a' fajtalan vágyodást; a' mint *Plinius* írja[o]. VI. Azon *Plinius* azt írja[p]; hogy *Enaimon*ból *Héſſia*ban két Kút ſzármazik: *Cerone*, és annak vize a' juhokat feketévé téſzi ha iſznak belőle; és *Melán*, melly feiérekké téſzi: ha pedig mind a' kettőből iſznak, tarkákká léſznek. VII. *Ortelius* azt írja[q]; hogy *Hybernia*nak tartományában, *Ulthonia*ban, olly Kút vagyon, hogy a' ki abban meg-fürödik, meg nem őſzül: de azon *Hybernia*nak tartományában, *Momonia*ban, más vagyon, melyben a' ki meg-moſdik, a' hol a' viz éri, meg-őſzül. VIII. *Solinus* azt írja[r]; hogy a' *Garamantá*ſoknál, *Debris* városánál, egy Kút, nappal mindenkor hideg; éjjel pedig meleg, és ugyan forr; melyről Sz. Agoſton-is emlékezik[s]. IX. *Plinius* azt írja[t]; hogy az *Aſcanius*-tó kútyának a' felső ſzélin-való vizek, édeſſek, és meg-ihatók: a' feneken-valók pedig ſalétromoſok. Az új *Hiſpánia* tartományában, *Cauzum*ban, egy Kútnak a' felső réſze édes, és iható; a' közepe, ſavanyú; a' feneke, keſerű. X. *Plinius* írja[u]; hogy *Hiſpania*nak mezejében, *Carrinum*ban, két Forrás-kút foly közel egy-máshoz: az eggyikbe ha mit vetnek, ki-veti; a' másik, mindent elnyél. XI. Sz. Agoſton azt írja[x]; hogy *Gratianópoli*ſnál olly Kút vagyon, melly a' meggyújtott gyertyát meg-óltya; a' meg-aluttat, fel-gyújtya. XII. *Martinengus* írja[y]; hogy *Aravenna* erdejében, az eggyik Kút-viz, ſzeretetre; a' másik, gyűlölségre gerjeſzt. Nem volna vege a' chodálatos vizeknek: Az-okáért, azokat el-hagyván, kezdgyünk az üres Vedreknek meg-töltéſéhez; de külömbőző Vizekkel, hogy több lelki tanuſágot vehetſünk azokból.

Az Első Üres Veder: Az Irgalmatlanſág; melly ſzűkölködő attya-fiával nem akar jót tenni. Ezt meg-tölthettyük a' Betlehemi kapunál-valo chatorna-kútból, mellyet igen kivánt Dávid[z]. mert a' *Bethlehem*, Kenyérnek háza. Az-okáért azt jelenti; hogy Kenyerünker (mellyen érthetőnk minden teſti és lelki táplálásra-valo dolgokat,) a' ſzükölködőkkel közöllyük, és azokat meg-ſegéttsük: ha külömben nem lehet, könyörgéſünkel az Iſtenhez járúlván, és attól kérvén ſegétséget, a' ki *fel-nyittya kezét, és bé-tölti minden élő-állatos áldoméſſal*[a]. Erre példánk a' Boldogſágos Szűz, midőn az ő Sz. Fiának eſedezett az új házaſokért, mondván: *Nincs borok*. Mellyet nem kevélyſégből, mint-ha ollyan chodálatos fiával dichekedni akart vólna; ſem vakmerőſégből, mint-ha az Iſten Fiának-is parancholni akart vólna, chelekedett; a' mint némely Ujítók ſzemtelenűl káromkodnak: hanem irgalmaſságos atya-fiúi ſzeretetből. Az-okáért meg-is nyerte a' mit kívánt, noha az Urunk feleletе keménynek láttatik. Nem-is kételkedett a' dologban a Szűz: hanem, mint bizonyos-lévén, bizváſt meg-mondotta a' ſzolgáknak, hogy valamit mondana nékik a' Jésus, meg-chelekednék.

Sok Okaink vannak pedig, a' ſzükölködő fele-barátunkért-valo könyörgéſre: Első: Mert Urunk, minnyájunknak mondotta[b]; *Ha mit kérendetek az Atyától én nevemben, meg-adgya nékтek*. És[c]; *Valamit az Atyától az én nevemben kértek, azt chelekeſzem*. és haſonló-képpen beſzél egyébütt-is[d]. Melly ígéretnek mint-hogy határa ninch, valóban ő ſztönözhet, hogy ſemmi alkalmatoſságot el ne múlaſſunk, midőn fele-barátunk ſzükölködik. II. Az atyaſiúi ſzeretetről-valo parancholat-is azt kivánnya; hogy, *Szereſſék fele-barátunkat, mint mi-magúnkat*[e]: és, következendő-képpen, imádkozzunk érette, mint mi-magúnkért. III. A' Sz. Irás nyilván parancholliya[f]: *Imádkozzatok egy-máſért, hogy hálvózhaſſatok: mert ſokat haſznál az Igaznak ſzakatlan-való könyörgéſe*; kétség-nélkül maſért-is; a' mint Illyéſnek példájával meg-bizonyította Sz. Jakab: ki meg-hálgattatott, midőn a' bűnos népnek bűntetéſéért azon könyorgött, hogy eſső ne légyen: és nem lőtt három eſztendeig, és hat hólnapig: és midőn, a' meg-térő népet látván, azon-könyörgött, hogy eſső lenne. IV. A' Szentek példája-is arra tanit. Sz. Pál, nem chak ſzűntelen imádkozott, a' Romaiakért[g], a' Korintuſiakért[h], a' Filippiekért[i], a' Theſſalonikaiakért[k], és egyebekért a' kiknek irt: hanem tőlök-is imádſágot kivánt magáért[l]. Meg-hálgattya pedig Iſten az ő Szentinek könyörgéſét, és azt chelekeſzi, a' mit egyéb-aránt nem chelekednék; a' mint ki-tetſzik az Abrahám imádſágából Abi-

melek-

A
Fortunata inſula.

i Lib. 31. c. 2.
k Libr. 13. c. 11.
l Cap. 18.
m Libr. 11. c. 13.
n Libr. 11. c. 13.
o Lib. 31. c. 2.
p Ibidem.
q In ſua Hybernia.

B
r Lib. 5. c. 32.
s 21. Civ. c. 5.
t Lib. 31. c. 2.
u Libr. 3. cap. 101.
x 22. Civ. c. 7.
y In Gloſſa magna. ſuper Gen. f. 1246

C
z 2. Reg. 23. 15.
a Pſ. 144. 16.
b Joan. 16. 23
c Joan. 14. 13.
d Mat. 7. 7. & c. 21. 22. Mar. 11. 24. Luc. 11. 9.

D
e Lev. 19. 17. f Jac. 5. 16.
g Rom. 1. 10.
h 2. Cor. 13. 7.
i Phil. 1. 9.
k 2. Theſſ. 3. 1.
l Rom. 15. 30. 2. Cor. 1. 10. Col. 4. 2.

melekért [m], és Jóbéból az ő barátiért [n]. És ő-maga az Isten parancholta-meg, mind Abimeleknek [o], 's mind a' Jób barátinak [p], hogy más könyörgéséhez folyamlyanak.

A Szentek hiſtóriáiban, ſok ſzép Példák vannak, a' máſért-való könyörgéſnek foganatoſságáról: És, a többi-között, a' Hazánk gyümölcséről Sz. Erzébetről, azt olvaſſuk [q], hogy midőn egy feſlett erkölchű iſiat keményen meg-ſeddett vólna, hogy életét meg-jobbitaná: azon kérte Sz. Erzébetet, hogy könyörögjön érette az Istennek. Kitől meg-kérde, Ha valóban kívánnya-e könyörgéſét? És meg-értvén, hogy tiſzta ſzívből kívánnya; monda Sz. Erzébet: Szűkſég hogy te-is azt miveld, és az én imádſágomat a' tiéddel meg-ſegéttſed. Reá bírván az iſiat, el-menének alkolmatos helyre, és imádkozni kezdének. És egy kevés-vártatva, kezde az iſiu kiáltani, mondván: Szűnnyél-meg már Aſzſzonyom az imádſágtól: mert úgy égek imádſágodnak buzgóſágától, hogy chak alig ſzenvedhetem. Az-után meg-fel-kiálta, mondván: Szűnnyél-meg aſzſzonyom: mert könyörgéſednek tüzétől, belső réſzeim meg-emésztődnek. Harmadſzor pedig kiáltván, azt mondá: Kerlek a' Jésusért, ſzűnnyél-meg: ne kénſzerits imádſágoddal hogy bóldogtalanúl meg-hallyak. Meg-ſzűnék azért S. Erzébet, és az iſiu meg-éledvén, azt fogadá, hogy Sz. Ferencz ſzerzetébe mégyen. Mellyet, meg-is chelekedett, és abban végig meg-maradott, ſokaknak haſználván jó példájával.

II. RESZE.

MÁSODIK Üres Veder; Az Engedetlenség; melly igen nagy fogyatkozás: mivelhogy az Istennek, tellyes, és tekélletes Engedelmeſséggel tartozunk. Mellyet, Szűz Maria azzal jelentett, hogy Kriſtus Urunk-felől azt mondotta a' ſzolgáknak: *Valamit nékyek mond, meg-chelekedgyétek* [r]. Ezt a *Bethſaida*-tavából tőlthettyük-meg [s]; melyben az Aldozatra-való állatokat moſogatták-meg, fő-képpen a' juhokat. Az Iráſban, Kriſtus Urunk gyakorta hàſonlittatik Bárányhoz, a' vagy Juhhoz [t]; egyéb jeles tulajdonſágokért-is: de fő-képpen a tekélletes Engedelmeſségért, mellyet tellyes életében meg-mutatott, de leg-inkább az ő Halálának áldozattyában: mert *Engedelmes volt mind halálig* [u], és olly engedelmes, hogy *Meg ſem nyitotta a' ſz-ját, hanem mint a' juh vitetett a' halálra; és meg-némult, mint a' Bárány az őtet nyirő-előtt* [x]. És ő-maga-is azt jelentette [y]; hogy Engedelmeſségből hólt-meg, mondván: *Hogy meg-iſmérje a' világ, hogy ſzeretem az Atyát, és a' mint parancholatot adott nékem az Atya, úgy chelekeſzem: kellyetek-fel, mennyünk-el innét.* és leg-ottan a' ſzenvedéſre ment. De tellyes élete-is Engedelmeſség volt; és azért éltében-is Bárány-nak nevezte őtet Keresztelő Sz. János [z]. és ő-is azért mondotta [a]: *Nem keresem az én akaratomat, hanem az-nak akaratyát, a' ki engem küldött.* és [b], *Az én élekem az, hogy annak akaratyát chelekedgyem, a' ki engem küldött, hogy el-végezzem az ő dolgát.* Mint-hogy azért éſznek az emberek hogy éllyenek: azt akarta Urunk azzal jelenteni, hogy az ő élete Engedelmeſség.

De ez az Engedelmeſség, tellyes légyen, és mindent magában foglallyon. Mert Szűz Maria nem mondotta; Ha ezt, vagy amazt mongya, meg-chelekedgyétek: hanem, Valamit mond, akár-mi, 's akár-meñyi légyé. Ezzel a tudománnyal fejezte-bé Urunk az Evangéliomot, midőn az Apoſtolokat az egéſz világra küldötte, módván [c]: *El-menvén tanitſatok minden nemzetéket, &c. tanitván őket meg-artani mind a' mikes parancholtam nékyek.* Félek, hogy ſokan e dologban meg ne chalatkozzanak, kik, ſok parancholátokat meg-tartván, egyben meg-ſütkőznek; bizakodván, hogy a' többinek meg-tartáſa az egynek meg-ſzegéſét el-fűdözi. noha nyilván mongya Sz. Jakab [d]: *Valaki az egéſz törvényt meg-tartya, vétkezik nedig egyben: mindenekben vétkeſſé lőtt.* mert a' többinek meg-tartáſa-is nem haſznál néki, és méltán mondatik a Törvény-meg-ſzegőjének. Azért veti utánna [e]: *Mert a' ki azt mondotta: Ne paráználkodjál; azt-is mondotta: Ne ölly. Hogy-ha nem paráználkodol, de öſzſzéltal-hágtad a' törvényt.* Midőn a' gyermek kezébe valami madár akad, az egyik lábára czérnát kőt, és néha ſzárnyára bochátya hogy rópőſsön: de hirtelen, mikor ézébe ſem véſzi, viſſza-rántya, és úgy, mindenkor kőtőzve tartván, birtokából ki nem ereſzti. Szinten úgy chelekeſzik az Ördög, azokkal, kiket valami bizonyos vétek-által kőtve tart: néha meg-engedi, hogy némely jóſzágos chelekedetben el-indúllyanak, és ugyan rópőſſenek: de mindenkor fogva tartya; és, a' mint akarja, úgy bánik véllek. Sz. *Baſilius* azt mongya [f]: hogy hàſonlók eſſéléknak a' hoz, a ki útra indúl, hogy valami Váraſban dolgát végyezze; és, a' kapuhoz jutván, talál valami vendég-fogadóba, melyben meg-nyúgſzik, és a' keves útat, melly hátra vagyon; vagy reſtſége miatt, vagy valami gyönyörűſéges núlatſág miatt, el nem végezi, és azzal minden munkáját el-veſzti,

A
m Gen. 20. 17.
n Jób. 42. 10.
o Gen. 20. 7.
p Jób. 42. 8.

q Kar. com. 4. 19. Nov.

B

r Ján. 2. 5.
s Ioan. 5. 2.
t Iſa. 53. 7. Jer. 11. 19.
u Fil. 2. 8.
x Iſa. 53. 7.
y Ioan. 14. 31.

C

z Matt. 3. 20.
a Ioan. 5. 30.
b Ioan. 4. 34.
c Mar. 28. 20.

d Ja. 2. 10.
e Vers. 11.

D

f Hom. in Divites. circa.

és dol-

A

és dolgát el nem végezi: Így ki-reked a'mennyei ſzép Várasból, a'ki ſok parancholatokban futott, és eggyet által-hágott. Ha valamelly Háznak ſzáz kamaraja volna, és mind egy gazda birna vélek; ha a'leg-belsőt valakinek bérben adná, nem rekedne-e ki Házából? Azon-képpen, ha az ember ſok parancholatokat meg-tartván, az Iſtennek ſok lakó-helyeket ſzerez lelkében; de az őrdögöt, valami vétek-által, ſzívébe bocsátván, azt bérbe adgya néki, bizony ki-tekeſzti az Iſtent: mert a'Szent Lélek egy házban az őrdöggel nem lakhatik, a'mint Sz. *Pachomius* mondotta [z].

[z] Sanct. reg. c. 4. pag. 58.

Illyenek, a'kik az Anyaſzentegyháznak parancholattyát, az Innepeknek meg-ſzenteléſéről Vaſárnapon ſzorgalmatoſon meg-tartyák, Miſét és Predikátziót hallgatván; de egyéb Innepeken azt el-múlattyák: és a'kik, azon Anyaſzentegyháznak parancholattya-ſzerént, Pénteken a tilalmas étkekről meg-tartóztattyák magokat, de Szombaton mindent fel-szabállanak. Mert én-is azt mondom Sz. Jakabbal [†]: A'ki az eggyiket parancholta, a'máſikat-is parancholta. Azért, ha eggyiket meg-tartod, a'máſikat által-hágod, a'Törvénnek meg-ſzegője vagy: és, mivelhogy *Nem hallgatod az Anyaſzentegyházat, olyan vagy mint a'Pogány, és a'Publikánus* [b]. Erről ſok példánk vannak a'Sz. Irásban. Akánt, egy lopáſért kövéztette-meg Jóſue, az Iſten parancholattyából [i]. Maria a'Moyſes nénnye, poklosá lőtt egy hoſzúra-befzedért [k]. Moyſes, egy engedetlenſégért rekedett-ki az ígéret-nek földéből [l]. Héli Papnak nyaka ſzakadott, hogy fiait nem olly keményen dorgálta-meg, a mint kívántatott volna [m]. A'Proféták, meg-ölte az oroſzlány, hogy az úton őrt, az Iſten parancholattya-ellen [n]. Egy, az Iſrael fiai-közzül, meg-kövéztetett, hogy Szombaton fát ſzedett [o]. Ananias és Saffira, ſzörnyű halállal holtak meg egy hazugſágért [p]. És, hogy többet elő ne hozzak, az egéſz emberi nemzet, nem egy almáért veſzett-e el [q]? Méltán mongya azért Dávid [r]: *Akkor meg nem ſzégyenülök, midőn által-látom minden parancholatidat*: nem egy vagy két, tiz vagy húſz parancholatidat, hanem mindeniket, mert chak úgy óltalmazhattya meg magát az ember az őrök ſzégyen-valláſtól. És [s], *Minden gonoſz útról el-tiltottam lábaimat: hogy meg-őrizzem igédet*: nem egy-néhány gonoſz útról, hanem mindenről el kell lábainkat tiltanunk, hogy az őrdög tőrébe ne eſſünk. Ezért nyerte Dávid az Iſtennek ſzép dicséretes tanú-bizonſágát [t]: *Meg-találtam Dávidot a Jeſſe fiát, a'ſzívem-ſzerént-valo'ſágſat, a'ki meg-chelekeſzi minden akaratimat.* Gyakorta chak egy kőnek ki-vétele-is, egy egéſz falnak romlása; egy fának el-mozdítása a'gáton, iſzonyú kárt ſzerez az ár-viz-miatt; egy deſzkának fel-emeléſe, a'vizet a'hajóba ereſztj, és el-burúl; a'ſzállott várban, egy helynek iſztráza-nélkül hagyáſa, az ellenſéget nyerteſsé téſzi; egy ajtón, vagy egy ablakon, minden marhádat ki-hordhattyák a'lopók: azon-képpen, egy helt engedven az őrdögnek, tellyeſséggel birtokába elik az embert.

B

[b] Mat. 18. 17.

[i] Joſ. 7. 25.

[k] Num. 12. 10.

[l] Num. 20. 12.

[m] 1. Reg. 4. 18.

[n] 1. Reg. 13. 24.

[o] Num. 15. 35.

[p] Act. 5. 5. 10.

[q] Gen. 3. 17.

[r] Pſ. 118. 6.

[s] Pſ. 118. 101.

[t] 1. Reg. 13. 22.

C

A'Harmadik Üres Veder: A'Reſtség, melly mi-bennünk találtatik, az Iſtennek Segétő-malaſztyához-képeſt. Melly-ellen, jeles példánk vagyon a'ſzolgákban: kiknek, midőn Urunk azt mondotta volna [u]; *Tellyétek-meg a'Vedreket vizzel: ſzintén tele töltötték*: jelentvén, hogy, az Iſtennek fel-ſerkentő Malaſztyával, nékünk-is munkálkodnunk kell, hogy az ő ajándékiban réſzeſek lehetſsünk. Ezt az Üres Vedret, meg-tölthettyük a'*Sileá*-tava vizével, melynek neve annyit téſzen, mint *El-küldetett*, vagy *El-küldő*; a'melyhez küldetett a'küldő Kriſtuſtól a'vakon-ſzületett ember [x]: *Eredj, úgy-mond, moſdgyál-meg a'Siloe tavában. El-méne azért, és meg-moſdék, és meg jövén látván.* Látod, hogy az Iſten őrömeſt kőzli Malaſztyát az emberrel, és el-küldi: de látod azt-is, hogy az ember el-mégyen, és a'mi tőle kívántatik, el nem múlattya. Mert, noha ezt a'vakot meg-gyógyíthatta volna Urunk egy ſzavával, mint a'Jériko-mellett-valót, kinek azt mondotta [y]; *Lássál*: de nem akarta; hanem azt kívánta, hogy ő-is chelekedgyék valamit. A'Menyegzőben-is, Kriſtus Urunk kétſég-nélkül, viz-nélkül-is bort teremthetett volna; a'vagy, a'ſzolgák munkája-nélkül, vizet hozhatott volna ki a'Kő-vedrekből, mint a'puſztában a'Kő-ſziklából [z], és azt borrá változtathatta volna: de a'ſzolgák munkáját-is kívánta, hogy azok-is, a'mi tőlök lehetne, meg-mivelnék, a'mint meg-is chelekedtek, ſzintén teli töltvén vizzel a'vedreket. Igen ſokan találtatnak, kik reſtek, és kevélyek léven, a'Syriai Naamánt akarják követni: ki poklosságából úgy akart meg-gyógyúlni, hogy a'Próféta chelekednék mindent, ő pedig ſemmit. Mert mikor azt üzente volna néki Eliſéus [a]; *Menny-el és moſdjál-meg hétſzer a'Jordánban, és meg-gyógyul a'te teſtед, és meg-tiſztúl*ſz; kívánván, hogy ő-is chelekednék valamit maga egéſsége-ért, mert egyéb-aránt, el-hitten, hogy a'Próféta más módon-is meg-gyógyíthatta volna: De *meg-haragúdván Naaman, viſſza-méne, és vala, mondván: Azt általtam vala, hogy ki jőne hozzám, és állván, ſegétſégül hívná az ő Úrra Iſtene nevét, és illetné kezével a'poklosság helyét, és meg-gyógyítaná engem.* Látod-e mit kíván a'kínyes beteg? Mind ezt a'Próféta chelekedgyék; ő mennyen-ki hoz-

[u] Ioan. 2. 7.

[x] Ioan. 9. 7.

[y] Luc. 18. 42.

D

[z] Num. 20. 11.

[a] 4. Reg. 5. 10.

zája; ő hija segétségül az Ír nevét; ő illette a' poklosság helyét: a' beteg pedig, a' kinek szüksége vagyon, semmit ne mivellyen. De ha akarattyát meg nem változtatta volna, jámbor szolgainak tanátsából, és a Próféta parancholattya-szerént nem chelekedett volna: a' melly poklosón ment volt a' Prófétához, úgy tért volna vissza-is. Engedvén pedig, szépen meg-gyógyúlt.

Az-okáért, ha mi-is meg akarunk gyógyúlni a' bűnnek poklosságából, ne legyünk olly kinyesek, hogy mindent az Istenre hádgyunk, és a' Krisztus Érdemire úgy támaszkodgyunk, hogy mi semmit ne chelekedgyünk: mert az ő Elég-tétele, a' mi penitentziánk-nélkül meg nem gyógyít. nem hogy elégséges nem volna: hanem, hogy az Isten úgy rendelte dolgunkat, hogy a' mi munkánkat-is kivánnya. Meg-chalatoznak nyilván, a' kik chak az Anyaszentegyháznak közönséges imádságában bizakodnak, és elégségesnek tartyák, ha a' Papok, és a' Barátok áldoznak, és imádkoznak érettek: mert az, jó ugyan, de ő tőlök-is kivántatik valami; a' mint Sz. Erzsébet-is kivanta, az iffúnak vele együtt-való könyörgését, és úgy nyerte meg-térését; a' mint nem régen meg-mondám.

Ezt példázta ama' chodálatos lajtorja, mellyet Jakób Patriárka látott álmában [b]; *melly a' földön alúlvan, tetejével az eget érte; az Angyalok pedig, fel's alá járkálnak rajta.* A Lajtorja, az eget éri: mert az üdvösséghez leg-inkább kivántatik az Istennek malasztya, és segétsége; mellyet jelentett a' lajtorjához támaszkodó Isten, és az alá-jövő Angyalok, kik *Szolgáló lelkek, azoknak küldetvén szolgálatra, a' kik az üdvösségnek örökségét vészik* [c]: de a' mellett, szükséges a' mi munkánk-is; mivelhogy a' földön áll a' lajtorja, és az Angyalok fel-mennek rajta, hogy be-mutassák a' mi kevés chelekedetinket: a' mint Rafael Angyal az Úr-eleibe vitte a' Tobias imádságát, és egyéb jó chelekedetit [d]. Mi semmi üdvösségre-valót nem chelekedhetünk ugyan, az Isten Malasztya-nélkül; de az Isten is, senkit erővel üdvöségénél fogva nem üdvözít: hanem, eszközöket adván néki, segéti, hogy azokkal élvén, üdvözüllyön. Az Isten Malasztya, és segétsége szükséges, mert gyarlók és erőtelenek vagyunk: a' mi munkánk pedig kivántatik, mert Szabad-akaratunk vagyon; mellyet az Isten meg nem ront kérelenítésével, hanem meg-segéti Malasztyával. Midőn a' Meny-aszszony a' társaival, a' Vő-legénnek azt mondotta [e]; *Vonny engem;* a' Malasztnak szükséges-voltát jelentette: de, midőn utánna vetette; *Utánnad futunk a' te kenetid illattyára;* azt igérte, hogy ő sem szánnya munkáját, nem is restelkedik, hanem futva követi; nem várván hogy erővel hurczollyák, hanem hogy vonnyák. de michoda kötéllel? A' kenetnek illattyával. melly, nem az erő-szakot jelenti, hanem a' Szabad-akaratból való menésnek gyönyörűséges eszközét. Hasonló-képpen, midőn Úrunk azt mondotta [f]; *Senki nem jöhet én-hozzám,* a' Szabad-akaratot jelenti, noha erőtlennek vallya, azért veti utánna: *Hanem ha az Atya, a' ki engem küldött, vonszsza őtet;* hogy a' Malasztnak szükséges-voltát és erősségét meg-mutassa. Jól értette ezt Sz. Pál, és azért mondotta [g]: *Az Isten malasztyából vagyok az, a' mi vagyok, és az ő Malasztya én-bennem hi volt ő nem volt, hanem kivehetőben munkálkodtam minnyájoknál: nem én pedig, hanem az Isten Malasztya én-velem:* az-az, Én-is igyekeztem és erőlködtem, de magamtól elégendő nem lőttem volna, az Isten Malasztya-nélkül; melly úgy segétett, hogy elégségesé tőtt, és véghez vittem a' mire hivattattam. Azt akarja azért az Isten; hogy, el-vévén ő-tőle mind a' természetnek, 's mind a' Malasztnak erejét, éllyünk véle; a' mint sok példákkal meg-mutatta. *Theodósius* Apátur, *Novátus* lévén, és a' lelki hadakozásban chak apród számban tartatván, az ördög isszonyú Szerechen képében meg-jelent néki: kitől meg-ijedvén, látá nagy fényességben-lévő embert-is, ki azt monda néki: Ezzel a' Szerechennel meg-kell vinod, és egyéb sem lehet benne. És midőn *Theodósius* mentené magát, elégtelenségével, és erőtlenségével; monda ismét néki: Menny reá bátorsággal; mert mihelyen hozzá kezdesz, azontól meg-segétlek, és a' győzedelemnek Koronáját néked adom. és úgy-is lőtt. Szintén így volt dolga az iffú Tobiásnak: ki, midőn a' lábait akarná meg-mosni a' Tigris folyó-vizében [h]: *Imé egy igen nagy hal jöve ki, hogy őtet el-nyelné.* Melytől meg-ijedvén Tobias kiálta fel-szóval, mondván: *Uram, reám jö. És monda néki az Angyal: Fogd a' halnak farkát, és vond hozzád őtet.* Mellyet midőn meg-chelekedett volna, ki-vonyá azt a' szárazra, és hánkódni kezde a' lábai-előtt. Kétség-nélkül, az Angyal azt könnyebben meg-chelekedhette volna: de azt akarta, hogy Tobias nyúllyon hozzája, és az ő-néki tisztessegesb-is volt, hogy sem ha az Angyal chelekedett volna mindent. noha az-után Tobias, néki tulajdonította azt az attya-előtt, mondván [i]: *A' Halnak el-nyeléséről meg-szánodtatott.* Ez az, a' mit Sz. Jakób írt [k]: *Ellene állyatok az ördögnek* (a' ki minden jót nehéznek tettet, és el akar attól rettenteni) *és el-fut tőlötök.*

A' NEGYEDIK Üres Veder: A' Jóban-való Álhatatlanság: mellyet meg-tölthetünk a' Kóbár folyó-vizzel; melyről emlékezik Ezékiel Próféta [l], és annyit tészen, mint

A

b Gen. 28. 12. B

c Heb. 1. 14.

d Tob. 12. 12.

e Cant. 1. 3. C

f Joan. 6. 44.

g 1. Cor. 15. 10.

D

h Tob. 6. 2.

i Tob. 12. 3.

k Jac. 4. 7.

l Ezech. 1. 1.

A

Erősség, vagy *Hatalom*. Nemeleg, a'Jónak végbe-vitelére, akar-mi gyenge akaratotska; hanem valóságos, és erős akarat kívántatik hozzá: és nem elég a'Jót el-kezdeni; hanem, véghez-is kell vinni. Példánk erre a'Kristus, a'kinek bora mind fortig jó volt. Közönséges nyavalya sok embereknél, hogy elsőben jó bort adnak; és az-után aláb-valót: kik jól, és hevenyében kezdik a'dolgot, de chak hamar aláb-hadgyák, és meg-hűlnek; végtére pedig félben-hadgyák, és tellyességgel meg-fagynak. Az igaz Keresztyén ember, pedig midőn az Isten Malasztyának jeles borával el-telik; mellyel el-telvén az Apostolok, részegeknek láttattanak [m]: nem chak meg-marad a'jóban, hanem azon-is igyekezik, hogy napról napra jobbá, és tekélletesbé légyen.

Principium ferver, medium tepet, ultima frigent.

m Act. 2. 13.

Azt írja *Diógenes*ről *Laértius* [n]; hogy vénségében sem szűnt-meg a'munkától, hanem mind úntalan hengergette az ő hordóját. és midőn azt kérdették tőle; Miért nem-szűnik-meg vénségében a'munkától; azt felette: Ha pályát futnék, mélto volna-e akkor félben hagynom, mikor közel érném a'czélt? Sőt az kívántatnék, hogy akkor-leg-jobban iramodnám; és a'győzedelemhez közel lévén, a'koronát másnak ne engedném. Sz. Ferenczről azt olvassuk [o]; hogy, minek-utánna nagy sok munkát tött volna, és a'Kristus sebeinek jeleivel meg-bélyegeztetett volna; halála-előtt chak kevés idővel, őszt-nőzvén az attya-fiait nagyobb tekélletességre, azt mondotta nékik: Kezdgyünk szolgálni atyánk-fiai, a'mi Urunknak Istenünknek, mert még ekkédig keveset chelekedtünk. A'Keresztyén ember, a'természetet követte abból, melly a'kichinről nagyra mégyen, egy kis magból nagy fát nevel: Ő-is azért, az Isten malasztyának magvát vévén, azzal jól éllyen; és azon igyekezzék, hogy azt napról napra nagyobra nevellye. Sőt abból-is a'természetet követte, hogy annak indulattya nem chak nem lassúdik, hanem inkább gyorsabbodik: úgy-mint, midőn a'Kő magasról alá-jő, minthogy az természete-szerént vagyon, hová tovább mind gyorsabban mozog: de mikor fel hagyittyák, mint-hogy az természete-ellen vagyon, hová-tovább mind inkább meglassúdik. Azon igyekezzék azért az ember, hogy a'Jóban, melyre természet-szerént-valo indulattya vagyon az Istentől, hová-tovább mind inkább gyorsalkodgyék: a'gonoszban pedig, mint-hogy az a'természet-ellen vagyon, napról napra lassúdgyék: *Hallja hívnek kell lenni, a'ki az Életnek koronáját el akarja venni* [p].

Motus naturalis in fine velocissimus.

n Lib. 6.

o In Vita ejus, cap. 14.

p Apoc. 2. 10.

B

C

III. RÉSZE.

AZ Ótodik Üres Veder: A'Mértékletlenség vagy Tobzódás; mellyel az emberek, az ő lakodalmokból ki-rekesztik a Józanság-szerető Kristust: a'minéműek nem voltak, a'mái új házasok; kik olly kevés bort készítettek volt, hogy elég sem volt, és időnek-előtte el-fogyott. És mivelhogy esztendő-által, a'mostani időben leg-inkább gyakorlyák a'világ fiai a'vendégeskedést, alkolmatosan olvastattya az Anyaszentegyház e'mái Evángéliomot: intvén, hogy a'mi lakodalmunkból ki ne rekesszük az édes Jésust, az ő Sz. Annyával és Apostolival. Ezt a'Vedret, meg-tölthettyük a'*Cédron*-patakából, mellyen halála-előtt Urunk által-ment, a'kerthe menvén [q]. annyit tészen pedig, mint *Még-feketítetett*, vagy *Szomorú*. Illik ez a'vendégséghez. Melyben, ha meg-gondolnák az emberek Urunknak szomorúságát, mellyet szenvedett a'kertben, és melyben az egész emberi nemzet el-esett a'torkosság-miatt: bizony, el-hittem, hogy jobb gondot viselnének a'Józanságra; és az ifjú Tobiásnak vendégit követnék, kik, *a'menyegzői lakodalmát-is az Ur félelmével tartották* [r]: arra figyelmezvén, hogy az Urat meg ne bántanák tobzódással, a'vagy egyéb-féle mód-nélkül-valo vigassággal: és a'Betuliaiakat, *kiknek lakodalmában a'nép vig vólt a'Szent-hely-előtt* [s]. a'hol nem illett kűlömben lakozni, hanemsze ntűl, hogy a'Szent-helyet meg ne ferteztetnék, és az Istent magokra ne haragitanák, és az ördögnek ne kedveskednének. Mert, a'mint Arany-szájú Sz. János mongya [t], A'hol a'részegség, ott az ördög; a'hol az ochmány beszédek, és hasnak meg-tőltése, ott táncolnak az ördögök. Nem ok-nélkül parancholta az Isten az Ő Törvényben [u]; hogy *El ne hadgyák az Izrael fiai az ő lakodalmokból a'Levitát*. És noha egyan-ottan egy jo okát mongya; *Mert ninch*, úgy-mond, *egyéb részök örökségekben*: mindazáltal azt gondolom, hogy más oka-is volt, mert részt más módon-is adhattak volna a'Levitáknak, házokhoz-ki-ildvén az eledelt: tudni illik, hogy a'Levitának, úgy-mint Isten szolgájának, jelen-léte, az embereket józanságra intené, és abban maga példájával megtartaná. Kétség-nélkül Urunk-is, nem azért ment a'mái, és egyéb-hai vendégségekbe, hogy azok-nélkül szűkölködött volna táplálatára; hanem, hogy az alazokkal, példát adna a'vendégeknek a'józan életre, és valami lelki dologra oktatná őket.

m Act. 2. 13.

n Lib. 6.

o In Vita ejus, cap. 14.

p Apoc. 2. 10.

q Jean. 18. 1.

r Tob. 9. 12.

s Judith. 16. 24.

D

t Hom. 57. ad Pop. Ant.

u Deut. 14. 27.

Ezt kellene követni minden Egyházi embereknek, midőn tiszteséges lakodalmokba hivattatnak: akkor kellene jo példát adni a'világi embereknek, minden tiszteséges ma-

ges magok-viseléſre; hogy mondhatnák a'bőlch *Eccleſiaſtica*ſai: *Mint a'ſa-baj, az jó szépen-illatozó balſámom illatoztam:* az-az, a'hol jártam és voltam, mindenütt jó példát adtam; mellyet Sz. Pal. *jó illat*-nak nevez. Illyen volt bizonyára, az örök emlekezetre mélto Kútaſi János: ki, a'mint-hogy Iſtenes életéért, és jó maga-viſeléſéért, mindeneknél bőchülletes volt; úgy a'Fejedelmeknél-is kedvet talált, és végtére Eſztergami Érſekké lőtt. Ez egyéb-ha-is mindenkor, de fő-képpen egy-kor, valóſágos ſzép példáját mutatta az Egyházi emberéktől kivántatott józanſágnak; mellyet, talám többen fognak chodálni hogy-ſem követni: de én, mint-hogy ſzememmel láttam, és nagyra bőchülöm, örök emlekezetre meg-is irom. Ezer öt-ſzáz kilenczvén-két eſztendőben, *Rudolfus* Chaſzár Győléſt hirdetett az Impériomi Herczegeknek, Uraknak, és Váraſoknak; melyben, leg-első lakodalmat a'*Saxóniai* Herczeg, a'vagy *Adminiſtrátor*, tartott, fejedelemi készülettel: abban jelen voltak a'három Válaſztó Érſekek, a'*Mogontiai*, a'*Kolóniai*, és *Trevirſi*; és azokon-kívül, a'*Salzburgi* Érſek-is: annak-előtte, egy-néhány Fejedelmők követi; és a'Chaſzár udvaráből négyen: Rumpf, Trautzon, Furſtenberger, és a'meg-nevezett Kútaſi János, ki akkor Győri Püſpök, és Magyar-országi *Cancellárius* volt. A'lakodalom-közben a'*Saxóniai* Herczeg, úgy-mint gazda, egy alkalmas pohár-bort köſzönt-el a'Chaſzár egéſségéért, egy húzomban, és fenn-álva; alitván, hogy mindnyájan eleget tennének kivánſágának. És noha ſokan, könyvezve, mindazáltal mindnyájan meg-chelekedték, mind a Gazdának kedvéért, s mind a Chaſzárnak (hogy-már) bőchülletiért; mig nem Kútaſi Jánoſra került: ki, azon okokért, fel-állott ugyan, és fenn-álva-is ivott, de egy húzomban meg nem itta, itélvén, hogy a'duskás ital ſemmi okon nem illik Egyházi emberhez. Eſzébe-vévén a Herczeg, inté a'Püſpőkőt, hogy ő-is úgy inná-meg, a'mint a'több Urak és Fejedelmek meg-itták. De a'Püſpők, hallatlanná tévé a'Herczeg intéſét, és ſemminek alitá. Másodſzor-is inté: és látván hogy a'ſző nem fogna rajta, fel-kelvén az aſztaltól, hozzája méne, és ki akará a pohárt kezéből venni, hogy teli töltetné, és újollag meg-itatná véle. Látván azt a'Püſpők, jó módgyával a'pohárt a bal-kezébe vévén, jobb-kezével bőchülletteſſen a Herczeg kezét meg-fogá; kervén, hogy ne erőltetné akarattya-ellen az italra, mivelhogy arra nem birhatná magát. A'Herczeg, méltatlannak vélvén, hogy azt egy Magyar-országi Püſpőkkel végbe-nem vihetné, a'mit négy Érſekkel, ki mindenik Impériomi Fejedelem volt, és ſok fő emberekkel végbe vitt; meg-indulván, azt mondotta a Püſpőknek: Ez-e Chaſzár-Urunkhoz-valo hiſſéged, és ſzereteted, hogy egy pohár bort meg nem akarſz egéſségéért innya? Kinek ſzép moſolyogva monda a'Püſpők: A'mit én az italban ő Fölſégéért el-mulatok, kéſz vagyok imádſágommal helyére vinni: mert hivatalom-is inkább kivánnya hogy imádkozzam érette, hogy-ſem igyam. Melly feleletrel meg-győzettetvén a'Herczeg, békét hagyván neki, helyére méne, és a'jámbor Püſpőkőt többé itallal nem erőlteté.

Melly példát, mélto volna minden *Prelátus* Uraknak, és Egyházi embereknek meg-fontolni, és követni; hogy ſoha el ne feletkeznének hivatallyokról, és ſenki barátſágáért, vagy tekintetiért, tiſztekhez méltatlan, vagy illetlen dolgot ne chelekednének. Elsőben: A'lakodalom, Fejedelemé volt, és más Hiten-valóé, kitől méltán tarthatott volna a'jámbor Püſpők, hogy azt meg-tréfálnának alitván, őtet-is meg igyekeznék tréfálni. II. Sok Egyházi Fejedelmek voltak jelen, tiſztők-ſzerént nagyobbak, idejők-ſzerént idősbek, egytől meg-válva; kik mindnyájan engedték a'Herczeg akarattyának, bizonyos tekintetből. Az-okáért, gondolhatta volna a'jámbor Püſpők, hogy azok ſem vészik jó néven, hogy, a'mit ők meg-chelekedtek, azt náloknál kiſſebb nem méltóztatnák meg-chelekedni, és azzal neminémű-képpen meg-itélné, és meg-gyalázná őket. III. A Chaſzár egéſségéért volt az ital: kinek bőchülletе-ellen valamit chelekedni, türhetetlen volt; fő-képpen, mint-hogy az Udvariakban-is jelen voltak egynehányan, kik afféle dolgot gyalázatnak alitnak, gonoſzra magyaráznak, és Uroknak két-képpen-is bé mondnak. IV. A'pohár ſem volt olly nagy, hogy türhetetlennek láttatott volna, fő-képpen a'Püſpőknek erejéhez-és idejéhez-képeſt, mert jó egéſſéges, és nem igen idős ember volt. De mind ezekkel ſem gondolt a'jámbor Püſpők: ki inkább nézett az Iſten akarattyára, hogy-ſem az emberek kivánſágára: inkább félt az Iſtentől, hogy ſem a'világi Fejedelmektől: nagyobra bőchülőtte Püſpőki hivatallyát, hogy-ſem a'Herczeg barátſágát: kinek méltatlan indúlattyát és haragját, chendes és okos feleletrel le-chendeſítette, alattomban példájával, az Egyházi Fejedelmeket józanſágra intette; és nem chak kedvét nem ſzegte a'Chaſzárnak, hanem inkább dicséretit érdemlette. Kinek, midőn *Rumpf* rend-ſzerént meg-beſzéllette volna a'lakodalomnak állapattyát, és, a'többi-közőtt, a Püſpők dolgát-is

A
x Pſal. 2. 2. 10
y 2. Cor. 2. 15.
B
C
D

A elő-hozta volna; mosolyodván a Chászár, azt mondotta: Jól, és kedvünk-szerént chelekedett: kívánnók, hogy minden Püspökök azt chelekednék, és égésségünkért könyörgenének inkább, hogy-sem pohárokat üresitenének. Nem kétlem bizony, egyéb Keresztyén Fejedelmek is azont mondanák, ha látnák az Egyházi emberekben a' Kútafi erkölchét: és soha nem erőltetnék őket az italra, hanem gyakran kérnék az imádságra. Adgya Isten, hogy sokan kövessék a'jámbor Püspökőt.

B A' HATODIK Üres Veder, melly a többinek is nagy részére oka: az Aitatlanság, a'vagy, hogy nyilvábban meg-mongyam, a'boldogságos Szűz Máriához-valo buzgó aitatosságnak fogyatkozása. Mert noha némellyek sok nyomorúságban vannak: mindazáltal, az Irgalmasságnak Annyához nem folyamodnak. Nem követik a'mái új házasok példáját: kik kétség-nélkül, a'több okok-között, azért is hítták a'lakodalomba a'Szűz Máriát, hogy tudták mindenekhez nagy Irgalmasságát. És meg sem chalatkoztak: mert, mihelyen el-fogyott borok, leg-ottan könyörgött az ő Sz. Fiának, és elégséges jó bort szerzett nékik. Ezt a Tenger-vizével tőlthettyük meg, mint-hogy a' *Maria* neve, annyit tészen, mint *Tenger-chillaga*: kit, ha e'világ tengerének háborúi-között segétségül hivunk, fényes chillagúl mutattya magát, és a'habok-közúl a'nyugodalmas partra viszen. Hallyad mit mond a'mézzel folyó-szavú Sz. Bernárd [z]: Módom nékted, szerelmes atyámfiai, ha őtet aitatosson kérjük, meg-segét, és el nem hágy szükségünkben: mert irgalmas, és az Irgalmasságnak Annya. Mert, ha könyörűl azoknak szemérmetességén, a'kik vendéggé hítták: sokkal inkább könyörűl mi rajtunk, ha aitatosson segétségül hijuk.] És másutt [a]: Halgasson a'te irgalmasságod felől, oh bóldog Szűz, a'ki reá emlekezik, hogy nem segétetted midőn nyavalyájában hozzád folyamodott.

[z] Serm. 2. in Dominic. I post Octavas Epiphan.

[a] Serm. 4. in Missus est.

Bizony, a'mi nyomorúlt, és meg-romlott Hazánknak, és Nemzetségünknek addig vólt minden dologban elő-menetele, míg a'szentséges Szűz Máriát hitta segétségül, és Isten-után Óltalmazójának tartotta; a'mint pénzünknek föllyűl-valo iráſából-is ki-tetszik, mellyen Magyar-ország Szó-szóllójának, vagy Óltalmazójának nevezteték. Patrona Hungariæ. De miútától-fogva az Újító Tévelygők szemtelenül meg-vetették, és meg-vettették, és a tiszteletre helyett, gyalázattal illették, aitatos Szolgait helyekből ki-kergették, képeit el-törték, Innepit meg-vetették, segétségül-valo hivását bálványozásnak nevezték, és az ő sok chodálatos jó-téteményit kezes-lábas hazugságokkal terhelték: minden veszedelem meg-környékezett bennünket, és nem-is tudgyuk hová kellessék fejünket hajtanunk. Bizony, azt ítélem, hogy valamíg Magyar-országban a' Szűz Máriához-válo aitatosság meg nem újúl, állapattya meg nem jobbúl. Azokáért, engedgye a'kegyelmes Isten, hogy nyissuk-fel szemeinket, és tekintsünk erre, a'fényes Chillagra; esedezzünk néki, hogy nyerje-meg nékünk az ő Sz. Fiától, hogy a' sok háborúságoknak, és fogyatkozásoknak izetlen, sőt keserű vizét, méltoztatsék jóvé és gyönyörűséges borrá változtatni: vigasztallyon-meg bennünket az ő Szent Malasztyával, hogy maradhassunk az ő szolgálattyában, és lehessünk azok-közúl, kiknek az édes Jésus azt mondotta [b]: *Ti vattok, kik velem meg-maradtatok az én kisértetimben: Én-is el-rendelem nektek, a'mint el-rendelte nékem az én Atyám az országot, hogy egyetek és igyatok asztalomon az én országomban.* Mellyet engedgyen minnyájúnknak a'kegyelmes Isten, az áldott Jésusnak érdemiért, és a' bóldogságos Szűz Máriának esedezésért. Amen.

[b] Luc. 22. 28.

VIZ-KERESZT-UTANVALO III. VASARNAPI EVANGELIOM.

SZ. MATÉNAK VIII. RESZEBEN. v. 1.

AZ időben: Mikor le-jött volna JESUS a' hegyről, követet sok sereg: és imé egy poklos jövén, imáda őtet, mondván: Uram, ha akarod, meg-tiszthatsz engem. És ki-nyújtván JESUS kezét, illete őtet, mondván: Akarom. Tisztully-meg. És mingyárt meg-tisztúla az ő poklossága. És monda néki JESUS: Meg-lásd, senkinek ne mond: hanem eredgy, mutasd-meg magadat a' Papnak; és add-bé az ajándékot, mellyet paranchólt Moyses, bizonságúl nekik. Mikor pedig be-ment volna Kafarnaumba, egy Százados méne hozzája, kérvén őtet, és mondván: Uram, a' szolgám házamban fekszik ina szakadva, és gonoszúl gyötrődik. És monda néki JESUS: En el-megyek, és meg-gyogyítom őtet. És felelvén a' Százados, monda: Uram, nem vagyok mélto hogy hajlékomba jöj: hanem chak egy szóval mongyad, és meg-gyogyúl az én szolgám: Mert én-is birodalom-alatt-valo ember vagyok, vitézek lévén alattam, és mondom ennek: Menny-el, és el-mégyen; és a' másiknak, Jőszte, és el-jő: és a' szolgámnak, Mivéld ezt, és meg-mivéli. Halván pedig JESUS, chodálkozék, és a' követőinek monda: Bizony mondom néktek, nem találtam ennyi hitet Israellben. Mondom pedig néktek, hogy sokan jönek Nap-keletről, és Nap-nyugatról, és le-telepednek Ábrahámmal, és Isaákkal, és Jakobbal mennyeknek országában: az ország fiai pedig ki-vettetnek a' külső setétségre: ott lészen síras, és fogak chikorgatása. És monda JESUS a' Századosnak: Menny-el, és a' mint hittél, hgy légyen néked. És meg-gyógyúla a' szolga azon orában.

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

SZOKTÁK MONDANI, 'S IGAZ IS: A' MI RITKA, KEDves: úgy-mint Nyár-közepin, a hives szellő; Tél-közepin, a' nap-fény: a' vadon erdőben, a' jo-illatu virág; a' Kő-sziklán, a' gyümölch fa; a' tengeren, a' laktatott sziget; az idegen földön, az ismerő; a' gonoszok-között, a' jámbor: és mind ezek, menről ritkábbak, annál kedvesbek. A' mái Századosban, nem chakegy, hanem egy-nehány dolgokat találunk, mellyeket egyéb hozzája hasonlókban nehéz fel-találni: és azért sok-képpen kedves lehet, a' végre, hogy sokan kövessék. Előszőr: Ha a' közönséges szokást meg-tekintyük, a' szolgák addig kedvesek, a' mig egésségesek, és uroknak hasznosok: de az igen ritka, hogy a' gazda, bereg szolgáját házában tartsa, annak orvost kerellen, és meg-gyógyítására gondot viselljen, a' mint a' mái Százados chelekedett. Másodszor: Ritka az Alázatosság-is a' fő emberekben: a' mi Századosunk pedig olly alázatos, hogy arra-is méltatlannak ítéli magát, hogy Urunk házához menny-en. Harmadszor: Ritka az-is, hogy a' Különböző, vagy idegen Nemzetségek egy-mást szeressék, és fő-képpen a' hitetlen Pogányok az Isten hivéit: de a' mi Századosunkról ő magok mongyák a' Zsidók, kik akkor az Isten népe közzé számláltattak[a]; *Szereti a' mi nemzetségünket.* Negyedszer: Igen ritka az-is, hogy a' Pogányokban igaz Hit találtassék: a'

[a] Luc. 7. 5.

sék: a'mi Századosunkban pedig olly Hit volt, hogy Urunk-is, chodálkozván rajta azt mondotta [b]: *Bizony mondom, nem találtam annyi Hitet Israelben.* Ötödször: Ritka, végezetre, a' Vitézlő emberek-között a' hivséges Istent tiszteleti:

Nulla fides, pietasq; viris, qui castra sequuntur:

de a'mi Századosunkban, ki-alatt vitézek voltak, azt-is fel-találjuk, mert Pogány lévén, a' Zsidóknak *Synagógát épitett* [c]. Az-okáért, illyen jeles ritka dolgokért, valóban meg-érdemli, hogy sok követői legyenek, és kivált-képpen a' Vitézlő rend-közzül. Melyről én-is szóllok e' mostani Predikatzióban.

I. Meg-mutatom, hogy nem minden Hadakozás gonosz és tilalmas.
II. Meg-jelentem, Mi kivántatsék az igaz hadakozáshoz: és Mint kellyen viselni magát a' Keresztyén vitéznek.
III. Szóllok a' Betegeknek látogatásáról.

ELSŐ RESZE.

RÉgenten a' *Manichaeusok* nagy bolondúl azt tanitották, hogy a' Hadakozás, természet-szerént gonosz; és Moysest, Józuét, Dávidot, és egyéb had-viselő Szenteket, kárhoztatták; a mint Sz. Agoston irja [d]. Azon balgatag vélekedést, meg-újították a viszsza-keresztelt Anabaptisták; a' mint felőlök irja *Melanchthon* [e]. De *Luther* Márton, nagyobb balgatagsággal azt tanitotta [f]; hogy a Keresztyéneknek nem szabad a' Török-ellen fegyvert fogni: más-felől pedig arra intette az embereket, hogy hadat indittsanak a' Papa-ellen. Annak a' szele igen meg-ütötte a mostani *Lutherista*-kat és *Calvinista*-kat: kik, nem chak nem akarnak a' Török-ellen hadakozni, de ugyan untattyák a' Pogány Törökőt, hogy ő-vélek eggyütt, a' törvény-szerént-valo Keresztyén Fejedelmek-ellen fegyvert-vonnyanak; és iszonyú zanabonát inditnak mindenütt.

A' Keresztyén Anyaszentegyház pedig azt tanittya; hogy a' Hadakozás nem egy-általlyában tilalmas; noha egy-nehány dolgot kiván, hogy vétek-nélkül légyen. Ez nyilván meg-bizonyúl a Sz. Irásból, melyben ő-maga az Isten, az ő népének hadakozást parancholt [g]. Ki gonoszt nem parancholhat; a mint jól mongya Sz. Agoston [h]: és Sault meg-büntette, hogy nem úgy hadakozott a' mint parancholta vólt néki Sámuel-által [i]. Annak-fölötte, az Isten a' hadakozóknak segétséget igért, és meg-is segétette őket [k]: mellyet nem chelekedett volna, ha a' hadakozás természet-szerént gonosz lött volna. Sőt chodákat-is tött a' hadakozás kedvéért: úgy-mint, mikor Józsue kérésére, a Napot meg-állatta [l]; Ezekias király idejében, Angyala által száz nyolczvan-ötöt ezer *Assyrus*t vágatott le [m]: a' Makabéusok idejében is, az Angyalok lovalók-képében harczoltak [n]. Az Uj Testamentomban is, sem Urunk a' mái Századost, kit kedvellet és dichért, nem intette hogy el-hadgya a' vitézkedést; sem Sz. Péter, más Századost; kit az üdvösségnek útára tanitott [o]; sem Keresztelő Sz. János a' vitézeket, a' kik azt kérdették tőle, Mit mivellyenek: hanem, jó tanúságot adott nékik [p]. Sőt az Isten, sok Keresztyén Fejedelmeknek chodálatos győzedelmet adott ellenségők-ellen; a' mint *Eusebius*nál olvasuk, *Constantinus*ról [q]; *Theodoretus*nál, *Theodosius*ról [r], *Socrates*nél, az illy *Theodosius*ról [s]; *Gregorius Turonensis*nél, *Clodoveus*ról [t]; Sz. Agostonnál, *Honorius*ról [u]; és *Bonfinius*nál, a' mi jámbor Eleinkről, és Királyinkról egy-nehány helyen.

A' Sz. Atyák-is azont vallyák: *Nazianzenus* [x], Arany-száju Sz. János [y], Sz. Ambrus [z], Sz. Agoston [a], Sz. Gergely [b], Sz. Bernárd [c]: ki ugyan Predikatzióival-is bizatta a' Keresztyéneket, a' Török-ellen-valo hadakozásra. Azont chelekedték fők szent Jámborok-is, kik beszédőket choda-tételekkel-is meg bizonyitották; a' mint azon Sz. Bernárd irja [d]. De a' közönséges *Concilium*ok is; a' *Later anumi, Lugdunumi*, és *Viennai*, hadat hirdettek a' *Mahomet* követői-ellen. Melly igasságot, az Okosság-is meg-mutat: Mert, ha szabad fegyverrel meg-büntetni a' belső ellenségeket, kik a' közönséges békeséget háborgattyák: sokkal inkább a' külső-ellé hadakozni, midőn más módon meg nem oltalmazhattyuk Országunkat. És a' mit ez-ellen mondanak az Ellenkező Atyafiak, merő gyermekség. Mert az Irás, a' hol a' *Bosszú-állást tiltya* az embereknek [e], a' magán-valo embereket érti, nem a' Fejedelmeket, kik-által az Isten áll bosszút; mint-hogy Isten szolgai, és hivatallyok azt kivánnya. Az-okáért Sz. Pál, midőn azt mondotta volna [f]: *Enyim a' bosszú-állás, és én meg-fizetem, úgy-mond az Ur:* hamar a' Fejedelemségről szólván, utánna veti [g]: *Ha gonoszt chelekeszel, félly: mert nem ok nélkül hordozza a' fegyvert, mert Istennek szolgája: bosszút állván büntetéssel azon, a' ki gonoszt chelekszik.* Holott látod, hogy ugyá-

A
b *Marc.* 8. 10.
c *Luc.* 7. 5.

B
d *Lib.* 22. *contra Faustum* c. 74.
e *In Loci Theologic. Cap. de Magistratu.*
f *Luther.* 34. *in Scala Lutherdanorum.*
g *Num.* 25. 17. *Judic.* 2. 2.
h *Lib.* 22. *cont. Faust.* c. 75.
i 1. *Reg.* 15. 2. 18.
k *Exod.* 17. 13. *Deut.* 20. &. 31. 3. *Psal.* 17. 35.

C
l *Jos.* 10. 13. 14.
m 4. *Reg.* 19. 35.
n 2. *Mach.* 10. 29.
o *Act.* 10. 7.
p 1. *Cor.* 7. 14.
q *Lib.* 9. *Hist.* c. 9.
r *Lib.* 5. *Hist.* c. 24.
s *Lib.* 7. c. 18.
t *Lib.* 2. *Hist. Franc.* c. 30.
u *Lib. Ctr.* c. 21.

D
x *Grat.* 3. *de Pœn.*
y *Hom.* 2. *de Nativit.*
z *Serm.* 7. &c. *alibi.*
a *Ep.* 7. & *alibi.*
b *Lib.* 1. *ep.* 72.
c *Serm. ad Milit. Templ.* c. 3.
d *Lib.* 3. *de Fugam.*
e *Deut.* 32. 35. *Rom.* 12. 19.
f *Rom.* 13. 4.
g *Rom.* 13. 4.

tiszti a'Fejedelmeknek a'Boszszú-állás, melly nem szabad a'magán-valo személyeknek; kiknek inkább kell a'boszszúságnak el-szenvedéséte, hogy-sem a'boszszú-állásra igyekezniek; a'mint Urúnk szépen előnkbe adta [k]. Jól-lehet, ha affele békével-valo szenvedésből semmi haszon nem következnék, hanem a'gonosz-tévő inkább el-bizná magát, nem tartozunk el-szendvedni; a'mint Sz. Agoston tanittya [l], és mind Urúnknak [k], 's mind Sz. Pálnak [l] példájával meg-bizonyittya: kik', kétség-nélkül', magok tanitásat-chelekedettel fel nem bontották.

II. RÉSZE.

DE lássuk már, Mi kivántatik a'Hadakozáshoz, hogy vétek-nélkül légyen? Első-ben, az kivántatik; hogy, a'ki hadat indit, hatalma légyen arra; a'mint Sz. Agoston-ból közönségessen tanittyák a'Doktorok [m]. Ez a'hatalom, fő-képpen az Istennél vagyon, ki méltán parancholhya a hadat: Isten-után, a'Fejedelmeknél, és Tartományoknál, kik máshtól nem függnek, hanem magok törvényével, és szabad uraságokkal élnek, mint-hogy más nem találhatnak, a'kihez folyamodgyanak mint bíróhoz: azokáért, haddal kell meg-büntetniek a'közönséges hamisságot. De ezek-is jól chelekednének, ha más szomszéd Fejedelmet meg-birállanának, és alkovásra mennének.

Másonszor: Hogy mélto oka légyen, és a'szükség kivánnya: úgy hogy más módon a gonosznak eleit ne vehesse. Az akaratban, úgy-mond Sz. Agoston [n], békességnek kell lenni; a'hadat, a'szükségnek kell szerzeni: hogy az Isten meg-szabadittson a'szükségtől, és meg-tartson a'békességben. Az-okáért, igen meg kell a'hadakozásban tartani, hogy *a'véteknek mértéke-szerént, légyen a'vereségnek módgya-is* [o]. Az Irásban egynehány Okait találjuk, mellyekből ítéletet tehetünk egyéb hasonlókról-is. Elsőben: Midőn valaki azt meg nem engedi, a'mivel törvény-szerént tartozik: mint az *Amorrhæusok* az Izraël fiainak, hogy kár-nélkül által-mennének határokon [p]. Innét mondotta *Julius* Cháfzár, midőn őtet a Romaiak nem akarták a'városba bochátani: *Arma tenenti, omnia dat, qui justa negat*: A'ki az igazat meg-tagadgya, fegyvert látván mindeneket meg-enged. II. Midőn másnak marháját, vagy jószágát törvéntelen tartya: mint Isbosetet tartotta a' Dávid országát [q]. III. Midőn törvéntelen másnak országát a mégyen: mint a'Filistæusok az Izraël fiaira, Antiochus és Demeter a'Makabæusokra. IV. Midőn, az ellenségét meg-segéti: mint Damascus Adarézert Sobának Királyát a' Dávid ellenségét [r]. V. Midőn nyilván-valo gyalázatot tőtt: mint Hánon az Ammoniták Királya a'Dávid követin [s], kiknek szakállokat és ruhájokat el-metéltette. VI. Midőn Fejedelme-ellen támadást indit: mint Séba Dávid-ellen [t]. VII. Midőn a'gonosznak, pártyát fogja, hogy meg ne büntethessék: mint a'Benjamin nemzetsége a'Gábaáiaknak, a'tizen-egy nemzetség-ellen [u]. VIII. Midőn a'szövetséget, vagy a'békeséget fel-bontya: mint a'Moabiták Jóram-ellen, nem akarván néki adózni [x], tartozván százezer bárránnyal, és száz-ezer kossal gyapjastól.

Holott azt vedd eszedbe, hogy, a'hol a'Fejedelemnek oka vagyon-is a'hadakozásra, nem kell mingyárt hadat indítani; hanem elsőben a'kárért elég-tételt kell kivánni: melyre ha kész a'ki meg-bántott, tartozol Keresztyéni szeretetből engedni. Mellyet ő-maga parancholt az Isten, mondván [y]: *Mikor valamelly Várast mégy meg-venni, először békességgel kínállyad azt. Ha bé-veszi, és meg-nyittya te-néked a' kapukat: az egesz nép, a'ki benne vagyon, meg-tartassék, és szolgállyon te-néked adó-fizetéssel. Ha pedig szövetséget nem akar szerzeni és hadat kezd te-ellened; vívjad azt.* Oka pedig ennek az; hogy a'Had, nagy büntetés: és abban, nem chak a'vétkes szenved, hanem történetből sok ártatlanok-is. Az-okáért, a'Keresztyéni szeretetből meg kell szűnni a'hadakozástól, midőn a'kárt megtétik. Tartozik azért a'Fejedelem meg-vizsgálni, ha mélto ügye vagyon-e a'hadakozásra; melyre a'közönséges Vitéz nem tartozik: hanem meg-éri azzal, hogy nem tudgya Fejedelmének hamis ügyét: mert, ha azt tudná, nem hadakozhatnék vele. a' mint-hogy a'Bíró tartozik azzal, hogy bizonyos légyen annak vétke-felől a'kit megöletni: mellyel a'hóhér nem tartozik. mert nem ő tiszti, hogy a'Bíro ítéletit vizsgállya, hanem hogy engedgyen néki. Értsed pedig ezt, a'Fejedelemnek kötelés szolgáiról: mert a'jövevények, jó lelki-ismérettel hadba nem mehetnek, ha a'Fejedelemnek igaz ügyét nem tudgyák. Az-okáért, a'kik készek a'fizetésért akár-kinek-is szolgálni, vagy vagyon igaz ügye, vagy ninchen, nagyot vétkeznek.

Harmadszor: Kivántatik a Jó Igyekezet, hogy a'közönséges Jóért hadakozzanak, és a'békességnek meg-nyeréséért. Az ártásra való kivánság pedig, a'mint Szent Agoston beszéli, a'boszszú-állásra-valo kegyetlenség, a'meg-engedhetetlen szív,

A

k Matt. 5. 39.

l Epist. 5. ad Marcel. & Lib. 22. contra Faustum c. 76.

k Ioan 18. 22 1. Act. 23. 3.

m Lib. 22. contra Faustum, c. 75.

B

n Ep. 207. ad Bonifacium.

o Deut. 25. 2.

p Num. 21. 23

q 2. Reg. 2.

r 2. Reg. 8

C

s 2. Reg. 10. 12. Reg. 24.

t 2. Reg. 20.

u Iudic. 20. 1. 4. Reg. 3.

x 4. Reg. 3.

y Deut. 20. 10

D

z Lib. 22. contra Faustum c. 74.

A

a'párt-őrére-valo feneſég, az uralkodáſra-valo vágyodás, és ha mi egyéb efféle vagyon, méltán kárhoztattatik a'hadakozásban: és úgy kell kárhoztatni, hogy meg-is kell bűntetni. Es [a]; Nem azért kell a'békeſéget keresni, hogy hadat indittſunk, hanem azért kell hadakozni, hogy békeſéget találjunk. Az-okáért, hadakozva-is békeſég-ſzerető légy, hogy a'kiket hadakozáſſal meg-győzſz, a'békeſégnek haſznára vigyed. Es ugyan-azont jelenti *Arisztóteles*-is [b]: A'hadakozáſnak vége, úgy-mond, a'békeſég; a'dolgozáſnak, a'nyugodalom. E'három dolog-között nem kichiny külömbſég vagyon. Mert, Elöſzör: Ha a'két elsö meg ninchen: hamis a'hadakozás; ha a'harmadik ninchen-meg, nem jó. Máſodſzor: A'ki a'két elsö-ellen vétkezik, mind a'ſzeretet-, 's mind az igaſſág-ellen chelekeſzik; és nem vitéz, hanem tolvaj: a'ki pedig a'harmadikat meg nem tartya, chak a'ſzeretet-ellen chelekeſzik, és nem az igaſſág-ellen; nem tolvaj, hanem gonoſz vitéz; és nem tartozik, ſem a'Fejedelem, ſem a'vitézek, a'tört kárnak meg-tériteſére: de ha a'két elsö-ellen lött a'vitézek, tartozik meg-tériteni, vagy annak, a'kinek kárt tört; vagy, ha annak nem lehet, a'ſzegényeknek, és az Egyháznak.

a Ep. 207. ad Bonifacium Comitem.

b Lib. 7. Polit. c. 15.

NEGYEDSZER: Kivántatik, hogy a'mennyire lehetséges, az ártatlanok ne ſzenvedgyenek a'bűnösökért; és a'vitézek, Sz. Jánoſnak tanitáſa-ſzerént [c], *Senkit ne verjenek, ſe ne patvarkodgyanak, és meg-elégedgyenek zöldyökkel.* Senkit, úgy-mond, ne verjetek, nyilván-való erőſzakot tévén: ne patvarkodgyatok, alattomban-való chalárdſágot tévén, árulo nevét kölcsön, hogy házát fel-dúlhasd: meg-elégedgyetek zöldyökkel, ſenkinek marháját el nem hajtván, ſe zákmánra nem járván. Holott vedd eſzedbe, hogy Három-féle ártatlan ſzemélyek találtatnak, kiknek nem ſzabad ártani a'hadakozásban. Elsöben: A'Szomſzédok. Máſodſzor: A'kiket a'Törvény fel-ſzabadit. Illyenek az Egy-házi emberek, jövevények, és ide 's tova-járo kalmárok [d]; a'ſzánto-vető paraſztok. Har-madſzor: A'kik alkolmatlanok a'hadakozáſra, úgy-mint, a'gyermekek, vének, aſszony-állatok. Kiket, noha ſzabad meg-fogni, és meg-foſztani, mint a'pártos Városnak tagjait: de ſzánt-ſzándékkal nem ſzabad meg-ölni. mert a'természet-ſzerént való okoſság is arra tanit, hogy ſenki az ártatlannak ne ártſon, a'büntelent ne büntetſe. Az-okáért az Isten is meg-parancholta az ő népének [e], hogy *A melly Város magát meg nem akarja adni, meg-ölje valami Férfiu: Nem abban vagyon, az Aſſzonyállatokon és gyermekeken kivül.* Az-okáért, Szent Ambrus keményen meg-feddette *Theodoſius* Chálzárt, a'mint *Theodoretus* irja [f]; hogy, meg-büntetven a Theſſalonikaiakat, válogatáſ-nelkül ölette-meg a'kikre a'vitézek találtak. Ha Moyſes haſonlót chelekedett, vagy parancholt [g], azt úgy mint Próféta chelekedte az Úr hagyáſából; kinek mi régulát nem ſzabhatunk. Ezeket meg-tartván a'Keresztyén Fejedelmek, hadakozhatnak; és fő-képpen a'Törők-ellen, ki az egész Keresztyénſégnek ellenſége; és azoknak a'kik a'Krisztuſt vallyák, utólſo veſzedelmökre igyekezik, mind nyilván, 's mind titkon tűzzel és fegyverrel.

c Ep. Ioannis. ad Milites & Publicanos Cenſui. Lucam.

d Cap. Innotuit. de Treug. & Pace in Concil. Lateran.

e Deut. 20. 14.

f Lib. 5. c. 17. & 18.

g Deut. 2. 34. & 3. 6.

B

C

Mondaná valaki *Luther*rel: A'Törők Isten oſtora, mellyel minket bűntetni akar; kinek akarattya-ellen tuſakodni nem mélto: és azért, ekkidig keveſet haſználtak a'Keresztyének a'Törők-ellen hadakozván. Feleles. Ha ſzintén az Isten bűntetni akar-is a Törökkel, nem kivánnya hogy ellene ne állyunk: mert nem azért akar bűntetni hogy el-veſzſzünk, hanem hogy meg-térjünk. Akkor akarunk pedig meg-térni, mikor a'Törőknek ellene-állunk, és abban munkálkodván, erőtlenſégünket meg-ismérjük és vallyuk, és tellyes ſzivből az Istenhez térvén, ő-töle kérünk ſegétſéget. Az-okáért, a'mint verni akar az Isten bennünket a'Törökkel, úgy akarja azt-is hogy ellene-állyunk. Továbbá: Az Isten oſtora a'Dög-halál-is, Éhség, és egyéb efféle: de ninch olly bolond a ki azt mongya, hogy a'betegség-ellen nem ſzabad orvoſſággal élni, az éhség-ellen ſzántani és vetni. De haſznát-is ſokſzor látták a Török-ellen-valo hadakozáſunknak: mert gyakorta ſzégyent vallott, és elébb nem mehetett igyekezetiben, kinek ha ellene nem állottunk volna, a'Keresztyének birodalmát éppen el-foglalta volna. Nagyobb haſznát-is láthatnók hadakozáſunknak, ha eggyesek volnánk, melly eggyeſégnek fel-bontója, fő-képpen *Luther* volt; és ha jól meg-gondolnók, a'mi ſzerelmes hazánk veſzedelmének, oka-is. Mert, a'mint *Cochlæus* irja [h]; ő hitette-el a'Német Fejedelmeket, hogy nem ſzabad a'Török-ellen hadakozni, és azért nem ſegétették-meg a'Magyarokat; noha fogadáſok azt tartotta, hogy meg-ſegétik. Ezt a'dögletes vallást, noha ſok helyen állatta *Luther*, és a'Törököt inkább dicherte a Keresztyén Fejedelmeknél, ártani akarván azzal a'Romai Pápának, és az igaz Hitnek: mindazáltal, a'mint egyéb dolgaiban, ebben-is álhatatlan volt, és egy könyvében, keményen vitatta a'Török-ellen valo hadakozáſt [i], és kárhoztatta a Töröknek mind életét, 's mind törvényét.

D

h In Actis, Anno 1526.

i Lib. de Vitis. Pontificum Romanorum.

Kérdené

Kérdené valaki: Mi kívántatik a' Keresztyén Vitéztől, hogy tessi ellenségét meggyőzze, és lelkében kárt ne valljon?

Elsőben: Kívántatik, hogy igaz Hitből (melly-nélkül lehetetlen az Istennél kedvesnek lenni [a],) származo reménsége légyen az Istennek segétségében, nem bizakodván sem erejében és fegyverében, sem okosságában és mesterségében. Mikor Jósue Amalek-ellen hadakozott, Moyses a' hegyen imadkozott: és *Akkor kezeit fel-emelte, az Israël volt győzedelmes; ha pedig egy kevéssé le-eresztette, Amalek vált diadalmas.* [b]. és többet használt az Imádság a' kardnál. Azért mondotta Dávid Góliátnak [m]: *Te kardal, és dárdával, és paizsal jösz reám: én pedig a' Seregek Urának, az Israël Seregi Istenének nevében megyek reád: és az Ur kezembe ád téged, és meg-verlek téged, és fejedet veszem: hogy ismérje meg az egész gyülekézet, hogy nem kard, sem dárda által szabadit az Ur: mert övé a Hadi, és ti-teket kezeinkbe ád.* Imádkozott Sámuel-is a Filisteusok-ellen [n]; Josias, Nékao-ellen [o]; Asa, a' Szerechén Zára-ellen [p]; Jósafat, a' Moab és Ammon fiai-ellen [q]; Ezékias és Isaias, az Assyriusok-ellen [r]; Judit, Holofernes-ellen [s]; Judas Makabæus, Nikánor-ellen [t]: és győzedelmet vöttek rajtok.

Másodszor: Kívántatik az Áhitatosság, melly az Isten Igéjének, vagy Törvényének szorgalmatos halgatásában, vagy olvasásában, kinek-kinek értelme-szerént, és a' Szentségeknek gyakorlásában áll. Az Elsőről, szép példánk a' jámbor Jósafat Király: ki, minek-utánna el-küldötte a' Levitákat és Papokat Judába, hogy tanitának a' népet az Úr Törvényére: az Úrnak félelme a' földnek minden országit el-fogta, és nem mertek Jósafat-ellen hadakozni; hanem, mind a' Filisteusok, 's mindaz Arábiaiak ajándékokat hoztak, vagy adóztak néki. Nevekedék azért Jósafat, és igen fel-magasztaltaték [u]. A' Másikról-is, jeles példákat olvasunk az Egyházi históriákban. *Cserpalátz*ból, és *Cedrenus*ból azt irja *Baronius* [x]; hogy a' *Mefsina*-városbéliek, azzal vöttek diadalmat az Afrikai *Saracénus*ok-ellen. Másutt megint, *Uldárico*ból azt irja [y]; hogy *Otto* Cházár, hadakozván a' Magyarok-ellen, kik még akkor Pogányok voltak, az Úr Sz. Testét vötte a' seregével együtt, és számtalan ellenségin diadalmat vött. Azont-chelekedte *Constantinus* Cházár-is *Magnentius*-ellen, *Theodoréturnál* [z]. Az Angliai vitézek, a' Gallusok-ellen, *Andreas Sylvius*nál [a]; és a' *Nápolitánus*ok a' *Saracénus*ok-ellen; a' mint *Alfonsus Cinconius* irja *Anastásius Bibliothecárius*ból [b]. És a' mi időnkben-is, a' vitéz *Bátsa* György Mihály Vajda-ellen Erdélyben, Torda és Enyed-között. És a' mostani Bavariai *Maximilián* Herczeg, Prágánál a' Pünkösdi *Fridericus* Király-ellen, és a' pártos Chehek-ellen.

Harmadszor: Kívántatik, hogy az emberi eszközökkel-is éllyenek. Mert, noha az Isten minden eszköz-nélkül-is diadalmat adhat, és néha meg-is adgya: mindazáltal, közönségesképpen azt kívánnya, hogy mi-is hozzá fogjunk, és, a' mi rajtunk áll, el ne mulassuk. Erről-is jeles példát olvassunk Ezekias Királyban: ki, noha az Istenben vetette bizodalmát főképpen: mindazáltal, egyéb jó eszközöket sem vetett-meg; hanem szorgalmatosan forgolódott [c]. Esdrás-is azont irja maga felől [d]. És azont olvassuk az Israël fiai-felől-is, Judit idejében [e]. Ezt jelenti Salomon-is, mondván [f]: *Álhatsz férfiu erőt; és a' tudás férfiu, vastag és hatalmas. Mert rendeléssel viseltetik a' had; és szabadulás lészen a' bul sok a' tanácsból.* Egy szóval, száj és kéz kívántatik.

Negyedszer: Kívántatik a' Vitézektől; hogy az Előttök-járókhoz igaz szeretettel, és hivséggel légyenek, a' mint a' Dávid szolgai voltak: ki egykor nagy veszedelemben léven, *Jesbibenob* Oriás miatt, meg-segétette őtet Abisai a' Sárvia fia, és meg-vervén a' Filisteust meg-ölte [g]: *Akkor meg-eskudtek a' Dávid férfiai, mondván: Ezután ki nem jösz velünk a' hadba, hogy el ne öltsed az Israël világát.* Másutt pedig, a' Dávid kívánságának be-tellyesitéséért, egy ital vizért, három fő vitézi nyilván-való veszedelemre vetették magokat, a' Filisteusok táborára ütvén, és azon által-menvén [h].

Ötödször: Kívántatik, hogy igaz mondók légyenek, és a' szövetséget az Ellenséggel-is, fogyatkozás-nélkül meg-tartsák, eleget tévén fogadásoknak. Érről szép példát adott Jósue: ki a' Gabaonitákkal szerzett szövetséget, fel-fogadván nékik hogy el nem törli őket, fel nem akarta bontani, noha meg-értette hogy chalárdúl chelekedtek; és az egész nép zúgolódott ellene; és mikor a' szükség kivánta, meg-segétette őket Ellenségök-ellen [i].

Hatodszor: Kívántatik, hogy némelly vérkeket igen el-kerüllyenek; úgymint, Először: A' hevély Kérkedékenséget, magoknak semmit nem tulajdonitvan, sem hirt-nevet nem keresvén. Melyre példánk lehet Jóab, a' Dávid kapitánya: ki midőn Rabbatát vitatná, és már meg kelletnék azt venni, követeket küldött Dávidhoz, mondván: *Gyüjtsd egybe a' népnek többi részét, és szállad-meg a' várast, és vedd-meg azt: hogy mikor én-*

általam

A

[a] Héb 11. 6.

[l] Exod. 17. 10. 11.
[m] 1. Reg. 17. 45.
[n] 1. Reg. 7. 9.
[o] 2. Par. 35. 20.
[p] 2. Par. 14. 11.
[q] 2. Par. 20. 12.
[r] 2. Par. 32. 20.

B

[s] Judith 9. 1.
[t] 2. Macab. 8. 19.

[u] 2. Par. 17. 9.
[x] Tom. XI. Anno 1040. §. 1.
[y] Tom. X. Anno 955. §. 3.
[z] Lib. 5. Hist. c. 3.
[a] Lib. 2. Comment. de Turcarum. Cap. 50. Anno 1515.
[b] De Gestis Pontif. Anno 848.

C

[c] 2. Par. 31. 2.
[d] 2. Esd. 7. 9.
[e] Judith 7. 4.
[f] Prov. 24. 5.

[g] 2. Reg. 21. 17.

D

[h] 2. Reg. 23. 11.

[i] Jósue. 9. 19. & cap. 10. 7.

A

k 2. Reg. 12. 28.
l 1. Reg. 17. 49.
m Judith. 13. 10.
n Isa. 10. 12. & seq.
o Judic. 15. 16. & seq.
p 1. Reg. 30. 22.
q Prov. 24.
r Eccl. 7. & seq.

B

s 2. Reg. 23. 1-8
t Gen. 14. 22.
u Num. 31. 15.
x 2. Reg. 11. 11.
y Mat. 25. 36.

C

z Eccl. 7. 39.

Diligenis.

D

a Isa. 42. 1.
b Matt. 12. 3.
c Joan. 11. 3.

általam el-rontatik a' Város, én nevemnek ne tulajdonittassék a' győzedelem l. Hamar szégyent vall a' Fel-fualkodás; a' mint ki-tetszik Góliátból, kit az ifiu Dávid meg-szégyenitett l; és Holofernesből, kit Júdit meg-ejtett m. Ennek szép okát adgya ő-maga az Isten Isaiásnál n: jelentvén, hogy az ember az Istennek chak eszköze, és azért nem illik hogy magának valamit tulajdonittson. Még Sámsonban-is talált vólt valami hélyt ez a nyavalya: de a' nagy szomjúság, melly mingyárt büntetésül szállott reá, meg-ismertette magát vele; és leg-ottan, mindent az Istennek tulajdonitván, meg-szabadult a' veszedelemtől o. II. El-kerüllyék a' Fölvénséget, és Ragadozást. Mert sokan találtatnak, kik a' prédán nem oszthatnak, mindent magoknak akarván koporitani; a' mint némellyek a' Dávid vitézi-közzül, kiket a' Sz. Irás, *Gonosz és hamis férfiaknak* nevez p: és Dávid nem engedvén nékik, meg-mutatta mit kellessék chelekedniek q. Rettenetes példánk vagyon Akánról: ki a' prédában titkon el-rejtvén, az egész Izraël táborát fel-háboritotta, és az Isten parancholattyából, minden háza-népével meg-rontatott r. Örök emlekezetre mélto Dávid ezért; hogy noha bújdosott, és nem vólt sem magának, sem vitézinek tápláléka: mindazáltal, inkább akart szép és alázatos szóval kérni, hogy-sem erővel vonni; és azért követeket küldött a' bolond Nábálhoz, békességesen köszöntvén őtet. Kik, uroknak parancholattya-szerént, imigyen szólloták néki: *Találjanak kedvet a' szolgaid a' te szemed-előtt: valamit kezed talál, azt adgyad a' te szolgaidnak, és a' fiadnak Dávidnak* s. Nem sattzoltatta emerre amarra, nem fojtogatta torkán ülvén, hanem, jó akarattyára hadta a' mit adna néki. Abrahám pedig, a' melly prédát néki akart adni a' Sodoma Királya, azt sem vötte-el t. III. El-kerüllyék a' Tisztátalan és puha életet; mellyért meg-feddette Moyses haraggal az Izraël Had-nagyit, hogy meg-tartották az aszszony-népeket u, kik valaha meg-ejtették vólt őket. Melly távúl lőtt légyen e' vétektől ama jámbor Vitéz Úrias, kinek kár vólt feleségének szépsége-miatt el-veszni, abból ki-tetszik; hogy még a' Király parancholattyára sem akart házához menni, és feleségével nyájaskodni, noha fáradva jött vólt a táborból: és midőn a' Király meg-kérdette vólna, Miért nem ment házához? azt felelte x: *Az én Uram Jóáb, és az Uram szolgái a' föld színén vannak: és én házamba mennyek-hogy egyem és igyam, és a' feleségemmel hallyak? A te életedre, és a' lelked életére, nem chelekeszem e' dolgot.* IV. El-kerüllyék az Irgalmatlanságot, és kövessék a' mái Századosnak példáját, ki beteg szolgájára szorgalmatos gondot viselt; melly egy a' Testi Irgalmasságnak chelekedeti-közzül, a' mint Urunk jelentette y. Melyről ezennel bővebben szóllok.

III. RÉSZE.

A' Betegekkel-valo Irgalmasságra, ELŐSZŐR: Igen hasznos, meg-gondolni; hogy annak nagy haszna és érdeme vagyon; a' mint a' Bölcs jelentette, mondván z: *Ne restéld a' beteget meg-látogatni: mert ezek-által erősödöl-meg a' szeretetben*: az-az, a' melly szeretet gyenge vólt benned, meg-erősödik, és jó gyökeret vér. Mivelhogy, a' Betegekkel-valo irgalmasság, vélek-valo bajlódás, vigasztalo beszédekkel-valo bátoritások, nem imillyen amollyan szeretetből származnak, hanem valóságos és erős szeretetből, mellyet a' betegnek kedvetlensége, panaszolkodása, nyughatatlansága meg nem-ólchat, sem el nem burithat annak nehéz doha, rútsága, sok alkalmatlan kivánsága. De a' Görög bötű ἀγαπήσει annyit tészen, mint *Szeretetel*, tudni illik, mind az Istentől, 's mind az emberektől, kiknél efféle irgalmasság igen kedves és böchülletes; és fő-képpen a' betegnél, ki leg-nagyobb szükségében, látván másnak szeretetit, lehetetlen hogy annak szeretetire fel ne gerjedgyen. holott a' Szeretetnek tulajdona, hogy szeretetre indit-.

MÁSODSZOR: Hasznos azoknak példájára tekinteni, a' kik abban gyakorlották magokat. ÉS ELSŐBEN: Példát vehetünk a' Szenteknek Szentiről az Üdvözitő Krisztus JESUSTÓL: ki, noha fő-képpen Lelki Orvos vólt, és a' lelki betegségeket gyógyitani jött e' világra: mindazáltal a' testi betegekről sem feletkezett-el, hanem nagy kegyesseln meg-látogatta, vigasztalta, segétette, és meg-gyógyitotta őket; a' mint az Evangéliomban szerte-szerént olvassuk: melyet Isaias meg-is jövendölt felőle a: és ő-maga-is azzal bizonyitotta hogy *Messias* légyen, hogy a' Betegekkel jót tett, és azokat meggyógyitotta b. Tudták nyilván a' Lázár húgai, a' Krisztusnak szerény és kész akarattyát a' betegekhez: kik, kivánván hogy meg-gyógyitaná a' beteg attyok-fiát Lázárt, chak azt üzenték néki c: *Uram, ime a' kit szeretsz, beteg*, azt elégségesnek alitván annak el-hivására, a' ki magától-is kész vólt a' betegekkel-valo jó-tételnyire. A' mái Evangéliomban pedig, noha a' Százados nem kivánta, és nem-is merte kívánni hogy Urunk házához

mennyen:

mennyen: mindazáltal, ő arra ajánlotta magát, mondván [d]: *Enel-megyek, és meg-gyógyítomőtet.* A'poklost pedig, ugyan kezével illette, és úgy gyógyította meg. és leg-nagyobb bizonságért, azt mondhattyuk; hogy, valaki ő-tőle ſegétſeget kivánt, mindenkor meg-halgatta.

A

[d] *Matt.* 8. 7.

Második Példa: A'Mennyei Királyné-aſzſzony, az Iſten Fiának Sz. Annya, a'bóldogságos Szűz Maria: ki, meg-értvén az Angyaltól, hogy az ő rokona Erzébet terhes vólna, és el-közelgetne a'ſzüléſének ideje, melyben az aſzſzony'állatok közönſégeſ képpen nagy nyomorúſágot, és fájdalmat ſzoktak ſzenvedni; a'mint ſokaknak halálából ki-tetſzik, *el-mene ſietſéggel a'hegyes tartományba* [e]; *és bé-menvén a'Zakariás házába*, nem chak köſzöntötte Erzébetet, hanem, a'mint némelly Sz. Atyák és Doctorok mongyák, ſegétette és ſzolgált néki, véle maradván úgy mint három holnapig.

[e] *Luc.* 1. 39.

Harmadik Példa; Rafaël Angyalé: ki a'vén Tóbiáſt meg-látogatta, ſzemeinek orvoſſágot rendelt, és a'fia-által a'vakſágból meg-gyógyította. Azon dolgot a'több Angyalok ſem általlyák: mert az Evangeliomban-is azt olvaſſuk [f]; hogy *Az Ur Angyala alá-ſzállott idő-ſzerént a'Jeruſálemi Tóba, a'viznek meg-indúlására*; és az-után, *a'ki elsőnek ſzállott alá a'tóba meg-gyógyúlt, akár-mi betegségben lett vólna-is.*

[f] *Ioan.* 5. 4.

B

Negyedik Példánk; A'Sz. Apoſtolok: kik Urunk nyomdokit követvén, nagy Irgalmaſſágot chelekedtek a'Betegekkel. Mert, a'mint Sz. Márk írja [g], *Sók betegeket kentek-meg olajjal, és meg-gyógyítottak őket.* Es midőn Urunk predikállani küldötte őket, a'többi-között azt parancholta nékik [h]; hogy *Betegeket gyógyíttſanak*: erőt és hatalmat adván nékik, hogy betegſégeket gyógyíthanának [i]. sőt, a'Híveknek jeleiről emlekezvén-is, azt mondotta [k]; hogy, *A'Betegekre teſſék kezőket, és meg-gyógyúlnak.* Sz. Pál is elő-ſzámlálván a'Sz. Léleknek némelly ajándékit, közikbe ſzámlállya a *Gyógyításoknak ajándékat* [l], Melly Sz. Léleknek el-vétele-után, chak hamar meg-mutatta Sz. Péter azt az ajándékot, meg-gyógyítván a'ſánta embert [m]: melyben annyi bizodalmok volt a'Híveknek, hogy *Az utzákra ki-tették a'betegeket, hogy el-jövén Péter, akár chak az ő árnyéka árnyékozna azoknak valamellyikét, és meg-ſzabadíttatnának az ő betegségőkből.* Noha pedig mi, ſem a'Krisſtuſt, ſem az Apoſtolokat ebben nem követhettyük, hogy a'betegeket meg-gyógyíthaſſuk: mindazáltal, a mit chelekedhetünk vigaſztalo látogatáſunkal, azt el nem kell mulatnunk.

[g] *Marc.* 6. 13.

[h] *Matt.* 10. 8.

[i] *Luc.* 9. 1.

[k] *Marc.* 16. 18.

[l] 1. *Cor.* 12. 9.

[m] *Act.* 3. 6.

Ötődik Példánk; A'több Szentek: kik-közzül, chak egy-néhány nevezetesbet számlálok-elő, nem chak köz embereket, kik nem olly gyengék; vagy Egyházi Páſztorokat és Szerzeteſeket, kiknek az hivatallyok; hanem világi Fő embereket, és Fejedelmeket, férfiakat és aſzſzonyokat. Chodálatos volt bizonyára e'dologban a'Francziai Sz. Lajos Király: ki, gyakorta meg-látogatván a'betegeket, nem chak költſégével ſegétette őket, hanem kezével-is ſzolgált nékik. Ezt ſzépen követte Sz. *Elzearius* Gróf: ki fő-képpen a'poklosokhoz mutatta irgalmaſſágát; nem chak kezeivel moſogatván őket, hanem meg-is chókolgatván orczájokat, mellyet chak hallani ſem méltóztatnának némelly rafotával-bellett émelygő-gyomrú emberek. De az Iſten, ezt a'nagy ſzeretetet choda-tételekkel-is meg-bizonyította; meg-mutatván, minémű kedves és kellemetes lőtt légyen ő-előtte. mert chak egy úttal-is, hat poklos gyógyúlt-meg az ő chokoláſával. Sz. *Gallicanus* Mártyr, ki Romai tanáts-béli fő ember volt, és *Conſtantinus* Cháſzárnál igen kedves, minek-utánna a'Kereſztyén hitre tért, Sz. János és Sz. Pál Mártyrok-által, Sz. *Hilarius* ſal arra a'helyre ment, a'hol a'*Tyberis* folyó-vize a'tengerbe ſzakad, és magát tellyeſſéggel a'betegek ſzolgálattyára adta. És annak mindenüvé hire futamodván, nagy ſokan látni mentek, mi módon moſogatta olyan fő ember a' ſzegényeck lábait; mint vetett aſztalt nékik; mint töltött vizet kezőkre; és a'betegeknek melly ſzorgalmatoſon ſzolgált.

C

Az Aſzſzony'állatok-is, choda jeles példákat hadrak e'dologban. Mert a'*Theodoſius* Cháſzár ſelesége, a'mint *Nicéphorus* írja [n], a'Betegekre nagy gondot viſelt; maga ſzolgált nékik, házokhoz ment, étkőket meg-kóſtolta, aſztalokat el-kéſzítette, poharokat meg-moſta, és egyéb afféle dolgokat chelekedett, mellyeket chak köz nemes aſzſzonyák-is általlanának chelekedni. Haſonlót ír *Radegundis* Királynéról *Fortunatus* [o]: sőt azt-is írja; hogy a'Poklos aſzſzonyokat, titkon meg-chokolgatta. A'mi Hazánk gyámőlche pedig sz. Erzébet, gyakorta az Iſpitályba ment, és a'betegeknek ſzorgalmatoſó ſzolgált, maga kezeivel meg-moſván őket, ágyokat meg-vetvén, eledelt adván, sebőket bé-kötőzvén: mellyet nem chak özvegy-korában chelekedett, hanem az Ura élтében-is. Es olly choda dolgá történt, hogy egy úttal, a'maga ágyába helyheztetvén egy poklost, a'Kereſzt-fán függő Krisſtuſt találta helyette.

D

[n] *Lib.* 12. *c.* 4.

[o] *Lib.* 3. *c.* 9. *Vita.*

A'Sz. Püſpekök-is jeles Példákat mutattak. Sz. Agoſtonról azt írja *Poſſidius* [p], hogy,

[p] *c.* 27 *Vita.*

midőn

A

midőn arra kérték, hogy valami beteget meg-látogassón, érette könyörögjön, és kezeit reá vesse: nagy örömest, és minden kételedelem-nélkül el-ment. Arany-szájú Sz. János, a'mint *Metaphrastes* írja [q], Püspöki tiszteségében, egyébben nem akarta magát tsoportosítani, hanem a'Predikállásban, és a'betegeknek látogatásában. Sz. Márton-is, kiváltképpen a'Poklosokhoz mutatta szeretetét: kiket meg-látogatván, szolgált-is nékik, és nem csak illette őket, hanem meg-is csókolgatta. Sz. *Macáriusról* azt írja *Matthæus Raderus* [r]; hogy, midőn egy beteg barátott meg-látogatván, azt kérdette volna tőle, Mit kívánna? és a'beteg azt felelte volna, hogy újonnan sült szép fejr kenyeret: a'kilenczven-esztendős vén ember, szintén *Alexandriába* ment; és, száraz kenyeret vivén magával, azt újonnan-sültön el-cserélte, és úgy vitte a'betegnek. *Apollonius* pedig, a'mint *Palladius* írja [s], el-hagyván a'kereskedést, *Nitria*-hegyre ment lakni, és mivel-hogy vénsége-miatt, sem írást, sem mívet nem tanulhatott, húsz egész esztendeig abban foglalta magát, hogy pénzén *Alexandriában*, minden-féle orvosságot szerzett, és a'betegeknek osztogatta; gyakorta egész éjtszéig, fel's alá járván a'betegeket meg-látogatni, és azon tudakozni, Mit kívánnának? és Mi-nélkül szűkölködnének? A'*Sénai* Szent *Bernardinus* szeretetei-is chodálatos volt a'Betegekhez: ki, húsz esztendős lévén, midőn *Sénában* az Ispitályban sok betegek volnának, és a'dög-halál-is közikbe esett volna, úgy hogy fizetésért-is senki nem akarna azoknak szolgálni: gondolván, hogy azzal az Istennek kedves dolgot chelekedhetik; elsőben maga, nagy szeretettel szolgált nékik egynehány holnapig: az-után, látván hogy maga nem győzné, tizen-két jeles ifiat vett melléje, és szép okokkal arra vitte, hogy vélé-együtt fel-vették a'betegek gondyát. Azzal biztatta pedig őket, hogy, a'ki a'Betegeknek szolgál, a'Krisztusnak szolgál; és, ha abban hal meg, a'Krisztusért adgya életét, melynél kívánatosb dolga nem lehet a'Keresztyén embernek, mivelhogy a'Krisztus sem szánta életét. Továbbá: Mivelhogy semmit nem igérhetünk magunknak életünknek hoszszaságáról, látván hogy naponként halton-halnak szemeink-előtt leg-jobb barátink: ha az Irgalmasságnak gyakorlásában halunk meg, az Urhoz megyünk: ha pedig meg-élünk, tellyes életünkben őrvendezni fogunk, hogy az Istennek szolgáltunk az ő szegényiben; meg-emlékezvén arról, hogy semmi jó chelekedet jutalom-nélkül nem marad az Istennél. Az-okáért, akár ellyünk, 's akár hallyunk nyeresség-nélkül nem szolgálunk az Istennek. Ezzel a'biztatással könnyen reá birta őket, és nagy buzgósággal fel-fogták a'Betegek ügyét, és az Isten-is meg-oltalmazta őket, kedvelvén szolgálattyokat. Ezt igen szépen követte, azon váras-béli Sz. Katalin: ki egy poklos, mord-kedvű, és dagályos vén-aszszonnak fokáig nagy szeretettel szolgált; és azzal sem gondolt, hogy a poklosság a'kezére ragadott; hanem hogy az aszszony meg-holt, a'holt testét meg-mosta, fel-öltöztette, és el-temette, és a'temetés-után éppen el-ment a'kezéről a'poklosság, és tiszta bőrnek tetszett, hogy sem az-előtt volt. Sőt azt-is írja felőle Sz. *Raimundus* [t]; hogy, midőn egy betegnek szolgált, ki a'fene-miatt olly nehéz-szagú volt, hogy közel nem-is mehettek hozzája, érzette a'gyomrának émelygését. Az-okáért, hogy meg-győzné magát, és az atyafiúi szeretetet a'gyengeség meg ne hidegítené: meg-győzvén magát, mind orrát szaját a'büdös sebhez vitte, és mind addig ott tartotta, míg nem, a'lélek a'testet meg-győzvén, azt tellyességgel meg-hódoltatta. Ezt az erős maga meg-győzését, valóban fel-találjuk a'mi Sz. *Xavérius* Ferenczünkben-is: ki, a'mint *Petrus Maffejus* írja [u], a'Velenczei Ispitályban, egy fekélyes embernek undok genyetségében nem csak egyszer hőrpentett: mellyel úgy meg-győzte magát, hogy az-után semmi-némű betegtől nem iszonyodott, hanem nagy vig kedvel bajlódhatót vélek.

Kétség-nélkül, nem mindenben találtatik illyen vállag és bátor szív: de a'ki azt magában nem érzi, chelekedgye azt a'mire elégséges, látogassa a'betegeket. Követsse az Ó Testamentomban Józefet, ki az ő beteg attyát meg-látogatta [x]; a Sz. Jób barátit, kik a'gancson-ülő Jóbot meg-látogatták [y]; Ókoziást, ki Jórámot az Akáz fiát [z]; és Jóas Királyt, ki a'beteg Elisæus Prófétát, személye-szerént meg-látogatta [a]: az Új Testamentomba pedig, számtalan Isten-félő Jámborokat, kik efféle Irgalmasságban gyakorlották magokat, és most-is gyakorlyák. Mert, hogy ne szollyak egy-nehány rend-béli Szerzetesekről, kiknek fő hivatallyok az Ispitály-béli betegeknek-való szolgálat, Rómában, és sok egyéb Keresztyén városokban, fő-emberek, és aszszonyok forgolódnak a'betegek-körül, fő-képpen Innep-napokon, és azoknak nagy szeretettel szolgálnak: és azzal meg nem elégedvén, fiokat, és leányokat-is el-viszik magokkal, és magok példájával oktattyák és szoktattyák az Irgalmasságra; konstrajtot, és egyéb efféle chemegét osztogattatván vélek a'szegény betegeknek; a'mint magam-is sokszor láttam.

[q] In cius Vita.

[r] Par. 3. Viridar. Sanctor. c. 8. num. 19.

[s] In hist. Lausiaca fol. 4.

[t] Lib. 2. c. 9. Vitæ.

[u] Lib. 2. Vit. P. Ignatii, c. 2.

[x] Gen. 48. 3.

[y] Jób 2. 11. 2. 4. Reg. 8. 29. & 9. 16. Reg. 13. 14.

De

De még a'Pogányokban is jeles példákat találunk, kik chák a'természet szerént-való világossággal-is által-lacták, mit kellessék ez aránt chelekedni. *Arcesilaus* a'mint *Plutarchus* írja [a], meg-látogatván *Apellest* betegségében, és ezzébe véven fogyni kozott állapattyát, másodizor-is hozzája ment látogatásul; de nem üres kezzel, mint azelőtt, hanem teli marokkal: és tettetvén, hogy a'betegnek vánkotát igyengéci, a'pénzt a'vánkos-alá tőtte. Mjdőn azért az ágyát meg akarná vetni a'szolgáloja, reá találá a pénzre, és meg-mondá *Apellesnek*. Ki, meg-értvén a'dolgot, mondá: *Arcesilaus* játéka. *Julius* Cháfzár, a'mint *Suetonius* írja [c], uton lévén *Cajus Oppiussal*, és ez hirtelen meg-betegedvén, mint-hogy a'szálláson chak egy hálo-ház volt, azt *Oppiusnak* engedvén, ő-maga a'földön az ég-alatt halt. *Titus* Cháfzár pedig, a'mint *Sextus Aurelius* írja [d], a'betegeket nem chak meg-látogatta, hanem ugyan enniek is adott, maga kezeivel; és azért nevezték *E Világ gyönyörűségének*. *Adrianus* Cháfzár-is, a'mint *Spartianus*, és *Dio Cassius* írják, napjában háromszor-is látogatta-meg a'betegeket, tanátsával biztatván, és segétségével vigafztalván őket. *Trajánus* Cháfzárról pedig azt írják, *Plinius Junior* [e], és *Eutropius* [f]; hogy az volt szava-járása, *Ha szeretnétek akarod magádat, szeressed egyebeket.* és azt, a'betegek látogatásában mutatta-meg: mellyel azt nyerte, hogy minnyájan szerettek.

Végezetre, hogy több Példákat elő ne hozzak, őrök emlekezetre mélto a'mi Századosunk: ki, Pogány lévén, a'mint Arany-szájú Sz. János, és Sz. Agoston tanittyák az Evangéliomból; annak-fölötte, fő és gazdag ember lévén, úgy-mint ki a'Zsidóknak *Synagógát* épitteretett; sőt hadakozó ember-is lévén, a'mint ő-maga jelenti: nem elégedett azzal, hogy a'Zsidók Vénei-közzül követeket küldött Jesushoz, úgy-mint fő Orvoshoz; hanem ő-maga-is hozzája ment: nem fiáért, mint a'Királyi-ember [g], sem leányáért, mint Jairus [h], és a Kananæai aszszony [i]; sem attyafiáért, mint Mártha és Maria [k]; sem ő-magáért, mint a'mái poklos [l], hanem szolgájáért; és azért könyörgött, hogy azt meg-gyógyitaná. kitől, el-hittem bizony, hogy nem szánta volna költségét, ha Orvost talált volna néki. A'Krisushoz pedig, olly hittel járúlt, hogy úrúnk, chodálkozván rajta, azt mondotta, hogy *Olyan hitet nem találtam Israelben*: és, a'mit kivánt, hiti-szerént meg-engedte néki.

Mind ezekből azt kell eszünkbe vennünk; hogy, a'kik Betegeket látogatnak, azon igyekezzenek, hogy vigafztalásokra légyenek, és nem nehézségekre; a'mint tudatlanságokból voltak Jóbnak az ő baráti, kiket *Terhelő vigafztalóknak* nevezett [m]. Jó mód pedig a'vigafztalásban, a'mint Sz. Gergely mongya [n], ha a'bánatos-szívű beteggel, együtt bánkodunk, vagy szánákodunk, és illendő beszédekkel enyhittyük fájdalmit, Mellyek fő-képpen Három rend-béliek. Elősször: Azok, mellyek a'Reménséget erősitik: mivelhogy a'nyavalya, leg-inkább azt oltromlya, és az ördög fő-képpen azon mesterkedik, hogy el-hiteſſe az emberrel, hogy az Isten ötet érdemefölött sanyargattya; nem atyai szeretetből, hanem gyülölségből, mint ellenség. Azokáért, az Istennek végheretlen Irgalmasságáról kell emlekezni, ki a'híveket el nem hadgya háborúságokban, hanem, vagy ki-szabaditya, vagy meg-vasfagittya, hogy el viselhesſék; a'mint ő-maga ígérte Dávid-által [o]: *Hozzám kiált, és én meg-hallgatom ötet: vele vagyok a'háborusságban: meg-mentem ötet, és meg-dicsőitem ötet.* Meg-mentem, ki-szabaditván; Meg-dicsőitem, meg-erősitvén. Másodszor: A'mellyek az Isteni Szeretetre gerjesztik az embert: úgy-mint, az örök Boldogság örömének nagy és igaz-volta, e'világi dolgoknak el-múlando hiusága, e'mostani életnek feneketlen nyomorúsága. Mellyekből az következik, hogy se a'haláltól ne irtózzunk, gonosznak nem itélvén, se az életet ne kívánnyuk, boldogságnak nem alitván: mert a'halál, bátorságos és chendes part; az élet pedig, a'habozó tengeren-való szél-vész; a mint a'Pogány *Poëta*-is *Séneca* meg ismérte [p]. Harmadszor: A'mellyek a'Békességes szenvedésre vezetik: úgy-mint, a'Sz. Mártyroknak szenvedési, és fő-képpen a kegyes Jésusnak keserves kinnya és halála: mellyel a'Keresztyén ember magának paizst szerez, hogy az ellenség meg ne győzhesse. mert, a'mint Jeremiásnál olvassuk [q], *Az Úr az ő munkájat nagyja nékünk a'szívnek paizsál.*

Hogy pedig a'Betegnek nehézségére ne legyünk, attól kell őrizkednünk, Elsőben: Hogy még ne dorgállyuk, nyavalyájokat az ő vétkőknek tulajdonitván. De, ha a'dorgálás kivántatik, hogy a'beteg, eszébe vévén magát, meg-térjen: az kegyes, és hathato szókkal legyen, ne kemény beszéddel. Másodszor: Hogy ne pántolódgyunk vélek, minden aprólékért kezek alá szólván, és semmiben nékik nem engedvén. mert, ha meg-búsittyuk, és meg-haragittyuk, annál-is inkább el-nehezednek. Harmadszor: Hogy a'halált, időnek-előtte ne jövendőllyük, se a'betegségnek hoszszúvoltát ne emlegessük: mert azokkal, nevekedik a'bánat, és a'fájdalom. Az-okáért, ha

a'beteg

a De Adulat. & Amico.

b In Julio Cæsare.

d In Tito.

e In Panegyr. Trajani.

f Lib. 8. Hist. in Traj.

g Joan. 4. 46.
h Luc. 8. 42.
i Matt. 15. 22.
k Joan. 11. 3.
l Matt. 8. 2.

m Job. 3. 6. 7.
n Lib. 1. Moral. c. 20.

o Psalm. 15.

p In Agamemnone.

q Thren. 3. 65.

A

a'beteg fél, és retteg a'haláltól, szép szókkal, és hihető okokkal biztatni kell: tudni illik, hogy ifiú, és vastag természetű; hogy ahból a'nyavalyából, azon időben sokan meg-gyógyúltak; hogy az Orvos tudós, és szorgalmatos, és jó reménysége vagyon felőle; és jeleit-is adgya, több Orvosoknak tanitásokból, hogy a nyavalya el-távozik. Negyedszer: Hogy a'Beteget ne nyughatatlankodtassuk, mind az Orvost, mind az étkeket, 's mind a'helyt rágalmazván; hanem inkább, le-csendesitsük, azokat jó módgyával dicsérvén. mert a'ki az Orvosnak, vagy az orvosságnak meg-változtatására ád okot a'betegnek, gyakorta el-veszti, mint a'ki sok bábára bizza gyermekét. Ötödször: Hogy a fájdalmat főlöttébb ne kisebbittsük beszédünkel, azt mondván; hogy mi sokkal nagyobbat szenvedtünk, és azzal a'beteget kényesnek vagy gyengének itélvén; mellyel igen meg-keserittyük. Hatodszor: Hogy trágár beszédűel, és hazudozó szókkal ne ártsunk nékik; fő-képpen ha a betegség veszedelmes, és a'beteg lelki orvosságokkal nem készült a'halálhoz. mert ollyan állapatban, inkább arra kell inteni, hogy lelkére viselljen gondot, és az-után Istenre, és a'telli Orvosokra hadgya egészségét. Mert úgy, ha a'bűn oka a'nyavalyának, mind testében lelkében meg-gyógyúlhat: ha pedig az Istennek más szándéka, a'telli halált, az örök élet, és a'boldogság követi. Mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Isten, az ő áldott Szent Fiáért. Amen.

B

MA'SODIK PREDIKA'TZIO.

NAGY méltóságba helyheztette volt az Isten az embert, minden teremtett-állatinak Urává tévén[a], és chak maga birodalma-alá vévén őtet: de a'Bűn által, nyomorúlt állapatra jutott úgye. mert a'mint ő el-pártolt az Istentől, meg-vetvén szolgálatyát, azon-képpen ő-tőle-is el-pártoltak a'teremtett-állatok, nem szolgálván néki kedve-szerént: sőt nagy keményn szolgálat-alá vettetett, és az ördögnek, a'ki meg-győzte, Rab-szolgájává lőtt[b]: De azon-kívül-is, Szolgai állapatra jutott: mert, ninchen olly ember, a'ki másnak ne szolgállyon: sőt mentől nagyobb Urnak láttatik, és több szolgákat tart, annál nagyobb szolgálatban vagyon ő-is; gongya és fáradsága lévén mint tarthassa azokat, és számot-is kelletik azokról adni. Ez a'szolgálat, a'Bűnnek boldgya: mert a'Szent Irásban, chak neve sem találtatott a'szolgának, hanem a'bűnért, tudni illik, mikor Noë meg-átkozta az ő chúfolo fiát Kánaánt[c]: *Átkozott*, úgy-mond, *a'Kánaán, az ő attyafiai szolgainak szolgája lészen.* Büntetés azért a'szolgálat: de nem tudom ha nehezebb-e az Uraságnál. mert, ha nehéz a'szolgának, hogy Úr-nélkül szűkölködik: az Urnak sem könyű, hogy szolga-nélkül szűkölködik. és ha nehéz a'szolgának az Urától várni: nyilván nem könyű az Úrnak-is a'szolgától várni. Az-okáért, nem könyű meg-ítélni, mellyik légyen nehezebb; fő-képpen, mivelhogy az Embernek Fia, a'ki *tudgya a'gonoszt meg-vetni, és a'jót választani*[d], *nem jött hogy szolgállyanak néki, hanem hogy szolgállyon*[e]: és Úr lévén, a'mint ő-maga mondotta[f], szolgai tisztet választott, Tanitványinak lábokat meg-mosván. Ez így lévén, azon kell igyekeznünk, hogy a'büntetést, érdemessé tegyük; és a'szolgálattal, Uraságot nyerjünk. Mellyet úgy vihetünk végbe, ha az Urak a'szolgákhoz, és a'Szolgák az Urokhoz, jól és Isten-szerént viselik magokat. Melyre útat mutatnak a'mái Evangéliomban, a'Százados, és annak a'szolgája: akikről e'mostani Predikatzióban emlekezem.

a Gen. 1. 28.
b 2. Pet. 2. 19.
c Gen. 9. 25.
d Isa. 7. 15.
e Mar. 10. 45.
f Luc. 12. 37.

C

D

I. Szállok a'Századosnak Hitéről, aitatosságáról, és alázatosságáról.
II. Meg-mutatom, Mivel tartozik a'Keresztyén Úr az ő szolgájának.
III. Meg-jelentem, Mivel tartozik a'Keresztyén Szolga az ő urának.

ELSŐ RESZE.

MInt-hogy a'mi Századosunk, a'vitézihez-képest; Tisztviselő; a'szolgájához-képest pedig, Úr vagy gazda volt: mind a'két rend-béli állapatyában úgy viselte magát, hogy azon rend-béli emberek, méltán példát vehetnek tőle, mind a'kettőről szóllunk. A'mi a'Vitézlő tisztet illeti, ELSŐBEN, azt itélem, hogy nem chak névvel, hanem úgyan néppel-is Százados volt: az-az, nem chak nevét viselte,

a'Szá-

a Századosnak, hogy, mikor a'fizetésnek ideje el-jött, száz legénytre-valo fizetést vőtt volna-fel; hanem igazán, szám-szerént annyi legényt tartott; és a'hol az Úra szolgálattyára kellett, elő-állatta. Mellyet sok Had-nagyok és Kapitányok nem chelekesznek: kik a'musztrának idején, költsönös szolgákkal töltik-be a'vitézek számát, és éppen fel-vészik a'fizetést. Kik főlőtte nagyot vétnek, és sok kőz lopóknál inkább meg-érdemlik az akasztó-fát: nem chak azért, hogy sokkal többet lopnak amazoknál, nem tízen-ként, hanem százon-ként, és ezeren-ként is; hanem azért-is, hogy a' kőzönséges lopók, chak bizonyos személyeknek tésznek kárt, a'kiket meg-lopnak: de ezek, gyakorta az egész Országnak vesztedelmet szereznek. Mert azt alitván a'Fejedelem, vagy az Ország, hogy valamelly vég-várban, vagy a'mezőn, elégséges népe vagyon ellensége-ellen, szerencsét próbál, és rajta veszti, mind magának gyalázattyával, 's mind Országának kárával. Efféle ál-orczás Had-nagyok és Kapitányok, nem chak azzal tartoznak, hogy a'lopott pénzt (a'kapát kapának, az áfót álónak kell nevezni) Fejedelmőknek meg-térítsék; hanem a'kárt-is, a'melybe hozták, meg kell fizetniek: mellyet, mint-hogy nehéz erőszakkal végbe vinni, gyakorta fejőkkel kell fizetniek; és néha lelkőkkel-is, ha lelkők vesztedelmére-is okot adtak.

A
B

Másodszor: A'mi Századosunkban erős és nagy Hit vólt, a'Krisztus hatalmasságá-felől; azt valván, hogy távul lévén-is, chak egy szavával meg-gyógyíthatná beteg szolgáját, ki gonoszúl győtrődött. Igen kívántatnék sok Had-nagyokban az illyetén Hit, hogy az Isten egy szavával, sőt chak akarattyával-is győzedelmet adhat, és nagy roppant sereget-is le-onthat, a'mint a'kertben chelekedett [g]. A'kik külömbet chelekesznek, többet bízván az emberi erőben és eszközben, hogy-sem az Isten segétségében, és azért hitetlen és istentelen emberekkel czimborálnak: gyakorta meg-győzettetnek, és szégyent vallanak. Midőn *Theodósius* Cháfzár, *Eugénius Tyrannus*-ellen hadakozott, elsőben seregének egy része meg-verettetett, mellyben Pogány had-nagyok vóltak: nem azért, úgy-mond *Russinus* [h], hogy *Theodósius* meg-győzettetnék, hanem hogy a'győzedelem ne tulajdonittatnék a'Poganyok segétségének. A Sz. Irasban-is, Hanáni Próféta azt mondotta Asa Királynak [i]: *Mivel a'Syriai Királyban vált bizodalmod, és nem a'te Uradban Istenedben, azért menekedett-meg a'Syriai Király hada a'te kezedből. Nem de nem sokkal többen valának-e a'Szerechenek, és a'Lybiaiak, szekerekkel és lovagokkal, és főlőtte nagy sokasággal; kiket midőn az Úrnak kittél vólna, kezedbe adott? mert az Úr szemei az egész földet szemlélik, és erőt adnak azoknak, kik tökélletes szívvel biznak ő-benne. Az-okáért bolondúl chelekedtél, és ezért, ezen időtől fogva hadak támadnak ellened.* Amasiásnak-is az Isten embere azt mondotta [k]: *Ob Király, ki ne menjen veled az Izrael hada: mert az Úr ninch Izraëllel, sőt Efraimnak minden fiaival: ha azt alitod, hogy a'sereg erejében állanak a'hadak, meg-győzetsz téged az Isten az Ellenségektől: mert az Isten dolga, mind meg-segéteni, 's mind meg-futamtatni.* Es noha nehéznek tetszett Amasiásnak, hogy a'száz talentomot el-veszesse, mellyet a'Vitézeknek adott vólt: mind-azáltal, meg-chelekedte a'mit a'Próféta kívánt; el-bochátotta a'Vitézeket, és győzedelmet vőtt ellenségin. Nagyot használ azért az ember, hívén az Istennek, és dichéretet-is érdemel, mint a'mi Századosunk; ki meg-is nyerte a'mit kívánt, és nagy dichéretet-is vőtt Urunktól; ki chodálkozván, bizonnyal mondotta, hogy *Annyi hitet nem talált Izraëlben.*

[g] 8 fem. 18 c.
[h] Lib. 2. hift. c. 33.
[i] 2. Par. 16. 7.
[k] 2. Par. 25. 7.

C

De kérdené valaki: Mi módon chodálkozott Urunk a'Százados Hitin; holott a'Chodálkozásnak abban vagyon helye, a'ki valamit nem tud, vagy nem ért; Urunk pedig mindeneket jól tudott? Továbbá; a'Prófétákban és Apostolokban, és fő-képpen a'Szűz Máriában, nem nagyobb Hit vólt-e, hogy-sem a'Századosban? Az Elsőre, Sz. Agoston azt feleli [l]; hogy, Nem valóban chodálkozott Urunk, hanem, hogy mi chodálkoznánk, úgy mint chodálkozva szóllott. mert a'Krisztusban efféle indúlatok, nem fel-háborodott szívnek jelei vóltak, hanem Tanító-mesternek chelekedeti. En azt ítélem, hogy úgy mondatott a'Krisztus chodálkozni, mint az Isten haragudni; ki harag-nélkül meg-bűnteti az embert, a'mint a'meg-haragutt emberek chelekesznek: azon-képpen a'Krisztus, chodálkozás-nélkül chodálkozó ember-módgyára szóllott. A Másik kérdésre, némellyek azt felelik; hogy a'Százados hiti, nem egy-általlyában vólt nagyobb, hanem a'személyhez-képest. Mert az Apostoloknak, úgy-mint Zsidóknak, törvényők volt, és a'Krisztus Iskolájában tanúltak: a'Százados pedig Pogány vólt, és a'Krisztust talám soha nem látta, sem hallotta: az-okáért ő-benne, a'közép-szerű Hit-is, nagyobnak láttatott a'Zsidók nagy Hitinél; a'mint a'paraszt emberben, a'kevés Deák is-ot-is inkább chodállyuk, hogy-sem a'jól tanúlt emberben az ékesen-valo szóllást. Továbbá, azt mondom; hogy néha egy-általlyában láttatunk szóllani,

D

[l] Lib. 1. cont. Adverfarios Legis & Prophetarum, c. 9. Et lib. 1. de Gen. contra Manich. c. 8.

A noha némellyekről azt nem értyük a'kikről bizonyosok vagyunk, a'vagy a'kiket akár-ki-is tudgya hogy bé nem foglalunk: úgy-mint, ha a Király azt mondaná Országábéli valamelly Ur-felöl; Ennél hatalmasb ember ninchen országomban: kétség-nélkül, azt maga-kivül értené; és egyebek-is úgy vennék, tudván, hogy ő hatalmasb. a'vagy, ha valaki feleſége-előtt azt mondaná; Ninch a'világon ſzerelmesb emberem ennél, vagy amannál: kétség-nélkül, a'feleſége-kivül, a'ki-előtt ſzóll. Igy Urunk-is, nem talált annyi Hitet Iſraelben, a'maga cheléde-kivül, és azért nem foglalta abban a'mondásban, ſem az ő Szent Annyát, ſem az ő Tanitványit. Annak-fölötte, azt is mondhattyuk; hogy Urunk, a'Hiten, annak külsö jeleit értette. mint-ha azt mondotta volna: Nem találtam Iſraelben, a'ki feleletivel Hitit úgy meg-bizonyította volna.

m Luc. 7. 5. HARMADSZOR: Nagy dicséret a'mit a'Zsidók Vénei mondottak a'mi Századosunk-felöl m: *Szereti a'mi nemzetſégünket; és a Synagógat ő épitette nekünk.* Szereti nemzetſégünket: az-az, kártol meg-óltalmaz, és nem engedi vitézinek hogy rajtunk hatalmaskodgyanak, marhánkat el-hajtſák, vagy kóborollyák. Azon dicséretet érdemlette Dávid-is; a'mint az Elsö Predikátzióban jelentettem, és minden Kapitányoktól igen kivántatnék. *Tibérius* Cháſzár, a'mint *Suetónius* irja n; a'teſte-őrző Vitézek-közzül eggyet meg-öletett, azért hogy egy kertben egy pávát ſogott volt. *Peſcennius Niger* pedig, a'mint *Spartiánus* irja, tiz Vitézt akart meg-öletni, hogy egy loport kakaſt meg-öltek: de az egéſz ſereg könyörögvén érettök, életöket meg-engedte ugyan, de a'kakaſnak tizſzer-valo árrát adatta meg vélek. Haſonlót chelekedett a'jámbor vitéz Károly Mansfeldi Gróff, Magyar-országban Samariában, tiz Hajdúval, egy-nehány kenyerért: kiknek életét azért engedte-meg fö-képpen, hogy Magyarok voltak; hogy ne láttatnék gyülölni az idegen nemzetet. *Aurelianus* Cháſzár, a'mint *Flavius Vopiſcus* irja, minden Kapitányinak meg-parancholta, tiztöl és fejök veſztéſe-alatt, hogy ſenki a'Vitézek-közzül ſemmit erövel el ne vegyen. Es egy vitéznek, hogy a'gazdája ágyát meg-förtöztette, lábait két fának ágaihoz körtette, és két-felé ſzakaſztatta. Ezer öt-ſzáz kilenczven-hat eſztendöben, midön a'Második *Mahomet* Cháſzár Magyar-országba jött volna, a'Kechkeméti polgárok eleibe-menvén, ajándékot vittek néki, Hat-ſzáz juhot, Száz ökröt, és Tizen-négy ſzekér kenyeret; kérvén, hogy egy Chaúzt küldene hozzájok, ki az által-ménö vitézektöl meg-óltalmazná öket. A Cháſzár, három-ſzáz aranyat adatván nékik, és egy vont-arany köntöſt, meg-hagyá, hogy haza mennyenek, és, ha valaki bántaná öket, a'köntöſt mutatnák néki. Az-okáért, mihelyen valami Török ſereget láttak, a'Biro a'köntöſt reá vévén, eleikbe ment: kit látván a'Törökök lovokról le-ugordván, a'köntöſt meg-chókolták: és, ha a'Biro meg-engedte, ott háltak, magok költſégén; ha pedig nem engedte, elébb állották. Ritkán találnád ezt a'mi Keresztyén Vitézinkben, a'magok nemzetſégehez-is. De mint-hogy nem kiméllik a ſzegény embereket, kiknek kiáltáſok fel-hat az égbe, keveſen öſzülnek-meg közzülök, és keveſen halnak-meg jó halálával. Kik ha a mi Századosunkat követnék, minnyájan dicséretnek és áldanák öket, és az Iſten győzedelmeſſé tenné: fö-képpen, ha nem chak kártol meg-óltalmaznák a'ſzegény köſſéget, hanem ſegétenék-is öket, a'mint a'mi Századosunk *Synagógát* épitett a'Zsidóknak: ki kétség-nélkül, ſok névvel-valo Keresztyén-Kapitányokat fog-kárhóztatni ítélet-napján: kik, nem hogy az Iſten tiſztelléggére Templomot épitenének, hanem azokat-is el-rontyák, mellyeket a'régi Szent Jámborok épitettek, a'vagy fel-dúllyák: de gyakorta életökkel és lelkökkel fizetik-meg.

B

C

D NEGYEDSZER: A'mi Századosunk, nagy Alázatoſſágot mutatott a'Kriſtuſhoz, melly a'Hitnek gyümölche volt: mert, el-hivén, hogy Urunk távól-lévén-is meggyógyithattya beteg ſzolgáját, úgy-mint Iſten, vagy az Iſtennek kedves Prophétája; chakarra ſem alitotta magát méltónak, hogy Urunk házához menne. Ez a'mi Századosunk, fö vitéz ember volt; és úgy ítélem, hogy Kafarnaumban, Galilaának fö várafában a'Romaiaktól rendeltetett Kapitány, ki a'Zsidóknak, nem kevés költſéggel épittette a'Synagógát: de mindazáltal, ſem nemzetét nem tekinti, ſem tiſztit nem-gondollya, ſem jó-tetteményét nem böchüllí; hanem úgy meg-alázza magát, hogy chak arra ſem ítéli magát méltónak; mellyet chak egy köz ember-is alig vötte volna jó néven. Ritka az Alázatoſſág a'vitézekben: ollyan dolgokkal-is kérkednek, mellyet álmokban-is alig láttak: ſemmire úgy nem igyekeznek, mint a'hiu-dicsöſségre. Ha valamit veſztenek, máſra vetik; és a'más vitéz chelekedetit, magoknak tulajdonittyák: egyéb Nemzeteknél magokat jobnak ítélik: az elöl-járáſt, a'hol ſürközet

ninch,

A

ninch, másnak nem engedik; melyből gyakorta nagy viszsza-vonyások, és iszonyú károk történnek.

ÖTÖDSZŐR: A'mi Századosunk dichéretre mélto; azért, hogy engedelmes Vitézi vóltak; a'mint ő-maga jelentette, mondván [o]: *Vitézek vannak alattam, és mondom ennek; Menny-el, és el-mégyen: és a'másiknak; Jószte, és el-jo: és a'szolgámnak; Miveld ezt, és meg-miveli.* A'Kapitányok dichéreti-közzül, nem utólso az; hogy engedelmes és szó-fogadó Vitézi légyenek: és valahol az ninchen, onnét semmi jot nem várhatni. Az-okáért, nagy-is az Engedetlen Vitézeknek bűntetése, és a'Szó-fogadatlanságért, fejőkkel jádzanak: el-annyira, hogy Saul az ő tulajdon fiát-is meg akarta ölletni, hogy parancholattya-ellen egy kevés mézet őtt, noha azon-nap a'Filistæusokat chodálatos-képpen meg-futamtatta [p], és nem-is tudta az attya parancholattyát. *Epaminondas* pedig a'*Thebánus*ok Kapitánya, a'fiának fejét vétette, hogy parancholattya-ellen, és távúl-létében, meg-ütközött az Ellenséggel, noha azt meggyőzte; a'mint *Plutarchus* írja [q]. és hasonló dologért, azont chelekedte *Manlius Torquatus*-is: a'mint *Valerius Maximus* írja [r].

o Mart. §. 2.

p 1. Reg. 14. 44.

q In Epaminond.

r Lib. 2. c. 7.

B

Ha valaki kérdené: Mi oka lehetett, hogy a'mi Századosunk vitézi olly engedelmesek vóltak, és minden késedelem-nélkül mindent meg-chelekedtek; holott az nem minden Vitézekben találtatik, fő-képpen a'hol félelem ninch közöttök? Erre, Elsőben, Azt mondhatom; hogy látták Uroknak ebben-valo jó példáját, mint-hogy ő-is birodalom-alatt-valo ember vólt, és az ő-Előtte-járóinak őrőmest engedett. mert ebben-is helye vagyon az Urunk mondásának [s]: *Az on mértékkel a'mellyel mértök, visszamérettetik néktek:* a'mint ti engedtők az Előttetek-járóknak, úgy engednek néktek-is az utánnatok-valók. II. Vőtték eszékbe, hogy nem gyermek-ember, hanem próbált és látott okos Vitéz, kinek mélto vólt engedni: mert mind a'Görőgőknél, 's mind a'Romaiaknál szokás vólt régenten, hogy hadakozó gond-viselőkké, az érdemes embereket választották, nem lévén semmi tekintetők a'gazdagságra, vagy nemességre, mint a'mi időnkben. III. Kezőkkel tapasztalták, hogy jó akarójok, és nem chak Urok, hanem Attyok-is: ki az ő véres veritékőket el nem tékozlotta, sem vérőket ki nem szopta, sőt inkább szorgalmatos gongyokat viselte, fáradságát 's költségét érettők nem szánta. Nem dichéretes, midőn a'Kapitányok igen hamar meggazdagúlnak; és bizonyos jele, hogy nem az övékkel segétik a'Vitézeket, hanem az azoknak fizetésőkkel töltőznek, a'kiket éhel és hideggel ölnek. Dichéretes Görőg és Romai Kapitányok vóltak régenten, kik, Pogányok lévén, inkább akartak a'szegénységben maradni, hogy-sem a'Vitézek marhájából meg-gazdagúlni. *Athenás*ban, olly szegény vólt Aristides, hogy valamikor hadba kellett menni, a'Közönséges Tár-házból kellett ruhát magára venni. és egykor, nem mehetett a'Tanáts-házba, mert, a'köntőfét, meg-mosta vólt; más pedig nem vólt, a'mellyet reája vehetett vólna: halála-után pedig, egyéb házi eszközét nem találták egy rosdás nyársnál. *Phocion* pedig, azon *Athenási* fő Kapitány, noha negyven-őt ízben vólt az egész hadnak vezére: mindazáltal szegény vólt. 's nem-is akart meg-gazdagúlni, és Filep Király ajándékát-is meg-vetette. *Marcus Valérius Levinus*, midőn Korintust meg-vőtte, Romát ugyan, és az egész Olasz-országot meg-gazdagitotta: de magának chak annyit sem hagyott, a'mennyi egy leányának Jegy-ruhájúl szükséges lőtt vólna. *Publius Valérius Publicola*nak pedig halála-után, chak annyi marhája sem maradott, hogy tisztességessen el-temethették vólna, hanem a'Romai kősség temettette-el.

s Luc. 6. 38.

C

Illyen modon viselte magát a'mi Századosunk-is, nem hogy a'Vitézek zólgyát el-foglalta vólna, hanem inkább az övéből segétette őket, és, a'mint mondám, beteg szolgájának szorgalmatoson gongyát viselte: mellyel igen szerettette magát. Midőn *Trajanus*, *Decébalust* meg-győzte, de maga népének nem kevés karával, és vére-húllásával, és a'Vitézinek nem vólna elég ruhájok a'sebeknek bé-kötésére: azt írja *Dio Cassius* [t]; hogy, a'maga ingeit el-szaggatván, közikbe osztotta. *Gratianus* Chászár pedig, a'mint *Ausonius* írja, személye-szerént el-járván a'tábort, a'betegeket és sebeseket meg-látogatta, vigasztalta, orvosolotta: tudván, hogy a'szolgák az uroktól, nem természetőkben különböznek, hanem állapattyokban; melly gyakrabban a'szerenchétől függ: és úgy történhetik, hogy a'ki ma Úr, holnap szolgává lehet; a'szolga pedig Úrrá.

D

t In Trajano.

Si fortuna volet, fies de Rhetore Consul:

Si volet hæc eadem, fies de Consule Rhetor.

A

II. RESZE.

ITten nem ok-nélkül kérdhetné valaki, Mivel tartozzék a'Keresztyén Úr az ő szolgájának, és viszontag a'Keresztyén Szolga az ő urának. A'mi az Urakat illeti, ELSŐBEN; Mindeneknek-előtte azzal tartoznak a'szolgáknak, hogy lelkökre gondot viselljenek. Sokan vétkeznek abban, hogy szolgákat fogadván, meg-kérdezik ugyan, idejeket, ercjeket, tudományokat, mesterségőket; erkölcsőkkel pedig, és hitőkkel nem gondolnak; és, ha mi fogyatkozást azokban látnak, nem igyekeznek meg jobbitásokra, vagy meg-téritésőkre: maga, a'mint Sz. Pál mongya [a], *A ki az övéire, és fő-képpen Háza-népére gondot nem viszel, a'hitet meg-tagadta, és a'hitetlennél alább-valo.* A'Hitet meg-tagadta, nem szájával, hanem cselekedetivel: mert az igaz Hit arra tanit, hogy *Tegyed meg ne állyad* [x]; a'vagy, a mint más bőtűben olvassuk, A te magodnak háza-népét. Abrahám azon nap, mellyen magát, és a fiát Ismaelt környül-metélte, szolgáit-is, kik számosan voltak, azon bélyeggel meg-jedzette [y]; és a'Királyi ember, *az egész házával hitt* [z]. Az orgona hogy jól szóllyon, a'sipoknak eggyezni kell: az óra hogy jol ütsön és mutassa, a'kerekeknek egy nyomban kell járni: a'hol a'cheléd nem egy hitű vagy erkölcsű, sok viszsza-vonyások és gyülölségek vannak. Putifárt [a], és Lábánt [b], noha Pogányok voltak, mindazáltal a jámbor szolgákért, Józefért, és Jákobért, meg-áldotta az Isten: Dávid pedig [c], és az ő unokája Róboam [d], a'gonosz szolgákért nagy galibába estek. Az-okáért Dávid, magán tanúlván az-után, azt mondotta az Istennek [e]: *A' makula-nélkül-valo uton-járo, az szolgál vala nékem. Nem lakik az én házam-közepett a'ki kevélységet cselekeszik: a'hamisságokat-szóllának szemeim-előtt elő-menetele nem volt.* Ugyanis, a'ki Istennek nem igazán szolgál, hogy bizhatik a'hoz az ember. Az-okáért, az *Arianus Theodericus* Király, egy szolgájának (ki, hogy nagyobb kedvében lehetne, Keresztyén hitit meg-tagadta) fejét vétette, mondván; a'mint *Nicéphorus* irja [f]: Ha az Istennek hitedet meg nem tartottad; nékem, ki chak ember vagyok, mint tartod-meg igaz lelki-ismeretedet...?

MÁSODSZOR: Tartozik az Úr, jámbor szolgáját szeretni, és bőchűlleni; a'mint a Bölcs jelenti, mondván [g]: *Az értelmes szolga, kedvében légyen mint a lelked.* Es [h]: *Ha hiv szolgád vagyon, légyen néked mint a lelked: mint atyád-fiával ugy bánnyal véle: mert lelkednek vérével vötted őtet*: az-az, mint vér-szerént-valo atyád-fiát, kiben hasonló vér..., lélek, és természet vagyon: a'vagy, úgy vötted őtet, hogy véred-helyett légyen, melly vérben áll az élet, mert ő tartya életedet munkájával és őrizetivel. Ebből a'szeretetből, és bőchűlletből következik, hogy fizetésők meg-légyen, mivelhogy *méltó a munkás az ő bérére* [i]; és, ha valami nyomoruságba esnek, el ne hagyattassanak. Melyre valóban jó példát ád a'mi Századosunk; ki, a'mint *Orígenes* irja [k], imígyen gondolkodott: Ez nékem szolgám, és én a Teremtő szolgája vagyok. Ennek én a'földön vagyok ura, nékem pedig menyben nagy Uram vagyon... Ha azért én ezen nem könyörülök, mi módon könyörül amaz én-rajtam? Ha én ezt nem segétem, mi-képpen segét... amaz meg engem? Sokan nem a'szolgát szeretik, hanem a'szolgálatot; és, ha ez meg-szűnik, vénség- vagy betegség-miatt, a'szolgának-is ki-telik ideje, és el-hagyattatik; a'mint az Sz. Irásban, példánk lehet az Egyiptziai legény, ki azt mondotta Dávidnak [l]: *hogy az ura azért hatta-el az úton, hogy meg-kezdett betegsége.* De valóban meg-adta az árát: mert a'legény meg-éledvén, Dávidot seregestől reája vitte; ki úgy meg-verte az Amalecziták seregét, hogy chak üllő-füllő szaladott-el benne. Kűszönöm az el-hagyott beteg szolgának: kit, ha az ura embertelenül el nem hagyott volna, a'gonosz szerencshe nem találta volna. Gyakorta hallottam az atyámtól; hogy egy jámbor ura volt, ki egy-néhány héti betegsége-után, minden-héti bérét... egy chomóba kötvén, szépen meg-adta néki: és mindőn az atyám chodálkoznék rajta, és azt mondaná, hogy ő tartozznék inkább fizetésével a'jó gazdálkodásért, azt felelte a'jámbor gazda: Jó Sam, mint-hogy bizonyos vagyok, hogy ha az egésség szolgált volna, örömest munkálkodtál volna mint egyéb-ha: azért tsintén úgy akarok fizetni, mint-ha egésséged lévén munkálkodtál volna. Nem disputálom, ha tartozott-e a'gazda azzal, vagy nem; azt tudom, hogy másnak használván, magának kárt nem tőtt, sőt kevéssel sokat nyert: mert a'szolgák, látván embert légét, és Keresztyén indulattyát, sokkal szorgalmatosban szolgálnak néki, és helyére hoznák a'mit jó kedvéből adott...

HARMADSZOR: Tartozik az Úr, jámbor szolgáját emberül tartani, nem rabúl, vagy barmúl. Mert vannak némellyek, kik soha szolgájoknak chak jó szót nem adnak;

[a] 1. Tim. 5. 8.
[x] Jós. 18. 7.
[y] Gen. 17. 23.
[z] Ioan. 4. 53.
B
[a] Gen. 39. 1.
[b] Gen. 30. &c. 31.
[c] 2. Reg. 11. 4. 26.
[d] 3. Reg. 12. 14.
[e] Psal. 100. 6.
[f] Lib. 16. Hist. Eccles. cap. 35.
[g] Eccli. 7. 22.
[h] Cap. 33. 31.
C
[i] Luc. 10. 7.
[k] Hom. 3. in Diversos loc. Matth.
[l] 1. Reg. 30. 11. Vert leur, dert leur: Vvertzeit, dertzeit.
D

mindent dérrel-dúrral, fzitokkal és fenyegetéſſel parancholnak, a' Bőlcſnek ama mondáſa-ellen [m]: *Ne légy mint az orofzlány a' házadban, fel-forgatván házad-népét, és el-nyomván az alattad-valókat*: tudni illik, kemény fzókkal, és kiáltáſokkal. Sz. Pal pedig, a fenyegetéſt-is tiltya, mondván [n]: *Ti-is urak, el-hagyván a' fenyegetéſeket.* és jeles okát adgya: *Tudván, hogy mind az ő Urok, 's mind a' ſzéték mennyekben vagyon, és ſzemély-válogatás nincs ő-nála.* Mint-ha azt mondaná: Oh Urak, ne kegyetlenkedgyetek a' ſzolgák ellen, kik atyátok-fiai, és azon Úr ſzolgái; ki el nem ſzenvedi, hogy ſzolgatárſaitokat el-nyomjátok, hanem, ſzámot vévén tőletek, ollyannak mutatty a magát hozzátok, a' mint ti mutattátok magatokat ſzolgáitokhoz. mert nem lévén ő-nála ſzemély válogatás, nem nézi ki légyen Úr, vagy ſzolga: hanem, mindennek érdeme-ſzerént fizet, a' jóért jóval; a' gonoſzért, gonoſzſzal: tudni illik, az őrök bóldogſággal a' jóért, az őrök kárhozattal a' gonoſzért. Ezt még a Pogányok-is által-látták, és azért mondotta *Macrobius* [o]; hogy az Uraknak kegyeſſen kell bánni a' ſzolgákkal: mert minnyájan azon éltető állatokkal élünk; és a ſzolgálat, nem a' terméſzettől ſzármazik, hanem a' ſzerencſe állapattya. *Séneca* pedig imigyen ír egy barátyának [p]: Örömeſt hallottam-, hogy barátſágoſon élſz ſzolgáiddal: okoſságodhoz az illik. Szolgák-e? sőt emberek. Szolgák-e? sőt eggyütt-lakozók. Szolgák-e? sőt alázatos barátink. Végezetre, Szolgák-e? sőt ſzolga-társok; ha meg-gondolod, hogy a' ſzerencſének mind kettőtőkön eggy-arányu hatalma vagyon. Akarod-e meg-gondolni, hogy a kit te Szolgának mondaſz, azon magból lőtt, azon éggel él, azon-képpen él és hal? ſzinten úgy láthatod te őtet ſzabadoſnak, mint ő téged ſzolgának. Láttam én azt, hogy *Caliſtus*nak ajtaja előtt állott az ő ura; és egyebek be-menvén, ő ki-rekedett. Az *Martius* veſzedelmében, a' ſzerencſe ſok fő nemes embereket le-nyomott; és némellyeket páſztorrá, 's némellyeket paraſzt emberré tőtt.] Az-után jó tanáſágot ád: Úgy élly az alattad-valóval, a' mint akarnád hogy élne veled az urad. Valamikor eſzedbe jő, mit chelekedhetel a' ſzolgáddal, az-is eſzedbe juſſon, hogy meg-annyit chelekedhetik veled az urad. De mondanád: Nékem ſenki nem Uram: Jó állapatban vagy: még találhatnék. Nem tudod-e, michoda időben kezdett *Hecuba* ſzolgálni? *Craſſus*, és a' *Darius* annya, *Plato*, és *Diogenes*?] Úgy vagyon bizony.

Jól meg-gondollyák az Urak, hogy a Szerencſét, forgó kereken irják; és a' kimoſt fenn vagyon, egy fordúláſſal alól léſzen; a' mint magáról mondotta Adonibézek [q]: *Hetven Királyok kezek és lábok végei el-vágatván, ſzedegetik vala aſztalom-alatt az étkek hullatékit: a' mint chelekedtem, úgy fizetett Iſten nékem.* Meg-gondolta ezt a' mi Századunk, ki előbb maga állapattyáról mondotta: *En-is birodalom-alatt-való ember vagyok*, és azt vetette-utánna, *Vitézek lévén alattam.* és, a mint Sz. Bernárd mongya [r], Elő-bochárttatott az Alázatoſság, hogy meg ne ejtené, és nyakra-főre ne vetné a' méltóſág. Jól értette Jób-is; és azért mondotta [s]: *Ha nem akartam törvént állani a' ſzolgámnak, és ſzolgálómnak, midőn ellenem pörlenének. Mert mit chelekedgyem mikor fel-kél az iſtenre az Iſten? és, ha meg-kéré, mit felelljek néki? Nem az teremtett-e engem-is a' méhben, a' ki őtet alkotta? és, nem azon-egy formált-e engem a' méhben?* Sok Urak haſznát vőttek a' ſzolgákhoz-való kegyeſségnek, kárát vallották a' keménységnek. A' Syriai Naamán kegyes volt ſzolgáihoz, kik, nem uroknak, hanem Attyoknak nevezték [t]. És haſznát vőtte: mert ſzép ſzóval reá-beſzéllették, hogy engedgyen a' Profétának, és meg-gyógyúlt poklоſságából. *Marcus Antonius Orator*nak egy ſzolgája, a' mint *Valerius Maximus* irja [u], iſzonyú kinokat el-ſzenvedett, urának meg-maradáſáért, kit rokonával-való páráznaſsággal vádoltak. A' *Panópion* ſzolgája pedig, meg-is ölette magát az Uráért, kit az ál-ajtón ki-ereſztvén, maga fekőtt helyébe, és úgy őltték-meg. A keménységről, iſzonyú példát ír *Franciſcus Senenſis* [x] egy ſzolga-felől, kit az Ura untalan ſzidott és pálczázott: mert boſzſzúját az Urán nem álhatván, két kicſiny gyermekét az Uránnak el-ragadván, egy magas toronyba ment; és, az urát fröllitván, hogy a' gyermekit ölébe fogná, mind a két gyermeket a' falhoz chapta, és alá-vetette, és maga-is utánnok ugrott, hogy elevenen Uránnak kezébe ne akadna. Melly példa, nem a' ſzolgák iſtentelenségét javallya, hanem az urakat ſnti, hogy kegyeſſen és emberſégeſſen bánnyanak a' ſzolgákkal, ha haſznokat akarják venni.

III. RÉSZE.

A' Mi a' kereſztyén Szolgákat illeti: ELSŐBEN, Az kivántatik tőlök, hogy jámborés Iſten-félő urat kereſſenek: nem követvén némelly bolondokat, kik, ha friſs köntősű, vagy ſok ſzolgáju urat látnak, leg-ottá meg-kedvellik, egyébbel nem gondolván, maga, ha két vagy három órára-a' vagy egy éjjelre-való ſzállást keréſnek, jól meg kérdezik, ki lé-

A

m Eccli. 4. 35.

n Ephe. 6. 9.

o Lib. 1. Saturnal. c. 11.

B

p Clementiâ illidem vivimus.

p Epiſt. 47.

q Judic. 1. 7.

C

r Epiſt. 42.

s Jób. 31. 13.

t 4. Reg. 5. 13

u Lib. 6.

x Lib. 4. de Regni.

D

A

gyen a'gazda; és mint tartya vendégit? és, ha meg-értik hogy kedvetlen, a vagy drága, el-kerülik, és máfft keresnek: mennyivel inkább meg kellene gondolni, Kinek légyen a'gazdája, a'kinél egy-néhány hónapig, vagy esztendeig is igyekeznek maradni. Mert, a'mint *Menander* mondotta: Bóldog, a ki bóldognak szolgál. A'ki pedig jámbor és Isten-felő urat talál, kövesse a'Sz. Pál tanitását, ki azt parancholtya a'Szolgáknak [y], hogy *Uroknak engedgyenek, mindenekben kedveskedők légyenek; nem ellen-mondók, nem chalardok; hanem minden-kiben jó hivséget mutassák: hogy a'mi Idvözitő Istenünk tudományát ékesitsék mindenekben.* A'mi az Engedelmeſséget illeti, azt máfutt-is kivánnya Sz. Pál, hatharó beſzéddel, mondván [z]: *Szolgák, engedgyetek a'testi uratoknak félelemmel, és rettegéssel, szivetek egy-ségében, mint a'Krisztusnak: nem szemre szolgálván, mint embereknek kedveskedvén; hanem mint a'Krisztus szolgái, szivből cselekedvén az Isten akaratyát, jó akarattal szolgálván mint az Urnak, és nem mint embereknek: tudván, hogy ki-ki, valami jót cselekeszik, annak veszi jutalmát az Urtól, akár szolga, 's akár szabados.* Hasonló-képpen beszél máfutt-is [a], és Sz. Péter-is [b].

[y] Tit. 2. 9. 10.

[z] Eph. 6. 5.

[a] Coloſ. 3. 22.

[b] 1. Pet. 2. 18.

B

Mindazáltal ennek az Engedelmeſségnek határa vagyon: mert a'szolga, azokban tartozik engedni urának, mellyek minchenek az Isten-ellen, ki leg-főbb és nagyobb Úr: a'mint-hogy e'világi urak-közzül-is, a'leg-főbbnek kell engedni, ha az alatta-való külömbet parancholis. Midőn egy vitéz azt mondotta volna Joábnak [c]; *Láttam Abſalomot a'cher-fán függeni*; *Monda néki Joáb: Ha láttad, miért nem szegezted a'földhöz őtet, és én néked tíz ezüſt ſiclusſt adtam volna, és egy vitéz övet. Ki monda Joábnak: Hatezer ezüſt ſiclusſt adnál-is kezembe, semmi-képpen kezemet a'Király fiára nem vetném.* Vallyon miért? *Mert*, úgy-mond, *hallomásunkra parancholá néked a'Király, és Abiſainak és Ittainak mondván: Megőrizzétek nékem a'gyermeket Abſalomot.* Látod-e, hogy a'Király parancholattyát nagyobra bőchülli a'Kapitányénál? És jó okat-is adgya: *De ha azt tettem-ellen hatalmaſkodva cselekedtem volna-is, semmi-képpen az el nem titkolthatott volna a'Királytól; és te, nem ellenem állanál-e:* az-az, a Király-ellen meg nem oltalmaznál, sőt talám ellenem támadnál a'Király kedvéért. Az-okáért, nem jól cselekedtek a'Saul szolgái, hogy midőn jövendölő aſszont kereſtetett, meg-mondották néki hol lakik [d]: jól cselekedték pedig, hogy az Úr Papjait meg nem ölték parancholattyára [e]: de Doeg gonoſzúl cselekedett, hogy engedett néki. Hasonló-képpen, gonoſzúl cselekedtek a'Dávid szolgái, hogy Bethsabeét néki vitték [f]; és az Abialomé, hogy a'részeg Ammont meg-ölték [g]. És heában mentik magokat a'Szolgák, midőn valami gonoſzt cselekednek, azzal, hogy nékik engedniek kell: mert senki nem tartozik engedni az Isten parancholattya-ellen: Sőt minden Keresztyén szolga tartozik, vereséget, tömlöczöt, és halált-is inkább szenvedni, hogy-sem valamiben Isten-ellen urának engedni: a'mint Jóſef, nem engedett fajtalan aſzſzonyának, ki miatt a'tömlöczbe vetették [h]: sem a'három Ifiu Nabukodonoſornak a' Bálvány imádásban, noha látták az egő kemenczét, melybe bé-vetették őket [i]: sem a' vén Eleazar Antiokuſnak, a' diſznó-hús ételben, noha tudta hogy iſzonyú halálal meg-ölik [k]: chak azért, hogy Isten-ellen ne vétenének.

[c] 2. Reg. 18. 10.

C

[d] 1. Reg. 28. 7.

[e] 1. Reg. 22. 17.

[f] 2. Reg. 11. 4.

[g] 2. Reg. 13. 29.

[h] Gen. 39. 7.

[i] Dan. 3. 28.

[k] 2. Mach. 6. 24.

Masodszor: Az elő-hozott helyen, Sz. Pál azt kívánnya a'Szolgáktól; hogy *Az uroknak mindenekben kedveskedgyenek, és kedvőket keressék*, még azokban-is, a'mivel nem tartoznának, chak hogy bűn-nélkül meg-chelekedhessék, a'minta'Dávid szolgái: kik, hogy uroknak parancholat-nélkül-való kívánságát be-töltenék, az ellenség táborán által-menvén, a Bethlehemi kútból vizet meritettek néki [l]. *Hector Pinto* azt írja [m] *Romoaldus*ról, a'*Grimoaldus* Longobárdiai Király fiáról; hogy a'*Conſtantius* eretnek Chászár reá-szállotta *Beneventum* várasát: és meg-ijedvén, a'szolgáját *Geſualdus*t az attyához küldötte segétségért. Az attya, meg-ígérte a'segétséget, chak meg ne adgya a Várast. de a' követet el-fogván az ellenségek, azt parancholták néki, hogy *Romoaldus*t a Város kerítéſére hívatván, fel-adaſſa vele a'Várast, azért hogy az attya meg nem segétheti. Elmenvén a kiférő vitézekkel, és a'kerítéſre hivatván *Romoaldus*t, monda néki: Ismérſz-e hogy te szolgád vagyok? az atyád azt üzente, hogy jó szívvel légy, mert bizonnyal megsegét, és már-is útban vagyon nagy haddal. többet nem mondhatok, az ellenség kezében lévén, kitől egyebet iſzonyú halálnál nem várok. Az-okáért, feleségemet s gyermekimet néked ajánlom. Kit leg-ottan meg-ölték. Ezt meg-gondolván, pirúlyanak meg azok, kik uroknak akár-mi kichiny változáſért is kéſzek el-árulni.

[l] 1. Reg. 23. 16.

[m] Dial. 1. de Tranquillit. & Vitæ c. 20.

D

Harmadszor: Azt kívánnya Sz. Pál a Szolgáktól, hogy ne légyenek Ellen-mondók, az-az, midőn valami nehéz dolgot parancholnak nékik, vagy valamiről meg-feddik őket, ne zúgolódgyanak és panaſzolkodgyanak, hanem, alázatoſon és békével szenvedvén mindeneket, hivatallyokban el-járjanak, mint a'Jób szolgái, kikről ő-maga azt mondotta [n]: *Az ő lelkéhez semmit nem merészlettem: és az orczám veleségiſége nem ſértett vala a'főldre.* Ez-ellen cselekeſznek, a'kik uroknak hátok-megett rágalmáznak, és azok-

[n] Job 29. 22. 24.

nak vétkőket egy-más kőzőtt ki-nyilatkoztattyák. mellyel semmit nem haſználnak, és nagyot vétnek. Mert, ha ſzánakodásból cheleked nék, nem máſnak, hanem ő-magoknak kellenék hirré tenni, hogy gonoſz hirt-nevet ne ſzerezni nek: ha pedig azt nem méreſzlik, a'vagy azt vélik, hogy nem haſználhatnak azzal; Mi modon merik máſnak megjelenteni? a'vagy, mit haſználhatnak azzal? Sőt urokat gonoſzbá tehetik: mert, a'ki azt alittya, hogy vétke ki-nyilatkozott, inkább meg-általkodik, és ſzemtelenbé léſzen. Hogy-ha a'vétek botránkoztato, miért ſzolgálſz ollyan urat? Ha titkon-valo, miért nyilatkoztatod-ki? Nem magadot gyalázod-e hogy ollyan urat ſzolgálſz, a'kit egyebek-előtt gyalázſz? Továbbá; azokat-is Ellen-mondóknak nevezhettyük, a'kik urokna jámbor ſzolgáit irégyſégből hamiſſan bé-vádollyák; a'mint Ámán cheleked ett [n], Mardokæuſſal, *Aſſuerus*nál; és a'Dániel fondorloi, *Dariuſ*nál [o]; kik végre-is magoknak ártottak: mert Ámán, a'Mardokæuſnak kéſzittetett akaſzto-fára akadott; *Darius* fő emberi pedig, az oroſzlányokemészttőtték-meg, kiknek torkába ſzaladtak volt az ártatlan Danielt.

n Eſth. 3. 7. & 6. 7. 10.

o Dan. 6. 16. & 24.

NAGYÁDSZER: Azt kívánnya Sz. Pál a'Szolgáktól hogy ne légyenek Chalárdok, hanem mindenekben jó hiſſéget mutaſſanak urokhoz: az-az, semmiben károſá őket ne tegyék; ne ártſanak ſe életőknek, ſe tiſztes ſégőknek, ſe marhájoknak, hanem mindenekben hiſſéget mutaſſanak. Hiſſéget mutattak a'David ſzolgái az ő életéhez: mert Abiſai ugyan, meg-óltalmazta a'Filiſteus-ellen, a'ki meg akarta ölni a'meg-fáradott Dávidot [p]: a'több ſzolgai pedig meg-eskődtek, hogy *többé ki nem bocsátanak magokkal a' harczra, hogy el ne általa Iſráelnek világa.* Jóſéf pedig hiſſéget mutatott a Putifár tiſztes ſégéhez, nem akarván ágyát meg-ſzeplősiteni; melyre módgya volt, és könnyen el-is titkolhatta volna [q]. Hasonló-képpen, a'Farao marhájához, azon erőlködvén, hogy azt meg-többítené, de igazán, és máſnak kára-nélkül. Mellyet Jákob-is chelekedett a'Lábán marhájával; noha a'mellett magára-is gondot viſelt, nem úgy, mint némelly hamis Szolgák, kik chak magoknak koporunak, és azzal egy chöppöt ſem gondolnak, ha urok nak táskára jut-is ügyők.

p 2. Reg. 21. 17.

q Gen. 39.

A régi Bölcsek, ki akarván példázni a'jó Szolgát, a'mint *Claudius Spencem* irja [r], a' Szolgát veres süvegben, jeles friſs zubonban, ſzamár fülekkel, ſzarvas lábakkal, felemelt és ki terjeſztett kézzel irták. A'Süveggel, azt jelentették; hogy igaz hűi ſzeretettel kell urokhoz lenni. A Zubonnal, hogy mindenkor dolgozni kell. és noha meg-engedhetni hogy friſs ruhába öltőzzék: minda által, állapattyát igen meg ne haladgya; mert az nem illik, 's nem-is ſzenvedhető. Az-okáért, a'mint *Zonara* irja [s], midőn a'*Conſtantius* Barbéllya, friſſebb 's drágább kőntősbe ment vólna a'Hitről-ſzakatt *Julianuſ*hoz: azt mondotta néki; hogy ő Barbélyt hivatott, nem valami fő Tanáts-urat, és úgy bochátrotta-el. A'Szamár fülek, jelentették a'kemény ſzónak, sőt veréſségnek-is el-ſzenvedéſét. A'Szarvas-lábak, a'gyorſáſágot, és ſerényſéget uroknak parancholattyában. A'fel-emelt, és ki-terjeſztett kéz, a'hiſſéget.

r Digreſſion S. in Epiſtolam ad Titum.

s Lib. 3. Annalium.

Mind ezeknek, a'miket kiván a'Szolgáktól Sz. Pál, jeles okát-is adgya, mondván [t]: *Hogy a'mi Üdvözitő Iſtenünk tudományát ékeſſitſék mindenekben*: az-az, a'Kereſztyéni Tudomántne ſzidalmaztaſſák a'Pogányokkal, hanem inkább azokkal dicshérteſſék. Mert, a' mint Sz. *Jerómus*, és Sz. Tamás mongyák [u], a'Kereſztyenſéguek elein, halván némelyek, hogy a'Kereſztyéni ſzabadſágra hivattatnak; azt vélték, hogy az által minden ſzolgálattól meg-ſzabadúlnak. Mellytévelygéſt, mindenkor kárhoztatott, és most-is kárhoztat a'Kereſztyén vallás: és azért ſzóllott Sz. Pál gyakorta a'Szolgákról, meg-jelentvén hivatallyokat: mivelhogy a'Kereſztyéni Szabadſág, lelki; és a'teſſi ſzolgálattal nem ellenkezik; és a'Lelki ſzabadſágban, egyenlő lehet a'ſzolga az urával, noha tartozik annak teſtt ſzolgálattal. Jól mongya azért Arany-ſzájú Sz. János; hogy effele Kereſztyéni vallás, a'Pogány uraknak meg-téréſére-is haſználhatott. mert látván a'Kereſztyén ſzolgáknak engedetmeſségőket, és hiſſégőket, Hitőket-is meg kedvelhették: meg-gondolván annak jóságát, melly-által még az ala-valo emberek-is megjavúlnának; és, a'mit a'terméſzet azokban nem chelekeſzik, azt a'Kriſtus Evangéliomának malaſztya végbe viſzi. Mert a Szolgák, terméſzet ſzerént keménynyakúak, engedetlenek, és chak kép-muratásból chelekeſznek akár-mit-is, minőn az Urok ſzemőkelőtt vannak: és, a'mint *Plato* irja [x], ſemmi jó és ép ő-bennek ninchen, és ſemmit nem kell nékik hinni, úgy-mint, kikneka'bölcs *Jupiter*-is fel eſzőket el vőtte. De az Evangéliomi tudomány-által úgy meg javúlnak, hogy, a'mit úgyan ottan némelly Szolgákról mond *Plato*, jobbakká minden jóſzágos chelekedetre, akár-mi Szabadoſoknál-is; és urokat mindhalálig meg-óltalmazzák. Adgya az Iſten, hogy mind a kőzönſéges Szolgák, kik a'világi Uraknak ſzolgálnak, 's mind az Urak, kik az Iſtennek ſzolgái, és azért monda-

t Tit. 2. 10.

u Ep. 83. ad Tit.

x Dial. 8. de Legibus.

A

B

C

D

A
y Apoc. 19. 16
z Mat. 25. 21

tott az *Uralkodók Urának* [y], úgy viselly ékmagokat, hogy minnyájoknak azt mongya Urunk, a'mit az Evangéliomban olvasunk [z]: *Örüllyjó és hív szolgám: miért-hogy a'kevésben hív voltál, sokat bizok reád: menny-bé az Urad örömébe.* Mellyet engedgyen a'Fölséges Isten az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

HARMADIK PREDIKA'TZIO.

a Matt. 9. 30. Luc 18. 42. Ioan. 9. 7.
b c Mat. 7. 35
d Mat. 15. 31
e Mat. 12. 13.
B
f Matt. 9. 6.
g Luc. 4. 39. Ioan. 4. 52.
h Mart. 9. 22.
i Luc 17. 14.
k Matt. 8. 2 Luc. 17. 12. 13.
l Lib. 2. Qu. Evangel. cap. 40
m Pf 38. 13. & Pf. 39. 4. 9.
n In Levit.

SOk féle Betegségeket gyógyított-meg Krístus Urunk szerte-szeréne az Evangéliomban: tudn illik, vaklágot [a], némaságot [b], siketléget [c], sántaságot [d], bénnaságot [e], inak-szakadását [f], hideg-léléſt [g], vér-folyást [h]; és, hogy egyebekről ne szóllyak, poklosságot [i]. A'Poklosságnak pedig, és egyéb-féle betegségeknek meg-gyógyítása-kőzőtt, külömbség vagyon: I. Urunk a'Poklosokat mindenkor Város- és falu-kivől gyógyította-meg [k]: a'több betegeket pedig, hol mezőn, hol városban, 's hol a'Synagogában. II. A Poklosokat, mindenkor a'Papokhoz küldötte, magok meg-mutatásáért: mellyet semmi egyéb betegekkel nem chelekedett. III. A Poklosokról nem olvassuk, hogy meg-gyógyúltak, hanem, meg-tiſztúltak, melly, a'mint Sz. Agoston írja [l], és azért könyörög Dávid, hogy a bűnökből meg-tiſztúllyon [m]: azért gondolom, hogy a'mit a'Poklosság az ember testén chelekeszik, azont chelekeszi a'Bűn a'lelkén; a'mint a'Sz. Atyák ranittyák. És, a'többi-kőzőtt, Sz. *Cyrillus* [n], azt írja: hogy, a'mit a'Moyses törvényében olvasunk a'Poklosságról, és a'poklosoknak meg-tiſztulásáról, azt fel-találjuk a'Bűnben, és hasznos a'Bűnnek orvoslására: a'mint Isten segétségével e'mostani Predikatzióban meg-bizonzítom.

I. Meg-mutatom, hogy a'Bűnös ember, hasonló a'Pokloshoz.
II. Meg-mondom, Mint kelleſsék a'Lelki poklosságból ki-szabadúlni.

ELSŐ RÉSZE.

o Lev 13. 44.
C

MOyses, a'Poklosokról imigyen ir [o]: *Valaki poklossággal meg-fertéztetett, és el-válaszíttatott a'Pap tettszése-szérent, ki-fejtetett ruhazattya legyen, mez-ételen feje, a'szaját ruhájával bé-födözze, fertéztetetnek és tiſztátalannak kiáltsa magát. Mind addig, míg poklos és tiſztátalan, egyedül lakjék a'tábor-kivől.* Ezekből, a'Lelki poklosságnak, vagy a'Bűnnek mivoltát, alkolmasint meg-érthettyük.

Elsőben azért: A'Poklosságot, Fertelmeſségnek, és tiſztátalanſágnak nevezi: mivelhogy az embert úgy meg-úndokíttya, hogy chak reá nézni-is iszonyodik. Ez a'Bűnben-is fel-találtatik. és azért mongya a'Próféta az Istennek [p]: *Tiſztáik a'te szemeid, hogy ne láſſad a'gonoſzt, és nem nézhetſz a'gonoſságra:* mert ninchen az Isten-előtt útálatosb dolog a'Bűnnél. és noha *Semmit nem útál azok-kőzűl a'miket alkotott* [q]: mindazáltal, *hasonló-képpen gyűlöli az istentelent, és annak istentelenſégét* [r], mert láttya annak úndokságát, mellyet ha mi-is láthatnánk, valóban meg-értenők, hogy ninch annál útálatosb dolog. Egy Szent Remetével, a'mint Sz. *Antoninus* írja [s], a'puſztában egy Angyal ment emberi ábrázatban: találván egy hólt embernek meg-bűzödött testére, a'Remete az orrát bé-fogta, hogy a'büzt ne érzené, az Angyal pedig nem. Az-után, találván jó-illatú ruhában öltőzött szép ifiúra, az Angyal bé-fogta az orrát, a'Remete pedig nem: és okát kérdette, miért chelekedte azt a'szép ifiú-előtt, és nem a'bűdős dög-előtt? Kinek az Angyal azt felelte: Te, test levén, a'testi büzt érzed: én lélek lévén, a'lelkit, melly a'Bűnökből származik; mellyekkel rakva vólt az ifiú, és azért én-előttem igen bűdős vólt. Hasonló-képpen, a'Lelki undokságot, az Isten és az Angyalok láttyák; mi pedig a'testit, és azért irtózunk tőle: de sokkal inkább irtóznánk a'lelkitől, ha azt látnók. Mi lehet pedig útálatosb annál, a'mi az Istennek leg-szebb teremtett-állattyát, az Angyált, leg-rútabb ördöggé tőtte? Kinek iszonyú úndokságát, senki elégségessen ki nem írhattya: ki, chak fel-vőtt ábrázatban-is úgy meg-rettenti az embert, hogy chak nem szőrnyű halálra sűrtattya. Bizony, a'Sz. Irás a'Bűnről azt jelenti, hogy semmi mesterséggel el nem moshatói: *Ha*, úgy-mond az Isten Jeremiásnál [t], *magadat sálérommal meg-mosod-is, és meg sokasítod-is magadnak a'bőrit sóvét, mochkos vagy a'te hamisságodban én-előttem*: az-az, sem fő, sem fű, sem szappan, se egyéb tiſztító eſzkőz meg nem tiſztíthat. Innét vagyon, hogy az Irás, *a'Bűnősök orczájás, a'hált szénnél-is feketébnek* mongya [u]; és *a'Paradicsomi aſszonyt a'gonoszhoz hasonlíttya* [x]: *a'Bűnöſt, útálatoſnak*; a'*Bűnt* pedig, *útálatoſságnak* nevezi [y].

p Sap. 17. 21.
q Sap. 14. 9.
r Sap. 14. 9.
s In Summa, tit. 14. c. 6. §. 2.
D
t Jer. 2. 22.
u Thren. 4. 8.
x Nah. 3. 5.
y Pſ. 31. 6. Prov. 15. 26. & 17. 15. Ezec.

MASODSZOR: A Poklosnak, ki-fejtetett ruházatryának kellett lenni. Vallyon miért? Mert a ruhát haszonért, a hideg- és első-ellen: és tiszteſségért, a' mezitelenség ellen viſellyük: a'ki fejtetett ruha pedig, eggyik-ellen sem haſznál, mert a'hideg által-járja, a'mezitelenséget pedig bé nem tódi. A Ruházat a' Sz. Irásban, a' Jó-cſelekedetet példázza. Az-okáért, ki-rekeſzteterett a' Menyegző-házból, a'kinek illendő ruházatrya nem volt [a]. És Iſaias, némelly gonosz tévőket tedvén, azt mongya [b]; hogy *Az ő pók-hálójokból nem lészen ruházat, se bé nem fodhoztatnak az ő munkájokkal: az ő munkájok haszontalan munkák, és a' hamisságnak cſelekedete az ő kezökben.* Sz. János pedig azt mongya [c]; hogy, *Boldog a' ki vigyáz, és őrzi az őruhát, hogy mezitelen ne járjon, és ne lássák az ő rútságát.* Ebből a Bűnös embernek állapatrya ki-tetszik: ki, noha jót cſelekedhetik, mint-hogy ruhája vagyon; de, mint-hogy az ki-fejtetett, és a' szeretetnek kötelével nincs őszve-foglalva, nem érdemes, és a'lelket fel nem ékesiti. Mert, mint-hogy *a' szeretet, a' tökélletesſégnek kötele* [d], a' nélkül akár-mennyit bőjtöly, alamizsnálkodgyál, imádkozzál: jó ugyan ő-magában a' mit cſelekeſzel, de az üdvősségre haszontalan, mint a'ki-fejtett ruha. *Mikor ki-terjeſztitek kezeiteket, úgy-mond az Ur* [e], *el-fordítom szemeimet rólatok: és mikor meg-sokasztyátok az imádſágot, meg nem hallgatlak.* Vallyon miért? *Mert a' tikez-eitek rakoncátok vérrel.* Salomon pedig azt mongya [f]; hogy *Az istentelenek áldozati, útálatosok az Urnál.* És Sz. Pál, egy-ákállyában mongya; hogy, *Semmi jó cſelekedetnek nincs haszna a' Szeretet-nélkül* [g], melly Szeretet, a' Halálos-bűnnel eggyütt nem lehet. Ez bizonyára nagy kár, és nyomorúság: mert, ha a' Kapásnak, vagy akár-minémű mives-embernek nehezen esik, ha chak egy-napi munkáját-is heába veszti; azon-képpen a' Kalmárnak, ha egy sokadalomban semmit sé nyér; és a' Vitéz-embernek, ha egy chatán semmit nem kap, vagy zólgyát bé nem véſzi: hogy ne légyen nehéz a' bűnös embernek, a' ki, sok jót cſelekedvén, mellyel az őrök boldogságot meg-nyerhetné, annak érdemét a' Bűn-miatt el-veſzti? Melyből mindazáltal nem következik, hogy, a' ki valami Halálos-bűnben vagyon, semmi jót ne kelleſsék cſelekedni, azért hogy cſelekedete érdemetlen: mert noha az ő-néki az őrök életre nem érdemes, mindazáltal, nem tellyeſséggel haszontalan: mert mentől több jót cſelekeſzik, annál inkább nem általkodik-meg a' bűnben, hanem inkább lágyúl a' szíve; és noha nem színtén gyulad-meg, mindazáltal, nem-is fagy-meg tellyeſséggel. Továbbá; Ha az a' Jó-tétemény másnak-is haſznál, úgy-mint az alamizsna: annak imádſága foganatos lehet az Isten-előtt, hogy a' bűnös embert meg-térittse. Annak-fölőtte, afféle Jó-tétemányért, az Isten e' világi jókkal meg-látogattya a' bűnös embert: ki, eszébe vévén Istennek kegyelmes-voltát, magába szall, és bűneiből-is ki-tér.

HARMADSZOR: A' Poklosnak, Mezítelen-fővel kellett lenni. Ez haſonló az többihez annyiból, hogy a' süveg embernek fejét, mind a' hidegtől meg-oltalmazza, 's mind pedig ékesíti, mint az egyéb-féle ruházat a' több tagjait: de valami kivál-képpen-való dolgot-is jelent; mivelhogy, a' ki mezítelen fővel vagyon, nem chak égi háborútól bántodhatik-meg, hanem ellenségétől-is könnyebben meg-sértődhetik, és történetből-is veszedelem találhattya. Az-okáért, midőn a' Poklosnak a' Törvény azt parancholta, hogy süveg-nélkül légyen, az én ítéletem-szerént azt jelentette, hogy a' Bűnös embernek semmi bátorsága nem lehet, és a' veszedelem mind-untalan feje-fölött forog; mivelhogy az Istennek oltalmától meg-foszlatott, és gond-viseletéből nemiképpen ki-esett. Sz. Pál, *a' Reménységet, az üdvősség sisakjának* nevezi [g]: azért, hogy az embernek fejét bé-tódi. Az-okáért, a' kitől az Istennek Malasztya el-távozik a' Bűn-miatt, azt mondhattyuk felőle, hogy el-ejtette az üdvősségnek Sisakját, és czezmorúság találtya. Ezt meg-ismérte Káin, a' vétek-után, és panaszolkodva azt mondotta az Istennek [h]: *Imé ki-vetsz ma engem a' föld szinéről, és szined-előtt el-rejtőzöm, és bujdosó, és tétova-lézengő lészek a' földön: azért valaki reám találand, megöl engemet.* Jól mondotta azért Sálomon [i], hogy *Félékenyé a gonoszság bizonságot tészen a' korbeztetésről: mert mindenkor kegyetlen dolgokat vár fejére a' meg-háborodott lelki-isméret.* Másutt pedig azt mongya [k]; hogy *Szalad az istentelen, senkitől nem kergettetvén: az Igaz pedig, mint a' bizakodó oroszlány, rettegés nélkül lészen.* Innét vagyon, hogy a' ki titkon cſelekeſzi-is a' bűnt, a' vagy, ha az embertől nem fél-is, azért hogy nincs a' ki meg-büntesse: mindazáltal retteg ő-magában. mert, a mint Arany-szájú Sz. János mongya [l], a' bűnös lelki-ismérete, magának bóltzűállója, kínzója, és hóhéra. Így Nagy Sándor, meg-ölvén részegségében *Clytust*, ki igen-hív, és szerelmes barátrya volt, a' vétkes lelki-ismeretnek furdalása miatt úgy meg-dühösödött, hogy, ha a' szolgai meg-engedték volna, magát meg-ölte volna; a' mint *Séneca* irja [m]. *Alexa* Cháfzár-is, meg-ölvén az annyát, azt mondotta *Dio Caſſiusnál* [n]; hogy az annya ábrázatrya, mindenüvet tüzes sákkyákkal öldözi, és fohúlt bátorságosan meg nem maradhat miatta. Innét érthetyük-meg, miért mondotta Káin; hogy, *Valaki ölni ta-*

[a] Mat. 22. 11
[b] Iſa. 59. 6.
[c] Apoc. 16. 15.
[d] Col. 3. 14.
[e] Iſa. 1. 15.
[f] Prov. 15. 8.
[g] 1. Cor. 13. 1. 2. 3.
[h] Gen. 4. 14.
[i] Sap. 17. 10. 11.
[k] Prov. 28. 1.
[l] Conc. 1. de Lazaro.
[m] Epiſt. 83. ad Nerone.
[n] In Neron.

lalya,

A

állya, meg-öli. holott senki egyéb e'világon nem volt ő-magánál, és az ő szüléinél: Mert Abel, kit istentelenül meg-ölt, üldözte a'vér-szopót, és azért mondotta az Isten [o]: *A te atyád-fia vérének szava fel-kiált hozzám a'földről, melly fel-nyitotta száját, és bé-vette az atyádfia vérét a'te kezedből.* Melliből az-is ki-tetszik; hogy a'föld-is üldözte a'gyilkolt; úgy hogy, ha az Abel vére nem kiáltott volna-is, és meg-engedte volna-is Kájnnak vétkét: a'föld üldözte volna; és, nem örömelt hordozván őtet, mint-hogy az ártatlan Abel vérét bé-vőtte volt, rengett alatta, a'Bűnnek súllyát és nehéz-voltát nem szenvedhetvén.

o Gen. 4. 10.

A'kinek pedig jó lelki-ismérete lévén, nem fél az Isten haragjától: egyébtől sem tart, és mint a'bizakodó oroszlány, rettegés-nélkül lészen. Illyen volt David, mikor azt mondotta [p]: *Ha a'halál árnyéka-közepett járok-is, nem félek gonoszakról: mert te velem vagy.* Tudta bizony, hogy jó Sisak az Istennek óltalma, melly-ellen senki nem árthat; a'mint Jób-is jelentette, mondván [q]: *Szabadits-meg engem, Uram, és helyheztesd engem mellédé, és akárki kezo hadakozzék ellenem.* De még a'Pogányok-is meg-ismérték: mert *Horátius* imigyen ir [r]:

p Pſ. 22. 4.

q Jób. 17. 3.

r In Odis, ad Fuſcum.

B

Integer vitæ, ſcelerisq; purus, *Non eget Mauri jaculis, nec arcu,*
Nec venenatis gravida ſagittis, *Fuſce, pharetrâ:*

az-az. A'tekélletes-életű, és a bűntől tiszta ember, nem szükölködik Szerecsen hagyító-dárda-nélkül; sem kéz-íj nélkül, sem pedig mérges nyilakkal meg-terheltetett tegez nélkül. Vallyon miért? Mert elégendő óltalma a'jó lelki-ismeret, melly-ellen senki nem árthat. Hallyad, mit befzéll mind a'kettőről Salomon [s]: *Az istentelennek reménsége, mint a'pih, melly a'széltől el-vitetik: és mint a'vékony tajték, melly a'szél-vészből el-hányattatik: és mint a'füst, melly a'széltől el-oszlattatott.* Hogy bizhassék, a'kinek reménsége leg-alábvalo dolgokhoz hasonlíttatik, a'földön a'pihhez, a'vízen a'tajtékhoz, a'levegő-égen a'füsthőz, mellyek akár-mi kichiny széltől is ide's tova hányattatnak. Nem jár eggyütt a'Reménség a'Bűnnel: de, a'mint Sz. János írja [t]: *Ha a'szívünk nem vádol, bizodalmunk vagyon az Istenhez: és valamit kérünk, el veszszük tőle: mert az ő parancsolatit meg-őrizzük, és a'mellyek ő-előtte kedvesek, azokat cselekeszszük.* Az-okáért, ki-lőnben szóll Salomon az igazakról: és, a többi-között, azt mongya [u]; hogy *Az Isten, az ő jobb-kezével bé-fogja őket, és az ő szent karjával meg-óltalmazza őket:* úgy hogy, a'ki bántani akarja őket, elsőben az Isten kezét és karját kell meg-férteni: mint a'ki a'sisakos fönek ártani akar, a'sisakot kell elébb meg-férteni.

s Sap. 5. 15.

t 1. Joan. 3. 21.

u Sap. 5. 17.

C

Negyedszer: A'Poklosnak, bé kellett ruhájával födözni a'szaját. Minden dolga viszsza vagyon: a'feje mezítelen, mellyet bé kellene födni; a'szája bé-födetett, mellyet nyilván kellene ki-mutatni. mivelhogy ninchen az emberben méltóságosb dolog az orczánál, és azon leg-inkább ismértetik-meg. Az-okáért, a'Lelki-poklosságu ember bé-födözi száját, vagy orczáját: jelentvén nyomorúlt állapattyát, hogy az Istennek ismeretiből ki-esett, és idegenné lőtt tőle. mert a'ki a'Bün által ki-esik az Isten Malasztyából, azt az Isten, a'mint maga mongya [x], *Nem ismeri.* Azért mongya Sz. Pál-is a'hivektől [y]; hogy *Meg-ismérte őket az Isten:* nem hogy egyebeket-is nem ismérne, hanem hogy a'Hiveket úgy ismeri, mint barátit, és barátságosan viseli magát hozzájok; mellyet nem cselekeszik az istentelenekkel, és azért mondatik őket nem-ismérni: mint-hogy ők-is úgy viselik magokat az Istenhez, mint-ha nem ismérnék. mert *Vallyák ugyan, hogy ismérik az Istent: cselekedetőkkel pedig tagadgyák: mivelhogy útálatosok, és hitetlenek, és minden jó cselekedetre reszszak* [z]. Melyből végtére arra jutnak, hogy a'Hitet-is el veszítik: mert, a'mint Sz. Pál mongya [a], *Akik meg-vetik a'jó Lelki-ismeretet, a'Hit hajójából ki-esnek;* és így, a'Bűnös ember, minden üdvösségre-való dolgoktól meg-foszratik; melly fő-képpen a'Háromi fő, és Istenre-néző Jószágos cselekedetben áll: Hitben, Reménségben, és Szeretetben. A'Szeretetnek el-veszteset, jelenti a'ki-fejtetett ruházat, a'Reménségnek el-fogyását, a'mezítelen fő, a'Hit elevenségének el-távozását, és végtére tellyes el-fogyását, a'be-födözött száj. mert a'Bűnös ember, végtére nem-is meri az Istent vallani, a'hol kivántatnék [b].

x Matt. 7. 23. Tit. 1. 16. y 1. Cor. 8. 3. z Tit. 1. 16. a 1. Tim. 1. 19.

D

Ötödször: A'Poklos, Fertelmesnek, és tisztátalannak kiáltotta magát: noha egyebet nem volt szabad szóllani. mivelhogy a'Poklosság igen ragadó, és az-okáért nem illik hogy senkivel társolkodgyék, vagy nyájaskodgyék a'Poklos. Mi lehet ragadobb a'Bűnnél? Mellyet szép hasonlatossággal meg-magyarázott a'Bölcs, mondván [c]: *A'ki a'szurkot illeti, meg-mochkoltatik attól: és a'ki a'kevéllyel társolkodik, kével yéjébe bőzsik.* Nagy Poklosság, úgy-mond Sz. Bernárd, a'kevélység, melly az első Angyaltól úgy el-ragadott a'többire, hogy *az ég csillaginak harmad részét magával vonta, és a'földre vetette* [d]. Ismét mongya Sz. Pál [e]: *Menjetek-ki közzülök, és válljatok-el, úgy-mond az Ur, és tisztátalant*

b Mát. 10. 33. Luc. 9. 26.

c Eccl. 13. 1.

d Apoc. 12. 4. e 2. Cor. 6. 17.

talant

talant ne illeſſzetek. És Moyſes [f]: *Távoztaſſatok-el az iſtentelen emberek ſátoritól, és ne illeſſetek a mik hozzájok tartoznak, hogy ne egyetemlegyetek az ő bűnökbe.*

Ezt a' Törvény paranchollattyát, bőtű-ſzerént úgy meg-tartották a' Zidók, hogy ſenkinek abban nem kedveztek. *Maria*, noha Moyſesnek néunye volt, és ő-maga a Moyſes eſedezett értette: mindaz-által ki-küldetett a' táborból [g]. *Oziás*, király volt: de mihelyen poklóſsá lőtt, ki-ſüztek a' Templomból, és tellyes életében külömb házban lakott [h]. A' négy Poklóſok, akkor-is a' Város-kivül voltak, mikor a' Syruſok Samáriát meg-ſzállották [i]: nem egyébért, hanem hogy az egéſségeſekre ne ragadna a' gonoſz nyavalya. De lelki értelem-ſzerént, más oka-is volt; tudni illik, hogy eſzünkbe vennők, hogy a' Lelki-poklóſság, meg-foſztya a Bünös embert a' Szentek társaſágától: Mert, a' vagy a' Szeretetnek kőtele el-ſzakadván, a' belső társaſágtol foſztya meg; a' vagy a' külsőtől-is, az *Excommunicatio*- vagy a Ki-átkozás-által, melly minden külső és belső jóktól meg-foſztya az embert; *ki, állapattyát meg nem gondolván, és bóchátzván, a barmokhoz haſonlóvá lőtt* [k], és magát méltatlanná tőtte az emberekkel-való társalkodáſra. Ezt példázta Nabukodonoſor, ki el-feletkezvén maga állapattyáról, az égből illendő ſzózatot hallott [l]: *Az Országod el-mulik tőled, és az emberek közzül ki-vetnek téged, és a' barmokkal és vadakkal léſzen a' te lakáſod: füvet ész nélkül mint az ökör.* És úgy-is lőtt. De *Meg-iſmérvén magát, és a' ſzemeit az égbe fel-emelvén, meg-adatott az értelem neki.* Midőn vétkezik az ember, nem néz az égre; mint-ha Iſten ſem volna, a' ki lárná, és meg-büntetné a' gonoſzt: hanem tellyeſséggel chak földi dolgokra néz; és azon igyekezik, hogy azokban réſzesülheſſen. Így cheleked-ek a' kétlátor vén Bírák: kikről azt olvaſſuk [m], hogy *Láttyák vala Suſannát, hogy minden nap bé-menne a' kertbe, és ſétálna: és fel-gerjedének az ő kivánſágára: és el-fordítják az ő elméjeket, és le-hajtják a' ſzemeket hogy ne lássák az eget, ſe meg ne emlékeznének az igaz ítéletekről.* Tulajdona az embernek, hogy az égbe nézzen; a' barmoknak pedig, hogy a' földre nézzenek, a' mint a' Pogány *Ovidius* ſzépen meg-irtá [n]:

Pronaq; cum ſpectent animantia cætera terram; *Os homini ſublime dedit, cœlumq; tueri*
Juſſit, & erectos ad ſidera tollere vultus:

az-az: Holott a' több állatok természet-ſzerént le-függeſztett ſzemmel a' földet nézik: az embernek ábrázattya úgy rendeltetett, hogy az eget nézze. Ezekből ki-tetſzik, minémű gonoſz légyen a' Bün, és minémű kárba hozza az embert, és hogy mélto azt minden igyekezettel el-távoztatnunk. De láſſuk már azt-is, Mint kelleſsék a Lelki poklóſságból meg-ſzabadúlnunk.

II. RÉSZE.

HA a' Moyſes Törvényének lelki értelmét meg-tekintyük, mellyet a Teſti poklóſságnak tiſztuláſa-felől ír, ſzépen meg-tanúlhattyuk, mi-képpen ſzabadúlhaſſunk meg a' Lelki poklóſságtól: *Ez úgy-mond az Ür, Moyſes-által* [o], *a' Poklóſnak ſzer-tartáſa, midőn meg kell tiſztúlni: Vitetſzék a' Paphoz: ki a' táborból ki-menvén, mikor a' Poklóſságot meg-tiſztúlva találja, parancholja annak a' ki meg-tiſztíttatik, hogy két eleven verebet mintaſſon-be magáért, mellyeket ſzabad meg-enni; és czédrus-fát, és karmazin jel'met, és iſópot; és parancholja-meg, hogy az egyik verebet meg-öllyék ſzíla edényben eleven vizeken: a' maſikat pedig elevenen, a' czédrus-faval, és karmazin ſelyemmel, és iſoppal, mártſa a' meg-ölletett verébnek vérébe, mellyel hintſe-meg a' meg-tiſztúlandót, hétſzer, hogy törvény-ſzerént tiſztúllyon-meg: és bochátſa-el az eleven verebet, hogy a' mezőre röpüllyön.* Ezt kivánta a' Törvény. És ha bőtű-ſzerént meg-gondollyuk a' dolgot, volt ezeknek valami oka: Mert a' meg-rothadatlan Czédrus-fa azt jelentette, hogy az ember a' Poklóſságnak rothadáſától meg-menekedett. A' világos, és eleven karmazin ſzín azt példázta, hogy a' poklos ember teſtének, jó piros vére, és egéſſége meg-téri. Azont jelentette az eleven veréb-is, mellyet el-ereſztettek hogy el-röpüllyön: mert az ember teſtének egéſſége meg-térven, a' poklóſság-miatt-való fogſágából meg-ſzabadúlt, és az eleven és tiſzta-teſtű emberek társaſágába tért. Az Iſóp pedig, az öntözéſre alkolmatos volt. Lelki magyarázattal pedig, ezek-által, a' Bűnos embernek tiſztuláſa adatik előnkbe.

Holott Elsőben, azt kell eſzünkbe' vennünk; hogy a' *Verebek* helyett, a' Görög Atyák, *Origenes*, és Sz. *Cyrillus*, Tikokat olvaſnak: jelentvén, hogy azt példázták, a' ki magát a' tikhoz haſonlította [p]. Jól-lehet, a' Veréb-is példázhatta a' Kriſtuſt; kinekképében mongya Dávid [q]: *Vigyáztam, és lőttem mint az egyes Veréb a' hegyeken:* tudn' illik, mikor egyedül étſzaka az imádságban maradott a' hegyen [r], és a' kertben-is [s]. A' mi a' Tikot illeti, annak húſa egéſséges, és közönſéges étel, és a' Törvény-is, akár tikokat, 's akár verebeket értsünk, olly madarakat kivánt az Áldozatra, mellyekkel ſzabad volt élni, és azokat meg-enni: mert a' Kriſtus-is úgy áldozta az ő teſtét, hogy üdvöſséges, és gyönyörüſéges eledel-is lenne, azon dolgot rendelvén mind Áldozatúl, 's mind-

[f] 2 Theſſ. 3. 6. 14.
[g] Num. 12. 14.
[h] 2. Par. 26. 21.
[i] 4 Reg. 7. 3.
[k] Pſ. 48. 21.
[l] Dan. 4. 29.
[m] Dan. 13. 8.
[n] Libr. 1. Metamorphoſ.
[o] Levit. 14. 1.
[p] Mat. 23. 37.
[q] Pſ. 101. 8.
[r] Luc. 6. 12.
[s] Luc. 22. 42.

A

szétségül; mellyel úgy mint elsedelkel élnénk, a'mint a' *Theologusok* mongyák. Két Verebet kiván pedig a Törvény; sem többet, sem kevesebet: mert a'Krisusban két külömbözö természet vagyon; Istени, az Atyától anya-nélkül; és Emberi, az anyától atya-nélkül. Az eggyik Veréb pedig meg-öletett, a'másik el-bochátratott: mert a'Krisus, Isten- és ember lévén, chak emberségе-szerént szenvedett, és a'szerént hólt-meg-is. Istenség-szerént pedig, sem nem szenvedhetett, sem meg nem halhatott; és elevenen maradván, úgy mint szabadon el-röpült; és, a'mint Dávid mondotta [c]; *Ö vólt a'halottak közöt szabados*: úgy-mint, kinek *hatalma vólt az életének le-tételére, és fel-vételére* [u], úgy-mint Istének, kinek *egyedül vagyon halhatatlansága* [x]. Noha pedig az eggyik Veréb elevenen maradott, mindazáltal a meg-hólt Verébnek vérébe mártatott: mert noha az Istени természet meg nem hólt, mindazáltal, a'szenvedö és halandó természetnek erőt adott. mert az Emberi természetnek halála, minket meg nem tisztíthatott volna, hanem az Istenségtől vötte azt a'hatalmat, mellyel egy személyben vólt szerkeztetve.

c Psal. 87. 6.
u Ioan. 10. 18.
x 1. Tim. 6. 16.

B

Ezt a'Krisus szenvedését, és annak módgyát, szépen elönkbe adgyák azoka'dolgok, mellyek Törvény-szerént eggyüt-jártak a'Verébnek meg-öléséve, és azon veréb vérének el-hintésével. Elsöben: Mert a'Czédrus-fa, a'Krisus Keresztét példázta; a'mint *Sichius Ieroſolymitánus* magyarázza [y]. melly magyarázatot, javalí a Keresztyén Anyaszentegyház-is, azt énekelvén a Szent Keresztről, hogy minden Czédrus-fánál magasb vólt: mivelhogy drága illattyával, és meg-halhatatlán erejével, minden fákat felyül-haladott. Mellyet Sz. Pál-is, *az Isten Bölcheségének és Erejének nevezett* [z]: és méltán, mert mindeneket meg-győzött. II. Az Isóp, kichiny és alatson fü-de, a'mint az Orvosok írják, a'tödönek tisztítására hasznos. Példázza a'Krisusnak chodálatos Alázatosságát, mellyet tellyes életében-is valóságoson, és világoson meg-mutatott; de fő-képpen a'Keresztfán-valo halála-kor [a]; melyről valaki aitatoson elmélkedik, a'Kevélységnek ártalmas nedvességétől könnyen meg-menekedik. Továbbá, az Isóp, jó illatu: és példázza a'Krisusnak nyájaskodásában és tanitásában-valo jó illattyát; mellyel sokakat magához édesgetett, és úgyan vont-is, de kételenités-nélkül; a'mint a'Menyasszony-is jelenti, mondván [b]: *Vonnyengem: azánnadfutunk a'te kenetid illattyára.* melly jó illatozásban, követték a'hivek az ő Mestereket. és azért mondotta Sz. Pál [c]: *A'Krisus jó illattya vagyunk.* III. A'Karmazin selyemmel az Isópot, a Czédrus-fához kellett kötni. Ez a Krisusnak drága Szeretetit példázta; melly ötet a'Kereszthez olly erössen kötözte, hogy sem a'fájdalomnak nagy-vólta, sem a'vidóknak káromlása, sem az ő Sz. Annyának keserves siránkozása, sem a'mi háládatlanságunkel nem választhatta tőle, sem meg-nem öldhatta a'tekélletességnek kötelét, míg nem a'meg-öletett Áldozatnak vérében, bövségesen bé-mártatott mind a'Czédrus-fa, 's mind az Isóp, és mindenekre öntöztetett. IV. Az Eleven Víz, jelentette a'Vért és vizet, melly a'szenvedésnek Keresztén a Krisusnak szent oldalából chodálatos-képpen jött-ki [d]: mert azok valóban eleven vizek, és az embert szépen meg-mosák, és éppen meg-tisztíttyák minden lelki undokságból. Erről érthettyük Sz. Jánosnak ama'mondását [e]: *A'Krisus IESUS Viz- és Vér-által jött: nem chak vízben, hanem vízben és vérben.* mert a'szent Keresztségnek vize, a'Krisus vérétől vötte erejét. V. A Föld-edény, példázta a'Szentségeket: mellyekben, noha valóban nagy erő és drága kinch vagyon; mindazáltal, az nem a'víznek, kenyérnek, bornak, olajnak természet-szerént-valo ereje, hanem a'Krisus szenvedésének érdemie. Erről érthettyük a Szent Pál mondását [f]: *E'kinchünk pedig, chercp edényekben vagyon: hogy a'mélthóság az Isten erejétől légyen, és nem mi-tőlünk.* Mert az emberek-is, a'kikre az Isten e nagy dolgoknak szolgáltatását bizta, és azoknak chelekedetök-is, a'mellyekkel élnek a'Szentségeknek szolgáltatásában, valóban chak földi edények; és, külső szinekhez-képest, igen chekély és alá-valo dolgok, noha valóságoson az Istennek mennyei kinchét ofztogattyák. Ez pedig az Istennek hozzánk-való nagy irgalmasága, mellyel a'romlandó edényekbe-is nem szánta illyen jeles kinchét helyheztetni.

C

d Ioan. 19. 34.
e 1. Ioan. 5. 6.
f 2. Cor. 4. 7.

D

Ezek el-készülvén, a'Poklost, a'kinek meg kellett tisztúlni, a'meg-öletett Verébnek vérével hétszer meg-hintették. Melly számon, a'Szent Atyák és Doktorok értik a'tellyes Tekélletességet: mint hogy a'tellyes időnek forgása hét napban foglaltatik; és a'Szent Lélekről-is, hét kivált-képpen-valo Ajándékit jelenti a Próféta [g]; és Krisus Urunk-is, minden gazdagságát az Anyaszentegyháznak hét Szentségiben helyheztette; és a'Keresztfán-is üdvösségünkért, hét jeles igét mondott. Ezt példázta Eliséus Próféta, midőn a'Syriai Naámánnak azt parancholta; hogy *a'Jordán vizében hétszer mosakodjék meg a'Poklosság-ellen* [h]. Az-okáért a'Hét öntözés, a'Szent Lélek malaszt-

g Isa. 11. 2.
h 4. Reg. 5. 10.

tyát

tyát jelenti, melly-nélkül a Lelki Pokloſság meg nem tiſztúl: vagy a Kriſtus vérének hétſzer-valo ki-ontáſát, melynek érdeme-által tiſztúlunk-meg a bűntől. A tellyes Tekélletesség pedig abban áll; hogy a bűnök, nem réſzen-kent bochártatnak-meg, hanem mindenestől fogva és egyſzer 's mind. Es iſtenteléſég, az Iſtentől félízeg bochánatot varni, a'mint a' Tridentomi *Concilium* tanittya [i]: mert az Iſten, az egéſz embert ſzokta meg-gyógyitani. Holott azt védd eſzedbe, hogy a Poklos, akár-mint gyógyúlt-meg-is, ſzükſég volt a meg-áldoztatott Veréb vérével meg-öntőztetni; és kőlőmben, ſem egyebekkel nem nyájaskodhatott, ſem a' ſzent Győlekőzetbe nem mehetett: jelentvén azzal, hogy, ſem az Iſtennek kedvébe, ſem a' Szenteknek baráttſágába nem juthat, a' kit a' Kriſtus Jésusnak ſzentſéges Vére meg nem öntőz. mert mindenkor ſzükſéges volt a' Kriſtusban-valo Hit az üdvőſségre. Azért mongya Szent Pál [k]: *Ingyen igazúlnak-meg az ő kegyelmeből, a' JESUS Kriſtusban-valo váltſág-által, kit az Iſten engeſztelőnek rendelt az ő Vérében-valo hit-által.* Szent Péter-is, ſzólván a' választott hiveknek, meg-magyarázza honnét vőttek azt a'jot, mondván [l]: *Az Atya Iſtennek eléve-valo iſmérete-ſzerént, a' Léleknek meg-ſzenteléſére, az engedelemre, és a' JESUS Kriſtus vérének el-hinteſére*: az-az, a' híveknek választáſa, az Iſtennek rendelő iſméretiből ſzármazik, mellyel ő-nékik a' Szent Léleknek Malaſztya adatik, a' Kriſtus Jésusnak vére-által.

Ezt a' Kriſtus drágálatos ſzent Vérének öntőzéſét, mellyel a' Pokloſok meg-tiſztúlnak, és a' bűnnek minden úndokſága le-moſattatik, látta Dávid lelkében, és igen óhajtotta, mondván [m]: *Öntőzz-meg engem iſóppal, és meg-tiſztúlok: moſſ-meg engem, és a' hónál feirb leſzek.* Mert kétſég-nélkül tudta, a'mit az-után Szent Pál nyilván megmondott [n]: *Ha a' bakok és tulkok vére, és az aſzónak el-hintetett hamva, a' tiſztátalanokat meg-ſzenteli a' teſtnek meg-tiſztúlására: mennyivel inkább a' Kriſtus Vére, ki a' Szent Lélek által önnön-magát, ártatlan-ievén, az Iſtennek áldozta, meg-tiſztíttya Lelki-iſmeretünket a' meghólt chelekedetekből, az élő Iſtennek ſzolgálattyára.* Ezzel a' Vérrel öntőztetik, a' ki a Hit- és Szentſégek-által, a' Kriſtus ſzenvedéſében és érdemében réſzesül. Ezzel a' Vérrel és Iſoppal chak az öntőztetik, a'mint Sz. Gergely mongya [o], a' ki az Úr ſzenvedéſének úrait kőveti. Hz azért mi-magunkat meg-tekintyük, az Iſopon érthettyük a' Hitet; a' Czédrus-fán, a' Reménſéget; a' Karmazin ſzálymen, a' Szeretetet; az Eleven Vérében, az Alázatoſságot; a' Meg-holt vérében, a' Teſtnek ſanyargatáſát; az eleven Vízen, a' könyhúllatáſt, melly meg-tiſztíttya a' Bűnnek pokloſságát; a'mint Sz. Agoſton mongya. P. Mert az Iſop, alatſon fű, de erőſſen áll győkerével a' kőben-is: a'mint a' Hit, az Iſtennek meg-chalatkozhatatlan, és meg-mozdíthatatlan Igaſságához támazkodik, és erőſſen a' hoz ragaſzkodik. A' Czédrus-fa, magaſra nevekedik; a'mint hogy a Reménſég, nem a' földi chekély dolgokban hever, hanem a' mennyei boldogſágot nézi és várja. A' Karmazin ſzín, haſonló a' tőzhőz; mint ſzintén a' Szeretet, melynek lámpáſi, tőzes és lángos lámpáſok, és *a' ſok vizek meg nem ölthattyák azt, ſem a' folyó-vizek el nem borithattyák* [q]. Ezek pedig mind a' Veréb vérében mártatnak: mert a' Kriſtus Szenvedéſének erejével, és emlekezetivel élnek a' meg-nevezett Jóſzágos chelekedetek. A' kis Veréb, az Alázatoſságot példázza; melly ſzabadon, és bátorſágoſon röpös, nem félvén az őrdőg kelepczéjétől.

Mind ezekből, nyilván ki-tetſzik a' Kriſtuſnak hozzánk-valo jó-vólta, a' Bűnnek, vagy a' Lelki pokloſságnak meg-tiſztítáſában, mellyért ő, a' meny-orſzágnak magas hegyéről le-ſzálván, emberré lőtt, és úgy ſzerzette-meg az orvoſságot, mellyel minket meg-orvoſlott. De az chodálatosb dolog, hogy a' Kriſtus ſzeretetinek az elégſéges nem volt, hogy az ő drága ſzent Vérével a' mi úndok pokloſságunkat meg-tiſztitaná, és meg-gyógyitaná; hanem annak fölőtte, azt úgyan magára-is vőtte: úgy hogy, a' ki minden pokloſságot meg-tiſztít, és a' tiſzta napnál is tiſztább, mi-érettünk neminémű-képpen tiſztátalanná és pokloſsá lőtt: mivelhogy az Atya Iſten., az ő hozzánk-valo buzgó ſzeretetiből [r], minden úndok Bűneinket, és ſértelmes pokloſságinkat az ő Szent Fiára rakta. Az-okáért Iſaias, midőn azt mondotta volna [s]; *Bizonyára a' mi betegſéginket ő viſelte, és fajdalminkat ő hordozta*: utánna vetette: *És mi őtet mint egy Pokloſnak alitottuk.* Es az-után okát adgya [t]: *Ő-reá tőtte az Úr minnyájunknak hamiſságát.* melyről Szent Pál-is emlekezik, mondván [u]: *Azt, a' ki bűnt nem tudott, mi-érettünk Bűnné tőtte, hogy mi lennénk az Iſten igaſsága ő-általa.* A' hol hallod mind a' Bűnt és hamiſságot, 's mind a' Pokloſságot. Mert ugyan-is, a' Pokloſság, melyről a' Moyſes törvénye emlekezik [x], a' Kriſtuſnak meg-oltoroztatott, és meg-ſzaggattatott Teſtet példázta: ki, mivelhogy a' mi Bűneinkért, és pokloſságinkért akart fizetni, a' Kereſzt-fán ollyanná lőtt mint a' Poklos; egy-üe-

i Seſſ. 14. c. 1.

k Rom. 3. 24

l 1. Pet. 1. 2.

m Pſ. 50. 9.

n Heb. 9. 13.

o In Pſal. 50

p Auguſt. 33. in Num.

q Cant. 8. 6. 7.

r 1. Joan. 4. 9. 10.

s Iſa. 53. 4. 5. vers. 6.

t 2. Cor. 5. 21.

u Lev. 11.

A

hány jeles Okért: Elsőször: Miként hogy a'Poklosra nézve az ember iszonyodik, és szive meg-esik rajta: azon-képpen a' Krisztusnak meg-szaggattatott teste, szánakodásra indithatta az embernek szivét; a mint-hogy az aitatos aszszony'állatok ugyan siratták-is [x]; és Pilátus-is azért mutatta őtet a'Zidóknak, mondván [y]: *Ibol az ember*; hogy látván nyomorúlt állapattyát, és meg-szaggattatott testét, meg-elnék szivők rajta, és el-bochátanák: de meg-chalatkozott, a Zidóknak fene kegyetlenségőkért és embertelenségőkért. II. A Poklosnak, ki-fejtetett ruhája volt: a' Krisztusnak pedig, nem chak ruháját merélték-el, és el-osztották [z], hanem Szent Testét-is valóban meg-szaggatták és liggatták; a'mint ő-maga-is jelentette Dávid-által, mondván [a]: *El-szaggattad a'Zokmat, és környúl-völtél engem vigasággal*: meg-gondolván annak a'szaggatásnak hatznát. III. A'Poklosnak, Mezitelen teje volt: az volt a' Krisztusnak-is; sőt, annyival nyomorúltabbúl volt dolga, hogy a'tövis korona-is kinzotta, által-járván szent fejét. IV. A Poklos, Bé-födözte száját ruhájával: Krisztusról azt irja a'Proféta [b]; hogy, *Mint-ha el-rejtetett volna az ő orczája*. És [c]; *Meg nem nyitotta a' szaját. Mint a'juh vitetik a' halálra, és meg-némúl mint a' Bárány az ötet-nyirő-előtt, és meg nem nyitya a'szaját.* A'Papi fejedelem-előtt annyira halgatott; hogy az Istenre kénszeritvén kérdezte őtet [d]. Pilátusnál pedig úgy nem felelt, hogy ugyan chodálkozott rajta [e]. Heródesnél-is semmit nem felelt, és azért chúfoltatott-meg [f]. V. A' Poklos magát tisztátalannak kiáltotta: a' Krisztus, tulajdon vérében el-merülvén, kiáltva mondotta [g]: *Oh ti minnyajan, a'kik által-mentek az úton; figyelmezzetek, és lássatok, ha vagyon-e fájdalom, mint az én fajdalmam!* VI. A'Poklosnak teste, alá-valo és útálatos volt: A Krisztusról azt irja a'Proféta [h]: *Nincs szine, sem ékessége*; és *Meg útáltatott*nak-is mongya, nem chak egyszer. Ő-maga pedig Dávidnál azt mongya [i]: *En pedig féreg vagyok, és nem ember: emberek gyalázatya, és a'nép meg-vetése.* Minnyájan a kik láttak engem, meg-chúfoltak engem: ajakokkal szóllottak, és fejőket hajtogatták. VII. A Poklosoknak ki kellett menni a' várasokból, és senkivel nem nyájaskodhattak; és minnyájan úgy futottak tőlők, mint valami dögleletes állattól. *A' Krisztust-is ki-vitték a' városból, és bűdös helyen feszitették-fel* [k]. És Dávid azt mongya az ő képében [l]: *A'barátim, és fele-barátim ellenembe közelgettek, és állottak. És a'kik mellettem voltak, távól állának.* A'Zidó bötü-szerént: Az én sebem-ellenébe. A'mint pedig Sz. *Jerónymus* olvassa: Mint-ha az én poklosságomnak ellenében állottak.

Ki gondolhat ennél nagyobb Szeretetet és Irgalmasságot? Nem méltábban mondhattyuk-e mi a'Krisztusnak, a'mit az ifiú Tobias mondott Rafaël Angyalnak [m]: *Ha magamat adom-is néked szolgául, nem leszek mélto a' te gond-viseléseidhez*; és [n]; *Mi lehet mélto az ő jó tetemenyihez?* En pedig azt mondom; hogy, ha a'Krisztusért minden nyomorusságot el-szenvedünk-is, meg nem felelhetünk az ő kegyelségének. Sőt, ha halált szenvedünk-is, nem mondhattyuk hogy sokat, vagy eleget chelekedtünk. Azt irja Sz. Gergely [o]; hogy a Krisztus, Poklos ember képében jelent-meg egy *Martyrius*-nevü Barátnak: ki, midőn fel-vötte volna, a'vállára tötte, és mind addig vitte, míg az útát el-végezte: és mikor le tötte volna, a'Krisztus, a'Poklosnak ábrázattyát megváltoztatván, magát meg-mutatta, és meg-is jelentette ki légyen. Erről imigyen beszél a' Sz. Doktor: Akár ki-is annál nagyobb jutalmat vészen; mennél-inkább azt sem útállya-meg, a'ki-meg-útálásra méltónak láttatott. Mert, mi lehet emberi testben méltóságosb a'Krisztus testénél, melly az Angyalokon-is felyül helyheztetett? És mi lehet emberi testben útálatosb, és álább-valo a'Poklos testénél; melly meg-dagadozván, meg-hasadoz, és meg-telik fóltólgó büzzel? De imé a' Poklosnak személyében jelent-meg: és az, a ki mindenek-fölött tisztelendő, mindeneknél álább-valónak méltóztatott láttatni.] Mélto tahat illyen kegyelségért hálát adni.

Mondaná valaki: Értem a'Lelki poklosságnak rútságát, és hogy annak orvosságát a'Krisztusnál kell keresni: akarnám tudni, Michoda elsőször kivántatik mi-tőlünk, annak az orvosságnak el-vételére? Feleles. Mint-hogy ez orvosság, az Istennek végheretlen Irgalmasságából származott, mi-bennünk annyi erő és érdem nincsen, hogy annak szerét tehetnők: mindazáltal, kiván az Isten tőlünk-is valami alkalmatos készületet, mellyet a'mái Poklosban-is fel-találunk; tudni illik, a Könyörgést: mert a'mi Poklosunk, a'Krisztus-elébe ment, és imádta őtet, mondván: Uram, ha akarod, meg-tisztithatsz engem. Ebben két dolog vagyon: Első, az Imádás; Másik, az Imádság vagy könyörgés: és a Poklosnak Istentől vött bölcheségét jelentik. Mert a ki az Istenhez akar járulni, hogy ő-tőle valamit kérjen, és nyerjen; Elsőben, az Istennek mél-

tósá-

x Luc. 23. 27.
y Ioan. 19. 5.
z Ioan. 19. 23.
a Pſ. 29. 12.
b Iſa. 53. 3.
c verſ. 7.
d Mat. 26. 63.
e Mat. 27. 14.
f Luc. 23. 11.
g Thren. 1. 12.
h Iſa. 53. 2. 3.
i Pſ. 21. 7.
k Heb. 13. 12.
l Pſ. 37. 12.
m Tob. 5. 6.
n Tob. 12. 2.
o Hom. 18. in Evang.

A

fóságát és dichőségét kell meg-ismérni, tisztelni, imádni, és nyilván meg-vallani: Az-után azt, a'mire szükségünk vagyon, nagy bizodalommal kérni. El-jött, úgy-mond *Origenes* [p], a'Poklos a'Kristushoz, imádván őtet. Minek-előtte kérte, imádta: minek-előtte könyörgött néki, tisztelte. Mi-képpen a' *Magusok*-is, elsőben *le-borúlván, imádták a'Kristust* [q], és úgy mutatták-bé az ajándékokat: azon-képpen ez-is le-esvén imádta, és úgy adta eleibe az alázatos könyörgést. Ezt fel-találjuk a'Kanana-i asszony imádságában-is: ki midőn azt hallotta volna Urunktól [r]; *Nem küldettem, hanem chak az Israel házának el-veszett juhaihoz: imádta őtet, mondván: Uram, segélly engem*: rémélvén, hogy az imádásban-való tisztelet, könyörületességre indíttya: 's meg sem chalatkozott. Ezt az okosság-is meg-mutattya: mert a'ki valamire magától nem elégséges, hanem más segétsége-nélkül szükölködik, azon kell lenni, hogy azt jó akarójává tegye. azt pedig legkönnyebben úgy viheti végbe, ha nyilván-valo jellel meg-mutattya, hogy kivánnya segétségét; mellyet semmivel inkább meg nem mutathat, mint az imádásban-valo tisztelettel.

p Hom. 5. in Deuteron. in Matthæi.
q Matt. 2. 11.
r Mat. 15. 24.

Erre az Imádságnak módgyára, tanitott Urúnk-is a' közönséges Imádságban: melyben azt mongyuk elsőben, a'mi az Istennek dichőségét illeti, és Istenségét jelenti; tudni illik [s]: *Mi Atyánk ki vagy mennyekben: szenteltessék te neved*: az-után pedig a'mi minket, és a'mi jonkat illeti; *Jöjön te országod*, &c. mind végig. Igy könyörgöttek az Apostolok-is az első hívekkel: kik egyenlő akarattal fel-emelték szavokat az Istenhez, és azt mondották [t]: *Uram, te vagy a'ki teremtetted az eget, és a' földet*; és a'mi az-után köverkőzik. vállást tévén az Isten-felől, és imádván őtet. Az-után könyörögtek, mondván [u]: *Es most Uram, tekints az ő fenyegetésőkre, és adgyad a'te szolgaidnak*, &c. Hasonló módot tart az Anyaszentegyház-is a' Könyörgésben, fő-képpen a' közönséges Isteni szolgálatkor, és inkább minden Imadságát imigyen kezdi: Ur-Isten, ki ezt, a' vagy amazt chelekedted: vagy, Mindenhato örök Isten. és utánna veti kivánságát: Adgyad, engedgyed, kérünk. alázatoson könyörgünk. és egyéb efféle módon; a mint e'mái Vasárnapi könyörgésben-is: *Omnipotens sempiterne DEUS, infirmitatem nostram propitius respice; atq; ad protegendum nos, dexteram tuæ Majestatis extende: Per Dominum nostrum JESUM Christum*, &c. az-az: Mindenhato örök Isten, tekints kegyelmessen a'mi erőtlenségünkre; és a'te Fölségednek jobb-kezét nyújtsd-ki a'mi óltalmunkra: A'mi Urúnk JÉSUS Kristus-által, &c. Hasonló-képpen mi-is, érezvén hogy a'Poklosságnak (akár-minémű Halálos bűnnek) dögleletes ochmánságába estünk, járúllyunk az Üdvözitő Kristus JÉSUshoz, és imádván őtet (külső és belső tisztelettel illetvén,) mongyuk azt néki: Uram, ha akarod, meg tisztithatsz minket. Hatalmas erődről semmi kétségünk ninchen; bizonyosok levén, hogy, a'mint a'Bölch *Salomon* mongya [u]; *Nalad vagyon a'tehetség, a'mikor akarod*. Akaratodról-is jó-vóltodat tekintvén, nem kételkedhetünk; tudván, hogy *az Irgalmasságoknak Attya, és minden vigasztalásnak Istene vagy* [x]. De, hogy-ha magúnkat meg-tekintyük, látván hogy semmi jó bennünk ninchen, és semmit egyebet nem érdemlettünk gyalázatnál, és büntetésnél, méltán gyanakodhatunk: mindazáltal tudván, hogy fellyül haladgya az Irgalmasság a'mi hamisságunkat, még-is hozzád folyamlúnk, és kérünk hogy meg-tisztits bennünket. Ha illyen módon, igaz tiszta szívből fogunk könyörgeni: nem kétlem, hogy mi-is azt fogjuk hallani, a'mit a'mái Poklos hallott könyörgése-után: *Akarom. Tisztúlly-meg*. És, mint-hogy *a'tiszta-szívűek látyák az Istent* [y], nem chak azt akarom, hogy meg-tisztúlly, hanem azt-is, hogy abban az örökké-valo bóldogságban részes légy: *melybe nem mégyen valami fertezteteti, vagy útálatosságot-chelekedő és hazugságot; hanem chak a'kik bé-irattak a'Bárány Élő-könyvébe* [z]. Melybe hogy mi-is bé-irattassunk, engedgye a'kegyes Isten, az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

s Matt. 6. 9.
t Act. 4. 24.
u Vers. 29.

B

u Sap. 12. 18.
x 2. Cor. 1. 3.

C

y Matt. 5. 8.
z Apoc. 21. 27.

A

VIZ-KERESZT-UTÁN-VALO IV. VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. MATENAK VIII.

RÉSZEBEN, ỷ. 23.

B

AZ időben: Bé-menvén JÉSUS a' hajóba, követék őtet a' Tanitványi: és imé nagy indúlat lőn a' tengeren, úgy hogy a' hajótska el-burittatnek a' haboktól. ő pedig alusz-ik vala. Es hozzája járulának a' Tanitványi, és fel-költék őtet, mondván: Uram, szabadits-meg minket, el-veszünk. Es monda nékik JÉSUS: Mit féltek, kichiny hitűek? Akkor felkelvén, paranchola a' szeleknek és a' tengernek, és nagy chendesség lőn. Az emberek pedig chodálkozának, mondván: Minémű ez, mert a' szelek, és a' tenger engednek néki?

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

a Apoc. 10. 1. 2.

C

SZENT JÁNOS, az ő chodálatos Látási-közőtt[a], egy *Erős Angyalt látott leszállani menyből, ki a' jobb-lábát a' tengerre tőtte, a' bal pedig a' földre.* Ez a' Kristust példázta, kinek hatalmas birodalma, a' tengeren és földőn ki-terjedett: és, a' mint *Origenes* irja, minek-utánna a' földőn nagy chodákat tőtt, a' mint az előbbi Vasárnapi Evangéliomból ki-tetszett, a' mái Evangéliomban a' tengerre ment, hogy azon-is chodát tévén, meg-bizonyitaná, hogy Uta a' földnek, és tengernek. A' Tenger pedig, mellyen sok szél-vész és háboru szokott lenni, e' Világnak álhatatlan, és háborusággal tellyes állapattyát jelenti, mellyen a' Kristus hajótskája leveg, és ide 's tova hányattatik. Mert a' Kristus Anyaszentegyháza, mellyet példáz a' Hajótska, e' világon vitézkedvén, sok háborusságokban forog: mellyeket chak a' Kristus chendesíthet-le, az ő hatalmas parancholattyával; a' mint a' mái Evangéliomban chelekedett, és az ő gond-viselése-miatt nem sillyedhet-el az a' Hajótska: melly példázza a' Vitézkedő Anyaszentegyházat, melyről szóllok e' mostani Predikatzióban.

I. Meg-mutatom, Mint légyen a' Keresztyén Anyaszentegyház hasonló a' Kristus Hajótskájához.

II. Meg-bizonyitom, hogy a' Kristus Ecclesiája *győzhetetlen,*

III. Okait adom, az Ecclesia *győzhetetlenségének.*

D

ELSŐ RÉSZE.

a 1. Pet. 3. 20.

VÓlt az ideje, melyben az Istennek e' világon-lévő tellyes Anyaszentegyháza, egy hajóba szorult, midőn a' Noë bárkajában, *Nyólcz lélek szabadúlt-meg a' vizzáltal*[a], és ázokból állott az Anyaszentegyház, mint-hogy e' világon több ember nem találtatott. Noha pedig most, sok hivei vannak az Istennek az Anyaszentegyházban: mindazáltal, azt mondhattyuk, hogy azok-is minnyájan egy Hajóban vannak, mivel-hogy az Anyaszentegyház, sok-képpen hasonló a Kristusnak hajótskájához.

ELSŐ Tulajdonsága a' Kristus Hajójának, az; hogy, a' tenger közepin lévén, láthatandó, és igen tetteres: mert a' *Mathematicus*ok eszközi, nyilván meg-mutattyák, hogy magasb a' tenger a' földnél. A' Kristus Anyaszentegyháza-is nem el-rejtetett, hanem mindenektől láthatando; a' mint az Irás nyilván bizonyittya. Mert Urúnk az Apostolokat, úgy-mint az Anyaszentegyháznak fő részeit, *e' Világ Világosságának* nevezte[b]: és *Hegyen-helyheztetett Várasnak*[c]; melyről nyilván mongya; hogy *El nem rejtethetik*: a' mint

b Matt. 5. 13.
c Ibid.

hogy

hogy *a' gyertyát sem azért gyújtyák-meg, hogy a' véka-alá tegyék, hanem a' gyertya-tartóra, hogy világoskodgyék mindenekének kik a' házban vannak.* Az-okáért, a'mint az Apoſtolok láthatandók vólták, ollyannak kellett lenni az egész Anyaſzentegyháznak-is, és moſt-is ollyan: mert mind a' Páſztorok, kik az-Apoſtolok tiſztit viſelik; 's mind a' Juhok, kik azokhoz hálgatnak, és azoktól legeltetnek, láthatandók. Továbbá Urunk azt parancholta; hogy az atyánk-fia vétkét, ha minket nem akar hálgatni, az Anyaſzentegyháznak-eleibe vigyük: *a' ki pedig azt nem hálgattya, ollyan légyen mint a' Pogány, és a' Publikánus* [d]. De ha az Anyaſzentegyház láthatatlan; ſem én eleibe nem viſzem a' dolgot, ſem az ő ſententziáját nem halhatom: mert, ſem kereſni nem tudom, ſem fel nem találhatom. Annak-fölötte, nem azt jövendölte-e Dávid [e], a'mint Sz. Pál magyarázta [f]; hogy *az Apoſtolok zengeſe ki-mégyen minden földre, és a' föld kerekségé határára az ő igéjök:* és, hogy *az ő Sátorát*, az Anyaſzentegyházat, *az Iſten a' Napba helyheztette?* Mi módon lehet tehát láthatatlan? Mint *folyamóbatnak ő-hozzája minden Nemzetſégek*; a'mint Iſaias [g], és Mikeas [h], meg-jövendölték, ha láthatatlan? Bizony, az Apoſtolokra, és a' több hívekre, a' kikből akkor állott az Anyaſzentegyház, láthatando-képpen ſzállott a' Szent Lélek Pünkösd napján [i]; kikhez az-után, láthatandó-képpen, hol három ezeren [k], 's hol öt ezeren adták magokat, a' Hitnek valláſa-által, és a' Kereſztſég-által: és az-után-is, chak azokat tartották az Anyaſzentegyház tagjainak, a' kik azokhoz adták magokat, azon eſzközök-által. Továbbá, Sz. Pál azt kívánnya a' Püſpökktől; hogy, *Vezéreljék az Iſten Anyaſzentegyházát* [m]. és ſzépen oktattya, mint kelleſſék abban forgolódniok [n]. mellyek nem illenek a' Láthatatlanhoz. Annak-fölötte, mint-hogy minnyájan, lelkek veſzteſe-alatt, tartoznak a' Kriſtus Anyaſzentegyházában lenni; úgy, hogy annak Fejének engedgyének, a' tagjaival pedig eggyezzenek: az Anyaſzentegyháznak Láthatandónak kell lenni.

Az-okáért noha az Újító Atyaſiak, Láthatatlannak mongyák a' Kriſtus Anyaſzentegyházát; hogy ne kénſzerítsők arra, hogy meg-mutaſſák, Hol vólt *Luther* és *Calvinus*-előtt: mindazáltal máſ felől, tanitáſſal, és chelekedettel kűlömbet jelentnek. Mert, ha azt vallyák, hogy az ő *Eccleſiájok* az Apoktoloktól ſzármazott: haſonlónak kell az Apoſtolokéhoz lenni; melly, bizonyos hogy láthatando vólt. De *Luther*-előtt ollyan nem vólt: mert ſenki chak eggyet ſem látott ſoha-is közzűlök. Ha pedig azt mongyák, hogy a' régi igaz *Eccleſia* Láthatatlan vólt, úgy-is magok-ellen ſzólnak: mert a' moſtani *Eccleſiájok*, nem láthatatlan, mivelhogy mindeneket abba akarnak vinni. Az-okáért nem eggyez a' régivel. és, ha az Láthatatlan vólt, mint tudnak bizonſágot tenni róla? Tudom, hogy némellyek két *Eccleſia* állatnak: Eggyiket. Láthatandónak mongyák, és tellyeſnek tévelygéſekkel; a' Máſikát, Láthatatlannak, és mindenben igaznak. De én azt kérdem tőlök, Mellyik Eccleſiába gyűjtik ők az embereket? Ha az igazba: heában törődnek, mert az Láthatatlan; ſenki belé nem juthat, ſem nem igazíthat. Ha pedig a' Láthatandóba: ki hidgyen nékik, holott az tellyes tévelygéſekkel? Bizony, a' ki lelkének árúlója nem akar lenni, nem hihet nékik, ſem lelkét reájok nem bizhattya. Hogy pedig Dávid azt mongya a' Király leányáról, az *Eccleſiá*ról [o], hogy *Minden dicsőſége belől vagyon*, és azért Láthatatlan: nem ellenkezik mi-velőnk. Mert az emberben-is, lelkét, értelmét, okoſſágát, akarattyát, tudományát, igaſſágát, erőſſégét nem láthattyuk, de abból nem következik, hogy az ember-is láthatatlan: azonképpen az Anyaſzentegyházban, a' Hitet, Szentléget, Igaſſágot nem látharni teſti ſzemmel, hanem erős hittel hiſzſzük; mindazáltal, az emberi gyűlekezetet, melyből az *Eccleſia* áll, ha vakok nem vagyúnk, láttyuk. Az-okáért, azon Dávid azt mongya az *Eccleſia*ról; hogy Arany peremekkel ſok-ſzínű ékeſſégekbe öltözött: mivelhogy az ő ſzépſége, úgy ſzármazik belső tézéből, hogy kívűl-is Láthatando légyen. és, a'mint a' teſtnek ſzépſége a' lélektől ſzármazik: úgy az *Eccleſia*nak méltoſága, a' kűlső tanitásban és igazgatásban, melly kívűl is meg-tetſzik, a' Sz. Léleknek belső oktatáſából ſzármazik, mellyet a' teſti ſzem nem láthat.

Második Tulajdonſága a' Kriſtus Hajótskájának, vagy az *Eccleſia*nak, az: hogy az elei és utollya, keskeny; a' közepi, ſzéles; mint a' közönſéges hajónak orra és tattya keskenyebb a' derekánál. A Kriſtus *Eccleſia*jának, kichiny kezdete vólt *Judea*ban: azután minden időben nevekedett: de a' világ vége-felé, hogy így ſzólyak, iſmég megſzorúl, a' vagy keskenyedik, az Antikriſtuſnak kegyetlen üldözéſe-miatt. noha olly kiſded állapatra nem jút, mint akkor vólt, mikor el-kezdetett. A' mi időnkben az *Eccleſia*, még a' derekának ſzéleſſégén vagyon, és nevekedik. Mert noha Nap-keletről, a' *Mahomet* bolondſága; Nap-nyúgatról, a' *Luther* tévelygéſe, nem kevés hárt tőtt: mindazáltal, a' Nap-keleti és Nap-nyúgati Indiaiaknak meg-téréſe, azt helyére hozta. Ez

A
d Mat. 18. 17.
B
C
D
e Pſ. 18. 1. 2.
f Rom. 10. 18.
g Iſa. 2. 2.
h Mich. 4. 1.
i Act. 2. 3.
k Act. 2. 41.
l Act. 4. 4.
m 1 Tim. 3. 15.
n Tit. 3. 15.
o Pſ. 44. 14.

A

a' Tulajdonság, nem illik az Újitók *Ecclesiájához*. mert noha elsőben kevesen voltak a' *Luther* vallásán; sőt, a' mint ő-mongya, egyedül chak maga volt: mindazáltal igen hamar szorúlni kezdett. mivelhogy még *Luther*-életében, ellene-támadtak a' magá tanitványi, *Carolstadius, Oecolampadius, Zwinglius, Schwenkfeldius*. sőt *Philippus Melanchthon*-is; noha nem olly nyilván mutatta-ki magát. és hamar az-után, *Calvinus*; ki úgy megtépte, hogy alig maradott valami kevés tolla. Az-okáért, nem Hajónak, hanem rósz Chónoknak mondhattyuk, melly hamar fel-fordúl, és el-veszti a' ki fejét reá bizza. *Calvinus*sal-is hasonló-képpen bántak az ő tanitványi, *Valentinus Gentilis, Michaël Servetus, Ochinus, Palæologus, Blandrata, David* Ferencz, és a' több új *Arianus*ok; és hová tovább mind több szakadások támadnak-ellene: és, nem egy Hajóban evezvén, keményen fogyatryák egy-mást; mint az *Arminianus*ok a' *Gommaristá*kat, nem chak irásokkal, hanem ugyan fegyverrel-is: úgy hogy, a' ki-okosan gondolkodik felőlök, nem itélheti, hogy tudományok világ végé-ig tartson: mert, *Minden magában meg-bomlott ország, elpusztúl* p. Es külömben sem lehet: mert ők nem tartoznak senkihez halgatni, hanem ki-ki magának új Hitet kohollhat; sőt ugyan gyalázat-is más nyomán járniok, ha valami elmétskéjek vagyon. Ha azért száz esztendőben úgy el-fogyott a' *Luther* hite, hogy, ha pokolból ki-jőne, alig ismérné-meg tanitványit, kik imitt amott lézzegnek: egyebet nem várhatunk, hanem rövid időben tellyes romlását.

p Luc. 11. 17.

B

Harmadik Hasonlatosság, abban vagyon; hogy a' Hajónak, allya vagy seneke szoros, és jól bé-chináltatott; a' főli pedig széles, és nyitva vagyon: és azért, a' mi Hajótskát *chak nem el-buritottak a' habok*, mellyeket a' szél-vész vetett beléje q. A' Keresztyén Anyaszentegyház-is, e' világi és ide-alá-valo dolgokhoz-képest, szoros, és be-ízegeztetett; és Sz. Pállal azt mongya r: *Eledelünk lévén, s a' mivel bé-fogadtatásunk, azokkal meg-elégedgyünk*. Es s; *Mint nappal, tisztességességgel járjunk; nem tobzodásokban, és részegségekben; nem az agyas-házakban és szemtelenségekben; nem versengésekben, és irígységben*. Innét, az Anyaszentegyház ajánlya nékünk a Testi sanyargatást, és ugyan parancholya-is némelykor a' Böjtöt: az idegen és gonosztól keresett marhát, a' Gyonásban vissza-adattya: ellenségeinkel meg-békéltett: ha gazdagok vagyunk, alamisnálkodrat. Mellyek, a' földi dolgokat nem tágitryák, sem a' testet nem gyengitik: hanem, az embert, mind jó's mind gonosz szerencse-ellen, fel-fegyverkeztetik, hogy se a' jó el ne ragadgya, se a' gonosz meg ne ejtse. A' mi pedig a' főlit illeti, mellyel az eget nézi, széles és ki-nyitott: mert *A' mi nyájaskodásunk mennyben vagyon* t. Onnét vészi a' mi Anyaszentegyházunk a' hatalmat, hogy a' kúlchokkal ellhellen, mind a fel-nyitásra, 's mind a' bezárlásra. Onnét vészi a' Szentségeket, és azokban-valo bővséges Malasztot. Onnét vészi a' Sz. Léleknek ajándékit. Azt kivánnya, hogy az ő hivei, szemőket és szívőket fel-emellyék az égre: onnét várják, és vegyék a' valóságos Igazúlást, melly a' Hittel, Reménséggel, Szeretettel, és egyéb lelki ajándékokkal adatik a' híveknek.

q Marc. 4. 37.

r 1. Tim. 6. 8.

s Rom. 13. 13.

t Phil. 3. 20.

C

Ezeket, nagyobb részre, az Újitók meg-vetik, és nevetik, nem chak külömbet-chelekedvén (mint némelly lengeteg hivek-is,) hanem tanitásokkal-is el idegenitvén azoktól az embereket: Elsőben, Azt tanitván, hogy, Egyedül a' Hit igazit, és üdvőzit; és semmi gonosz nem árthat, az egy hitetlenség-kivül. 2. Hogy mindennek elégendő Tudománya vagyon, és szabadsága, hogy a Hit dolgában ítéletet tégyen. 3. A Böjtöt ki-rekesztvén. 4. A' Gyonás-béli Eleg-tételtől örök búlchút vévén. 5. Minden testi kivánságra útat nyitván. 6. A' mennyei Kúlchoknak erejét tagadván. 7. A' Szentségeket, a' vagy tellyességgel ki-hagyván, a' vagy minden lelki gazdagságtól meg-fosztván. 8. Az Igazúlást chak tettetési-képpen valván. 9. A' Szeretetet, minden jószágos chelekedetekkel, el-óltván.

D

Mondaná valaki: Sokan találtatnak nálunk-is, ugyan az Egyházi rendből-is, kik nem elégedvén az eledellel, és ruházattal, telhetetlenül gyüjtik a' pénzt; és tobzodván, szemtelenkedvén, egyéb-féle vétkekben hevervén, nem követik a' Sz. Pál tanitását. Felelet. Tagadhatatlan, hogy találtatnak effélék közőttünk; de nagy külömbség vagyon meg-is a' két fel közőtt: Mert ők, a' mi gonoszt chelekesznek, tanitások-szerént chelekesznek, elégségesnek mondván a' Hitet az üdvősségre, és tagadván szükségessé-voltát a' Jó-chelekedetnek. Továbbá, az Isten parancholatit lehetetleneknek mondván, és tagadván azoknak bé-tellyesitésére-valo Isteni Malasztot, és a' mi Szabad-akaratunkat, mellyekből ember, minden gonoszságra szabadon mehet, sőt kételen vele, mert egyebet sem tehet. Mi-nálunk pedig, a' ki vétkezik, nem Vallása-szerént chelekesznek, hanem Vallása-ellen; vagy tudatlanságból, vagy gyarlóságból, vagy pedig szánt-szándékkal-valo gonoszságból, lelki-ismereti-ellen. Ki nem látja pedig, hogy más az, a' mit nékem az Orvos meg-enged, vagy a' Tanito javall: más, a' mit én annak

akarat-

akarattya és tanátsa-ellen chelekeszem. Mert az elsőben, az Orvos, vagy a' Tanító vétkes; a' másikban pedig, chak én vagyok vétkes. Továbbá, ha ini megakarunk térni, vagyon módunk benne, az Istennek Malasztya-által; ki eszközöket rendelt, és kívánnya hogy éllyünk azokkal: ő nékik pedig nincheu, az ő Vallások-szerént, hanem kétségbe kell esnünk, vagy merő hazugsággal, és álommal kell magokat biztatni.

A

Negyedik Tulajdonsága a' mái hajótskának; hogy a' Krisztus az ő Apostolival vagyon benne. Ez-is szépen illik a' Keresztyén Anyaszentegyházhoz, kinek fő Feje és gond-viselője a' Krisztus: ki, mint-hogy láthatandó-képpen közöttünk nincheu, Helytartót rendelt, tudni illik, a' Romai Papát, ki Szent Péternek tiszttit viseli. Mert, nem Péterért adta Urunk Petternek *a' Mény-ország kúlchait* [a], sem a' maga hasznáért nem rendelte *Pásztorrá* [b]: hanem az Anyaszentegyház javáért, és meg-maradásáért. Az-okáért, valamig az Anyaszentegyház meg-marad, az-az, világ végéig, szükség hogy legyen Láthatandó Feje, a' kihez minden ügyében folyamodhassék. Annak-fölötte, a' Krisztus mi-nálunk, Létel-szerént-is jelen vagyon, nem chak Istensége-szerént, hanem, ugyan Emberssége-szérent-is az Oltári-szentségben; mellyet az Újító Atyának nem hisznek. Az Apostolok-is az Anyaszentegyházban vannak, mind Irások-is mind kézről kézre adatott Hagyományok- és szép rend-tartások-által. Azokat a' Hivek tiszteltik segétségül híván, bóchülik Ereklyéjöket és képeket szeretvén. Melytől távul estek az Újítók, kik azokat káromlyák, rontyák, tapodgyák, tűzzel emésztik a' hol kaphattyák. Továbbá, a' Krisztus, és az Apostolok, a' mi Hajónkban vannak: mert azoknak, nem chak parancholatit fogadgyuk, hanem tanátsit-is követtyük. Vallyon találkozott-e valaki az Újítók-közzül, a' ki követte volna Urunknak amaz szép tanátsát [c]: *Ha tökélletes akarsz lenni, menny-el, add-el a mid vagyon, és add a szegényeknek, és kinched lészen menyben: és jöj-el, követs engem?* A' vagy, a' ki azokat követte volna, kik *Magokat meg-herélték mennyeknek országáért* [d]: az-az, a' mint *Calvinista* Molnár Albért magyarázza, meg-tartóztatták volna magokat a' Házasságtól, hogy a' mennyei dolgokban szerénybek, és szorgalmatosbak lehetnének? Senki sem. De a' mi *Ecclesiá*inkban, effélé szám talan volt, 's vagyon-is minden Országokban: kik, tudgyák Sz. Pálból [e]; hogy, *A kik gazdagok akarnak lenni, kísértetbe esnek, 's az óraón tőrébe, és sok haszontalan és ártalmas kívánságokba, mellyek az embert halálba és veszedelembe merítik.* És [f], hogy, *Boldogh légyen, a' ki házasság-nélkül marad.* Melyből nyilván meg-értheti, ha a' mi Hajónkban vagyon-e a' Krisztus az Apostolokkal, vagy az Újítók Chónokában; kik olly távul estek azok tanitásától, mint a' föld az égtől.

B

Hogy pedig mi-nékünk a' Krisztus, maga-helyett Láthatandó gond-viselőt rendelt, nagy haszunkat kereste; hogy a mint Sz. Pál mongya [g], *Ne lennénk haboz ó kirdedek, és ide 's tova ne vitetnénk a' tudománnak minden szelétől*: hanem, ha mi egyenetlenség támadna, azt a' Láthatandó Biro el-igazitaná. melly mint-hogy az Újítók-között nem találtatik, véghetetlen tévelygésekbe esnek naponként. Heába mongyák pedig, hogy az ő Bírájok a' Szent Irás. Mert nem az a' kérdés, Ha az Irásnak kell-e hinni, vagy nem; hanē, Mint kellessék azt érteni, vagy magyarázni, a' mellyet nékem az Irás nyilván meg nem mutat. Az-okáért, ha énvalamelly Irást külömben magyarázok, hogy-sem az Újítók, ki léfzen az Ítélő-bíránk? Ha senki nem léfzen, és a' dolog lélekben jár: bizonyos, hogy eggyikünk hamis vélekedésben marad, és el-vész. Ha vagyon valaki: más nem lehet, hanem az Anyaszentegyház; a' kit hallgatnunk kell, hogy a' Pogányhoz és Publikánushoz hasonlók ne legyünk [h]. Annak ítéletit kell tehát követnünk, az Irásnak igaz értelme- és magyarázattya-felől, a' mint minden jól rendelt Országokban, eleven, és szóllo Birák vannak, kik az Irott Törvénnek igaz értelmét adgyák; és azon kell a' pörösöknek meg-nyúgodniok. mert egyéb-aránt, soha chak egy pörnek sem lenne vége. Végy példát. Ne légyen Biro Polóniban, hanem a' *Tripartitumot*, és a' *Decretumot* tegyék a' Tanátsi-házba: ha valakinek kárt tész, és törvényre czitáltatván a' Prókátorok egy-más ellen keményen pörlődnek; ha valaki szóval törvént nem mond (mellyet a' *Tripartitum*, és *Decretum* nem mivelhet:) a' vétkes szarvat vészen, és több gonoszságot próbál; gondolván, hogy valamelly álnok és szó-szaporító Prókátor helyére viszi dolgát, úgy magyarázván a' *Decretumot*, a' mint néki tetszik, és ügyének alkolmatosb. Hasonlo-képpen, a Szent Irás-kívül más Bírónak kell lenni; a' ki ítéletet tégyen, ki érti, vagy magyarázza azt igazán, és ki nem: mert egyéb-képpen, senki másnak nem enged, és, az Irásnak szine-alatt, minden hámisságnak helye léfzen. Bizony, ha meg akarnák vallani az igasságot az Újító Atyafiak, ennek helyt adnának. mert a' sok Tévelygésnek eredete nem egyéb, hanem az, hogy ki-ki az Irást, a' maga ítéleti-szerént akarja magyarázni. Észébe vötte *Calvinus*, hogy nem óltalmazhatta magát a' *Bibliával*, más Biro

C

D

[a] Mat. 16. 19
[b] Ioan. 21. 15
[c] Mat. 19. 21.
[d] Mat. 19. 12.
[e] 1. Tim. 6. 9.
[f] 1. Cor. 7. 14.
[g] Eph. 4. 14.
[h] Mat. 18. 16

A

szava-nélkül, *Valentinus Gentilis*-és *Michaël Servétus*-ellen (mivelhogy ők-is azt mondották, hogy az ő magyarázattyok igazb,) és hogy attól semmi sententziát nem várhat pártos nai-ellen: más eszközt keresett, és a' *Genevai* és *Brémai* tanátsot mellére vevén, eggyikét kardal, másikát tűzzel végeztette-ki e' világból. Valamig azért az Újító Atyafiak más Birot nè válaszatnak, pőrőknek vége nem szakad, sem egyenesség közöttök nem lehet. Hasonló az Anyaszentegyház, az *El-rendelt Sereghez* [f], *az Országhoz* [g], *az Emberi testhez* [h], *a Házhoz* [i], *az Akolhoz* [k], és, a' mái Evangeliom-szerént, *a' Hajóhoz*. Ezeknek, noha fő gond-viselőjök az Isten, és ő vezérli azokat: mindazáltal szükséges, hogy a' Seregnek, láthatandó Had-nagya légyen; az Országnak, Királya; a' Testnek, Feje; a Háznak gazdája; az Akolnak, Pásztora; a Hajónak, kormányosa: azon-képpen, az Anyaszentegyháznak fő gond-viselője az Isten, de mindazáltal kívántatik, hogy Láthatandó vezére-is légyen, a kitől halgasson.

[f] 1 Cor. 6. 2.
[g] Dan. 2. 44.
[h] Eph. 4. 4.
[i] 1 Tim. 3. 15.
[k] Ioan. 10. 1.

Ötödik Tulajdonsága a' Krisztus Hajójának az: hogy abban a' Krisztus, hol aluszik, 's hol vigyáz. Úgy az *Ecclesia*-ban-is, melyben jók és gonoszok vannak: a' jókban, vigyázni mondatik, mert minden jóra vezérli őket, és elébb-elébb viszi; a gonoszokban pedig, alunni láttatik, mert szájokra bochátya őket. Vigyázni mondatik, midőn az *Ecclesia* chendeslégben vagyon; alunni láttatik, midőn háborgattatik, vagy az őrdőgtől, vagy a' Pogányoktól, vagy az Eretnekektől, vagy a' hamis Atya-fiaktól, és rosz Gond-viselőktől. Es midőn így aluszik a' Krisztus, szél-vész támad a' Világnak négy részéről: mert a Híveket, az Őrdög bünre ingerli; a' Pogányok, testőkben üldözik; az Eretnekek, hamis tudományra viszik; a' hamis Atya-fiak, meg nem segétik. Meg-háborodván a' tenger, félnek a' hívek, *Nem tudván az ember, ha szeretetre légyen-e méltó, vagy gyűlöletre* [l]: és a' Krisztusnak könyörgenek, hogy meg-szabadittsa őket. Külömben vagyon a' dolog az Újítók Chonokában: mert abban, mint-hogy minnyájan (hogy már) igazak, nem alusznak a' Krisztus: akár-mi szél-vész támadgyon-is, ők félni nè tudnak, mert üdvösségök-felől bizonyosok: az-okáért, nem-is igen imádkoznak. En bizony, az Irásban nagy Szentekről olvasom, hogy féltek [m], vagy a' félelemre intettek [n]. Sőt Urunk-is [o]; *Meg-mutatom*, úgy-mond, *nőktek, kitől féljetek: Féljetek attól, a' ki, miután meg-öl, hatalma vagyon hogy a' Gehennába vesszen: így mondom nektek, attól féljetek*, a' hol háromszorinti az Apostolokat a' félelemre. Mitől kellett volna pedig félni, ha bizonyosok lőttek volna üdvösségök-felől? a' mint az Újítók vitattyák; és balgatagul elhitetik magokkal, hogy, ha szintén akarnák-is, azt el nem veszthetnék.

l Eccle. 9. 1.
m Tob. 9. 18.
n Paul. 2. 12.
o Luc. 12. 4.

B

Hogy-ha valaki azt mondána, hogy Urunk, a' mái Evangeliomban, meg-feddette az Apostolokat, hogy féltenek: Azt felelem; hogy az Apostolok akkor azokat példázták, kik fölöttébb-való féltőkben kételkedni kezdnek; kik méltók a' feddésre: mert *Hív az Isten, ki nem hágy minket a' fölött kisértetni a' mit el-szenvedhetünk; de a' kisértettel elsőmenetelt-is szerez, hogy el-szenvedhessük* [p]. Azért nevezte Urunk őket a' mái Evangéliomban, *Kicsiny-hitűeknek*. és, a' mint Sz. Lukách írja [q], azt mondotta nékik: *Hol vagyon a' ti Hitetek?* Melly Hitnek fogyatkozását, magok-is meg-jelentették, azt mondván: *El-veszünk*; a' vagy, a' mint Sz. Márk írja [r], *Mester, nem gondolsz-e vélle hogy el-veszünk*.

C

p 1 Cor. 10. 13.
q Luc. 8. 25.
r Marc. 4. 38.

Hatodik Tulajdonsága a' Krisztus Hajótskájának; hogy, akár-mint hányattassék a' szél-vésztől, akár-mint mennyenek belé a' habok, el nem romolhat, sem el nem merülhet: hanem, a' Krisztus parancholattyára, chendesség lészen, a' Hajótska meg-marad, és azon az emberek chodálkoznak. Élő Isten, minémű háborusságot indított a' Pogányok szele az *Ecclesia*-ellen, midőn egy-más után harmincz három Pápa lőtt Mártyrrá, sok száz-ezer hivekkel! Minéműt az Eretnekeké, midőn a' Sz. Háromság-tagadók, hogy a' többiről ne szóllyak, el-haralmazván, chak nem az egész Keresztyénséget el-nyomták! Minéműt némelly Fejedelmeké; kik, a' Keresztyén név-alatt, nem külömben oltromlották az *Ecclesiát*, mint-ha Pogányok, vagy Eretnekek lőttek volna! Úgy-mint a' Negyedik *Henricus*, és a' Második *Fridericus* Chászár: ki, a Hetedik Gergely Pápa-ellen támadván, balgatagságát némelly Versekkel-is meg-bizonyította: *Roma dum tumbans, variis erroribus ulta, Corruet, & mundi desinet esse caput.* Kinek jól megfelelt a' Pápa: *Niteris incassum nostrum submergere Petrin: Fluctuat, at nunquam mergitur illa Ratis.* Azzal nem elégedvén *Fridericus*, más Verseket-is írt: *Fata volunt, stellæ, docent, aviumq; volatus, Quòd Fridericus ego, mallem Urbis ero.* De igazább feleletet vőtt: *Fata volunt, Scriptura docet, peccata loquuntur, Quòd tibi vita brevis, pœna perennis erit.* Mind ezek-ellen azért, meg-maradott az *Ecclesia*, és ez-után-is meg-marad: sőt, mentől inkább háborgattatik, annál inkább nevekedik, és erősödik. Ezt az Újítóknál fel nem találod: kik, mivelhogy a' Romai Pápát szemtelenül Antikrisztusnak mongyák, a' Krisztust meg-hazuttollyák; ki az ő *Ecclesiá*jának azt fogadta [s], hogy *A pokol kapui erőt*

D

s Mat. 16. 18.

nem veszsenek rajta. Mert bizonyos, hogy sők száz esztendőtől fogva, semmi egyéb nyilván-való Hit a'világon nem volt, azon-kívül, mellyet a Romai Papa vallott és vall; hanem a Pogányoké, Zidóké, Törőkőké, mellyeket ők sem javallanak. Hol volt tehát az Isten *Ecclesiája*; mert el nem veszhetett? Ha az Újitóknak chak ezered háborusságok lőtt volna-is, eddig régen fültbe mentek volna, és chak fel sem nyomozhatnák Vallásokat: holott semmi háborusságok nem lévén-is, hanem a'mellyet ő-magok támasztnak magok veszedelmére, szem látomást fognak, és el-olvadnak.

Végezetre: Azt irja az Evangelista, hogy nagy chendesség lévén, chodálkoztak az emberek, mondván: *Minémű ez, mert a'szelek, és a'tenger engednek néki?* Valaki a'régi *Historiákat* olvassa, méltán chodálkozhatik rajta, mi-képpen chendesitette-le az Isten az ő Hajótskája ellen támadott gonosz szeleket. Mert a'Pogány Chászárok idejében, úgy-mint *Nero, Domitianus, Décius, Severus, Maximianus, Diocletianus, Licinius* birodalmában, annyiba jutottak a'Hivek a'nagy insség-miatt, hogy a'föld-alatt-való barlangokban lappangottak. De azzal, nem hogy el-fogytak volna, hanem inkább többültek: mert, a'mint *Tertullianus* mondotta, A'*Mártyrok* vére, a'Keresztyének magva volt: és mentől többet őltek-meg bennek, annál többen lőttek Keresztyénekké; és gyakorta a' Birák, és a'hóhérok-is meg-tértek, és Mártyrokká lőttek. Végtére pedig, hirtelen, és véletlen nagy chendesség lőtt, midőn *Constantinus* Chászár, a'Krisstushoz térvén, az *Ecclesiát* nem chak oltalmazta, hanem nagy méltosságra-is vitte; Romát, e'világ fejét.., a'Halász Péter birodalma-alá adta; annak minden dichősségét, Péternek kulchai-alá rekesztette: és úgy, az ő Hajótskája az egész világon, szabadon jár-kőlt.

Az-után, fel-támadván az Eretnekségnek szele, hatalmas Chászárokat, *Constantius, Valens*, &c. az *Ecclesia* ellen támasztott: kiknek dühös álnokságok úgy el-hatalmazott, hogy, a'mint Sz. *Jeromus* irja [t], Chak chodálta a világ *Arianusia* létét. De ez-is meg-szűnt, és *Theodósius* Chászár idejében, fő-képpen Sz. *Damasus* Pápa- és Szent Ambrus Püspők-által, az Eretneksségek el-enyésztek, és nagy chendesség lőtt. Hasonló-képpen történt dolgok a *Macedónius, Eunómius, Diószorus, Eutyches, Pelagius, Manichæus*, &c. eretneksség koholóknak: kiknek chak nevőket sem tudnók, ha a'régi Keresztyén Doktorok, kik az *Ecclesiát* oltalmazták ellenők, nem emlekeznének felőlők. Az-után támadott a'viszsza-vonyó Szakadozásoknak szele, ki eggyet's ki mást akarván a'Sz. Péter Székibe ültetni: De az-is le-chendesedett az Ötődik Márton Pápa idejében, midőn a'*Constantinai Conciliom*ban minden viszszálkodás véget érvén, egy igaz Pásztorra bizattatott az *Ecclesia*nak gond-viselése. Most-is, akár-mint latorkodgyék a' Pogány Törők, akár-mint czigánkodgyék az Eretneksség, akár-mint mesterkedgyék a'hamis Atyák, az *Ecclesiát* el nem fogyattyák: hanem, magok szégyenségével fényesbé tészik, és az híveknek nagyobb koronát szereznek; a'mint a'vizek, mentől inkább nevekedtek, a'Noé Bárkáját, melly az *Ecclesia* példázta, magasbra emelték.

[t] Dial. contra Luciferianos.

II. RESZE.

EZt az *Ecclesia*nak győzhetetlenségét, szépen meg-jelenti az Irás. Elsőben: Urunk két Házról emlekezik [u]: *Egyikét bölcs ember kő-sziklán építette, és essö jött-le, és folyó-vizek jöttek, és a'szelek fútnak, és arra a'Házra rohantak, és le nem dőlt: mert kősziklán volt fondalvan. A Másikat bolond ember építette fövenyen, és essö jött-le, és folyó-vizek jöttek, és a'szelek fútnak, és arra a'házra rohantak, és el-dőlt; és nagy volt a'romlása.* Az *Ecclesia* az Első Ház, mellyet az örők Bölcheség, az Isten Fia épített; kiben *a'Bölcheségnek, és tudománnak minden kincsei el vannak rejtve* [x]. építette pedig az Igasságnak erős Kő-sziklájára; és *el-kűldötte az Igasságnak Sz. Lelkét, hogy meg-tanítsa minden igasságra* [y], *és örökké véle lenne*, hogy semmi hamisságnak vize, vagy szele, ne árthatna néki. A Tévelygők kalibáját, bolondok épitették, tulajdon fejők találmányából raggarták: azért magától-is le-omol. Az-okáért, a'mint egész Jerikóban, az egy Raáb házánál több meg nem maradott; és ők kik abban voltak, meg-szabadúltak, a'többi el-veszvén [z], mint-hogy chak abban voltak a'Józue kiméit: azon-képpen chak azok üdvözűlnek, kik az *Ecclesia*ban vannak, mivelhogy chak abban találtatnak a'Jesus követi, az igaz Tanítók.

[u] Matt. 7. 24.

[x] Col. 2. 3.

[y] Ioan. 14. 26, & 16. 13.

[z] Isa. 2. 1. & 6. 22.

Másodízor: Urunk az Ecclesiát, *a'Hegyen épittetett Varashoz* hasonlittya [a]; *mellyet el nem rejthetni.* Erről emlekezik David, mondván [b]: *Az ő fondamentomai a'Szent Hegyeken: dicsőséges dolgok mondattak felőled, Istennek Varasa; maga fondálta azt a'Fölséges.* Az-okáért, nem emberi alkotmány lévén, el nem romolhat, Gamalielnek igaz okoskodása-szerént [c]: *Ha emberektől vagyon e'tanács, vagy e'dolog* (az Apóstolók tanitása) *el-bomol: ha pedig az Istentől vagyon, el nem bonthatyátok azt; hogy valami-képpen ne találtassatok.*

[a] Matt. 5. 14.

[b] Psal. 86. 2. 3. 5.

[c] Act. 5. 38.

A

tattassátok az Isten-ellen-is tusakodni. Ezt ígérte Urunk Sz. Péternek [d]: *Te Péter (kő-szál) vagy, és e Kő-szálon fogom épiteni az én Anyaszentegyházamat, és a' pokol kapui erőt nem vesznek rajta.* Ezt példázta *Jerusálem* városa: melyről szép ígéretet tőtt az Isten Ezekias Királynak, mondván [e]: *Az Assyriai Királynak nem jő e' Városba, sem nyilat nem lő belé, sem pavezt nem foglallya azt, sem környiki nem vessz a' sánczot. Az úton a melyen jött, viszsza-tér: és nem jő e' Városba, úgy mond az Úr. És meg-általmazom e' Városra, és meg-szabaditom azt értettem, és a' szolgámért Dávidért.* Egyéb Gyülekőzeteknek, chak erős: len Mező-városi, vagy falui vannak, sem bástyájok, sem kerítésők, azért könnyen le-omolnak; mint az Angyal mondotta *Bábylon*-felől [f].

Harmadszor: Hasonló az Anyaszentegyház, a'jó törvényekkel-elől, mindennel bővelkődő, és bőlch tanátsoktól igazgattatott Országhoz, melynek ninch mitől tartani; a'mint Dániel meg-jövendőlte, mondván [g]: *Országot támaszt a' mennyek Istene, mely örökké el nem bomol, és annak Országa más népnek nem adatik: meg rontya pedig, és meg-emészti mind az egyéb országokat; és az meg-marad örökké.* Azont mondotta Gábriel Angyal-is Szűz Máriának, az ő fiáról Jésusról [h]: *Neki adgya az Úr-Isten Dávidnak az ő attyának székét: és uralgul a' Jákob Házában örökké, és az ő Országának nem leszen vége.* Az egyéb gyülekőzeteknek országi pedig nem állandók; hasonlók lévén a'hoz, a'melyről Urunk emlekezett, mondván [i]: *Minden magában meg-hasonlott Ország el-pusztul, és a' ház a' házra omol.* Ezt naponként láttyuk, mint-hogy semmi Tévelygésben ninch helye az eggyességnek.

Negyedszer: Salomon az Anyaszentegyházról azt mongya [k]; hogy *Rettenetes mint a' Táborozásnak el-rendeltetett serege.* E' Seregnek fő Kapitánya a' Krisstus, ki igaz Isten; és az ő Seregétől soha el nem távozik [l]: *Ha pedig az Isten velé, kicsoda ellene [m]?* Ki azt mondotta vitézinek [n]: *Bizzatok, én meg-győztem e' világot.* Az-okáért, ez a' Sereg méltán mondhattya Dáviddal [o]: *Hatábor áll ellenem, nem fél a' szivem. Ha harcz támad ellenem, és abban bizom.* Es Jobbal [p]: *Szabadits-meg engem Uram, és helyheszteszs engem mellé, és akár-ki kezek hadakozzanak ellenem.* Számtalanon hadakoztak ugyan, ezer hat-száz esztendőtől-fogva, az *Ecclésia*-ellen, de minnyájan szégyent vallottak. és igazán mondhattya Dáviddal [q]: *Gyakorta ostromlottak engem ifiuságomtól-fogva: de semmit nem tehettek nékem.* Es [r]: *Áldott az én Uram Istenem, ki a' kezeimet a' harczra tanittya, és az újjaimat a' hadra.* Az-okáért, a'mint Góliath semmit nem árthatott az Úr seregének, hanem szégyent vallott a' kis Dávid-miatt [s]; és a' Mádianitak, egy-mást vágták és ölték [t]: azonképpen, az Anyaszentegyház-ellen-is semmi erőt nem vehetnek az Ellenségek, hanem magokat fogyattyák. Kikről méltán érthettük az Isaias jövendölését [u]: *Összve-veszi tem az Egyiptusiakat az Egyiptusiakkal, és hadakozik a' férfiu az attya-fia-ellen, és a férfiu a' barátya-ellen, a' város a' város-ellen, az ország az ország-ellen:* a'mint most szemünkel láttyuk, hogy a' *Lutheristák* és *Calvinisták* egy-más-ellen végheretlenül, és engesztelhetetlenül harczolnak; úgy hogy, ha más ellenek nem hadakozik-is, magok el-fogyattyák magokat.

Ötődször: Azon Salomon hasonlittya az Ecclesiát a' *Dávid Tornyához* [x], *melly bástyákkal épittetett: ezer paizsok függenek arról: az erősseknek minden fegyverek.* Ezt az erős Tornyot, sem alól meg nem áshattyák az álnok Eretnekek, sem fellyűl meg nem hághattyák a'hamis Atya-fiak, sem kivűl el nem ronthattyák a' dühős Pogányok. A' Pártos Gyülekőzetek pedig, hasonlók a' *Bábylon* tornyához, mellyet nagy dicsekedéssel kezdettek ugyan épiteni, és az égig akarták tetejét fel-vinni, hogy nevőket hiressé tennék [y]: de szégyent vallottak. mert az Isten úgy összve-vesztette nyelvőket, hogy eggyik a'másiknak szavát nem érthette, és ugy kellett félbe-hagyniok, és egy-máftol el-oszolniok. Kiknek chúfolásul méltán mondhatni; hogy, *Épiteni kezdettek, de végher nem vihették* [z]. Valamennyi Eretnekségek támadtak, úgy fogtak a' dologhoz, mint-ha egigvaló Tornyot akarnának épiteni: de egynek sem ment végbe igyekezete. E'mai napon-is, oszolnak oszolnak, újab-újabb Tévelygéseket találnak: de egy-mást nem értik. A'mi időnkben, az *Augustai Confessio* mineműnek láttatott? Azt vélték annak követői, hogy rövid idő alatt, az egész világot el-fogja: de igen meg-chökkent, es olly nyakorra újult meg, hogy már meg sem ismérhetni mellyik légyen közzülök az igaz *Confessio*, és akár-ki is ezébe veheti, hogy merő *Confusio*. és valoságos *Bábel*, melly annyit tészen, mint *Összve-zavarás*.

Hatodszor: Szent Pál az Ecclesiát, *az Igasság Oszlopának, és Erős Támaszának* nevezi [a]. mert nem ingadozó és romlandó, mint a' nád; melyhez ember bátorságosan nem támaszkodhatik. Azért mondotta Isaias egy-némelynek [b]: *Imé ez meg-tőrött Nádbarhoz bízol, Egyiptushoz: kire ha ember támaszkodik, bé-mégyen a kezébe, és által-lyukasztya*

azt. Gondolom pedig, hogy mikor Sz. Pál az *Ecclesiát* Oszlopnak nevezte, arra a két Oszlopra nézett, mellyeket Salomon az ő Temploma-előtt fel-állatott; és a'jobb-kezt ől-valót, *Jakin*-nak, az-az, Igyenesnek; a'bal kézről valót pedig, *Booz*-nak, az-az, Erősnek nevezte [m]; a'mint *Abulensis*, *Vatablus*, és *Ribera* irják. Az okáert; midőn Sz. Pál az *Ecclesiát* Oszlopnak, és erős Támasznak nevezi, azt jelenti; hogy *Jakin* és *Booz*: mivelhogy az *Ecclesia*, az Igasságnak Igyenessége, mellyet példázott a *Jakin*; és azon Igasságnak erős Támasza, mellyet példázott a'*Booz*. Mert az Anyaszentegyház, chak egy kőrőmnyire sem távozik-el az Igasságnak Igyenességétől, sem el nem hajol az Igasságnak álhatatos Vallásától, és semmi erő 's hatalom el sem távoztathattya, sem el nem hajthattya: mert *Az Úr erősítette-meg az ő Oszlopit* [n]. A Tévelygők gyülekőzete pedig, hasonló a'két Oszlophoz, mellyeken állott a'Filistæusok háza: mellyeket Sámson erőssen meg-ránditván, le-szakadott a'ház, és mind oda rontotta a'kik azon voltak [o]. Sőt hasonlonak mondhattyuk az Oszlopokhoz-is, mellyeket a gyermekek nagy munkával egybe raggatnak hoból, és chak egy lábbal-is le-onthatni, sőt chak a' verőfény-is el-olvaszthattya, és szerá lészen [p].

Hetedszer: Urunk az Ecclesiát, *A'kichiny Mustár-magból lőtt óreg Fához* hasonlíttya [q], *melynek ágain az égi madarak nyújtszanak*. Az-okáért, mint-hogy *minden plantálás, mellyet a'mennyei Atya nem plantált, tőből ki-szaggattatik* [r]: ha a'mi *Ecclesiánkat* nem az Isten plantálta volna régen el-vészett volna; mert hatalmas Fa-vágók nagy fejszékkel voltak rajta hogy ki-vágnák, de nem tehették szerént. Úgy vagyon, hogy némelly ágait le-nyeslék a Tévelygők, de azzal el nem fogyathatták; sőt úgy tetszik, hogy több ágai nevekedtek azoknál a'mellyeket le-nyeltek: mert többen jőttek az *Ecclesiaba Indiá*ból, *Japonia*ból, *China*ból, hogy-sem ki-eltek a'szomszéd tartományokbol. A Tévelygők gyülekőzeti pedig, a'mint Júdas Apostol mongya [s], *Őszi fák, gyümölchtelenek, kétszer holtak, ki-irtattak*: mellyek egyébre nem illendők, sem alkalmatosok, hanem a tűzre. Kikre igen illik az Isaias mondása [t]: *Se nem plantalcatott, se nem ültetetett, se nem gyökerezett a földben az ő törzsökök: hirtelen rajok fuvallott, és meg-száradtak, és a forgó-szél mint a'pozdorját el-viszi őket.*

Nyőlczedszer: Salomon az Anyaszentegyházat, egyéb dolgokhoz-is hasonlíttya, mellyekből az ő álhatatos meg-maradását kűnnyen meg-érthettyük. mert imigyen szóll felőle [u]: *Kichoda ez, a'ki előjő mint a'fel-kelő Hajnal; szép mint a'Hold; választ tétt, mint a'Nap?* Ezek, természetők-szerént olly álhatatos dolgok, hogy sem állapattyokban, sem fényes világoskodásokban fogyatkozást nem szenvedhetnek; jelentvén, az Anyaszentegyháznak-is hasonló Álhatatosságát: úgy hogy, sem el nem fogyhat, sem fényes tündöklését el nem veszítheti: sőt, a'mint Arany-száju Sz. János mongya [x]; Kűnnyebb a'Napot el-oltani, hogy-sem az Anyaszentegyházat meg-homályositani. Azokaért, mi-képpen hogy chúfolásra, és nevetésre méltónak ítélnők, a'ki a'Napot lővöldőzni, és nyilainak fokasságával akarná fényességét meg-homályositani: azon-képpen, merő kábáknak, és *Nábál*oknak mondhattyuk a'kik, az Anyaszentegyház ellen rusakodván, azt ítélik, hogy azt el-nyomhattyák. A Tévelygők gyülekőzeti pedig, hasonló az Üstökős Chillaghoz; a vagy, a'mint Sz. Júdas Apostol nevezi [y], *Bújdosó Chillaghoz*. Mert, noha az nem valóságos Chillag; mindazáltal valamennyire hasonló a'hoz, az emberi szemnek ítélete-szerént. és nem az égen vagyon, hanem sok ezer mély-földel az ég-alatt a'levegő-égen bújdosik: Azon képpen a'Tévelygők tudománya-is, némelly tudatlan embereknek úgy tetszik, mint-ha mennyei volna; noha bizony nem az, hanem a'levegő-égnek fejedelmétől származott, tudni illik az Ördögtől, a'mint *Luther* maga sem tagadgya, hogy tudományának eggyik fő czikkelyét az Ördögtől tanúlta, a'mint a'Kalauzban nyilván fel-találod [z]. Továbbá, mi-képpen hogy az Üstökős, vagy Bújdosó Chillagot, az emberek egy ideig chodállyák; de hamar meg-emészt ődik, és el-tűnik: azon-képpen az Fretnekek tudománya-is, elsőben chodásnak tetszik; de nem sokára el-enyészik, és semmivé lészen. Annak-fölőtte, mi-képpen hogy az Üstökős Chillag, valami nehéz változásnak, és háborúságnak jele, a'mint sok példákból ki-tetszik: azon-képpen a'Tévelygés, mindenkor veszedelmet hoz magával; a'mint a'most tani Újitóknak tévelygéséből, származott minden háborúság és nyomorúság a'szomszéd Országokra, és a'mi szerelmes Hazánkra-is; és több-is származik, ha eleit nem vészik.

A

[m] 1. Reg. 7. 21.

[n] Lib. 2. de Templo c. 3.

[o] Jud. 16. 29.

[p] Judic. 14. 8.

[q] Luc. 13. 19.

B

[r] Matth. 15. 13.

[s] Judæ vers. 12.

[t] Isa. 40. 24.

[u] Cant. 6. 9.

C

[x] Hom. 4. in c. 8. Ifa. Vide Drusium.

[y] Judæ vers. 13.

D

[z] Kojalo. in 11. Articul. pag. 206.

III. RÉSZE.

Kérdené valaki: Mi lehet az Anyaszentegyház Álhatatosságának oka? Felelek.

A

a Ephes. 4. 11.

Első Oka, az; hogy ő-benne soha meg nem szűnnek az igaz Tanitók, kik kezről kézre adgyák az igaz tudományt. Erről igen nyilván beszéli Sz. Pál [a]: *A Krisztus adott némelyeket legyen Apostolokat, némelyeket pedig Prófétákat, némelyeket pedig Evangelistákat, némelyeket pedig Pásztorokat és Doktorokat, a' Szenteknek tellyes-voltokra, a' szolgálatnak munkájára, a' Krisztus testének épületére: míg minnyájan el-jussunk a' Hitnek, és az Isten Fia ismeretének eggyességére, hogy tekéletes férfiakká legyünk, a' Krisztus meg-állapodott idejének mértéke szerént.* Es okát-is adgya: *Hogy ne legyünk többé habozó kísérdek, és ide's tova ne vitessünk a' tudománnak minden szeléről, az emberek gonoszsága-által, a' tévelygésbe-ejtő álnokság-által.* Ezek pedig az Isten igéjétől soha el nem szakadtak, hanem fedhetetlenül annál

b Ísa. 59. 21.

maradtak, és végig meg-is maradnak, a'mint Isaias meg-jövendölte [b]: *Ez az én szövetségem velek, úgy-mond az Úr: Az én lelkem, melly benned vagyon; és az én igém, mellyeket a' te szádba helyheztettem, el nem távoznak a' te szádtól, és a' te magod szájától, és a' te magod magva szájától, úgy-mond az Úr, mostantól-fogva és örökké:* Ha Örökké: tahát nem három-, sem hát-száz esztendeig; a'mint az Újitók chevegnek. kik az eggy-ügyü kölléggel el akarják hitetni, hogy a' Romai *Ecclesiá*ban, volt ugyan egy-ideig az Isten igéjének igaz hirdetése, de az-után a'pad-alá dugattatott. Melly merő hazugság: Mert az Anyaszentegyháznak mostani Tanitói, mindenben eggyeznek a'Régiekkel; és, azoknak nyomdokit követvén, úgy mint őrökségül vötték az Evangéliomi igasságot. A' mostani Tévelygők pedig, senkit nem mutathatnak a'Régi tanitók-közzül, a'kivel mindenben eggyeznének: sőt az Istennek nyilván-valo igéjét-is, a'Szent Irást, úgy megmarczongották, hogy, a'ki egybe-veti az igaz Szent Irással, nem győz eleget chodálkozni szemtelenségökön, és vakmerőségökön.

B

Második Oka az Anyaszentegyház fogyhatatlan Álharatosságának, az; hogy az Anyaszentegyház, a'Krisztusnak Jegyese, a'Krisztus pedig, az *Ecclesia*nak férje es feje; úgy hogy el-válhatatlan Házasság légyen közöttük. Innét mongya Oseás-által [c]: *Magamnak jegyezlek téged örökké: és jegyezlek téged igasságban, és ítéletben, és irgalmasságban, és könyörületességekben. Es hittel jegyezlek téged magamnak: és meg-tudod hogy én vagyok az Úr.* A'Meny-aszszony viszontag, a'Vő-legényről azt mongya Salomonnál [d]. *Megtaláltam a'kit szeret az én lelkem: meg-fogám őtet: el sem bocsátom.* Es nóha a'Virézkedő Anyaszentegyháztól láthatandó-képpen el-távozott a'Krisztus: mindazáltal, sok-képpen jelen vagyon; úgy hogy a'Vő-legénnek távúl-létéből, semmi fogyatkozása az Anyaszentegyháznak nem történik. Mert gondot viszel reája, Elsőben: Maga-által; *[illegible] lévén minden-nap, világ végezetig* [e]. Továbbá; Az Anyaszentegyházzal vagyon a' Krisztus az Oltári-szentségben, a'szent Misének Áldozattyában, testiségből, lelkiségből, Istenségé- és emberségé-szerént. Annak-fölötte; A'Szent Lélek által-is: kiről ő-maga emlekezett, mondván [f]: *Kérem az Atyát, és más vigasztalót ád nékiek, hogy örökké velek maradgyon, az Igasságnak Lelkét, kit a'világ el nem vehet; mert nem látya őtet, se nem tudgya őtet. Ti pedig meg-ismérítek őtet: mert nálatok marad, és bennetek lészen.* Végezetre; Láthatandó gond-viselő-által-is, ki a'Krisztusnak Hely-tartója: melly tisztet Urunk elsőben Sz. Péterre bízta, midőn *az ő Juhainak és Bárányinak legeltetését* reája hatta [g]. Péter-után pedig, az ő Követőire a'Romai Püspökökre; kik világ végezetig meg-maradnak az Anyaszentegyházban, és arra gondot viselnek; kikhez a'Hívek úgy halgatnak, mint a'Krisztushoz; a'mint Urunk ő-maga parancholta, mondván [h]: *A'ki titeket halgat, engem halgat.* Amak-okáért, nagy bolondsággal illetik az Újitók, mind a'Krisztust, 's mind a'Szent Lelket, azt mondván; hogy az Anyaszentegyház, chak bizonyos és határos ideig maradott a hivségben, az-után pedig el-pártolt, és paráznává lőtt. Mert azzal azt jelentik, hogy a'Krisztus, az ő Jegyesére gondot nem viselt; és a'Sz. Lélek, a'reája bízattatott személyre nem vigyázott. Az ő gyülekőzetők-vagy inkább gyülevészők-felől, méltán mondhatni, hogy, mint az út-félen-ülő, vagy a'bordélyban kereskedő gonosz aszszony, mindennel egy-aránt közösül: és ma, *Luther*-után koslat; holnap, *Calvinus*sal bagoz; az-után pedig *Servétus*hoz adgya magát, és chak az álhatatlanságban álharatos. A'kegyes Isten óltalmazzon-meg bennünket minden hamis Gyülekőzetektől, és tartson-meg az ő el-fogyhatatlan egy igaz Virézkedő Anyaszentegyházában: hogy abban halálig virézkedven, az el-hervadhatatlan Koronát el-vehessük a'Győzedelmes Anyaszentegyházban. Mellyet engedgyen a'mindenható Atya Isten, az ő áldott Szent Fiának érdemiért. Amen.

D

MASODIK PREDIKATZIO.

MIdőn az Úr Angyala Gedeonnak azt mondotta vólna [a]; *Az Úr veled leg-erősſebb férfiú*; Gedeon azt felelte: *Kérlek tiſztelendő Uram, ha velünk az Úr, miért környékeznek meg minket mind ezek?* Chodálatosnak tetszett Gedeonnak, hogy szél-vész támadhat, a'szelek Urának jelen-létében. Hasonló-képpen az Apostolok, chodálkozva kérdezhették vólna ottan a'nagy háborúnak, melly-miatt chak nem elmerült a'Hajo, melyben ő-maga a'Krisſtus aluva nyugodott; ki sok choda-tételekkel, már az-előtt meg-bizonyította volt Istени erejét, és a'teremtett-állatokon-valo tellyes uraſágát. Nem kétlem, hogy most-is sokan ſápolódnak, a'Hivek-ellen támadott sok zúr-zavarokon; egy-felől meg-gondolván, hogy az Isten fogadása azt tartya, hogy mindenkor velek léjszen, szemeit rólok el nem fordittya, szárnyai-alól el nem bochátstya, és mint a'szeme fényét meg-óltalmazza: más-felől pedig, látván, hogy most-tan mondhattyák valóban a'Hivek Sz. Pállal [b]: *Semmi nyugodalma nincs a mi testünknek, hanem minden háborusságot szenvedünk: kivül harczok, belől félelmek*; a'vagy Dáviddal [c]: *El az Úr, hogy chak egy lépésnyire vagyunk (hogy így szólljak) én's a halál.* Melly panaszolkodás, ha a'Hitnek fogyatkozásából származik, méltó meg-feddésre. mivelhogy Urunk az Apostolokat-is meg-feddette azon okból, mondván [d]: *Mit féltők kichiny-hitüek?* a'vagy [e], *Miért vattok félénkek? még sincs-e Hitótök?* a'vagy [f], *Hol vagyon a'ti hitetök?* Nem hogy tellyességgel semmi Hitők nem lőtt vólna, hanem hogy, a'mint Sz. Agoston mongya [g], a'Hitet meg-haladta a'félelem; holott nagyobnak kellett vólna lenni a'Hitnek a'félelemnél. Melly dologról, ezennel többet szóllok.

I. Meg-mutatom, Micboda fogyatkozás lőtt légyen az Apostolok Hitében.
II. Meg-bizonyitom, hogy az Igazak vigadnak a'háborusságban.
III. Meg-mondom, Miben mutassa-meg magát az igaz Baratság.

ELSÖ RÉSZE.

KÉt-képpen hihetünk valamit: Elősző; Ő-magában: úgy-mint, hogy a'Krisſtus Isten Fia, fel-támadott, menybe ment. Másodszor; Másban, vagy más ereje-által: úgy-mint, a'ki a'Krisſtust Isten Fiának hiszi, és hogy halottat tamaszthat; ennek erejével azt-is hiszi, hogy a'vakot, és sántát meg-gyógyithattya. Az Apostolok, a'szél-vész-előtt, a'Krisſtust Isten Fiának hitték; és annak erejével azt-is hitték, hogy attól aluva-is meg-szabadithattya őket: de, mint-hogy a szél-vész-előtt, arra-valo alkalmatosságok nem vólt, hogy azt ő-magában-is hinnék; az el-érkezvén, hinniek kellett vólna. És mivelhogy azt nem chelekedték, Urunk meg-feddőtte őket. mint-ha azt mondotta vólna: Midőn el-hittétek hogy én Isten Fia vagyok, annak erejével ezt-is hittétek: mi módon nem hiszitek tahát most azt ő-magában, a'mit ez-előtt másban, vagy másnak erejével, hittetek? Meg-feddőtte azért őket, mind a'fölőtteb-valo Félelemért, 's mind a'kichiny és meg-fogyatkozott Hitért, melly a'félelemből származott. Mert gyakorta, hiszszük hogy valami meg-lehet: de, midőn a'veszedelemben forgunk, a'félelem vagy a'Hitben fogyathoztat-meg, vagy kételkedtet a'dolog-felől, a'mint itt-is történt. és azt jelenti Urunk, mondván: *Mit féltők kichiny-hitüek?* elsőben a'Félelemről fedvén-meg őket, mint a'Hitben-valo fogyatkozásnak okáról. Az-okáért, nem egy-általlyában a'Félelemért feddőtte-meg őket, mert az, természet-szerént-valo dolog: hanem, hogy a'fölőtteb-valo félelem a'Hitet meg-tántorította bennek; a'mint Sz. Márknál a'Görög betűből ki-tetszik: melly annyit tészen, mint, *Miért féltők annyira?* vagy, *Miért féltők így?*

Ebből igen hasznos tanuságot vehetünk. Azt alittyuk néha, hogy az Úr el-aluván, üdvösségünk ügye utólsó veszedelemre jutott, a'sok gonosz társaság-miatt; a vagy az Anyaszentegyház hajótskája, a'sok tévelygésnek háborui-miatt. Kell-e azért-félni? Kell: de nem a'Hitnek fogyatkozásáig, a'vagy az Istenben-valo bizodalomnak meg-tántorodásáig: hanem, hogy a'Hit inkább gyarapodgyék, hogy ezt a'Krisſtus megjövendőlte, és a'bizodalom nevekedgyék: tudván, hogy a'ki ezt meg-jövendőlhette, segétséget-is adhat, mint-hogy meg-is ígérte. és azt rővid, de harható igékkel, megjelentőtte, mondván [h]: *Ezeket szóllottam nékték, hogy én-bennem bátorságtok légyen. E'világban szorongatásotok leszen* (ihol az elsőnek meg-jelentése:) *de bizatok, én meg-győztem e'*

[a] Judic. 6. 12.
[b] 2. Cor. 7. 5.
[c] 2. Reg. 20. 3.
[d] Matt. 8. 26.
[e] Marc. 4. 40.
[f] Luc. 8. 25.
[g] Lib. de Verbis Domini Evangelii. c. 24.
[h] Joan. 16. 33.

A

világot. Ez a' segétségnek meg-igérése, melyből támogatnunk kell a' bizodalmat. Ebből azt hozhattyuk-ki, hogy az háboruságok az Isten-felökben, a' reménséget nem chak nem fogyattyák, hanem ugyan nevelik-is, és erösitik. Az-okáért, noha Szent Pál azt mongya az Igaz ember-felöl, kit *Teremtett-állatnak* nevez [a]; hogy *Fukázkodik, és szól, mint-hogy hiság-alá vettetett*, az-az, e' világi nyomorúság-alá, melly hamar el-múlik: mindazáltal azt-is mongya; hogy *A reménségben meg-marad, jobb állapotot, és az örök boldogságot várván: Mert*, úgy-mond [b], *a' Teremtett-állat-is meg-szabadittatik a' romlandóságnak szolgálattyától, az Isten fiai dicsöségének szabadságára.* Ezeket, a' *Reménség fogyainak* nevezi a' Próféta [c]: mert a' fogság, és nyomorúság, reménséget ád nékik a' jobb állapatról; mellyet *két annyinak* nevez, az-az, nagyobbnak, a' munkánál. nem heában dicsekedik tehát Sz. Pál a' háboruságokban [m]; *tudván, hogy a' háboruság türést szerez, a' türés pedig próbálást, a' próbálás pedig reménséget.* Az-okáért mondotta Dávid [n]: *Ha harcz támad ellenem, én abban bizom:* úgy hogy, mentöl nagyobb a' háborúságnak tüze, annál nagyobb a' Reménségnek lángja. Innét vagyon, hogy az Igazak, a' háboruságban nem panaszolkodnak, hanem halgatnak, és az Istentöl várnak segétséget; a' mint Isaias jelenti, mondván [o]: *Halgatásban, és reménségben lészen a' ti erösségtek*: az-az, a' békeséges-türésben, és az Isten segétségének várásában.

a Rom. 8. 22.

b 2 Petr. 2. 1.

c Zach. 9. 12.

m Rom. 5. 3.

n Pf. 26. 3.

o Ifa. 30. 15.

B

Efféle halgatás, nem chak az Isten-ellen-valo panaszolkodást rekeszti-ki, hanem bününket-is meg-ismérteti velünk, hogy a' meg-érdemlett büntetést örömest szenvedgyük. Azért mondotta a' meg-nyomorodott nép a' Prófétánál [p]: *Gyülyetek egybe, és menyünk-bé az erös Városba, és halgassunk ott: mert a' mi Urunk Istenünk, halgatásra intette minket, és epe-vizet el itatott bennünket: mert vétkeztünk az Urnak.* Bizony, sokkal hasznosb volna efféle halgatás, a' mód-nélkül-valo jajgatásnál, és egyebek-ellen-valo zúgolodásnál, azokra vetvén nyomorúságunknak okát, és nem magunk vétkére. Hallyad, mit mond azon Próféta [q]: *Jó az Ur az ö-benne-bizóknak, az ötet-kereső lélekknek. Jó halgatással várni az Isten szabadítását. Jó a' férfiúnak, midön az igát ifiuságától-fogva viseli. Le-ül egyedül, és halgat: mert fel-vötte magára. A' porba teszi a' szaját, ha valami-képpen reménség lenne.* Mintha azt mondaná: Az Isten meg-segéti azt, a' ki ötet buzgó szivvel segétségül hija: mert a' nyavalyában, leg-jobb orvosság a' chendes reménség az Istennek segétsége-felöl. Es ha a' gyenge iiat kemény igába fogja-is, és szüntelen öszt önözi; ne rúgoldozzék, mert az nehézben esik néki. sőt, ne chak ne rázza-ki az igát nyakából, hanem inkább ö-maga a' hoz járúllyon, és nyakát belé tegye; úgy meg-hajtván nyakát, hogy a' szájával a' földet érje, és úgy várja a' kövétközendö segétséget, melly jó idején el-érkezik. Az Isten akkor mutattya nagyobb hatalmasságát, mikor nyilván- és jelen-valo veszedelemből szabadit-ki bennünket. A' mint Sámson, meg-engedvén hogy meg-kötözzék kötelekkel [r], nagyobb erejét mutatta, azokat el-szaggatván, hogy-sem ha meg nem kötözték volna. Es az Isten, meg akarván mutatni hatalmasságát, akkor igért segétséget az ö népének, midön chak nem utólsó veszedelemre jutott: mikor, a' mint Isaias mongya [s], *Sirt, és elhervadott a' föld: meg-szégyenült a' Libanus, és meg-rútult; és Sáron olly lett, mint a' puszta: és ösz-ve-rontatott Báshan, és Karmélus. Akkor mondotta: Majd fel-kelek; majd meg-dicsöittetem; majd fel-magasztaltatom.*

C

r Judic. 15. 14.

s Ifa. 33. 9.

II. RESZE.

DE nem chak dicsekednek és halgatnak a' Hivek a' nyomorúságban, hanem örvendeznek-is; a' mint Sz. Jakab parancholta [t]. sőt Urunk-is, mondván [u]: *Boldogok vattok, midön szidalmaznak titeket, és üldöznek titeket, és hazudván minden gonoszat mondanak ellenetek, én-értettem: Örüllyetek és vigadgyatok, mert a' ti jutalmatok bövséges mennyekben.* Ezt valóban meg-chelekedték az Apostolok, midön *Örülve mentek-el a' gyüleközet-elöl, mivelhogy méltókká löttek a' JESUS neveért gyalázatot szenvedni* [x]. Méltán mondhatni azért az Igazról; hogy *a' puszta itélt éretsséget neveti* [y]: mert az éhség, nem chak meg nem emészti öket, hanem ugyan hizlallya; és gyönyörködtetvén nevetteti. Midön Sz. Ferencz *Gallia*ba menne *Massaus*sal, egy kútnál le-ültek ebédleni: és elö-rakogatván a' küldült kemény és penyiszes darabotska kenyereket, nagy vig szivvel intette a' társát *Massaus*t, hogy hálákat adnának az Istennek a' szegénységnek ollyan nagy kinchéért. Meg-kérdé azért *Massaus*. Mikoda kinch volna a' nagy szükség; holott, sem aszt alok, sem borok, sem főtt étkök nem volna? Szent Ferencz azt felelte: Ez az Istennek nagy jó-tétemenye, hogy minden fogyatkozást ö-maga hozott helyére, mind a' kenyeret és a' vizet, 's mind a' követ el-készitvén, az ö gond-viselésök nélkül. Kérség-nélkül, nagyobb lelki vigasztalást érzett Sz. Ferencz abban a' nyomorult lakásban; hogy-sem tesi gyönyörüséget éreznek a' világ fiai a' fris lakodalmokban; és azért vigadott, és

t Jac. 1. 2.

u Matt. 5. 11.

D

x Act. 5. 41.

y Jób. 5. 22.

hálákat

hálákat adott az Istennek. Egyéb-féle nyomorúságokról-is azt jelenti Dávid, noha homályos beszéddel [a]: *Ha a sorsok-közöt alusztok, a galamb ezüstös szárnyai: és a hátai végső arany-színű sárga. Midőn a mennyei a Királyokat oszlongatja ama hóval meg-fehéritteték Selmonon*: az-az, midőn rabbá estök, és az ellenség sorsot vet reátok, kit kelletik szabadra hánni, vagy örök rabságban tartani: akkor bátorságosan fogtok alunni; és olly vig orczátok lészen, mint a'szép fehér galambnak tollai, mellyek a verő-fényen arany-színt mutatnak, és gyönyörködtetik a'szemet. Midőn pedig az Isten meg-ítéli azokat, és meg-büntteti, ollyanok lésznek mint a'hótól meg-fehéredett Selmon-hegye, melly egyébaránt a'sűrű erdők miatt setétes volt. Így volt Sz. Péternek dolga: kit, midőn *Heródes* másod nap meg akart volna ölletni, éjjel, két vitéz-között, noha két lánczal volt meg-kötözve, olly bátorságosan aludt, mint-ha semmi dolga nem lett volna: és különben fel nem ébredett, hanem mikor az Angyal, meg-ütvén az oldalát, fel-költötte [a]. Erről érthettyük Dávidnak ama mondását-is [b]: *A patakból iszik az úton: azért magasztallya fel a'fejét*. Mert az Igazak, mikor a'nyomorúságos életnek zavaros patakából isznak, fejőket fel-emelik; és meg-mutattyák, hogy azok nem chak el nem nyombattyák, hanem inkább fel-emelik; és mentől inkább áradnak, annál magasban úsznak; a mint a'víz-özön-kor, meg-fokafodván a'vizek, a'bárkát magassan fel-emelték a földtől [c]: az illetlenek pedig, a'mint Dávid mongya [d], *a'nyomorúságokban helyt nem álnak*; hanem el-süllyednek, el-merülnek, semmivé lésznek.

Az Igazakról mongya a Salomon [e]: *A bölcsek szíve, a'hol a'szomorúság*. Mert midőn a'nyomorúság reájok érkezik, el nem fáradnak, sem kétségbe nem esnek, hanem bátorságos szívvel vannak; azon Salomonnak tanátsa-szerént [f]: *Ha a hatalmasnak lelke feltámad ellened, a te helyedet: mert az orvoslás, igen nagy bűnöket hagyat-el*: az-az, ha a'Gonosz lélek, szabadságot vévén az Istentől, reád rohan, mint Jóbra, helyedből ki ne mozdittson: mert azzal jó orvosságot találsz, bűneidnek meg-gyógyittására. A' *Ceraunia*-nevű drága-kőről, azt írja *Plinius* [g], hogy chak a'meny-kőtől meg-ütött helyen találtyák: azon-képpen a'sok Jósságos chelekedeteknek, úgy mint, a'Békességes-tűrésnek, reménységnek, hálá-adásnak drága-kövét, nehéz fel-találni a'háborúság ütő-kövekivül; a'mint Jóbról eszünkbe vehettyük: kinek nagyobb hálá-adását nem olvassuk, mint a'sok háborúságok után, mellyeket drága-köveknek és ajándékoknak tartott. és Sz. Pál, nyilván *Ajándék*nak nevezte, midőn azt mondotta [h]: *Néktek ajándékoztatott a'Krisusért, nem chak hogy hidgyetek ő-benne, de hogy szenvedgyetek-is ő-érette*. és eggyüvé helyhezteti a'Hitet, és a'szenvedést: mert, midőn a'Krisus az Anyaszentegyházat fundálta, mind a'kettővel meg-ajándékozta, a'Hittel, úgy-mint jó fondamentommal; a'Szenvedéssel, úgy-mint erős épülettel. mert a'ki az Evangéliomot akarta követni, álhatatosnak kellett lenni a'félelemben, és kész lélekkel a'kisértetre [i]. Sz. Péter pedig ugyan *Boldogság*nak nevezi [k]: mert a'háborúságok, a'következő boldogságnak bizonyos zálogi. Es mivelhogy az Ajándék ajándékot érdemel, a'mint hogy a háborúság az Isten ajándéka: azon-képpen a'hálá-adás, mi ajándékunk a'háborúságért; a'mint Isaias jelenti, mondván [l]: *Ajándék visznek a'Seregek Urának, a'meg-romlott és meg-szaggatratott néptől*; tudni illik, a'hálá-adásnak ajándéka. Bizony, Dávid akkor hija az egész gyülekezetet az Aldozatra, és az Úr nevének dicséretére, mikor az Isten meny-dörgéssel, villámással, és tűzzel a'czédrus-fákat el-rontotta, a'szarvasokat, és egyéb vadakat meg-ijeszti [m]: az-az, midőn minket, meg-foszt ván minden szépségeinktől és javainktól, meg-rettent, és a'nyomorúságok által ugyan a'földhöz vér, akkor kivánnya hogy Áldozatokat tegyünk, és dicsérjük az ő szent nevét: mert, mind ezekközött-is, *az Úr erőt ád az ő népének* [n], hogy a'háborúság el ne nyomja: és meg-áldgya az ő népét békességben, parancsolván a'szeleknek és a'tengernek, és a'fáradságért bővséges jutalommal meg-fizetvén.

Ezért a Hivék, a Háborúságot bóchülletnek ítélik; a'mint Sz. Pál: ki az Efesusiakhoz irván, bóchülletesb titulust nem választott a'*Fogoly* titulusánál [o]: *Kérlek*, úgy-mond, *titeket, én Fogoly az Úrban*; és azzal ajánlotta magát nékik. Midőn pedig *Agrippa* Királynak, és magának egyenlő dolgot kivánt, nyilván meg-mondotta, hogy, a'kötelektől meg-válva: mint-hogy *Agrippa*, Pogány lévén, azoknak méltóságát nem értette, és meg sem tudta volna bóchülleni. Azért mongya *Oecumenius*; hogy, midőn azt mondotta Sz. Pál, nem a'köteleket útálta vagy gyalázta, mellyeknél semmit bóchülletesbnek nem tartott, hanem a'Pogányok vélekedése-szerént szólott, és azoknak gyarlóságához szabta beszédét. Mert egyéb-aránt, Sz Pál olly nagyra bóchüllötte a'Fogságot és kötelet, sőt a'halált-is, a'Krisusért, hogy neminémű-képpen minden tekintetségért, és emberségért-is abban helyhezteté; a'mint ő-maga jelentette, midőn a'Hi-

A
[a] Ps. 67. 14.
[a] Act. 12. 5.
[b] Ps. 109. 7.
B
[c] Gen. 7. 17.
[d] Ps. 118. 11.
[e] Eccle. 7. 1.
[f] Eccle. 10. 4.
[g] Lib. 33. c. 9.
[h] Phil. 1. 29.
C
[i] Ibid. 2. 1.
[k] 1. Pet. 3. 14.
[l] Isa. 18. 7.
[m] Ps. 28. 1. 2.
[n] Ibid. 11.
D
[o] Eph. 4. 1.
[p] Act. 26. 28.

A veknek imigyen szóllott [q]: *A Szent Lélek minden városokban tudomást tészen nékem, mondván: Hogy fogságok és háborúságok függnek rajtam Jerusálemben. De semmi sincsen hozzám, sem*
[q] Act. 20. 23.
én életemet magamnál. Vallyon kit ért ő-magán? A'Fogolyot, a'cémlőczbe vettetett Pált, mivelhogy a'nyomorúságot leg-nagyobra bőchülötte. És nem ok-nélkül, mert az Oltorozások, bizonyos jelei, és zálogi, az Istennek hozzánk-valo Atyai szeretetinek, nem chak mikor próbáláinkra oltóroz bennünket,
[r] Prov. 3. 11.
hanem midőn vétkeinkért vér-is; a'mint Salomon nyilván jelenti, mondván [r]: *Az Úr oktatását, fiam, meg ne vesd: se el ne hadd magad midőn tőle dorgáltatol: mert a'kit szeret az Úr, meg-dorgállya: és úgy kedvelli, mint az atya a'fiát*; az az, kívánnya hogy kedveben légyen: az-okáért az oltorral le-sőpri róla a'mi kedve-ellen vagyon. Úgyan azont mongya ő-maga-is az Isten Szent Jánosnál [s]: *En a'kiket szeretek, meg-feddem, és meg-oltorozom.* És Szent Pál-is: *Még szemén-úgy-mond* [t]: *a'vérig nem tusakodtatok, a'bűn ellen viaskodván: és el-feletkeztetek a'vigasztalásról*: (az az, holott még nem jutottatok a'leg-nagyobb háborúságra, és véretek ki-ontására, már-is el-feletkeztetek arról, hogy az Isten meg-vigasztalhat midőn meg-dorgál.) *Melly nézések, mint fiaknak szóll* (tudn'illik Salomon-által,) *mondván: Fiam el ne múlasd az Úr fenyitését: se el ne fáradgy midőn tőle dorgáltatol: Mert a'kit szeret az Úr* (azzal tudn'illik a'szeretettel, mellyel az örök bóldogságot akarja adni) *meg-sanyargattya: meg-oltorozz pedig minden fiat, a'kit hozzája fogad.* Vedd észedbe, hogy, mint az Atya nem gyűlöl'ségből oltorozza a'fiát, sem hogy sanyargatásában gyönyörködgyék, hanem hogy oktalla, és gonosz erkölchéből ki-vegye: úgy az Isten-is chak a'végre oltorozza Hiveit, hogy meg-javúllyanak. Mert az Isten házában, nem chak a'szolgákat oltorozzák, mint a'Romaiaknál [u], hanem a'fiakat-is. holott még a'leg-szerelmesb Fia-is meg-oltorozratott, noha nem maga jobbúlásáért, hanem a'miénkért. Nem kell azért az oltorozástól futnunk; a'mint a'Bölcs int bennünket [x]: *Alázd-meg szívedet, és tűrj: hajtsd-meg fűledet, és fogadd-bé az értelem ígéit, és ne hirtelenkedgyél a'háborúság idején* (hogy el-futás előtte.) *Türd-el az Isten látogatását: ragaszkodgyál az Istenhez, és tűrj, hogy nevekedgyék utólyara a'te életed. Mindent, a'mi reád bochattatik, végy-fel: és a'fájdalomban tűrj, és a'te meg-alázásodban békével szenvedgy: mert a'tűzben próbáltatik meg az arany és az ezüst; a'kedves emberek pedig, a'meg-alázásnak kemenczéjében.* Az-okáért, nem jól chelekesznek, a'kik a'Háborúságot, mindenképpen le akarják nyakokról rázni; és, ha jó módgyok ninchen benne, iltentelen eszközöket-is keresnek: mert azzal, sem e'világi háborúságtól meg nem menekednek, sem a'más világi bűntetéstől el nem kerülik. holott, a'kik békével szenvedik, mint Jób, és Tobias, gyakorta e'világon-is meg-szabadúlnak, a'más világon pedig az örök bóldogságnak jutalmát vészik.

De az Isten mi-hozzánk e'dologban, nem chak úgy viseli magát, mint Atya a'fiához, hanem, mint a'jó Orvos-is a'beteghez: ki, néha fel-metszi a'sebet, vagy meg-vágja a'kelevént; a'mint *Hippócrates* parancholllya [y], hogy a'mérges genyetséget ki-vonnya, és, a'sebet meg-tisztítván, bé-gyógyíttsa: úgy az Isten-is, *Meg-sebesít, és orvosól; meg-vér, és az ő kezei gyógyítnak meg* [z]. Úgy vagyon, hogy gyakorta gyengén bánik az emberrel, és lágy orvossággal él; a'mint *Hippócrates*-is tanáttollya [a], és, a'mint David mongya [b], *Meggyógyíttya a'töredelmes szívűeket, és bé-kötözi azok törését*: de a'mikor szükségesnek ismeri, kemény kézzel nyúl hozzá, és nehez írrel gyógyíttya; a'végre, hogy semmit ne hadgyon a'sebben, a'mivel ki-fakadhatna. Azért méltán mondhattyuk az ő nyilait, *Szabadítás és szabadúlás nyilainak* [c]. Hallyad mit mondanak a'Hivek a'Próféta-által [d]: *Jertek, és térjünk az Úrhoz: mert ő fogott-meg, és meg-gyógyít minket: meg-vér, és meg-orvosól minket*: az az, nem úgy fog-meg mint a'vadász, farkas, vagy oroszlány, hogy el-fogaggalon: hanem, mint a'Pásztor, ki a'farkas torkában látván a'bárányt, erőssen meg-ragadgya, és ki-vonsza fajából; a'mint Dávid chelekedett [e], ki a'Kristust példázta, és ollykor meg-is fértt: de nem a'végre fogja meg hogy meg-fertse, hanem hogy, ki-szabáditván torkából, meg-gyógyíttsa. Innét vagyon hogy az Irásban azt olvassuk, hogy az Isten, a'Verélt, sebesítéit, és a'halált-is, kegyelemre, gyógyúlásra, életre fordíttya: és az, igen illendő az ő irgalmasságához, és majd ugyan tulajdona az ő bölcs és hatalmas jó-voltának. Így szóll ő-maga az Isten, Mojsesi-által [f]: *Én ölök, és elevenítek; sebesítek, és én gyógyítok.* Hasonlot beszéll a'Sámuel anyja [g]: *Az Úr öl és elevenít, alá-visszen pokolra és visszahoz.* Tobiás-is [h]: *Te meg-oltorozol, és meg-gyógyítasz; alá-viszesz a'pokolra, és visszahozol.* Azont olvassuk Jób könyvében-is [i], a'mint ez-előtt meg-mondók. És Salomon-is úgy beszéll [k]: *Uram, te vagy-kinek-ez életen és a'halálon hatalma vagyon, és el-viszesz a'halál kapujáig, és visszahozol.* Melly mondásokból igen jeles dolgot tanúlhatunk.

Mert, midőn ezeket mongya a'Szent Irás az Isten-felől, Két dolgot ad fő-képpen

[y] Lib. de Capitis vulneribus.
[z] Isa. 3. 18.
[a] In Officina Chirurgica.
[b] Ps. 146. 3.
[c] 4 Reg. 13. 17.
[d] Oseas. 6. 2.
[e] 1 Reg. 18. 31. 32.
[f] Deut. 32. 39.
[g] 1 Reg. 2. 6.
[h] Tob. 13. 2.
[i] Jób 5. 18.
[k] Sap. 16. 13.

elónk-

előnkbe: Első: Az Istennek nagy Hatalmasíága; melyről mindenütt emlekezet vagyon: mert a'hol ő-maga szóllott, utánna veretté [l]: *És nincs a'ki kezemből ki-szabadithassa.* Anna pedig, chak hamar azt mondotta utánna [m]: *Az Úrné a'földnek oszlopai, és azokra helyheztette a'világot.* Tobias pedig [n]: *Nincs a'ki el-szalhatgyon kezedből.* Jóbnál, egy keveſſé az-előtt, azt olvaſſuk [o]: *A'ki nagyokat, és meg-vizsgálhatatlanokat, és chodálatos dolgokat chelekeſzik szám-nelkül.* A Bölch pedig azon kezdi-el [p]: *Uram, te vagy, kinek az ereien és a halálon hatalma vagyon.* Ezekből pedig az üdvösíéges félelmet tanullyuk, hogy ilyen hatalmas Úr-ellen ne méreſzellyünk vétkeni. Második: Az Istennek chodálatos irgalmaſsága és szeretete: ki leg-ottan az oltorozás-után meg-vígaſztal, a'sebesit és-után meg-gyógyit, mint-ha ugyan meg-bánta volna hogy meg-tanyargatott; a mint Tobias jelenti-is, mondván [q]: *Ő oſtorozott-meg minket a'mi hamiſságinkért; és ő szabadicsott-meg minket az ő irgalmaſságáért:* az az, nem volna kedve az oltorozáshoz, de mi kénszeritnyük arra hamiſságinkal, mellyeket nem mélto el szenvedni: de úgy-is, mint-ha meg-bánná a mit chelekedett, leg-ottan meg-szabadit az ő irgalmaſságáért, melyre magától igen kesz és hajlandó. Jeremiás is azt jelenti, mondván [r]: *Most az ért, jóbbittsatok-meg a'ti útaitokat, és igyekezeteiteket; és halgaſsatok a'ti Uratok Istenek szavát, és meg-bánnya az Úr a'gonoſzt a'mellyet ellenetek szóllott.* Az-okáért, mint-ha meg-unta volna a'veréſt, a'vagy el-fáradott volna abban, meg-látogattya az atyák hamiſságát a fiakban; de chak *harmad és negyed izigleu* [s], és leg-ottan meg-enged: *de irgalmaſságot az ezigleu chelekeſzik,* mert abban ſoha el nem fárad, és ugyan gyönyörködik benne mind-nélkül; a'mint Jeremiás-is enekli, a'nagy nyomorúſágban-valo meg-vígaſztaláſért [t]: *Nem ész-el,* úgy-mond, *ő ſzégyé az Úr. Mert ha el-veretett, könyörül-is az ő irgalmaſságának sokaſsága-szerént. Mert nem szivesszerént alázta-meg, és vetette-meg az emberek fiait. Hogy meg-rontana lábai-alatt a'földnek minden foglyait.* Ezt pedig nyilván-valo példával-is meg-mutatta az Isten? Mert, midőn a Dávid vérkéért harmad napig-valo dög-halált rendelt volna büntetésül [u], meg sokallotta, és úgy meg-rövidicsette, hogy alig tartott fél-napig, tudni illik, reggeltől-fogva az el-rendelt ideig, az-az, délig; és leg-ottan könyörült a nyomoruſágon: és az Angyalnak, ki a'népet ölte, azt mondotta: *Elég: tartoztaſd-meg mar kezedet.*

Ebből azt tanúllyuk, hogy ha az Isten mi-hozzánk illy kegyelmes, mi ő-hozzája legyünk engedelmeſek; szeresük parancholatit, és szivünk-szerént tellyesitsük-bé. Továbbá, hogy-ha a háboruſágnak habjai meg-környékeznek bennünket: ő-hozzája, mint irgalmas Atyához folyamodgyunk, olly remenséggel, hogy vagy meg-szabadit bennünket; vagy meg-vallatja, hogy el-szenvedhesük, mivelhogy gyakorta haſznosb a' háboruſág a békeſéguél, mind az Istennek tiszteſségére-nézve, 's mind a'mi lelki elő-menetelünkre: úgy hogy, mind a'kettőre-nézve, gyakran mondhatnók a'jámbor Ezekias királlyal [x]: *Imé a'békeſség ben leg-keſervesb az énkeſerhſségem.* A'mi az Isten tiszteſségét illeti, bizony fő-képpen nem abban áll, hogy a'háboruſágot el-vegye rólunk; hanem-inkább, hogy abban lévén, az Istentől el ne távozzunk; és azzal tiszteljük az Istent, a'mint Sz. Péter jelenti, mondván [y]: *Ha szidalmaznak* (vagy háborgatnak, és üldöznek) *titeket a'Krisztus nevéért, boldogok leſsztek: mert az Istennek tiszteleti, dicsőſsége és ereje, és az ő Lelkeg nyugoſzik meg-nyugſzik.* Sz. Pál pedig magáról azt mongya [z]: *Ez-után senki nekem bántáſsomra ne légyen: mert én az Úr JESUSnak bélyegit hordozom az én teſtemen:* az-az, Én az Úrnának szolgája lévén, az ő bélyegivel meg-jegyeztettem, és azokat el-törölhetetlenül reám sőttettem: azokat hordozom teſtemen; tudni illik, a'veréſségeket, és chapáſokat, mellyeket szenvedtem, azokat őrömeſt mutogatom, azokkal dicsekedem, hogy azok-által az én Uramat Jésust tiszteljem, és dicsőittſem. Máſut pedig azt irja [a]: *Fel-magaſztaltatik a'Krisztus az én teſtemben* (az-az, dicsértetik és tiszteltetik,) *akar az élet-által, akar a'halál-által:* az-az, akár meg-szabadittſon a'háboruſágból, 's akár benne hadgyon-, mind halálig. mert, ha az ő neveért halált szenvedek, azzal bizonyitom az ő méltóſágát, méltónak itélvén hogy őrömeſt halált szenvedgyek érette. A'mi a'magunk elő-menetelét illeti, az sok-féle, melyről máſutt bővebben szóllok: most chak azt mondom-, hogy a'Háboruſágnak szenvedéſében ember nem chak sok Jóſzágos chelekedeteket gyakorolhat, hanem igaz barátſágát, és szeretetit-is meg-mutathattya az Istennéz: melyről, úgy-mint igen szükséges dologról, bővebben akarok szóllani.

III. RESZE.

SZent Máté, emlekezvén Urunknak a'hegyre-menetelérő [c], senkiről nem mongya hogy fel-ment volna véle, vagy utánna, hanem chak az Apóstolokról, kik hozzája járultak, és tanitáſát halgatták: de mikor le-jött a'hegyről, azt irja [d], hogy *sok sereg ke-*

A

l Deut. 32. 39.
m 1. Reg. 2. 6.
n Tob. 13. 2.
o Iob. 5. 9.
p Sap. 16. 13.
q Tob. 13. 5.
r Jer. 26. 13.
B
s Exod. 20. 5.
t Thren. 3. 31.
u 2. Reg. 24. 15. 16.
C
x Iſa. 38. 17
y 1. Pet. 4. 14.
z Gal. 6. 17.
a Phil. 1. 20.
D
c Matth. 5. 1.
d Matth. 8. 1.

A

vette. A'mái Evangéliomban-is, bé-menvén a'hajótskába, chak a'Tanítványi követtéki jelentvén, hogy fokan követik a'Krístust, míg az igyenes és bátorságos úton vagyon: de kevesen a'magas hegyre, vagy a'habozo tengerre: az-az, a'míg kedvök-szerént vagyon a'dolog, és háborúság ellenek nem támad, véle tartyák barátságokat: de ha szél-vész indúl, vagy fáradság kívántatik, fél-felé tartnak, és el-maradnak. Ez pedig abból származik, hogy magúnkat mód-nélkúl, és felyebb szeretettyük hogy-sem kellene, és az-okáért, irtózunk az ellenünk-valo dolgoktól; és a'mi nehéz, le-rázzuk magúnkról. A'Magunk-szerelme pedig, a bűnből származott, mellyel az Istentől el-szakadtunk, a'mint Adám, nyilván meg-mutatta chelekedetivel: mert, mihelyen által-hágta az Isten parancholattyát, leg-ottan füge-fa leveleket keresett mezítelenségének meg-orvosláfára [e]: *És mikor hallotta volna az Úr Isten szavát, ki a'paradichomban járt, el-rejtette magát.* És, midőn az Úr szóllitotta volna, azt mondotta: *A'te szódat hallám a'paradichomban: és meg-ijedek, mivelhogy mezítelen vólnék, és el-rejtém magamat.* Hally szép dolgot: Meg ijedett, és el-rejtezett, de nem azért, hogy az Isten-ellen vétkezett, hanem hogy mezítelennek ismérte magát. Nem hasznosb, és illendőbb lött volna-e, hogy elsőben a'lélek mezítelenségére tekíntett volna? melly abból következőtt, hogy az Isten Malásztyától, és az Eredendő igasságtól meg-fosztatott; és azt meg-ismérvén, orvosságot keresett volna néki, meg-szánván bánván, hogy olly kegyelmes urát meg-bántotta, és aláázatos szívvel bochánatot kérvén tőle: és az-után gondolkodott volna a'testi mezítelenségnek bé-födözéséről. De ez, a'Magunk-szerelméből származott vakság: mert a magúnk dolgára nagyobb gondot viselünk, hogy-sem az Istenére, kit chak addig követünk a'míg kedvünk tartya. A'Bűn, az Isten-ellen vagyon; a'büntetés, mi-ellenünk: a'Bűnnel, az Istent méltatlanúl boszszontyuk; a'büntetéssel, az Isten minket méltán fanyargat külömb-külömb-féle háborúságokkal. Az-okáért, igasság-szerént, az kívántatnék, hogy elsőben a'Bűnnek el-vételéről gondolkodnánk, az-után a'büntetésnek el-kerüléséről. De mi, a'Magúnk-szerelméből, viszsza-fordíttyuk a'dolgot, inkább igyekezvén a'Büntetéstől meg-menekedni, hogy-sem a'Bűnből ki-tisztúlni; és úgy, nagyobra bőchölvén magúnkat az Istennél, az Istent nagy boszszúsággal illettyük, és új büntetést érdemlünk, és arra okot adunk.

B

Továbbá, a'Jószágos chelekedet, az Istennek dichőségére vagyon, Urunknak mondása-szerént [f]: *Úgy világoskodgyék a'ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák a'ti jó chelekedetiteket, és dicsőítsék az Atyátokat ki mennyekben vagyon.* annak jutalma pedig, az embernek hasznára vagyon: melyből az igaz okosságból az következnék; hogy inkább kellene igyekeznünk a'Jó chelekedetet végbe vinni, hogy-sem annak a'Jutalmát el-venni. De a'Magunk szeretete ezt-is fel-fordíttya; elsőben a'Jutalomra tekíntvén, és az-után az Isten tisztelségére: úgy hogy, ha a'Jutalom nem vólna, titkán találtatnék a'ki jót chelekednék az Istennek tisztelségéért, és a'kiről azt nem mondhatná az Isten [g]: *Kicsoda közölletek, a'ki az ajtókat bé-tegye, és az én óltáromat meg-gyúttsa ingyen?* Isaák szent Patriárkavólt: kinek két fiáról, azt mondotta az Isten a'Prófetánál [h]: *Szerettem Jákobot, Esaut pedig gyűlöltem:* mindazáltal, azt olvassuk Isaákról [i], hogy *Esaut szerette.* Vallyon miért? Azért, hogy *Az ő vadászatiból evett.* az-okáért, mikor meg akarta-is áldani, elsőben vadászni küldötte [k]: úgy hogy, még a'szent Patriárka-is magát szerette, és maga hasznát-is nézte a'fiához-valo szeretetiben, és annak meg-áldásában. Szent volt Jákob Patriárka-is, és látván a'*chodalatos Lajtorját*, fogadást tőtt [l]: De minéműt? *Ha*, úgy-mond, *velem lészen az Isten, és meg-őrizend engem az úton, mellyen én járok, és kenyeret adand nékem ételre, és ruházatot öltőzetre; és meg-térendek szerencsésen az Atyám házához: az Úr lészen nékem Istenem, és ez a Kő, mellyet fel-emeltem jelül, Isten házának hívattatik; és mindeneknek, a'mellyeket adandasz nékem, tizedét néked adom.* Hallod-e mit beszél! Ha az Isten mindenben szerencsétse részi, szolgálattyát ajánlya néki, és tizedét néki adgya. Nem magát-is szereti-e a'jámbor Patriárka? Szent volt Dávid Próféta-is: de hallyad mint mond [m]: *Meg-hajtottam a'szívemet a'te Igasságidnak meg-chelekedésére örökké.* Jól vagyon, de miért? *A'Jutalomért.* Ezeket, nem azért hozom elő hogy kárhoztatnám: de tekelletesb az Istennek azért szolgálni hogy ő meg-érdemlí, hogy-sem a'Jutalomért; noha jutalom-nélkül nem szolgál, a'ki ő-magáért az Istenért szolgál. Az-okáért, ne chak a'síma lágy úton kövessük a'Krístust, hanem a'Háborúságnak kemény és choportos útán-is, hegyen és tengeren, mint az Apostolok: mert el nem vész jutalmunk; a'mint Urunk ő-maga jelentette. Mert, azzal dícsérvén az Apostolokat [n], hogy *Véle meg-maradtak az ő kísértetiben;* jutalmokról is mingyárt emlékezett, mondván: *Én-is el-rendelem nékték, a'mint el-rendelte nékem az én Atyám az országot, hogy egyenek és igyanak asztalomon az én országomban; és üllyetek a'király-székeken, ítélvén Izráelnek tizen két nemzetségit.* Követsük azért a'Krístust mindenütt, a'nézést pedig hadgyuk ő-reá, bízonyosok lévén, hogy el nem vész.

C

[e] Gen. 3. 7. 8.

[f] Matt. 5. 16.

[g] Mal. 1. 10.

[h] Mal. 1. 2.

[i] Gen. 25. 28.

[k] Gen. 27. 3.

[l] Gen. 28. 20.

D

[m] Ps. 118. 112.

[n] Luc. 22. 28.

Snájerus

Szépen ki-ábrázolta a' Szent Lélek a' gyenge szolgálóknak magok-viseletét, kik a' kemény útat kerülik, körmökőt féltvén, vagy talpokat [o]: *Ezt mongya a' reszt: Oroszlány vagyon ez-kinn, az útzák-közepett meg-ölettetem.* A' nyúlat-is oroszlánnak tartya, minden kichiny nehézségen meg-ijed, és kétségbe-esik; azt akarná, hogy hintó-szekeren vinnék meny-országba: maga, a' testnek kedvezvén, a világot követvén, sőt az Ördögnek szolgálván-is, munkáját 's fáradságát nem kímélli; mindent örömest cheleszik, mindent könyűnek tart. Élő Isten, melly sokan nehezlik harmincz penzt kell a' szegénnek adni, vagy az Isten tiszteségére költeni! kik dőzölésre, és heába-valo czifrára, gyönyörködve szórják a' pénzt. Restellik télben egy óráig a' Predikátziót hallgatni, kik az útzán-valo tsécheléstől, fél napig sem únnyák-el 's a' hideget sem érzik. Nem mernek egy nap böjtölni, féltvén gyomrokat: kik haragjokban, nem-is akarnak az étekre nézni. Sajnállyák egyszer álmokat meg-szakasztani az Isteni szolgálatért: kik egy-nehany órászaka tombolni, vagy kártyát hánni nem általlanak. Melyből ki-tetszik, minémű nagy balgatagságtogta el az embereket, és melly igen meg-vakította az Ördög, hogy sokkal drágábban, az-az, több munkával és fáradsággal keresik az örök kárhozatot, hogy-sem az örök boldogságot meg-nyerhetnék. Bizony, nagy szeretetit mutatta Isten az emberhez, azzal, hogy a' gonoszságnak útát, sok munkának és fáradságnak követnyével meg-környékezte, hogy el-idegenítene attól; a' mint ő-maga jelenti a' Profetánál, mondván [p]: *Ímé én bé-tövénnyezem a' te útadat tövisekkel, és bé-fonom azt tövénnyel, és az ő ösvényit fel nem találja*; tudni illik, mellyen az ő szeretőihez akarna menni: de mindazáltal, az Ördög könyűnek tetteti, és úgy az embert el-hiteti álnok mesterséggel.

Vagyon a' Bűnben valami kevés gyönyörűség: de ezzerte nagyobb gyötrelem. Az ördög azért, most chak a' jelen-valo gyönyörűséget mutogattya, a' következendő gyötrelmet el-rejtvén, és el-felejtetvén az emberrel, hogy a' chalárd gyönyörűségnek igen hamar vége lészen, és azt az örök kín követi: mint szintén a' halászok, és madarászok, a horgot eleséggel, és a' tőrt, vagy lépet zöld ággal bé-födik: úgy hogy, midőn a' hal el-nyeli a' horgot, chak az eleséget érzi; és a' madár mikor a' tőrbe hág, chak a' zöld ágat láttya: de annak-utánna vészik eszökbe, hogy halálnak fiai, és a' kevés gyönyörűséget, éltig-valo nyomorúság követi. Ezt szépen elönkbe adgya Salomon, mondván [q]: *Nem tudgya ember az ő végét: hanem, mint a' halak háló-val fogattatnak, és mint a' madarak fövel fogattatnak, úgy fogattatnak-meg az emberek a' gonosz idő-ben, midőn az hirtelen reájok jő.* Midőn a' fa a' vizen vagyon, könyű meg-mozditani, mert a' viz segéri; de a' szárazon érzi ember annak nehéz-voltát: úgy e' világnak tengerében, noha a' Bűn valóban nehéz mint *a' nagy terh* [r]: mindazáltal, a' kevés gyönyörűségnek vize-miatt, könyűnek tetszik, és az ember annak terhét nem igen érzi: de midőn a' halálnak partyára jut, és a' gyönyörűség el-fogy, valóban meg kezdi érzeni annak füllyos terhét... A' mint meg-érzették azok, kik, a' rózákkal, és kenetekkel gyönyörködtetvén magokat, azt vették, hogy igen könnyen vagyon dolgok; az-után pedig, külömben érezvén magokat, panaszolkodva azt mondották [s]: *El-faradtunk a' hamisságnak-és vesződelemnek útán, és nehéz útakat jártunk; az Urnak útát pedig nem tudtuk.* Ha azért mi-is úgy nem akarunk járni, idején felnyissuk szemeinket, a' Bűnnek terhét le-rakjuk, és a' Krisztust mind hegyen völgyön, tengeren és szárazon, bátorságosan követsük.

Szidalmazza a' Sz. Irás az *Idő-szerént-valo barátot, a' ki meg nem marad a' háborusságnak napján* [t]: de inkább meg-érdemlik a' szidalmat, a' kik az Istenhez igaz barátságokat nem mutattyák, hanem *Egy-idegy hiznek, és a' kísértés idején el-távoznak* [u]. Illyeneknek mutatták magokat a' Zsidók: kik, látván az ő halálos ellenségőket Faraót, egész seregével, a' Veres tengernek veszedelmében, dichérték az Urat, mondván [x]: *Emekellyünk az Úrnak: mert dicsőségesszen fel-magasztaltatott; a' lovat, és a' vaita-hűt le-vetette a' tengerbe*: De kevés napmúlva, fogyatkozást érezven, más nótát kezdettek, morgolódván az Izraël fiainak egész gyülekezete, Moyses- és Aaron-ellen a' pusztában [y]: *És mondának: Vaj holtunk vólna meg az Úr kezé-által Egyiptus földében, mikor ülünk vala a' fazekas bús-mellett, és elég kenyeret éhünk vala: miért hoztatok ki minket e' puszta-ba, hogy az egész sokaságot éhséggel öljétek-meg?* Hasonlók vóltak a' Gerasénusok: kik a' Krisztust örömest látták az ő tartományokban, mig jelenlétének hasznát érzették, a' betegek gyógyításában: de mihelyen az Ördög, Urunk engedelméből, chordájokat a' tengerbe ölte, azon kérték, hogy el-menne az ő határokról [z], nagyobb kárnak alitván a' disznók halálát, a' Krisztusnak távúl-léténél. Adná Isten, hogy sokan, kik a' Keresztyén névvel dicsekednek, nem mondom egy fereg disznóért, hanem chak egy malaczért-is; vagy egy fillyérért, az-az, egy úndok gondolatért, búlchút az Istennek ne adnának; és inkább meg ne válnának az Istennek drága szent Malasztyától, hogy-sem egy ochmány gyönyörűségtől.

Diché-

o Prov. 22. 13

p Ósz. 2. 6.

q Eccl. 9. 12.

r Pf. 37. 5.

s Sap. 5. 7.

t Eccl. 6. 8

u Luc. 8. 13.

x Exod. 15. 1.

y Exod. 16. 2. 3.

z Matt. 8. 32.

A

B

C

D

A

Dicséri pedig a' Sz. Irás az Igaz barátot, *a' ki minden időben szeret* [a]: mennyivel inkább dicséretet érdemel, a' ki az Isten barátságában, igazán, és álhatatosan meg-marad, el nem szakadván tőle a' háborúságnak idején: sőt, a' mi ő-rajta áll, inkább akar az Istennek szolgálni munkával, fáradtsággal, és költséggel, hogy-sem azok-nélkül? Így chelekedett Dávid: ki, meg akarván venni Arennától az ő szérűjét pénzen, hogy az Úrnak Oltárt építene, azt felelte Arauna [b]: *Vegye-el, és áldozzék az én uram Királyom, a' mint tetszik néki: ihol vannak ökrök az Eppen-égő áldozatra; és a' szekér, 's az ökrök jármai, a' fák-helyett.* Dávid nem engedett annak, hanem azt mondotta: *Nem úgy a' mint akarod, hanem arron vészem-meg tőled; és nem áldozom az én Uramnak Istenemnek hogy-sem-valo Eppen-égő áldozatokat. Meg-vévé azért Dávid a' szérűt, és az ökröket, ötven ezüst Sikluson: és Oltárt építe ott Dávid az Úrnak, és áldozék Eppen-égő és Hálá-adó áldozatokat.* Látod-e a' Dávid szándékát? Nem akar ingyennel áldozni, hanem a' kevésnek-is meg-adgya az árrát? és méltán: mert *ki-ki mind tulajdon jutalmát veszi, az ő munkája-szerént* [c], nem a máse-szerént. Az-okáért, ne elégedgyünk-meg azzal, hogy az Apostolok Urunkat a tengeren-is követték, hanem mi-is kövessük.

B

Mondaná valaki: Örömest követném; de félek, hogy úgy ne járjak mint az Apostolok; kik mihelyen követték, olly háboru lőtt a' tengeren, hogy a hajót chaknem el-buritották a' habok: az-okáért kénszerittetvén, Urunkhoz mentek, mondván: *Uram, szabadits-meg minket; el-veszünk:* de Urunk, kemény szóval meg-dorgálta, mondván: *Mit féltek kichiny-hitüek.* Felelet:

Elsőben: Nyilván-valo dolog, hogy a' Krisus követőit, hamar háború találja; és *Minnyájan, a' kik aitatosan akarnak élni a' Krisus JESUSban, hidöszést szenvednek* [d]. Azért mondotta a' Bölcs [e]: *Fiam, az Isten szolgálatyára járulván, légy álhatatos az igasságban, és félelemben, és készítsd-el lelkedet a' kisértetre.* A' világ fiai, kik *a' hamisságot úgy isszák mint a' vizet* [f], nem sok üldözést szenvednek, sem a' gonosz emberektől, úgy-mint kikkel eggyeznek; sem az Ördögtől, úgy-mint kinek akarattyán járnak; de ha az Istenhez térvén, a' Krisust akarják követni, a' gonosz emberek leg-ottan üldözik, melynek magok okát adgyák, mondván [g]: *Fogjuk-körül az Igazat, mert hasztalan nékünk, és chelekedetinkel ellenkezik, és szemünkre hánnya a' törvény bűneit, és ki-hirdeti ellenünk a' mi fezletségünknek veiket. Nehéz nékünk chak tekintetre-is, mert külömböz az ő élete egyebekétől, és el-változtanak az ő útai.* De, ettől, meg ne ijedgyen a' Krisus követője: mert, *Hív az Isten, ki nem hágy fenkit a' fölött kisértetni a' mit el-szenvedhet* [h]: de a' kisértettel elő-menetelt-is szerez hogy el-szenvedhesse. A' Kisértet-után pedig, nagy bőcsőlletben léfznek; a' mint az istentelenek-is későre eszőkbe vészik, és meg-vallyák, mondván [i]: *Mi balgatagok, az ő életőket bolondságnak állityuk vala, és az ő végőket tisztelet-nélkül: imé mint számláltattak az Isten fiai-közzé, és a' Szentek-között az ő sorsok.* De magokról sokkal külömben beszélnek [k]: *Azért tévelyedtünk-el az Igasság útáról, és az Igasság világossága nem fénlett nékünk, és az értelem Napja fel nem támadott nékünk.* Most a' Hiveket tartyák balgatagoknak: de az-után, eszőkbe veszik magok bolondságát, mert alá-valo, és el-múlandó gyönyörűségeken kapdosván, azt sem tarthatták-meg, és az örök bóldogságot-is el-vesztették. és azért, panaszolkodva mongyák [l]: *Mit használt nékünk a Kevélység? vagy a' Gazdagságokkal-valo kérkedékenység mit hozott nékünk? El-múltak mind azok mint az árnyék, és mint a' futva-futo követ, és mint a' hajó, melly a' habozó vizen által-mégyen: melynek neikor által-ment, nem találni nyomát, sem az ő allyának ősvényét a' habokban.*

C

Az Isten-félők azért nagy eszessen chelekesznek, egy kevés-ideig-tartó háborúságon örök életet vevén; és, a' mint Salomon irja [m]: *Ha az emberek előtt kinokat szenvedtek-is, az ő reménységök halhatatlansággal teljes. Kevésben gyöztettek, sokban jól helyheztetnek: mert az Isten meg-kisértette őket, és magához méltóknak találta őket.* Hasonlot beszél Sz. Pál is [n]: *Mindenekben háborusságot szenvedünk, de nem bűsülünk; sok szükségben forgunk, de kétségbe nem esünk; üldöztetést szenvedünk, de el nem hagyattatunk; le-vettetünk, de el nem vesszünk, mindenkoron a' mi testünkben vélünk hordozzuk a' JESUS sanyargatását.* Vallyon miért nem emeszti meg Sz. Pált ennyi háboruság? Ütánna veti az Okát [o]: *Mert az, a' mi most a' mi háborúságunkban egy szem-pillantásig-valo és könnyű, fölötte igen fő nékünk a' dicsőségnek örökké-valo nagyváltat szerzi mi-bennünk.* Látod-e, hogy a' szem-pillantásig-valo, örökké-valóvá változik, és a' könnyű naggyá? Az-okáért jól fejezi-bé mondását: *Nem fogyatkozvén mi azokra a' mellyek láttatnak, hanem a' mellyek nem láttatnak: mert a' mellyek láttatnak, ideig-valók; a' mellyek pedig nem láttatnak, örökké-valók.* Mellyet méltán értheténk mind e' világi háborusságról, a' mennyei jutalomhoz-képest; 's mind e' világi gyönyörűségről, az örök gyötrelemhez-képest: mert a' mit látunk a' háborusságban, chak idő-szerént-valo, és el-múlando, de a' láthatatlan jutalom örökké meg-marad; a' gyönyörűségben-is a' mit látunk, chak szem-pillantásig-valo, de a' láthatatlan bűntetése örökké-valo.

MÁSODSZOR; Azt felelem: Ha a'Haborufág meg-környékez, vagyon kihez folyamodgyál: Mert a'Kriſtus mindenütt az ő Hiveivel vagyon; és, ha alunni láttatik-is, vigyáz: és mihelyen láttya hogy jódra vagyon meg ſzabadit; mint az Apoſtolokat, kiknek könyörgéſöket meg-hallgatván, a'ſegétſéget ſokára nem hallaſztotta: úgy chelekedvén, mint a'jó Atya ſzerelmes hával; kinek tudván ſzükſéget, és eſzébe vévén hogy hozzája akar menni, és könyörögni igyekezik, bé-húnnya ſzemét, és azt tetteti hogy aluſzik; a'végre, hogy a'gyermek kiáltſon, és költſögeſſe. és noha tetſzik néki a'gyermek ſürgölődéſe, 's nem akarja kedvét ſzegni: mindazáltal, nem mingyárt felel néki, hanem egy-ideig hallatlanná téſzi. Látván a'gyermek hogy fel nem költheti, és nem tudván mihez fogni, keſervéſen kezd sirni: mellyet halván az attya, nem türheti tovább, hanem fel-ugrik, ölébe vévén meg-chókollya a'gyermeket; és a mit kíván, nagy ſzeretettel megadgya néki. Igy chelekeſzik bizony az Iſten: jól tudgya minden ſzükſéginket; de látatlanná téſzi, hogy költſögeſsük Dáviddal, mondván [p]: *Kelly-fel, miért aluſzol-el Uram? Kelly-fel, és ne veſſ-el mind végig. Miért fordítod-el orczádat, el-feledkezel ſzegénységünkről, és háborúſágunkról? Mert meg-alázatott a'mi lelkünk, a'porban: és a'hasunk a'földhöz ragadott. Kelly-fel Uram, ſegéts-meg minket: és ſzabadits-meg minket a'te nevedért.* Melly kiáltásra, neminémű-képpen fel-ébred, és, a'mint azon Dávid nem chak egy ſzer mongya, meg-halgat-, és meg-ſegét [q]: *Távozzatok el tőlem, úgy-mond, minnyájan, a'kik hamiſságot chelekeſztek: mert meg-halgatta az Ur az én ſiráſom ſzavát. Meg halgatta az Ur könyörgéſemet, az Ur bévette imádſágomat.* És [r]: *Haborúſágomban ſegétſégül hittam az Urat, és az én Iſtenemhez kiáltottam: És meg-halgatta ſzómat az ő ſzent Templomából; és ſziue-előtt-valo kiáltáſom, bé-ment az ő fülébe.* És iſmég [s]: *Várván vártam az Urat, és reám figyelmezett. És meg-halgatá könyörgéſemet: és ki-vőn engem a'nyomorúſág verméből, és az undokság ſarából. És kő ſziklára állatá a'lábaimat: és igazgatá lépéſimet. És éneket ada a'ſzámba, a'mi Iſtenünk dicséretit:* tudni illik, hogy hálát adnék a'meg-halgatáſért; a'mint máſutt álgya az Iſtent, mondván [t]: *Áldott az Ur: mert meg-halgatta az én könyörgéſem ſzavát.*

Holott azért kész az Iſten minket meg-halgatni, nem choda hogy az Apoſtoloknak keményen felelt: mert, a'mint oda-fel meg-mondottam, vólt valami fogyatkozás Hitökben, azt alitván, hogy Urunk aluva meg nem ſegéthetné őket: és Reménſégökben-is, midőn azt mondották, *El-veſzünk*, mert, vélek lévén a'Kriſtus, külömben el nem veſzhettek, hanem ha a'Kriſtus-is el-veſzett vólna vélek; az pedig lehetetlen vólt. Nem illik azért, hogy az Iſten ſegétſége-felől semmi-képpen kételkedgyünk, ſe semmi háborúſágban azt mondgyuk, Oda vagyunk már; el kell veſznünk: mert bizonyos dolog, hogy, a'mint Iſaias mongya [u]: *Nem rövidült-meg az Úr keze, hogy meg nem ſzabadithatna; ſe a'füle meg nem nehezült, hogy meg nem halgatna; ſe pedig el nem feledkezett vólnunk, holott a'kezeire fel-irt bennünket* [x]: hanem azt kivánnya, a'mit Dávidnál mondott [y]: *Hiſ ſegétſégül engem a'háborúſág napján: meg mentsek téged, és tiſztelſz engem.* És iſmég [z]: *Mivelhogy bennem bizott, meg-ſzabadítom őtet: oltalmazom őtet, mert meg-iſmérte az én nevemet. Hozzám kiált, és én meg-halgatom őtet: vele vagyok a'háborúſágban: meg-mentem őtet* (e'világon,) *és meg-dicsőitem őtet* (a'más világon.) Mellyet engedgyen minnyájunknak, az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

[p] Pſal. 43. 23
[q] Pſal. 6. 9.
[r] Pſal. 17. 7.
[s] Pſal. 39. 1.
[t] Pſal. 27. 6.
[u] Iſa. 59. 1.
[x] Iſa. 49. 16.
[y] Pſal. 49. 15.
[z] Pſal. 90. 14.

HARMADIK PREDIKATZIO.

MIképpen hogy a'Kriſtus Iſtenſégét tagadni, nyilván-valo hitetlenség: azonképpen Emberſégét oſtromlani, világos tévelygés. Mert, ha puſzta ember-lőtt vólna, a'mint *Arrius* káromkodott, elégséges a'meg-ſzabaditáſra nem-lőtt vólna: ha pedig igaz ember nem lőtt vólna, a'mint *Manichæus* hazudott, ſzenvedéſének, és halálának érdemes árrával meg nem válthatott vólna. Mind a'két terméſzetet eggy-aránt kell azért a'Kriſtusban vallani: ki úgy viſelte magát, hogy ſzüntelen egybe-foglalta az Iſtenſégnek dicsőſéges chelekedetit, az Emberſégnek alázatos maga-viſeléſével; úgy hogy, ſe az Emberſég meg ne homályoſitaná az Iſtenſéget, ſe az Iſtenſég el ne fogyatná az Emberſéget. Szüleréſe kor az anya, iſtállo, jászol, sirás, Embernek mutatták; az Angyalok éneklése, a Szűznek ſzülése, az új chillagnak fényeskedéſe, a'Mágusok imádása, Istennek vallották. Az után az éhség, ſzomjúság, fáradság, emberekkel-valo nyájaskodás, Embernek mutatták: a'beteg-eknek chodálatos meggyógyitáſa, halottaknak fel-támaſztáſa, bűnőknek meg-bocsátáſa, ördögőknek ki-üzéſe, Istennek bizonyitották. Halálakor a'kereſzt, ſzögek, sebek, vérnek ki-ontáſa, Emberneki

A

a Mat 27. 54.

bernek mutatták: a' Napnak meg-fecétülése, a' kő-fziklákna meg-repedezése, a' fuportátnak két-fele fzakadása, a' koporfóknak meg-nyilása, Iftennek vallották; a' mint a Százados is által-látta, és bizonyította [a]. Ezent lássuk a' mai Evangéliomban is, hogy Emberi természetit bizonyította a' hajoba-való ménés, hogy által-kelne a' vizen, és az aluvás: Istenséget pedig, a' fzeleknek és tengernek egy fzavával-való le-chendesítése. Melly Evangéliomból, lelkünk vigafztalására, egy-néhány Tanúfágot fzedegefsünk.

I. Meg-mutatom hogy a' Krifus valóban aludt; és miért,
II. Okait adom, Miért engedte hogy a' tengeren nagy indúlat támadna,
III. Meg-mondom, a' Reménységnek és Imadfságnak haszmát.

ELSŐ RESZE.

B

SOk Chodáit olvafsuk az Istennek, a' tengeren és vizeken, az ő híveinek haszmára: de úgy tetfzik, hogy a' mai Evangéliom béli, némelly dologban meg-előzi a' többit.

Mert Elsőször: Mikor Isten az Izraël népét a Veres tengeren fzáraz lábbal által-vitte, hogy Farao kezéből ki-fzabadítaná; annak végbe-vitelére, Moyses fel-emelte vesszejét, és ki-nyújtotta kezét a' tengerre [b], és úgy választotta azt két-felé: és az Izraël fiai a' fzáraz tenger közepin mentek: mert ollyan volt a' viz mint a' kő-fal, az ő jobb- és bal-kezők-felől. II. Mikor azon Izraélt a Jordán-vizén által-vitte Jósue által, annak úgy kellett végbe menni, hogy a' Papok, az Úrnak fzekrényét hordozván, és bé-menvén a Jordánba, lábokat a' viznek részébe mártanák [c]: *és úgy meg-állottak a' vizek egy helyen, fel-emelkedvén mint a' hegy.* III. Mikor Illyés Elisseusfal által-ment a' Jordánon [d]; Illyés révén a' palástyát, és ő-fzve-türvén, meg-ütötte a' vizeket, mellyek két-felé váltak. IV. A Jerusalemi tóban, akár-minémű betegségből is meg-gyógyult, a' ki leg-elsőben belé éresztkedett [e]: *de az Úr Angyala alá-fzállott a' tóba, és meg-indította a' vizet.* Az okáért, mind Moyses's mind Jósue, mind Illyés's mind az Angyal, azokat a' Chodákat nem magok erejével chelekedték, hanem az Istennek eszközi voltak, ki akár-minémű eszkőzzel-is élhet, akarattya-fzerént, minden chodálatos dologra: A' mai Evangéliomban lőtt Choda pedig, nyilván meg-mutatta, hogy Krisus Urunk, a' tengernek és levegő-égnek, sőt minden teremtett állatoknak Ura és Istene. mert a' tengeren-valo háborút, melly chak nem el-buritotta a' hajót, melyben ő alutt, parancholattyával le-chendesítette; sőt, a' mint Sz. Márk írja [f]: *Meg-fenyegette a' fzelet, és a' tengernek azt mondotta: Hallgafs, némúlly meg: és meg-fzűnt a' fzél, és nagy chendesség lőtt.* Mellyet látván, nem chak chodálkoztak az emberek, hanem, a' mint azon Evangelifta mongya [g]: *Nagy félelemmel félének-is, mondván egy-másnak: Kinek gondod azt lenni; mert a' fzél, és a' tenger engednek nékie?* Ez így lévén;

C

[f] Mar. 4. 39.

[g] ver. 40.

ELSŐ REN, azt Kérdhetnők: Holott Urunk máfutt, *fzáraz lábbal járt a' vizen*; sőt Sz. Péternek-is meg-engedte azt [h]; miért keresett hajót? Más-felől, tudván, hogy nagy háború támad a' tengeren, miért alutt-el? Erre hogy meg-felelhessünk, azt kell eszünkbe vennünk, hogy Urunk nem tettetés-képpen alurt, a' mint némellyek állították, hanem valóban: noha az ő aluvása, külömbözött a' mienktől. Mert, Elsőben, Mi akkor alufzunk, mikor a' fzükség kételenit, ha nem akarnánk-is; és gyakorta nem alhatunk, ha fzintén akarnánk-is: de Krisus Urunk, chak akkor alutt a' mikor akarta, és a' mennyit akarta, mert, a' mint Arany-fzáju Szent János mongya [i], és Sz. Agoston [k]; Nem a' fzükség kénfzeritette az aluvásra, a' mint minket, hanem a' fzabad-akárat vitte reá. Másodszor: Urunk mikor alutt, elméjével fzintén úgy élt, mint midőn vigyázott: nékünk pedig, mikor alufzunk, értelmünk és akaratunk neminémű-képpen meg-kötöztetik, és semmit nem chelekedhetik. Urunk azért, méltán mondhatta a' Meny-aszszonnyal [l]: *En alufzom, és az én fzívem vigyáz.* Az okáért noha alutt Urunk, mindazáltal jól tudta mint volt a' tengeren a' dolog, mint féltek a' Tanítványok, és mint kellette őket meg-szabadítani.

[h] Jo. 6. Luc.

[i] Hom. 28. in Matth.

[k] Serm. 1. de ver. 17. Ifaiæ 1. 2.

D

Az ő Aluvásának pedig, egy-néhány Okait adgyák a' Szent Atyák és Doktorok, mellyekben chak ötöt hozok-elő. Első: Sz. Ambrus azt mongya [m]; hogy azzal az Aluvással, akarta meg-mutatni az ő hatalmasságának bátorságat: mert, mikor egyebek féltek, ő bátorságosan alutt; tudván, hogy az ő akarattya-ellen, a' fzelek és a tenger semmit nem cselekedhetnének; és hogy, valamikor akarná, le-chendesíthetné. II. Arany-fzáju Sz. János [n], és *Victor Antiochenus* [o], azt írják; hogy, ha Urunk vigyázott volna, és úgy támadott volna a' fzél-vész, a' vagy nem annyira féltek volna a' Tanítványok; a' vagy ő-tőle segétséget nem kértek volna, tudván, hogy jól láttya a' fzükségőket; a' vagy nem olly nagy buzgósággal folyamodtak volna ő-hozzája: és azért alutt, hogy, a' félelemre nagyobb okok lévén, fzorgalmasoban kérnék a' segétséget, és inkább elnyőbe vennék

[m] in Luc. 5. Luc.

[n] Hom. 28. in Matth.

[o] Ser. 4. Mat.

a' fzük-

a tzükségnek nagy-voltát. III. Némellyek azt mongyák, hogy azért aludt, hogy ne-láttanák hogy akarattya-ellen támadott a'háború, ha vigyázva annak ellene nem állott volna[f]. IV. Sz. *Hilarius* azt írja [g], hogy Aluvásával azt jelentette, hogy, a'melly gyülekezetben alutzik az Isten igéje, annak állapattya veszedelmes. V. Végezetre-vannak a'kik azt mongyák [h]; hogy az ő Aluvásával, a'Tanítványok hitit akarta meg-próbálni, és meg-öregbiteni; mivelhogy nem szintén hittek, hogy' aluva-is meg-szabadíthattya őket, és a'tengert le-chendesíthetí. Mellyet nyilván meg-mutattanak, midőn nagy lietséggel fel-költötték, és azt mondották: *Mester, nem gondoltz-e vele, hogy el-veszünk?* Almlzik azért a'Krístus, hogy a'Tanítványoknak kichíny Hitők ki-nyilatkozzék, és azt ő magok-is meg-ismérjék; és meg-feddetvén azért a'Krístustól, esztőkbe vegyék, és el-hidgyék, hogy a'tengernek le-chendesítésére, nem szükölködött Urunk vigyázás-nélkül, hanem szintén úgy le-chendesítbette aluva, mint vigyázva.

II. RÉSZE.

MÁSODSZOR, azt kérdhetnők: Mi okért engedte a'Krístus, hogy az ő jelen-létében fzél-vész támadna? Felelet. Sok Okai lehetnek, mellyekért az Isten meg-engedi, hogy az ő Hívei, kikkel ő egyűtt vagyon, és a'kiknek kivált-képpen gongyokat víseli, háborúságot szenvedgyenek. Egyik pedig a'fő okai-közzűl az, hogy a'Háborúságnak, sok-féle Haszna vannak, mellyek ugyan az Igazaknak-is szükségesek.

Első Haszon: Hogy a'Háborúság, embernek szemét fel-nyittya, és meg-világosíttya: mert hasonlo a'szem-gyógyító írhoz, mellyet az Angyal a'Laodiczeai Püspöknek ajánlott, hogy *szemét kennye vele, és lássón* [e]. A'vén Tobias, sem a'fölötte-sem az alatta-valo dolgokat nem látta, míg nem a'halnak keserű epéjével a'szemét meg-kenték. Mi-is, vakok lévén, nem látunk, míg nem meg-keni szemeinket az Isten a'Háborúságnak keserű epéjével. Melly kenés által, Négy rend-béli dolgokat nyilván látunk, mellyeket az-előtt nem-láthattunk. Első rend-béliek, az Alattunk-valók; tudni illik, minden Teremtett és halandó állatok, annak-fölötte a'Pokol, 's a'Purgatóriom. A'halando Teremtett állatoknál, fellyebb-valo ugyan az ember, ki okossággal és szabad-akarattal bír: de alig ismeri azokat, ha a'szemeit a'háborúság meg nem nyittya. Mert noha azok mind Isten ajándéki; minda-által az ember, azokat nem az Istennek tulajdonittya, hanem egyéb dolgoknak: úgy-mint, a'jó egésséget, az erős terméfzetnek; a'gazdagságot, a'szorgalmatos fáradságnak; a'böchülletes állapatot, a'nemességnek; a'tudományt, az éles elmének. Annak-fölötte, ezekhez fölöttébb ragaszkodunk, és igen kapunk rajtok. De mihelyen azokat az Isten, a'háborúság-által el-vészi, és betegséget, szegénységet-, gyalázatot, tudatlanságot bochát reánk, eszünkbe vészük, hogy az előbbi dolgok, az Isten ajándéki voltak: és, mivelhogy ő magokban nem szintén bátorságosok és tekéletesek, nem kell fölöttéb hozzájok ragaszkodnunk; meg-gondolván Dávidnak e'szép intését [a]: *Emberek fiai, meddig nehéz szívvel? Miért szeretitek a'hiuságot, és keresitek a'hazugságot?* De a'Poklot, és a'Purgatóriomot-is meg-ismérjük a'háboruság-által; mellyet azokhoz szoktak némellyek hasonlítani, mondván: Pokolban sem lehet nagyobb kin a'kőszénnél, vagy a'Purgatóriomban a'fog-fájásnál. noha e'világi kinok és tájdalmak, azokhoz-képest, merő árnyékok, a'mint a'Szent Atryák tanittyák. A'Másik rendben. Mi-magunk vagyunk: kik, midőn jó szerencsés állapatban élünk, magunkat nem ismérjük, és, fogyatkozásinkat nem látván, a'Laodiczeai Püspökkel kevélyen pipeskedünk, mondván [b]: *Gazdag vagyok, és meg-gazdagodtam, és semmi-nélkűl nem szűkölködöm.* De midőn a'Háboruság reánk érkezik, meg-ismérjük nyomorúlt állapatunkat, hogy nyavalyások, szegények, vakok, és mezítelenek vagyunk; és Jeremiással azt mongyuk [c]: *En vagyok a'férfiu, látván az én szegénységemet az ő búsulásának vesszejében.* A'harcz előtt, igen hánnyuk vettyük magunkat, dicsekedünk vitézségünkel és erőnkel: de a'háboruság idején, mint az *Efraim fiai, a'kézi-ijat meg-vonván, és meg-ereszkedvén, viszsza-térnek a'harcz napján* [d]. Tudgyuk mennyit tulajdonítottak magoknak az Apostolok a'Vég-vacsorán, kéfzek lévén a'Krístussal nem csak a'tömlöczbe menni, de halált-is szenvedni [e]: de látván a'sereget, mindnyájan el-futottak, és Urunkat egyedűl hatták az ellenség kezében [f]. A'Harmadrend-béliek, a'környűlünk-valo dolgok; tudni illik, Barátink és Rokonink: kiket-noha jobban meg nem ismérünk, mint a'háboruságnak idején. mert a'kik hív barátink, akkor-is meg-maradnak mellettünk: de az általi barátink, könnyen el-maradnak tőlünk. Azert hasonlította *Tertullianus* [g], az igaz Barátot a'búzához, melly meg-marad a'szérűn, ha szintén a'szél a'polyvát el-fújja-is: és Szent Agoston [h], a'Háboruságot a'sajtóhoz, melly az olajt el-választya a'soukolytól, a'bort a'törkölytől. Negyed rendben helyheztettyük a'Fölöttünk-valo dolgot; tudni illik, az Isten: kinek igaz itéletit, a'háboruságban ismérjük-meg; eszünkbe vévén, hogy semmi-némű

a Tabern. 16. 8. Luca.
b Cor. 8. de Matrim. Tolet. in c. 8. Luc. quæst. 41.
c Marc. 4. 38.
d Apoc. 3. 18.
e Ps. 4. 3.
f Tárn. 3. 1.
g Esa. 37. 3.
a Act. 12. 11.
b Mat. 26. 56.
c De Fuga per. secutione.
d In Psal. 83. initio.

A

Bűnt büntetés-nélkül nem hágy, ha szintén nem nagy-is az emberek itélete-szerént: úgy-mint, hogy Adám egy almát meg-ölt [e]; hogy Saul, némelly gonosz embereken könyörülvén, életőket meg-engedte [f]; hogy a' Betsámiták, az Úr szekrényét meg-nézték [g]. De az Istennek Irgalmasságát-is akkor ismérjük-meg: mivelhogy, *Nem hágy erőnkfölőtt a' kísértetben* [h], *hanem meg-segéd bennünket*, vagy a' háborúságot el-vévén, a' vagy meg-könnyebbítvén; vagy a' segetséget meg-öregbítvén, 's minket meg-erősítvén; vagy a' háborúság-közőtt-is úgy meg-vigasztalván bennünket, hogy nem-is kívánnánk abból tellyességgel meg-szabadúlni.

e *Gen.* 3. 6.
f 1. *Reg.* 15. 20.
g 1. *Reg.* 6. 19.
h 1. *Cor.* 10. 13.

Második Haszna a' Háborúságnak, az; hogy bennünket az Istenhez kapcsol: kitől, a' világi jó szerencse igen el-vonszon. hasonló lévén a' Háborúság a' jó sárkantyúhoz: mert, ha szunnyadozunk, vagy restelkedünk az Isteni dolgokban, fel-serkent bennünket. A' chendes étszakán, még az *Okos Szűzek-is szunnyadoztak, sőt ugyan el-is aluttak* [i]: de mihelyen kiáltás lőtt (értsed a' Kiáltáson, a' háborúságot,) minnyájan fel-költek, és fel-ékesítették lámpásokat. Szeműnkel láttyuk naponként, hogy, a' kik jó szerenchés állapattyokban az Isteni szolgálatról tellyességgel el-feletkeznek, *a' háborúságnak idején fel-ébrednek, és az Istenhez sietnek*; a' mint Dávid mongya [k]: *Meg-sokasodtak azok nyavalyájok: az-után sietnek.* És ismég [l]: *Töltsd-be az orczájokat gyalázattal; és meg-keresik Uram a' te nevedet.* Talám még az Apostolok-is, ha a' szél-vész nem támadott volna, Úrúnkhoz nem járúltak volna, sem fel nem költötték volna, sem nem könyörgőttenek volna néki. Azért szokták mondani: A' ki nem túd imádkozni, menyen a' tengerre, mellyen meg-tanúllya a' sok szél-vész-közőtt.

i *Mat.* 25. 5.
k *Ps.* 15. 4.
l *Ps.* 82. 17.
Qui nescit orare, eat ad mare.

Sok egyéb hasznait-is vehettyük a' Háborúságnak. Az-okáért, midőn azt Istenre ránk bocháttya, jó néven vegyük, és jó szívvel szenvedgyük. De, mivelhogy a' gyarló ember hamar meg-tántorodik a' háborúságban, mélto abban könyörgenünk, és az Istentől szabadúlást kívánnunk; a' mint az Apostolok chelekedtek a' mái Evangéliomban. és Sz. Pál-is azt írja maga-felől [m]; hogy *némelly nyavalyán-chapdozásért, háromszor kérte az Urat hogy el-távoznék tőle.* nem esett kétségbe, hogy két ízben feleletet sem vőtt; hanem harmadszor-is könyörgött, és úgy vőtte feleletül, hogy, elég néki az Isten malasztya, annak meg-győzésére: mert az erő, az erőtlenségben végeztetik-el. Az-okáért, nem jól chelekesznek, a' kik, ha egyszer, vagy két szer az Istenhez folyamodván, meg nem halgattatnak, reménségőket másua fordittyák, gonosz eszközőket keresnek, a' vagy tellyességgel kétségbe esnek: nem gondolván Sz. Pálnak mondásával [n]: *El ne veszessétek a' ti bizodalmotokat, melynek nagy jutalma vagyon.*

C

m *Heb.* 10. 35.

Itten azt Kérdhetné valaki: Meddig kell embernek a' bizodalomban és reménségben maradni? mert, a mint Salomon mongya [o], *A' melly reménség el-halad, gyötri a' lelket.* És még a' Szentek-is panaszolkodtak a' sokáig-való várakozásért: mert Habakuk Próféta imígyen kezdette beszédét [p]: *Meddig kiáltok Uram, és meg nem halgatsz: avagy kiáltok hozzád erőszakot szenvedvén, és meg nem szabadítasz?* Felelet: Nem mélto az Úrnak semmi-képpen határt vetni: mert bizonyos, hogy a' benne-bízókat meg-segéti, de nem tudhattyuk mikor: az-okáért, a' Reménségtől soha el nem kell távozni. Minek-előtte Szent Pál arra intette a' Híveket, hogy *El ne veszessék Reménségőket*; már sokat szenvedtek volt, és *már hájoknak el-ragadozását örömmel vőtték* [q]: de még-is azt kívánnya, hogy meg-maradgyanak a' reménségben. Mint-ha azt mondotta volna: Tudom, hogy jeles dolgot chelekedtetek; de az nem elég: tovább vagyon a' czél, tudn' illik, a' vérnek ki-ontásáig. azért mongya azon Levelében [r]: *Még szintén a' vérig nem tusakodtatok, a' Bűn-ellen viaskodván.* Illyen Reménség volt Jóbban; ki maga-felől azt mondotta [s]: *Ha szintén meg-ölend-is engem, ő-benne bízom.* Így chelekedtek az Istennek több igaz hívei-is. Szent Mártonról azt írja *Sulpitius* [t]; hogy, midőn a' tolvajok kezébe akadott volna, az eggyik fejét akarta venni: de a' másik, meg-tartóztatta a' társának kezét, és Szent Mártont meg-mentette a' haláltól. Ki az-után meg-kérdette, ha félt-e mikor a' kardot feje fölőtt látta? Sz. Márton pedig nagy bátorsággal azt mondotta; hogy, soha nem volt nagyobb bátorságban mint akkor; tudván, hogy az Istennek irgalmassága, leg-nagyobb veszedelemben jelenti-meg magát. *Æneas Sylvius*, a' Cheh Királyról *Venceslaus*ról azt írja [u]; hogy, midőn a' hadát meg-verték, minden erejét meg-rontották, és magát-is el-fogták; azt kérdették tőle: Michoda szívvel volna olyan nyomorúlt állapatban? Ő azt felelte; hogy soha jobb szívvel nem volt: mert, úgy mond, míg elég emberi segétségem volt, alig volt időm hogy az Istenről gondolkodnám: most pedig, attól meg-foszlatván, chak az Istenről gondolkodom, és ő-benne helyheztetem reménségemet; tudván, hogy ha segétségül hívom, el nem hágy, hanem kegyelmesen meg-halgat. A' Pogány *Marcus Antoninus Pius* Chászárról, azt írja *Brusonius* [x]; hogy, midőn némelly

D

o *Prov.* 13. 12.
p *Hab.* 1. 2.
q *Heb.* 10. 34.
r *Heb.* 12. 4.
s *Job.* 13. 15.
t *In vita Pii.*
u *In H. II. Hungar.*
x *Lib.* 4. *c.* 26.

Tanátsa, azért feddőtte vólna meg, hogy a'meg-győzőtt árulóknak meg-kegyelmezett, és azt mondotta vólna néki; Ha az ellensége lőtt vólna a győzedelem, mint lőtt vólna dolgod? azt felelte: Mi nem úgy szolgálunk az istenecknek, sem nem úgy élünk, hogy ellenségünktől meg-győzettessünk. Ha a' Pogány Fejedelemnek illy nagy reménsége vólt a'hamis istenekben, minémű bizodalmúnknak kell lenni az Igaz Istenben? tudn'illik, mindenben, és határ-nélkül. Az-okáért, mikor szent Judit asszony meg-értette vólna, hogy Ozias Pap ötöd-napi határt vetett az Úr Istennek [y]; és meg-igérte, hogy ötöd nap-múlva meg-adgya Betulia-várasát [z]; a' népnek Véneit hozzája hivatta, és azt mondotta nékik: *Micsoda ige ez, melyre vetemént Ozias, hogy meg-adgya a' várast az Assyriusoknak, ha ötöd nap segétségtek nem jő? 'S kik vattok ti, kik az Urat kisértitek? Nem olly beszéd ez, hogy irgalmasságot nyerjen; hanem inkább hogy haragra indítson, és búsulást gerjesszen. Időt vetettetek ti az Úr irgalmasságának, és ő ti akaratok szerént, napot rendeltetek néki.*

Sok-képpen történik pedig fogyatkozás a'Reménségben. Először: Némellyek nem tudván Reménségőket az Istenben vetni; és, az emberi eszközökben meg-chalatkozván, tellyességgel kétségbe esnek, mint Judas-ki, látván hogy a'Papi-fejedelmekben meg-chalatkozott, és chak azt mongyák néki [a], *Mi gondunk véled te láttad?* és nem tudván, a' vagy nem akarván az Istenhez folyamlani, magát fel-akasztotta. Másodszor: Némellyek mutattyák ugyan, hogy Istenben vetik reménségőket; de ha valóban meg-tekintik állapattyokat, külömben vagyon a'dolog, és chak az emberi eszközökben bíznak: mert, a míg azokat láttyák, kétségbe nem esnek; de ha azok el-fogynak, ottán a reménség-is el-olvad. Míg teli a'pinczе, chűr, tár-ház, és tarsoly, addig nem félnek éhségtől: de azok meg-üresülvén, nem gondollyák-meg, hogy az Isten, még a' ragadozó hollók-által-is el tudgya hiveit táplálni; a'mint Illyés Prophétát [b], és Remete Szent Pált [c]. Míg az Orvosok látogattyák, biztattyák, és telli eszközökkel táplállyák, reménlik életőket: de ha azokban fogyatkozás esik, kétségesek lévén életők-felől, gonosz eszközöket keresnek, varázlóktól és ördögöktől értekeznek; mint Okozias az Izraël királya: *ki betegségében követeket küldött Beelzebubhoz [d], hogy tanátsot kérdenének, ha meg-gyógyulhatna-e betegségéből?* De gonoszúl járt; és Illyés Próféta azt mondotta nékik [e]: *Nincs-e Isten Izraëlben, hogy az Akkaron Istenéhez Beelzebubhoz mentök tanátsot kérdeni? Az-okáért ezeket mongya az Úr: Az ágyról melyre fel-hágtál, le nem szállasz, hanem halálal halsz-meg.* Ezeket Jeremias Próféta ugyan meg-átkozza, mondván [f]: *Átkozott ember a'ki emberben bizik, és a'testet tészi karjává, és az Úrtól el-távozik a'szíve. Mert leszen mint a'tamarisk chemetsék a puszтában, és nem látya mikor el-jő a'jó: hanem szárasságban lakik a'puszтában, a'sóvány és a'lakhatatlan földön.* Mélto bűntetés, hogy, a'ki attól vár segétséget a'kitől nem kellene, attól se vegyen segétséget; és attól-is el-hagyattassék, a'ki meg-segéretve vólna ha hozzája folyamodott vólna. Igen félek rajta, hogy a'mi Magyarink-közzül-is, úgy ne járjanak azok-kik, az Istentől, és igaz Fejedelmektől el-pártolván, a' Törökben vetik reménségőket; ki nem másnak, hanem magának szokott halászni, és a'segétség őrvével, országokat foglal, és trábbá tészen. Jól mondotta Salomon [g]: *Rothatt fog, és fáratt láb, a'ki hitetlenül bizik a' nyomorúság napján, és el-veszti palástyát a'hideg napon.* Bizony úgy vagyon: Mert a'ki rothatt fogban, vagy fáratt lábban veti reménségét, meg-chalatkozik; és midőn arra jut, hogy rágjon, vagy járjon, eggyiknek sem veheti haszнát: úgy a'ki a'hitetlen Törökben bizik, meg-chalatkozik reménségében. és mi-képpen a'ki palástyát el-veszti a'hideg napon, akkor fogyatkozik-meg mikor a'ruhára leg-nagyobb szüksége vagyon: úgy a'ki a'hitetlen Törökben bizik, szintén leg-nagyobb szükségében chalatkozik-meg. Sőt mi-képpen hogy a'ki, rothatt fogban bizván, enni kezd, mingyárt fájdalmat érez, és meg-bánnya; és a'ki fáratt lábbal jár, az úton marad; és a'ki palástyát el-veszti télben, a'hideg meg-vészi: úgy a'ki a'hitetlen Törökben bizik, nem chak haszнát nem vészi, de kárát-is érzi; a'mint érzették 's érzik-is, a' Görögök, és Magyarok; és annál-is inkább fogják érezni, ha eszökbe nem vészik magokat, és a' Keresztyénekhez nem ragaszkodnak.

Némellyek, aprólék dolgokban mutatván reménséget, a' nehéz ügyökben meg-lassúdnak, és kételkedni kezdnek; minémüek vóltak talám az Apostolok-is, és azért feddőtte-meg őket Urunk, és *kichiny-hitűek*nek mondotta: kik, a' míg látták hogy a' szél-vész nem igen nagy, bizodalomban vóltak; de látván hogy el-hatalmazik, és chak nem el-burittya a' Hajót, meg-fogyatkoztak. Némellyek pedig, noha az Istennek nehéz dologban-is érzették segétségét: mindazáltal, más szükségök érkezvén, az előbbi segétségről el-feledkeznek; és, a' jelen-valót nagyobnak ítélvén, az Isten segétségét elégségesnek nem tartyák. Illyek vóltak a Zsidók, a'minт Dávid jelenti [h]: *Gonoszúl szóllottak az Istenről, mondának: Készíthet-e az Isten asztalt a'puszтában? Mert meg-ütné a' Kősziklát, és vizek folyá-*

A

[y] Judith. 7. 33
[z] cap. 8. 9.

B

[a] Matt. 27. 4.

[b] 3. Reg. 17. 4
[c] Hieronym. in vita.

[d] 4. Reg. 1. 2.
[e] vers. 3.

[f] Jer. 17. 5.

C

[g] Prov. 25. 19.

D

[h] Psal. 77. 19.

A

nak, és patakok áradának. Vallyon adhat-e kenyeret is, a' vagy készíthet-e asztalt az ő népének? Valóba bolond beszéd: mert a' miből reménséget és bizodalmat vehettek volna, abból kezdettek kételkedni. holott, ha eszek lőtt volna, imigyen kellet volna okoskodniok: Nem kissebb erő kivántatik, hogy a száraz kő-sziklából bővséges víz származzék, és úgy folyjon mint a' meg-áradott patak, hogy-sem hogy a' puszтában elesség találhatsék: De az elsőt meg-chelekedhette az Isten, és szemünk láttára meg-is chelekedre: Tahát a' másikat-is meg-chelekedheti. De ők külömben beszéllettek; és az elsőt meg-engedvén, a' másikról kételkedtek. Melly kételkedést, nehéz néven vőtt az Isten, és azt keményen meg-is büntette: mert, nagy chodát tévén, meg-bizonyosodotta ugyan, hogy azt-is meg-chelekedheti. és jól laktak hússal, de meg-vásott a fogok bele; a mint ugyanottan jelenti Dávid, mondván [1]: *Meg-hallá az Úr, és el-haragszik: és tűz gerjede fel Jákóbra, és harag szálla Izraelre: Mert nem bíztak az Istenben, és nem bíztak az ő szabadításában.* 1 Zsolt. 77. 21.

De vallyon, mit mivelt haragjában? Utánna-veti azt-is Dávid [2]: *És esőnél, mint a' port úgy hoczáta húst reájok: és, mint a' tenger fövenyét, tollas madarakat. És az ő táborok közepire eséének, az ő sátorok körül. És évének, és igen meg-elegedének, és kívánságokat bé-tölté; meg nem chalatkozának kívánságokban.* Tahát, mondaná valaki, igen jól jártak, meg-lévén kívánságok? Hallyad mi következik: *Még az étkök a' szájokban vala: és az Isten haragja reájok szálla. És meg-ölé azoknak kövérit, és az Izraelnek válaszottit meg-kötözé.* 2 Zsolt. 77. 27.

B

Némellyek végezetre, minden súllyos dolgokban az Istenben vetik reménségőket, és az Istennek azt mongyák Dáviddal [1]: *Te általad menekedem meg a' kísértettől, és az én Istenemben által-megyek a' Kő-falon.* Illyen vólt Abias Judának királya, ki bizodalmának hasznát-is érzette. Mert, midőn Jeroboámot és Izraelt meg-verte volna, azt mongyák az Irás [m]: *Meg-veré őket Abia, és az ő népe nagy chapással: és el-küllének Izraelből sebesülve ötszáz-ezer erős férfiak.* (talám soha egy harczon egy részről annyi ember nem veszett.) *És meg alázatának az Izraél fiai abban az időben, és fölötte igen meg-erősödének a' Judának fiai, mivelhogy az ő attyok Istenében bíztak vólna.* Hallod-e, hogy a' nagy diadalomnak oka, az Istenben-való bizodalom vólt. És hogy ne véllyed, hogy Abia könyű dologban bizott az Istenben, azt mongya az Irás; hogy Jeroboámnak két annyi népe vólt, mint Abiának [n]: mert Abiának, négy száz-ezer hadakozó és válogatott férfiai vóltak; a' Jeroboam serege pedig, nyólcz száz-ezer válogatott férfiakból állott. De hallyad mit mondott a' harcz előtt Abia [o]: *A mi hadunkban, az Isten a' Hadnagy, és az ő Papjai kürtöm bírálnak és zengenek ellenetek, Izraél fiai, ne hadakozzatok az Atyátok Ura Isténe ellen, mert nem fog néktek haszнálni.* Efféle bizodalom kedves az Istennél, és meg-algya az illyen bizodalmú embereket; a' mint Jeremias jelenti, mondván [p]: *Áldott férfiu, a' ki az Úrban bízik, és az Úr légyen az ő bizodalma. És légyen mint a' vizek mellett plantálatott fa, melly a' nedvességre ereszti az ő gyökereit: és nem fél midőn el-jő a' hévség. És az ő levele zöld légyen, és a' szárasztságnak idején nem légyen szorgalmatos, és soha meg nem szűnik gyümölcsöt teremni.* Szép hasonlatosság: mert, mi-képpen hogy afféle fának semmi fogyatkozása nincsen, hanem meg-vagyon vastagsága, zöldellő szépsége, bővséges gyümölcse: úgy az Istenben-bizó ember, semmi fogyatkozást nem érez; nem ingadoz ide's tova, hanem minden dolgában állhatatos: nem szomoru, hanem vig; és minden jóban foglalatos, mert mindenben az Istennek akar kedveskedni; kitől mindenben segétséget vár, és a' segétség-után jutalmat-is reméll az Istentől.

m 2. Par. 13. 17.

n 2. cap.

o 2. cap. 13.

p Jer. 17.

III. RESZE.

D

NEm ok-nélkül ajánlya pedig a' Sz. Irás a' Reménséget; és az Istenben-bizót boldognak mongya, és hasonlónak a' jól-termő fához: mert a' Reménség nagy tisztelettel illeti az Istent. Mert mi-képpen hogy, a' ki az Istenben nem bizik, tagadgya Atyai gond-viselését, és következendőül Jó-vóltát-is, mellyel örömest közli magát minden teremtett állatokkal: a' vagy végheteten Bőlcheségét, mellyel mindeneket tud és lát, és mindeneket a' szükség-szerént rendel: a' vagy Mindenható erejét, mellyel mindeneket meg-segéthet, úgy hogy senki ellene ne álhasson. Ebből származott pedig a' Bálványozás, minden gonoszságnak kút-feje: mert, mihelyen az emberek az igaz Isten-felől kételkedni kezdettek, tagadván Atyai gond-viselését, más istenecket kereséltek, és azokhoz ragaszkodtak; hogy a' nyomorúságot el-távoztatnák, és minden jóval meg-látogatnák őket; nagy gyalázattal illetvén az igaz Istent, hogy őtet meg-vetették, és máshoz folyamodtak. Azon-képpen, a' ki az Istenben bizik, olyan ítéletben vagyon felőle, hogy igaz Isten, a' ki mindeneket lát, mindenekre gondot visel; jó, és mindenekkel jól-tévő, mindenható, és, a' mit akar, végbe viszi; igaz-mondó, és, a' mit ígér, bé-tellyesíti. Lát-

tyuk

tyuk pedig hogy az emberek között-is nagyot használunk magunknak, ha valaki-felől jó vélekedésben vagyunk; és az ellenség szívet-is meg-lágyíttya, a'ki nyomorúságában hozzája folyamlik; mivelhogy azt nagy böcsülletnek tartya akár-ki-is: mennyivel inkább meg-segéti az Isten az ő-benne-bizókat, kik igaz szívvel segétséget kérnek tőle. Méltán lehetünk pedig illyen jó vélekedésben az Isten-felől, mert chodalatosképpen ajánlya hozzánk-való jó akarattyát, és gond-viselését, mondván [q]: *Vallyon el-feledkezhetik-é az asszonyasszony az ő magzattyáról, hogy ne könyörüljön az ő méhe fiának? és hogy-ha az el-feledkezne-is, de én el nem feledkezem rólad. Imé az én kezeimre fel-írtalak tegedet: a te kő-falaid mindenkor az én szemeim-előtt.* Nem jelenthette volna jobban meg hozzánk-való gond-viselését, mert semmi gyakrabban szemünk-előtt nem forog mint a'kezünk, sem a'Városban tettetesb dolog nincs annak kő-falainál. Az-okáért, azt jelenti Isten azzal a'mondással, hogy minnyájunkról eggyenként úgy meg-emlekezik, mint akár-ki a'kezéről, mellyen untalan szeme-előtt forog: és az Anyaszentegyházra úgy néz, és vigyáz, mint a Városra a'ki annak falát nézi és láttya, mint-hogy az Első Predikátziobán az *Ecclesiát* Városhoz hasonlitottuk. [q] Isa. 49. 15.

Mondana valaki: Szeműnkel láttyuk, és kezünkel tapasztallyuk, hogy az Isten nem mindenkor hálgattya-meg könyörgésünket, sem segétséget nem nyújte nyomorúságinkban: mint lehet tehát bátorságos bizodalmunk hozzája? Felelet. Az Isten, a'mint más-szor-is mondottam, mindenkor meg-hálgat, de nem mindenkor eggy-aránt: és mindenkor jót ád, vagy azt, a'mellyet kivánunk, vagy a'mellyet kivánnunk kellene; az az, a'mi üdvösségesb; és következendőül, jobbat annál a'mit mi kérünk, mint-hogy ő tudgya mi légyen nékünk hasznosb. A'kovács, két-képpen nyúlhat a'tüzes vashoz: a'vagy a'vizbe vetvén, és meg-óltván a'tüzet benne; a'vagy pedig fogóval nyúlván hozzája, és a tüzet benne meg-tartván. De nagy külömbség vagyon e két mód-között: mert, ha a'vizbe vetvén, a'tüzet meg-óltyuk, a'vas leg-ottá meg-keményedik, és semmit nem chinálhatunk belőle. mert azért szokták mondani, hogy Addig kell a'vasat verni a mig tüzes: de ha fogóba fogjuk, azt chelekeszszük, hogy minket meg ne égessen; és lágyan maradván, minden formára reá vihessük. Hasonló-képpen, midőn a'háborúságnak tüzében égünk, az Isten két-képpen bánhatik velünk: vagy el-óltván azt mi-bennünk; vagy pedig erőt adván hogy el-szenvedhessük. De e'két mód-között, nagy külömbség vagyon: mert, ha tellyességgel el-vészi rólunk, sőtt hogy meg ne keményedgyünk, jó tételéről el ne feledkezzünk, és háládatlanokká ne légyünk: ha pedig Malasztot ád annak el-viselésére, mindenre reá vihet bennünket; és a'háboruság-által, az alázatosságban megtarthat. E'két módnak eggyikével, mindenkor meg-hálgattya Isten az ő híveit: mert, vagy tellyességgel meg-szabadittya őket a'háboruságtól; mint a'Zsidókat, midőn; szemők láttára Faraót minden seregével a'tengerbe ölte [r]; *úgy, hogy csak egy sem maradana benne-k, és az-után soha örökké ne lássák őket*: a'vagy meg-erősíti annak el-viselésére; a mint Sz. Pállal chelekedett, kinek azt mondotta [s]; hogy *Elég ő-neke az ő Malasztya*. De e'két mód-között az a'különbség, hogy, a'ki tellyességgel meg-szabadúl a'háboruságtól, hamar el-feledkezik a'jó-tételéről a Zsidókkal: a'kinn pedig meg-marad az Erősítő malasztal, minden jóra kész és alkolmatos Szent Pállal. A'terh hordozó embert-is, két-képpen segétheted-meg: a'vagy a'terhet el-vévén róla; a'vagy jó ital bort adván néki, hogy meg-erősödgyék, és el-viselhesse. De, ki nem láttya minémű külömbség légyen ezek-között? Mert, ha a'terhet el-vészed róla, jutalmat nem aduak néki: de ha meg-erősíted, hogy a'rendelt helyre viheſſe, jutalmát vészi. Igy vagyon a'mi dolgunk-is a'háboruságban. A'szállott Várat-is, két-képpen segétheted-meg: vagy el-űzvén az ellenséget alóla; vagy a'Várat meg-erősítvén épülettel, eleséggel, fegyverrel, vitézekkel. De ezek-között-is, nagy külömbség vagyon: mert, ha az ellenséget el-kergeted, azzal a'Vár meg nem erősödik, sőt meg-bátorodván a'benne-valók, jó lakóinak adgyák magokat, nem vigyáznak a'mint kellene; melyből az következik, hogy az ellenség ismég alája-szálván, könnyen meg-vehesse: de ha meg-erősíted, az ellenség erejét fogyatod, a'vitézek hirét-nevét neveled, vigyázóvá teszed őket, és a'Várat meg-épited. Igy vagyon a'dolog a'háboruságban: mert az ember, annak el-távoztatásával, meg nem erősödik, hanem inkább; bátorságban élvén, meg-restül: de hogy-ha az Erősítő-malasztal az ember meg-segéttetik, vigyáz, többet nyer, és nagyobb dicséretet érdemel, nem chak az Istennél, ki azt nagyra böcsüli, hanem az embereknél-is, kik másban chodállyák és böcsüllik, a mit magokban nem igen kedvellenek. [r] Exod. 14. 28. [s] 2. Cor. 12. 9.

Innét vagyon, hogy Sz. Pál, szólván a'Háboruságról, inkább inti a híveket azoknak el-szenvedésére, hogy sem el-távoztatására; és a Békeséges-türésnek jeles hasznait számlállya-elő. És Elsőben, azt mongya [t]; hogy *Az Istennek örökös vagyunk, a Krisztusnak pedig* [t] Rom. 5. 17.

A

B

Dum ferrum candet, eudendum eſt.

C

D

A

örökös társai: de úgy, ha eggyütt-szenvedünk, hogy eggyütt meg-is dicsőittessünk. Midőn azt mongya, *Ha eggyütt-szenvedünk*, azt jelenti; hogy a' szenvedésben, a' Krisztus had-nagyunk, kit vitéz módra követni nagy dicsőret. Midőn pedig azt veti utánna, hogy Ő-*vele eggyütt meg-dicsőittetünk*, azt jelenti; hogy, nem chak bőchülletes a' szenvedés, úgy mint a' Had-naggyal-valo eggyütt-járás, hanem hasznos-is, melly-által, a' Krisztus boldogságában leszünk részesek. Második-szor; Azt mongya [u]: *Alitom, hogy nem méltók e' mostani időnek szenvedési a' következendő dicsőségre, melly meg-jelentetik mi bennünk*: az-az, egy kis háborusságnak szenvedésével, nagy dicsőséget vehetünk; mint-ha egy fillyéren, egy országot vennénk, vagy az egész világot. Ha valaki arany-formtokkal hátba hagyigálna, bár ellenséged vólna-is, nem bánnád, hanem örömmel fel-szednéd; a mint *Isteper* mondotta: így a' háborusságok, keveset ártharnak ugyan e' világon, de sokat használhatnak a' másikon. Midőn pedig a' mostani időt nevezi, azt jelenti; hogy, nem chak kichinyek a' háborusságok, de rövid ideig is tartnak, és az-után örök jutalmat és nyugodalmat szereznek. Melyből nagy vigasztalást vehet az ember: mert, akár-mi nagy nyavalya-is, ha kevés ideig tart, könnyebnek tetszik a' sokáig-tárto kichiny nyavalyánál, mennyivel inkább midőn könnyü, és rövid ideig-tarto. Harmadik-szor: Azt mongya [x]: *Mert a' teremtett-állatnak várakodása, az Isten fiainak meg-jelentését várja*: az-az, minden teremtett állatok, velünk eggyütt szenvednek, és várják, hogy a' mi szenvedésünk-által, velünk eggyütt meg-újúllyanak, és a' dicsőségben részesülljenek. Mélto azért, hogy szenvedgyünk azoknak példájokért, mellyet nékünk adnak; és hasznokért-is, mellyet tőlünk várnak: mivelhogy a' mi Békeséges-szenvedésünkel mindeneket részesítőnk a' dicsőségben. Midőn pedig a' *Meg-jelenést* emliti, azt jelenti; hogy, már Isten fiaivá kezdettünk lenni: de azt, végbe-is kell vinni, hogy a' Békeséges-szenvedés-által, az Isten fiainak örökségében részesek legyünk meny-országban. Ezen jelenésről emlekezik Sz. János-is, mondván [y]: *Szerelmesim, most Isten fiai vagyunk: és még nem jelent-meg micsoda leszünk. Tudgyuk, hogy mikor meg-jelenik, hasonlók leszünk hozzája: mert meg-látjuk őtet a' mint vagyon.* IV. Azt mongya [z]: *Mert hiuság-alá vetetett a' teremtett-állat, nem akarva, hanem azért, aki őtet alája vetette reménységben: mert maga a' teremtett-állat-is meg-szabadittatik a' romlandóságnak szolgálatjától, az Isten fiai dicsőségének szabadságára*: az-az, azért várja a' teremtett állat illy szorgalmatosan az Isten fiainak meg-jelenését; mert, valamíg az nem lészen, mind addig hiuság-alá vetetett, sok-képpen szolgál az embernek: melly szolgálattól meg-szabadúl, mihelyen az emberek nem fognak szükölködni szolgálattyok nélkül; meg-újúlnak, és az emberért meg-dicsőittetnek. Mert, mi-képpen a' Király fiának dajkája, midőn a' tőle fel-tartatott királyi gyermek meg-koronáztatik, ő-is részesül annak javaiban: azon-képpen, mikor az ember meg-dicsőittetik, részesülnek az ő dicsőségében a' teremtett-állatok, mellyek szolgáltak néki. És mi-képpen hogy fel-ékesittetik a' ház, melyben a' királyt fogadgyák, az ő bőchülletiért: azon-képpen az egész világ, az Istennek meg-dicsőült fiaiért, fel-ékesittetik. Mert noha az Isten fiai meny-országban fognak lakni: mindazáltal, a' világnak alsó része-is, neminémű-képpen hozzájok fog tartani, mivelhogy ő-érettők teremtetett; a' mint a' királyi palotának minden részei, a' királyhoz tartozók, noha ő chak a' felső részében lakik. *Akkor a' Hóld világasági éga olyan lészen mint a' Nap világossága, és a' Nap világossága, hét-szerte lészen mint hét-napi világosság* [a]; tudn' illik, *mikor bé-kötözi az Ur az ő népe sebét, és az ő chapása sérelmét meg-gyógyítya.* V. Azt mongya Sz. Pál [b]: *Tudgyuk, hogy minden teremtett-állat sohaz-kodik, és szűl mind eddig*: az-az, egyéb teremtett-állatok, világ kezdetiről-fogva szenvednek mind ez ideig; az emberek pedig, az ő rövid életőknek idejé-ig. Miért nem hordozná tehát jó kedvel a' keresztet, mellyet egyéb állatok ennyi ideig állhatatosan el-viseltek, és azt az emberek szolgálattyára? mert nékik szükséges nem vólna, a' mint-hogy az-után meg-is szűnnek azoktól: de az embernek igen-is szükséges. VI. Azt mongya [c]; hogy, *Várjuk a' mi tesbünkének váltságát*: az-az, e' nyomorúlt romlandó test, a' Békeséges-türéssel, dicsőséges, és romolhatatlan létzen: azért mélto a' nyomorúságot békével szenvednünk. VII. Azt mongya [d]; hogy *A' reménység-által üdvözűlünk*: az-az, bizonyos reménségünk vagyon, hogy rövid időben minden nyomorúságtol meg-szabadúlunk; melly reménség, bátoritsa tehát az embert minden háborusságnak el-szenvedésére. VIII. Azt mongya [e]; hogy *A' Lélek-is segéli a' mi gyarlóságunkat, és könyörög értettünk.* Az-okáért, nem magunk erejével szenvedgyük a' nyomorúságot, hanem az Istennek segétségével: azért nem tarthattyuk azt nehéznek, sőt azt mondhattyuk, hogy könnyü hat ló-után a' szekeret tolni. IX. Azt mongya [f]; hogy *Az Isten-is szeretőinek mindenek jóra szolgálnak.* Mélto tehát a' háborusságot jó kedvel szenvedni, mert azt az Isten jónkra fordittya. Utólsó-szor, azt mongya Sz. Pál, hogy *A' kik szenvednek, azokat választotta az Isten magának, úgy mint hasonlókat az ő Fiához* [g]: Az-okáért, mind ezeket szépen fejezi-bé, mondván [h]: *Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?*

[u] v. 18.
[x] v. 19.
[y] 1. Ioan. 3. 2.
[z] Rom. 8. 20.
[a] Isa. 30. 26.
[b] Rom. 8. 22.
[c] v. 23.
[d] v. 24.
[e] v. 26.
[f] v. 28.
[g] v. 29.
[h] v. 31.

Bech-

Ezekből meg-érthettyük, ha jobb-e hogy az Isten a' Háborúságból ki-szabadítson, vagy hogy azokban meg-erősíttsen. De mind a'kettőnek meg-nyerő eszköze, az Imádság; a'mint ő-maga az Isten parancsolta, mondván [i]: *Hív segétségül engem a' háborúság napjan: meg-mentlek téged, és tisztelsz engem:* meg-ment pedig, vagy egy-képpen, vagy más-képpen. És ismég [k]: *A háborúságban segétségül hittal engem, és meg-szabadítottalak téged: meg-hallgattalak téged a' fzél-vefze rejtekében.* Igy chelekedett Dávid, és érzette hasznát, a'mint maga jelenti, mondván [l]: *Az Urhoz kiáltók midőn háborgattatnám: és meg-hallgatta engem.* És a' jámbor Jósafat Király-is: kit midőn az ellenség meg-környékezett volna, tudván hogy jobb eszközt nem találhat, azt mondotta az Úrnak [m]: *Mi-bennünk nincs annyi erő, hogy e' sokaságnak ellene-állhassunk, melly reánk rohan: De látni nem tudgyuk mit kellessék chelekednünk, chak ez vagyon bátra, hogy szemeinket te-hozzád emellyük.* Igy chelekedtek a'mái Evangeliomban az Apostolok-is: kik látván, hogy sem az evezés, sem a' víz merés, sem a' vitorlya forgatása, sem a' kormány igazgatása nem elégséges a' veszedelemből-való ki-szabadúlásra: az utólsó, és leg-nagyobb reménységhez fogták, és Urunkhoz járúlván, könyörgöttek. Kiket noha meg-dorgált a' kichiny hitért: mindazáltal, meg-hallgatta, és meg-szabadította őket.

Utólszor, azt kérdhetnők: Miért kívánnya az Isten a' könyörgést a' Háborúságban? mert, a'minémű okai vannak hogy e' világi Fejedelmeknek könyörögjünk, és supplikatziot adgyunk, azoknak az Istenben nincs helyek: Előszőr: Mert ők különben nem tudnák szükségünket, és kívánságunkat: de *az Ur a' szegénynek kívánságát-is meghallgattya, és az ő szívök készületit-is meg-hallya az ő füle* [n]. Másodszor: Mert nem vagyunk kedvőkben: de az Isten úgy szeret bennünket, hogy meg sem gondolhattyuk, nem hogy meg-magyarázhatnok. Harmadszor: Mert azt vallyuk, hogy akarattyokat meg-változtathattyuk, és a'magunk akarattyára vonhattyuk: de *az Isten meg nem változik* [o]. Negyedszer: Hogy el ne feledkezzenek rólunk: de az az Istenhez nem fér; mert, a'mint az-előtt-is mondám, *fel-írt minket kezeire* [p].

Felelet. Noha, a'mit az Isten nékünk adni akar, őrőktől-fogva el-rendelte, és meg sem változtattya: mindazáltal, nem mindeneket egy-általlyában rendelt; hanem, némelyeket bizonyos ok-álatt, tudn' illik, ha kérjük, a'mint sok példákkal meg-mutathatnám: de most meg-elégszem a' Sz. Jakab mondásával, ki nyilván mongya [q]; hogy Némelly dolgokhoz nem juthatunk, *azért, hogy nem kérjük, vagy hogy gonoszúl kérjük,* Tahát az Isten, kéréssel, és jó kéréssel kíván némelly dolgokért. Azért mongya Sz. Agoston [r]; hogy az Isten, némelly dolgokat kérés-nélkül ád; úgy-mint, a' Hitnek kezdetit: némellyeket pedig, Imádság-nélkül nem ád, úgy-mint a' jóban-való meg-maradást. Az-okáért, noha az Isten kívánnya a' kérést, és némellyeket kérés-nélkül nem is adna, de azért, az Imádság-által meg nem változik; mert őrőktől-fogva úgy végezte, hogy azokat úgy adgya, és nem különben. mi-képpen hogy, őrőktől-fogva el-végezte, mennyi bort, búzát ád ez esztendőben, de nem szántás- és kapálás-nélkül: úgy hogy, a'ki az Istennek őrőktől-fogva-való rendelését, tátott szájjal, őszve-kúcholt kézzel, és henyélve várja, igen meg-chalatik; mert az Isten, munka-által rendelte azoknak megadását, és nem annélkül. Az-okáért, noha talám némelly dolgokat az Isten, könyörgés-nélkül-is meg-adna: mindazáltal, mint-hogy mi azokat nem tudgyuk, mellyek légyenek, és más-felől tudgyuk, hogy sokakat nem akar imádság-nélkül adni, mélto minden szükségünkben könyörgenünk; mert azzal, a'vagy azt nyerjük-meg a'mit kérünk, ha úgy rendelte az Isten; vagy valami mást, a'mi-nélkül szükölködünk. mert az Imádság, soha heában nem esik, ha ollyan a' minéműnek kell lenni.

Hogy pedig az Isten némelly dolgokat Imádság-nélkül nem akar adni, a'mi hasznunkra chelekeszi. Mert, Előszőr; Ha Imádság-nélkül jutnánk minden dologhoz, azokat nem Isten ajándékinak tulajdonítanók, hanem magunk ereje és okossága találmányának; és úgy kevélyek 's háládatlanok lennénk. Másodszor: Nem tudnók azt meg-bőchüllení a'mint kellenék. mert a'miket ingyen jutunk, meg nem bőchüllyük: a'mit pedig kőrőm-szakadva találunk, meg-őrizzük. Harmadszor: Sok erdemes jószágos chelekedetekben nem gyakorlanók magunkat, mellyek eggyütt járnak az Imádsággal; úgy-mint a' Hit, Reménség, Szeretet, Alázatosság, Aitatosság, Álhatatosság, mellyek-nélkül nem lehet a' tekélletes Imádság. Innét vagyon, hogy a' Szent Atyák az Imádságot choda szép nevekkel ékesítik: Sz. Agoston, Meny-ország Kúlchának mongya [s]. És nem ok-nélkül: mivelhogy *Illyés, az Imádsággal az eget be-zárta, és fel-nyitotta* [t]; és hamar egy-más-után, vizet hozott alá a' földnek gyümölcsőzésére, és tűzet az áldozatnak meg-emésztésére. Szent Paulinus, a' Tőrött-hajó Delfkájának nevezi [u]: melly, e' világnak habjai között, az őrök boldogságnak partyára siettet ben-

A

i Pſal. 49. 15.

k Pſ. 80. 8.

l Pſ. 119. 1.

m 2. Par. 20. 12.

B

n Pſ. 9. 38.

o Malach. 3. 6

p Iſa. 49. 15.

q Jac. 4. 2.

C

r Lib. 2. de bono Perſeverant. c. 14.

D

s Ser. 124. de Temp.

t 3. Reg. 18. 42. 18. 44.

u Epiſt. 11.

A

x Lib. 1. de Oratio Dom. y Tract. de Orat.

z In Sermo.

nünket. Arany-szájú Sz. János, a' Lélek Napjának nevezi [x]: mert embernek elméjét meg-világosittya. Sz. Efrem, a' Józanság-őrizőjének mongya [y], a' Harag-zabolájának, a' Fel-fualkodott szív le-nyomásának, a' Gyűlölség orvosságának, a' Békeség óltalmazójának, a' Szűzesség pecsétének, az Uton-járók segétségének, a' Szántók termésének, a' Hajón-járók szabadúlásának, a' Bűnösök szó-szóllójának, a' Bánatosok vigasztalásának, a' Halottak temetésének. Sz. Prosper pedig azt mongya [z]; hogy az Imádság, az Imádkozónak segétség, az Istennek áldozat, az Ördögnek pedig ostorozás. Szent Bernárd eggyütt azt mongya; hogy az alázatos, hiv, és buzgó Imádság, az égbe fel-hat, és onnét üresen viszsza nem jő. Azért nevezte egy Szent Jámbor, Mennyei chatornának; mellyen minden-nemű ajándékok szivárkoznak és chorognak mi-reánk: és mi viszontag az Isten-eleibe megyünk, hogy minden jókat nyerjünk tőle, de fő-képpen e' világi tengernek habjai-után: Mellyet engedgyen minnyájunknak az kegyes Atya Isten, az ő Fiának érdemiért. Amen.

B

VÍZ-KERESZT-UTÁN-VALO V. VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. MATÉNAK XIII. RESZÉBEN, ỳ. 24.

C

AZ időben: Monda JESUS a' seregeknek e' példa-beszédet: Hasonlóvá lőtt mennyeknek országa az emberhez, a' ki jó magot vetett az ő földébe. mikor pedig alunnának az emberek, eljöve az ő ellensége, es felyül konkolt vete a' búza-kőzthe, és el-méne. Mikor pedig fel-nevekedett volna a' fü, és gyümölchöt hozott volna, akkor meg-tetszék a' konkoly-is. Elő-jövén pedig a' chelédes ember szolgai, mondának néki: Uram, nem jó magot vetettél-e a' te földedbe? honnét vagyon tehát konkolya? Es monda nékik: Az ellenséges ember chelekedte azt: A' szolgák pedig mondának néki: Akarod-e, el-megyünk, és ki-szedgyük azokat? Es monda: Nem: hogy valami-képpen a' konkolt szedvén, ki ne gyomlállyatok eggyütt azzal a' búzát-is. Hadgyátok mind a' kettőt fel-nőni az aratásig, és az aratásnak ideje-kor meg-mondom az aratóknak: Szedgyétek-ki először a' konkolt, és kőssétek azt kévékbe meg-égetésre, a' búzát pedig gyűjtsétek az én chürümbe.

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

D

EGÁZÁN mondotta Sz. Gergely Doktor a' Sz. Irást olly Víznek, melyben a' bárány-is úszhat, és az elefánt-is el-merülhet: jelentvén, hogy, sem mindenütt olly nehéz és homályos, hogy az egy ügű ember-is halznosson ne olvashassa; sem mindenütt olly könyű és világos, hogy a' tudós embert-is meg ne tárasztza. Azért mondotta Sz. Péter [a]; hogy *a' Sz. Pál Leveleiben, némellyeket nehéz meg-érteni*: tehát nem mindeneket. Ezt az Esztendő forgásában-valo Evangeliomokban-is meg-tapasztalhattyuk: mellyek-közzül, némellyek meg-lőtt dolgoknak nyilván-valo históriái; mint az el-múlt egy-nehány Vasárnapon hallhattátok: némellyek pedig, titkos dolgoknak Példa-beszédi; mint a' mái és egy-nehány következendő Vasárnapon meg-halhattyátok, mellyeket az Apostolok sem értettek, Urunk magyarázattya-nélkül. Azon Példa-beszédeknek könnyebb értelmére, a' mostani Predikatzióban, úgy mint fondamentomra, egy Kérdést tészek, és arra meg-is felelek Istennek segétségével. A' Kérdés ez: Mivelhogy a' Krisztus, mellyről jőtt e' világ-

a 2. Pet. 3. 16.

ra,

ra, akarván tudományát mindenekkel közleni: mi az oka, hogy sok dolgokat nem nyilván magyarázott-meg, hanem homályos Példa-beszédekben foglalt, hogy ne minnyájan értenék? holott egy-felől a' Bölcs azt mongya [b]: *Az el-rejtetett bölcheségben, és az el-titkolt kincsben, mi haszon vagyon mind a'kettőben?* az-az, semmi sinch: más-felől pedig, nem ítélhettyük, hogy az Isten bölcheſége a' Krisſtus, valamit heában chelekedett volna. Az-okáért, e' Predikátzióban,

I. Okait adom, Miért élt Urunk Példa-beszédekkel?
II. Meg-magyarázom mind a'két Példa-beszédet.
III. Meg-mutatom, Mint légyenek hasznok a' gonoszok a' Konkolyhoz.

ELSÖ RESZE.

AZ Istennek bölcheſége, sok Okokból élt tanitásában Példa-beszédekkel. Elő-ször: Mert az volt a' Bölcheknek közönséges szokások; a'mint ki-tetszik, a' *Plato, Xénophon*, és *Pythágoras* irásiból: kiknek szép Példa-beszédit olvassuk; úgy mint, A' tüzet kardal ne izgasd; az-az, Haragos emberrel ne pántolódgyál: Házadnál fetskét ne tarts; az-az, Cháchogo emberrel titkodat ne közöld. Az Egyiptziai Bölchek-is, jeles dolgokat foglaltak homályos Példákba: Az Esztendőt akarván példázni, Szájával farkat-tartó kigyot irtak, mint a' gyürőt, vagy karikát. mivelhogy az Esztendő, mind úntalan magába tér; és a' hol eggyik el-végeződik, ott a' másik el-kezdetik. Az Istent, egy Szemes pálczával vagy bottal példázták: jelentvén, a'mint Sz. *Cyrillus* irja [c], hogy mindeneket lát, mint a' szem; mindeneket támogat, és erősit, mint a' pálcza, és a' gonoslságért meg-is büntet. A' Királyért, Méhet irtak; kinek édes méze-is vagyon, és hegyes fulákja-is; és a' Királyban, kivántatik a' kegyesség-is, a' büntető igasság-is. A' Szent Irásban-is, sok bölch Próféták és Királyok éltek Példa-beszédekkel: úgy-mint Job [d], Náthan [e], Isaias [f], Jeremias [g], Ezekiel [h], de fő-képpen Salomon: kiről azt olvassuk [i], hogy Harom ezer Példa-beszédi voltak. Sőt az-is szokás volt, hogy a' Túdós emberek, egy-másnak Példa-beszédeket adtak-fel, és azokkal vetekedtek; a'mint Josephus irja Salomonról, és Hirámról a' Tyrusiak Királyától [k]; és a' Szent Irás Sámsontól, és az ő társaitól [l]. Innét mongya Sz. *Jerónymus* [m]; hogy természet-szerént-való dolog, hogy minden mester-emberek az ő mesterségőkről vőtt példák-által szóllyanak; és a' ki miben foglalta életét, abból vegyen hasonlatosságot: a' Hajós, szomoruságát szélvészhez hasonlitya; a' kárát, hajó-törésnek nevezi; ellenségit, ellenkező szeleknek mongya; a' jó szerencsét, chendes szellőnek. A' Vitéz, mindenütt paizt, kardott, páncélt, nyilakot, dárdát, kopiát, kéz-íjat, nyilat, halált, sebet, diadalmát emleget. A' Filósofusnak, mindenkor *Sócrates, Plato, Aristóteles* forog szájában. Az Orátor, *Demosthenest, Ciceró, Hortensiust* az égig magasztallya. A' Poéta, *Homérust, Virgiliust, Horatiust* emlegeti. Nem choda tahát, ha az Istennek Bölcheſége, a' ki régenten a' Próféták-által Példa-beszédekben szóllott, emberi testbe öltözvén, a' mennyei titkokat Példa-beszédeknek homályos fedele-alatt akarta meg-jelenteni: fő-képpen, mint-hogy az meg-is volt-jövendölve Dávid-által [n]: *Meg-nyitom*, úgy-mond, *Példa-beszédekben a' számat: kezdetől-fogva-valo titkos beszédeket szóllok.* Mellyet Szent Máte imigyen hoz-elő [o]: *Meg-nyitom Példa-beszédekben a' számat, ki mondom a' mi el-rejtetett a' világ alkotásától-fogva.*

Másodszor: Gyönyörködött Urunk a' Példa-beszédekben, a' Hivek hasznáért-is: mert tagadhatatlan, hogy a' Példa-beszédekkel-valo tanitásnak sok Hasznai vannak. Első az; hogy Fölötte alkolmatos az egy-ügyüeknek oktatására: mert a' Példa-beszédek- és hasonlatosságok-által, akár-mi nehéz dolgot-is úgy meg-magyarázhatni, mint-ha szemünkel látnók. mivelhogy a' mennyei dolgokra-is a' földiekről nyitunk útat, és a' testiekről a' lelkiekre. Innét mongya Sz. *Jerónymus* [p]: Szokások a' Syrusoknak, és fő-képpen a' *Palæstinus*oknak, hogy minden beszédekhez példákat adnak; a' végre, hogy, a' mit a halgatók egy-általlyában-valo mondással meg nem foghatnak, hasonlatosságok és példák-által meg-foghassák. Úgy vagyon: mert, noha a' Példa-beszéd, magyarázás-nélkül, a' nyilván-valo dolgot-is bé-födi; mindazáltal ha meg-magyaráztatik, a' homályos dolgokat-is meg-világositya, hogy akárki-is meg-érthesse. Innét olvassuk, hogy az Apostolok Urunkat arra kérték, hogy némelly Példa-beszédeket meg-magyarázzon. és úgy-is chelekedett, mint-hogy ő-nékik kellett azután egyebeket tanitani. Az-okáért, a' meg nem magyarázott, és meg-magyarázott Példa-beszéd-között, annyi külömbség vagyon, mint a' bé-födött, és fel-födött szép kép-között: mert amarról, senki ítéletet nem tehet, erről pedig, minden teher.

II. Haszna az; hogy az akaratot igen meg-indittya, és minden-felé hajtván,

akár-

A

[b] Eccli. 20. 32.

B

[c] Lib. 9. contra Julianum.

[d] Jób. 27. 1.
[e] 2. Reg. 12. 1
[f] Isa. 14. 12.
[g] Jer. 3. 1.
[h] Ezech. 17. 2
[i] 3. Reg. 4. 32.
[k] Lib. 1. contra Appionem.
[l] Judic. 14. 14.
[m] In Cap. 1. Amos.

C

[n] Ps. 77. 2.
[o] Mat. 13. 35

D

[p] In cap. 18. Matt.

A akár-mit-is meg-nyér tőle; mint *Demosthenes* az *Athénéi*aktól: kiktől, midőn Filep Király a Nagy Sándor attya chak azt kivánta vólna, hogy *Demosthenes*t egy-néhány fő emberekkel kezébe adnák, és örök békeség lehetne közöttök: *Demosthenes* szép példa-beszéddel meg-mutatta kivánságának illetlenségét. Régenten, úgy-mond, hadakoztak a'farkasok a'bárányokkal: Ezek, erőtlenek lévén, a'komondorokat mellé jek fogadták, kik a farkasokat sokszor meg-ugratták. Látván azt a'farkasok, követeket küldének a bárányokhoz, ajánlván nékiek barátságokat; és örök békeséget ígérvén, ha a'komondorokat kötve küldenék nékiek, úgy-mint sondorlókat és esz-vesztőket. Hivén az eggy-úgyű bárányok az álnok farkasoknak, meg-fosztták magokat a'vigyázóktól; és az-után a'farkasok, minde félelem-nélkül reájok rohanván, sokat fel-mészárlának közzülök, a'többit pedig ide's tova bújdosásba ejték. Meg-érték az *Athéné*siak a'mesét, és nem engedének a'Filep Király kivánságának. Urunk-is Példa-beszéd-által mondatotta Zidókkal magok fejére sententziát, hogy a'gonoszokat gonoszúl kellene veszteni, és azt hozta-ki belőle; hogy *El-vétetnek tőlök az Isten országa, és az ő gyümölcsét-hozó nemzetnek adatnek* [a]: és Nátan Próféta, Dáviddal [b]. Melyből ki-tetszik a'Példa-beszédnek ereje, hogy maga-ellen-is igazat mondat az emberrel, mellyet nyilván-való beszéddel meg nem vallana; sőt meg-is haragudnék az igaz-mondóra, mint Heródes Keresztelő Sz. Jánosra.

[a] Mat. 21. 43.
[b] 2. Reg. 12. 5. 8.

B III. Haszna az; hogy ember a'Példa-beszéd-által-való dolgot, sokáig elméjében tartya, a'nélkül pedig hamar el-felejti, fő-képpen ha sok, vagy nehéz a'dolog. A'kinek sok apró szép gyöngyei vannak, hogy eggyet se veszessen-el közzülök, vastag fonálra füzvén, a'nyaka-vagy keze-körül köti: azon-képpen a'Tanitó, sok jeles dolgokat akarván halgatóinak elejökbe adni, hogy valamellyet el ne felejtsenek, illendő hasonlatosságba, vagy példa-beszédbe füzi, bizonyos lévén hogy úgy meg-marad nálok: mint az Isten-is, hogy a'Zidó nép el ne feledkeznék az ő Törvényéről, meg-parancholta [c], hogy *gyerőmöket csinálnának a'palástyok szegletire; hogy azokat látván, meg-emlekeznének az Urnak minden parancholatiról.*

[c] Num. 15. 38. Deut. 22. 12.

IV. Haszna az; hogy a'Példa-beszéd-által, könyű a'titkos dolgokat el-födözni, midőn *nem kell a'szentet az ebeknek adni, se a'gyöngyöket a'disznók elejbe hánni* [d]; a'mint Urunk-is jelenrette: kitől, midőn a'Tanitványok meg-kérdették vólna [e], Miért szóllana a'népnek példa-beszédekben, azt felelte: *Mert nékek adatott tudnotok a'mennyeknek országa titkait: nékik pedig nem adatott. Mert a'kinek vagyon, adatik annak, és bővelkedik: a'kinek pedig nincsen, a'mie vagyon-is el-vétetik tőle. Az-okáért szóllok nékik Példa-beszédekben: mert látván nem látnak, és halván nem hallanak, sem nem értnek:* az-az, mivelhogy láthatnának és halhatnának, de látni és hallani nem akarnak, ellenkezvén mind a külső igével, 's mind a'belső inteссel. Mert látván a'chodákat, és Beelzebubnak tulajdonitván, valóságos-képpen nem láttanak; mert látni nem akartak: és halván a'Krisztus tanitását, és hamisnak alitván, valóságos-képpen nem hallottanak, se nem értettenek, a'végre hogy bűnökből meg-gyógyúlhatnának. Az-okáért, nem az Isten akarattya volt, a'mint *Clemens Alexandrinus* irja [f], hogy ne látván és értvén el-vesznének, mert *Az Isten nem akarja a'bűnösnek halálát, hanem hogy meg-térjen, és éllyen* [g]. és, *Minden embert üdvözülni akar, és az igasság ismeretire jutni* [h]: hanem ő-magok vétke, nem akarván az Isten ajándékival hálá-adással élni. mert, a'ki a'jóval nem úgy él a'mint kivántatnék, azt érdemli hogy attól meg-fosztattlék.

[d] Mat. 7. 6.
[e] Mat. 13. 10.
[f] Lib. 1. Strom.
[g] Ezech. 18. 23.
[h] 1. Tim. 2. 4.

V. Haszna, az Alázatosság, és Szorgalmatosság: mert, mint-hogy a'Példa-beszédek homályosok, a'ki azokat hallya, nem kell maga-felől nagyot vélni; hanem, meg-alázván magát, vagy tudósb embertől kell értekezni, vagy az Istennek könyörgeni az Apostolokkal, mondván [i]: *Magyarázd-meg nékünk a'Példa-beszédet.* Az Alázatosságból pedig, az következik; hogy *az Isten, a'mikor el-rejti a'bölcsektől és az okosoktól, meg-jelentse a'kisdedeknek* [k]: mert *A'hol kevélység vagyon, ott vagyon a'gyalázat-is: a'hol pedig az Alázatosság, ott a'bölcsesség-is* [l]. A Szorgalmatosság-is abból származik: mert, a'mint Szent Agoston mongya [m], az Irásnak homályos és nehéz mondási, a'nagy elméket gyakorlyák, az álmot és szunnyadozált el-kergetik, hogy az értelemnek gyümölcsére juthassanak. Innét mondatik *Boldog*nak, *a'ki az Ur törvényében elmélkedik éjjel és nappal* [n]. Azokáért, mivelhogy Urunk az Evangéliomi Példa-beszédeket nem mind magyarázta-meg, azt kivánta, hogy azoknak értelmét szorgalmatosan keressük, keresvén meg-találjuk, meg-találván pedig kedvesbek légyenek. mint-hogy inkább gyönyörködünk abban a'mihez nehezen jutunk. Erre int bennünket a'Szent Lélek, midőn azt mongya [o], hogy *A'bölcs ember, a'bölcs mondásoknak titkait ki-keresi, és a'Példa-beszédeknek titkaiban forgolódik.*

[i] Mat. 13. 36.
[k] Mat. 11. 25.
[l] Prov. 11. 2.
[m] in Ps. 140.
[n] Ps. 1. 2.
[o] Eccl. 39. 3.

A

II. RESZE.

Ezekből ki-tetszik, melly méltán chelekedett Urunk, Példa-beszédek-által tanitván az ő halgatoit. Es hogy a mái Példa-beszédet meg-értheſsük, azt kell eſzünkbe vennünk; hogy Urunknak két Példa-beszéde vólt a'mag-vetőről: az Elsőről, nem chak Sz. Máte émlekezik [g], hanem Sz. Márk [h], és Sz. Lukách-is [i]: ezt pedig a'Másodikát, chak Szent Máténá olvaſzuk. Az Első, a'jó földet el-válaſztotta a gyümölchtelentől, melly, vagy ſemmi gyümölchöt nem hoz, vagy nem annyit, es ollyat a'mint kellett volna: a'Második, arra tanit, hogy a'jó föld-is, a'melly jó és ſzapora gyümölchöt terem, nincs valami gonoſz gyümölch-nélkül, mert az Ellenſeg a'jó magot meg-veſztegeti. Az Első, arra inti a'halgatokat, hogy az Iſten igéjét heába ne halgaſſák, es a'Tanitokat-is vigaſztallya, hogy, ha nem mindennek haſználhatnak predikálláſokkal, azon ne ſapolódgyanak, ſe a predikálláſtól meg ne ſzünnyenek: a'Második, inti a'halgatókat, hogy azzal magokat ne biztaſſák, hogy az Anyaſzentegyházban vannak, mert abban gonoſzok-is lehetnek; mind a'Tanitókat pedig, 's mind a'híveket vigaſztallya, hogy azért meg ne bótránkozzanak, ſe az igaſſágról el ne hajóllyanak. Az Első, az Anyaſzentegyháznak fő-képpen első állapattyát példázza, melly Urunknak predikálláſától-fogva, a'maga és az Apoſtolok haláláig tartott: a'Második, azt az állapatot jelenti, melly attól-fogva világ végéig tárt; melyben az Ördög, ſok-féle tévelygéſnek és minden-némű gonoſſágnak konkolyát hintette, és hinti álattomban, hogy, a'Páſztorok eſzökbe nem vévén, nagyobb kárt tehetne, hol eggyikkel, 's hol máſikkal; a'mint az időnek állapattyát, és az embereknek magok-viſeletét meg-ſajdithatta, és a'dologhoz atányozhatott.

B

Ezek így lévén, láſſuk már a'Példa-beſzédnek reſzeit; mellyeket, vagy ő-maga Urunk meg-magyarázott, vagy azoknak magyarázáſára útat nyitott: magyarázván pedig, nyilván jelenterte, hogy a'Vitézkedő Anyaſzentegyházról ſzóllott, annak állapattyát ſok-képpen ki-ábrázolván; úgy hogy könnyen fel-találhaſſuk, hogy a'Kriſtuſnak e'földön-valo országa, a'Kőzönſéges Kereſztyén Romai Anyaſzentegyház.

Elsőben: A'jó mag-vető ſzemély, az Chelédes ember, tudni illik, az Ember fia [k]: a'ki pedig a'konkolyt, vagy a'gonoſz magot veti, az Ördög. Mind-ketten egy földbe vetik a'magot, melly Föld, vagy mezö, a'Világ: mindazáltal, mivelhogy mindenik a'végre veti-el magvát, hogy ki-kellyen, és haſonló gyümölchöt hozzon, azt mondhattyuk igaz Anyaſzentegyháznak, melyben az Igaſſágnak igéjét a'Kriſtus veti, úgy-mint ki *Igaſſág* [l], *és igaſſágban tanitotta az Iſtennek útát* [m]: *azért jött, hogy bizonságot tégyen az Igaſſágról* [n]: *az Igaſſágnak Lelkét el-küldötte* [o], *hogy az ő Hiveit minden igaſſágra meg-tanitsa* [p]; és azért nevezi Sz. Pál az Anyaſzentegyházat [q], *az Igaſſág Oſzlopának, és Erős támaſzának*. Azt pedig, az Ördög *Synagógájának*, és Hamiſſág-gyülekőzetinek nevezhettyük, melyben a'hamiſſágnak konkolyát hinti az Ördög: *Ki az Igaſſágban meg nem állott* [r]: *mert nincs Igaſſág ő-benne: mikor hazugságot ſzóll, tulajdonából ſzóll, mert hazug, és annak attya*, ki maga-felől azt mondotta [s]; *Ki-megyek, és hazug lélek leſzek*. Ez így lévén, a'mi Anyaſzentegyházunknak Tanitója a'Kriſtus, még az Ellenſéginek vallaſából-is. Mert *Luther* nyilván irja [t]; hogy a'Pápaſágban, igaz Szent Irás vagyon, igaz Óltári-ſzentſég, igaz Kúlchok a'bűnnek meg-bochátáſára, igaz tiſzt a'predikálláſra, igaz *Catechiſmus*, tudni illik, a'Mi-atyánk, a'Tíz-parancholat, a'Hitnek ágazati. A'Pápaſág-alatt vagyon az igaz Kereſztyénſég, és annak a'veleje vagy béle.] Tahát ő-nála chak a'héja maradott. Ezt pedig akkor irta *Luther*, mikor már a'kápából ki-ugrott vólt. De a'hol ezek vannak, ott vagyon a Kriſtus, ott az igaz Anyaſzentegyház; melly chak eggy. Kitanitotta légyen *Luthert*, ő-maga meg-irta [u]; tudni illik, az Ördög: ki, éjjeli vetekedésben a'Miſe-felől, meg-győzvén Lutert, arrá vitte, hogy a'ſzent Miſének áldozattya-ellen irjon; a'mint meg-is chelekedte. és mint-hogy ezt maga irta, el kell hinni hogy úgy vagyon: mert ha más irta vólna, kétſéges lehetett vólna iráſa; és a'*Luther* követői azt mondhatták vólna, hogy irégyſégből kőltőrték reája. Ezt a'*Calvinisták*-is gyakorta ſzemőkre vetik a'*Lutheriſtá*knak; és nem vészik eſzőkbe, hogy azon hajóban eveznek vélek: mert *Carolſtádius*, és *Zwinglius*, a'*Calviniſták* két fő Kapitányi, azon iſkolában tanúltak; a'mint tagadhatatlanúl meg-bizonyíttya Pázmány Péter az Eſztergami Érſek, az ő Kalaúzában [x].

C

Másodſzor: Ha a'magot meg-tekintyük, búza, és konkoly. A'Búzát, vagy a'jó magot, az Országnak fiait, az Ember fia veti [y]: a'Konkolyt, az-az, a'gonoſz fiakat, és a'gonoſſágot, az Ördög hinti. Erről minek-előtte többet ſzóllyunk, azt kell eſzünkbe

vennünk;

[g] Matt. 13. 3.
[h] Marc. 4. 3.
[i] Luc. 8. 5.
[k] Mat. 13. 37.
[l] Ioan. 14. 6.
[m] Matt. 22. 16
[n] Ioan. 18. 37.
[o] Ioan. 14. 17
[p] Ioan. 16. 13
[q] 1. Tim. 3. 15
[r] Ioan. 8. 44.
[s] 3. Reg. 22. 22
[t] Epiſtola ad duos Parochos, contra Anabaptiſtas.
[u] In Lib. de Miſſa privata, ſub finem.
[x] pag. 164. & ſeq.
[y] Mat. 13. 37.

A

vennünk; hogy Urunk, más Példa-beszédben, a' Magon, az Isten igéjét, vagy az Országigéjét értette [a]. De abban semmi ellen-mondás nincsen: mert a'ki az Istennek, vagy Országnak igéjét hittel bé-veszi, és tiszteli, ő-is jó magvá lészen, hogy többeket szaporittson tanitásával, és jó példájával, és azokat az Isten csűrébe gyüjtse. Innét mongya Jeremiás [b]: *Imé a' napok el-jönek, úgy-mond az Ur, és bé-vetem az Izráel házát, és a Júda házát emberek magvával, és barmok magvával*: értvén az embereken, és barmokon, vagy a' Zsidókat, és Pogányokat; kik, a' Zsidókhoz-képest, mint a barmok voltak, nem lévén Törvényök, sem Prophétájok; vagy a' Bölcheket, és tudatlanokat; vagy a' jókat, és gonoszokat, kik a' barmokhoz hasonlók erkölcsökkel. Az-okáért nevezi pedig a' Jó magot, az Ország fiainak: mert elsőben, az Isten sokakat magához kapcsolt, kiket azután a' világra ki-hintett, mint valami magot, midőn őket el-küldötte hogy *Prédikálják az Evangéliumot minden nemzetségeknek* [c]. Illyen Mag volt Szent *Ignátius*, ki azt-mondotta: Az Isten búzája vagyok, a' fene vadak fogaival meg-őrlettetem.] Ország fiai pedig: mert ő-benne, mint fiaiban, úgy országol az Isten, és nem árthatnak azoknak a Konkolyok: és ők-is szolgálván az Istennek, országolnak, meg-szabadúlván az Ördögnek rabságából. Jó Magok pedig: mert egyebeket-is gyümölcshözetnek tanitásokkal, és példájokkal. Az-okáért, nem vettetnek a' külső setétségre, mint némelly Ország fiai [d], kik nem létel-szerént voltak Ország fiai, hanem az emberek chalárd ítélete-szerént: ezek pedig, igazán ollyanok lévén, ki nem vettetnek, hanem az Istennek örökösi lésznek.

B

Ez így lévén, a' Jó magot az Ember fia veti: mert, a'mint a' Római *Ecclesia* vallya, valami jó vagyon a' világon, úgy-mint, jó vallás, és jó chelekedet, mellyek-által lészünk Ország fiává, az Isten magva, és ő veti belénk: a' gonoszt pedig, úgy-mint a' hitetlenséget, és istentelenséget, mellyekből támadnak a' veszedelem fiai, az Ördög hinti, de az ember szabad-akarattyából vészi bé. Ezt a' Krisztus magyarázattyát ellenzik az Újító atyáfiak; istentelenül azt valván, hogy minden gonoszt-is az Isten oka: mellyet chak meg-gondolni-is ijszonyúság. Bizony, *Luther* nyilván írja [e]; hogy nincs az ember hatalmában, hogy jót vagy gonoszt gondoljon. *Melanchthon* pedig azt írja [f]; hogy szintén úgy Isten dolga a' Dávid paráznasága, és a' Júdás árultatása, mint Pálnak hivatallya, és meg-térése. *Zwinglius*, *Calvinus*, és *Béza*, azon pórázon járnak: és azt tanittyák, Elsőben; hogy az Isten, nem chak meg-engedi az embernek hogy gonoszt chelekedgyék, hanem ugyan akarja-is. II. Hogy nem chak akarja, hanem őröktől-fogva el-is végezte hogy meg-légyen. III. Hogy az Ördögnek, és a' gonosz embernek meg-parancsollya, hogy gonoszt chelekedgyenek; és hogy arra izgattya, kénszeriti, és zabolán viszi: sőt ő-maga chelekeszi azok-által, mint eszközök-által. Mind ezeket az útálatos istentelenségeket, azzal a' mondással akarják bé-palástolni; hogy, a' mit Isten akar, rendel, parancsol, sőt ugyan chelekeszik-is, az emberekhez-képest bün, mert gonosz szándékból chelekeszik; az Istenhez-képest pedig, jó chelekedet, mert jó végre chelekeszi. De heában chavarognak: mert ha az vétkezik a'ki embert öl, sokkal inkább a'ki azt parancsollya, és arra kénszeriti, és úgy él véle mint eszközzel. Sőt, mivelhogy senki abban nem vétkezik a' mivel kételen, az következik ezeknek tanitásából; hogy nem az emberé a' vétek, hanem chak az Istené. Es hogy-ha a' mi első szüleink az ő boldog állapattyokban, midőn az Szabad-akarat-is férelem-nélkül volt, kételenségből vétkeztek, a'mint *Zwinglius* [g], és *Calvinus* [h], mongyák: sokkal inkább mi el nem kerülhettyük a' bűnt, és azért, nem mi vétkünk; fő-képpen, mivel-hogy az Újítók azt-is tanittyák, hogy mi-bennünk, sem Szabad-akarat nincsen, sem Istennek malasztya a' bünnek el-távoztatására: Tahát chak az Istené a' vétek, ki az embert arra beszélli és dobollya. Élő Isten, hová jutott az istentelenség!

C

D

Ebből pedig az következik; hogy a' Bűn, chak az embereknek hamis vélekedése; soha nem volt, 's nem-is lészen semmi Bün: mert, ha az emberek mindent az Istennek végezéséből chelekeszenek, nem vétkezhetnek: az Isten sem, mert ő természete-szerént chupa jó. Ha pedig nincs a Vétek, miért dorgállya azt olly gyakorta a' Szent Irás? Mire-való a pokol, ha nem a' gonoszoknak bűntetésére? Mi végre lenne az Utólsó Ítélet, ha nem a' jóknak a' gonoszoktól-való el-választására? Mi végre jött volna a' Krisztus le' világra, ha nem *a' Bűnösöket hivóvá tenni* [i]? Mi végre szerzette a' Szentségeket, ha nem orvosságul a' Bünösnek? Mi végre vagyunk Keresztyének? Ha a' lopás, paráznaság, gyilkosság nem bün, miért büntetik-meg azokért az embereket? ha pedig meg nem-büntetik, mint maradhatnunk békességben? Nem az Ördög hintette-e az Újítók tévelygésinek magvát, melynek illyen dögleletes gyümölchi vannak? Bizony, még a' Pogányok közöt-is alig találna ember illyen ijszonyúságokat.

[a] Luc. 8. 11. Mat. 13. 38

[b] Jer. 31. 27.

[c] Mark. 16. 15. [c] Epist. 25.

[d] Matt. 8. 12.

[e] In Assert. artic. 36. [f] Loc. 8. ad Rom.

[g] Cap. 6. de Providentia. [h] L. 2. Inst. Cap. 22. §. 7. & 9.

[i] Matt. 9. 1. 1. Tim. 1. 15

Harmad-

Harmadfzor: A' Jó Mag-vető, fzokás-fzerént, nappál veti a' magot; a' Konkolyt pedig, mikor alufznak az emberek, titkon; és el-vetvén, dolgára mégyen, mint ha fémmit nem chelekedett vólna. Ezent chelekefzik az Újítók-is: kik, titkon kezdik tanítófokat, és nagy mefterféggel úgy faragják tudományokat, hogy ezered refze fem érti kőzzülők, ha feir-e vagy fekete, hideg-e vagy meleg. Mert fózana a *Calvinifták*-kőzzül úgy befzélnek, mint-ha az Úr-vachorájában hinnék a' Kriftufnak jelen-létét: maga, ha valóban meg-vallyák vélekedéfőket, azt mongyák, hogy olly távul vagyon attól, mint az ég a' földtől. Az-okáert, bizony a' fetétfég fiai, a' fetétfég Fejedelme Katonái; kik, nem igyekezvén a' világofság fegyveribe öltőzni, világos tudományt fem akarnak vallani, hanem a' fetétben lappangnak. A' *Luther* tanítása fem jobb, annyiból, hogy a' fok ellen-mondáfok-miatt, ember nem-is tudgya mit vall: mert, a' mit egy helyen állat, máfutt rontya, és mind hideget meleget azon fzájból fúj, édes és keferű vizet ád azon forrásból. Ide illik az-is; hogy azt vitattyák, hogy az ő Vallófok nem új, hanem az Apoftoloktól fzármazott. De ha azt kívánnyuk, hogy mutaffanak valahol egy régi Tanítót, a' ki vélek eggyet értfen, azt mongyák; hogy nem vóltak nyilván az embereknél, hanem az Iftennél. De én meg azt kérdem: Honnét tudgyák hogy vóltak? mert, ha nyilván nem vóltak, álmot befzélnek; ha pedig nyilván vóltak, miért nem mutathatnak chak eggyet-is kőzzülők? Továbbá, ha azon *Eccleſia* vólt régenten a melyben ők vannak, mi módon változott láthatatlanból láthatóvá? mert az ő mofstani gyülekőzetők igen-is láthato; és bár ollyan vólna mint régen.

Mondaná valaki: Midőn Jézabel üldőzné Illyést, a' Próféta búfulásában azt mondotta [k] az Iftennek: *Prófétáidat meg-ölték fegyverrel; és egyedül hagyattam.* Kinek az Iften azt felelte [l]: *Meg-hagyok magamnak Iſraélben hét ezer férfiat, kiknek térdek meg nem hajlott Baal-előtt*; melyről Sz. Pál-is emlékezik [m]. De ezzel nem támogathattyák az ő láthatatlan *Eccleſia*jokat, azt mondván, hogy vóltak régen-is az ő Hitőkőn-valo hívek, de kevéfen és titkon, mint Illyes idejében: Mert, mongyák-meg, Mi időben, 's hol vóltak? Ki írt, vagy hallott valamit felőlők, a' mint a' Szent Irás mongya hogy vóltak Iſraélben? Továbbá, ha Iſraélben kevéfen vóltak-is a' Jézabel üldőzéfe-miatt, és titkon: mindazáltal Júdában fokan, és nyilván vóltak az Iften *Eccleſia*jában; és az Iften-félő Jofafat idejében, az hívek nyilván tifztelték az Iftent a' Templomban, áldozatokkal, és egyéb Iften fzolgálatokkal. Az-okáért, ha fzintén meg-engednők-is, hogy akkor Samariában az *Eccleſia* el-fogyott, abból nem következnék hogy tellyefséggel el-fogyott, mert Júdában meg-maradott. De Samariában fem fogyott-vólt el az *Eccleſia*: mert az-előtt Jézabel fok Profétákat öletett vólt meg; a' mint Illyés panafzolkodva mondotta. azokból pedig, meg-maradtak vólt Illyés, Eliféus, Mikeas, Abdias a' Király fáfára; a' fzáz Próféták, kiket Abdias titkon táplált hogy Jezabel meg ne őletné [n]: és több Próféták-is, kikről emlékezik az Irás [o]. Az-okáért, midőn Illyés azt mongya, hogy *Egyedül maradott*; arról érti, hogy ő egyedül állott nyilván ellene Baalnak és Jezabelnek, a' többi pedig el rejtezték, mint a Pogány Cháldzárok idejében fok Papok és Püfpökök. Azokon-kívül, vóltak hét-ezeren, a' mint az Iften mondotta. Mutaffon *Luther* és *Calvinus*, nem mondom hét-ezeret, hanem chak hetet, sőt chak eggyet, a' ki a Régiek-kőzzül mindenben eggyezett vélek; és nyertefék. Mutaffák-meg, kik mondották a' Szent Miſét bálványozáſnak; a' Pápát Antikriſtufnak; a' Szentek fegétſégől-valo híváſat ifteneteſenſégnek; a' Szabad akaratot femminek; a' Jó chelekedeteket nem érdemefeknek; az Iften-parancholatit lehetetleneknek; a' Hitet egyedül üdvőzítőnek; az Iftent bűnrekénſzerítőnek? Senkit nem mutathatnak: mert fenki fem vólt az egéſz világon.

De innét ki akarván feſelni, nagyobb kelepczébe jutnak: midőn azt mongyák; hogy az *Eccleſia* el-fogyhat és veſzhet, sőt hogy el-fogyott és veſzett egy-nehány fzáz eſztendeig. Mert azzal, nyilván meg-hazudtollyák a' Kriſtuſt: ki azt igérte [p]; hogy *a' pokol kapui erőt nem véſznek rajta.* Meg-hamiſsíttyák Szent Pált; ki azt, *az Igaſság Oſzlopának és Erős Támaſzának* nevezi [q]. Ellene-mondnak a' Proférának; ki *a Kriſtus orſzágát, Örökké-valónak mondotta* [r]. Végezetre, azt mondom az Illyés mondáſára; hogy kűlömb állapattya vólt a' Zidók *Synagóga*jának, hogy-fem a' Keresztyén *Eccleſia*nak. Mert nem chak az egy Zido nemzetſégből, vagy *Synagóga*ból állott az Iften *Eccleſia*ja, a' mint moſt a Keresztyénſégből: mivelhogy az Iſraél népe-kívül-is találtattak igaz Hívek, kik az Iftent igazán tifztelték; úgy-mint, Melkifedek, Jób, az-után a' Százados, *Cornelius*, a' *Candacer* Királynénak Komornyikja, és többen-is. Azért, ha a' *Synagóga* tellyefséggel el-fogyott vólna-is, azzal nem mingyárt fogyott vólna el az Iftennek igaz

A

Vitézkedő *Ecclesiája*. De chak azt sem mutathattyák-meg az Újitók, hogy a'Zidók *Synagogája*, valaha tellyességgel el-fogyott vólna a'Kristusnak jövetelé-ig, mikor jobbá változott.

s *Mat.* 13. 37. Negyedszer: A'Mező, vagy szántó-föld, a'Világ s: az-okáért, a'Kristus magvának az egész Világon kell hintetni, melyből az ő Hivei nevekedgyenek, kik az Anyaszentegyháznak tagjai. Tahát az Újitók, nincheneka'Kristus *Ecclesia*jában: mert az ő Vallások, soha az egész világon nem hirdettetett, ez-után sem hirdettetik: a'Romai *Ecclesia*nak Hiti pedig hirdettetett, és ez-után-is hirdettetik; a'mint az első időkről nyilván

t *Rom.* 1. 8. mondotta Sz. Pál t, a'mostányiról pedig magunk láttyuk. Az Újitók Vallása, minthogy eddig az egész világra nem terjedett; jó reménségünk lehet, hogy ez-után inkább nem terjed, hanem, a'hol vólt-is, el-fogy. Hogy-ha azt mondod; hogy a'Konkoly-is azon Mezőn találtatik, és következőtől az egész Világon: Azt felelem; hogy a'Konkolyon, nem valami magán-valo bizonyos hamisságot, vagy gonoszságot ért Urunk, hanem minden-féle vétket, és tévelygést. az pedig mindenütt hintetik, és mindenütt találtatnak gonoszok a'jók-között. és, mi-képpen hogy némelly vétkek, némely Tartományokban nyomosbak: azon-képpen némelly hamis Vallások-is, inkább be-gyökerezték némelly Országokba; úgy-mint *Hus* Jánosé, Cheh-országban; *Piscardusé*, Morvában; *Luteré*, Saxóniában; *Kalvinistáké*, Galliában; *Arianusoké*, Erdélyben: de soha chak egy sem vólt közönséges minden nemzeteknél, mint a'Római *Ecclesia*nak igaz Hiti.

B

u *Mat.* 13. 24. Örödször: A'Chelédes-ember, a'Jó magot, a'maga Szántó-földébe vetette u; az Ellenség pedig, a'Konkolyt, a'máséba, és a'Búza-közibe: hasonló-képpen az Újitók, az ő tanitásoknak magvát, soha nem vetik puszta földbe, tudni illik, a'Pogányok-, Törökök-, Zidók-közibe, hanem a'Keresztyén Szántó-földeket veszteggetik, a hol az-előtt az igaz Hitnek Jó magva vólt. Nagy vigásztalás ez a'Híveknek: mert az ő Hitök, nem chak az egész világot fogta-bé, hanem mindenütt első vólt; az-után pedig az Ördög, sokféle hitetlenséggel meg-konkolyositotta, az Ör-állóknak aluszékonyságokért. Tekints-meg minden Országokat: és, fel találod, hogy minnyájan, a Keresztyén Hitnek magvát a'Római *Ecclesia*tól vötték; a'mint a'*Magdeburgi Centuriá*torok sem tagadgyák. Sőt, minden időben nyilván fel-irták az Országok meg-térését; és meg-vallyák, hogy a'Római Pápához-tartozó Tanitók téritették-meg: és most is azok téritik *India*ban, *Japonia*ban, *China*ban, a'Pogánságnak setétségéből, az Evangeliomi világosságra. Mutassanak az Újitók egy Országot, tartomány, vagy várast, mellyet a'Pogányságból az ő Vallásokra téritettek vólna. Soha azt nem chelekedték, hanem mindenütt a'jó Búza-

C

közibe akarták hinteni a'Konkolyt; a'mint a'Hollandusok *India*ban-is kezdnek chelekedni. Hogy pedig azzal kérkednek, hogy a'Pápa bálványozásáról terítik-el a'népet, merő hazugság: mert a'Római Pápa, soha senkit a'Bálványozásra nem vezetett, hanem a'Bálványozást rontotta mindenütt, és fogyatta; melyben most-is benne vólna Magyar-ország, ha a'Romai Pápától küldetett Tanitók ki nem vezették vólna.

Hatodszor: Az Úr Szántó-földén mind Konkoly 's mind Búza találtatik: az Újitók pedig azt mongyák; hogy az *Ecclesia*ban, chak az Igazak és a'Választottak vannak: azokáért meg kell vallaniok, hogy ők nem az Isten *Ecclesia*jából-valók. Ha azt mongyák,

x *Mat.* 13. 38. hogy a'Szántó-föld nem az *Ecclesiát* példázza, hanem a'Világot x, Urunk mondása szerént: Azt felelé, hogy Urunk azt jól mondotta, de ők nem jól értik: mert más a'Szántó-föld egy-általlyában, melly az egész világ; és más a'Bé-vetett föld. Az elsőbe, mikor az Evangéliom magva vettetik, és ki-kél, az *Ecclesia* az egész világon kezd nevekedni: mellyet bánván az Ellenség, iré gységből, a'Búza-közibe veti a'Konkolyt, az-az, a'hamis Hitet, vagy a'gonosz chelekedeteket, és azokból nevekednek a'gonosz fiak: mellyek, noha meg-vetzett haszontalan tagok, mindazáltal az *Ecclesia*ban vannak, mig magok ki nem mennek nyilván-valo Eretnekség-által, vagy ki nem üzettetnek az *Excommunicatió*nak

D

átka-által. jól-lehet akkor-is, neminémű-képpen az Anyaszentegyházhoz tartoznak; mert némelly Szentségekben részesek, és szolgáltattyák-is azokat; és az *Ecclesia*-is megbüntetheti őket, mint pártos és el-szökött szolgákat.

III. RESZE.

HOgy pedig Urunk a'Gonoszokat a'Konkolyhoz hasonlittya, egy-nehány Okai vannak. Első: A'Konkolynak vagyon ugyan magva, de a'kövér földben magnélkül-is terem; és annál inkább, ha magvát vetik: úgy a'Gonoszok-is a'kövér hizlalt testből származnak az ő vétkökkel; tudni illik, a'gazdagságból, testi gyönyörűségből, mélosságból, és egyéb afféleből; de sokkal inkább, ha az Ördög az ő chalárd

fugalla-

fogallásival izgattya őket, és azokat, mint valami magot, beléjek veti. II. A'Konkoly, a'föld árját meg-emélzti, mellyel a'gabona táplálttatnék: a'Gonoszok, minden méltóságokat, jövedelmeket magokhoz vonszanak, egyebeknek kárával, kiket vagy meg-foszcnak, vagy meg-botránkoztatnak. III. A'Konkolynak, a'Búza között fokszínű virága vagyon, melly kedves lehet a'szemnek, de nem a'szántó-embernek: A világi emberek-előtt ékesnek látratik, hogy az Egyházi méltóságban, sok nemesek és gazdagok vannak: de azok nem mindenkor kedvesek az Istennél, a'vagy a'titkos vétkekért, mellyeket a'szép köntössel bé palástolnak, kép-mutatók lévén; a'vagy a'nyilván-valókért, meg-botránkoztatván a'kisdedeket. IV. A'Konkoly, úgy egybe-kötelezi gyökerét a'Búza gyökerével, hogy ennek ki-szaggatása-nélkül nehéz ki-gyomlálni: a'Gonoszok-is úgy össze-adgyák magokat a'Jókkal, házasság-, társaság-, barátság-által, hogy nehéz őket ki-irtani a'Jóknak kára-nélkül. V. A'Konkoly nem nő magasan mint a'gabona, hanem a'föld színén marad: a'Gonoszok, a'jószágos cselekedetekben nem nevekednek annyira, hogy az Isten lássa és kedvellye őket, hanem chak a'földieknek kedveskednek. VI. A'Konkolynak ninch jó illattya: a'Gonoszok-is, chak a'halálnak illattyát adgyák [y]; és nem mondhatni valami jót felőlök, mint Isaak Jákobról [z]: *Imé az én fiam illattya, mint a'tellyes mezőnek illattya, mellyet meg-áldott az Úr*: tudni illik a'Jószágos cselekedetnek illattya; mellyet sokan látnak, látván kívánnak, kívánván követnek. VII. A'Konkoly a'gabona-alatt lappang, és nem érzi a'kő-esőt és záport, a'szelet és égi háborút: a'Gonoszok, minden alkolmatlanságot el-távoztatnak magokról, és az Igazakra háríttyák; és, a'mint David mongya [a], *az emberek fáradságában ninchenek, és az emberekkel nem ostoroztatnak, azért fogta-el őket a'kevélység*. VIII. A'Konkoly szára kemény, és a'virága igyenesen fel-áll; a'gabona kalásza pedig, szemmel teli lévén, alá-hajol: a'Gonoszok-is kevélyek, és *ki-nyújtott nyakkal járnak* [b]; magoknak hízelkednek, semmi fogyatkozást magokban nem találván; az Igazak pedig, mindenkor alázatosok, magok fogyatkozását nézik, ismérik, sirattyák. IX. A'Konkolynak semmi haszna ninch, hanem chak a'tűzre-való, vagy a'barnok alá: a'Gonoszokat-is az Ördögök tapodgyák e'világon, a'más világon pedig az őrök tűzre vetik. X. A'Konkoly, az embert meg-bolondíttya: a'Gonoszok-is, a'Jóknak észét veszti, és a'veszedelemre-vezetik.

Ezen-kívül, az Evangéliom-is egy-néhány dolgot mond a'Konkoly-felől, mellyek igenillenek a'Gonoszokhoz, vagy a'gonoszsághoz. Elősör: Hogy az Ellenségtől, vagy az Ördögtől vettetik [c]. Mert, nagyobb részére, a'gonoszra az Ördög ingerli az embert, és nem az Isten; a'mint az Úrnak ellenségei káronkodnak. Innét mongya Urunk, hogy a'Konkoly, a'Gonosznak fiai, az-az, az Ördögnek; a'mint a'Gőrög bőtű jelenti. mivelhogy a'gonoszok ő-tőle származnak; és azért mondotta Urunk a'Zsidóknak [d]: *Ti az Ördög atyától vattok*. és Sz. János [e]: *A ki bűnt cselekeszik, az Ördögtől vagyon*: nem hogy az Ördög volna a'gonosz embernek alkotója, hanem hogy az ő tanátsából követi a'gonoszságot; a'mint a'Szent embereket Lelki atyáknak nevezzük, mert azoknak oktatása- és példája-szerént élünk. Továbbá, az Ördög neminémű-képpen természetit közli a'Gonoszokkal, mint az attya a'fiával: mert az Isten az embereket jókká és igazakká teremtette, hogy minden jóra hajlandók lennének, de az Ördög erkölchöket el-változtattya, és a'gonoszra hajlandóvá tészi. Annak-felette, hasonlatosságát-is adgya néki; és a'Bűnös ember neminémű-képpen az Ördögnek rút útálatos képét hordozza, és ábrázattyát viseli. Az Ördög pedig, nem chak a'földön hintette-el konkolyát, hanem meny-országban-is az Angyalok-között; kiket meg-chalván, maga-után vont az örök veszedelemre. Ez a'gonosz Ellenség, ellensége az Istennek, ki meny-országból pokolba veteite; és az ő Szent Fiának halálával meg-rontotta országát, és minden prédájától meg-fosztotta: kinek mint-hogy nem árthat, nékünk, úgy-mint az Istennek hasonlatosságára alkottatott teremtett-állatinak, akar ártani, és *nagy haragja vagyon reánk* [f].

II. Midőn aludtak az emberek, akkor hintetett a'Konkoly a'Búza-közibe [g]: mert az Ördög mindenben alkolmatos időt keres, tudn' illik, mikor az emberek henyélnek, magokra nem vigyáznak, bátorságban élnek. A'Dán nemzetsége, midőn még az ő lakó-helyét el nem foglalta volna, őt férfiat küldött a'földnek kémlelésére [h]: kik *el-jutván, annak lakóit nagy bátorságban találták; és meg-térvén, arra intették, hogy véletlenül reájok menjenek; és hat-százan el-menvén, jutának Laisba a'nyugodalmas és félelem-nélkül-való néphez, és meg-verék őket fegyver élinek, és a'várast meg-égeték*. Az Ördög-is, mikor henyélve találja az embereket, könnyen meg-győzi; a'mint Urunk-is jelenti [i]. és azért mongya a'Bölcs [k], hogy *Sok gonoszságra tanított a'hivelkedés*.

A

B

y 2. Cor. 2. 16.
z Gen. 27. 27.

a Ps. 72. 5.

b Isa. 3. 16.

C

c Mat. 13. 39.

d Joan. 8. 44.
e 1. Joan. 3. 8.

D

f Apoc. 12. 12.

g Mat. 13. 25.

h Judic. 18. 7. 27.

i Mat. 24. 43.
k Eccl. 33. 29.

A

III. A'Konkoly, a'Jó mag-után vetetik. Mert az Isten, elsőben az emberben jót chelekeszik, az-után járúl hozzája az Ördög, hogy azt fel-forgassa; a'mint az első szüléinkel chelekedett: és, a'mint szokták mondani. A'hol az Istennek templomot épitnek, az Ördög őrömest kápolnát rakat; és a'hol nagy aitatosságot lát, őrömest babonát vét közibe.

IV. A'Konkolyt nem a'Búza szélire vetik, hanem a'Közepire, hogy többet ártson, és a'Búzát tellyességgel el-veszesse: az Ördög-is, nem kevesét, hanem sokat akar ártani; és minden szent Gyülekőzetekben azon igyekezik, hogy valakiket magának foglallyon, kik-által egyebeket meg-ejtsen; és mentől szentebb a'Gyülekőzet, annál inkább inchelkedik ellene, úgy hogy a'Kristus társaságában-is helyt találta Júdas szívében [l], kit Urunk *Ördög*nek nevezett [m]. Azt irja *Bartholomæus Pisanus* [n]; hogy, midőn Sz. Ferenez Assisiumban egy kőzönséges Gyülést hirdetett vólna, melyre őt-ezer Atyafiak gyülekőztek; az Ördög-is, közel Assisiumhoz gyülést hirdetett, melyben tizennyólcz ezer Ördög vólt; módot keresvén, hogy a'szent Szerzet-ellen jó idején útat lelnének. Es midőn minnyájan a'dologhoz fzólloltak vólna, ki-ki meg-mondván tetszését; a'többi-kőzött, egy, illyen tanátsot adott: Emoftani Atyafiakat, mint-hogy nagy buzgósággal óltalmazzák magokat, és *Regulá*jokat, nem könnyen ejthettyük meg: hanem valami ál-orczát keresünk, és fok nemes, gazdag, gyenge inasokat vétessünk közikbe, kik el ne viselhessék a'*Régula* terhét; és midőn azoknak apránként engednek, lassan-lassan kedvezni fognak testőknek, és inkább meg-chalhattyuk őket. Mellyet meg-értvén Sz. Ferenez az Isten jelentéséből, bánkodott, és igen chodálkozott az Ördögnek álnok tanátsán.

[l] Ioan. 13. 2. [m] Ioan. 6. 71. [n] Lib. Conform. 1. Part. 2.

B

V. Midőn az Ördög el-hínti a'Konkolyt, el-menvén el-rejtezik; és azt tetteti, hogy se híre se tanátsa ninch benne; tudván, hogy senki tudva nem engedne néki: azokáért, az embereket ingerli, hogy egyebekkel gonoszt chelekedtessenek, a'vagy kárt tegyenek; a'mint a'Sabæusokat és Kaldæusokat Jób-ellen vitte, és minden marháját elhajtatta vélek; hogy senki azt néki ne tulajdonitaná, hanem az embereknek. Igy a' Gonoszok-is, alattomban fonnyák és szővik gonosságokat, és őrömest sötétben járnak.

VI. A'Konkolyt meg nem ismérhetni, hanem midőn a'fű meg-nőtt, és gyümölchőt hozott [o]; mert a'füveket nehéz egy-máftól meg-ismérni kichin-korokban: a' Gonoszokat-is nem mingyárt ismérhetni-meg, mert egy-ideig jóknak tettetik magokat, hogy könnyebben bé-fogadgyák az Igazak, semmi gonoszt nem látván bennek; és *az édes beszédökkel, és áldásokkal el-hitetik az ártatlanok szívével* [p]. Ezt az Ördög, mind a'gonosz emberek-által, 's mind a'maga sugalláfi-által chelekefzi; mellyeket szépen fel-ál-orczáz, és valami jó színnel bé-palástol, úgy hogy az Isten-félő emberek se ismérhessék-meg. Azt irja *Petrus Ribadeneyra*, a'mi Szent Atyánkról *Ignatius*ról [q]; hogy, a' világi hiúságról tellyes szívvel az Istenhez akarván térni, az úton egy *Mauruss*ra talált, beszélgetvén vele a'Boldog Aszszonnak örők szűzességéről: melyre midőn a'*Maurus* azt mondotta vólna, hogy a'szülés-után nem vólt szűz, el-szágúldott *Ignatius*-melléll. Halván a'káromkodást, és meg-indúlván rajta *Ignatius*, olly gondolat jöve szívébe, hogy meg-üzze a'Mauruft, és, ha el-éri, meg-ölleye; és azt vélte, hogy igen jó gondolat, a'Szüz Marián tött botszúságért botszúst állani: de még-is valami meg-tartóztatta, hogy ne hirtelenkednék ollyan nagy dologban. Midőn azért, magában vetekedvén, nem tudná meg-válaszlani mellyik gondolat vólna az Istentől, azt végezte magában, hogy, ha kettős útat talál, az őszvért szabadgyában hadgya; és, ha magától a'*Maurus*-után indúl, meg-üzze, és meg-ölleye; ha pedig más-felé tér, békével maradgyon. és az Isten meg-őrizte a'vér-ontástól, melyre az Ördög akarta vinni a'jónak szine-alatt; mert az őszvér el-tért.

[o] Mat. 13. 26. [p] Rom. 16. 18. [q] Lib. 1. Vitæ, c. 3.

C

D

VII. A'Chelédes-ember szolgai, látván a'Konkolyt a'Búza-kőzött, mondának az uroknak [r]: *Uram, nem jó magot vetettél-e a'te földedbe? honnét vagyon tehát konkolya?* Chodálkoznak a'Konkolyon, példázván a'buzgó híveket: kik, látván valami méltatlan dolgot, bánkodnak, búsúlnak, és panaszolkodnak-is; mint Illyés, midőn bújdosnék a Jézabel kegyetlensége-miatt, mondván [s]: *Búsúlkodtam a' Seregek Ura Istenéért, mert elhagyták szövetségedet az Izraël fiai: Oltáridat el-rontották, Prófétáidat meg-ölték fegyverrel; és egyedül hagyattam, és keresik lelkemet hogy el-vegyék azt.* Chodálkoznak úgyan, panaszolkodván, hogy az *Ecclesia*ban Gonoszok találtatnak; a'hol minden jóra annyi szép alkolmatosságok vannak, sok jeles Szentségek, bővséges Malaszt, foganatos intés, harhacz jó példák, mellyek gerjeszthetik mi-bennünk a'szeretetet. mert, ha a'víz a' tűznel meg nem fagy, sőt a jég-is el-olvad: annyi sok jó eszkőz-kőzött, az embernek nem chak nem kellene meg-fagyni, hanem, ha mer jég vólna-is, meg kellene az Isten-

[r] Mat. 13. 27. [s] 3. Reg. 19. 10.

nek

nek szeretetiről olvadni. Erről a'nagy háládatlanságról, még az Angyalok is chodálkoznak, sőt *keserveszen sirnak; hogy el-hanyatlak az atyák, fel-bontatolt az szövetség.* De még az Isten-is álmelkodva mongya [a]: *Azt kellett jóból cselekedgednem az én szőlőmmel, és nem cselekedtem vele? talam hogy várta hogy szőlőt termene, és vad-szőlőt termett?* Sőt még az Ördög-is, nona egy-felől ingerli az embert ittégyiségből a'gonoszra, más-felől mindazáltal bosszonkodik reája, hogy, az Istennek annyi jo tetemény után, akár-mi marczona dologért meg-bánnya, és né olly hiven szolgái néki a'mint kivántatnék. Azt olvastam [b], hogy egy Barátot, ki, halván a *Credo*ban az Isten Fiának meg-testesüléset az emberért, a'szokás-szerent térdet nem hajtott, a'hálá-adásnak jelentéséért, az ördög arczúl chapott, mondván: Oh háládatlan Barát, mit állasz itt meg-merevedett nyakkal? miért nem hajtod-meg térdeidet a'többivel, halván, hogy az Isten meg-testesült éretted? Ha én érettem azt chelekedte volna, valamikor azt hallanám, a'földig leborúlnék. De úgy tetszik, hogy még a'lelketlen állatok-is chodállyák az embernek háládatlanságát. mert Jeremiás imigyen beszéll [c]: *Rémüljetek-meg egek ezen, és annak kapui ezen el-pusztúljatok, úgy-mond az Ur. Azért két gonoszságot cselekedett az én népem: Engem el-hadtak az élő vizeknek kút-fejét, és magoknak kútakat ástak; bé-omlott kútakat, melyek meg nem tarthattyák a'vizet.*

VIII. A'Chelédes ember azt mondotta a'Konkoly hintése-felől; hogy *Az ellenséges embör chelekedte azt* [a]. Tudta ráhát hogy az ő Szánto-földén konkoly terem, és ki az oka: mert az Isten mindeneket túd, és lát, ha szinten lopva chelekedik-is az emberek. melly gondolat, főlőtte nagy zábola minden vétek-ellen. *Ellenséges ember*nek mongya pedig az Ördögöt: mert olly hizelkedve és barátságos-képpen járúl az emberhez, mint-ha ő-is ember, és nem Ördög volna. A'mélységből-jövő *Sárkányok, emberi orczájok vólt* [b]; *hajok, mint az aszszony'állaté; a'fejökön, aranyhoz hasonló Koronák; de a'farkok, hasonlók a'skorpiokhoz, és szálakok vóltak a'farkokban*: mert az Ördög, hizelkedve chal-meg, és meg-sért: és *a'Sátán, Világosságnak Angyalává változtatya magát* [c], szép szót adván, mint-ha az égből küldetett volna; gyakorta az Angyalok-, vagy egyéb Szentek-képében jelent-meg, sőt néha a'Krisus képében-is, mint Sz. Mártonnak: de mindenkor nagy bűzt hagyott maga-után. Azért-is mondatik *Embernek*: mert az emberek kedvéhez szabja sugallátit; kik, mint-hogy a'gazdagságot, méltóságot, gyönyörűséget kedvellik, és keresik, azokkal chalogattya őket. Továbbá, mert gyakorta emberek-által hiregeti az Igazakat: a'hitetőket pedig, magához kapchollya, és magához hasonlóvá tészi; úgy annyira, hogy a'gonosz ember és az ördög, egy más nevével neveztetnek; a'mint Urunk, Júdást *Ördög*nek nevezte [d]; és Sz. Pál, a'Tévelygőket *Ördögi tudományúaknak* [e]: a'mái Evangéliomban pedig, az Ördög neveztetik *Embernek*; jól-lehet nem egy-általlyában, hanem Ellenséges embernek. mert természetiben nem ember, hanem erkölcsében a'gonosz emberekhez hasonló, tő-képpen a'haragosokhoz, vér-szopókhoz, &c.

IX. Halván a'Szolgák ki hintette a'Konkolyt a'Búza-közibe, azt mondották a'Chelédes embernek [a]: *Akarod-e, el-megyünk, és ki-szedegyük azokat?* jelentvén, hogy az Istennek igaz Szolgai azt akarnák, hogy a'gonoszok távúl volnának; magok-is kétzek lévén azoknak ki-gyomlálására: mivelhogy a'Vétek, Isten-ellen vagyon, és az Igaz embereknek ártalmas. Kikről azt mongya Dávid [b]; hogy *Két-élű kardok a'kezökben, hogy bosszút állyanak.* Az Angyalok, gyakorta meg-bűntették a'Gonoszokat: Sodomát minden tartományával, tűzzel emésztették-meg [c]: az Assiriusokban egy Angyal, Száz nyólczvan-öt ezeret vágott-le egy éjjel [d]. Hasonlo-képpen az Isten-félő embereket-is: mert Illyés, a'Baalnak négy-száz Prófétáit meg-ölette [e]: a'Leviták, a'Borjúimádók-közzűl Huszon-három ezeret öltek-meg [f]. Finees, a'Beelfegor áldozói-közzűl Huszon-négy ezeret [g]. Dávid pedig azt mongya maga-felől [h]: *Reggelén meg-ölöm vala a'földnek minden bűnösit; hogy el-veszteném az Ur városából mindazokat, kik hamisságot cselekesznek.* Ezt kövessék a'Fejedelmek: mert a'Jóknak árt, a'ki kedvez a'gonoszoknak; a'jókat rontya, a'ki a'gonoszokat óltalmazza. Mindazáltal, a'Gonoszokat ott kell büntetni, a'hol a'Jóknak kára-nélkül lehet: mert a'Chelédes ember-is feltette a'búzát, és azért hallasztotta-el a'Konkolynak ki-irtását. melytől ha nem tartott volna, mingyárt engedett volna a'szolgák kivánságának. Vigyázzunk azért magunkra, és ne legyünk hasonlók a'Konkolyhoz, melly ha nem előbb-is, de bizonnyal, aratás-kor a' tűzbe vettetik: hanem a'Búzához, melly azon aratás-kor a'chűrbe gyűjtetik. Melyet engedgyen minnyájunknak a'Főlséges Isten, az ő áldott Szent Fiának érdemiért. Amen.

[a] Isa. 53. 7.
[b] Isa. 5. 4.
[a] In Spec. Exempl. distinct. 9. §. 75.
[c] Jer. 2. 12.
[a] Matt. 13. 28.
[b] Apoc. 9. 7. 10.
[c] 2. Cor. 11. 14.
[a] Joan. 6. 71.
[d] 1. Tim. 6. 1.
[a] Matt. 13. 28.
[b] Psal. 149. 7.
[c] Gen. 19. 24.
[d] 4. Reg. 19. 35.
[e] Isa. 37. 36.
[f] 1. Reg. 18. 40.
[g] Num. 25. 9.
[h] Psal. 100. 8.

A

MASODIK PREDIKATZIO.

AZ kegyes Iſten úgy annyira kivánnya jónkat, hogy ſemmit hátra nem hágy a'teſti és lelki elő-menetelünkre-valo ſzükſéges elzkőzökben, hanem mindeneket bővſégeſſen meg-ſzerez: de mi gyakorta, mint a'párt-ütő fiak, az ő adományival boſzúſágára élünk, és magunk romlására-is. Ha teſtünket ſerény érzékenſégekkel fel-ékesíti, és lelkünket éles elmével, hogy azok-által őtet meg-iſmérhetſük: chak kevélykedünk vélek. A'gazdagſágot, nem ſzükſéges táplálaſunkra, hanem vagy tékozlásra, vagy fősvény zobrakſágra fordittyuk. A'teſti ſzépſéget, melyből a'lelki ſzépſéget kellene meg-értenünk, fajtalanſágra adván, lelkünket-is meg-undokittyuk. A'teſti erővel, mellyel magunkat, és fele-barátunkat óltalmazhatnók, azt rontyuk és veſztyük. Fele-barátinknak adatott jókat, mellyekért hálát kellene adnunk, irégyellyük, és rágalmazzuk. A'földnek gyümölchivel, tobzódásra; a'békeſséggel, tunyaſágra; a'jó egéſſéggel, váſotſágra élünk: és, üdvöſſégünkre gondot nem viſelvén, Ellenſégünknek okot adunk, hogy, há mi Jó magot vetett Iſten ſzivünknek mezejébe-, vagy Sz. Igéje- vagy belső oktatáſa-által, azt Konkolyával gyümölchtelenné tegye; a'mint a'mái Evangeliomból ki-tetſzik. Ez hogy mi-rajtunk ne történnyék, azon Evangeliomból üdvöſſéges tanuſágokat ſzedegetek.

B

I. Azt mondom-meg, kik ne légyenek azt Anyaſzentegyházban.
II. Meg-mutatom, kik légyenek abban.
III. Okát adom, Miért ſzenvedi az Iſten a'Ik-között a'Gonoſzokat.

ELSŐ RESZE.

AZ mái Példa-beſzédnek fő czéllya és vége az, hogy a'Vitézkedő Anyaſzentegyházban, világ végéig, a'Jókkal eggyütt léſznek a'Gonoſzok. Melly Igaſſágot, ſokképpen ellenzették mind a'régi 's mind a'moſtani Eretnekek: az-okáért ſzükſéges, hogy e'dologról az Anyaſzentegyháznak igaz vallaſát meg-jelentsük, és meg-bizonyíttſuk.

C

Elsőben azért, azt vallyuk; hogy a'nyilván-valo Eretnekek és Hittől-ſzakadtak, és annyival inkább a'Pogányok, ninchenek az igaz *Eccleſia*ban; a'mint Sz. Pál jelenti; ki Timóteuſnak azt írja [a]: *Vitézkedgyél jó vitéſſéget, a'hited lévén és jó lelki-iſméreted; mellyet némellyek meg-vetvén, a'Hit hajójából ki-eſtek*; tudni illik, az Eretnekſég-által. Tituſnak pedig azt írja [b]; hogy *Az Eretnek embert, egy vagy két intés-után, el-távoztaſſa.* mellyet nem parancholna, ha az Eretnek az Anyaſzentegyházban vólna: mert a'Páſztornak, minémű volt Titus Püſpök, nem kell magától a'Juhot el-távoztatni, hanem inkább magához édeſgetni, és gongyát viſelni. Okát ádgya pedig Sz. Pál; *Holott*, úgy mond, *az ő tulajdon ítéletivel kárhoz tattatott* [c]: az-az, a'mint Sz. *Jerónymus* magyarázza, nem az *Eccleſia*tól rekeſztetett-vagy vettetett-ki, az *Excommunicatio*val, vagy ki-átkozáſſal, a'mint némelly bűnősők, hanem ő-magától ſzakadott-ki az *Eccleſia*ból; a'mint Sz. János-is mongya [d]: *Közzülünk mentek-ki, de nem közzülünk-valók voltak: mert, ha közzülünk-valók lőttek vólna, álszlan-fogva meg-maradtak vólna velünk*; az-az, a'mint Sz. Agoſton magyarázza [e], Mi-közzülünk mentek-ki, mert eggyütt vóltak velünk az *Eccleſia*bán: de nem mi-közzülünk-valók vóltak az Iſtennek válaſztáſa-ſzerént. Innét mongya Sz. *Cyprianus* [f], hogy, noha az Eretnekek az *Eccleſia*-kivül vannak, mindazáltal, annak méltóſágát magoknak tulajdonittyák, a'majmok módgyára, kik, noha nem emberek, mindazáltal azoknak tetteték magokat.

Mondaná valaki: Az Evangéliom-ſzerént, azon Szánto-földön találtatik a'búza, a'polyva, és a'konkoly: de a'Búza, a'jó Kereſztyének példája; a'Polyva, a'gonoſzoké; a Konkoly az Eretnekeké; a'mint Sz. Agoſton magyarázza [g]: a'Mező pedig, a'vagy Szántó-föld, a'mint azon Sz. Doktor mongya [h], az *Eccleſia*. Felelet: Szent Agoſton máſutt, Urúnkal [i], a'Mezőn, nem az *Eccleſiat* érti, hanem az egéſz Világot. A'Konkolyon pedig, noha az Eretnekeket-is érthetnők: a'bűtühöz mindazáltal inkább illik, hogy azon minden-féle Gonoſzokat értsünk. mivelhogy Urúnk azt akarja jelenteni, hogy e'Világon-valo *Eccleſia*ban, mindenkor Gonoſzok-is léſznek, és ſemmi emberi

[a] 1. Tim. 1. 19
[b] Tit. 3. 10.
[c] 1. Joan. 2. 19
[d] De Bono perſev. c. 8.
[e] Pſalm. 21. Super Matth. Lib. 2. contra Crescon. c. 74.
[f] Matt. 13. 38.
[g] Qq. 11. Super Matth. Lib. 2. contra Crescon. c. 74.
[h] Matt. 13. 38.
[i] Matt. 13. 38.

okoſság

okosság és szorgalmatosság el nem fogyathattya őket: az-okáért mongya Urunk, hogy a Konkolyok a Gonosz fiak, kik végre az őrök tűzre vettetnek. Noha pedig az Eretnekek ninchenek az *Ecclesiá*ban: mindazáltal, mivelhogy abban kellene lenniyek, nem szintén idegenek az *Ecclesiá*tól; hanem úgy tartoznak a'hoz, mint az el-tévelyedet juh az akolhoz. azért szoktuk mondani a'bújdosó juhról, hogy emez a vagy amaz akolhoz tartozik; noha ninch abban, hanem kivül lézzeg. Az okáért, az *Ecclesiá* meg-büntetheti őket, a'mint a Pásztor a'lézzegő juhot az akolba kergetheti; és a'Kapitány, a'pribék katonát a'zászló-alá üzheti, vagy meg-is ölheti ha meg-kapja.

A'titkon-való hitetlenek pedig, noha semmi igaz belső Hit ninchen bennek, sem Keresztyéni jószágos chelekedet: ha valami világi haszonért, vagy emberi tekintetért, külső-képpen az igaz Hitet vallyák, és a'Szentségeket gyakorollyák, külső-képpen az *Ecclesiá* tagjai, noha meg-szárádtak, és meg-hóltak. Mert az *Ecclesiá*, hasonló az emberi testhez [k]; melyben sok-féle tagok vannak: némellyek élnek, és éreznek; némellyek élnek, de nem éreznek; némellyek pedig sem élnek, sem éreznek. Az *Ecclesiá*nak némelly tagjaiban-is, mind Hit's mind Szeretet vagyon; némellyekben; chak a Hit; némellyekben pedig, sem a'Szeretet, sem a'Hit ninchen, hanem chak a'külső társolkodás; a'mint Sz. János jelenti az előbb elő-hozott mondásban [l]: a'hol az Eretnekekről szóll, kiket, *Antikrisusok*nak nevez. és azt mongya; hogy, minek-előtte ki-mennének-is, nem vóltak közzülünk-valók; az-az, nem vóltak szívvel és akarattal Keresztyének, hanem Antikrisusok és Eretnekek: mindazáltal, közzülünk mentek-ki, mert külső Vallásokkal, és magok-viseléssével azok vóltak: minek-utánna pedig meg-jelentették magokat, tellyességgel el-szakadván tőlünk, semmi-képpen nem voltak közzülünk-valók.

MÁSODSZOR: Azt vallyuk; hogy az *Excommunicatus*ok, vagy Ki-átkoztattak, ninchenek az *Ecclesiá*ban; a'mint Urunk jelenti, mondván [m]: *Ha az Anyaszentegyházat nem hallgattya, légyen néked mint a'Pogány.* mert azt az *Excommunicatus*okról kell érteni, az mint a'Szent Atyák és Doktorok magyarázzák. A'Pogányok pedig, ninchenek a'z *Ecclesiá*ban, kinek ninch-is hatalma rajtok. Innét a'kiket ki-átkoz az *Ecclesiá*, minden társaságtól meg-tiltya; és nem külömb, mint a'tetli halál, melly tellyességgel el-választya az embert minden társolkodástól. ninch-is nagyobb büntetés az *Ecclesiá*ban; mellyel nem-is él, hanem chak a'meg-általkodott- és kemény-nyaku engedetlen emberek-ellen.

Ezeken-kivül, az Eretnekek egyebeket-is ki-rekesztettek az *Ecclesiá*ból:

Először: *Wiclef* János, a'mint *Valdensis* írja [n]; és *Hus* János, a'mint a'Constantziai *Concilium*ból ki-tetszik [o], azt mondották, hogy az *Ecclesia*, chak a'Választottak gyülekezete: úgy hogy azokon-kivül senki abban ninchen; azok pedig mind benne vannak. Ezeknek hamiságokat, Urunknak hasonlatosági nyilván meg-mutattyák: Mert, az *Ecclesiá*t a'*Szerhőz* hasonlítván [p], azt mongya; hogy abban Polyvák találtatnak, mellyek meg-ólhatatlan tűzzel meg-égettetnek, kik bizony nem a'Választottak. Másutt, *a'tengerbe vettetett Varzához* hasonlíttya [q], melly minden-féle halakat őszve gyűjt; mellyek közzül némellyek a'tűzes kemenczébe vettetnek, a'hol siralom és fogaknak chikorgatása lészen. Ímé ga'*Menyekező-házhoz* [r], melybe bé-mentek azok-is, kiknek menyekező ruhájok nem volt, és ki-vettettek a'külső setétségre, mellyet azzal fejez bé; hogy *Sokan vannak a'hivatalosok, de kevesen a'Választottak*: az-az, sokan vannak az *Ecclesiá*ban, melly a'hivatalosok gyülekezete, kik nem minnyájan Választottak. Ímé ga'*Tíz Szűzhöz* [s], kik közzül az őt esztelen ki-rekedette a'menyekező lakodalomból. Annak fölötte, a'*Nyáj*hoz, melyben nem chak Juhok, hanem Gödölyék-is vannak, kik bal-kézre léfznek, és meg-átkoztatnak [t]. Sz. Pál hasonlíttya a'*Nagy Házhoz* [u], melyben nem chak tiszteletre-való edények vannak, hanem gyalázatra-is. Ezen igasságot tanittya Sz. *Cyprianus* is [x]; és Sz. Agoston [y]: ki nyilván mongya; hogy Sokan vannak az *Ecclesiá*-kivül, a'kik Választottak; és az *Ecclesiá*ban, a'kik nem választottak: de amazok, bé-mennek az *Ecclesiá*ba; ezek pedig, a'vagy ki-esnek, a'vagy; hivatallyokban el nem járván, el-vesznek. Vallyon Sz. Pál, valaha nem üldözte-e az *Ecclesiá*t [z]: tehát akkor nem volt benne? Az-okáért jol mongya Sz. Agoston [a]; hogy; noha Sz. Pál el-választatott volt: de elsőben farkas volt, 's az-után lőtt báránnyá. Arany-szájú Sz. János-is azt mongya [b]; hogy Sz. Pál, romlandó edény volt, de arany edénnyé változott: Júdas pedig, arany edényből romlandóvá. Nem igazán mondotta tehát *Hus* János, hogy Sz. Pál mindenkor az *Ecclesiá*ban volt, Júdas soha nem volt: holott a'tizen-ket Apostolok-közzül eggyik volt; és Dávid [c], *Pásztoknak* nevezte, a'mint Sz. Péter magyarázta [d]. Sz. Agoston pedig azt írja [e], hogy a'Krisus fia volt, de az attyát üldözte, mint Absalom Dávidot: és [f], hogy azon *Ecclesia*ban volt az Apostolokkal. Továbbá, Sz. Pál azt írta a'Galatziaiaknak [g]: *Valakik a'Krisus*ban

A

k *Rom.* 12. 4. 5. *1.Cor.* 12. 12.

B

l *1.Joan.* 2. 18. 19.

m *Mat.* 18. 17.

n *Tom.* 1. *fol.* 2. *cap.* 8. & 9.

C

o *Sess.* 15.

p *Mat.* 3. 12.
q *Mat.* 13. 47.
r *Mat.* 22. 5. 10. 13. 14.
s *Mat.* 25. 1.
t *Mat.* 25. 32.
u 2. *Tim.* 2. 20.
x *Lib.* 1. *ep.* 3. *Et Lib.* 4. *ep.* 2.

D

y *Tract.* 45. *in Ioan.*
z *de B.V.* 9. 2. & 1. *Cor.* 15. 9. *Gal.* 1. 13. & 1. *Tim.* 1. 13.
a *Serm.* 1. *de Converss. S. Pauli.*
b *Hom.* 6. *in Ep. ad Tim.*
c *Ps.* 108. 8.
d *Act.* 1. 20.
e *In Ps.* 3.
f *Libr. de Pastore Ecclesiæ. cap.* 13.
g *Gal.* 3. 27.

A

h 1 Cor. 1. 2.

tsában meg-kereſztelkedtetek, a'Kriſtusba öltöztetek. És [h]; *Minnyájan az Iſten fiai vátok a'Kriſtus JESUS Sían-való Hit által.* Tahát az *Eccleſiá*ban voltak. de ki hiſné hogy minnyájan Válaſztottak voltak? Végezetre, ha chak a Válaſztottak volnának az *Eccleſiá*ban, ſemmi bizonyos nem volna benne: mert ſem a Páſztorok a juhokat, ſem ezek amazokat, ſem a'Juhok egy-máſt nem iſmérnék. mivelhogy ſenki nem tudhattya, ki légyen a Válaſztatott: ſőt ſenki ſem tudná, melly ik légyen az igaz Sz. Irás, az igaz Hit, az igaz Szentſégek; mellyeket chak az *Eccleſiá*nak bizonyſág-tételéből iſmérhetünk.

i Lib. 5. de Baptiſmo, c. 27.

Mondaná valaki: A'Noé bárkája, az *Eccleſiát* példázta, a'mint Sz. Agoſton irja [i]; melyben chak azok voltak, a'kik a'viz-özön veſzedelmében meg-ſzabadúltak: Tahát az *Eccleſiá*ban-is chak azok vannak, a'kik üdvözűlnek. Továbbá, az *Eccleſia egy Akol* [k]; a'Juhok pedig az Válaſztottak; a'mint Sz. Agoſton tanittya [l]: Tahát chak azok vannak az *Eccleſiá*ban.

k Ioan. 10. 16. l Tract. 45. in Ioan.

Felelet. Ha a'Noé bárkájának minden haſonlatoſságát kővettyük, minden meg-kereſzteltetett Válaſztatott lészen. mert Sz. Péter a Kereſztſéget a Noé bárkájához haſonlittya [m]; és nem chak a'jók hanem a gonoſzok-is üdvözűlnek; mert a'Bárkában, a'tiſztátalan állatok-is meg-ſzabadúltak. Az okáért, a'Bárka haſonló az *Eccleſiá*hoz. abban, hogy, a'mint a Bárka kivül mind el-veſzett, úgy az *Eccleſia*-kivül ſenki nem üdvözül; a'mint Sz. Agoſton [n], Sz. *Cyprianus* [o], Sz. Jerónymus [p], és egyebek-is magyarázzák. és abban nem kell más haſonlatoſságot kereſni: fő-képpen, mint hogy Kám, a'ki a Bárkában volt, átok alá vetteték [q]. A'mi az Akolt illeti, a'Sz. Irás, Néha chak a'Válaſztottakat nevezi Juhoknak, úgy-mint Sz. Máténál [r], a'hol a'Juhokat el-válaſztya a'Páſztor a'gödölyéktől: és Sz. Jánoſnál [s], midőn Urunk azt mongya; hogy *Az ő Juhai, az ő ſzavát hallgattyák*: Néha pedig a'Gonoſzokat-is, kik az *Eccleſiá*ban vannak: úgy mint, mikor Urunk azt mondotta Péternek [t], *Legeltesd az én Juhaimat*; és egyébütt-is [u]. Hogy-ha pedig a'Juhokon chak a'Válaſztottakat kell érteni, azt felelliyük; hogy úgy, nem chak a Juhok léſznek az akolban, hanem a'Gödölyék-is, kiket el-válaſzt a Páſztor a'Juhoktól [x]; kikkel az előtt egy Akolban voltak: de ugyan Juhok Aklának mondatik, a'jobb részéről: a'mint Rómát, Várafnak mongyák, ha ſzintén nem chak váraſiak találtatnak-is benne, hanem kül-földiek-is.

m 1. Pet. 3. 20. 21.

n Lib. 1. de Baptiſmo, c. 18. o Lib. de Unit. Eccleſiæ. p Epiſtola ad Damaſum. de tribus Hypoſtaſ.

q Gen. 9. 25. r Mat. 25. 32. s Ioan. 10. 3. t Ioan. 21. 17. u Pſ. 73. 1. Ezech. 34. 2. x Ioan. 25. 32.

C

x Lib. de Hæreſ. c. 88. y Lib. 4. Inſtit. c. 1. § 11.

Másodſzor: A'*Pelagiánuſok*, a'mint Sz. Agoſton irja [z]; az *Eccleſiát* chak a'Tökélletes gyülekőzetének mondották, a'kikben ſemmi Bűn ninchen. és azokat tulajdonittya *Calvinus* [y], a'Viſzſza-kereſztelt *Anabaptiſtá*knak. Ez ſem igaz: Mert, ha chak azok volnának az *Eccleſiá*ban, ſoha nem lőtt volna, ſem ez után nem lenne a'földön igaz *Eccleſia*: holott, a'Kriſtustól és a'Szűz Mariától meg-válva, kik gyülekőzetet, vagy *Eccleſiás* nem téſznek, ſenki Bochánando bűn-nélkűl nem találtatott: de az, ſem az Igaſságtól meg nem foſzthat, ſem Iſten ellenſégévé nem tehet. mert Sz. Dávid azt mongya [a]; hogy *A'Bűnnek meg-bochátáſáért, minden Szent imádkozik hozzá Iſtennek*. Salomon-is azt mongya [b]; hogy *Ninch ember a'ki ne vétkezzék*. És [c]; *Hétſzer ésik el az Igaz, és fel-kél*. Azért kérjük minnyájan az Iſtent [d], hogy *Meg-bochátſa bűneinket*. Sz. Jakab pedig azt mongya [e]; hogy *Sokáig az vétkezünk minnyájan*. És Sz. Jánoſ [f]; *Ha azt mongyuk, hogy ninch bűnünk: magunkat challyuk-meg, és igaſság ninchen benünk ninchen*. A'Sz. Atyák-is, hamiſnak ítélték a'más vélekedéſt.

z Lib. de Perfect. Iuſtit. hom.

a Pſ. 118. 6. b 3. Reg. 8. 46. c Prov. 24. 16. d Mat. 6. 12. e Jac. 3. 2. f 1. Ioan. 1. 8.

Ha azt mondod; hogy a'Vő-legény, az ő Jegyeſének az Anyaſzentegyházának azt mondotta [g]: *Mindeneſtől ſzép vagy, én ſzerelőm, és makula ninch benned*. és Sz. Pál azt irta [h], hogy *a Kriſtus dicsőſégeſſé tette ő magának az Anyaſzentegyházat, nem lévén makulája, vagy ránczi, vagy egyéb effélée*: mellyet a'moſtani *Eccleſia*ról magyarázott a'*Tolétanni* Harmadik *Concilium* [i]. Azt felelem, hogy az Első mondáſt, érthettyük reá ſzénténe az *Eccleſiá*ban-való Igazakról, kikben ninch Halálos vétek, melly valóſágos makulát hágy a'lélekben: ha pedig valami Bochánando bűnt chelekeſznek, leg-ottan igyekeznek eltörleni, melly noha nem tellyeſséggel-való makula-nélkűl-valóſág: mindazáltal, a'moſtani állapathoz képeſt, annak mondhattyuk; a'mint Sz. Agoſton magyarázza [k]. A'mint hogy tellyes Tökélletes ſenki ninch e'világon, de meg-is a'Szent Irás ſokakat Tökélletéſeknek nevez: mert, a'moſtani állapathoz képeſt, ollyánok voltak: *Noé, igaz Tökélletes lévén ő nemzetſégi-közt* [l]. Sz. Pál pedig azt mongya [m]: *Valahányan Tökélletéſek vagyunk, ezt értſük emberben legyünk*. Dávid pedig azt mongya [n], hogy *Makula-nélkűl léſzen az Iſtennél*. És Sz. Pál [o]: *Valaſſzon minket az Iſten a'Kriſtusban, hogy Szentek legyünk, és makula-nélkűl valók az ő ſzine-előtt ſzerétetés-által*. A'Másik mondásban, Sz. Pál az egéſz *Eccleſiá*-

g Cap. 2. h Eph. 5. 27. i Lib. de Perfect. Iuſtit. hom. k Ep. 6. 9. l Phil. 3. 15. m Pſ. 18. 24. n Eph. 1. 4.

rol mon-

ról mongya, a'mit egy részé-felöl ért; a'mint egyébütt is: és úgy, a'kik Igazak az *Ecclesiá*-ban, dichőségesek a'Malasztnak szépségével; mellyel az el-kezdetett dichőség, és a'tökélletes dichőségnek magva. *Makula-nélkül-valók*, a'mint meg-magyarázám; sömörgőzés-nélkül, mert a'Keresztség-által meg újultak, és, ki-öltőzvén a'régi emberből, az újba öltőztek. mivelhogy a'sömörgőzés, az régiségnek, óságnak, és vénségnek jele; a'mint Sz. *Jerónymus* több Sz. Atyákkal magyarázza. Némelly Sz. Atyák pedig, a'más világon valo- és győzedelmes *Ecclesiá*ról értik Sz. Agostonnal [o]: és úgy sincs ellenünk.

Harmadszor: Sz. *Cyprianus* [p], a' *Novatianus*okról; és Sz. Agoston [q], a' *Donatistá*król, azt írják; hogy nem minden Bűnősöket rekesztőttek-ki az *Ecclesiá*ból, hanem a'kik nagy vétekbe estek; fő-képpen, a'kik Hitöket meg-tagadták az öldözéskor. A' *Lutheristá*k pedig, noha beszédőkkel kárhoztatni akarják a'régi Eretnekeket, mindazáltal Vallásokat azok vallásából föltották: mert az *Augustai Confessio* azt vallya [r]; hogy az *Ecclesia*, a'Szentek gyülekőzete, kik igazán hisznek, és az Istennek engednek. De ezek sem találllyák a' tárgyot: mert az *Ecclesiá*ban, nyilván-valo nagy bűnősök-is vannak; a'mint ki-tetszik az előbb elő-hozott hasonlatosságokból, a'Szérűről, Varsáról, Menyeskező-Házról, a' Szűzekről, és Nyájról: mellyekkel régenten úgy meg-győzték a'Keresztyének a' *Donatistá*kat, hogy nem tudtak hová menni előttök; a'mint Sz. Agoston írja [s]. Továbbá, Urunk kőzönségessen szólván a'Hiveknek, azt mondotta [t]: *Ha vétkezik ellenedre az atyádfia; menny-el, és fedd-meg őtet te-közötted és ő-maga-között. Ha téged meg-hallgat, meg-nyerted az atyádfiát: Ha pedig meg nem hallgat téged, végy magaddal még eggyet, vagy kettőt, hogy két vagy három tanú szájával álljon minden ige. Hogy-ha meg nem hallgatya az-okat, mond-meg az Anyaszentegyháznak: ha pedig az Anyaszentegyházat nem hallgatya, légyen neked mint a' Pogány és a' Publikánus.* A'hol Urunk az igaz *Ecclesiá*ról szólt: melyben olly vétkesek találtatnak, kik az atyafiúi dorgálás-által meg nē gyógyúlnak, ha szintén két tanú léend-is ellenek: de mindazáltal az *Ecclesiá*ban maradnak míg nem a'Biro sententziája ki-veti őket. Annak-fölötte, Urunk azt parancholya [u]; hogy, *A'mit az Egyházi Pásztorok mondanak, megcheleked gyük, ha szintén ők gonoszok-is, úgy hogy az ő chelekedetök-szerént ne kelleszék járnunk.* Másutt pedig, szólván a gond-viselőről, *Gonoszn*ak nevezi [x], *a'ki veri szolga-társait, észik-iszik a'részegesekkel.* és utánna veti: *El-jő annak a'szolgának az Ura, a'napon melyen nem remelli, és az órán melyen nem tudgya; és el-választya őtet, és az ő részét a'kép-mutatókkal teszi: ott lészen sírás, és fogak chikorgatása.* mellyet az Egyházi gond-viselőről magyaráz Sz. *Hilarius*, Sz. *Jerónymus*, Arany-szájú Sz. János, és többen-is [y]. Sz. Pál-is azt mongya [z]; hogy *az Isten Anyaszentegyházának ir, melly Korinthusban vagyon.* Es úgyan-ottan azt-is mongya [a], hogy *Versenkedések vannak közöttök.* és [b]; hogy *Olly parázsnaság hallattatik közöttök, minémű még a' Pogányok között sem.* Mit mondhatnak ez-ellen? Iszonyú parázna volt az Isten *Ecclesiá*ban: mert, ha benne nem lőtt volna, nem parancholta volna Sz. Pál hogy *ki-rekesszék a'ki azt chelekedte.* Sz. János-is, az Asiai hét *Ecclesia*nak ir [d]: és chak nem mindenikét feddi, és nem kichíny dolgokról; és, a'mint Sz. Agoston mongya [e], ugyan az *Ecclesia*nak Pásztorát-is. és eggyiknek azt írja [f]: *Tudom chelekedetidet; mert az neved, hogy élsz, de meg-hólt vagy.* Továbbá, az ő Testamentomban is mindenkor voltak nagy Bűnősök az Isten népe-között: de nem olvassuk, hogy Moyses, Sámuel, a'vagy valamelly Próféta, kik külömb időkben voltak, a'vagy Szűz Maria, Zakarias, Erzsébet, Simeon, Anna, a'vagy egyéb Igazak, kiket Urunk a'Zsidók-között talált, el-váltak volna a'Gonoszoktól az Istени szolgálatban, és tiszteletben; hanem azon Gyülekőzetben maradtak, azon templommal, oltárral, áldozattal éltek: Melyről szépen ir Sz. Agoston [g], és a'több Sz. Atyák-is. Végezetre; ha chak az Igazak volnának az *Ecclesiá*ban, mire-való volna a Penitentziának Szentsége, mellyel chak az *Ecclesia* tagjai élhetnek? Továbbá; Senki sem tudhatná', kik légyenek az *Ecclesiá*ban: mert chak az Isten ismeri az Igazakat. Annak-fölötte; mihelyen az Egyházi Pásztor vétkeznék, leg-ottan nem volna ő az *Ecclesiá*ban; és következendőül, meg-fosztatnék tiszteitől, és senki nem tartoznék néki engedni: a'Juhok-is, mihelyen vétkeznének, ki-csínének a'nyájból; és nem viselnének gondot reájok a'Pásztorok. melyből, ki nem látrya, minemű zúr-zavar következnek?

Mondaná Előszőr valaki: Hitünknek eggyik ágazatrya az; hogy *Hiszünk egy Szent Ecclesiát*: Tahát chak Szentek vannak benne. Felelet. Az *Ecclesia* méltan mondatik Szentnek: mert, a'mi az *Ecclesiá*hoz kivántatik, mind szent; a'Keresztség, a'Keresztyéni vallás, mind a'Hit dolgaiban, 's mind az erkölcsökben; és az Eggyesség, melly a'tagok- és a'fő-között vagyon. Noha pedig némelly tagjai istentelenek, nem mondhattyuk ollyannak az *Ecclesiá*t: mert, a'mint szokták mondani, A'nevezet, a'jobbiktól vétetik: úgy hogy, ha valamelly Városban száz nemes, és száz paraszt volna; méltan Nemes

A

o Lib. de Perfect. Justitiæ, cap. 19. & alibi.

p Lib. 4. ep. 2.

q Liber de Hæres. n. 69.

r Art. 7.

B

s In Breviculo Collationis, cum Donatistis Collatione tertia diei.

t Mat. 18. 15.

u Mat. 23. 3.

x Mat. 24. 49

y In suo locum 1. 1 Cor. 1. 2. 2 vers. 11.

b 1. Cor. 5. 1.

C

c vers. 11.

d Apoc. 2. & 3.

e Lib. 2. contra Parmen. circa fin.

f Apoc. 3. 1.

g In Breviculo Collationis 3.

D

Denominatio fit a potiori.

varal-

A

vátaſnak mondhatnók, e' jobbaktól révén a' nevezetet. Továbbá; tulajdona a' Keresztyén Anyaſzentegyháznak, hogy ő-benne Jók és Igazak légyenek, és azért méltán mondatik Szentnek: de nem tulajdona, hogy Iſtentelenek-is légyenek benne, mert ollyanokat mindenűtt találni; sőt, az *Eccleſia*-kivűl, egyebeket nem-is találni. Végezetre; Szentnek mondatik: mert tellyeſséggel az Iſtennek ſzenteltetett: és az ő fő Feje, tudni illik a' Kriſtus, Szent, sőt a' ſzenteknek Szente, és minden Szentſégnek kút-feje.

Mondanád Másodſzor: Az *Eccleſia* a' Kriſtus teſte; hogy lehetnek tahát annak tagjai, a' kikben a' Kriſtus ſemmit nem chelekeſzik, úgy-mint az Iſtentelenekben? Nem-tellyeſséggel el kell-e válaſztani a' Kriſtus orſzágát az Ördögétől, melyhez tartoznak az Iſtentelenek? Felelet: Nem ſzükſég, hogy a' Kriſtus minden tagjaiban valamit chelekedgyék: mert némelly tagok meg-ſzáradtak, és meg-hóltak, és chak külső-képpen eggyeznek a' több tagokkal. És noha a' Kriſtus orſzága el vagyon válaſztva az Ördögétől: mindazáltal némellyek mind a' kettőhőz tartoznak, gonoſzúl élnek, és igazán hiſznek; a' Hit vallásával a' Kriſtus orſzágához tartoznak, gonoſz erkölchők-ſzerént az Ördögéhez. Az-okáért Sz. Agoſton azt mongya [h]; hogy az Iſtentelenek, kik az *Eccleſia*-ban vannak, fiak-is az Iſtenesſégnek ábrázattyáért, 's idegenek-is a' jóſzágos chelekedeteknek el-veſztéséért.

h In Pſ. 47.

B

Mondanád Harmadſzor: Sz. *Cypriánus* azt írja [i]; hogy Annak nem Attya az Iſten, a' kinek az *Eccleſia* nem Annya: és nē Anya az *Eccleſia*, ha az Iſten nē Attya. Ki, nem Attya az iſtentelenekнek: mert chak az Igazak, és *a' kik az Iſten lelkétől vezéttetnek, azok az Iſten fiai* [k]: és, *Valaki nem Igaz, ninch az Iſtentől* [l]. Tahát az *Eccleſia* fiai-is chak az Igazak. Felelet: A' Fiú neve, a' mint Sz. Agoſton írja [m]; Három-képpen vétetik a' Sz. Irásban. Előſzőr: Fiúnak mondatik, a' ki máſtól ſzármazik, nemzés- vagy teremtés- vagy újonnan-valo ſzületés-által. A' Kriſtus, Iſten Fia, mert ő ſzülte: az Emberek pedig, mert ő teremtette, a' mint Moyſes bizonyittya [n]: az Igazak pedig, az újonnan-valo ſzületésért; kikről ſzóll Sz. Pál, és Sz. János; és így, chak ők az Iſten fiai. Másodſzor: Fiúnak mondatik, a' ki máſnak erkölchét követi; a mint Sz. Pál Abrahám fiainak nevezi, a' kik az ő Hitét követik [o]: Urunk pedig, az Iſten fiainak mongya az ő ellenſégők-ſzéretőit [p]. Így, chak az Igazak Iſten-fiai, a' Gonoſzok pedig ördög fiai; a' mint Urunk mondotta a' Zidóknak [q]: mert *A' ki gonoſzt chelekeſzik, az ördögtől vagyon* [r]. Harmadſzor: Fiúnak mondatik, a' ki a' Tudományt máſtól vészi; a' mint Sz. Pál Fiainak nevezi a' Korintuſiakat [s], mivelhogy ő predikállotta nékik az Evangéliomot, és, a' mint ő ſzóll, ő *ſzülte* őket *a' Kriſtus JESUSban az Evangélium-által*. Ekképpen, valakik az *Eccleſia*-ban vannak, az Iſten fiai, és az *Eccleſia*é: mert az Iſtennek, és az *Eccleſia*nak igaz Tudományát tartyák. de a' mellet Gonoſzok-is lehetnek, a' mint az Iſten panaſzolkodik, mondván [t]: *Fiakat neveltem, és fel-magaſztaltam: ők pedig meg-útáltak engem.* Az-okáért, ha a' Fiakat, a' két első okért nevezzük az *Eccleſia*-ban, nem chak Fiak vannak, hanem Szolgák-is. jól-lehet, *a' Szolga nem marad a' házban örökké* [u]: *a' Fiú pedig meg-marad örökké*. És így ſzóllott Sz. *Cypriánus*: és chak azt akarta jelenteni; hogy Fiak az *Eccleſia*-kivűl ninchenek, noha az *Eccleſia*-ban lehetnek Nem-fiak-is: a' mint hogy Jók, az *Eccleſia*-kivűl ninchenek, az *Eccleſia*-ban pedig Gonoſzok-is vannak. melly mondáſſal, az Eretnekeket, és Pártoſokat akarta rettenteni; és ínteni, hogy meg ne chalatkozzanak, azt vélvén hogy az *Eccleſia*-kivűl-is Jók, és Fiak lehetnek.

i Libr. de Unitate Eccleſiæ.

k Rom. 8. 14.

l 1. Ioan. 3. 10.

m Libr. contra Adimantum. cap. 5.

n Deut. 32. 6.

o Rom. 4. 11. & Gal. 4. 22.

p Matt. 5. 44.

q Ioan. 8. 44.

r 1. Ioan. 3. 8.

s 1. Cor. 4. 14. 15.

C

t Iſa. 1. 2.

u Ioan. 8. 35.

Mondanád Negyedſzer: Az Iſten azt fogadta az *Eccleſia*nak; hogy *Nem mégyen több-hé'-rajta által a' környűl-metéletlen, és tiſztátalan*. És utánna veti [x]: *Távozzatok-el, távozzatok el; menjetek-ki innét, a' fertelmeſſ ne illeſſétek; menjetek-ki közzüle*. Melly mondáſſt magyatázván Sz. Pál, azt veti utánna [y]: *És én bé-fogadlak titeket, és Atyátok leſzek nékteek, és ti fiaim és leányim leſztek nékem*. Tahát az Iſten chak azokat fogadgya az *Eccleſia*-ba, a' kik el-távoznak a tiſztátalanoktól, és ugyan-ott okát-is adgya Sz. Pál, mondván [z]: *Micheda részeſülése vagyon az igaſságnak a' hamiſtsággal?* &c. Felelet: Szent *Cyrillus* azt írja [a]; hogy, lelki értelem-ſzerént (mert bőtű-ſzerént, a' Próféta a Babyloniai fogſágról ſzóll,) azt jövendölte az Anyaſzentegyházról, hogy *A' pokol kapui erőt nem vehetnek rajta* [b]: mert azok az *Eccleſia*nak fő ellenſégi. Az-okáért, a' kik meg-keresztelkednek, el kell távozniok a' Hitetlenek templomitól, áldozatitól, házaſságitól, és egyéb effélektől, mellyek a' Valláſt nézik. Es így értette az Iſaias mondáſát Sz. Pál: mert nem akár-miném bűnősök társolkodáſáról ſzóllott, hanem a' Hitetlenekéről [c]: *Ne vonnyatok, úgy-mond, igas a' Hitetlenekkel.* Ls [c]; *Micheda eggyezéſe vagyon az Iſten templomának a' bálványokkal*. Az-okáért, igaz a' Keresztyéni vallás, hogy az *Eccleſia*-ban Gonoſzok-is vannak: de azért nem kell meg-vetnünk az *Eccleſia*t, mert a' Gonoſzok-mellett Jók-is vannak, kiket nem méltó a' Gonoſzokért meg-vetni: mint a' varſa-béli jó halakat, a' gonoſzokért; a' ſzérűn-valo búzát, a' polyváért; a' ház-béli tiſztes-séges edényeket, a' gyalázatoſokért; a' teſt-béli jó vért, a' gonoſz nedveſségért.

D

x Iſa. 52. 1.

y 2. Cor. 6. 17. 18.

z 2. Cor. 6. 14.

a Lib. 4. in Iſaiam.

b Matt. 16. 18.

c 2. Cor. 6. 14. Iſaias.

III. RESZE.

KÉrdené itten valaki: Mi-okére szenvedte a'Chelédes-ember, hogy az ő ellenſége..., a Búza-közzé vetné a'konkolyt? Nem őrizhette vólna-e meg a Szántó-földet, hogy hozzája ne mehetett vólna az Ellenség? Nem tudhatta-e annak gonosz akarattyát, és szándékát? Felelet: Jól tudta, és eleit-is vehette vólna: de jó okokból el-szenvedte; azokból tudni illik, mellyekből az Isten el-szenvedi most-is a Jók között a'Gonoszokat, és nem mingyárt gyomlállya-ki, a'vagy el-vészti. Ennek Első Okát, a' GONOSZOKRÓL vehettyük: kiket az Isten el-szenved;

Elsőben: Hogy az Igazak könyörögjenek érettök, a'mint Moyses gyakorta könyörgött a'pusztában az Izraël fiaiért [f]: kiket tellyességgel el-törlött vólna, ha Moyses érettök nem esedezett vólna. Lót Patriárka-is könyörgött Ségor-városáért [g], és kegyelmet nyert néki.

Másodszor: Mert néha a'gonosz atyáktól, Isten-félő fiak származnak: kik nem születnének, ha az Isten a'Gonoszokat mingyárt el-vésztené. Abrahám Thárétól született, kit az Irás, Bálvány-imádónak mond [h]; *Epiphánius* pedig, Bálvány-faragónak [i]. Az istentelen Akáz, a'jámbor Ezekiást nemzette [k]. és sok egyéb Isten-félő emberek, gonosz atyáktól születtek. Egy Szent Aszszony állat *Maria de Ognies*, kinek életét *Jacobus de Vitriaco*, fő tudós Kardinál irta-meg [l], igen gonosz anyától született: ki, halála-után meg-jelent a'leányának, és hírré tőtte hogy el-kárhozott. Mellyet meg-értvén a'leánya, hálát adott az Istennek, hogy ő-néki meg-kegyelmezett, és nagy szeretetit mutatta hozzája, noha gonosz gyökérből nevekedett.

Harmadszor: Hogy meg-térjenek; mint Manasses király [m]: kiről azt írja Sz. Kelemen Pápa [n]; hogy, mikor a'Babyloniai fogságban a bűneit siratta, és mosogatta, az égből tüzes lang jőtt alá, és meg-olvasztotta a'lánczokat és békokat, mellyekkel meg volt kötőzve, és úgy szabadította-meg az Isten. De az ő fia Amon, gonosz lévén, el nem kerülte az Isten ostorát, hanem ifiú-korában meg-hólt; mert, a'mint ugyan-azon Sz. Kelemen írja [o], azt mondotta: Ifiú-koromban, az atyám vétkeit követem; az-után, penitentzia-tartásáért, melly, mint-hogy a'Sz. Lélek-ellen-való bűn volt, bűntetését érdemlette. Az-okáért, jól mongya Sz. Agoston [p]; hogy Minden gonosz ember, vagy azért él hogy meg jobbúllyon, vagy hogy az igazat a'jóban meg-tartsa. Ha Saulust az Isten leg-ottan el-vésztette vólna, mikor a'Hívek-ellen dühösködni kezdett: sem az Úrnak választott edénye nem lőtt vólna, sem a Pogányoknak Doktora, sem az *Ecclesiának* Apostola és oltalmazója. Azért mongya a'Chelédes-ember [q]; hogy *Valami-képpen a Konkolt szeressük; ki ne gyomlállyátok egygyáltt azzal a'Búzát-is*; az-az, a'mi ez-után Búzává lenne. Így mongya Szent Pál [r]; hogy *A'föld, melly a'gyakorta reá-jövő zápor-esőket issza-is, és alkalmatos füvet teremt azoknak, a'kikről míveltetik; áldást vészen az Istentől*: tudni illik mingyárt, minden hallogatás nélkül. *A'melly pedig tövisseket és bojtorjánokat hoz, meg-vetetett, és az átokhoz közel vagyon*: az-az, nem mingyárt átkoztatik-meg, hanem közel vagyon hozzája, ha meg nem jobbítya magát: *melynek vége az el-égetés.*

Ezt az Istennek nagy irgalmaságát, fölűtte igen áján'va és magasztallya ugyan-azon Sz. Pál, mondván [s]: *Az Isten, meg akarván mutatni haragját, és meg-ismértetni az ő hatalmaságát, el-szenvedte nagy tűréssel a'haragnak edényit, a'vesz-edelemre illendőket; hogy meg-mutatná az ő dicsőségének gazdagságát az Irgalmaságnak edényin, mellyeket a'dicsőségre készített*: Az-az, az Isten el-szenvedte azokat kik valóságos-képpen a'haragnak edényi vóltak, és a'vesz-edelemre méltók; a'végre, hogy az Irgalmaságnak edényivé lennének. És midőn máshutt azt mondotta vólna Sz. Pál [t]; hogy *A'Nagy házban, némelly edények gyalázatra vannak*; utánna veti: *Ha ki azért ki-tisztíttya magát ezekből, tiszteletre-való meg-szentelteteti edény lészen, és hasznos az Úrnak, minden jó cselekedetre készítetett.* El-szenvedi azért egy-ideig a'Konkolt, és a'Haragnak gyalázatos edényit, hogy Búzává, és az Irgalmaságnak tiszteletes edényivé légyenek mind-örökké. Azért inti ugyan-ottan *Timótheus* Püspökőt [u], hogy kövesse ezt az Isten irgalmaságát: *Az Úr szolgájának*, úgy-mond, *nem kell verseng eni; hanem mindenekhez szelídnek kell lenni, tanithatónak, békeséges-türőnek, szelídséggel meg-feddőnek azokat, a'kik az Igaſságnak ellene-állanak.* És szép okát adgya [x]: hogy *nehaláms valamikor az Isten penitentziát adgyon azoknak, az Igaſságnak meg-ismérésére, és ki-menekedgyenek az Ördög tőréből, a'kitől fogva-tartatnak az ő akarattya-szerént.* Holott látod, hogy némelyek Konkolyok vóltak, kiket az Ellenséges ember hintett vólt, és fogva-tartotta őket az ő akarattya-szerént: de nem akarta őket Sz. Pál ki-gyomlálni, hogy idejek lenne a'meg-térésre. Sz. Agoston-is azt írja [y]; hogy nem kell azokat gyűlölnünk, a'kik most

elle-

A

[f] Exo. 32. 31. [g] Gen. 19. 21.

B

[h] Jos. 24. 2. [i] Hæres. Panarij. Mart. 1. 9. [l] Apud Caesarium. 2. 4. cap. 14. & Surium 23. Ianij. [m] 2. Par. 33. 12. [n] Lib. 3. Constit. Apost. c. 22. [o] Cap. 23. [p] In Psal. 54.

C

[q] Mat. 13. 28. [r] Heb. 6. 7. [s] Rom. 9. 22. [t] 2. Tim. 2. 20.

D

[u] vers. 24. [x] vers. 25. [y] In Ps. 54.

A ellenünk tűrekednek, mert nem tudgyuk ha végig meg-maradnak-e a'gonoſságban: és gyakorta, azt alítván hogy ellenſégünket gyűlöllyük, atyánk-fia ellen vétkezünk. Kivántatik azért, hogy mi-is, a mennyire lehet, az Iſten irgalmaſságát köveſsük: mellyet, ő magában meg-iſmérvén Sz. Pál, igen fel-magaſztalt, mondván [x]: *Igaz beſzéd, és méltó minden módon bé-vételre; hogy a'Kriſtus JESUS e'világra jött, a'bűnösöket idvözíteni, kik-közzűl első én vagyok. De azért nyertem irgalmaſságot: hogy rajtam mutatná-meg elsőben a Kriſtus JESUS, tellyes békeſséges tűrését; azok ſanitáſára, a'kik hiendők-néki, az örök életre.* Ó-magát adgya például az Iſten békeſséges tűrésének, mellyel nem akarja mingyárt ki-gyomláltatni a Konkolt, a'mi oktatáſunkra: hogy minnyájan chodállyuk az Iſtennek hozzánk-való Irgalmaſságát, és hálát adgyunk azért néki: mert, holott ſok ezerſzer méltán az örök kárhozatra vetheteti volna bennünket, el várt, és penitentziára-való alkolmatos időt adott. Szépen ir erről Arany-ſzáju Sz. János [a]: Mi emberek, úgy-mód, ſok ideig építünk, és azt egy nap mind el-rontyuk: az Iſtē pedig mikor épit, hamar épit; mikor pedig ront, későn rót. Amaz, a hatalmaſságnak; ez, a kegyelmeſségnek jele: a'hatalmaſságnak nagy-voltáért, gyors; az irgalmaſságnak ſokaſságáért, késedelmes. Hat napig épitette az eget és a'földet, és minden benne-való dolgokat: de hogy az egy Jeriko váraſát el-rontaná, hét napig kerülte, és környül-járta.] Dávidot, mikor páráznaſságba, és gyilkoſságba eſett, ſok ideig várta: de midőn penitentziát tartott, egy ſzavával fel-emelte. Haſonló-képpen chelekedett Magdolnával; a kereſzt-fán függő Latorral, és egyebekkel.

B Negyedſzer: Hogy be-töltſék az ő vétkőknek ſzámát és mértékét. Mert, a'mint a' meg-haſadott ſazék, vagy likas dézsa, ha a vízbe téſzed, nem mingyárt merül-el, ha ſzintén valami víz vagyon-is benne; hanem mikor jól meg-telik, úgy ſüllyed-el: úgy az Iſten-is, néha meg-engedi a'Gonoſzoknak hogy éllyenek; míg nem, az ő bűnőknek ſüllyos terhe-miatt, tellyeſséggel el-ſüllyedgyenek. Nagy nehéſsége vagyon a' Bűnnek; és, *mint a nehéz terh, meg-nehezűlnek az emberen*; a mint Dávid magáról mondotta [b]. Zakariás pedig, olly nehezneк jelenti mint *a'darab ón* [c]. Azért mongya Sófar, a'Jób barátttya, a'Bűnős ember-felől [d]: *Vajtelnek-bé a'haſa, hogy vesza bocháſſa az ő bűnſzáſának haragját, és hadás töltſe vesza*: az-az, Akarnám, hogy az ő bűneinek ſzáma bé-tellyeſednék, és az Iſten vinné-el a'föld ſzínéről, mivelhogy az Igazakat nyomorgattya. Az Iſten azért, mindennek határt vét a gonoſságban: mellyet meg-haladván a bűnős ember, leg-ottan követi a'büntetés. De, a'mint a nagy edénnek el-merüléſére, több víz kell hogy ſem a' kichinnek: úgy a'bűnöknek ſzáma-is és mértéke, kiben nagyobb, 's kiben kiſsebb. melly mértékről, emlekezett Urunk a Farifeuſoknak, mondván [e]: *Töltſétek-bé ti-is az atyáitok mértékét*: az-az, a'mint az atyáitok vétkezvén, nagy mértéket töltöttek-meg; azont chelekeſzitek ti-is: mert meg nem ſzűntők a bűntől, míg nem bé-töltſétek a'mértéktőket. De bizonyos, hogy, a'minémű mértékkel ti méritek a Bűnt, azon mértékkel mérik néktek-is a Büntetést, és *a'vétkeknek mértéke-ſzerént, leſzen a'verésnek módya-is* [f]: és azt ſemmi okon meg nem-haladgya, de el ſem múlattya teli-voltát.

C Ötödſzőr: Hogy, ha a Gonoſzok valami kevés jót chelekedtek, annak jutalmát e' világon-valo éltőkben el-vegyék, mint-hogy a más világon ſemmi jutalmat nem várhatnak. Azért mondotta Abrahám, a'minden-nap friſſen lakozó Gazdagnak [g]: *Fiam, jusſon eſzedbe, hogy el-vötted javaidat életedben, és Lázár haſonló képpen gonoſzt: moſt pedig ez vigaſztaltatik, te pedig gyötrettetsél.* Mert olly nagy az Iſtennek irgalmaſsága, hogy ſemmi jót nem hágy jutalom nélkül, hanem érdem-fölött-is meg-fizet érette, vagy ezen-, vagy a más világon.

D De nem chak a'Gonoſz-tévőkért, hanem a'JÓKÉRT-is, ſzenvedi-el Iſten a'Gonoſzokat, mivelhogy a'Jók könyörögnek érettők. Így ha Sodomában, és Gomorrában tiz igaz embert találtt vólna az Iſten, az Abrahám kéréſére a'többinek-is meg-kegyelmezett vólna [h]; és úgy, valóban ſok Konkoly maradott vólna meg azon a'nagy Mezőn, a'kevés Búzáért. Tudta ezt Jóas király: az-okáért, halálra beteged vén Eliſéus Próféta, sirva imígyen ſzóllott néki [i]: *Atyám, atyám, Iſraël ſzekere, és ſzekér-vezetője.* Szekér-vezetőnek mongya: mert Iſraëlt tanitáſával, és jó példájával vezette: Szekérnek pedig; mert imádſágával hordozta a'népet, hogy vétke-miatt el ne eſnék, és az Iſten el ne tapodná. Midőn valamelly Úrnak ſzolgája vétkezik: ha ſzintén meg akarná-is büntetni, mindazáltal, ha valami fő ember barátttya oda találkozik; meg-engedi vétkét, és meg-mongya, hogy annak kéſőnheti: de ha maſzſzor vétekbe eſik, és ollyan barátttya oda nem találkozik, annyival inkább meg-büntetti. Így az Iſten, e'világon meg-enged a gonoſzoknak, a'vagy el-hallaſztya büntetéſsüket, az ő híveinek és kedves barátinak jelen-voltokért, kiknek könyörgéſét örömeſt meg-halgattya: de a más világon való-

ban meg-bűnteti őket, midőn a'bűza tellyességgel a'chűrben léfzen. és chak a'Konkoly marad a'mezőn. Nyilván nagy Irgalmaſságát jelenti az Iſten, midőn a'Szent Irásban azt mongya [k]: *Kerüllyétek-meg a' Jerúſálem útait, és nézzétek, és ſzemléllyétek-meg, és kérdezkedgyetek az ő útain, ha találtok-e törvént-cſelekedő és hívſéget kereső férfiat; és meg-kegyelmezek néki*; tudni illik, Jerúſálemnek: ſzabadſágot ád nékik, sőt ugyan unſzollya, hogy chak eggyet talállyanak, kiért az egéſz Várafnak meg-kegyelmezzen. De annál-is nagyobb, a mit Ezekielnél mond [l]: *Keresék közzülök férfiat, a ki törvéayt tenne-kőrbe, és ellenemben állana a' földért, hogy el ne veſztteném azt; és nem találtam*: nem elégedvén azzal, hogy meg-engedte nékik hogy ők kereſſenek ſzó-ſzollót, hanem ő-maga-is kereſte azt: nem külömben, mint-ha a'Bíró a'gonoſztévőnek nem chak meg-engedné, hogy Prókátort kereſſen magának, hanem ő-maga fel-kereſné azt; és, ha fenkit nem találna, úgy büntetné-meg. Innét nyilván kitetſzik, melly nagy balgatagſágban légyenek azok, kik azt vélik, hogy, ha többen léſznek a'Bűnősők, könnyebben léſzen dolgok; az-okáért, azon igyekeznek, hogy egyebeket-is magok vétkébe keverjenek; mint-ha a'kőzönſégesb Bűn kiſſebb-is volna, vagy könnyebb: mert tellyeſséggel kűlömben kell arról gondolkodni; úgy hogy, ha a'Bűnősők meg-ſokaſodnak, és nem találtatik a'ki az Iſtennek teſsék, igen hamar el-veſznek minnyájan; mint Sodoma és Gomorra, nem lévén kőzöttők, a'kinek tekinteriért egyebeknek-is meg-kegyelmezne. Haſonló balgatagſágban vannak, a'kik, gonoſzok lévén, hogy nagyobb ſzabadſágok leheſſen a'vétekre, az Igazaktól elválnak: mert, ha eſzők volna, azon igyekeznének, hogy az Igazakat magok-mellett tartanák paízúl, kik meg-óltalmazhatnák őket imádſágokkal, a'vagy el-hallaſztharnák büntetésőket.

Továbbá; a'Gonoſzok neminémű-képpen ugyan ſzükſégeſek az Igazaknak; Elsőben: Meg-tiſztulván azok-által az ő bűnőkről; midőn azoknak úldőzéſét békével ſzenvedik; a'mint a'ſzénről a hamvat el-viſzi a'pallo, vagy fúvo, vagy a'ſzél. Másodſzor: Azok-által kénſzerittetvén, hogy az Iſtenhez folyamlyanak; mint Tobias [m], és Sára [n], mikor a Gonoſzoktól háboruſágot ſzenvedtek, az Iſtennek nagy buzgóſággal könyőrgőttek, és meg-menekedtek. Harmadſzor: Meg-tanúlván abból az Iſtennek jóvóltát, és hatalmaſságát, ki, nem engedi hogy el-nyomattaſſanak a'háboruſágtól; hanem olly erőt ád nékik, hogy azt meg-győzvén, dichőſégesbek légyenek. Nem félő azért, hogy az Igazak a'háboruſágnak vizében el-merűllyenek, úgy mint, kiknek óltalmazója az Iſten; és azt mondhattyák néki Dáviddal [o]: *Ditſőznek ők, és te meg-áldaſſ*. A'mint az Iſraël népén történt, kinek meg-átkozáſára, Bálak király nagy költſeggel meg-fogadta vólt Bálaamot [p]: ki nem hogy meg-átkozta volna, hanem inkább nagy áldáſokkal áldotta, az Iſten igazgatván nyelvét, és az átkot áldáſra fordítván. Negyedſzer: Sok jeles Jóſzágos cheleked-etekben gyakorolván magokat, és fő-képpen a Békeſéges-tűrésben, melly-nélkűl, a'többi dicséretet ſem érdemlenek. Ninchenek az Igazak egymáſnak bántáſokra: de a'Gonoſzok a'jókat, chak magok-viſelésőkkel-is bántyák, sőt betzéletőkkel-is; a'mint Dávid jelenti, mondván [q]: *Meg-háborodtam az ellenſég ſzava végett*. Továbbá; magok meg-alázáſára-is ők ot véſznek az Igazak a Gonoſzoktól: mert azoknak ſzemtelenſégőket ſzégyenlik, és általlyák. De a'ſzeretetben-is ueveketnek, midőn azokat intik, dorgállyák, és könyőrögnek éretők. Annak-fölőtte, az Iſten bőlcheſége-is tűndőklik abban: mert, a'mint a'fehér a'fekete-mellett tetteteſb, és a'ſzép a'rút-mellett ékeſb: úgy az Iſtennek bőlcheſége-is inkább tűndőklik, midőn a'Jókat a'Gonoſzok-kőzött meg-tartya, és az Igazaknak-is jámborſágok inkább fényeskedik, midőn, fedhetetlenek lévén, a'gonoſz és el-fordúlt nemzetſég-kőzött, *fénylenek mint a'világoſitók a' világon* [r]. Gyakorta láttátok, úgy-mond Sz. Agoſton [s], hogy az ezűſt tálakat hamuval megdörgőlték, vagy az úveg poharokat korpával chiſzolták; és akkor úgy tetſzett, hogy azok az edények inkább meg-rútúltak; de midőn vége lőtt a'dörgőléſnek és chiſzoláſnak, meg-moſattatván, fényesbekké lőttek: úgy vagyon dolgok az Igazaknak, kiket a'Gonoſzok, a'háboruſág-által, meg-dörgőlnek, és meg-ékeſitnek. Nem él fegyverrel a'vitéz, mikor ellenſége ninchen, és nem mutathattya-meg viteſségét: nem külömben az Igaz ember, ſok jóſzágos cheleked-etit meg nem mutathattya, ha háboruſága ninchen. Hallyad mit mond az Úr Iſten, hogy az hadakozásban gyakorolhaſſa magát az ő népe [t]: *Nem törlöm-el a'nemzetſégeket, mellyeket meg-hagyott Jóſue, és meg-hólt: hogy azok-által próbállyam-meg Iſraelt, ha meg-őrizik-e az Úr útát, és azon járnak-e, a'mint meg-őrizték az ő attyok, vagy nem.* A'vitéznek ereje-is el-lankad ha nem tuſakodik, és gonoſzb annak a'henyélés a'fáradſágnál: mert a'henyélésben, az ellenſég könnyen reá támad, és meg-győzi; a'mint az Iſraël-fiai meg-győzték a'Laiſiakat [u].

[k] Jer. 5. 1.
[l] Ezech. 22. 30.
[m] Tob. 3. 1.
[n] uo. 12.
[o] Pſ. 108. 28.
[p] Num. 22. 6.
[q] Pſ. 34. 3.
[r] Phil. 2. 15.
[s] In Pſ. 64.
[t] Judic. 2. 22.
[u] Judic. 18. 27.

A B C D

A

Innét vagyon, hogy a'Szent Irás fölöttre ártalmasnak jelenti az Aluvást, és azt sok példákkal-is meg-bizonyíttya: mellyekből eszünkbe vehettyük, minémű nagy lelki károk-is következzenek abból. Noe aluszik, és meg-mezitelenül; és a'fiától meg-chúfoltatik [x]. Lot aluszik, és a'leányi véle hálnak [y]. Az Egyiptziusok alusznak, és az Angyal minden elsö-szülöttöket meg-öli [z]. Sisara aluszik, és Jáhel a'fejét a'földhöz szegezi [a]. A' Madianiták alusznak, mint a'fáskák a' mezön, és nyomorúltúl bánik vélek Gédeon [b]. Samson aluszik, és, feleségének álnokssága-által, hajával-eggyütt minden erejét el-veszti [c], és, ellensége kezébe esik, 's meg-vakíttatik. Saul aluszik, és Dávid el-viszi dárdáját és chészéjét [d], és, ha akarta volna, meg-is ölhette volna. Isboseth a'Saul fia aluszik, és maga házánál, az ágyon, tolvajúl fejét veszik [e]. A' parázna aszszony aluszik, és a'fiát meg-nyomja, 's meg-öli [f]. Holofernes aluszik, és Judith maga handzárával fejét vészi [g]. A' vén Tobias aluszik, és a'fechke ganéjtól meg-vakúl [h]. A' Kristus Tanitványi alusznak a' kertben, és kísértetbe esnek [i]. Eutikus, midön Szent Pál predikállana, az ablakon ölvén el-aluszik, és a'harmadik rend-házból, alá-esvén, szörnyü halállal meg-hal [k].

x Gen. 9. 21.
y Gen. 19. 33.
z Exod. 12. 29.
a Judic. 4. 21.
b Judic. 7. 12.
c Judic. 16. 19.
d 1. Reg. 26. 12.
e 2. Reg. 4. 6.
f 3. Reg. 3. 19.
g Judith. 13. 10.
h Tob. 2. 11.
i Mat. 26. 41.
k Act. 20. 9.

B

Noha pedig a'Chelédes-ember, nem akarta időnek-előtte a' Konkolt ki-gyomláltatni: mindazáltal, azzal az istentelenek szarvat nem nevelhetnek: mert az Isten, a'gonoszból-is jót hozhat-ki, és azért látatlanná teheti az ö gonosságokat, és a'gonosznak mindenkor eleit veheti, valamikor akarja. és noha nem siet, de nem-is felejtel semmit, és a'más világon kemény bünteréssel meg-bünteti öket; a'mint a'mái példa-beszédnek magyarázásában meg-jelentette, mondván [l]: *A kik hamisságot cselekesznek, az Angyalok tüzes kemenczébe vetik: ott lesz-en sirás, és fogak chikorgatása.* és utánna vetette [m]: *A kinek füle vannak a' hallásra, hallya.* Mellyet igen méltán mondott: mert a'ki a pokol kinnyának hallására fel nem ébred: vagy füle ninchen, vagy siket. A'mi pedig e világi Birákat illeti, azok a'Gonoszokat nem szenvedhetik: hanem ha, a'mint a'Chelédes-ember jelentette, félö volna, hogy a'Konkollyal-eggyütt, a'Búza-is ki-gyomláltatnék: az-az, midön a Gonosz-tévök nem nyilván-valók, és nem ismérhetni-meg öket, a'vagy reájok nem bizonyíthatni. a'vagy félö, hogy a'vétkesekkel az ártatlanok-is szenvednek, a'vagy talám az ártatlanok a bünösöknél-is többet, a' vagy a Gonoszok olly hatalmasok, hogy veszedelem-nélkül öket meg nem büntethetni. A hol pedig illyen akadályok ninchenek: érdemök-szerént, hallogatás-nélkül meg kell büntetni, hogy nagyobb kárt ne tegyenek a'Jóknak ha el-hatalmaznak, és többeket gonosz példájokkal meg ne botránkoztassanak. Az-okáért, az Isten meg-parancsolta [n]; hogy *A' Gonoszokat meg-öljék, és ne szenvedgyek élni* [o]. És Sz. Pál azt mongya [p], hogy *Nem ok-nélkül hordozzák a'fegyvert, bosszúját alvan büntetéssel azon, a'ki gonoszt cselekeszik.* föképpen, mivelhogy gyakorta, a'kiket e világon meg-büntetnek, azok a'más világon-valo büntetést el-kerülik; és itten lakolván bünökért, az Istentöl kegyelmet nyernek, és a' Keresztfán-valo tolvajjal az örök boldogságban részesülnek: Melly böldogságot, engedgyen minnyájunknak a kegyes Isten, az ö Szent Fiáért. Amen.

n Deut. 13. 9.
o Exod. 22. 18.
p Rom. 13. 4.

C

D

HARMADIK PREDIKATZIO.

NEm találtatott olly balgatag vélekedés, melynek óltalmazója nem találkozott volna; el annyira, hogy *Copernicus*-nevü *Mathematicus*, minden régi és mostani bölcs Filósofusok-ellen, hanyatt-homlok azt állatta, hogy a' Föld szüntelen forog, az Egek pedig vésztegálnak: és némelly agya-fordúlt emberekkel el-is hitette, és talám többen-is kaptak volna rajta, ha a'dögleletes vélekedés, átok alatt meg nem tiltattatott volna. Hasonló-képpen, senkinek olly ügyesfogyott vésztö pöre nem találtatott, a'kinek valami fürt-fejö Prókátora nem találkozott volna, és azt a'*Tripartitum*ból nem óltalmazta volna. És annyira ment a'dolog, hogy, a'Hit dolgában-is, nagy lélek veszedelemmel azont méresztik az emberek, és hová tovább, újabb-újabb Tévelygéseket találnak, és azokat a'Szent Irásból akarják bizonyitani. És hogy effele gonosságnak senki eleit ne vehesse, a'mái Evangéliomból a' Chelédes-ember mondásával óltalmazzák magokat; ki nem akarta hogy idö-előtt a' Konkolt ki-gyomlálnák a'Búza-közzül, noha arra kétzek löttek volna a szolgák, és azt ugyan kivánták-is. Melyből azt akarnák ki-fajtolni; hogy az Eretnekeket nem szabad

ûldözni, hanem békét kell nékik hagyni világ végéig, és azoknak bûnteteſét az Iſtennek kell engedni. Melly veſzedelmes tévelygéſnek helye lehetne, kétſég-nélkûl végetnem lenne a ſzámtalan Eretnekſégeknek. Az-okáért, e'moſtani Predikatzióban, annak hamiſságát, Iſten ſegétſégével meg-vetvén,

I. *Meg-bizonyítom, hogy az Eretnekeket ſzabad halállal bûntetni.*
II. *Az Ellen-vetéſekre meg-felelek.*
III. *Meg-mutatom, hogy az Eretnek könyveket-is, ſemmi-képpen nem kell ſzenvedni.*

ELSÖ RESZE.

SZent Agoſton azt írja *Parmeniánus*-[a], *Petiliánus*-[b], és *Claudentius*[c] *Donatiſták*-felöl, hogy azt tanították; hogy, Nem ſzabad az Eretnekeket meg-ölni. Azont tanította *Hus* János, talám magát féltvén: kinek nem chak Vallaſát kárhoztatta a *Conſtantziai Concilium*-, hanem chelekedetével-is meg-vetette: és látván, hogy nem akar-meg-térni, a'társával *Prágai Jeróny*mus[al]-eggyütt, Sigmond Cháſzár kezébe adta ötet; a'Cháſzár pedig, mind a kettöt meg-égettette [d]. *Luther* Márton-is, bőrét féltvén, a' *Hus* vallaſát követte [e]: ki ha úgy járt volna mint *Hus*, molt ennyi tözet a'Kereſztyénſégben nem látnánk, ſem annyi lélek a' pokolnak meg-ölhatatlan tüzében nem égne. *Calvinus*, *Servétus* Mihált meg-ölette. és midön némelly attya-fiai kárhoztatnák érette, egy könyvet írt: melyben meg-mutattya, hogy Szabad az Eretnekeket fegyverrel meg-büntetni. Azon chelekedésben volt *Beneditktus Aretius* Calviniſta-is: ki a *Bérnai* birákat óltalmazza, hogy az Eretnekſégért meg-ölették *Valentínus Gentiliſt* [f]. Ezt a'tudománt, mindenütt örömeſt követik a' *Calviniſtak*, a'hol elhatalmazhatnak; és az igaz Kereſztyéneket, Eretnek nevöket költvén, iſzonyú kínokkal ölik meg: azon-közben ſzörnyen panaſzolkodnak a Romai és Hiſpaniai *Inquiſitio*-ellen, hogy az nyilván-valo Éretnekeket meg-ölletteti. noha bizonyos dolog, hogy *Angliá*ban, *Flandriá*ban, és *Galliá*ban, több Kereſztyéneket öltek-meg az *Calviniſtak* tíz eſztendö-alatt, hogy-ſem az egéſz Kereſztyénſégben, ötven eſztendötöl-fogva, akármi rend-béli Eretnekeket.

Erröl, a'Kereſztyén Anyaſzentegyház vallása az, hogy, a'meg-jobbíthatátlan Eretnekeket, és'ö-képpen a'kik viſzſza-tértek, mint az eb az okádáſra, ſzabad az *Eccleſiá*nak kézbe adni, hogy a világi Birák meg-büntetſék ugyan fegyverrel-is. Ezt meg-bizonyíthattyuk,

Élsöben; Az Ö Teſtamentomból, a'hol Iſten az ö népének ezt parancholta [g]: *Ha Próféta támad közötted, vagy a'ki mongya hogy álmot látott, és jelt vagy chodát jövendöl, és megtörténik a'mit ſzóllott, és mongya néked; Mennyünk-el, és követſünk-idegen iſteneket, kiket nem-iſmérſz, és ſzolgáltyunk azoknak: ne hallgaſd annak a'Próféának, vagy Álom-látónak beſzédit: mert a'Próféta pedig, vagy Álom-látó, meg-ölettetſék, mert ſzóllott hogy tégedet el-fordítana a'te Iſtenedtöl Iſtentektöl: és vedd-el a'gonoſzt közüled.* És, midön meg-parancholtavólna, hogy a'kétſéges dolgokban ki-ki az Egyházi Biro ítéletét köveſſe; utánna veteté [h]: *A'ki pedig kevélykedik, nem akarván engedni a'Pap parancholatyának, és a'Biro végezéſének: meg-hallyon az az ember; és vedd-el a'gonoſzt Iſraélből.* Haſonló parancholatot adott az Iſten máſutt-is [i]: mellyet bé-is tellyesítettek a'Próféták és Királyok, tudni illik, Illy és Próféta [k], Josias Király [l], és Jehu [m]. A'moſtani Tévelygök pedig, igen haſonlók a' hamis Próféták hoz; a'mint akár-ki-is ezébe veheti. Sőt nem chak a Szent Próféták, és Királyok chelekedték azt, hanem Nabukodonoſor-is; ki imígyen ſzóllott [n]: *En-tőlem azért ez a' végezés adatott, hogy minden nép, nemzetség, és nyelv, valamelly Káromlást ſzóll a Sidrak-, Miſak-, és Abdénago Iſtene-ellen, el-veſzſzen, és az ö háza el-puſztíttaſſék.* melly parancholatban, igaz ſzolgálatot tött az igaz Iſtennek, a'mint Szent Agoſton írja [o].

Másodſzor: Meg-bizonyúl az Új Teſtamentomból, az Urunk mondáſából; kitöl azt tanúltuk, hogy az Anyaſzentegyház, az engedetlenecket ki-rekeſztheti, és úgy tarthattya mint a Pogányt és a Publikánuſt; és következendöül, a'világi Birák kezébe-is adhattya, úgy mint nem-ſait. Sz. Pál pedig, a'világi Fejedelem-felöl azt mongya [p], hogy *Nem ok-nélkül hordozza a'ſzegyvert, mert Iſtennek ſzolgája, boſzſzú-álván büntetéſſel azon, a'ki gonoſzt chelekeſzik.* E két mondásból következik, hogy az Eretnekeket, kik az *Eccleſiá*nak engedetlenek, és a közönſéges békeſégnek fel-bontói, ſzabad magától el-vetni, és a'világi Fejedelem kezébe adni, hogy ugyan fegyverrel-is meg-büntetſe. mellyet az *Eccleſia* gyákorta meg-is chelekedett: Mert *Priſcillián*ſt, s *Maximus*

A

a Lib. 3. contra Epiſtolam Parmen. c. 7.
b Lib. 2. contra Litteras Petiliani. c. 20.

B

c Lib. 2. contra epiſt. Gaudentii. c. 17. 21.
d Act. 14. in Conc. Coſtnt. ſeſſ. 15. 19. 20. etc.
e Act. 17. & in Aſſertione ejuſdem.
f In Hiſtoria de Satyrane Reformat. Genevæ.

C

g Deut. 13. 1. 5.
h Deut. 17. 12.
i Deut. 18. 20.
k 3. Reg. 18. 40.
l 4. Reg. 23. 5.
m 4. Reg. 10. 25.
n Dan. 3. 96.

D

o Epiſtola 50.
p Rom. 13. 4.

Fejedelem meg-ölette; a'mint Szent Jeronymus írja [f]: a' *Donatistak*tól, emlekezik *Optatus Milevitánus* [g]. Szent Gergely Pápa azt írja [h], hogy *Basilius* varázlót Romában, a'Keresztyén nép meg-égette. *Zónaras* azt írja, más *Basilius* Eretnektől [i], hogy *Alexius Comnénus* Chászár meg-égettette. Szent Bernárd-is azt írja [k], hogy az ő idejében meg-szokták égetni az Eretnekeket. A' Harmadik *Innocentius* Pápa idejében, az *Albigenseſek*-közzül Száz nyolczvant égettek-meg, minek-utánna Szent Domokos meg-győzte őket beszéddel, és choda-tétellel; és azoknak társai-közzül, sokakat meg-is térített, a'mint Szent *Antoninus* írja [l]. *Hus* Jánosról már emlekeztem. Az-okáért, nagy tudatlanságát, vagy szemtelenségét jelenti *Luther*, azt mondván; hogy az *Eccleſia*, eleitől-fogva mind az ő idejé-ig, chak egy Eretneket sem égettetett-meg.

Harmadszor: Urunk, és az Apostolok, az Eretnekeket ollyakhoz hasonlították, a'kiket szabad tűzzel és fegyverrel öldözni. Először: Urunk és Szent Pál, *Ragadozó Farkasoknak* nevezik [x]; a'mint Szent Ambrus magyarázza [y]. Azokat pedig, nem chak el-kergetni szabad, hanem agyon verni-is: mert többre kell azoknál böcsülleni a' juhok életét, mellyet a'farkasok el akarnak fogyatni. Másodszor: Urunk *Lovához* és *Tolvaj*hoz hasonlittya őket [b]; a'mint Arany-szájú Szent János, és Szent Agoston magyarázzák: kik, minden kételkedés nélkül, akasztó-fát, és kereket érdemlenek, 's azzal-is fizetnek nékik. Harmadszor: Szent Pál az Eretnekséget, a' *Fenéhez* hasonlittya [c], melly elébb-elébb máz: és kűlömben meg nem gyógyithatni, hanem ha el-metszik az ép testtől, mellyet igen hamar el-lep. Negyedszer: Szent Péter, Ananiást és Safirat szörnyű halállal ölte-meg, hogy *a' Szent Lélekne hazudtak* [d]: Sz. Pál pedig az ördöngös Elimást, ki a' Tiszt-tartót el akarta a'Hittől tévelyiteni, meg-vakitotta [e].

Negyedszer: Ez meg-bizonyodik sok Chászároknak és Fejedelmeknek törvényi-ből, mellyeket javallott és dichért az *Eccleſia*. Az Első *Conſtantinus* Chászár, a' *Nicæai Concilium* kéréſére, *Arius*t társaival-eggyütt, szám-ki-vetésbe küldötte; a'mint *Sozómenus* írja [f]: a' *Donatiſtak*ban pedig, ugyan meg-is ölletett; a'mint Sz. Agoston írja [g]. Ki a' *Donatiſtak*nak azt írta [h]: hogy sok jámbor Fejedelmek, kemény parancholatokat adtak az Eretnekek-ellen, és azokat kényen meg-büntették; és hogy chak az egy hittől-szakatt *Julianus* Chászár kedvezett nékik. Az-után *Theodósius*, *Valentinianus*, *Martianus*, és sok egyéb Isten-félő Chászárok, kemény törvényeket tőttek az Eretnekekre; hol egy-nehány gira aranyat vévén rajtok; hol jószágoktól meg-foszt ván; hol szám-ki-vetésbe üzvén; hol meg-verettetvén; hol pedig ugyan meg-is ölettetvén [i]. *Juſtinianus* Chászár, a'mint *Paulus Diáconus* írja [k], egész Birodalmának határiból mind ki-üzette az Eretnekeket, három hónapi időt engedvén nékik a'meg-téréſre: az-után pedig, a'mint azon *Paulus Diáconus* írja [l]; *Michael* Chászár, halálra ſententziázta őket. A' Magyar-országi jámbor Királyok sem kedveztek nékik; a'mint a' *Decretom*ból kitetszik: mert, a Második Lajos Király idejében, a'Budai Gyülésben [m], azt olvassuk: *Omnes Lutheranos, & illorum fautores, ac factioni ipſi adhærentes, tamquam publicos Hæreticos, hoſteſq; Sacratiſſimæ Virginis MARIÆ, pœnâ capitis, & ablatione omnium bonorum ſuorum, Majeſtas Regia, veluti Catholicus Princeps, punire dignetur.* És [n], Posonban: *Anabaptiſtas, & Sacramentarios, juxta admonitionem Regiæ Majeſtatis, qui adhuc in Regno ſuperſunt, procul expellendos eſſe de omnium bonis, Ordines & Status Regni ſtatuerunt; nec amplius illos, aut quempiam illorum, intra Regni fines eſſe recipiendos.*

Ötödször: A'Sz. Atyák-is azt tanittották: Mert Sz. *Cypriánus* [o], elő-hozván az Isten törvényét a'hamis Proferák-ellen, hogy meg-ölettessenek [p], azt veti utánna: Ha azt chelekedték az Ő Testamentomban, sokkal inkább úgy kell most vélek bánni. Sz. *Jerónymus* imígyen ír [q]: A'szikrát nihelyen lárni meg kell óltani; és a'kovászt, a'tésztától el kell venni; a'meg-rothadott húst, el kell mettszeni; és a'rühes juhot, el kell az akoltól kergetni: hogy az egész ház meg ne égjen; a'tésztа meg ne veszszen; a'test meg ne rothadgyon; a'juhok meg ne hallyanak. *Arius*, egy szikra volt: de mivelhogy nem mingyárt óltották el, az ő lángja az egész világot el-puszitotta. Sz. Agoston noha, az *Eccleſia*nak anyai kegyelségét nézvén, a'halállal-való bűntetést ki-vészi: mindazáltal a' *Donatiſtak*ról azt írja [r]; hogy, ha meg-ölnék-is őket, mélto bűntetés volna. És másutt [s]: A'lelkeket ölik, testőkben gyötrettetnek, örökké-való halált szereznek; és azon panaszolkodnak, hogy idő-szerént-valót szenvednek. Azt-is mongya; hogy hamissan panaszolkodnak, hogy a' Fejedelmek meg-ölnék őket: de ha úgy volna-is, méltatlanúl panaszolkodnának, mert azt érdemlik, és nagyobb gonoszt chelekszenek, hogy sem szenvednek.] Hasonló ítéletben volt Sz. Gergely [t], Sz. Bernárd [u], és több Atyák-is, kik nem

kegyet-

A
[f] *Libr. de Viris Illuſtribus.*
[g] *Lib. 1. contra Parmenianum.*
[h] *Lib. 1. Dial. c. 4.*
[i] *In Vita Alexii.*
[k] *Serm. 66. in Cantica.*
[l] *Parte 3. tit. 19. c. 4. §. 4. Hiſtoria.*
[x] *Matt. 7. 15. Act. 20. 29.*
B
[a] *Ioan. 10.*
[b] *Ioan. 10. 1.*
[c] *2. Tim. 2. 17.*
[d] *Act. 5. 3.*
[e] *Act. 13. 8. 11.*
[f] *Lib. 1. c. 20.*
[g] *Libr. 1. contra Ep. Parmenianum c. 7.*
C
[h] *Epiſt. 166.*
[i] *C. de Hæret. l. Manichæos. l. Arrianos. l. Quicunq.*
[k] *Lib. 16.*
[l] *Lib. 24.*
[m] *Art. 24. Anno 1523.*
[n] *Anno 1548. Art. 31.*
[o] *Lib. de Exhortatione Martyrij.*
D
[p] *Deut. 13. 1. 5. &c. 17. 12. &c. 18. 20.*
[q] *In cap. 5. ad Galat.*
[r] *Lib 3. contra Epiſt. Parmen. c. 7.*
[s] *Tract. 11. in Ioan.*
[t] *Lib. 1. ep. 7.*
[u] *Serm. 66. in Cant.*

kegyetlenek, hanem Igasság-szeretők volcak; és, hogy a'Hivek meg-maradnának, a'hitetleneknek nem kedveztek.

Hatodszor: Az Okosság-is azt mutattya, Sok-képpen: Elsőben; Szabad az Eretnekeket *Excommunicatió*val ki-átkozni, és a Sátánnak adni; a'mint Szent Pál chelekedett a'paráznával [t]. De az sokkal rettenetesb, a'mint Szent Agoston irja [u], hogy sem fegyverrel le-vágni, tűzzel meg-égetni, vagy fene vadaknak vetni hogy megemeszszék. II. Nyilván-valo dolog, hogy nincs más orvosság ellenek: mert az *Ecclesia* minden eszközt meg-próbált; de ők az *Excommunicatiót* chak nevették, Hideg menny-könek nevezvén: a'Szám-ki-vetéssel, más helyeken ártnak, és sokakat iratsokkal el-tévelyitnek: a'pénzel nem gondolnak, tudván, hogy mindenütt találnak olly bolondokat, kik el-táplállyák őket hamis szánakodásból. III. A'ki a'Fejedelem irását meg-hamisittya, halált érdemel: az Eretnekek pedig, a'mennyei Királynak igéjét, a'Szent Irást, hamisittyák istentelen magyarázattal, és egyéb-képpen-is. IV. Nagyobbat vét, a'mint Szent Agoston mongya [x], a'ki hitit az Istennek meg nem tartya, hogy-sem a'ki férjének. De ezt halállal bűntetik: miért nem tehát amazt? V. Három Okért ítéli az okosság, hogy az embert meg kell ölni; a'mint szépen okoskodik *Galénus* [y]: Először; Hogy a'gonoszok a'jóknak ne ártsanak. Igy ölik-meg a'gyilkosokat, tolvajokat, házasság-rontókat. De ezteknél többet ártnak az Eretnekek: mert az embereket lelkökben ölik-meg, számtalan zúr-zavart és viszsza-vonyást szereznek, mellyek mindenkor követik a'Vallásokban-való egyenetlenséget; a'mint szemünkel láttyuk. Másodszor: Hogy kevéseknek halálával, sokan meg-javúllyanak; és a'kik életökkel nem akarták a'Közönséges Jónak használni, használlyanak halálokkal? Igy bűntetik-meg a természet-ellen-való patáznaságot, az Isteni Káromlást, és egyéb effele vétkeket: hogy egyebek értsék, hogy azok iszonyú vétkek, és ne merészellyék azokat chelekedni. De az Eretnekeknek bűntetésök, sokaknak használ: mert a'kik láttyák, vagy hallyák, fel-ébredvén, meggondollyák, hogy nem kichiny vétek az Eretnekség; és úgy rendelik életőket, hogy azt e'világon nyomorúltul el ne veszessék, és az örök boldogságból-is ki ne rekedgyenek. Azért irja Sz. Agoston [z], hogy, sokan tértek-meg, minek-utánna az Eretnekeket a'Fejedelmek nem harták bűntetés-nélkül: és most-is úgy vagyon a dolog. Harmadszor: Midőn a'halál azoknak-is hasznosb a'kiket meg-ölnek; úgy-mint, a'kik napról napra gonoszbak lennének, nemlévén semmi jele jobbúlásoknak. De a'meg-általkodott Eretnekeknek igy vagyon dolgok: mert hová tovább élnek, annál több hitetlenséget koholnak, többeket hittetnek-el, es magoknak nagyobb vesszedelmet szereznek a'más világon.

Hetedszer: A'magok ítéleti sem külömböz, noha szóval mást mutatnak. Mikor *Tamerlanes* a'Scythák fejedelme, *Bajazétes* Török Cháfsárt meg-győzvén, rabbá tötte volna, elsőben tisztességgel fogadta, és eleibe-menvén maga sátorába vitte: az-után le-ülvén mind ketten, a'több szó-beszéd között *Tamerlanes Bajazétes*nek azt mondotta: Mond-meg igazán, ha én igy volnék hatalmodban, a'mint te vagy az enyimben, mit mivelnél? Kinek nagy kevélyen és keményen azt felelte a'Cháfsár: Ha Isten a'győzedelmet nékem engedte volna, vas kalitkába tettelek volna, és chufoláful mindenütt velem hordoztalak volna. Mellyet halván Tamerlanes, azt chelekedte a'Cháfsárral. Az Eretnekek, valahol a'Keresztyéneken hitetlenül erőt vehetnek, szörnyü-képpen bánnak vélek: azokáért, ha egyéb okok nem volna-is a'Keresztyéneknek, méltán hasonló mértékkel mérhetnének ückik. Igazán mondom, hogy se Török, se Tatár, noha azok természet-szerént való ellenségek, úgy nem bántak a'Keresztyénekkel, mint a'*Calvinista* atyafiak sok Országokban, és a'mi hazánkban-is. noha semmi egyebet nem vétettek, hanem hogy, kedvezvén nékik, kichiny-korokban meg nem fojtották őket, hanem kebelőkben fel-tartották, mint a'mérges kigyókat. Az-okáért ő-magok meg-mutattyák, mint kell vélek bánni: mert, noha mindenkor az forog szájokban, a'mig erőtlenek, hogy a Hitre senkit nem kell kénszeriteni, hanem szabadnak kell a'Hitnek lenni: mindazáltal kezőkben mindenkor véres kard forog; és sem Fejedelmeknek, sem vér-szerént-való attyok-fiainak nem kedveznek, hanem mindent el-árúlnak, és utólsó nyomoruságra juttatnak.

II. RÉSZE.

DE lássuk már, mivel óltalmazzák magokat az Eretnekek, és minket mint vádolnak.

[t] 1 Cor. 5. 5.

[u] Lib. 1 contra Epist. Parmen. & Prefat. c. 7.

[x] Epist. 1 ad Bonifac.

[y] Lib. Quod mores animi, corporis temperamentum sequantur.

[z] Epist. 43.

A

Elöször: Azt hozzák-elő Szent Pálból [a]; hogy *Szükség hasonlásoknak-is* (vagy Eretnekségeknek) *lenni; hogy a'kik meg-próbáltattak-is, nyilván valókká léggyenek ei-közzetek.* Felelet. Szent Pál, tudván az Ördögnek gonoszságát, ki mindenkor hintegeti az Eretnekségnek Konkolyát; más-felöl, az embereknek gyarló természetét, kik az Ujságnak örvendeznek, és a gonoszra hajlandók; annak-felette, az Istennek szokását, ki az embernek szabad-akarattyát nem kételeníti: méltán mondotta, hogy Szükség Eretnekségeknek lenni; a'mint szoktuk mondani, hogy, szükség a'kertben valami gonosz fünek lenni; és, a'mint Urunk mondotta [b]; *Szükség hogy botránkozások jöjenek.* Az-okáért, nem parancholly a Szent Pál, hogy az Eretnekségeket tehetségünk-szerént ki ne gyomlállyuk: hanem azt jövendöli, a' mi mindenkor lészen e'világon: a' mint méltán igyekezünk a' botránkozást el-fogyatni; és a' gonosz füvet ki-gyomlálni; noha tudgyuk, hogy soha azokat tellyességgel el nem fogyathattyuk.

a I. Cor. 11. 19.

B

Másodszor: Azt mongyák; hogy, midőn a'Tanitványok Urunknak a'Samaritánusokról azt mondották volna [c]; *Uram, akarod-e hogy mongyuk, hogy tüz szállyon-alá az égből, és meg-emészsze őket?* meg-feddötte öket mondván: *Nem tudgyátok ki lelkes vattok. Az ember Fia nem jött lelkeket veszteni, hanem üdvözíteni.* Felelet: Elsöben; Nagy külömbség vagyon a Samaritánusok-és az Eretnekek-között: mert amazok, soha sem igérték Urunknak, hogy az ő tanitását bé-vésznik, hanem akkor akarta Urunk eleikbe adni: az-okáért, nem illett annak bé-vételére tüzzel erőltetni öket. De az Eretnekek, a Keresztségben azt fogadták, hogy a Krisstus vallását tartyák: azért méltán kénszeritethetni öket arra. Innét vagyon, hogy az *Ecclesia* inkább szenvedi a'Zsidókat, hogy-sem az Eretnekeket: mert a'Zsidók, soha bé nem vötték a' Keresztyén vallást, se nem kötelezték arra magokat, mint az Eretnekek. Jóllehet ennek más oka-is vagyon: mert a' Zsidók vallását, az Isten szerzette, és valaha javallotta: az Eretnekek vallását pedig, az Ördög tojta és koholta. Sőt a'Zsidók valláza, hasznos az *Ecclesiának*: mert az ő könyvök, a' mi Vallásunkat jövendölték; *Ceremoniá*jok, a' mi Szentségünket példázták; és onnét bizonyittyuk mi a'Pogányoknak, hogy nem mi költöttük azokat a'jövendöléseket, mivelhogy a'mi ellenségünknél vannak. Végezetre; a' Zsidók nem igyekeznek igen a'Hiveket el-tévelyiteni, mint az Eretnekek; a'mint a' *Tolétumi* Negyedik *Concilium* mongya [d], Szent Agoston [e], és Szent Bernárd [f]: és kezünkel-is tapasztallyuk. Másodszor: A'Zebedæus fiai, nem lelki buzgóságból, hanem boszszú-állásból akarták a'Samaritánusokat veszteni; az-okáért méltán feddötte-meg öket a'Krisstus: az *Ecclesia* pedig, lelki buzgóságból üldözi az Eretnekeket, kik a'lelkeket akarják veszteni: melly buzgóságból, Urunk kétfzer üzte-ki az áros-embereket a' Templomból [g]; azonból, Szent Péter megölte Annániást, és Safirát [h]; Szent Pál, meg-vakitotta Elimást [i], és a'Korintusi paráznát a' Sátánnak adta [k], a'testnek veszedelmére: hogy ne szóllyak mostan Moyzesről, Finéesről, Illyésről, Matatiásról, kik azon buzgóságból sokakat öltek meg.

c Luc. 9. 54.

d Can. 33. C. 24. q. 1.
e In Ps. 139.
f Ep. 322. ad Spiritus.
Ex Ep. 322. ad Episcopos Magdeburgenses.
g Joan. 2. 13. Mat. 21. 12.
h Act. 5. 3.
i Act. 13. 11.
k 1. Cor. 5. 5. 1 Tim. 1. 20.

C

Harmadszor: Azt mongyák; hogy Urunk szabadon hatta a' Tanitványokat, és ugyan meg-kérdette, *ha el akarnak-e menni* [l]? mert a' Hit, Isten ajándéka: azért, senkit arra nem kell erőltetni. Felelet. Elsöben: Még akkor nem kötelezték volt magokat arra a'Tanitványok, hogy Urunkal meg-maradnának; a' mint az Eretnekek kötelezték. Másodszor: Mint-hogy Urunk nem jött volt itélni, hanem itéltetni: illett, hogy ő senkin olly módon boszszút ne állana, hanem azt az ő lelki fiaira hadná; a'mint Dávid, éltében meg nem ölette Semeit, a'ki őtet szidalmazta, hanem halála-kor parancholta-meg Salomonnak, hogy *ne hadná vélek büntetés-nélkül* [m]. Azért, noha Isten ajándéka a'Hit, de a' Szabad-akaratnak-is vagyon része benne: mint a'tiszta élet-is, és egyéb jószágos chelekedetek Isten ajándéki; de ugyan megbüntetik a' paráznákat, gyilkosokat, lopókat; és arra kénszerítik öket, hogy jámborúl éllyenek. A'bölcheség-is Istennek ajándéka, de még-is azt mongya Salomon [n]; hogy *A' veszszö és dorgálás, bölcheséget ád.* A'Hit azért, Isten ajándéka, de azt sok-képpen óltalmazza az Isten, és sok eszközök-által; a'többi-között, a'figyelem és dorgálás-által.

l Joan. 6. 68.

D

m 3. Reg. 2. 9.

n Prov. 29. 15.

Negyedszer: Azt mongyák; hogy az Isten, az *Ecclesiának* lelki fegyvert engedett, melly az Isten Igéje, és nem testit: sőt, midőn Péter őtet fegyverrel akarná óltalmazni, azt mondotta néki [o]: *Tedd a' hüvelybe a' kardodat:* az-okáért nem-is olvassuk, hogy az Apostolok fegyverrel éltek volna, vagy a'Fejedelmektől fegyverrel-való óltalmat kivántak volna. Felelet. Az *Ecclesiában* Két rend-béli Fejedelmek vannak; Egyháziak, vagy lelkiek; és Világiak, vagy testiek; kik az *Ecclesiának* Két karja: azon-

o Joan. 18. 11.

képpen,

képpen, két Kargya is vagyon; Lelki, és Testi. Midőn azért a' Jobb-kez, a' Lelki kardal meg nem tériteti a' meg-általkodott Eretneket, a' Bal-kezét vészi segétségül, hogy a' Vas kardal büntesse-meg őtet. és talám azt akarta Urunk azzal a' tiltással jelenteni, mivelhogy Pétert Lelki fejedelemmé akarta tenni, kihez inkább illik a' Lelki kárd; a' mint Sz. Bernárd is mongya [g]. Jól-lehet azt is mondhattyok; hogy Urunk akkor azért tiltotta a Kardot, mert meg akkor Péter nem volt Egyházi Fejedelem, hanem Tanitvány: mellyel azt jelentette Urunk, hogy a' magán-valo személynek, nem szabad kardal élni, hanem méltóságának kell arra lenni. Hogy pedig Sz. Péter az után is, senkit kardal nem büntetteteti a' Világi fejedelmekkel, neki choda: mert, a' mint Szent Agoston mongya [q], Akkor Keresztyén Fejedelmek nem voltak, a' kiket segétségül hihatott volna: sőt akkor tellyesedett-bé a' Dávid mondása [r]: *Fel-állottak a' föld Királyi, és a' Fejedelmek egybe-gyültek, az Ur ellen, és az ő Krisztusa ellen.* De *Constantinus* Chászár idejében, az-is bé kezdett tellyesedni. [s] *És mostt Királyok értsetek, tanúllyanak, kik a' földet itéllitek. Szolgállyatok az Urnak félelemmel: és örvendezzetek neki rettegéssel:* és leg-ottan az *Ecclesia* a' Világi Fejedelmek karjához, és kargyához-is folyamodott, segétséget kérvén tőle. Ez pedig nincben az *Ecclesia* szelidsége-ellen: mert tartozik a' fiain könyörülni, és azokat oltalmazni: sőt kegyetlenség volna, ha inkább kedvezne a' farkasoknak, hogy sem a' juhoknak; úgy hogy, ha egyéb eszközzel ezeket nem oltalmazhattya, a' mint meg-is próbálta, a' fegyvert se kiméllye.

Ötödször: Azt mongyák; hogy Szent Márton, a' mint *Sulpitius* irja [t], igen kárhoztatta *Idacium* és *Ithacium* Püspőköket, hogy a' *Priscillianust* eretneknek halálára jártak a' Fejedelemnél: mellyért úgy vádollya őket *Sulpitius*-is, mint valami nagy vétekért. Felelet: Mélto volt azokat kárhoztatni; mert az Egyházi dolgot, a' Világi Fejedelemeleibe vitték: és midőn *Priscillianust*, a' *Concilium*- és az Egyházi bírák előtt vádolták volna, a Fejedelemre appellálta dolgát; és azt meg-engedték a' Püspőkök. azért mondotta Sz. Márton, hogy új és hallatlan vétek, hogy az Egyházi dolgot Világi fejedelem itéllye. Továbbá, azok a' Püspőkök, embernek élet ében-járo dologban voltak vádolók: a' Püspők tiltzi pedig az, hogy az Eretneket az *Ecclesia*ból ki-rekesztse az *Excommunicatio*val, és a' Világi Biro kezébe eresztse; és intse azt, hogy tiztiben el-járjon: de nem illik, hogy valakit bé-vádollyon. Bizonyos pedig, hogy *Sulpitius* méltónak itélte halálra *Priscillianust* az ő társaival: mert azt mondotta, hogy azokat az embereket, kik méltatlanok voltak az életre, gonosz példával ölték-meg; tudni illik, hogy a' Püspőkök részesek voltak azoknak halálában.

Hatodszor: Azt mongyák; hogy a' mái Evangeliomban, a' Chelédes-ember nem akarta a' Konkolyokat ki-gyomláltatni, hanem azt mondotta [u]; *Hadgyátok mind a' kettőt fel-nőni az aratásig.* holott Urunk az Eretnekekről szóll, és tiltya azoknak meg-ölését; a' mint Arany-száju Sz. János magyarázza: és Sz. *Cyprianus*-is, szólván e' Példa-beszédről, azt mongya [x]; hogy chak az Urnak engedtetett, hogy a' földből-valo edényeket elrontsa, és a' konkolyokat ki-gyomlállya. Felelet: A' Konkolyokon, nem chak az Eretnekeket kell érteni, hanem minden-féle Gonoszokat; a' mint Urunk ő-maga magyarázta [y]: *A' Konkoly, úgy-mond, a' gonosz fiak.* És [z]: *A' mint ki-szedetik a' Konkoly, és tűzzel meg-égettetik: úgy lészen a' világ végezetin. El-küldi az Ember Fia az ő Angyalit, és mind ki-szedik az ő Országából a' botránkozásokat, és azokat kik hamisságokat cselekesznek: és tűzes kemenczébe vetik őket.* Bizonyos dolog pedig, hogy nem chak az Eretnekek gonoszok, és hamissak, és nem chak ők mennek pokolba, hanem egyéb-féle Gonosz-tévők-is, úgy-mint gyilkosok, paráznák, lopók. mert azok-is Gonosz fiak, és hamissak, és méltók a' büntetésre. Az-okáért, ha a' Konkolyon, minden-féle gonosságot kell érteni, az Újito atya-fiak semmi okon nem lehetnek a' Krisztus *Ecclesia*jában, és nem mondhattyák magokat *Evangelicus*oknak: mivelhogy, az ő magyarazáttyok-szerént, a' Krisztus parancholattya-ellen, tűzzel és fegyverrel büntetik nem chak az Eretnekeket, hanem egyéb-féle Gonosz-tévőket-is, és nem várják arra a világnak végét.

A' Keresztyén Anyaszentegyház azért, igazán értvén és magyarázván a' Krisztus mondásat, az-szerént-is viseli magát, és úgy chelekesztik a' Konkolyokkal a' mint kivántatik. Azt mongya pedig az igaz *Ecclesia*, hogy a' Konkolynak, világ végéig meg kell maradni és nevekedni: mint-hogy semmi emberi okosság, és szorgalmatosság nem-elégséges, hogy az *Ecclesia*ból minden gonoszt tellyességgel ki-gyomlálhasson. Továbbá, azt mongya a' Krisztus magyarázásából; hogy a' Gonoszokat akkor nem kell ki-gyomlálni, mikor félő hogy azzal a' jókat-is meg ne sértsék, és úgy a' Konkollyal a' Búzát-is ki ne szaggassák. Végezetre, azt mongya a' Krisztussal; hogy, a' hol nem félő, hogy a' Konkollyal a' Búza-is ki-gyomláltassék: a' mint egyéb gonosságot, úgy-mint

A

g Lib. 4. de Consideral.

q Epist. 50.

r Psal. 2. 2.

s Psal. 20.

B

t Lib. 2. Sacra Hist. circa finem.

C

u Mat. 13. 30.

x Lib. 3. ep. 3. ad Maximum & Victorem.

y Mat. 13. 38.

z vers. 40.

D

A

gyilkosságot, lopáſt, parázna ſágot, ſzabad ki-irtani; azon-képpen az Eretnekſéget-is, melly ſokkal ártalmasb egyéb vétkeknél. Innét vagyon, hogy *Hiſpaniá*ban, és Oláſzországban, a'hol nem kell attól tartani hogy a'Konkolynak ki-gyomláláſa a'Búzának ártſon, jól chelekeſzik hogy az Eretnekſéget nem ſzenvedik, a'végre hogy a'Hívéknek ne ártſon, és a'Chelédes-ember vetéſét meg ne veſztegeſſe: mert bizonyos hogy, ha az ki nem gyomláltatik, a'Búza vész-el, vagy Konkollyá változik; a'mint ſzemünkel látyuk a magunk honnyában, és a'ſzomſzéd tartományokban: mellyekben, mivelhogy a'Gond-viſelők aluttak, és a'Konkoly meg-nevekedett, ſzámtalan Búza veſzett-el, és vész naponként.

Ezt a'Keresztyén *Eccleſiá*nak ſzokáſát, ſzépen fel-találjuk Dávidban: ki, noha
a Pſ. 100 §. azzal dicsekedett [a], hogy *Io idején meg-ölte a'földnek bűnöſit* (nem akarván azoknak nevekedéſét,) *hogy el-veſztené az Ur Városából mind a'hamiſság-chelekedőket*: mindazáltal, a'
b 3 Reg. 2. 8. kétſzer-gyilkos Joábot meg nem büntette ſok ideig, hanem, ſzinten halála órájában hagyta-meg Salomonnak [b], *hogy ne vigye az ő meg-őſzült fejét békeſséggel pokolra, hanem megbüntetteſſe, a'mint meg-is chelekedte Salamon.* Mellyet Dávid azért chelekedett, hogy a'Konkollyal ki ne gyomlálná a'Búzát-is: mert, holott Jóab az Országnak fő Kapitánya volt,
B ha Dávid akkor meg akarta volna fogarni, kétſég-nélkül nagy zenebonát indított volna, és Dávidot el-is árúlta volna. Példája volt Dávidnak, más Országi Kapitányában Abnerben: kit, midőn Isboſeth a'Saul ha chak gyenge beſzéddel meg-dorgált volna,
c 2 Reg. 3. 7. mondván [c]: Miért mentél-bé az atyám agyaſához? igen meg-haragutt, mondván: *Nem-de eb-fő vagyok-e én ma Iúda-ellen, ki irgalmaſságot tettem az atyád Saul házával, és nem adtalak a'Dávid kezeibe; és te rajtam keresztedtél, hogy ma egy aſzſzonyért feddenél? Ezeket chelekedgye Iſten Abnernek, és ezeket mivelje néki, ha, a'mint meg-eskőtt az Ur Dávidnak, úgy nem chelekeſzem véle; hogy el-vieſſék az Ország a Saul házától, és fel-emelteſſék a'Dávid Király ſzéke Iſraélen és Iúdán, Dántól-fogva Berſabéé-ig. Es nem felelhete néki ſemmit, mert fél vala tőle.* Es úgy Dávidhoz pártolván, az egész Országot melléje hajtotta. Szintén úgy, Félvén Dávid, hogy, ha Joábot meg-feddi a'gyilkoſságért, ellene támad, és nagy ſzerencsére veti az egész Országot: akkor a'dolgot el-nyőgte, a'mint ő-maga-
d 2. Reg. 3. 39. is jelentette, mondván [d]: *En pedig még gyenge és meg-kent Király vagyok; az-az*, ninch annyi erőm, hogy hirtelen az Ország Kapitányát érdeme-ſzerént meg-büntetheſſem, hanem időtől kell várnom. Mert nyilván, ha módgyát látta volna, ſzintén úgy meg-bün-
e 2. Reg. 2. 25 f 2. Reg. 4. 12. tette volna, mint azt, a'ki Sault, Dávidnak ellenſégét, meg-ölte volt [e]; és azokat, a'kik Isboſetet a'Saul fiát tolvajúl meg-ölték volt [f], mingyárt meg-ölette, mint-hogy nem
C tartott tőlök. Az-okáért, ha külömben meg nem büntethetni a'Gonoſzokat, hanem, hogy a'Jók-is ſzenvedgyenek vélek, jobb meg-engedni vétkőket, vagy el-hallaſztani büntetésőket, hogy ſem az ártatlanokat-is valami veſzedelembe hozni. Azt írja *Joſephus Hiſtoricus*
g 1. 6. 4. de bello Iudaico. c. 9. [g], Titusról a'Romai Cháſzárról, hogy *Giskala*-nevű városi gonoſz ellene volt, és mod-nélkül háborgatta; az-okáért el akarta tellyeſséggel veſzteni: de meg-értvén, hogy abban ártatlan baráti-is vannak, az egész Városnak meg engedett érettök; és nem engedte hogy a'vitézi el-prédálnák, hogy a'büntetés az ártatlanokra ne terjedne: jobnak ítélvén, a'vétkeſt felelemben hagyni, hogy ſem véle-eggyütt az ártatlant el-veſzteni. mert az ártatlanok halálát, helyére nem hozhatni, a'Gonoſzokat az-után is elő-vehetni; úgy hogy, ha a'büntetés ſzintén el-halad-is, de tellyeſséggel el nem
mulik.

Így kell azért érteni a'Konkolyok ki-gyomláláſának el-hallaſztáſát az Aratáſ-ig, az-az, a'Világ végé-ig: és így értik az ellenünk-hozott Sz. Atyák-is. Mert Aranyſzájú Sz. János, a'többi-kőzött, imígyen beſzél: Az Ur tiltya a'Konkolynak ki-gyomláláſát, hogy valami-képpen azokkal eggyütt a'Búzát-is ki ne ſzaggaſſák. Sz. *Cyprianus*
D pedig, nem az Eretnekekről, hanem a'Gonoſz-életű Keresztyénekről érti ezt a'Példa-beſzédet; és nem egy-ált állyában tiltya a'Gonoſzoknak meg-ölését: hanem azt mongya, hogy chak az Iſten válaſzthattya-el a'Gonoſzokat a'Jóktól; és chak ő tiſztíthattya-meg tellyeſséggel a'Búzát a'Konkolytól, mellyet aratás-előtt, nem chelekeſzik. Holott azt vedd eſzedbe, hogy méltán haſonlíttatik a'Világ vége az Aratáshoz: I. Mert, a'mint az Aratás-előtt, az egész mező rakva vetéllel, az Aratás-után pedig puſzta és mezítelen: úgy e Világ, moſt rakva ínnezzel amazzal, de a'Világ végén ſemmit azokban nem látunk. és Sz. János, kivált-képpen emlekezik az arányról, ezüſtről, drága kövek-
h Apoc. 18 v. ről, gyöngy ökről [h], és egyéb efféle tekintetes dolgokról, hogy többé nélkűlzenek. Melyből azt tanúllyuk, hogy az el-múlandó dolgokban ſzívünket ne helyheztesſünk, ſe-reménſégünket ne veſſük: hanem, az őrökké meg-maradandókat keresſük, és az Iſtenben legyen minden bizodalmunk. II. Az Aratás-előtt, valami a'mezőn vagyon,

mind

mind részes annak áldásában és kövér nedvességében, a'Napnak melegségében, a'szép harmatban, esőben, és szellőben; az Aratás-után pedig, nem részesülhetnek azokban: úgy a'kik e'Világon élnek, részesek az Istennek Malasztyában, és segétségében, és az Anyaszentegyháznak imádságában, a'többi Híveknek jó-cselekedetiben, a'Szentekneк eggyessége-által, hogy minden jóban növekedhessenek; a'halál-után pedig, melly le-arattya őket, semmit nem cselekedhetnek, se nem érdemelhetnek. mert, *meg-eskütt az Angyal, hogy nem lesz-en többé idő* [t]. III. Az Aratás-előtt, a'vetés igen szépnek tetszik, de a'kalászok nem egy-arányúak, hanem ki nagyobb 's ki kissebb kőzzülök; az Aratás-után pedig, meg sem ismérni hol volt a'nagyobb vagy kissebb kalász: úgy a'mig e'Világon élünk, nagy külömbség vagyon az Urak- és a'szolgák-kőzött, a'nemes- és nemtelen kőzött, a'frissen-lako- és czifrán-öltőző Gazdag- 's a'küldús Lázár kőzött; de mikor a'halál le-arattya őket, semmi külömbséget nem ismérünk a'porok- és chontok-kőzött, sőt az úrálatos és el-szenvedhetetlen büdös testek-kőzött is.

[t] Apoc. 10. 6.

III. RÉSZE.

EZek így lévén, az *Ecclesia*, a'mint ez-előtt mondám, minden eszközöket meg-próbál, minek-előtte a' Tévelygőket halálra keresse és kergesse: a'többi-kőzött, az Eretnek könyvcket igyekezik el-rekkenteni; tudván, hogy azok nagy kárt tehetnek a'Hivekben, mint a'Konkoly a'Búzában. Erre pedig, meg a'Pogányok is példát adtak: Mert *Valerius Maximus* azt irja [k]; hogy Romában olly könyvekre találtak, mellyek az Isteni tiszteletet tellyességgel el akarták veszteni: és azokat a'Város Birája, a'Tanács javallásából, az egész kőssség-előtt meg-égettette. *Cicero* pedig azt irja [l]; hogy *Protágoras Abderitet*, az Istent szolgálat-ellen irt valami könyveket; és, az *Athénás*aknak parancholattyából, a'Városból ki kellett néki menni, örökségét el kellett hadni; a'könyveit pedig a'kőssség-előtt meg-égették. A'mi a'régi Keresztyéneket illeti, Sz. Lukách azt irja az Apostolok idejéről [m]; hogy *Sokan, a'kiket az Apostolok meg-térítettek volt, kik az-előtt bűnságos követték volt, egybe-hordották a' könyveket, és meg-égették minnyájok előtt: és meg-számlálván az-oknak árrát, találák a'summájat őt-ven ezer pénznek.* Sz. Kelemen pedig azt irja [n]; hogy az Apostolok a'Híveknek, a'hamis próféták és Pogányok könyveit megtiltották. *Eusébius* pedig azt irja [o]; hogy az *Alexandriai* Diénes Püspökről, ki Urunk-után 250. esztendő-tájban volt, a'Hívek meg-feddették, hogy az Eretnekek könyveit olvasta. A'*Nicæai Concilium*, az *Arius* könyveit tűzre ítélte *Nicéphorus*nál [p]. *Constantinus* Chászár pedig, *Sócrates*nél [q], és *Nicéphorus*nál [r] azt végezte; hogy, valaki az *Arius* könyveit el-rejti, fejét veszesse. *Sócrates* azt-is irja [s]; hogy *Marcellus Anazarbust* azért károztatták, hogy az ő tévelygéséről irt könyveket meg nem akarta égetni. Innét vagyon, hogy alig találni a'régi Eretnekek könyveit; sőt chak nevőket sem tudnók, ha a'Szent Atyák irásiban nem olvasnók.

[k] Lib. 1. c. 1. n. 1.
[l] Lib. 1. de Nat. Deorum.
[m] Act. 19. 19.
[n] Lib. 1. Apost. Constit. c. 7.
[o] Lib. 7. c. 6.
[p] Lib. 8. c. 18.
[q] Lib. 1. c. 8.
[r] Lib. 8. c. 23.
[s] Lib. 1. c. 24.

Továbbá, ha az Eretnekek beszéde ártalmas, és el kell távoztatni: sokkal inkább a Könyvőket, mert ártalmasbak. Először: Mert a'könyveket, nagyobb szorgalmatossággal és mesterséggel irják, hogy sem kőzönségessen szokrak szólani. Másodszor: Mert azokat mindenkor kezünkben hordozhattyuk: a'Predikátziók ritkák. Harmadszor: A'szózat mingyárt el-múlik, és könnyen ki-sittyen elménkből: a'könyvek pedig meg-maradnak. Negyedszer: A'könyvek inkább ki-terjednek, és azok által egy ember sok Városoknak és Országoknak szólhat, és titkos helyekre-is el mehet, mellyekre személye-szerént nem mehetne. Így *Wicléfus* János, eleven szavával keveseknek ártott; és Angliában, a'hol tanított, senki sem volt kővetője: de könyvei-által, egész Cheh-országot meg-bódította.

Mondanád, 1. Az Eretnek könyvekben sok jók-is vannak; mellyektől, bolondság magát valami gonoszért meg-fosztani, mint a'Búzától a polyváért: fő-képpen, mint-hogy alig találni a'Sz. Atyák könyvei-kőzzül-is valamellyet, fogyatkozás-nélkül: és más-felől láttyuk, hogy az *Ecclesia* el-szenvedi a'Zsidók, Törökök, és Pogányok könyveit, sőt a'régi Eretnekek könyveit-is; úgy-mint, *Origenes*ét, *Tertullianus*ét, *Eusébius*ét. Felelet: Először: Az Igasságot nem kell ugyan meg-tagadni, donem-is szükség azt az Eretnek könyvekből tanúlni: mert, a'mint Sz. Gergely irja [t], szokások az Eretnekeknek, hogy az igazzal a'hamisat, a'jóval a'gonoszt egybe-egyelitik. mert ha chak hamisságot mondanának, senki nem hinne nékik; ha pedig mind igazat, nem volnának Eretnekek. Az-okáért, a'gonoszszal a'jót meg-vesztegetik, és a'jóval a'gonoszt el-födözik. és azért tiltotta-meg Urunk [u], és Sz. Pál [x], az Ördögnek az igaz-mondását is: hogy azzal hitelt nyerne, és az-után a'hamisságot-is el ne hitetné. Másodszor: Mi szükség az Igasság-

[t] Lib. 1. Moral. c. 11.
[u] Luc. 4. 4.
[x] Act. 16. 17.

got, annak ellenſegitől venni? A' *Lacedemoni*uſok, a'mint *Gellius* irja [y], egy okos, de gonoſz-életű embernek, haſznos tanátſát nem akarták külömben követni, hanem ha más jámbor ember ſzájából hallanák; hogy ne látratnának a' Gonoſznak tanátſán járni. Az Atyák, az *Eccleſiá*nak nem ellenſégi, ſem az ő hamis vélekedéſök nem Eretnekſégek voltak, hanem emberi eſetek: mert, ha tudták vólna az *Eccleſia*nak ellenkező tanitáſát, attól el nem távoztak vólna, és a'magok vélekedéſét meg-változtatták vólna. A' Pogányok iráſi, ſenkinek nem ártnak; kiknek bolond vélekedéſit, a' Hivek nem kövétik, hanem chak nevetik: az Apoſtolok idejében pedig, mivelhogy ſokan javallották a Pogányok vélekedéſit, könyvök is meg voltak tiltva; a'mint Sz. Kelemen irja [z]. és ugyan azért voltak tiltva a' *Carthagói* Negyedik *Concilium*ban is [a]. A' Zidók, és Törökök, az *Eccleſiá*nak nyilván-valo ellenſégi lévén, ſenkit a' Keresztyén névvel meg nem chalnak; mint az Eretnekek chelekeſznek, kiknek iráſit, az eggy-ügyü ember nem tudgya meg-itélni, és meg-vetni. Jól-lehet a Zidó és Török könyvek is tilalmaſok, midőn a' Kriſtus-ellen káromkodnak, vagy egyéb képpen ártalmaſok a' Hiveknek; mint a' Zidók *Talmud*gya. Az *Origenes*, *Tertullianus*, és *Euſébius* könyveit, meg-engedgyük mert az ő tévelygéſök el-oltatott, és füſtbe ment; a'könyvök pedig haſznoſok, a'régiſégért.

II. Mondanád; Sz. Pál azt irja [b]; hogy *A Profetaláſokat meg ne uttyuk: mindeneket meg-próbállyunk; a'mi jó, meg-tartſuk:* az-az, a'ki jövendőt mond, vagy iráſt magyaráz ſzóval, vagy iráſſal, meg ne veſſük, hanem meg-halgaſſuk, vagy olvaſſuk; és, a'mi eggyez az igaz Hittel, meg-tartſuk; a többit meg-veſſök. Felelet. Sz. Pál, azokról a' Jövendő-mondáſokról, és Magyarázáſokról ſzóll, mellyeknek hamiſságáról nem vagyunk bizonyoſok, mellyeket nē kell meg-vetni próba-nélkül: de az Eretnekek iráſi hamiſſak, és azért tiltya az *Eccleſia*, a' ki leg-jobban tudgya meg-próbálni. Továbbá; Nem kiváánya Sz. Pál, hogy ki-ki maga értelméből próbállya-meg azokat, mert arra nem mindennek vagyon értecke; hanem az Anyaſzentegyháznak Páſztori. mint midőn valámi Várashoz, vagy Országhoz, levél jő, azt nem minnyájan vizgállyák; hanem a' Váraſnak, vagy Országnak Birái, kik a' dologhoz értnek.

III. Mondanád: *Alexandriai* Diénes-ellen panaſzolkodtak, a'mint *Euſébius* irja [c], hogy az Eretnek könyveket olvaſta: Ki azt felelte; hogy látáſt látott, melyben azt mondották néki: Valami kezedhez jút, meg-olvaſd; mert mindeneket meg-fontolhatſz és próbálhatſz. Az *Alexandriai Theophilus*ról pedig azt irja *Sócrates* [d]; hogy, midőn az *Origenes* könyveinek olvaſáſáért vádolták, azt felelte: A'mi jó bennek, ki-ſzedem; a'mi gonoſz, meg-vetem. Sz. *Jerónymus*, maga-felől azont irja [e] az Eretnek könyvekről. Végezetre, *Geláſius* Pápa azt akarván meg-bizonyitani [f], hogy a' *Chalcédoni Concilium*ot réſz-ſzerént bé-vehetni; az Eretnek könyvekről hoz példát, mellyeket réſz-ſzerént bé-véſznek, és réſz-ſzerént meg-vetnek: és Sz. Pálból azt hozza-elő; hogy, *Mindeneket meg-próbállyunk; a'mi jó, meg-tartſuk* [g]. Felelet: Mind ezekből ki-tetſzik, hogy az *Eccleſia*ban mindenkor tiltották az Eretnek könyveket; mert külömben, ki panaſzolkodott vólna azért ollyan fő Doktorokra: de mindenkor meg vólt engedve, a'mint moſt-is, a' Püſpököknek, és egyebeknek-is a'kikhez illik, hogy olvashaſſák azokat. Az-okáért azok, méltán nem gondoltak akár-ki zúgolódáſával, magok ſzabadſágával élvén: mert az *Alexandriai* Diénes, és *Theophilus*, Püſpökök voltak; Sz. *Jerónymus* pedig, olly tudós Doktor volt, hogy a' Romai Pápák-is éltek tanátſával. Jól-lehet, talám még akkor nem volt kőzönſéges tilalom minden Eretnek könyvek-felől, a'mint moſt vagyon: azért tartozunk az *Eccleſia*nak engedni. A' *Geláſius* Pápa haſonlatoſága abban áll, hogy a' *Chalcédoni Concilium*ban, némelly bé-vehető jók, és némelly meg-vethető gonoſzok voltak; a'mint az Eretnek könyvekben-is találtatnak jók, és gonoſzok: de abból nem következik, hogy ezeket a'bennek-valo Igaſſágért bé kelleſſék venni, mint a' *Chalcédoni Concilium* bé-vétetik; mert nagy külömbség vagyon azok-között, a'mint mondám az ſzent Atyák iráſi felől-is. Az Eretnek könyvekben-valo Igaſſágot pedig, nem azért véſzik bé hogy azokban találtatik, mert azokat meg kell vetni; hanem azért hogy Igaſſág: mellyet, nem illik ugyan tagadni; de azért, az Eretnek könyveket nem méltó bé-venni. mert a'kévés Igaſſágot, ſok hamiſſággal keverik-egybe; és azon Igaſſágot, maſutt-is, és jobban fel-találhyuk; a'mint a' *Geláſius* mondáſából ki-tetſzik.

Őrizkednünk kell azért az Eretnekek tarſaſágától, mind irásból's mind egyébből: mert *A'ki a' veſzedelmet ſzereti, abban véſz-el* [h]. Es [i]; *A'ki a' ſzurkot illeti, meg-mocskoltatik attól.* Es; *A'ki a' kevélyel* (minden Eretnek kevély pedig) *társolkodik, kevélységbe öltözik*; és következendőül, azzal eggy-ránt-is büntettetik; a'mint a' mái Evangéliomi Kévékből ki-tetſzik. mellyen azt értik némelly Doktorok, hogy a' vétekben-valo társok, mint a' kévébe, egybe-kötözetve, vettetnek az örök tüzre: és, a'mint meny-

ország-

y Lib. 18. c. 3.

z Lib. 1. Conſtitut. Apoſtol. cap. 7.

a Can. 16.

b 1. Theſſ. 5. 20. 21.

c Lib. 7. Hiſt. c. 6.

d Lib. 6. Hiſt. c. 15.

e Epiſtola ad Alexandrum & Maximum.

f Tomo de Duobus Anathematis.

g 1. Theſſ. 5. 21.

h Ecclí. 27. 1 Timot. 6. 9.

i Ecclí. 13. 1.

országban *Sok lakó-helyek vannak*[k], mellyekben eggyütt léfznek a'kik egyenlő jutalmat és koronát érdemlettek; tudni illik, Abrahámmal a Patriarkák, Moyſeſſel a Próféták, Péterrel az Apoſtolok, Iſtvánnal a'Mártyrok, Ágoſtonnal a Doktorok, Ferenczel a' Szerzetesek, Márthával a Szüzek, Zachariáſſal a'Házaſok: úgy egybe-kötöztetnek a'kik haſonló vétkekben hevertek; úgy-mint, a'Kevélyek a kevélyekkel, a'Fösvények a fösvényekkel, a'Paráznák a'paráznákkal, a'Gyilkoſok a'gyilkoſokkal; a'mint Szent Gergely mongya[l]. sőt a'kik egy-máſt ſegétették-is, vagy egy-máſnak okot adtak a'bűnre: úgy-mint, az Uzorás a'pénz-olvaſó ſzolgájával, és Fiával a'kiért uzoráskodott, és Gyóntatójával a'ki ok-nélkül meg-öldözta; a'Parázna a'keritővel és levél-hordozóval; a Tánczos a'hegedűſſel; a'Czifra-köntösű legények a Szabókkal; a Hamis Bírák a'Prókátorokkal, és Iró-deákokkal: a'Rágalmazók a halgatókkal; a'Részeges a'chaplárral, és kulcsárral; az Orvos a'patikáróſſal és barbéllyal, kik a'beteget meg-ölték; a'Tiſztartó az Iſpánnal; a'Kapitány a'katonával; a Tanító a'halgatóival, ha hamiſſat tanított; és a'Hamis Könyv-iró az ő olvaſójával, a'ki az Eretnekſéget meg-kapta, vagy veſzedelemre vetette magát, az *Eccleſiá*nak paranchólattya-ellen. Óltalmazzon az Iſten effele kévékbe-való kötőzéſtől: engedgye pedig, hogy az Igazakkal fényeskedgyünk, mint a'Nap, az ő Országában [m], melynek fényeſſége meg nem homályoſſodik. Amen.

[k] *Ioan.* 14. 2.

[l] *Lib.* 4. *Dialog.* 6. 33.

[m] *Mat.* 13. 43.

VIZ-KERESZT-UTÁNVALO VI. VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. MATENAK XIII. RESZEBEN, ℣. 31.

AZ időben: Mondá JESUS a'ſeregeknek e'példa-beſzédet: Haſonló a'mennyeknek országa a'muſtár-maghoz; mellyet vévén az ember, el-veté az ő földébe: melly kiſſebb ugyan minden-magvaknál: mikor pedig fel-nő, nagyobb minden füveknél, és fává léſzen, úgy hogy az égi madarak el-jőnek, és az ő ágain laknak. Más példa-beſzédet monda nékik: Haſonló mennyeknek országa a'kovászhoz, mellyet vévén az aſszony'állat el-egyelité három véka liſztbe, míg mind meg-kovászoſodnék. Mind ezeket példa-beſzédekben ſzólá JESUS a'ſeregeknek, és példa-beſzédek nélkül nem ſzóll vala nékik: hogy bé-tellyeſednék a'mi mondva vala a'Próféta-által, mondván: Megnyitom példa-beſzédekben a'ſzámat, ki-mondom a'mi el-rejtetett a'világ alkotásától-fogva.

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

AZ Iſten dolga és alkotmánya az emberétől fő-képpen abban külömböz; hogy az emberé, ha ſzintén fő módon kezdetik-is, naponként kiſlebbül, míg nem tellyeſſéggel el-fogy: az Iſtené pedig, a'kichinből-is naponként nevekedik, és álhatatoſon meg-marad. A'Bábel tornyát úgy kezdették az emberek épiteni, hogy örökké állandó lenne, és az eget érvén, az épitőknek örök hírt nevet ſzerzene[a]: de a nyelvek el-változáſával, ſemmivé lőtt. Nabukodonoſor az Aſſyriuſok Királya, Holofernes-által minden iſteneket el-akart törleni a' föld ſzinéről, és ſerényen kezdette a'dolgot, ſok Országokat meg-hóldoltatván[b]: de *egy Zsidó aſſzony*, a mint Vágao a'Holofernes komornyikja mondotta[c], *gyalázatot tőrt a' Nabukodonoſor Király házán*, ki Holofernesnek fejét vőtte. Ezt példázta, a Második

[a] *Gen.* 11. 4. 7.

[b] *Iudith.* 2. & 3.

[c] *Iudith.* 14. 16.

Nabuko-

A

Nabukodonosornak a' Bábylon Királyának képe, mellyet álmában látott [d]: Mert *A' feje, jeles jó aranyból vólt; a' melly-e pedig, 's a' karja, ezüstből; a' hasa pedig, 's a' tomporai, rézből; a' szárai, vasból; a' lábainak némelly része vasból, némelly pedig cserépből:* az-az, mind aláb-alább szállott, míg nem semmivé lőtt, egy kis kőnek ütésével. Sőt ő-maga Nabukodonosor is példa vólt ebben, ki olly nagy fenn hazott, hogy a' képét-is Isten-gyanánt akarta imádtatni [e]: de chak hamar *Országa el-múlt tőle, az emberek közzül ki-vettetett, és a' barmokkal lakván, szénát rágott mint az ökör* [f]. Tellyességgel külömb állapatu az Isten dolga: melynek kezdeti, emberi ítélet-szerént, kichiny, és alá-valo; de a' vége dichőséges. Józefet, a' báttyai el-adták, az aszszonya bé-vádolta, az ura tömlőczbe vettette, de egész Egyiptusnak fejedelmévé lőtt [g]. Moyses, egy Pap chordáját őrzi, a' nyelve akadozva szollo, és féltében el-fút Egyiptusból [h]: de az egész Izraël népét ki-vilzi Egyiptusból, és Fáraót minden seregivel a' tengerbe veszti. Dávid, egy pásztorka lévén, a' nyájat követi: de a' nagy hatalmas Goliátot meg-győzi [i], és végre Izraelnek Királya lészen. Ezt adgya előnkbe Krisztus Urunk a' mái Evangéliomban, a' Mustár-magnak hasonlatosságával: melly, noha *Minden magoknál kőssebb, de végre olly fává lészen, hogy az égi madarak laknak az ágain:* mellyel Urunk az ő Evangéliomát, és a' Keresztén-valo halálát ajánlotta: mint-hogy elsőben igen el-vetett dolgoknak láttattak; de nagyokká lőttek, és az egész világot bé-töltötték: melyből nagy lelki vígasztalást vehetünk. Az-okáért, e' mostani Predikátzióban,

B

I. Meg-mondom, Mi légyen a' Mustár-mag.

II. Hogy fő-képpen a' meg-feszíttetett Krisztus az igaz Mustár-mag.

III. Meg-mutatom, Mint kellessék minden rend-beli embernek részesnek lenni a' Krisztus Keresztének gyümölchében.

ELSŐ RÉSZE.

C

NOha az Istennek minden dolgai nagyok, és chodálatosok: mindazáltal, hasznokhoz- és gyümölchőkhöz-képest, eggyik a' másikát fölyül-haladgya. Az-okáért, noha azt mondhatnók, hogy az Istennek minden dolgai hasonlatosak a' Mustár-maghoz: mindazáltal, annak hasonlatossága, kivált-képpen illik az Isten országához, vagy Anyaszentegyházához, és az ő igéjének, vagy Evangeliomának predikállásához, melynek fölőtte igen kichiny kezdete vólt; de chodálatos-képpen ki-terjedett, és a' régi *Synagóga*, s az Ő törvénnek hirdetését (noha az-is Isten alkotmánya vólt) meg-előzte. Sőt a' Moyses Törvényében azt találjuk, hogy a' kezdete, nagy és méltóságos vólt, de a' nevekedése meg nem felelt annak. Mert Egyiptusból az Izraël fiai, nagy chodák- és jelek-által jöttek-ki, mikor *Faraónak Istenévé* lőtt Moyses [k]; és, sok chapások után, minden seregével a' Veres tengerbe ölte [l]. Az-után Józue-által, nagy hatalmas kézzel mentek az Ígéret-földébe: melynek el-foglalásában, *minden fejedelmek, Országok, Nemzetségek meg-rémültek; és senki nem állhatott ellenek* [m]. A' Törvént pedig, ily nagy chattogással, és az Isten dichőséges méltóságának meg-mutatásával vették; el-annyira, hogy, ő-magok-is meg-rémülvén, azon kérték Moysest, hogy *ő szóllyon nékik, és ne az Ur, hogy meg ne halnának* [n]. Az Evangéliom kezdete pedig, emberi ítélet-szerént, kichiny és bóchülletlen vólt, egy-nehány szegény, tudatlan, félénkemberek: de rövid időben, az egész világot el-foglalta. Innét mondotta Urunk az ő Nyáját *kichinnek* [o]; és az Apostolokat, a' Farisæusok és Iráſ-tudók, mint fő és tudós emberek, meg-útálták, *meg-értvén hogy irás-tudatlan és köz-emberek vólnának* [p]. De úgy meg-nevekedett azok-által; hogy *Minden földre ki-ment az ő zengésök; és a' föld kerekségе határira az ő igéjök* [q]. Még Sz. Pál idejében, az egész világon vólt, gyümölchőzött, és nevekedett [r]. Ez vólt az Isten bölchességének chodálatos tanátsa: mert, a' mint Szent Pál mongya [s], *Nem sok bölcheket test-szerént, nem sok hatalmasokat, nem sok nemeseket: hanem a' világ bolondit választotta az Isten, hogy meg-szégyenitsse a' bölcheket: és a' világ erőtlenit választotta az Isten, hogy meg-szégyenitsse az erősseket: és a' világnak nemtelenit 's az el-vetettit választotta az Isten, és azokat a' mik nincsenek, hogy el-rontsa azokat a' mik vannak: hogy ne dicsekedgyék egy test is az ő színe-előtt.* Három dolgot bóchüll fő-képpen a világ: a' bölchességet, hatalmat, és nemességet. de azokat, mind semminek alitotta az Isten, a' Hitre-, igasságra-, és üdvösségre-valo hivatalban, a' tudatlanságot, erőtlenséget, és nemtelenséget választván: mert mind a' hivo Apostolok, 's mind a' hivatalos Pogányok, ollyak vóltak a' világ ítélete-szerént. Mellyet azért chelekedett, hogy senki ne alitsa, hogy őtet érdemiért hitta, bölchességeért, hatalmasságáért, nemességéért; hanem chak tulajdon jó-vóltából, és irgalmasságából, és annak tulajdonitsa tellyességgel ki-ki ezt a' dolgot.

[d] Dan. 2. 32.
[e] Dan. 3. 5.
[f] Dan. 4. 29.
[g] Gen. 37. 28. c. 39. 17. 19. c. 41. 40.
[h] Exod. 3. 1. c. 4. 10. c. 24. 25.
[i] 1. Reg. 17. 51.
[k] Exod. 7. 1.
[l] Exo. 14. 28.
[m] Jos. 2. 24.
[n] Exod. 20. 19.
[o] Luc. 12. 32.
[p] Act. 4. 13.
[q] Pſ. 18. 5.
[r] Coloſ. 1. 6.
[s] 1. Cor. 1. 26.

D

Ezt

Ezt példázta a kis Kút, melly, a'mint Mardokæus mondotta [t], *igen-nagy folyóvizzé nevekedett, és igen sok vizekké arradott.* Ezt példázta a'kis kő, melly a'Nabukodonosortól láttatott nagy képet el-rontotta, és *nagy heggyé lőtt, és bé-töltötte az egész földet* [u]; a'mint Dániel Próféta meg-magyarázta a'Királynak, mondván [x]: *Egy Országot támaszt a'mennyek Istene, melly örökké el nem bomol, és annak Országa más népnek nem adatik: meg-rontya pedig, és meg emészti mind ez országokat* (mellyeket a'nagy Képnek részei példáztak;) *és az meg-marad örökké.* Azoknak az Országoknak, valóban fris és tettetes kezdeti voltak, de nyomorúlt volt a'végök: a' Krisztus Országa pedig, kichinből naggyá lőtt, mindeneket meg-hóldoltatott, és soha el nem fogy. Az Assyriusok birodalmát, Nabukodonosor, vagy Bélus fundálta; a'Perzsákét és a'Médusokét, Czirus; a'Görögökét, Nagy Sándor: a Romaikét, Július Cházár: kinél talám senki ellenségivel többször meg nem ütközött, sem többször diadalmas azokon nem volt. Minnyájan nagy pompával, és zörgéssel jártak: de a' Krisztus, halgatással, békeséges-türéssel, és alázatossággal lőtt győzedelmessé. Nem hordoztatott a'Zászlójában fasokat, oroszlányokat, párduczokat, és affele erős fene vadakat; hanem alázatos czimert választott magának, egy chúszó-mászo férgetskét a'fán, a'Keresztet, mellyen ő-maga függött, és azzal győzte-meg minden ellenségit. Ebben, szépen példázta Dávid a'Krisztust: mert az írás imigyen beszél Dávidról [y]: *A'székben-ülő legbölchebb Fejedelem a'három közzül; ő mint a'fának igen gyenge férgetskéje, ki nyolcz-százat ölt-meg egy ütközetben.* A' Krisztushoz igen szépen illik minden-czikkelye: Legbölchebb volt, sőt *A'bölcheségnek és tudománnak minden kincsei ő-benne voltak el-rejtve* [z]: Igaz Fejedelem volt; mert *Minden hatalom néki adatott menyben, és a'földön* [a]. A' Fának gyenge férgetskéje, mert a'fára fel-szegezték, és úgy meg-rútították, hogy magáról azt mondotta [b]: *Én féreg vagyok, és nem ember: emberek gyalázattya, és a'nép meg-vetése.* Végezetre, Ő egy ütközetben, nem chak nyolcz-százat ölt-meg, hanem egy-néhány ezeret: mert, Szent Péternek első Predikázziójára, mellyet a'meg-felzíttetett Jesusról tőtt, három ezeret vont a'Krisztus zászlója-alá [c]: a'másikban, pedig, öt ezeret [*]. Ki hallott illyen dolgot? Nem Mustár-mag-e a'Krisztus Országa?

Ennek a'Mustár-magnak fájára jőttek az égi madarak, és az ő ágain laktak: midőn a'bölch Filosofusok, fenn röpülő elméjöket; és a'hatalmas Fejedelmek, dicsőséges méltóságokat, a'Krisztus Keresztének meg-hóldoltatván, a Keresztyén Anyaszentegyháznak kebelében meg-nyúgottak; és abban keresvén, bővségessen meg-találták az üdvösséges tudománnak táplalását. Mert, noha a'Krisztus elsőben inkább választotta a'szegényeket és tudatlanokat: mindazáltal azt-is akarta, hogy a'bölchek és hatalmasok-is, térdet fejet hajtsanak az ő Evangeliomának, hogy annyival dicsőségesb diadalma lenne. Innét láttyuk, hogy a'Romaiak-közzül, *Paulus Sergius*, Tiszt-tartó, ki hatalmas okos ember volt [d]; a'Görögök-közzül, *Dionysius Areopagita*, ki *Athénás* bölch és bőchülletes ember volt [e]; a'Zsidók-közzül, *Gamáliel*, ki a'Moyses törvényében igen tudós volt [f]; és *Nicodémus*, ki a'*Synagóga*nak fejedelme volt [g], az Evangéliomi eggyügyüséget követték; és égi madarak lévén, a'Mustár-fának ágain üldögéltek, és gyümölchében eddegéltek. Ezekhez hasonlók voltak az-után sok tudós és bölch Filosofusok, kik az Evangéliomi tudomant követték: úgy-mint, Sz. *Justinus* Filosofus, ki chak hamar Mártyrrá-is lőtt; és a'természetnek chodája Szent Agoston, ki az *Ecclesia*nak kemény ellenségéből, nagy oltalmazójává és tanitójává lőtt. Annak-fölötte, sok hatalmas Cházárok, Királyok, és Fejedelmek, kik *Constantinus*sal, *Theodósius*sal, és egyebekkel, minden világi méltóság fölött bőchüllötték a'Krisztus Keresztét, és a'Mustár-fának árnyékában meg-nyúgodtak.

Hasonló modot tartott a Krisztus, az *Ecclesia* fő-fő részeinek fel-állatásában-is; ki a'Szerzetes Rendeket kichinyen kezdötte, de igen fel-nevelte. Sz. Ferencz, egy világi kereskedő ember volt: de az ő Rendit, nem sok idő-múlva, az egész Keresztyénségben ki-terjesztette. Szent Benedek, sokáig chak lappangot a'kő-sziklák hasadékiban: de olly Rendet fundált, hogy abból szám-nélkül nevekedtek Pápák, Kardinálok, Érsekek, Püspökök, Doktorok, sőt Mártyrok-is. Hasonló dolgokat mondhatnék a'többi régi szent Szerzetekről-is. A'mi pedig a'mostaniakat illeti: a'mi Sz. *Ignatius*unk, meg-térése-előtt, nem többet tudott-e a'puskához és kardhoz, hogy sem *Arisztoteles*hez és *Ciceró*hoz, vagy a'Sz. Bibliához? De, az Istennek malasztya által, az ő legkissebb Rendi, nem az egész világon ki-terjedett-e; és az *Ecclesia*ban, nem számtalan tudós és jámbor embereket nevelt-e? És nem régen Hispaniában, Sz. *Teresia* Szűz olly Rendet szerzett, melyben mind férfiak, 's mind aszszony állatok számosan vannak; és az Isten *Ecclesia*jában, mind tudománnyal, 's mind jószágos chelekedetekkel

t Hilv. 2. 10.
u Dan. 2. 35.
x vers. 44.
y 2. Reg. 23. 8.
z Col. 2. 3.
a Mat. utj. 28.
b Zsolt. 21. 7.
c Act. 2. 41.
* Act. 4. 4.
d Act. 13. 12.
e Act. 17. 34.
f Act. 5. 34.
g Ioan. 3. 1.

A tündöklenek. Ez a'Kriſtuſnak nagy dichöſége, ki *azokat, a'mellyek ninchenek, elö-ſzólíttya mint a'mellyek vannak* [h]; és, *olly kiſmnyen meg-gyö-hetö ellenſégit kevés néppel, mint ſokkal* [i]. Kinek méltán mondotta a'Próféta [k]: *Kicsoda hozzád hasonló Iſten?* Sőt magunkban-is fel-találluk ezt az Iſtentől származott nevedékenſéget, melynek kezdete gyakrabban igen kichiny volt. Mert mi-által térünk-ki a'bűnből? Hol a'Tanítónak egy ſzava járja-által ſzívünket, hol egy könyvetskének olvaſáſa indít-meg, hol valami teſti-nyavalya rettent-meg, hol jó barátunknak meg-térése mutat útat. Ezek mind kichiny dolgok, de nagyok következnek belőlők. Így olvaſom; hogy, midőn Illyés könyörgött az Iſtennek, hogy elsőt adna a'nagy ſzáraſság-után: a'ſzolgája az égre vigyázott, és *egy kichiny felyhötskét, mint egy ember nyamát, látta fel-jönni a'tengerből* [l]. és azt, kétség-nélkül, ſemminek alította: de Illyés azt mondotta néki: *Eredj-fel, és mongyad Akabnak: Fogaſſa hó a ſzekeredbe, és menny-alá, hogy el ne érjen az eſö.* és leg-ottan nagy eſső lőtt. Illyenek azért az Iſten chelekedeti: kichiny a'kezdetők, nagy az elő-menetelők; mint az Evangéliom és az Anyaſzentegyház állapattya nyilván meg-mutattya.

[h] *Rom. 4. 17.* [i] *2. Reg. 14. 6.* [k] *Mich. 7. 18.* [l] *3. Reg. 18. 44.*

B

II. RÉSZ.

DE némelly Doktorok, a'Muſtár-magon, ő-magát értik a'Kriſtuſt: és nem ok-nélkül; mert egy-néhány ſzép haſonlatoſságot találunk közöttök. Elsőben: A' Muſtár jó idején, leg-ottan taváſzban, meg-zöldül, és a'méheknek kedves virágot hoz: Kriſtus Urunk, mihelyen az ő Sz. Annyának áldott földéből, az-az, méhéből ſzármazott, mindeneknek nagy örömöt ſzerzett, a'vigyázo Páſztoroknak a'mezőn, a'Máguſoknak Nap-keletben, a'Szent Atyáknak a Limbusban, az Angyaloknak menyország-ban; chak hamar az-után, kedves virág-gyanánt volt Simeonnak és Annának a'Templomban, és egyebeknek egyebűtt, mind halálá-ig. II. A'Muſtár-mag, külső-képpen kichiny és ſzintelen, de ereje és haſzna nagy. A'Kriſtus külső-képpen olly ſzegény volt, hogy *chak kelye ſem volt a'hová fejét hajtana* [m]; de belől olly gazdag volt, hogy mindeneket meg-gazdagított chak ſzegénységével-is. *Mert mi-érettünk lett ſzegénnyé* [n], *hogy az ő ſzegénységével mi gazdagok lennénk.* Minémű ereje volt pedig az ő tanításának, példa-adáſának, choda-tételinek? még az ellenſégi ſem tagadhatták. III. A'Muſtár-mag, nem hegyes mint a'búza, árpa, zab, hanem gömbölyű, és ſem elei ſem utólya-ninch: mikor él, ollyan mint-ha meg-hólt volna; mikor pedig meg-hal, ſokaknak életet ád. A'Kriſtus, Iſteni terméſzete-ſzerént, kezdet- és vég-nélkül-valo: emberſége-ſzerént, a'Szűz Maria méhében fogantatván, kezdetett; a'Kereſzt-fán meg-halván, vége lőtt, és azzal mindeneknek életet adott: ki, a'halando teſtben élvén, meg-hólnak és gyűmölchtelennek tartatott; de meg-halván, ſok gyűmölchöt hozott: a'mint maga mondotta, a'Búza-magnak haſonlatoſságából [o]. IV. A'Muſtár-magot, az Evangéliom kiſſebnek mongya minden magoknál; nem egy-általlyában, mert a'máknak, és magyaránnak kiſſebb a'magva; hanem a'nevedékenſéghez-képeſt. mert más-féle, olly kichiny magból, olly nagy fa nem terem: Urunk-is, nem egy-általlyában volt leg-kiſſebb, hanem alázatoſságához-képeſt, melly-által mindeneknél fellyebb magaſztaltatott. mert, mindeneknél nagyobb lévén, mindeneknél inkább meg-alázta magát; a' mint Sz. Pál jelenti [p]. Nagy alázatoſságot mutatott Ábrahám: ki, pornak és hamunak nevezvén magát [q], holott az Iſtennek baráttya volt [r], az Iſtentől nagy ígéreteket vött [s]. haſonló-képpen a'Szűz Maria-is, az Iſten Annyává válaſztatván, az Úr ſzolgálójának nevezte magát [t]. De ſokkal meg-haladta a'Kriſtus: ki, Iſten fia lévén, magát *Féregnek* nevezte [u], *és az emberek gyalázatyának*; és a'hoz-képeſt, a'barmok-között iſtállóban ſzületett, és a'latrok-között hólt-meg. mivelhogy az Alázatoſságnak Meſtere akart lenni; és azt kívánta, hogy meg-tanúlyuk ő-tőle [x]. Az-okáért, valaki nevekedni akar, meg kell magát alázni. Es ki-ki el-hidgye, hogy e'dologban igen külömbőznek az Úrnak gondolati és útai, az emberekétől [y], mint az ég a'földtől. mert az emberek-között az nevekedik, a'ki ſzegényből gazdaggá, nemtelenből nemeſſé, tudatlanból böicsé leſzen; akkor örvendeznek jó-akaro baráti, akkor boſzſzonkodnak gonoſz-akaró ellenſégi: de a'Kriſtus (kit nékünk követnünk-kell,) akkor mondatott naggyá lenni, mikor mi-érettünk ſzegénnyé lőtt, és tellyes életében a'ſzegénységet ſzerette, és követte. Az-okáért, nagy és veſzedelmes balgatagſág, ha a'Kereſztyének, és ſű-képpen a'ſzegény Szerzetesek, akkor itélik magokat nagyoknak, mikor dichérik és tiſztelik őket. Nem arra tanította őket Szent Pál: ki, *magát leg-kiſſebbnek mondotta az Apoſtolok-között* [z]; és, *minden Szentek-között-is* [a]: holott ſokaknál nagyobb volt, az Iſtennek ajándékiért. Szent Péter-is, mind az Elől-járóknak, 's mind

[m] *Luc. 9. 58.* [n] *2. Cor. 8. 9.* [o] *Ioan. 12. 24.* [p] *Phil. 2. 6.* [q] *Gen. 18. 27.* [r] *Iudith. 8. 22.* [s] *Jac. 2. 23.* [t] *Gen. 32. 1.* [u] *Luc. 1. 38. 48.* [x] *Matth. 11. 29.* [y] *Iſa. 55. 8. 9.* [z] *1. Cor. 15. 9.* [a] *Eph. 3. 8.*

egyebeknek, azt parancholja [b]; hogy, *egy-máshoz alázatoſságot mutaſſanak*; és ſzép okát adgya; *Mert az Iſten a' kevélyeknek ellenek-áll, az alázatoſoknak pedig kegyelmeſſéget ád.* Bizonyára, Urunk minden dichőſégét a' Kereſztnek alázatoſágában helyhez-tette, és azért-is nevezte *Fel-magaſztalaſnak* [c]. Erre-nézve mondotta találm Kereſztelő Szent János [d]: *a' Kriſtuſnak növekedni kell, nékem pedig kiſſebbülnöm*: melly, a' mint Szent Agoſton magyarázza [e], akkor tellyeſedett-be, midőn János meg-kiſſebbült a' fejével, Urunk pedig nagyobbá lőtt a' Kereſzt-fán. mert magának *nagy nevet nyert, melly minden nevet meg-halad* [f], nekünk pedig ſok nagy dolgokat.

Ezt hogy jobban meg-értheſsük, elmélkedgyünk egy-keveſſé a Nabukodonoſor Fájáról, melyről Dániel Próféta emlékezik [g]. és, egyéb dolgok-között, a' Kriſtus ſzenvedéſének, és halálának jeles gyümőlcsit előnkbe adgya. Előzőe: A' Nabukodónoſor Fájáról azt olvaſom; hogy, *a' föld közepett vólt*. melyhez haſonlot mondott Dávid a' Kriſtuſról [h]: *A' mi Iſtenünk Király őröktől-fogva üdvösségünk ſzerzett a' föld közepett.* Mert azt írják, hogy Zidó-országh, a' földnek közepe; és Jeruſalem, Zidó-országnak, a' hol a' Kriſtus a' Kereſzt-fán ſzerzette a' mi ſzabadulaſunkat. II. Az a' Fa, *nagy és erős vólt* [i]. Mi lehetett nagyobb, és erősb a' Kereſztnél, melly a' nagy és erős Iſtent el-birta; és azt chelekedte, hogy mi-reánk-is minden erősség ſzármazzanék. III. Annak *a' Fának magaſsága a földtől az eget érte.* A' Kriſtus, Iſten és Ember lévén, az eget érte a' földtől; és azért volt Közben-járó az Iſten- és az emberek-között: ki *önnön-magát adta mindeneknek váltságul* [k]: mint ember, ſzánakodott, és ſzenvedett az emberért; mint Iſten, adott ſzenvedéſének erőt és meltóſágot. ezt pedig a' Váltſágot, a Kereſzt-fán vitte végbe, a' hol életét adta érettünk, és vérét egy chőppig ki-ontotta. IV. Annak *a' Fának el-látáſa, az egéſz földnek határ-ig vólt.* Mert a' Kriſtus Kereſztét kell látni mindenünnét, a' ki üdvőzülni akar. és, mi-képpen a' puſztában, ſenki meg nem gyógyúlhatott a' tüzes kígyók mérges és halálos mardoſáſától, hanem a' ki a' réz kígyóra nézett, mellyet Moyſes magas fára fel-emelt vólt [l]: azon-képpen, ſoha ſenki ſem üdvőzült, ſem üdvőzülhet, hanem a' Kriſtus halála-által, kire igaz Hit-által kell nézni. azért nevezte őtet Sz. János [m], *Világ eredetitől-fogva meg-ölletett Báránnak.* V. Annak a' *Fának levelei, igen ſzépek vóltak* [n]. Azokon érthettyük a' ſzót, vagy beſzéder, a' mint némelly Sz. Atyák magyarázzák, Dávidnak a' bóldog ember-felől-valo mondáſát [o], kit a' Fához haſonlít, melynek levele el nem hull: az-az, heában-valo ſzót nem ejt. Hová lehettek ſzebb beſzédek a' Kriſtus beſzédinél, mind tellyes éltében, 's mind fő-képpen a' Kereſzt-fán? És, a' mint éltében-valo beſzédéért, azt mondotta Szent Péter [p]; hogy *az Örök életnek ígéi vannak nála*; és az ellenségi, kik meg akarták fogni [q], hogy *Soha ember úgy nem ſzóllott*: úgy halálakor-is, halván a' Százados, kevés de jeles beſzédit, azt mondotta [r]; *Bizony, igaz vólt ez az ember*: a' vagy [s], *Bizony, ez az Iſten fia vólt.* az-okáért, *meg-is halgattatott az ő bólcsőſségéért* [t]. VI. Annak *a' Fának gyümőlcsébe igen ſok vólt.* Melly igen állik a' Kereſzt-fához: mert azon lőtt meg a' bőſséges Meg-váltás [u]; és azon mutatta Urunk ſok-féle Jóſágos-chelekedetit, mellyeknek chodálatos jó és gyönyörűſéges gyümőlcsi vannak. VII. *Mindeneknek éleſége vólt azon a' Fán.* Mellyet a' Kereſztnek gyümőlcsiről méltán mondhatunk: mert ſemmi-némő rend-béli nem találtatik, a' ki azon lelki eleſégét ne találnya: és, a' ki annak gyümőlcsében nem részesül, magának tulajdonittya. Továbbá; mint-hogy az Oltári-ſzentſég, minden Híveknek lelki eledele, melly a' Kriſtuſnak ſzent Teſte: nem a' Kereſztnek gyümőlcshe-e? mellyen úgy függőtt a' Kriſtus teſte, mint valami drága gyümőlcs; és *Valahányſzor mi ebből az-zal a' Szentséggel, az Úr halálát hirdettyük a' míg el-jő* [x]. VIII. *A' Fa-alatt lakának a' barmok, és a' vadak, és az égnek madarai; és arról evett minden teſt.* Melyből meg-tanúlhattyuk, mint leheſsünk részesek a' Kriſtus Kereſztinek gyümőlcsiben.

III. RÉSZE.

KÉt rend-béli okos teremtett-állatot találunk: az Angyalt, és az Embert. Az Angyalt, mint-hogy tellyeſséggel lelki és mennyei, példázzák az égi madarak; az Embert, ki részszerént teſti és földi, a' vadak és barmok. Az Angyalokról érthettyük, a' mit Jóbnál olvaſunk [y]: *El-rejtetett minden élőknek ſzemök elől, az égi vadaknak ſem tudgyák*: az-az, ſem az emberek, ſem az Angyalok meg nem foghattyák, az Iſtennek

A
b 1. Pet. 5. 5.
c Ioan. 12. 32.
d Ioan. 3. 30.
e Serm. 116.
f Phil. 2. 8. 9.
g Dan. 4. 7.
B
h Pſ. 73. 12.
i Dan. 4. 8.
k 1. Tim. 2. 6.
l Num. 21. 9.
m Apoc. 13. 8.
n Dan. 4. 9.
o Pſ. 1. 4.
C
p Ioan. 6. 69.
q Ioan. 7. 46.
r Luc. 23. 47.
s Mar. 27. 54.
t Hebr. 5. 7.
u Pſ. 129. 7.
D
x 1. Cor. 11. 26.
y Iob. 28. 21.

A

magas bölcheſéget, mellyet a'Kereſzt-fán meg-mutatott: mindazáltal az Angyalok, a'madaraknak ſzép énekléſét követvén, dícherik az Iſtent; ki az emberi nemzetből, a' Kriſtus halála-által, a'mennyei üres ſzékeket bé-töltötte. Nékünk pedig, hogy a' Kereſztnek gyümölchiben reſzeſek légyünk, ſzükſég hogy a' Kereſztnek fája-alatt légyünk, lakjunk, azon féſzket rakjunk, és annak gyümölchét együk: mert e'Négy dolgot adgya elönkbe az Evangéliom, és Dániel Próféta, a' Fa-felöl. és a'három első dolog, három állapat-béli emberekhez illik az *Eccleſiában*, a'negyedik pedig, mindeniknek haſznos és ſzükſéges.

Az Első, azt kivánnya; hogy a'Kereſzt-fa-alatt legyünk. Mert, a'mint az *Eccléſia* mongya az Iſteni ſzolgálatban, A'mi Urunk JESUS Kriſtus Kereſztében vagyon, a'mi életünk, üdvöſſégünk, és fel-támadáſunk. Az-okáért, a'kik a Kereſzt-alatt nincsenek, hanem azon-kivül maradnak, mint a'balgatag Szüzek [a]; vagy az-alól ki-vettetnek, mint a'kinek menyekező ruhája nem vólt [a], nem üdvöſzülnek. Ezekről mongya Sz. János [b]: *Kivül ebek, és varáſzlók, és ſzemtelenek, és gyilkoſok, és bálvány-imádók, és minden a'ki ſzereti és chelekeſzi a'hazugságot.* A'hol két rend-béli iſtentelenekről emlékezik: tudni illik, a'Hitetlenekről, akár Pogányok, 's akár Zidók, 's akár Eretnekek légyenek, kiket ebeknek, bálvány-imádóknak, és hamiſſág-ſzerctőknek és chelekedőknek nevez; és a'Gonoſz Hivekről, kiknek noha igaz Hitök vagyon, mindazáltal gonoſzúl élnek; minémüek a'varáſzlók, ſzemtelenek, és gyilkoſok, és egyébb efélék. Az elsők, távúlb vannak ugyan a'Kriſtus Kereſztitől: de az utólſók ſem réſzeſek annak gyümölchiben. Az-okáért ezek, ha üdvözülni akarnak, ſzükség hogy a'Kereſzt-alá jöjenek, és abba illendő-képpen bé-plantáltattaſſanak, vagy bé-oltattaſſanak, tudni illik a'Hit- és Penitentzia-által: mert a'Hit, a'hitetlenſéget el-kergeti; a'Penitentzia pedig, az egyéb-féle bűnöket el-tőrli, és az Iſten haragját meg-engeſzteli. Ez az Első állapat, melly az * El-kezdőké: melyben igen kivántatik a'ſzorgalmatos ſietés. mert félő, hogy, ha hallogattyák dolgokat, kinn rekednek.

B

* Incipientes.

A' MÁSODIK Állapat, a'† Nevekedőké, vagy Eléb-elébb-menőké: Kiktől az kivántatik, hogy, né chak a'Kereſzt-alá mennyenek, hanem, hogy alatta-is lakjanak: mert, mint-hogy *a'Hitben, és Szeretetben meg-gyökereztek, és fundamentomot vetettek* [c], *ajában eléb-elébb-mennek*; a'vagy, a'mint Dávid mongya [d], *Erőſségről erőſségre mennek*, tudni illik, a'Kereſztnek erejével, melyhez jól ragaſzkodtak: úgy hogy, ha ſzintén néha ide 's tova hányattatnak-is a'kiſértetektől, és háboruſágoktól, a mint gyakorta történik az ő állapattyokban; meg-emlekezvén tiſztőkről, és hivatallyokról, melly a'Kereſzt-alatt-valo lakásban áll, mindeneket örömeſt, és bátorſágoſon el-ſzenvednek a'Kriſtuſért, a'Kriſtus Kereſztéből chodálatos vigaſztaláſt vévén: melyről gyakorta elmélkedvén, a'Kriſtus példajával nevekednek, a'békeſséges ſzenvedésben.

† Proficientes.

C

* Perfecti.

A'HARMADIK Állapat, a'* Tekélleteſeké: Kiknek nem elég, hogy a'Kereſzt-alatt lakjanak, hanem azon ugyan féſzket-is raknak, Jeremiás Prófétának mondáſa-ſzerént [e]: *Hadgyátok-el a'varaſokat, és lakjatok a'kő-ſziklában, Moábnak lakói: és legyetek mint a'galamb, melly a'haſadéknak felső réſzén rak féſzket.* Emlekezik e'mondaſról Szent Bernárd [f]; és, ha jól meg-tekintyük, Négy dolgot kell ezeknek ſzemök-előtt hordozni: úgy hogy, kettőt el-távoztaſſanak, és kettőt követſſenek: Előſzör: A'Várasokat el kell hagyni, mert az Elmélkedőknek, el kell távoztatniok minden világi foglalatoſſágokat, mellyek fő-képpen a'Várasokban ſzoktak lenni. Másodſzor: El kell távoztatni a'kevélyſéget: mert az Elmélkedők, igen hamar el-ragadtatnak, és el-hiſzik magokat. Ezt a Moáb lakói-által jelenti a'Próféta; és azért mingyárt utánna veti [g]: *Hallottuk a' Moáb kevélyſégét; igen kevély: az ő dölſöſiégét, és fel-fuaikodását, és kevélyſégét, és az ő ſzívének fel-magaſztaláſát.* Harmadſzor: A' Kő-ſziklában, ki a'Kriſtus [h], kell lakni; minden chelekedetit a'Kriſtuſra-valo tekínterből chelekedvén, ő-róla gondolkodvan, ő-felőle beſzélgetvén, ő-érette munkálkodván; és azon igyekezvén, hogy a'Kriſtus ő-benne, és ő a'Kriſtusban lakjék: úgy hogy, ne chak a'Kriſtus Malaſztyában légyen, hanem neminémő lelki nyájaſſág-is légyen kőzőttők. Negyedſzer: Haſonlónak kell lenni a'Galambhoz, melly a'haſadéknak felső réſzén chinál féſzket. Melly Haſadékon, érthettyük a'Kriſtus oldalán nyitott ſebet a'Vitéznek lándjával, melyből vér és viz ſzivárkozott, az Anyaſzentegyház ſzármazott, melly a Kriſtuſnak ſzintén a'ſzívé-ig bé-hatott. Ottrakjon féſzket az Elmélkedő, ott nyögjön és ſóhajtozzék az ének-helyett, ſiratván a'maga régi vétkeit, és fele baráttiét-is, tanákodáſſal ſzenvedvén a'ſzenvedő Kriſtuſſal, és a'maga ſzarandokſágának hoſſzú-voltán keſeregvén.

[a] *Mat.* 25. 10 a *Mat.* 22. 12.

[b] *Apoc.* 22. 15.

[e] *Iſa.* 48. 28.

[f] *Serm.* 62. in *Cant.*

[g] *Ier.* 48. 29.

[h] 1 *Cor.* 10. 4

vén. Ott vigállya-meg a'Krisusnak belső részeit, meg-tekintvén mint olvad a'szíve az édes Jesusnak, a'mi-hozzánk-való buzgó szeretetiből: és, meg-ismérvén a'Krisusnak minden Jószágos cselekedeit, józanságát, tisztaságát, mértékletességét, igasságát, követse azoka-. A

A'Negyedik, és utólsó Állapat, minden emberekhez illik. Mert minden rend- és állapat-beliektől az kívántatik, hogy o'Tának gyümölcsében egyenek. Mert a'Musztár-magot nem egyébért vetik és szedik, hanem hogy meg-egyék, vagy egy- képpen, vagy más-képpen; mivelhogy annak étele, hasznos, és gyönyörüséges. Hasznos: mert az Orvosok azt irják, hogy sok-féle beteglség-ellen jó, és mind a'fönek, 's mind a gyomornak, 's mind a'mellynek hasznos. Gyönyörüséges pedig: mert egyéb-féle ételeknek-is jó ízt ád. Hogy pedig a Musztár-maggal élhessünk; elsőben, meg-tiszttittyák: az-után, vagy mozsárban meg-törik, vagy meg-őrlik; úgy meg-rontván, hogy se szine se ábrázattya meg nem marad, hanem el-változik: végtére, vagy musztban-, vagy mézes ecetben keverik, és úgy kedves étekké készen. Hasonló dolgokat cselekedtek az édes Jesussal; ki a'Musztár-maghoz hasonlította magát: Elsőben; A'hitetlen Zsidók ítélete-szerént; mint-ha a'Krisus tisztta nem lőtt volna, igen meg-sőprötték veszszőkkel, és ostorokkal. Az-után, úgy meg-törték szaggatták, hogy *nem vala szine, sem ékessége*[1]. De mi vólt az oka? Ó *pedig meg-sebesittetett*, úgy-mond a Próféta[m], *a'mi bamisságainkért, meg-vontatott a'mi bününkért: a'mi békességünk fegyelme vagyon rajta, és az ő sebeképével gyógyittatunk-meg.* Végtére; Ecettel itatták, és az ő szent ajákit abba mártotta, és úgy lőtt nékünk hasznunkra, és gyönyörüségünkre, fő-képpen az Oltári-szentségben, melynek haszna meg-gondolhatatlan, gyönyörüsége pedig kimondhatatlan-. B

[1] Ésa. 53. 2. [m] 1 Ésa. 53.

De mind ezekért, mivel fizetünk a'mi kegyes Urunknak Istenünknek? Bizonyos dolog, hogy semmit nem adhatunk néki: mert semmink sincsen, a'mit tőle nem vöttünk volna. és, ha valamink volna-is, ő a nélkül nem szükölködnék. Az-okáért, csak azon kell igyekeznünk, hogy hálá-adók-légyünk: melly fő-képpen két dologban áll; tudni illik, az ő Jó-tétemények szünetlen-való vigálásában, vagy azokról-való alázatos elmélkedésben; és azoknak gyakorlásában, úgy hogy éllyünk azokkal szeretetből, és buzgó kívánságból. A'mi az Elsőt illeti, az igen mélto: mert olly nagyok az Istennek Jó-tétemények, hogy senki azokat nem csak nem kívánhatta volna, de ingyen nem-is remélhette volna. Mert kichoda kívánhatta volna, hogy a'mennyei Király vérével, mosogattatnék-el egy el-vetett rabnak undoksága? hogy az Isten Fiának keserves, és gyalázatos halálával, gyógyittatnék-meg egy háládatlan párt-ütő szolgának nyavalyája? hogy a'földnek és mennynek Teremtője, az epének keserüségét-, mirrhának ízetlenségét, ecetnek savanyúságát meg-költsön, a'végre hogy nékünk a'Musztár-magot meg-édesitsé, és szájunk ízihez készitsé? Ezekért kell hálákat adnunk; és a'mellett, buzgó szeretettel kell élnünk az Oltári-szentséggel: mert a'hálaadásnak bizonyos jele, a jó-tétemménnyel-való élés, a'mi végre az el-rendeltetett-. Krisus Urunk pedig, az ő Szent Testét azért hatta nékünk az Oltári-szentségben, hogy lelkünk vigasztalására gyakran éllyünk vele, állapatunk- és hivatalunk-szerént; fő-képpen azért az okért, mellyet Urunk a'mái Evangeliomban, a'másik hasonlatosság-által jelent, melyben ő magát a'Kovászhoz hasonlittya. Mert, mi-képpen hogy a Kovász a'lisztet, a'melybe egyelittetik, meg-kovászositya: úgy a'Krisus, azt, a'kit őtet úgy vészi magához, a'mint illik, magához hasonlittya; a'mint igen szépen tanittyák a'Szent Atyák: a'többi-kőzzül, Sz. *Gregórius Nyssenus*, ezzel él a'hasonlatossággal [n]: Mi-képpen, úgy-mond, egy kevés kovász, az egész részrát magához hasonlóvá teszi: azon-képpen a'Krisus teste, a'mi testünkbe menvén, azt mindenestől magává változtattya. Az Alexándriai Sz. *Cyrillus*-is azt irja [o]; hogy a'mi rothadando testünk, a'Krisus rothadatlan testével-való eggyesülésért, rothadatlanná lészen. És más hasonlatossággal-is bizonyittya [p]: Mi-képpen a'Tűznek szikrája, ha a szénába, vagy a'polyvába esik, mindenestől meg-tüzesiti: azon-képpen az Isten Igéje, az Oltári-szentség-által, a'mi romlando természetünkel eggyesülvén, halhatatlanná és dicsőségessé teszi a'feltámadásban-. Másutt pedig [q], a'meg-olvasztott Viasznak hasonlatosságával él; melly, ha más viasszal össze-egyeledik, hasonlóvá lészen a hoz. melly bizonyára nagy Szeretet-.

[n] Orat. Catechetica. c. 36. [o] Lib. 4. in Ioan. cap. 14. [p] cap. 15. [q] Cap. 17.

De más oka-is vagyon, a'miért Urunk magát a'Kovászhoz hasonlitotta: tudni illik, hogy meg-mutatná, miéneműnek kell lenni az igaz Tanitónak. Mert, mi-képpen a'Kovász, valamit meg-érent a'lisztben, azt magához vonsza, és meg-kovászositya-: azon-képpen az igaz Tanitónak tiszti az, hogy ő-maga, jó erkölcsel tetszetes lévén, jó példájá-

A

példájával mindeneket magához vonnyon, és hasonlatossá tégyen. mert a'jó példa-nélkül, a'tanitás igén erőtlen; midőn azt mondhatni a'Tanitónak [t]: *A'ki mást tanitasz, magadat nem tanitod; a'ki predikállad hogy ne lopjanak, lopsz; a'ki mondod, hogy ne paráználkodgyanak, paráználkodol.* Innét olvassuk a'Krisztusról [u]; hogy, *Cheleked-ni* (elöször,) *és tanitani kezdett.* és [x], hogy, *Hatalmas volt a'cheleked-etben* (elöször,) *és a'beszédben.* Szent Pál, oktatni akarván a'Püspökőt, imigyen ir néki [y]: *Viselly gondot magadra* (elsöben,) *és a'tudomanyra: légy szorgalmatos azokban: mert azt chelekedven, te-magadat-is üdvözited, azokat-is a'kik téged hallgatnak:* az-az, elébb magad légy Kovász, az-után kovásztis-meg egyebeket-is. Ezt a'rendet példázta a'Papi öltözet az Ó Törvényben: mert azt parancholta az Isten [z]; hogy elsöben a Pap, a'Válra-valót vegye-fel; az-után, a'Mellyre-valo ékességet: jelentvén, hogy a'munkát kell elöbb mivelni, mellyet a'Váll példáz; az-után tanitani, melly tanitáll, a'Mellyre-valo ékesség példázta, a mint a'Görög bötü mutattya Λόγιον, az-az, beszédre- vagy oktatásra-valo. Dávid-is, elsöben azokat mongya *Boldogoknak* [a], *kik az Ur törvényében járnak:* az-után [b], *a'kik az ő bizonysagit vizsgállyak,* tudni illik, hogy arra máss-is tanithassanak. és magának-is azt kéri [c]; hogy elsöben, *a'jóra, és a'fényelemre tanittsa: az-után a'tudományra,* mellyel másnak-is használhyon. Ezt kivánta Urunk-is az ő Tanitványitól: kiket elsöben, a'*Földnek sónak* hasonlitott [d], a'jó példáért; az-után *a Világnak világosságának* [e], a'tanitásért. Illyen volt Kereszteló Sz. János, kit Urunk, [f] *Égő, és fénlő Szövétneknek* mondott: mert égő volt életével, fénlő tanitásával. Nem ok-nélkül mongya az Irás [g]; hogy a'Próféta-asszony Debbora, Lápidoth feleségе volt: *Debborát* teszi elöl; melynek neve *Méhet* tészen, melly igen munkás állatotska, és igen édes mézet gyüjt: melly a'Jó chelekedetnek édes gyümölcsét példázza: a' *Lapidoth* neve pedig, *Villámlást* tészen, melly a'világos tanitást példázza, melly a'bünös embert meg-rettenti. Ez két dolognak azért, eggyüt kell lenni a'Tanitóban; de a'jó példa járjon-elöl. A'kihez az Isten szeretetit akarta mutatni, azt mondotta néki [h]: *Meg-ékesitettelek téged ékességgel, és arany-perecz-eket adtam kezeidre, és arany láncz-ot a'nyakad-körül.* Látod-e, hogy elöl-jár a munkálkodo kéznek ékessége, és az-után a'szöllo nyaknak arany-lánicza? Ne légyünk hasonlók a'Kúthoz; melly, a'mint egy *Pastor*-nevü régi Apátur mondotta [i], mindeneknek el-vészi szomjúságát, és úndokságát el-mossa; magát pedig meg nem tisztittya, hanem minden rütség benne marad. Mert, a'mint Sz. *Prosper* mongya, Jól tanitani, és gonoszúl élni, nem egyébb, hanem magát maga szavával kárhoztatni. Az-okáért magunkra viselljünk elsöben gondot, hogy jó kovászok legyünk: az-után igyekezzünk egyebeket-is segéteni; kikne chak intésünket hallyák, hanem példánkat-is lássák: és úgy velünk egyetemben, az örök boldogságot birhassák. Mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Isten, az ő szent Fiának érdemiért. Amen.

B

C

D

t *Rom.* 2. 21.

u *Act.* 1. 1. *Luc.* 24. 19.

x *Exod.* 29. 5.

y *Tit.* 2. 15.

z *Tim.* 4. 16.

Légioni

a *Psal.* 118. 1.

b *vers.* 2.

c *vers.* 66.

d *Matt.* 5. 13.

e *vers.* 14.

f *Joan.* 5. 35.

g *Isaiæ.* 4. 1.

h *Ezech.* 16. 11.

i *In Vitis Patrum, lib.* 5. *c.* 10.

a *Matt.* 23. 10.

b *Col.* 2. 3.

c *Luc.* 16. 19.

d *Luc.* 13. 1.

e *vers.* 4.

MASODIK PREDIKATZIO.

KRistus Urunk, ki egyedül érdemlette a'Mester nevet; és meg-tiltotta, hogy azt senki magának ne tulajdonittsa [a], mint-hogy *ő-benne voltak el-rejtve a bölcsességnek és tudománnak minden kincsei* [b]; Sok féle módot tartott a'tanitásban: Néha nyilván szóllott, és mindenek meg-érthették; mint mikor az Isten parancholatinak meg tartására intett, a'vétkeket feddötte, a'tekélletességnek útát meg-mutatta, magát igaz Messiásnak bizonyitotta. Néha el-mult dolognak példájával tanitott; mint mikor a Gazdagról és Lázárról emlekezett [c]: és a'Galileaiakról, *kiknek véröket Pilátus öszve-eggyélitette az áldozatyokkal* [d]: és azokról, a'kikre Siloeban a'torony esett [e]. Néha chelekedetével tanitott, betegeket gyógyitván, vagy illetéssel, vagy más módon. Néha pedig Példa-beszédekkel; úgy mint, mikor az *Ecclesiának* következendő állapattyáról jövendölt: és azokban, némellyet meg-magyarázott, mint az el-mult Vasárnapit; némellyet pedig magyarázat-nélkül hagyott, mint a'máit: azt kivánván tőlünk, hogy, a'mint ő némelyeket meg-magyarázott, mi-is a'többinek hasonló magyarázására igyekezzünk, és azoknak igaz értelmére ő-hozzája folyamodgyunk; hogy, a'mit értettünk mondott, meg-érthessük, és meg is chelekedhessük. En-is azért, e'mostani Predikatzióban, a'mái Példa beszédeket meg igyekezem magyarázni, azokból üdvösséges tanúságokat szedegetvén, mind az igaz Hitben-való meg-erősödésért, 's mind az életben-való meg-jóbbuláséért.

I. Meg-jelentem: Mi okból hozta Urunk elő a' mai Példa-beszédeket: és hogy az Anya-szentegyház-ban fők-képpen kichiny volt.
II. Meg-monadom annak nevedékenységét, és micsoda eszközökkel nevekedett.
III. Meg-mutatom, hogy a' kik az Anyaszentegyházhoz adgyák magokat, meg-változnak, és meg-javulnak.

ELSÖ RESZE.

MInt-hogy a' kevély Zsidók abban a' vélekedésben voltak, hogy a' *Messias* nagy dichőséggel, és roppant seregekkel jő e' világra, őket meg-szaaditani a' Romaiak szolgálattyából: azt nem látván a' Krisusban, még-vetették, és chufolásul mondották néki a' Farisæusok [f]: Mikor jő-el az Isten országa? az-az, mivelhogy azt mondottad [g]; Be-tőlt az idő, és el-közelgetett az Isten országa: hol vagyon az? miért késik? Erre a' kérdésre felelt Urunk a' mai Példa-beszédekben, és azt mongya: Nem úgy jő-el az Isten országa, a' mint ti vélitek: Elsőben olly kichiny lészen, hogy chak alig láthatni-is meg, mint a' Musár-magot, az igaz Keresztyének, kevesen lésznek, és ismeretlenek: sőt, a' mint másutt mondotta [h]; *Az Isten országa bennetek vagyon* (a' vagy közöttetek:) az-az, Jerusálemben vagyon az *Ecclesia*, melynek tagjai az Apostolok, és a' kik én-bennem hisznek: azok pedig közöttetek laknak, és így, hasonlatos a' Musár-maghoz, melly legkisebb a' magok-között. De várjatok egy keveset: a' mint most a' Musár-maghoz hasonló a' kichinségben, azon-képpen hasonló légyen a' nevedékenségben-is, és minden egyéb gyülekezeteket meg-halad, mellyek most nagyok.

Ez az *Ecclesia*nak kichinsége az ő Kezdetiben, fő-képpen Három dologban tetszett-meg:

Első-sőr: A' Dolgokhoz-képest, a' mellyeket predikáltatott: kivánván, hogy az ő Hivei el-hidgyék azokat, mert azok igen nehezeknek és hihetetleneknek tetszettenek: Hogy, a' minémű Vallásban voltak az emberek, közel három ezer esztendeig, az tellyességgel hamis: Hogy, a' kiket Isten-gyanánt tiszteltek, Ördögök: hogy, a' kiktől ők származtak, mind el-karhoztak: hogy minden arany és ezüst Bálványokat el kell rontani; és azoknak tiszteletőket, mint ördögi találmányokat, meg kell vetni: hogy a' fok Istenek-helyett egy Istent kellene tiszteini, és imádni; ki, szegénysége-miatt istállóban szűletett, és jászolban helyheztetett, kezi munkájával, vagy alamizsnával élt: ki, a' maga nemzetségéből-való fő embereknél, semmi bőchületben nem volt; sőt ördöngősnek, részegesnek tartatott; és azért meg-fogták, chufolták, ostorozták, és végre, nagy fokkinok után, gyalázatos-képpen két tolvaj-között fel-feszitetett. Hogy a' bálványok-helyett, azt kell imádni, a' mi külső színéhez képest kenyérnek láttatik; de nem kenyér, hanem a' Krisusnak igaz Teste: hogy az üdvösséget, a' Szentségek-által kell meg-nyerni, egy kevés vizzel, olajjal, kenyérrel: hogy három személy vagyon egy Isteni természettben; a' Krisusnak pedig egy személyében két természet: hogy a' Krisusnak azon Teste sok helyeken vagyon, és egy kis Ostyában a' kenyérnek színe-alatt vagyon: hogy a' halottak fel-támadnak azon testben, melyben sok ezer esztendőtől-fogva porrá lőttek, ide's tova hányattatnak, mellyek mind föllyül haladgyák az emberi elmét és okosságot. Ezek-mellett pedig sok dolgok voltak az emberi kivánság-és vágyódás-ellen-is, az Evangélium predikállásában: Elsőben, tiltotta, a' mellyekre az emberek igen hajlandók, és a' miket chak bűnnek sem tartottak: úgy-mint, chak a' parázna gondolatot-is, tobzódást, kevélységet, boszszú-állást. Másodszor: Nem javallotta a' gazdagságot, a' testi gyönyörűséget, a' tulajdon akarattyának követését: és azokat ajánlotta, a' mellyektől irtózik az ember; úgy-mint, a' szegénységet, a' Keresztnek viselését, vagy a' testnek fanyargatását, a' maga meg-tagadását, vagy engedelmességet. Ezeket pedig azokkal kellett el-hitetni, a' kik már ugyan meg-aggottak, és által kodtak a' vérekben, és *meg-rutkodtak, mint a' barmok a' ganéjban* [i]: és nem chak setétségben jártak, hanem ugyan setétségek voltak, mert a' setétségnek Fejedelme, a' ki a' vétekre ingerlette őket, kötve tartotta, hogy ki ne menekednének: sőt a' tiszta tátalan Poéták-által el-hitette, hogy az Istenek-is, úgy mint, *Jupiter, Mars, Saturnus, Venus*, a' kiket követni nagy méltóság volt, merő parázna volrak, és egyéb vétkekben-is torkig úsztak. Végezetre, a' miket el kellett hinni, azoknak semmi olly világos okát nem látták, és azért mongyák *Seneca*ról, *Galénus*ról, *Averroes*ről, és egyéb bölch Filosofusokról, hogy azért nem vették-bé az Evangéliomi tudománt, hogy minden dolognak nyilván-való okait kivánták.

Másodszor: Ez a Kichinség az *Ecclesia*ban, a' Predikátorokhoz-képest volt: mert a' kik az Evangéliomot hirdették, szegények, nemtelenek, tudatlanok, erőtlenek

[f] Luc. 17. 20.
[g] Mar. 1. 15.
[h] Luc. 17. 21.
[i] Isai. 1. 17.

A

vóltak; halaszok, sáror-chinálok, vámosok; kik minnyájan el-futottak a' Mesterektől, és, a'ki fő vólt közöttök, meg-is tagadta. De ez vólt mindenkor az Isten szokása, hogy a' nagy dolgokat, kichiny eszközökkel vitte végbe: mint Faraót, a' Moyses veszszeje-által veszteste seregestől a' Veres tengerben [k]; a' Filistæusok-közzül ezeret, egy szamárttak állchontyával vert-le Sámson-által [l]; a' Filistæus Goliátot, az ifiú Dávid-által ölte-meg [m]; az Assyriusok fő had-nagyát Holofernest, Júdit-által [n]. És így, az Isten meg akarván e' világot téríteni, nem keresett erős fegyvereseket, mint a' Mahomet chelekedett, és most-is chelekesznek az Eretnekek, sem bölcs Filosofusokat, sem ékesen-szóllo Orátorokat, hanem eggy-úgyú embereket: kik közzül, a'ki leg-tudósbnak láttratott, Athénásban, azt mondották felőle [o]; hogy *Sine sapore*. sőt maga-is azt mondotta [p]; hogy *Tudatlan a' beszédében*. és [q]; *Nem ítélte hogy valamit tudna, hanem chak a meg-feszíttetett JESUS Krisztust*. Mind maga-'s mind a' társai-felől pedig azt irta [r]; hogy *A' világnak szemetei, és mindeneknek morzsái vóltak*: kiket mindenütt üldöztek, mint gonosz-tévőket, tömlöczőzték, verték, és ölték. Melyből, igen jeles dolgot tanúlhatunk: tudni illik, hogy, midőn az Istentől valami nagy és nehéz dologra hivattatunk, ő-benne légyen minden bizodalmunk, magunknak semmit nem tulajdonitván azokban, mellyeket az Isten mi általunk méltóztatik chelekedni. mivelhogy mi, chak eszközi vagyunk, kik magunktól semmit nem chelekedhetünk.

B

HARMADSZOR: Az *Ecclesiá*nak Kichinségét, az ő első Tagjaihoz-képest gondolhattyuk; kik, nagyobb részére, hasonlók voltak az Apostolokhoz. Azért mondották a' fő Zsidók [s]: *Nem de a' Fejedelmek- vagy a' Farisausok közzül hitt-e valaki ő-benne? de ez a' sereg-melly nem tudgya a' törvént, átkozott.* Innét vólt, hogy az *Ecclesiát*, chak el-vetett emberek gyülekőzetinek tartották. Midőn a' *Siciliai* Tiszt-tartó *Quintianus*, Sz. Agatát fogva tartotta, azt mondotta néki, a'mint *Surius*nál olvassuk [t]: Nem szégyenled-e, hogy illyen nemes nemből lévén, illyen alá-való emberek-közibe adtad magadat? Kinek okosan felelt Agata: A' Keresztyének alázatossága és szolgálattya, minden Királyi méltóságnál böchűlletesb, és nemesb. Továbbá, mindenütt üldözték őket, mint az istenek káromlóit, a' Chászárok árulóit, a' népnek hitetőit: és, hogy ne könyű halállal ölnék-meg őket a Chászárok, minden Tartományokban kegyetlen vér-szopó Tiszt-tartókat rendeltek; minémű vólt *Rictiovarus Galliában, Datianus Hispaniában, Lysias* és *Maximus Ciliciában, Julianus Africa*ban, *Musonius Syria*ban, *Fabianus* és *Laodicius Roma*ban, *Cajus* Német-országban, *Delphinus Sardinia*ban, *Calvisianus Sicilia*ban. És hogy senki el ne kerülhetné kegyetlenségőket, senkinek nem vólt szabad akár-mit-is venni, a'mint Sz. János meg-jövendölte vólt [u]; mig nem *Jupiter*nek a' piaczon álló-képét nem imádta, és annak tiszteletire temiént vetett a' tűzbe. Melyből azt tanúllyuk; hogy, soha a' Háborúságban kétségbe ne essünk: meg-gondolván, hogy az első Keresztyéneknek úgy lészünk igaz követői, ha az Igasságért valamit szenvedünk; mivelhogy azok az *Ecclesiát*, szenvedéssel, és vérrel plantálták, kivánván, hogy mi-is azon eszközökkel nevellyük. mert a' háborúságban nevekedik, a' chendes békeségben pedig kisebbül, és neminémű-képpen meg-homályosodik.

C

II. RÉSZE.

ILlyen okokból, hasonló az *Ecclesiá*a' kichiny Mustár-maghoz. De, mint-hogy az, mikor fel-nő, nagyobb minden fűveknél, és fává lészen [x]; az *Ecclesiá*nak abban-is példája. Melynek Névedékenségében, Két dolog vagyon: A' Ki-terjedés, és a' Vastagság. mellyeket az *Ecclesiá*ban-is fel-találjuk. A' Ki-terjedés, a' három meg-mondott kichinségnek nevekedésében mutatódott meg.

D

Az Első Kichinség, meg-nevekedett: mert, a'mi hihetetlennek láttratott, azt az egész világ el-hitte: a' bálványozás úgy meg-szűnt, hogy a' nevét-is alighallani: a' Krisztust pedig mindenütt ismérik, *és az ő nevére minden térd meg-hajol* [y]: a' Szentségeket, a' Hivek nagy böchűllettel és aitatossággal gyakorlyák; fő képpen az Oltári-szentséget, mellyet nagy örömmel és tisztelettel *Processió*ban hordoznak tír-napján, az Ördögnek és Eretnekeknek gyalázattyokra: melly *Processió*ban a' Chászár, Királyok, és Fejedelmek süveg vetve, és néha koszorús fővel, és szövétnek hordozásával tisztelik a' Krisztust. A' Szent Irásnak, annyi böchűllete vagyon, hogy minden tudománnak az *regulája*: és valami azzal nem eggyez, hitelt nem talál a' Hiveknél. Sőt nagyobb hitele vagyon a' Szent Irásnak, hogy-sem a' szem-látásnak. Azok-is, mellyek a' teili indúlatnak és kívánságnak ellene-vóltak, a' szegénység, szűzesség, alázatosság, békeséges-szenvedés, és egyéb effele dolgok, kedvelekké lőttek: úgy hogy mindenkor számta-lan non vóltak, férfiak és aszszony állatok, vének és ifiak, gazdagok és szegények, kik a' pestisentziának fa-

k Exod. 14. 24.
l Judic. 15. 15.
m 1. Reg. 17. 49.
n Judith. 13. 10.
o Act. 17. 18.
p 2. Cor. 11. 6.
q 1. Cor. 2. 2.
r 1. Cor. 4. 13.
s Joan. 7. 48.
t 5. Febr.
u Apoc. 13. 17.
x Mat. 13. 32.
y Phil. 2. 10.

nyarúſágában, és magok meg-tagadáſában, holtig meg-maradtak; moſt-is vannak, és mind világ végéig léſznek.

A'Maſodik Kichinſég-is igen meg-nevekedett: Mert az egy-nehány ſzegény és tudatlan Apoſtolokat, a Kriſtus olly nagy méltóſágra vitte, hogy tanitáſokkal a'Világot meg-téritették. Hallyad, mit beizéli Sz. Pál [a]: *A'mi vitézkedésünknek fegyveri, nem teſtiek; hanem hatalmaſſak az Iſten-által, az erős végeknek el-rontáſára, a tanátjaſzat el-rontván, és minden magaſságot melly fel-emeli magát az Iſtén tudománya-ellen, és fogságba vivén minden értelmet, a'Kriſtusnak engedelmére.* A'bölch Filoſofuſok, azok-ellen ſemmit nem chelekedhettek, hanem chodálkoztak tudományokon, és meg-tértek. Példa lehet a'gyenge Szűz Sz. Katalin: ki az ő tudományával, és ékeſſen-valo ſzólláſával, *Maximinus* Cháſzárt, minden bölch Filoſofuſival meg-győzte: és a'Filoſofuſok, nem chak meg-vallották hogy meggyőzte őket az egy Szűz leánzo; hanem, a'bálványokat meg-vétvén, a Kriſtushoz tértek, és az ő Hitiért halált-is ſzenvedtek. Az Apoſtolok tráſit-is, minden Bölchek tráſinál nagyobra böchüllik az egéſz világon; és igazbnak, bizonyosbnak, jobnak itélik minden-féle könyveknél: mint-hogy az Iſtentől olly Privilégiomjok volt, hogy ſemmit egyebet a'Szent Lélek tanitáſánál ne irnának, annak pennái lévén; úgy hogy abból egy igét, egy pontot el nem hagyhatni, mert mindeneſtől rakva nagy mély és ízent dolgokkal. Azok már a'Kriſtuſſal uralkodnak az örök boldogſágban, és nekünk ſzó-ſzóllóinkiket mi ſok-képpen tiſztelünk, és ſegétſégül hívunk, innep-napok- és képek-által emlekezünk rólok; es nagy ajándéknak tartyuk, ha valamellyiknek chak egy chontotskáját kaphattyuk-is, vagy ruhájának foltyát. sőt, a'mint Arany-ſzáju Sz. János irja [a], még a Cháſzárok-is, nagy meſzſzűnnen azok temetéſéhez mennek, és ott imádkoznak: és a'Nagy *Conſtantinus* Cháſzár nagy kegyelemnek tartotta, hogy Sz. Péter és Sz. Pál Templomának küſzöbénél lehetett temetéſe, mint-ha a Szent Apoſtolok Kapun-állója vagy Porkolábja lőtt volna.

A'Harmadik Kichinſég, az első Kereſztyéneknek kiſded állapatyában és üldözéſekben állott: Kiknek noha a'Pogányok, és az *Eccleſia*nak egyéb ellenſégi, utolſo veſzedelmét várták és kivánták; a'mint régenten Áman a Zidóknak minden nemzetſégét el akarta veſzteni [b]: de, a mint Áman minden mellettségével ſem chelekedhetett egyebet, hanem a'Mardokæusnak kéſzitteted akaſztó-fájára kötrette magát, Mardokæus pedig az ő nemzetſégével fel-magaiztaltatott: úgy a'Pogány Tyránnuſok, az ő kegyetlenſégökkel egyebet nem mivelhettek, hanem hogy magokat gyaláratoſon veſztették; az *Eccleſia* pedig napról-napra dichőſégeſſen nevekedett. Midőn *Dioclecianus*, és *Maximianus Herculeus*, a'leg-nagyobb üldözéſnek okai, látták vólna, hogy ſemmit veghez nem vihetnek dühöſségökkel, kétſégbe eſvén, a'Birodalmat le-tötték; és *Maximianus* meg-fojtotta magát, *Dioclecianus* pedig nyúvekkel el-telvén, meg-vakúlván, és ſzonyu bűdőſségben ferrengvén, azt kiáltotta: Jaj nékem, ki a Kereſztyeneket annyira üldöztem; ime chelekedetimnek jutalmát veſzem, és úgy adta-ki nyomorúlt lelkét. Az Anyaſzentegyház pedig, mindenűtt nevekedett, és *Catholic*nak, az-az *Közönſégeſſ*nek neveztetett: melly nevezet, ſemmi egyéb gyülekőzethez nem illik. Mert, noha mindenütt lehetnek Kretneklégek: mindazáltal, azon egy Kretneklég mindenűtt nem lehet, a'mint Sz. Agoſton irja [c], hanem eggyik egy tartományban, máſik máſikban: úgy mint a *Calviniſtak Galliá*ban, a'*Zwingliannſok Helvetia*ban, a'*Lutheriſtak* Német-országban, a'*Huſſiták* Cheh-országban, a'Viſzſza-kereſztelt *Anabaptiſtak* Morvában, a'*Donatiſtak Africa*ban, &c. Az igaz *Eccleſia* pedig, minden Országokban, és Tartományokban vagyon, és mindenűtt eggyet vall, és eggyet tanit. Chúſoſon chelekeſznek azért a moſtani Újitók, magoknak akarván tulajdonitani a'*Catholicus* nevet; mint régenten a'*Donatiſtak*, és a'majmokat követik; kik, igaz emberek nem lévén, annak tettetik magokat: mert, a'mint Sz. Agoſton mondgya [d], ha valaki idegen hozzájok mégyen, és azt kérdi, Hol vagyon a'*Catholicus Eccleſia*? Senki az ő gyülekőzetit nem mutattya, hanem az igaz régi Anyaſzentegyházat.

Ez pedig az *Eccleſia*nak nevekedéſe, és ki-terjedéſe, rövid időben történt, mihelyen az Apoſtolok a ſzéles Világon, minden Országokra el-oſzlottak Urúnknak negyven-negyedik Eſztendeje-tájban, minek utánna Heródes Sz. Jakabot meg-ölte [e], és Sz. Pétert a'tömlőczbe vettette. Mert Sz. Pál, Urúnknak ötven-nyolczadik Eſztendejében irván a'Romaiaknak [f], és Urúnknak Hatvanodik Eſztendejében irván a'Koloſſeiaknak [g], nyilván mongya: hogy már akkor, *a'Kriſtus Hitt a ſzéles világon nyelvekkel kiáltatott, és el-hirdettetett*: mellyet Sz. Pál, az Apoſtolokról érthetett, kik, a'mint Sz. Diones *Areopagita* irja [h], és *Niceph*orus [i], chodálatos-képpen egybe-gyültek a Szűz Maria temetéſére. Sz. Agoſton pedig az ő idejéről azt irja, hogy Urúnknak 400. Eſztendeje-tájban, a'*Dioclc-*

Manich.

[a] 2. Cor. 10. 4.

[a] Hom. 26. in Ep. 2. ad Cor. Et. Hom. 66. ad Populum Antioch.

[b] Eſth. 3. 5.

[c] Lib. de Patribus, c. 5. in fine Tomi 8.

[d] Ep. 4. contra Epiſtolam Fundamenti.

[e] Act. 12. 2.

[f] Rom. 10. 18.

[g] Col. 1. 23.

[h] Cap. 1. de divin. nom.

[i] Lib. 2. cap. 6. 21. 22. 23. & lib. 13. c. 14.

A

rianus, és *Maximianus* öldözése után, közel száz esztendővel, senki nem merte a Krisust káromlani, sem nyilván a bálványoknak áldozni. Olly nagy ereje volt ennek a Mustár-magnak, hogy kevés ideig igen ki-terjedvén, és meg-erősödvén, a' háboruságnak szelei nem ártharták néki.

Ha kérded, Mi módon terjedett ennyire az Evangéliomi Mustár-mag; Azt felelem, hogy sok jeles eszközökkel. Elsőben: A Choda-tételekkel; mellyeket cheleked-tek az első Keresztyének a Krisus nevében, a' mint ő maga meg-mondotta volt [k], Masodszor: A Háborusságokkal; mellyek az *Ecclesia*nak hajóját fel-emelték, mint a' viz-özönnek nagy árja a' Noe bárkáját [l]: mert mint a' szél fel-gerjeszti a' tőzet: úgy a' Háborusságnak szele, az Isteni Szeretetnek tőzét. Harmadszor: A' Mártyrok vérével; mellyel az *Ecclesia*nak mezeje meg-kövéredett, és úgy, sok gyümölchöt hozott. Melyről nem ok nélkül érthettyük az Urunk mondását [m]: *Ha a' buza-mag a' földbe nem esvén meg-hal, sok gyümölchöt hoz*; a' mint szépen irja Sz. Leo Pápa [n]: Drágalátos az Ur szine-előtt az ő Szentinek halála: és semmi-némű kegyetlenséggel el nem ronthatni, a' Krisus Keresztnek szentséges titkával fundáltatott Hitet. Nem kisebből a' Háborusságokkal az *Ecclesia*, hanem növekedik: és az Urnak szántó-földe, mindenkor gazdagb vetéssel böltöztetik-fel, midőn a' magok eggyenként belé esvén, meg-fokasodván teremnek. És Sz. Péter és Sz. Pál példáját hozza-elő: kiknek vérek hullása-után, sok ezer Mártyrok meg-erősödvén, a' Krisusért nem szánták vérőket ontani, és életőket adni. azért mondotta *Tertullianus* [o], hogy A Mártyrok vére, a' Keresztyének magva. Negyedszer: A Mártyrok könyörgésével; kik imádságokkal sok Pogányoknak igaz Hitet nyertek, fő-képpen azoknak, kiket öldöztek és ölték; úgy hogy gyakorta vélek eggyűtt lőttek Mártyrokká. Így imádkozott Sz. István Saulusért, és meg-nyerte, hogy az *Ecclesia*nak öldöző farkasából, szelíd bárányá lenne, és a' Krisus nyájának oltalmazója és Tanitója: és, a' mint Sz. Agoston mongya [p], ha István nem imádkozott volna, Pál nem lőtt volna az *Ecclesia*é. De azért emeltetett-fel Pál, mert a' földre-borúlo Istvánnak imádsága meg-halgattatott. Ötödször: Az Evangeliom predikállásának hatalmas foganatosságával; melly az emberek lelkét által-hatotta, szivét meg-lágyította, elméjét meg-világositotta, akarattyát meg-változtatta, a' gonosz indúlatokat meg-enyhitette, a' vágyodásokat le-chendesitette, és az embereket sokkal inkább meg-kötőzte, hogy sem a' bűbájosok az ő babonáló beszédökkel az oktalan-állatokat. Azt irja *Rufinus* [q], és *Sozómenus* [r]; hogy egy Pogány bölcs *Philosophus*, kit *Glycas*, *Eulogius*nak nevez, ostromlani akarván a' Keresztyéni Vallást, sokat vetekedett, és semmi okoskodásnak nem engedett. Az-okáért egy *Spiridion*-nevü vén Püspök, tellyes lévén Szent Lélekkel, kivánta, hogy néki engedgyék a' vele-való vetekedést. Mellyet halván a Pogányok, és tudván a' Püspöknek eggyügyüségét, örömest reá hajlottak; alitván, hogy bizonnyal meg-szégyeníti őtet a' Filosofus: a' Keresztyének is attól tartottak; de mindazáltal, szentségéhez bizván, reá hatták, hogy azt mivellye a' mit akar. Monda azért a' Filosofusnak: A' mi Urunk Jésus Krisusnak nevében, te, bölcs ember, hallyad a' mit mondok: Egy az Isten, ki mindeneket az ő Igéje- és Szent Lelke-által teremtett. Ez az Ige, az Isten Fia: ki, könyörülvén az emberen, annak természetit magára vötte, hogy a' bűntől és kárhozattól meg-szabaditana: és ez-után el-jő ítélni, eleveneket és holtakat; és mindennek meg-fizet, cheleked-dete szerént. Azokáért e' szent titkokat, ne vizsgáld nyughatatlanúl, mi módon lehessenek: hanem hidd el alázatosan, és az elmédet tedd rabbá. Vagyon-e, a' mit ezekre felelhess? Hized-e ezeket? A' Filosofus, Isteni erőt érezvén a' Szent ember beszédében, monda: Mindeneket el-hittem, és igen kősönöm a' jo tanitást. És fordúlván a' társaihoz, monda: Mig szóval beszélletek nékem, én-is szóval feleltem: de az Isteni erőt meg-érezvén ez Szent Püspöknek nyelve-által, tovább ellene nem állhatok. És hűn, és meg-keresztelkedék. Mind ezeket az eszközöket, igen segétette a' Hiveknek dicséretes magok-viselése: mellyet látván a Pogányok, könnyen meg-tértek, és az *Ecclesia* Mustár-fájának ágain laktak, követvén az jo életet, melly nélkül chonka a' tanitás.

A' mi a' mi Fánknak ágait illeti, mellyeken az égi madarak nyugodalmason laknak, érthettyük azokon, Először: A' Szent Irás-béli sok szép tudomány: melly, minden-bölcheséggel tellyes és igaz lévén, minden habozás nélkül meg-nyugottattya az embert. II. A Szentségeket: mellyeket mindenütt szolgáltatnak a' Hiveknek gyönyörűséges lelki nyugodalmokra. III. Az *Ecclesia*-béli külömb-külömb-féle Rendeket, és állapatokat; úgy-mint, a' Szerzeteseket, Papokét, Szűzekét, Özvegyekét, Házasokét: a' külömb külömb-féle Hivatalokat; úgy-mint, a' Tiszt-viselőkét, kalmárokét, mivesekét, szántó-embereket. Mind ezekben meg-nyugoduak az emberek, meg-gondolván Sz. Pálnak ama' mondását [s]: *Ki-ki mind, a' melly hivatalban hivattatott, abban maradgyon.*

k Mát. 16. 19. Joan. 14. 12.

l Gén. 7. 17.

m Joan. 12. 24. 25.

n Serm. 1. in Natali Apostolorum Petri & Pauli.

o In Apolog.

p Serm. 11. de S. Stephano.

q Lib. 1. cap. 2. 3. 4.

r Lib. 2. c. 1.

s 1. Cor. 7. 20.

IV. Az

IV. Az *Eccleſia*hoz-halgato kűlömb-kűlömb-fele Orſzágokat, Tartományokat, Városokat: mert mindenikben nyugodalmat találnak a Hivek: és, az Iſtennek egyenlő ſzivvel ſzolgálván, a'boldogſágot meg-nyerhetik. V. A'minth Sz. Gergely mongya [t], A' Püſpőköket, és a'Tanitokat, kik gondúnkat viſelik, és okta:nak bennűnket; kiknek igazgatáſában, méltán meg-nyughatnak a'Hivek; nem chak mint a'madarak a'fa-ágain, hanem mint a'gyermekek-is az annyok ölében. mivelhogy *azok adnak ſzámot lelkeinkért* [u]; chak hogy engedgyűnk nékik, és minden dolgainkat reájok hadgyuk. VI. A'mennyei Szenteket, kik moſt a'Kriſtuſſal uralkodnak: kiknek ſegétſégében, és hozzánk-valo ſzeretetében, valóban meg-nyughatunk, mivelhogy minden bizonnyal óltalmaznak bennűnket minden ügyűnkben, imádſágokkal. És noha ezt minnyájan mindenekkel őrömeſt meg-chelekezik: mindazáltal, fő-képpen azokra a helyekre vigyáznak, a'hol valaha munkálkodtak, vagy ſzenvedtek; a'vagy a'hol ereklyéjők zálogúl vagyon, és tiſztelletben tartatnak: úgy mint, Sz. Péter és Sz. Pál, Rómára, a'minth Sz. *Leo* irja [x]: a'Negyven Mártyrok, *Cappadóciai Caſareára*, a'mint Sz. *Baſilius* mongya [y]: Sz. Theodórus, *Pontuſi Amaſeára*, a'mint Sz. *Gregórius Nyſſénus* irja: a'mi Hazánk-béli Szentek, Sz. Iſtván, Sz. Imre, Sz. Láſzlo, Sz. Erzébet, Sz. Margit, és ſok egyéb Sz. Mártyrok, Confeſſorok, Szűzek, de fő-képpen a'boldogſágos Szűz Maria, a'nyomorúlt Magyar-orſzágra, melynek kivált-képpen-valo gond-viſelője és Szó-ſzóllója.

Ezt pedig a'nyugodalmat, az égi madarak a'Muſlár-fának ágain találliák. Mert az *Eccleſia*ban, azok találnak igaz nyugodalmat, a'kik Szent Pállal azt mondhattyák [z]; *Az mi nyájaſkodáſunk mennyekben vagyon*, kiket azon Sz. Pál, *a' Szentek Polgár-társainak nevez* [a], *és az Iſten haza-népeinek*. Ezeknek nagy nyugodalmok vagyon, mind elméjőkben; mert *Nem habozó kíſédelek, hogy ide's tova vizſgálnának a tudománynak minden ſzeletől* [b]: 's mind akarattyokban; mivelhogy mindenben eggyeznek az Iſten akarattyával. És, mint-hogy *az Iſtenben változás nincsen* [c]; mentől inkább hozzá ragaſzkodik az embernek akarattya, annál nagyobb nyugodalmat talál. mert, a'mint Salomon mongya [d], *Nem ſzomoritya-meg az Igazat, akár-mi történnyék rajta*.

III. RÉSZE.

EZ azért az Első Példa-beſzéd, melly a'Férfiaktól vétetett, kik a'ſzántáſt-vetéſt gyakorlyák, és a'Hiveknek nevekedéſét és gyarapodáſát adta előnkbe: láſſuk már a' máſikat-is, melly az Aſzſzony állatoktól vétetett; kik a'kovász chinálásban, és sűtésben foglalatoſok: és azt mutattya-meg, minémű változás történik azokban, kik, a' Pogányſágot, vagy Eretnekſéget el-hagyván, az igaz *Eccleſia*ba mennek. *Haſonló*, úgymond, *Mennyeknek országa a'Kovászhoz*. A Kovásznak, Három tulajdonſága vagyon.: Az Első, Gonoſz; tudni illik, hogy a'téſztát meg-poshaſztya és ſavanyittya. azért mondotta Sz. Pál [e]; hogy *Egy kevés kovász, az egéſz téſztát meg-poshaſztya. Tiſztitſatok-ki a'régi Kovászt, hogy új téſztává legyetek, a'mint hogy Kovaſz alanok vattok*. Ez a Kovász, a'Bűn, melly az egéſz embert meg-veſzti; vagy a Bűnös ember, ki egyedűl egy egéſz tárſaſágot el-veſzt, gonoſz példájával. A'Második tulajdonſága, Jó; tudni illik, hogy a'kenyérnek jó ízt ád. és azért haſonlittatik a'mái Evangéliomban Mennyeknek országa a'Kovászhoz. Harmadik tulajdonſága az; hogy fel-dagaſztya a'téſztát, és neminémű-képpen, fel-fualkodtattya: melly gonoſz lehet, ha a'kevélyſégből ſzármazik. és azért mondotta Urúnk az Apoſtoloknak [f], hogy *Meg-őrizzétek magotokat a Phariſeusok és Saddaeusok Kovászától*; az az, az ő Tudományoktól, melly fel-fualkodtat [g]. De jó-is lehet, midőn az ember a'Tudomány-által nevekedik az igaz bőlcheſéghen, és minden jóban. E'moſtani Példa-beſzédben, a'Kovászt jóra kell magyarázni; arra a'változáſra, mellyet a'liſztben és téſztában ſzerez. Igy érti Sz. *Jeronymus* [h], a'Kovászon, a'Kereſztyéni tudományt, melly az egéſz embert tellyeſséggel meg-változtattya. mert a'tiſztátalanokat tiſztákká, a'haragoſokat ſzelidekké, a kevélyeket alázatoſokká, az Iſten ellenſégit barátivá téſzi, és tellyeſséggel meg újittya. Az Aſzſzony'állaton, érthettyük az Iſten bőlcheſéghét a Kriſtuſt, ki az ő mennyei Attyától vőtte az Apoſtolokat [i], és a'ſzéles világra küldőtte, hogy az Evangéliomi tudománnyal, és a'Kereſztſéghnek ſzentſégével, az embereket Iſten-telőkké, és jó-ízűekké tennék, mondván nékik [k]: *El-menvén tanitſatok minden nemzeteket, meg-keresztelvén őket, Attyának, és Fiunak, és Szent Lélleknek nevében: tanitvan őket meg-tartani mind a'miket parancsoltam nékiek*.

Erről az Aſzſzony'állaton példáztatott Iſtennek Bőlcheſéghéről, vagy a'Kriſtuſról, Három dolgot olvaſunk: I. Hogy a'Kovászt el-rejtette, vagy el-egyelitette. Mert, a'ki azt akárja, hogy a'Kriſtus tanitáſa gyű mőlchőt hozzon benne, a'ſzivnek belső kamarájába

kell

A

t Lib. 19 Mor. cap. 2.

u Héb. 13. 17.

x Serm. 11. de Apoſtolis.

y Orat. de XL. Martyribus.

B

z Phil. 3. 20.

a Ephéz. 2. 19.

b Eccl. 4. 14.

c Jac. 1. 17.

d Prov. 12. 21.

C

e 1. Cor. 5. 6.

f Matt. 16. 6. § 1. Cor. 8. 1.

g Comment. in Matth.

D

i Luc. 17. 7.

k Mat. 28. 19.

A

kell rejteni: mert nem elég fülével hallani, vagy nyelvével beszélleni. II. A' Kovászt nem buzába, hanem lisztbe egyelitette. Mert, a' ki azt kívánnya, hogy az Evangéliomi tudomány haszná́llyon néki, szükség, hogy a' lisztnek tulajdonsági benne légyenek, a' tiszta életnek feirsége, a' szelidségnek lágysága. Mert a' ki a' bünnek undokságában megkeményedik, annak az Isten igéje semmit nem használ: mert, a' mint a' Bölcs mongya, *a' bölcs igét hallotta a' feslett, és nem tetszik néki, és hátra-megy vele.* III. Három véka lisztbe egyeliti a' tésztát. Mert az Evangeliomi tudomány, nem egy városban, vagy tartományban hirdettetik, hanem a' széles világon: melynek Három fő része vagyon; *Ásiája, Afrika, Európa.* Mellyek-közzül, a' két elsőben, eddig még híre sem volt a' *Lutheristák* és *Calvinisták* Evangéliomának: *Európában* pedig sok országokban. Eretnekségnek tartatik, és mint dögleletes tudomány útáltatik. Az igaz Tudomány azért az, melly mindenütt hirdettetik, és mindenekben hasznot tészen. Innét láttyuk, hogy az igaz régi Keresztyének, a' Pogányokat nem chak az igaz Hitre térítették, hanem minden jóra-is vitték; mellyet az Újitók Vallásában nem találsz: mert, a' kik a' mi igaz Vallásunkról az ő tévelygésökre mennek, ha az előtt jámborok voltak, semmire-kellőkké léfznek; ha pedig gonoszok voltak, annál-is gonoszbakká léfznek: nem lévén semmi eszközök a' Bünnek el-távoztatására, vagy a' Jónak gyakorlására; tellyes szabadságok lévén pedig a' bűnben-való meg-maradásra, és gyarapodásra, és a' jószágos chelekedetnek el-mulatására, és meg-útálására: mint-hogy sem a' jóért jutalmat nem várnak, sem a' gonoszért-való büntetéstől nem tartnak.

B

Ebből pedig nékünk azt kell tanúlnunk, hogy a' Kovász természetibe öltözvén, felebarátinkat jó-izűekké tegyük, mind tanitásunkal, 's mind jó példánkal. mert *az Istent parancholatot adott kinek-kinek felebarátja-felől*[m]: és *úgy lészünk a' Krisztusnak jó illattya, azokban, a' kik üdvözülnek*[n]. Azt pedig úgy chelekedhettyük, ha Sz. Pállal azt mondhattyuk[o]. *Nem vagyunk mint sokan, meg-hamisítván az Isten igéjét; hanem, tiszta szóllunk az Krisztusban, úgy mint Istenből, és Isten-előtt:* az-az, ha a' mi tanitásunkban, és chelekedetünkben, nem a' magunk hasznát vagy gyönyörűségét keresük a' hiv dichőség-által, hanem az Istennek dichőségét, és felebarátunknak üdvösségét; a' mint Sz. Pál chelekedett, ki jó Kovász, és jó illat lévén, sokakat gyüjtött a' Krisztus aklába, és sokakat térített-meg a' gonosz életből. Erre int minket-is, nem chak egy helyen: *Azokáért*, úgy-mond[p], *a' mik a' békeségre-valók, követsük; és a' mik az épületre-valók, egy-más-között meg-őrizzük.* És[q]: *Ki-ki mind építsülettek, kedvetskedgyék fele-barátjának a' jóban, épületre.* És[r]: *Mindenek épületre légyenek.* És[s]: *Semmi gonosz beszéd szájatokból ki ne származzék: hanem, a' melly a' Hitnek épületére jó, hogy hasznot adgyon a' hallgatóknak.* És[t]: *Vigasztallyátok egy-mást, és épitsétek egy-mást; a' mint chelekeszitek-is.* Ez az épités, melyre ennyiszer int Sz. Pál, az Evangéliomi Kovászitás; midőn a' Jószágos chelekedeteknek példájával, illattyával, világosságával felebarátinkat jóra vezérellyük: és, jó tésztává tévén, azt chelekeszszük, hogy velünk eggyütt az Isten asztalára mélto kenyerek lehessenek. És noha ez a' lelki épités mindeneknek kőz, és mindenekhez illik: mindazáltal, fő-képpen a' Tanitóktól, és az Egyházi rendtől kivántatik; kiknek, a' mint gonosz példájok igen ártalmas és veszedelmes, úgy jó példájok igen hasznos és üdvösséges.

C

Illyen jó-illatú Tanitók voltak azok, kikről *Venerábilis Béda* emlekezett, ez-előtt ezer esztendővel[u]: Akkor a' Tanitóknak chak az volt gongyok, hogy az Istennek szolgállyanak, nem e' világnak: tellyes igyekezetők az volt, hogy elmejőket, ne hasokat töltsék. Az-okáért, abban az időben nagy bőchülletben volt a' Szerzetes öltőzet; el-annyira, hogy valahová ment a' Pap, vagy a' Barát, nagy örömmel fogadták, mint Isten szolgáját: ha pedig az úton elő-találták, hozzája mentek; és fejet hajtván, azon örvendeztek, ha kezével a' szent Keresztjelét reájok vetette, vagy szóval meg-áldotta őket, és nagy örömest halgatták jó intő beszédét. Ha valamelly Pap, történet-szerént, valami falúba érkezett, leg-ottan egybe-gyűlvén a' falu-béliek, azon voltak, hogy az életnek Igéjét halhassák; öle. Adná Isten, hogy most-is illyen jó illatú Egyházi emberek volnának, bizony, sem az Eretnekség, sem a' feslett erkőlcs el nem áradna, és nem hatalmazna ennyire, a' mint annak fogyatkozásából el-hatalmazott. Mert, a' kikkel efféle Egyházi emberek nyájaskodnának, azokat meg-kovászosítanák, *nem a' gonoszságnak és álnokságnak Kovászával, hanem a' tisztaságnak és igazságnak Kovászával*[x]: nem chak tanitásokkal, hanem halgatásokkal-is magok jó-viseléssel-által; úgy hogy, a' kik chak látnák-is őket, aitatosságra indíttatnának. Illyen volt Sz. *Romualdus* Apátur: ki chak tekintetivel-is meg-rettentette az embert, a' mint *Surius* irja[y], és Sz. *Malachias* Apátur, a' mint Sz. Bernárd irja[z]: és Sz. *Egidius* Apátur, a' mint Sz. Gergely nél olvassuk[a]. Engedgye a' kegyes Isten, hogy jó Kovászok lévén, sok jó kenyeret készittsünk az Isten asztalára, és azokkal egyetemben, az Isten országában ehessünk a' Boldogságnak kenyerében[b]. Amen.

D

m Eccli. 17. 12.
n 2. Cor. 2. 15
o ibid. 17.
p Rom. 14. 19
q Rom. 15. 2.
r 1. Cor. 14. 26.
s Eph. 4. 29.
t 1. Thess. 5. 11.
u Lib. 1. c. 28. Hist. de gestis Anglor.
x 1. Cor. 5. 8. y Surius 1. Feb. 7. 127.
z Lib. 1. c. 11. Vitæ.
a Lib. 1. Dial. c. 4.
b Luc. 14. 15.

SEPTUAGESIMA VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. MATENAK XX. RESZEBEN, v. 1.

AZ időben: Monda JESUS az ő tanítványinak e' példa-beszédet: Hasonló mennyeknek országa a' Cheledes-emberhez, ki jó reggel ki-ment munkásokat fogadni az ő szőlőjébe. Meg-szerzödvén pedig a' munkásokkal egy-napi pénzben, el-küldé őket a' szőlőjébe. És ki-menvén három óra-tájban, láta más hivalkodókat állani a' piaczon, és monda nékik: Menjetek ti-is a' szőlőmbe, és a' mi igaz lészen meg-adom néktek. Azok pedig el-menének. Ismég pedig ki-méne hat és kilencz óra-tájban: és hasonló-képpen cselekedék. Tizen-egy óra-tájban pedig ki-méne, és találá más vesztegállókat, és monda nékik: Mit állotok itt egész nap hivalkodván? Mondának néki: Mert senki nem fogadott-meg minket. Monda nékik: Menjetek ti-is a' szőlőmbe. Mikor pedig estve lött volna, monda a' szőlő ura a' gond-viselőjének: Hívd-elő a' munkásokat, és add meg nékik az ő béröket, el-kezdvén az utolsóktól az elsőkig. Mikor azért el-jöttek volna a' kik tizen-egy óra-tájban jöttek vala, vévének egy-egy pénzt. El-jövén pedig az elsők-is, alitták hogy többet vennének: vévének pedig ők-is egy-egy pénzt. És el-vévén morgolódnak vala a' Cheledes ember-ellen, mondván: Ezek az utolsók egy óráig munkálkodtak, és egyenlőkké tötted őket hozzánk, kik a' napnak terhét és hevségét viseltük. Ő pedig felelvén egyiknek közzülök, monda: Barátom, nem tészek néked hamissat; nem egy pénzben szerzödtél-e meg velem? Vedd fel a' mi tied, és menny-el: annyit akarok pedig ez utolsónak-is adni a' mint néked. Avagy nem Szabad-e nékem, a' mit akarok, cselekednem? talám a' te szemed álnok, hogy-ím én jó vagyok? Így lésznek az utolsók elsőkké, és az elsők utolsókká: mert sokan vannak a' hivatalosok, keveszen pedig a' választottak.

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

AKarván a' régi Bölcsek a' tiszteséges munkának gyönyörüséges hasznát és jutalmát jelenteni, a' *Bacchust* egy hordón ülve írták; borostyán koszorú lévén a' fején, a' bal-kezében szőlő-vesszőt, és metsző-kést; a' jobb-kezében pedig egy chészе-bort: példázván, hogy a' hi hordóval jó bort kíván, hogy abból ihassék, a' szőlőben metsző-késsel és egyéb eszközökkel ne restellyen munkálkodni. Így olvassuk [a]; hogy Noë elsőben szőlőt plántált, az-után ivott bort: és a' Meny-asszony-is, elsőben azt mongya [b]; hogy a' szőlőben őrizővé tötték: és az-után vitte a Vő-legény a boros pinczébe [c]. Hasonló-képpen, a' mái Példa-beszédben a' Cheledes-ember, elsőben a' munkásokat meg-fogadgya; meg-szerzödvén velek, a' szőlőbe küldi a' munkára; és az-után ád pénzt nékik, mellyen bort vehettek. Így mondotta Sz. Pál-is [d]: *A' ki nem akar munkálkodni, ne-is egyék.* Így vagyon a' mennyei állapat-is, melyben a' Jutalmat úgy vehettyük, ha munkálkodunk érette: úgy munkálkodhatunk pedig, ha a' munkára hivattatunk. Ez-ellen, Két ellenkező Tévelygés volt: Mert a' régi *Pelagiánusok*, azt tanították, hogy az Isten hivatallya, és malasztya nélkül-is, a' természet erejéből jót cselekedhettünk, és az örök boldogságnak jutalmát meg-nyerhettyük: A' mostani Újítók pedig a' *Lutheristák* és *Calvinisták*, minden munka nélkül akarnak a' boldogsághoz jutni. Az Keresztyéni Vallás, se jobra, se balra nem hajolván [e], hanem az

a Gen. 9. 20. 21.
b Cant. 1. 5.
c Cant. 2. 4.
d 2. Thess. 3. 10.
e Deut. 5. 32. & 17. 11. 20.

A igaz úton maradván, mind a'két tévelygéſt meg-rontya: azt valván, hogy az örök boldogſágnak el-vételére, elsöben kivántatik az Iſtennek Hivó-malaſztya, az után az embernek múnkája. Mert, ha a' Chelédes-ember, a múnkáſokat nem hitta volna, a Szöllöbe nem mentek volna, ſe nem múnkálkodtak volna: hapedig el-hitván öket, nem múnkálkodtak, hanem chak hivolkodtak volna, ſemmi jutalmat nem vöttek volna. Ezekröl ſzollokén-is e moſtani Predikatzióban.

I. Meg-mutatom, hogy, az Iſten Malaſztya-nélkül, ſenki nem hiheti a' Hitnek ſzükséges dolgait, ſe nem kivánhattya, vagy akarhattya az üdvösségre-való dolgokat.

II. Meg-bizonyitom, hogy nem minden Chelekedetek gonoſzok és tiſztátalanok.

III. Hogy az Igazak chelekedeti, érdemeſek.

ELSÖ RESZE.

B AZ *Pelagiánuſok* tévelygéſe-ellen, melly moſt az *Eccleſiát* nem oſtromlya, rövideden azt mondom.

ELSÖBEN: Hogy a' Hitnek ágazatit, úgy a'mint kellene, ſenki nem hiheti, az Iſtennek kivált-képpen-valo Segétö-malaſztya-nélkül. Ezt, Elöſzör: Ö-maga Urunk tanitotta, mondván [f]: *Senki nem jöhet én-hozzám, hanem-ha az Atya, a'ki engem küldött, vonſza ötet.* Mi légyen pedig a Kriſtushoz-valo menetel, Urunk ugyan-ott meg-magyarázta, mondván [g]: *Vannak némelljek közzülletek, a'kik nem hiſznek: ezért mondottam néktek, hogy ſenki hozzám nem jöhet, hanem-ha az én Atyámtól adatik neki.* Ha a menés a' Hit, és ſenki nem mehet vonás-nélkül: nyilván ſenki nem hihet, ha az Iſten az ö Malaſztyával nem vonſza. Másodſzor: Urunk hálát ád az ö mennyei Sz. Attyának [h]; hogy némelly dolgokat *el-rejtett a' Bölchektöl, és az okoſokról, és meg-jelentette a' kiſdedeknek*, és utánna veti: *Senki nem iſméri a' Fiat, hanem az Atya: az Atyát ſem iſméri ſenki, hanem a' Fiú, és a' kinek a' Fiú meg akarja jelentem.* Tehát nem elégſéges a' természetnek ereje.

MÁSODSZOR: Azt mondom: Az embernek akarattya, ſemmi üdvöſséges dolgot nem akarhat, az Iſtennek kivált-képpen-valo ſegétſége-nélkül. Mert, Elöſzör: Urunk nyilván mongya [i]; hogy *Az ember Fia azt jött keresni, és üdvözíteni, a'mi el-veſzett vólt*: jelentvén, hogy nem mi kezdgyük az Iſtent keresni, hanem az Iſten keres, és hiv elsöben-minket, kik távúl vagyunk, és futunk tőle. Másodſzor: Világoſon azt mongya [k]; hogy Ö-nála-nélkül *ſemmit nem chelekedhetünk*: az-az, ſem ſokat ſem keveſet, ſem nagyot ſem-kichint, a'mi üdvöſséges vólna. Azért mondotta Sz. Pál egy-általlyában [l]: *Mi hadad vagyon a'mit nem vöttél? Ha pedig vötted, mit dicsekedel mint-ha nem vötted vólna?* És ez elég légyen a' *Pelagiánuſok*-ellen. Melyből azt tanúllyuk, hogy, ha ſemmit nem chelekedhetünk az Iſten ſegétſége-nélkül, magúnknak ſemmit ne tulajdonittſunk, hanem az Iſten malaſztyát tartſuk minden Jók kút-fejének.

HARMADSZOR: A' moſtani Újitók-ellen, azt mondom; Hogy az ember az Elöljáró malaſzttól fel-ſerkentetvén, és a' Segétö-malaſzttól meg-erösittetvén, mindenc-meg-chelekedhetik, ha akarja, és el-is mulathattya: a'mint máſutt bövſégeſſen meg-mutattam [m]. Moſt azért, chak azt muratom-meg, mínémü múnkát kívánnyon tülünk az Iſten az ö *Eccleſia*jában, mellyet az Irásban gyakorta a' Szöllöhöz haſonlitott [n]; és a' mái Evangéliomban, azon haſonlatoſsággal, az *Eccleſia*nak állapattyát adgya Urunk elönkbe. Ennek a' haſonlitásnak, a' több Okai-közzül, az nem utolſó, hogy a mezön, a' barom múnkája-is alkolmatos; de a Szöllöben, chak emberi munka kívántatik, és ugyan bé-is sövényezik, hogy a' barom belé ne meheſſen. Melyből azt tanúllyuk; hogy minden-egyéb gyüleközetben találtatott az igaz okoſság-ellen-valo dolog, melly inkább illett a' baromhoz, hogy-ſem az emberhez: az *Eccleſia*ban pedig, mellyet Urunk ö-maga plantált, ſemmi afféle nincheng; hanem mindenek eggyeznek az okoſsággal. és, hogy nyilván meg-mongyam, egyéb gyüleközetek, a' jó-mellett hamiſſat-is tanitottak: de valamit az *Eccleſia* tanit, az mind igaz, jó, és ſzent. Azért mongya Dávid [o]: *Az Ur törvénye makulatlanúl-való, lelkeket térit viſſza: az Ur bizonſág-tétele hív, bölcheſſéget adván a' kiſdedeknek. Az Ur igazſági igyeneſſek, vigaſztalván a' ſzíveket: az Ur parancholattya világos, meg-világositván a' ſzemeket.* És: [p] *A' te bizonſág-tételid igen hihetökké lettek: a' te házadat ſzentſég illeti Uram hoſſzú napokig*: az-az, attól a' ſzentſég ſoha el nem távozik. Akarod-e ezt nyilván látni? *Pharaonem* az Egyiptziuſoknak a' lopáſt meg-engedte: és azért nemellyek azt vélik, hogy a' Czigányok azoknak maradéki, mint-hogy a' lopáſt játéknak tartyák: és a' példa-beſzéd azt jelenti, hogy ugyan hüznak véle. *Lycurgus*, a' *Lacedæmonius*oknak meg-engedte a' Házaſság-rontáſt: A' *Perſa*k törvénye, meg-engedte, hogy ember Házas-társúl vegye annyát, leányát, nénnyét, hugát: *Sólon* az *Athenai*aknak meg-engedte a' gyilkoſságot: *Nu-*

[f] Ioan. 6. 44.

[g] Ver. 65. 66.

[h] Mat. 11. 25.

[i] Luc. 19. 10.

[k] Rom. 7. 5.

C [l] 1. Cor. 4. 7.

[m] In Concione I. de N. Iesu Nom.

[n] Pſ. 80. 9. 13. Eſa. 5. 1. Ier. 2. 21. Matt. 21.

D

[o] Pſ. 18. 8.

[p] Pſ. 92. 5.

ma a Romaiaknak, az országoknak erővel-való el-foglalását: A *Thraciai*nak, javalották a hívolkodást: A *Massagétak*, az emberi hús ételt: A *Scytak* a meg-holt attyokat meg-égették: A *Tyberinus*ok tőrvénye meg-engedte, hogy a'ven embereket magas hegyről nyakra-főre vetették: A' *Hircanus*oké, hogy az emberek hólt teitét az ebeknek vessék: A' *Scytaké*, hogy az eleveneket a hóltakkal, a'kik egy-más-szeretők voltak, el-temessék: *Plato* az ő Törvényében, noha az a'többinél majd jobnak láttatott, illyen vétkeket dichért; a kőz feleséget, a gyermekek meg-fojtását, vagy meg-ölését: A' *Mahomet Alcorán*ya azt tanittya [a]; hogy minden ember üdvőzűlhet, ha a maga törvényét meg tartya; és [b], hogy a'Boldogság chak étel ital lészen, és feleségeknek sokasága: és azért sohúlt abban ninch emlekezet az Istiki dolgokról, az Istennek látásáról, vagy szeretetiről. A'Zidok *Talmud*jában, a'több balgatagságok-kőzött az vagyon [c], a'mint *Rabbi Salomon*nál olvassuk; hogy némelly áldozatot, melyről Moyses emlekezett, az Isten bűnére kellett tenni, mivelhogy a'Holdnak világosságát meg-kisebbitette. A regi Eretnekeknek balgatagságit, chak elő-számlálni-is nehéz volna.

[a] 9 Cap. 2.
[b] 2 Cap. 5. & alibi.
[c] In cap. 1. Gen. vers. 16

A'mostani Újitók-is torkig úsznak a bolondságokban: de az a'többi-kőzött, tapasztalható, hogy az ember, chak a'Hit-által üdvőzül; mellyel el-hiszi, hogy ő a'Krisztus előtt igaz, a'Krisztus-által. Ezt az Újitók nagy okosságnak tartyák, de valóban nagy balgatagság. Először: Mert, mikor el kezdi ember hinni hogy ő igaz: vagy már meg-igazúlt; és úgy nem a Hit-által igazúlt-meg, mert előbbi az Igasság a'Hitnél; vagy még nem igazúlt-meg, hanem az-után kell meg-igazúlni a'Hit-által; és úgy hamisan hiszi hogy igaz: és úgy az nem igaz és Istени Hit, hanem hamis hit, melly nem lehet oka a'Meg igazúlásnak: hanem ha azt mongyuk, hogy az ember, a'hazugság-vagy hamisság-által igazúl-meg, melynél nagyobb bolondság nem lehet. Mátodszor: Az Újitók, igen ajánlyák az Imádságot: mellyet ez az ő Hitők semmivé tészen. Mert, ha bizonnyal hiszik hogy meg-igazúltak, és következéssűl, bűnők ninchen; nem mondhattyák igazán a'Mi-atyánkbã; Bochássd-meg nékünk a'mi vétkeinket. Harmadszor: A' *Lutheristak*, és *Calvinistak* kárhoztattyák egy-mást, és azt tartyák egy-más-felől, hogy meg nem igazúltak, se nem üdvőzűlnek, ha meg nem térnek. maga mindenik azt hiszi maga-felől, hogy meg-igazúlt; és így, egy-más-felől azt kell vallaniok, hogy Igazak, és Nem igazak: Igazak, mert azt hiszik; Nem igazak, mert tévelygők. Negyedszer: Ebből az ő Vallásokból, az következik, a'mint *Luther* ugyan nyilván-is irja; hogy, chak hidgyen ember, akár-mit cheleked gyék-is, üdvőzül. melly istentelen balgatagság, útat nyit minden gonosságra; a'mint meg-is mutattyák chelekedettel.

[a] Lib. 2. de Convers. c. 28.

De a'Keresztyén Anyaszentegyház, a'mint jól mongya Sz. Agoston [a], minden-képpen tiszta, semmi ochmányságot nem tanit; semmi gonosságra útat nem nyit: hanem, az Isten paranchólatit ajánlya, choda-tételit beszélli, ajándékit dicheri, kegyelmességét kéri. A'minémű hamisságokat pedig az Újitók reánk fognak, nem mi Vallásunk, hanem az ő szemtelen hazugságok.

Továbbá: Hasonló az *Ecclesia* a'Szőlőhőz; mert szorgalmatos, nagy, és szűnetlen munkát kiván: de a'több őrökségek, úgy-mint rét, kert, szántó-föld, erdő, nem annyira, és ha szintén nem minden munkáját adgyák-meg-is, adnak valami hasznot: de ha a' Szőlőnek minden munkáját meg nem adgyák, semmi gyümőlchöt nem ád, hanem el-vadúl, és chak a'tűzre-való, noha arra sem igen alkolmatos. Annyi pedig a'Szőlővel-való bajlódás, hogy eggyik múnka a'másikat éri, és a'jó Szőlő-gazda, gyakorta még télben, sem szűnik-meg a múnkától. Az *Ecclesia*ban-is hasonló munka kivántatik; melyben, ha ember az ő lelkének szőlő-veszszejével jól munkálkodik, jeles gyümőlchöt hoz. Mert a' Jószágos chelekedettel fel-ékesitetett lélek, az Istennek kedves, az Angyalokhoz hasonlo, minden egyéb teremtett-állatoknál felyebb-való; melyről méltán mondhatni, hogy *Gyönyörűséges fiatal* [a]: de ha el hadgya vadúlni, a vétkeknek tövisse és bojtorjánnya el-fogja, sőtse gonosz gyümőlche vagyon; melyről méltán mondhatni [b], hogy *Hasonlatos az gyümőlch, és fojtós a'meg-éselre, és semmire-kellő*: mellyel az ember, az oktalán-állatnál alább-valóvá létszen, az Isten-előtt útálatossá, az Ördöghöz hasonlóvá.

[a] Isa. 5. 7.
[b] Sap. 4. 5.

Innét vagyon, hogy a'Szent Irás gyakorta int bennünket a'szűnetlen múnkára, rettent a'henyéléstől.

Először: Mert olly nevekkel nevezi, mellyek nagy mánkát jelentnek; és, hol *Keresztyének*nek nevezi a'Hiveket [a]; hol *Munkálkodo vitézek*nek [b]; hol *Béresek*nek [c]; hol *Szőlősk*nek [d]; a'mai Evangéliomban pedig, *Szőlő-mi veszek*nek. Ezeknek pedig, jól tudgyuk, hogy sok munkájok vagyon: és azért mongya Jób [e]; hogy *Az ember munkára születtetik, és a'madár a'röpülésre*: az-az, mint a'madárnak természete a'röpülés, úgy az embernek hivatallya a'munka. Némelly Magyarázók pedig, a'Madáron az Ördögöt értik ki, mint

[a] Luc. 19. 14.
[b] 2. Tim. 2. 3.
[c] Isa. 7. 1.
[d] Luc. 20. 2.
[e] Jób. 5. 7.

A

a'madár, gyors, és mindenkor nyughatatlanúl ide's tova röpös; és, a'mint Urunk mondotta [c], *ki-vészi az igét az ember szivéből, hogy hivén ne ádvbzhállyon.* Az Ördög olly gyors a'mi veszedelmünkre, hogy semmi munkát nem kiméll, hanem mindenkor kereng fotog, hogy el-nyellyen bennünket [d]. Méltó tahát, hogy mi-is semmi munkától ne irtózzunk, magunk oltalmára, és javára; mert a'henyélés, az Ördög párnája; a'munka pedig, győtrelme. Azért mondotta Sz. Jakab [e]: *Ellene-álljatok az ördögnek, és el fut tőletek.* Azt irja *Horátius*:

Ut jugulent homines surgunt de nocte latrones: Ut te ipsum serves, non expergiscere is:

az-az, a'tolvajok éjjel fel-kelnek, hogy máſt meg-öllyenek: te pedig fel nem serkensz, hogy magadat meg-oltalmazzad. Némellyek, a'Madáron a'Tüzet értik: mint-ha azt mondotta volna Job: A'mint a'Tűz soha meg nem szünik az ő melegitésétől, és valamit melléje tészsz azt meg-melegiti: úgy kellene az embernek is szünetlen munkálkodni. Ha pedig a'Madár nevet meg-tartyuk, annyit tészen a'Jób mondása, Arany-száju Szent János magyarázásából: Természete az embernek a'munka, és az-előtt el nem futhat, mint a'Madár, ha élni akar, a'szünetlen röpülést gyakorlya, és ugyan azzal menekedik is meg sok-féle veszedelemtől. Sz. Gergely pedig azt mongya [f], hogy embernek a'Munkát kedvelleni kell, mint a'madár gyönyörüségesen röpös; és arra ugyan sietni kell, mint a'madár sietve röpös.

B

[f] 6. Mor. c. 6.

Másodszor: Sok-féle példákkal inti a'Sz. Irás az embert a'munkára; és tudgyuk, hogy a Hivek minnyájan munkával jutottak a'nyugodalomra: és azt példázták az Israel fiai, kik nagy munkával jutottak az Igéret-földére. Ő-maga-is a'Krisſus, ki az *Istennek szerelmes fia volt* [g], előbb a'Keresztfán az epét kóstolta-meg [h], az-után mikor fel-támadott, úgy őtt mézet [i]. Kinek szenvedését, először említi Sz. Péter [k], az-után a'dicsőségét. Sz. Pál-is, elsőbbé emlekezik az ő Keresztéig-valo meg-alázásáról, és az-után mongya hogy fel-magasztaltatott. Sőt ő-maga-is azt mondotta [l]; hogy *Azokat kellett neki szenvedni, és úgy menni-bé az ő dicsőségébe.* És ő képében mondotta David [m], hogy *Munkákban volt ifjuságától-fogva.* És a'mái Evangéliomi példájával-is azont bizonyitotta: mert nem elégedvén azzal, hogy jó reggel ki-ment munkásokat fogadni, az-után-is egy-néhány-szor ment-ki ugyan azon okból. Ugyan ezen dolgot azzal-is muratta meg a'mái Evangéliomban, hogy; a'melly munkásokat a Szőlőbe küldött, a Napnak terhét, és hévségét viselték, és úgy fizetett nékik. Innét, hivott bennünket a'*Keresztnek minden-napi fel-vételére* [n]; Sz. Pál pedig, a'*Pálya futásra* [o], hogy a'jutalmat el-kapjuk; és máſutt [p]; *A belső embernek napról-napra-valo meg-újulására.* Innét vagyon az-is, hogy a Sz. Irás dícséri a'Munkálkodokat, és *Bálaam*nak mongya, *a'ki kezd munkáját eszi* [q]: a'jó Keresztkedő szolgát pedig, Urunk nem chak dícséri [r], hanem nagy jutalmat-is igér néki. A'hivolkodokat pedig orczázza, és fogyatkozását jelenti [s]: *A'hidégért*, úgy-mond, *szántani nem akart a'reſt: kuldál azért nyárban, és nem adatik néki.* Urunk pedig, a Reſt szolgától nem chak *a'Talentomot veteti-el* [t], hanem *a'külső setétségre-is veteti, a'hol sirás, és fogak chikorgatása leszen.* Azért nem olly könyü dolog a'hivolkodás, mint a'Király reſtei vélik.

C

[n] Mat. 20. 8. [o] 1. Cor. 9. 24. [p] 2. Cor. 4. 16. [q] Pſ. 127. 2. [r] Mat. 25. 21. [s] Prov. 20. 4. [t] Matth. 25. 28. 30.

Végezetre; A'Szent Irás, az el-vetett és kichiny Hangyának példájával serkenget a Reſt embert a'munkára [u]: *Eredj a'hangyához oh reſt, és szemléld az ő útait, és tanúlly bölcseséget: kinek, holott vezére nincsen, se tanitója, se fejedelme, nyárba eledelt készit magának, és aratás-kor gyüjti-bé a'mit egyék.* Ezen példával, sok Szent Atyákélnek; és nem ok-nélkül; mert valóban sok jeles dolgot tanúlhat a reſt ember a'Hangyától. Mert, ha meg-szemléli az ő útait, azt láttya Elsőben; Hogy a'szüntelen-valo fel's alá játással, a kősziklát-is el-koptattya; a'mint *Aristóteles* irja [x]: és azt tanúlhattya; a'mint *Plinius* mongya; hogy akár-mi kichiny szorgalmatos gyakorlás-is, nagy dolgot vihet véghez. II. Hogy az úton minnyájan járnak, senki veszteg nem áll, senki nem hivolkodik; a'mint Sz. Ambrus irja [y]: és azt tanúlhattya, hogy szégyen ő-néki-is, ha hivolkodik. III. Hogy mindenkor azon úton járnak, és el nem távoznak a'bátorságosb és kőzönségesb úttól; a'mint *Aristóteles* irja [z]: és azt tanúlhattya, hogy, a'Jószágos cselekedetnek útában meg-maradván, a'járt útat el ne hadgya a'járatlanért. IV. Hogy szoros és keskeny úton járnak; a'mint Sz. *Jeronymus* irja [a]: és azt tanúlhattya, a'mit Urunk parancholt [b], a'szoros és széles kapuról, a'tág és keskeny útról. V. Hogy a'meg-ázott, vagy nedvesedett búzát ki-horgyák a'verő-fényre, és meg-száraztyák; a'mint Sz. *Basilius* irja [c]: és azt tanúlhattya; hogy, a'mit a'jó cselekedetek-által gyüjtött, igen meg-őrizze, hogy a'hiu-dicsőségnek nedvességétől meg ne rothadgyon, mellyet úgy cselekedhetik, ha az Igasság Napjának fényessége által-járja; az-az, ha az Istennek tiszteségéért cselekszik mindenkor. VI. A'búza szemnek végét el-harapja, hogy ki ne chirázzék a'földben; a'mint *Plinius* irja [d]. és az éléſt úgy rendelik, hogy, semmi többet, sem kevesbet

[c] Luc. 8. 12. [d] 1. Pet. 5. 8. [e] Jac. 4. 7. [f] 6. Mor. c. 6. [g] Mat. 3. 17. Or. 17. 5. [h] Mat. 27. 34. [i] Luc. 24. 42. [k] 1. Pet. 2. 21. [l] Phil. 2. 8. [m] Luc. 24. 26. [n] Pſ. 87. 16. [o] 1. Cor. 9. 24. [p] 2. Cor. 4. 16. [q] Pſ. 127. 2. [r] Mat. 25. 21. [s] Prov. 20. 4. [t] Matth. 25. 28. 30. [u] Prov. 6. 6. [x] Lib. 9. de Hiſtor. Animal. c. 38. [y] Lib. 6. Hexaem. c. 4. [z] Supra. [a] In Vita Malchi. [b] Mat. 7. 13. [c] Orat. 12. de Divit. [d] Lib. 18. c. 14.

nem gyűjtnek, hanem a'mennyivel meg-érik. VII. *Sénéca* azt írja [f], hogy három rendbéli czellákat chinálnak a'hímeknek, a'nőstényeknek, és az élésnek: és, a'mint *Aelianus* írja, olly mesterségesſen chinállyák, hogy, sem elsőtől, sem ellenségtől nem félnek. VIII. *Plinius* azt írja [g]; hogy midőn varas-békára találnak, a'mérges részér meg nem éſzik. IX. *Columella* azt írja [h]; hogy a'vízen által-úſznak a'gyümölchért; és akkor, az utólsók az elsőkhöz ragaſzkodnak, hogy kűnnyebben által-menhessenek. X. *Plinius* azt írja, hogy nagyobb terhet viſelnek, hogy-sem állapattyok és erejők muratná: és azt-is meg-próbállyák, a'mi erejők-fölött vagyon. XI. Olly álhatatoſok a'munkában, hogy éjjel, hóld-világnál-is munkálodnak; a'mint *Plinius* írja: mindazáltal, egy-néhány nap meg-is nyúgoſznak, hogy igen el ne fáradgyanak. XII. Hogy a'halottakat el-temetik. Mellyekből, a Keresztyén ember jeles tanútágokat vehet dolgaiban.

II. RESZE.

MOndaná valaki: Ím hallom, hogy a'Szent Irás igen int a'munkára: akarnám tudni, ha vagyon-e valami haſznа a'Munkának? mert azt ſzokták mondani, hogy haſznos munkának ember nem érzi fáradſágát. Felelet. Az Újitók, mint-hogy minden chelekedetet kárhozatra-valónak ítélnek, fertelmeſnek, gaznak, hamiſságnak; úgy mint *Calvinus* János [i]. és *Luther* Márton [k]; következendőül azt kell mondaniok, hogy azok nem érdemlik az örökéletet, hanem az örök kárhozatot; a'mint nyilván tanittya *Calvinus* [l]. A Keresztyén Anyaſzentegyház pedig külömbet vall. Az-okáért,

Azt mondom: hogy az Igazaknak chelekedetők, nem hamiſság és bűn, hanem igaſság és jó; a'mint az Irásból ſok-képpen meg-bizonyúl: I. Jób-felől azt olvaſſuk [m]; hogy *Nem vétkezett ajakával, ſe valami bolondságot Iſten-ellen nem ſzóllott.* És az Iſten ő-maga mondotta felőle [n]; hogy *Egyenyű és igaz ember, Iſten-félő, a' gonoſztól el-távozó, és az ártatlanságnak meg-tartója.* Dávid ő-maga gyakorta emlekezik Igaſságáról, és jó chelekedetiről [o]; és ugyan bízik-is azokban, hogy elő-álhat vélek az Iſtennek ítélő-ſzéke-előtt. mert egyéb-képpen, midőn azt kéri [p], hogy *az ő Igaſsága-ſzerént ítéltetſék-meg*, kárhozatot kért volna fejére. II. Urúnk imigyen beſzéll [q]: *Ha a'ſzemed egyenyű léſzen; az egéſz teſted világos léſzen.* A'hol Urúnk a' tekélletes Jó chelekedetről ſzóll, melly nem chak ő-magából jó, hanem az igyekezetből-is: mert az egyenyű ſzem, a'jó igyekezet; a'világos teſt, a'jó chelekedet; a'mint Urúnk ő-maga megmagyarázta [r]. Az illyen Chelekedetről azért, azt mongya Urúnk; hogy tellyeſséggel világos, és semmi ſetétség nincs benne: de ha az, terméſzete-ſzerént Halálos bűn, volna, nagyobb részre, sőt tellyeſséggel ſetétség volna; a'mint ugyan-ottan mongya Urúnk a'gonoſz igyekezettel meg-ferteztetett chelekedet-felől, melly a'jót megveſztegeti. III. Szent Pál némelly Chelekedeteket, *aranyhoz, ezüſthöz, drágakőhöz* haſonlit [s]; jelentvén, hogy azok az Iſten ítéletinek tűzében meg-maradnak, és jutalmat vésznek: mellyeket a'hamiſságról nem mondhatni. IV. A Szent Irás gyakorta int, hogy Jót chelekedgyünk, és ne vétkezzünk [t]. Melly intés, heába-való, sőt ártalmas, ha ember minden chelekedetben vétkezik. V. Az Igazak chelekedeti, kedveſek az Iſtennél [u]. Az pedig nem lehet, ha a'Chelekedetek mind hamiſſak: mert a'hamiſságot az Iſten nem kedvelli, hanem gyűlöli. VI. Az Irás, némelly dolgokról nyilván mongya; hogy *a'ki azokat chelekeſzi, nem vétkezik* [x]. *Ha feleſéget vészſz*, úgy-mond Szent Pál, *nem vétkezel.* Azt kérdem én az Újitóktól: Midőn meg-házaſodnak vétkeznek-e, vagy nem? Ha vétkeznek: hogy lehet igaz a Sz. Pál mondáſa? hogy tanátſollyák ők, még a' Barátoknak-is, és az Apátzáknak, hogy meg-házaſodgyanak? Ha nem vétkeznek: tahát hazudnak az Újitók? Igen-is. VII. Az Irás, némellyeket Jó chelekedetnek mond [y]: *Úgy világoſkodgyék, úgy-mond Urúnk, a'ki világoſságtok az emberek-előtt, hogy lássák a'ti jó chelekedetteket.* És [z]: *Azért vattok-ez aſſzonyállatnak bátorſága*; mert *Jó chelekedetet chelekedett velem.* És Sz. Pál [a]: *Ő alkotmányi vagyunk, teremtetvén a' JESUS Kriſtusban a' Jó chelekedetekre, mellyeket készített az Iſten hogy azokban járjunk.* És [b]; *Paranchold-meg, hogy Jót chelekedgyenek, gazdagok légyenek a'Jó chelekedetekben.* Maga-felől pedig azt mongya [c]; hogy *Semmiben lelki-iſmérettem nem vádolhat*: de a'Calviniſtákkal azt kellett volna mondani; Mindenekben vádol lelkem-iſmérети, mert mindenekben vétkes vagyok. Sz. Jakáb pedig, elválaſztya a'Jó chelekedetet a'Bűntől, mondván [d]: *Ha a' Királyi törvényt bé-tellyeſitétek az Irás ſzerént; Szereſſed felebarátodat mint tenmen magadat; jól mivelitek: ha pedig ſzemélt válogattok, bűnt chelekeſztek, meg-foddatvén a'Törvényről mint által-hágók.* Hová lehet ennél világosb mondás?

A

[f] *Lucr. l. de Benef. Dupra Hyrcanis.*
[g] *Lib. 11. c. 56.*
[h] *Lib. 3. de Re Rustica.*

B

[i] *Lib. 3. Inſtit. c. 12. §. 4. & c. 14. §. 9. & 11. & c. 15. §. 1.*
[k] *In Apſer. cit. 31. 32. 34.*
[l] *In Antidote Concil. Trid. Seſſ. 6. c. 12.*
[m] *Job. 1. 22.*
[n] *Job. 2. 3.*
[o] *Pſ. 7. 9. Pſ. 16. 2. 3. Pſ. 17. 21. Pſ. 25. 1. Pſ. 35. §. 12.*
[p] *Pſ. 21. 1.*

C

[q] *Matt. 6. 22. Luc. 11. 34.*
[r] *Matt. 5. 16.*
[s] *1. Cor. 3. 12.*
[t] *Iſ. 4. 5. Iſa. 1. 16. Ioan. 5. 14. 2. Cor. 6. 1. 14. 1. Ioan. 2. 1. Pet. 1. 16.*
[u] *Mal. 3. 4. Sap. 9. 12. Act. 10. 35. 2. Par. 2. 5. Phil. 4. 18.*
[x] *1. Cor. 7. 28.*

D

[y] *Matt. 5. 16.*
[z] *2. Mat. 26. 10.*
[a] *Eph. 2. 10.*
[b] *1. Tim. 6. 18.*
[c] *1. Cor. 4. 4.*
[d] *Ia. 2. §. 9.*

A

Nem chak az Irás-ellen vagyon pedig az Újítók vélekedése, hanem az igaz Okosság-ellen-is. I. Mert, ha az Igazaknak minden chelekedetök vétek: tahát a'Hitnek chelekedeti-is, a melly-által meg-igazúlunk? tahát amaz Imádság-is [a]; *Bochájá-meg nékünk a mi bünteinket?* Hová lehet pedig nagyobb balgatagság, mint a'Bűn-által meg-igazúlni? a'Bűnnel kérni a'bűnnek bochánattyát? II. Az következnek; hogy az Isten-is vétkezik: mert *ő chelekszik mi-bennünk* [c]. III. Következnek, hogy a'Krisus nem valóban váltott-meg minket a'hamisságtól, meg nem tisztitott, jó chelekedeteknek követőivé nem tett, hanem Halálos bűnöknek chelekedőivé; Sz. Pálnak nyilván-való mondása-ellen [g]. IV. Minden jó chelekedetekben kell embernek magát gyakorlani: de azok mind Bűnök: tahát minden Halálos bűnben kell magúnkat gyakorlanunk. V. Semmi Halálos bűnt nem kell tenni: de minden jó chelekedetek olyanok: tahát semmi jót nem kell tenni. Illyen oktalan bolondságok következnek az Újítók vélekedéséből.

a Luc. 11. 4.

f Phil. 1. 12.

g Tit. 2. 14.

Mondaná valaki: Isaias azt írja [b]; hogy *Minnyájan lettünk mint a'tisztátalan, és mint a'havi-folyásosnak ruhája minden mi igasságunk.* Felelet. Előszór: Nyilván vagyon, hogy Isaias nem szóll az Igazakról, hanem a'nagy Bűnösökről, kiknek bűnökért kézbe adatott a'Város, és az egész nép; kik, ugyan-ott azt meg-vallyák [i]: *Imé te meg-haragudtál, mert vétkeztünk.* És [k]; *Nincs a'ki segétségül hija a'te nevedet; a'ki fel-kelljen, és tartozzon a'te-hozzád.* De az Igazak, tellyességgel külömbet chelekesznek. Hogy pedig a'Próbetának szószólója tsak-ugy szóll, az Irásnak gyakor szokását követi; melly sokakról úgy szóll, mint-ha minnyájokról szóllana. Másodszor: Ha mindenekről szóllott volna-is a'kik akkor voltak, azzal semmit nem nyernének: mert chak arról az időről szóllott, melyben a'sok gonoságért a'fogságba vitettenek: de nem mindenkor ollyan volt az egész nép, semmi az ő chelekedetök. Harmadszor: Chak azokról a'Chelekedetekről szóllott Isaias, mellyeket ők Igasságnak tartottak, úgy- mint az Áldozatokról, Innepekről, &c. mellyeket nem jó igyekezettel chelekedtenek, és azért útálatosok voltak az Isten-előtt; a'mint ő-maga meg-mongya Isaiásnál [l]; és hogy ugyan el-fáradott azoknak eltűrésében.

b Isa. 64. 6.

i vers. 5.

k vers. 7.

l Isa. 1. 11.

Mondaná még-is valaki: Dávid imigyen könyörög [m]: *Uram, ne menny ítéletbe a'te szolgáddal: mert egy élő sem igazúl-meg a'te szined-előtt.* Felelet: I. Az ember az Isten-előtt nem igazúlhat-meg: mert ő-magától ninchen semmi Igasság benne, úgy-mond Szent Agoston [n]; hanem, a'mi vagyon, az Istentől vagyon, és azért mondotta az-előtt: *A'te igaz-mondásod-szerént; halgass-meg engem a'te igasságod-szerént.* II. Azt a'Bochánando bűnről érti azon Sz. Agoston [o], Sz. *Jerónymus* [p], és Sz. Gergely [q]: mellyek-nélkül nem élünk e'világon. Mint-ha azt mondotta vólna Dávid: Uram, nem kívánok veled törvénkedni; bűnösnek vallom magamat, és bochánatot kérek: mert ninchen senki, a'ki vallaha ne vétkezzék; a'mint Salomon-is mondotta [r]: *Ninch igaz ember a'földon, a'ki jót chelekedgyék, és ne vétkezzék.* III. Az ember meg nem igazúlhat az Isten-előtt, ha az Istenhez hasonlíttatik; a'mint Sz. Gergely mongya több Szent Atyákkal: mert az Istennek igasságához képest, ez merő hamisságnak tetszenek: a'mint a'chillagok, noha ő-magokban elég fényesek, de a Nap-előtt meg-setétülnek. És így olvassuk a'Job könyvében [s]: *Vallyon, az ember az Istenhez hasonlíttatvan, meg-igazúlhat-e?* És [t]; *Bizony tudom, hogy meg nem igazíttatik az Istenhez hasonlíttatott ember.* mert, a'mint Sz. Agoston magyarázza [u], az emberek, és az Angyalok-is, az Istennek közléből igazak, de hozzája-hasonlításból nem igazak; mint a'chillagok hogy a'Naptól vészik a'világosságot, de hozzája hasonlíttatván el-vesztik.

B

i vers. 5.

k vers. 7.

C

n In Psal. 142.

o Liber de Perfectione Justitiæ.

p Epistola ad Ctesiphontem.

q In Psal. ult. Pœnitent.

r Eccle. 7. 21.

D

s Job. 4. 17.

t Job. 9. 2.

u Lib. 4. ad Orosium.

Mondaná továbbá valaki *Luther* Mártonnal: Nem kérjük a'mi vagyon, hanem a'mi ninchen: az-okáért, mivelhogy naponként azt kérjük, hogy Szenteltessék az Isten neve; Légyé az ő akarattya; Bochássa-meg bűneinket: az a'jéle, hogy mindékor Káromlyuk az ő nevét, akarattya-ellen chelekedűnk, és vétkezűnk. Felelet. Elsőben: Külömbé okoskodhatunk mi az Imádságból: mert Urúnk nem azért tanított minket az Imádságra, hogy holna el ne vegyük a'mit kérünk; hanem azt igérte, hogy el-vészszük [x]: Az-okáért, valóban meg-szentellyük az ő szent nevét, és akarattyát meg-chelekedgyük: mert egyéb-aránt heába kérnők. Másodszor: Ha senki nem kérheti hogy légyen az Isten-akarattya, hanem a'ki azt ellenzi: mi módon mondotta Urúnk is azon igéket [y]? Vallyon ő-is ellenzette-e az Isten akarattyát? Az-okáért, nem chak azt kérjük a'mi nálunk ninchen, hanem annak-is, a mi nálunk vagyon, meg-maradását, és öregbülését: és így kérjük, hogy Szenteltessék az Istennek neve, az-az, hogy az szentségben, mellyet a'Keresztségben vöttünk, meg-maradgyunk; a'mint Sz. *Cyprianus* mongya [z], és Sz. Agoston.

x Luc. 11. 9.

y Luc. 22. 42.

z Serm. de Oratione Dominica.

is [a]. Kik

is [a]. Kik azt is mongyák; hogy, midőn azt kérjük, hogy Légyen az ő akaratya; a' hitetleneknek, és gonoszoknak meg-téréſét kérjük; hogy azok-is, noha földi emberek, azt kezgyék chelekedni a'mit a' menyhez haſonló igaz Hivek. Midőn pedig Bűneinknek bochanattyát kérjük, azt nem minden chelekedetinkről értyük, mert ſokakról hálát-is adunk: hanem, a' Jotzágos chelekedetekbe egyeledő Bocháando bűnőkről.

III. RÉSZE.

AZ Igazak Chelekedetők, nem chak nem gonoſzok és tiſztátalanok, hanem ugyan érdemeſek-is, és juralomúl az őrők életet és boldogſágot érdemlik: Ezt ſokképpen meg-bizonyithattyuk.

Elöször: Mert az Örők élet, gyakórta Jutalomnak, Bérnek, Fizetéſnek mondatik: melyből az kővetkőzik; hogy a' Jó chelekedet, a' mellyért adatik, érdem, vagy érdemes. A' mái Evangéliomban, azt mongya a' Chelédes-embet [b]: *Hívd-elő a' munkáſokat, és add-meg nékik az ő Bérőket.* A' Béren, érti a' napi pénzt; azon pedig, az Örők életet, értik kőzönſégeſſen a' Sz. Atyák. Továbbá; Urunk azt mongya a' Hiveknek [c]: *Örűlyetek és vigadgyatok, mert a' ti jutalmatok bővſéges mennyekben:* melly Jutalom, a' Mennyeknek orſzága; a' mint ugyan-ottan Urunk meg-magyarázta [d]. Erre azt feleli *Calvinus*; hogy az Örők élet, chak haſonlatoſſágból mondatik Jutalomnak, tulajdon-képpen pedig Örőkſégnek; melly a' fiaknak azért adatik hogy fiak, nem azért hogy munkájokkal nyerték. De ennek ſemmi ereje ninchen: Mert a' Sz. Irásban, nem kevésbbzer, ha nem többször, mondatik Jutalomnak, hogy-ſem Örőkſégnek: az-okáért, a' mit ők nékünk fizelnek, mi-is azt felelhettyük nékik. De annak-fölőtte, azt mondom, hogy mind Jutalomnak, 's mind Örőkſégnek, igazán és tulajdon-képpen mondatik, és mind a' kettőnek tulajdonſágát magába foglallya az Örők élet: mert igéretből, a' munkáſoknak úgy mint Jutalom adatik: de nem adatik, hanem chak a' fiaknak; és úgy Örőkſég. Mind a' kettőről eggyütt emlekezik Sz. Pál, mondván [e]: *Valamit chelekeſztek, ſzívetek-ſzerént chelekedgyetek, mint az Urnák, és nem mint embereknek; tudván hogy az Úrtól véſzitek az örőkség jutalmat.* Ha azt mondod; hogy az Örőkſégért a' fiaknak nem ſzőkſég munkálkodni: Azt felelem; hogy, noha a' kichinyeknek kik a' ſzent Kereſztſég-után meg-halnak, az Örők élet chak őrőkſégül adatik: mindazáltal, a' meg-okoſodott fiaknak munkával kell azt érdemleniek, hogy két úton, és két névvel vegyék, mint Örőkſéget, és Jutalmat: mert ez, tiſztteſſégeső amannál egy-általlyában. és azért akarta az Iſten az ő fiait azzal fel tiſztelni, hogy az Örőkſégőkhőz-is, úgy mint Jutalomhoz, jutſanak. Kriſtus Urunknak-is, úgy mint Iſten Fiának, a' Teſtének dichőſége, és nevének fel-magaſztaláſa, Örőkſég volt: de még-is azt mongya Sz. Pál [f]; hogy *Az ő meg-alázásáért, és halálig-való engedelmeſſéégéért magaſztalta-fel az Iſten, és adott néki minden név-fölött-való nevet.* Holott azt-is vedd eſzedbe; hogy a' Jó chelekedet érdemeért, az őrők dichőſégnek olly garádiczá, mértéke, és módgya adatik jutalomúl: melyre nem futnak azok, kik chak őrőkſégűl véſzik, mint a' meg-kereſztelt gyermekek; kiknek nem leſzen olly nagy dichőſégők, mint a' munkálkodo Hiveknek.

Masodszor: A' Mennyei jutalom, a' Chelekedetnek és munkáinak mértékeſzeréntt adatik: Az-okáért, annak meg-adáſában, az Iſten nem chak az ő irgalmas fogadáſat, és Atyai jó-voltát tekinti, hanem a' Chelekedetnek méltoſágát-is és toganatoſſágát. Innét mongya Dávid [g]: *Uram, te meg-fizetſz kinek-kinek az ő Chelekedete-ſzerént.* Sőt Urunk-is [h]: *Az ember fia meg-fizet kinek-kinek az ő Chelekedete-ſzerént.* Szent Pál-is [i]: *Ki-ki mind Jutalmát véſzi, az ő munkája ſzerént.* És [k]: *A miket az ember vét, azokat aratnya-is.* Es Szent Jánoſnál az Úr [l]: *Imé hamar el-jövök, és a' Jutalom velem vagyon, meg-fizetni mindenkinek az ő chelekedetik-ſzerént.* Mivel fizetlen pedig az Úr a' más világon, azt-is még-jelenterte Sz. Pál: ki, midőn azt mondotta volna [m]; hogy *Az Úr meg-fizet kinek-kinek az ő chelekedetik-ſzerént*; uránna veteté: *Azoknak, a' kik, a' Jó chelekedetnek türéſe-ſzerént, dichőſéget, és tiſztteſſéget, és halhatatlanságot kereſnek, az őrők életet.* Es midőn azt mondotta volna [n]; *A miket ember vét, azokat aratnya-is*; ráingyárt meg-magyarázván, utánna veteté: *A ki a' lélekben vét, a' lélekből-is aratnya az örők életet.*

Harnadszor: Az Irás azt mongya [o]; hogy a' Jó chelekedetnek, igaſſág ſzerént adatik a' Jutalom: és hogy az Iſten igaz, és nem ſzemély-válogató [p]. A' Személy-válogatás pedig, az Igazo-igaſſág-ellen vagyon; midőn valaki érdeme nélkől ád valakinek jutalmat, a' vagy nagyobb jutalmat kiſebb érdemért. Az-okáért, ha az Iſten nem ſzemély-válogató, a' Jutalomnak adáſában, az érdemnek mi-völét nézi. Továbbá; az Örők élet nyilván igértetik a' Jó chelekedetért. Azért mondotta Urunk [q]

A
[a] Lib. de Bon. Perſeverantia. c. 2.

[b] Mat. 20. 8.

[c] Mat. 5. 12.

B
[d] ver. 12.

[e] Col. 3. 23.

C
[f] Phil. 2. 8.

[g] Pſ. 61. 13.
[h] Mat. 16. 27.
[i] 1. Cor. 3. 8.
[k] Col. 6. 8.
[l] Apoc. 22. 12.

D
[m] Rom. 2. 6.

[n] Gal. 6. 8.

[o] 1. Tim. 1. 4. 8. 7.
2. Tim. 4. 7. & Heb. 6. 10.
[p] Act. 10. 34. Rom. 2. 11. Gal. 2. 6. 1. Pet. 1. 17.
[q] Mat. 19. 17.

A

Prof. 29.

Ha az életre bé akarsz menni, tartsd-meg a parancholatokat. Es [r]; *Minden a'ki el-hadgya házát, &c. az én nevemért, száz annyit vészen, és az Örök életet bírja.* Sz. Pál pedig azt írja [s]: *Az Isteni tudományt mindenekre hasznos, igéreti lévén a'mostani és a'következendö életfelöl.* Es Sz. Jákab [t]: *Boldog ember, a'ki a'kisértetet el-szenvedi: mert mikor meg-próbáltatik, el-veszi az életnek koronáját, melyet igért az Isten az ö'et-szerétöinek.* Midön pedig az ígéret a'Munkához-képeſt léſzen: a'ki a'munkát meg-chelekedte, igazán mondhattya; hogy az igért dolgot meg-érdemlette; és igazán, mint jutalmat, meg-kérheti. Ezt a' meg-ígért jutalmat, hallyad mint hozza elö Urunk az itélet-kor, midön igaz Bironak mutattya magát [u]: *Jöjetek-el én Atyámnak áldottai, bírjátok a'világ-kezdetitöl-fogva nektek kéſzittetett Országot: mert éheztem, és ennem adtatok, &c.* jelentvén, hogy az Örök élet megadáſának oka, a'Jó chelekedet volt. Es [x]; *Örülly jó és hív szolgám, mivel-hogy a'kevésben hív voltál, sokat bízok reád; menny-bé az Uradnak örömébe.* Es Sz. János [y]; *Ezek azok, kik nagy háborusságból jöttek; az-okáért vannak az Istennek Királyi széke-elött.*

B

NÁGYEDSZER: Az Irás némelly személyeket méltóknak mond a'Bóldogságra, az-az, meg érdemlették a'bóldogságot mint jutalmat; Urunknak ama' mondáſa-ſzerént [z]: *Méltó a'munkás az ö bérére.* Innét mongya Salomon [a]: *Az Isten meg-kísértette ökét, és magához méltóknak találta ökét.* Es Urunk [b]; *A'kik méltóknak ítéltetnek a'más világra, és a'holtak-közzül-valo fel-támadásra.* Es Sz. Pál [c]: *Hogy méltóknak találtaſſatok az Isten országára, melyért ſzenvedtek-is.* Es Sz. János [d]: *En-velem fehérben járnak, mert méltók.* Ezeknek pedig nincs ellene a'Sz. Pál mondáſa [e]: *Alítom, hogy nem méltók e'mostani időnek ſzenvedéſi a'következendö dicsöſségre, melly meg-jelentetik mi-bennünk.* Mert, ha az időt meg-tekintyük, nincsen hasonlatoſság a'rövid ideig-, vagy ſzem-pillantáſig-valo Chelekedet-, és az örökké-valo dicsöſség-között: de a'ſzenvedés-és dicsöſség-között vagyon, a'ſzeretetért, melyböl a'ſzenvedés származik. Így a'Kriſtus Urunk ſzenvedéſeis, rövidebb volt az örök gyötrelemnél: de a'ſzenvedönek méltóſágaért, mélto volt, hogy az örök gyötrelemböl meg-mentené az embereket. A'világi gyönyörüſégek-is, kiſſebbek a'pokol kínnyainál: de, mint-hogy azokért az Istent meg-vetették a'gonosz emberek, méltók hogy azokkal büntettetſſenek. Vallyon, a'mag, nem kiſſebb-e állapattya-ſzerént a'Fánál? de erejéhez-képeſt, hasonló a'fához; és, ha úgy ültetik-el a' mint kívántatik, természet-ſzerént-valo igaſſágból, mélto hogy fa nevekedgyék belöle. Noha azért azt mongya Sz. Pál [f]; hogy *A'mi mostani háborusságunk, egy ſzem-pillantáſig-valo, és könnyü*, ha a'dicsöſségnek nagy- és örök-voltához hasonlittatik: mindazáltal azt-is mongya; hogy *Az a'ſzenvedés ſzerzi azt a'dicsöſséget mi-nékünk*; tudni-illik, meg-érdemelvén azt: és az-okáért mélto hogy az igaz Bíro, mint jutalmat, adgya azért az örök Bóldogságot. Láſſuk már, mint okoskodnak ezek-ellen az Újito Atyaſiak.

C

Elöſzör: Azt mongyák; hogy a'Sz. Irás, a'Mennyei bóldogságot, irgalmaſſágból-valónak mongya: az-okáért azt ingyen vészük, és nem jutalomúl érdemünkért. Így mongya a Dávid [g]: *Ki téged irgalmaſſággal és könyörületeſségekkel koronáz.* és Urunk [h]; *Bóldogok az irgalmaſok, mert ök irgalmaſságot nyernek.* Felelet: Az örök Bóldogság, nem azért tulajdonittatik az Irgalmaſſágnak, hogy a'munkának valoſágos jutalma nem volna: hanem, hogy a'Jóſzágos chelekedet-is, és az érdem, irgalmaſſágból vagyon; a'mint Sz. Agoſton mongya [i]: mivelhogy az ember semmi érdemeſt nem chelekedhetik, míg nem meg-igazúl. a'Meg-igazúlás pedig, nem a'Chelekedetböl léſzen, hanem az Irgalmaſſágból, és kegyelemböl. Es, mint-hogy Szent Pál azt mongya [k]; hogy *A'bünnek zsóldgya, a'halál*; *az Örök életet pedig, az Isten Malaſztya*: jól mongya Szent Agoſton [l]; hogy az Örök életet-is, a'Jóſzágos chelekedet zsóldgyának mondhatta volna: de azért nem mondotta; hogy ne vélnök, hogy ſzintén úgy mienk, és tölünk származik az Igaſſág, mint a'Hitben, melly tellyeſſéggel egyedül miénk, nem az Istené.

D

Másodſzor: Azt mongyák; hogy Urunk azt parancholta [m]; hogy *Mikor mindenekket meg-chelekeſzünk, mellyek nékünk parancholva vannak, azt mongyuk: Haſzontalan ſzolgák vagyunk; a'mit meg kellett chelekednünk, meg-chelekedtük.* De ez semmit mi-velünk nem ellenkezik. Mert, I. A'mint Sz. Ambrus mongya [n]; hogy Urunk azt parancholly a, hogy meg-ismérjük kik vagyunk magunkról, az-az, haſzontalan ſzolgák, és elégtelenek az Ur parancholattyának bé-tellyesitéſére: de mint-hogy az ö Malaſztyával azt bé-tellyesittyük, *Haſznos ſzolgák* vagyunk; a'mint Sz. Pál nevezi a'Hiveket [o]. II. A'mint *Béda* irja; az Ur azt kívánnya, hogy elſsinkbe vegyük, hogy mi az Istennek haſznot nem téſzünk, hanem, a'mi jót chelekeſzünk, nékünk, nem az Istennek haſznos, *ki a'mi javainkon nélkül nem ſzükölködik* [p]. Azért, nagy alázatoſsággal kell neki ſzolgálnunk; és hálát adnunk, hogy méltóztatik bé-venni ſzolgálatunkat. III. A'mint Sz. Agoſton irja [q]; Haſzontalan ſzolgáknak mondhatunk, midön minden parancholatokat meg-

tartunk:

---

r Prof. 2. 9.

s 2. Tim. 4. 8.

t Jac. 1. 12.

u Mat. 25. 34.

x Mat. 25. 21. y Apoc. 7. 14. 15.

z Luc. 10. 7.

a Sap. 3. 5.

b Luc. 20. 35.

c 2. Theſſ. 1. 5.

d Apoc. 3. 4.

e Rom. 8. 18.

f 2. Cor. 4. 17.

g Pſ. 102. 4.

h Mat. 5. 7.

i Ep. 105. Pet. Ven. de Cert. & Gratia. c. 11.

k Rom. 6. 23.

l Lib. de Grat. & Lib. arb. c. 8. 9.

m Luc. 17. 10.

n Lib. 8. in Luc.

o 2. Tim. 2. 21.

p Pſ. 15. 2.

q Serm. 3. de Verb. Domini

tartunk: mert chak annyit chelekeſzünk, a'mennyivel tartozunk. És ſemmi Jutalmat azért nem kérhetnénk, ha az Iſten jó akarattyából meg nem ſzegődött volna velünk: mert terméſzet-ſzerént, az Iſtennek rab-ſzolgai vagyunk; és, ha akarná, mindenre reá kötelezhetne bennünket, jutalom-nélkül-is. De mint-hogy jó akarattyából megſzegődött velünk, méltán mondhattyuk Sz. Pállal [z]; hogy *El-készitette nékünk az Igaſságnak Koronáját, mellyet meg-ad nékünk az Úr, ama' napon az igaz Biro.* mint-hogy Urunk-is; a' mái Evángeliomban azt mongya [a]: *Nem egy pénzben ſzerződtél-e-meg velem? Vedd-fel a'mi tiéd.* És máſütt [b]; *Jó és hiv ſzolgának* nevezi, a'ki hivatallyában el-járt, és *az Urának örömébe küldi.*

[z] 2. Tim. 4. 8.
[a] Mat. 20. 13.
[b] Mat. 25. 21.

Harmádſzor: Azt mongyák, hogy a'mi üdvöſſégünk, az Iſten Malaſztyának tulajdonittatik; és nem a'mi Chelekedetinknek. Azért mongya Szent Pál [u]: *Kegyelemből ſzabadultatok-meg a'Hit-által; és az nem ti-tőletek: mert az Iſten ajándéka. nem a'chelekedetekből; hogy valaki ne dichekedgyék.* És [x]; *Nem az Igaſság chelekedetiből, mellyeket mi chelekedtünk, hanem az ő irgalmaſsága-ſzerént üdvözitett minket.* Feleſet: E'helyeken, Sz. Pál, a'Meg-igazulásról ſzóll, melly El-kezdetett üdvöſſég, mellyet mi-is chak az Iſten irgalmas Malaſztyának tulajdonitunk. Továbbá; azokról a'Chelekedetekről ſzóll, mellyeket ember a'terméſzetnek erejéből, a'Hit- és az Iſten Malaſztya-nélkül chelekeſzik: mellyeket mi ſem mondunk illendőknek az Örök életre hanem azokat, mellyek az igaz Hitből; és az Iſten malaſztyából, a Kriſtus érdeme-által ſzármaznak. Ezzel pedig mi nem illettyük boſzſzúſággal a Kriſtuſt; a'mint az Újitók káválkodva reánk fogják: mert mi nem állattyuk ſzembe az Igazak chelekedetit és érdemit, a'Kriſtus érdemével; tudván, hogy ebből ſzármaznak; és azoknak dicséretek, a'Kriſtus érdemére haromlik. mert *ő a Szőlő-tő, mi Szőlő-veſzſzők vagyunk.* És; *Mi-képpen hogy a'Szőlő-veſzſző nem hozhat gyümölcsöt ő-magától, ha meg nem marad a Szőlő-tőben: úgy mi ſem, ha ő-benne nem maradunk* [y]. Azért, a'mint ninchen a Szőlő tőnek gyalázattyára a'Szőlő-veſzſőnek bővſéges gyümölcshe: úgy a'Kriſtus dichőſége ſem kiſlebből, ha az ő ſzolgai, az ő Malaſztyával, az ő-tőle adatott Hit- és Szeretet-által, jót chelekednek; mellyért az igaz Biro az örök életet adgya jutalmúl. Nem-is azért kivántatik a'mi Érdemünk, hogy a'Kriſtuſé elégſéges nem lőtt volna; hanem inkább annak foganatoſſágáért. mert a'Kriſtus chelekedett; nem chak azt erdemlették az Iſtennél, hogy mi üdvözüllyünk: hanem azt-is, hogy tulajdon érdemünkel üdvözüllyünk. és, hogy nem chak az üdvöſſéget érdemlette nékünk; hanem az érdemléſre-való erőt-is. Mi-képpen, hogy nem az Iſten erőtlenſégéből ſzármazik, hogy a Nap-által világositttya-meg e'világot, a'tűzzel melegit, a'vizzel nedvesit, a'ſzellővel hivesit; mint-ha azok-nélkül afféléket nem chelekedhetnék: hanem inkább, az ő mindenható erejéből; mellyel azokat teremtette, és ollyan erőt adott nékik. Annak-okáért, mi ſzintén úgy vallyuk magúnkat kötelesseknek lenni, és ſzintén úgy tulajdonittyuk üdvöſſégünket a'Kriſtuſnak, midőn azt a'mi érdemünkel nyerjük-meg, mint-ha a'nélkül chupán chak ajándékon vennők. Sőt azt mongyuk; hogy ekképen többel tartozunk néki: mivelhogy az ő Malaſztya-által nem chak üdvözülünk, hanem annak-fölötte, igen fő és böchülletes módon üdvözülünk, tulajdon érdemünk-által, melynek minden ereje az Iſten Malaſztyától ſzármazik. mivelhogy *Minden jó adomány, és minden tökélletes ajándék ennét-felyül vagyon, le-ſzálván a'Világoſságnak Attyától* [z].

[y] Ioan. 15. 4.
[z] Iac. 1. 17.

Ezekből ki-tetſzik, minémű külömbſég légyen az Újitók tanitáſa-között, és a'mi Keresztyén Vallásunk-között: és minemű veſzedelmes dolog következik az ő Tévelygésökből; és minémű üdvöſſéges, a'mi igaz Hitünkből. Mert a'ki ő-tőlök azt hallya, hogy a'Jó chelekedet nem chak nem érdemes, hanem merő úndokſág, és hamiſſág, könnyen meg-veti, és ſoha nem igyekezik abban magát foglalni: de a'ki mi-tőlünk azt hallya, hogy az Iſten Malaſztyából ſzármazott chelekedetek az Iſtennél kedveſek, és igen érdemeſek; nagy-mint mellyekkel az örök Bóldogſágot meg-nyerhetni: nagy kedve lehet azokhoz, és úgy mint igaz fiú, kiván a'mennyei Attyának azokkal kedveskedni, és úgy mint magának-is javát kivánván, és arra igyekezvén, azokban gyakorlani akarja magát, hogy azt a'nagy Jutalmat el-veheſſe, mellyet *ſem a'ſzem nem látott, ſem a'fül nem hallott, ſem az ember ſziwébe fel nem ment* [a], mellyet az Iſten azoknak készitett, a'kik őtet ſzeretik: és az ő ſzeretetiből, tellyes életökben az ő Szőlőjében örömeſt munkálkodnak, el-viſelvén a Napnak terhét és hévſégét, mellyet minden faradſág- és munka-nélkül-való nyugodalom fog-követni.

[a] Iſa. 64. 4. 1. Cor. 2. 9.

Ennek az igaz tudománnak meg-maradáſára, mindenkor nagy gongya volt az Iſtennek, és vagyon-is; és a'végre, minden időkben rendelt az ő *Eccleſiá*jában igaz Tanitókat, kik fáradhatatlan munkájokkal az ő Szőlőjét gyümölchőztetnék; a'mint a'mái

A

Evangeliom-is meg-mutattya: mivelhogy a Chelédes-ember, kûlömb-kûlömb órán ki-ment mivelõket rogadni az õ Szõlõjébe. Ezt pedig az Irás Sok-képpen jelenti: I. Az *Eccleſiát, Várasnak* [a], és *Hegyen-való Várasnak* nevezvén [c]: mellyet, mint-hogy el nem rejthetni az ellenſég-elõtt, oltalmazni kell ellene. Az-okáért, az Iſten az õ Várasának, ſzünetlen Vigyázókat igért [d], Jeruſalem neve-alatt, valamig az ellenſég el nem fogy: nem fogy pedig el, világ vége-elõtt. II. *Akol*nak nevezvén [e]: melyuek ſzive-ſzerént-való Páſztorokat igért az Iſten [f]; kétſég-nélkûl mind addig, valamig a Farkaſok meg nem ſzünnek a' Juhok-ellen-való inchelkedéſtõl, és valamig a' Juhoknak ſzükſéges léſzen a' legeltetés. annak pedig vége nem léſzen világ vége-elõtt. Erröl a ſzünetlen gond-viſeléſrõl, ſzépen emlekezik Sz. Pál [g]: *Adott* (a' Kriſtus) *némelyeket Apoſtolokat, Profétákat, Evangeliſtákat, Páſztorokat, és Doktorokat.* Vallyon mi végre? *A' Szentekneк teſſyen-voltokra, a' ſzolgálatnak munkájára, a' Kriſtus teſtének épületére.* De még? *Mígnem mindnyájan el-jussunk a Hitnek, és az Iſten fia iſmeretinek egyenlõſégére; hogy tökéletes férfiakká legyünk, a' Kriſtus meg-állapodott tudjának mértéke-ſzerént.* És más okát-is adgya: *Hogy ne legyünk többé gyermekek, kiknek ide s tova ne vitetteſſünk a' tudománnak minden ſzelétõl, az emberek gonoſſága-által, a' tévelygésbe-ejtõ álnokság-által*, melly mind a' világ végé-ig tart; és azért mindenkor ſzükſégesek léſznek a Gond-viſelõk.

B

Ezekbõl én azt hozom-ki; hogy ninch más gyülekézet, mellyet Iſten Szõlõjének, vagy el-rendelt Seregének mondhatnánk a' *Romai Eccleſián*-kivül: mert chak abban találtatik az Egyházi Páſztoroknak egy-más-követéſe, az Apoſtolok idejétõl-fogva, mind ez-ideig; mellyet a Sz. Atyák mindenkor erõs bizonyſágnak tartottak az igaz *Eccleſiá*nak fel-találására. Sz. *Irenæus*, elõ-ſzámlálván a Romai Püſpökõket, Sz. Pétertõl-fogva *Eleutheriusig*, azt írja [h]; hogy azzal minden Eretnekeket meg-ſzégyenithetni. *Optátus Milevitánus, Syriciusig*: és azzal bizonyittya [i]; hogy ninch az *Eccleſia* a' *Donatiſtá*knál, kik ollyan rend-ſzerént-való követést, a' Apoſtoloktól-fogva nem mutathattak. Sz. Agoſton, *Anaſtaſiusig*, azon végrek, és azt írja [k]; hogy õtet az tartya az *Eccleſiá*ban, hogy a' Sz. Péter Székitõl-fogva, a kinek ajánlotta Urunk az õ Juhainak legeltetéſét, meg-maradott az õ idejéig a' Papoknak egy-más-követeſe. Ha a' régi Szent Atyák, annyira bõchüllõtték az igaz *Eccleſiá*nak meg-mutatáſára, húſz, a' vagy negyven Romai Püſpökõknek egy-más-követéſét: mi két-ſzáznál-is többet ſzámlálhatunk, és azért azt nagyra kell bõchüllenünk: fõ-képpen, mint-hogy a' több Apoſtoloktól fundálratott *Eccleſiá*kban azt fel nem találjuk; mellyekben, a' Török birodalma-alatt, vagy igen homályos, vagy ſemmikövetés nem vólt. *Roma*bã pedig, noha a' világi Birodalom, egy-nehányſzor chak nem fenékkel fel-fordúlt, a' nagy változás-miatt, mindenkor álhatatoſon meg-maradott a' Sz. Péter Széke; a' mint molt-is láttyuk; mellyet valóban orrolnak az Újitók.

C

Ezt hogy jobban eſzünkbe vegyük, tudnunk kell, I. Hogy az *Eccleſia*, Páſztorok-nélkûl nem lehet; a' mint Sz. *Cyprianus* [m], és Sz. *Jerónymus* [n] bizonyittyák, Sz. Pálnak nem régen elõ-hozott mondáſából [o]. De még *Luther*-is azt írja [p]; hogy az *Eccleſia*nak eggyik jele az, hogy Igaz Páſztori légyenek. II. Az *Eccleſia*ban, mindenkor chak azokat tartották igaz Püſpökõknek, kik az Apoſtoloktól ſzármaztak rend-ſzerént, a' Fel-ſzentelés-által: mert Urunk az Apoſtolokat válaſztotta, és azoknak engedett minden méltoſágot, az *Eccleſiá*nak légeltetéſére; melly az-után kézrõl kézre jutott, a' mái napig. III. Hogy valaki igaz Püſpök légyen, és az Apoſtoloktól ſzármazzék, az kivántatik; hogy a' vagy az Apoſtolok-közzûl valakit rend-ſzerént köveſſen, a' mint Sz. Kelemen Szent Pétert: a' vagy az Apoſtoloktól rendeltetett Püſpökök-közzûl, mint *Ignatius Evódiuſt*, Sz. Pétertõl rendeltetett Püſpököt: a' vagy, ha új Püſpökſég, hogy attól rendeltetett légyen, a' kinek Apoſtoli méltoſága vólt: mellyet chak a Romai Püſpökökben találtatott. mert, a' mint Sz. Agoſton írja [q], a' Romai *Eccleſia*ban mindenkor meg-maradott az Apoſtoli Széknek méltoſága. Továbba, az-is kivántatik, hogy három ollyan Püſpöktõl légyen fel-ſzentelteteтt, kik az Apoſtolokra vihetik ſzentelésõket; a' mint a' régi *Concilium*okból ki-tetſzik: és Sz. Pálból-is [r]; a' mint Arány-ſzájú Sz. János magyarázza. Holott azért ezeket, meg nem mutathattyák az Újitók az õ majmos Predikátorokban; nyilván jelentik, hogy ſem Püſpökjök, ſem *Eccleſia*jok ninchen.

D

Ez-ellen így okoskodik *Brentius* [s]: Kaifás rend-ſzerént követte a' régi Papi-fejedelmeket, és Aaron-ig viheтte erederit: de mindazáltal, az Apoſtolok nem kérték hogy õkerfel-ſzentellye, hanem rend-kivül lõttek Püſpökökké. Az-okáért a' Kaifás-követõ moſtani Püſpökök követéſe-és ſzentelése-nélkûl-is, ſzabad Püſpökökké lenni. Felelét: Aaron rendinek Papſága, chak ideig tartott, az Új Teſtamentom-ig; az-után pedig, a' Melkiſédek rendi-ſzerént-valo Papſág kezdeтett, mellyet Kriſtus Urunk ſzerzett. és,

[a] Luc. 3. 2.
[c] Matt. 5. 14.
[d] Iſa. 62. 6.
[e] Ioan. 10. 1.
[f] Jer. 3. 15.
[g] Eph. 4. 11.
[h] Lib. 3. c. 3.
[i] Lib. 2. contra Parmenianum. c. 14. Ep. 165. ad Generoſum. Lib. contra Epiſt. Fundamenti. c. 4.
[m] Lib. 4. ep. 9.
[n] Lib. contra Luciferianos.
[o] Epiſt. 4. 11.
[p] Lib. de Eccleſia & Conciliis.
[q] Ep. 162.
[r] 1. Tim. 4. 14.
[s] Prolegomena, contra Bucerum & Sect.

mivel-

mivelhogy annak fengéi voltak az Apoſtolok, nem kívántatott hogy Kaiſáſt követnék, hanem új Papságot kezdettek. Az okáért, a'mint Aarontól-fogva a Kriſtus-ig chak az volt igaz Pap, a ki Aaront követte: úgy az Apoſtoloktól-fogva világ végé-ig, azok lésznek igaz Papok, a'kik őket követik, és ő-tőlök származnak. Hogy-ha valaki azt mondaná, hogy a'Görögöknél-is találtatik a Rend ſzerént-való követés, de még ſem mongyuk hogy igaz *Eccleſia*jok légyen. En azt felelem; hogy a'Rend-ſzerént-való követés, ſzükéges ugyan az *Eccleſia*ban; és mint-hogy azt meg nem mutathattyák az Újitók, meg kell engednünk hogy ninch igaz *Eccleſia*jok. A'Görögöknek pedig, más okból ninch igaz *Eccleſia*jok: mert, három közönséges *Concilium*okban meg-győzettetvén, hogy el-ſzakadtak a'*Romai Eccleſia*tól, nyilván-való Eretnekségbe-is eſtek, tagadván a'Sz. Lélekneka Fiútól-való származáſát; mellyet az Újitók-is Eretnekségnek tartnak. Annak-okáért, maradgyunk abban az *Eccleſia*ban, melyben fel találllyuk az igaz Páſztoroknak nyomát az Apoſtolokig: hogy, *mikor a Páſztorok Fejedelme meg-jelenik, el-vegyék a'dicsőſégnek hervadhatatlan Koronajat* [1]. Mellyet engedgyen a'kegyes Iſten, az ő ſzent Fiának érdemiért. Amen.

[1] 1. *Pet.* 5. 4.

MASODIK PREDIKATZIO.

Különbőz a'Kert a'Szőlőtől: mert a'kertnek gyümőlche olly kevés ideig tart, hogy ſzépſégében és erejében ritkán tölt eſztendőt: a'ſzőlő gyümölche pedig a'bor, ſok eſztendeig meg-marad, sőt nevekedik-is a'ſzépſégben és erőben: és azért könnyebben hadgyuk puſztán a kertet, hogy-ſem parlagon a'ſzőlőt. De még az Iſtē-is a'paradichomnak gyönyörűſéges kertét, mihelyen Adámot ki-rekeſztette belőle, puſztán hatta; más munkáſt és gond-viſelőt nem helyheztetett-beléje, el-annyira, hogy most chak a'helyét-is alig tudgyuk: a'ſzőlőjével pedig, mellyet az ő hiveiből plántált, külömben bánt, a'mint David jelenti [a]; mint-hogy annak gyümőlche örökké meg-maradando, tudni illik, az örök boldogſágba ménő ember. Ez a Szőlő az *Eccleſia*, kire az Iſten olly nagy gondot viſelt, hogy noha ſok ſzőlő-veſzſző ki-veſzett belőle, hol az ár-viz-, hol a'ragya-, hol a'kő-eſő-, 's hol a'hideg- vagy dér-miatt, és a'mivelesek-közzül is ſokan el-hóltanak, vágy el-holdultanak: mindazáltal minden időben újabb-újabb veſzſzőket plántált, újabb-újabb míveſeket fogadott: melly gond-viſelése az Iſtennek világ végéig tart, a'mint a'mái Evangeliomból ki-tetſzik. Mellyből e'mostani Predikatzioban egy nehány üdvőſséges tanulságokat ſzedegetek, meg-magyarázván a' Példa-beſzédnek fő-fő részeit.

[a] *Pſ.* 79. 9.

I. Meg-magyarázom, Ki légyen a'Chelédes-ember, és a'Szőlő, a'melybe míveſeket fogadott.

II. Ha bízhatunk-e a'Jó chelekedetekben: és ha ſzabad-e jót chelekedni, jutalomért.

III. Meg-mondom, Mi kívántatik az érdemes Jó chelekedetekhez.

ELSŐ RESZE.

ELŐSZŐR: A'Chelédes-emberen, az Iſtent kell értenünk, ki az ő-tőle plántáltatott *Eccleſia*ra, nem chak Tiſzt-tartói által, mint Király; hanem maga-által-is, mint Chelédes-ember, ſzorgalmatos gondot viſel, és minket *Háza-népének* tart; a'mint Sz. Pál jelenti [b]. Nagy dicsőſég pedig, és nagy méltóſág, az illyen Gazdának munkálkodni: mert ſenkit meg nem chal, el-tagadván igaz jutalmát, hanem mindennek bővségesen, és érdeme ſzerént fizet. A'Szőlőn pedig, az *Eccleſiát* értyük: mert mint a'Szőlő nem egyéb, hanem a'Szőlő veſzſzőknek rend-ſzerént-valo ültetése, a' végre hogy gyümőlchőt hozzon, melyből bort chinállyanak: úgy az *Eccleſia*ban, mindenek rend-ſzerént léſznek [c]. és azért haſonlíttatik a'*Táborokban el-rendeltetett ſeregéhez-is* [d]. Ennek a'Szőlőnek veſzſzei, a'Hivek, kiket a'Szőlő-gazdája azért helyheztetett az *Eccleſia*ba, hogy a'Jóſzágos chelekedeteknek jó-ízű és kedves gyümőlchét teremtſék. Es a'mint a'Szőlő-veſzſző, elsőben ſavanyú egreſt terem, az után meg-érik édes ſzőlőt, melyből jó-ízű és gyönyörűſéges bor léſzen: úgy a'Hivek-is, midőn megtérnek, elsőben ſavanyu gyümőlchőt teremnek, nehézſéget érezvén, mint-hogy a'jóhoz nem ſzoktak; de hozzá ſzokván, és az Iſten Malaſztyát bővségesben vévén, meg-érik

[b] *Eph.* 2. 19.

[c] Sunt ordinatae: Vide Bellegra. 1. 2. 3. *cor.* 14. 40.

[d] *Cant.* 6. 3.

gyümől

A gyümölchöt teremnek a'lelki édeſſéggel: végezetre pedig, a'ſzenvedéſnek fajtájában meg-nyomattatván, a'Szeretetnek édes bora ſzivárkozik belölök, melyben igen gyönyörködik az Iſten.

MÁSODSZOR: A'Chelédes-embernek külömb-külömb időkben-valo ki-menetelén, hogy míveſeket fogadgyon, érthettyük, I. Az Emberi állapatnak külömbözö idejét: úgy hogy, Elsö órában azokat hija az ö Malaſztyára, a'kiket az annyok méhében meg-ſzentel; mint Jeremiáſt, és Kereſztelö Jánoſt: Három órakor, az ártatlan-Gyermekeket; mint az Apró-ſzenteket, Sámuelt, és Josiáſt: Hat órakor, az Iſakat-; mint Sz. János Evangeliſtát, Istvánt, Sault: Kilencz órakor, az Öreg ember-korbólieket; mint Pétert, Andrást, Mátét: Tizen-egy órakor, a'Vénteket, és a'halálok órájában-valókat; mint a'Kereſzt-fán függö tolvajt: és ſokakat *Indiá*-ban, kik mihelyen meg-Kereſztelkedtek, boldogúl ki-múltak e'világból. II. Érthettyük az Időnek külömbözö állapattyát: és így, Némellyek értik az Elsö órán, Adámtól-fogva-valo időt Noéig, vagy a'víz-özönig, melly tartott 1242. eſztendeig, melyben az Iſten az ö Szöllöjébe ſok jeles munkáſokat küldött, Ábelt, Sétet, Enoſt, Henokot, Matuſalemet: a'Harmadik B órán, Noétöl-fogva Abrahám-ig, melly tartott 942. eſztendeig; melyben küldötte Noét, Sémet, Jáfetet: a Hatodik órán, Abrahámtól-fogva Moyſeſig, vagy az Egyiptuſból-valo ki-menetelig, melly tartott 462. eſztendeig; melyben küldötte Abrahámot, Lótot, Melkiſedeket, Iſaákot, Jákóbot, Józefet: a'Kilenczedik órán, Moyſestöl-fogva a'Kriſtus-ig, melly tartott 1433. eſztendeig; melyben küldötte Moyſeſt, Aaront, Józuét, Gédeont, Sámuelt, Dávidot, ſok több Sz. Proféták-kal, Birák-kal, Király-okkal, Papokkal: Tizen-egy órán, Kriſtuſtól-fogva világ vége-ig; melly meddig fog-tartani, chak ö-maga az Iſten tudgya: ki abban küldötte az ö áldott Sz. Fiát, az Apoſtolokat; és az-után, e'mái napig, ſzámtalan ſok Iſten-félö Miveſeket; és ez-után-is küld: mert ezt a'Szöllöt nem hadgya parlagon. sőt ebből akarja helyére állatni az Angyalokban lőtt chorbát-is. Némellyek pedig, az *Eccleſiát* Abrahámon kezdik, mivelhogy Abra-
2 Rom. 4. 11. hám mondatik *a'Hivek Atyjának*[2]; és az Abrahám idejé-után, emlekezik az Iras az *Ec-*
1 Pſal. 9. *cleſiá*ról a'Szöllö név-alatt[1]. Mert, noha Abrahám-előtt-is voltak Hivek, és Válaſz-
Mat. 1. 17. tottak; és, következendöül, volt *Eccleſia*-is: mindazáltal, nem voltak úgy renddel elültetve mint a' Szöllö-vefzfzök, hanem imitt-amott nevekedtek: Abrahám idejétöl-fogva pedig, az *Eccleſia* jobb formában vóle, és bizonyos Jel-alatt járt, fel-vévén a'Hivek a'Környül-metélkedéſt. Ezek, az Elsö órán, értik Abrahámtól-fogva, a'Moyſeſig-
C valo időt: a'Harmadikán, Moyſestöl-fogva Dávid-ig: a'Hatodikán, Dávidtól-fogva-a'Babylóniai fogſágig; a'Kilenczedikén, a'Babylóniai fogſágtól-fogva a'Kriſtus-ig: a' Tizen-eggyedikén, a'Kriſtuſtól-fogva a'világ végé-ig. De ebben az Idö-oſztásban, nem ſzükség több időt töltenünk.

HARMADSZOR: A'Chelédes-emberneka'Miveſekkel-valo ſzegödéſén, mit kelleſſék értenünk, jól meg kell tekintenünk. Mert, mint-hogy a'Napi-penz az Örök boldogſágot példázza. Mi módon mondatunk mi azt munkánkal meg-nyerni, holott az nékünk, mint Iſten fiainak, Örökſégünk; és naponként azt mongyuk, *Mi Atyánk, ki vagy*
3 Mat. 6. 9. *mennyekben*[3]? Tudni-valo dolog pedig, hogy a'teſti atyák, nem kívánnak munkát, vagy ſzolgálatot a'fioktól, az Örökſégnek el-vételéért: mennyivel inkább tehát a'mennyei Atya, ki nem ſzükölködik a'mi ſzolgálatunk-nélkül? Felelet.

I. Mi, nem vagyunk terméſzet-ſzerént-valo fiai az Iſtennek, mint a'teſti ſzüléinknek: az-okáért, ninchen ollyan igaſságunk az örök boldogſágra, mint a'teſti ſzüléinknek örökſégére. Mi chák fogadott fiai vagyunk az-Iſtennek, ki minket ſzolgákat-, végheteten irgalmaſságából fiaivá válaſztott: de olly ſzövetséggel igérte a'mennyei Boldogſágot, ha tellyes életünkben ſzolgálunk néki, és parancholatit meg-tartyuk; D úgy hogy, nem chak mint fiak, örökösi legyünk; hanem mint ſzolgák-is, az örökſéget hív ſzolgálatunkal meg-érdemlyük és nyerjük: azzal a'ſzolgálattal nyilván meg-valván, hogy nem vagyunk az Iſtennek terméſzetünk-ſzerént fiai, hanem az Iſtennek kegyelmeből lőttünk azokká. Ha a'Király, olly okkal venne örökösévé, hogy tellyes életedben udvarában lakjál, és üdvari had-nagya légy: örökös-is vólnál, és az örökſéghez ſzolgálatoddal-is jutnál; noha arra a'ſzolgálatra, nem érdemed-ſzerént jutottál vólna, hanem a'Királynak kegyelmes akaratyából. Sőt az-is történhetnék, hogy ſzolgálat-nélkül-is el-vennéd az örökſéget; tudni illik, ha vérkem-nélkül el nem járhatnék hivatalomban, betegſég-, vagy egyéb ok-miatt; melly ha nem vólna, a'ſzolgálat-nélkül el nem foglalhatnánt az örökſéget: de úgy-is chak azért foglalnám-el, hogy fiává fogadott, és arra a'célra válaſztott, a'végre, hogy örökös legyek. mivelhogy az a'ſzolgálat, és a'tiſzt, nem érdemlené az örökſéget egy-általlyában, ha fiává nem foga-

dott volna kegyelmeſſégéből. Igy vagyon a'mi dolgunk az Iſtennel: ki minket, érdemünk-nélkül, fiaivá fogad, és örökösivé téſzen az ő Szentlégi-által, fő-képpen a'Kereſztség- és Penitentzia-által: de az örökſéget, tulajdon érdemünk-nélkül, nem akarja kezünkbe ereſzteni. A'meg-Kereſztelkedett ártatlan Gyermekek pedig, érdemök-nélkül-is el-véſzik az örökſéget; és az Eſztelenek-is, ha, mikor okoſságok volt, bűnbe nem eſtek: de a'kik fel-nevelkednek, és okoſok, szükſég hogy ſzolgállyanak, és az Iſtennek akarattyát be-tellyesittſék, ha az örökſéget birni akarják.

A

II. De ha ſzintén terméſzet-ſzerént-valo fiak volnánk-is, úgy-is érdemelhetnők az Atyánk örökſégét, az ő parancholattya-ſzerént járván; és lemmi okot gonoſz életünkel arra nem adván, hogy az örökſégből ki-rekeſzſzen, vagy attól meg foſzſzon. Mert Kriſtus Urúnk-is úgy nyerte a'boldogſágnak nagy dichőſégét. Kinek, noha úgy, mint terméſzet-ſzerént-valo Fiúnak, minden igaſſága volt a'hoz: mindazáltal, azt ugyan érdemlette-is az ő nagy engedelmeſſégével: Mert, a'mint Szent Pál mongya [h], *meg-alázta önnön-magát, engedelmes lévén mind a'halálig, a'Kereſztnek halálaig pedig. Az-okáért az Iſten-is fel-magaſztalta őtet, és nevet ajándékozott néki, melly minden név fölött vagyon: hogy a'JESUS nevére, minden mennyeieknek, földieknek, és föld-alattvalóknak térdök meg-hajolljon.* Igy mi-is, az engedelmes chelekedetekkel érdemelhetyük a'meny-országot: és az nékünk ſokkal dichőſégesb, hogy-ſem ha chak ajándékon jutnánk a'hoz: mert a'mit meg-érdemlünk, bátorſágosban kérjük; és nagyobb igaſſággal véſzſzük, hogy-ſem a'mit ajándékon adnak: és igy, a'kik munkájok-által mennek a'mennyei örökſégbe, dichőſégesbek léſznek az ártatlan Gyermekeknél, kik azt ajándékon, munkájok-nélkül véſzik. Jóllehet a'mi Chelekedetink, nem chak a'dichőſéget érdemlik, hanem annak öregbülését-is: és mentől nagyobb ſzeretetből chelekeſzſzük a'jót, annál nagyobb Koronát érdemlünk. Mert, *mint a'chillag különbözik a'chillagtól fényeſſéggel* [i], azért, hogy inkább réſzesül a'Napnak fényeſſégében: úgy a'meny-országnak lakói-is külömbözö dichőſégben léſznek, azért, hogy a'Szeretetben több réſzek volt. és azért mondotta Urúnk [k], hogy *Az ő Atyja házában ſok lakó-helyek vannak*, tudni illik, a'külömbözö érdemekhez-képeſt.

h Phil. 2. 8.

B

i 1 Cor. 15. 41.

k Ioan. 14. 2.

II. RÉSZE.

C

EZek így lévén, Kérdené valaki; Ha ſzabad-e Kereſztyén embernek, Jó chelekedetiben, vagy Érdemiben reménſégét helyheztetni? Felelet. A'Híveknek reménſégök, nem chak a'Hitből ſzármazik, hanem az érdemes Chelekedetekből-is: az-okáért, nagy ſzorgalmatoſſággal kell azokat kereſnünk, és gyakorlanunk, hogy annyival nagyobb bizodalmunk lehеſſen az Iſtennél. Ezt az Igaſſágot, nyilván értette az Iſten-félő vén Tobias; és azért mondotta oktatás-képpen a'fiának [l]: *Nagy bizodalom léſzen a'Fölséges Iſten-előtt, az alamizna, minden ő gyakorlóinak.* A'Jób könyvében-is haſonlót olvaſſuk [m]: *Ha a'hamiſságot, melly kezedben vagyon, el-veted magadtól, és nem marad a'hajlékodban hamiſság: akkor fel-emelheted orczádat, és bizodalmad lehet az elébbe-vettetett reménſégben; és el-temettetvén, bátorſágoſon alhaſzol.* Szent Pál pedig így ir [n]: *Dicsekedünk a'háborúságokban-is: tudván, hogy a'háborúság türést ſzerez; a'türés pedig próbáltſt, a'próbálás pedig reménſéget, a'reménſég pedig meg nem ſzégyenit.* Es [o]: *A'kik jól ſzolgálnak, jó rendet ſzereznek magoknak, és nagy bátorſágot a Kriſtus JESUS Sbanvalo Hit-által.* Es [p]: *A'fuglyokon ſzánakodjatok, és marhatolvajnak el-ragadozását örömmel vöttétek; tudván, hogy néktek jobb és meg-maradándó jószágok vagyon. Az-okáért, el ne veſſeſſétek a'ti bizodalmotokat, melynek nagy jutalma vagyon.* Es Szent János-is [q]: *Szerelmeſim, ha a'mi ſzívünk nem vádol minket, bizodalmunk vagyon az Iſtenhez: és valamit kérünk, el-véſzük őtőle: mert az ő parancholatit meg-őrizzük, és a'mellyek ő-előtte kedveſek, azokat chelekeſzſzük.* Haſonló-képpen ſzólnak a'Szent Atyák-is, a'többi között, ſzépen beſzél Arany-ſzájú Szent János [r]: Mi-képpen az olaj, meg-gyújtya (vagy inkább, táplállya) a'gyertya világoſſágát: úgy a'Jó chelekedetek-is, a'ſzívnek Hitit fel-gerjeſztik, és a'léleknek bizodalmat adnak. De az Okoſság-is azt mutattya [s]: Mert, mint-hogy az Iſten, *az ő ſzeretőinek az életnek Koronáját* igérte [t], Két dologból függ annak el-vétele: tudni illik, az Iſtennek Igaz-mondáſából, ki igéretit bé-tellyeſiti; és a'mi Chelekedetinkből. mert *nem ſzóval és nyelvel, hanem chelekedettel, és igaſſággal kell ſzeretnünk* [u]. Az-okáért, a'mint a'Reménſég bizonyos nem volna, ha ſzintén mi jól chelekednénk-is, ha az Iſten meg nem állaná fogadáſát: úgy, nem lehet-

l Tob. 4. 12.

m Iob. 11. 14. 18.

n Rom. 5. 3. n 1. Cor. 3. 15.

p Heb. 10. 34. 35.

D

q 1. Ioan. 3. 21. 22.

r Hom. 13. in Matt.

s Ibid. 1. 12.

t Iac. 1. 18.

u 1 Ioan. 3. 18.

A

bizonyos, ha az Isten igaz-is az ő fogadásában, ha mi nem szeretünk chelekedettel és igassággal. mert, a'mint mondám, a Reménség mind a'kettőtől függ.

A'ki azért bizonyos az ő Jó Chelekedeti-felől, vetheti valami módon azokban reménségét; chak hogy őrizkedgyék a' kevélységről. Mert, ha úgy bizakodnék érdemiben, hogy azt itélné, hogy azok nem az Isten malasztyából származnak, hanem az ő-maga erejéből; a'vagy azokért egyebeket meg-utálna, a'vagy hogy többet tulajdonitana magának annal, a'mi létel-szerént találtatnék ő benne: az nem reménségből bizakodnék, hanem kevélységbe esnék. De ha attól nem tart, követheti a Szenteket, kik biztokban, Jó chelekedetőket Isten-előtt elő-számlálták; és azt mondhattya

u PC 17. 21. 22. Dávidd al [u]: *Meg-fizet nékem az Ur, az én Igasságom-szerént, és kezeim tisztasága-szerént fizet-meg nékem: Mert meg-őrizem az Ur utait, és istentelenül nem chelekedtem Istenemellen. Mert minden itéletei az én szemem-előtt: és az ő igasságait el nem hagyom tőlem. És makula-nélkül leszek ő-vele, és meg-tartóztatom magamat bamisságomtól. Es meg-fizet nékem az Ur, igasságom-szerént: és kezeim tisztasága-szerént, az ő szemes látása-ra.* Es másutt [x]: *Emlékezzél-meg Uram Dávidról, és minden szelidségéről.* Nehemias pedig sok jeles dolgait elő-számlálván, így fejezi-bé könyörgését [y]: *Emlékezzél-meg rólam én Istenem fömra, mind azok-szerént, a'miket e' néppel chelekedtem.* Ezekias-is, életének hoszszabbitását akarván meg-nyerni, így könyörgött az Istennek [z]: *Kérlek Uram, emlékezzél-meg kérlek, mi módon jártam eltted igasságban, és tökéletes szívvel; és a'mi jó a' szemeid-előtt, meg-chelekedtem.* melly könyörgés, és bizakodás, ha az Isten-előtt kedves nem lőtt volna, tizen-öt esztendeig-valo életet nem nyert volna. Mint az Ester könyörgése-is, magának, és népének meg-szabadulását nyerte: Ki nagy bizodalommal mondotta az Istennek [a]: *Te tudod szükségemet, hogy gyülölöm a' kevélységnek, és az én dicsőségemnek jelét, melly a' fejemen vagyon az én mutogatásom napjain; és utálom azt, mint a' havi-vérben-valónak ruháját, és hogy nem viselem az én halgatásom napjain, és hogy nem ettem az Amán asztalánál, se nem tetszett nékem a Király lakodalma, és hogy nem ittam az áldozatok borát; és hogy sóha nem vigadott a' te szolgálód, mi-óltától-fogva ide hozattattam, e' jelen-valo napig, hanem chak te-benned Uram, Abrahamnak Istene. Mindenek-fölött erős Isten, halgasd-meg azok szavát, kiknek semmi egyéb reménségek nincsen, és szabadits-meg minket a' hamisság kezéből, és mentsd-meg engem az én félelmemből.*

B

z Isa. 38 3.

a Esther. 14. 16.

C

Es hogy ne véllyed, hogy ezek, mint szolgák, szollottak az Ó Testamentomban; hallyad mint beszél Szent Pál az Új Törvénben, noha igaz fiúi szive vólt [b]; *Jó harczot harczoltam, a' futást el-végeztem, a' hitet meg-tartottam. Végezetre el-készített nékem az Igasságnak* (nem chak az Irgalmasságnak) *Koronája, melljet meg-ád nékem az Ur annak napon az Igaz Bíró* (nem chak kegyes atya.) Hasonló dolgokat olvasunk a' Szent Atyák-felől-is. Szent *Jerónymus*, azt irja Szent *Hilariontól* [c]; hogy, közel lévén a' halálhoz, azt mondotta: Menny-ki én lelkem, menny-ki, mit félsz? Közel hetven esztendeig szolgáltál a' Krisusnak, 's félsz-e a'haláltól? Remete Szent Pálról pedig, azt irja [d]; hogy, azon állapatban lévén, azt mondotta: Elvégezvén a'futást, az Igasság Koronája következik. *Sulpitius* pedig azt irja Szent Mártonról [e]; hogy halálakor, az Ördögöt előtte-látván, azt mondotta: Mit állasz ieten vér-szopó bestia? Semmit, lator, én-bennem nem találsz: az Abrahám kebele fogad-be engem. Szent *Bonaventura* pedig, azt irja Sz. Ferenczről [f]; hogy utólso szava a'Dávid Zoltárából vólt [g]: *Vidd-ki a' tömlöczből az én lelkemet, a' te nevednek áldására: Várnak engem az Igazak, mig meg-fizetsz nékem.* Mondám azért, hogy, a'hol a' kevélységtől nem kell félni, nem gonosz az érdemben-valo bizakodás. Mert, a'mint az Isten irgalmassága, az üdvösségnek valóságos oka: úgy az Isten Malasztyából-valo Jó chelekedet-is. De minden valóságos okban bizakodhatik az ember, midőn azt alkalmatosnak, és illendőnek ismeri az ő igyekezetének meg-nyerésére, mint a' testi beteg, nem ok-nélkül bizik mind az Orvosnak tudományában, és szorgalmatosságában, 's mind az orvosságnak erejében. Es így az ember, fő-képpen az Isten malasztyában bizik, kinek ajándéka a Jó chelekedet-is.

D

Mindazáltal, a'mi Igasságunknak bizontalanságáért, és a' kevélységnek korozva-való inchelkedéséért, bátorságosb minden bizodalmunkat, chak az Isten irgalmasságában helyheztetni: mivelhogy senki, az Istennek jelentése-kivől, nem tudhattya bizonyoson, ha vannak-e igaz érdemi, és ha végig meg-marad-e azokban; fő-képpen, mint hogy igen künyű e' világon, úgy-mint a' kísértetnek helyén, kevélységbe esni, a' magunk igasságának elmélkedéséből. Azért mondotta Dániel [h]; *Nem a' mi meg-*

b 2. Tim. 4. 7.

c In Vita ejus.

d In Vita ejus.

e In Vita Sanct.

f In ejus vita.

g Ps. 141. 8.

h Dan. 9. 18.

igazsá-

igazaſágunkban vetnyük a' könyörgéſünket a'te orczád-elejébe, hanem a te ſok irgalmaſſágidban. Az Anyaſzentegyház is így könyörög az Istени ſzolgálatban [a]: Isten, ki látod, hogy ſemmi chelekedetinkben nem bizakodunk. Es [b]; A hol nincsen ſemmi ſegétſége az érdemeknek, a'te óltalmazáſiddal legéts-meg minket. Es [c]; A'Szentek társaſágába bochás-bé minket, nem az érdemek bőchülője, hanem a'bocháatnak adója. Mellyel nem azt jelenti az *Eccléſia*, hogy ne kellеſſék minden ſzorgalmatoſſággal magunkat a'Jó chelekedetekben gyakorlanunk, a'vagy hogy azokban ſemmit ne bízhaſſunk, mint-ha igazak nem volnának, és az Isten ítélete-előtt helyt nem állhatnának: hanem, chak arra inti a'Hiveket, hogy nem ſzintén bátorſágos azokban bízni; és ſokkal bizonyosb, azokról el-feletkezvén, chak az Isten Irgalmaſſágában bizodalmúskat vetni. Mert ha valóſágos érdemink vannak, ſemmit nem veſztünk véle ha azokra nem nézünk-is, chak az Istenben bízván, ki azokat rudgya, és látrya, és juralom nékül nem hadgya; a'mint ſzépen mongya Arany-ſzáju Sz. János [m]. Ha pedig nincsenek, magunkat meg-chalván, veſzedelmeſſen hizelkedünk magúnknak. es ezeket nevezi Szent Bernárd hamis gazdagſágoknak, mellyek az Igazaknák-is akadékot ſzerezнek. Innét látyuk, hogy az Isten baráti, noha magokban nem látrának nagy fogyatkozáſokat, mindazáltal inkább biztak az Isten irgalmaſságában, hogy ſem a'magok igaſſágában. Sz. Ambrús, halálához közelgetvén, a'mint Sz. *Paulinus* irja [n], azt mondotta a *Mediolánumi* Polgároknak: Nem úgy éltem, hogy ſzégyenleném közöttetek-való életemet: de meg-halni-is nem félek, mert jó Urunk vagyon. Melly mondáſt Szent Agoſton, a'mint *Poſſidius* irja [o], igen chodált, és dichért: azt ítélvén, hogy azért mondotta azt Sz. Ambrús; hogy, tudván az Isten igaz ítéletinek ſúllyát, inkább akarta bizodalmát az Úr jó-voltában vetni, hogy-ſem a'maga érdemiben. Sz. Bernárd-is, halála-előtt chak kevés idővel, azt irta jó-akaróinak [p]: Kérjétek az Üdvözítőt, hogy az én meg-ért ki-menetelemet ne hallaſſza, hanem meg-oltalmazza: és viſellyetek gondot, hogy az érdemektől meg-foſztatott, a'vagy mezitelen farkaimat, könyörgéſtökkel megerősítsétsétek. Holott látod, hogy a'Szent jámbor, jó lelki-iſmeretiből azt kivánnya ugyan, hogy halála ne halladgyon: de mindazáltal, érdemiben nem bízván, mezitelennek ítélte magát lenni, és egyebeknek könyörgéſét kivánta.

Kérdené még-is valaki: Szabad-e az örökké-való Jutalomért jót chelekedni? Felelet. Elsőben, és fő-képpen, a'jót, az Istennek tiſzteſſégéért és dichéreteért kell chelekedni; a mint a' *Tridentomi Concilium* tanittya [q]. Másodſzor pedig, és következendő-képpen, nem illetlen azokban az örök boldogſágnak Jutalmára-is nézni, és igyekezni, holott Urunk-is azon kezdette-el predikálláſát [r]: *Penitentziát tartſatok; mert el-közelgetett mennyeknek orſzága.* Es az Apoſtolok tanitáſát-is úgy kezdette-el [s]: *Boldogok a' Lelki ſzegények: mert övék mennyeknek orſzága.* Haſonló reménſégen kezdette predikálláſát Urunknak elől-járója, Kereſztelő Sz. János [t]; és az ő követői is az Apoſtolok, az ő hagyáſából [u]. Nem chak intéſét olvaſſuk pedig erről Urunknak, hanem parancholattyát-is; úgy-mint, mikor azt mondotta [x]: *Kereſſétek előſzör az Isten orſzágát, és az ő igaſságát: és mind hozzá adatnak néktek ezek.* Es [y]; *Szerezzetek magatokynak barátokat a' hamiſság mammónájából; hogy mikor meg-fogyatkoztok, bé-fogadgyanak titeket az örök hajlékokba.* Szent Pál-is haſonlót beſzéll [z]: *Reménſégben kell ſzántani, a'ki ſzánt; és a'ki chépel, a'gyümölcs-vételnek reménſégében.* De a'Szentek példája-is ezt bizonyíttya: Mert Dávid azt mongya maga-felől [a]: *Meg-hajlottam a'ſzívemet a'te Igaſságidnak meg-chelekedéſére örökké, a'Jutalomért:* a'vagy, a'mint Szent *Jerónymus* fordittya a' Zsidó bőtűből, *az örök jutalomért.* Moyſesről pedig Sz. Pál azt irja [b]: *Moyſes, üreg levén, tagadá magát a' Fáraó leánya fiának lenni; inkább válaſztván az Isten népével ſanyargattatni, hogy-ſem az idéig-való bűnnek gyönyörűſégében lenni; nagyobb gazdagſágnak ítélvén a' Kriſtus gyalázatját, az Egyiptziusok kincsénél: mert a' Jutalomra néz vala.* Magáról pedig így ir [c]: *Ki-teriſztvén magamat, a'fel-tétetett czélhoz ſietek, az Istennek mennyei hivatalljának Jutalmára, a' Kriſtus JESUS-által.* Es egyebütt-is egynehányſzor ſerkengeti magát, és a'Hiveket, a'mennyei Jutalomnak váráſával. Azért mongya eggyütt [d]: *Úgy fuſſatok, hogy el-vegyétek.* Máſutt pedig [e]: *Jó chelekedtvén, meg ne ſzünnyünk: mert idejében aratnák meg nem ſzűnvén.* Es [f], *Valamit chelekeſztek, ſzívetek-ſzerént chelekedgyétek, mint az Urnak, és nem mint embereknek: tudván, hogy az Úrtól véſzitek az örökség Jutalmát.* Máſutt pedig azon könyörög az Istennek [g]; hogy, *az Efézuſiak tudgyák mi légyen az ő hivatalljának reménſége, és mikoda gazdagsága az ő örökség dicsőſſégének a' Szentekben.* Melly könyörgésben, azt kivánnya Sz. Pál; hogy az Efézuſiak, meg-iſmérvén a'Jutalomnak nagy-voltát, kéſzek légyenek a'Jó chelekedetekre, és a'háboruſágnak el-ſzenvedéſére, a'Kriſtuſért.

A
[a] In Collect. a Sexageſima & in Oratione a Dominica 1. in Quadrag. poſt Communionem.

[m] In Matth. 38. ad Pagul.

B
[n] In Vit. a Paulino.

[o] In ejus Vita.

[p] Epiſt. 211.

[q] Seſſ. 6. cap. 11. can. 31.

C
[r] Matth. 4. 17.
[s] Matt. 5. 3.
[t] Matt. 3. 2.
[u] Marc. 1. 2. 7.
[x] Matt. 6. 33.
[y] Luc. 16. 9.
[z] 1. Cor. 9. 10.
[a] Pſ. 118. 112.
[b] Heb. 11. 24.

D
[c] Phil. 3. 14.
[d] 1. Cor. 9. 24.
[e] Gal. 6. 9.
[f] Col. 3. 23. 24.
[g] Eſa. 1. 18.

A

Ezen dolgot, az Okosság-is meg-mutattya: Mert, ha az Örök élet, a'Hitnek és a'Jó chelekedetnek czéllya és vége; a'mint Sz. Pál jelenti, mondván [a]; *Meg-szabadittatvan a'bűntől, az Istennek szolgái lévén pedig, gyümölchötök vagyon a'meg-szenteltetésre, végetök pedig az örök élet.* és Szent Péter-is [i]; *El-vévén a'ti Hitetekenek végét, a'lelketek üdvösségét:* Kétség-nélkül szabad arra-valo tekintetből jót chelekedni; mivelhogy az igaz okosság azt mutattya, hogy ember minden dolgában az ő czéllyára nézzen, arra igazgatván minden eszközit. Továbbá; ha szabad, a'pokoltól-való féltünkben, magunkat a'bűntől meg-tartóztatnunk, és jót chelekednünk: miért nem volna szabad az örök boldogságnak meg-nyeréséért-is? És ha a'Szentségekkel azért élünk, hogy az Isten kegyelmét meg-nyerjük: miért nem rendelhetnők a'Jó chelekedeteket az örök boldogságnak el-vételére, melly a'kegyelemnek utolsó és fő gyümölche? Végezetre; ha szabad e'világi munkában, világi jutalomra nézni, és azt arra rendelni; úgymint, az orvosságnak vételét, az egészségnek meg-nyerességre: a'szántást és vetést, a'gyümölchnek szedésére; a'pállya-futást, a'nyerességre: miért nem volna szabad a'lelki pállya-futásban, a'mennyei Boldogságnak Jutalmára nézni, holott az Isten, a'végre rendelte és készítette azt...?

[a] 1. Tim. 6. 22.

[i] 1. Pet. 1. 9.

B

De mondanád: Urunk szidalmazza a'Béreset [k], ki chak a'Jutalomra-nézve munkálkodik: tahát nem dicséretes nékünk, arra-nézve, Jót chelekednünk. Felelet. Az a'Béres, a'ki úgy szolgál urának, hogy, ha a'fizetés nem volna, nem szolgálna; és a'ki a'farkast látván, el-fut, és el-hadgya a'juhokat, mint nem övéit; egy szóval, a'ki nem a'juhok javárá néz, hanem maga hasznát keresi: ez mélto szidalomra. De mi, a'Jó chelekedetben, nem chak, de fő-képpen sem nézzük a'Jutalmat: hanem elsöben, az Isten dicsőségét; az-után pedig, a'mi üdvösségünket-is; melyből az Isten dicsősége meg nem kisebbül, hanem inkább öregbül. mert azért kívánnyuk az Istent látni, melly látásban áll a'boldogság, hogy annál inkább szerethessük mind örökké.

[k] Jam. 1. 12.

Ha meg-is azt vitatnád; hogy el-vetett, és szolgához-illendő dolog, Bérért, vagy Jutalomért munkálkodni; a''nak pedig, szeretetből mivelnek akár-mit-is: Azt mondom; hogy akkor, el-vetett dolog Jutalomra-nézve munkálkodni, midön a'Jutalom alább-való a'munkánál. ezt azok chelekeszik, a'kik Istennek, vagy az Anyaszentegyháznak, a'lelki dolgokban chak világi jutalomért szolgálnak; mellyet, ha nem látnak vagy reménlenek, semmit munkálkodni nem akarnak: de, nagy és böchülletes Jutalomra nézni, minémű az Istennek látása, nem alá-való dolog, hanem fő és Királyi dolog. Es noha az Örök életet sem kell inkább kívánnunk az Istennek dicsőségénél; és vétek volna, ha a'magunk boldogságát inkább szeretnők annál: mindazáltal, sokkal gyalázatosb, és veszedelmesb-is e'világi, és el-múlandó jutalomra nézni, hogy-sem a'lelkire és örökké-valóra: nem chak azért, hogy e'világi jutalom alább-való a'munkánál; hanem azért-is, hogy e'világi jutalomnak szerelme, az Isteni szeretetnek akadálya, az embert az Istentől el-vonyván, és földi gondolatokba foglalván: de a'mennyei Jutalomnak kívánsága, melly az Istennek Látásában vagyon, az embert az Istenhez kapchollya, e'világi dolgoktól el-vonsza; a'lelket gonosz kívánságoktól meg-tisztittya, és az Isten parancholatinak meg-tartására serkengeti. mert senki igaz buzgósággal nem kívánnya egyébért látni az Istent, hanem azért, hogy szeressen, és magánál inkább szeresse. Az-okáért méltók szidalomra, a'kik chak e'világi jutalomra néznek, mert a'más világon semmi Jutalmat nem vésznek; mivelhogy, Urunknak mondása-szerént [l], *El-vették jutalmokat.* és azért mondotta Abrahám-is, a'pokolban-kinlódó Gazdagnak [m]; *Fiam, jusson eszedbe, hogy el-vetted javaidat a'te életedben:* De semmi okon szidalomra nem mélto, a'ki mennyei és örökké-való Jutalomra néz; mert az a'Jutalom, természete-szerént, az embert jóra indittya; az el-kezdett jóban pedig bátorittya, hogy végig meg-maradgyon abban, ha szintén azért minden marháját, sőt életét-is el kellene vesztenie. Továbbá; hajo, és dicséretes az Istennek szolgálni, és őtet tisztelni az el-vett jókért: miért nem volna jó és böchülletes, a'kövekező ndőkért, mellyeket az ő Híveinek készített? holott ezek sokkal nagyobbak; és böchülletesbek amazoknál. Szerettyük azért az Örök Jutalmat, mi-magunkért-is; de mind azt, 's mind mi-magunkat, fő-képpen az Istenért, mert ő lészen a'fő Jutalom; a'mint Abrahámnak mondotta [n]: *Ne félly Abram: En vagyok oltalmad, és a'te igen nagy Jutalmad.*

C

[l] Matt. 6. 2.

[m] Luc. 16. 25.

D

[n] Gen. 15. 1. c. 17. 1. 2. 22. 12.

és minnyájunknak [o]; *Imé hamar el-jövök, és a'Jutalmom velem vagyon, megfizetni mindenekneb az ő Chelekedetök szerént.*

III. RÉSZE.

KÉrdené harmadſzor valaki: Mi kívántatik a'Chelekedethez, hogy valóban érdemes légyen az örök Boldogſágnak el-vételére? Felelet. I. Kívántatik; Hogy jó, és Iſtennek ſzolgálattyára-való légyen: mert, a'kitöl jutalmat várunk, ſzükſég hogy annak ſzolgállyunk, és kedve-ſzerént chelekedgyünk.

II. Kívántatik; Hogy az, nem kétellenſégből, hanem ſzabad-akaratból ſzármazzék. Az-okáért; midőn azt mondotta volna a' Bölcs [o]; *A ki vétkezhetett, és nem vétkezett; gonoſzat chelekedhetett, és nem chelekedett*; mingyárt utánna vetette a' Jutalmat: *Az okáért meg-erősíttettek az ő javai az Úrban, és az ő alamiſnáit beſzéli a' Szentnek egéſz gyülekézete.* Sz. Pál-is azt mongya [q]; *Ha akarva chelekeſzem azt, Jutalmam vagyon: ha pedig akaratom-ellen, a' ſáfárság reám bizattatot.* És [r]: *Kiki-mind a mint el-határoztta ſzivében, nem ſzomorúságból, vagy kétellenségből: mert jó-kedvü adakozót ſzereti az Iſten.* Innét vagyon, hogy, noha a' Nap és hóld, a' mezők és ſzőlők, a' vadak és madarak, nékünk nagy haſznunkra vannak, és ſokat ſzolgálnak: mindazáltal, tulajdon-képpen nem mongyuk hogy valamit érdemlenek tőlünk. mert egyebet ſem chelekedhetnek, nem lévén ſzabad-akarattyok. Jól mongya azért Sz. Bernárd [s]: A'hol ſzabadſág nincſen, érdem-is nincſen. Azért az okoſalan-állatok ſemmit nem érdemlenek, mert a'mint ranátskozálók nincſenek, azon-képpen ſzabadſágok ſincſen. Továbbá; az Érdemért adatik a' Jutalom és fizetés: de ſenki egyébért nem tartozik fizetni, hanem chak azért, a'mit én a'magaméból adtam néki. mert, ha máſért adnám, ſemmivel nékem nem tartoznék, hanem annak a'kiét adnám: de ſemmi, valóſágoſon nem miénk, hanem chak az, a'mit ſzabad-akaratunkból meg chelekedhetünk, vagy el-hagyhatunk. Végezetre; a'gonoſz chelekedetek büntetéſt nem-érdemlenek, ha ſzabad-akaratból nem ſzármaznak: tahát azon-képpen a'Jó chelekedetek-is jutalmat nem érdemlenek a'ſzabadſág-nélkül.

III. Kívántatik; Hogy a'Chelekedő ember, Igaz légyen, az Iſten kedvében légyen, és az újonnan-való ſzületés-által fia légyen. Innét írta Moyſes [t]; *Tekinte az Úr Ábelre, és az ő ajándékára*: akarván jelenteni, a'mint Sz. Gergely mongya [u], hogy az Iſtennél, nem az ajándékért kedves az ajándékozo, hanem inkább az ajándékozóért az ajándék. Azért mondotta Urunk-is [x]: *Maradgyatok én-bennem: és én tí-bennetek. Miképpen a' Szőlő-veſzſző nem hozhat gyümölcsöt ő-magától, ha meg nem marad a' Szőlőtőben: ugyképpen tí ſem, ha én-bennem nem maradtok. Én vagyok a' Szőlőtő, tí a Szőlő-veſzſzők: a' ki én-bennem marad, és én ő-benne, az ſok gyümölcsöt hoz.* Mely bőlki-tetſzik, hogy a'Joſzágos chelekedetnek gyümölcshe, a'Kriſtuſnak eleven tagjától ſzármazik: mert úgy vagyon a'tag a'Teſthez-képeſt, mint a'Szőlő-veſzſző a' Szőlő-tőhöz-képeſt. Továbbá; a'Szent Irás gyakotta mongya; hogy a'Meny-ország *a' fiak örökſége*, és *ételhűſége* [y]: azokáért, a'ki chak ſzolga, ſemmi chelekedetivel azt nem érdemelheti. mert a'ſzolga, ha ezer eſztendeig munkálkodnék-is, az Örökſéget, melly a'fiaknak tulajdona, el nem veheti. Annak-fölötte, mihelyen ember vétkezik, minden chelekedetinek érdemét el-veſzti, úgy hogy azok, az Iſten előtt chak emlékezetben finchenek [z]: és *A' ki egyben vétkezik, mindenekben vétkeſſé leſzen* [a]. De ha az Érdem nem függene a'Személynek állapattyától és méltóſágától, hanem chak a'Chelekedetnek mi-voltától: a' ki az Iſten-ellen vétene, el nem veſzthetné az előbbi chelekedetinek érdemét. Mert, mi-képpen hogy, a'ki az én ſzőlőmben fizetéſért művelt, ha ſzintén ellenſégem léſzen-is; azzal Jutalmát el nem veſzti; mert nem a'barátſágban, hanem a'munkában volt fundálva: azon-képpen, ha az Érdem chak a'chelekedetből állana, ſenki azt azzal el nem veſztené, hogy az Iſtennek ellenſégévé lőtt, és azért igértetett az Örök élet az Iſten-ſzeretőinek [b]. Végezetre; az örök Boldogſág, természet-fölött való dolog, mellyet, *Sem a' ſzem nem látott, ſem a' fül nem hallott, ſem az ember ſzívébe fel nem ment* [c]; az-okáért, természet-fölött-való dolgokat-is kiván: de ſenki olyan dolgokat nem chelekedhetik, hanem ha elsőben ő-maga természet-fölött-való léſzen; a'mint Szent Dienes mongya [d]: Kívántatik tahát, hogy az ember, az Iſtennek benne-lévő Malaſztya- és Szent Lelke-által, az Iſteni természetnek részeſüléſére emelteſſék, és úgy chelekedheſſe az Iſteni dolgokat, és érdemelheſſe az örök Boldogſágot. Úgyan-is, ha az Érdem nem függene a Személynek méltóſágától, mi módon lőtek vólna véghetetlen érdeműek a'Kriſtuſnak chelekedeti? mert, a'hol chak a' dologra vagyon a'tekintet, mind egy, azért a'Király chelekedgye, 's akár a'paraſzt ember; akárt jámbor légyen, 's akár latror: de a'Kriſtuſnak chelekedeti, véghetetlen érdeműek vóltak,

[o] Eccli. 31. 10. 11.
[q] 1. Cor. 9. 17. [r] 2. Cor. 9. 7.
[s] Ser. 81. in Cant.
[t] Gen. 4. 4. [u] Lib. 22. Moral. c. 12.
[x] Joan. 15. 4.
[y] Rom. 8. 17. 21.
[z] Ezech. 18. 24. [a] Jac. 2. 10.
[b] 1. Cor. 2. 9. 2. Tim. 4. 8. Jac. 1. 12. [c] 1. Cor. 2. 9.
[d] Lib. de Excel. Sacerdot. hier. c. 2. p. 2.

A

c Cap. Vlagenius.

a'Személynek véghetetlen méltóságáért; mellyért, chak egy chöpp vére-is elég lött volna az egész világnak meg-váltására; a'mint igazán irta a'Hatodik Kelemen Pápa [c]. Hasonló-képpen kell pedig okoskodnunk, a'testnek Feje-, és egyéb tagjai-felöl. Azokáért, a'mint a'Krisztus chelekedeti, az ö Személyének méltóságából vötték az Érdemnek mértékét és nagy-voltát: nékünk-is chak abból, és nem másból, kell vennünk.

f Act. 10. 34. Rom. 2. 11.

Mondaná valaki: Az Isten nem *Személy-válogato* [f], hanem annak adgya a'Jutalmat és dichöséget, a'ki jól chelekesik: tehát nem néz a'Személynek méltóságára, hanem a'Chelekedetnek mi-voltára. Felelet: A'Személy-válogatás, a'mint jól mongya Sz. Agoston [g], nem az Irgalmasság-ellen-valo vétek, hanem az Igasság-ellen-valo: az-okáért, a'Bíróban vagyon helye, nem az ingyen-, vagy irgalmasságból-adakozóban. és így, az Isten az ítéletben, személy-válogatás-nélkül, mindennek chelekedete-szerént fog-fizetni. A'Jó chelekedetek pedig, az Isten malasztyából, a'Meg-igazúlásból, az újonnan-valo szülerésből származnak; mellyeket az Isten nem úgy ád, mint fizetö Bíro, hanem mint kegyelmessségből-adakozo Fejedelem. Söt még a'Bíró-is, midön a'Jutalomnak osztogatása a'Személynek méltóságától függ, méltán tekinthet arra; és akkor, nem Személy-válogato, hanem igaz Biro: mert a'Személy-válogatás, nem minden személy-béli méltóságnak tekintetiben vagyon, hanem chak annak, melly a'dologhoz nem tartozik, vagy nem illik. Mert, ha törvény volna, hogy a Pállya-futásban chak Nemes emberek légyenek, és azoknak valami jutalmat ígérne a'Király: kétség-nélkül a'Bíro nem volna Személy-válogato, ha nem chak a futásra tekintene, hanem a'Nemességet-is meg-gondolná. Az-okáért, mint-hogy az örök Boldogság, olly pállya-futásért-valo Jutalom, mellyet az Isten chak az Igazaknak, vagy az ö Fiainak tött-fel; midön az illyen állapatot meg-tekinti, nem Személy-válogato; Személy-válogato volna pedig, ha arra tekintene, hogy Görög vagy Zsidó, hogy rút vagy szép, tudós vagy tudatlan. Az-okáért, Sz. Péter és Sz. Pál, tagadván az Istenben a'Személy-válogatást, a'Görögről és Zsidóról emlekeznek: mert a'Zsidók, chak magokat alitották az Isten országába-valóknak; a'Pogányokat pedig útálták, és megvetették.

g Lib. 2. contra duas Epist. Pelag. cap. 10.

B

IV. Kívántatik; Az Istennek jó kedvéből-valo ígérete, az Örök életnek megadásáról; a'mint igazán mongya a *Tridentomi Concilium* [h]. Mert a'mi Chelekedetink, természetök-szerént, nem tekintvén az Isten ígéretire, és a'Személynek méltóságára, nem érnek semmi-képpen az örök Bóldogsággal, sem a'hoz nem hasonlók, és azért nem-is érdemlik azt. Innét mongya Sz. Pál; hogy *Nem méltók e' mostani időnek szenvedési, a'kövétkezendö dichöségre, melly meg-jelentetik mi-bennünk*; mivelhogy, a'mint másutt meg-magyarázza [i], *a'mostani háborúság, chak szem-pillantásig-valo, és könnyü; a'dichöség pedig örökké-valo, és nagy.* Mellyel nem azt jelenti, hogy az Örök életet a'Jó chelekedetek nem érdemlik, hanem hogy, természetök-szerént, olly nagy Jutalmat nem érdemlenének, ha másunnét fel nem emeltetnének; tudni illik, az Istennek ígéretiből, és a'Chelekedö személynek méltóságából. Továbbá; az Isten semmi-nélkül nem szükölködik, mint-hogy mindeneket ö teremtett; és nem tartozik véle, hogy valamit olly nagy Jutalomra illendönek ítéllyen, ha szabad-akarattyából azt nem ígérte volna... mert, *Ha jól chelekesz-el, mit ajándékozol néki?* Es [m]; *Ki adott elsöbb néki, és visszafizetik annak? mert ö-tőle, és ö-általa, és ö-benne vannak mindenek; ö-néki légyen dichöség örökké.* Adósúnká lött, úgy-mond Sz. Agoston [n], az Isten; nem hogy valamit vött volna tőlünk, hanem hogy, a'mit akart, azt ígérte nékünk. Mert, más-képpen mongyuk az embernek, Adós vagy nékem, mert valamit adtam néked; és más-képpen mongyuk, Adós vagy nékem, mert ígérted. Mit mondunk azért az Istennek? Vallyon azt-e, Fizess-meg nékem, mert adtam néked? Mit adtunk az Istennek? holott, a'mi vagyunk, és a'mi jónk vagyon, ö-tőle vöttük. Semmit azért néki nem adtunk, és így semmit nem kérhetünk tőle. Hanem, más módon mondhattyuk néki: Add-meg a'mit ígértél, mert meg-chelekedtük a'mit parancholtál. De azt-is te chelekedted; mert minket, a'kik munkálkodtunk, segétettél. Annak-előtte, mi minnyájan az Isten szolgai vagyunk, és minden szolgálattal tartozunk néki; úgy hogy semmit töle nem kérhetnénk, ha maga jó akarattyából, Jutalmat nem ígért volna a'Jó chelekedetért. Oh Istennek nagy jósága, úgy-mond Sz. Agoston [o]! kinek noha, állapatunk-szerent, tartozunk szolgálattal, mint a'Szolgák Uroknak, a'jobbágyok Fejedelmöknek, a'rabok Meg-váltójoknak: mindazáltal, barátságból-valo ajándékokat ígér mi-nékünk. Végezetre; semmi egyéb okát nem adhattyuk, miért légyenek érdemesek a'Jó chelekedetek, mellyeket éltünkben e'világon chelekesszünk, és nem azok, mellyek a'más világon lésznek:

h Sess. 6. cap. ult. & Can. 26.

C

i Rom. 8. 18. 2. Cor. 4. 17.

k Jób. 35. 7. Mattheus 25. 35.

l Sz. 16. de Verbis Apost.

D

m Sz. 1. de Verbis Domini.

hanem

hanem chak azt; hogy az érdemléshez, az Istennek Ingyen-való igérete kivántatik. Úgy tetszett pedig az Istennek, hogy az ő igéretér, a'mi életünknek idejéhez szabná. mert egyéb-aránt, Mény-országban sok jókat chelekeszsznek mind az Angyalok, 's mind az egyéb Szentek, szábad-akarattyokból, és az Istennek szolgálattyára; mellyekkel, dichőségőknek őregbülésére érdemelhetnek, ha az érdemlésnek ideje el nem mult volna. Ha pedig chak a'munkának mi-voltát kellene tekinteni, a'Jutalomhoz-képest: semmi időt annak nem kellett volna rendelni. mert minden időben meg-maradhat a munkának mi-volta. Innét mondotta Szent Pál [p]: *Az idő rövid.* És [q]; *Imé most vagyon a' kellemetes idő? imé most az hávósségnek napja.* És [r]: *Míg időnk vagyon, mindenekkel jót chelekedgyünk.*

A

[p] 1. Cor. 7. 29. [q] 2. Cor. 6. 2. [r] Gal. 6. 10.

Végezetre: Az-is kivántatik az Érdemes Chelekedethez; hogy Szeretetből származzék; mivelhogy a'Szent Irás az őrők Boldogságot, a'Szeretetnek igéri: *A'ki engem szeret*, úgy-mond Urunk [s], *szeretettik az Atyámtól; és én-is szeretem őtet, és meg-jelentem néki magamat.* Hasonló-képpen szóll Sz. Pál-is [t]; és Sz. Jakab [u].

[s] Ioan. 14. 21. [t] 1. Cor. 2. 9. 2. Tim. 4. 8. [u] Iac. 1. 12.

B

Mind ezekből, imillyen Kérdés lehetne: Mint-hogy, a'többi-kőzőtt, az Érdemhez az Isten igérete kivántatik a'Jutalom-felől: mi az oka, hogy a'mái Evangéliomban, a'kiket a'Chelédes-ember jó reggel hívott a'Szőlő-munkára; azoknak bizonyos Jutalmat igért, meg-szegődvén vélek egy-napi pénzben; azoknak pedig, a'kiket három, hat, és kilencz óra-kor hívott, chak egy-általlyában azt mondotta [x]; *A'mi igaz lészen, meg-adom nékek*; a'kiket pedig tizen-egy óra-kor hívott, azoknak semmit sem igért? Felelet. Három rend-béli emberek találtatnak: Némellyek Kezdők: és ezek hasonlók a'kichíny gyermekekhez, kiket bizonyos jutalomnak igéretivel kell a'munkára indítani. Illyenek voltak derék-képpen az Ó Testamentom-béli Atyák, kiket az Isten külömb-külömbféle igéretekkel táplált, fő-képpen a'téjjel és mézzel-folyó Földnek őrőkségével. Némellyek, Nevekedők: kiknek elég egy-általlyában azt meg-bizonyítani, hogy az Isten igaz-fizető; ki, mi-képpen hogy semmi Gonosz chelekedetet bűntetés-nélkől nem hágy: azon-képpen a Jó chelekedetnek-is jutalmát el nem veszti. Illyenek voltak sokan a Hívek-kőzzül Sz. Pál idejében; kiknek azt írta [y]: *Nem hamis az Isten, hogy el-feledkezzék a'ti chelekedetetőkről, és szeretetetőkről; mellyet az ő nevéért mutattatok, kik szolgáltatok a' Szenteknek, és szolgáltok.* Némellyek, végezetre, Tekélletesek: kik, minden szegődés-nélkől, chak az Istennek irgalmas jó-voltában, és akarattyában vetik reménségőket; kik mélcók, hogy nagyobb Jutalmat vegyenek. Hasonló dolgot látunk a'Fejedelmek udvarában; a'hol a'Komornyíkoknak, és azoknak kik mindenkor az Urok-kőrűl forgodnak, semmi szegődségők, se bizonyos fizetésők ninchen, mint az alachonb-rendű szolgáknak, drabantoknak, szabóknak, és egyéb effféléknek; hanem chak szintén a'Fejedelmeknek jó akarattyára hadgyák magokat; kiknek, nem valami hó-pénzzel fizet a'Fejedelem, hanem Kő-várakkal, nagy-jövedelmű Tisztekkel, és Uraságokkal. Illyeneknek kellene lenni az Új Testamentom-béli Híveknek, hogy, az Istennek nagy és sok jó-tetemenyit meg-gondolván, ízemőket neminémű-képpen bé-húnnák, és semmi Jutalomra nem figyelmeznének: úgy hogy, ha lehetséges volna, hogy semmi Jutalmat nem vennének-is, nem restellenének az Istenért nagy dolgokat chelekedni, és háborúságokat szenvedni. Noha effféle hív szolgák, nem chak Jutalom-nélkül nem maradnak, de sokkal nagyobbat-is vésznek egyebeknél: mivelhogy Isten nem engedi, hogy senki őtet meg-győzze, vagy meg-előzze jó szándékkal, és chelekedettel; hanem, mentől többet igyekezik ember ő Szent Fölségéért chelekedni, annál bővségesb Malasztot nyér e' világon, az őrők bóldogságban pedig nagyobb Jutalmat vészen: Mellyet engedgyen minnyájunknak az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

C

[x] Matt. 20. 4. Incipientes. [y] Hebr. 6. 10. Proficientes. Perfecti.

D

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

Azt írja *Socrates* [z], hogy Egyiptusban egy Templom volt, melynek chak egy ablaka volt a'bolt-hajtás közepin, de azon elégséges világosság származot belé; úgy hogy a ki bé-ment a Templomba, jó alkolmatosága volt az egeknek látására. A'bolt-hajtásról pedig, sok kerekek függőttek, egy-masba levén foglalva, és mindenikhez egy-egy faragott kéz volt kőtve, és azokban megint szőlő-vesszők voltak. Ezzel az Egyiptusiak kétség-nélkől valami jeles dolgot példáztak; és, ha meg nem chalatom, azt akarták az embereknek jelenteni, hogy be-lépvén a Templomba, a'

[z] Socr. 2. 6. Dominica Epiphan.

A bolt-hajtás ablakán az égre tekintsenek; és eszökbe jussón, hogy e'világra a'végre születtenek, hogy szünetlen-valo munka-által, meny-országba jutának. mivelhogy az istenek, munka-nélkül senkinek semmit nem adnak. De akár-mit példáztak légyen azzal a'Pogány Bölcsek; de Keresztyéni magyarázattal, kümyen a'mái Evangéliom-béli dologhoz szabhattyuk. Mert, a'mint a'Világosság, mellyel az eget meg-láthatta az ember, azon égből származott: úgy a'mái Evangeliom, az Istennek el-kezdő hívatalyáról emlekezik, mellyel minket a'maga ismeretire vezet, és meg-mutattya mit kíván tőlünk. Azzal a'Világossággal élvén, meg-érthettyük, hogy meny-országra teremtettünk, és ott vészszük az örök boldogságos nyugodalomnak jutalmát; ha e'világon, elsőben az Isten Szőlőjében, a'Szőlő-veszszők-körül szorgalmatoson munkálkodunk, a'mint-hogy a'Chelédes-ember a'mivesseket, elsőben a'munkára küldötte, és az-után meg-adatta jutalmokat, a'mint vélek meg-szegődött volt. Ez Evangéliomban pedig, sok jeles dolgok vannak, mellyekből a'Hivek, mind az igaz Hitben meg-erősödhetnek, 's mind a jó erkölcsben nevekedhetnek; a'mint réfz-szerént az előbbi Predikatiókból meg-érthettyük; és ebből-is, Isten segétségével, alkalmasint meg-érthettyük.

B
I. Meg-mutatom, hogy az Isten munkára hí bennünket, de nem Jutalom-nélkül.
II. Hogy tartozunk az Istennek szolgálni, ha szintén Jutalmat nem adna-is.
III. Meg magyarázom, Mért mondatik az örök boldogság Koronának, és Honnét érthettyük annak méltóságát.

ELSŐ RESZE.

ELsőben, a'Chelédes-embernek gyakor és szorgalmatos ki-menéséből a'Mivesek fogadására, eszünkbe vehettyük az Istennek chodálatos gond-viselését, és hozzánk-valo meg-foghatatlan irgalmasságát; ki gyakorta, sőt szünetlen keres, és ugyan kerget bennünket, mint-ha nem lehetne nálunk-nélkül: mi pedig, nem hogy keresnők őtet, hanem inkább, a'mi módunk-szerént, bujkálunk és lappangunk-előtte: nem hogy sietve kergetnők őtet, hanem inkább furúnk előtte, mint-ha semmi szükségünk nem volna reája. Azt szoktuk ugyan példa-beszédben mondani; hogy, Nem a'jászol keresi az ökrőt, hanem az ökör a'jászolt: jelentvén, hogy nem a'jászol szükölködik az ökör-nélkül, hanem az ökör a'jászol-nélkül, melyben eledelt talál magának. Így kellene bizony itt-is a'dolognak lenni: nékünk kellene az Istent keresnünk, mivelhogy igen szükölködünk segétsége-nélkül; és nála-nélkül, sem élhetünk, sem lehetünk, mivelhogy, a'mint Sz. Pál mondotta [b], *ő-benne élünk, és mozgunk, és vagyunk.* De tellyességgel kűlömben vagyon. mert, noha az Isten, se nálunk-nélkül nem szükölködik, se semmit tőlünk nem vár: mindazáltal, ő keres minket, és szünetlen keres, és szorgalmatoson keres. Ezt jelenti Dávid, mondván [c]: *Én Istenem, az ő irgalmassága meg-előz engem.* Salomon-is azt mongya az Isten bölcsességéről [d]; hogy *Még-elői azokat, kik őtet kívánnyák, hogy azoknak előbb mutassa-meg magát. A'ki reggel reá-vigyaz, nem fárad-meg, mert az ajtaja-nál találja azt ülni.* Mellyel szépen eggyez Urunk mondása [e]: *Imé az ajtó előtt állok, és zörgetek: ha ki hallya az én szómat, és meg-nyittya nékem az ajtót, bé-megyek hozzája, és ő-vele vacsorálok, és ő énvelem.* Ezt az Istennek nagy szeretetinek tulajdonittya Sz. János, mondván [f]: *Abból jelent-meg az Isten szeretete mi-hozzánk, hogy az ő egyetlen-egy szülött Fiát kiküldötte az Isten e'világra, hogy élyünk ő-általa. Abban vagyon a'szeretet: nem hogy mi szerettük volna az Istent, hanem hogy ő szeretett minket elsőben, és el-küldötte a'Fiát engesztelődésül a'mi bűneinkért:* Az-az, ha szintén mi elsőben, és tellyes életünkben szerettük volna-is az Istent, és sok-képpen szolgáltunk volna-is néki; nagy irgalmasság lett volna, ha barátságába fogadott volna bennünket, és az ő szeretetire méltóknak ítélt volna: de holott mi ellenségi voltunk, és még-is ő szeretett minket, és szorgalmatoson keresett; meg-foghatatlan, és ki-mondhatatlan irgalmasságát mutatta hozzánk, mellyére-tehetségünk-szerént meg kellene felelnünk, ottan chak azzal, hogy el nem rejtjezzünk előtte.

C

a Mát. 17. 25

b Pſ. 58. 11. c Sap. 6. 14.

d Apoc. 3. 20.

e 1 Ioan. 4. 9. 10.

D

De vallyon mire keres minket az Isten? Ha-meg-mondom, talám némelly kényes-, és gyenge-gyomrú Keresztyének irtózni fognak: de az igazat meg kell mondanom: Munkára keres, és hí bennünket a'Chelédes-ember; és némelyeket a'henyéléjért, ugyan meg-is pirongat, mondván [g]: *Mit állotok itt egész nap hívalkodván?* És nem akármi munkára, hanem Szőlő munkára: melly munka, nem chak sok féle, nehéz, és hosszú, de nagyobb szorgalmatosságot-is kíván egyéb mezei, erdei, réti, kerti munkánál. De ettől nem méltó meg-ijedni, mivelhogy arra minden teremtett-állatok példát adnak: mellyek, az ő teremtésőktől-fogva, a'mint a'természetnek ura el-rendelte őkett,

g Mát. 20. 6

híven

hiven el-jártak dolgokban, ſoha nem hivolkodván, hanem ſzünetlen munkálkodván, tulajdon állapattyok-ſzerént. Az Egek, éjjel és nappal ſzünetlen forognak, és chak egy-ſzem-piſſantáſig ſem hadgyák félbe járáſokat: a'Föld, mind-úntalan gyümölchöt terem; és annál jobbat és többet, mentöl több és ſzorgalmatosb munka vagyon véle: a'Vizek, folyton-folynak: a'Tüz, ſzünetlen melegit; és éget; és egyéb állatok-is fogyatkozás-nélkül el-járnak dolgokban. A'hivolkodás- és henyélés-miatt pedig, mindenek meg-veſznek: A'földet ha nem miveled, chak töviſſet és bojtorjánt terem: a'levegö-ég ha nem leveghet, valami helybe rekedvén, hamar meg-vész és dögleleresſéget ſzerez: a'melly házban nem laknak, el-pufztúl, és le-omol: a'melly úton nem járnak, nyomot veſzt: a'melly muſika-ſzerſzámok kézbe nem forognak, tellyeſséggel meg-bomolnak: a'melly vaſat veſztég hevertetnek, nem munkálkodván véle, meg-rozdáſul: az álló-vizben, ündok mérges-állatok, kigyók, békák termenek: a'ló az állásban meg-bénúl: a' hivolkodo vitézek kalmárok, meſter-emberek, ſemmi dicséretes dolgot nem chelekeſznek. Az-okáért, az embernek hivatallya-is a'Munka; a'mint ö-maga az Iſten meg-móndotta Adámnak [h]: *Orczád veritékével éſzed kenyeredet.* És [i]; *A'mennyeknek orſzága erőſzakot ſzenved, és azt az erőſznak-tévők ragadgyák-el.*

B

h Gen. 3. 19.
i Mat. 11. 12.

Mondaná valaki: Ugy vészem-eſzembe, hogy nem ſokan ſzükölködnek a'munkára-való intés-nélkül: mert inkább minnyájan eléggé fáradnak, és ſzünetlenül munkálkodnak. A'Vitézeknek, minch ſemmi nyugodalmok, egy hadból másba mennek; és együtt ha el-végeződik a'had, máſutt leg-ottan fel-lobban a vizſza-vonáſnak tüze. A'Prókátorok ſem hivolkodnak: mert annyi pör támad, hogy majd Prókátorokat ſem találnának a'pörösök, úgy hogy némelly Prókátornak, ſzáz ember ügyét-is kell forgatni. A'Mives-emberek, hová tovább mind inkább törödnek, és újabb-újabb munkát találnak. A Kalmárok, új Tengereket, új Orſzágokat, új marhákat kereſnek nagy fáradſággal: egy ſzóval, minden rend-bélieck eléggé futtyák dolgokat. Tagadhatatlan, hogy ſokan ſokat fáradnak: de bizonyos az-is, hogy ſokaknak minden fáradſágok, merö hivolkodás. Hallyad mint panaſzolkodik Jeremias az ö Siralmas énekében [k]: *Mi-képpen ül egyedül a'néppel-rakott Város: úgy mint özvegyévé lött a Pogányoknak aſzſzonya.* Ha néppel-rakott, mint ül egyedül? Mert a'kik a'Váramak haſznára, és ékeſségére voltak, el-fogytak; és chak azok maradtak benne, a'kik kárára, és gyalázattyára voltak: az-okáért, ſzintén úgy volt, mint-ha egyedül lött volna; söt annál-is nyomorultabban. Haſonlóképpen mondhattyuk, hogy a'világi dolgokban-fáradozó emberek, chak hivolkodnak: mert a'mi haſznos és ſzükéges, el-henyélik, és abban törik fejöket, a'minek ſemmi haſzna ninchen. Illyen módon Urunk a'Fáriſeuſokat, *Vak vezérekneck* nevezi [l]: mert noha elég ſzemesek voltak a haſzontalan és veſzedelmes dolgokban; mindazáltal, azt nem látván a'mi leg-ſzükségesb volt, az Igaſságot tudni illik, Vakoknak mondhattaták. Igy mongya Sz. Pál [m]; hogy *Az Iſten, bolondá tötte a'világ bölcheſſégét:* mivelhogy az, igen távúl eſett az igaz Bölcheſségtöl. Szintén illyen módon, a'világi ſzorgalmatoſságot és múnkát, Hivolkodáſnak mondhattyuk. és az-is az Iſten-előtt: mert nem chak hamar el-múlandó, hanem heába-való dologban-, sőt veſzedelmesben-is foglallya az embert, és el-fogja a'valoſágos és örökké meg-maradandó dolgoktól. Látyuk néha a'gyermekeket, hogy nagy ſzorgalmatoſon munkálkodnak; hóból, vagy porból, vagy ſárból várat épitnek, a'fa lovakon keményen jargalnak; valami leppentyü- vagy fényes bogár-után izzadás-ig, és néha fő-törésig-is futoſnak; és nékik úgy tetſzik, hogy kellemes dologban foglalatoſok: de az eſzes ember, látván öket, neveti, és minden fáradságokat merö hivolkodáſnak ítéli. Szintén úgy, noha te azt véled, hogy midön e'világi dologban keményen ſzorgalmatoskodol, jeles dologban forgolódol, és igen jól munkálódol: mindazáltal, mivelhogy azt el-mulatod a'mi a te fő hivatalod, tudni illik, az Iſtennek tiſztéſséget, magád és felebarátod üdvöſségét, chupán chak hivolkodol. Ha látnád, hogy valami ſö Váras-bírája minden-nap a'chürbe jár, fárattig chépel, aſztagot rak, és egyéb affélc munkában foglallya magát; de a Tanács-házba nem mégyen, törvényeket nem ſzolgáltat, ſenkinek ügyét meg nem halgattya: nem azt mondanád-e hogy hivolkodik; mint hogy el nem jár hivatallyában, noha egyéb-árást elég munkát tészen? Haſonló ítéletet tennél, ha látnád, hogy a'tanúlo Deák, a'könyvet a'pad-alá vetvén, nap-eſtig a'puskát tiſztittya és töltí, a'kardot élesíti, és óldalára kötözi: mert henyéles az, ö-hozzája-képeſt; noha a'vitéz ember, abban méltán, és haſznoſon munkálkodnek. Szintén igy, akár-mit mivellyen a'Kereſztyén ember: de, ha el nem jár hivatallyában, hivolkodónak mondatik.

C

k Thren. 1. 1.
l Mat. 23. 16.
m 1. Cor. 1. 20.

D

Vallyon nem eléggé munkálkodott-e, és nem gyakorta izzadott-e, a ki gondolkodván magában, azt mondotta [n]; *Mit mivellyek, mert ninch hova gyöjtsem gyümölcsömet?*

n Luc. 12. 17.

Es mon-

A

Es monda: Ezt cselekeszem: El-bontom chűreimet, és nagyobbakat chinálok; és oda gyűjtök mindeneket a' mik nékem termettek, és a' javaimat, és azt mondom a' lelkemnek: Lelkem, sok esztendőkre el-tétetett sok javaid vannak; nyúgodgyál, egyél, igyál, vígan lakjál. De mit nyert mind ennyi munkával-is? Szintén annyit, mint-ha chak hivolkodott volna. Mert. *Monda nékie az Isten: Bolond, ez éjjel a' lelkedet meg-kérik tőled: a' miket szerzettél pedig, kié lésznek?* Méltán, mongya *Bolond*nak, mert haszontalan dologban foglalta magát, idejét heában tőltötte; és azokra gondot nem viselt, a' mik leg-szűkségesbek lőttek volna; azokkal pedig, a' miket nagy munkával gyűjtött, nem élhetett chak egy napig-is: *Így vagyon*, úgy-mond

Ezsa. 22. Urunk[o], *a' ki maganak kinchet gyűjt, és nem gazdag az Istenben.* Hatudnád, hogy valamelly barátodnak két rend-béli törvénye volna, külömb Birák-előtt; és az eggyik olly kicsiny dologban járna, hogy, ha meg-nyerné-is, meg nem gazdagúlna; ha pedig el-vesztene-is, meg nem szegényűlne: a' másik pedig, jószágában, tiszteségében, és életében járna: és látnád, hogy mindazáltal, minden igyekezetivel chak az elsőről szorgalmatoskodik; azért futtya a Prókátorokat, unszollya a' tanúkat, ajándékozza a' Birákat, és mindent mivel: a' másikra pedig semmi gondot nem visel, senkitől tanátsot nem kérd, senkinek nem könyörög, hanem chak függőben, és veszető-félben hadgya: nem azt mondanád-e felőle, hogy meg-fordúlt az agya-veleje? Nem feddenéd-e, hogy dolgára gondot nem visel? Hasonló-képpen vagyon sokaknak dolgok: kik a' világi dolgokban való-ig szorgalmatoskodnak, a' mennyeiek-mellől pedig igen könnyen el-múlnak. kik bizony nagy balgatagságban vannak; és, noha későn, észőkbe vészik hogy heában mulatták idejőket; és, a' mint Dávid mongya P: *Az ő álmokat alnának; és semmit nem találtak minden*

B

p Pſal. 75. 6. *gazdag jószíak az ő kezőkben.*

Kérdené valaki: Miben kell embernek magát foglalni, hogy hasznosson munkálkodgyék? és mit kell a' munkásoknak chelekedni, hogy hivolkodóknak ne mondattassanak? Felelet. A' mi lelkűnknek gyümölchözésére, hasonló dolgok kívántatnak azokhoz, mellyeket a' szőlő-mivesek chelekesznek a Szőlo-körül: I. Hogy a' földet jól megmivelhessék, a' tőviset ki-irtyák, a' gonosz füvet ki-gyomlállyák, a' köveket ki-hányják. Mellyen a' Keresztyéni Igasságnak első részét kell értenünk; melyről Dávid emlekezik q: *Térj-el a' gonosztól.* II. A' szőlő-veszszőnek, vagy tőnek helyét, mélyen meg-ássák, vagy kapállyák. Mellyen érthettyük Sz. Pálnak ama' parancholattyát r: *Ne érts fent, hanem jelly*, mert, a' mint *Minden Bűnnek kezdeti a' Kevélység* s: úgy az Igasságnak kezdeti az Alázatosság; a' mint Urunk jelentette, elsőben-is *a' Lelki szegénységet*, a mint Szent Agoston magyarázza, nevezvén *Boldog*nak t. III. Szorgalmatoson el-plantállyák, vagy el-bújtattyák a' szőlő-veszszőt. Mellyen érthetni, a' Jóban-való gyarapodást: mert, nem elég a Gonoszt el-távoztatni, hanem *Jót-is kell chelekedni* u; a' mint Dávid mondotta. és, az a Keresztyéni Igasságnak második része. IV. El-vésznek minden akadályokat, mellyekért a' Napnak melegsége nem érhetné a' szőlőt. Mellyen értsed a' testi kívánságoknak el-távoztatását; mivelhogy azok, az Isten Malasztyának nagy akadékot szerezznek, és a' mennyei kívánságokat meg-késtelik. V. A' sőlőtrébb-való leveleket el-szedik. Értsed azon, a' világi szorgalmatoskodástól-való őrizkedést. VI. Gondot viselnek, hogy a' szőlő-gerezd a' földet ne érje, és meg ne rothadgyon. Mellyen értheted, a' Jó chelekedetben-való jó igyekezetet, hogy az ne légyen valami földi és e világi dolog: mert el-veszti minden jutalmát; a' mint Urunk mondotta x. VII. A' szőlő-veszszőt karóhoz kőtik, hogy a' szélről ide s tova ne hányattassék, és el ne törjék. Mellyen érthettyük a Krisztus Keresztét; melyhez kell folyámlanunk, midőn a' háborusságnak szele megindúl, hogy el ne dőllyünk, vagy romollyunk. azért mondotta Szent Pál y, hogy *Békességes-tétét-által fussunk az elénkbe-adatott viadalra: nézvén a' Hitnek el-kezdőjére, és el-végezőjére a' JESUS Krra; ki, eleibe-vévén az örömet, el-szenvedte a' keresztet, meg-vetvén a' gyalázatot, és az Isten székének jobjára ült. Mert gondollyatok meg azt, a' ki maga-ellen a' Bűnösöktől illyen ellen-mondást szenvedett: hogy meg ne száradgyatok, lelketekben el-fogyatkozván.*

C

q Pſal. 33. 15. Eſa. 1. 16. 17. r Rom. 11. 20. s Eccli. 10. 15

t Matt. 5. 3.

u Pſ. 33. 15. & Eſa. 56. 1.

x Matt. 6. 31.

y Heb. 12. 1. 2. 3.

D

Ezeket ha meg-chelekednők, kétség-nélkül bővséges gyümölchöt termene a' mi lelkünk Szőlője, és az Isten azt mondaná felőle, a' mit Ezekiásról olvasunk z: *Jól, és igazat, és bizonyt chelekedék az ő Ura Istene-előtt. az Ur Háza szolgálattyának minden tiszteletiben, a' Törvény- és a' Ceremoniák-szerént, teljes szívéből akarván keresni az ő Istenét: meg-is chelekedé, és szerencsés lőn.* Valóban szép dicséret: I. *Jól chelekedett*, a' dolognak mi-voltához-és természetihez-képest. De, mint-hogy az nem elég, II. *Igazat chelekedett*, vagy igazán; az-az, jó igyekezettel. *És*, III. *Bizonyt*, az-az, szorgalmatoson, és bátorságoson, nem ingadozván, nem kételkedvén. IV. *Az ő Ura Istene-előtt*: mert semmiért egyébért nem chelekedte, hanem az Istennek kedvéért, és szeretetiért. V. *Az Ur Háza szolgálattyának minden tiszteletiben*: semmit hátra nem hagyván abban, a' mi a' Szőlőnek

z 2. Par. 31. 20. 21.

mive-

mivéhez kívántatott. VI. *A Törvény- és Czeremoniák-szerént*: mert nem a'maga fejét és ítéletit követte, hanem a'Törvényt vötte réguláúl és vezérül. VII. *Tellyes szívéből akarván keresni az ő Istenét*: mivelhogy tellyes erejéből igyekezett cselekedni. És, VIII. *Ugy cselekedvén, szerencséssé lött*. Innét vagyon; hogy, midőn Isaias a'halálnak sententziáját fejére mondotta vólna Ezekiásnak az Isten parancholatyából, illyen módon könyörgött az Istennek [a]: *Kérlek Uram, kérlek emlékezzél-meg, mi módon jártam előtted igasságban, és tökéletes szívvel, a'mi kedves vólt előtted, meg-cselekedtem*. Ha a'Synagóga-béli király illyen vólt, minémőnek kell lenni az Anyaszentegyházi béli igaz Keresztyénnek?

a 4. Reg. 20. 3.

Noha pedig ennyi múnka kívántatik: mindazáltal, nem méltó, hogy az nehéznek tetsék; mert nem ingyen kívánnya tőlünk Isten a'múnkát, hanem Jutalomért, és nagy jutalomért. Ugy vagyon, hogy, ha az Isten Jutalom-nélkül kívánta vólna-is munkánkat, tartoztunk vólna nagy szerénységgel szolgálni: de tudván hogy szegény az ember, és kedvelli a haznot, nagy ízetős igért néki, *Jót, és meg-tömőt, és meg-rázottat, és ki-folyó mértéket* [b]. Jól mondotta azért Sz. Pál [c]: *Állhatatosok légyetek, és ki-mozdíthatatlanok; bővelkedvén mindenkor az Ur dolgában, tudván, hogy a'ti munkátok nem hiába-való az Úrban*. Hallyad mit beszél erről az Ur [d]: *Nem mondottam a'Lakób magvának: Hiába keressetek engem*. Mellyet jól tudott Dávid: ki, midőn az Úrnak ítéleteiről azt mondotta vólna [e]: *Kívánatosabbak az aranynál, és sok drága kőnél: és édesebbek a'szán-mézнél, és a'tsépes-mézнél*; jelentvén, hogy chak magokért is mélto vólna azokat meg-tartani: de tudván, hogy azzal az Isten meg nem elégszik, az ő parancholatinak ajánlására, utánna vetette, *Mert a te szolgád meg-őrizi azokat: azoknak meg-őrizésében sok a'Jutalom*.

b Luc 6. 38. c 1. Cor. 15. 58. d Jób. 42. 3. e Pſ. 18. 11.

De láſd, mire viſzen minket a'mi nagy balgatagságunk! Az Isten, sok és nagy jutalmat ígér, és chak alig talál mivelőket: az Ördög, a'vagy semmi, a'vagy igen kichiny ízetéſſel kínál, sőt kínnal fizet: és még-is keresés-nélkül-is, elég szolgát talál. Ezek mondgyák a'Prophétánál [f]: *Egyiptusnak nyújtottuk kezünket, és az Aſſyriusoknak, hogy meg-elégíttessünk kenyérrel*. Vaj ki lokan vannak, kik az Ördög szőlőjében chak szára az kenyérért-is el-munkálkodnak; de azt sem adgyák bőven nékik, ritkán tőltheti-meg hasokat. mert ugyan ottan azt mondgyák [g]: *A mi bőrünk, mint a'kemenczе meg-égett az éhségnek haborúságtól*. A'mint az Evangéliomi tékozló fiún történt: ki, meg-éhezvén, *Kívánta hasát bétölteni a'malaczával, mellyet a'disznók őztek; és senki nem adta nékie* [h]. Hogy-ha valamikor fizetést ad-is az Ördög minden jó renditeſ fordíttya a'szerződésnek: mert előszőr, vét valami fizetéſt markodba, és az-után úgy faraszt a'mint akarja: egy szem-pillantáſig-való gyönyörüſségért, örökké gyötör: úgy tetszik hogy jó ebédet készít, de valóban megtántya az árrát, mint az Olasz-országi lator vendeg-fogadók.

f Thren. 5. 6. g Pſ. 20. h Luc. 15. 16.

Hallyad mit mond erről Salomon [i]: *A'kinyva ajaki chöpögyillépes-méz, és fényesb az olajnál az ő torka: az a'utólsói pedig keserű mint az üröm, és éles mint a'Kétélű kard*. Hasonló az Ördög az álnok kalmárhoz, ki elsőben jó marhát mutat; az-után pedig, eſzedbe, sem vészed, hogy a'rosszat nagy árron tántya nyakadba; és a'forrót alád önti: úgy az Ördög-is, a mi gyönyörüſség lehet az ő fúgallásában, mingyárt elődbe adgya; de a'mi keserüſség azt követi, álnokul el-halgattya; és ingyen nem-is érzed, hogy lelkedet mérgével meg-fojtya. Példáúl ád Salomon egy eſztátalan aſszony állatot: ki, meg akarván egy balgatag ifiat chalni, meg-chókolván őtet, imígyen beszéllett [k]: *Kijöttem elődbe, kívánván téged látni, és reád találtam: meg-ékesítettem ágyamat házamat myrrhával és aloéſſel, és cziunamomommal. Jere részegüllyünk-meg emlőkkel, és gyönyörködgyünk a'kívánatos ölelgetéſekben, mígtsen meg-világosodgyék a'nap. Bé-találá őtet sok beszédekkel, és ajka-inak hízelkedésével el-vonta őtet. Mingyárt követi őtet, mint az öléſre-vitetett ökör, és mint az ugrándozó bárány: és nem érti a'bolond, hogy kötélre vonyattatik, míg nem által-járja a'nyíl a'máját: mint-ha a'madár sietne a'tőrbe; és nem tudgya, hogy lelkének veſzedelmében jár*. Az-után szépen inti, hogy ne hidgyen, se ne engedgyen néki: mert *a'pokol útai az ő házai*. Ennek a'jó intéſnek, mint-hogy nem engedett a'frissen-ölelőző és lakozó Gazdag, olly nyomorúságra jutott, hogy a'láng-közöttvalo gyötrelmében, chak egy chöpp vizet sem találhatott nyelvének meghívesítéſére [l]. Valamikor a'Múnkás elsőben ki-véſzi fizetéſét, és el-költi, az-után nehezen, és mord-kedvel munkálkodik; és nem kűlömben tartya, mint-ha ingyen munkálkodnék: de a'kik a'fizetéſt munkájok-után várják, vigan és örömeſt munkálkodnak. Az okáért, ezt a'módot tartya az Isten, és senkit ízzel nem tart, hanem nyilván megmongya kívánſágát [m]: *Ha kenetünnam akar jőni, tagadgya-meg magát, és vegye-fel az ő keresztét, és kövеſſen engem*. Erről emlékezik Dávid-is, mondván [n]: *A'kik könyhullatással vetnek, örvendezéſſel aratnak. Mennek és sírnak vala, el-vetvén az ő magvokat: Meg-jövén pedig örvendezéſſel jőnek, hozván az ő kévéjöket*. Mélto azért, hogy az Istennek szolgálljunk, mert el nem veſzti Jutalmunkat.

i Prov. 5. 3. k Prov. 7. 15. l Luc. 16. 24. m Matth. 16. 24. n Pſ. 125. 5. 6.

A

II. RÉSZE.

MInek-előtte meg-magyarázzuk mi légyen a' Jutalom, ELSŐBEN; Azt kell eszünkbe vennünk; hogy mi, Jutalom-nélkül-is tartozunk az Istennek szolgálni: mert valaminkvagyon, az Istentől vőttük; és a' végre vőttük, hogy szolgállyunk néki. Olly nagyok pedig az ő Jó-tételényi mi-velünk, hogy, ha tellyes életünkben, minden tehetségünkel és szorgalmatosságunkal szolgálnánk-is néki, leg-kissebb Jótételényének sem felelhetnénk-meg. Az-okáért, mint hív szolgáknak, azt kellene mondanúnk Dávidd[a]: *Mit adgyak az Úrnak, mind azokért, a'mikét nékem adott?* Továbbá; mivelhogy a' Jószágos chelekedetek, nagyobb részére parancholatok: azoknak engednünk kellene, mint jó szolgáknak, Jutalom-nélkül-is: és azért mongyuk naponként[b]; hogy az Isten *meg-engedgye minden adóssságinkat.* mivelhogy hivatalunknak eleget nem tőttünk; és, a' mivel tartoztunk, bé nem tellyesítettük. Az-okáért, úgy vagyon dolgunk, mint-ha a' Király valami drága kővet bízna a' szolgája kezébe, és annak megőrizéséért nagy jutalmat ígérne néki, mellyet a' nélkül-is tartozna meg-őrizni: és ha azt nem chelekedne, nagy büntetésre kötelezné magát. Annak-fölőtte; méltó vólt, hogy mi a' Krisstusnak, úgy-mint Fejünknek nyomdokit követnők, és véle-eggyütt szenvednénk, vagy szánakodnánk rajta. Azért mondotta Sz. Pál[c]; hogy *A' Krisstus szeretete kénszerít minket: azt ítélvén, hogy, ha egy mindenekért meg-hólt, tehát mindnyájan meg-hóltak: és mindenekért meg-hólt a' Krisstus; hogy, a' kik élnek-is, már ne magoknak éllyenek, hanem annak, a' ki ő-értettek meg-hólt, és fel-támadott:* mindazáltal, az eggyütt-szenvedőnek, a' vagy szánakodónak, Jutalmat ígér Sz. Pál, mondván[d]: *Ha eggyütt-szenvedünk, eggyütt meg-is dicsőittetünk.* E' dologban azért, az Isten igen bőv-kezűnek mutattya magát.

B

a Ps. 115. 3.

b Matt. 6. 12.

c 2. Cor. 5. 14.

d Rom. 8. 17.

MÁSODSZOR: Azt kell eszünkbe vennünk, hogy a' Chelekedetek, mellyekért az Isten Jutalmat ígér, nékünk haszonosok, és bőchülletesek; úgy hogy azok-nélkül, nem emberek, hanem oktalan-állatok volnánk: mert a' Jószágos chelekedetek, az okos léleknek leg-főbb és tulajdon ékessége. Az-okáért, a' mint a' kegyes szűlék, látván hogy a' beteg fiok a' keserű orvossságot bé nem akarja venni, új kőntőst, vagy egyéb ajándékot ígérnek néki, ha az Orvos parancholattyának enged; noha az egésség, mellyet azzal nyér, inkább illeti őtet, hogy-sem a' szűléket; és nem ezeknek haszonos, hanem ő-néki: úgy a' mi mennyei Sz. Atyánk, az ő parancholatinak meg-tartásáért, melly nékünk, úgy-mint e' nyomorúlt, és meg-veszett világ ispitállyában veszedelmes betegeknek üdvőssége és haszonos, nagy Jutalmat ígért; semmi szükssége néki arra nem lévén, sem haszonot abból nem várván. Az Isten, úgy-mond Sz. Agoston[e], orvost küldött nékünk, ki minket ingyen meg-gyógyítana: de kevés az, hogy ingyen meg-gyógyítana; ollyat küldött, ki még Jutalmat-is adna a' meg-gyógyúlóknak. melly jó akaratnál, és kegyessségnél, semmi nagyobb nem lehet. Mert kichoda mongya azt, Hadd gyógyíttssalak-meg, és jutalmat adok? Tudta, hogy ő, gazdag lévén, a' szegényekhez jött: meg-gyógyíttya a' betegeket, meg-ajándékozza a' meg-gyógyúltakat; és nem egyebet ajándékoz nékik, hanem ő magát. Ezt peldázza a' mái Evangeliomi Napi-pénz: melly, a' mint a' Szent Atyák és Doktorok magyarázzák, az őrők Bóldogsság; melyben az Isten ő-magát adgya az ő Híveinek, kiben minden jó vagyon. És talám azért-is mondatik Pénznek; hogy, mi-képpen a' Pénzben, az ő módgya szerént, minden meg-vagyon, étel, ital, ruházat, ház, és minden szükséges dolog. mert a' kinek Pénze vagyon, mindennek szerét tehetti; és, a' mint Salomon mongya[f]: *A' pénznek mindenek engednek:* Azon-képpen az őrők Bóldogsságban, minden jó meg-vagyon, gazdagsság, dicsőssség, gyönyörűség, békesség, egésség; egy szóval, valamit kívánhat az ember: más-felől pedig, távul vagyon attól minden-nemű nyomorússág.

C

e Serm. 13. de Verb. Apost.

f Bölc. 10. 19.

D

III. RÉSZE.

NOha pedig azért, hogy a' Bóldogsságban sok-féle, sőt minden-féle Jó meg-vagyon. Sok névvel nevezteték a' Szent Irásban: mindazáltal, a' többi-között, gyakorta mondatik *Koronának.* mivelhogy a' Korona, jeles példája a' Bóldogsság tulajdonsságinak; a' mint ezeknel meg-mutatom. Koronának nevezi Sz. Pál. mondván[g]: *Meg nem koronáztatik a' ki hay-vívásban tussákodik, hanem ha törvény-szerént tussákodik.* Magáról azt mongya[h]; hogy *El-teletett ő-néki az Igasságnak koronája.* mellyet másutt, *Meg-rothadhatlan Koronának* nevez[i]. Sz. Péter pedig[k]; *az dicsőssségnek hervadhatatlan Koronájának.* Sz. Jakab[l], és Sz. János[m]; *Az élet Koronájának:* ki annak ígéri, a' ki hív léssen mind halálig.

g 2. Tim. 2. 5.

h 2. Tim. 4. 8. 1. Cor. 9. 25.

i 1. Pet. 5. 4.

k Jac. 1. 12.

l Apoc. 2. 10.

Ennek

Ennek a' nevezetnek, Első Oka, a'mint Sz. Agoston mongya [b], az; hogy a' vitézkedőknek, és tusákodoknak adatik; a'mint Sz. Palbol meg-hallok [c]. Ennek példájára, azt parancsolta az Isten [d], hogy a' Zidok fel-fegyverkezve mennének az Igéret-földére, és hogy nemzetségek-szerént tábort járnának, és hadakozo zászlók-alatt volnának. Azon okból, hasonlonak mondatik az Anyaszentegyház a' Pálma-fahoz [e]; melly a' Győzedelmet példázza, és chak a' Győzedelmeseknek adatik. Második Oka: A' kerekdéd forma: melly leg-tellyesb, bővebb, és vég nélkül-valo. Mert az örök Boldogság-is, olly tellyes, és tökélletes, hogy semmi fogyatkozás benne ninchen; olly bőv, hogy minden jó fel-találtatik benne; és soha vége nem lészen. Ezt példázta a' Szövetség-szekrénye, vagy ládája, mellyen felyül, körös-körül Arany-korona volt [f]. A' mennyei Boldogság-is valóban szekrény; és olly szekrény, melyben minden jó és állandó gazdagság és kinch fel-találtatik, és körös-körül Koronája vagyon; mert minden időt magában foglal. Így magyarázza Sz. *Jerónymus*, Dávidnak ama mondáſát [g]: *Áld-meg a' te kegyesſégedet eſztendőidnek Koſzorúját*, vagy koronáját: mert, úgy-mond, a' Szenteket jutalommal, magadat pedig a' Szentek seregivel meg-koronázod: és azt ízünetlen mindenkor, a'mint az kſzendő forog, melynek a' vége a' kezdeti; és midőn el-végeződik, újonnan el-kezdetik. Harmadik Oka: Mertigen bőchülletes, mint a' drága kövekkel meg-rakott korona; Dávidnak ama mondáſa-ſzerént [h]: *A' fejebe Koronát tettél drága kőből*. úgy hogy, Tizen-két Drága-kőhöz illendő tulajdonságit találjuk a' Mennyei Boldogságnak, mellyekről a' Szent Irásban emlekezet vagyon.

I. Tulajdonság, Az Egéſség, minden betegség nélkül, és következendőül, a' halál nélkül-is. Innét mongya Iſaias [i]: *Le-taſzitya a' halált örökké*. És Sz. Pál [k]: *El-nyelettetett a' halál a' győzedelemtől*. Es Sz. János [l]: *A' halál többé nem lészen, ſe jajgatás ſe kiáltás, ſe fájdalom nem lészen többé*. II. A' Meg-elégedés, minden fogyatkozás-nélkül; a'mint Iſaias jelenti, mondván [m]: *Nem éhezneke, ſe nem ſzomjuhoznak*. Azont mongya Sz. János-is [n]. Azért mongya Dávid [o]: *Meg-részegülnek a' te Házad bővſégéből, és a' te gyönyörűſéged patakából itatod őket*. És [p]: *Meg-elégſzem, mikor meg-jelenik a' te dicsőſéged*. III. Azon meg-elégedés, meg-únás nélkül; mellyet nem találhatsz e' világi ételben és italban, mert mindenikét hamar meg-únod, és nem kiſſebb gyötrelemnek tartanád a' kelletlen ételt és italt, az éhségnél és ſzomjúſágnál. Erről olvaſſuk a' Bölcsnél [q]: *A' kik engem éſznek, még-is éheznek; és a' kik engem iſznak, még-is ſzomjuhoznak*. IV. A' tudomány, minden tudatlanság- és homály-nélkül: mert *Most tükör által homályban látunk* [r]: *akkor pedig ſzemről ſzemre*. V. Örőm, minden ſiralom- és bánat-nélkül; a'mint Sz. János mongya [s]. és Iſaias-is [t]: *El-töröl az Iſten minden könny-hullatást az ő ſzemőkről*: holott e' világon, még a' Hűſséti Bárányt-is keſerű mezei falátával kellett meg-enni [u]. mert ninchen olly örőm, melybe valami bánat ne egyveledgyék. VI. Békeség, minden háboruság nélkül: mert *Gyönyörködnek a' békeség ſokaſágában* [x]. VII. Bátorság, minden félelem-nélkül: mert akkor *Nem félünk az éjeli félelemtől* [y]; *a' nappal-röpülő nyiltól, a' ſötétben-járo dologtól: a' támadáſtól, és a' déli ördögtől*. VIII. Minden kívánságnak bé-tellyeſedése: mert *Bé-tőlti jókkal kívánſágunkat* [z] az Iſten. IX. Örőm, az Iſtennek bűntető Igaſságáról, ſzünakodás-nélkül: mert, a'mint Dávid mongya [a]; *Örvendez az igaz, midőn látja a' boſzſzú-állást; kezeit meg-moſſa a' bűnősnek vérében*. X. A' jóknak társaságáról-valo örőm: mellyet példázott a' Jóſef vendégsége, mellyet akkor szerzett, midőn minden attya-fiai eggyütt-voltak [b]. XI. A' Jókról-valo örőm, mellyekről ki-ki-mind chelekedett az Istennek tiſzteſségére, és maga üdvősségére: *Boldogok*, úgy-mond Sz. János [c], *a' holtak, a' kik az Úrban halnak meg. Már mostantól-fogva mongya a' Lélek, hogy meg-nyugodgyanak az ő munkájoktól: mert az ő chelekedetik követik őket*. XII. A' nyomoruságokból-valo meg-szabadulásnak örőme; mellyért azt mondhattyák Dáviddal [d]: *Az Úr irgalmaſságát örökké éneklem*: mellyel, tudni illik, meg-szabaditott minden nyomoruságból.

Illyen Jutalom levén meny-országban, ki nem munkálkodnék örömeſt, minden-telhetsége-szerént: fő-képpé, mint-hogy mentől többet munkálkodunk, annál nagyobb Jutalmat vészünk; a'mint Szent Pál jelenti, mondván [e]: *Más a' Napſzényeſsége, más a' hóld ſzényeſsége, és más a' chillagok ſzényeſsége: Mert, a' chillag kűlömbőz a' chillagtól a' ſzényeſségben: így a' holtaknak fel-támadáſa is*. Melly mondásból, a' Sz. Atyák, nem chak a' Szenteknek dicsőſéges fel-támadáſát bizonyittyák, hanem a' mennyei Jutalomnak kűlömbőzéſét-is, a'mint e' világon kűlömbőznek a' Chelekedetek érdemi. azért mongya azon Sz. Pál [f]: *Ki-ki-mind tulajdon Jutalmát veſzi, az ő munkája ſzerént*.

Ha a' mái Evangéliomból azt veted ez-ellen, hogy mindennek eggy-aránt ſzernek, és azon Napi-pénzt adgyák, melly azt jelenti, hogy a' Boldogság-is eggy-arányu léſzen: Azt felelem Sz. Ambrúſsal [g], hogy az eggy-arányu Napi-pénz, a' Boldogságnak eggy-arányu

A
b De Agone Chriſtiano.
c 2. Tim. 2. 5.
d Numer 2. 2. 10.
e Cant. 7. 7.
f Exod. 25. 11.
g Pſ. 64. 12.
B
h Pſ. 20. 4.
i Iſa. 25. 8.
k 1. Cor. 15. 54.
l Apoc. 21. 4.
m Iſa. 49. 10.
n Apoc. 7. 16.
o Pſ. 35. 9.
p Pſ. 16. 15.
q Eccli. 24. 29.
r 1. Cor. 13. 12.
C
s Apoc. 7. 17. & 21. 4.
t Iſa. 25. 8.
u Exod. 12. 8.
x Pſ. 36. 11.
y Pſ. 90. 5.
z Pſ. 102. 5.
a Pſ. 57. 11.
b Gen. 43. 34.
c Apoc. 14. 13.
d Pſ. 88. 2.
D
e 1. Cor. 15. 41.
f 1. Cor. 3. 8.
g Lib. 7. in Lucam, cap. 11.

A

nyú örökké-való-voltát jelenti, nem eggy-arányú dicsőségét, és méltóságát: Méltóztatol, úgymond Sz. Ambrus, egyenlő Jutalmat adni; egyenlő életnek jutalmát, nem dicsőségnek. Az-okáért, mindenek egyenlő Pénz adatik: mert a'Szentek minnyájan vég nélkül örökké uralkodnak, noha nem minnyájan egyenlő méltóságban és dicsőségben léfznek: mi-képpen hogy minden chillag mindenkor fenlik az égben, noha eggyik a'máfiknál világosban fénlik. Ez nyilván ki-tetfzik az egéfz Példa-befzédnek czéllyából; mellyet azért hozott Urunk elő, kogy meg bizonyitaná a'mit az-előtt mondott vólt [h]: *Sok elsők utólsókká léfznek, és az utólsók elsőkké.* a'hol Urunk az Érdemekről, és Jutalmokról fzóllott: és abból hozta-ki az elsőkről és utólsókról-való mondáft. Mert Urunk egy ifiúnak azt mondotta vólt [i]: *Ha tökélletes akarfz lenni, menny-el, add-el a'mid vagyon, és add a fzegényeknek* (ihol a'Chelekedet, és az Érdem,) *és kinched léfzen menyben* (ihol a'Jutalom). Péter pedig azt mondotta vólt [k]: *Imé mi mindenekhez el-hagytunk, és téged követtünk: mi léfzen tehát nékünk?* a'hol Jutalmat kiván a'Chelekedetnek érdeme-fzerént. Mellyért Urunk meg nem torkollotta, hanem meg-ígérte, mondván [l]: *Bizony mondom nektek, hogy ti, kik engem követtetek, az új fzületésben, mikor az ember fia az ő Fölségének fzékében ül, ti is tizen-két fzékeken ültök, ítélvén Izraelnek tizen-két nemzetségét.* Az-után pedig közönségesen fzóll [m]: *Es minden a'ki el-hagyja házát, vagy attya-fiait, vagy néneyeit, vagy attyát, vagy annyát, vagy fiait, vagy fzánto-földeit az én nevemért* (ihol az Érdemes chelekedet,) *fzáz-annyit vészen, és az örök életet birja* (ihol a'Jutalom.) és mingyárt utánna vetette: *Sok elsők pedig utólsókká léfznek, és az utólsók elsőkké*; az-az, elsők a'Szőllőbe-való menetelében: de, minthogy kevesbet munkálkodnak, kiffebb Jutalmat érdemlettek. Továbbá; a'Példa befzédnek kezdeti-is ezeut bizonyittya, midőn az Evangelifta azt irja [n]; hogy *a'Chelédes-ember jó reggel ki-ment Munkásokat fogadni.* Mert a'Munkások, vagy munkálkodók azok, kik fizetésért és Jutalomért munkálkodnak, és azt munkájokkal meg-érdemlik. A'Meg-fogadás-is, Munkát, és igafság-fzerént-való fizetéft jelent: mert a'kit meg-fogadunk, munkájáért fizetéft ígérünk néki. Az-után, *Meg-fzerzödvén a'munkásokkal egy-napi pénzben, el-küldötte őket a'Szőllőjébe* [o]. Kétség-nélkül, a'Napi-pénzben-való meg-fzerzödés, nem chak jó akaratból-való kegyelmet jelent, hanem Igafságot. De azt-is mondotta a'Chelédes-ember [p]: *Menny-etek-el ti-is a'Szőllőmbe, és a'mi igaz léfzen, meg-adom nektek*: a'hol világofon az Érdem-fzerént-való fizetésnek Igafságáról emlekezik. A'morgolódó munkáinak pedig azt felelvén [q]; *Barátom, nem tefzek-néked hamifság: nem egy pénzben fzerzödtél-e meg velem? Vedd-fel a'mi tiéd, és menny-el*: azt jelenti; hogy, a'mit érdemlett, és a'mi igaz vólt, meg-adta néki: *Vedd fel*, úgy-mond, *a'mi tiéd*; az-az, a'mit érdemlettél a'mivel tartoztam, a'miben meg-fogadtalak. Az-okáért, mint-hogy Urunk az Istent a Chelédes-emberhez hafonlittya; az Embereket a munkásokhoz; az Anyafzentegyházat a fzőllőhöz; az Örök dicsőséget a'napi-pénzhez: nyilván jelenti, hogy, a'mint a'Szőlő-mívesek a'Napi-pénzt igazán, valóban, és létel-fzerént meg-érdemlik; úgy, a'kik az Anyafzentegyházban munkálkodnak, igázan meg érdemlik az Örök életet. Az-okáért, a'Példa-befzédnek czéllya az, hogy az Örök boldogságnak jutalma, nem az időhöz-képeft adatik, melyben az ember munkálkodik, hanem a'munkához-képeft, mellyet chelekedett. Mert gyakorta történik, hogy valaki egy órában annyit munkálkodgyék, mint más egéfz nap; és az-okáért hafonló Jutalmat, azon Napi-pénzt érdemel; a'mint Salomon nemelyről mondotta [r]: *Rövid időben végét lévén, fok időket töltött-bé*: az-az, az Igaz ember, kevés ideig élvén, annyi fok jót chelekedett, mint némelyek a'kik fok ideig éltek. Az-okáért, fenki az ő Hivatallyának régiségével ne dicsekedgyék: mert fok elsők utólsókká léfznek, és az utólsók elsőkké.

D

Mondaná valaki: Miért adatott a Chelédes-ember mindeniknek egy Napi-pénzt, melly hafonló Jutalmat jelent? Felelet: Urunk azzal azt akarta jelenteni; hogy, ki-mellyel többet munkálkodik rövid időben, hogy-sem más fokban. Ha pedig azt kérded; Miért nem adott többet azoknak, a'kik Tizen-egy óra-kor jöttek, ha az utólsókat elsőkké akarta tenni? Azt mondom; hogy, azokat abban bóchűllötte nagyobra, és nemínemű-képpen elsőkké-is tötte, hogy, noha utólsók jöttek, mindazáltal azoknak fizetteték-meg elsőben. Az-okáért, azon Napi-pénzt adatott nékik: mert egy órában annyit munkálkodtak, mint az elsők egéfz nap-eddig. Elsőben pedig azért adatta nékik: mert az nagy dicséret és bóchűllet vólt, hogy az első helyt érdemlették azok között, a'kik fizetéft vöttek; mivelhogy egy órában annyit munkálkodtak, mint a'többi fok órá-ig: mert az egyenlő munka, egyenlő fizetéft érdemlett, a'kevesebb időben-való fzorgalmatós ig pedig az első helyt érdemlette.

Mondaná meg-is valaki: Mint-hogy a Chelédes-ember azt mondotta [s]: *Annyit akarok az utólsónak-is adni, a'mint néked. Avagy nem fzabad-e nékem a'mit akarok, chelekedj-*

h Mat. 19. 30.
i ver. 21.
k ver. 27.
l ver. 28.
m ver. 29.
n Mat. 20. 1.
o ver. 2.
p ver. 4.
q ver. 13.
r Sap. 4. 13.
s Mat. 20. 14. 15.

nem? úgy tetszik hogy azt jelentette, hogy a Napi-pénzt az utólsóknak, nem érdemök-szerént és igasságból, hanem chak jó akarattyából adta. Felelek: Nem azért felel úgy, hanem személyének böchületiért: mert nem illett méltosságához, hogy egy kőz munkásnak okát adná chelekedetinek. és úgy szóllott, mint szabad Úr; Így akarom, nékem így tetszik, néked mi gondod vele, holott a tiéd meg vagyon? Ugyan-is, az okos és maga-biro gazdák és Urak, midőn a'szolgák azon kérdezkednek, Miért parancholyák ezt vagy amazt, noha jól tudgyák okát parancholattyoknak, nem szokták megmondani; hanem minden ok-helyett, elégségetlenek tártyák Akarattyokat. és ha a'szolga azt kérdi, Miért parancholod ezt? vagy, Miért kell ennek lenni? Az Úr azt feleli: Mert én akarom. Továbbá; talán nem akarc az okos Chelédes-ember, a'panaszolkodo Míveſen szégyent tenni; kinek nagy gyalázat lőtt volna, ha a'Chelédes-ember, chelekedetének okát adván, azt mondotta volna: Azért adok az utolsóknak annyit mint néked, mert annyit munkálkodtak mint te. mert azzal, mind őtet, 's mind a'több első míveſeket reſteknek és henyéknek jelentette volna; a'mint Arany-száju Szent János mongya. *Theophylactus* azt is mongya [t], hogy az Isten, meg szokott felelni az okos és szelíd emberek kérdéſére, chelekedetinek okát adván: a'panaszolkodo, és dagályos embereknek pedig, chak akarattyát jelenti; nemitélvén méltóknak, hogy chelekedetinek okát tudgyák.

[t] *In Cap. 9. ad Rom.*

Végezetre, mondaná valaki: Ha a'Napi-pénz nem az egyenlő Jutalmat vagy dichőſéget példázta, miért morgolódtak az elsők azon, hogy ők többet munkálkodtak, egyenlő fizetéſt vőttek az utolsókkal? Felelek. A morgolódáſt, nem azért hozta elő Urunk a'Példa-beſzédben, hogy a'panaszolkodáſnak helye volna meny-országban: hanem azt mutatta-meg, hogy az Istenben hamiſság nem volna. Ha szintén egynek többet fizetne-is jó akarattyából, hogy-ſem máſnak. és ha lehetne, hogy valaki azon morgolódnék: mód nélkül chelekednek. mert az Isten nem réſzen hamiſſat azzal, a'kinek igaz jutalmat ád, ha szintén jó akarattyából máſnak-is haſonlót vagy nagyobbat ád, a'ki meg nem érdemlette.

Mind ezekből ki-tetszik, hogy e'mái Példából heában akarják azt ki-facharni az Újítók, hogy eggy-arányu léſzen a'Boldogság mindenekben; és hogy nem a'Jó chelekedetért adatik mint Jutalom, hanem Ingyen: mert tellyeſséggel kőlömber akart Urunk jelenteni; tudn'illik, hogy nem minnyájoknak léſzen egyenlő jutalmok, mivelhogy nem ingyen, hanem érdemért adatik. A'mi pedig érdem-szerént jutalomúl adatik, nem mindennek eggy-aránt adatik, hanem kinek több, 's kinek kevesebb, az érdemnek mértéke-szerént. Továbbá; az-is ki-tetszik, hogy valóban nagy az ők Boldogságnak jutalma, mellyért e'világon munkálkodunk. mellyet, noha *Se ſzem nem látott, se fül nem hallott, se ſziv meg nem fogott* [u]: mindazáltal, neminémű nyomon, alkolmasint feltalálhattyuk, és példából réſzszerént meg-érthettyük. Melyről igen szépen szóll Sz. Agoston az Istennek [x]: Édes Uram, ha ezért a'nemtelen és romlando teſtért, illyen nagy és számlálhatatlan jókat adſz, az égből és földből, a'levegő-égből és tengerből, a'világoſságból és setétſégből, a'melegből és árnyékból, a'harmatból és esőből, a'szélből és záporból, a madarakból és halakból, a'fene-vadakból és fákból, a'fok-fele virágokból, füvekből, és földi veteményekből, mellyek egy-más-után szolgálnak nékünk, hogy meg ne úntaſſad velünk azokat: kérlek, minémű nagy, és számlálhatatlan jók léſznek azok, mellyeket a'te szerető idnek szerzettél a'mennyei házaikban, a hol téged szinről szinre látunk? Ha ennyit chelekeſzel velünk a'tömlöczben, mit miveſz a'palotában..? ha ennyi győnyörűſéggel látogatſz-meg a'kőny-húllatáſnak és siráſnak napján, minémüeket adſz a'menyekező napján? Ha illyen számtalan-féle ajándékok azok, mellyeket most barátidnak osztogatſz és az ellenſégidnek, minémű édeſſek és győnyörűſegeſſek léſznek, a'mellyeket chak a'barátidnak kéſzitettél?] Így okoskodtak ezekről az Isten emberi, és így biztatták magokat akár-minémű nehéz dolgokra-is. Azt irja *Sárius*, Sz. *Epigenius* Püſpökről [y]: hogy Romában bujdoſván, az *Arriánus*ok őldőzéſe-kor, látta a'Romai Tanátſnak dichőſégét, és a társainak imigyen szóllott: Melly ékes lehet a'mennyei Jerusalem, ha így féllik a'földi Róma! És ha e'világon illyen tiſzteletes méltóság adatik a'hiúság-szeretőinek: minémű dichőſég adatik meny-országban az Igaſság-szeretőinek? Sietsünk azért, és a'hivatalra hamar indúllyunk: ne vonogaſſuk magunkat, se napról-napra ne halaſzſzunk dolgunkat: hanem, valamelly órában mélóztatik a'kegyes Isten bennünket szóllitani, menten-ménnyünk, mint a'mái Míveſek. Elmenvén pedig, szorgalmatoſon munkálkodgyunk, hogy az ők Boldogságnak Napi-pénzét el-vehesſük: mellyet engedgyen minnyájunknak a'Mindenhato Isten, az ő szent Fiának érdemiért. Amen.

[u] *Isa. 64. 4. 1 Cor. 2. 9.*

[x] *Solilog. c. 21*

[y] *In Vita ejus.*

A

SEXAGESIMA VASÁR-NAPI EVANGELIOM.

SZ. LVKÁCHNAK VIII. RÉSZEBEN. v. 4.

B

AZ időben: Mikor nagy sereg gyülne-egybe, és a' városokból sietnének JÉSUShoz, monda hasonlatosság-által: Ki-méne a' mag-vető, el-vetni az ő magvát: és midőn vetne, némelly az útfélre eſék; és el-tapodtaték, és az égi madarak meg-evék azt. És némelly a' kő-ſziklára eſék; és ki-kelvén meg-ſzáradá, mert nem vala nedveſsége. És némelly a' tövisſek-közzé eſék; és eggyütt fel-nevekedvén, a' tövisſek meg-fojták azt. És némelly a' jó földbe eſék; és ki-kelvén ſzáz annyi gyümölcsöt hoza. Ezeket mondván, kiált vala: A' kinek fülei vannak a' hallaſra, hallya-meg. Kérdik vala pedig őtet a' tanítványi, mi volna e' példa-beſzéd. Kiknek ő monda: Néktek adatott tudni az Iſten országa titkát, egyebeknek pedig példa-beſzédekben; hogy látván ne lássanak, és halván ne értſenek. Ez pedig a' példa-beſzéd: A' mag az Iſten igéje. A' kik pedig az út ſelen, azok, a' kik hallgattyák; az után el-jő az Ördög, és ki-veſzi a' ſzívökből az igét, hogy hivén ne üdvözüllyenek. Mert a' kik a' kő-ſziklára, azok, a' kik midőn hallyák, örömmel fogadgyák az igét: és ezeknek nincs gyökerek: kik egy-ideig hiſznek, és a' kísértet id-jén el-távoznak. A' melly pedig a' tövisſek-közibe eſett, azok, a' kik hallották és el-menvén, a' ſzorgalmatoſságoktól, és gazdagságoktól, és az életnek gyönyörüſégitől meg-fojtatnak, és gyümölcsöt nem hoznak. A' melly pedig a' jó földbe, azok, a' kik jó és jeles ſzívvel halván az igét, meg-tartyák, és gyümölcsöt hoznak békeſéges-türésben.

C

ELSÖ PREDIKÁTZIO.

D

A' FŐ EMBEREK, magok méltoſágáért, belső indúlattyokat örömeſt eltitkollyák, hogy, külső magok-viſeléſével ki ne jelentſék; és ha kárt vallanak, vagy gonoſz hírt hallanak, nem igen kiáltnak, hogy ne láttaſſanak módnélkül búſúlni, vagy félni: de a ſzokált, meg-győzi a' ſzeretet, mellyet nehéz úgy el-rejteni, hogy külső jellel ki ne mutaſſa magát. Innét vagyon, hogy, ha valamelly Fejedelem hallya az Ellenſéguek Országába jövéſét, puſztitáſát, rabláſát, nem retteg, ſzínét meg nem változtattya, félelmét nem mutattya; hanem, Hadnagyit halkan egybe-híván, tanáſot tart, alattomban népet gyűjt, és mezőbe ſzáll: de ha hírtelen hallya ſzerelmes gyermekének halálra-való betegüléſét; és láttya, hogy az orvoſságot, melyben minden reménſégét helyheztette, bé nem akarja venni, nem türheti hogy ne kiáltſon, és nagy ſzóval meg ne fenyittſe. Kriſtus Urunk, ki a' *királyok Királya*[a], meg-értvén, hogy egy fő Kapitánya, ellenſégihez pártolván, el-árúlta, és módot keres hogy kézbe adhaſſa: ſemmit nem retteg, tiſztitől meg nem foſztya, aſztaláról ki nem rekeſzti, és ſenkinek chak nem-is jelenti. Látván az-után, hogy nagy ſereget hoz-ellene, nem búſúl, hanem az el-ſzunnyadott Had-nagyit fel-ſerkenti [b], eleibe-mégyen, barátyának nevezvén, chókot véſzen tőle. De a' mái Evangéliomban, az Szeretet, kiáltáſra viſzi: mert látván, hogy az ő fiai, a' bűnök által halálra betegedvén, az ő ſzent Igéjének jeles orvoſságát bolondúl meg-ſetik, nagy kiáltáſſal mondotta [c]: *A' kinek fülei vannak a' hallaſra, hallya-meg.* Melly kiáltáſra méltó bizony fel-ébrednünk, hogy az Evangéliomból üdvöſséges tanúſágokat veheſsünk.

a Apoc. 19. 16

b Mat. 26. 46

c Luc. 8. 8.

I. *Szóllok az Isten Igéjének magyáról; meg-magyarazván annak méltoságát, haſznát, és gyönyörüſségét.*
II. *Szóllok a' Tanitókról, kik az Isten Igéjét hirdetik.*
III. *Szóllok a' Hallgatókról, kik gyümölchöt nem hoznak.*

ELSÖ RÉSZE.

A' Melly leánzónak nemeſségét, gazdagſágát, vagy ſzépſégét az emberek nem tudgyák, nem igen kapnak rajta: de ha azokat meg-ertik, leg-ottan ſok-felöl kérödzés találkozik. Haſonló-képpen, nem tudván az emberek az Isten Igéjének, mellyet Urúnk a Maghoz haſonlit, méltoſágát, haſznát, és gyönyörüſségét, nem kivánnyák azt halgatni, vagy olvaſni. Az-okáért mélto azokról emlekezni, hogy nagyobb kivánſággal halgaſſuk, és ſzorgalmatosban meg-is tartſuk. A mi az Isten Igéjének Méltóſágát illeti.

Elöſzör: Fő-képpen abban áll; hogy azt, nem valami hazudozo *Poéta* találta, vagy chélchapó Prokátor irta, vagy álnok *Sophiſta* gondolta, vagy dichekedő *Philóſophus* koholta; egy ſzóval, nem valami ember alkotta, ki elméjében meg-tántorodhatik, sőt még Angyal ſem formálta, kinek tudománya a' mint máſtól adatott, úgy bizonyos határba-is rekeſztetett: hanem ö-maga az Isten, ki végheteſen, és el-fogyhatatlan bölcheſség, és jóſág: a'tellyes Szent Háromſág, mert mind a'három ſzemélynek eggy-arányt tulajdonittatik, noha külömb okokból és tekintetekből. Az Atyának, mint elsö alkotónak és kezdőnek, és azért mondotta Urúnk [d]: *Az en tudományom nem enyim; hanem azé, a' ki engem küldött.* A'Fiúnak tulajdonittatik, mint az Atya Igéjének, és bölcheſségének, azért mondotta Urúnk [e]: *Senki nem iſméri az Atyát, hanem a' Fiú, és a' kinek a Fiú meg akarja jelenteni.* És innét mondotta Szent Pál [f]; hogy *az Evangéliomot, mellyet ö hirdetett, nem embertöl vötte, vagy tanúlta, hanem a' JESUS Kriſtusnak jelentéſéből.* A'Szent Léleknek-is tulajdonittatik: mivelhogy az üdvöſséges dolgoknak tanitáſa, nagy ſzeretetből eredett; az Atyának és Fiúnak ſzeretete pedig, a'Szent Lélek, azért mondotta Szent Péter [g]; hogy *A Próféták, a' Szent Lélek akaratyából ſzármazott, és a' Szent Léleköl ihlettetvén ſzóllottak az Istennek Szent emberi.* Sőt Urúnk-is azt mondotta az Apoſtoloknak [h]; hogy *A Szent Lélek mindenekre meg-tanittya öket.* És [i], hogy *Ö fog ö-bennek ſzóllani.* Innét vagyon, hogy az Atya Istennek jelenéſét, és ſzóllaſát, mellyet Iſaias hallott [k], Sz. János a'Fiú Istennek, a'Kriſtuſnak tulajdonittya [l]; Sz. Pál pedig, a'Sz. Léleknek [m]: azt, tudn' illik, a mit Urúnk a'máſi Evangéliomban mondott [n], hogy *halvan ne értſenek.* Jól értették a Teſſalonikaiak, kitöl ſzármazott légyen az Evangéliom; a'mint Szent Pál bizonyſágot tészen felöllök, mondván [o]: *Mikor el vöttétek volna mi-tölünk az Isten hallaſának Igéjét, azt nem úgy vöttétek mint ember igéjét, hanem mint Isten Igéjét (a'mint bizonyoſon az.)* Az Istennek eſzközi pedig, irói és tolmátſi, igaz-mondo és Isten-félő emberek vóltak: kik-közzül Dávid, maga-felöl azt mongya [p]; *Az én nyelvem az irónak pennája, ki gyorſan ir.* Ez azért nagy Méltoſága az Isten igéjének; a'mint a'Fejedelmek ſzokáſából-is eſzünkbe vehettyük: kiknek, noha minden végezéſét meg kell böchülleni; mindazáltal azt leg-inkább böchüllyük, mellyet maga kezével irt, vagy leg-főbb és kedvesb *Secretariuſával* iratott.

Máſodſzor: Az Isten Igéjének Méltoſága, vétetik annak czéllyából, a'melyre néz és arányoz, ki a'*Kriſtus JESUS*; a'mint Szent Pál jelentette [q]. Azért mondotta Szent János [r]; hogy *Mindenek azért iratnak-meg, hogy higyjük, hogy JESUS az Istennek Fia a'Kriſtus; és hogy hivén, életünk légyen az ö nevében.* Máſodik vége, vagy czéllya a'Szent Iráſnak, a Jóſzágos chelekedeteknek királyné-aſzſzonya, a'Szeretet; a mint Szent Pál mongya [s]: mivelhogy fő-képpen azt parancholliya, és azt forgattya, a'mi az Isten ſzeretetünek fő alkotmánya, az Isten Fiának Meg-reſtesülésére, és érettünk-valo ſzenvedéſére, és halálát. Annak-fölötte, az Irás magában foglallya, valami a Jóſzágos chelekedethez tartozik, vagy kivántatik: mint kelleſsék az embernek jól és böldogúl élni; mi légyen a'Jóknak jutalma, és a'Gonoſzoknak büntetéſe. Innét mondotta Sz. Pál [t]: *Az Isten ihléſéből adatott minden Irás haſznos a'tanitáſra, a'meg-feddéſre, a'meg-dorgáláſra, az igaſſágban-valo oktatáſra: hogy tökélletes légyen az Isten embere, minden jó chelekedetre el-kéſzittetett.* mert bizonyos, hogy valami ſzükség a' Tökélletességre, fel-találllyuk a' Szent Iráſban ſzép példákkal, és nyilván-valo oktatáſokkal. És ezekből, ki-tetſzik az ö Méltoſága.

A'Haszna-is chodálatos; melly-nélkül az ember, lélek-ſzerént ſem élhet, ſem lehet; a'mint a'Mag-nélköl ſemmi gyümölchöt nem reménlhetünk. Melyröl, hally ſzép

A
B
d Ioan. 7. 16.
e Mat. 11. 27.
f Gal. 1. 12.
g 2. Pet. 1. 20.
h Ioan. 14. 26.
i Mat. 10. 19.
k Iſa. 6. 9.
l Ioan. 12. 41.
C
m Act. 28. 25.
n Luc. 8. 10.
o 1. Theſſ. 2. 13.
p Pſ. 44. 2.
q Rom. 10. 4.
r Ioan. 20. 31.
s 1. Tim. 1. 5.
D
t 2. Tim. 3. 16.

okoskodást: Az Isten-kivűl, semmi jó ninchen; az Istenben pedig, minden jo vagyon: az Istenhez pedig senki nem juthat, az igaz Szeretet-nélkűl. mert *Az Isten szeretet; és a'ki a' szeretetben marad, az Istenben marad, és az Isten ő-benne* [u]. *A'ki pedig nem szeret, a' halálban marad* [x]. De az igaz Szeretet, nélkűle nem lehet az igaz Hit-nélkűl; mely-nélkűl, *Lehetetlen az Istennek kedvesnek lenni* [y]: az-az, hogy az Istent szeresse, a'vagy szeretetből az Istennek kedves dolgot chelekedhessék. De a'Hit-is nem lehet az Isten Igéje-nélkűl: mert, *Mint hiszsznek annak, a'kit nem hallottak* [z]? *Hogy hallanak pedig predikállo-nélkűl? Azért a'Hit a'hallásból vagyon; a'hallás pedig a'Krisztus Igéje-által.* Az-okáért mondotta Arany-szájú Sz. János [a]; hogy, mi-képpen az ételnek kívánsága, a'testi egésségnek jele; meg-útálása pedig, a'betegségnek, vagy a'halálnak-is: úgy a'lelki eledelnek, melly az Isten igéje, kívánsága, a'léleknek egésségét jelenti; meg-vetése pedig, a'lelki halálnak közel-voltát jelenti.

Ezen okért, a'Sz. Atyák és Doktorok, sok szép nevekkel ékesitették a Szent Irást; jelentvén azokkal sok-féle Hasznát. *Clemens Alexandrinus*, Üdvösség-partyának nevezi, melyben habok ninchenek [b]: a Tanitványa pedig *Orígenes* [c], a'Noé Bárkájához hasonlittya, mellyel meg-menekedhetünk az Isten haragjának ár-vizétől, és az örök Boldogságnak partyára juthatunk. Szent *Athanasius* [d], a'Jo'szágos chelekedet-, és az igaz Hitmesterének mongya. Sz. *Basilius* [e], a'Bizonyos Orszag-úttyának nevezi, az Igasságnak meg-találására. Sz. Gergely [f], Dávid-tornyának nevezi, melyről ezer paizok függenek [g], az erősseknek minden fegyverők: hogy azokkal minden ellenségink-ellen meg-óltalmazzuk magunkat; a'mint *Paula*-felől irja Sz. *Jerónymus* [h], hogy minden kisértetiben az Iráshoz folyamodott, és azzal óltalmazta magát, mint erős paizzal. Sz. *Basilius*, a Patikához-is hasonlittya [i], melyben minden betegség-ellen orvoslás találtatik: Ha, úgymond, valaki gonosz kívánságtól kisértetik, és kivánnya a'Szüzeséget meg-tartani, a' Jozef hiftoriáját gyakorta olvassa, és abból meg-tanúllya a'tisztaságnak szeretetét: Ha valaki békeséges-türést kíván, olvassa a Sz. Jób chelekedetit: Ha valaki Erősséget kíván, olvassa a'Dávid dolgait: Ha valaki kegyes szelidséget kíván, Moysest olvassa, és kövesse. Azon okért *Orígenes* [k], a'Mannához hasonlittya: mert, valamit ember kíván, mindent szája ízi-szerént fel-talál benne.

De a'Szent Lélek-is, minden nyavalya-ellen valóságos Orvosságnak jelenti az Isten igéjét: I. Ha a'szived meg-fagyott, azért, hogy az Isten szeretetének tüze el-alutt benne: *Volt-e igen tüzes az Isten beszéde* [l]. És [m]; *Az Istennek minden beszéde Tüzes paiza az ő-benne-bizóknak*, mivelhogy *az Isten kezében tüzes törvény vagyon* [n], melly a'Szeretetnek törvénye, és mi-bennünk-is fel-gerjeszti a'szeretetet, és a'szivünket ugyan meg-olvasztya; a'mint a'Meny-aszszony mongya [o], hogy *a'lelke meg olvadott, az ő Iegyesének szavara.* II. Ha a'szived meg-keményedett, mint a Kő: az *Isten Igéje, mint a'pöröly, melly a'Kősziklát meg-rontya* [p]. III. Ha világosság-nélkűl szükölködöl: *Az Isten Igéje Szövétnek a'lábaidnak, és Világosság az ösvényeidnek* [q], mert a'parancholat, *Szövétnek; és a'törvény, Világosság* [r]. IV. Ha éhezel: *nem chak kenyérrel él az ember, hanem minden Igével, melly az Isten szájából származik* [s]. *Mert nem a'termő gyümölchök tápiallyák az embereket, hanem az Isten beszéde tartya-meg azokat, kik ő-benne hisznek* [t], nem akár-mi izű eleség pedig az Isten igéje, hanem édesb a'lépes mézneél [u]. V. Ha szegény vagy: *az Ur itéleti kívánatosbak az Aranynál, és sok drága kőnél* [x]. Azért mondotta Dávid [y]: *Jobb nékem a'te szádnak törvénye, sok ezer aranynál, és ezüstnél.* És [z]; *Inkább szerettem a'te parancholatidat az aranynál, és a'topazinsnál.* És [a]; *Örülök én a'te beszédiden, mint a'ki sok zsákmányt talált.* mert, *Az Ur beszédi tiszta beszédek; tüzzel meg-próbáltatott, a'földről el-valasztatott, hétszer meg-tisztittatott ezüst* [b]. VI. Ha beteg vagy: *nem a'fü, sem a'lágyhis te gyógyit-meg, hanem az Ur beszéde* [c]. VII. Ha békeséget kívánsz: *Sok békeség az Isten törvénye-szeretőinek; és ninch botránkozások* [d]. VIII. Ha vigasztalást kívánsz: *az Istennek Igéje vigasztalta-meg Dávidot az ő alázatosságában, és az ő beszéde elevenitette-meg* [e]. Azért mondotta Sz. Pál [f]: *Valamik meg-iratnak, a'mi tanusságunkra iratnak; hogy a'békeséges-türés által, és az Irások vigasztalása-által, reménségünk légyen.* IX. Ha erőt és tegérséget kívánsz, azt-is fel-találod Dáviddal, ki azt mondotta [g]: *Ha a'te törvényed nem lett volna én elmélkedésem: talám már el-veszszem volna alázatosságomban.* X. Ha életet kívánsz, azon Dáviddal fel-találod azt-is; ki azt mondotta [h]: *Örökké el nem felejtem a'te Igasságidat: mert azokban elevenitettél-meg engem.* Azért mondotta Urunknak Sz. Péter [i]: *Az örök életnek Igéi vannak nálad.* XI. Ha tisztaságot kívánsz, azt-is meg-nyerheted az Isten Igéje-által. Azért mondotta Urunk az Apostoloknak [k]: *Már ti tisztak vattok a' beszédért, mellyet nékiek szóllottam.* XII. Végezetre; ha meg akarod magadat ismérni, a' Sz. Irásba tekints, és kinnyen eszedbe veheted ki légy: és abban, a'mint Sz. Gergely mongya [l], mint a'tükörben, meg-látyuk mind szépségünket, 's mind rutságunkat: abból ismérjük-meg, ha elő mentünk-e vagy hátra maradtunk. Imé Tizen-Két Hasznai az

Isten

A
u 1. Ioan. 4. 16.
x 1. Ioan. 3. 14.
y Hebr. 11. 6.
z Rom. 10. 14. 17.
a Homil. 2. de Fide Isaiae. Vidi Dominum.
b In Exhortatorio ad Gentes.
c Homil. 3. in cant.
B
d Ep. ad Marcell. de interpretat. Psalmorum.
e Epist. 1. ad Gregor. Nazianz.
f Hom. 16. in Ezech.
g Cant. 4. 4.
h In Epitaphio ejus.
i Regul.
k Homil. 5. in Exod.
C
l Pf. 118. 140.
m Prov. 30. 5.
n Deut. 33. 3.
o Cant. 5. 6.
p Ier. 23. 29.
q Pfal. 118. 105.
r Prov. 6. 23.
s Matth. 4. 4.
t Ioan. 6. 26.
u Pf. 18. 11. & Pf. 118. 103.
x Pf. 18. 11.
y Pf. 118. 72.
z Pfal. 118. 127.
a Pfal. 118. 162.
D
b Pf. 11. 7.
c Sap. 16. 12.
d Pfal. 118. 165.
e Pf. 118. 50.
f Rom. 15. 4.
g Pf. 118. 92.
h Pf. 118. 93.
i Ioan. 6. 68.
k Ioan. 15. 3.
l Lib. 2. Moral. initio.

Isten Igéjének, mellyekért méltán hasonlíthattyuk az Élet-fájához, melly tizen-két gyümölchöt hoz [m], minden hónapban meg-adván gyümölchét.

De térjünk a' Tükörhöz, melynek hasonlatosságával Sz. Jakab-is élt [n]; és nem oknélkül: I. A' Tükör, az embert igazán ollyannak mutattya a'minémű: szintén úgy az Isten Igéje-is. Az-okáért, a'kik a' Tanítókra azért haragusznak, hogy rútaknak mutattya őket a' Szent Iráſnak tükőre-által, mód-nélkül chelekeſznek: és hasonlóknak mutattyák magokat a'majmokhoz; kik, látván a' tükőrben rút állapattyokat, megharagusznak a' tükőrre, és el akarják rontani: maga nem a' Tükör vétkes; melly senkit rúttá nem tészen, hanem chak meg-mutattya minémű. Az-okáért, a'ki a' Szent Iráſnak tükőréből maga rútságát észébe vészi, mosgyék-meg; és leg-ottan szépnek mutattya. Meg-mosdik pedig, ha abba gyakorta és szorgálmatoson néz, ha az Isten Igéjét gyakorta és szorgálmatoson halgattya, a'végre, hogy meg-is chelekedgye a' mit abban hall. mert a'mint Sz. Jakab mongya [o], *Ha ki halgatoja az Igének, és nem chelekedője: az a'ferfiúhoz hasonlíttatik, ki meg-tekinti természet-szerént-valo orczáz attyát a' Tükörben: mert meg-tekintette magát, és el-ment, és mingyárt el-felejtette minémű volt.* II. A' Tükör arra-való, hogy ember abban magát nézze, és nem máſt: melyben külömbőz a' Tükör az Okulártól, mert ezzel ember nem magát nézi, hanem máſt: azon-képpen, a'mit az Isten Igéjében hallunk, azt magunkra kellene vennünk, és nem máſra adnunk; magunk fogyatkozáſát ismérvén, nem a'máſét ítélvén; a'mint sokan chelekeſznek; kik, ha mit hallanak a' Predikatzióban, leg-ottan máſra magyarázzák, és a'magok rongyát más nyakára adgyák. III. A' Tükör nem mutattya meg embernek szavát, hanem magaviseletét, és chelekedetét: úgy az Isten Igéje-is, nem szót kiván tőlünk, hanem chelekedetet. és nem szereti azokat, *kik vallyák hogy ismérik az Istent: chelekedetekkel pedig tagadgyák* [p]. IV. Eggyik Tükör a'máſikat ki-ábrázollya: úgy az eggyik Irás a'máſikat megmagyarázza. V. A' Tükör nem chak üvegből áll, hanem annak-fölötte ónból, vagy ezüstből; és eggyik a'máſik-nélkül, nem elégséges a ki-ábrázoláſra: azon-képpen a Sz. Irásban két dolog vagyon; tudn' illik, a' Betű, és a' Lélek, vagy értelem: *a' Betű, meg-öl* [q]; *a' Lélek pedig, meg-elevenít*; az-az, a'mint Sz. Agoston írja [r], Ha az igaz értelmet megvetvén, a' Betűt hamiſſan magyarázod: a'vagy, a'miket hasonlatoſság-szerént, mint példában mond az Irás, azt létel-szerént érted: a'vagy, ha azokat most betű-szerént akarod véghez vinni, mellyek az Ó Testamentomban voltak, és következendő dolgokat példáztak, és már be-tellyesedvén, végek vagyon; úgy-mint, ha most valaki a' Húsvéti bárannak Czeremoniáját betű-szerént szükségesnek tartaná; melly a' Kriſtuſt példázta, és az ő halála-után meg-szűnt. Ezért mongya *Cassianus* [s]; hogy hasonló a' Szent Irás a' jó Mezőhöz, melynek némelly gyümölchivel, chak úgy nyerſen élünk a'mint teremnek; mint a' dinnyével, eperrel, szederrel: némellyel, chak sütve, vagy főve; mint a' tökkel, babbal, gesztenyével: némellyel pedig, mind nyerſen 's mind sütve, vagy főve; mint az almával, körtvéllyel, szilvával. Hasonló-képpen a' Sz. Irásban, némellyek, chak betű-szerént haſznoſok; mint némelly Hiſtóriák, és Parancholatok: némellyek, chak lelki értelem-szerént; mint némelly Czeremoniák, és parancholatok, mellyeknek most nincs helyek, mert el-tőlt idejek: némellyek pedig, mind két-képpen haſznoſok; mint némelly példázó Hiſtoriák, és a' Kriſtus choda-tételi. Hasonlo-képpen ir Sz. Gergely-is [t].

Sok-féle Gyönyörűséget-is találtatik a' Sz. Irásban; és azért nevezi azt Szent Agoſton [u], *Lelkünk-gyönyörűségének*; mellyet azok éreznek, a'kik szívők-szerént, és aitatoſon halgattyák. Máſutt pedig [x], Mennyei mézzel mézeſnek írja; és Mennyei világoſsággal világoſnak. Ez a' Gyönyörűség, fő-képpen abban áll; hogy a' Sz. Irásban, minden háboruſágnak vagy le-chendesítésére, vagy békével-való el-szenvedésére, orvoſság találtatik, és vigaſztalás. Innét, gyakorta mongya Dávid [y]; hogy *Gyönyörködött, örvendezett, és vigaſztaláſt vött az Ur törvényéből.* A' Makabæuſok-is azt írták a' Spartaiaknak [z]; hogy *Minden vigaſztalások a' Szent Könyvekében volt.* Sz. Pál-is, a'mint ez-előtt-is mondám, azt írja [a]; hogy *Az Iráſnak vigaſztalása-által vagyon reménységünk*, és méltán: mert abban találunk nyilván-való bizonyságokat az Istennek jó-voltáról, szeretetiről, és reánk-való gond-viseléséről: abban olvaſſuk a' Szentek békeséges-történetének, és álhatatoſságának szép példáit; a' gonoſzoknak pedig, utólsó vészedelmit. Egy szóval, valami Lelki gyönyörűségek lehetnek az emberekben, azokat mind fel-találjuk a' Szent Irásban. De lássuk már, Mi okért hasonlíttotta Úrunk az Isten Igéjét a' Maghoz; és Michoda hasonlatoſság lehet azok-között, lelki tanúſságunkra.

Egy-néhány hasonlatoſságot találok a' Mag- és az Ige-között: Elsőben: A' Magban, nagy erő vagyon. és, noha alá-való dolognak, és meg-böltnek láttatik: mindazáltal,

A
m Apoc. 22. 2.
n Jac. 1. 23.
o Jac. 1. 23. 24.
B
p Tit. 1. 16.
q 2. Cor. 3. 6.
r Lib. 1. de Doctr. Christ. c. 6. 7. 6.
C
s Collat. 8. cap. 3.
t Lib. 14. Moral. c. 9.
u In Pſ. 145.
x Lib. 9. Conf. c. 4.
D
y Pſ. 118. 6. 87. 114. 143. 161.
z 1. Macc. 12. 9.
a Rom. 15. 4.

A

ha a'földbe vetik, meg-elevenedik, gyökeret vér, ki-hirázik, fel-nevekedik, naponként erősödik, és bövséges gyümölchöt terem: azon-képpen az Isten Igéje, kicsiny- és meg-hólt dolognak láttatik, midőn vagy olvassuk, vagy hallyuk: de mihelyen a szívünkbe vészük, meg-elevenedik; a' Hitnek gyökerét nemzi, melyből a' jó cselekedetek származnak, és az örök életnek gyümölchivé lésznek: úgy-hogy, az Isten Igéjében, mint a' Magban, vannak a' mi érdemink, és az örök életnek jutalma. II. A' Magot a' földbe kell vetni, hogy gyümölchözzön: az Isten Igéjét a' szivbe kell ereszteni: mert nem elég hogy fülünkbe fogadgyuk, vagy szemeink-előtt forgassuk, vagy nyelvünkel beszéllyük. a szív annak a földe, melyben bövséges gyümölchöt terem. III. A' föld ő-magától,

b Gen. 3. 18. chak *tövisset és bojtorjánt terem*, az Isten átkáért [b]; de ha jó Magot vetnek-belé, jó gyümölchöt terem: az ember szive-is, ha az Isten Igéjét bé nem vészi, chak ártalmas gondolatokat nemz. mert *az emberi szívnek érzékenysége és gondolattya, a gonoszra hajlandók ifjuságától fogva* [c]. IV. A' földnek, a' melybe a' Magot vetik, lágynak kell lenni, tiszták-

c Gen. 6. 5. & cap. 8. 21. nak, vastagnak: a' szív-is, melly az Isten Igéjét bé akarja venni, ne legyen kemény, valami bűnben meg-általkodván; se tiszták-talan, a' gonosz gondolatokban hevervén; se álhatatlan, ingadozván a' háborusságban. mert úgy, az Igét nem chak bé-vészi, hanem el-is

B

d Ps. 119. 11. rejti; a' mint Dávid cselekedett, hogy ne vétkeznék [d]. V. A' földet meg kell szántani, és rontani, hogy a' Magot bé-vegye: mi-magunkat meg kell fanyargatnunk, és a' testi vágyódásoknak ellene kell mondanunk, ha jó és-bövséges gyümölchöt akarunk hozni. VI. A' földet meg kell ganejozni, hogy kövér légyen; azt tartyák pedig, hogy a' vér, fő-képpen az ember vére, igen meg-kövériti a' földet: a mi szivünknek jovány földét, semmi úgy nem kövériti, mint a' Sz. Mártyrok vére, midőn azoknak példáit előttünk hordozzuk; és fő-képpen a' Krisztusnak drágalátos szent Vére, mikor arról nem-

e Luc. 2. 19. 51. chak elmélkedünk, hanem abban ugyan részesülünk-is az Oltári-szentség-által. VII. A' Mag meg-hal, és meg-rothad a' földben, és úgy hoz gyümölchöt: az Isten Igéje akkor gyümölchöz a mi szivünkben, mikor abban meg-marad, és neminémü-képpen meg-

C

rothad, a' buzgó és gyakor elmélkedés-által; a' mint Szűz Maria *magában tartotta az igéket, szivében forgatván* [e]. VIII. A' Magot, elsőben kezünkbe vészük, és úgy vettyük-el: a' Tanito elsőben meg-chelekedgye, a' mit másba akar vetni a' tanitás-által.

f 2 Tim. 2. 17. IX. Az embernek munkája-, vagy szántása-fölött, kivántatik, hogy az égből az első és harmat a földet meg-nedvesittse, a' Nap-fény pedig meg-melegittse: a' Tanito munkája-fölött, igen kivántatik az Isten Malasztya, mellyel az ember szivét által-járja, a' gyümölchözésre. X. A Búza-kenyér-nélkül, egyéb-féle étek izetlennek tetszik, és nem-is egésséges: az Isten Igéje-nélkül, akár-mi-is izetlen; azzal pedig, *ember tekelletes lehet minden jó cselekedetre* [f].

II. RESZE.

E' Tulajdonságokból, a' Tanítók azt vegyék eszőkbe; hogy a' Mag-vetésben ne fösvénykedgyenek, a' tanitást ne restellyék: mert *a' ki szűken vét, szűken arat-is; és a' ki áldásokkal vét, áldásokkal arat-is*; az-az, mind egyebeknek sokat használ, meg-térítvén őket; s mind magának, jutalmát öregbitvén. Az-okáért, a' nagy-hasznú dolgot, aprólékoskodó foglalatosságért, vagy nyavalyáért el ne mulassák; követvén az Isten-félő *Joannes Nivellát*: ki, 1230. esztendő-tájban, *Leodiumi Decanus* volt. Ez, a' mint *Thomas Cantipratanus* irja [g], és *Iacobus Cardinalis de Vitriaco* [h], noha őtet a' kőszvény igen gyötörte, meg nem szünt a' predikállástól, és egyéb lelki munkától, felebarátinak üdvösségéért. Kinek hirét halván egy fő Orvos, *Galliá*ból maga költségén hozzája ment, hogy meg-gyógyitaná; azt kivánván tőle, hogy négy holnapig meg-nyugodgyék. Mellyet halván a' jámbor Tanito, fel-kiáltván, monda: Jaj nékem! tahát négy holnapig kell meg-szünnöm a' predikállástól, és a Krisztus Vérével meg-váltott lelkekért-való munkától, hogy a' rövid nap meg-rothadando lábaknak kedvezzek? Kőszönöm azért, jó Doktor Uram, jó akaratodból fel-vött fáradságodat, és érettem tett költségedet, mellyekért az Isten lészen jutalmad, kinek ajánlom az én nyavalyámat-is. Midőn pedig halálos ágyában feküdt, egy lézengő chelchap akart hozzája gyónni: de a' szolgai nem bochátották elébe; és gyonás-nélkül, nagy bánattal ment-ki házából. Mellyet meg-értvén a' jámbor Dékány, viszíza-hivatta, és, meg-gyontatván, azt mondotta; hogy ezer giránál inkább akarja, hogy gyónás-nélkül nem maradott az az ember. nem ok-nélkül pedig, mert alig ment egy ferrály mély-földre, hogy hirtelen meg-hólt: és a Dékány-is azon éjjel ki-mult ez árnyék világból; és nagy jutalmát vötte munkájának. Hazánk gyümölchéből-is hozhatok egy vagy két jeles példát, mellyeket magam láttam: Eggyik,

g Ulr. a Leon. de Orig. Ord. Praed. cap. 3. §. 2.

h Vit. Patr. Occid. lib. 2. cap. 3.

a' boldog-

a'boldog-emlekezetű Telegdi Miklóſé Pécſi Püſpökké-kit, noha fölötte igen el-gyötrött volt a'kőſzvény, úgy hogy chak ſzékben hordozhatnák: mindazáltal, a'Predikálást el nem hatta, hanem fel-vonatta és tolyatta magát, nagy fájdalommal, a'Nagy-ſzombati predikálló-ſzékre; és úgy predikállott, mint-ha ſemmi dolga nem lőtt volna. Máſik, az Iſtenes Kutaſi Jánoſe: ki huſzon-négy eſztendeig-való Predikálláſa-után, Győri Püſpökké, és Magyar-országi *Cancellariuſsá* lévén, ſe Prágában, ſe egyébütt el nem mulatta a' Predikálláſt. és, mint-hogy egyéb halgatói nem vóltak, chak a'maga Udvara-népének-is predikállott; tudván, hogy az a'Püſpöknek tulajdon tiſzti. Adgyon az Iſten ſok illyen Püſpököket a'meg-romlott Magyar-orſzágnak, kik a'tiſztnek ne chak jövedelmét, és méltóſágát kereſſék, hanem munkáját-is bőſmeſt fel-vegyék.

A

Továbbá, közönſéges-ſen azt tanúllyuk; hogy *Az Ur minden embert idvőzűlni akarván* [i], *és az Igaſság iſmíretire jutni*; és, *nem akarván hogy valaki el-veſſ-ſzenek, hanem hogy mindnyájan penitentziára térjenek* [k]: mindenűtt kímélletlen veti az ő Magvát; mivelhogy az ő Igéjének ereje-által, a'gonoſz föld-is meg-javúlhat, mellyet a más-féle mag nem chelekedhetik. sőt, ha ki a'ſovány földbe veti magvát, azt meg nem jobbíttya ugyan, de a'magot bizonnyal el-veſzti. De mint-hogy *Az Iſten a'kövekből-is hatalmas Ábrahám fiait támaſztathat*; *és a'hiltakat meg-elevenítheti* [m], és azokat a'mellyek ninchenek, elő-ſzóllíthattya mint a'mellyek vannak: az embereknek ſzívők eggyől-eggyig alkalmatoſok a'gyümölch-hozáſra, chak hogy azokból az akadályokat ki-vegyék. és ſenki nem kárhozík, hanem a'tulajdon hitetlenſégéért, és gonoſságáért: mivelhogy a jó Magot ſzívébe vetvén az Iſten, nem akar hinni, vagy jót chelekedni. Az Iſtenen azért ſemmi nem múlik, és méltán mondhattya [n]: *Mit kellett tovább chelekednem az énſzőlőmnek* (ſzántó-földemmel,) *és nem chelekedtem véle? talám hogy vártam hogy ſzőlőt* (jó gabonát) *termene, és vad ſzőlőt* (konkolyt, vagy ſemmit) *termett?* A'mint Urunk-is panaſzolkodva mondhatta [o]: *Jeruſalem, Jeruſalem, hányſzor akartam egybe-gyűjteni a fiaidat, mint a'tik egybe-gyűjti az ő chirkéit ſzárnyai-alá; és nem akartad.* Az-okáért, noha ſok okok lehetnek, a'mellyekért az el-vetett jó Mag-gyümölchőt nem hoz; mert néha, az első fogyatkozáſa-miatt, ki-ſzárad a'földből; néha a hideg vészi-meg; néha a ſok eſső és ár-víz moſſa-ki; néha a'ragya sűti-meg; néha a'kő veri-el; néha a'gonoſz fél árt-meg néki: mindazáltal, ezekről nem-is emlekezett a'Kriſtus, hanem minden fogyatkozáſt a' Földnek tulajdoníttott, és a melly Mag a'Jó földbe eſett, ſemmi kárt nem vallott, hanem bővſég-es gyümölchőt hozott. Mert, ha az Iſten Igéjének magva mi-bennünk jó gyümölchőt nem terem, chak ſzintén mi vagyunk vétkeſek, és ſemmi mentségünk nem lehet: úgy hogy, ſenki nem mondhattya a'henyélő munkáſokkal [p]; *Senki nem fogadott-meg minket*: ſem a Harminez-nyólcz-eſztendős betegnek [q]; *Nincs emberem*: ſe némelly iſtentelenekkel [r]; *Az Igaſság világoſsága nem ſűlesett nékünk, és az értelem napja fel nem támadott nékünk*: ſem a'reſt és gonoſz ſzolgával [s]; *Aratſz a'hol nem vetettél, és gyűjteſz a'hol nem hintettél.* mert mindeneket hívott, és Jutalmat ígért: mindenekért emberré lőtt, hogy ſegétsé őket; mindenekre *fel-támaſztatta az ő Napját, a'jókra és gonoſzokra* [t]; és, a'mint a'mái Evangeliomból ki-tetſzik, mindenüvé hőveng, *és Jó Magot vetett.*

B

C

Ezen dolgot, Sz. Pál ſzépen előnkbe adgya, mondván [u]: *A'nagy házban, nem chak arany és ezűſt, hanem fa és cserép edények-is vannak: és némellyek ugyan tiſztességre, némellyek pedig gyalázatra. Ha ki azért ki-tiſztíttya magát ezekből, tiſztességre-való meg-ſzentelteſett edény lészen, és haſznos az Urnák, minden jó chelekedetre kéſz íttetett.* Ezt a'külső edényekben fel nem találjuk: mert a'fa- vagy cserép-edény, arany- vagy ezűſt-edénnyé nem lehet, ſem a'láb-moſni-való deéza, chízzévé, vagy pohárrá: de az értelmes edényekben, az emberek ſzívében, igen-is meg-lehet. és azért mongya Sz. Pál: *Ha ki azért ki-tiſztíttya magát ezekből.* Mellyet Sz Pál, maga példájából tudhatott; mert mikor dúlt-fúlt, fenyegetéſekkel és öldöklésſel az Ur Tanitványi-ellen [x], el-vetett edény vólt: de legottan *Válaſztott edénnyé lőtt* [y]. mert ama' kevés Igének magvát [z], *Én vagyok a' JESUS, a'kit te háborſz: nehéz neked az ösztön-ellen rúgólódznod*, ſzívének jó földébe vévén, jó gyümölchőt hozott, mondván: *Uram, mit akarſz hogy chelekedjem?* Midőn Urunk az Apoſtolokat az ő Igéjének hintéſére küldötte; azt mondotta [a]: *A'ki hiſzen, és meg-keréſztelkedik, idvőzűl; a'ki pedig nem hiſzen, el-kárhozik*: kétség nélkül azért, hogy a'predikálláſnak hihetett vólna, és nem akart hinni; és maga vólt vétkes, nem akarván ſzívéből az akadékot ki-venni, és azt jó földdé változtatni.

D

Az-okáért, a'mái Példa-beſzédben, Urunk arra igyekezett fő-képpen, hogy megmutaſſa az ő Igéjének nagy gyümölchét, ha úgy vészük a'mint illik; és, hogy annak gyümölchtelenſége nem máſtól vagyon, hanem chak mi-magunktól; akarván azzal mind a'Halgatókat, 's mind a'Tanítókat oktatni. A'Halgatókat, hogy ne vélly-

elégſé-

[i] 1 Tim. 2. 4.
[k] 2. Pet. 3 9.
[l] Mat. 3 9.
[m] Rom. 4. 17.
[n] Iſa. 5. 4.
[o] Mat. 23. 37.
[p] Matt. 20 7.
[q] Ioan 5. 7.
[r] Cap. 5. 6.
[s] Mat. 25. 24.
[t] Matt. 5. 45.
[u] 2. Tim. 2. 20.
[x] Act. 9. 1.
[y] 1 Cor. 15.
[z] 1 Cor. 5.
[a] Mar. 16. 16.

A

elégségesnek lenni az üdvösségre az Isten Igéjének halgatását, a Keresztyén névnek viselését, ha a'hoz illendő chelekedetök nem lészen: a'Tanítókat pedig; hogy, látván igaz és szorgalmatos munkájoknak kevés hasznát, tőlöttebb azon ne bánkodgyanak, se a' munkát félbe ne hadgyák.

A'mi a'Halgatókat illeti; Sokan chak az Isten Igéjének halgatásában helyheztetik üdvösségöket; és azt vélik, hogy, ha minden Vasárnap, és minden Innepen Predikátziot hallanak, eleget tőttek kötelességöknek, ha semmi haszon nem következik-is a'hallomásból. De igen meg-chalatkoznak: mert, szükséges ugyan az Isten Igéjének hallása; de nem elégséges, ha a Jó chelekedetnek gyümölche, az életnek meg-jobbitása

b Matt. 7. 26. nem követi; a'mint Urunk nyilván jelentette, mondván b: *Minden a'ki az én igéimet hallya, és nem chelekeszi azokat, hasonló lészen egy bolond emberhez, ki a'házát fövenyen épitette;*

c Ioan. 11. 17. *és eső jöt-le, és folyó-vizek jöttek, és a'szelek fútnak, és arra a'házra rohantak, és el-dölt, és nagy volt a'romlása.* Másutt pedig szép oktatását igy fejezte-bé c: *Ha ezeket tudgyátok, boldogok lésztek ha meg-chelekedtek azokat.* Ezt jelentette, midön a'levelés, de gyümölchtelen füge-fát meg-átkozta d. és azért mondotta a'Zsidóknak e; hogy, *El-vétetik tőlök az Isten országa és az ő gyümölchét-hozó nemzetnek adatik.* És másutt f, a'Szőlő-vesztzőről azt mondotta; hogy, *ha ő-benne gyümölchöt nem hoz, el-metszi az ő Attya.* Halonlóképpen beszéllett Keresztelő Sz. János-is a'gyümölchetelen fáról g. És azért mondotta Sz. Pál h: *Nem a'Törvénynek halgatói igazak az Istennél, hanem a'Törvénynek chelekedői igazúlnak-meg.* És azért mondotta a'Krisztusnak: *Uram, mit akarsz hogy chelekedgyem?* Sz. Jákab pedig i: *Legyetek az Igének chelekedői, és nem chak halgatói, meg-chalván magatokat.* Jól tudták ezt a Sz. Péter halgatói: az-okáért, nem elegedvén azzal, hogy Pünkösd-napján szép Predikatzióját hallották, azt mondották az Apostoloknak k: *Mit chelekedgyünk?* Illyenek az igaz Halgatók: kik, halván a Predikatziot, a'Chelekedetről gondolkodnak és értekeznek; tudván, hogy, *A'melly szolga tudta az Ura akaratyát, és el nem készült, és nem chelekedett annak akaratya-szerént, sokkal veressétik* l. Akár-mint halgassa a'beteg az Orvos rendelését, és akár-mint dicherje jó tanátsát; de ha azzal nem él, meg nem gyógyúlhat: azon-képpen, akár-mint halgassa a'bűnös ember az Isten Igéjét, akár-mint dicherje a'Tanítónak oktatását; de ha a'szerént nem szabja életét, meg nem igazúl; a'mint Sz. Pálból meg-hallók.

A'mi a Tanítókat illeti; a'munkát nehezen vennék-fel, ha reménységek nem volna a'gyümölchről, mert *Reménységben kell szántani, a'ki szánt* m. mert a'Reménség a'munkát meg-könyebbiti, a'költséget nem kiméllí, a'hosszú várást vigasztallya. A'Lelki szántóvetőnek azért, valami reménységének kell lenni a'gyümölchről, hogy a'munkát meg ne únnya, se ne restellye: de ha a'gyümölch, tudni illik a'halgatóknak meg-térése, meg nem felel a'reménységnek, mit kell chelekedni? Semmi okon nem kell meg-szűnni, hanem az Apostolok és a'Krisztus példáját kell követni. Mert Urunk, az ő Tanitványinak vigasztalásokra és biztatásokra, azt mondotta n: *Meg-emlékezzetek az én beszédemről, mellyet én mondottam nékiek: Nem nagyobb a'szolga az ő Uránál: ha az én beszédemet meg-tartották, a'tiéteket-is meg-tartyák.* Tudgyuk pedig, hogy sokan halgatták a Krisztust, de kevesen követték, hanem meg-maradtak gonoszságokban, sőt sokan káromlották-is, és szidalmazták. melly háládatlanságért, panaszolkodva mondotta az ő mennyei Sz. Attyának, Isaias-által o: *Hiában munkálkodtam ok-nélkül, és hiúságoson emésztettem-meg erőmet.* kétség-nélkül, ha a'Tanítónak mélyságát, és a'tanításnak mi-voltát megtekintyük, az egész világnak követni kellett volna őtet: de tellyességgel külömben történt. és azért, utánna veteté: *Az-okáért, az én ítéletem* (vagy törvényem) *az Úrral, és az én munkám az én Istenemmel.* Mellyel azt jelenti: hogy ő meg nem háborodott az emberek gonoszságáért, hanem mindazáltal kereší azoknak üdvösségét, az Istennek akaratyát tekintvén, hogy kedvét találllya, el-járván az ő-reá bizott dologban. Ezen gondolattya légyen minden Keresztyén Tanítónak: mert a'Választottakért, nem hiában munkálkodik; kiknek gyümölche, helyére hozza az el-kárhozandók kárát. Azért mondotta Sz. Pál p: *Mindeneket el-szenvedek a'Választottakért, hogy ők-is el-vegyék az üdvösséget, melly a'Krisztus JESUS-által vagyon, a'mennyei dicsőséggel.* De ha szintén senkinek nem haszná-na-is munkájával a Tanító, azzal el nem vesztené jutalmát: mert *Ki-ki-mind tulajdon Jutalmát veszi, az ő Munkája-szerént.* nem mongya, Gyümölche-szerént, mert az nem ő-rajta áll; hanem, Munkája-szerént, mert az kivántatik ő-tőle, és az-szerént vészi a'jutalmat. Az-okáért, ne szűnnyék-meg a'Bűnösök-ellé kiáltani: hogy ha el-vesznek, ne az ő halgatásáért, hanem a'magok gonoszságáért vesszenek. Légyen Sz. Pállal, *a'Krisztus jó illattya az Istennek* q, *azokban, a'kik üdvözülnek, 's azokban-is a'kik el-vesznek: némellyeknek ugyan halálnak illattya a'halálra; némellyeknek pedig életnek illattya az életre.*

B

g Matt. 3. 10.
h Rom. 2. 13. Jac. 2. 8.
i Jac. 1. 22.

C

k Act. 2. 37.
l Luc. 12. 47.
m 1. Cor. 9. 10.
n Ioan. 15. 20.
o Isa. 49. 4.

D

p 2. Tim. 2. 10.
q 2. Cor. 2. 15.

III. RESZE.

MOndaná valaki: Az ollyan Jó Magot, minémű az Istен Igéje, kichoda vetné az út-félre, a hol el-tapodgyák? vagy a Kő-fziklára, a'hol ki nemkél? vagy a' Tövis-kőzzé, a'hol meg-fojtatik? Nem azt mongya-e a'Bölcs [1]: *A'hol hallomás nincs, ki ne öntsed a'beszédet?* Nem azt parancholta-e Urunk az Apostoloknak [2]: *Ne adgyátok a'szentet az ebeknek, se ne hánnyátok a'ti gyöngyeiteket a'disznók elébe?* az-az, ne hitetlétek a'Jó-magot heában az út-félre, kő fziklára, tövis-kőzzé. Felelet. Arany-szájú Szent János, ennek szép okát adgya [3]: Mélto volna, úgy-mond, fzidalomra a'Szántó-ember, a'ki érzékenység-nélkül-valo tövis-kőzzé, vagy kő-fziklára, vagy út-félre vetné a'Magot, mert lehetetlen, hogy a'kő, kővér földdé változzék; az út, ne tapodtafsék; a'tövis, tövis ne légyen: de az okos állatokban, külömben vagyon a'dolog; mert lehetseges, hogy a'kő, kővér földdé légyen; az útat, el ne tapodgyák; a'tövifet, el ne hánnyák.] Látyuk azért, hogy egy Szántó-földben, fok-féle föld találtatik: és noha eggyik a' másiktól külömböz tulajdonságában; mindazáltal chak kőzel vannak egy-mashoz: az-okáért, hogy a'fzántó-ember a'Jó földnek gyümölchét veheſſe, a'fenmúre-kellő földről sem kímélli a'magot, valahol reménsége vagyon. mert, a'mint Szent Agoſton irja [4], ha a'nehéz és hafzontalan földektől tartana, a'jó földbe nem jutna. Továbbá, a'fovány, vagy kővér föld, nem mingyárt mutattya-meg magát, hanem gyakorláſſal kell meg-ismérni. Kívántatik azért, hogy a'Szántó-ember mindenüvé vesſe a'Magot, hogy bizonyos lehessen a'Földnek állapattyáról, és tudgya honnét várhaſſon gyümölchöt: fő-képpen, mint-hogy gyakorta, a'honnét kevés gyümölchöt várt unk, ott fokat találtunk; a'hol pedig fokat reménlettünk, keveſet nyertünk; a'mint Salomon a'külömb idő-beli vetésről szóll [5]: *Reggel vesſd-el a'magodat, és estve meg ne fzünnyék a'kezed: mert nem tudod melyik kél inkább ki, ez-e vagy amaz: és ha mind a'kettő eggyütt, jobb lészen:* jelentvén, hogy a'Szántónak semmi alkalmatoſſágot el nem kell mulatni, hanem mindenfelé kell vigyázni. A'mit pedig az Időről mondott Salomon, a'Helyekben, és Személyekben-is meg-próbálta Sz. Pál; ki azt mondotta [6]: *A'Görögöknek és Barbarusoknak, a'bölchekнek és balgatagoknak tartozom:* így (a'mi én-rajtam áll) kész vagyok, nektek-is, kik Rómában vattok, az Evangeliomot hirdetni. Az-okáért, nem dicsérhetem a'Tanitókat, kik a'nemes és népes Városokba kívánkoznak, 's a'fzegény falukról irtóznak: örömeſt nyájaskodnak a'fő emberekkel, de az eggyügyücsket hamar meg-únnyák. A' halász, gyakorta veti-meg a'horgot, noha nem mindenkor fog halat: és ha nagyot nem toghat, a'kichint sem veti-el, sem munkáját félbe nem hadgya.

De vedd eſzedbe; ha munkádnak, kevés hafznát látod, vizsgáld-meg az okát. Ha te annak oka nem vagy, fölöttebb ne törődgyél, hanem járj-el munkádban, és a'többit hadd az Istenre: ha pedig valami-képpen te vagy oka, azon légy hogy azt el-távoztaſd; és a'mi kárt tőttél, fzorgalmatoſſágoddal helyére hozzad. A'Krisſtus a'fő Mag-vető, mi fzolgái vagyunk, és ugyan azon Magot vethettyük; de még-is nagy külömbség lehet közöttünk: Mert a'Krisſtus, úgy vetette a'Magot, hogy a fogyatkozás chak a'földben volt: de mi úgy vethettyük, hogy mi bennünk-is lehet a'fogyatkozás, ha fzintén a'földben nem volna-is. mert nem ok-nélkül mondotta a'Próféta [7]: *Imé a'fövegeknek uralkodó Ura, el-vészi Jerusalemből és Judából a'Kenyérnek minden erejét.* nem mondotta, hogy minden Kenyeret el-vészen, mert a'tanúſág nélkül tellyeſſéggel vőtte-el tőlök, a'mint most sem vészi: de el-vétetik a'Kenyérnek ereje; mert a'Tanítók, el-hagyván a'jó példa-adást, *Mindnyájan a'magokét keresik, nem a'mik a'JESUS Krisſtuséit:* nem a'lelkek üdvösségét kívánnyák, hanem a'magok dicsöretit: és úgy, ha fokat munkálkodnak-is, kevés a' hafzna, mert távúl vagyon az Istен áldáſa: ki a'hafonló Munkásokat meg-is chúfolllya a'Próféta-által, mondván [8]: *Sokat vetettetek, és keveſet hordottatok bé* (mert fokat veſzt a'Tiſztesség-kívánás;) *és a'kit-a fotalmit egybe-gyüjtötte, lyukas fazékba tette azokat:* mert az embereknek dicsérete, változo, és állhatatlan, és hafzontalan.

Történik pedig, hogy chak a'Halgatókban vagyon a'fogyatkozás, kik ollyan akadályokat tésznek az Istен Igéjének, miném ükről Urunk az Evangéliomban emlekezik. Az-okáért azon kell iggekezni, hogy ne légyenek hafonlók az út-félhez, Kő-fziklához, és Tövishez, hanem a'Jó Földhöz; mellyékről most chak rövideden szóllok: bővebben a'következendő Predikatziókban.

Azoknak szívök hafonló az út-félhez, kik, minden rend-beli emberekhez adván magokat, eggy-aránt baráthoznak, mind a'hitetlenekkel 's mind az Istenteleneкkel; kik, nem hogy nevelnék, vagy óltalmaznák a'Jó Magot, hanem inkább el-tapodgyák, és

fogyat-

[1] Sirák 32. 6.
[2] Mát. 7. 6.
[3] To Katena 3. Tóma.
[4] Serm. 7. de Apoſtola.
[5] Eccle. 11. 6.
[6] Rom. 1. 14.
[7] Iſa. 3. 1.
[8] Aggeus 1. 6.
[9] Pſal. 2. 21.

A

fogyattyák: és azt chelekeſzik, hogy, vagy tellyeſſéggel ne hidgyenek az Iſten Igéjének; vagy, ha hiſzik-is, életőket a'hozne ſzabják. Efféle járt-úthoz-hasonló ember, ha valamit halla'Predikatzióban, a'mi a'Penitentziára vezerelhetné, a'társai ki-ütik mingyárt fejéből. és tréfára vévén a'dolgot, nevetségül azt mongyák, hogy nem olly hév a'Pokol, a mint a'Papok mongyák: ſem az Ördőg nem olly rut, a'mint irják: azért nem kell hamar meg-ijedni, és a'teſtet gyönyörűſégtől meg-tolztani: Együnk, igyunk, vigan lakjunk, a'bánatot és penitentziát a'Papoknak 's Barátoknak engedgyük. Ha pedig a'Hit dolgában hall valamit, a'miben külömbőznek a'Tévelygők, úgy-mint a'Gyonáról, Purgatóriomról, az Oltári-ſzentſégről, és egyéb effélékről; azt-is el-tapodgyák, mondván: Más értelme vagyon azoknak az Iráſoknak; külömben magyarázzák a'mi Predikátorink; nem jó a'Hitben-valo válogatás, és álhatatlanſág: és így inkább akarnak a'hamis vélekedésben el-veſzni, hogy ſem az Igaſſágra térni. Az-okáért, ki-ki meg-láſſa kivel tartya barátſágát, hogy a'Jó Magot el ne tapodtaſſa.

c Luc §. 13. A'Kő-ſziklához azokat haſonlittya Urúnk [c], *A'kik egy-ideig hiſznek, és a'kiſértet idején el-távoznak.* Az Elsők, mingyárt el-veſztik a'Magot; ezek, egy-ideig nevekedni hadgyák: de nem verhetvén jó győkeret, hamar ki-ſzáradnak. Haſonlók a'gyönyörűſéges ſilemülékhez, kik, chak nyárban enekelnek, télben halgatnak: a gyenge gyomorhoz, melly, chak az édeſſet kivánnya, a'ſavanyótól és kelerűtől fel-emelyedik: és a' gyenge rużához, melly, chak kézbe forgaſſák-is, el-hervad. Nem gondollyák-meg ezek, hogy az Evangéliomot Sz. Pál, *a Kereſzt-Igéjének* nevezte [d]: és hogy *Annyajan, a'kik akarnak élni a Kriſtus Jézus Ő Benne, üldözéſſ ſzenvednek* [e]. Valóban jó győkeret vert volt az Iſten Igéje Sz. Pálban: ki azt mondotta [f]; hogy *Semmi őtet el nem, választhattya az Iſten ſzeretetétől.* és nagy fok háboruſágit ſzámlállya-elő [g]; a'mint a'mái Epiſtolában olvaſſuk. Jó győkere volt a'Jób ſziveben-is az Iſten Igéjének: mert ſemmi nyavalya, ſemmi háboruſág, nem chak ki nem ſzárazthatta, de chak egy zőld levelét ſem hervaſzthatta-meg: mert, chak ajakival ſem vétkezett, és ſemmi bolondſágot ellene nem ſzóllott. Jó Kő-ſziklára épitette volt házát Jób [h]. és azért, noha a'tőzes első meg-emésztette juhait; noha a'Kaldæuſok, mint a'ſebes ár-viz, marhájára ütvén, azt mind el-vitték; noha a'ſebes ſzél, a'házat a fiaira és leányira rontván, azokat mind megőlte [i]: mindazáltal meg ſem mozdúlt, hanem inkább áldotta az Iſtent. Annak-fölőtte, a gonoſz Sátan gonoſz fekéllyel, talpától-fogva terejéiglen, úgy meg-verte, hogy chereppel vakarta a'genyerſéget a'ganejon ülvén [k]; és a feleſégét-is ellene támaſztotta, hogy háromlattatná véle az Iſtent: de mind azzal ſem nyert ſemmit, mert nagy álhatatoſſágot mutatott, mondván [l]: *Ha a'jókat el-vöttük az Iſten kezéből, a'gonoſzokat miért ne vegyük el? és mind ezekben ſem vétett Jób az ő ajakival.*

B

d 1 Cor. 1. 18
e 2. Tim. 3. 12.
f Rom. 8. 35. &c.
g 2. Cor. 11. 23.
h Matt. 7. 25.
i Jób. 1. 16. 17. 18.
k Jób. 2. 7.
C
l Jób. 2. 10.

A Tőviſekhez azokat haſonlitotta Urúnk, *Kik az életnek gyönyörűſégitől meg-fojtatnak* [m]. Chodának tetſzik, hogy a'Gyönyörűſég ártalmas légyen: de nyilvan úgy vagyon, és vedd példáját. Noë idejében, a'teſti gyönyörűſég-miatt, annyira el-áradott volt a'gonoſſág, hogy az Iſten azt mondotta [n]: *El-törlöm az embert kit teremtettem, a'föld ſzinéről, mert bánom hogy alkottam őtet.* Es Noënak azt mondotta [o]: *Elömbe jött minden teſtnek vége, bé-tölt a'föld hamiſſaggal az ő ſzinek-előtt; és én el-veſztem őket a'földel.* Ez igen Jó Mag volt, és az embereket penitentziára indithatta volna; mellyet ſzáz eſztendeig predikállott Noë, midőn a Bárkát chinálta: de a'teſti gyönyörűſégnek tőviſe azt úgy meg-fojtotta, hogy a'Noë háza-népe-kivül, ſenki nem találkozott a'ki hitte volna: azokáért mind el-veſztek a'viz-özön-miatt. Azért mongya Sz. Péter [p]; hogy *A Kriſtus lelek-által predikállott azoknak a'kik valaha bötlenek valtak, mikor várták az Iſtennek békeſſéges-türéſét a Noë napjaiban, mikor a'bárka épittetett: melyben kevés, az-az, nyólcz lélek ſz-abadult-meg a'viz-által.* Lót idejében pedig, midőn az Iſten el akarta veſzteni Sodomát és Gomorrát, tűzzel és kén-kővel, az Angyalok azt mondották Lótnak [q]: *Vagyon-e itt valaki hozzád-tartozó? vő-d, vagy fiaid, vagy leányid, minda'kik tiéid, vidd-ki e'Városból: mert el-törölyük e'helyt, mivelhogy ezek kiáltáſa meg-nevekedett az Úr-előtt; ki minket küldött, hogy el-veſzeſſük őket. Ki-menvén az ifiu Lót, ſzólla az ő vejinek, kik el-vészendők valanak a'leányit, és monda: Kellyetek-fel, menyetek ki e'helyből: mert el-törli az Úr e'Városit. És úgy tetſzék nékik, mint-hasreſában ſzállana.* mivelhogy a'teſti gyönyörűſég, mint a tőviſ, meg-fojtotta az Iſtennek rettentő Igéjét. Mind a'két idő-béliekneк teſti gyönyörűſégőkről emlékezik Urúnk-is [r]; meg-mutatván, hogy az fojtotta-meg az Iſtennek intő Igéjét, és úgy veſztek-el: *A'mint lőte, úgy-mond, a'Noë napjaiban, úgy leſzen az ember fiának napjaiban-is. Eſznek és iſznak vala; feleſégeket veſznek vala, és férjnek adattatnak vala, mind az napig melyben bé-méne Noë a'bárkába: és el-jöve a'viz-özön, és el-veſzité mindnyájokat. Hasonlóképpen, a'mint lőte a Lót napjaiban: Eſznek és iſznak vala, veſznek és el-adnak vala;*

D

m Luc. 8. 14.
n Gen. 6. 7. (1 Mos. 6. 7.)
o Gen. 6. 13.
p 1 Pet. 3. 19. 20.
q Gen. 19. 12.
r Luc. 17. 26.

plantál,

plántálnak és építnek vala; a melly napon pedig ki-méne Lót Sodomából, tűz és kén-kő esék az éghől, és minnyájokat el-veszté. Ezek-szerént lészen, a'melly napon az ember Fia meg-jelenik.

Az Új Testamentomban-is jeles példáink vannak e'dolog-felől. Mert Heródes-ről azt olvassuk [z]; hogy, *Féli vala Iánost, tudván őtet igaz és szent férfiúnak lenni: és bőchűlli vala őtet, és halgatván őtet, sokat chelekeszik vala: és örömest halgattya vala őtet.* Jól vagyon: de midőn azt mondotta volna néki János [a]; *Nem szabad nálad tartanod az atyádfia feleségét:* a'testi győnyőrűség meg-fojtotta a'drága szép Igét, és Jánosnak fejét vétette Heródes, a'Heródias inchelkedéséből, a'tánczolo leánnak kérésére. A'Zidó-ország Tiszt-tartója Felix, örömest halgatta Szent Pált, kit fogva-tartott; és gyakorta hivatván őtet, beszélgetett véle [b]: de, midőn *az Igaszágról, és Tisztaságról, és a'kivetkőzendő Itéletről szóllott volna néki, Pált fogva hatta:* mert a'Tisztaságról-valo igét, meg-fojtotta a'testi győnyőrűségnek tővise; mivelhogy, a'mint *Iosephus* írja [x], paráznaságban élt Drusillával az Emessénusok Királyának Azizusnak feleségével. *Cæsarius* pedig azt írja a'*Iuliacumi Gulielmus* Grófról, hogy, tisztátalan életben foglalván magát, az Isten nem chak jámbor és túdós emberek-által intette, hogy ki-térne undokságából, hanem mennyei ének-szóval-is, mellyet Karáchon napján, mind a'három Mise-álatt hallott; hogy, a'mennyei győnyőrűséget a testinél nagyobra bőchűlvén, az Istenhez térne; de a'testi győnyőrűségnek tővise meg-fojtotta mind a'két-féle Igét, és nem akarta életét meg-jobbitani. De az Isten sem szenvedte gonosságát sokáig, hanem, midőn a'Gróf *Coloniá*ba akart menni, egy parázna ágyasának ölében szőrnyű halállal holt-meg gyonás-nélkül. és, meg-jelenvén egy Isten-félő Szűznek, meg-mondotta, hogy el-kárhozott, és azon kútban kinlódik, melyben *Maxentius Tyrannus*; hogy, a'kivel azon vétekben élt, azon büntetést-is szenvedné.

Mind ezektől el-távozván, legyünk hasonlók a'Jó Földhöz, melyhez azokat hasonlitotta Urúnk [y], *Kik jó és jeles szívvel halván az Igét, meg-tartyák, és gyümölchöt hoznak békeséges-türésben.* Vedd eszedbe, hogy a'Gyümölchözés, a'Békeséges-türés-által lészen: mellyet gyakorta ajánl a'Szent Irás. Es Sz. Pál eggyütt azt mongya felőle [z]; hogy *Próbálást szerez; a'próbálás pedig reménséget, a'reménség pedig meg nem szégyenyit.* Másutt pedig [a]; hogy, *A mit nem látunk, remellyük; és a'Türés-által várjuk.* Eggyütt azt kivánnya [b]; hogy *Mindenekben úgy viselljük magunkat, mint Istennek szolgai, sok Türésben.* Másutt, *a'Léleknek gyümölchi*-közzé számlállya [c]. Eggyütt, azt mongya [d]; hogy, *Szükséges nékünk a'Békeséges-türés: hogy az Isten akaratyát chelekedvén, el-vegyük az igéretet.* Másutt azt paranchollya [e]; hogy, *A'Békeséges-türés-által fussunk az előnkbe-adatott viadalra.* Sz. Jákab pedig azt írja [f]; hogy *A'Békeséges-türésnek tekélletes chelekedete vagyon.* Es másutt, szép hasonlatossággal int arra bennünket, mondván [g]: *Békeséges-türők legyetek atyámfiai, az Ur el-jövetelé-ig. Imé a'Szántó-ember várja a'földnek drága gyümölchét, békeséggel várakozván, míg a'reggeli és estveli essős vegye. Békeséges-türők legyetek azért ti-is, és erősittsétek-meg a'ti szíveiteket: mert az Urnak el-jövetele el-közelgetett.* mint-ha azt mondotta volna: Mi-képpen a'Szántó-ember, az ő el-vetett Magvának hasznát és gyümölchét nem venné, ha békével arra nem várakoznék, és azon-közben sok munkát fel nem venne: azon-képpen, az Isten Igéjének-is úgy vehettyük hasznát, úgy hozhattyuk gyümölchét, ha sok háboruságokat békeséggel szenvedünk. Az-után, Szent Jakab arra inti a'Hiveket [h]; hogy *Példáúl vegyék a'Békeséges-türésben a'Profétákat, és Iobnak türését* hozza-elő; kiről mi-is nem régen emlekeztünk. Szép dichéreteket-is olvasunk a'Békeséges-türésről a'Szent Irásban. Mert Salomon azt mongya [i]: *A'ki tür, sok okossággal vezéreltetik: a'ki pedig nem tür, fel-magasztallya bolondságát.* Es [k]; *Iobb a'ki tür, az erős férfiúnál: és a'ki lelkén uralkodik, a'várasok meg-vévőjénél.* Végezetre, Urúnk a'Hiveknek azt mondotta [l]: *A'ti Békeséges-türéstekben birjátok a'ti lelkeiteket:*

Mellyet minnyájunknak engedgyen *a'Békeséges-türésnek Istene* [m], az ő áldott Sz. Fiának érdemiért.

Amen.

A

z Marc. 6. 20.

a Iosef. 18.

b Act. 24. 26.

x Lib. 24. Antiquit. c. 5. De Lib. 2. de Bell. c. 10.

B

y Luc. 8. 15.

z Rom. 5. 5.

a Rom. 8. 25.

b 2. Cor. 6. 4.

c Gal. 5. 22.

d Hebr. 10. 16.

C

e Hebr. 12. 1.

f Iac. 1. 4.

g Iac. 5. 7.

h Iacob. 10.

D

i Prov. 14. 38.

k Prov. 16. 32.

l Luc. 21. 19.

m Rom. 15. 5.

A

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

TVdván a'mi halálos Ellenségünk, az Isten Igéjének sok-féle haſznát, sok-képpen igyekezett attól meg-foſztani a' Híveket. Mert nem chak a' Pogányokat ingerlette arra, hogy a' Sz. Iráſt minden-módon fogyatnák, és el-tekkentenék: hanem, a' Keresztyén névvel-dichekedő *Libertinus*okat (kik, a' mint *Calvinus* írja [a], *Coppinus* és *Quintinus* vargáktól származtak) arra vitte, hogy az egéſz Sz. Iráſt haſzontalannak mondanák, és chak a' Léleknek belső igázgatáſát javallanák. Némelly Eretnekekkel, a' Sz. Iráſnak bizonyos Könyveit vetteté-meg: és, a' kiket arra nem vihetett, arra únſzollotta, hogy, a' Szent Iráſt hamis magyarázattal meg-velzt-getvén, az orvoſſágot méreggé változtatnák. Végezetre, némellyekkel azt hitetté-el, hogy a' Szent Iras, chak vigaſztaláſra-, és nem dorgáláſra-valo, meg akarván őket foſztani az Isten Igéjének eggyik fő haſznától; melly, a' mint Sz. Pál mongya [b], a' feddés és dorgálás. Ezeken-kívül, más álnokſágot-is gondolt az Ördög. Mert látván, hogy sokigaz Tanítók Isten-ſzerént magyarázták az Iráſt, és azzal a' hallgatókat minden jora izgatták és igazgatták: a' hallgatókban olly akadályokat ſzerzett, hogy foganatos ne lehessenek. Erről a' fogyatkozáſról emlekezik a' mái Evangelium: és egy-néhány rend-beli haſzontalan Hallgatókat ád elénkbe, a' végre, hogy őrizkedgyünk azoktól, és az Isten Igéjének Jo Magvát gyümölchtelenné ne tegyük magunkban.

I. Meg-mutatom, hogy, noha az Isten Igéje ő-magában hatható, mindazáltal az ember gyümölchtelenné teheti.

II. Meg-magyarázom, kik légyenek a' Hallgatók-hozzá hasonlók az Úthoz.

III. Meg-mondom, kik légyenek hasonlók a' Ko-ſziklához.

ELSŐ RESZE.

KÉtſeg-nélkül nagy ereje vagyon az Isten Igéjének; melyről ő-maga az Isten emlekezett, mondván [c]: *A' mint le-ſzáll az eſső, és a hó az égből, és oda többé viſſza nem tér, hanem meg-részegíti a' földet, és meg-áztózá azt, és termővé teſzi azt, és magot ad a' vetőnek, és kenyeret az évőnek: Úgy léſzen az én igém, melly a' ſzámból ki-mégyen, nem tér én-hozzám kreſzen, hanem meg-cheſelkeſzi valamiket akartam, és ſzerencsés léſzen azokban, a' mikre azt kűldöttem.* Ez bizonyos, ha az Isten Igéjének mi-voltát tekintyük: mindazáltal, mint-hogy az ember ſzabad-akaratu, akadált tehet, és gyümölchtelen marad, helye lévén a' Sz. Pál mondáſának [d]: *A' föld, melly a' gyakorta reá-jövő zápor-eſsőt iſzſza, és alkalmatos füvet teremt azoknak, a' kikről mivelteték; áldáſt vészen az Istentől. A' melly pedig tövíſeket, és bojtorjanokat hoz; meg-vettetett, és az átokhoz közel vagyon; melynek vége az el-égetés.* Az Isten Igéje, igen jo eſső: az-okáért, ki-ki-mind láſſa hová ſzivárkoztattya. Ha a' Tövíſre viſzi, hogy az nevekedgyék, az Isten eſsőjét nem vádolhattyuk; melly, minek-előtte a' tövis gyökeréhez érjen, édes: édes az Isten Igéje-is, minek-előtte a' gonoſz ſzívhez jut. Az vagyon írva a' Mannáról, úgy-mond *Origenes* [e]; hogy, a' ki azt alkalmatos időben ſzedte, tápláltatott azzal: a' ki pedig az Istentől rendeltetett módellen akart abban ſzedni, nem volt táplálaſára, hanem férgek ſzármaztak belőle. És úgy történt, hogy ugyan azon-féle Manna, némellyeknek férgeket nemzett, némellyeknek pedig illendő táplálás volt. Hasonlo-képpen nálunk-is, az Isten Igéje, némellyeknek üdvöſſégökre eſik, némellyeknek pedig büntetésökre. Ezen külömbſéget feltalállyuk azokban a' dolgokban-is, mellyekhez hasonlíttatik az Isten Igéje ő-magában a' Sz. Irásban. Mert, ha Kardhoz hasonlíttya [f], az, az okos ember kezében óltalom; a' bolondéban veſzedelem. Ha Szövétnekhez [g], az, az egéſſéges ſzemnek haſznos és gyönyörűſséges, a' chipáſnak ártalmas: nem külömben, mint az Isten Szekrénye, melyben a' Törvény-táblái voltak, a' jámbor Zidóknak óltalmokra és böchülletekre volt; az istentelen Filiſtæusoknak pedig, károkra, és gyalázattyokra [h].

Ez így lévén, Okát kell kereſnünk, Miért nem gyümölchöz mindenkor és mindenütt az Isten Igéje: mert az, nem a' Mag vétke, melyben, ha vétek, vagy fogyatkozás volna, ſoha jó gyümölchöt nem hozna: hanem a' Földben, melynek jó- vagy gonoſz-volta-miatt, a' Mag haſznos, vagy haſzontalan. És mint-hogy a' Földben külömbféle fogyatkozások vannak, a' mint a' mái Evangélium meg-mutattya: azon-képpen

a Halga-

a In Institut. adversus Libertin. cap. 18.

b 2. Tim. 3. 16.

c Iſa. 55. 10.

d Héb. 6. 7.

e Hom. 3. in Numer.

f Héb. 4. 12. Pſ. 118. 105.

g 2. Reg. 22.

a' Halgatókban-is; kiket Urúnk kűlömbőző Földekhez hasonlitott. Ki mint-hogy maga meg-magyarázta a' mái Példa-beszédet, nem szűkség hogy mi-is más magyarázatot keressünk: hanem, előttünk hordozván a Krístus magyarázattyát, azt a' Halgatóknak haszná̇ra több szóval meg-fejtegettyük; mint a' szép drága-kőnek, a' környűlevaló arany-zománcz, ékességét gyarapittya, és kedvesbé teszi. Mellyet hogy jobban meg-értheſsünk, azt kell elzünkbe vennünk, hogy a' Földbe vetett Magnak, Négy rend-béli állapattyát találllyuk, és az elsőtől az utólsóra nevekedik: 1. A' puszta Mag, a' mint a' földbe vetik. 2. Mikor gyökeret kezd a' Földben verni, és fűbe mégyen. 3. Midőn szárba mégyen, és fejet hány. 4. Mikor a' kalász, vagy a' búzatő meg-telik, és meg-érik, és chak a' sarlót várja. Hasonló-képpen nevekedik az Isten Igéje-is az ember szívében; a' mint Urúnk mondotta [i]: *Így vagyon az Isten országa, mint-ha az ember Magot vetne a' földbe, és el-aludnék, és fel-kelne éjjel és nappal, és a' Mag kicsiráznék, és fel-nevekednék, mikor ő nem tudgya. Mert magától gyümölcsöz a' Föld, először füvet, azután kalászt, azután tellyes gabonát a' kalászban. Es mikor gyümölcsöt hoz, mingyárt sarlót bochát, mert el-érkezett az aratás.* És mind addig, a' reménség és félelem hordozza a' Szántó-embert: mert sok akadály történhetik, melly a' kivánt gyümölcstől meg-foszthattya. De ha arra jút hogy meg-aratharttya, tellyes öröme vagyon, és semmi féleleme ninchen. Ezt adgya előnkbe a' mái Példa-beszéd, és Urúnknak magyarázattya.

[i] Mar. 4. 26.

II. RESZE.

HÁrom-féle Föld vagyon e' Világnak mezején, mellyekbe ha Jó Magot vetsz-is, gyümölchét nem látod:

Első: Az, melly a' Keménység-miatt, bé nem vészi a' Magot, hanem a' földszínén marad; és azoktól, kik rajta járnak, el-tapodtatik, és végre a' madaraktol el-vitetik. Ez az első kár, mellyet vall a' Szántó-ember, midőn még Mag-korában el-vész a' búza. mert, mint-hogy az úton hever, vagy az emberek tapodgyák el, vagy a' madarak viszik-el egésszen. Melynek Urúnk imillyen magyarázattyát adta [k]: *A' kik az út-félen, azok a' kik halgattyák; azután el-jő az Ördög, és ki-veszi az igét az ő szívökből, hogy hivén ne üdvözűllyenek:* azok tudnillik, kik el-járnak ugyan a Predikatzióra, de semmi gyümölchét az Isten Igéjének nem hozzák: a' mint hogy a' járt-úton, sem fü, sem gabona nem terem. Ezek sok rend-béliek: és félő, hogy úgy ne járjanak mint a' Faraó sütője; ki azt látván álmában, hogy a' fején-valo étkekből a' madarak őttek, harmad napra az akasztó-fára vitetett [l], és az agya velejét a' madarak ki-hordották.

[k] Luc. 8. 12.

[l] Gen. 40. 17.

Ez Elsőben, példázza a' Rest és hivolkodo Halgatókat; a' mint Arany-szájú Szent János magyarázza [m]: kik nem azért halgattyák az Isten Igéjét, hogy haszná̇t vegyék, hanem hogy az időt mulassák; nem hogy élecőket meg-jobbittsák, hanem hogy magokat fitogassák. Az úton, ha valami drága dolog vagyon, hamar el-ragadgyák az úton-járók: de ha valami rongy hever rajta, senki sem nyúl hozzája, hanem ott roshad. Így sokaknak szívők és elméjök, a' trágár, és semmire-kellő meséket sokáig meg-tartyák: de, ha valami üdvösséges dologgal esik beléjek, kűmyen el-felejtik; és reá találván *az ide's tova-járo és kerengő Ördög* [n], el-viszi tellyességgel. Erről szépen ir egy régi Doctor [o]: Méltán ragadgyák el, úgy-mond, az úton-heverő Magot a' rőpősö Ördögök: és azt allitom, hogy az nem az el-ragadó Ördög vétke. Mert a' lopó, a' vagy tolvaj az, a' ki a' falat meg-ássa, vagy ki-likasztya, és a' háznak belső részébe bé-mégyen: de a' ki valamit ollyat talál, a' mit ki-vetettek, vagy künn hattak, mi módon vádolhatni azt mint tolvajt? Azon-képpen az Ördög-is, ha bé-mehetett volna szívednek belső részébe, hogy akaratod-ellen ragadná-el tőled az Isten Igéjét, méltán vádolhatnák, és panaszolkodhatnának-ellene: de mostan, hogy a' mit te el-mulatál és el-henyéltél, azt el-viszi, nem mondhatod tolvajnak, sem lopónak. Magunkat vádolhattyuk azért, és méltán balgatagoknak mondhattyuk: mint ha valami Áros-ember, nagy figyelmetességgel halgatná a' hadakozásról-valo beszélgetéseket, a' kalmárságról- és tsokadalmokról-valókat pedig szunnyadozva és kedvetlenül, kétség-nélkül eszetlennek tartanád: mennyivel inkább a' Keresztyén embert, ki az Isten Igéjét únva és kedvetlenűl, a' hiába-valo beszédeket pedig szorgalmatosan és figyelmetesſen? kit ha Komédiára hinak, nagy örömelt el-mégyen, és alkalmas dolgait-is félben-hadgya érette; a' Predikatziót pedig, akár-mi aprólék okért el-mulattya: a' Komédiát, ha négy vagy öt óráig tart-is, rövidnek mondgya; a' Predikatziót, egy óráig-is alig várhattya: a' Komediáról, esztendő-múlva-is megemlekezik; a' Predikatzióról, két nap múlva el-feletkezik. Azt irja *Laërtius* [p], *Diógenes*

[m] Hom. 65. ex Matt.

[n] Ibi 1. 7.

[o] Aug. l. 8. de verbis Dom. Serm. 51.

[p] Lib. 6.

A

dög, ki az álmot akkor hozza emberre. sőt ennek bizonyos jelét-is adta: mert mi-helyen valami meſér kezdett beſzélleni, leg-ottan fel-ébredtek, és ſzorgalmatoſon figyelmeztek, a'kik az-előtt ſzunnyadoztak.

Negyedſzer: Az Ít-félhez haſonlók, a'kik tudva, és ſzánt-ſzándékkal a'Predikatziókor ide 's tova bújdoſnak elméjökkel, ſzemökkel fel 's alá charáznak, egyebekre hunyorgatnak, nem oda-valo dolgokról gondolkodnak, vagy idegen dolgokról-valo könyveket olvaſnak. Ezeket, a'Zidókhoz haſonlíchattyuk; kik, fülőket bé-dugván, nem akarták Sz. Iſtvánt halgatni *: a'vagy azokhoz, kik Sz. Pál-ellen kiáltoztak, és ruhájokat le-vetvén, port hántak az égbe r. Melly porhoz és kiáltáshoz, haſonló dolgokat chelekeſznek az illyetén Halgatók; úgy hogy az Iſten Igéjét, ſe halhaſſák jó ſzerével, ſe értheſſék: mert chak teſtőkkel vannák jelen, ſziwőkkel pedig máſutt jargalnak; hol kouyhán 's hol pinczében, hol kertben 's hol malomban, hol mezőn nyúláſzásban, 's hol piaczon vásárlásban. Ezek az Úthoz-haſonlók, melly eggy-aránt ſzolgál a'jóknak és gonoſzoknak, kőz az okoſoknak és bolondoknak: mert ők-is úgy viſelik magokat, hogy ſemmi külőnbſéget nem téſznek a'tréfa-beſzéd- és Iſten Igéje-kőzőtt, a'Komédia- és Predikátzio-kőzőtt. Ezek-ellen, panaſzolkodik az Iſten a'Próféta-által, mondván *: *A férfi az ő felebarátyának mond: fertek-el, és halgaſſuk michoda beſzéd légyen melly az Urtól ki-jő. Es hozzád jőnek, mint-ha a'nép jőne-bé, és le-űl előtted az én népem, és halgattyák a'te beſzédedet, és nem chelekeſzik-meg azokat: mert ének-ſzóra fordittyák azokat, és az ő ſzájok-ſzégyenét követi az ő ſziwők. Es olly vagy nékik, mint egy játékos ének, melly kedves és gyönyörűſégest ſzóval énekeltetik: és halgattyák a'te igéidet, és meg nem chelekeſzik azokat.* Hallod-e mit mond? Játékos éneknek tartyák az Iſten Igéjét: mert, mi-képpen hogy a'játékos ének-kőzőtt, akár-mi máſt ſzóll és gondol ember: azon-képpen ezek, az Iſten Igéje-kor akár-mit chelekeſznek.

B

a Ezék. 33. 30.

Ötődſzőr: A'kik a'Predikatziót nem úgy halgattyák, mint Iſten Igéjét, melyben fogyatkozás nem lehet; hanem mint ember beſzédét, melly gyakorta helyetlen. Azokáért ezek, nem a'végre mennek a'Templomba, hogy tanullyanak, hanem hogy a'Predikátort ítéllyék, vagy meg-is fogják beſzédében; a'mint a'Zidók mentek Kriſtus

a Mar. 22. 15.

Urunkhoz a: és nem úgy figyelmeznek arra a'miből tanúlhatnának, mint a'miből a'Tanítókat vádolhattyák, vagy chúfolhattyák. Ezektől nem igen távúl járnak azok, kik azért mennek a Predikatziora, hogy valami újſágot hallyanak, mellyet az-előtt ſoha nem hallottak; mint az *Athénai*akról olvaſſuk b, hogy *Semmi egyébben nem vőltak foglalatoſok, hanem chak hogy valami újat mondanának, vagy hallanának.* Sőt azok-is, kik chak fülőket akarják gyönyőrködtetni a'Predikatzióban; mint régenten az ékeſſen-ſzóllo Orátorok és Poéták beſzédiben. Efféle Halgatók, gyakorta nem hogy élteről-ket meg-jobbítanák, hanem inkább gonoſzbá léſznek: mert, ha chak történetből-is

b Act. 17. 21.

C

valami vétek-ellen ſzóll a'Tanító, melyben réſzők vagyon, dúlnak-fúlnak ellene; azt alítván, hogy ſzánt-ſzándékkal ő-ellenek ſzóllott. Noha chak eſzébe ſem jutott, ha-jelen vannak-e, vagy ninchenek. Ezek, gyakorta egyebeknek-is ártnak: mert a'Tanítót rágalmazván, meg-úraltartyák véle; és azt chelekeſzik, hogy ſe hitele, ſe bőchűlete ne légyen.

Hatodſzor: A'kik a'Predikatziót nem magoknak halgattyák, hanem máſnak; arra figyelmezvén, hogy azt máſra kenheſſék. Igy a'férfiak, kedvetſen hallyák a'mit az aſſzonyokra mondanak; és ezek-is, a'mit amazokra: haſonló-képpen, a'Világi emberek őrőmeſt hallyák, a'mi az Egyháziak-ellen vagyon; és ezek, a'mi amazok-ellen. Haſonlók ezek az étek-oſztókhoz: kik, ha mi jó falatot találnak, máſnak adgyák; és magoknak, chak a'mochkos kezet, és a'kéſt hadgyák, lelkőket meg-mochkolván és meg-ſértvén.

D

Hetedſzer: A'kik az Igét chak halgattyák, de ſziwőkbe mélyen nem bochátttyák, hogy azt valóban meg-hánnyák-veſſék, és atról ſzorgalmatoſon elmélkedgyenek. Szép dolgot mond a'Bölcs c: *Minden chelekedetidben meg-emlékezzél utólſó dolgaidról, és örökké nem vétkezel.* Nagy dolgot igér: de kinek? Bizony, nem annak, a'ki chak halgattya az Utólſó dolgokról-valo Predikatziókat; tudni illik, a'Halálról, Itéletről, Pokolról, és a'Mennyei boldogſágról: mert ſokan, ſok Predikatziókat hallanak azokról, de a'mellett úgy iſzſzák a'hamiſágot mint a'vizet, és el-is veſznek az ő hamiſágokban. Sem annak, a'ki addig emlékezik-meg az Utólſó dolgairól, míg a'Predikátzio tart. mert az ſem elég: hanem, az kívántatik, hogy mindenőtt, és minden időben, és minden dolgaink-kőzőtt, elménkben forgaſſuk azokat, hogy jó győkeret verjenek. Az-okáért, mikor azt hallod, hogy Meg kell halnod: nem kell chak abban hagynod, hanem elmélkednéd kell arról, és neminémű-képpen magadra venned, hogy azt ſem tudod, melly

c Eccl. 7. 40.

órában meg-ragad a' Halál; és talám ollykor, mikor ingyen sem vélnéd, és mikor leg-készületlenb lészsz hozzája; hogy nem tudod, hol, és mi módon történik halálod. mivelhogy mindenütt utánnad ólálkodik a Halál, ezer módgya lévén arra, hogy ki-végezzen e'világból. Mikor pedig azt hallod, hogy a Krisstus el-jövétéhi mindenkettse: elébb menny elméddel, gondolkodván arról, hogy minden cselekedetidről, beszédidről, és gondolatidról-is számotkelladnod; hogy semmit el nem titkolhatsz; hogy a Biro igaz lévén, semmit meg nem enged; hogy a'lelentzia-után, örökké, vagy a'pokolban kell kinlódnod, vagy menny-országban országlanod. Hasonló-képpen kell emlékezned, és elmélkedned a'több dolgokról-is, ha azt akarod hogy örökké ne vétkezzél, vagy a' vétekb e örökké meg ne maradgy. Innét vagyon, hogy Urunk nem mondotta, hogy az Ördög az Igét az ember fülébül ragadgya-el, mert tudgya az Ördög, hogy a'melly ige-chak a fülben marad, hamar kisetik magától-is; és, a'mint szokták mondani, eggyik fülón bé-megyen, a másikon ki. Sem, hogy a'szájából vészi-ki; mert azt is meg-engedi, hogy ember valami jót szóllyon; a'mint a'Sz. Pál ellenségit. az Evangéliom predikállására ingerlette [d], hogy azzal háborgatnák-is Sz. Pált, és magoknak-is ártanának. mivelhogy afféleknek méltán mondhatni [e]: *A'tesz-adból lőllek-meg téged, gonosz szolga*, mert nem chelekedted a'mit mondottál, és a'mire mást tanitottál. Se pedig a'lengeteg gondolatból. sőt, neha ő-maga vét valami jó gondolatot elődbe; a'mint Evát a kigyó, az Isten parancholattyára emlékeztette, mellyel meg-tiltotta vólt némelly fa gyümölcsének ételét [f]. Nem bánnya, hogy az Isten parancholattyáról imigy-amúgy meg-emlekezzünk, hogy ne mentsessük magunkat a'tudatlansággal, és annal inkább neveked gyök mind bűnünk, 's mind büntetésünk. Arra pedig igen vígyáz, hogy szívünkben gyökeret ne verjen, és akaratunkat jóra ne indittsa. Mert, valamig szívünket el nem foglallya az Isten Igéje, könnyen eleit-vészi, és el-ragadgya. Az-okáért, eszébe vévén hogy a szívbe száll, oltan minden erejével és álnokságával azon vagyon, hogy ki-rázza belőle, és ne hadgya meg-gyökerezni. Így chelekedett *Avennir*-nevű Indiai király-által-ki, a'mint Sz. *Damascénus* irja [h], meg-értvén, hogy a'ha Jósafat, *Barlaam* Remete-által a'Keresztyén hitre tért; és alitván, hogy még a'szívében erős gyökeret nem vert; azt ki akarta gyomlálni, és a'Perssiai király leányát, ki fogva vólt nála, küldötte hozzája, hogy el-hitetné; és arra vinné, hogy házas-társul venné: azt ígérvén néki, hogy ő-is Keresztyénné lészen, és vele-eggyütt az egész *Perssia*-országa meg-tér. Halván azt Jósafat, és eszébe vévén, hogy az Ördög, a leányzónak mind személyével, 's mind beszédével hajtogatni kezdené: el-fordúlván tőle, térdre esett, és nagy buzgósággal kezdett az Istennek könyörgeni, hogy meg-erősítse. mellyet meg-nyervén, igyekezetében álhatatosson meg-maradott. Hasonló-képpen chelekedett az Ördög, *Aquinumi* Sz. Tamással, az annya-által kinek hire- és akarattya-nélkül, tizen-hat esztendős-korában, a' Sz. Domokos szerzetibe állott vólt. Mert, hogy az Isten igéjét mellyet a'tekélletes életnek kövecséfere vett vólt a Szent Ifiú, az annya (mint Ördög eszközé) ki-ragadná szivéből, az úton meg-leselttette, és meg-fogattatván, egy várába vitette, a hol egy fajtalan aszszony-állatot küldött hozzája, ki gonosságra ingerlené. és meg-győzvén, a jó magot szivéből ki-vesztené. De a'szent Ifiú, látván a'gonosz aszszony állatot, a szenesházban két-felé tekinte; és egy tüzes fát látván, azt ragadá, és a'gonosz kifértőt ki-kergeté. És leg-ottan térdre esvén, azon könyörgött az Istennek, hogy a'Tisztasságnak szeretetiben meg-erősítse: és azt olly módon nyerte meg, hogy tellyes életében, semmi testi indúlatot nem érzett; hanem, holtig a'Szüzességben meg-maradván, sokaknak használt, mind szép irásával, 's mind Istenes példáival.

III. RÉSZE.

A'Földnek Másik fogyatkozásáról, azt mongya Urunk [i], hogy, a'Kő-sziklára esett Mag, azokat példázza, *A kik, midőn hallyák, örömmel fogadgyák az Igét; és ezekynek nincs gyökerek: bíz egy-ideig hiszsznek, és a'kisértetidején el-távoznak*; az-az, kik el-kezdik a jót, de könnyen félben hadgyák. Ezekben, az Isten Igéje jó indúlatokat szerez, és a jó életre kezdi vezetni: de nem viszi végbe, azért, hogy gyarló és erőtlen gyökeret vert. mivelhogy nem kövér és ziros földben vagyon, hanem izáraz és fovány földben: az-okáért, mihelyen valami erős sütőgető szél támad, a'mi fel-be ment vólt-is, ki-szárad-tya. Kiknek azt mondhatnók Dáviddal [k]: *Az Efraim fiai a'kézi-jjat meg-vonván, és meg-ereszkedvén, viszsza-térének a'harcz napján.* Ezek-is egy-néhány rend-béliek:

Elsőben: Azok, kik valami vétket szokásúl vévén, abban meg-általkodnak, és abból nem akarnak ki-térni; kik, noha örömest hallgattyák az Isten Igéjét, és valami jót-is chelesz-

A

B

[d] 1 Pet. 3. 17. 2 Tim. 2. 25.

[e] Luc. 19. 22.

[f] Gen. 3. 1.

[g] In Vita Barlaam & Iosaphat.

C

D

[i] Luc. 8. 13.

[k] Ps. 77. 9.

A

lekeſznek: mindazáltal az, az egy vétek, minden jót haſzontalanná teſzen, és fogva tartya őket, hogy tekelleteſſen, és valóſágoſon meg ne terjenek. Innét láttyuk, hogy némelly Bűnösök, halván a Predikátzióban élettőknek útálatos és veſzedelmes állapattyát, igen meg-indúlnak, és ugyan keſerveſſen ſirattyák-is bűnöket: de meg-gondolván gyarlóſágokat, és a' meg-rögzőtt gonoſz ſzokáſt; és eſzőkbe vévén, hogy, ha valóban meg-akarnának térni, el kellene minden ſzerelmes és kedves dolgokat hagyni, meg-maradnak a' régi roſz állapatban. mivelhogy nem vetik reménſégőket az Iſtennek hatalmas Malaſztyában, és ſegétſégében, hanem chak a magok erőtlenſégét nézik. Illyen volt amaz Ifiú: ki. Urunknak ama' jeles tanátſát halván [l]; *Ha tekéllétes akarſz lenni, menny el, add-el a' mid vagyon, és add a' ſzegényeknek: el-menvén ſzomorúan, mert ſok jószága vólt*; és nem állitotta magát eléggſégeſnek lenni, hogy annélkül el-lehetne. Illyen volt egy-ideig Sz. Agoſton-is: ki, a' meg-térésről gondolkodván, és látván, hogy el-kellene hagyni az aſzſzony állatokkal-valo nyájaskodáſát: nehéznek tetſzett; és ſoká-ig tulakodott magában; a' mint ő-maga irja [m]. Illyenek nem kevéſſen vannak az Újító Tanítók-közőtt, fő-képpen a' kik Hittől-ſzakadtak: kik, vagy bujaſágból, vagy egyéb gonoſz indúlatból, el-hagyván az igaz Hitet, nyilván tudgyák hogy gonoſzúl chelekednek, mert lelki-iſmeretők kúntalan vádollya őket: de még-is, vagy a' Dalilához-valo tiſztátalan ſzerelem, vagy a' ſanyarú élettől-valo félelem, a' Tévelygés rabſágában tartya őket. Erről nem kevés példákat hozhatnánk-elő, ha ſzükség volna: de kettőből, könnyen meg-értheti akár-ki-is a' többinek állapattyát. *Bernardinus Ochinus*, arra-valo boſzúſágában, hogy el-eſett a' Florenczi Érſeki ſégtől, és a' Cardinálſágtól, mellyeket tellyeſséggel el-nyelt vólt reménſéggel, a' Calviniſtákhoz párolt; és *Genevá*-ban, egy ifiú menyeskéhez kőtőtte magát, kitől ſzámos gyermeki-is lőttek. Kit, midőn némelly Keresztyén atyaſiak arra intettek volna, ſzánakodván lelki veſzedelmén, hogy a' bűnben meg ne általkodnék, hanem Iſtenéhez térne; azt felelte: Feleſégemet és gyermekimet, kikhez főlőtte igen hajtok, el nem hagyhatom, és azok léſznek őrők veſzedelmemnek okai. Élő Iſten! bezzeg kemény kő-ſziklává változott vólt ennek a' nyomorúlt ſzőkőtt Barátnak ſzive, hogy az őrők veſzedelmének félelme ſem ronthatta-meg. A' mi időnkben, Tordánus János, fokálhatatlanſági-után, a' Kápából ki-ugordván, és lelki-iſmereti-ellen a' *Lutheriſtákhoz* adván magát, egy ſzánta nemes aſzſzonyt fogadott melléje. És midőn ſokan okát kérdették vólna pártolásának: némelly jó barátjának nyilván meg-vallotta, hogy őtet a' bor, és a' telli ſzabadſág ugratta-ki a' Kápából; nem remélvén, hogy a' jámbor Szerzetesek, lator ſágát tovább el-ſzenvednék. és úgy-is lőtt vólna, chak harmad nap-múlva-is, ha el nem ſzőkőtt vólna.

C

Máſodſzor: Azok, kik a' Predikatzióban, mód-nélkül meg-indúlván, vakmerő-képpen valami nehéz dolgot próbálnak, mellyet az-után meg-bánnak, és félbe-ſzakaſztyák. Illyenek, a' kik Lelki tanítójok hire- és tanátſa-nélkül, valami nagy dolgot fogadnak, meg nem próbálván erejőket; mellyet az-után nehéztelvén, bé nem tellyeſitnek. Sz. Péter, annyira fel-indúlt vólt Urúnknak befzédére, hogy őtet a' Kaifás házába kéſérte: mellyet az-után igen meg-bánt, és meg-ſiratott, mert féltében ott tagadta-meg édes Meſterét. Illyenek vóltak ſokan régenten; a' mint Sz. *Cyprianus* irja: kik vakmerő-képpen a' Mártyromſágot keresték; de az-után a' kinokban, a' Kriſtuſt-is meg tagadták. Illyenek moſt-is azok kik a' Szerzetes életnek, fűllyos rend-tartáſit meg nem fontolván, magok gondolatlanúl olly rendbe mennek, melynek terhét el nem viſelhetvén, nagy gyalázatt yokra, és ſokaknak botránkozáſával, ki-ől őznek a' Kápából, és gyakorta tellyeſséggel kétſégbe-is eſnek, és minden gonoſságra hanyat-homlok mennek. Ezekhez haſonlók, a' kik, noha nem vakmerőſégből, ſem magok gondolatlanúl nem kezdnek eſſéle nagy dolgot; mindazáltal, mivelhogy magok erejében fűlőttébb bíznak, és, felfuaikodván jó igyekezetőkben, azt az Iſtennek nem úgy ajánlyák a' mint kellene, ſe gyakor imádſággal ſegetſéget nem kérnek tőle: meg-eſnek, és ſzégyent vallanak. Azért, irta Sz. *Cyprianus* [n]; hogy az Anyaſzentegyháznak, oktatni kellene a' Keresztyéneket, fő-képpen az üldőzésnek és háboruſágnak idején; és a' baj-viadalra kéſziteni, fő-képpen a' Szentſégeknek gyakorláſával: mellyekkel, olly állapatban, nem chak egyſzer, hanem többſzőr is kellene egy hérben élni. Az-okáért nem choda, hogy a' háboruſágnak idején, ſokan a' Hitet is meg-tagadgyák: mert az Iſten Malaſztyában ritkán részesűlnek a' Szentſégek-által, mivelhogy azokkal igen ritkán, vagy igen hidegen éltek.

D

Harmadſzor: A' kik, az Iſten Igéjét halván, élerőket meg-akárnák jobbitani, de az *Emberi félelem* [o] meg-rettenti őket; és *Ott rettegnek félelemmel, a' hol nincs fé'elem* [p]. Elsőben: Némellyek attól félnek, hogy, ha meg-térnek, bőchűllerben nem léſznek némelly fő

[l] Mar. 10. 21.

[m] Lib. 8. Confeſſ. 5.

[n] Serm. de Lapſis.

[o] Prov. 29. 25.

[p] Pſal. 53. 6.

embe-

embereknél. Így olvaſſuk [f]; hogy *Sokan hittek a' Kriſztusban; de a' Farizeuſok miá, nem vallották őket, hogy a' Synagogából ki ne vettetnének: mert inkább ſzerették az emberek dicsőſégét, hogy ſem az Iſtenét.* Ezeknek kemény ſzivők vagyon, és igen nehezen térnek-meg; a'mint Urunk is jelentette, mondván [f]: *Mi-képpen hihettek ti, kik dicsőſéget vészetek egy-maſtól; és a' dicsőſéget, mellyet egyedül az Iſtentől vagyon, nem kerestétek?* II. Némellyek attól tartnak hogy, ha az aitatoſságnak adgyák magokat, és a Szentlégeket gyakorlani fogják, lelki-iſmeretők nyughatatlanná léſzen, rettegvén a' ſzám adáſtól; mellyel azok tartoznak, kik az Iſtentől ſok jókat vésznek. Ezek, haſonlók a' gonoſz ſzolgához, ki az ő Urának péuzével nem kereskedett, azt a' földbe áſván: de nem haſznált véle [g]. III. Némellyek attól félnek, hogy, ha a' tekélletes életet kezdik követni, és nagyobb ſzentſégre fognak igyekezni, nagyobb kisértetők léſzen, és nagyobb vétkekbe eſnek. Ilyenek, a' kik attól félnek, hogy, ha az Iſtennek örök Szüzeſséget fogadnak, inkább fogja őket az Ördög kiſérteni; és, ha meg ejti őket, nagyobb vétkők léſzen, a fogadáſnak meg-ſzegéſéért: nem gondolván azt meg, hogy a' melly lélek, a' Szüzeſségnek fogadaſával, az Iſten ſegyeſévé lőtt, azt az Iſten kivált-képpen oltalmazza, és az ördögi incselkedés ellen nagyobb erőt ád néki: sőt az Ördög ſem olly könnyen árthat néki, inkább tartván tőle, hogy ſem attól, a' kinek ollyan fogadáſa ninchen. Haſonlók ezekhez, a' kik az el-kezdett jot, félben akarják hagyni, nem érezvén valami nyilván-való elő-menetelőket; és látván, hogy naponként azon fogyatkozáſokba eſnek, kik nem külömben cselekeſznek, mint az, a' ki ſzennyes ruháját meg nem akarná moſatni; tartván attól, hogy iſmég bé-ſzennyezi: a' vagy, a' ki a ſik úton el-eſvén, nem akarna fel-kelni; félven attól, hogy iſmég meg-chuſzamodik, és el-eſik. A' minden napi Bocsánandó vétkektől-való féltünkben, nem kell a járáſt félbe hagynunk: mert a' mi életünk, gyakor eſés, és fel-kelés. mivelhogy *az Igaz az hétſzer eſik el, és fel-kél* [h]. Senki el nem mulaſztya adóſságát meg-fizetni, azért hogy iſmég meg kell magát adóſitani: sőt ki-ki azon igyekezik, hogy naponként valami részét meg-fizeſſe: és ne hadgya annyira nevekedni, hogy az után tellyeſséggel meg-ne fizethéſſe: Azon-képpen, nem illik, hogy bűneidet a' gyónás-által le ne tegyed, félvén attól, hogy iſmég bűnbe eſel. sőt inkább azért gyónnyál gyakrabban, hogy a' ſok bűn el ne hatalmazzék rajtad, és fölöttebb való nehéſségével tellyeſséggel el ne nyomjon.

Ezek mind kemény-ſziveűek: kik *Az ő ſziveket olyanná tették mint a' gyémánt* [i]; és, *az orcza-jokat keményebbekké a' kőnél, és nem akarták meg-térni* [k]: Melly keménſég, a' ſzokáſtól ſzármazik: a'mint az út-is, mentől gyakrabban járják, annál inkább meg-keményedik; és a' poſztót, mentől gyakrabban feſſik, annál nehezben hadgya-el ſzinét; és könnyebb el-koptatni, vagy el-ſzaggatni, hogy-ſem ſzinét meg-változtatni. De ezt a' nehéſséget, nem vészi eſzébe, és nem érti a' bűnös ember; azt vélvén, hogy könnyen el-hagyhattya a' ſzokáſt-is: de igen meg-chalatik; és akkor fogja érzeni, mikor ki akar belőle feſelni. a' mint a' ſzarvánál meg-kötött ökör, mind addig ſem érzi hogy meg-kötötték, míg nem el akar futni; és a' rúdhoz-kötött karvoly, míg nem el akar röpülni. Azért mongya Salomon a' balgatag bűnös emberről [l]: *Nem érti a' bolond hogy kötelekre vonattatik.* Choda mint játzottattya ezeket az Ördög, és úgy bánik velek, mint a' gyermek az ő meg-kötött madarkájával: mert néha meg-ereſzti ugyan a kőtelét, hogy valami kevéſé röpülhéſſen; de mikor leg-jobban akar röpülni, alitván hogy meg-ſzabadúlt, hátra rántya, és meg-ejti. melly játékban gyönyörködik ugyan; de a' nyomorúlt madárnak nyavalyájával. Azon-képpen, a' kit az Ördög kötve hordoz a' gonoſz ſzokás-által, néha ſzabadon hadgya, és nem kiférgeri: úgy hogy, halván az Iſten Igéjét, ſirattya vétkét, a' penitentziához készül, és azt véli hogy tellyeſséggel meg-ſzabadúl: de eſzébe ſem vészi, hogy az Ördög hátra rántya, ſzokott bűneibe ejti, és chak játzottattya. Mindazáltal, olly az Istennek irgalmaſsága, hogy a' kemény ſziveket ſem hadgya-el mingyárt, hanem ſok eſzközök által akarja lágyitani, hogy a' kő-ſzivet hús-ſzivé változtaſſa [m]: elsőben, gyengén tápogattya, az ő halálának érdemét, és ſok jó-tetemenyit eſzünkbe juttatván: az után, kenegeti belső és lelki indulatokkal: azzal nem elégedvén e' világi jóknak kedves vizeivel őntözi: végére, a háboruſságnak tűzére viſzi: de ha mind ezek ſem haſználnak, utolſzor az örök pokolra veti. mert, a mint a Bölcs mongya [n]: *A kemény ſzív, gonoſznak lészen az utolſó napjára.* Ezeket a' lágyító módokat, külömb-külömb-féle dolgokban feltaláljuk: mert a' kemény viaſzszat, kezünkbe forgatván, meg-lágyíthattyuk; a' kemény bőrt, kenegetvén; a' kemény földet, őntőzvén; a' vaſat a' tűzbe tévén: de az Iſten, azon egy kemény ſzivet-is, mind ezekkel a' módokkal meg-próbállya, minek-előtte el-veſſe, és veſzteſſe.

De itt azt vedd eſzedbe, hogy ennek a' Második fogyatkozáſnak okát, Urunk a' Nap

[f] Ioan. 12. 42
[f] Ioan. 5. 44.
[g] Mat. 25. 24.
[h] Prov. 24. 16.
[i] Zach. 7. 12.
[k] Ier. 5. 3.
[l] Prov. 7. 22.
[m] Ezech. 11. 19.
[n] Eccl. 3. 27.

A
B
C
D

meleg-

A

melegségének tulajdonitotta; a'mint Sz. Máténál olvassuk[b]; *A Nap*, úgy-mond, *fel-kelvén, el-hevülének: és, mint-hogy nem vala gyökerök, el-száradának*: mellyen a Háboruságnak, és kisértetnek idejét éreti; a mint a'mai Evangelium meg-mutattya. És Sz. Péter-is, a' nagy háboruságot, a'Napnak hévségéhez hasonlitotta[c]: *Szeretelmesim*, úgy-mond, *ne bodálkozzatok a'háboruságnak hévségében, melly a ti próbálástokra vagyon*. és meg-magyarázván, utánna veti; *mintha valami új dolog történnék veletek*: *hanem a'Krisztus szenvedésében részesülvén örüljetek*. Jelentvén, hogy az Isten szolgájának, nem mélro a háboruságban eltévelyedni: sőt azt, mint kivánatos és gyönyörüséges dolgot, kedvelleni kell, mivel-hogy a'Krisztushoz hasonlóvá teszik őtet, és a'Szentek tárlaivá. Jóllehet efféle hévségtől, meg-is szabadittya az Isten az ő híveit; a'mint a'Próféta jelenti, mondván[d]: *Reménség lészel a'szegénynek az ő háboruságában, árnyékozó a'hévség-ellen*.

Chodálarosnak tetszik pedig, hogy a'Magnak fogyatkozása, a'Háboruság hévségének tulajdonittatik: holott inkább a'Jószágos cselekedet erősödik, és gyarapodik a'háboruság-által, mint-hogy *sok háboruság-által is kell bé-mennünk az Isten országába*[e]. És a'Magban-is láttyuk, hogy nem nevekedik, se ki nem chirázik, ha a Napnak melegsége nem süti, vagy nem éri: és azért mongya Sz. Jakab[f]; hogy *Minden örömnek állítsuk, mikor külömb-külömb kisértetekbe esünk*: *tudván, hogy a'mi Hitünknek próbálása, békeséges-tűrést szerez. A'békeséges-tűrésnek pedig, tökéletes cselekedete vagyon*.

B

Ebben nincs semmi ellen-mondás, ha a'személyeknek külömbségét meg-gondollyuk. Mert a'gyarló embert, a'nagy háboruság el-fogyattya: de az erős embernek nem chak nem árt, hanem ugyan használ-is; mint a'gyenge-gyökerü fü-is, midőn elsőben zöldellik, sokáig a'hévséget el nem szenvedheti, kára-nélkül. Az Isten gond-viseléséneck tulajdona azért, hogy nagy bölcsen el-rendeli, ki minémű terhet viselljen. *mert hív, és nem hagy minket a'fölött kisértetni, a'mivel-szenvedhetünk*: *de a'kisértettel elő-menetelt-is szerez, hogy el-szenvedhessük*[g]. De a'kevély ember, nagyot tulajdonitván magának, ereje-fölőtt valo kisértetbe esik; hogy el-esven, meg-értse gyarló és erőtlen-voltát. Azokáért, senki az Isten gond-viselése-ellen nem panaszolkodhatik, mint ha emberre ereje-fölőtt-valo kisértetet bocsátana; hanem ki-ki, vagy a'maga kevélységét vádollya, a' mint mondám; vagy pedig rúnyaságát: mivelhogy sem az Istentől vőtt erővel úgy nemél, a'mint kivántatnék, sem nagyobb erőt nem igyekezik nyerni könyörgéssel. Az Apostolokat tekintsük-meg például. Urunk meg jövendőlte volt nékik, hogy, *Mindnyájan meg-botránkoznak ő-benne*: de ők, nem ismérvén magok erejét, és nagyot tulajdonitván magoknak, kétzeknek mondák magokat a'halálra-is[h]. Az-után a'kertben, meg-hagyá nékik[i], hogy *Imádkozzanak, és vigyázzanak, hogy kisértetbe ne essenek*: de ők azt nem-chelekedvén, el-aluvának; és chak hamar arra jutának, hogy mind el-hagynák őtet. Feltámadása-után-is, meg-parancholá nékik, hogy addig messze ne chatázzanak, *mig nem erőt vennének mennyből*[k]: és mint-hogy azt meg-chelekedték, könyörögvén az Istennek, és semmit magoknak nem tulajdonitván, nem chak a'kemény ostorozást szenvedték-el[l], hanem a'gyalázatos szenvedésben ugyan őr vendeztek-is.

C

Következnek, hogy a'Harmadik fogyatkozásról-is szóllanánk: de, hogy ne nyújtsam fölöttébb e'mostani Predikátziót, a'következendőben arról bővebben akárok szóllani. Azonban kérem az Istent, hogy az igaz úton vezérelvén bennünket, az Útfélen-valóknak fogyatkozásitól meg-őrizzen; és igaz erőt adván, a'kemény szívet el-távoztassa tőlünk: hogy az ő Sz. Igéjét hasznosson halgathassuk, és annak olly gyümölchét hozhassuk, melly az örök életnek jutalmát érdemelhesse: Mellyet engedgyen minnyájunknak a'mindenható kegyes Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

D

HARMADIK PREDIKATZIO.

AZ Evangeliomban külömb-külömb-féle emberek, külömbőző igyekezettel, külömb-külömb-féle Kérdéseket adtak Urunk elibe.

Elsőben: Némellyek, hogy meg-fogják beszédében; mint mikor a'Farisæusoktanitványi, a'Herodiánusokkal, azt kérdették[a]: *Hát szabad-e a'Chászárnak adót adni, vagy nem?* II. Némellyek, hogy meg-próbálnák tudományát és bölcheségét; mint, midőn a'Törvény-tudó Doktor azt kérdette[b]: *Mester, melyik a'nagy parancholat a'Törvényben?* III. Némellyek, hogy tanátsot kérdenének; mint mikor az Ifiú azt kérdette[c]: *Mit cselekedgyem, hogy örök életem legyen?* IV. Némellyek, hogy tanúlnának tő-

a Mar. 12. 14
b Mat. 22. 36
c Mar. 10. 16

nak tőle; mint, mikor a'mái Evangéliomban azt kérdették a Tanítványok [d]: *Mi légyen e' példa-beszéd?* Hasonló okból, gondolom, kérdezkedett az-is, a'ki azt mondotta [e]: *Üram, keveſſen vannak-e a' kik üdvözűlnek?* Kinek, a'mit homályos beszéddel felelt, másutt nyilván meg-mondotta, és nem chak egyszer, hanem kétszer-is [f]; tudni illik: *Sokan vannak a' hívatalosok, keveſſen pedig a' választottak.* A'mái Példa-beszéddel-is azont jelentette: mivelhogy a' Jó Magnak, mellyet a' jó Mag-vető az ő tulajdon földébe vetett, chak negyed része volt haszonra-való. Mellyel azt példázta, hogy az Isten Igéje, az Idvőſségnek egy fő eszközе, igen kevés emberben foganatos. noha az Evangéliom nem ritkán találkozik valami vadon-érdőről, vagy ingoványos nedves helyről, mellyekben soha magot nem vetettek: hanem olly Szántó földről, mellyet a'mennyei ekével szántottak meg, és az Evangéliomnak Jó Magvával vetették-bé. Az-okáért, nem szól a Pogányokról, és Hitetlenekről, kik az Evangéliomot nem hallották; hanem a Hívekről, kiknek az Anyaszentegyházban az Evangéliom predikáltatott: de mindazáltal azoknak nagyobb része el-vész; úgy-mint, a'kik az Út-szélen-való Földhöz, vagy a' kő-sziklához hasonlók, a'mint az előbbi Predikatzióban meg-magyaráztam: a'vagy pedig a' Tövises Földhöz, kik nem keveſſen vannak; a'mint e'mostani Predikatzióban meg-mutatom; a' végre, hogy a kevesek-közzé számláltatván, kik a Jó Földhöz hasonlók, őrök Boldogságra-való gyümölchöt bővlégeſſen teremjtsenek.

I. Meg-magyarázom, Kik légyenek a' Halgatók-közzül hasonlók a' Tövisekhez; és Mint légyenek Tövisek a' világi szorgalmatoſságok, gazdagságok, és testi gyönyörűſégek.

II. Meg-mutatom, hogy Senkinek nem illik kétſégbe esni, ha az Istennek Igéjét hallgattya.

III. Szóllok az Üdvözítendőknek kevéſségéről.

ELSŐ RESZE.

A' Földnek Harmadik fogyatkozásáról, azt mongya Urunk [g]; hogy *A Tövisek-közzé esett mag, azokat példázza, a' kik hallották; és elő-menvén, a' szorgalmatoſságoktól, és gazdagságoktól, és az életnek gyönyörűſégétől meg-fojtatnak, és gyümölchöt nem hoznak.* A' Tövis, Három-képpen fojtya-meg a' veteményt: I. Mert, a' ízűkſéges nedvesſéget a' földből magához vonyván, attól a' Magot meg-foſztya, melly-nélkül nem élhet. II. Mert a' Napnak melegſégét, az égi harmatot, 's az esőt, hozzája nem ereſzti, és úgy minden táplalását ki-rekeſzti. III. Mert a' kaláſzt meg szorittya, hogy ſe nevekedheſsék szabadgyában. Három rend-béli Tövisről emlékezik pedig Urunk: de gyakorta mind a'három egyűtt-találtatik: sőt, ha az emberek igyekezetit meg-gondollyuk, ritkán vagyon eggyik a' többi-nélkül? Mert, noha találtatnak a szorgalmatoſok között szegények-is: mindazáltal, bizonyos dolog, hogy, a'ki szorgalmatoskodik gazdagodni igyekezik, hogy gazdag lévén, gyönyörűſégeſſen élhetſen. És noha találtatnak sokrák gazdagok-is, kik eleget sem mernek enni, nem hogy gyönyörűſégekben élnének: mindazáltal, az-is nyilván-való dolog, hogy a' gyönyörűſéges élet, melyről Urunk emlékezik, a gazdagſág-nélkül nem lehet: a' gazdagok pedig igen kedvellik, és szert tészsnek reája, vagy amígy, vagy amúgy; mint az Evangéliom-béli Gazdag, ki *Minden-nap fényeſſen lakott* [h], és bársonyba 's biborba öltözött; melly két dologban, helyheztetik a' világi emberek fő-képpen gyönyörűſégőket. Az-okáért, nem ok-nélkül mondhatnók, hogy a' Tövis, a' meg-mondott Három dolgot mind-eggyűtt, 's mind magán-magán példázza, mivelhogy mindenik, az ő modgya szerént, az Isten Igéjét meg-fojtya.

Az Első rend-béli Tövis, a' Szorgalmatoſság, Három okból fojtya-meg az Isten Igéjének Magvát, mint a' Tövis a' veteményt: I. Ha a' Tövis, a' föld nedvesſégét magához vonyván, nem engedi hogy a Magot tápállyá. A' világi Szorgalmatoſság-is azont chelekeszi: mert a' Léleknek kóvérsége, és éltető nedvesſége, az Istennek buzgó Szeretete; mellyet el-fogyat a' világi dolgoknak szeretete; melyből a' Szorgalmatoſság származik. mert a' mit nem szeretünk, arról nem szorgalmatoskodunk, hanem könnyen elfelejtyük, és veszni hadgyuk: *Ha ki szereti e' világot*, úgy-mond Sz. János [i], *nincs abban az Atyának szeretete.* És Sz. Jakab [k]: *Paráznák, nem tudgyátok-e, hogy e' világ barátsága, ellenſége az Istennek? Valaki azért e' világ barátya akar lenni, az Istennek ellenſégévé lészen.* Akarod-e azokát tudni? A' forrás, mentől több chatornákra vétetik, annyival kevesebb viz jut mindenikre, és sokára ki-is szárad: a' Szeretet-is, mentől több 's különbőző dolgokra oſztatik, annál inkább kisebbedik, és végre tellyeſséggel el-fogy. II. Ha a' Tövis el-fogja a' Magtól, a' Napnak melegſégét, és az esőt. Azont chelekeszi a' Szorgalmatoſság-is az Isten Igéjének magvával: melly, hogy gyümölchöt hozzon a' Halgató szívében, fölőrte igen segéchetik a' jóknak, és Isten-félőknek példái, mellyekkel szépen világoſ-

kodnak

A
[d] Luc. 8. 9.
[e] Luc. 13. 23.
[f] Mat. 20. 16. & 22. 14.
B
[g] Luc. 8. 14.
C
[h] Luc. 16. 19.
D
[i] 1. Joan. 2. 15.
[k] Jac. 4. 4.

A

kodnak az emberek-előtt, mint a'Nap az ő világoſságával, és mi-képpen hogy a'Napnak ſugári, a'földben-való Magot meg-melegitik, hogy hamarébbki-kellyen: azon-képpen a'jó példák, azoknak ízivőket, a'kik látttyák, fel-gerjeſztik. De a'világi Szorgalmatoſság, nem engedi hogy ember a'jó példára vigyázzon: mert *a'Világ, a'mivel, ſzeret* [1]. és, mi-képpen hogy a' bagolynak ſzeme a' világoſságot nem ſzenvedheti: azon-képpen ezeknek ſzemök a'jo példát; el-annyira, hogy még a Kriſtus példáiban is meg-botránkoztak: tudni illik, a'kevély, az ő alázatoſságában; a'ſövény, ſzegényſégében; a' világi ſzorgalmatos, a'mennyei dolgokban-való foglalatoſságában. Jól mongya Arany-ſzáju Szent János [m]; hogy, a ki ſzokáſul vötte a'részegſéget, nehezen hiſzi, hogy találtaſsanak, kik chak vizet ſem kóſtolnak; és, a'ki ezer gonoſz ſzemélyek-között hever, lehetetlennek tartya hogy valaki ſzüzeſségben éllyen; és, a'ki a'máſét el-vouſza, nem-hiſzi hogy némellyek a'magokét-is málnak adgyák: azon-képpen, a kik ezer gondoknak nyavalyájában meg-ſenyvednek, nem könnyen veſzik-be a'Jóſzágos chelekedeteket, mellyet Üdvözitőnk parancholt.] A'világi Szorgalmatoſság azért, máluvá hajtya, és ide's tova hordozza embernek elméjét, mint a'ſzél az eſsőt máluvá hajtya; hogy óda ne eſsék a'hol ſzükſéges lőtt volna. III. Ha a Tövis, a'kaláſznak nevedékenſégének akadálot ſzerez. A'világi Szorgalmatoſság-is le-nyomja, és neminémű-képpen meg-kötözi az embert, hogy a jó igyekezetben elő ne mehetſen, és a'jóſzágos chelekedeteket végbe ne vihetſe. Innet vagyon, hogy a Szorgalmatos emberek, ſem alamiſnát nem adhatnak, mert azzal fogya'marha, mellyet ők többiteni akarnak: ſem a' Templomba nem járhatnak, mert azzal dolgok múlik, melyhez más időt nem találnak: ſem az Iſten ſzéjét nem halgattyák; mert az kévéſet hoz a'konyhára, és inkább illeti a Papokat s Baratokat, hogy-ſem a'világi embereket: ſem felebaráttyok ügyét nem forgattyák; tártván attól, hogy irégyſégbe eſnek, és kárt vallanak miatta. egy ſzóval, *A'hol vagyon kincsek, ott vagyon ſziveknek-is* [n]. Egy ötvöſnek, halála órájan, drágaſzép arany Kereſztet vittek eleibe, hogy arra tekintvén, meg-emlekeznék a'meg-feſzitetett Kriſtusról, és úgy, mind nyavalyáját könnyebben ſzenvedne, s mind magát néki ajánlaná. De az elébe ſem jutott: hanem ſzorgalmatoſon azon tudakozott, mint adnák giráját a'ſzép munkának: és igy, a'ki tellyes életében minden Szorgalmatoſságát az aranyra fordiczotta, halála órájan ſem gondoſkodott a'Kriſtus ſzenvedéſéről, melly akkor leg-ſzükſégesb, és üdvöſſégesb lőtt volna.

B

C

Annak-okáért, a'kik lelkőkre valóban gondot akarnak viſelni, a'világi Szorgalmatoſságot feltse-tézik, ha ſzintén nagy méltoſsággal eggyütt-jár-is: és ſok Királyok és Fejedelmek, lelki nyugodalmat keresvén, e világi gond-viſelésből, mint valami tengeri ſzél-vészből ki-menekedvén, a Szerzetes életnek pártyára ſiettenek, és azon nyugodtak meg: Mint Görög-országban *Anaſtaſius* Chaſzár, Urunk ſzületéſe-után 715. eſztendőben. Mihály Chaſzár, 800. eſztendő-tájban: *Iſaacius Comnénus*, 1060. eſztendő-tájban. Olaf-országban. *Ruchiſius* a'Lombárdiai király, 741. eſztendő-tájban. Hiſpaniában, *Ramba* király, 674. eſztendőben: és *Veremundus*, 786. eſztendőben. Indiában, *Jóſaphat* király; a'mint Sz. *Damaſcénus* irja [o]. és ezeken kivől egyebek is külömb-külömb Országokban. És noha az Egyházi Fejedelmeknek kevéſsebb okok vagyon a'világi ſzorgalmatoſságra: mindazáltal, a Szent emberek fölőtte igen el-kerülték a'Püſpökſégeket, és a'mig lehetett, ellene-mondottak. és, ha kéretlenſégből fel-vötték-is; de mihelyen módot találtak benne, a'lelki chendeſségre ſietvén, leg-ottan meg-váltak tőle. Jeles példát hagyott ebben, hogy moſt többekről ne ſzóllyak, *Petrus Damiani*: kit akaratlya-ellen, István Papa, 1057. eſztendőben, Kardinallyá tőtt. Ez eſzébe vévén annak a'nagy méltoſságnak nyughatatlan állapatyát, és kivánván az előbbi chendes nyugodalmát: unſzollotta ſzüntelen Miklos Pápát, hogy őtet fel-ſzabaditván, méltoſságát másnak adná. Mellyet, noha nem örömeſe chelekedett a Pápa mindazáltal, látván nagy kivánſágát, reá hajlott: de penitentziául azt hatta néki, hogy ſzáz napig, minden-nap el-mongya az ötvenedik Zsoltárt, és a'mezitelen teſtén ízzát ütne ollóval. Melly penitentziát nagy örömeſt meg-chelekedett, meg-ſzabadúlván a'gond-viſeléſnek töviſeitől; a'mint *Sárius* irja [p], és *Jerónymus Ravennus* [q]. Noha pedig nem minden külső gond-viſelés és ſzorgalmatoſság gonoſz: mindazáltal, a'belőttebb való mindenkor áttalmas, és akadékot ſzerez a Jóſzágos chelekedetnek gyakorlásában.

A'Más-t rend-béli Tövis, a' Gazdagság. Noha, a mint Sz. Gergely irja [r], úgy teſzönek, hogy a Gazdagság nem ſérti, hanem gyönyörködteri az embert; és bizonyára nehéz azt el hitetni a'világ fiaival: de mint-hogy Kriſtus Urunk mondáſa, igaznak kell lenni, és ſzükſéges el-hinni. És, ha a'világ fiai maſt alitnak, és rózáknak, vagy illomoknak téſik, azt mondhattyuk felőlök, a'mit a'ſzó könyvében olvaſunk [s], hogy *Árvéſség alatt*

lenni;

[1] Ioan. 15. 19.

[m] Hom. 22. in Matth.

[n] Matt. 6. 21.

[o] De Vita Barlaam & Ioaphat.

[p] In Vitis Patrum in Ioannes.

[q] In Chron. ad Ann. 1057.

[r] Hom. 13. in Evang.

[s] Ioh. 30. 7.

lenni, gyönyörüſégnek állityák: mert a'Gazdagſágban gyönyörködnek, melly sok-képpen hasonlo a'Tövishez:

A

Elöſzör: A Tövishez nehezen férhet az ember, és ritkán menekedik-meg tőle, ſérelem-nélkül: úgy a'ſzegényeknek a'Gazdagokkal társolkodni, igen bajos; mert nehezen férnek a'hoz, és sokban áll nékik az ő barátſágok. Ha pedig meg-bomolván a'barátſág, el-válnak egy-máſtól: kárát vallyák a'ſzegények. az-okáért naponként hallyuk's lattyuk, hogy, ki házát ſirattya's ki mezejét, ki ſzőlőjét's ki rétét, ki barmát's ki pénzét, mellyet a'Gazdagok torkon verve el-foglaltak tőlök. És e'dologban, nem ok-nélkül hasonlíthattyuk a'Gazdagokat a'Moyſestől látott *Tövishez, melly égvén, meg nem emészti ſőbőt*[t]. Mert az Iſten Igéje, Tűzhőz hasonló[u]: mellyet halván a'Gazdag, gyuladoz ugyan és lángol, gerjedez és ég: de a'ſzíve meg nem emésztődik. mert, hogy-ſem vifzſza adgya a mit hamiſſan bir, inkább az örök tűzbe mégyen, hogy ott véghetetlenül égjen, és meg ne emésztődgyék.

[t] *Exod.* 3. 2.
[u] *Pſal.* 118. 140. *Ier.* 23. 29.

Máſodſzor: A'Tövis-közőtt, mérges állatok laknak, a kígyók, békák alája ſietnek. A'Gazdagſággal-is, minden-féle vétkek eggyűtt-járnak. Innet mongya Arany-ſzáju Sz. János[x]; hogy az Ördög, mint a'kígyó, a'tövisben lakik. és a Gazdagſágnak hamiſságaalatt lappang. Sz. Pál pedig azt irja[y]; hogy *Minden gonoſzságnak gyökere a'kívánság* (tudni illik, a'Pénznek kívánſága; a'mint a'Görög igéből ki-tetſzik:) *melly-után járván némellyek, el-tévelyedtek a'Hittől, és bé-kötelezték magokat ſok fájdalmokba.* Bizony úgy vagyon: mert, hogy az emberek meg-gazdagúlhaſſanak, ſok álnokſágot gondolnak; a'mint ki-tetſzik a Kalmárokban, Prokátorokban, Mives-emberekben: sőt a'vér-ontáſtól sem reſtellik a'pénzért a'lopók, tolvajok, és a'kóborló Katonák. Midőn pedig meggazdagodnak: minden vétekre ſzabadſágot véſznek, kevélyſégre, tobzódáſra, parázna-ſágra, boſzſzú-állásra: ezeket pedig, gyakorta meg-trágyázzák hamis eskűetekkel, káromlásokkal, és ſok egyéb éktelen vétkekkel. A'jo cheleked pedig igen távúl jár a'Gazdagoktol. és közönſéges-képpen, a'bojtőlétt, imádſágot, Iſten igéjének halgatáſát, irgalmaſságot, a'ſzegények gyakorlyák.

B

[x] *Hom.* 8. in *Epiſtolam ad Roman.*
[y] 1. *Tim.* 6. 10.

Harmadſzor: A'Kertészek, tőviſſel bé-sövényezik a'kerteket, hogy a'lopók belé ne hághaſſanak. A'Gazdagſágnak kereſésében, és meg-tártáſában-is, a'ſzorgalmatos gondviſeléſnek, nyughatatlanſágnak, és fáradſágnak Töviſét találod; és nem könnyen juthatni a'hoz. Azért mondotta az Iſten nemelynek a'Profétánál[z]: *Bé-sövényezem a'te útadat töviſekkel*: az-az, mint hogy kívánſágodat kötelekkel meg nem tartóztathatni, hogy a'kertet meg ne hágjad, más orvoſsággal orvoſollak: kívánſágodat ſok fáradſágnak töviſével meg-környékezem, hogy, a'mit véghez nem vitt a'ſzemérmetesség, és a'tiſztesség, vigye végbe a'félelem és a'fájdalom. De még-is, mint a'latrémos gyermekek, a'Töviſet-is meg-hágják. és kezőknek's láboknak ſérelmével nem gondolván, a'kertet meg-lopják: úgy ſokan semmi nyomorúſággal nem gondolnak, és lelkőket-is megſebesitik, chak hogy gazdagok lehesſenek. Az Iſten, az aranyat és ezűſtöt a'föld gyomrába rekeſztette, hogy, ſe könnyen fel ne találnák; és, ha fel-találnák-is, nagy múnka-néikül ki ne vájnák: de még-is fel-keresik, és ki-áſsák a'gonoſzra-ingerlő útálatos pénzt. Az emberek-is, erős boltokba és vasas ládákba rekeſztik: de a'lopók, azokat-is fel-törik, és el-viſzik. Elő Iſten, minémű vétkeket chelekedtek az emberek a'pénzért! michoda-tőrvént nem ſzegtek-meg érette! Minden nemzetſégnél, Természet-tőrvényének tartatik, hogy a'ki ſzükſégében máshoz folyamlik, azt meg-óltalmazza, és el ne árúllya: de *Tibérius* Chászár, a'*Parthus*ok királyát *Vonónéſt*, ki, ſzátnya-alatt akarván meg-nyugodni, nagy gazdagſággal ment hozzája, kegyetlenül meg-ölte. Sokan a'Pénzért, urokat, és házájokat el-árúlták: ſokan attyok-fiait, sőt ſzerelmes ſzűléjőket-is el-rekkentették: ſokan magokat-is fel-akaſztották. Melyről ſzép példát ir *Anſónius* e'verſekkel:

C

[z] *Oſe.* 2. 6.

D

Qui laqueum collo nectebat, repperit aurum; — — *Theſauris loco depoſuit laqueum:*
At, qui condiderat, poſtquàm non repperit aurum; *Apta vitæ collo, quem reperit, laqueum:*

az-az, A'ki fel akarta magát akaſztani, aranyra talált; és a'kinch helyére tőtte a'kőtelet: De a'ki el-rejtette volt, nem találván az aranyat; a'nyakára kőtötte a'kőtelet, a'mellyet helyette talált. Iſzonyú példa pedig a'Judáſé, ki Mesterét, Urát, Iſtenét, kevés pénzért el-árúlta, kézbe adta, és halálának oka volt. Annak-okáért, nagy bőlchő, az Egyiptziuſok a'Fösvény Gazdagot, fogyhatatlan Tűzzel példázták: mert a'mint a'Tűz, a'fát megemésztvén, nevekedik, és a'honnét láttatik a'lángja valami kevesſé meg-lankadni, chak hamar onnét nagyobban fel-lobban: azon-képpen a'Gazdagban, annál inkább nevekedik a'Pénznek szerelme, mentől inkább többől a'Pénz. *Plinius* azt irja[a]; hogy *Lycia*nak *Chimæra*-nevű hegyén, olly Tűz vagyon, hogy a'vizzel inkább fel-gyuladt, a'ſzénával

[a] *Lib.* 2. *cap.* 106. Cuncta amore Nummi, quantumcumque ipſa pecunia crefcit.

A

pedig és földel meg-aluszik. Melly példája a' Fösvény Gazdagnak: mert, holott a' Pénzzel kivánságának meg kellene enyhödni, és le-chillapodni, mint természet-szerént a' vízzel a' tűznek meg kellene oltatni; inkább gerjedez és, hová tovább, többet kiván. A' Poëták azt írják *Tantalus*ról, hogy pokolban chodálatos büntetése vagyon: mert torkig úl a' szép folyó-vízben, és szép almák forognak a' szája előtt; de azokban sem ihatik, semehetik. Mellyel példázni akarták a' Fösvény Gazdagot, kinek elege lévén, nem mér eleget enni vagy innya; hanem telhetetlenül többet kiván.

Negyedszer: A' Tövis fájdalmat szerez mind mikor a' testbe mégyen, mind mikor benne vagyon, 's mind, fő képpen, mikor ki-vonnyák belőle. A' Gazdagság-is mindenkor nyughatatlanságot szerez: mert, szorgalmatossággal kell keresni, félelemmel kell oltalmazni, bánattal el-hagyni. Az-okáért, a ki akarja hogy a' Tövis meg ne sértse, markába ne szoríttsa: azon-képpen, hogy a' Gazdagság veszedelmet ne szerezzen, nem kell fösvényül bé-rekesztett kézbe szoritani; hanem, ki-terjesztett bőv kézzel kell ki-osztogatni; melynek nagy jutalma vagyon.

B

Ördöszór: A' Tövisnek, chak a' vége sértő, a' több része szép sima. A' Gazdagság-is, embernek életében gyönyörűségesnek tetszik, de halálakor igen meg-sérti: mert senkinek a' halál nehézbé nem esik, mint a' Gazdag embernek; a' Bölcsnek mondása-szerént [b]: *Oh halál, mellykeserves a' te emlekezeted, az ő javaiban békéségh-lévő embernek!* az-az, a' ki békéséggel bírja Gazdagságát, és egyebet annál nem kiván, hanem abban, mint utolló jóban, nyugszik. Illyen Gazdag volt, a' ki azt mondotta [c]: *Lelkem, sok esztendőkre el-tétetett sok javaid vannak; nyúgodgyál, egyél, igyál, vigan lássál.* nagy béketége lévén gazdagságában, gyönyörűségellen akart azzal lakozni. De hallyad, michoda Tövis vagyon a' végén: *Monda néki az Isten: Bolond, ez éjjel a' lelkedet meg-kérik tőled: a' miket pedig szerzettél, kié lészenek?* A' vásott gyermekek, egy-mást meg akarván tréfálni, a' tozába töviset tésznek, és azt szaglani hagyván, az orrokba ütik, és vér jő utánna. Az Ördög, a' Pénznek gyönyörűsége-közzé tövisett tészen: melyben a' ki gyönyörködni akar, meg-chalatik, és gyakorta mind testét s mind lelkét meg-sérti; a' mint Júdáson, és egyebeken-is történt.

b Eccli. 41. 1.

c Luc. 12. 19.

Innét nevezi Urunk a Gazdagságot, *Chalárd*nak [d]: mert Sok-képpen meg-challya az embert: I. Mert alattóban, a' mint módám, meg-sérti az embert, és vérét veszi. II. Mert sokat igér az embernek, de keveset ád, vagy semmit sem: mert, *az ő álmokat aludták, és semmit nem találtak minden Gazdag fél fiak az ő kezökben.* Az-okáért igazán mondotta Sz. Agoston [e]: A' mikor ember a' Gazdagságot nyeri, hamis örömet szerez: de mikor el-veszti, valóságos bánatot talál. III. Mert chak azt sem chelekedheti, a' miért leg-inkább keresik az emberek; tudni illik, hogy kivánságokat be-töltse: sőt azt inkább neveli, a' mint mondám. És méltán mondhatni a Gazdagságnak, a' mit egy beteg mondott a' chalárd Orvosnak: A' te orvosságod öregbíti a' nyavalyát. IV. Mert a' Gazdagság arra-való volna, hogy nékünk szolgálna: de meg-chal, és mi-velünk szolgáltat magának, mert a' szolgákat azért tartyák az emberek, hogy munkától és szorgalmatosságtól meg-mentsék: de a Gazdagság kűlömbet chelekszik, öregbíti s többíti a' gondot. V. Mert azt igéri, hogy velünk marad: de ezer módon szökik el tőlünk, mert tűz, víz, ember el-veszti tőlünk. Azért nevezi Arany-szájú Sz. János [f], Szökő-szolgának; úgy hogy, ha lánczokkal meg-kötözöd, azokkal szökik el; ha szolgákat rendelsz őrizetire, azokat-is el-hiteti, és vélek-egyűtt el-ugrik. VI. Mert leg-nagyobb szűkségedkor el-hágy, halálodkor; és gyakorta leg-nagyobb ellenséged kezéhez jut. VII. Leg-jobb akarodat, az Istent, meg-gyűlöltteti veled: mert *Senki két úrnak*, tudni illik, *az Istennek, és a' Mammonnak nem szolgálhat* [g]: mert *vagy eggyikét gyűlöli, és a' másikát szereti; vagy eggyikét el-szenvedi, és a' másikat megveti.* VIII. Mert jónak mutattya magát: de nem az, ő-magában, mert jokká nem tészi az embereket, sőt sok gonoszra ád okot nékik. IX. Mert midőn gyönyörködtet a Gazdagság, sokkal nagyobb és jobb lelki gyönyörűségtől foszt-meg, és azért a' Gazdagságnak keresőit, az *Aesopus* ebéhez hasonlithattyuk, ki, az árnyékhoz kapván, a' valóságos konczot el-ejtette. Így járt *a' minden nap gyönyörűségesen-lakozó Gazdag* [h]: ki a' rövid reszti gyönyörűséget keresvén, az örökké-valót el-vészitette, és pokolban temettetett. A' Hold, tellyes-korában szenved fogyatkozást, és akkor setétül-meg: azon-képpen, az ember elméje akkor homályosodik meg leg-inkább, midőn Gazdagsággal tellyes. sőt a' Hold, tellyes-voltában vagyon leg-távúlb a' Naptól: azon képpen az ember, a' világos és világosito Istentől leg-messzebb távozik, midőn leg-gazdagb. Ennek szép okát adgya Sz. Agoston [i]: Minden gyűmölchnek, úgy-mond, minden magnak, minden gabonának, minden fának tulajdon férge vagyon: mert más férge vagyon az almának, más a' körtvelynek, más a' babnak, más a' búzának: a' Gazdagság férge, a' Kevélység. De *az Isten ellene-áll a' kevélyeknek* [k]: *az alázatosoknak pedig Malaszt-ot ád.*

d Mat. 13. 22.

e Serm. 3. de Innocentibus.

f Hom. 2. ad Pop. Antioch.

g Mat. 6. 24.

h Luc. 16. 22.

i Serm. 9. de Verb. Dom. in Monte. Nonn.

k Jac. 4. 6. 1. Pet. 5. 5.

Nem

Nem szóllok most a' Gazdagságnak több veszedelmes alkolmatlanságiról: chak azt mondom; hogy a' Gazdagoknak nagy bátorságos reménségek, gyakran meg-chalatik; mellyet Sz. Ferencznek jeles mondásából meg-érthetünk. Kit midőn a gazdag Cardinályok azon kértek, hogy imádkozzék értettek: azt felelte; hogy ő inkább szükölködik azoknak imádsága-nélkül. és okát-is adta: Hogy az Imádság foganatos légyen, igen-szükséges a'hoz a reménség: az-okáért, mint-hogy ti-bennetek nagyobb bizodalom vagyon, foganatosb a'ti imádságtok. En, bizonyára, az én szegénységemben-is alig remellem hogy üdvözülök: ti pedig, minden gazdagsággal és gyönyörűséggel bővelkődvén, úgy reménlitek az édvösséget, mint-ha kezetekben volna. Jól mondotta, *Matthæus*: mert sokkal kálómben történik gyakorta a'dolog.

A'HARMADIK rend-beli Tövis, az Istennek gyönyörűsége: melly, a'világ fiainak ítélete-szerént, nem hogy az embert meg-sértené, hanem inkább örvendeztetí. De igaz a' Krístus mondása: mert a'testi Gyönyörűségnek tövise, az Isten Igéjének magvát sokkal inkább meg-fojtya, hogy-sem a'két előbbi: mivelhogy nincs a'léleknek nagyobb ellensége a'testnél, mert *a'test, a'lélek-ellen kíván: a'lélek pedig, a'test-ellen*[k]: *mert ezek egy-mással ellenkeznek*. A'test a'léleknek szolgálója, természet-szerént: de a'gyönyörűséghez szokott test, szolgálóból aszszonnyá lészen, és a'lelken kegyetlenül uralkodik, és mint rabjával, úgy bánik. De azt az ember külömben észébe nem vészi, hanem midőn, az Isten Igéje-által fel-ébredvén, ki akar a'rabságból menekedni. A'hal, a míg tart az étel a'horgon, nem-érez fájdalmat; de, midőn az el-fogy, és a horoggal ki-vonszák a vízből, akkor az a kedves eledel, halálos méreggé változik: azon-képpen az ember, chak akkor érzi a'testi gyönyörűségnek keserűségét, mikor halála-kor el-fogy, és többé véle nem élhet. Nagy ereje vagyon a'testi gyönyörűségnek, az Isten Igéjének meg-fojtására: mert, mi-képpen hogy, a'ki a'gyomrát semmire-kellő étkekkel meg-tölti, semmi kívánsága nincsen a'jó ételekre; és, ha elejbe víszik, vagy kinállyák véle, utállya: azo-képpen a'ki a'testi gyönyörűséghez szokott, a'lelkitől elmelyeg a'gyomra, semmi kívánsága arra nem lévén. Némelly túros-lábu kúldúsok, nem kívánnyák gyógyúlásokat. és mivelhogy azzal keresik táplálásokat, ha valaki meg akarná-is gyógyítani, nem akarják: azon-képpen, a'ki a'testi gyönyörűséget követi, úgy el-merül benne, hogy nem-is kívánnya gyógyúlását; a'mint a Bölcs jelenti, mondván[m]: *Hallotta a bölcsek igéit a'feslett* (vagy gyönyörűségnek vadászója) *és nem-tetszék néki, és hátra-megé vete*. A nyers-fa, nem chak meg nem gyúlad a'tűztől, hanem a'tűzet-is meg-oltya nedvességével: úgy ezek, nem chak nem gerjednek-fel az Istennek tüzes Igéjétől, hanem meg-is fojtyák azt, és lábokkal meg-tapodgyák. mert ezek a' disznók, *kikyek-jtenek a'bal*[n]: kiknek, *nem kell eleikbe hánni a'gyöngyöket, hogy lábokkal azokat el ne tapodgyák*[o]. Sok-féle madarak, látván hogy a hajnal el-közelget, örvendeznek; a' baglyok pedig el-rejtezenek: azon-képpen, az Isten-félők az Istennek világos Igéjét-kedvellik, örömest halgattyák, és meg-is fogadgyák; a'testi gyönyörűségnek rabjai pedig gyűlölik, kedvetlenül halgattyák, és ugyan meg-tapodgyák. Ezekről érthetyük a'Dávid mondását[p]: *Az ember mikor tisztességében vólna, nem értette; hasonlíttatott az oktalan barmokhoz, és hasonló lett azokhoz*. Mert, mi-képpen hogy az oktalan-állatok, inkább gyönyörködnek a'búdós ganéjban, hogy-sem a'jó-illatú virágban; és inkább hevernek a'sárban, hogy-sem a'vetett ágyban: azon-képpen ezek-is, inkább kedvellik az ochmány testi gyönyörűséget, hogy-sem a'mennyei bölcseséget; mellyet Dávid, *inkább szeretett az aranynál és a'Topázius kőnél*[q]. Hally szép példát erről. Jákób, valamíg a' chipás-szemű Liától fiakat nemzett, nem gondolkodott hazájáról, hogy abba térne: de mihelyen a'szép Rákeltől fia lőtt, leg-ottan hazájába sietett: azon-képpen, valamíg ember ez útálatos világhoz ragaszkodik, meny-országról nem-is gondolkodik; de mihelyen a'lelki gyönyörűségnek édességét meg-kóstollya, leg-ottan mennyei hazájába kívánkozik, és minden módon abba siet. Nagy akadály azért a'testi gyönyörűség.

Hatalmas dolgokhoz hasonlíttatik ugyan a'Szent Irásban az Istennek Igéje, a'mint más Predikátzióban meg-mutattam: de még sem foganatos azokban, kik a'testi gyönyörűségnek adták magokat, hanem valami erősb eszkőz kívántatik azoknak meg-térítésére. Mert, midőn a'tsillen-lakozó Gazdag, a'kinokban semmi hívesitést nem nyerhetvén, azon kérte vólna Abrahámot, hogy *Lázárt az ő attya házához küldené*[r], *hogy bizonságot tenne az attyafiának, hogy azok is ne jutnának azon kínok helyére*; és Abrahám azt felelte vólna; *Vagyon Moysések, és Próféták, halgassák azokat*; ismég azt mondotta: *Nem, atyám Abraham: de ha valaki a'hóltak-közzül hozzájok mégyen, penitentziát tartanak*: az az, a' világi gyönyörűségnek követői, miénkűek az én atyám-fiai, nem gondolnak az Isten-Igéjével, mellyet Moyses és a'Próféták beszélnek, mellyet én-is eléggé halgattam: hanem, más eszkőz kívántatik azoknak meg-terésére, tudni illik, valami hatalmas choda.

A

B

[k] Gal. 5. 17.

C

[m] Bölc. 21. 18.

[n] 2 Pét. 2. 22.

[o] Matt. 7. 6.

[p] Zsol. 48. 13. 21.

[q] Zsol. 118. 127.

D

[r] Luc. 16. 27.

A

mert az-is nagy choda, ha azok meg-térnek. Úgy vagyon. és azért mondotta Abraham: *Ha Mózest és a' Prófétákat nem hallgattyák; ha valaki a' halottak-közzül fel-támad-is, nem hiszenek*: az-az, nem chak az Isten Igéje, de az Isten chodája-is alig elég nékik. Nem testi gyönyörűségben, hanem józanságban, sőt háborúság szenvedésben kell az Istent meg-találni: mint Moyses, nem palotában, hanem a' pusztában; nem a' rózák-között, hanem a' chipke-bokorban találta [a]; és úgy lőtt az Izraël népének vezérévé. Fellő bizony, hogy e' dologért, a' Pogányok ítélik-meg, és kárhoztattyák a' Keresztyéneket. Mert *Diógenes*, a' mint *Laértius* írja [c], a' torok és has szolgáit, a' meredek hegyen termett fához hasonlította, melynek gyümőlcsét, nem az emberek, hanem a' vadak és madarak költik-el: jelentvén, hogy a' testi gyönyörűségnek követői, sem magoknak, sem felebaráttyoknak nem hasznosok, hanem az Ördögök töltőznek vélek. Sőt azt-is mondotta, azon *Laértius*nál [e]; hogy, mi-képpen a hol sok elesség vagyon, ott sok egerek-is találtatnak és machkák: azon-képpen, a sok-ételű testek, sok lelki betegséget szenvednek. *Antisthenes* Filósofus pedig azon *Laértius*nál [e], azt mondotta; hogy inkább akarna bolondozni, hogy sem a' testi gyönyörűséget követni: mert a' bolondságot, az Orvos el-veheti; a' testi gyönyörűség pedig, embernek elméjét el-vészi: és olly nyavalya, hogy alig gyógyíthatni meg. *Arisztoteles* arra íntette az embereket, hogy a' testi gyönyörűséget ne akkor nézzék mikor jő, hanem mikor el-mégyen; ne arczúl, hanem hátúl: mert mikor jő, fel-kendőzött orczával hízelkedik: de mikor el-mégyen, keserves bánatot hágy maga-után: az-az, a' mint Salomon mondotta [f]: *A nevetés, fájdalommal egyelíttetik; és az öröm végét, siralom foglalja-el.* A' gyermek, látván hogy a' gyertya szép világosson ég, hozzá kap, nem tűznek, hanem valami fényes állatnak alítván; de leg-ottan keményen meg-sirattya, meg-égetvén a' kezét: azon-képpen a' gyönyörűségnek vadászói, annak külső ábrázattyától meg-chalattatván, a hol fényes világosságot reménlettek, égető tőzet találtak, és fájdalmat szénvednek; e' világon ugyan, a' lelki-ismeretnek gyötrelmét, a' más világon pedig, az örök tűznek kínnyát. Hasonló az Ördög a' chaládi kalmárhoz: ki, a' mint Sz. *Bonaventúra* mongya [g], a' hitván posztónak nem mutattya a' sem közepit sem utóllyát, hanem chak a' kezdetit, melly a' több részeinél jóbnak láttatik: az Ördög-is, a' bűnnek, mint rosz marhának, chak az eleit mutattya; tudni illik, a' benne-valo kevés gyönyörűséget; nem a közepit, úgy-mint a' lelki-ismeretnek furdalását; sem a' végét, tudni illik a' pokolnak kínnyát. A' tolvajok, nem vehetvén nyilván erőt az embereken, sűrű erdőben vernek leset, hogy véletlen reájok rohanván, meg-győzhessék: azon-képpen, úgy-mond Sz. *Basilius* [h], az Ördög-is, tudván, hogy a' bűnnek nyilván-valo ábrázattyát meg nem kedveltetheti, a' testi gyönyörűségnek árnyékában leselkedik, azt fitogatván, hogy meg-challyon. A' régi Filósofusok, egy Oskola-béli Vélekedésből, másra mentenek; és a' *Peripatetici*usok, *Platonici*usokká lőttek; azok *Stoici*usokká; a' *Stoici*usok *Academici*usokká: de az *Epicurei*usok, mivel-hogy a' testi gyönyörűségben helyheztették a' leg-nagyobb jót, máshoz nem állottak. Melynek miátt *Arcesilaus*tól okát kérdették vólna, azt felelte *Laértius*nál [b]; hogy a' kakasok, kappanokká lehetnek; de nem a kappanokból kakasok: értvén a' Kappanokon, *Cybele*snek meg-herélt papjait; és azt jelentvén, hogy nehéz a' testi gyönyörűségnek betegségéből meg-gyógyúlni. *Diógenes Sapiensa* pedig, *Philosztrátus*nál, azt mondotta; hogy a' mézet, nem teli marokkal kell falni, hanem chak új-heggyel kóstolni: jelentvén, hogy a' testi gyönyörűségben, igen józannak kell lenni. A' Szent Irásban pedig azt olvasuk; hogy Gédeon, az Úr parancholattyából, chak azokat választotta a' harczra [c]; *kik kézzel szájokba hányván nyalták a' vizet*, kikigen keveset vóltak; azokat pedig meg-vetette, a' kik térd-hajtva ittak: jelentvén, hogy a' mennyei vitézkedésre alkolmatlanok, a' kik a testi gyönyörűségben zabálni akarnak.

D

Nagy kárt tészen azért az Isten Igéjének a' Testi Gyönyörűség: és, mi-képpen hogy, ha egy korsó ecztben egy chöpp mézet chöppentesz, az ecztet meg nem édesited, hanem a' mézet savanyítod-meg: azon-képpen, e' világi gyönyörűséggel-tellyes szívbe, ha az Istennek Igéjét, melly a' méznél-is édesb, veted, azt meg nem orvoslod. *Bion* Filósofus, a' mint *Laértius* írja [d], egy ifiat Filósofussá akart tenni; és mikor azzal chúfolták, hogy igyekezetit végbe nem vihette, azt felelte: Lehetetlen a' lágy sajrot a' vízből horoggal ki-vonni: jelentvén, hogy a' ki a' testi gyönyörűségnek adgya magát, nem könnyen követheti a Jószágos cheleked etet, melly első tekintetiben nehéznek tetszik. Midőn *Bión*tól, ki Görög-országnak hét Bölcsei közzül eggyik vólt, egy ifiatlen ember azt kérdette vólna, Mi légyen az Istent tisztelet? semmit nem felelt reá; a' mint *Laértius* írja [e], és midőn ismég azt kérdette vólna, Miért nem felelne kérdésére? azt mondotta néki: Mert olly dologról kérdezkedel, melyhez semmi közöd nincsen: jelentvén, hogy afféle emberek, alkolmatlanok a' jó tanításnak bé-vételére. és azont mondhatni a' Gyönyörűség követőiről-is.

a Exod. 3. 3.

c Liber. 6.

d Ibid. cap. 1.

e Lib. 5. c. 2.

f Prov. 14. 13.

g In Dicta Salomonis, cap. 2.

h In Orat. de Recta ab dicatione.

b Lib. 4. c. 6.

c Judic. 7. 6.

d Lib. 4.

e Lib. 2. c. 5.

II. RESZE.

MInd ezekből ki-tetszik, minémű nyomorúlt és veszedelmes állapatban légyenek a' Tóvishez hasonló emberek, és fő-képpen a Testi-gyönyörűségben el-merültek, úgy-mint kiknek nehézb-is orvosságot találni: mindazáltal, ne essenek kétségbe, ha az Isten Igéjét őrömmel és szivők-szerént halgattyák. Valamig a' míves-ember az ő mív-szerét, vagy szerszámát meg-tartya, úgy hogy munkálkodhassék és mesterségét üzhesse, ha szintén egyéb-aránt szegénységre jut-is, reménysége leher, hogy fel-vehesse magát; és ninch oka a kétségbe esésre: de ha azt-is el-vesztegeti, vagy el-tékozollya, ninchen mibe vethesse reménségét. az okáért a míves embernek, ha minden marhájat, és örökségét el-bóchüllik-is adósságért, mív-szerét, vagy szerszámát el-nem vehetik törvény-szerént, ha azokkal élni akar, hogy fel-vehesse magát: Azon-képpen, a bűnös ember, noha minden jószágától meg-fosztatik a' Testi Gyönyörűség-által: mindazáltal, ha a' lelki életnek eszközit meg-tartya, ninch oka a kétségbe esésre; melly eszközök-között, leg-főbbek az Imádság, és az Isten Igéjének halgatása: mert az Imádság, a' mi kívánságunkat adgya az Isten-eleibe; az Isten viszontag, az ő Igéjével, jelenti-meg nékünk az ő szent akarattyát. Az okáért, noha az Anyaszentegyház némelly embereknek meg-tiltya a Szentségek vételét, és egyéb lelki jóktól meg-fosztya őket: mindazáltal, egy-általlyában az Imádságtól, és az Isten Igéjének halgatásától senkit el nem tile; tudván, hogy az Isten Igéjének nagy ereje és foganatossága vagyon; a' mint másütt meg-mutattam. Azt írja *Laértius* [f]; hogy egy feslett erkőlchű *Polémon*-nevő ifiú, hasonló vágott társaival, részegen, és koszorús fővel, bé-rohant *Xenócrates* Filósofus Iskolájába. Ki azt látván, a' Józanságról, és mértékletes életről olly ékessen beszéllett előtte, hogy bolondságát el-hagyatván véle, jó-erkőlchű emberré tőtte. Ha a' Pogány Filósofus beszéde, a' Pogány és feslett-erkőlchű ifiúban olly foganatos volt: minémű légyen az Isten Igéje a' Keresztyénben? Vallyon a' testi gyönyörűségről, nem bajthattya-e a' józan és Istenes életre? Igen-is. Tahát ne essék kétségbe.

Ezek így lévén, a' mái Evangéliomból még egy dolgot kell meg-fontolnunk: tudni illik, hogy Urunk, ezeket mondván, azt kiáltotta [g]: *A kinek fülei vannak a' hallásra, hallyanak meg*; holott Isaias ő-felőle azt mondotta [h]: *Nem kiált, se nem hallattatik künn-kint az ő szava.* és [i]: *Még nem nyitotta a' száját, mint a' juh vitetik a' halálra, és meg-némúl mint a' bárány az ótetnyírő előtt, és meg nem nyitya a' száját.* De ninch ezekben semmi ellenkezés: mert a' Próféta azt jelentette; hogy a' *Messias*, nem kiált mód-nélkül valo indúlatból, az emberek szókása-szerént; mint a' bolondok kábaságból, a' gyermekek tudatlanságból, a' haragosok búsúlásból, a kevélyek dagályból, a' nyomorúltak fájdalomból kiáltnak; így azért nem kiáltott a' Krisztus: hanem buzgo szeretetből, és az emberek üdvősségének buzgó kívánságából; jelentvén, hogy igen el-távoztunk tőle, és siketesek vagyunk, hogy nagy veszedelemben vagyunk, és mélko hogy figyelmezzünk az ő beszédére. Mindenkor azért nagy oka volt a' Krisztus kiáltásának. I. Kiáltott, a' halottaknak fel-támasztásában; midőn a Jairus leányát [k], és Lázárt fel-támasztotta [l]: jelentvén, hogy semmi fáradságunkat nem kell kímélnünk, hogy a' bűnösöket a' lelki halálból fel-serkentsük. II. A' Zsidókat dorgálván [m]: jelentvén, hogy a' bűnösöket néha kemény szóval, és kiáltással-is kell dorgálni; a' mint Isten Isaiásnak parancholta [n], és Jeremiásnak [o], hogy tsekbe vegyék veszedelmes állapattyokat, mellyet gyenge szóval eszekbe nem vésznek, és chak ijesztésnek alittyák; mint Lótnak két veji: kiknek midőn azt mondotta vólna Lót [p]: *Kellyetek fel, menyetek-ki e' helyből; mert el-törli az Ur e' várast*; úgy tetszett nékik, mint ha tréfában szólana. Sőt ő-maga Lót-is, nem vélte hogy annyiban légyen a' dolog; míg nem az Angyalok kézen-fogva vitték-ki Sodomából. III. Az embereket magához hívván [q]: jelentvén, az ő-benne-valo Hitnek szükséges-voltát. IV. Tanítván a' népet, a' mái Evangéliomban, és másutt-is, a' Templomban [r]: jelentvén, az ő tanításának szükséges-voltát az üdvősségre: mellyet nem kell siket fülre venni, hanem szorgalmatoson kell halgatni, és tsekélleteisen meg-tartani. V. A Keresztfán; 1. Érettünk könyörögvén [s]; jelentvén a' mi bűneinkért-valo elég-tételnek szükséges-voltát. 2. Maga fájdalmát jelentvén [t]: úgy-mint; ki annyi külső kínok-között, semmi belső vigasztalást nem-érzett. 3. Lelkét az Atyának ajánlván: tanítván, halálunk óráján kihez kellene folyamlanunk. De lássuk mit mondott kiáltva.

A' kinek, úgy-mond; *fülei vannak a' hallásra, hallya-meg.* Szent *Jeróbymus* azt írja [u]; hogy azzal Urunk a' Halgatókat figyelmezésre intette: mivelhogy nagy dolgot mondott, szólván az Isten igéjének halgatásáról, melly fölötte igen szükséges: úgy-mint, az

f Lib. 4.

g Luc. 8. 8.
h Isa. 42. 2.
i Isa. 53. 7.

k Luc. 8. 54.
l Joan. 11. 43.
m Matth. 7. 28.
n Isa. 58. 1.
o Jer. 1. 2. & 3. 12.
p Gen. 19. 14.

q Luc. 7. 17.

r Luc. 12. 44.

s Heb. 5. 7.
t Mar. 27. 46.

u In cap. 13. Matth.

A

ûdvösségnek kezdeti, és egyebeknek fundamentoma. Mivelhogy senki úgy nem hihet a'miut kellene; sem nem tudhattya mit kellessék cselekednie, ha az Istennek Igéjét nem halgattya: mert *a'Hit, a'hallásból vagyon, a'hallás pedig a'Krisztus Igéje által.* a. Ez, hogy megmongyam itéletemet, ezt alitom: sokának hogy kevessen üdvözülnek: mert sokan, vagy tellyes séggel nem halgattyák az Istennek Igéjét; vagy nem jó szívbe vészik: hanem ollyakba, a minémüekről szóllottunk, és azért nem hoznak gyümölchöt békeséges türésben.

a Rom. 10. 17.

III. RESZE.

B

MInt-hogy e'Predikatziónak elein azt mondottam, hogy e'Példa-beszédnek vége, melyre Urunk nézett, a'többi-között, az volt (a'mit mutatt mind homályos feleletével, s mind nyilván-valo beszéddel ki-fejezett;) hogy kevessen üdvözülnek, vagy kevessen vannak a'Választottak: erre bizony akar-kinek is meg chendülhetne mind a'két része. Hallyad mit mondott erről valaha Arany-szájú Sz. János? y: Hányat alitotok e mi Városunkban (*Antiochia*-ban) hogy üdvözülnek? Tudom, hogy nemkedves a'mit mondok, de még-is meg-mondom: Mind ennyi ezer-közzül-is, nem találtatnak százan a'kik üdvözüllyenek; és azok-felöl-is kételkedem. És hogy ne gondollyad, hogy chak rettenteni akarta a'népet, okát adgya: Mert kérlek, úgy mond, mennyi gonoszság vagyon az illakban? minemü lankadás a'vének-ben? Semmi fatta gondot nem visel: senki arra nem igyekezik, hogy, a'vén embert látván, azt követné: a'példák mostan a'vétkek, és azért az illak sem léfznek jokká.] Ha ezt mondotta a'Szent Doktor *Antiochia* felöl, melly akkor, az ő tanitása-, példája-, jelen-volta által, úgy an virágzott; mikor annyi Szent Atyák, és Mártyrok voltak, közelebb lévén a'hoz az Arany-időhöz, melyben az Apostolok éltek: mit mondhatok én a'mi nyomorult időnkről? vallyon nem kevesben üdvözülnek-e?

y Hom. 40. ad Pop. Antioch.

Ezt a'Választottaknak kevés-voltát, Sok-képpen jelentette a Sz. Lélek az Irásban. Mert, Elsöben; A'Viz-özön-kor, chak szintén Noénak háza-népe szabadúlt-meg a közönséges veszedelemtül; abban pedig szintén nyolczan voltak: és azok-közzül-is, az eggyik meg-átkoztatott z. II. Sodomából, chak negyen szabadúltak-ki: és azok-közzül-is, eggyik el-maradott az úton a. III. A'hat-száz-ezer férfiak közzül, kik Egyiptusból ki-szabadúltak, a'Veres tengeren által-mentek, a pusztában mennyei és Angyali kenyérrel éltek, és az Igéret-földére indúltak; chak ketten jutottanak-bé, Józue tudni illik, és Káleb b. IV. Jerikóban, chak a'Raab háza maradott-meg c. Gédeon, az Isten parancholattyából, harminez-két-ezer ember-közzül, chak három-százat választott a'dicsöséges győzedelemre d. V. Sőt Urunk-is, minden Apostoli- és Tanitványi-közzül, chak három-előtt változtatta-el szinét, meg-mutatván azoknak következendő dicsöségét e. mert, a'mint Sz. Ambrus mondotta, sokan látták a'Krisztust, mind a'testben, s mind a'Kereszt-fán: de a dicsöségben kevessen láttyák, chak a Választottak. Ezen dolgot az Isten, chodálatos látások-által-is meg-jelentette. Sz. Ferencz rendinek Kronikájában azt olvassuk f, és Sz. Antoninusnál-is g; hogy Német-országban, azon rendből-való *Bertoldus*-nevü Predikátor, némelly vétek-ellen nagy burgósággal predikállott: azonban egy aszszony-állat, részes-levén abban a'vétekben, szivének nagy fájdalma-, és töredelmessége-miatt, mindenek láttára meg-holt. Látván azt, mindnyájan imádkoztanak; és egy kevés idő-múlva meg-elevenedett: és, meg-jelentvén halálának okát, azt mondotta; hogy azért engedtetett hogy az életre térjen, hogy vétkét meggyónhassa. A'többi-között pedig, a'miket látott volt, chodálatos és szörnyü dolgot, mondott: tudni illik, hogy ő-vele-eggyütt hatvan-ezer lélek vitettetett az Istennek itélő-széke-elébe; és mind azok-közzül-is, három ment a'Purgatoriumba, a többi mind pokolba: egy pedig, a'Sz. Ferencz Szerzetiből, által ment a'Purgatóriumon, és két lelket vitt magával meny-országba. *Joannes Viterbiensis*-is hasonló dolgot ír h. Mikor Sz. Bernárd e világból ki-múlt, 1153. esztendőben, a *Lingonensis* Püspök chodálatos dolgot látott. Mert egy meg-holt Remete jelent-meg neki, ki az Istени szolgálatért, Dékánságát, és gazdagságat el-hagyta volt: kit, midőn állapattya felöl a Püspök meg-kérdett volna, azt mondotta, hogy azon órában, melyben ő ki-múlt e világból, harminez-ezer ember holt-meg, kik közzül egyedül ő Szent Bernárdal ment meny-országba; hárman a Purgatoriumba küldettek; a többi minnyájan az igaz Bironak itéletiből, a pokol kinnyára mentek. Isidrának, negyedik könyvében, (melynek meltóságáról most nem szóllok) azt olvassuk; hogy ő-néki-is az Angyal hasonlot mondott i: *Sok vagy*, úgymond, *az igéret jeleképpen tsinálva*, *a'kövessék-e pedig kevesek*, *vélekedésből*, *hasonlatosságot mondok*.

C

z Gen. 7. 23.
a Gen. 19. 26.

D

b Num. 14. 30.
c Iudic. 7. 6.
d Ioel. 2. 32.
e Matth. 17. 2.
f Apud Bzovium Tom. 13. de Anno Salutis 1233.
g In Chron. 3. part. tit. 24. c. 9. §. 12.
h In Hist. Scholast. Hist. Jerosol. lib. 15. cap. 11.
i In lib. 8.

pedig elötted Esdra: A mint pedig, ha meg-kérded a földet, és meg-mongya néked, hogy igen sok földet ád, a' melyből cherép légyen; kevés port pedig, a' melyből arany lészen, így ez jelen-való világnak dolgai-is. Sokan teremtettettenek ugyan: de kevessen üdvözülnek: az-az, mi-képpen hogy az egész földből leg-kevesebb változik arannyá: azon-képpen az egész emberi nemzetnek leg-kissebb része üdvözül.

Mondaná valaki: Az Istennek irgalmassága, és a' Kristusnak drágalátos szent Vére, külömbet kíván; tudni illik, hogy az embernek nagyobb része üdvözüllyön. Felelet: Esdras, halván az Angyaltól az üdvözülendőknek kevés-voltát, könyörgött az Istennek, mondván [l]: *Ne haragudgyál reánk, hanem engedgy-meg a' te népednek, és könyörülly a' te örökségeden. Te pedig a' teteremtett-állatodon könyörülsz.* Kinek az Úr imigyen felelt: *A' mik jelen-valók, a' jelen-valóknak; és a' mik következendők, a' következendőknek. Mert igen tuvúl vagy tőle, hogy szerethessed az én teremtett-állatomat én-fölöttem.* Es ismég [m]: *Ne kérdezkedgyél azért többé az oknak sokaságáról a' kik el-vesznek: Mert ők-is, szabadságot vévén, meg-útáltak a' Fölségest, és az ő törvényét meg-vetették, és az ő útait el-hattak*: az az, hogy sokan vesznek-el, nem az Isten oka, kinek jó-voltaban, és irgalmasságában nincken, 's nem-is lehet semmi fogyatkozás, hanem az embereknek nagy gonossága az oka: az Istenen semmi, bizony el nem múlik: minden-képpen azon vagyon, hogy üdvözittsen bennünket, és arra valóságos sok jó eszközöket-is szerzett; mellyekkel ha nem élünk, miénk a' vétek. Serkennyünk-fel az-okáért, és *a' kinek fülei vannak a' hallásra, hallya-meg*: és ki-ki azon igyekezzék, hogy az Isten Igéjének méltóságához illendő gyümölchöt hozzon, hogy az örök életnek jutalmát el-vehesse: Mellyet engedgyen a' kegyes Isten minnyájunknak, az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

l 4. Esdr. 8. 45.

m vers. 55.

QVINQVAGESIMA VASARNAPI EVANGELIOM.

SZ. LVKÁCHNAK XVIII.

RESZÉBEN, ℣. 31.

AZ időben: Melléje vévé JESUS a' tizen-két Tanítvánt, és monda nékik: Imé fel-megyünk Jerusalembe, és be-tellyesednek mindenek, mellyek meg-irattattak a' Proféták-által az ember Fiáról. mert a' Pogányok kezébe adatik, és meg-chúfoltatik, és meg-ostoroztatik, és meg-pökdöstetik: és minek-utánna meg-osztorozzák, meg-ölik ötet, és harmad napon fél-támad. Es ők semmit ezekben nem értének, és ez ige el vala rejtve tőlök, és nem érték a' mellyek mondatnak vala. Lőn pedig, mikor Jerikóhoz közelgetne, egy vak ül vala az út-félen, köldülván. Es mikor hallaná az által-ménő sereget, kérdé mi vólna az? Mondának pedig néki, hogy a' Názareti JESUS menne-által. Es kiálta, mondván: JESUS Dávidnak fia, könyörülly rajtam. Es a' kik elöl-mennek vala, feddik vala ötet, hogy hálgatna. Ő pedig sokkal inkább kiált vala: Dávidnak fia, könyörülly rajtam. Meg-álván pedig JESUS, magához hágyá ötet hozatni. Es midőn el-közelgetett vólna, kérdé ötet, mondván: Mit akarsz hogy chelekedgyem veled? Ama' pedig monda: Uram hogy lássak. JESUS monda néki: Lass, a' te hited meg-szabád tott téged. Es azonnal láta, és követi vala ötet, magasztalván az Istent. Es az egész nép hogy látá, dicheretet adá az Istennek.

A

ELSÖ PREDIKATZIO.

MIVELHOGY az Anyaszentegyház, nem chak *Oszlopa és erős támasza az Igasságnak* [a], hánem minden jó rend-tartásnak-is Mestere; Szent Pálnak ama' parancholattyát követvén [b]: *Mindenek tisztességessen, és rend-szerént legyenek*, és, nem chak *Rettenetes, mint tábori sereg*, hanem ékes-is, mint *az el-rendelt sereg* [c]: Kérdhetne valaki, Miért olvastat e' mái napon, mellyen minden rend-béli emberek vigadnák, illy szomorú Evangéliomot, a Krisztusnak keserves Szenvedéséről, és Halálárol? Mert, ha *a' síralomban az énekles alkalmatlan hellyét* [d]: bizony a' vigasságban-is illetlen a' kesergés. mivelhogy *mind a' sírásnak, 's mind a' nevetésnek ideje vágyon* [e]; mind a' jajgatásnak, 's mind a' tánczolásnak: mostan, úgy-mint társangban, a' nevetésnek, és tánczolásnak; ez-után pedig, tudniillik a' hoszszú Böjtben, a' sirásnak és jajgatásnak. Nem illendöbb lött volna-e mostan *örülni az örvendezökkel* [f]; az-után sirni a' sirókkal? melly úgy lehetett volna, ha valami lakodalomról, menyeczkéről, vagy tánczolástól emlekező Evangéliomot olvastatott volna. De a' mint egyéb dolgaiban, úgy ebben-is *az Igasságnak Sz. Lelke* [g], volt az Anyaszentegyház Mestere: *a' ki azt minden Igasságra tanittya* [h], *mind órákké* [i]. Ennek azért sok jeles Okai vannak: noha sokan azokat nem láttyák, és nem értik; a' mint hogy az Apostolok-is *semmit ezekben nem értettek*, a' mint az Evangelista irja [k], *és ez ige el-vált rejtve tölök, és nem értették a' mellyek mondattatnak.* Az-okáért mi, a' mái Vakkal azt kérjük Urunktól, hogy lássunk; az-az, értsök e' dolognak okait, és azokból üdvösséges tanuságokat vegyünk, lelkünknek vigasztalására.

I. Okát adom, Miért olvastat az Anyaszentegyház a' fárs ang végén szomorú Evangéliomot.
II. Meg-mondom, Miért szóllott Urunk gyakorta az ö Szenvedéséről.
III. Meg-magyarázom, kik légyenek a' Lelki vakok.

ELSÖ RESZE.

NEm Ok-nélkül olvastattya nyilván az Anyaszentegyház ez örvendetes Fársángnak végén, a' mái szomorú Evangéliomot.

Első Oka az: Szintén elöttünk vagyon a' Negyven-napi hoszszú böjt, melyben a' Krisztus Szenvedéséről szorgalmatosban kell elmélkednünk, és, a' szenvedö Krisztust követvén, testünket keményben sanyargatnunk. Arra e' mái Evangéliom hatalmas intés: melyből ki-ki észébe veheti, miben kellessék magát a' következendö Böjtben foglalni. Az-okáért balgatagúl chelekeszenek, a' kik e' napokat tobzódásban mulatyák: és, a' mint Arany-szájú Sz. János mongya [l], úgy viselik magokat, mint a' ki jámbor házas-társot akarván venni, elsöben parázna személyekkel latorkodnék. mert, a' tobzódás-által akarnak e' józanságra és böjtölésre menni: mellyek úgy eggyeznek, mint a' paráznaság, a' tiszta házassággal. Némelly észé-veszett emberek, érezvén hogy gyomrok gonosz nedvességekkel el-töltetik; és, meg akarván azoktól menekedni, többet élnek és isznak, hogy egy munkával mind ki-okádgyák: ezek pedig, az egész esztendö-béli vétköket ki akarván okádni a' gyónás-által, a' Böjtben több, és nagyobb vétkeket chelekeszenek, hogy egy gyónással mindeneknek véget érjék: Melyben, egy-néhány-képpen vétkeznek.

Elsözör: Az Istent igen meg-bántyák. Mert, a' mint Sz. *Basilius* irja [m], a' melly szolga meg akarja urát engesztelni, nem ellenségét vészi szó-szóllónak, hogy annál-is inkább magára ne haragittsa. Ha azért a' tobzódás az Istennek ellensége, a' Böjtölés pedig a' penitentziának kezdete: a' ki penitentziá- és gyonás-által az Istennel meg akar békélleni, a' tobzódást el-távoztassa, hogy annál-is inkább magára ne haragittsa.

Másodszor: Magok üdvösségének nagy akadékot szereznek. Mert a' következendö Böjtöt, Sok-képpen halzontalanná teszik: I. Mert a' Tobzódás, a' következendö Böjthöz kedvetlenséget szerez; és a' ki most örömest tobzódik, az-után bánkodva fog böjtölni. Urunk pedig azt paranchólya [n], hogy *Mikor böjtölünk, ne legyünk szomornak mint a' kép-mutatók.* Sz. Pál-is azt mongya [o], hogy *A' jó-kedvü adakozót szereti az Isten, nem a' ki szomoru szivéből, vagy kénszerüségéből chelekezik.* II. A' Tobzódás nehezzé teszi a' Böjtöt: melly nehezség, gyakorta meg-is szegeti emberrel a' parancholatot. Nehéz pedig a' tobzódónak a' böjt, mint szokatlan dolog. III. A' Tobzodás, érdemét-is el-vészi a' következendö Böjtnek, mellyet inkább mondhatunk Orvosságnak,

hogy-

a 1. Tim. 3. 15.
b 1. Cor. 14. 40.
c Cant. 6. 9.
d Eccl. 22. 6.
e Eccle. 3. 4.
f Rom. 12. 15.
g Ioan. 14. 17.
h Ioan. 16. 13.
i Ioan. 14. 26.
k Luc. 18. 34.
l Ser. De Ieiunio. Tom. 1.
m Hom. 2. De Ieiunio.
n Matt. 6. 16.
o 2. Cor. 9. 7.

hogy-sem sanyargató Böjtnek: és azzal inkább keresünk egéſséget, hogy-sem érdemet, vagy juralmat; nem az Istennek szolgálván véle, hanem a'természetnek, meg akarván azt könnyebbíteni, és orvoslani. mivelhogy az Orvosók-is tanáchollyak a'tobzódás után a'koplaláſt. Az-okáért, afféle Böjt úgy követi a'tobzódáſt, mint a'büntetés a'vétket; melynek érdeme ninchen.

Harmadſzor: A'moſtani Tobzódók, valóban kedveskednek az Ördögnek. Mert a'parancholatot meg-chúfollyák és challyák: mivelhogy nem azért parancholták a'hólnapi Böjtöt, hogy ma tobzódgyál; és ſenki nem kívánnya úgy a'hólnapi ſzolgálatodat, hogy ma nagyobb boſzúſággal illeſſed. Továbbá; a'Tobzódás, az embert meg-toſztya az Isten Malaſztyától: mely-nélkül haſzontalan a'böjt, és ugyan lehetetlen-is. A'kik egy-nehány napra ſizerésen lovat fogadnak, az utolſó nap úgy megfáraſztyák, hogy a'gazdája egy-nehány napig ſem veheti haſznát: úgy chelekeſzik az Ördög a'moſtani tobzódókkal; kíket úgy meg-fáraſzt a'bűnnek terhével, hogy ſok ideig ſem léſznek alkolmatoſok az Isteni ſzolgálatra. Az-okáért, a'ki egy-nehány napmúlva haſznoſon akar böjtölni, és böjtölve a'Kriſtus ſzenvedéſéről airatoſon akar elmélkedni: e'moſtani napokon józanon éllyen, és úgy jó végbe viſzi dolgát. Mellyet a'ki nem mivel: olly balgatagúl chelekeſzik, mint a'ki holnap valamelly Fejedelem-előtt, nagy jutalom fejébe, meſterſégeſſen lantot akarna verni, és ma a kezét nem chak nem nyugottatná, hanem lapta-játzáſſal, kő-hányáſſal, rúd-vetéſſel, vagy kapáláſſal elfáraſztaná; és a'kezét olly reſzketővé tenné, hogy ſemmi kedves nótát nem verhetne, ſem pedig jutalmat nem nyerhetne.

Második Oka, az: A'hoſzſzú Böjt a'gyarló teſtnek nehéz; és ritkán találtatik, a'ki úgy böjtölne a mint kívántatik. Az okáért, hogy kétſégbe ne eſsünk, az Anyaſzentegyház a'ſzenvedő Kriſtuſt adgya elönkbe; kinek Szenvedéſéhez-képeſt, a'mi böjtünk igen könyű. Gedeon azt mondotta az ő vitézinek [y]: *A mit láttok engem chelekedni, azt chelekedgyétek.* és úgy chelekedtek: Ha trombitat fútt, ők-is azt fútták; ha kiáltott, kiáltottak; ha korſót tört, ők-is el-törték. De a'mi Hadnagyunk, nem kíván annyit mi-tőlünk a'mennyit ő chelekeſzik, hanem ſokkal kevésbet és könnyebbet. az-okáért nem méltó vonyogarnunk magunkat. ſőt azt kellene mondanunk Sz. Tamáſſal [z]: *Menyünk-el mi-is, hogy meg-haljunk ő-vele:* de mivelhogy rettegünk a'haláltól, a'Kriſtus példájával ſerkenget bennünket az Anyaſzentegyház. Az Antiokus vitézi, hogy az elefántokat a'harczra ingerlenék, ſzőlő és ſzederj vért mutattak nékik: minket pedig az *Eccleſia* a'Kriſtus vérével bíztat a'lelki viadalra. mint-ha azt mondaná Sz. Pállal [a]: *Gondolyátok-meg azt, a'ki maga-ellen a'bűnösöktől illyen ellen-mondáſt ſzenvedett: hogy meg ne fáradgyatok, lelketekben el-fogyatkozván. Mert még ſzintén a'vérig nem tuſakodtatok, a'bűn ellen viaskodván.* A'vagy Sz. Péterrel [b]: *Szenvedvén Kriſtus a'teſtben, ti-is azon gondolattal fegyverkezzetek fel.* A'jó Hadnagy, látván hogy az ütközetnek ideje el-közelget, a'vitézeket egybe-hija; a'Királyi záſzlót kőszöttök fel-emeli, és éles ſzókkal bátorittya őket, hogy a'Királyról meg-emlekezvén, vitéſſégőket meg-mutaſſák: úgy a'hoſzſzú Böjt idején, a'lelki viadalhoz kéſzít bennünket az Anyaſzentegyház, és a'Kriſtus Szenvedéſéről emlekezvén, bátorit; hogy ne reſtelljük mi-magunkért, a mit a'Kriſtus nem reſtelt mi-érettünk.

Harmadik Oka, az; Sok Evangeliomokban vagyon emlekezet Lakodalmokról [c], menyekezőről [d], és tánczról-is [e]: mellyekről ha emlekezett vólna az Anyaſzentegyház, talám olajjal öltötte vólna a'tűzet, vagy farkantyúval állatta vólna meg a'ſebeſſen-futo lovat; az-az, a'vendégeskedőket Evangéliomi példával őſztönőzte vólna: kik annélkül-is fölöttébb hajlandók, és kéſzek a'lakodalmokra. Az-okáért az Anyaſzentegyház, a'jó Orvoſokat követvén, kik a'meleg betegſégeket, hívesítő dolgokkal orvoſollyák; a'hidegeket, melegítőkkel: a'fölöttébb-való vigadáſt, ſzomorú dologgal említéſével akarta meg-orvoslani. mert *Jobb-is a'ſiralom házához menni, hogy-ſem a'lakodalom házához* [f]. Es [g]: *A bölcsek ſzíve, a'hol a ſzomorúság; a'bolondoké pedig, a'hol a'vigaſság.* értſed a'teſti vigaſágról: mert a'lelki vigaſág jó, és a'Kriſtus Szenvedéſéről való elmélkedésbe-is fel-találtatik, mert méltán örvendez, a'ki látya hogy az-által ſzámtalan nagy veſzedelmekből ſzabadúl-meg, és hatalmas jókban réſzesűl.

Negyedik Oka, az, Hogy a'Kriſtus Szenvedéſének ſok jeles Haſznai vannak, ha arról hálá-adáſſal elmélkedünk. a'többi-között, az embert, ki a'vétekre hanyatt-homlok menne, mint egy erős zabola, meg-tartóztattya, és jobb gondolatra vezérli. Vegy egy-nehány ſzép példát:

1. Példa: Ha valamelly anya látná, hogy a'fiai az attyoknak gyilkoſival társolkodnak, és vendégeskednek, valljon mint vonhatná-el a'gonoſz társáſágtól? Ha, meg-

A

B

y Iudic. 7. 17.

z Ioan. 11. 16.

a Hebr. 12. 3.

C

b 1. Pet. 4. 1.

c Luc. 5. 29. c. 7. 36. c. 10. 38. c. 19. 6. c. 14. 16. c. 15. 25.

D

d Ioan. 2. 2. Matt. 22. 2. e Marc. 14. 6. Marc. 6. 22.

f Eccle. 7. 3.

g Prov. 5.

A

hólt férjének véres ruháját elő-hozván, eleikbe tenné, és meg-beszéllené melly kegyetlenül bántak azok az árulók az ő szerelmes attyokkal; minémű szörnyü sebeket törtek rajta, és mint ontották-ki ártatlan vérét. A'mi szerelmes Anyánk, a' Krisusnak Jegyese, a' Keresztyén Anyaszentegyház, látván e' napokban a' fiait, fő-képpen azokban a' vétkekben el-merülni, a' mellyekért a' mi szerelmes Atyánk a Krisus, keserves kint's halált szenvedett, előnkbe hozza az ő oltorozását, és egyéb kinnyait, és egyenként mutogattya; hogy látván azokat, az istentelen bolondságoktól, mint Atyánknak gyülkoltól el-távozzunk, hogy ne láttassunk azokkal az árulókkal *ismét meg-feszíteni, és chúfnak tartani az Istен Fiát* [a]; és az istentelen Semeit követni [b]; ki, midőn Dávid Király, sirva, mezit-láb, és bé-burított fővel mendegelt, gonosz átkokkal átkozta, és kövekkel hagyigálta őtet. Ha látnád a' Vő-legényt gyász ruhában bánkodni; más felől a' Meny-aszszonyt friss ruhában vigadni és táncolni: nem azt itélnéd-e, hogy vagy nem szereti, vagy chúfollya ötet? A te lelked Jegyesét a' mái Evangéliomban, véres ruhában, szomoru ábrázatban látod: ha te frissen öltözvén örvendezsz, nem gúnyolod-e meg? *nem nappá fordítod-e az éjszakát* [c]? a' penitentziának idejét, nevetésnek napjává? Nem mondhattya-e Urunk néked-is [d]: *Siránkoztunk, és nem sirtatok?*

a Hebr. 6. 6. b 2. Reg. 16. 5. 9.

c Isa. 22. 12. d Mat. 11. 17

B

II. Példa: Ha valamelly atya, kivánván a' fiait meg-gazdagítani, ide's tova járna; azonban egy Váras-bírája, meg-fogatván mint tolvajt, sok gyalázatok- és kinok-után fel-akasztatná; melly keserves dolgot, ha a' fiainak meg-irna valamelly bóchülletes személy; és azok, meg-olvasván a' levelet, semmit azzal nem gondolnának, hanem az el-kezdett játékjokat tovább-is nyújtanák: mit vélnél affélé fiak felől? nem itélned-e méltóknak gyalázatos halálra? A'mi szerelmes Atyánk a Krisus, a' mi üdvösségünket keresvén, sok kemény útakat járt; és a' Zsidók őtet, ördöngősnek, részegesnek, hitetőnek, és árulónak tartván, meg-fogták, meg-ostorozták, fel-feszítették. Ezt nékünk a' Szent Evangelista hirré-tészi: az-okáért, a' ki, azzal nem gondolván, tobzódásban foglalja magát, lássa mit érdemel, mind Istennek, 's mind embereknek törvénye-szerént. Rómában, egy fő nemes embernek lator fiai voltak, és parázna személyeket tartottak házoknál: történt, hogy az attyokat fogták-meg, úgy mint a' gonosságnak okát, mellyel, mivelhogy nem gondoltak a' gonosz fiak, azt nyerték, hogy gállyákra szegeztetvén, tellyes életőkben nagy nyomoruságot szenvedtek [e].

c Lib. 1. Cap. Quisque de indagin. f Lib. 20.

C

III. Példa: *Diodorus Siculus* azt irja [f]; hogy a' *Cimmerinus*ok Királya meg-halván, három fiat hagyott utánna: kik, az Országot, meg-akarván magok-között osztani, *Ariopharnes*t a' Thráciai Királyt választották bíróva: ki az attyok testét ki-ásatván a földből, egy fához kötöztette; és meg-parancholta, hogy a' fiai hozzá lövöldözzenek nyilakkal; és a' ki a' szivét talállya, azé légyen az Ország. Az első a' nyakát találta, a' második a' mellyét, a' kisebbik pedig nem akart hozzája lőni, azt mondván; hogy inkább akar az Ország-nélkül el-lenni, hogy-sem ollyan kegyetlenséget mutatni a' meg-hólt szerelmes attyának testéhez; meg-érvén azzal, hogy az attyához-valo szeretetben győzedelmes volna. Halván azt a' Király, néki itélte az Országot: mert a' húi szeretetből, és az attyához-valo tiszteletből, meg-ismérte, hogy az igaz fiu, és természet-szerént-valo indulatból-is, alkolmatosb a' Királyságra a' többinél. A' mi édes Krisusunk, az ő halálával szerzette nékünk a' Meny-ország-béli örök boldogságot, melynek meg-nyerésére a' szeretet kivántatik: mélytől igen távul vannak, a kik, vagy tobzódással a' torkát lövöldözik, vagy bujasággal a' mellyét; az-okáért méltatlanoknak mutattyák magokat arra: a' kik pedig e' napokban, halván az Evangéliomból az ő keserves kinnyát és halálát, affélét nem akarnak chelekedni, igaz-fiai, és örökösi-is léfznek.

IV. Példa: Ha érdemed-szerént halálra keresnének, és valami ártatlan jó barátod meg-szánván, ruhádba öltöznék, és éretted meg-fogatná és életné magát; te pedig nem chak nem szánakodnál rajta, hanem hurogatnád, hagyigálnád, a' hóhérokat ellene izgatnád, sőt magad-is a' hóhérokkal kinzanád: nem méltó volnál-e ezer halálra? Olvasunk ugyan hasonló barátságról emlekező hiftoriákat, de illyen háládatlanságot nem olvasunk. *Admétus* a' *Pherens*ok Királya, *Apollót* házába fogadván, nagy emberségesen meg-vendéglette; és, a mint *Euripides* irja [g], *Apollo* azt nyerte néki a' *Parca* Istennek aszszonyoktól, hogy életét meg-hoszszabbíthatná, ha valamelly attyafia, vagy barátya, szabad-akaratjya-szerént, meg-halna érette: és midőn más nem találtatnék, a' felesége *Alceste*, maga halálával, férjének életét és ő mestt meg-váltotta. *Admétus* azért, hogy illyen jó tétemenyről mindenkor meg-emlekeznék, keserves énekeket szerezteteti, és azokat énekleték-előtte; míg nem *Proserpina*, meg-szánván *Admétus*t, viszszabochátotta *Alceste*t: vagy, a' mint egyebek irják, *Hercules* meg-győzvén *Orcus*t, ki-hozta a' pokolból. Tudom, hogy ez nagyobb részre fábula: de valóban meg-mutattya,

g In Alceste

michoda hálá-adást kívánhat, a ki máſért életét nem ſzánnya. Nem ſzóllok *Damon*ról és *Pythias*ról; kik, a mint *Cicero* írja [h], kéſzek vóltak egy-máſért meg-halni: ſem *Niſus*ról és *Euryalus*ról, kikről azont írja *Virgilius* [i]. Nem ſzóllok azokról is, kik ſzerelmes hazájokért kéſzek vóltak meg-halni; mint *Curtius* Romáért, *Codrus* Athenáért: vagy a'kik nemzetſégökért nagy veſzedelemre vetették magokat; mint Dávid, bajt vívván a' Goliáttal [k]; Judith, az Aſſyriuſok táborába menvén Holoferneshez [l]; Eſther, hívatlanúl Aſſvérus-eleibe menvén [m]. Nem ſzóllok Sz. *Alexander* Mártyrról-is: kiről azt írja *Surius*, és *Metaphraſtes*; hogy, midőn a Kereſztyén *Szent-et Antoniát* a'bordélyba vitték, bé-ment hozzája; és ruhájába öltözvén, ki-ereſztette, ő-maga pedig ott maradott; mellyért a'Szűzzel-eggyütt Mártyrrá lőtt: mert mind ezekben ſem találok hatoniot a'mi dolgunkhoz: holott ezek, nagy bőchülletet nyertek azokról, a'kikért ſzenvedtenek; életöket, mellyet barátyokért adták, más módon-is, kevés idő-múlva, el kellett vólna hagyniok. De az édes Jesus, ki minket *barátinak* nevezett [n], úgy adta érettünk életét, hogy, ha azt meg akarta vólna tartani, a halál hatalmat rajta nem vehetett vólna: és még-is a'Párſángoſok, és Tobzódok, nagy háládatlanúl hurogattyák, és kinozzák, és, a'mint Sz. Pál mongya [o], *Meg-feſzítik, és chúfnak tartyák*, sőt [p], *meg-tapodgyák a'Teſtamentom Vérét, melly-által meg-ſzenteltettenek, tiſztátalannak állattyák, és a' kegyelemnek lelkét boſz-ſzúsággal illetik.*

A
[h] *Lib. 3. Off.*
[i] *Lib. 9. Aeneid.*
[k] 1. *Reg.* 17. 32.
[l] *Judith.* 10. 12.
[m] *Dán.* 3. 15.
n 3. *May.*
[o] *Ioan.* 15. 13. 14. 15.
[p] *Hebr.* 6. 6.
B
[q] *Hebr.* 10. 29.

II. RÉSZE.

EZek így lévén, kérdené valaki: Miért emlekezett Urunk olly gyakorta az ő Szenvedéſéről, és Halálárol? és Miért írtak arról minnyájan az Evangeliſták olly bövbeſzéddel, holott egyéb nagy és derék dolgokról, a'vagy nem minnyájan emlekeztek, a'vagy rővid ſzóval? Születéſéről, és Környűl metélkedéſéről, chak Sz. Lukách ír [r]; a'Mágusok jöveteléről, chak Sz. Máte [s]. A'többiről, ha ſzintén többen emlekeznek-is, de chak rővideden: Szine-változáſáról, Sz. Máte chak azt írja [t]; *Szinében el-változék előttök:* Fel-támadáſáról, Sz. Márk [u]; *Fel-támadott, nincs itt:* Menybe-meneteléről pedig [x]; *Fel-véteték menybe, és ül az Iſtennek jobbjára:* De Szenvedéſéről, és Halálárol, minnyájan emlekeznek, és czikkelyenként elő-ſzámlállyák Oſtorozáſát, arczúl-veréſét és pökdöſéſét, a'tövis-koronát és a'nádat, az eczetet és epét, a'ſzegeket és lánchát, a'Kereſztet, és mit nem? Felelet: Ennek egy-néhány ſzép Okait adhattyuk.

[r] *Luc.* 2. 7. 21.
[s] *Matt.* 2. 1.
[t] *Matt.* 17. 2.
[u] *Marc.* 16. 6.
[x] *Marc.* 16. 19.

Első Oka, az vólt: Hogy meg-mutatná, hogy nem kételenſégből ſzenvedett, hanem ſzabad- és jó akarattyából [y]. Innét vagyon, hogy, noha egy-néhányſzor akarták meg-ölni, hol *nyakra-főre vetni* [z], hol *meg-kövezni* [a], ſoha végbe nem vihették: mert ő nem akarta; mert még el nem jött vólt az ő órája. De midőn el jött az ő ideje, ſzabad-akarattyából ment-fel Jeruſálembe: és azért mondotta a'mái Evangéliomban [b]: *Imé fel-megyünk*, mintha azt mondotta vólna: Tudom mi következik e'fel-menetelemből, de kedvem-ſzerént megyek-reá. Ezt a'jó akaratot, nyilván meg-mutatta azzal, hogy, a'mint Sz. Márk írja [c], *az Apoſtulok előtt ment; és álmélkodtak, és utánna menvén féltek.* Ezt jelentette ő-maga-is, mondván [d]: *En le-téſzem lelkemet, hogy ismét fel-vegyem azt. Senki el nem vészi azt tőlem: hanem én téſzem-le azt magamtól, és hatalmam vagyon annak le-tételére: és ismég hatalmam vagyon annak fel-vételére.* Ezzel valóban meg-mutatta hozzánk-valo ſzeretetit, mivelhogy chak a'mi ſzeretetünkért hólt-meg. A ki miről gyakorta beſzél, nyilván jelenti a'hoz ſzeretetit: mert *A ſzáj, a ſziwnek bőſzéſéből ſzóll* [e]. Egyéb-aránt, a'halálnak várása, majd a'halálnál-is nehezebb. és künyebb egyſzer hamar meg-halni, hogy-ſem ſokáig a haláltól rettegni. Abrahám, meg akarván áldozni Iſaakot, ſemmit arról nem ſzóllott néki: sőt, midőn Iſaak az áldozatra-való állatról kérdezkedett-is, nem úgy felelt néki, hogy azt meg-érthette vólna [f]: tudván, hogy a'hálálnál nehezben eſnék, ha tudná hogy ő lenne az áldozat. De az igaz Iſaak, a Kriſtus, jól tudta halálát, és annak kivánſágát gyakorta-valo beſzélgetéſſel jelentette-meg.

C
[y] *Iſa.* 53. 7. *Gal.* 2. 20.
[z] *Luc.* 4. 29.
[a] *Joan.* 8. 59. *Luc.* 13. 31.
[b] *Marc.* 10. 32.
[c] *Ioan.* 10. 17. 18.
[e] *Matt.* 12. 34.
D
[f] *Gen.* 22. 8.

Második Oka, az vólt: Hogy, gyakorta beſzélgetvén haláláról, laſſan-laſſan azt a'Tanitványival el-hitetné: kik azt nem könnyen hitték, a'Kriſtushoz-valo ſzeretetből. Es midőn Urunk, ſzine-változáſa előtt, arról emlekezett vólna [g]: *Magan vévén őtet Péter, feddeni kezdette, mondván: Távúl légyen tőled, Uram; nem leſzen ez néked.* Sőt-azért-is chelekedte; hogy a'botránkozáſt annál könnyebben el távoztatná tőlök: mivelhogy a'melly nyilat látunk, arról könnyebben őrizkedhetünk. mert, ha így-is meg-botránkoztak mikor a'kiſértet el-érkezett, mit mivoltak vólna ha ſoha az-előtt ſemmit nem hallottak vólna felőle? Azért mondotta Urunk [h]: *Ezeket ſzóltottam nékiek;*

[g] *Matt.* 16. 22.
[h] *Ioan.* 16. 4.

A

hogy midőn el-jő az óra, azokról meg-emlékezzetek, hogy én meg-mondottam néktek: és chodáſnak ne teſſék, ſe meg ne botránkozzatok, mint véletlen dologban.

Harmadik Oka, az volt: Hogy biztatná az Apoſtolokat, és meg-erőſítené a' Hitben; midőn azokat látnák, a'miket az-előtt gyakorta hallottak. Midőn Urunk egy Ördögöt üzött vólna ki, azt mondotta az Apoſtoloknak [i]: *Tegyétek ſzívetekbe e'beſzédeket; mert következendő, hogy az ember Fia az emberek kezébe adaſſék:* az-az, vegyétek eſzetekbe a'minémű chodákat moſt chelekeſzem, és a'miket moſtan ſzóllok, mert haſználni fognak az én ſzenvedéſemnek idején, hogy a' Hitben meg ne fogyatkozzatok: elhívén, hogy, a'mint meg-jövendőlhettem azt, úgy el-is kerűlhettem vólna, ha akartam vólna.

Negyedik Oka, az volt: Hogy a' Tanitványok, eggyűtt halván Haláláról és Fel-támadáſáról-való jövendőléſét: látván, hogy az eggyik be-tellyeſedett, a'máſikról ſe kételkednének, hanem, a' gyalázatos halál-után, bizonyoſon várnák a' dicsőſéges fel-támadáſt; a'mint Sz. Getgely irja [k]: Ha valakitől valami Váraſra utat kérdenénk, és az, bizonyos jelecket nevezne az úton mind a'vátafig: ha őt, vagy hat jelt igazán fel-találnánk, a' többiről ſem kételkednénk. Igy jelentette-meg Sámuel Saulnak, mikor a' Királyſágra fel-kente, kiket találna elő az úton [l]: és, mint-hogy azokat mind úgy találta elő, nem kételkedhetett az Orſzág-feliől, mellyet az Iſten képében igért néki Sámuel. Haſonlo-képpen, mivelhogy ſok dolgok be-tellyeſedtenek, mellyeket Urunk meg-jövendőlt maga-feliől, és az Apoſtolok-feliől, a' többiről ſem kételkedhetünk: tudni illik, hogy *Az ő Anyaſzentegyházán, a' pokol kapui erőt nem vészsenek* [m]: hogy *Minden bévetkező igéről ſzámot kell adni ítélet-napján* [n]: hogy *E világnak vége leſzen* [o]: hogy *Az Igazak, a' Kriſtuſſal az örök dicsőſégbe mennek; a' gonoſzak, az ördöggel az örök karhozatra* [p].

[k] Hom. 2. in Evang.

[l] 1. Reg. 10. 2-3.

[m] Matt. 16. 18.

[n] Matt. 12. 36.

[o] Matt. 24. 29.

[p] Matt. 25. 46.

Ötődik Oka, az volt: Hogy mindenkor meg-emlékeznénk a' Kriſtus Szenvedéſéről, és Haláláról. A'ki meſzſze akarván menni, kedves barátyára valami jeles dolgot akar bízni; nem elégſzik azzal, hogy egyſzer, vagy kétſzer meg-mondotta néki, hanem gyakorta eſzébe jutattya; és midőn ízintén el akar tőle válni, azon kéri, hogy el ne-felejtkezzék a' reá bízatott dologról, mivelhogy igen kívánnya annak végbe-vitelét; és tudgya, hogy nagy haſzon következik belőle: Azon-képpen Kriſtus Urunk, az ő Szenvedéſét és Halálát, mint valóban nagy dolgot, kivált-képpen ajánlotta a' Tanitványinak; tudván, hogy abból nagy haſznok következnek: I. Haſzon: Abban minden kiſértet-ellen orvoſſágot találunk: A' Kevélyſég-ellen, a' Kriſtuſnak Alázatoſſágát: a' Főlvénſég-, irégyſég-, torkoſſág-ellen, az ő Szegényſégét, ſzeretetit, ſzomjuſágát. *A' puſztító Angyal jenkit nem bántott Egyptusban, a' hol a' kőſzálokon a' Bárány vérét látta* [q]: az Ördög ſem árthat annak, a'kinek ſzíve jelől víſeli a' Kriſtus Vérének emlékezetit. Ez a' *Kötés Myrrha*, melynek a' ſzívünkben kell mindenkor forgani [r]. II. Az eſet-után-is orvoſſágot találunk abban: mert abból érthettyük-meg a' bűnnek ochmánſágát, mellyet ſemmi egyéb el nem moshatott a' Kriſtus drágalátos vérénél. III. Haſzon: Abban, minden nyomoruſágban vigaſztaláſt találunk; látván, hogy ſokkal többet ſzenvedett a' Kriſtus nálunknál. A' beteg, látván hogy más éſzik, ő ſem annyira irtózik az ételtől: mi-is, látván hogy a'mi édes Üdvőzítőnk, a' Szenvedéſnek pohárát jó kedvel meg-ízta értettünk, nem annyira irtózunk tőle. A'mint a' jámbor vitéz Úriás, nem akart házában nyugodni, noha a' Király únſzollotta; tudván hogy az ő Hagnagya Joáb, a' föld-ſzínén laknék akkor [s]: mennyivel inkább nékünk Keresztyéneknek, meg emlékezvén a'mi Urunknak Iſtenünknek kemény Szenvedéſéről, kell meg-tartóztatnunk magunkat a' teſtnek kényeztetéſétől. IV. Abból tanúlhatunk minden Jóſzágos chelekedetcket, mellyek a' Kriſtus ſzenvedéſében úgy tündöklenek mint egy tényes tükörben.

[q] 2. Exod. 12. 23.

[r] Cant. 1. 12.

[s] 2. Reg. 11. 10.

Hatodik Oka, az volt: Hogy eſzünkbe vennők, minémű hálá-adáſſal tartozunk az Iſtennek. Aſſvérus Király be-iratta hiſtoriába, hogy Mardokæus mentette-meg őtet a' haláltól, melybe két árúló ſzolgai akarták hozni; hogy idő-jártában alkalmatoſſágot keresſne, és meg-hálálná néki [t]; a'mint meg-is chelekedte [u]. Azont kívánnya mi-tőlünk a' Kriſtus; hogy, meg-emlékezvén az ő Szenvedéſéről, el-tekéllyük magunkban, hogy mindenétt őtegbittyük az ő tiſzteletit, és fogyattyuk ellenſégit, az-az a' Bűnöket: mint-hogy Aſſvérus-is azt a' két Juralmát adta Mardokæuſnak hívſégéért. Az ifiu Tobias, Rafael Angyal-által, minden dolgait jó végbe állatván, hálá-adó akart lenni; és, elő-ſzámlálván Jó-tetéményit, azt mondotta az attyának [x]: *Mit adhatunk méltó néki ezekért? De kérlek téged, édes atyám, hogy kérjed őtet, ha talám méltóztatnék felét magának venni mindenekből, a' mellyeket hoztunk.* Mi-velünk bizony, ſokkal többet chelekedett a' Kriſtus, hogy-ſem Tobiáſſal az Angyal: azért többel-is tartozunk néki. Az-

[t] Eſth. 2. 23.

[u] Eſth. 6. 1.

[x] Tob. 12. 3.

okáért,

okáért, mi-magunkat adgyuk néki, mindenünkel egyetemben, és tellyes szívvel mongyuk azt néki, a'mit azon Tobias az Angyalnak [y]: *Ha magamat adom-is néked szolgául, nem lészek méltó a te gond-viselésedhez.*

[y Tob. 5. 2.]

A

De a mennyire hasznos nékünk a Krisus Szenvedésének emlekezete: annyira kedves, és kellemetes ő-néki-is. Ha valakit érdeme-szerént meg-vesztöztek, vagy meg-bélyegeztek volna a pelengérnél, és arról emlekeznél; nem kedves dolgot cselekednél néki azzal: de ha azokat a'sebeket hoznád-elő, mellyeket a'Királyhoz-való hitségemellett talált, vagy az igaz Hitnek, és Hazájának oltalmazása-mellett; kertség-nélkül kedvessen hallgatna, és gyönyörködnék benne, mint bőchülletes dologban. Az-okáért, mint-hogy a'Krisus, nem gonoszságáért szenvedett, hanem az ő mennyei Szent Attyának bőchülletiért, és a'mi üdvösségünkért: nagy bőchülletnek tartya, és kedvessen láttya arról-való emlekezetünket. Azért akarta, hogy naponként gyakorlana az Anyaszentegyház az Oltári-szentséget, *az ő Halálának emlekezetire* [z]. és arról mongya Szent Tamás [a]; Hogy illyen nagy jó-tétemények szűntelen-való emlekezete, mi-bennünk meg-maradna, az ő Testét chedelül, az ő Vérét italul, a'kenyérnek és bornak szine-alatt hatta a'Hiveknek. Sőt ezen okból nem akarta el-törleni az ő Sebeinek helyeit-is, hanem bé-vitte Meny-országba; hogy az ő Szent Attyának mutogassa mi érettünk; és hogy örökkön örökké vigasztallya azokkal a'Hiveket, kik nagy örömmel fogják nézni az ő szabadulásoknak váltságát; a'mint Sz. Ambrus mongya. Bizonyára meg-mutattya a'Keresztyén Anyaszentegyház, az ő Jegyesséhez-való hivségét, és hálá-adó-voltát: Mert, már két héttel ez-előtt el-kezdvén, mind Húsvétig, fő-képpen a'Krisus Szenvedéséről emlekezik, és úgy-mint gyászba öltözik: annak-fölette, ezt rendő által, minden Pénteket annak emlekezetire rendelte: a Szent Misének áldozattyában, naponként azt példáztattya: az utzákon, és Ország úttyain, Keresztes Oszlopokat emel, hogy mindenütt eszökbe juttassa a Hiveknek. Sok-képpen mutatta Sz. Pál-is, a Krisus Szenvedéséhez-, és Keresztihez-való szeretetit, és bőchülletit: mert, *a Keresztnek ellenségiről* sirva emlekezik [b], és azt mongya felőlök; hogy *A'végök vesztedelem, és dicsőségök gyalázat.* Ha pedig kérded tőle, Mit predikáll? azt mongya [c]; hogy *A'meg-feszítetett Krisust.* Ha kérded, Mit túd? azt feleli [d]; hogy *Csak a'meg-feszítetett Krisust.* Ha kérded, miben dicsekedik? azt mongya [e]; hogy, *Távul légyen tőle hogy dicsekedgyék, hanem csak a'mi Urunk JESUS Krisus Keresztében.* Ha kérded, Mit visel a'testén? azt feleli [f]; hogy *Mindenkor a'Krisus sanyargatását:* az-az, a'mint *Origenes* magyarázza, Mindenkor a'Krisus Szenvedéséről elmélkedett, és emlekezett [g]. Másutt pedig azt mongya [h]: *Senki nékem bántásomra ne légyen; mert én az Úr JESUSnak bélyegit hordozom az én testemen*; mint a'szolga az Úra jelét, mellyen akár-ki-is meg-ismérhesse. Hogy-ha az Úrben azt akarta, hogy, örök emlekezetre, a'Szövetségnek szekrényében meg-tartatnak, a'mint Sz. Pál írja [i], a Manna-tartó Arany-veder; és az Aaron veszszeje, melly meg-levelezett; és a'Szövetség táblái: mennyivel inkább kívánnya, hogy a'mi szívünk szekrényében meg-maradgyon, örök emlekezetre, a'Krisus Szenvedése és Halála. mivelhogy sok-képpen meg-előzi, és főllyül-haladgya a'meg-nevezett dolgokat. Mert, nem negyven esztendeig-való testi táplálást szerzett, mint a'Manna volt; hanem lelkit, és örökké-valót: nem valami kichiny vissza-vonyási chendesitett-le, mint az Aaron veszszeje; hanem, *az ő Keresztének vérével meg-békéltette mind a'földieket, s mind a'mennyeieket* [k]: nem meg-holt betűvel tanitott, mint a Szövetség táblái, hanem eleven beszéddel, és fő-képpen chelekedettel, mellyek foganatosbak és erősbek, rettetesbek és tartósbak akár-mi beszédnél-is.

[z Luc. 22. 19. 1. Cor. 11. 26.]
[a Opusc. 57.]

B

Azt kérdhetné ismég valaki: Ha illy nagy haszna volt a'Krisus Szenvedésének, és arról-való elmélkedésnek-is, Miért szóllott arról chak a'tizenkét Tanitványinak, és azoknak-is titkon? a'mint Sz. Máté írja [l]. Felelet: Titkon beszéllett Urunk az Apostolokkal az ő Szenvedéséről: mert el-rejtett dolog volt, és nem minnyájan értették. sőt *a Zsidóknak botránkozás volt, a Pogányoknak pedig bolondság* [m]. És midőn Urunk, Virág-vasárnapon, homályosson emlekezett a'kőszegnek az ő Keresztéről, mondván [n]; *Én, ha fel-magasztaltatom a földről, mindeneket magamhoz vonszok, (ezt pedig mongya vala, jelentvén mi némü halállal halna-meg,)* úgymond az Evangelista: Felele néki a'sereg (zúgolódván kertség nélkül, hogy nem értené a'dolgot, vagy nem tetszenék néki:) *Mi azt hallottuk a'Törvénből, hogy a'Krisus meg-marad örökké: és mint mondod te; Szükség fel-magasztaltatni az Ember fiának? Kicsoda ez az Embernek fia?* Nem értette volna azért azt a'sereg a'szent titkot a'mint hogy most-is sokan nem értik, mint légyen nagyobb boldogság a'Szegénységben, gyalázatban, háborusságban, hogy sem a'gazdagságban, méltóságban, gyönyörüségben; noha azt nyilván tanitotta mind beszédével, s mind példájával a'Krisus, és ő utána sok Szentek, és többé vannak, a'kik a'Zsidókkal meg-botránkoznak az Igazaknak háborusságában, és a

[l Mat. 20. 17.]
[m 1. Cor. 1. 23.]
[n Ioh. 12. 32.]

C

D

A

Pogányokkal, bolondoknak tartyák, és meg-chúfollyák a' szabad-akaratból-való szegényeket. De az Apostolok, erre a' tudományra alkalmatosbak vólcák: kik már három eztendeig tanúltak vólt a' Krisztus Iskolájábā, és Mesterőknek tanitálát inkább érthették.

Továbbá, azt kérdhetné valaki: Miért nevezi Urunk magát az *Ember fiának*, midőn az ő Szenvedéséről és Halálárol szóll? Felelet. Egy-nehány Okból. Előszor: Azt jelentette; hogy nem Istenségе-szerént szenvedett, hanem úgy mint Embernek fia, emberségе-szerént. Másodszor: Hogy az ő Szenvedésében, mindenestől-fogva az embernek adta magát, és az ő haszнokot kereste: mert ő annélkül nem szükölködött, az Angyalok sem, hanem chak szintén az ember, ki különben meg nem szabadúlhatott.

n Isa. 9. 6. Azért mondotta Isaias n: *Kúdeá született nékünk, és fiá adatott nékünk*: Nékünk, nem máſnak. Melly Jó-tételünknek, úgy felelhetnénk-meg valami részből, ha mi-is tellyességgel néki adnók magunkat. de igen fösvények vagyunk; és keveset, vagy inkább semmit sem chelekeszünk ő-érette.

B

Ebből pedig, hogy az Isten Fia mi-érettünk szenvedett, üdvösséges félelmet tanúlhatunk, és a' bünt meg-útálhattyuk. Végy példát. Vagyon olly ellenséged, ki, ha reád akad, meg nem menekedhetel tőle, hanem porrá tészen. Ez téged keresvén, láttya, hogy sok ember nézeget egy képet, és annak szépségén chodálkozik: meg-áll ő-is, és nézvén, igen kedvelli. de eszébe vévén, hogy te képed, ragadgya, el-rontya, porrá tészi. Látván azt az emberek, chodálkoznak, és okát kérdik: holott a' szép kép senkinek sem vétett. Ki azt feleli: A' kép, szép ugyan, és nékem nem vétett, de mint-hogy ellenségemnek képe, kit fölötte igen gyülölök, a' képével sem szánom így bánni. Halván azt az emberek, kétség-nélkül azt mondanák: Jaj annak a' ki ennek ellensége; ha kezébe akad, mit nem chelekeszik véle? holott illyen szép képe-ellen, illy nagy haragját mutatta. Az Istennek büntető Igazsága, nagy haraggal kereste a' Bűnös embert: találá azonban a' Krisztusra, ki igen szép kép vólt; kiről ő-maga az Isten nem egyszer mondotta; hogy *ő-néki szeretelmes Fia, kiben kedve tőlt* p: mindazáltal, mivelhogy a' Bűnös rettnek hasonlatosságában találta (mint-hogy a' Bűnös embernek ábrázattyába öltözött) keserves kínra és halálra ítélte.

p Mat. 3. 17. & c. 17. 5.

Melyből eszedbe veheted, minemű büntetése lészen a' valóságos Bűnösnek, ha annak a' képe így büntettetett-meg: *Ha ezek történnek a' zöldellő fán, az aszszúval mint bánnak* q? Ha az ártatlan Báránnak így vagyon dolga, a' ki *a' világnak bünét el-veszi* r; mint lészen a' ragadozó farkasnak? Őrizkedgyél bűnös ember, és térj meg: mert bizony *Rettenetes az élő Istennek kezeibe esni* s. A' ki ezt meg-gondollya, vallyon sárfangolhat-e?

q Luc. 23. 31.
r Joan. 1. 29.
s Heb. 10. 31.

C

III. RESZE.

Midőn Urunk az ő haláláról beszéllene, és Jerikóhoz közelgetne; egy Vak, ki az útfélen ült, meg-értvén, hogy a' Názareti Jesus menne-által, kiálta, mondván: Jesus Dávidnak fia, könyörülly rajtam. Kétség-nélkül ez a' Vak, a' Bűnös embert példázta. mert minden Bűn meg-vakittya az embert; a' mint más predikatzióban megmutatom: mindazáltal, nem egy-féle Vakság vagyon, a' mint a' Doktorok mongyák; és a Vakok-is, nem chak egy-féle eszközzel élnek hogy el-ballaghassanak: mellyeken különb-különb-féle vétkeket érthetünk; mellyekből hogy ki-szabadúllyunk, a' mái vakkal a Jesusnak kell könyörögnünk.

Elsőben, Némelly Vakok, vezért nem keresvén, chak kezőkkel tapogatnak; a' mint Sz. Péter mongya t: *A' kikben ezek* (tudni illik, a' szép Jószágos chelekedetek, mellyekről emlekezett vólt) *nincsenek; vak az, és kézzel-tapogató*. a' többi-között pedig, emlekezett Sz. Péter *a' Mértékletességről* u. Az okáért, a' Kézzel-tapogato vakon, érthetyük azokat, kik a' Mértékletességnek határát által-hágván, a' testi gyönyörűséget követik, torkoknak és hasoknak kedveznek. Efféle Vakokat, minden időben eleget találni; de fő-képpen e' mostani Sárfangban: kik, ugyan bőtű-szerént-is, a' részegség-miatt az útzákon igyenest nem járhatnak, hanem, mint a' Vakok, a' fal-mellett tapogatva tántorognak; kikről más Predikatzióban bővebben szóllok, meg-mutatván a' Részegségnek ártalmasvóltát.

t 2. Pet. 1. 9.
u Mtt. 6.

D

Némelly Vakok, pálczát hordoznak, és azzal tapogatnak ide's tova. Ezek, a' Méltóságban-lévő emberek: kik, hogy az ő méltóságoknak pálczájával, mint valami Királyi illáppal élhessenek, mindenen által mennek; nem gondolván sem igazsággal, sem törvénnyel. A' Tiszteség-kívánás, úgy meg-vakittya őket, hogy semmit egyebet nem látnak a' méltóságnál: és nem vésznek eszőkbe, mennyi veszedelmek vannak a' méltóságos állapatban; melly szörnyű esetek; és melly keményszám-adás követi: nem gondollyák meg, hogy egyebekhez-hasonló emberek, hogy halandók, hogy sok nyomorú-

ság találhattya őket, és rövid nap a'férgek emésztik-meg őket. Illyen volt a'Bíro, a ki azt merte mondani [x]: *Az Istent nem félem, sem az embert nem böcsülöm.* Hová lehetett nagyobb vakság, mint Annáné; ki, noha Assvérus udvarában leg-nagyobb volt, mindazáltal, hogy Mardokæus őtet Isten gyanánt nem akarta imádni, el akarta minden nemzetségével veszteni? nem látván, hogy azzal magának szerzett veszedelmet: és a'melly akasztó-fát másnak készített, arra akadott bé-födött orczával [y]: jelentvén azzal, hogy a'Méltóság vakította-meg, és nem látta maga veszedelmét; melybe jutván, talám a'madarak tetti szemeit-is ki-vájták. Ezt a'Vakságot, létel-szerént-is fel-találjuk *Belisariusban*: ki, a'mint *Crinitus* irja [a], igen fő ember volt, és hatalmas dolgokat chelekedett: a'*Vandalus*okat el-törlötte; a'*Perz*akon diadalmat vött; Olasz-országot sokszor meg-szabaditotta a'*Barbarus*októl; mellyekkel nagy méltóságra ment: de *Justinianus* Chászár, félvén szerenchéjétől, gyanusságból ki-tolyatta szemeit: és annyiba jutott úgye, hogy küldúlással tápláltra magát, és imigyen kéregetett: Ilton-járó, adgy egy fillyért *Belisarius*nak, kit a'jeles chelekedet fel-magasztalt, az irégység meg-vakitotte. Tanúllyatok fő emberek: mert gyakorta meg-játzottat a'vak szerenche benneteket, de elébb meg-vakit.

Némelly Vakok, ebet kötnek pórázra, és azt elől hochátván, utánna ballagnak. Ezek a'Pörös-patvaros emberek, kiket a'gazdagságnak kivansága meg-vakit, és minden aprólék dologért kötődnek. Ezeket, az ehel-hólt Prókátorok, kik chak a'magok nyereségét keresik, a'hová akarják oda viszik; a'pört *Otlává*ról *Octává*ra, Gyüléstől Gyülésre hallogatván, *Exceptio*kkal, *Appellatio*kkal, és egyéb ravasságokkal élnek; és, akár-mi konczot, vagy chontot (valami nyereségnek reménségét) látván, olly verembe vonszák az ő vak Pörösöket, hogy gyakorta nyakok-is szakad. Bizonyára igen vakok ezek: mert nem láttyák a'pör végének bizontalanságát, a Prókátoroknak álnokságát, az atyafiúi szeretetnek és barátságnak meg-bántását; sőt lelkek veszedelmét-is, fő-képpen ha hamis ügyök vagyon. Ezek-felől, nemchak azt mondhattyuk hogy ebektől vezettetnek, hanem ő-magokat-is nem ok-nélkül az ebekhez hasonlíthattyuk; mind azért, hogy egy-mást mardossák, és fogyattyák minden haszon-nélkül; 's mind azért-is, hogy, miként az eb a'száraz chonton rágódván, és azon a'foga véret látván, a'chontból származott nedvességnek alittya, és annál inkább rágódik és kínlódik rajta, míg nem a'fogát ki-töri: úgy ezek-is, bizontalan reménségtől viseltetvén, és a'Prókátorok biztatását el-hívén, és a'pörre költ költséget szánván el-hagyni, annál-is inkább fogyattyák magokat, és fogokat-is a'pörben törik.

Némelly Vakok, kichiny fioktól, vagy unokájoktól vezettetnek. Ez, úgy tetszenék, hogy a'többinél tiszteségesb, és bátorságosb: de ha jól meg-gondollyuk, legveszedelmesb mód. Ez a'Vakság, a'mint egy fő tudós és Isten-félő Tanító irja [b], az Egyházi embereké, vagy Prælátusoké: kik, hogy valami unokájokat, vagy attyok-fát elő-vihessék, tellyességgel vak indulatból, vagy tiszteket keresnek nékik; vagy az Egyházi jövedelemből mód-tólött meg-gazdagittyák őket, magokat pedig nagy veszedelembe hozzák: mind azért, hogy nem jól éltek az Egyházi jövedelemmel; 's mind hogy azoknak, a'kiket meg-gazdagitottak, sok vétekre okot adtak, mellyek kövétik a'kútnyen talált gazdagságot. A'melly Vakot valami vásott gyermek vezet, a'ki ide 's tova futos, és minden játékra kész, nem járhat bátorságosan; gyakorta az igaz útból kitér, sárba hág, kőbe botlik, és el-is esik: azon-képpen, az Egyházi Vakoknak, sok-képpen veszedelmes a'gyermek vezetése. Sz. *Udalricus* Augustai Püspök, egyéb-aránt szent és jámbor Püspök volt: de, mint-hogy *Adalbero*-nevű attyafiát, még éltében a'Püspökségre választotta, hogy halála-után ő birná, a'Purgatoriumba ment; a'mint *Surius* irja [c]. Mert noha *Adalbero* úgy meg-érdemlette a'Püspökséget, mint más: mindazáltal, mivelhogy az atyafiságra volt a'tekintet az Egyházi tiszthen, az Isten nem kedvellette, sem büntetés-nélkül nem hatta. Vannak bizonyára szép példák, mellyeket követhetnek a'mostani *Prælatus*ok, hogy attyok fiai-miatt lelkekben kárt ne vallyanak. *Laurentius Justinianus*ról Velenczei *Patriarcha*ról, azt irja *Surius* [d]; hogy, midőn egy attyafia, ki jól birta magát, azon kérte volna, hogy a'leányának Jegy-ruhájúl valamit adna; nagy okosan azt felelte: Ha kevesет adok, annyi-nélkül nem szükölködöl, mert magadnak-is vagyon: ha pedig sokat, egynek kedvéért sokakat meg-fogyatkoztatok: a'mim pedig vagyon, azt az Anyaszentegyház a'szegények táplálására adta, és nem fodorított hajra, vagy gyöngyökre, és ezzel tellyességgel meg-vetette kérését. A Negyedik Kelemen Pápa, a'mint *Fulgosius* irja [e], Pápasága-előtt házas ember volt, és *Bononia*ban a'fő Iskolában Törvént tanitott. Ennek két hajadon leánya, azon könyörgött, hogy méltóságához-illendő Jegy-ruhát adatna nékik. Kiknek azt felelte: A Pápának minchenek

[x] 1 Sam. 18. 4.
[y] Esth. 7. 8. 10.
[a] Lib. 9. c. 6.
[b] Thom. Stapletonus, in Moralibus huius Dominicæ.
[c] In Vita ejus, Tom. 4. pag. 90.
[d] Tom. 1. pag. 178.
[e] Lib. 4. c. 3.

A

leányi; elégedgyetek-meg azzal, hogy minden világi őrökſégemet néktek hattam. Adná Iſten, hogy minden *Prælatuſok* illyenek volnának. De, vagy tűrjük vagy tagadgyuk, igen külömbőznek, és azért ſok mód-nélkül-valo dolgok történnek.

Vallyon mi az oka, hogy illy kevés jó Papokat találni a'talukon? Az, hogy a'*Prælatuſok* az Egyházi jövedelmet, inkább adgyák attyok-fiainak, hogy-ſem azzal Iſten-félő és jó-erkölchű fiiakat tanittatnának, kik jövendőre az Anyaſzentegyháznak nagy előmenetelére lehetnének. Gyakorta gondolkodtam róla, Mi okból történt Magyar-országban, ſok Püſpökſégnek, Præpoſtſágnak, Apátúrſágnak, *&c.* el-olvadáſa, úgy hogy chak hirek-is alig vagyon? Azoknak jövedelmével a'világi emberek, és fő-képpen az Eretnekek töltőznek: mert, vagy *Inſcriptió*ban birják, vagy erővel el-foglalták. Chodálom, hogy azt a'Kereſztyén Fejedelmek meg-engedték! chodálom, hogy azt el-halgatták az Erſekek, és Prælátuſok, kiknek Magyar-országban nagy méltóságok és bőchüllerek volt! Ennek én fő Okára az Iſtent ítélem, ki büntetés-ſzerént engedte, hogy a'*Prælatuſ*októl, kik nem úgy éltek az Egyházi jövedelemmel, a'mint kellett és illett volna, a'ſok ſzép jóſzág el-eſnék, és idegen kézre kelne; hogy meg-nyitván ſzemőket, ez-után külömben nyúlnának a Kriſtus őrökſégéhez. Azt írja *Ioannes Gerſon*, ki a'*Pariſi Academiá*nak fő túdós és Iſten-félő *Cancellariuſ*a volt; hogy, ha a'gonoſz-tévő az Egyházba ſzalad, valamig a'ſzent helyen marad, a'poroſzlók nem merik bántani; de mihelyen onnét ki-megyen, meg-fogják, nyakon kötik, és oda viſzik a'hová nem akarná: Haſonló-képpen gondolkodhatunk az Egyházi jövedelemről, és jóſzágról; mert azokat a'bűnös emberek, bűnöknek bochánattyáért adták Iſteni ſzolgálatra. Valamig azért az Egyházban maradnak, az Iſtennek tiſzteletire, és a'ſzegények táplálájára adatnak; bácorſágoſok, és ſenki hozzájok ſem mer nyúlni; hogy úgy ne járjanak mint Heliodórus[f], kinek valóban meg-eſett az Egyházi marhának el-foglaláſa: de, mihelyen az Egyházból ki-kelvén, az atyafiakhoz akadnak, és e'világi dolgokra adatnak; az Iſten leg-ottan meg-engedi, hogy a'Fejedelmek belé kapjanak, vagy ſzűkſég-vagy főſvénſég-miatt: azt alitván, hogy, a'mit az Egyház kivül találnak, ſzabadon hozzá-nyúlhatnak. Ha valamelly Fejedelem, fiának dajkát fogadna, és azt jó étkekkel tartaná; látná pedig, hogy a'fia el-hitvánkozott, azért, hogy a'dajka a'maga fiainak és unokáinak oſztogattya a'jó étkeket: kérſég-nélkül meg-fogná tőle az abrakot, és a'fiát máſra bízná. Úgy chelekeſzik az Iſten-is, ki az Egyházi embereknek azért rendelte a'ſzép jövedelmet, hogy az ő fiait, a'ſzegényeket, táplállyák. Az-okáért, ha látja, hogy a'ſzegényekkel nem gondolván, mindent az attyokfiainak adnak, igaz ítéleti-ſzerént elvéſzi tőlök a'jóſzágot, és máſnak adgya.

B

[f] 2. *Mach.* 3. 25. 26.

Quod non capit Chriſtus, capit fiſcus.

C

Kérdené valaki: Ugyan ſemmit nem ſzabad-e az Egyházi jövedelemből attyokfiainak adni? a'vagy az Egyházi emberek, nem tellyes uraſágában vannak-e az ő jövedelmőknek? Felelet. Az Egyházi embereknek, kik nem Szerzeteſek, Három rend-béli jövedelmők lehet, a'mint *Navarrus* mongya: I. A'mellyek örökſégül maradnak reájok, attyoktúl, vagy attyokfiaitól: vagy magok ſzorgalmatoſſágával találják, vagy ajándékúl véſzik, vagy egyéb módon jutnak hozzája, mint akár-mi világi emberek. Ezeknek ők tellyes uraſágában vannak: és azt mivelhetik azokkal, a'mit akár-mi jó lelki-ismeretű világi emberek. Az-okáért azokat, mind attyokfiainak adhattyák. és úgyan illik-is hogy azoknak adgyák, hogy ne panaſzolkodgyanak az Egyházi embereire, és többet ne várjanak tőlök. II. A'mellyeket Egyházi ſzolgálattal, predikállással, énekléſſel, gyónás-halgatáſſal, Miſe-mondáſſal, *Exercitiá*ra-valo menéſſel, és egyéb efféle ſzolgálattal találnak. Ezekről-is, chak nem kőzönſégeſſen azont mongyák a'Doktorok: mert efféle Jövedelmet, fizetés-gyanánt adnak táplálásokra, és haſonló a'munkáért-valo jutalomhoz: a'munkás pedig, ſzabad az ő fizetéſével, valahová téſzi. III. A'mellyek tellyeſſéggel Egyházi tiſztből, Püſpökſégből, Præpoſtſágból, *&c.* ſzármaznak. Ezekről,

§ *Quæſt.* 1. *de Reddit. Menſis* 19

D

Elsőben, azt mondom: Hogy annak a'réſznek, melly az ő illendő és elégendő táplálásokra ſzükſéges, olly uraſágában vannak, mint az előbbieknek; a'mint a *Theologuſ*ok tanitnyák: mert az a réſz, igaz juralmok: és a'ki az *Eccleſiá*nak ſzolgál, méltán táplálhattya magát annak jövedelméből. Az-okáért, ha mit abból a'réſzből meg-fognak magok táplálájától, oda költhetik a'hová egyéb világi jövedelmeket. Az Illendő és Elégendő tápláláſon pedig, nem chak azt kell érteni, a'mi-nélkül tellyeſſéggel nem lehet, hanē, az alkolmatos táplálást. Es, a'mint a'marhának, leg-kiſſebb, leg-nagyobb, és közép-arányu-valo árra lévén, nem vétkezik a'ki marhájat leg-nagyobb árron adgya, chak hogy azt meg ne haladgya: azon-képpen, az Illendő táplálásban is, ha ki a'leg-nagyobbat válaſztya, ſenki nem kárhoztathattya: úgy hogy, ha a'leg-alább valo táplálára öt-ſzáz forintot ſzámlálunk, a'közép-rend-bélire hat-ſzázat, a'leg-na-

gyobra

gyobra hét-százat; a'ki takarékosson él, és többet nem költ öt-százná, a'két-százat meg-kímélvén, az attyafiainak adhattya.

Másodízor, azt mondom: A'melly Jövedelem semmi okon nem szükséges az Illendő és Elégendő táplálásra, arról *Navarrus* sok Doktorokkal azt tartya; hogy az Egyházi emberek, tartoznak azokat, mint fiárok, és nem urak, Istenes dologra költeni, az-az, Egyházakra, vagy Szegényekre: és ha külömben cselekesznek, tartoznak viszsza-téríteni; úgy hogy, a'mennyit abból másuvá költöttek, annyit tartoznak helyére tenni a'magok táplálására-való részből; nem külömben mint a'fiár, a'mit-urának intézése-ellen el-költ, tartozik meg-fizetni. Ez a'vélekedés igen hihető, és régenten meg-tartották; és most-is jobb volna ha meg-tartanák. De vannak más tudós és Isten-félő Doktorok-is, kik valamennyire gyengébben szólnak, azt mondván; hogy a ki afféle Jövedelmet másuvá fordít, Halálos-képpen vétkezik ugyan: de nem tartozik viszsza-téríteni, mint-hogy semmi olly kötelességet nem találunk az Egyházi rendelések-között. Hogy pedig Halálos bűn légyen, afféle Jövedelmet attyok-fiaira, vagy világi dologra költeni, abból bizonyodik-meg; hogy, mind a'régi Egyházi rendelések-szerént [h], 's mind a'*Tridentinum Concilium* Végezése-szerént [i], a mi az Egyházi embereknek Illendő táplálások-fölött vagyon, a'szegényeké. Az-okáért a'*Tridentini Concilium*, tellyességgel tiltya a'Püspököknek, az attyok-fiainak és barátinak gazdagitását, az Egyházi jövedelemből: hanem, ha szegények, úgy, mint szegényeknek, adhatnak valamit. És bizonyára, ha külömben volna a'dolog, igen gond-viseletlenül cselekednék az *Ecclesia*, hogy annyi Jövedelmet engedne nékik, okot adván a'kevélységre, czifraságra, fris lakásra, és abból következő gonosságokra, mellyeket némelly Egyházi Urakban látunk és siratunk. Nem-is tenne eleget a'Hivek igyekezetinek, kik az Egyházi Jövedelmeket nem azért szerzették, hogy azokkal az Egyházi Urak kedvök-szerént lakjanak, hanem hogy magokat ugyan tiszteségesen táplálnák azokból, a'többit pedig Istenes dolgokra költenék, hogy lelkőknek abból könnyebbség következnék. mert egyéb-aránt, jobb volna afféle tékozlóktól a'Jövedelemnek részét el-foglalni, és Istenes dologra forditani.

E'Négy rend-beli Vakok, méltán kiálthatnak a'Krisztusra, kérvén hogy lássanak: Az Elsők; hogy lássák minémű veszedelemben vannak, kiknek *Istenök a'hasok* [k]. Az II. Hogy lássák a'világi Méltóságokban-való veszedelmet: mivelhogy a Krisztus, mikor Királlyá akarták tenni, el-futott [l]. Az III. Hogy lássák a'Pör-patvarnak veszedelmét; és követnék az Abrahám példáját, ki a'békeségnek okáért, azt engedte Lotnak [m], hogy azt a részt válaszsza a'melliyiket akarja. Az IV. Hogy lássák a'veszedelmet, melly azokat követi, kik az Egyházi Jövedelmet el-tékozolják, nem oda költvén a'hová kellene.

Lehetséges, hogy találnak Ellen-mondókat, mint a'mái Vak: kit sokan feddöttek, sőt ugyan fenyegettek-is; a'mint Sz. Márk mongya [n]. Es, Először, azt mongyák; hogy az Isten az elesőget a'végre teremtette, hogy éllyünk vele. Másodízor; hogy, a'kik nagy Méltóságban vannak, sokat szolgálhatnak az *Ecclesiának*, és a'szegényeknek. Harmadízor; hogy a'magáét oltalmazni, dicséretes dolog, sőt többiteni-is, hogy többeknek adhasson. Negyedízer; hogy az Egyházi rendnek, nagy bécsülletire vannak a'*Praelatusoknak* gazdag és hatalmas attyokhai. De ezekkel nem kell gondolni, a'mint a'mái Vak sem gondolt: hanem annál inkább kell kiáltani, hogy meg-halgasson a'Krisztus, és *szemeinket meg-világositsa, hogy valaha el ne aludgyunk a'halálban: hogy valaha ne mongya az Ellenségünk, Hatalmat vettem rajtok* [o]: hanem mi vegyünk hatalmat rajta, és a'győzedelemnek koronáját meg nyerjük: Mellyet engedgyen minnyájunknak a'Főlséges Isten, az ő Szent Fiának érdemiért. Amen.

[h] 11. q. 3.
[i] Sess. 25. cap. 1. de Reform. Omnino interdict.
[k] Phil. 3. 18.
[l] Joan. 6. 15.
[m] Gen. 13.
[n] Marc. 10. 48.
[o] Ps. 12. 4. 5.

MASODIK PREDIKATZIO.

NOha a'Vakság a'gazdagsággal-is nagy nyomoruságnak tetszik, és azért mondotta Tobias, noha elege volt, állapattyához-képest [a]; *Minémű örömem lehet nékem, ki a'setétségben ülök, és az ég világosságát nem látom?* de ha a'szegénység és koldulás eggyütt-lécnd vele, sokkal nagyobnak láttatik. Mert a'vak koldús, úgy mint koldús, kér és kiált; úgy mint vak pedig, sem azt nem tudgya kitől kér, sem azt a'mit neki adnak: gyakorta a'baromtól-is kér, embernek alitván; és a'számvető pénzt, jó garasnak veli. Ebben a'nyomoruságban volt Lélek-szerént, a'ki azt

[a] Tob. 5. 12.

A

mondotta [b]; *Gazdag vagyok, és meg-gazdagodtam, és semmi-nélkül nem szükölködöm.* És azt felelték néki: *Nem tudod, hogy Szegény és vak vagy*: az-az, nagy nyomorúság ugyan, hogy semmid ninch: de annál nagyobb, hogy Gazdagnak véled magadat; mert Vak lévén, a' daróczot bársonynak, a' rezet aranynak ítéled. Ez a' Lelki szegénység és vakság, minden Bűnös emberben eggyütt-jár. Mert a' ki Halálos bűnbe esik, minden lelki gazdagságától meg-fosztatik; és semmie nem marad, a' mivel az örök boldogságot meg-nyerhesse: és az Ördög, leg-ottan meg-is vakíttya, hogy ne ismérje nyavalyáját; segétséget ne kérjen; semmi választ, és igaz ítéletet ne tégyen a' dolgok-felől, e' világi el-múlando dolgokat nagyra bőchülvén, a' mennyeieket pedig és örökkévalókat semminek alítván. Ebben a' Vakságban, melly sokkal nyomorúltabb a' testinél, fölötte sokan vannak: és külömben meg sem gyógyúlhatnak, hanem ha JESUS, a' Dávid fia, könyörül rajtok; mellyet, reméllem hogy meg-nyernek, ha szómat fogadgyák.

b Apoc. 3. 17.

I. Szóllok a' testi Vakságról, melly a' lelkit példázza.
II. Meg-magyarázom a' mái Vaknak kívánságát.
III. Azon Vaknak egyéb-féle cselekedetit meg-fontolom.

B

ELSÖ RESZE.

HA meg-gondolná ember, menyi gonoszságnak oka a' Látás, és menyi lelki jónak oka a' testi Vakság, talám inkább kívánná a' vakságot a' fényes szemnél. Az-okáért az Angyal, ki jobban értette a' dolgot Tobiásnál, nem ok-nélkül mondotta néki [c]: *Örömed légyen néked mindenkor*: az-az, az örömtől meg nem foszthat a' vakság. Mert, hogy a' vak nem láttya az égnek világosságát, a' mint Tobias felelt az Angyalnak, nem nagy nyomorúság: mert chak attól fosztatott-meg, a' mivel hasonló volt a' legyekhez, és szúnyogokhoz. Az-okáért, midőn Szent Antal meg-értette volna, hogy *Didymus* szomorkodott a' testi vakságán, azt mondotta, a' mint Sz. *Jerónymus* [d], és *Sócrates* [e] írják: Chodálom, hogy az okos ember azon bánkodik, hogy azzal nem bír a' mi kőz a' hangyákkal és szúnyogokkal: és nem inkább örvendez azon, hogy azzal bír, a' mivel hasonló az Angyalokhoz és Apostolokhoz! Innét vagyon, hogy némellyek hálát adtak az Istennek a' testi vakságért. *Maris*-nevű *Chalcédoni* Püspök, kit némellyek *Imarim*nak neveznek, vak lévén, oda vezettette magát, a' hol a' hittől-izzakatt *Julianus* Chászár a' bálványoknak áldozott, és meg-feddette. Es midőn azt mondotta volna néki *Juliánus*: Vak vagy te, jó vén ember; a' te Galileai Jésusod meg nem gyógyíthat. Azt felelte: Hálát adok az Istennek, hogy szemem világát el-vötte, hogy téged ne lássalak, ki minden istentelenségre kész vagy. Hasonlót ír *Sabellicus* [f], és *Béda* [g], Szent *Pigmenius*ról: kit azon *Juliánus* elő-találván, chúfolás-képpen azt mondotta néki: Ő *Pigméni*, hálát adok az isteneknek, hogy látlak téged. Kinek azt felelte a' vak *Pigménius*: En-is hálát adok az én Istenemnek, hogy téged nem látlak. En-magam hallottam egy fő Predikátortól, hogy hálát adott az Istennek a' vakságért, és annak hasznairól szép predikátziót tőtt Romában, a' *Theatinus*oknál. Sz. *Andomarus*ról pedig azt írja *Polcharduus* [h], hogy vénségében meg-vakúlván, a' Püspökök könyörgöttek érette, és meg-nyerték szeme-világát: de ismég ő-maga a' Vakságot kérte az Istentől, és meg-nyerte. Az-okáért, nem olly nagy gonosz a' Testi vakság, mint némellyek alittyák: de a' Lelki vakság, mellyet a' testi példáz, valóban nagy és veszedelmes nyomorúság. Melyből, hogy szívünk-szerént igyekezzünk meg-szabadúlni, meg kell értenünk, Miben példázza a' Testi vakság a' Lelkit; és Michoda kívántatik a' Lelki vakságnak meg-orvoslására, mi részünkre, mert Isten annak orvosa.

C

f Lib. 5. c. 7.
g In Martyrologio.
h In Gestis ejus.

D

i Hom. 2. in Evang.
k Isa. 42. 19.
l Prov. 24.
m Sapi. 2. 17.
n Jer. 5. 13. 14.
o 2. Pet. 1. 9.
p Isa. 59. 9. 10.

Magyarázván Sz. Gergely e' mái Evangéliomot, azt írja [i]; hogy a' Vak ember, az emberi nemzetet példázza: mert miud a' maga-, 's mind az első Szüleink bűne-miatt, igen meg-vakúlt. Innét vagyon, hogy a' Szent Irás, gyakorta Vakoknak nevezi a' Bűnősöket; *Kicsoda Vak*, úgy-mond az Isten Isaiásnál [k], *hanem az én szolgám?* Vallyon miért? utánna veti [l]: *Nem akartak az ő útain járni.* Sofonias-is azt mondgya [m]: *Járnak mint a' vakok, mert az Urnak vétkeztenek.* Urunk-is, a' szemes de gonosz Farisæusokat, *Vakok*-nak nevezte [n]. Sz. Péter pedig, emlekezvén némelly Jószágos cselekedetekről, azzal fejezi-bé [o]: *A' kiben ezek nincsenek, Vak az, és kézzel-tapogató, el-feledkezvén az ő régi bűneiből-valo meg-tisztúlásáról.* Ezt a' Vakságot, néha ő-magok-is vészik eszekbe a' Bűnősök, és meg-vallyák; mint a' kik Isaiásnál azt mondották [p]: *Messze távozott tőlünk az ítélet, és az Igasság nem vészen környűl minket: Tapogattunk, mint a' vakok, a' falt, és úgy mint szemek-nélkül tapogattunk: meg-botlottunk délben, mint a' setétben.*

A' Bün-

A'Bűnnek mindazáltal első büntetése, gyakrabban az elménck meg-vakúlása: és a'ki az Bűnben bátorlágoson hever, és azt mongya [g]: *Vétkeztem, és mi szomorúságom történt?* azért bátorlágos, hogy Vak. nem láttya, hogy a'Bűn-miatt a'lelke meg-hólt, noha él testében. nem láttya ki-ellen vétett, és micboda ollor vagyon feje-fölött. Ha valaki, úgy-mond Sz. Agoston [z], mihelyen lopna, el-veszténé szemét, minnyájan azt mondanák, hogy a'jelen-lévő Isten szem-látomását meg-bűntette. A'szívének szemét veszténe-el, és még-is azt alittyák, hogy az Isten meg-engedte vétkét.

Valoban Vak azért a'Bűnös ember. sok Okokból: I. A'Vak, nem látván az előtte-valo veszedelmet, semmitől nem túd félni; akár sene-vad jöjön reája, akár kard forogjon feje-fölött, se nem retteg, se nem óltalmazza magát. A'Bűnos ember-is, sem az Ördög inchelkedésétől nem retteg; noha *mint az orátio oroszlány kerűli, keresvén hogy ki-nyelje* [a]: sem az Isten haragjának éles-törétől, mellyet *ki-vont ellene* [b]. Sőt azt mongya nemellyekkel [c]: *Szövetséget szerzettünk a'halállal, és a'pokollal kötést tőttünk, az el-árasztó ostor mikor által-menend, nem érkezik reánk: mert a'hazugságot reménységünkké tettük, és a'hazugsággal bé fedöztettünk.* II. A'Vak, nem látván kárát, nem túd bánkodni, ha szintén minden-marháját el-viszik-is. A'Bűnös ember-is, meg-foszlatik az Isten Malasztyától, ki-rekesztetik az őrők boldogságból: de nem gondol véle, mert vak; és nem tudgya azoknak szépségét, és drága-voltát. Így Esau, kichinnek alitotta, hogy Első szülöttségét el-adta egy kevés kenyérért és lentsén [x]: de az-után, vőtte észébe minémű kárt vallott, és ugyan ordított bele [y]. Mihelyen Józefet a'báttyai az ó kútba eresztették, hogy ártatlan attyokhát éhel ölnék: mint ha igen jól jártak volna, *le-ültek kenyeret enni* [z]; meg nem gondolván, hogy azzal mind vén attyokat igen meg-keserítik, s mind magoknak nagy galibát szereznek; a'mint az-után észőkbe vőtték, és igen búsúltak rajta [a]. Ha látná a'Bűnös ember, minémű veszedelembe hozta magát, chak egy Halálos bűnnel-is: chak egy szem-pillantálig sem nyughatnék, hanem szüntelen az Istennek irgalmasságát keresné, mig nem meg-lőlné. De mi-képpen hogy Sámsont, mind addig sem vihették a'tőmlőczbe, mig nem a'szemeit ki-vájták [b]: azon-képpen az Ördög, az embert a'veszedelemnek tőmlőczébe nem viheti, mig nem lelki szemeit ki-tollya: a'mint-hogy a'karvolyt-is a rúdhoz nem kőthetik, mig nem kápát vonisznak a'fejére, hogy, ne lásson. III. A'Vaknak szeme vagyon, de hasznát nem vészi: a'Bűnősnek-is vagyon okossága, de nem-használ néki. mert nem üdvösségére el véle, hanem veszedelmére. Nem nagy okoskodással szorgalmatoskodnak-e a'világ-kívánók, fösvények, fajtalanok, hogy kívánságokat végbe vigyék? de a'Lelki méltoságot, gazdagságot, győnyörűséget, se nem értik, se nem keresik. IV. A'Vak fényes nappal sem láttya a'világosságot: a'Bűnos sem vészi észébe az *Igasság-napjának* világositását: sőt gyűlöli [d], és *engedetlen néki* [e]: és *átkozza a'Napot* [f]. Az-okáért, hebában panaszolkodnak az istentelenek, mondván [g]: *Az Igasság-világossága nem fénlett nékünk, és az Értelem-napja fel nem támadott nékünk.* mert igen-is fel-támadott, és láthatták volna, ha kedvők lőtt volna hozzá; de *Nem akartak érteni hogy jól cselekedgyenek* [h]. V. A'Vak, ki-térvén az igaz útról, és el-tévelyedvén, többé magától reá nem talál; hanem, hová tovább mégyen, annál messzebb tőle: a'Bűnős-is, meg-vetven a'jó lelki-ismeretet, magától viszsza nem tér; hanem naponként nagyobb vétekbe-esik, és végre *a'Hitből-is ki-esik*; a'mint Sz. Pál jelenti [i]. Mert, a'mint Sz. *Epiphanius* mondotta [k], a'gonosz életnek és erkölchnek fajzása, az Eretnekség és tévelygés; és a'testi győnyörűségért, sokan Eretnekségbe esnek.

Kérdené valaki: Honnét ered a'Vakság? Felelet: A'honnét a Napnak fogyatkozása. A'Filosofusok nyilván tanittyák; hogy a'Nap az ő világosságában meg nem fogyatkozik, hanem chak nékünk tetszik úgy, mint-ha meg-fogyatkoznék: mert a'Hold, mi-közöttünk és a'Nap-között lévén, annak világosságát tőlünk el-fogja: mint, mikor a'gyertya-eleibe valami temérdek dolgot helyheztetnek; a'gyertyának világossága meg-marad ugyan, de én nem láthatom; mert akadált szerez a'közbe-vetett dolog. Azon-képpen az Igasságnak fényes Világossága, meg nem fogyatkozik ő-magában, és mindenkor alkolmatos a'világositásra: de mi vettyük közbe a teremtett-állatokat, mellyek hasonlók a'Holdhoz, az ő nagy állhatatlanságokért, és szüntelen-valo változásokért; és azzal fogjuk-el szemünk-elől, hogy ne láthassuk a'fényes Igasságot. Azért, mongya Salomon [l]; hogy *A'teremtett-állatok, az emberek lelkeinek kifürtetővé lésznek, és az ősztelenek lábainak tőrivé.* A'Sas, a'mint *Berchórius* irja [m], úgy meg-hever a'fövenyben, hogy a'tollait mind meg-tőlti vele; és az-után a'szarvas fejére röpülvén, meg-ragadgya éles körmeivel, és a'port, vagy fövenyt, a'szemeibe rázván, meg-vakitya; és úgy megejtvén, meg-öli, és meg-észi. Hasonló mesterséggel él az Ördög: a'Kevélységnek, fövenységnek, tisztátalanságnak gondolatit, mint a'sürű port, vagy ködöt, veti szemünk-

A

g Eccl. 5. 4.

z In Ps. 57.

B

a 1. Pet. 5. 8.
b Ps. 7. 13.
c Isa. 28. 15.

C

x Gen. 25. 34
y Gen. 27. 34
z Gen. 37. 24. 25.
a Gen. 42. 22.
b Judic. 16. 21.
c Matth. 4. 2
d Joan. 3. 20.
e Isa. 24. 13.
f Isa. 5. 8.
g Sap. 5. 6.
h Ps. 35. 4.
i 1. Tim. 1. 19
k Haeres 24. quæ est Saturnin.

D

l Sap. 14. 11.
m Lib. 7. c. 3. Beda Famulus meus.

A

eleibe, hogy a'mennyei dolgoknak látására és kivánására meg-vakúllyunk, és az-után oda vigyen a hová akarja, és úgy bánnyék velünk, a'mint kivánnya. Nem vakittya-e meg azokat, a'kikkel el-hiteti, hogy a'Jóságos chelekedetek, nehéz és haszontalan dolgok; a'testi gyönyörűségek pedig, kedvesek és böchülletesek? következvén a'kép-irókat: kik nem úgy írnak akár-mit-is, a'mint vagyon, hanem a'mint ők akarják; és, a'mint magam hallottam egy fő kép-irótól, az Istent pokolban, és az Ördögöt meny-országban helyheztetik a' fizetésért. Vallyon mit juttatott az Izraël fiainak eszökbe? Hallyad mit beszélnek [n]: *Vaj's háltunk volna meg az Ur keze-alatt Egyiptus földében, mikor ülünk vala a' fazekas hús-mellett, és elég kenyeret éjzünk vala.* És másutt [o]: *Emlékezünk a'halakról, mellyeket ingyen éjzünk vala Egyiptusban: eszünkbe jutnak az ugorkák, és dinnyék, és pár-hagymák, és veres-hagymák, és fok-hagymák;* de nem emlékezik a'sok nyomoruságról, mellyet szenvedvén az égbe kiáltották. Azon-képpen az Ördög, ha mi gyönyörüség vagyon a'vétekben, azt erősen fitogattya, és nagynak tetteti: de annak veszedelmét el-rejti, és titkollya; és azzal az embert úgy meg-vakittya, hogy, a'jelen-valókra figyelmezvén, a'következendőkről tellyességgel el-feletkezzék. De lássuk, mint kell a'Vakságból meggyógyúlni.

n Exod. 16. 3.
o Num. 5. 11.

B

II. RESZE.

EGy-néhány dolgot találunk a'mái Vakban, mellyek a'Lelki vakságból-valo meggyógyulásra szükségesek. Mihelyen a'Bűnös eszébe vészi veszedelmes állapattyát, vagy belső intés-vagy külső tanitás-által, el ne múlattsa az alkolmatosságot; hanem közel lévén a'Kristushoz, buzgó szívvel kiáltson, mondván: *JESUS Dávidnak fia, könyörülly rajtam.* Nem elég azért kiáltani, hanem ha buzgo szivből kiáltunk; és azt mondhattyuk Dáviddal [p]: *Kiáltottam teljes szívemből, halgass-meg engem Uram.* Nem tellyes szivből kiált pedig, a'kiben akadály vagyon, mellyért meg nem halgattatik: tudni illik, ha a'bűnre-valo okot, vagy alkolmatosságot el nem akarja távoztatni; vagy a'jóravalo eszközökkel nem akar élni. Illyen volna, a'ki, Jó chelekedet-nélkül Szentté akarna lenni; vagy Gyónás-nélkül a'bűnből ki-szabadúlni; vagy a'Szentségek gyakorlása-nélkül lelki örömet érzeni. Holott azt vedd eszedbe, hogy a'Vak, nagy mesterséggel rendelte rővid könyörgését, és annak minden igéjét helyén ejtette.

p Psal. 118. 145.

C

Az Elsö ige, JÉSUS, az-az, Üdvözitő: mellyel Urunknak tiszttét jelenterte; ki azért jött e világra, hogy az embereket üdvözittse. Mint-ha azt mondotta volna: Hivatalod-szerént-valo neved azt mutattya, hogy könyörülsz a'nyomorúltakon, az-szerént chelekedgyél velem-is: mint-hogy ninch is más a'ki azt chelekedhesse, hanem chak te, ki JÉSUS, az-az, Isten és ember vagy. A'Második ige, DÁVIDNAK FIA. Istenségе-szerént, a'JÉSUS nem szenvedhetett volna a'mi üdvösségünkért: az-okáért szükség volt, hogy Dávidnak fia lenne, emberi testet venne-fel, és úgy szabaditana-meg minket. Jollehet az Isteni méltóság tötte az emberi szenvedést olly érdemessé, hogy az-által a'világot meg-szabadithatná. Noha pedig mind azoknak fia volt a'JÉSUS, a'kiktől test-szerént származott: mindazáltal kivált-képpen Dávid fiának mongya, mert Dávid, igen irgalmas és szelid volt; ki nem chak meg-engedett ellenségeinek, hanem jót-is tött velek, meg-oltalmazta őket, és halálok-után meg-siratta; a'mint ki-tetszik Saulból [q], és Absálomból [r]. Dávid fiának nevezvén azért, azon kérte; hogy Dávidnak irgalmasságát kövesse, és könyörüllyön rajta. A'Harmadik ige, KÖNYÖRÜLLY. Ezzel közönséges-képpen könyörög; melyben semmi magán-valo dolgot nem jelent, és mellyel semmit ki sem tekészt. Mint-ha azt mondotta volna: Te tudod, mi légyen nékem hasznos, és üdvösséges; néked pedig kedves, és kellemetes: azt chelekedgyed, és úgy könyörülly. A'Negyedik ige, RAJTAM. Nem mongya, *Rajtunk*; mint a'közönséges Imádságban a'Miatyánkban szoktuk mondani; Adgyad nékünk; Bochásd-meg nékünk; Ne vigy minket; Szabadits minket: hanem *Rajtam*. jelentvén, hogy mindeneknek-előtte magunk nyomoruságát ismérjük-meg, és annak keressük orvosságát: az-után pedig, ha érkezünk, egyebekre-is gondot viselljünk. Ezt a'rendet, a'Lelki nyavalyában igen meg kell tartanunk, mert a'testben más rendet-is szabhatunk. Mert történhetik, hogy másnak testi életéért adhatom az én testi életemet; és, hogy Fejedelmemet meg-oltalmazzam, halált szenvedhetek: de soha nem történhetik, hogy magam lelkét, másnak lelkéért adhassam, vagy másért el-veszthessem. Azért mondotta a'Bölcs [s]: *Könyörülly lelkeden Istennek tetszésén.* Azon igéből azt-is tanúlhattyuk; hogy, noha az Istennek jó-téteményi közönségesek: mindazáltal, úgy gondolkodhatunk azokról, és úgy-is kell azokat vennünk, mint-ha chak mi-velünk chelekedte volna: mivelhogy nem kevesebb hasznunk

q 2. Reg. 1. 11. 12.
r 2. Reg. 18. 33.

D

s Eccli. 30. 24.

vagyon

vagyon azokban, mint-ha senkinek azokhoz közi nem volna. mint a'Nap-világnak, szintén úgy vészem én haſznát, mint ha chak én-érettem teremtetett volna, noha minden embereknek szolgál: Úgy veszem haſznát a Kriſtus Szenvedésének-is, mint-ha chak én-érettem szenvedett volna. és méltán mondhatom Sz. Pállal [t]: *Az Iſten Fia engem szeretett, és önnön-magát adta én-érettem.* Hasonló-képpen, noha az Atyámnak több fiai vóltak: de én Atyámnak mondhattam, ha úgy viselte gondomat, mint-ha egyedül lőttem volna. jóllehet nagy külömbség vagyon a'Kriſtusban, és a testi Atyákban: kiknek gond-viselésök határos; és sok dolgokban, a'mit egy fiokkal chelekeſznek, a'többivel nem chelekedhetik. A

Noha illyen szépen könyörgött a'Vak: mindazáltal, *a kik elől-mentek, feddették, hogy hallgassa*: sőt, a'mint Sz. Márk mongya [u]: *Sokan fenyegették hogy hallgatna.* mert ritkán lehet a'jó, akadály nélkül: bánnya az Ördög, ha ki akarſz menekedni hálójából: orrollya a' Világ, ha az ő szokáſát el akarod hagyni: ellenzi a'Test, ha ellene igyekezel tusakodni. De nem gondolt a'Vak senki feddésével, se fenyegetésével: hanem sokkal inkább kiáltott. Tanítván minket, hogy a'jó chelekedetet félbe ne hadgyuk, ha szintén valami akadályunk történik-is abban: mert, ha minden akadállyal meg-tartóztatunk, semmi jeles dolgot végbe nem viszünk. mint-hogy sem az Ördög nem alusznik, hanem mindenkor inchelkedik utánnunk, hogy a'jótól el-vonyhaſson; sem a gonosz Emberek meg nem szűnnek az ellenünk-való feddéstől, ha jóban törekedünk. A kichiny tűz, akár-mi kichiny fúváſſal-is el-aluszik; de a'nagy tüz, mentől inkább fújják, annál inkább növekedik: hasonló-képpen a kichiny Szeretet, és gyenge igyekezet, akár-mi kichiny akadály-miatt-is meg-fogyatkozik; de a'nagy és buzgó Szeretet, mentől több ellenkezői vannak, annál inkább erősödik. Mikor Dávidot meg-chúfolca Mikol, mondván [x]: *Mellyd dicsőſéges volt ma az Iſraël királya, fel-fuſ-tosódvan az ő szolgálnak szolgáló-előtt, és meg-mezítelenülvén, a'mint meg-mezítelenülne egy a'chúfok közzül:* mint-hogy azt Dávid az Iſtenhez-való buzgó Szeretetiből chelekedte, nem gondolt véle. sőt azt mondotta: *Az Úr előtt játszom-is, alább-való-is lészek inkább hogy-sem váltam: és alázatos lészek szemeim előtt.* Régi szokáſa volt az Dávidnak, hogy az el-kezdett jót, emberek szaváért el nem hatta: mert a'bátyja-is, kenény szóval meg-dorgálta, midőn arról tudakozott. *Micsoda jutalma lesz annak, a'ki a'Filiſtaeus Góliáttal hajt vina, és meg-győzi:* de nem gondolt véle; hanem, szeliden meg-felelvén néki, és magát szépen meg-mentvén, máshoz tért tőle; és azon beszédet mondotta, meg-maradván jó igyekezetében; hogy az Iſten népét a gyalázattól, miellyel Góliát illette vólt, meg-szabadítaná. Az-okáért a Királyhoz vitetett, a' Góliáttal meg-vitt; azt dicsőſégesſen meg-győzte; a'Király vejéül, és örök dicsőſéget nyert Iſten- és emberek-előtt. Igaz fia vólt Dávid Abrahámnak: kiről azt olvaſſuk [y]; hogy *Midőn az Iſtennek áldozott, le-szállottak a'madarak a'tagokra: de el-hajtá a'madarakat,* mellyek akadékot akartak szerzeni, és el-járt dolgában, mind nap-nyugatig. Azont chelekedte Dávid-is, melyben szükség őket követnünk.

Feddi Dávid azokat, a'kik a jót félben akarják hagyatni, mondván [z]: *Az Úrban bízom: Mint mondgyátok a'lelkemnek: Költözzél a'hegyre mint a'veréb?* az-az, Hadd el a'jó igyekezetet, melyben állhatatos vóltál, és mint a fészekben meg-nyugodtál, és röpülly a'hegyekre, ide s tova bújdosáſi, és semmiben állhatatos ne légy. Efféle szókkal nem-kell gondolni: mert, a'mint Dávid jelenti, meg akarnak azokkal ejteni: *Imé*, úgy-mond [a], *a'Bűnösök meg-vonták a'kézíjas, el-kéſzítették nyilokat a'tegezben, hogy lövöldözzenek titkon az Igaz-szívűekre*: az-az, alattomban meg akarják chalni a'jó igyekezetű lelkeket: de nem kell azoknak fugalláſát hallgatni, hanem, az el-kezdett jóban állhatatoſon meg kell maradni. Midőn Sz. Pál, meg-téréſe-után, Damaskusban hirdette a'Kriſtuſt, sokan chodálkoztak rajta, és akadékot-is akartak dolgában szerzeni: de senkivel semmit nem gondolt. sőt, a'mint Sz. Lukácsi írja [c]: *Sokkal inkább meg-erősödött, és meg-fé-lyegyenítette a' Sidókat, kik Damaskusban laktak, bizonyítván hogy ez a'Kriſtus.* Midőn az Iſraélbeli, Babyloniából meg-térvén, az Úr templomát kezdették építeni, a föld népe minden-képpen ellenek akart állani, és sok akadékot-is kezdett nékik szerzeni: de azzal a jó igyekezetet félbe nem hatták; hanem, a'mint a Sz. Irás mongya [d]: *Így készzel dolgot tettek, és a'más-sikkal kardot tartottak*; és azzal mind végig a'szent igyekezetben állhatatoſon meg-maradtak. Meg sem kell azt gondolni, hogy a jó igyekezetet ne ellenzé az Ördög, és, ha-lehet, félbe ne hagyaſſa: mert ő, *Kígyó az útban, szarvas-kígyó az ösvényen, meg-marvan a'lónak körmeit, hogy hátra essék a'rajta-ülő* [e]. Midőn a'vadász láttya, hogy a szarvas maga-kénnyén a'hálóba mégyen, halgatva nézi, és semmit nem kiált; de ha láttya, hogy más-felé akar menni, ellene-áll, és kiáltáſával ijezgeti hogy a'hálóba kerítſe. Úgy az Ördög-is, ki igen vadáſzsza a lelkeket, kik *úgy kívánkoznak az Iſtenhez, mint a szarvas a'vízek kút-*

fejé-

A

[t] Gal. 2. 20.

B

[u] Mar. 10. 48

[x] 2. Reg. 6. 20.

C

[y] 1. Reg. 17. 26. 28. 29.

[z] Ps. 10. 1.

D

[a] Ps. 10. 3.

[c] Act. 9. 22.

[d] 2. Esdr. 4. 17.

[e] Gen. 49. 17

A

e Ps. 41. 2. 3.

fejéhez [e]; a'kiket lát, hogy magoktól-is a'veszedelemre mennek, nem háborgattya őket, sem akadékokat nem szerez nékik; de a'kiket lát, hogy üdvösségökre szorgalmatos gondot viselnek, és a'Jó cselekedeteket gyakorlyák, minden-képpen háborgattya, és üldözi; hogy a'jótól el-kergetvén, a'vesztedelemnek hálójába ejtse. De az igaz Hivek,

f 2. Cor. 2. 11. *kik tudgyák az ő gondolatit* [f], semmit azzal nem gondolnak; hanem, a'jóban meg-maradnak, sőt napról-napra gyarapodnak, és erősödnek.

Jól mondotta egy régi Filósofus; hogy a bátorságos és győzhetetlen szívet, az ellenkezőknek nyilai, mint valami sarkantyúval fel-ébresztik, és gyorsabbá tészik: En pedig azt mondom; hogy a'Jóban-való állhatatosság, még az ellenséget-is meg-lágyittya; úgy hogy, a'ki az-előtt ellene tusakodott, az-után segétsse. Mert a'mái Vakról-is azt

g Mar. 10. 49. irja Sz. Márk [g]; hogy *A'kik az-előtt fenyegették az-után ő magok-is hitták, mondván neki: Ió szívvel légy, kelly fel, hí téged.* Erről érthettyük a'Salomon mondását [h]: *Akkor tetszenek az Urnak az ember útai, az ő ellenségit-is békességre téríti.* Ezt jövendölte Isaiás-is a'Keresztyén

i Isa. 60. 14. Anyaszentegyházról, sőt minden Istenes lélekről [i]: *Meg-görbülve jőnek hozzád az alnak fiai, kik téged meg-alázzak; és a'lábaid nyomdokit imádgyák minden-jában, a'kik téged gyalázzak vala.*

B

Mellyet ha meg-gondolnánk, nem irtóznánk annyira az emberek szavától: kik, noha a' Jót ellenzik elsőben; mindazáltal, látván abban való állhatatosságunkat, az-után dicsérik, és bőchűlnek bennünket. Az-okáért, meg kell fogadni a'Pogány Poéta tanátsát:

Tu ne cede malis, sed contrà audentior ito:

az-az; Ne engedgy a'gonosznak, hanem bátorságosson ellene menny. mellyel ember-azt nyeri, hogy az Isten-is meg-halgassa; mint a'mái Vakot meg-halgatta, és nagy szeretetit mutatta hozzája.

h Luc. 18. 40. Mar. 10. 49. Mar. 10. 52. i Mar. 10. 49. m Matth. 20. 32. n Luc. 18. 40. o Luc. 18. 41. Mar. 10. 51. Mar. 10. 51. p Luc. 18. 42. Mar. 10. 52. q Mar. 10. 34. r Luc. 18. 43.

Sok-képpen meg-bőchűllőtte a'mái Vakot a'Krisztus: 1. *Meg-állott érette, és meg-várta* [k]. 2. *Meg parancsolta hogy elő hívják*; vagy, *Ő-maga hítta* [m]; vagy, *Magához hozatta* [n]. 3. *Meg-kérdette, mit akar* [o]. 4. *Dicsérte a'hitit* [p]. 5. *Illette a'szemét* [q]. 6. *Mongyára meg-gyógyította, és látott* [r]. 7. *Követte őtet, magasztalván az Istent.* Ezekkel nyilván meg-mutatta ittünk, hogy szereti és kedvelli a'szegényeket, ha gazdagok jámborsággal, és Jószágos cselekedetekkel. Vaj-ha meg-gondolnák a'Keresztyének a'Szegénységnek kinchét, és méltóságát, nyilván nem annyira irtóznának tőle, sem gonosz életőkkel meg nem gyaláznák, sem magokat a'szegények a'gazdagokkal meg nem útáltatnák! Mert már annyiba jutott a'dolog, hogy eggy a'szegénység's a'szégyenség; és szégyen a'ki szegény. mert szégyenség a'mint a'szegények viselik magokat. A'Templomba ritkán járnak, hanem mikor alamizsnát akarnak kérni; és akkor-is chak a'Templom ajtaja-előtt üldögélnek, a'Misével és Predikatzióval keveset gondolván. Annak-főlőtte, irégyek; chak nem vájják-ki egy-más szemét; versengők, panaszolkodók, rágalmazók, az Isteni dolgokban tudatlanok; magok gyermekit-is chak küldúlásra tanittyák; sőt némellyek ugyan meg-is chonkittyák, és felséggé tészik, hogy ne munkálkodhassanak; alitván, hogy könnyebb a'kóldúlás a'dolgozásnál.

C

Ezek a'Szegénységet nagy gyalázattal illetik, meg nem gondolván annak bőchűlletit; hogy a'Krisztus az Apostolságra, melly leg-főbb tiszt volt világ kezdetitől-fogva, szegényeket választott: kikhez-képest, sokan el-hatták gazdagságokat, és a'Szegénységet követték, hogy az Istennek kedvesben szolgálhatnának. Sok szegények azt alittyák, hogy az Isten-is meg-útálta és vetette őket, mint a'világi gazdagok; az-okáért ők-is meg-vetik az Istent, és minden gonosságra adgyák magokat. kik igen meg-chalatkoznak, és a'mivel üdvösségőket kellene keresniek, vesztedelmőkre fordittyák. Nem régen Spanyól-országban, *Hispalis*-nevű város-mellett, egy szegény paralyzt ember, nagy munkával keresvén táplálását, feleségével és gyermekivel, azon szegénységben maradott, és élő nem mehetett. Végtére, reménységét el-vetvén, haragunni kezdett az Istenre, hogy ki nem segétette a'szegénységből. Egy éjjel azért fel-kelvén, ki-ment házából, maga sem tudván hová menne, és azonban mind zúgolódott az Istenre. Reggel, nem messze *Hispalis*tól, egy gyermek szózattyát hallotta, a'ki nevén nevezte: és minden-felé tekintvén, senkit nem láthatott. Elébb-menvén, másodszor-is azon szózatot hallotta, de senkit nem látott. Harmadszor mikor meg-szóllitották volna, egy gyermeket látott mellette, ki a'kezével meg-ütötte a'paralyzt embernek karját: mellyen meg-rémülvén, reszketni kezdett. Monda azért néki a'gyermek: Úgy-e? egy gyermek ütésére reszketsz, és az Isten dichőségétől nem félsz-e, kit mind eddig károndoztál? Menny a'Jesuiták templomába, és halgasd meg szorgalmatosson a'mit ott mondnak. Ezeket mondván, el-enyészék a'gyermek; a'paralyzt ember pedig a hagyott templomba méne; a'hol egy Baptista-nevű Isten-félő Predikátor azt predikállotta, hogy Boldogbak a'szegények a'gazdagoknál. A'paralyzt ember, leg-ottan a'predikatzio-után, töre-

D

delmes szívvel a Paphoz ment, és minden bűneit meg-gyónta, fő-képpen az el-múlt éjjeli káromlást. az-után nagy lelki vigasztalással haza menvén, nagy örömmel azt mondotta a feleségének: Adgyunk hálát az Istennek szegénységünkért, melyben több jó vagyon, hogy-sem mi vélnők. Úgy vagyon. De erről, Isten segétségével, máslutt többet szóllyunk.

A

Most chak azt mondom: I. Hogy a Szegény hasonló a Krístushoz, ki azt mongya Dávid-által [a]: *En kóldús vagyok és szegény.* és [b]: *Nyomorúlt és szegény vagyok én*; olly Szegény pedig, hogy *nem vólt annyi helye, a' hová fejét le-hajtsa* [c]. II. A Szegénynek ninch sem kísértete, sem alkoimatossága fok-féle vétekre, kevélységre; tobzódásra, botzsúz-állásra, &c. III. Sokakat el-vészteti a Gazdagság, kiket meg-óltalmazott volna a' szegénység: mert *A' kik gazdagok akarnak lenni*, úgy-mond Sz. Pál [d], *kísértetbe esnek*, és *az Ördög tsúrjába, és sok haszontalan és ártalmas kívánságokba, mellyek az embert halálba és vesedelembe merítik.* IV. A Szegény, kevesebb szám-adással tartozik, mint-hogy kevesebet birtak reája: *A' kinek pedig sok adatott, sok kéretettetik attól: és a' kire sokat bíztak, többet kérnek attól* [e]. V. A Szegény, bátorlágosban kérhet az Istentől lelki jokat, hogy *gazdag légyen a' Hitben* [f], mivelhogy e' világi gazdagsága ninchen. VI. A Szegény, chendesben múlik ki e' világból; nem félven, hogy *e' világon vóltt-el-javait*, a' tobzodó Gazdaggal; hanem nyavalyáit, a' szegény koplaló Lázárral [g]. Azért mongya a' Bölcs [h]: hogy *A halálnak emlekezete-is kedvessé a' Gazdagnak: a' szükölködőnek pedig jó az ő ítélete.* és utánna veti: *Ne félly* (te szegény) *a' halálnak ítéletitől.*

B

Az okáért, mint-hogy a' Szegények állapattyá illyen bóchülletes, és hasznos; mélyebb, hogy ő-magok-is a' Szegények meg-bóchülyék, és egy-néhány dologra gongyok légyen: I. Hogy a' kóldús Lázárral, békével szenvedgyék a' szegénységet: ki, nem zúgolodott a tobzodó Gazdag-ellen; noha tudta, hogy annak az ebei-is bővelkődnek kenyérrel, ő-néki pedig meg *az asztalról le-hullott morzalékokat sem adták* [i]. II. Hogy Sz. Jóbbal, a' Szegénységért-is hálát adgyanak az Istennek, mint nagy ajándékért [k]. III. Hogy Sz. Tóbiással, fiokat Isténi félelemre oktassák, mondván [l]: *Ne félly fiam; noha szegény életet viselünk, de sok javaink lésznek ha félünk az Istent, és el-távoz unk minden bűntől, és jól cselekésznk.* IV. Hogy erejók-szerént munkálkodgyanak: mivelhogy Sz. Pál azt mongya [m]; hogy *A' ki nem akar munkálkodni, ne-is egyék.* V. Hogy állapattyok-szerént szabják táplálatokat: ne úgy, mint a' ki Béchben meg-únta vólt az egreses rik-fiat, és igen szidogatta feleségét, hogy más gyengébb étket nem főzött néki. VI. Hogy többet ne gyűjtsenek annál, a' mi állapattyokhoz illik; se pénzt uzorára ne adgyanak. Azt irja *Súrius* a' Florentziai Érsekről Sz. *Antoninus*ról [n]; hogy meg-értvén két vak Kóldúsnak fölöttébb-való pénzét, chak annyit hagyott meg-nékik a' mennyivel meg-érték; a' többit más szükölködőknek osztogatta: az egyiknek pedig két-száz, a' másiknak három-száz forintya vólt. VII. Hogy-ha nem munkálkodhatnak, alázatosón kérjenek a' Krístus nevében alamizsnát, és az Isten gondot viszel reájok; meg-lágyítván a' Gazdagoknak szívét, hogy könyörűllyenek rajtok. VIII. Hogy minden nap könyörögjenek azokért, a' kiktől alamizsnát vésznek: mert úgy meg-sókasítya az Isten az alamizsnálkodokat, mivelhogy azt rendelte, hogy a' Gazdagok, az irgalmasság által; a' Szegények pedig, a' békeséges-tűrés-által üdvözűllyenek: és így mind a' gazdagok használlyanak a' szegényeknek, 's mind ezek amazoknak.

C

Urúnknak pedig a' szegény Vakhoz-való kegyetlenségéből, tanúllyak meg a' Gazdagok, mint kellessék magokat viselni a' szegényekhez. Mert ha Urúnk ki a' kóldús-nélkül nem szükölködött, olyan nagy kegyetlenséget mutatott hozzája, a' minéműt mondottam: kétség-nélkül igen kívántatik a' Gazdagoktól, hogy kivált-képpen-való szeretettel, és bóchülettel légyenek a' szegényekhez, kiknek imádsága-nélkül igen szükölködnek. Innét mongya a' Bölcs [o]: *Fiam, a' Szegénytől az alamizsnát meg ne vond, és szemeidet el ne fordítsad a' szegénytől. Az ebező lelket meg ne utáltad: és ne kesértsed a' szegény szükségében. A' szükölködőnek szívét ne nyomorgasd, és ne halogasd az adomány a' meg-nyomorodotnak. A' nyomorúltnak kérését meg ne vesd: és el ne fordítsad orczádat a' Szegénytől. A' szükölködőtől el ne fordítsad szemeidet, a' harag-miatt: és okot ne adgy, hogy a' könyörgők utánnad gonoszt mongyanak.* És ismég [p]: *Hajtsd-meg fűledet a' Szegényhez, szomorúság-nélkül; és fizesd-meg a' adósságodat, és felelly néki szelídséggel, békességes igékkel.* Gyakorta kemény, és nyilvan-való büntetéssel meg-mutatta az Isten, melly igen ellene légyen az Irgalmatlanság: mellyet nem-chak a' más világon bűnnel-megh [q], hanem ezen-is. mert mind a' kettőről mondotta Sz. Jakab [r]; hogy *Irgalmasság-nélkül való ítélete lészen annak, a' ki irgalmasságot nem cselekedett.* *Eutropius* azt irja [s] *Asiaticus* Chászárról; hogy, nem akarván ki-váltani a' szegény rabokat kevés pénzzel, egy vagy két aranyat adván mindenikért; az ellenség mind le-vágta-

D

[a] Psz. 39. 18.
[b] Psz. 85. 1.
[c] Luc. 9. 58.
[d] 1. Tim. 6. 9.
[e] Luc. 12. 48
[f] Jac. 2. 5.
[g] Luc. 16. 25
[h] Eccl. 41. 1. 4. 5.
[i] Luc. 16. 21.
[k] Job. 1. 21
[l] Tob. 4. 23.
[m] 2. Thes. 3. 10.
[n] 3. Part. Hist.
[o] Eccl. 4. 1. 2. 3. 4. 5.
[p] 1. Petr. 4. 8.
[q] Mat. 25. 41
[r] Jac. 2. 13.
[s] Lib. 7. Rerum Romanarum.

A

öket. A' Cháfzár egy éjjel minnyájokat látta álmában: kik őtet, egy nagy palotában a' Krifius-előtt úgy mint igaz Biro-előtt, bé-vádolták, panaſzolkodván, hogy az ő tőſvénſége-miatt kellett meg-halniok. Nem felelhetvén a Cháfzár, a' Krifius azt kérdette tőle, Ha azért inkább akar-e e világon ſzenvedni, hogy-ſem a' máſikon? Kinek azt felelte *Mauritius*: Oh Uram: itt inkább, hogy-ſem ez után. Monda azért néki a' Krifius: Megengedtem; legyen akaratod-ſzerént: Egy *Phócas*-nevű vitézed, magadat, és magzatidat meg-öli, és birodalmadat el-foglallya. És úgy lőtt. Azért ſenki meg ne velle a' ſzegényeket, mert hatalmas boſzſzú-állójok vagyon.

III. RESZE.

[a] Mar. 10. 49. 50.

DEtérjünk a' mi Vakunkhoz: kiről azt irja Sz. Márk [a]; hogy, midőn azt mondották néki: *Béſzéllvével légy: Kelly-fel, hi téged* (a' JESUS:) *el-vetvén ruháját, fel-ugorván hozzája ment.* Melyből azt tanúlhatnyák a' Lelki vakok, hogy, mikor az Iſten ſzólíttya őket, ne hallogaſsák dolgokat: hanem, mindent hátra hagyván, és el-vetvén, hozzája ſiettenek. Bizony nagy ſerényſéget mutatott a' mi Vakunk: mert az-előtt, nem-is járt vezető-nélkül, a' Krifius hivaſára pedig ugyan ugrik: az-előtt nap-eſtig koldúlt, hogy valami kevés alamiſnát nyerhetne; moſt ruháját-is el-veti, és ſemminek véli: jelentvén azzal, a' mint *Victor Antiochénus* irja [b], hogy az ő emberből tellyeſséggel ki-öltőzött. Mi-

B

[b] Victor. in Marc.

dőn a' vén vak Tobias hallotta volna a' fiának haza-jövetelét, *fel-kelvén futni kezdett, meg-botlván a' lábaival* [c]. Te-is azért, mikor érted hogy a' Krifius közel vagyon, hogy vár-, hogy hí, ne kéſsél ſemmit; ugorgyál-fel, és hozzája lieſs: ha ſzintén vak vagy-is, ha ſzintén meg-ſirkőről-is, vagy meg-botlol, ne gondolly véle, úgy-is hozzája juthatſz. mert a hol nincs embered a' ki hozzája vezeſſen, ő-maga léſzen vezéred, és örömeſt bé-fogad, a' mint ezt a' Vakot-is jó kedvel fogadta, és azt kérdette tőle: Mit akarſz hogy chelekedgyem veled?

[c] Tob. 11. 10.

Mondaná valaki: Mi ſzükſég volt azt kérdeni Urúnknak, holott ő-maga a' nyavalya meg-mutatta michoda orvoſságot kivánt; és Urúnk-is által-látván ſzivét, jól tudta kivánſágát? Felelet: Nem ok-nélkől kérdette: Első Oka az: Mert azt akarja az Iſten, hogy meg-iſmérjük, és vallyuk nyomoruſágunkat: nem-is könyörül azon, a' ki nyavalyáját meg nem jelenti. mert a' ki magát egéſségesnek alittya, heában orvoſlod azt. Innét mongya Sz. Ambrús [d], hogy Urúnk azért kérdette a' Vakot; hogy el-hinnők, hogy a' gyónás- és vallás-nélkől, nem lehet az ődvőſség. Dávid, kiván az Iſten irgalmaſságát, okát adgya, mondván [e]: *Mert iſmérem hamiſságomat, és a' bűnöm előttem vagyon mindenkor.* Máſutt pedig így beſzél [f]: *Vétkemet meg-jelentettem néked: és hamiſságomat el nem rejtettem. Mondék: Meg-vallom magam-ellen hamiſságomat az Úrnak: és te meg-bocsátad bűnömnek iſtentelenſégét.* Ninch nagyobb és veſzedelmesb Vakſág, mint mikor a' vak azt alittya hogy jól lát. melyről Urúnk meg-feddőtte a Fariſeuſokat, kik igen ſzemeſeknek vélték magokat, merő vakok lévén. Midőn azért meg-gyógyította volna Urúnk a' vakon-ſzületett embert, azt mondotta [g]: *Itéletre jöttem én e' világra: hogy, a' kik nem látnak, lássanak; és a' kik látnak, vakokká légyenek. Es meg-hallák némelyek a' Fariſeuſok közzül, és mondának neki: Vallyon mi-is Vakok vagyunk-e? Monda nékik JESUS: Ha vakok volnátok, nem volna bűnötök: moſt pedig azt mongyátok; Hogy látunk, A' ti bűnötök meg-marad.* Azokáért, bizonnyal el-hidgyéka' Bűnősoka Salomon mondáſát [h]: *A ki bűnöket el-reyti, nem igazgattatik: a' ki pedig meg-vallya, és el-hadgya azokat, irgalmaſságot nyér.* II. Oka az: Hogy, a' mint Sz. Gergely mongya [i], a ſzivet könyörgéſre és imádſágra indittſa: mert azt akarja hogy kérjük, a' mit meg akar adni. Mert minden-képpen int bennünket az Imádſágra; és mindazáltal azt mongya [k]: *Tudgya a' ti Atyátok mi ſzükségtek légyen, minek előtte őtet kéritsétek.* Kedvelli az Iſten a' mi könyörgésünket, és azért mongya [l]: *Kiálts én-hozzám, és meg-hallgatlak téged.* Es a' Menyaſzſzonnak-is azt mongya [m]: *Zengjen a' te ſzózatod a' fülekben, mert a' te ſzózatod édes.* III. Oka az, a' mint Sz. Bernárd mongya [n]; Hogy az ő jó voltát mutatna hozzánk. Mert nékünk kellene azt mondanunk Sz. Pállal [o]; *Uram, mit akarſz, hogy chelekedgyem?* De mivelhogy mi azt né mongyuk, ő kérd minket, Mit akarunk hogy chelekedgyék velünk. Merő nevetség volna az emberek-közőtt, ha valaki, látván vele-neverő ſzolgáját, azt mondaná néki; Miben akarod hogy ſzolgállyak néked? holott azt kellene mondani: Szolgálly en-nékem; chelekedd ezt, vagy amazt. De jó a' mi Iſtenünk: látván gyarlóſágunkat, nem úgy bánik velünk mint ſzolgáival, hanem mint fiaival: kik, mint-hogy nem tudgyuk mit kelleſsék chelekednünk; és, ha tudnók-is, erőtlenek vagyunk; ő kérdi tőlünk. Mit kívánunk, és akarunk. IV. Oka az: Hogy meg-tanúlyuk, minémű alamiſnát kelleſsék adnunk a' Szegényeknek. Mert némellyek azt-

[d] Ex Ambr. l. 8. Luc.
[e] Pſ. 50. 5.
[f] Pſ. 31. 5.
[g] Ioan. 9. 39.
[h] Prov. 28. 13. Eccliaſt. 20. Homil. 20.
[i] Greg.
[k] Matt. 6. 8.
[l] Ier. 33. 3.
[m] Cant. 2. 14.
[n] Serm. 1. de Circumciſione Domini.
[o] Act. 9. 6.

gondol

gondollyák, hogy eleget tőtrek kőtelefségőknek, ha valamit, akár-mi légyen, vetettek a' fzegény torkába; nem gondolván, ha akkor fzükölködik-e a' nélkűl, vagy nem. A' ki ehez, ne adgy annak innya; fe annak, a' ki fzomjuhozik, enni: hanem, kinek-kinek az ő fzükfége-fzerént adgy; a' mezítelennek ruhát, a' betegnek orvofságot, a' fogolynak váltfágot. Innét fogja Urunk mondani az ítéletkor [d]: *Ekezdem, és enneke adatek*, &c. jelentvén, hogy az alamifnát a' fzükféghez fzabták. Az okáért jó, és dicheretes fzokás fokaknál; hogy, mikor a' fzegény Szerzetefek kóldúlnak, meg-kérdik, mi-nélkűl fzükölködnek. V. Oka az: Hogy meg-mutaffa, hogy fenkit erővel, akarattya-ellen nem üdvőzit: mivelhogy az embernek Szabad-akarattya vagyon, és üdvőfségét keresheti, az Iften malaffzt-ával. És ha egyebet nem chelekedhetnék is, kívánhattya, és akarhattya üdvőfségét: fő-képpen, mint-hogy a' mennyei Orvos más fizetefft nem kíván, hanem, hogy fzívünk-fzerént kívánnyuk tőle a' gyógyulaft. Azért nem mondotta Urunk a' Vaknak; Mit adfz? mit fizetfz? mid vagyon? Semmi fzegődfég ninchen; chak a' teliyes és igaz Akaratot kívánnya: *Azt akarfz*-úgy-mond, *hogy chelekedgyem veled?* az-az, tied az akarat, enyim a' chelekedet: valamennyi jót te akarhatfz, annál én többet chelekedhetem.

Továbbá, azt mongya az Evangelifta a' Vak-felől; hogy, halván Urunknak határ-nélkűl-valo kérdéfét, azt mondotta [e]: *Uram, hogy láffak.* Rávid, de bőv kérés, az egy fzó-val, *Láffak*, minden gonofznak el-távoztatását, minden jónak meg-adáfát kérte, és meg is nyerte. Ha moft mindentől azt kérdené Urunk, a' mit a Vaktol: alitom, hogy, ki gazdagfágot, ki méltófágot, ki tefti győnyőrűfeget kérne; ki erőt, ki bőlcheféget, ki fzép házas-társat, ki ellenfégének vefzedelmét, ki egyéb effélét, bolott chak azt kellene kérni, a' mit a' Vak kért, hogy láffon: tudni illik, *I. Uram, hadd láffam a' Bűnős embernek nyomorúlt állapattyát*; hogy ő az Istennek ellenfége, az Ördőgnek rabja, a' Bűnnek fzolgája, Pokolnak polgára; és láffam, mint menekedhetem-ki abból. *II. Uram*, hadd láffam a' Világnak álnokfágát, és el-múlándo-vóltát; hogy fokat ígér, és kevefet ad; nagyot fogad, de meg nem állya. *III. Uram*, hadd láffam az Ördőgnek fzámtalan inchelkedéfét, ellenem-valo fzorgalmatofságát, vefzedelmemre-valo igyekezetit; és láffam, mint álhatok-ellene. *IV. Uram*, hadd láffam a Bűnnek ifzonyú undokfágát, melly az Istennek bennünk-valo ábrázatyát meg-rútittya, lelkünket minden fzép gazdagfágitól meg-foftya, az útálatos Ördőghőz hafonlóvá téfzi; és láffam, mint távoztathatom-el. *V. Uram*, hadd láffam az Utolfó ítéletnek kemény igafságát, melyben fzemély-válogatás-nélkűl fzámot vésznek mindenektől, a' heában-valo fzóról-is; és az egéfz világ-előtt minden ochmányfág nyilván léfzen, őrők gyalázatra: és láffam, mint kellefsék a' hoz készűlnöm. *VI. Uram*, hadd láffam a Pokolnak ki-magyarázhatatlan kínyait, *a' meg-élhetetlen tűzet* [f]; *a' meg-halhatatlan férget* [g]; *a' fálsó fetétfeget, melyben írás és fogaknak chikorgatfa vagyon* [h]; *a' nyomorúfágnak, és fetétfégnek földét, a hol a halálnak árnyéka vagyon, és minchen semmi rend, hanem örők ifzonyúfág lakik* [i]; és láffam, mint kerűlhetem el. *VII.* Hadd láffam az Őrők Bőldogfágnak meg-mondhatatlan örömét, mellyet készített az Iften az őtet-fzeretőknek [k]; és láffam, mint jut-haffak abba. Az-okáért, midőn az egre fzemeinket fel-emellyük, és látfyuk a' fényes Napot, a' világos Holdat, a' tündöklő Chillagokat; gondollyuk-meg, hogy azok chak kárpitok, mellyekkel előlről bé-vonták a' mennyei dichőféget: és azt meg-kívánván, mongyuk: Uram, hadd láffam; és őrők-kön-őrőkké láffam.

Jeles dolgot kért azért a' mi Vakunk, midőn azt kérte hogy láffon: Kedvellette-is Urunk kérését, és meg-engedte a' mit kért, mondván [l]: *Láfd, a te hited meg-fzabadított téged.* Meg fzokta Urunk adni a' mit tőle kértek, ha üdvőfségre-valo volt. Azért, ha valamit kérünk, és meg nem adgya: bizonyos jele, hogy vagy *nem tudgyuk mit kérünk*, mint a' Zebedeus fiai [m], vagy, hogy *nem jól kérjük*, a' mint Sz. Jakab jelenti [n]. Az-okáért haíznos dolgot kérjünk, fzívünk-fzerént kérjünk, hittel; femmit nem kételkedvén [o], és nyilván meg-nyerjük: mint a' mái Vak a' mit kért, meg-nyérte; meg-nyiltak a' fzemei, és elsőben-is az Iften Fiát látta; azt az orczát, melyre *az Angyalok kívánnak nézni* [p]; kinek látásában áll a' bőldogfág. Jól int azért bennünket *Béda* [q], hogy kővefsük őtet: nem gazdagfágot, földi jókat, vagy méltófágot kérvén az Úrtól, hanem világofságot, mellyet az Angyalokkal-eggyütt lathaffunk: mert abban vagyon minden bőldogfág; abban teljeffedik-bé az Istennek mindé ígéreti; arra igyekezett az Szenteknek minden kívántágok, és gondolattyok; azt óhajtotta, azért foházkodott. Azért mondotta Dávid [r]: *Szomjúhozott a' lelkem az erős élő Istenhez; mikor megyek-el's jelenem-meg az Isten orczája-előtt?* És [s]: *Meg-elégízem, mikor meg-jelenik a' te dichőféged.*

Midőn pedig azt mongya Urunk: *A te hited fzabadított-meg téged*, nem azt érti, hogy a' Hit a Kriftus-nélkűl adta az egéfséget; fem hogy a' puftra Hit, melly embernek chak

A

[d] Mat. 25. 35.

B

[e] Luc. 18. 41.

C

[f] Mat. 9. 45. 45.
[g] Ifa. 66. 24.
[h] Mat. 22. 13.
[i] Jób. 10. 22.
[k] 1. Cor. 2. 9.

[l] Luc. 18. 42.

[m] Marc. 10. 38.
[n] Jac. 4. 3.

D

[o] Jac. 1. 6.
[p] 1. Pet. 1. 12.
[q] In Evangel. Evang.

[r] Pf. 42. 3.

[s] Pf. 16. 5.

A

elméjében vagyon, chelekedett volna olly nagy dolgot: hanem azzal azt jelenti; 1. Hogy, noha ő szabadit-meg, mindazáltal nem nálunk nélkül; és azért nevezi *Mi Istenünknek*. II. Hogy, a'mit üdvösségünkért chelekeszünk, hitből származzék: mert *a' Hit nélkül lehetetlen kedvessé lenni az Istennek*[r]. III. Hogy a Hit, hatható és Chelekedő légyen, és ne chak az elménkben maradgyon; gondolván, hogy a Krisztus mi-érettünk szenvedett és a'mi érdemünk nem kivántatik: hanem, a'Chelekedetre-is érkezzék. A'mint Magdolna, Hittel ment a Farisæus házába: de a'mellett a Krisztus lábai: könyhullatásival mosogatta, haj szálaival törlögette, chokolgatta, és drága kenettel kenegette, nem gondolván a'Farisæus zugolódásával[s]. A'Kananæai aszszony állat-is, Hittel hirta Urunkat segétségül: de a'mellett imádta, és el nem távozott tőle, noha ebhez hasonlittotta[t]. A'mi Vakunk is, Hittel kiáltott: de a'mellett álhatatosson kiabrott: nem gondolván a'népnek se feddésével, se fenyegetésével. és, mihelyen hitta a'Krisztus, fel-ugrott, és mind-ent elhagyván, hozzája futott. Ez az igaz és eleven Hit, azért nem mongya Urunk; A Hit szabaditott-meg; hanem *A'te Hited*. melly jeles és Eleven hit volt. IV. Mert a'Hit készíti-el embernek lelkét az Isten ajándékira, és mértéke azoknak: úgy hogy a'nagy Hit, sokat nyér; a'kichíny, keveset. V. Azt akarta Urunk jelenteni, hogy úgy adgya a'Hit-által a'lelki egésséget, a Bűnnek bochánattyát, mint a'testi gyógyulást: mert, a'mit a'Vaknak mondott, azt mondotta Magdolnának-is[u]: *A'te hited meg-szabaditott téged*. Az-okáért, a'mint Hittel kérjük az Istentől *a' minden napi kenyeret*[x], de el nem mulattyuk a'kézi munkát, mellyet az Isten meg-áld: úgy adgya a'lelki jókat-is, ha munkálkodunk azokért. És, a'mint mondhattyuk, hogy munkánkal találljuk táplálásunkat, azzal ki nem rekesztvén az Isten áldását, melly-nélkül haszontalan volna minden munka: úgy mondhattyuk, hogy fáradságunkal nyerjük mennyeknek-országát, azzal ki nem rekesztvén a'Krisztus érdemét, melly-nélkül mi semmit nem tehetnénk.

B

Végezetre, azt mongya az Evangelista a'mi Vakunk-felől[a]; hogy *Az annal látott, és követte a'Krisztust, magasztalván az Istent*. Ezt kell a'lelki vakságból ki-menekedett Bűnös embernek-is chelekedni, hogy az Istennek olly nagy jó tétemény-éért hálátadatlan ne légyen. Követi pedig a'Krisztust: I. Ha az ő akarattya-szerént jár, az ő vezetését követi; nem járván a'maga akarattya- és itéleti szerént, hanem, ha eggyez az Isten akarattyával és itéletivel. 2. Ha a'Krisztus járásához szabja járását. Mert, *A'ki azt mongya, hogy a'Krisztusban lakik, nekie is úgy kell járni a'mint ő járt*[b]: az-az, ollyan dolgokat kell chelekedni, a'minéműeket ő chelekedett. Magasztallya pedig; I. Meg-emlekezvén jó-tétemény-iről. II. Azokról elmélkedvén, és beszélgetvén. III. Azokat nagyra bochülvén, és dichérvén. IV. Egyebeknek-is okot adván, hogy dicherjék az Istent; a'mint a'mi Vakunk-is chelekedett. mert, a'mint az Evangelista mongya[c]; *Az egész nép hogy látá, dicséretet ada az Istennek*. Ez volt a'Krisztus igyekezete minden chelekedetiben, hogy az Isten dichértetnék. És nékünk-is azon kell igyekeznünk, hogy ne keresünk annál egyebet; nem-chak a'világi hasznot, dicséretet, és gyönyörűséget, de még a'mennyei boldogságot-is, hanem chak a'végre, hogy az Istent örökké dichérhessük. Mellyet engedgyen ő szent Felsége minnyájunknak, az édes Jesusnak érdemiért. Amen.

C

D

HARMADIK PREDIKATZIO.

A' Mi a'mai Evangéliomban tégen meg-lőtt, bőtű-szerént: esztendőnkent e'napokban meg-történik, lelki értelem-szerént. Elsőben: A'Krisztus chak a'tizenkét Apostolnak beszéllett az ő kén-szenvedéséről és Halálától. Ez napokban is igen kevessen követik a Krisztust, hogy az ő Szenvedését halgassák; és elmélkedjenek benne forgassák: *A' bolondok száma pedig végetlen*[d], kik a'*Bacchust*; és a'bolondozo fársangosokat követik magoknak vezérdelmével, Istennek bosszontásával. Másodszor: Az Apostolok sem értették, a'mit Urunk a'mai Evangéliomban mondott. Ez napokban, még az Apostolok követői-közzül-is, kik az Egyházi tő rendek, kevessen értik a'Krisztus Szenvedését és Halálát; és többen úszik a'jó lakást, és vig gyönyörűséget. Harmadszor: Urunk magáról azt mongya[b]; hogy *A' Pogányok kezekbe adatik, meg-chúfoltatik, meg-ostoroztatik, meg-pökdöstetik, és végre meg-ölettetik*. E napokban, a'világnak nagyobb része azont chelekszik: *A' Pogányok kezekbe adgyák*, a'Pogányoktól származott fársangolást követvén, és vélek-eggyütt a'bolond *Bacchus* Istent tobzodással, tánczolással, és egyéb balgatagsággal tisztelvén. *Meg-chúfollyák*, igéretivel, és fenyegetésivel semmit nem gondolván, mint-ha merő álmok volnának. *Meg-ostorozzák*, illetlen gondolatokkal, szemtelen beszédekkel, ékretlen chelekedetekkel. *Meg-pökdösik*, ál-orczákba üttözvén, és a'Krisztusból vett igaz orczát meg-rútitván. Végezetre, *Meg-ölik*, az Istени szeretetet félre tévén, és chak torkoknak hasoknak szolgálván, és azt tartván Istennek, úgy-mint a'Krisztus keresztnek-el-

nekel-

nek ellenſéri [c]. Vegyük eſzünkbe azért veſzedelmes állapatunkat, és a'mái Vakkal kérjünk Leiki látást, hogy a Kriſtuſt követhesſük, és dicſérhesſük: és az ő paráncholattyának engedhetſsünk, melyben azt kívánnya [d], hogy *a' ſzívesek meg ne nehezedgyenek ſoha dáſkával és részegséggel.* Mellyet hogy jol végbe vihesſünk, e'mostani Predikatzióban a' Részegség ellen szóllok.

I. Meg-mondom, Mi légyen a' Részegség, és melly nagy Bün légyen: és hogy ſok féle Részegek vannak.

II. Elő-hozom a' Részegség-ellen-valo Orvoſságokat. (ról-is szóllok.

III. Meg-mutatom, Minemő Jelekből ismérhetſzük-meg a' Részegség, a' hol az Al-érzésok-

ELSŐ RESZE.

A' Részegség, semmi nem egyéb, hanem az okoſságnak erőſzak-ſzerént-valo elvesztése, a' fölöttébb-valo italtal, gyönyörködtetésnek okáért. Háromi dolog kívántatik azért a Részegséghez: I. Hogy az okoſságtol, vagy értelemtől ember-erőſzak-ſzerént meg-foſztaſsék: mert mikor ember alusik, nem erőſzak-, hanem természet-ſzerént foſztatik-meg az értelemtől. II. Hogy az, fölöttébb-valo italból következő ízék az okáért, a ki a' bornak chak a szagától-is meg-zajoſodik, ne vétek-ſzerént részeg. III. Hogy a' toroknak gyönyörködtetéséért légyen: mert, ha a' Doktorok tetszéséből, valami hirtelen betegségben, orvoſságúl ember annyi bort innék, hogy fejébe menne, és értelmét el-fogna, ne vétkeznek; a'mint *Cajetanus* [e], *Sylveſter* [f], *Navarrus* [g], a' több Doktorokkal tanittyák. A' hól pedig mind a Három fel-találtatik, a' Részegség Halálos bün; a' mint Sz. Tamás mongya [h], a' *Theologus*okkal. Az-okáért, nem menthetni azt a' Halálos büntől, a' ki más barátſágáért, kérésére, chúfolaláért, fenyegetéſére meg-részegül: mert akarattya-ſzerént chelekeſzi azt, mellyet ſenki ne erőltethet. Es, a'mint inkább kell halált ſzévedni, hogy-ſem paraznaſsággal, vagy egyéb-féle bűnel az Iſtő törvényét meg-ſzegni: azon-képpé inkább kell meg-halni, hogy-sé az Iſtent részegséggel meg-bántani.

Hogy pedig efféle Részegség Halálos bün légyen, meg-bizonyúl. ELSŐBEN: A' Szent Irásból. Nem chak egy-képpen: I. Jajt mond a' Részegeſeknek. *Iaj*, úgy-mond Iſaias [i], *a' kik reggel fel-keltek a részegség-ázásra, és az eſtvéig-valo italra, hogy a' bortol el-hevüljetek.* Es [k]: *Iaj, a' kik hatalmaſok vattok a' bor-ivásra, és erős férfiak a' részegeſkedésre.* Salomon pedig [l]: *Kinek Iaj? ki attyának Iaj? nem-de nem azoknak, e a' kik a' borban mélázoznak, és a' pokárok ki-ivását tanúlyák?* A' Jaj pedig gyakorta, sőt leg-inkább az őrök kárhozatnak büntetéſéről vétetik. II. Sz. Pál [m], *a' Részegeſeket, a' paráznak, bálványimádók-, házaſságtörők-, lopók-, és egyéb iſzonyú vétkeſek-kő-zibe ſzámlálja*; és egy chomóban, azt mongya felőlök, hogy *Az Iſten országát nem birják.* Máſutt-is a' Teſtnek chelekedeti-kőzzé ſzámlállya [n], a' *Részegséget és tobzódaſt*, és mindnyájokról eggyaránt mongya, hogy, *A' kik afféléket chelekeſznek, az Iſten országát nem veſzik.* Urunk-is azont jelenti; mert, midőn azt parácholta volna, hogy Országunk a' tobzódaſtól és részegségtől, okát adta, mondván [o]: *Es reátok jőjön ama hirtelen nap.* tudni illik, hogy őrök veſzedelmet hozzon reátok. mert egyéb-képpen az a' nap ha nem ártalmas, nem-is félelmes; a' mint ugyan ottan jelentette Urunk. mivel annak jeléről szólván, ezzel fejezte-bé azokat [p]: *Ezek pedig meg-kezdjék lenni, fel-tekintsetek, és emeljétek fel a' fejetéket, mert el-közelget a' ti váltſagtok.* III. A Részegségből ſok féle gonoſságok következnek: az-okáért nagy vétek. Először: Meg-foſztya az okoſságtol az embert; a' mint Salomon jelenti, mondván [q]: *Ne nézd a' bort mikor ſargodik, mikor ſénlik az üvegben annak ſzíne: édesedden mégyen-bé, de utóllyára meg-mar mint a' kigyó, és mint a' baſilicus mérgeket önt-ki. A' te ſzemeid meg-látyák a' kívül-valo aſzſzonyokat, és a' ſzíved el-fordultakat ſzól.* Es lészsz mint a' tenger közepin-aluvó; és mint az el-ſzunnyadott kormányos, ki el-veſztette a' kormányt, és azt mondod: *Meg-vertek engem, de nem fájt; vontak engem, és én nem éreztem: mikor ébredek-fel, és ismét bort ai találok?* A' Bölcs *Eccleſiaſticus* pedig [r]: *A' bor, és aſzſzonyok, az Iſtentől el-ſzakaſztják a' bölcsöket, és meg-feddik az értelmeſeket.* Hasonlot mondnak a Próféták-is: *Ezek*, úgy-mond Iſaias [s], *nem tudnak a' bortól semmit, és a' részegségből tántorgottak: a' Pap és a' Próféta semmit nem tudnak a' részegségéről, a' borba merültek, tántorgottak a' részegségtől, nem ismérték a' Látót, nem tudták az ítéletet. Mert minden aſztalok meg-táltek okadáſsal és undoksággal, úgy hogy nem volna több hely.* Oſéas pedig [t]: *A' paráznaság, és a' bor, és a' részegség el-veſzik az értelmet.* Es Habakuk [u]: *Iaj a' ki részt ád barátjának bélé-ereſztvén az ő epéjét, és meg-részegítvén, hogy lássa annak meztelenségét. Meg-vakodtál gyalázattal a' dicsőségért: igyál te-is, és ſzunnyadgyál el-környül-vétſzen tégéd az Úr jobb-kezének pohára, és a' gyalázatnak okádáſsa a' te dicsőségeden.* Másodszor: A' Fajtalanságra gerjeſzti az embert. Mert, a' mint Salomon mongya [x]: *Bujaságos dolog a' bor, és kaborgás a' részegség: valaki ezekben gyönyörködik, bölcs nem leſzen.* Es Sz. Pál [y]: *Meg ne részegedgyetek borral, melyben bujaság vagyon.* Harmadszor: A'

c 1 Cor. 3. 18.

d Luc. 21. 34.

A

B

e Verbo Ebrietas.

f Verbo Ivresse, §. 3. n. 17. conf. 119.

g c. 22. n. 150. n. 2.

h 2. 2. q. 150. a. 2.

i Iſa. 5. 11.

k conf. 22.

l Prov. 23. 29.

m 1. Cor. 6. 10.

C

n Gal. 5. 19. 20. 21.

o Luc. 21. 34. 35.

p verſ. 28.

q Prov. 23. 31.

r Eccl. 19. 2.

D

s Iſa. 28. 7.

t Oſe. 4. 11.

u Hab. 2. 15.

x Prov. 20. 1.

y Eph. 5. 18.

A

Testet meg-erőtleníti; a'mint Salomon jelenti, mondván [a]: *Kinek ok-nélkül-való sóbek? Kinek da szemeinek veresége? Nem-de azoknak-e, a'kik a'borban múlatoznak, és a'pohárok ki-ivását tanúlyák?* Az *Ecclesiasticus* pedig [b]: *A'tobzódás-miatt sokan bóltak-meg: a'ki pedig magát meg-tartóztattya, meg-hoszszabbitya életét.* Negyedűzer: Embernek Marháját meg-emészti. Mert *A'részeges múnkás, meg nem gazdagúl* [b]. Ötödször: A'Békeséget meg-bontya. Mert, a'mint Salomon mongya [c], *Haborgó a'részegség.* és [d], *Kinek haborgások? kinek versenyek? Nem-de nem azoknak-e, a'kik múlatoznak a'borban?* A'bőlcs *Ecclesiasticus* pedig [e]: *A'sok bortól, versengést, és haragot, és sok romlásokat szerez.* Ocsás-is azt mongya [f]; hogy *dühösködni kezdettek a'fejedelmek a'bortól.* Hatodszor: A'Titkokat ki-jelenti; sőt, a'mint Salomon mongya [g], *Semmi titok nincs, a'hol a'részegség uralkodik.* Heted-szer: A'mi leg-nagyobb, az embert nyilván-való és el-kerülhetetlen Veszedelemre viszi, hogy az őrök kárhozatra jussón. Mert az egyéb-féle bűnösök, látván hogy halálnak fiai, mint-hogy az okosságtól meg nem foszthatnak, meg-szánhattyák bánhattyák bűnöket, penitentziát tarthatnak, meg-gyónhatnak, és egyéb Szentségekkel élhetnek: de a'Részeg ember, semmit azokban nem cselekedhetik. Az-okáért, ha valaki meg-ől, vagy meg-fulad, vagy nyaka szakad, a mint gyakorta történik: minden bizonnyal el-kárhozik, és, chak eszébe sem veszi hogy pokolban találja magát. Ezek meg-mutattyák, minémű nagy Bűn a Részegség.

B

Második szor: A'Sz. Atyák, és bőlcs Doktorok-is nyilván azt tanittyák. Sz. Agoston egy-általlyában azt mongya [h]; hogy a'Részegség-által, el-vész a'lélek; az ember, Istennek ellenségévé lészen, és méltóvá az őrök ítéletre. Sz. *Basilius* azt irja [i]; hogy a'Részegség, akarat-szerént-való Őrdög, a'gonoszságnak annya, a'jónak ellensége; az erős embert lassúvá tészi, a'józant bujálkodóvá; az igasságot nem tudgya, az okosságot el-oltya. A'Részegek pedig, a'Pogányok bálványi; kiknek szemök vagyon, és nem látnak. Sz. Ambrus azt mongya [k]; hogy a'Részegség, a'bujasságnak taplója, az esztelenségnek gerjesztője, a'bolondságnak mérge (az-az, meg-bolondító méreg;) melly-által az emberek, erkölchökben, és szinökben meg-változnak, és oktalan-állatokhoz hasonlókká lészsznek. Arany-szájú Szent János azt irja [l]; hogy, Jobb a'szamár, a'részeges embernél; és az eb, bőchűllettesb: mivelhogy az oktalan-állatok, természetök-fölött nem isznak, ha nem tudom ki erőltetné-is őket. Hasonlót beszélnek a'több Sz. Atyák-is.

C

Harmadszor: Az igaz Okosság-is azont bizonyittya, Sok-képpen: I. Mert, a'mi az embernek tulajdona, és a'mivel, az oktalan-állatokat fölyül-haladván, hasonló az Angyalokhoz, sőt az Istenhez-is, attól meg-foszthya: tudni illik, az értelemtől és okosságtól, és bolonda vagy baromma tészi. Azért mondotta a'Pogány Bőlcs *Séneca* [m]; hogy a'Részegség, szabad akarat-szerént való bolondság. Sz. *Basilius* pedig azt irja [n]; hogy a bolondon, és az őrdőgösön, méltó szánakodni: de a'részeg, nem méltó szánakodásra, noha chak nem azon nyavalyában vagyon; mert akarattya-szerént szolgál az Őrdőgnek. És: Oh nyomorult ember, úgy-mond, mond-meg, mivel külömbözsz a'barmoktól? Nem az Okosságnak ajándékával-e, mellyet az Istentől vőttél, a'több teremtett-állatoknak urává és fejedelmévé lévén? Ettől pedig az Okosságnak világosságától meg-foszvan magadat, az oktalan-állatok-közibe számláltathatol, és azokhoz hasonlonak láttatol. II. Mert az embert, mindenre haszontalanná, és alkolmatlanná tészi; nem chak az Isteni szolgálatra, és aitatosságra, hanem a'tanúlásra-is, gondviselésre, múnkára, és minden szükséges dologra. A'részeg vitéz, nem tud hadzolni; a'mives-ember dolgozni, a'szántó-ember munkálkodni, a'bőlcs okoskodni, egy szóval; senki részeg-korában az ő tulajdon hivatallyában és tisztiben el nem tud járni. Ezt szép hasonlatossággal meg-mutattya Szent Agoston [o]: Mint-hogy, úgy-mond, a'mi testünk földi; mi-képpen hogy, ha sok ideig nagy eső léend, a'föld meg-nedvesülvén, sárrá lészen, és semmi múnkát azon nem tehetni: azon-képpen a'mi testünk-is, midőn fölöttébb valo italtól meg-részegül, sem lelki múnkára nem alkolmatos, sem a'léleknek szükséges gyümölchét nem hozhattya. És utánna veti: Az-okáért, ha azt akarjuk, hogy a'mi testünknek mezeje, a'Léleknek szükséges gyümölchöt teremjen, nem kell többet innya, hanem chak a'mi szükséges; hogy, a'fölöttébb-való részegségtől, a'mi testünknek földe, ollyan ne légyen mint az álló-tó, és inkább férgeket és kígyókat, ne teremjen, hogy-sem jó gyümölchöt hozzon. És így fejezi-be: Minnyájan a'Részegek ollyanok, mint az álló-tók. mert, valami afféle tóban terem, semmi jó gyümölche ninchen: mert abban kígyók teremnek, és pióczák, békák, és sok-féle férgek; mellyek inkább iszonyodást szereznek, hogy-sem valamit eledelre-valót teremnének. holott a'füveknek-is, és a'fáknak, mellyek a tókban, vagy tók-mellett teremnek, semmi haszok ninch: úgy hogy azokat minden esztendőben meg-égetik. Látyátok-e, hogy a'mi a'Részegségből terem, a'tűzre készittetik? III. Mert a'Testet, melly a'lé-

D

leknek

[a] Prov. 23. 29
[b] Eccli. 37. 34
[b] Eccli. 19. 1.
[c] Prov. 20. 1.
[d] Prov. 23. 29
[e] Eccli. 31. 38
[f] Osé. 7. 5.
[g] Prov. 31. 4.
[h] Ser. 231. de Tempore.
[i] Hom. 14. in Ebriet.
[k] Lib. de Elia & Jejunio, c. 24.
[l] Hom. 58. in Matth.
[m] Ep. 83. ad Lucil.
[n] Serm. de Ebrietate.
[o] Ser. 231. de Tempore.

leknek eszközе, és minden jóra tárſa, erőtienné, betegeſsé, útálatoſsá, és lemunkára-kellőve teſzi. A Részegſégtől származik a chipás ſzem, a dohos ſráj, a taknyos orr, a reſzkető tagok, a'ízédelgő fő, a horut és torha, a'guta-ütés, a'kőſzvény, és egyéb nyavalyák; a'mint ízépen elő-ſzámlállya Arany-ſzáju Sz. János [f]. és azt-is mongya, hogy, ha a'pokol nem volna-is, ezekért a'nyavalyákért, méltó volna a'Részegſéget el-távoztatni. Haſonlót beſzélnek több Szent Atyák-is. IV. Mert a'Részegſéget nehéz meg-orvoslani, mivelhogy a'bor, az embernek ſzokáſát és természetit meg-változtattya; mert a'máját meg-melegíti és gyulaſztya, a'torkát ſzáraztya és ſzomjuhoztattya. abból pedig következik, hogy, mentől többet iſzik az ember, annál inkább ſzomjuhozik; a'torka, hóvátovább, inkább ſzáradván. A'mint igen ſzépen mongya Sz. *Baſilius* [g], és Sz. Ambrus [h], lá a'Moyſes mondáſával bizonyá [i]: *Sárkányok epéje az ő borok; és aſpiſok gyógyíthatatlan mérge.* Es azt mongya; hogy méltán haſonlíttatik az Aſpiſnak gyógyíthatatlan mérgéhez: mert az egyéb kígyóknak mérgéből ki-gyógyúl az ember, de a Részegſégtől ſenki meg nem gyógyúlhat. mint-hogy annak orvoſsága, inkább neveli a'nyavalyát; és a'bor italától, inkább nevekedik a'ſzomjúſág.

NEGYEDSZER: Ezen dolog ſok Példákból meg-bizonyúl. Mert, mind a'Sz. Irásban, 's mind egyéb hiſtoriákban chodálatos példák vannak a'Részegek-felől, kik gonoſzúl jártak. I. Noë Patriárka, noha *igaz, és tökéletes férfiu vólt az ő nemzetſégi-közöttt* [k]: mindazáltal, *meg-részegülvén, meg-meztelenült a'ſátorában, és meg-chúfoltatott a'fiaitól* [l]. Lót Patriárkát, meg nem győzhette Sodoma: de a'Részegſég úgy meg-győzte, hogy két leányával paráználkodott [m]. Holofernest részegſégében, egy aſzſzony állat ölte-meg [n]. Boldiżár király, a'bor ital-közőtt, halálra ſententziáztatott [o]. Nagy Sándortól azt írja *Séneca* [p]; hogy igé hűv és fő barátyát *Clymt*, részegſégébe meg-ölte. Sz. Agoſtő azt írja [q], egy fő Polgárnak *Cyrillus*nak fiáról; hogy meg-részegedvén, a'terhes annyát latrul megſzőplősítötte; a'nénnyét meg akarta ſzőplősíteni; az attyát meg-ölte, és két nénnyét halálra ſebesítette. *Thomas Cantipratenſis* azt írja [r]; hogy *Galliá*ban, némelly bőchülletes férfiak, a'Vendég-fogadóban lévén, midőn a'bortol meg-hevültek volna, azon kérdezkettek egy-máſtol; Mi kövétkőznek ez élet-után? Akkor monda az eggyik: Igen heában chalátatunk-meg az Egyházi emberektől; kik azt mongyák, hogy a'halál-után-is él a Lélek, reſt-nélkül. El ſakadának nevetve minnyájan: és azonban, egy nagy erős ember jőve hozzájok, bort kére, ivék, és meg kérdé, Mit beſzélgetnének? Monda az, a'ki azelőtt-is ſzóllott vala: A'Lélekről beſzélgetünk: a'ki az enyimet meg-akarná venni, jó árron néki adnám, és azt a'tárſaſsággal a'borra adnám. Midőn iſmég minnyájan nevetnének, monda a'nagy erős ember: En kéſz vagyok meg-venni: minn adod? Amaz megmondá, hogy ennyin adgya. és a'vévő leg-ottan ki-olvaſá a'pénzt, és innya kezdének; meg ſem gondolván amaz, hogy a'lelkét el-adta. Eſtve-felé monda a'vévő: Ideje hogy ki-ki haza menjen: de, minek-előtte el-oſzollyunk, tegyetek ítéletet: A'ki kőtő-fékben-valo lovat véſzen, ninch-e a kőtő-fékhez-is igaſsága? Kinek midőn minnyájan azt feleltek vólna, hogy igen-is vagyon: leg-ottan ragadá a'vévő, és mindenek láttára-teſtétől lelkeſtől el-vivé, kétſég-nélkül pokolba. mert Ördög vólt, emberi abrázatban. Tanúllyanak ezen a'részeges chapok, kik meg-iván eſzőket, minden bolond beſzédre-kéſzek, hogy egyebeket nevetteſſenek.

Sok egyéb példákat el-hagyván, mint-hogy a'Részegſég, Három rend-béli emberekben leg-gyalázatosbnak tettzik, tudni illik, az Aſzſzonyokban, Fő-emberekben, és Egyházi emberekben: chak azokról hozok egy-nehány példát elő. Sz. *Jeróny*mus, egy Aſzſzonyról eskövéſsel írja [s], hogy tíz eſztendős gyermekkel látorkodott részegſégében, és meg-terhesült tőle: hogy, a'ki a'gyermeknek eggyűgyűſégével, az Iſtennek boſzſzuſágára, természet-ellen tilztalankodott, a'természetnek Urától meg-ſzégyenittetnék; bé-tellyeſedvén, hogy *Semmi ninch bé-fődöz ve, a'mi ki nem nyilatkozik* [t]. A'mi a Fejedelmeket, vagy Fő embereket illeti, meg-hallók mint járt Holofernes, Boldiżár, Nagy Sándor. Azokon-kívül-is ſokan voltak, kik a'Részegſég-miatt nzomorúltúl veſztek. A'Harmadik Mihály Cháſzárról, azt írja *Baronius* [u], *Curopalates*ből és *Zonaras*ból; hogy részegſégében ſokat chintalankodott; kinek fülét, kinek orrát, s kinek fejét vágatta el. Melyről midőn intené és tiltaná *Baſilius*, őtet-is meg akarta ölteni; de nem ſzolgált a ſzerencheː mert *Baſilius*, meg-értvén gonoſz ſzándékát, elcit vötte, részeg-korában kezeit el-vágatta, és ſzörnyű-képpen meg-ölette. *Zeno* Cháſzárt pedig, a'mint *Zonaras* írja [x], mivelhogy, mikor részeg volt, el-dőlt, és mint a'hólt úgy feküdt: a'ſeleſége *Ariadna*, meg-útálván őtet, részeg-korában el-temettette a'Cháſzárok temető bóltyába, melyből ki nem jűhetvén, mint-hogy nagy kő vólt rajta, iſzonyú halállal hólt-meg. *Peſcen* Cháſzárról-is azt írja *Michaël Glycas* [y]; hogy ſokakat meg-ölettett részeg-korában.

[f] Hom. 10. ad Ephes. Tom. 5.
[g] Hom. 10. in Ebriet.
[h] De Elia & Jejun. c. 14.
[i] Deut. 32. 33.
[k] Gen. 6. 9.
[l] Gen. 9. 21.
[m] Gen. 19. 33.
[n] Judith. 13. 9.
[o] Dan. 5. 30.
[p] Ep. 83. ad Lucilium.
[q] Serm. 88. de Verbis in Evang.
[r] Lib. 2. Apum. c. 56.
[s] Tom. 3. ep. ad Nep.
[t] Mat. 10. 26.
[u] Tom. 9. Anno 867.
[x] Tom. 3. Annal.
[y] 4. part. Annal. Byzantin.

A

ban, azért hogy chúfolták: de érdeme-ſzerént, meg-fizetett néki *Heraclius*; mert jobb kezét és lábát el-vágatván, hátáról a bőrét le vonyatván, és meg-heréltetvén, fejét vetette; és mi nek-utánna a'tellet gyalázatoſon ide 's tova hurczolták vólna, meg-égettette. *Baronius* azt írja [i], *Curopalátes*ből, *Alexander* Chaſzárról, hogy, meg-részegülvén, laptát ment jádzani: és hirtelen fájni kezdvén a'gyomra, a palotába tért; a hol ſok vér folyván az ortából, és ſzemérmes teſtéből, másod napra meg-hólt. A'mi az Egyházi embereket illeti, rettenetes példát ir *Martinus Delrio* [k]: Flandriában, úgy-mond, vagyon egy Priorſág, melyben, név-ſzerént három Barát lakott, lételek-ſzerént pedig hatrok vóltak; mert, mindeniknek ágyaſa lévén, nem ſzégyenlettek azokkal részegeskedni, és paráználkodni. melly két vétek gyakorta eggyütt jár. és Sz. *Jerónymus* nyilván mongya [l]; hogy ő ſoha nem hiſzi, hogy a'Részeges ember, tiſzta életű légyen. Egykor a Részegeskedéſt éjjelig vontatván, eggyik, a ki nem olly gonoſz vólt mint a'többi, monda: Eléggé ſzolgáltunk a'*Bacchus*nak, és ſajtalanſágnak, ottan chak adgyunk hálát az Iſtennek. Kinek monda a máſik: Én azt itélem, hogy az Ördögnek kell ezt kőſzönnünk; és én annak kőſzönöm, a'kinek ſzolgálunk. és nagy hahotával fel-kelvén az aſztaltól, az ágyába méne. Chak alig feküdtek vólt le kurvájokkal: és imé, az ajtó magától meg-nyilván, az Ördög iſzonyú nagy fekete ember képében bé-méne hozzájok, Vadáſz ölközetben, és véle eggyütt két kis ſzakáts, és ſzőrnyű ſzóval monda: Hol vagyon a'ki nékem kőſzönte a'jó lakáſt? ihol jelen vagyok, meg-fizetek néki. Ki-vonyá azért az ágyból, és a'ſzakátſoknak adá, hogy nyárſra vonván meg-sütnék jó tűznél. Meg-sütték, és meg-hala. A'többi pedig, ijettekben chak nem meg-halának. a'sült teſtnek ſzaga pedig el-tőlté a'házat. A'Vadáſz pedig a'többinek, monda: Ti-is méltók volnátok haſonló büntetéſre; ninch is akaratomban fogyatkozás: de nagyobb erőtől tiltatom. Kedvem-ellen megyek-el; és intlek, hogy térjetek-meg: mert, ha külömben nem viſelitek magatokat, iſzonyatosb dolog történik rajtatok. El-enyészének az Ördögök; amazok pedig nem-is ſzólhatának, míg nem meg-virrada. Fel-kelvén pedig, a'tátſokat halva találák, kinek a'teſte jól meg sült vólt. Tudom, úgy-mond *Delrio*, a'helyt, és a'Szerzetet: de mind a'kettőről halgatok. Nem tudom pedig, ha egy-nehány ſzáz eſztendőtől fogva, példánkra haſznosb dolog történt ennél. Tanúllyanak a'teſt-hizlaló menyetskés Egyházi emberek, és láſsák, hogy haſonló-képpen ne járjanak, vagy ezen, vagy a'más világon.

B

C

Ó TÖRÖK: Ezen dolog meg-bizonyúl a Pogányok itéletiből: kik, chak a'természet-ſzerént-valo Okoſságból-is, eſzőkbe vőtték a Részegſéghek gonoſságát; és gyalázatos dolognak tartották, sőt keményen meg-is büntették. *Plutarchus* írja [m]; hogy *Philóxenus*, és *Aſſónides*, az *Athénai*aktól kövétlegbe mentek a'*Macedóniai* Filep Királyhoz, és meg-térvén, arról dichérték, hogy keményen ivott vélek. Kiknek *Demoſthenes* azt felelte: Azt a ſpongiában-is fel-találjuk, kihez haſonló Filep Király; és annál nagyobb dichéretet nem érdemel. Igazán itélte az okos ember, hogy a'Fejedelmek dichérete, nem a'pohároknak ki-üreſitéſében áll. *Xenophon* írja [n]; hogy *Aſſiages* azt kérdette *Cyrus*tól, Miért nem itta-meg a'bort? Kinek meg-éskődvén, azt felelte: Attól féltem, hogy méreg vólt a'kupában: mert mikor ſzületeſed napján barátidat meg-vendégletted, eſzembe vőttem hogy mérget tőltőtték nékik. Monda azért *Aſſyages*: Édes fiam, mi modon iſmérted-meg azt? Felele *Cyrus*: Mert láttam, hogy, ſem teſtetekkel, ſem okoſságtokkal nem birtatok. Gyalázatos, és bólondito dolognak tartotta azért *Cyrus* a'Részegſéget. *Stobeus* írja [o]; hogy *Chryſippus*, a'Részegſéget, kichíny bolondſágnak mondotta: de bizony Nagy bolondſágnak mondhatta vólna; mert a'részeg ember, nem történetből, hanem ſzánt-ſzándékból bolondúl-meg, melynél nem lehet nagyobb Bolondſág. *Franciſcus Patricius* írja [p], *Laértius*ból; hogy *Solon* illyen Törvényt írt: A Fejedelem ha részégen találtatik, halállal büntetteſsék. *Pittacus* pedig, azon *Laértius*nál [q], olly Törvényt írt; hogy, a'ki részegſégből valami vétkeket chelekedett, két-ſzerte büntetnék-meg; mint-hogy azzal ſzokták magokat menteni az emberek. *Alexander ab Alexandro* írja [r]; hogy *Indiá*ban bort nem ittak, hanem chak áldozat-kor: kiknél olly Törvény vólt; hogy a melly aſſzony állat a'részeg Királyt meg-ölte, az utánna-való Király felesége lenne. *Athenæus* írja [s]; hogy *Zeleucus* azt végezte, hogy, Valaki bort innék, az Orvos parancholattya-kivül, fejét el-veſztené. Most-is a Spanyólok, Olaſzok, *Laſitánus*ok, hazájokban semmi bőchülletes tiſztre nem válaſztyák, a'ki chak egyſzer részeg vólt-is: sőt bizonyságúl ſem véſsik-bé; és mingyárt *excipiá*nak ellene, hogy nem méltó hitelre, a'ki meg-itta eſzét. Adná Iſten, hogy a'mi Országunkban-is olyan Törvénnyel élnének: bizony, minden rend-béli emberek jobban el-járnának hivatallyokban, és nagyobb bőchülletők vólna.

D

[i] *Ann.* 915.

[k] *Tom.* 2. *Diſquiſit. Magic. lib.* 3. *parte* 1. *q.* 7.

[l] *Ep. ad Furiam.*

[m] *In Demoſthenis Vitâ.*

[n] *In Pædia Cyri.*

[o] *Serm.* 18.

[p] *Lib.* 6. *de Regno*, *c.* 6.

[q] *Lib.* 1. *n.* 5.

[r] *Lib.* 3. *c.* 11.

[s] *Lib.* 10. *c.* 9.

HATODSZOR: Abból-is meg-bizonyúl; hogy, noha Sok-fele Részegek találtatnak: de mind azok-közzül-is, nem találtatik több egynél, vagy kettőnél, a'ki kiváltképpen-való gonoſságot ne chelekednék a'Részegség-fölött: I. Némellyek, a'kik leg-jobbak, mingyárt el-aluſznak, és senkinek semmi bántására ninchenek. II. Némellyek, chak imádkozni és gyónni akarnak; noha józan-korokban alig jut eszökbe-is ezek-is, a'többinél jobbak. III. Némellyek igen vigak; chak nevetnek, énekelnek, barátkoznak. IV. Némellyek chak sirnak: és akkor jut eszökbe minden nyomoruságok, attyok és annyok halála. V. Némellyek adakozók, és tékozlók; valami kezökhöz jut, mindent el-ajándékoznak. de az-után meg-bánnyák, és meg-siratnyák; némelykor Törvénnyel-is viszsza-keresik. kiktől nem-is kell az ajándékot el-venni, hanem ha józanságokban viszsza nem kérik, ha meg-kínállyák-is. VI. Némellyek, chak ugrálnak, és tánczolnak, mint a Noé bakja. *Laértius* azt irja [x]; hogy, midőn *Anacharsis*tól azt kérdették volna, Ha vannak-e Scytiában hegedüsök? Azt felelte; hogy szőlők-is ninchenek: jelentvén, hogy a'tánecz, a'részegségből származik. VII. Némellyek chak bolondoskodnak, és minden chelekedetök merő nevetség, noha egyébha, mint fő-emberek, bőchülletessen viselik magokat. Azért mondotta *Alexander*; hogy a'sok bor, az embert kevés értelemre kénszeriti, úgy hogy ember magát ne tudgya meg-bőchülleni. VIII. Némellyek, fölöttébb ismérkednek, és barátkoznak; és minden lovászszal atyaſiságot vetnek, chak hogy jó ivó-társok találkozzék. IX. Némellyek, fölöttébb zajgók és chachogók; senkinek nem hagynak szóllani, hanem chak magok akarnak beszélleni. noha sem füle sem farka beszédőknek, és magok sem értik mit fechegnek. X. Némellyek kérkedők, erőssen hánnyák vetik Nemességöket, vitézségöket, gazdagságokat. noha gyakorta semmi sinch benne. XI. Némellyek, fölötte tudósok, és ékessen-szóllók. noha józan-korokban egy kukkot sem tudnak mondani. Kikről jól mongya *Horatius* [y]: *Fecundi calices quem non fecere disertum?* az az: A'bővpoharok, kit nem töttekékessen-szóllóvá? XII. Némellyek chak pántolodnak, kötődnek, mindennel viszsza-veszsznek, és senkinek békét nem hagynak. XIII. Némellyek morgók, szitkozódók, átkozódók, és semmi jót ember tőlök nem hall. Tellyes életemben rútabb káromlást Magyar nyelven nem hallottam, mint egy részeg *Calvinista* Hadnagytól Erdélyben Gyula-fejérvárban. kit elevenen akart meg-egettetni Rákóczi Sigmond akkor-béli *Gubernátor*; de a'*Calvinista* Predikátorok kérték-meg életét. XIV. Némellyek hazugok, chelchapok, mindent ígérnek és fogadnak, de semmit meg nem állanak. XV. Némellyek fechegők, és nyelvesek, semmi titok meg nem marad nálok; kik gyakorta nagy veszedelembe hozzák magokat. Innét, mondotta *Eratosthenes*, a'mint *Plutarchus* irja, hogy a'Bornak hasonló ereje vagyon a'szélhez; mert, a'mint a'szél az egesz tengert fel-háborittya: úgy a'bor-is az ember szívében-való titkokat fel-forgattya. *Aeschines* pedig, *Maximus*nál azt mondotta [z]; hogy az ábrázatnak tükőre a'rez, a'szívnek pedig a'bor: jelentvén, hogy semmi titok ninch a'szivben, mellyet a'részeg ember ki nem fecheg. *Seneca* pedig azt irja [a]; hogy, mint a'mustól a'hordó ki-pattan; és a'fenekén-való sőpről, a'melegség miatt fel-megyen, és ki-hányattatik: azon-képpen, a'ki a'bortól meg-melegül, minden titkát ki-nyilatkoztattya. és, mi-képpen a'borral meg-terhelt részegek, az étket meg nem tarthatyák, hanem ki-okádgyák: azon-képpen, mind a'magok-, 's mind más titkait ki-mongyák. XVI. Némellyek okádók; és mihelyen meg-terhelik magokat borral, hogy ne ártson, ki-vetik. Azt irja *Aelianus* [b]; hogy *Antigonus* Király nagy bőchülletben tartotta *Zénó Citiensi*t: és egykor elő-találván *Zénót*, mint részeg, meg-chókolta; és azt kérdette tőle, Mit parancholna néki? meg-esküdvén, hogy valamit mondana, megchelekedné. Kinek *Zénó* azt mondá: Menny-el, és okádgyál. Melly mondással, meg-is feddette a'Részegségért; és tanátsot-is adott, hogy ne ártana néki a fölöttébbvaló ital. XVII. Némellyek mérészek, és minden veszedelemre készek: noha józan-korokban, magok árnyékától-is félnek. XVIII. Némellyek, nem chak mérészek, hanem ugyan vitézek-is; mindennel harczolnak, és ütőkőt vonnak. és nem chak veres és pechenyés szemők vagyon a'bortól, hanem gyakorta kék szemet-is nyernek az ütők vonyásával. XIX. Némellyek járkosók és hajártosók: mindenőket kocczára vagy kártyára hánnyák, és gyakorta mezítelen mennek haza. XX. Némellyek feledékenyek: alig tudnak haza menni, és semmi gaz chelekedetőkről meg nem emlekeznek. XXI. Némellyek zabálók; nem győznek eleget enni mikor részegek. XXII. Némellyek, végetlenre, fajtalanok, és paraznák; és a'kik józanságokban egy mosdatlan szót sem ejtőttek volna, részegségőkben minden útálatosságot meg-chelekesznek, nem gondolván sem Istennel, sem emberrel. Egy Barátot az Ör-

A

x Lib. 1. segm. 8.

B

y Lib. 1. Epist. 7.

C

z Serm. 30.

a Epist. 83.

b Hist. Var. lib. 9.

D

A

dóg, sem a' gyilkosságra, sem a' paráznaságra nem vehetett; a Részegségre reá vőtte, mint kűlsőbb vetekre: de azzal, mind a' paráznaságra, 's mind a' gyilkosságra vitte. Es talám Dávidnak-is úgy történt dolga: ki, *délszaki* (talám ebédien többet ivott vólt) *fel-hévűlésében*, más ember feleségét bűnre kívánta, és, hogy el-fődőzné véghet, jámbor vitéz szolgáját meg-ólette [a]? Mind ezekből ki-tetszik, minémű nagy vétek a' Részegség; és melly igen kell attól magát ókalmázni a' Keresztyén embernek.

a 2. Reg. 11. 6. 15.

II. RÉSZE.

B

KÉrdené valaki: Michoda Orvossággal kell a' Részegségre-valo hájlandóságot, és a' gonosz szokást meg-győzni? Felelet: Mind a' Pogányoknál, 's mind a' Keresztyénekné'l; jeles Orvosságit találhyuk, ha akarunk vélek élni. Első Orvosság: *Pythagoras*tól midőn azt kérdették vólna, Mi módon hagyhatná-el a' Részeges ember, a' bor-italt? azt felelte, *Szobaussal* [b]: Ha gyakorta meg-gondollya, a' mit részegségében szokott chelekedni. II. *Anacharsis*, *Plutarchus*nál azt mondotta; hogy A' ki józan akar lenni, a' Részegek erkőlchét nézze; és kétség-nélkűl meg-útállya. Mert soha olly részeges ember nem leher, a' ki józan-korában ne útállya más részeg embernek mód-nélkűl-valo chelekedetit. III. *Plato* arra intette Tanítványit, a' mint *Fulgosius* írja [c], hogy részeg-korokban a' tűkörbe nézzenek, hogy látván úndok és bolond ábrázattyokat, az-után meg-tartoztatnák magokat a' részegségtől. Ezt én javallom: de jobnak állítom, hogy ember józan-korában az Isten ígéjének tűkörébe tekintsen, és jól meg-roszállya a' miket a' Részegség-ellen mondottunk. mellyekből észrébe veheti, minémű okralan dolog, torkának egy kevés ideig-valo gyönyörűségéért, mind e' világon nagy károkat és gyalázatokat szenvedni, 's mind a' más világon örökké kinlódni. IV. Sz. Agoston [d] azt adgya orvosságúl; hogy, mi-képpen az ember, napról-napra többet-többet iddogálván, a' Részegségnek setétségére, és mélységére jutott: azon-képpen lassan-lassan, meg-fogván magától az italt, a' józanságnak világosságára jusson. Ki, ha mindenestől-fogva meg-fogná magától a' fölöttébb-valót, és azonban szomjúhozni kezdene: meg-keseredett szívvel azt mondaná; hogy inkább akar meg-halni, hogy-sem az italnak szokását el-hagyni. meg nem gondolván, hogy könyebb vólna testében meg-halni, hogy-sem lelkében a Részegség-által. Az-okáért, hogy fölöttébb-valo szomjúságot se szenvedgyen, és olly nagy gonosztól-is meg szabadúllyon: naponként valami keveset fogjon-el a' fölöttébb-valo italból, míg nem mértékletes szokásra jút. V. Gondollya-meg ember azoknak példáit, kik a Részegség-miatt, vagy testőkben, vagy lelkőkben gonosznúl jártak, kiket elő számláltunk; és azon-kívűl-is sokat talál. VI. Gondollya-meg, hogy sokan, tellyességgel meg-tartóztatták magokat a' bor-italtól, hogy annyival távúlb lennének a' részegségtől. Erről gondolkodott Sálomon [e], *a' végre, hogy elmúlást a' bölcseségre adná, és a' bolondságot el-távoztatná.* Az Isten dichéri Jeremiásnál [f] a Rekabitákat, hogy Bort nem ittak, hogy az ő attyoknak Jonadabnak parancholattyát meg ne szegnék. Dichéri az Irás Dánielt-is [g], hogy társaival meg-tartóztatta magát a' bortól, és chak vizet ivott. Gábriel Angyal, Keresztelő Sz. Jánosnak chodálatos szentsége jelei-közibe számállya, hogy *Bort, és részegítő-allatot nem ivandék* [h]. *Eusébius* azt írja [i], hogy Sz. Márk Evangelísta *Alexandriá*ban, az első Keresztyénecknek azt parancholta a' Jóizágos chelekedeteknek gyakorlására, hogy a' Bortól meg-tartóztatnák magokat. Sz. Agoston, arról dichéri [k] az ő ideje-béli Püspőköket, Papokat, Barátokat, Diaconusokat, hogy a' Bor-italtól meg-tartoztatták magokat. Sz. *Jerónymus*, égig magasztallya a' *Palestinai* Barátokat, hogy betegségőkben sem kedveztek magoknak Bor-itallal. és a' Krisus Jegyesit arra inti (a' szentelt Szüzeket,) hogy a' Bort úgy fussák, mint a' mérget [l]. Né chak Sz. *Jerónymus* tíltotta pedig a' Bort az ifiaknak: de a' Pogány Romaiak-is, a' mint *Aelianus* írja [m], az Ifiaknak, harminez esztendeig meg nem engedték. *Plato* így írt [n]: Törvényűl légyen, hogy a' gyermekek, tizen-nyolcz esztendeig, semmit ne tudgyanak a Bor-italhoz: mert nem szükség tűzet tűzhöz tenni testűnkben és lelkűnkben; míg nem férfiakká lévén, munkálkodni kezdenek. mert az ifiuságnak dőhős erkőlchét, el kell távoztatnunk. Az-után pedig, harminez esztendeig, igen mértékletesen éllyenek a' Borral. A' Részegségtől pedig tellyességgel meg-tartóztassák magokat az ifiak. Jól mongya *Plato*; hogy, nem kell tűzhöz tűzet adni; az-az, Borral nem kell gyulasztani a' lángolo ifiuságot: mert, a' mint Sz. *Jerónymus* írja [o], a' Bor, és az ifiuság, a' telli tilalmas kívánságnak két tűze. Mi szükség az-ért a' tűzhöz olajt vetni, hogy inkább égjen? Mi szükség, a' lángolo tűzet tűzzel táplálni? VII. A Vendégségektől, és valahol a' sok italra alkalmatosság lehet,

b Stob. 18.

c Lib. 7. 12.

d Ser. 231. de Tempor.

e Eccle. 2. 3.

f Jer. 35. 18.

g Dan. 1. & 10.

h Luc. 1. 15.

i Lib. 2. 17.

k Lib. 1. de Morib. Eccles. c. 30.

l Epist. 22. ad Eustochium. De Virginitate.

m Lib. 10. Var. Hist. cap. 9.

n Lib. 2. de Legibus.

o Ser. Epist. 22.

ember távúl járjon, a'Salomon intéſe-ſzerént [p]: *Ne legy a'dizsölök lakodalmiban, ſe azok tobzódáſiban, kik húſt hordanak-egybe ételekre.* Ezt fő-képpen ajánlom azt Egyházi rendnek, Sz. Ambrús és Sz. Agoſton példájával: kikről azt irja *Poſsidius* [q]; hogy még házajokban ſem kérhették őket, hogy lakodalmokba mennyenek, hogy a'Mértékletteſſéget által ne hágnák. A'ki tellyeſſéggel meg nem vonhattya magát, tellyeſſéggel el-tekéllye magában, hogy ſenki kéréſéért, vagy úntatáſáért a'Józanſág határát által nem hágja. Hallyad, mit ir erről Sz. Agoſton [r]: Illyen módon ſzokták magokat a'Részegeſek menteni: Hatalmas ſzemély erőltetett, hogy többet innám; egyebet nem chelekedhettem a'Király lakodalmában: *A' bűnökben-való mentségek, mentségére* [s] mongyuk ezeket; és a'mit nem akarunk bé-tellyesíteni, azt mongyuk, hogy bé nem tellyesíthettük. Ha ſzintén arra kelne-is a'dolog, hogy néked azt mondanák; Vagy igyál, vagy meg-halſz: jobb volna, hogy a'teſted józanon meg-ölettetnék, hogy-ſem lelked meg-halna a'Részegség-által. De ez a'mentség hamis. Mert a'Királyok-is, és egyéb hatalmas ſzemélyek, ha látnák hogy el-tekélletted magadban, hogy, Iſtentől-való féltedben, nem engedſz nékik abból hogy meg-részegűlly: ha ſzinte egy-óráig láttatnak-is reád haragudni, de az-után nagy bőchűlletben tartnak, mondván: Mennyi fenyegetéſekkel és ijeszgetéſekkel fáraſztottuk, de minda'által, a'Józanſágtól ſoha el nem vonhattuk. Es utánna veti: A' ki a'Részegſégnek ellene-áll, ha az Iſtennek ſegétſégével álhatatos léſzen, és azért valami háboruſágot ſzenved, azt az Iſten a'Mártyromſágnak koronájára tudgya néki. Tudom, hogy némellyek, a'Sz. Agoſton mondáſát úgy magyarázzák; hogy, ha ki úgy erőltetne, hogy a'Részegséggel a'Józanſágot akarná ſzidalmazni, inkább kellene halált ſzenvedni, hogy-ſem meg-részegűlni. De mikor chak azért erőltet, hogy bolondúl azt alittya, hogy meg-útálod ha meg nem felelſz néki: mint-hogy az ő torka ſem zálógos, halálos bűn-nélkül többet ihatol, életednek meg-tartáſáért; a'mint ſzabad orvoſságúl azt chelekedni, hogy meg ne hally. Ezt a'magyarázatot nem ſzintén kárhoztathatom: de gondolom, hogy Sz. Agoſton egy-általlyában ſzóllott; fő-képpen, holott titkán történik, hogy ember azzal haláltól meg-menekedgyék. VIII. Orvoſság az; Hogy ember ne kereſſen az italban gyönyörűſéget: hanem chak azért igyék, hogy életét, és erejét, az Iſten ſzolgálattyára meg-tartſa; és táplállya. Azért paranchólta Sz. Pál Timotheuſnak a bor-italt, mondván [t]: *Ne igyál még vizet, hanem egy kevés Borral élly, a' gyomrodért, és gyakor betegségidért.* Ha illyen igyekezeted léſzen az italban, könnyen meg-tartóztatod magadat az erős Boroktól, mellyek hamarébb meg-ártnak. Az Iſten ſzolgáinak, mint-hogy azon kellene igyekezniek, hogy az ő teſtőket meg-feſzítenék a'vétkekkel és kívánſágokkal; nem mélto bizony gyönyörűſéget kereſni az italban: sőt igen illenék, és haſznos-is volna azt kívánni, hogy az ízléſnek gyönyörködéſe-nélkül tehetne eleget teſti ſzükſégének: hogy haſonlóbb lenne a'Kriſtushoz, ki minden teſti gyönyörűſégtől nagy távúl volt; és a'Szentekhez, kik mind ételt 's mind italt, ſzánt-ſzándékkal ízetlenné tőrtek, hogy azokban-ſemmi gyönyörűſéget ne érzenének: némellyek az ételekbe ſót ſem vetettek; némellyek, ſó-helyett, hamuval hintették-meg: a'Bort pedig úgy meg-vizezték, hogy merő lőrének tetſzett, és ſemmi-képpen meg nem részegíthetett.

Ha meg-részegűlni Halálos bűn: máſt meg-részegíteni-is az; a'mint Sz. Tamás tanittya a'több Doktorokkal: mert a'gonoſztakot, tanátſot, ſegétſéget adni, olly bűn, mint-ha ember maga chelekedné: annyival inkább úntatni, vagy tenyegetéſſel kénſzeríteni azt, a'kinek az italra kedve nem volna. Melly ſzokás-ellen, keményen írnak a'Sz. Atyák. Midőn, úgymond Sz. *Baſilius* [u], az italban elébb-mennek: arra jutnak, hogy ennek a'bolondſágnak őregbítéſéről tuſakodgyának. melly törvénynek találója az Ördög, a'győzedelemnek jutalma pedig a'bűn: mert a'ki több bort iſzik, azt a'többinél inkább dichérik, és az vészen győzedelmet; és így, a'gyalázatból vadáſzſzák a'dichőſéget. Haſonló-képpen ír Sz. Ambrús-is. és a'többi-között azt irja [x]: Ti ſem menthetitek magatokat: kik úgy hijátok a'vendégeket, mint barátitokat; és úgy bochátttyátok-el, mint ellenſégiteket. mennyivel jobban chelekedtél volna, ha Borodat a'földre öntötted volna? Mit gyönyörködől máſnak kárában, magad haſzna-nélkül? Vigaſágra kéred, és halálra kénſzerited: ebédre hívod, és temetéſre akarod vinni: étket ígérſz, és győtrelmet kéſziteſz: bort mutatſz, és mérget tőlteſz. Sz. Agoſton-is haſonlót ir, ki mentſégőket-is elő-hozzák: Az illyenek (kik máſt erőltetnek) nyomorúltúl mentik magokat, mondván: Kedvetlen léſzen a'barátom, ha valamennyiſzer vendéggé hívom, annyit nem adok inni a'mennyit akar. Es meg-felel ugyan-azon Sz. Agoſton: Ne légyen az barátod, a'ki téged Iſtennek ellenſégévé akar tenni; ki mind néked, 's mind magának ellenſége. Ha magadat meg-részegited, és máſt-is: az

ember

[p] *Prov.* 23. 20.
[q] *In Vita Aug. ſub fin.*
[r] *Ser.* 232. *de Tempore.*
[s] *Pſ.* 140. 4.
[t] 1. *Tim.* 5. 23.
[u] *Hom. contra Ebriet.*
[x] *Lib. de Elia & Jejunio.*
[y] *Ser.* 231. *de Tempore.*

A ember barátod légyen, az Isten ellenséged. Azért okosan gondold-meg, ha méltó-e az Istentől el-szakadni, hogy a Részeggel társolkodgyál. Ottan chak te ne kénszerittessed, ne erőltesd: hanem hadd akarattyára ügyék a' mennyit akar. és, ha úgy akar megrészegűlni, maga veszszen, ne veszszetek mind ketten. Es ismég: A'ki mást arra kénszerit, hogy kelletlenűl, szüksége-fölőtt igyék, és meg-részegedgyék: kevésbet ártott vólna néki, ha testét fegyverrel meg-sebesitette vólna, hogy sem őtet meg-részegitvén lelkét meg-ölé.

Mindazáltal, némelly Doktorok ezt úgy értik, hogy ha ember mást ok-nélkül részegit-meg: kik azt vélik, hogy, ha valami nagy gonoszt külömben ember el nem távoztathat, hanem ha azt meg-részegíti, a ki a'gonoszt akarja chelekedni, szabad azt meg-részegiteni: úgy-mint, ha valaki a Várast el akarná árúlni, és külömben ellene nem állhatna: vagy, ha ellensége kezéből külömben ki nem szabadúlhatna. Es azzal bizonyittyák vélekedésőket; hogy, Szabad kisebb vétekre embert inteni, ha külömben a'nagyobb gonosztól el nem vonhatni: úgy-mint, ha valaki meg akarná ölni szomszédomat, arra inthetem, hogy elsőben marhájában tégyen kárt, vagy barmát hajtsa-el; hogy azonban a'halálról meg-mentsem őtet, ha egyéb módom ninchen a'meg-szabaditásban. Es annak, a'ki a'Várast el akarja árúlni, azt adhatom tanácsúl, hogy a'tár-házat fel-törje, hogy azonban az árúltatásnak eleit vehessék. Es a'kit megfog az ellenség, azt tanátsolhattya néki, hogy más-után menny en, a'kinek tudgya hogy jó lova vagyon, és el-szaladhat; a'vagy, hogy az ellenséget, utánna chalván, a'leire- B vigye. Ekképpen Ruben a Jákob fia [a], látván, hogy a'több attyafiai meg akarták ölni Józefot, azt mondotta nékik: *Ne öllyétek-meg az ő lelkét; se ki ne ontsátok vérét: hanem vessétek őtet emé kútba, melly a' pusztában vagyon, és kezeket ne tartsátok ártatlanúl.* a'hol nem kissébb vétek vólt a'mit tanatslott: de azért chelekedte, hogy hirők-nélkül ki akarta onnét vonni, és az attyának meg-adni. Ez a'vélekedés nem szintén meg-vethető: mert ollyankor, nem láttatom tanátsot adni a'gonoszra, hanem a'nagyobb gonoszról el-verni.

[a] Gen. 37. 22.

III. RESZE.

C DE kérdené valaki: Michoda jeleken ismérheti-meg ember hogy Részeg vólt-? Felelet. Elsőben: Ha más nap meg nem emlekezik róla, mit szollott, vagy mit chelekedett; mint ment haza, ki késerte haza; ki vetkőztette-le; mint feküt-le: ha egyéb-kor efféle dolgok eszébe jutottak, nagy jele a'tegnapi Részegségnek. Mert, midőn ember okosságát vagy értelmét el nem veszti, meg-gondollya mit chelekeszik; és úgy, eszébe jút mit chelekedett 's mit nem: azért, ha meg nem emlekezik dolgairól, jele, hogy az okossága helyén nem vólt; és, a mint szokták mondani, a'felső várból kiszőktek vólt. II. Ha olly dolgokat chelekedett, mellyeket okos és józan-lévén, soha nem chelekedett: úgy-mint, ha rút beszédeket szóllott, a'vagy a'feit cheléd-kőzött nyálaskodott és enyelgett; holott egyéb-ha tiszteséges erkőlchel birt, és tisztességesen viselte magát: ha esküdött, szitkozódott, feleségét és háza-népét háborgatta, holott egyéb-ha chendes és kegyes embernek láttatott. mert afféle dolgok azt jelentik, hogy az értelme és okossága nem vólt helyén; és, a'bortól meg-tántoríttatván elméje, mindent viszsza-chelekedett: fő-képpen, ha maga-is, meg-értvén chelekedetit, szégyenli és bánnya. III. A'ki meg tudgya a'jót a'gonosztól válaszstani, és a' szepet a'rúttól; a'jót tudgya kővetni, a'gonoszt pedig el-távoztatni: nem itélném Részegnek, ha szintén tántorog-is valamennyire a'lába, kettőzik a'szeme, szédeleg a'feje. mert afféle meg-válaszstás, nem járhat-eggyűtt az okosságnak fogyatkozásával. D Azon-képpen, a'ki szokott foglalatosságában, vagy hivatallyában el-járhat, ha szintén nem olly könnyen-is mint egyéb-ha: nem mondanám Részegnek: úgy-mint, ha Deák lévén, irhat és tanúlhat; Szabó lévén, szabhat és varhat; Szakáts lévén, főzhet. mert efféle dolgok, okosság-nélkül nem lehetnek.

Végezetre: mivelhogy e'napokban, sok egyéb vásotságok-kőzött, némellyek Álorczába-is öltőznek, arról rövideden azt mondom: hogy azt a'Szent Aryák fölőtte igen kárhoztattyák. Es nem ok-nélkül: mert az Ördögnek találmánya, ki a'kígyó álorczájával az embert meg-ejtette, és maga fejére-is átkot nyert [a]. Valahol találom a'Szent Irásban, hogy az emberek az Isten parancholattya-kivül, meg-változtatták ábrázattyokat, és neminémű-képpen fel-ál-orczázták magokat, semmi jo nem kővetkőzött belőle. Támar, *be-fődözte orczáját, hogy meg ne ismértessék*: de paráznaságba esett; és chak nem meg-égettetett [b]. Saul, *el-változtatta ruháját, és más ruházatba öltőzött,*

[a] Gen. 3. 15.

[b] Gen. 38. 15. 25.

hogy

hogy a jövendő-mondó aszszonyt meg-chalná: de más nap meg-öleték [c]. A' Jeró-boam felesége, *meg-változtatta öltözetit, hogy meg ne ismérné Ahias Proféta:* de a'fia felöl gonosz hirt hallott; ki, mikor a'Várasba ért az annya, meg-hólt [d]. Akab Király is, *el-változtatván öltözetit, ment a'harczra: de oda veszett* [e]. Gondollyák meg az Ál-orczá-sok, minémű nagy külömbség légyen a'fársáng ruhában, és Urunknak az ostorozás-miatt vérrel-folyó testében; az ál-orczában, és a'Kristusnak meg-pökdöstetett orczá-jában; mellyekről a'mái Evangéliom emlekezik; és a'mellyekkel, az első Ál-orczáért fizetett az Istennek Szent Fia; midőn az Ördög, a'mint mondám, kigyó ábrázatot vévén magára, meg-chalta a'mi első Szüléinket, és meg-undokitotta az Istennek ben-nünk-valo szép ábrázattyát. Könnyen el-felejtenők az Ál-orczát, ha, az Anyaszent-egyháznak jó igyekezetit követvén, a'mái Evangeliom-szerént elmélkednénk a'mi édes Üdvözitő Kristusunknak keserves Kinnyairol: kiről Isaias azt jövendölte; hogy *Ninch néki színe, sem ékessége* [f]: *és mint-ha el-rejtetett az ő orczája* [g].

Ezekigy lévén, fejezzük-bé e'mostani Predikátziót a Sz. Agoston mondásával [h]. Szerelmes atyámfiái, midőn ezeket juttatom eszetekbe, magamat mentem Isten-előtt. Valaki engem meg-útál, és nem akarja halgatni tanátsomat, és az italra (ál-orczára, fársángolásra,) hajlandó lészen; a'vagy a'lakodalomban egyebeket kéuszeriteni és erőltetni akar: mind magáért, 's mind azokért bőnhődni fog az itélet-napján. Es mivelhogy, a'mi még gonoszb, némelly Egyházi emberek-is, kiknek affélét tiltani kellene, erőltetnek egyebeket a'fölöttébb-valo italra: mostantol fogva kezdgyék magokat meg-jobbitani, és egyebeket-is meg-dorgállyanak; hogy mikor a'Kristusnak Itélő-széke-eleibe mennek, se magok, se más részegségéért, kárhozatra ne mennyenek. Adgya a'Fölséges Isten, hogy a Józan élettel, az Ördögnek minden inchelkedését el-távoztathassuk [i], magunkat az Isteni szolgálatban, és minden jóban úgy foglalhassuk, hogy az örök életnek Koronáját meg-nyerhessük, mellyet az áldott Kristus az ő Szen-vedésével keresett. Amen.

A
c 1. Reg. 28. 8. 19.
d 3. Reg. 14. 2. 12
e 3. Reg. 22. 30. 34.
f Isa. 53. 2.
g Iuss. 3.
h Ser. 231. de Tempore.
B
i 2. Pet. 5. 8

BÖJT ELSŐ VASARNAPI EVANGELIOM.

SZ. MATENAK IV.

RESZEBEN, ℣. 1.

AZ időben: JESUS a'pusztába viteték a'Lélektől, hogy meg-kisértetnék az Ördögtől. Es midőn böjtölt volna negyven nap, és negyven éjjel, az-után meg-éhezék. Es hozzá járúl-ván a'kisértő, monda néki: Ha Isten fia vagy, mongyad hogy e'kövek kenyerekké légyenek. Ki felelvén, monda: Irva va-gyon: Nem chak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, melly az Isten szájából származik. Akkor fel-vivé ötet az Ördög a'szent Várasba, és a'templom tetejére állatá ötet, és monda néki: Ha Isten fia vagy, bochásd-alá magadat. Mert irva-vagyon: Hogy az Angyalinak paran-cholt felőled, és kezekbe vésznek téged, hogy ne-talám kőbe ne üssed a'labadat. Monda néki JESUS: Ismég irva vagyon: Ne kisértsed a'te Uradat Istenedet. Ismég fel-vivé ötet az Ördög egy igen magas hegyre: és meg-mutatá néki a'világnak minden országit, és azok dichőségét, és monda néki: Ezeket mind néked adom, ha le-esvén imádandasz engem. Akkor monda néki JESUS: Menny-el Sátan: mert irva vagyon: A'te Uradat Istenedet imádgyad, és chak néki szolgálly. Akkor el-hagyá ötet az Ördög: és imé az Angyalok jövének, és szolgálának néki.

c

D

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

KRISTUS Úrúnknak e' világra-való jövetelének fő oka az vólt; hogy az embert, ki a Földi paradichomból maga vétkéért ki-üzettetett, tanitásával és példájával a' Mennyei paradichomba iktatná. És mivelhogy az ember, torkosságáért üzettetett-ki [a], meg-szegvén a' Böjtről-való parancholatot: illett, hogy a' Krisus Böjttel állatná helyére. Innét vagyon, hogy némelly Sz. Atyák, *Athanásius* [b], *Basilius* [c], *Chrysóstomus* [d], és *Jerónymus* [e], a' mi első Szüleinket, a' Niniveiekkel egybe-vetvén, amazoknak esetit, és ezeknek fel-kelését 's meg-téréſét, szépen meg-fontollyák. Ádámot, az Isten jeles ajándékokkal fel-tiszteire vólt: tudn'illik, halhatatlansággal [f], tudománnyal [g], uraſsággal [h]; annak-fölőtte, az Angyaloknak barattyává tőtte, és maga gond-viseléſe-alá vőtte: de mindazáltal, rövid idő-múlva, egy almáért halálra itéltetett; paradichomból ki-vetteteti; minden mennyei ajándékoktól meg-foſztatott; *és az eſztelen barmokhoz hasonlittatott* [i]. A' Niniveiek pedig, istentelen és tudatlan emberek lévén; *kiknek gonoſſágok fel-hatott az Istenelébe* [k]; az-az, a'mint Arany-szájú Sz. János magyarázza [l], tovább nem nevekedhetett; az Istennek igaz sententziája-szerént, chak a' halált várták fejőkre; a mint a' Próféta meg jelentette vólt nékik [m]: mindazáltal, rövid idő-múlva, nem chak meg-kegyelmezett nékik, hanem dichérte-is őket [n]; és, kétség-nélkül, sok szép lelki ajándékival meg-is látogatta. Vallyon miért? Bizony a' Böjtért: úgy hogy, a mint Arany-szájú Szent János mongya [o], a' Torkoſság, és a' Böjtnek meg-szegéſe, mint valami hatalmas-kezű ember, Ádámot paradichomból ki-vetette, és a' halál birodalmába ejtette: a' Böjt pedig, mint annál-is hatalmasb, a halálra itéltetett, és Meny-országból ki-rekeſztetett embereket, a' hóhér-halálnak kezéből ki-szabaditotta, és Meny-országba virte. Ez így lévén, mint-hogy az Evangeliom-is az Urúnk Böjtéről szóll, e' mostani Predikátzióban a' Böjtről szóllok;

I. Meg-mondom, Mi haſzna légyen a' Böjtnek.
II. Meg-magyarázom, Mi légyen a' Böjt.
III. Meg-mutatom, hogy arról parancholat vagyon.

ELSŐ RESZE.

KÉrdené valaki: Mi haſzna vagyon a' Böjtnek; a' vagy mi végre böjtőllyünk? Felelet. E' hoſszú Böjtben, naponként az Istени szolgálatban, a' Szent Miſének áldozattyában, jeles Haſznait hallyuk a' Böjtnek [p]: tudni-illik, hogy az Isten, a' cesti Böjttel a' vétkeket le-nyomja, vagy meg-fojtya; az elmét fel-emeli; jóizágos chelekedeteket ád, és jutalmat. Arany-szájú Sz. János pedig azt mongya [q]: Böjtőlly, mert vétkeztél; böjtőlly, hogy ne vétkezzél: böjtőlly, hogy végy; böjtőlly, hogy a' mit vőttél, meg-őrizzed. Háromrend-béli Jót találunk, a' mint Sz. Ambrúsból [r] tanittya Szent Tamás [s]; és mindenikét magában foglallya a' Böjt: tudni illik, a' Tiszteſſegeſt; mert a' vétkeket le-nyomja, vagy meg-fojtya: a' Győnyörűſégeſt; mert az elmét fel-emeli, a' mennyei dolgoknak győnyörűſéges elmélkedéſére: és a' Haſznoſt; mert jóizágos chelekedeteket ád, és jutalmat. mellyeket bővebben meg-magyarázzuk.

ELSŐBEN: A' Böjt, a' vétkeket el-nyomja: mert a' teſtnek indúlatit, mellyekből származnak a' vétkek, meg-zabolázza, úgy hogy erőt ne vehesſenek. Ezért olvaſſuk gyakorta a' Szent Irásban; hogy, midőn az Isten népe harczolni akart, a' böjthöz fogott, és úgy lőtt győzedelmeſſé. Így chelekedtek az Iſraël fiai, mikor harmadízor akarták meg-ütközni a' Benjamin nemzetſégével [t]. Sámuel-is, Maſpában, az Iſraël fiait a' böjttel erősítette az ellenség-ellen, és győzedelmeſſé tőtte [u]. Jósafat Király-is, látván az ő népét nagy veszedelemben, egész Júdában Böjtöt hirdetett [x]. Haſonló-képpen chelekedett Ezekias, Sennakerib-ellen [y]: Júdit, Holofernes-ellen [z]: Júdas Makabæus, Antiókus-ellen [a]. Mellyen, nem ok-nélkül chodálkozhatnék valaki: mert, a' mint Sz. *Basilius* irja [b], közönséges szokáſok a' Haduzgyoknak, hogy a' harcz-előtt jól tartyák a' vitézeket, hogy erősbek légyenek. De jól tudták a' Szentek a' Böjtnek erejét, és érdemét; és abban többet bíztak, hogy-ſem a' vitézek erősſégében. Ezek pedig *Példában lőttek, e'mi intésünkre* [c]: arra akarván Isten bennünket tanitani, hogy, Lelki ellenſéginket meg akarván győzni, a' Böjt légyen fő fegyverünk. és azért nevezi az Irás azokat a hadakat, az Úr hadainak [d]: az-az, lelki hadaknak, mellyekhez a' lelki fegyverek

szükſé-

a Gen. 2. 17.
b Lib. de Virgin.
c Hom. 1. de Jejunio.
d Hom. 1. de Caruit. Et Hom. de Jejun.
e Ep. 22. ad Eustochium. Et Lib. contra Jovinian.
f Sap. 2. 23.
g Gen. 2. 19.
h Gen. 1. 28.
i Ps. 48. 13. 21.
k Jonæ 1. 2. Ibam. Quid mihi latibulum, quo abscondar.
l Hom. 3. 4.
m Jon. 3. 4.
n Jon. 12. 41
o Super,
p In Præfatione Missæ.
q Hom. 1. de Jejunio.
r Lib. 1. Offic. c. 9.
s 2. 2. q. 147. a. 6.
t Judic. 20. 26.
u 1. Reg. 7. 6
x 2. Paral. 20. 3
y 4. Reg. 19.
z Judith. 4. 13.
a 2. Mach. 13. 12.
b Hom. 2. de Jejun.
c 1. Cor. 10. 11.
d Exo. 12. 41

fzükségesek; mellyek-közzé méltán számlálhattyuk a' Böjtöt. És azt mondhattyuk Sz. Pállal [a]: *Mikor erőtlen vagyok* (testemben, a' Böjt-miatt;) *akkor vagyok hatalmas* (tudni illik, a' lelki ellenség-ellen.) Mert, a' mint Sz. *Isidorus* mongya [b], a' Böjt-által, a' vétkek a' földhöz verettetnek, a' test meg-alázzatik, az Ördög kifértetni meg-győzettetnek. kiről magyarázza Sz. Ambrus [c] a' Dávid mondáſát [d]; *Be-fogatom lelkemet böjtölésſel*: úgy hogy az ellenség hozzája ne férjen, ſe meg ne febesíthelſe. Mihelyen Adám meg ſzegte a Böjtöt, és mint valami páncéllyát el-vetette: meg-iſmérte mezitelenſégét, és ezébe vötte, hogy erőtlenné lőtt az Ördögnek fegyveri-ellen.

Ezzel a fegyverrel, nem chak az Ó Törvényben éltek, a' fő-fő Hadnagyok, hanem az Új Teſtamentomban-is. Mert Keresztelő Sz. János, kit méltán mondhattunk első Záfzló-tartónak a' Meny-orſzágnak erővel-való meg-vételében [e], a' Böjttel hadakozott fő-képpen: ki olly keveſet evett és ivott, mint-ha ſem evett ſem ivott volna [f], egyéb emberekhez-képeſt. Az-okáért a' teſtli Zidok, nem értvén a lelki dolgot, és azt halandó emberről lehetetlennek alítván, azt mondották; hogy Ördöge vagyon [g]: maga inkább azzal győzte-meg az Ördögöt, ki chak egy chöppöt ſem kaphatott rajta. Demichoda példa lehet bizonyosb a' Kriſtuſénál, ki fő Hadnagy volt ez egéſz világon? az Ördöggel-való ütközeti-előtt nem böjtölt-e? Hogy, a' mint Sz. Ambrus mongya [h], nekünk meg-mutatná, mivel győzhetnők-meg a gonoſz Ellenſéget. Sőt ugyan nyilván-is mondotta. Mert, midőn az Apoſtolok egy erős Ördögöt ki nem üzhettek volna, Urunktól okát kérdették. ki azt felelte [i]: *Ez a' Nem, ki nem üzettetik, hanem Imádſág- és Böjtölés-által*: az-az, a' mint némelly Atyák magyarázzák, A' teſti ellenſéget, teſti erővel kell meg-győzni; de efféle lelki ellenſéget, böjttel, és imádſággal. a' vagy, a' mint Sz. *Jerónymus* magyarázza [k]. Egyéb aprólék Ördögöket, más-képpen-is ki-üzhetni, a' mint-hogy üzték-is az Apoſtolok [l]; de az erősbeknek ki-üzéſére, a' Böjt kívántatik. Hogy-ha pedig a' Böjt, másból-is ki-üzheti az Ördögöt: mennyivel inkább magától el-kergeti a böjtölő ember a' véle-tuſakodó Ördögöt. Bizony Sz. Pál, az ő jeles dolgai-közzé ſzámlálja [m]; hogy éhſégben, ſzomjuſágban, ſok böjtölésekben volt foglalatos. kit az-után ſok Szent emberek követtenek.

De még a' Pogányok-is meg-iſmérték, hogy haſznos Orvoſság a Böjt, a' teſtnek kiſérteti-ellen. Azért mondotta *Terentius* [n]; hogy, Fázik a' Vénus, a' *Cereſ*-és *Bacchus* nélkül: az-az, ninch ereje a' bujaſágnak, ha étellel és itallal nem táplálják. Nem choda azért, hogy az Üjítóka Szüzeſéget lehetetlennek mongyák, mert a' Böjtnek nagy ellenſégi. A' ki pedig hizlalt teſttel reméli a' Szüzeſéget megtartáſát, ſzinte ollyan-, a' mint *Climachus* mondotta, mint a' ki az eber el akarván kergetni, kenyeret mutat néki. Valaki a' tüzet el akarja óltani, nem rak fát reá, hanem el-veſzi róla: azon-képpen, a' ki ſzüzen akar élni, és a' bujaſágnak tüzét meg-akarja óltani, ne hizlallya teſtét, hanem inkább koplaltaſſa. mert a' bujaſágnak tápláló taplója, a' bővſéges étel és ital; a' mint Sz. *Baſilius* [o], és Sz. *Cyprianus* [p] irják. Ezt példázta, hogy a' három böjtölő Ifiak teſtének, nem árthatott a' Babylóniai kemenczének febes tüze: a' töltött-hasú Babylóniaiakat pedig, leg-ottan meg-emésztette [q]. Azért, a' ki a' vétket meg akarja győzni, Böjttel hadakozzék ellene.

Másodszor: A' Böjt az elmét fel-emeli. Főlőtte igen igyekezik az Ördög, hogy az Igazaknak fenn-álló Lelkét, kinek *nyájaskodáſa mennyekben vagyon* [r], a' földhöz verje: az-az, arra vigye, hogy chak a' földi dolgokat kedvellye, azokat keresſe, azokról gondolkodgyék, és úgy magához haſonlíttſa: kit az Iſten azzal átkozott-meg [s], hogy *Földet egyék, életének minden napjain*. Ezt pedig a' Torkoſság-által akarja véghez vinni: mivelhogy *A' Teſt, mellyet meg-rothad el-nehezíti a' lelket; és a' földi lakás, le-nyomja a' ſokakat-gondoló elmét* [t]. A' rothadando Teſt, le-nyomja a' Lelket, mint valami vas-láncz és béko, és neminémű-képpen ugyan a' földhöz ſzegezi; midőn ſok földi gondolatokkal terheli, hogy a' mennyeiekről keveſet elmélkedheſſék: mint mikor a madár ſzárnyára nehéz terhet kötnek, fel nem röpülhet. Az-okáért, mentől nehezebb a' teſt: annyival inkább le-nyomja a' lelket; és nem ereſzti, hogy mennyei dolgokban foglallya magát. Es mivelhogy a' teſtet a' tobzódás terheli, a' lelket-is a torkoſság nehezíti. azért mondotta Urunk [u]: *Őrizkedgyetek, hogy meg ne nehezedgyenek a' ti ſzíveitek tobzódáſsal és részegſéggel*. Mert, noha ezekkel a' teſt, és a' gyomor terheltetik: mindazáltal, mint-hogy a' teſt a' lélekkel egy társaſágban vagyon, a' teſt az ő terhével maga-után vonſza a' lelket-is. Az-okáért, ha a' lélek, a' Tobzódás-miatt, melly a teſtet terheli, meg-nehezül: a' Böjt-által meg-könnyebbül, és alkalmatosbá léſzen a' mennyeiekről-való elmélkedéſre, mint-hogy a' Böjt a' teſtet-is meg könnyebbíti. Chodálatoſon beſzél Sz. Pál, mondván [v]: *En teſtben távul-lévén, de lélekben jelen, már meg-ítéltem, mint-ha jelen-azt, a' ki*

A
[a] 2. Cor. 12. 10.
[b] Lib. 1. de Officiis Eccleſiaſticis. c. 42.
[c] Lib. de Elia, c. 4.
[d] Pſ. 68. 11.

[e] Mat. 11. 12.
[f] Mat. 11. 18.
[g] Mat. 11. 18.

B
[h] Epiſt. 82.

[i] Mar. 17. 20.

[k] Ad c. 17. Matt.
[l] Luc. 10. 17.

[m] 2. Cor. 11. 27.

[n] In Eunuche. Sine Cerere & Bacchô friget Venus.

C

[o] Hom. 2. De Jejunio.
[p] De Jejunio & tentationibus.
[q] Dan. 3. 50.

[r] Phil. 3. 20.

[s] Gen. 3. 14.

[t] Sap. 9. 15.

D

[u] Luc. 21. 34.

[v] 1. Cor. 5. 3.

A

így chelekedett, a' Sátánnak adni a'test vesztedelmére, hogy a'lélek üdvözüllyön. Bizony nem kívánta Sz. Pál, annak a'parázna embernek veszedelmét, ki készvolt átokká lenni a'bűnösökért; az-okáért meg-jelentette igyekezetit, *Hogy*, úgy-mond, *a lélek üdvözüllyön*: de annak eszköze, a'testnek veszedelme és győtrelme volt. és, mint-hogy az Ördög kegyetlen hohér, és keményen meg-győtri a testet, annak kezébe adta; hogy a'testi győtrelem, a'lélek szabadúlása lenne. Történik néha, hogy a'Részegségből, és tobzódásból, annyi füst fogja-el ember fejét, hogy minden tagja el-esik, és a'lelket-is alig érzeni benne; és, sem állhat, sem szólhat, sem mozdúlhat. Ezt hogy meg-orvosollya a'Doktor, neminémű-képpen hohérrá lészen; minden tagjait keményen meg-kötözi; az orra-alá kemény füstöt tart, sőt tüzes vassal-is sűtögeti: és úgy győtrödvén a' test, a'lélek meg-éled, és a'fejét-bántó füsttől meg-szabadúl. Így chelekedett Sz. Pál a'parázna emberrel, kinek lelkét tellyességgel el-nyomta volt a'testi kívánság: kegyetlen hohér kezébe adta, ki a'testét győtörvén, a'lelkét meg-éleszténé, és a'nagy terhétől meg-szabadítaná. Sokan, a'Torkosságnak és bujaságnak adván magokat, a'lelket

c *Iuda vers.* 19 B

neminémű-képpen meg-fojtyák, kikről emlekezik Sz. Júdás Apostol, mondván [c]: *Ezek testiek, lelkök nem lévén.* mivelhogy chak a'testnek keresték kedvét; és a'lélekre gondot nem viselvén, azt veszni hatták. Ezekre az Isten gyakorta testi győtrelmet eresztett, és azzal ébresztí fel őket, és elméjőket az égre fel-emelteti; a'mint meg az istentelen Antiokussal-is chelekedett: ki testi nyavalyájában, azt mondotta [d]: *Méltó Isten-alá vettetni, és a'halandó embernek magát az Istenhez nem hasonlítani.* Az-okáért a'testnek győtrelme, és fő-képpen a'Böjt, a'lelket meg-könnyebbíti, és alkolmatosbá tészi a'mennyei dolgoknak elmélkedésére.

d 2. *Mac.* 9. 12.

c *Lev.* 14. 5. 7.

Ezt példázta a'Poklosért-való Áldozat, melyhez két Veréb kívántatott [e]: úgy hogy az eggyikét meg-ölnék, a'másikát el-bocsátanák hogy el-röpülne. Az-okáért, az eggyiknek halála, a'másiknak szabadúlást szerzett. A'két Veréb, példázza a'testet és a'lelket, mellyeket az Istennek kell áldoznunk: úgy hogy a'Test, neminémű-képpen meg-ölettessék a'sanyargatással, mellyel el-felejti az ő nyughatatlan vágyodásit; és a' Lélek, szabadon röpüllyön a'mennyei dolgoknak elmélkedésére. Így magyarázza

f *Deut.* 32. 39

Sz. Ambrús, az Istennek ama'mondását [f]: *Enöllek, és elevenítek; én sebesítek, és én gyógyítok:* mert a'testet öldökli és sanyargattya, és ugyan akkor a'lelket eleveníti és gyógyíttya. Azért, hogy a'Lélek éllyen, szükség a'Testnek meg-halni az ő gonosz vágyodásival: hogy a'Lélek könnyen röpüllyön, a'Test ne terheltessék tobzódással, hanem böjtöléssel sanyargattassék. Midőn Moyses az Istenhez akart járúlni, hogy sok jeles dolgokat tanúlna tőle, előbb Negyven napig böjtölt [g]: jelentvén, hogy teli hassal heában igyekezünk az Isteni dolgoknak meg-értésére. És midőn a'népet tobzódásban találta, el-rontotta a'Törvénynek tábláit: nem itélvén őtet méltónak annak el-vételére, és meg-értésére; a'mint Szent *Ieróonymus* mongya [h]. Holott azt vedd eszedbe; hogy, a'hoszszú böjtölés-által, noha Moyses meg-hervasztotta orczáját: mindazáltal, olly fényes és dichőséges volt, hogy az Izraël fiai nem nézhettek reája [i]. mert a'böjt, az Isteni világosságnak be-vételére alkolmatossá tészi az embert. A'zabálló nép pedig, olly tompa elmével és szemmel birt, hogy azt nem-is nézhette: *mert a'test-szerént-való ember meg nem fogja az Isten lelkiekből dolgait* [k]: *mert kolondság ő-előtte, és nem értheti.* Illyés-is böjttel készült az Istennek látására; a'mint Sz. *Basilius* mongya [l]. és, a'mint Sz. *Ieróonymus* írja, midőn Urunk színét el-változtatta, Moyses és Illyés jelentenek-meg vele [m]: kik dichőségben láttattanak [n], az-az, fényes világosságban, mellyet a'Krisstus tündöklő teste kőzlött vélek. A'Krisstus, igaz Világosság [o], és az Atya Isten dichőségének fényessége [p], Negyven-napi Böjttel sanyargatta testét, hogy azt fényesnek és dichőségesnek mutatná: és azokat-is a'dichőségnek társaságában részesítette, kik hasonló-képpen Negyven-napi Böjttel készítették arra testőket. De Dániel sem látta volna a'nagy chodálatos látásokat, ha három-héti böjttel nem készült volna hozzája; a'mint Sz. *Basilius* mongya [q].

g *Exo.* 24. 18 *& c.* 32. 19.

h *Lib.* 2. *contra Iovin.*

i 2. *Cor.* 3. 7.

k 1. *Cor.* 2. 14

l *Hom.* 1. *de Ieiun.*

m *Matt.* 17. 2. 3.

n *Luc.* 9. 32.

o *Ioan.* 1. 9.

p *Heb.* 1. 3.

Keresztelő Sz. János olly igen böjtölt, hogy Urunk azt mondotta felőle [r]; hogy, *Sem evett sem ivott:* és az Angyal-is nyilvábban emlekezett Józanságáról, hogy-sem egyeb Józságos chelekedetiről, mondván [s]: *Nagy lészen az Ur előtt: és Bort, és részegítőtőt nem iszik.* Melynek, noha más okait-is adgyák a'Doktorok: mindazáltal Sz. Ambrús azt írja; hogy, mivel János azért jött volt, hogy a Krisstust e'világnak meg-mutatná, ki a'testnek gyarlóságában neminémű-képpen el-rejtve volt, és a'bűnősökkel eggyütt-keresztelkedett-meg, mint-ha közzülök-való lőtt volna: kívántatott, hogy fényes elmével birna, hogy meg-ismérhetné őtet; és azért mondatott *Nagyobnak a' Prófétáknál* [t]. mert nagyobb fényességgel világosíttatott-meg, hogy-sem a'több Próféták: mert a'ki-

q *Hom.* 1 *de Ieiun.*

r *Mat.* 11. 18

s *Luc.* 1. 15.

t *Mat.* 11. 9.

röl

ről azok, mint jövendőről jövendöltek, azt ő jelen-valónak mutatta. a'fényes elmét pedig, a'nagy Böjt szerzette. Mert, a'mint Sz. *Jerónymus* mongya [a], az Ó Testamentom-béli Papok, akkor nem ittak Bort és részegithetőt, mikor a'Templomban-kívántatott szolgálattyok, hogy serény elmével volna: de, mint-hogy Sz. János, tellyes életében arra rendeltetett, hogy *az Ur orczája-előtt utat készítsene* [x]: tellyes életében serény elmét kívánt, és úgy-is böjtölt. Sz. Péterről azt olvasom [y], hogy, midőn éhezett, el-ragadtatott elméjében; és kétség-nélkül akkor tanúlta, hogy a'Pogányok-is az Isten népe-közzé-valók: azért, a'mint Sz. Ambrús mongya [z], hogy nyilván lenne, hogy, midőn böjtölnek a'Szentek, alkolmatosbak a'mennyei titkoknak meg-értésére. De Sz. Pál-is, akkor látott chodálatos dolgokat, mellyekről ő az ő Levelébe emlekezik [a], midőn meg-tért, és *három nap, sem evett, sem ivott* [b]. És, hogy több példákról ne szollyak, még a' Tékozló fiú-is, a'mint Sz. *Petrus Chrysólogus* elmélkedik [c], mikor nagy éhséget szenvedett, akkor emlekezett-meg az attya házáról; és az éhség juttatta eszébe az attyát, a kivel a'jó-lakás el-felejttette volt szűléjét. Ha azért annyit chelekedett a'kéretlenségből-való éhség, mit nem chelekeszik a'jó akaratból-való böjtölés? Künyü azért a Böjttel az Istenfelől elmélkedni, a'hizlalt testtel pedig, és teli hassal igen nehéz; a'mint az Isten-is jelenti, panaszolkodván a Próféta-által az ő népe-ellen [d]: *Czitara és hegedő, és dob, és síp, és bor vagyon a'ti lakodalmotokban: és az Ur dolgát meg nem tekintitek, sőt az ő kezei alkotmányit meg nem gondollyátok.* A'hol látod, hogy a'jó-lakás el-felejteti embertel az Istent: mert meg-tompittya elméjét, hogy fellyebb ne emelhesse a'földnél, és a'földi dolgoknál.

Továbba, mivelhogy az Imádság, az elménck Istenhez-való fel-emelése, a'mint Sz. Tamás tanittya [e], melyből ember az Istentől meg-világosittatik; és az Imádság a' Böjttel eggyütt-jár: bizonyos, hogy igen szükséges az elménck meg-világositására. Azokáért Krisus Urunk, mint fő tanito, mihelyen az Imádságról szóllott, és arra megtanitott [f], leg-ottan a'Böjtről emlekezett [g]. És gyakorta, midőn az Irás valami buzgó Imádságról emlekezik, a'Böjttel egybe-foglallya. Így olvassuk Dánielről [h], Esdrásról [i], Nehemiásról [k], Dávidról [l], Annáról [m], az Apostolokról [n]. Urunk-is egybe foglalta, némelly Ördögnek ki-űzésére [o]: és Tobiásnak eggyütt-dichérte Rafaël [p]. Ennek Okait-is adhattyuk: I. az Imádsághoz, szükséges az elménck vigyázása [q]: de az a'Böjtnélkül nem könnyen lehet. mert étel-után, a'pára el-fogja embernek fejét, és szunnyadozóvá tészi. Azért mondotta Sz. Péter [r]: *Józanok legyetek, és vigyázzatok*, mert nehéz vigyázni józanság-nélkül. II. Az Imádsághoz, szükség hogy ember meg-alázza magát: mivelhogy az Isten, *Az Alázatosoknak ád malasztot* [s]. és; *Az Alázatosok könyörgését teszsziek* [t]. és: *Az Alázatosok könyörgésére tekint* [u]. De az Alázatosságnak nem utólló jele a' Böjt-miatt-való meg-ertődelenülés; a'mint Dávid magáról mongya [x]. és azt-is jelenti [y], hogy a Böjt, alázatosságot szerez. A'ki azért kedves Imádságra készül, a'Böjtöt foglallya melléje, és hamar meg-halgattatik; a'mint Eliakim a'Fő-pap mondotta a'Betúliaiaknak [z]. Ezt jelentette Isaiás-is: ki a'valoságos Böjtre intvén a'Hiveket, mingyárt utánna vetette [a]: *Akkor* (mikor úgy fogsz böjtolni) *könyörgesz, és az Ur meg-halgat; kiáltasz, és mond: Ihol jelen vagyok.* az-az, nem hallasztya könyörgésedet; nem várattat sokáig. De a'Vő-legény-is azt mondotta [b], hogy *El-megyen a'mirrha-hegyére, és a'temjén-halmára.* Elsőben a'Mirrha hegyére: melly a'mint Sz. Gergely mongya [c], mivelhogy keserű, és a'testet a'rothadástól meg-óltalmazza, példázza a'testi fanyargatást, és a'Böjtöt; melly a'testnek ízetlen ugyan, de meg-óltalmazza a'testi kívánságnak rothadástól, és az örök veszedelemről-is. A'Temjén pedig, a'buzgó Imádságot példázza; a'mint Dávid jelenti [d]. A Vő-legény azért arra tanit; hogy, a'ki buzgó Imádságot szeret, előbb a'testét fanyargassa. mert a'hizlalt test, nem az imádságra lész, hanem a'bálványozásra, és Isteni káromlásra [e]. Ezen dolgot példázták az Oltárok-is, mellyek a'Moyses Sátorában [f], és az után a'Salomon Templomában voltak: mert eggyiken, a'húst az ő kövérségével meg-égették [g], a'málikon, jó-illatú szerszámot égettek, melyben az Isten gyönyörködött. Mert, a'mint *Origenes* mongya [h], e'két dolog egy-mást követi, a'testnek és kövérségnek meg-emésztése, a'Böjt-által; és a'buzgó könyörgés, melly az Isten-elcibe menvén, kedvet talál nála. Bizony a'Szentek, kik az Imádságot gyakorlották, a'Böjtöt-is kedvelték; és úgy, *Dobbal és Orgonával énekeltek az Istennek* [i]: Dobbal, mellyen keményen meg-vonnyák a Bőrt; és Orgonával, melyhez nagy szél kívántatik: és mind a'kettő a'testi fanyargatást példázza, a'mint Sz. Gergely, és Sz. Agoston magyarázzák. mert akkor kedvesen énekelünk az Istennek, mikor testünket a Böjttel meg-fanyargattyuk.

Harmadszor: A'Böjt, Jószágos chelekedetet ád, és Jutalmat. Azért nevezi Sz. *Basilius* a'Böjtöt, a'Szentek kinchének [k]: jelentvén, hogy abból származik minden jo. És abban a'Szentek mindent fel-találnak, mint a'tár-házban: ha bőlcheséget

A
[a] Ep. 83. ad Oceanum.
[x] Luc. 1. 76.
[y] Act. 10. 10. 11.
[z] Ep. 82. ad Eccliam Vercellensem. Et Serm. 20.
[a] 2. Cor. 12. 2.
[b] Act. 9. 9.
[c] Serm. 2. de Dantis filio.

B
[d] Isa. 5. 12.

[e] 2. 2. q. 83. a. 3. ad 3.

[f] Matt. 6. 9.
[g] ver. 16.
[h] Dan. 9. 3
[i] 1. Esd. 8. 23.
[k] 2. Esd. 1. 4.
[l] Psal. 34. 13.
[m] 1. Sam. 1. 37.
[n] Act. 13. 3. & 14. 23.
[o] Matt. 17. 20
[p] Tob. 12. 8.

C
[q] Matt. 26. 41.
[r] 1. Pet. 5. 8.
[s] Jac. 4. 6.
[t] Isaiæ 9. 16
[u] Psal. 101. 18.
[x] Psal. 108. 24.
[y] Psal. 34. 13.
[z] Judith. 4. 12.
[a] Isa. 58. 9.
[b] Cant. 4. 6.
[c] Lib. 4. Cant.

[d] Psal. 140. 2.
[e] Deut. 32. 15. & Osee. 13. 6.

D
[f] Exod. 28. 1. & 30. 1.
[g] 3. Reg. 6. 29.
[h] Hom. 4. in Divers. Mater.
[i] Psal. 149. 3.

[k] Hom. 1. de Initio.

kívánnak, a'hoz nyúlnak [k]; ha győzedelmet, a'hoz fognak; ha az Istent akarják engesztelni, bőjtölnek; ha bűnökért eleget akarnak tenni, úgy-is bőjtölnek; és, a'mint Szent *Baſilius* írja, valakik Szentek vóltak, a'Bőjt-által tanúlták-meg a'jó és Istenes életet. Chak a'Júdit példáját hozom-elő, ki chodálatos dolgokat chelekedett a'Bőjt-által: kinek jeles dolgait meg akarván iratatni a'Szent Lélek, azt veti fondamentomúl, a'mint Sz. Ambrús írja [l], hogy, *A'ſzolgálóival bé-rekeſzkedve lakott, és ſzór-ſzék lévén az ágyékán, böjtölt életének teſſes napjaiban; a'Szombatokról, és Új holdnak első napjairól, és az Iſrael házának innepitől meg-válva* [m]. Ezzel a'nagy kinchel, Elsőben; Nagy bölcheséget nyert, és a'Betuliai Papoknak és Véneknek tanitójok lőtt [n]: elöszőr meg-fedvén őket, azután meg-jelentvén mit kellene mivelniek. Másodszor: Nagy erőt és bátorságot, és egy szolgálójával, az ellenség táborába ment, és annyi ezer meg-dühödt vitézek-közőtt, tisztán meg-maradott [o]. Okoson gondolták a'Poéták, a'mint Szent Agoston írja [p], hogy *Vénus* a'*Vulcánus* feleſége lenne, *Mársnak* pedig kurvája. A'*Vulcánust* olly istennek mondották, ki kovács-módon mindenkor a'tűz-körül forgolódott: mert, a'sok ételtől, és italtól, meg-hevűlvén az ember hasa, fel-gerjed a'bujaságra; és a'tobzódó, nehezen tartóztattya-meg magát a'*Vénusától*. De annál-is nehezebben a'*Mars*, kit a'hadakozás istenének tartottak: mert, mint-hogy a'vitézek gyakorlyák fő-képpen a'tobzódást, úgy igen ritka-is közőttök a'tisztaélet. Abba pedig igen bé-merültek vólt az Assyriai vitézek, a'mint Holofernes jelentette Vagaónak [q]. De Júdit, ki a'Bőjt-által az-előtt tisztán élt, az Assyriai vitézek-közőtt-is azon eszközzel tisztán maradott: mert a'Holofernes asztalánál-is sem kővér és borsos étket nem evett, sem erős és édes bort nem ivott; hanem azokból evett és ivott, a'miket a'szolgálója készitett néki [r]. de azzal úgy meg-erősödött és bátorodott, hogy Holofernesnek maga fegyverével fejét vőtte [s], *és gyalázatot tött a'Nabukodonoſor házán* [t].

Ezeket meg-gondolván Arany-szája Sz. János, igen feddi azokat [u], kik rettegve halgattyák a'Bőjtnek dicséretit; és iszonyodnak tőle, mint a'fene-vadtól, melly meg akarna emészteni bennünket: holott nagy sok Haszna vannak, mellyekért örömmel kellene fogadni; a'mint Urunk parancholta, hogy, *Mikor böjtölünk, fejünket meg-kennyük, orczánkat meg-moſſuk* [x]: az-az, örömnek jeleit mutaſſuk, mint kedves dologért. Szent Ambrús-is chodálkozik, és panaszolkodik [y], hogy az emberek annyi sok mentségeket találnak a Bőjt-ellen; és alig találtatik, a'ki azt igazán meg-tartaná: ki gyenge gyomrával, ki iſmuſságával, ki vénségével menti magát: ez nem alhatik, amaz nem tanúlhat ha bőjtől: ez férjhez-menendő és színét félti, amaz férjhez-ment és az urától tart: ez terhes, amaz szoptató: nyárban, hoszszú a'nap, és nagy hévség vagyon, nem szenvedhető a'szomjuság, az ital pedig meg-árt étel-nélkül: télben, a'hideg ártalmas, jó étkekkel kell a'gyomrot melegen tartani. Es így, úgy-mond Sz. Ambrús, a'kinek elméjében mindenkor az ebéd forog, ebédleni-való okot keres, és magát a'Bőjtőléstől mentvén, az időnek teremtőjét vádollya. Némellyek az egéſséget féltik: de heában. mert, a'mint a'Szent Atyák, és a'testi Orvosok-is mongyák; Az egéſséget, nem a'Bőjt bántya-meg, hanem a'tobzódás: melyből számtalan betegségek származnak; és a'Józanság, az egéſségnek annya, a'mint Arany-száju Szent János írja.

Nem kedvelli az Isten a'kettős-szívű embereket; a'mint az Irásban olvassuk [z], Kik légyenek azok, fok-képpen magyarázzák a'Doktorok. Hihető, hogy az Elefántról vétetett ez a'hasonlatosság: Kiről azt irja *Aelianus*, hogy két szíve vagyon [a]: és az eggyikkel, olly méreſz, és bátorságos, hogy a'segyveres ellenségtől sem fél; olly erős és vastag, hogy akár-mi nagy fát-is le-dőjt az orrával, és nagy követ-is meg-ront véle: a'másikkal pedig, olly félénk, hogy, ha egeret lát, meg-ijed; ha a'diszno röhögését hallya, reszket; a'fechke harapásától el-bádgyad; a'mint *Aelianus* [b], *Plinius* [c], és *Solinus* [d] irják. Sokan vannak illyen két-szívűek: kik nem félnek beteségtől, ha egy-nehány étszaka nem alusznak-is, sok napig koplalnak-is, sok hideget és meleget szenvednek-is, hogy gonosz kívánságoknak eleget tehessenek: de ha az Istennek tiszteletiért, az Anyaszentegyház parancholattyáért, magok üdvösségéért valami keveset kell szenvedniek, leg-ottan félnek, hogy chontyok törik, fejők el-szédül, gyomrok meg-vész, és chak nem minden veszél találllya. Nem félsz, úgy-mond Szent *Baſilius* [e], a'k. erős orvoſlágtól, mellyet az Orvos rendelt, mert testi egéſségedet remélled az-által: és félsz a'böjtől, mellyet az Isten rendelt lelkednek üdvösségére. Nem kedvelli ezt az Isten. Hogy pedig üdvösséget nyerhetünk a'Bőjt-által, nyilván jelenti Urunk, mondván [f]: *Te pedig mikor böjtölſz, kend-meg a'fejedet, és az orczádat moſſd-meg, hogy ne látaſſál az emberekről böjtölni, hanem a'te Atyádtól, a'ki rejtekben vagyon:*

és az

[k] Luc. 2. 37.
[l] Lib. de Viduis. circ. med. item. in Luc. lib. 8. §. 6.
[m] Judith. 8. §. 9.
[n] Judith. 13. 20.
[o] Lib. 20 contra Faustum. c. 9.
[p] Judith. 12. 10. 11.
[q] Judith. 12. 19.
[r] Cap. 13. 10.
[s] Cap. 14. 16.
[t] Item. 1. de Paenitent.
[u] Mat. 6. 17.
[x] Serm. 39.
[y] 2 Petr. 1. 3 6. Osee. 2. 14. & Jacob. 1. 8.
[z] Lib. 1. c. 39.
[a] Lib. 8. c. 10. & 17.
[b] Cap. 38.
[c] Item. 1. de Jejunio.
[d] Mat. 6. 17.
[e] Lib. 8. c. 33.
[f] Mat. 6. 17.

és az Atyád, a'ki látja a'rejtekben, meg-fizet véled; kétség-nélkül a'más világon. mert ezeket azok-ellen vetette, a'kik azért böjtölnek, hogy látassanak az emberektől; kikről azt mongya, hogy *el-vették jutalmokat* [z]; tudni illik a földön, az emberi dicséretet. Innét vagyon, hogy Sz. Pál azokat, kik testőket sanyargattyák böjtöléssel, a' bajnokokhoz hasonlittya: *kik magokat mindenekből meg-tartóztattyák, hogy meg-rothadando koronát vegyenek* [a]. mert az igaz böjtölők, rothadatlant vésznek.

Ezeket tudván az Istennek hivei, minden rendben találtatnak, kik a'Böjtöt gyakorlották. A Próféták-közzül, Moyses [b], Illyés [c], Dániel [d]. A'Királyok-közzül, Dávid, gyakorta emlekezik ő böjtöléséről [e]: A'Nínive Királya, még a'barmokat is böjtöltette [f]: Akáb, noha istentelen volt; mindazáltal, hogy Illyés meg-feddőtte, meg-alázta magát; és böjtölt; és azt nyerte véle, hogy némelly veszedelem el-haladott az ő napjairól [g]: A'Királyné-aszszonyok-közzül, Eszther [h]. A'Papok-közzül, Esdras [i]. Az Apostolokról, emlekezik Szent Lukách [k]: Szent Pál pedig, nagyon sok Böjtöket emleget [l]. Az Özvegyek-közzül, az Ó Testamentomban, Júdith [m]: az Újban Anna [n] és, a'ki mindenek-felett vagyon, a'Krisztus Jesus, a'mai Evangéliomban; nem maga szükségéért, hanem a'mi példánkért. Az-okáért, nem győzők eleget-chodálkozni az Újitók szemtelenségén, kik a'mai napon, nem hogy javallanák, és dicsérnek a'Böjtöt, hanem inkább karhoztattyák és chufolyák; követvén az attyokat *Luther* Mártont, ki a'Negyven-napi Böjtöt, Majom-járéknak nevezte [o]. Jút eszembe, midőn 1605. esztendőben, Kolosvárat azon panaszolkodnám a'mai-napi predikátziómban, hogy az Újitó attyafiak igen ellenzik a Böjtöt, és inkább kárhoztattyák a'tobzódásnál: azon órában, egy ellenkező Predikátor szörnyen morgott a'Negyven-napi Böjt-ellen. és hogy azt meg-útáltatná, szép kis hazugságot mondott: tudni illik, hogy azt a'Pápa, a'halászok barátságáért szerzette, kik sok halat fogván, és el nem adhatván, négy ezer forintot ígértek a'Pápának, hogy egy hoszszú Böjtöt szerzene, mellyen az ő sok halok el-keine. de, ki volt az a'Pápa; mikor történt a'dolog; senki sem tudgya: hanem, azt mondhatni, hogy a'Czigányok költötték, a'hazugok hirdették. noha nem kevessen hitték, hogy hasokat hússal töltenék.

De ezzel egyebet nem nyernek, hanem a'mit egy *Luther* Predikátor alkalmasint talált mondani [p]: tudni illik, hogy az emberek, napról napra gonoszbak lésznek. Minek-utánna, úgy-mond, minket az Isten meg-szabadított a'Pápaságban-való *Carthusiánus* ördögtől, a'hol böjtöléssel és koplalással akartuk magunkat meg-ölni: azt el-szenvedgyük, hogy az Evangéliom idejében a'tobzódásnak, és részegségnek Ördöge, olly mód-nélkül jargalhassa bennünket, hogy étellel és itallal veszessük életünket: és igy szintén úgy maradunk az Evangéliom-mellett, mint a'Pápaságban, az Ördögnek nyomorúlt mártyri lévén. A'mit a'maga-féle emberekről mond, e'világ tudgya hogy igaz: de hogy a'*Carthusiánus*ok böjttel ölik-meg magokat, vén kofák meséje. Mert, noha a'böjtölésben-is meg-haladhatni az okosságnak határát; és ember, erejefölött böjtölvén, magának árthat: mindazáltal az igen ritka, és igen kevessen vannak, kik a'hitván testet inkább nem akarnák hizlalni és gyönyörködtetni, hogy-sem sanyargatni. Nékem a'fölöttébb-valóság semmiben nem tetszik; és az el-tévelyedes, mind két-felé veszedelmes: mindazáltal azt ítélem, hogy kevesebb vétek volna a'Böjt-miatt meg-szakadni, hogy-sem a'tobzódás-miatt meg-szakadni: mert a'Böjt ő-magában jó, a'Szent Irás dicséri, a'Szentek gyakorlották, és ritkán fölöttébb-való: a'Tobzódás pedig, természete-szerént gonosz, az Irás kárhoztattya, a' Szentek útállották, és gyakorta fölöttébb-való-is, sőt mindenkor. De mi szükség a'*Carthusiánus*ok fölöttébb-való Böjtét menteni: holott *Nicolaus Reusnerus*, a'*Calvinus* János *Epitaphium*ában azt irja [q]: *Obiit ex phthisi, regulyis immodicis contracta*: az-az, a'sok vigyázások és böjtölések-miatt holt-meg száraz betegségben. Ám hidgye, a'ki hazugságot akar hinni: tudgyuk, hogy chak akkor baráti a'*Calvinista*k a'Böjtnek, mikor zürzavart akarnak inditani. de még-is úgy meg-bódúlt a'fejök, hogy a'mit másban szidalmaznak, magokban dicsérik.

A

[z] Máté 6. 16.

[a] 1. Cor. 9. 25.

[b] Exod. 34. 28. [c] 3. Reg. 19. 8. [d] Dán. 10. 3.

[e] Ps. 34. 13. Ps. 68. 11. Ps. 108. 24.

[f] Jónas 3. 7. [g] 3. Reg. 21. 27.

[h] Eszth. 4. 16.

B

[i] Esd. 8. 21. 23. [k] Act. 13. 2. 3. [l] 2. Cor. 11. 27.

[m] Judith 8. 6. [n] Luc. 2. 37.

[o] In Postilla, circa annum 1525.

[p] Simon Massar. Conc. in Dominica Quinquagesimæ.

C

[q] In Icunculum Hassiacum vindicatum, circa Adventum 1590.

D

II. RESZE.

KÉrdenéd másodszor: Micsoda a'Böjt? Felelet: Sok-féle Böjt vagyon. de nem mindenik jó; és azért nem-is méltó mindenikét követni: hanem chak azt, a'mellyet a'Szent Lélek tanitásából, a'Keresztyén Anyaszentegyház az ő Hiveinek parancsol, vagy javall.

A

Sok-féle Gonosz Böjtöt találunk: Az Elsö: A'Torkosoké; kik egy böjtért, kétszer tobzodnak: a'böjt-előtt, hogy annak terhét ne érezzék; és a'böjt után, hogy a mit a'böjt meg-üresitett, azt a'tobzodás helyére hozza, és meg-töltse. Az Elsőről mongya Sz. *Basilius* [a]; hogy a'tobzódás, a'bajaságnak kezdeti, mert a'gyenge és fö-ízerszámos étkekkel, minden mértékletlenség bé-csuz: az-okáért el-veszti a'Böjtnek haszna-nát és jutalmát. Az utól-járóról, azt mongya Sz. Agóston [b]; hogy, Semmit nem haszná' a'napeltig-való böjtölés, ha az-után étkekkel meg-terhellyük magunkat. A'Második: A'Fösvényeké; kik azért böjtölnek, hogy pénzöket kiméllyék. De Isaias, az Úrnak kedves Böjtit abban helyhezteti [c], hogy, *Meg-szegjük kenyerünket az éhezőnek, a'szegényeket és bujdosókat házunkba vigyük, a'mezitelent bé-födjük.* Azért mongya Szent *Leo* [d]; hogy Az alamizsna-nélkül-való Böjt, nem annyira a'lélek tisztulása, mint a'test sanyargatása: és inkább tartozik a'fösvénységhez, hogy-sem a'mértékletséghez; midön ember úgy tartóztattya-meg magát az ételtől, hogy a'kegyességtől-is meg-vonnya magát. Az-okáért, a'mit magunk testétől meg-vonyunk, azt a'szegényeknek adgyuk. A'Harmadik: Az Eretnekeké, kik némelly ételektől azért tartóztatták-meg magokat, hogy tisztátalanoknak tartották; mint a'*Manicheusok*. melly böjtöt mindenkor kárhoztatott az Anyaszentegyház, Szent Pállal [e]. A'Negyedik: A'Farisæusoké; kik *meg-bervaszsottak orczájokat, hogy az emberektől láttatnának böjtölni* [f]; és el-veszteték Isten-előtt jutalmokat. Az Ötödik: A'Haragosoké; kik haragjokban..; vagy búsulásokban nem akarnak enni, hogy mált bosszonthassanak. Innét mongyák a' Magyarok: Ki böjtöl, 's ki haragjában nem ízik. Es, mivelhogy gyakorta a'dagályos gyermekekben találtatik, azt-is mongyák a'Magyarok: Haragosnak kettő kára: meg-is verik, 's enni sem adnak. De néha öreg és nagy emberekben-is találtatik: mert Akab Király, haragjában nem őtt, hogy a'Nábot Szőlőjét meg nem nyerhette [g]. A' Hatodik: A' Vér-szopóké, és bosszu-állóké. Illyen böjtöt fogadtak volt negyvenen, míg nem meg-ölnék Szent Pált [h]. Illyen böjtöt hirdetett az istentelen Jezabel-is [i], az ártatlan Nábot-ellen, hogy meg-öletné, és Szőlőjét el-venné. Illyennek láttatik a'*Calvinistak* böjti-is. Azért nem ok-nélkül mondotta egy Udvari ember; hogy addig jó reménsége vagyon a'békeség-felöl, míg a *Calvinistak* nem böjtölnek. mert azoknak böjti, mindenkor zavabonát indit. A'Hetedik: A'Babonásoké, vagy Eggyügyüeké; kik halálos betegségökben sem akarnak húst enni, akár-mint parancholtya a'testi Orvos, akár-mint engedgye-meg a'Lelki tanitó. Továbbá, a'kik nem akarnak Böjt nap azokkal az edényekkel enni, mellyekben valaha hús volt, ha szintén jól meg-mosták-is. kik a'fogokot-is meg-vakartathatnák, nyelvöket meg-tisztittathatnák, gyomrokat ki-forditathatnák. Es a'kik Vasárnapon, vagy Húsvét-napján, inkább böjtölnek, hogy sem a'hagyott napokon. melly merö babona. A'Nyólczadik: A'Tőrököké; kik addig böjtölnek, míg nem chillagot látnak: az-után pedig mindent meg-észnek. kiket igen kezdettek követni a' Magyar *Calvinistak*; nem tudom mi lészen a'vége. Ezek, mind Semmire-kellő, sőt gonosz Böjtök.

B

C

D

Ezeken-kivül, vannak ollyak-is, mellyek, noha nem gonoszok, mindazáltal nem-is érdemesek: Elöszőr; A'Betegeké: kik a'nyavalya-miatt nem észnek, mint-hogy a'gyomor sem kivánnya, se bé nem vészi az ételt. Innét mongyák a' Magyarok; hogy Annyit használ a beteg-ember böjte, mint a'részeg imádsága. II. Az Orvosoké: kik látván, hogy a'testi betegségnek a'tobzódás oka, koplalással orvosollyák; mint a'hideg betegséget melegitő orvossággal, a'meleget hidegitővel. III. A'Szegényeké és szükölködőké: kik örömest ennének, ha volna mit. Illyen volt a'rékozló fiú böjte; ki, *kivánta ugyan.hasat bé-tölteni a'malaczéval, mellyet a'disznók ettek: de senki nem adta neki* [k]. IV. A'Filosofusoké: kik böchülletes magok-viseléséért, gyakorta böjtölnek. Ezt javallyák az Újitók, és azt mongyák; hogy akkor kell böjtölni, midön a'testet meg kell zabolázni. Kiknek okokon mondotta *Thomas Morus* Angliai *Cancellárius* és Mártyr [l]: Hogy-ha az úgy vagyon, a'házas-emberek soha nem böjtölnek, mert künnyebb és kedvesb orvosságok vagyonak: az Özvegyek pedig, és Szüzek, nem mernek böjtölni, hogy a'fajtalan ihak eszökbe ne vegyék, hogy testi kivánságnak kisértete vagyon rajtok. Sőt ez a'Böjt, ha egyéb-ha ember nem böjtöl, chak tulajdon gonosz kivánságának kinyilarkoztatása. mellyet mint-hogy az Újito atyafiak nem chelekesznek, nem-is böjtölnek.

Ezeket a'Böjtöket meg-vétvén, a'vagy félre tévén: a'Keresztyének Böjte, mellyel az Istennek akarnak kedveskedni, és magoknak örök jutalmat szerzeni, nem chak

a'Józan

[a] *Hom. 1. de Jejunio, Initio.*
[b] *Serm. 6. de Tempore.*
[c] Isa. 58. 7.
[d] *Serm. 4. de Jejunio.*
[e] 1. Tim. 4. 3.
[f] Matt. 6. 16.
[g] 3. Reg. 21. 5.
[h] Act. 23. 14.
[i] 3. Reg. 21. 9.
[k] Luc. 15. 16.
[l] In Vita ejus. cap. 12.

a' Jozan és mértékletes étel és ital; a' mint *Philippus Melanchthon* [m] akarta. kivel, egy pórázon jár *Calvinus* János; ki azt írja [n]; hogy úgy kell böjtölni, hogy a' szokás-szerént-való életben semmi változás ne légyen; és olly mértékletesség találtassék, hogy le-mmi új vagy szokatlan dolog ne láttassék: és így, a' Böjtöt a' Mértékletességgel egybe-zavarják. melly merő bálgatagság. Mert, noha a' Böjt nem lehet a' Mértékletesség-nélkül: mindazáltal, nem minden Mértékletesség böjt. mert a' Böjt-nélkül-is helye vagyon a' Mértékletességnek, és mindenütt, 's mindenkor szükséges; mellyet a' Böjtről nem mondhatni. Vallyon, midőn Urunkat követték az Apostolok, 'soha nem voltak-e józanok és mértékletesek? Távúl légyen az: kik mindazáltal nem böjtöltek, a' mint némellyek Urunknak szemére-is vetették [o]. ki nem azzal mentette őket, hogy mértékletesen élnek, és úgy böjtölnek: hanem inkább azt mondotta; hogy, *Vallyon a' Vő-legény velek vagyon, nem böjtölhetnek*; az az, a' mint ezeka' jó Evangélikusok magyarázzák, józanok nem lehetnek: *hanem, mikor el-vétetik tőlök, akkor fognak böjtölni*; az az, mértékletesen élni. Továbbá; ha igaz volna az Íjjítok magyarázattya, az következnék; hogy a' hol az Írásban Böjtöt hirdettek, vagy néha böjtöltek, chak akkor voltak Józanok, egyéb-ha pedig dőzsöltek és tobzódtak [p]: és hogy Júdit a' fő-fő Innepeken nem élt józanon, mert azokon nem böjtölt [q]. Végezetre; mivelhogy Urunknak chak Negyven-napi Böjtét olvasfuk, egyéb-ha azt chelekedte-e, a' mivel az ellenségi vádolták [r]: *Imé a' csakalló ember, és bor-issó* Mikor az Irás Böjtöt említ, nem közönséges Józanságot ért rajta, hanem szokás-kívül-való dolgot. Hallyad mit üzent Esther Mardokeusnak [s]: *Ne egyetek, se ne igyatok három nap, és három éjjel; én-is az én szolgálóimmal, hasonlóképpen böjtölök.* A Ninivei király-is Böjtöt parancholván, azt hatta [t]; hogy *Se emberek, se barmok semmit ne kóstollyanak, se vizet ne igyanak*; Közönséges Józanság-e ez? Ninch-e itt semmi szokatlan dolog?

Az-okáért a' Keresztyén Anyaszentegyház, a' Mértékletes józan életet helyén hagyván, melly mindenkor szükséges, azon-kívül Három dolgot kíván a' Böjthöz: 1. Hogy bizonyos eledelektől meg-tartóztassuk magunkat. 2. Hogy napjában chak egyszer együnk, a' természetnek mértékletes kívánsága-szerént. 3. Hogy az, nem ebéd-, hanem vachora-gyanánt légyen: úgy hogy délig el-hallaszszuk az ételt. A' mi az Elsőt illeti, némelly Országokban chak a' hús tilalmas; némellyekben pedig a' tikmony, fajt, téj, és a' vaj-is. A' Második, és Harmadik, mindenütt eggy-aránt tartatik.

Méltatlanúl panaszolkodnak pedig, némelly kényes és tafota-gyomrú emberek, a' Böjtnek sanyarúsága-ellen: mert régenten sokkal nehezebb volt, mivelhogy a' Hívek-nek-is nagyobb buzgóságok vólt az Isteni szeretetben, melly a' nehéz dolgot meg-könnyebbíti, a' keserőt meg-édesíti. I. Régenten, Szerdán és Pénteken, a' Nap-nyúgati Országokban pedig, Szombaton-is, esztendőt-által, derekasson böjtöltek, mind a' Három rész-szerént: mi-nálunk, a' Szerda senkit böjtre nem kötelez parancholatból: Pénteken, ha egyéb Böjt vagy Kántor ninchen, közönségesſen chak a' tilalmas étkektől kell magát meg-tartóztatni, az Országok szokás-szerént: Szombaton, chak a' húsról. II. A' Régiek, a' Böjttel gyakorta egybe-foglalták az éjjeli vígyázást; és éfzaka egybe-gyűlvén, imádkoztak. melyről emlékezik Arany-szájú Sz. János [u], és Sz. Leo [x]; ki a' Kántori predikátzióit imígyen fejezi bé: Szerdán és Pénteken böjtöllyünk, Szombaton pedig Sz. Péter Apostolinál vígyázzunk, és akkor-is nem egész éfzaka, sem mindnyájan. mert arra nem kötelez az *Ecclesia*. III. A' Régiek a' Böjtöt, dél-után három óráig nyújtották: a' Negyven-napi hoszszú Böjtben pedig, mind estvéig, a' mint a' Sz. Atyák írják. Mi pedig, tizen-két óra-tájban éfzünk. IV. A' Régiek, chak egyszer öttek, és akkor-is igen keveset. Nékünk a' józan ebéd-kívül meg-engedik, hogy valami falat kenyeret, vagy valami gyümölchöt, egy almát, vagy kórtvélyt együnk, az ital kedvéért, hogy ne ártson. V. A' Régiek, nem chak a' hústól, hanem sok egyéb dolgoktól-is, és gyakorta a' haltól-is meg-tartóztatták magokat, fő-fzerszámtól, bortól, és egyéb afféle italtól; és a' kenyér-kívül, chak bőchűt ötrek, és vízet ittak. Most, nagyobb részére, chak a' hús tilalmas; és némelly Országokban, a' húsból származott dolgok, téj, vaj, fajt, tikmony: az italban pedig annyi engedtetik, a' mennyi szükséges. VI. A' Régiek, kevés embereket szabadítottak fel a' Böjtöléstől, fő-képpen a' hoszszú Böjtben; a' mint ki-tetszik Sz. *Basilius*ból [y]. Most a' Doktorok sokakat meg-mentnek, vagy az Erőtlenségért, vagy a' Szükségért. Az Erőtlenségért; 1. Huszon-egy esztendőn-előtt nem kötelez az *Ecclesia*, sem hetven esztendőn-után: sőt némellyek hatvan-után mongyák. 2. A' Betegeket és egészségteleneket; kik egyszer annyit nem ehetnek, hogy a' természetet táplálhassák. 3. A' Szegényeket; kiket a' fogyatkozás eléggé böjtöltet. 4. Mindeneket, a' kik nem böjtölhetnek: mert, a' mint Sz. *Leo* mongya [z]; semmi nehéz dolog, senkitől nem kívántatik, sem erőnk-fölött-való dolog nékünk nem parancholtatik a' Böjtöléſnek sanyargatásában.

[m] In Loc. 6. Matth.
[n] In Cap. 6. Matth.
[o] Luc. 5, 33.
[p] Ap. 13, 2, 3.
[q] 2. Cor. 11, 27.
[r] Judith 8. 6.
[s] Esth. 4. 16.
[t] Jon. 3. 7.
[u] Hom. 26. in Act.
[x] Ser. de Quarant. Tempore.
[y] Hom. 2. de Jejunio.
[z] Ser. 3. de Jejunio Septimi Mensis.

A

ban. A' Szükségért, 1. Nem tartoznak böjtölni, a' hustól-való meg-tartóztatás-kivül, az erös-munkájú Mives-emberek; kö-mivesek, ácsok, kovácsok, kapások, kochisok, és a' kik úton gyalog járnak. 2. A' kik felebaráttyokért, testi vagy lelki munkát chelekesznek, ha azzal eggyütt nem böjtölhetnek: úgy mint a' Predikátorok, és a betegek-körül forgolódók: de a' kiknek mind a' kettőre elégséges erejök vagyon, nem mentsétsék magokat. Az-okáért, hogy valakit a Test meg ne challyon, testi vagy lelki Doktortól kérjen tanátsot, és azoknak jó ítéletit kövesse: mert bizony, nem minden nehézség ment-meg a' Böjttől: sőt azért rendeltetett a' Böjt, hogy a' testet sanyargassa, mellyet nem chelekesznek, ha valami ábrákát meg nem fogja, hanem tellyességgel szájára bochátrya, és mindenből kedvét keresi.

Az Anyaszentegyháznak rendelése pedig a' Böjtnek módgyában, jó, és mélró. Mert, ha a' Böjt arra-való, hogy a' testet meg-zabolázza úgy-an, de el ne fogyassa, jó módgyával meg-kezdődik, ha chák egyszer étettyük; el-fogyna pedig, ha semmivel nem tápolnók; a' mint szépen okoskodik Sz. Tamás [a]. Az ételnek ideje-is sanyargattya valamennyire a' testet, hogy a' szokás-fölött tovább halad. Az ételben-való válogatás-is arra-való: mert bizonyos, hogy a' húsi eledel inkább hizlallya és gyönyörködteti a' testet, hogy-sem az egyéb-féle étkek; mivelhogy vastagh, és a' testhez hasonlobb; és közönségesen, természet-szerént inkább kívánnyuk, és kedvellyük a' húst, hogy sem a halat: és sok egésséges emberek-is, kedvök-ellen észik a' halat, de a' húst kevesen gyülölik. És azont mondhattyuk a' tikmonyról, és tójról, a' böchü-eledelhez-képest. mert, a' mint Sz. *Jerónymus* irja [b], a' tikmony, meg-olvadott húsnak; a' tojet, feir vérnek tartották. Továbbá, mint-hogy lehetetlen volt mindennek magán-való rendet szabni a' hus-ételben, hogy ennyit vagy amannyit egyék, és ne többet: az eledelnek mi-voltában egy Regulát szabott, és a' húst tellyességgel meg-tiltotta, mivelhogy a' Törvénynek és parancholatnak közönségesnek kell lenni.

Mondaná valaki: Ha a' Böjt a' test sanyargatásáért rendeltetett, inkább kellett volna a' jó borsos halakat meg-tiltani, hogy-sem valami kevés piritott húst, vagy férges sajtot? mert bizonyos, hogy a' testet inkább gyönyörködik a' jó Lengyel lévvel főtt chukában, hogy-sem valami tormás húsban. Felelet. Nem kell a kevés húst, a' bővséges halhoz hasonlítani; vagy a kemény piritott húst a' jó borsos halhoz: hanem, ha igazán akarjuk a' dolgot fontolni, a' húst a hallhoz, úgy hogy mind a' kettő eggy-aránt légyen főve; és úgy nyilván fel-találjuk, hogy illendőbb a' Böjthöz, a' testnek meg-zabolázására, a hal a' húsnál; és, a' mint a' farkas mondotta, Kedvesb a' testnek a' kechke a' kechegénél, a' tarcha a' harchánál, a' süldő a' süllőnél, a' tik a' chiknál. Az-okáért, mint-hogy a szakátsoknak ezer módgyok vagyon a' főzésben, az *Ecclésia* abban módot nem rendelhetett, michoda lévvel vagy szerszámmal főzzék az étkeket: hanem egy-általlyában, némelly étkeket meg-tiltott, és a' kik böjt-napon borsos lévvel főtt halakat éznek, hús-évő nap jó kappanoknak tészik szerét; és a' kik hús-évő nap a' piritot húsón tágódnak, böjt-nap nem szaggatnak a' borsos chukára; hanem jó néven vészik a' száraz halat, vagy heringet: és a' bors-helyett, borsót; egyébb fü-szerszám-helyett, más-féle böchűt adnak a' konyhára.

B

[a] 2. 2. q. 147. art. 6.

[b] *Lib. 2. contra Jovinian.*

C

III. RESZE.

Kérdenéd harmadszor: Vagyon-e a' Böjtről olly parancholat, mellyet a' Híveket bűn alatt kötelezze? Felelet: A Böjtről egy-általlyában, vagyon: mert az Isten azt parancholta [c]; hogy *Tellyes szívből, böjttel, és síralmas szívnak bánatja.* Urunk-is módot szabván a' Böjtben [d]; eléggé jelenti, hogy néha Böjtölni kell. És az Okosság-is azt mutattya, mert történik gyakorta, hogy a' kisértetet egyébbel meg nem győzhettyük, hanem böjtöléssel.

[c] Joel. 2. 12.

[d] Mat. 6. 17.

D

A' Böjtölnek bizonyos napjait pedig, az Anyaszentegyház rendelte; és, hogy azokon böjtöllyünk, bűn alatt kötelez bennünket. Melyre hatalma vagyon: mivelhogy az Ó Testamentomban-is, voltak némelly Böjt-napok el-rendelve [e]; és az Apostolok-is, az Jerusálemi Első gyülekőzetben, bizonyos eledeleket meg-tiltották [f]. Ninch pedig most az *Ecclésiának* kevesebb hatalma, vagy módgya afféle parancholatra, mint az Apostolok idejében volt, a Híveknek elő-menet-előkre. Innét olvassuk, hogy a' régi *Concíliumok*, a' Böjtnek meg-szegését keményen meg-büntették: tudni illik [g], az Egyházi embereket tisztőktől meg-fosztották; egyebeket ki-tsekéltettek a' Gyülekőzetből, ha a' Negyven-napi Böjtöt meg-szegték. melly bűnetés, nem lehet kichiny vétekért. A' *Gangrai Concíliumban*, meg-átkozták azokat, kik, nagy szükség-kívül, a' hagyott Böj-

[e] Ezech. 18. [f] Act. 15. 29.

[g] In Concil. Gall. can. 58.

tőket

tőket meg-szegték [b]. A' *Toletomi* Nyolczadik *Concilium*ban azt végezték [i]; hogy a'ki a Negyven-napi Böjtöt meg-szegi, Húsvét napján az Oltári-szentséghez ne járúlyon, és esztendeig húst ne egyék. Hasonló dolgokat találunk a' több *Concilium*okban-is, és a' Sz. Atyák irásiban. Nem-is mondhatnak ellene az Újító atyafiak: mert *Luther* Márton azt irja [k]; hogy a' Fejedelmek, némelly napokon meg-tilthattyák a' húst, és az alattok-valókat lelki-ismeret-szerént kötelezhetik rá, ha külömben el nem adhattyák halokat: és *Angliá*ban a' *Calvinista* Erzébet Királyné-asszony, azon okból, Szerdán meg-tiltotta a' húst.

Kérdenéd negyedszer: Ki szerzette, és mi végre, a' Negyven-napi Böjtöt? Felelet: Az Apostolok szerzették; a' mint nyilván irja Sz. *Jerónymus* [l]; és Sz. *Léo* [m]. És könnyen meg-bizonyúl a' Sz. Agostón *Régula*jából: ki azt irja [n], hogy, Valami az egész Anyaszent-egyházban meg-tartatik, és fel nem találtatik hogy valami *Concilium*ban végeztek: kétség-nélkül el kell hinni, hogy az Apostoloktól származott. Illyen pedig a Negyven-napi Böjt: mert Sz. *Ignatius*-is emlékezik róla [o], ki a' *Concilium*ok-előtt volt: és az Első *Nicæai Concilium*-is, úgy emlékezik felőle, mint régi és közönséges dologról.

A' mi az Okait illeti, azokat fel-találjuk a' Szent Atyáknál. Első Oka az: Hogy a' Keresztyének, esztendőt-altál-való fogyatkozásokért, egy közönséges Penitentziával az Istent könnyebben meg-engeszteljék; úgy-mond Sz. *Léo* [p]: II. Hogy a' közönséges Böjttel a' Húsvéti áldozathoz készülnének, az Oltari szentségnek vétele-által; mellyet nem szabad akkor a' Híveknek el-múlatni, úgy-mond Sz. *Jerónymus* [q]: III. Hogy Urúnknak mondása bé-teljesedjék [r]: *El-jönek a' napok, mikor el-vétetik tőlök a' Vő-legény; és akkor fognak-böjtölni*; úgy-mond *Tertullianus* a' régi Keresztyének képében [s]: A' Vő-legény pedig a' Krisus halálakor vétetett-el: az-okáért a' Negyven-napi Böjtöt akkor tartyuk, mikor a' Krisus haláláról fő-képpen emlékezünk. Illendő pedig, úgy-mond Sz. *Léo* [t]; hogy, a' ki Szenvedéséről elmélkedik, ő-is szenvedgyen. IV. Hogy a' Hívek azokért-is böjtöllyenek, és imádkozzanak, a' kik Húsvétban meg-kereszteltetnek, úgy mond Sz. Ambrús [u]: mert régenten azokat, kik a' Zsidók-, vagy Pogányok-közzül meg-tértek, fő-képpen Húsvétkor keresztelték-meg. V. Hogy a' Negyven-napi Böjtöt, dézmául adnok az Istennek az Esztendőből, és egy-néhány nappal meg-pótolnók, a' Negyvenes számnak bőchülletiért; úgy-mond Sz. Gergely [v]. VI. Hogy a' mi édes Mesterünket, és Üdvözítőnket, a' mennyire tőlünk lehet, követnők, ki mi-érettünk Negyven-napig böjtölt; a' mint sok Sz. Atyák mongyák. akár-mint zúgolódgyanak az Újító atyafiak ezek-ellen. Kik,

Először azt mongyák: Hogy Urúnk chak egyszer böjtölt, és nem minden esztendőben, a mint mi chelekeszünk. Felelet.: Chak egyszer született-is, egyszer holt-meg, egyszer támadott-fel: de még az Újítók-is minden esztendőben meg-tartyák a' Karáchony- és Húsvét napját. Másodszor: Kevélységnek mongyák, hogy a' Krisust akarjuk követni, és követ akarunk véle vetni. Felelet: Nem kevélység a' mire Urúnk sokszor-tanitott, tudni illik, hogy követsők őtet [a]; vagy az ő mennyei Attyát [b]. és Sz. Pál [c]: Ki magát-is például adgya [d]. és Sz. Péter-is [e] azt mongya; hogy *Krisus példát adott, hogy követsük őtet.* Továbbá, mi nem úgy igyekezünk a' Krisus Böjtét követni, hogy hasonlókká legyünk, hanem a' mi tehetségünk-szerént. mert, noha őret el nem érhettyük, mindazáltal nyomában járhatunk. Nem-is illettyük bosszúsággal: mert nem társúl fogadgyuk, hanem vezérül: kinek ha Szenvedésében részesek lészünk, dicsőséges feltámadásában-is részesek lehetünk: Mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isten. Amen.

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

CHodálatos baj-vívásról emlékezik a' mái Evangéliom: a' kik nézik, Ördögök és Angyalok; a' fegyverök, álnokság; és igasság; a' baj-vívók, kétfő Hadnagy, kikhez hasonló nincsen e' világon, sem erőből, sem tudományból: a' győzedelmesnek jutalma, örök dicsőség; a' meg-győzöttetnek büntetése, örök gyalázat és kárhozat: a' baj-vívásnak helye, nem valami népes városnak piacza, hanem a' kietlen puszta; az ütközet, három. Noha pedig a' *Békeségnek Fejedelme* [a]. meg-győzte mind a' három ütközetben a *Kevélység fiainak fejedelmét* [b]: mindazáltal, nincsen tellyességgel vége a' baj-viadalnak. mivelhogy meg-engedte a' Krisus, hogy az ő Híveit-is bajra-

hítassa

A
a Cor. 13. 1 Cap. 9.

k In c. 6. Mat.

l Ep. ad Marcellam. citatum Mat. 9. m Ser. 6 & 9. de Quadragesima.

B
n Ep. 118. ad Ianuarium. Et Lib. 4. de Bapt. Cap. 24.
o Ep. ad Philippenses.
p Ser. 5.
q Serm. 4. de Quadrages.
r Mat. 9. Luc. 5. Mar. 2. Luc. 5.
s Mat. 9. 15.
t Sabbato Scipt.
u Ser. 9 10 & 12. de Sacram.
x Serm. 27
y Hom. 16. in Evang.

C

a Mat. 11 29 Ioan. 13. 34
b Mat. 5. 48. Luc. 6 36.
c Eph. 5 1.
d 1. Cor 11. 1
e 1. Pet. 2. 21

D

a Isa. 9. 6.
b Isa. 41. 24.

A

hihassa az Ördög, és azzal okot adgyon nékik a'dichőséges győzedelemre. Ettől a'baj-vivástól, senki meg nem mentheti magát: noha egyéb hadakban, arra nem kénszerítik az aszszony'állatokat, a'véneket, a'Szerzeteseket, a'mives-embereket, és fő-képpen a' szántókat és kapásokat, kiknek munkájok mindeneknek szükséges. Ebben a'baj-vívásban, soha semmi nyugodalom nincben: noha egyéb hadakban, bizonyos időkben, vagyon valami chillapodás, vagy Innep-napokon, vagy étszaka, vagy ételkor. melynek oka az, hogy a'mi Ellenségünknek ereje nagy, és el nem fárad; álnoksága titkos, és mindenkor vigyáz; ellenünk-való gyülölsége véghetetlen, és meg nem elégszik kárunkal. Az-okáért arról kell értekeznünk, Mi módon győzhessük-meg ezt az Ellenséget.

I. Okát adom, Miért hatta az Isten az Ördőgöket e'világon; és Miért engedte-meg a' Krisztus, hogy ótet meg-kisértené az Ördög.

II. Meg-magyarázom, Miért Kisérti az Ördög az embereket olly szorgalmatosson.

III. Meg-mutatom, Mit tanúllyunk a'Krisztustól a'mái Evangéliomban.

B

ELSŐ RESZE.

ELsőben Kérdenéd: Miért engedte az Isten, hogy a'gonosz Angyalok le-hányattatván az égből, e'világon maradnának, holott érdemők szerént, a'pokolnak őrök tómloczéhe rekesztethette volna őket? Mert ki volna olly gond-viseletlen atya, a' ki házat készítvén fiának fel-tartására, azt meg-rakná mérges és dühős állatokkal? Az Isten pedig e'világot az emberért teremtette; és mindazáltal áz Ördőgöket benne hadta, tudván azoknak gonoságokat, és hogy az eggyik, chak hamar Ádámot kigyó képében meg-marja, és mérgét az egész emberi nemzetre ki-ontya? Felelet. Bizonyos, hogy azt az Isten nem vészedelmünkre chelekedte, hanem elő-menetelünkre, minthogy igen kívánnya üdvősségünket, és annak egy-nehány szép Okait adgyák a'Szent Atyák.

Első Oka, az: Hogy az Ördőgnek, kevélységét meg-alázná, és az embernek gyarlóságában hatalmasságát meg-mutatná, úgy-mond Arany-száju Sz. János [c]. mint mikor a'kevély Goliátot, egy Pásztor gyermek-által meg-szégyenitette [d]; Sisarát Jáhel-által [e]; Holofernest, Júdit-által [f]. Ez pedig nagyobb gyalázattya az ördőgnek, hogy sem ha Angyal győzné-meg. Melyből a'Hivek azt tanúlhatnák, hogy ne féllyenek az Ördőgtől, hanem nagy bizodalommal és bátorsággal hadakozzanak ellene, mert általok akarja az Isten meg-szégyeníteni ótet. Második Oka: Hogy az ember soha az Istentől el ne szakadna, hanem mindenkor az ő segétségéhez folyamlana, tudván, hogy a'nélkül Ellenségét meg nem győzheti. mint szintén a' Szülék, látván hogy a' vásott gyermekek ide's tova futosnak, és ő-mellettek nem maradnak; ál-orczás szolgát küldnek-ellenek, hogy attól meg-ijedvén oda siettsenek, a'hol oltalmat várhatnak. Harmadik: Hogy szorgalmatosban vigyázna magára; tudván, hogy mindenütt ellensége vagyon, a'ki nem chak meg akarja ejteni, de ugyan el-is akarja veszteni. és nem külömben őrizkednék, mint a'ki olly úton járna, mellyen bizonnyal tudná, hogy sok ellenségi vannak, és utánna leselkednek. Negyedik: Hogy érdem-szerént jutnánk az őrők boldogsághoz: az érdem pedig a'győzedelemért vagyon; de a'győzedelem viadal-nélkül nem lehet, mint a'viadal-is ellenség-nélkül. Az Angyal azért, maga gonosz akaratyából lőtt Ördőggé. Ez világon pedig azért hagyattatott, hogy az embernek baj-vivó társa lenne: kit az ember meg-győzvén, az Isten segétségével, meg-érdemlené az Igasságnak koronáját [g]. Noha pedig az Ördög, mind álnoksággal's mind erővel rettenetes: mindazáltal, könyű meg-győzni az Isten segétségével: mert, a'mint az Isten mondotta Jóbnak, a'Behemot példája-alatt, *mint az ökör szénát észik* [h]. Melynek két mágyarázattya lehet: I. Mivelhogy a'Széna gyarló, álhatatlan, és alá-való dolog, e'Világi el-múlandó dolgokat példázza; a'gazdagságot, szépséget, egésséget. azért mongya Isaias [i]: *Minden test széna, és minden ő dichősége mint a'mezei virág: meg-száradott a'széna, és el-hullott a' virág.* Az Ördög azért Szénát élvik; mert egyéb kárt nem tehet, hanem chak a'Szénához hasonló világi dolgokat veheti-el, de a'lelki dolgokban nem árthat. Így mondotta az Isten az Ördőgnek Jób-felől [k]: *Imé kezedben vagyon; mindazáltal az életét tartsd-meg: az-az, meg-engedem hogy marháját el-prédállyad, de életét ne bántsad.* II. A'Széna példázza a'Testi embereket, e'világ fiait, kik chak külső-képpen tündöklenek; belől semmi gyümölchök nem lévén mint a'szénának. Innét mondotta Dávid [l]: *Midőn kihelnek a'Bűnősök mint az fű.* És [m]: *Légyenek mint a'házatak füve; melly, minek előtte ki-szaggattatik, el-száradott.* És Isaias [n]: *Bizonyára széna a'nép*; a'mint Sz. Gergely magyarázza. és e'

C

D

[c] Libr. 1. de Providentia.
[d] 1. Reg. 17. 51.
[e] Judic. 4. 21.
[f] Judith 13. 9.
[g] 2. Tim. 4. 7.
[h] Job. 40. 10.
[i] Isa. 40. 6.
[k] Jób 1. 6.
[l] Ps. 91. 8.
[m] Ps. 128. 6.
[n] Isa. 40. 8.

magya-

magyarázat-szerént, azt jelenti az Isten; hogy az Ördögnek ninchen hatalma a'kiki és igaz embereken: hanem chak azokon, kik e'világon kapnak, és azt szeretik. Innét mondotta Sz. Antal, Sz. *Athanasius*nál [a], az ő tanitványinak; hogy azoknak, kik az Istent szeretik, vigyáznak, imádkoznak, bőjtölnek, nem illik az Ördögtől félni: mert azokat meg nem győzheti, sőt szégyent vall miattok, és el-pironkodik előlök. [a] *In Vita S. Antony.*

Második Kérdenéd: Miért engedte-meg a Krisztus, hogy az Ördögtől meg-kisértetnek? mert, egy-felől bizonyos, hogy, ha akarta volna, azt a'kisértetet el-távoztathatta-, és el kerülhette volna: más-felől, úgy tetszik, mint-ha az az ő tiszteséges-vagy dichőséges-ellen jőtt volna, mellyet ő másnak nem enged [b]. Az-okáért, midőn *Lucifer* azt mondotta [c]; *Fel-megyek az égbe, az Isten chillagy-fellibe fel-magasztalom az én Királyi székemet, hasonló lészek a' Fölségesben*: leg-ottan *alá-vonattatott pokolra a' verem mélységére.* Hogy pedig Urunknak tiszteséges-ellen volt az a'kisértet, abból ki tetszik: mert Meg-kisértetni, semmi nem egyéb, hanem a Bűnre kisztettetni; melly bűnnel az Istennek haragjába esünk, és ellenségivé lészünk. Midőn azért az Ördög a Krisztust meg-kisértette, azon igyekezett, hogy Istenségétől meg-fosztza, mivelhogy a'Bűnnel eggyütt nem lehet az Istenség. Ha a'Király leányát, valami lovász, vagy peszér únszollana, vagy kisztetné a'tisztátalanságra; vagy a'komornyikját, ki tellyes életében hűv volt, valami kémény-tisztító, vagy porosztó, árultatásra: vallyon mint érzené? és, ha lehetne, nem nagyárt meg-büntetné-e, hogy ollyan vélekedésben volt felőle? De sokkal nehezebb volt-Urunknak, hogy az Ördög bűnre akarta vinni kisértetivel. Az Isten félő és bőlch Jób, kűnnyen el-szenvedte marhájának el-prédálását, házának le-romlását, gyermekinek szörnyű halálát, testének iszonyú chapását: de midőn azt mondotta a'felesége [d]; *Még-is meg-maradsz-e a'te egyszerűségedben? Áld-meg* (az az, átkozd-meg) *az Istent, és hally-meg*: noha a'ganéjon ült, és rakva volt fekéllyel; mindazáltal keményen meg-feddette őtet, mondván [e]: *Mintegy a'volond asszonynak-hozzá-hasonlóval szóllal.* azért kétség-nélkül, hogy a'vétket nagy gyalázatnák tartotta; és nem szenvedhette, hogy arra ingerlené valaki. Hasonlóképpen az baráti, noha vigasztalni akarták: mindazáltal, mint-hogy azzal vádolták, hogy az Isten-ellen vétett, és azért büntettetett, fölőtte igen óltalmazta magát, azt alitván, hogy tisztességében járt a'dolog, és leg-nagyobb gyalázat a'Bűn. Ezt így lévén-is, hozzánk-való szeretetiből, örömest el-szenvedte Urunk ezt a'gyalázatot, a'mi elő-menetelünkért. mert nékünk abból nagy hasznunk következőtt.

Első Haszon az; hogy nékünk módot mutatott, úgy-mond Arany-szájú Sz. János [f]; mint kelletsék az Ellenséggel harczolnunk, és az Ördögőt meg-győznünk: mint mikor a bajnok-mester valamit chelekeszik a'tanitványa-előtt, hogy azzal tanittsa. Azért harczolt, úgy-mond Sz. Agoston [g], a'Hadnagy, hogy a'vitézi harczolni tanúllyanak. És másutt azt mongya [h]; hogy, az Ördögnek azért engedte-meg a'Krisztus hogy őtet meg-kisértené, hogy az ő kisértetinek meg-győzése, nem chak fegérség lenne, hanem példa-is: úgy hogy mellyán énekelhetnők Dávidd al [i]: *Áldott az én Uram Istenem, ki a'kezeimet a' harczra tanittya, és az ujaimat a'hadra.* Valóban használt pedig a Krisztus példája, és nagy bátorságot adott a'Híveknek; hogy ne chak ne engednének a'kisértő Ördögnek, se chak el ne futnának féltőkben előtte: hanem, bátorságoson szembe-álván, és meg-harczolván vele, meg-is futamtatnák, és meg-győznék. Mert, mi-képpen Dávid, meg-győzvén az iszonyú Goliátot, ki az Isten népét gyalázta és pirongatta, az egész Izraél népét meg-bátoritotta, a'Filistæusok-ellen inditotta, és győzedelmesség tőtte ellenek; kik az-előtt, Goliátnak chak szinét látván-is, vagy szavát halván, el-futottak, és el-réjteztek: azon-képpen a'Dávid fia, a'Krisztus, meg-győzvén az Ördögőt, olly bátorságot adott az ő Híveinek, hogy, a'kik az-előtt chak szinétől is, vagy inkább árnyékától rettegtek, az-után szembe mentek vele, és meg-harczolván vele, meg-is győzték. Ezt jelentette az Isten, midőn Behemothról azt mondotta Jóbnak [k]: *Még jószitatod-e őtet mint a'madarat, vagy meg-kötöd-e őtet a'szolgálóidnak?* az az: én azt meg-chelekeszem: mint egy álnok madarat, meg-fogom: bölcheségemmel; és, mint egy fene-vadat, meg-kötöm hatalmasságommal; és meg-chúfoltatom őtet, nem chak az én vitézimmel és hadnagyimmal, hanem a'gyenge és gyarló szolgálóimmal-is. Midőn az Orosztlánt a'ketrecz-be rekesztik, a'gyermekek-is tréfálnak vele, kitől az-előtt az erős férfiak-is féltek, és futottak-előtte: úgy, noha az Ördög sivó-rivó orosztlány; mindazáltal, minek utánna a'mi fő Hadnagynak meg-győzte, és meg-kötőzte, a'gyenge Szűzek is, és az erőtelen gyermekek-is tréfálnak vele, és chúfollyák. Ezt régenten meg-igérte az Isten Dávid-által, az Istenben-bizo embernek, mondván [l]: *Az oroszlánon és a'basiliskuson jársz: és az oroszlánt's a'farkast tapodod.* Melly igéretet tudván az Ördög, hogy ő-ellene vagyon, álnokul el-halgatta, noha az előtte-való mondással ostromolotta a'Krisztust, mondván [m]: *Ha az én*

[a] *In Vita S. Antony.*
[b] Psa. 42. 8. 9. 13. 14. 15.
[c] Isa. 2. 9.
[d] 2 Sam. 10.
[e] 1 Sam. 13. in Matth.
[f] Serm. 41. de Verbis Domini.
[g] Lib. 42. de Trinit. c. 13. & Ps. 143. 1.
[h] Jób. 40. 24.
[i] Ps. 90. 13.
[k] Jerem. 11. 12.
[l] Matth. 4. 6.
[m] Luc. 4. 3.

gyalok-

A B C D

A

gyaloknak parancsolt felőled; hogy meg-őrizzenek téged minden útaidban. Kezökben hordoznak téged; hogy ne-talám kőbe ne ütköd a lábadat. mert az-után következik, *Az oroszlán*, &c. Ezért könyörgött Sz. Pál [c]; hogy *az Isten meg-vonsza a' Sátánt.*

[c] Rom. 16. 20.

Második Haszon az, hogy el-hiunők, hogy haszonsoka a' Kisértetek. Mert, a'mint a' Bölcs mongya [d]; *a' ki meg nem kisértetett, miket tud?* az az, semmit nem tud: mert sem az Istent nem ismeri, sem önnön-magát, sem fele-barátyát. Nem ismeri az Istent: mert nem tudgya mint kellyen hozzája folyamlani kisértetiben; nem tudgya melly irgalmas légyen. és *bőv, ki nem hagy minket a' fölött kisértetni, a' mit el-szenvedhetőnk, de a' kisértetivel elő-menetelt-is szerez, hogy el szenvedhessük* [e]. Magát nem ismeri: mert, nem tudván erejét, többet vél maga-felől, hogy-sem kellene. Fele-barátyat sem ismeri: mert a mit ő-maga nem szenvedett, abban máson sem túd szánakodni és könyörülni, se nem tudgya biztatni és vigasztalni. Azt irja *Cassianus* [f] egy ifiú Barátról, hogy telli kisértetet szenvedvén, egy vén Baráttól tanátsot kérdett. Ki igen meg-dorgálván őtet, azt mondotta; hogy a' Barát nevet sem érdemli, hogy ollyan gondolatok voltak szivében. El-rémülvén az ifiú, kétségbe esett állapattya-felől, es, el akarván hivatallyát hagyni, a' világiak-között akart élni. De az után, Istennek gond-viselésébőL, más vén okosb Barátra talált: ki meg-értvén szándékát, és annak okát, tetteté hogy ő-is ollyan kisértetekett szenved; és azon kéré, hogy két vagy három nap várakoznek. Azt meg-nyervén, könyörge az Istennek, hogy a tudatlan vén Barátra hasonló kisértetet eresztene. és meg-nyeré. Midőn azért nagy nyughatatlanságban volna, azon okos vén Barátra (*Apollóra*) talála; és meg-beszélvén nyavalyáját, illyen feleletet vőn: Menny a' Czelládba (mert a' puszta-ban fel's alá futosott,) és tudd-meg, hogy ekkidig teged az Ördög, vagy nem ismért, a' vagy, mint alá-valo embert, meg-vetett; nem számlalván azok-közze, kiknek látván jó magok-viselését és elő-menetelét, régyekedik reájok, és szüntelen ostromlya őket. és tudgyad, hogy ezt az őszönözést azért szenvedted, hogy ottan chak vénségedben tanúlly könyörülni más nyomorúságán.

B

Harmadik Haszon az, hogy az Ördögnek álnokságát, és balgatagságát-is eszünkbe vegyük: álnokságát, hogy tudgyunk ellene-állani; balgatagságát, hogy ne féllyünk fölöttébb tőle. Mindeniket meg-érthettyük a' mái Evangéliomból. Azt mongya Sz. Pál [g]; hogy *Aég nem chalattatunk a' Sátántól, ha tudgyuk az ő gondolatit.*

[g] 2 Cor. 2. 11.

C

Sok álnokságit találhyuk a' mái Baj-viadallyában: I. Az volt: Hogy barátságnak és a' Kristus haszna keresésének szine-alatt, akarta őtet meg-chalni; és a' testi táplálásnak palástyával födte-bé a' torkosságnak mérgét: és azért várta, hogy meg-éhezzék; és úgy mondotta, hogy a' kövekет kenyerekké változtassa. Mint-ha azt mondotta volna: Miért sanyargatod tovább magadat? nem méltó embernek természetet meg-rontani, és életét meg-rövidíteni: de mint-hogy itt egyéb mód ninchen, *Ha Istennek Fia vagy, mongyad hogy e' kövek kenyerekké légyenek.* II. Az: Hogy kichinyen kezdette, de igen nagyba akarta a' Kristust ejteni: tudni illik, hogy *le-esvén imádná őtet.* III. Az: Hogy, noha egyszer, és kétszer meg-győzettetett: mindazáltal el nem állott, hanem harmadszor-is meg-kisértette Urúnkat. IV. Az: Hogy a' mivel Urúnk oltalmazta magát, azzal támadott-ellene: mert, midőn az első kisértetnek nyila-ellen, Urúnk a' Sz. Irásnak paizát fordította, mingyárt abból chinált nyilat, és másodszor az Irással ment-ellene. V. Az: Hogy nagy dolgot igen ólchón akart venni, és Urúnkat chak száraz kenyérrel kínálta: a' mint Adámot-is chak egy almával chalta-meg. VI. Hogy meg-mutatta Urúnknak e' Világnak minden Országit, midőn azokat néki igérte: de nem mutatta-meg mennyi gond, fáradság, bú, és veszedelem volt azok-alatt.

D

Ez álnokságoknál, nem kevesebb Bolondságit találhyuk a' Sátánnak a' mái Evangéliomban:

I. Bolondsága: Hogy nem tudván ki légyen a' Kristus, meg-merte kisérteni, és azt gondolta, hogy a mint Adámot egy almával meg-ejtette, Urúnkat-is meg-ejti chak száraz kenyérrel-is. mert nagy bolondság volna azt alitani, hogy a' minémű veszszővel a' kis gyermeket meg-futamtattad, azzal az erős próbált vitézt-is el-kergethered.

II. Hogy látván, mint viselte magát Urúnk az első Kisértetben, (melly kichiny dolognak tetszett,) nem engedvén néki: mindazáltal a' második és harmadik Kisértetben nagyobb dolgokra akarta vinni. mert bolondság volna; attól száz forintot kérned, a ki kéréstedre őtvent vagy tizet sem adott.

III. Hogy a' két első Kisértetben, azt mondotta: *Ha Istennek Fia vagy*: azzal magát el-árúlván. mert ha annak akart végére menni, ha Istennek Fia-e a' Kristus; nem mingyárt azt kellett volna kérdeni: hanem távúl kellett volna kerengeni, mig valamit ki-vehetett volna belőle.

IV. Hogy

IV. Hogy kérdezkedésével semminek végére nem mehetett. Mert, ha szintén mindenek kedve-szerént lőttek volna-is: azt a'mit kívánt, meg nem érthette volna; mert nem chak az Isten Fia változtathattya a'kővet kenyérré, hanem a'puszta ember-is, Isten erejével: nem chak az Isten Fia bochátkozhatott volna-félelem-nélkül alá a' Templom tetejéről, hanem a'puszta ember-is, az Angyalok segétségével; a'mint Habakuk Prophétát az Angyal hajánál fogva Babyloniába vitte [a]: és nem chak az Istennek természet-szerént való Fia nem imádgya az Ördögöt, hanem a'puszta emberek-is, kik az Istennek kegyelméből-való fogadott fiai, az Igazak; kik nem hogy imádnák, hanem inkább üldözik. A [a] Dan. 14. 35

V. Hogy gyakorta meg-változtatta a'harcznak helyét, melly bizonyos jele, vagy a'chalárdságnak, hogy ellenségét meg akarja tréfálni; vagy az erőtlenségnek, hogy, nem bízván erejéhez, helyét változtattya, mellyet az ellenség könnyen észébe vehet. Így mondották a'Syriai Királynak az ő szolgái [b], az Izraeli fiairól; hogy *A'Hegyek istenei az ő Istenök, és azért győzték meg őket: azért jobb hogy a'mezőségen harczoljunk ... ellenek, és úgy meg-győzzük őket.* De a'Helyeknek változtatásában-is meg-mutatta B... ságát: mert sohúlt könnyebben meg nem győzhetni az Ördögöt, mint e'három helyen: 1. A'Pusztában, a'hol semmi külső foglalatossága nincsen az embernek, mellyel az Ördög meg-chalhatná, hanem chak az egy Istennel nyájaskodik: a'Városokban pedig, a'sok ember-között sok tőrőket hányhat, hogy az embert meg-foghassa. 2. A'Templomban, melly az imádságnak helye és háza: az imádság pedig hatalmas fegyver az Ördög-ellen. 3. A'magas Hegyen; melly fel-emeli az embert, hogy elméjével-is el-szakadván a'földről, *az oda-fel-valókat keresse, a'hol a'Krisztus vagyon* [c]: *az oda-fel-valókról mélkedgyék, nem a'földiekről.* [b] 3. Kg. 20. 23. [c] Col. 3. 1.

VI. Boloudsága az volt: Hogy maga-ellen jeles tegyvereket adott a'Krisztus-elébe, mellyekkel valóban harczolhatott ellene: 1. Negyven napig hadra böjtölni: a'Böjt pedig a'léleknek nagy óltalma, és ugyan bé-födi embernek lelkét [a]. 2. A'Szent Irást észébe juttatta, azt elő-hozván: az pedig, mint-hogy az Isten igéje, a'Lélek kardgya! 3. Észébe juttatta Méltóságát, hogy Isten, és Istennek Fia: melly erős zabola, hogy ember a'bűntől meg-tartóztassa magát; hogy ollyan kegyelmes Attyát, a'bűnnel magára ne haragíttsa, és szép örökségét el ne vészesse. Továbbá, a'maga Méltóságának meg-gondolása-is erős zabola, hogy ember a'Bűnnek méltatlanságába ne keveredgyék. és így szokták a'fő ember gyermekit a'gonoszról el-tériteni, mondván: Nem illik ez hozzád; gondold-meg ki fia vagy; Atyádon gyalázatot ne tégy. 4. Az Imádságot-is észébe juttatta, mondván: *Ha imádandasz engem:* melly az Ördög-ellen, mind dárda's mind nyíl, és mind távúlról's mind közelről el-kergetheti. 5. Paizsúl észébe juttatta az Angyali őrizetet, mellyel nagy bátorságot adhatott a'Krisztusnak: mert, ha az Isten olly szorgalmatos gondot viszel reánk, hogy chak lábainkat se ütsük kőbe, nagyobb félelemtől inkább meg-óltalmaz az Angyalok-által; kiknek erejök, bölcheségök, és hozzánk-való szeretetök olly nagy, hogy az Ördög ellenek nem állhat. Továbbá, az Angyalnak egyik fő tiszti az; hogy az Ördögöt meg-győzze, és kötözze, és az embert meg-óltalmazza tőle; a'mint nyilván-való példánk vagyon a Tobias históriájában [b]. [a] Tob. 2. 3.

VII. Boloudság az: Hogy a'mái kiértésében, minden mesterséges álnokságát maga-ellen ki-nyilatkoztatta; úgy hogy, Istennek segétségével, akár-ki-is észébe veheti, és el-kerülheti. I. Akkor járúlt a'Krisztushoz, midőn meg-keresztelkedett: mert fő-képpen a'jó cheleked etnek kezdetin duhősködik. II. Mikor azt a'szózatot hallotta [a]: *Ez az én szerelmes Fiam, kiben nékem kedvem tellt:* mert fő-képpen a'jó állapatban leselkedik ember-után; reménylvén, hogy akkor könnyebben meg-ejtheti. III. Mikor böjtölt. Mert mint a'vadász nem kergeti a'vadat, a'melly magától a'hálóba mégyen: azon-képpen az Ördög nem kergeti azokat, kikő-neki szolgálnak, és a'testnek kívánságát követik, hanem a'kik azt fanyargattyák, és a'léleknek meg-holdoltattyák. Az eb nem ugat az ismerőkre, hanem az idegenekre: az Ördög-is nem úntatya barátit, hanem ellenségit. Ebben példázta Faraó az Ördögöt, ki akkor nyomorgatta leg-inkább az Izraeli fiait, és kettőztette munkájokat, mikor Egyiptusból el akartak menni. Mi-képpen hogy a'lopók nem ott ásnak és vigyáznak, a'hol szalma, széna, és polyva vagyon, hanem a'hol aranyat és ezüstöt tudnak: úgy az Ördög-is, leg-inkább azokat oltromlya, úgy-mond Arany szájú Sz. János [b], kik a'Jószágos cheleked eteket gyakorlyák. Tudgya az Ördög, hogy az új fált, meddig nedves, könnyű el-rontani; a'gyenge fiatalt, könnyű ki-vonni; a'nem régen el-óltott gyertyát, könnyű meg-gyújtani: azon-képpen, a'ki a'jót újonnan kezdette, könnyű attól el-vonni. és azért, mihelyen láttya, hogy valaki, életét meg-akarván jobbítani, valami jeles dologhoz kezd, leg-ottan ellene támad. Azért mondotta a'Bölcs [c]: *Fiam, az Istennek szolgálattyára járúlván, légy állhatatos az igasságban, és félelemben, és készítsd-el lelkedet* [a] Mat. 3. 17. [b] Homil. 1. ad Pop. Antioch. [c] Eccl. 2. 1.

A

a' kísértetre. IV. Mint-hogy a' meg-mondott három helyen kísértette Urunkat, meg-mutatta, hogy mindenütt kell vigyáznunk; és ninch olly bátorságos hely, a' hol utánnunk ne ólálkodgyék. V. Midőn azt mongya; *Ha Istennek fia vagy*, és nem mongya; Ha éhezel: jelenti, hogy őrömeſt hizelkedik, és méltóságunkat inkább emlegeti, hogy-sem gyarlóságunkat. VI. Mikor az éhező Kriſtuſt az ételre kiſzteti: jelenti, hogy az alkolmatoſságra vigyáz, és embernek szükségit vizgállya, hogy jobban vetheſſe-meg a' tört. VII. Mikor a' Kriſtuſt torkoſsággal kiſérti, a' mint Adámot kiſértette: jelenti, hogy, a' hol egyſzer nyereſséggel járt, máſzſzor-is oda tart ſzerenchét próbálni; mint a' kuvasz, a' hol egyſzer jó konczot kapott, máſzſzor-is oda ſiet. VIII. Mikor azt mongya; *Mongyad, hogy e' kövek kenyerekké légyenek*, és nem fáczánokká, vagy kővér kappanokká: jelenti, hogy a' mérget a' szükségnek paláſztyával födözi-bé; mint-ha chak azt kívánná az embertől, a' mi-nelkül nem lehet. IX. Midőn azt a' bőjtölő Kriſtuſnak mongya; jelenti, hogy az embert leg-jobb

q *Matt.* 4. 6. fegyverétől akarja meg-foſztani. X. Midőn az első kiſértet-után azt mongya q; *Bochásd alá magadat*; jelenti, hogy a' kit a' jótól el nem vonhat, arra akarja vinni, hogy el-hidgye

B magát. XI. Midőn a' Templom tetején azt mongya; *Bochásd alá magadat*; és a' magas Hegyen, *Le-esvén imádgy engem*: jelenti, hogy más végre fel nem emel, hanem hogy annál inkább a' földhöz chapjon, és nehezben meg-ejtſen. XII. Midőn azt mongya; *Bochásd alá magadat*: jelenti, hogy, noha kérhet és chalogathat bennünket: mindazáltal nem erőltethet, ſem akaratunk-ellen meg nem ejthet. XIII. Midőn azt mongya; *Ha le-esvén imádandáſz engem*; jelenti, hogy a' gonoſzban mindenkor nevekedik: mert az égben haſonló akart lenni az Istenhez; moſt pedig nagyobbá, imádtatni akarván magát az Isten Fiával. XIV. Midőn azt mongya; *Mind ezeket néked adom*: jelenti, hogy chak hamis ígérettel chal-meg, mert ſemmie ninch az ebnek. XV. Midőn azt mongya; *Néked adom, ha le-esvén imádandáſz*: jelenti, hogy ſemmit jó akaratból, vagy barátſágból nem ád; hanem chak nyereſségért kompolátkodik; többet kívánván, hogy-ſem igér. XVI. Midőn az Országnak dichőſségét említi, és nem a' terhét: álnokſágát jelenti, ki a' rózában a' tőrt elrejti, hogy azt nem látván, kívánnyad a' virágnak illattyát, és meg-ſértſed magadat. Ezzel nagy ſokakat chal-meg az Ördög: mert a' kit Bűnre viſzen, chak a' győnyörűſéget adgya-eleibe, a' Büntetéſtől nem-is emlekezik. De az emberek-is olly balgatagok, hogy az elsőn kapdoſván, a' máſiktól nem-is gondolkodnak: maga nem mind arany a' mi fénlik.

C

II. RÉSZE.

ITten azt Kérdhetne valaki: Mi az Oka, hogy az Ördög olly ſzorgalmatoſon, és ſzünetlen kíſérti az embert, hogy az őrök kárhozatra viheſſe? holott bizonnyal tudgya, hogy az emberek kárhozattya nem könnyebbíti dolgát, hanem többíti kínnyát; mint a' tűz, mentől több fát raknak reá, annál inkább ég: és nem külömben chelekeſzik, mint a' ki a' maga házát meg-gyújtya, hogy a' ſzomſzédgyát kárba hozza. Felelet: Ennek egy-nehány Okai vannak:

Első Oka, az Isten: Mert az Ördög az Istent, meg-engeſztelhetetlenül gyűlöli, úgy-mint, ki az ő kevélyſégét meg-ſzégyenítette, és gonoſságát meg-büntette. Ezt az Ördög el nem felejtheti. és mint-hogy ő-magán az Istenen boſzſzút nem állhat, ſem nem árthat néki, az Isten képére és haſonlatoſságára teremtetett emberen akarja boſzſzúját kitölteni. Szokás néhúl, hogy-ha meg nem kaphattyák a' kit meg-akarnának büntetni, a' képén téſznek gyalázatot: az Ördög-is, az Istennek kárt nem tehetvén, a' képét üldözi. És néha az Atyák boſzſzúſágára, a' hokat veſztik-el; mint Medéa, *Jázon*-ra-valo boſzſzúſágában, hogy őtet el-hatta a' fiait őltre-meg: az Ördög-is, a' mi mennyei Atyánkra-valo boſzſzúſágában, minket igyekezik veſzteni.

D

Második Oka, az Ember: Kire igen irégykedik, hogy abba a' dichőſséges ſzékbe helyheztetik, a' melyből ő ki-eſett: mint-ha valamelly árúlo Urnak jóſzágát a' Király egy ſzegény ſzolgájának adná. Mikor Sault az Isten meg-vetvén, Dávidnak rendelte a' birodalmát, fölötte igen gyűlölte Saul Dávidot, és ugyan halálra üldözte r. Midőn *Sócrates*-

r 1. *Reg.* 18. 9. től azt kérdették vólna, Mit neheztelnének a' gonoſzok? azt felelte; A' Jóknak elő-menetelét. és *Arisztoteles*-is az Irégyſéget, a' Jó ſzerenche ellenkezőjének nevezte. Azért mondotta Salomon s; hogy *Az Ördög irégyſégéből jött-bé a' halál a' föld kerekségébe.* Ha valaki

s *Sap.* 2. 24. olly tiſztből eſnék-ki, melyben ſokan meg-maradtak, és ő-helyébe azt emelnék, a' ki nálánál alább-valo renden volt: noha minnyájokra irégykednék, de arra fő-képpen, a' ki az ő helyét foglalta-el: úgy az Ördög-is irégykedik ugyan az Angyalokra, kik az ő állapatyokban meg-maradtak; de ſokkal inkább boſzſzonkodik az emberre, a' ki alább-valo állapatú, és az ő méltóſágát foglallya-el. Innét vagyon, hogy mentől jámborbak az emberek, és közelebb járnak a' boldogſághoz, annál inkább üldözi őket az Sátan.

t *Ezech.* 13. 32. Erről érthettyük a' Bölcs mondáſát t: *Mint a' fogoly madár bé-ſhalatsik a' kalitkába:*

úgy a' kevélyek szíve-is. A' fogoly-madár mikor kalitkában vagyon, szomorkodik hogy szabadsága nints a' rópóséire: látván azért a' szabad fogoly-madarakat, ségyközik reájok, és azt kívánnya, hogy azok-is foglágba légyenek; és mentől meszszebb vannak tőle, annál inkább kiált, hogy magához chalván, foglágba ejthesse. Olyan a' Kevélyek szíve-is. A' kevély Aman igen bánta, hogy Mardokéus nagy tiszteségre ment, melyből ő-ki-esett: de fő-képpen ad Órdőgnek szíve, ki a' kevélység fiainak Királya [a]. és azért bánnya, hogy az ember abba a' Boldogságba igyekezik, melyből ő ki-esett, és minden módon azon mesterkedik, hogy magával eggyütt az órők veszedelmének nyomorúságába ejtse, és a' pokolnak foglágába rekeszsze. Innét mondotta az Isten Jóbnak, a' Behemotról [b]; hogy *El-nyeli a' folyó-vizet, és nem chodálya: és bizodalma vagyon, hogy a' Jordán az ő szájába folyjon*: az-az, a' mint Sz. Gergely magyarázza [c]; nem nagynak tartya az Órdőg, hogy a' gonoszokat el-nyelje, hanem az Igazakat szomjuhozza, kiket a' Jordán vize, példáz; mellyet útúnk az ő Keresztségével meg-szenteit. Azért mondotta Habakuk Próféta is [d]; hogy *Az ő éke válogatott.* És Sz. János azt írja [e]; hogy *Adatott nékie, hogy harczolhasson a' Szentek-ellen*: mert a' Gonoszokat, harcz-nélkül-is meg-hóldoltattya. Erről azt írja Sz. Agoston [f]; hogy mihelyen az Izraél fiai a' Kő-szíklának vizében ittak, leg-ottan ellenek támadott Amalek: Látsátok, úgy-mond, atyám-fiai, hogy minek-utánna valaki a' Kő-szíkla vizében iszik, az-az, a' Krisztus szentségit fel-vészi, szükség hogy harczollyon: mert mind addig nem érzi ember az Órdőg ellenkedését, míg az ő akaratt ya-szerént chelekeszik. De a' ki őtet el-hadgya, és a' kő-szíklából iván, a' Krisztust kóveri, szükség hogy azt ellenségének ismérje, a' kit a' Krisztusért méltán meg-vetett. A' Jebusaeusok Királya, úgy-mond *Origenes* [g], mind addig sem támadott a' Gabaonitákra, míg nem frigyet vetett az Izraél haival; akkor pedig más négy királyt-is vótt melléje, és így ment Gabaonra: hasonlo-képpen, mihelyen az ember jó társasághoz adgya magát, el-távozván a' gonoszoktól, az Órdőg minden erejével ellene-támad.

HARMADIK Oka-is az Ember: mivelhogy külömbőző erkőlchében. A' külömbőző dolgok pedig, egy-más fogyatására igyekeznek, a' mint *Ovidius* írja [h]:

Frigida pugnabant calidis, humentia siccis:
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus:

az-az, a' hidegek a' melegekkel, a' nedvesek a' szárazokkal, a' lágyak a' keményekkel, és a' könyűek a' nehezekkel harczoltak. De *Cicero*-is azt mongya [i]; hogy az erkőlchőknek hasonlatossága, oka a' barátságnak: következendőképpen a' gyülölségnek oka a külömbőző erkőlch; minémű vagyon az emberben, és az órdőgben. Az Ember neve-szerént, emberséges, és hajlando minden kegyelségre: az Órdőg pedig, meg-általkodott, és kemény nyakú. Az Ember, ha vétkezvén meg-esik, szánnya-bánnya, és sirattya bűnét: az Órdőg pedig, arra nem megyen, és nem-is lehet, hogy bűnét meg-szánnya, magát meg-alázza, és penitenziát tartson. Innét vagyon, hogy a' kik leg-inkább külömbőznek tőle, azokat leg-inkább üldözi; tudni illik, a' Szenteket. mert a' testek-ellen nem-is méltóztatik harczolni. És a' mit *Aelianus* ír [k]; hogy az Oroszlány, chak prédával él, mellyet ő-maga fog, a' meg-holt állatot pedig nem-is illeti, igen fillik az Órdőg-oroszlányhoz; kinek, a' mint nem régen mondám a' Prófétából [l]; *az ő éke válogatott.* Ennek oka az, úgy-mond *Jádérus* [m]; mivelhogy az Órdőg a' Szentekben belől nem uralkodik, kivül tusakodik ellenek: és a' ki belől el-veszttette birodalmát, kivől indittya hadát. Ki-szabadúltak a' Szentek az Órdőg rabságából, és azért üldözi őket; a' mint az el-szökött rab-szolgákat kergetik az emberek: azokat pedig nem bosszantyák, a' kik a' rabságot őrömeit el-szenvedik. Arany-szájú Sz. János, más okát-is adgya: Az alá-való és el-vetett embert (úgy-mond) ha meg-ejti, nem nagy kárt tészen a' kőzönséges Jó életnek: de ha azt ejti-meg, a' ki mindeneknél bőchűlletes volt, nagy veszedelmet szerez. mert nem chak ő romol-meg, hanem gonosz példájával egyebeket-is meg-ront. Innét vagyon, a' mint Sz. Gergely mongya [k]; hogy, midőn az Istennek tekélleres szolgai-ellen hadat akarnak az Órdőgök indítani, sokan és válogatva gyűlnek-ő szive ellenek.

NEGYEDIK Oka, az Órdőg: ki a' nagy Kevélység-miatt, az Istent akarja kővetni, kit azért, Isten majmának-is neveznek a' Szent Atyák. Látván azért, hogy az Isten a' Jó Angyalokon, és a' Jámbor Embereken-is uralkodik: ő-is uralkodni akar a' Gonosz Angyalokon, és a' Gonosz Embereken-is. mert *a' kitől ki meg-győzetsztett: annak szolgájává-is* [l]. Hasonló az Órdőg, a' Párt-ütők és tólvajok fejedelméhez: ki, hogy hatalmas Fejedelemnek láttassék, sok szám-ki-vetett bűnösöket fogad melléje. Továbbá, mivelhogy az Órdőg fél az útólló Itélettől, melly-után semmi szabadsága nem lészen, hanem az őrők tűzre vetteték, *mellyben nékie készittetett* [m]: a' mennyire lehet hallasztya; tudván, hogy, ha a' Választottak száma bé-telik, meg-lészen az Itélet. és mint a' halálra-való fogoly is, noha nyomorúltul vagyon dolga; mindazáltal utólló veszedelmét, valamig lehet, el-von-

[a] Jób. 41. 25.
[b] Jób. 40. 18.
[c] Lib. 33. Moral. c. 7.
[d] Hab. 1. 16.
[e] Apoc. 13. 7.
[f] Serm. 93. de Tempore.
[g] Hom. 11. in Josue.
[h] Lib. 1. Metamorph.
[i] In Lelio.
[k] Lib. 2. de Animalibus, c. 3.
[l] Hab. 1. 16.
[m] Lib. 3. de Sancto Spir.
[l] 2. Petr. 2. 19.
[m] Matth. 25. 41.

A

tattya: azon-képpen az Ördög-is, noha nyomorúltúl vagyon dolga, és a' poklot mindenëtt véle hordozza; mindazáltal, hogy annál is nyomorúltabb ne légyen, a Bírónak új ſententziájával, azon vagyon, hogy az, mentől tóvább lehet, el-halladgyon. És ez elég légyen ez-úttal az Ördög Kiſértetiről, vagy a' Kiſértő Ördögről.

III. RÉSZE.

LÁſſuk már azt-is, mit tanúlhatunk a' Kriſtuſtól, mint viſelte magát az Ördög-ellen. ELŐSZÖR: Hogy a' Kriſtus a' Sz. Lélektől a' puſztába vitetett, a' mint három Evangeliſta irja [a]: azzal minket arra tanított, hogy minden dolgainkat a' Sz. Léleknek tanítása- és vezérléſe-ſzerént rendellyük; nem kövétvén, ſem a' teſtnek kivánſágát, ſem a' világnak ſzokáſát; hogy valóban mondhaſſuk Sz. Pállal [b]: *Nem teſt-ſzerént járunk, hanem Lélek-ſzerént.* Ennek nagy haſzna vagyon: mert, *Valakik az Iſten Lelkétől vezéreltetnek, azok Iſtennek fiai* [c]; Azértjánti azon Sz. Pál a' Híveket [d]: *Lélek-ſzerént járjatok, és a' teſtnek kivánſágait végbe nem viſzitek*, és más okát adgya [e]: Mert, *ha a' teſt-ſzerént éltök, meg-haltok* (örök halállal:) *ha pedig Lélekkel a' teſt cſelekedetit meg-ölitek, éltök.* A' kik a' Teſt-ſzerént élnek, annak kivánſágit követvén, ollyanok, mint a' kik kochin akarván járni, bolond, vagy áruló kochiſt keresnek, ki minden bizonnyal nyakokat ſzakaſztya: de a' kik a' Lelket követik, tudós, és hív kochiſra bízzák magokat, bátorſágoſon járnak, és a' hová igyekeznek, bizonyoſon el-jutnak. Innét mondotta Dávid [f]: *Az te jó lelked el-viſzen engem az igaz földre.* És azont mondhatta volna a' vén Simeon: *ki a' Lélek által, ment a' Templomba* [g], és Sz. Pál, ki *Meg-köttetvén lélekben*, az-az, a' Lélek által, a' ki őtet vezette: *ment Jeruſalembe* [h]; *nem tudván mi chodák következnének abban őreá: hanem chak, hogy a' Szent Lélek minden városokban tudománt tött néki, mondván: hogy fogſágok és háborúſágok következnek reá Jeruſalemben.* De most, félek rajta, kevéſſen várják a' Sz. Lélek vezetéſét: ſokaknak mondhatnók pedig, a mit a' Próféta mondott a' Bálványokról [i]: *Be-burkolt arannyal és ezüſtél; és ſemmi Lélek nincs az ő belső réſzeiben:* az-az, minden dolgokban chak az aranyra és ezüſtre néznek, e' világi gazdagſágot keréſik; nem gondolván azzal, ha Iſten-ſzerént cſelekeſznek-e, vagy nem-; mint-ha ſemmi lélek nem volna bennek, ſem a' Sz. Lélek nem oktatná, ſem a' lelki-iſmeret nem furdalná őket. Így a' ki meg-házaſodik, nem gondol az Iſten tiſzteſségével, ſem lelke üdvöſségével; nem néz arra, ha Kereſztyén hitű-e, jó-erkölchű-e a' kit venni akar-, hanem gazdagot keres. A' ki hadba megyen, nem igyekezik arra, hogy az igaz ügyet, vagy Hitet óltalmazza, hanem hogy ſok prédát kapjon. A' ki Pappá léſzen, nem törődik abban, hogy ſok lelkeket nyerjen az Iſtennek, hanem hogy jó jövedelme légyen. Ez az oka, hogy ſokan meg-győzettetnek az ördögi Kiſértettől.

MÁSODSZOR: Jésus a' lélektől vitetett a' puſztába, hogy meg-kiſértetnék az Ördögtől. Noha jó jel az emberben az Ördögnek kiſértete, és azt jelenti, hogy nem barátya az Ördögnek; annak-fölötte, ſok haſznai-is vannak a' Kiſértetnek, a' mint máſutt meg-mondottam: mindazáltal, ſenkihez nem illik hogy kiſértetet kereſſen, holott még Urunk-is, noha bizonyos vólt, hogy meg nem győzheti az Ördög, nem kereſte a' Kiſértetet, ſem magát ól a' puſztába nem ment, hanem a Sz. Lélektől vitetett: tanitván minket, hogy a bűnre-vezető okokat ne kereſsük, iſmérvén magunk gyarlóſágát. Ezt jelenti a' Bölcs, mondván [j]: *Ki könyörűl a' kígyótól meg-marattatott bűbájoſon, és mind azokon kik a' ſenevadakhoz közelgetnek? úgy a' ki a' bamis férfiat követi-is, 's annak bűnébe keveredett.* Haſonlóképpen, a' ki maga kereſi a' Kiſértetet, és meg-eſik, nem mélto ſzánakodáſra. Távúl járj azért, iſmérvén magad gyarlóſágát: mert, mi-képpen hogy a' taplóba hamar bé-eſik a' tűz, és azonnal meg-gyúlad: azon-képpen a' mi gyarló természetünk, az alkomaroſságban hamar meg-tántorodik. A' ki puska-port hordoz a' vállán, vagy ſzalmát viſzen a' fején, nem mégyen a' tűzes lapta-hányo ellenſég-közibe; tudván, hogy chak egy ſzikra-is el-veſztheti. A' ki meg-gondollya mint járt Dávid egy tekintet-miatt, nem künnyen chatáz minden-felé ſzemeivel. Erről magyaráza lelki értelemmel Sz. *Cyrillus* [k], ama' parancholatot [l]: *Mikor ember minap vött feleſéget, ne menjen hadba,* a' Feleſégen, a' Jószágos cſelekedetet érti, melyhez ha chak nem régen házaſodtunk, ha abban meg nem gyarapodtunk, nem kell harczra mennünk, magunkat fűlöttébb próbálnunk.

Azt irja Sz. Pál [m]; hogy *Moyſes hittel hadta-el Egyiptuſt.* magyarázván azt Arany-ſzáju Sz. János [n], azt kérdi: Miért furott-el Moyſes Egyiptusból? ha erős hiti vólt, nem kellett Faraótól félni. És azt feleli; hogy azt Moyſes, Hitből cſelekedte: melly arra tanítrya az embert, hogy, a' hol fél a' veſzedelemtől, onnét el-tuſſon, és oda viſſza ne térjen az Iſten parancholattya-nélkül; a' mint Moyſes ſem téré Egyiptusba, hanem mikor az Iſten nyilván meg-parancholta néki. Azon Sz. Doktor, erre magyarázza [o] Urunknak mondáſát [p]: *Vigyázzatok, és imádkozzatok, hogy kiſértetbe ne eſſetek*: és azt mongya, hogy ſemmi-

képpen

a Matt. 4. 1. Mar. 1. 12. Luc. 4. 1.
b Rom. 8. 4.
c Rom. 8. 14.
d Gal. 5. 16.
e Rom 8. 13.
B
f Pſ. 142. 10.
g Luc. 2. 27.
h Act. 20. 22.
i Eſa. 2. 8.
C
k Eccl. 12. 13.
D
l Luc. 5. de Adoratione, pag. 112.
m Deut. 24. 5.
n Heb. 11. 27.
o Hom. 26. in Ep. ad Heb.
p Matth. 5. 30. 26. 41. Mar. 14. 38.
q Matt. 26. 41.

képpen nem kell embernek kísértetet keresni, hanem vígyázásban kell lenni, hogy, ha harcz támad ellene, magát meg-óltalmazhassa. Nem szabad akár mi vitéznek harczot kezdeni, hanem a' fő Hadnagytól kell várni; de midőn már a' harczon vagyon, méltó vitézkedni: azon-képpen midőn a fő Hadnagy az Isten, olly helyre rendel, a hol kísértetek találnak, ott bátorságosson harczolly; mert a ki harczra vitt, el nem hágy, sem nem engedi, hogy *erőd-felett kísértessél, hanem a' kísértettel elő-menetelt-is szerez* [c], *hogy el-szenvedhessed*. Azt kérdi Sz. Agoston [d]; Miért engedte az Isten, hogy némelly nagy Szentek meg-essenek, kik erősséknek láttattak a' jóban? És azt feleli; hogy azt az Isten nagy bölcheséggel cselekedte, hogy senki maga erejében ne bíznék, és mindenkor félve járna. mivelhogy sohúlt mind addig-is bátorságosok nem lehetünk, még nem abba a' Jerusalembe nem jutunk, melynek *kapuinak zárját az Isten erősítette-meg* [e]. Szent *Jerónymus* pedig azt írja [f], hogy az Izráel fiai, mikor az Igéret-földére mentek, minket példáztak; és, hogy a' huszon-harmadik szállások, a hol rábort ütöttek, *Thára*-nevű helyen volt, melly *Félelmet* tészen: mivelhogy a' félelem, a' jószágos cselekedetnek kezdő-je; és a' bátorság közel jár az eséshez. és Salomon azt mongya [g]; hogy, *boldog ember, a' ki mindenkor fél*.

B

Harmadszor: A' Krístus a' Sz. Lelektől, nem valami palotába, vagy roppant várasba vitetett, hanem a Pusztába: jelétvén, hogy, ha az Ördögöt meg akarjuk győzni, hasonló helyt keresünk: az-az, a fokatágtól el-távozunk, a' hol az Ördögnek nagyobb ereje vagyon, és több álkolmatossága a' viadalra. mert nem egyedül hadakozik ellenünk, hanem fokad-magával. A' ki tudgya, hogy az ellenségének társokat fogadott melléje, és azokkal jár: meg-gondolván, hogy *Hercules* sem harczolhat kettő-ellen egyszer, azon mesterkedik, hogy egyedül találja, remélvén, hogy úgy meg-győzheti. A' mi ellenségünk az Ördög [h], társul ellenünk meg-fogadta a' Világot, és a Testet, kiknek segétségével fokat árthat: mert nagyobb részét az embereknek, vagy a' Világnak hamis ítéletivel, vagy a' Testnek hizelkedésivel chalja meg. Ákábot a' hamis Prófétákitéletivel, kik az ő palotájában voltak, veszttette-el [m]: Dávidot, a' Betsabee szépségével, kit a' Királyi háznak, vagy palotának folyosójától látott, ejtette-meg [n]. Az-okáért azon legyünk, hogy ne mulassunk ott, a' hol illyen társai vannak, kikkel erőt vehessen rajtunk: hanem a' pusztába siessünk, a' hol egyedül találván őtet, meg-győzhessük; a' hol se e' Világnak fugallásit ne halhassuk, se a' Testnek szépségit ne láthassuk, se kívánságit ne érezhessük. A' fokatág-közőtt könnyen Boszúzó-átlára hajol az ember; mert fokakról hallya, hogy szégyen boszúzót nem állani: a' Gazdagság kívánására; mert láttya, hogy e' világon chak a' gazdagoknak vagyon hitelők, bőchülletők, elő-menetelők: a' Bujaságra-is; mert a' világi emberek, bővséges étellel és itallal hízlallyák testőket.

C

Az-okáért, sok Szent emberek, félvén e' világnak és testnek chalárdságitól, a' pusztába kívánkoztak, melyben őrökké bátorság vagyon [o]. Jól értette ezt Dávid: *Ki mondék*, úgy-mond [p]; *Ki ád nekem tollakat mint a' galambnak, és röpülök, és meg-nyugszom? Ímé el-futván el-távoztam, és a' pusztában lakom*. Vallyon miért? *Mert hamis tagot láttam, és ellen-mondást a' Városban* [q]. Azt írja Sz. Pál *Mosesről* [r]; hogy *Nem akart az ideig-való bűnnek gyönyörűségében lenni*: mellyet Némellyek a' Farao Udvaráról vagy palotájáról értnek; mert a' Fejedelmek udvarában, sok okok vannak a' bűnre: Némellyek valami népes Városról, melyben hasonló-képpen sok gonoszságok történnek, és nehéz embernek abban bűn nélkűl meg-maradni. A' Zsidók, a' Törvényt a' kapuban szolgáltatták, nem chak azért, úgy-mond Sz. *Jerónymus* [s], hogy a' Város-béliek annál nagyobb békeségben lennének, minnél kevesebb viszsza-vonyás történnék a' Városban; hanem azért-is, hogy az eggyügyű emberek, ne látnának a' Városban sok gonoszságokat, és ne kövernék azokat. Dávid, a' míg Saul előtt a' pusztában bújdosott, olly tisztán tartotta lelkét, mint-ha valami szent helyen lakott volna; a' mint ő-maga mongya [t]: *A' puszta, és járatlan, és vizetlen földön, mint a' szent helyen úgy jelentém-meg néked*. mert akkor sem a' mátét el nem vötte, sem ellenségén boszúzót nem állott, noha volt módgya benne. sőt még azon-is fájt szíve, hogy a' Saul köntösében el-metszette volt [u]: De a' Városban, jó szolgájának feleségét-is el-vötte, és ő-magát árultatásal meg-ölette [x]. Azért mongya Sz. Pál [y] a' régi Szentekről, hogy *A' pusztában bújdosnak, a' hegyeken, és barlangokban, és a' föld üregiben*: azért, kétség-nélkül, hogy a' bűnre-való okokat el-kerűlnék. Kiket az Új Testamentomban, sok ezer szent Remeték követtek. Nem hiában mondotta a' Bölcs [z]: *Ne nézegesd ide' s tova a' Város szorosságin, se ne bújdosd el annak útczáin. Fordítsd-el orczádat a' fel-ékesítetett aszszonytól, és az idegennek szépségét ne nézegesd. Az aszszonyok szépségéért sokan el-vesztek: és attól a' kívánság, mint a' tűz fel-gyúlad*.

D

Erről értheczyük az Isten mondását Jóbhoz [a]: *Ki bocsátotta szabadon a' Vad-szamárt? és annak köteleit ki oldotta-el? kinek házat adtam a' pusztában, és az ő hajlékát a' sóvány földön*.

A

tattya: azon-képpen az Ördög-is, noha nyomorúltúl vagyon dolga, és a' poklot mindenáttt véle hordozza; mindazáltal, hogy annál-is nyomorúltabb ne légyen, a Bírónak új tententziájával, azon vagyon, hogy az, mentűl tóvább lehet, el halladgyon. És ez elég légyen ez-úttal az Ördög Kísértetiről, vagy a' Kísértő Ördögről.

III. RÉSZE.

LÁssuk már azt-is, mit tanúlhatunk a' Krístustól, mint viselte magát az Ördög-ellen. Első szór: Hogy a' Krístus a' Sz. Lélektől a' pusztába vitetett, a' mint három Evangelista írja [n]: azzal minket arra tanított, hogy minden dolgainkat a' Sz. Léleknek tanítása- és vezérlése-szerént rendellyük; nem kövétvén, sem a' testnek kívánságát, sem a' világnak szokását; hogy valóban mondhassuk Sz. Pállal [o]: *Nem test-szerént járunk, hanem Lélek-szerént.* Ennek nagy haszna vagyon: mert, *Valakik az Isten Lelkétől vezéttetnek, azok Isten fiai* [p]; Azértjinti azon Sz. Pál a' Híveket [q]: *Lélek-szerént járjatok, és a' testnek kívánságát végbe nem viszitek.* és nagy okát adgya [r]: Mert, *ha a' test-szerént éltök, meg-haltok* (örök halállal:) *ha pedig Lélekkel a' test cselekedetit meg-ölitek, éltök.* A' kik a' Test-szerént élnek, annak kívánságit kövétvén, ollyanok, mint a' kik kochin akarván járni, bolond, vagy átuló kochist keresnek, ki minden bizonnyal nyakokat szakasztya: de a' kik a' Lelket kövétik, cúdos és hív kochisra bízzák magokat, bátorságosan járnak, és a' hová igyekeznek, bizonyosan el-jutnak. Innét mondotta Dávid [s]: *A' te jó lelked el-viszen engem az igaz földre.* És azont mondhatta rólna a' vén Simeon: *ki a' Lélek-által ment a' Templomba* [t]. és Sz. Pál, ki *Meg-köttetvén lélekben*, az-az, a' Lélek-által, a' ki őtet vezette: *ment Jerusálemébe* [u]; *nem tudván mi hodák következnének abban őreá: hanem csak hogy a' Szent Lélek minden városokban tudomást tőtt néki, mondván: hogy fogságok és háborúságok következnek reá Jerusálemében.* De mit, félek rajta, kevessen várják a' Sz. Lélek vezetését: sokaknak mondhatnók pedig, a' mit a' Próféta mondott a' Bálványokról [x]: *Be-burkoltatott arannyal és ezűstel; és semmi Lélek nincs az ő belső részeiben:* az-az, minden dolgokban csak az aranyra és ezűstre néznek, e' világi gazdagságot keresik; nem gondolván azzal, ha Isten-szerént cselekesznek-e, vagy nem; mint-ha semmi lélek nem volna bennek, sem a' Sz. Lélek nem oktatná, sem a' lelki-ismeret nem furdalná őket. Így a' ki meg-házasodik, nem gondol az Isten tisztességével, sem lelke üdvűsségével; nem néz arra, ha Keresztyén-hírű-e, jó-erkőchű-e a' kit venni akar, hanem gazdagot keres. A' ki hadba megyen, nem igyekezik arra, hogy az igaz ügyet, vagy Hitet óltalmazza, hanem hogy sok prédát kapjon. A' ki Pappá lészen, nem törődik abban, hogy sok lelkeket nyerjen az Istennek, hanem hogy jó jövedelme légyen. Ez az oka, hogy sokan meg-győzettetnek az ördögi Kísértettől.

B

C

Más on szor: Jésus a' lélektől vitetett a' pusztába, hogy meg-kísértetnék az Ördögtől. Noha jo jel az emberben az Ördögnek kísértete, és azt jelenti, hogy nem barátya az Ördögnek; annak-fölőtte, sok haszna-is vannak a' Kísértetnek, a' mint máshutt meg mondottam: mindazáltal, senkihez nem illik hogy kísértetet keressen; holott meg tűrnünk-is, noha bizonyos volt, hogy meg nem győzheti az Ördög; nem kereste a' Kísértetet, sem magát ól a' pusztába nem ment, hanem a' Sz. Lélektől vitetett: tanítván minket, hogy a' bűnre-vezető okokat ne keressük, ismérvén magunk gyarlóságát. Ezt jelenti a' Bölcs, mondván [y]: *Ki könyörül a' kígyótól meg-marattatott búbájosón, és mind azokon kik a' fenevadakhoz közelgetnek? úgy a' ki a' hamis férfiat követi-is, 's annak bűneibe keveredik.* Hasonlóképpen, a' ki maga keresi a' Kísértetet, és meg-esik, nem méltó szánakodásra. Távúl járj azért, ismérvén magad gyarlóságát: mert, mi-képpen hogy a' taplóba hamar bé-esik a' tűz, és azonnal meg-gyúlad: azon-képpen a' mi gyarló természetünk, az alkomatosságban hamar meg-tántorodik. A' ki puska-port hordoz a' vállán, vagy szalmát visz en a' fején, nem mégyen a' tűzes lapra-hányo ellenség-közibe; tudván, hogy chak egy szikra-is el-vészthetí. A' ki meg-gondollya mint járt Dávid egy tekintett-miatt, nem könnyen chatáz minden-felé szemeivel. Erről magyarázza lelki értelemmel Sz. *Cyrillus* [z] ama' parancholatot [a]: *Mikor ember minap vőtt feleséget, ne menjen hadba,* a' Felségen, a' Jószágos cselekedetet érti, melyhez ha chak nem régen házasodtunk; ha abban meg nem gyarapodtunk, nem kell harczra mennünk, magunkat főlőttébb próbálnunk.

D

Azt írja Sz. Pál [b]; hogy *Moyses hittel hadta el Egyiptust.* magyarázván azt Arany-szájú Sz. János [c], azt kérdi: Miért futott-el Moyses Egyiprusból? ha erős hiti vólt, nem kellett Faraótól félni. És azt feleli; hogy azt Moyses, Hitből cselekedte: melly arra tanítya az embert, hogy, a' hol fél a' veszedelemtől, onnét el-fussón, és oda vissza ne térjen az Isten parancholattya-nélkül; a' mint Moyses sem tért Egyiprusba, hanem mikor az Isten nyilván meg-parancholta néki. Azon Sz. Doktor, erre magyarázza [d] Urunknak mondását [e]: *Vigyázzatok, és imádkozzatok, hogy kísértetbe ne essetek*: és azt mongya; hogy semmi-

képpen

n *Matt.* 4. 1. *Mar.* 1. 13. *Luc.* 4. 1.
o *Rom.* 8. 4.
p *Rom.* 8. 14.
q *Gal.* 5. 16.
r *Rom.* 8. 13.
s *Pf.* 142. 10.
t *Luc.* 2. 27.
u *Act.* 20. 22.
x *Hab.* 2. 19.
y *Eccles.* 12. 13.
z *Lib.* 5. *de Adoratione*, *cap.* 112.
a *Deut.* 24. 5.
b *Heb.* 11. 27.
c *Hom.* 26. *in Epist. ad Hebr.*
d *Homil.* 5. *in Ep. ad Hebr.*
e *Mat.* 26. 41.

képpen nem kell embernek kifértetet kerefni, hanem vigyázásban kell lenni, hogy, ha harcz támad ellene, magát meg-óltalmazhaffa. Nem izabad akár mi vitéznek harczot kezdeni, hanem a' fő Hadnagytol kell várni; de midőn már a' harczon vagyon, mélto vítézkedni: azon-képpen midőn a' fő Had nagy az Iften, olly helyre rendel, a' hol kifértetek találnak, ort bátorfágoſon harczolly; mert a ki harczra vitt, el nem hágy, ſem nem engedi, hogy *erőd-felett kifértetteſſél, hanem a' kifértettel elő-menetelt-is ſzerez*[f], hogy el-ſzenvedheſſed. Azt kérdi Sz. Agoſton [g]; Miért engedte az Iften, hogy némelly nagy Szentek megeſſenek, kik erőſſeknek láttattak a' jóban? És azt feleli; hogy azt az Iften nagy bölcheſéggel chelekedte, hogy ſenki maga erejében ne bízné, és mindenkor félve járna. mivelhogy ſohúlt mind addig-is bátor fágoſok nem lehetünk, még nem abba a' Jeruſalembe nem jutunk, melynek *kapuinak zárját az Iften erősítette meg* [h]. Szent *Jerónymus* pedig azt írja [i], hogy az Iſraél fiai, mikor az Igéret-földére mentek, minket példáztak; és, hogy a' huſzon-harmadik ſzállások, a hol tábort ütöttek, *Thaat*-nevű helyen volt, melly *Félelmet* tészen: mivelhogy a' félelem, a' jóſzágos chelekedetnek őrzője; és a' bátorſág közel jár az eſethez. és Salomon azt mongya [k]; hogy, *Boldog ember, a' ki mindenkor fél.*

Harmadszor: A' Kriſtus a' Sz. Lelektől, nem valami palotába, vagy roppant várasba vitetett, hanem a' Puſztába: jelétvén, hogy, ha az Ördőgöt meg akarjuk győzni, haſonló helyt kereſſünk: az-az, a' ſokaſágtól el-távozzunk, a' hol az Ördőgnek nagyobb ereje vagyon, és több álkolmatoſsága a' viadalra. mert nem egyedül hadakozik ellenünk, hanem ſokad-magával. A' ki tudgya, hogy az ellenſége tárſokat fogadott mellé, és azokkal jár: meg-gondolván, hogy *Hercules* ſem harczolhat kettő-ellen eggyűtt; azon meſterkedik, hogy egyedűl találllya, remélvén, hogy úgy meg-győzheti. A' mi ellenſégünk az Ördőg [l], tárſul ellenünk meg-fogadta a' Világot, és a' Teſtet, kiknek ſegétſégével ſokat árthat: mert nagyobb részét az embereknek, vagy a' Világnak hamis ítéletivel, vagy a' Teſtnek hízelkedéſivel challya-meg. Ákábot, a' hamis Prophétákitéletivel, kik az ő palotájában voltak, veſztette-el [m]: Dávidot, a' Berſábee ſzépſégével, kit a' Királyi háznak, vagy palotának folyoſójáról látott, ejtette-meg [n]. Az-okáért azon legyünk, hogy ne mulaſsunk ott, a' hol illyen tárſai vannak, kikkel erőt vehetſen rajtunk: hanem a' puſztába ſiettſünk, a' hol egyedűl találván őtet, meg-győzhetſük; a' hol ſe e' Világnak fugaſáſit ne halhaſſuk, ſe a' Teſtnek ſzépſégit ne láchaſſuk, ſe kivánſágit ne érezhetſük. A' ſokaſág-közőtt könnyen Boſzſzú-állára hajol az ember; mert ſokakról hallya, hogy ſzégyen boſzſzút nem állani: a Gazdagſág kivánáſára; mert látya, hogy e' világon chak a' gazdagoknak vagyon hitelők, bőchülletők, elő-menetelők: a Bujaſágra-is; mert a' világi emberek, bővſéges étellel és itallal hízlallyák teſtőket.

Az-okáért, ſok Szent emberek, félvén e' világnak és teſtnek chalárdſágitól, a' puſztába kívánkoztak, melyben örökké bátorſág vagyon [o]. Jól értette ezt Dávid: *Ki mondék*, úgy-mond [p]; *Ki ád nékem tollakat mint a' galambnak, és röpülök, és meg-nyugszom? Imé el-futván el-távoztam, és a' puſztában lakom.* Vallyon miért? *Mert hamiſ tanúk támaſztattanak, és ellen-mondást lehellenek* [q]. Azt írja Sz. Pál *Moyſesről* [r]; hogy *Nem akart az ideig-valo bűnnek gyönyörűſégében lenni*: mellyet Némellyek a' Farao Udvaráról vagy palotájáról értnek; mert a' Tejedelmek udvarában, ſok okok vannak a' bűnre: Némellyek valami népes Várasról, melyben haſonló-képpen ſok gonoſságok történnek, és nehéz embernek abban bűnnélkűl meg-maradni. A' Zsidók, a' Törvényt a' kapuban ſzolgáltatták, nem chak azért, úgy-mond Sz. *Jerónymus* [s], hogy a' Váras-béliek annál nagyobb békeſégben lennének, minnél kevesebb viſzſza-vonyás történnék a' Várasban; hanem azért-is, hogy az eggyügyű emberek, ne látnának a' Várasban ſok gonoſságokat, és ne követnék azokat. Dávid, a' míg Saul-előtt a' puſztában bújdoſott, olly tiſztán tartotta lelkét, mint-ha valami ſzent helyen lakott volna; a' mint ő-maga mongya [t]: *A' puſztában, és járatlan, és vizetlen földön, mint a' ſzent helyen úgy jelentem-meg néked.* mert akkor, ſem a' máſét el nem vette, ſem ellenſégén boſzſzút nem állott, noha volt módgya benne. ſőt még azon is fájt ſzíve, hogy a' Saul köntőſében el-metſzett volt [u]: De a' Várasban, jó ſzolgájának feleſégét-is el-vette, és ő-magát árultatáſal meg-ölette [x]. Azért mongya Sz. Pál [y] a' régi Szentekről; hogy *A' puſztában bújdoſtak, a' hegyeken, és barlangokban, és a' föld üregiben*: azért, kétſég-nélkűl, hogy a' bűnre-valo okokat el-kerűlnék. kiket az Uj Teſtamentomban, ſok ezer ſzent Remeték követtek. Nem heában mondotta a' Bölcs [z]: *Ne nézz egy ſide'stova a' Város ſzoroſſin, ſe ne bűtelen ſétálj annak utcáin. Fordítsd-el orczádat a' fel-ékeſített aſſzonyról, és az idegennek ſzépſégét ne nézegeſd. Az aſſzonyok ſzépſégéért ſokan el-veſztek: és attól a' kívánſág, mint a' tűz fel-gyúlad.*

Erről értheti-jük az Iften mondáſát Jóbhoz [a]: *Ki bocsátotta ſzabadon a' Vad-ſzamárt? és annak köteleit ki küldötte-el? kinek hoztam adtam a' puſztában, és az ő hajlékit a' ſóvány földön.*

A

Meg-útállya a'Várasnak fokaságát, és az ősztönöző kiáltását nem hallya. E mondásnak bőtűszerént-való értelme igaz, és nyilván való: de szép lelki értelme is vagyon. mert bőtűszerént, sok egyéb állatok vadabbak, és távúlb járnak a Város fokaságától; és sokkal nehezben szelidűlnek-meg; mint a'vad-kecskék, unikornisok, &c. A'Vad-szamárról azt irják: 1. Hogy félénk, és sohúlt nem bátorságos, hanem chak a'puszтában. Azért mongya Jeremias [b]; hogy *A'Vad-szamár a'puszтához szokott.* és Oseas [c]; hogy, *Egyedűl magának vagyon.* 2. Hogy az Oroszlány igen gyönyörködik annak húsában, és igen-örömest vadászsza; a'mint a Bölch jelenti, mondván [d]: *Az Oroszlány vadászsza a'Vad-szamár a'puszтában: úgy a'gazdagoknak-is eledelt a'szegények.* Félvén azért az oroszlányról, mentől távúlb mehet tőle a'puszтában, el-megyen, és úgy óltalmazza magát. Azt mongya azért Sz. Gergely [e]; hogy az Igaz embert példázza: ki mindenőtt félvén, sohúlt bátorságot nem igért magának; tudván, hogy *Boldog ember, a'ki mindenkor fél* [f]. és a'pokolbéli Oroszlány, igen vadászsza az Igaz embert. mint-hogy *az ő eledele válogatott* [g]. Az Igaz ember azért, a'magán-való lakást szereti, és keresi: kinek az Isten ő-maga óldgyafel kötéseit, ki-szabadítván a'sokaság-közzűl, hogy azoknak gonosz példáját ne kövesse, és magát el ne vesztesse: házat ád néki a'puszтában, hogy ne kivánnya a'várasban-való lakást: és hajlékot a'sovány földön; arra tanítván, hogy a'testet ne hizlallya jó-lakással; hogy az ősztönöző Ördögnek szavát ne hallya, ki mindenkor izgattya az embert, nem-hagyván nyugodalmat néki.

B

Kétség-nélkül az Isten meg-óltalmazhatná az Igazakat a'gonoszok-között-is, mint Danielt az oroszlányok-között [h]; a'három ifiat az égő kemenczében [i]; az Izraël fiait a tenger- és a'Jordán-vize-között [k]. Tudgyuk, hogy midőn Egyiptusban nagy temérdek setétség volt, az Izraël fiainál fényes világosság volt [l]: és mikor az Egyiptiusoknak vizök vérré változott, az Izraël fiai tiszta vizzel éltek [m]: és midőn az Angyalnak fegyvere az Egyiptiusoknak minden első-szülöttöket meg-ölte, az Izraël fiait nem bántotta [n]. és azon módon, az Igazakat-is meg-óltalmazhatná a'gonoszok-között. De azt nem mindenkor akarja, hanem gyakrabban azt akarja, hogy az alkolmatosságból ki-menjünk, mint Lót Sodomából [o]: kit, kétség-nélkül, a'kén-köves tűz-között-is meg-óltalmazhatott volna. Némelly dolgokat ő-maga az Isten-is chodáknak, vagy chodátatosoknak mond [p]; tudni illik, hogy az Izraël fiait sem a'bogarak, sem a'kő-eső nem bántotta, mint az Egyiptiusokat: jelentvén, hogy, a'mint nem kell mindenkor-chodát várni, hanem természet- és szokás-szerént-való eszközökkel kell élni; úgy nem kell az Igazaknak vakmerő-képpen a'hamisság-közzé elegyedni, hanem az Istennek intését fogadni a Próféta-által [q]: *Fussatok-el Babylonból, és szabadítsa-meg ki-ki az ő lelkét.* És az Angyal-által [r]: *Menjetek-ki abból én népem; hogy részesek ne legyetek az ő bűneiben, és az ő chapásából ne vegyetek.* Ezekből pedig, nem azt hozom-ki, hogy minnyájan Remeték légyenek, se hogy a'Városokból tellyességgel ki-költözzenek; mert tudom, hogy arra kevesen vehetik magokat: hanem hogy a'lelki chendességet ki-ki-mind keresse, és kövesse, állapattya-szerént. Mert ugyan-is, a'mint Sz. Gergely mondotta [s], kevesét használ a'telti el-válás a'sokaságtól, hogy ha a'szívnek chendessége nem leend: és a'sokaság-között-való lakás sem ártalmas, ha a'léleknek chendessége ott meg-marad: és azt mondhattya a'tiszta léleknek Vő-legénye [t]: *Imé én édesgetem őtet, és a'puszтába viszem őtet; és az ő szíve-szerént szólok.* Mellyet ha meg-fogad, e'világon lelki békeséget nyér: a'más világon pedig az örök boldogságot meg-találálya. Mellyet engedgyen minnyájunknak a'Fölséges Isten. Amen.

C

D

[b] Jer. 2. 24.
[c] Oſe. 8. 9.
[d] Sozii. 33.
[e] Lib. 30. Moral. c. 28.
[f] Prov. 28. 14.
[g] Hab. 1. 16.
[h] Dan. 6. 16. cap. 14.
[i] Dan. 3.
[k] Exod. 14. Joſ. 3. 4. 6.
[l] Exod. 10. 22.
[m] Exod. 7. 20.
[n] Exod. 12.
[o] Gen. 19.
[p] Exod. 8. 22. & c. 9. 9.
[q] Jer. 51. 6.
[r] Apoc. 18. 4.
[s] In exz. 39. Ioh.
[t] Oſe. 2. 14.
[a] Lib. 19.
[b] Lib. 7.
[c] Lib. 2. 15. 30.

HARMADIK PREDIKATZIO.

RÉgi kérdés: Az Ellenségben, az erősség-e hasznosb, vagy a'ravaság? De ki-egyikét, 's ki másikát alította alkolmatosbnak. A'kik *Herculest* az Erősséget valották hasznosbnak, külső magok-viseléssel-is azt jelentették, Oroszlány-, vagy egyéb-féle erős vad-állatnak bőrét viselvén; a'mint *Strábo* irja [a] a'*Mauru*sokról; *Heródotus* [b], a'*Xerxes* hada-béli Szerechenyekről. A'kik pedig többet tulajdonítottak az Okos álnokságnak, Róka-bőrbe öltöztek; mint a *Sy*rákról irja *Séneca* [c], és *Heródotus* a'*Thrácia*iakról. *Végétius* azt kivánnya a'Hadnagyban, hogy álnokabb légyen, hogy sem méreszb, hogy ellenségét maga kára-nélkül mellőlségesen el-fogyassa. Azokáért, midőn *Lysander*nek, a'*Lacedemónius*ok Hadnagyának azt vetették szemére, hogy

nem

nem követné *Herculeſt*, hanem ſok dolgot chalárdſággal vinne inkább véghez, hogy-ſem erővel: ezt feleli *Plutarchus*-nál [d]: A'hová az Oroſzlány-bőr nem ér, Róka-bőrrel kell tóldani: az-az, a'mit ember erejével fel nem ér, álnokſággal vigye véghez. Akárki mit mongyon a'kérdéſre: én azt találom a'mi ellenſégünkben az Ördögben, hogy mind a'kettővel igen birja a'dólgot: mert mint az Oroſzlány, etős és kegyetlen; és mint a'Róka, ravaſz és álnok: és úgy, a'kik nem léſznek az ordító Oroſzlánnak prédái [e], a'*Rókáknak részei légyenek* [f]. Midőn az Iſtentől hatalmat vőtt Jób-ellen, kegyetlen Oroſzlánnak-is mutatta magát, egy órában meg-foſztván Jóbot minden marhájától, és ſzerelmes gyermekitől: álnok Rókának-is, úgy rendelvén a'gonoſz hír-mondó követeket, hogy egyik a'máſikat érné, és chak pihenni ſem hagynák, hanem tellyeſſéggel kétségbe ejtenék: fő-képpen, mint-hogy nem chak az emberektől lőtt kárt jelentették, hanem az Iſtentől bochátratott oſtort-is, az ég-béli tőz- és ſebes ſzél-által, hogy ſohová ne tudna folyamlani, ellenſégi lévén a'föld és az ég. Mindazáltal bizonyos, hogy többet árt álnokſágával, hogy-ſem erejével; és nem egy-, hanem ſok-féle álnokſággal. Kinek e'moſtani Predikázióban-,

I. Sok Nevét hozom-elő a'Szent Irásból.

II. Szóllok egy-néhány Álnokságiról; és azok-ellen Orvoſlásokat adok.

III. Meg-mutatom, hogy ſemmi Igérettnek nem kell kinnunk.

ELSŐ RESZE.

AZ Ördög, a'mint ſok ártalmas álnokſági vannak, azon-képpen ſok névvel-is neveztetik: *Cui numina mille: mille nocendi artes.*

ELŐSZŐR: A'mái Evangeliomban *Kiſértő*nek neveztetik [g]; nem chak egy Okért: I. Mert ő kezdette a'kiſértetet a'Paradichomban. II. Mert a'végre kiſért, hogy őrők vefzedelemre vigyen: holott az Iſten azért kiſért, a'mint Sz. Agoſton mongya [h], hogy meg-koronázzon; az Ördög pedig, hogy fel-fordíttſon. III. Mert a' Világot és Teſtet melléje fogadván, kiſértőkké téſzi. IV. Mert mindeneket, minden időben, minden helyen, minden módon kiſért, és azért ſok ábrázatba öltőzik: midőn az ember, Teſtnek és vérnek neveztetik [i]; az Ördög Oroſzlány, mert húſſal és vérrel él [k]; ha az ember Széna [l], az Ördög Ökör, és ſzénát rág [m]: ha az ember lovon ül, az Ördög Szarvas-kígyó, az ősvényen meg-marván a lónak körmeit, hogy hátra eſſék a'rajta-ülő [n]: ha ki-mégyen a'Chelédes-ember magot vetni, az Ördög égi Madár, és meg-éſzi az el-vetett magot [o]: ha a'Világnak tengerén, mint az apró halak hányattatunk, az Ördög Czet-hal, vagy Vízi ſárkány, hogy meg-tréfállyon bennünket [p]: ha az ember Földnek mondatik [q], az Ördög kígyó, és a'földet éſzi [r]: ha az ember chillaggá léſzen, az Ördög olly Sárkány, hogy a'farkával az ég chillaginak harmad réſzét utánna vonnya [s]: ha az ember Ház és épület [t], az Ördög ſebes ſzél, és meg-rendítvén a'házat, le-ontya [u]: ha az ember Jó mag, az Ördög ellenſég, és Konkolyt vét közibe [x] egy ſzóval, mindenné változik, hogy mindenben árthaſſon. V. Mert igen meſterſéges a'kiſértetben, és ugyan győnyőrködik benne. VI. Mert mindenből okot véſzen a'kiſértéſre, és chak kővel-is kiſérget.

MÁSODSZOR: *Sátán*nak neveztetik [y], az-az, *Ellenkező*nek: mert minden jó-ellen ellenkedik [z]; vagy *Párt-ütő*nek, a'mint Sz. *Joſtinus* Martyr írja [a]: mert el-párolt az ő igaz Fejedelmétől, és el-hadta lako-helyét [b], minket-is mindenkor Párt-ütéſre ingerel.

HARMADSZOR: *Diabolus*nak, az-az, *Ördög*nek neveztetik: melly név annyit téſzen, mint *Hamiſſan-vádoló, Patvarkodó* [c]: 1. Mert az Iſtent vádollya az emberek előtt, mint a'Paradichomban chelekedett, az Iſtent irígynek és hazugnak mondván [d]. 2. Mert az embereket vádollya az Iſten előtt; mint Jóbot [e]: kit kép-mutatónak mondott. 3. Mert az emberek közőtt viſzſza-vonyáſt ſzerez; a'jókat a'gonoſzok előtt vádolván, hogy reájok támaſzſza; a'mint Mikéást vádolta a hamis Proféták által [f].

NEGYEDSZER: *Belial*nak neveztetik; az-az *El forgóul*nak, vagy *Iga-nélkül-való*nak: úgy-mint ki világ kezdetitől-fogva el-törte az Iſten igáját, és azt mondotta, *Nem ſzolgálok* [g]. Az-okáért jól mondotta Sz. Pál [h]: *Mi choda alkuvása vagyon Kriſtuſnak a'Beliálnál?* Mert a'Kriſtus, halálig engedelmes vólt, és az engedelmeſſégnek jeles példája: az Ördög pedig, mindenkor engedetlen, egyebeknek-is gonoſz példát adván; és arra izgatván az embereket, hogy a'Kriſtuſnak győnyőrűſéges igáját el-vetvén, az ő nehéz és el-viſelhetetlen igáját vegyék nyakokba.

ÓTÖDSZŐR: Iſaias [i] *Levián*nak nevezi: az-az, *Meg-kerülhetőſ*nek: mert ſem a' maga hatalmával, ſem a'mi nyavalyáinkal meg nem elégſzik, hanem, magának nagyobb

A
d Ín Apoph.
e Pſ. 103. 21.
f Iſa. 62. 11.
B
g Matt. 4. 3.
h Serm. 11.
i Matt. 16. 17. & cap. 24. 22.
k 1. Pet. 5. 8.
l Iſa. 40. 7.
C
m Job. 40. 10.
n Gen. 49. 17.
o Luc. 8. 5.
p Pſ. 103. 27.
q Ezek. 20. 9.
r Gen. 3. 14.
s Apoc. 12. 4.
t Heb. 3. 6.
u Iób. 1, 19.
& Mat. 7. 27.
x Luc. 8. 23.
y Iób. 1, 6.
z Zach. 3. 1.
a Dialog. cum Tryph.
b Iuda v. 6.
c Apoc. 12. 9.
D
d Gen. 3. 1. 4. 5.
e Iób. 1. 8. 9.
f 3. Reg. 22. 22.
g Ier. 2. 20.
h 2. Cor. 6. 15.
i Iſa. 27. 1.

A

hatalmat, nékünk nagyobb ártalmat kíván; a'mint a' Jób példájából ki-tetszik: kinek elsőben, csak mathájában kívánt ártani; az-után testében-is.

k Lev. 8. 13.

Harmadszor: Úrunk *Ege-madár*nak nevezte [k]; ki az Isten Igéjének magvát kivészi az embernek szívéből, és meg-éssi; az-az, gyümölchtelenné tészi: nem ok-nélkül pedig; mert mint a'madár, gyors, telhetetlen, nyughatatlan, mindeneket meg-rútító. Es ugyan azon okért, nevezetik *Beelzebub*nak-is; az-az, *Legyek istenének*, vagy *Légy-istennek*: mivel-hogy a'légy undok, és tisztátalan, és nyughatatlan állat. Több nevei-is találnók az Ördögnek, mellyekből mind kegyetlensége 's mind álnoksága ki-tetszik: de ezek most-tan elégségesek. Lássuk már, minémű Álnokságokkal él ellenünk.

[De Diffinibus & Perfect. Monaft. difput. 1. 12.

Azt irja Szent *Laurentius Juſtinianus* [l]; hogy mi-képpen heában-valo munkában törődnék, a'ki az ég chillagit, vagy az első chöppeit, vagy a tenger fövenyit meg akarná számlálni: azon-képpen heában munkálkodik, a'ki az Ördögnek minden álnokságit elő akarja beszélleni. Az-okáért, hogy heában-valo munkában ne foglallyuk magunkat, chak egy-nehány Álnokságiról emlekezzünk e'mostani Predikátzióban; azokról, tudni illik, mellyekben a vitézlő, de álnok Hadnagyokat követi: mint-hogy az Embernek élete-is vitézség [m]: és az Ördög-is *Erős fegyveresnek* neveztetett Urunktól [n]: és Sz. Pál nyilván mongya [o]; hogy *Nékünk tusakodásunk vagyon a Fejedelmek-, és Hatalmasságok-, és a Világ setétségének vezérei-ellen*; kik-ellen fegyvert-is rendel.

m Job. 7. 1.

B

n Luc. 11. 21.

o Eph. 6. 12.

II. RÉSZE.

Első Álnokságát azért, vészi a'vitézlő Hadnagytól: ki észébe vévén az ellenségnek számát és erejét, hogy a'maga erőtlenségét ki ne nyilatkoztassa, a'feregét számosbnak retteri, hogy azzal az ellenséget meg-rettentse, és a'harcznak-előtte-is meg-futamtassa. Ezt az Álnokságot, fel-találod *Xenophon*nál: ki azt parancholtya a'lovas Hadnagynak; hogy minden lovas-mellé egy kopiás gyalogot rendellyen; hogy az ellenség a'lovak számát nem tudván, az egy choportban-lévő és levegő zászlos kopiák két annyi számot mutassanak, és az ellenséget chalárdúl meg-rémitvén, időnek-előtte meg-futamtassák. Sőt azt-is chelekeszik a'Hadnagyok, fő-képpen homályos vagy ködös időben; hogy a'vitézeket, a'kiket az ellenség nyilván nem láthát, kevesen-ként sok choportba állattyák, mindenikben trombitásokat rendelvén; kik külömb-külömb helyen, mind eggyátt meg-fualván a'trombitákat, mint-ha sok számos feregek vólnának, meg-rémitik az ellenséget, és szivét el-vészik. Így chelekedett Gédeon [p]: ki három-száz férhat, három részre osztott, és trombitákat adott kezökbe, és ej-fél-kor meg-fualván a'trombitákat, az egész tábort fel-háborítván, meg-futamtatta. Hasonló mesterséggel, harmincz Magyar vitéz, három-felől meg-ütvén, két-száz Törököt meg-futamtatott, és nagy nyereséggel járt. Így chelekeszik gyakorta az Ördög: erősbnek retteti magát, Oroszlánnak mutattya magát; hogy meg-rémitvén az embert-, harczolás-nélkül meg-győzze. Ezt pedig azokkal chelekeszi, kiket a'régi gonosz szokásával akar a'bűnben meg-marasztani: és a'szokásával azt mondattya, a'mit Sz. Agoston-nak [q]: Alitod-e, hogy a'mihez szoktál, azt el-hagyhatod? Hogy lehet gyönyörűséges életed, régi szeretőid-nélkül? Es azzal napról napra hallasztotta meg-téréset: míg nem észébe vőtte, hogy merő gyermeki játékok; mellyeket sokan meg-győztek, és valóban az Istenhez tértek: kiknek példáját követvén, ő-is valóban meg-tért; és mindeneket meg-vetvén, az Istennek gyönyörűséges igáját jó kedvel fel-vőtte.

p Judic. 7. 16.

C

q Lib. 8. Confeſſ. c. 11.

r 1. Pet. 5. 8.

Ez ellen, jó Oltalmot ád Sz. Péter [r]: hogy, *Józanok legyünk, és Vigyázzunk*. Melly két dolog ha nálunk találhatik, nem könnyen titkolhattya el az Ördög ellenünk-valo álnokságát, se nem tetszheti az eggyet kettőnek: mert a'mit a'Részegek kettőnek alitnak, a'Józanok eggynek látttyák. mert a'bor fűsti-miatt nem kettőzik a'szemök, mint a'részegeknek: és a'miről álmunkban meg-rettenünk és félünk, azt ímette vigyázva semminek véllyük, és meg-nevettyük. Azért mongya Sz. *Cyrillus Jeruſálymitánus* [s]; hogy az Isten malasztyával, józan elmével, és vigyázó szemekkel kell lennünk; hogy a'koukolyt búzának ne véllyük, sem a'farkast báránnak, sem az Ördögöt Angyalnak. A'Józanságról gyakorta emlekeznek az Apostolok, és minden rend-belieknek ajánlyák. Sz. Pál, a'Püspökökről [t], Házas-aszszonyokról [u], a'Diákonusoktól [x], a'Vén férhaktól [y], a'Vén aszszonyokról [z], az Ifiakról [a]; végezetre, mindenekről [b] azt kívánnya, hogy Vigyázzanak és Józanok legyenek. és a'ki józan, az vigyázhat: a'ki pedig a'szunnyaztato étellel és itallal terheli magát, sem a'vigyázásra, sem a'vitézségre nem alkalmatos. Azért irta *Virgilius*, hogy a'Görögök akkor rohantak a'*Trójá*nakra, mikor a'borral és álommal el vóltak temetve: *Invadunt Urbem, somno vinoq; ſepultam*.

D

s Catech. 4. 12. Rom. 13. 12. t 1 Tim. 2. 9. 10. Tit. 2. 3. u 1 Tim. 3. 2. 3. Tit. 2. 2. x 1 Tim. 3. 8. y Tit. 2. 2. z Tit. 2. 3. a Tit. 2. 6. b 1. Petr. 5. 8. Tit. 2. 12. Rom. 13. 11. 13.

A'Vigyá-

A'Vigyázásra intette Urunk az Apoſtolokat, hogy kiſértetbe ne eſnének [c]: Sz. Pál Timótheuſt [d]. Es ezt jelentették a'Szemes-állatok Ezekielnél [e], és Sz. Jánoſnál [f], mellyek rakvák vóltak ſzemekkel elől, hátúl, belől, kivül, körös-körül: jelentvén, hogy, ſem az ökör munkája, ſem az oroſzlány erőſſége, ſem a'ſas röpülő gyorſaſága, ſem az ember okoſſága, nem elégſéges a' Vigyázás-nélkül; mellyel ember meg-válaſztya a'kichinti a'nagytól, és árnyékától meg nem ijed. Azt irja Sz. *Athanaſius* [g]; hogy az Ördög, el akarván Sz. Antallal hagyatni a'puſztában-valo lakáſt, Sok-képpen akarta rettenteni: És néha hirtelen nagy zörgés támadott, az egéſz hely meg-indúlt, és nagy ſereg Ördög jőtt eleibe, külömb-külömb-féle vadaknak és mérges állatoknak, oroſzlány, bika, farkas, aſpis, kigyo, skorpio, párducz, és medve ábrázatyában; és mindenik módgya-ſzerént ordított és süvöltött reája: de mint-hogy józan vólt, és vigyázott, nem chak nem félt tőlök, de ugyan chúfolta-is őket, és erőtleneknek mondotta.

Más o d i k Álnokſágát, melly az elsőtől réſzſeggel külömbőz, azoktól a'Hadnagyoktól vészi, kik a'virezek fokaſágát el-titkollyák, hogy az ellenſéget inkább ki-veheſſék, és harczra chalhatſák. Azt irja *Athanaſius* [h]; hogy, néha a'ſereget fél-kerekdéden rendelik, és haſonló a'nevekedő Holdhoz, melynek chak felét láthatni; de ha ki-terjeſztik, két annyinak tetſzik: mint a'kerekdéd oſzlopnak, chak az első kerekſégét láthatnyuk, a'hátúlſo el vagyon tőlünk rejtve. Igen dicheri ezt a'módot *Athanaſius*, hogy több légyen a'ſeregben, hogy ſem ember első tekintetivel eſzébe vehetné: mért úgy künyű az ellenſéget körül-venni, ki kevéſnek alitván az ellene-jövő ſereget, hamar belé kap, nem tudván mitől félni.

Igy chelekeſzik az Ördög, több gonoſzt rejt-el a'Kiſértetben, hogy-ſem nyilván ki-mutat; hogy azokról, mellyek meg-engedve vannak, az embert a tilalmaſra vigye; a'ſzükſégeſtől, a'ſőlőttebb-valóra és kellettlenre; a'kichinyről, nagyra. Erről ſzép példát ir Sz. Agoſton [i]: Nem tudom, úgy-mond, kichodát bolygatnak vólt a'legyek. Reátalál egy Manikæus, és láttya hogy bolzſzonkodik a'legyekre, és nem ſzenvedheti azokat; és mond néki: Ki alkotta azokat? Mint-hogy bolzſzonkodott reájok, nem merte azt mondani, hogy az Iſten alkotta, noha Kereſztyén vólt; hanem azt mondotta: Tellyeſſéggel azt hiſzem, hogy az Ördög alkotta a'gonoſz legyeket. Monda iſmég a' Manikæus: Ha a'legyet az Ördög alkotta, a'mint tőled hallom, ki okos vagy, és jól érted a'dolgot; a'méhet ki alkotta, melly kevéſſel nagyobb a'légynél? Amaz nem merte mondani, hogy az Iſten alkotta a'méhet és a'legyet nem; mint-hogy, közel járván egymáshoz, ninch nagy külömbſég közőttök. Az-után a Manikæus a'méhről a'ſáskara, a'ſáskáról a'gyikra, a'gyikról a'madárra, a madárról a juhra, a'juhról az ökörre, arról az elefántra, és végre az emberre vitte; és a'nyomorúlt Kereſztyénnyel el-hitette, hogy az embert ſem az Iſten alkotta. Es igy, a'ki a'legyek-miatt búſult, léggyé lőtt: kit az Ördög el-vitt. mert a'*Beelzebub* legyek iſtene, és *a'hól legyek, el-vaſztik a'kenet gyümpörkéjéi* [k]. Látod-e mint rejti-el az Ördög dolgát, és mint viſzen a'kichinről nagyra, a légyről az elefántra, el-titkolván elsőben a'nagy dolgot álnokúl, melyre akar-vinni?

Kigyó az Ördög, elébb-elébb chúſz, és eſzedbe ſem vészed, hogy ſzintén bé-chúſzott. Ha a'Torkoſſágra akar vinni, nem mingyárt mongya hogy tobzódgyál, vagy meg-részegűlly: hanem, elsőben chak azt mongya; hogy embernek ſzabad, sőt ſzükſég magát táplálni. de méreg vagyon a'méz-alatt; máſra néz. Urunkat-is, a'ſzükſég ſzine-alatt kiſérgette, de a'ſzükſégnek határa-kivűl akarta vinni: mert, a'mint *Theophylactus* mongya, holott a'ſzükſég egy kenyérrel meg-elégedhetett vólna, kenyereket-emlegetett, hogy a'bővſéges kenyérrel telhetetlenſégre vinné. Az Épitő-meſter, elhiteti az embert, hogy valami épületet kezgyen; és azt mongya, hogy ſzáz forintal végh-hez vihetni: de el-kezdvén, eſzébe vészi, hogy két vagy három annyi-is kél reá. Úgy chelekeſzik az Ördög-is: azt tetteti, hogy nem ſokat kíván: de a'ki egy újat nyújttya néki, az egéſz kezéhez kap. Igy chelekedett az Első ſzüleinkel: 1. Elméjeket a'megtiltott gyümülchnek ételére izgatta, mondván [l]: *Miért parancholta nékik az Iſten hogy ne ennének a' Paradichomnak minden fájáról?* 2. A'Fel-fuaikodáſra, vagy maga-mutatáſra, mondván [m]: *Meg-nyilnak ſzemeitek.* 3. A'leg-nagyobb Kevélyſégre, mondván [n]; *Leſzteknek mint az Iſtenek, jót és gonoſzat tudók.* Úgy chelekedett a Kriſtuſſal-is: Elsőben, azzal kinálta, a'mit a'Szent emberek-is kívánnak, a'teſtnek ſzükſéges táplálásával, az étel-által. Másodſzor, arra ment, melyben néha a'lelki emberek-is meg-tántorodnak, vagy meg-botlanak, hogy chelekedgyenek valamit magok-mutatáſára hiu dichőſégből. Harmadſzor, arra ment (melly nem talál helyt a Lelki embereknek,) hogy az Iſtent meg-veſſék a'világi gazdagſágért. Az-okáért, a'két első Kiſértetben, oda tőtte:

A
[c] Mar. 26. 41
[d] 2. Tim. 4. 5.
[e] Ezech. 1. 18
[f] Apoc. 4. 8.
[g] In Vita S. Antonij.
[h] De Trinitate, de eadem.
B
[i] Tract. 5. in Ioan.
C
[k] Sanct. 10. 21.
D
[l] Gen. 3. 1.
[m] vers. 5.
[n] vers. 5.

Ezt

A

Hallsten fia vagy: de a'harmadikban,ki-hatta; mert az a'Lelki emberekhez, mint Istennek fogadott Fiaihoz,nem illett.

Ez-ellen jeles Orvosság, a'mit a'testi Orvosok a'testi nyavalyában tanátsolnak; hogy a'dolognak hamar eleit vegyük, nevelkedni ne hadgyuk; mert nehezben érjük végét: a'mint nehezebb a'régi tőket ki-tekerni a'földből, hogy sem a'gyenge hajtást. Jól mondotta a'Bölcs [o]: *A'ki a kicsinyeket meg-veti, lassan-lassan el-esik.* Így rontyuk-meg a'Kígyó fejét [p]; így chapjuk a'kő-fiziklához a'Babyloniai kisdedeket [q]. A'ki a'patáknak kezdetin által nem akar menni,úgy meg-árad sokára,hogy által sem mehet. Egy szóval, nem kell az Ellenséget kisded-korában nyugodtan hanem mingyárt ellene kell harczolni: ha kűlömbet chelekeszűnk, az ő erejével a'mi veszedelmünk nevekedik.

o Eccli. 19. 1. p Deut. 32. 25. q Pf. 136.

HARMADIK Álnokságát, azoktól a'Hadnagyoktól veszi, kik egy ideig békével hadgyák az ellenséget,hogy bátorságos lévén,magára gondot ne viselljen; és,a'mikor eszébe sem vészi,el-veszszen. Gyakorta így chelekeszik az Ördög: ki, a'mint Sz. Gergely irja [r], minck-utánna a'mi elménkbe a'kísértetet be-űtötte, meg-szűnik ideig a'kísértéstől: nem hogy gonoszságában veget vessen, hanem hogy, a'liket a'nyugodalom által bátorságosokká tett, hirtelen reájok űtvén, véletlenül el-nyomja. *Julius Frontinus* ir erről a'mesterségről [s]: midőn az ellenség azt tetteti, hogy vagy untában el-távozik, vagy féltében el-fut: és azt mongya, hogy azzal győzte-meg *Phormio* a'*Chalcisiakat*, *Agesilaus* a'*Phocenseiakat*, *Alcibiades* az *Byzantinusokat*: és a'Sz. Irásban Josue, a'Haiakat [t]; és az Israël fiai a'Benjamitákat [u]. Az Ördög-is, hogy ne láttassék félőttebb unszollani bennűnket, egy-ideig el-távozik, hogy orvosságot ne keressünk; mint-ha a'betegség sűllyos és veszedelmes volna, hogy féltünkben el ne távozzunk a gonosz társaságtol,vagy szokástól. A'hazártosok,midőn valami tudatlan játékos társra találnak,a'ki, félvén mesterségőktől, nem merne vélek jádzani: szánt-szándékkal elsőben valamit el-veszetnek,hogy a'tudatlá játékos neki bátorodván,és a'játéknakédeledvén, nagyobb somma pénzt tégyen-fel; és valamit nyert, sőt annál-is többet, mind egyűtt el-veszesse. Úgy tetteti magát az Ördög-is, mint-ha meg-győzettetett volna: hogy az embert hienyélő bátorságra vihesse, és inkább meg-ejthesse. Ezt chelekedte Kristus Urunkal-is, noha meg-chalatott igyekezetiben: mert azt irja Sz. Lukács [x]; hogy *El-végezettetvén minden kísértet,* (akkor) *az Ördög el-távozott tőle egy ideig* tudni-illik, a'mig predikállani kezdett, és chodákat tenni: mert leg-ottan meg-kisértette a Fariszeusok, és Irás-tudók-által, kik az Ördög tagjai voltak; a'mint Arany-szaju Sz. János mongya [y]: és fő-képpen, mikor keserves kint és halált szenvedett. mert akkor az Ördög-is a'Keresztfának szarván volt, keresvén valami vétket benne;a'mint *Cesarius*nál olvassuk,hogy azt az Ördög ő-maga meg-vallotta egy betegnek: noha,mint egyébha, meg-chalattatván,semmit benne nem talált.

B

r Lib. 3. Moral. c. 18.

s Lib. 3. Strategem. c. 11.

t Jos. 8. 20. u Judic. 20. 41.

x Luc. 4. 13.

C

y Matt. 23. 13. Matt. a Lib. 12. c. 5.

Ez-ellen jó Orvosság, a'mit Sz. *Jeronymus* ir, egy *Rusticus*-nevű Barátnak [z]: Valamit munkálkodgyál, hogy az Ördög mindenkor dolgozva találljon. Nem heában mongyák a'Hivolkodást az Ördög párnájának: mert azon, úgy-mint puhán, kedve-szerént él, és azzal az embereket hamar tőrbe ejti. Sz. Bernárd a'Hivolkodást, a'heában-valo tréfálás annyának mongya, és a'Jószágos chelekedetek mostohájának [b]. *Cassianus* pedig azt irja [c]; hogy az Egyiptziusi régi Atyáknál bizonyos vélekedés volt, hogy a'dolgozó Barátot, egy Ördög oltromlya; a'Hivolkodót pedig, számtalanon unszollyák. nem hogy nehezebb volna a'henyélőt meg-győzni: hanem hogy a'dolgozót, az egy hivolkodásnak lelke kísérgeti; a'hivolkodó embert pedig, minden gonoszságra hajthatni; és az-okáért sokan forgolódnak körűle, hogy sok-féle vétekbe ejtsék. Másutt pedig azt irja,egy Isten-félő Remete Pál-felől [d]; hogy minden esztendőben keze-munkáját meg-égette: mert sem el nem adhatta, sem a'hivolkodást nem kedvelte. Azért mongya Sz. Agoston [e]; hogy, a'mig Dávid hadakozott, nem oltromlotta a'bujaság: hanem mikor othon hivolkodott, paráznává és gyilkossá lőtt [f]. Sámsont, míg a'Filisztusokkal harczolt,meg nē foghatták az ő ellenségi: de, midőn hivolkodva a'feleségének ölében aludt,meg-fogván, meg-vakitották [g]. Salomon, míg az Isten templomának épitésében foglalta magát, meg-menekedett a'paráznaságtól: de meg-szűnvén a'munkától, a'bujaság ősztönét érezte; és az aszszony' állatoktól meg-chalattatván, a'Bálványokat imádta. Az-okáért, a'Hivolkodást igen el kell távoztatnunk: Mert, ki lehet Dávidnál szentebb? Sámsonnál erősb? Salomonnál bölchebb? kik mind megeltek hivolkodván. De nem minden dolgozás és foglalatosság, menti-meg az embert az Ördög kísértetitől. mert sok mives-emberek,kemény munkájokban-is, sok heábanvalo dolgokról szólnak,és gondolkodnak, és az Ördög hálójába akadnak: hanem, a'

D

z Serm. 17. ad Fratres in Eremo.

a Ps. Reg. 11. 4.

b Lib. 2. Confess. c. 10. c Lib. 10. de Instit. Remot. c. 23.

d Cap. 24.

e Serm. 17. ad Fratres in Eremo.

f 2. Reg. 11. 4.

g Judic. 16. 21.

kézi

kézi munka-mellett, az elme-is jóban tőrődgyék; és az Istenről gondolkodván, munkáját annak tiszteſségére rendellye, és úgy vészi munkájának valóban haſznát, és jutalmát.

NEGYEDIK Álnokſágban, azokat a' Hadnagyokat követi az Ördög, kik meggyőzettetvén, más Fejedelmekhez folyamodnak ſegétſégért: nem hogy azokat ſzeretnék, a' kikhez folyamodnak, hanem hogy gyülölik azokat, a' kik győzedelmet vőttek rajtok, és boſzſzút akarnak azokon állani. Így chelekedtek a' mi időnkben némelly Pártoſok: kik a' Törökhöz chatlották magokat, hogy a' Kereſztyén Fejedelmen, ki meggyőzte őket, boſzſzút állanának; azt mondván némelly Pogánnyal: *Flectere ſi nequeo Superos, Acheronta movebo.* Az Ördög-is, eſzébe vévén, hogy a' Hivektől meg-győzettetik: ſzégyenletiben, és búſúltában egyebekkel közli dolgát, és azokkal-együtt-oſtromnak menvén, győzedelmét reméli; a' mint *Caſsiánus* irja [h]. Nem ſzeretik ugyan egy-máſt az Ördögök, hanem gyülölik: de mindazáltal, az Iſten-ellen, hogy az embernek árthaſſanak, meg-eggyeznek. Ezt jelenti Urunk, midőn egyről kőzzülök azt mongya [i]; hogy *El-mégyen, minek-utánna ki-ment az emberből, és meleſte vészen más bé maganál gonoſzb lelkeket; és bé-menvén, ott laknak. Es annak az embernek utólſo dolgai gonoſzbak leſznek az elsőknél.* Azt irja *Origenes* [k]; hogy, midőn a' Tiſztátalanſágnak vagy Főſvényſégnek lelke meg-ſzállya (vagy kiſérti) az embert, nem gondol véle, ha más vétkeknek lelke meg-ſzállya-is, sőt egy-máſt ugyan híják. és okát adgya: mert az Ördög, nem igaz Jegyeſe a' léleknek; és nem gondol véle, ha ſzintén többen meg-hóldoltattyák-is. A' ki láttya, hogy valamelly parázna ſzemélyhez, a' kivel ő latorkodott, más bé-mégyen, nem haraghatik; mert a' ki bordélyban vagyon, mindennek enged: de ſenki nem ſzenvedi, hogy igaz Házas-társával más társolkodgyék; hanem azt kivánnya, hogy hites kőtelesſégének eleget tégyen. Azon-képpen, a' melly Lélek valamelly Ördögnek enged, ha az-után máſnak enged-is, nem iregyli az első Ördög; mert nem igaz jegyeſe: de az Iſten, ki a' Lelkeknek igaz Jegyeſe, főlőtte-is bánnya, ha valakivel máſſal társolkodik.

Ez-ellen, haſonló meſterſéggel kell élni; és, a' mint ſzokták mondani, ſzeget ſzeggel kell ki-űtni; úgy hogy, ha az Ördög ſok gonoſz lelkeket vészen maga-mellé, mi a' Sz. Angyalokat, és a' több mennyei Szenteket hijuk ſegétſégül, hogy az Iſtentől győzedelmet nyerjenek. Es mint-hogy, a' mint *Caſsiánus* irja [l], nem minden Ördög kiſérti az embert minden gonoſlágra, hanem, ki egyre, 's ki máſra; és mindenik arra, a' mellyen ő őrvendez: azon-képpen mi is, külőmb-külőmb-féle Szentekhez folyamlyunk a' vétkek-ellen; azokhoz tudni-illik, kik azokat a' vétkeket leg-inkább meg-győzték, és diadalmat vőttek azokon: nem hogy az Iſtentől egyéb vétkek-ellen-is nem nyerhetnének óltalmat; hanem hogy kivált-képpen-valo tiſztesſégőkre vagyon, hogy az ő dichőſéges győzedelmőkről emlekezűnk, és őket követni igyekezűnk. Es így, a' Tiſztátalanſág-ellen, járúllyunk a' Szűzekhez; a' Káromlás-ellen, a' *Confeſſor*okhoz; a' Haragellen, a' Mártyrokhoz; a' Tévelygés-ellen, az Apoſtolokhoz; a' Tunyaſág-ellen, az Angyalokhoz; a' Torkoſság-ellen, a' Remetékhez: mindenek-főlőtt pedig, és minden vétkellen, a' ſzéplőtelen Szűzhöz, ki a' kiſértetekben-lévőknek kivált-képpen-valo Szószóllójok. Nagy Sándor, *Achilleſ*nek; *Iulius* Cháſzár, Nagy Sándornak példáját hordozta előtte; és azon igyekezett, hogy azt kőveſſe: mi a' Szenteknek, úgy-mint Kriſtus követőinek példáit nézzők, és kőveſsük. mert azt jelenti Sz. Pál, mondván [m]: *Legyetek én követőim, mint én-is a' Kriſtuſé.*

ŐTŐDIK Álnokſágát, azoktóla' Hadnagyoktól vészi az Ördög, kik, hogy hamarébb meg-hóldoltaſsák az ellenſéget, vagy a' Vár meg-adáſára kénſzerittſék, azt hirdetik, hogy ſemmi fogyatkozáſok nincheu; és meg nem ſzűnnek, míg nem végbe viſzik ſzándékokat. Midőn Góliat Dávidot meg-útálta, és chúfolta vólna az ő bottyával; Dávid nagy bátorſsággal azt feleltе [n]: *Az Ur kezembe ád téged, és meg-verlek téged, és fejedet-veſzem: és a' Filiſtæuſok táborát teſtеit, ma adom az égi madaraknak, és a' földi vadaknak,* melly feleleten, nem kétlem, hogy meg-ijedett, és háborodott Góliat. Azt irja *Frontinus* [o]; hogy, midőn a' *Luſitánuſ*ok azt mondották vólna *Tibérius Gracchuſ*nak, hogy tiz eſztendőre-valo élésők vagyon, és nem félnek ha meg-ſzállya-is őket; azt felelte: Tahát tizen-eggyedik eſztendőre meg-hóldoltatlak. mellyen meg-ijedvén a' *Luſitánuſ*ok, meg-hóldoltak néki. Midőn *Torquatus*, egy Görög Váraſt vitatna; és azt mondának néki, hogy abban az iſiakat igen meg-tanították, és igen gyakorlyák-is magokat kézijal és nyilakkal; azt felelte: Annál drágábban adom-el őket rővid nap. Az Ördög-is, ha egy-néhányſzor meg-győzettetik-is, azt tetteti hogy nem fél, és biztattya magát hogy diadalmat vészen: az-okáért többször-is mégyen ſzembe az emberrel, és Urunkat.

A

h Caſſ. 7. c. 19.

i Luc. 11. 26.

B

k Hom. 8. in Num.

l Caſſ. 7. c. 17.

C

m 1. Cor. 11. 1.

D

n 1. Reg. 17. 46.

o Lib. 3. Strat. cap. 15.

is három-

A

p Jac. 4, 7. Matt.

is háromſzor oſtromlotta. Nem chak egy nyila vagyon az Ördögnek, úgy-mond Sz. Ambrus [p]: gyakorta idövüldöz, hogy vagy igerettel, vagy únratáſſal meg-győzzön.

Ez-ellen, azt valóban el kell hinnünk, hogy az Ördög nem mind chelekedheti a'mit akar, hanem a'mit engednek néki; és méltán mondhatni ő-felőle-is, a'mit Urunk Piláthusnak mondott [q]: *Nem volna semmi hatalmad ellenem, ha te-néked onnan-felyül nem adatott volna:* a'mint *Cyprianus* irja [r]. Es, a'mint Sz. Ambrus mongya [s], az Ördög hatalmat vőtt a'kiſértésre: de nem vőtt erőt a meg-győzésre. Jóbnak semmit nem árthatott, míg nem az Iſten meg engedte néki [t]. De még a'diſznókba ſem mehetett, a Kriſtus engedelme-nélkül [u]: azért könyörgött néki, hogy azt meg-engedgye. Melyből azt hozza-ki Sz. *Cyprianus* [x], hogy az Ördögöt, nem kell, ſem tiſztelni, ſem félni; mert semmit nem mivelhet az Iſten engedelme-nélkül. *Procopius*, és *Euchérius*, azzal bizonyittyák az Ördögnek erőtlenſeget, hogy az Iſten azt mondotta néki, hogy az Aſzſzony-állat meg-rontya a'fejét [y]. Sz. *Iuſtinus Martyr* pedig abból, hogy az Anyaſzentegyházban, az *Exorciſtá*k rendit még a gyermekektől ſem tiltyák. Micboda ereje lehet tehát, ha a gyenge aſzſzony'-állatnak lába meg-rontya a fejét, és helyéből ki-kergetik a'gyermekek-is? Midőn az Angyal egy Remetét olly Kalaſtromba vitt volna, melyben ſok Barátok vóltak, ſok Ördögöket látott, kik mint a'legyek, úgy röpöſtek a Czellák-körül. Es midőn onnét egy Várashoz vitetett volna, chak egy Ördögöt látott, ki ſzunyadozva állott a'kapunál. Es midőn az Angyaltól annak okát kérdette volna, az Angyal azt felelte; hogy az egéſz Város-bélick az Ördög akarattyán járnak; kiknek elég egy őrző Ördög: a'Barátokat pedig ſokan oſtromlyák, mert minnyájan erőſſen harczolnak ellenek.

B

Senkit azért az Ördög nem erőltethet; hanem chak álnokul és kérve hiteget, mint a'Kriſtuſt: kit noha ide's tova hordozott, az Iſten engedelméből; mindazáltal ſemmire nem kéſzerittette, hanem chak keremés-ſzerént jelentette kivánſágát: *Mongyad; Bocsáſd alá magadat; Ha le-esſzén imádandaſz.* Es azért mongya Sz. Jakab [z]: *Ellene-álljatok az Ördögnek, és el-fut tőletek:* mert a félénkek-ellen erős, de az erőſek-ellen félénk, és erőtlen: a'békeſéghen oroſzlány, a'harczon nyúl. Innét mongya Sz. Gergely [a], hogy igazán neveztetik *Myrmicoleon*nak; az-az *Oroſz-lány-hangyá*nak, vagy *Hangya-oroſz-lán*nak: mert a'félénk hangyáknak oroſzlány, a'madaraknak hangya. Azért mongya Sz. Agoſton [b]: A'Kriſtus el-jövetele-előtt, öldva vólt az Ördög: el-jött a'Kriſtus, és meg-kötőzte. De mondanád: Ha meg-kötőztetett, miért vészen annyi erőt? igaz, nagy erőt vészen, de a'reſteken és tűnyákon; és azokon uralkodik, a'kik az Iſtent nem igazán félik. Mert meg-kötőztetett, mint a'láncznál-való eb, és ſenkit meg nem haraphat, hanem a'ki vakmerőſéggel hozzája közelget. Immár láſſátok atyámfiai, minémű bolond ember az, a'kit a'lánczra-kötőtt eb meg-harap! Te ne járúlly hozzája, e'világi kivánſágok-által; és ő nem mér hozzád közelgetni: Ugathat, ingerelhet; de meg nem marhat, hanem ha akárod. mert nem erőltetéſſel, hanem hitetéſſel árt; ſem az engedéſre nem kéntzerit, hanem kér.] Ezért haſonlította az Ördögöt a'mi Sz. Atyánk *Ignatius*, az erőtlen, de vakmerő és cháchogó aſzſzonyhoz [c]; ki a'ferjével feddődvén, ha láttya hogy bátorſágoſon ellene-áll, leg-ottan el-elik ſzive, és hátat ád: ha pedig félénkuek ismérí, iſzonyú merészſéget mutat, és kegyetlenül bánik véle. Szintén igy chelekeſzik az Ördög-is az emberrel.

C

Hatodik Álnokſágát, azoktól a'Hadnagyoktól véſzi, kik ha a'Várat oſtrommal akarják meg-venni, meg-kímlik melly-felől erőtlenb a'ſala, és onnét tőretik, hogy hamarébb útat nyithaſſanak: az Ördög-is, a'mint Sz. *Cyprianus* mongya [d], jól meg-kímlí melly-aránt erőtlenb a'lélenk, és onnét oſtromlya fő-képpen, hogy hamarébb meg-ejtſe. Es noha minden-felől rajtunk vagyon; ſzemeinket látáſſal, fülcinket hallaſſal, nyelvünket ſzóllaſſal, egyéb tagainkat és érzékenſéginket egyéb módon ſzünetlen oſtromolván: mindazáltal meg-vizgállya, a'miben leg-gyarlóbbak vagyunk, és abban gyakrabban támad ellenünk. A'Kertéſz, nem magas helyre viſzi a'chatornákat, hanem alatſonra, a'melyre könnyen el-viheti a'vizet: azon-képpen az Ördög-is, a'hol kevéſebb múnka kell, oda fordittya igyekezetit. *Balaam*, ki az Ördögöt példázta, és a'neve-is *Népnek háborgatója*, vagy *Még-emészlője*, azzal vitte az Iſraël fiait a'bálványozáſra, a'mire hajlandóknak ismérte; tudni-illik, az aſzſzonyok által [e]; a'mint Szent *Iſidorus* irja [f]. Innét vagyon, hogy a'miben ember leg-inkább bizik, és a'mivel leg-erősb, arról akarja meg-foſztani, és oda vétt őrt: a'mint Holofernes chelekedett a'Zidókkal, el-vágván a'kútak chatornáit, mellyek Betúlia Városára ſzolgáltak [g]; hogy el-fogván tőlök a'vizet, hamarébb meg-hajthaſſa őket. Az Ördög-is azokban a'dolgokban háborgatya az embereket, a'mellyekben tudgya hogy erejők vagyon; úgy-mint,

D

az Imád-

a Ign. 4, Mor. c. 17.

b Dr. 197. de Tempore.

c Epiſt. 12. de Diſſertatione Epiſtolæ.

d Serm. de Zelo.

e Num. 25. f Lib. 3. de Summo bono c. 5.

g Judith. 7, 8.

az Imádságban, Böjtölésben, és egyéb effele dolgokban; gondolván, hogy ha azoktól el-foghattya, nyertes lészen.

Ez-ellen jó Orvosság, hogy ember minden tekélletességben foglallya magát; és meg-vizgálván lelkének szegletit, a'hol fogyatkozást, vagy erőtlenséget érez magában, azon igyekezzék, hogy helyére hozza, és meg-erősittse. Igy chelekesznek, a'kik szállott Várban vannak; a'hol erőtlenb a fal, ott erüsb töltéseket chinálnak melléje: és a'hol az ellenség leg-inkább ostromollya, oda több és jobb vitézeket állatnak. És noha minden-felé vigyáznak: mindazáltal arra leg-nagyobb gondot viselnek, a'miben nagyobb szükséget látnak, melly szorgalmatossággal, nem chak meg-óvhatnak magokat, hanem ellenségőket-is meg-szégyenitik, és annak-fölötte magoknak örök hirt-nevet nyernek.

III. RESZ.

LÁssuk már Utólsó Mesterségét-is az Ördögnek; mellyet a'Hadnagyoktól vészen, kik a'szállott Vár-bélieknek tiszteséges állaparot igérnek, és minden jóval ajánlyák magokat, ha fel-adgyák a'Várat; mellyet ha kezőkbe ejtnek, ritkán tarryák-meg fogadásokat. Illyen volt a'Sz. Irásban Holofernes [h], és Rabsaces [i]. *Cassentanus* pedig azt irja egy Tatár Fejedelemről; hogy, mikor valamelly Várast meg-szállott, első nap feir sátort vonyatott, másod nap veresét, harmad nap feketét: jelentvén, hogy, ha első nap meg-adnák magokat, meg-kegyelmezne nékik; ha másod napra hallasztanák, vér-ontás nélkül ne leőne; ha pedig harmad napig meg-általkodnának, mindeneket tűzzel és fegyverrel el-vesztene. És még az Isten-is hasonló dolgot parancholt az ő népének [k]; hogy, minek-előtte valami Várall vitatna, békeséggel kinálná: és, ha meg-adná magát, mindenek meg-tartatnának benne, és szolgálnának az Izraël fiainak. Az Ördög-is, choda minemű nagy és gyönyörüséges dolgokat igér, hogy ember meg-hóldolván néki, az ő akarattyát kövesse. és Urunknak-is *meg-mutatta a'föld kerekségének minden Országit egy szempillantásban, és azt mondotta néki* [l]: *Néked adom mind e'hatalmat, és ezek dicsőségét, mert nékem adattak: és a'kinek akarom, adom azokat. Te azért ha imádandasz engemet, mind tiéid lésznek.* Igy vagyon, a'kik ártani akarnak, hizelkednek; mint Dálila Sámsonnak; mint a'machka az egérnek; kivel, minek-előtte meg-egye, *társodozik, és jó kedvet mutat hozzája.*

Ez az Álnokság igen veszedelmes: mert a nagy ígéretek által, nagy emberek-is megchalattatnak. Hogy azért örizkedhessünk, egy-nehány dolgot vegyünk eszünkbe.

Első az: Hogy soha az Ördög nagy dolgot nem igér, hanem midőn kichinnyel meg nem chalhat 's ólchón válárol: hogy gyalázatosba tégyen, és, nagyobb bűnbe ejtvén, nagyobb kárhozatra-is vigyen. mert, mentől kissebb dologért chelekesszed a' bűnt, annál-inkább nem mentheted magadat. és rútabb dolog volt, a'Krisstust harmincz pénzen, hogy-sem száz forinton el-adni: nagyobb vétek, az embert egy boszszú beszédért meg-ölni, hogy-sem valami nagy kárért. Nem chak a mennyei jókat ígérgyli az Ördög az embernek: de e'világi gyönyörüségtől-is és haszontól örömest meg-tosztya, ha más módó kelepczébe ejtheti. A'halász, nem azért tészi a'horogra a'hitván férget, hogy a'halat táplállya véle, hanem hogy meg-fogja; úgy hogy, ha a'nélkül meg-foghatná, azt sem adná néki, és mihelyen azzal meg-fogja, a'szájából-is ki-vonnya: az Ördög-is, chak azért horgász a'tetti gyönyörüséggel, vagy világi gazdagsággal, mert tudgya, hogy más módon igyekezetit végbe nem viheti; sőt gyakorta chak mutattya, meg nem adgya; mint Akábnak Rámot-Gálaadot, a'hamis Profétak által, mutatta, és ígérte, hogy ott nyakát szákasztaná [m]. Sokakat chak a'búja gondolatokkal legeltet: de nem engedi, hogy kivánságok bé-tellyesedgyék. mert chak azt az ochmány gyönyörüséget-is ígérgyli, és, a'hol lehet, meg-vonnya. Igy a'Krisstusnak is, nem mingyárt ígérte e Világ országit, hanem elsőben chak kemény köveket mutatott néki: mellyekkel ha meg-chalhatta volna, chak egy falut sem adott volna néki. Vallyon mivel chalta-meg Ésaut? Egy tál lenchével [n]. Ananiást és Safirát? Az el-adott mező árának egy részével [o]. A'Tékozló fiút mire jutratta? Chak a disznók malátájával sem tölthette hasát [p]. És Sz. Gergelynél, egy *Isaac* nevü Barátot, egy-nehány pénzel, nagy veszedelembe juttatott [q]: mert, a'mint Sz. Bernárd irja [r], egy almát nyújt, és a'paradichomtól meg-foszt.

Második az: Hogy az Ördögben, a'mint Urunk mondotta [s], nincsen Igasság; hanem hazug, és a'Hazugságnak attya: midőn hazugságot szóll, tulajdoniból szollya: sokat ígér, 's keveset ád, ha adhatna-is; és azt ígéri a'mi nem övé. Az okáért, a'Varázslók, merő kóldusok, noha sok gazdagságot ígér nékik; a'Boszorkányok útálatosok, noha a'szépséggel hitegeti őket. Egy ígéretiben, mellyel Urunkat akarta meg-chalni, nem chak eggyet hazudott: 1. Hogy néki adattak minden Országok. 2. Hogy

A

B

h Judith. 11. 1.
i 4. Reg. 18. 31.
k Deut. 20. 10.
l Luc. 4. 5. 6. 7.

C

m 3. Reg. 22.

D

n Gen. 25. 34.
o Act. 5. 2.
p Luc. 15.
q Lib. 4. Dialog. c. 32.
r Tract. de Grad. Humil. c. de Curiositate.
s Joan. 8. 44.

A

mindeneket a'Kriſtuſnak ád: mert az kűlőmben nem lehetett, hanem-ha mindenektől mindent el-vőtt vólna. 3. Mert kichíny jóért, őrők jót veſztett-el. Haſonlo-képpen, kevés igékben ſok hazugſágot foglalt, midőn Adámot és Évát meg-chalta. 1. Az Iſten mondáſa-ellen, azt mondotta; hogy, Nem halnak-meg. 2. Az Iſtent irégynek jelentette. 3. Olly erőt tulajdonitott annak a tilalmas fának, hogy a'gyűmőlcshe azembert haſonlóvá téſzi az Iſtenhez. 4. Azt jelentette, hogy több Iſten lehet egynél. Ebből a hazugſágból ſzármazott régentől, hogy a'kik valami jővendő dolgokról tudakoztak tőle, olly homályoſon felelt, hogy két ellenkező dologról-is érthették. mint mikor azt mondotta: *Ajote Aeacida Romanos vincere poſſe.* Es, *Craſſus Halym penetrans, magnã pervertet opum vim.* Azt pedig azért chelekedte, hogy az emberek hirtelẽ eſzőkbe nẽ vévén a'ſeleletet, veſzedelemre mennének, jót remélvén: és, ha az-után panaſzolkodnának ellene, hogy igazat nẽ mondott, azzal menthetné magát, hogy ők nem értették az ő Igaz-mondáſát.

B

[a] *Ex Maſſage-tharo.*

HARMADIK az: Hogy, ha az Őrdőg meg-adhatná-is, sőt ha ugyan meg-adnáis a'mit ígért, nem kellene néki hinni, ſe ſemmit el nem kellene tőle venni: mert, a'mint *Euripides* mondotta, Semmi ſegétſéget nem hoznak az iſtentelennek ajándéki; fő-képpen ha az iſtentelen, ellenſégünk-is: mert a'mint *Sophocles* mondotta [a], Nem ajándék az ellenſégnek adománya, hanem gonoſz ſzerenche. Az Őrdőg pedig, mind iſtentelen, 's mind ellenſégünk: az-okáért, a'mit ád, nem haſznúnkra vagyon, hanem kárunkra. Jól értette ezt a'Trójai *Laócoon*: kinek ha tanátſát fogadták vólna a'*Trójai*ak, nem kővetkőzött vólna olly nagy romláſok a Görőgőktől: mert ſemmi-képpen nem akarta, hogy a'Görőgőktől hagyott ajándékot, az iſzonyú őreg fa-lovat, bé-vinnék a'Városba; azt aſitván, hogy az Ellenſégnek ajándékától-is kell tartani, és félni: *Timeo Danaos, & dona ferentes.* Azt irja *Homérus* [b], hogy *Hector*, és *Ajax*, ellenſegek lévén, halván egy-más jó hirét a'vitézſégben, egy-máſnak barátſágos iſmeretſégért vitézi ajándékot küldőttek: *Hector Ajax*nak, egy kardot; *Ajax* pedig *Hector*nak, egy vitézi övet: de mind a'kettőnek veſzedelmére vólt az ajándék. Mert, mikor *Ulyſſes*, törvénnyel (noha álnokúl) el-nyerte vólna *Ajax*tól az *Achilles* fegyverit, és azon *Ajax* meg-búſúlván, ſok bolondſágot ſzóllott vólna: meg-értvén az-után a'miket ſzóllott, és chelekedett, ſzégyenletiben a'*Hector*tól vőtt kardal meg-ölte magát. *Hectort* pedig, a'*Trója* keritéſe-mellett, a'vitézlő övért ölte-meg *Achilles*, és háromſzor a'kerités-körül hurczolta azon. Innét jól mondotta egy-valaki; hogy embernek barátſágától, a'kár-mi kichíny ajándékot-is jó néven kell venni; ellenſégtől pedig, nagyot ſem kell kivánni, mert ártalmas és veſzedelmes. De az Iſten ſem javallya a'hamiſſak ajándékit; a'mint a'Bölch mongya [c]. Az-okáért, mivelhogy halálos ellenſégünk az Őrdőg, ſemmi ajándékát nem kell kedvellenünk: és, ha ſzintén igazat kezdene-is mondani, nem kell őtet halgatni; mert az Igaſſágot-is illendő tanú-bizonytol kell érteni.

C

[c] *Eccli.* 34. 23.

Azt irja *Theophylactus*, és *Euthymius* [d], Sz. Ambrús [e], és Sz. Gergely [f]; hogy a'több Okai-kőzőtt, a'mellyekért nem engedte Urunk, hogy az kővetne őtet, a'kiből az Őrdőgöt ki-ſzte, noha könyőrgőtt hogy kővetné [g], az vólt eggyik; hogy ne alitanák, hogy a'Kriſtus az Őrdőggel valami ſzővetſéget ſzerzett, és vele czimborál. Azért mongya Arany-ſzáju Sz. János [h]; hogy az igaz Valláſt és Tudománt, nem kell az Őrdőgtől tanúlni, hanem a'Sz. Irásból. Sz. *Leo* pedig azt mongya [i]; hogy az Őrdőgnek jó-teteményi, ártalmasbak minden ſebeknél: és, a'mint Sz. Agoſton irja [k], midőn hafznál, többet árt: és az ő chalárdſágának mérgében, néha a'Kriſtus nevének mézét elegyíti, és az igazat a'hamiſſal őſſze-zavarja; hogy az emberek hozzája ſzokjanak, és hidgyenek néki, és úgy meg-chalattaſſanak. A'*Lacedæmonius*ok, a'mint *Plutarchus* irja [l], nem akarták egy gonoſz-életü embernek jó tanátſát kővetni, mig nem más jó-életü emberrel mondattak-ki; alitván hogy magoknak gyalázatot ſzereznek, ha gyalázatos embernek tanátſával élnek: mennyivel inkább kell nékünk őrizkednünk, kik az Iſtẽ hívei vagyunk, hogy olly gonoſz akarunknak tanátſán ne járjunk? Bizony, Sz. *Athanáſius* azt irja' Sz. Antalról [m], hogy arra tanitotta az ő tanitványit, hogy, midőn az Őrdőg arra unſzollya őket, hogy imádkozzanak, vagy böjtőllyenek, ne chelekedgyék azt az Őrdőgnek tanátſából, hanem az ő jó ſzokáſokból, és indulattyokból; mondomén, az Iſtennek, vagy az Anyaſzentegyháznak parancholattyából.

D

[d] *In Apoph. Patr.* [e] *In epiſt. Pauli.*

[f] *Lucæ* 10. 10.

Azt mongya a'Bölch [n]; hogy, *Vagyon adomány, melly nem haſznos.* Es ha kérded, Mellyik az? utánna veti: *A melynek kettős a'juttalma*; az-az, a'mint némellyek magyaráznák, melynek kétſzer kell az árrát meg-adni, vagy két annyit kell érette adni: a'mint ſzokták mondani, Egy lovat a'ſipért. Es utánna véti a Bölch [o]: *Az eſztelennek adománya, nem léſzen néked haſznos: mert az ő ſzemei hét-ſzerelék.* Melly mondáſt, noha bőtű ſzerént a Fő-fényről magyaráznak; ki, ha valamit ád, többet kíván és vár érette: mindaz-

[n] *Eccli.* 20. 14.

[o] *verſ.* 14.

által,

által, az Ördögről-is érthetni; kit a Próféta *Fiúzelemnek* nevez [k]; kinek ajándéka nem hasznos: mert nem ád, sem igér egyebet rövid gyönyörűségnél, keves gazdagságnál, gyarló méltóságnál; és a'lelkedet kivánnya érette. Ha látnád, hogy valami áros-embernek marháját a'lopókel-kapták; és azt ki akarván kezökből váltani, minden gazdagságát érte adná: nyilván azt ítélnéd, hogy az valami drága és bőchüllettes marha. Mi az Istennek marhája vagyunk, a'mint Sz. *Gregorius Nazianzénus* mongya: de a'pokolbéli tolvaj el-kapott volt bennünket: az-okáért, hogy az Isten Fia ki-váltana bennünket, mindenét, sőt magát-is érettünk adta; hogy meg-bőchüllenők, mi-is, a'mit a'bölcs áros annyira bőchüllött; és azt mondanók néki, a'mit Saul Dávidnak [l]: *Drága volt szemeid-előtt az én lelkem*; és ne adnók azt az Ördögnek, aprólék adományért.

[k] Iób, 17. 11.

[l] 1. Reg. 26. 21.

Továbbá; az Ördög semmit nem ád e'jelen-való időben, hanem mindent jövendőre igér. Nem mongya, *Do*, hanem, *dabo*. Mi-tőlünk pedig, jelen-valót kiván: a'mint Sz. *Nazianzénus* mongya [m]. Szépen irja Sz. *Petrus Chrysologus*; hogy az Ördög, Urunkat kisértvén, nagy bolondságát mutatta: mert az utólsó kisértetiben, hazugnak; a'máikban, erőtlennek; az elsőben, szegénynek mutatta magát. Szegénységét jelentette, hogy Urunknak egyebet nem adott kövekneél, mellyek a'nélkül-is előtte hevertek. Gonosz Ördög, úgy-mond Sz. *Chrysologus*, magadat el-árultad, és az Urat nem tápláltad. Nyomorúlt, gonosz akarsz lenni, de nem lehet tőled: kisérteni akarsz, de nem tudsz hozzá. Az éhezőnek, lágy étket kellett volna eleibe vinned. Ki látta, hogy az éhező embert kővel kinállyák? Erőtlennek mutatta magát: mert nem igérte Urunknak, hogy ő meg-segéti, vagy nem hadgya meg-sérűdni, hanem az Angyalokkal biztatta. Hazugnak pedig: mert övének mondotta a'máiét, és nem adhatóját igérte. Annak-felőlte, azzal kinálta a'Krisłust, a'minek ő-maga-is szerét tehette, mint-ha azt mondotta volna neki: Ha éhezel; a'kővet, ha lehet, változtasd kenyérré, és egyél, mert én máit nem adok. és szintén úgy chelekszik az Ördög, mint a'ki vendéget hí, és annak erőtlenyére főzet; mellyet minden kisértetiben fel-találsz. Ha Bujaságra ingerel, azt mongya: Ha pénzeddel, vagy szép beszédeddel meg-chalhatod az aszszony'állatot, te lássad; én házadhoz nem hozom. Ha Tisztesség-kívánásra, azt sugallya: Ha az Uraknak kedvőket tudod találni, vagy kezőket meg találod kenni, tisztet kaphatsz: de én arra úrat nem nyitok. Ha Gazdagságnak keresésére, azt beszélli: Ha fáradságodat nem szánod, ha éjjel és nappal szorgalmatoskodol, meg-gazdagúlhatsz; de én erőtlenyedet meg nem töltöm. Egy szóval, ha jól tart-is, magad költségével tart; ő semmit nem ád.

[m] Orat. in Sanct. Baptisma, c. Sect. 11.

B

Azt irja Alexándriai Sz. *Cyrillus* [n]; hogy *Rabsaces*, az Ördögöt példázta; és a'neve, *Chókoló fejedelem*: mert chak hizelkedik, és álnoksággal akarja dolgát véghez vinni. Ez a' *Rabsaces*, meg akarván Jerusalemet venni, minek-utánna sok káromiásokat szóllott volna az Isten-ellen, végtére igy szóllott a Jerusalemieknek [o]: *Szerezzetek békeséget velem, és jöjetek-ki hozzám, és ki-ki az ő szőlőjéből egyék, és ki-ki az ő fügefájáról, és ki-ki az ő kútyavizét igya.* Harmat emlit; Szőllőt, fügét, vizet: mellyek noha nem nagy dolgok, mindazáltal azokat sem a'magáéból igéri, hanem az övékből. Igy az Ördög-is, kichíny dolgokat igér: de azokat-is úgy, ha vagyon magadnak módod benne. Szólván Habakuk Nabukodonosorról, ki az Ördögöt példázta, azt mongya a felőle [p]: *Minden erősségen nevetni fog, és töltést hord össze, és meg-vészi azt.* Magyarázván azt *Guevára*, azt irja [q]; hogy Nabukodonosor játékkal vötte-meg az erős Várasokat: mert nagy rakás port hordatott eleibe, mint egy halmot, és ha a szél meg-indúlt, a'port a'Várasra vitte, az embereket meg vakította, és kétségenül meg kellett a'Várast adniok. mentől nagyobb volt pedig a'Város, annál több port hordatott ellene. Chúfos dolog, ha igaz: de bizonyos, hogy az Ördög hasonló dolgot chelekszik: mert a'Tekelletességben meg erősödött embereknek, kik hasonlók az erős városokhoz, szemök-eleibe nagy rakás port gyüjt, hogy, a'szemökbe vitetvén a'szélről, meg-vakittsa őket. A'világi jó, nem por-e? mellyet ha meg-kivántat emberrel, meg-vakirtya, és könnyen meg-fogja. Júdas, a'Krisłus társaságában Apostol lévén, nem erős város volt-e? de a'pénznek pora, meg-vakította, árúlóvá tötte, az őrök kézhozatta vitte. A'kiket pedig kevés porral meg-vakithat, mint Júdást, azokra többet nem vészteget; minémüek voltak azok, kikre az Isten panaszolkodik, mondván [s]: *Galázzatal illetnek vala engem az én népem-előtt, egy marok árpáért, és egy darab kenyéréért.* Ezekből ki-tetszik a'kolmasint az Ördögnek álnoksága; és nyilván következik, hogy semmi igéretit nem kell kedvelleni, semmi fogadását nem kell hinni: hanem mindenkor ellene kell mondani a'Krisłussal; hogy, győzedelmet vévén rajta, az Igasságnak Koronáját el-vehessük: Mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Isten, az ő Szent Fiának érdemiért. Amen.

[n] Lib. de adorat.

[o] Isa. 36. 16.

[p] Hab. 1. 10.

[q] Ex c. 1. Hab.

C

D

[s] Ezek. 13. 19.

A

BÖJT MASODIK VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. MÁTÉNAK XV.

RÉSZEBEN, ℣. 21.

B

AZ időben: Ki-menvén JESUS, tére Tyrus és Sídon részeire. És ímé egy Kananaai aszszony, azokból a' határokból ki-jövén, kiálta, mondván néki: Könyörülly rajtam Uram Dávidnak sia: az én leányom gonoszúl gyöttrettetik az ördögtől. Ki egy igét sem felele néki. És el-jövén a' Tanítványi, kérik valá ötet, mondván: Bochásd-el ötet; mert utánnunk kiált. Ő pedig felelvén, monda: Nem küldettem, hanem chak az Israel házának el-veszett juhaihoz. Amaz pedig el-jöve, és imádá ötet, mondván: Uram, segélly engem. Ki felelvén, monda: Nem jó el-venni a' fiak kenyerét, és az ebeknek vetni. Amaz pedig monda: Úgy Uram: mert a' kölykök-is észnek a' morzalékokból, mellyek le-húlnak az ő urok asztaláról. Akkor felelvén JESUS, monda néki: Oh aszszony, nagy a' te hited! légyen néked a' mint akarod. És meg-gyógyúla a' leánya az-órától-fogva.

ELSÖ PREDIKÁTZIO.

C

AZ EL-MÚLT Vasárnapon, Két erős Hadnagynak erős baj-vívását hallók: melyben az Erős fegyveres [a], a' Világ fejedelme [b], *ki a' vasát úgy tartya mint a' polyvát, és mint a' reves fát a' rezet; Mint a' pozdorját úgy tartya a' verőt, és meg-neveti a' dárda-forgatót* [c]: háromszor-is fogott fegyvert Urunkhoz, ki *Erős és hatalmas a' harczon* [d]. Urunk pedig mind a' három ízben helyt állott; és a' Sz. Irásnak paizát olly mesterségessen forgatta ellene, hogy tovább nem harczolhatván az Ördög, meg-szégyenült, és a' harcznak helyéről el-pironkodott: és úgy a' sivó-rívo Oroszlánt, ki mindent el akar nyelni [e], a' Júda nemzetségéből-valo Oroszlány [f] meg-győzte, a' Dávid gyökere, az Úr Kristus JESUS; ki *a' Királyok-Királya, és az uralkodók Ura* [g]. A' mái Evangéliom, más baj-viadalt ád előnkbe: melyben azon Istennek és Dávidnak sia, nem a' Setétségnek fejedelmével [h], hanem egy Kananaai aszszonnyal harczol: kinek, noha állapattyához-képest erőtlennek láttatot, olly bátorságos férfiúi szíve vólt, hogy, minek-utánna Urunk két chapását mesterségessen fel-vőtte vólna halgatással, és felelettel, a' harmadik chapást el nem szenvedhette; hanem, a' diadalmat néki engedvén, előszőr bőchülletes dichérettel tisztelte, mondván [i]: *Oh aszszony, nagy a' te hited!* Az-után, a' diadalomért kívánságát bé-tellyesítette, mondván: *Légyen néked a' mint akarod.* Szép viadal bizonyára: melynek nézése, nem chak gyönyörűséges, azért, hogy úgy vólt a' győzedelmesnek hasznos, hogy a' meg-győzettetnek sem vólt ártalmas; hanem ugyan üdvösséges-is. Mert ha jól reá figyelmezünk, meg-tanúlhattyuk, mint kellessék a' győzhetetlent meg-győznünk, és a' Mindenható Isten-ellen erőseknek lennünk [k], és ő-tőle minden áldomást meg-nyernünk. E' mostani Predikatzióban pedig,

a Luc. 8. 21.
b Isai. 12. 33.
c Job. 41. 18. 20.
d Ps. 23. 8.
e 1. Per. 5. 8.
f Apoc. 5. 5.
g Apoc. 19. 16.
h Ephes. 6. 12.
i Mat. 15. 28.

D

k Geo. 32. 28.

I. Meg-mutatom, hogy Urunk a' Pogányok oktatásában nem vétkezett: ki a' Kananaai aszszont magához vonta, a' leányának nyavalyája-által.

II. Meg-mondom, mint könyörgött a' Kananaai aszszony az ő leányáért, kit Urunk nem mingyárt halgatott-meg.

III. Igaz értelmét adom az Urunk feleletinek, mellyel az Apostoloknak felelt.

A

ELSŐ RÉSZE.

HA a Nap szűntelen nem járna, az egész világot meg nem világosítaná: *az igasságnak Napja-is* [a], és *a' Világnak Világossága* [b], mind untalan járt-kőlt, hogy *minden e világra-jövő embert meg-világosítana* [c]. és a'mái Evangéliomban, szintén Tyrus és Sidon határába ment, hogy a'nyomorúlt Kananæai aszszony reá találna; és meg-jelentvén nyomorúságat az aszszony, annak orvosságát venné. Meg-parancholta vólt ugyan Krisstus az Apostolokuak [d], hogy *a' Pogányok útára ne menjenek, és a Samaritánusiak városába ne térjenek*: de hogy ő-maga külömbet láttatott cselekedni, parancholattyát tel nem bontotta. Mert, I. Azt a'nyilván-való predikálásról értette, nem akár-minémű nyájaskodásról: holott az Apostolok-is ételt vettenek a'Samaritánusokról [e]. II. Az Urunk parancholattya azokról a'Pogányokról vólt, kik az igéret-földe-kivül laktak, és nem azokról, kik *Palestinában* voltak, kiknek lakó-helyőkön gyakorta által kellett menni, a'mint Sz. Tamás mongya [f], mint-hogy ide s tova járt. III. Urunk nem azért ment azokra a'helyekre, hogy ott tanitana, hanem hogy meg-nyugodnék, és senki ne tudná hol vólna [g]. IV. A'Fejedelem másnak törvént szabhat, melyre maga nem köteles: fő-képpen, mivel-hogy, a'mint mondám, nem predikálani ment oda, hanem a Kananæai aszszony leányából az Ördőgöt ki-üzni, és azzal a'Pogányok hitit meg-mutatván, a'Zidók hitetlenségét meg-feddeni; mint egyéb ha-is dorgálta az ő népét a'Pogányok példájával, kik nagyobb buzgóságot mutattak a'hamis Istenek szolgálattyában, hogy-sem a'Zidók az igaz Istennek tiszteletiben. Hallyad mit mond Jeremiás-által [h]: *Menyetek-által a Czetim szigetibe, és lássátok-meg: és Cedárba küldjetek, és igen meg-szemléllyétek: és lássátok-meg, ha lett-e efféle dolog: Ha meg-változtatta a' nemzetség az ő Istenit; és bizonyara azok nem Istenek. az én népem pedig az ő dicsőségét bálványra változtatta*: az-az, a balgatag Pogányság nagyobra bőchülli a'fából és kőből-való Bálványokat, és a'hamis Isteneket, hogy-sem az én Választott népem engemet igaz Istent: melynél mi lehet útálatosb, vagy méltóbb büntetésre...?

Azért, midőn Urunk a Pogány aszszonnak sok jeles jószágos cselekedetit előnkbe adgya, méltán meg-pirúlhat az orczánk, hogy meg-előz bennünket: mint mikor a Pogány Százados hitit meg-dicsérte, hogy ollyat Izraelben nem talált [i]. és utánna vetette, hogy *Sokan ie-telepednek Nap-keletről és Nap-nyugatról Ábrahámmal, &c. mennyeknek országában: az ország fiai pedig ki-vettetnek a' külső setétségre: ott lészen sirás és fogak-csikorgatása*. Igy panaszolkodhatik, midőn láttya, hogy a'kiknek kevesebb alkalmatosságok vagyon az Isteni szolgálatra, meg-győzik azokat, kiknek sokkal több vagyon; úgy-mint, a'Világi emberek az Egyháziakat, a'parasztok a'varasiakat, a'szegények a'gazdagokat. Kiknek méltán mondhatnók Urunkal [k]: *Jaj neked Korozain, jaj neked Bet-saida: mert, ha Tyrusban és Sidonban lettek volna a' chudák, mellyek ti-bennetek lettek, régen szőr-zsákban és hamuban tartottak volna penitentziát. Mindazáltal, mondom nektek: Tyrusnak és Sidonnak könnyebben lészen dolga Ítélet napján, hogy-sem nektek.* Ennek pedig oka az; hogy, *a' kinek sok adatott, sok kéretetik attól* [l]: *és a' kire sokat bíztak, többet kérnek attól.* Innét vagyon, hogy, midőn a'Hivek az Istennek ajándékival nem úgy élnek a'mint kellene, el-vetetnek tőlök, és másnak adattatnak; mint a'Zidókon történt. és nyilván meg-mondotta Urunk nékik [m]: és Sz. Pál is Barnabással [n]. és a'Hiveken-is meg-történik, a'mint Sz. Pál jelenti a'Pogányságból meg-tért Hiveknek, mondván [o]: *Mondanád azért: Le-tőrettek az ágak, hogy én be-oltassam: Jól vagyon: a' hitetlenségért törettek-le. Te pedig a' Hit-által állasz: ne érts fenn, hanem félly. Mert, ha az Isten a' természet-szerént-való ágaknak nem kedvezett, talám néked sem kedvez.* Es láttyuk most-is, hogy azon okból, sok Tartományokban az igaz Hit el fogyott, és idegen Pogány nemzetségeknél helyt keresett, és talált magának.

Krisstus Urunk azért, Tyrus és Sidon határába menvén, szorgalmatos vadászinak mutatta magát; kinek, ha együtt nem szolgál a'szerencse, másuvá veti hálóját. Mert látván, hogy choda-tételivel a'Zidóknak kevesét használhat, a'Pogányok határára tért, és leg-ottan hadna lőtt fáradságának: mert mingyárt eleibe-ment a'Kananæai aszszony, és szorgalmatos kérésével nagy hitit mutatván, kivánságát meg-nyerte. Ezt pedig a'Pogány-aszszont Urunk, szerelmes leányának nyomorúsága-által vonta magához: ki talám nem-is gondolkodott vólna a'Krisstusról, ha az Ördög a'leányát nem gyötrötte vólna; kit nem külömben szeretvén mint magát, mihelyen érterte a'Krisstus jövetelét, ki-menvén határából, meg-keresse, és fel-találván, azt mondotta néki [p]:

[a] 1 Mal. 4. 2.
[b] 1 Ioan. 1. 5.
[c] Ioan. 1. 9.
[d] Mat. 10. 5.
[e] Ioan. 4. 9. 22. Luc. 4. 8.
[f] In Matt. 15.
[g] Marc. 7. 24.
[h] Jer. 2. 10.
[i] Matt. 8. 10. 11.
[k] Mat. 11. 21.
[l] Luc. 12. 48.
[m] Matt. 21. 43.
[n] Act. 13. 46. 18. 6.
[o] Rom. 11. 19.
[p] Marc. 15. 22.

A

Könyörülly rajtam Uram Dávidnak fia: mert a'leánya nyomorúságát maga nyomorúságának tartotta. Midőn a'fene valamelly tagját emberneк el-fogja, kűlömben meg nem gyógyithatni, hanem ha a'rothatt húſt tellyeſſéggel ki-metéli az Orvos, mig nem eleven nyers húſra talál. Midőn azért metéli a'rothatt húſt, meg-kérdi a'beteget, ha érzi-e a metéléſt? és valamig azt nem mongya, hogy érzi, mind tovább-tovább metéli: mihelyen pedig az eleven húſt meg-éréuti, leg-ottan meg-jajdúl, és azon keri az Orvoſt, hogy meg-ſzűnnyék. Igy chelekeſzik velünk a'Lelki orvos-is, az Iſten: midőn a'bűnben meg-kezdűnk rothadni, mint a'barmok az ő ganejokban [c]: hogy tellyeſſéggel el ne veſzſzűnk, metelni kezd bennűnket, és el-chíp valamit marhánkban. Ha nem fájdallyuk, és az Iſten kezét nem érezzűk, hanem közönſéges ſzerenchétlenſégnek tulajdonittyuk: elébb mégyen, és valami ſzerelmes barátunknak, vagy rokonunknak életét el-veſzi. Ha azt ſem érezzűk, hanem történetnek itéllyük: végtére az eleven húſra mégyen, és, vagy magúnkat, vagy ſzerelmes házas-társunkat, vagy eggyetlen egy gyermekünket érleli, és úgy kezgyük az Iſten kezét érzeni; és azt megiſmérvén, könyörgeni kezdünk. mert, a'mint Dávid mondotta [d], *Midőn ólmok ízét kereſik valahol, és jó reggel hozzá fajónek vala.* Igy chelekedett az Iſten az Egyiptuſokkal: kik, ſok chapások után, mind addig ſem hitték jó ſzerével, hogy az Iſten keze vagyon rajtok, mig nem az Első-ſzűlőtteket meg-ölte [e]: és leg-ottan ő-magok kéntzeritették az Iſraël fiait, hogy ſietſéggel ki-mennének [f]. A'Filiſtéusok ſem érezték, hogy az Iſten keze rontotta-meg Dágont [g]: de midőn magokra étkezett a'chapás, és minden városokra el-hatott, viſzſza-küldötték az Úr ſzekrényét [h]. Hihető, hogy a'Kananæai aſzſzonynak-is vóltak egyéb aprólek nyomoruſági: de nem érezte, mig nem ſzerelmes leányát az Ördög gonoſzúl gyötrötte, és akkor keresſe-meg Urúnkat, és könyörgött néki.

B

c Exod. 11. 7.

d Pſ. 77. 34.

e Exod. 12. 33.

f 1 Reg. 5. 6.

g 1 Reg. 5. 6.

h 1 Sam. 11.

El-mennek néha a'gyermekek, és játékban eggyiknek a'ſzemét bé-kötik, és mind addig ütik hátba, mig nem meg-mongya ki-ütőtte. Midőn nékünk-is valami nyomoruſágunk vagyon, valamig azt chak történetnek, vagy terméſzet-ſzerént-valo eſetnek, vagy emberek gond-viſeletlenſégének, vagy Ördög irígyſégének tulajdonittyuk, és nem az Iſten dorgálásának, vagy Atyai látogatásának; ſem penitentziát nem tartunk, ſem a chapáſtól meg nem menekedünk: ha pedig meg-iſmérjük, hogy ninch a'városban olly veſzedelem, mellyet az Úr nem chelekedett [i]; és a'Kananæai aſzſzonyal alázatoſon könyörgünk, hogy könyörűllyön rajtunk, könnyen meg-menekíthetünk. E'játékban, hogy igy ſzóllyak, valóban tudós vólt Jób: ki halván, hogy a'Sabæuſok, Kaldæuſok, a tűz és ſzél igen meg-károſitották [k], ſenkit az Úrnál egyebet nem nevezett [l]: *Az Úr adta, az Úr vötte-el.* Sőt mikor a'maga teſtén eſett-is a'chapás, Azont nevezte [m]: *Ha a'jókat el-vőttük, úgy-mond, az Iſten kezéből; a'gonoſzokat miért ne vegyük-el?* Es úgy meg-találván a'ki őtet verte, meg-ſzabadúlt nyomoruſágiból: és az Úr inkább meg-áldotta a'Jób élete végét, hogy ſem az eleit [n]. A'Kananæai aſzſzony-is alkolmasint meg-tanúlta vólt e'Játékot: mert a'hoz ment könyörgeni, a'kinek kezét érzette. De vallyon el-vőtte e Urunk mingyárt a'chapáſt róla? Minek-előtte megfelellyünk, tekintsük-meg könyörgéſét; mert valóban helyes, és ſzép könyörgés.

c Iſai. 1. 17.

i Amos 3. 6.

k Jób. 1. 15.

l 1 Pet. 2. 1.

m Jób. 2. 10.

n Jób. 42. 12.

II. RESZE.

KÖnyörűlly rajtam Uram Dávidnak fia: az én leányom gonoſzúl gyötrettetik az Ördögtől.

D

o Isai. 1. 32.

p Pſ. 2. 4.

q Isai. 2. 13.

r Pſ. 144. 5.

s Exo. 25. 22.

t 1. Reg. 26. 23.

I. E'mondáſſal jeles Hitet mutat az idegen Aſzſzony'általt; és egy ſzem-pillantásban Pogány bálványozóból, igaz-hitűvé lőtt, és kevés igékbe az egéſz Evangéliomi tudománt bé-foglalta, meg-valván az Iſten Fiának Meg-teſtesűléſét, és a'Kriſtuſnak két Terméſzetit: Emberi terméſzetéért, Dávid fiának mondván; a'mint az Angyalis Dávidot a'Kriſtus attyának mondotta [o]: Iſtenſégéért, Urának nevezvén, és könyörűlő Urának. mert az Iſtennek tulajdona a'könyörűlés: *ki gaz dag az irgalmaſságban* [p]: *kinek irgalmaſsága felyül-haladgya az ítéletet* [q]; *és könyörületeſſégei minden chelekedetei-fölött* [r]. Ezt jelentette az Úr Szekrénye-fölött-valo Kegyelem táblája [s]: mert a'Szekrényben a'Törvény vólt, és a'Veſzſző; jelentvén, hogy a'törvénnek meg-ſzegéſe, veſzſzőt érdemel: melyeken-felyül vólt a'Kegyelem táblája; jelentvén, hogy az Iſtennek kegyelmeſſége, meg-előzi, és felyül-haladgya a'bűntető igaſſágát. Bizonyára Dávid fia vólt a'Kriſtus: mert, mi-képpen Dávid a'czitarát vervén, Saultól az Ördögöt el-űzte [t]: azonképpen a'Kriſtus az ő hatalmas beſzédével, az emberekből az Ördögöt ki-kergette. Mi-érettünk lőtt pedig az Iſten Fia, Dávid fiává: mert, mi-képpen hogy, ha a'tűzet mezitelen réſzed az ágyra, meg-égeted véle; ha pedig valami edénybe foglalod, kát-

nélkül

nélkül a'mint akarod meg-melegíthetted véle: azon-képpen az Isten, *Meg-emésztő tűz* lévén [a]; az ő hatalmasságával a Bűnösöket semmivé tenné, ha azt az Emberi teltel meg nem környékezte vólna; melly nagy szépen melegíti bennünket az ő érdemivel. Dícsőséd ez Aszszony'állatnak nagy hitét! nem kéri azon a'Krisfustól a Királyi emberrel [b], hogy házához menjen; sem Jairustól [c], hogy kezét a'leányára tegye; sem a'Századostól [d], *Igy szólnál mongyad, és meg-gyógyúl*: hanem, chak meg-jelenti leányának nyavalyáját, és azt elégségesnek ítélte; el-hívén, hogy valami-némű eszközzel akarna, könyörűlhetne rajta.

Illyen jeles hittel járúlván az Aszszony'állat Urúnkhoz, jól viselte ugyan magát. De Urúnk mint viselte magát ő hozzája? Bizony chodálatos-képpen: mert a szép könyörgésre, chak egy igét sem felelt neki. Élő Isten, mi dolog ez? Dávid azt mongya az Istenről [e]; hogy *Az szegények kívánságát meg hallgatta, és az ő fohászkodásokra ügyelt-is*. És [f], hogy *Az alók atyjok inadságát a nézett; és meg nem útálta azoknak könyörgését*. Urúnk-is azt mondotta [g]: *Kérjetek, és adatik nékiek: mert minden a'ki kér, vészen*: és mindent, a'ki terhelve vagyon, magához hívott [h]. Mi az oka tehát, hogy ennek nem-is felel? A'nyomorúság nagy, az könyörgés szép, a'személyben sem láttatik fogyatkozás. Mert, ha Pogány; a'Százados-is az volt; kinek ugyan kívánsága fölött-is kész volt chelekedni; tudni illik, házához menni, és ott meg-gyógyítani; nem fiát vagy leányát, hanem szolgáját: ha Bűnös, Magdolna-is az volt, a'Publikánus-is az volt; kiket örömest meg-halgatott: ha Aszszony'állat; a'Samáriai aszszonnak nem chak meg-felelt, de ugyan ő kezdett vele szóllani, és okot adott a'beszélgetésre. Mi az oka tehát, hogy ennek nem felel? Kétség-nélkül nem gyűlölségből, sem meg-útálásból származott ez a'halgatás: mert mi módon útálta vólna-meg akkor, mikor hitt, és kiáltott, holott, mikor sem hinni, sem kiáltani nem tudott, hitet adott néki, és kiáltásra tanította. Történik, hogy a Pásztor, el-tévelyedett juhát mindenütt keresi, erdőket mezőket be-töltő völtével és kiáltásával, hogy szavát halhassa: és ha meg-szólal, magát nem tartóztathattya, hanem leg-ottan hozzája futamodik, vállára vészi, és nagy örömmel az akolba viszi. Kétség-nélkül, Urúnk azért mentvólt a'Tyrus és Sidon határira, hogy ezt a'Kanaanaai aszszont, mint el-veszett juhot, fel keresse; kívánta-is annak kiáltását és könyörgését, és mindazáltal nem felel néki: holott alig lehet nagyobb kísértete az embernek, mint ha azt látnya, hogy az Isten nem akarja meg-halgatni, vagy nem akar meg-felelni. Azért könyörgött Dávid, mondván [i]: *Hozzád kiáltok Uram, és Istenem ne vedd halgatásra: mert né-talám ha halgatsz nékem, a'verembe alá-menőkhöz hasonlítatom*: az az, ha könyörgésemet hallatlanná tészed, hasonló lészek a'hólt emberhez, ki semmit nem chelekedhetik, se reménsége nem lehet. Ha valami szép forrásnak hírét hallanád, melynek gyönyörűséges vizét sokan dicsérnék, és te, nagy fáradsággal oda sietvén, szárazon találnád: kétség-nélkül nagy szomorúságra fordúlna az örvendetes kívánság; és nagy bánattal viszsza fordúlnál, boszszonkodván, hogy meg-chalattál. Így történt e szegény aszszonnak dolga. alítom, hogy a'kik látták a'leánya győtrelmét, hírré tették Urúnknak haralmas erejét az Ördög-ellen, és a'nyomorúltakhoz-való irgalmasságát; és azért sietett hozzája, reménylvén, hogy könyörűlne rajta: de ímé, nagy szomjúan oda érkezvén, egy chöpp vizet sem talál, egy szót sem vehet ki tőle.

Ennek a'Krisfus halgatásának, Első Okát adgya Sz. *Jeróbymus*, és *Béda*; hogy ne láttatnék magával ellenkezni, az Apostoloknak adott parancholatért; melyről nem régen emlekezém, a'mint maga-is jelenti, mondván: hogy *Nem küldetett, hanem chak az Izráel házának el-veszett juhaihoz* [k]. II. Oka az; hogy meg-mutatná, hogy nem szintén maga-indúlattyából, hanem némineműerőltetésből chelekedett chodát a'Pogányokon. holott a'chodákat fő képpen a'Zsidók hasznára akarta rendelni, a'kikhez küldetett vólt. III. Hogy a'Zsidók ne zúgolódhatnának ellene; látván hogy könnyen enged a'Pogányok kívánságának. IV. Hogy meg-mutatná, hogy a'Zsidókat nagyobb böchülletben tartya, hogy sem a'Pogányokat, és inkább keresi kedvőket, kiknek hasznokra, kéretlen-is chelekedett chodákat, meg-lokasítván az ő árpa kenyeret [l]: a'Pogányoknak pedig igen ritkán, és nagy kérve. V. Hogy az Aszszony'állatnak Hitét és állhatatosságát, Reménségét, és Szeretetét meg-próbálná; a'vagy, a'mint Arany-szájú Sz. János mongya, egyebeknek meg-mutatná, és ajánlaná. Azt írja Sz. *Dionysius Areopagita* [l]; hogy az Isten, mindenhez úgy viseli magát Atyai gond-viselésével, a'mint kinek-kinek állapattya kívánnya: némellyekhez keményen, némellyekhez kegyesen: némelynek gazdagságot ád, hogy ne zúgolódgyék, némellyet szegénységgel látogat, hogy el ne hidegyen magától. A'jó Orvos-is némelly bereget ételel kínál, némellyet koplaltat; a'mint szükségesnek ítéli. A'Nap a'viaszszat meg-lágyíttya, a'sárt meg-keményíti. Az üveg-pohárral, mi-

[a] Deut. 3. 24. Héb. 12. 29.
[b] Joan. 4. 47.
[c] Marc. 5. 18.
[d] Matt. 8. 8.
[e] Ps. 9. 38.
[f] Ps. 101. 18.
[g] Matth. 7.
[h] Matt. 11. 28.
[i] Ps. 27. 1.
[k] Mat. 15. 24.
[l] Joan. 6. 11.
[l] De Ecclesiastica Hierar.

A
B
C
D

A

dőn mosás, gyengén bánnak, az arany-kupához, keményen nyúlnak: a' gyenge fátyol, nem szenvedi az erős lágot, kemény borgőlést és facharást, melly nélkül meg nem tiszta a' sötő erős vászon. Egy-némelly azon kérte Urunkat, hogy vélelehessen; és bé nem fogadta; más pedig azon kérte, hogy haza eresszze, attyát el-temetni, és el nem bocsátotta. mert, a mint Sz. Gergely mongya, tudta hogy az elsőnek azzal kívánságá növekedik az Istени szolgálatra: a' másiknak pedig, gyarlósága nem engedte, hogy távól lenne tőle; kit ha el-bocsátott volna, e' világi dolgokban egyelődven, talám meg nem térni volna. Ez Aszszony állatnak azért nem felelt; mert látta hogy azzal igyekezetit félbe nem hadgya; hanem inkább vitattya, és azzal hitit neveli, magát pedig az Isten ajándékára alkalmatosbá tészi.

Ezeken-kívől, még egy Okát találom a' Krisus halgatásának: mellyet hogy megértsünk, azt kell eszünkbe vennünk; hogy, mi-képpen mi-bennünk két-féle nyomorúság találtatik: azon-képpen az Istennek két-módú irgalmasságáról és haragjáról elmélkedhetünk, kichinről, és nagyról. Kichiny Haragjáról; midőn testi nyavalyákkal sanyargat, mellyet az Irás, *Csapnek* vagy *Csapgetsnek* nevez [k], vagy az Isten kezének kevessé-valo ki-nyújtásának [l]. Nagy Harag pedig az, mellyel a' lélekre hat; midőn Istentől Malasztyát meg-vonván, szabadgyában hadgya, hogy maga indúlatit kövesse. Ezt Haragról emlékezik az Isten Zakariásnál mondván [m]: *Nagy haraggal haragszom én a' gazdag nemzetségekre: mert én kevessé haragudtam, ők pedig gonoszból cselekedtek.* Ezen-képpen a Kichiny Haragnak orvossága, a' Kichiny Irgalmasság; a Nagynak, a' nagy vészi eleit. Noha pedig a' Nagy Haragot kellene inkább érzenünk, és attól inkább félnünk: mindazáltal gyakorta a kis Haragért éjjel és nappal sirunk, a' naggyal pedig semmit nem gondolunk, és úgy viselljük magunkat, mint-haigen jól volna dolgunk: és így nem-is könyörgünk; hogy az Isten Nagy Irgalmasságot cselekedgyék velünk, hanem hogy Kichiny Irgalmasságát mutassa hozzánk, testi vagy világi nyomorúságunktol szabaditván meg bennünket. Nem úgy cselekedett Dávid: ki mikor Saultól, vagy egyéb ellenségitől üldöztetett, kívánta ugyan az Isten irgalmasságát, de azt nem nevezte Nagy Irgalmasságnak: hanem mikor bűnbe esvén, az Istennek Nagy Haragját érzette, a' Nagy Irgalmasságot kérte, mondván [n]: *Könyörülly rajtam Isten, a' te nagy Irgalmasságod-szerént.* És azt meg-nyervén, nagy hálát adott, mondván [o]: *Hálát adok néked én Uram Istenem, tellyes szívemből, és dicsőítem a' te nevedet örökké: mert Nagy a' te Irgalmasságod én-rajtam: és ki-mentetted lelkemet az alsóbb pokolból.* Sz. Peter-is hasonlót mond [p]: *Áldott az Isten, és a' mi Urunk Jésus Krisusnak Atyja, ki az ő Nagy Irgalmassága-szerént, ujonnan szűlt minket élő reménységre, a' Jésus Krisusnak halottaiból-való fel-támadása-által, a' meg-nem-vesztheto, és meg-nem-szennyezhető, és meg-nem-hervadhato örökségre, mellyet mennyekben nékünk tartatik.* E' két helyből ki-tetszik, melly Nagy Irgalmasság az, mellyel az Isten, a' bűnökből ki-szabaditván, meg-igazit minket: olly nagy, tudni illik, mint a' pokolnak kinnya, melyből ki-menekedünk, és a' mennyei Boldogság, mellyet örökségül vészünk. Ezt a' Nagy Irgalmasságot, mint-hogy nem derekasson kérte a' Kananaai aszszony, hanem fő-képpen leányának testi gyötrelmeért, könyörgött, nem felelt Urunk néki; hogy gerjedezne benne a' Hit, és egyéb Jószágos cselekedetek: és úgy elsőben-is a Nagy Irgalmasságban részesülne, az-után a' Kichinben. Melyből azt tanúlhattyuk; hogy, ha az Istentől chak testi szükségünkre-valo dolgot kérünk, nem mélto hogy meg-halgasson bennünket; míg nem lelkit kérünk, mellyet örömesben ád.

Látván a' szegény Aszszony, hogy Krisus, kiről sok jót hallott volt, nem felel néki: nem esik kétségbe, hanem az Apostolokra-is kezd kiáltani, hogy ők-is könyörögjenek mellette. Kik meg-szánván, kérve mondának Urunknak [q]: *Bocsásd el őtet, mert ő utánunk kiált.* mint-ha azt mondották volna: Uram, nem látunk ekkidig illyen dolgot: valaki valamit tudott kérni, meg adtad néki: meg az Ördőgöknek-is meg-engedted, hogy kérésök-szerént a' disznókba mennének [r]: engedd-meg azért ennek-is a' mit kíván; ha nem egyébért, ottan chak nyughatatlan szorgalmazatásáért; a' mint magad jelentetted annak példájával, a' ki alkalmatlan időben-is, éj-félkor, kenyeret nyert barátyától, mint-hogy meg nem szűnt a' kéréstől [s]. Kellene bizony, hogy sokan követnék az Apostolokat, és a' nyomorúltakért könyörögnének: kik hogy úgyökben nélli nem mehetnek, tsinálja az, hogy ninch ki mongya éretlek; Bochásd-el őket; halgasd-meg ügyőket; fegétsd-meg igalságokban; ninch ki pártyokat fogja, ninch ki óltalmazza a' Fejedelem baráti-közzül. Nem az volna bizony hivatallyok a' fő embereknek, hogy chak új vámokat és adókat szerzenének, vagy hogy a' szegénységnek véres veritékes fríss falodalmokkal ki-színák; hanem, hogy az ügye-fogyott szegényeket segétenék, és óltalmaznák, a' mint Mardokaus nyilván meg-üzente Ether Királyné-aszszonnak [t]: *Ne tsöllyed, hogy*

chak

A

[i] Mar. 8. 14. 21.

B

[k] 2. Par. 12. 7. [l] Ez. 7. 11. [m] Zak. 1. 15.

C

[n] Pszv. 7. 11. [o] Jon. 2. 12. [p] 1. Pet. 1. 3.

D

[q] Mat. 15. 22. [r] Mar. 8. 32. [s] Luk. 11. 8. [t] Eszt. 4. 13.

chak a'lelkedet szabadítod-meg, mivelhogy a' Király házában vagy minden Zidók-fölött: mert, ha most hallgatsz, más alkolmatossággal szabadíttatnak-meg a' Zidók: és te, és az atyád háza el-vesztetők. Ki tudgya, ha nem azért jutottál a' birodalomhoz, hogy ilyen időre készíttetnél? Azzal tenyegeti a' Királynét, hogy, ha a' nyomorúltaknak nem fogja pártyát, minden perczúttyával el-vész; a'mint sokakon történt, kik mást nem akarván segéteni, magokat-is elveszteték. A'hegyen-való hó, mihelyen a' Napnak melegsége éri, olvadni kezd; és, a' völgyekre szivárkozván, azokat nedvesíti, és gyümölchözteti: de ha nem éri, semmi haszna ninchen, sőt azoknak, a'kik nézik szemőket fárasztya: úgy a' Fő embereket, ha az Istennek szereteti, úgy-mint Igasságnak Napja [a], éri; meg-melegedvén, könnyen alászálnak a nyomorúltak segétségére: de ha azzal nem gerjedeznek, és keményen viselik magokat, mindenek útállyák, és szidalmazzák. Mihelyen Moyses a Faraó király udvarába jutott, elsőben-is azt olvassuk felőle [x]; hogy egy szegény attyafiát meg-ségétette, és a'bosszúság-tévőnek kezéből ki-mentette: meg-mutatván azzal a'nyomorúltakhoz-való indúlattyát; és az-után az Isten méltónak ítélte, hogy a'juhok-mellől el-vevén, az Izraël fiainak fejedelmévé tenné.

Nevetségre-való okot találít itten *Calvinus* János, és azt mongya [y]; hogy Gyermeki találmány, hogy ezzel a'Pápisták a'meg-hólt Szenteknek érettünk-való esedezését akarják állatni. Vallyon miért? Elsőben: Mert, úgy-mond, ha meg-engednők-is, hogy az Aszszony' állatt esedezést kért az Apostoloktol (mellyet az Irásból ki nem sajtolhatni:) kűlőmben vagyon az Eleveneknek, hogy-sem a'Hóltaknak dolgok.

De ezzel az Okkal *Calvinus*, hogy magyarán szóllyak, a'Pogányok hitetlenségét állattya, kik a'Krisztussal-uralkodó Szenteket, Hóltaknak nevezték. Mint a'Hittől-szakat *Julianus* Cháldzátról irja Sz. *Cyrillus* [z]; hogy a'Sz. Mártyrokat hólt embereknek nevezte; és a'több Pogányokkal, azzal chúfolta a Keresztyéneket, hogy Hólt embereket tisztelnek. Vallyon Urúnk nem azt mondotta-e a Sadducæusoknak az Istenről [a]; hogy *Nem a' meg-hóltaknak, hanem az élőknek Istene*; noha az Isten ő-magát, Abrahám, Isaák, és Jákob Istenének nevezte, kik az Urban régen el-nyugottak vólt? Tahát a'meny-béli Szenteknek Istene-is, nem Hóltaknak, hanem Élőknek Istene; és a'Szentek, mint élők, esedezhetnek érettünk, és inkább hogy-sem a'földön-élők: mert semmi akadályok és nehézségek ninchen, mint a'földön-élőknek vagyon; és mi-magunk naponként érezzük. Az sem igaz, hogy az Evangéliomból ki nem hozhatni, hogy az Aszszony állat kűnyörgött az Apostoloknak, vagy valamit kért tőlök: mert az Apostolok nyilván mongyák, hogy *Kiáltsanának*, vallyon mit? Kétség-nélkül hogy esedeznének érette, és kegyelmes választ nyernének a'Krisztustól, ki ő-néki nem akart szóllani. Az Urúnk felelete-is nyilván jelenti, hogy azon kérték az Apostolok, hogy kedvét ne szegje. Mert, ha chak azt kérték vólna, hogy akár-mint bochássa-el, a'Krisztus felelete nem illett vólna. mert, ha üresen bochátotta vólna, chak az Izraël juhájval maradott vólna.

Másodszor: Azt mongya *Calvinus*; hogy kedvők-ellen hallották az Apostolok az Aszszony kiáltását: és ha szintén akarattyok lőtt vólna-is a'meg-ségétésre, mindazáltal semmit sem nyertek. Ez sem igaz. Mert, honnét tudgya *Calvinus*, hogy kedvők-ellen vólt az a'kiáltás? holott akár-kinek-is meg-eshetett vólna szíve olyan nyomorúlt személyen. Gondolom, hogy a'ki miben bűnös, abban gyanús; a'*Calvinista* Iskolájában tanúllyák az emberek a'kevély irgalmatlanságot, nem a'Krisztusban, melyben az Apostolok vóltak. Más ítéletet tőtt Arany-szájú Sz. János [†] az Apostolok esedezéséről: Gondolom, úgy-mond, hogy a'Tanítványok meg-keseredtek, és szánakodtak a szegény Aszszony' állatnak nyomorúságán: de nem merték Urúnknak azt mondani; Engedd-meg néki a'kívánt jót: hanem *Bochássd-el őtet*. mi-képpen mi-is, mikor valakitől valamit akarunk nyerni, úgy tettettyük, mint-ha nē igen gondolnánk véle. De az sem igaz, hogy az Apostolok semmit nem nyertek: mert, minek-utánna Urúnk jobban meg-próbálta az Aszszony' állat hitit, meg-chelekedte a'mit az Apostolok kértek, és meg-engedte az Aszszonynak, valamit akart.

Egy chóppel sem okosb *Bucerus Calvinus*-nál: ki e'dologból azt akarja ki-facharni; hogy a'Szentek imádsága haszontalan, mivelhogy az Apostolok semmit nem nyertek. Mert, ha szintén úgy vólna-is, a'mi ninchen, hogy az Apostolok akkor semmit nem nyertek, abból nem következnének, hogy egy-általlyában haszontalan a'Szentek kűnyörgése: Mert ha az következnek, azt hozhatnók ki belőle; hogy ember magáért-is haszontalanúl kűnyörög, holott Sz. Pál háromszor kűnyörgött némelly dologért, és meg nem halgattatott [b]. Továbbá, ha szintén Urúnk nem akarta vólna-is meg-halgatni az Apostolok kűnyörgését, nem azért lőtt-vólna, hogy nem magokért imádkoztak, hanem hogy nem az ő népe-közzűl valóért, mellyért ő fő-képpen jőtt; a'mint a'maga feleletiből ki-

tetszik:

[a] *Mal. 4. 2.*
[x] *Exo. 2. 12.*
[y] *In Harm. Evan. in cap 25. Matth.*
[z] *Lib. 6. contra Julianum.*
[a] *Mat. 22. 32.*
[†] *Hom. 53. in Matth.*
[b] *2. Cor. 12. 8.*

A

tetszik: a'vagy inkább, hogy azzal nagyobb buzgóságra gerjesztené az Aszszony'állatot. Mert egyéb-aránt, mint nyerték-meg a'Zsidók vénei a'Pogány Századosnak, hogy Urunk a'szolgáját meg-gyógyítaná [c]? De mint-hogy az Ujitók sem tagadgyák, e'világon-élő Szentek könyörgését egyebekért, (melyről sok példák vannak az Irásban:) *Lucéra* haszontalannak mondván az Apostolok könyörgését, új mérgét fakasztotta-ki; hogy nem szabad máſért könyörgeni, melly nyilván-való istentelen Eretnekség. Es ha ebből a'cheleked etből valami következik, a'Máſért-való könyörgés-ellen; sokkal inkább következik, a Földön-élő emberek imádsága-ellen, a'mint akkor az Apostolok voltak. Semmi okon pedig nem mondhattyuk haszontalannak az Apostolok könyörgését: mert, a'mint az első és máſik chöpp, a követ ki nem mossa, de akolmaztartya arra, és a'többivel eggyütt, fő-képpen az urólsóval, végbe-is viszi: úgy haszná't az Apostolok könyörgése-is. Mert, látván az Aszszony'állat, hogy segétői találkoztak, annyivel inkább néki bátorodott, és nagyobb buzgósággal imádkozott. Midőn valakinek megakad szekere, és egyszer kétszer meg-sujtolván a lovakat, láttya, hogy ki nem vonhattyák; eszébe vészi, hogy, nem lévén elégendő ereje, nem kell magát hiába fárasztani: de ha valami jó akarója érkezik, a'ki maga lovaival-is meg akarja segéteni, néki bátorodik, és minden erejével azon mesterkedik, hogy, a'mit magától végbe nem vihetett volna, más segétségével el-végezze. Az Aszszony'állat-is, talám nem mert volna Urunknak többé szóllani: de látván az Apostolok segétségét, meg-bátorodott, és ismég könyörgeni kezdett.

B

III. RESZE.

DE lássuk, mit felelt Urunk az Apostoloknak: *Nem küldettem*, úgy-mond, *hanem chak az Israél házának el-veszett juhaihoz* [d]: az-az, Mint-hogy ez Pogány aszszony, nem az én Juhaim-közzé-való; nem ismérem; nem ő-érette jöttem; más dolgom vagyon. Chodálatos felelet! és sokkal keményebb a'halgatásnál, mellyen valóban megtántorodhatott volna a'szegény Aszszony'állat, félvén hogy személy-válogató a'Krisztus. De nem tántorodik-meg: hanem inkább meg-bátorodik, és bé-tellyesedik ő-benne, a'mit az Igaz emberről mondott Sófar [e]: *Midőn magadat meg-emészthetetnek alitod, felszámadsz mint a'Hajnal-chillag.* Mert mentől inkább meg-veti Urunk, annál inkább hozzája folyamlik; mint Jákob, ki, egész étszaka közködvén az Angyallal, sok tusakodás után meg-nyerte a'kívánatos Áldomást: de nem előbb, hanem mikor meg-ütötte a'chípőjének inát, és az meg-száradván, fántálni kezdett [f]: és a'kit, ép lévén, meg-nem győzhetett, fántálva meg-győzte; Sz. Pálnak amaz mondása-szerént [g]: *Mikor erőtlen vagyok, akkor vagyok hatalmas.* Midőn meg-aláztatunk a'nyomorúság-által, akkor könyörögjünk, és meg-halgattatunk. Az Israël fiai, midőn igen meg-sanyargattattak volna, kiáltván az Úrhoz azt mondották [h]: *Vétkeztünk néked, mert el-hadtuk a'mi Urunkat Istenünket, és Baalimnak szolgáltunk.* Kiknek az Úr keményen felelt, mondván [i]: *Nem chelekszem hogy többé meg-szabadítsalak titeket: Menjetek-el, és hijátok segétségül az istenteket a'kiket választottatok; azok szabadítsanak-meg titeket, a'szorongatásnak idején.* Nem szünének-meg az Israël fiai e'kemény feleletért, hanem néki bátorodván, ismég mondának [k]: *Vétkeztünk, azt chelekedd vélünk a'mi néked tetszik; chak most szabadits-meg minket.* Mellyeket mondván, az idegen isteneknek minden Bálványit ki-veték az ő határokból, és szolgálának az Úr Istennek; ki meg-szánó az ő nyomorúságokat. Nem kell kétségbe esni, ha szintén nem mingyárt halgat-is meg az Isten bennünket, ha szintén keményen felel-is; hanem annyival inkább kell könyörögni: mert a'ki nagy fát akar le-vágni, ha két vagy három vágással végbe nem viszi, nem szűnik-meg a'munkától; hanem jobban hozzá készül, karját fel-türi, homlokát meg-törli, markát meg-pöki, fejszéjét meg-élesíti, és úgy kezdi vágni, míg nem le-vágja.

C

Lássuk már azt-is, mikoda értelme lehet az Urunk feleletének. Mert, ha egy-állásában, bőcsi-szerént értyük, ellenkezik az Irásokkal: mellyek a'*Messiás*ról azt jelentik, hogy, nem chak Israël házának lészen Üdvözitője, hanem a'Pogányoknak-is: a'mint ki-tetszik Dávidból [l], Isaiásból [m], kinek mondását Szent Pál-is elő-hozta a'Zsidóknak [n], Aggeusból [o]. Továbbá, a'tellyes Szent Irás azt bizonyittya, hogy Nincheu személy-válogatás az Istennél, azt olvassuk Moysesnél [p], a'Históriákban [q], a'Bölcheséges könyvekben [r], a'Prófétákban [s], az Evangéliomban [t], az Apostolok chelekedetiben [u], és Leveleiben [x]. Bizonyos dolog ez. De az Urunk felelete-is igaz: mert ő fő-képpen a'Zsidókért küldetett volt, úgy-mint Első-szülöttekhez; de, Esau-gyanánt, el-tékozlották méltóságokat. Ha valamelly kalmárnál, chak nagy drága marhát látnál,

D

és kér-

[c] Luc. 7. 4.
[d] Mat. 15. 24.
[e] Jób. 11. 17.
[f] Gen. 32. 24. 25. Usque 29.
[g] 2. Cor. 12. 10.
[h] Jud. 10. 10.
[i] 15. 13. 14.
[k] Ver. 15.
[l] Psal. 2. 8.
[m] Isai. 49. 6.
[n] Act. 13. 46.
[o] Hagg. 2. 8.
[p] Deuter. 10. 17.
[q] 2. Par. 19. 7.
[r] Jób. 34. 21.
[s] Isai. 6. 8. Dan. 3. 35. 36.
[t] Isai. 11. 3.
[u] Mat. 22. 16.
[x] Act. 10. 34. Rom. 2. 11. Gal. 2. 6. Eph. 6. 9. Jac. 2. 1. 1. Pet. 1. 17.

és kérdenéd tőle, Kiért hozta? és kinek tartya azt? azt felelné: Ha ismérsz a' marhához, eszedbe veheted, hogy nem paraisztokért hoztam, hanem fő emberekért. De ha ismég kérdenéd: Ha valamelly parasztember, illendő árrát meg-adgya, nem jut-e néki-is benne; fő-képpen holott a' fő emberek nem igen kapják? Kétség-nélkül azt mondana, igen-is jut: mert, noha a' fő embereknek akartam kedveskedni; de ha ők meg nem bőchüllik magokat, nem akarom marhámat és fáradságomat el-vesztzeni; annak adom, a' ki meg-vészi. Az Isten a' háládatlan Zidókat érdemök-fölött bőchülvén, a' Krisus-által fő képpen nékik küldötte az Evangeliomnak drága kinchét: de mivelhogy azt nem bőchüllötték, Urunk azt mondotta nékik [f]: *El-vétetik tőletek az Istennek országa, és az ugyanmólchéi-hozó nemzetnek adatik.* Sz. Pál pedig Barnabással [g]; *Nékteknek kellett vala elsőször szóllanunk az Istennek igéjét: de mivelhogy azt meg-vetitek, és méltatlanoknak ítéltetek magatokat az örök életre; imé a' Pogányokhoz fordulunk.* Igy magyarázza az Urunk feleletit Sz. Ambrus [a], és Sz. *Cyrillus Alexandrinus* [b].

A

f Mat. 21. 43.
g Act. 13. 46.

a In Pf. 43.
b Lib. 5. in Ioannem.

Továbbá; úgy-is érthetyük az Urunk mondását; hogy nem jőtt volt a' végre, hogy ő-maga személye-szerént tanitotta volna a Pogányokat, és chodákat chelekedett volna közöttök: hanem az Apostolok-által akarta azokat meg-téritteni. Ezt hogy jobban meg-értsed, vedd eszedbe, hogy az Atya Isten az ő Sz. Fiát, Négy Okért küldötte kiváltképpen e' világra: I. Hogy Meg-váltó lenne: *Imé,* úgy-mond [c], *világosságúl adtalak tégedet a' Pogányoknak, hogy kávezitsem légy a' földnek végső határáig.* II. Hogy Törvént adna: *Az ő törvényét,* úgy-mond [d], *várják az szigetek.* E' két dologban, eggyaránt jőtt a Zidókért és a' Pogányokért; a' mint Sz. János-is jelenti, mondván [e]: *hogy a' Jesus meg-halna a' nemzetségért: és nem chak a' nemzetségért, hanem hogy az Isten fiait, kik el valának szélledve, egybegyüjtené.* III. Hogy ő-maga predikállana az Evangeliomot. IV. Hogy azt choda-tételekkel meg-erősitené, mellyeket maga személye-szerént, fő-képpen a Zidok között chelekedett; a' mint Szent Pál jelenti [f]. mert, ha azokat a Pogányok-között chelekedre vólna, a' Zidók *Messiasnak* nem tartották vólna, hanem inkább mint Pogánytól el-távoztak vólna. Az-okáért, itt nem predikállott; és ez egy chodát, inkább chelekedte az Apostolok könyörgéséért, és az Aszszony' állatnak buzgóságáért, hogy-sem maga indúlattyából; és a' kenyeret, úgy mint ebnek, nem adta, hanem hagyitotta, vagy inkább, mint a' morzalékot az asztalról, alá-hullatta. A' Samaritánusokhoz történet-szerént menvén, predikállott ugyan, de chodát nem tőtt [g]. A Zidok között lévén, ha mi chodát chelekedett, a' Zidókért chelekedte: mint, mikor a' Százados szolgáját meg-gyógyitotta [h], a' Zidok vénei könyörgöttek érette, és méltónak ítélték; mint-hogy szerette a Zidókat, és *Synagógát*-is épitett nékik. A' Poklos Samaritánust-is, a' Zidó társaival-eggyütt gyógyitotta-meg [i]: és talám azokert-is, mint-hogy eggyütt-könyörgöttek minnyájan, és egy-másért. De nem-is volt meg-tiltva a Krisusnak, hogy, midőn valami alkolmatosság adatnék, ne tanitaná a Pogányokat-is, vagy jót ne chelekednék velek, mert, ha egy-általlyában tiltva lőtt vólna, nem chelekedte vólna: hanem, hogy fő-képpen a Zidókért munkálkodnék; mellyet mind halál-ig meg-chelekedett. És mivelhogy a' Zidók szava járása az, hogy a' mit másnál nagyobra bőchülnek, arról úgy szólnak, mint-ha a' másikat nem-is bőchüllenék; úgy-mint, midőn az Isten a' Prosétánál azt mondotta [k]; *Az Irgalmasságot kívántam, és nem az Áldozatot:* nem azt jelentette, hogy semmi-képpen nem kivánta az Áldozatot; hanem hogy inkább kivánta annál az Irgalmasságot, mert utánna veti; *Es az Istennek ismérettet inkább, hogy-sem az Eppen-égő áldozatokat.* Igy mongya Sz. Pál-is [l]: *Nem keresztelni küldött engem a' Krisus, hanem az Evangeliomot hirdetni.* nem hogy hivatallya ellen lőtt vólna a' Keresztelés, mert néha keresztelt-is [m], hanem, hogy fő-képpen a' predikállásért küldetett. Az-okáért, mi-képpen Sz. Pál, a' Pogányok Apostola volt [n]; Sz. Péter pedig, a' Zidóké, tudni illik, fő-képpen; mindazáltal néha, kötelessége-fölött, Pál a' Zidóknak, Péter a' Pogányoknak predikállott: azon-képpen a Krisus-is, nem rekesztette magát olly határba, hogy a Pogányokat semmi okon nem segéthette vólna. Másfelől, mivelhogy a Prosécák azt jövendölték a Krisusról, hogy a Pogányokat-is tanitani és segéteni fogja, a' mint elébb meg-mondám; azt az Apostolok-által vitte végbe, és eleget tőtt tisztinek. mert az Irásban, gyakorta annak tulajdonitratik a' chelekedet, a' ki azt parancholta, vagy módot mutatott benne. Igy mondotta Urunk a' Zebedeus fiainak [o]: *Nem tudgyátok mit kértek,* mert ők izgatták az annyokat a kérésre. És Nátán Prosséta Dávidnak [p]: *A' Hettyi Uriást meg-ölted.* mert ő volt oka halálának. És Sz. Jánosnál azt mondották a' Farizeusok Urunkról [q], hogy *Többeket keresztel hogy-sem János,* noha az Evangelista nyilván mongya, hogy nem Jesus keresztelt, hanem az ő Tanitványi. Illyen módon, mint-hogy az Apostoloknak Urunk parancholta [r], hogy minden nemzetek-

B

h Isa. 49. 6.
d Isa. 42. 4.
e Joan. 11. 51.

C

f Rom. 15. 8.
g Luc. 4.
h Luc. 7. 4. 5.
i Luc. 17. 15.
k Osé. 6. 6.
l 1 Cor. 1. 17.
m 1 Cor. 1. 16.
n Gal. 2. 7.

D

o Mat. 20. 22.
p 2. Reg. 12. 9.
q Joan. 4. 1. 2.
r Mat. 28. 19. Mar. 16. 15.

A

teket tanittsának; a' Próféták azt a' Tanitást néki tulajdonittyák. És igy semmi ellen-mondás nincs az Irásokban.

Ebből a' Krisztus feleletiből, és a' hoz hasonló mondásokból, a' *Calvinisták*, hamis és istentelen tévelygésre vőttek okot, azt mondván, hogy a' Krisztus, nem mindenekért jött e' világra, és hólt-meg: hanem chak a' Választottakért, kik leteI-szerént üdvőzülnek. Ezzel nagy bolondságot tesznek a' Krisztus bővséges szeretetin, a' Szent Irás-ellen. Mert Sz. Pál nyilván mongya [a]; hogy *Egy mindenekért meg-hólt*; tudni illik, a Krisztus. és [b]; hogy *a' Krisztus ömön-magát adta mindenekért váltságúl*. Az-okáért, midőn azon Sz. Pál azt mongya [c]; hogy *a' Krisztus egyszer áldoztatott-meg, hogy sokaknak bűnöket ki-meritené*: vagy Urunk [d]; hogy *Lelkét adgya sokakért váltságúl*. és [e]; hogy *Az ő Vére sokakért ki-ontatik, a' bünök bochánatyára*: nem azt jelenti, hogy azok nem Minnyájokért lőttek volna. mert a' ki mindenekért chelekeszik valamit, sokakért-is chelekeszi: hanem hogy az ő halálának és vérének gyümőlcshe nem volt olly bővséges, a'mint kellett, és lehetett volna. de az abból történt, hogy nem minnyájan éltenek a Krisztustól rendelt eszközőkkel. Illyen módon, néha Urunk mindenekért imádkozott, a' kik el-kárhoztak-is, úgy-mint a' kik fel-feszítették [f]; jelentvén, hogy mindeneknek kivánnya üdvőlségét: néha pedig chak a' Választottakért; *Nem e' világért könyörgök*, úgy-mond [g], *hanem azokért, a' kiket nékem adtál*; jelentvén, hogy chak azok veszik hasznát az ő könyörgésének. Így mondhatná a' gazda, hogy minden vendégiért, a' kiket hívott, készítette az ő ebédét; mert azt kivánta, hogy minnyájan részesüllyenek benne. noha sokan, vagy el nem mentek, vagy valami okból semmit nem őttek: és azt-is mondhattya, hogy chak azoknak készítette, a' kik őttek benne; mert letel-szerént chak azoknak használt, a' kik részt vőttek. A' mostani mondásban pedig, nem mondotta Urunk, hogy chak a' Választottakért jött, hanem, chak a Zsidókért: bizonyos dolog pedig, hogy sem a' Zsidók nem minnyájan vóltak Választottak, sem a' Választottak nem minnyájan vóltak Zsidók. Az-okáért, ha chak a' Zsidókért küldetett, nem chak a' Választottakért, hanem egyebekért-is; de, a' mint az-előtt-is mondottam, fő-képpen a' Zsidókért: kiket az Isten nem azért bőchülőtt-fellyebb egyéb nemzetek-nél, hogy arra méltók lőttek volna, vagy hogy érdemesbek lőttek volna, hanem chak jó akarattyából; a' mint Moyses nyilván meg-mondotta nékik [h]. Továbbá; mert a Zsidók fő-képpen szükölködtek az Istennek kivált-képpen-való Irgalmassága-nélkül: mint a' nagy betegség, fő Orvost és orvosságot kiván. Sok Próféták orvosolták a' Zsidókat: de ők, mint a' hagymázban lévők, ellenők támadtak a Prófétáknak, és gonosznál bántak vélek. Az-okáért, a' leg-főbb Orvost, a' Krisztust küldötte hozzájok; hogy üdvőlséges tanításával, jeles példájával, és hatalmas choda-tételivel, meg-gyógyítaná: a' mint az Elisæus szolgája, fel nem támaszthatván a' borral a' Sunámi aszszony fiát, kivántatott a' Prófétának jelen-léte: ki szája a gyermek szájára, szemeit szemeire, kezeit kezeire tenné [i]. Nagy volt ugyan a' Pogányok betegsége-is, de nem volt olly veszedelmes mint a' Zsidóké: mert a' Pogányok nem voltak olly háládatlanok, sem kemény-nyakúak; és az Apostolok orvosláshra-is meg-gyógyúltak; és könnyebben fel-vállalták az Evangéliomi igát, hogy-sem a' Zsidók. Azért mondotta Sz. Dávid [k]: *A' nép, a' kit nem ismértem, szolgált nékem: a' fül hallásra engedett nékem*: mert noha az Isten nem tartotta olly ismérettségében a' Pogányokat, mint a' Zsidókat; sem annyi javait nem közlötte vélek; sem annyi szeretetit nem mutatta hozzájok; és, a' mint Dávid mongya [l]: *Nem chelekedett úgy vélek; és az ő ítéletit nem mutatta-meg azoknak*: mindazáltal, nagyobb hálá-adással vőtték az Isten ajándékit, és inkább meg-feleltek azoknak.

Halván a' Kananæai aszszony, hogy az Apostolok kérésére olly fonyon felelt a' Krisztus, még sem ette kétségbe, hanem inkább néki bátorodott; és hozzája menvén, imádta őtet, mondván [m]: *Uram, segélly engem.* Ha látnád, hogy a' Fejedelemnél, leg-főbb barátyának értetted-való esedezése foganatos nem volna, nem ítélem hogy még-is meg-ne próbáltatni: de ez azt chelekedte, és ugyan szép mesterséggel. Mert eszébe vévén, hogy Urunk, emberi természete-szerént, mint Dávid fia, inkább kedvelli a Zsidókat; és azért veti-meg, hogy nem a' Dávid nemzetségéből-való: fordítya beszédét, és nevezi Dávid fiának, hanem egy-általlyában Urának; jelentvén azzal Istenségét. Mintha azt mondotta volna: Ha mint Dávid fia, a' Zsidókhoz küldettél; mint Isten, minden nemzetségekre gondot viselsz, mint mindeneknek teremtője: az-okáért engemet-is, mint teremtett állatodat, segélly-meg.

Védd eszedbe, hogy segétséget kiván; jelentvén, hogy ő-is chelekedett valamit, igyekezvén dolgát végbe vinni: mint a' kinek szekere meg-akadna, segétséget kérvén, nem azt jelentené, hogy ő semmit nem akar chelekedni; hanem chak máshól vár: mert az nem mondatnék Segétségnek, hanem egy-általlyában, a' dolog meg-chelekedésé-

nek, a'

nek, az Istent ki-vonyásának. Két dologkívántatik az üdvösséghez: A'mi Cselekedetünk; de az ő-maga nem elégséges, és azért kell mondanunk Dáviddal [g]: *Segéts-meg minket mi szabadító Istenünk*: és az Istennek Malasztya; melly elégséges volna ugyan, de az Isten a'mi munkánkat-is kívánnya, mert az nékünk tiszteséges. És így, ez az Aszszony állat meg-cselekedte a'mi tőle lehetett; mert a Jésushoz ment, és könyörgött: de látván, hogy az nem elég, segétséget kér attol, a'ki valóban meg-segéthetti. Holott vedd eszedbe, hogy ez az Aszszony állat kétszer imádta Urunkat: egyszer, a házban, a'mint Szent Márk jelenti [h]: másodszor, a ház-kívül; a'mint a mái Evangélium jelenti. gondolom, tudta az igaz Isten- és az emberek-között-való különbségét. Ezek nem kedvellik, sőt gonosz néven vészik, ha az útzán utánnok kiált valaki, vagy házokban gyakorta únttatya: az Isten pedig, minden szem-pillantásban örömest audientziát ád, kedvelli a'szorgalmaztatást; és néha azért vontatya a választ, hogy annyival inkább szorgalmaztassunk. Nem kell azt vélnünk a mi igaz Istenünk-felől, a'mit a'hamis Istenről *Jupiter*ről mondott *Lucianus*; hogy egy ablakja vagyon az égen, és egy-óráig fül annál minden nap: a'ki abban az órában kíván valamit tőle, meg-adgya néki: a ki pedig azt el-mulattya, semmit nem nyer. és mint-hogy azt az órát az emberek nem tudgyák, és *Jupiter* sem tart bizonyos időt, hanem, a'mint akarja, úgy változtattya az órát: kevellen találnak reá, és kevellen vészik haszнát könyörgésőknek.

Mondaná valaki: Illik-e, hogy az Istent segétségül híjuk? mert úgy tetszik, hogy, ha valaki azt mondaná a'Fejedelemnek, hogy meg-segéttse szántásban, vagy ló-vakarásban, illetlen dolgot cselekednék, és meg sem halgattatnák. Felelet: Vannak olly dolgok, mellyekben szemtelenség volna a'Fejedelemnek segétségét kívánni; mint a' meg-nevezett dolgokban: de vannak ollyak-is, mellyekben illendő és tiszteséges. Mert, ha a Fejedelem azt parancsolná, hogy egy erős Várat meg-vegyek, vagy valami vitéz Törököt meg-öllyek; ha elégendő arra nem volnék, méltán mondhatnám néki: Uram, segélly meg engem. és így, nagy dolgokban, nagy méltóságos emberektől kérünk segetséget. Midőn az Isten azt parancsolta Moysesnek [i]; hogy az Izrael népét az Igéret-földére vigye, azt mondotta néki [k]: *Előtted-járó Angyalt küldök*. De azzal nem elégedett Moyses, hanem azt felelte [l]: *Ha magad előttünk nem mégy, ne vigy-ki minket e' helyről*. Mint-ha azt mondotta volna: Nagy dolgot parancsolsz; magad segétségét kívánom; te egyedül vihetsz mindeneket végbe. Nem gyalázat azért, hanem tiszteséges, és szükséges dolog, az Istentől olly nagy dologban segétséget kérni, mint ez az Aszszony kért.

De mit felel a'kegyes Jésus, illyen szép kéréssre, melyben illyen nagy Hitet mutatott a'szegény Aszszony? *Nem jó*, úgy-mond, *el-venni a fiak kenyerét, és az ebeknek vetni* [m]. A'ki laptáját magasan akarja ugratni, keményen chapja a földhöz: Urunk azt kívánván, hogy ez Aszszony állat annál-is nagyobb Hitet mutassón, keményben a földhöz chapta, ehhez hasonlítván őtet. Már a'Zsidókat Urunk Juhoknak nevezte volt, következendő-képpen a'Pogányokat el-vetett kechkéknek tartotta. De azzal nem elégszik, hanem a Zsidókat bécsülletes és szerelmes névvel, Fiaknak nevezi, az Aszszony állatot a többi Pogányokkal, Ebeknek. Mellyet ha azért mondott volna Urunk, hogy, ha a Pogány Ebekkel chodát cselekedvén, a Fiak kenyere el-fogyott volna, törhetőbb lőtt volna: de holott olly tár-háza volt Urunknak, melyből effele kenyér ki nem fogyhatott, és, ha szintén az Ebeknek részt adott volna-is, a Fiaknak elég maradott volna: nem vetette volna a'Fiak-kenyerét az Ebeknek. Ha a'Kristus hatalmassága határos lőtt volna, úgy hogy bizonyos-számu chodákat cselekedhetett volna, kétség-nélkül, a mit az Aszszony állatért cselekedett volna, az a Zsidók fogyatkozására lőtt volna: de, végetlen hatalmu lévén, mindeniknek annyit adhatott, a mennyit akart. mint, ha fogyhatatlan forrásból merítesz, másnak fogyatkozását nem tészsz, mert annak-is elég marad.

Ezt a Kristus feleletit, igen jó volna a'Nemes Uraimnak ugyan bőtű-szerént-is érteni, hogy az Isten fiainak, a szegény embereknek kenyerét, ne hánnák az ebeknek: azaz, ne tartanának annyi nyulászó kopókat és agarakat: mert, a'mennyi kenyér azokra kél, sok szegényt él-táplálhatnának vele. Lelki magyarázat-szerént pedig, nem oknélkül nevezte Urunk ez Aszszony állatot Ebnek: mert az Ebnek, egy-néhány jó Tulajdonsági találtattak benne. I. Az Eb furkos, ugrál, ugat, hogy az Ura valamit adgyon néki, vagy magához vegyen, játzodozzék vele. II. Ha az Urának szorgalmatos dolga vagyon, és nem érkezik a'játékra, és chak reá sem tekint; annyival inkább hizelkedik, és jelenti jelen-létét. III. Ha az Ura meg-húsulván, el-czogattya-is előle, vagy megrúgja's meg-üti; nem gondol véle, hanem újabb mesterséget talál, és hol lábához fekszik,

A

's hol rúháját vonogattya: és mind addig sem szűnik-meg, míg nem az Úra, látván hivségét, meg-szánnya, meg-kedvelli, fel-vészi, ölébe tészi, enni ád. Hasonló-képpen, noha az Aszszony állatot sok-képpen Urunk el-pirongatta tőle: mindazáltal mind addig mesterkedett, míg nem meg-nyerte a'mit kívánt.

Nem haragutt azért, sem boszszonkodott, hogy Urunk Ebnek nevezte: hanem, azt meg-engedvén, azt hozza-ki belőle, hogy Urunknak-is meg kell engedni a'mit ő kért, mondván: *Úgy Úram, mert a' kölykök-is éjznek a' morzsálékoktól*, mellyek le-hullanak az ő urok asztaláról. Meg-valljya hogy Eb: de azzal el nem távozik a' Krisztustól, hanem azzal győzi-meg. Mint-ha azt mondotta volna: Ebnek nevezél; kőszönöm: de hallyad mi következik abból: I. Az Eb, midőn a' nyúlra talál, valamig azt láttya, az ugatástól meg nem szűnik: én nagy prédára találtam, és előttem-látom minden jomat, és segétségemet: az-okáért, hogy halgassak? II. Az Ebnek tulajdonsága az, hogy, ha egy-felől ki-űzik, más-felől be-mégyen: azt chelekeszem én-is. és mint-hogy egy-felől a'te igaz Itéleted meg-vét, mint Pogányt és bűnöst, **B** én más-felől a'te végheteten Irgalmasságodhoz folyamlom: mert tulajdonod, hogy a' nyomorúltakon könyörűlly, a' minémű én vagyok. III. Az Eb, valamelly sebet nyelvével meg-nyalhattya, meg-gyógyíttya: én az én bűneimnek sebét nyelvemmel meg-vallom, és néked alázatoson könyörgök. IV. Az Ebek a'lopót nem ízenvedik, hanem mind addig ugattyák, míg nem el-kergetik: én-is, látván, hogy a pokolbéli Ördög szegény leányomat gonoszúl győtri, ki az emberi nemzetséget igen meglopta, és minden javaitól meg-fosztotta; nem szenvedhetem házamnál, hanem mind addig kiáltok, míg nem ki-kergetteted veled. Az-okáért, mint-hogy Úram Ebnek nevezted, és én azt nem tagadom: te se tagadd-meg a'mivel az Ebnek tartozol; tudni illik, hogy táplállyad: ha nem egész kenyérrel-is, de bizony még-is a morzsálékokkal, mellyek a'te kegyelmes ségednek asztaláról le-hullanak. Nem kérek én egész kenyeret, hogy olly nagy és sok chodákat chelekedgyél, mint a'Zsidók-között: egy dolgot kérek, hogy nyomorúlt leányomból az Ördögöt ki-űzzed, mellyet igen könnyen meg-chelekedhetel. Nagy alázatosság volt ez: de nagy mesterség-is volt, hogy az Urunk beszédét fogta fegyverül, és azzal győzte meg; a'mit Urunk jelenti Szent Márknál [a]: *L' beszédért menny-el, kimene az Ördög a'leányodból.*

a Mar. 7. 29.

C

És nem csak akár-mint engedte-meg a'mit kért, hanem szintén a'mint akarta, b Mat. 15. 28. mondván [b]: *Oh aszszony, nagy a'te hited: légyen néked a'mint akarod.* és így, a'ki morzsálékot kért, egész kenyeret nyert. Dicséri pedig Urunk a'Hitet ő-benne; és nem ok-nélkül mongya Nagynak: Elsőben: Mert, noha a'Bálványozásban született, és nevekedett: mindazáltal, nagy nyomorúságában nem vetette reménségét a'Bálványokban, vagy a' varázslókban, hanem a'Krisztusban. II. Mert, sem leányát a'Krisztus eleibe nem vitte, sem a' Krisztust házához nem hítta; el-hívén, hogy távúl-létében-is meg segéltheti. III. Mert, noha sem a'Törvént nem olvasta, sem a'Profétákat nem hallotta: mindazáltal meg-vallotta, hogy a' Krisztus a'Dávid fia, *Messiás*, Úr, Isten és ember. IV. Mert mind a'halgatást, 's mind a'kemény feleletet el-állotta, és egyiknek sem engedett. V. Mert el-hitte, hogy a Krisztus Malasztyának chak egy morzsálékja-is elégséges a meg-szabadításra. VI. Mert minden Jószágos chelekedettel fel vólt ékesítve; a'mint más Predikatzióban meg-mutatom.

Történik, hogy valamelly Kapitánnak egy jó vitéz katonát szeretnek; kinek vitézségét meg-akarván az Úra próbálni, és egyebekkel-is meg-ismértetni; a'mezőre küldi; azonban más ruhába öltözvén, más úton eleibe-kerül, kardot ránt hozzá: de látván a' szolgának gyorsaságát és vitézségét, egy-néhány chapás-után, meg-jelenti magát, mondván: Elég eddig jó szolga, nem ellenséged, hanem jó akaró Urad vagyok: hallottam vitézségedet, melyről nem kételkedvén, egyebeknek-is meg akartam magam próbájával mutatni: ez-után nagyobb bőchülletben tartlak. Így próbálta-meg Isten Abrahámot, azt parancholván néki, hogy szerelmes fiát meg-áldozza. Kinek látván vitézségét, és hogy kardal forog a'fia feje-fölött, meg-szóllalt néki, mondván [c]: *Ki ne nyújtsad kezedet a' gyermekre, és semmit ne chelekedgyél néki: most ismértem-meg hogy féled az Istent.* Meg-ismértem: az-az, Meg-ismértettem veled, a'mint Sz. Agoston [d] magyarázza: a'vagy, a'mint némellyek magyarázzák. Meg-ismértettem egyebekkel: a'vagy, ítéletszerént meg-próbálván, meg-ismértem, emberi módra szólván, kik akkor tudnak valamit, mikor meg-próbállyák.

c Gen. 22. 12.

d Quæst. 58. in Genes.

Így próbálta-meg Urunk ez Aszszony állatnak Hitét-is: és igaznak találta, nékünk példájúl adta, dicsérte, és meg-bőchüllötte. mert meg-gyógyúlt a' leánya az órától-fogva [e]. és, a'mint Szent Márk írja [f], mikor haza ment volna, találá a'leány-

e Mat. 15. 28.
f Mar. 7. 30.

zot hogy

zót hogy az ágyon fekünnék, és hogy az Ördög ki-ment volna belőle. És kétség-nélkül, a' Jó-tétemény-ért, leányával-eggyűtt az Istennek hálákat adott; és véle-egyetemben, az igaz Hitben meg-maradván, és minden Jószágos chelekedetekben nevekedvén, Istenben el-nyugott, jutalmúl vévén az örök boldogságot: Mellyet engedgyen mi-nékünk-is a'kegyes Atya Isten, az ő áldott Szent Fiának érdemiért Amen.

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

AZ Vitézlő embernek, nem chak az óltalmazó Fegyver szükséges; úgy-mint, sisak, paiž, pánczél, fegyver-derék, hogy az ellenség ne árthasson néki: hanem az ártó, vagy sértő fegyver-is, mellyel ellenségének kárt tehessen; úgy-mint, puska, kopia, kard. Sz. Pál, a' Keresztyén Vitéznek mind két-féle fegyveréről emlekezik [a]; tudni illik, pánczélról, paižról, sisakról, és kardról. Salomon-is az Anyaszentegyházat, a' Dávid tornyához hasonlíttya [b]; melyről, nem chak ezer paižfügg, hanem az erőseknek minden fegyvere-is. Az-okáért, mint-hogy a mi életünk Vitézkedés a' földön [c], mind a'két Fegyver szükséges: fő-képpen, mint-hogy nem chak a' test-és vér-ellen kell hadazoznunk, hanem *a' Fejedelmek, és Hatalmasságok-ellen-is, a' világi setetségeknek vezéri-ellen, a' lelki gonosságok-ellen* [d]. Tudván ezt a'mi szerelmes Anyánk az Anyaszentegyház, az el-múlt Vasárnap a' Böjtnek Óltalmazó fegyverét adta előnkbe, a' Kristus példájából; mert az, mint a' pánczél, bé-fődi lelkünket [e]: ma pedig, az Imádságnak Harczoló fegyverét adgya előnkbe a' Kananæai aszszony példájából; ki az imádsággal ki-üzte leányából az Ördögőt, és diadalmas lőtt ellene. Szent Pál, az Isten Igéjét nevezi Kardnak [f]; és mingyárt utánna veti: *Minden imádsággal és könyörgéssel imádkozván minden időben lélekben.* Mint-ha azt mondaná: A' Fegyver, mellyett előnkbe-ád az Isten Igéje, az Imádság, és könyörgés, mellyel az Istent hijuk segétségül; ki minden ellenségink-ellen győzedelmessé tészen, mint a' Kananæai aszszony példája meg-mutattya. *Jó azért az Imádság a' Böjttel* [g]: mert a' Böjttel, az Ördög-ellen óltalmazzuk magunkat, a' Kristussal: az Imádsággal pedig, meg-győzzük a' Kananæai aszszonnyal. De mivelhogy nem minden Kard illik a' harczhoz, a' Kardnak hasonlatossága-által meg-kell tanúlnunk, minémünek kellessék lenni az Imádságnak, mellyet igen szépen meg tanít a' Kananæai aszszony állat. Az-okáért e' mostani Predikátzióban,

I. Meg-mutatom, Miért hallaszsya némelykor az Isten az Imádságnak meg-halgatását; és Minémű Hit kívántassék a' hoz.

II. Meg-mondom, Minémű Reménség és Szeretet kívántassék az Imádsághoz.

III. Szóllok az Imádsághoz-valo alázatosságról, aitatosságról, álhatatosságról; és meg-mondom, Miket kellessék kérnünk.

ELSö RESZE.

ELŐSZŐR: A' Kardhoz az kívantatik, hogy ember magánál hordozza, hogy, mikor a' szükség kívánnya, élhessen véle: azon-képpen az Imádságot mindenkor készen kell tartanunk, meg-ismérvén szükségünket; a' mint a' Kananæai aszszony chelekedett: ki, ha nyomorúságát nem ismérte volna, nem kérte volna Urúnkat hogy könyörűllyön rajta, holott a' könyörűlés, a' nyomorúságnak el vételére-valo nagy ösztön; az imádságra, a' szükségnek meg-ismerése, és meg-érzése, és valaki maga erőtlenségét nem tudgya, másnak segétségét nem keresi. Az Imádság, a' mint Sz. Agoston mongya, bizonyos jele az Isten Malasztya szükséges-voltának: és a' ki másnak könyörög, maga szükségét jelenti. Azt szokták mondani; hogy, A' ki imádkozni nem túd, mennyen a' tengerre, és ott meg-tanúllya: mert látván az iszonyú habokat, és nem találván azok-ellen egyéb eszközt, kételen az imádsághoz fogni, mellyel az Istent hija segétségül. Innét eszébe vévén Jósafat király, hogy ellenséginek nem álhat ellene; az Istenhez fordúlván, imígyen könyörgött [h]: *Mi-bennünk ugyan ninch annyi erő, hogy e' sokaságnak ellene-álhassunk, melly reánk rohan: de holott nem tudgyuk mit kellessék chelekednünk, chak e' vagyon hátra, hogy szemeinket te-hozzád emellyük.* Jákob halván, hogy az ő bátrya Esau eleibe-mégyen, kit el-

a Eph. 6. 14. 15. 16. 17.
b Cant. 4. 4.
c Job. 7. 1.
d Eph. 6. 12.
e Ps. 68. 11.
f Eph. 6. 18.
g Tob. 12. 8.
Qui nescit orare, eat ad mare.
h 2. Par. 20. 12.

A

lenségének alitott, és félt tőle; imádkozott [h]: Anna, látván magtalanságát, és halván a társának pirongatását [k]; Sára, midőn a' szolgálója terjeinek halálát szemére vetette [l]; Dániel, látván a' fogságban az ő népének nyomorúságát [m]; Susanna, a' halálnak sententziáját fejére vévén [n]; Jonas, a' Czet-halnak gyomrában lévén [o]; és egyebek-is egyéb szükségőkben, imádkoztak. Nem ok-nélkül mondhattyák, hogy az Isten gyakorta háborúságot bochát az emberre, hogy imádságra indittsa: melly mind az embernek üdvőlséges, 's mind az Istennek tiszteléses, és gyönyörűléges. Ki, gondolom, hogy a' Kananæai aszszonynak azért nem engedte-meg mingyárt kérését, hogy gyönyörködött kiáltásában; és talám azért mondották az Apostolok [p]: *Bocsásd-el őtet*; jelentvén, hogy Urunk tartóztatta magánál, gyönyörködvén szép buzgó könyörgésében.

Tudom, hogy sok Okai vannak, mellyekért az Isten nem mingyárt halgattya-meg az embert: de az-is eggyik, hogy gyönyörködik könyörgésünkben. És mivelhogy az Áthatatosságnak nagy jutalma vagyon: mentől tovább könyörgünk, annál többet ád az Isten. Némellyeket, azért nem halgat-meg az Isten, hogy ük *bé-dugják fülőket a' segétségek kiáltására: ők is kiáltsanak azért, és meg nem halgattassanak* [q]. Némellyeket pedig azért, hogy fülőket el-fordittyák, hogy ne hallyák a' Törvént: kiknek imádságok útálatos [r].

B

De czeknek nem volt helye a' Kananæai aszszonyban: mert leányának keserves sirását füket fültre nem vőtte, sem az Istennek belső hivatallyát; hanem mind eggyikért, 's mind máſikért a' Krisushoz sietett, és könyörgött néki. Néha azért hallattya adományát, hogy azt nagyobra bőchüllyük, vagy, hogy annak el-vételére jobban kéſzűllyönk: ő pedig azonban, gyönyörködvén könyörgésünkben, bővségesben közöllye velünk ajándékát. Ezeknek mind helye lehetett a' Kananæai aszszonyban, és azért haſznára-is lött a' hallaſztás. Történik, hogy az Atya egy szép almát tart kezében; mellyet látván szerelmes kis fia, hozzá futamik, és kéri tőle. Kinek azt feleli: Nem adom ezt, édes fiam; hanem jobbat adok, egy jó vajas kaláchot. El-vévén azt a' gyermek, ismég az almát kéri: de akkor sem adgya; hanem a' helyett egy szép kőntőst ád néki. Azzal sem elégedvén, ugyan az almát kéri. Az-okáért az attya, tovább nem tarthatván, néki adgya. Így járt ez Aszszony állat; leányának szabadulását kivánta; de Urunk nem felelt, hogy a' kérést meg-újitaná: másodszor-is kérte, az Apostolok-által; de Urunk nem engedte, hogy inkább kivántatna véle: harmadszor-is könyörgott; de Urunk, ugyan gyalázatos névvel illette, hogy annál-is inkább meg-aláznà magát. és azokat mind meg-nyervén, végre a' mit kivánt-is meg-adta; melly a' többihez-képeſt, leg-kiſſebb volt.

C

Másodszor: A' Kárdhoz az kivántatik, hogy Erős légyen, és könnyen el ne törjék. Értsed ezen az erős Hitet, mellyel el kell hinnünk, hogy az Isten meg-adhattya a' mit kérünk. Azért mongya Sz. Jakab [s]; hogy *A' ki bölcheség nélkül szükölködik; kérje az Istentől, semmit nem kétkedvén.* Szent Agoston pedig azt mongya [t]; hogy, ha a' Hit meg-fogyatkozik, az Imádság el-vész. Mert kichoda imádkozik, a' ki nem hiszen? És Sz. Pál, meg akarván mutatni, hogy az Imádságnak kút-feje a' Hit, azt mondotta [u]: *Hogy hívnak azt segétségül, a' kiben nem hittek?* Ez a' Hit nem kívánnya, hogy minden bizonnyal el-hidgyük, hogy a' mit az Istentől kérünk, meg-nyerjük: hanem hogy az Isten bölcs, hatalmas, kegyelmes, és igaz; tudgya, és meg-adhattya a' mit kérünk; és meg-is adgya, ha-má-bennünk fogyatkozás nem lészen. Illyen hittel könyörgött Dávid az ő fiáért; és azért mondotta [x]: *Ki tudgya, talám nékem ajándékozza-a őtet az Ur.* A' ki *Talám*-mal szól, nem bizonyos hogy meg-nyeri a' mit kér. Sz. Pál-is hasonló hittel kérte, hogy el-távozzék tőle a' testnek őrtsége [y]: mert hittel könyörgött ugyan, de nem hitte bizonnyal hogy el-vészi. mert, ha azt hitte volna, hamis hiti lött volna, mivel el nem vőtte a' mit kért. Azon hittel könyörög az Anyaszentegyház a' Bűnősökért, és Hitetlenekért, hogy az igaz Hitre, vagy Jó életre térjenek: mert nem hiszi bizonnyal hogy meg-térnek, a' mint hogy sokan nem-is térnek-meg. Ninchen az Istentől egy-általlyában-való igéretünk, hogy, valamit kérünk, el-vészük; hanem, azzal az okkal, ha jól kérjük, mert Sz. Jakab nyilvan mongya [z]: *Kéritek, és nem vészitek-el: azért hogy gonoszúl kéritek.* Ez meg-találtatott az Kananæai aszszonyban; kinek Hiti, a' mint Urunk mondotta, nagy volt, az okokért, mellyeket az Első Predikátzióban meg-mondottam.

D

A' mostani Újitók, choda vélekedésben vannak a' Hit-felől; melynek a' Meg-igazúlást tulajdonittyák: mert azzal el-hitetik magokkal, hogy ő-nékik bűnök meg-bochátlatott; Istennek kegyelmében vannak; a' menyei boldogságnak minden bizonnyal-örőkői: és ezt a' Hitet, mongyák hogy Urunk dicsérte a' Kananæai aszszonyban. De hamis ez az ő hitők, és semmi okon nem találtatott ez Aszszonyban.

Előszőr: Mert, Pogány-léven, nem tudta a' Szent Irás-béli közönséges ígéreteket az Isten irgalmaſsága-felől; hogy azokat magának tulajdonitván, el-hitette volna magával,

hogy

a Jac. 1. 5. 6.
b Serm. 36. de Verb. Dom.
c Rom. 10. 14.
x 2. Reg. 12. 22.
y 2. Cor. 12. 8.
z Jac. 4. 3.

hogy azok ő-rola szólnak. mert, haúgy lőtt vólna, nem nevezte vólna Urúnk Ebnek, hanem Isten leányának: hanem olyan Hitet vólt, a'minéműt mondék, mellyel hitte Urunknak hatalmasságát, mellyet sok chodákkal meg-bizonyitott; kegyelmességét, mellyet sok nyomorúltakhoz meg-mutatott. A

Másodszor: Mi módon mondotta, hogy könyörűllyön rajta a Kristus, Irgalmasságát mutatván hozzája; ha el hitte, hogy már meg-irgalmazott néki az Isten? Mi módon könyörgőttek érette az Apostolok, ha tudták hogy Irgalmasságot nyert? Mi módon hallgatta Urúnk az irgalmasságot, ha azt már meg-adta néki? Tettetés-képpen beszél-e, vagy jádzik-e beszédével a' Kristus? Mi módon szenvedi, hogy Ebnek mongya, ha tudgya hogy Isten leánya? Sohúlt nem olvasszuk, hogy más-félé Hitet kivánt vólna Kristus Urúnk a'choda-tételekre, vagy ajánlott és dichért vólna valakiben, hanem azt, a'mellyet mondánk. A'két Vaktól azt kérdette [a]: *Hiszitek-e hogy ezt meg-chelekedhetem veletek?* az-az, hogy meg-nyithatom szemőtöket? *Mondának néki: Igen-is Uram. Akkor illeté a'szemőket, mondván: A'ti hitetek szerént légyen nektek.* A hol nyilván láttyuk, hogy a'Mindenhatóságról kivánta a Hitet: nem arról, hogy ők az Isten kedvében és kegyelmében vannak. Illyen Hitet mutatott a'Pokol-is, mondván [b]: *Uram, ha akarod, meg-tisztíthatsz engem.* az Akaratról, és Irgalmasságról, *Ha*-val szóll; mellyet nem chelekedett vólna, ha bizonnyal el-hitte vólna, hogy könyörűlt, vagy könyörűl rajta a Kristus: a'Hatalomról pedig, *Ha*-nélkűl szóll egy-általlyában. mert azt tellyességgel el-hitte. Azon Hitet dichérte Péterben, ki a'Kristusnak Istenségéről tőtt vallást [c]; és a'Századosban, ki el-hitte vólt, hogy Urúnk távúl-létében-is, és chak egy szavával, mint Isten, a'szolgáját meg-gyógyíthatta [d]. Azon Hitet kivánta az Apostolokban is, mondván [e]: *Ti-is el akartok-e menni?* Szent Péter pedig azt felelte: *Uram, kihez mennénk? az örök életnek igéi vannak nálad. és mi el-hittük, és megismértük, hogy te vagy a Kristus, az Isten fia.* Erről emlekezett Mártának-is, mondván [f]: *En vagyok a'fel-támadás, és az élet: a'ki én-bennem hiszen, ha szintén meg-hal-is, él: és minden a'ki él, és én-bennem hiszen, meg nem hal örökké. Hiszed-e ezt? Monda néki: Valóban Uram, én el-hittem, hogy te vagy a Kristus, az élő Isten Fia, ki e'világra jőttél.*

a Máté 9. 28.
b Márk. 8. 2.
c Máté 16. 17.
d Márk. 8. 10.
e Ján. 6. 68.
f Ján. 11. 25.

Harmadszor: A'Meg-igazító Hitnek elől kell járni; és azt követi az Igazúlás, úgy mint okát és szerzőjét: de az Újítók hiti, vagy követi az Igazúlást, vagy hamis Hit. mert mi módon lehet igaz Hit, mellyel hiszem hogy meg-bochátttattanak bűneim, ha még meg nem bochátttattanak, hanem az-által a'Hit-által bochátteatnak meg? Azt kérdem én az Újítoktól: Midőn el-hitetik magokkal, hogy bűnők meg vannak bochátva: vagy igazat hiszneк; és úgy a'Hit nem oka a'bűn bochátásnak, mert annak már meg kellett lenni: vagy ninchenek meg-bochátva, hanem az-által bochátttatnak meg; és úgy nyilván hamisat hisznek, mert a' következőzendőt jelen-valónak hiszik: és így, minden-felől hamis az ő Hitők, és tudományok. Ha valaki azt mondaná; Ha el-hiszem hogy gazdag vagyok, gazdaggá lészek, balgatagúl szóllana: mert ha gazdag, azzá nem lészen az által hogy azt hiszi, mert a'Hit-előtt gazdag: ha pedig nem gazdag, hamisat hiszen; és úgy sem lészen gazdag. Hasonló-képpen bolondúl beszélnek az Újítók, azt mondván; hogy, el-hivén hogy Igazak, meg-igazúlnak: mert, ha Igazak, azzal a'Hittel meg nem igazúlnak: ha pedig nem igazak, hamisat hisznek, és nem igazúlhatnak meg: hanem ha azt mongyák, hogy a hamis Hit-által igazúlnak meg; és az, annál is nagyobb bolondság. C

Negyedszer: Az Igazító Hit, békeséget szerez a'lelki ismérettben [g]: de az Újítók hiti, nyughatatlanságot szerez. mert *Calvinus* János azt kívánnya az igaz Hithez [h]; hogy ember tellyességgel el-hidgye, hogy ő a'Válaszottak-közzűl-való, és hogy Hitit el nem vesztheti. A'mellett azt-is mongya; hogy sokan meg-chalattatnak, és magokat Angyaloknak vélvén, mert Ördőgők (értsed a *Lutheristák*ról-is, kik azont hiszik e'dologban a *Calvinistá*kkal, és mindazáltal kárhoztattyák egy-mást.) Tahát méltán félhetnek, hogy meg ne chalatkozzanak. Ha pedig félnek, ninch igaz Hit bennek, melly félelem nélkűl hiszi az Istennek velünk-való kegyelmét. Így jádzik az Ördőg azokkal, a'kiket egyszer az igaz útról el-tévelyít, és az Anyaszentegyháznak Hititől el-szakaszt. De térjünk a'jó Kardnak tulajdonságira. D

g Rom. 5. 1.
h 1 Ján. 3. Inst. 1. 3.

II. RESZ E.

Harmadszor: A'Kardban az kívántatik; hogy ne légyen igen rővid, hanem elégséges hoszúza légyen, melly az ellenséget el-érje, és igen közel ne bochássa. Értsed az Imadságban a Reménséget vagy bizodalmat, mellyel bizonnyal reménlyük,

A

hogy az Isten meg-halgat bennünket. Mert, noha mi a' földön beverünk, az Isten pedig mennyekben lakik; noha mi, gyarló és bűnös emberek vagyunk, méltatlanok hogy a' mennyei Fölség meg-halgassón bennünket: mindazáltal, az Imádság szintén oda-felhat, bizván az Istennek végthetetlen irgalmasságához. Azért mongya Sz. Pál [1] hogy *Bizodalommal járúlyunk a Kegyelemnek Királyi-székéhez; hogy irgalmasságot nyerjünk, és kegyelmet találjunk alkalmatos segétségre.* Ezt kivánta Urunk az ina-szakadt emberről, mondván [2]: *Bízzál fiam, meg-bocsáttatnak néked a' te bűneid.* és Sz. Pál, mondván [3]: *Akit igazán ösmegy, és el-hagyattatott, Istenben bizzék, és foglalatos légyen a' könyörgésekben, és imádságokban, éjjel és nappal.* Ennek igéri az Isten Dávid-által a' Könyörgőnek meg-halgatását, mondván [4]: *Mivelhogy bennem bizott, meg-szabadítom őtet: oltalmazom őtet, mert meg-ismérte az én nevemet: hozzám kiált, és én meg-halgatom őtet.* Mivelhogy pedig a' bizodalom a' Hitből származik, mikor az Irás az imádkozótól Hitet kíván, Bizodalomhoz-valót vét mellé; jelentvén, hogy nem akár-minémű Hit kívántatik az Imádsághoz, hanem tökéletes, melly a' Bizodalmat magával hozza; úgy hogy, hidgyük-is, hogy az Isten meg-chelekedheti a' mit kivánunk; és bizonyosan Reméllyük-is, hogy meg-chelekesszi. Innét, mondotta Urunk [5]: *Bizony mondom néktek, hogy valaki e' hegynek mongya; Emelkedgyél, és vettessél a' tengerbe; és nem kételkedik a' szívében, hanem hiszi hogy meg-légyen valamit mond, meg-légyen néki:* az-az, ha olly erős Hiti lészen, melly a' Bizodalmat nemzi. és erről a' Bizodalmat-nemző Hitről mondotta Sz. Pál [6]: *Ha minden hitem lészen-is, úgy hogy a' hegyeket másúvá vigyem.* Illyen Hiti vólt Sz. *Gregorius Thaumaturgus*nak *Neocaesarea* Püspökének-ki, a mint *Eusebius* írja [7], hitivel egy hegyet el-mozdított helyéről, és a' Templomnak elégendő helyt adott. *Cassianus* pedig azt írja [8], hogy bizonyos jele, hogy ember meg-nyeri a' mit kér, ha az imádságban nagy Bizodalmat érez magában. Mert, midőn Isten nem akarja az embert meg-halgatni, nem kőről Bizodalmat véle: de ha meg akarja halgatni, nagy örömet és bizodalmat gerjeszt szívében. Az-okáért, noha nem kell tellyességgel Hittel hinni, hogy meg-nyerjük kérésünket: mindazáltal, a' Reménységgel és Bizodalommal az Isten kegyelmességéhez erőssen kell ragaszkodnunk; és bizonnyal reménlenünk, hogy Isten meg-halgattya kérésünket.

B

[1] Hebr. 4. 16.

[2] Matt. 9. 2.

[3] 1. Tim. 5. 5.

[4] Pſ. 90. 14.

[5] Mar. 11. 23.

[6] 1. Cor. 13. 2.

[7] Lib. 7. hiſt. c. 25.

[8] Coll. 9. c. 32.

Nem kétlem, hogy gyakorta a mi Imádságunkban a' fogyatkozás abból történik, hogy nem olly Hittel, és hitből-származó Bizodalommal járúlunk az Istenhez, a' minémű kívánatnék: mert fölöttte igen ellenzi az Isten a' Hitlenséget és kételkedést, melly neminémű-képpen meg-köti kezét, hogy ne chelekedgye a' mit egyéb-aránt chelekedne. És így kell érteni Sz. Márknak amaz mondását [9]: *Nem tehet vala ott* (hazájában, rokonsági-között) *semmi chodát, hanem valami kevés betegeket gyógyítna meg, kezét rajok tévén.* mert egyéb-ként, iztózik ember hallani-is, hogy a Krisus akár-hol-is nem chelekedhette vólna meg a' mit akart vólna. Ezt a' mondást, I. Némellyek így magyarázzák: *Nem tehetett chodát*: az-az, el-tsélette hogy ne tenne. mert a' mit ember magában eltsélt, ha az-után valaki kéri hogy külömbet chelekedgyék, azt mongya hogy nem chelekedheti, vagy nem lehet tőle; nem hogy egy-általlyában nem lehetne, hanem hogy, el-tsélltett szándékában akarván maradni, külömbet nem chelekedhetik. mélto pedig, hogy, a' mit valami bűnhűlletes ember illendő okból el-tsélett magában, meg ne változtassa. Így mondotta Urunk [10]: *Nem gyűlölhet titeket a' világ*: mert tudni illik, el-tsélett akarattya, hogy ne gyűlöllye az övéit: II. Némellyek arra magyarázzák; hogy, nem akarván hazájában chodát tenni, azt mondotta hogy nem tehetett: mert a' mit ember nem akar, azt mondhattyuk hogy nem chelekedheti. mert a' chelekedetnek az Akarat vezére. Így olvassuk [11], hogy a' Józef báttyai *Semmit nem szólhattak néki békességesen:* az-az, nem akartak szóllani, mint hogy gyűlölték. Nem akart azért Urunk hazájában chodát tenni, az ott-lakóknak hitetlenségőkért, mint-ha a' kezе kötve lőtt vólna. Mert a' Choda-tételben, két dolog kívántatik: Abban, a' ki azt chelekesszi, a' Hatalom; abban pedig, a' ki vészi, a' Hit. melly mint-hogy azokban nem találtatott, nem illett hogy chodák lennének közöttök. III. Némellyek azt mongyák, hogy, Nem lehet, a' mi nem haszнos, a' vagy nem illik. Így mondotta Urunk [12]; hogy, *Nem keseregtetnek a' Vő-legény fiai, még vélek vagyon a' Vő-legény*; az-az, nem illik hogy keseregjenek. Nem illett pedig, a' meg-mondott okért, hogy Urunk hazájában chodát tenne, és azért nem tehetett: mint-ha az Igasság-szerető Bírótól hamis törvényt kérnél, azt mondhatná, hogy azt nem chelekedheti. Így mondotta Urunk [13]: *Az én jobbomra ülni, vagy balomra, nem enyim hogy néktek adjam*: mert nem illett hogy akkor néki adná. És mivelhogy mind Sz. Máté [14], mind Sz. Márk [15] azt írják, hogy Urunk tőtt valami kevés chodákat hazájában, nyilván jelentik, hogy többeket-is chelekedhetett vólna, ha az emberek a' hitlenséggel méltatlanokká nem tették vólna magokat.

C

[9] Mar. 6. 5.

[10] Joan. 7. 7.

[11] Gen. 37. 4.

D

[12] Mar. 9. 15.

[13] Mat. 20. 23.

[14] Mar. 13. 58.

[15] Mar. 6. 5.

Ezt a'

Ez a'Bizodalom vagy Reménſég, nyilván fel-találtatott a'Kananæai aſzſzonyban: kiben, a'mint Urunk mondotta [a], nagy Hit volt, melyből ſzármazik a'Bizodalom. Ezt hogy nyilvábban meg-értsük, azt kell eſzünkbe vennünk; hogy a'Reménſég-ellen, két külömbözö, sőt ellenkezö Vétek tusakodik: tudni illik, a'Kétſégbe-eſés, és a'mód-nélkől-, vagy főlőtt-ebb-valo Bizakodás; mellyektől igen távúl járt a'Kananæai aſzſzony. A'Bizakodáſt el-kerülte: mert, ſem maga méltóſágát, ſe faradſágát, ſe egyéb dolgát elő nem hozta, hanem chak az Iſten irgalmaſſágára nézett, és attól várt ſegétſéget. A' kétſégbe-eſéſt pedig el-kerülte: mert Urunknak ſe halgatáſával, ſe kemény feleletivel el nem állott, hanem végig bizott az Iſten irgalmaſſágában.

Három úttal ſzóllott Urunknak; és mindenkor, el-távozván a'két Vétektől, az igaz közép úton maradott, ſem jobra ſem balra nem hajolván. I. Azt mondotta: *Könyörüly rajtam*: a Kétſégbe-eſés-ellé: *Az én leányom gonoſz ördög gyötörtetik*: a'mód-nélkül-való Bizakodás-ellen: holott nem érdemét, hanem nyomorúſágát emlegeti. II. *Imádta*, a'Bizakodás-ellen; és azt mondotta, *Uram ſegélly engem*: a Kétſégbe-eſés-ellen; melly nem vár ſemmi ſegétſéget. III. Meg-engedi, hogy haſonló az el-vetett Ebhez; hogy meg-mutaſſa, hogy magában nem bizakodik: de reméli, hogy részt léſzen a morzalékokban, a'kétſégbe-eſés-ellen. Ezt a'bátorſágos Reménſéget, ſő képpen a'*Jó lelki-ismérettel* ſzerezhettyük-meg: Mert, *ha a'mi ſzívünk nem vádol minket, bizodalmunk vagyon az Iſtenhez: és valamit kérünk, el-vészſzük őtőle: mert az ő parancholatit meg-őrizzük, és a'mellyek ő-előtte kedvesek, azokat chelekeſzſzük* [b].

Mindazáltal, nem lehet olly méltatlan ſzemély, a'ki az Iſtennek Irgalmaſſágától valamit ne reménlhetne könyörgéſével: mert az Imádſág, érdemes az örök boldogſágnak el-vételére; és foganatos a'mi kívántságunknak be-tellyeſitéſére. Melly két dolog, nem mindenkor találtatik eggyütt, és igen külömböz egy-máſtól. Az Érdemes Imádſághoz kívántatik ugyan, hogy az Imádkozo, Iſtennek kedvében légyen, és ſemmi Halálos bűnben ne találtaſſék: melly nem kívántatik a'foganatos Imádſághoz. holott még az Ördög-is meg-nyerte, hogy a diſznókba mennyen [c]. Az-okáért, I. Némellyek az Imádſággal, az örök boldogſágot-is érdemlik, és a'mit kívánnak-is meg-nyerik; mint a'kik Iſten Malaſztyában lévén, illendő dolgot kérnek: Illyen volt az Anna imádſága, midőn fiat kért [d]; és Salomoné, mikor bőlcheſéget kért [e]. II. Némellyek, érdemét vészik Imádſágoknak, de a'mit kívánnak, meg nem nyerik: kik Iſtennek kedvében vannak ugyan, de nem tudván, alkolmatlan dolgot kérnek; mint Sz. Pál, mikor háromſzor kérte hogy a'teſtnek őſztöne el-távoznék tőle, de meg nem nyerte [f]. III. Némellyek, meg-nyerik ugyan a'mit kérnek, de nem érdemes Imádſágok az örök boldogſágra: kik Halálos bűnben lévén, illendő dolgot kérnek; úgy-mint, hogy a'Keresztyének győzedelmet vegyenek a'Pogányokon, vagy Eretnekeken. IV. Némellyeknek, Imádſágok ſem érdemes, ſem foganatos: kik bűnben lévén, illetlen dolgot kérnek; mint Antiokus [g], ki látor lévén, könyörgött, de irgalmaſſágot nem nyert. A'Kananæai aſzſzony imádſága pedig, úgy-mint, ki talám már meg-igazúlt volt, mind érdemes-is mind foganatos volt: mivelhogy, a'mint mondám, nagy bizodalma volt, melly az ő nagy Hitiből ſzármazott.

Minémű haſznos légyen efféle Bizodalom, meg-jelentette Moyſes: ki, mikor az Iſraël fiai meg akartak harczolni Amalekkel, a'hegyre menvén imádkozni, azt mondotta Joſuénak [h]: *Válaſſz férfiakat: és ki-menvén harczolly Amalek-ellen: holnap én a'halom tetejére állok, az Iſten veſzſzeje kezemben lévén.* Nagyra bőchölli Moyſes a'veſzſzőt az Imádſág idején: vallyon inkább meg-halgatta-e az Iſten a'veſzſzőért, hogy-ſem a'nélkül? Az Iſtennek bizony ſzükſéges nem volt: de Moyſesnek, és a'népnek igen haſznos volt. mert azzal ſok chodákat chelekedett volt Moyſes Egyiptusban: és midőn az Iſraël fiai arra tekintettek, nagy bizodalmat vőttek az Iſten irgalmaſſágáról. Tudván azért Moyſes, hogy a'Bizodalom teſzi foganatoſſá az Imádſágot, a'veſzſzőt tartotta kezében, tengetvén és gerjeſztvén Bizodalmát: hogy, a'melly Iſten ki-ſzabadította Iſraélt a'Farao kezéből, Amalektől-is meg-oltalmazza. melly Bizodalom, győzedelmeſſé-is tőtte őket.

NEGYEDSZER: Kívántatik a'Kardhoz, hogy tiſztá és fényes légyen, ne rozdás; értſed az Imádſágban a'Szeretetet, vagy az Igaſſágot, melly a'ſzeretetben áll. és a'nélkül nem lehet; és igen ſzükſéges az Imádſághoz: Mert *az Úr ſzemei az Igazakon: és az ő fülei az ő könyörgéſén* [i]. Azért monnya Dávid [k]: *Ha hamiſſágra tekintettem az én ſzívemben, nem hallgat meg az Úr.* Iſaiás-is bizattya az Igazakat, a'hamiſſakat pedig reszketi. Az Igazaknak azt mongya [l]: *Szegyd-meg könyeredet az ellenségnek &c. Akkor kiáltaſz, és az Úr meg-halgat; kiáltaſz, és mondá: Ihol jelen vagyok.* A Gonoſzoknak pedig [m]: *Mikor*

[a] Mat. 15. 28.
[b] 1. Ioan. 3. 21.
[c] Mat. 8. 31.
[d] 1. Reg. 1. 11. 13.
[e] 3. Reg. 3. 6.
[f] 2. Cor. 12. 8.
[g] 2. Mach. 9. 13.
[h] Exod. 17. 9.
[i] Pſ. 33. 16.
[k] Pſ. 65. 18.
[l] Iſa. 58. 7. 8. 9.
[m] Iſa. 1. 15.

A

n Num. 15. 7.

o Ioan. 9. 31.

p 2. Ioan. 3. 22.

B

q Matt. 7. 8.

r Aug. Tr. 44. in Ioan.

s Luc. 11. 8.

t De Confec. Monach. c. 1.

u Luc. 18. 13.

x Tract. 44. in Ioan.

y All. 3. 16.

C

z Prov. 28. 9.

a Num. 11. 33.

b Tract. 73. in Ioan.

c In reg. 7. Ioan.

D

d Lev. 22. 3.

e Rom. 2. 24. 1 Tim. 6. 1.

f 1. Tim. 6. 9.

meg-sokasitsátok az imádságot, mely nem halgattatik: mert a'tiszta vizek rakyák vérével, az-az, vétekkel. Urunk-is hasonló-képpen beszélt [n]: *Ha én-bennem maradtok, és az én igéim ti-bennetek maradnak: valamit akartok kérjetek, és meg-lészen nektek.* A'vakon-születtet embert-is, kit Urunk meg-világositott, ezt bizonyitotta, mondván [o]: *Tudgyuk, hogy a' bünösöket az Isten meg nem halgattya: de a'ki Isten-tiszteló, és az ő akaratyát cselekszi, azt halgattya-meg.* Ezent mongya Sz. János-is, a'mint nem régen elő-hozám [p], a'Bizodalomról szólván. Ezt-is fel-találjuk a' Kananeai aszszonyban: ki Igazságát azzal mutatta, hogy ki-ment határából, a' Bálványozásból, és egyéb-féle bünökből; Szeretetit azzal, hogy nyomorúlt leányáért, a' munkát és fáradságot nem szánta, hanem a'Krisstull meg-keresse, és nagy buzgósággal könyörgött érette: sőt annak nyomorusságát, maga nyomorusságának tartotta, és azért nem mondotta Urunknak; Könyörülly a' leányomon, hanem, *Enyémen.* Mint-ha azt mondotta volna: A'leányom, kit az Ördög gyötör, nem érzi testi fájdalmát: de én, nagy szivem fájdalmával és bánattyával érzem: azért én-rajtam könyörülly. A'mi az Illeni Szeretetet illeti-is, arról senki nem kételkedhetik: mert, kichoda könyörgene ollyan nagy bizodalommal annak, a kit nem szeretne? Kichoda szenvedné-el a'gyalázatos nevezetet attol, a kit gyülölne? Kichoda borulna annak lábaihoz, a'kit irgalmasnak nem alitana? a'kit pedig Irgalmasnak itélünk, lehetetlen hogy ne szeressük.

Mondaná valaki: Sok helyen olvasluk, hogy az Isten a'Bünösöket-is meg-halgattya: mert Urunk egy-általlyában mondotta [q]: *Minden a'ki kér, vészen*; az-az, a'mint egy régi Doktor magyarázza [r]; akár igaz légyen, s akár bünös. És másutt, Példa-beszédben azt mondotta [s]: *Mondom nektek: Ha nem ád-is neki fel-kelvén, azért hogy barattya: mindazáltal annak juttatásáért fel-kél, és ád neki valamennyi kell.* melyből azt hozzá-ki Sz. *Basilius* [t]; hogy a'Bünösök-is meg-nyerik a'mit kérnek, ha álhatatosson kérik. Továbbá; nem bünös volt-e a'Publikánus, mikor azt mondotta [u]: *Isten légy kegyelmes nékem bünösnek?* de meg-halgattatott, és meg-igazult. Azért irja Sz. Agoston [x], hogy nem volt lelkében tellyességgel meg-világositatott a'vakon-született ember, a'ki azt mondotta, hogy *az Isten a' Bünösöket meg nem halgattya.* Felelet.

A Bünösök Három-képpen imádkozhatnak: I. Hogy a'Hitnek bizonyitására, az Istentől chodát nyerjenek: és igy, meg-lehet hogy meg-halgattattassanak, mert akkor nem az ő érdemök, vagy imádságok nyeri a'chodát, hanem az igaz Hit, melly azáltal meg-bizonyodik. Es igy mondotta Sz. Péter, a'Sántáról, kit meg-gyógyitott [y]: *A' Hit, melly ő általa vagyon, adta ezt a' tellyes egésséget.* Ha pedig a'Bünös ember chodát kérne, hogy azzal szentségét, vagy imádságának erejét bizonyitaná, meg nem nyerné: mert az Isten nem bizonyithattya a'hamisságot, sem a Bünös ember imádságának ninch ereje a'choda-tételre. és igy, igazán szólott a'vak: mivelhogy Urunk a'végre chelekedett chodákat, hogy magát *Messiásnak*, és igaz Istennek mutatná; és azért nem lehetett Bünös ember, a'mint a'Zidók hamisan reá fogták. II. A Bünös úgy imádkozhatik, hogy magának valami testi vagy lelki jót nyerjen; és ha akkor-is szántszándékkal a'bünben hever, közönséges-képpen meg nem halgattatik; a'mint az elő-hozott Irásokból ki-tetszik: mert a'ki Istennek parancholattyát nem fogadgya, nem melto hogy Isten-is meg-halgassa [z]. Mindazáltal, néha ezeket-is meg-halgattya az Isten: vagy a végre, hogy meg-büntesse őket; miut a'húst-kérő Izraél fiait [a]. és félő, úgy-mond Sz. Agoston [b], hogy, a'mit kegyelmetlen meg-tagadna az Isten, azt haragjából meg ne adgya: vagy pedig kivált-képpen-valo irgalmasságból; hogy jó-tetteményivel, az ő szeretetire fel-gerjesszze az Isten. Ezen-kivül, a Bünös ember imádkozván, hasonló a'hoz, a'ki a'Király fiát meg-ölvén, véres kezét mutogatná a'Királynak, hogy azzal kegyelmet nyerne; a'mint Sz. *Basilius* irja [c]. Ezt példázta régenten, hogy a'tisztátalannak nem volt szabad az Ur sátorához menni [d], míg nem meg-tiszttlt... Erre tanit a'Közönséges Imádság-is. Mert michoda orczával mongya az Istent Attyának az istentelen, holott chak tanitványa, vagy szolgája sem lehet, hanem ellensége...? *A' nevét ki-vromlya* [e], nem szenteli. Ő-benne az Isten nem országol, hanem *a'bün uralkodik* [f], és azért nem-is kivánnya a Krisstus jövetelét. Maga gonosz kivánságát követi, nem az Isten akarattyát. Attól kér minden-napi kenyeret, a kinek foba nem akar szolgálni, se kedvéért egy falat kenyeret adni. A'büntől meg nem akarvan szünni, hogy kérhet bochánatot? Ő-maga keresi a'bünre-valo okot, és kuczertet, a gazdagságot, gyönyörüséget, méltóságot, mellyek rakvák kisértettel; a'mint a'gazdagságról mongya Sz. Pál [g]. Meg sem akar szabadúlni a'gonosztól, vagy büntetéstől, a'mig a' bünnek gonosságát el nem akarja hagyni. A'*Dioscorides* drága-kövének tok hasznа vagyon, de a'holt ember szájában, mind el-veszti: szintén úgy az Imádság-is. III. Ha

a'Bünös

a'Bűnös meg akar térni, mint a Niniviták [h], a'Publikánus [i], és egyebek, gyakorta meg-nyeri a'mit kiván; de nẽ mindenkor. és ha kik meg-nyerik-is, nem érdemök-ízeránt, hanem chak az Istennek irgalmasságából: és azért találommal szóll az Irás feljlök; a'mint Dánielnél [k], Joëlnél [l], Jonásnál [m], és Sz. Lukáchnál [n] olvassuk. Melyből nem következik, hogy a'Bűnös embernek ne kellessék imádkozni: hanem, hogy fölöttébb-is szükséges néki az Imádság. mert a bizontalan dolgok-közzűl, a'bátorlágosbat kell választani. és, ha imádkozik, nem veszt véle; sokat veszthet pedig, ha nem imádkozik: mert talám meg-halgattatott volna, a'vagy más időre készületűl lett volna. mert noha a'tiztátalan állatot nem áldozhatták az Urnak: mindazáltal, el-adván azt, az árát bé-mutathatták [o]. Azon-képpen, noha a'Bűnös ember imádsága nem érdemes: mindazáltal annak árrát, a'jó készületet, meg nem veti az Isten. Ezeknek mongya az Isten [p]: *Mossatok-meg, tiszták legyetek; vegyétek-el gondolatitoknak gonoszságát szemeimből: szűnnyetek-meg gonoszúl cselekedni, tanúlyatok jól cselekedni*; &c. *És jőjetek elő, és fedgyetek-meg engem, úgy-mond az Úr: ha a'ti bűneitek lésznének mint a'veres festék, mint a'hó meg-fehérűlnek: és ha piroſſak lésznének-is mint a'piros szín, mint a'fehér gyapjú lésznek.* Azoknak pedig, a'kik a'bűnben meg-maradnak, külömben szóll; a'mint ez-előtt elő-hozám [q] kik-ellen, Jeremiásnál-is panaszolkodik az Isten, mondván [r]: *Hattal sorántak hozzám, és nem arczal; és az ő nyomorúságoknak idején, fognak mondani: Kelly fel, és szabadíts-meg minket.* És meg-felel érdemök-ízeránt: *Hol vannak a'te istenid, a'kiket magadnak chinálsz (a'te indulatid, mellyeket követtél, és a'mellyeknek szolgáltál,) kellyenek-fel, és szabadítsanak-meg téged a'te nyomorúságodnak idején.* De még a'Pogányok-is nem ítélték kedvesnek az istentelen emberek könyörgését: mert *Bias Prienaus*, egyik a'Gőrög bőlcsek-közzűl, eggyűtt menvén hajón némelly lator emberekkel, és halván hogy a'szél-vész-kor minnyájan könyörgenének az isteneknek, azt mondotta nékik: Halgassatok, hogy meg ne tudgyák az istenek hogy itt vattok: jelentvén, hogy azoknak imádsága inkább meg-haragítaná, hogy-sem meg-engesztelné az isteneket.

III. RESZ.

Tőszór: Kivántatik a'Kardhoz; hogy Könyű légyen, hogy birhassa ember véle: Értsed az Imádságban az Alázatosságot. Mert, *A'maga meg-alázónak imádsága, által-hatja a'felyhőket: és meg nem vigasztaltatik, míg nem el-közelget: és el nem távozik, míg nem a'Felséges vesz tekintetet* [s]. Erről szép példánk vagyon a'Publikánusról és Farisæusról: mellyet Urunk azoknak mondott [t], *kik magokban biztak mint igazak, és egyebeket meg-útáltak.* Ez az Alázatosság azért abban áll, hogy ember a'maga Igasságában ne bízzék, hanem, azt mongya Dánielnek [u]: *Nem a'mi Meg-igazúlásunkban vettyük a'könyörgéseket a'te orczád-eleibe, hanem a'te sok Irgalmasságodban.* Azért mondotta Sz. Jakab [x], és Sz. Péter [y], hogy *Az Isten a'kevélyeknek ellenek-áll, az Alázatosoknak pedig Malasztot ád.*

Ezt-is valóban fel-találjuk a'Kananæai aszszonyban: ki nem chak nehéz néven nem vőtte, hogy Urunk Ebhez hasonlította; hanem, nagy alázatosan meg-vallotta, sőt annál-is alább-valónak, az-az, Kőlyöknek nevezte magát. Mint-ha azt mondotta volna: Légyenek bár a Zidók, fiak, üllyenek az asztalnál: nem irégylem. nem kivánok egy asztalnál ülni vélek, sem a szép feir czipóban enni: hanem chak azt kivánom, hogy, mint a'Kőlyköt, úgy tarts; kinek örömest oda engedik a'morzalékokat, mellyekkel a'fiak nem gondolnak. A'ki fő szolgájának teli marokkal osztya a'pénzt; ha az újai-közzőtt egy pénz el-hűll, nem bánnya ha az a'ház-sőprő inasnak marad: azon-képpen, holott a'Zidóknak bőségessen mutatod Irgalmasságodat, ez egy dolgot nékem nem irégylik; mint-hogy ninchen-is semmi fogyatkozásokra. Mivel pedig a'belső Alázatosság, külső jellel-is meg-mutattya magát, úgy-mint, főnek meg-hajtásával, szemnek le-függesztésével, földre borúlással: azt-is meg-chelekedte a'Kananæai aszszony; mert Urunknak lábaihoz borúlt [z]. Azt chelekedte Magdolna-is [a], és Judit [b]; ki imádságában azt-is mondotta [c]: *A'kevélyek nem teszszettek néked, eleitől-fogva: hanem az Alázatosok és szelídek könyörgése terjesztett néked mindenkor.* Azt irja *Laërtius* [d], hogy *Aristippus*, egy barátyáért könyörgött a'*Syracusai Dionysius*nak: ki nem akarta meg-halgatni. azokáért a'Királynak lábaihoz borúlt; és azokat ölelgetvén, meg-nyerte a'mit kivánt. Némellyek azt illetlen dolognak tartották olyan Filosofusban: kiknek ő azt felelte: Nemén vagyok oka, hanem *Dionysius*, kinek fülei a'lábaiban vannak: jelentvén azzal a'*Dionysius* fel-fuallkodását. mellyet mi tréfa-nélkűl mondhatunk az Istenről. nem hogy kemény fel-fuallkodásból külömben meg nem akarna bennünket halgatni, hanem ha lábaihoz

borúlunk

A
h Jon. 3. 8.
i Luc. 18. 13.
k Dan. 4. 24.
l Joel. 2. 12.
m Jon. 3. 9.
n Luc. 7. 2.

o Lev. 22. 27.
p Isa. 1. 16. 18.
q Isa. 1. 25.
B
r Jer. 2. 27.

C
s Eccli. 35. 21.
t Luc. 18. 9.

u Dan. 9. 18.
x Jac. 4. 6.
y 1. Pet. 5. 5.

D

z Mat. 7. 25.
a Luc. 7. 38.
b Judit 9. 1.
c vers. 16.
d Lib. 2. 6. 8.

borúlunk (mert az nem illik az Istenhez:) hanem, hogy gyönyörködik a'mi Alázatosságunkban; a'mint Juditról hallók; és hogy mi is meg-ismerjük magunkat.

HATODSZOR: Kivántatik a'Kardhoz; hogy éles légyen: értsed az Imádságban az Aitatosságot és buzgóságot. Mert, feddi az Isten azokat, kik chak ajakokkal tiszteltik, a'szívök távol lévén tőlek [r]. Jeremias pedig, *Átkozni*-nak mongya [s], *a ki az Úr dolgát álnokul cselekszi.* Ez-is meg volt a'Kananæai aszszonyban: ki nem immel-ámmal könyörgött, hanem igyan kiáltott [t]. a'Kiáltás pedig, gyakorta a'belső aitatosságból származik; melyről gyakran emlekezik Dávid [u]. noha Kiáltás-nélkül-is lehet az Aitatosság: és Moysesnek chendes imádságát, Kiáltásnak tartotta az Isten [x]. Ez az Aitatosság, a hitből származik, melyel ember meg-gondollya az Isten méltóságát, maga gyarlóságát, a'dolognak, mellyet kér, nagy-voltát, és aitatosságra gerjed; a'mint Sz. *Bajlius* irja [y]. és azzal bizonyittya; hogy, a'ki fejedelemmel beszél, igen reá figyelmez, hogy szavával, maga-viseletével, vagy egyéb módon meg ne bántsa. Első bizony, hogy a' Pogányok ne kárhoztassanak sok Keresztyéneket, kiknél, nagyobb buzgóságot mutattak az ő hamis istenökhez-valo imádságokban. mert *a Baal Papjai, reggeltől-fogva kiáltottak nagy szóval, és metélték magokat kéjekkel és törökökkel, mig a'vér el-folyta őket* [z]. A'Romai Pogány Papok pedig, a'mint *Macrobius* irja [a], az Áldozat-kor fejöket be-buritottak, hogy elméjek szemök után ne jargalna: a'poroszló pedig kiáltotta: Láss dolgodhoz. Nagy Sándornak pedig egy inasa, az áldozat-kor inkább el-szenvedte, hogy a'tűz megégetné a'kezét, hogy-sem meg-jajdúlt volna, vagy más módon az aitatosságot megbántotta volna. Tahát mi, kik egy balha-chipésre nyughatatlankodunk, mit felelünk kényességünkért az igaz Istennek? Arany-szájú Sz. János, az Abrahám példáját hozza-elő [b]: ki, áldozni akarván, egyedül a'hával ment a hegyre, szolgait és barmát a'hegy-alatt hagyván, hogy ne lennének bántására.

Az Aitatosságnak külső jele, a térdre-esés (de nem Zidó- vagy Udvari-módon,) a'szemnek az égre-valo fel-emelése, és a'kéznek fel-emelése, vagy ki-terjesztése; melyről emlekezik az Irás [c]. és a Pogányoknál-is ezen szokás volt, a'természetnek indulatyából; melyről *Apuleius* emlekezik [d]. Azt jelentyük pedig véle: I. Hogy onnan-felyül kérünk, és reménlünk segétséget: a'mint a'vízbe-haló ember-is kezét fel-emeli, kivánván, hogy valaki meg-segéttse. II. A'szívnek az Istenhez-valo fel-emeléset-is jelentyük; a'mint *Clemens Alexandrinus* irja [e]; és azt kivánta Jeremias, mondván [f]: *Emeljük-fel szíveinket kezeinkel-egyetemben, az Úrhoz az egekbe.* III. Az kegyes Istennek kezébe bizzuk magunkat, hogy akarattya-szerént, vagy meg-bűntetlen, vagy meg-kegyelmezzen; a'mint *Tertullianus* irja [g]. IV. Indúlatunknak buzgóságát jelentyük: mint-ha a'nagy bizodalom-által az Istennel küzködnénk, és mint-ha kezönkbe fognók a'mit kérünk. V. Vallást tészünk a'meg-feszült Krisztus érdemiről, be-mutatván az Atya Istennek mint foganatos eszközt, kérésünknek meg-nyerésére; a'mint Sz. *Cyprianus* irja [h]. *Prudentius* pedig azt irja [i]; hogy némelly Mártyrok, midőn a'halálra mentek, testőket Keresztformán rendelték: jelentvén azzal, hogy a'meg-feszült Jesusnak hivei, és ő-érette szenvednek. VI. Jelentyük, hogy nem restséggel akarjuk meg-nyerni a'kivánt dolgot, hanem kézzel-is hozzá akarunk nyúlni. VII. Imádságunkat nemi-nemű-képpen kéz-ijal fel-fegyverezzük, hogy ellenségünkhez lövöldözvén, azokat el-kergessük; a'mint Sz. *Ephrem* irja [k]. Az-okáért, méltán panaszolkodik a'Krisztus, a'mint Sz. *Hippolytus* irja [l]; hogy azért adta kezeinket, hogy ki-terjesztenők az imádságra: mi pedig lopásra, gyilkolásra, és egyéb gonoszságra terjesztyük-ki.

HETEDSZER: Kivántatik a'Kardhoz; hogy Vastag légyen, ne ingadozzon, maroklattyában, se a'vasa ide's tova ne hajladozzon: értsed az Imádságban az Állhatatosságot; hogy azt akár-mi okból félbe ne hadgyuk, mig nem meg-nyerjük a'mit kérünk. Erről, az istentelen Birót hozza Urunk például [m], tagadhatatlan bizonyitással ajánlván azt mi-nékünk. Mert nagy istentelenség volna, ha a'kegyelmes Istent kemenybnek akarnók a hamis Bironál, ki sem az Istent nem félte, sem az embert nem böchülte: mint-ha azt meg nem chelekedné az Isten mi-kedvünkért szeretetből, a'mit a'hamis Biro chelekeszik únatásból. Más Példát-is hoz Urunk elő; melyről az-előtt emlekeztem [n]: jelentvén, hogy, ha ember alkolmatlan időben-is nem szegi kedvét barátyának ha untattya: sokkal inkább nem szegi az Isten az álhatatos könyörgőnek, mivelhogy az Istennek, semmi-némü idő nem alkolmatlan. Ezért mondotta Urunk [o], hogy *Szükség mindenkor imádkozni.* és [p], hogy *Vigyázzunk minden időben, imádkozván.* és Sz. Pál [q], hogy *Szünetlen imádkozzunk.* és a'Bölcs [r], hogy *Ne szűnnyünk-meg mindenkor imádkozni.*

Melly mondásnak eleget tészünk: 1. Ha, a'mikor arra érkezünk, el nem mulattyuk,

mint

A

e Ps. 10. 17. Mat. 15. 8. Es. 48. 12. g Mat. 15. 23.

h Ps. 119. 1. & 129. 1. i Exo. 14. 15.

k In Reg. Serm. 201.

13 Reg. 18. 26. 28.

B

m Lib. 3. Hist. 12. Age quod agis.

n Num. 5. 18. Ep. 2. ad Corinth.

o Exod. 17. 11. Ps. 133. 2. Ps. 140. 2.

p Lib. de Mundo.

q Lib. 7. Strom.

r Virm. 3. 41.

C

s Apoc. 3. 20.

t De Exhort. Martyr. c. 8.

u Hymno 6. Peristephan.

x Tract. de Orat.

y Lib. de Confessat. Jesu.

z Exo. 18. 8.

D

a Exo. 11. 8.

b Exo. 32. 36. c 1. Tim. 2. 8.

d Exod. 28. 22.

mint igen haſznos dolgot. Igy mongya Dávid, az Igaz emberről [c]; hogy *Az Úr törvényében elmélkedik éjjel és nappal.* és magáról [d]; hogy, *Áldgya az Urat minden időben, és az ő dicséreti mindenkor ſzájában.* és [e]; hogy *Aző ſzemei mindenkor az Úrra.* és Szent Lukách az özvegy Annáról [f]; hogy, *El nem távozott a' templomból, könyörgéſekkel ſzolgálván éjjel és nappal.* és egyéb Hivekről [g], hogy *Mindenkor a' Templomban voltak, dicséryén és áldván az Iſtent.* II. Ha minden chelekedetinkben az Iſtennek igyekezünk kedveskedni, és az ő akarattyát chelekedni: és a' végre, minden dolgunknak kezdetin, rövid imádſággal azt kérjük, hogy mindent az ő dicséretire rendelneſsünk. III. Ha, midőn mi-magunk nem erkezünk, máſſal imádkoztatunk érettünk; tudni illik, a' ſzegényekkel, kiket alamiſnával ſegétünk.

Ez-is meg-volt a' Kananæai aſzſzonyban: ki minden akadékon által-ment; és meg nem ſzűnt, valamíg azt nem hallotta [k]; *Légyen néked a' mint akarod.* Mód-nélkül chelekeſznek azért, a'kik, ha egy vagy két óráig-valo imádſággal meg nem nyerik kívánſágokat, kedvetlenek, és meg-ſzűnnek: kiket Arany-ſzáju Sz. János, annak példájával orczáz [l], a' ki harmincz-nyólcz eſztendeig várta a' víznek fel-zavarását [m]: és azoknak példájával-is, kik a Fejedelmeknek ſok eſztendeig ſzolgálnak, bizontalan reménſegtől hordoztatván: holott mi tudgyuk, hogy valami későre, nagy, és bizonyos jutalmunk léſzen.

NYÓLCZADSZOR, és Utólſzor: A' Kardhoz az kivántatik; hogy ember úgy tudgya forgatni, hogy magát meg ne ſértſe. Mert az Imádſággal-is úgy kell élnünk, hogy kárunkra ne következzék, nem következik pedig, ha haſznos és üdvöſſéges dolgokat kérünk. Erről mongya Sz. János [n]: *Ez az ő-benne-való bizodalmunk: Hogy valamit kérünk az ő akaratty-ſzerént, meg-hallgat minket.* az ő akarattya pedig, a' mint Sz. Pál mongya [o], *a' mi meg-ſzenthelésünk.* Az-okáért, mikor valamit az ő akarattya-, vagy a' mi üdvöſſégünk-ellen kérünk, úgy halgat-meg, ha meg nem adgya: mert úgy chelekeſzik kívánſágunk-ſzerént, kik magunknak gonoſzt nem kívánunk; és a' mit gonoſznak ítélünk, azért könyörgünk, hogy el-távoztaſſa tőlünk. Azért mongya Arany-ſzáju Sz. János [p]; hogy, hálát kell adnunk az Iſtennek, a' mikor valamit meg nem enged, mint a' mikor meg-enged. Sz. Agoſton pedig azt irja [q]; hogy, ha jól könyörgünk, azért-is kell könyörgenünk, hogy Iſten meg ne adgya, a' mit tudatlánſágból nem jól kérünk.

Ezt-is fel-találjuk a' Kananæai aſzſzonyban: ki azt kérte, hogy Urunk könyörüllyön rajta; és a gonoſzúl gyötörtetett nyomorúlt leányát, meg ſzabadittſa a' kegyetlen Ördögnek rabſágából. Valaki illyen imádſággal könyörög az Iſtennek, eſzébe vészi, hogy ninchen haſznosb dolog annál: mert közönſéges fegyver minden ellenſég-ellen, közönſéges orvoſság minden nyavalya-ellen, közönſéges kolcs a' mennyei tár-házhoz, melyben mindent fel-találunk: és nem chak azt a' mit kérünk, vagy keresünk, hanem ſokkal többet. A' mint ki-tetſzik Abrahámból: ki, azt mondván [r]; *Bár chak Iſmaël éllne előtted:* nem chak azt nyerte-meg; hanem más fia-is lőtt, Iſaak, ki nagyobb vólt Iſmaëlnél. Salomonból: ki chak bölcheſséget kérvén, gazdagſágot-is nyert, és dicsőſséget [s]. A' Tékozlo fiúból: ki chak azt kérte, hogy *Olyan legyen mint egy a béreſek-közzül* [t]: de ſokkal többet chelekedett a' kegyes Arya. A' Kereſztfán függő Tolvajból: ki chak azt kérte, hogy Urunk *meg emlékezzek réla, mikor országába jún*; és azt nyerte, hogy azon nap véle eggyütt paradichomban lenne [u]. mert, a' mint Sz. Pál irja [x], *Hatalmas az Iſten, mindeneket bővſéges-ben meg-chelekedni hogy ſem mi kérjük, vagy értyük.* Az-okáért el ne mulaſſuk az áldott Imádſágot, ſe meg ne ſzűnnyünk tőle: mert azzal e' világon, az Iſtennek bővſéges Malaſztyát nyerhettyük; a' más világon, az örök Boldogſágot: Mellyet engedgyen minnyájunknak a' Tőlſéges Iſten, az ő Szent Fiának érdemiért. Amen.

A
c Pſ. 1. 2.
d Pſ. 33. 1.
e Pſ. 24. 15.
f Luc. 2. 37.
g Luc. 24. 53.

k Matt. 15. 28.

l Hom. 31. in Joan.
m Luc. 5. 7.

B

n 1. Joan. 5. 14.

o 1. Theſſ. 4. 3.

p Hom. 30. in Matt.
q Tract. 33. in Joan.

C

r Gen. 17. 18.

s 3. Reg. 3. 6. 13.
t Luc. 15. 19. 22.
u Luc. 23. 42.
x Rom. 8. 20.

D

HARMADIK PREDIKATZIO.

MElly igazán mondotta légyen Sz. János [a]; hogy *Azért jelent-meg az Iſten Fia, hogy el-rontſa az Ördög chelekedetit:* és Urunk [b]; hogy *Ő erős-kézzel az erős fegyverejnél meg-győzte őtet, minden fegyverit el-vőtte, és zsákmányit el-oſztotta:* nyilván ki-tetſzik az el-múlt, a' mái, és a' következendő Vaſárnapi Evangéliomokból. mert mind a' háromban emlekezet vagyon az Ördögről, és az Iſten Fiáról.

a 1. Joan. 3. 8.
b Luc. 11. 22.

A

Az Ördögről ugyan mindenütt, hogy gonoſzt chelekedett: az Iſten Fiáról pedig, hogy chelekedetit el-rontotta. Az el-múlt Vaſárnapi Evangeliomban, az Ördög álnok kiſértőnek mutatta magát; a'máiban, és a'következendő Vaſárnapiban, kegyetlen hóhernak: de az Iſten Fia, *Kiben a'bölcheſéginek és tudománnak minden kincsei el-rejtvék vannak* [c], az el-múlt Vaſárnapon, minden álnok okoskodáſát meg-ſzégyenitette; ma-pedig, mint Erős [d], a'ſzegény Kananæai aſſzony leányából, mint lako-helyéből, ki-kergette az Ördögöt: és a'jövő Vaſárnap-is azt chelekedte, ki-üzvén egy nyomorult emberből a'néma Ördögöt [e], az-az, a ki az embert meg-némitotta volt. A'végre chelekedte pedig mind ezeket, hogy meg-értenök, hogy, a kik az Iſten Fiában vetik bizodalmokat, és az ő parancholatihoz ſzabják akaratyokat, azoknak az Ördög ſem álnokſágával, ſem kegyetlenſégével nem árthat. Erről ſzóllok e'moſtani Predikátzióban:

c Col. 2. 3.
d Iſa. 9. 6.
e Luc. 11. 14.

I. Meg-mutatom, Miért engedi az Iſten az Ördögnek, hogy az embert gyötörje.
II. Meg-mondom, Micsoda végekért engedi-meg azt fő-képpen az Iſten.
III. Meg-magyarázom, Micsoda különbség légyen, a'teſti és lelki Hadakozáſban.

B

ELSŐ RESZ.

HA kérdené valaki: Mi az oka, hogy az Iſten, ki az embert igen ſzereti, meg-engedi az Ördögnek a'kegyetlen fene beſtiának, hogy az embert nyomorgaſſa és gonoſzúl gyötörje, mint a'Kananæai aſſzony leányát? Azt felelem; hogy egy nehány Okait adhattyuk. és némellyek az Iſtent nézik, kinek az dichőſégére vagyon; némellyek az Embert, kinek abból ſok féle haſzna következik: némellyek az Ördögöt, mint-hogy az Iſtennek jó-volta olly nagy, hogy még az Ördögnek-is némelykor, és némelly dolgokban, kivánſágát bé-tölti. Mert, a'mint Arany-ſzájú Sz. János irja [f], nem chelekednék az Iſten az ő kegyes édeſſége-ſzerént, ha mindenkor ellenzené, és ſoha meg nem engedné az Ördögnek, a'mit természete-ſzerént meg-mivelhet, és a'mit igen kiván: más-felől pedig, az Iſten irgalmaſſága nem annyira tündöklenek, ha az Ördögnek természet-ſzerént-valo hatalmaſſágát tellyeſſéggel ſrájára bocsátaná: ki, mivelhogy igen nagy ellenſége az embernek, a'mint az el-múlt Vaſárnapi Predikátzióban meg-mutattam, ſokkal többet ártana az embernek, ha az Iſten meg nem zabolázná. A'párduez az embert fölötte igen gyülöli, és iſzonyú képpen dühőskődik ellene; és, ha kaphattya, azonnal el-ſzaggatya: az-okáért, a kik meg akarják enyhiteni, papirosból chinált emberi képet vetnek eleibe; mellyet el-ſzaggatván, valamennyire meg-ſzelidül, mint a'ki ellenſégén boſzſzuſágát ki-tölti. Haſonló-képpen, az Ördögnek dühőſſége valamennyire meg-enyhődik, midőn meg-engedi az Iſten, hogy valamelly emberen dühőskődheſſék, és azon ki-töltheſſe boſzſzuſágát.

f Lib. de Providentia ad Stagyrium Monachum initio.

C

A'mi az Iſtent illeti, Dichőſégére vagyon, hogy az Ördögnek azt meg-engedi, mert azzal az Iſten az ő méltoſágos tulajdonſágit meg-mutattya: I. Abból ki-tetſzik az Iſtennek végheretlen kegyelmeſſége: mivelhogy még azokat-is penitentziára várja, és kegyelmébe fogadgya, a kik őtet meg-tagadván, és el-árulván, az ő ellenſégéhez az Ördöghöz állanak, és tulajdon kezők-iráſával, és vérőkkel, őrők ſzolgáivá tészik magokat; arra kötelezvén magokat, hogy ſoha el nem ſzakadnak tőle. Erről nem kevés példáink vannak: mellyekből meg-bizonyúl, hogy, *A'hol a'bün bővelkedett, fellyebb bővelkedett a kegyelem* [g]. és az ember-is hála-adáſſal meg-iſmérheti, minémü kegyetlen ellenſégtől ſzabadúlt-meg, az Iſten Fiának érdeme- és gond-viſeléſe-által. II. Ki-tetſzik az Iſtennek Bölcheſſége: ki, noha meg-engedi, hogy az Ördög természet-ſzerént-valo erejével éllyen: mindazáltal azt chelekeſzi, hogy azt, *a'Kevélyſég fiainak Királyát* [h], gyákorta a'gyarlo és erőtlen emberek, kik az Iſtenben biznak, és alázatoſon járnak, meg-győzzék, és el-vetett gyalázatos dolgokra kénſzerittſék; ki *az ő Királyi-ſzékét az Iſten chillagi-fölibe akarta fel-magaſztalni, és a Szövetſég hegyein, az Eſzak ódalain akart ülni* [i]. Es, mivelhogy az Iſten, a gonoſzból-is jót hoz-ki, ez által azt chelekeſzi; hogy egyiknek vérke és gonoſſága, a'máſiknak érdemére és haſznára légyen. III. Ki-tetſzik az Iſtennek Hatalmaſſága-is: mert néha, nagy dolgokat enged-meg az Ördögnek; tudni illik, hogy *a'vizeket vérré változtaſſa* [k], és *brékákat teremtſen-fzen* [l]: más felől pedig, kiſſebb dolgot meg nem enged: tudni illik, hogy *ſzámos angyalai támaſzſzon* [m]. Melyből nyilván ki-tetſzik, hogy az Ördög, tellyeſſéggel az Iſtennek birodalma alatt vagyon, és engedelme nélkül, a'mint Sz. Gergely mongya [n], chak a'diſznókba ſem mehet [o]: az-okáért chak úgy ſzolgál az Iſtennek, a'mint Sz. Agoſton irja [p], mint a'hóhér a'Bírónak, kinek akaratya-ellen ſemmit nem mivelhet. IV. Ki-tetſzik az Iſtennek Bőntető Igaſſága-is: ki az

D

g Rom. 5. 20.
1 Sám. 2. 3.
h Iób. 41. 25.
i Iſa. 14. 13.
k Exod. 7. 20.
l Exod. 8. 7.
m Matth. 26. 53.
n Lib. 2. Moral. c. 6.
o Matth. 8. 31.
p In Pſ. 77.

ember

ember vétkét, ez világon is illyen modon meg-bűnteti, melyről majd többet szóllyunk.

A'mi az Embert illeti, ebből néki sok-féle Haszna következik: I. Ha békével szenvedi, érdeme nevekedik. II. Ha vétkét ismeri, penitentziára igyekezik. III. Meg-mutattya, ha igazán szereti-e az Istent, vagy nem: mert, ha nem szereti, tilalmas eszközöket keres; ha pedig szereti, békeséges-türéllel az Istenhez folyamodik; a'mint *Clemens Romanus* irja [c]. IV. Az igaz Alázatosságot meg-tanúllya, és, a ki az-előtt maga-felől sokat vélt, az-után magát meg-mértékli; a'mint sokaknak példája meg-mutattya. V. Ezzel a'Keresztyéni vallás erősittetik; azok-ellen, kik hamisan azt tanitották, hogy semmi lelki-állatok ninchenek, sem Angyalok, sem Ördögök. Es, mint-hogy Urunk idejében illyenek vóltak a'Sadducæusok; több emlekezetet találunk, Urunknak három esztendő-beli dolgai-között, az Evangeliomban, az Ördögök ki-üzéséről, hogy-sem az egész Ó Testamentomban világ kezdetiről-fogva. Es, mivelhogy Urunknak menybe-menetele-után is, első esztendőkben, ollyanok vóltak a' *Peripatheticusok*, sokakban találtattak Ördögök, és sokakból-is üzettettek-ki. VI. Az Ujitóknak tévelygésök-, és hamis vallások-ellen-is, meg-bizonyul ebből a'mi igaz Vallásunk. Mert az Ujitóknak, semmi erejök, semmi hatalmok ninchen az Ördögök-ellen: az Ördögök-is semmit nem félnek tőlök; mert ő-általok ki nem üzettetnek: a'mi Hitünkön-valo emberek pedig, gyakorta ki-üzik őket, fő-képpen az Egyházi renden-valok, kiknek arra kivált-képpen-valo hatalmok vagyon. Ezt a'Hatalmat, elsőben Krisztus Urunk adta, nem chak az Apostoloknak [a], hanem a'több Tanitványoknak-is [b] sőt olly-is élt véle, a'ki a'Krisztust nem követte [c]. Ezt nevezte Urunk, menybe-menetelekor elsőben a'chodak-között, mellyeket az ő Hivei chelekedetdők vóltak [d]: és az Apostolokhoz vitték *a'tisztátalan lelkektől gyötrettetteket; kik mindnyájan meg-gyógyúltak* [e]. Es noha egyéb-féle Chodák most nem olly gyakran történnek, mint az Apostolok idejében: mindazáltal, az Ördögök ki-üzésére-valo Hatalom, soha még eddig az Anyaszentegyházban meg nem szűnt; mivelhogy szüntelen szükséges a'szűnetlen valo Ellenségek-ellen, kik igen számosok, gonoszok, ravaszok. A'kik a'mi szerzetünkből a' *Sinák*hoz mentek Evangeliomot predikállani, azt irták onnét 1580. esztendőben; hogy az Evangéliom predikállását, a' *Sinák* úgy engedték-meg a'mieinknek, hogy azt hallották, hogy Hatalmok vagyon az Ördögök-ellen, kik a' *Sinák*at iszonyú-képpen gyötrötték; és meg-is bizonyitották hatalmokat.

Noha pedig ez a'Hatalom, mint-hogy Ingyen-adatott ajándék, a'gonosz Hivekben-is meg-maradhatna; sőt a'hitetlenekben-is, a'mint Urunk jelentette némelly gonoszok-felől [f], és a'hitetlé Zsidók-felől-is, a'mint némelly Doctorok magyarazzák [g]: mindazáltal, nem élhetnek azzal a'Hatalommal, hamis istennek, vagy tudománnak bizonyitására. Ezt szemére vetette Sz. *Justinus Martyr*, a'Zsidó *Tryphon*nak, és egyéb Zsidóknak-is [h]; és Sz. Antal, a'Pogány Filosofusnak; a'mint Sz. *Athanasius* irja [i]; hogy, tudni illik, nem volt hatalmok az Ördögökön. *Luther* Márton-is szépen járt *Wittenberg*a-ban, midőn Ördögöt akarc üzni: Mert, a'mint *Fridericus Staphylus*, ki akkor tanitványa volt, irja [k], a'plundrája meg-szorult volt, és más-is esett volna rajta, ha azon *Staphylus* meg nem szabaditotta volna, fejével nyitván utat Mesterének. Sokan mesterkedtek már az Ujitók-közzül, hogy Ördögöt üzhetnének, de minnyájan cherben maradtak: mert annyit tud az Eretnek az Ördög-üzéshez, mint a Czigány a'harang-öntéshez. Némelly *Calvinisták*, 1566. esztendőben, Ördögöt akartak üzni: de, a'mint *Martinus Delrio* irja [l], chak meg-chufolta őket: azt mondván mindenek hallattára, hogy nem fél tőlök, mint barátitól, kikkel szövetsége vagyon: és hogy, midőn *Luther* Márton meg-holt, az emberekből ki-mentek az Ördögök, hogy a'temetésén jelen lehetnének. Es mikor *Belgium*ban a'Kép-rontó Eretnekek dühösködtek, *Gentiá*ban és *Amsterodámum*ban kimentek az emberekből, hogy meg-fegétenék a'*Geusius*okat, a'vagy Calviniſtákat: kik hálá-adóknak-is mutatták magokat a'segétségért; mert *Párisban*, a' Sz. *Medardus* templomában, az üveg ablakon, mellyen az ütöllő ítéletnek képe volt, chak egy veres Ördög képét hadták-meg, a'többit mind el-rontották; mellyet ő-maga-is látott *Delrio*. *Londinum*ban pedig, chak azt az Ördögöt hadták-meg, kit Sz. Mihály Arkangyal meg-tapodott: *Antverpiá*ban a'nagy Templomban, chak azt az Ördögöt, a'ki a'Krisztusnak bal-keze-felől függő gonosz tolvajon volt: *Ruremundá*ban, chak azt az Ördögöt, a'fiúval, kit Sz. *Genovéfa*-mellé szokták irni. Végezetre, midőn *Lejdá*ban ki-robantak, hogy a'*Franciscanusok* Kalastromát el-rontsák, zászló-helyett egy Ördög képet tettek egy hoszszu fára, és azt vitték-elől; hogy meg-mutatnák, ki zászlója: és hadnagy-

A

[c] 2. Ad Cor. 2. Epist.

B

[a] Matt. 10. 1. Marc. 3. 15.
[b] Luc. 10. 19.
[c] Marc. 9. 38.
[d] Marc. 16. 17.
[e] Act. 5. 16.

C

[f] Matt. 7. 22. 23.
[g] Marc. 11. 23.
[h] Dial. contra Tryphonem.
[i] In Vita ejus.
[k] In Historia Reformationis contra Smidelinum.
[l] De Disquisit. Magica. lib. 3. c. 1. q. 7. sect. 3.

D

A

sága-alatt vitézkednének, és kitől várnák zöldgyokat. de hidgyék-el a'jámborok, hogy az Ördög kinnal fizet az ő vitézinek.

II. RESZE.

MInt-hogy azt mondók ez-előtt, hogy eggyik oka e'dolognak az; hogy az Isten meg-mutassa Büntető Igasságát a'gonoszokon; azt kérdhetné valaki: Michoda vétkekért engedi-meg-lő-képpen az Isten, hogy az Ördögök az embereket testökben úgy gyötrjék, mint a'Kananæai aszszony leányát? Felelet. Azt néha az Isten, noha ritkábban, más ember vétkeért-is meg-engedi: mert, a'mint Sz. Gergely írja [e], Sz. *Eleutheriusnak* fölöttébb-való vigasságáért, az ő tanitványába újonnan bé-ment az Ördög, a'kiből már egyszer ki-ment volt. Es, a'mint másutt írja [f], egy gyermeket az Ördög meg-ölt, kinek az attya örömest halgatta hogy a'Püspökőt rágalmazták. Azt-is gyakorta meg-engedi az Isten; hogy, midőn a'Szülék, gyermekőket átkozván, Ördöggel viretik, toganatos legyen az átok: noha a'gyermekek ártatlanok, és azzal főképpen a Szülék vétkét bünteti; kik az-után átkozódásokat meg-bánnyák. Erről egy-nehány szörnyű példát ír *Cæsarius* [g]: ki azt-is írja [h]; hogy a'férjúnak átkozódásáért, az Isten meg-engedte, hogy az Ördög a'feleségét keményen gyötrené. De ez, a'mint mondám, ritkábban történik: de gyakrabban bünteti az Isten, embernek tulajdon vétkét, ezzel a'hóhérral.

e Lib. 1. Dial. c. 10.

f Lib. 1. Dial. c. 33.

g Lib. 5. Miracul. c. 12. & 26.

B

h Lib. 5. c. 22.

Noha pedig szabad az Isten véle, ha minden-féle vétkeket illyen módon akar-is büntetni: mindazáltal némelly példákból eszünkbe vehettyük, hogy bizonyos Bűnöket gyakrabban bünteti véle. Melyek-közzül egy-nehányat elő-számiálok; hogy, ha valaki a'Bűnnek gonoszságától, és útálatosságától nem irtózne, féllyen az iszonyú büntetésből. I. Vétek: A'Kevélység, és abból-származó Meg-általkodás, és Engedetlenség, azok-ellen a'kiknek engedelmességgel tartozunk. Ezért vetteték-le az Ördög az égből, és az Egyiptusiakra, ezért bochátotta Isten a'chapásokat *a gonosz Angyalok-által*, a'mint Dávid jelenti [i]. Chodálatos példát ír Sz. Agoston tiz atyafiakról [k], kiket az annyok meg-átkozott volt. Féllyenek Szüléjőknek átkától az engedetlen fiak: kik nem hogy szolgálnának azoknak, hanem inkább boszszúsággal illetik; és arra ingerlik, hogy boszszúságokban meg-átkozzák őket. II. Vétek: Az Atyafiak-között-való Gyülölség, és Irégység: mert, mi-képpen hogy a'Szeretet, a'Sz. Léleknek kedves lakó-helyt szerez: azon-képpen, a'szeretettel-ellenkező vétek, az Ördögnek készít szállást. A'mint meg-bizonyodik a Saul példájából: kit a Gonosz lélek, fő-képpen azért gyötrött, hogy Dávidot gyülölte, és irégykedett rája. Oka ennek az lehet; hogy, a'mint szokták mondani, gubás ebnek, fános eb társa: az Ördög pedig, eleitől-fogva irégy volt [l]. Az-okáért, a'kiket hasonlóknak talál magához, örömest tárfolkodik velek [m]. III. Vétek: A'Bujaság, sőt még a'Házasságban-való mértéklettenség-is; mellyért *Aſſuerus* Ördögnek meg-engedtetett, hogy Sárának hét férjét meg-ölné [n]. Ezért volt talám Magdolnában hét Ördög, mivelhogy bűnös aszszony volt a'Városban [o]: de azokat ki-űzte Urunk belőle [p]. Ezért adta Sz. Pál a'Korinthusi Vér-pázsnát a'Sátánnak, *a'testnek vesztedelmére* [q], *hogy a'lelke üdvözülne*. A' tisztta-szivüeknek igértetik az Istennek látása [r]: a'tisztátalan-szivű, az Ördögnek látását és társaságát érdemli. Gyönyörködik az Ördög a'tisztátalanságban: mert az-által hatalmat vészen az embereken: és mindnyájan a'Boszorkányok, mérő tisztátalanok, és senki szűzen nem marad közöttök; és ki-ki az ő Ördög latrát mátkájának hija. Ezekhez igen közel járnak, a'kik a'Szüzességet nem chak nem követik, hanem gyülölik-is, és sok-képpen üldözik. Hogy, ha pedig minden tisztátalan személynek mélto az Ördög kegyetlenségétől félni: fokkal inkább azoknak, kik hitők-meg-szegésével nehezítik vétkőket; mint a'Szerzetesek és Egyházi-emberek. IV. Vétek: Az Igaz és Isten-félő embereknek üldözése, káromlása, meg-ölése, a'vagy hamissan-való vádolása; a'mint sok Szenteknek históriáiból ki-tetszik. V. A Meg-ismért Igasság ellen-való törekedés, és a'Hittől-való el-pártolás: mert az elsőről, Sz. Pál emlekezik [s]; a'másikról, Sz. *Cyprianus* [t]. Ki azt-is írja [u]; hogy ő-idejében, egy aszszony állatnak az Ördög nyakát szakasztotta, hogy a'hitetlenségre térne, mint az eb az okádásra. VI. A'Káromkodás: mellyért Sz. Pál *a'Sátánnak adta Hymenæust és Alexandert* [x]; *hogy tanulnának ne káromkodni*. Melly mondást, noha némelly Doktorok az *Excommunicatio*ról értnek; mindazáltal, a'mi dolgunkhoz-is illik: mert az *Excommunicatio*nsokon, kivált-képpen-való hatalma vagyon az Ördögnek; és régenten, azokat gyakorta, mint hóhér, meg-is gyötörte. Es Sz. *Paulinus* azt írja Sz. Ambrusról [y]; hogy, midőn egyet ki-átkozott volna, leg-ottan gyötreni kezdette az Ördög. VII. Az Átkozódás; midőn ember magát az Ördöggel viteti, bizonyos okálatt: tudni illik, ha ez így lészen, ha azt cselekedem. melyről sok iszonyu példá-

C

k Aug. 2. 24.

l 1. Sam. 5. 18 30.

m Isa. 5. 37.

n Esth. 7.

o Marc. 16. 9.

p Luc. 8.

q 1. Cor. 5. 5.

r Matt. 5. 8.

D

s 2. Tim. 2. 16.

t Serm. de Lapsis.

u Lib. 4 & 7. c. 1. Tusc. c. 20.

x 1. Tim. 1. 20.

y In vita Ambr.

kat ol-

kat olvaſunk. VIII. Az Iſtorálkodás, Főſvényeſség, vagy a' Szegényekhez valo Irgalmatlanſág. Erről-is ſok példát találunk: mert a' Boſzorkányok ſok helyeken meg-vallották; hogy, nē árthatnak azoknak, a' kik őrömeſt alamiſnálkodnak, és a' ſzegényeket ſegétik. IX. A' Szentſégeknek meg-chúfolása, a' vagy azokkal-valo gonoſzúl élés. Sz. *Cyprianus* azt írja [a]; hogy ſokakba, kik gyónás-, és mélto kéſzület-nélkől járultak az Oltári-ſzentſéghez, az Ördög bé-ment. Egyről, azt írja, hogy meg-némúlt; mástól, hogy nyelvét el-harapta; harmadról, hogy az Oltári-ſzentſéget meg nem tarthatta, hanē ki kellett adni. Es egyéb ſzent dolgoknak el-kóborlása, Templomoknak, és Egyházi marhának 's jó-ſzágnak el-foglalása; a' mint ſok hiſtoriák nyilván bizonyittyák: mert efféle latrokat, az Iſten e' világon-is keményen meg-ſzokott bűntetni. X. A' Kétſéghe-eſés: melly azokon történik, kik az Iſten irgalmaſſága-felől bizodalmokat el-veſztik, és az Ördögtől várnak vagy kérnek ſegétſéget. Holott vedd eſzedbe, hogy az Iſten, noha chak Bochánando Bőnért-is meg-engedi, hogy az Ördög valakit teſtében gyötörjön; a' végre, hogy azoknak ſzentſégét ki-jelentſe, a' kikkel meg-orvoſoltattya őket: a' mint *Moyſes*-nevű Apátúrról írja *Caſſiánus* [b], hogy egy kis haragért: egy Apátzán, a' mint Sz. Gergely írja [c], egy kis torkoſſágért történt: egy Baráton, a' mint a' Sz. Bernárd életében olvaſſuk [d], egy kis reſſégért az imádſágban, és elméjének bújdoſáſáért. kiknek meg-gyógyúlása, Sz. *Macarius*nak, Sz. *Equitius*nak, és Sz. *Bernárd*nak ſzentſégét bizonyitotta; mivelhogy az Iſten, azok-által gyógyitotta-meg őket.

Kérdené még-is valaki: Mint-hogy az Ördög ſok nyavalyát ſzerez az embereknek, ſzabad-e annak el-távoztatáſára, akár-minémű Orvoſſággal és eſzközzel élni? Felelet: Sokan vannak, kik, az Iſteni félelmet félre tévén, és lelkök üdvöſſégét nem tekintvén, azt vélik, hogy ſzabad az Ördögtől-is, vagy annak tanitványitól, és társaitol, tudni illik, a' bűbájos Boſzorkányoktól, orvoſſágot kérni, chak haſználly on nékik. Kik veſzedelmes tévelygésben vannak, és az Iſten törvénye-ellen nagy dologban vétkeznek. Hallyad mit mond az Iſten [e]: *Ne térjetek a' Nézőkhöz, ſő a' Jövendő-mondókról valamit ne tudakozzatok, hogy meg-fertezödjetek ő-attatok.* Es [f]: *A' melly lélek a' Nézőkhöz és a' Jövendő-mondókhoz mégyen, és paráználkodik azokkal, ellene fordítom orczámat, és ki-élömöttet az ő népe-közűl.* Melyből nyilván ki-tetſzik, hogy az nem kichiny, hanem Halálos bűn. Es [g]: *Ne találtaſſék benned, a' ki fiát, vagy leányát, által-vévén a' tűzön, tiſztitſa; vagy a' ki Jövendő-mondóktól tudakozzék, és Álmokra, 's Madár-ſzállásokra vigyázzon; ſe ne légyen Varázló, ſe Bűbájos, ſe a' ki a' Nézőktől, ſe a' Jövendölőktől tanáſtot kérdgyen, vagy a' Halottaktól kérdezzen Igaſſágot: mert mind ezeket útállya az Ur, és efféle vétkekért el-törli őket.* Szent Pálnak ez nyilván-valo, és kőzönſéges *Regulája* és tanitáſa [h]; hogy, *Nem ſzabad gonoſzakat cheleked ni, hogy jok következzenek.* Arany-ſzáju Sz. János pedig azt írja [i], hogy, Inkább meg kell halni a' Keresztyén embernek, hogy-ſem életét bűbájoláſſal meg-tartani. Szent *Leo*-is azt írja [k]; hogy, Az Ördögök jó-tétemények, ártalmasbak minden sebeknél, és betegſégeknél. Sz. Agoſton pedig azt mongya [l]; hogy, Valamikor arra jút embernek ügye, hogy, vagy életét kell el-veſzteni, vagy valamit az Iſten parancholattya-ellen chelekedni: jobb, az Iſtent ſzeretvén, meg-halni; hogy-ſem, az Iſten-ellen vétvén, élni. Holott azt kell eſzedbe venned, hogy, noha a' nyavalya őrdőngőſſég-által lőtt, azt őrdőngőſſég-nélkűl-is el-vehetni; és ollyankor, ſzabad a' Boſzorkántól azt kívánni és kérni, a' vagy ugyan erőltetni-is, hogy el-vegye: úgy-mint, midőn valami babonaſágot el-áſnak, melly-által az Ördög kárt tészen az embernek; ſzabad azt ki-áſni, és meg-égetni: de, babonát babonával orvoſlani, ſemmi-képpen nem ſzabad. mivelhogy a gonoſzt, jó végre ſem ſzabad chelekedni; a' mint a Sz. Pál *Regulá*jából meg-mutatók.

Vannak némellyek olly vélekedesben-is; hogy, természet-ſzerént-valo dolgokkal-is elejt-vehetni az Ördögi erőnek; úgy-mint fürőſzéſſel, fő-moſáſſal, és egyéb efféle eſzközökkel: de igen meg-chalatkoznak. Mert, noha adhat az Iſten a' természet-ſzerént-valo dolgoknak-is erőt afféle nyavalyák-ellen: mindazáltal, az nem kőzönſéges dolog: nem-is az ő tulajdon ereji-től ſzármazik az orvoſſág. és félő, hogy a' kik afféle pintes Doktorok tanáſtit kővetik, eggyik Ördögőt a' máſikkal űzetik. Azokáért, afféle nyomoruſágok-ellen, Lelki Orvoſſággal kell élni, dolgunkat az Iſtennek jó akarattyára hagyván; ki igen jól tudgya, mi légyen haſznosb lelkünknek üdvőſſégére. Es mivel efféle nyavalyák nem titkán történnek, egy-nehány afféle Lelki Orvoſſágokat ſzámlálok-elő; mellyekkel ember, mindenkor jó lelki-iſmérettel, néha pedig haſzonnal-is, élhet.

Első Orvoſſág: Az Igáz és eleven Hit, melly az Iſteni, és atyaſúi ſzeretettel fel-ékesittetett. Ezt a' paizt adgya nékünk Sz. Pál, midőn azt írja [m]; hogy *a' Világnak fejedel-*

[a] *Cyprianus ibi.*

[b] Collat. 7. c. 27.

[c] Lib. 3. Dialog. cap. 4.

[d] Lib. 2. c. 1.

[e] Lev. 19. 31.

[f] Levit. 20. 6.

[g] Deut. 18. 10.

[h] Rom. 3. 8. [i] Hom. 8. in Ep. ad Coloſſ.

[k] Ser. 19. de Paſſione Domini.

[l] Tract. 5. in Ioan.

[m] Eph. 6. 16.

A

mi-ellen, mindenekben fel-vegyünk a' Istnek paizsát. Máfutt pedig azt mongya [h]; hogy *Mi, kik a' Napé vagyunk* (a' Setétſégnek fejedelmi-ellen hadakozván,) *józanok legyünk, fel-öltvén a' Hitnek és Szeretetnek páncz-ellyába.* Ezt az Orvoſſágot ajánlotta Sz. Antal az ő tanitványinak: a' mint Sz. *Athanaſius* irja: és azt ſzokta módani, hogy Nagy ſegyver az Ördög-ellen a' tiſzta élet, és az Iſtenben-valo igaz Hit: mellyet néha, ő-maga-is az Ördög megvallott. mert midőn *Cyprianus*, ki az ördöngőſſéget meg-vetvén, a' Kriſtuſnak Martyra lőtt, azt kivánta vólna az Ördögtől egy iſmi legény kéréſére, hogy a' Kereſztyén Szőzet Sz. *Iuſtinát*, meg-chalná: azt felelte az ördög; hogy ſemmi meſterſége nem fog azokon, a' kik a' Kriſtusbá igazán hiſznek. melly mondásból, *Cyprianus* okot vőtt a' meg-terésre [k], látván, hogy a' Kriſtusban-valo hit erőſſebb az ördögnél. Második Orvoſſág: A' Szentségekkel-valo élés: tudni illik, a' Kereſztſégnek ſzentſége, azoknak, kik még meg nem kereſztelkedtek; a' mint ſok bizonyos hiſtoriákból ki-tetſzik: azoknak pedig, kik már meg-kereſztelkedtek, a' Bérmálás. Gyónás, Óltári-ſzentſég, a' Sz. Miſének áldozattya, és egyéb Szentſégek-is. Harmadik: Az igaz Egyházi embereknek Könyörgések és parancholattyok. Melyről nyilván-valo példánk vólt 1600. eſztendőben, *Cyprianus* Grecz-nevű váraſában: mert az Ördögnek viſzſza kellett adni a' vérrel irott levelet, mellyel egy iſmi, őrők veſzedelmére, az Ördögnek kőtelezte vólt magát, a' végre hogy pénzt ſzerezne néki. Negyedik Orvoſſág: Az Imádſág, Böjt, Alamiſnálkodás, a' Szent Kereſztnek jele és képe, a' mennyei Szenteknek ereklyéi, a' Szentelt viz, ſó, gyertya, kenyér, és egyéb afféle meg-ſzentelt dolgok; az *Agnus Dei*. Sz. János Evangeliomának a' kezdete, és egyéb efféle aitatoſſágnak eſzközi: mellyekről, ha ſzükſég vólna, mind régi's mind mi-időnkbéli ſzámos példákat hozhatnánk-elő, és a' könyvekben akár-ki-is fel-találhattya: mellyeket a' Kereſztyének, nagyra bőchülnek; az Eretnekek pedig, mint-hogy ő-nálok ſemmi afféle eſzköz nem találtatik, nevetnek.

B

Noha pedig az Ördög minden-némű dologban igyekezik az embernek ártani: mindazáltal, fő-képpé lelkében akarja el-veſzteni, vagy meg-károſitani: mellyet, mivel-hogy egyéb-képpen nem chelekedhetik, hanē ha a bűnre viſzi; abban helyhezteti legnagyobb meſterſégét, hogy valamiben az Iſtennek parancholattyától el-vonhaſſa, és magának meg-hóldoltattaſſa. Erre igazgattya minden kiſértetit, úgy hogy, ha ſzintén marhájában, vagy teſtében meg-károſittya-is, nem elégſzik meg azzal, hanē arra igyekezik, hogy lelkében árthaſſon, vagy kérlégbe ejtvén, vagy káromláſra izgatván, vagy mód-nélkül-valo panaſzolkodáſra, és Iſten-ellen-valo zúgolódáſra kiſztetvén. Innét vagyon, hogy, minek-utánna Jób meg-érzette vólna az Ördög kezének fullyát, mind marháján, mellyet el-prédáltatott, 's mind teſtén, mellyet undok fekéllyel meg-lebeſitett: eſzébe vőtte, hogy azzal meg nem elégſzik, hanem a' lelkét keresi. Az-okáért, nem gondolván, ſe marhájával, ſe teſtével, minden igyekezetit arra fordította, hogy *ne vétkezzenek ajakival, ſe bolondságot Iſten-ellen ne ſzóllana* [l]; hanem meg-maradna ártatlanſágában. Meg-gondolván azért, hogy az embernek olly ellenſége vagyon, ki nem elégſzik meg azzal, hogy embert marhájától meg-foſzſza, vagy egéſſégében meg-bántſa, hanem utólſo veſzedelmére igyekezik, és halálig őldözi: jól mondotta [m]; hogy, *Vitézkedés az ember élete a' földön*: az-az, a' mint Sz. *Cyprianus* mongya [n], az élet, minden-napi harczolás. Erről ſzépen ír Sz. Bernárd [o]: Idején meg-intlek benneteket, hogy ſenki a' földön kiſértet-nélkül né fog élni: úgy hogy, ha eggyik meg-ſzűnik, a' máſikat bátorſágoſon magára várja; a' vagy inkább nem bátorſágoſon, hanē félelmeſſen; és úgy kérje hogy attól megſzabadúllyon, hogy ſoha e' halando teſtben tekélletes ſzabadſágot, a' vagy nyugodalmat magának ne merjen igérni. Innét vagyon, hogy az Anyaſzentegyház a' Kereſztyéneket, mint régen a' bajnokokat, meg-keneti; és nem egyſzer, hanem többőr: tudni illik, elsőben a' Sz. Kereſztſégben, midőn e' világra jő; hogy harczolni kezdgyen, a' Sátánnak, minden pompáival és chelekedetivel, ellene-mondván: az-után a Bérmálásban, midőn már a' harczon vagyon: végezetre, az Utólló Sz. Kenetben, midőn a' harczot el-végezi, és a' koronának el-vételéhez kéſzűl. Es ſenki ninchen e' világon, a' ki ettől a' vitézkedéſtől meg-vonhaſſa magát. Még a Bóldogſágos Szűz Maria-ellen-is hadakozott ez a' kőzönſéges Ellenſég; a' mint meg-jelentette néki az Iſten, mondván [p]: *Ellenkezéſeket vetek közőtted és az aſſzony közőtt, a' te magod- és az ő magva közőtt: ő meg-rontya a' fejedet, és te leſſed ködöl a' ſarka-után.* Meg-rontotta bizony a' Szűz Maria az Ördög fejét, mert ſemmi ſugallásának helyt nem adott. ki azért mondatott *Reſtenteſnek minden ſeregek* [q]. harczolt azért ő-is, mert meg-koronáztatott [r], és *Tizen-két-csillagú Korona látatott a' fején* [s]: *Senki pedig meg nem koronáztatik, hanem ha törvény-ſzerént tuſakodik* [t]. De még ő-maga a' Kriſtus ſem vólt ſzabados ettől a' hadakozáſtól: mert, a' mint az el-mult Vaſárnapi Evangéliomban hallottuk, háromſzor kiſértette meg az Ördög [u]. Sz. Pál pedig azt mongya, hogy *Mindenekben meg-kiſértetett* [x].

C

[l] *Iob.* 1. 22. & cap. 2. 10.

[m] *Iob.* 7. 1.
[n] *Serm.* 4. *de Mortalitate.*
[o] *Serm.* 5. *in Pſ.* 90. *Qui habitat.*

D

[p] *Gen.* 3. 15.

[q] *Cant.* 6. 7.
[r] *Cant.* 4. 8.
[s] *Apoc.* 12. 1.
[t] 2. *Tim.* 2. 5.
[u] *Matth.* 4.
[x] *Hebr.* 4. 15.

III. RÉSZE.

A

HOgy azért ebben a'Harczban győzedelmesek lehessünk, azt kell eszünkbe vennünk; hogy sok különbség vagyon, a'Lelki és Testi, vagy láthatandó Hadakozások közöttt: és a'Lelkihez-képest, minden egyébb hadakozás gyermek-játék, és papirosra iratott harcz; melyben chak iratott és tetteretett ütések vannak, iratot és álom-szerént-valo vér-ontatik, iratott és gyermeki prédán kapdosnak a'hadakozo Vitézek. I. Különbség az; Hogy egyéb Hadakban, bizonyos helyek vannak a'hol harczolni kell; azokon-kivül bátorságos lehet az ember: tudni illik, ha a'mezőről, kerített Várasba, magas-hegyen-valo Várba, sürü erdőbe mégyen: de a'Lelki Harcz, mindenütt fenn vagyon; és a'pusztában kisértetteteett-meg Urunk; és ő-utánna Sz. Antal, Sz. Makárius, és számtalan Remeték: még a'templomban-is, az Oltar-mellett sé lehetsz bátorságos. II. Egyéb Hadakban, vannak bizonyos idők, mellyekben nyugosznak a'hadakozó emberek: de ebben, semmejjel sem nappal, sem reggel sem estve, sem köz-nap sem innepen, nyugodalmad nem lehet. III. Egyéb Hadadnak oka az, hogy ember Ellenségén bosszút állyon, el-foglalt marháját, vagy jószágát viszsza-foglallya; és gyakorta, mikről marczonaságért sok vér-ontatik, egész-Országok el-pusztúlnak: de a'mi Hadunktól függ az örök Boldogság, vagy örök Veszedelem: a'ki nyer, amazt nyeri, a'ki veszt, erre jút. Azokáért, a'mi Ellenségink, bizony el nem aluszszák dolgokat; mindenért sürgölődnek, és, a'mint Sz. Agoston mongya [y], A'mi Ellenségünk hadat inditott az égben, álnokságot chelekedett Paradichomban, gyülöliséget hintett az első Atyának közibe, és minden chelekedetinkbe konkolyt vét. Mert az ételben, a'torkosságot egyeliti; a'ruházásban, a'bujaságot; a'dolgozásban, a'tunyaságot; a'nyájasságban, az irégységet; a'gond-viselésben, a'fösvénységet; a'dorgálásban, a'haragot; a'tisztt-viselésben, és méltosságban, a'kevélységet; a'szivben, gonosz gondolatokat helyheztet; a'szájban hamis beszédeket; a'tagokbā, álnok chelekedeteket; a'vigyázáskor, gonosz chelekedetre ingerel; alnvásskor, undok álmokra; a'vigakat, fellett erkölcsre viszi; a'szomoruakat, kétségbe-esésre. IV. Különböz a'mi Hadunk egyéb hadaktól, az Ellenségnek számával. Mert, nem egy, vagy két ellenségünk vagyon (jól-lehet kettő-ellen, a'mint szokták mondani, *Heremetjnek*-is nehéz harczolni,) hanem több Ellenségink vannak: de fő-képpen Hárman vannak, kik szünetlen ellenünk harczolnak, és mindenütt ostromlanak; a'Világ, a'Test, 's az Ördög. A'Világ, mint a'tengeren-valo szép-szavu állatok (*Sireneséknek* nevezik,) a'hajósokat meg-chalván, mind hajóstól el-burittya: a'Test, mint a'hizelkedő Dálila, Sámsont megkötözi: az Ördög, mint a'sivó-rivo orosslány, az úton-járót meg-öli. A'Világ, a'fösvénységre; a'Test, a'bujaságra; az Ördög, a'kevélységre unszoll. Előttünk vagyon a'meg-áradott tenger, a'Világ: mellettünk forog, az éhező és kegyetlen orosslány, az Ördög, keresvén a'kit el-nyellyen: kebelünkben hordozzuk pedig a'süvöltő mérges kigyót, a'Testet. Az ellenünk-valo Hadnak fő had-nagya az Ördög; segétő tárjai, a'Világ, és a'Test: de a'Világ, nyilván-valo Ellenségünk, és igen közel jár hozzánk; a'Test pedig, titkon-valo, mert hizelkedik, és eggyütt lakik velünk. A'Világ, mint a'száz-kezű Óriás *Briareus*, sok-képpen hadakozik ellenünk: a'szerenchés és kedves dolgokkal; úgy-mint gazdagsággal, méltosággal, gyönyörüséggel, és egyéb effélékkel, hogy fel-fuallodgyunk: gonosz szerenchével pedig, vagy szerenchétlenséggel; úgy-mint szegénységgel, gyalázattal, háborusággal, hogy kétségbe essünk: igéretekkel, hogy árulókká legyünk; fenyegetésekkel, hogy tőle el ne pártollyunk. Az-okáért, Sz. Antal úgy látta a'Világot, mint ha mindenütt rakva lőtt volna tőrrel. A'Test sem kegyesb ellenség: hasonló, a'mint mondám, a'hizelkedő Dalilához; kinek segéteni kellett volna ugyan Sámsont, mint férjét és fejét; de inkább el-árúlta, és kézbe adván ellenségnek, nagy nyomorusságba hozta. Ezt az Ellenséget, sem meg nem ölhettyük, sem el nem kerülhettyük, és vele-valo társolkodásunk igen veszedelmes. és méltán azt mondhattyuk felőle, a'mit Saul mondott Mikol felől [z]: *Dávidnak adom*, úgy-mód, *őtet, hogy botránkozására légyen, és a'Filisztusok keze légyen reája.* Hallyad mit beszél erről az ellenségről Sz. *Gregorius Nazianzenus* [a]: Az ellenség, úgy-mond, jó akaróm, és a'barátom lefeskedő. Imé eggyesség, és ellenkezés! a'kitől félek, azt táplálom; és a'kit szeretek, attól félek: minek-előtte hadakozni kezdek, meg-békélliem véle; és minek-előtte békeség légyen, viszszát-vonszok: nem élhetek nálad-nélkül, sem veled. Minden-felől szorongattatom. A'Testnek fegyveri, a'hizelkedő gyönyörüségek; az ő sebei kedvesek, és nem fájnak.

B

y *Ser. 4. de Circumcis.*

D

z 1. *Reg.* 18. 21.

a *Orat. 1. Cath. Paschalem.*

De leg-nagyobb ellenségünk az Ördög: kinek Négy rend-béli Harczát olvassuk: Az Első Harcza volt az égben. Melyről emlekezik Sz. János, mondván [b]: *Nagy harcz lőn az égben. Mihály és az ő Angyali harczolnak vala a Sárkánnyal; és a Sárkány harczol vala, és az ő Angyali: és nem vehetének erőt, se helyök nem találtatek azoknak többé az égben. És le-vetteték ama nagy Sárkány, a'régi kigyó, ki Ördögnek hivattatik, és Sátánnak*: mindaz-

b *Apoc.* 12. 7.

A

által annak farka, utánna vonta a' Chillagoknak harmad részét. Második Harcza volt Paradichomban, az emberrel: kit meg-győzött, és a' gyönyörűségnek helyéről ki-rekesztett. Harmadik volt a' Pusztában, Krisstussal: kitől meg-győzettetett, és el-távozott. Negyedik; E földön vagyon, az Adám fiaival, a' Krisstus tagjaival, melly mind világ végé-ig tárt: melyben, noha gyakorta meg-győzettetik a' Krisstus tagjaitól; mindazáltal, gyakorta győzedelmet-is vészen az Adám fiain; és gyakrabban, hogy-sem az Adám fiai ő-rajta. Az pedig nem choda. mert ez az Ellenség, Sok dolgokban meg-előz, és föllyül-halad bennünket:

Elsőben: Terméfzet-szerént való Erővel. Mert mi, gyarló testek vagyunk, ő pedig Lélek: és nem akár-minémű lélek, hanem Fejedelem, és hatalmas Lélek: és a' mi harczunk ő-véle, mint *Dáresnek Entellussal*, *Trójusnak Achillessel*, *Pigmaeusnak* Oriással, hangyának oroszlánnyal. Kinek chak tekintetitől-is, sőt chak róla-való gondolkodástól-is meg-rettenhetünk, és erőnket el-veszthettyük; mint az Izraël fiain történt: kik, látván

c Num. 13. 34. az ígéret-földének lakóit, azt mondották [c]: *Ott lattunk némelly choda-kat-is, az Enak fiait az Oriások nemébül: kikhez hasonlittatván, mint a' sáskák láttatunk vala.* Az-okáért, nem oknélkül mondhatnók Salomonnal [d]: *Egy Kis Város, és abban kevés férfiak: Nagy Király jött ellene, és környúl-vötte azt, és erősségeket épitett körös-körül; és véghez-ment a' meg-szállás.* A' Kichiny Város, sőt *Kichiny Világ*, az ember: a' kegyetlenséggel és erővel-való Nagy Király, az Ördög: kiről azt olvassuk [e]; hogy *Nincs a' földön hatalom, melly hasonló légyen; ki úgy teremtetett, hogy senkitől ne féljne.* Es [f]: *Mikor meg-ragadgya ötet a' fegyver, nem állhat ellene, sem a' dárda, sem a' fegyver-derék: mert a' vasat úgy tartya mint a' polyvát; és mint a' vesz fát a' rezet. Meg nem futamittatya ötet a' nyilas férfiu, a' parittyának kövei pozdorjákká váltak neki. Mint a' pozdorját úgy tartya a' verőt, és meg-nevet a' dárda-forgatót.* Mellyel nyilván elönkbe-adatik az ő meg-győzhetetlen iszonyú Ereje: úgy hogy, semmi fegyvertől nem fél; sem kőzelről, a' verőtől, és dárdától; sem távúlról, a' kéz-ijból lőtt nyiltól, vagy parittyából hagyittatott kőtől: semmi fegyvernek zörgésétől meg nem ijed; semmi emberi erőtől és vitézségtől meg nem rémül. Kiről méltán mongya Sz. Agoston [g]; bogy, Ha az Istennek ereje meg nem nyomná, chak egy ember sem élhetne miatta. Bizony, ő-maga-is Urunk, noha meg-győzte ötet: mindazáltal *Erős fegyverest* nevezte [h]. kinek szavát el kell hinnünk; nem chak azért, hogy Igasság, és hamisat nem mondhat; hanem azért-is, mert meg-próbálta erejét rajta.

i Eph. 6. 12. Másodszor: Meg-előz bennünket az Ördög, Hellyel. Mert, a' mint Sz. Pál jelenti [i], *A Sötétségnek vezéri az égben vannak*: az-az, a' levegő-égnek felső részében mi pedig a' földön lakunk. Tudni-valo dolog pedig, hogy künnyebb magas helyről hadakozni, az-ellen a' ki völgyben vagyon, hogy-sem a' völgyből az-ellen a' ki hegyen vagyon.

k Cap. 4. de Dipsis monstris. l Gen. 3. 1. Harmadszor: Meg-előz Okosággal, vagy Ravasággal. Mert, a' mint a' Doktorok mongyák Sz. Diénessel [k], az Ördögben, a' terméfzet-szerént-való dolgok meg-maradtak: az-okáért, meg-chalta Adámot-is kígyó képében, *ki Ravasz a' földnek minden fenevadjai-állatinál* [l]; és Salomont. is. Régi és tanúlt vitéz az Ördög, úgy-mint, ki világ kezdetitől-fogva hadakozik, és sokakat meg-győzött: mi pedig tudatlanok, és tegnapiak vagyunk. Hallyad mit beszél egy jó bajnok Sz. *Jeromos* [m]: Üldöz és kerget engem az Ellenség, kinek ezer neve, és az ártásra ezer mestersége vagyon: és én szerencsétlen ember, győzedelmesnek alitom-e magamat?

Negyedszer: Meg-előz vigyázással; ki soha nem nyugszik: annak-fölötte, sem észik, sem iszik; a' mint ő-maga dicsekedett, Sz. *Macarius*-ellen: Ő, úgy-mond, gyakorta böjtöl, én soha nem észem; ő sokat vigyáz, én pedig soha nem alusszom. Hasonló a' százszemű *Argus*hoz, kinek mindenkor nyitva volt valamelly szeme; az szűnetlenül-vigyázó Sárkányhoz, a' fel-nyitott szemmel-aluvó Oroszlányhoz: mi pedig, mind étel és ital-, 's mind nyugodalom és álom-nélkül szőkölködünk, mellyek-miatt gyakorta meg-győzettetünk. mint a' Görögök akkor vötték-meg *Trójat*, mikor, tíz esztendei meg-szállás-után, az emkereket hólt részegen találták.

Ötödször: Gyorsasággal, és Fáradhatatlansággal előz-meg bennünket az Ördög, mellyel föllyül-halad minden egyéb-féle ellenségeket: mert ő-kivűlőtte, soha semmi Ellenség olly erős nem lehet, hogy a' harczolást el ne únnya, és sokára meg ne fáradgyon. A' Test, és a' Világ, ha nem előbb-is, de embernek halála órájan meg-szűnnek: az Ördög pedig, akkor leg-inkább inchelkedik és oskromol; *tudván, hogy kevés ideje vagyon* [n]. Mert, mi-képpen a' gonosz Sáfár, tudván hogy le-vonnyák a' sáfárságot róla, azon vagyon, hogy utollyára valamit koporithasson; tudván, hogy az után nem lészen ideje: azon-képpen az Ördög-is, tudván, hogy az emberen, halála-után semmit nem kaphat, halála órájan leg-inkább untattya. Es mi-képpen a' Vadász, szoros helyen

n Apoc. 12. 12.

veti-

veti-meg hálóját, hogy valamit foghaſſon: úgy az Ördög-is, mikor leg-ſzorosb a' kapcza, halálunk óráján ſürgölödik körölünk, hogy hálójába ejtheſſen: akkor minden-felé kapdos. és, ha ſok vétkünket tudgya, azon igyekezik hogy kétſégbe ejtſen, és az Iſtennek kemény Igaſságával rettent bennünket: ha pedig valami olly vétket nem talál, kevélyſégbe akar vinni; el-hitetvén, hogy nem ſzükölködünk ſe tökéletleneſség-, ſe alázatos könyörges-nélkül, és minden módon biztatván az Iſtennek Irgalmaſságával.

Végezetre: Meg-előz az Ördög minden ellenſéget Kegyetlenſéggel: mert chak vért ſzomjuhozik: *Kiseitől fogva gyilkos volt*[a]: *Kinek irégyſégéből jött-bé a' halál a' föld kerekſégébe*[β]: Ki az embert, a' kit az Iſten halhatatlanſággal meg-ajándékozott volt, teſtében lelkében meg-ölte: ki régenten a' Bálványok Papjait, kegyetlen áldozatokra ingerlette, hogy emberi vérrel áldoznának néki: és hogy a' *Mólech* bálványnak, eleven gyermeket adnának kezébe, és úgy égetnék-meg; a' mint Sz. *Jerónymus* irja[γ]: hogy a' Táurikai *Diánának*, a' jövevenyeket áldoznák; a' mint *Lactantius* irja[δ]: hogy *a' Baal Papjai magokat kéſekkel és tárkókkal mételnék, mig nem vér jönne-ki belőlök*[ε]: hogy a *Mania* iſten aſzſzonnak, ki a' Hári-iſteneknek, vagy inkább Ördögöknek, ánnyok volt, a' ház béliek egéſségéért gyermekekkel áldoznának; a' mint *Macrobius* irja[ζ]. Sok Éretnekeket-is hasonló-képpen meg-bolonditott: mert, a' mint Sz. Agoſton irja[η], a' *Donatiſtáknál* minden-napi játék volt, hogy magokat meg-ölnék, vagy vízbe, vagy tűzbe ugordván. Sokakkal el-hitette az Ördög, hogy magokat meg-ölnék: vagy más vétkéért, mint *Lívius*-nál[θ] *Lucretia*, a' *Tarquinius* látorságáért: vagy maga vétkéért; mint *Judas*, az igaz vérnek-árulásáért[ι]: vagy jobb életnek kívánſágáért; mint *Ambraeziai Cleombrotus*, kiről Sz. Agoſton emlékezik[κ], és kárhoztattya-is. Iſzonyú példát ír pedig *Caſſianus*[λ], egy *Héron*-nevü Remetéről: ki, minek-utánna öt-ven eſztendeig, nagy teſti fanyaruſſággal élt volna a' puſztában; az Ördögnek kegyetlen chalárdſágából, egy mély kútba ugrott: és, midőn reá találván, ki akarták volna ſegéteni, nem engedett, hanem teſtéſtől lelkéſtől ott veſzett. Ezért a' vér-ſzopáſért, nevezi Sz. *Jerónymus* az Ördögöt pióczának, vagy Nadálynak[μ]: ki, mentől több vért iſzik, annál többet kíván. Most-is ſok-képpen meg-mutatta az Ördög vér-ſzopáſának telhetetlenſégét; de fő-képpen, az emberek ſzívét egy-máſtól el-idegenitvén, és ſok hadakat támaſztván, mellyekben iſzonyu ſok vért ontat: de azzal nem elégedvén, azon igyekezik, hogy, a' kiket teſtökben el-veſzt, lelkökben-is meg-ölye. mert, nagyobb réſzére, a' hadakozó népet mindenfajtalanſágra, és olly iſtentelenſégre viſzi, hogy, ha Pogányok volnának-is, gonoſzból nem élhetnének.

Noha pedig illyen kegyetlen az Ördög, és, a kit körme-közzé kap, gonoſzúl meggyötri, mint a' Kanaánæai aſzſzony leányát; és az-okáért őrizkednünk kell tőle nékünk-is, fő-képpen hogy lelkünkön ne uralkodgyék, mert hailyen gonoſzúl bánik azoknak teſtökkel, a' kiken nincsen erének hatalma, mint fog-azokkal pokolban bánni, a' kiken tellyes hatalma léſzen? Mindazáltal, kétſégbe ne eſsünk; hanem reménſégünket a' *Jézusban*, a Dávid fiában veſſük, ki a' mint akarja, úgy meg-zabolázhattya: és, ha jól meggondollyuk, úgy meg-zabolázta-is, hogy minden nyereſégét, chak az álnok fogáſiban, és chalárd fortélyiban helyhezteti: úgy hogy, a' mint Sz. Agoſton mondotta[ν], inkább kell az Ördögtől tartani mikor ravaſzkodik, hogy-ſem mikor dühöskédik.

Azt írja *Arisztóteles*[ξ], hogy ritkán erősek az okoſok. és ſzép okát adgya: mert az okoſság, a' hidegtől ſzármazik; az erőſség pedig, a' melegtől: az okoſság, az agy-velőben vagyon, melly fölötte igen hideg: az erő pedig, a' ſzívben, melly igen meleg. Azért ha kinek kevés okoſságát látyuk, azt ſzoktuk mondani; hogy meg-veſzett az agy-a-veleje; az erőtlen és félénk emberről pedig, hogy roſz ſzíve vagyon: viſzont ag, hakiről azt mongyuk, hogy helyén vagyon az agya-veleje, ſereny elméjét és okoſságát értyük; és, ha azt mongyuk, hogy jó ſzíve vagyon, erős bátorſágát jelentyük. Innét mondotta *Philo Mélisſának*[ο]; hogy az aſzſzony állatok, mint-hogy erőtelenbek a' férſiaknál, ravaſzbakis; és, a' mit erejökkel fel nem érnek, álnokſággal akarják végbe vinni. Sőt azt-is látyuk, hogy közönſéges-képpen, a' bolond, vagy oſtoba emberek, erősek, és vakmerők. Hasonló-képpen az Ördög-is, látván, hogy ereje meg-rontatott, chalárdſággal tararozza dolgát. Ezt pedig az erőtlenſéget, ő-maga meg-vallotta Sz. Antalnak; a' mint Sz. *Athanáſius* irja: mert egy-kor, az Ördög azt mondotta néki: Miért panaſzolkodnak reám a Barátok? miért átkoznak a' Keresztyének? Kinek midőn azt felelte volna Sz. Antal: Méltán chelekeſzik, mert gyakorta büsitod őket inchelkedéſiddel. Azt mondottaiſmég az Ördög: Én ſemmit nem mivelek; magok háborgattyák magokat. mert én nyomorúltá lettem. Kérlek, nem olvaſtad-e, hogy *Az Istenſég országával végig el fogyunk, és az ő Varaſóját el-vontassad*[π]? Imé már nincs ſemmi helyem, ſemmi várallom nincs birok,

[a] Gen. 8.44.
[β] Sap. 2.24.
[γ] Jer. 20.9. Ez. Libr. 1. In Hier. cap. 27
[δ] 2. Reg. 18. 28
[ε] Libr. 2. Divin. c. 7.
[ζ] Epiſt. 50. Lib. 1. Sat. 7.
[η] Mat. 27. 4.
[θ] Lucas 1. 66. 22.
[ι] Lucas 2. c. 5
[κ] Libr. 1. contra Iulianum,
[λ] In Pſal. 39.
[μ] Sap. 14. Prov. 8.
[ν] Lib. 2. c. 86.
[ξ] Jer. 9.7.

A ſemmi fegyverim ninchenek: minden nemzetſégeknél, és minden tartományokban az Kriſtus neve zeng; még a'kietlen puſztákban-is ſereggel vannak a'Barátok. kérlek, magok óltalmazzák magokat, és engem ok-nélkül ne ſzidalmazzanak. Chodálkozott Sz. Antal az Iſtennek malaſztyán, és az ő Híveire-valo gond-viſeléſén; ki még a Hazugſágnak attyával-is meg-vallatta az igazat, és a'Szent Iráſt olly ſzépen meg-magyarázratta. Az-okáért, ne adgyunk mi-magúnk fegyvert kezébe, ne fogadgyuk ſzívünbe; és nemchak nem árthat, de okot-is ád (nóha arra nem igyekezik,) hogy nagyobb koronát nyerjünk a'mennyei Bóldogſágban: mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Iſten, az ő Szent Fiának érdemiért. Amen.

B

BÖJT HARMADIK VASARNAPI EVANGELIOM.

SZ. LVKÁCHNAK XI.

RESZEBEN, ℣. 14.

AZ időben: JESVS ördögöt űz vala ki, és az néma vala. Es midőn ki-űzte vólna az ördögöt, ſzólla a' néma, és chodálkozának a' ſeregek. Némellyek pedig közzűlök, mondának: Beelzebubnak az ördögök fejedelmének-általa űzi-ki az ördögöket. Es egyebek kiſértvén, az égből kérnek vala jelt tőle. Ő pedig hogy

C *látá az ő gondolattyokat, monda nékik: Minden magában meg-haſonlott orſzág el-puſztúl, és a'ház a' házra omol. Ha pedig a' Sátán-is meg-haſonlott maga-ellen, mi módon áll meg az ő orſzága? Mert azt mongyátok, hogy Beelzebub-által űzöm-ki az ördögöket. Ha pedig én Beelzebub-által űzöm-ki az ördögöket: a' ti fiaitok ki-által űzik-ki? Az-okáért ők léſznek a'ti bíráitok. Ha pedig az Iſtennek újával űzöm-ki az ördögöket: bizonyára el-érkezett hozzátok az Iſten orſzága. Mikor az erős fegyveres az ő pitvarát őrzi, békeségben vannak a' miket bír. Ha pedig erőſſebb nálánál jövén, meg-győzi őtet, minden fegyverit el-véſzi, a'mellyekben bízott, és az ő ragadományit el-oſztya. A' ki velem ninchen, ellenem vagyon; és a'ki velem nem gyűjt, tékozol. Mikor a'tiſztátalan lélek ki-mégyen az emberből, vizetlen helyeken jár, nyugodalmat kereſvén; és nem találván, mond: Viſzsza-térek az én házamba, a' honnét ki-jöttem. Es mikor el-jő, meg-tiſztítva talállya azt ſöprövel, és fel-ékesítve. Akkoron el-mégyen, és melléje véſzen más hét magánál gonoſzb lelkeket; és bé-menvén, ott laknak. Es annak az em-*

D *bernek utólſo dolgai, gonoſzbak-léſznek az elsőknél. Lőn pedig, midőn ezeket mondaná, fel-emelvén ſzavát egy aſzszony' állat a' ſeregből, monda néki: Bóldog a' méh, melly téged hordozott; és az emlők, mellyeket ſzoptál. Ő pedig monda: Sőt bóldogok, a'kik az Iſten igéjét hálgattyák, és meg-őrizik azt.*

ELSÖ PREDIKATZIÓ.

DÁNIELNEK Jeles dolgai-között, mellyeket az Iſten ő általa Babyloniában chelekedett, egy volt, hogy a'Sárkánt, kit a'Babylóniaiak Iſten-gyanánt tiſzteltek, fegyver-nélkül, ſzurkot, ſadgyat, és ſzőrt főzvén egybe, megölte [a]: melyre, az igaz ſzeretetből-való ſzánakodás vitte, meg-akarván őket a'lelki vakſágtól menteni, mellyel az oktalan és átalmas beſtiának ſzolgáltak. Ezért Dániel, kétſég-nélkül nagy ſzeretetet, és hálá-adáſt érdemiért vólna; de

a Dan. 14. 25

egye-

egyebet nem nyert vele irégységnél, és gyülölségnél: mert látván a'nép, hogy a Sárkány meg-hólt, nagy dühösséggel a'Királyhoz menvén, azt mondották [b]: *Adák-ennékbe Dámiát, mert egyön-képpen meg-ölnék téged, és a'te házadat.* Kit kezökhöz vevén, az oroszlányok vermébe vetették. A'mái Evangéliomban Krisztus Urunk, véghetetlen irgalmasságából, a'nyomorúlt emberből az Ördögöt ki-üzvén, nagy dicséretet és hálá-adást érdemlett ugyan: de némelly hitetlen Zidoktól, káromlásnál egyebet nem nyert; kik azt mondották [c]: *Beelzebúbnak, az Ördögök fejedelmének általa, üzi-ki az ördögöket.* Adgya Isten, hogy most-is ne találtattassanak, kik a'Krisztus szolgáival hasonló-képpen bánnyanak; kik látván, hogy a'Tanitók, Isteni szeretetből, a'bűnös emberek lelkéből ki akarják üzni a'kevélységnek *Luciferét*, a'fölvénységnek *Mammónáját*, a'bujaságnak *Aszmodeuszát*, az irégységnek *Belialyát*, a'haragnak *Sátán*nyát, és egyéb-féle vétkeknek Ördögit; ellenek-támadnak, gyalázattal és szidalommal illetik. Kiknek háládatlanságok, igen ellene vagyon az Istennek. Melynek el-távoztatására, a'mái Evangéliomból üdvösséges Tanulságokat szedegetek.

I. Meg-mutatom, Mint bánnyék az Ördög az emberrel, a'kiben hatalmas vészen.

II. Meg-mondom, Kitől kellessék kérnünk, és várnunk az Ördögtől-való meg-szabadúlást.

III. Meg-magyarázom, Mint kellessék érteni, hogy némellyeknek Ütéra gonoszbúl vagyon dolgok.

ELSÖ RESZE.

VAlóban meg-mutatta az Ördög e'mái nyomorúlt emberen dühös haragját, kit minden érzékenségitől meg-fosztott: mert nem chak Néma volt, hanem, a'mint Sz. Máté irja [d], Vak-is, sőt, a'mint a'Görög bötűből (Κωφὸς) a'Doktorok magyarázzák, Siket-is. és láttyuk, hogy a'kik természet-szerént némák, siketek-is. Miért engedgye az Isten, hogy az Ördög az embert testében így gyötörje, meg-mondottam az elmúlt Vasárnapi Predikatzióban [e]: most chak azt mondom; hogy eggyik fő oka, az, hogy ember a'testnek gyötrelméből, vegye eszébe mint bánik az Ördög a'Lélekkel, midőn meg-holdoltattya. Krisztus Urúnk a'Sátánt, a'Villámáshoz hasonlittya [f]; de a'Görög bötű (Ἀστροπὴ) Meny-követ is tészen: mivelhogy a'Villámás-is, ha a'fölyhöt meg-szakasztya, meny-kővé lészen. Ennek a'hasonlatosságnak, egy-nehány okát adgyák az Doktorok: de a'mostani dologhoz-képest, az lehet a'hasonlatosság; hogy, mi-képpen a villámo Meny-kő, néha a Kardot hüvelyestől, a'bort hordostól, a'pénzt ládástól vagy erszényestől meg-emészti; néha pedig chak a hüvelyt, hordót, ládát vagy erszényt; és néha azokat éppen meg-hagyván, chak a'kardot, a'bort, és a'pénzt emészti-meg: hasonlóképpen az Ördög, néha embernek testében és lelkében árt (annak tudni illik, a'kinek testén az Isten, valami bűnért, ád hatalmat az Ördögnek;) a'mint Sz. Pál Hymeneust és Alexandert a'Sátánnak adta a'káromlásért [g]: néha pedig chak testőkben, mint mikor az ártatlan gyermekeknek testét gyötri, a'Szülék átkáért; melyről sok példák vannak: néha pedig chak lelkében, akár-minémű halálos bűn-által. Ez sokkal gonoszb a'másiknál; az mint a'Menykő-is ártalmasb, mikor a'kardot, bort, és pénzt emészti-meg, hogy-sem mikor a'hüvelyt, hordót, ládát vagy erszényt. és a'betegség-is ártalmasb, ha embernek belső részeit emészti-meg, meg-hagyván külső piros szinét, hogy-sem ha chak külsőképpen meg-szinteleníti, és belől kárt nem tészen. De ezt sokan nem érzik, sőt nem-hiszik: mert, a'kik Halálos bűnben vannak, lelkök-szerént az Ördög hatalmában vannak ugyan; de, mivelhogy testőkben semmi gyötrelmet nem szenvednek, semminek tartyák nyavalyájokat. Ez fölötte nagy bálgatagság: mert mennyivel méltóságosb a'lélek az testnél, annál ártalmasb annak nyavalyája. és Sz. Pál, a'Korinthusi paráznát, *a'testnek veszedelmére, a'Sátánnak adta, hogy a'lélek üdvözülne* [h]: de senkit a'Sátánnak nem adhatni a'léleknek veszedelmére, hogy a'test meg-szabadúllyon, vagy meg-gyógyúllyon. Azért nagy oktalanúl chelekesznek, a'kik, a'testi betegségnek el-távoztatásáért bűnt chelekesznek, és lelkőket adgyák az Ördögnek: ki azokat hasonlóvá tészi a'mái nyomorúlt emberhez, meg-némítván, vakítván, és siketítvén; és, a'mi chodálatosb, meg-nyelvesítvén, szemesítvén, és fülesítvén.

Az Evangelista, *Némának* nevezi az Ördögöt, mert az embert némává tőtte: és azon okért, Vaknak és Siketnek-is mondhattyuk, mivelhogy vakká és siketté-is tőtte. Akár-mellyik-is elég nyavalya: mert a Néma, nyomorúságát nem tudgya meg-jelenteni, sem tanátsot vagy segétséget kérni; a Vak, nem tud kihez folyamni, és nem tud választást tenni a'baráttya- és ellensége-között; a Siket, nem érti másnak tanátsát, sem vigasztalását: mindazáltal mindeniknek vagyon valami könnyebbsége. Mert a Néma,

[b] Dan. 14. 28.

[c] Luc. 11. 15.

[d] Mat. 12. 22.

[e] Constans 3.

[f] Luc. 10. 18.

[g] 1. Tim. 1. 20.

[h] 1. Cor. 5. 4.

írással

A

irással meg-jelentheti akarattyát; a' Siket-is, azzal meg-értheti máſnak tanátſát; a Vak pedig ſzólhat és halhat: de, a' ki Néma, Vak, és Siket, tellyességgel nyomorúlt ember; melyből ki-tetſzik a' mái nyomorúlt emberhez, mind az Ördögnek kegyetlenſége, ki olly gonoſzúl bánt véle, 's mind Urúnknak kegyelmeſsége, ki mindenikből ki-gyógyitotta. Ezt reſt-ſzerént, nem minden emberrel chelekedſi az Ördög; de lélek-ſzerént, mindennel úgy bánik: sőt azon embert, lélek-ſzerént, cháchogóvá, nézegetővé, és hallóvá téſzi, a' honnan és mikor nem kellene. Innét vagyon, hogy a' Hivek mindeniktől kívánták ſzábadúlásokat; noha úgy tetſzenek hogy ellenkező dolgok, és a' ki az eggyiket kívánnya a' máſikát nem kívánhattya.

3 Iſa. 56. 10. A' Némaſágról emlekezik Iſaias, midőn némelly Őr-állókat *Néma ebek*nek nevezi, *kik nem ugathatnak*; kiket az Ördög némitott vólt meg, hogy a' népet ne intenék, ſem feddenék. Ez-ellen a' Néma-Ördög-ellen, mongya Dávid k: *Uram, nyiſd-meg az ajakimat: és a' ſzám a' te dicséreteidet hirdeti.* A' Cháchogáſról, emlekezik Salomon, mondván l: *A' ſok ſzóllás bün-nélkül nem léſzen.* A' Cháchogó-ördög-ellen könyörög Dávid, mondván m: *Tégy Uram őrizetet a' ſzámnak; és környül-vevő ajtót az ajakimnak. Ne hajtſd a' ſzivemet gonoſz igékre a' bünökben-való mentségnek menteſségére.* Szép kérés. Két dolog kívántatik a házná: hogy ki 's bé meheſſen, a' kinek a' vagy bé kell menni; és ki 's bé ne meheſſen, a' kinek ki 's bé nem kell menni: az ajtón-álló, vagy őrizö: és az ajtó. Az ajtón-álló-nélkül, nem elégséges az ajtó; mert mindenkor bé-téve, vagy mindenkor nyitva léſzen: viſzont ag az ajtón-álló-is, az ajtó-nélkül nem elégséges; hanem ha mindenkor vigyázhat, és mindennek ellene-állhat, a' ki akarattya-ellen ki 's bé akar menni: mikor pedig mind a' kettő eggyütt vagyon, könnyü és bátorſágos az őrizet, és azért mind a' kettőt kérte Dávid: Ki, hogy ne ellenkezzék az előbbi kérésével, azt kell eſzünkbe vennünk; hogy *Ideje vagyon a' halgatáſnak, és ideje a' ſzóllásnak* n. A' ki a' halgatás idejét és módgyát által-hágja, annak Cháchogó-ördöge vagyon: a' ki pedig a' ſzóllásnak idejét és rendit meg nem tartya, Néma-Ördög bánik véle. Mind a kettő-ellen könyörög Dávid; hogy, mind ſzóllyon, 's mind halgaſſon, mikor ideje vagyon. Cháchogo-ördöge vagyon, a' kinek nyelve mindenkor kész rágalmazáſra, hízelkedéſre, hazudozáſra, chelchapáſra, trágárſágra, chúfoláſra, eskűvéſre, maga-mentéſre, és egyéb efféle vétekekre, mellyek a' nyelvtől ſzármaznak; mellyet Sz. Jakab, *minden hamiſſág gyülekezetének nevez* o.

n Eccl. 3. 7.

o Jac. 3. 6.

Néma-ördöge vagyon pedig annak: I. A' kinek nyelve, az Iſtennek dicséretire, kötve vagyon. Azért kérte Dávid az Iſtent; hogy *meg-nyiſſa ajakit* p, *hogy hirdethéſſe az ő dicséretét*, mellyet nem chelekedett mig a' bűnben hevert: sőt, a' mint Nátan mondotta q; *Az Ur ellenſégit káromlattatta*, okot adván azoknak a' káromláſra. Jól tudta azt Dávid: ki, noha minden teremtett állatokat hí az Iſtennek dicséretire, nem chak az Angyalokat, napot, hóldat, és chillagokat; hanem még a' ſárkányokat-is, a' ſzene-vadakat, és barmokat r; sőt a' tűzet, kő-eſsőt, jeget, havat, forgó-ſzelet, hegyeket, halmokat, és mindenfákat: mindazáltal, a' Bűnös embert arra, ſem kéri, ſem inti; sőt inkább neminémű-képpen rettenti, mondván az iſtentelennek, az Iſten képében s: *Miért hirdeted az én Igaſságimat, és ſzádba véſzed ſzövetſégemet? Te pedig gyülöled a' fegyelmet: és hátra vetetted beſzédimet.* melynek oka az; hogy *Nem ſzép a' dicséret a' bűnöſnek ſzájában* t: mert rút életével meg-undokíttya. Az-okáért jól mongya Dávid u; hogy *Az Igaznak illik a' dicséret.* Erről a' Némaſágról végy példát: Ha a' Fejedelem maga kezével oſztogatna alamizsnát az koldúſoknak, kinek többet 's kinek kevesebet, de annak leg-többet, a' ki leg-inkább ſem érdemlette, ſem reménlette volna; és hallanád, hogy minnyájan ſen-ſzóval köſzönik az alamizsnát, és dícsérik a' Fejedelmet; és chak az halgatna a' ki leg-többet vőtt: nem Némának mondanád-e? Az Iſten alkotott minden állatokat, és mindennek állapattyaſzerént ajándékokat adott, de leg-többet az embernek, ki leg-inkább nem érdemlette és reménlette; mert a' mit teremtéſe-kor vőtt vólt, azt el-tékozolván, és az Iſtentől elpártolván, büntetéſt várhatott inkább, hogy ſem ajándékot; de mindazáltal, az Iſten azután az ő Sz. Fiát adta néki, hogy keſerves kinnyával és halálával, az örök veſzedelemtől meg-ſzabaditaná: de még-is olly néma a' Bűnös ember, hogy minden állatok dícsérvén az Iſtent, és hálát adván néki, ő ſe nem dícséri, ſe jó-réteményit nem köſzöni; és azért méltán mondgyuk, hogy Néma-ördöge vagyon. II. Néma-ördöge vagyon annak, a' ki tiſzti-ſzerént meg nem feddi a' Bűnöſöket, akár Predikátor, 's akár Gyóntató Lelki-atya légyen: kiket, a' mint mondám, Iſaias *Némaebek*nek nevez x. III. A' kik ſzívökben titkollyák a haragot és gyülöléſeget, mig nem alkolmatoſságot találnak a' boſzúállásra; mint Abſalom, ki Ammonnak, ſem jót ſem gonoſzt nem ſzóllott, mig nem tőrbe ejtette y. IV. A' kik ſzégyenlik az igaz Hitet nyilván meg-vallani, midőn kívántatik, holott *Szájjál léſzen a' vallás-tétel az üdvöſségre* z. V. A' kik, fele-barátyoknak vétkét látván,

3 Iſa. 56. 10.

k Pſ. 50. 17.

l Prov. 10. 19

m Pſ. 140. 3. 4.

B

p Pſ. 50. 17.

q 2. Reg. 12. 14.

r Pſ. 148. 2. 3. &c.

s Pſ. 49. 16.

t Eccl. 15. 9.

u Pſ. 32. 1

D

x Iſa. 56. 10.

y 2. Reg. 13. 22.

z Rom. 10. 10.

atya-

atyafúi szeretetből meg nem szóllittyák, és el-vesztik: kik Urúknak parancsolattya ellen cselekesznek [a]; és ha meg-szóllitották volna, talám meg-nyerték volna. VI. Az kik felebarátyoknak szemtől-szembenn nem szólnak, hanem hátok megé futtognak, és rágalmazzák őket. VII. A'kik halvan az artatlanok-ellen-való rágalmazást, sem az ártatlanokat nem mentik, sem a káromlókat nem feddik. VIII. A'kik, az Ördög kitértetit érezven, meg nem jelentik azoknak, a'kik jó tanáttsal segéthetnék, és úgy meg-chalatkoznak. IX. A'kik Bíráknál, Fejedelmeknél, a'vagy a'hol kivántatnék, és használhatnának, a'nyomorúltak-mellett nem szólnak. X. A'kik bűnökről vallást nem tésznek, mikor kivántatnék, vagy a'mint kivántatnék: kikről, mélto hogy bővebben szóllyunk, mert sokan vannak, és nagy veszedelemben is vannak.

Ha látnád, hogy valakire, a'kinek érzékensége vagyon, olly nagy terhet raknak, mellyet emberi erővel el nem viselhetni; és mindazáltal, sem kiáltana, sem segétséget nem kérne: méltán Némának ítélhetnéd. Az-okáért, mint-hogy a' Bűn, nehéz terh, az mint Dávid mongya [b]: a'ki az-alatt nem jajgat, sem segétséget nem kér, a'gyónás- és alázatos könyörgés-által, valóban lelki néma. Az Isten azt parancsolta Moyses-által [c]; hogy *A'ki másnak mátkyát a'varasban meg-szöplöszi, meg-köveztessék a'leányával eggyütt.* És okát adta: *A' Leány, mivelhogy nem kiáltott, kelett a'varasban vólt*: de ha mezőn vólt, és kiáltot, de senki jelen nem vólt a'ki meg-óltalmazta vólna, chak a'fes fiának kellett meghalni. Mi a'Krisztus Jegyesi vagyunk [d]; az Ördög pedig, meg akar szöplöszíteni, a'Bűn által. mert akár-mi Halálos bűn-is, Lelki parázna ság, és a' Szentek, parázsnáknak nevezteinek [e]. Az-okáért, mint-hogy az Anyaszentegyházban vagyunk, melly *a' Hegyen épitetett Város* [f], *mellyet el nem rejtheni*, ha nem kiáltunk, és segétséget nem kérünk a' Gyónásban: az Ördöggel eggyütt meg-kövezttetünk pokolban, hogy a'jó alkalmatossággal nem éltünk. *Old-meg a'nyakad kötelei*, úgy-mond Isaias [g], *Sionnak fogoly leánya: mert ezeket mongya az Ur: Ingyen adattatok-el, és pénz-nélkül váltattok-meg.* Nem ok-nélkül int a'Nyak kötelének meg-oldására, mert az leg-veszedelmesb, és a kinek kezeit, vagy lábait megkötözik, lehet valami reménsége meg-szabadúlására-felől: de ha a'lánczot a'nyakára vetik, semmi reménsége nem lehet. Ha a'Bűnös ember, nem olly gyors és serény a'jóra, a'mint kivántatnék; chak a'nyaka kötve ne légyen, úgy hogy vallást tehessen, és könyörögh essen, reménsége lehet hogy bochánatot nyér; de ha a nyaka-is kötve lévén, azokat nem chelekezi, veszedelmes állapatra jutott, és meg nem szabadúlhat. A'tömlöcztartó, nem gondol véle, ha a'fogoly fel's alá jár-is a'tömlöczben, szabadon lévén kezei és lábai, chak hogy a'tömlöcz ajtaja jól bé-zárva légyen, hogy ki ne mehessen: az Ördög sem igen gondol véle, ha az ő rabja, a'Bűnös ember, kezével alamizsnát ád, lábaival a'templomba jár; chak hogy a'szájának ajtaja bé légyen zárva, és meg ne vallya bűneit; vagy ne úgy, a'mint kellene.

Valóban álnok a'Néma-Ördög: chak ott fogja-meg embernek a'nyelvét, a'hol óldva kellene lenni; egyebütt főlöttebb-is meg-erezti, a'hol meg kellene zabolázni. Az Udvari hősök, nap-eltig meg nem únnyák a trágárságot, és szolgálattyoknak hasztalan ajánlását; a'Prokátorok, a'pörlést; a'Kalmárok, a'marhának eskövéssel-való dicséretét; az Aszszony'állatok, a'hizelkedést és chélchapást; a'Kufárok, a'rágalmazást és hazug hír-mondást: de ha a'gyónásra kell menniek, ugyan izzadnak, és néha chak egy kukkot sem tudnak mondani. kikkel mind a'Zajgó-s mind a'Néma-Ördög gonoszúl bánik. Azt írja *Herodotus* [h] a'*Croesus* fiáról *Atysról*; hogy, látván, hogy egy kóz-vitéz meg akarja ölni az attyát; noha tellyes életében néma vólt, a'természetnek erős indúlattyából meg-szóllalt, mondván: Oh ember, ne öld-meg a *Croesust*. és azzal meg-tartotta az attyának életét, és a'víteznek meg-tartóztatta kezét: ki, ha nem tudta vólna ki légyen, a'Királt meg-ölte vólna. *Solonus* pedig [i], *Gellius* [k], *Valerius Maximus* [l], és *Justinus* [m], azt írják, hogy midőn *Cyrus* király *Asiának Sardis*-nevű városába bé-ment vólna, melly ben akkor *Croesus* lappangott; meg-ijedvén a'*Croesus* fia az attyának veszedelmén, meg-szóllalt, és azt kiáltotta: *Cyre*, kegyelmezz-meg az Attyámnak; és tanúld-meg a'mi-természetünkön, hogy te-is ember vagy. Akár-mint lőtt légyen: elég az, hogy, ha málnak telli veszedelme arra vitette a'némát, hogy meg-szóllalt: mennyivel inkább meg-kell győzni a'Néma-Ördögöt, hogy mi-magunk a'lelki veszedelemből meg-szabadúlyunk.

A Vakságról Sofonias emlekezik, mondván [n]; *Járnak-mint a'vakok, mert az Urnák vétkeztenek.* Ettől pedig szabadúlást kíván Dávid, mondván [o]: *Világosítsd-meg szemeimet, hogy valaha el ne aludgyam a'halálban: hogy valamikor ne mongya az ellenségem: Hatalmat vettem rajta.* A'Nézésről pedig emlekezik Isaias, midőn a Sionnak fel-futkodott leányiról azt mongya [p]; hogy *Szemökkel jegetésével mentek*: Melyről szabadúlást kíván Dávid, mondván [q]: *Fordítsd-el szemeimet, hogy ne lássanak hiuságot.* Ha meg-kérded Dávidot, miért kéri

az El-

A

[a] 3 Mos. 18. 15.

[b] Ps. 37. 5. [c] Deuter. 22. 24. 27.

B

[d] 2. Cor. 11. 2.

[e] Ps. 72. 27. Jer. 3. 1. [f] Matt. 5. 14.

[g] Isa. 52. 2.

C

[h] Lib. 1.

D

[i] Cap. 7. Polybii. [k] Lib. 5. c. 6. [l] Lib. 3. c. 4. [m] Lib. 1.

[n] Sophon. 1. 17. [o] Ps. 12. 4.

[p] Isa. 3. 16. [q] Ps. 118. 37.

A

az Elsőt? Meg-felel [7]: *Az én szemeim mindenkor az Úrra: mert ő vonsza ki lábaimat a' tőrből.* és miért a Máſikat? Azt feleli [8]: *Vezess folyjá ártatlanság, ki a' szemeim: mert nem bíztelek meg a' te törvényedet:* az-az, a' Látást kivánom; hogy az Urat nézvén, tőrbe ne akadgyak, mint azok akadtak, a' kik *Le-hajtották szemőket, hogy ne lássák az eget* [9]: a' Vakságot pedig azért, hogy ne lássam azt, a' mit meg-kelle ítél: firatnom, mint mikor, más feleségét nézvén, nagy bűnbe eſtem, meg-szegvén az Iſten parancholattyát.

Lássuk már, ha Vak-e a' Bűnös ember? Igen-is. Hasonló az Ördög a' Filiſtæusokhoz, kik Samſont meg vakitották [10]; és Nabukodonoſor-hoz, ki Sedecias király nak ſzemeit ki-vájatta. És bizony, Sok dolgokat nem látnak a' Bűnősök, mellyeket ha látnak, eſzőkbe vennék magokat, és meg-térnének. I. Nem láttyák, minémű nagy veſzedelemben légyenek, olly közel járván a' pokolhoz, hogy, ha chak meg-botlanak-is, belé-eſnek. Nem mondanád-e vaknak, a ki világos nappal, az útzán, verembe vagy kútba eſnék? vagy világos nappal ellenſégének táborába, vagy váraſába menne, mint a' Syriai vitézek Samariába [11]? Bizony, a' Bűnös ember ſzem-látomáſt mégyen a' veſzedelemre, és nem-véſzi eſzébe. II. Nem láttyák Bűnöknek gonoſságát, mellyekkel az Iſtent meg-bántyák, fele-barátiyokat meg-botránkoztattyák, magokat el-veſztik. III. Nem láttyák lelkőknek kárálatoſságát, melybe a' bűn-miatt jutottak, és hasonlová lőttek az Ördöghöz: chak hogy azzal külömbőznek, hogy a' Bűnősök meg-térvén, meg-tiſztúlhatnak, mellyet az Ördög nem chelekedhetik. IV. A' lelki jóknak méltóſágát, és ſzépſégét. Az mint Vaknak itéliyük, a' ki az arany-forintért ſzám-vető réz pénzt véſzen-fel: úgy, a' ki a' Lelki jóknak meg-bőchülhetetlen kinchét meg-veti, a' világi el-múlandó jókért, valóban vak. Ha valaki ſzomjuhozván, a' ſzép tiſzta forrás-mellett el-menne, és zavaros tóból innék, és, a' jó-ízű étkeket félre tévén, bűdős húſt, vagy fok-hagymát venne eleibe: nem mondanók-e Vaknak? Így vagyon dolgok a' Bűnősőknek: kik a' tiſzta lelki gyönyörűſégeket meg vetvén, e' Világnak úndok gyönyörűſégit keresik. V. A' maga nyomorúſágának orvoſságát. VI. A' hová mennek. VII. Az Iſten-felő embereknek példáit: mellyekből magok nyavalyáját meg-iſmérhetnék, és ugyan azokkal meg-is orvoſolhatnák. Vallyon nem Vaknak mondanók-e, a' ki, valami gyermeki dologban foglalatos lévén, nem látná a' mezítelen kardot feje-fölött? a' mint *Syracusá*ban történt *Archimédes*ſen, *Valerius Maximus*nál [12]: ki midőn Lineákat vonogatna, és nem látná az ellene-jövő vitézeket, meg-öletett. A Bűnősők-is, az ő fejők találmányiban lévén foglalatoſok, nem láttyák, hogy az Iſten ellenek *Kardgyát ki-vonta, kéz-ívát meg-vonta, és el-készítette azt, és abban a' halál ſzerſzámit kéſzítette, a' nyilait égőkké chinálta* [13]: és eſzőkbe sem-véſzik, hogy el-veſznek. Illyen volt Bálaam: ki nem látta az Angyalt, hogy mezítelen kardal meg állotta úttyát; hanem a' ſzamára látta, és ki-tért az útból [14]. Ezen, Elsőben, az Eggyőgyűeket érthettyük: kik inkább eſzőkbe véſzik az Iſtennek kemény ítéletit; és félvén, hamarébb ki-térnek gonoſz útokból, hogy-ſem a' kevélyek, és főſvények; kik Balaámmal, magok haſznát és bőchülletit keresik: és úgy, a' melly veſzedelmet nem látnak, abban veſznek el. II. Erthettyük a' Pogányokat: kik chak a' természet-ſzerént-való okoſságból-is, inkább meg-iſmérték a' Bűnnek gonoſságát, és inkább el-távoztatták, hogy-ſem ſokan a' Keresztyének-közzül, kiket a' Próféta példáz, mint-hogy az Iſtennek akarattyát tudhattyák. III. Erthettyük a' Szamáron, a' Teſtet; a' Prófétán, a' Lelket. Mert gyakorta történik, hogy a' teſti indúlat, tanittya a' lelki okoſságot, és inti arról, a' mit eſzébe nem véſzen, mert sokſzor érzi, és nehezli a' Teſt, a' fölöttébb-való étel és ital, és ártalmaſnak ítéli: de a' vak Okoſság külömbet ítél, és annál inkább terheli; el-hitetvén véle, hogy, ha eggyeſt nem ihatik, nem léſzen bőchülleti, sem barátiya. Sokſzor panaſzolkodik a' Teſt, a' nagy nyughatatlanſágért, hogy éjjel nappal dolgoztattyák a' főſvények, és vigyáztattyák a' ſzajcalanok: de a' vak Okoſság mind külömbet ítél, és a' fáradſágot, a' pénz gyűjtésére; az éjjeli vigyázást, a' ſzerelmeskedésre szükſégesnek alitván, reá erőlteti a' ſzegény teſtet.

De Szemes-is a' Bűnös ember, és azt-is láttya a' mit nem kellene, és a' mi ő-néki veſzedelmére vagyon: I. Egyebeknek fogyatkozáſát, hogy azt, vagy kövesſe, vagy keményhen meg-ítéllye, hogy-ſem a' tekéllettes atyaſúi ſzeretet kivánná. Ezekről panaſzolkodik az Úr Ezekielnél, mondván [15]: *Ember fia, a' házi bús kőt epett lakol te: a' kiknek ſzemök vagyon a' látáſra, és nem látnak.* Szemők vagyon, mert láttyák azt, a' mit nem kellene, vakok pedig, mert nem láttyák a' mit kellene: ſasok a' gonoſnak látáſára, baglyok az jónak ügyére: az Ördögnek hűzok, az Iſtennek vakondokok. Kriſtus Urunk kevés, de igen értelmes beſzédéből jelentette-meg a' Szemes-vakſágot, vagy a' Vak ſzemeſséget, midőn azt mondotta [16]: *Mit látsz a' ſzálkát az atyádfia ſzemében; és a' gerendát a' te ſzemedben nem veszed látod?* Hová lehet ennél nagyobb külömbség, és ſzemesb vakság, vagy vakabb

ſzemeſ-

[7] Ps. 24. 15.
[8] Ps. 118. 133.
[9] Dan. 13. 9.
[10] Bír. 16. 21.
[11] 4. Reg. 25. 7.
[12] 4 Reg. 6. 18
[13] Val. 8. 1. 7.
[14] Bírj. 13.
[15] Num. 22. 23.
[16] Ezech. 12. 2.
[17] Matt. 7. 3.

szemesség; mint a szálkát látni, és a' gerendát nem látni? A'ki a' gerendát nem láttya, hogy láthattya a' szálkát? A vagy, a'ki a' szálkát-is meg-láttya, mi módón nem láthattya a' gerendát? II. Láttyák a' mi kevés szépség, vagy gyönyörűség vagyon némelly dolgokban, a' mellyet nem kellene látni: nem láttyák pedig ugyan azokban, mennyi keserűség és veszedelem vagyon. Erről emlekezik Salomon, mondván [a]: *Ne nézd a' bort midőn sárgodik, midőn fénlik az üvegben annak színe: édesdeden mégyen-bé, de utólyára meg-marja mint a' kígyó, és mint a' baszilisk mérgeket bocsát-ki*: az-az, ne nézd (igen szemes lévén) e' világi dolgoknak külső színét, gazdagságot, méltóságot, gyönyörűséget, mellyek embernek chak e' világon-való életé-ig tartnak; melly élet az ő romlandóságáért, ollyan mint az üveg, sőt az üvegnél-is romlandóbb: mert ha az üveget meg-őrizik, magától el nem-törik; de az emberi életet soha úgy nem őrizhetni, hogy magától-is el ne fodgyon. Az Sz. Lélek pedig, e' világi és testi dolgokat, Bornak nevezi, mert az embert meg-részegitik. és mi-képpen hogy a' részeg, noha nem vészi észébe hogy nagy veremvagyon előtte, melybe ha bé-esik, nyaka szakad; mindazáltal ha egy kis gyertya-világot lát, nagynak, sőt kettősnek tetszik néki: azon-képpen a' Bűnös ember, nem látván a' nagy és örök veszedelmet, a' kevés, nem tudom mit, Nagynak, és két annyinak alittya. Midőn *Dionysius*, *Sicilia*nak királyát, egy hizelkedő Udvari szolgája, Boldognak mondotta volna a' birodalomért: meg akarván néki mutatni, minémű Boldogságban vólna, egy friss lakodalmot készíttetett néki, és királyi-székben az asztalhoz ültette. de azonban egy vékony czérnára egy hegyes-kőrt függeszteteti a' feje-fölibe. Azon-közben, hordani kezdették a' Király fő szolgai a' jó-ízü ételeket; és forgolódván környülte kínálták, hogy egyék, és vigan lakjék: de látván, minémű veszedelembe vólna, és hogy élete egy czérna szálon függene, semmit féltében nem ehetett. Meg-értvén azt a' Király, hozzája hivatta, és meg-vallotta néki, hogy ollyan a' Királyok Boldogsága e' világon; kiknek birodalmokban, nagyobb a' nyomorúság a' gyönyörűségnél: de erre a' Szemes-Ördög embernek a' szemét meg-nyittya; amarra pedig, a' Vak-Ördög bé-fogja, és így challya meg.

A' Siketségről Zakarias Próféta emlekezik, mondván [f]: *Az ő füleket meg-nehezítették, hogy ne hallanának*. Ettől a' siketségtől meg-szabadúlt vólt Dávid; ki azt mondotta [g]: *Meghallom mit szól bennem az Ur Isten: mert békességes szóll az ő népének*. A' Hallásról pedig emlekezik a' Bölcs, mondván [h]: *Sövénnyezd-bé füleidet tövisekkel, és ne halgasd a' gonosz nyelvet*. Sokképpen siketiti-meg az Ördög a' Bűnös embert: I. Hogy ne halgassa az Isten törvényét, és úgy az ő imádsága-is útálatos légyen [i]. Valóban sok-képpen kiált az Isten a' Bűnös emberre, hogy meg-térjen, de chak füle-mellett bochátttya-el. Ha látnád, hogy fényes nappal sok dob, trombita, és egyéb gyönyörűségre való szerzámok zengenének; és az emberek minden-felől kívánnák hallani; találkoznék pedig egy, a'ki chak ki sem-mozdúlna helyéből: nem mondanád-e Siketnek? vagy a' midőn nagy meny-dörgések vólnának, úgy hogy minnyájan imádkoznának, Keresztet vetnének magokra, és nagy félelemben vólnának; vólna pedig egy ollyan-is, a'ki semmit affélét nem chelekednék: nem itélnéd-e Siketnek? Így vagyon a' Bűnös embernek-is dolga: az Istennek ama' gyönyörűséges vigasztalására [k]: *Jöjetek hozzám minnyájan, a' kik munkálkodtok, és terhelve vattok, és én meg-nyugotlak titeket*; mellyen a' Szentek előtte igen örvendezrek, és minden világi gyönyörűséget meg-vetettek: chak ingyen meg sem mozdúl. Vízkontag, ama rettentő fenyegetést [l], *Ha penitenziát nem tartotok, minnyájan hasonlóképpen veszetek-el*. és [m]; *Már a' fejsze a' fák gyökerére tétetett. Azonokáért minden fa, a' melly jó gyümölcsöt nem terem, ki-vágattatik, és a' tűzbe vettetik*: semminek alittya; mellyért sok Szentek, minden világi dolgoktól búlchút vőttek, és nagy sanyarúságban éltek. II. Hogy ne halgassa a' szegényeknek kiáltását: és úgy, *ő-is kiáltson, és meg ne halgattassék* [n]. III. Hogy ne hallya a' jó tanátsot, és a' szerént ne rendellye életét. IV. Hogy ne-hallya örömest fele-barátttyának jó maga-viseletét, vagy elő-menetelét. V. Hogy ne hallya fele barátttyának könyörgését, a'ki bochánatot kér tőle; és úgy, néki se bochátttassék-meg bűne. Ezek minnyájan bizonyíttyák ama' Példa-beszédet: Heában a' malomban hegedűlni.

Chodálatos az Ördögnek álnoksága e' dologban: Mert, hogy így szóllyak, fokakat úgy meg-fülesít, hogy nap-estig sem únnák halgatni a' rágalmazást, trágárságot, meséket: de ha egy óráig kell valami üdvösséges dolgot hallani, ásítnak, szunnyadoznak, nyugtalankodnak, és minden-képpen mutattyák kedvetlenségőket; és, a' mint *Demosthenes* mondotta az *Athéné*iaknak, a' szamár árnyékáról-való mesét, örömest, és vígyázva halgattyák; a' hasznos lelki dolgokat pedig, kedvetlenül és szunnyadva. Melyből észünkbe vehettyük, a' mint *Macchetes* Barát mondotta *Cassianus*nál [o],

A

[a] Prov. 23. 31.

B

C

[f] Zach. 7. 11.
[g] Ps. 84. 9.
[h] Eccl. 28. 28.
[i] 1 Pet. 3. 9.
[k] Mat. 11. 28.
[l] Luc. 13. 3.
[m] Mat. 3. 10.

D

[n] Prov. 21. 13.
[o] Lib. 5. de Instit. Monach. c. 35.

A ki légyen oſtromlója a'lelki beſzélgetéſnek; és találója a'haſzontalan meſéknek: az, tudni illik, a'ki a' gonoſzon őrvendez, a'jón pedig bánkodik. Ó pedig olly ajándékot vőtt vólt imádſága-által az Iſtentől, a'mint azon *Caſſiánus* irja [p]; hogy, valamikor lelki beſzélgetés vólt, éjjel vagy nappal, ſoha a'teſtli álomtól bántáſa nem vólt: de mihelyen valaki rágalmazó vágy heában-való beſzédet kezdett, mingyárt el-ſzunnyadott; és a méreg chak annyira ſem érkezhetett, hogy a fülnek meg-árthatott vólna, azt meg-ferteztetvén. Erről panaſzolkodott Szent Pál, mondván [q]: Némellyek *az igaſságtól halláſokat el-fordittyák, és a'meſékre térnek.* Kik a'moſtani időben úgy meg-ſzaporodtak, hogy majd közönſégeſſen helye lészen amá'mondáſnak: *Veritas odium parit*; Az igaſság gyűlölſéget ſzerez.

[p] Ibid. n. 29.

[q] 2. Tim. 4. 4.

II. RÉSZE.

B Ezekből könyű meg-érteni, minémű ártalmas légyen az Ördög az ember lelkének, ha a Bűn-által bé-fogadgya: és hogy az-ellen, az egy Jésus Kriſtuſnál kell ſegétſéget kertſnünk, ki a'mái nyomorúlt emberből ki-űzte a'gonoſz Ördögöt, és meg-adta ſzóllását, látáſát, halláſát. mivelhogy *Azért jelent-meg az Iſten Fia, hogy el-rontſa az Ördög chelekedetit* [r]. Ha valamely fő kép-irónak alkotmánya meg-mochkoſúl, látván azt a kép-iró, bánnya ugyan; de azért a'képet el nem tőrli, ſem el nem veti, hanem nagy meſterſéggel a'mochkot ki-véſzi belőle, és ſzép feſtékekkel meg-újittya, és előbbi állapattyára hozza. Az Iſten Fia-is, látván hogy az ő képe, az ember, a'bűn-által meg-rúrittatott, bánta ugyan; de azért el nem veſztette őtet, hanem, végheteten bőlcheſége-által, előbbi ſzép állapattyára hozta, és irgalmaſságát meg-bizonyította. Szolván Jób a'hatalmas Iſtenről, a'többi-kőzőtt azt mongya [s]; hogy *Az ő keze bábálkodván, hoz ott-ki a'tekergős kígyót.* Mellyet ſzépen magyaráz Sz. Gergely [t]: Kichoda neveztetik, úgy-mond, *Kígyónak*, hanem a'régi chúſzó és tekergő Ellenſég? ki megchálván az embert, a'kígyó ſzája-által ſzóllott; kiről a Próféta-is azt mongya [u], hogy *Tekergős kígyo*: és, mivelhogy *az Igaſságban meg nem maradott*, a'tekergő állatba ſzállott. Ennek pedig a'kígyónak likai, és rejtek-helyei, a hamiſſaknak ſzívei vóltak; mellyeket mint hogy a'maga gonoſságára vont, neminémű-képpen azoknak házokban nyugodott: de az Úrnak bábálkodó keze-által, a'Tekergő kígyo az ő tulajdon rejtek-helyeiből ki-űzettetett. mert, midőn minket az Iſten malaſztya meg-orvoſol, az Ellenſég, a'ki fogva tartott bennünket, ki-űzettetik. Az-okáért, azt jelenti Jób, hogy az Iſtennek hatalmas chelekedete, az Ördögnek ki-űzéſe az ember ſzívéből.

[r] 1. Joh. 3. 8.

[s] Jób. 26. 13.

[t] Lib. 19. Moral. c. 18.

[u] Iſa. 27. 1.

C De mondaná valaki: Moſt-is ſok ember ſzívében lakik az Ördög: ha azért az Iſten Jerikónak kő-ſalát chak trombita-ſzóval rontotta-el [x]; a'Syruſok táborát, ſzekerek, lovak, és ſok ſereg chattogáſával futamtatta-meg [y]; a'Nabukodonoſor rettenetes képét, melly aranyból, ezűſtből, rézből, és vasból vólt, egy kis kővetskével porrá tőrte [z]: mi az oka, hogy az Ördög az ember ſzívéből ki nem űzettetik? Felelet. Az embernek terméſzete-ſzerént Szabad-akarattya vagyon, kit az Iſten-is meg-tart ſzabadſágában; úgy hogy, ha akarja, a'Kriſtus ſegétſégével, az Ördögőt magától el-űzheti; ha akarja, magánál tarthattya: és ſokakból, azért nem űzettetik-ki, mert a'kikben vagyon, azok nem akarják hogy ki-menjen. Azt irja Szent Lukách [a]; hogy Szent Pál, egy leánzóból ki-űzte a'Jővendőlő lelket, az Ördögőt: mellyet látván a'leányzó urai, Pál- és Sylas-ellen támadtak, és, mint háborúſág-ſzerzőket, bé-vadoltták, és keményen meg-vervén veſzſzőkkel, a'tőmlőczbe küldőtték. melly dologért Szent Pál, nem-vereſéget, vagy fogſágot, hanem kőſzőnetet és fizetéſt érdemlett vólna. De mi vólt az oka? *Látván*, úgy-mond Szent Lukách [b], *annak urai, hogy ki-ment az ő nyereſégőknek reménſége; meg-fogván Pált és Sylaſt, a'piaczra vitték a'Fejedelmekhez.* Oh Pógányoknak nagy embertelenſége! úgy-mond Arany-ſzáju Sz. János, hogy pénzt gyűjtſenek, azt akarják, hogy a'leánzót győtőrje az Ördög. Hallottam nem régen történt dolgot; hogy némelly, azt tettetvén hogy Ördög vagyon benne, alkolmas kálmárſágot indított, és nem-is kivánta, hogy valaki hozzá-fogjon, és ki űzze a'tetterett Ördögőt: de én azt mondom; hogy valakik a'pénzért hamiſságot chelekeſznek, haſonlók a'hoz; mert az Ördögnek lelkőkben lakó-helyt ſzereznek: tudni illik, a'hamis Bírák, Kalmárok, Prókátorok, a'koborló Katonák, a'nyűző-foſztó Ispánok és egyéb effélék. De a'Geraſénuſokról-is azt irja Sz. Máté [c]; hogy, midőn Urunk, egy nyomorúlt emberből az Ördőgőket ki-űzvén, a'diſznókba eréſztette vólna; és az Ördőgők a'diſznókba menvén, nyakra főre az egéſz chorda a'tengerbe rohant vólna; az egéſz város eleibe ment Jésusnak, és kérték, hogy el-menne az ő határokról: melyben kétſég-nélkül nagy bo-

[x] Jos. 6. 20.

[y] 4. Reg. 7. 6.

[z] Dan. 2. 34.

[a] Act. 16. 18.

[b] Vers. 19.

[c] Mat. 8. 34.

Idnd-

bólondságot, és istentelenséget chelekedtek. Mert olly jeles dolgot chelekedett azzal a'Krístus, hogy, ha szintén el akart volna-is tőlök menni, kérni és tartóztatni kellett volna, hogy nálok maradna: ők pedig el-küldötték őtet; az Ördögöt pedig, kit minden módon el-kellett volna kergetniek magoktól, marasztani akartak. Ilyen az emberi bolondság.

Ezek így lévén, szorgalmatosan kell vígyáznunk, hogy az Ördögöknek helyt ne adgyunk; és, ha valami módon helyt adtunk volna-is nékik, a Krístussal ki-kergetteszük. Mert, noha az Ördög *Erős fegyveres*, és *az ő pitvarát őrzi* [d]; melyből ki-tetszik, hogy őrizkednünk kell tőle: mindazáltal erősb a'Krístus, és minden fegyveritől meg-foszthattya. melyből ki-tetszik, hogy, ha meg akarunk szabadúlni, a'Krístushoz kell folyamnunk. *Erős* ugyan az Ördög, és *Fönnch a'földön hozzá-hasonló hatalom* [e]; és, a'mint Sz. Agoston mongya [f], ha az Isten hatalma meg nem tartóztatná, egy ember sem maradhatna-meg miatta. Annak-fölötte, *fegyveres*-is; és sok fegyvere vagyon, mind maga óltalmára, 's mind másnak sértésére; és hasonló fegyveri vannak a világi vitézeknek fegyverihez: mert, *A szellemi az öntött paizsok* [g]; és Sz. János, *Tűz-es páncz-élyokról* emlekezik [h]. mellyekből, a'több fegyverekről-is elmélkedhetünk. A'filakja azért, a'kétségbe-esés, és Merészség. mert a'kétségbe-esett ember, fölötte igen merész, és senkitől nem tart. A'paiza, a'Hitetlenség. és a'Bűnnek mentsége; mellyel akár-minémű bűnt is kichinnek alit; és azt el hitetvén, az embert a'bűnbe meg-tartya. A'páncéllya, a'Bűnben-való meg-álralkodás, és a'penitentziának meg-vetése. A'saruja és sarkantyúja, a'kép-mutatás, mellyel *Világosság Angyalának* tettetni magát [i]. A'kardgya, a'Hazugság, mellyel az embereket meg-challya. A'dárdája, a'Fenyegetés, mellyel sokakat el-rémit, és meg-ejt. A'serege, az számtalan Ördögök, kik szünetlen kísérgetik az embereket; és az istentelen emberek-is, kik mind példájokkal, s mind parancholatyokkal, s mind igéretőkkel, a'gonoszra vonnyák egy-mást; fő-képpen, a'Fő-emberek az alattok-valókat; az Atyák a'fiakat; a'Férfiak a'feleségőket: a'Birák a'kőséget. Így Erős az Ördög.

Mindazáltal, nem kell a'Híveknek kétségbe esni, hanem az Istenben bízni; ki Sokképpen Erősb az ördögnél: I. Azzal; hogy minden teremtett-állatot el-változtathat, és arra fordíthattya a'mire akarja: mellyet az Ördög semmi-képpen nem chelekedhetik, noha gyorsaságával néha a'szemnek fényét el-veszti, és ollyat tettett a'mi nincs. II. Azzal; hogy az Isten, a'szívnek belső állapattyát és gondolatit által-láttya: az Ördög pedig, nyilván nem láthattya, hanem chak külső jelekből arányozza a'dolgot. és azért gyakorta meg-chalatkozik; mint Jóbban, kit kép-mutatónak, és nem tekéletes isten-félőnek ítélt. III. Azzal; hogy az Isten *akaratjának senki ellene nem állhat* [k]; hanem, *az ő tanátsa meg-áll, és minden akaratiya meg-lészen* [l]: de az Ördög inchelkedési, gyakorta cherben maradnak. IV. Azzal; hogy az Isten el-változtathattya embernek, mind erkölchét, 's mind természetét, 's mind akarattyát. azért könyörög az Anyaszentegyház [m]; hogy a'mi pártos és ellenkező akaratunkat-is, kegyelmessen magához erőltesse. és Salomon azt mongya [n]; hogy *mint a'vizek ofzlás, úgy a'király szíve az Úrkezében: valra bová akarja, oda hayya azt*: de az Ördög, akaratunkat nem erőltetheti, hanem chak külső dolgoknak mutatásával izgathattya: és a'Zsidók szívét, vízsza nem térithette a'gonosz szándékról, melyre az-előtt őket ingerlette: és azért szorgalmaztatta a Pilátus feleségét, a'mint Sz. Gergely [o], és Sz. Bernárd [p] írják; hogy az Urat arra vígyé, hogy a'Zsidók igyekezetinek ellene-álljon. V. Azzal; hogy a'Krístusnak, egy kiváltképpen-való fegyvere vagyon, mellyel az Ördög-ellen hadakozik, és meg-győzi őtet; tudni illik, a'Békeséges-türés: mellyel nem túd élni az Ördög. ki, noha mindenkor szenved, mindazáltal szenvedésének semmi hasznát nem vészi. és a'szolgainak szenvedései-is, nem öregbíti az ő országát: mert, midőn a'Bűnt öldözzük az Éretnekekben, kik legfőbb szolgai az Ördögnek, nem nevekednek; hanem, a'mint Sz. Agoston igazán írja [q], kevesednek, és tellyességgel el-fogynak. Innét vagyon, hogy ők nem szaporodnak a szenvedés-által, sem Országokat azzal nem erősítik: hanem tűzzel, fegyverrel, kegyetlenséggel, árúltatással, a'mint ki-tetszik, mind a'régi, 's mind a'mostani Éretnekekből; kik, valahol féjzket vernek, azt vér-ontással erősítik, és gyarapíttyák: a'hol pedig érdemőkszerént üldöztetnek, hamar el-enyésznek, és fültbe mennek. A'Krístus pedig, a'mint maga halálával meg-győzte az Ördögöt: úgy a'Mártyrok vérével fundálta az Anyaszentegyházat, és az egész világra ki-terjesztette; és mindé Híveinek olly hasznosá tőtte a'háborúság szenvedését, hogy az-által bűnökből meg-tisztúlnak, a'jóban meg-erősödnek, és az örök boldogságot meg-nyerik.

Ezt az Ördög-fölött-való Erősségét, sok-képpen mutatta-meg a'Krístus: mert, néha az ő erejének Hatalmasságával győzte-meg; úgy-mint, midőn chak egy szavával-is,

A

[d] Luc. 11. 21.

[e] Iob. 41. 24. [f] In Ps. 96.

[g] Iob. 41. 6. [h] Apoc. 9. 17.

B

[i] 2. Cor. 11. 14.

C

[k] Rom. 13. 9. Isa. 46. 10.

[m] Dominica 4. post Pascha. [n] Prov. 21. 1.

[o] Lib. 33. Moral. c. 21. [p] Serm. de Passione.

D

[q] Epist. 28. ad Donat.

A

nem eggyet vagy kettőt őzött-ki bennek, hanem egész sereget-; és chak motszanni sem mertek ellene: néha pedig az ő chodálatos Bőlcheségével tréfálka-meg; úgy-mint, midőn az emberi ábrázattal bé-fődőzte Isteni erejét, hogy könnyebben ki-hihatná baj-vivadalra: néha pedig Igalságával-is. Mert az Ördög az embert, igalság-szerént tartotta fogságban a'bűnért, mint valami adóságért: melly adóságot senki egyéb meg nem fizethetett; hanem a'Krisztus Jésus, Isten és ember lévén, igazán, mind utólsó fillyérig, meg-fizette; és úgy semmi több hatalma nem lévén rajta, el kellett eresztени. Noha, pedig meg-győzi, és ki-űzi Krisztus Urunk az Ördőgöt: mindazáltal nem nyugszik az Ördög; hanem, a mint Urunk mongya [s]: *Mikor a'tisztátalan lélek ki-mégyen az emberből, vizetlen helyeken jár, nyugodalmát keresvén; és nem találván, mond: Viszsza-térek az én házamba, a'honnét ki-jöttem. És mikor el-jő, meg-tisztítva találja azt söprővel, és fel-ékesítve. Akkoron el-mégyen, és melléje vészen más hét magánál gonoszb lelkeket; és be-menvén ott laknak. És annak az embernek utólsó dolgai gonoszbak lésznek az elsőknél.* Jeles mondás: mellyről méltó valoban elmélkednünk, mert Sok fő dolgokat foglal magában.

B

III. RÉSZE.

Első Dolog, mellyet az elébbi mondás magában foglal, az; Hogy, a'kit az Ördög egyszer birtokába ejthet, nehezen ereszti-ki markából; és, ha szintén ki-űzik-is az gyonással, azon inchelkedik hogy viszsza-mehessen. Melyről egy régi Doktor, imígyen ir [t]: Az Ördögnek első útkőzete, nehéz és szenvedhetetlen: mellyet ha ember bátorságos szívvel el-szenved, a'második útkőzetben erőtlenbnek találja; és a'harmadikban, annál-is erőtlenbnek. És mentől inkább hátra-verik, annál inkább meg-lassudik, és meg-fogyatkozik. De mindazáltal, el nem távozik tellyességgel az embertől, hanem fokáig utánna leselkedik, mint a'machka az egér-után, kinek lyukánál fokáig fülel, és vigyáz, ha lésre veheti. Azt irja *Cassianus* [u]; hogy egy Barát-után, az Ördög tizenöt esztendé-ig ólálkodott hogy bűnbe ejthetné. Sz. Pált-is egy-néhányszor ostromlotta [x]. Sőt, a'mint Sz. Agoston mongya [y], mentől gyakrabban el-kergetik a'Szent emberek, annál gyakrabban ostromlya őket.

C

Második, az; Hogy, a'mint Sz. *Jerónymus* mongya [z], az Ördög az embert, *Házának* nevezi: nem hogy övé volna, sem hogy szabadon, kedve-szerént lakhatnék benne; hanem hogy azt, a'szent Keresztség-előtt, magának foglalta volt, és hogy tudgya minden-állapattyát, és hogy talám valamiét benne-is hadta, tudni illik, a'meg-rőgzött gonosz indulatokat, mellyek-által könnyen a'Bűnre viszi, és fajáttyává tészi.

Harmadik, az; Hogy az emberben vannak olly dolgok, mellyekért az Ördög örömest viszsza-tér, és ugyan kívánkozik belé: tudni illik. I. Hogy sőpörve találllya. Mert azokhoz, kik a'bűnnek szemetét a'gyónással ki-sőpörték, örömesben mégyen: mert azzal az Istennek nagyobb boszszúságot tészen; kinek meg-sőpört házát meg-undokittya, és Jegyesét meg-serteztéti. Az embert-is nagyobb veszedelemre viszi: mert nagyobb vétek az Istennek el-vőtt Malasztyát meg-vetni, hogy-sem a'nélkül vétkezni [a]. Maga országát-is őregbíti, és erősíti, hogy az Igalságnak többet ártthasson: mint a'ki a'izállott Várból az ellenséghez szökik, a'vár-bélieket meg-erőtleníti, az ellenségnek pedig szívet ád. II. Hogy üressen találllya; és könnyebben belé-mehet: az-az, mikor ember semmi jóban nem foglallya magát, hanem chak hívolkodik: mert, *Sok gonoszságra vezet a'hívolkodás* [b]; és az Ördögnek puha párnája, mellyen kedve-szerént nyugszik. Midőn az Ördög így találllya az embert, több Ördögöket, és magánál gonoszbakat vészen melléje, hogy nagyobb és több vétkekre vigye; és utólsó dolgát gonoszbá tegye; és, ő-is bátorságosban nyugodgyék: mint a'ki meg-vőtt Várába újonnan száll, több vitézeket viszen-belé, hogy könnyebben meg-oltalmazhassa.

D

Ebből nyilván ki-tetszik a'Bűnös embernek nyomorúlt állapattya, fő-képpen, a'ki hálálatlanúl az Istennek malasztyát meg-veti, és újollag helyt ád az Ördögnek. Egynehány Okból. Első Oka az: Mint a'ki magasb helyről esik, annál inkább meg-törődik: azon-képpen a'ki az Istennek nagyobb kegyelmét meg-veti, nagyobbat vétkezik, és az Istent inkább magára haragittya, úgy hogy tellyességgel meg-vesse: mint az Orvos a'beteget, a'kit gyakorta fel-gyógyított, és láttya hogy maga-ád okot a'nyavalyára, tellyességgel el-hadgya: és se a betegnek, se más barátinak könyörgésével nem gondol, gondgyát fel nem vészi. Bizony, az Isten sem kedvelli efféléknek könyörgését, a'minta'Bölcs jelenti, mondván [c]: *A'ki meg-második a'meg-bőltért, és ismét illetni azt; mit haszna az ő mosodásából? így az ember, a'ki bőjtöl az ő bűnéért; és ismét az nyomban cselekedvén, mit haszna magát meg-alázvánál annak imádságát ki hallgattya-meg?* Sőt azt sem akarja, hogy az ő Hivei könyö-

rögje-

A

kőgjenek efféle személyekért; mint Sámuel Saulért, a'második vétke után [d]; és Jeremiás a'Zidókért [e]; kik gyakorta az ő gonoſságokra tértek. Második Oka az: Mert az Ördög inkább vigyáz arra, a'ki egyszer kezéből ki szaladván, másodszor rabságába esik, mint a'ki el-szőkött rabját meg-kaphattya, nagyobb fogságban, és jobb őrizetben tartya. És eszébe vévén az Ördög, minemű eszközök-által szabadúlt-ki az-előtt, azoktól nagy mesterséggel meg-foszttya; úgy hogy, se predikatziot ne halgassón, se Isten-felő tudós emberekkel ne nyájaskodgyék, se jó chelekedetekben ne foglallya magát. Így chelekedett az Indiai *Josaphat* király a'fiával Josafattal: kitől, a'mint Sz. Damascénus írja [f]; nagy szorgalmatoſsággal el-fogta, valami a'Keresztyén hitre vezérelhette volna, és chak azt sem akarta hogy azok felől valamit hallyon. Harmadik Oka az: Mert, mentől gyakrabban vétkezik az ember, annál inkább nem érzi a Bűnnek nehéz-voltát, és gonoſságát: nem külömben, mint a'kik meg-szokják a'kemény munkát, annak súllyát ingyen sem érzik: és a'kik a'mérget apránként meg-szokják, végtére mint egyéb eledellel úgy élnek azzal, a'mint *Mithridates*ről írják: úgy ezek-is *mint a'vizet*, nagy könnyen, *iszszák az hamisságot* [g]. Sőt *vigadnak midőn gonoſzúl chelekeſznek, és az igen gonosz dolgokban örvendeznek* [h]; mint ha igen jól járták volna.

[d] 1 Reg. 16. 1.
[e] Jer. 7. 16. & 11. 14. & 14. 11.
[f] In Vita Barlaam & Josaphat.
[g] Job. 15. 16.
[h] Prov. 2. 13.

B

Kérdené valaki? Gonoſzb-e a'Bűnben egy végben meg-maradni, hogy sem néha ki-térni, és ismég meg-esmi? Felelet: A'ki ezeket nem tudná, és nem-is tudhatná, az tudatlanságért, kevesebb büntetést érdemlene a'bűnben-való meg-maradásért, hogy sem a'bűnre-való viszsza-térésért: de mi-bennünk annak helye nincsen. és semmi mentségünk, vagy könnyebségünk sem lehet, mivelhogy tudgyuk, vagy tudhattyuk a'dolgot, ha akarjuk: mert a'beteg-is, egyenlő háládatlanságban találtatik, akár az Orvosnak vellie-meg jó akarattyát, meg-útálván orvoſságát, vagy nem élvén azzal; 's akár a'gyógyúlás-után adgyon okot a'betegségre. Azon-képpen, egyenlő háládatlanság, akár az bűnben heverjen, a'ki abból ki-menekedhetnék, 's akár arra viszsza-térjen, minek-utánna ki-menekedett belőle. Továbbá, némelly okért jobb azoknak állapattyok kik néha meg-térnek, és penitentziát tartnak: mert a'szent Gyónásban, nem chak Bűnöknek bochánattyát vészik, hanem Erőt-is vészneka'kövétkezendő Bűnöknek el-távoztatására. Annak-fölőtte, jobb módgyok vagyon a'meg-téréſre, melyre nem olly szokatlanok; mint a'kik soha ki nem tértek belőle. Végezetre, a'bűnbe-is nem olly mélyen keveredtek, mint a'kik mindenkor benne hevernek.

C

De az bizonyos, a'mint mondám, hogy egyéb-aránt az első véteknél gonoſzb az másik, a'háládatlanságért. Az-okáért mondotta Urunk a'Harminez-nyólez esztendős betegnek [i]: *Imé meg-gyógyúltál, már ne vétkezzél, hogy valami gonoſzb rajtad ne történnyék.* Mi lehetett az? Az örök veszedelem melly követi azokat, kik, azon vétekre térvén, az Ördögöt ismég be-fogadgyák, és magokat neki rabúl adgyák. Akarsz-e példát? Midőn az Izraël fiai viszsza akartak térni az Egyiptusi szolgálatra, igen meg-haragutt az Isten reájok, és azt mondotta [k]: *Senki az emberek-közzül, kik dicsőségemet látták, és a'jelekei, mellyeket Egyiptusban, és a pusztában tettem; és már tiz úttal kiséretettek engem, és szómnak nem engedtek: nem látyya a'Földet, mellyért meg-eskűdtem az attyoknak.* Vedd eszedbe, melly szorgalmatoſon számot tart-reá, hány izben tértek az ő gonoſságokra; és mivel büntetni őket: tudni illik, hogy ki-rekeszti az Igéretnek földéről, melly az örök Boldogságot példázta. Ezt jelenti a'Bölcs-is, mondván [l]: *Jaj azoknak, a'kik el-vesztették a'békeséges-tárgyat, és a'kik el-hagyták az igaz utakat, és a'borgas utakra tértek.* Jajt mond; mellyen az örök kárhozatot érti: de nem azoknak, a'kik valaha a'borgas úton jártak, hanem, a'kikarra tértek, minek-utánna arról az igaz útra vitték volt őket. Innét, nem kevés példákat olvasunk azokról, kiknek Isten első vétkőket meg-engedvén, vagy egy-keveſsé büntetvén; az utólsóért vagy tellyeſséggel el-veſztette, vagy kemény-ben meg-büntette. Farao, szokszor viszsza-térvén gonoſságára, minden ő seregével el-veſzett [m]: Absalomnak meg-kegyelmezvén az attya, hogy az attya-fiát meg-ölte [n]; az-után nyaka szakadott, hogy az attyára támadott [o]. A'kab, a'Nábot halálárért penitentziát tartván, kegyelmet nyert [p]; de hogy az-után az Isten Prophétáját meg-fogatta, a'hadban veszett [q]. Dávidot-is, a'második vétkéért, sok ezer ember halálával büntette-meg az Isten [r]: holott az elsőért, melly nagyobnak láttatott ő-magában, egy kis fiának halálával fizetett [s]. A'szolga, kinek minden adóſságát meg-engedte volt az Ura: az-után ugyan-azon, a'háládatlanságért hóhérok kezébe adatott, *míg nem megfizetné minden adóſságát* [t].

D

[i] Joan. 5. 14.
[k] Numer. 14. 22.
[l] Eccli. 2. 6.
[m] Ex. 14. 28.
[n] 2. Reg. 14. 22.
[o] 2. Reg. 18. 14.
[p] 3. Reg. 21. 29.
[q] 3. Reg. 22. 36.
[r] 2. Reg. 24. 15.
[s] 2. Reg. 12. 14.
[t] Mat. 18. 34.

Mondaná még-is valaki: Sz. Máté, emlekezvén e'mái Evangéliomi dologról, azzal fejezi-bé [u]: *Így lészen ennek-is a'leg-gonoſzb nemzetségnek dolga*: az-az, így jár a'Zsidó nép; ki, minek-előtte az Isten Törvényét vötte, a'bálványozásért az Ördög hatalmában volt

[u] Mat. 12. 45.

A

lélek-ſzerént; attól pedig meg-ſzabadúlván, nem tudta meg-bochűllení az Iſtennek jótéteményét, hanem a'hozzája-küldetett Krisſuſt meg-vetette: az-okáért iſmég az Ördög birodalmába akadott, és gonoſzb állapatra jutott az előbbinél: Melyből az következik, hogy jobb állapatban vagyon a'bálványozó Pogány, a'Zidónál, ki eggy igaz Iſtent hiſzen, a'természetnek parancholattyát követi, a'Sz. Iráſt forgattya, és könnyebben meg-térhet, és üdvözűlhet. Feleletː

Eggyik Pogány, vagy Hitetlen, gonoſzb lehet a'máſiknál, Három-képpen: Elsőben, azért; hogy több hamiſsággal ſerétült-meg az elméje, és távulb jár az Igaſságnak világoſságától. Máſodſzor, azért; hogy keményben viſeli magát, és tudván általkodott-meg, el-rekélvén magában, hogy meg nem tér. Harmadſzor: mert nehezebb a'megtéréſe, noha kiſſebb a'tévelygéſe: mint gyakorta könnyebben tér-meg a'gyilkos, hogy-ſem a parázna. Az-okáért, magyarázván Sz. *Jerónymus* ezt a'mondáſt, azt ítéli; hogy az Eretnekek gonoſzb állapatban vannak a Pogányoknál: mert a'meg-iſmért Igaſság-ellen tuſakodnak, mellyet a Pogányok nem tudnak, könnyebb pedig azt el-hinni, és bevenni, a mit ember az-előtt nem tudott, hogy-ſem a mit tudott, és meg-vetett.

B

Ezek így lévén, azt mondom; hogy a Pogány a'Kriſtuſt, chak eggy-általlyában nem hiſzi, mert ſemmit nem túd felőle: a Zidó pedig tudgya, vagy tudhattya, és vakmerő képpen ellenzi. Továbbá; nem tőrténetből mond ellene mint a'Pogány, hanem el-rekéllett akarattal és ſzánt-ſzándékkal, és ſemmi mentſége ninchen; a'mint Urúnk mondotta [a] nékiek, mind tanitáſát hallották, 's mind choda-tételit látták. Annak-főlőtte; nem-is akarja hallani az Igaſságot a'Zidó, hanem bé-dugja fűlét, mint a Sz. Iſtván predikálása-kor [b]: sőt ellenzi az Evangéliomot, gyűlöli a Kriſtuſt, a'Sz. Iráſt hamiſſan magyarázza, ſok bűnökben torkig úſz; fő-képpen az előrában, és nagy hálátlanſágban, hogy a'*Meſſiáſt* meg-vetette: és így, nehezben tér a'Zidó a'Pogánynál az igaz Hitre; a'mint láttyuk naponként; és azért gonoſzból vagyon dolga. Haſonló-képpen elmélkedhetűnk a'moſtani Újítók-felől-is: kik ha meg nem térnek, gonoſzból lészen állapattyok, hogy-ſem ha eleitől-fogva a'Pogányſágban maradtak vólna.

[a] Ioan. 15. 22. 24.
[b] Act. 7. 57.

Őrizkedgyünk azért illyen Hálátlanſágtól; és e'ſzent Böjtben, az igaz penitentzia-által meg-ſzabadúlván az Ördögnek rabſágából, többé magunkat neki ne adgyuk: hanem hálát adván az Iſtennek az el-vőtt jókért, tellyes életünkben híven ſzolgállyunk néki, hogy az őrők Bóldogſágnak meg-hervadhatatlan Koronáját meg-nyerheſsük: Mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Iſten, az ő Sz. Fiáért. Amen.

C

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

AZ fő Orvos, tudományát akarván mutatni, olly bereghez fog, a'kit egyebek kétſégbe eſvén felőle, el-hadtak. A'fő Kapitány, vitéſségét akarván bizonyitani, olly ellenſégre mégyen, kivel egyebek rettegvén tőle, ſzembe menni nem mernek. A'bőlch Tanító, tudományát akarván meg-próbálni, ollyakkal vetekedik, a'kiknek tudományát egyebek chodálva halgatryák, és javallyák. Ezeket chelekedte Urúnk a'mái Evangéliomban: mint fő Orvos, meg-gyógyitotta a'néma-vak-fiketet, kinél nyomorúltabb nem tudom ki lehet; mert, ſe nyavalyáját nem tudta meg-magyarázni, ſe az Orvoſnak tanátſát nem érthette: mint fő Kapitány, az erős vitéznek házára ment, és onnét ki-kergette; noha *nincs a'földön haſonló hatalom hozzája; és így teremtetett, hogy ſenkitől ne félne* [a]: mint bőlch Tanító a'Fariſæuſok káromláſinak úgy meg-felelt, hogy, halván azt egy Aſſzony'állat a'ſeregben, meg nem tartóztathatta magát, hanem, *fel-emelvén ſzavát*, azt mondotta [b]: *Bóldog a'méh, mellyt téged hordozott; és az emlők, mellyeket ſzoptál*: meg-iſmérvén, tudni illik, hogy hatalmas, mind chelekedetiben 's mind beſzédében [c]: chelekedetiben, az Ördög-ellen, beſzédiben, a'Fariſæuſok-ellen: mellyekről én-is emlékezem e'moſtani Predikatzióban.

D

[a] Isa. 41. 24.
[b] Luc. 11. 27.
[c] Luc. 24. 19.

I. Meg-magyarázom az Urúnk feleletit, a'Fariſæuſok káromláſára.
II. Okot adom. Mért kelleſsék, e'moſtani időben fő-képpen, penitentziát tartani.
III. Meg-magyarázom az Aſſzony'állatnak mondáſát.

ELSŐ RESZE.

IRván a Fariſæuſok Urúnknak hatalmas chelekedetét, hogy a'nyomorúlt embert meg-ſzabadította az ártalmas Ördögtől; a'helyett, hogy dichérni, és hálát kellett

vólna adni, káromlották; és Istent erejéből származott dolgot, Beelzebubnak tulajdonították: gonoszbak lévén, a'mint Sz. *Athanásius* mongya [c], az Egyiptziai varázlóknál; kik, Moysesnek kisebb choda-tételit látván, azt mondották [d]: *Az Istennyila ez.* Kiknek vétkök abból-is nevekedett; hogy, holott nékik kellett vólna a'népet a'Krisus ismeretére vinni, mind magok el-tévelyedtek, 's mind a'népet el-tévelyítették, és Urunknak mondása-szerént [e], *bé-töltek mennyeknek országát az emberek-előtt: mert bé sem mentek ők, és a'bé-menőket sem hagyák bé-menni.* [f] Ezt az iszonyú káromlást, egy-néhány szép Okkal meg-torkolta Urunk, annak hamisságát világosson meg-mutatván. Mert, látván gondolattyokat, azt mondotta nékik [g]: *Minden magában meg-hasonlott Ország, el-pusztúl: és a'ház a'házra omol. Ha pedig a'Sátán-is meg-hasonlott maga-ellen, mi módon áll-meg az ő országa? mert azt mongyátok, hogy Beelzebub-által űzöm-ki az Ördögöket.* Ebből ki-tetszik, hogy a'hitetlen Farisæusok, nem chak szívökben káromkodtak, hanem nyelvel-is: mindazáltal, Urunk a'gondolattyokat mondatott látni. Mert, I. Sokan azt nem jelentették szóval, hanem chak gondolták. II. Mert nem chak szájokkal mondották magok gondolatlanúl, hanem ugyan szívökkel-is azt ítélték. III. Mert többet foglaltak szívökben, hogy-sem nyelvökkel ki-fakasztották. Az-okáért Urunk, azt-is látván, és meg-jelentvén, a'mi chak szívökben volt, Istenségét bizonyította, kinek tulajdona a'szívnek gondolattyát tudni. Ezt fondamentomúl vetvén, nyilván-való Okokkal meg-bizonyíttya, hogy ő nem czimborál az Ördöggel a Choda-tételekben.

Elsőben pedig, közönséges dolgot hoz-elő, melly mindeneknél tudva vagyon. Mint-ha azt mondotta vólna: A'melly Ország, maga-ellen meg hasonlik, el kell annak veszni: mert az Egyességgel a'kichiny dolgok nevekednek, a'viszsza-vonyással pedig a'nagyok-is semmivé lésznek. Holott azért ti azt mongyátok; hogy én az Ördögöket Beelzebub-által űzöm-ki, azt vallyátok, hogy az ő Országa meg-hasonlott: következik tehát, hogy el-romol. De abban semmi nincs hogy meg-romlott vólna: tehát hamissan fogjátok reám a'mit mondotok.

Mondaná valaki: Nem lehetetlen egy-általlyában, a'mint *Origenes* mongya [h], és Szent *Athanásius*-is [i], hogy valaki Ördöggel Ördögöt űzzön: tehát nem helyes az Urunk mondása, és azt felelhették vólna ellene; hogy ő a Beelzebub-által űzi ugyan ki az Ördögöket; de azzal az Ördög országa el nem romol, mert ő eggyet ért az ördöggel; és eggyik a'másiknak engedhet, vagy mint Fejedelmének, erőltetésből; vagy mint barátyának, szövetségből. Mert, a mint az emberek-között, eggyik a'másiknál erősb, és a'ki hatalmasb, az erőtlenbet helyéből ki-űzheti: úgy cselekedhetnek az Ördögök-is egy-másnak: vagy, ha hasonló erejök vagyon-is, szövetségből egy-másnak engedhetnek, hogy úgy az embereket meg-challyák.

Felelet. I. Nem mongya Urunk, hogy eggyik Ördög a'másikat ki nem űzheti; hanem, hogy az nem lehet, az ő Országoknak oszlása- és romlása nélkül: a'mint hogy az Ország meg-oszolhat magában, de lehetetlen hogy azzal el ne romollyon. II. Nem szóll Urunk egy vagy két Ördögnek ki-űzéséről; mert az Ország sem romol azzal el, ha egy vagy két ember abban viszszát vonszon: hanem, mikor sokan és fő emberek pártolkodnak. Urunk pedig, nem egy vagy két Ördögöt űzött-ki, hanem nagyan sereggel űzte-ki őket, és kedvök-ellen, erőszakkal; melly, hasonlás-nélkül nem lehetett. III. Ha az Ördögök Fejedelme, más erőtlenb ördögöt ki-űzne valakiből, mást állatna helyébe, a'ki kedve-szerént cselekednék; mint mikor a'Had-nagy, a'várból egy vagy két vitézt ki-vét, többeket vagy jobbakat állat helyökben: de a'kiből Urunk az Ördögöt ki-űzte, tellyességgel meg-szabadította tőle, úgy hogy az-után hatalma nem volt rajta. Az-okáért ezt nem az Ördögök Fejedelme-által cselekedte, hanem maga erejével, az emberekhez-való szeretetiből. Ebből a'felelelből,

Először: Ezt tanúllyák-meg a'Párthosok, hogy semmivel hamarébb Országokat és házájokat el nem ronthatyák, mint a'viszsza-vonyással. Azért mondotta Dávid [k]: *Fel-háborodtak a'nemzetségek, és meg-hajolattanak az Országok.* Es Sz. Pál [l]: *Ha egy-mást marjátok és észitek: meg-lássátok hogy egy-mástól meg ne emésztessétek.* Könnyen meg-vehetni a'hadat, melyben egyenetlenek a'Had-nagyok, vagy vitézek: de nehezen, ha eggyeznek. *Scipio Africanus*, a'Numidiabeliek, kik az előtt győzedelmesek voltak, meg-győzvén, azt kérdette a'Fejedelmiből *Tyrrhus*tól; Mi oka lehet, hogy a'győzedelmesek meg-győzettettek? Azt felelte, a'mint *Xenophon* írja [m]: Az Egyesség, győzedelmet: a'viszsza-vonyás, veszedelmet szerzett. *Servilius* a Romaiak had-nagya, meg akarván mutatni micsoda ereje vólna az Egyességnek, két lovat hozatott, a'mint *Valerius Maximus* írja [n], egy erőset, és egy erőtlent: és egy erős fő vitéznek meg-parancholta, hogy az erőtlen lónak a'farkát egyszer 's mind ki-szakaszsza; és más-felől, egy

A
d Prædicta de Beelzebub ab Ægyptiorum Sacerdotibus ad Pharaonem, e Exod. 8. 19. f Matt. 23. 13.
g Luc. 11. 17.
B
Contendit res parva excitari. Disceptatio maximarum dilabuntur.
h Hom. 23. in Num.
i Lib. de Incarnat. Adversus Gentes.
C
D
k Ps. 45. 7. l Galat. 5. 15.
m Lib. 2. c. 4.
n Lib. 7. c. 3.

A

erőtlen vén embernek, hogy az erős lónak farkát szálan-ként ki-szaggassa. Az erős vitéznek kezek el-fáradván, végbe nem ment a' dolog: a' vén ember pedig, fáradság-nélkül végbe vitte dolgát. Mellyel azt akarta *Sertórius* jelenteni, hogy a' Romai sereget, meg-szaggatva, könyű meg-győzni; de eggyet értve, győzhetetlen. Élő Isten! melly győzhetetlen volt a mi Nemzetünk, midőn, mint az első Híveknek, *Egy szívök és egy*

o Act. 4.32. *lelkök volt* o! de hogy meg-hasonlott szívébe a' pártolással, és Királya-ellen-való zendüléssel, és lelkében a' sok-féle révelygéssel, és idegen országokból költ vélekedésekkel, szintén el-lankadott; és, ha Isten nem könyörül rajta, a' régi Eggyességre hozván, tellyességgel el-vész, Török birodalma-alákelvén.

Másodszor; Azon feleletből tanúllyák-meg az Újítók; hogy méltatlanúl káromlyák a' Romai Anyaszentegyházat, Bábylonnak, és Ördög országának nevezvén: mert minden régi és új Eretnekségeket űldözött, és azokat ő fogyatta-el, mint Ördögi találmányokat: az-okáért, ha ő azonban meg-maradott, bizonyos, hogy nem Ördögi erővel chelekedte (mert úgy magát fogyatta volna el,) hanem a' Krístus erejével: ki

p Matt. 16. 19. azt mondotta p, hogy *az ő Anyaszentegyházán erőt nem vésznek a' pokol kapui.* Mi pedig méltán mondhattyuk az Újítók-felől, hogy Ördögi Tudományok vagyon, és az Ördög katonái: mert soha azon nem igyekeztek, hogy a' Pogányokat meg-térítenék, hanem hogy a' Híveket el-tévelyítenék. Mert az Ördög, nem akarván a' maga Országát pusztítani, hanem a' Krístusét, az Eretnekeket eggyől-eggyig a' Romai Keresztyén Anyaszentegyház-ellen támasztya. Innét vagyon, hogy az Ördögök sem félnek tőlök; és ők sem igyekeznek annak ki-űzésére, mint hogy nem is lehet tőlök. De a' Romai *Ecclesiának* tagjai, mindenkor űzték, és most-is űzik őket, és meg-is győzik.

B

q Isa. 11. 19. Másodszor, imígyen felelt Urunk a' káromkodo Farisæusoknak q: *Ha én Beelzebub-által űzöm-ki az Ördögöket; a' ti fiaitok ki-által űzik-ki? Az-okáért ők lésznek a' ti bíráitok:* az-az, a' mit a' fiaitokban javallotok, és dícsértök, én-bennem miért káromlyátok? látni való dolog, hogy nem Igasság-szeretők, hanem személy-válogatók vattok: főképpen mint-hogy én-magam erejével űzöm az Ördögöket; a' ti *Exorcistáitok* pedig,

r Luk. 8. Antiquit. c. 2. Salomontól szerzett könyörgésekkel; a' mint a' ti Históriátok tartya r: az én Tanítványim pedig, az én nevemben űzik; jelentvén, hogy én-tőlem vették a' hatalmat. Hasonló-képpen fedhettyük mi az Újító atyánkat, kik méltatlanúl káromlyák a' Chodatételeket: mert tagadhatatlan, hogy valaha az *Ecclesiában* igaz Chodák lőttek, mivel-

s Mar. 16. 17 hogy azt Urunk nyilván meg-jövendőlte s. Mi oka tehát, hogy a' mostani Chodákat

C

káromlyák? holott a' régiekhez hasonlók; azon Krístus nevében léfznek; azon Hitet erősítik; azon Isten tiszteltetik általok. Nehéz a' békának a' dér-mutassanak ők bizonyosb Chodákat.

t Luc. 17. 20. Harmadszor, azt mongya Urunk a' Farisæusoknak t: *Ha az Istennek újjával űzöm-ki az Ördögöket: bizonyára el-érkezett hozzátok az Isten országa:* az-az, Miut-hogy nem a' Beelzebub-által űzöm ki az Ördögöket, következik, hogy a' Szent Lélek-által, és Isteni erővel chelekefzem, mint *Messiás*; kinek el-jövetelével, az Isten országa erősödik,

u 1. Joan. 3. 8. az Ördögé pedig pusztúl. mert *azért jelent-meg az Isten Fia, hogy el-rontsa az Ördög cselekedetit* u; Malasztot, és erőt adván az embernek, hogy ellene-állhasson az Ördögnek, sőt hogy meg-győzhesse, és minden inchelkedését maga hasznára fordíthassa. Úgy vagyon, hogy Urunk el-jövetele-előtt-is, mongyák hogy az *Exorcisták* Ördögöket űztek: mindazáltal helyesséen mongya Urunk; hogy, *ha ő az Isten újjával űzi-ki az Ördögöket, el-érkezett az Isten országa.* Mert az *Exorcisták*, sem olly gyakorta, sem olly hatalmasson nem chelekedték azt, mint Urunk: ki mindenekből, a' kiket eleibe vittek, ki-űzte, és sem könyörgéssel, sem valami bizonyos igékből formált kenszerítéssel nem élt; hanem egy-általlyában parancholt nekik, és ugyan seregen-ként űzte-ki egy szavával.

D

x Mat. 8. 31. Mar. 5. 9. Luc. 8. 30. Mert a' *Légio* Ördög, kiről az Evangeliſták emlekeznek x, hat-ezer hat-száz hatvanhatod magával volt; a' mint némellyek magyarázzák: és egy ifiúban olly gonosz Ördög volt, hogy az Apostolok sem űzhették ki y: és annak ki-űzésére Imádság és Böjt kívántatott: de azt-is Urunk, chak dorgálásával űzte-ki. mellyet senki nem chelekedett. és azért senki idejében, és senki-által úgy el nem érkezett hozzánk az Isten országa, mint Urunknak el-jövetele-kor.

y Mar. 17. 20.

Kérdené valaki: Mitért Urunk az Isten Újján? Felelet: Az Isten Lelket, a' mint Sz. Máténá olvassuk z. Az Isten Lelkén pedig, vagy Újján, Némellyek értik az Isten Erejét: mint midőn a' varázlók, látván Moyſesnek chodáit, azt mondották a: *Az Isten Ujja ez.* és midőn azt olvassuk b, hogy *a' Bizonyságnak két Kő-táblája az Isten újjával írattatott.* Ennek pedig oka az, mert az Istennek akár-mi kichiny Ereje-is fölötte hatalmas; a' mint *Tertullianus* írja. Némellyek értik a' Sz. Lelket: és Okait mongyák, miért neveztetik

z Mat. 12. 28.
a Exod. 8. 19.
b Exo. 31. 18.

Isten

Isten Újának: I. Mert az Irás az Isten Fiát, vagy a' Fiú Istent, az Úr Karjának nevezi [a]. Az-okáért, mint-hogy a Kár a' testtől származik, az Új pedig a kartól és a testtől: azonképpen a Fiú az Atyától, a Sz. Lélek pedig az Atyától és a' Fiútól származik, úgy-mond Sz. *Athanasius* [d], és Sz. *Jerónymus* [e]. Es, mi-képpen hogy a' test, kár, és új, eggyeznek állattyokban: úgy az Atya, Fiú, és Sz. Lélek nem külömböznek, hanem mind a' három személy egy Isten. II. Mi-képpen hogy az embernek Újai sok-felé ágaznak, és sok részre oszolnak: úgy a' Sz. Lélek ajándéki-is sok-félék; a' mint Sz. Pál jelenti [f], a' mint Sz. Agoston irja [g]. III. Az embernek Újai szép mesterséges vékony dolgokat formálnak, írnak, vatnak, musikálnak: úgy a' Sz. Lélek-is, nagy mesterséggel, az ember lelkében sok szép Jószágos chelekedeteket formál. IV. A' Törvénnek kő-tábláit az Isten újai írták [h]: és Urunk-is az újaival írt a' földön [i]: úgy a' Sz. Lélek az ő törvényét az ember szívébe irja. melly hasonlo a' földhöz, há hamar bé-veszi; a kőhöz, ha keményen megtartya. V. Az Újainkal forgattyuk a' könyvek leveit, és rakogattyuk a' szám-verő pénzeket: úgy a' Sz. Lélek minket okosságra tanit, mint kellessék lelkünk-ismeretitől számot vennünk, és annak részeit, mint a' könyv-leveleit, forgatnunk. VI. Újjal irattattak ama' három igék [k]; MANE, TEKEL, FARES: mellyek a' Boldizár Király vétkét és veszedelmét jelentették: úgy a' Szent Lélek, a' mi szívünkben, bűneinknek nagy-voltát, és büntetését-is meg-jelenti, ha életünket meg nem jobbittyuk. VII. Az Újaink-nélkül semmit nem foghatunk, sem másnak nem adhatunk: úgy a' Sz. Lélek malasztya-nélkül, semmi üdvösségre-való dolgot nem chelekedhetünk. VIII. Annyi Újaink vannak a' jobb kezünkön, mint a' balon: úgy azon ereje szükséges a Sz. Léleknek a' jo szerenchében, melly a' gonoszban: a jóban, hogy el ne hidgyük magunkat; a' gonoszban, hogy ne elsünk kétségbe. IX. Az Újainkal mutatunk akár-mi dolgot-is: úgy az Isten a' Sz. Lélek-által tanit minket minden Igasságra, és meg-mutattya az örök boldogságra-való útat. X. Az Újainkal üzzük-el a' legyeket: úgy a' Sz. Lélek üzi-ki a' Beelzebubot, ki a' legyeknek istene, vagy inkább Legyes-ördög.

NEGYEDSZER, azt mongya Urunk a' Parisæusoknak [l]: *Akkor az erős fegyveres az ő pitvarát őrizi*, &c. az-az, Én a' Beelzebub ördögöt meg-kötözöm; fegyverit, mellyekben bizott, el-veszem, ragadományit el-osztom; és azzal bizonyitom-meg, hogy erősb vagyok nálánál, és nem ő-általa chelekeszem a' chodákat.

ÖTÖDSZÖR, azt mongya Urunk [m]. *A' ki velem ninchen, ellenem vagyon: és a' ki velem nem gyüjt, tékozol*: az-az, a' kiknek chelekedetek külömböz, akarattyok sem eggyez, a' mint az én chelekedetem a' Beelzebubéval nem eggyez, azert nem-is ért eggyet velem. Mert én azt tanitom, hogy az emberek penitentziát tartsanak, az Isten parantsolatit meg-tartsák, alázatossságot, tisztasságot, és minden jószágos chelekedetet gyakorollyanak, minden gonoszt el-távoztassanak; én sok-féle testi betegségből meg-gyógyitom az embereket: az Ördög pedig, mindenekben külömbet chelekeszik. En az embereket egybe-gyüjtöm, a Hitnek eggyessségére, szeretetre, békessségre: az Ördög sok felé széllyezti, sok-féle Eretnekségre, gyülölségre, háborgásra. Semmi világi Fejedelem nem mondhattya egy-általlyában, hogy a' ki véle ninchen, ellene vagyon; mert sokan, sem véle, sem ellene ninchenek, a' kik más Fejedelem alatt vannak: de a' Krisus szolgálattyában, mindenek vagy véle vannak, vagy ellene; mert mindeneknek ő Ura, és tartoznak néki szolgálni. mellyet ha nem chelekeszenek, párt-osok.

Innét következik; hogy Minden ember, vagy jó, vagy gonosz, az Istennek a' vagy barátttya, a' vagy ellensége, és így, vagy az örök boldogságra mégyen (ha a' Purgatorium által-is;) vagy az örök kinra. Továbba; az-is következik; hogy Minden chelekedetink-is, vagy jók, vagy gonoszok: mert a' ki a' Krisussal nem gyüjt, tékozol. Holott vedd eszedbe, hogy Két-képpen elmélkedhetünk a' Chelekedetekről: I. Eggy-általlyában, közönséges-képpen azoknak természetökről: és így, némellyek jók; úgy-mint az alamisnálkodás, imádkozás, böjtölés: némellyek gonoszok; úgy-mint a' lopás, káromlás, tobzódás: némellyek ő-magokban, sem jók, sem gonoszok; úgy-mint a' szóllás, aluvás, járás. II. Mint magán-valo dolgokról, a' mint emberi modon szoktuk azokat chelekedni; úgy hogy, ne chak a' dolgot tekintsük, hanem annak maga-viseletét-is a ki chelekeszi: melyből az következik, hogy, a' mi ő-magában jó volna, gonoszszá lészen; úgy-mint, imádkozni hiú dichőségért: és a' mi egyébaránt gonosz volna, jóvá lészen; úgy-mint, az embert meg-ölni az Igasságnak ki-szolgáltatásáért. E' dologban pedig, nagy tekintet vagyon az igyekezetre, mi végre chelekedgye ember ezt, vagy amazt. melly igyekezet ha jó, jóvá teszi a' dolgot; ha gonosz, gonoszszá. és így, semmit az okos ember nem chelekeszik, hogy jó vagy gonosz ne légyen: mert vagy ő magából, jó vagy gonosz, vagy az ember igyekezetiből; és így, a' járás, szóllás, aluvás jó, ha jó

végre

[a] Isa. 53. 1.
[d] Lib. de Trin. [illegible] Christ.
[e] In Cap. 12. Matt.
[f] 1. Cor. 12. 4.
[g] Lib. 2. de Bapt. c. 17.
[h] Exod. 31. 18
[i] Jerem. 8. 6.
[k] Dan. 5. 25.
[l] Luc. 11. 21.
[m] Luc. 11. 23

A

végre léfzen, gonoſz, ha gonoſzra. Noha pedig az igyekezet olly hatalmas, hogy a' Jó chelekedetet-is gonoſzzá teheti: mindazáltal arra nem elégſéges, hogy a' gonoſzt jóvá tegye. mert a' Jó chelekedetben, ſemmi fogyatkozáſnak nem kell lenni; és, ha valámi heával vagyon, meg-vész. Igy, nem ſzabad lopni, hogy alamiſnát adgy, vagy hogy Egyházat épits.

Itten ſzükſég egy dolgot meg-fontólnunk: Noha minnyájan a' kik ninchenek a' Kriſtuſſal, ő-ellene vannak; mindazáltal, nem mind eggy-aránt vannak ellene: hanem, ki közelb járúl hozzája, 's ki távúlb jár tőle. és az nagyobb ellenſége, a' kiben több vagy nagyobb vétek vagyon, és a' kinek inkább meg általkodott akarattya a' bűnben. Azokáért, Négy rend-béli emberek találtatnak: I. A' kik a' gyónáſról gondolkodnak ebben a' ſzent időben, és a' hoz készűlnek. Ezek ninchenek úgyan meg tellyeſſéggel a' Kriſtuſſal: de laſſan-laſſan hozzája közelgetnek, és nem meſzſze vannak tőle. II. A' kik ollyan ſzándékban ninchenek; de mindazáltal több bűnt nem chelekeſznek: hanem inkább, néha valámi jóra bírják magokat. Ezek távúlb vannak, de tovább nem távoznak; sőt ki-mozdúlnak helyökből. III. A' kik újabb gonoſzt nem chelekeſznek

B

úgyan, de jóban ſem foglallyák magokat. Ezek annál-is távúlb vannak. és noha tovább nem távoznak: mindazáltal, azon egy helyben maradnak. IV. A' kik nem chak ſemmi jót nem chelekeſznek, hanem napról napra többítik-is vétkőket. Ezek leg-távúlb vannak, és mind-úntalan meſzſzebb távoznak. Ez igy lévén, minden Keresztyén embernek gondolkodni kellene állapattyáról, és meg-látni, ha barátttya-e a' Kriſtus barátinak, a' Jó chelekedeteknek, vagy ellenſége ellenſégínek, tudni illik a' Bűnőknek. mert bizonyos dolog, hogy valaki e' világon, éltében, a' Kriſtuſſal nem-léend, a' más világon hólta-után ſem léſzen. Es, mint-hogy úgy lehetnek e' Négy rend-béli emberek a' Kriſtuſſal, ha valóban penitentziát tartnak, Egy-néhany Okát adom, miért kellenék kéſedelem nélkül, és ſzorgalmatoſon e' ſzent időben a' penitentziához készűlnünk.

II. RESZE.

Első Oka az: Mert ninch haſznosb, ſe gyönyörűſégesb dolog, a' Bűnből-való kiſzabadúláſnál, melly a' penitentzia-által léſzen. Ninch haſznosb, mert, *Mit haſznál embernek ha az egéſz világot meg-nyeri, lelkének pedig kárát vallya* [a]? a' Bűn-által: ſem gyönyörűſégesb; mert *Ninch békeſſégök az iſtentelenöknek* [b]; hanem mind-úntalan gyötrődnek lelkök-iſméretiben. Innét mondotta Dávid [c]; hogy, *Boldogok a' kiknek meg-bocháttattak az ő hamiſſágok; és a' kiknek bűnök be-fedőztetek.* Hogy pedig ezt a' Penitentzia ſzerzi, nyilván mondotta Urunk; fel-támadása-után, az Apoſtoloknak [d]: *Igy vagyon meg-irva, és igy kellett a' Kriſtuſnak ſzenvedni, és fel-támadni halottaiból harmad napon, és predikáltatni az ő nevében a' Penitentziának, és a' Bűnök bochánattyának minden népek-között.* A' hol látod, hogy Urunk nem akarja, hogy chak a' Bűnök bochánattyát predikállyák, hanem a' Penitentziát-is. és annak kell elől-járni, mint a' keſerű orvoſſágnak a' kedves gyógyúlás- és egéſſég-előtt. Ezt jól meg-tanúlta volt Sz. Péter, és azért mondotta a' második Predikátziójában [e]: *Penitentziát tartſatok, és térjetek meg, hogy el-töröltetteſſenek a' ti Bűneitek:* az-az, ezen az úton kell a' bűnnek bochánattyára jutni: a' ki más úton keresi, búdoſik, de fel nem találja. Es mint-hogy a' Bóldogſág követi a' Bűnnek bochánattyát, azzal-is egybe-foglalta Urunk a' Penitentziát, mondván [f]: *Penitentziát tartſatok; mert el-közelgetett mennyekeknek országa.* Haſonlót mondott Keresztelő Sz. János [g]: ki nem akár-minémű Penitentziát kívánt, hanem a' Penitentziának méltó gyümölchét [h]. Innét mondotta Sz. Pál-is [i]; hogy *Az Iſten-ſzerént-való ſzomorúság, penitentziát ſzerez az állhatatos üdvösſégre.* Es az első Keresztyének, azon adták hálát az Iſtennek, és dichőítették ő Szent Fölſégét [k], hogy a' Pogányoknak-is penitentziát adott az életre. Az-okáért, a' mint a' Bűn-által veſztettük-el az örök bóldogſágnak útát: úgy a' Penitentzia-által találhattyuk-fel. és valaki más útra igazít, el-tévelyít; a' mint az Iſten jelentette Iſaiáſnál, mondván [l]: *Ey népem, a' kik téged bóldognak mondanak, azok chalnak-meg téſſed, és a' te ösvényidnek útát el-hánnyák.* Ezt meg-iſmérte volt a' tékozló fiú: az-okáért elsőben Penitentziát tartott, bűnét meg-vallotta; és az elég-tételre-is kész volt, midőn a' béreſek-közzé kívánkozott [m], és úgy nyert kegyelmet az attya pedig, minden jeleit meg-mutatta, hozzája-való nagy ſzeretetinek.

Más orr Oka, a' mellyért ſietnünk kell a' Penitentziára, és azt ſzívünk-ſzerént kívánnunk; Az Iſtennek végheteten irgalmaſſága a' penitentzia-tartóhoz. Ezzel int a' Penitentziára Joel, mondván [n]: *Térjetek a' ti Urotokhoz Iſtenetekhez: mert kegyes és*

irgalmas,

a Matt. 16. 26.
b Iſa. 48. 22.
c Pſ. 31. 1.
d Luc. 24. 46.
e Act. 3. 19.
f Matt. 4. 17.
g Marc. 3. 2.
h Matt. 3. 8.
i 2. Cor. 7. 10.
k Act. 11. 18.
l Iſa. 3. 12.
m Luc. 15. 18.
n Joel. 2. 13.

irgalmat, türö és nagy irgalmasságú, és fellyül-halado a' gonoſságot. Sz. Pál-is imigyen ſzóli a' Bünös embernek [c]: *Az Iſten jóſágának, és türéſének, és hoſszu várakozáſának gazdagságát vtalod a meg? Nem tudod-e, hogy az Iſten kegyeſſége a' penitentziára hoz tégéd?* Eggyez ezzel Iſaiás-is, mondván [d]: *Hadgyja-el az iſtentelen az ö útát, és a' hamis férfiu az ö gondolatit, és térjen az Úrhoz, és könyörül rajta: és a mi Iſtenünkhöz, mert igen kéſz a' meg-bocsátáſra.* Azért mongya a' Bölcs [e]: *Melly nagy az Úr irgalmaſsága, és az ö kegyelmeſsége a' hozzá-jaró-térökhöz!* Choda álnokſággal él az Ördög azokkal, kiket a' Bünben fogvá akar tartani; hogy az Iſtennek irgalmaſſága-felöl kétſégbe ejtſe: mert, mikor a' bünre akarja vinni, a' Bünt kichinnek, és az Iſten Irgalmaſſágát nagynak tetteti; hogy bátrabban menyen a' büure: de miuek-utánna belé-vitte, a' Bünt nagynak tetteti; az Iſten Irgalmaſſágát pedig el-titkolván, a' bünetö Igaſſágával rettenti, hogy Káinnal és Judáſsal kétſégbe eſſék. De nem méltó hogy ſenki kétſégbe eſſék, Bünéinek nagy-, vagy ſok-voltáért: mert, ha eggyik mérö ſerpenyübe az egéſz világ hamiſſágát tennék-is, a' máſikba pedig a' Kriſtuſnak egy chöpp vérét, ez mind el-nyomná amazt: mennyivel inkább, ha chak a' magad vérkelt veted fontba, a' Kriſtuſnak minden ſzenvedéſével, és vérének ki-ontáſával, és halálával?

Ninch olly nagy vétek, melynek meg-bochátaſára példát ne találly, és reménſéged ne lehеſſen. Ha az Iſtent meg-tagadtad, meg-tagadta Péter-is [f]; de kegyelmet nyert: ha gyilkos és vér-ontó voltál, Manaſſes-is ſok ártatlan vért öntött, *még meg-töltené Jeruſálemet mind tarkig* [g]; de kegyelmet talált: ha tolvaj voltál [h]; az volt a' Kereſztfán függö tolvaj-is; de Paradichomot meg-nyerte: ha parázna voltál, az volt Magdolna-is [i]: ha házaſság-rontó voltál, az volt Dávid-is [k]: ha uzorás, és nyúzó-ſoſztó voltál, az volt a' vámos Máté-is [l], és Zakæus a' Publikánuſok fejedelme [m]; de ezek mind meg-tértek, és kegyelmet nyertek: ha, végezetre, az Anyaſzentegyháznak öldözője, a' hiveknek kergetője voltál, az volt Saulus-is; de az Iſtennek választott edényévé lött [n]. és nem ok-nélkül mondotta [o]: *A' hol a' bün bövelkedett, fellyebb bövelkedött a kegyelem.* Miuek-utánna az Iſten kemény beſzéddel ſzemökre hánta volna az Iſrael fiainak vétkeket, és meg-fenyegette volna Iſaiás-által, hogy ſem Aldozattyokat bé nem véſzi, ſem imádſágokat meg nem halgattya [p]; úgy hogy egyebet nem várhatnának utólſó veſzedelemnél; mint a' ſürü fekete fölyhöből egyebet nem várunk zápor-eſsönél, és a' meny-dörgés 's villámás-után kö-ütéſnél: az Iſtennek haragja ſzép laſſu eſsövé, chupa merö Irgalmaſſággá változott. mert azt vetette utánna [q]: *Muſdgyatok-meg, tiſzták legyetek, vegyétek-el gondolatotoknak gonoſságát ſzemem-elöl, &c. és jöjetek-elö, és fedgyetek-meg engem, úgy-mond az Úr: Ha a' ti bünteitek leöndnek mint a' veres feſték, mint a' hó meg-feirhülnek: és ha piroſak léſznek-is mint a' piros ſván, mint a' feir gyapjú léſznek.*

Erröl a' nagy Irgalmaſſágtól emlekezett Dávid, mondván [r]; *Hogy igaznak találtaſſál beſzédidben, és gyözedelmes légy midön ítéltetel.* Dávid azon könyörgött, hogy *Könyörüljön rajta az Úr, az ö nagy Irgalmaſsága-ſzerént*; mivelhogy ö már meg-bánta bünét: és tellyesittſe-bé a' mit a' Penitentzia-tartó Bünösnek igért; tudni illik, hogy kegyelmébe fogadgya: hogy, midön a' Bünös ember az Iſten fogadáſára emlekezteti, az Iſten megmutaſſa, hogy el nem feletkezett fogadáſáról, hanem azt igazán bé-tellyesíti, és gyözedelmes légyen midön meg-ítéltetik: az-az, ſenki meg ne fedhеſſe, hogy fogadáſát meg nem állotta volna. A' mit pedig Dávid ugyan-ottan kivánt [s]; *Öntözz-meg engem iſoppal, és meg-tiſztúlok; moſs-meg engem, és a' honnat feirb leſzek*: nyilván meg-igérte az Úr, a' mint Iſaiásból hallók. a' hol ſzép haſonlatoſsággal jelenti az ö nagy Irgalmaſſágát, mellyel az embert, minden büneiből meg-tiſztíttya; ha ſzintén régiek-is, és a' lelket ſzintén által-hatották-is. A gyapjú, úgy hozzá vonſza a' feſtéket, hogy ſemmi mesterſéggel ki nem moshatni belöle, hogy az elöbbi feirſégre térjen: de az Iſten úgy meg-tiſztíttya a' lelket, hogy a' bünnek ſemmi ſzine rajta nem marad; hanem olly ſzép és tiſzta leſzen, mint a' Bün-elött volt. Ezen dolgot, más haſonlatoſsággal jelenti Arany-ſzáju Szent János [t]: Ne mond azt nékem; Fölöttébb vétkeztem, és mi módon üdvözülhetek? Te azt nem chelekedheted: de a' te Urad meg chelekedheti. és úgy el-törli büneidet, hogy jele ſem marad. A' teſtben az nem lehet. és ha ezerſzer igyekezik-is az Orvos, és orvoſolya a' ſebet: a' ſebet meg-gyógyíthattya ugyan, de a' jele meg-marad; és bizonyſágot téſzen a' ſebről rútſágával. Az Iſten pedig ſemmi jelét nem hadgya a' Bünnek; hanem, az egéſséggel, eggyütt a' ſzépſéget-is meg-adgya; meg-ſzabadítván a' büntetéſtöl, az Igaſſágot-is meg-adgya, és a' Bünöſt a' büntelenhez haſonlóvá téſzi. Ez az Iſtennek végheteten Irgalmaſſága, melly a' penitentziára indit, és a' kétſégbe-eſéſtöl meg-óltalmaz. Ezt ajánlotta Urunk, mondván [u]: *Nem jöttem az igazakat hini, hanem a' bünöſöket.* Es [x]; *Az ember Fia jött kereſni és üdvözíteni, a' mi el-veſzett volt.* Es [y]; *Jöjetek*

hozzám

A
c Rom. 2.4.
d Iſa. 55.7.
e Eccl. 17. 28.

B
f Mat. 26. 75.
g 4. Reg. 21. 16.
h Luc 23.43.
i Luc. 7.37.
k 2. Reg. 12. 13.
l Mat. 9.9.
m Luc. 19.9.
n 1. Tim. 1.13.
o Rom. 5.20.
p Iſa. 1. 13. 14.15.
q Iſa. 1.16.

C
r Pſ. 50.6.
s Pſ. 50.9.

D
t Hom. 80. ad Pop. Antioch.
u Mat. 9.13.
x Luc 19.10.
y Mal. 11.28.

A

kovetsám munkájában, a'kik munkálkodtok, és terhelve vattok, és én meg-nyugatlak titeket. Ezért méltán mongyà Sz. Pál [z]: *Igaz beszéd, és méltó minden módon bé-vételre; hogy a'Krisztus JESUS a'világra jött, a'Bűnösöket kárhóztatni, kik-közzűl első én vagyok.* Magát adgya például, hogy lenki kétségbe ne essék; holott ő-is nagy Bűnös volt, és az Anyaszentegyházat fŏlŏtte igen ádőzte. Az okáért akár-minémű Bűnös légy, kegyelmet találsz, ha penitentziát akarsz tartani; a'mint nyilván olvassuk a'Proféránál [a]: *Térjetek-meg, és tartsatok penitentziát minden hamisságtokról; és nem lészen romlásotokra a'hamisság.* a'hol látod, hogy semmit ki nem vészen, hanem minden hamisságról szóll, és minden-féle hamisságnak bochánatot igér a'Penitentzia-által.

z 1. Tim. 1. 15

a Ezech. 18. 30.

HARMADIK indító Ok a Penitentziára; A'mi életünknek rövid és bizontalan vólta. Azért mondotta Sz. Pál [b]; hogy *Rövid az idő*: azt sem tudgyuk, melly orában el-jő a'halál, és a szám-adásra viszen. Rettenetes mondását olvasuk Urunknak [c]: *A'ki bűnŏkben* (úgy-mond a'Zsidóknak) *meg-haltok*: az-az, Penitentzia- és kegyelem-nélkül. Mert, a mint Salomón mongya [d], *Ha a fa Délre esik, vagy Éjszakra, valamelly helyre esik, ott marad.* A'fa, az ember; ki, le-esik mikor meg-hal: ha penitentziában hal meg, Délre esik; az-az, örökké üdvözül: ha penitentzia-nélkül, a'gonoszságban, Éjszakra esik; az-az, örökké kárhozik. Akár-menyui alamizsnát adgyanak halálod-után az atyádfiai, akár-mennyi áldozatot tegyenek az Egyházi emberek, akár-mennyit imádkozzanak barátid: ha Éjszakra esel, onnét ki nem szabadúlsz; mert pokolból ninchen szabadúlás. A'fris-kŏntŏsű, és vigan-lakó Gazdag, pokolban egy chŏpp viznek szerét nem tehette, noha Abrahámnak könyörgött [e]. Kiről így ír Sz. Agoston [f]: Oh nyomorúlt, és boldogtalan ember! a'mikor éltél, akkor vólt ideje a'dolgozásnak: most már reád ereszett az étzaka, mellyen senki nem múnkálkodhatik. Gondold-meg mint jártak a'balgatag Szűzek: kik idejŏket a'luvással el-mulatván, lámpásokat el nem kézzitették; sem a'társoktól olajt nem kérhettek, kik az árosokhoz igazították; sem a menyegzŏházba nem mehettek, mert az ajtó bé-zárva volt, hogy későn járatok [g]. és chak azt vették feleletül: *Nem ismérlek titeket.* Es, mi végre mondotta légyen azt a Példa-beszédet, meg-jelenti, mondván [h]: *Vigyázzatok azért, mert nem tudgyátok a'napot sem az órát.*

B

a Luc. 18. 24.

f Tract. 44. in Ioan.

g Matt. 25. 8. 11. 12.

h prov. 23.

Senki azért ne hallasszza a'Penitentziát: hanem minnyájan kövessük Isaiásnak jó tanátsát, mellyet az Anyaszentegyház e mostani Istени szolgálatban naponként olvastat [i]: *Keressétek az Urat, míg meg-találtathatik; hívjátok segétségül őtet, míg közel vagyon.* Mikor légyen pedig közel, hogy könnyen meg-találjuk, jelenti a'Próféta, utánna vetvén [k]: *Hadgya-el az istentelen az ŏ útát, és a'hamis férfiu az ŏ gondolatit, és térjen az Úrhoz:* az-az, a'Bűn-miatt el-távozik Isten az embertől, és az ember-is az Istentől; a'mint ugyan, azon Isaias jelenti [l]. Az-okáért, midőn ember a'bűnt el-hadgya, az Istenhez közelget, és az Isten-is ŏ-hozzája. Akkor hadgya pedig ember el a'bűnt, midőn jó akaratyából, és nem kételenségből hadgya-el; az-az, mikor egéssége vagyon, és ereje a'bűnre. mert, mikor halála orában el-fogy ereje, nem ŏ hadgya el-a'bűnt, hanem a'bűn ŏtet: és akkor távúl vagyon az Isten tőle, és nem könnyen találhattya fel. mivel hogy az elméje-is nagyobb részre akkor másutt forog; és vagy a'testnek fájdalmiról gondolkodik, vagy gyermekiről és haza-népéről, mint 's hogy hadgya őket; sőt gyakorta meg-is tibolyodik elméje.

i Isa. 55. 6.

k vers. 7.

C

l Isa. 59. 2.

NEGYEDIK Ok, mellyért Penitentziát kell tartanunk; A'Lelki-ismeretnek győtrelme: melly külömben meg nem szűnik, hanem ha a'Bűnnek terhét le-tészők. Hiában akarják némellyek azt világi gyönyörűséggel orvollani, vendégeskedéssel, musikával; tánczolással; mellyek inkább nevelik a'nyavalyát. Nem chak az új, de a'régi vétkek-is izgattyák és furdallyák a Lelki-ismeretet: és a'Jósef báttyai, egy-nehány eztendŏ múlva-is érzettek, mondván [m]: *Méltóm szenvedgyük ezeket, mert vétkeztünk a mi ŏtsénk ellen, látván lelkének szorongatását, midőn könyörgene nékünk, és meg nem hallgattuk: azokáért jöt reánk e'háborúság.* Ruben pedig [n]: *Nem-de nem mondám-e néktek; Ne vétkezzetek a gyermek-ellen: és nem hallgattatok engem? Imé az ŏ véreki-kéressétik.* Midőn Abigail Dávidot a'vér-ontástól el akarná fogni, a'Lelki-ismeretnek furdalásáról emlekezett előtte, mondván [o]: *Ne légyen fohászkodására, és furdalására az én Uram szívének, hogy ártatlan vért ontottál.* Gonosz féreg a'ki a'Lelki-ismeretet rágja; mert fohúl, folia, semmi nyugodalmat nem hágy az embernek. Es pokolban-is a'miatt lészen legnagyobb győtrelmök az el-kárhozott embereknek; mert, a'mint Isaias mongya [p], *Az ŏ férgök meg nem hal, és az ŏ tüzök meg nem ólttatik.* Melly mondást, Urunk háromszor-is hozza elő egy-más-után [q]. Némelyek e'világon, nem szenvedhetvén ezt a'férget, Judással más hóhért magoknál nem keresnek [r]; de azzal el nem kerülik, hanem mingyárt készen találják pokolban.

m Gen. 42. 21.

D

n vers. 22.

o 1. Reg. 25. 31.

p Isa. 66. 24.

q Marc. 9. 43. 45. 47.

r Matt. 27. 4.

Tudom, hogy némelly Sz. Atyák, a' *Férgen* valóságos férget értnek, mint szintén a' Tűzön-is: de vannak, a'kik a Lelki ismeretnek furdalásáról-is értik; melly nem kűnyebb akár-minémű kinuál-is, a'mint Arany száju Sz. János írja [x]. És vagyon-is hasonlatosság közöttök: mert, a'mint a Féreg a' testből lészen, és azt meg-emészti; úgy a Lelki ismeretnek furdalása-is a' szívből származik; meg-emlekezvén ember azokról, a'mellyekért őrökké kell szenvedni, hogy el-múlandók, és alá-valók voltak, és azon emlekezet fogja-gyötreni a' szívét; a'mint az istentelenek ő-magok jelentik, mondván, de későn [y]: *Mit használ nékünk a' kevélység? vagy a' gazdagsággal-való kérkedésünk mit hozott nékünk? El-múltak mind azok, mint az árnyék*, &c. Erről a' nyughatatlan és őrökkévaló Féregről, nem csak a Szent Irásban vagyon emlekezet [z], hanem a' Pogányokéban-is: kik azt kőltötték, hogy az istenek, *Prométheust* a' lopásért, a' *Caucasus* hegyén meg-kőtöztették, kinek szívét éjjel és nappal szaggattya egy fas: és *Titiust*, kinek a' kánya úgy szaggattya máját, hogy minden-nap újonnan meg-nő, és mindenkor vagyon mit rágni. Hogy-ha valaki azt mondaná; hogy ő torkig úsz a' bűnben, de semmi rágást nem érez szívében: én azt mondom; hogy az a' leg-veszedelmesb állapat; mint mikor a' halálra vált ember semmi fájdalmat nem érez: úgy *az istentelen, mikor a' Bűnök mélységére jut, nem gondol semmivel* [a]. De mi lészen belőle? *Gyalázat és szidalom követi őtet*; tudni illik, időn pokolban fog-gyötrődni: de e' világon-is, ha nem elébb, halála óráján meg-érzi ezt a' férget. A' halak, mikor el-nyelik a' féreggel a' horgot, nem érzik a' míg a' vízben úszkálnak, hanem mikor a' partra kezdik vonni őket: az ember-is, a' meg-őtt gyönyörűségnek horgát meg-érzi halála-kor, és fog-hánkodni, de hiában; meg-őtte a' mitől meg kell halni.

ÖTÖDIK Ok: Az Utólsó Itélet; mellyel őszt-önözte Sz. Pál az Athénáiakat, mondván [b]: *Az Isten hirdeti az embereknek, hogy mindenütt penitentziát tartsanak; azért, hogy napot rendelt, a' melyben meg-ítéli e' világot Igasságban.* És noha mindeneknek re-tenetes lészen az a' nap, mindazáltal fő-képpen azoknak, a'kik penitentziát nem tartottak: kiknél jobban lészen dolgok a' Pogány Tyrusnak és Sidonnak, sőt még Sodomának-is; a'mint Urunk jelenti [c]. A' kik pedig Penitentziát tartnak, jól lészen dolgok, és egy-ebeket-is ők fognak-ítélni; a'mint Urunk mongya [d]: *A' Ninevei férfiak fel-támadnak az ítéletben e' nemzetséggel, és kárhoztattyak őtet: mert penitentziát tartottak.* Félly Keresztyén ember attól az ítélettől, melyben a' Bírót meg nem chalhatod, mert bőlch, meg nem ijeszthetsz, mert hatalmas; meg nem hajthatod, mert igaz; el nem kerülhetsz, mert mindenek az ő birodalma-alatt vannak. most vagyon módod benne, hogy a' kegyelmes Itélő-szekben meg-óldoztasd magadat.

HATODIK Ok, melyért Penitentziát kell tartanunk; Az Istennek sok féle Ostora, mellyel az engedetlen fiakat bűnteti; a' végre bizony, hogy félvén attól, meg-térjenek, és kegyelmet nyerjenek: vagy, ha azzal nem gondolnak, a' végre; hogy a' más világon-való véghetetlen kinokat itten kezgyék-el. Az Atyák, hogy fiokat a' vétkektől meg-tartóztassák, házoknál, egy-néhány tettetes helyre, ostort vagy veszszőt tészsznek, hogy azokat látván, féllyenek, és félvén, jól viselljék magokat. De ha azzal nem gondolnak, súllyosb kézzel nyúlnak hozzájok; és végre házokból-is ki-űzik, vagy hóhér kezébe adgyák: nem már azért, hogy tanúllyanak, hanem hogy meg-büntettessenek. Efféle ostoroknak, a Penitentziával vehettyük eleit; a'mint az Úr jelenti, mondván [e]: *Hirtelen fogok-szállani a' nemzetség-'s az ország-ellen, hogy ki-gyomlállyam, és el-rontsam, és el-veszessem azt.* Hallod-e az istenyű fenyegetést? Hallyad mint kerülhetsz-el: *Ha penitentziát tart az a nemzetség az ő gonoszságáról, mellyet ő-ellene szóllottam: én-is meg-bánom a' gonoszt, mellyet gondoltam volt hogy véle cselekedném. És hirtelen szóllok a' nemzetségről's az országról, hogy meg-épitsem, és el-plántállyam azt.* Im látod Keresztyén ember, mennyi jeles Okai vannak, hogy ne légy a' Krisztus-ellen a' Bűn-által, hanem ő-véle a' Penitentziá-által. De térjünk az Evangéliomra.

III. RÉSZE.

MIdőn Urunk a' Farisæusok káromlására nagy szép Okokkal felelt vólna, *fel-emelvén szavát egy Aszszony'állat a' seregből, monda neki: Boldog a' méh, melly téged hordozott; és az emlők, melyeket szoptál.* Melly mondással, kárhoztatta a' Farisæusokat. Mert, ha boldog vólt a' méh, melly a' Krisztust hordozta: tehát a' kit hordozott, nem vólt bűnös, és ördögnek határtya; hanem Szent volt, mint a' fogantatása-is, és születése. Nem emlekezett pedig Urunknak attyáról: mert test-szerént, a'mint méhben hordozratott, és emlővel táplálratott, nem vólt attya, hanem csak annya. Sem Urunkat nem mondotta boldognak, hanem az ő szent Annyát. nem hogy Boldognak nem ítélte vólna,

A

hanem hogy azzal inkább magaſztalná a'Kriſtuſt; kit olly nagynak vallott, hogy az Annyát-is meg-bóldogitotta. Valóban ellene-mondott ez az Aſzſzony'állat a Fariſæuſoknak, mert ők akkor is háromlották, mikor hatalmas chodát chelekedett: ez pedig, fogantatáſától-és ſzületéſétől-fogva-is Bóldognak vallotta. A'Fariſæuſok, ő-magát a' Kriſtuſt háromlották: ez még az Annya-méhét-is, és emlőit Bóldogoknak mongya. Jó példát adván a'gyarló, de aitatos Aſzſzony'állatoknak: kik, látván hogy a'férfiak tiſztőkben el nem játnak, vagy, az Igaſſág-ellen tőrekedvén, egyebeket meg-botránkoztatnak, ne gondollyanak véle; hanē, az el-kezdett jóban meg-maradván, egyebeknek-is fel-gerjeſzſzék ſzívőket: mert, a'mint Sz. Agoſtonirja [c], többen-is azon ſzókat mondottak, az-az, javallották; és ha nem ſzóval-is, de ſzívőkkel bizonyitották. mert gyakorta, a'mit ember el nem mer kezdeni, máſtol látván, merészli követni.

c Tract. 12. in Ioan.

Bóldognak mondotta a'Szűz Mariának méhét, és emlőit: mert azok a'tagok, vagy részek, ſzolgáltak fő-képpen a'Kriſtuſnak nemzéſében, és fel-neveléſében. Ezt pedig azért chelekedte: mert a'Szűz Mariát, fő-képpen az Anyaſágért mondotta Bóldognak, hogy a Kriſtuſnak Annya volt; kinek Bóldogſága abból származott, hogy Urunkat méhében fogadta, ſzülte, és táplálta. mert ſoha az Iſtentől annyi Malaſztot nem vőtt volna, ha az ő Sz. Fiának Annyává nem válaſztotta volna, és arra a'méltóſágra fel nem ékeſitette volna. Melly mondásból, igazán bizonyittya *Tertullianus* [d], hogy a'Kriſtuſnak, igaz emberi teſte volt. mellyet méltatlanúl tagadott Marcion: mert a'kinek nincsen igaz emberi teſte, azt ſem méh nem hordozza, ſem emlők nem ſzoptattyák. *Béda* pedig azt bizonyittya, hogy a'Szűz Maria a'Kriſtuſnak igaz Annya volt; mivelhogy Bóldognak mondatik az ő méhe, hogy a'Kriſtuſt hordozta; és az emlői, hogy ſzoptatták: az *Apollinariſták*-ellen, kik balgatagúl azt mondották; hogy a'Kriſtus teſte nem Máriából vétetett, hanem az égből ſzállott-alá; és a Szűz Marián, chakáltal-ment, mint egy chatornán.

B

d Lib. de Carne Chriſti, & Lib. 4. contra Marcionem.

Ezt pedig, nem valami elmének nyughatatlanſágából, vagy aſzſzony állati cháchogásból mondotta ez az Aſzſzony'állat, akár-mit hazudgyanak némelly Újitók, mintha, az aſzſzony'állatoknak ſzokáſa-ſzerént, nyelvét veſztég nem tarthatta volna: hanem azon Sz. Lélek-által igaz hitből mondotta; melyből Sz. Erzébet-is, midőn még méhébe hordozta [e]; *Áldott vagy te*, úgy mond, *az aſzſzony'állatok-közőtt*. Azért mongya *Béda* [f], hogy ez az aſzſzony'állat, az Anyaſzentegyházat példázta: ki a Sz. Lélektől tanittatván, a'ſzéles világon tiſzteli a'Bóldogſágos Szűz Mariát, ſegétſégül hija, és Bóldognak mongya; a'mint ő-maga-is meg jövendőlte, mondván [g]: *Bóldognak mondanak engem minden nemzetſégek*. Noha pedig nyilván-való ſzóval a'Szűz Mariát magaſztalta: mindazáltal az a'dicséret Urunkra háromlott. mert, valami tiſzteſſéggel ez az Aſzſzony'állat, vagy egyebek, a'Szűz Mariát illették, azt a'Kriſtuſért chelekedték, és mi-is azért chelekedgyők. Mert, hogy a'Szűz Mariát egyéb aſzſzony állatoknál fellyebb bőchüllyők, az az oka, hogy az ő Sz. Fia a Kriſtus Jésus, minden teremtett-állatoknak Ura és alkotója, Iſtene és Meg-váltója: és bizonnyal el-hittük, hogy effele tiſztelet a'Kriſtuſnak kedveſzerént vagyon: mivelhogy azt ő-érette chelekedgyők, a mint mondám, és abban az ő példáját követtyők: tudván, hogy az Iſten, az ő teremtett-állati-közzül, ſenkit nagyobra nem bőchüllőtt, ſem nagyobb méltóſágra nem emelt a'Szűz Mariánál. Ha valami fő ember ſzolgáját, urára-való tekintetért, meg-bőchüllőd, inkább bőchüllőd az Urát: úgy a'ki a'Szűz Mariát bőchülli a'Fiáért, a Fiát inkább bőchülli.

e Luc. 1. 42.

f In Luc. 11. Luc. 1.

g Luc. 1. 48.

C

Pulchre quod illa unusquisque tole. & ipſam magis.

Az-okáért, méltatlanúl félnek az Újitók az Szenteknek tiſzteletiről, mint-ha azzal az Iſten meg-foſztatnék a'tiſztelettől: mert, nem hogy meg-foſztatnék, hanem inkább tiſztelteték. mivelhogy mi a'Szenteket, ő-érette tiſztellyük; tudván, hogy ők kedves ſzolgai és baráti; kiket ő-maga-is az Iſten ſok-képpen tiſztel.

De láſſuk, mit felel Urunk az Aſzſzonynak mondáſára: *Sőt bóldogok*, úgy-mond [h], *a'kik az Iſten igéjét halgattyák, és meg-őrizik azt*. Choda mint kapnák az Újitók ezen a' feleleten: melyből azt akárják ki-hozni, hogy Urunk meg-torkolta az Aſzſzony'állatot. Mint-ha azt mondotta volna: Nem találad mondani hogy Bóldog az én Anyám, ki méhében hordozott, és emlőivel ſzoptatott: nem abban kell a'Bóldogſágot helyheztetni, hanem az Iſten igéjének halgatáſában, és meg-tartáſában. Távúl légyen az a' vélekedés a'Kereſztyénektől, hogy Urunk tagadta volna az ő Szent Annyának bóldogſágát, ugyan azért-is, hogy őtet méhében hordozta, és ſzoptatta: mert az bizony nagy Bóldogſág volt; és ő-maga-is a'Szűz Maria, a'mint nem régen mondám, meg-jövendőlte, hogy őtet *Bóldognak mongyák minden nemzetſégek*. és okát adgya: *Mert nagy dolgokat chelekedett ő-véle a'ki hatalmas*; azt, tudni illik, hogy ő ſzűzen maradván, férfiú-nélkül méhébe fogadta az Iſten Fiát, Iſtent és embert. Még az emberek-közőtt-is, Bóldog atyának vagy anyának mongyák, a'kinek valami jeles fia vagyon, vagy jámborſágban,

h Luc. 11. 28.

D

Luc. 1. 48.

vagy tudományban, vagy vitézségben, vagy egyéb hasznos vagy bőchülletes dologban: mennyivel inkább tehát meg-érdemlette a Szűz Maria, hogy Bóldognak mondanák, ki olly fiat szűlt, kihez soha hasonló nem volt, nem lészen, és nem-is lehet. A

Továbba; meg sem kell gondolni, hogy a'Szűz Maria chak azért mondatott Bóldognak, hogy a'Krisust test-szerént méhében fogadta, szűlte, táplálta; hanem sok egyéb dolgokért-is: Mert, *Bóldog volt, hogy hitt*; a'mint Erzébet mondotta [k]: hogy *Malasztal teljes volt, és az Ur vele volt*; a'mint az Angyal mondotta [l]: hogy, a miket a'Krisztus-felől hallott a'páspztoroktól [m], és a'Krisustol [n], magában, vagy szivében tartotta: és következendőül, hogy, a mit Urunk a'mái Evangeliomban mondott, az Isten igéjét halgatta, és meg-őrizte. Az okáért, nem torkolta-meg Urunk e'jó Aszszony állatot, hogy az ő Sz. Annyát Bóldognak mondotta a'testi Anyaságért; hanem más, és nagyobb Bóldogságról emlekezett melyből az ő Szent Annya, nem chak ki nem rekesztetett, hanem leg-nagyobb része volt benne; mivelhogy senki szorgalmatosban ő-nálánál nem halgatta az Isten igéjét, sem tekélletesben meg nem őrizte. Az első Bóldogság, egyedül övé volt, melyben magához mást nem látott: a'másik-is, fő-képpen övé; de nem chak magáé volt, mert abban találkoztak követői. Es, noha e'két Bóldogságkőzűl, egy-ált tallyában, a'másik nagyobb és hasznosb, mivelhogy az első-nélkől-is sokaknak használ; az első pedig, a'másik-nélkől senkinek nem használt volna: mindazáltal, Kristus Urunk-után, leg-boldogb volt, a'Szűz Maria. mert az első Bóldogság, a'mint mondám, egyedül övé volt; a'másik, egyebeké-is, de fő-képpen övé. Az Aszszony'állat, az elsőről emlekezett; de a'másikát nem tagadta: Urunk pedig, az elsőt helyén hagyván, a'másikát inkább javallotta. mint-ha azt mondotta volna: Te Bóldognak mondod az én Anyámat, hogy méhében hordozott, és szoptatott engemet: én pedig inkább azokat mondom Bóldogoknak, kik az Isten igéjét, mellyet én predikállok, hallyák, hiszik, meg őrizik, és be-tellyesitik. azokáért, ama'Bóldogság nagy ugyan, de ez nagyobb: amaz chak eggyé, ez mindeneké lehet: és az én Anyám-is inkább volt Bóldog azért, hogy engem elméjében hordozott a'Hit-által; hogy-sem azért, hogy test-szerént méhében fogadott. hordozott, és tejével fel-tartott. Egy szóval; Urunk az ő feleletivel, nem az ő Sz. Annyának dicséretit homályositotta, hanem a'mi elménket világositotta; hogy látnók, és tudnok miben áll a mi Bóldogságunk; tudni illik, az Isten Igéjének halgatásában, és meg-tartásában. Ha valaki azt mondaná valami tudós ember-felől, hogy bőchülletes ember; más pedig azt mondaná, hogy bőchülletes, vagy bőchülleresb a'jámbor: azzal nem tagadná a'tudós embernek jámborságat, hanem a jámborságot itélné nagyobb bóldogságnak; melly a'tudomány-nélkül-is hasznos; a'tudomány pedig, a'jámborság-nélkül haszontalan. B

Jeles oka volt pedig Urunknak arra a'feleletre, a mint *Titus Bostrensis* irja: mert akkor sokan voltak ott, kik nem azért halgatták az ő beszédét, hogy azt meg-őrizné, vagy meg-chelekedné; hanem hogy karomlanák, és a'jó halgatóit el-idegenitenék: és ugy, mind a'gonosz halgatókat meg-feddőtte, 's mind a'jókat meg-bátoritotta, Bóldogoknak mondván őket. Holott azt vedd eszedbe, hogy az Újsto átyafiak, Urunk feleletiből a'Szűz Mariának bőchülletit meg akarván homályositani, nem vesznek eszőkbe, hogy azzal ők ki-rekednek a'Bóldogságból: mert, noha váltig halgattyák az Isten igéjét (a'mit ők annak vélnek;) de azt meg nem tartyák; sőt meg sem tarthattyák, a'mint ő-magok vallyák. Engedgye a'Szent Isten, hogy mi az ő Szent Igéjét ne chak halgassuk, hanem meg-is tartsuk; és meg-tartván, az őrők Bóldogságba jussunk: Mellyet nyerjen-meg az áldott Jesus az ő Sz. Attyánál, drága érdemivel; és a'bóldogságos Szűz Maria az ő Szent Fiánál, kedves esedezésével. Amen. C D

k Luc. 1. 45.
l Luc. 1. 28.
m Luc. 2. 19.
n Luc. 2. 51.

HARMADIK PREDIKATZIO.

Az Jób könyvében, chodálatos dolgokat mondott az Isten a'*Behemoth*-felől: kiről Sz. Gergely, és több Doktorok-is, azt irják, hogy az Ördög: a'neve pedig, a'mint némellyek magyarázzak, annyit tészen, mint *Sok-féle oktalan-állatok*; azért, hogy minden állatoknak erőssége, kegyetlensége, és álnoksága fel-találtatik benne. és azokat, a'kiket birodalma-alá hajthat, sok-féle oktalan-állatokhoz hasonlókká akarja tenni. mivelhogy az Irás, a'Bűnősöket az oktalan-állatok nevével nevezi: rókáknak [a], disznóknak [b], ebeknek [c], oroszlányoknak [d], lovaknak [e], ószvérek-

a Luc 13. 32.
b Matt. 7. 6
c Ps. 21. 17.
d Ps. 10. 8.
e Zac. 6. 17

A

nek[f], tygriſeknek[g], medvéknek[h], farkaſoknak[i], pártducznak[k], viperáknak[l], és egyébféle barmoknak. Mind a'kér okért, a'mái Evangéliomban meg-érdemli a *Behemoth* nevet: mert ő-is ſok-féle oktalan-állathoz mutatta haſonlónak magát, egy nyomorúlt embert némává, vakká, és ſiketté tévén; és úgyan azon nyomorúlt emberr, ſok-féle állatokhoz haſonlítván. Ő magát erős Medvének mutattya, egy ſzem-pillantásban úgy meg-nyomorítván az embert: kegyetlen Oroſzlánnak, minden könyörületeſség-nélkül bánván véle, meg-ſoſztván leg-főbb érzékenſégitől: álnok Rókának, úgy meg nyomorítván őtet, hogy ſemmi emberi eſzköz-által fel nem épülherne. mert ſem nyavalyáját meg nem mondhatta, hogy tanátſot kérdhetett, vagy ſegétſéget kérhetett volna, néma lévén; ſe nem láthatta az Orvoſt, vagy orvoſſágát, vak lévén; ſe nem halhatta annak haſznos tanátſát, vagy kedves vigaſztalását, ſiket lévén. A'nyomorúlt embert pedig, haſonlóvá tőtte a'néma Halhoz, a'vak vakondakhoz, a'ſiket aſpishoz. Azokáért, ſokat ſzólhatnánk e'gonoſz Behemotnak mindenik tulajdonſágáról: de, mivelhogy többet árt álnokſágával, hogy-ſem erejével, vagy kegyetlenſégével, e'moſtani Predikatzióban némelly meſterſéges Álnoſágit hozom-elő; és Orvoſſágit-is megmutatom; mivel máſutt chak azokról az ő álnokſágiról ſzóllottam, mellyekben a'vitézlő Hadnagyokat ſzokta követni.

B

I. Az Ördögnek egy-néhány-féle Chalárdáſágit hozom-elő, azoknak Orvoſſágával.

II. Egy-ſő Orvoſſágról ſzóllok, és annak módgját meg-mutatom.

III. Egy-néhány közönséges Orvoſſágokat hozok-elő, mellyek az Ördögnek minden kiſértetti-ellen haſznoſak.

ELSŐ RESZE.

ELső Álnokſágát, vészi a'Halászoktól, vadáſzoktól, madaráſzoktól; kik külömb-külömb-féle varſákat, horgokat, hálókat, és tőröket, vagy kelepczéket vetnek: úgy hogy, ha eggyikét el-kerüli-is a hal, vad, vagy madár, a'máſikon, vagy harmadikon meg-akadgyon. Ettől érthettyük Habakuknak amaz mondáſát[m]: *Mindeneſtől fel-vonta azt a'horoggal, bé-vonta azt az ő varſojába, és öſſze-gyüjtötte az ő hálojába.* Mert az Ördög, mint a'Halász, némellyeket Elsőben, Horoggal fog, mint az apró halakat: értſed a'Horgon, a'Telli gyönyörűſéget; melynek, úgy tetſzik hogy valami édeſſége vagyon, mint a'horgon-való eledelnek, de belől halálos hegye vagyon. Ezzel az apródokat haláſzſza, kik a'Jóſzágos chelekedetekben keveſet nevekedtek. Az-után, a'Varſát veti-meg: értſed a'Gazdagſágnak kivánſágát; melybe gyakorta azokat-is bé-keríti, a'kiken a'bujaſág nem fog. Harmadſzor, Hálóját terjeſzti-ki: melly a'Kevélyſég; és ſokkal többeket fog azzal, még azokat-is, a'kik a'gazdagſágot meg-vetették. Ezt jelentette Sz. János, mondván[n]: *Valami e világon vagyon, a Test kivánſága* (horog,) *és a Szemek kivánſága* (varſa,) *és az élet Kevélyſége* (hálo.) Ezen három dolgot, Három Hálónak nevezi Arany-ſzáju Sz. János[o]: és azt mongya; hogy igen ritkán találkozik, a'ki mindeniket el-kerüllye. Ez-ellen, jó Orvoſság a'Sz. Irás; melyben minden vétkek-ellen jeles példákat és mondáſokat találunk: de mivelhogy nem minnyájan tudgyák a'Szent Irást olvaſni; és, a'kik tudgyák-is, nem minnyájan értik; elég, ha azt az igaz Tanitóktól hallyák, és meg-tartyák. mert, a'mint Urunk a mái Evangéliomban mondotta[p], *Boldogok, a'kik az Iſten igéjét halgattyák, és meg-őrizik azt.*

C

Második Álnokſágát-is a'Halászoktól, és madaráſzoktól vészi; kik a'horgot, és tőrt bé-födik eledellel: a'vagy a'gonoſz Patikároktól, ki a'mérget édes mézbe egyeliti. mert az Ördög-is, chak azt veti ember-eleibe a'mi kedves, a'mi pedig ártalmas, vagy bajos, el-rejti. A'Bűnben ha mi gyönyörűſég lehet, erőſſen hirdettya: de a'lelki-iſméretnek furdalását, az Iſten haragját, az örők kárhozatot, melly a'kevés gyönyörűſéget követi, el-titkollya. Ennek Orvoſſága az; hogy a'kigyónak, ne chak koronás fejét nézzük, hanem mérges farkát-is; a'Bűnnek nem chak kezdetit, hanem végét-is. mert, *Mit haſznál embernek, ha az égéſz világot meg-nyeri, lelkének pedig kárát vallya*[q]? A'ki mathát vétzen, nem chak imigy-amúgy tekintéli-meg, hanem valóban meg-nézi, forgattyza, tapogattya; tudván, hogy a'chalárd kalmárok, a'jó márha-közibe roſzſzat egyelítnek: és a'hamis chaplárok, ha elsőben jó bort adnak, az-után a'sőprőlt-is meg-itattyák: és úgy, *az öröm végét ſiralom foglallya-el*[r]. Gondold-meg azért, hogy a'Bűnnek gyönyörűſége el-múlik, és chak egy ſzem-pillantáſig tart: a'bűntetéſe pedig, és ſiralma, örökké meg-marad.

D

Harmadik Álnokſágban, követi a'Tolvajokat: kik elsőben meg-ſoſztyák az embert, és az-után meg-is ſebesítik, hogy hamar ſegétſéget ne keresheſſen. Így chele-

kedtek

[f] Pſ. 31. 9.
[g] Job. 40. 21.
[h] Sirach. 25. 24.
[i] Jer. 22. 20.
[k] Jer. 5. 6.
[l] Mart. 3. 7.
[m] Habac. 1. 15.
[n] 1. Joan. 2. 16.
[o] Homil. 80. in Matth.
[p] Luc. 11. 28.
[q] Matt. 16. 26.
[r] Prov. 14. 13.

kedtek a tolvajokazzal, a'ki Jerusalemből alá ment Jerikóba [a]. Az Ördög-is, mielőtt-utánna az embert meg-fosztotta a'lelki jótól a'bűn-által, kedvetlenné és resté téfzi az imádságra, melyben segétséget kérhetne. Ez-ellen jo Orvosság, nemelly rövid Imádságok; mellyeket úntalan elménkben forgassunk, és azokkal gyakorta fel-is kiáltsunk az Istenhez; úgy-mint, Ezekias Királlyal, mondván [b]: *Uram, erőszakot szenvedek; felelly-még érettem*: vagy az Apostolokkal [c]; *Uram, szabadits-meg minket; elvesszünk*. Azért mongya Arany-szájú Sz. János [d]; hogy a'kisértetek, erősbekké tésznek bennünket; és el-hitetik velünk, hogy az Istennel bátorságosan nyájaskodgyunk. mert a'ki láttya, hogy az ellenség reá támad, nagyobb kívánsággal siet a hoz a'ki meg-oltalmazhattya. Midőn a'gyermekek valamitől meg-rettennek, leg-ottan az annyokhoz futnak, és azoknak ruhájok-alá bújnak, és semmi-képpen el nem akarnak onnét távozni: Te-is azt chelekedgyed az Istennel. Nintch erősb fegyver az Ördög-ellen, az Isten segétségénél, mellyet az alázatos és buzgó könyörgés nyerhet-meg.

Az-okáért igen balgatagok, a'kik illyen veszedelmes dologban, magok okosságokban vagy erejökben bíznak, mint-ha az Isten segétsége nélkül nem-is szükölködnének. mellyet még a'Pogányok sem javallottak; és affele balgatag emberekről, iszonyú példákat hoztak-elő a hiftoriákban. Illyen bolond volt *Ajax Telamónius*, a'mint *Sophocles* írja [e]: kinek midőn az attya azt mondotta volna, hogy a'harczon az istenektől kérjen segétséget, nagy bolondul azt felelte; hogy az Isten segétségével azok nyerik a'dolgot, a'kik magoktol erőtlenek: de a'ki vitéz, a'nélkül-is győzedelmes lehet. Ki az-után bolondoskodván, búsultában maga fegyverével ölte-meg magát. *Capaneus*-ról, azt irja *Aeschylus* [f], és *Papinius Statius* [g]; hogy azt mondotta: Az erő és kard, mellyet tartok, az én Istenem. és [h]; Oh én jobb kezem, téged hálak ségétségül, meg-utálván az isteneket. De mikor *Thoás*nak kő-falát meg akarná hágni, meny kővel agyon ütetett. *Mezentius*-is, a'mint *Virgilius* irja [i], a'jobb kezét, és dárdáját tartotta istenének: de hamar az-után meg-ölte *Aeneas*. *Flaminius* pedig, Romai fő Polgár-mester, a'mint *Silius Italicus* irja [k], az istenektől, sem tanátsot, sem segétséget nem akart kérni: de a'harczon meg-ölték a Pœnusok. Az-okáért, jól mondotta a'Pogány *Virgilius* [l]; hogy, Senkinek semmit nem szabad remélleni, az istenek (mondanám én, az Isten) akarattya ellen. Es más Pogány Bölcs: Az Isten segétségével, minden könnyű, és az Isten akaratyából, a'fának gyenge ága-is hajó.

Innét vagyon, hogy az Ördög mindenkor igen ellenzette az Imádságot, és sok ellenségeket támasztott ellene. *Epicurus*, ki Urunk születése-előtt három-száz-esztendővel élt, azt mondotta, a'mint *Cicero* írja [m]; hogy az Isten e'világra semmi gondot nem visel, hanem chak bölcheségében, és jo-voltában gyönyörkodik: mellyel az Imádságot tellyességgel haszontalanná tötte. mert, mi haszna annak könyörgeni, a'ki semmire gondot nem visel? *Epicurus*-után, a *Peripatetici*usok azt mondották; hogy mindenek az Istentől el-rendelt Kételenségből lésznek; és azért haszontalannak nélték ők-is az Imádságot; a'mint *Clemens Alexandrinus* írja [n], és *Origenes* [o]. Ezeknek nyomán járnak a'*Calvinisták*: mert ők-is mindent a'Kételenségnek tulajdonitnak, és az Imádságnak minden erejét el-vészik. Mert, a'minek kételenül meg kell lenni, azt nem szükség kérni: a'mi pedig semmi-képpen meg nem lészen, azt hiába kéred. Urunk születése után, a'*Pelagianus*ok, nem egy-általlyában mondották haszontalannak az Imádságot; de ollyat tanitottak, melyből nyilván következött, hogy nem szükséges: tudni illik, hogy ember maga erejével jól élhet, az Isten parancholatit meg-tarthattya, és az örök életet meg-nyerheti: mert, ha az úgy vagyon, mi szükség azokat mástól kérni? azért mongya Sz. Agoston [p]; hogy a'*Pelagianus*ok, egyéb tévelygésök-között, az imádságot-is el akarták veszteni. A'*Begardus*ok azt mondották; hogy a'Tökélleteseknek nem szükség az Imádság; a'mint felőlök az Ötödik Kelemen Pápa irja [q]. *Ioannes Wicléfus* azt tanitotta; hogy az Isten mi-tőlünk nem kiván gondolatot, és szózatot; hanem, meg-elégszik a'jó chelekedetekkel, mellyek elégségesek az üdvösségre, az Imádság-nélkül-is, a'mint *Thomas Waldensis* írja [r]. Néha pedig a'Jónak szine-alatt oftromlotta az Ördög az Imádságot. Mert egy *Adelphius*-nevű Eretnek azt tanitotta, a'mint a'*Tripartita Hiftoria*ban olvassuk [s]; hogy az Imádság elégséges a'boldogságnak meg-nyeréfére, még a'Kereszt-ség nélkül-is. A'*Messaliánus*ok pedig azt tanitották; hogy szünetlen kell imádkozni, mellyel az Ördög az Imádságot, mint lehetetlen dolgot, meg-akarta úntatni, és útáltatni. De mennyivel inkább ellenzi az Ördög az Imádságot, mi annyival inkább szeressük; és, a'mennyire lehet, gyakorollyuk, úgy mint hasznos és szükséges eszközét az üdvösségnek.

[a] Luc. 10. 30.

[b] Ésa. 38. 14.

[c] Mat. 8. 25.

[d] Lib. de Providentia, Dei.

[e] In Mastigophoris, & de Superbia, ad Titum, & Lib. 2. Theodoreti, & Lib. 10. Theodoret. & Lib. 10. Ambros. & Lib. 1. Orig. contra Celsum, & Lib. 2. Ambros.

[f] In Septem ad Thebas.

[g] Lib. 10. Thebaid.

[h] Lib. 1. Orig. contra Celsum.

[i] Lib. 2. Ambros.

[k] Lib. 1. de Bello Punico.

[l] Lib. 2. Aeneid.

[m] Lib. 1. de Natura Deorum.

[n] Lib. 5. Strom.

[o] Lib. 2. contra Celsum.

[p] Lib. de Gratia Christi.

[q] Extrav. de Haereticis, cap. 3.

[r] Tom. 3. c. 1. & 2.

[s] Lib. 7. c. 11.

A *Ephes.*

NEGYEDIK Álnoſágban, kőveti az Ördőg a' Tengeren-valo Koborlokat, kik éjjel gyertyákat réſznek-ki, hogy a'tengeren-evező emberek, azt alitván hogy igaz partra mennek, kezőkbe akadgyanak. Így az Ördőg-is *Világoſságnak Angyalává változtattya magát*[a], és valami jónak ſzine-alatt challya-meg az embert. Így ſokakat erejők-fölött bőjtöltet, hogy, erejőkben meg-fogyatkozván, az-után ſemmi jót ne cheleked-heſſenek: ſokakat ſzarándokſágra indit, hogy haſznoſb jót mulattaſſon-el vélek, és valami vétekbe ejtſe, mert a'kik ſokat ſzarándokoskodnak, ritkán ſzentűlnek-meg. Ez-ellen Orvoſſág az; hogy a'kigyónak ártáſra-valo álnokſága-ellen, azon kigyónak óltalmazó okoſſágát fogjuk paizúl; meg-tanúlván, mint kelleſſék a'jót a'gonoſztól meg-válaſztani; és meg-iſmerni a két jó-közőtt-is, melyik jobb és kedvesb az Iſten-előtt. Melyet úgy tanúlhat-meg ember, ha gyakorta tanátskozik tudós és Iſten-félő emberekkel, és azoknak tanáſát követi.

ÖTŐDIK Álnokſágban, követi a'hamis Kalaúzokat; kik ſoha nem követik a'járt ősvént, és az orſzág útát, hanem mindenkor járatlan ősvényeket kereſnek; és, vagy jobra, vagy balra tartnak; és, által-útat akarván mutatni, veſzedelembe viſzik az B embert. Az Ördőg-is, Néha hízelkedik az embernek, hogy a'bűnben tarthaſſa; el-hitetvén véle, hogy ſok jót chelekeſzik; a'kevés gonoſz-helyett, hogy ſokan kedvellik, és dicſérik; hogy vétkeit az ifjúſágnak kell tulajdonitani, hogy még elég ideje vagyon a'Penitentzia-tartáſra; hogy az Iſten irgalmas, és örőmeſt el-várja az embert. Néha pedig, fő-képpen halála oráján, főlőttébb rettenti az embert, hogy kétſégbe ejtſe; emlegetvén az Iſtennek kemény Igaſſágát; a'meg-téréſnek nehéz-voltát, fő-képpen embernek vén-korában, mint-hogy hozzá ſzokott a'teſti gyönyőrűſéghez, vagy egyébféle gonoſzhoz, úgy annyira, hogy terméſzetté vált benne: és igy, vagy vakmerő bizodalomra, vagy kétſégbe-eſéſre akarja vinni; hogy vagy imígy, vagy amúgy, a'bűnben maraſzthaſſa. Külőnbet chelekeſzik az Iſten: úgy édeſget és bizcat, hogy rettent-is; úgy rettent, hogy bíztat-is: bíztat az Irgalmaſſággal, rettent az Igaſſággal. Látván, hogy a'bűnös ember tetſzik magának, eſzébe juttattya vétkeit; hogy, eſzébe vévén veſzedelmes állapattyát, hamar meg-térjen: látván pedig, hogy a'félelem igen el-hatalmazott rajta, és kétſégbe akar eſni, az önnen-maga ſok Irgalmaſſágát adgya eleſébe; és fő képpen, hogy az ő Sz. Fiát a bűnősökért küldőtte e'világra, hogy azokat az ő ſzent halálával meg-váltaná. és igy, mindenkor a'közép úton vezeti. Sz. *Brigitta*, C ki 1373. eſztendőben hólt-meg, egy *Robertus*-nevű Barátért könyőrgőtt az Iſtennek, hogy meg-ſzabaditaná a'bolondſágtól, melybe a'főlőttébb-valo bőjtöléſnek kivánſágából eſett volt. És a'Kriſtus, meg jelenvén, azt mondotta néki: Egy gazda, munkáit fogadott ſzőlőjébe, hogy azt meg-mivelné: ez, a'pénzhez-valo kivánſágból, ſok-napi munkát egy nap akarván végbe vinni, igen meg-erőltette magát, és meg-betegedett; és úgy a'ſzőlőnek nagyobb réſzét meg nem mivelhette, ſem a'pénzt meg nem nyerte. Így történt *Robertus*nak dolga, kiért te könyőrgeſz: ki meg-chalattatván az Ördőgtől, főlőttébb akart bőjtölni. Melyből ki-tetſzik, hogy az Ördőg a'jó dolgokban-is tört vét, hogy az embert az igaz útból ki-viheſſe; tudván, hogy az igaz ſólzágos chelekedet, ſem felyebb, ſem alább nem jár; ſem killyebb, ſem bellyebb nem hág; ſem jobb kézre, ſem balra nem hajól: hanem igyenceſſen a'közép úton marad. Így, hogy látta az Ördőg, hogy Júdas főlőttébb meg-bánta hogy el-árúlta az igaz vért, kétſégbe ejtette: látta, hogy *Origenes* igen kedvelli a'Szűzeſséget, el-hitette, hogy férhútalanná tegye magát. Melly bolondſágot egyebek-is chelekedtek; a'mint Sz. *Baſilius* irja [b].

[a] *Lőſz, de Virginit.*

Ez-ellen jó Orvoſſág; hogy ember el-hidgye, hogy a'főlőttébb-való mindenkor ártalmas; és a'ki az igaz útból ki-tér, akár jobra, akár balra tartſon, haſonló kárt vall. Az Iſten népe mindenőtt azt mongya [p]: *A' kőzönſéges úton járunk, ſe jobra ſe balra nem térvén.* A'Nap, az ő fiának *Phaëton*nak, meg-engedte volt kéréſére, hogy ſzekerébe állyon; de meg-paranchoira néki, hogy az igaz kőzép útról, ſe jobra ſe balra ne térjen, ha veſzni nem akar: *Dædalus*-is, midőn a'fiának *Icarus*nak ſzárnyat chinált, meg-mondotta, hogy ſe fenn, ſe alatt ne járjon, hanem a'kőzép útat tartſa: mellyet, mint-hogy ſem *Phaëton*, ſem *Icarus* meg nem tartottak, azt irják a'*Poëták*, hogy az első tűzben, a'másik vízben veſzett.

[p] *Num.* 20. 17.

Mythologiæ fictitiæ ſimus ipſis.

Továbbá; mint hogy azt mondók, hogy az Ördőg a'Jólzágos chelekedetből-is tört chinál, jó Orvoſſág vólna, hogy mi-is az ő kiſértetit vennők paizúl: úgy mint, mikor a'Bűnre azzal akar kiſztetni, hogy az Iſten irgalmas, és őrőmeſt meg-kegyelmez; mi azt mondanók néki: Szintén azért nem kell ellene véteni: mert az ő nagy Irgalmaſſága azt kivánnya és érdemli, hogy mindenben igyekezzünk néki ſzolgálni, és ſemmi-

ben ellene ne vétsünk. Ha pedig kétségbe akár ejtení, az Istennek kemény és igaz Ítéletire emlekezzetvén: mi azt felelnők néki, hogy nem méltó kétségbe esni, mert az Isten igaz lévén, a' meg-térő bűnös embernek jo ízivből-való penitentziáját meg nem veti: és, hogy ha ekkidig-való bűneinkel haragra indítottuk, sokkal nagyobbra indítanók, ha több bűnt cselekednénk, és fő-képpen ha kétségbe esnénk. Midőn némellyet azzal akarna az Ördög el-vonni az Isteni szolgálattól, hogy ő nem a Választottak-közzül-való, és semmi-képpen nem üdvözül, akár-mit cselekedgyék-is; nagy okosan azt felelte: Sőt azért kell e' világon az Istennek szolgálnom, mivelhogy el-kárhozván, a' más világon nem szolgálhatok. Midőn másnak azt vetette volna eleibe, hogy hiában hadta-el a' testi gyönyörűséget, mellyet fel nem talál a' Szerzetben; azt felelte néki: Én ízintén azért hadtam-el e' világot, hogy magamat meg-fosztatám azoktól a' gyönyörűségektől, mellyek a' veszedelemre vittek volna: és hogy azokért-is penitentziát tartsak, mellyeket ez-előtt világi állapatomban kereltem, és követtem. Azt irja *Nicéphorus* [q]; hogy *Diocletianus* idéjében, a Pogányok egy szép Szűzet fogtak-meg *Euphrasiát*, az igaz Hitről el akarván hajtani. De látván, hogy inkább akarna meg-halni, hogy sem el-hajlani, a' bordélyba küldötték: ki az Istent azon kérte, hogy útat mutatna néki, mellyel az Ördögöt meg-chalhatná, és a' Szüzességhez a' Mártyromságot-is meg-nyerhetné. Midőn azért egy ifiú a' bűnre kifzerné, azt mondotta néki; hogy, ha Szüzefségében meg-oltalmazza, olly mefterségre tanítya, hogy semmi fegyver meg nem fogja; és hogy elhidgye, elsőben-is ő rajta próbállya-meg. Engede az ifiú a' Szűznek: ki, viaszfzat és olajt egyelítvén össze, a' nyakát meg-kené, és azt mondá az ifiúnak, hogy valamint lehetne úgy vágná a' nyakát, és meg-látná az orvoságnak erejét. Hűn az ifiú a' Szűznek, és egy chapásban el-ürvén a' fejét, Mártyrrá tevé. És igy az Ördög, a' maga határán győzettetett-meg, ki a' Szüzet azért vettette volt a' bordélyba, hogy mind a' Szüzefségnek 's mind a' Mártyromságnak koronájától meg-fosztaná. Igy kell a' tromfot tromfal ütni, és a' chalárdot meg-chalni.

HATODIK Állatságban, az Irégyeket követi: kik, másnak illendő méltóságáért irégykedvén, és ellene nem állhatván, azon igyekeznek, hogy ereje- és érteke-fölöttvaló méltóságra vigyék; nogy arra elegendő nem lévén, nagyobbat esnek. Az Ördög-is, kinek *Irégységből jött a' halál a' világ kezdetében* [r], irégyetvén a' mi első Szüleinknek jeles állapattyokat, és abból ki nem vethetvén őket; azt tettette, hogy nagyobra akarja őket vinni, és ollyanokká tenni mint az Istenek [s]. mellyet meg-kívánván, mivelhogy állapattyok-fölött volt, abból-is ki-esték a' miben vóltak. Ezzel azokat kiférti fő képpen az Ördög, kik a' Bölcsnek mondását nem fogadgyák [t]: *Magasb dolgokat magadnál ne keress, és erőtlenebbeket magadnál nehezebbeket ne vizsgálj.* Mindenkor ellenek volt az Isten a' Fenn-lit azoknak, soha nem kedvellette a' röpülést, és midőn szükségesnek láttatott-is, inkább más chodálatos módon vezette Hívéit, hogy-sem röpítette. Jákob, még az Angyalokat-is úgy látta, hogy a' lajtorján fel 's alá jártak [u]; nem röpültek, noha szárnyason irják őket. Midőn az Izraël fiai nagy félelemben vóltak; előttök a' tenger, utánnok a' Farao serege lévén [x], nem röpítette őket Isten a' tengeren-által, mint a' gólyákat; hanem, két-felé választván a' tengert, száraz lábbal által-vitte őket. Midőn Habakukkal ételt vitetett Babyloniába Dánielnek, ki az oroszlánok-között volt [y]: nem röpítette oda, hanem az Angyal-által, hajánál-fogva vitette. Azon módon küldötte Filepet-is a' Candaczes királyné Komornikjához [z]. Urunk ő-maga-is, gyakorta menthajón; soha nem röpült, még mikor menybe ment is. Enok-is el-viteteti, Illyés tűzes szekérben el-ragadratott, a' Szűz Maria menybe fel vitetett: eggyik sem röpült. Kevesen igyekeztek a' röpülésre: de azok sem mind jól jártak. Simon *Magus* röpülni akart az égbe: de, a' mint Sz. *Maximus* irja [a], szárnyat nyert, és szárát el-törte. *Dædalus Icarus*nak szárnyat chinált, mellyel a' vízbe hullott, és életét holt. Dávid, kívánta ugyan a' galamb szárnyát [b]; de az végre, hogy meg-nyughatnék: és az Aszszony állatnak, kit Sz. János látott [c], két nagy fas szárnyak adattak; de a' végre, hogy a' pusztába röpülne az ő helyére, és ott elmélkednék az Isteni dolgokról. Ezeken-kívül, nem olvastam senkinek szárnyát; és nem-is méltó, hogy senki kívánnya, ha meg nem akar esni.

Ez-ellen bizonyos Orvoság; az Alázatoság: melyben a' ki meg nem marad, igen meg-chalatik. Chafos, és chodálatos példát ir *Martinus Delrio* [d], egy *Gandavumi* Szüzről, ki sok ideig igen gyakorlotta az Imádságot, és a' Szentségeket; de mint-hogy, vagy nem igen okos Lelki-atyára talált volt, vagy lelki titkait nem közlötte véle, vagy tanátsát nem követte: az Ördögfök féle jelenetekkel, a' Kevélységnek lelke-által, fel-fualkodtatta; és végre el-hitette, hogy érdemmel hasonló a' Szűz Máriához; és chak a' heával vagyon, hogy a' Szüzefségben magzattya ninchen: de, ha az el-kezdett szentségben

A

[q] Lib. 7. c. 13

B

C

[r] Sap. 2. 24.

[s] Gen. 3. 5.

[t] Eccle. 3. 22.

[u] Gen. 28. 12.

[x] Exod. 14.

[y] Dan. 14. 35

[z] 4. Reg. 8. 26.

D

[a] Lib. 5. in Nativit. S. Pet. & Paul.

[b] Psal. 54. 7.

[c] Apoc. 12. 14.

[d] Lib. 4. Disquisit. Magic. c. 1. q. 3. sect. 3.

A

meg-maradna, azt-is meg-nyerné. Annyiba jutott, hogy egy-nehány eſztendeig gyónás-nélkül járult az Oltári-ſzentſéghez; el-hitetvén magával, hogy gyónái-nélkül nem ſzükölködik. Egykor a templomban, a' Szentſéget várván, és az meg-igért melcoſágért nagy buzgóſággal imádkozván, illyen ſzózatot hallott: Jó ſzívvel légy: tudgyad, hogy meg-halgattattál: magzatod leſzen, meg-maradván Szűzeſséged: menyből terhesülſz meg, mert az Ördög, világoſság Angyalyának tettetvén magát, kőzösült vele. Haza-menvén, eſzébe véve hogy dagad a' mehe: és idő jártában, mint-ha ſzülni kellene, nagy fájdalmat ſzenvedett, és a' magzat-helyett, ſok iſzonyú ſzörös férgeket vetett-ki; mellyeknek bűdőſsége miatt, chak nem el-ájúltak az emberek. Es így kesön vőtte eſzébe, hogy a kevélyſégért, a' Kevelyſégnek Fejedelme illendő juralmat adott néki, hogy tanúlnának a' Szűzek fenn ne heazni.

B

Hetedik Álnokſágával, követi a' fajtalan Iſiakat, kik, ha valakinek feleſége-vagy leánya-után leſelkednek, hogy meg-ejtheſsék, azon meſterkednek, hogy igy chőzetők ki ne tudgyék; és azt Uroknak, vagy Attyoknak meg ne jelentſék: tudván bizonnyal, hogy ha ſzándékok ki-tudódik, ſzégyent valnak. Az Ördög-is igen ſzorgalmatos, hogy álnokſágát titkon tartſa az ember, és ſemmi-képpen Lelki-attyának meg-ne jelentſe: tudván, hogy ha ki-tudatik, porba eſik pechenyéje. Szép példát itt *Hieronimus* [e] és *Athanaſius Dolrio* [f] egy *Alexandriainum* Szűzről; kinek éjjel meg-jelent az Ördög, Szent *Terézia* képében, kereſztes zászlót hordozván ſok Szűzekkel-eggyűtt; és imígyen ſzollott néki: Látta az Iſten, és kedvelli igyekezetedet a' Szűzeſségnek meg-tartásáról: de, minthogy nehéz az atyád házánál, a' ſok zürzavar- és a' gonoſzra-való alkalmatoſság-kőzőtt tiſztán meg-maradnod; az Iſten minket hozzád küldött, hogy a' Szűzek Klaſtromába vigyünk, a hol minden egyéb gondot hátra hagyván, az egy Iſteni ſzolgálatban foglald magadat. Látván ezt a' Szűz, és félvén az Ördög chalárdſágától, Kereſztet vetvén magára, azt mondotta; hogy ő méltatlan afféle látásokra, és tiſztelletre: nekek-is nem fokat biſzek, és tartok álnokſágtoktól: azért, ha az Iſten követi vattok, ez Szent Ereklyéket, mellyeket a' nyakamon hordozok, tiſztellyétek. Minnyájan térdet hajtottak: és az-után inkább unſzollották, hogy ſiettſen vélek el-menni. Felele a leánzo: Nem ſzabad ſemmi olly dolgot chelekednem, a' Lelki-atyám javallása-nélkül, kihez most érzaka nem mehetek: azért ti menyetek hozzája, és az Iſten őzenetit beſzellyétek-meg néki. én-is, ha meg-virrad, hozzája megyek, és tanátſot kerdek tőle. Halván azt az Ördőgők, le-vették az ál-orczát, és meg-jelenték magokat, ſok gyalázatos ſzókkal illetvén a' Szűzet, és el-pirongodtak. A Szűz pedig, chúfolván őket hogy chak ſzóval tudnának harczolni, az Iſtennek hálákat adott, hogy meg-oltalmazta a' chalatſágtol. A hol látod, hogy egyéb elől-hozott Orvoſságokkal-is élt a Leánzo, Kereſztet vetvén magára, meg-alázván magát, és méltatlannak mondván magát afféle tiſztelelre; nem hívén mingyárt a' Lélek-nek, noha jo dologra intette elsőben; a' Szent Ereklyéket nála hordozván: de mint azoknál-is többet haſznált, hogy Lelki-attya hire-nélkül, ſemmit nem akart chelekedni. Azokáért, nékünk-ſem lehet annál jobb Orvoſságunk: és mihelyen azzal élünk, az Iſtennek gond-viſeleſét meg-érezzük, hogy nem hágy chalatſágba eſnünk.

C

Nyolczadik Álnokſágában, az Orvoſokat követi az Ördög; kik mindenkor hoſſzú élettel biztattyák beteget. noha gyakorta kőlőmbet ítélnek, bizonyos jeleit látván a' halálnak. Mellyet azért chelekeſznek, hogy fizetésők meg-járjon. Az Ördög-is mindenkor hoſſzú élettel biztattya az embert, hogy bizvásban vétkezzék, és a' penitenziát napról napra halaſſza: azonban pedig naponként tobzódgyék, fajtalánkodgyék, más ellen fegyverkezzék, boſſzonkodgyék, nyughatatlankodgyék. noha tudgya, hogy afféle dolgokkal rövidül az ember élete. Erről az Ördög chalárdſágáról, emlekezik Sz. *Baſilius*, és azt mongya [g]; hogy a' jelen-való időt, a' melly bizonyos, magának foglallya: a' jövendővel pedig, melly igen bizontalan, minket chalogat; hogy az övé meg-legyen, a mienk pedig fölthe menny en. a mint naponként látjuk, hogy ſokan, hoſſzú életer igérvén magoknak, mikor ingyen ſem vélik, el-ragatyák alólok az gyékent. Ugy történt a Gazdagon; kinek ſok eſtendőkre el-tétetett javai voltak; és lelkét arra izgatta, hogy nyugodgyék, egyék, igyék, vigan lakjék [h]: de chak egy napot, ſem engedtek néki; hanem azon éjjel meg-kérték lelkét. Ez-ellen jo Orvoſság, a' Halálról való gyakor és ſzorgalmatos gondolkodás; el-hívén bizonnyal, hogy, vagy várjuk mi a' halált, vagy nem, ő mindenütt kéſzen vár. Hogy azért kéſzületlen bennünket ne találjon, mi-is mindenkor kéſzen várjuk őtet.

D

[g] *Hom. de Ex-tremitate ad Baſilium.*

[h] *Luc. 12, 19 &c.*

Kilenczedik Álnokſágában is az Orvoſokat követi: kik, mink-előtte el-kéſzítnék orvoſságokat, meg-tapogattyák embernek homlokát, mellyét, ereit; hogy, meg-értvén a' betegnek minden állapattyát, jobban rendelhéſsék az Orvoſságot. Az

Ördög-

Ördög-is, minek-előtte meg-kiſértſe azembert, meg-vizgállya indúlatit, ſzokáſit, természetét, és úgy rendeli dolgát, a'mint alkolmatosbnak itéli. A'kik hajlandók a Kevélységre; böchüllezes és tiſztelséges dolgokkal édeſgeti: a Tſvényeknek, gazdagſágot mutogat: a Fajtalanokat, ſzép ſzemélyekkel chiklandozza: az Ehezőknek, ételt emleget. Erről-is az Ördögi álnokſágról, emlekezik Sz. *Bajſius*, és azt mongya [i]; hogy az embert, nem ő-magától kiſerti, hanem vagy természetinek indúlattyát vészi elzkőzől, mint Kriſtusban az ehſéget; vagy a gonoſz kivánſágot, mint Judásban a'tſvénységet. Sz. Gergely-is azt irja [k]; hogy elsőben, mindennek meg-tekinti természetit, és úgy vétt őrt néki. És mint-hogy a vidámſághoz közel jár a'gyönyörködés; a'vidámokat, testi gyönyörűſégekkel chalogattya; a'szomorúakat, haragra indittya; a'félelmeſeket rettenti; a'kevélyeknek, hizelkedéſſel kedveskedik. mert nem könnyen fogná meg a'tſvényt, ha torkoſsággal kiſértené; vagy a'fajtalant, ha pénzzel kinálná. Erre pedig nagy okoſsága vagyon: mert, noha nem tudhattya az embernek ſzíve-gondolattyát; mindazáltal maga-viſeléséből igen könnyen elzébe vészi az embernek indúlattyát: úgy hogy, ſemmi kopó, vagy tachkó, úgy fel nem találhya nyomán a'nyúlat, mint az Ördög az embernek indúlattyát: és inkább mondhattya; hogy mindennek tudgya ſzája ézit, hogy ſem az a'Vadkáts, ki azzal kérkedett, hogy, ha chak ſzemébe tekint-is az úrra vendégének, megitéli michoda ételt kedvell. Az-okáért, mindennek azt mondhattyuk [l]: *Atyánk! ki-ne kelgeljünk-abban-a-kiſértésnek, meg-őrizd a'ſzívünknek titkait.* Sz. Gergely, az Ördögöt haſonlónak mongya a'hoz, a'ki az egér fogót oda helyhezteti, a'hol tudgya hogy az egerek gyakortal's alá járnak [m]. Ő-maga azt mongya az Ördög [n]; hogy *Meg-kerüli a'földet, és el-járja azt.* mert mindenekre vigyáz, és utánnok ólálkodik. Azért mondotta az Isten az régi kigyónak [o]; hogy *Leſölkedni-fog ſarkunk-nyom.* mert indúlatinkat vigyállya; és az hoz az elzkőzhőz fog, a mellyet alkolmatosbnak lát. A'ki a hajót a'vizből ki akarja vonni; arra vigyáz, hogy valamelly kőtelek kezébe akadgyon. mert annál-fogva, könnyen ki vonhattya: az Ördög-is, a'kit meg akar chalni, erkőlchére, vagy indúlattyára vigyáz; melynél-fogva, magához vonhaſſa. Azért mongya Sz. Jákab-is [p]; hogy, *Ki-ki kiſértetik az ő kivánſág-ától-el-vonyattatván, és hitegettetvén.* mert, noha az Ördög a'fő kiſértő; mindazáltal fel-keresi a'kivánſágokat, és indúlatokat, és azoknál-fogva hordoz ide's tova bennünket.

Ez-ellen jó Orvoſságot mond a'Bölcs [q]: *Fiam, életedben próbáld-meg a'lelkedet: és ha gonoſz lészsz, ne adgy hatalmat néki.* És Sz. Pál [r]: *Magatokat kiſértſétek-meg:* az-az, vizgállyátok meg magatokat, és értekezzetek magatokról, michoda indúlatotok vagyon; mire vagytok hajlandók: és, ha valamelly gonoſz indúlatot találtok, ſzájára ne eresſzétek, hanem zabolán tartſátok, mint a'dékzeg lovat, hogy valami-képpen meg ne ejtſen. A'Magunk-iſmeretire pedig, leg-jobban a'minden-napi Szám-vétellel juthatunk, mellyel lelkünk-iſmeretit valoſágoſon meg-vizgállyuk és roſtállyuk, hogy, ha mi ſzemét vagyon benne, fel-találhyuk, és ki sőpőrjük. Két-féle Szám-vétel leher pedig: Eggyik, Közönſéges; mellyel ember napjában egyſzer, vagy kétſzer, vagy többſzör is, ha módgya vagyon benne, minden chelekedetit, heſzédit, és gondolatit meg-próbállya és fontollya, ha az Isten parancholati-ſzerént lőttek-e, vagy nem, melyről máſutt ſzóllottam, és módgyát mutattam. A'Máſik, Magán-való: mellyel ember, valami bizonyos fogyatkozásáról vészen ſzámot magától, hogy azt fel-találhya, és ki-gyomlállya. Ezzel álhatunk fő-képpen az Ördögnek meg-mondott álnokſága-ellen, melynek módgyát im meg-mutatom.

II. RÉSZE.

Bizonyos dolog, hogy minden emberben vagyon valami bizonyos fogyatkozás, melly a'több fogyatkozáſinak gyökere és kút-feje. Annak ki-irtáſára forditani embernek minden igyekezetit, és ſzorgalmatoſságát, ſőlőtte igen haſznos. Mert, a'mint Tamás *de Kempis* mongya [s]; ha minden eſztendőben egy Vétket tellyeſséggel ki-gyomlálnánk, hamar tekélletes férfiakká lennénk: más-felől pedig, ha azt nem chelekeſzszük, hanem, mind eggyest ſok vétkek-ellen harczolunk, félő hogy kevés haſznot tészünk; és ſe eggyikének, ſe máſikának ki-gyomlálására nem érkezünk, és meg-únván a'heában-való munkát, tellyeſséggel félben-hadgyuk. Ha valaki azt igérné, hogy igen meg-ajándékoz, ha egy őreg hajó-kőtelet a' tő-fokon által-vonſzaſz; és reád hagyná, hogy olly meſterſéggel élly a'minémüvel akarod: az én itéletem ſzerént, jobb módot nem találnál, mint ha a'kőtelet fonalankent el-bontanád, és ſzálanként által-vonnád. A'mi ſok vétkeinkből, mint fonalakból, egy őreg kőtél lőtt, mellyet a'ſzám-vételnek fokán által-vonni igen bajos: de ha eggyenként ſzedegettyük, könnyen által-vonhattyuk, és nagy haſznunkra kövekőzik. Egy iſmő Barát, meg-győzettetvén a'kiſértetről, ki-

állott

[i] Ia II. q. 80. Art. 2. ad 3.

[k] Lib. 29 Moral. c. 22.

[l] Mich. 7. 5.

[m] In Libr. 14. Moral. c. 7. Ion. 1. 7. Gen. 3. 15.

[n] Ion. 1. 14.

[o] Gen. 3. 15.

[p] Jac. 1. 14.

[q] Eccl. 37. 30.

[r] 2. Cor. 13. 5.

[s] Lib. 2. de Imitat. Chriſti. c. 4. 15.

A

állott a'Szerzetből: az-után magába térvén viſzſza-kívánkozott. de az a'gondolat háborgatta, hogy ſok ideig nem érkezik oda, a'hol az-előtt volt. Kit egy vén Barát, ímillyen Példa-beſzéddel bátoritott-meg. Egy embernek mezejét, az ő reſtégé-miatt, az tövis és bojtorján tellyeſséggel el-fogta volt: meg akarván azt tiſztítani, a'fiát el-küldötte hogy azt végbe vigye. De látván az ifiú a'ſok töviſt és bojtorjánt, meg-ijedvén, hogy ki nem tiſztíthattya, hozzá ſem kezdett, hanem el-aludt a'mezőn; és azt egy-néhány nap chelekedte. Egy ollykor ki-menvén az attya, hogy meg-látná a'fia munkáját, láta hogy ſemmit nem munkálodott; és meg-értvén az okát, monda a'fiának: Jó fiam, minden nap chak egy ölnyit végy-elődbe; és ſem erődben meg nem fogyatkozol, ſem heában nem munkálkodol. Követé az ifiú a'jó tanátſot, és kevés idő-multva az egéſz mezőt ki-tiſztítá. Te-is jó fiam, úgy chelekedgyél, kevesenként munkálkodgyál, és el nem fogyatkozol: és az Iſten meg-ſegétvén, rövid nap előbbi állapatodba helyheztet. Szavát fogadá az ifiú Barát a'vén jámbornak, és ſzorgalmatoſon dolgához látván, nagy tekélieteſségre jutott az Iſtennek ſzent Malaſztya-által. Midőn a Romaiak az *Albánſ*okkal a'birodalmon veſzekedtek, és mind két-felől ſokan veſztek, azt végezték, a'mint *Julius Florus* [a], és *Titus Livius* [b] irja, hogy mind két-felől hármat válaſzſzanak, és azok meg-harczolván, a'győzedelmeſeké lenne a birodalom. A Romaiak, harom *Horatius* atyafiat válaſztottak; az *Albánſ*ok pedig, három *Curiatius* atyafiat. Kik harczolni kezdvén, két *Horatiuſt* meg-ejtének a *Curiatius*ok, és ők mind hárman meg-ſebesülének. Látván a harmadik *Horatius*, hogy egyedül maradott, noha ſeb nem volt rajta; mindazálcal a három ſebes ellenſéggel nem mert eggyütt ſzembe-állani, hanem meg-futamodott. és látván, hogy az ellenség nem eggy-aránt érkezik utánna; meg-tért, és eggyenként könnyen meg-győzte, és meg-ölte őket; nem annyit tulajdonitván erejének, mint okoſságának.

B

a Lib. 1. c. 3.
b Liv. 1. ad Urbe condita.

Igy kell azért nékünk-is chelekednünk: e'Lelki hadakozásban, eggyen-ként meg-győzhettyük a'vétkeket, mellyeket mind eggyütt meg nem győzhetnénk. Es mivelhogy ennek a'Szám-vételnek vége, a'véteknek tellyes meg-győzeſe, és ki-gyomlálása, a mint mondám: azt nem úgy kell értenünk, hogy, a'melly vétket illyen módon meg-győzünk, többé ellenünk nem támad; hanem, hogy nem léſzen annyi ereje mint az-előtt; ſe véletlenréink nem támad hogy eſzünkbe ne veheſsük, és ímég le ne ültetheſsük: mert az Király-is, nem chak akkor mondatik ellenſégét meg-győzni, midőn tellyeſséggel úgy el-rontya, hogy többé ellene nem támadhat; hanem, midőn annyiba hozza, hogy nem könnyen támadhat-ellene; és, ha ellene-támad-is, könnyen eleſt-veheti és meg-nyomorithattya. Haſonló pedig ez a'Szám-vétel a'hadakozáshoz: az-okáért, hogy abban haſznoſon munkálkodhaſſunk, a'jó Vitéz Hadnagyoknak példáit követsük egy-néhány meſterſégben.

C

Első ben: Midőn a'Hadnagyoknak ſok-féle ellenſégök vagyon, nem hadakoznak mind-eggyütt azokkal; és azt-is jól meg-gondollyák, mellyik-ellen kelleſsék elsőben hadakozni. Melyben, egy néhány dologra néznek.

I. Hogy az, ugyan valóban Ellenség légyen, és ne chak valami gyanóſágból; hogy valami-képpen barátyának ne ártſon, és magának ellenséget ne ſzerezzen; az mint Hanon chelekedett: ki el-hívén ſzolgainak ſzávát, a Dávid követit kimeknek ítélte, és úndokúl meg-chúfolta, és Dávidot baráttyából ellenségévé tötte, maga veſzedelmére [x]. Haſonló-képpen, a'mi-ellen hadakozni akarunk e'Magán-valo ſzám-vétellel, nyilván-való Vétek légyen, és ne chak véletkedés-képpen, mert külömbén, a'konkoſlyal a'búzát-is ki-ſzaggatnók [y]. Igy, a ki takarékoſon él, és állapattya-ſzerént viſelí magát, ruházattyában, aſzrala tartáſában, némelly hizelkedőnek ſzavára azt vélhetné hogy fösvény: és a fösvénységet ki akarván gyomlálni, tékozlóvá lenne; és a'jó-helyett, a gonoſzt válaſztana; a'kit ſzeretni kellene mint baráttyát, áldózné mint ellenséget. A'vagy, a ki józanſágért a'vendégséget kerülné, és azért parasztnak, vagy barátſágtalannak ítélné valami chelchapó, azt el akarván kerülni, tobzodóvá és részegeſsé lenne.

x 2. Reg. 10. 4.
y Mat. 13. 29.

D

II. Arra vigyáznak a'Hadnagyok, hogy fő-képpen a'leg-gonoſzbak- és ártalmaſsbak-ellen hadakozzanak, kik egyebeknek-is fejei: mert azokat meg-győzvén, könyű az többit meg-verni. Igy chelekedett Judit: ki Holofernest meg-ölvén, a'több Aſſyriuſokat mind meg-ſzégyenitette [z]. A'Syriai Király-is meg-parancholta volt az ő ſejedelmének [a], hogy ne vinnának ſe kichiny- ſe nagy-ellen, hanem egyedül az Iſrael királya-ellen. Igy kell nékünk-is chelekednünk, a'mint Arany-ſzáju Sz. János mondgya [b]; hogy, a'melly fogyatkozás inkább győzőr bennünket, azon legyünk, hogy azt lelki fegyverrel ki-vágjuk. *Caſsianus*-is azt irja [c]; hogy a fő Vétek-ellen légyen leg-ſzorgalmatoſsabb gon-

z Judith 13. 10. & cap. 15. 2.
a 3. Reg. 22. 31.
b Hom. 73. ad Popul.
c Collat. 5. c. 4.

dunk,

dunk, és az-ellen intézzük mind böjtölésünket, 's mind foházkodásinkat, mind vigyázásinkat, 's mind imádságinkat. És midőn eggyet afféle meg-győzünk; más hasonlot keresünk, és az-ellen is úgy vitézkedgyünk. mint a'kinek lók vadakkal kellene mind-eggyűtt meg-vini, elsőben-is az erősbre támadna: mellyet meg-győzvén a'többit könnyebben el-fogyathatná. Ezt nem chelekedte Saul, meg-tartván az Amalek királyát Agágot, és az Isten meg-vetette [d]. Valamíg a'fő Ellenség lábán vagyon, mind addig bizontalan a'diadalom; mert az, könnyen helyére állathatja a'vitézlő népet. Midőn a'Hunyadi János hadát a'Török meg-verte, de ő meg-szabadúlt, az egész Országinkább örvendezett az ő meg-maradásán, hogy sem a'többinek el-veszésén bánkodott: reménylvén, hogy az egy Fő Hadnagy, mindeneket helyére hozhat. Mi következzék a'fő Hadnagynak el-veszéséből, nem régen meg-mutatta a *Buonac* veszése Új-vár-alatt, és *Dampiré* Posony-alatt: a Sz. Irásban pedig, Goliáté, és Holofernesé.

III. Arra vigyáznak, hogy azok-ellen fordittsák leg-nagyobb erejőket, a kik az Várból ki-ütnek, chatáznak, és kárt tesznek; azokkal nem igen gondolván, a kik a várba rekesztkednek. Így chelekedett Dávid, meg-üzvén az Amaleczitákat, kik Siczelegre-ütöttek volt, és marhájokat s'feleségőket az ő vitézinek el-vitték volt [e]. Ábrahám-is meg-üzte a Királyokat, kik el-vitték volt Lótot, az ő marhájával [f]. Ollyanok legyenek a'Vétkek-is, hogy ki-mútassák magokat az emberből, és ne chak szívében, vagy gondolattyában maradgyanak. mert nehéz affélékre vigyázni; nagy szorgalmatosságot kivan, és kevés a'haszna. A

IV. Igen vigyáznak azokra, a'kik gyakrabban nyugharatlankodnak; a'mint Dávid chelekedett Goliáttal, ki reggel és estve, negyven napig pirongatta az Izráel népét: azért meg-vitte vélé Dávid, és meg-szegyenitette. A'Vétkek-is ollyanok legyenek mellyek gyakrabban háborgatnak, és veszedelmesben kísértetnek: mert a'mellyek ritkán ingerlenek, hamar el-felejtyük, és nem olly igen vigyázunk reájok; a'mint a'ritkán ki-üző ellenségre-is, mint hogy igen nagy vigyázás.

MÁSODSZOR: A'Hadnagyok, az ütközet-előtt, a'vitézeket szép okokkal bátorittyák, elejőkbe adván, mennyi hasznot tőrt az Ellenség, mennyi nyereségőklészen, ha azt meg-győzik, melly gyalázatos légyen ollyan alá-való ellenségtől meg-győzettetni; melly dicsőséges légyen a'diadalom. Így báritották egy-más-a'Filisztzusok, mondván [h]: *Erősségyetek-meg, és emberekegyetek Filisztzusok: hogy ne szolgállyatok a'Zsidóknak, a'mint ők-is szolgáltak nékünk: erősödgyetek-meg, és hadczolljatok. Hadczolának azért a'Filisztzusok, és meg-verék Izráelt.* Mi-is, minek-előtte valami Vétek-ellen hadat kezdünk, bátorittsuk magunkat: meg-gondolván annak ártalmas-voltát; minemű gyalázat légyen, a'Krisztus Iskolájában tanúlt vitéznek, attól meg-győzettetni; minémű chendesség, és lelki haszon követi a győzedelmet, és egyéb effele dolgokról elmélkedvén.

HARMADSZOR: Az okos Hadnyagok, nem bízván magok erejében, egyebektől-is segétséget kernek, fő-képpen tudós és jó akaró Hadnagyoktól, a'mint Akáb Josafattól [i]. Mi-is segétségül hijuk Isten-után a'Szenteket, fő-képpen azokat, kik azon hadakozásban jól viselvén magokat, az Ellenséget meg-győzték, de úgy, hogy a'boldogságos Szűz Máriát, és az őrizö Angyalt, főha ki ne hadgyuk a többi-közül.

NEGYEDSZER: A'jó Hadnagyok, semmi alkolmatósságot el nem múlatnak: az Ellenségnek erejét meg-kímlik, chatáznak ellenők; ha mi fogyatkozás vagyon táborokban, helyére visznek; a'vétkeket meg-büntetik, a'febeséket meg-gyógyittatyák. Mi-is egy-néhány dologra gondot viselljünk: I. Az időt meg-tartsuk: úgy hogy, Reggel el-végezzük magunkban, hogy az nap, Isten segétségével, attól a'vétektől meg-tartóztattyuk magunkat. Délben, meg-lássuk mint viseltük magunkat: ha jól, hálát adgyunk Istennek; és a'jó szándékot meg-újictsuk: hogy az-után-is azt chelekedgyük: ha pedig nem jól, meg-szánnyuk, bánnyuk vétkünket, bochánatot kérjünk, és el-tekéllyük magunkban, hogy jobban vigyázunk, és vitézkedünk. Estve, szintén úgy chelekedgyünk. Ezt a'három időt ajánlya Dávid, maga példájával, mondván [k]: *Estve, és reggel, és délben beszéllek, és bizgyelek* (fogyatkozásimról,) *és meg-hallgattya az én szómat* (hogy kiszabadittson azokból.) Daniel-is [l], napjában *Három időben hajtotta-meg térdeit, és imádkozott, és vallást tőtt az ő Istene-előtt*: tudni illik fogyatkozásitól, és azokért bochánatot kért. II. Az esetnek számát fel-jegyezzük, hogy annyival szorgalmatosban vigyázzunk. III. Egy napot a'másikkal, a'hetet a'héttel, a'holnapot a'holnappal egybe-vessük: hogy könnyebben eszünkbe vegyük, ha nevekedünk-e a'jóban, vagy hátra-másznunk: minden-nap meg-gondolván, mit chelekedtél, úgy-mond Sz. *Basilius* [m], az előbbi nappal egybe-vessed; és azon igyekezzél, hogy mindenkor jobbúlly. Azont mondgya Sz. Bernárdis [n], és Arany-szája Sz. János [o]. IV. Valamennyiszer eszünkbe vészük, hogy meg-

A

[d] 1. Reg. 15. 23.

B

[e] 1. Reg. 30. 2. [f] Gen. 14. 16.

C

[g] 1. Reg. 17. 16.

[h] 2. Reg. 4. 9.

D

[i] 3. Reg. 22. 4.

[k] Ps. 54. 18.

[l] Dan. 6. 10.

[m] In Serm. de Ratione instituendæ vitæ, tom. 2.

[n] In Speculo Monachorum, tom. 2.

[o] Hom. 11. in Genes.

eltünk,

A

ſtünk, leg-ottan meg-bánnyuk; és ha egyedül vagyunk, a' bánatnak jelét-is adgyuk. mellyünket ütvén, vagy más modon: mint a' vitéz, ha érzi hogy seb esett rajta, leg-ottan bé-köti. V. Ha láttyuk, hogy a' jóban nem nevekedünk: magunknak bizonyos büntetést rendellyünk, és annak bé-tellyesítésében szorgalmatosok legyünk.

Ördög szól: Midőn a' Hadnagyok valamelly Várast meg-vésznek, vagy hadat meg-vernek: azon az egy helyen nem hevernek, hanem előbb mennek, hogy más várast szállyanak-meg; de úgy, hogy az előbbieket ne hadgyák tellyességgel pusztán, hanem oltalomra-való vitézeket rendelnek belé, hogy az Ellenség viszsza ne vegye. Mi-is, ha valamelly Vétket meg-győzünk, más-ellen kell hadakoznunk; de úgy, hogy az előbbire-is vigyázzunk, hogy erőt ellenünk ne vehessen. Ezeket ha valóban meg-cselekedgyük, keveset nyér rajtunk az Ördög az ő álnokságával, ha szintén tudgya-is indúlatunkat. És ezek az Ördögnek, kivált-képpen való Álnoksági-ellen, a tulajdon Orvoslások.

B

III. RÉSZE.

EZeken-kívül, más közönséges Orvoslások-is vannak, mellyek minden Álnokság-ellen alkolmatosok. Mellyek-közzül egy-néhányat elő-számlálok.

Első az; Hogy az Ördögnek soha ne felellyünk, se ne vetekedgyünk vele. Az Istennek, és az Ördögnek, soha nem kell felelnünk: az Istennek, mert a' mit parancsol, minden hallásztás-nélkül meg kell cselekednünk, és minden értekezés nélkül végbe-vinnünk; az Ördögnek pedig; mert mindenkor vészedelmünkre igyekezik, ha szintén jónak láttatik-is a' mit előnkbe ád: azért kérdezkedés-és felelés-nélkül meg kell vetnünk. Innét mongya Sz. Jakab [p]: *Engedgyetek az Istennek* (semmit nem kérdezkedvén,) *ellene állyatok pedig az Ördögnek* (semmi nem hivén néki, mindenben ellene mondván,) *és el-fut tőletek.* mert, ha felelgetni kezdünk, vagy disputálni, úgy járunk mint az első Szüléink; kiktől, úgy tetszett, hogy nem nagy dolgot kívánt elsőben, de igen meg-ejtette őket.

p Jac. 4. 7.

Második az; Hogy, minek-előtte az Ördögi kisértet reánk érkezik, fel-fegyverkezzünk ellene, és minden módon ellene-mongyunk, akár-minémű légyen: mert a' melly nyilat távúl meg-látunk, könnyebben el-kerülhettyük. Erről érthettyük a' Bölcsnek intését [q]: *A' jók napján, el ne feledkezzél a' gonoszakról.* és [r]: *Emlékezzél-meg a' szegénységről a' bővelkedésnek idején.* Erről szólván Arany-szájú Sz. János azt mongya [s]; hogy Jób, azért-volt álhatatos a' háborúságokban, mert, mikor gazdag volt, magára várta a' szegénységet; mikor egészséges volt, magára várta a' betegséget; és mikor fiaknak attya volt, magára várta azoknak halálát. A' Pogány *Sénéca*-is azt mongya [t]; hogy nem egyéb az oka, hogy a' nyomorúságban fölöttébb bánkodunk, és sírunk, hanem, hogy semmi háborúságot előttünk nem hordozunk; és a' hoz nem készülünk, minek-előtte rajtunk történik. Mindenen meg-eshetik, a' mi valakin meg esett. Ezt jelenti a' közönséges Példa-beszéd-is: Bóldog város az, melly a' békeségnek idején gondolkodik a' hadról.

q Eccli. 18. 25.

r Eccli. 18. 25.

s Hom. de Lazaro.

t Sénec. de Consol. cap. 9.

C

Harmadik az; Hogy az igaz Keresztyén Hitben meg-maradgyunk, és a' Keresztyén Anyaszentegyháznak Szentségivel éllyünk. Mert bizonyos dolog, hogy sokkal könnyebben meg-chalatkoznak a' Tévelygők a' Hiveknél; és sokkal nagyobb hatalma vagyon az Ördögnek a' Tévelygők ellen-ki a' Varázlókat-is ott szaporittya fő-képpen, azhol az Eretnekség inkább el-hatalmazik. Miért kövesse pedig a' Varázlás az Eretnekséget, egy-néhány Okát mongya *Martinus Del-rio* [u], mellyeket az ő Mesterétől *Ioannes Maldonátustól* hallott. I. Az; hogy az Ördögnek, az Eretnekekben vagyon lakó-helye, mint régenten a' Bálványokban. Mert jól mongya Sz. *Jerónymus*; hogy, látván az Ördög, hogy el-hányattak a' Bálványok, mellyekben az-előtt lakott, gonoszb Bálványokat épitett az Eretnekek szívében, a' Sz. Irásból, azt hamisan magyarázván nékik. *Cassianus* azt irja [x], hogy ő-maga hallotta, hogy az Ördög meg-vallotta, hogy ő szerzette az istentelen tudományt *Arius*- és *Eunomius*-által. II. Oka az; hogy minden Eretnekség, elsőben sebes, és erőszakos, de sokáig egy helyben nem marad: mert az Istennek gond-viselése-is azt kívánnya, hogy az emberek eszökbe vehessék a' hamisságot; és a' hamisságnak természeti-is azt hozza magával, hogy sokáig az Igasságnak ál-orczáját nem hordozhattya. Azokáért szükség, hogy minden Eretnekség, ha az igaz Hitre, melytől el-pártolt, nem tér, vagy az Ördögös tudományra hajollyon, vagy nyilván-való istentelenségbe merüllyön, hogy az Isten-felől semmit ne hidgyen. Oka pedig ennek az; hogy az emberek, vagy az elménck fel-fuvalkodásából lésznek Eretnekekké, nem akarván egyebet hinni, hanem a' mit látnak: vagy az Ujság kereséscnek nyughatatlanságából. Az elsőkben, meg-hűl a' buzgóság, mellyel a' magok feje találmányát Igasságnak ítélték, és setétségnek kezdik alitani; és kétségbe esvén, hogy másutt sem találhattyák az igaz világosságot,

u In Prolegom. Disquisitionum Magic.

D

x Collat. 3. cap. 32.

tellyeſséggel ſemmit nem hiſznek. A' más rend-bélieket pedig, midőn meg kezdnek avúlni az Ujſágok, azon nyughatatlanſág arra viſzi őket, hogy az Őrdőggel czimborállyanak, és azoktól tanúllyanak új tudományokat. III. Természet-ſzerént az éhſéget a' dög-halál követi; mert az éhſégben, kénſzerittetnek az emberek ártalmas eledelekkel élni, melyből meg-veſzvén az emberben-valo nedveſségek, a' dög-halált nemzik: azon-képpen, mivelhogy az Eretnekſégben, az Iſten igéjének drága eleſégében nagy fogyatkozás vagyon, az emberek az Irásnak hamis magyarázatival élnek, és végre az őrdőngős tudományokra jutnak; mellyek a' Léleknek dögletes betegſégi. IV. A' Bordély-gazdája, látván valamelly gonoſz ſzemélynek ſzintelenſégét, kinek az-előtt ſzépſégével kereskedett, kerítővé teſzi: az Őrdög-is, mikor az Eretnekſégnek úgy el-véſz első ſzíne, hogy az embereket el nem tévelyíthetni; az Eretnekeket őrdőngős Varáſlókká teſzi, hogy a' lelkeket a' bordélyba vigyék. Ezeket mind kűnyű volna meg-mutatni a' *Lutheriſtáknak* és *Calviniſtáknak* tévelygéſében; és akár-ki-is meg-tapaſztalhattya. Az-okáért abban nem ſzükség munkálkodnunk. Hanem azon kérjük a' kegyes JÉSUST, hogy az igaz Hitben meg-tartván bennünket, a' gonoſz Őrdőgnek kiſérteti-ellen erőt adgyon; és az ő ſzent Malaſztyában meg-tartván, minden jóra vezérellyen, és az örők dichőſégbe vigyen minnyájunkat. Amen.

BÖJT NEGYEDIK VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. IÁNOSNAK VI. RESZEBEN, v. 1.

AZ időben: JÉSUS a' Galilaai tengeren-túl méne, melly a' Tiberiaſe: és követi vala őtet nagy ſokaſág, mert láttyák vala a' jeleket, mellyeket cſelekeſzik vala azokon kik betegek valának. Fel-méne azért JÉSUS a' hegyre: és ott úl vala az ő Tanítványival. Közel vala pedig a' Húſvét, a' Zsidók innepe-napja. Mikor azért fel-emelte volna ſzemeit JÉSUS, és látta volna hogy igen nagy ſokaſág jőne hozzája, monda Filepnek: Honnét veſzünk kenyereket, hogy ezek egyenek? Ezt pedig mongya vala, kiſértvén őtet: mert ő tudgya vala mit volna cſelekedendő. Felele néki Filep: Két-ſzáz pénz-árra kenyér nem elég nékik, hogy ki-ki mind cſak valami keveſet végyen-is. Monda néki egy a' Tanítványi-közzűl, András, Simon Péternek a' bátya: Vagyon itt egy gyermek, kinek öt árpa-kenyere vagyon, és két hala: de ezek mi-cſodák ennyi-közőt? Monda azért JÉSUS: Telepitſétek-le az embereket. Vala pedig ſok ſzéna azon a' helyen. Le-telepedének azért a' férfiak ſzám-ſzerént úgy-mint öt-ezeren. Vévé azért JÉSUS a' kenyereket, és mikor hálákat adott volna, el-oſztá a' le-telepedteknek: haſonló-képpen a' halakból-is a' mennyit akarnak vala. Hogy pedig be-teltenek, monda a' Tanítványinak: Szedgyétek-fel a' mellymorzalékok meg-maradtak, hogy el ne veſszenek. Fel-ſzedék azért, és tizen két koſárt töltének-meg az öt árpa-kenyér hulladékiból, mellyek meg-maradtak vala azoktól a' kik őttek vala. Azok azért az emberek, mikor látták volna a' jelt mellyet JÉSUS cſelekedett vala, mondának: Hogy ez bizonyára a' Próféta, a' ki e' világra jövendő. JÉSUS azért midőn eſzébe vőtte volna, hogy el-jőnének, hogy meg-ragadnák őtet, és Királlyá tennék őtet; iſmég a' hegyre futa maga-egyedűl.

A

ELSÖ PREDIKATZIO.

AZ RÉGI Bölcheknél kedves mondás vólt: *Sequere Deum*; kövesd az Istent. és nem ok-nélkül: mert az ember, elégtelen lévén a' maga igazgatására, illett hogy Kalaúzt kereſſe. Ollyat pedig, a' kit bizváſt követhetett volna, nem talált többet az Istennél: ki, véghetetlen bölcheſségében, meg nem chalatkozhatik; véghetetlen jó-voltáért pedig, meg nem

a 3. Reg. 18. 21. chalhat. Illyés Próféta az Iſrael fiait erre akarta tanitani, midőn azt mondotta a: *Meddig ſántikálnak két-felé? Ha az Úr az Isten, kövesſétek őtet: ha pedig Baal, kövesſétek azt.* mint-ha azt mondotta volna: Máſt az Isten-kivül nem jó követni; az Isten pedig chak eggy: az-okáért, válaſzſzátok-el ki légyen az, és kövesſétek azt. Noha pedig mindenkor követhette ember az Istent, benne lévén a' természet-szerént-való okoſság, mellyel a' gonoſzt a' jótól meg-válaſzthatná; és véle lévén az Istennek malaſztya, hogy a' gonoſzt meg-vetvén, a jót követhetné: mindazáltal, ſokkal künnyebben követhette, midőn az Isten, emberi-teſtbe öltözvén, mind ſzavával, 's mind példájával oktatta, és vezette az embert. Ezt a' nagy kegyeſséget meg-jövendölte Iſaías, mondván b: *Az ſzemeid látni fogják a' te okoſtodat. És a' füled meg-hallyák a hátad-megett-intőnek ſzavát: Ez az út; ezen járjatok: és ne hajolljatok, ſe jobra, ſe balra.* Ezért mondotta Urunk c; hogy *ő az út, az igaſság, és az élet*: az-az, az igaz életre-vivő igaz Út. És d: *En vagyok e' világnak világoſsága: a' ki engem követ, nem jár a' ſötétſségben, hanem az életnek világoſsága leſzen ő-nála.* Melyben hogy mi-is réſzesülhetſsünk, a' mái fokaſsággal követſsük a' Kriſtuſt, lelki tanuſságokat vévén az Evangéliomból.

B

b Iſa. 30. 20. 21.

c Ioan. 14. 6.

d Ioan. 8. 12.

I. Urunk Kéréſének Okait adom.
II. Szóllok az Apoſtolak feleletéről.
III. Meg-magyarázom az Urunk parantsolattyát, és chelekedetét.

ELSÖ RESZE.

C

NEm ok-nélkül kérdhetné valaki; Mi okból követte Urunkat a' mái nagy fokaſság? Felelet. Az Evangeliſta azt irja e: *Mert látták vala a' Jeleket.* De Urunk máſt láttatik mondani f: *Bizony, bizony mondom nektek; Kereſtök engem, nem hogy a' Jeleket láttatok, hanem hogy ettetek a' kenyerekben, és meg-elégedtetek.* Ninch ebben ſemmi ellen-mondás: mivelhogy Urunk külömb-külömb-féle Okokért chelekedte a' Chodákat. I. Fő-képpen, hogy magát Isten Fiának, és igaz Istennek mutatná; és az ő-részéről-való igaz Hitet, az emberek ſzivébe plántálná, melly az örök Boldogſágnak fondamentoma. Innét irja Sz. János g; hogy Urunk az első Choda-tételével, *meg-jelentette dicsőſségét; és hittek ő-benne a Tanitványi.* II. Hogy a' nyomorúltakon könyörülvén, azokat meg-gyógyitaná, vagy egyéb-képpen ſzükſségőkben ſegétené; a' mint ő-maga jelentette a' máihoz haſonló Choda-tételben, mondván h: *Szánom a' ſereget: mert imé már harmad napja hogy velem vannak, és nincs mit enniek: és ha ében bocſátom el őket házokhoz, el-fogyatkoznak az úton: mert némelljek közzülök meſsziſsönnen jöttek.* III. Hogy valami más nagyobb dolgot példázna, és jelentene: mint mikor teſti betegeket gyógyitott, Lelki Orvoſnak jelentette magát; a' mint hogy annak-is nevezte magát i; és a' Lelki orvoſláſát, a' teſti gyógyitáſsal bizonyitotta k. E' mái Evangéliomban pedig, a' meg-ſzaporittatott kenyérrel az éhezőket táplálta: nem hogy magát meſterſséges ſütőnek mutatná, ki kevés liſzthől ſok kenyeret tudna ſütni; hanem, hogy a' lelkeket Mennyei kenyérrel táplállya: és azért, a' mái Evangéliom-után, a' mennyei eledelről, az ő Sz. Teſtének Vérének vételéről ſzóllott, és annak haſznát meg-magyarázta. holott a' Kenyérnek látható és tapaſztalható ſzaporitáſsából, akárki-is el-hihette, hogy Lelki Kenyeret-is adhatott. Mert az, a' ki öt árpa-kenyérrel annyi ezer embert meg-elégithetett, és nem kevesebb maradott-meg abban mint az-előtt vólt, az ő Sz. Teſtét-is eledelül adhatta, úgy hogy az el nem fogyna, hanem éppen meg-maradna; a' mint Arany-ſzáju Sz. János mongya l. mert ez-is főllyül haladgya az emberi erőt; meg-előzi az elmét; és chak az Istennek mindenható erejéről lehetséges. IV. Hogy nékünk példát adna az Atyafiúi ſzeretetre, hogy ſzükölködő felebarátúkat meg-ſegétenők: a' mint a' mái chelekedetével arra tanitott, hogy az éhezőket táplállyuk; el-hivén, hogy azzal meg nem ſzegényülünk, hanem inkább meg-gazdagodunk; a' mint az Apoſtolok, az öt árpa kenyérért, tizé-két koſár morſalékot ſzedtek-fel.

D

e Ioan. 6. 2.

f Ioan. 6. 26.

g Ioan. 2. 11.

h Matt. 8. 2.

i Matt. 9. 12.

k Matt. 9. 2. 3.

l Hom. 25. in Ioan.

És jóllehet Urunk a' Chodákat, fő-képpen, a' mint mondám, az első Okért chelekedte: mindazáltal, az emberek nem arra figyelmeztek fő-képpen, hanem a' teſti jó-téréményre, a' teſti egéſſégre, és eléſségre. És igy, ninchen ſemmi ellen-mondás az Evangeliomban. mert, a' hol az Evangeliſta azt mongya, hogy a' ſokaſág követte

Urún-

Urunkat, azért hogy látták a' Jeleket, nem akár-mi Jeleket mond: hanem a' mellyeket a' betegeken chelekedett: jelentvén, hogy nem egy-általlyában a' Jelekért követték, hanem fő-képpen a' telti gyógyulásért. És az Urunk mondásának-is azon értelme vagyon, mint-ha azt mondotta volna: Nem azért kereſtök, hogy az illyen jeles Choda-tételtel, az én Iſteni erőmet meg-iſmérjétek, és dicsőſégemet hirdeſſétek: hanem hogy, mikor ſzükſégben voltatok, remenſégtők-kivül chodálatos-képpen tápláltalak, és jól-tartottalak, egy ſzóval, nem én-érettem, hanem ti-magatokért.

Noha pedig tudta Urunk ezeknek igyekezetit: mindazáltal nem vetette-meg őket, hanem gongyokat viſelte, és chodálatos-képpen táplálta. és a' végre mondotta Filepnek [m]: *Honnét vegyünk kenyereket, hogy ezek egyenek?* Melly Kérdés, nékünk más Kérdésre ád okot: tudni illik, Miért kérdette azt Urunk Filepről, holott jól tudta, hogy olly nagy dologra Filepnek elméje és tanátia nem érkezik; és más-felől, a' mint az Evangeliſta mongya, *ő tudta mit chelekszenek?* Felelet. Ennek a' Kriſtus kérdéſének, egy-néhány Okait találjuk. [m] Ioan. 6. 5.

I. Oka az, mellyet az Evangeliſta ád: *Ezt pedig*, úgy-mond, *mongya vala, kiſértvén őtet.* A' Meſter, el-olvaſván a' tanitványok-előtt a' leczkét, eggyiknek a' régi és túdós tanitványi-kőzzül meg-hadgya, hogy meg-magyarázza utánna; és ha az nem tudgya, a' máſiknak; ha pedig az ſem tudgya, a' harmadiknak: hogy-ha eſzébe vészi, hogy eggyik ſem tudgya, imigyen ſzóll nékik: Látom, hogy nem vőttétek jól eſzetekbe; halgaſsatok ügyelmeteſſen reá, im még egyſzér meg-magyarázom. El-olvaſta volt Urunk az ő Tanitványi-előtt az ő Mindenhatóſágáról-való leczkéjét, ſok Choda-tételekkel azt meg-bizonyitván, és azzal magát Iſtennek mutatván. A' mái Evangéliomban, eggynek az első Tanitványi-kőzzül, Filepnek, azt hadta, hogy a' leczkét meg magyarázza; és a' mit az ő Hatalmaſsága felől itél, mindenek hallattára meg-jelentſe. Ki azt felelvén, hogy, *Két-ſzáz pénz arra kenyér nem elég nékik, hogy ki-ki-mind chak valami keveſet vegyen*; nyilván meg-mutatta, hogy nem tudta jól a' leczkét. Ha valakinek telt volna kenyérrel tár-háza, és gabonával a' chűre; és a' ſzolgájától azt kérdené; Mit együnk? a' ſzolga pedig azt felelné; Nem tudom, mert ninch pénzünk: nem-mod-nélkül felelne-e? Mi ſzükſég a' pénz az ételre, a' hol elég kenyér vagyon? Kérd-elő a' tár-ház kúlchát, és találſz enni-valót. Az Iſtennek gond-viſelése, minden ſzükſéges eledelnek bővſéges tár-háza; annak kúlcha, az ő ſzent akarattya: mert valamit akar, mindent meg-chelekedhetik. Az-okáért, az Urunk kérdéſére azt kellett volna Filepnek felelni: Uram, a' te ſzent kezedből vehetünk kenyeret: add-elő a' kúlchot, és elég kenyeret találunk. András-is, ki első Tanitványa volt Urunknak, hozzá ſzóll a' leczkéhez, mondván [n]: *Vagyon itt egy gyermek, kinek öt árpa-kenyere vagyon, és két hala: de ezek mi-hodgik ennyi között?* De ő ſem tudta jól a' leczkét. Az-okáért monda Jésus: *Teleültſétek-le az embereket.* Mint-ha azt mondotta volna: Im látom, hogy, noha ſok Chodáimat láttátok, mindazáltal nem értitek hatalmaſſágomat: azért iſmég új chodával meg-bizonyitom azt. láſsátok, és tanúllyátok meg: és többé arról ne kétcelkedgyetek, ſe így ne felelljetek. [n] Ioan. 6. 9.

II. *Remigius* más Okát adgya, tudni illik, hogy a' kérdéſſel nékünk adott példát: hogy, midőn valami jeles dolgot akarunk chelekedni, ne kövefsük chak a' magunk ítéletit, hanem más tanátſával-is éllyünk; Salomonnak ama' mondáſa-ſzerént [o]: *Ne támaſzkodgyál okoſságodhoz.* Midőn Urunk Saulusnak meg-jelent, és meg-hajtotta őtet; azt kérdette Saulus [p]: *Uram, mit akarſz, hogy chelekedgyem?* Az Úr pedig azt felelte: *Kelly-fel, és menny-bé a' várasba, és ott meg-mondyák néked mit kell chelekednöd.* Mondotta volna Pál: Uram, miért küldeſz máshoz? ki tudhattya akaratodat náladnál jobban? De erre azt feleli Szent Bernárd: hogy Urunk azt azért chelekedte; hogy ſenki abból okot nevenne, más ember tanátſának, és oktatáſának meg-vetéſére, és azt ne mondaná: Az Úr imádſágomban ezt vagy amazt jelentette nékem; nem ſzükölködöm más oktatáſa nélkül. Azt tartyák a' Filoſofuſok, és igaz-is, hogy a' Hóld, a' Naptól vészi világoſságát- maga, ha az Iſten akarta volna, kétſég-nélkül, a' mint Sz. *Damaſcenus*-is mongya [q], tulajdon fényeſséggel-is fel-ékeſíthette volna. De azt, Három okért nem chelekedte: 1. A' rend-tartáſnak ſzépſégéért. 2. A' tátſaſágért, és a' világoſságnak egy-máſsal-való kőzéſéért. 3. Az alázatoſságért. Innét vagyon, hogy az emberek-kőzött-is, nem egy-aránt oſztotta a' bőlcheſséget; hogy egy-más tanátſával élnénk. Chak egyedül az Iſten lát és túd mindeneket, nem ſzükölködvén más tanátſa-nélkül. Moyſes, bizonyára túdós volt a' világi tudományban-is; az Iſteni dolgokbá pedig olly bőlch volt, hogy, a' mint Sz. Tamás [r], és több Doktorok-is tartyák, minden Prófétákat meg-haladott bőlcheſséggel: de mindazáltal [o] Prov. 3. 5. [p] Act. 9. 6. [q] Lib. 2. de Fide Orthod. [r] 2. 2. q. 177. art. 4.

A

z Exo. 18 18.

által, hozzája menvén Jétro az ő Ipa, és látván fölöttébb való foglalatosságát, meg-feddőtte, és jó tanátsot adott néki, mondván z: *Nem jó dolgot cselekeszsz: bolond munkával emésztetsz-meg, ez a' dorgálás. Erőd-fölött vagyon e' dolog, egyedül el nem viselheted. De hallgasd-meg beszédemet és tanátsomat, és az Isten veled lészen.* Melly tanátsnak az volt a' fommája; hogy a dolgot egyebekkel-is kőzőllye, aprólék dolgokat másra bizván. melly jó tanátsnak engedett Moyses.

z Eccli. 13. 27 28.

III. Okat-is adgyák némellyek: tudni illik; hogy az eggyűgyűeknek-is nem kell meg-vetnünk tanátsokat; a mint sokan chelekesznek: kiktől panaszolkodik a' Bölcs, mondván z: *Az alázatos eszessen szóllott, és nem adtak helyt néki. A gazdag szóllott, és mindnyájan hallgattak, és az ő igéjét a' felyhőkig emelik. A' szegény szóllott, és azt mondyák: Kicsoda ez?* mint-ha az okosság eggyütt-járna a' gazdagsággal. Nem úgy beszélt Salomon: hanem azt mongya a, hogy *Egy meg-szállott kis Városban, egy szegény és bölcs férfiu találtatott, és meg-szabadította a' Várast az ő bölcsesége-által*: noha az-után senki meg nem emlekezett róla. Hallottam, és dicsértem, hogy ama' nagy-elméjű vitéz *Mansfeld* Károly, kinek jó híre-neve most-is él a' jámbor Magyaroknál, gyakorta tanátsot kérdett a' régi Katonáktól, ha szintén szegény legények voltak-is: tudván, hogy néha a' kertész-is alkolmatost mondott, fő-képpen a' maga hivatallyához-illendő dologban.

a Sirac. 9. 15.

Quandoqui etiam Catonis verba opportune locutus Horat.

B

IV. Az Urunk kérdése arra tanít bennünket; hogy fele-barátunknak szükségéről el ne feletkezzünk, chak magunkra viselvén gondot: mivelhogy Urunk nem mondotta; Hol vegyünk kenyeret, hogy együnk: hanem, *Hogy ezek egyenek.* Noha pedig minden Keresztyén ember azt gondolhattya, hogy, midőn szükölkődő fele-baráttya eleibe-kerül, vagy annak hirét hallya, az Isten azt mongya néki; Hol vegyünk kenyeret, hogy egyék ez? mindazáltal, fő-képpen azoknak kellene azt gondolniok, a' kik tisztők-szerént-is követik az Apostolokat; tudni illik, a' Püspőkőknek, és Praelatusoknak, kiknek az Isten a' végre szerzett bővséges jövedelmet, hogy segéthessék a' szegényeket. Azt irja Sz. Márk a' mái históriában x; hogy, midőn az Apostolok Urunknak azt mondották volna; *Puszta a' hely, és az óra már el-múlt; bocsásd-el a' szegeket, hogy a' Kastélyokba menvén, vegyenek magoknak eledelket*: Jésus azt mondotta nékik: *Nem szükség el-menniek: adgyatok ti enniek.* Tanúllyák-meg ebből az Egyházi Urak, hogy, ha szintén egyéb rend béli emberek meg nem gondollyák-is kötelességőket, és nem akarják segéteni a' szegényeket; azzal mentvén magokat, hogy sok chelédők, vagy gyermekők vagyon: ő-nékik nincs mivel magokat menteniek. hanem, adgyanak enni a' szükölkődőknek: mert gyermekők nincsen; a' sok chelédtartás nem ő hivatallyok. hanem ha azokat tartyák chelédől, a' kik szükölkődnek, és másutt szolgálattyok nem kedves. Meg-látsák az igaz Istennek Papjai, hogy, a' mit Báruk Prophéta mondott a' Bálványok papjairól, azt ő-felőlők senki ne mondhassa y: *Arany koronájok vagyon az ő istenőknek fejekben: honnét le-vonszák a' Papok rólok az aranyat 's az ezüstöt, és azt magokra költik. Ugyan azokból adnak pedig a' bordélyosoknak-is, és a' kurvákat ékesitik.* Nem annyira chuda, hogy a' hamis isteneknek hamis Papjai azt chelekedték, mert nem féltek tőlők: de mélto chodára, ha valaki afféle találkozik az igaz Isten Papjai-közőtt; kik tudgyák, hogy kissebb dolgokról-is kemény szám-adások lészen. Adgya az Isten, hogy senki ollyan ne találtassék.

x Marc. 14. 15.

y Bar. 6. 9.

C

V. Az Urunk kérdéséből, a' Tékozlás ellen-is szép tanúságot vehetünk. Mert, táplálni akarván a' sokaságot, nem kérdi azt; Hol vegyünk kappanokat, fogolymadarakat, fáczánokat, nyulakat, pástétomokat, tortákat, konfrájtokat, sem egyéb afféle chemegéket, vagy friss étheket, hanem chak Kenyérről emlekezik: mert nem akarja az Isten, hogy nagy gondot viselljünk torkúnkra és hasúnkra, gyenge és drága eledelt keresvén, hanem chak a' mi a' természetnek táplálására alkolmatos és szükséges; melly fő-képpen a' Kenyér. Innét vagyon, hogy az Irás, mikor a' testi elességről szóll, gyakorta chak a' Kenyeret említi. Igy mondotta Jákob z: *Ha velem lésend az Isten, és kenyeret adand nékem étsire.* Elíseus, azt kívánván a' Samariai királytól, hogy a' Syriai vitézeknek ennieket adgyon, azt mondotta a; *Tégy Kenyeret eleikbe.* Urunk-is, imádkozni tanítván bennünket, chak *Mindennapi Kenyeret* kéret velünk b. Kevéssel meg-elégszik a' természet. És, a' mint a' Bölcs mongya c, *Az ember életének kezdete a' víz 's a' kenyér.*

D

Élő Isten, melly távúl estünk a' régieknek józanságától! A' világ kezdetekor, az ember eleiége fű és fái gyümölcs volt d; és a' mint a' Szent Atyák mongyák, a' Víz-özön-ig úgy tartott: az-után, meg-engedtetett a' hús-étel-is e. Melly engedelemnek, okát adgya Sz. *Isidórus*; mert a' Víz-özön-után a' föld nem

z Gen. 28. 20.

a 4. Reg. 6. 22.

b Luc. 11. 3.

c Eccli. 29. 28.

d Gen. 1. 29.

e Gen. 9. 3.

olly

olly jó és egéſséges füveket termett; mind az emberek vétkéért, 's mind azért, hogy a' víz ſovánnyá tötte a' földet: és az emberek-is, erőtlenbek lévén, erősb eledelre vágyódtak, hogy-ſem az-előtt. mert bizonyos dolog, a' mint az Orvoſok-is tanítyák, hogy a' hús eledel, inkább táplállya, és vaſtagíttya a' teſtet, hogy-ſem a' füvek, vagy gyümölchök. *Theodorétus* azt-is mongya; hogy, tudván az Iſten ſok Pogányoknak következőzendő bolondſágokat, kik az oktalan-állatokat Iſtenek-gyanánt fognák-tiſztelni, és imádni, azt meg-akarta a' hús-étellel chúfolni. mert a' mit meg-ölhetni, nem Iſten. Még *Ovidius*-is abban a' vélekedésben vólt: Mert, minek-utánna, azt írta vólna [f]; hogy a' Régiek, nem főrtőztették-meg vérrel ſzájokat: és hogy a' madarak bátorſágoſon röpülhettek a' levegő-égen: a' nyulak bizváſt futoshattak a' földön. nagy vétekнek mongya, hogy lelkes-állat, lelkes-állattal él, és azt gyomrába vészi: *At vetuſtа ætas, nun polluit ora cruore: Tunc & aves tuta movêre per aëra pennas; Et lepus impavidus mediis erravit in arvis. Heu quantum ſcelus eſt, in viſcera viſcera condi, Alterius, animantem animantis vivere letho!* De moſt a' telhetetlen és torkos emberek, a' kőzönſéges hús-eledellel ſem elégeſznek-meg, hanem, hol mi nyalánkſágot ki tudnak gondolni, azzal kedveskednek magoknak. és nem chak az erdőkben vadáſznak, hanem chak nem ki-haláſzſzák a' tengert-is.

Ebben ſok Pogányoknál alább-valók némelly Keresztyének, és inkább kedveznek teſtőknek amazoknál; a' győnyőrűſéges lakáſſal mind elméjőket meg-tompítván, 's mind életőket meg-rőviditvén: melynek el-távoztatáſáért, a' Pogányok aſſéle chemegékről meg-tartóztatták magokat. A' régi Perſák *Xenophon*nál, a' Kenyérhez tormánál egyebet nem töttenek: és olly bőlchek, és erőſek vóltak, hogy chak nem az egéſz világot birták, *Cyrus*tól-fogva *Dariusig*; ki a' friſs étkekkel és borral, mind országát, 's mind életét el-veſztette. Az Egyipcſi Papok régenten, a' mint *Charemónus Stoicus* írja, teljes életőkben meg-tartóztatták magokat húſtól, bortól, tikmonytól, tejtől; azért, hogy az Iſteni dolgokról jobban elmélkedhetnének, és a' bujaſágnak könnyebben ellene-állhatnának. A' Zsidóknál az *Eſſeusok*, ſem húſſal, ſem borral nem éltek, és ſzünetlen az imádſágban, és Szent Irás olvaſáſában foglalták magokat; kikről chodálatos dolgokat írnak *Joſephus*, *Philo*. és *Plinius*. *Porphyrius* pedig azt írja felőlők [g]; hogy ſokan közzülők, a' Sz. Lélek tanitáſából jövendőltek. *Eusébius* az írja; hogy a' Perſáknál, három rend-béli Mágusok, vagy Bőlchek vóltak; és a' leg-bőlchebbek, és ékesben-ſzóllók, chak liſztet és paréjt ettek. *Bardeſanes Babylónius* azt írja; hogy az Indiai *Gymnoſophiſták*, chak gyümölchel, ris-káſával, és liſztel éltek. *Euripides*, a' *Jupiter* jövendő-mondója *Creta*ban, húſtol, és minden főzelékről meg-tartóztatta magát. *Sócrates*, a' Jóſzágos chelekedetek gyakorlóinak azt tanátslotta, hogy a' győnyőrűſéges lakáltól, mint halálos ellenſégtől, úgy fuſſanak. És midőn azt kérdették vólna tőle; Miben külömbőzne egyéb emberektől? azt felelte: Egyebek azért élnek, hogy egyenek; én pedig azért élzem, hogy éllyek. Az Aſſyriai *Iſaac*tól midőn azt kérdették vólna, Mellyek vólnának leg-édesb és győnyőrűſégesb étkek? azt felelte *Philoſtratus*nál; hogy arra ő gondot nem viſel. *Plinius* azt írja; hogy a' bor, embernek mérges bőrők. *Seneca* pedig a' Részegséget, ſzabad-akarat-ſzerént-valo bolondſágnak mondotta. Sőt még az *Epicúrus*-is, ki a' teſti győnyőrűſégben helyheztette a' boldogſágot, igen haſznoſnak mondotta arra a' józan életet; és ő-maga, chak vízzel 's kenyérrel élt. És bizonyos dolog; hogy a' józan élet, és a' nyalánkſágnak el-távoztatáſa, haſznos a' teſt egéſségének, az elme ſerényſégének, és a' lélek üdvőſſégének-is: nem chak azért, hogy ſok bűntől meg-óltalmazza az embert; hanem azért-is, hogy a' ſzegényeket úgy ſegétheti ember alamiſnával; melynek nagy jutalma vagyon az őrők életben. A' tobzódás pedig, mindeniknek ártalmas, és végtére kétſégbe ejti az embert. Melyről rettenetes példát ir *Béda* [h], egy Mives-emberről: ki, midőn egyebek a' Templomba mentek az imádſágra, és az Iſten Igéjének halgatáſára, otthon dőzsölt. Egykor igen meg-betegedvén, midőn baráti és rokoni a' Penitentziára és gyónáſra intenék; kétſégbe eſvén az Iſtennek irgalmaſságáról, azt mondotta: Nem tarthatok penitentziát: mert, a' mint Sz. Iſtván nyitva látta az egeket, én-is úgy nyitva látom a' poklot: és azt-is látom, hogy nékem Júdás-, Pilátus-, és a' Kriſtuſnak meg-feszítői-mellett készítettek helyt. És nyilván meg-vallotta; hogy az ő ſok tobzódáſa miátt, ſemmi orvoſsága nem lehet. és úgy a' melly iſtentelenül élt, olly iſtentelenől holt-is meg. és, a' mint ſzokták mondani, l. úgy élt mint a' diſznó, úgy holt-meg mint az eb, és úgy temettetett-el mint a' ſzamár.

Melly igen ellene légyen pedig az Ördőgnek a' Józan és ſzegény élet; és mint kívánnya és kedvelli a' friſs lakáſt, ebből az egy példából meg-érthettyük; mellyet az

[f] Lib. 15. Metam.

[g] Lib. de Abſtinentia ab eſu Animalium.

[h] Lib. 5. Hiſt. Angl.

A Sz. Ferencz Szerzetének hiſtoriájában olvaſunk [1]. Eleinten igen mértékletetlen, és ſzegényen táplálttattanak azok a' jámbor Szerzeteſek: mellyet olly igen irégyelett az Ördög, hogy, valamit tudott gondolni ellenek, ſemmit hátra nem hagyott benne, hogy valami jobb és friſſebb lakáſra vihetné őket: ítélvén, hogy azzal nem chak őket könnyen meg-ejthetné, hanem egyebeknek-is kárt tehetne. És midőn az *Advertus* hegyen igen ſő Kalaſtromok vólna a' Barátoknak; melyhez közel egy ſő Nemes ember lakott, ki nem igen jó ſzívvel vólt hozzájok: kihez az Ördög emberi ábrázatban menvén, ſzolgálatot kért tőle. Meg-nyervén azt az Ördög; nagy ſzorgalmatos és hűv ſzolgálattyáért, igen kedves ſzolgája lőtt a' ſő embernek, és örömeſt fogadta tanátſát. Látván azt az Ördög; a' többi-közőtt, nagy buzgóſággal ajánlotta néki a' Sz. Ferencz Szerzete-béli Atyaſiakat; intvén, hogy azokat alamiżnával ſegétené. Engedett a' ſő ember a' ſzolgája tanátſának, és minden-nap nagy bővſéggel kezdett küldeni a' Barátoknak alamiżnáúl, kappanokat, fogoly-madárakat, halakat, gyümölchőt-is, úgy hogy ſemmiből ſzőkſégek nem vólna. De mint-hogy abból a' Szerzetes életnek jó rend-tartáſa, és józan mértékleteſsége meg kezdett laſſúlni; és a' Barátok az imádſágra, böjtölésre, vigyázáſra, és egyéb effele dolgokra meg kezdettek reſtűlni: egy vén Barát, gyanakodni kezdett a' ſő embernek ſzokatlan adakozáſáról. és hozzá menvén, igen meg-köſzönte néki, és meg-kérdette tőle; Honnét eredett az a' nagy változás, hogy, az-előtt igen kedvetlen lévén hozzájok, moſt olly igen ſegéti őket? Ki azt felelte; hogy egy hűv ſzolgálának tanátſából chelekedte. Kit igen kívánt a' Barát látni, hogy annak-is meg-köſzönné jó akarattyát. De mikor egy-néhányſzor érte küldött vólna az Úra, nem akart hozzája menni: míg nem keményen üzenvén az Úra, meg-parancholta, hogy egyebet ne chelekedgyék; hanem más dolgát félben-hagyván, elő-jőjön. Ki midőn elő-ment vólna: a Barát, figyelmeceſſen nézvén az ábrázattyát, meg iſmérte ki legyen, és az Ördög-is eſzébe vévén, hogy ki-tudatott álnokſága, el-enyéſzett; és a' jámbor Barátok, az ő előbbi mértékletes ſanyarúſágokban meg-maradtak.

B

Azt-is kérdhetné valaki: Mint-hogy tudgyuk az Evangéliomból, hogy nem Filep vólt Urunknak ſáfára, vagy komornyikja, hanem Júdas; mi az oka, hogy az élés dolgából nem Judáſtól kérdett tanátſot, hanem Fileptől? Felelet. Bizonyos dolog, hogy Urunk, ſem eggyik ſem máſik tanátſa-nélkűl nem ſzűkölködött, a' mint meg-mondám; hanem, más okokból kérdette Fileptől. Hol kellene Kenyérnek ſzerét tenni, hogy az a' ſokaſág étlen ne maradna: mindazáltal, hogy nem Judáſtól, hanem Fileptől akart értekezni, nem ok-nélkűl chelekedte, hanem nékűnk adott példát, hogy, a' kit nyilván gonoſz embernek iſmérűnk, a' mint Urunk iſmérte Judáſt, és tudta hogy lopó, annak tanátſával ne éllyünk; hanem, ha tanátſot kell kérdenünk, ollyal közöllyők dolgunkat, a' kinek nyájaſkodáſából kárunk nem következhetik. Azért mondya a' Bölcs [2]: *Sok jó akaród légyenek, de tanátſod egy légyen ezer-közzűl*: mivelhogy igen ritka a' jó tanátſ-adó. Továbbá; azt-is akarta Urunk jelenteni; hogy könnyebben el-ſzenvedhettyük, hogy a' ſzolgánk marhánkban tégyen kárt, mint Júdas, a' ki lopó vólt; hogy-ſem lűrünkben nevünkben, vagy lelki-iſmeretünkben, melyben a' tanárs-adóknak több részek vagyon, hogy-ſem a' ſáfároknak vagy komornyikoknak. Az-okáért Urunk, az erſzént kezébe bizta ugyan Judáſnak; de tanátſával nem akart élni.

C

[2] Eccli. 6. 6.

II. RÉSZE.

D

[1] 1 Tim. 6. 7.

Lássuk már, mit felel Filep Urunknak [1]: *Kétſzáz pénzárra kenyér nem elég nékik, hogy ki-ki-mind chak valami keveſet végyen-is.* Ezt a' feleletet, Két-képpen magyarázhattyuk: Elsőben úgy; hogy, nem kételkedésből származott légyen, mintha Filep, a' Kriſtus ereje, vagy hatalmaſsága-felől kételkedett vólna: hanem tudatlanſágának meg-vallaſából; mint-hogy nem tudta, mi módon akarja Urunk azt a' nagy ſokaſágot el-táplálni, mivelhogy nem mindenkor chelekedett Urunk chodákat, hanem néha ugyan éheztette-is a' Tanítványit; *kik éhez vén, a' búza-fejekot-is ſzaggattak Szombat napon, és azt ették* [2]. Az pedig nem kételkedéſnek, vagy bizodalmatlanſágnak jele, midőn ſzívünk-és erőnk-ſzerént munkálkodunk hogy eleſégünk légyen, vagy betegſégünkben az Orvoshoz folyamlunk, mivelhogy nem vagyunk bizonyoſok az Iſtennek akarattya-felől: sőt vakmerőſségnek jele, effele dolgokban az Iſtentől chodár várni. Az-okáért, úgy munkálkodhatunk, mint-ha az Iſtentől ſegéreſség nem adatnék: és úgy kell az Iſtenben bíznunk, mint-ha munkánknak semmi ſoganatoſsága nem vólna. Másodſzor: Úgy-is érthettyük; mint-ha valami

[2] Mat. 12. 1.

kétel-

kételkedésből szóllott volna Filep ollyan módon. És hihető, hogy úgy volt: mert, midőn az Evangelista azt irja, hogy azt Urunk kísértésére mondotta, kétség-nélkül azt érti, hogy azzal Filepnek hitit, és bizodalmát kísértette: hogy meg-értenők az embernek gyarló Hitit, midőn nehéz dolga érkezik; úgy hogy hamar meg-botlik, vagy meg-is esik, ha az emberi okossággal, és segétséggel azt fel nem éri. és valóban nagy Hiti vagyon, a' ki a' háboruságnak idején meg nem tántorodik.

Halván András Filepnek feleletit, ő-is hozzá szóllott, mondván [n]: *Vagyon itt egy gyermek, kinek öt árpa kenyere vagyon, és két hala: de ezek mitsodák ennyi-kőre?* Ez-is chak emberi módon szóll hozzája: és, a' mit szemével nem lát, vagy kezével nem tapaszt, lehetetlennek ítéli. Nagy dolog a Hit; és ritkán ollyan, a' minémünek kellene lenni: az-okáért szükség, hogy gyakorta azt mongyuk az Apostolokkal [o]: *Öreghits-sed bennünk a' Hitet.* Midőn az Isten a' pusztában azt igérte volna Moysesnek [p], hogy *az egész népnek annyi húst ád egy hónapig, míg az orrokon-is ki-jő*; kichiny Hiti lévén, azt mondotta az Urnák [q]: *Hat-száz-ezer gyalogja vagyon é' népnek, és te azt mondod: Húst eleséget adsz nékik egész hónapig? Vallyon, juhok és ökrök sokasága öletnek-é meg, hogy elég lehessen eledelökre? a' vagy a' tengernek minden halai össze-gyüjtetnek-e, hogy őket meg-elégítsék?* Kinek azt felelte az Ur: *Vallyon erőtelen-e az Ur keze? Im majd meg-látod, hogy ha az én beszédem cselekedettel be-tellyesedik-e.* Hasonló-képpen felelhetett volna Urunk-is: de nem felelt arra semmit, hanem Egy-néhány jeles dolgot mondott, és chelekedett lelki tanúságunkra: a' mint ezeknel meg-magyarázom.

III. RÉSZE.

1. AZt mondotta: *Telepitsétek-le az embereket*: az-az; Im láttyátok, hogy emberi eszközzel ezeket el nem táplálhattyátok: az-okáért én meg-bizonyitom, hogy nagyobb erőm vagyon az emberi erőnél; és azt meg-chelekedhetem, s' meg-is chelekszem. Gyakorta vtólsó szükségre hallasztya Isten az ő segétségét: mint mikor a' Galileai Kánában a' vizet borrá változtatta [r]; meg-várta, hogy a' menyegzőzőknek borok el-fogyon: Péternek-is akkor nyújtotta kezét, *mikor el kezdett merűlni* [s]: Dávidot pedig akkor szabaditotta meg a' Saul kezéből, midőn úgy környül-vétetett volt, hogy emberi módon szólván, lehetetlen lőtt volna el-szaladni; mert szintén akkor tőrt hirt néki, hogy a' Filistzeusok be-ütöttek országába [t], és el-hagyatta vele Dávidot: Sidrachot is akkor szabaditotta-meg Dániel által, midőn már a' halálra vitték, hogy meg-kövezznék [u]. Ezt pedig azért chelekszi az Isten; 1. Hogy a' mi Hitünket erősitse, Reménségünket vastagitsa: meg-mutatván, hogy akkor-is meg-segéthet, midőn semmi emberi eszközt nem találtatik. 2. Hogy soha kétségbe ne essünk, ha szintén úgyunk legnagyobb szükségre jút-is. 3. Hogy annál szorgalmatosban imádkozzunk mert, ha a' szorongatásból hamar ki-tágulunk, a' buzgó imádságtól-is hamar meg-szününk. 4. Hogy az Istennek segétségét nagyobra bőchüllyük: mert a' mihez künnyen jutunk, künnyen meg-is únnyuk.

Engedvén az Apostolok az Urunk parancholattyának, *Le-telepitsék a' népet: és le-telepedének a' férfiak, szám-szerént úgy mint öt-ezeren*; az aszszony állatokon- és kis-dedekenkivül; a' mint Sz. Máté irja [x], kiknek számok gyakorta igen szapora. Le-telepedvén a nép, a' mint a' több Evangelisták irásiból ki-tetszik, Egy-néhány dolgot chelekedett Urunk, mellyekből szép lelki tanúságokat vehetünk.

Ezekben: *Kezébe vette a' kenyeret, és halat.* 1. Jelentvén, hogy a' következendő Chodának, ő volna alkotója; mivelhogy, illetven a' kenyeret és halat, meg-szaporította. 2. Hogy mi-is minden dolgainkat az Isten kezébe bizzuk. Mert, mi-képpen hogy azok a' Kenyerek, míg a' gyermek kezében voltak, semmi erejök nem vólt a' szaporodásra, hanem azt a' Krisztus illetésétől vőtték: úgy, a mit mi chelekszünk, haszontalan; de ha a' Krisztus érdemihez foglaljuk, érdemesekké lésznek az őrök boldogságra: ő-nála-nélkül azért semmit [y]; ő-általa pedig, vagy ő-vele, mindent meg-chelekedhetünk [z]. 3. Hogy meg tanúlnok, hogy, a' ki a' Krisztus ajándékiba részesülni akar, ő-is chelekedgyék valámit, és azt a' Krisztus kezébe adgya; mint a' gyermek a' kenyereket, és halakat, noha az igen kevés vólt. Kétség-nélkül új kenyereket-is teremthetett volna Urunk, mint a' pusztában új eléséggel táplálta az Izraël fiait [a] negyven esztendeig; vagy másunnét oda vitethette volna, mint a' fürjeket azon Izraël fiainak a' pusztában [b]: de azt kivánta, hogy kezébe adgyák a' kevés kenyeret; hogy mi-is, állapatunk- és tehetségünk-szerént, valamit chelekedgyünk. Ezt pedig a' mi üdvességünkért chelekszi, hogy nemi-némű képpen munkás-társává tégyen; és a' maga dichőségéért, mint-hogy olly tulajdonságot engedett, hogy érdemetlen mun-

n Ioan. 6. 9.
o Luc. 17. 5.
p Num. 11. 13.
q Vers. 21.
r Ioan. 2. 7.
s Matt. 14. 30.
t 1 Reg. 23. 26.
u Dan. 13. 45.
x Matt. 14. 21.
y Ioan. 15. 5.
z Phil. 4. 13.
a Exo. 16. 14.
b Num. 11. 32.

A kálkodhatunk. mert mentől böchüllettesb az alkotmány, annál nagyobb tiszteletre méltó az alkotója. Ha valamelly kép-faragó, vagy író, olly képet chinálhatna, hogy magától mozgana és járna; kétség-nélkül nagyobra böchüllenők a' közönséges kép-faragóknál, vagy íróknál, kiknek alkotmányok nem mozog: azon-képpen, a' Krisztus minden tiszteletre méltó, hogy nékünk olly erőt adott, mellyel az örök bóldogságra juthatunk: mellyet tagadván az Újitók, Urunkat illetik bolondsággal.

a Mar. 14. 19.

Másodszor: *Az égbe tekintett* a: I. Hogy azzal meg-bizonyitaná, a' mint *Ammónius* és *Leontius* mongyák, hogy nem törekedik az Isten-ellen; a' mint a' Zsidók hamissan mondották. II. Hogy a' Choda-tételekre-valo erőt, az ő mennyei Sz. Atyától vötte; a' mint Arany-szájú Sz. János mongya b; és nem az Ördögtől, a' mint a' Farisæusok istentelenül reá-fogták. III. Hogy az Ördögöt meg tréfálná, úgy-mond *Ammónius* c: ki, látván hogy a' Krisztus mind halálig könyörgött az Istennek, kételkedett felőle, ha az Istennek terméfzet-szerént-valo Fia-e; és egyenlő hatalma vagyon-e vele, vagy chak puszta ember. IV. Hogy tudnók, kiről kellene szükségünkben segétséget és vigasztalást várnunk: tudni illik, *Onnét-jelyál a' világosságnak Atyjától, a' kitől minden jó adomány, és minden tökélletes ajándék származik* d. V. Hogy szívünknek szemeit gyakorta fel-emellyük, és az oda-fel-valokról elmélkedgyünk; minden chelekedetinket oda igazittsuk, kívánván azokért a' mennyei jutalmat. VI. Hogy minden chelekedetinkben, chak az Istennek dichőségét kereffük; fő-képpen az Alamisnálkodásban: mellyet, hogy kegyes kézzel fogadgya az Isten, álázatosson és aitatosson kell könyörgenünk. Azért mondotta Urunk e; Hogy *A' mi Alamisnánk rejtekben légyen, és az Atyánk, ki a' rejtekben látja, meg-fizeti.* Mellyel nem tiltatik a' nyilván-való Alamisnálkodás; mellyel, felebarátunkat hasonló jóra vezetvén, két-képpen dichőittyük a' mennyei Atyánkat, és két jutalmát vészük: hanem, tiltatik az emberi dichéretnek kívánása, melly minden érdemet el-veszt.

b Mat. 6. 4.

c Isa. 1. 16.

d Jac. 1. 17.

e Mat. 6. 4.

B

Harmadszor: *Hálákat adott*: I. Hogy mi-is a' könyörgést, hála-adáson kezdenők, vagy Isteni dichéreten. Mert, a' ki a' jó-tévőnek hálát ád, nyilván jelenti, hogy kedvelli a' jó-tétemént, és többre, 's nagyobra alkolmatossá tészi magát. II. Hogy mi-is hálát adnánk az Istennek, midőn felebarátunkal jót akarunk chelekedni. Mert nagy ajándéka az Istennek, hogy módot mutat, és eszközt paranchol, mellyel felebarátunkat segéthessük; és azt a' jó akaratot szívünkbe plantállya, hogy azzal jót kívánnyunk chelekedni. Mert a' világi gazdagság, afféle jó akarat-nélkül haszontalan, sőt árcalmas: a' jó akarat pedig, a' gazdagság-nélkül-is kedves az Istennél, és a' jó-tétemények jutalmát vészi tőle.

Negyedszer: *Meg-áldotta* a' Kenyeret és Halat f: I. Hogy meg-jelentené, hogy azokkal, szokás-fölött-valo dolgot akar chelekedni. Mert nagy külömbség vagyon a mi áldásunk- és az Isten áldása-között. Midőn mi valamit meg-áldunk, azon kérjük az Istent, hogy az-által nékünk valami jót adgyon; és így áldgyák, vagy szentelik az Egyházi emberek a' sót, vizet, gyertyát, virágot, és egyéb állatokat, hogy azokat, az Isten nékünk hasznossokká tegye. Az Isten áldása pedig, az áldomásnak meg-adása; ki, hatalmasságával, a' mit akar, meg-chelekedheti; és, a' mit áldásával jelent, leg-ottan véghez viszi: mint midőn a' teremtéskor azt mondotta g: *Növekedgyetek, és sokasodgyatok*; nem chak kívánta a' mit mondott, hanem vgyan meg-is adta, erőt adván arra nékik. II. Hogy étel-előtt az asztalt meg-áldgyuk; kérvén az Istent, hogy a' testi elességtől, minden testi veszedelmet el-távoztasson; és meg-gondolván, mint járt Adám egy almának hálá-adás nélkül-valo meg-kóstolásáért; és hogy azon elesség testünknek se ártson; a' mint gyakorta esik. Egy Apátzáról azt irja Sz. Gergely h; hogy a' kertben, egy levél falátár szakasztván, azt meg-ette, keresztet nem vetvén reá; és azontól beléje menvén az Ördög, a' földnéz verte, és keményen gyötörte. Kit midőn Sz. *Equitius* Apátúr dorgálna, hogy az Istennek szolgálojához ha ment, azt felelte: Mit vétettem? én a' falácán békével ültem: ő pedig el-jött, és meg-harapott engem. Sz. *Sabinus*ról pedig azt irja, hogy, vénsége miatt meg-vakúlt: kinek, nem győzvén halálát várni az Esperest, és kívánván az ő Püspökségét, egy gyermektől mérges italt küldött néki. Mellyet a' Püspök meg-értvén az Istentől, a' pohárra keresztet vetett, és bátorságosson meg-itta a' mérget. és a' gyermeknek azt mondotta: Eredgy, mond meg az Uradnak: Én meg-ittam a' mérget; de ő Püspökké nem lészen. És azon órában meg-hólt az Esperest: mint-ha a' méreg a' Püspök szájából annának gyomrába ment volna. Jó szokás azért, és méltó követni, hogy az ételre és italra Keresztet vessünk. Sokan panaszolkodnak, hogy az étektől meg-chömörlenek, vagy más nyavalyába esnek: de nem vészik eszökbe, hogy azért-is árthat az étel a' testnek, hogy

c Mar. 14. 19.

C

f Luc. 1. 22.

g Gen. 1. 22.

h Lib. 1. Dialog. c. 4.

D

Istennek áldása-nélkül nyúlnak hozzája. és néha úgy-is járnak, mint Boldizár király, ki az asztal-fölött látta a' halálnak sententziáját: kik, az asztaltól az ágyra menvén, többé fel nem kelnek, hanem a' koporsóba vitetnek. Effélékről mongya a' Próféta [l]: *Örvendez és vigad; az-kaért áldozik az ő varsajának, és áldozik a' maga hálójának: mert azokban kövéredett-meg az ő része, és az ő étke válogatott*: az-az, maga szorgalmatosságának tulajdonittya minden gazdagságát, és azért nem ád hálát az Istennek: azért meg-érdemli, hogy javaitól meg-fosztassék, vagy hogy azok árasára légyenek.

A

[l] Hab. 1. 15.

Második szór: *Meg-szegte* a' Kenyereket és Halakat [m]; I. A' végre, úgy-mond *Lactantius* [n], hogy könnyebben osztogathatnák a' népnek, és szegedelvén szaporodnék Urunknak kezeiben. II. Jelentvén, hogy az Anyaszentegyházban Egyenlőségnek kell lenni. Mivelhogy minnyájan azon kenyérből és halból őttek, mellyeket, a' Krisztus parancholattyából, az Apostoloktól vőttek: úgy mi-is az Anyaszentegyházban, azon Lelki eleséggel élünk; a' király nem különbőz a' kóldústól: hanem, az Istennek ígéjében, és a Szentségekben, annyi része vagyon *Irnsnak* mint *Cresusnak*, a' gazdagnak mint a' szegénynek; és annyi kőze azokhoz eggyiknek mint másiknak. Az-okáért, mint hogy azon asztalnál-ülőktől kivántatik, hogy eggyesek légyenek, egy-más-ellen fel ne fualkodgyanak: azon-képpen az Anyaszentegyház-bélieknek, eggyesek légyenek, mind értelemben's mind akaratban; a' mint Sz. Lukách irja az első Hivekről [o], hogy *Egy szivök volt, és egy lelkök*, és arra int bennünket Sz. Pál, mondván [p]: *Egy Kenyér, egy Test vagyunk sokan, minnyájan a' kik az egy Kenyérben részesülünk.* III. Azt jelentette; hogy azoknak, kik e' világnak pusztájában laknak, az ő javait nem egészlen, hanem darabonként osztogattya. Mert akár-melly gazdagok legyünk is, hatalmasok, bőlchek, egészségesek; mindazáltal, sok dolgok heával vagyunk: sőt mind Fejedelmek, 's mind Királyok, mentől nagyobb méltóságban és hatalomban vannak, annál nagyobb háborúságot szenvednek; gyakorta hadat viselvén, árultatástól félven, sok hiába-való vélekedések-miatt rettegvén. Es mi-képpen hogy senki ninch, a'kinek ne légyen valami kichiny őrőme és vigassága, valami kedve-szerént-való dologból: azon-képpen ninchen senki, a' kinek valami bánattya ne legyen, kedve-ellen-való dologból: és, ha egyéb ninch, a' gonoszok a' haláltól rettegnek; az igazak, a' boldogságnak el-haladásán bánkodnak. Az-okáért, az Isten a' tellyes őrömet a más világra tartya, a'hol; a' mint Sz. Agostom mongya [q], úgy el-telünk minden jókkal, hogy többet nem kivánunk; az mondván Dávidd-dal [r]: *Meg-eléglem, mikor meg jelenik a' te dicsőséged*: mikor, tudni illik, az Istent szintől szinre látyuk, és ő-benne minden jót meg-találunk. Erről a' darabonként-való osztogatásról, jeles példánk vagyon két atyafiban, Moysesben, és Aaronban: kiket az Isten Fáraóhoz küldőtt, mondván Moysesnek [s]: *Imé a' Farao Istenévé tőttelek téged; és Aaron a' bátyad lészen Prófétád. Te mond-meg nékie mind a' miket néked parancholok; és ő szóll Faraónak.* Nagy dolog, hogy olly hatalmat ád Moysesnek, hogy Farao Istenének nevezi; és mindazáltal nem engedi azt néki, hogy Ékessen szólhasson Farao-előtt, hanem Aaronra bizza: kinek meg-engedvén a' szollást, a' Chodá-tételekre-való hatalmat nem engedi. Vallyon, nem engedhette vólna-e mindeniknek mind a' két dolgot? Igen-is. és azzal semmit nem veszített vólna: de azt akarta jelenteni; hogy, nem mindennek ád mindent, hanem *Mindennek osztogat, a' mint akarja* [t]: nem fölvénységből bizony, hanem nagy bőlcheségből, hogy az Alázatosság, és Szeretet közőttünk maradgyon.

B

[m] Matt. 14. 19.
[n] Lact. 4. c. 15
[o] Act. 4. 32.
[p] 1. Cor. 10. 17.
[q] Serm. 27. de Verb. Dom. c. 8. 16. 15
[r] Psal. 7. 1.
[s] Exod. 7. 1.
[t] 1. Cor. 12. 11.

C

Harmadszor: A' meg-szegett Kenyeret, Urunk *a' Tanitványoknak adta* [x], *hogy a' sokaságnak osztogatnák*: jelentvén, hogy az Oltári-szentségnek, melynek az, a'chodálatos-képpen meg-szaporodott Kenyér, példája vólt, alkotója az Isten; osztogatói az Egyházi emberek, kik az Apostoloknak tisztit viselik. Ezek mind meg-lévén., azt irja Sz. Máté [y]; Hogy *Minnyájan őttenek, és meg-elégedtenek.* Melyből ki-tetszik, minémű különbség légyen az Isten- és az emberek asztala-között: mert a' világi emberek, soha úgy nem lakhatnak, hogy tellyességgel meg-elégedgyenek; hanem, mindenkor vagyon valami kedvők- és szájok-ézi-ellen-való dolog; és mindenkor, vagy többet, vagy valami mást kivánnak és óhajtnak. De az Isten-félő igaz emberek, könnyen meg-elégednek azzal a' mit Istentől vésznek; a' mint Salomon jelenti, mondván [z]: *Az Igaz észik, és bé-tőlti lelkét: az istentelenek hasa pedig tele retlen.* Innét vagyon, hogy nemelly szegény özvegy, a'vagy kóldús, egy darab kemény és penészes kenyeret olly édesdeden észik, mint-ha fáczán- vagy kappan-húst ennék, azt gondolván felőle, hogy az Istennek kezéből származott: a' gazdag ember pedig, gyakorta a' friss ételnek sem érzi jó ézit; mert a' szegény ember vérét észi, és meg nem emészti, hanem kemény számot ád róla. jól-lehet ennek, Salomon más okát-is adgya, mond-

D

[x] Matt. 14. 19.
[y] Matt. 14. 20.
[z] Prov. 13. 25.

ván:

A

ván [a]: *A meg-elégedett lélek meg-tapodgya a' lépes-mézet: és az ehező lélek, a' keserűt-is édesnek vészi.* a mint Jób mongya maga-felől [b]: *A miket nem akar vala az előtt illetni a' lelkem, most a' nyomorúságom-miatt én éhezem.*

a Prov. 27. 7. b Jób. 6. 7.

c Ioan. 6. 12.

II. Urunk azt mondotta a' Tanitványoknak [c]: *Szedgyétek-fel a' melly morzalékok meg-maradtak, hogy el ne vesszenek.* Vedd eszedbe, hogy az Istennek teremtett-állati jók, és az embernek úgy engedte azokat, hogy éllyen vélek, és nem hogy el-vesztegesse és el-tékozollya. mert, a mint jól mongya Arany-száju Sz. János [d]: Akár melly gazdag ember is, az ő marhájának, nem egy-általlyában ura, hanem szám-adó Sáfára. Az okáért szorgalmatos gondotkodni arra viselni, hogy valami héában el ne vesztizen. Hogy-ha Urunk nem akarta, hogy az őtárpa-kenyérnek morzaléki el-vesszenek: gondold-meg, melly igen kedve-ellen légyen, a hol a' gazdagok fok ezer forintot el-vesztegetnek játékra, czifrára, tobzodásra, lovakra, héában való épületekre, és fok egyéb afféle dolgokra; mellyekkel fok szegényeket el-tarthatnának; fok Keresztyén rabokat ki-válthatnának; az Isten tiszteségére, fok jeles, és örök emlekezetre-méltó dolgokat chirálkodhatnának. Fel-éredek azért a' Tanitványok a' morzalékokat, és tizen-kétkosárt töltenek-meg az őtárpa kenyér húlladékiból.

B

Ezt Urunk azért chelekedte: I. Hogy a' Choda-tételnek valósága bizonyosb, és világosb lenne: tudni illik, hogy annyi ezer embert, nem tettetés-képpen elégített-meg, hanem valóban, a mint Arany-száju Sz. János mongya [e]. Gyakorta meg-játzotattya az Úrdög a bolzorkányokat, azt terteti, hogy igen frissen tartya őket; maga mind őreszen marad a' hatok: sőt néha forgáchot, szőrt, és egyéb úndokságot ád nékik, fő-fő étkek gyanánt. noha nem kétlem, hogy néha valami valóságot-is ád elejőkbe, melliyet máluinét lop; mert egyéb-képpen szeret nem teheti. II. Hogy meg-bizonyitaná, hogy ő Moyseinél, és a' többi régi Prófétáknál nagyobb, és hatalmasb. Mert Moyses, az Israel fiainak nem tulajdon kezével adta a' Mannát, hanem az Isten adta az Angyalok által; és másod napra meg nem maradott, az egy Szombat-nap kivül [f]. Illyes pedig, meg-szaporította ugyan a Sareptai özvegynek lisztet és olajat, de chak két vagy három személyre [g]. Eliseus pedig, húsz árpa-kenyérrel, száz embert elégitett-meg [h]: de a kenyérnek száma nagyobb volt; az embereké pedig sokkal kissebb: és kevés maradott-meg benne. III. Hogy az Apostolokat a' Hitben meg-erősitené, a' mint Arany-száju Sz. János mongya [i]: kiknek az után-is elszőkbe jutatta a' dolgot, mikor sápolodtak hogy kenyeret magokkal nem vittek [k]. IV. Hogy meg-mutatná Jó-voltának gazdagságát, mivel hogy többet adott, hogy-sem a szükség kivánta. Külömbet chelekszik a' világ: sokat kiván, és keveret ád érette. Kinek szokását, jeles tréfával meg-mutatta egy chatos ember: mert, a mint Sz. Agoston irja [l], azt fogadta a' népnek, hogy mindennek meg-mongya gondolattyát. És midőn sokan gyültek volna hozzája, szorgalmatoson várván mi kerekednék ki a' dologból, chak azt mondotta fenn-szóval: Minnyájan mindent olcsón akartok venni, és drágán el-adni. De nem úgy chelekszik az Isten: ki mi-töllünk keveret kiván, és sokat ád érette. V. Hogy meg-mutatná, hogy az Álamisnálkodás, nem fogyattya embernek kenyerét, hanem szaporittya; a' mint más Predikátzióban meg-mutatom.

c Ioan. 6. 14.

d Hom. 42. in Ioan.

e Hom. 42. in Ioan. Et Hom. 60. in Matth.

f Exo. 16. 22.

g 3. Reg. 17. 14. & 4. Reg. 4. 43.

h 4. Reg. 4. 43.

i Hom. 42. in Ioan.

k Matt. 16. 9.

l Lib. 13. Trinit. c. 3.

Végezetre, azt mongya az Evangelista [m], hogy *Azok az emberek, mikor látták vólna a' jelt, mellyet Jesus tselekedett vala, mondának: Hogy ez bizonyára a' Próféta, a' ki a' világra jövendő.* Fel-kiáltitten Arany-száju Sz. János, mondván [n]: Oh torkosságnak hihetetlen kivánsága! Számlálhatatlan, és nagyobb chodákat chelekedett ennél Jesus; de soha illyen vallást nem tőttek, hanem mikor meg-elégedtek: mert most, nem káromkodnak, sem a' Szombatnak meg-szegésével nem gondolnak, sem az Isten tiszteségéért nem mesakodnak: efféle gondolat mind félve-töltenek, mihelyen jó falókat meg-tőltötték. És a' kit Prófétának mondanak, Királlya akarják választani. Vajjon sokekről mondhatnók mi-is azt, hogy akkor dicherik az Istent, mikor valami asztalokat vészik: de, ha háborusságot bocsátreájok, bolzúzonkodnak, és morgolódnak ellene: hasonlók lévén az Israel fiaihoz, kik, mikor látták, hogy Farao minden seregével a' tengerbe vetette, egyenlő akarattal szép dichéretet mondottak [o]: de mihelyen valami hijjatkozások érkezett, kenyérből, vízből, hósból, keményen zúgolódtak, és néha chak nem meg-követték az Istennek kedves szolgáját Moysest [p], ki őket nagy fáradsággal hozta-ki Egyiptusból: meg-mutatván azzal, hogy inkább szerették az Istennek ajándékit, hogy sem az Istent: sőt, hogy nem őtet szerették, hanem az ő ajándékit; mint hogy chak az ajándékért szerették. Illyenek voltak azok-is, kik a' Prófétánál azt mondották [q]: *Adjon az Ur, gazdagokká lésünk.* Innét gondolom én, hogy a' mái sokaság Urunkat Királlyá akarja tenni: vélvén, hogy nem terheli őket adóval, és robotával, ki olyan puszta helyen, annyi ezer

m Ioan. 6. 14.

n Hom. 42. in Ioan.

o Exod. 15. 1.

p Exod. 16. & 17. Num. 14. 10.

q Zach. 11. 5.

embert el tudott táplálni: kinek, ha szüksége lenne, tár-házát-is meg-tudná pénzel töl- A
teni, a' szegényeknek véres verítéke-nélkül: ki nem tartana sok heában-való szolgát, nem
viselne friss köntöst, nem üzne gazdag asztalra, nem laknék drága palotában, nem járna
czifra lovakon, vagy aranyas szekereken; mellyekért a' világi Fejedelmek, keményen
meg-sattzoltattyák az alattok-való népet.

De mint-hogy Urúnk nem keresett földi Királyságot; *Eszébe vévén, hogy el-jönének,*
hogy meg-ragadnák ötet, és Királlyá tennék ötet; ismég a' hegyre suta, maga egyedül. Ennek a' fu-
tásnak egy-nehány Okai lehettek: I. Mert ő mástól nem vötte a' Királyságot, hanem
egyebeknek-is ő adta; a' mint Salomonnál mondotta [1]: *En-általam erszagolnak a' királyok:* 1 Phil. 8. 15.
a' más világon pedig, az ő Hívei minnyájan Koronás Királyok lésznek; a' mint Sz. János
jelenti az ő Látásában [2]. II. Mert, *nem azért jött, hogy szolgállyanak néki; hanem hogy szol-* 2 Apoc. 4. 10.
gállyon, és lelkét sokakért adgya váltságúl [3]. III. Hogy senkinek okot ne adna a' hamis vé- 3 Mat. 20. 28.
lekedésre, hogy a' Romai Chászártól el akarja foglalni a' birodalmat, melly-előtt el-fu-
tott; de még sem kerülte-el a' hamis Židóknak vádolását [4]. IV. Hogy maga példájá- 4 Luc. 23. 2.
val arra tanítana, hogy a' Világi méltóságot ne kívánnyuk, se ne keressük, hanem inkább
fussunk előtte, és a' mennyire lehet tölünk, helyt ne adgyunk néki. Mert, noha szükség, B
hogy légyenek Világi Fejedelmek-is: mindazáltal, a' mint Arany-Izáju Sz. János mon-
gya [5], sokkal bóldogb állapatban vannak, a' kik e' Világi méltóság-nélkül alázatosson vi- 5 Lib. de Comparatione Regis & Monachi.
selik magokat. Mert, a' ki nagy méltóságban vagyon, mindenkor félhet, hogy nagyot
esik, mint a' ki magas helyre hág, nagy veszedelemben vagyon; mert könnyen el-szédül-
het, és senki nem segétheti: azon-képpen a' Fejedelmek, igen gyakorta szédelegnek;
mert a' mi nagy, kichinre bőchüllik; a' mi kichiny, nagyra: a' Lelki dolgokat semminek
alittyák, a' testieket igen vírattyák: és mint-hogy minnyájan rettegnek tölök, senki nem
segétheti öket, meg-mondván nékik az igazat.

Vedd eszedbe, hogy Urúnk *Egyedül futott a' hegyre*: I. Hogy meg-próbálná, a' mint
Theophylactus mongya, mit chelekednének ön-köztök a' Tanítványok, az ő távúl-lété-
ben: mint a' szorgalmatos anya, néha gyermekét magán hadgya, hogy meg-próbállya,
ha kívánkozik-e utánna, vagy nem: és mint a' Mester, néha meg-vonsza magát, hogy lás-
sa mit szoktak a' tanítványi chelekedni, midőn ő távúl vagyon tölök. De ezt Urúnk
nem magáért chelekedte, ki jól tudta szívőknek állapattyát; hanem egyebekért, és ő-
magokért-is a' Tanítványokért: hogy meg-ismérvén magokat, annyival inkább kíván- C
koznának szerelmes Mesterőkhöz. II. Hogy magán lévén az Isteni elmélkedésben, és
imádságban, nagyobb chendessége lehetne. Mert, noha ő-néki semmi abban akadályt
nem szerezhetett: mindazáltal, nékünk akarván példát adni, meg-mutatta, minémű
szükséges légyen afféle lelki gyakorláshoz, a' magán-való létel. III. Hogy példát adna
a' Tanítóknak; hogy, midőn egy-ideig a' nép-között forgottak, segétvén azt tanítások-
kal, magokról el ne feletkezzenek, hanem meg-vonván magokat, és egyebekre-való
szorgalmatosságban hátra hagyván, magokra visellyenek gondot, mert, *Mit használ*
embernek, ha az egész világot meg-nyeri, lelkének pedig kárát vallya [6]? Mikor Urúnk az Apos- 6 Mat. 16. 26
tolokat predikállani küldötte, és meg-térvén, meg-mondották néki múnkájokat, azt
mondotta nékik [7]: *Iertek külön egy puszta helyre, és nyugodgyatok-meg egy-kevessé. Mert sokan* 7 Mat. 6. 31.
valának, kik jönek's mennek vala, és enni-való idejek sem vala. Ezt pedig nem a' restség che-
lekedteti, sem hogy felebaráttyokat nem akarnák segéteni: hanem hogy a' múnkát to-
vább szenvedhessék, és nagyobb buzgósággal viselhessék. Mert, ha szünetlen munkál-
kodnának, időnek előtte el-fogyatkoznának, és közel sem használhatnának annyit fele-
baráttyoknak, mint a' mértékletes nyugovás-után. Továbbá; hogy a' mit ők az Istentől,
imádságokban, és elmélkedésökben, titkon tanúlnak, azt bátorságosban, nyilván hirdet- D
hessék mindeneknek; a' mint Urúnk mondotta [8]: *A' mit néktek a' setétben mondok, mongyatok* 8 Mat. 10. 27
a' világosságban; és a' mit fületekben hallotok, predikállyátok a' hejazatokon. Hallyák ők elsőben
az Urat, és az-után ők-is szóllyanak; Szent Pálnak szép intése-szerént, mellyet irt Timó-
theus Püspöknek [9]: *A' te elő-meneteled nyilván légyen mindeneknél: Viselly gondot magadra* (el- 9 1. Tim. 4. 15. 16.
sőben,) *és a' tudományra* (másodszor;) *légy szorgalmatos azokban. mert azt chelekedvén,*
te-magadat-is üdvözíted, azokat-is a' kik téged halgatnak. Mellyet en-
gedgyen a' kegyes Isten az ő Sz. Fiáért.

Amen.

A

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

a Hom. in S. Gordium.

AZt irja Sz. *Bázilius* [a]; hogy a' galambászok egy galambot házokhoz szoktatván, azt jeles illattal meg-kenik, és ki-bocháttyák: ki ide 's tova röpösvén, a' melly galambokkal társolkodik, a' jó illattai maga-után challya, és úgy gazdájának galambit meg-szaporittya. Nem vitátom most, ha szabad-e afféle galambászás, vagy nem; a' vad-galambokról semmi kétség ninchen, chak hogy babona ne légyen: de azt mondom, hogy az Isten, ki a' mi lelkeinket igen kívánnya, azoknak meg-fogálában hasonló mesterséget talált. Hasonló a' Bűnös ember *az el-tévelyedett Galambhoz* [b]; mert ninch értelme, a' mint a' Próféta mongya. Krisztus Urunk-is, a' ő szelidségéért, hasonló a' galambhoz: *kire a' Sz. Lélek-is, Galamb képében szállott* [c]; és azt kívánta a' Tanitványitól, hogy *Eggyügyűek lényenek, mint a' Galambok* [d]: és a' mái Evangeliomban-is, mint a' galamb a' hegyre futott, hogy meg-nyugodnék [e]. Ezt a' Galambot, *meg-kente az Isten a' vigasság olajával a' társai-fölött* [f]: és az emberek-közibe küldötte, hogy, az ő jó illattyát érezvén, követnék őtet; a' mint az, a' kit ő maga-is Galambnak nevez [g], chelekedte, mondván [h]: *Vonny engem: utánnad futunk a' te kenetednek illattyára.* Keneti vóltanak pedig; I. Az ő chodálatos chelekedeti; mellyek azokat vonták, a' kik azt mondották [i]: *Mindeneket jól chelekedett: a' fösteket-is hallókká tötte, 's a' némákat-is szóllókká.* II. Az ő drága erköltsi; mellyekkel azt vonta, a' ki azt mondotta [k]: *Mester, követlek téged valahová mégy.* III. Aző hatalmas beszédi; mellyekkel vonta az első Tanitványokat, kiket egy szóval hivott [l]: és, *mindeneket el-hagyván, követték őtet.* És eggyik, midőn azt hallotta vólna Urunktól [m]; *Ti-is el akartok-e menni?* azt felelte: *Uram, kihez mennyünk? az örök életnek igéi vannak nálad.* Igy olvassuk a' mái Evangéliomban-is; hogy *Nagy sokaság követte, mert látták vala a' jeleket, mellyeket chelekesznek vala az okunkik betegek valának.* Ezekről a' Krisztus követőiről mélkó szóllanunk, hogy valami buzgóságot tanúllyunk tőlök.

I. Okát adom, Honnét vagyon, hogy mindenhúttsók Szegények vannak.
II. Szóllok a' Tékozlás-ellen, melly a' Gazdagok házában vagyon.
III. Az Alamizsnának fő-hasznát meg-mutatom.

b Ose. 7. 11. Ezech. 34. 11. Jer. 31. 18.
c Matt. 3. 16.
d Mat. 10. 16.

C

ELSŐ RÉSZE.

e Psl. 54. 7.
f Psl. 44. 8.
g Cant. 1. 10. 14. Ose. 11. 4. Is. 6. 8.
h Cant. 1. 3.
i Marc. 7. 37.
k Matt. 8. 19.
l Matt. 4. 20. 22.
m Joan. 6. 68. 69.

AZ kőz sokaságot Urunk, a' hasznos Choda-tételeknek jó illattyával, mint valami ajándékkal edesgette magához, hogy azok-által, lassan-lassan nagyobra készítené őket, és a' lelki gyógyúlásl-is meg-kívántatná velek. És úgy chelekedett, mint az Iskola-mesterek az apró gyermekekkel: kiket hogy magokhoz édesgessenek, és a' tanúlságra vihessenek, elsőben kalachot, konfrajtot, és egyéb afféle kedves dolgokat adnak nékik: de mikor meg-öregbednek, és a' szép tudományoknak hasznos gyönyörüségét meg-ízelitik, afféle gyermekséggel nem gondolnak, hanem azok-nélkül-is örömest tanúlnak. És bizonyára, nagy buzgóságot mutatott a' mái sokaság a' Krisztus követésében, mellyel sok Keresztyénéknek puhaságát, és tunyaságát dorgállyák: Merr, 1. Gyalog követte Urunkat, nem lovon, vagy hintó-szekéren, mint a' mostani gyenge Keresztyének; bik, tiz, vagy húsz lépésnyire lévén a' Templomtól, hogy talpok meg ne törjék, vagy lábok meg ne porosodgyék, szekéren vontattyák magokat a' Templomhoz. magas, ha egy nehány óráig kell tántzolniok, sem talpokat nem féltik fel-törésiől, sem a' lábok porositásával nem gondolnak. Vallyon, meny-országba is úgy vontattyák-e magokat? De én azt hallom, hogy *Szoros a' kapu, és keskeny az az út, melly az életre visz: és kevesen vannak, kik azt meg-találjyák* [n]. És, hogy *Mennyeknek-országa erőszakot szenved, és az azt erőszak-tévők ragadgyák el.* II. Sokan közzülök, nehéz utakon-is járnak, és messze fáradnak, hogy Urunkhoz jutnának: nem úgy, mint a' mi kényes Keresztyén atyánkfiai; kik házokból reá-lelvén ki-menni, egy kis hidegért, vagy kevés sárért, azt kívánnyák, hogy az Egyházi emberek házokhoz mennyenek predikállani, Miért mondani, es küldetni, Keresztelni; holott az Egyházakat rendelték a' régi Jámborok az ollyan dolgokra. Ezek-ellen, kemény sententziát mond *Venerabilis Beda* [p]: A' ki jó akarattyából nem akar az Templom ajtaján bé-menni, magát meg-átzárván: kételen bé-vitetik a' pokol ajtaján, el-kárhozván. III. Nagyobb része, sem ételt sem italt nem vitt, és gyakran ezer ember-között, több nem találtatott öt árpa-kenyérnél: holott sokan a' Keresztyének közzül olly finnyások, hogy a' Templomba sem mennek, ha előbb jól nem laknak; és az-után úgy ül-

n Matt. 7. 14.
o Mar. 11. 15.
p Lib. 5. Hist. Angl. c. 15.

dögelnek ott, mint a' tültött zákok, vagy szunnyadván, vagy tréchélvén, vagy ide 's tova nézegetvén.

A

Látván azért Urunk a' mái fokaságnak buzgóságát, magáról neminémű-képpen el-feledkezett, és azoknak viselte gongyokat: és hatalmaságát, 's jó akarattyát mutatván hozzájok, az öt árpa-kenyeret úgy meg-szaporitotta, hogy az aszszony állatokon- és gyermekeken-kívül, öt-ezer ember, a' mennyit akart, annyit vött belőle, és mindnyájan meg-elégedtek; és tizen-két kosárra-való hulladék maradott-meg. Majd hasonló dolgot találunk esztendőnként szerte-szerént e' világon: Mert, a' mint Sz. Agoston irja [g], a' ki a' kenyereket és halakat ma meg-szaporitotta, minden esztendőben kevés magból annyi búzát teremt, hogy az egész világnak táplálására elégséges lehet; és a' szőlő-tőkön, chodálatos-képpen, a' vizi nedvességet borrá változtattya. Mindazáltal azt is láttyuk, hogy sok szegenyek vannak, kik kemény munkával-is alig táplálhattyák magokat, alig ehetvén a' kenyérben is, holott bizonyos, hogy az Isten minnyájoknak táplálására elég gabonát ád. De a' dolog, sokaknak faragtya elméjöket, hogy az Istennek gond-viselése ne mindenütt egy-aránt tündöklik, hanem sok helyen igen meg-homályosittatik: melynek Okait fel kell keresnünk, hogy ok-nélkül az Istére ne panaszolkodgyúk.

[g] Tract. 24. in Ioan.

B

Első Oka ennek; Az Istenben-való Bizodalomnak fogyatkozása, melly azokban találtatik, kik, a' mit emberi eszközzel fel nem érnek, lehetetlennek vélik, és az Istennek minden-ható erejé-felől gyatlo ideiletet tésznek. Kiknek neminémű példáját láttyuk Filepben; ki csak az erszénnyel vetett számot, és addig bizott, a' míg abban tartott: *Két száz pénz-arra Kenyér* úgy-mond, *nem elég nékik, hogy ki-ki-mind csak valami keveset végyen-is.* A' ki azért, maga okosságában és erejében bizakodván, az Isten gond-viselésében reménységét nem veri, nem choda, hanem az Istentől el-hagyattatik, és azt mongya az Isten néki, a' mit Moyses által az Israel fiainak [h]: *Hol vannak az ő Istenik, kikben bizodalmok vólt? Kelljenek-fel, és segéllyenek titeket, és szükségtekben általmaszszanak.* Lássátok hogy én egyedül vagyok tudni illik, a' ki meg-segéthetlek, a' hol mind okosságtok 's mind erőtök meg-fogyatkozik, noha azokban úgy biztok, mint valami istenekben. Hasonló-képpen beszéll Jeremiásnál-is [i]. Hogy pedig sokan nem úgy vetik reménségöket az Istenben a' mint kellene, hanem inkább bizunak egyéb eszközökben, egy nyilván-való példával meg-mutatom. Ha a' Tejedelem, vagy valami hiteles Kalmár, ezer forintot igérne, hittel és pechétes-levéllel; el-hinnéd izavát, és igen örülnél. noha egyéb bizonyosságod nem vólna egy darab papirosnál, mellyet halandó, változandó, és talám chalárd ember adott: azokáért, tudván Istennek a' Szentirásból sok szép fogadásit, hogy táplálásodra gongya vagyon; ha mindazáltal nyughatatlankodol, és sápolódol, nem nyilván jelented-e, hogy fogyatkozott bizodalmad vagyon gond-viselésérőll, és vagy erőtlennek, vagy feledékennek, vagy hazugnak alitod-e mellyel nagy bosszúsággal illeted. Nem nyilván, mondotta-e Urunk [k]: *Ne legyetek szorgalmatoskodók lelketekről, mit egyetek; se testetekről, mibe öltözzetek.* Melynek jeles okait adgya: és a' többi-között azt mongya [l]: *Tudgya a' ti Atyátok, hogy ezek-nélkül mind szükségtek vadnak.* Keressétek azért először az Isten országát, és az ő igasságát: és mind hozzá adatnak nékiek ezek. Dávid-által pedig [m]: *Vesd az Urra gondodat, és ő elvégez téged.* Az-után pedig Sz. Péter [n]: *Minden szorgalmatoskodásotokat ő reája vetvén, mert ő néki gongya vagyon reátok.* Ha valamelly Ur-finak azt mondanád; Meg-kíméld ruhádat; mert ha el-szakad, mezítelen maradsz, mert, sem pénzel mást nem szerezhetsz, sem mesterségeddel mást nem elhinálhatsz: nem méltán azt felelné-e; Vagyon olly atyám, ki arra gondot visel: és vagyon módgya benne, ha láttya szükségemet, nem hágy mezítelen. Ha azért nékünk tellyes bizodalmunk vagyon, azt mongyuk Dáviddal az Istennek [o]: *Te ő szükségünkből mentsd-meg engem.*

C

[h] Deut. 32. 37.

[i] Jer. 2. 28.

[k] Mat. 6. 25.

[l] vers. 32.

[m] Ps. 54. 23.

[n] 1. Pet. 5. 7.

Eléggé meg-mutatta úgyan az Isten hozzánk-való jó akarattyát, és reánk-való gond-viselését, a' tellyes világon-való dolgoknak teremtésével, mellyeket mi-értettünk szerzett: de mint-ha azok elégségesek nem lőtték vólna, szokás-kívül is hatalmas chodákat chelekedett. A végre, hogy semmi-neminű szükségünkben ne kételkednénk Atyai gond-viselésérőll, és azért chelekedet a' mái Evangélion-béli chodát-is. Mert, midőn a' Tanitványi bűszkék azt mondották [p]; *Kenyereket nem kaszunk*: meg-feddőtte őket, mondván: *Mit gondolkodnak magatokban kichin-hitüek, hogy Kenyeretek nincsen? Még sem értitek-e, sem nem emlékezel-e az öt kenyérről az öt-ezer ember-közöttt, és hány kosárokat szedtetek-fell?* azt, azzal a' Chodával, ne-nchak akkor-béli szükségekben segéltetnek meg, hanem mólloc-is adgya, hogy mindenkor bizodalmatok legyen benne: mert, ha azoknak még a' pulztában sem vólt fogyatkozások a' táplálásban; hidgyetek, hogy nektek sem lészen. Innét vagyon, hogy Sz. Pál az Ótvegyeket, kikhél nyomorúltabb állapatu emberek nincsenek, imigyen vigasztalta, és biztatta [q]: *A' ki igazán ótvegy, és el-ha-*

D

[p] Mat. 16. 7.

[q] 1. Tim. 5. 5.

A

gyakorolt: Istenben bizzék, és foglalatos légyen a' könyörgésekben és imádságokban, éjjel és nappal: az az, ha ezt cselekeszi, ne féllyen, hanem bátorságosan bízzék az Istenben, és el ne hadgya szükségében.

Az Isten, *Mannát* akarván adni az Izraël fiainak a' pusztában, azt parancsolta; hogy
c Exod. 16. 4. senki többet ne szedne egy napra-valónál. és ókát adta, mondván c: *Hogy kísértsem-meg őtet, ha az én Törvényemben jár-e, vagy nem.* Valóban nagy kísértet volt: mert, az egész nép a' pusztában lévén, a' hol semmi egyéb eledel nem volt, és látván naponként a' jó-édes eleséget, igen meg-győzte magát, hogy abban más napra el nem tört; hanem, az Istenben vetvén reménségét, bizonyosnak tartotta az Isten gond-viselését, hogy-sem az
d Ps. 90. 5. tár-házban az eleséget. Azt mongya Dávid d; hogy *az Istennek igaz-mondása, paizzsal veszen körül:* jelentvén, hogy a' reménség, melly az Isten ígéretiben fundáltatik, mint az paizs minden-felől meg-óltalmazza az Igazat, mellyet a ki el-vér, sok istentelenségbe-esik, az Ördögnek kísértete által. Az uzorás azt alittya, hogy uzora-nélkül el ne élhet: Miért? Mert az Istenben-való bizodalomnak paizsát el-vetette. Azon okból ne szűnik-

B

meg a' lopó a' lopástól, a' tisztátalá személy a' bordélytól, a' Prókátor a' hamis ügynek óltalmazásától, a' Kalmár a' hamis mértéktől, és eskűvéstől: azt vélvén, hogy az Isten gonyokat nem viseli, és költömben el nem élhetnek. Kiket az Isten keményen meg szokott büntetni. Mikor az Izraël fiai azon morgolódtak hogy húsok nem volt, azt ígérte az
e Num. 11. 19. Isten e, hogy *Egész hónapig húst adnék-k, míg ki-jőne orrokon, és émelygésükre fordúlna.* és, okát adgya, mondván: *Mivelhogy meg-vetettétek az Úrat, ki közötetek vagyon, és sírtatok előtte, mondván, Miért jöttünk-ki Egyiptomból?* Mi dolog ez? Azért kell-e nékik elég húst adni, hogy az Urat meg-vetették? Úgy: mert, a' mint Sz. Agoston mongya, gyakorta meg-engedi haragból az Isten, a' mit kegyelmességből meg nem engedne. Meg-engedte ezeknek szívők kívánságát egy hónapig: de még a' hús a' fogok-között volt, hogy az Úr haragja
f Num. 11. 33 Ps. 77. 30. fel-indúlván a' nép-ellen, igen nagy csapással meg-verte őtet f. Így járnak, a' kik, az Úr gond-viselésével meg nem elégedvén, a' Mannát meg-únnyák, egy-ideig kívánságokat követik; de hirtelen veszedelem jő reájok.

Mondaná valaki: En ekkidig gonosz eszközzel nem éltem; reménségemet az Istenben vetettem: de napról napra szegényedem; minden-felől el-fogy ügyöm; nem tudom mit cselekedgyem. Felelet: Él ne vesd bizodalmadat, hanem nyisd-fel lelki szemeidet, és vizsgáld-meg lelkednek rejtekit: fel-találod a' miért azt méltán szenveded. Tudod-e miczoda az? A' titkon-való kevélység, mellyel méltatlannak alitod magadat az oltorozásra. Valamíg azért magadat meg nem ismered, meg nem menekedel tőle. Mond-meg, Hányszor jutott eszedbe, és talám nyelvedre-is jött, hogy te az Istenért sokat cselekedtél, sokaknál jobban szolgáltál néki, nem ollyan czégéres vétkekben hevertél, mint némelyek? Az-okáért, úgy gondolkodgyál, hogy, mentől szentebnek, és igazbnak alitod magadat, annál távúlb vagy az Igasságtól, és Szentségtől. Nem úgy cselekedett Dániel: ki, noha nem úgy, mint te, hanem valóban szent és igaz volt; mindazáltal, látván Izraelnek oltorozását, és a' maga fogságát, nem csak nem mentette magát, és nem kisebbítette vétkét, hanem inkább nagynak vallotta, és feddette: semmi

C

igasságáról nem emlekezett, hanem csak az Istennek Irgalmasságában bizott; és azt
g Dan. 9. 18. meg-is nyerte g. A' Romaiakhoz követek küldöttek a' *Rhódusiak*, és a' *Megarensek*. Az *Rhódusiak* be-menvén a' Tanácsba, arra emlekezetették a' Romaiakat, a' mi jóval ők voltak Romához: a' *Megarensek* pedig a' Romaiaknak hozzájok-való jó-tetemönyöket hozták-elő; kérvén, hogy a' jelen-való szükségőkben se hagynák, hanem meg-segétenék. Az Romaiak, meg-fontolván mindeniknek okát, a' *Rhódusiaknak*, mint kevélyen kérkedőknek kívánságokat meg-vetvén; a' *Megarensiakat*, mint alázatos hálá-adókat meg-segétették, mivelhogy meg-is vallották szükségőket. Az Isten-is igen gyönyörködik abban, hogy előbbi Irgalmasságára emlekeztettyük, és azzal nagyobbat-is nyerünk tőle; az mint más Predikatzióban meg-mutatom, a' Szentek példáiból.

D

Innét történt az-is, hogy az Istennek Hívei, nem-is akartak emberi segétséggel
i Gen. 14. 21. k 1. Reg. 17. 39. élni, hogy ne láttatnának az Isten gond-viselése-felől kételkedni. Így nem akart Abrahám a' nagy prédában, mellyet nyert volt, csak egy fonalat-is venni a' Sodomai Királytól, hogy ne mondaná: *En gazdagítottam-meg Abrahámot* i: Dávid sem akart a' Sául fegyverével Góliát-ellen menni k; hogy a' kevély Sául, annak ne tulajdonítaná a' győzedelmet. Eliséus sem akarta a' Syrus Naamánnak drága sok ajándékát el-
l 4. Reg. 5. 16. 26 venni l: és a' szolgáját Giezit, hogy költömbet cselekedett ő nevével, meg-feddötte, és örökös poklossággal meg-büntette. Dániel-is, halván Bóldizár királynak nagy ígéretit, azt felelte néki m: *A te ajándékid tiéd légyenek, és a' te ház-adnak adományit másnak adgyad.* Esdras imígyen ír maga- és a' társai-felől n: *Szégyenlettem a' Kyralytól segétséget kér-*
m Dan. 5. 17. n 1. Esdr. 8. 22.

ni, és lovaſokat, kik óltalmaznának minket az ellenſégtől az úton. mert azt mondottuk vala a'Királynak: A'mi Iſtenünk ſegétſége vagyon mind azokon, kik őtet jóllel keresik. Boſzúlánk pedig, és könyörgések ezért a'mi Iſtenünknek: és ſzerencséſen történék dolgunk. Ezek minnyájan azt mondhatták Dávidal[o]: *Hozzád emeltem az én ſzemeimet, ki a'mennyekben laksol. Imé mint a'ſzolgák ſzemei, az ő Urok kezeiben; mint a'ſzolgálók ſzemei, az ő aſzſzonyok kezében: úgy az mi ſzemeink a'mi Urunknak Iſtenünknek, míg rajtunk könyörüljön.* Sőt az is innét vagyon; hogy, a'kik emberi ſegétſégben vagy eſzközben bíznak, az Iſten úgy rendeli, hogy abban meg-fogyatkozzanak: mint Jóſef a'Farao pohárnokját chak azon kétte ſőrt (és nem ok-nélkül,) hogy *meg emlékezzenek rúla, midőn jól lenne dolga*[p]; de abban-is meg-chalatott. mert *ſzerencséſſen lévén dolgai, a'Pohárnokok előttök járóſi el-feletkezett az ő magyarázójáról.* Vallyon miért? Mert ha a'Pohárnok, fogadáſának eleget tőtt volna, Jóſefet kötelesſé tőtte volna a'hálá-adásra: de mint-hogy el-feletkezett róla, az Iſten gond-viſeléſének tulajdoníthatta minden dolgát; és az-után-is chak ő-benne helyheztethette reménſégét. Mindazáltal ebből nem következik, hogy minden emberi eſzközt meg-veſsünk, vagy ſzűkségünk idején azzal ne éllyünk; hanem hogy azokban úgy ne helyheztesſük reménſégünket, hogy, ha azokban fogyatkozás chik, az Iſten ſegétſégeſelől-is kérelkedgyünk. Melyről igen ſzép példánk vagyon Amaſiáſon[q]: ki, az Iſten parancholattyára, el-bochátotta a'fogadott népét, és pénzét-is oda hadta, és úgy vőtt győzedelmet ellenſégin.

A

o Pſ. 122. 1.

p Gen. 40. 14.

B

q 2. Par. 25. 6.

Második Oka A'Gazdagok Főſvénſége. Ha a'Fejedelem, eſztendőnként nagy ſomma pénzt adna Sáfárának, a'ſzegények táplálására; a'Sáfár pedig, annak nagyobb részét fel-felé tenné: nem volna choda, ha a'ſzegények ébel hallanák, és a'Fejedelem irgalmaſága meg-homályoſodnék. Az Iſten úgy rendelte e világ állapattyát, hogy az ő ſzegényit a Gazdagok, úgy-mint Sáfárok, táplállyák, és azért bízott azok kezébe annyi gazdagſágot, mennyivel ſokan meg-érhettek volna: de annak nagyobb részét el-rejtik a'Gazdagok, és inkább engedik, hogy ruhájokat a'moly, búzájokat a'muſka és egér emészſze-meg, hogy-ſem a'ſzegények vegyék haſznát. ezért nem choda, ha a'ſzegények ébel hannak, és az Iſtennek chodálatos gond-viſeléſe, mellyel minden emberéknek elegendő eledelt ſzerez, meg-homályoſodik. Adhatott volna ugyan az Iſten mindennek elég gazdagſágot, és azzal a'ſzegények gyakorta jobban-is éltek volna: de hol lőtt volna helye a'békeſſeges-tűrésnek a ſzegenyek részéről, és az adakozásnak a'gazdagokéról? Az-okáért azt rendelte, hogy légyenek mind Szegények, 's mind Gazdagok: és ezek, az irgalmas adakozással; amazok pedig, a'Békeſſeges-tűréſſel nyerjék-meg a boldogſágot. Sokan mongyák a'Gazdagok Andráſſal: Vagyon őt kenyerem, de az micho da ennyi-kőzőtt? az-az, Sokan vannak a'ſzegények, ki adhat minnyájoknak? Ha mindent azoknak adunk, mi marad magunk táplálására? nékünk is több kellene, ha volna. De ezt azok mongyák, kikben meg-hűlt a'Szeretet, és el-enyészett az irgalmaſság; sőt a'Hit-is meg-fogyatkozott az Alamiſnának jutalma-felől, és az őrők boldogſágról. Hallyad mit beſzél Sálomon az Alamiſnának haſznáról[r]: *Vedd a'te kenyeredet a'folyóvízre, mert ſokadik napra meg-találod azt.* Melly mondáſt imigyen magyarázza Sz. *Ierőnymus*: Az ki nedves helyen vét, a'magnak gyűmőlcsét várja: és a'ki alamiſnát ád a'ſzegényeknek, kik a'nyomoruſágnak vizén járnak, sőt torkig úſznak benne, nem magor, hanem kenyeret vét, melynek ſzaporodáſát nyereſséggel várja; és mikor az ítélet-napja el-jő, ſokkal többet vészen hogy-ſem adott.

C

r Pſalm. 111. 1.

Az-okáért az Alamiſnálkodás, marhánknak ſzaporitáſa, és meg-tartáſa a'leg-ſzűkſégesb napra; e'világról a'máſra küldéſe: hogy e'világból ki-múlván, a'máſikon meg-találjuk, és ott meg ne fogyatkozzunk. A'ki meg-hal, azt ſzoktuk felőle mondani, hogy házát ennek hadta; pénzét, ruháját, marháját amannak: egy ſzóval, mindeneket el-hagyott; chak azt vitte-el a'mit alamiſnában adott, mert azt a'ſzegények keze-által meny-orſzágba küldőtte; a'mint Szent Lőrincz mondotta a'*Decius Ígnatiuſnak*. Erről értheti-jük Urunknak amaʼ tanáſát[s]: *Gyűjteſetek magatoknak kincſeket az égben, a'hol ſem a'rozda, ſem a'moly meg nem emészti, és a'hol a'lopók ki nem ſzakaſztják, 's el nem lopják.* Mint kellenének pedig őrökké való, és fogyhatatlan kinchet meny-orſzágba gyűjteni, Urunk meg-jelentette, mondván[t]: *adjátok-el a'mitek vagyon, és adjátok ſzegényeknek, és kincsetek leſzen mennyben.* De inkább gyűjtnek az emberek kinchet a'földön, a'hol bizonnyal meg-emészti a'moly és rozda, és a'hol a lopók el-lopják: úgy hogy, ha minden egyéb lopóktol meg-őrzik-is, egyről ſoha meg nem óltalmazhattyák; tudni-illik, a'halálról, ki az embert mindenchől meg-foſztyá. A'mennyei kinchet-tartó ház, úgy-mond Arany-ſzájú Sz. *János*[u], a'ſzegénynek kezе, melly, a'mit bévészen, meny-orſzágba viſzi, és el-tészi; hogy el ne veſzeſzen a'földön: a'ſzegénynek ke-

s Mat. 6. 20.

t Mat. 19. 21.

u Hom. de Div. & Laz.

A ze, a' Kriſtus ládája; mert a' mit a' ſzegény el-véſzen, azt a' Kriſtus úgy véſzi-bé, mint-ha néki adtad vólna. Adgy azért a' ſzegény embernek földet, hogy el-vegyed a' meny-országot: adgy egy pénzt, hogy országot végy: adgy egy mottót, hogy mindent végy: adgy a' ſzegennek, hogy vegy magadnak. mert a' mit annak adſz, tiéd léſzen; a' mit neki nem adſz, másé léſzen.

z Eccli. 17. 18. Erről mongya a' Bölch-is z: *A' férfiu alamiſnája, mint egy pechét ő-vele: és az ember kegyelmét, mint a' ſzemnek fényét meg-tartya:* az-az, úgy meg-őrizi az Iſten az Alamiſnát, hogy azt aző tár-házában, pechet-alatt tartya. Mert mint az emberek a' drága kincſet, vagy nagy dolgokban-járo leveleket, titok-és bátorſágos-helyre téſzik, és pechét-alatt őrzik: úgy az Iſten az Alamiſnát maga pechére-alatt tartya; és az embernek kegyelmét, mellyet a' ſzegénnyel chelekeſzik, úgy óltalmazza mint a' ſzeme-fényét. Hová lehet a' Pénznek ennél nagyobb haſzna? A' mi vized házadnál vagyon, kerti és mezei veteményidre, és gyümölchös-fáidra el-öntözöd, hogy azután gyümölchöt ſzedgy, melly ſokkal többet ér az el-öntött víznél: az-okáért, nem ítéled hogy azt el-veſzted, hanem inkább hogy nagy haſzonnal meg-tartod

B és őrized. Akkor öntözöd heában a' vizet, úgy-mond Arany-ſzáju Szent János, mikor gyümölchtelen-fákra öntözöd; és nem akkor, midőn gyümölchöző-fákra töltöd: azon-képpen, akkor veſztegeted-el gazdagſágodat, midőn heába-való dolgokra költöd, játékra, tobzódáſra, czifrára: de a' mit a' ſzegényeknek adſz, azt nem heába költöd, hanem haſzonnal. mert, a' mint Szent Ambrus mongya, az Irgalmaſság a' halottaknak kéſérője és úti-társa, sőt vezére és kalaúza: mert az Iſtennek ítélő-ſzéke-elébe mégyen vélek, és ott, ſzó-ſzóllójok lévén, pártyokat fogja, és meg-óltalmazza; és a' mit a' földi marhából a' ſzegényeknek adtak, örökké-való mennyei jókkal meg-fizeti. Nálad-nélkül-is el-táplálhatná Iſten a ſzegényeket; de te-általad akar gondot viſelni reájok, hogy néked nagyobb gazdagſágot adgyon: a' mint liliyéſt, mind az Angyal-'s mind a' hollók-által el-táplálhatta vólna; de azért küldötte az Özvegy-aſſzonyhoz, hogy a' kevés kenyérért, mellyet az

3. Reg. 17. Proférának adott, liſztét és olaját meg-ſzaporitaná y. Mert, ha nem az lőtt vólna az Iſten igyekezete, kegyetlennek, vagy chúfolónak láttatott vólna, hogy ollyan

C ſzegény Özvegyhez vendéget küldött vólna: de mint-hogy Iſten azzal meg-gazdagitotta, nagy irgalmaſságot chelekedett véle, hogy alamiſnát kéretett tőle. Azért, mi-képpen hogy a' föld párája a' Naptól meg-melegittetvén, nagy vékonyan az égbe fel-mégyen, és ott felyhökké változván, ſzapora eſsővé léſzen, és iſmég a' földre térvén, azt gyümölchözteti: úgy az alamiſna-is, kichiny dolog ugyan, mikor az embertől menny-országba küldetik a' ſzegény ember-által; de ott meg-ſzaporodván, bővſéggel tér az emberhez. mert *Sináz annyit véſzen kelyette, és az örök*

a Mat. 19. 29. *életet bírja* a.

Harmadik Oka; A' Szegények telhetetlenſége, tobzódáſa, réſzegſége: kik, ſzintén úgy akarják aſztalokat tartani mint a' gazdagok; és, a' mivel állapattyok-ſzerént egy hétig meg-érnék, egy nap el-költik, és az-után koplalniok kell. Sokaknak

a Lib. 6. c. 2. mondhatnók azt, a' mit *Diógenes* mondott *Laértius*nál a, egy tékozló fiúnak; ki, fel-sípolván mindenét, az-után a' torkán rágódott. Kit látván *Diógenes*, azt mondotta néki: Ha mértékletesben ebédlettél vólna, jobban vachorálhattál vólna. Urunk a' mái Evangéliomban, az ő vendégit nem tartotta drága étkekkel, noha módgya lőtt vólna abban-is, ha akarta vólna, hanem fő-képpen kenyérrel: jelentvén, hogy, a' ki máſzſzorra-is akar valamit maraſztani, elsőben bőven ne költsön. Ki-ki jövedelméhez-képeſt rendellye költſégét, és határában maradgyon, ha időnek-előtte el

D b Gen. 33. 12. nem akar fogyatkozni. Midőn Ésau barátſágoſon azt mondotta vólna Jákobnak b; *Járjunk együtt, és társa léſzek útadnak*; azt felelte Jákob: *Tudod, édes Uram, hogy gyenge kiſdedim, és élő juhaim és tehenim vannak velem: mellyeket ha a' járásban fölöttébb faraſztok, egy nap mind meg-halnak a' nyájak. Mennyen-el az én Uram az ő ſzolgája előtt; és én laſſan követem nyomdokit, a' mint látom hogy az én kiſdedimtől lehet.* mint-ha azt mondotta vólna: Nem futhatok veled pállyát, mert könnyebb ſzerrel vagy, és nem érkezem-el veled. Ha így meg-gondolná a' Mives-ember, hogy nem ruházhatya olly friſsen feleſégét, mint a' Jószágos Nemes-ember, nem úſzna torkig az adóſſágban; nem kenſzerittetnék örökſégét el-adni, és végre az Iſpitályban nyomorgani.

Sókan a' Gazdagok-közzül-is, meg-chalatkoznak e' dologban: kik a' magok táplálájában, nem nézik a' mi a' természetnek elég, hanem többet költnek: azt gondolván, hogy elegek vagyon. Midőn *Zénó Citiens*, azt hallotta vólna egy bőven-

költő

költő és zabáló embertől, hogy ő ehák azt költi-el a' mivel bővelkődik, úgy hogy elege maradgyon: azt felelte néki *Laértes*nál [c]: Jó néven venned-e a' szakátsodtól, ha több sót vetne az ételekbe hogy-sem kellene, azért hogy elég sava vagyon? és ha bőven költi-is, meg nem fogyatkozik főből: jelentvén az okos ember, hogy nem a' bővelkődésből, hanem a' természetnek szükségéből kell a' táplálásnak mértékét és módgyát venni: és nem azért kell többet ennünk, hogy több vagyon a'mit együnk, hanem annyit, a' mennyivel meg-érjük. Azt mongya Isaias [d]; hogy, *Minden test széna*, melly igen hamar el-fonnyad: az-okáért, hasába-való dolog azon igyekezni, hogy sokáig meg-maradgyon a' zöldségben. A'mi testünk-is romlandó: az-okáért, hasába-való munka, azt a'végre táplálni hogy sokáig fenn-állyon: künyü pedig úgy táplálni a'mint illik; fölöttébb hízlalni, nem méltó. és talám Urunk-is, a'mái sokaságot azért telepitette-le olly helyen, a'hol sok széna volt; hogy állapattyokról meg-emlekezvén, magokat meg-mérteklenék. Mikor az Isten az ő népét *Manná*val táplálta-, annak bizonyos mértékét szabta, hogy minden före egy *Gomor*-mértéknyit szednének [e]: nem azért hogy félt volna, hogy, ha többet szednek, el-fogy a' mennyei eleség; hanem, hogy arra tanitaná az embereket, hogy az Isten ajándékival mértékletesen éllyenek, úgy hogy mind magok meg-érjék vele, mind a' szegényeket táplálhassák. mellyet mint-hogy nem chelekedett a' tékozló fiú, hanem mindent el-vesztegetett; olly állapatra jutott, hogy a' disznók malátájával sem tölthette-be halát [f].

Negyedik Oka; A' Fő-emberek tékozlása, sok hasznontalan, sőt veszedelmes dolgokban-is: kik, hogy magokat czifrázzák, és hirt-nevet szerezzenek magoknak, az Istennek gond-viselését meg-homályosittyák. Urunk a' mái Evangeliomban meg-parancholta az Apostoloknak, hogy fel-szedgyék a' morzalékokat: nem hogy a' szakállkődéstől félt volna (mert mindenkor annyit teremthetett a'mennyit akart;) hanem a' gazdagokat tanitotta, hogy ne légyenek tékozlók, hanem olly takarékosok éllyenek, hogy a' szegényeknek-is adakozhassanak. Nem azért adgya Isten az gazdagoknak a'pénzt, hogy haszna-való lovakra, ebekre, bolondokra, chélchapókra vesztegessék; asztalokat drága étkekkel, pohar-székőket arany és ezüst edényekkel, ládájokat czifra ruhákkal terhellyék; hasznontalan épületeket, kerteket, mulatóhelyeket épittsenek; a' szegényekhez pedig irgalmatlanok légyenek: mint a'kikről az Próféta szóll [g]; *Kik a'bort chészékből isszák, és jeles jó kenettel kenettetnek: és semmit nem szánakodnak a' Józsé romlásán.* Nem azért adta az Isten a'Napnak a'világosságot, hogy abban maga gyönyörködgyék, hanem hogy egyebeknek szolgállyon: és az emberi testben sem azért vannak a' nagy erek, hogy chakók töltözzenek a'vérrel, hanem hogy az apró erekkel-is közöllyék. mellyet ha nem chelekesznek, a'testnek egész állapattya fel-bomol, és az ember veszedelmes állapatba jút. Úgy a'Gazdagok-is, ha az szegényeket nem táplállyák, hanem, a mi kevés vér vagyon-is bennek, ki-szopják, semmi jó nem következik. Kiknek méltán mondhatnók, a'mit *Chilon* mondott egy ifiúnak; kinek, tékozlását látván, azt mondotta *Maximus*nál [h]: Ha oda sokat költesz, a'hová nem kellene; rövid nap, a'hová kellene-is, keveset fogsz-költeni. Hogy-ha pedig a'hasába-való költség, és tékozlás gyalázatos a'világi emberekben, mennyivel inkább az Egyházakban; kiket az Isten, kivált-képpen Sátárivá tett, hogy az ő szegényit táplállyák. Azt irja *Baronius* [i], egy *Theophylactus*-nevü Kostantinápolyi Patriárkáról: hogy úgy néki adázott volt a ló-tartásnak, hogy két-ezer lovat tartott; és azokat drága gyümölchökkel, és fü-szerszámokkal táplálta, és jó borral itatta-. Nagy Chötörtökön, a' Templomban az Isteni szolgálaton lévén, meg-értette hogy egy jeles kanczája meg-vemhezett; és el-hagyván az Isteni szolgálatot, az istállóba futott, hogy meg-látná a' vemhet: látta, és viszsza-tért az Isteni szolgálatra-. De meg-adta balgatagságának az árrát: mert egy-kor, vak merő-képpen nyargalván, a' ló úgy szoritotta a'falhoz, hogy mingyárt sok vért pöketett véle; és, majd két esztendeig nyavalyogván, vizi kórságba esett, és meg-hólt-. Tanúllyanak a' Katonás nyúlászo Pap-urak.

A
[c] Lib. 3. c. 1.
[d] Isa. 40. 6.
[e] Exo. 16. 18
B
[f] Luc. 15. 16.
C
[g] Amos 6. 6.
[h] Serm. 66.
[i] Ann. Christ. 956.
D

II. RÉSZE.

Egyéb-képpen-is sok tékozlás esik a' Gazdagok házában. Et őszon: Midőn-, gondot nem viselvén, az elesőgre-való eszközök meg-rothadnak, meg-penészednek, meg-senyvednek; úgy hogy senki nem élhet vélek, hanem a' ganéjra kell vetni. Erre a' jó szolgáknak és szolgálóknak vigyázniok kellene; és, midőn valamit affé-

A

lét látnak, a' szegényeknek osztogatnák, ugyan urok és aszszonyok híre-nélkül-is; mert azt nem bánhattyák: sőt, ha Keresztyének, azt kellene bánniok, ha valami heában veszne. mert az, sem nékik, sem másnak hasznára nemlehet. sőt lelkőknek veszedelmére kövekőzhetik. Azt irja *Surius* [k], Sz. *Bértalphus*ról, ki végre *Gandavum*ban, a' Szent Péter Kalastromában Apátúrrá lőtt, ez-előtt hatod-fél-száz esztendővel; hogy, midőn világi ember volt, egy *Wamberto*-nevű Grófnál szolgált, és az urának marhájából bőséges alamizsnát osztogatott, fő-képpen az étkeknek maradékiból; mellyel nem chak nem fogyatta urának marháját, hanem ugyan szaporitotta-is. De, mint-hogy mindenkor rakva az udvar fondorlókkal, némellyek bé-vádolták *Bertalphust*, úgy-mint ura-marhájának tékozlóját. Egykor estve, némelly szegénynek egy kevés kenyeret, sajtot, és bort akart vinni; és meg-sugallották a' Grófnak, hogy vigyázna *Bertalphus*ra. Hivatá azért a' Gróf, és meg-kérdé, mit vinne az edényben? Ki monda: Im egy kevés vizet viszek, hogy meg-melegittsem a' tűznél. Mellyet el-vévén a' Gróf, és meg-kóstolván, víznek találta: mert az Isten chodálatos-képpen az bort vizzé változtatta; akarván azzal jelenteni, hogy a' jámbor szolgának, ura kára-nélkül-valo irgalmassága kedves volt. Ezzel én a' szolgákat, és szolgálókat, nem igyekezem arra szabadítani, hogy, urok és aszszonyok híre-nélkül, mindenből fáradkodgyanak, és a' szegényeknek adogassanak magok indulattyából: hanem chak arra intem, hogy az étkek maradékjától ne hadgyák veszni, hanem, urok és aszszonyok kára nélkül, idején a' szegényeknek osztogassák: remélvén, hogy azzal urokat és aszszonyokat meg nem bántyák, hanem inkább kedves dolgot chelekesznek nékik; mint-hogy kik, nem chak kártól oltalmazzák-meg őket, hanem hasznot-is szereznek nékik az alamizsna-adással.

k Tom. 1. die 5. Febr. n. 5.

B

Másodszor: El-vesznek az Isten adományi, midőn a' Főlvénység-miatt addig tartyák, hogy meg-vesznek. Mellyért feddi Sz. Jakab a' Gazdagokat, mondván [l]: *Nó már gazdagok, sírjatok ordítván, a' reátok következendő nyomorusságokon. A' tigazdagságitok meg-rothadtak; és a' ti ruházatitok a' molyoktól emésztettek-meg. A' ti aranyatok 's ezüstök meg-rozsdásodtak, és azok rozsdája bizonyságul lészen ellenetek, és meg-emészti a' ti testeiteket mint a' tűz.* Azt irja *Sophronius* [m], hogy a' Szent *Theodosius* Kalastromában, Nagy Chötörtökön esztendőnként, a' szegényeknek búzát, olajt, mézet, és bort osztogattak. Egy esztendőben, szűken lévén a' búza, kérék a' Barátok az Apátúrt, hogy az alamizsnát más időre hallasztaná, vagy a' szokott mértéket kisebbre szabná, hogy meg ne fogyatkoznának búzából. Engede nékik az Apátúr, noha kedve-ellen, és a' Gabonás eszébe vévé, hogy a' búza Húsvét-után mind ki-chirázott. Monda azért az Apátúr a' Barátoknak: Imé kevés búzával meg-segéthettyük vala a' szegényeket, és azt nem chelekedvén, öt-ezer kőből búzát vesztőttünk főlvénységünkel. Mit nyertünk fiaim? sőt, minémű nagy kárt vallottunk? *Franciscus Costérus* azt irja [n], hogy *Herbipoli*ában, egy Főlvény gazdaghak minden búzája bogarakká változott, mellyek a' hajóból mind másutt-ópültek; és hasonlók voltak a' búza szemhez. erre pedig ő-maga emlekezett *Costérus*. és igy büntette-meg Isten a' Főlvénységet.

l Jac. 5. 1.

m In Prato Spirituali, cap. 85.

C

n Exam. Dominica 4. in Luc. q. 16.

Harmadszor: Sokan azt-is el-vesztik, felőltrébb-valo kivánságokból, a' mi kézeknél volt; mint az *Æsopus* ebe, a' nagy árnyékhoz kapván, a' szájában-való koncot-is el-ejtette. Erről szép példát ir *Costérus*: melyre jól emlekezett, és chak húsz esztendővel az-előtt történt volt. Egy híres Kalastromnak *Westphalia*ban, minden esztendőben olly áldása volt az Istentől, hogy Szent Vid napján (kinek tesse ott fekszik) két szarvast fogtak, és a' közel-folyó *Vesára* folyó-vizben két kechegét, a' vendégek táplálására; az Apáturok pedig mindeniknek egyikét magoknak tartván, a' másikat áldomással el-osztogatták. Találkozott egy főlvény Apátúr, ki, mind magának akarván tartani az Isten ajándékát, azt tellyességgel el-vesztette, és az-után semmi olyan áldása nem volt annak a' Kalastromnak. Az-okáért, nem kell sokat kivánnunk; sem hogy hamar meg-gazdagúllyunk: mert *A' sietséggel gyűjtött marha meg-kevesedik* [p]: és *Az örökségnek, melyre először sietnek, utólszor nem lészen áldása.* De hazánkban-is naponként látunk hasonló dolgokat. A' míg a' mi Magyar Urainkat magok jószágával megelégedtek; jól volt dolgok; mindennel bővelkődtek: de hogy az Egyházi jószágba kezdének kapni; az Istennek áldása ninchen rajtok: kinek jószágát a' Törők foglalya-el: kit más szerencsétlenség talál, és napról napra fogynak, és végre kóldúlokká lésznek.

Garbelenis Monasterium.

D

p Prov. 13. 11 & prov. 20. 21

q In Vita P. Francisci Jacobi, lib. Speculi Minorum cap. 8. pag. 1.

Negyedszer: El-vesznek tőlünk az Isten adományi; mert az Isten bűnteréssől meg-fosztt azoktól bennünket. Azt irják egy Kertészről [q]; hogy, valamit kézi munkájával találhatott, a' szegényeknek osztogatta; magának chak azt tartván, a' mire szüksége

volt,

vólt. Ez, az Ördög nek kísértetiből, arra kezdett igyekezni, hogy nagy kinchet gyűjtsön magának, mellyel vénségére táplálhassa magát; és el-hadta az alamisnálkodást. De nem sok idő-múlva, olly betegségbe esett, hogy mindenét az Orvosokra kellett költeni. A' szára pedig úgy meg kezdett veszni, hogy az Orvosok másod-nap el akarták metszeni. Azon éjjel, tőredelmes szívvel meg-ismérvén az Isten ostorát, kezde könyörgeni; azt fogadván, hogy életét meg-jobbittya, és az előbbi alamisnálkodást gyakorlya. Nem lőtt ideában könyörgése. Meg-jelent az Isten Angyala néki, és meg-kérdette, hová lőtt a' nagy munkával keresett pénz? és mi hoda reménsége volna azután? Kinek a' beteg monda: Vétkeztem Uram, kérlek bochásd-meg. Leg-ottan illetvén az Angyal a' szárát, meg-gyógyitá; és meg-parancholá néki, hogy ismég mivellye a' kertet. Mellyel olly gyorsan bánt, hogy más nap, az Orvos el akarván metszeni a' szárát, a' kertben munkálkodva találta. Gyakorta chodállyuk, miért estünk ez vagy amaz betegségbe? meg nem gondolván, hogy az Isten haragja vagyon rajtunk: azért, hogy a' magunk hasznát keresvén, fölöttébb szorgalmatoskodunk; gyakorta az Innepeket sem ízentellyük úgy meg a' mint kellene, hanem azokon-is munkálkodunk, vásárlunk, szorgalmatoskodunk: és, mivelhogy mi nem adgyuk-meg az Istenét; az Isten-is meg-vonsza tőlünk áldását, és, vagy betegséggel, vagy kár-vallással bűntet bennünket, melly mind meg-emészti a' tilalmas és illetlen időben keresett nyereségét.

III. RESZE.

ERtvén miből származik a' fogyatkozás; azt el-távoztatván, mutassuk irgalmasságunkat a' Szegényekhez;

Elsőben: Meg-gondolván, a' mint nem régen-is mondám, hogy szénához hasonlók lévén, rövid életünk vagyon; a' más világra-vivő út pedig nehéz, és veszedelmes: melyben a' Gazdagság, nagyobb akadály, hogy-sem segétség. Az-okáért, ugyan őrvendezni kellene a Gazdagoknak, hogy vagyon módgyok a' gazdagság terhének más-fal-való közlésére, tudni illik, azt a' szegényekkel közölvén. Hogy-ha a' tengeren, a' szél-vész-miatt, társaiddal valami kő-sziklán meg-akadnál; és kűlömben a' partra nem juthatnál, hanem úszással; és nagy temérdek kinched volna, mellyet magad ki nem vihetnél: nem kérnéd-e társaidat hogy meg-segétenének? tudván, hogy, ha mind magadra rakod, mind magadat, 's mind kinchedet nyilván-való veszedelembe ejted. Mi minnyájan, az Adám vétke-miatt támadott szél-vésztől, e' világ tengerének kő-sziklájába ütköztünk, és az őrök boldogságnak partyára úszással kell jutnunk; az-az, kemény munkával és faradsággal, kézzel és lábbal erőlködvén. mert *Szoros az út* [s]; és, *A mennyeknek országa erőszakot szenved* [t]: Az-okáért, a ki oda akar jutni, kűnyű szerrel légyen, a' terhét mással közölvén: mert föllőtte-igen *Nehéz a' gazdagnak menny-országba menni*; hanem ha a' szegények segétik-meg: kiknek a' mit ád, nagy nyereséggel meg-talállya a' parton. Ha valaki minden tagjait fel-ékesitené, fejét koronával, nyakát arany-lánczal, mellyét függővel, kárját arany-pereczekkel, újait gyűrőkkel, derekát párta-övel; a' lábait pedig mezítelen hadná: nem balgatagnak itélnéd-e? és, ha a' lábát a' hideg meg-venné: nem mondánád-e hogy méltán esett rajta? Ehez hasonló a' Főfvény és irgalmatlan Gazdag: kinek annyi kinche vagyon, hogy még az ebek-, és haszontalan lovak-tartásra-is el-érkezik, frissen öltözik, minden-nap jól lakik, a' fő borokban torkig iszik, szép palotában lakik, aranyas ágyban nyugszik: de a' lábait, kik mindenkor ő-érette fáradnak, mezítelenül hadgyja (az-az, a' szegényeket, kiknek kemény munkájával, és véres verítékével lakoznak a' gazdagok:) nem choda ha a' hideg meg-vészi, és utólsó veszedelemre viszi. mert *a' ki nem szeret, a' halálban marad* [u].

Másodszor: Gondollyák-meg a' Gazdagok, hogy a' Kenyérnek meg-szegése és osztogatása, azt nem fogyattya, hanem szaporittya. Mert ime, az Apostolóknak chak öt árpa-kenyerők vólt, mellyekkel talám chak magok szükségét sem érték volna fel: de mivelhogy azokat, Urunk parancholattyára a' szükölkődőkkel közlötték, és, neminémű-képpen magok szájától meg-szakasztván, azoknak eleibe-tőttek: nem chak el nem vesztették azokat; hanem ugyan nyereséggel vőtték-viszsza. Ne gondollya a' Gazdag, hogy az Istent bőséges adakozással meg-győzi: mentől többet ád ő az Isten kedvéért, annál többet vészen az Istentől. mert *Az Urnak ad kölcsön, a' ki a' szegényen könyörül, és az ő jutalmát meg-fizeti néki*: az-az, uzorával fizeti-meg, nem chak a' mit adott, hanem az adást-is meg-hálálván.

[s] Mat. 7. 14.
[t] Mat. 11. 12.
[u] 1. Ioan. 3. 14.
[x] Prov. 19. 17.

A

Harmadszor: Gondollyák-meg a' mostani időt, melyben a' Keresztyének, engedvén az Anyaszentegyház parancholattyának, böjtölnek: a' Böjtnek pedig, két fő tárfa vagyon; az Imádság, és Alamizna [f]. Mellyről szépen ír Szent Leo Pápa [g]: Mivelhogy nem csak a' Böjttel nyerjük-meg lelkünk üdvösségét, a' mi böjtünket tellyesittsük-bé a' szegényekhez-való irgalmassággal. Adgyuk Jószágos cselekedetre, a' mit meg-vonszunk a' kívánságtól, és a' testi gyönyörüségtől: légyen a' szegénynek táplálása, a' böjtölőnek koplalása. Sokan örömelt böjtölnek főtvénségből: mellyet nem mondhatni arról, a' ki valamit magától meg-kiméll, 's a' szegénynek adgya. Urunk is, egybe-foglalván mind a' három dolgot, meg-mutatta mint kellessék alamizsnálkodnunk, imádkoznunk, és böjtölnünk: hogy ollyan jeles dolgoknak érdemét el ne veszessük, hanem a' mennyei Atyánktól bővséges jutalmát vegyük [a].

f Tob. 12. 8. S. Aug. 2. de Serm. Domini in monte.

g Leo Serm. 1. de Jejun. Decimi mensis.

a Matt. 6. 2. 6. 17.

Negyedszer is; Gondollyák-meg a' mostani időt, melyben a' Hívek, az Anyaszentegyház parancholattyából, a' Gyónáshoz készülnek; hogy utólsó gyónásoktól fogva tött bűnöket, töredelmes szívvel meg-valliyák, és el-hadgyák; és úgy tiszta lelki-ismérettel járjanak az Oltári-szentséghez. A' Bűnnek bochánattyához-való készületek-közzül, nem utólsó az Alamizna: és azért mondotta Dániel Nabukodonosornak [b]; hogy *Bűneit alamizsnákkal váltsa-meg, és hamisságit a' szegényekhez-való irgalmasságokkal: talám*, úgy-mond, *meg-engedi vétkeidet.* Melly mondáshoz, több hasonlokat is találunk a' Szent Irásban. De azokat igen orrollyák az Újító atyafiak; és azon mesterkednek, hogy, vagy hamis fordításal, vagy idegen magyarázattal másúá chigázzák, és a' világos napot meg-homályositsák.

b Dan. 4. 24.

B

A' *Calvinisták* Magyar Bibliájában, nyilván-való hamis magyarázatot írtak a' könyv szélire: Nem szólt, úgy-mond, a' bűnnek Isten-előtt-való fel-váltásáról; mert az Istennek-előtte nem válthattyuk-fel a' Bűnt, semmi külső Igasággal, sem Alamizsnálkodással: hanem a' Bűnnek emberek-előtt-való fel-váltásról, mint-ha azt mondaná: Ez-ideig sok gonoszságot és kegyetlenséget chelekedtél; immár térj-meg, és, a' kikkel gonoszt chelekedtél, azokkal légy jól. Hová lehet hamissabb magyarázat ennél? A' Próféta nyilván mongya, hogy a' Nabukodonosorra jött bűntetés, a Fölségesnek végezése volt [c]; és hogy az után meg-ismérí az Urat; a' mint meg-is lőtt: hogy lehet tehát az a' fel-váltás az emberek-előtt? De így járnak az ügye-fogyott Újítók: a' hazugságban helyheztetik reménségőket; és azt vélik, hogy senki észébe sem veszi. A' Bölcs-is azt írja [d]; hogy *Az égő tüzet meg-oltya a' víz, és az Alamizsna ellenek-áll a' bűnöknek: és az Isten arra tekint, a' ki kegyelmet chelekeszik: az után-is meg-emlékezik arról, és el-esésének idején támaszt talál.* Ezt imgy forditották a' *Calvinisták*: *A' lángozó tüzet meg-oltya a' víz, és a' ki jó-tétemónyel irgalmas, meg-tisztittatik a' bűntől. Mert az Úr, ki meg-fizeti az Irgalmasságnak chelekedetit, végre meg-emlekezik az állyanról: hogy a' romlásának idején támaszt találjon.* Ide-is kellett volna ám a' *Glossa*: a' hol nyilván emlekezet vagyon, mind a' bűntől-való meg-tisztúlásról, 's mind az Urnak fizetéséről, mivelhogy azzal fizeti-meg az Úr az Irgalmasságnak chelekedetit.

c Dan. 4. 31.

d Eccle. 3. 33.

C

Hasonló-képpen beszéllett a' vén Tobiás-is az ő fiának [e]: *Az Alamizsna*, úgy-mond, *minden bűntől, 's a' haláltól meg-szabadit, és nem engedi a' lelket setétségre menni. Nagy bizodalom lészen a' Fölséges előtt az Alamizsna, minden ő gyakorlóinak.* Ezt nem igazán forditották, hanem imigyen marczongották-meg a' *Calvinisták*: *Az Jó-tétemény meg-szabadit a' haláltól, és nem hogy a' setétségre jutnod: mert nagy szép ajándék az Alamizsnálkodás a' Fölséges Isten előtt, mind azoknak az kik azt gyakorlyák.* Ezzel nem elégedvén, a' szélire szép magyarázatot faragtak: Nem azt mongya, hogy az Alamizsnálkodás érdemli a' halálból-való szabadúlást: mert, ha mindent chelekeszünk is, haszontalan szolgák vagyunk: hanem azt akarja mondani, hogy, a' kikkel jól tettünk, azok megemlekezvén az Jó-tétemónyről, viszontag jól tésznek, és a' halálos veszedelemből megszabadítnak; mellyet ért a' *setétségen*. Első Isten, micsoda orczátalanság ez! A' ki olvasni tud, vegye eleibe a' Szent Irást, és meg-láttya, hogy olly távúl esett az a' magyarázat a' bőcsről, mint a' föld az égtől.

e Tob. 12. 9.

D

Az Angyal is hasonlót mondott [f]: *Az Alamizsna meg-szabadit a' haláltól: és ő az, melly meg-tisztittya a' bűnöket, és Irgalmasságot, és örök életet találtat.* Ezt a' mondást is részszerént más-képpen forditották: *A' Jó-tétemény meg-szabadit az haláltól, és minden bűntől meg-tisztit: a' kik jó-tévők és Igazak, bőszszú-életnek lésznek.* és így, az *Örök életből*, e' világi *Hosszú élet* formálnak; a' mint a' szélin-való magyarázattal jelentik: mert azokra igazitnak, a' mit másutt-is hamissan mondottak, és a' hoz többet-is tésznek. Végezetre, úgy-mond, hogy azt mongya, hogy, a' kik Irgalmasságot chelekednek, bé-telnek élettel: nem az Örök életről szóll, hanem az Idő-szerént való

f Tob. 12. 9.

életről.

életről. mert a' Jó tetteményt Isten meg-fizeti ez világon; nem chak ez világon pedig, hanem a más világon-is. De azért nem következik abból, hogy érdemli azt a' Jó chelekedet: mert más dolog, Irgalmaſságból chelekedni, és Adoſságot fizetni. Itten-leg-inkább meg-mutatták a' *Calvinis*ták, michoda lelki-iſmérettel és okoſsággal irkálták *Gloſſa*jokat a' Bibliai ſzélire: meg kellett vólna gondolniok, hogy, a' ki meſterſégeſſen akar hazudni, meg-emlekezzék előbbi mondáſáról: mert, ha azt nem chelekeſzi, könnyebb a' hazug embert ſzaván meg-kapni, hogy-ſem a' ſánta rókát meg-fogni. Egy-felől azt irják, hogy az Isten meg-fizeti a' Jó-tetteményt, nem chak ezen, hanem a' más világon-is; és más-felől azt mongyák, hogy nem fizeti, hanem irgalmaſon chelekeſzik: iſmég, egy-felöl azt irják, hogy a' fizetéſt nem kell az örök életről érteni, hanem e' világon-is fizetés léſzen. Mint illenek ezek egybe? mint a' bot a' tegezbe. A' más világon, chak *Hoſſzú élet* léſzen-e, és nem *Örök élet*? Mivel fizet Isten a' más világon, hanem *Örök élet*tel? Továbba; Lehet-e a' fizetés érdem-nélkül? Ha az Isten a' más világon fizet: bizony érdemre fizet, és örök élettel fizet, és az Alamiſnáért, vagy Jó-tetteményért fizet: tahát az Alamiſnával érdemelhettyük az Örök életet. Ez volna a' chavargás-nélkül valo igaz okoskodás, a' Szent Iráſnak hőrűje-ſzerént. De meggyenek a' ſzegény *Calvinis*ták? Nehéz a' nagy gazból ki-gázlani: nehéz a' hamiſságot-óltalmazni; sőt ugyan lehetetlen. Ezen dologról, Urunk-is nyilván ſzóllott, mondván [g]: *A' mivel bővelkedtök, adgyatok Alamiſnát; és ímé mindenek tiſztáknektek.* Erre-chak azt irják *Gloſſa*úl a' *Calvinis*ták; hogy, nem vízzel, hanem Jó-tetteménnyel tiſztíttatik-meg, mind az ember, 's mind az eledel. De vallyon mitől tiſztíttatik-meg az ember, ha nem a Bűntől? Mivel? A' Jó-tetteménnyel; a' mint itten magok ſem-tagadgyák a' *Calvinis*ták. noha máſutt kűlömben beſzélnek, azon ſzájból hideget és meleget, édeſet és lavanyót treſztven. Maradgyon helyén tahát, hogy az Alamiſna igen alkolmatos e' moſtani időben; mert haſznál a' Bűn-ellen: sőt minden gonoſz-ellen; a' mint a Bölch mongya [h]: *Rekeszd az Alamiſnát a' ſzegényeknek ſzívébe, és az meg-ſzabadít téged ínſégnek minden gonoſztól.* és annak-fölőtte, a' mint az Angyaltól hallók [i], *az Örök életet is meg-találtattya*: Mellyet engedgyen minnyájunknak a' Főlſéges Isten, az ő Sz. Fiáért. Amen.

g Luc. 11. 41.

h Dániel. 29. 25.

i Tob. 12. 19.

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

CHodálatos nagy álnokſágát és gonoſságát mutattya az Ördög, el-hitetvén némellyekkel, hogy az Isteni ſzolgálat, vagy ártalmas, vagy haſzontalan; és azt mondattya vélek [a]: *Heába-való a' ki az Iſtennek ſzolgál: és mi haſzna, hogy meg-őrizzük az őparancsolatit, és hogy ſzomorúan járjunk a' Seregek Ura-előtt? Azért moſt boldogoknak mongyuk a' kevélyeket: mivelhogy fel-épűltek az iſtentelenſég-chelekedők; és kiſértették az Iſtent, és meg-ſzabadúltak.* És [b]: *Az időtől-fogva, hogy meg-ſzűnthnek áldozni az ég Királynéjának, és Itali-áldozatokat tenni néki, minden-nélkűl ſzűkölködűnk, és fegyverrel 's éhſéggel emészttettünk meg.* És [c]: *Mennyünk-el, és ſzerezzünk ſzövetſéget a' Pogányokkal, a' kik környűlünk vannak: mert mióltától-fogva el-távoztunk tőlök, ſok gonoſzok találtak minket.* Mert ezeknek hamis és iſtentelen vélekedéſét, a' Sz. Iráſnak ſok ſzép mondáſi és példái meg-rontyák; és a' többi-között a' mái Evangéliom, melyben Urunk az őtet-követőkre gondot viſelt, és fogyatkozáſokban chodálatos-képpen táplálta. Innét mongya Dávid [d]: *Kóſtollyátok, és láſſátok, hogy édes az Ur: Boldog ember a' ki ő-benne bizik. Féllyétek az Urat minden Szentei: mert ninch fogyatkozáſok az ételféléknek. A' gazdagok ſzűkölködtek, és éheztek: az Ur-keresői pedig ſemmi jóban meg nem fogyatkoznak.* Innét a' Hívek, meg-gondolván az Istennek gond-viſeléſét, nehéz dolgokat próbáltak; és Dáviddal, az Istenben bízván, *által-mentek a' kő-falon-is* [e]. Senki nem követi tahát heába az Istent: ki a' puſztában-is, nem chak nem éhezteti az ő követőit, hanem ugyan meg-is elégíti; mint a' mái fokaſágot, és régentten az Iſraël fiait Mennyei kenyérrel táplálta. Melyből az következik; hogy minden ügyünkben-nagy bízodalmunknak kell lenni az Istennek ſegétſége-felől. Melly dolog, mint-hogy igen ſzűkſéges és haſznos: e' moſtani Predikátzióban arról ſzóllok.

a Mal. 3. 14.

b Ier. 44. 18.

c 1. Mach. 3. 12.

d Pſal. 33. 9.

e Pſal. 17. 30.

I. Egy-nehány dolgot hozok-elő, mellyek a' Bízodalmat gerjeſzthetik ſzívünkben.
II. Meg-mutatom, hogy az Istennek gond-viſeléſét követnünk kellene.
III. Meg-bizonyítom, hogy az Alamiſnálkodás ſenkit meg nem ſzegényít.

ELSŐ

A

ELSŐ RÉSZE.

ELSŐBEN: Gerjesszetheteyük a' bizodalmat, ha meg-emlekezünk az Istennek előbbi gond-viselésiről, és velünk tőtt jó-tetteményiről; a' mint Urunk ő-maga jelentette ki, tudván Tanitványinak következendő kisértetiket az ő halálából, az előtt egy-kevessé hogyen szollott nekik [a]: *Mikor küldöttelek titeket sáchkó- és táska- és szem-nélkül, vólt-e valami fogyatkozástok?* Azok pedig mondának: *Nem vólt semmi.* mintha azt mondotta volna nekik: Midőn távúl voltam is tőletek test-szerént, gondoskodtam viseltem, és semmi fogyatkozástok nem vólt: a' hoz képest ez után is olly bizodalmotok legyen, hogy, ha test-szerént el-szakasztatnak is tőletek, el nem hagylak, ha nem gondotokat viselem. Igen panaszolkodik az Isten Jeremiásnál a' Zsidókra, hogy szükségök idején hozzája nem folyamodnak, meg-emlekezvén az attyokhal tőtt jókról, mondván [b]: *Mitsoda hamisságot találtak az attyátok én bennem, hogy el-távoztak tőlem, és a' hiusság után járták, és hiusságokká lettek?* Es nem mondották: *Hol vagyon az Ur, a' ki fel-hozott minket Egyiptus-földéről: a' ki által-hozott minket a' pusztán, a' lakatlan és útatlan földön, a' szomjúság földén, és a' halál ábrázatyán; olly földön, melyen férfi nem járt, és ember nem lakott?* Es bé-vittelek titeket a' Karmélus földébe, hogy annak gyümölcsit emésztek, és annak leg-nagyobb javait. Erről panaszolkodik Dávid-is, mondván [c]: *Es gonoszúl szóllottak az Istenről; és mondának: Készíthet-e az Isten asztalt a' pusztában?* tudni illik: mint-hogy már az-előtt az istennek hatalmas Jó-tetteményit meg-ízlelették vólt: és azért veti utánna e' panaszolkodásnak okát, mondván: *Mert* (mintsem előtte az ételről morgolódtak) *meg-hózta a' kő-sziklát, és vizek folytak, és patakok áradtak.* Urunk-is a' mái dolgot hozza másfelé elő a' Tanitványok dorgálására, kik valami kétkedésöket jelentették, egy-más-között szólván. Mert, mikor Urunk azt mondotta volna nekik [d]; *Meg-lássátok, és óvjátok magatokat a' Farisæusok és Sadducæusok kovászától;* Ők gondolkodnak vala magokban, mondván: *Hogy kenyeret nem hoztunk.* Tudván pedig Jésus, monda: *Mit gondolkodtok magatokban kicsin hitüek, hogy kenyeretek nincsen? még sem értitek-e, sem nem emlekeztek-e az öt kenyérről az öt-ezer ember-közibe? és hány kosarakat szedtetek-fel?* az-az, nolna nem a' kenyérről szóllottam, mikor a' kovászt említettem: de ha arról szóllottam volna-is, meg-tiltván a' Farisæusok és Sadducæusok kenyeret, mi szükség tsapolódnotok hogy kenyeret nem hoztatok? Nem táplálhatok-e én el tizen-két embert, ki kevés kenyérrel egy-nehány ezer embert el-táplálatam szemetek láttára? Emlekezzetek-meg az előbbiekről, és nem kételkedtek a' következendőkről.

B

[a] Luc. 22. 35.

[b] Jer. 2. 5.

[c] Ps. 77. 19.

[d] Matt. 16. 6.

C

Sok Igazak, az Istennek előbbi Jó-tetteményiről meg-emlekezvén, nagy bizodalmat vőttek, hasonló és nagyobb dolgokra-is. Judit, midőn aszszonyi elme- és erő-fölött-való dolgot akart próbálni; az Istennek előbbi hatalmas cselekedetiről emlekezvén, könyörgött, mondván [e]: *Uram, az én atyámnak Simeonnak Istene, ki fegyvert adtál neki az idegenek bőszeségére. légy segétségül nékem özvegynek, kérlek téged Uram Istenem.* Tekintsd most az Assyriusok táborára, a' mint akkor az Egyptusiusok táborára méltóztattál tekintени, mikor a' tsúszásuk után fegyverrel jőnnek vala. Judas Makabæus-is, látván hogy a' fokalagos ellenségtől meg-ijedtek a' vitézi, így biztatta őket [f]: *Ne féllyetek az ő sokaságokról, és az ő vakmerőségekről meg ne ijedjetek. Emlekezzetek-meg mint szabadúltak-meg az atyáink a' Vörös-tengeren, mikor kergetné őket Farao sok sereggel. Es most kiáltsunk az égbe: és könyörűl rajtunk az Ur.* Abrahám-is a' tzolgáját, a' ki kételkedett ha végbe viheti-e az úra parancholatyát, az Istennek előbbi jó-tetteményivel biztatta, mondván [g]: *A menynek Ura Istene, a' ki engem ki-hozott az atyám házából, és az én születésem földéből; a' ki szóllott nékem, és meg-esküdt nékem, mondván: A te magodnak adom e' földet: ő elküldi Angyalát előtted, és annak végy feleséget a' fiamnak.* Jákob is, hogy félelemben lévén, azért, hogy Esau ő-eleibe hitette négy-száz emberrel, az Istent előbbi jó-tetteményire emlekeztetven, könyörgött, mondván [h]: *Es bátyám Abrahám Istene, az én Atyám Izsák Istene: Uram, ki azt mondottad nékem; Térj földedbe, és születésed helyére, és jól tészlek tégedet: Kisebb vagyok minden irgalmasságidnál, és igasságodnál, melyet bé-tellyesítettél a' te szolgáddnak. Botommal mentem által e' Jordánon, és most két sereggel jövök vissza. Ments-meg engem az ő bátyám Esau kezéből, mert igen félek tőle.* Dávid-is, futván Absalom előtt, és az Istennek könyörűlvén, nagy bizodalommal azt mondotta [i]: *Lefeküdtem, és mély álomban voltam, és fel-költem, mert az Ur meg-tartott engem.* Es okát adgya bizodalmának: *Mert te vertéd-meg minden ok-nélkűl-való ellenségimet: a' bűnösök fogait tsörre-tetted.* Meg-emlekezett arról, hogy Istennek segétségével, Goliátot meg-győzte, Saulnak álnokságit el-kerülte, egyéb ellenségin diadalmat vőtt: és azokhoz képest

D

[e] Judit. 9. 2. 6.

[f] 1. Mak. 4. 9.

[g] Gen. 24. 7.

[h] Gen. 32. 9.

[i] Ps. 3. 6.

bizodalma volt, hogy Isten az Absálom dühösségéről is meg-óltalmazza. Másutt pedig az Istennek hatalmas cselekedetit elő akarván számlálni, okát adgya miért cselekeszi azt?: *Mellyeket parancholt az atyáinknak, hogy tudtokra adnák azokat a' fiaknak, hogy meg-tudgya a következendő nemzetség. A' fiak kik születnek és fel-kelnek, és meg-beszéllik az ő fiaknak.* de miért? *Hogy az Istenben helyheztessék reménségeiket.* Mint-ha azt mondotta volna: A' minémű nagy dolgokat cselekedett az Isten az Atyákkal, nem-chak ő-érettek cselekedte, hanem az utánnok-valókért-is, hogy ők-is hasonló dolgokban az Istenben bízzanak.

A

[a] Psal. 77. 5.

Ez így lévén, kichoda mondhattya, hogy nem emlekezik az Istennek előbbi véletőtt Jo-tetteményiről? Mert, hogy a' magán-valókról ne szóllyak, mellyekkel naponként látogat bennünket, nem az Isten teremtett-e minnyájunkat? és semmiből, és a' maga képére? Nem ő hívott-e az igaz Hitre, az Anyaszentegyházba helyhezetvén, és annak minden javaiban részesítvén? Nem ő váltott-e meg, az ő Szent-Fiának keserves kínnyával, halálával? Nem rendelt-e eszközöket az üdvösségre? Ha ezeket meg-gondolod, mit nem remélhetsz tőle? Ha annyi fáradságot fel-vőtt te-éretted a' Krisztus, hogy meg-ségétene: most fáradsága-nélkül nem segét-e meg? Chodálatos dolog, hogy, midőn az emberek háborúságban, vagy kísértetben vannak, semmi bizodalmok ninch az Isten segétségében: midőn pedig vétkezni akarnak, nagy bizodalmok vagyon kegyelmességében! A' ki száz forint-nélkül szükölködik; és azt alittya, hogy, az Igasságban meg-maradván, azt meg nem nyerheti az Istentől, és azért lopással teszi-szerét: el hitetheti-e magával, hogy az Isten meg-bocháttya vétkét? nem nagy bolondságot chelekeszik-e? Mert, ha az Istent olly Irgalmasnak véli, hogy ellensége lévén-is meg-bocháttya vétkét: miért nem bízik az Istenben, hogy, barátságában meg-maradván, azt a' szükséges pénzt meg-adgya néki? holott sokkal nagyobb Jó-tétemény, a' Bűnnek meg-bochátása, hogy sem az egész világ kinchének ajándékozása. Irgalmasnak véli az Istent ellenségéhez, kegyetlennek barátyához! A' ki bujaságra ingerlettetik, nem bízik az Istenben, hogy, könyörgését meg-halgatván, a' kísértetet el-távoztattya, vagy erőt ád annak meg győzésére; és azt remélli, hogy eseti-után, meg-kegyelmez néki: és így, kegyetlennek alittya a' meg-engedésre, kegyetlennek a' meg-ségétésre! holott az Isten, mind két-képpen meg-mutattya Irgalmasságát, de inkább kedvelli az ártatlanságot.

B

MÁSODSZOR; Gerjeszthettyük a' Bizodalmat, meg-gondolván, hogy az Isten, az ő végheteetlen Irgalmasságával, azokkal-is sok jót chelekeszik, és gongyokat viseli, a' kik nem chak nem szolgálnak néki, hanem ellene-is járnak, sok-féle bűnökkel boszszontván. Melyből nyilván következik, hogy az ő Hiveit el nem hadgya; hanem szorgalmatosb gondot viseli reájok. Ha a' Fejedelem, nem chak hív szolgainak tartana asztalt, hanem az idegeneknek-is, sőt ellenségeinek-is: vélhetnéd-e, hogy szeretelmes fiait koplaltattya, és éhen hadgya? Jósef, az ő attya-fiait meg-vendégelvén; kinek-kinek részt adott azok-közzül a' kik el-árúlták, és el-adták volt: de Benjamin *öt részszel haladta-meg a' bátyjait*[a], mivelhogy ártatlan volt, és soha nem vétett Jósef-ellen. Hasonló-képpen kell az Istenről-is gondolkodnunk; ha a' Bűnősökre gondot viseli, inkább az Igazakra.

C

[a] Gen. 43. 34.

HARMADSZOR: Meg-gondolván az Istennek kőzönséges gond-viselését minden állatokra. Mert, ha azokat az Isten az emberekért, és tő-képpen az Igazakért teremtette, és azokra gondot-visel, hogy szolgállyanak az embernek: nem nagyobb gongya lészen-e ő-magára az emberre? Ha valamelly atya, a' fiának minden aprólék dolgaira, fa-lovára, sipotskájára, chergetőjére, kőntősére, és egyéb dolgaira szorgalmatos gondot viselne: vélhetnéd-e, hogy ő-mágát a' fiát, gond-viselés-nélkül hadgya? Minémű gongya légyen pedig az Istennek azokra, mellyeket az embernek szolgálattyára rendelt, sok helyen jelenti a' Sz. Irás. Dávid imígyen beszéll[a]: *Alyzad lelkem az Úrat: és Uram Istenem, fölötte fel-magasztaltatsál!* és utánna veti[b]: *A' te munkádnak gyümölchével meg-elégíttetik a' föld. Ki szénát teremt a' barmoknak; és füvet az embernek szolgálattyára: Hogy kenyeret hozzon a' földből; és a' bor vidámitsa az ember szívét. Hogy gyönyörködtesse orczáját az olajban; és a' kenyér az ember szívét meg-erősitsse. Meg-elégíttetnek a' mező fái; és a' Libanus Czédrusi mellyeket plántált: ott chinálnak fészket a' verebek.* Szépen elő-számlálja Dávid, nem chak azokat, mellyek az embernek szükségesek, hanem a' mellyek chak gyönyörűségesek-is. A' barmoknak, mellyek az embernek sokképpen szolgálnak, szénát teremt: ő-magának az embernek, ételére elégséges kenyeret, italára gyönyörűséges bort, kenésére egésséges olajt, tüzkáfára nagy széles erdőket, mellyekben épületre-való fák találtatnak; gyönyörködésére, a' szépen-éneklő

Propter quod unumquodque tale, & ipsum magis.

D

[a] Psal. 130. 2.
[b] Psal. 103.

mada-

A

madarakat, és fok-féle mezei és erdei vadakat. melyeket elő-számlálván, fel-kiálta Dávid, és ezzel fejezi-bé [t]: *Adelly-igen fel-magaſztaltattak a' te cheleked-etid Uram! mindeneket Bölcheſſéggel cheleked-etél.* Másutt pedig imígyen beſzéli [u]: *Enekéljetek az Urnak hála-adaſſal: áldó éretet mongyatok a' mi Iſtenünknek czitaván.* Vallyon miért? *Ki bé-burittya az eget felyhőkkel, és a' földnek eſőt kéſzíti. Ki a' hegyeken ſzénát terem, és füvet az emberek ſzolgálattyára. Ki meg-adgya a' barmoknak az ő eledelőket: és az ötet-ſegétſégül-hívó holló-fiaknak.* Az-okáért, ha a' hollókra-is gondot viſel: hogy hadgya-el az embert? A' mái Evangeliomban, mihelyen Urunk ſzemeit fel emelte, és látta hogy ſokan jőnek hozzája, mingyárt gongya volt rajok. Azért mongya Dávid [x]: hogy, *Az Urnak ſzemei az Igazakon vannak.*

t Vers. 24.
u Pſ. 146. 7.
x Pſ. 33. 16.

Az Iſten-és az Igaz ember-között, olly ſzövetség vagyon, hogy egy-máſra nézzenek. és azt mondhattya az ember a' Meny-aſzſzonynak [y]: *Az én ſzerelmeſem enyim, és én övé.* Az Igaznak hivatallya az: hogy mindenkor az Iſtenre nézzen, hogy akarattyát meg-értheſſe, és tekéllereſſen bé-tellyesitſe. Az Iſtennek pedig tulajdonſága az, hogy az Igazat mindenütt meg-halgaſſa, meg-óltalmazza, és annak gongyát viſellye: az-az, a' mit Dávid mond, hogy *Az Urnak ſzemei az Igazakon,* (a' mint ő maga meg magyarázza, mondván [z]:) *és az ő fülei azoknak könyörgéſökön. Kiáltottak az Igazak, és az Ur meg-halgatta őket: és minden háborúſágyokból ki-ſzabadéwotta őket.* És iſmég [a]: *Imé az Ur ſzemei az ötet-félőkön, és azokon, kik az ő irgalmaſságában bíznak. Hogy haláltól meg-mentſe azok lelkeit: és táplállya őket az éhségben.* Viſzont ag, az Igazak nem fordíttyák-el ſzemőket az Iſtenről, az ő akarattya-ſzerént igyekezvén járni, és ő-tőle várván ſzabadúlást minden gonoſzból, és gond-viſeleſt minden jóban; a' mint Dávid magáról jelenti, mondván [b]: *Az én ſzemeim mindenkor az Urra: mert ő vonſza-ki lábaimat a' tőrből.* ihol a' gonoſzból-való ki-ſzabadítás. És máſutt [c]: *Mindeneknek ſzemei te-benned bíznak Uram: és te adſz azoknak eledelt alkalmatos időben. Fel-nyitod a' kezedet, és bé-töltesz minden élő-állatot áldomáſſal.* ihol a' jóban-való gond-viſelés. Ha azért erről bizonyos akarſz lenni, légy Iſten-félő, és bízzál az ő irgalmaſságában; a' mint Dávidtól hallók [d].

B

x Pſ. 33. 16. 18.
y Cant. 2. 16.
z Pſ. 32. 18.
a Pſ. 32. 18.
b Pſ. 24. 15.
c Pſ. 144. 15.
d Pſ. 32. 18.

Úgy vagyon, hogy az Iſten minden embereket lát, és tudgya mi-nélkül ſzükölködnek: de kivált-képpen az Igazakra fordíttya ſzemeit, hogy menyből ſegétſéget küldgyön nékik, és meg-mentſe haláltól lelkőket; melly a' gonoſztól-való ki-ſzabadításhoz tartozik: és táplállya őket az éhségben; melly a' jóban-való gond-viſeléſnek réſze. Hogy azért a' két dolgot cheleked-gye az Iſten, mi-tőlünk-is Két dolgot kíván: tudni illik, hogy féllyük őtet, és az ő irgalmaſságában bízzunk. melly két dologban áll a' tökéllettes Igaſság, és az Iſtennel-való barátſág; mivelhogy a' félelem, a' Reménſég-nélkül, ſzolgához illik, és a Szeretetben nem találtatik; a' Bizodalom pedig, a' félelem-nélkül, vakmerő bátorſág: de a' félelem, a' bizodalommal-eggyütt, az igaz Szeretetet meg-mutattya; mellyel az Iſtent úgy ſzerettyük, mint Atyánkat, mint baráttunkat, mint Jegyesünket. Mert, a' kiben ez a' Szeretet találtatik; fél-is, hogy ſzerelmét meg ne bánnya, ellene vétvén; és bátorſágoſon bízik, hogy ſzerető-jének irgalmaſságában meg nem fogyatkozik, ſem a' gonoſznak el-távoztatáſában, ſem a' jónak meg-adáſában, mind a' tellhez-'s mind a' lélekhez-képeſt.

C

Ez a' mi Iſtenünknek reánk-való nagy gond-viſeléſe, olly bizonyos, hogy hamarébb meg-ſzükölködnek e' világi gazdag emberek, hogy-ſem az Iſtenben-bízó Hívek; a' mint Dávid mongya [e]: *A gazdagok ſzükölködtek, és éheztek: az Ur-keresők pedig, ſemmi jóban meg nem fogyatkoznak.* Mint-ha azt mondaná: A kik gazdagok vóltak, ſzükölködni kezdettek, és éhezni. mert a' gazdagság állhatatlan, álnok; hamar egyiktől máshoz ſzökik: de a' kik az Urat félik; az-az, a' kik nem a' gazdagságban, hanem az Iſtenben vetik reménſégőket, ha ſzintén ſzegények leſznek-is, ſemmi jóban meg nem fogyatkoznak, mindenök elég lévén. Holott azt vedd eſzedbe, hogy a' *Gazdagokért* a Zsidó bötűben *Orosſlányok* olvaſunk, kikhez haſonlók a' világi Gazdagok: mert, hogy haſokat tölthéſſenek, úgy bánnak a' ſzegényekkel, mint az Oroſzlányok az erőtlen állatokkal. Azt-is jelenti Dávid, hogy e' világi Gazdagok, ha ſzintén torkig úlnek-is a' gazdagságban, ſzükölködnek, és éheznek; mert, meg nem elégedvén azokkal a' mick vagyon, mindenkor többet kívánnak: de a' kik az Urat keresik, mivelhogy végheretlen jót keresnek, melly nagyobb az ő kívánſágoknál (mint-hogy *meg jobb az Iſten a' mi ſzívünknél* [f],) ſemmi jóban meg nem fogyatkoznak, mert a' hol ragaſzkodnak, a' kiben minden jó vagyon, a' mint Sz. Ferencz ſzokta mondani: *Én Iſtenem és mindenem*; az-az, az Iſten enyim, és mindenek mellyek ő-benne vannak.

D

e Pſ. 33. 11.

f 1. Io. 3. 20. Deus meus, & omnia.

§ 3. Reg. 17. 4.

Hally ſzép példát erről: Az Iſten azt parancholta Illyéſnek [g], *Távozzál-el ínnét,*

és menny Nap-keleti-felé, és vezetezél-el a' Karit-patakban, melly a' Jordán-ellenében vagyon, és ott a' patakból igyál: és a' hollóknak meg-parancholtam, hogy ott táplálljanak téged. Choda dolog ez! mert az Angyalok, mindenben, és mindenkor kéſzek léven az Iſten parancholattyát be-tellyesíteni: azok-által, nem jobban táplálhatta vólna-e Illyéſt, hogy-ſem a' hollók-által, kik természet-ſzerént zabállók? és nem hogy máſnak eledelt hordanának, de egyebektől-is el-vonnyák? Úgy vagyon: de mindazáltal az hollók-is engedtek az Iſtennek, kenyeret és húſt hordván Illyéſnek eſtve és reggel[h]. Hová lehetne jobb Sáfárod, mint a' ki penz-nélkül húſſal és kenyérrel táplálna...? Azzal azért azt jelentette az Iſten, hogy az ő Híveinek a' Gazdagokkal-is ſzolgáltat; és azokkal-is táplálttatya, a' kiknek ſzokáſok, hogy egyebeknek-is kivonnyák ſzájokból az eledelt. Ne eſſék azért Dániel kétſégbe az Oroſzlányok vermében-is: mert olly gongya vagyon Iſtennek reája, hogy meg az aratóknak kéſzitteteti ebédet-is néki küldi; chodálatos-keppen az Angyallal Habakukot hajánálfogva Judæából Babyloniába viteti, hogy Dánielnek ebédet légyen[i]. Ne féllyen Illyés; nem chak a' hollók, hanem az Angyalok-is fogják táplálni, sőt a' ſzegény özvegy-is. Ne féllyenek az Iſraël fiai a' puſztában; gyönyörűſéges Mannával, mennyei és Angyali kenyérrel táplállya őket az Iſten, ki a Pogányok tartományit-is nékik adgya.

Ha azt mondod; hogy nem mindenkor chelekeſzik az Iſten illyen chodákat...: hanem, gyakorta éhezteti-is az ő Híveit, és ſok háborúſágot 's halált-is ſzenvedtet velek; mint az Ó Teſtamentomban a' Makabæuſokkal, az Új Teſtamentomban pedig az Apoſtolokkal, és ſzámtalan Mártyrokkal chelekedett. En azt felelem: hogy azokis minden háborúſágtól meg-menekedtek: mert a' halálnak rövid és bizonyos után, hamar az örök bóldogſágba jutottak, melyben ſemmi fogyatkozáſok nem lehet..., ſemmit többé nem ſzenvedhetnek: és őket-is meg-halgatta az Iſten, jobbat adván nékik a' teſti ſzabadúlásnál; tudni illik, a' békeſéges-tűréſt, és az-által az örök életet. sőt gyakorta, a' ſzenvedésben-is, a' kinok-között, olly lelki vigaſztaláſt adott nékik, hogy az iſzonyu kinokat, ſemmi világi gyönyörűſégen el nem cheréltek vólna; mint *az Apoſtolok örűlvén mentek-el a' Gyülekézet-ből, mivelhogy méltók lőttek a' Jésus nevéért gyalázatot ſzenvedni*[k]: és ſok Mártyrok, a' tűz-között lévén, úgy érzették és viſelték magokat, mint-ha rózák-között lőttek vólna.

II. RÉSZE.

EBből az Iſtennek reánk-való gond-viſeléſéből, nékünk-is meg kellene tanúlnunk, hogy kegyes ſzemmel tekintenénk a Szegényekre, és azoknak nyomorúſága, irgalmaſságra inditana bennünket. A' fő és gazdag embereknek, ollyanoknak kellene lenniek az Országban, vagy Várasban, mint a' ſzemnek a' teſtben; minden-felé kellene vigyázniok, hogy, a' hol Szegényeket látnának, azokat meg-ſegéreenék. Igen baragſzik az Iſten a' Főfvény és irgalmatlan Gazdagokra: és azért parancholta[l]; hogy *Az Ammonita és Moabita, tized iz-után-is bé ne menyenek az Úrnak gyülekézetibe, mind örökké*: mert nem akarták az Iſraël fiainak elejőkbe menni kenyérrel és vizzel, az úton, midőn Egyiptusból ki-jőttek; és mivelhogy megfogadták ellenők Bálaámot: mennyivel inkább ki-rekednek az Iſten országából, kik nem chak nem viſzik a' ſzegények-eleibe a' kenyeret, hanem ajtójokat-is bézárják előttők, vagy az ebeket huſzogattyák reájok hogy el-kergeſsék? Nékem úgy tetſzik, hogy a' Kriſtus, az ő Szegényiben fel 's alá jár a' Váras útzáin; és azt mongya...: *Hol vegyünk kenyeret hogy egyenek ezek?* Mit felelnek a' Világ fiai? Sok chédet tartunk; állapatunk ſzerént kell magunkat ruháznunk, és aſztalunkat tarranunk; fiaink, leányink naponként ſzerenchét várnak, azoknak kell gyűjtenünk; ninch mit adnunk a' ſzegényeknek. Más-felől az Ördög-is el-mégyen azon útzákon, és azt mongya...: Hol vegyünk pénzt a' heába-való lovak tartáſára, a' czifra kőntőſre, vendégeskedéſre, kártyára, koczkára, egyéb ſzámtalan hiuſágra...? Mit felelnek a' Világ fiai? Ezeknek meg kell lenni, vagy inde vagy unde...; a' ládák fenekén-való zsákokat üreſittsük-ki: ha azokban ninchen..., a' ſzegényſégre veſsünk valami új adót; veſsük zálagba az eggyik falut...; uzorára kérjünk kőltsőn a' Zsidóktól: és igy, a' mire nem kellene..., találunk; a' mire kellene, ſzerét nem tchettyük. Iſſéleknek ſzintén olly bolondság fogta-el elméjőket, mint régen a' Zsidóknak: kiktől midőn Aaron aranyat kért, vólna a' Borju-öntéſre[m], leg-ottan meg-fuzették feleſégeket és gyermekeket...

A

h Vers. 6.

i Dan. 14. 35.

B

k AK. 5. 41.

C

l Deut. 23. 3.

D

m Exo. 32. 2.

A

a'drága arany fül függőknek ékeſségétől, és Aaronhoz vitték hogy borjúr öntene azokból; melly nagy veſzedelmökre következőtt. Ezek-is, hogy az Ördögnek kedveskedgyenek, készek mindeneket el-költeni: de az Istennek szegényire, nem-is méltóztatnak tekinteni. mint mikor a' Próféta azt mondotta az Úr nevével a' Zsidóknak [a]; hogy meg-épitenék az Úr házát, azt felelték: *Nem jött még el ideje az Úr háza épitésének.*

a Agg. 1. 2.

Hasonlók ezek a' bolond és istentelen Nábálhoz-is: kihez el-küldvén Dávid tíz szolgáit, hogy békeséggel köszöntvén őtet, valami eleséget kérnének tőle; nagy keményen azt felelte [b]: *Kichoda a' Dávid? és kichoda az Iſai fia? Ma ſokaſodtak-meg a' ſzolgák, kik el-ſzöktek az Uroktól. El-vegyem-e azért kenyerimet, és vizeimet, és a' bermek húſát, mellyeket nyirőimnek öltem; és a' férfiaknak adgyam-e, kiket nem tudom honnavalók?* Illyen módon beszélnek a' Világ gazdagi: Nem ismérem a' Krisztust; nem tudom ki legyen a' szegény, hogy kenyeret adgyak néki. Tahát kinek tartod? A' Nyirőimnek, ugy-mond. De kichodák a' Nyirők? A' Chélchapók, kik nyirren-nyírnek, és chak nem a' bőrödet-is le-vonják: a' hazárdos tárſok, hcába-való vendégek, és egyéb effélék; kik minden gazdagságot meg-éméztnek, és az Isten szegényit el-felejtetik. De Jósák, hogy a' Nábál vétkét és természetét követvén, úgy ne járjanak mint ő: kit *Tíz nap-múlva, meg-vert az Úr, és meg-hólt* [c]. Melly tíz nap-is, nagy győtrelmére vólt: mert, halván a' feleségétől, minémű szándékban vólt felőle Dávid, *el-hólt a' ſzive belől, és ollyanná lött mint a' kő.* és azt irja Rabbi Salomon; hogy azért nyavalygott tíz nap, hogy Dávidnak tíz szolgait illette boszszú-beszéddel. Ámos Próféta-is keményen feddi, és fenyegeti Izraelnek tíz nemzetségit, mondván [d]: *Jaj a' kik gazdagok vattok Sionban, és bíztok a' Samaria hegyében. Fejedelmek a' népek fejei, frissen menvén az Iſraél házába.* Kik el vattok választva a' gonosz napra. Vallyon miért? utánna vati: *Kik meg-éſznek a' báránt a' nyájból, és a' borjút a' chordakőzzül: kik énekeltek a' hóltas ſzava-mellett: kik a' bort chészékekből itták, és jeles jó kenettel kenetteſtek; és ſemmit nem ſzánakodtak a' Jóſef romlaſán:* az-az, semmi irgalmasságot nem mutatnak szűkölködő attyokfiaihoz. Féllyenek attól a' Jajtól a' Gazdagok: mert bizony *Irgalmaſság-nélkűl való ítélete léſzen annak, a' ki irgalmaſságot nem chelekedett* [e]. Holott azt vedd eszedbe; hogy a' Krisztus Törvényében, melly a' Szeretetnek és kegyelemnek törvénye, inkább kívántatik a' Kegyesség, irgalmasság, és szeretet: és az-okáért, a' kik azt nem követik, keményebb büntetésök léſzen. Szent Gergely Pápa, magyarázván a' frissen-lakozó Gazdagnak hístoriáját, ki a' szegény Lázáron nem könyörült, így ír: Némellyek azt ítélik, hogy az Ó Testamentomi paranchólatok, keménybek hogy sem az Új Testamentomiak; de azok magok gondolatlanúl meg-chalatkoznak: mert az Ó Testamentomban, nem a' főfrenség, vagy szoros marokkal-való fáfárkodás büntettetett-meg, hanem a' lopás és tolvajlás: abban, a' ki hamissan valamit el-vőtt, négy-annyit kellett érette adni; és az vólt büntetése: de itten, a' Gazdag embert nem azért feddik, és büntetik, hogy a' máſét elvonta, hanem, hogy a' magáét nem osztogatta. Ez vólt a' mi ezt a' pokolba vitte, hogy az ő szerenchéjében sélelmes nem vólt: mert az el-vőtt jókat, a' kevélységre fordította; mert a' könyörületeſséget nem tudta; mert a' bűneit fel-váltani nem akarta, noha bővelkődött annak árrával.

B

b 1. Reg. 25. 10.

c Vers. 38.

d Amos, 6. 1. 3.

e Jac. 2. 13.

C

D

III. RESZE.

MOndaná valaki: Ha az enyímet ki-adogatom alamisnában, magám meg-fogyatkozván, máſtól kérjek-e, vagy várjak? nem jobb-e, ha a' magaméval élek? Felelet. Ezt mondhatná talám a' Pogány, ki az Istennek igéretit nem tudgya: de a' Keresztyén ember, a' ki hiszen az Isten szavának, nem látom mint mondhassa. Nem Urúnk mondotta-e [f]; *Adgyatok, és adatik nékiek?* Nem a' Szent Lélek mondotta-e Salomon-által [g]; *Tiſzteſſed az Urat a' te marhádból, és minden gyümölchidnek zsengéiből adgy néki* (tudni illik, a' szegényekben:) *és meg-töltetnek az chkreid eleséggel, és a' ſajtóid borral bővelkődnek?* Melly mondással azt jelenti Salomon, hogy, a' ki a' szegénnek ád, az Urat tiszteli. és méltán; mivelhogy Urúnk úgy tartya a' mit a szegénnek adunk, mint-ha néki adnók, mondván [h]: *Valamig egynek az én leg-kiſſebbik atyámfiai közzűl chelekedtetek, nékem chelekedtétek.* Azért mongya Salomon; hogy, ne valami lopott marhát, vagy el-vetett rongyot adgyunk az Istennek tiszteſségére a' szegényekben, hanem igaz marhánkból, és annak-is az javából (mint a' zsengék lévélnek) és azt nem szűkönn. Mert, a' ki Alamisnában ada-

f Luc. 6. 38.

g Prov. 3. 9.

h Matt. 25. 40.

való

valór, vagy szükön ád, vagy azt jelenti, hogy nem az Istennek adgya; vagy, ha azt itéli hogy az Istennek adgya, nagy boszszúsággal illeti, hogy ollyat ád neki, mellyet világi Fejedelmének általlana adni; vagy, ha adná, nem venné tőle jó növen; a' mint az Isten Malakiásnál mongya [x]. Az-okáért mongya Szent Agoston [y]; hogy az Alamizsnát olly bőven kell osztogatni, mint-ha nem a' szegény kölduſſal volna ügyünk, hanem hatalmas Fejedelemmel: kinek nem elég akár-minémü ajándék, hanem olly, hogy kedve szerént légyen; az-az, nagy, gazdag, bőchülletes. és a' ki illyen módon ád alamizsnát, az Istenre tekintvén a' szegényben, kétség néikül tiszteli az Urat.

[x] Mal. 2. 8.
[y] Serm. de Lectionib.

Sőt más módon-is tiszteli az Urat, a' ki a' Szegénnek alamizsnát ád: Mert *az Isten gazdag az Irgalmasságban* [z]: és a' mint Arany-szájú Sz. János magyarázza, nem-chak az ő Irgalmasságában, hanem a' miénkben-is; az-az, a' mi Alamizsnánkban. Ugy vagyon: mert akkor mongyuk a' Fejedelmet gazdagnak, midőn nem chak a' fő udvari népeknek vagyon jó fizetésök, és tiszteléseges asztalok; hanem az alatsomb rendüeknek-is, drabantoknak, lovászoknak, pezsgéreknek jól vagyon dolgok, ételből, ruházatból, és egyéb szükséges dolgokból. Igy az Isten-is, az ő Irgalmasságának gazdagságát, nem akkor muratttya-meg fő-képpen, midőn e' Világi udvarában a' fő emberek és fejedelmek bővelkődnek minden kívánta jókkal; hanem, mikor az ő leg-kisebbik szolgainak-is, a' Szegényeknek tiszteléseges táplálások vagyon. Innét vagyon, hogy Urunk, az Istennek gazdag tár-házát meg akarván velünk ismérterni (melyből naponként eleséget ád nem chak az embereknek, hanem az oktalan-állatoknak-is,) nem emlekezett az orosztányokról, sasokról, grif-madarakról, hanem alá-való, vagy apró madarakról, mondván [a]: *Gondollyatok meg a hollókat, mert nem vetnek, se nem aratnak; kiknek sincs pinczéjek, se chűrök; és az Isten el-táplálja azokat.* És [b]: *Nem-de nem öt verebet vesznek-e két fillyéren, és egy azok-közűl sincs el-felejtve az Isten-előtt?* Az-okáért, mint-hogy az Isten azt rendelte, hogy az Szegényeket a' Gazdagok-által táplállya, méltán mondhattyuk, hogy az Isten, az ő Gazdagságának dicsőségét, a' gazdagok Irgalmasságában helyheztette; és úgy, nem chak a' maga irgalmasságában gazdag, hanem a' miénkben-is.

[z] Ephes. 2. 4.
[a] Luc. 12. 24.
[b] Vers. 6.

Vedd észedbe itten, az Istennek nagy kegyességét a' Gazdagokhoz: kik, mivel-hogy a' sok akadályok-miatt nehezen üdvözűlhetnek, a' mint Urunk jelentette [c], módot mutatott nékik, hogy minden akadályokon által-mehessenek; némelly Szegényeket rendelvén e' világon, kiknek táplálásokat a' Gazdagokra hadta: kik ha tiszteségben el nem járnak, az Istent gyalázzák, és boszszúsággal illetik. Mert, valamikor a Gazdag meg nem segéti a' szegént, és az ehel meg-hal: a' mi gyarlóságunk-miatt neminémű-képpen ok adatik, hogy ne úgy gondolkodgyunk az Isten gond-viseléséről, a' mint kívántatnék; azt itélvén, hogy arra a' Szegényre Isten gondot nem viselt, holott nem az Istenben, hanem az irgalmatlan emberben volt a' fogyatkozás. De az Isten ezt a' terhet fel-vállalta, hogy a' Gazdagokat veszedelemben ne hadná: kik, ha az irgalmasság-által nem üdvözűlnek, nehezen találllyák-fel az utat meny-országra. És ez egyik oka, hogy az Isten magának tulajdonittya a' mit a' Szegénnek adunk. mert, a' ki én-érettem adósságomat meg-fizeti, azt mondhatom, hogy azt a' pénzt nékem adta: igy, az Istennek ajándékozzuk, a' mit ő képében a' Szegénnek adunk; kire-való gond-viselés az Istené; ki, mint teremtő, teremtett-állatinak gond-viselését magára vötte, és arra kötelezte magát jó akarattyából, és szeretetiből. Ugyan ez az oka; hogy, a' ki Alamizsnát ád, el nem veszti jutalmát: mert, a' mint Salomon mongya [d], *Az Urnak ád kölcsön, a' ki a' szegényen könyörül.* Lehetetlen dolog pedig, hogy az Isten adósá maradgyon; sőt hogy uzóraval-is meg ne térittse, a' mit néki költsön adunk.

[c] Matt. 19. 23. 24.
[d] Prov. 19. 17.

Ezt ha meg-gondolnák a' Gazdagok, nem mentenék magokat azzal, hogy sok gyermekök, vagy chelédök vagyon: hanem, inkább azért lennének adakozók, hogy az Istentől áldomási nyernének, Dávidnak ama' mondása-szerént [e]: *Ifjú voltam, és meg-vénhödtem: és nem láttam, hogy az igaz el-hagyatott volna, sem hogy az ő magva kenyeret keresni volna. Nap-estig könyörül, és kölcsön-ád; és az ő magva áldásban lészen:* az-az, nem chak meg nem fogyatkozott, de maradékinak-is gazdagságot hagyott. mert, a' mint Szent *Cyprianus* mongya [f], az Istent hadra-fiainak Tutorúl, és gond-viselőül. Erről igen szép példát ir *Sophronius* Jerusálemi *Patriarcha* [g], egy Konstantinápolyi emberről: ki ő-maga beszéllette, hogy az attya igen gazdag ember volt, és sok Alamizsnát osztogatott. Ez egy-kor magához hivván a' fiat, minden kincseit meg-mutatta néki, mondván: Fiam, mit válaszsz

[e] Psal. 36. 25.
[f] De Elemosyna.
[g] In Prato Spirituali. cap. 101.

A

inkáb? ezt-e a' pénzt; vagy hogy az Iſtent hadgyam Tútorodnak? Kinek a' fia azfelelte; hogy inkább válaſzsza az Iſtennek Tútorságát. és okát adta: Mert, egy-mond, ezek a' gazdagſágok mind el-múlnak; ma vannak, és hólnap nem léſznek: de az Kriſtus örökké még marad. Halván azt az attya, annál inkább mindenét a' ſzegényeknek oſztogatta; úgy hogy halála-után igen kevés ſet hagyott a' fiának. Azonban meg ſzegényedvén az Iſiú, erős bizodalommal bízott a' Kriſtusnak, mint Tútorának, gond-viſeléſében. Azon Városban volt egy gazdag fő ember, tökéletes Iſten-félő feleſége lévén, és egyetlen egy leánya, a' kire nézett minden gazdagſága; kinek monda a' feleſége: Imé ez egy leányunk vagyon, és az Iſten ſok gazdagſággal ſzeretett bennünket: ha a' leánzot valami gazdag, de feslett-erkölchü iſiúnak adgyuk, gonoſzúl fogja tartani: az-okáért kereſsünk valami alázatos és Iſten-félő férjet néki, ki Iſten-ſzerént ſzereſſe, és táplállya. Kinek felele az ember: Jol ſzóllaſz. menny a' Templomba; és, aitatoſon imádkozván, maradgy ott: és valaki elsőben a' Templomba mégyen, azt rendelte Iſten a' mi leányunk férjének. El-menvén az aſzſzony, úgy chelekedett. és leg elsőben, az az Iſiú találkozott a' Templomba menni, kit az attya a' Kriſtus tútorſágában hagyott. Kihez egy ſzolgát külde az aſzſzony, és magához hívatván, meg-kéré, Ki, és honnét-való vólna? És meg-értvén ki vólna, halát ada az Iſtennek, és monda néki: Imé a' te gond-viſelőd, házas-társot és nagy gazdagſágot parancholt néked, hogy Iſteni félelemmel élly mind a' kettővel: és néki adá leányát minden gazdagſágával. Latván az Iſiú, hogy az attya jó Tútornak hadta, hálát ada az Iſtennek, és, tellyes életében az attya nyomdokát követvén, ſok alamiſnát oſztogatott.

B

Ne véllyék azért e' Világ fiai, hogy, a' mit a' Szegényektől meg-vonſznak, azt magoknak, vagy gyermekőknek meg-maraſztyák. tellyeſséggel kűlömben vagyon a dolog: mert azt mind el-veſztik; és chak azt maraſztyák-meg magoknak és gyermekőknek, a' mit ki-adnak a' ſzegényeknek: mint az Apoſtolok, ha az őt árpa-kenyeret meg-tartották vólna, tizen két koſár morzalékot nem ſzedtek vólna. Innét mongya Salomon [h]: *A' melly lélek áld, meg-hízik; és a' ki réſzegíti, ő-is meg-réſzegittetik*: az-az, a' ki ſokat ád Alamiſnában, ſokat vészen helyében. Az Adakozás, úgy-mond *Clemens Alexandrinus* [i], a' kegyeſségnek jó kút-feje; és midőn a' ſzomjúhozóknak italt ád, iſmég meg-telik, és bővelkődik: mint a' melly emlőt ſzopnak, vagy fejnek, abban bővségesb téj ſzármazik. Azt írja *Surius* [k], Szent *Germanus*ról *Antiſiodórumi* Püſpökről; hogy az után, a' ſzegények Alamiſnát kértek tőle: ki, meg-kérdvén a' *Diaconus*át, mennyi költſége vólna? és, meg-értvén hogy chak három arany; meg-parancholá, hogy mind a' koldúſoknak adgya. Kinek monda a' *Diaconus*: Mi tehát mivel élünk? Felele a' Püſpök: Léſzen Iſtennek gondgya, hogy ſzolgait el-táplállya; te add az ſzegényecknek a' mi nálad vagyon. De a *Diaconus*, mint jó gond-viſelő, és okos ſáfár (hogy már,) chak két aranyat ada a' ſzegényecknek, meg-tartván a' harmadikat. Azonban egy-néhány lovas, ſzágúldva utánnok ſiete, és, egy *Lepórius*-nevű fő embertől, két-ſzáz forintot vűn a' Püſpöknek. Ki a' *Diaconus*hoz fordúlván, monda néki: Vedd-el a' mit adnak; és tudd-meg, hogy a' ſzegényeket meg-chaltad: mert, ha, a' mint parancholtam, mind a' három aranyat nékik adtad vólna, a' mi fizető Meſterünk ma három-ſzáz forintot adott vólna azokért. Sok efféle példákat találunk a' Szentek hiſtoriáiban.

C

h Prov. 22. 23.

i Lib. 3. Pædag. c. 1.

k In Vita S. Germani, cap. 22.

D

l Prov. 11. 24.

Szép mondáſát olvaſom Salomonnak [l]: *Némellyek az ő tulajdonokat oſztyák-el, és gazdagabbakká léſznek: némellyek el-ragadgyák a' máſét-is, és mindenkor ſzükölködésben vannak.* Azt akarja pedig Salomon jelenteni; hogy nagy kűlömbség vagyon az Irgalmaſok-, és a' Fösvények-között. Az Irgalmaſok, a' magok pénzét a' ſzegényecknek oſztogattyák, és naponként gazdagúlnak: a' Fösvények pedig, a' máſét-is el-véſzik, és meg-is ſzűkölködnek. A' Hetven-két Magyarázók, e' mondáſt ſzépen fordították: *Sunt qui ſpeminantes propria, plura ſuſcipiunt*: az-az, Vannak a' kik a' magokét meg-gyanánt el-vetik, és meg-többitik; mint a' ſzántó-emberek tudni illik, kik többet ſzoktak bévenni, hogy-ſem el-vetni. Innét mongya Arany-ſzájú *Sz. János* [m]: Ha a' ſzántó-emberek tár-házokat meg-üresztik, és buzájokat a' földbe vetik nagy vigaſsággal, reménlvén, hogy több gyümölchöt ſzednek-be; és noha tudgyák, hogy az égi háború, a' földnek ſoványſága, és ſok egyéb történetek meg-chalhyák néha reménſégőket, úgy-mint a' ſáskáknak ſeregi, és a' ragya, minden-által, mindent meg-növelnek vélek a' reménſég: ſokkal inkább nékünk ki kell-azt adnunk, a' minek különben semmi haſznát nem vehettyük. mert, ha a' Szegényecknek adgyuk, mind ezen, 's mind a' más világon jutalmát véſzſzük.

m Hom. 55. in Genes.

Halom-

Hasonló azért az Alamizsnálkodás nemelly gyümölcsfákhoz, mellyek két-féle gyümölcsöt teremnek, elöve-érőt, (e' világi marhának meg-többítéset,) és utólra-érőt (az örökké meg maradandó boldogságot.) És így hasonlította *Nizetas* [a] az Irgalmas embert a' főge-fához: mert nem csak későn érő gyümölcsöt ád az Irgalmas ember; az-az, nem csak halála-kor hágy fok Alamizsnát a' szegényeknek, midőn egyébet sem tehet benne, azért hogy a' halál mindenektől meg-fosztya: hanem éltében-is, úgy mint elöl-érő gyümölcsöt. És azt mongya; hogy Urunk azért átkozta-meg a' fügefát, a' mellyen gyümölcsöt nem talált [b]: mert noha, a' mint Szent Márk mongya [c], nem volt ideje a' fügéknek; tudni illik, az utól érő fügéknek: de az elöl-érő fügéknek ideje volt, és azt akarta jelenteni Urunk, a' mint *Nizetas* mongya; hogy ő nem csak azokra haragszik, kik halálok óráján semmit a' Szegényeknek nem hagynak, hanem azokra-is, kik életekben el-mulattyák az Alamizsnálkodást. De a' mint *Nizetas* az Alamizsnálkodó embert hasonlittya a' főge-fához, azonképpen mi ő-magát-is az Alamizsnát, vagy Irgalmasságot, a' hoz hasonlíthattyuk; mivelhogy nem egy, hanem két gyümölcsöt terem: tudni illik, elöl-járó gyümölcsül, e' Világi jutalmat; utól-járó gyümölcsül pedig, az Örök boldogságot; a' mint hasonló dologban mondotta Urunk [d]: *Senki ninch, a' ki el-hadta házat, vagy atyafiait, vagy nénnyeit, vagy attyát, vagy annyát, vagy fiait, vagy mezeit én-értem, és az Evangéliomért; a' ki ezt az annyit ne vegyen, mast ez időben, házakat, és atyafiakat, és nénéket, és anyákat és fiakat, és mezőket, háborusságokkal; és a' következendő világon az Örök életet.* Mind ezekből ki-tetszik az Irgalmasságnak haszna: és hogy senki az Isten gond-viselése-felől nem kételkedhetik; csak hogy ő-benne bizzék, és őtet kövesse a' mái fokasággal. sőt jobban a' mái fokaságnál, melyben Urunk látott valami fogyatkozást, és azért mondotta [e]: *Bizony, bizony mondom nékiek; keresitek engem, nem hogy a' jeleket láttátok, hanem hogy ettetek a' kenyerekben, és meg-elégedtetek.* És utánna vetette: *Munkálkodgyatok nem az eledelért, mely el-vész, hanem a' mely meg-marad az örök életre.*

Adgya Isten, hogy most-is ne légyen helye e' dorgálásnak; és ne találtassanak, kik a' Krisust nem egyébért keresik, hanem a' kenyérért, és a' kevés halakért: az-az, hogy ne légyenek, a' kik az Egyházi méltóságot nem azért keresik, hogy az Istennek dicsőségéért, és a' lelkek üdvösségéért munkálkodgyanak, hanem hogy kenyeret és halat kaphassanak; az-az, nem a' tiszt-ért, hogy abban el-járjanak, hanem a' jövedelemért. Nem követnék ezek az Apostolok nyomdokit: kik, látván, hogy hivatallyokban, az imádkozásban, és predikállásban, akadékot szerez a' külső dolgokra-való gond-viselés (mint hogy az első Keresztyének, *a' miek volt, az Apostolok lábaihoz vitték* [f]; és ők oszzogatták-el, a' mint kinek-kinek szüksége kívánta...) más-képpen gondolkodtak a' dologról, és azt a' gondot magokról le-rázták, mondván [g]: *Nem méltó nékünk el-hadnunk az Isten Igéjét, és az asztalokhoz szolgálnunk: Válasszatok azért atyamfiai közzületek hét jó hirü-nevü férfiakat, Szent Lélekkel és bölcsességgel tellyeseket, kiket erre a' dologra rendellyünk: Mi pedig az imádságban, és az Igének szolgálatyában leszünk foglalatosok.* : Sőt tellyességgel külömbet mondanának, ha nem szájokkal-is és nyelvökkel, de szivökkel, és cselekedetökkel; tudni illik: Nem jó, ha mi az Isten igéjének predikállásában annyira leszünk foglalatosok, hogy a' jövedelemről-való gond-viselést félben-hadgyuk: Helyheztessünk egy Káplánt, vagy állassunk egy Prebendárt a' Templomba, ki helyettünk el-végezze a' Predikálást, és a' Szolgálmát: annak rendellyünk valami fizetést, vagy adgyunk egy *Sedecimát* néki: és igérjük-meg, hogy, ha valami *Beneficium* vákálni-fog, el nem feletkezünk róla: az mindeneket el-végezhet, Keresztelhet, Gyónthathat, áldhat, és temethet: Mi pedig a' pénz-gyüjtésben, és *Beneficiumok* többítésében legyünk foglalatosok. Adgya Isten, mondám, hogy most effélék ne légyenek: mert bizonyos dolog, hogy az Eretnekség, illyen Egyházi emberek-miatt áradott-el a' szomszéd Országokban, és a' mienkben-is. Nincsen útálatosb dolog, a' mint Szent Bernárd irja [h], mint mikor a Püspök az gazdagságnak gyüjtésére figyelmez; mindenekre vigyáz; mindenektől számot vészen; minden kárért feddődik; és a' lelkeknek veszedelmét nem sirattya; és, mintha nem ő tiszti volna, meg sem gondollya... És a Pogány Putifár példáját hozzá-elő: ki minden marháját úgy kezébe bizta Józsefnek, hogy ő-maga nem-is tudta, mi légyen házánál, hanem csak a' kenyeret a' mellyet meg-evett [i]. Szent Agostonról azt irja *Possidius* [k], hogy soha se költsönt, se gyűrőt, a' vagy pecsétet kezébe nem vött, hanem minden gond-viselést a' szolgákra bizott: és mentől inkább meg-bizte őket, annál hivebbeknek találta.

[a] In Orat. 20. Nazianzen.
[b] Matt. 21. 19.
[c] Marc. 11. 13.
[d] Matt. 19. 29. 30.
[e] Joan. 6. 26.
[f] Act. 4. 35.
[g] Act. 6. 2.
[h] Lib. 4. de consider. c. 3.
[i] Gen. 39. 6.
[k] In Vita ejus. cap. 24.

A

Tudom, hogy ez-ellen azt mondhatná valaki; hogy nehéz most hův szolgát találni. De én viszontag azt mondhatom; hogy nem chak most, hanem mindenkor-találtattak gonosz szolgák: de azért a' jó Püspökök, nem átották magokat a' világi gond-viselésbe. és, a' mint Sz. Bernárd mongya [a], noha Urunk tudta Judásnak hamisságát és lopását; mindazáltal nem vötte magához az erszényt, hanem nála hadta. És sok példákkal meg-bizonyodott, hogy azok az Egyházi emberek, kik nem-fölöttébb szorgalmatoskodtak a' penz-gyűjtésben, künnyen hův szolgákat találtak; és azokat, magok példájával arra oktatták, hogy a' világi el-múlando kinchen mekapjanak: a' kik pedig, hivatallyokról el-feletkezvén, minden igyekezetöket arra-fordították, hogy gazdagságot gyűjtsenek, ritkán találtak hův szolgákra. mert látván a' szolgák Uroknak példáját, örömest azt követték; és magokkal el-hitették, hogy, ha az Egyházi emberek, hivatallyok-ellen-is gyűjtik a' pénzt, ö-nékik sem kell magokról el-feletkezni; és úgy, meg-lopták Urokat.

a Lib. 4. de Consideratione cap. 9.

Efféle példákat könyű vólna írásban foglalni; de én, nem a' személyeket akarom gyalázni, hanem a' vétkeket ki-gyomlálni; és minden Egyházi embereket arra inteni, a' mit Urunk mindeneknek mondott (de fö-képpen az Egyházi embereket illeti, tisztök- és hivatallyok-szerént) [b]: *Keressétek elöször az Isten országát, és az ö igasságát; és mind hozzá adatnak néktek ezek.* Mert ha külömbet chelekesznek, és Urunk rendit viszsza-fordíttyák, elöször keresvén a' magok hasznát és alkolmatosságát, az-után-pedig az Isten országát, és a' lelkek üdvösségét: hasonlók lésznek a' balgatag gyermekekhez, kik a' diónak heját szorgalmatoson fel-szedik, a' bélit pedig el-hadgyák; noha a' dió hejával chak kezöket mochkollyák, a' bélivel pedig magokat táplálhatnák. Söt azt-is meg-gondollyák; hogy, ha ök, az Istenét félbe hagyván, a' magokét fölöttébb keresik, az Isten tellyességgel el-vészi tölök a' jövedelmet, mellyet az régi Jámborok, a' tisztért és szolgálatért rendeltek az Egyházi embereknek: *Beneficium datur propter Officium: quare, si non præstatur officium, tollatur Beneficium.*

B

b Matt. 6. 33.

Mondaná valaki: Ebben semmi részem ninch; lássa a' ki bűnos. Én örömest el-hiszem, és bizonyoson tudom, hogy sok Isten-félö Egyházi emberek vannak, kik efféle hajóban nem eveznek: és szívem-szerént kivánom az Istentöl, hogy minnyájan meg felellyenek tisztöknek. Az-okáért, hogy senki meg ne chalatkozzék, ím én egy próba-követ mutatok: azon ha által-mennek, jól vagyon dolgok, járjanak békevel. Történik, hogy valami Egyházi tiszt, Püspökség, Præpostság, Apáturság vákál, melynek jobb jövedelmét mongyák, hogy-sem a' tiednek vagyon: kívánod azt, és kéred a' kitöl illik. De miért? Hogy remélled, hogy abban több lelkeket nyerhetsz, Istenednek jobban szolgálhatsz, a' szegényeket inkább segétheted. Jól vagyon: bátorságoson törekedhetel; mert elöször az Isten országát, és igasságát keresed: és, mint-hogy *a' munkát méltó az ö bérére* [c]; *és a' jól forgolódó Egyházi-szolgák, kettös tiszteletet érdemlének* [d], szolgálatodnak jutalmát-is keresheted. De, kitöl Isten oltalmazzon, ha azért vágyódol utánna, hogy több jövedelme vagyon, és kevesebb munkát kíván; és következendö-képpen frissebben lakhatol, több szolgákat tarthatsz, atyádfiait inkább segétheted, nagyobb szabadságban élhetsz, nem tartom szerenchédet: hanem, azt mondom Szent Pállal [e], *Ne érts senn, hanem félly.* Urúnk nem félhetett akár-minémű tiszttöl-is, vagy méltóságtól, és minden dichöséget meg-érdemlett: de mindazáltal, *midön eszébe vötte vólna, hogy el-jönének, hogy meg-ragadnák ötet, és Királlyá tennék ötet, ismég a' hegyre futa maga egyedül:* példát adván minden Lélki-pásztoroknak, hogy a' méltóságos tiszteket ne chak nekergessék, hanem ugyan fussanak elöttök; és a' hegyre fussanak, a' hol alkolmatosban elmélkedhessenek a' mennyei dolgokról; nyugodalmasban könyörögheſſenek, mind magokért, 's mind a' Juhokért: és úgy, azokkal-eggyütt, múnkájoknak jutalmát vehessék, az örök Bóldogságot; Mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isten, az ö Szent Fiáért. Amen.

C

c Luc. 10. 7.
d 1. Tim. 5. 17.
e Rom. 11. 20.

D

Böjt ötödik vasárnapi Evangeliom.

Sz. Jánosnak VIII. részében, v. 46.

Azidőben: Monda JÉSUS a' Zsidók sereginek, és a' Papi fejedelmeknek: Ki fedd-meg engem közzületek a' bűnről? Ha igasságot mondok néktek, miért nem hisztek nékem? A' ki Istentől vagyon, Istennek igéjét halgattya. Azokáért nem halgattyátok ti, mert az Istentől nem vattok. Felelének azért a' Zsidók, és mondának néki: Nem-de jól mongyuk-e mi, hogy Samaritánus vagy te, és ördögöd vagyon? Felele JÉSUS: En-nékem ördögöm ninchen: de tiszteletem az Atyámat, és ti tiszteletlenséggel illettetek engem. En pedig nem keresem az én dicsőségemet: vagyon a' ki kereſſe, és meg-itéllye. Bizony, bizony mondom néktek: ha ki az én beszédemet meg-tartya, halált nem lát örökké. Mondának azért a' Zsidók: Most ismértük-meg hogy ördögöd vagyon. Ábrahám meghólt, és a' Próféták; és te azt mondod: Ha ki az én beszédemet meg-tartya, a' halált meg nem kóstollya örökké. Vallyon te nagyobb vagy-e a' mi atyánknál Ábrahámnál, a' ki meg-hólt? a' Próféták-is meg-holtak. Mivé tészed magadat? Felele JÉSUS: Ha én dicsőítem magamat, az én dicsőségem semmi: vagyon a' ki dicsőít engem, az én Atyám, a' kit ti mondotok hogy ti Istentek, és meg nem ismértétek őtet; én pedig ismérem őtet: És ha mondom hogy nem tudom őtet, ti-hozzátok hasonló hazug lészek. De tudom őtet, és az ő beszédét meg-tartom. Ábrahám az atyátok örvendezett hogy látná az én napomat: látta, és örült. Mondának azért a' Zsidók néki: Még ninch ötven esztendőd, és Ábrahámot láttad? Monda nékik JÉSUS: Bizony, bizony mondom néktek; minek-előtte Ábraham lenne, én vagyok. Köveket kapának azért, hogy ő-reája hagyigálnák: JÉSUS pedig el-rejté magát, és ki-méne a' Templomból.

Első Predikátzio.

Midőn Dávid eszébe vötte vólna, hogy Saul őtet tőrbe akarja ejteni, és elveszteni, kit ő két nagy ellenségétől meg-mentett vólt; tudni illik, czitarájával, az Ördögtől, ki *gonoszul gyötörtötte* [a]; és parittyájával, a' Goliáttól, ki az egész Israélt meg-rettentette [b]: keservesen érzette, és Jónatas-előtt panaszolkodva azt mondotta [c]: *Mit vétettem? micsoda az én hamisságom? és micsoda az én vétkem az Atyád-ellen, hogy lelkemet keresi?* Mint-ha azt mondotta vólna: Tudom, hogy szolgáltam az atyádnak nagy dolgokban, mellyért nem üldözést, hanem fizetést érdemlettem: vétkemet nem tudom; de ha vagyon, rakja reám, és a' büntetést örömest fel-vészem. Hasonló-képpen, látván az édes Jésus, hogy a' háládatlan Zsidók, sok Jó-téteményiért gonoszszal akarnak fizetni, és hálájára igyekeznek, panaszolkodva mondotta a' mái Evangéliomban [d]: *Ki fedd-meg engem közzületek a' Bűnről?* az-az, Kibizonyíthat reám valami gonoszt, mellyért méltó légyek illyen üldözésekre? állyon-elő; rakja reám; fel-vállalom a' büntetést. Az-okáért, mivelhogy cselekedetemben semmit meg nem fedhettők, semmit tanításomban meg nem vethettők, mert merő igasságot mondottam; következik, hogy magatok gonoszsága-miatt nem hisztek nékem. Mert e' Háromi Okból származik, hogy valakinek szavát ne hidgyék: vagy a' mondónak gonosz erkölcse; és azért kivánta Sz. Pál, hogy *a' Püspök fedhetetlen légyen* [e]: vagy azon mondónak hazudása; mellyel azt nyeri, és érdemli, a' mint *Aristóteles* mondotta *Laertius*nál [f],

[a] 1. Reg. 16. 23.
[b] 3. Reg. 17. 11.
[c] 1. Reg. 20. 1.
[d] Ioan. 8. 46.
[e] 1. Tim. 3. 2. Tit. 1. 6.
[f] Lib. 5. c. 1.

hogy igaz-mondáſát ſe hidgyék. és azért kívánta Sz. Pál a' Püſpökben s, hogy *a' hívő beſzédnek, melly a' tudomány-ſzerént vagyon, ſzorgalmatos meg-tartója légyen*: vagy a' hallgatónak gonoſsága, és hitetlenſége. mert, a' mint Salomon mongya [h]: *Nem vészi-hé a' bolond az okoſság igéit, hanem: ha azokat mondod, a' mik a' ſzívében ſorognak.* A' kétel-ſő oknak azért, nem léven helye a' Krisztusban, az ő ártatlanſágáért, és igaſságáért; egyéb oka nem volt, hogy ő-néki nem hittek a' Zsidók, hanem inkább üldözték, az ő tulajdon gonoſságuknál. Erről a' Krisztus tedhetetlenſégéről, és ártatlanſágáról, leſzen e' moſtani Predikátzio: Melyben.

I. Még-bizonyítom, hogy a' Krisztus, nem vétett, ſem nem vétkezhetett.

II. Meg-mutatom a' Bűnnek gonoſságát, kárával, és káros.

III. Szóllok a' Bocsánatról bűnről; Okait adom, miért kell azt el-távoztatni.

ELSŐ RÉSZE.

NEm chak Tedhetetlen, ártatlan, és bűn-nélkől volt a' Krisztus, a' mint az ő Tanítványi nyilván mondották, Sz. Péter [i], Sz. Pál [k], és Sz. János [l]; sőt az ellenségi is, úgy-mint Júdás [m], Pilátus [n], és annak Feleſége [o], és Heródes [p]; hogy ne ſzóllyak a' Századoſról [q], és a' Keresztfán-függő Tolvajról [r]. kik minnyájan, vagy igaznak és ártatlannak vallották; vagy chelekedetekkel ollyannak mutatták: hanem ugyan nem-is vétkezhetett, Egy-nehány Okból. mellyeknek mi-bennünk-is valami részből helye lehet; nem a' végre ugyan, hogy ne-is vétkezheſsünk (mert az állapatunkhoz nem fér,) hanem hogy gyakorta, és nagy dologban ne vétkezzünk; a' vagy, ha vétkezünk, a' bűnben ſoká-ig ne heverjünk, hanem mentől hamarébb ki-térjünk.

Első Oka, a' mellyért Krisztus úrunk nem chak nem vétkezett, hanem ugyan nem-is vétkezhetett, az; Hogy igaz Isten volt. Úgy vagyon, hogy a' Krisztus igaz Ember-is volt; és az emberi természettel, ő-magában, egybe-fér a' vétek: de, mivelhogy azt a' természetet az Istenség fel-vőtte, és azzal el-válhatatlanúl egy Személybe ſzerkeztetett; a' vétek pedig, nem a' természete, hanem a' Személye; és a' Krisztusban, egyéb Személy nem volt az Isteni ſzemélynél, emberſége-ſzerént ſem vétkezhetett: a' mint a' Harodik Kőzönséges *Synodus* nyilván meg-vallotta [s]; a' Szent Atyák-is, úgy-mint Sz. *Athanáſius* [t], Sz. *Cyrillus* [u], és Sz. *Damaſcénus* [x]; annak-előtte *Tertullianus*-is [y], ki illyen Ellen-vetést teszen: Ha a' Krisztus a' mi testünkbe öltőzött: tehát bűnös volt az ő teſte, mint a' miénk? És meg-felel, mondván: A' mienkbe öltőzött, de azt magáévá tőtte, és magáévá tévén, vétkezhetetlenné-is tőtte. A' vasnak természete az, úgy-mond *Origenes* [z], hogy hideg-is lehet, és hideg-is; de ha mindenkor a' tüzes kemenczében marad, azt monchattyuk, hogy meg nem hidegülhet: azon-képpen az Istennek Boldog leſke, mindenkor az Igében, mindenkor az Istenségben, mindenkor a' Bölcheſségben lévén helyheztetve, minden a' mit chelekeſzik, a' mit érez, a' mit ért, Istenhez illendő, és vétek nem lehet benne: azokáért, ſem el-változhatónak, ſem el-fordúlhatónak nem mondhatni; melly az Isten Igéjének erejéből meg-tüzeſedvén, ſzűntelen bírja a' változhatatlanſágot. Oka pedig ennek az; hogy, ha a' Krisztus Emberſége vétkezne, a' vétek az Istennek tulajdonittatnék (mellyet chak meg-gondólni-is ſzörnyűség.) Mert az értelmes Személy köteles arra, hogy a' melly természettel, létel-ſzerént őlve-ſzerkeztetett, annak mint tulajdonának gongyát viſellye: a' mint az emberben-is, az értelmes lélek, tartozik igazgatni az érzékenleges testet. Az-okáért, holott a' gond-viſeletlenſégnek nem lehet helye az Igében, az ő természete bűnt nem tehetett: ſő-képpen, mint-hogy az tellyeſséggel az ő haralmában volt, ſem tudatlanſág, ſem erőtlenſég ő-benne nem találtatván. Hasonló-képpen, köteles az Atya, hogy gondot viſellyen a' Fiára; a' Férfiu, a' feleſégére; az Úr, a' ſzolgájára, a' Had-nagy, a' vitézire, a' mennyire tőle lehet, és a mennyire tőle függnek; úgy hogy, ha vétekbe esnek, nékik tulajdonittatik, és a' büntetésben-is részesűlnek.

Ebből az Okból, mi azt tanúllyuk: hogy a' Bűnt el-távoztaſſuk. Mert mi, nem vagyunk ugyan az Istennek természet-ſzerént-valo fiai; de az ő Malaſztya által, fogadott fiai vagyunk [a], az ő képére és hasonlatoſságára teremtettünk [b]. Az Isten Fia pedig, a' mi természetünkbe öltőzött [c]: és azért nevezett minket Atyja-fiainak [d]. azért mondatik *Hozsánnák minden-kéjben az atyafiakhoz* [e]: és hogy ő a' mi tejünk, mi pedig ő tagjai vagyunk [f]: és hogy *Ő nem vötte a' ſzolgálatnak lelkét ismég a' félelemben, hanem a' fogadott fiúság lelkét, melyben kiáltyuk; Abbá (Atyánk,) mert ő-maga a' Lélek bizonſágot teſz a' mi lelkünknek, hogy az Isten fiai vagyunk. Ha pedig fiák, örökösök-is: az Istennek örökösi vagyunk, a' Krisztusnak pedig örökös társai* [g]. Ezt az okot meg-fontolván Sz. *Leo* Pápa, imígyen ír [h]: Az-okáért tegyük-le az ó embert az ő chelekedetivel; és részesek lévén a' Krisztus szűletéſében, ellene-

mon-

A
s Tit. 1. 9.
h Prov. 18. 2.

B
i 1. Pet. 2. 22.
k Heb. 7. 26.
l 1. Joh. 3. 4. 5. 8. 9.
m Matt. 27. 4.
n Mar. 27. 24.
o Mat. 27. 19.
p Luc. 23. 15.
q Luc. 23. 47.
r Luc. 23. 41.

s Act. 8. & 17.

C
t Lib. de Incarnat. Christi, fin. sinem.
u Cap. 10. in Joannem. 40.
x Lib. 3. de Fide Or. c. 11.
y Lucif. de Cur. in Christo.
z Lib. 2. Peri Archon c. 6.

D
a 1. Joan. 3. 1. Gal. 4. Rom. 8. 14. 15.
b Gen. 1. 26.
c Heb. 2. 16.
d Matt. 28. 10.
e Heb. 2. 12.
f Eph. 1. 22. & 4. 15. & 5. 23. Col. 1. 18.
g Rom. 8. 15. 16. 17.
h Ser. 1. de Nativ. Domini.

mongyunk a'reá eitéletedtinek. Ismerd meg, oh Keresztyén, méltóságodat, és az Istennitermészetben részesülvén, ne térj a régi alá-valóságra mellyből-is kiragadtatván a'Sátorlegnek hatalmából, az Isten világosságába és országába vitettél.

Második Oka a'Krisztus vétkezhetetlenségének, az ő Boldogsága volt, ki az Istent színről-színre látta. A'ki pedig azt látja, ha csak puszta ember is, nem vétkezhet; a'mint Sz. Agoston tanítja [k], mert a Boldogság, minden nyavalyát ki-rekeszt: az embernek pedig leg-nagyobb nyomorúsága, a Bűn. Továbbá, a Boldogságban, melly az Isten látása, nem mégyen senki a'vétekkel; a'mint Urunk ő-maga jelentette [l], és Sz. Pál is [m], Sz. Jánossal [n]: Tehát, a'ki már benne vagyon, annyival inkább nem vétkezhetik. Annak-felette, a'ki a'Boldogságban vétkezne: vagy ki-esnek a Boldogságból, és az nem lehet, mert a'Boldogság örökké-való bátorságos állapat, és változást nem szenved [o]: vagy nem esnék-ki; és az sem lehet, mert a'Boldogság, a'leg-nagyobb nyomorúsággal egyűtt nem lehet. Hogy pedig a'Krisztus mindenkor látta légyen az Istent, nyilvánittya Sz. Agoston [p]: mert bizonyos, hogy a'Krisztus, halála-előtt boldog vólt, és látta az Istent [q], mint-hogy az Istent személlyel eggyesűlt; melly eggyesűlés fogantatásakor kezdetett, és soha félbe nem hagyattatott: Az-okáért mindenkor Boldog vólt, és látta az Istent. És ez a'különbség vólt Urunk-között, és a'többi emberek között, az mint Sz. Agoston mongya [r]: hogy ezek, hóltok-előtt nem láttyák az Istent; a'Krisztus pedig, halála-előtt-is látta. Oka pedig, hogy a'Boldog nem vétkezhetik, az Istennek látása színről-színre: kit látván, kételen szeret, mert minden jót lát benne. a'Jó pedig, az akaratot magához vonsza: úgy hogy a'Boldog, az Istenben minden jót látván, nem akarhat semmit az Isten-ellen; sem az Isten látásáról meg nem szünhetik. Gyakorta érezzük magunkban, hogy, a'mit az akarat igen meg-kedvell e'földön, vagy kíván, az elmét alig vonhattya-el annak vizsgálásától: az-okáért, hogy akarhatná azt, hogy az elme meg-szünnék a leg-nagyobb Jónak nyilván-való látásától, melly minden e'világon-való jókat végetetlenül meg-előz, és fellyűl-halad? Az-okáért azt látván, szereti; és semmit ollyat nem szerethet, sem elméjében nem forgathat, a'mi az Istennek akarattya-ellen légyen, a'minémű a'Bűn.

Ebből-is azt tanúllyuk, hogy a Bűnt el-távoztassuk. Mert, noha mi az Istent nem láttyuk színről-színre, mindazaltal hittel hiszszük; melly homályos ugyan, de bizonyos. Az-okáért, minden bizonnyal, és kétség-nélkül el-hittük; hogy az Isten jól lát bennünket; hogy gyűlöli a'vétket; hogy meg-bűnteti; hogy hatalmasága-előtt senki el nem szaladhat. melly Négy dolognak, nagy ereje vagyon a'Bűnnek el-távoztatására. Az Elsőről mongya Dávid [s]: *Meg-tartottam parancsolatidat, és bizonságidat: mert minden útaim színed-előtt vannak.* Jól mongya: mert, ha a földi Fejedelmek-láttára nem merünk vétkezni, sőt csak benyélni-is: mit nem chelekedhetik az Isten látásának előttünk-való viseletit? mellyel élt Abrahám [t], és Illyés [u], és Eliséus [x]. A Másikról mongya Salomon [y]: *Gyűlöli az Isten az istentelent, és annak istentelenségét.* A'Harmadikról mongya Jób [z]: *Feltem mindenchelekedetimtől, tudván hogy meg nem engedsz a'vétkezőnek,* és azért mondatik az Ur, *Bosz szemállat Istenének* [a]. A'Negyedikért pedig, *Erősnek* és *Hatalmasnak* neveztetik, és az *Erős Uranak* [b]. Melly Négy dolgot, ha szüntelen előttünk viselnők, kűnyen meg-zaboláznók a'gonosz indúlatokat.

Harmadik Oka, mellyért a'Krisztus nem vétkezhetett, az ő nagy Bölcsessége, minthogy *ő-benne vóltak a'Bölcsességnek és tudománnak minden kincsei el-rejtve* [c]. Az-okáért, tudta a Bűnnek gonoszságát, útálatosságát, és kárát; és hogy attól méltó minden-képpen el-távozni; melynek el-törléséért ő nem szánta halálát. Ezen dolgokat mi-is megláthattyuk a Bűnben, ha lelki szemeinket fel-nyittyuk; a'mint majd meg-mutatom.

II. RÉSZ.

Az Halálos Bűnnek Gonoszsága, olly nagy, hogy minden valóságos gonoszságot magában foglal. Gonosznak tartyák az emberek, I. A'Szegénységet. A'Bűn olly szegénnyé tészi az embert, hogy, ha a Hitet, és Reménységet ki-vészed, minden egyéb gazdagságtol meg-foszta: sőt a'Hitet-is, és a'Reménységet haszontalanná tészi, meg-foszván a'Szeretetnek életétől. Hogy-ha, a'mint Sz. Tamás mongya [c], az Isten. Malasztya, minden természet szerént való jókat meg-halad: attól meg-foszván, az Bűn, leg-nagyobb szegénységre jurtattya az embert. és, a'mint Arany szájú Sz. János mondotta [d]; A'Bűnös embernél semmi szegényebb nincsen. A'világi szegények, vágy

a gaz-

[k] 22. Civit. c. 30.
[l] Apoc. 21. 4.
[m] 1. Ioan. 3. 8.
[n] 1. Ioan. 3. 14
[o] Apoc. 21. 27
[p] Ps. 83. 5 & Isa. 16. 25. Matt. 25. 21 & 46.
[q] Lib. 4. de Confess. Evang. c. 10.
[r] Ioan. 3. 13. Cor. 13. 12. Ps. 34. 3. Cor. 17. 24. [illegible] 83. 95. 965.
[s] Ps. 118. 168.
[t] Gen. 24. 40
[u] 3. Reg. 17. 1
[x] 4. Reg. 3. 14.
[y] Sap. 14. 9.
[z] Iob. 9. 28.
[a] Ps. 93. 1.
[b] Ps. 23. 8. 10
[c] Col. 2. 3.
[c] 1. 2. q. 113. art. 9. ad 2.
[d] Homil. 5. de Penitentia.

A
B
C
D

A

a'gazdagoktól táplálratnak, vagy a'kőzönséges jókkal élhetnek; úgy mint a'vad gyümölcsökkel, a'Napnak melegségével, a'folyo-vizekkel: de a'Bűnös embernek ízegénységét senki nem segétheti, mert lelki éhséget, és szomjúságát, chak az Isten enyhítheti; mezitelenségét, chak a'Krisztus követése fődözheti-be; szükségét, chak a'lelki jó veheti-el; melyet a'Bűn tellyességgel ki-rekeszt, és el-tékozol. II. A'Fájdalmat tartyák gonosznak. A'Bűn pedig, a'Lelki-ismérereet szüntelen furdallya. III. A'Szolgálatot. A'Bűnös ember, nem chak a'gonosz indúlatoknak szolgál, követvén azokat: hanem az Ördögnek-is. ki chak kinnal fizet; és a'Bűnnek, a'mint Urunk jelenti [g], Sz. Péter [h], és Sz. Pál [i]. IV. A'Gyalázatot; A'Bűnös pedig nagy gyalázatba jutott: mert igaz Urától, az Istentől el-pártolt; annál nagyobra bőchűllötte a'teremtett állatot; a'Sz. Lelket megszomorította; a'Krisztust, nem harmincz pénzen Judással, hanem sokkal kevésben eladta; és azért örök gyalázatban lészen. V. A'Nyavalyát és Betegséget tartyák gonosznak az emberek. A'Bűn pedig olly betegség, hogy semmi természet-szerént-való orvosság meg nem gyógyíthatya, hanem chak az egy Istennek hatalmas ereje: mert a'Bűn, embernek minden lelki tagjait el-lankasztya, minden érzékenységét el-vészi, minden erejét el-fogyattya, minden lelki éledet meg-útáltat véle. Innét mongya Dávid [k]: *Könyörűlly rajtam Uram, mert erőtlen vagyok: gyógyíts-meg engem Uram, mert meg-háborottak a'chontyaim.* És [l]: *Meg-rothadtak, és meg-fenyvedtek a'sebem-helyei, az én balgatagságom színe-miatt.* VI. A'Kár-valláft. A'Bűn, embernek minden gyüjteményét semmivé tészi: úgy hogy, ha mind a'világ javát magad chelekedted vólna-is, egy Halálos Bűnnel minden jutalmát el-veszted, és a mennyei bóldogságra nem haználhatnak; a'mint az Isten nyilván mongya Ezekielnél, hogy *Chak emlékezetben sem lészenek az ő igazságai* [m]. VII. A'Halált tartyák gonosznak. A'Bűn pedig, a'lelket öli-meg [n]. Ha azért mind ezek a'gonoszok az egy bűnben meg-találtatnak, mi lehet annál gonoszb?

B

k Psal. 6.3.
l Psal. 37.6.

m Ezech. 18. 24.
n Ezech. 18. 20.

A Bűnnek Útálatossága, abból ki-tetszik; hogy a'lelket, kinél az Istennek, az Angyalok-után, ninch szebb teremtett állattya, fölötte-igen útálatossá tészi: kinek minden szépsége, az Isten Malasztya; melytől tellyességgel meg-fosztya a'Bűn. Mig a'Lélek az Isten malasztyával fel-ékesittetett, azt mondhattyuk Jeremiással [o], hogy, *mint a'Nazareus* (ki az igaz embernek példája) *feirb a'hónál, fényesb a'tejnél, pirosb a'régi elefánt-chontnál, szebb a'Sáfirnál:* de ha Bűnbe esik, *feketébb a'holt-szénnél* [p]; *az orczája meg nem ismértetik az uczákon, a'bőre a'chonthoz ragadott; el-száradott, és lőtt mint a'fa.* Mi lehet feirb a'hónál, és feketébb a'holt-szénnél? fényesb a'tejnél, és homályosb annál, a'kit az útzán nappal sem ismérhetni-meg? pirosb a régi elefánt-chontnál, halványabb a'száraz chonton-való bőrnél? szebb a'Sáfirnál, és undokabb a'kormos és füstös fánál? Ki nem tudgya, hogy a'Krisztus *ékes-ábrázatú vált az emberek fiai-fölött* [q]? de a más Bűnét magára-vévén, úgy meg-rútúlt, és színtelenült, hogy *sem szine, sem ékessége, sem tekintete nem vólt* [r]. Az-okáért, méltán mondhattyuk a'Bűnös embernek: *Útálatossá tétted a'te ékességedet* [s].

C

o Thren. 4.7.
p Jerf. 8.
q Pſal. 44.3.
r Eſa. 53.2.
s Ezech. 16. 45.

A'mi a'Bűnnek Kárát illeti a'vagy annak Büntetését, igen nagy, és a'Bűnt-is nagynak mutattya. Az Isten, úgy-mint igaz Bíró, a'Bűnt büntetes-nélkül nem hagyhattya. és talám azért nevezi a'Sz. Irás a'Bűnt *Kiáltásnak* [t]; hogy az Istennek büntető igasságát fel-gerjeszti, és fejére kéri: de ugyan azon okból külömben nem büntetti, hanem érdemie-szerént; mint-hogy ő parancholta [u], hogy *a'vétkeznek méltósága-szerént, legyen-a'verésnek módgya-is.* Két rend-béli Büntetését találhyuk azért a'Vétknek: eggyiket, e'világon; másikát, a'kövérkőzendőn. A'mi az e'világon-való Büntetését illeti, valóban nagy a'Lelki-ismeretnek furdalása, melly mindenkor feddi, és dorgállya az embert [x]: és mihelyen Bűnt tészünk, *leg-ottan ajtónkban vagyon* [y], és, mint a'nyughatatlan komondot, üntalan ugat. Ezen-kívül, Telli gyötrelme-is vagyon e'világon a'Bűnnek: és alig vagyon olly bűn, melly a'testnek-is ne ártson. A'kevély czifrafágért, mennyit kellenek a leányzóknak szenvedniek, chak ők tudgyák: a'fölvénység, éhezteti, és fárasztya az embert: a'bujaság, és részegség, iszonyu betegségeknek okai: az irégység, el-sonnyasztya; és ugyan meg-emészti az irégyet: a'haragosst, gyakorta a'kórság-is ki-üti. Mit mongyak az Isten ostoriról, mellyekkel a'Bűnösöket naponként ostorozza, éhséggel, fegyverrel, dög, halállal, ár-vizekkel, szárazsággal, és egyéb-féle chapásokkal? *Ezüstöt becsületnek reatok*, úgy-mond a'Prófétánál [z]; *és igen gonosz vadakat mivé fettio: és a'dé-helai, és a'vér mégyen-által raitad; és fegyvert hozok reád.* Innét vagyon, hogy sokan idő-előtt halnak-meg: mert a'*vér-szopó ember halálára férjnak, nem élik az ő napoknak felét* [a]. Az-is nagy büntetés e világon, hogy az Isten meg-vonnya gond-viselését a'Bűnösöktől; és fájokra hochátván; egy bűnből másra ereszti őket, hogy mindenkor *bé-töltsék az ő bűnöket* [b]; *és az ki ártson, ártson még is; és a'ki rútságban vagyon, még-is rútúl-tassék* [c]. A'jó gond-viselő gazda,

t Gen. 18.20. 21.
u Deut. 25. 2.
x Jer. 2. 9.
y Gen. 4. 7.

D

z Ezech. 5. 17.
a Pſ. 54. 24.
b 1. Theſſ. 2. 16.
c Apoc. 22. 11.

tudván,

tudván, hogy a'lopo szolga el nem szaladhat előtte, sem lopását el nem fedezheti; egy-ideig látatlanná teszi lopását, hogy bizvásban lophatson, és, nyilvábban rajta kapván, igazán meg-büntesse: így engedi-meg az Isten-is, hogy a'Bűnös ember, kedve-szerént kövesse kívánságit, tudván, hogy el nem mehet előtte, hanem, valamikor akarja, meg-fizethet néki: *és a'meg-kemé[nye]dett szív, gonoszúl leszen utóllyára* [a].

A

[a] Eccl. 3.17.

Ez e'Világon-való Büntetés nem elégséges: mert, ha meg nem tér a'Bűnös ember, a'Más világon az örök kárhozatra vetteték: melynél rettenetesb dolog nem lehet. Mert valami iszonyú dolgot ki tudunk gondolni, mind meg-találtatnak poko ban. Ott vagyon a'setétséges, és a'halál homályával bé-födöztetett föld: *A'nyomorúság, és setétség-föld, a hol a'halál árnyéka, és semmi rend, hanem örök iszonyúság lakik* [c]. Ott leszen a'féreg, és *fogaknak csikorgatása*: ott a'féreg, melly meg nem hal; és a'tűz, melly meg nem óltatik [e]. Ott leszen minden Bűnösöknek *az örök-élet, a'tűzzel, és a'kén-kővel-égő tóban, melly a'második halál* [h]. Ott vetteték *az örök tűzre, melly készítteték az Ördögnek és az ő angyalinak* [i]. Ott *gyötrettetnek éjjel és nappal, örökkön örökké* [k]. Semmi emberi elme azoknak a'kínoknak nagy-voltát meg nem foghattya, sem nyelv ki nem mondhattya. És; noha az ember minden-tagjaiban minden érzékenségiben, minden külső és belső részeiben kínlódni-fog; mindazáltal, annál-is nagyobb kín az, hogy az Isten szinét nem láthattya, és szabadúlás-felől soha semmi reménsége nem lehet; soha a'kínok meg nem lassúdnak; soha a'kinzók el nem fáradnak; soha a'kínlódó meg nem halhat. Mellyekből akár-ki-is meg-értheti a'Bűnnek gonoszságát, és melly igen kell attól őrizkedni.

B

[b] Ezek. 10 21. [c] Mat. 8. 12. [e] Mar. 9. 43. [h] Apoc. 21. 8. [i] Mat 25 41. [k] Apoc. 20. 10

Jeles jó eszközt mutatott pedig Urúnk a'mái Evangéliomban a'Bűnnek el-távoztatására, mondván [l]: *Ha igasságot mondok nékteke, miért nem hiszitek nékem? A'ki az Istentől vagyon, Istennek igéjét halgattya*: az-az, a'ki az Isten igéjében foglaltatott Igasságot örömmel halgattya, az Istentől vagyon, és következendő-képpen, abban a'Bűn helyt nem talál, mellyel az Isten nem eggyezhet. Nagy ereje vagyon az Igasságnak, és, a'mint Zorobabel mondotta [m], *minden dolognál erősb*, a'bornál, a'királynál, az aszszonynál: de mindazáltal sokakban, Egy-néhány Okból, nem láttyuk annyi gyümölchét az Igasságnak, a mennyit kellene.

[l] Joan. 8. 46. 47.

[m] 3. Esdr. 4. 35.

Első Oka az, hogy ninch a'ki meg-mongya: mert a kiknek hivatallya volna arra, nem követik a Krisstust, ki, a'mint a'mái Evangéliomban olvassuk, az Igasságot meg-mondotta. Kik bizony méltán mondhatnák Isaiással [n]: *Lej nékem mert halgattam.* Ezeket *Néma ebek*nek nevezi az Irás, *kik nem ugathatnak* [o]: és azzal fenyegeti; hogy, ha mi kár esik miattok, magok bőrével fizetnek [p]; mint az őr-állók, midőn az ellenségnek jövetelét meg nem mongyák. Innét egy Őr-állónak, és ő-benne a'többinek-is az mondatik [q]: *Kiáltsd, meg ne szűnnyél: mint a'trombita emeld-fel szódat, és hirdesd az én népemnek az ő vétkeit, és a'Jakob házának az ő bűneit.* Trombitát említ pedig, mellyet szájjal kell fújni, és kézzel tartani: mert, a'ki halgnosson akarja az Isten Igéjét szájával hirdetni, kezének cselekedetével bizonyíttsa, és azt mondhassa Sz. Pállal a'tanítás-után [r]: *Azokról gondolkodgyatok, mellyeket tanúltatok és vöttetek, és hallottatok és láttatok én-bennem*: az-az, nem chak ízómat hallottátok, hanem cselekedettel-való példámat-is láttátok. Második Oka az, hogy nem halgattyák: Kikről Urúnk azt mongya [s]; hogy *Nem az Istentől vannak*. Bizony úgy vagyon: mert az Isten igéjéből tanúllyuk, mit kellessék cselekednünk, és mit el-távoztatnunk, hogy az Istennek kedvében lehessünk. Harmadik Oka az; hogy a'kik hallyák-is az Igasságot, nem hiszik: a'mint azok, kiknek Urúnk a mái Evangéliomban mondotta [t]: *Miért nem hiszitek nékem?* Ezek pedig, nem chak a'nyilván-való hitetlenek, hanem azok-is, kik, noha Hívekuek mongyák magokat, mindazáltal nem külömben élnek, mint-ha semmit nem hinnének: és, a'mint Sz. Pál mongya [u]; *Vallyák hogy ismérik az Istent: cselekedetökkel pedig tagadgyák, mivelhogy útálatosok, hitetlenek, és minden jó cselekedetre roszszak.* Negyedik Oka az; hogy a'mit hisznek-is, nem cselekeszik: kiről értheti[ü]k az Urúnk mondását a'mái Evangéliomban [x]: *Ha ki az én beszédemet megtartya, halált nem lát örökké*: tahát a'ki meg nem tartya, akár-mint tudgya és hidgye, az örök halált el nem kerüli. Illyenek a'tudós de hamis Birák, kik, emberi tekintetért, barátságért, és fő-képpen ajándékért, a'nyilván-való és meg-ismért Igasságot ki nem szolgáltattyák.

C

[n] Isa. 6. 5. [o] Isa. 56. 10. [p] Ezech. 3. 17 & 33. 7. [q] Isa. 58. 1. [r] Phil. 4. 9. [s] Joan. 8. 47. [t] Matt. 46. [u] Tit. 1. 16.

D

[x] Joan. 8. 51.

Nagy ereje vagyon az Ajándéknak, és, a'mint egy *Poéta* mondotta, mind az embereket, 's mind az Isteneket meg-engedzteli. Midőn Mánuénck, a'Sámson attyának, az Angyal meg-jelentette volna magát; meg-ijedvén, azt mondotta [y]: *Halállal halunk-meg, mert láttuk az Istent*: de a'felesége biztatta, mondván: *Ha az Ur meg akarna bennünket ölni, kezünkből az Eppen-égő és Itali áldozatot el nem vötte volna*: jelentvén, hogy a'harag; és az ajándéknak el-vétele, egybe nem fér: és, a'ki a'Biráknak ajándékot nyújt, könnyen meg-

Manuza, etc. de mihi, placant hominesque Deosque.

[y] Jud 13. 22.

engesz-

A engedgzteli, ha szintén súlyos dolga vagyon-is: és, a'mint Nagy Sándor mondotta, hogy valamelly Várasba arannyal meg-terhelteteti szamár bé-mehet, annak meg-vételéről reménség lehet: Én-is azt mondom, hogy, valamelly Birohoz bé-fér az ajándék, könyű attól az Igasságot meg-venni. A'*Hematites*-kőről azt írják, hogy a vért meg-állattya, és azért az Igasságot példázza, de kevés haszna vagyon, ha ezüstbe nem foglaltatik: hasonló-képpen sokaknak Igasságok elő nem mehet, ha ezüstbe nem foglaltatik, és azzal-együtt a Birák-eleibe nem adgyák. ezzel rontattak-meg az Igasság. Az okáért a'*Thebeusok*, a'mint *Plutarchus* írja, a'Birák képeit kéz-nélkül irták és faragták: jelentvén, hogy Ajándékot nem vehetnek tisztök szerént. Az Egyiptziusok pedig, a'mint *Calius Augustinus* írja, az Igasságot az égheż közel irták, fő-nélkül; nem hogy feje nem volna az Igasságnak, mely hez igen szükséges az okosság; hanem, az égben el-rejtetett Fővel azt jelentették, hogy a Birák szeme és igyekezete az égben légyen, az Istent mindenkor szemök előtt tartsák, ki őket-is meg-ítéli, és szemöket semmi okon a földre, ne fordittsák, Ajándekra nézvén, vagy személyt válogatván. Az *Areopagiták* pedig, kik Görög-országnak fő Birái voltak, a'mint *Cicero* írja [a], éjjel fejtében tőttek törvényt, hogy ne láthatnák a'pörlő-ket, kiknek orczájok-is be volt födve. Nem hiában írják az Igasságot serpenyűs mértékkel, melly szintén úgy meg-méri a'rezet és ónat, mint az aranyat és ezüstöt: mert az Igasság-szolgáltató Bíráknak-is úgy kell magokat viselni a'szegényekhez, mint a'gazdagokhoz; ezeknek többet nem tulajdonitván, mint amazoknak.

B a. *Ezüstös serpenyőjével Astraea.*

Ezeket jól értették az Istennek Hivei, és azért akartak inkább keserves kinokat és ijszonyú halált-is szenvedni, hogy-sem szánt-szándékkal bűnt cselekedni, a'mint sok ezer Mártyrok példáiból ki-tetszik: sőt a'kiknek nem volt-is alkalmatosságok a Mártyromságra, szívők és igyekezetők hasonló volt a'Mártyrokhoz. Mert a'Galliai Sz. Lajos királt gyermekségétől-fogva arra tanitotta az annya *Blanca*, hogy inkább halált szenvedgyen, hogy-sem Bűnt tegyen. Sz. *Edmundus Cantuariai* Érsek pedig, inkább akart a'tűzbe ugrani, hogy-sem tudva az Isten ellen véteni. És a'mi chodálatosb, még a'Pogányokozzúl-is voltak illyen itéletben: mert *Aristóteles* azt irta [b], hogy jobb meg-halni, hogy-sem a'Jótzágos cselekedet ellen véteni. *Publius Mimus* pedig azt mondotta; hogy könnyebb azt el-szenvedni, a'ki meg-ölet, hogy-sem a'ki vétket parancsol. Midőn *Antoninus Caracalla* Romai Chászár, meg-ölte volna az atyjának *Getát*, és *Papinianus*sal akarta volna magát menteni a'Romai Tanács előtt: *Papinianus*, igen fő Törvény-tudó lévén, noha Pogány volt, inkább meg akart halni, hogy-sem a'Chászárnak hamis ügyét szépiteni; és, a mint *Ælius Spartianus* irja [b], azt feleltte a'Chászárnak: Könnyebb gyilkosságot cselekedni, hogy-sem azt menteni.

a Lib. 3. Rep.

b In Severo Caracalla.

C

III. RÉSZE.

NOha pedig ezeknek, fő-képpen a'nagy és czégéres vétkekben vagyon helye, mellyeket Halálos Bűnöknek nevezünk: mindazáltal valamennyire a'kisebb Bűnökről-is értheczyük, mellyeket Bochánandó vétkeknek nevezünk: mivelhogy Urunk, azokban sem volt részes; és nem-is lehetett, a'meg-mondott okokért. a'Boldogságos Szűz Maria lehetett volna ugyan, természetihez-képest; de nem volt az ő Malaszt-tyának tellyes-voltáért: a'több Szentek pedig részesek voltak ugyan, az emberi gyarlóság-miatt; de mindazáltal, a'mennyire lehetett, őrizkedtek azoktól tudván, hogy az embert nagyobra viszik. A'melly Kapitán, az egész országot-oltalmazó Veg-várat őrzi, az ellenségnek aprólék chatázását sem vészi siker fülre: mert, noha azzal a'Várat meg nem vészik, sem derekasón meg nem szállyák; mindazáltal tudgya, hogy afféle chatázást nem kell szabadgyában hagyni, mert sok alkalmatlanságot szerezhetnek: azonképpen, a'kinek lelkére gondya vagyon, az Ördögnek a'Bochánandó Bűnökkel-való aprólékos chatázását nem kell el-halgatni. mert, noha azok-által a'lélek nem esik az Ördög rablágába, mindazáltal kárt vall. Mert, ha az ellenség, az aprólékos chatákon valami martalékot kap, néki bátorodik, és nagyobbat-is próbál: továbbá, meg-is ranullya, a'mi káronkal, mint kellessék ellenünk hadakozni, elébe vévén fogyatkozásinkat; mellyeket tudván, inkább ellenünk készülhet, és hamarébb meg-ejthet.

D

Két dologért vélik az emberek, hogy nem kell sokat gondolni a'Bochánandó Bűnökkel: de mind a'kettőben igen meg-chalatkoznak.

Első az, Hogy, soha annyi Bochánandó vétket ember nem tehet, hogy azzal az Isten malaszt-yát el-veszthesse: mivelhogy ezermyi ezer Bochánandó Bűn sem tészen egy Halálost; a'mint a'Doktorok közönségesen tanittyák. Bár úgy legyen: de az tagad-

hatatlan, hogy egyéb nagy károkat tészen; mellyektől nem őrizkedvén, közel jár ember az utólsó veszedelemhez-is. Mert,

I. A' Tekélletességben, melyre igyekeznünk kell, Urunknak ama' parancholattyából [a]: *Legyetek tekéllettek, mint a' mennyei Atyátok tekéllettes*; nagy akadált szerez: mivel hogy az, kichiny dolgokból áll. Mert a' tekéllletes Szépség, minden apróléknak mochoktól, makulátol, és egyéb apróléknak fogyatkozásoktól távol vagyon; mínemű volt a Menyasszonyban, kiről a Vő-legény azt mondotta [b]: *Mind nemestől szép vagy, és makula nincs benned.* A' tekéllletes Böltselességhez, kichiny tudatlanság nem fér: a tekéllletes testnek, csak egy kőrömhez sincsen. Hasonló-képpen, a' tekéllletes Keresztyénség-is, a' Bochánandó bűnöket-is, a' mennyire ő' mosdani állapatra szenvedi, el-távoztattya. Az-okáért, ha minden egyéb dologban a' Tekéllletességre igyekezünk, miért nem a' Lelki állapatban-is?

II. *A' ki meg-veti a' kichinyeket, lassan-lassan meg-ésik*, úgy-mond a' Bölcs [c]: A' Bochánandó Bűn pedig, elől-járó követe, és szállás szerzője a' Halálos vétkeknek: mint a' ki az fát meg-száraztya, az égésre készíti. A' ki a' tréfás hazugságot meg-szokja, arra készül, hogy ártalmas hazugságot-is mongyon: és a' ki gyakorta heába eskűszik, végre hamis eskűvésbe-is esik: és a' ki a' balgatag Szűzekkel szunnyadoz, könnyen el-is alusznik [d], mert a' szunnyadás, az alváshoz-való készülés. Az-okáért, *az Israel őrizője nem szunnyadoz, sem nem alusznik* [e]: az-az, ha nem-is szunnyadoz, sokkal inkább nem alusznik. Nem ok-nélkül mongya a Bölcs [f]: *Ne nézegesd ide-s tova a' várasi szorosokat, se ne bujdosd-al ennek körűlte. Fordítsd-el szemeidet a' fel-ékesítetett aszszonyról, és az idegen szépségét ne nézegesd. Az aszszonyok szépségéért sokan vesztek-el; és attól a' kívánság, mint a' tűz fel-gyúlad.* Hollott látod, hogy a' szemmel-való chatázás, nagy kárba hozhat; noha nem nagy dolognak tetszik. A' ki a' padlás-tartó-oszlopot el-vészi, oka a' padlás romlásának: azon-képpen, a' ki a Bochánandó Bűnnel szabadságba jút; és a' mi a Halálos Bűntől tartoztatta, azt el-veti, hamar a' Halálos Bűnre-is reá mégyen. A' mint *Mithridátes* király, apránként úgy hozzá szokott a' gyenge méreghez, hogy végtére magának akarattya szerént sem árthatott méreggel; a' mint *Plinius* írja [g]: azon-képpen, a' Bűnhőz-is lassan-lassan úgy hozzá szokik az ember, hogy fokára annak nehézségét sem érzi; és *úgy iszsza a' hamisságot, mint a' vizet* [h]. Innét mongya Arany-szájú Szent János [i]; hogy a' ki a' kichiny Bűnökkel nem gondol, úgy jár, mint a' ki a' köntösön való kichiny szakadást el-henyéli, és rövid nap semmi hasznát nem veheti: vagy, a' ki a' ház bezattyát be nem tatarozzá, kevés idő-múlva nyakába szakad. Ezről érthettyük a' Salomon mondását [k]: *A' restség miatt meg-hajol a' padlás, és a' kezek erőtlenjége miatt cséppenni fog a' ház.* És [l]: *A' hóla legyek el-veszik a' kenet gyönyörűségét*: az-az, kichiny dolognak el-henyéléséből, nagy kár következik: és egy légy-is, egész szelencze drága kenetet meg-veszthet.

Emlekezem másutt Sz. Agostón példájáról, ki azt írja [m]; hogy az Ördög egy *Manichæus* Eretnek-által arra vitt egy balgatag embert, hogy a' nyughatatlan légyet, Ördög alkotmányának mondaná: de azon meg nem állott; hanem, a' légyről a' méhre, erről a' fáskára, az-után a' gyikra, madárra, juhra, ökörre, elefántra vitte, és végre az emberre-is: el-hitetvén, hogy azok mind Ördög alkotmányi. Sőt mongya azért Sz. Bernárd [n]; hogy az Istenes lélek úgy el-távoztatja a' kichiny vétket, mint a' hágyot; mert kichinyen kezdik, a' kik nagyba esnek: és, a' mint Arany-szájú Sz. János mondotta [o]; Senki hirtelen nagy gonoszságba nem esett, hanem apróléknak dolgokon kezdett tanúlni, mint a' Czigány-gyermek a' lopást. A' varga, hogy a' remek-fonalat által-vonhassa a' bőrön, vékony sertét chinál az eleire: azon-képpen, a' kichiny Bűnök ő-magok el nem veszthetnek, de a' veszedelemre vezethetnek, útat nyitván arra. Így mondotta Szent Agostont [p]; hogy, ha meg-sokasodnak az apró Bűnök, úgy el-nyomnak, mint az nagy vétek: és hogy úgy el-sellyed a' hajó, ha a' fenékről apránként mégyen belé az víz, mint, ha felyűl nagy hab lottsanna belé: nem hogy a' sok Bochánandó Bűn annyit árthatna, mint egy Halálos; hanem, hogy a' sok kichiny Bűn, embernek kelhét meg-erőtleníti; és, ha nagy Bűnre-való kísértetet találnya, könnyen meg-ejti. Így kell azt is érteni [q]: Kichinyek a' cseppők, de a' patakot meg-árasztyák: és [r], az apró fergek, egyenként nem fojtyák-meg az embert, mint az oroszlány; de ha sokan lésznek, meg-emésztik: és [s], a' sok apró lebak, az embert meg-ölik: és az apró szakadások, a' köntöst el-veszítik. Melyből azt hozza-ki; hogy, ha az apró Bűnöket tellünkön nem szenvednők, és az kichiny szakadásokat köntösünkön; a' kichiny bűnőket sem kellene szenvednünk lelkünkön. Olyanok azért az Apró vétkek, mint az apró, de gyakor heába-való költségek, melyek nagy gazdagságot-is el-fogyatnak, mint a *Kisded*

A

[a] Matt. 5. 48

[b] Cant. 4. 7.

B

[c] Eccli. 19. 1.

[d] Matt. 25. 5.

[e] Psal. 120. 4.

[f] Eccli. 9. 7. 8.

[g] Lib. 25. c. 2.

[h] Iob. 15. 16. Proverb. 19. ult. Es. 5. ad Corinth.

C

[i] Eccli. 19. 1. 2.

[k] Eccles. 10. 18.

[l] Exod. 30.

[m] Soliloq. 3. 6. 9.

[n] Trail. 3. in Iohan.

[o] De Ordine Vitæ.

[p] Hom. 87. in Matth.

D

[q] Ep. 108. ad Seleucianum.

[r] Tract. 12. in Ioan.

[s] Lib. de Decem Chordis, c. 11.

[t] Ser. 344. de Tempore.

A

a Cant. 2. 15. *vékák, mellyek el-puſztittyák a' ſz. ſőlőket* a. és azért kivánta a' Meny-aſszony, hogy meg-fogják őket, és ne hadgyák ſzaporodni. Boldog ember azért, *a' ki az ő lelkének kő-ſziklához chaſpja* b. mert a' ki a' Bűnt kiſded-korában meg-rontya, nem félhet, hogy erőt végyen rajta: úgy, hogy a' ki el-kerüli a' heába-való cháchogást, nem-künnyen eſik tágalmazásba, vagy trágárſágba: a' ki a' tiſztátalan gondolattól-is irtózik, nem eſik paraznaſágba: a' ki a' haragra-való indúlatnak ellene-áll, nem-mégyen vér-ontásra: a' ki egy pénzt heában nem költ, nagy kinchet el nem tékozol: és a' ki ellenſégét közel ſem ereſzti magához, nem fél hogy bánthaſſa: de az apróról, künyű nagyra menni.

b Ps. 136. 9.

a Tract. 2. Francisc. de diffinitionib. c. 24.

III. Minden Bűn, úgy-mond Szent Bernárd a, az Iſten parancholattya-és kedve-ellen vagyon, és ſzámot veſzen róla: ki, mint-hogy ſzerelmes Atyánk, és Urunk, úgy kell kedvét keresnünk, hogy chak leg-kiſſebb dologban ſe bántódgyék-meg miattunk: mint az Atyánkat, nem chak nem akarjuk meg-ölni, vagy meg-ſebesiteni, de chak egy újjal meg-taſzitani-is. Az Iſtentől chak keveſsé el-távozni-is, veſzedelmes: mert, a'mint Arany-ſzáju Szent János mongya a, a' Kriſtus fejünk, fondamentomunk, ſzőlő-tővünk, Pásztorunk, urunk, életünk, fel-támadáſunk, világoſságunk: azért, ha mi, mint tagok, falok, ſzőlő-veſzſzők, juhok, úton-járók, élők, fel-támadók, meg-világoſulók, chak egy-keveſsé el-vállyunk-is tőle, nagy kárt vallunk.

B

a Homil. 8. in Ep. ad Ephes. n. 3.

Bizony, a' Kriſtus a' Bochánandó Bűnért is, drága Szent Vérét ontotta, és halálát nem ſzánta; és különben orvoſsága ſem lett volna. Melyből nyilván ki-tetſzik, hogy ellene vagyon, mint-hogy olly nehéz orvoſságot nem ſzánt azért felvenni: és, ha mi azt, tehetſégünk-ízerént, el nem távoztattyuk, kevés ſzeretetünket mutattyuk hozzája; fő-képpen, mint-hogy az apró vétkekben, úgy-mint cháchogásban, kérkedekenyſégben, &c. a' mint Szent *Ephrem* irja b, kevés a' haſzon-, és győnyörűſség; és ninch nehéſség azoknak el-távoztatáſában. Melly két dolog nem keveſsé ſullyoſittya a' Bochánandó Bűnt: mert, mivelhogy a' haſzon, vagy a' győnyörűſség ſzokta az embert meg-chalni, nagyobb büntetést érdemel, a' ki olly ok-nélkül vétkezik, hogy, ſem haſznát, ſem győnyörűſégét a' Bűnnek nem érzi. mert akkor az embert, nem a' gyarlóſág, vagy tudatlanſág hordozza, hanem chak a' gonoſság. Mint a' ki máſnak marháját, nem maga haſznára fordittya, hanem tűzzel emeſzti-meg: és a' ki nem Maloźától, vagy Tokai bortól, hanem az eczetes Nyiri bortól reſzegſzik meg. Haſonló-képpen, a' máſik Okból-is nevekedik az Bűn; midőn künyű azt el-távoztatni. mert mentől künnyebb a' győzedelem, annál gyalázatosb a' veſzedelem: úgy-mint, a' kit egy fegyvertelen ifjú valami pálczával vér agyon, nagyobb gyalázat, hogy-ſem a' kit fegyveres vitéz-ember öl-meg. Arany-ſzáju Szent János, ſzólván a' bálgatag Szűzekről c, kiknek nem volt irgalmaſságok, a'mint ő magyarázza, azt irja; hogy az Irgalmaſságtalan ember, méltán tekéd-ki Menny-orſzágból a' paráznákkal: mert a' parázna, nagyobb és erősb ellenſégtől győzettetik-meg, tudni illik a' teſti kivánſágtól; hogy-ſem a' főſvény, kit a' pénz győz-meg, és azért nevezte-is azokat Urunk Bálgatagoknak; mert a' nagyobb harczon győzedelmeſek lévén, úgy-mint a' Szűzeſséget meg-tartván; a' künnyebb harczon mindent el-veſztettek, úgy-mint, kik a' pénzel ſzükölködő fele-barátyokat ſegéteni nem akarták.

c Hom. 79. in Matth.

C

IV. A' Bochánandó Bűnt, az Ördög igen kedvelli, látván hogy kéſzület a' Halálos bűnre, mellyet igen kiván: mint a' ki eſsőt kiván, akár-mi kichiny telyhőn-is érvendez. És mint-hogy kedvelli, hogy arra vivén, és abból nagyobra, tellyeſséggel el-veſzeſſen bennünket; mikor valami kichiny helyt kaphat, tovább igyekezik, és azért mondotta Sz. Pál d: *Ne adgyatok helyt az Ördögnek*; a' mint Arany-ſzáju Sz. János magyarázza. Annák fölőtte, azért-is kedvelli az Ördög a' Bochánandó Bűnt, hogy az embert fokféle kárba hozza: az Ördög pedig, ha ſokat nem árthat-is, minden módon inchelkedik utánnunk, hogy valami kárba ejtheſſen. A' Bochánandó Bűnnek akarod-e ártalmas-voltát érteni? I. El nem ólrya ugyan tellyeſséggel a' Szeretetet, de igen meg-hidegíti; a'mint Szent Tamás mongya e. És a' forró-vízbe öntetett hideg vízhez haſonlittatik, melytől noha meg nem fagy, mindazáltal meg-hűl, és nem forr; és a' tűzre-hinretett hamuhoz, melly meg nem ólrya ugyan a' tűzet, de az ő melegſégét tartóztattya. Bizony, a' melly chelekedettel őſzve-egyeledik, azt meg-ſoſztya érdemétől: mint, mikor emberi dichéretért adunk Alamiſnát, noha az a' kivánſág nem Halálos bűn, mindazáltal az alamiſnát érdemetlenné téſzi: a'mint Urunk nyilván mondotta f. II. A' Lelket meg-rutittya, és, a' mint Szent Agoſton

D

d Eph. 4. 27.

e S. Th. 2. 2. q. 24. art. 3. ad 1. Bon. 3. p. 179. art. 4.

f Matt. 6. 1.

irja [g], annak szépségét úgy meg-hervasztya, hogy az ő Jegyesének kedves élelgetésétől tellyességgel el-választya; ha a'minden-napi Penitenzia-által el nem mossatik. és ezért hasonlittya [h] a'láb szennyéhez, melytől ember igen idegen: és azt mongya, hogy azt példázta Urunk, meg-mosván az Apostolok lábait, kik egyébaránt tizták voltak. III. A' Lelki-ismeretnek chendességét fel-zavarja; kétség ése téven az embert, ha a'Bochánandó Bűnnek határában meg-maradott-e, vagy pedig Halálig vétkezett az ochmány gondolatban, rágalmazásban, haragban, &c. IV. Az Ehnét meg-homályosittya, hogy ember az Istени dolgokat olly világosan ne értheſſe: mint a'szemnek világosságát, akár-mi kevés fellyeg-is valamennyire meg-kéſleli: és az vékony fátyol-is, ha eleibe tétzik, meg-tartoztattya. A'tükörnek szépségét, és az okulárnak tiſztaſágát, egy kis lehellet-is meg-homályositttya: a'tollat, chak kevés viz-is meg-nehezíti, hogy a'ſualiával fel ne emelkedgyék. V. Az Akaratot meg-reſtíti; mint a'járásban az apró kőverskék-is valami akadályt teſznek. Azért mongya Sz. Tamás [i]; hogy a'Bochánandó Bűn-által, meg lassúdik indúlatunk, hogy ne mehesſen olly könnyen az Istenhez.

V. A'Bochánandó Bűnökért az Isten keményen meg-bűnteti az embert, mind e'világon, 's mind a'máſikon. E'Világon, néha az Ördög kezébe adgya, hogy gyötörje: a'mint *Cassianus* irja [k] Moyses Apáturról; azért, hogy keményben szóllott. Szent Gergely [l], egy Barátról, hogy hirtelen kivánſágból vizet ivott: és [m] egy Apátzáról, hogy a'ſalátába harapott, kereſztet nem vetvén reá. A'Moyses vétkét-is, mellyért, annyi fáradſága-után, ki-rekeſztetett az Igéret-földéről, a'Doktorok chak Bochánandónak itélik. És Sz. *Jerónymus* azt irja a'Római Sz. *Paula* aſzszonyról [n]; hogy úgy siratta kichíny vétkeit, hogy, a'ki látta, azt vélhette volna hogy nagy vétkekkel terhes. *Theodoretus* azt irja egy *Lasiótus*ról [o]; hogy, midőn a'társa a'mezőn az Evangéliomot olvaſta, némelly szanto-emberekre tekíntett, és valamennyire reájok feletkezett: mellyért olly ſanyarú életbe foglalta magát, hogy lánczal a'nyakát az ágyékához kötőzvén, az égnek szépségét nem láthatta; hanem chak a'földet kellett nézni negyven eſztendeig. Mikor pedig azt kérdették tőle, Mi haſznát venné annak a'ſanyarúſágnak? Azt felelte; hogy azzal az Ördögöt a'nagy harczoktól el-vonſza, és kichíny chatákra tzoktattya, hogy ne kiértené kevélységgel, fertelmeſséggel, és egyéb nagy vétkekkel: és úgy, ha az Ördög nyerne-is valamit rajta, ő kevés kárt vallana; ha pedig abban-is győzné meg az Ördögöt, nagyobb gyalázattal illetné. A'Más világon-való bűntetése a'Bochánandó Bűnnek, valóban nagy: mert mind addig sem láthattya ember az Isten szinét, míg nem abból ki-tiſztúl; és a'mellett, a'Purgatoriumban olly nagy kínt vall, hogy a hoz-képeſt, minden világi kínokat, Sz. Agoſton mulatſágnak és tréfának ítél [p]. A'kik pedig Halálos Bűnben halnak-meg, azok a'Bochánandó Bűnökért-is örök kínokat szenvednek pokolban. mert a'ki Halálos Bűnben vagyon, egyik bűne a'máſik né'kül meg nem bochátattik; és úgy, örökké meg-maradván minden Bűne, bűnterése-is örökké meg-marad. Jól mongya azért Sz. Agoſton; hogy a'leg-kiſsebb Bűnt sem kell chelekedni, semmi némű okért: úgy-mint, egy tréfában-való hazugságot; sem alázatoſságért [q], sem valami nagyobb gonoſznak el-távoztatáſáért [r], sem az Szűzeſségnek meg-tartáſáért [s], sem máſnak életéért [t], sem az Istennek tiſzteſségéért [u], hogy tudni illik azzal valakit meg-téritene: mert a'Sz. Pál régulája közönséges [x]; hogy *Ne ezt kell hozzatnunk, vagyon, a'kik azt mongyák: Chelekedgyünk gonoſzokat, hogy jók következnek.*

VI. *A'félsínak*, úgy-mond Salomon [y], *minden út igaznak látzatik neki: az Ur pedig a'ſziveket méri.* Azokáért, sokáról nem tudhattyuk bizonyoſon, ha Halálos bűnök-e vagy nem: és könnyen meg-lehet, hogy magunknak hizelkedvén, a'Halálos bűnt-is Bochánandónak itéllyük. És, *Ha nagyon bával meg-mosattatunk-is, és mint igen tiſztak ſéleinek-is a'kezeink mindazáltal* (az Isten) *szeméttel meg-mochkol minket* [z]: az-az, meg mutattya hogy mochkosok vagyunk; úgy-annyira, hogy még a'ruháink-is útállyanak bennünket. Mert, nem teſzi szemei vannak az Istennek, sem nem úgy lát mint az emberek; hanem sokkal világosban. Azért Sz. Pál [a], *Leg-kiſsebb dolognak tartya, hogy a'Korintusiakról itéljen ſik, vagy az emberi naptól: de a'maga itéletiben sem bizott. mert, noha a'lelki-ismérete semmiben nem vádolta; mindazáltal abban nem igazúlt-meg azért hogy az Ur a'kiſsebb itéletinek szemei a'Napnál-is fényesebbek* [b]; *és olly-annyi, mint a'tűz-nek lángja* [c]: azért *érti a'ſetétſéghen-lévőket-is* [d]; *és világoſság vagyon bennek.*

Vannak azért bizonyára némelly Bochánandó Bűnök, és terméſzetök szerént kűlömbőznek a Halálosoktól, mint a'fráska a'gerendától [e], a'bűnyog a'tevétől [f]: de mi sokak-felől nem tudgyuk, ha ezek-e vagy amazok. Mert némellyek, egy-általlyában

A

g Lib. 50. Hom. 11. in Num. n. 3.
h Joan. 13. 10.

i 3. p. q. 87. art. 3.

B

k Collat. 7. c. 27.
l Lib. 2. Dialog. c. 30.
m Lib. 3. Dialog. c. 4.
n Epist. 27. ad Eustochium.
o In hist. sanct. sanct. 4.

C

p In Ps. 37. Serm. 42. de Sanct.

q Serm. 19. de Verb. Apost.
r Lib. de Mend. dacio ad Consentium. c. 7.
s cap. 9.
t Lib. contra Mendacium c. 19.

D

u Epist. 8. ad Bonifacium n. 3.
x Rom. 3. 8.
y Prov. 21. 2.
z Job. 9. 30.
a Ioh. 10. 4.
b 1. Cor. 4. 3.
c Phil. 2. 15.
d Apoc. 1. 14.
e Dan. 2. 32.
f Matt. 7. 3.
g Mat. 23. 24.

ban

A

ban Halálosok; de azért mondatnak Bochánandóknak, hogy a'dolog kichíny: úgy-mint, a lopásban az egy ûllyér, valami gazdag embertől; vagy hogy hirtelen, maga-gondolatlanúl esett, mint a'haragban az első indúlat: de ezekben senki bizonyos határt nem vethet, és az Isten-kivûl senki nem tudhattya állapattyokat, mint-hogy a'tudós és Ist. n félő emberek-között-is vetekedés vagyon rólok. *Az Isten pedig bé pecsétli, mint egy*

h Jób. 14. 17. *ezekben a'rosz Bűnöcskéket* h; az-az, nagy szorgalmatossággal meg-vizsgállya, és eggyenként meg-fontollya. Miért titkolta-el pedig azt mi-tőlünk az Isten, Sz. Agostonokát adgya,

i Lib. 21. Civ. c. 27. mondván i: Talám azért vannak titkon, hogy a Bűnnek el-távoztatásáról-valo szorgalmatosság mi-bennünk meg ne lássúdgyék. mert, ha tudnók a'Bochánandókat, azok-ellen, [illegible] m olly igen nem törekednénk, sem olly szorgalmatoson orvoságot nem keresnénk. Másfelől pedig, például némelly vétkeket említ, mellyek külsö-képpen kichínyeknek láttatnak, de a Sz. Irás külön-ben beszéli felőlök k. Mert, ki mondaná *az örök tűzre méltónak, a'kit az attyafiat Bolondnak mongya*, ha azt a'Krisztus nem mondaná l? Ki tartaná nagy véteknek, *az idére-való fzám-tartást*; bizonyos napokat némelly dolgokra szerencsétleneknek, vagy szerencsétlenségnek ítélvén, ha Sz. Pál azt nem mondaná m? *Feltsétlietek, hogy hiában ne munkálkodtam-légyen közöttetek.*

k Ps. 50. Beszéd. 49. 19. 20. 2. l Matt. 5. 22. m Gal. 4. 11.

B

Sz. Basilius pedig, némelly aprólék dolgoknak (a'mi ítéletünk-szerént) nagy büntetésér tartollya n; holott az Isten hajlandóbb az Irgalmasságra, hogy-sem a kemény Igasságra: I. Nádabor és Abiur a'tüz emélztette-meg o; hogy idegen tüzzel áldoztak. II. Mária a'Moyses nénnye, poklosá lőtt p; hogy az őttse-ellen morgolódott. III. Az ki Szombaton kevés forgachot szedett q, az Úr hagyásából meg-követtetett. IV. Akán, egy kevés prédáért r, feleségétől, gyermekestől meg-ölettetett. V. Héli Papnak nyaka szakadott, és a'fiai el-vesztek; hogy azokat keményben nem dorgálta s. VI. Oza hirtelen halállal hólt-meg t; hogy az Isten szekrényét illette. VII. Péternek Urunk azt mondotta u, hogy ha lábait meg nem mosattya, nem lészen része ő-vele. VIII. Az kik az éhezőknek ételt nem adtak, &c. az örök tüzre vettetnek x. IX. Adám egy almában harapott; és mind magát, 's mind maradékját ki-rekesztette, mind a'földi Paradichomból y, 's mind a'mennyei Boldogságból. Ha azért az Istennek igaz ítéleti nem szenvedi, hogy valakit érdeme-fölött büntessen; e vétkeknek kemény büntetése nyilván meg-mutattya, hogy kőlömb ítélete vagyon a'Bün-felől, hogy-sem mi-nékünk, azokáért igen kell tőle őrizkednünk.

n Orat. 3. o Lev. 10. 2. p Num. 12. 10. q Num. 15. 36. r Jos. 7. 25. s 1. Reg. 3. 13. t 2. Reg. 6. 7. u Joan. 13. 8. x Mat. 25. 41. y Gen. 3. 24.

C

VII. Chodálatos és hallattatlan dolgot merek mondani, úgy-mond Arany-szájú Sz. János z: Nékem néha úgy tetszik, hogy nem olly szorgalmatoson kell a'nagy Bűnök-ellen tusakodnunk, mint a kichínyek-ellen: mert amazokat hogy meg-útállyuk, az Bűnnek terméfzete chelekedteti: ezek pedig, mint kichínyek, reflekké tésznek; és nem gondolván vélek, nem harczolunk olly szívünk-szerént ellenek, a'mint kívántatnék. Igaz mondás: mert, noha a'Halálos bün gonoszb; de a Bochánandó, neminémű-képpen veszedelmesb, mivelhogy kichínyességéért, sem úgy nem bánnyuk a'mint kellene, sem úgy el nem távoztattyuk a'mint kívántatnék. Az illyak, természet-szerént erősbek ugyan a'véneknél; de nagyobb veszedelemben forognak, azért, hogy igen hajlandók, tudatlanok, vakmerők. Így néha a'kichíny sebek veszedelmesbek a'nagyoknál: mert ezeket, mingyárt gyógyíttattyuk; amazokkal pedig nem gondolván, gyógyúlhatatlanokká tésznek. Így a'köntösön a'kichíny szakadás, a'kő-falon a'kichíny hasadás, néha veszedelmesb a'nagynál: mert a'nagyot, leg-ottan föltozzuk és tatarozzuk; a'kichínnyel pedig nem gondolunk; és akkor érezzük kárát, midőn már nem találjuk orvoságát. Az álnok Trifon, el-hitette a'jámbor Jonatással a, hogy seregét el-bocsátja; gondolván, hogy úgy könnyen meg-ölheti, és az Országot el-foglalhattya: az Ördög-is, hogy az Igazakat rabbá tehesse, el-hiteti vélek, hogy nem szükség magokra föltöbb vigyázni, és minden aprólékkal gondolni: holott ezek az aprólék dolgok, úgy őrizik az embert az nagy ellenségtől, mint az el-rendelt sereg.

z Hom. 83. in Matth.

a 1. Mach. 12. 45.

D

Második dolog, melly el-hiteti sokakkal, hogy ne gondollyanak igen a'Bochánandó Bűnökkel, az; hogy könnyen meg-bochátatnak, és sok-féle orvoság vagyon ellenek. Ez is ám úgy légyen: de én ebből mást hozok-ki; tudni illik, Hogy ha az Isten, az ő végetetlen irgalmasságából, sok, és könnyű orvoságokat rendelt, azt jó néven kell vennünk; és azon igyekeznünk, hogy azokkal ne háládatlanságból éllyünk gyakortabb, hanem szeretetből, jól, és haszonoson, midőn gyarlóságból, vagy tudatlanságból megesünk. Ha valamelly testi Orvos, sok jó orvoságokat szerzett volna pénz-nélkül, a'végre, hogy, a'ki történetből sebbe esnék, könnyen meg-gyógyúlhatna; nem illenék, hogy a'hoz-képest, szánt-szándékból, és vakmerőségből valaki magát meg-sebesítené, és a'ki azt chelekedné, méltó volna, hogy orvoság-nélkül hagyattatnék: azon-képpen,

mivel-

mivelhogy a kegyes Isten, véghetetlen irgalmasságából, a'Bochánándo Bűnöknek sok kűnyű orvosságokat rendelt; nem illik, hogy arra tekintve, a Bűnt vakmerőségből gyakorlyuk, hanem, hogy a'szűkségnek idején, hálá-adással, és hamár éllyünk az orvosságokkal. A

Három rend-béli Orvossága vagyon pedig a'Bochánándo Bűnnek: I. Az Istennek Malasztya; melly a Szentségek-által öntetik az emberbe. Innét mongya a *Tridentum Concilium* [b]; hogy az Oltári-szentség orvosság, mellyel a'minden-napi Bűnökből meg-szabadúlunk, és a'Halálos bűnöktől meg-oltalmaztatunk: az-az, a'Bochánándókból ki-menekedűnk, a'Halálosokat el-kerűllyük. Ugyan-azónt mondhattyuk az több Szentségek felől-is. II. A'Bűnnek meg-bánása, és meg-utálása: mint, midőn az Közönséges imádságban Bűneinknek bochánattyát kérjük; vagy mellyünket verjük, az mint Sz. Agoston mongya [c]. III. Akár-minémű áitatos indúlat az Istenhez, vagy Isteni dolgokhoz. Illyen, a'Szentelt vizzel-való élés; a'Püspöki áldás; az Egyházbé-való ménés, és egyéb efféle áitatos dolgok. B

[b] Sess. 13. c. 2.

[c] Epist. 108. ad Bonifacium.

A'mi pedig azon Bochánándo Bűnöknek el-távoztatását illeti, arra-való Orvosságot a'meg-mondott Okokból kell keresnünk. Három rend-béli Bochánándó Bűnök találtatnak: I. Némellyek, természet-szerént Halálosok volnának: de azért Bochánandók, hogy nem szintén el-tekéllett akarat-ból származnak, a'vagy kichíny dolgot foglalnak magokban. Illyen lehet a'boszszú-álló gondolat; a'melynek, elégséges-képpen ellene nem állunk, 's nem-is engedünk tellyes-ségesſen néki: illyen az-is, midőn felebarátunkat kichíny dologban meg-rágalmazzuk, vagy meg-lopjuk. Ezek-ellen jó Orvosság, a'Hatodik Okról-való elmélkedés: hogy ember nem tudhattya bizonyoson a Bochánándo Bűnnek határát; és félő, hogy, ha jól reá nem vigyázunk, a Halálos Bűnnek határába-is bé-lépűnk. Az-okáért ezek-ellen igántelen kell könyörgenünk, és minden alkolmatosságit távúl kerűlnünk. II. Némellyek, természet-szerént Bochánándok ugyan, de szánt-szándékkal, és gonosz akarat-ból származnak. Illyen a'hizelkedő beszéd; heában-való tréchélés; és egyéb efféle. Ezek-ellen jó Orvosság, a Harmadik dologról-való gondolkodás: tudni illik, hogy ezeket-is tíltya az Isten; ki mint-hogy szerelmes Atyánk, és jó gond-viselő Urúnk, mélto, hogy leg-kissebb dologban-is akarattya-szerént járjunk. Hasznos azt-is meg-gondolni, hogy nagy károkat tésznek, és nagy büntetést érdemlenek. Ha tudnád, hogy egy heában-való szóért leg-ottan meg-vakúlnál, vagy szerelmes atyád-eleibe sok ideig nem mehetnél, vagy jó barátodat el-idegenítenéd, vagy egyéb nagy kárt vallanál; nem kerűlnéd-e el? nem tíltanál-e máſt-is attól? De sokkal nagyobb kárt vallasz a'Bochánándó Bűnnel; a'mint meg-mutattam. III. Némellyekbe, ember chak gyarlóságból esik, noha tellyes akarattal kivánna minden-féle vétkeket el-távoztatni: mint, midőn az Imádságban egy-kevessé az elméje bújdosik; egy kis cziklandozás maga dicséretiben, mellyet alig vészűnk észönkbe. Ezeknek tellyes el-távoztatását, kívánni könnyebb, hogy-sem meg-nyerni; mivelhogy *Az Igaz-is hétszer esik* [d]: mindazáltal, ezekre-is vigyázni kell, hogy naponként kevesedgyenek, és mind Imádsággal, 's mind egyéb Jószágos chelekedettel el-töröltessenek. Mellyet meg-chelekedvén, Istennél kedvet, lelkünk-ismeretiben chendességet nyerünk; a tekélletességben napról-napra növekedünk; halálunk óráján az Isten irgalmasságáról nagy bizodalomban lészűnk; holtunk-után pedig által-úton az örök boldogságba jutunk. Mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

[d] Prov. 24. 16.

C

D

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

Zeuxis igen ſű kép-iró valami jeles Had-nagyot akarván ki-ábrázolni, két vitéz Görög Had-nagyot irt egy táblára: *Diomédest*, ki bátorságos-szívű, vastag-erejű, és gyors-kezű volt; és *Ulyssest*, ki ékes-szavú, és hatalmas-beszédű volt: jeleutvén, a'mint *Aristotus* irja, hogy a'tekélletes Had-nagyban, erő és szó kívántatik. mert, sem a'kéz nyelv-nélkűl, sem a'nyelv kéz-nélkűl nem elégséges; hanem mind a'kettő szűkséges, hogy nyelvével bátorittsa a'vitézeket, kezével izgallja, jó példát adván: úgy hogy ne mongya; Menny etek-el, ezt, vagy amazt chelekedgyétek: hanem, Menyünk-el; és chelekedgyük-meg. A'Krisztus, mint jó kép-iró, *Nyelvének gyorsan-iró pennaszárával* [a], ki akarván ábrázolni a'tekélletes Had-nagyot, egyedül magát adta előnkbe, mint *Vezérét* [b]. És meg-mutatta a'mái Evangéliomban, hogy ő-benne a'meg-mon-

[a] Ps. 44. 2.

[b] Matt. 2. 6.

A

mondott Két dolog fel-találtatott; tudni illik, a'Kéznek ártatlanſága, mondván: *Ki fedd-meg engem közzületek a' Bűnről* [c]? a'végre, hogy kövessük: és a Nyelvnek ékeſſen-ſzólláſa, mondván: *Ha igaſságot mondok nékiek*; a végre, hogy hidgyünk néki. E'két dologban fundálta méltóſágát: mellyek az ő ellenkezőiben nem találtattanak; mivelhogy *Az Ördögnek kívánságit akarták cselekedni, ki eleitől-fogva gyilkos vólt* [d]. és azért követni nem kellett: *és az Igaſságban meg nem állott, mert nincs Igaſság ő-benne*; és azért nem-kellett ſzavát hinni. Az-okáért, illyen fő Had-nagyunk lévén, ki *Mindeneket jól cselekedett* [e]; és *kinél az örök életnek ígéi vóltak* [f]; őtet követsük, és halgaſſuk. mint hogy Moyſeſben, nékünk-is azt mondotta az Atya Iſten [g]: *Nézd-meg, és a' példa-ſzerént cselekedgyél, melly néked mutattatott a' hegyen*: és az Apoſtolokban [h]; *Ez az én ſzerelmes fiam, kiben nékem kedvem tőlt, őtet halgaſſátok*. Mellyet hogy jó módgyával meg-cselekedhetſsünk, e' moſtani Predikázzióban-,

B

I. Meg-mutatom, hogy a' Híveknek, a' Kriſtus ártatlanságát kellene követni, fő-képpen azoknak, kik egyebeknek Elől-járói.

II. Okát adom, Miért ſokan nem örömeſt halgattyák az Igaſságot.

III. Szállok a' Zsidóknak Urunkal-való vetekedéſökről.

ELSŐ RESZE.

AZ mái Evangéliomban, Ez ő szó s; Urunk az ő ellenſéginek nagy bátran azt mondotta: *Ki fedd-meg engem közzületek a' Bűnről?* Ezt a'Kriſtuſnak Ártatlanſágát kellene nékünk követnünk, a'mennyire gyarló állapatunk engedi. mint-hogy Sz. Pál-is ezt kívánta az ő tanítványától Titustól, mondván [i]: *Mindenekben magadat adgyad például a' jó-cselekedetekben, a' tudományban, a' tekélletesſégben, a' meg-ért erkölcsben: a' beſzéded igaz, fedhetetlen; hogy az, a' ki ellenünk vagyon, meg-ſzégyenüljön magát, semmi gonoſzat nem mondhatván ellenünk.* Ellenünk vannak, úgy-mond Sz. Ambrus, az igaz Hitnek ellenſégi; kik látván, hogy, a' mit ſzóval tanítunk, cselekedettel meg-bizonyíttyuk, meg-ſzégyenülnek, semmit ellenünk nem mondhatván. Hasonlót beſzél Sz. Péter-is [k]: *A' ti magatok-viſeléſe, úgy-mond, a' Pogányok között jó légyen: hogy a' helyében, hogy titeket vágyalmaznak mint gonoſztévőket, a' jó-cselekedetekből meg-ſzemlélvén titeket, dicsőítſék az Iſtent a' látogattaſnak napjában.* Arany-ſzájú Sz. János [l], az *Ellenünk-való* az Ördögöt érti, és valaki annak enged. Mert azt kívánta Sz. Pál; hogy a'Kereſztyén embernek életén, még az Ördög-is meg némúllyon, ſemmit ellene nem mondhatván; ha ſzintén azt mongya-is az ember néki, az mit Urunk a Zsidóknak: *Ki fedd-meg engem közzületek a' Bűnről?*

C

Azért kívánnya pedig az Iſten mi-tőlünk az Ártatlanſágot, vagy Szentſéget: I. Mert az ő lakó-helyébe hívott bennünket, mellyet *Szentség illet* [m]. II. Mert az Iſten fiaivá válaſztattunk; melly méltóſágnak, leg-bizonyosb jele a'Szentség, és tekélletesség; a'mint az Iſtennek természet-ſzerént-való Fia mondotta [n]: *Legyetek Tekélletesek, mint a' ti mennyei Atyátok-is tekélletes.* a' hol nem a' Proſétákat, vagy Angyalokat adgya példáúl, hogy azokat kövessük, hanem ő-magát az Iſtent, kinek Szentſége és tekélletesſége mindeneket felyül-halad. III. Mert az Iſtennel, lelki házaſságot ſzerzettünk: mivelhogy az Anya-ſzentegyház, melynek mi tagjai vagyunk, a'Kriſtuſnak Jegyeſe; a'mint ő-maga példa-beſzédben jelentette, mondván [o]: *Hasonlóvá lett mennyeknek ország egy Ember-királyhoz, ki menyegzőt ſzerze a' fiának*; az-az, az Atya Iſten a Kriſtuſnak, a'mint a Sz. Atyák magyarázzák. Ezt jelentette Urunk azzal-is, hogy az ő Tanítványit, *a' Vő-legény fiai*nak nevezte [p]. És az Angyal-is azt mondotta [q]: *Jőjte, és meg-mutatom néked a' Meny-aſzſzonyt, az Bárány* (a'Kriſtus) *jeleſégét. és meg-mutatta néki a' Szent Városſt Jerusálemet, melly az Iſtentől ſzállott-vala mennyből.* Erről mondotta Kereſztelő Sz. János-is [r]: *A' kinek Jegyeſe vagyon, Vő-legény az.* Erről pedig a'Meny-aſzſzonytól, nagy Szentséget kíván a'Vő-legény; a'mint Sz. Pál mondotta [s]: *A' Kriſtus ſzerette az Anyaſzentegyházat, és önön-magát adta azért, hogy azt meg-ſzentelné; meg-tiſztítván a' vízinek fürd jével, az életnek ígéje-által, hogy dicsőſségeſse tenné ő-magának az Anyaſzentegyházat, nem lévén makulája, vagy rőmörgőzése, vagy egyéb efféle.* Bizony, Salomon az ő Enekében, azon dicséretekkel tiſzteli a'Meny-aſzſzonyt, és a'Vő-legényt; az Anyaſzentegyházat, és a'Kriſtuſt [t]. Mert, noha nagy külömbség vagyon közöttők, és ſoha a' teremtett Meny-aſzſzonynak ſzépſége, hasonló nem lehet a' Teremtő Vő-legény ſzépſégéhez: mindazáltal az kívántatik tőle, hogy, a'mennyire lehet, az Iſtennek tekélletesſégét kövesſe; Sz. Pálnak ama' mondáſa-ſzerént [u]: *Legyetek az Iſten-követői, mint ſzerelmes fiak; és járjatok a' Szeretetben, a'mint a' Kriſtus-is ſzerette minket.* Ezekért az okokért, kell a' Híveknek ſzentségbe foglalni magokat, mert, hívatallyok-ſzerént, az Iſten cselédi, fiai, jegyeſi.

Noha

Noha pedig minden Keresztyén embernek szükséges a' Szentség és ártatlanság: mindazáltal fő-képpen azoktól kivántatik, kik egyebeknek Előtök-járói: kikarra kötelesek, hogy úgy rendellyék életőket, hogy minnyájan jó példát vehessenek tőlök. minthogy fölötte-igen foganatos az ő példájok, mind jóra, 's mind gonoszra: mert *A' népnek Birája szerént, úgy az ő szolgái-is: és minémű a' Város Vezére, olyanok a' benne-lakók-is* [a]. Az-okáért, mintsem Urunk tanitóul jött volt e' világra, szükségesnek ítélte, hogy senki őtet meg ne fedhesse, se gonosz példát ne vehessen. Erről, két Aszszony-atyafiának példájában szóll Ezekiel, kik Samariát és Jerusalemet példázták [x]; az öregbik, minden undoksággal meg-fertéztette magát, mellyért az Isten keményen meg-büntette: az ifiabbik pedig, a' nénnyének példáját követvén, annál-is nagyobb szabadságban, és gonoszságban élt, a' mint a' Próféta jelenti, mondván [y]: *A' te néned útán jártál.* Ki tudván a' nennye büntetését, nem jobbúlt-meg, sem a' más veszedelmén nem tanúlt, hanem annak erkölcsét követte: sőt, a' mint a' Próféta mongya [z], fajtalanból bolondoskodott amannál, és paráználkodott, az ő nénnye paráznasága-fölött, az Assyriusok fiaival szemtelenül. Saulnak fegyver-hordozó inasa, az Úra kérésére sem akarta őtet meg-ölni; de magát, kérés-nélkül-is meg-ölte, a' Király példáját követvén, ki magát az inas-előtt meg-ölte [a]. Ha azért a' Fejedelem példája, olyan nehéz dologban-is foganatos mint a' halál: mennyivel inkább foganatos lészen a' vétkekben, mellyekben valami hasznot, vagy gyönyörűséget éreznek, vagy reménlenek az emberek? Erről érthetyük Dávidnak ama' mondását [b]: *Látám hamisságot láttam és ellen-mondást a' Városban. Nappal és éjjel környül-veszi őtet az ő kő-falai-fölött a' hamisság: és munka 's hamisság ő-közepette. És el nem fogyott az ő útzáiról az uzora, és a' chalárdság.* Dorgállya Dávid a' Jerusalem hamisságát, és ellen-mondását, és azt mongya; hogy annak kő-falai-fölött, a' vagy kő-falain, volt a' hamisság; nem hogy az épület kő-falain lehetett volna valami hamisság, hanem hogy a' Nemességben és Fő emberekben volt, kik olly tettetések mint a' Város Kő-falai; és egyebeket óltalmazniok kellene, mint a' Kő-falok a' Város útzáit óltalmazzák; a' mint Sz. Agoston-is magyarázza. És leg-ottan utánna veti; hogy az útzákról el nem fogyott az uzora, és chalárdság: az-az, a' kőfség-közzűl, melly a' fő emberek példáját nézi és követi.

Jól tudta ezt a' jámbor, Isten-félő vén Eleázarus, ki inkább szenvedett keserves halált, hogy sem gonosz példát adott volna chak tettetésből-is az ifiaknak, kik őrömest, és hamar követik a' Véneknek példáit: és azért mondotta [c]; hogy *Inkább akarna ő-előttök a' föld-alá menni: mert*, úgy-mond, *nem méltó a' mi állapatunkhoz a' tettetés; hogy sokan az ifiak-közzűl, alitván, hogy a' kilenczven esztendős Eleázarus az idegenek életére állott volna; ők-is az ő tettetéséért meg-chalattassanak.* De még a Pogány Bölchek-is által-látták, hogy a' Nagy személyekben-való gonosz példa, nagy büntetésre méltó; a' mint Mamukan az Aisuérus Király bölch tanátsa jelentette, ki Vasti Királyné-asszonyra imillyen sententziát mondott [d]: *Nem chak a Királyt sértette-meg Vasti királyné, hanem minden népeket-is, és a' Fejedelmeket, kik Aſuérus királynak minden tartományiban vannak. Mert ki-hirdeszik a' Királyné chelekedete minden Asszonyoknál, hogy megvetsék az ő férjöket; és azt mondyák: Aſuérus Király meg-parancsolta, hogy Vasti Királyné bé-menne hozzája, és ő nem akara. Es e' példával, a' Perſák és Médusok fejedelmének minden feleségi, kevéssé bóchűllik a' férjek parancsolatit. Az-okáért, méltó a' Király beszédgyónkodása.* Ez a' gonosz példára-való vétek; hallyad a' Büntetését-is: *Ha néked tetszik, végezést menjen-ki tőled, és irattassék bé, a' Perſák és Médusok törvénye-szerént, mellyet általhágni nem szabad; hogy semmi-képpen többé Vasti bé ne menjen a' Királyhoz: hanem az ő Országát más vegye-el, a' ki jobb nálánál. Es ez a' te tartományidnak egész birodalmában kihirdettessék, és mind nagyoknak, 's mind kichinyeknek feleségi, tiszteséget tegyenek a' férjöknek,* melly tanács tetszett, mind a' Fejedelmeknek, 's mind a' Királynak; ki a' szerént chelekedett-is, Vastit a' Királynéságból ki-vetvén.

Ezen dolgot a' Sz. Irás. Egy-nehány-képpen példázta: 1. Midőn az Isten, Moyses-által Áldozatokat rendelt a' Bűnökért, nagy különbséget jelentett a' nép és az Pap vétke-közőtt [e]: *Ha a' Pap*, úgy-mond, *ki meg-kenetteteti, vétkezik, a' népet vétekbe ejtvén: az ő Bűnéért, egy makula-nélkül-való borjut mutaſſon-bé az Úrnak.* És utánna véti [f]: *Hogy-ha az egész Izraél serege, nem tudván, és tudatlanságból chelekeszik a' mi az Úr parancsolatya-ellen vagyon, és azután meg-érti bűnét: az ő Bűnéért, egy borjut mutaſſon-bé.* Holott látod, hogy elsőben a' Pap vétkéről szóll, melly a' személynek méltóságáért, egyebek vétkénél nagyobnak tartatik; és azért ejti vétekbe a' népet, mert, a' mint az *Gloſſa Ordinaria* mongya, a' Pap vétkéből, könnyen okot vészen az esetre a' nép,

[a] Eccl. 10. 2. Regis ad exemplum, totus componitur orbis. Mobilé mitatur semper cum Principe vulgus.
[x] Ezech. 23. 31.
[y] Ezech. 23. 31.
[z] Uerſ. 33.
[a] 1. Reg. 31. 4. 5.
[b] Pſ. 54. 10. 11.
[c] 2. Macc. 6. 23. 24.
[d] Eſth. 1. 16.
[e] Levit. 4. 3.
[f] Uerſ. 13.

A

mondván: Miért nem chelekedném a' mit a Papomtól látok? és, midőn a' Pásztor, úgy-mond Sz. Gergely [g], meredek helyen jár, a' nyáj nyakra-főre elik. Továbbá, látod, hogy az egész nép chak annyival áldozik, mint a' Pap egyedül: mert az ő vétke olly nagynak ítéltetik, mint az egész fokaságé. holott mindeneknek példája, és mindeneknek okot ád a' vétekre: mint a' Mester, midőn vétkes irást ád a' tanitványok-eleibe, mindenik vétkének ő az oka.

[g] In Psalter.

II. Midőn az Izraël népe igen vétkezett vólna, az Úr azt mondotta Móysesnek [h]: *Fogd-meg mind a' nép Fejedelmit, és akaszd-fel őket a' Nap-ellenében akasztó fákra, hogy haragom el-távozzék Izraëltől.* A' nép vétkezik, úgy-mond *Orígenes* [i], és a' Fejedelmek akasztatnak-fel: mert nem chak a' magok vétkéért dorgáltatnak-meg, hanem a' nép bűnéért-is számot kell adniok; ha valahogy nem tanitották, nem intették, szorgalmatosan meg nem feddették azokat, a' kik elsőben vétkeztek, hogy a' dögleletesség a' népre ki ne terjedne. Ezeket ha meg-gondolnák az emberek, nem kivánnák a' Fejedelemséget: mert elég, maga vétkéért meg-dorgáltatni, és számot-adni. } Melyből ki-tetszik, hogy a' Fejedelmek nem chak akkor részesek a' nép vétkében, midőn valami gonoszra, tudni illik Eretnekségre, büntetés-alatt kénszerítik, vagy chalárdsággal intik, vagy példájokkal vezetik; hanem mikor meg nem büntetik-is annak vétkét, vagy látatlanná tészik. Innét mondotta egy fő ember, hogy a' boszszú-állás (melly, tudni illik, törvény-szerént a' Fejedelmektől, és Biráktól származik,) az Isten haragját le-szállittya.

B

[h] Num. 25. 4. [i] Hom. 2. in Num.

[k] In Apvallon. Franc.

A' Franczia Sz. Lajos Királyról azt irják [k], hogy midőn a' Sz. Dávid Zoltárit mondaná, egy fő ember ment hozzája, hogy kegyelmet kérne egy halálra méltó embernek; és a' Király meg-kegyelmezett néki: de midőn a' Zoltárnak ama' mondására jutott [l]; *Boldogok a' kik meg-őrizik az ítéletet, és igasságot chelekesznek minden időben*, leg-ottan a' meg-engedett kegyelmet helyén nem hadta, mondván: A' melly Fejedelem a' vétket meg-büntethetvén, meg nem bünteti, az Isten-előtt olly vétkes, mint-ha maga chelekedte vólna; és Igasságot tenni, nem kegyetlenség, hanem kegyesség. Úgy vagyon bizony: és még a Pogány *Séneca*-is azt mondotta; hogy az istenéknek nem áldozhatni kövérebb áldozatot, mint a' vétkes embert: és, a' ki a' gonoszoknak meg-enged, az igazaknak árt. Kétség-nélkül, a' Büntető Igasság erős oszlopa, és fondamentoma a' Birodalomnak: és azért mondotta *Marcus Cato Plutarchusnál* [m]; hogy a' Gond-viselőket, kik büntetéssel meg nem zabolázzák a' vétket, el nem kell szenvedni, hanem meg kell kövezni; hogy a' közönséges jó el ne veszszen a' büntetésnek el-henyélésével. Nem ok-nélkül chelekedett azért az első *Maximiliánus* Chászár: ki, midőn akasztó-fát látott, süveg vetve kőszöntötte; és az Igasság fájának nevezte.

[l] Psal. 105. 3.

[m] In Marco Catone.

C

II. RÉSZE.

AZ mái Evangeliomban, Másodszor; panaszolkodva mondotta Urunk a' Zidóknak [n]: *Ha Igasságot mondok nékiek, miért nem hiszitek nékem?* Félek rajta, hogy hasonló panaszt ne tehessenek a' Hivekuek nagy része-ellen a' Krisztus szolgái, mondván: Miért nem hallgattyátok tőlünk őrömest az Igasságot? sőt gyűlöltétek, és üldöztétek bennünket, és velünk-eggyütt az Igasságot-is. Mert most-is sokakban helye vagyon ama' régi mondásnak: A' kedvezéssel-való szolgálat, barátokat szerez; az Igasság pedig, gyűlöltséget nemz. A' szép Anyák, szép magzatokat szűlnek; de a' szép Igasság, az undok gyűlöltséget nemzi: és a' tisztátalan Heródias meg-haragszik, ha szintén Keresztelő Sz. János mongya-is Heródesnek [o]; *Nem szabad vólad társasod az atyádfia feleségét.* Nehéz néven vészi a' Főtvény, ha szintén Ezekieltől hallya-is [p]: *Az ő ezüstök, oda-ki-vettetik, és az ő aranyok ganéjja lészen. Az ő ezüstök, és az ő aranyok, meg nem szabadithattya őket az Úr haragjának napján.* A' ki a' Bűnnek álkolmatosságából ki nem akar feselni, kedvetlenül hallya, ha szintén Urunk mongya-is [q]: *Ha a' szemed meg-botránkoztat téged, vájd-ki azt, és vesd-el tőled: jobb néked egy szemmel az életre be-menned, hogy-sem két szemed lévén, a' gehenna tüzébe vettessed.* Az Igasság oltárát, *Heráclitus* a' barlangban helyheztette; *Demócritus* pedig, mély kútban: akarván jelenteni, hogy sokan chak látni sem akarják az Igasságnak áldozókat. Azt nem igen chodálom a' Pogányságnak feretségében (mert az igaz Istent nem-is ismérték:) de chodálom az Evangeliomnak fényes világosságában, hogy azok, a' kik a' Krisztus tanitványinak tartyák magokat, hasonló hajóban evezvén, kiknek az Igasságot leg-inkább kellene szeretni, és követni, mint hogy Krisztus Urunk, nem chak tanitotta az Igasságot, hanem magát-is Igasságnak mondotta [r]: és mindazáltal, a'

[n] Ioan. 8. 46.

Obsequium amicos. Veritas odium parit.

[o] Mar. 6. 18.

[p] Ezech. 7. 18. 19.

[q] Matt. 18. 9.

[r] Ioan. 14. 6.

mint

mint Sz. Pál meg-jövendölte [a], *Az igaz tudományt el nem szenvedik, hanem, az ő kívánságok-szerént, magoknak Mesterekket gyűjtenek, viszkető fülök lévén; és az Igasságtól hallásokat el-fordítyák nyugan, és a' mesékhez térnek.*

Vallyon nem elegen találtatnak-e, kik örömesben mennek a' játékokra, és nem szent-hanem szemtelen Komediákra, hogy sem a' Predikatziora? és szorgalmatosban 's kedvesben halgattyák a' trágár trefákat, hogy sem az áhitatos és üdvösséges dolgokat? Oka pedig ennek az, hogy sokan nem a' hasznot, hanem chak a' gyönyörüséget keresik, még az Isten Igéjének halgatásában is; és azért nem mongya Sz. Pál, hogy a' Mestereket, hasznok-szerént, hanem *kívánságok-szerént gyűjtik.* Viszket ezeknek a' fülök, és azt kívánnyák, hogy a' Predikátorok gyengéd bánnyanak vélek; chak vakargatván, és chiklandozván őket. Azt irja *Plato* [b], hogy a' viszkeregetvakargatni, gyönyörüségnek tetszik ugyan; de az-után, gonosz szag, és fájdalom követi: azon-képpen, gyönyörüségesnek tetszik, ha a' Bünösöket gyenge kézzel rapogattyák a' Tanitók; keményen nem feddik és dorgállyák őket; hanem mindent javallanak bennek, mindent meg-engednek nékik, mindenben akarattyokhoz szabják magokat: de ezt. örök bűz, és fájdalom követi, midőn a' halgatók az ő úndok Bünökben maradoak, és lelkök ismeretinek furdalásitól még nem szabadúlnak; és végtére, a' Tanitókkal-eggyütt az örök veszedelemre jütnek. Hallyad ezeknek szemtelen halgataglágokat: Azt merik mondani *a' Látóknak* [c]: *Ne lássatok; és a' Nézőknek: Ne nézzetek nékünk azokat, a' mik igazak: szóllyatok nékünk kedves dolgokat, lássatok nékünk tévelygéseket:* az-az, akár-mi hasugságot, és tévelygést mongyatok, chak hogy kedvünk-szerént beszéllyetek, örömest halgatunk benneteket: de ha külömben chelekeszitek, semmi Igaz-mondáitokat nem halgattyuk, mert a' hoz semmi kedvünk ninchen.

Erről choda jeles példát olvasunk Jeremiásnál [d]: Az Izraél fiai nagy fő-törésben voltak, ha viszsza-kellene-e Egyiptusba térnick, vagy Palæstinában, az Igéret-földében, maradniok? Nem tudván a' dologban el-igazodni, kőz akaratból Jeremiáshoz mentek, mondván néki: *Essék a' mi imádságunk a' te szined-eleibe, és imádkozzál mi-értettünk a' te Uradnak Istenednek; és jelentse-meg nékünk a' te Urad Istened az útat, a' mellyen el-mennyünk; és a' dolgot, mellyet chelekedgyünk. Monda nékik Jeremias: Meg-hallottam: Imé én imádkozom a' ti Uratoknak Istenetoknek, a' ti beszédetek szerént: minden igét, valamellyet felel nékem, meg-jelentek nektek, és semmit el nem titkolok tőletek. Es ők mondának Jeremiásnak: Légyen az Úr mi-közöttünk az Igasságnak és hivségnek tanúja, ha minden ige-szerént, a' mellyben el-küld téged a' te Urad Istened mi-hozzánk, úgy nem chelekeszünk. Akár jó légyen, 's akár gonosz; a' mi Urunk Istenünk szavának, a' kihez téged küldünk, engedünk; hogy jól légyünk, midőn a' mi Urunk Istenünk szavát halgattyuk.* Halván a' Próféta az illyen nagy esküvést és fogadást, könyörgött az Istennek: és tized nap-múlva, meg-vitte a' feleletet, hogy Palæstinában maradgyanak, mondván [e]: *Ezeket mongya az Izraélnek Úrnak Istene, a kihez engem küldöttetek: Ha nyugodván meg-maradtok e' földön, fel-épülek titeket, és el nem rontlak; el-plantállak, és ki nem gyomlállak. Ha pedig el-tekéllitek magatokban, hogy bé-mennyetek Egyiptusba, és bé-mentek hogy ott lakjatok: a' fegyver, a' melytől ti féltek, ott ragad-meg titeket Egyiptus-f-földében: és az éhség, melyről szorgalmatosok vattok, kozzátok ragad Egyiptusban, és ott haltok-meg.* Vallyon engedtek-e néki? vagy hitték-e el szavát? Egy chöpnyire sem; hanem nagy istentelenül, és kevélyen azt mondották néki [f]: *Hazugságot szóllasz te; nem küldött téged a' mi Urunk Istenünk, mondván: Ne mennyetek-bé Egyiptusba, hogy ott lakjatok.* Mi lehet az oka, hogy meg-esküdtek, az Urat vevén bizonságúl, hogy meg-álnak a' Próféta szaván, és engednek néki: most pedig meg-hazuttollyák? Az, hogy igen kivántak Egyiptusba viszsza-térni, melytől el akarta őket rettenteni a' Próféta. mert, ha kivánságok-szerént szóllott volna, készek lőttek volna el-hinni. Ezt nyilván meg vallotta Akáb Mikæas Próféta-felől: *Es.* úgy-mond [g], *gyűlölöm őtet, mert nem prophetál nékem jót, hanem gonoszt.* De nem találta mondani: mert, a' mint a' Filosofusok mongyák, a' mi jó, igaz-is, és a' mi igaz, jó-is. és bizonyára, igen jó volt a' Mikæas tanátsa, mert igaz volt; és ha azt követte volna Akáb, a' hadban nem veszett volna: de azért mondotta Akáb gonosznak, hogy nem volt kivánsága-szerént, hanem kedve-ellen. ki, mint hogy a' hamis Prófétáknak hazugságokat kedvellette, azoknak hitt, és abba a' veszedelembe esett, a' mellyet nem akart volna. Mert, a' mint egy régi Bölch ember mondotta, a ki még akar chalatkozni, nem azt hiszi a' mi igaz, hanem a' mit kíván: mivelhogy az okosságot, az akarat magaután vonsza; mint az alsó egek, természet-szerént-való indúlattyok-ellen, a' felsők égnek járásit követik. Innét vagyon, hogy könnyen el-hiszszük, a' mit akarunk, ha mérő hazugság-is; az igazat pedig, ha kedvünk-ellen vagyon, nem akarjuk hinni.

[a] 2 Tim. 4. 3.

[b] In Phæd.

[c] Isa. 30. 10.

[d] Jerem. 42. 2.

[e] Vers. 9. & 15.

[f] Jer. 43. 2.

[g] 3. Reg. 22. 8. Bonum & Verum convertuntur.

Quod vult, non quod est, credit quisque verum.

A

Némellyek tovább mennek a' gonoszságban, és a' mit Igaznak tudnak-is lenni követni és hallani nem akarják. Illyenekkel-is volt ügye Jeremiásnak: kiket keményen meg-feddett, hogy az idegen isteneknek áldoztak; és utólsó romlást hirdetett nékik, ha attól az istentelenségtől meg nem szűnnének. De meg-is azt felelték néki [b]: *A' beszédet, mellyet nékünk szóllottál az Úr nevében, nem hallgattyuk tőled: hanem cselekedvén meg cselekszünk minden igét mellyet ki-mégyen a' mi szánkból, hogy az ég Királynéjának áldozzunk* (az-az, a' Holdnak, vagy *Venusnak*,) *és Italis áldozatokat tegyünk neki, a' mint mi cselekedtünk, és a' mi atyáink, a' mi Királyink, és a' mi Fejedelmink a' Juda városiban, és Jerusálem útczáiban.* Valóban bolond felelet, a' mint *Theodorétus* mongya: mert megvallyák, hogy az Úr nevében szóll, de még sem engednek néki, hanem a' magok gonosz indúlatit és tanátsit követik; azzal elég Kenyeret igérvén magoknak: az-az, hogy kedvök-szerént élhetnek, és lakhatnak. mint-hogy az a' Királyné, az ő papjai-által meg nem feddőtte őket a' Bűnről, hanem inkább meg-erősítette abban: az Istennek igaz szolgai pedig, a' vétkeket el nem hallgatták, hanem keményen szemökre hánták.

[b] Jer. 44. 16.

B

Szintén így vagyon dolgok, a' Keresztyén Anyaszentegháztól el-szakatt Pribékeknek, kik *Luther* vagy *Calvinus* zászlója-alá iratták magokat: mert nem egyébért hallgattyák a' hamis Tanítókat, hanem hogy kedvök szerént szólnak, a' Bűnről meg nem fedvén, hanem inkább minden gonoszra szabaditván őket; midőn az Isten Parancholatinak meg-tartását lehetetlennek, és követhetőnek tanittyák; az üdvösségre elégségesnek mongyák a' Hitet; az emberben a' jóra-való Szabad-akaratot tagadgyák; és a' Jószágos cselekedeteknek örökké-való jutalmát az Isten-előtt chúfollyák. mert, ha ezek így vannak, mi szükség a' Bűnt feddeni, ha az kárt nem tehet, és el sem kerülhetni? és mi szükség a' Jóra inteni, ha azt nem cselekedhetni, és semmi jutalma nincben?

[c] Jan. 8. 47.

Harmadszor: Urunk a' mái Evangeliomban azt mongya [c]: *A' ki Istentől vagyon, az Isten igéjét hallgattya*: az-az, a' mint *Origenes* magyarázza, az Istentől vagyon, a' kinél az Istennek Szent Lelke vagyon, a' kitől vezettetnek az Isten fiai: mert *Valakik az Isten Lelkétől vezettetnek, azok az Isten fiai*, úgy-mond Sz. Pál [d]. Az Istennek Sz. Lelke pedig, arra vezeti az embereket, hogy az ő Parancholatinak engedgyenek. és azokról mongya Urunk, hogy az Isten igéjét hallgattyák, de nem chak kűlső fülökkel, (mert azt némelly gonoszok is meg-cselekeszik,) hanem lelki fülökbe-is bochátttyák, és engednek néki; melly az Isten fiainak tulajdonsága. Az-okáért, a' kik hallyák ugyan, de szívökbe nem fogadgyák, hogy meg-cselekedgyék, nem az Isten-fiai; és annál inkább, a' kik chak kűlső fülőkket sem akarják hallani.

[d] Rom. 8. 14.

C

Valakik e' világon vannak, vagy az Isten táborát követik, vagy a' Világ-után pártolnak; de nem könyű egy hirtelen azokat ki-mutatni: mert, a' mint Salomon mongya [e], *Vannak Igazak, és bölcsek, és azok cselekedeti az Isten kezében: és mindazáltal nem tudgya ember, hű fi ezeknek légyen-e méltó, vagy gyűlölségre; hanem mindenek jövendőre tartatnak bizontalanok.* De az Urunk mondása alkolmas próba-kő, és jo módon megjelenti, ki párttyára légyen az ember: *A' ki Istentől vagyon*, úgy-mond, *az Isten igéjét hallgattya.* A' Fejedelem palotája-előtt, sok fő-ember szolgai űlnek, beszélgetvén egymással; de az idegen nem tudgya, ki szolgája légyen ez, vagy amaz; és, ha bizonyoson meg akarja tudni, meg-várja, hogy az Urak a' palotából ki-menny enek. mert akkor ki-ki az ő Ura-után indúl, és mással nem gondol: hasonló-képpen ismérhetni-meg, kik légyenek az Isten szolgai, vagy a' Világé, azok tudni illik, a' kik ezt, vagy amazt halgattyák s követik. Végy példát: A Világ azt parancholya; hogy frisslakodalmat szerezz, czifra kűlső chináltatás, heában-való dolgokra költs, ellenségeden boszszűt-állj: a' ki azért ezeket cselekszi, nyilván meg-mutattya, hogy a' Világnak szolgál, és őtet követi: A' ki pedig Krisus Urunk parancholatyának enged, meg-kegyetlenczvén ellenségének, alamizsnát osztogatván a' szegénynek, mértékletesen viselvén magát a' ruházatban, józanon a' lakodalomban; bizonyosan jelenti, hogy ő szolgája, és következendő-képpen, ő-tőle várja szolgálattyának jutalmát. De mit? Hallyad.

[e] Sap. 3. 1.

D

Bizony, bizony mondom nékted, úgy-mond Urunk a' mái Evangeliomban [f]; *Ha ki az én beszédemet meg-tartya, halált nem lát örökké.* A' Jutalom tehát az Örök élet, vagy az örök halálnak el-kerülése. Mert nem gőzl Urunk a' testi halálról, mellyet mindennek szükség meg-kósolni: mert *El-végezve vagyon, hogy az emberek egyszer meg-halyanak* [g]: és annak meg-kósolása nem gondos: a' ki pedig az örök haláltól meg-menekedik, valóban boldog. Hasonló azért az Isten igéje a' Paradichomi élet-fájá-

[f] Jan. 8. 51.

[g] Heb. 9. 27.

hoz;

hoz, melynek gyümölcshe el-távóztatta embertől a' testi és idő-szerént-való halált: azon-képpen, az Isten igéje a' lelkit. De mi-képpen hogy haszna-való a' testi orvosság, ha nem tudsz vele élni: azon-képpen az Isten igéje-is sokaknak haszontalan, azért hogy nem tudnak vele élni. Azt Urunk abban helyhezteti, hogy *az ő beszédét meg-tartsuk*: az-az, ne vellyük hogy elég azt testi fületinkel hallani, hanem meg-is kell tartani, és a' szerént kell embernek életet rendelni; és úgy távoztattya-el az örök halált. Vannak némellyek, kik az Isten parancholattyát szorgalmatoson olvassák; némellyek arra-is igyekeznek, hogy azt értsék; némellyek azt bölcsen magyarázatokkal is meg-ékesítik; némellyek szép és hoszszú Predikátziókkal ajánlyák-is a' hallgatóknak; némellyek pedig örömest-is halgattyák: de ezeknek egyike sem elégséges; hanem, egy-általlyában az kivántatik, hogy meg-tartsuk. A' Paradichomi fának gyümölcshe, nem adott életet annak a' ki chak nézte, tapogatta, díchérte, kivánta, bőchülőtte; hanem annak, a' ki ugyan meg-őtte: azon-képpen, az Isten igéje-is úgy ád életet, ha meg-kóstollyuk; az-az, meg-őrizzük, meg-tartyuk. Ezekiel Prófétának [h], és Sz. János Evangélistának [i], az Isten olly Könyveket mutatott, mellyekben az ő Parancholati voltak írva; azoknak jutalmával, a' kik azokat meg-tartanák, és az általhágóknak bűntetésével: de mindeniknek azt mondotta, hogy *el-vegye, és meg-egye*, és nem chak nézze, vagy olvassa, vagy forgassa, vagy tanúllya, és értse a' mi benne vagyon. Nékünk-is úgy kell chelekednünk: *mert nem a' Törvénynek halgatói igazak az Istennél, hanem a' Törvénynek chelekedői igazúlnak meg* [k]. Az-okáért mongya Sz. Jakab a' Hiveknek [l]: *Legyetek az Igének chelekedői, és nem chak halgatói, meg-chalván magatokat: mert, ha ki halgatója az Igének, és nem chelekedője, az a' férfiúhoz hasonlíttatik, ki meg-tekinti természet-szerént-való ábrázattyát a' tükörben. mert meg-tekintette magát, és el-ment, és mingyart el-felejtette minémű volt.* A' ki a' tükörbe néz, és látván hogy igen mochkos, útállya magát; és el-tekélli, hogy a' mochkot le-törli, vagy el-mossa: de azonban, el-fordítván szemét a' tükörről, és hátra tekintvén, el-feledkeznék a' mochokról, és el nem törlené; mit haszna-lna véle hogy a' tükörbe nézett, és maga undokságát látta? Azon-képpen a' ki hallya az Isten igéjét, és abból észébe vészi lelkének undokságát, meg-útállya azt: és el-tekélli magában, hogy tőredelmes szívvel meg-szánnya bűnét, és a' gyónás által el-törli. Ha el-menvén a' Predikátzióról, jó végezéről el-feledkezik, és meg-marad gonoszságában: mit haszna-lt a' predikátzió-hallása? talám haszno sabb lőtt volna, ha ingyen nem-is hallotta volna: mert *az a' szolga, a' ki tudta az ő Ura akaratyát, és el nem készélt, és nem chelekedett annak akaratty a-szerént, sokkal veressétik* [m]: *a' ki pedig nem tudta, és veressegekre méltókat chelekedett, kevéssel veressétik.*

Nagy ígéretet tőtt nyilván Urunk a' mai Evangéliomban az ő Igéje meg-tartóinak, melyhez hasonlót az Ó Testamentomban nem olvasunk. Mert Moyses, az ő Törvényében azt irta [n]: *Ha a' te Urad Istened szavát halgatod, és, a' mi igaz ő-eléte, meg-chelekszed, és engedsz az ő parancholatinak, és meg-tartod minden ő hagyásit: semmi-fé'e betegséget, mellyet Égyptusra bochátottam, reád nem bochatok.* melly mondásban, ítélő-bírónak mutatta magát az Isten. Mint-ha azt mondotta volna: Ha nem lopsz, fel nem akasztatlak. Isaias-által pedig imigyen beszél [o]: *Ha akarjátok, és énnekem halgattok, a' föld javait észitek.* Melly mondásban, Urnak, vagy Gazdának mutatta magát, mint-ha valami szolgájának, vagy béresének azt mondotta volna: Ha szó-fogadó lészesz, és akaratom-szerént jársz, el-táplállak, és nem hagylak éhel meg-halni. De a' mai Evangéliomban kűlömb jutalmat ígér az ő beszéde meg-tartójának; és nem úgy szóll mint ítélő-biro, vagy Chelédes-ember, hanem mint Üdvözítő és életnek-adója: *Halált*, úgy-mond, *nem lát örökké*. Valóban nagy, és örvendetes jutalom; melyről akarván szóllani Sz. János, elsőben azt mondotta [p]: *A' kinek füle vagyon, hallya, mit mond a' Lélek az Anyaszentegyházaknak*: jelentvén, hogy nagy dolgot akar mondani; melyre minden fűlnek télen kell lenni. És utánna veti: *A' ki győzedelmes lészen, meg nem sértetik a' második halálról*. a' Második halál pedig a' Pokol; a' mint ugyan azon Szent Jánosnak meg-jelentetett [q].

De talám valaki azt nehéznek ítélné, a' mit Sz. János kíván, hogy a' Második halált ember el-kerűllye; tudni illik, hogy győzedelmes légyen. melly nem kűnyű dolog; és úgy tetszik, hogy nem-is áll az ember akarattyán. Ne irtózzék attól senki: nem kíván többet Sz. János az ő Mesterének. mert a' ki engedelmes, győzedelmes-is; a' mint Salomon mongya [r]: *Az engedelmes férfiu, győzedelmet szól.* Ezt jelentette Dávid-is, midőn azt kérte az Istentől [s]: *Értelmet adj nékem, és élek.* Mert; michoda ereje lehetett a' Dávid értelmének, hogy életet ígért azzal magának? a' vagy

meg-

A

h Ezech. 2. 3.

i Apoc. 10. 19.

B

k Rom. 2. 13. Jac. 1. 22.

C

l Luc. 12. 47.

m Exod. 15. 26.

n Isa. 1. 19.

D

p Apoc. 2. 11.

q Apoc. 21. 8.

r Prov. 21. 28.

s Psal. 118. 144.

A

meg-holt vólt-e, hogy életét viſzſza-adhatta vólna? Ezt más mondáſával, azon Zóltárban meg-ſejtette Dávid, mondván [t]: *Adgy értelmet nékem, és vizsgálom törvényedet; és meg-őrizem azt teljes ſzívemből.* A' végre kérte Dávid az értelmet, hogy az Iſten Törvényét meg-tarthaſſa, és parancholatit meg-cſelekedgye: és ha olly világos értelme leſzen, azt igéri, hogy az örök életet fel-találhya; a' mint Sz. Agoſton-is magos, hogy értheſſem Parancholatidat; meg-értvén, meg-tarthaſſam; meg-tartván, örökké élhetések, és meg ne kóſtollyam a' Maſodik halált. Ezt példázta Iſten azzal a' móddal, mellyel az Iſraël fiait vezérlette a' puſztában: Mert, a' mint Moyſes mondgya [u], *Az Iſraëlitták ment hogy útat mutatna, nappal felyhő-oſzlopban, és éjjel tűz-oſzlopban: hogy vezére vólna útának mind a' két időben.* De mikóltt ezt az Iſtennek jótéteményét, viſzſza akarták Egyiptusba terni, és más Vezért válaſztani, mondván [x]: *Rendellyünk magunknak Vezért, és térjünk-viſza-ſza Egyiptusba.* Az-okáért meg-haragudván az Ur, azt mondotta [y]: *Senki azok-közzűl, kik nem engedtek az én ſzómnak, nem látya a' Földet, mellyért meg-eskűdtem az attyoknak.* Az Igéret-földe, melly téjjel es mézzel folyo föld vólt; melyben, noha ſok munka- és fáradſág-után, az Iſraël fiai meg-nyugodtak vólna; és ki-ki, az ő füge-fája és ſzőlő-tőve-alatt, nagy békeſségben, és gyönyörűſégben élt vólna: a' Menny-országot, a' mi ſzerelmes hazánkat példázta; mellyet nékünk-érettünk ſzerzett ugyan az Iſten: de ſenki egyéb belé nem lépik, hanem a' ki az Iſten ſzavának enged, és őtet, mint Vezérét, követi: ſemmi egyéb abba minket nem vihet, ſe bőlcheſség, ſe gazdagſág, ſe erőſség, ſe ſzépſég, ſe nemeſség, ſe méltóſág; a' mint Urunk nyilván jelentette, midőn a' gazdag Iſunak ama' kérdéſére [z], *Mit jót chelekedgyem, hogy örök életem légyen?* azt felelte: *Ha az életre bé akarſz menni, tartſd-meg a Parancholatokat.* nem mondotta, Hallyad a' Parancholatokat, olvaſd, értſed, dichérd, hirdeſd, &c: hanem, Tartſd-meg.

B

III. RESZE.

C

ILlyen jeles és ſzővőſséges tanúſágért, hallyad mit felelnek Urunknak a' hitetlen és háládatlan Zidók [a]: *Most iſmérjük-meg hogy ördőgöd vagyon. Ábrahám meg-hólt és a' Próféták, és te azt mondod: Ha ki az én beſzédemet meg-tartya, a' halált meg nem kóſtollya örökké. Vallyon te nagyobb vagy-e a' mi attyunknál Ábrahámnál, a' ki meg-hólt? a' Próféták-is meg-hóltak: Mivé teſzed magadat?* Az-előtt-is azt mondották vólt, hogy ördőge vagyon. Melyre Urunk nagy chendeſſen azt felelte, hogy néki ördőge nincs; és ezzel bizonyította a' ſzép tanúſággal. Mellyet halván a' gonoſz Zidók, ezzel a' dagályos felelettel azt jelentik, hogy nem chak meg nem változtatták előbbi vélekedéſőket, hanem inkább meg-erőſődtek abban. mint-ha azt mondották vólna: Ha ſemmit egyebet nem ſzóllottál vagy chelekedtél vólna-is, ezzel az egy mondáſſal nyilván meg-mutattad, hogy ördőgöd vagyon: mert úgy beſzélleſz, mint-ha te a' Prophétáknál, és Patriárkáknál, az Iſtennek ſzent emberinél nagyobb vólnál; holott azoknak porokban ſem kaphatſz. Az-okáért a' Kriſtus mondáſát iſtentelen mondáſnak ítélték, ſőt emberhez-is illetlennek vélték, mivel-hogy az ember az őbeſzédével a' halálnak ellene nem állhat; és így az Ördőgnek tulajdonították ki az Iſten boſzſzúſágára többet tulajdonit magának, hogy-ſem chelekedhetik. és a' mit természet-fölőtt-valónak vélték, nem akarván azt az Iſtennek tulajdonítani, az Ördőgnek tulajdonították: nem értvén, vagy inkább nem akarván érteni, hogy Kriſtus Urunk nem a' teſti halálról ſzóllott, hanem a' lelki és örök halálról, melyről ember kűlőmben meg nem menekedhetik, hanem-ha az ő beſzédét meg-tartya. Nagy káromlás és oſtobaſág vólt ez a' Zidóktól.

D

De mit felelt Urunk reá? *Ha,* úgy-mond [b], *én dichőítem magamat, az én dichőſſégem ſemmi: vagyon a' ki dichőit engem az én Attyám, a' kit ti mondotok hogy ti Iſtenetek, és nem iſmériték őtet. En pedig iſmérem őtet; és ha mondom, hogy nem tudom őtet, ti-hozzátok haſonló hazug leſzek. De tudom őtet, és az ő beſzédét meg-tartom.* Mivelhogy a' Zidók azt vélték, hogy az Urunk mondáſa kevélységből származott, és azért mondották néki: *Mivé teſzed magadat?* az-az, mit vélſz magad-felől, hogy a' Prophétáknál nagyobnak alitod magadat? Erre Urunk ſzép módgyával felelt. mint-ha azt mondotta vólna: Ha én, mint ember, dichőíteném magamat, kevés dichőſſéget nyerhetnék, mert ember az ő erejével ſemmit nem chelekedhetik: de a' miket én chelekeſzem, nem puſzta ember chelekedeti, hanem Iſteni chelekedetek: az-okáért, nem úgy dichek, dem mint ember, mivel-hogy nem úgy-is chelekeſzem mint ember; Iſtenhez pedig, ſemmi okon

nem

[t] Zſof. 34.

[u] Exod. 13. 21.

[x] Num. 14. 4.

[y] Zſof. 23.

[z] Matt. 19.

[a] Ioan. 8. 52.

[b] Ioan 8. 54.

nem férhet a' heában-való dichekedés. Az én Atyám azért az Isten, kitől én az Istent természetet és erőt vöttem, a cselekedetek-által dichőit engem, meg-bizonyitván, hogy ő Fia vagyok. A

Vedd eszedbe, hogy, midőn Urunk a' Zsidók Istenének mongya az ő Attyát, magát természet-szerént-való Fiának jelenti: mert különbséget tészen, maga- és a' Zsidók-közőtt. mert ő az Istennek Fiá volt, a' Zsidók pedig chak szolgai. És, ha chak fogadott fiának akarta volna magát mondani, azt mondotta volna, hogy ők-is Attyoknak mongyák az Istent, mivelhogy ők-is fogadott fiaknak tartották magokat. Midőn pedig azt mongya; hogy a' Zsidók nem ismérik a' kit ő Istenének mondnak, ő pedig isméri: olly isméretről szól, melly nem chak az elmének értelmétől függ, hanem az akaratnak indúlattyától-is, mellyel az ember az Istenhez járúl szeretettel, és követéssel. melly isméret, nem találtatik a' gonosz és istentelen emberekben. Innét olvasunk a' Héli Pap fiairól [c]; hogy Bélial fiai voltak, nem tudván az Urat: az-az, nem járván az ő akarattya-szerént. Így beszéli Sz. János-is [d]: *A' ki azt mongya, hogy isméri az Istent, és az ő parancholatit meg nem őrizi; hazug az, és abban igasság nincben.* Az-okáért, midőn magáról azt mondotta, hogy isméri az Istent, mingyárt utánna vetette; *mert az ő beszédét meg-tartom*: jelentvén, hogy az Istennek tekéletes ismérétihez az kivántatik, hogy beszédét meg-tartsuk. [c] 2. Reg. 2. 12. [d] 1. Joan. 2. 4. B

És mint-hogy a' Zsidók Abrahámról emlekeztek, tagadván nagyobnak lenni a' Krisust Abrahámnál, arra-is meg-felelt Urunk, mondván [e]: *Abraham az Atyátok örvendezett, hogy látná az én napomat; látta, és örült*: az-az: Heában dichekedtők Abrahámmal mint atyátokkal, kitől igen távúl estetek: mert Abrahám nékem nem ellenségem, hanem barátom volt; eggyezett velem, és nagy buzgósággal kivánta az én napomat látni; és látta-is: ti pedig azon nem őrvendeztők, hanem irégykedtők, és engem ok-nélkül öldőztők. Érti pedig Urunk az ő Napján, az ő meg-testesülését, mellyet az Isten Abrahámnak meg-jelentett volt; tudni illik, hogy az ő őrőktől-fogva-való eggyetlen egy Fia, az Abrahám magvából és nemzetségéből venné-fel az emberi testet: mellyért méltán örvendezett Abrahám, mivelhogy azzal az Isten nagy kegyelmeségét mutatta hozzája; fő-képpen, mint-hogy a' Krisusnak meg-testesülése, volt minden Malasznak kút-feje. [e] Ioan. 8. 56.

Ezt-is a' szép mondást nem értvén a' hitetlen Zsidók, chúfolással felelnek reá, mondván: *Még ötven esztendős nem vagy, és Abrahámot láttad?* ki egy-nehány-száz esztendő-előtt holt-meg. Holott nem azért említnek ötven esztendőt, hogy Urunk annyi esztendős lőtt volna, ki harmincz-három esztendősnél idősb nem volt: hanem, hogy azt jelentsék, hogy nagy köz vagyon, Abrahám- és Krisus-közőtt. Mint-ha azt mondották volna: Hogy említed Abrahámot; kit, ha ötven esztendős volnál-is, nem láthattál volna? De nem helyesen felelnek a' Krisus mondására: mert Urunk nem mondotta, hogy ő Abrahámot látta, hanem hogy Abrahám látta az ő napját. melly meg-lehetett, ha szintén Urunk Abrahám idejében nem volt-is: mert Abrahám a' Meg-testesült Igét az Istennek jelentéséből látta, noha még akkor az Isten Fia emberré nem lőtt volt. Így látták a' Próféták a' jövendő dolgokat, minek-előtte meg-lennének: és azért is nevezettek *Látók*nak; és az ő jövendöléseket *Látás*oknak, mert-egyebeknél többet láttanak. C

Noha pedig a' Zsidók chak patvarkodtak az ő ellenkedésőkben, puszta embernek alitván a' Krisust; mindazáltal, szépen meg-felel nékik, hogy az ő hamis vélekedésőket meg-orvolollya, mondván [f]: *Bizony, bizony mondom nékiek, minek előtte Abrahám lenne, én vagyok.* Mint-ha azt mondotta volna: Ti hihetetlen dolognak vélitek, hogy én Abrahámot láttam volna; de én nagyobbat mondok: Minek-előtte Abrahám lenne, én vagyok. mert ő, valaha nem-is volt, és idő szerént valaha lőtt; én pedig, Istenségem-szerént, mindenkor voltam, és vagyok. Ti úgy beszéltek én felőlem, mint puszta emberről, és úgy számlállyátok időmet: de én nem chak ember vagyok, hanem Isten-is. azért, ha emberségem-szerént nincben-is ötven esztendőm, láthattam Abrahámot; mert minek-előtte ő lenne, én vagyok: sőt ő nem-is lőtt, hanem én álltalam, ki őröktől-fogva vagyok. Jól értették a' Zsidók, de nem hitték az Urunk szavát: sőt káromlónak ítélték; hogy magát Istennek mondotta; és azért meg akarták kőszöni, a' Törvénynek ama' parancholattya-szerént [g]: *A' ki káromlja az Úr nevét, halállal haljon-meg; kövezze-meg őtet az egész sokaság.* nem lehet pedig nagyobb káromlás, mint mikor a' puszta ember Istenséget tulajdonít magának. A' Zsidók azért, puszta embernek tartván Urunkat; és értvén szavából hogy Istennek mongya magát, holott emberségé-szerént előbbi nem lehetett Abrahámnál: előbbinek mondván azért [f] Ioan. 8. 58. [g] Levit. 24. 16. D

A magát, nyilván azt jelentette, hogy őrök Isten; mellyet ők kövezésre mélto káromlásnak ítéltek.

Illyen a' meg-dühött emberek szokása; a' kit nyelvökkel meg nem győzhetnek, kezökkel akarják meg-kövezni, és szóért vereséggel fizetnek. Lőtt volna bizonyára Urunknak módgya, hogy a' könél keményebb-szívű Židókat, kik köveket kapdostak-ellene..., kövekké tehette volna..., vagy meny-kövekkel agyon verhette volna: de nékünk akarván példát adni, semmit ollyat nem chelekedett; hanem, eltejtvén magát, ki-ment a' Templomból: nem hogy valami szegletbe meg-vonta volna magát, mint az emberek chelekesznek féltekben; hanem láthatatlanná tőtte magát, míg közöttük által menvén, ki ment a Templomból; a' mint *Theodórus Haracleensis*ből tanittyák *Leontius*, *Theophylactus*, *Euthymius*: hogy azzal-is meg-bizonyítaná igaz Istenséget, ki annyi ellenség-közzül olly künnyen ki-menekedett, emberi segétség-nélkül. Mellyben, noha mi őtet nem követhettyük; mindazáltal méltó, hogy a' szelidségben kövessük, a' mint kívánta-is, mondván [b]: *Tanúllyatok tőlem, mert szelid vagyok, és alázatos-szívű, és nyugodalmat találtok lelkeitekneк.* Melly noha tellyes életünkben szükséges; mindazáltal, főképpen e' mostani időben, melyben az Anyaszentegyház a' Kristusnak keserves kinnyát és halálát adgya példáúl elönkbe: hogy mind egyéb Jószágos chelekedetekben, 's mind a' szelidségben követvén, az ő Szenvedésének drága gyümölchiben-is részesek lehessünk az őrök boldogságban: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isten. Amen.

b Matt. 11. 29.

B

HARMADIK PREDIKATZIO.

ANnyira kívánnya az ember a' hasznot és nyereséget, hogy gyakorta az Istent-is meg-veti érette; mint a' hamis kereskedőkből ki-tetszik. Sokan még a' testi gyakorlást-is, és a' múlatságot, úgy mint a' nyúlászatot, és játékot, a' nyereségért űzik; és a' hol nyereséget nem reméllenek, azokban semmi gyönyörűséget nem éreznek. Sokan meg az elme-élesítő tudományokat-is nyereségre fordíttyák, úgy hogy, a' kitől nyereséget nem várnak, azzal tudományokat sem közlik. Sokan a' lelki dolgokat-is, úgy-mint a' Predikállást, Mise-mondást, és egyéb efféle szent dolgokat, chak a' nyereségért gyakorlyák; úgy hogy azokra mindenkor készek, ha a' nyereséget érzik: de a' nélkül, eszökbe sem jút. Végezetre, sokan azokban-is nyereséget keresnek, mellyeket életök veszedelmével gyakorlanak; mint a' vitézkedésbé: hogy ne szóllyak sok kemény munkáról, szántásról, kapálásról, &c. mellyekben a' fáradságot a' nyereségnek reménsége enyhíti, és a' haszon a' munkát künnyebbíti. Illyen szorgalmatosok lévén az emberek a' testi és el-mulandó nyereségnek keresésében, chodálatos dolog, hogy a' Lelkivel kevessen gondolnak, melly a' barátságos és atyafiúi intésben, és dorgálásban találtatik: mert bizonyos dolog, hogy annak nagy haszna és nyereségé vagyon: és annak-fölötte, nagy bőchüllete-is, és gyönyörűsége; a' mint e' mostani Predikátzióban, Isten segétségével, meg-mutatom, okot vévén arra a' mái Evangéliomból: mint-hogy Urúnk, azt mondván [a], *Ki fedd-meg engem közzületek a' bűnről?* azt jelentette, hogy kész a' dorgálást fel-venni, ha valami dorgálásra-való dolgot találhatnak benne: más-felől, a' Židókat egy-nehány mondással és felelettel meg-dorgálván, azt jelentette, hogy felebarátunk vérkét nem kell el-halgatnunk, hanem, módunk lévén benne, meg-dorgállyuk. Melly dolog igen szükséges, azért, *hogy az egész világ gonoszban helyhezsetett* [b]; és szorgalmatos magyarázatot kíván.

C

D

a Joan. 8. 46.

b 1. Joan. 5. 19.

I. Meg-mutatom az Atyafiúi Dorgálásnak hasznát, bőchülletes-voltát, és gyönyörűségét.

II. Meg-jelentem, Miért múlattyák-el azt némellyek.

III. Meg-mondom, Mi okért, és mint kellessék azzal élni, és azt venni.

ELSŐ RÉSZE.

AZ Atyafiúi Intést vagy Dorgálást, méltán díchérik, nem chak a' Szent Lélek az Irásban, és a' Sz. Atyák annak magyarázásában; hanem a' Pogány Bölchek-is az ő okoskodásokban. Mert sok jeles Hasznai vannak: és nem chak annak hasznát a' kit meg-dorgálnak, hanem a' dorgálónak-is, sőt egyebeknek-is. I. Urúnk nagy hasznát jelenti, mondván [c]: *Ha vétkezik-ellened az atyád-fia, menny-el, és fedd-meg őtet, te-közötted és ő-maga között. Ha téged meg-halgat, meg-nyerted az atyádfiát.* Ha, úgy-mond Sz. Agostón [d], meg fedd téged az, a' ki-ellen vérkeztél, te magad-között és ő-közöt-

c Matt. 18. 15.

d Tit. 16. de Verb. Domini.

te,

te, és te meg-halgatod őtet, meg-nyert téged. Michoda az, meg-nyert téged? hanem, hogy el-vészsz vala, ha meg nem nyert volna: mert ha el nem vészsz vala, mi módon nyert-meg? Hasonló-képpen beszéll Sz. Jakab-is [e]: *Atyámfiai, ha valaki el-téve elyedik közülétek az Igasságról, és meg-téritti valaki őtet: tudni kell, hogy a' ki meg-téritteti a' bünöst az ö tévelygö útáról, meg-szabadittya annak lelkét a' haláltól, és el-födözi a' bünöknek sokaságát.* Nem ok-nélkül mondotta azért *Seneca*; hogy ember azokkal társolkodgyék, a' kik meg-intik, és meg-dorgállyák. II. Hasznа a' dorgálásnak, az; hogy a' Dorgáló, sok jókat nyér az által; a' mint Salomon jelenti. mondván [f]: *A' kik az istenteleneknek azt mongyák: Igaz vagy: meg-átkozzák azokat a' népek, és meg-útállyák azokat a' nemzetek. A' kik feddik őket, meg-dicsértetnek, és áldomás jö reajok.* III. Hasznа a' Dorgálásnak, az; hogy, a' mint Salomon mongya [g], *A' dögleletes meg-ostorozatnak a' bolond bölcsebb lészen.* Mint-ha azt mondaná: Ha a' dorgálásból az istentelennek semmi haszna nem következik-is, mindazáltal, attól meg nem kell szünnünk: mert annak példájából, meg okosúl a' ki nem tellyességgel istentelen, hanem bolond, az-az, tudatlan, és a' más kárán tanúl. Mert, a' mint Arany-szájú Sz. János mongya [h], mikor senkit meg nem bünteinek, sokan vétkeznek: de ha a' vétek meg-büntettetik, a' Jószágos cselekedetet sokan meg-tanúllyák. Azért mongya Sz. Pál-is [i]: *A' vétkezöket mindenek-előtt fedd-meg, hogy egyebeknek-is félelmek légyen:* az-az, ne méreszellyenek hasonló vétket cselekedni.

De nem csak hasznos az Atyafiúi Dorgálás, hanem Böcsülletes-is: mert meg-nyervén azzal felebarátunkat, a' Krisztushoz hasonlók lészünk, és ö-véle munkálkodunk: ki *azért jött e' világra, hogy meg-tisztitana a' bünökből* [k]; melynek egyik fö eszközе, a' Dorgálás: *és hogy azt meg-keresse, és üdvözittse a' mi el-veszett volt* [l]. Az-okáért, a' ki meg feddi a' bünöst, meg-nyeri őtet; nem csak ö-magának a' bünösnek, hanem a' Vitézkedö Anyaszentegyháznak-is, sőt a' Győzedelmesnek-is, az-az, a' mennyei boldogságban-lévö Szenteknek, és az Angyaloknak; annak-fölötte, az Istennek-is; sőt magának-is a' dorgálónak. mert meg-térvén, barátty a lészen. Sőt a' dorgálónak nagy gyönyörüsége-is következik a' Dorgálásból és vigasztalása: mert, látván az ö szeretetének hasznát, és munkájának gyümölcsét, kivált-képpen-való gyönyörüséget érez abban, hogy a' mennyei Szenteket-is örvendezteti; a' mint Urunk jelenti [m], hogy *Öröm vagyon az Isten Angyali előtt, a' penitentzia-tartó bünösön*, ki az atyafiúi dorgálás-által tért-meg. Imét vagyon, hogy az atyafiúi Dorgálás, a' Szent Irásban nem mindennek tulajdonittatik; hanem, 1. Az ember igaz barátty ának; a' mint a' Bölcs jelenti, mondván [n]: *Fedd meg barátodat.* 2. Az igaz embernek; a' mint Dávid mongya [o], *Az igaz meg-fedd engem.* 3. A' lelki embernek; Sz. Páltak amaz mondása-szerént [p]: *Ti kik lelkiek vattok, az olyan embert oktassátok a' szelidségnek lelkével.* Igaz atyafinak; a' mint Urunk jelenti, mondván [q]: *Ha vétkezik ellened az atyád-fia, menny-el, és fedd-meg őtet.* Mellyekből nyilván kitetszik, minémü szorgalmatosoknak kell e' dologban lennünk, hogy valami fogyatkozás benne ne történnyék: fö-képpen, mint-hogy az Ördögnek igen ellene vagyon: és annál inkább igyekezik attól az embereket el-fogni, mentől kedvesb az Istennek, és üdvösségesb az embernek: és nem kevessen találtatnak, kik e' dologtól irtóznak, sok, de heában-való okokból indittatván; mellyeknek egy-néhányát meg-kell roszálnunk, és a' Hivek szivéből ki-is kell irtanunk.

II. RESZE.

FElső Oka az; Hogy sokan azt vélik, hogy ninch arra semmi kötelességünk; és ha meg-cselekeszszük, jó; de ha el-múlattyuk, nem vétek. De nem úgy vagyon: mert az Atyafiúi Dorgálás, parancholat; a' mint az Urunk mondásából nyilván ki-tetszik [r]: *Ha vétkezik az atyafia, fedd-meg.* és [s], *Ha meg nem halgat téged, végy magaddal még egyet, vagy kettöt.* és [t], *Ha meg nem halgattya azokat, mond-meg az Anyaszentegyháznak.* Melly mondások, mind parancholatot és kötelességet jelentnek. Sz. *Basilius*-is azt tanittya [u], Sz. Lukáchnak mondásából [v]: *Ha vétkezik-ellened az atyádfia, dorgáld meg őtet.* és a' Sz. Páléból [w]: *Ne légyetek részesek a' setétségnek gyümölcstelen cselekedetiben: hanem inkább meg-fedgyétek.* Azont mongya Sz. Agoston-is [x], és Sz. Gergely [y], a' több Sz. Atyákkal. De a' természet-szerént-való Okosság-is arra tanit, hogy felebarátunknak mind testében, 's mind lelkében használlyunk: mivelhogy minden élö állat magához hasonlót szeret: úgy minden ember-is az ö felebarátty át; a' mint a' Bölcs irja [z]. A' kit pedig szeretünk, annak használni igyekezünk, de fö-képpen az Intéssel és Dorgálással használhatunk; a' mint a' Pogány *Plautus*-is eszébe vötte, ki imigyen ir [a]: Te, a' ki nékem bizonyos barátim-között leg-bizonyosb vagy, ha tudod hogy valamit gonoszúl, vagy tudatlanúl cselekedtem, és ha-

A

[e] Jac. 5. 19.

[f] Prov. 24. 24.

[g] Prov. 19. 25.

B

[h] Hom. 15. in 1. ad Tim.

[i] 1. Tim. 5. 20.

[k] Heb. 1. 3.

[l] Luc. 19. 10.

[m] Luc 15. 10.

C

[n] Eccli. 19. 13.

[o] Pjal. 140. 5.

[p] Gal. 6. 1.

[q] Gal. 1. 6.

D

[r] Mat. 18. 15.

[s] Vers. 16.

[t] Vers. 17.

[u] In Moral. Summa 32. cap. 2.

[v] Luc. 17. 3.

[w] Eph. 5. 11.

[x] Ser. 16. de Verb. Domini.

[y] Lib. 12. ep. 32.

[z] Eccli. 13. 19.

[a] In Trinumo.

meg nem feddesz, magadat tészed fedhetővé. Sőt még az Okosság-nélkül-való állatok-is, tulajdon chelekedetőkkel, erre tanítnak: mert a' főjdet a' víz meg-mossa, nedvesíti, gyümölchözővé tészi: a' tut és büdös vizet, a' levegő-ég meg-orvosollya, és tisztíttya; és, ha neminémű képpen meg-nólt, meg-elevenîti: a' meg-veszett levegő-eget, a' tűz a' világossággal meg-orvosollya: a' tűz, vékonybá lészen az egeknek forgása-és mozgása-által: a' chillagok, meg-világosíttyák az elementomokat; a' chillagokat pedig a' Nap, ki a' Világ szemének nevezteték.

A

Második Oka az; Hogy sokan azt allíttyák, hogy az Atyafiúi Dorgálás chak azoktól kivántatik, a' kik egyebekre gondot viselnek, és azoknak Előttők-járói. Ez semúgy vagyon: mert, noha fő-képpen azokat illeti tiszttők-szerént, mindazáltal közönségessen egyebek-is tartoznak azzal. Innét vagyon, hogy a' Sz. Irás-is azoknak veti szemőkre annak el-mulatását, a' kiknek az tiszttők-szerént hivatallyok; úgy-mint a' Pásztoroknak; kiknek keményen szóll az Isten a' Prophétánál, mondván [c]: *Jaj az Izrael Pásztorinak, kik ő-magokat legeltették vala: az erőtlent meg nem erősítették, és a' beteget meg nem gyógyították, a' meg-törőttet nem kötözgették, és az el-vetettet viszsza nem hozták, és a' mi el-veszett vala meg nem keresték.* Az el-vetett, akkor vitetik viszsza, úgy-mond Sz. Gergely [f], midőn valaki vétekbe esvén, az Igasságnak állapattyára vitetik a' Pásztorság tiszttinek szorgalmatos gond-viseléséből. Azont mongya Sz. Agoston-is [g]. Sz. Bernárd pedig, maga-felől azt írja [h]: Nékem halgatnom nem szabad, mert tiszttem szerént meg kell a' bűnősöket feddenem. Ebből a' kötelelségből, a' Tiszt-viselők tartoznak az alattok-valóknak életét, és chelekedetit vizsgálni-is; mint a' Pásztor a' rühes juhokat ki-keresi, hogy a' többi-kőzzől ki-vesse. Jól-lehet, a' mint *Cajetánus* mongya [i], ebben a' Tiszt-viselőknek nagy okoson kell magokat viselniek; hogy, se a' fölöttébb-való gyanósság hűtelenné őket ne tegye, és meg ne úttaltassa az alattok-valókkal, se a' fölöttébb-való gond-viseletlenség, a' titkon-való bűnöket meg ne fokasíttsa.

B

Hogy pedig egyebek-is tartoznak az Atyafiúi Dorgálással, elsőben ki-tetszik Urúnknak elő-hozott mondásából [k]; melly közönséges, a' mint a' Szent Irásnak több mondási-is. Innét mondotta Sz. *Anacletus* Pápa és Mártyr, *Gratianus*nál [l]: Mind a' Papoknak, 's mind a' több Hívőknek, nagy gonddyok légyen azokra a' kik el-veszendők, hogy az ő dorgálások-által a' bűnből meg-térjenek; vagy, ha meg nem akarnak térni, az Anyaszentegyházból ki-rekesztetsenek. Ezt jelenti Sz. Pál, az egy testben-való tagoknak hasonlatosságával [m], *mellyek egy-másért szorgalmatosok*; a' mint azon Szent Pál mongya [n]. Az-okáért, mindeneket illet az a' szorgalmatosság. Erről példáink vannak a' Sz. Irásban: mert Urúnk, úgy-mint fejőkés Mesterők az Apostoloknak, gyakorta meg-feddette őket; mint a' Zebedæus fiait [o], Pétert [p], minnyájokat [q]. Hasonló-képpen Jób, meg-feddette a' felességét [r]. A' hasonló személyek-kőzőtt, példánk Jósafat Király, ki Akháb Királyt meg-feddette [s]. A' mi pedig az alatsonb renden-való személyeket illeti, példánk Jóab, a' Dávid Király had-nagya: ki látván, hogy Dávid méltatlan dolgot kíván, intette hogy ne chelekedgyen [t]; noha *a' Király beszéde hatalmash vólt.* Foganatosb vólt a' Syriai Naamán szolgainak intése: kik látván, hogy az urok meg-haragutt Elisæusra [u], szép szóval intették, és Attyoknak nevezték: jelentvén, hogy ők, mint jó fiak, Attyoknak hasznát kívánnyák; és reá bírták, hogy engedgyen a' Próféta parancholattyának. Abigail-aszszony-is meg-feddette az ő férjét Nábált [x]: Júdit pedig, a' Város fejedelmit-is Betuliában, sőt Ozías Papot-is [y]. Innét mongya Sz. Gergely [z]: Mi-képpen hogy dicséretes végezés az, hogy az öregbeknek meg-adgyuk mélto bőchűllelőket, és tiszteletőket: azon-képpen az igasság, és az Isteni félelem azt kívánnya, hogy, ha dorgálás-nélkül szűkölkődnek, azt el ne mulassuk; hogy az egész testet el ne fogja a' betegség, ha az a' főben meg nem lészen gyógyítva. Oka pedig ennek az; hogy mind azokat tartozunk inteni, időhöz-és helyhez-képest, a' kiket tartozunk szeretni: az Előttünk-járókat pedig, kivált-képpen tartozunk szeretni, és azok inkább-is szűkölkődnek az intés-nélkül. mert, a' mint Sz. Agoston mongya [a], nagyobb veszedelemben vannak; többet árthatnak; és kevesben találtatnak, a' kik őket inteni tudgyák, és merjék. Mindazáltal, midőn az Előttünk-járónak szükséges az intés, azt alázatosson kell chelekednünk; úgy hogy inkább látrassék kérésnek, hogy sem intésnek: *A' vén embert*, úgy-mond Sz. Pál [b], *meg ne dorgállyad, hanem kérjed mint atyádat.*

C

Harmadik Oka: A' Félelem. Mert sokan attól tartnak, hogy az Atyafiúi Dorgálással, barátyokat haragra indittyák, és ellenlégőkké tészik; mivelhogy Keresztelő Sz. János-is, Heródest meg-fedvén, elsőben tőmlőczbe vetteték, az-után fejét-is el-vesztette [c]. Amasiás Király-is, az őtet feddő Prophétának azt mondotta [d]: *Vallyon 's a' Király tanátsa vagy-e? Szűnnyél-meg, hogy meg ne ölyelek téged.* A' mái Evangéliomban-

D

a Ezech. 34. 2. 4.

b 2. par. Pastor. cura reg. 6.

c Luk. 1. Cap. c. 9.

d Jer. 42. in Cæter.

e in D. Tom. 2. 2. q. 33. art. 2.

f Matt. 18. 15.

g 24. Causa q. 3. Cap. Tuos Suffragios.

h 1. Cor. 12. 27. Eph. 4. 25.

i 2. Cor. 12. 25.

k Matt. 20. 22. Luc. 9. 55.

l Matt. 16. 23.

m 1. Sam. 16. 14.

n Luk. 2. 10.

o 3. Reg. 22. 8. 2. Par. 18. 7.

p 4. Reg. 5. 12.

q 3. Reg. 25. 37.

r Jud. 8. 9. 10.

s 3. par. Pastor. c. 18.

t Sirach. 109.

u 1. Tim. 5. 1.

x Matt. 14. 3. Jo. 2. Par. 25. 15.

is, a' Zidók köveket kapdoſtak, hogy Urunkat meg-kőveznék, azért hogy dorgálta öket. De ezeknek azt kell meg-gondolniok, a' mint Sz. Gergely mongya, hogy, ha azért ſzünnek-meg a' dorgáláſtól, nem az Iſtennek nyereſégét kereſik, a' kinek ſzolgai, hanem a' magokét; és azért méltók büntetéſre. Mert, a' mint Arany-ſzáju Szent János irja [c], a' ki a' girát a' földbe ásta, nem azért vádoltatik hogy kárt tett, (mert a' mit kezéhez vett, éppen elő adta:) hanem, hogy azt meg nem többitette, hogy egyebeket meg nem feddett; hogy a' girát a' pénz-váltókhoz nem vitte; meg nem dorgálta a' kik vétkeztek. Sőt ezek azt-is jól meg-gondollyák, hogy kevés és bizontalan kártól félvén, nagyba és bizonyosba eſnek; mert azoknak büntetésökben részesülnek, a kiket meg nem feddettek. Sz. Agoſton [f], Romának, sőt egész Olasz-országnak, iſzonya el-puſztulását a' *Gothus*ok által, annak tulajdonittya, hogy a' Jámborok a' gonoſzokat meg nem dorgálták, és azért a' Jámborok-is eggyütt ſzenvedtek a' gonoſzokkal. De azt-is meg-gondollyák; hogy, noha történik néha, hogy a' gonoſzok meg-gyülölik a' dorgálót; mindazáltal, némelly jó néven-is veſzik, és megjobbittyák életőket; a' mint Salomon jelenti, mondván [g]: *Fedd-meg a' bölcset, és ſzeret téged.* És [h]: *A ki meg-feddi az embert, kedvet talál az-után nála, tulajdon hogy-ſem az, a' ki nyelvével bizelkedeſével meg-csalja.*

NEGYEDIK Oka: A' Szemérmetesség, vagy Szégyenlés; midőn valaki azon vétekben hever, melyről máſt meg kellene feddeni; és attól tart, hogy azt kezdik néki mondani [i], *Orvos magadat gyógyitſad.* És nyilván rút dolog, ha a' Tanito abban fedhető, a' mitől máſt dorgál: mert a' Dorgálónak, minden bölcs emberek ítéleti-ſzerént, fedhetetlennek kell lenni abban, a' miben máſt meg-fedd. Innét mongya Salomon [k]; hogy *A' meg-próbáltatott erő dorgállya-meg az eſztelenekет.* Dávid pedig [l]: *Az igaz meg-fedd engem irgalmaſságában.* Erre nézve mondotta Urunk-is [m]: *Kép-mutató, veſſ-ki előſzör a' gerendát a' te ſzemedből, és akkor látod ki-venni a' ſzálkát az atyafiſa ſzeméből.* Sz. Pál-is ezért mondotta [n]: *A' ki máſt tanitaſz, magadat nem tanitod: a' ki prédikálod hogy ne loppanak, lopſz.* Az Iſten ſzolgálatjában a' hamu-vévőknek tiſzta aranyból kellett lenniek [o]: jelentvén azzal az Iſten, hogy, a' ki máſnak hamvát, az-az, fogyatkozáſát, el akarja venni, maga tiſzta légyen. Ha gondolkodván magunkról, úgymond Szent Agoſton [p], fel-találjuk hogy azon vétekben vagyunk, a' melyben az, a' kit inteni akartunk: meg ne dorgállyuk, ſe meg ne fedgyük; hanem eggyütt foháskodgyunk véle, és ne intsük arra hogy nékünk engedgyen, hanem hogy velünk eggyütt őrizkedgyék. A' Pogány bölcs *Cicero*-is azt irta [q], hogy minden vétek-nélkül kell annak lenni, a' ki máſt akar vádolni. *Horátius* pedig feddi azt [r], a' ki maga fogyatkozáſát chipás ſzemmel nézte, barátinak vétkét pedig éles és fényes ſzemmel. Ezek igy vannak, de azért a' köteleſségtől bennünket fel nem ſzabaditnak: úgy hogy, ha ſzintén bűnösök vagyunk-is, tartozunk az atyaſúi dorgáláſſal. Mert, a' mint a' Doktorok jól mongyák, a' Bűn nem ſzabadittya-fel az embert, az Iſten parancholatinak köteleſségétől, mert úgy neminémű-képpen haſznát venné gonoſságának: ez pedig, a' mint meg-mondám, az Iſtennek kőzönſéges parancholattya. Az-okáért, az elő-hozott mondáſok azt jelentik; hogy nem ſzintén alkalmatos egyebeknek dorgáláſára, a' ki magát elsőben meg nem jobbittya; és nem olly foganatos a' dorgáláſa, azért hogy azon dolgot vethetik ſzemére: és hogy aſféle embereknek, nem kell kemény dorgáláſſal élni, hanem gyenge és kéremés-ſzerént-való intéſſel, és foháskodáſſal.

ÖTÖDIK Oka: A' Kevélység; midőn ember nem akarja magát a' felebaráttya dolgába átani; kivánván, hogy néki-is ſenki bántáſára ne légyen, ſe meg ne dorgállya. Ezek, nékem úgy tetſzik, hogy Kaint követik: kitől, midőn az Iſten azt kérdette volna [s], *Hol vagyon Ábel az atyáfiſa?* nagy kevélyen azt felelte: *Nem tudom: vallyon 'n őrizője vagyok-e én az atyámfiának?* Igen-is: mert *az Iſten parancsolatot adott ki-nek-ki-nek az ő felebarátya-felől* [t]. A' Bíró, úgy-mond Arany-ſzáju Szent János, hasonló ſzorgalmatoſságot kiván mi-tőlünk, a' magunk és felebarátunk üdvőſségefelől. Az-okáért Sz. Pál-is arra int bennünket; hogy *Ne kereſsük a' magunk haſznát, hanem a' felebarátunkét.* és keményen meg-feddi a' Korinthuſokat, hogy *nem vették gonoſzok, az Ur'nak paráznaſágába-eſett felebarátyokra* [u]. A Galátziaiaktól-is azt kivánnya [x]: hogy, *Ha az ember hirtelen valami bűnben találtatik, ők mint lelkiek, az ollyant oktaſsák a' ſzelidſégnek lelkével.* A' Theſſalonikaiaknak-is azt parancholya [y]; *hogy meg-feddgyék a' nyughatatlanokat.* Mert, hogy valaki azt ne mondaná; Mi kőzőm máſra? vagy, Mi gondom annak üdvőſségére? A' ki elvéſz, veſzſzen-el; és a' ki meg marad, maradgyon-meg: nincs nékem arra gondom, csak azt parancholták nékem, hogy

A

c Hom. 2. ad Pop.

f Lib. 1. Ep. 9.

B

g Prov. 9. 8.
h Prov. 28. 23.

i Luc. 4. 23. Turpe eſt doctori, cum culpa redarguit ipſum. Sap. 1. 3. Pſ. 140. 5.
m Matt. 7. 5.
n Rom. 2. 21.

C

o Exo. 25. 38. & 37. 23.
p Lib. 2. de ſerm. Domini in monte, 30.
q in Piſonem. r Lib. 1. ſerm. Sat. 3.

D

s Gen. 4. 9.
t Deut. 17. 12.
u 1. Cor. 5. 2.
x Gal. 6. 1.
y 1. Theſſ. 5. 14.

magamra viſellyek gondot: ezt az embertelen és kegyetlen gondolatot meg akarván fojtani, környül-vötte e' Parancholatokkal; mellyekkel meg-parancholta, hogy magunk haſznát-is el-hadgyuk felebarátunk üdvösségéért.] Bizony úgy vagyon: mert erről, nem chak tanátſlás-képpen-való intéſink vannak, (noha azoknak-is méltó volna engedni,) hanem úgyan kötelező parancholatink-is, mellyeket vétek-nélkül el nem múlathatunk. Innet olvaſsuk, még a' Moyſes Törvényében-is [a]: *Ne gyűlöllyed az atyádfiát ſzívedben, hanem nyilván meg-feddvén őtet, hogy ne légyen bűnöd miatta.* Melly mondáſt az Aryaſúi Dorgálásról magyaráz *Tertullianus* [b]: és azt mongya; hogy a' Zidóknak-is meg volt parancholva. Szent Agoſton pedig, magyarázván Urunknak mondását [c], azt mongya [d]: Ha azt el-mulatod, te gonoſzb vagy: mert ő, boſzſzúſágot, vagy kárt tőtt, és kárt tévén magát igen meg-ſértette; te pedig nem gondolſz az atyádna ſebével? látod hogy el-véſz, és el-hagyod? Gonoſzb vagy a' halgatáſſal, hogy-ſem ő a' ſzidalmazáſſal.

a Levit. 19. 17.

b lib. 4. contra Marcionem. c. 35.

c Mat. 18. 15.

d Lib. 4. de Conſolat. Pſal. 6

HATODIK Oka: A' Gonoſság, Gyűlölſég, és Irégyſég; midőn valaki azért nem akarja inteni felebarátyát, hogy meg ne jobbúllyon, hanem annál-is nagyobbat-véttſen, és keményben meg-bűntettetſék. Ezek az Iſtennek méltoſágát magoknak akarják tulajdonitani: mert chak az Iſten engedheti azt meg, ki egyedül tudgya mi légyen haſznosb, a' vagy illendőbb, mind az ő Igaſságának meg-mutatáſára, s mind egyebeknek példájára; és ő egyedül tudgya a' gonoſzt jóra forditani. Mert, a' mint *Boetius* mondotta [e], chak az Iſtennek vagyon ollyan ereje, hogy a' gonoſzból-is jót hozhat-ki: és azért, a' mint Dávid mongya, némellyeket *az ő ſzivök kivánſági-ſzerént hágy, hogy az ő találmányokban járjanak* [f]; kiket mindenkor meg-téríthet, vagy meg-büntethet, a' mint ő-neki tetſzik. mellyet mint-hogy az ember nem chelekedhetik, nem hallaſzthattya a' dorgáláſt.

e Pſal. 80. 13.

HETEDIK Oka az; melytől Arany-ſzáju Sz. János emlekezik, és meg-is felel reá [g]: Mit mondaſz, úgy-mond, hogy maga-is jól tudgya hogy gonoſzt chelekeſzik? mint-ha azt mondaná: Azzal ſenki nem mentheti magát, hogy az ő intéſe-nélkül-is tudgya a' felebarátyja mi légyen a' Jó, és mi légyen a' Gonoſz; és hogy intés-nélkül-is jót chelekedhetik, ha akarja; és a' gonoſzt el-távoztathattya: mert noha az úgy vagyon, mindazáltal a' gonoſz kivánſág el-ragadgya, és meg-vakittya az embert. Mert a' ki beteg-is, jól tudgya hogy ártalmas ha hideg vizet iſzik, de mindazáltal ſzükſég, hogy attól más-is tiltſa. mert midőn ember meg-indúl, nem könnyen viſelhet magára elégſéges gondot. Innét láttyuk, hogy a' fő Orvoſok-is, midőn meg-betegűlnek, más Orvos keze-alá adgyák magokat, mivelhogy betegek lévén, magokra gondot nem viſelhetnek.

f Hom. 3. in Ep. ad Hebr.

NYOLCZADIK Oka az; Hogy gyakorta meg-dorgálván felebarátyát, ſemmit nem haſznált véle; ſemmi jobbúlása nem következött belőle. Erre-is ſzépen meg-felel Arany-ſzáju Sz. János [h]: Az Orvos, úgy-mond, ha egy orvoſságot adott, és azzal meg nem gyógyúltál, vallyon más nap nem ád-e más orvoſságot? A' ki a' tölgy-fát le akarja vágni, és egy chapáſſal azt végbe nem viheti, vallyon nem chapja-e máſod-ſzor-is? és harmadſzor-is? ſőt tizedſzer-is? te-is úgy chelekedgyél. És máſutt [i]: Meg-mondottad egyſzer, és nem engedett? az-okáért mond-meg máſodſzor-is, és harmadſzor-is; és mind addig, míg-nem el-hiteted véle: nékünk minden nap ſzól az Iſten, és nem akarjuk hallani; de mindazáltal nem ſzünik-meg a' ſzólláſtól. Te-is ezt kövefſed felebarátodhoz.

g Ser. 3. de Paenitentia.

h Hom. 15. ad Populum.

i Lib. de Sacerdotio. Hom. & Cant.

KILENCZEDIK Oka az; Hogy heába vagyon minden munkája, azért hogy felebaráttya a' gonoſzban meg-általkodott. Erre jól meg-felel *Philo* [k]: Azon kell, úgy-mond, igyekeznünk, hogy azokat-is, a' kik bizonnyal el-veſznek, a' mennyire tőlünk lehet, meg-ólcalmazzuk; követvén a' jó Orvoſokat, kik, noha láttyák, hogy alig gyógyíthattyák-meg a' beteget, mindazáltal minden gond-viſelésőkkel azon vannak, hogy ne láttaſſanak réſtſégők-miatt valamit el-henyélni, a' vagy múlatni, melytől az orvoslásban valami fogyatkozás történt vólna.] Így chelekedett Urunk Judáſsal: kiről, noha bizonyoſon tudta, hogy az intés által meg nem jobbúl; mindazáltal, mind a' kertben, 's mind egyébűtt meg-intette. Jól-lehet mi ſenkiről nem mondhattyuk, hogy dorgálván, heában munkálkodunk velé: *Mert kinyő az Iſten ſzemei-előtt hamar fel-iſzkelni a' ſzegényt* [l]. Hallyad mit beſzéli erről a' Pogány bölcs *Séneca* [m]: Meg-merem mutatni a' bűnöſnek az ő vétkeit: mert, ha ſaintén azokat ki nem gyomlálom-is; ben-tartom, és ſzájokra nem bochátom. Ha el nem hadgyák-is tellyeſséggel, egy-ideig meg-ſzűnnek; és talám el-is hadgyák, ha gyakorta félbe hadgyák. Haſonló-képpen felelt *Petrus Rabadensis* annál [n], a' mi Sz. Atyánk *Ignátius*, azokmak, kik látván, hogy

k Weish. 11. 23.

l Epiſtola 40.

m Lib. 3. Vitae (quae, cap. 9.

sok munkával igyekeznek a'tiſztátalan ſzemélyeket a' gonoſz kereskedéſtől el-vonni, azt mondották, hogy heában fárad, azért hogy ismég reá-térnének a'vétekre: Ha tellyes életemnek munkájával, chak eggyet, és chak egy órácskát tartóztathatnék-is meg a'vétektől, hogy az én Istenem ne bántódnék, elégséges haſznak tartanám. De ha bizonyos volnál hogy többet ártaſz hogy-ſem haſználſz dorgálásoddal, nem tartoznál azzal: mert, a'mint Sz. Agoſton mongya [a], az igaz ſzeretet azt kívánnya, hogy felebarátunknak, ha nem haſználhatunk dorgálásunkal, ne-is ártſunk. Jól mondotta azért egy tudós ember, *Adrianus* [o]; hogy heában igyekezni, és munkájával egyebet gyűlöléſségnél nem nyerni, merő bolondſág. *Ne fedd-meg a' chúfolót*, úgy-mond Salomon [r], *hogy meg ne gyűlöllyön téged. Fedd-meg a' bölchet, és ſzeret téged.* A'hol azért árt a'Dorgálás, nem kell véle élni: mert, a'mint *Patianus* mongya [s]; A'ganéj leg-büdösb mikor pizkállyák, és a'tűz inkább gerjed mikor mozgattyák, és a'harag inkább gyúlad mikor ingerlik: úgy a'gonoſzok-is leg inkább rúgódoznak mikor őket dorgállyák.

Innét vagyon, hogy az Igaz-mondáſt, vagy az Atyaſiúi Dorgáláſt és intéſt, az Bölchek ſok-féle dolgokhoz haſonlíttották: I. *Pitiarchus* [t], a'tojáſon-ülő Madárhoz: kinekolly tulajdonſága vagyon, hogy minden-féle tojáſt ki-költ, akár magáé, 's akár-máſé légyen; akar jó, 's akár gonoſz: azon-képpen, ha az intő Igaz-mondás, gonoſz és meg-általkodott ſzívre talál, gyűlöléſségét költ-ki; ha pedig jó és eggyűgyű ſzívre talál, ſzeretetet. II. Sz. *Baſilius* [v], a'Búza-maghoz: melly, ha jó kővér földbe eſik, jó és bővéges búzát terem; ha pedig ſovány földbe vettetik, roſtvá válik, vagy valami alá-való maggá: azon képpen, ha az Intés, nemes ſzívre talál, ſzeretetet nem; ha pedig haládatlanra, gyűlöléſget. III. *Hugo Cardinalis*, a'Baraſzk-fához, melly, némelly Országokban, (úgy-mint a'mi földünkben-is) igen jó és egéſséges gyümölchöt terem, mellyet a'betegek ártalmok nélkül kívánhatnak; a'mint *Plinius* írja [x]; de viſzontag, némelly Országokban, és fő-képpen *Perſiá*ban, merő mérges gyümölchöt terem, melytől embernek meg kell halni: azon-képpen, a'dorgálás az Iſten-félőkben, jó gyümölchöt terem, a ſzeretetet; az iſtentelenekben, gonoſzſzat és mérgeſt, a'gyűlöléſget. IV. *Clemens Alexandrinus*, a'Gyöngyhöz: mellyet, ha eczetbe vetnek, el-olvad és eczetté léſzen; ha pedig mézbe, abban-is el-olvad, és mézzé változik: azon-képpen, ha az intő Igaſság, az eczethez-haſonló mord ſzívbe eſik, gyűlöléſségnek keſerű eczetté vál; ha pedig mézhez haſonló kegyes ſzívbe, ſzeretetté változik; melynél édesb és gyönyörűſégesb dolog nem lehet. Az okáért, mivelhogy az intés nem mindeneknél ſzerez gyűlöléſget, nem kell azt el-mulatni; fő-képpen, mint-hogy nem tudhattyuk, kinek minémű ſzíve légyen; és haſznosb s illendőbb mindenek-felől jó velekedésben lenni, hogy-ſem chak egy-felől-is gonoſzban, ok-nélkül. mivel mi a'fáradſágnak jutalmát el-nem veſztyük, ha ſzintén máſnak a'dorgálással nem haſználunk-is.

III. RESZE.

KÉrdené valaki; Minémű Okokkal gerjeſzthetném, vagy öſztönözhetném magamat az Atyaſiúi Dorgáláſra?

Első az lehet; melyről Sz. Gergely emlekezik, mondván [u]: Ha barátid ſzűkölködnének, és el-rejtenéd előttök pénzedet, vagy gabonádat, vétkeznél: mi módon tíltod-meg tahát az atyaſiúi Dorgáláſt a'vétkező atyád-fiától? *A' ki el-rejti a'gabonát, átkoztatik a'népektől*, úgy-mond Salomon [x]. A'melly Orvos el nem mettſzi a'tagot, melyből a'betegnek halála következik, részes felebarátyának halálában: mint léſzeſz te vétek-nélkül, ha tudván a'léleknek sebét, azt meg nem orvoſlod a'beſzédnek mettſzéſével? Azért mongya Jeremiás [y]: *Átkozott, a'ki meg-tíltya fegyverét a'vértől*: az-az, a'ki megtíltya a'Dorgáláſnak igéjét a'teſti életnek meg-ölétől. Sz. Agoſton pedig imígyen ír [z]: Bűnáért a vagyon az Orvos, a'hagymáſzban bolondozó betegnek; és az atya, az ſzó-fogadatlan fiának: amaz meg-kötözvén, ez pedig meg-vervén; de mint a'kettő ſzeretetvén. Ha pedig ezeket el henyélik, és el-hadgyák őket veſzni, kegyetlen és hamis a'kegyeſség. Az okáért, ha vétek a'teſtet meg nem-gyógyítani a'kitől lehet, mennyivel inkább a'lelket? fő-képpen, mint-hogy ez kevesebb munkát kíván, és a'betegnek-is nem annyira fáj.

Második Okát-is Sz. Gergely jelenti, mondván [a]: A'nyilván-való bűnöket, nem kell titkon-való feddéſſel meg dorgálni; hanem, nyilván kell azokat meg-feddeni, a'kik nyilván ártnak; hogy, midőn nyilván-való dorgálással meg-gyógyúlnak, azok-is megjóbbúllyanak, a'kik őket követvén vétkeztek. Mert, mikor egy meg-dorgáltatik, ſokan tanúlnak rajta: és ſokkal jobb, hogy ſokaknak üdvöſségekért eggyet kárhoztatlanak,

[a] Lib. 1. cap. 9.
[o] In 4. Sentt. de Corr. Fra. n.
[p] Prov. 9. 8.
[q] In Parænes. ad Philem.
[r] In Moralib.
[s] In c. 6. Iſaiæ.
[t] Lib. 25. c. 22.
[u] 3. part. Paſtoral. admon. 26.
[x] Proverb. 11. 26.
[y] Jer. 48. 10.
[z] Ad Bon. faciend. de Corrept. Donat. Harum.
[a] In Regiſtr.

A

[a] *Hom. 82. in Matt.*

hogy-sem egynek-szabadsága-által sokan veszedelemben légyenek. *Orígenes*-is hasonló-képpen beszélget [a]: Midőn, úgy-mond, a' Papok egynek meg-engednek veszedelmet szereznek az egész Gyülekezetnek. Michoda kegyelség ez? michoda irgalmasság, egynek kedvezvén, minnyájokat veszedelembe ejteni? mert egy Bűnös ember-által, az egész nép meg-fertéztetik; mi-képpen egy rühes juh-által, az egész nyáj meg-rühesedik. Ezer öt-száz kilenczven-kilencz esztendőben, három ifzonyú gyilkosság történt Rómában, három fő Nemes nemzet-között: egy *Cencius*, az atryát; egy *Sanctacrucius*, az annyát; egy *Maximus*, az attyafiát ölte-meg: *Cencius* az attyára azért haragutt, hogy főlvényül tartotta háza-népét; *Sanctacrucius*, az annyához gyanakodott, mint-ha özvegy állapatyának tiszta meg nem felelt volna; *Maximus*, az attyafiával az örökségen nem alkodhatott. Ezt meg-értvén a' Nyolczadik Kelemen Pápa, azt mondotta: Ha *Cencius* hamarébb meg-büntettük volna, hogy az atryát meg-ölte: sem *Sanctacrucius* az annyát, sem *Maximus* az attyafiát meg nem ölte volna. Jól mondotta azért *Seneca* [c]: A' vétkeket a' következendőkre bochattya, a' ki a' jelen-valókat meg-engedi. A' Jóknak árt, valaki az gonoszoknak kedvez.

[c] *Libr. 1. de Ira cap. 16.*

B

Harmadik Oka az, hogy, a' kit a' Vétekért meg nem dorgálnak és büntetnek, bátorságosb, és vakmerőbb lészen a bűnre; a mint Arany-szájú Sz. János jelenti, mondván [d]: Valamikor a' bűnöket el nem vágják, mindenkor nevekednek: mert a' kit meg nem büntetnek, bátorságosban vérkezik. Így, mivelhogy Absalom meg nem büntettetett, azért hogy az öttsét meg-ölette árultatással, az-után az attyára-is támadott, és mind Országától, s mind életétől meg akarta fosztani. Igazán mondotta az Olasz-országi *Mantuai* Herczegnek egy parasztkertésze; hogy a' három gyilkosság-közzül, mellyeket egy vitéz nemes ember chelekedett volt, ketteinek a Herczeg volt oka: mert, ha az elsőért meg-büntette volna, a' másikát, és a harmadikát meg nem próbálta volna. Nem szintén ok-nélkül mondotta azért Timon, hogy ő, mind a' jókat, s mind a' gonoszokat gyűlöli: a' gonoszokat azért, hogy gonoszok; a' jókat pedig azért, hogy a' gonoszokat nem gyűlölik, és nem büntetik.

[d] *Is qvadam Homil.*

Kérdené még-is valaki: Mint kell embernek e' dologban magát viselni? Felelet. A' mi a' Dorgálót illeti, annak nem kevés mesterség kell: és, mindenekben-előtte és főlötte, tudni kell, michoda fel-tött czéllya légyen e' dologban, a' melyhez arányozni kell; a' hoz tudni illik, a' mihez-képeſt Urunk parancholta, mondván [e]: *Ha téged meg-hallgat* (tudni illik, a' meg-dorgált tartott atyádfia) *meg-nyerted az atyád-fiát.* Melyből nyilván kitetszik, hogy az Atyafiúi Dorgálásnak vége és oka, felebarátunknak üdvősége, és az veszedelemből-való ki-szabadítása. Nem jól chelekesznek tahát azok, kik felebarátt yokat azért dorgállyák, hogy rajtok tött boszszúságért boszszút állyanak, vagy hogy őtet kárba vagy gyalázatba hozzák: hanem azon kell igyekezniek, hogy az el-veszett attyokfiát meg-nyerjék, és lelki nyavalyából meg-gyógyíttsák. Innét vagyon, hogy, ha külömben nem lehet a' dorgálás, hanem atyánk fiának kárával, el kell hallasztani; hogy valami-képpen, meg-akarván égetni a' tövist, meg ne emészszük a vetést-is; vagy, a' mint Urunk mondotta [f], a' konkolyokat szedvén, ki ne gyomlállyuk a búzát-is. Nagy gondya volt erre Urunknak: és azért kivánta, hogy az intés elsőben chak titkon légyen; és, ha úgy foganatos, abban maradgyon: ha az nem elégséges, úgy vegyen valakit bizonságúl melléje. Kivánnya ugyan az Isten, és igen ajánlya a' felebarátunk üdvősségét: de azt-is akarja, hogy azt úgy nyerjük-meg, hogy, a' mennyire lehet, hírében-nevében-is kártól meg-óltalmazzuk. Az Egyházi Törvényben-is azt parancholják [g], hogy a' titkon való vétket, titkon fedgyék-meg, és ki ne jelentsék: mivelhogy jobb a' jó név, sok gazdagságnál [h]. Az Orvosoknak törvénye-is azt kivánnya, hogy a' betegnek egésségét és életét, mentől kevesebb kárral és fájdalommal lehet, óltalmazzák: úgy hogy, ha a' kelést vagy kelevént el-osztattathatni, meg ne vágják, de tüzet ne fogjanak hozzája: ha a' tüzis szükséges, és elégséges a' fűrőgetés, tiltatik a' tagnak el-metszése: de ha külömben az életet meg nem tarthatni, hanem a' meg-veszett tagnak el-metszésével, meg-engedtetik a' chonkítás-is, mert jobb embernek chonkán élni, hogy sem tagja meg-maradván, meg-halni. Ezt a' Törvényt kell követnünk a Lelki Orvosláshan-is: elsőben, chak magunk között meg-fedvén, az-az, hírének minden sérelme nélkül: ha az nem elég, és nem lehet valami szégyen-vallás nélkül; az leg-kissebb légyen, a' fokáig előtt ki ne tudódgyék vétke; hanem chak eggy-vagy kettő előtt: de ha az sem elég, elébb mehetni. Így chelekedett Urunk Péterrel: ki noha sokaknak hallára rája tagadta-meg édes Mesterét, és Urát; mindazáltal Urunk nem nyilván fedderte-meg, hanem chak rea tekintett: mellyet észébe vévén Péter, ki-ment, és keservesen sírt.

[e] *Mat. 18. 15.*

C

[f] *Mat. 13. 29.*

[g] *Ex Concilio 3. cap. Septuaginta.*

[h] *Prov. 22. 1.*

D

Erről magyarázza *Petrus Damianus* [k], a' mit Isaias jövendölt az Anyaszentegyház-

[i] *Luc. 22. 61.*

[k] *Institut. Monachor. lib. Vitæ. cap.*

nak bé-

nak békeſséges állapattya-felől, mondván l: *Az ő ſzablyáj-ából ſzántó-vaſakat, és dárdáj-ok-ából ſarlókat csináltak*, és num-ok-nélkül; mert azt mondotta vólt a *Meſsiás*ról az előtt az Próféta: *Meg-ítéli a' Pogányokat, és meg-feddi ſok népeket*. Mert, mi-képpen hogy a Dorgálás, mind közelről, 's mind meſszíről meg-ſérti az embert, ha gonoſz akaratból származik, mint a' kard és dárda: azon-képpen, ha ſzeretetből ſzármazik, ſzántó-vaſsá és ſarlóvá változik; az-az, olly eſzközökké, mellyek a' földet tiſztittyák, és gyümölchözővé téſzik. Reá kell azért vigyázni, hogy az Ördög chalárdſága-által úgy ne járjunk, mint az Iſraël fiai a' Filiſtæusok álnokſága-által; hogy, *Kovács nem találtatott közöttök*: m: és azért *meg-tompúlt az élek a ſzántó-vaſaknak, kapáknak, három-ágú villáknak, fejſzéknek, és ösztönöknek*; melly ſzerſzámok és eſzközök, példázzák az Atyafiúi Dorgálásnak minden módgyát és formáját. A' Kapával, egy ember munkálkodik; és az elsö módot jelenti: *Feddd meg te-közötted, és ő-maga-között*: a' Szántó-vaſat, az ekében ketten vonnyák; és a' máſik módot jelenti: *Végy egyet mellédd, vagy kettőt*, kiket, magaddal eggyütt, a három-ágú Villa példáz: a Feiſze pedig, és Ösztön, a harmadik módot jelenti; mellyel az Egyházi Fóraké, kik a' bünös embert meg-bünterik, és mint valami ösztönnel ſerkengetik: mellyel ha nem gondol, végre, mint valami feiſzével, ki-vágják az Excommunikatzióval, vagy ki-átkozáſſal; melly-után, *olly-an legyen mint a' Pogány és a' Publikánus*: o. Holott vedd eſzedbe, hogy nem mindenkor tzélſég ezt a' rendet meg-tartani, akkor tudni illik, mikor tetsebarátunknak vétke, közönſéges veſzedelmet szerezhetne, vagy ſok ártatlanokat el-veſztherne, vagy meg-nyomorithatna: minémű vétek az árultatás, tolvajlás, égetés, pénznek és leveleknek meg-hamisitáſa, Eretnekſég, és egyéb efféle: mert az illyen dolgokban, nagyobb gondot kell viſelnunk a közönſéges jóra, és az ártatlanoknak meg-maradáſára, hogy ſem egy félebarátunknak hírére-nevére.

Ezt a' felebarátunk elő-menetelét elől-tünk viſelvén, és a' hoz, mint czélhez arányoz-ván, a' Keresztyéni okoſság a' Dorgáláſnak minden illendő módgyára meg-tanit; úgy hogy, ſe felebarátunkat meg ne ſértsük, ſe mi ne vétkezzünk. Ez azt chelekedteti velünk, hogy külömb-külömb módon viſellyük magunkat, annak állapattyához szabván chelekedetünket, a' kinek javát keresſük. Dániel Próféta, minek-előtte meg-mondotta Nabukodonoſornak a' következendő nyomoruſágot, ſzép chendeſen beſzéllett véle, és, a' többi-között, azt mondotta p: *Az Iſten meg-jelenette néked, a' mik jövendők az utólsó időkben*. Sz. János Apoſtolról azt irják; hogy lóra ült, és úgy kergetett egy ſiatt, míg el-érte: egy a' régi Sz. Atyák-közzül, a' bor délyba ment, hogy egy gonoſz ſzemélyt meg-térítene: az ma Sz. *Ignatius*unk, egy világi fő emberrel olly játékot jádzott, melyhez semmit nem tudott, hogy valami jóra viherne: egy ſzóval, a' Keresztyéni ſzeretet és okoſság azt chelekedteti, a' mit Sz. Pál mondott maga-felől q: *Mindenekkek mindenné lettem, hogy mindenekett üdvözítsem*. Ez meg-mutattya,

Elsőben; Az alkolmatos Időt: hogy ne dorgállya ember akkor attyaſát, mikor búſult elmével vagyon; és ne ſzóllyon keze-alá, hanem meg-várja a' mig le-chendeſedik. Mert a' Dorgálás, ollyan mint a' világoſság, melly a' ſájdalmas ſzemet meg-ſérti: ollyan, mint a' hideg viz; mellyet ha akkor adnak embernek, mikor a' forróſág rajta vagyon, ártalmas: ollyan mint az olaj, melly a' tüzet inkább fel-gyulaſztya: ollyan mint a' jó laſztrom, vagy ires ruha, mellyet ha kemény kézzel téſznek a' búſult sebre, többet árt hogy-ſem haſznál: ollyan mint a' tiſztitó ſél, melly, ha valami tüzes edénybe akad, tellyeſséggel meg-emészti. Időt kell azért várni a' Dorgáláſra, és nem kell hevenyében belé-kapni. A' ruha ha meg-ſároſodik, meg kell várni hogy meg-ſzáradgyon; és ha úgy dörgöllik-meg, ſzépen és könnyen meg-tiſztúl: de ha az előtt nyúlnak hozzá, inkább meg-rútúl. Nátán Dávidot nem mingyárt feddette-meg, hanem chak nem eſztendeig várakozott; és igen foganatos vólt beſzéde r: egy ſzóval, akkor haſznál az orvoſság, mikor idejét várják.

Másodſzor; Szükség, hogy a' Helyt-is meg-tekintsük: mert Urunk-is, a' mint mondám, a' hol ſokan vóltak, nem akarta Pétert nyilván meg-feddeni. Jóſef pedig, midőn magát a' báttyainak meg akarta jelenteni, kik el-adták, és ſok boſzſzúsággal illették vólt; a' ſzolgáit ki-küldötte, *hogy ſenki idegen jelen ne lenne az egy-más meg-iſmerésében*: t. Saul-is nehéz néven vötte Sámueltől, hogy a' Fejedelmek-előtt dorgálta-meg u, és azt mondotta néki: *Bócsáſſ-meg engem a' népem Véneí-előtt, és az Iſraël-előtt*.

Harmadſzor; Nagy gondunknak kell lenni a Személyekre-is, kiket meg-dorgálunk, mert nem minnyájan egyenlő állapatúak: az arany és ezüſt edényeket kemény kézzel-is dörgölhettyük, mert vallagok, és helyt állanak; de a' kriſtal-üvegekkel ha gyengén nem bánunk, el-pattannak. A' nemes ló, úgy-mond *Seneca* x, chak a' veſzſzőnek ſuhogáſára-is meg-indúl: a' paraſzt ló pedig, a' ſarkantyút-is meg-várja, és el-állya. Az erős étek, az öreg embereknek egéſséges; a' gyenge gyermekeknek, kész nyavalya, és halál.

Azok-

A
l Iſa. 2. 4.

m 1. Reg. 13. 19.

B
o Mat. 18. 17

p Dan. 2. 28.

C

q 1. Cor. 9. 22

D
r 2. Reg. 12. 1.

s Gen. 45. 1. s 1. Reg. 15. 30.

x Lib. 1. de Morib.

A

Azoktól-is, a'kik meg-dorgáltatnak, egy-néhány dolgok kivántatnak:

Elsőben az; hogy a'dorgáláſt gonoſz néven ne vegyék, hanem köſzönnyék; és azokat tartſák igaz barátyoknak, a'kik ſzeretetből meg-dorgállyák: mert, a'mint Salomon mongya [a]; *A'ki ſzereti az oktatáſt, ſzereti a'tudományt; a'ki pedig gyülöli a dorgáláſokat, eſztelen.* És [b]; *Életnek útja az oktatáſt-meg őrizőnek, a'ki pedig a'dorgáláſokat el-hadgya, tévelyeg:* az-az, ha ſzintén vétekbe eſik-is az ember, ha a'dorgáláſt jó néven véſzi, jó reménſég lehet felőle hogy jó útba igazodik: de a'ki azt nem kedvelli, ſemmi reménſég nínch felőle; ſzintén úgy, mint a'ki az útat el-véti, és nem akarja hallani hogy nem igaz úton jár. Máſutt pedig azt írja Salomon [c]; hogy *Az emberre, a'ki a'dorgálót keménynyakkal meg-veti, hirtelen veſzedelem jő, és őtet nem követi az egéſſég.* Mert, a'mint Arany-ſzáju Sz. János mongya [d], a'Dorgálás ollyan a'bűnösnek, mint az orvoſság a'beteg-nek: az-okáért, mi-képpen hogy a'beteg, ha meg-veti az orvoſságot, nem chak bolondúl chelekeſzik, hanem halálának-is oka: azon-képpen a'Bűnös ember, meg-vetvén a'dorgáláſt, veſzedelmet hoz fejére. Jól érrette ezt Sz. Agoſton Doktor: ki Sz. *Jerónymuſ*nak ímígyen írt [e]: Szűntelen kérlek, hogy bátorſágoſon meg-dorgálly engem, válahol azt ſzükſégeſnek látod énnékem: Mert noha, a'tiſzteknek nevezete-ſzerent, az Anyaſzentegyháznak ſzokáſából, nagyobb a'Püſpökſég a'Papſágnál: mindazáltal ſok dolgokban kiſſebb az Agoſton *Jerónymuſ*nál, jóllehet a'kiſſebbtől ſem kell meg-vetni a'dorgáláſt. Bizony, még a'Pogány Bölchek-is nagyra bőchüllötték a'Dorgáláſt: mert *Pláto*, midőn eggyet barátyává fogadott vólna, és az azt kérdette vólna *Pláto*tól, Minémű dologban kedveskedhetnék néki leg-inkább? azt felelte *Pláto*: Ha meg-inteſz azokról, a'miket nem jól chelekeſzem. Nagy Sándor egy ſzolgáját udvaráből ki-küldötte, azért, hogy tizen-két eſztendeig ſzolgálván, ſemmiről meg nem dorgálta. Az attyáról pedig, Filep Királyról, azt írja *Plutarchus* [b]; hogy egy-kor, a'hadban-fogott rabokat kötya vetyére hánták a'Király jelen-létében; kinek a'kőntőſe nem illendő képpen állott: mellyet egy rab eſzébe vévén, fel-ſzóval azt mondotta: Kegyelmezz meg nékem Király, mert atyádról rokonod vagyok. Halván azt a'Király, meg-kérdé, honnét eredett vólna az a'rokonſág? Kinek monda a'rab: Meg-mondom titkon, ha közelebb mehetek hozzád: és mikor hozzája-ment vólna, titok-gyanánt azt mondotta néki: Erezd-alább a'kőntősödet, mert nem ſzépen űlſz. És leg-ottan azt mondotta a'Király: Bochásátok-el ezt, mert ez-előtt nem tudtam hogy rokonom és barátom légyen. Melyből ki-tetſzik, úgy-mond *Plutarchus*, hogy Filep Király, mint eſzes ember, azt ítélte rokonának, és baráttyának, a'ki fogyatkozáſáról meg-intette. Ha azért azt chelekedte ollyan Fejedelem egy rabbal: mit kell nékünk chelekednünk a'minket-meg-dorgáló atyánk-fiaival? Melly példából, Két jeles dolgot tanúlhatunk: I. Azt; hogy a'Dorgáláſt, ne chak azoktól vegyük jó néven, a'kik Előttünk-járók; hanem egyebektől-is: mert, ha chak az Előttünk-járóké vólna a'Dorgálás, üket kichoda inthetné-meg, holott ninchen Előttök-járójok? II. Azt; hogy, ha jó néven véſzük ſzolgáinktól, hogy meg-mongyák hogy a'kőntős nem jól áll rajtunk: ſokkal jobb néven kell vennünk, ha valami vétkünket meg-jelentik, hogy abból ki-menekedgyünk.

Máſodſzor; Az kívántatik attól a'ki meg-dorgáltatik, hogy minden dorgáláſt jó néven vegyen: mert, ha ſzintén ok-nélkül dorgáltatik-is meg, a'jó akaratot, és igyekezetet kell meg-tekinteni, és barátſágnak kell alítani, mert ha nem ſzeretné, és jódat nem kívánná, meg nem dorgálna. Továbbá, ha a'Dorgálás keményben és ſullyosban eſik-is, hogy ſem mint vélte vagy várta vólna, jó néven vegye, és örömeſt el-ſzenvedgye; a'mint-hogy a'telhi nyavalya ellen, a'keſerű és nehéz orvoſságot-is bé-véſzük, és eltűrjük. Annak-fölötte, hogy akár-kitől-is jó néven vegye a'dorgáláſt, ha ſzintén tudgya-is hogy a'dorgáló haſonló vétekben vagyon, a'vagy nagyobban-is: mert az ő vétke, nékünk nem árt; a'dorgáláſa pedig, ha jó néven véſzők, ſokat haſznál. Valyon az részeges Orvos, nem jól tanátſollya-e a'Józanſágot? a'vagy a'beteg, nem mondhat-e jó orvoſságot? Nem élhet-e az Iſten akár-mi eſzközzel-is? nem fedheti-e meg a'Prophétáris a'balgatag ſzamár-által [c]? Végezetre, mídőn dorgáltatik, ne mentſe magát, ſe ſzépítſe, mert azzal gyakorta vétkét őregbíti: ſe ne mongya, hogy jó igyekezetből chelekedte ezt, vagy amazt; mert a'Dorgáló, nem tudgya az igyekezetet, hanem a'külső chelekedetet láttya, és azt dorgállya. Ezeket ha meg-chelekeſzik, kétség-nélkül a'dorgáláſnak nagy haſznát veſzik; azt, tudni illik, hogy el ne veſzſzenek, hanem, bűnökből kitérvén, az örök boldogſágban részesüllyenek: mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Atya Iſten, az ő meg-fedhetetlen Szent Fiának érdemiért. Ámen.

[a] Prov. 12. 1. [b] Prov. 10. 17.

[c] Prov. 29. 1. [d] Hom. 36. in Evangelium Matthæi. [e] Ep. 7. 19. ad Hieronymum.

B

[b] In Apophth. Regum & Imperatorum.

C

D

[c] Num. 22. 28.

A

VIRÁG VASÁRNAPRA-VALÓ EVANGELIOM.

SZ. MATENAK XXI.

RESZEBEN, ℣. 1.

AZ időben: Mikor JESUS Jerusalemhez közelgetett volna, és jött volna Betfagéba, az Olaj-fák hegyére: Akkor el-küldé két Tanítvánt, mondván nékik: Mennyetek a' kastélyba, melly ellentekben vagyon, és mingyárt találtok egy meg-kötött szamárt, és a' vemhet véle: ölgyátok-meg, és hozzátok-el nékem; és ha valaki néktek valamit mond, mongyátok hogy az Úrnak ezekre szüksége vagyon, és mingyárt el-bocháttya azokat. Ez pedig mind meglött, hogy bé-tellyesednék a' mi meg-mondatott a' Proféta-által, mondván: Mongyátok-meg a' Sion Leányának: Imé a' te Királyod jő néked szelidden, ülvén a' szamáron, és a' terh-viselőnek vemhén. El-menvén pedig a' Tanítványok, chelekedének a' mint parancholt vala nékik JESUS. Es el-hozák a' szamárt, és a' vemhet: és tevék azokra az ő ruhájokat, és őtet felyül reája ültetek. A' sok sereg pedig le-teríté az ő ruháit az úton: egyebek pedig ágakat vágnak vala a' fákról, és el-terítik vala az úton: a' seregek pedig, mellyek elől-mennek vala, és a' mellyek követik vala, kiáltanak vala, mondván: Hosanna a' Dávid siának: áldott, a' ki az Úr nevében jő: Hosanna a' magasságban.

B

C

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

CHODÁLATOS Urúnknak a' mái pompája: egy-felől, a' kéférők sokaságáért, hasonló a' régi győzedelmes Fejedelmek pompájához: más-felől igen külömböz attól, mivel-hogy nem valami aranyas szekeren vonnyák az elefántok, mint *Julius* Cháſzárt, és *Pompéjust*; vagy az Oroszlányok, mint *Marcus Antóniust*; vagy a' szarvasok, mint *Aurelianust*, vagy szép feir lovak, mint egyebeket: hanem, alá-való rest szamáron ül; melly nem pompára termett, hanem fáradságra, és vereségre. Egy-felől a' Proféta, vigaságra és őrvendezésre int[a], mint valami győzedelmes pompában: más-felől ő-maga a' Kristus, a' várashoz közelgetvén sir[b], melly a' pompához nem illik. Egy-felől a' kéférő sereg, nagy fen-szóval dichéri, és üdvözli az Kristust, és szokatlan tisztelettel illeti; ruháit-is lába-alá teritvén, és az útat gallyakkal bé-hintvén, és mint diadalmas Fejedelemnek énekelvén: más-felől a' Kristus, Jerusalemnek utólsó romlását jövendöli[c]; melly nem pompát jelent, hanem nagy nyomorúságot. Illyen külömböző, sőt ellenkező dolgok történtek a' mái napon, azon útban, és azon órában. Majd hasonló dolgot látunk az Anyaszentegyháznak maga-viselésében-is: ki egy-felől, Urúnknak dichőséges pompáját adgya előnkbe szép vig *Processió*val, és a' meg-szentelt virágoknak's berkéknek hordozásával: más-felől, az ő keserves kinnyát és halálát a' Sz. Máté Evangéliomának olvasásával. Egy-felől, őrvendetes Osannát éneklettet a' *Processió*ban; melyben az Egyházi szolga-is, vigaságot-jelentő feir szint visel: más-felől, a' Sz. Misének áldozattyában amaz iszonyú szózatot kettőzteti, *Feszítsd-fel, feszítsd-fel őtet*; és az áldozó Pap-is setétes szinbe öltözik. és így, azt mondhatná valaki a Bőlchel[d]: *A' siralomban az énekléſ alkolmatlan beszéd*: vagy, az énekléshez a' siralom illetlen. Ezzel kétség-nélkül mind a' Kristus, ki az Istennek bőlchesége; 's mind az Anyaszentegyház, ki az Igasságnak Sz. Lelkétől tanittatik, és igazgattatik, valami nagy dolgot akar jelenteni: melyről én-is szóllok e' mostani Predikatzióban, az Evangéliomi historia-szerént.

a Zach. 9. 9.
b Luc. 19. 41.
c Luc. 19. 43.
D
d Eccli. 22. 6.

A

I. Meg-magyarázom a'Krisztus jövetelének módgyát, a' Próféta és az Evangelista mondása-szerént.

II. Meg-mutatom, hogy örülnünk kell a'Krisztus jövetelén, ki minden-képen Király.

III. Meg-bizonyítom, hogy a' Krisztus szenvedésén bánkodhatunk-e, örülhetünk-is.

ELSÖ RESZE.

AZ mi a'Krisztus Urunk pompáját illeti, nem ok-nélkül különbözik a'világi Fejedelmek pompájától; kik nagy készülettel, drága öltözetekkel, fris lovakkal, vagy egyéb tetteres állatokkal dicsekedtek, és mutogatták magokat: mert ezek, kicsiny és csekély dolgot cselekedtek; az-az, egy harczon ötezer ellenséget vertek-meg, vagy valami Tartományt hóltig-tattak-meg, vagy az ő Országokat még-óltalmazták, és békeségben meg-tartották, és azért kellett másunnét színt keresni, hogy a' dolog tettesebnek láttassék; mint az aszszonyok, kiket a'természet fel nem ékesített, más módon keresik a'szépséget, hogy az emberek szemét meg-játszottassák. De mint-hogy a'Krisztus valóban nagy dolgot cselekedett (mert meg-győzte a'Világot [c], és annak Fejedelmét [f], az Ördögöt; kinek gyalázatos és kegyetlen rabságából minket ki-szabadítván, az Isten fiainak szabadságába helyheztetett:) nem szükölködött idegen, vagy külső színnélkül; mint a'jó bornak sem szükséges nagy czégér, és azért chak szeríd szamáron, és annak vemhén, akarta mutatni dicsőségét: jelentvén, hogy mind a' Zsidókat (kiket, úgy-mint a Törvény terhének viselőit, a'terhhordó szamár példázott,) 's mind a'Pogányokat üdvözíteni akarja, kiket a'vehem példázott, *mellyen még senki nem ült volt* [g]. mivelhogy ők a'Törvénynek terhéhez nem szoktak vólt, hanem magok akarattya-szerént jártak, tulajdon kívánságoktól hordoztatván. Az-okáért, Zakariás-is emlekezvén a'szamárról, és annak chutkó vemhéről, mint-ha azoknak példázását meg akarta volna magyarázni, az Üdvözítő Krisztusnak el-jövetelét mind a'két nemzetnek ajánlotta. És mint-ekkoránna a'Sion és a'Jerusalem leányit örömre inditotta, a'Pogányoktól-is emlekezett, mondván [h]: *Békességet szól a' Pogányoknak, és az ő hatalma a'tengertől-fogva a'tenger-ig, és a'folyó-víztől fogva a'föld határi-ig.* mivelhogy, a Krisztus el-jövetele-után, nem chak *Judeában vólt ismeretes az Isten, és Izraelben nagy az ő neve*; a'mint régenten mondotta Dávid [i]: hanem az egész világon; a'mint meg-is vólt jövendölve Isaiástól, kinél ily-úgyen szóllott az Atya Isten a' *Messiás*nak [k]. *Kevés nékem, hogy szolgám légy a' Jákob nemzetségének fel-állatásora, és az Izraél töpreinek meg-térésére. Imé világosságúl adtalak tégedet a' Pogányoknak, hogy Üdvözítőm légy a' földnek minden határa-ig.*

B

[c] Joan. 16. 33.
[f] Joan. 12. 31. Col. 2. 16. 17.
[g] Mar. 11. 2.
[h] Zach. 9. 10.
[i] Pf. 75. 2.
[k] Isa. 49. 6.

C

Dé tekintsük-meg, mit írnak a' *Messiás* jöveteléről, a'Próféta, és az Evangelista; és lássuk, ha eggyeznek-e egy-mással.

ELSŐBEN: Mind a'kettő azon igét veti-elől; ÍME: melly szokatlan és nagy dolgot jelent, mellyen méltó chodálkozni. És e'dologhoz igen illik: mert bizony, szokatlan és új dolog vólt, hogy a'Szűz méhében fogadván, fiat szülne [l], és azért, emlekezvén arról Isaias, ő-is azon igével élt: *Imé*, úgy-mond, *egy Szűz méhében fogad.* Mellyet Jeremiás-is *új dolognak* mond [m], *mellyet az Ur a'földön cselekedett: hogy az Aszszony állat férfiat vészen-körül.* melly mondást ha ki külömben ért, semmi újságot nem talál benne, hanem igen kőz és szokott dolgot. Ezért méltán hívattatott Chodálatosnak a' *Messiás* [n]: mert minden egyéb chodálatos dolgainak az vólt fondamentoma, hogy, Istenlévén, mi-hozánk jött, és emberré lőtt a'Szűznek méhében. Innét vólt az-után Chodálatos, I. Tanításában; mellyen gyakorta chodálkoztak [o]: és nem chak a'kőz nép, melly jó akarattal kővette, és halgatta; hanem a'Parisæusok tanítványi-is, kik meg akarták beszédében fogni. mert, halván ama'bölch feleletét [p]; *Adgyátok-meg a'mi a'Chászárè, a'Chászárnak, és a'mi az Istené, az Istennek*: el-chodálkoztak, és el-hagyván őtet, el-mentek. II. Chelekedetiben; mellyeken gyakorta chodálkoztak [q]. III. Maga-viselésében: mert Alázatosságán chodálkozott Keresztelő Sz. János [r], és Sz. Péter [s] és halgatásán Pilátus [t]. IV. Halálában; midőn sok chodák lőttek [u]. Sőt Pilátus azon-is chodálkozott, hogy ollyan hamar meg-hólt [x]. V. Menybe menetelében; mellyen chodálkoztak a'Galileai férfiak: egy szóval, minden dolgaiban.

D

[l] Mat. 1. 23.
[m] Jer. 31. 22.
[n] Isa. 9. 6.
[o] Mar. 7. 38. & 12. 33. Luc. 4. 22. Joan 7. 46.
[p] Mat. 22. 21.
[q] Mat. 8. 27. & 15. 31. Mar. 1. 27. Luc. 2. 18. & 7. 37. Joan. 9. 33.
[r] Mat. 3. 14.
[s] Joan. 13. 6.
[t] Mar. 27. 14.
[u] Mat. 27. 51.
[x] Mar. 15. 44.
[y] Comment. in Epiphan.

MASODSZOR: Minda'kettő, a'Krisztust KIRÁLYnak nevezi. és méltán: mert, sok Okokból Király; és olly Király, kihez hasonló sem vólt, sem lészen; a'mint másutt meg-mutattam [y]. Most chak azt mondom, hogy ő benne fő-módon fel-találtatott, az Királyokban leg-dicséretesb dolog: tudni illik, a'Gond-viselés, és a Kegyesség. Mert, a'melly Király Gond-viselő, de nem kegyes, hanem kegyetlen, tellyességgel meg-nyúzza az alatta-valókat, és el-fogyatya: a'ki pedig Kegyes, de gond-viseletlen, a'mit maga meg nem emészt, rakás rakásba ereszti.

A Gond-

A'Gond-viselés, azt kivánnya a'Fejedelemtől, hogy az alatta-valók meg ne fogyatkozzanak; kiknek fogyatkozások, a'Fejedelmeket-is meg fogyatkoztattya. Olly-annak légyen, mint a'jó Pásztor: kiről azt mondotta *Tibérius* Cháfzár; hogy, tiszti-szerent, az juhokat nyíri, nem nyúzza: *Boni Pastoris est, tondere pecus, non deglubere* [a]. Mint a'jó kertész, ki a'paréjt nem gyökereſtől szaggattya-ki; hanem a'leveleiben széd-el; a'mint Nagy Sándor mondotta: Kinek midőn egy Tanátsa azt mondotta volna, hogy a'meghóldolt Városok több adót adhatnának; azt felelte: Gyűlölöm a kertészt, a'ki a'paréjt gyökereſtől ki-szaggattya. A'mi Királyunk, senkit az övéi közzül meg nem mellyeſztett: kinek *annyit bolje sem volt, a'hova fejét hajtsa* [b]. A'Samáriai aszszony'állattól egy ital vizet kért, de fogyhatatlan élő-vizet ígért néki [c]: és a'kitől mást-is valamit vészen a'szegények-által, örök életet ád érette [d]. Dichértetik az Egyiptusi Farao, hogy Jósef-által Országára gondot viselt, hét esztendeig-való éhségben; és a'Római *Nerva Czézejus*, ki, nagy szükségnek idején, maga szánto-földeit el-osztotta, ruháit-, arany és ezüst edényit, házi eszközit pénzzé tötte, és el-osztogatta: de a'mi Krisztusunk, nem csak sok ezer embert táplált ken'érrel a'pusztában, hanem maga Testét-is eledelül adta az egész világnak, az Oltári-szentségben. Továbbá, a Gond-viselés azt-is kivánnya a'Fejedelemtől, hogy a'Közönséges jóra nagyobb gongya légyen, hogy-sem az maga meg-maradására, úgy, hogy életét se szánnya a'községért adni. Ebben szép példát adtak sok Fejedelmek: mert, hogy ne szóllyak *Codrus*ról, *Themistocles*ről, és egyéb Pogányokról, Dávid nagy dichéretet érdemlett e' dologban: kinek midőn az Isten, némelly bűnéért, három Büntetésben választani hagyott volna [e]: sem a'hét esztendeig-való éhséget nem választotta; tudván, hogy, vagy lenne másnak vagy nem, ő meg nem fogyatkoznék: sem a'három hónapig-való futást az ellenség-előtt; bizonyos lévén, hogy, ha sok ezeret le-vágna-is az ellenség az ő népében, őtet a'vitézek meg-oltalmaznák: hanem a'harmad-napig-való dög-halált; melly mindennek köz, és olly hamar fog a'Királyon, mint a'polgáron. És észébe vevén, hogy a'nép hűllana, ő pedig békével maradna, azt mondotta az Úrnak [f]: *En vagyok a'ki vétkeztem; én cselekedtem hamissan: ezek kik juhok, mit cselekedtek? Fordúlyon, kérlek, kezed ellenem, és az atyám ház-a-ellen.* De mind ezeket meg-haladgya a'Krisztus: ki az övéiért, bajt vitt; vérét ontotta, szabad-akarattyából életét adta; és igen gyalázatos, és fájdalmas halálra adta, a'Kereszt-fán.

A'mi a'Kegyeſséget illeti, az-is igen kivántatik a'Fejedelemben; és sokakban igen dichértetett: úgy-mint *Periclés*ben; ki maga-felől azt mondotta, hogy ő-érette senki gyász-ruhába nem öltözött: mint *Nérő*ban; ki igen jól kezdette vólt Fejedelemségét, de nem úgy végezte-el. mert, a'mint *Séneca* írja [g], midőn halálra-való sententzia-alá kellett nevét írni, azt mondotta; Adta volna Isten, hogy ne tudnék írni: mint az ifiabbik *Theodósius* Cháfzárban, kitől midőn azt kérdették vólna, Miért nem öletne-meg azokban, a'kik boszszúsággal illették? azt felelte, a'mint *Panormitánus* írja [h]: Halhetne, még a'holtakat-is meg-eleveníteném. Ebben-is mindeneket felyül-haladott a'Krisztus; ki, mind a'Próféta, 's mind az Evangélista, méltán Szelídnek nevez: ki, nem jött roppant seregekkel, hogy minden helyeket vérrel meg-fertéztetne; sőt az Angyalok seregi-is, születése-kor, nem hadat, hanem békeségec hírdettenek *a'jó-akaratú embereknek* [i]: Nem kereſett Országot, vagy birodalmat, atyafia vérének ontásával; mint Romulus: sem törvény-szerént-való Királyoknak Országokból-való ki-űzésével; mint Nagy Sándor: sem hazája-bélieknek meg-ölésével; mint *Julius* Cháfzár; hanem nagy chendes békeséggel; és azért nevezte a'Próféta [k]: *Békeség fejedelmének*. Dávid pedig azt mondotta [l]; hogy *Békeségben vagyon az ő helye*. és Salomon [m]; hogy *Minden ösvényi békeségesek*. Hová lehetet nagyobb kegyeſség, mint a' Publikánusokkal és Bűnősökkel enni [n]? mint a'Bűnös Aszszony'állatokat magához ereszteni, hogy penitentziát tartatna vélek [o]? sőt még a'Pogányokat-is; mint a' Kananéait [p], és a' Samáriait [q]: mint a'nyilván-való tolvajt kegyelmébe fogadni, és a paradichomot néki igérni [r]: mint a'maga höhérjéért imádkozni [s], és felkét érettek adni? egy szóval, *a'meg-repedezett nádat el nem rontani, és a'fóstölgő gyertyabelet meg nem oltani* [t]?

Harmadszor; Mind a'kettő a' *Messiás*, Mi Királyunk-nak neveztetik; és azt mongya felőle, hogy Mi-Nékünk Jőtt. A'Király neve, méltóságos ugyan, de nem mindenkor szerelmes, és a'jövetele, nem mindenkor kedves, hanem gyakrabban félelmes: mert a'földi Királyok, gyakorta nem egyébért jőnek, hanem hogy adót vegyenek az alattok-valókra. Az-okáért, hogy ezt ne vélnők a'mi Királyunkról, azt hallyuk felőle, hogy *Nékünk jő*: az-az, nem maga hasznát kereſi, hanem a'miénket; nem jő terhelni, vagy fárasztani, hanem könnyebbíteni és nyugotni. Erről sze-

A
[a] Dion Nicæus in Tiberio.
[b] Matt. 8. 20.
[c] Joan. 4. 10.
[d] Matt. 25.
B
[e] 2. Reg. 24. 13.
[f] 1. reg. 17.
C
[g] Lib. 1. de Clemen.
[h] De rebus gestis Alphonsi Regis.
[i] Luc. 2. 14.
[k] Isa. 9. 16.
[l] Psal. 75. 3.
[m] 1. Petr. 3. 17.
D
[n] Luc. 15. 2.
[o] Luc. 7. 37. Joan. 8. 11.
[p] Mat. 15. 22.
[q] Joan. 4. 7.
[r] Luc. 23. 42.
[s] Luc. 23. 34.
[t] Isa. 42. 3. Non hoc eo animo, ut in una se-de moremur, Sénecæ, &c. mot.

A

pen emlekezik Isaías: ki, minek-utánna azt mondotta volna a' *Messiás*ról [a]; *Kijedelmessé lettetett nékünk, és Fiú adatott nékünk*; mingyárt utánna-vetette...: *És annak fejedelmsége az ő vállán vagyon.* A' Világi jó Fejedelmek, két dolgot chelekeſznek: az alattoxvaló népet óltalmazzák, és adót veſznek tőlök, mind magok ráplálására, 's mind az nép óltalmára. mert a' lámpás-is olajt kíván, hogy világoſíttſon... A' népnek kedves az óltalom, de az adózás nem... Az-okáért, a' mi Királyunkban az elsőt fel-találjuk, a' máſikat nem. mert *az ő Fejedelemſége a' Vállán vagyon*: az-az, a' mint *Tertullianus* magyarázza [b], Királyi hatalmának jelét, nem a' fejen viſeli, úgy-mint Koronát; ſem a' kezében, mint Sceptromot, vagy Királyi-pálczát, hanem *a' Vállán*; mellyet egyéb Királyok nem chelekeſznek: kik, noha őrömeſt viſelik a Koronát fejőkön, az Sceptromot kezőkben: mindazáltal, a' birodalmat az alattok-valóknak vállára vetik; azoknak engedvén a terhet, magoknak tulajdonítván a' böchülletet. De a' mi Királyunk, a' haſznot, és győnyörűſéget nékünk kereſte, és hadta; magának pedig, az gyalázatot és nyomorúlágot válaſztotta, vállára vévén a' Kereſztet, az ő Királyi méltóſágának jelét és eſzközét, mellyen nékünk kegyelmet, és őrők bóldogſágot nyert. Továbbá, az ő Pejedelemſége a' Vállán vólt: mert vállára vőtt minket. kik ő Fejedelemſégének mondattathatunk, azért, hogy az Atya Iſten a' Pogányokat őrőkſégül ígérte néki [c]. Melly Fejedelemſéget, ſzépen példázta ama' kegyes Paſztor, ki az eggy el-veſzett juhot fel-kereſte; fel-találván, vállára vőtte, és nagy őrömmel házához vitte [d]; el-hagyván azonban a' kilenczven-kilencz juhokat, kik el nem tévelyedtek vólt. mellyel nyilván megmutatta, hogy nékünk jőtt, és mi Királyunk.

Bizonyos dolog, hogy *Hatalom adatott a' Kriſtuſnak, mind menyben, 's mind a' földön* [e]; és azért az Angyaloknak-is Királya, kik térdet-fejet hajtnak néki, és imádgyák őtet [f]: mindazáltal, fő képpen az Emberek Királya, mert chak azoknak Megváltója. mivelhogy a' Jó Angyalok annélkül nem ſzükölkődtek, meg-maradván az Igaſságban; a' Gonoſzok pedig abban nem részesűltek, meg-általkodván a' gonoſságban. Továbbá, *Mi Királyunk*: mert, a' melly drágalátos Szent Vérével minket meg-váltott, azt mi-tőlünk vőtte, a' mi teſtünkbe öltőzvén; úgy hogy méltán azt mondhattyuk néki, a' mit Adám Evának [g]: *E' chont, az én chontyaimból; és a' hús, az én húſomból*: és ő-is nékünk azt mondhattya, a' mit Dávid a' Júda nemzetſégének [h]: *Tí én atyám-fiai, én chontom, és tí én teſtem*: azért *nem ſzégyenl minket Atya-fiainak hívni* [i]. melly nem illik az Angyalokhoz: mivelhogy, a' mint Sz. Pál írja [k]; *az Angyalokat ſohúſt nem vőtte-fel, hanem az Ábrahám magvát vőtte-fel*; és úgy tellyeſſéggel miénk lőtt...

NEGYEDSZER; Mind a' kettő jeles *Tiſztiſ*ókat ád a' Mi Királyunknak: I. Az Próféta, IGAZ-nak nevezi; és méltán: mert valóban Igaz, és Igaſság-ſzerető; és, egyéb Fejedelmek ſzokáſa-fölőtt, a' kik az ő parancholatinak engednek, nagy, és bizonyos jutalmat ád: azok pedig *a' Parancholatok nem nehezek* [l], hanem *gyönyörűſéges igák, és könnyű terhek* [m]. Ninch olly Világi Fejedelem, a' ki parancholattyához igéretet tegyen; és ha tenne-is, Királyi dolog ugyan ſokat ígérni, de paraſztság meg-állani. mert, a' mint ſzokták mondani: A' fő-emberektől nem leher kettő, hogy ígérjenek-is, 's meg-is adgyák. De azt nyilván láttyuk, hogy parancholattyok eggyűtt-járt a' fenyegetéſſel; és, a' ki azokat által-hágja, meg-büntettetik; a' ki pedig bétellyeſiti, noha a' büntetéſt el-kerűli, de jutalmat nem vészen. a' Mi Királyunk pedig, chak egy pohár hideg vízérr-is jutalmat ígért [n]; és nagy jutalmat, és bizonyoſon meg-adgya. II. A' Próféta ÜDVŐZÍTŐ-nek nevezi; és méltán: *Mert az Ember Fia azt jőtt kereſni, és üdvőzíteni, a' mi el-veſzett* [o]: ő, *a' mit el nem ragadozott-is, meg-fizette* [p]; tudni illik, a' mi adóſságinkat, mellyeket mi ſoha meg nem ízethettűnk volna: azokáért, *ő-reá vetette az Úr minnyájunknak hamiſſágait* [q]: ő, nem chak üdvőſséges parancholatokat, és tanátſokat ád, hanem azoknak bé-tellyeſítéſére-való erőt-is; mellyet ſenki a' Fejedelmek-közzűl nem chelekeſzik, 's nem-is chelekedhetik. III. A' Próféta a' Kriſtuſt SZEGÉNY-nek nevezi: melly nevezetet, egyéb Királyok gyalázatoſnak tarthatnak, de a' Mi Királyunknak ninch gyalázattyára: mert, nem azért Szegény, hogy a' gazdagſágnak ſzerét nem tehette volna, vagy hogy a' gyűjtött kinchet haſzontalanúl el-veſztegette volna; hanem, a' mint Sz. Pál mongya [r]; *Atyánkfiának jőtt Szegénnyé, holott gazdag vólna, hogy az ő Szegényſégével mi gazdagok lennénk.* A' Világi Királyok, nem igy chelekeſznek, hanem magoknak gyűjtnek kinchet; és, hogy tár-házokat meg-rakják, az alattokvalóknak chak nem vérőket-is ki-ſzíjják, és tellyeſſéggel el-ſzegényítik. IV. Az Evangéliſta, a' Mi Királyunkat SZELÍD-nek nevezi; és méltán: mert nem a' végre jőtt, hogy az alatta-valóira oſtor-adókat veſſen, hogy hadakat támaſzſzon, és a' népet kegyetlenűl fanyargaſſa; hanem olly ſzeliden jőtt, hogy mindenkor kéſzebb vólt az emberektől

mán...

[a] Ésa. 9. 6.
[b] Liber. adver. Jud.
[c] Zsolt. 2. 8. Zsolt. 15. 5.
[d] Luc. 15. 5.
[e] Mat. 28. 18.
[f] Héb. 1. 6.
[g] Gen. 2. 23.
[h] 2. Reg. 19. 12.
[i] Zsid. 2. 11. Ps. 21. 23.
[k] Héb. 2. 16.
[l] 1. Ján. 5. 3. [m] Márk. 11. 29.
[n] Mágia, mindeniki, tsak ez' jutalmatsse mutat: Sed præclare Judæi, subtilitatis opus.
[o] Mat. 18. 11. [p] Luc. 19. 10. [q] Ps. 68. 5. [r] Ésa. 53. 6.
[s] 2. Cor. 8. 9.

minden-némű gyalázatokat, szidalmakat, és bosszúságokat, (sőt vereségeket, és a' halált-is) el-szenvedni, hogy-sem valaki-ellen a' leg-kissebbikben-is vétени. Noha azért régenten azt mondotta [a]: *Vágy-réjá egésem nyilaimat vérrel, és a' kardom hússt emészt*: Dávid pedig azt mondotta felőle [b]; hogy, *A népeket vas-veszszővel igazgattya, és mint a' fazekas edényét el-töreje*: és [p]; hogy *Rettenetes tanússágban az emberek fiain*: sőt [q]; hogy *Rettenetes minden istenek-felett*: De nékünk, tellyességgel Szelíden jött, és a' Szelídségben magát-adta például; kívánván, hogy azt ő-tőle tanúllyuk [r]. És valóban meg-is mutatta Szelídségét: mert a' Bűnösöket, nem csak őrömest be-fogadta, hanem ugyan kereste-is. és, mint-hogy azt a' Farisæusok rágalmazták, eggyütt azt felelte nékik [s]: *Nem szükség az egésségeseknek az Orvos, hanem a' betegeknek. El-menvén pedig, tanúllyátok-meg mi légyen-e: Irgalmasságot akarok, és nem Áldozatot: mert nem jöttem az Igazakat hívni, hanem a' Bűnösöket.* Másutt pedig [t], egy-nehány szép példákkal fel-el-t-meg nékik; az el-veszett Juhról, és Garasról, mellyeket nagy szorgalmatosággal meg-kereſtek, és meg-találákokon igen örvendeztek: és a' Tékozló fiúról, kit az attya nagy kegyellen be-fogadott, és nagy szeretetet mutatott hozzája.

[a] Deut. 32. 42.
[b] Ps. 2. 9.
[p] Ps. 65. 5.
[q] Ps. 95. 4.
[r] Mat. 11. 29
[s] Matt. 9. 12.
[t] Luc. 15. 3.

II. RÉSZE.

ILlyen lévén a' Mi Királyunk, méltán örvendeznünk kell az ő hozzánk jövetelén; az minta' Prófétá int, a' Sion és Jerusálem leányinak példája-alatt: fő-képpen, mint-hogy nem valami kőz Király, hanem, a' kinek *Ruháján és ágyékán írva vagyon* [a], *Királyok Királya, és uralkodók Ura*: az-az, minden módon Király; és semmi-némü Király-ban olly jeles dolog nincsen, melly ebben fel nem találtatnék. Mert ha, I. A Bölcs és Jószágos cselekedetekkel fel-ékesítteteti embert, Királynak nevezik; és, a' mint egy Pogány-bölcs mondotta;

Sapiens, uno minor est Jove; dives, Liber, honoratus, pulcher, Rex denique, Regum;

a' Bölcs, az egy *Jupiter*nél kissebb; gazdag, szabados, böcsülletes, szép, és királyok Királya: bizony, az a' nevezet senkit inkább nem illet, mint a' Krisztust; kiről az Atya Isten-imígyen szóllott a Prófétánál [x]: *Imé el-jönek a' napok: és fel-támasztom a' Dávid igaz csemetéjét: és országol a' Király, és bölcs lészen: és ítéletet s igasságot cselekszik a' földön: és ez az név, mellyel nevezik őtet: Az Úr a' mi igazunk.* Holott hallod, hogy mind a' Jószágos-cselekedetek benne vannak, 's mind a' Bölcsesség, melyről Szent Pál-is emlékezik, mondván [y]: *Kiben a' Bölcsességnek, és tudománynak minden kincsei el-rejtve vannak.* II. Ha Királyoknak nevezik a' kik Országokat birnak, és a' bennek-való népeken uralkodnak; azoknak gondgyokat viselik, és óltalmazzák őket; kiknek az alattok-valók tartoznak tisztelettel [z], engedelmességgel [a], és adóval [b]: úgy vagyon, hogy a' Krisztus effele Királyságot nem kívánt, hanem el-furott előtte [c], (és azért mondotta Pilátusnak [d]; hogy *az ő Országa nem e' világból-való*:) mindazáltal, mint-hogy *á-általa országolnak a' Királyok* [e], és mindenekre gondot viſel, 's minden ellenségtől meg-óltalmaz; tiszteletet, és engedelmességet kíván; de nem adót, mivel arra semmi szüksége nincsen, méltán mondatik Királynak. III. Ha Királyoknak nevezik a' kik Lelki Birodalmat viselnek, és a' Királyokat-is igazgattyák lelki dolgokban, mint az Egyházi emberek, (és azért emlékezik Szent Péter [f], *a' Királyi Papságról*:) a' Krisztus valóban Király volt; kit Szent Péter [g], *a' Pásztorok Fejedelmének* nevez; Szent Pál [h], *az Anyaszentegyház Fejének*; kitől származott minden Lelki birodalom, és méltóság az Anyaszentegyházban.

[a] Apoc. 19. 16.
[x] Jer. 23. 5.
[y] Col. 2. 3.
[z] 1. Pet. 2. 17
[a] 1. Pet. 2. 13
[b] Rom. 13. 6.
[c] Ioan. 6. 15.
[d] Ioan. 18. 36
[e] Prov. 8. 15.
[f] 1. Pet. 2. 19
[g] 1. Pet. 5. 4.
[h] Eph. 5. 23.

Ennek a' Mi királyunknak országa, minden Országokat főllyül-halad: I. Határokkal. Mert, nem egy Tartományban, vagy Nemzetségben vagyon az ő Anyaszentegyháza, hanem az egész Világon; mivelhogy *neki adta* az Atya Isten *a' Pogányokat örökségül, és birodalomúl a' föld határit* [i]. Ezt példázták Pünkösd napján az Apostolokra-szállott tüzes nyelvek [k]; kik, be-telvén Sz. Lélekkel, mingyárt külömb-külömb-féle nyelveken szóllották, mert minden nemzetségre ki-terjedett az Evangéliom; melynek ereje, mint a' tűz, mindenüvé el-hat, és mindent meg-emészt. Ebből kitetszik, hogy az Újitók gyülekezete nem a' Krisztus Országa, mert igen keskeny és rövid határa vagyon. II. Mindenkor meg-maradással. Mert, a' mint Dávid mondotta, az Atya Isten képében [l]: *Az ő Királyi-széke mint a' Nap az ő színe előtt; és mint a' tellyes Hold örökké.* És Hálás [m]: *Meg-öregbül az ő birodalma, és a' békeségnek nem lészen vége. A' David Királyi-székében, és az ő Országában ül: hogy meg-erősítse azt, és meg-vsztagítsa az ítéletben, és igasságban, mostantól-fogva és mindörökké.* Es az Angyal-is [n]: *Neki adgya az Úr Isten Dávidnak az ő attyának székét, és országol a' Jákob házában örökké, és az ő Országának*

[i] Ps. 2. 8.
[k] Act. 2. 3.
[l] Ps. 88. 38.
[m] Isa. 9. 7.
[n] Luc. 1. 32.

A

nem lészen vége. Ebből ki-tetszik, hogy chak a Romai Anyaszentegyháza a'Krisſus Országa; mert mindenkor meg-maradott, noha minden Eretnekségek oſtromlották: az Tévelygő gyülekőzetek pedig, eggyül-eggyig, kevés idéig tartották, és mint a záporesső el-múltak. A moſtani Ujitók-is úgy járnak; és ő-rólok mondhattyuk a' Proféta-val [o]: *Meg-haſonlott az ő ſzívők ezennel-veſznek: ő maga rontya-el az ő halvanyokat, el-puſztittya az ő oltárokat.* és Urunkal [p]; *Minden magában meg-haſonlott Ország, el-puſztúl; és a'ház, a' házra omol.* III. Haralommal. A'több Királyoknak, chak a teſtekben vagyon haralmok: a' Krisſus, a lélekkel-is bir, és méltó tőle félni; *mert a'lelket's a teſtet-is az Gehennára vethetni* [q]. A'több Fejedelmek, külső-képpen birnák az emberekkel; de az ő akarattyokat semmire nem indíthattyák: a' Krisſusnak pedig mindenek engednek, vagy jó akaratból, az ő Országának igazgató pálczája-által [r]; vagy kétségből, az *Ur-veſzſző-által* [s], mellyel az engedetleneket, *mint a fazekas edényit el-rontya.* IV. Erősséggel. Mert *Erős kő-ſziklán épittetett, és meg a'pokol kapui-is nem vehetnek erőt rajta* [t]. V. Törvényinek méltóſágával; mellyekben semmi hamis, semmi gyalázatos, semmi veszedelmes nincsen: hanem *Az Ur Törvénye* [u] *makula-nélkül-való, lelkeket térítvén-: az Ur bizonyoſság-tétele bölcs-ſéget advan a'kiſdedeknek. Az Ur igaſságigyenesek, vigaſztalván a'ſzíveket: az Ur parancsolattya világos, meg-világoſitván a'ſzemeket.* Oka ennek az, hogy az Igaſságnak Szent Leiktől ſzármazott, ki az Anyaszentegyházat *Minden Igaſságra tanítya* [x]; és *Örökké vélle marad* [y], és azért mondatik az Anyaszentegyház gyakortá *Mennyeknek országának* [z]: mert az ő Törvénye menyből-való, menybe igazít, és menyei embereket kiván. VI. Gazdagsággal. Mert ő-benne találod a' Szeretetnek aranyát, az Ártatlanſágnak tiſztaſzín ezüſtjét, a Tiſztaſágnak gyöngyeit, a'Jóſzágos chelekedeteknek drága köveit; a Szent Léleknek ſok-féle ajándékit, mellyekkel az Ilívek haralmas dolgokat chelekeſznek; mellyeket semmi egyéb Gyülekőzetőkbennem találſz. VII. Nemeſséggel. Mert abban minnyájan Szabadoſok, nem ſzolgák; mint-hogy a' Krisſus *Haralmat adott azoknak, kik az ő nevében biſznek, hogy Iſten fiaivá légyenek* [a]. Nagy bőchülletnek tartották a' Szentek, midőn Iſten ſzolgainak mondattanak: de a'Krisſus az ő Híveit, *Barátinak* nevezte [b], és *Atyaſiainak* [c]. Azért mondotta Szent Pál [d]: *Nem vöttétek a ſzolgálat lelkét ismég a' félelemben, hanem a' fogadást fiak lelkét vöttétek, a' melyben kiáltyuk: Abba (Atyánk.) Mert ő-maga a' Lélek bizonyoſságot tészen a' mi lelkünknek, hogy Iſtennek fiai vagyunk. Ha pedig fiai, örökſök-is: az Iſtennek örökői ugyan, a' Krisſusnak pedig örökös társai.* Hová lehet ennél bőchülletesb Ország?

B

C

Ez a'Mi Királyunk, kiſ úgy jő hozzánk, és kinek illyen Országa vagyon, világ kezdetiől fogva megvólt igérve, és példázva, és nagy buzgoſsággal kivántatott a'régi Szent Atyáktól: kikről mivel máſutt emlekezem [e], moſt chak Moyſes Első könyvéből hozok egy-néhány példát elő, mellyek meg-mutattyák, az Istennek hozzánk-való nagy Szeretetit, és a tőlünk kivántatott hálá-adást.

D

Első ſzőr: Moyſes azért, a' *Meſſiás* jövetelének fondamentomát, és fő okát akkor jelentette-meg, mikor az Adám vétkéről emlekezett. Mert, a'mint Szent Agoſton irja [f], abban az egy emberben, az egész emberi nemzet ollyan vólt, mint-ha chak egy ember lőtt vólna; és ő-belőle, mint egy meg-mérgesítetett kút-főből, minden források meg-veſztek a'pokol-béli Kigyónak mérgével. Úgy vagyon, hogy az Iſten Fia, ha akarta vólna, más okokért-is vehette vólna fel az Emberi terméſzetet: de a Szent Iráſban annak egyéb okát nem találjuk, a'Bűnnél s. És ſok Sz. Atyák nyilván tanittyák, hogy nem-is jött vólna e'világra, ha az ember nem vétkezett vólna: úgy mint a' Deákok-közzül, Sz. Agoſton [h], Sz. Ambrus [i], Sz. *Jerónymus* [k], Sz. Gergely [l] a'Görögök-közzül, *Sz. Athanáſius* [m], *Sz. Nazianzénus* [n], Sz. *Baſilius* [o], és a'többi. És a'*Nicæai Concilium* vallásában-is azt olvaſſuk: *Mi-értettünk emberekért, és a'mi üdvösségünkért ſzállott-le az egekből, és meg-teſtesült.*

Meg-jelentvén Moyſes a' *Meſſiás* el-jövetelének fő okát, utánna vetette arról tőtt igéretét; midőn az Istennek a'kigyó-ellen-való fenyegetéſét imillyen ſzókkal megirta [p]: *Ellenkezéſeket vetek közötted, és az Aſſzony'állat-között; a te magod, és az ő-magva-között: ő meg-rontya a'fejedet, és te leſeskedel a'ſarka-után.* Ez az Aſſzony állat, a'Boldogságos Szűz Maria vólt, kinek tiſzta szent teſtéből vőtt magára teſtet az Iſten Fia. Azokáért, nagyobb ellenkezéſek vóltak mindenkor a' Szűz Maria, és a' pokol-béli Ördög-között, hogy-sem Jáhel- és Siſara-között, kinek fejét, a'földhöz ſzegezte [q]; hogy-sem Judith- és Holoferues-között, kinek maga kargyával fejét vőtte [r]; hogy-sem Eſther- és Amán-között [s], kit fel-akaſztatott. melly drága Aſſzony'állatok, példázták a'Szűz Mariát; ki az Ördögnek rettenetes fejét; melyből az egész emberi nemzet-

re, nagy

o Oſe. 10. 2.
p Luc. 11. 17
q Mat. 10. 28
r Pſ. 44. 7
s Pſ. 2. 9
t Mat. 16. 18
u Pſ. 18. 8.
x Isai. 54. 13
y Ioſ. 16
z Mat. 13. 24 & 31. 33.
a Ioan. 1. 12.
b Ioan. 15. 15
c Ioan. 20. 17
d Rom. 8. 15.
e Sapr. per. 2. Libr. de Pecator. mer. & Rem. c. 17. Et Libr. 2. de Nupt. & Concupiſc. c. 5
f Mat. 22. 11 Luc. 19. 10. Ioan 3. 17
g 1. Tim. 2. 15
h Aurel. 9. de Verb. Apoſt. Libb. de Fatore. non Dominica Sacramento.
i In 6. 7. Eccl.
k In Lib. 4. in Lib. 1. Reg. c. 1. in Oſee, 3. mo tra Arianos.
l Orat. 3. de Theologia. Item 35. num. 85.
m Initiol. De Chriſti Incarnat.
n Orat. 3. 15.
o Iudic. 4. 21.
p Iudith. 13. 10.
q Eſther. 7. 10.

re, nagy és dögletetes méreg származott, meg-rontotta az ő áldott magvá-által az Krisztus Jésus-által.

Holott vedd eszedbe az Isten kegyelmességét: a'melly nap az ember Isten-ellen vétkezett, azon igérte néki az Isten Igéjének meg-testesüléſét: és előbb igérte a Bűn ellen-való orvoſságot, hogy-sem a'Bűnöst meg-büntette: ki, mikor leg inkább haragh hatott volna, akkor leg-nagyobb Irgalmaſságáról emlékezett-meg [u]. A'mindenható és kegyelmes Isten, úgy-mond Sz. *Leó* [x]; kinek természete jóság, kinek akarattya hatalmaſság, kinek chelekedete irgalmaſság, leg-ottan, hogy az Ördögi gonoſság minket irégyſégének mérgével meg-fanyargatott, az emberekuek meg újulására, kegyelmeſſégének orvoſságit, világ kezdeti-kor meg-jelentette. Hirré téven a'Kigyónak, hogy olly magva lenne az Aſszony állatnak, ki az ő áttalmas fejének kevélyſégét, tulajdon erejével meg-rontaná; tudni illik, a'testben el-jövendő Krisztust jelentvén, ki Isten és ember... Innét véli egy tudós ember [y]; hogy Adám akkor nevezte a feleſégét *Héva*nak, az-az, *Élő*nek, vagy *élet*nek, mikor a'Meg-váltáſnak igérete-után, a'sullyos sententziát magára vőtte: mert *Héva*, a'Krisztus Meg-váltá ſa-által volt az *élők anya*; és azzal a'nevezettel, kivánta mind magának, 's mind maradékinak, a'Krisztustól szerzett életet. mert egyéb-aránt, *Héva* nem életet, hanem halált hozott e'világra; és nem élőknek anya volt, hanem holtaknak vagy halandóknak; kinek magzati, előbb halnak-meg az Eredendő bűn-által, hogy-sem e'világra születnek: Vagy azért nevezte *Héva*nak; hogy, midőn halált érdemlettek volna a Bűnért, az Isten nem chak bűnöket engedte-meg, hanem jobb életet-is igért nékik; mellyet a'Krisztus-által vőttek, maradékjokkal egyetemben.

Másodszor: Moyſes az embernek állapattyát példázta, melyben a'Krisztus orvoſsága-előtt volt: midőn azt írta [z], hogy az ember a'Paradichomból ki-üzetett: melly ki-üzés, példázta a'mennyei Paradichombol-való ki-rekedést a bűnért: a'tüzes és két-élű kardú Kérubin pedig, ki az élet-fájának útát őrizte, hogy az embera'hoz ne juthatna, azt példázta, hogy az Adám fiai-közzől, senki a'mennyei Paradichomba nem mehetne, mignem az Isten igaſságának, mellyet a'tüzes és két-élű kard példázott, valaki eleget tenne. azt pedig a Krisztus vitte végbe, midőn a'kardnak tüzes lángját, oldalából-való vizzel és vérrel meg-oltotta; az élit pedig, szent testével meg-tompitotta; és úgy a'járatlan útat meg-mutatta és nyitotta; a'mint a'keresztfáu-függő tolvajnak meg-jelentette, mondván [a]: *Ma velem leſzesz a'Paradichomban*.

Harmadszor: Emlékezik Moyſes a'Krisztusnak jeles példájáról, az ártatlan Abelről, kit, a'Zidóknak példája, az'embertelen és kegyetlen Kain, meg-ölt [b]. Meg-ölettetik Abel, úgy-mond Sz. Agoſton [c], a'báttyától, meg-ölettetik Krisztus, a'Zidók népétől: amaz a'mezőn; ez, az agy-kaponya hegyén: Abel, irégyſégből öletett meg; azonképpen a'Krisztus is, mellyet még Pilátus-is tudott [d]. *Kain, bújdosó, és tétova-lészegő vált a'földön* [e]: a'Zidók büntetése, őrök szám-ki-vetés, és ide's tova-való bújdosás. *Tekintett az Úr Ábelre, és az ő ajándékára; Kainra pedig, és az ő ajándékára nem tekintett* [f], kedvelvén Abelnek áldozattyát, meg-vetvén a Kainét: a'Krisztus áldozattya-is, mind a'Keresztfán, 's mind a'Sz. Miſében (melyben örökké-való Papnak mutattya magát Melkiſedek rendi-szerént,) igen kedves az Isten-előtt [g]: a'Zidóknak pedig minden áldozattyok, czeremóniájok, és rend-tartáſok, útálatos az Isten-előtt. Az Abel vére, a'földről az Istenhez kiáltott [h], hogy az Isten boſzlúr állana a ki-ontott ártatlan vérért, a'mint Sz. *Jeróny*mus magyarázza [i]: a'Krisztus vére-is kiált, de *jóbban hogy-sem Abel* [k], tudni illik a'bocsánatért; mellyet meg-is nyert, mert *az Atya őtet meg-hallgattya* [l].

Negyedszer: Emlékezik Moyſes Noéről, és az ő Bárkájáról, úgy-mint a'Krisztusnak sok dolgokban-való példájáról. 1. *Noë*, vagy *Noach*, *Nyugodalmat* tészen, vagy *Vigaſztalást*: a'Krisztus, még a'terh-viselésben-is Nyugodalmat igér [m], és *bővelkődik a'mi Vigaſztalásunk a'Krisztus-által* [n]. 2. Noë plántálta a'szőlőt, és találta a'bort, melly *az ember nek szívét vigaſztalja*: a'Krisztus, *igaz szőlő-tő* [o]; és új találmánnyal, az ő Szent Vérét az Bornak szine-alatt nékünk adta, lelkünk Vigaſztalására, az Oltári szentségben. 3. Noënak engedte-meg az Isten a hús eledelt, mellyel ember vaſtagodik: a'Krisztus, az ő tulajdon Testét adta nékünk eledelül; *mellyet a'ki eszen, örök élete vagyon* [p]. 4. Noë volt az emberi nemzetnek meg-újitója, és ő békéltette meg az Istent a'világgal: *A'Krisztus-által az Isten mindeneket meg-újított, mellyek mennyben és a'földön vannak* [q]. 5. A'Noë bárkájában, minden féle állatok voltak, tiszták és tiszátalanok [r]: az Anyaszentegyházban-is, vannak jók és gonoszok, igazak és hamisak; mint sok Példa-beszédekből ki-tetszik [s]. 6. Noë a'bor-miatt meg-részegedvén, meg-mezítelenült sátorában; és meg-nevetvén őtet Kám, meg-átkoztatott [t]: a'Krisztus, a'szeretettől neminémű-képpen meg-hevülvén,

A

[u] Hebr. 3. 7.
[x] Serm. 2. de Nativ.

[y] Barrad. Geneal. l. 1. c. 3.

B

[z] Gen. 3. 23. 24.

C

[a] Luc 23. 43.

[b] Gen. 4. 8.
[c] Lib. 12. contra Faustum, cap. 9.
[d] Mat. 27. 18.
[e] Gen. 4. 14.
[f] vers. 4. & 5.

[g] Psl. 109. 4. Hebr. 5. 6.

[h] Gen. 4. 10.
[i] Isa. 27. Zech.
[k] Hebr. 12. 24.
[l] Ioan. 11. 42.

D

[m] Matth. 11. 29.
[n] 2. Cor. 1. 5.
[o] Ioan. 15. 5.

[p] Ioan. 6. 55.

[q] Ephes. 1. 10.

[r] Gen. 7. 2.
[s] Matth. 13. 47.
[t] Gen. 9. 25.

A

u Matt. 27. 34. † 1555. 28.

és mezítelen függvén a' kereszt-fán, sok-képpen chúfoltatott-meg a' Zidóktól u; kik magok fejőkre átkot kivántak, és a' fiokéra-is †.

x Gen. 12. 3. & c. 22. 16. Luc. 1. 73. Héb. 6. 13. 17.

Ezek-után, emlekezik Moyses az Isten Igéretiről, mellyeket tőtt a' Patriarkáknak, Abrahámnak x, Isáaknak y, Jákobnak z; kineka' Lajtorja-látásában-is ígértetett a *Messiás*, melly lajtorjára az Úr támaszkodott, mint-ha az égből a' földre akarna szállani, és így szóllana Jákobnak: Nem hághatnak az emberek Menny-országba, mert nincs illendő Lajtorjájok; de ha vólna-is, bé-zárva vagyon az ég kapuja: el-jő pedig az idő, melyben én menyből alá-szállok a' földre, és a' te magadból-való Szűzből, emberi testet vészek-fel: akkor illyen Lajtorját emelek-fel, a' Menny-ország kapuját fel-nyitom, és arra útat készítek. Mellyek mind-bé-tellyesedtek az Igének megtestesűlése-által: mert senki az Atyához nem mégyen, hanem chak a' Krisztus-által a. Az Angyalok pedig, a' Lajtorján alá's fel jártak: alá jőttek, hogy az Ige meg-testesűlésének titkát az embereknek meg-hirdessék; a' mint meg-hirdették Máriának b, Józsefnek c, a' Pásztoroknak d: fel-mennek pedig, midőn a' Patriarkáknak buzgó kívánságit, és imádságit az Isten-eleibe viszik; a' mint Rafaël Angyal Tobiásnak mondotta e. A' Lajtorja fokai pedig, a' Krisztusnak Jószágos-chelekedeti, mellyeket gyakorolván, Menny-országba juthatunk: fő-képpen pedig ezt az Négyet gyakorollyuk; Születésében, az Alázatosságot; a' jászolban, a' Szegénységet; halálában, az Engedelmességet; tellyes életében, a' Szeretetet.

y Gen. 28. 14.

z Jonv. 14. 6.

a Ján. 1. 51.

b Luc. 1. 26.

c Matt. 1. 20.

d Luc. 2. 10.

e Tób. 12. 12.

B

Mind ezekből nyilván ki-tetszik, hogy az Isten nagy Irgalmasságát mutatta hozzánk, az ő Sz. Fiát hozzánk küldvén: és hogy nékünk valóban arról kellene értekeznünk, mint készűllyünk a' hoz, hogy a' Krisztust kedvesen fogadhassuk, és az ő javaiban részesek lehessünk. Nékem úgy tetszik, hogy azt-is meg-tanúlhattyuk a' Profétából, és Evangelistából, kik az ő Jöveteléről emlekeztek. Mert a' Próféta, kiről az Evangelista emlekezik, azt kívánnya f a' Sion és Jerusalem leányitól, hogy örvendezzenek és vigadgyanak ennek a' Királynak jövetelén, mint jeles és hasznos dolgon, az mint hogy az-is: mellyet nyilván meg-bizonyítottak a' régi Szent Atyák az ő buzgó kívánságokkal; melyről ő-maga emlekezett Urúnk az Apostoloknak, mondván g: *Boldogok a' szemek, a' mellyek látyák a' miket ti láttok: mert mondom néktek; hogy sok Próféták és Királyok akarták látni a' miket ti láttok, és nem látták; és hallani a' miket hallotok, és nem hallották.* Ezt a' nagy örőmet hirdették az Angyalok a' Pásztoroknak, és azt-mondották h; hogy minden népnek kőz lészen: *Mert*, úgy-mond, *született ma néktek Üdvözítő, ki az Úr Krisztus, a' Dávid városában.* Ezt meg-mutattya, az Istentől elkéttől vezérlettetett vén Simeon, ki, ölébe vévén a' gyermek Krisztust, örőmében nagy szép éneket mondott i: *Most bocsátod-el Uram a' te szolgádat, a' te igéd-szerént békességben: mert látták az én szemeim a' te Üdvözítődet.* Ezt az örőmet kívánnya Szent Pál-is a' Hivektől, midőn így inti őket k: *Örűllyetek az Úrban mindenkor: ismét mondom, örűllyetek. Az ti chendes magatok-viselése, nyilván légyen minden embereknél: az Úr közel vagyon.*

f Zach. 9. 9.

g Luc. 10. 23.

C

h Luc. 2. 10.

i Luc. 2. 29.

k Phil. 4. 4.

III. RESZE.

DE mondaná valaki: Ha mindennek *ideje vagyon* l, és, a' többi-kőzött, *a' síránnak, és nevetésnek* m, vagy örőmnek, mellyet az Anyaszentegyház-is meg-tart: úgy tetszik, hogy most nem örőmet kíván tőlünk, hanem bánatot és siralmat; mivelhogy, a' mint e Predikátziónak elein-is meg-mondottam, a' Krisztusnak keserves kinnyáról és haláláról-való históriát olvastattya az Istení szolgálatban; melly, nem-örőmre, hanem siralomra, és szánakodásra indíthattya a' Keresztyén ember szívét. Felelet: Mind a' kettő meg-lehet; és mind a' kettőt kívánnya az Anyaszentegyház. Mellyet hogy jól meg-értsünk, azt kell eszünkbe vennünk, hogy a' Krisztus szenvedésében, Két dolgot találunk: Első, a' Szenvedésnek keserves sanyarúsága: a' Másik, annak jeles haszna. Az Elsőről gondolkodván, méltó hogy mi-is keseregjünk, és szánakodgyunk a' Krisztus fájdalmin; fő-képpen, mint-hogy mi adtunk okot arra az ni bűneinkel. Ezért kesereg és síránkozik az Anyaszentegyház, az ő szerelmes Jegyesét nagy kínokban látván, hogy ne mongya ő-felőle Dáviddal n: *Vártam a' ki együtt-bánkodnék, és nem vólt; és a' ki meg-vigasztalna, és nem találtam.* A' Másikról gondolkodván, tudni illik, hogy a' Krisztus az ő Szenvedésével, és haláláva mínket a' Bűnből, és abból-következő nyomorúságokból ki-szabaditott, örűlhetünk és vigadhatunk.

l Eccl. 3. 1.

m 1555. 4.

D

n Ps. 68. 21.

Ez hogy nyilvábban ki-tetsék, a' Bűnnek egy-nehány kárait és nyomorúságit

b 4

kell meg-gondolnunk, mellyekbe az emberi nemzet esett; és a' Krisſtus ſzenvedéſének haſznait. Mert, mi-képpen az orvoſság haſznának meg-iſmérésére, ſzükség a' betegségnek-ártalmas-voltát meg-tudni: azonképpen, a' mi Meg-váltáſunknak üdvöſséges orvoſságát, úgy érthettyük-meg, ha eſzünkbe vészük az emberi természetnek köz betegségét, és abból-származó gonoſzokat és Nyomorúſágokat. Első Nyomorúſág, vagy Kár, melybe az ember a' Halálos Bün-miatt esik, az; hogy az Istennek barátſágos kedvéből ki-esvén, gyülöſségesſé lészen, és méltó haragját várhattya fejére; a' mint Dávida, és Salomon nyilván mongyák[b]: kikkel eggyeznek a' Próféták, Iſaiás[c], és Jeremiás[d]. E Nyomorúſágnak orvoſságát, a' Krisſtus találta: mert az Isten ő általa fogadott kegyelmébe és barátſágába; a' mint Sz. Pál mongya[e]. Ezért valóbá örvendezhetünk, és Iſaiáſſal azt mondhattyuk[f]: *Hálát adok néked Uram, mert meg-haragudtál rám; el-fordúlt a' te haragod, és meg-vigaſztaltál engem.* Második Nyomorúſág, az; hogy a' Bün-által, ember leg-ottan ki-reked Menny-orſzágból, és ki-törli az Isten az ő könyvéből, a' mint az Isten ő-maga mondotta Moyſesnek[g]; mellyet Sz. János, az *Élet-könyvének* nevez[h]. E' Nyomorúſágból-is a' Krisſtus ſzabadított meg: mert, a' mint Sz. Pál irja[i], *az Isten ő-általa elevenített-meg minket, és együtt-támaſztott-fel, és együtt-ültetett mennyekbe.* Ezen méltán örvendezhetünk Dáviddal, mondván[k]: *Vigadtam azokban, a' mellyek nékem mondattak: Az Úr házába megyünk.* Harmadik Nyomorúſág, az; hogy ember a Bünért az örök halálra, és veſzedelemre vettetik: mert *A Bünnek zsoldja a' halál*[l]; nem-chak a' teſti halál pedig, hanem a' lelki-is, melly *Második halálnak* mondatik[m]; Urunk pedig *Örök tüznek*, és *Örök kínnak* nevezi[n]. Ebből-is a' Krisſtus ſzabaditónk; a' mint Oſéas-által mondotta[o]: *A' halál kezéből meg-ſzabadítom őket, a' halálból meg-váltom őket. Halálod leſzek ó halál, te harapáſod leſzek pokol.* Ezen-is méltán örvendezhetünk; és azt énekelhettyük Dáviddal[p]: *Nagy a' te Irgalmaſságod én-rajtam, és ki-mentetted lelkemet az alſóbb pokolból.* Negyedik Nyomorúſág, az; hogy ember az Ördög hatalmába esik; a' mint Sz. Pál jelenti[q]: és kívánnya, hogy ki-ſzabadúllyon annak tőriből. Ettől-is a' Krisſtus ſzabadít-meg; *Hogy*, a' mint Zakarias énekelte[r], *félelem-nélkül, ellenſégink kezéből meg-ſzabadúlvan, ſzolgállyunk neki.* Ezen-is örvendezhetünk; és Dáviddal énekelhetünk, mondván[s]: *El-ſzakaſztottad az én köteleimet: néked áldozom dicséretnek áldozattyával, és az Úr nevét ſegétségül hívom.* Ötödik Nyomorúſág, az; hogy a' Bün utálatoſsá téſzi az embert; a' mint Jeremiás[t], és Ezekiel[u] jelentik: *De, a' ki minket ſzeretett, a' Krisſtus, meg-moſott minket a' mi Bününkből az ő Vére-által*[x], úgy-mond Sz. János; melly moſáſról, emlekezik Sz. Pál-is[y]. Ezt, mint igen örvendetes dolgot, kívánta Dávid, mondván[z]: *Moſs-meg inkább-is engem hamiſságomból: és Bünömből tiſztits-meg engem. Öntözz-meg engem ſtóppal, és meg-tiſztulok; moſs-meg engem, és a hónál fehérb leſzek.* és mingyárt útánna veti az örömet[a]: *Hallomáſomnak örömet és vigaſságot adgy; és örvendeznek a meg-aláztatott chontok.* Hatodik Nyomorúſág, az; hogy az embert meg-vakittya a' Bün: mert *Az iſtentelenek úta, ſetétsz; nem tudgyák hol eſnek-el*[b]. és; *Úgy járnak mint a' vakok, mert az Úrnak vétkeztek*[c]. Ennek orvoſságát ígérte a' Krisſtus a' Próféta-által, mondván[d]: *A' vakokat az útra viſzem, mellyet nem tudnak, a' ſetétséget előttök világoſsággá téſzem.* és azért mondotta magát, *A' világ Világoſságának.* Ez melly örvendetes dolog légyen, abból eſzünkbe vehettyük; hogy a' vak, a' kit Urunk magához hívatott hogy meg-gyógyítaná, örömében *el-vetvén ruháját, fel-ugrott*, és úgy ment hozzája[e]. Hetedik Nyomorúſág, az; hogy a' Bün az embert minden jóra alkolmatlanná, és erőtlenné téſzi: azért mondotta Dávid[f]: *Könyörüly rajtam, Uram, mert erőtlen vagyok.* Ennek-is orvoſságát találta a' Krisſtus: mert, *Meg-ſebeſittetett a' mi hamiſságinkért, és az ő keſkegével gyógyúltunk-meg*[g]. Ennek örvendetes-voltát jelenti Jeremias, mondván[h]: *Gyógyits-meg engem Uram, és meg-gyógyúlok; ſzabadits-meg engem, és meg-ſzabadúlok: mert te vagy az én dicséretem*; melly örömet jelent. Nyolczadik Nyomorúſág, az; hogy a Bün-által a' lélek meg-hal, a' mint ő-maga az Isten mondotta Ezekielnél[i], és Sz. Jakab[k]. Azért mondotta Suſanna[l]: *Ha azt chelekeſzem* (a' tiſztátalanſágot,) *halálom az nékem.* Ennek orvoſságát annál találjuk, a' ki azt mondotta[m]; *Én jöttem, hogy életök légyen, és bővebben légyen.* Innét mondatik Életnek[n], és *Mi életünknek*-is[o]. Ez minémű örvendetes légyen, meg-érthettyük a' tékozló fiú attyának mondáſából[p]: *Vigan lakni és örvendezni kell vala, mert ez a' te öcséd meg-hált vala, és meg-elevenedett; el-veſzett vala, és meg-találtatott.*

Ezek a' Krisſtus Szenvedéſének haſznai, mellyeken méltán örvendezhetünk, a' Próféta-jövése szerént: melly örőm hogy tellyes-b és tekélletes-b légyen, láſsuk a' módot, mellyel mind ezeket végh-hez vitte a' Krisſtus. Az ember, mint-hogy a' Bün-által, az Isten ellenſége volt; és azért igen alá-való állapatra-is jutott, magát ennyi ſok, és nagy

A

a Pſal. 5. 6.
b Sap. 14. 9.
c Iſa. 59. 2.
d Ier. 5. 25.
e 2. Cor. 5. 19.
f Iſa. 12. 1.

g Exod. 32. 33.
h Apoc. 3. 5.
i Col. 2. 13.
k Pſ. 121. 1.
l Pſ. 122. 2.

b

a Rom. 6. 23.
b Apoc. 21. 8.
c Apoc. 20. 14.
d Matt. 25. 41. 46.
e Oſ. 13. 14.
f Pſ. 85. 13.

g 2. Tim. 2. 26.
h Luc. 1. 74.

i Pſ. 115. 8.

C

k Ier. 2. 22.
l Ezech. 16. 25.
m Apoc. 2. 5.
n Eſa. 5. 25. Tit. 3. 5.
o Pſ. 50. 4. 9.
p Verſ. 12.

q Prov. 4. 19.
r Zoph. 1. 17.
s Iſa. 42. 16.

t Mar. 10. 52.
u Pſ. 6. 3.

D

x Iſa. 53. 5.
y Ier. 17. 14.

z Ezech. 18. 4.
a Luc. 1. 25.
b Dan. 13. 22.
c Prov. 10. 10.
d Ioan. 11. 25.
e 1. Tim. 1. 15.
f Col. 3. 4.
g Luc. 15. 32.

A

nyomorúságokból semmi-képpen ki nem szabadíthatta volna, hanem, az Istennek szerelmes Fia magára vötte a' dolgot; nem maga hasznáért bizony, hanem chak *a' nagy Istenünknek nagy Irgalmassága-által, mellyel meg-látogatott minket a' magasságból-támadó*[f]. E' végre vötte-fel az Emberi testet, és természetet; melynek tulajdona, hogy szenvedéssel tégyen eleget, és érdemellyen; és azt az Istenség végetlen méltósággal felékesítette, hogy az övéből adhatná méltó árrát, és meg-válthatna bennünket.

[f] Luc. 1. 78.

Első Módgya pedig az Elég-tételnek, hasonló volt az orvossághoz, melynek ellenkezőnek kell lenni a betegséggel; úgy hogy, a' hideg betegség-ellen, meleg orvossággal kell élni; a' meleg-ellen pedig, hívesítővel. Az-okáért a' Krisztus, Adámnak engedetlenségéért, *Engedelmessé lett a' Keresztnek haláláig*[g]: a' nagy kevélységért, mellyel a' vak ember az Istennek magas fölségét kívánta, *Meg-alázta magát, szolgai abrázatot vévén-fel*[h]. és úgy éppen eleget tött.

[g] Phil. 2. 8.

[h] Vers. 7.

Második Módgya az Elég-tételnek az volt; hogy, a' melly Büntetéseket az ember érdemlett a' Bűnért, azokat a' Krisztus magára vállalta, és el-szenvedte. Első Büntetése pedig az embernek, a' Halál volt: mivelhogy az Isten nyilván meg-mondotta Adámnak[i]; hogy, *Valamelly nap észik* a' tiltott fának gyümölcséből, *Halállal halsz meg.* Ezt a' Krisztus magára vötte, hogy a' Halálra-méltó embert meg-szabadítaná, és a' mi halálunkat, ő meg-halván, meg-rontaná. Mert, a' mint *Eusébius Emissénus* mondgya, erről az Istennek bölcsesége úgy végezett, hogy az embertől meg-érdemlett halálért, a' Krisztus az ő halálát, mellyet nem érdemlett, mutatná-bé, és azt állatná amannak helyére: mint-hogy, sem nekünk nem volt a' mivel élhetnénk, sem az Isté Fiának a' miért meg-halhatna. A' Másik Büntetése a' Bűnös embernek, Minden-féle nyavalyákat magában foglal, mellyeket tellyes életében szenved: mert bizonyos dolog, hogy az Igasság nem szenvedi a' Büntetést, a' hol Bűn nincsen. Ezeket-is magára vötte a' Krisztus, a' mennyire személyéhez és állapattyához illett: mert gyakorta éhezett, szomjúhozott; hideget, meleget, fáradságot, és testében nagy kínokat szenvedett. A' Harmadik és leg-nagyobbik Büntetése a' Bűnös embernek, a' Pokolnak kínnyai: mellyek, mint-hogy az Isten Fiához nem illettek, azért, hogy az Istennek gyűlöletével, és kétségbeesésével eggyütt-járnak; azokat fel nem vötte ugyan, akár-mint káromkodgyék *Calvinus János*: de mindazáltal, némelyeknek hasonlatosságát méltóztatott fel-venni.

B

[i] Gen. 2. 17.

C

I. Az Ember az Ördögnek, a' kinek a' Bűn-által engedett, hatalmába adatott: a' Krisztust az Ördög tagjai meg-fogták, kötözték, kínozták, és végre meg-is ölték. és azért mondotta azoknak a' kertben[k]: *Ez a' ti óratok, és a' setétségnek hatalma.* II. A' Kárhozott lelkeknek semmi vigasztalások nincsen: Urunk-is a' szenvedésben, hogy a' Meg-váltás bővségesb lenne, semmi vigasztalást nem érzett, és azért mondotta[l]: *Én Istenem, én Istenem, miért hagytál-el engem?* nem hogy panaszolkodott volna azon, a' mit szabad jó akarattyából magára vött: hanem, hogy meg-jelentené a' kínnak és fájdalomnak nagy-voltát; mint mikor a' Tanítványoknak-is azt mondotta[m]: *Szomorú a' lellkem mind halálig.* III. A' Kárhozott embereknek, semmi ragok, semmi részök, semmi érzékenségök gyötrelem-nélkül nincsen: Urunk-is minden tagjaiban, tetejétől fogva talpá-ig, nagy kínokat szenvedett; a' mint másutt meg-mutatom. Ezekért méltó siránkoznunk, magunk javaiért pedig örvendeznünk: és mind a' kettőért meg-gondolnunk, a' mit a' Bölcs mondott[n]: *A kegyetlennek jó-tselekedetét el ne feledjed; mert telkét adta érette:* hálát adván néki.

[k] Luc. 22. 53.

[l] Matt. 27. 46.

[m] Matt. 26. 38.

[n] Eccl. 38. 20.

D

Ezt pedig hogy jól végbe-vigyük, azt kell meg-gondolnunk, kikhez jő a' Krisztus a' Királyi pompával; tudni illik, a' Sion és Jerusálem leányihoz, az-az, a' Júda és Izrael nemzetségihez: és azon kell igyekeznünk, hogy mi is, lélek-szerént azok legyünk, az-az, azokban gyakorlyuk magunkat, a' miket az *Izrael, Júda, Sion,* és *Jerusálem* neve magában foglal. I. *Izrael*, annyit tészen, mint *Istennek hatalmát-vévő.* és azokat példázza, a' kik *Mennyeknek országát erőszakkal ragadgyák*, mint-hogy az *erőszakot szenvedő*[o]. Illyen volt Jákob, midőn az *Izrael* nevet nyerte: mert azt mondotta az Istennek képe-béli Angyalnak[p]: *Nem bocsátlak-el téged, hanem ha meg-áldasz engem.* Illyen volt Mózes; kinek az Isten azt mondotta[q]: *Eressz-el engem, hadd pusztúljon-el ellenek haragjom.* Illyen volt a' Kananeai aszszony; kinek Urunk azt mondotta[r]: *Ó aszszony, nagy a' te hited: légyen neked a' mint akarod.* Ezekért vöttek a' hatalmas Istennel, a' bűzös, áiratos, és álharatos könyörgéssel; mellyel mi-is mindent meg-nyerhetünk ő Szent Fölségétől, a' mint Urunk nem egyszer igérte[s]. Kívántatik azért, hogy fő képpen e' napokban, szorgalmatosok legyünk az imádságban. II. *Júda* annyit tészen, mint *Dicsérés*, vagy *Hála-adás*, melly azt tanít, a' mit a' Bölcs parancsolt, mondván[t]: *Áldjon az Urat, magasztaljátok őtet, a' mennyire lehet tőletek; mert na-*

[o] Matt. 11. 12.

[p] Gen. 32. 26.

[q] Exod. 32. 10.

[r] Matt. 15. 28.

[s] Jer. 33. 3. Ezech. 36. 37. Matt. 7. 7.

[t] Eccl. 43. 33.

gyobb minden dicséretnél. Fel-magaſztalván őtet, tellyeſſégyetek-meg erővel, hogy el ne fáradgyatok; mert meg nem fogjátok. Melly Hálá-adást ázzal bizonyitunk-meg, ha a' Kriſtusnak irgalmaſságáért, irgalmaſsággal felelünk meg, és az ő ſzükölködő tagjait, értekünkhöz-képeſt, meg ſegéttyük. III. *Sion*, annyit téſzen, mint *Rakás*, mellyen értetik a' Jóſzágos-chelekedeteknek gyakorlása, hogy azokkal bővſéges jutalmat ſzerezzünk magunknak: fő-képpen, mint-hogy a' Kriſtus az ő Szenvedéſekor, leg-inkább adta magát például a' Jóſzágos-chelekedetekben. IV. *Jeruſalem*, végezetre, annyit téſzen, mint *Békeſség-látása*, és azon Békeſséget ajánlya; melyhez fő-képpen a' Gyónás-által jutunk: melly-által, mind az Iſtennel meg-békéllünk, ki chak a' Bűnért haragſzik reánk; 's mind felebarátunkal, ha valami viſzſza-vonás vólt kőzöttünk, eleget tévén néki ha karba hoztuk, vagy egyéb-képpen meg-bántottuk; 's mind mi-magúnkal, mivelhogy lelkünk-iſméreti meg-chendeledik, és nagy vigan ſiet az el-fogyhatatlan Békeſségnek földére az őrők Boldogſágba: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Iſten, az ő Sz. Fiának érdemiért. Ámen.

A

B

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

KRiſtus Urúnk a' mái Evangéliomban, Tanítónak, Királynak, és Iſtennek mutatta magát: a' kik pedig követték, ſzorgalmatos tanítványoknak, engedelmes ſzolgáknak, és hálá-adó teremtett állatoknak. Tanítónak mutatta Urúnk magát: mert, el-küldvén a' Tanitványit, meg-tanította mit kelletnék chelekedniek, és felelniek: azok pedig, mint jó Tanítványok, mindent az ő oktatáſaſzerént chelekedtek. Fejedelemnek mutatta magát Urúnk, parancholván, hogy a' kőtőtt ſzamárt el-őldanák, és az ő ſzolgálattyára hoznák: azok pedig, a' kiké vólt, ſzó-fogadó Szolgáknak, oda engedvén az Úr parancholattyára marhájokat. Iſtennek mutatta magát Urúnk, a' távul-való és jővendő dolgokat meg-jelentvén, és magát Úrnak nevezvén: kit úgy, mint hálá-adó teremtett-állati, fogadtak a' ſereg-béli emberek, kik azt mondották[a]: *Áldott a' ki az Úr nevében jő: Hoſánna a' magaſságban!* és a' kik az zőld ágakat tőrdelték, és ruhájokat-is a' földre terítették. Chodálatos, és ſzokatlan dolgot chelekedett a' Kriſtus bizonyára, de a' nép-is chodálatos dolgokkal felelt-meg-néki: mellyekről méltó értekeznünk, és azokból, lelki elő-menetelünkre, tanúſágokat ſzedegetnünk.

a Matt. 21. 9.

I. Okát adom a' Kriſtus Pompájának, mellyel ma Jeruſalembe ment.
II. Meg-mondom, Mit kellettek itt Kriſtus Urunktól tanúlnunk.
III. Meg-mutatom, Mint kelletik őtet hozzánk fogadnunk.

ELSŐ RESZE.

CHodálatos és ſzokatlan dolgot chelekedett, mondám, a' mái napon Kriſtus Urúnk; mert egyéb-ha minden-képpen titkolta méltóſágát, és egyebekkel-is titkoltatta; a' mint egy-néhány példáiból ki-tetſzik: ELSŐBEN: Keresztelő Sz. János, azt mondotta néki[b]: *Nékem kell tőled meg-kereſztelteſnem, és te jösſz hozzám?* mellyel magánál nagyobnak jelentette: de Urúnk, el-akarván azt titkolni, azt felelte: *Hadd reá most: mert így illik bé-tőltenünk minden igaſságot*, tudni illik, az Alázatoſsággal. MÁSODSZOR: Az Ördőgők, ki-menvén az emberekből, azt kiáltották[c]: *Te vagy az Iſten Fia*: de Urúnk, *meg-fedvén, nem hadta őket ſzólani.* HARMADSZOR: A' Betegek, a' kiket meg-gyógyitott, kivánták az ő dichőſégét mindennek beſzélleni: de Urúnk gyakorta meg-parancholta, hogy *Senkinek ne mondanák*; úgy-mint, a' poklosnak[d], a' fel-támaſztatott leánzo ſzüleinek[e], a' vaknak[f], és egyebeknek-is. NEGYEDSZER: A' három Tanitvány, kik látták a' Kriſtus ſzínének el-változáſát, őrömeſt kőzlőtték vólna egyebekkel-is: de meg-parancholta nékik[g], hogy *Senkinek ne mondanák a' látáſt, mig az ember Fia halottaiból fel-támadna.*

b Matt. 3. 14. 15.

c Luc. 4. 41.

d Matt. 8. 4.
e Mar. 5. 43.
f Mar. 8. 26.
g Matt. 17. 9.

De imé, a' mái napon mind kűlőmben-ben ő-maga Úrnak nevezi magát, és nagy pompával mégyen Jeruſalembe, mindenek láttára: a' népnek nem chak meg-engedte, hogy Királynak nevezzék, és minden tiſztelettel illeſsék, de az ellen-mondó Fariſæuſok ellen-is meg-óltalmazta őket, és azt mondotta[h]: *Ha ezek halgatnak a' kövek kiáltnak.* Chodálatos és ſzokatlan dolgot chelekedett a' Zsidó nép-is, és olly módon, 's olly tiſztelettel fogadta, hogy haſonlót ſoha senkinek a' Királyok-kőzzől nem chelekedett. *Plutarchus* azt írja ugyan, hogy *Catónak* az *Iſteneknek*, az útra, a' mellyen

h Luc. 19. 40.

ment,

A

ment, ruhájokat le-terítették; a' *Neapolyiak* pedig, *Pompejus*nak eleibe-menvén, a'melly úton kellett menni, virágokkal bé-hintették, és ruhájokat-is le-terítették, és kezeit meg-chókolták: de az Izraël fiairól azt nem olvasom: hanem, midőn Jehut Királyságra meg-kenette vólna Elíséus Próféta, eggyel a' Próféták fiai-közzül; a' kik jelen-vóltak, sietve ki-ki maga palástyát vévén, lábai-alá tőrték, ítélő szék halomlatosságára [1]; de azt házban, és nem úton chelekedték. Ennek a' szokatlan Pompának, a' Sz. Atyák egy-nehány szép Okát adgyák:

[1] 4. Reg. 9. 13.

I. Arany-szájú Sz. János azt irja [k]: Mivelhogy halálának ideje el-közelgetett, arra nagy dichőséggel akart sietni; mutatván azzal, hogy ő minden bűntől tiszta-, és minden Jószágos-chelekedeteknek ékességivel tellyes. Mert a' nép, illyen nagy pompával fogadván, és nagy sereggel a' Várasba kéfervén a' Krisłust, nyilván jelentette az ő-fedhetetlen életét, és ártatlanságát, mellyet a' népnek, nagy javára és épületire mutatott: és, ha a' nép valami festett erkölchét tudta vólna, nem chak eleibe nem ment vólna, és örömmel nem fogadta vólna, hanem el-is kerülte-, vagy el-kergette-vólna. mivelhogy Urunknak külső maga-viselése, semmi olly tiszteletet, és szokatlan pompát nem kivánt; mert nagy alázatosan viselte magát; kinek Tanitványi, szegény halászok vóltak [l]; nyájaskodó társai, a' Publikánusok és bűnősök [m]; és a' Királyság-előtt el-futott [n]: a' szegény eggyügyű kősség-is, és az ártatlan gyermekek, kik leg-inkább tiszteltek Urunkat, nem vóltak hizelkedők, vagy udvar-hazugi, a' kik chélchapásokkal valamit vártak-, vagy vájtak-vólna tőle. és azért hozta Urunk-is a' Dávid mondását elő [o]: *A kichinyek és chöchömök szajok-által, vitted végbez a' dicséretet az ellenségidért, hogy el-rontsad az ellenséget és bosszún-állót.*

[k] Hom. 67. in Matt.

[l] Matt. 4. 18.
[m] Luc. 15. 1.
[n] Ioan. 6. 15.

[o] Psal. 8. 3.

II[ik] Okát adgya egy régi Doktor [p], és azt mongya; hogy Urunk ezt azért chelekedte, hogy a' halált maga-ellen ingerlené: mert tudta a' Farisæusoknak, és Irás-tudóknak irégy szívőket, és hogy ez illyen győzedelemhez-illendő pompáért inkább fel-indúlnak ellene, és halálára sietnek; mellyet ő főlőtte igen kivánt: nem hogy az ő bűnőket kivánta-, vagy akarta-vólna; hanem, hogy az ő Atyától rendelt időben, mellyet tudott hogy már közel vagyon, akart meg-halni, és az ő ellénségének gonosz szándékát és vetkét, a' széles világnak üdvősségére fordítani, az ő ístentelen-igyekezetőkkel egyebeknek javára élvén.

[p] Author Operis imperfecti, Hom. 37.

III[ik] Okát adgya *Béda* [q]; hogy meg-mutatná, hogy az ő Országa nem e' világi, sem ideig-való: és azért nem chelekedett e' világi Fejedelmek szokása-szerént-, kik, szép aranyas szekeren ülvén, vagy sok lovasoknak és fegyvereseknek seregitől kéfértetvén, mutogatták dichőségőket; melynek az előbbi Predikátzióban okát-is mondottam: hanem, az alázatos szamárra ülvén, a' szegény kősségnek kéférésével meg-elégedett. nóha a' kéférők-is hamar el-váltak tőle; úgy hogy egész Jerusalemben, senki chak étellel sem kinálta, sem házához nem hítta, hanem ellve-felé kételenítteteti viszsza-menni Betzniába.

[q] Lib. 3. in Matt. c. 21.

IV[ik] Okát mongya Sz. Bernárd [r]; hogy e' Világi dichőségnek hiuságát előnkbe adná; melly olly állhatatlan, hogy az embert leg-ottan el-hadgya. Ez a' kősség, a' mint mondám, szokatlan tiszteletel fogadta ugyan a' Krisłust: de kevés nap-múlva, nagy gyalázattal a' Várasból ki-hurczoltatta, a' tolvaj Barabbásnál alább-valónak tartotta, és torka-szakadva kiáltotta; *Feszítsd-meg, feszítsd-meg őtet.* Melyből megtanúlhattyuk, mennyit kellessék ez álnak Világnak hinnünk, ha azt akarjuk hogy tőle meg ne chalattassunk.

[r] Serm. 1. in Festo Pal. matum.

V[ik] Okát-is azon Sz. Bernárd adgya [s]; hogy a' következendő Szenvedésnek nyomorúságát keservesbé tenné: mert tőkkel inkább érezzük, és nehezebb néven-vészük a' tiszteletet-után következő gyalázatot; és a' büntetés nehezben esik azoktól, a' kik az-előtt egy-kevessé bóchüllőttek.

[s] Lib. 2. de Dot Palmarum.

VI[ik] Oka az lehet; hogy maga példájával meg-mutatná, hogy nem mindenkor kell meg-vetni e' Világi bóchülletet: hanem, hogy helyt-is adhatunk annak, ha Istennek nagyobb tiszteletségére, és félebarátunknak elő-mentelire következik. Ezért engedik-meg, mind az Egyházi, 's mind a' Világi Fejedelmek, hogy tiszteltye őket-a' kősség: sőt ki-ki, állapattya-szerént, bűn-nélkül, mind ruházattyában, 's mind udvarában meg-mutattya méltóságát, hogy a' kősség alá-válonak ne tartsa; melly gyakorta inkább tekinti a' kűlső ékessséget, hogy sem az Istentől vőtt méltóságot. Mindazáltal arra-is készeknek kell lennünk, hogy, valamikor kívántatik az Isten dichőségére, örömest el-legyünk afféle bóchüllet-nélkül: követvén a' Dávid példáját-, ki az Úr szekrénye-előtt, úgy ugrált mint valami köz-ember; nem gondolván Királyi méltóságával, sem a' felesége chufolásával [t], ki azért szívében meg-útálta a' Királyt.

[t] 2. Reg. 6. 16.

VII[k] Oka az lehet; hogy meg-mutatná, hogy a' Szenvedés, ő-magában nem gyalázatos, sem botránkoztató, hanem inkább dicsőséges, és fel-épitő; mivelhogy Krisztus Urunk arra, a' népnek olly nagy vigasságával siettet. Mert, mi-képpen hogy a' kik éltökben új állapatot nyernek, bizonyos tris pompával tiszteltetnek; mint mikor az Egyházi ember új Miséjét mongya, vagy a' Házas-ember menyegzőt szolgáltat: azon-képpen Krisztus Urunk siete[tt] Jerusálembe, hogy ott új Áldozatot kezdene a' Vég-vachorán, és azt el-végezné a' Keresztfán; és az Anyaszentegyházat, érők Házas-társúl magához kapcsolná; és ekképpen, menyben és a' földön, tellyes méltósággal uralkodnek; a' mint Fel-támadása után maga is jelentette, mondván [k]: *Adatott nékem minden hatalom, menyben és a' földon*: mellyet az ő Szenvedésének győzedelmével nyert és talált. [k] Máté 28. 18.

VIII[l] Oka az lehet; hogy meg-mutatná, hogy az ő diadalma nem kétséges, hanem minden-képpen bizonyos. Mert egyéb Fejedelmek, a' harcz-előtt nem szokták magokat diadalomhoz illendő készűlettel mutogatni; tudván, hogy a' harczon-való diadalom kétséges, és bizonytalan; és, a mint szokták mondani, a' kocza olly hamar vakot vethet, mint hatot: de a' Krisztus az ő győzedelme-felől nem volt kétséges; tudván maga erejét, a' kinoknak el-szenvedésére; és látván, hogy sem a' Zsidók, sem az Ördögök nem vésznek eszökbe a' szokatlan harczolásnak módgyát, mellyel ő az ő ellenségével meg akart ütközni, és azt bizonnyal meg-győzni. mert azok, egyéb fegyvert nem tudtak annál, a mellyel köznségesen a' telli hadakozásban élnek: a' Krisztus pedig, azzal akarta őket meg-győzni, hogy minden kinokat békével és jo kedvel el-szenvedett. Mikor elsőben a' puskákat, és egyéb lövő-szerszámokat találták; a' kik azokkal éltek, bizonyosnak tartották a' győzedelmet; azt itélvén, hogy könnyen meg-ejthetik az ellenséget, a' ki az ollyan fegyvertől nem tud félni, és az ollyan fortélyt meg nem gondollya: azon-képpen győzte-meg Urunk az ő ellenségit, kik semmit nem tudtak az ő harczolásának új módgyáról: és úgy, mentől inkább kinozták a' Zsidók, annyival inkább okot adtak néki a' győzedelemre. noha ők azzal, minden dicsőséges hirét-nevét el akarták törleni. Az Ördögök pedig arra igyekeztek, hogy, a' sok és iszonyú kínok-által, haragra, és Isten-ellen való káromlásra vigyék, vagy kétségbe ejtsék: de meg-chalatkoztak; és a' mivel nyertesek akartak lenni, azzal veszetették ügyöket, és cherben maradtak. [l] A

IX[m] Oka az lehet; hogy a szomoruságot, melly a' Tanítványok szívét, a' Krisztus szenvedése-kor, rövid nap el-foglalandó volt, ezzel a' vig pompával meg-enyhítené: mint az Orvosok, mikor keserű italt akarnak be-adni, előbb valami mézet kóstoltatnak a' beteggel, hogy a' következendő keserűséget könnyebben szenvedhesse. És igy a' mái napon, a' kemény, nehéz, és iszonyú Kereszt-helyett, szép zöldellő és könnyű pálma-fa ágakat láttak; az oltorokért, és vészszőkért, gyönyörűséges olaj-fa ágakat; a' mezitelenségért, az úton el-teritett ruhákat; a' kegyetlen hóhérokért, a' gyenge Zsidó gyermechkéket: a' káromlásért pedig, Istени dicséretet hallottak; a' hamis vádolásokért, kedves ének-szót; a' szörnyű kiáltásért, *Feszítsd-meg őtet*, a' vig Osannát; az átokért, mellyel a' fán-függő Krisztust átkozták, ama' szép áldomást: *Áldott a' ki jő az Ur nevében.* [m] B

X[n] Oka az lehet; hogy némelly Ó Törvény-béli példát, és a' Próféták jövendölését bé-tellyesitené. Az Isten imillyen parancholatot adott az ő népének Egyiptusban, Moyses- és Aaron-által [o]: *Szóllyatok az Izráel fiainak minden gyülekezetihez, és mongyátok nékik: E' hónak tizedik napján, ki-ki egy Bárányt vegyen az ő cheléde-és háza-szerént. Az első hónak*, az-az, *Martiusnak*, mellyet mi *Böjt más havának* nevezünk, tizen-negyedik napján, kellett a' Húsvéti Bárányt meg-ölni; mellyet négy nappal az-előtt, ki kellett a' nyáj-közzül válaszrani, és a' házhoz vinni. Azon a' napon, ki-ki a' mezőre ment, és a' jövendő Húsvét áldozattyára-való Bárányt, nagy örömmel, ágakkal, és virágokkal fel-ékesitvén, házához vitte. Mint-hogy az a' Bárány, ama' gyönyörűséges Szabadúlásnak emlekeztető jele volt, mellyel az Isten az ő népét Egyiptusnak kemény rabságából ki-szabaditotta, és Faraót minden üldöző seregével a' Veres tengerbe süllyesztette: ki nem látrya, hogy *A' Törvény, árnyéka volt a' következendő jóknak* [p]; és, hogy *Mindenek példában történtek a' Zsidóknak* [q]? Mert ez nyilván-való példája volt a' Krisztus Szenvedésének, és Halálának: mivelhogy Krisztus Urunk, minden bizonnyal, *Martius*nak tizen-negyedik napján fogattatott-meg, hogy gyalázatos halált szenvedne; mellyel ő az egész emberi nemzetet ki-szabaditotta az Ördögnek kegyetlen rabságából. Az-okáért ez napon, melly *Martius*nak tizedik napja volt, és akkor Vasárnapon estt, ment-bé Jerusálembe a' mi artatlan Bárányunk, k a' világnak vétkét el-vőtte. [n] D [o] Exo. 12. 3. [p] Héb. 10. 1. [q] 1 Cor. 10. 11.

Ez volt

A

Ez vólt pedig a' Krisſusnak leg-nagyobb dichőſége, melly méltó bizony örők emlékezetre. és azért akarta, hogy nagy örömmel és vigaſsággal kéſérnék Jeruſalembe. A' Próféta Zakarias vólt, ki e' dologról így prophétált [a]: *Igyen vigadgy Sionnak leánya; örvendezz Jeruſalemnek leánya: Imé a' te Királyod jő néked igaz, és hódőſztb, ſzegény, és a' nőſtény-ſzamáron-ülő, és a' chikkon a' ſzamár-tsikón.* Itten ſemmi meſterſéggel el nem kerülhetik a' Zidók a' hálót, nem akarván a' Krisſust *Meſſiás*nak vallani: mert, a' mint Arany-ſzáju Sz. János okoskodik [b], máſról a' Zidók Királyi-kőzzül nem olvaſſuk, hogy ſzamáron ment vólna Jeruſalembe, kiről ezt a' Próféta jővendőléſét érthetnők. Olvaſom; hogy Saul az atrya ſzamárit kereſte, mikor a' Királyſágra kente Sámuel [c]: de nem olvaſom, hogy ſzamáron ment vólna Jeruſalembe; ki reá ſem talált a' ſzamárokra; és ő, Zakarias Prophétának jővendőléſe-előtt vólt. Olvaſom azt-is; hogy, mikor Dávid Abſalom-előtt futott [d], Siba a' Miſibóſet ſzolgája, eleibe-ment két ſzamárral, meg-terhelvén azokat kenyérrel és egyéb eleſéggel: de azokon nem ült Dávid, ſem Jeruſalembe nem ment. A' Krisſus pedig, mint *Meſſiás*, bé-tellyesitette Zakariásnak prophétáláſát: melynek minden chikkelyi főlőtte-igen illenek hozzája; a' mint az Első Predikatzióban meg-mutattam.

[a] Zach. 9. 9.

[b] In cap. 21. Matth.

[c] 1. Reg. 10. 1.

[d] 2. Reg. 16. 1.

B

II. RESZE.

DE laſſuk mit kelleſsék tanúlnunk ettől a Királytól, a' ki illyen módon jő hozzánk. Azt irja *Aulus Gellius* [e]; hogy *Epictétus* Filóſofus, a' jó erkölchnek minden tudományát két igében foglalta: *Suſtine. Abſtine*: az-az, Szenvedgy, Tartóztaſd magadat: akarván jelenteni, hogy, a' mi kedvünk-ellen vagyon, és meg ſzokott ſzomoritani, békével ſzenvedgyük, és kétſégbe ne eſſünk; a' mi pedig kedvünk-ſzerént vagyon, és győnyőrködtet, attól meg-tartóztaſſuk magunkat, és fel ne fualkodgyunk. mert haſonló veſzél, akár a' jó ſzerenchével, 's akár a' gonoſzſzal nem tudni élni. Szép imádſágát olvaſom erről Salomonnak [f]: *Kettőt kértem tőled, ne tagadd-meg tőlem mielőtt meg-halljak: Kóldúſságot és gazdagſágot ne adgy nékem; chak adgyad eledelemmel-való ſzükségimet: hogy ne-talám meg-elégedvén, a' meg-tagadáſra ingerletteſſem; és mongyam: Kicsoda az Ur? vagy a' ſzükségtől kénſzeritetvén lopjak, és hamiſſan eskődgyem az én Istenem nevére.* Azon kéri az Istent, Elsőben; hogy ne adgyon gazdagſágot néki; melyben kevés kőveröi találkoznak: és azt jelenti, hogy a' gazdagſág, embernek ſzivét arra ingerli, hogy meg-tagadgya az Istent; a' mint gyakorta látyuk, hogy a' gazdagok, kiknek minden dolgok kedvők-ſzerént forog, úgy élnek mint-ha Isten nem vólna, a kinek valaha minden chelekedetőkről ſzámot kellene adniok; és úgy, ha nem ſzájokkal, de ſzivőkkel meg-tagadgyák az Urat. Másodſzor, azon kéri; hogy kóldúſságra ne jutaſſa; melyben ſokan kővetik, de talám más okból, és más végre: és azt jelenti, hogy a' nyomoruſágoknak el-távoztatáſáért, az emberi gyarlóſág, hamis és méltatlan elzkőzhőz fog.

C

E' Két dologban, igen ſő Meſterünk lehet a' Krisſus: a' mái chelekedetével meg-mutatván, hogy az ellenünk-való háboruſágtól, nem kell irtóznunk és furnunk, hanem bátorſágos ſzivvel el kell ſzenvednünk: a' kivánſágunk ſzerént-valókkal pedig, mértékletteſſen éllyünk, hogy el ne ragadgyanak bennünket. Mert győzedelmes pompával megyen Jeruſalembe, hallya a' népnek ſzép üdvőzléſét és dichéretit, látya a' bőchülletes fogadáſnak jeleit; de fel nem fuvalkodik, hanem inkább ſiránkozik a' Városnak romláſán, és a' népnek kővetkőzendő veſzedelmén. Más-felől, hallya a' Farisæusok zúgolódáſát; rudgya, hogy rövid nap mind külömbet fognak vele chelekedni, és gyalázatos halállal meg-ölik: de ſem el nem fút, ſem el nem rejtezik, hanem mindenek-láttára mégyen a' Városba, és mindenekhez bátorſágos ſzivvel keſzül. Minden földi jókat, úgy-mond Sz. Agoſtonus [g], meg-vetett az emberré-lőtt Isten; hogy meg-mutatná, hogy méltók meg-vetéſre: és minden földi nyomoruſágot el-ſzenvedett, mellyeket meg-parancholt hogy el-ſzenvedgyünk; hogy, ſe amazokban ne kereſnők a' boldogſágot, ſe ezekben ne félnénk a' boldogtalanſágtól. Igaz mondás: és ebben függ a' Jó életnek fondamentoma.

D

[g] De Catechizandis rudibus.

Chodáſkozik Szent Bernárd czen a' Krisſus pompáján, azt az ő haláláhan gyalázattyával egybe-vetvén: hogy azon Városban, azon kőſségtől, azon időben, a' *Proceſſus*nak dichőſségével, és Isten dicheretekkel tiſztelteretett; annak-utánna pedig; kinok és gyalázatok-által meg-kérdeztetett, és a' gonoſz-tévőkhöz haſonlíttatott, melyből ki-tetſzik e' világi dolgoknak állhatatlan állapattya, és ſzünetlen-való változáſa. Erről ſzép példánk vagyon Jóſef Patriarkában, ki ifjuságunkat ſok jeles dolgok-

[h] Serm. 1. in Resur. Dom.

ban példázza. Mert, nagy örömre lehetett azon, hogy a' több attyafiainál inkább szerette Jákob [a], de azt mingyárt követte az irégység és gyülölség; és annyiba jutott dolga, hogy az attyafiai megakarták ölni, és idegen földre pénzen el-adták: Örömre lehetett azon, hogy az ura-előtt kedvet talált [b]; de azt nagy háborúság követte. mert, hamisan bé-vádoltatván tiszták alan aszszonyától, a' tömlöczbe vettetett, és ott sok ideig hevert: Örömre lehetett, hogy ki-hozattatván a' tömlöczből, egész Egyiptusnak Fejedelmévé lőtt [c], hogy szerelmes attyát látta, és fiainak áldomást nyert tőle; de azt szomoruság követte, az attyának halálaért; és végtére, minden világi örömének véget szakasztotta a' keserü halál. Nincsen azért semmi álhatatos gyönyörüség e' világon: hanem, mint az édes és szép folyó-vizek, a' habzó és keserü tengerbe szakadnak; úgy minden világi gyönyörüségek fájdalomma változnak; és abban múlnak el: és, a' mint Salomon mondotta [d], *a' nevetés fájdalommal egyelíttetik, és az örömnek végét szomorúság foglalja-el.* Valaki azért e' világon tiszta örömet keres, rózát keres tövis nélkül, búzát polyva-nélkül, bort söpör-nélkül, olajt sonkoly-nélkül, tüzet füst-nélkül; és hiában törődik, 's valóban meg-chalatik. Világ terentésekor, egy-néhányszor olvastuk [e]; *Lőn estve és reggel első nap, második, harmadik* &c. és világ végéig mind úgy tart: mert valamig e' világon élünk, a' nap-után éjszakát kell várnunk, a' világosság-után setétséget, az öröm-után bánatot, az egészség-után betegséget, végezetre az élet-után halált.

Ebből ezt azt hozom ki, hogy nem illik e' világi dolgokban vetnünk reménységünket; mellyek álhatatlanok, és chak szem pillantásig-valók: *Láttam*, úgy-mond Dávid [f], *az istentelent hogy fel-magasztaltatott, és fel-emeltetett mint a' Libanus Cedrusi: és elő-menék, és íme nem vala: és keresém őtet, és fel nem találtatik a' helye*: az-az, kerülék, 's fordúlék, és leg-orzsán el veszte minden dicsősége. Számtalan példáink vannak erről a' Históriákban. Nagy Sándornak, az egész Világ nem láttatott elégnek lenni; és rövid időben sok Országokat meg-vőtt; hatalmas népeket meg-hódoltatott; magát *Jupiter* fiának tartotta: de mint járt? Életének virágában holt-meg; és harmincz egész nap nem temették-el, azért, hogy a' Had-nagyi az Országin nem osztozhattak. *Valerianus* Cháfzárt, a' mint *Eutropius* irja [g], a' *Perfiai* király meg-fogta, és mikor lóra ült, fámolygyanánt, a' nyakára hágott; végre meg-nyúzatta, és meg-fozatta, szerencsétlenségének örök emlékezetire. Hasonló-képpen bánt *Temerlánes* a' Tatárok fejedelme, a' Török Cháfzárral *Bajazéttel*. *Darius* Királyt, Nagy Sándor, feleségével és magzatival-együtt el-fogta; egész hadát meg-verte, és egy harczal Országát el-foglalta. *Xerxest*, ki hajókkal úgy meg-töltötte vólt a' tengert, hogy száraz földnek láttatnék, az *Athenaiak* győzték-meg. *Julius* Cháfzárt, midőn a' Római birodalmat tellyességgel el-foglalta, husz on-három sebbel végezték-ki e' világból a' Tanács-házban; kik-között ollyak-is vóltak, a' kiket leg-jobb barátinak tartott. *Dionysius*ról a' *Syracusai Tyrannus*ról, azt irja *Ælianus* [h]; hogy hajója négy-száz vólt, gyalogja száz-ezerig, lóvasa kilencz-ezer; a' *Syracusa* várának pedig, nagy magas kő-falai vóltak, abban számtalan gabona, és minden-féle fegyver; annak-fölötte sok népekkel szövetsége vólt: kikhez bizván, azt alitotta, hogy Országát gyémántal foglalta-össze, mellyet senki el nem ronthatna: De mint lőtt dolga? Elsőben ő-maga meg-ölte attyafiait: az-után szemei-előtt a' fiait szörnyü-képpen meg-ölték, leányit meg-szaplósították, és mezítelen verik őztetvén meg-ölték. Rokonit elevenen meg-égették, vagy darabonként konczolván, a' tengerbe vetették: ő-maga nagy nyomorúságra jutott, és vénségére kolduláshoz, és a' borbélyok mű-helyében éldögélvén, az embereknek chúfjává lőtt.

Ez az Egyik Oka, a' mellyért az Anyaszentegyház is a' mái napon, mind öltözetiben, s mind Czeremóniában változást tészen, a' vagy két igen-külömbözö dolgot egy-be foglal; az örvendetes *Processiót*, és a' keserves Kín-szenvedést: hogy eszünkbe vegyük, e' világi pompának és dicsőségnek álhatatlanságát, és hirtelen-való változását: *El-múlik a világ, és az ő kívánsága*, úgy-mond Sz. János [i]. A' ki bajt akar víni, sokan kéférik a' korlátba, dob-trombita-szóval, és erőssen biztatnyák: de ha meg-győzettetik, mingyájan el-állanak mellőle, és egyedül szomorkodva tér-viszsza. *Aman Assuérus* királynál olly nagy bóchülletben vólt, hogy *a' Királlyal egyedül ésni hitta Eszter Királyné vendégségébe*, mellyel igen dicsekedett: de azon nap, a' vendégségnek helyéről az akasztó-fára vitték [k]. Antiókus király azt alitotta, *hogy az égnek csillagait el-érhetné*: de chak hamar arra jutott úgy, hogy senki nem hordozhatta a' szenvedhetetlen bűz-miatt. és ezt a' szerencsének változását, ő maga-is iratta, mondván [l]; *Mellyet nagy nyomorúságra, és a' halálnak minémü hasznába jutottam, melyben most vagyok; a' ki vig és jó kedvü valék az én hatalmasságomban, és sokat a' nagy bánat-miatt el-szorultam ez idegen földén.*

Erről, nem régen több példákat-is hallánk a' Világi históriákból: mellyek nyil-

A
[a] Gen. 37. 3.
[b] Gen. 39. 4.
[c] Gen. 41. 43.
[d] Prov. 14. 13.
B
[e] Gen. 1. 5. 8. 13.
[f] Zsolt. 36. 35.
C
[g] Eutr. 3. Hist.
[h] De Var. Hist.
D
[i] 1. Joan. 2. 17.
[k] Eszt. 7. 10.
[l] 2. Macab. 9. 10. Dan. 4. 11. Hajb. 6. 11.

ván meg-mutatyák, hogy semmi világi dolgoknak nem hihetünk. Hallyad mit beszél a' Bölcs [a]: *A' hamisak gazdagsági, mint a' folyó-viz el szaradnak; és mint a' nagy meny-dörgés az esőben, úgy elmúlnak.* Szép hasonlatosság. Mert, mi-képpen a' meny-dörgésben, láttyuk hogy az elsős tellyegek egybe-gyűlnek, nagy dörgések lésznek, és az emberek a' mezőről, és útrától sietve haza sietnek; de kevés idéig elvén az első, az ég fel-derül, és mind annyi dörgésből egy kevés sár marad, mellyet az emberek hamar el-tapodnak: így e' Világ Hatalmasi, egy idéig nagy chaté-patéc inditnak, és sok szolgákkal, hadakkal, úgy dúl-fúlnak, mintha a Világot többől fel akarnák forditani: de chak hamar elérkezik, ha nem egyéb változás is, de a' halál; és azt a' nagy pompát, egy kevés sárrá tészi. mert a' Föld földdé, a' por porrá lészen, és mindenek meg-tapodhatyák. Ezt még a Pogány Bölcsek-is vötték észökbe. Mert *Szókratés*, e' *Athénus*nai [x] azt mondotta; hogy *Athéna* városa, szállásul gyönyörűséges, de lakásra nem elly bizonyos. és a' bordélyban való tisztátalan személyekhez hasonlitotta: kikkel noha sokan igyekeznek fajtalankodni, szépségőket nézvén; mindazáltal, nintsen olly el-vetett ember, a' ki őket házasságra kivánnya: jelentvén, hogy az *Athénai*ak, sokakat nagy tisztre vittek, kiket az-után gyalázatosson ki-űztek; mint *Aristidés*, *Themistocles*t, *Demósthenes*t; vagy méreggel megétették, mint *Periclest*, *Sókratés*t, és egyebeket. Szintén azt mondhattyuk e' Világ-felől-is: kivel, mint-hogy víg kedvet mutat, és hizelkedik, sokan barátkoznak; de, a' kinek esze vagyon, látván álhatatlanságát, nem kivánnya sokáig véle-maradását. mert chak szállásra-való, nem lakásra: mint-hogy *minékünk-is itt maradandó városunk, hanem a' jövendőt keressük* [y], mellyben nintsen változás.

Az Anyaszentegyház külömbözö Czeremoniainak, Más Okát-is adgya Sz. Bernárd [z]: tudni illik, hogy a' lelki emberek meg-értsék, hogy az örök-életnek örömére szenvedés-által kell jutni. Az-okáért, az Istennek Hivei e' világon, örömeit meg-foltották magokat minden gyönyörűségről, és szabad-akarat-szerént-való Sanyarúságban éltek; tudván, hogy azon az egy úton, mellyet Urunk *Keskenyű*nek nevez [a], kell az örök boldogságba jutni. Ha látnád, hogy valamelly áros-ember, a' tengeren hajóra szerződik, hogy *Indiá*ba menjen; és kérdenéd tőle, Miért ménygen a' tengerre, tudván minémű nyomorúságok vannak azon? ő pedig azt felelné: hogy aranyat, ezüstöt, és drága köveket keres: talám meg-nevetnéd, és azt mondanád: Vagyon-e okosságod, hogy a' tengeren keresed azokat, mellyek a' földön találtatnak? De ha ő azt felelné; Tudom, hogy nem a' tengeren találom, de a' tengeren kell által-mennem hogy *Indiá*ba jussak, a' hol bizonyosson fel-találom: nem azt mondanád-e, hogy jól felelt; és magad-is gondolkodnál azon útról? Hasonló-képpen, tudják a' Szentek, hogy nem e' világi nyomorúságban vagyon a' boldog örőm, hanem annak az úttya, mellyen bizonyosson reá juthatunk; a' mint Urunk jelentette, mondván [b]: *Boldogok a kik sirnak, mert ők meg-vigasztaltatnak. Boldogok a kik éhezik és szomjuhoznak az igasságot, mert ők meg-elégittetnek.*

III. RÉSZ.

KÉrdené valaki: Mint kell Krisztus Urunkat fogadnunk, kinek hozzánk-való jövetele igen-hasznos és üdvösséges? Felelet. A' Krisztus-kéférő népnek, (változó álhatatlanságától meg-válva) cselekedeti: követvén. Melyre szépen int bennünket Sz. Pál, mondván [c]: *Legyetek méltán, az Istennek mindenekben kedveskedvén, minden jó cselekedetben gyümölcsözvén.* Azok a' Jó-cselekedetek fő-képpen, mellyekről Rafaël Angyal emlékezett, mondván [d]: *Jó az Imádság, a' Böjttel, és Alamisnával.* mellyeket a' mái nép-is példázta cselekedetivel. Mely nép-között, Három rend-béli embereket találunk.

Első Rend-béliek, Ruhájokat le-vetvén, a' földre terítették, és az Alamisnálkodást példázták. mellyet azok-is ajánlottak, a' kiké a' szamárok voltak: kik, mihelyen hallották hogy az Úrnak szükségesek, leg-ottan el-ereszették azokat. Sokan hallyák most-is, hogy az Úrnak szükséges az ő kötött szamárok; de azért el nem eresztik, hanem inkább be-rekesztik, vagy el-tagadgyák: tudni illik, a' fösvények, kikhez szükségők-és állapattyok fölött-való gazdagságok vagyon, naponként láttyák a' sok mezítelen és éhel-haló kölöksöket; hallyák azoknak siránkozó kiáltásokat, sőt azokban a' Krisztus szavát, *A' mit ez Atyámfiai közzűl egynek cselekesztetek, velem cselekesztetek*; a' mivel ti bővelkedtök, nékem az én tagimban, a' szegényekben, szükségesek: de chak siket fülre vészik, és látatlanná tészik. Bizony, félek rajta, hogy azok a' Zsidók, sok Keresztyéneket fognak-kárhoztatni: mert a' Krisztus Tanitványinak egy szavára el ereszteték marhájokat (noha talám semmi jót még akkor nem vöttek vólt a' Krisztustól; vagy talám nem igen-is ismérték, noha semmi jutalmat nem igért nékik; sőt azt sem mondották az Apostolok, hogy viszszahozzák vagy küldik, hanem chak, hogy *az Urnak szükségesek:*) mi pedig, ő Sz. Fölségéről a' Hit által jól ismérjük, számtalan jó-tétemenyit vöttük, szép igéretit hallottuk, a

szár-

a Eccle. 40. 13.

x Lás. 12.

B

y Heér. 13. 14.

z Ser. 2. de Ascens.

a Matt. 7. 14.

C

D

b Matt. 5. 5.

c Col. 1. 10.

d Tob. 12. 8.

fáz-annyi-ról, és a'mennyei boldogságról; tudgyuk, hogy ízűkféle vagyon a'szegényekben: s mondazáltal, nem mondom egy fzámárt vembertől, de chak egy bárándárt is, vagy chak egy daráb kenyeret, és nem adunk a'Krístusnak. Nem látom miképpen mentegethessük effelé gazdagoknak. Miért bővelkődől te, úgy-mond Sz. *Basilius*[a], annak pedig szűkölkődik és koldúl? hanem hogy, te a'jó fáfárságnak jutalmát vegyed, ő pedig a'békefséges-törékenység koronájával fel-ékesíttessék. És utánna vetí: Az ehezőknek kenyere az, a'mellyet tartasz; a'meztelennek köntöse, a'mellyet kamarádba rekesztesz; a'mezítelen lábának czipellője, melly nálad meg-rothad; a'szűkölkődőnek aranya, mellyet el-ásál: az-okáért, annyinak tészsz boszszúságot, a'mennyinek adhatnál? Egy Istenfélő Érsek, sok szolgát tartott udvarában, nem hogy azokra szűksége lett volna, sem hogy azokkal dicsekedett-vagy kévélykedett-volna, hanem hogy táplálhatna őket. A'Sátára azért panaszolkodott, hogy sok heában-való abrakósok vannak az udvarban, kik-nélkül nem szűkölkődnének. Halván azt az Érsek, meg-parancsolá, hogy lajstromba írja, mind a'szükséges szolgákat, s mind a'többit. Kiknek nevőket meg-olvasván, nagy okosan azt mondotta a'Sátárnak: Az elsőket meg-kell tartanunk, azért, mert ők nékünk szükségesek; az utólsókat pedig azért, mert mi vagyunk nékik szükségesek. Jól érzette ezt amaz Római *Paula*; ki, a'mint Sz. *Jeromus* írja felőle[f], midőn koldúst látott, azt mondotta: Ha e'koldus, én-tőlem gazdagtól semmit nem vészen, máftól mit várhat? én ha szűkölkődvén, máftól kérek, sokakat találok a'kik adnak.

Mondaná valaki: Honnét tudhatom, hogy a'szegénynek adott Alamizsnát az Isten magának tulajdonítsa? Felelet. Urúnknak nyilván-való mondásából: *Bizonyos mondom nektek, valamig egynek ez-az-én leg-kisebbik attyám-fiai közzül ebek-között tettetek, nékem tettetek.* Annak-fölőtte, bizonyos példákból is; mellyek mint-hogy házunk gyümölchi, talám alkalmatosbak lésznek szívünknek fel-gerjesztésére. I. Sz. Erzsébetről, ki Magyar-országi Második András király leánya, a'*Türingiai* Lajos Landgrof felesége volt, azt írja *Surius*[b]; hogy, midőn a'férjéhez sok fő emberek jöttek volna vendéglésre, és már le-ültek volna, a'felesége'ért küldött hogy hamar el-jőne, és ne várna maga-t. Sietni kezde Sz. Erzsébet, és azomban egy kóldús alamizsnát kért volt tőle. Kit meg-látván, kéré, hogy várna egy keveset, és mingyárást küldene néki. De mivel hogy a'koldus annál inkább kért: meg-állott Sz. Erzsébet, és a rajta-való, és sokat-érő pallástyát küldötte néki: mellyel nagy örömmel ki-ment a'kóldus a'várból. Látván azt a'szolga, bement, és nagy boszszonkodva mindenek-előtt meg-beszéllette. Azonban el-étkezett Sz. Erzsébet, és a'Fejedelem mosolyodva meg-kérdette, Hol hadta pallástyát? Sz. Erzsébet pedig reá mutatván, monda: Ihol a'rúdon függ: és úgy volt. mert a'szegénynek adatott palástot a'Krístus meg-téritette, mint-ha költsön vette volna. A'Fejedelem pedig, látván a'palástot, és meg-értvén a'dolgot, meg-rémült; nem tudván mit kellet-nék előbb dicsérni, az Istennek chodálatos irgalmasságát-e, vagy a'feleségének jeles hitit. II. Sz. Mártonról, ki Szombat-helyé lőtt e'világra, azt írja *Severus Sulpitius*[i]; hogy, midőn *Ambianum* városának kapujában, egy kóldús alamizsnát kért tőle: nem lévén mit adni, palástyának felét metszette-el, és azt adta néki. A'Krístus pedig, azon éjjel meg-jelenvén néki, azt mondotta: Márton, még nem lévén meg-keresztelve, e'köntösel ruházott meg engem. Bizonyos tehát a'Salomon mondása[k]: *Az Úrnak ád kölcsön, a'ki a'szegényen könyörül, és az ő jutalmát meg-fizeti néki.* és ugyan uzoráival: Mert, a'mint *Clemens Alexandrinus* írja[l], mint az emlők, ha szopják, meg-telnek téjjel: úgy az alamizsnát, bőven és uzoráival fizeti-meg az Isten az-az, nagyobb dologgal; a'mint nyilván ki-tetszik a'Dorkas-nevű asszony állatából, kit Sz. Péter fel-támasztott[m], azoknak az özvegyeknek siráfokért; kik környüle álván, mutogatták a'köntösöket, mellyeket Dorkas chinált volt nékik.

Más Rend-bélíek, a'Fákról gallyakat vágtak, és el-hintvén, az útat ékesitették. Ezek azokat példázzák, kik fanyargatással öldöklik a'testnek nevekedő indúlatit és kívánságit. A'régi Bölchek, az embert a'Fához hasonlitották: kinek ágai, a'jók-féle indúlatok, és vágyodások; levelei, a'gondolatok, és beszédek; gyümölchi, a'chelekedetek. Ennek a'Fának ha az ágai fölöttébb nőnek, a'gyökerét, melly a'szűv, meg-szárasztyák, és chak tűzre-valóvá tészik. mert ezek, minden Isteni dolgokra alkalmatlanná tévén őtet, az őrök tűzre készitik. Azért mongya Sz. Pál[n]: *Ha a'test-szerént élsz, meg-halsz; ha pedig lélekkel a'test chelekedetit meg-öldöklitek, élni fogtok.* Bizonyos dolog, hogy *a'test a'lélek-ellen kíván, a'lélek pedig a'test-ellen*[o]. Az-okáért, ha a'testnek kedvezünk, és néki mindent meg-engedünk, a'lélknek pedig szükséges táplálását sem adgyuk meg: a'test meg-erősödvén, meg-győzi a'lelket, és magával-eggyütt örökké el-veszti. Azon fa ágain, értheti-gyük a'testnek tagjait-is, és érzékenségit, mellyekkel gyönyörködtetjük a'testet: szükség azért, hogy azoknak valami részét el-vagdalván, azzal a'Krístusnak

A

[a] Hom. in illud Luc. 12. Destruam horrea mea.

B

[f] In Epitaphio Paulæ.

[g] Matt. 25. 40.

[h] In ejus Vita.

C

[i] In ejus Vita.

[k] Prov. 19. 17.

[l] Lib. 3. Pædag. c. 7.

[m] Act. 9. 39.

D

[n] Rom. 8. 13.

[o] Gal. 5. 17.

A

kedveskedgyünk: mi pedig chonkák és bonkák legyünk, hogy alkalmatosbak lehessünk menyeknek orizgára. Tudgyuk a' Kristus parancholattyát, a' szem ki-vájáról, p Mar. 18. 8. 9. kéz és láb el-vágástól p: mellyet arról kell értennünk, a' mit Sz. Pál mondott q: *Sanyargassátok a' ti tagjaitokat, mellyek a' földön vannak.* Azt olvasoni Abimelekről r; hogy *ragadván a' fejsőt, fenyget vagott, és fel-tévén vállára el-vitte, és azt mondotta* vitéz *társainak: a' mit látsz engem cheleksdni, hamar azt mivellyétek.* és úgy-is chelekedtek. A' mi Hadnagyunk a' Kristus, minket maga példájával hasonló-képpen int, mondván s; *Ha ki magamon akarja, tagadgya-meg magát, és vegye-fel az ő keresztét, és kövessen engem.*

Valóban szépen ekesitik a' Kristus úrunk útyát efféle ágak, mellyeket a' Sz. Mártyrok, és azoknak követői hintnek: az-az, a' kik az ő testőket sanyargattyák, és szolgaiba vetik; fő-képpen e' szent időben, melybe a' Keresztyén Anyaszentegyház, az egész világon szerte-szerént, a' Kristus keserves Szenvedéséről emlekezik. kinek jó szokását az kik nem követik, hanem, ezekben a' napokban-is chak testőknek keresik kedvét, igen távól járnak az üdvősségnek útától. Végy egy példát. Egy nyomorúlt gonosz-tevő ember vagyon a' tömlöczben, kit iszonyu halálra ítéltek, sok-féle vétkeiért. Hozzá mégyen egy jó akarója, nem, hogy a' gonosz-tévő valaha jó akarattyát érdemlette volna, sőt inkább kitsoh boszszusággal illetett, hanem chak kegyelmességből; és azt mongya néki: Add ream ruhádat, és vedd reád ruhámat, és szaladgy-el; én itt maradok helyetted, és meg-halok éretted, és úgy téged meg-szabadítlak. Nem nagy és szokatlan irgalmasság volna-e ez? nem volna-e nagy hálá-adásra köteles a' meg-szabadittatott gonosz-tévő? igen-is. De kérlek, minémű fogladatlanság volna, ha, a' ki ekképpen szabadúlt meg barátnya-által, láttyán hogy az ő szabadítóját halálra visznik, azon-kézben leg-sietsebben fel-öltőznék; szabadítójának ellenségivel vendégeskednék; és azzal nyilván meg-mutatná, hogy nem chak nem bánkodik és siránkozik halálán, hanem ugyan vigad és örvendez? Vallyon michoda szemmel és szivvel nézné azt a' szabadító? Nyilván így chelekesznek, a' kik a' mostani időben testőknek kedvét keresik. Mi az örök halálra kötelesek voltunk, az Istennek igaz ítéletiből: a' Kristus pedig, e' világra jövén, a' mi természetünknek és testünknek ruhájába öltözött, és úgy szabadított-ki minket a' halálnak kötelébül, magát adván éretünk halálra. Az-okáért, ha midőn ő a' bóhérok kezében vagyon, a' Híveknek elmélkedésök-szerént, és szörnyü kinokat szenved, és meg-is ölettetik: mi, a' kikért ezeket szenvedi, vendégeskedünk, és testi gyönyörüség-ben élünk, nem nagy háládatlanságunkat mutattyuk-e a' mi Szabadítónkhoz? és ő, nem nehéz szivvel lát-e bennünket? Gondold-meg ezt Keresztyén, és szenvedgy Üdvözítőddel-eggyütt.

B

C

Harmad Rend-béliek, gyönyörüséges Ének-szóval dicsérték és áldották az Kristust, mondván t: *Hosanna a' Dávid Fiának: áldott a' ki az Ur nevében jő. Hosanna a' magasságban.* A' vagy, a' mint Sz. Márk írja u: *Áldott a' ki az Ur nevében jő: Áldott a' mi Atyánknak Dávidnak el-jött országa: Hosanna a' magasságokban.* A' vagy, a' mint Sz. Lukáchnál olvasunk x: *Áldott a' Király, a' ki az Urnak nevében jő: békeség menyben, és dicsőség a' magasságokban:* Vagy a' mint Sz. János mongya y: *Hosanna, áldott a' ki az Urnak nevében jő, az Izraël királya.* Ezek azokat példázzák, kik az Istenhez buzgó könyörgésekkel folyamnak, és jo-téteményiért szüntelen tiszta szivből hálákat adnak; fő-képpen azokért, mellyekről e' mostani időben emlekezik a' Keresztyén Anyaszentegyház: tudni illik, hogy keserves Kinnyával, és Halálával büneinknek bochánattyát nyerte; az ő mennyei Sz. Attyát meg-engesztelte; az Ördögöt meg-szégyenitette; a' Halált meg-erőtelenitette; a' poklot meg-rontotta; a' Menny-ország kapuját meg-nyitotta; minket az Atya Istennek örökölivé, magának pedig örökös társaivá tett. Így tellyesednek-bé, a' mit régenten Jerusalemről jövendölt Isaias z: *Öröm és vigasság találtatik abban, hálá-adás és dicséretnek szava.*

D

A' győzedelmes Gédeont, ki az ő nemzetét meg-szabadította az ellenségtől, szép dicsérettel tiszteltek az ő vitézi, mondván a; *Az Urnak, és Gedeonnak:* Mi pedig azt mongyuk: Az Úrnak, és a' Kristus Királynak légyen minden dicsséret, kinek erejével meg-győzettetett az Ördög; kinek kegyelmével meg-menekedtünk az örök haláltól. Erről senki nem vonhattya-ki magát: mert, ha olly szegény-is, hogy alamisnát nem adhat; ha olly erőtlen-is, hogy testét nem sanyargathattya: az Istent még-is dicsérheti, és imádhattya. melyhez, sem gazdagság, sem nagy erő nem kivántatik, hanem alázatos és áhitatos szív. Innét vagyon talám, hogy a' mái *Processiók*ban-is, a' Kristus késéröi-közzül, leg-többen voltak ezek, és felyül-haladták a' több rend-béliekket. mert, a' mint Sz. Máté írja b, *A' seregek, mellyek elől-mennek vala, és a' mellyek követik vala, kiáltának vala, mondván: Hosanna, &c.* Jóllehet némelly Sz. Atyák, másra-is magyarázzák ezt az elől- és utól-járó sereget, kik egyenlő-képpen dicsérik a' Kristust; egy-aránt köszöntik Ki-

rálynak;

rálynak; és a' Királyi birodalomra egyenlő indúlattal méltónak ítélik: mivelhogy az Krístus hitét, és véré-által-való váltságot és szabadúlást, eggy-aránt vallyák, mind a' kik a' Krístus el-jövetele-előtt voltak, 's mind a' kik az-után következtek. Az-okáért, a' mint-hogy mindnyájan részesek a' Krístus el-jövetelének drága gyümölcsiben: azonképpen, senkinek nem kell magát meg-vonni az ő dicséretitől; hanem, a' mint Dávid kívánnya [c], *a föld Királyi, és minden népek; fejedelmek, és a' földnek minden Bírái; Ifjak és Szüzek, a' vének az ifjakkal, dicsérjék az Úr nevét.* Méltó kívánság; és valaki az el-vőtt jókért háládatlan, nem érdemel jövendőket.

E' meg-mondott három dologra, nem chak a' nép, hanem a' Krístus-is példát adott: ki halálához közelgetvén, azokban volt foglalatos. Mert, a' mi az Alamizsnát illeti, mindenét el-osztotta: eleven testét vérét, ételül és italúl az Apostoloknak; ruháit, a' vitézeknek; az Annyát, szerelmes tanítványának; a' Paradichomot, a' meg-térő tolvajnak; hóle testét, Nikodémusnak, és Arimatiai Józsefnek; lelkét, az ő Sz. Attyának. A' mi az Imadságot illeti, a' Vég-vachora-után nagy buzgósággal [d], a' kertben, *Véres verítékkel* [e]; a' Kereszt-fán, *keserű kiáltással, és könyv-hullatással* [f] imádkozott. A' mi, végezetre, a' Testi Sanyarúságot illeti, annak chak elő-számlálására-is, nincsen elégséges elménk, se nyelvünk: mert, tetétől-fogva talpig, nem volt ő-benne épség. Arra pedig semmi kűlső hatalomtól, vagy étőtől nem kételenittetett, hanem szabad-akarattyából ment mindenre, mint a' halálra-is; a' mint a' Próféták meg-jövendőlték [g]. és ő-maga-is meg-mondotta [h]: *Senki el nem veszi azt* (lelkemet, vagy életemet) *tőlem; hanem, én teszem-le azt magamtól. és hatalmom vagyon annak le-tételére: és ismég hatalmom vagyon annak fel-vételére.* Nem chak mondotta pedig azt az édes Jésus, hanem chelekedettel-is meg-mutatta. Mert Sz. Márk, emlékezvén az ő utólsó Jerusálembe-való menetéről (értsed a' mái-előtt,) azt írja [i], hogy olly nagy buzgósággal és gyorsasággal ment, hogy az úti-társait meg-előzte; mellyen chodákoztak a' Tanítványok: *Es* úgy-mond Sz. Márk, *előttök mészven vala Jésus, és álmélkodnak vala: és utánna menvén, félnek vala.* A' Kertben pedig, nóha az étzaka alkalmatosságot mutatott-volna arra, nem chak el nem rejtezett azok-előtt, a' kik meg akarták fogni; hanem eleikbe-ment, meg-kérdette Kit kerestek; és magát meg-jelentette nékik [k].

De nem chak jó akarattyából ment mindenre a' Krístus, hanem ugyan kívánta-is azokat a' miket szenvedett; a' mint ő-maga jelentette a' Vég-vachorán, mondván [l]: *Kívánva kívántam e' Húsvétet meg-enni veletek, minek-előtte szenvedgyek.* mellyet, tudván Sz. János, azt ő órájának nevezi, mondván [m]: *Tudván Jésus, hogy el-jött az ő órája:* az-az, mellyen az ő kívánsága be-tellyesedett. Erről szép módgyával emlékezett a' Meny-asszony: ki a' Salomon énekében, szólván a' Tövis-koronáról, úgy beszéll, mint kedves és kellemetes dologról: *Lássátok, úgy-mond* [n], *Sion leányi, Salomon Király a' Koronában, mellyel meg-koronázta őtet az Annya, az ő el-jegyzésének napján, és az ő szívének örömének napján.* mert a' mi nemes és mennyei Vő-legényünk, a' gyalázatos és fájdalmas Tövis-koronáról, a' Szenvedésnek kívánságából úgy gondolkodott, mint valami szép és gyönyörűséges rózsa-koszorúról. Ez a' Krístusnak meg-mondhatatlan szeretete, arra int bennünket, hogy mi-is készek legyünk, az ő tiszteletiért vig kedvel minden sanyarúságot el-szenvedni. melytől ha irtózunk, oka az, hogy a' Krístus Szenvedéséről nem úgy elmélkedünk, a mint kellene. Innét mongya Sz. Pál [o]: *Gondolyátok meg azt, a' ki maga-ellen a' bűnősöktől illyen ellen-mondást szenvedett.* vallyon mi végre? *Hogy meg ne faradgyatok lelketekben el-fogyatkozván.* mert még szintén a' veritől nem fakadoztatok; tudni illik, mint a' Krístus. Azt írja Sz. János, a' mái dologról [p]; hogy némellyek, pálma ágakat vőttek, és úgy mentek a' Krístus-eleibe. Minden nemzetségek, Zsidók, Görögök, Romaiak, a' Pálma-fát, győzedelem jelének tartották; és nem oknélkűl: mert, a mint a' *Historicus*ok írják, a' Pálma-fa a' teher-alatt, nem hogy meg-hajolna mint egyéb fák, hanem inkább fel-emelkedik: az-okáért szépen példázták (nóha talám ők nem-is gondolták,) a' Krístus győzhetetlenségét a' Kínoknak terhe-alatt: és nékünk-is azt ajánlották, hogy mi-is, a' Krístus példáját követvén, a' háborúságokban el ne hadgyuk magunkat, se kétségbe ne essünk; hanem mentől több háborúságunk vagyon, annál inkább helyt állyunk; és Sz. Pállal ugyan dicsekedgyünk a' háborúságokban [q]: mivelhogy, a' mint *Cato* mondotta *Lucánus*nál [r], a' békeléges-türés, kemény dolgokon örvendez. Ezekben, ha követtyük a' mái népet, sőt ő magát az Krístust, jó reménységünk lehet, hogy a' mennyei Jerusálemben eggyütt-létzünk vele; és Pálmák lésznek kezünkben, mint azoknak, kiket Sz. János látott [s]: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isten, az ő Szent Fiának érdemiért. Amen.

A
[c] Ps. 148. 11.

B
[d] Luc. cap. 17. vers.
[e] Luc. 22. 43. 44.
[f] Heb. 5. 7.
[g] Ps. 53. 7. Jer. 11. 7. Dan. 10. 18.
[h] Mat. 10. 32.
[i] Joan. 18. 4. 5. 8.

C
[l] Luc. 22. 15.
[m] Joan. 13. 1.
[n] Cant. 3. 11.
[o] Heb. 12. 3.

D
[p] Joan 12. 13.
[q] Rom 5. 3.
[r] Bel. Civil. Gaudet patientia duris.
[s] Apoc. 7. 9.

A

HARMADIK PREDIKATZIO.

AZ Istennek bölcheſége, nem chak ſzóval tanít bennünket, mint az emberek, hanem chelekedetekkel-is: mint mikor az Iſraël fiainak a' Törvényt ki-adta, rettentő jeleket mutatott [a]; jelentvén, hogy az a' Törvény, inkább félelemnek, hogy-ſem ſzeretetnek törvénye. Haſonló-képpen chelekedtek az Istennek Profetái-is: mint mikor Ahias, *Jeróboam-előtt a' paláſztot tizen-két részre ſzakaſztotta, és tíz darabjait néki adta* [b]; jelentvén, hogy az Iſraëlnek tíz része, a' többitől el-ſzakadván, ő kezéhez jut: Iſaiás-is, *mezítelen járt* [c]: jelentvén, hogy Egyiptuſt, és Szerechen-országot, teljeſséggel meg-foſztyák az Aſſyriuſok. Jeremias, *a' nép-előtt egy korſót rontott el* [d]; jelentvén, a' népnek és Várasnak romlását. Ezekiel, *nappal elő-hozta edényit, mint a' költöző ember; éſſve által-likaſztotta a' falt kézzel; és ſetétben ki-ment, vállon hordozván* [e]: jelentvén, hogy a' nép Fejedelme, haſonló-képpen ſzaladna-el a' Várasból, az Aſſyriuſok-előtte; kik mindazáltal meg-fognák őtet, és el-vinnék. Az új Teſtamentomban-is találunk illyen dolgokat: mint, mikor az Apoſtolok a' Sz. Lelket, *tüzes nyelvek* képében vötték [f]; jelentvén azzal, hogy a' Sz. Léleknek fő ajándékát vötték, a' buzgó ſzeretetet, melly minden nemzetségek-között predikálnia őket. Urunk pedig, Alázatoſságra akarván tanítani az Apoſtolokat, egy gyermechkét állatott közikbe, és azt mondotta; hogy *Ha ollyanok nem leſznek, nem mennek menyeknek országába* [g]. Haſonló-képpen bizonyos dolog, hogy ma nem ok-nélkül ment Jeruſalembe, egy-felől, nagy ſereggel, melytől ſok-képpen tiſzteltetett; más-felől pedig, nem valami friſs lovat válaſztott arra a' pompára, hanem alázatos, és terh-hordó ſzamárt. Melly dolognak okairól; értekezem a' moſtani Predikatzióban; és mind lelki vigaſztalásunkra, 's mind üdvöſséges tanúſágunkra,

I. Meg-bizonyítom, hogy méltatlanul káromlyák az Újítók a' Czeremoniákról, mellyekről nincs nyilván-való parancholat.

II. Meg-mutatom, Mit kelleſsék a' Szamártól tanúlnunk; mint-hogy a' Sz. Irás az embereket a' barmokhoz igazítya, hogy azoktól tanúlyanak.

III. Meg-mondom, Mit kelleſsék Urunktól tanúlnunk: és a' Berkek ſzemléjéről-is emlékezem.

B

[a] Exod. 20. 18.

[b] 3. Reg. 11. 30.

[c] Iſa. 20. 2.

[d] Jer. 19. 10.

[e] Ezech. 12. 7.

[f] Act. 2. 3.

[g] Matt. 18. 3.

C

ELSÖ RESZE.

A' Mi a' Népet illeti, meg-mutattam mit chelekedett légyen a' Kriſtuſſal, és mint kelleſsék azt követnünk: azért, moſt többet arról nem ſzóllok; hanem, azt a' ſzokatlan buzgóſágot óltalmazom. Mert félek rajta, hogy, valakik a' mái napon Urunkat követték, el nem kerülik némelly fáſörtébb-lelki embereknek vádolását, azért, hogy ollyakat chelekedtek, mellyekre ſem parancholattyok nem vólt, ſem példájok a' Sz. Irásban; hanem magok gondolták, és magok indúlattyát követték. Afféle Istení ſzolgálat pedig nem kedves, az Újító atyafiak vélekedéſe-ſzerént. Az Apoſtoloknak, az vólt chak Urunktól meg-hagyva, hogy a' Szamárt vemheſtől el-hoznák, mellyel ők meg nem elégedvén, ruhájokat-is reájok tötték, és úgy ültették-fel Urunkat. A' Nép pedig, minden parancholat-nélkül ment-ki a' Kriſtus-eleibe, ruhájat az útra le-terítvén, palmákat hordozván kezében, és a' fá'ról zöld ágakat vágdalván az útnak ékeſítéſére. A' Gyermekek-is, példa nélkül, énekekkel fogadták Urunkat, drága ſzép üdvözletekkel köſzöntötték; el-annyira, hogy a' Fariſzeuſok, nem találván azt az Irásban, boſzſzonkodtak, és Urunk-ellen panaſzolkodtak, hogy azokat el-ſzenvedte. Gondolom, hogy ha a' moſtani Újító atyafiak haſonló dolgot látnának, azonnal zúgolódnának, és azt bálványozáſnak, emberi találmánynak mondanák: leg-ottan azt kérdenék; Hol vagyon meg-írva, vagy parancholva? a' mint a' Keresztyén Anyaſzentegyháznak e' moſtani Czeremóniái-ellen is zúgolódnak, és kérdezkednek. E' dologról derekaſſan ſzóllottam máſutt [h]: az-okáért moſt chak röviden felelek.

D

[h] Tract. pag. 11.

Elsőben: En-is azt kérdem ő-töllök; Hol olvaſták az Irásban; vagy Hol vötték arról parancholatot, hogy minden Istení tiſztelettet meg-vetſenek, melly az Irásban nincs parancholva? Melyben, nyilván mondom, hogy nem a' Kriſtuſt követik: ki ſemmit a' meg-nevezett dolgokban nem záſhoztatott; ſőt azokat jó kedvel látta, és jó néven vötte, és a' Fariſzeuſok zúgolódáſa-ellen meg-óltalmazta, párttyokat fogván; és azt mondván [i]: *Mondom nékek, hogy ha ezek hallgatnak, a' kövek kiáltnak.* A' mit azért

[i] Luc. 19. 39.

Urunk-

Urunknem kárhoztatott, hanem javallott, hogy merik az Újitók kárhoztatni? Azért, hogy ők a Farizeusok maradéki, és követői; a'Kriſtuſnak pedig, és az aitatoſságnak ellenſégi.

Másodſzor: Azt felelem; hogy, noha efféle dolgokról ninch parancholat, vagyon-példa, mind a'két Teſtamentomban: mert mindenkor voltak olly Iſten-félő emberek, kik, a'buzgó Szeretetnek chelekedetire, nem várták az Iſtennek külső parancholattyát; hanem, meg-elégedvén a'Sz. Léleknek belső tanitásával, igaz ſzolgáknak mutatták magokat, és azokat gyakorlották, mellyeket kedvellett-is az Iſten; a'mint másutt meg-mutattam [k]. Az-okáért, ha azok nem vétkeztek, a'kiknek példájok nem volt: minket, kik azoknak nyomdokit követtyük, méltán ſenki nem kárhoztathat. Parancholat-nélkül, Böjtöt rendelt Eſter [l]; és kedvet talált az Iſtennél, 's népét utólső veſzedelemtől meg-ſzabadította. Jónadab, ſiainak, unokáinak, és minden maradékinak meg-tiltotta az Bort, parancholatya az Iſtentől nem lévén; de még-is kedvelte azt az Iſten, és például vetette az Iſraéli fiai-eleibe [m]. Eſter és Mardokeus, parancholat-nélkül Innepet rendeltek, és annak meg-tartására minden Zsidókat kötelezték [n]. *Proceſſiót* rendelt Dávid; ki, parancholat-nélkül, a'Szövetség ſzekrényét egy helyről másra vitte, nagy pompával, örömmel, és vígaſsággal [o]. E' mái ſokaság, nagyékes *Proceſſió*val kéſérte Urunkat Jeruſálembe. Salomon Templomot épitett; kinek Dávid, parancholat-nélkül bőv költſéget és eſzközt ſzerzett arra [p]. A'Vér-kórſágos aſszſzony, parancholat-nélkül, illette-nagy reménſéggel, és hittel, a'Kriſtus ruhájának peremét, és meg-gyógyult érette [q]; kit az-után ſokan követtek haſonló haſzonnal [r]. Ezekhez haſonlo dolgokat rendel az Anyaſzentegyház az Iſtennek tiſzteſségére, és a'Híveknek épületire; és nem példa-nélkül, ſem parancholat-ellen: tahát, bizony, nem káromláſt, hanem dichéretet-érdemel.

Harmadſzor: Azt felelem; hogy, noha az Újitók, a'parancholat-nélkül-való Iſteni tiſzteleret, és ſzolgálatot mi-bennünk káromlyák, mindazáltal, magok ſem lehetnek aſféle dolgok-nélkül. Vallyon, mikoda parancholatból kéſérik ének-ſzóval, és *Proceſſió*val a Halottakat? a'*Lutheriſtá*k pedig, mint a'majmok, ſok helyen Kereſztet-is viſznek, ſzövétneket gyújtnak fényes nap, és a'Predikátorok kámáit-is véſznek reájok? Ezer hat-ſzáz tizen-hetedik eſztendőben, a'*Lutheriſtá*k új három-napi Innepet ſzerzettek, nem tudom ki parancholattyából, annak örvendetes emlekezetire, hogy Száz eſztendőktől az ő Vallások, alig ha tort nem ſzerzettek véle, hogy a'*Sinagógát* tiſzteſséggel tenették-el. Ezer hat-ſzáz tizen-kilenczedik eſztendőben, a'Magyar *Calviniſtá*k, talám egyedűl-is, Közönſéges Böjtöt rendeltek, nem tudom ki parancholattyából: de ha az végét, és okát meg-gondollyuk, nem példa-nélkül; mert Jézabel-is Böjtöt hirdetett, és jónak ſzine-alatt ölette-meg az ártatlan Nábotot, hogy ſzőlőjét el-foglalhatná [s]. Mellyekből kitetſzik, hogy az Újító atyafiak, főlőtte-nagyot tulajdonítnak magoknak: és a'mi nékik tetſzik, jónak kell lenni, és méltó azt meg-tartani; a'mi pedig ninch ſzájok ízi ſzerént, azt meg kell vetni, mint emberi találmányt, és nyilván-való iſtenelenſéget.

Negyedſzer: Azt felelem; hogy az Anyaſzentegyháznak Czeremóniáit, chak az vetheti-meg, a'ki azoknak ſzép magyarázattyát nem érti, 's érteni ſem akarja: mert bizonyos dolog, hogy a'mellyekkel e' napokon él (a'többiről moſt nem-is ſzóllok,) igen alkalmatoſok a'Hívek aitatoſságának fel-gerjeſztésére. I. A'mái *Proceſſio*, előnkbe adgya a Kriſtuſt kéſérő ſeregnek buzgóſágát; és annak követéſére int, mint-hogy e' napokban ſzokták a'Kriſtuſt magunk házába fogadni, az Oltári-ſzentſégnek vétele-által. II. A'Gyertyáknak el-öltáſa, midőn a'Páſsiót mongyák, jelenti a'Kriſtuſnak, ki a Világnak Világoſsága vólt [t], egy kevés időig a'halal-általvaló neminém meg-öltáſát, mikor ſetétſég-is lőtt az egéſz földön [u]; és hogy, mikor a'Zsidók Urunkat halálra ítélték, valóban bé-teljeſedett, a mit Urunk mondott Nikodémuſnak [x]: *Ez az ítélet, hogy a'Világoſság e'világra jött; és inkább ſzerették az emberek a ſetétſéget, hogy-ſem a'Világoſságot: mert az ő cſelekedetik gonoſzok voltak*, mellyet fő-képpen akkor mutattak-meg a'Zsidók, mikor az latot Barabbást, nagyobra bőchüllötték Urunknál; ennek halálát, amannak életét kivánván: és azzal érdemlették, hogy az Evangéliomi fényes tudomány tőlök el-vétetnék, és a'Pogányoknak hirdettetnék. III. Hogy a'Réz Harangoknak hangas zengéſe meg-ſzűnik, és fa-kelepelővei zörgetnek, azt jelenti; hogy a'Kriſtus, ki az-előtt a'Zsidókkal, nyilván a'Templomban, hangas kiáltáſſal-is tanitott ra; halálához közelgetvén, halkan, és igen keveſet ſzóllott. noha Iſteni erejének meg-mutatáſáért, kiáltván, nagy ſzóval bochátotta-ki lelkét [y]. IV. A'Három-napi Vetemnyei ſzolozma-után, a'dörömbölés és zörgetés a' Templomban; jelenti a'kiáltáſt, és chaté-pátét, mellyel a' Zsidók

A

k Ser. pag. 12

l Eſth. 4. 16.

m Jer. 35. 18. 19.

n Eſth. 9. 27. 28.

B

o 2. Reg. 6. 13. 14. 15.

p 3. Reg. 6.

q Matt. 9. 21.

r Mat. 14. 36

C

s 3. Reg. 21.

D

t Joan. 8. 12.

u Mat. 27. 45

x Joan. 3. 19.

y Mat. 27. 50

A

a Isai. 53. 6. 1 Mat. 27. 31 b Mar. 15. 3

c Isa. 11. 10.

B

d Deut. 4. 24 Heb. 12. 29

e Mat. 27. 31 35.

C

f Col. 1. 20 g Phil. 2. 8.

D

h Jud. ver. 10.

i Pf. 48. 13. 21. k Pf. 32. 9

tsunkra rohantak a'kertben, fegyverekkel és dorongokkal dühösködvén ellene: azt-is az iszonyú kiáltást, mellyel kiáltották. *Feszítsd-fel, feszítsd-fel őtet* a; és a'földnek, 's egyéb teremtett-állatoknak meg-indúlását b. V. Hogy az Oltárokat le-vérhöztetik, és mezítelen hadgyák, azt jelenti; hogy a'Krisfust, ki az *Atya Isten dicsőségének fényessége* b, ruháitól meg-fosztván, mezítelen oltorozták, és fel-feszítették. VI. Hogy ékes és drága Koporsót chinálnak; jelenti Isaiásnak jövendölését c: *Az ő Koporsója dicsőséges lészen.* Hogy pedig a'sététes helyt, Gyertyákkal meg-világosíttyák, azt jelenti; hogy, noha az Krisfus teste sírét helyre tétetett; mindazáltal, az Isteni dicsőségnek fényessége től el nem hagyatott. melly a'mit egyszer fel-vőtt, soha el nem hadta. VII. Hogy Húsvét-éjjel, a'Krisfus Teste nagy vigassággal ki-vétetik a Koporsóból; jelenti az ő dicsőséges fel-támadását. VIII. A Húsvéti Gyertya-is, a'Krisfust jelenti: melyben a'viasz, úgy-mint a'Szűz méhetskéknek gyenge alkotmánya, az ő makula-nélkül való Testét példázza, mellyet a szeplőtelen Szűz Mariának tsöbéből vőtt: az Őt szem temién, az ő Szent Testén-való Öt mély Sebét, mellyek az Atya Isten-előtt, drága jó-illatú áldozat-gyanánt voltak: a'Tűznek világossága pedig, az ő Istenségét, mint-hogy *az Isten, Emésztő tűznek* mondatik d.

Végezetre; (a'miben leg-inkább meg-ütköznek a'Tévelygők, és a'mit leg-inkább kárhoztatnak:) hogy Nagy Pénteken, az Egyházi ember, a'Keresztet kezébe vévén, háromízben fel-tődőzvén, annak imádására inti a'népet; az-után, térden-álva meg-chókollya, és imádgya, azt példázza; I. Hogy Urunk az ő Szenvedésében, háromízben vetkőztetteteti-le: mikor meg-ostorozták; mikor a'véres felső ruhát le-vették véle; és mikor fel-feszítették e. II. Hogy a'mi üdvösségünk, a'Keresztfára feszíttetett Krisfus-által lőtt; és a'mi tisztelettet a'Keresztnek láttatunk tenni, azt a'Krisfusnak tésszük, kit a'Kereszt példáz. Az-okáért, azt úgy tisztellyük mint szerelmes Üdvözítőnktől adatott zálogot, melyben őtet tisztellyük. mert a'fát, ezüstöt, vagy aranyat, melyből a'Keresztet chinálták, minek-előtte nem példázta a'meg-feszült Krisfust, senki sem imádta, sem tisztelte; és, ha viszontag más formára chinállyák, úgy hogy azt ne példázza, azután sem imádgya senki, sem tiszteli. Melyből nyilván ki-tetszik, hogy a Keresztnek tisztelete, tellyességgel a'meg-feszült Krisfusért vagyon, és ő-reá háromlik.

Tisztellyük a'Keresztet; 1. Mint Békéltető áldozatnak Óltárát: mert a'Krisfus, mindeneket az ő Keresztének vérével békéltetett-meg f. 2. Mint Garádichot, mellyen a'Krisfus fel-hágott az ő Országába, és az ő szent nevének fel-magasztaltatására g. 3. Mint a mi Szabadúlásunknak eszközét, és az Ördög-ellen nyert diadalomnak jel-zászlóját; a'miut tisztelni, és ugyan chókolni-is szoktuk szabadúlásunknak, vagy szép Privilégiomunkuk levelét. 4. Mint az Isten Hatalmasságának eszközét; mellyel sok chodákat tőtt, és tészen-is, az embereknek testi és lelki elő-menetelekre. 5. Mint az Ördögnek, és az ő tagjainak ellenségét: melynek tisztelettit mindenkor bánta, és irégylette az Ördög; és az ő tagjai-által, tellyességgel el akarta felejtetni az emberekkel, úgy hogy chak meg se emlekeznének róla. Mert szégyenli, és gyalázatnak tartya; hogy, a'melly embert ő a'fa-által meg-győzött, azt a'Krisfus a'fa-által győzedelmesse tőtte az Ördögön, kinek ő a'Keresztfel meg-rontotta fejét: nem külömben mint az árúlók, az ő árúltatásoknak fel-emeltetett Jelét el akarják rontani. sőt a'maradékok-is azon igyekeznek, hogy annak emlekezetit hisztoriákból-is ki-törölyék: de a'kik igaz Fejedelmének hivségében meg-maradtak, kívánnyák, hogy annak emlekezete, egy-béknek példájára, meg-maradgyon; mellyet meg-is szoktak újitani. Mi azért, mint Krisfusnak hívei, az ő Szent Keresztét tisztellyük, és mindenütt őrömest fel-állattyuk: a'Krisfus ellenségi pedig a'Zsidók, és a'Pogányok, és azok-után kullogó Tévelygők, rontyák és chúfollyák azt. Kikről méltán mondhattyuk Sz. Judás Apostollal h; hogy *a'miket nem tudnak, gyalázzák; valamiket pedig természet-szerént tudnak, mint a'néma barmok, azokban romlandnak meg.* De hadgyuk-el ezeket a'barmokat, és tekintsük-meg a'Krisfus barmát a'Számárt, mellyen Jerusálembe ment.

II. RÉSZE.

AZ Embereket, gyakorta Barmoknak nevezi a'Sz. Irás; és azokhoz hasonlíttya, hol jot, 's hol gonoszt jelentvén azoknak példájával. mint-hogy az oktalan-állatok-is, némellyek hasznosok, 's némellyek ártalmasok. Egy-általlyában pedig Dávid azt mongya i: *Az ember midőn tisztességben volna, nem értette: hasonlíttatott az esztelen Barmokhoz, és hasonló lett azokhoz.* Azon Dávid, az Esztelenségért, az Embert, *Lóhoz, és Öszvérhez hasonlíttya* k; a'Haragért, és mérges szólásiért, *a Kígyóhoz, és a'süket Aszphoz.*

...; a'Jó tanátsnak és intésnek nem-hallásáért, *a' fiúvét bé-áldgó Atyjához* [m]. Jeremiás, a' Pogányságért, *a' hasznos Lovakhoz* [n]: Ezekiel, Fáraót, a' kegyetlenségért, *a' bőkezű Sólyomhoz*: Sálomon, és Sz. Péter, azokat, kik azon vétket gyakorolják, *az okádásához térő Ebhez* [o]; és *a' sárba-térő meg-mosódott disznóhoz*: úgyan azokhoz hasonlíttya Urunk azokat, kik a' jót a' gonoszért, az igazat a' hamisért meg-vetik [p]: Heródest, az álnokságért, *Rókához*. Nem csak a' Barmokhoz hasonlíttya pedig az Írás a' Gonosz embereket, hanem azoknál-is alább-valóknak vallya: mint Iaiásnál [q]; *Meg-ismérte*, úgy-mond, *az ökör az ő Urát, és az szamár az ő Urának jászlát: Izráel pedig meg nem ismért engem, és az én népem nem értett.* és Jeremiásnál [r]: *A' gyány az égben, meg-ismérte az ő idejét; a' gerlicze, és a' fecske, és az eszterag, meg-tartották a' jövetelök idejét: az én népem pedig, nem ismérte-meg az Úr ítéletét.* Melyből kitetszik, hogy az emberek, affele állatokat követvén, ollyan tulajdonságokért, dicséretet érdemlenének. Sőt úgyan kívánnya-is a' Szent Írás, hogy némelly állatokhoz hasonlók legyünk. Mert Urunk azt mondotta az Apostoloknak [s]: *Legyetek okosok, mint az kígyók; és egyszerűek, mint a' galambok.* És másutt, *az égi Madarakhoz* hasonlított bennünket; hogy szokás szemiélvén, kövessük őket [t]. Sálomon, a' restt embert *a' hangyákhoz küldi, hogy tanúlja azoktól, és tanúljon bölcseséget* [v]. Jób-is azt mondotta [x]: *Kérd-meg a' Barmokat, az meg-tanítnak téged; és az Égi-madarakat, és meg-jelentik néked. Szólj a' Földnek, és meg-feleljen néked; és meg-beszéllik a' Tenger halai.*

Ezekig lévén, gondolom hogy Urunk, a' Szamáron-való ülésével, a' többi-között, azt-is akarta jelenteni, hogy, a' kik a Krisztus vezérlését kívánnyák, és gondviselésére adgyák magokat, a' Szamárnak némelly jó és dicséretes tulajdonságit kövessék; főképpen, mint-hogy Dávid-is azt mondotta maga-felől [a]: *Mint a' Barom, olly-formán lettem eleitted; és én mindenkor veled.* Jákob Patriárka-is, áldván a' fiait, és jövendőlvén felőlök, így szóllott [b]: *Issakar erős Szamár, a' határok-között le-telepedvén. Látá a' nyugodalmat hogy jó vólna; és a' földet, hogy jeles jó: és meg-hajtá hátát a' terhekre, és lón adókkal-szolgáló.* és, a' mi nagyobb, némely Sz. Atyák, az Evangéliomi Samaritánus Barmán, melyre a' hólt-elevenen hagyattatott embert fel-tőtte [c], a' Krisztus Emberségét értik. És úgy találom, hogy nagyobb dolgok lőttek a' Sz. Irásban a' Szamárokon, hogy sem a' Lovakon: mert Dávid paranchólya, hogy *Ne legyünk mint a' Lovak* [d]: Iaiásnál pedig azon panaszolkodik az Úr [e], hogy *az Izráél sót úgy nem ismérte, mint a' Szamár az Urának jászlát.* A' Lóról nem olvasszuk, hogy valaha szóllott vólna: de *szóllott a' Szamár* [f]; és a balgatag Prófétát meg-dorgálta, mint oktató-állat. Sámson, nem Ló, hanem *Szamár áll-chontyával* ölt ezer Filistust [g]: és ugyan-azonban, ki-vonván egy fogat, bővséges vizet talált, és szomjúságának eleget tőtt [h]. Végezetre; nem olvasszuk, hogy Urunk Lóra ült vólna, hanem Szamárra: és azon nagy dicsőségessen ment Jerusalembe; nem történetből ugyan, vagy hogy Lónak szerét nem tehette vólna, hanem az Istennek kivált-képpen-való rendeléséből; meg-jövendőltetvén azt a' Prófétával-is [i]. Az-okáért, nem lészen gyalázat a Szamártól-is valamit tanúlni.

De, mint-hogy külömb-külömb-féle tulajdonságokért, azon állatnak-is külömbözö magyarázati lehetnek, a' Szamárban-is találni meg-vethetőt, 's követhetőt-is, mint egyébáltatokban. A' Krisztus *Jerusalém*nak mondatik, az erősségért [k]; az Ördög pedig, a' telhetetlen kegyetlenségért, ki mindenkór *kereng-forog, hogy valakit el-nyelhessen* [l]. az első tulajdonság, jó, 's méltó követésre; a' másik, nem. A' Krisztus, *Jób*nak, és *Bárány*nak mondatik [m], a' szelidségért, és békeséges-türésért: Dávid magát *El-tévelyedett juhnak* nevezi [n]; azért, hogy a' Jób hamar el-tévelyedik; és maga meg nem tud térni, ha a' Pásztor meg nem keresi. A' Sz. Lélek, *Galamb* képében szállott a' Krisztusra [o], jelentvén szeretetit, és abból-származó sok ajándékit; mint-hogy a Galamb igen-tenyészö-állat: Oseas pedig *Efraimot, az el-tévelyedett Galambhoz* hasonlíttya, *melynek nincs értelme* [p]. mert, a' mint Sz. *Jeromos* írja, a' Galamb olly balgatag, hogy, ha el-vészik a' fiait, sem nem bánkódik rajtok, sem nem keresi őket; holott egyéb madarak harczal-is óltalmazzák fiokat: annak-fölötte nem igen vígyáz a' kelepczére, és igen kűnnyen meg-foghatni. Az-okáért, a' Szamárnak jó tulajdonságit kövessük, a' gonoszokat el-távoztassuk.

Vannak Gonosz Tulajdonságai a' Szamárnak: Mert. I. Fölötte-igen balgatag, és ostoba: és azért, az Egyiptziai Bölcsek, a' balgatag embert Szamár-fejűnek írták: és, a' kit valamire tudatlannak ítélünk, azt mongyuk felőle, hogy annyit tud hozzá, mint a' szamár a' tegéhez, vagy hegedűhöz. *Ulysses* pedig, a' mint *Plutarchus* írja [q], azt vallotta; hogy minden állatban vagyon valami-kevés okosság, chak szintén a' szamárban egy chöpp finch: azokat jelentvén a' Szamáron, kik a' részegség-miatt, minden okosságokat el-veszték. II. Igen búja: az-okáért mondotta *Plato* [r]; hogy a' tisztátalan és fajtalan, emberek, kik a' szemérmetességgel semmit nem gondolnak, Szamárokká lésznek.

A
[l] Ps. 139. 7.
[m] Ps. 77. 5.
[n] Ier. 5. 8.
[o] Sapient. 29. 3
[p] Prov. 26. 11. 2. Pet. 2. 22.
[q] Matt. 7. 6.
[r] Ier. 8. 7.
[s] Isa. 1. 3.
[t] Ier. 8. 7.
[a] Mat. 10. 16.
[v] Mat. 6. 26.
B
[x] Prov. 6. 6.
[z] Iob. 12. 7.
[a] Ps. 72. 23.
[b] Gen. 49. 14.
[c] Luc. 10. 34.
[d] Ps. 31. 9.
[e] Isa. 1. 3.
[f] Num. 22. 28.
C
[g] Iud. 15. 15.
[h] Prov. 19.
[i] Zach. 9. 9.
[k] Apoc. 5. 5.
[l] 1. Pet. 5. 8.
[m] Isa. 53. 7. Act. 8. 32. &c.
[n] Psal. 118. 176.
[o] Matt. 3. 16.
[p] Osea 7. 11.
D
Asinus ad Lyram.
[q] In Cato.
[r] In Phædr.

III. Igen

A

III. Igen szemtelen; mindenhez egy-aránt rúg: azért *Xénophon*, midőn valakinek boszszúságot tőtt, magát a'Szamárnál-is szemtelenebnek mondotta. IV. Búdós, és rafinya: és azokat példázza, kik *az ő ánaokságokban meg-rothadnak, mint a'Barmok az ő gazdájokban*[a]. V. Az Egyipcziusok, minden áldozatokból ki-rekesztették; nem chak a'megmondott gonosz tulajdonságokért, hanem azért-is, hogy nem egy-színű a'szőre, hanem barna, mind sertlik, 's mind feketéllik; és azért méltatlannak ítélték az áldozatra: jelentvén azzal, hogy nem kedvesek az Istennél a'két szín-mutatók, kik, tudni illik, kívűl *Szentnek* mutattyák magokat, noha belől semmi *Szent* nem ér vélek; kívűl *juh-ruhába öltöznek, belől pedig ragadozó farkasok*[b]: egy szóval, a'Kép-mutatók. És talám ezen okból, az Istenis egyéb állatoknál élső rajzolni magának kívánta, de *a'Szamarnak első vonhéi*, azt akarta hogy *juhon* chak ellyék-el[c]: mert a'juhok noha néha tarkák, mindazáltal, a'tarkaságban-is a'tőr és fekete szín mutatván ki-tetszik. VI. Rest, és túnya; pálcza-nélkül nehezen indúl: példázván azokat, a'kik jó akaratyokból semmi Istени szolgálatban nem foglalatyák magokat, ha az örök kárhozatnak fenyegető bottyával fejők fölőtt nem állaszt. VII. Kemény- és temérdek-börű, nem gondol kichiny ütésekkel: példázván azokat, kik a'bűnben meg-keményedvén, és a'gyenge lelki ismeretet el-hagyván, alkalmas ostorokkal sem gondolnak; mint Farao, és a'kikről a'Próféta panaszolkodott, mondván[d]: *Uram, meg-verted őket, és nem fájlalták; meg-rontottad őket, és nem akarták fel venni az fegyelmet: keményebbekké tették az ő orczájokat a'kőnél, és nem akartak meg-térni.* Őrizkedgyenekezek, mert *a'keménység szívnek, gonosz lészen dolga ütésnéla*[e]: és félő, hogy a'lelkeket a'Pokol-béli timár chávájába ejtik, nem hogy meg-tisztittsa, hanem hogy örökké rongyollya.

B

Vannak nem kevesebb Jó Tulajdonsági-is a'Szamárnak; mellyeket a'kikről, nem chak azt mondhatnya Dáviddal[f]; *Mint a'Barom olly annyá lettem előtted; és én mindenkor veled:* hanem a'hasznát-is érezheti, mellyet utánna-vét: *Tartottad a'jobb kezemet, és a'te akaratod által boroztál engem, és dicsőséggel fogadtál-béengem.* I. A'Szamár Nagy-fülű, és az egér kívűl, leg-serényb a'hallásra. Azért költötték a'*Phrygiai* Királyról *Midas*ról, hogy szamár fülei voltak: mert, a'mint az *Aristophanes* magyarázója irta, igen serény hallomása volt: vagy, hogy sok fülesvizsgálókat küldözött minden-felé, kik minden híreket megvittek néki; mint-ha mindenütt jelen lévén, mindeneket füleivel hallott volna. Innét mondotta az *Apuleius* Arany-Szamára: Győnörködtem, hogy nagy fülem lévén, mindeneket messzünnen-is meg-hallottam. Tanúld ebből azt: 1. Hogy *a'Hit, a'hallásból vagyon*[g] az-okáért, a'Hit dolgaiban egyéb érzékenségnek ítéletit nem kell követni, hanem chak a'Hallomását: mert az egyedül nem ehalatkozhatik-meg, mint-hogy az Isten igéjében fundáltatik, melyben fogyatkozás nem lehet. Fölőtte-igen szükséges pedig a'Hit, ha azt akarjuk, hogy az Isten, neminémű-képpen rajtunk űllyön, és igazgassон bennünket: mert *A'Hit nélkül, lehetetlen az Istennek kedvében lenni*[h]. 2. Tanúld azt, hogy *Mindenember gyors légyen a'hallásra; késedelmes pedig a'szóllásra*[i]: mert a'hallomásból jó következik. mivelhogy *a'többi halgató, bölcsebb leszen*[k]: *a'sok szóllás* pedig, *bűn-nélkül nem leszen*[l]: *a'ki pedig meg-mértékli ejakit, igen okos.* Serény fületnk légyenek az Isten Igéjének halgatására, hogy mondhassuk Samuellel[m]: *Szóllj Uram, mert hallya a'te szolgád.* és Dáviddal[n]: *Meg-hallom mit szóll bennem az Úr Isten; mert békességet szóll az ő népének,* mert a'kik fiketes e'dologban, vagy *füleit el-fordíttya, hogy ne hallja a'törvént, annak imádsága útálatos leszen*[o].

C

II. A'Szamár, Kevéssel elégszik-meg; és chak imillyen amollyan fűvel táplálhatik: mikor pedig iszik, ajakit nem mártya éppen a'vízbe, és chak hörpögetve iszik: mellyel józanságra tanít. holott az elevséggel nem a'végre kell embernek élni, hogy kívánságának eleget tégyen, vagy hogy a'hasát töltse, hanem hogy szükséges táplálása légyen a'testnek, és a'munkára elégendő ereje légyen. Azért mondotta Urunk: *Őrizkedgyetek, hogy valami-képpen meg ne nehezedgyenek a'ti szíveitek tobzódással, és részegséggel, és az életnek gondjaival, és reátok jőjön amaz hirtelen nap.*

D

III. A'Szamár Engedelmes; és, noha magától nem indúl, mindazáltal a'gondviselő igazgatását, és igazgatóját követi: mellyel az Engedelmességet ajánlya, hogy mindenre készek legyünk, a'mire az Isten vezérel bennünket, vagy maga, vagy az Előttünk-járók által; hogy mondhassuk Dáviddal, a'mint nem régen mondám: *Mint a'Barom, olly annyá lettem előtted: és én mindenkor veled.* &c. És dicsőségesek legyünk: mivelhogy *Az Engedelmes férfiú, győzedelmet szóll*[p]. Így gondolkodott az a'vén Remete, ki az ifiú Barátnak azt mondotta: Ha tökéletes akarsz lenni, el-hitéld magadban, hogy a'Kantzellária Szamárával mind egy vagy. Mert, mint a'Szamár nem ódzkodnék, a'hová vezéri a'rajta-ülő: azon-képpen, a'ki tökéletes akar lenni,

rollyá-

tellyességgel az Istentől függjön, és az ő szent akaratyától várjon, hogy oda vezesse a hová néki tetszik. és azt mondhatja Isaiással [l]: *Az ür-Isten meg nyitotta a' fülemet, én pedig ellene nem mondok; hátra nem tértem.* és Dáviddal [m]: *Vígy engem a' te parantsolatid ösvényére, mert azt kedvellettem.*

A

l Isa. 50. 5. m Psal. 118. 35.

IV. A Szamárnak nagy Vágyódása vagyon a' terhnek le-tételére, hogy meg-könnyebbüllyön. Az-okáért, midőn sót vinne egy szamár, a' vízbe esett történetből; és a só el-olvadván, érzette hogy meg-könnyebbedett a' terhe: más nap-is vízen kellett által-menni, és alittván hogy a' víz ismég könyebséget szerzene néki, magát ollyan-képpen heveredett a' vízbe; és noha akkor né szolgált a' terhének, azért, hogy más-féle terhet vitt, tudni illik sógyár, vagy gyapjat, melly a' vízet magához vóta: mindazáltal, kívánságát meg mutatta, a' mint tudta, könnyebbséget kereste. Ebben úgy követhetnők a' Szamárt, ha, mihelyen érezzük rajtunk a' Bűnnek terhét, azt minden késedelem nélkül a' köny-hullatásba mártanók; a' mint Dávid chelekedett: ki, érzette ugyan a' Bűnnek terhét, és azért mondotta [n]: *Az én hamisságim, mint egy nehéz terh, meg-nehezültek rajtam:* de orvosságát-is tudta, és meg-könnyebbítette magát, azokat a' köny-hullatásnak vizébe mártván; a' mint maga jelenti, mondván [o]: *El-faradtam fohászkodásomban; meg-mosom minden éjjel az ágyamat: az ágyamat meg-áztatom köny hullatásommal.*

B

n Psal. 37. 5. o Psal. 6. 7.

V. A' Szamár Eggy-ügyü; semmiben nem kényes, sem finnyás; egy chöp válogatást sem részen a' keményt bojtorján-, és a' gyenge falata-között; a' mellyiket eleibe-adgyák, válogatás-nélkül abban észik: arra oktatván bennünket, hogy ne legyünk kényesek, a' jó falatokat kívánván; se finnyásók, azokban válogatván: hanem követsük a' Krisus tanátsát, ki az Apostoloknak azt parancholta [p], hogy *Ne menjenek házról házra, hanem azon házban maradjanak, a' melybe elsőben mentek; és azt ennék' s innák, a' mellyek azoknál találtatnának*, és azzal mutatnák-meg, hogy a' jó lakásért szálláját nem válogatnák; jó néven vévén, a' hol mit találnának. Illyen volt Sz. Pál; és azért mongya maga-felől [q]: *Tudok bővölködni-is, meg-elégedni-is; éhezni-is, bővelkedni-is, fogyatkozást szenvedni-is: mindenekben meg-chelekedhetem az-által, a' ki engem meg-erősít.* Nem chak az ételben pedig és italban kell nékünk eggy-ügyüeknek lennünk, hanem egyebekben-is, hogy azon Sz. Pállal azt mondhassuk [r]: *Mindenekben viselljük magunkat, mint Istennek szolgái, sokféleképpen, &c. az igazság fegyvere-által, jobb- és bal-kéz felől, dicsőség- és gyalázat-által, gonosz és jó hír-által; mint hitetők, és igaz-mondók.*

p Mat. 10. 11. Luc. 10. 7. q Phil. 4. 12. r 2. Cor. 6. 4. 8.

C

VI. A' Szamár nem chak a' neme-béli hasonló állatokkal, hanem egyebekkel is békéséges, és mind juhok-'s mind lovak-között eggy-aránt legeltetik: arra íntvén, a' mit Sz. Pálnál olvasunk [s]: *Ha lehetséges, a' mi rajtatok áll, minden emberrel békességtek légyen:* nem-chak az Atyánk-fiaival, vagy azon Város-, és Ország-, és nemzetség-bélickel, hanem az idegenekkel-is, és ismeretlenekkel. Melynek nagy jutalma vagyon: mivel-hogy, az Urunk mondása-szerént [t], *Boldogok a' békességesek, mert Istennek fiainak hívattatnak*; mert *az Isten, nem viszálkodó-nak, hanem a' békességnek Istene* [u]; és azokat tartya fiainak, a' kik ő Sz. Fölségét erkölchében követik.

s Rom. 12. 18. t Matth. 5. 9. u 1. Cor. 14. 33.

VII. *Lavamum*ban, a' Barátok Klastromában, egy Szamárral terhet hordattak; és olly szokása volt; hogy mikor vízen által kellett menni, ha bottal verték sem indult, míg nem a' vele-bánó szolga által nem ment előtte; és úgy nézte, 's eszébe vötte, ha mély-e a' víz, vagy nem: el-annyira, hogy, a' ki valamit óva akart chelekedni, példa-beszéd-szerént, a' Barátok Szamárának nevezték. Ez, igen jó tanúságot adhat. Gyakorta az Ördög hoszászi, a' pokolnak kén-kövés tavába akarnak vinni; tudni illik, valamikor Bűnre ingerlenek; úgy-mint, a' kik duskás itallal erőltetnek, barátságoknak el-vesztésével. Mellyel nem kell gondolnunk: hanem azt kell felelnünk; hogy mennyenek ők elsőben pokolba, és, ha jó szállásra találnak, tegyék hírré, és akkor mi-is utánnok indúlunk: de a' míg bizonyossá nem tésznek, semmire nem mehetünk, a' mi Istenünknek és lelkünk ismeretinek ellene vagyon.

D

VIII. A' Szamár nagy Múnka-tehető, terhet hordoz, és sokat szenved: az-okáért, a' régi Bölchek, a' munkás és fáradságos embert, Meg nyergel: és terhelt Szamárral példázták. És *Lucianus*, meg akarván *Ptolomaeust* chúfolni *Menippus*nál, azt írta; hogy egy kaponyából azt értette, hogy pokolban azt végezték, és ugyan *Decretum*ba írták, hogy a' Gazdag emberek lelkei, melly eknek e' világra vissza kellenek térni, Szamárokba menjenek, és úgy, sok ezer esztendeig munkálkodgyanak, és terhet hordgyanak; annak-fölötte, a' szegény emberek őztőnözzék, és pálczázzák őket: mint-hogy a' míg élnek, chak henyélésben, és jó lakásban töltötték idejeket; a' szegényeket pedig nyúzták, és foszrották, minden-féle munkával fanyargatták. Tanúld-meg ebből, Keresztyén ember, hogy e' világon tulajdonod a' munka és fáradság, háború ság és szenvedés; és ha a'

A

fő Had-nagyodat, a' Krisfust akarod követni, *Meg kell magadat tagadnod, és fel kell keresztedet venned* [x]: mert egy-általyában, *sok háborusságok által kell nekünk az Istennek országába menünnünk* [y]. A' melly Gazdag ember *minden nap jól lakott, és frissen öltözött*: hólta-után *pokolban temettetett* [z]. Még a *Hit-is a' cselekedet nélkül meg-holt* [a]: és haszontalan, 's elégtelen az üdvösségre: mert *a' Mennyeknek országa erőszakot szenved, és az az erőszak-tévők ragadgyák el* [b].

x Mat. 16. 24. y Act. 14. 21. z Luc. 16. 22. a Jac. 2. 20. b Mat. 11. 12.

Ezekért, és egyéb tulajdonságokért, a' Zsidó *Cabalisticus*okuál a' Szamár (noha egyéb-aránt igen balgatag és ostoba) a' Bölcheséget példázta: vagy azért, hogy a' megtántorodott elmének *Professor*át meg-dorgálta, és oktatta: vagy inkább azért, hogy a' ki a' Bölcheségnek akarja magát adni, sok dologban kell a' Szamárt követni: 1. Kőz táplálása legyen, és fris lakásra ne ázzon. 2. Munkát és faradságot tégyen, és ném ürétlis szenvedgyen. 3. Az alnokságot félre tegye. 4. A' haragnak búcsút adván, mindennekkel békeségben éllyen. Ezért, amaz *Alexandriai* Nagy *Ammónius* (ki Nagy tanítványival, *Origenes*sel és *Porphyrius*sal, meltán dicsekedhetett,) a' tanítványi-mellé egy Szamárt adott, hogy arról az elő-hozott dolgokat meg-tanúlnák. mellyekben, ha míg is gyakorlanók magunkat, a' mint Sz. Pál paranchollya [c]: *dicsőítsétek, és hordozzátok az Istent a' mi testünkben*. Hallyad mit beszél erről Sz. Agoston [d]: Ne tségyenlyed az Isten barmává lenni a' Krisfust hordozod, el nem tévelyedel, az úton jársz, rajtad ül. Ülyön rajtunk az Úr, és a' hová akarja, oda igazgasson: ő barmai vagyunk, Jerusalembe mennyünk: ha ő rajtunk ül, le nem nyomattatunk, hanem fel-emeltetünk: ha ő vezet bennünket, el nem tévelyedünk. Mert, *Nem a hánkódó lónak erősségében lészen kedve, sem a' férfiúnak szárainak nem gyors járkálásában* [e]; hanem, *Az alázatoson és csendesen, és azon a' ki az Istent igyekszik félni, nyugoszik-meg az Istennek lelke* [f]. Erreínt Sz. Pál-is bennünket, mondván [g]: *Emberi-szerént mondom, a' testnek erőtlenségéért. Mert, a' mint adtátok a' tagjaitokat a' tisztátalanságnak szolgálattyára, és a' hamisságnak hamisságra: úgy adjátok most a' tagjaitokat az Igasságnak szolgálattyára, a' meg-szenteltetésre.* Mert bizonyos dolog, hogy, ha tettünkel az Igasságnak szolgálunk, meg-szenteltetünk e világon, és végtére az örök boldogságba jutunk: Szent Pálnak mondása-szerént, ki chak hamar utánna veti [h]: *Meg-szabadítatván a' bűnnől, az Isten szolgái lévén pedig, gyümölcsötök vagyon a' meg-szenteltetésre, végetek pedig az örök élet.*

B

c 1. Cor. 6. 20. d Serm. 34. de Verbis Ap. Ita Similiter Homiliarum.

e Psal. 146. 10. f Isa. 66. 2. g Rom. 6. 19.

C

h 1. Petr. 2. 2.

III. RÉSZE.

Lássuk már, a' Szamáron-ülő Krisfust-is, mi-hoda tanúságot ád a' mái napon. Krisfus Urunk, az ő dicsőségét alázatossággal elegyítvén, bizonyos, hogy az Alázatosságot akarta nékünk ajánlani; melynek másutt ugyan Mesterének mondotta magát [k]: és ugyan példájával-is tanított bennünket, mikor, a' Tanítványinak lábokat meg-mosván, azt mondotta [l]: *Tudjátok-e mit cselekedtem veletek? Ti engem Mesternek, és Urnak hívtok; és jól mondjátok: mert az vagyok. Ha azért én meg-mostam a' ti lábaitokat, Ur, és Mester lévén; ti-is tartozztok vele, hogy egyik a' másik lábait meg-mossa. Mert példát adtam nékiek, hogy a' mint én cselekedtem veletek, ti-is úgy cselekedgyetek.* és méltán: mert az Alázatosság minden jónak fondamentoma, úgy hogy a' nélkül, semmi jó állandó nem lehet, sem az Istennek kedves. De nékem úgy tetszik, hogy a' mái cselekedetével, nem akart-mint tanított az Alázatosságra, hanem annak leg-főbb alkolmatosságát-is meg-mutatta. Bizonyos dolog, hogy a' Keresztyén embernek tellyes életében, minden időben, minden helyen, és minden dolgaiban igen szükséges az Alázatosság: de fő-képpen akkor, mikor leginkább tiszteltetik, és bőchűlletes állapatra viretik: a' mint hogy Urunknak tellyes életében, ennél nagyobb bőchűlletit nem olvasfuk a' Zsidóktól: demás-felől, nagy Alázatosságát-is láttyuk. Erről mondotta a' Bölcs [m]: *Tisztességednek napján, fel ne fuvalkodgyál, és* [n]: *a' jók napján, el ne feledkezzél a' gonoszokról.* Sőt azt-is mondotta [o]: *Mentől nagyobb vagy, meg-alázd magadat mindenekben.*

k Luc. 22. 27. l Joan. 13. 12. 13.

D

m Eccli. 12. 4. n vers. 5. o Eccli. 3. 20.

Szép példánk vagyon erről az Ó Testamentomban, Abrahámban: ki leg-nagyobb bőchűlletes állapattyában, leg-inkább meg-alázta magát: tudni illik, midőn az Isten, vagy az Isten Angyali, emberi állapatban hozzája mentek [p], vele nyájaskodtak, sárának magzatot ígértek [q], és, mint barátyokunk, titkokat meg-jelentettek [r], azt mondották, hogy *Meg-áldattnak benne a' földnek minden nemzetségi* [s]; késsek vóltak könyörgtsére, meg-kegyelmezni Sodomának, ha chak kevés Igazak találtattanak vólna-is benne [t]: ő akkor, *Pornak, és hamunak* nevezte magát. Az új Testamentomban pedig, jeles példánk vagyon a' Szűz Máriában: ki akkor mondotta magát *az Úr szolgálójának* [u], midőn az Istentől-küldetett Angyal, *Malasztal-teli fejének* mondotta [x]; *áldottnak az Aszszony*

p Gen. 18. 3. q vers. 10. r vers. 19. s vers. 18. t vers. 26. u vers. 27. x Luc. 1. 38. y vers. 28.

állatok-közöt, és sok többé-nem-hallatott dolgokat mondott felőle: egy szóval, midőn olly méltóságra vitetett, mennél nagyobra soha emberi állat, sem vitetett, sem vitetik, és nem-is vitettethetik; arra, tudni illik, hogy az Isten Fiának Annyává lőtt. Bizony, ritka a' tiszteletben és bőchülletes állapatban az Alázatosság: mert, mint a' hegyek-tetején-való fák, a' szelektől és égi háborúktól inkább hányattatnak: azon-képpen, a magas helyeken-való emberek, a Kevélység szelétől, ide's tova hordoztatnak, míg nem tellyességgel nyakok szakad. A' kalászt, a' sok gyümölch le-töri: azon-képpen, a mint Salomon mongya [a]; *A' bolondok jó szerencséje veszti-el őket.* [a Prov. 1. 32.]

A

Nem ok-nélkül hasonlíthattyuk a' Méltóságot, és bőchülletes állapatot az erős borhoz; melyben ha sokat issik ember, meg-bolondúl, és néha ugyan meg-is dühösödik: azon-képpen, a' ki nagy Méltóságra mégyen, ritkán állya-meg hogy meg ne szédüllyon; a' mint sok példákból meg-mutathatnók. És ritkán találkatnak, kik a' bölch Jósefet követsék: ki, noha Egyiptusnak Fejedelmévé lőtt, mindazáltal el nem feletkezett állapattyáról; sőt a' báttyait-is arra tanította, hogy Faraó előtt nyilván meg-vallyák, hogy Pásztorok [a]; és az attyok-is az volt. 'S nem-is vesztettek vele: mert, azt meg-értvén Faraó, Gessen földét rendelte nékik, melly igen jó volt marha-tartásra. Bizony, Urunk nem félhetett a' Kevélységnek szelétől, ha szintén czapragos lovon, vagy aranyas hinto-szekéren ment volna-is Jerusálembe: de nékünk adott példát, kik nem tudunk a' szerenchével mértékletesseen élni. Követsük azért Krisztus Urunkat az Alázatosságban; és ne gondollyunk a bolond Világnak ítéletivel, ki az Alázatosságot alá-való dolognak alittya; de valóban meg-chalatkozik. A' kik folyó-vizen éveznek, azt alittyák hogy a' part, vagy a' kő-szikla hozzájok közelget, és nem ők a' parthoz, vagy a' kő-sziklához; de meg-chalatkoznak: hasonlóképpen a' Világ fiai, kik az el-múlandó dolgokban el-merülnek, azt alittyák, hogy a' kik különben viselik magokat, és külömb-féle dolgokban foglallyák életőket, tévelygenek, ők pedig igen jó állapatban vannak: holott tellyességgel különben vagyon a' dolog. mert bizonyos, hogy az ő elméjek ninch helyén, hanem szüntelen nyughatatlankodik, és ide's tova bújdosik: az Isten-félőknek szívők pedig mindenkoron álhatatos, és helyéből ki-mozdíthatatlan. Akarod-e ennek az okát tudni? A' mi akaratunk, hasonló a *Chameleon*hoz: kiről azt írják; hogy pettegetett és tarka-barka, mint a' párducz, és valaminémű színű állathoz közelget, a' hoz hasonló színt vészen igen könnyen magára: úgy a' mi akaratunk-is, annak tulajdonságába öltözik, a' mihez a' szeretet által közelget, és ragaszkodik; úgy hogy, a' mint Oseás mondotta [b]; *Undokokká lőttek, mint azok a' miket szerettek:* mi-is azt mondhattyuk; Álhatatlanokká lőttek a' Világ fiai, mint az álhatatlan és el-múlandó dolgok, a' miket szerettek: az Isten-félők pedig álhatatosok, mint az Isten a' kit szeretnek, *kinél ninch változás, sem változásnak árnyékozása* [c].

C

[b Os. 9. 10.]

[c Jac. 1. 16.]

Holott azt vedd eszedbe, hogy a Krisztus az Álhatatosságot, mind egyéb dolgaiban, 's mind az Alázatosságban meg-mutatta: mert, a' mint nagy Alázatossággal jött e' világra, és tellyes életében alázatosan viselte magát e' világon: azon-képpen, halálához közelgetvén e' mai napon, a' dicsőséges pompájába-is, Alázatosságot mutatott; és halálakor-is, azon Alázatosságban ment-ki a' világból; Szent Pálnak mondása-szerént: *Megalázta önnön-magát, engedelmes lévén mind a' halálig, a' Keresztnek halálá-ig pedig* [d]. Ebben kell követnünk a' Krisztust. És úgy tetszik, hogy, ha az Alázatosságban meg-maradunk, az Álhatatosságtól sem szakadunk-el: mert, a' mint Sz. Pál mongya [e]; *Igen jó a' Malasztal meg-erősíteni a' szívet: A' Malasztot* pedig, *az Isten az Alázatosoknak adgya*; a' mint Sz. Péter [f] mongya: *Mindnyájan Alázatosságot mutassatok egy-máshoz, mert az Isten a' Kevélyeknek ellene-áll, az Alázatosoknak pedig Malasztot ád.* Ugyan ezent mongya Sz. Jakab-is [g]. és Salomonis [h], a' bölch *Ecclesiasticus*sal: ki, midőn azt mondotta volna [i]; *Mentől nagyobb vagy, meg-alázd magadat mindenekben:* mingyárt utánna vetette: *Es az Istennél kedvet* (melyből származik a' Malaszt) *találsz.* Annak pedig szép okát-is adgya: *Mert,* úgy mond, *egedhl az Isten hatalma nagy, és az Alázatosokból tiszteltetik.* Ezt hogy jól meg-értsük, azt kell eszünkbe vennünk, hogy a' Változás és álhatatlanság, olly tulajdona az embernek, hogy *Soha azon állapatban meg nem marad* [k]; a' mint Jób mondotta: mert, ha ez órában örül, más-ban sír: ha ma szeret, hólnap gyűlöl. és maga-is, ha ma gazdag, hólnap kóldús: ha ma egésséges, hólnap beteg, és talám meg-is hal.

D

[e Heb. 13. 9.]

[f 1. Pet. 5. 5.]

[g Jac. 4. 6.]

[h Prov. 29. 23.]

[i Eccli. 3. 20.]

[k Job 14. 2.]

Ezt az Álhatatlanságot, hogy most más példákat elő ne hozzak, a' Zsidók valóban meg-mutatták Krisztus Urunkhoz: mert, hogy ne szóllyak arról, hogy mindenkor külömbözö ítéletők-volt ő-felőle; és, a' mint Szent János írja [l]; *Sok zúgolódás volt a' sereg-között felőle: mert némelyek azt mondották, hogy jó; egyebek pedig azt mondot-*

[l Joan. 7. 12.]

A

mondották; Nem: hanem el-hiteti a' seregeket. Viszontag némellyek, *Nagy Profétának* [m]; 's némellyek *Zaballónak* és *Bor-ivónak* [n] mondották: némellyek *Dávid fiának* [o]; 's némellyek *Samaritánusnak* [p]: némellyek *Isten Fiának* [q]; 's némellyek *Ördögösnek* [r]: a' mái seregben, kevés nap-alatt, chodálatos nagy Változást találunk. Mert, a' mint Sz. Bernárd szépen elmélkedik [s], igen külömbözött az; *Emeld fel, emeld-fel, feszítsd-meg ötet*; attól, a' mit ma mondottak: *Áldott a' ki jö az Úr nevében, Osanna magasságban.* Igen külömböz az *Israël királya*; a' mint ma nevezték; attól, a' mit az-után ötöd nappal mondottak: *Ninch Királyunk hanem chak Chaszárunk.* Igen külömböznek a' zöld ágak, az aszszú Keresztről; a' virágok, a' tövissektől. A' kinek az-elött, magok ruhájokat az úton le-terítették; az-után, azt ruhájától meg-fosztották, és azokra forsot vetették. Nem kell azért a' Világnak, sem szeretetit kivánni, sem hamis itéletitől félni; hanem, az Alázatosságban meg kell maradni, és magunkat a' Sz. Pál mondásával vigasztalni: ki, minek-utánna azt mondotta vólna [t]; hogy *Mindenekben úgy visellyük magunkat mint Istennek szolgai*; utánna vetette: *Mint meg-höltak, és imé elünk; mint szomorúak, mindenkor pedig örülök.* Melly mondást magyarázván Sz. Agoston, imigyen beszéll [u]: A' mi szomorúságunkban, ez az ige vagyon, (*Mint:*) de a' mi örömünkben, ninchen az (*mint.*) mert a' mi reménségünk bizonyos: a' bánatban pedig a' (*mint*) meg-vagyon. mert mint az álom el-múlik. Ha valaki álmot beszéll, azzal az igével beszélli; *Mint; mint-ha; úgy mint; mint-ha ülnék; mint-ha ennem, harczolnék; mint-ha járnék, szöllanék*; mindenüvé oda veti azt az igét. mert mikor fel-ébredett, nem találta azt a' mit látott vólt. A Koldús azt mongya; *Mint-ha kinchet találtam vólna*: ha az, a' *Mint-ha*, ott nem lött vólna, ő koldús nem vólna. Az-okáért jó reménségünk légyen: mert a' bánat, és keserűség, mint egy álom el-múlik; de az öröm meg-marad, és örökös lészen: hasonló-képpen, ha gyalázatot tésznek most rajtunk a' Világ fiai, az alázatos Kristusnak követéséért. az, mint egy álom, el-múlik; de a' dichőség, mellyet az Alázatossággal nyerünk, örökké meg marad.

m Luc. 7. 16.
n Luc. 7. 34.
o Luc. 18. 38
p Joan. 8. 48
q Matt. 16. 16.
r Luc. 11. 15. Joan. 8. 48
s Serm. 3. 10 Ramos Palm.
t 2. Cor. 6. 4.
u In Ps. 48.

B

Erre int bennünket a' Keresztyén Anyaszentegyház: mert a' Virágoknak és Berkéknek meg-szentelésében, az Egyházi ember-által azon könyörög az Istennek: I. Hogy, a' kik efféle meg-szentelt dolgokat házoknál tartnak, vagy magoknál hordoznak, meg-óltalmaztassanak testökben, lelkökben, és üdvösségöket talályák az Istennek kegyelmes Malasztya-által. II. Hogy, mi-képpen a' fáknak gallyain, zöldellő levelek és virágok vannak: hasonló-képpen, a' mi chelekedetink virágozzanak az Igassagnak zöldségével, és minden jóságnak szépségével. III. Hogy, mi-képpen a' Zidók seregi, Kristus Urúnk-eleibe mentek a' zöldellő ágakkal, és ötet Jerusalembe késérték: azon-képpen mi-is, Jó chelekedetekkel fel-ékesittetven, az Úr Kristus-eleibe mennyünk; ötet szivünkbe fogadgyuk; és annak-utánna, az ő nyomodokit követvén, ő-általa, és ő-véle-eggyütt a mennyei Jerusalembe bocháttassunk. IV. Hogy, mi-képpen Kristus Urúnk az ő Szenvedése- és Halála-által, ellenségin győzedelmetevőrt: azon-képpen mi-is, azt az Istennek irgalmas chelekedetét gyakorta elménkbe forgatván, az ő szeretetivel, a' lelki harczolásra fel-gerjedgyünk, és győzedelmet vegyünk az Ördögön, a' Testen, és a' Világon. V. Hogy, valamelly helyre viszik a' szentelt Berkéket, annak lakói az Isten áldomásával bé-tellyesedgyenek; és minden ellenkező dolgoktól, az Istennek hatalmas keze-által, meg-óltalmaztassanak.

C

Az-okáért, akár-mint káromkodgyanak az Újitó atyafiak e' szép Czeremónia-ellen, meg nem úntattyák velünk: mert reméllyük, hogy az Isten, az ő Anyaszentegyházának könyörgését meg-halgattya, és azokat a' lelki jókat meg-adgya. Mi pedig, mikor afféle berkéket az Anyaszentegyháznak igyekezete-szerént hordozunk, vagy házunknál tartunk: chelekedetünkel azon kérjük Kristus Urúnkat, hogy az ő Szenvedése- és Halála-által, mellyel az Ördögöt meg-győzte (melly győzedelemnek jele volt a' mái pompa,) mi-tőlünk annak minden inchelkedésit el-távoztassa, hogy semmi-képpen ne árthasson: nékünk pedig Malasztot és erőt adgyon, hogy, minden Jószágos chelekedetekkel virágozván, és fel-ékesittetvén, a' Kristustól soha el ne szakadgyunk; hanem e' világon nyomdokit kövessük, a' más világon pedig örökkön örökké áldgyuk és dichérjük: mellyet engedgyen a' tellyes Sz. Háromság, az ő véghetetlen irgalmásságából, az ő szent nevének tisztességére.

D

Amen.

HUSVÉT-NAPJÁRA-VALÓ EVANGELIOM.

SZ. MARKNAK XVI.

RÉSZEBEN, ℣. 1.

AZ időben: Maria Magdolna, és Maria a' Jakab annya, és Salóme, keneteket vásárlának, hogy el-menvén meg-kennék Jésust. Es igen reggel a' Szombat első napján, a' koporsóhoz menének, már a' Nap fel-kelve. Es mondnak vala egy-másnak: Kichodá hengeriti-el nékünk a' követ a' koporsó ajtajáról? Es tekintvén láták hogy a' kő el völna hengeritve: mert igen nagy vala. Es bé-menvén a' koporsóba, látának egy ifiat ülni jobb-kéz-felől, fel-öltözve feir hoszszú ruhában, és el-rémülének. Ki monda nékik: Ne fellyetek: a' meg-feszíttetett Názareti Jésust keresitek: fel-támadott, ninch itt; imé a' hely a' hová tötték ötet. De mennyetek-el, mongyátok-meg a' Tanítványinak, és Péternek, hogy elötöket-vészi Galilaában: ott meg-láttyátok ötet, a' mint mondotta néktek.

ELSÖ PREDIKÁTZIÓ.

AZ KERESZTYÉN Anyaszentegyház e' jelen-valo Szent Napokon, a' Kristus dichőséges Fel-támadását adgya előnkbe; melly igen alkolmatos, Hitünknek meg-erősitésére. Mert, mivelhogy Kristus Urúnk új Tudománt láttatott e' világra hozni, mellyet a' Proféták meg-jövendöltek ugyan, de valamennyire homályoson: azt nem chak hatalmas Chodákkal akarta bizonyitani, hanem minden Jószágos chelekedetekkel fel-ékesitteretett életével-is erősitette: úgy hogy az ő Fel-támadását, melyről sokszor és nyilván emlekezett, el-hinnék, és következő-képpen egyéb tanitásának-is helyt adnának. Igen mesterkedtek ugyan a' hitetlen Židók, hogy a' Kristus dichőséges Fel-támadását kétségessé tennék, és fényességét meg-homályositanák: mert tudta az Ördög, kinek a' hitetlen Židók eszközi voltak, hogy, ha a' Fel-támadást kétségessé teheti, a' Kristustól plantáltatott igaz Hitet fenekestől fel-fordittya. Mert, ha a' Kristus fel nem támadott, ki *az el-nyúgottaknak első zengéje*[a]; és *a' halottak-között első-szülött*[b]: ki remélheti a' Fel-támadást? mit használt a' Kristus halála? Nem hitetőnek találtatik-e, és az Apostolok hamis tanúknak[c]? és igy heába-valo, mind a' Hit, 's mind az Apostoli predikállás. De *a' hamisság meg-hazudta magát*[d]: a' Kristusnak világos Igassága, meg-szégyenitette a' setétség Fejedelmének álnokságát: mert, sem a' halál ötet meg nem tartóztathatta; sem a' koporsóra hengeritteretett nagy kő; sem a' Židók pechéte, sem a' Pilátus vitézi ellene nem álhattak. mert bizonyoson fel-támadott, és nékünk nagy örömöt szerzett. Melly dichőséges Fel-támadásról, mélto elmélkednünk, hogy Hitünkben meg-erősödgyünk, 's életünkben meg-jobbúllyunk. Az-okáért.

I. Meg-mondom, Mi-okból támadott-fel a' Kristus.
II. Meg-mutatom, Mint kellessék nékünk lélek-szerént fel-támadnunk.
III. Meg-magyarázom az igaz Fel-támadásnak jeleit.

a 1. Cor. 15. 20.
b Col. 1. 18. Apoc. 1. 5.
c 1. Cor. 15. 17. 18.
d Ps. 26. 15.

ELSÖ RÉSZE.

TÖrténik néha, hogy sok ködös és felyhös napok-után, olly szép tiszta nap követközik, hogy semmi köd vagy fellyeg meg nem hamályosittya, és mindeneket inkább gyönyörködtet; hogy-sem sok afféle napok, mellyekben világoskodik ugyan

A

a' Nap, de minchen valami homályositó fellyeg-nélkül. *Az Igasságnak Napja*[c], a' Krisztus Jésus, a' mái napon minden homály-nélkül fénlik, és inkább örvendezteti a' Híveket, hogy-sem tellyes életében. mint hogy minden egyéb örvendetes dolgaiban, találtatott a' szomoruságnak valami homálya. Fénlett bizony az édes Jésus: I. Születése-kor; midőn az Ilten fényessége a' Pásztorokat környül-fogta[f], és az Úr Angyala nagy örömet hirdetvén, az Üdvözitőnek jászolához küldötte őket. De ugyan azon Jászolnak keménysége, az étszakának setétsége, a' télnek hidegsége, a' póláknak szegénysége, a' Betlehemieknek embertelensége; kik a' szállásról ki-rekesztvén, őtet az istállóba helyheztették, valamennyire meg-homályositották azt a' fényességet. Fénlett II. Mikor a' Mágusok, a' fényes Chillagnak vezetésével, ajándékokkal keresték; fel-találván, le-borúlva imádták[g]. De nagy homály érkezett reá, Heródesnek háborodásából, ki sok ártatlan gyermekeknek véret ki-ontotta[h]. Fénlett III. Midőn a' Templomban a' vén Simeon nagy örömmel a' Pogányok világosságának, és az Israël dichőségének nevezte[i]. De meg-homályosodott valamennyire, azon Simeonnak jövendölésével[k]; *Imé tétetett ez jelül, melynek ellene-mondatik; és a' te lelkedet-is által járja a' tőr.* és chak hamar az-után, ki kellett hazájából bújdosni, és Egyiptusba idegen és bálványozo Országba szaladott, a' Heródes kegyetlensége-előtt. Fénlett IV. Tanitásában: minthogy nála vólták az örök életnek igéi[l]. és az ellenségi-is azt mondották[m]; hogy, *Soha ember úgy nem szóllott mint ő.* De e' hez-is fellyeg érkezett, midőn a' Zsidók irégységből ólcharlották tanitását, mondván[n]: *Ördöge vagyon, és eszetlenkedik; miért hallgattyatok őtet?* Fénlett V. Maga-viselésében: mert senki őtet a' Bűnről meg nem fedhette[o]. De mindazáltal, a' rágalmazó Zsidók arra-is valami fellyegett támasztottak, mondván[p]: *Imé a' zabáló ember, és bor-ivó, a' Publikánusok és Bűnösök barátya.* Fénlett VI. Choda-tételiben; mellyek-által az ő hire mindenőtt ki-terjedett[q]: és azt mondották felőle[r]; hogy *Mindeneket jól cselekedett.* És Nicodémus-is, ki Israëlben Mester vólt, azt mondotta néki[s]: *Senki ezeket a' jeleket nem cselekedheti, a' mellyeket te cselekeszel, hanem ha az Isten lészen véle.* De ezt-is a' káromlásnak fellyege neminémű képpen meg-homályositotta, mikor azt mondották[t]: *Beelzebubnak, az Ördögök fejedelmének általa hasa-ki az Ördögöket.* Fénlett VII. Midőn szinét el-változtatván, az orczája fénlett mint a' Nap[u]. De hamar homály érte, leg-ottan emlekezvén keserves Kín-szenvedéséről, és Haláláról[x]. Fénlett végezetre VIII. Hogy sok egyéb dolgait el-hadgyam, Virág-vasárnapon, midőn nagy örömmel fogadta a' nép, és szokatlan tisztelettel késerte Jerusalembe. De ezt a' szép fényességet, mint egy sürü kőd, és setétes fellyeg követte; a' bánat és félelem; a' meg-fogás, és kötözés; a' vádolás és chúfolás; az ostorozás, és tövissel-valo koronázás; és, a' sok keserves kínok-után, a' gyalázatos fel-feszités. melly homályosságot, a' kőzönséges Nap-is bizonyitott, szokatlan, és természet-kivül-valo meg-setétülésével. De imé, e' nagy homályos fellyeg-után, a' mái napon olly dichőséges fényességgel támadott fel, hogy, sem a' Halál, sem a' Szenvedés meg nem homályosithatta; mert *a' Krisztus, halottaiból fel-támadván, már meg nem hal; a' Halál őtet jóvőbé nem uralkodik*[y]: sőt, se fájdalom, se keserűség többé helyt nem talál benne.

Ennek szép példáját olvasom Jósefben, ki Jákob Patriárkának leg-kedvesb fia vólt; és úgy győnyörködött benne, mint szemének világában. De a' bátyjainak irégysége, ezt meg-homályositotta, és a' Jákob szivét nagy keserűségbe hozta: midőn el-adván Jósefet, holt hirét virték az attyoknak: ki meg-szaggatván ruháit, szőr-zsákba öltőzőt, siratván a' fiát sok ideig, és nem akarván vigasztalást venni. De midőn meg-értette, hogy Jósef nem chak él, hanem egész Egyiptusnak Fejedelme-is, úgy hogy dichőségének fényességét, az irégységnek fellyege többé meg nem homályosithatná, sokkal inkább örvendezett, hogy-sem az-előtt; és nagy örömében, meg-éledvén lelke, azt mondotta[z]: *Elég nékem ha még Jósef az én fiam él: el-megyek, és meg-látom őtet, minek-előtte meg-halnyak.* Hasonló képpen gondolkodhatunk a' szeplőtelen Szűz Maria-felől; ki az ő áldott Szent Fiában mindenkor, mint szeme világában, győnyörködött: De azt a' fényességet, gyakorta külömb-külömb-féle kőd, és fő-képpen a' Zsidók irégységének fellyege, meg-homályositotta; úgy hogy, halálát látván, meg-vigasztalhatatlanúl kesergett, és siratta eggyetlen-egy szűlöttét: a' mái napon pedig, látván hogy dichőségesen fel-támadott, és minden irégységet el-fogyatott, sokkal inkább örvendezett, és azt mondotta Dávidal[a]: *Ez a' Nap, mellyet az Ür*

szerzett

a Mal. 4. 2.
c Luc. 2. 9.
f Luc. 2. 32.
g Matt. 2. 11.
h Vers. 16.
i Luc. 2. 32.
k Vers. 35. 36.
l Joan. 6. 69.
m Joan. 7. 46.
n Joan. 10. 20.
o Isai. 8. 46.
p Matt. 11. 19.
q Marc. 4. 37.
r Mar. 7. 37.
s Joan. 3. 2. 10.
t Luc. 11. 15.
u Matt. 17. 2.
x Vers. 9. & 12.
y Rom. 6. 9.
z Gen. 45. 28.
a Ps. 117. 24.

szerzett: örvendezzünk és vigadgyunk azon. Melly mondás mind-ket-is illet, mivelhogy a' Kriſtus Fel-támadáſából, nékünk nagy haſznunk lőtt; a'mint ez után meg-mutatom. Noha pedig a'Kriſtus úgy emlekezvén rólunk Szenvedéſében, mint-ha magáról el-feletkezett volna; fellyebb böchülvén a'mi vigaſztaláſunkat, a'maga fájdalmánál; elő-menetelünket káránál, dicsőſégünket gyalázattyánál, életünket halaláná; azt kívánhatná, és illendő-is volna, hogy mi viſzontag, az ő Fel-támadáſában inkább örvendeznénk, és vigadnánk az ő győzedelmén és dicsőſégén, hogy-sem a'magunk haſznán, és nyereſégen: mindazáltal, mint-hogy a'mi-képpen *a'mi bűneinkért adatott kézbe* (a' halálra,) azon-képpen, *a'mi Meg-igazuláſunkért támadott-fel*[b]; nem ellenzi, hogy e' két dolgot egybe foglalván, úgy elmélkedünk Fel-támadáſáról, hogy az ő dicsőſégén örvendezzünk, és a'mi haſznunkon vigadgyunk. mert mind a'kettőért ſzerzette az Úr e' napot.

[b] Rom. 4. 25.

Mondám Sz. Pálból; hogy a'Kriſtus, *A'mi Meg-igazuláſunkért támadott-fel*[c]: de maga dicsőſégéért-is rendelte Fel-támadáſát. I. Mert a'fel-támadáſt a'Kriſtus teſte méltán kívánta, a'benne-lakó Iſtennek méltóſágáért; mellyért, *lehetetlen* vólt *hogy őtet a' pokol meg-tartóztatna*, vagy a halál, a'mint Dávid meg-jövendölte[d], Sz. Péter magyarázáſából[e]: *Nem hagyod*, úgy-mond, *a'lelkemet pokolban, ſem nem engeded a' te Szentedet rothadáſt látni.* Nem illett bizony, hogy az Iſtenſégtől, az-az, minden Szentſégnek kút-fejétől fel-vétetett, és meg-ſzentelteteti Teſt, ſokáig maradott vólna a'lélek- és élet nélkül: és a'ki az Úr Teſtének fel-támadáſát nem hiſzi, úgy-mond Sz. *Athanáſius*[f], nyilván jelenti, hogy nem érti erejét az Igének, és az Iſten bőlcheſéségének. Mert, ha igaz, hogy a' Teſtet fel-vötte, és annak tulajdonſágit el-foglalta; mit kellett a Teſt-ről rendelni, a' vagy mi végre kellett azt meg-emészteni, holott egyſzer bé-fogadtatott a Triſtnek belső részeibe? mert noha meg kellett halni, hogy minnyájan meg-ſzabadúlnánk a'haláltól: mindazáltal, halva nem maradhatott, mint-hogy az Életnek ſzekrénye vólt: és azokáért az ő tulajdon életétől, melly ő-benne vólt, meg-elevenittetett.

[d] Zſal. 15. 10.
[e] Act. 2. 24.
[f] Lib. de Incarnatione.

II. Mivelhogy a'Kriſtus Teſte, egy ſzemélyben vólt az Iſtenſéggel a'Lelke pedig, mindenkor dicsőſégben vólt, és ſzünetlen látta az Iſtent, méltán kívánta halladék-nélkül dicsőſéges életét: mert, hogy egy-ideig halandó vólt, engedelemből lőtt, a'mit üdvőſségünkért. Véghez vivén azért üdvőſségünket, kívánta a'dicsőſéges életet, ha ſzintén nékünk ſzükſéges és haſznos nem lőtt vólna-is fel-támadáſa. Azért támadott-fel a' Kriſtus, úgy-mond Sz. *Athanáſius*[g]; hogy meg-mutatná, hogy nem erőtlenſégből hóltmeg, hanem a'halálnak el-fogyatáſára: mellyet el-kergetvén, kívántatott, hogy a'meg-győzött haláltól nyert diadalmas záſzlót fel-állatná. Ebből az következik: hogy a'Kriſtuſnak leg-ottan fel kellett vólna támadni, mihelyen halálával ſzabadúlásunkat végbe vitte; az okáért, chak mi-erettünk halladott harmad-napra, hogy nyilvábban meg-bizonyúlna igaz halála. melly igaſság elegendő-képpen meg-bizonyúlván, tulajdon erejétől, a'benne-lakozó Iſteni ſzemélytől, életre ment; ſokkal inkább, hogy-ſem a'viz a' természet-ſzerént-való hidegſégre, midőn a'melegítő tűztől el-vétetik.

[g] Lib. de Incarnat.

III. Kívánta a'Fel-támadáſt a Kriſtus Érdeme, és az Iſten Igaſságának rendje, ki mindennek érdeme-ſzerént fizet. Érdemlette pedig azt az ő Alázatos engedelmeſségével; a'mint Sz. Pál mongya[h]; hogy, *meg-alázván magát, fel-magaſztaltatott*. a'hol a'*Fel-magaſztaltatáſon*, Sz. *Athanáſius* a'Fel-támadáſt érti: És Fájdalmas ſzenvedéſével; a'mint ő-maga jelentette, mondván[k]: *Nem ezeket kellett-e ſzenvednie a' Kriſtuſnak; és úgy menni-bé az ő dicsőſéggébe?* Holott azért az Iſtennek fizető Igaſsága azt kívánnya, hogy fel-magaſztallya azokat, a'kik ő-érette meg-alázták magokat[l]: a'Kriſtus, mind haláláig meg-alázván magát az Iſten kedvéért, azt érdemlette, hogy a'dicsőſéges fel-támadáſig magaſztalna-fel az Iſten. Erről érti Sz. *Jerónymus*[m], Dávidnak ama mondáſát[n]: *A'patakból iſzik az úton; azért magaſztallya-fel a'fejét*: mint-hogy e'világon, melly nem hazánk, hanem útunk vólt, a'keſerves ſzenvedéſnek, és halálnak zavaros vizéből ivott, melly, mint a'patak áradáſa, hamar el-múlt: Fejét fel-támadáſa-kor fel-magaſztalta, és minden ellenſégit lábai-alá tapodta; a'mint ezennel meg-mutatom.

[h] Phil. 2. 8.
[i] 1 Orat. 2. contra Arianos.
[k] Luc. 24. 26.
[l] Luc. 1. 52.
[m] In Pſ. 109.
[n] Pſ. 109. 7.

IV. Fel-támadott a'Kriſtus, hogy Iſteni erejét meg-bizonyítaná; és, meg-győzvén akkor minden ellenſégit, magát mindenekkel meg-iſmertetné. A'Romaiak, ſenkit Diadalmas tiſzteletel nem illettenek, a'ki egy harczon öt-ezer ellenſéget le nem vágott, hadát nagyobb részére meg-óltalmazván; és a'Birodalomnak határát, valami jeles Tartománynak el-foglalásával, ki-terjeſztvén. *Julius* Cháſzár, a'mint *Plutarchus*, és *Evangelius* írják[o], ő harczon vólt győzedelmes, és azért engedték-meg néki a'Diadalmas tiſzteletet: elsőben meg-győzte a'*Gallus*okat; az után, *Alexandria*ban, az ifiú *Ptolomæus*t; *Pontus*ban, *Pharnaces* Királyt; az *Afric*aiakat, és a'Spanyólokat. De a'Kriſtus,

[o] In Iulio.

A

ő hatalmas ellenség-ellen mind-eggyűtt harczolt, és meg-győzte az Ördögöt, a' Világot, a' Testet, a' Halált, és a' Zsidókat: nem chak nagyobb részét oltalmazta-meg seregének, hanem éppen maradott az Istenség és a' Lélek; a' Test pedig, meg-sebesíttetett ugyan, de harmad-napra fel-épült; és azonban, nem chak szerelem-nélkül meg-maradtak minden Jószágos chelekedeti, mellyekkel harczolt, hanem fő-képpen a' harczon tőndöklöttek: és nem egy Tartomány hóldoltatott-meg az Isten birodalmaalá, hanem az egész Világot; chodálatos hadakozással pedig: nem fegyverrel, hanem beszéddel; nem vér-ontással, hanem aitatossággal; nem embereknek meg-ölésével, hanem azoknak meg-téritésével. Holott azt-is vedd eszedbe; hogy a' Romaiak, az ő győzedelmeknek nagy részét a' Tanáts bölcs intézésének tulajdonitották, vagy a' Vitézek erősségének, vagy a' szerencsés történetnek: de a' Krisztus, maga bölcsességével, és erejével harczolt: és méltán mondotta [p]; hogy *a' sajtót egyedül nyomta, és a' nemzetségek-közzül nem volt férfiu vele.* holott még a' Tanitványi-is el-futottak mellőle. Továbbá; a' Romaiak prédái, sok-felé oszlottak: némelly részét a' Hadnagyok vötték; némellyet a' Vitézek; némellyet pedig a' közönséges szükségre foglalták: de a' Krisztus győzedelmének nyeressége, inkább mind miénk. mert ő semmi-nélkül nem szükölködik; sőt magát-is nékünk ajándékozta. Végezetre; a' Romaiakat a' győzedelem fel-fuvalkodtatta; azokat pedig, a' kiket meg-győztek, meg-szégyenitette. mert a' Győzedelmes Fejedelem, szekere-előtt kőtőzve vitette őket: de a' Krisztus győzedelme, az egész emberi nemzetnek bőchülletes volt; és senkit meg nem szégyenített, a' ki hálá-adással akart hasznában részes ülni. mert Krisztus, fel-támadása-után, *fel-menvén a' magasságba, fogva-vitte a' fogságot: ajándékokat adott az embereknek*; a' mint Sz. Pál mondotta [q], Dávidból [r]. Ezek fő Okai a' Krisztus Fel-támadásának, ő hozzája-képest: lássuk már a' mi Hasznunkat-is.

p Isa. 63. 3.

B

q Eph. 4. 8.
r Ps. 67. 19.

II. RÉSZE.

I. Fel-támadott a' Krisztus, Hitünknek meg-erősítésére: mert mint-hogy azt a' Krisztus meg-jövendölte [s], az el nem múlhatott, Hitünknek meg-tándorodása-nélkül; a' mint Sz. Pál mongya [t]: *Ha a' Krisztus fel nem támadott, tehát hiába-valo a' mi predikállásunk; hiába-valo a' ti Hitetek-is.* Mert, noha egy-általlyában, ha a' Krisztus fel nem támadott volna-is, igaz Hitünk lehetett volna: mindazáltal, mint-hogy a' Krisztustól származott Hitnek eggyik fő czikkelye, az ő Fel-támadása; ha fel nem támadott volna, hamis és hiába-valo Hit lőtt volna. Továbbá; ha a' Krisztust meg-győzte a' Halál; hogy lőtt volna az ő halála elégséges a' Bűnnek meg-bochátására? holott nehezebb a' Bűnt meg-győzni, hogy-sem a' Halált. mint-hogy ez amattól származott. Annak-fölötte; a' Krisztus Fel-támadása, oka a' mi Meg-igazúlásunknak [u]. Tehát, ha ő fel nem támadott, mi meg nem igazúltunk, hanem a' Bűnben maradtunk. Erősíti a' Krisztus fel-támadása a' mi Hitünket, az ő Istensége-felől-is: mert, noha meg-feszíttetett az erőtlenségből; de él az Isten erejéből [x]: az-az, a' mint Sz. *Anselmus* magyarázza, noha meg-feszíttetett a' testnek erőtlenségéből, mert erőtlennek láttatott ellenségi-ellen: mindazáltal, örökké él az Isten erejéből; az-az, mint-hogy Isten. Bizony, a' Krisztus, az ő Istenségének, és Igasságának kivált-képpen-valo jelét akarván adni a' Zsidóknak, Fel-támadását ádta: Kik, mikor azt kérdették vólna [y]: Michoda jelét mutattya Hatalmának, hogy a' kalmárokat a' Templomból ki-hánta? azt felelte: *Bontsátok-el e' Templomot, és harmad-napra fel-épitem azt*: *mellyet az ő Testének templomáról mondott* [z]. És midőn másutt-is Jelt kértek tőle [a], azt mondotta: *A' gonosz és paráznа nemzetség Jelt kéret, és jel nem adatik néki, hanem chak a' Jónas Prófeta jele.* Bizonyos jele vólt pedig Istenségének az ő Fel-támadása: mert tulajdon erejével támadott-fel; a' mint jelentette, mondván: *Harmad napra fel-épitem azt*; nem mással épittetem-fel: a' hoz pedig Isteni erő kellett. És a' mint Istennek mondotta magát, úgy jövendölte-meg-is Fel-támadását, és fel-támadásával mind a' kettőben igaznak mutatta mondását. De ugyan szem-látomást tapasztallyuk, hogy a' Fel-támadás erősítette-meg a' Hitet: mert halála-előtt, sok chodákat chelekedett ugyan, hogy meg-bizonyitaná tanitásának igasságát; de még-is kevesen hittek néki; és a' kik hittek-is, titkon. De midőn a' Fel-támadást predikállották az Apostolok: chak egy nap-is, hol három ezeren hittek [b], 's hol öt ezeren [c]: és nyilván vallották, mind a' Zsidók, 's mind a' Pogányok, hogy ő igaz Isten.

s Mat. 20. 19
t 1. Cor. 15. 14.

C

u Rom. 4. 25.

x 2. Cor. 13. 4.

y Luc. 11. 18

z Matt. 12.

a Matt. 12. 13.

D

b Act. 2. 4.
c Act. 4. 4.

II. Fel-támadott a' Krisztus, Reménségünk gyámolitására: mert, látván Fejünknek fel-támadását, reménylyük hogy mi-is fel-támadunk, mint tagjai. *Ha predikáltatik,*

úgy-mond

úgy-mond Szent Pál [d], *hogy a' Krisztus fel-támadott halottaiból; mi módon mongyák némellyek ti-közetek, hogy nincs a' holtaknak fel-támadása?* Szent Péter-is azt mongya [e]; hogy az Isten *nyájonan fe-hít minket élő reménységre*, a' Jésus Krisztusnak halottaiból-való fel-támadása-által. Erről emlékezett Jób Patriárka-is, mondván [f]: *Tudom, hogy az én Meg-váltóm él,* (az-az, bizonnyal hiszem, hogy a' Krisztus, halottaiból fel-támadván, él,) *és az utólsó napon a' földből fel-támadok.* és utánna veti [g]: *El-tétetett e' reménység az én kebelembe*; úgy-mint bizonyos, kedves, és drága dolog. mert azt hordozzuk kebelünkbe, a' mit bizonyosan meg akarunk tartani, vagy igen kedvellyük, vagy drágának ítéllyük. A' melly Fel-támadást, úgy-mond Sz. Gergely [h], ő-magában meg-mutatta ott a' Krisztus, azt nékünk ígérte. mert a' tagok, fejöknek dicsőségét követik. A' mi Meg-váltónk azért, fel-vötte a' halált, hogy ne félnénk meg-halni: meg-mutatta fel támadását, hogy reménlenők, hogy mi-is fel-támadhatunk. Azért nem akart a halálban harmad-napnál tovább maradni: mert, ha ő-benne a' Fel-támadás tovább haladott volna, mi-bennünk tellyességgel kétséges lehetett volna. És Sz. Agoston [i]: A' Szenvedésben, meg-tanított mit cselekedgyünk; a' Fel-támadásban, meg-tanított mit reménlyünk. Itt a' munka, amott a' jutalom: a' munka a' szenvedésben, a' jutalom a' fel-támadásban.

III. *Fel-támadott* a' Krisztus, *a' mi Meg-igazúlásunkért* [k]: 1. Mert az ő Fel-támadásának hiti-által, mellyel hinni kezdettük hogy a' Krisztus Istennek Fia, és e' világnak szabadítója, jutottunk a' Meg-igazúláshoz. 2. Mert a' Krisztus meg-halván, úgy-mond Sz. *Anzelmus*, példát adott nékünk, hogy meg-hallyunk a' bűnöknek: fel-támadván pedig, példát adott hogy fel-támadgyunk az új életre. 3. Mert a' Krisztus testének Fel-támadása, úgy-mond Sz. Tamás [l], az ő Istenségének eszköze, mellyel alkottya a' mi Meg-igazúlásunkat: mert az Isten, a' Krisztus fel-támadását, a' mi Meg-igazúlásunkra rendelte; úgy hogy külömben meg nem igazit, hanem az-által: mintha a' Király az Országnak azt ígérné, hogy a' fiának meg-koronázása-által confirmállya-meg annak Privilégiomit és Szabadságit, azt neminemű-képpen az-által vinné véghez. és így érthettyük a Sz. János mondását [m]: *Még nem adatott vala a' Lélek: mert Jésus még meg nem dicsőíttetett vala.* 4. Mert a' Krisztus az ő tisztit, és Szenvedésének érdemét, Fel-támadásával fejezte-bé, és azzal végezte-el: mivelhogy a' Fel-támadás, határa minden tisztinek, és érdemének, mellyért e' világra jött. Innét vagyon, hogy Fel-támadása-által küldötte-el a' Meg-igazító Sz. Lelket; és az Apostolokat-is, kik az ő Szent Igéjének, és Szentségének erejével minket meg-igazítanának. Viszontag, a' mi Meg-igazúlásunknak vége és czéllya az, hogy tisztelteltessék a' Krisztus Fel-támadása, vagy a' fel-támadott Krisztus, ki a' mi Meg-igazúlásunknak oka és alkotója; és így, a' mint szokták mondani, Eggyik kéz a' másikát mossa.

IV. Fel-támadott a' Krisztus, a' Hívek oktatására; hogy kövessék őtet a' Lelki fel-támadással, és az új élettel: *A' mint Krisztus fel-támadott halottaiból úgy-mond Sz. Pál* [n], *az Atyának dicsősége-által; azon-képpen mi-is az életnek újságban járjunk.* És [o]: *Krisztus halottaiból fel-támadván, már meg nem hal; a' halál többé ő-rajta nem uralkodik. Mert hogy meg-hólt a' bűnnek, egyszer hólt-meg; hogy pedig él, az Istennek él. Így alittsátok ti-is magatokat meg-holtaknak a' bűnnek, élőknek pedig az Istennek, a' mi Urunk Jésus Krisztus-által.* Azokáért, a' ki fel-támad a' Krisztussal, új életet kezd, és az óságból tellyességgel ki-öltőzik: mint az ifiú, kiről azt írja Sz. Ambrús [p], hogy a' buja élet után meztsze földre ment, és meg-óltván a' gonosz szerelemnek lángját, hazájába tért. Kit elő-találván egy régi szerelője, mondván; Nem ismérsz-e? én vagyok; az ifiú okosan azt felelte: De én, nem én vagyok; az-az, nem az vagyok a' ki voltam; ki-öltöztem a' régi gonoságból, új és tiszta életet választottam, és tellyességgel el-változtam. Az illyen ember mondhattya Sz. Pállal [q]: *Élek pedig már nem én: él pedig én-bennem a' Krisztus*: az-az, nem a' magam akarattyát követem, hanem a' Krisztus akarattya hordoz; én ő-általa élek, sőt ő él én-bennem. Ezekről mongya azon Sz. Pál [r]: *Valaha sötétség voltatok, mostpedig Világosság az Úrban; mint a' Világosságnak fiai járjatok.* Sötétségnek nevezi a' Bűnt, vagy a' bűnben-heverő embert: 1. Mert a' Világosságot gyűlöli, és sötétséget keres: mivelhogy szégyenli az undokságot az emberek-előtt nyilván cselekedni. 2. Mert a' Bűn az okosságnak ítéletit meg-vakíttya, és mindenkor valami hamis vélekedésből, tudatlanságból, maga-gondolatlanságból származik; és végbe menvén, az embert annál-is nagyobb vaklásba ejti, hogy azon gonoságot többször-is gyakorolya. Mert az Ördög a' Bűnnek találója, ki a' Sötétségnek fejedelme. 4. Mert a' külső sötétségre vitzen. Ezért kell el-távoznunk a' Sötétségről, és Világossággá kell lennünk, a' Jóságos-cselekedeteket gyakorolván; melyeket Világosságnak nevezi Sz.

[d] 1. Cor. 15. 12.
[e] 1. Pet. 1. 3.
[f] Jób. 19. 25.
[g] Vers. 27.
[h] Hom. 24. Mat. c. 27.
[i] Ser. 119. de Tempore.
[k] Rom. 4. 25.
[l] 3. Par. q. 56 a. 2.
[m] Ioan. 7. 39.
[n] Rom. 6. 4.
[o] Vers. 9.
[p] Lib. 2. de Paenitentia. c. 10.
[q] Gal. 2. 20.
[r] Eph. 5. 8.

Pál: Elsőben; Mert szereti a' világosságot; hogy mind Isten 's mind ember lássa. Másodszor: Mert a' Világosságtól származik, az igaz okosságnak ítéletiről, és tanításától. Harmadszor: Mert azon világosságot neveli. Negyedszer: Mert egyebeket-is meg-világosit. Ötödször: Mert az Isten, ki az első és fő Világosság, annak tanitója, és alkotója. Hatodszor: Mert a' fogyhatatlan Világosságra vezeti az embert, az örök boldogságra.

III. RÉSZE.

MOndaná valaki: Im értem, hogy a' Krisztus fel-támadásából a' Lelki Fel-támadást kell meg-tanúlnunk: akarnám azért tudni, Mi modon kellessék fel-támadnunk? Felelem. Ugy, mint a' Krisztus; ki a' mi Fel-támadásunknak szép példája.

ELSŐBEN azért; A' Krisztus igazán, valóban, nem tettetés-képpen támadott-fel: *Fel-támadott; nincs itt*, úgy-mond az Angyal[r]: az-az, nem rejtették-el, sem bé nem fődözték, hanem valóban fel-támadott. Az Apostolok-is azt jelentették, mondván a' két Tanítványnak[s]: *Fel-támadott az Ur bizonnyal, és meg-jelent Simonnak.* Mi-bennünk sem kedvelli a' Krisztus, a' szinnel- és nem szívvel-való fel-támadást; és gyűlöli a' képmutatókat, kik e' Húsvét innepiben nem azért gyónnak meg, hogy bűnökből ki-szabadúllyanak, vagy hogy az új élettel az Istennek kedveskedgyenek; hanem emberi tekinteterért, hogy ne látassanak egyebeknél alább-valóknak; vagy haszonért, hogy valami tisztet kaphassanak: és így a' Szentségekkel nem hasznokra, és üdvösségökre, hanem kárhozattyokra élnek. Akarod-e tudni, hogy nem kedvelli a' Krisztus a' Tettetést, és az ál-orczát? Magát *Igasságnak* nevezte[u]: a' Farizeusokat gyakorta megdorgálta a' kép-mutatásért[x]: az Istennek útát Igasságban tanította[y]: azért jött e' világra, hogy bizonyságot tégyen az Igasságról[z]: az Igasságnak Sz. Lelkét azért küldötte, hogy minden Igasságra meg-tanítaná az Anyaszentegyházat[a]; és azért futtya a' tettető embert[b]. Szereti pedig a' Valóságot és Igasságot az Isten; és azért mondatik *Igaz Istennek*[c]: és minden-némű dolgai igazak; útai[d], ítéletei[e], beszédi[f], cselekedeti[g], Malasztya[h], békessége[i]. A' Krisztus pedig az Istennek igaz Fia[k], igaz Világosság[l], igaz Kenyér[m], igaz Szőlő-tő[n], igaz az ő Bizonysága[o]: és nyilván meg-mondotta[p], hogy *Az ő Attya, igaz imádókat keres, kik lélekben és igasságban imádgyák őtet.*

Bizonyára, a' ki nem igazán támad fel, hanem tettetésből, hasonló a' bolond kalmárhoz, ki a' szép aranyat gyermeki dologra vesztegeti: mert ez-is az Isteni dolgot, el-múlandó haszonért, vagy árnyék böchületért cselekeszi: és, a' mivel az örök boldogságot meg-nyerhette volna, embernek kedveskedik, kinek élete mint a' pára[q]. Adná az Isten, hogy ne találtatnának illyen bolond kalmárok, a' mint Zakarias mondotta[r]; hogy *Nem lészen többé kalmár a' Seregek Urának házában:* hanem olly eszes kereskedők, mint Dávid volt, ki az Isten-kivül semmit nem kívánt, sem az égen, sem a' földön, és nagy buzgósággal mondotta az Istennek[s]: *Mim vagyon nékem az égben? és te-tőled mit akartam a' földön? El-fogyatkozott a' testem, és a' szívem: én szivemnek Istene, az az én részem az Isten örökké:* vagy a' Zsidó bőtű-szerént, *Az én szivemnek kősziklája, és az én részem az Isten örökké.* Mint-ha azt mondotta volna: Ne chodállyanak, hogy én semmit nem kívánok az égen, vagy földön, az Isten-kivül: mert, valahová helyheztetem szivemet, vagy testemet, el-fogyatkoznak, és semmivé lésznek: az Isten egyedül erős kő-szikla, mellyen bátorságosan meg-nyughatik a' lelkem; úgy hogy, se el ne essék, se el ne fogyatkozzék: azért, ő az én részem, és örökségem, és valamit kívánhatok, mind őrökké. Dávidot követte Sz. Pál: ki mindeneket kárnak állított lenni, az Ur Jésus Krisztusnak méltóságos isméretiért; és ganéjnak állította azokat, hogy a' Krisztust meg-nyerné[t].

Valóba gonosz úton járnak a' bolond kalmárok, és igen álnok vezért követnek; tudni illik a' Sátánt, ki külső szine-szerént, *Világosság angyalává változtattya magát*[u], hogy könnyebben meg-csalhassa és ejthesse a' bolond kalmárokat; kik, megelégedvén a' külső szin-szerént való Igasságval, a' szívből-való igaz Jámborsággal nem gondolnak: sőt a Jószágos cselekedeteknek színével és nevével, a' nyilván-való hamusságot akarják bé-palástolni. Így cselekedett Saul; ki Samuel előtt, a' telhetetlen tőkényességet, áldozatnak, az Isteni szolgálatnak tetszette[x]: Absalom pedig, barátságos köszönetének, és szánakodo könyörületességnek leplével akarta bé-födözni attya-ellen-való úndok árultatását[y]: A' dicsekedő Farizeus, a' böjtölésének, és dézma-adásnak árnyékával, akarta bé-hálózni rak-merő ítéletét felebaráttya-ellen[z]:

Júdas,

A
B
C
D

s Mar. 16. 6.
t Luc. 24. 34.
u Ioan. 14. 6.
x Matt. 6. 2. c. 7. 5. c. 15. 7. c. 22. 8. c. 23. per totam, Luc. 12. 56. c. 13. 15.
y Matt. 22. 16.
z Ioan. 18. 37.
a Ioan. 14. 17. c. 15. 26. c. 16. 7.
b Sap. 1. 5.
c 1. Apoc. 3. 7. c. 6. 10.
d Apoc. 15. 3.
e Pſ. 18. 10.
f Apoc. 19. 9.
g Dan. 3. 28.
h 1. Pet. 5. 12.
i Ioan. 14. 27.
k 1. Ioan. 5. 20.
l Ioan. 1. 9.
m Ioan. 6. 32.
n Ioan. 15. 1.
o Ioan. 8. 14.
p Ioan. 4. 23.
q Jac. 4. 14.
r Zach. 14. 21.
s Pſ. 72. 25.
t Phil. 3. 8.
u 2. Cor. 11. 14.
x 1. Reg. 15. 19. 20.
y 2. Reg. 15. 5.
z Matt. 18. 11.

Judás, a' szegényekhez-való irgalmasságnak czégére-alatt, akarta el-titkolni a' lopásra-való kívánságát [a]: Simon Mágus, a' Hitnek és Keresztségnek fedele-alá akarta rejteni, a' Szentségekben az Istent malasztval-való kompolárkodását [b]: és, a' mi leg chodálatosb, Dávid, az Isten szívé-szerént-való embere [c], az ő házasság-törését, barátsággnak jelével akarta el-fődözni [d]. Mind ezeknek azt mondom Sz. Pállal [e]: *Meg ne chalatkozzatok; az Isten meg nem chúfoltatik: mert, a' miket ember vetend, azokat aratttya-is.* Az-okáért azon Sz. Pál, a Híveket az Igasságnak szentségére inti [f]: az-az, az igaz, valóságos, és nem tettetet Szentségre. Másutt pedig azt kívánnya [g]; hogy ágyékinkat fel-övedzők valósággal; az-az, igaz tisztaságban éllyünk, és úgy kövessük a Krisztust az ő igaz Fel-támadásában.

Másodszor: Krisztus az ő Fel-támadását nem késlelte, sem nem hallasztotta: mert noha harmad-napon kellett fel támadni [h]; mindazáltal azt úgy rendelte, hogy egy egész nap volt a koporsóban; tudni illik Szombaton; Pénteken chak dél-után, estve-felé: Vasárnap pedig, már Nap-kelet-előtt fel támadott; és azért nem találták az Aszszony állatok a' koporsóban, kik Nap-keletkor jutottak a' koporsóhoz [i]. Ezt példázta Jónas Próféta, kit harmad-napra okádott-ki a' hal a' szárazra [k]: mert Urunk is harmad napra jött-ki a' föld gyomrából. Ezt meg-jövendölte Oseas, mondván [l]: *Meg-elevenit minket két nap-után, harmad-napon fel-támaszt minket*; tudni illik mikor ő fel-támad. mint-hogy a' Krisztus fel-támadása, oka hogy mi fel-támadtunk a' Bűnnek halálából, és hogy fel-támadunk a' testi halálból-is. Mi-is azért, a' mi Lelki fel-támadásunkat ne hallasszuk: mert, mentől tovább heverünk a' bűnben, annál nagyobb gyökeret vér lelkünkben, és nagyobb akadált szerez a' fel-támadásban: *Ne késsél megtérni az Urhoz*, úgy-mond a' Bölcs [m]; *és ne halogasd napról napra: mert hirtelen eljő az ő haragja, és a' boszszú-állásnak idején el-veszt téged.* Igen veszedelmes, a' Lelki halálban a' harmad napot meg-halladni. Azért, a' ki első nap a' gonosz kívánságból, és másod-nap annak javallásából fel nem költ; ottan chak harmad-nap kellyen-fel a' chelekedetből; és ne várja a' szokásnak negyedik napját, mert abból nehezebb a' fel-támadás. Krisztus Urunk, a' Jairus leányának chak kezét fogta a' házban, mondván [n]: *Leánzo, kelly-fel: és mingyárt fel-költ, és járt.* Az Özvegy-aszszony fiának is, a' Város kapuja-előtt, chak koporsóját illette, mondván [o]: *Ifiu, néked mondom, kelly-fel*; *és leg-ottan fel-ült, és szólani kezdett*: Lázárnak pedig fel-támasztásában, ki negyed-napi halott volt, meg-búsult lelkében; meg-háborította magát; könyvezett; szemeit fel-emelte; hálákat adván könyörgött az ő szent Attyának; és nagy szóval kiáltott, mondván [p]: *Lázar jöj-ki*: végezetre, meg-parancholta hogy meg-öldgyák, és el-bochássák őtet. Ezeket nem azért chelekedte Urunk, hogy ő-néki nehezebb lőtt volna Lázárnak fel-támasztása, hogy-sem a' többinek; hanem jelentette, a szokássá vött Bűnből való kitérésnek nehézségét. És Szent Agoston [q], a' házban-lévő halothoz hasonlíttya azt, a' ki szívében kívánta, és kedvellette a' Bűnt, de még véghez nem vitte: a házból ki-vitetett halothoz, azt, a' ki külső chelekedettel-is véghez vitte, de még szokássá nem vötte: a' negyed-napi, és ugyan meg-büszödött halothoz, azt, a' ki szokássá-is vötte a' Bűnt, és ugyan el-merült benne, 's gonosz hírben vagyon, kinek meg-térése nehezebb; mert *az istentelen, midőn a' bűnöknek mélységére jut, nem gondol semmivel* [r].

Harmadszor: A' Krisztus fel-támadása, Tekélletes volt: mert éppen meg-dichőzítetett Testében-is. A' mi fel-támadásunk lse légyen részszerént: úgy hogy, chak valamelly Bűnöket hadgyunk-el, a' többiben pedig meg maradgyunk; az Istennek némelly parancholattyát meg-tartsuk, a' többivel pedig ne gondollyunk: egy szóval, hogy két-felé ne sántikállyunk [s]. Illyenek, a' kik nem tellyes szívből keresik és követik az Istent, a' mint kellene követni Dáviddal [t]: kiknek, a' mint *Oseas* mongya [u], *meg-oszlott a' szívök, és azért el-vesznek*: mint a' kinek szívét két-felé vágják, minden bizonnyal el-vész. Igy láttyuk, hogy némellyek útállyák a' bujaságot, de nem a' főszvénységet; el-távoztattyák a' részegséget, de nem a' rágalmazást; haragot nem üznek, de hizelkednek: minnyájan meg-chalatkoznak; mert elég a' pokol-béli madarászoknak, ha a' madár chak egy szárnyát mártya-is a' lépbe, vagy eggyik lábával hág-is a' kelepczébe.

Negyedszer: A' Krisztus fel-támadása, Álhatatos, és örökös volt: mert *Fel-támadván halottaiból, már meg nem hal; a' halál többé ő-rajta nem uralkodik* [x]. Nékünk-is úgy kell a' Bűnből fel-támadnunk, hogy arra többé ne térjünk, mint az eb az okádásra; vagy a' meg-mosódott disznó, a' sárnak főrtőjébe [x]. Méltán hasonlíttya a' Sz. Lélek a' Bűnre-térő embert, az okádásra-térő ebhez: mert, a' mint igen útálatos az olyan eb, úgy hogy embert iszonyodás-nélkül nem-is láthattya, vagy halhattya-:

úgy

A
[a] Mat. 26. 9.
[b] Act. 8. 13.
[c] Act. 13. 22.
[d] 2. Reg. 11.
[e] Gal. 6. 7.
[f] Ephes. 4. 24.
[g] Ephes. 6. 14.
B
[h] Matt. 20. 19.
[i] Luc. 24. 1.
[k] Matt. 16. 4.
[l] Hos. 6. 3.
C
[m] Eccl. 5. 8.
[n] Mar. 5. 41.
[o] Luc. 7. 14.
[p] Joan. 11. 33. 35. 41. 43. 44.
[q] Tract. 49. in Joan.
[r] Prov. 18. 3.
D
[s] 3. Reg. 18. 21.
[t] Psal. 118. 10.
[u] Ose. 10. 2.
[x] Rom. 6. 9.
[x] 2. Pet. 2. 22. Prov. 26. 11.

úgy az ollyan ember, útálatosb az Isten előtt annál, a' ki elsőben esett a' Bűnbe; noha azt-is útállya[f]. Továbbá; mert, mi-képpen az eb, úgy-mond Sz. Gergely[z], mikor ki-okádgya a' mi gyomrát terhelte, meg-könnyebbedik; de midőn az okádásra tér, ismég meg-terheli gyomrát ártalmas elevséggel: úgy a' Bűnös ember, vádoltatván lelki-ismérecitől, a' melly Bűnnek terhét érzi, azt meg-útálván, a' Gyónás-által ki-okádgya: de a' balgatag álhatatlanság-miatt, ismég meg-terheli magát a' Bűnnel, kinek utólsó dolgai, gonoszbak az elsőknél; a' nagyobb háládatlanságért; az Ördögnek nagyobb vigyázaláért; az embernek szokásáért; a' mint máshutt meg-mutattam.

[f] Psal. 5. 7. & Pf. 5. 2. & 3. Prov. Pastor. Admon. 31.

[z] Sup. p. 413.

III. RESZE.

KÉrdené valaki: Michoda lehet-e ismérhetem-meg, hogy a' Krisstussal fel-támadtam? vagy, Michoda eszközök-által támadhatok-fel? Felelet. Ha a' Meg-dichőült Testnek Négy ajándéki lélek-szerint bennünk léfznek; a' mint az Aszszony'állatokban voltak, kik a' mái Evangeliomban a' koporsóhoz mentek, hogy az Urúnk testét meg-kennék. Hogy pedig az Ajándékokat jobban meg-értsük, azt kell eszünkbe vennünk, hogy a' mi Testünk, 1. Igyen gyarló, és az övegnél-is romlandóbb; és magától-is el-törik. 2. Setétes és homályos; és nem láthatni mi vagyon benne. 3. Erőtlen; és nem bír azzal a' ki ellene-áll. 4. Nehéz, és kéfedelmes.

E' Négy Fogyatkozásokkal ellenkeznek a' Meg-dichőült testnek ajándéki.

Impassibilitas

Első Ajándék: A' Halhatatlanság, és Szenvedhetetlenség. Azért, *Urúnk fel-támadván, már meg nem hal, sem a' halál rajta nem uralkodik*[a]. És, a' mi Testünk *rothadásban vettetik-el, rothadatlanságban támad-fel*[b]. És[c]; *A' halandónak halhatatlanságba kell öltözni.* Ez az Ajándék, a' dichőséges életben-valo Álhatatosság, melytől semmi-képpen el nem válhatik: és lélek-szerént azokban találtatik, kik az el-kezdett jóban végig meg-maradnak, Maria Magdolna példáját követvén; ki a' koporsóhoz menvén, noha a' Tanítványok, és az Aszszony-társai-is el-mentek onnét, el nem távozott, hanem síránkozván mind addig várakozott, míg nem meg-látta a' Krisstust[d]. Feddi Sz. Pál a' Galatziaiakat-is; és *balandóknak* mongya[e], hogy a' mit lélekkel kezdettek, azt testtel végezték-el. Jeremiás pedig, sírattya a' Sion fiait[f], kik dichőségesen aranyba öltözvén, a' cserép edényhez hasonlíttattak. Isaias chodálkozik[g], *Mi módon lett kurvává a' hív Város, melly tellyes volt ítélettel! melyben igasság lakott, azután pedig gyilkosok! Az ezüsti salakká változott, a' bora vízzel egyelíttetett.* Ezeket példázta a' Nabukodonosor álló-képe[h]; *melynek a' feje jeles jó aranyból volt, a' melye pedig és a' karja ezüstből, a' hasa pedig és a' comporai rézből, a szárai pedig vasból, a' lábainak némelly része vasból, némelly pedig cserépből.* Hasonló-képpen, némellyek a' jót nagy serénységgel kezdik; az-után azt chak dichérik; az-után pedig chak kép-mutatás-képpen szólnak felőle, hogy az emberek előtt tekintetes légyen; lassan-lassan meg-keményednek, és chak hallani sem akarják a' jót: végtére tellyességgel cseréppé változnak, a' testnek kívánságit követvén. Gondollyák meg ezek; hogy, *Senki, az ökezét az ekére tévén, és hátra nézvén, nem alkolmatos az Isten országára*[i].

[a] Rom. 6. 9.

[b] 1. Cor. 15. 42.

[c] Vers. 53.

[d] Luc. 20. 15.

[e] Gal. 3. 3.

[f] Thren. 4. 2.

[g] Isa. 1. 21.

[h] Dan. 2. 32.

[i] Luc. 9. 62. Glossa.

Második Ajándék; A' Fényesség. Mert a' Test, *nemtelenségben vettetik-el*[k], (rút, és fekete, midőn a' földbe tétetik:) de *dichőségben támad-fel*, (szép fényes lévén mint a' Kristály, midőn a' Nap-fény éri.) *Es a' kik tudósak lésznek*, úgy-mond Dániel[l], *tündöklenek-fognak, mint az erősségnek fényessége; és a' kik igasságra oktatnak sokakat, mint a' chillagok örökkön örökké.* Ennek példáját mutatta Urúnk, midőn színét el-változtatván, *fénlett az orczája mint a' Nap*[m]. Ezt követi, a' ki Jó cselekedettel másnak-is jó példát ád: *és úgy világoskodik az ő világossága az emberek előtt, hogy lássák az ő Jó cselekedetit; és dicsőítsék az Istent*[n]. Ezt cselekedték az mái airatos Aszszonyok: kik meg-értvén az Angyaloktol Urúnknak fel-támadását, az Apostoloknak is hírré tették. Így kellene azoknak cselekedni, a' kik a' Bűnből ki-térvén, és az Isten malaiztyát vévén, annak édességét meg kóstollyák; hogy egyebekkél-is meg-kívántatnák, és arról beszélgetvén, a' Bűnből ki-segétenék; mellyel igen kedves dolgot cselekednének az Istennek.

[k] 1. Cor. 15. 43.

[l] Dan. 12. 3.

[m] Matt. 17. 2.

[n] Matt. 5. 16.

Agilitas.

Harmadik Ajándék: A' Gyorsaság. Mert a' Test, *erőtlenségben vettetik-el; de erőben támad-fel*[o]. A' holt test nem-is mozdúl, de a' fel-támadás-után olly gyors lészen, hogy, a' mint Sz. Agoston írja[p], a' hol a' lélek akarja, azonnal ott lészen. És *fénlenek-fognak az Igaznak, és mint a' szikrák a' nádasban úgy fognak futni*, úgy-mond Salomon[q]. mert a' mint a' nádast egy-szem-pillantásban el-fogja a' tűz: azon-képpen a' meg-dichőült Test, nagy hirtelen akár-hol lehet. Így Urúnk fel-támadván, nem chak mingyárt bírtott fel-támadásáról, hanem legottan külömb-külömb helyen sokaknak meg-jelent.

[o] 1. Cor. 15. 43.

[p] [illegible]

[q] Sap. 3. 7.

Ezt követi, a' ki az Istenni szolgálatban gyors, mint a' mái Atzízonyok voltak: kik *igen reggel mentek a' koporsóhoz* [f]; és semmi időt el nem mulattak, hogy Urunkhoz való szeretetöket meg-bizonyitanák: mert Pénteken, meg-térvén a' Krístus temetéséről, ugyan-azon estve *szerzettek fűszerszámokat* [g], *és kenetet*; Szombaton, a' parancsolat-szerént, veszteg voltak: *a' Szombatnak első napján pedig igen reggel, a' koporsóhoz mentek* [h]; az-az, mentől hamarébb lehetett. mert nem tud a' Sz. Lélek malasztya késedelmes készöleret; a' mint Sz. Ambrús mongya [i]. *A' kik pedig reggel vigyáznak az Isten böcsületére, megtalállyák*; a' mint ő-maga mongya [k]. Jól tudta azt Dávid, ki így beszélt az Urnak [l]: *Reggel könyörgök Uram, reggel meg-hallgatod az én szómat: reggel előtted állok, és* [m]: *Fel-magasztalom a' te irgalmasságodat reggel.* És [n]; *Uram hozzád kiáltottam; és reggel az én imádságom meg-előz tégedet.* Ezt kívánnya az Isten az ő Jegyesétől, mondván [o]: *Kelj-fel, siess.* Melyre kész; és azért mongya [p]: *Utánnad futunk* (nem ballagunk, vagy járunk,) *a te kenetid illatjára.* E' világi Fejedelmeknél-is kedves a' gyors szolgálat: és, a' mint Salomon mongya [q], *A' gyors férfiu az ő dolgában, a' Királyok-előtt fog állani, és nem lészen a' nemtelenek-előtt.*

Negyedik Ajándék: A' Vékonyság. Mert a' *Lelkes Test vetetik-el és Lelki test támad-fel* [r]: az-az, a' mint Sz. *Damascénus* magyarázza [s], A' melly az-előtt olly terhes vólt, mint az oktalan lelkes-állatok teste, hasonló lészen a' Lélekhez, melly akár-minémű testen-is által mégyen; és azt, sem meg nem rontya, sem meg nem nyittya: a' mint Urunk a' bé-pecsételtetett koporsóból ki-jött, és az Apostolokhoz ajtó zárva-bé-ment [t]; és az-után menybe-is úgy ment, hogy azt meg nem hasította. Ezt követi, a' ki bátorságosan minden akadályokat meg-győz a' Jószágos cselekedetnek útában: mint a' mái aitatos Atzízonyok, kik a' Krístus szeretetétől hordoztatván, menten-mentek a' kenetekkel a' koporsóhoz; meg sem emlékezvén a' nagy kőről, ki hengeritetett-el a' koporsó ajtajáról. Midőn pedig már közel vóltak, meg-emlékezének úgy róla: de hátra nem térnek, sem kétségbe nem esnek, hanem egy más közöt tanátskozván, mondották [u]: *Kichoda kengeríti-el nékünk a' követ a' koporsó ajtajáról? és oda tekintvén, el-hengerítve látták.*

Minden a' Jószágos cselekedet valami kő-, akadék-, vagy nehezség-nélkül: mert, vagy a' gonosz Szokás, vagy a' Testnek vágyodása, vagy a' Világ törvénye, vagy az Ördög inczikedése, követ vét elénkbe: de ha idő előtt meg nem ijedünk, se hátra nem térünk, az Isten Malasztyával győzedelmesek lészünk. Mert ő-maga mongya az Isten [x]: *Vele vagyok a' háborúságban; meg-mentem őtet, és meg-dicsőitem őtet*; tudni illik, a' ki ő-benne veti reménységet. Innét hivott mindeneket magához a' Krístus, hogy a' munka- és terh-alatt-lévöket meg-nyugottassa [k]. *Hív az Isten*, úgy-mond Sz. Pál [l], *ki nem hágy titeket a' fölött kisértetni, a' mit el-szenvedhettök: de a' kisértettel elő-menetelt-is szerzi, hogy* el-szenvedhessétek. Ha, úgy-mond Sz. *Ephrem* [m], az emberek az ő barmokra több terhet nem raknak, hanem a' mennyit el-birhatnak: sokkal inkább az Isten az emberekre több kisértetet nem bochát, hanem chak a' mennyit el-viselhetnek. És ha a' fazekas az ő edényit chak addig tartya a' tűzben, a' míg eléggé meg-vastagodnak; és sem előbb ki nem vészi, hogy lágyan ne hadgya; se tovább benne nem hadgya, hogy el ne égesse, és haszontalanná ne tegye: sokkal inkább azt chelekeszi az Isten, hogy a' Kisértetnek tűzével chak addig égessen bennünket, a' míg meg-erősödgyünk, és tisztúllyunk; tovább abban nem hágy, hogy meg ne emésztessünk, és el ne fogyatkozzunk.

A' munkának pedig jutalma-is lészen. Mert, noha *az Úr ád Kegyelmet* [n], vagy Malasztot, mellyel a' kisértetet meg-győzzük: mindazáltal dicsőséget-is ád jutalomúl, hogy az ő Malasztyát heába nem vettük, sem a' földbe nem ástuk, hanem éltünk vele. Ennek pedig a' Malasztnak, és dicsőségnek reménsége, és az Istennek szeretete, minden nehezséget meg-győz. A' ki drága követ keres, valamíg reménlése vagyon hogy fel találhatya, a' munkát nem reszelli. A' ki halász, szünetelen arra vigyáz, ha meg-rándúl-e a' háló, vagy a' horog. A' ki kotzkát jádzik, minden vetésben hatot reménl, ha egy-nehányszor vakot vetett-is. A' ki úton jár, minden szorgalmatosságával azon vagyon, hogy azt el-végezze: és ezek dolgokat félben nem hadgyák a' munkáért, vagy fáradságért; hanem mindeneket el-törnek a' reménlett dolognak kívánságáért, és szeretetiért: Mit nem chelekedhetik tehát mi-bennünk az Istennek szeretete, és a' mennyei Boldógságnak kívánsága-? Jó szívvel légy Keresztyén ember: mert mi-képpen az atya az ő fiát ölében, a' pásztor a' juhát a' vállán, a' fis a' fiait a' szárnyain hordozza: úgy az Isten az ő Híveit soha el nem hadgya, hanem a' jó igyekezetnek kezdetin meg-segéti öket; és, a' mint Dávid mongya [o], *A' szegényeknek kívánságát meg-hallgattya, az ő szívök készületét meg-hallya az ő füle.*

Annak-

A
[f] Mar. 16. 2.
[g] Luc. 23. 54 56.
[h] Luc. 24. 1.
[i] Lib. 2. in Luc.
[k] Prov. 8. 17.
[l] Pf. 5. 4. 5.
[m] Pf. 58. 17.
[n] Pf. 87. 14.
[o] Cant. 2. 10.
[p] Cant. 1. 3.
[q] Prov. 22. 29.
Szabadítás.
B
[r] 1. Cor. 15. 44.
[s] Lib. 4. de Fide. c. 28.
[t] Joan. 20. 26.
[u] Mar. 16. 3.
C
[x] Pf. 90. 15.
[k] Matt. 11. 28.
[l] 1. Cor. 10. 13.
[m] Tract. de Patientia.
[n] Pf. 83. 12.
D
[o] Pf. 9. 38.

A

Annak-okáért, a' mi Lelki Fel-támadásunkat, vagy Bűneinkből-való ki-tíſztúlásunkat, ſzabjuk a' Kriſtus fel-támadáſának példájához, a' végre, hogy az utólſo Fel-támadásban-is az Itélet-napján, haſonlók legyünk hozzája: és bé-tellyeſedgyék a' Malakias jövendőlése[p]; ki a' kevélyeknek, és iſtenteleneknek, kemény büntetésőket meg-jelentvén az Itélet-napján, az Iſten-félőket kegyeſſen vigaſztallya az Iſten képében, mondván: *És fel-támad nektek, az én nevemet-félőknek, az Igaſságnak Napja, és egéſſég az ő ſzárnyaiban; és ki-mentek, és ugráltok, mint a' chorda-beli borjak. És meg-tapodgyátok az iſtenteleneket.* Mint-ha azt mondotta vólna: Mikor az iſtenteleneket minden veſzél és nyavalya találnya, akkor néktek, kik engem féltők, külömben léſzen ágyőtők: mert hirtelen meg-látnyátok az Igaſságnak napját, a' Kriſtuſt, ki ſok okokért mondatik *Nap*-nak, kihez az Iſten-félők-is haſonlók léſznek; a' mint Urúnk jelenti, mondván[r]: *Akkor az Igazak fénlenek mint a' Nap, az ő Attyok országában.*

p Malak. 4. 2.

r Mat. 13. 43.

B

A' Kriſtus pedig azért mondatik *Nap*-nak: mert a' Napban-is meg-találtatnak a' meg-dichőült Teſtnek Ajándéki: 1. Szenvedhetetlen; ſemmi nem árthat néki. 2. Fényes. 3. Olly Gyors, hogy egy óráig egy-néhány ezer mély-földön által-mégyen. 4. Három égen-is által-bocháttya világoſságát, és mindenüvé el-hat melegſége, még a' föld alá-is. Továbbá: a' Nap, midőn fel-kél, a' nappali és világoſság-ſzerető állatokat őrvendezteti; az éjjelieket pedig, mellyek a' ſetétſéget ſzeretik, mint a' baglyokat, és denevéreket, ſanyargattya. A' Kriſtus-is, midőn az ítéletre jő, az Igazaknak nagy vígaſságokra léſzen, a' gonoſzoknak pedig keſerűſégekre: haſonlóképpen, az Igazak-is fel-támadáſokkal győnyőrködtetik a' Világoſságnak Angyalit[s], és a' Világoſságnak fiait[t]; győtrik pedig a' Setétſég fejedelmit[u], és a' Setétſégnek fiait, kik a' külső ſetétſégbe vettetnek[x]. Mi azon igyekezzünk, hogy ſoha az Igaſság Napjától el ne fordúllyunk; hanem mindenkor azt kövéſſük, míg abba az Országba jußunk, melyben étſzaka nem léſzen[y]: melybe vigyen minnyájunkat a' Főlſéges Iſten, az ő Szent Fiának érdemiért. Amen.

s 1. Cor. 15. 14.

t 1. Theſſ. 5. 5. u Eph. 6. 12. x Mat. 8. 12. c. 22. 13. c. 25. 30.

y Apoc. 21. 25. & 22. 5.

C

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

Sámſon, menyegzője-kor, némelly vendéginek illyen meſét adott elejikbe[a]: *Az évőből étek jött-ki, és az erősből édeſség ment-ki.* Azok pedig így fejtették-meg[b]: *Michoda édesb a' méznél? és michoda erősb az oroſzlánnál.* Ezt Sz. Agoſton a' mái dichőſéges Fel-támadáſra magyarázza[c]: mivelhogy, a' Mindeneket meg-évő és meg-emésztő halálból, jött-ki a' drága étek, az *élő Kenyér*[d], a' Kriſtus. Bizony, ſemmi Oroſzlány nem lehet erősb, ſe rettenetesb a' Halálnál; sőt az oroſzlány-is azért rettenetes, hogy halálra viſzen. Ettől az Oroſzlántól, úgy tetſzik, hogy valóban megrettent vólt a' mi Sámſonunk, a' Kriſtus, midőn vérrel verítékezett[e], és így könyőrgött[f]: *Atyám, ha lehetſſen, múlyék el e' pohár tőlem:* de mindazáltal bajt vitt véle, és dichőſégeſſen meg-győzvén, meg-ölte; a' mint Oſeáſnál meg-is jövendőlte vólt[g]: *Halálod léſzek ah Halál.* Sőt nem elégedett azzal, hogy a' zabáló és torkos ſene-vadat meg-ölte: hanem annak-fölötte, chodálatos-képpen eledelül adta azoknak, a' kiket meg ſzokott vólt emésztení: és *az évőből étek jött-ki, és az erősből édeſség.* Kichoda-reménlhette vólna hogy a' Halál valaha édes lenne az embernek, és hogy azt valaki kívánná? mellyet *Ariſtóteles*-is, minden rettenetes dolgok-közőtt leg-rettenetesbnek mondott[h]. Kichoda várhatott vólna annak az erős ſene-vadnak ſzájából lépeſmézet? De tudgyuk, hogy ſzámtalan Mártyrok ſemmit úgy nem kívántak, mint a' Kriſtuſért való halált; és ſok Iſiak, és gyenge Szűzek azt mondották, és most-is mongyák Sz. Pállal[i]: *Nékem meg-halnom, nyereſég.* és[k]; *Kívánok el-válni, és a' Kriſtuſſal lenni.* Vallyon honnét származott ez? Kétſég-nélkül a' Kriſtus fel-támadáſából, melynek ez tulajdon győmőlcshe. mert ki ne halná örömeſt meg, reménlvén a' dichőſéges Fel-támadáſt? Melly reménſéget, a' mint az előbbi Predikátzióban meg-mutattam, a' Kriſtus fel-támadáſa ſzerzi: melyről mélto, nagy örömmel, és hálá-adáſſal emlekezzünk e' moſtani Predikátzióban. Azért,

a Sánd. 14. 14.

b Verſ. 18.

c Serm. 107. de Temp.

d Ioan. 6. 51.

e Luc. 22. 44.

f Matt. 26. 39.

g Oſe. 13. 14.

D

h Eth. 3. Arist. c. 7.

i Phil. 1. 21.

k Vers. 23.

I. Szóllok a' Kriſtus fel-támadáſának Haſznáról, és Példáiról.

II. Meg-mutatom, hogy főb példája vólt a' ſzenvedő, és fel-támadó Kriſtuſnak.

III. Meg-magyarázom, a' Kriſtus fel-támadáſának némelly Környúl-való dolgait.

Első Rész.

A' Krisztus halála-kor, chodálatos, és természet-ellen-való fogyatkozás történt a' Napnak: melyből a' Bölchek azt ítélték, hogy, vagy a' világ süllyed-el, vagy a' világnak alkotója szenvedi; vagy az Isten Fia a' halálnak enged: mivelhogy a' *Pitzónisták* a' Napot Isten Fiának nevezték. A Napnak fogyatkozása pedig, nem ő-tőle, hanem a' mi szemönktől származik: mivelhogy a' Hold, közbe vészi magát, és attól nem láthattyuk a' Napnak fényes világosságát. A' Hold pedig, mint-hogy természet-szerént homályos, magától fogyatkozik meg: mert, chak a' Napról lévén világossága, mikor a' föld a' Nap- és Hold-között vagyon, a' Hold setéten marad. Így okoskodhatunk az Isten Fiáról, és az emberről. Hasonló az Ember a' fogyatkozó Holdhoz, ki a' Bün- és Halál miatt, létel-szerént meg-setétedik: az Isten Fia, hasonló a' Naphoz, ki, sem a' Bünben nem részes, sem a' Halálra nem köteles: és, midőn a' Próféta azt mongya [l]; hogy *Az Isten bírá vetette mindnyájunk bunösségát*, az ő Emberségéről érti. mert az Emberi természet valóban szenvedett, és meg-hólt: az Istenség pedig, meg nem homályosodhatott ő-magában, *kinél nincsen változás, se változásnak árnyékozása* [m]. A' Krisztusnak halála-kor azért, a' hónak tizen-negyedik napján, természet-szerént a' Holdnak kellett vólna meg-fogyatkozni: de az Isten, chodálatos-képpen el-változtatván a' dolgot, a' Napot fogyatkoztatta-meg; mellyen chodálkoztak a' világi Bölchek. Azzal pedig azt jelentette az Isten; hogy igaz ítélete-szerént, az egész emberi nemzet meg-érdemlette az örök éhségét; és, ha az Isten Fia, a' Halál palástyát magára nem vötte vólna, egy általlyában örökké el-vesztett vólna. Az Isten Fia azért, véghetetlen irgalmasságából, azt a fogyatkozást fel-vállalván, az Embert, kinek attyafiává lőtt vólt a' Meg-testesülés által, meg-szabadította. Az okáért, három óráig tartván a Napnak setétsége: a' Krisztus harmad-napig maradván a' setét koporsóban, minket örök setétségtől és halál-ról mentett-meg. Ezen fogyatkozás a' Napnak, nem egy helyen vólt; a' mint egyébha szokott lenni, hanem közönséges mindenütt: mert a' Krisztus mindenekért szenvedte a' le-setétséget, hogy mindeneket meg-világosítana: mindeneké-rt hólt-meg, hogy mindeneket meg-életesítsen; a' mint mindeneknek Bünét magára vötte, hogy mindeneket meg-igazíthasson.

Bizonyos dolog azért, hogy a Krisztus, Halálával mind-ennyiünk többet használ, 's mind ellenségeinek többet ártott, hogy sem életével. Az Elsőt, példázta Elisæus kinek hólt testét, vagy chontyát, chak illetvén az őreg hólt ember, fel-támadott [n]; holott éltében chak egy gyermeket is nehezben támasztott-fel [o]. mert elsőben, *imádkozott az Urnak*: az-után *a' gyermekre borúlt, szájat szájával, szemet szemével, kezeit kezeire tévén, és a' gyermek testét meg-melegítvén*: az-után *felállt a házban*; és-ismég *a' gyermekre borúlt*. A' Krisztus-is, éltében, chak a' gyermek Zidókat sem térítette-meg, az ő hitetlenségök-miatt, noha sók baja vólt vélek: halála-után pedig, az egész Világnak üdvösséget szerzett: úgy hogy, valaki az ő Halálát igaz és eleven hittel illeti, ha czer halálban vólna-is, fel-támadna az örök életre. A Másikat, példázta Sámson: ki sokkal többeket ölt-meg, meg-halván, hogy sem az-előtt éltében [p]. Azért mondotta Urunk: *Ha a' búza-mag a' földbe esvén meg nem hal, chak maga marad: ha pedig meg-hal, sók gyümölchöt hoz.* és inkább mondhatta hogy sem Jónas [q], hogy *jobb neki a' halál, hogy sem az élet*. De mindazáltal, a' Krisztus halála sem használt vólna, ha fel nem támadott vólna; mert úgy, nem ő vötte vólna diadalmat a' Halálon, hanem a' halál ő-rajta: és, ha fel nem támadott vólna, *heába lett vólna a' mi Hitünk* [r]. Ismért vagyon, hogy Sz. Pál gyakorta eggyütt-emlékezik mind a' kettőről; és nem elégedvén a Halállal, a' Fel-támadásra mégyen: mint-hogy a' Krisztus halálának minden ereje, az ő fel-támadásától függött [s]. Így elmélkedett Sz. Péter-is [t]. És az Anyaszentegyház is, mikor minket Adámnak meg-átkozatott földéből, a' Krisztusnak meg-áldatott földébe plantál, a vízbe merítvén neminémű-képpen el-temet, és leg-ottan ki-vonván, fel-támaszt; hogy a' Krisztusnak, mind halálát 's mind fel-támadását példázza: úgy hogy a vízbe merülvén, egyszer a Krisztussal hallyunk-meg a' Bünnek; ki jövén pedig, minden-kor éllyünk az Istennek; a' mint Sz. Pál jelenti, mondván [u]: *El-temettettünk a' Krisztussal együtt a' Keresztség által a' halálban; hogy a' mint a' Krisztus fel-támadott holtaiból az Atyának dicsősége által, úgy mi-is az életnek újságában járjunk.* A' Krisztusnak ő példái-is erre nézték: mert Józef, elsőben a setét tömlőczben hevert, az-után időt Egyiptusnak fejedelmévé vólt: Sámson, elsőben Gáza városában rekesztetett; az-után fel-szedvén, meg-ragadta a' kapunak két ajtaját, mellyéckivel és zárjával, és a' maga vállain fel-tévén, a' hegy-tetejére vitte [x]: Jónást, előbb a' Czet-hal el-nyelte, az-után a' partra ki-okádta [y].

A

Ezen dolgot példázhattyák némelly állatok-is. mert, az *Arabiai* eggyes madárról a' *Phœnix*ről, azt irja *Clemens Romanus* [a], és *Plinius* [b]; hogy drága jó-illatú fákból-valo tűzbe veti magát, és meg-égvén, a' hamvából támad egy féreg, és abból más ollyan madár lészen. Ennek igasága felől nem kötődöm: de bizony, a' Krisfust *Phœnix*nek mondhattyuk; mert egyedül volt Isten és Ember, ki harmad nap előtt, a' szeretetnek lángjától meg-gyuladván, meg-égett: melly tűzben, fel-találód a' drága fákat, az Engedelmességnek pálmáját, az Alázatosságnak cziprusát, az Irgalmasságnak olaj-fáját, a' Békeséges-tűrésnek czédrusát: ma pedig meg-újúlt, és fel-támadott, 's meg sem hal többé. Az Oroszlányról, azt irja *Epiphanius*, és *Eucherius*; hogy halva-szűletik, és az attya ordítására harmad-napra fel-támad. inkább hiszem, hogy szűletése-után harmad-napig alusznak, és úgy serken-fel az ordításra, melly a' tehetős helyét meg-rendíti. A' mi Krisfusunk, az igaz Oroszlány fiu, kiről jövendölvén Jákob, azt kérdette [d]: *Ki költi-fel őtet?* Ki harmad-napig alutt a' Halálnak álmában, és az Attyának mindenható ereje, mellyel a' föld-is meg-indúlt, mind Halála-kor [e], 's mind Fel-támadása-kor [f], e' mai napon fel-ébredett: és, mint Júda nemzetségéből való győzedelmes Oroszlány [g], meg-győzte ama' rettenetes Oroszlánt; *ki ordítván-keresvén, keresvén a' kit el-nyelljen* [h].

Oroszlány a' Krisfus: 1. Mert minden válaszottaknak Fejedelme, mint az oroszlány a' vadaknak: és azért nevezztetik egyedül a' Szentek-szentének [i]. 2. Az Oroszlány senkiről nem fél; a' mint *Sz. Hieronimus* irja [k], az okáért bátorságosan alusznak a' Krisfus-is halála-kor bátorságosan alutt, tudván bizonnyal hogy fel-támad. 3. Az Oroszlány, példája a' vigyázóinak; mert nyitott szemmel alusznak, és a' horgas-körmű állatotok-közzül egyedül két, mihelyen szűletik; a' többi vakon szűletnek, úgy-mint az ebek, a' matskák, &c. a' Krisfus, nem chak szűletése-kor, de fogantatásakor-is mingyárt látta az Istent. 4. Sz. Ambrus azt irja [l], hogy olly rettentő ordítása, vagy szava vagyon, hogy sok gyors állatokat, mellyek egyéb-aránt el-szaladhatnának előtte, úgy meg-rémit, hogy el nem mehetnek előtte, hanem kőmei-közzé esnek: a' Krisfus fel-támadása-után, az Apostolok-által, mint az ordító Oroszlány, a' Pogány népeket chak beszéddel hóldoltatta-meg. 5. *Plinius* azt irja [m]; hogy az Oroszlány akkor legerősb, és bátorságosb, mikor a nyakát és a' lapiczkáit el-fogja a' szerénye: a' Krisfusnak dicsősége-is, fő-képpen a' Fel-támadásban tündöklött, mikor a' halhatatlanságnak ékes ruhájába öltözött, melly a' testét éppen be-fogta.

A' Kígyónak, ha minden testét meg-rontyák-is, chak a' feje maradgyon éppen, meg-él: a' Krisfusnak Teste-is, keményen meg-szaggattatott Szenvedése-kor: de mint-hogy a' Feje, melly az Istenség [n], éppen maradott, ma dicsőségesen fel-támadott. Nem szenvedett semmit az Istenség, és az a' Testet-is fel-támasztotta. A' Kígyóhoz hasonlittya magát a' Krisfus [o], de külső ábrázattyában, nem mérgében: mert igaz Emberi ábrázattya és természete volt, de nem volt Bűne. Mikor az Isten a' hitetlen Zsidókra tűzes Kígyókat eresztett-volna: más-felől Réz kígyót chináltatott, hogy a' ki arra nézne, a' tűzes kígyók mardosásától meg-gyógyúlna [p]: de a' Réz-kígyó, chak külső ábrázattyában volt hasonló a' Kígyóhoz, nem mérgében. Adámot-is meg-mardosta volt a' Pokol-béli tűzes kígyó, és a' tilalmas almának mérgével meg-ölte [q]. mert a' Bűn, a' kígyó mérge; és azért mondja a' Bölcs [r], hogy, *Mint a' kígyó fejének fusásunk a' Bűnöktől:* de ímé más kígyót emeltetett fel a' Keresztre az Isten, az ártatlan Jésust; hogy, valaki igaz hittel reá néz, meg-gyógyúllyon, és éljen.

B

C

D

A' mezőn, az úton járók a' virágokat el-tapodgyák, és el-hervadnak; de ha a' harmat meg-nedvesíti, és a' Nap-fény éri, meg-éledenek: a' Krisfus *Mezei virág, Gyöngyvirág* [s], kit tutúl meg-tapodott a' Zsidók kegyetlensége; elannyira, hogy *Nem volt szépsége, sem ékessége* [t], de a' Nap (ki a' Krisfus [u]) erejével meg-éledett; sőt dicsőségesben támadott fel, hogy sem halála-előtt volt. Virágzott a' Krisfus mikor szűletett, és mint Virág nevekedett, a' Jesse gyökeréből [x]: de újonnan virágzott mikor fel-támadott; és azért mondotta Dávidnak [y]: *Az Úr az én segítőm, és általvonom: ő benne bizott a' szívem, és meg-segéltettem. És; Újonnan meg-virágzott a' testem, és az én akaratomból hálát adok néki.* Mintha azt mondotta volna: Hiszem az Úr segétségében és oltalmában, nem vontam meg magamat a' harczoltól, hanem jó kedvel, és bátran meg-harczoltam az Ördöggel és Halállal: 's meg sem chalt a' reménység: mert, meg-segéltetvén, győzedelmet vöttem. A' Zsidó betűben, a' *Segítő* és *Oltalmazó*-helyett, *Erősség* és *Pajt* vagyon; és a' belső erősítést, és a' külső oltalmat jelenti, melynek a' dicsőséges Fel-támadás volt gyümölcse: mellyért hálát adok az Istennek; mert a' Fel-támadásban, újonnan meg-virágzott a' testem, melly, noha a' Halál-ával meg-hervadott volt, meg-nyúlt, és virágjába jutott, víg, szép, és halhatatlan lévén.

a Lib. 10. c. 2.
b Lib. 6. Hexamer. c. 3.
c Matth. 28. 2.
d Act. 2. 24.
e Matth. 27. 51.
f Apoc. 1. 5.
g 1. Par. 5. 2.
h Dan. 9. 24.
i In Psal. 131.
k Lib. 6. Hexamer. c. 3.
l Lib. 8. c. 16.
m 1. Par. 11. 23.
n Ioan. 3. 14.
o Num. 21. 6. 8.
p Gen. 3. 6.
q Ecclus. 8. 2.
r Cant. 2. 1.
s Ps. 83. 3.
t Ad Heb. 4. 2.
u Ps. 111. 2.
x Ps. 27. 7.

A' fák-

A' fáknak ágait le vagdallyák tavaſzkor, de nyárban iſmég meg-nőnek, és ſzépen meg-zőldűlnek: *A fának azért, reménſége vagyon*, úgy-mond Jób [f]: *ha el-vágatik, iſmét meg-zőldül, és az ágai hinnyónak. Ha meg-avnl a' földben a' gyökere, és a' porban meg-holt is a' tőnkje: A vitznek ſzagától meg-ſiergezik, és ki-ágazik, mint mikor elſőben plantáltatott.* Az Élet fája a' Kriſtus, és magát *Zőldellő fa*-nak nevezte [g]: egyéb ſzáraz és haſzontalan fákhoz-képeſt. De a' bolond, és háládatlan kertéſzek, mint valami haſzontalan fát, melly a' földet-is heába foglallya, ki-vágták; és azért mondották [h]: *Gyomlállyuk-ki őtet az Élők-földéről.* és [i]: *Haſzontalan nélkűnk, és cſelekedetinkel elkínzzuk.* De a' mái napon fel-támadván, iſmég meg-zőldűlt, és haſonló időtt a' Jó *Fa*-hoz, *melly a vizek folyáſa-mellett plántáltatott, melly meg-adgya gyümölcsét az ő idejében: és az ő levele el nem hull, és mind a' miket cſelekeſzik meg-ſzerencſéſſtetnek.* Bizony, nem lehetett nyomorúltabb állapatban a' Kriſtus, emberi ítélet-ſzerént, mint mikor a' két tolvaj-között függött, meg-ſzaggattatot teſttel, az egéſz nép láttára, a' leg-főbb Város-mellett, leg-nagyobb Innep-napján: de viſzont ag, hová lehetett nagyobb dicſőſégben, mint Fel-támadáſában? midőn, mind az emberek, 's mind az Angyalok, mint győzedelmes Királynak, térdet-fejet hajtnak: a' kevély, háládatlan Jeruſalemben pedig, *egy ſe a' májſon nem maradott*: és a' Zidók, *a' veremből eſtek, a' mellyet chinálnak* [d]: és *a hamiſſak az ő leſelkedéſekben fogattattak meg* [e]. mert *Nintſ bölcheſség, nintſ okoſság, nintſ tanács az Úr-ellen* [f].

Néha a' ſűrű felyhők úgy el-fogják az egét, hogy a' Nap fényeſségét nem-is láthatni: de végtére útat nyitván magának, és meg-bontván a felyhőket, ki-mutattya magát. Az Igaſságnak Napját a' Kriſtuſt [g], a' Halálnak ſötét felyege bé-burkította vólt [h], mint valami gyáſz ruhában: de a' mái napon, el-hergetvén a' felyhőt, el-ſzakaſztván a' ſzőr-ſákot, az életnek Világoſságával fényeſnek mutatta magát, mondván [i]: *Ne örvendezz rajtam én ellenſégem, hogy el-eſtem: fel-kelek, mintſ a' ſetétſégben ülők, az Úr az én világoſságom.* És nem chak fel-kelek, de ſokkal jobb állapatra-is jutok, a' Halhatatlanſágra. és azért nevezte Jób az ő fel-támadáſát, *Fel-tor-dz-nak* [k]; kétſég-nélkül, jobb állapatra, hogy-ſem mikor a' ganéjon ülven, az egéſz teſte rakva vólt fekélyekkel. Sz. *Baſilius* [l], a' ſelyem-bogárat hozza elő: mely jobra változik, mert chúſzo-mászo féregből, ſzárnyas és röpőſő állattá léſzen: és féreg korában ſemmi haſzna nem vólt; de a' bogár ſzép vékony ſelymet fo y, melynek ſok haſznát vehetni. Sz. Agoſton a' Saſt hozza elő [m]: melly meg-vénhedvén, ſem röpűlhet, ſem chetik; de meg-moſodván, régi tollait el-hányván, igen meg-horgatt orrát le-ütvén, iſſúvá és erőſsé változik. Az-okáért, a' Kriſtus fel-támadáſának, ſok jeles Példáit találjuk a' terméſzetnek határában: melyről hogy nagyobb haſznot veheſsünk, Jóbnak példáját kell jobban meg-tekintenünk; ki, a' mint mondám, az ő Fel-támadáſát, *Változás*-nak nevezte. és maga-is példázta a' Kriſtus fel-támadáſát, és a' maga fel-támadáſáról igen ſzépen emlekezett.

II. RÉSZE.

JŐb, az ő ſzenvedéſében, és kín-valláſában, a' Szenvedő Kriſtuſt példázta; meggyógyúláſában pedig, és minden javainak meg-ſzaporodáſában, a' Fel-támado Kriſtuſt: mivelhogy mindenben két annyit adott az Úr néki, valamie az-előtt vólt. Igen ſzép mondáſát olvaſſuk Jóbnak a' Fel-támadáſról [n]: *Tudom, hogy az én Meg-váltóm él, és az utólſó napon a' földből fel-támadok. Es iſmét környűl-vétetem az én bőrömmel, és az én teſtemben látom-meg az én Iſtenemet: kit én-magam látok-meg, és az én ſzemeim nézik, és nem más: el-tétetett a' reménſég az én kebelemben.* E' mondásból, némelyek azt hozzák-ki; hogy nem chak a' közönſéges fel-támadáſról ſzóllott, hanem arról-is, melyben ő, némelly Sz. Atyák társaſágában, a' Kriſtuſſal fel-támadott; kiktől Sz. Máté emlekezik [o]: *A' koporſók, úgy-mond, fel-nyilának, és ſok Szentek teſtei, kik el-aludtak vala, fel-támadának. Es ki-menvén a' koporſókból az ő fel-támadáſa-után, jövének a' Szent Várasba, és ſokaknak meg-jelenének.* Mert lehető, és igen illendő, hogy azok a' Szentek támadtak leg-inkább fel, kik a' Kriſtus fel-támadáſát példázták; kik-közzűl, a' mint mondám, Jób jeles példa vólt. Azoknak pedig a' Szenteknek fel-támadáſát, a' végre rendelte a' Kriſtus; hogy társai és bizonyſági lennének az ő fel-támadáſának. Mert ha ő-maga egyedűl támadott vólna fel, chalatſágnak ítélték vólna a' hitetlen Zidók: de mint-hogy egyebeket-is látottanak, el-hihették, hogy a' ki egyebeket fel-támaſzthatott, ő maga-is fel-támadhatott; és azért mongya Sz. Máté; hogy, *Sokaknak jelentek-meg a' Szent Várasban.*

A

Azon dolog, nagy Szeretetnek jele-is volt; hogy, nem akart egyedül fel-támadni, a' ki egyedül akart meg-halni. Mert a' tolvajok, nem a' Krisztusért, hanem a' magok gonoszságáért szenvedtek: de a' kik véle fel-támadtak, ő-általa támadtak-fel. Az ő halála, és fel-támadása, a' mi fel-támadásunknak oka: de halálunknak mi vagyunk oka. Hihető pedig, hogy azok többé meg nem hóltak, hanem a' Krisztussal mind testestől menybe mentek. Mert ugyan-is, mit míveltek-volna a' földön, kik már az Isten dicsőségét valamennyire meg-ízelítették volt? bizony nyomorúltabb állapatban lettek volna, hogy-sem mikor Abrahám kebelében voltak, úgy-mint nyugodalomnak helyén. És, mint-hogy Sz. Máté *Szentek*nek nevezi őket, hihető, hogy bizonyosok és bátorságosok voltak üdvösségök-felől: melly bátorságban meg nem maradtak volna a' földön, mert ismég vétkezhettek-volna. Annak-fölötte, ha ismég meg kellett volna halniok, nem chak tsakaknak jelentek-volna meg, a' mint Sz. Máté írja, hanem közönségessen mindeneknek; és szintén úgy nyájaskodtak-volna mint halálok-előtt, emberi módon; a' mint Lázár nyájaskodott, kit Urunk fel-támasztott volt: de ezek nem mindeneknek jelentek-meg, hanem azoknak, a' kiknek Urunk fel-támadását bizonyítani kellett. mi-képpen hogy Urunk-is, fel-támadván, (nem a' végre, hogy ismég meg-halna, hanem hogy az ő Országába, és dicsőségébe menne,) nem mindeneknek jelent meg, hanem az Apostoloknak, és némelly Híveknek; kiket Sz. Péter, *El-rendeltetett tanú*nak nevez: sem nem mindenkor nyájaskodott vélek, mint halála-előtt; hanem a' mint szükségesnek ítélte.

B

p Act. 10. 41

Hihető lévén azért, hogy Sz. Jób, a' mint-hogy példázta az Urunk fel-támadását, fel-is támadott vele; hogy annak bizonsága-is lenne, tekintsük-meg, mi-képpen beszéllett a' maga fel-támadásáról. Minek-utánna Jób sokat feddődött volna barátival, és hamis vélekedésöket meg-torkolta-volna; tudván, hogy ő igazat mondott, és ajakival nem vétett, choda kívánságát jelenti eggyáltt: *Ki chelekeszi*, úgy-mond, *azt velem, hogy meg-irattassanak beszédeim? Ki-adgya azt nékem, hogy könyvbe irattassanak, vas-pennával, és ón-táblára; vagy vésővel mettszettessenek kőre?* Nagy kívánság: mert nem

q Jób. 19. 23.

C

elégszik-meg azzal, hogy egy-általlyában meg-irattassanak, hanem hogy ugyan könyvbe irattassanak. mivelhogy, a' mit könyvbe írnak, inkább meg-marad, hogy-sem a' mit magán-való papirosra írnak. De az sem tetszett elégnek, hogy akár-minémű könyvbe irattatnának; hanem olyba, melynek ón-levelei volnának: és nem tollból-való pennával, és tentával, hanem vas-pennával. mert a' papirosson, és chak tentával írt dolgot, hamar el-törölhetni, vagy ki-vakarhatni; de az ónon, és vas-pennával lött írást, nehezen. És mivelhogy az ón-is el-olvad a' tűzben, azt kívánnya, hogy vésővel mettszettessenek kőre: és nem akár-minémű kőre, hanem olly kemény és erős kőre, melly a' tűzet-is el-szenvedheti; sőt ugyan tűzet-is ád, mikor más kővel, vagy aczéllal össze-vetik: egy szóval, azt kívánta Jób, hogy az az írás örökké meg-maradgyon; és se idő-járásban el ne kopjék, mint a' papirosson-való írás; se tűz-miatt el ne olvadgyon, mint az ónon-való vakarítás, vagy mettszés; hanem örökké meg-maradgyon, mint a' kemény kőre vésővel-való kimettszés.

In Silice.

D

De mitsoda befzédit, kívánta Jób hogy illyen-képpen irattassanak-meg? Némellyek azt tselik, hogy a *Befzédiben* minden dolgait értette, és fő-képpen Szenvedéssit, és nyomorúságit: gondolván, hogy azoknak olvasása, sokat használhatna a' békeséges-türésnek gyakorlására: a' vagy, jelentvén az ő feddődő barátinak keménységét, és könyörületlenségét; kik, szemökkel látván sok nyomorúságit, nem chak nem szánakodtak rajta, vagy vigasztalták, hanem inkább bosszonkották, és vádolták; holott még azok is szánakodhatnának, a' kik az után chak olvasnák-is. Némellyek, a' *Befzédekben* értik Jóbnak ítéletit a' barátinak vádolására: tudni illik, hogy ő igaz ember volt, és nem bűnéért szenvedte azt a' nagy chapást: és, mivelhogy akkor nem volt igaz Bírája, hanem chak búsító feddői voltak, azt alithatta, hogy, a' kik azt meg-olvasnák, igaz ítéletet tévén a' dologról, őtet ártatlannak ítélnék: mint-hogy az után ő-maga az Isten-is jóvallotta befzédit. Némellyek pedig, a' *Befzédeken* azt értik, a' mit a' Fel-támadásról mondott, és az Urnak Ki-jövetelétől, ki az Igazaknak jutalmat adna, a' munkáért, és a' békeséges-türéséért. Így magyarázza Sz. *Jerónymus*: és a' Jób mondásával rontya a' *Joannes Jerusolymitanus* tévelygését, ki tagadta a' testnek igaz fel-támadását. Nem kétlem, hogy ő képpen ezt értette a' Befzédeken: jól-lehet a' több magyarázatok sem meg-verhetők: mert, igaz-hitű lévén a' Fel-támadásról, és az ítéletről, melyben az Igaznak jutalmat vésznek, a' Hamisaknak pedig büntetést, azzal eléggé meg-bizonyította, hogy igazán élt, és a' chácsogó baráti nem méltán feddették. Az okát

r Sz. Ag. az Evangeliumokon.

ért, mihelyen buzgó kívánságát meg-jelentette az ő beszédinek fel-irásáról, magyárt uránna vetette [z]: *Mert tudom, hogy az én Meg-váltóm él.* &c. Melly mondást ha jól meg-értyük, szép, és hasznos dologkat tanúlhatunk belőle.

Elsőben; (Hogy az utólsó igéken kezgyük-el a' magyarázást,) azt Kérdhetné valaki: A' Fel-támadásról-valo reménséget, miért hordozta Jób a' kebelében? Felelet.

I. A'mit el akarunk titkolni, nem hordozzuk kezünkben; nem függesztyük nyakunkra; nem varjuk süvegünkre, vagy ruhánkra, hanem kebelünkbe teízők: Az-okáért *Marcus Cicero*, az attyának *Quintus Ciceró*nak akarván jelenteni, hogy némelly dolgot igen titkon tart, és feledékenségből sem fakasztya-ki, azt irta néki [u]: *Mihi crede, in sinu est, nec ego discingor*: az-az, Hidd-meg nékem, hogy kebelemben vagyon, és meg sem öldom övemet. mert, a' ki el-felejti mi vagyon kebelében, meg-ólgya övét, és véletlen el-ejti, és ki-mutattya. Így mondotta Salomon [x]: *A sorsok kebelbe vettetnek, de az Urtól igazgattatnak*, mert a' Sorsot titkon vetik, hogy ember ne lássa, se ne tudgya mit vét: de az Isten jól láttya, el-választya; és annak adgya kezébe, a' ki a' Sorstarto edénybe nyúl, nem tudván mit hoz-ki. Így mondotta Sz. János [y]; hogy *Az Istent soha senki nem látta; az egyetlen-egy szűletett Fiú, ki az Atyának kebelében vagyon, ő beszéllette-meg*: az-az, a' ki az Atyának minden titkaiban részes, és ninch semmi el-rejtve előtte. Így mondhatta Jób, hogy a' Fel-támadásnak reménsége, mint titkos dolog, kebelében vagyon: mert noha ő-nála bizonyos volt, mindazáltal egyebeknél, úgymint gond-viseletleneknél, és esztéleneknél, titkos volt; mert azok a' Fel-támadást nem hiszik, hanem bolondságnak tartyák. mint a' *Festus* Tiszt-tartó, ki-előtt Sz. Pál a' Fel-támadásról szólván, azt mondotta nagy szóval [z]: *Esztelenkedel Pál; a' sok tudományok téged esztelenségre viszsnek.* Félő, hogy most-is sokaknál titkos, sőt hihetetlen dolog ne légyen a' Fel-támadás: mellyet hogy ha úgy hinnének mint Jób hitte, nem kétlem, külömben rendelnék életőket.

II. Azt mondatunk Kebelünkben hordozni, a' melyről gyakorta emlekezünk, és a' mitől nem örömest válunk-el. Így értheti a' Dávid mondását [a]: *Fizessük-meg az szomszédinknak hét-szerte az ő kebelőkbe*: az-az, a' melly büntetést reájok vetsz, ne chak külső-képpen légyen, és rövid ideig tartson, hanem belső, és örökké-valo; mellyet ki ne rázhassanak kebelőkből, hanem mindenütt vélek hordozzanak. Így gyakorta emlekezett Jób a' Fel-támadásról, és arról-valo elmélkedéssel támogatta magát nyomorúságiban; és semmi nyavalya, semmi kísértet győzedelmet rajta nem vehetett. Azon reménséggel fegyverkezett-fel Sz. Pál akár-minémű ellenségi ellen-is, nem chak mikor a' gonosz emberek verték, és mikor a' *Sátan arczúl chapdosta* [b], hanem mikor a' fene-vadak-eleibe vetették-is; a' mint ő-maga jelenti, mondván [c]: *Ha (emberi szándékszerént) a' fene-vadakkal viaskodtam Efesusban; mit haszna nékem, ha a holtak fel nem támadnak?* mert, ha Sz. Pál a' Fel-támadást nem reméllette volna, soha annyit nem fáradott-, sem harczolt-volna.

III. Azt hordozzuk Kebelünkben, a' mit tellyes szívvel szeretünk és kedvellünk, és, ha lehetne, szívünkbe-is el-rejtenők, és ott hordoznók. Így-is érthettyük Sz. Jánost, midőn, a' mint imént mondám, az Istennek eggyetlen-egy Fiát *az Atyának Kebelében* mongya lenni [d]; úgy-mint leg-szerelmesb és kedvesb dolgot: és hogy azon Sz. János, a' Vég-vachorán, Urunknak mellyére fekütt [e], vagy őlébe hajtotta fejét, mint leg-szerelmesb tanitványa. Mikéas-is azt mongya [f]; hogy *Attól a ki a' te Kebeledben alusznik* (a' kit leg-inkább szeretsz,) *meg-őrizzed a szádnak ajtaját*. Az okáért Jób, a' Fel-támadásnak reménségét Kebelében hordozta, mint leg-szerelmesb és drágább dolgot, mellyet leg-fellyebb kívánt és bőchüllőtt, és a' mellyért minden egyéb dolgot meg-únt, és meg-vetett. Vájha meg-gondolnák az emberek, minémű nagy és szép dolog légyen az Örök életre fel-támadni, és e' mostani romlandó Testnek halhatatlanságba öltözni! inkább kedvellenék, és ohajtanák, és sok mini fáradságot nem restellenének érette fel-venni. Ezt meg-gondolván, mondotta Jób [g]: *Ifiuság körmyekkel vétetem bőrömmel, és az én testemben látom-meg az én Istenemet.* Mintha azt mondotta volna: Én Jób, ki a' ganéjon hevervén, a' férgektől emésztetem-meg, ki a' rút fekélyek-miatt ugyan meg-rothadtam, ezen halandó testemben, midőn a' Fel-támadás-által meg-dicsőittetik, látom-meg az én Istenemet: mert *A rothandónak, rothadhatlanságba kell öltözni; és a' halandónak, halhatatlanságba.* Az-okáért, mint a' kiről a' rongyos köntöst le-vonnyák, az-után nem láttya annak undokságát, és nem szégyenli gyalázatos-volcát: úgy mi-is, mikor le-vettyük ama rút köntöst, melyben az oktalan állatokat követtők indúlatinkal, azokat-is le-vettyük, és a' halhatatlan köntöshöz illendő erkölcsökbe öltözünk.

[z] Jób 19. 25.
[u] Lib. 2. ad Fr. Attic. Ep.
[x] Prov. 16. 33.
[y] Ioan. 1. 18.
[z] Act. 26. 24.
[a] Sz. 78. 12.
[b] 2. Cor. 12. 7.
[c] 1. Cor. 15. 32.
[d] Ioan. 1. 18.
[e] Ioan. 13. 23. cap. 21. 20.
[f] Mich. 7. 5.
[g] Iob. 19. 26.
[h] 1. Cor. 15. 53.

A

1 Cor. 10.8.

IV. A' mit ember kebelében tart, bátorságos hogy azt el nem veszti, sem el nem lopják tőle, mert mindenkor reá vigyáz: az-okáért Jóbnak-is, a' Fel-támadásról bizodalmas reménsége vólt. Úgy vagyon, hogy ninch olly ember, a' ki valamit ne reméllyen; és, a' mint *Thales Milésius* mondotta *Stobaeusnál* [1], a' Reménség, leg-közönségesb dolog: de még-is nagy külömbség vagyon az eszes és esztelen ember reménsége-között. mert, a' mint *Démocritus* mondotta, az esztelennek reménsége lehetetlen, az észelé pedig véghez mehet. A' Jób reménsége azért bizonyos vólt, mert a' munkából származik, és úgy, mentől többet fáradott, és szenvedett, annál nagyobb reménsége vólt. Mert, a mint *Sócrates* mondotta, az aszszony férfiú-nélkül, a' reménség munka-nélkül, haszntalan nem szülhet: és azért Urunk-is, fel-támadása előtt, sokat szenvedett: és Fel-támadásáról szólván, előbb Szenvedéséről emlekezett. Holott azt kell eszünkbe vennünk, hogy Jób, az ő Reménségét, az ő Meg-váltójának (ki a' Krisus, az Isten fia,) életében fundálya. Kihez a' Meg-váltójának neve, és tiszti igen illik: mert Jób, olly Meg-váltásról emlekezik, melly az atyafiúságra-valo rekintetből származik: és a' Zsidó ige, mind *Meg-váltót*, 's mind *Atyafiat* tészen. Az okáért, mint-hogy a' Krisus a' mi chontunkból-és testünkből-valo chont és testet, a' rokonságnak törvénye-szerént váltott-meg bennünket, és fel-támadásunkat meg-szerzette. Holott azért egy természete vagyon a' főnek a' tagokkal, a' fa-tővének az ágakkal, a' szőlő-tőnek a' szőlő-veszszőkkel: ha a' Krisus, mi Fejünk lévén, fel-támadott, mi-is fel-támadunk; és ha az ő Teste meg-dicsőittetett, a miénk-is meg-dicsőittetik. Valóban nagy dolog ez! és azért mongya Sz. Pál [k]: *Ha a' hóltak fel nem támadnak, a Krisus sem támadott-fel. Hogy ha a' Krisus fel nem támadott, hiába-valo mind Hitünk, 's mind predikállásunk.* Ugyan-is, mi haszna vólna a' jó-chelekedeteknek, a' testi sanyargatásnak, a' kereszt hordozásnak? mellyekre Urunk gyakorta int [l]: mert ezeknek, sokan e' világon jutalmát nem vészik. sőt gyakorta, a' kik leg-jobban viselik magokat e' világon, test-szerént leg-nyomorúltabb állapatban vannak: az-okáért szükség, hogy a' más világon, a' Fel-támadáskor, vegye ki-ki jutalmát. Innét mondotta Abrahám, a' pokolban-heverő Gazdagnak [m]: *Fiam, emlekezzél-meg, hogy el-vötted a' te javaidat a' te életedben, és Lázár azon-képpen az ő gonoszsát: most pedig az vigasztaltatik, te pedig gyöttrettetsz!* mivelhogy, sem te nem vötted gonosz életednek büntetését a' más világon, sem Lázár az ő jó életének jutalmát: hanem, mindeniknek most fizet az Isten, érdeme-szerént.

k 1 Cor. 15. 16. 14.

l Matt. 10. 38. c. 16. 24. Luc. 9. 23. c. 14. 27. Mar. 8. 34.

m Luc. 16. 25.

B

C

Másodszor: Azt mondhattyá még-is valaki: Ha a' Test fel nem támadna-is, jót kellene chelekedni a' Léleknek üdvösségéért. Úgy vagyon: de miért fosztatnék-meg a' Test az ő jutalmától, holott a' Léleknek eszkőze, és társa, és neminémű-képpen többet munkálkodik és fárad a' Léleknél? Mert a' Léleknek, természete-szerént vagyon a' jó chelekedet, mivel az Istennek képére és hasonlatosságára teremtetett: de a' Testnek, mint földinek, és az oktalan állatokhoz hasonlónak, nem természete-szerént-valo, mint a' tűznek, természet-szerént-valo tulajdonsága hogy fel-menyen; a' földnek pedig tulajdonsága, hogy alá-menyen. De a' Fel-támadásnak neve-is azont jelenti: mert az mondatik *Fel-támadni*, a' mi el-esett: az ember pedig, mint-hogy testből és lélekből áll, és fel-támad, kétség-nélkül test-szerént támad-fel. mert a' Lélek halhatatlan, el nem eshetik. Azért mongya Sz. János [n]; hogy Urunk Lázárt fel-támasztotta; az-az, testében meg-elevenítette, ki Lélek-szerént meg nem halhatott, sem fel nem támadhatott.

n Jean. 11. 5.

D

III. RÉSZE.

Ezekig lévén, némelly Kérdésekre felellyünk-meg, mellyek a' bőnünek, igaz és világos értelmét elönkbe adgyák. Elsőben; kérdhetné valaki: Mint kell a' mái Evangeliomból azt érteni; hogy, *Mikor el-mult a' Szombat, igen reggel, a' Szombatnak első napján, mentek a' koporsóhoz az aszszonyok, már nap-keletkor?* Sz. Lukách pedig azt irja [o]; hogy, *Virradta-előtt vóltak a' koporsónál?* Sz. János pedig [p]: *Reggel, még midőn setét vólna?* Tehát nem Nap-keletkor. Továbbá, ezek mind hárman a' *Szombatnak első napjáról* emlekeznek. Sz. Máte pedig azt irja [q]; hogy, *A' Szombatnak estin, melly a' Szombat első napjára virrad:* és így külömbség láttatik mind az órában, 's mind a' napban.

o Luc. 24. 22.

p Jean. 20. 1.

q Matt. 28. 1.

Erre némellyek azt mongyák; hogy az Aszszonyok egy-néhányszor vóltak a' koporsónál, a' Krisushoz-valo szeretetből: Elsőben; Szombaton estve; a' mint Szent Máte irja. Másodszor; Vasárnap reggel: az-az, a' Szombatnak, vagy Hétnek első napján, mikor még setét vólt; a' mint Sz. János mongya. Harmadszor; Igen reggel,

vagy

vagy virradta-előtt; a' mint Sz. Lukách írja. Negyedfzer, Nap-keletkor; a'mint Sz. Márk mongya. De ezt nehéz meg-bizonyítani: és elég azt mondani, hogy egyfzer mentek, tudni illik, Vafárnap; a' mint nyilván olvafsuk három Evangelifsánál. Kiktől nem külömbőz Sz. Máte, ki az *Eftvén*, az egéfz étfzakát érti; melynek utólfó réfzén, az-az, virradta-felé, menteka'koporfóhoz: mert a'Zidók, az egéfz Étfzakát-is Eftvének nevezik. Igy olvafsuk [a]; *Lön eftve és reggel, egy nap, máfod nap, &c.* az-az, az eftvéből melly az étfzakát magában foglallya; és reggelből, melly a'reggeli idő, mind eftvéig, egy egéfz nap lőtt. Az-okáért, a'Sz. Máte irását igy magyarázhattyuk: A'Szombat eftvéjén el-kezdett étfzakának utólfó réfzén, az-az, Vafárnap virradóra, mentek az Afzfzonyók a'koporfóhoz; és igy, a'Nap-felől ninch femmi külömbfég az Evangelifták-között. de az Ór-felől finch, ha a'közönféges magyarázatot követtyük; hogy igen reggel, fetétben, virradta-előtt indúltak-ki, de nap-keletkor jutottak a'koporfóhoz. Az-okáért, nem Szombaton; mellyen, nagy ok-nélkül, nem vólt fzabad útra menni; hanem Vafárnap indúltak-meg; de olly-kor jutottak, hogy már fel-támadott vólt.

Hogy pedig Vafárnap támadott-fel Urunk, melly a'Hétnek első napja, illendő oka az lehetett, hogy azon nap kezdetett a'Világ; és azon mondotta az Iften [b]: *Légyen világofság, és lőtt.* Mert Sok-képpen mondhatta Urunk azon igéket Fel-támadáfakor is: Elsőben: Légyen Világofság az én meg-hólt Teftemben: és az életnek Világofsága-lőtt abban. Máfodfzor: Légyen Világofság az én Tanitványimnak fzivökben: és olly nagy vigafságnak Világofsága lőtt azokban, hogy minden bánatnak fetétfégét el-fogyatta. Harmadfzor: Légyen a'Malafztnak Világofsága azok Lelkében, kik a'bűnökről igaz penitentziát tartnak, és azokat meg-vallyák. mint-hogy azon Vafárnap fzerzette Urunk a'Gyónáfnak Szentfégét, midőn az Apoftoloknak azt mondotta [c]: *Vegyétek a Sz. Lelket, a'kiknek bűnöket meg-bocháttyátok, meg-bocháttatnak nekik.* Negyedfzer: Légyen az Evangéliom Világofsága, az egéfz Világon: mert azon nap mondotta [d]; *A' mint engem küldött az Atya, én-is el-küldlek titeket*: tudni illik, hogy az Evangéliomnak predikálásával, az egéfz Világból el-fogyafsátok a'Bálványozásnak, és minden hamis tudománnak fetétfégét. És mivelhogy még akkor gyarlók vóltak az Apoftolok, a'Sz. Lelket küldötte nékik tűzes nyelvek-képében [e]; jelentvén, hogy az ő predikálások-álral, az egéfz Világon tűz gyuladna. és az-is Vafárnap lőtt, tudni illik Pünkőfd napján.

Kérdenéd MÁSODSZOR: Kik vóltak az Afzfzonyok, kik a'koporfóhoz mentek? Mert a'mai Evangéliomban, Maria Magdolnát nevezi Sz. Márk. Mariát Jakabnak annyát, és Salomét, ki a'Zebedæus fiainak annya vólt: Sz. János pedig, chak Magdolnáról emlekezik: Sz. Lukách, többekről [f]; azokról gondolom, kik, a' mint máfutt írja [g], ő-véle Galilæából jőttek. Némellyek azt alitották, hogy a'Szűz Maria-is közöttök vólt; úgy-mint *Sedúlius* [h], és Sz. *Gregórius Nyfsénus* [i]. Bizonyos, hogy az Aldott Szűz mindeneket meg-előzött a'Kriftushoz-valo fzeretetben, és aitatofságban: de nem itélem hogy a koporfóhoz-ment vólna, mint-hogy fenki az Evangelifták-közzül ő-róla nem emlekezik. Magdolnáról pedig úgy emlekeznek, mint leg-főbb fzemélyről, és a'többinek vezéréről; és elsőben-is őtet nevezik. Nem kétlem pedig, hogy a'Szűz Máriát nevezték vólna elsőben, ha vélek lőtt vólna; a'mint Sz. János elsőben nevezte, emlekezvén a'Kereft-mellett-valo Afzfzonyokról. Oka pedig, a'miért el nem ment, a'Hit vólt, mellyel a'többi Afzfzonyokat felyűl-haladta. és bizonnyal el-hitte, hogy a'Kriftus nem fzűkől kődik kenet-nélkül, mivelhogy harmad-napra bizonyofon fel-támadna; és azért otthon várta. Sz. János, chak Magdolnát nevezvén, nem tagadgya hogy többen-is vóltak: de mivel-hogy ő vólt, úgy mint fejők és hadnagyok, ki egyedül-is befzéllett az Angyalokkal, chak őtet említette. A'többi Evangelifták, többről emlekeznek: meg akarván jelenteni a'Kriftus fel-támadáfának első bizonyságit, kiknek leg-alább kettőnek kell lenni [k]. Innét-vagyon, hogy, noha fokan azt ítélik, hogy Urunk az ő Sz. Annyának-is meg-jelent: de az Evangelifták nem emlekeztek felőle. mivelhogy az anya, bizonyságot nem tehet a'fia mellett: az Evangelifták pedig, bizonyságokat fzedvén, olly akról emlekeztek, kiknek a' tőrvényben-is helyt kellett vólna adni.

Kérdenéd HARMADSZOR: Mint mongya Sz. Márk a'mai Evangéliomban, hogy az Afzfzonyok el-réműltek: holott Sz. Máte azt írja [l]; hogy, *Az Angyaltól-valo féltekben, meg-rettentek az őrzők, és olyanokká lőttek mint a'hóltak?* Felelet. Mind a'kettő igaz: de külömben kell gondolkodni az Iften-félő Afzfzonyokról, és a'hitetlen hamis Vitézekről. Mert ezek, hihető hogy a'föld-indúlástól-is meg-rettentek: de (mivel azt természet-szerént-valo dolognak alithatták,) fokkal inkább az Angyali látástól; és olly anokká lőttek mint a holtak. Melly félelem, és réműlés, nem chak emberi félelem vólt, hogy attól féltek, vólna hogy a'teftet elő kérik tőlök, és, ha elő nem adhattyák, meg-büntettetnek,

[a] Gen. 1. 5 8.
[b] Gen. 1. 3.
[c] Joan. 20. 23.
[d] 1. 21. 1.
[e] Act. 2. 3.
[f] Luc. 24. 10.
[g] Luc. 23. 55.
[h] Sedul. 5. Carm.
[i] Greg. 2. de Refurr.
[k] Deut. 17. 6. Mat. 18. 16
[l] Matt. 28. 4.

A

úgy-mint kik tiſztőkben el nem jártak; hanem, vagy el-lopták gond-viſeletlenſégből, vagy pénzen el-adták tőſvénységből: hanem inkább féltek az Iſten haragjától. mert látván, hogy a Kriſtus fel-támadása iſteni erővel lőtt, és az ő iſtenſégének meg-bizonyítására, attól tarthattak, hogy az Iſten őket meg-bünteti, hogy a' Zsidók gonoſságában részeſek vóltak, és azoknak ſzolgáltak: a mint Pilátus-is, halván a' Kriſtuſt Iſten fiának lenni, meg-ijedett. és ſokáig okot keresett hogy el-eresztené, nem mervén őtet meg-ölteti[1]. Az Aſzſzony'állatok-is félnek úgyan, az Angyalt látván, a'mint három Evangeliſta írja[2]: de eggyiknél ſem olvaſſuk, hogy annyira féltek vólna mint a' Vitézek, ſem hogy ollyanok lőttek vólna mint a' holtak: sőt Sz. Lukách, majd inkább ſzemérmetes félelemnek jelenti, hogy-ſem valami veſzedelem várásából-valónak[3]; *Mikor félnének*, úgy-mond, *és a' földre le-hajtanák orczájokat.* az orczának a' földre hajtása pedig, ſzemérmeteſségnek jele inkább, hogy-ſem veſzedelemtől-való félelemnek.

Jól-lehet nem choda, hogy akár-ki-is meg-ijedgyen az Angyalnak ſzokatlan látáſától. Félt, és meg-rettent Dániel; és, a'mint ő-maga mongya[4]; *Semmi erő nem maradott benne: de a' ſzine-is el-változott, és el-ájult, és ſemmi ereje nem vólt.* Félt Zakariás is[5]: sőt még a' Szűz Maria-is, a'mint az Angyal jelenti, mondván[6]: *Ne félly Maria.* De külőmben félnek az Igazak, és külőmben a' Gonoſzok: mert a' Gonoſzokban, a' gonoſz lelki-iſmeret nevéli a' félelmet; kik úgy félnek, mint a' lator ſzolgák, hogy meg-bűntettetnek: az Igazak pedig úgy félnek, mint a' jámbor fiak, hogy valami illetlen dolgot az Angyal látáſára ne chelekedgyenek; és hogy az emberi gyarlóſág, el nem ſzenvedheti az Angyalnak fényeſségét, és méltóſágos tekintetét. Félnek ezek a' Vitézek, és el-hálnak; félnek az Aſzſzonyok-is, de el nem hálnak. Mert, a'mint Sz. Tamás, és Sz. *Jerónymus* mongyák[7], a' Szent Angyal tanitáſából, mikor a' Jó Angyal jelenik-meg az igaz embernek, ha ſzintén elsőben ſzokatlan tekintetivel meg-rettenti-is az embert; mindazáltal végtére meg-vigaſztallya, és le-chendesiti: mellyet nem chelekeſzik a' gonoſzokkal. És így, a' mái Evangéliomban-is nem vigaſztalta a' Vitézeket, hanem az Aſzſzony állatokat, mondván: *Ne félly etek ti*[8]. Mint-ha azt mondotta vólna: Félljenek a' vitézek, kik gonoſz igyekezetből jőttek-ide, a' Kriſtus fel-támádáſában akadékot akarván ſzerzeni: de néktek nincs okotok a' félelemre, kik ſzeretetből, és aitatoſságból jőttetek; a' mint Sz. *Cyrillus Jeroſolymitánus*[9], Arany-ſzájú Sz. János[10], és egyebek-is magyarázzák. A' többi-kőzőtt, Sz. Gergely imigyen beſzéll[11]: Félljenek, a kik nem ſzeretik az Angyaloknak, úgy-mint Mennyei Polgároknak jövetelét; rettegjenek, a' kik, teſti kivánſágoktól el-nyomatratván, kétſégbe eſtek hogy azok társaſágához juthaſſanak: ti pedig mit rettegtek, kik polgár-társaitokat látjátyátok?

De az Angyalnak mondáſában ſem láttatnak eggyezni az Evangeliſták: Mert Sz. Máténál azt olvaſſuk[12]: *Tudom, hogy a' meg-feſzíttetett JESUST keresitek.* Sz. Márk pedig[13]; *A' Názareti JESUST*, nevezi. Sz. Lukách külőmbet ir[14]: *Mit keresitek az elevent a' hóltakkal?* és Sz. János-is máſt mond[15]: *Aſzſzony'állat, mit sirſz?* Felelet. Ebben ſemmi Ellenmondás, sőt külőmbőzés-is nincsen, ha jól meg-fontolljuk; és hihető, hogy mindeniket mondották; de ki eggyiket, 's ki máſikat irta meg, a'mint egyéb dolgokban-is chelekedtek: de, a' ki eggyiket mongya, a máſikat nem tagadgya. Elsőben azért, az Aſzſzony'állatok sirni kezdettek, látván hogy a' koporſó ajtaja nyitva vagyon, és azt alitván hogy el-vitték abból a' Kriſtus teſtét. és azt jelenti Sz. János, mondván[16]: *Mária pedig áll vala sirván a' koporſó-kivül.* ki, noha chak eggyet nevez, bizonyos okért, a'mint már meg-mondottam: mindazáltal a' többit-is érti. Azután sirva bé-mentek a temető-bóltba, és az Angyal úgy mondotta Máriának, és ő-benne a' többinek-is: *Mit sirſz?* Jól-lehet talám azért ſzóllott néki egyedül, hogy látta hogy inkább sirt a' többinél. ki maga-, és a' társai-képében azt felelte: *Mert el-vitték az Uramat, és nem tudom hová tették őtet.* Akkor mondotta az Angyal: Ne félljetek ti, mert tudom hogy a' meg-feſzíttetett Názareti JESUST keresitek; de az elevent a' hóltak-kőzőtt keresitek: Mint-ha bátorſágoſon meg-feddette vólna őket a' Hitben-való fogyatkozáſért: mert, ha a' Kriſtus beſzédét tekélletesſen el-hitték vólna, ki éltében nyilván meg-mondotta hogy harmad-napra fel-támad, nem keresték vólna az elevent a' hóltakkal, hanem, bizonnyal el-hitték vólna hogy él. És végezetre, azt nyilván meg-mondotta az Angyal: *Nincsen itt; fel-támadott.* és úgy küldőtte a' Tanitványokhoz, hogy hírt tégyenek nékik.

Mind ezekből pedig ki-tetſzik, hogy noha az Aſzſzonyoknak ſenki nem parancholta, hogy fű-ſzerſzámokat, és kenetteket vegyenek; jó-reggel, vittatta-előtt, házokból kimenvén a' koporſóhoz mónnyenek, hogy Urunkat meg-kennyék: és noha igyekezetőket végbe nem vihették; azért hogy Urunk fel-támadáſával meg-előzte jövetelőket: mindazáltal, ſem az Angyal, ſem a' Kriſtus nem kárhoztatta jó ſzándékjokat (a' mint az üji-

tők mód-

---

[1] Jean. 19. 8. [2] Mat. 28. 8. Mar. 16. 8. Luc. 24. 5. [3] Luc. 24. 5. [4] Dan. 10. 8. [5] Luc. 1. 12. [6] 1. ver. 30. [7] In cap. 28. Matth. [8] Mar. 16. 6. [9] Catech. 14. [10] Hom. 90. in Matth. [11] Hom. 21. in Evangel. [12] Mat. 28. 5. [13] Mar. 16. 6. [14] Luc. 24. 5. [15] Joan. 20. 15. [16] Joan. 20. 11.

tók mod-nélkül kárhoztattyák a' Keresztyéneknek áitatosságokat, ha az Irás-nélkül cselekedzik; kiknek panaszára, az előbbi Vasárnapon-való Harmadik Predikatzióban, meg-felelem:) hanem inkább javallották. mert az Angyal meg-vigasztalta őket, meg-jelentvén nékik a' Krisztus fel-támadását. Urunk pedig, leg-elsőben-is nékik jelent-meg, az Evangélium szerént; és, hogy így szollyak, őket rendelte az Apostoloknak Apostolivá, ő-általok üzenvén-meg nékik fel-támadását; és hogy Galileában látnák-meg őtet. Kiknek jeles buzgóságokról, más Predikatzióban bővebben szóllok, a Híveknek fel-ébresztésére.

A
Supra, pag. 510

I. Predikatziót pedig azzal fejezem-bé, hogy a' Krisztusnak dicsőséges Fel-támadását, a Keresztyén Anyaszentegyház, nem chak Predikatziók-által hirdeti, hanem Czeremoniákkal-is példázza; tudni illik (hogy most egyebről ne szóllyak,) a' Húsvéti szentelt Gyertyával. Melly Czeremoniának régi-volta ki-tetszik abból, hogy nem chak *Ruffinus* emlekezett róla [a], Négy-száz esztendő-előtt, és *Rábanus Maurus* [b], hanem *Alcuinus* is, ki Het-száz esztendő előtt, a' Nagy Károly Cháfárnak mestere volt [c]. Sőt a' *Toletanus* Negyedik *Concilium*-is, Kilencz-száz esztendő-előtt: *Zózimus* Pápa, Ezer két-száz esztendő-előtt; kit Sz. Agoston, bőchülletes Pápának nevez [d]: és *Zózimus*-előtt, *Prudentius* [e].

a Lib. 2. de Orig. Offic. c. 28.
b Lib. 2. de Instit. Clerici, c. 38.
c De Divin. Offic. in Sabbato sancto, p. 257. ad Oxonium.
d In Hymno quodam.
e Supr. p. 512.

B

Ennek pedig a' Gyertyának; jeles példázattya-is vagyon: mert a' fel-támadott Krisztus JÉSUST példázza (a' mint máfutt-is [f] emlekeztem felőle:) kinek szentséges Tellét, példázza a' Viasz. mert, a' mint a' viaszat a' tiszta és szűz méhek gyűjtik; azon-képpen a' Krisztus teste a' Szűz Mariának tisztaságos méhében fogantatott. A Krisztusnak tisztasága, és minden bűnnek mochka-nélkül-való Lelkét, példázza a' Gyertyának fun fonálból-, vagy gyapotból-chinált Béli, vagy métse. Az égő, és emésztő Tűz pedig, példázza az Istenséget; melly az ő nagy szeretetinek lángjával, az emberi természetet eminemű-képpen meg-emésztette, mikor azt a' halálra vitte. A Világosság pedig, példázza az Krisztus Fel támadását; ki az ő dicsőségének fényességével, a' bűnnek setétségét el-fogyatta; nékünk az örök Boldogságnak világosságát ki-mutatta, és az ő Híveinek bánattyát örömre fordította. A' Gyertyában, Őr szem Temién vagyon, ker. szt-módra rendelve: melly azt példázza, hogy a' Krisztus, az ő Őr mély Sebeivel, gyakorta meg-jelenvén az ő Tanitványinak, az ő Híveit az ő Szenvedésében-való illatozó jószágos cselekedetekre gerjeszti: és hogy, azokkal fel-menvén az ő Attyának jobjára, azoknak gyönyörűséges illattyával mind-úntalan engesztteli az ő mennyei Sz. Attyát, és a mi bűneinknek gonosz illattyát el-fogyattya: sőt azt-is, hogy a' mi cselekedetinket kűlömben az Atya-Isten kedves illatú bé nem vészi, hanem a Krisztus Sebeinek érdemével.

f Supr. p. 512.

C

Minek-utánna meg-szentelik a' Húsvéti Gyertyát, szép könyörgésekkel, és Isténi dicséretekkel a' Keresztelő kútba eresztik: jelentvén azzal, hogy a' Szent Keresztségnek a' lelki mosogatásra-való ereje, a' Krisztustól származik; ki a' Jordán vizét, az ő Sz. Testének illetésével meg-szentelvén, a' meg szentelésre erőt adott néki. Negyven napig ég a' Húsvéti Gyertya: Mert Urunk-is, fel-támadása-után, annyi ideig maradott a' földön, *meg-jelenvén a' Tanitványinak, és szólván az Isten országáról* [g]: az-után, el-távozván tőlök, menybe ment; és akkor az Evangélium-után, a' Húsvéti Gyertyát-is el-óltyák. De Pünkösd eltt-is még bé-mártyák a' Sz. Keresztség vizének küttyába: mert Urunknak menybemenetele után-is, a' Sz. Keresztségnek ereje ő-tőle függ, és ő nevével szolgáltattyák az Egyházi emberek. Az-okáért jól mongya Sz. Agoston [h], hogy akár-minémű légyen a' szolga, a' Keresztségnek mindenkor azon ereje vagyon: mert a' Krisztus szenteli-meg, és erősíti annak. mert, ha a' szolgának jámborságától függene a' Keresztségnek ereje, bizontalan volna annak gyümölcshe. Mi-is az Anyaszentegyházzal, hálá-adással emlekezzünk a' Krisztusnak Fel-támadásától, hogy annak gyümölcsiben részesek lévén e' világon, a' kőzönséges Fel-támadáskor vele-együtt az örök boldogságban örvendezhessünk: mellyet engedgyen a' Főséges Isten minnyájunknak, az ő Szent Fiának érdemiért. Amen.

g Act. 1. 3.
h Tract. 6. in Ioan.

D

HARMADIK PREDIKATZIO.

SOkszor valóban meg-mutatták az Angyalok, hogy a' Krisztus szolgái vóltak: mert, a' mig az emberi testben az emberek-között forgolódott, sok-képpen szolgáltak néki; I. Gábriel Angyal ment a' Szűz Máriához, az Istennek kegyes akarattyát meg-jelenteni, az ő Sz. Fiának meg-testesüléséről [a]. II. Születéséről leg-ortán

a Luc. 1. 26.

A

hírt tőtt az Angyal a' Pásztoroknak, és *a' mennyei seregnek sokasága dicsérte az Istent* [b]. III. Az Úr Angyala jelentette-meg Józsefnek, hogy a' Gyermek-Jésussal Egyiptusba fusson [c], Heródesnek gonosz igyekezetiért. IV. A' Heródes halála-után, az Úr Angyala küldötte Józsefet vissza az Izrael földébe [d]. V. Meg-győzvén Urunk az Ördögöt háró úttal a pusztában, és el-hagyván őtet az Ördög, *az Angyalok hozzája járúltak, és szolgáltak néki* [e]. VI. Urunk a' kertben, a' halálnak félelmével tusakodván, *egy Angyal jelent meg néki mennyből, bátorítván őtet* [f]. VII. Fel-támadása-kor jelen voltak az Angyalok: és annak nagyobb bizonyságára, egy le-szállván, *el-fordította a' követ a' koporsó ajtajáról, és reá ült* [g]; az Angyalok tőtték hírré az Aszszony'állatoknak [h], és azoktól az Apostoloknak-is meg-üzentek. VIII. Menybe-menetele-kor meg-jelentek, és azt mondották a' Galileai férfiaknak [i]; hogy *Ismég el-jő, úgy a mint fel-ment*. Mindazáltal nékem úgy tetszik, hogy Fel-támadása-kor leg-inkább mutatták szolgálattyokat, mind Magok-viselésökkel és Ábrázattyokkal, 's mind Beszédőkkel és Cselekedetőkkel; a' mint e' mostani Predikatzióban meg-mutatom, lelkünknek vigasztalására, és életünknek jobbítására. És,

B

I. Szóllok az Angyalokról, kik Urunk fel-támadása-kor meg-jelentek az Aszszony-állatoknak.

II. Megmagyarázom, Mit mondottak a' Krisztus-felől.

III. Okát adom, Miért küldették az Apostolokhoz az Aszszony'állatokat.

ELSŐ RESZE.

[k] *Mar. 16. 5.*

AZ mái Evangéliomban azt olvassuk [k], hogy *Bé-menvén az Aszszony állatok a' koporsóba, egy ifiat láttak jobb-kéz-felől ülni, fel-öltőzve fejr hosszú ruhában, és el-rémülnek.* Melly kevés igében, nem kevés szép dolgot találunk: Elsőben; Azt, hogy az Angyal, Ifiúnak ábrázattyában jelent-meg: mivelhogy az Angyalok gyorsak és fáradhatatlanok, mint a' serény ifiak, fő-képpen az ő Fejedelmőknek szolgálattyában. Másodszor: A' Fejr ruha azt jelenti, hogy menny-országba, *melly az Angyalok lakó-helye, semmi tisztátalanság-hoz nem mehet* [l]. Melyről szép példát olvasunk a *Coloniai* Sz. *Anno* Erzekről: ki 1075. esztendőben hólt-meg [m]. Ez, kevés idővel halála-előtt, álmában egy nagy Palotát látott, melyben sok Szent Püspőkök voltak, és, a' többi-között, *Heribertus* Coloniai, *Bardo* Moguntziai, *Poppo* és *Eberhardus* Tréviri, *Arnulphus* Wormátziai, és egyebek-is, kiket éltőkben ismért; minnyájan pedig szép fejr ruhákban voltak. Azok-között látta magát-is, szép és drága fejr ruhában; de a' mellyén egy mochok volt, mellyet semmi-képpen bé nem tudott dőzhetett. Látta azt-is, hogy egy szép drága Széket készítettek néki; melybe, mikor bé akart volna ülni, *Arnulphus* fel-kelvén, azt mondotta néki: Ezek az atyafiak, közikbe nem fogadnak, míg nem le-mosod a' mellyeden-valo mochkot. Fel-ébredvén *Anno*, eszébe vőtte, hogy azzal meg-intetett, hogy a' *Coloniai*akra ne nehezteine; kik, bolondsággal illetvén, a' Városból ki-űzték volt, és leg-ottan a' nehezteléstt ki-vetette szívéből. Harmadszor: Mint-hogy a' fejr szín, örömnek jele; az Angyalok, kikaz Úr fel-támadásán örvendeztek, olyan színben jelentek-meg: mert tudták, hogy a' mennyei üres székek, mellyekből négy-ezer esztendő előtt ki-estek a' *Luczfert* követő Angyalok, a' Krisztus Fel-támadása-által bé-töltetnek az Istennek Hiveivel; kik-közzül a' Krisztus sokakat ki-hozott-volt a' *Limbus*ból, és az-után magával fel-vitt Menny-országba. Negyedszer: Az Angyal, űlve láttatott; jelentvén a' Boldogság-béli állhatatosságot, melyben ninch semmi változás; és, valaki azt egyszer meg-nyeri, változás-nélkül megmaradi benne. Ötödször: Az Angyal Jobb-kéz-felől ült: jelentvén, a' mint Sz. Gergely magyarázza [n], az Örök boldogságot, melynek vége nem lészen; a' mint Salomon-is jelenti, mondván [o]: *Napoknak hosszúsága vagyon az ő jobbjában, és a' bal-kezében gazdagság és dicsőség*, mert az Isten, a' más világon, mint Jobb kezével, örökké-valo dolgokat ád; mint e világon, Bal-kezével, gazdagságot és dicsőséget. Ez az Angyaloknak Abrázattyok, és Magok-viselésök: lássuk már Mondásokat-is, vagy beszéllésöket.

[m] *In Vita ejus, lib. 2. c. 25.*

C

D

[n] *Hom. 21. in Evang.*

[o] *Prov. 3. 16.*

Másodszor: Azt olvassuk a' mái Evangéliomban; hogy az Angyalnak az Aszszonyokhoz,

[p] *Mar. 16. 6. Matt. 28. 5.*

Első Szava azvólt [p]; *Ne féllyetek tőle* jelentvén, a' Krisztus szenvedésének és halálának egy fő gyümőlcsét, melly a' Félelemnek el-vétele, melyért a' jó reménységet, és a' szeretetet öntötte belénk: mert *Ninch félelem a' Szeretetben, hanem a' tökéletes Szeretet ki-rekeszti a' félelmet, mert a' félelemnek gyötrelme vagyon* [q]. Sok dolgoktól félhetne az ember, ha a' Krisztus érettünk nem szenvedett volna:

[q] *1. Ioan. 4. 18.*

Első; Az Ördög: *ki úgy szomszédsége, hogy senkitől ne félne* [r]. De azt meg-kőtőzte a' Krisztus, és úgy meg győzte, hogy nem kell tőle félnünk; holott még a' gyenge Szűzek-is

[r] *Job. 41. 24.*

győzedelmet vőttek rajta: kit Sz. Atyával ugyan pírongatott, erőtlen-voltáért; a'mint Sz. Athanázius írja [a]. Erről mondotta Iſaias [b]: *gyönyörködik a'csetsemő gyermek az Aſpis lyukán; és a'Bajuſtsos barlangi iſa bocsátya kezét ők: a'csecsből el-válaſztatik*; az-az, szummát nem-ártharnéki az Ördög: mint a'láncza kőrőtt elb. Jeles dolgot ír *Plinius* [c]. a'Sárkányról és Elefántról. A Sárkány, természet-szerént igen szomjúhozik; az Elefántoak pedig, természete-szerént, híves vére vagyon. Tudván azt a Sárkány, természetinek indúlattyából, fel-kereſi az Elefántot, és meg-harczol véle, hogy vérével szomjúságát el-óltſa. Azt ókáért, midőn az Elefánt valamelly fához támaſzkodik, a'Sárkány úgy ki-szopja vérét, hogy el-lankad; és halálát meg-érezvén, nem birhattya magát, hanem a'Sárkányra dűl, és nehéz testével el-nyomja, és meg-őli; és úgy meg-halván, ellenſégén győzedelmét veſzen. Így járt a'pokol-béli Sárkány [d] a'Kriſtuſſal, kit példáz az Elefánt; úgy-mint melly, a'régi Bőlcsek ítélete-szerént, az Irgalmaſságnak és kegyeſségnek példája: mert a'Kriſtus, az ő mennyei Szent Attyára nézve, igen aitatos vólt; mi-hozzánk-képeſt pedig, igen kegyes: ki azért hólt-meg, hogy az Attyának engedne, nékünk pedig tőle kegyelmet nyerne. A'pokol-béli Sárkánnak szomjúſága el nem múlik, és, ha el-nyeli a' folyó-vizet nem chodállya; sőt *bizodalma vagyon, hogy a'Jordán vize-is az ő szájába folyjon* [e]. A'Folyó-viz, az emberi nemzet; mert *Mint vizek el-folynak a'földbe, mellyek viſſza nem térnek* [f]: de meg nem elégedett azzal az Ördög, hogy az emberi nemzetnek nagyobb részét el-nyelte; hanem azt reménlette, hogy a'Jordánt-is el-nyellheti, melly a'Kriſtuſt példázta; annyiból, hogy, mi-képpen az Iſraël fiai, a'Jordánon által-kelvén, jutottak az Igéret földébe: azon-képpen a Keresztyének, a'Keresztſégnek vizén, melynek minden ereje a'Kriſtuſtól vagyon, által-kelvén, mennek az örök Boldogſágba; mellyet példázott az Igéretnek földe. Ezt az Ördög el akarta nyelni, és az ő vérének ki-ontáſában akart győnyörködni, reá ingerelvén a'hitetlen Zsidókat, hogy vas szegekkel a'Keresztfára szegeznek, a'hol minden vére ki-ontatott. De igen meg-chalatotta: mert Kriſtus az ő szent Halálával, igen meg-nyomorította az Ördögöt, minden birodalmától és erejétől meg-foſztván őtet, és az emberi nemzetet az ő rabſágából ki-szabadítván. De annyival jobban járt Urunk az Elefántnál, hogy nagy dicsőſéggel fel-támadott, és mind világ végéig az ő drágalátos Szent Vérével itattya az ő Híveit; és hívesíti, erősíti azokat, hogy ellene-állhaſſanak az Ördög chalárdſáginak.

Máſodik dolog, a'mitől félhetne az ember; A'Menny-országból-való ki-rekedés. De azt is meg-nyitotta a Kriſtus, és a'Válaſztottaknak, zálogúl, az ő szent Malaſztyát adta, melly a'mi örökſégünknek, a'Menny-országnak zálogja [g].

Harmadſzor: Attól félhetne, hogy az Iſten akarattyát, és parancholatit bé nem tellyesítheti; mint a'reſz szolga, ki az Uránk gitáját a'földbe áſta féltében [h]. De a'Kriſtus, ki tellyes Malaſzttal, és Igaſsággal [i], óldalát ki-nyittatta, és minden gazdagſágit ki-öntötte nékünk, úgy hogy, *Mindenekre meg-elhelkedhetünk az-által, a'ki minket meg-erősít* [k]. Azért tagadgya *Clemens Alexandrinus* [l], az Iſten parancholatit nehezeknek lenni: mert, minek-előtte a'parancholattal kénſzerit, Malaſztyával meg-ségér. és Sz. Agoſtonnal azt ekképpen kell kérnünk [m]: Uram, add-meg a'mit parancholſz, és parancholly a'mit akarſz. A'Kriſtus viſzi a'Keresztnek súllyos derekát, és nagyobb részét: mi, Simon Cirenæuſſal chak a'végét fogjuk.

Negyedſzer; Az Angyaloktól: mert, midőn az Iſten a'Törvént ki-adta az Angyalok-által [n], úgy el-rémült a'nép, hogy azt kívánta hogy az többé ne légyen, hanem Moyſes szóllyon nékik [o]: sőt ő-maga Moyſes-is el-ijedett, és el-rémült [p]. De ezt a'félelmet félre tehettyük; mert Kriſtus Urunk, fel-támadása-után, müngyárt vigaſztalta a'félelmes Aſszonyokat az Angyalok-által: és ő-magok mongyák [q]; hogy *Szolga-társai azoknak, a'kiknél a'IESUS bizonyſág-tétele vagyon*. és, az Iſtennek malaſztyából, hasonlókleheſünk az Angyalokhoz, a'Szűzeſség-által; a'mint Sz. *Baſilius* [r], és Sz. Ambrús [s] mongyák: a'más világon pedig mind ollyanok leſzünk az Iſten orſzágában, mint az Iſten Angyali [t].

Ötödſzör: A'Chúfolo és üldőző emberektől. De ezt is meg-orvoſlotta Urunk: és azért Sz. Péter, Urunknak halála- és fel-támadása-előtt, egy leányzótól is meg-ijedett; azután pedig, az egész Zsidók tanátſival-is szembe állott, és nagy bátorſágoſon felelt [u].

Hatodſzor: A' Teremtetnek gyarlóſágától. De a'Kriſtus Kereſztéhez úgy támaſzkodhatunk, mint az erős Oſzlophoz, melly *az Iſten igaſját győnyörkőſségeſſé, és terhét könnyűvé teſzi* [x]. Jelen vagyon az Iſten mindenőtt; és kéſzen vár, a'hol nem-is keresnők; mint az Aſszonyok, a'kővet el-fordítva találták, melly akadált szerezhetett vólna-nékik.

Hetedſzer: Az Ítélettől. De olly Bíránk vagyon, ki inkább ſaeret bennünket,

A

[a] In Psal. cxiii. [b] Iſa. xi. 8.

[b] Lib. 8. c. 11.

[c] Pſ. 90. 13. [d] Pſ. 103. 26.

B

[e] Iob. 40. 18. [f] 2. Reg. 14. 14.

C

[g] Eph. 1. 14.

[h] Mat. 25. 24. [i] Ioan. 1. 14. [k] Phil. 4. 13. [l] Lib. 1. Pædag. c. 12.

[m] Lib. 10. Confeſſ. c. 29.

[n] Act. 7. 53. Gal. 3. 17. [o] Exod. 19. & 20.

D

[p] Heb. 12. 21 [q] Act. 19. 18 [r] De S. Virg. [s] Lib. de Virg. [t] Mat. 22. 30

[u] Act. 4. 8.

[x] Mat. 11. 30.

A

hogy-sem mi szeretettyűk magunkat: ő mi Fejedzőnk, és Házbe-járónk, és ő tőtt eleget értettünk; és igen kedvelli hogy benne bizzunk, chak hogy újonnan meg ne bántsuk. Azért mondotta Urunk az ő Híveinek; hogy el kezdvén jőni az Ítéletnek jelei, *fel-emelyék fejőket, mert el-közelget az ő váltságok*[x].

Nyolczadszor: A Pokoltól. De azt bé-zárta a Krístus, és az Igazaknak dicsőséget készített, nem győtrelmet: a'jó Vitéz, ki a harczon emberül forgolódik, nem fél a' tőmlőczről, hanem jutalmat vár.

Kilenczedszer: Az Istentől féltsük, a'kit meg-bántottunk. De a'Krístus, az Isten fiává, és maga attyafiává tőtt bennünket. Azért mondotta az Aszszonyoknak[y]: *Jelentsétek-meg az én atyám-fiainak.* és Magdolnának[z]: *Menny az atyám-fiaihoz.* Félhettyük ugyan az Istent, de *szent félelemmel, melly örökkön örökké meg-marad*[a], és ez a'félelem a'haragot: de a más félelmet ki-rekeszti az igáz Szeretet.

Tizedszer: A' Halálról. De azt drágálatossá tőtte a' Krístus, az Úrnak színe előtt[b]; és, a'mi rettenetes vólt a'halálban, azt maga vállalta-fel, és el-fogyatta. Azért mongya Sz. Gergely[c], hogy Sz. Pál a'Krístus halálát egy-általjában *Halál*-nak nevezte; a mienket pedig, *Alvás*-nak, mondván[d]: *Ha el-hiszszük hogy a Krístus meg-hólt, és fel-támadott: azon-képpen az Isten az okat is, kik el-aludtak a' JESUS Sában, elő-hozza ő-vele.* Azt írja egy tudós ember[e] a'Méhről; hogy ha holt testbe ereszti fúlákját, meg nem hal azzal; de ha eleven testbe bochátcya, a fúlákja benne hagyva, és meg kell halni: hasonló-képpen járt a'Halál, mert a'mig fúlákját azokba ereszthette, kik a'Bűnnek halálában vóltak, az ő módgya szerént élt; az-az, ereje vólt, és mindenek-is hatalmát vőtt: de mihelyén a'Krístusba bochátotta, ki mindenkor élt, és a Bűnben részt nem vólt, leg-ottan minden erejét el-veszítette, és neminémű képpen meg-hólt, a mint Oseas meg-jövendőlte, Urunknak képében, mondván[f]: *Halálod lészek-ob Halál.* Melly mondást, inigyen hozzá Sz. Pál[g]: *El-nyeletettetett a' Halál a'győzedelemtől: hol vagyon Halál a'te győzedelmed? hol vagyon Halál a'te böszűnéd?* Mint-ha azt mondaná: Azt vészted, hogy a Krístusnak ártasz, fúlákodat beléje ereszvén: de meg-chalatkoztál, és magadnak ártottál, mert az-után fúlákoddal senkinek nem árthattál. A Halált azért, Krístus Urunk meg-ólte az ő Halálával; mellyet fő-képpen akkor muratott meg, mikor nem chak maga támadott-fel halottaiból, hanem magával-egyűtt egyebeket-is támasztott-fel. Azért méltán mondhattyuk Dáviddal[h]: *A'mi lelkünk ki-ragadtatott mint a'veréb a'vadászok tőréből: a'tőr el-romlatott, és mi meg-szabadúltunk.* Midőn valami erős madár akad a'tőrbe, melyben sok apró madarak-is vannak, ha azt el-rontya, nem chak maga mégyen-ki belőle; hanem az apró madarkák-is utánna mennek, mellyek ő magoktól ki nem mehettek vólna: azon-képpen Krístus Urunk-is, a'Halálnak tőrébe menvén, a melyben nagy sokan vóltak, sőt minnyájan az emberek, azt úgy meg-rontotta, hogy nem chak ő-maga a' Krístus jőtt-ki, hanem tőbben-is jőttek utánna, fel-támadván a'Krístussal: és az Utólsó Ítélet-kor minnyájan fel támadunk. és, ha itt kedve-szerént viselly ük magunkat, a'más világon az örők Boldogságba mehetűnk véle.

Dé azt kell észedbe venned, hogy az Angyal nem mondotta; Ne féllyen senki; hanem, *Ne féljetek*: jelentvén, hogy azoknak méltó féluiek, kiket a'Krístus a'félelemtől meg nem szabadított, és mind azoktól félhetnek, a'miket elő-számlálánk: 1. Az Ördögtől: ki úgy jargall rajtok, mint a'vitéz karona az ő lován; oda vezeti a'hová akarja. 2. A'Menny-országból-valo ki-rekedéstől: mivelhogy abba *semmi fertéz testett bé nem mégyen*[i]. 3. A' Törvénynek nehézségétől: mert a'Bűn igen meg-nehezíti az embert, *mint a'nehéz terh*[k]; hogy ne chak ne futhassón, de ne-is járhassón az Úr parancholatinak útán, fő-képpen haszonosón, és üdvősségesséen. 4. Az Angyaloktól; kik készek, hogy *két-félé vaskézőket*[l]. 5. Az emberektől; kiknek inkább bíztak, hogy-sem az Istenben; és úgy mind két-félől a földön maradnak. mert az embernek segétsége hiába-valo. 6. A' Magok állhatatlanságától: mert ha szinte néha valami jo szándékok vagyon-is, mindazáltal, a gonosz kívánságnak szelétől, *mint a'por ide's tova hányattatnak*[m]: mint a'templomnál-valo vitézek-is, kiket, noha meg-ijedtetett vólt az Angyal, és ollyakká lőttek mint a'holtak[n]: mindazáltal, a Papi-fejedelmek pénzt ígérvén nékik[o], el-hányatlottak, és szemtelenűl hazudtak. 7. Az Utólsó Ítéletről; melyben semmit nem kedvez nékik az Isten. 8. A'Pokoltól: melly nyilván nyítva áll nékik, hogy örökké kinlodgyanak benne. 9. Az Istentől; ki, igaz ítélete-szerént, és a'Bűnnek érdeme-szerént, minnyá-utánna meg-öli őket, *Hatalma vagyon, hogy mind testt-et lelkűnket a'Gehennába vesszesse*[p].

10. A'Haláltól: mert a'Bűnről halála igen gyakran[q], és azt, a' másik Halál követi[r].

II. RÉSZE.

A

MÁSODIK Szava az Angyalnak az Aſzſzonyokhoz, ez [a]: *A' meg-feſzítetett Názareti JESUST kereſſétek.* Nem kérdi, Mit kereſnek, hanem meg-jelenti; hogy meg-mutaſſa, hogy tudva vannak az Angyaloknál a mi chelekedetink. A' Jó chelekedeteket igen javallyák, és valóban meg-is fontollyák, a'mint e'mondásból ki-tetſzik, melyben minden ígének nagy ereje vagyon. Midőn azt mongya, *Kereſſétek*; az ő ſzorgalmatoſságokat jelenti: mellyet követnünk kell, ha az Angyaltól vigaſztalást kivánnunk: mert, a'ki valamit keres, nem múlatoz, nem hivolkodik, hanem dolgához lát: mint ez Aſzſzony' állatok, kik nem hevertek világos napig az ágyban; hanem, vagy éjjel, vagy hajnal-előtt költek-fel, és házokat el-hadták, hogy a' JÉSUS Kriſtuſt fel-találnák, ki igaz Iſten, és Üdvözítő. Vannak olly gyenge és meſterſéges Kerekes-órák, hogy, ha meg-bomolnak, ſenki meg nem igazíthattya, hanem chak a' Meſter a'ki chinálta: haſonló az ember aſſéle Órához, kinek olly ſok inai, erei, chontyai, és egyéb-féle öſſze-járó tagjai vannak, hogy, ha a' Halál-által meg-bomolnak, ſenki fel nem épitheti, vagy fel-nem támaſzthattya, hanem chak az Iſten, a'ki azt elsőben alkotta. Mint hogy azért az *JESUS* annyit téſzen, mint Üdvözítő, nyilván ki-tetſzik, hogy őtet nem egyébért kell kereſnünk, hanem üdvőſségünkért: és ha valami el-múlandó dologért keresſük, úgy-mint gazdagságért, méltóſágért, teſti gyönyörűſégért, nem choda ha fel nem találjuk. A' *Názareti* név-is azont adgya elönkbe: mert annyit téſzen mint, Szent, vagy Virágozó. A Szent ſzentſéget-ád, és azt kivánnya: a' Virágozó pedig, a' Jóſzágos chelekedetnek illatját adgya; és kivánnya, hogy *a' Kriſtuſnak jó illattya legyünk* [t], és a' jó példákkal egyebeket-is utánnunk vonnyunk. Hogy pedig *Meg-feſzítettet*-nek nevezi a' Kriſtuſt, a' Kereſztnek dicsőſégét jelenti; mellyel a' Kriſtus az Ördögöt meg-győzte, és minden adóſságinkat meg-fizette. Az-okáért, ha *A' meg-feſzítetett Kriſtus, a' Zsidóknak botránkozás, a' Pogányoknak pedig bolondság* [u]: *de a' Hívekneк Iſtennek ereje és bölcheſſége.* és nem kell a' Kriſtuſt Kereſzt-nélkül keresnünk, hanem azt kell Sz. Pállal mondanunk [x]: *En-tőlem távúl légyen dicsekednem, hanem chak a' mi Urunk JÉSUS Kriſtuſnak Kereſztében.*

t 2. Cor. 2. 15

u 1. Cor. 1. 23

x Gal. 6. 14.

Mint hogy Sz. Pálból azt mondám, hogy *A' Kriſtus Kereſzte, a' Hívekneк Iſtennek ereje és bölcheſſége* [y]: az Angyal mondása, úgy tetſzik, hogy a' Kereſztnek *Titulus* árol vétetett, és az aitatos Aſzſzonyoknak nagy vigaſztalásokra lehetett. Mint-ha az Angyal azt mondotta volna: A'kit a' Zsidók gyalázatoſon fel-feſzítettek; és azt vélték, hogy azzal nevét-is ki-gyomtállyák, imé azzal virágzott meg, és meg-hervadhatatlan dicsőſéget nyert Fel-támadáſával: mert az Iſtennek hatalmas bölcheſége, és bölcs hatalmaſsága, meg-haladgya az emberi elmét, és minden emberi tanátſot és igyekezetet fel-forgat. Ezt ha gyakorta, valóban meg-gondolnók, ſemmi nehéz és súllyos dologban ſzívünk meg nem eſnék: mert el-hinnők, hogy akár-mit végezzenek felőlünk az emberek, ő mind kűlömben fordíthattya, és az embereket meg-chúfolhattya; a'mint meg-is chúfolta némelly emberek dolgában, kik a' Kriſtuſnak Fel-támadáſát példázták. Jóſefet, azért adták-el a' bátyai, hogy ne imádnák őtet, a'mint az Iſten meg-mutatta volt néki álomban: de heában meſterkedtek; mert ſzintén azért imádták hogy el-adták; és a'mivel az álmot meg akarták chúfolni, azzal tellyeſedett-bé; a'mint ő-maga jelentette, mondván a' bátyainak [z]: *Ti gonoſzt gondoltatok felőlem: de Iſten azt jóra fordította.* Saul, el akarván Dávidot veſzteni, ſzáz Filiſtzeuſnak első bőrét kívánta tőle Jegy-ruháúl [a]; mert attól félt, hogy, ha ő Dávidot el nem veſzti, Dávid el-foglallya az ő Országát: de heában; mert ſzintén azzal erősítette-meg Dávidnak birodalmát, mivelhogy azzal mindeneknél kedvesbé lőtt. Jonás, azért ſzállott a' tengerre, hogy ne menne Ninivébe; de ſzintén azzal jutott oda a' hová nem akart menni, mert, mikor a' tengerbe vetették, a Czet-hal el-nyelte, és harmad-napra a' Nínive partyára okádta [b].

y 1. Cor. 1. 23

z Gen. 50. 20.

a 1. Reg. 18. 25.

b Jon. 2. 10.

Az-okáért, ha az Iſtennek hiſzünk, és ő-benne bízunk, dolgainkat ő-reá hagyván, bizonnyal gondúnkat viſeli, úgyünket fel-véſzi, és ellenſéginket meg-neveti, és meg-ſzégyeníti; a'mint Dávid jelenti, mondván [c]: *A' ki mennyekben lakik meg-nevetí őket; és az Ur meg-chúfollya őket*: tudni illik, mikor az ő rendeléſe ellen igyekeznek; a'mint ſok példák meg-mutatták: I. Adám, az Iſtenhez haſonló akart lenni, és mindeneket akart tudni, de az Iſten meg-chúfolta, mondván [d]: *Imé Adám lőtt mint eggyik közülünk, tud és gonoſzt tudván*; és ki-űzte paradichomból: úgy hogy a' ki az-előtt az egéſz Világnak Fejedelme vólt, olly nyomorúltá lőtt, hogy mint a' paraſzt embert, orczájának verítékével kereſte, és őtte kenyerét. II. Lúcifer, egy ſzem-pillantásban, Menny-országnak gyönyörűſéges palotájából pokolnak feneckére vettetett; és a' leg-ſzebb Angyalból, leg-útálatosb Ördöggé lőtt, azért, hogy az Iſten-ellen törekedett, haſonló akarván hozzája

c Pſ. 2. 4.

d Gen. 3. 22.

A

lenni[e]. III. Faraó-is valóban meg-chúfoltatott: mert számtalan lovakkal, szekerekkel kergetvén a'fegyvertelen népet, minden seregivel el-burittatott a'tenger habjaitól[f]. IV. Sennakerib, az élő Istent-is káromlotta nagy kevélyen; és azt állította, hogy nem chak Jerusalemet, de Menny-országot-is meg-vészi ostrommal: de igen meg-chúfoltatott; mert egy étszaka az Isten Angyala, Száz nyólczvan-öt ezer népét nyakazta-le[g]: az-után pedig ő-magát-is, a'tulajdon magzati ölték-meg. V. Holofernes, az egész Zidó nemzetet semminek állitván, és utólso vesztedelemmel fenyegetvén, nagy szégyent vallott, midőn egy Aszszony állat le-nyakaszta[h]. VI. Nabukodonosor, ki imádtatni akarván mindenekkel az ő álló-képét, úgy meg-chúfoltatott, hogy ki-vettetvén az emberek-közzől, a'barmokkal és vadakkal lakott, és szénát trágott mint az ökör[i]. VII. Antiokus, azt vélvén hogy a'tenger habjainak-is parancsol, és hogy a'hegyek magasságit fontban meg-méri, úgy meg-chúfoltatott, hogy a'testéből férgek forrottak-ki[k]: és, a' ki azt állította, hogy az égnek chillagit éri, senki nem-is hordozhatta az el-szenvedhetetlen bűz-miatt. VIII. Hogy több példákat elő ne hozzak, a'hitetlen és háládatlan Zidók, a'Krisztus dichőségét meg akarván homályositani, úgy meg-chúfoltattak, hogy a' Krisztusnak, vélekedes ők-ellen, dichőséget, magoknak pedig, őrök gyalázatot szerzettek.

B

Harmadszor: Azt mondotta az Angyal az Aszszonyoknak[l]: *Mit keresitek az elevent a'hóltakkal?* jelentvén, hogy a'Krisztust, ki élő, és élet, nem kell a'Halottak-között-keresni; a'mint sokan chelekeszsznek: I. A'kik az Istennek akarván szolgálni, Attyoktól, Rokonoktól, és egyéb affélektől kérdnek tanátsot, a'kikben ninch az Isten lelke, és azért tellyességgel külömbet mondnak, hogy-sem kellene. Midőn némelly azt mondotta vólna Urunknak[m]; *Uram követlek téged; de engedd-meg nékem, hogy elöször búcsút vegyek azoktól, a'mellyek otthon vannak:* tudni illik, Szüléimtől és Rokonimtól: azt felelte Urunk: *Senki a ki kezét az ekére tészi, és hátra néz, nem alkolmatos az Isten országára:* az-az, ha azokkal tanátskozván közlöd dolgodat, végbe nem viszed. Illyés-is, midőn Eliséust hítta vólna, és Eliséus azt felelte vólna[n]; *Kérlek chókollyam-meg az anyámat's anyámat, és úgy követlek téged:* azt mondotta néki Illyés: *Eredgy, és jól-viszsza; mert a'mi rajtam állott, meg-chelekedtem veled;* az-az, te láttad mit chelekeszel; el ne maradgy: mert, ha el-maradsz, nem én vétkem lészen, hanem tiéd. II. A'kik búcsút akarván a'Világtól venni, mindazáltal abban múlatoznak, és hallogattyák dolgokat. Midőn némelynek azt mondotta vólna Urunk[o]; *Kövess engem;* és amaz azt felelte vólna; *Uram, engedd-meg nékem elöször, hogy el-menjek, és el-temessem az atyámat:* Urunk azt mondotta néki: *Hadd temessék-el a'hóltakat ő halottyokat: te pedig menny-el, és hirdesd az Isten országát:* jelentvén, a' mint Sz. *Basilius* irja[p], hogy chak azt sem kellene annak várni, a'kit Isten az ő szolgálattyára hí. mert veszedelmes a'hallogatás; és a'ki sokat várakozik, sok akadékja találkozik. III. A'kik a'Hitetlenekkel tartyák barátságokat; nem a'végre, hogy meg-téritenék őket; mint Urunk a'Publikánusokkal és Bűnösökkel nyájáskodott: hanem, valami világi tekintetért, vagy haszonért. Az Isten embere meg-feddette Jósafat Királyt, hogy fölöttébb barátkozott Akábbal; és azt mondotta néki[q]: *Az istentelennek adsz segétséget, és azokkal vetsz barátságot, a'kik az Urat gyülölik; és ezért úgy vagyon, az Ur haragja érdemled vala; de jó chelekedetek találtattak benned.* Bizony, Sz. János chak azt sem akarja, hogy köszöntsük, vagy házunkba fogadgyuk az Eretneket[r]. Nagyot vétnek azért, a'kik leányokat Eretnek férjeknek adgyák: mert szeműnkel láttyuk, hogy az Eretnek könnyebben el-tévelyiti a'Keresztént, hogy-sem ez amazt meg-téritti; a' mint a'jeges sima úton, hamarébb meg-ejti a'részeg a'józant, hogy-sem ez amazt meg-tartya. IV. A'kik a'szép Deák szókért az Eretnekek könyveit olvassák. mert a'ki édesdeden szopja a'tejet, a'benne-valo mérget-is hozzája szija: és, a'kinek tetszik az Eretnekek irása, félő hogy Eretnekségé-is ne tetsék. V. A'kik gonosz társasághoz adgyák magokat: mert, *A ki bölcsekkel jár, bölcs lészen: a'bolondok baratya, hasonló lészen*[s], és, *A ki illetti a'szurkot, meg-mocskolattik attól; és a'ki a kevélyekkel társolkodik, kevélységbe öltözik*[t].

C

Negyedszer; Azt mondotta az Angyal Urunk-felől[u]: *Fel-támadott; ninch itt: imé a'hely a'hová tették őtet.* Három dolgot mond: 1. *Fel-támadott.* Mert a'Krisztus fel-támadását, az Irás néha az Atya Istennek tulajdonittya: és azt mongya; hogy *Az Isten támasztotta-fel*[x]. Néha pedig, a'Krisztusnak, ki azt mondotta[y]; hogy az ő testének el-bontott Templomát fel-állattya harmad-napra; és[z], hogy *Hatalma vagyon a'lelkének fel-vételére.* Oka az: mert a'Krisztus, igaz Isten és Ember; de Emberségé-szerént támadott-fel, Istenségé-szerént pedig fel-támasztotta magát: és, a'mint Sz. Pál mongya[a]; *Meg fejsértetett az erőtlenségből: de él az Isten erejéből:* az-az, maga erejéből, mellyel meg-elevenitette magát. II. *Nincsen itt.* Melyből nyilván ki-tetszik az *Ubiquista Lutheristák* balgatag-

D

[e] Jsa. 14. 15.
[f] Exod. 14. 27.
[g] Jsa. 37. 38. 39.
[h] Judith. 13. 8.
[i] Dan. 4. 22.
[k] 2. Macc. 9. 8.
[l] Luc. 24. 5.
[m] Luc. 9. 61.
[n] 3 Reg. 19. 20.
[o] Luc. 9. 59.
[p] Be Monast. Institut. c. 1.
[q] 2. Par. 1. 92.
[r] Epist. 2. vers. 10.
[s] Prov. 13. 20.
[t] Eccl. 13. 1.
[u] Mar. 16. 6.
[x] Act. 2. 24. Rom. 8. 11.
[y] Ioan. 2. 19.
[z] Ioan. 10. 18.
[a] 2. Cor. 13. 4.

sága, kik a Krisstusban-valo két Természetnek tulajdonságit, őszve-zűrjük zavarjuk; mint-ha az Emberség, mindenható, és mindenütt-volna: holott az Angyal nyilván mongya, hogy Nincs-ott, mellyet, az Emberségről mondott, nem az Istenségről, mert e[b] *bé-tölti az egét és a' földet* [b]. A' Keresztyén Anyaszentegyház azért azt tanittya; hogy a' Krisstusnak, mindenik Természetiben magán-valo tulajdonságok vannak: és az Isteni természet, határ-nélkül mindenható, mindenütt-tudo, végheretlen; az Emberi természet pedig, bizonyos határban vagyon mindenekben. A' Tulajdonságoknak közlése pedig, a' Személyhez-képest mondatik: mert azon Személy-béli Krisstus mondatik végheretlennek, minden-hatonak, minden-tudonak, Teremtőnek, és Istennek; de az Istenséghez képest: viszontag, szenvedhetőnek, halandónak, Emberré-is mondatik de az Emberi természethez-képest. Az Ember-is Két dologból áll, és mind a kettőtől vészen nevezetet: mert, lelkéhez-képest, mondatik igaznak, bölcsnek; testéhez-képest, feirnek, hidegnek: de azért a Test, nem mondatik bölcsnek; sem a' Lélek, feirnek. Mert, ha az Istenség szenvedhet, már nem lészen Istenség; mert a' szenvedés, fogyatkozást foglál magában: és ha az Emberség mindenütt lehet, nem lészen ember-ség; mert, sem ábrázattya, vagy szine nem lészen, sem helye. mellyeket ha a' Testtől el-fogsz, test nem lészen; a mint Szent Agoston mongya [c]. III. *Jusé a' hely a' hova tétetett Úr.* A' hol az Angyal, a' Krisstus hólt Testét, Jésus-nak, meg-feszittetnek; és Sz. Máténál, Úr-nak nevezte [d]: mivelhogy az Istenség, a' Krisstus testétől és lelkétől soha nem távozott, noha a lélek a testtől el-vált. Tiszteljed azért a' Krisstust mindenütt, kitől soha az Istenség el nem távozik.

III. RÉSZE.

Első szó. Az Angyal azt mondotta az Aszszonyoknak [e]: *Menjetek-el; mongyátok-meg a' Tanitványoknak, és Péternek.* Az Aszszony állatoknak előbb hirdettetett a' Krisstus fel-támadása, hogy-sem az Apostoloknak: mert nagyobb buzgolágot mutattak a' Krisstushoz, mind abban, hogy a' Tanitványok el futvan mellőle, ők meg-maradtak a' Keresztnél; a' hol a Tanitványok-közül csak Jánostól vagyon emlekezet, és a' temetésén-is jelen-voltak: 's mind abban, hogy az Apostolok otthon élvén, és bé-rekesztkedvén a' Zsidóktól-valo féltekben, ők drága kenetekkel útra mentek, és keresték a' Krisstus Testét. De ő-magát-is a' Fel-támadott Krisstust, ők látták elsőben: mert későbben mentek-el a' koporsótól, és elsőben mentek-vissza a' koporsóhoz. És úgy tetszik, hogy ugyan alkalmatosbak-is voltak az Aszszonyok, a' Krisstus Fel-támadásának ki-hirdetésére (nem azért, a' mint némellyek trágárkodnak, hogy chachogók lévén, hamar hirt vittek mindenüvé; mert Urunk nem szokolkodott senki chachogása nélkül,) az ő nagy buzgolágokért: és azért-is, hogy ő ellenek nem annyira mertek dühöskődni a' vitézek, mint a' férfiak-ellen: sőt azért-is, hogy, mint szemes tanúk, meg-hazudtolhatták a' Vitézeket, kik a' pénzért azt költötték volt, hogy az Apostolok lopták-el a' Krisstus testét, és fő képpen Magdolna; kinek, úgy mint nemes személynek, nagy tekintete volt. Gyakorta, a' mit a' férfiak meg nem mernek próbálni, az Aszszonyokra bizzák; mint Joab a' Tekuai aszszonyra bizta, hogy Dávid Királyt meg-engesztelné Absalomnak [f]; és végh-ez-is vitte. Továbbá, illett, hogy, a' mint a' kigyótól az Aszszony állat-által származott a' Bűn az emberi nemzet fejére Adámra; úgy az életnek Evangéliuma, a' Krisstustól az Aszszonyok által származnék az Apostolokra. Annak-előtte, hogy a' férfiak elsőkbe vegyék, hogy nem illik mindenkor meg-vetni feleségőknek jó tanátsát, vagy intését; holott tudgyuk, hogy sok jeles dolgokat chelekedtek az Aszszony állatok. Egy okos Aszszony állat Abelában, az egész Várast meg-oltalmazta jó tanátsával ötölő vesztedelemtől [g]: és Abigail, bolond férjét, bölcs chelekedetével [h], szörnyű haláltól. Midőn az Istennek lelke szóll, nem mélto az eszközt meg-vetni, akár férfiú 's akár aszszony légyen: mert az Ó Testamentomban, Prófeta-aszszonyok voltak, Mária a' Moyses nénnye [i], Débbora [k], Hólda [l]; az Új Testamentomban pedig, Anna [m], és a' Filep *Diáconus*nak négy Szűz leányi [n].

De ezzel ne bizzák magokat az Aszszonyok, hanem határokban maradgyanak. és ne gondollyák, hogy szabad légyen nékik predikálni, a' mint balgatagúl meg-engedte Luther Márton a' *Montanisták* és a' *Pepuzaiták* Eretnekségéből: a' Sz. Pál tanitása-ellen, ki nyilván mongya [o], hogy *Az Aszszony állatok a' Gyülekezetekben hallgassanak: mert nem engedtetik nékik beszéllyenek, hanem hogy engedelmesek légyenek; a' mint a' Törvény is mongya. Ha mit akarnak pedig tanúlni, otthon kérdgyék-meg az ő férjeket: mert rút az Aszszony állat-*

[A] [b] Jer. 23. 24.
[B] [c] Epist. 57.
[d] Mat. 28. 6.
[C] [e] Luc. 16. 7.
[D] [f] 2. Reg. 14. 2.
[g] 2. Reg. 10. 27.
[h] 1. Reg. 25. 36.
[i] Exod. 15. 20.
[k] Judic. 4. 4.
[l] 4. Reg. 22. 14.
[m] Luc. 2. 36.
[n] Act. 21. 9.
[o] 1. Cor. 14. 34.
[p] 1. Tim. 3. 11.

A

nak a' Gyülekezetben szólani. És [q]: *Az Aſzſzony állat halgatáſſal tanúlyon, minden engedelmeſſéggel: nem engedem pedig az Aſzſzony állatnak, hogy tanittſon, ſe hogy uralkodgyék a' férjfiúnak, hanem hogy halgattatban légyen.* Vedd eſzedbe, hogy Sz. Pál idejében, a'mint Theophylactus mongya, némelly Aſzſzonyoknál vólt a' Prophetálásnak ajándéka: de, hogy ne vélnék, hogy abból ſzabadságok vagyon a' Gyülekezetben-, vagy *Eccleſia*ban-való tanitásra-, vagy prophetálásra: Sz. Pál nyilván mongya hogy azt nékik nem engedi: nem chak azért, hogy igen oldott nyelvők vagyon; ſem hogy Éva ſzólláſával gonoſzra vitte Adámot: hanem inkább, hogy az ő alázatoſságokhoz, és ſzemérmeteſségőkhöz nem illik, hogy a' férfiak-előtt ſzóllyanak, hanem hogy halgaſſanak, fő-képpen a' Gyülekezetekben, és a' ſzent dólgok-felől. De otthon nem tiltatik hogy ne tanittſák férjőket: mert *Priſcilla*, az ő férjét *Apollót*, az igaz Hitre tanitotta [r]. Sz. Pál pedig ugyan kivánnya-is [s], hogy a' Vén-aſzſzonyok tanittſák az Ifiú aſzſzony állatokat okoſságra, és minden jóra: és [t], hogy a' hív Aſzſzony állat, az ő férjét üdvözittſe, az igaz Hitre téritvén; a'mint Sz. *Cæcilia* chelekedett az ő jegyeſével *Valerianus*ſal, Sz. *Natalia Adrianus*ſal, Sz. *Mónica Patricius*ſal, Sz. *Martha Marius*ſal, *Theodelinda Agilulphus*ſal a' *Longobardus*ok Királyával, *Clotildis Clodoveus*ſal, *Flavia Domitilla Flavius Clemens*ſel, és egyebek-is az ő férjőkkel. Mert, a'mint Arany-ſzáju Sz. János irja [u], ſemmi hatalmasb ninchen a' Jó Aſzſzony állatnál a' férjének tanitására, valamit akar; és ſem barátit, ſem mesterit, ſem Fejedelmit olly könnyen nem ſzenvedi, mint a' ſzeretőjét, mikor inti, és tanáchſor ád néki: mert a' ſzeretőjének ínyében gyönyörűſége vagyon, mivelhogy ſzereti a' mit tanátſol.] Az okáért, nem ſzabad az Aſzſzonyoknak, ſe Gyülekezetben, ſe máſutt, úgy tanitani mint-ha ő tiſzti vólna: és a Sz. Pál mondáſából mutatta meg Sz. *Epiphanius* [x] a' *Quintillianus*oknak méltatlan chelekedetőket, kik, Évának bőchülletiért, az Aſzſzony állatoknak meg-engedték a Papſágnak és Püſpökſégnek-is méltóſágát. Mert, ha ſzent Pál azt nem engedi, hogy ők tanittſanak, vagy ſzóllyanak a' Gyülekőzetbe, mi módon engedné, hogy méltóſágot viſellyenek? és mit mondott vólna, ha azt látta vólna, a' mit mi időnkben láttak *Anglia*ban-, hogy az Aſzſzony állat, az *Eccleſia* Fejének tartotta és tartatta magát, Tanitójának, Vezérének, Gond-viſelőjének? Ez az Iſtennek igaz ítélti, hogy olyan mod-nélkől-való Fejők légyen, kik a' Kriſtuſtól rendeltetett Főtől, és Vezéttől, minden ok-nélkül elſzakadtak.

B

C

Vedd eſzedbe azt-is, hogy az Angyal, az Aſzſzony állatokat a' Kriſtus Tanitványihoz küldötte, és kivált-képpen Péterhez. A' Tanitványokhoz nyugan: mert azoknak kellett az egész világon hirdetni a' Kriſtus Evangéliomát; melynek nagy ereje, és bizonyitáſa vólt az ő Fel-támadáſa. És noha a' ſzegény Tanitványok, emberi félelemből el-futottak vólt a' Kriſtus-mellől; de egy-máſtól el nem ſzakadtak: és noha eggy-keveſſé meg-hűlt vólt bennek a' Kriſtushoz-való ſzeretetők; de nem alutt vólt ſzintén el; és azért iſmég meg kellett gyuladni, és könnyen fel gerjedett. Kivált-képpen pedig Péterhez küldötte őket az Angyal: 1. Mivelhogy őtet rendelte vólt Urunk az Anyaſzentegyház Fejévé, a'mint a' Sz. Atyák tanittyák. 2. A mint Sz. Gergely mongya [y], hogy ne gondolná Péter, azért, hogy ő, Urunkat hatomſzor meg-tágadván, nagyobbat vétett a' többinél; hogy őtet nem illeti az a' kegyelem, és valami-képpen kétſégbe ne eſnék. 3. A'mint Sz. *Gregorius Nacianzenus* irja [z]; mert a' ſzeplőtelen Szűz Maria, az ő Sz. Fiának könyörgött Péterért, hogy meg-bochátaná eſetit. 4. Mert azt kivánta a' Péter keſerves ſiráſa-is. Az-okáért, hogy Urunk nyilvábban meg-mutatná, hogy mind az Annya könyörgéſét, 's mind Péternek keſergéſét be-fogadta, és kedvellette: azt akarta, hogy Péternek az ő Fel-támadáſát kivált-képpen hirré tennék: ki olly kegyelmes a' meg-téró bűnősökhöz, hogy eſetőket chak ſzemőkre ſem veti.

D

Melyből az-is meg-bizonyúl, hogy akár-mi nagy vétek ſem véſzi-el embertől az Egyházi méltóſágot; noha némelly Újítók külömbet álmodoznak: mert Sz. Péter, meg-tágadván-is a' Kriſtuſt, az Anyaſzentegyháznak Kő-ſziklája vólt. És ez igen ſzükſéges dológ: mert egyéb képpen, mindenkor kétſélkedhetnénk az Előttünk-járóknak méltóſága-felől; a'mint-hogy jámbor ſzívek-felől bizonyoſok nem lehetünk. Tiſztelnünk kell azért mindenkor őket, és engednünk kell nékik, sőt ő-benneke a' Kriſtuſnak. Sőt mentől gonoſzb az Előttünk-járó, annál inkább tiſztelhettyük abban a' Kriſtuſt: mert egyéb okunk nincs a' tiſztelettre, hanem hogy a' Kriſtus ſzemélyét viſeli; ki bizony, nagy ſzeretetre és bőchülletre mélto, hogy a' gonoſz és ſemmire-kellő eſzkőz-által-is, olyan nagy javait kőzli velünk.

Havodszor; Azt mondotta az Angyal az Aſzſzonyoknak [a]: hogy *a' Kriſtus elejőtte vejna Galileába, ott meg-látnák őtet, a'mint mondotta nékik.* Galileából emlekezzék az Angyal; hogy eſzőkbe jutna a' mit Urunk mondott vólt [b]: *Mikor*

q 1 Tim. 2. 11.

r Act. 18. 26
s Tit. 2. 4.
t 1 Cor. 7. 16.

u Hom. 60. in Ioan.

x Herej. 49.

y Hom. 21. in Evang.

z In Christi Natalit.

a Mar. 16. 7.

b Mat. 26. 32.

mások előtt vészen Galileában: és el-hinnék, hogy be-tellyesedett, a'mit akkor Urunk meg-jövendöl.

A

De mondaná valaki: Mi okért akarta Urunk magát a' Tanítványoknak inkább Galileában meg-mutatni, hogy-sem Judeában? és miért változtatta meg szándékát, és mondását, hogy előbb Judeában jelent-meg nékik, hogy-sem Galileában? Felelet: Az Első nek, egy-néhány Okait adgyák: I. Az; hogy nagyobb szabadsággal, és bátorságosban szólhatott vélek Galileában, és tanithatta őket: mert Judeában, a Papoktól, és a Farizeusoktól félhettek volna a' Tanítványok, és nem olly bizvást adták volna magokat a' Krisusshoz; a'mint Arany-száju Szent János mongya [a]: és hasonlót mond Szent Ambrus-is [b]. II. Az; mivelhogy Urunk gyaktabban predikállott Galileában, sőt ugyan ott kezdettre is el predikállását; a'mint Szent Máte jelenti [c]: ott több Tanítványi voltak, kiket azon egy jelenésével akart meg-erősiteni; az mint Szent *Jerőjmos* irja. III. Mert, a'mint azon Szent *Jerőjmos*, és *Beda* irják, *Galileának* annyit tészen, mint Minden vétkeknek Fertője és rótsája: szükség volt azért, hogy Urunknak jelen-voltával meg-tisztulna és világosulna; és itt-is helye volna, a'mit Szent Máte mondott a' Krisus predikállásáról [d], Isaiásból [e]: *Zabulon földe, és Nefetalim földe, a' tenger útya a' Jordanon-túl, a' Pogányok Galileája; a' nép, mely setétségben ül vala, nagy világosságot láta; és a' halál árnyéka tartományában ülőknek világosság támada.* IV. Az; hogy ott, mint egy közönséges jelenésit akart mutatni, egyszer s mind többnek [f]: az mint azoknál [g]. V. Az; hogy azzal-is meg-jelentené, hogy az ő Evangéliomával, a' Zsidókról a' Pogányokhoz költöznek, úgy-mint kik nagyobb buzgósággal fogadnák. VI. Az; a'mint Sz. Gergely mongya [h]; hogy meg-értenők, hogy, ha a' Krisust látni akarjuk, a' Bűntől a' Jószágos cselekedetre kell-költöznünk; mint-hogy a *Galilea* neve, *költözés*-is tészen.

B

Ami a' Más 1ső Kérdést illeti, hogy Urunk nem várta az Apostolóknak Galileában valo menetelét, hanem az-előtt egy-néhányszor meg-jelent Judeában, mind má, s mind nyólczad nap-után, ajto be-zárva, és egyébkűtt-is, egy-néhány Okai vannak: I. Az; hogy az Apostolok nem mertek olly hamar Galileába menni, azért, hogy a' Farizeusok, és Irás-tudók igen vigyáztak reájok. Az-okáért, hogy tellyességgel el ne hagyattatnának, és a' Hitben meg ne fogyatkoznának, hol egy-ett-valo-lecskben jelent-meg nékik; s hol külön Péternek [i], Jakabnak [k], és az Emausba-menőknek Tanítványnak [l]. Kik melly igen haboztak légyen a' Hitben, magok meg-vallották, mondván [m]: *Azt gondoltuk reménylyük vala, hogy ő meg-szabadítaná Izraelt.* Mint-ha azt mondották volna: Már vagy tellyességgel nem reménylyük, vagy igen nehezen, noha akkor szintén olly szükséges volt a Krisus fel-támadásáról-valo Hit, mint mostan: hogy tudnák jóbbal, hogy *ő Még-váto élő*; kitől várjuk Tellünknek fel-támadását, és minden egyéb jókat, reménllünk. II. Hogy az-után egyebekkel-is el-hitethetnék a' Fel-támadást. Mert, minémű nehézség lőtt-légyen abban, az nyilván meg-mutattya, hogy az *Areopagiták* mind-addig örömest hallgatták Sz. Pált, míg nem a' Fel-támadásról kezdett szólani: de *mikor hallották vóna a' Halottaknak fel-támadását, némellyek chufoltak; némellyek pedig azt mondották: Ismég meg-hallgatunk téged erről.* Festus Ifjt-tartó-is, hallván a' Sz. Pál beszélgetését a' Fel-támadásról, azt mondotta [n]: *Eszteleneskedel Pál; a' sok tudományok téged eszetlenségre visznek.* De a' Keresztyének-között-is sok Tévelygések támadtak a' Fel-támadás-felől: mert *Hymenaeus, és Filetus, kiknek beszédök*, a'mint Sz. Pál mondotta [o], *mint a' fene elébb mászott: kik az Igasságról ki-estek, mondván, hogy a' Fel-támadás már meg-lőtt* (azért többé nem lészen); *és el-fordították némellyeknek Hitőket.* Mert bizonyos dolog, a'mint Arany-száju Sz. János mongya, hogy ninch ártalmasb tévelygés, melly az embert inkább ingerellye minden istentelenségre, mint a' Fel-támadásnak tagadása: mert, ha ninch Fel-támadás, ninch Mennyei örök dicsőség-is a' Jókért, ninch Pokol-is, és örök büntetés, a' Gonoszokért; következendő képpen, a' lélek sem él örökké, és úgy, igen helyes lészen az *Epicurus* mondása: Eggyél, igyál, jádzál, halál-után ninch semmi gyönyörüség. Mert, ki fáradna, és nyargalna magát e' világon, a' Jutalom reménsége-nélkül? vagy, ki tartóztatná-meg magát minden-féle sájtalanságtól, ha a' pokoltól nem félne? Jól mondotta azért *Tertullianus*, hogy a' Keresztyének reménsége, a' halottak Fel-támadása. III. Hogy látván az Apostolok a' fel-támadott Krisust, inkább el-mennének az el-rendelt helyre Galileába, mivelhogy nem szintén hitték az Aszszony állatok szavát, sőt balgatagságnak itélték [p]. Az-okáért, nem chalta meg Urunk reménségőket, ha nem meg-haladta, többet chelekedvén hogy-sem fogadása tarrotta: mert, minek előtte Galileába mennének-is, meg-jelent nékik, és az-után-is Galileában, a'mint mondotta vólt.

C

D

A

Meg-magyarázván az Angyalok Beszédét, tekintsük-meg már Cselekedeteket-is. Mert az Evangelisták, noha nem ellenkeznek, mindazáltal, ki eggyet irt-meg azokban, 's ki mást: mert nem mindenik Evangelista irt-meg minden dolgot, de mindenik igazat irt. Sz. Máté azt irja [a]: *Imé nagy Föld-indulás lőn; mert az Ur Angyala le-szálla menyből, és oda járúlvan el-hengeríté a követ, és ül rajta.* A Föld-indulásról, a több Evangelisták nem emlékeznek; okát pedig Sz. Máté sem jelenti: hihető, a'mit Arany-szájú Sz. János ir [b], és egyebek-is: 1. Hogy az aluvó Őrzők fel-serkennének, és kénszerítetnének a'Krisus fel-támadásáról bizonyságot tenni. 2. Hogy mind az Őrzők, 's mind az Aszszony'állatok eszökbe vennék, hogy, a'kik a'koporsónál feir ruhákban jelentek-meg, nem emberek voltak, hanem Angyalok, mint Isten követi: mivelhogy a' Föld-indulás, az Isten jelen-voltát jelenti; a'vagy maga, a'ki az Isten személyét viseli; a'mint Dávidnál gyakorta olvasuk [c], és egyébütt-is [d]. Az-okáért, hogy el-hinnék az Angyal mondását, a föld-is meg-indúljék. 3. Hogy az Őrzők el hinnék, hogy a Krisus Testét el nem lopták, semmi emberi erővel fel nem támadott, hanem Isteni hatalommal; a'melly oka volt a'Föld-indulásnak-is.

[a] Matt. 28. 2.

[b] Hom. 90. in Matth.

[c] Ps. 67. 8. 9. 17. Ps. 97. 7. 8. 9. 10. Ps. 98. 1. 10. Ps. 113. 6. 7

[d] Isai. 2. 10.

B

Az Angyal le-szállásának menyből, Sz. Máté egy okát mongya; hogy el-hengeríténé a'követ a koporsótól. Arany-szájú Sz. János több Okait-is adgya [e]: I. Hogy megmutatná, hogy az Isten volt ott el-temetve, kinek nem különben, mint az égben, az Isten lakó-helyén, udvarlották az Angyalok. II. Hogy az Aszszony'állatoknak meg-jelentenék, hogy a'Krisus valóban fel-támadott, és azt a'Tanítványoknak-is meg-üzennék: mert, ha azt az Angyaloktól nem értették volna, el sem hitték volna. holott még úgy-is, talám nem szinten hitték; hanem azt vélték, hogy el-lopva vitték-el. Azért mondotta Magdolna [f]: *El-vitték az én Uramat, és nem tudom hová tették őtet.* és; *Uram, ha te vitted-el őtet, mond-meg nékem hová tetted őtet, és én el-viszem őtet.* III. Hogy minden álnokságnak eleit vennék: és a Zidók, meg-értvén hogy a Krisus fel-támadott, máft a'koporsóba ne tennének; el-hitetvén a'néppel, hogy fel nem támadott. holott úgy-is álnokságot gondoltak, és a'vitézeknek pénzt adtak, hogy azt mondanák [g]: *Az ő Tanítványi éjjel el-jöttek, és el-lopták őtet, mikor mi aludnunk.* Kiknek hazugságát szépen tréfállya Sz. Agoston [h], magyarázván Dávidnak ama'mondását [i]; *Hamisságot vizgáltak: el fogyták a'vizgálók a'vizgálásban.* Bizonyára, úgy-mond, el-fogyták a'vizgálások vizgálói. Mit mondottál, oh bóldogtalan álnokság? Mongyátok azt; hogy, mikor aludtatok, el-jöttek az ő Tanítványi, és el lopták őtet? Alvó bizonyságot kerestz-e? Bizony magad aludtál-el, ki efféléket vizgálván el fogyatkoztál. *Sedúlius* pedig, régi Keresztyen *Poéta*, azzal hazuttollya őket, hogy, a'melly ruhákban takarva volt a'Krisus teste, azokat a'koporsóban találták: mellyeket a lopó ott nem hagyott-volna, és időt abban nem tölthött volna hogy ki-fejtegetné, hanem mind ruháitol el-vitte volna [k]:

[e] Lib. 5. Comment.

Fur cunctorbe Custos, - - - Responde scelerata cohors; Si Christum, ut audes
Dicere, corpus ho furtim prodúctus ab antro, Sopitos latuit: cujus jacet intus amictus?
Cujus adest nivius fœdet Angelus? Annue beati Corporis ablator velocius esse putavit
Solvere contectum, quam secum ferre ligatum: Cùm mora sit furtis contraria? Cautiùs ergo
Cum Dominus patuere sui spolia linteà tolli. Mentita est vox vana sibi: tamen ipsa fuperam
Res habet egregiam; Judæis cœpta silentem, Quem nos devoto portamus pectore Christum.

A'ki pénzt akar lopni, nyilván nem öldözgetty az erszényt, hanem erszényestől viszi-el.

Kérdené valaki: Miért forditotta-el az Angyal a'követ a'Koporsó aitajáról? Felelet. Az Ujitó atyafiak azt mongyák; hogy Urunk, fel-támadván, a'Koporsóból ki-jöhetne. De ennek nincs helye: mert senki nem tudhattya melly órában támadott-fel a' Krisus; a'mint Sz. *Jeróm* irja [l], Sz. *Gregórius Nyssénus* [m], *Euthymius* [n], és egyebek-is. Azt pedig mindenik Evangelistából tudgyuk, mikor hengeríttetett-le a'kő: mert, mint-hogy a'Föld-indulás, az Angyal le-szállásáért lőtt; és ollykor, mikor már az Aszszonyok a koporsóhoz közelgettek; a'mint amaz igéből ki-tetszik *Imé*, az-az, midőn oda-felé jutottak vólna, imé nagy Föld-indulás lőn; és az Angyal forditotta-le a követ: következik, hogy akkor forditotta-el, mikor oda közelgettek; úgy hogy mikor oda jutottak, el volt forditva. nap-keletkor pedig, vagy jó reggel jutottak oda. Bizony az Ujitók-előtt, senkinek az eszébe sem jutott: hanem, azt mongyák az okát; hogy az Aszszonyok bé-mehetnének a'Koporsóba, és mindeneket meg-láthatnának. Miért azért Sz. *Hilarius* azt irja [o]; hogy az Isten, az ő fel-támadó Fiának szolgálattyára, Angyalokat küldött, nem azt érti, hogy valami segétséggel lőtték vólna néki a'Fel-támadásba, mint. ha azok-nélkül fel nem támadhatott vólna: hanem, hogy a'Fel-támadásnak bizonyságai és hirdetői lennének: mi-képpen hogy nem jöttek az Angyalok a'Krisushoz kisértete-ko-

D

[f] Joan. 6. ad 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

[g] Matt. 28. 13

[h] In Ps. 63. 7. d. Ps. 63. 7.

C

[k] Lib. 5. Carmin.

[l] Comment. in Matth.

[m] Orat. 2. de Resurrectione.

[n] Comp. in Matth.

[o] Can. 33. in Matth.

hogy ne láttátnának segétségére jöni; hanem a' kifértet-után; midőn meg győzte az Őrdőgöt; hogy örvendeznének neki, és mint győzedelmes Fejedelemnek, szolgálnának [k].

De láfsuk, miképpen kűlömbség láttatik az Evangeliſtákban az Angyalok felől: Elsőben: Az; hogy Sz. Máte, és Sz. János, *Angyal*nak nevezik; mert valóságos képpen az vólt: Sz. Márk pedig, és Sz. Lukách, *Ember*nek; mert külső képpen annak tetszett, mint hogy emberi ábrázatot formált magának, és abban jelent-meg. Másodszor: Sz. Lukách, és Sz. János, kettőről emlekeznek. Mert az takarták jelenteni, hogy az Angyalok tanú-bizonyságából meg-bizonyúlt a' Krisſtus fel-támadása; és az-okáért, kettőt neveztek; mert leg-alább két tanúnak kell lenni [l]; a' mint Menybe-menetelekor-is két Angyal jelent-meg feir ruhában, kik tanú-bizonyságot tőttek, hogy Menybe ménnen, és azon-képpen jő-viſzsza [m]. Sz. Máte pedig, és Sz. Márk, Egyről emlekeznek; mert hihető, hogy chak eggyik szóllott az Aſzszonyokkal (mert nem-is volt szükség, hogy azon egy dolgot ketten mondanák:) és azt akarván meg-jelenteni a' mit az Angyal mondott, chak Egyről szóllottak: a' mint, noha többen vóltak az Aſzszonyállatok; mindazáltal, mivel Magdolna egyedül szóllott az Angyallal, és a' Krisſtussal, chak ő-róla emlekezett Sz. János. Tudom, hogy Sz. Lukách, és Sz. János, a' Szóllást több Angyaloknak tulajdonittyák [n]: de az Irás, a' mit egy mond, vagy mivel, a' társainak-is tulajdonittya. mert Sz. Pál, a' Profétákról szólván, azt írja; hogy *Bé-futták az Orſzágokat szájok* [o]. noha azt chak Dániel chelekedre. Harmadszor: Sz. Máte azt mongya; hogy az Angyal, a' le-hengerített kővön ült; melly, hihető hogy a' koporſón-kivül hengeredett: Sz. Márk pedig és Sz. János, azt írják; hogy a' koporſóban vólt az Angyal, vagy az Angyalok. De ebben nincs ellen-mondás: mert az Angyal úgy fordíthatta-el a' követ, hogy, vagy mindenestől, vagy rész szerént, a' koporsóba fordúlt; mint mikor az ajtót a' farkából ki-emelik. Hogy-ha pedig azt vitatná valaki; hogy a' kő a' koporſón kivűl vólt: Azt felelem Sz. Agoſtonnal [p]; hogy, a hová Urunkat temették, nem chak egy koporſó-hely vólt, hanem mint egy bólthajtás; és annak eggyik részében temették, mint ki-vágott koporſóban: mind a' kettőnek pedig ajtaja volt, és mind a' kettőn kő vólt: az Angyal pedig mind a' kettőt el-fordította, de chak a' belsőn ült. Midőn azért az Aſzszonyok a' koporſóhoz, vagy inkább a' temetős bólthoz jutottak; és vélekedésők-kivül, a' külső követ, melly talám nagyobb-is vólt, el-fordítva találták; a' melyről az uton tudakoztak ki fordítaná-el, bátorſágoſon bé-mentek: de, látván az Angyalt a' koporſó kővön ülni, megrémültek, és nem mertek a' koporſóhoz menni. Az-okáért, az Angyal elsőben azt mondotta nékik, hogy ne félljenek; az után, hogy oda mennyenek, és meg-láſsák a' helyt, a' hová tétetett vólt az Úr. Hogy pedig kettős hely lőtt légyen, a' hová Urunkat temették, nyilván mongyák azok a' kik látták; úgy mint *Brocardus* [q], és több ben-is. Negyedszer: Sz. Máte, és Sz. Márk, azt írják; hogy ült az Angyal; Sz. Lukách pedig, hogy álló férfiakat láttak az Aſzszony'állatok. De ebben-is nincs ellen-mondás: mert elsőben ülhetett, és úgy találták az Aſzszonyok; de midőn szóllani kezdett, fel-állott. Továbbá, az *Ülés* a' Deákoknál, 's a' Görögöknél-is, nem chak a' talpon-való fel-állásért vétetik; hanem, néha a' jelen-lételt, 's néha a' veſzteg-lételt jelenti: úgy hogy, a' ki jelen vagyon, ha szintén ül-is, állani mondatik: mint; mikor Urunk azt mondotta [r]: *Némellyek az itt-állók közzül (az-az, azok-közzül a' kik itt jelen vannak) meg nem kóſtolyák a' halált, mig nem meg-látyák az Ember fiát el-jőni az ő Országában.* és [s]; *Mikor állotok az imádkozás-ra, bocháſſatok-meg:* a' hol nem azt parancholja Urunk, hogy talpon-álva imádkozzunk, hanem hogy chendeſen lévén imádkozzunk: vagy, hogy az Isten eleibe állyunk, az-az, meg-gondollyuk, hogy az Isten ſzine-előtt vagyunk, és ő-vele beſzéllünk. Mikor azt olvaſſuk Magdolnáról [t]; hogy, *Meg-álván hamvai a' Krisſtus lábainál, azokat könyv-hullatáſſival öntözte*: nem azt értyük, hogy talpon-állott, mert úgy nem-is chelekedhetne vólna azokat, a' miket az Evangeliſta ír felőle; hanem, hogy lábaihoz borúlt. A' Pariſeus-is, kiről azt olvaſſuk [u], hogy *álván imádkozott*, hihető hogy nem talpon állott, hanem térdre-eſett, nagyobb kép-mutatáſáért. Végezetre, midőn Kereſztelő Sz. János azt mondotta [x]; *Közöttetek állott a' kit ti nem tudtok*: nem a' talpon-való állásról szóllott, hanem a' Jelen-lételről. mert nem vólt távúl tőlők. Az-okáért, az Angyalok állásán-is az ő Jelen-létőket értheti-jük. Engedgye az Isten, hogy azon Sz. Angyaloknak jelen-létele-és oktatása által, gyakorta forgaſſuk elménkben a' Krisſtus fel-támadását, és abból reménlyük a' mi Fel-támadásunkat-is: melly reménség, vigaſztalásunkra lehet minden nyomorúságban, és ösztön minden Jó chelekedetre; hogy nem az ítéletre, hanem az őrők életre jö-

[k] Marc. 4. 11

[l] Deut. 17. 6. Matt. 18. 16. 1. Cor. 13. 1.

[m] Act. 1. 10.

[n] Luc. 24. 5. Ioan. 20. 13.

[o] Psalm. 18. 5.

[p] Lib. 3. de Consens. Evang. c. 24.

[q] In Descript. Terra Sanct.

[r] Matt. 16. 28.

[s] Matt. 26. 41.

[t] Luc. 7. 38.

[u] Luc. 18. 11.

[x] Ioan. 1. 26.

A gyen fel-támadásunk: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

y Ioan. 5. 29.

NEGYEDIK PREDIKATZIO.

SZent Pál, elmélkedvén a' mi Fel-támadásunkról, melynek oka és példája a Kristus Fel-támadása, azt mongya [a]; hogy *Minnyájan fel-támadunk ugyan, de nem minnyájan változunk-el.* Melly mondásnak, nem igen könyü az értelme: mert, hová lehet nagyobb változás, mint halandóból halhatatlanná lenni? A' Fel-támadás-által pedig, minnyájan halhatatlanokká lészünk: Tahát minnyájan el-is változunk. Nékem a' Sz. Ambrús magyarázattya tetszik: ki az El-változást, nem egy-általlyában érti, hanem chak a' jobb állapatra; melly, bizonyos hogy chak az Igazaké, mert a' gonoszok, fel-támadnak ugyan, és halhatatlanokká lésznek, de nem jobb állapatra, hanem az ítéletre [b], és őrök kárhozatra. Innét, mint-ha magát meg akarta volna magyarázni Sz. Pál, utánna veti: *A' hóltak fel-támadnak rothadatlanok: és mi-is el-változunk.* Mert a' rothadatlanság, köz mindeneknek; mivelhogy mind a jóknak, 's mind a' gonoszoknak testők, soha meg nem emésztödik, sem el nem fogy: de az El-változás, a' melyről Sz. Pál szóll, chak az Igazaké lészen, a' minémű ő volt. Innét vagyon, hogy a' búza-mag, úgy-mint az igaz, és tekélletes Fel-támadásnak példája, a' jobb állapatra-való változást-is példázza: mert meg-rothad ugyan, de az-után meg-éled, meg-virágzik, eggyért sok szemet hoz [c]. Ezzel a' Példával élt Sz. Pál, az ő idejében-valo Tévelygök-ellen, kik a' Fel-támadást tagadták, a' meg-rothadásért; lehetetlennek ítélvén, hogy a' meg-rothadott Test fel-támadgyon. Melly balgatagságot, Sz. Pál a' búza-magnak hasonlatosságával ront-meg, mondván [d]: *De mongya valaki: Mi módon támadnak-fel a' hóltak? és minémű testtel jönek-elő? Esztelen, te a' mit el-vetsz, meg nem elevenedik, hanem ha előbb meg-hal. Es a' mit el-vetsz, nem a' következendő Testet veted-el, hanem a' pusztá magot, tudásillik, búza-vagy valami más magot: az Isten pedig annak testet ád, a' mint akarja.* Elsőben azért, a' Mag meg-rothad, és meg-hal: az-után pedig, úgy mint újonnan születik, de nagy és hasznos változással, szalmájával, kalászával, és számos magvával, és dichőséggel támad-fel. Hasonló-képpen szólhatnánk az alma-mag felöl-is; mellyet ha el-ültetnek, nem chak alma-magot terem, hanem szép öreg fává lészen, és sok szép levelet, virágot, és gyümölchöt hoz. Igy lészen a' Fel-támadás-is: mert az Igazaknak halandó Testők meg-rothad, és porrá lészen; de halhatatlanúl támad-fel az őrök dichőségre. Ez valóban örvendetes dolog; és mélto azon tudakoznúnk, mi módon lehessünk abban részesek. Annak-okáért,

a 1. Cor. 15. 52.

B

b Ioan. 5. 29.

c Ioan. 12. 25.

d 1. Cor. 15. 35. 36.

C

I. Szállok a' Kristus Baj-vívásáról.
II. Az Aszszony állatok vádolóiról.
III. Az Aszszony állatok jó példát adtak a' Kristus fel-támadásakor.

ELSö RESZE.

MIdőn két roppant sereg szembe száll, és a' diadalom kétséges, néha végezésre vészik a' dolgot, és egy baj-viadalon sok vér-ontást fel-váltnak; és a' baj-vívók diadalmától függ az egész seregnek győzedelme: ollyankor pedig, nem chak a' győzedelmes baj-vívó örvendez, hanem az egész sereg-is, söt az egész Ország-is. Azt írja *Livius*, hogy a' Romaiak az *Albanus*okkal így chelekedtek. és midőn a' Romaiak részéről egy *Horatius*; két attyafiának halála-után, az *Albanus*ok részéről-valo három *Curiatius* atyafiat meg-ölt volna; azt, nagy *triumphus*sal, az-az, győzedelem pompájával kéférték a' Várasba. ki, látván a' húgát, hogy a' *Curiatius*ok kőzzül-valo meg-hólt mátkáját sirattya, kinek palástyát a' báttyán meg-ismérte volt; mélratlannak ítélvén *Horatius*, hogy az, a' kőzönséges jóban részesülne, a' ki a' kőzönségés örömnek idején sírna: a' húgát meg-ölte, és azzal az egész vigaságot meg-fertezrette. Szebb példánk vagyon a' Sz. Irásban Dávidtól: ki, jeles ifiú vitéz lévén, hazájának meg-szabadulásáért, bajt vitt a' kevély iszonyú Goliátral, és azt nagy dichéretessen meg-győzte, és rulajdon fegyverével meg-ölte. Fel-vévén pedig a' Filisténs Góliat fejét, Jerusalembe vitte [e], úgy-mint a' győzedelemnek kívánatos jelét. Melly diadalomért, minden rend béli emberek örvendeztek: de még az Aszszony állatok-is,

D

e 1. Reg. 17. 54.

Israelnek minden Váráſiból, énekelve, és tánczolva eleibe-mentek, vigaſágnak dob-
jaival, és czimbalomokkal: és éneklettek játzodozvan, és mondván [l]: *Saul ezeret*
vert meg, és David tíz ezeret. Melly mondás, ſzereteret érdemlett-vólna ugyan Saul-
tól, ha nemes vér és ſzűv lőtt-vólna benne: de a' háládatlan emberben, chak irégyſé-
get és gyűlölſéget ſzerzett. A' Filiſtæuſok pedig úgy meg-rémültek, hogy, nohá az-
előtt nevették az Israel fiait, és kevélyen bajra hitták: mindazáltal, látván hogy
minden reménſégők el-eſett, futáſra vévén a' dolgot, táborokat prédáúl az ellenſég-
nek engedték.

Peldája vólt az a' mái dolognak: mert a' mi ſő Had-nagyunk, kit az Atya Iſten
nékünk vezérül adott [g], igaz Dávidnak ſia, bajt vitt a' pokol béli Oriáſſal, a' *Világ fe-*
jedelmével [h], a' *Kevélyſég ſiainak királyával* [i], az *Erős fegyvereſſel* [k]: dichőſégeſſen meg-
győzte; és, a' harczról meg-térvén, ellenſégének fejét jelül hozta. Melly győzedelem-
ért, az ő mennyei Sz. Attya olly nagy tiſztelettel illette menyben, földön, és föld-
alatt, hogy azt ſenki, ſem nyelvével ki nem mondhattya, ſem elmejével meg nem fog-
hattya. Azon meg-bódúlt a' Pokolnak ſerege és tábora: mert az ő fő Had-nagya
az Őrdőg, meg-eſett, a' Záſzló-tartó a' Halál (mivelhogy mindeneket záſzlója-ala kén-
ſzerít,) meg-futamtatott; az Iſtráza jel a' Bűn, el-tőrőltetett; a Fizerő- és Profont-
meſter a' Világ, meg-hóldoltatott. Ezen a' dichőſéges diadalmon, őrvendezni kel-
lett-vólna a' Židóknak, ha a' nemes Abrahámnak vére lőtt vólna bennek, ki *Őrven-*
dezett, hogy ezt a' Kriſtus napját látná [l]. De a' háládatlan nemzetſég irégyletre, és min-
den-képpen meg akarta homályositani; de ſemmit egyebet nem nyert, hanem ma-
gának őrők gyalázatot, mint Saul. A' Hívek pedig valóban őrvendeznek rajta, az
Anyaſzentegyházat kővetvén: ki ez el-múlt napokban, a' győnyőrűſéges *Allelujat* el-
hadta vólt; de a' mái napon nagyobb őrőmmel iſmég el-kezdette, hogy belső őrő-
mét, külső jellel-is meg bizonyitaná, és Dáviddal azt mondhatná [m]: *A ſzívem, és a*
teſtem őrvendeztek az élő Iſtenben. Hajnalban, virratta-felé, midőn a Nap el kőzelget,
a' Setétſégnek úndok madarai, a' baglyok és denevérek, el-rejteznek; a' Világoſság-
nak ſzép madarkái pedig, a' filemülék, tengeliczek, és rigók, az éjjeli halgatásban
véget vetvén, vig énekléſſel a' mezőket és erdőket, a' hegyeket és völgyeket bé-töl-
tik: azon-képpen, az *Igaſság Napjának* [n] újonnan-valo Fel-támadáſa kor, a' homályos
Synagóga-béli varjak, le-sűtik fűlőket, és bánkodnak; de a' Mennyei világoſsággal tűn-
dőklő Anyaſzentegyháznak fiai, mindenűtt őrvendeznek, és a' vig *Allelujat*, a' Kriſtus
Fel-támadáſát, minden útzákon éneklik. És méltán: mert, ha az Angyalok akkor-
is őrvendeztek, mikor a' harczra indúlt, mikor e' világra ſzűletett [o]: mennyivel in-
kább őrvendeznűnk-kell nékűnk a' diadalom után? fő-képpen, mint hogy nékűnk
nagyobb haſznúnkra kővetkőzőtt a' Kriſtuſnak győzedelmes Fel-támadáſa, hogy-ſem
az Angyaloknak: mert az Angyaloknak nem ſzűkſéges a' Fel-támadás, úgy-mint hal-
hatlanoknak.

Hogy pedig ez az őrőm állandó légyen, nékem úgy tetſzik, hogy igen jó eſzkőz
léſzen a' mái Evangeliom-béli aitatos Aſzſzonyoknak példáját kővetni: kik az Urúnk
teſtét a' koporſóban meg akarván kenni, jeles Jóſzágos chelekedetekkel tűndőklőt-
tek: a' mint ezennel meg-mutatom. Mert, mi-képpen hogy a' Kriſtus Szenvedéſe-
kor, némelly dolgokban azok viſelték leg-jobban magokat, a' kiktől ſemmi ollyat
nem remélhettünk vólna: azon-képpen Fel-támadáſakor-is, az Aſzſzonyok mutat-
ták leg-nagyobb bátorſágot, kik terméſzet-ſzerént leg-félelmesbek. És, mi-képpen
hogy a' Szenvedéskor, Pilátus a' feleſégével, az árúlo Júdas a' tolvajjal, a' vitézek a'
Századoſſal, tőttek nyilvábban-valo tanú-bizonyſágot a' Kriſtus ártatlanſágáról:
azon-képpen Fel-támadáſáról-is, leg-elsőben az Aſzſzonyok vőttek és tőttek hírt;
mint-hogy ők vóltak elsők-is, kik a' meg-hólt Kriſtushoz, igaz és buzgó ſzerétető-
ket külső jellel meg akarták mutatni. kiktől ne ſzégyenlyék a' férfiak az aitatoſságot
tanúlni, ha nem ſzégyenlették a' Kriſtushoz-valo menetelben hátra maradni.

II. RÉSZE.

UGy vagyon, hogy Salomon azt jelenti, hogy ſzűken találni erős Aſzſzony'álla-
tot, mondván [p]; *Erős Aſzſzony'állatot ki talál? meſzſzáról, és az utólſó határokról an-*
nak az árra: de ugyan találkoznak jeles Aſzſzonyok-is; kiket annál inkább kell
bőchülni, hogy ritkák. mivelhogy akár-mi-is, mentől ritkább, annál drágább és
kedvesb. Az-okáért háládatlanok, sőt balgatagok-is némelly Predikátorok, kik azon
meſterkednek, hogy gyakorta talállyanak okot az Aſzſzonyok ſzidalmazáſára: és

midőn

A

[l] 1. Reg. 18. 6. 7.

[g] Iſa. 55. 4.
[h] Ioan. 12. 31.
[i] Job. 41. 25.
[k] Luc. 11. 21.

B

[l] Ioan. 8. 56.

[m] Pſal. 83. 3.

[n] Malach. 4. 2.

C

[o] Luc. 2. 13.

D

[p] Prov. 31. 10.

A

midőn minden ügyét békét ki-hálóttak reájok, azt alíttyák, hogy igen bőtchen predikállottak, és nagy tudóságot mutattak: midőn pedig az Evangéliom, ugyanőjal mutattya-is azoknak jeles chelekedetőket, semmit nem tudnak, vagy nem akarnak dichéretőre mondani, hanem úgy halgatnak mint a' némák. noha az Istennek-is nagyobb hatalmasságát ismérjük, mikor látyuk, hogy gyarló eszközökkel-is, jeles és nagy dólgokat chelekeszik. De ollyak-is találtatnak, kik azt, a' mit dichérni kellene-is az Aszszonyokban, gyalázattyokra fordíttyák; úgy-mint a' mái jeles *Privilegio*mokat, hogy ők vóltak a' Krisus fel-támadásának első hirdetői, az ő cháchogásoknak tulajdonítcyák: mint-ha az Angyal azért jelentette vólna meg azt nekik, hogy hamarébb ki hírhednék ő általok, tudván az Aszszonyoknak hajlandóságát a' cháchogásra, kik nem hír-hordozók, hanem hír-mondók. Nem tudom, ha Aszszony'állat-is cháchoghatna e illetlenből, mint az, a' ki az Evangeliomból jobb tanúságot ennél nem túd predikállani. Én a' jó és bőchülletes Aszszonyoknak, se fizetésőket, se dichéretőket nem kívánom, a' mint hogy a' gonoszok nyelvétől sem félek: az okáért, a mint a' gonoszokat meg-feddem vétkőkért; azonképpen a' jókat meg-is metem dichérni az alcatosságért, és egyéb jó'zágos chelekedetőkért.

B

Egy szóval, igen meg-dichérhetni az Aszszonyokat: és nyilván mondhatni; hogy, válami dichéretet találunk a' Szent Irásban a' Szent Férfiak-felől, azt meg-mutathattyuk az Aszszonyokban-is. I. Dichéri Sz. Pál Abrahámot, a' hitért [1]: de Ráabot-is dichéri, mondván [2]: *Hittel a' Ráab nem veszett-el a hitetlenekkel, bé-fogadván békességgel a kémeket.* II. Dichéri a' Sz. Irás azon Abrahámot, hogy kész vóit, az Isten parancholatyára, egyetlen-egy fiát meg áldozni [3]: de nem kevésbet chelekedett egy Aszszony, a' hét iffiaknak annya, kiről így beszél a' Sz. Irás [4]: *Felette igen chodalatos vala pedig az annyok, és mélto a' jóknak emlékezetire, ki hét fiait látván azon egy nap el-veszni, jó szívvel szenvedi vala a reménségért, mellyet az Istenben vetett vala: azok-közzűl mindenikét inti vala, hazája nyelvén, bátorságoson, teljes lévén bölcsességgel, és aszszonyi gondolatban férjfiú szívet ölt vén.* Ezt követték az Új Testamentomban Sz. *Felicitas* [5], és Sz. *Symphorosa* [6]: kik hasonló-képpen hét-hét fiokat biztatták a' halálra. III. Lót Patriárkát dichéri a' Szent Irás; hogy *Házába fogadta a' jövevényeket* [7]: de a' Súnai aszszony'állatot-is dichéri, ki Elíséus Prosétának magán-valo helyt szerzett házánál, hogy mikor azon elő-menne, ott szállana [8]. IV. Mélto dichéretre Iáák, ki magtalan feleségéért könyörögvén, kívánságát meg-nyerte [9]: de nem úgy chelekedett-e magáért Anna a' Sámuel annya [10]? V. Mélto dichéretre Moyses, ki az ő népéhez-valo buzgó szeretetiből, az Istennek azt mondotta [11]: *Avagy bochásd-meg nékik ezt a' vétket, vagy, ha azt nem chelekeszed, törülj-ki engem a' könyvedből mellyet írtál?* De nem hasonló dichéretet érdemel-e Eszter Királyné-aszszony; ki azon okból, hogy népét a' veszedelemből meg-szabadítaná, fejét veszedelemre vetette, hívatlan bé-menvén Assuérushoz. [12]? VI. Mélto dichéretre Dávid, ki az Isten népéért bajt mert vini Goliáttal [13], és azt meg-is győzte: de nem dichéretes dolgot chelekedett-e Júdit-aszszony, ki Holofernesnek fejét vévén, az egész Izraël népét meg-mentette a veszedelemtől [14]? VII. Mélto dichéretre Jónatas; ki barátyáért Dávidért, veszedelemre vetette magát, és barátyát meg-szabaditotta [15]: de nem azont chelekedte-e Dávidért a' feleségе Mikol [16]; és Abigail-aszszony-is, az ő balgatag férjéért Nabálért [17]. VIII. Dávid dichérte a' Jábes Gálaádi férfiakat [18], hogy a' Bétsan kő-faláról, el-vitték Saulnak és Jonatásnak fel-akaszrott testőket: de azon dichéretet érdemli Resfa-aszszony-is, ki böcsületsókat tört maga-alá a' kő sziklán, az aratásnak kezdetitől-fogva, míg nem víz csöppögött a' Saulnak fel akaszrott fiaira az égből; és nem engedte, hogy a' madarak meg-szaggatnak őket nappal, sem a' vadak éjjel. IX. Dichéretet érdemel a Geti Ethai [19], hogy, midőn Dávid a' fia előtt futott, el nem akart tőle maradni, hanem egy ütt akart vele törni, és mind életben, 's mind halálban együtt-lenni: de szintén olly dichéretes dolgot chelekedett Rut aszszony is; ki el-hagyván maga tartományát és házát, a' napához Noémihez ragaszkodott, és azt mondotta néki [20]: *A' te népedet, ón népem; és a' te Istenedet, én Istenem. A' melly földre téged halálod-után bé fogadnának benne, ott veszszek temetőben. Ezeket chelekedgye nékem az Úr, et ezeket mivelgye is az egy halál nem választ-el engem tőled.* X. Mélto dichéretre Salomon; ki bölcs ítéletivel a' Parázna aszszony fiát meg-tartotta, és vissza-adatta néki [21]: de mélto a Tekuai aszszony-is, ki bölcs beszédével meg-engesztelvén Dávidot, Absalomnak életét meg-tartotta [22]. X. Az Új Testamentomban, Zakæus dichéretet érdemel, hogy felét jószágának a' szegényeknek adta [23]: de nem érdemli-e azon dichéretet a' Szegény Özvegy-aszszony, a' ki két fillyért vetett a' Tem-

a Rom 4. 3. 9. 22.
b Héb. 11. 31.
c Gen. 22. 16.
d 2. Macc. 7. 20.
e 10. Iuli in Breviar. Romano.
f Ester. 18. Iunii.
g Gen. 19. 1. 4. Reg. 4. 10.
h Gen. 25. 21.
i 1. Reg. 1. 13. 10.
k Exod. 32. 32.
l Act. 9. 36.
m 1. Reg. 17. 36.
n Judith. 13. 8.
o 2. Reg. 19. 12.
p 2. Reg. 19. 32.
q 1. Reg. 25. 28.
r 2. Reg. 3. 16.
s 2. Reg. 21. 10.
t 2. Reg. 15. 21.
u Ruth. 1. 17.
v 3. Reg. 3. 27.
x 2. Reg. 14. 11.
y Luc. 19. 8.

plom kinch-tartó ládájába; kit Urúnk ő-maga dichért, mondván [f]: *Igazán mondom-hogy é' szegény Özvegy többet vetett minnyájoknál. Mert minnyájan ezek, a' mivel bővelkedtenek azt vetették az Isten ajándékiba: ez pedig az ő fogyatkozásából, minden életét, a' melly vala, belé-vetette.*

Nem lenne vége, ha mindeneket elő akarnék számlálni, és a' jelest férfiakhoz hasoulitani. Nyilván vagyon Erzébetnek ártatlanſága; ki *Igaz vólt az Isten előtt, járván az Urnak minden parancsolatiban és igasságiban, panasz-nélkül* [g]. Nyilván vagyon az Özvegy Anna-aſszonynak a Fánuel leányának aitatoſsága; ki *El nem távozott a' Templomtól, böjtölésekkel, és könyörgésekkel szolgálván éjjel és nappal* [h]. Nyilván vagyon a' Kananæai aſszony állatnak hiti; kinek Urúnk azt mondotta [i]: *Oh aſszony állat, nagy a' te hited; légyen néked a' mint akarod.* A' Vér-folyáſt-szenvedő Aſszony állatnak alázatoſsága-is: ki azt mondotta magában az édes Jésusról [k]; *Ha chak ruhaját illetem-is, meg-gyógyulok.* Nyilván vagyon Magdolnának penitentziája, és buzgó szeretete; ki *meg-álván hátul a' Jésus lábainál* [l], *kőny-hullatásokkal öntözte lábait, fejének haj-szálaival törülte, chókolgatta, és kenettel kente azokat.* kiről Urúnk-is azt mondotta; hogy *Igen szeretett.* Mártának szorgalmatoſsága-is, a' Kriſtuſnak-valo gazdálkodásban; ki, a mint Urúnk mondotta, *szorgalmatos vólt, és sokakban törekedett* [m]. Nyilván vagyon Tabitának, vagy Dorkáſnak alamiſnálkodáſa: ki midőn meg-hólt vólna, *környüle állottak mind az Özvegyek* [n], *sírván, és mutogatván Péternek a' köntösöket és ruhákat, mellyeket chinált vólt nékik,* kit fel-is támaſztott Sz. Péter.

Mit mongyunk artól, hogy, a' hol a' Férfiakban fogyatkozás találkozott, ott az Aſszonyok dichéreteſſen viſelték magokat? 1. Maria Magdolna, midőn Urúnknak fejére öntötte a' drága kenetett, a' Tanitványok bóſzonkodtak, mondván [b]: *Mire-valo é' veſztegetés?* De kinek vólt jobb ügye? hallyuk az igaz Birónak ſententziáját [c]: *Jó chelekedetet chelekedett velem. Bizony mondom nékiek: Valahol predikáltatik ez az Evangelium az egéſz világon, az-is meg-mondatik a' mit ez chelekedett az ő emlékezetire.* 2. Nem a' férfiakról, hanem az Aſszonyokról olvaſſuk, hogy *Szolgáltak Urunknak marhajokból* [d]. 3. Nem férfi fogta pártyát Urúnknak, midőn a' Fariſæuſok káromlották, azt mondván [e]; *hogy az Ördögök fejedelme-által űzi az ördögöket:* hanem *egy Aſszony állat, fel-emelvén szavát a' seregből, azt mondotta* [f]: *Béldog a' méh, melly téged hordozott; és az emlők, mellyeket szoptál.* 4. Nem a' férfiak, hanem az Aſszonyok firatták, és jajgatták [g], midőn a' Kereſzt-fát nagy fáradva vitte. 5. Nem az Apoſtolok, az egy Sz. János-kivül, hanem az Aſszonyok állottak a' Kriſtus Kereſzte-mellett [h]. 6. Nem a' férfiak, hanem az Aſszonyok mentek ma jó reggel a' Koporſóhoz, hogy *meg-kennék a' Kriſtus teſtét,* mellyben ſok jeles dolgokat chelekedtek: és az Angyalok-is nem férfiaknak, hanem Aſszonyoknak jelentették-meg Urúnknak fel-támadáſát. Végezetre, hogy egyebekről ne ſzóllyak, Kitől vötte-fel az Iſten Fia a' mi teſtünket; hogy mi Atyánk-fia, Meſterünk, és Üdvözítőnk lenne; nem Aſszony'állattól-e? és ollyan Aſszony állattól, ki nem chák *áldott vólt az Aſszony állatok-között* [i], hanem minden férfiak-között-is: úgy hogy ſoha ſenki a' férfiak-közzül, a' ki chak puſzta ember lött-vólna, ſem annyi Malaſztot nem vött az Iſtentől, ſem ollyan méltóſágra nem viteretett; ki még az Angyalokat-is fellyül-haladta: ki az egéſz Kereſztyénségnek tükőre, és a' Kriſtus-után, az egéſz emberi nemzetnek fő Szó-ſzóllója. kiért bizonyára mélto az Aſszony állatokat az ő állapattyokban meg-tiſztelni.

III. RÉSZE.

DE láſſuk a' mái Aſszonyokat, mit chelekedtek, és miben kelleſsék őket követnünk.

ELSŐBEN: Azt mongya az Evangeliſta [k]; hogy *Kenetet vöttek, hogy meg-kennék Jésust.* Jól tudták ezek a' jó Aſszonyok, hogy Jóſef és Nikodémus az Urúnk teſtét tiſztaſéggeſſen temették: mert *Jóſef, gyólchha takarta* [l]; Nikodémus pedig, *száz fontig-való mirrhát és aloéſt hozott* [m], kik *vévén a' Kriſtus teſtét, bé-kötözték ruhákba fü-ſzerszámokkal, és úgy tötték az új Koporſóba, melybe még ſenki nem tétetett vólt.* Jól tudták, mondám ezt: de, a régi Példa-beſzéd-szerént, az Aſszony'állatnak más chelekedete eleget nem-tészen, ha maga kezével-is hozzá nem nyúl a' dologhoz. Bizonyos dolog, hogy az igaz szeretet, a' minémű ezekben vólt, nem elégſzik azzal a' mit más chelekeſzik, hanem azon igyekezik, hogy néki-is része légyen benne. Melyből mi azt tanúllyuk, hogy, nem kell azzal meg-elégednünk, hogy egyebek böjtölnek, imádkoznak, alamiſnálkodnak; hanem nékünk-is hozzá kell fognunk. mert *Ki-ki az ő tulajdon jutalmát*

[f] Luc. 21. 2.
[g] Luc. 1. 6.
[h] Luc. 2. 37.
[i] Matt. 15. 28.
[k] Mar. 5. 21.
[l] Luc. 7. 38.
[m] Luc. 10. 41.
[n] Act. 9. 39.
[b] Matt. 26. 7. 8. 9.
[c] Ibidem.
[d] Luc. 8. 3.
[e] Luc. 11. 15.
[f] Vers. 27.
[g] Luc. 23. 27.
[h] Joan. 19. 25.
[i] Luc. 1. 28. 42.
[k] Mar. 16. 1.
[l] Mar. 15. 46.
[m] Joan. 19. 39. 40.

A

vészi, az ő munkája-szerént [a]. Szép dolog bizony, a' mint némelly hideg-szívű Keresztyének okoskodnak: Az Ispitályban tartyák a' szegényeket: nékem nem szükség alamisnálkodnom. Nem úgy: sőt inkább végy példát a' régi Jámboroktól, és azoknak nyomdokát kövesed, tehetséged-szerént; és, ha Ispitált nem épithetsz, adgy a' mit adhatsz. Jeles példát olvasunk erről Szent Dávid-felől: kinek, noha Areuna-, mind ökröket, 's mind fát, 's mind helyt ingyen akart adni az Áldozatra; mindazáltal, semmit ingyen el nem akart venni, mondván [b]: *Nem úgy a' mint te akarod, hanem áron vészem-meg tőled, és nem áldozom az én Uramnak Istenemnek Ingyen-való éppen-egő áldozatokat.* Senki ne bizzék a' hoz, hogy az attyafiai, vagy barátai jót chelekednek; hanem ő-is hozzá fogjon, és úgy vészi amannak-is hasznát. Midőn *Artaxerxes* királynak, egy *Mósu*-nevű parasztember, egy igen szép és nagy poma-granátot vitt vólna; meg-értvén a' Király, hogy maga kerte gyümölcshe, egy Városnak Tiszt-tartójává tőtte: jól gondolván, hogy, ha a' maga kertének, olly jól tudgya gongyát viselni, a' Várast-is meg-jobbithattya... mellyet nem chelekedett-vólna a' Király, ha *Mósu* azt máshól kérte-vólna, vagy más kertéből szakaszrotta-vólna. Hasonló-képpen az Isten-is, azért ád nékünk jutalmat, a' mit magunk munkájával chelekedünk. A' hol pénzt hánnak, vagy alamisnát osztogatnak, senki azzal nem elégszik hogy egyebek ott forgolódnak, hanem ki-ki személye-szerént jelen akar lenni: azon-képpen a' Jó chelekedetekben-is, ki-ki magára viselyen gondot, és másra ne támaszkodgyék. Jussón eszünkbe a' Bálgatag Szüzeknek példája, kiknek nem használt, hogy az észeseknek olajok volt [p]; hanem ki-rekedtek a' menyegzőből, azért, hogy az ő lámpások üres volt: Jussón eszünkbe a' rest szolgának példája; kinek nem használt, hogy a' szolga-társai, az Urok pénzével kereskedvén, nyereséget szerzettek [q]; hanem *a' külső setétségre vettetett*, azért, hogy ő-is azt nem chelekedte. Jussón eszünkbe annak példája, a' ki a' Menyegző-házból-is ki-vettetett, hogy *Menyegzői ruhája nem volt* [r]; és nem használt neki, hogy a' többi vendégeknek tiszteséges öltözettyök volt: magunk iparkodgyunk, ha a' czélhoz akarunk jutni.

[a] 2. Cor. 9. 8.

[b] 2. Sám. 24. 24.

B

[p] Mat. 25.

[q] Mat. 25.

[r] Mat. 22.

Másodszor: Hogy az Urúnk testét meg-kennék, kenetekét vőttek. Nem kétlem hogy hazóknál-is volt valami kenet, mellyel a' Zsidók szokása-szerént, fejőket és testőket meg-kenték: de nem akarták azzal az Urúnk testét meg-kenni, hanem új és tiszta kenetet szerzettek: arra tanítván bennünket, hogy, a' mit a' Krisztusnak akarunk adni, jó és válogatott légyen, és nem valami szemétre-való esőlék; a' mint közönségesseen chelekesznek a' Világ fiai. és azt szokták mondani: A' feit kenyér nem a' kóldús fogára-való, meg-éri a' korpa kenyérrel-is: az új és ép kóntös, igen fris néki, meg-viselheti a' régi rongyot-is: nem ismeri a' tallért vagy garast; elég a' fillyér-is néki. Nem tudod-e, nyomorult ember, hogy, a' mit a' szegénynek adsz, a' Krisztusnak adod [s]? Miért nem-

C

[s] Mat. 25. 40

höchüllöd tehát meg, hogy az ő adományiból valami jót adnál néki a' szegényekben...? Soha nem félnek az emberek úgy a' szegénységtől, midőn kimélletlen költnek játékra, lakodalomra, czifrára, mint mikor a' szegényeket segéteni kellene, ha azoknak valamit adnak, ottan attól tártnak, hogy hozzájok hasonló kóldúsok lésznek: meg nem gondolván, hogy, a' mit Istennek adnak, azt sok-képpen meg-nyerik, mind ezen, s mind a' más világon. Mert bizonyos a' Sz. Pál regulája [t]: *A' ki szükön vét, szükön-is arat, és a' ki áldással vét, áldással-is arat.* Nagy Sándor inu-korában, igen bőven temiényezett az áldozatkor; mellyért meg-dorgálta a' gond-viselője *Leónides*, és azt mondotta néki: Szükön költsed a' temiént, mig meg-vészed a' temién-termő Országot. Midőn azért meg-hóldoltatta-vólna Sándor Sába-országát, melyben igen fő és bővséges temién terem, a' mint *Plinius* irja [u], egy hajó temiént küldött *Leónides*nek: és azt üzente néki; Mivelhogy bőven temiényeztem, az Isteneknek áldozván, azoknak segétségével meg-vöttem a' Temién-termő Országot.

[t] 2. Cor. 9. 6.

[u] l. 12. c. 14.

D

Mennyivel inkább mondhatnók mi azt, hogy a' mit az igaz Istennek tiszteségére költünk, azt el nem vesztyük, hanem sok-képpen meg-nyerjük. Bizony, a' mi szegény Hazánk, addig bővelkődött minden jókkal, míg a' mi Jámbor Eleink, magokkal nem gondolván, chak nem minden marhájokat az Istení tiszteletre költötték: de mióltától-fogva mindent magoknak akarnak koporitani a' jó Magyarok, az Isten Templomit foszlyák, őrökségét dúllyák, szolgait predállyák, minden veszély rajta vagyon.

Harmadszor: Nagy bátorságot mutattak ez Aszszony'állatok, meg akarván a' Krisztus Testét kenni. Mert, 1. Minnyájan, természet-szerént, irtózunk a' hólt testtől: és még az anyák-is, harmad-napi meg-hólt gyermekők testét alig merik illetni, és irtózva azt mongyák Mártával [x]: *Már szagos*: de ezek semmit nem irtóztak, noha tudták, hogy a' Krisztus testét ízonyú képpen meg szaggatták, és már harmad napja hogy a'

[x] Ioan. 11. 39.

kopor-

koporsóba tőrték; hanem, látni, illetni, és kenni akarták. 2. Ha tudták (tudhatták pedig.) hogy a' Vitézek őrzik a' koporsót; gondolhatták azoknak kegyetlenségőket, fajtalanságokat, vakmerőségőket, kik semmi tiszteletes Aszszony' állatot nem bőcsülnek: de azoktól sem tartottak semmit. 3. Tudhatták azt-is, hogy a' koporsó bé vagyon pecsételve: a pecsétnek fel-szakasztása pedig, tiszteségben és életben-járo dolog: de azzal sem gondoltak. 4. Erőszaka és ferét volt, midőn házokból meg-indultak, de még-is bátorságoson el-jártak dolgokban. *Bizony, Erős mint a' halál a' Szeretet* [a], és, *Nincs félelem a' szeretetben* [b]: *hanem, a' tökéletes szeretet ki-rekeszti a' félelmet.* És talám azért irták a' régi Bölcsek a' Szerelmet vaknak, hogy semmitől nem féli, és semmi veszedelemtől nem tart. Dicsérik Dávidnak bátorvitézit [c], hogy Uroknak kívánságát bé akarván tőlteni, a' Filisteusok táborára rohanván, vizet meritettek a' Berlehemi Kútból, és Dávidnak vitték: de ha jól meg-fontollyuk a' dolgot, nem kisebb merészséget találunk ez Aszszony' állatokban. meritkán találni, a' ki a' barátságot súlyos és nehéz dolgokban meg-állya, fő-képpen hólt emberrel; a' mint ezek meg állották. Nem hiában mondotta Jób [d]: *Elmúltak atyámfiai el-múltak mellőlem, mint a' patak, melly sebesen által-foly a' völgyekben.* A' Patak téli időben, midőn sok esső jár, teli folyással foly, mikor senki nem kívánnya; nyárban pedig, midőn igen szükséges volna az úton-járóknak, hivesítésre, és italra, ki-szárad: azon-képpen, sok barátid vannak, mikor a' szerencse szolgál, és el-lehetnél nálok nélkül; de ha valami szükség talál, reád sem tekintnek. Nyavalyás Péter, vachora-kor igen ajánlotta magát, hogy *Késsz mind tömlöczbe, s mind halálra menni a' Krisztussal* [e]: de a' szükségnek és háborúságnak idején el-futott mellőle, és meg-tagadta egy-néhányszor, hogy nem-is ismeri [f]. Nem úgy cselekedtek ez Aszszony' állatok, hanem a' Keresztig véle maradtak, és holta után-is kedveskedni akartak néki, minden lehetséges szolgálattal.

De az-is bátor és erős szivőket jelentette; hogy az úthan eszőkbe vévén, hogy a koporsó ajtaján nagy kő vagyon, mellyről az előtt nem gondolkodtak volt, kétségbe nem estek, sem hátra nem tértek, hanem mentenmenvén, azon kérdezkedtek ki hengeriti-el azt. Sok Mariák találkoznak, kik az Urunk testét meg akarják kenni: meg-vészik a' kenetet, útra indúlnak, a' koporsóhoz jutnak; melly-előtt, látván a' nagy követ, szivők el-fogy, és hátra térnek.

Nincs olly Jószágos cselekedet, melly-előtt valami nagy Kő ne légyen, mellyet el kell fordítani, vagy hengeriteni: de attól sokan meg-ijednek, jo szándékjokat félbe hadgyák. A' fösvény Gazdag, meg akarná ugyan a' Krisztus testét kenni, bőséges alamizsnát akarván osztogatni; mint-hogy látja, hogy a' Krisztus-is ez el-múlt napokban bőséges irgalmasságát mutatta: de kőre talál, mert a' Fösvénység azt mongya néki: Sok gyermekid és cselédid vannak; amazok örökséget, ezek fizetést várnak tőled; azért inkább gyűjtened kell, hogy-sem osztogatnod. Ki hengeriti-el ezt a követ? *A Testamentomnak Angyala* [g]; ki azt mondotta [h]: *Adgyatok, és adatik nektek.* Az Uzsorás, visszaakarja téríteni a' hamis keresményt: de kőre akad, mert azt mongya az Ördög: Ha azt cselekeszed, kóldúsá kell lenned; mert, sem mivet nem tanúltál, sem kereskedést nem űztél, hogy magadat s' házad-népét más módon táplálhatnád. Ki hengeriti ezt el? Ugyan azon Krisztus, mondván [i]: *Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, lelkének pedig kárát vallya?* A' Fajtalan jövő, vagy menyetske, meg akarja tisztelni a' Krisztus testét, nem akarván többé a' maga testét a' paráznával közleni, hanem tisztán és tisztességesen akar élni: de kő vagyon előtte, az útálatos gyönyörűségnek meg-rögzött szokása, melytől nehéz el-szakadni. Ki fordíttya-el? Sz. Pál, mondván [k]: *Meg ne csalatkozzatok: sem a' paráznák, sem a' házasság-rontók, sem a' puhák, sem a' férfiakkal közösülők az Isten országát nem bírják.* Az Udvari czifra legény, meg akarja kenni a' Krisztus testét, életét meg akarván jobbítani: Követ lát, és meg ijed, mondván: Mit fognak az emberek mondani? mint kezdnek barátim chúfolni? Barátnak, vagy Jesuitának nevezznek. Ki hengeriti-el? A' Krisztus, mondván [l]: *A' ki engem szégyenl, és az én beszédemet; azt az Ember fia szégyenleni fogja, mikor el-jő az ő dicsőségében.* A' Tévelygő, meg akarja kenni a' Krisztus testét, követvén az Igasságot: de meg-akad a' kőben, mondván: Meg haragitom szüléimet; meg-szomoritom barátimat; el-vesztem örökségemet. Ki fordíttya-el? A' Krisztus, mondván [m]: *Ha ki én-hozzám jő, és nem gyűlöli az attyát és anyát, &c. nem lehet én Tanítványom.*

Az-okáért, noha mindenütt kő vagyon a' Jószágos cselekedet ajtaja-előtt: mindazáltal el-fordíttya az Angyal, az Isten Málaszíttya; és *mindent meg-cselekedhetünk*, Szent Pállal, *az által a' ki minket meg-erősít* [n]. Igen tetszik az Istennek, midőn az ő

A
a Cant. 8. 6.
b 1 Joan. 4. 18.
c 2. Reg. 23. 15. 16.
d Job. 6. 15.
e Luc. 22. 33.
f Matt. 26. 72.
B
C
g Matth. 3. 1. & Luc. 6. 38.
h Matt. 7. 6.
i Luc. 9. 25.
D
k 1 Cor. 6. 9.
l Luc. 9. 26.
m Luc. 14. 26.
n Phil. 4. 13.

A

Malaſztyában bizván, nehéz dolgokat is akarnak cheleked̃i: de igen ellene vagyon, ha aprólék nehesség hátra téritt, és félben hagyattya a' jó igyekezetet; a mint az Igéret-földe kémjeinek példája meg-mutattya. Kik igen külömbözö ítéletben vóltak: Némellyek azt mondották [m]: *Semmi-képpen e' néphez fel nem mehetünk, mert erösb nálunknál. A' föld, a' mellyet meg-kémléltünk, meg-emészti a' lakóit: a' nép, a' mellyet láttunk, szálas-termetü. Oit látunk némelly chodákat-is, az Enák fiait, az Oriások neméböl; kikhez hasonlíttatván, mint a' sáskák láttatánk vala.* De Jósue és Káleb, külömbet mondottak [n]: *A' föld, a' mellyet meg-kerültünk, igen jó. Ha kegyelmes leszen az Ur, bé-viszen abba minket, és kezünkbe adgya a' tejjel és mézzel-folyó földet. Ne legyetek pártütök az Ur-ellen; se ne féllyetek e' föld népétöl: Mert mint a' kenyeret, úgy meg-ebesszük öket. El-távozott tölök minden álcálom: az Ur velünk vagyon; ne féllyetek.* Akarod-e tudni kik szóllottak az Ur kedve-szerént? Hallyad a' sententziát [o]: *Valakik gyalázták a' földet, meg-bóltak; és csak Jósue és Káleb mentek az Igéret-földébe.* Kik az Istenben bizván, hátra nem állottak, sem a' lótól meg nem ijedtek, mellyet az Isten Angyala el-is fordított.

B

Negyedszer: Nagy Gyorsaságot mutattak ez Aszszonyok: mert igen reggel, a' Szombat első napján, mentek a' koporsóhoz [p]; és, a' mint más Predikatzióban mondottam, semmi időt és alkalmatosságot el nem mulattak: hanem, a' mint Sz. *Ferdcyanus* véli [q], négy óra-tájban indúltak-meg, még setét lévén [r]. és egy órát töltöttek az úton, és öt óra-tájban jutottak a' koporsóhoz, mikor meg kezdett hajnallani, vagy virradni. Jól tudták ezek az áitatos Aszszonyok, hogy az Istени szolgálatban, nintsen helye a' mulatozásnak, hanem a' ferénységet kedvelli az Isten. Gondolom, hogy ez Magdolna tanársából lött; ki meg-tanúlta vólt mi légyen a' Gyorsaságnak haszna, bűneinek bochánattyát azzal nyervén-meg; hogy, mihelyen meg-értette hogy Urúnk le-telepedett a' Farisæus házában, mingyárást ott vólt szelenczéjével; és lábaihoz borúlván, azokat chelekedte, a' mellyekről nem régen emlekezém [s]. Nem hiábann mondotta Dávid [t]: *Istenem én Istenem, te-hozzád vigyázok virradtakor*; vagy, a' mint a' Zsidó bötüben vagyon, *hajnal-kor*, mikor virradni kezd. mert ö-maga az Isten mongya [u]: *A' kik reggel vigyázának reám, meg-találnak engem.* Isaiás-is azt mongya az Istennek [x]: *Az én lelkem kívánt téged éjjel: de a' lelkemmel-is az én belsö részeimben reggel hozzád vigyázok.* A' Bölcs-is, emlekezvén az Igaz ember chelekedetiről, a' többi-között azt mongya felöle [y]; hogy *a' szívét reggel az Urra-való vigyázásra adgya, a' ki ötet teremtette.*

[s] Luc. 7. 38.
[t] Psal. 62. 1.
[u] Prov. 8. 17.
[x] Isa. 26. 9.
[y] Eccli. 39. 6.

C

Némelly Paloták ajtajánál, nagy öreg Darabantot írnak, vagy *Herculest*, egy fel-emelt bottal, mint-ha mindent agyon akarna ütni, de soha senkit nem bánt; és mind addig láttatik fenyegetödni, míg nem a' por tellyességgel bé-esi, és semmivé tészi. Hasonló némelly embereknek szeretete az Istenhez: mindenkor szándékoznak, és czélóznak, mondván: Ím ma, 's ím hólnap; de azonban semmi nem kél belöle: és addig káfzólódnak, hogy a' gyéként el-rántyák alólok, és a' földön maradnak. Addig kéfzülnek, hogy a' balgatag Szüzekkel kinn maradnak a' menyegzöböl [z]. Vaj hát meg-ézelíthetnök a' Sz. Agostón buzgóságát, ki néhai késedelmességét áitatosan vádollya, mondván [a]: Nem vólt a' mit felelnék néked, én Istenem, ki azt mondod-volt néktem: *Kelly fel a' ki alusz-ol, és támadgy-fel a' halálból, és meg-világosít téged a' Krisztus* [b]; és minden-felöl meg-mutatod vala hogy igazat mondanál: az igasságtól meg-győzettetvén, nem tudnám tellyességgel mit felelni, hanem chak némelly lassú és aluszékony igéket: ím most, és ím ezennel; hadgy békét egy-kevessé: de annak a' tétovázásnak nem vólt vége; és az a' kevessé, messze nyúlt. Melynek másutt szép okát adgya [c]: Imé a' kegyelemnek meg-adója, meg-nyittya néked az ajtót; mit késel? Örülnöd kellene, ha kolompozásodra-is valaha meg-nyitna, nem zörgettél, és meg-nyitotta; és kinn maradsz? Az-okáért, ne halasszad.

z Matt. 25. 10-12.
a Lib. 8. Conf. c. 5.
b Eph. 5. 14.

D

Az Irgalmasságnak chelekedetiről, eggyütt azt mongya az Irás [d]: *Ne mongyad a' te barátodnak: Menny-el, és jöj-viszsza; hólnap adok néked: holott mingyárt adhatsz, mert nem tudod mi történik a' következendö napon.* Hallottad a' parancholatot, hogy el-ne hallasszd a' mással-való Irgalmasságodat; és magadhoz kegyetlen lészesz-e? Adgya a' te lelkednek-is alamizsnát. Nem mongyuk, hogy te adgy néki; hanem, hogy az adónak kezét meg ne vesséd. Másutt pedig, imígyen serkenget magát azon Sz. Jámbor: Meddiglen, meddig hallogatom meg-téréſemet holnapról hólnapra? miért nem ma? miért nem ez órában lészen vége az én úndokságomnak? Ennek más jeles okát adgya Sz. *Ambrosius*, mondván: Sokakat láttam, a' kik igérték, és el-hallasztották meg-térésöket: ketsket úgy ragadott-el a' halál, hogy, sem azt el nem végezték, a' mivel magoknak akadékot szerzettek; sem azt el nem kezdették, a' mit igérték. Nagy dolog, hogy semmi

[d] Prov. 3. 28.

egyébben

egyébben helyt nem adunk a' hallogatáſnak, hogy az alkolmatoſság markunkból ki ne chúſzſzon; hanem chak az üdvöſséget böchüllyük olly kichinyre, hogy mindenütt utólra hadgyuk! Mellyel azt jelentyük, hogy nem igen kívánnyuk: és azzal mutattyuk, hogy nem-is érdemlyük. és azért nem choda, hogy kevefen vannak a' Válaſztottak. Ebredgyünk-fel Kereſztyének, és kövefsük e' mái Aſzſzonyok buzgóságát, hogy vélek eggyütt meg-találllyuk a' Kriſtuſt, és az örök boldogságban örvendezhefsünk véle: mellyet engedgyen a' kegyes Iſten, az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

ÖTÖDIK PREDIKATZIO, AZ EPISTOLÁRÓL, MELLYET ÍRT SZ. PÁL,

1. Corinth. 5. v. 7.

Atyámfiai: Tiſztíttsátok-ki a' régi kovaſzt, hogy új téſztak legyetek, a' mint hogy kovaſztalanok vattok. Mert a' mi Húſvétünk a' Kriſtus meg-áldoztatott. Az-okáért lakozzunk; nem a' régi kovaſzſal, sem a' gonoſságnak és álnokságnak kovaſzával: hanem a' tiſztaságnak és igaſságnak kovaſztalanival.

EZekben a' Napokban, az Anyaſzentegyház köſzönti a' mái Szent Innepet, mondván: *Salve Feſta dies, toto venerabilis ævo, Quâ DEVS Infernum vicit, & aſtra tenet*: az-az, Üdvöz-légy, vagy Örvendezz, te Szent és minden időben böchülletes Nap, mellyen az Iſten a' Poklot meg-győzte, és Menny-orſzágot megnyerte. Melly köſzöntéſsel, Két haſznát jelenti a' Kriſtus fel-támadásának, mellyeken mélto a Kereſztyéneknek tellyes ſzívből örvendezni: Első az, hogy a' Poklot meg-győzte, és meg-foſztotta, ki-ſzabadítván abból a' foglyokat; és valami a' Pokolhoz-valo volt, lába-alá tapodta, a' Bűnt meg-rontván, az Ördögöt meg-zaboláz-ván, a' Halált meg-erőtelenítvén. Máſik az; hogy a Menny-orſzágra útat nyitott, és minden akadályokat el-tiſztított; az ő mennyei Szent Attyának eleget tévén, és őtet meg-engeſztelvén: nékünk pedig erőt adván, és módot mutatván a' Boldogságra-valo be-menetelre. Mind a' két dolgot azzal példázta Kriſtus Urúnk; hogy, a' mint Sz. Máté írja [a], *a' Koporsók fel-nyíltak: és ſok Szentek teſtei, kik el-aludtak, ſzólt, fel-támadtak. És ki-menvén a' koporsókból az ő fel-támadáſa után, a' ſzent Várasba mentek, és ſokaknak meg-jelentek.* Mert, ha fel-támadtak; a' mint a' teſtek a koporsókból, úgy a' lelkek a' *Lymbus*ból ki-jöttek. sőt a lelkek előbb jöttek-ki a' *Lymbus*ból, és a' teſtekbe menvén azokat meg-elevenítették, hogy a' koporsókból ki-jőhetnének; és így, mind a' poklot 's mind a' halált meg-győzték. Hogy pedig a' Szent Várasba mentek: azt példázták, hogy a' Mennyei ſzent Váras nékik meg-nyílt. mivel-hogy igen hihető, a' mint máſutt mondottam, hogy többé azok meg nem hóltak, hanem a' Kriſtuſſal teſteſtől lelkeſtől Menny-orſzágba mentek. E' két dolgot mélto örvendeznünk. Es hogy haſznoſon örvendezhefsünk, az Anyaſzentegyház a' Sz. Pál mondását adgya előnkbe eſzközül, a' mái Sz. Epiſtolában [b]: mellyről moſt ſzóllok.

a Matt. 27. 52. 53.

b 1. Cor. 5. à vers. 7.

I. Meg-mutatom, hogy fő-képpen ebben az időben, az Igaſságnak mind a' két réſze
II. E' Két réſznek renáit meg-magyarázom. (*kivántatik mi-tőlünk.*
III. Meg-mondom, Mi okért mondatik a' Kriſtus Mi-Húſvétünknek.

ELSŐ RESZE.

AZ mint hogy Kriſtus Urúnk, az ő Fel-támadásával két dolgot chelekedett; a' Gonoſzt el-kergette, és a' Jót meg-nyerte: azonképpen Szent Pál-is a' Hívektől két dolgot kíván; tudni illik, az Igaſságnak két réſzét; mellyekről Dávid kétſzer-is emlekezik, mondván [c]: *Térj-el a' gonoſztól*, vagy távozzál-el; *és chelekedgyél jót.* mert eggyik a' máſik-nélkül nem elégséges. A' ki a' Gonoſztól el-tér, de jót nem chelekeſzik, haſonló a' reſt ſzolgához; ki el nem tékozlotta ugyan Urának giráját, de nem-is többítette, nem kereskedvén véle [d]: és azért, nem chak el-vőtték tőle a' girát, hanem magát-is *a' kűlső ſötétségre vetették.* A' ki pedig Jót chelekeſzik, de a' gonoſztól el nem távozik, haſonló a' Faríſzushoz; ki *kétſzer böjtölt ugyan egy héthen, és mindenekből dézmát adott* [e], de mint-hogy meg nem tartóztatta magát a' vakmerő ítélettől, meg nem igazíttatott, hanem meg-áláztatott. Ezt a' két dolgot kívánnya Sz. Pál-is: a Gonoſznak el-távoztatását, a' régi kovaſznak ki-tiſztításával; és a' Jónak gyakoriáſát, az új téſztává létellel. Melly két dolgot, az-után több ſzóval magyarázott-meg: és az Elsőt, Gonoſság és álnokság kovaſzának nevezte; a' Máſikat pedig, Tiſztaság és Igaſság kovaſztalan kenyerének.

c Pſ. 33. 15. & Pſ. 36. 27.

d Matt. 25. 28. 30.

e Luc. 18. 11. 12.

A

Noha pedig mindenkor szükséges az Igasságnak két részét egybe-foglalnunk, és mindenikben magunkat gyakorlanunk: mindazáltal az fő-képpen e'mostani időben kívántatik. Mert, némelyek azt állytyák, hogy meg-érik vele, ha a'Gonoszt el-távoztattyák, és régi bűnöket a'gyónás-által le-rakják, a'mellett pedig, semmi jóban nem foglalliyák magokat; semmi állatosságnak jelét nem mutattyák. kik igen meg-csalatkoznak. Némelyek pedig azt vélik, hogy elég nékik, ha valami Jót chelekeszenek, böjtölnek, az Egyházba jövén imádkoznak, és valami alamizsnát-is osztogatnak; de azonban a'gonoszt el nem távoztattyák, a régi gonosz tártasságot, a'hamis marhagyűjtést el nem hadgyák. és ezek-is meg-csalatkoznak: mert mind a'kettő szükséges; a'mint mind az Irás, 's mind a'Sz. Atyák nyilván tanittyák.

B

Az Elsőktől, kik, hogy Sz. Pállal szóllyak, mind a'Gonosságnak és álnokságnak kovászával, 's mind a'Tisztaságnak és az Igasságnak kenyerével lakoznak; azt állítván, hogy az Igasságnak eggyik részével, a'mellyet chelekeszenek, bé-páláztolhattyák a'másik részt mellyet által-hágnak, hallyad mit beszél a'Bölcs [f]: *A'hamisnak ajándékit nem javallya a'Felséges, se nem tekint a'hamisnak áldozatira, sem az ő áldozattyoknak sokaságával meg nem engeszteltetik a'bűnökért. A'ki áldozatot tészen* (ez jó.) *a'szegénynek marhájából* (ez gonosz;) *mint a'ki az attyának szine-előtt öli-meg a'fiat.* Salomon pedig [g]: *Az illetlenek áldozati, átalatosak az Úrnál.* Az-okáért, ha az illyen ember, bízakodván némelly jó chelekedetiben, azt mondaná [h]; *Uram Uram, nem a'te nevedben profétáltam-e? vagy böjtöltem, imádkoztam, alamizsnálkodtam:* azt hallya Úrtól: *Távozzatok-el tőlem ki hamisságot chelekeszitek.* Ezeknek mongya az Ur Isaiásnál [i]: *Ne tegyetek többé áldozatokat hiába: a'jó illat-tétel, átalatosság énelőttem. Az új-hóld innepét, és a'Szombatot, és az egyéb Innepeket nem szenvedem. A'ti új-hóldotokat, és a'ti Innepiteket gyűlöli a'lelkem; meg-untam, meg-fáradtam azoknak el-türésében. És mikor kiterjeszitek kezeiteket, el-fordítom szemeimet rólatok: és mikor meg-sokasittyátok az imádságot, meg nem hallgatlak.* Hová lehetnek főbb jó chelekedetek ezeknél; Áldozat, Innep meg-szentelése, Imádság? Miért nem kedvelli tehát azokat; holott mindenik az ő kivált-képpen-való tiszteletire vagyon, és mindenikét ő parancholta? Azért, hogy a'hamisságot a'mellett el nem hadták; a'mint ugyan ottan jelenti, mondván [k]: *Mert a'ti kezeitek vakvak vérrel.* és [l]: *Hamisak a'ti gyülekezetitek.* Es utánna veti [m]: *Mosdgyatok meg, tisztak legyetek; vegyétek-el a'ti gondolatitoknak gonoszságát szemeimből: szűnnyetek-meg gonoszul chelekedni.* a hol nyilván látod, hogy mind a'kettőt kívánnya.

C

A'mi a Mástrat illeti, az-is azon mondásból meg-bizonyúl; melyről Szent Agoston imigyen beszél [n]: Az Igasság nem egyéb, hanem Nem-vétkezni: Nem-vétkezni pedig nem egyéb, hanem a'Törvénynek parancholattyát meg-tartani: a'Parancholatoknak meg-tartása pedig, két dologban foglaltatik; hogy semmit azokban ne chelekedgyél, a'miket meg-tiltottak; és mindeneket igyekezzél bé-tellyesiteni, a'miket meg-parancholtak. mert az, a'mit a'Zoltár mond: *Távozzál-el a'gonosztól, és chelekedgyél jót.* ha a'gonosztól el-távozol, és jót nem chelekeszel, a'Törvénynek által-hágója vagy: melly nem chak a'gonoszoknak meg útálásával tellyesittetik bé, hanem a'jóknak meg-chelekedésével-is. És nem chak az parancholtatik néked, hogy a'ruháját meg ne fosszad ruháitól, hanem, hogy a'ruhátlant-is bé-födözzed ruháiddal. Hasonló-képpen beszél Arany-szájú Szent János-is [o]: Nem chak a'latorságnak chelekedése, hanem a'jószágos chelekedetektől-valo meg szűnés-is meg-büntetnek bennünket: mert, a'kik az éhezőket nem táplálták, és a'szomjuhozókat nem itatták, és a'mezítelent meg nem ruházták; nem azért, hogy loptak, vagy hogy fősvények voltak, vagy hogy másnak jószágába kaptak, hanem, hogy alamizsnát nem adtak, az-okáért meg-halhatatlan büntetésnek, és végheretlen gyötrelemnek adattanak. Melyből meg-érthettyük; hogy, nem elég az üdvösségre a'Gonosztól el-távozni, ha azzal eggyütt nem lészen a'jó chelekedet-is. Hasonló-képpen beszél másutt is [p]; és szép példákkal meg-bizonyittya mondását: A'jót nem chelekedni, a'gonoszságnak némelly része; mert az, restség és tunyaság: a'restség pedig, a'gonoszságnak része: sőt nem része, hanem minden Gonoszságnak oka, és gyökere, mert *Sok gonoszságot tanitott a'kövelkedés* [q]. Az-okáért, őrizkednünk kell, hogy bolondúl ne kérdezkedgyünk arról, Minémű helye lészen annak, a'ki semmi jót nem chelekedett: mert semmi jót nem chelekedni, annyi mint Gonoszt chelekedni. Kérlek, mond-meg nékem; Ha olly szolgád volna, a'ki se nem lopna, se nem szitkozódnék, sem ellened nem szóllana, se nem részegeskednék; de mindazáltal

[f] Eccli. 34. 23.
[g] Prov. 15. 8.
[h] Mat. 7. 22.
[i] Isa. 1. 13.
[k] Prof. 1. 15.
[l] Prof. 23.
[m] Pſal. 16.
[n] Serm. 59. De Tempore.
Pſal 36. 27.
[o] In Pſal. 4.
[p] Hom. 16 in Epiſt. ad Hebr.
[q] Eccli. 33. 29.

D

által

által mindenkor hívolkoűnek; és semmit azokban nem chelekednek, a' mellyekkel tartozik a' szolga az ő Urának: nem vernéd-e meg? nem úgy büntednéd-e mint-gonosz szolgát? De lám semmi gonoszt nem chelekedett? Úgy vagyon: de azzal tőtt kárt, hogy hivatallyában el nem járt, és, a' mivel tartozott, azt meg nem chelekedte, hanem el-henyélte, és el-múlatta.

II. RESZE.

DE azt-is vedd eszedbe, hogy Sz. Pál az ő mondásával, e' Két rész-közőtt azoknak rendit-is meg-jelenti: és elsőben azt kívánnya, hogy ki-tisztírtsuk az Ó kovászt; az-után pedig, hogy Új tésztává legyünk: elsőben, hogy ne lakozzunk a' régi gonoszságnak és álnokságnak kovászával; az-után, hogy lakozzunk a' tisztaságnak és igasságnak kovásztalan kenyerecivel. Hasonló rendet szabott Dávid-is, mind a' két helyen[r]: és elsőben azt kívánnya; hogy *a' Gonosztól távozzunk-el*; az-után pedig, hogy *Jót chelekedgyünk*. Illyen módon szóll az Irás sok egyéb helyeken-is[s]. És hogy a' többiről ne emlekezzem, egyűtt Sz. Pál igen szépen beszéll[t]; *Vessük-el*, úgymond, *a' Setétség chelekedetit, és öltözzünk-fel a' Világosságnak fegyverébe; mint nappal tisztességessen járjunk; nem tobzódásokban és részegségekben, nem az agyas-házakban és szemtelenségekben, nem a' viszsza-vonyásban és irígységben: hanem öltözzünk-fel az Úr* JESUS *Krisztusban*. Melly mondás, adná Isten, hogy ollyan gyümölchőt termene mi-bennünk, a' mint valaha Sz. Agostonban termett: kiben, midőn a' Testnek és Léleknek, a tisztátalanságnak és tisztaságnak nagy pőre és harcza vólna, és ő-maga elégséges nem vólna azoknak ügyét meg-ítélni: Sz. Pálnak elő-hozott mondásával, minden pőrpatvarnak szépen végét szakasztotta; a mint ő-maga meg-írta[u]: úgy hogy, mihelyen azt meg-olvasta, minden testi kívánságoknak bűlchőt adott; és az Istennek Segétző-malasztyával, a' tisztta életben nagy gyönyörűségessen végig meg-maradott; mellyet az-előtt igen nehéznek, sőt lehetetlennek tartott.

Melly Sz. Pál mondása, hogy mi-bennünk-is foganatos légyen, abban két ígét kell jól elménkbe vennünk, mellyeknek nagy ereje vagyon. Mert, midőn a' Gonosznak el-távoztatásáról szóll Sz. Pál, nem chak azt kívánnya, hogy a' Setétségnek chelekedetit imígy-amúgy le-tegyük, mint-ha ismég fel akarnók venni; hanem ugyan el-vessük, úgy hogy soha többé azokra ne térjünk: midőn pedig a' Jónak chelekedését ajánlya, nem chak azt kívánnya, hogy a' Világosságnak chelekedetit, és a' Krisztust akár-mi-képpen illessük, vagy kezünkbe vegyük, mint-ha ismég akár-melly künnyen le kellene cennünk; hanem hogy, mint a' jól hozzánk szabott ruhát, reánk vegyük, és azokba öltözzünk. A' Krisztusba pedig az öltözik, a' mint Szent Tamás magyarázza, a' ki a Krisztust követi. Mert, I. Mi-képpen hogy az embert az öltözet környül-vészi, és bé-foglallya, és annak színe-alatt vagyon és láttatik az ember-: azon-képpen abban, a' ki a' Krisztust követi, chak a' Krisztus, és az ő öltözetinek színe, az-az, az ő szentsége és maga-viselése láttatik. A' Krisztusba öltözni, úgy-mond Arany-száju Szent János[x], semmi nem egyéb, hanem az; hogy a' Krisztus mi-bennünk, a szentség- és kegyesség által, minden-felől tettetes légyen. Mert a' fel-öltőzött ember, annak láttatik a' mibe öltőzött. Az-okáért, láttassék és tessék mi-bennünk a' Krisztus. II. Mi-képpen hogy az öltözet az egész testünket bé-födi: azonképpen, a' Krisztus Jószágos chelekedetinek minden mi chelekedetinkre el kell érni, hogy azokat fel-ékesítse, és mi a Krisztust, mind beszédünkben, 's mind egyéb magunk-viselésében ki-ábrázollyuk. III. A' ki a' ruhába fel-öltőzik, nem annyira érzi annak terhét, mint a' ki egybe-kőtve, ölében, vagy a' vállán hordozza: azon-képpen, a' ki a' Krisztust, nem chak elméjében, mint-ha bé-kőtőzve vólna, hordozza, hanem ugyan chelekedetivel, és követésével magához kapchollya és övedzi, semmi nehézségét nem érzi a' Krisztus Jószágos chelekedetinek. IV. Mi-képpen hogy a' szép ruha, nem chak bé-födi az embert, hanem ékesíti-is: azon-képpen a' Krisztusnak Jószágos chelekedeti, fölőtte igen ékesítik az embert, és mind Istennél, 's mind embereknél kedvessé tészi.

Kérdené valaki: Mi okért kell elsőben a' Gonosztól el-térnünk, és az-után a' Jót chelekednünk? Felelet: Azért hogy két ellenkező dolog egyűtt nem lehet: és, a' mint Salomon mongya[y], *a' gonosz-akaro lélekbe a' bölcheség be nem mégyen, sem nem lakik a' Bűnök-alá vetetett testben: mert a' fégyelemnek Szent Lelke futtya a' tettetőt, és meg-vonsza magát az értelem-nélkűl-való gondolatoktól.* Szent Pál szé-

r Pſ. 33. 15. & Pſ. 36. 27.
s Tob. 4. 23. Pſ. 1. 2. & 14. 2. Eccli. 3. 32. Mat. 1. 16 & c. 5. 7. Ezech. 18. 31. Rom. 12. 9. 2. Cor. 7. 1. Col. 3. 9.
t Rom. 13. 12. 13.
u Lib. 8. Conf. cap. ult.
x Hom. 25. in Ep. ad Roman.
y Sap. 1. 4.

A

pen szóll e' dologról; ki magáról-is tanúlhatott: mert Urunk elsőben azt mondotta néki [a]: *Saule, Saule, miért üldözsz engem?* Mint-ha azt mondotta vólna: Szűnnyél-meg az istentelen üldözéstől. és annak engedvén Saulus, úgy mondotta [b]: *Uram, mit akarsz hogy chelekedgyem?* És úgy küldetett Ananiáshoz, hogy az életnek parancholattyát meg-tanúlná tőle. Így tanúíván azért magáról Sz. Pál, az-után mondotta [c]: *Michodа részesűlése vagyon az Igasságnak a' hamisággal? a' vagy michoda társasága a' Világosságnak a' Setétséggel? michoda alkovása vagyon pedig Krisztusnak a' Beliállal?* az-az, valamig a' Hamisság ki nem irtatik, addig az Igasság bé nem plantáltatik: valamig a' Setétség el nem távozik, addig a' Világosság nem fényeskedik: valamig a' Bélial ki nem üzettetik, addig a' Krisztus bé nem fogadtatik. Mert, mi-képpen hogy új házat nem épithetni, míg nem a' régit el-rontyák; sem új sát nem plántálhatni, míg nem a' régit ki-vágják; sem új ruhába nem öltőzhetünk, míg nem a' régi rongyot le-vettyük: azon-képpen a' Jószágos chelekedetben senki részes nem lehet, míg a' Gonosságnak búlchút nem ád, és abból ki nem tisztúl.

a Act. 9. 4. b Vers. 6. b 2. Cor. 6. 14 15. c 1. Tim. 1. 12. d Gal. 2. 14. 6. 3.

B

Más Oka-is lehet: mert a' Gonosznak ki-gyomlálása, nehezebb, hogy-sem a' Jónak bé-plantálása: az-okáért, a' ki a' nehezbet véghez viszi, a' könnyebnek hamar ízerét teheti. Egy fő Tanitó, afféle tanitványoktól, a' kik az-előtt más Mesternél tanúltak, két annyi bizetét kivánt; és okát-is adta: mert több múnkája vólt abban, hogy arról el-szoktatná a' mit nem jól tanúltak, hogy-sem abban hogy újonnan jól megtanitaná. És talám ez az oka, hogy midőn az Isten Jeremiást a' nép tanitására küldötte, nem chak a' meg-mondott rendet adta-eleibe, hanem az Elsőnek, nagyobb nehezségét is mutatta; többet kivánván arra, hogy-sem a' másikra, mondván [d]: *Imé az én igémet a' te számba adtam: imé ma téged a' Pogányokon rendeltelek, és az Országokon, hogy gyomlálj, és rontsál, és veszessz, és hánnyál, és építs, és plántálj.* az Elsőre, négyet kivánván; a' Másikra, kettőt: és jelentvén, hogy az elsőhöz több múnka kell, hogy-sem a' másikhoz; a' mint szépen magyarázza *Cajetánus* [d], és igaz okát-is jelenti: tudni illik, hogy a' vétkek többen vannak. mert minden Jószágos chelekedet-ellen, két vétek harczol: és mivelhogy a' Jószágos chelekedet közép úton jár, egyik vétek jobb-kéz-felől ostromollya, a' másik bal-kéz-felől: úgy-mint, a' Reménséget, a' vak-merő bizakodás, és a' kétségbe-esés; az Adakozást, a' tékozlás, és a' fosványság.

C

III. RESZE.

A' Meg-mondott két dolgot pedig, mi-okért kívánta légyen Sz. Pál, ő-maga megjelentette, mondván: *Mert a' mi Húsvétünk a' Krisztus, meg-áldoztatott:* az-az, mint hogy a' Krisztus mi-éretténk, mint a' Húsvéti Bárány, meg-áldoztatott, és úgy váltot-meg minket, a' Húsvétnek innepléssét ajánlotta nékünk. Az-okáért, mint a' Zsidók, az ő Húsvéttyeknek meg-áldozása-után, hét nap éltek Kovásztalan kenyérrel: mi-is a' Krisztusnak áldozása-után., lélek-szerént., a' Kovásztalan kenyerek innepét meg-tartsuk, és kovász-nélkül legyünk, az-az, tiszták; és Kovásztalan kenyérrel éllyünk, tiszta életben maradván hét napig, az-az, a' mi tellyes napjainkban. mert hét nap-közőtt forog-el tellyes életünk: abban pedig mindenkor hálá-adással meg-emlekezzünk, a' mi Húsvéti Bárányunknak velünk tött irgalmasságáról, akaratunkat akarattyához szabván.. mert az ő drága Szent Vérével váltattunk-meg; a' mint Sz. Péter int bennünket, mondván [e]: *Félelemmel forgolódgyatok a' ti életetekben idején; tudván, hogy nem meg-veszendő arannyal, vagy ezüstön váltattatok-meg, hanem a' Krisztusnak, úgy-mint makula-nélkül-való, és fertéztetetlen Báránynak, drágalatos Vérén..*

D

Nem ok-nélkül nevezi pedig Sz. Pál a' Krisztust, *Mi Húsvéti Bárányunknak*; hanem sok jeles hasonlatosságokért, mellyek azok-közőtt találtatnak: I. A' Zsidók az ő Húsvéttyeket, közönséges-képpen az Első Hólnapban [f] Nisánban, áldozták; melly a' mi Bőjt-más havunk: Ugyan-azon hólnapban áldoztatott-meg a' Krisztus-is. II. A' Húsvétet, a' hónak tizedik napján szerezték-meg [g], a' tizen-negyedikén meg-áldozták: Urunk-is azon hónak tizedik napján ment Jerusalembe, tudni illik Vitág Vasárnapon, nagy örömmel és pompával; negyed nap az-után, a' Vég-vachorán áldozta magát az Oltári-szentségben; és azon nap fogták-meg, hogy halálra adnák; és úgy más nap áldozta magát a' Keresztfán. III. A' Báránynak, *Makula-nélkül-valónak, hímnek, és esztendősnek* kellett lenni: A' Krisztus-is, *Makula-nélkül-való vólt*; a' mint Sz. Péterből hallók [h]: *ki bűnt nem chelekedett, sem álnokság nem találtatott száj-ában* [i]. Hím vólt; az ő bátorságáért és erősségéért; és vas veszszővel rontya-meg az ellene tusakodókat. Esztendős

e 1. Pet. 1. 17 18. f Exod. 12. 2. g Vers. 3. h 1. Pet. 1. 19 i 1. Joh. 2. 22.

vólt;

volt; mert idejének leg-jobb-korában áldoztatott-meg érettünk. IV. A' Húsvétet, az Isráël fiainak minden fokaſága áldozta, eſtve-felé: A' Kriſtus halálát-is minnyájan kívánták a' Zidók; kik azt kiáltották, hogy fel-feszittſe Pilátus [k]. és eſtve-felé hólt-meg, 's az időnek utólſó részében, vagy a' világnak utólsó idejében: és, mint-hogy az ő halála volt a' mi meg-ſzabadúlaſunknak oka, eſtve ſok beregeket gyogyitott-meg [l]. V. A' Húsvétet, hóld-töltére áldozták a' Tavaſzi *Æquinoctium*-után, midőn a' nap az étſzakát meg-kezdi haladni, és a' világoſság nevekedik: A' Kriſtus az ő halálával, az egéſz Anyaſzentegyházat, melly a' *Hóldot* haſonlittatik, ſzépſégéért [m], meg-világoſitotta: és az ő halála után, kezdette az Igaſságnak világoſsága meg-haladni a' Bűnnek ſetétſégét; és az Új Teſtamentomnak fényeſsége, az Ó Teſtamentomnak homályos árnyékát.

De láſſuk már azt-is, Mi végre áldozták a' Zidók a' Húsvétet; és mit parancholt arról nékik az Iſten?

Első-ször: *Végyenek*, úgy-mond az Iſten [n], *annak véréből, és tegyenek mind a' két ajtó-mellyékire, és a' felső küſzöbire a' házaknak, a' mellyekben azt meg-éſzik.* A' Kriſtus Véréből, mind a' két ajtó-mellyékére téſzőnk, midőn a' Kriſtus Szenvedéſét ſzivünkben ſorgattyuk a' Hit-által; és ſzájunkban, a' vallás-tétel-által. *mert Hittel hiſzünk az Igaſságra, ſzájjal léſzen pedig a' vallás-tétel az Üdvöſſégre* [o]. A' felső küſzöbre pedig; mikor ſzivünket fel-emellyük a' mennyei dolgok reménſégére, a' Kriſtus Szenvedéſének érdeme-által. Az a' Vér, jel volt, hogy a' melly házon azt látná a' Puſztító Angyal, azt ne bántaná [p]; a' többiben pedig az Első-ſzülötteket meg-ölné: azon-képpen, valakin minéh a' Kriſtus Vérének érdeme, el kell annak veſzni; a' kiken pedig vagyon, üdvözülnek. Nem ſzökölkődött ugyan az Angyal afféle külső Jel-nélkül, mert tudta, és látta melly házakban ették a' Zidók a' Húsvétet: de azt akarta az Iſten, hogy a Meg-ſzabadúlást, a' Jel-által várnák és vennék a' Zidók; az ártatlan Báránynak példázatáért, ki az ő Vérével ſzabadit-meg mindeneket az Iſten haragjától, és az örök haláltól. Az-okáért azzal a' Jellel, homályoſon azt vallották a' Zidók, hogy őket a *Meſſiás* Vére ſzabadittya-meg: és azért kellett meg-kenni, vagy hinteni, az ajtó mellyékit a' felső küſzöbbel; mert azok a' Kereſztet példázták, a' mint Sz. *Cyprianus* irja [q]. Ezekielnél-is azt olvaſſuk [r]; hogy az Iſten azt parancholta az Angyalnak, hogy mindeneket meg-öllyön, azokon-kívül, a' kiken a' *Thau*-betűnek jele volt; melly, formájával-is a' Kereſztet példázza.

Másodszor: Azt parancholta az Iſten [s]; hogy *A' Bárványnak tűznél ſűlt húsát meg egyék, és Kovaſztalan kenyereket vad-ſalátával; és hogy, ſe nyerſen, ſe vízbe főtten abból ne ennének; a' fejét, lábaival és bélével meg-ennék; és ſemmi abban reggelig se maradna: ha pedig meg-maradna valami, tűzzel égetnék-meg.* Ezek mind példában történtek: Mert, I. A' Kriſtus Szenvedéſéről, nem kell az emberi okoſságnak világoſságával elmélkedni; hanem, a' Hitnek homályoſságában kell hinni, hogy *a' Meg-feſzitetett Kriſtus, botránkozás* ne légyen nálunk, mint *a' Zidóknál*; *vagy bolondság, mint a' Pogányoknál* [t]. II. Nyerſen éſzi a' Kriſtus ſzenvedéſét, a' ki a' Kriſtuſt chak Embernek véli; Vízzel főzi, a' ki emberi ítélettel fontollya, és ezeknek nem haſznál. Tűznél ſüti pedig, a' ki Kriſtuſnak lángolo ſzeretetit ſzemléli, mellyel magát áldozta érettünk a' Kereſzt-fán: mert a' Bárányt-is kereſzt-módra ſütötték; a' mint Sz. *Juſtinus* mongya [u]. mert hoſzſzattában által-nyárſolták, és a' lapoczkáin más nyárſat vontak-által rajta. A' Kriſtuſnak a' Kereſzten, ſemmi vize, az-az, ſemmi nyugodalma, vagy hivesitése nem volt, ſem vigaſztaláſa a' Kinokban: hanem a' Fájdalom, és a' Szeretet, tellyeſséggel meg ſütötte, és meg-ſzáraztotta. Az-okáért a' Zidók, a' kik tagadták a' Kriſtus Iſtenſégét, és nyerſen, vagy bőtű ſzerént értvén a' mit az Irás jelent a' *Meſſiás* Országáról, és dicsőſégéről, némineműképpen nyerſen éſzik a' Kriſtuſt: az Erenekek pedig, a' kik minden titkait, emberi elmével akarják fontolni, és vizgálni, vízbe főzik. mivelhogy minden emberi okoſság, és tudomány, álhatatlan mint a' víz. A' Kereſztyének pedig, józanon, és aitatoſſan elmélkedvén azokról; és azoknak elmélkedéſével, a' Hitet, és Szeretetet gerjeſztvén magokban, és a' Kriſtuſnak ſzorgalmatoſon ſzolgálván, ſütve éſzik a' Kriſtuſt; a' mint Sz. Gergely magyarázza. Továbbá, a' Fejét, lábaival és bélivel eggyütt kellett a' Báránnak meg-enni: mert az egéſz Kriſtuſt, és valamit az Anyaſzentegyház tanit felőle, hinni kell; és a' Hitnek chak egy ágazattyát, vagy czikkelyét ſem kell meg-vetni: és azért-is egéſzſzen kellett a' Bárványnak maradni, mert fő-képpen azok a' tagok ſültek-meg, az-az, ſzenvedtek a' Kriſtusban: tudni illik, a' Feje, a' tövis koronától; a' Lábai, a' ſzegektől; a' Belső részei, vagy a' ſzive, a' bánattól, ſzánakodáſtól, és hozzánk-való ſzeretettől. Végezetre, ha mi meg-maradott a' Bárányban, azt tűzzel meg kellett égetni: mert, a' mit a'

[k] Mat. 27. 23.
[l] Mar. 3, 10. Mar. 1, 32.
[m] Cant. 6, 9.
[n] Exo. 12, 7.
[o] Rom. 10, 10
[p] Exo. 12, 13
[q] Lib. 2. Teſtim. contra Judæos. 22.
[r] Ezek. 9, 6.
[s] Exo. 12, 8.
[t] 1. Cor. 1, 23.
[u] Contra Tryphon.

A

Kriſtuſnak ſzentſéges titkaiban nem érthetünk, azt a' Sz. Lélek hatalmának alázatoſſan meg-tartyuk; a' mint Sz. Gergely irja [a].

x Hom. 22. in Evang.

HARMADSZOR: Azt parancholta az Iſten, hogy kiváltképpen-valo Ceremoniákkal ünnek-meg a' Bárányt, mondván [y]: *Azt pedig ekképpen egyétek-meg: A' tiveſétekes fel-övedzétek, és ſarutok lábatokban légyenek, pálczátokat kezetekben tartvan, és ſietve egyétek.* Ezek-is mind példában történtek: mert, a' ki haſznoſon akar a' Kriſtus Szenvedéſéről elmélkedni, a' teſtí gyönyörüſégtől, és fő-képpen a' bujaſágtól meg-tartóztaſſa magát; sőt teſtét ſanyargaſſa. és ezért, elejétől-fogva a' Keresztyének, Húſvét-tájban teſtőket inkább ſanyargatták, hogy-ſem egyéb időkben, fő-képpen a' Negyven-napi Böjttel. és Sz. Bernárd azt irja [z]; hogy a' Nagy Hétben, minden Keresztyének, egyébbai ſzokás-kívül, gyakorlyák az aitatoſságot, követik az alázatoſságot, és magok viſeléſében a' meg-ért erkölcsöt meg-mutattyák; hogy a' ſzenvedő Kriſtuſſal látraſſanak eggyütt-ſzenvedni, a' vagy ő-rajta ſzánakodni. Mert kichoda olly aitatatlan, a' ki töredelmeſséget ne érezzen? Kichoda olly kevély, hogy magát meg ne alázza? Kichoda olly haragos, hogy meg ne bochátſon? Kichoda olly kinyes, hogy ne böjtöllyön...? Kichoda olly gonoſz, a' ki penitentziát ne tartſon e napokban...? Arany-ſzáju Sz. János-is, hatalmaſ-képpen beſzéll [b], és azt mongya; hogy a' Hivek, azok-által tiſztelik azt a' Szent Hettet. Akkor ſárut kell lábunkon viſelnünk, hogy valami vétekben meg ne ütközzünk; a' pálczát kezünkben kell tartanunk, hogy a' gonoſz tárſaſágot, és az Ördög kiſértetit el-kergeſsük, és magunkat azoktól meg-oltalmazzuk; és ſietnünk kell, futván az Ur parancholatinak útán, és a' mennyei Hazánkat ohajtván, melyre nékünk utat nyitott a' Jésus.

x Hom. 22. in Evang.

y Exo. 12. 11.

z Serm. Fer. 4. Hebdomada Paſſa.

a Hom. 30. in Genes.

B

Végezetre, mint-ha mind ezeknek okát akarta volna adni az Iſten, azzal fejezte-bé [b]: *Mert ez az Ur Paſſája* (az-az, Által-menetele,) *Es által-megyek Egyiptus-földén azon éjjel.* Által-ment a' Zsidók házán, meg-kímélvén őket; által-ment az Egyiptziuſok házán is, meg-ölvén minden Első-ſzülöttecket. Ezen-kívül, más Két Által-menetel-is volt, a' Veres-tengeren, és a' Jordánon; és az-után jutottak a' Zsidók az Igéret-földébe: azon-képpen, a' Kriſtus Halála-által mentünk elsőben által, az Iſten haragjából, az ő kegyelmébe; mert ő eleget tévén az Attyának, meg-engeſztelte őtet nékünk: másodízor, a' Bűnnek állapattyából, által-költöztünk az Igaſságnak állapattyára, a' Keresztségnek vize-által, és a Penitentzia-által; mellyeknek erejők, a' Kriſtus Szenvedéséből ſzármazik: mellyek-után, a' Nyomoruság völgyéről által-megyünk, mellyet Egyiptus példázott; az Örök boldogságnak nyugodalmára, mellyet az Igéret-föld példázott: és ezt-is a' Kriſtus Szenvedéſe ſzerzette. De azt ſemkell el-halgatnunk, hogy *a' Húſvéti Báránynak chontyait meg nem kellett törni* [c]. Mellyet Sz. János arra magyarázott [d]; hogy a' Kriſtus ſzárait meg nem törték a Keresztfán, noha a' véle fel-feſzítteretett tolvajokét meg-törték. Az pedig azt jelentette; hogy a' Kriſtuſnak ereje, és méltósága, meg nem romlott a' Szenvedés-által, hanem chak a teſte: sőt az ő Szenvedéſe-által, mindenütt ki hirhedett az ő nagy ereje és bölcheſége: mert *A' meg-feſzítteretett Kriſtus, a' hivatalos Zsidóknak, és a' Görögöknek, az Iſten ereje, és az Iſten bölcheſége* [e].

b Exo. 12. 11.

C

c Exo. 12. 46.

d Joan. 19. 33. 36.

e 1. Cor. 1. 24.

Mondám nem régen, hogy Sz. Pál azért kívánnya, hogy ki-tiſztittſuk az ó Kovaſzt, és új Téſztát legyünk, mert a mi Húſvéti Bárányunk, a' Kriſtus, meg-áldoztatott... és, mi-képpen hogy a' Zsidók, az ő Húſvétryőket kovaſz-nélkül-valo kenyérrel őtték: azon képpen illik, hogy mi-is eléttünk hordozván, és elménkben forgatván a Kriſtus Áldozattyát, mellyel minket a' Bűnből ki-tiſztitott, tiſzta életet viſellyünk, és a Bűnnek kovaſzába ne egyeledgyünk. De ugyan azon mondásban, más okot-is találunk; tudni illik, hogy a' Húſvéti Báránynak vétele-és étele-után az-az, az Óltári-ſzentség-után-is, tiſzta életben foglallyuk magunkat. Mert, noha a' Húſvéti Bárány, azért hogy az Áldozatra meg-ölteretett, a' Kriſtus áldozattyát példázta, midőn a' Keresztfán vérét ontotta, és lelkét ki-adta: mindazáltal, a' kovaſztalan kenyérhez képeſt, és hogy a' Húſvéti Bárányt meg-kellett enni, az Óltári-ſzentségben-valo Áldozatot példázta; melly Vér-ontás-nélkül léſzen, és elmélkedtünk. Az-okáért, midőn Sz. Pál a' Húſvéti Bárányról emlékezik, az Óltári-ſzentséget-is érti rajta; a' mint a' Sz. Atyák magyarázták, Sz. *Cyprianus* [f], Sz. *Gregórius Nazianzénus* [g], Arany-ſzáju Sz. János [h], és többen-is. Azért mondotta Sz. András Apoſtol-is, *Aegéas* Tiſzt-tartonak, a' mint az ő életében olvaſsuk [i]: Én minden-nap áldozom a' makula-nélkül-valo Bárányt, kinek húsát minek-utánna az egész nép éſzi, még-is a' meg-áldoztatott Bárány egéſz-ſzen, és elevenen marad. Az Anyaſzentegyház-is azért olvaſtattya ezt az Epiſtolát a' mái Sz. Húſvét napján; mellyen minden Hívektől kívánnya, hogy egyenek a' Húſvéti Bárányban: melyben az első Hivek minden nap őttek; a' mint Sz. Pál jelenti. és azért

D

f Ser. de Cœna Domini.

g Orat. de Paſchate.

h Hom. de Proditore, & in Stephanum Hom. 30. Secundum.

i In Synaxario Græc.

mongya; hogy a' Híveknek tiſzta életet kell viſelni, kik ollyan tiſzta eledelből élnek.

Sok jeles Haſonlatoſság-is vagyon a' Húſvéti Bárány-, és az Óltári-ſzentség-között, melyből kűnyű meg-érteni, hogy arról emlekezett Sz. Pál, fő-képpen, mint-hogy az eledelről ſzóll; és azt kivánnya, hogy a' Tiſztaságnak, és Igaſságnak kovaſztalan kenyerével éllyünk.

Első Haſonlatoſság az; hogy, a' mint az-előtt-is jelentém, a' melly nap a' Húſvétet tartották a' Zsidók, azon nap ſzerzette Urúnk az Óltári-ſzentséget. II. A' Húſvétet, eſtve, vagy éjjel ölték-meg: a' Kriſtuſt, teſtí ſzemeinkel nem láttyuk az Óltári-ſzentségben, hanem a' Hitnek homályoſságával meg-elégſzünk. III. A' Húſvétet, chak a Környűl-metélt Zsidóknak volt ſzabad meg-enni: az Óltári-ſzentséggel, chak a' Meg-kereſztelt Híveknek ſzabad élni, és a' ki a' bűnnek bőrét a' Penitentziának kéſével el-mettſzi. IV. A' Húſvéti Bárányt, kovaſztalan kenyérrel, és vad-ſalátával ették: az Óltári-ſzentséghez tőredelmes ſzívvel, és tiſzta lelki-iſmérettel kell járúlni. V. Az Húſvéti Báránynak minden réſzeit meg-ették: az Óltári-ſzentségben, az egéſz Kriſtus vétetik, teſtével, vérével, lelkével, és Iſtenségével-eggyűtt. VI. A' Húſvétet, ſok házakban ették: a' Kriſtus, az Óltári-ſzentségben ſok helyeken áldoztatik, és vétetik. VII. Nem volt ſzabad a' Húſvéti Bárányból valami réſzt a' házból kivinni: az Óltári-ſzentséget, nem illik azokkal közleni, a' kik az Anyaſzentegyház-kivűl vannak; tudni illik, a' Pogányokkal, Zsidókkal, Eretnekekkel. VIII. A' ki a' Húſvéti Bárányt ötte, veséit fel-övedzette: a' ki a' Kriſtuſt az Óltári-ſzentségben vészi, a' fajtalan teſti gyönyörűſéget meg-zabolázza, teſtét ſanyargatván; a' mint Sz. Gergely mongya [k]. IX. A' ki a' Húſvéti Bárányt ötte, pálczáját kezében tartotta, és ſaruit lábaiban, jelentvén, hogy útra készűlt: a' ki az Óltári-ſzentséggel él, meg-gondollya, hogy az, a' ſzarándokoknak, és a' más világra menőknek, úti eleségök: az-okáért a' botot kezében tartſa, és ſaruit lábaiban; az-az, munkálkodgyék, és minden fáradságot fel-vegyen, hogy az őrök boldogságba juthaſſon. Így irja Sz. *Paulinus* [l]; hogy Sz. Ambrús, halálához közelgetvén, a' *Vercellai Honoratus* Püſpöktől az Óltári-ſzentséget magához vötte, mint úti eleséget. Arany-ſzáju Sz. János pedig azt irja [m]; hogy, ha e' világból ki-múlo ember, az Óltári-ſzentségben tiſzta lelki-iſmérettel réſzesül, a' lelket az Angyalok, mint drabantok, az égbe viſzik. Ezért nevezik a' Sz. Atyák, a' Halhatatlanság orvoſságának: mert annak ereje-által, nem chak a' lélek üdvözül, hanem a' teſt-is a' halálból dichőségre támad-fel. X. A' Húſvéti Bárányt ſietve ötték: az Óltári-ſzentségbe nem annyira kell a' gyönyörűſéget kereſni, mint a' tápláláſt, és az Iſten parancholatinak útán-való járáshoz ſzükséges erőt, hogy a' mennyei Hazánkba ſiethetſünk. XI. Mivelhogy az Egyiptziuſoknak Első-ſzülöttei nem örtek a' Húſvéti Bárányban, meg-holtak; a' ki az Óltári-ſzentséggel nem él, élete nem léſzen, hanem örök halállal hal-meg; a' mint Urúnk mondotta [n]. Ezek így lévén, meg-gondold Kereſztyén ember, hogy az ártatlan Báránynak Vérével váltattál-meg, és annak Teſtével és Vérével tápláltatol; és neminémű-képpen azon téſtté és vérré léſzesz, melynél nem tudom mi lehetne bőchülletesb és méltóságosb dolog. Gondold-meg azt-is, minémű hálá-adáſsal tartozol illyen nagy jó-tétemányért, hogy annak minden időben, és minden helyen meg-felelhetſs; tudván, hogy, ha azt chelekeſzed, napról napra több és nagyobb Malaſztnak el-vételére alkolmaztatod magadat, és nagy ſok lelki kinchet gyűjthetſz. Ugy viſeld azért életedet, hogy azon Bárányt, míg ez árnyék világon élſz, ſzelidségében, ártatlanságában, haſznos-vóltában kövesed; a' más világon pedig dicherhesd örökké, mondván [o]: *A' Báránynak áldás és tiſztelet, és dicheſség, és hatalom, mind örökkön örökké.* Amen.

k Hom. 22. in Evang.

l In Vita S. Ambroſii.

m Lib. 6. de Sacerdotio.

n Ioan. 6. 54.

o Apoc. 5. 13.

A

HUSVÉT-UTÁN ELSÖ VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. IANOSNAK XX.

RESZEBEN, ℣. 19.

B

AZ időben: Mikor estve vólna azon a' napon, a' Szombatnak első napján, és az ajtók bé-téve vólnának, a' hol a' Tanítványok egybe-gyűltek vala a' Zidóktól-valo félelmek-miá: el-jőve IESUS, és meg-álla középben, és monda nékik: Békeség néktek. Es midőn ezt mondotta vólna, meg-mutatá nékik kezeit, és oldalát. Őrülének azért a' Tanítványok, látván az Urat. Monda azért nékik ismég: Békeség néktek. A' mint engem el-küldött az Atya, én-is el-küldlek titeket. Ezeket midőn mondotta vólna, reájok lehelle; és monda nékik: Vegyetek a' Szent Lelket: a' kiknek bűnöket meg-bocháttyátok, meg-bocháttatnak nékik: és a' kiknek meg-tartyátok, meg vannak tartva. Tamás pedig eggy a' Tizenkettő-közzül, ki Kettősnek mondatik, nem vala vélek mikor el-jőve IESUS. Mondának azért néki a' több Tanítványok: Láttuk az Urat. Ő pedig monda nékik: Hanemha látom az ő kezeiben a' szegek liggatását, és az újomat a' szegek helyére bochátom, és a' kezemet az ő oldalába bochatom, nem hiszem. Es nyólcz nap-után, ismég benn valának az ő Tanítványi; és Tamás ő-vélek. El-jőve IESUS ajtók bé-téve, és meg-álla középben, és monda: Békeség néktek. Az-után monda Tamásnak: Erezd ide-bé az újodat, és lássad az én kezeimet; és hozd ide a' kezedet, és bochásd az én oldalamba: és ne légy hitlén, hanem hűv. Felele Tamás, és monda néki: Én Uram, és én Istenem. Monda néki IESUS: Mivelhogy láttál engem Tamás, hittel: böldogok a' kik nem láttak, és hittek. Sok egyéb jeleket-is chelekedék ugyan IESUS, az ő Tanítványinak látasára, mellyek ninchenek írva e' Könyvben. Ezek pedig meg-írattak, hogy hidgyétek, hogy IESUS az Istennek Fia a' Kristus: és hogy hívén, életetek legyen az ő nevében.

C

D

a Gen. 7. 23. 1. Pet. 2. 25. b Gen. 17. 10. c Exo. 24. 22. d Ioan. 5. 2. e Matt. 3. 5. f Ioan. 3. 5. g Matt. 28. 19. h Act. 2. 38. i. 8. 12. 36. i. 9. 18. c. 10. 48. c. 19. 5. i Gen. 14. 18. k Exo. 12. 18. l Exo. 16. 16. m Exo. 25. 30. n Ioan. 6. 11. o Ioan. 6. 52. p Matt. 26. 26. q Act. 2. 46. r. Pet. 10. 16. c. 11. 26.

ELSÖ PREDIKÁTZIO.

AZ KERESZTYÉN Anyaszentegyháznak leg-szükségesb Szentségiről, sokképpen emlekezik a' Szent Irás: I. Példáit, és Jövendölésit hozza-elő. II. Urúnknak igéretit. III. Szerzését. IV. Gyakorlását. V. Ajánlását. A' KERESZTSÉGET, 1. Példázta a' Noë Bárkája [a]; és a' Környül-metélkedés [b]; a' Veres tengeren-valo által-menetel [c]; a' Juh-mosogató ró [d]; és a' Keresztelő János keresztsége [e]. 2. Urúnk igéretet tőtt felőle, mondván [f]: *Ha ki újonnan nem születtik vízből és Sz. Lélekből, nem mehet-bé az Isten országába.* 3. Világosón meg-parancholta, mondván [g]: *Tanittsátok minden nemzeteket, meg-keresztelvén őket, Atyának, és Fiúnak, és Sz. Léleknek nevében.* 4. Gyakorlották az Apostolok, és ajánlották-is [h]. Az OLTÁRI-szentség-is, Elsőben; Meg-példáztatott a' Melkisedek áldozattyával: melly Kenyérrel és borral vólt [i]. a' Húsvéti Báránnyal [k]; a' Mannával [l]; a' Szentelt kényerekkel [m]; és az őt árpa-kenyérnek meg-szaporitásával [o]. Másodszor: Urúnk igéretet tőtt róla, mondván [o]: *A' Kenyér, mellyet én adok, az én Testem a' világnak életéért.* Harmadszor: A' Vég-vachorán szerzette és parancholta, mondván [p]: *Vegyétek, és egyétek, ez az én testem.* Negyedszer: A' Hívek gyakorlották, és az Apostolok ajánlották [q].

A' GYO-

A' Gyónásról, (mellyet Második Kereſztségnek neveznek, a' Bűnöknek el-törléſéért; és az Oltári-ſzentséghez ſzükséges kéſzület:) 1. Sok példáink vannak; a'mint az-után meg-mutatom. 2. Urúnk ígéretet tőtt felőle [x]. 3. A'mái Evangéliomban ſzerzette. 4. A' Hivek gyakorlották, és az Apoſtolok ajánlották; a'mint ez-után meg-mutatom, a'végre, hogy mi-is olyan ſzent és haſznos dolgot üdvőſségünkre gyakorolhaſſunk. A

[x] Mat. 16. 19. & 18. 18.

I. Meg-mutatom, hogy az Apoſtoloknak a' Bűnök bochánattyára hatalmat adott Urúnk; melly a' Gyónás-által léſzen.

II. A' Gyónáſnak ſzükséges és haſznos-voltát meg-bizonyitom.

III. Az Újító atyáſinknak a' Gyónás-ellen-valo Ellen-vetéſeket meg-roſtálom.

ELSŐ RESZE.

CHodálatos, és többé nem hallott dolgot chelekedett Urúnk a'mái Evangéliomban, hogy a' Bűnnek meg-bochátására-valo hatalmat az Apoſtoloknak adta; és ő-bennek, az igaz Egyházi ſzolgáknak-is, a' Papoknak: melyre más chodálatos dologgal nyitott útat; azzal, tudni illik, hogy ajtó bé-zárva ment az Apoſtolokhoz. E' dolognak jeles okait adgyák a' Doktorok: I. *Leontius* azt mongya; hogy azzal azt jelétette, hogy az-után, ő-felőle ne gondolkodgyanak teſti módon a' Tanitványok; tudván arról, hogy meg-dichőült teſte vagyon, és, mint a' lélek, akár-min-is álталmehet. II. *Euthymius* azt mongya; hogy a' Tanitványokat nem akarta rémiteni, kik az ajtó-nyitáſtól meg-ijedtek vólna; alitván, hogy valaki, fogni vagy ölni akarja-őket. III. *Theophylactus* azt mongya; hogy azzal jelentette-meg, mi módon támadott-fel; hogy úgy jőtt-ki a' koporsóból, a'mint hozzájok bé-ment ajtó bé-téve. IV. *Baradius* azt irja [z]; hogy azzal akarta jelenteni, hogy nékünk-is ajtó bé-zárva jelenik-meg, midőn ſziveinket a' világi gondok- és gondolatok-előtt bé-zárjuk, és azt chendeſségben tartyuk. mint-hogy a' Vő-legény-is az ő Jegyeſét, bé-rekeſztett Kertnek nevezi, és bé-pechételt Kútnak [a]. V. Némellyek azt mongyák; hogy azt akarta-jelenteni, hogy, ſoha oliy helyre bé nem rekeſzkedhetünk, hogy Iſten bennünket ne láthaſſon; és, ha veſzedelemben vagyunk, hogy hozzánk ne jőheſſen, és ki ne ſzabadithaſſon. VI. *Theodórus Heracleóta* azt irja; hogy azzal Urúnk az ő mindenhatóságát, és Iſteni erejét mutatta-meg, hogy néki, ſem ajtó, ſem kő-fal ellene nem álhat, hanem mindenkén által-mehet. Ezt leg-illendőbb oknak alitom. B C

Két Szentséges titkát jelenti Sz. Pál a' Kriſtuſnak, igen rővid ſzóval [u]: *A Kriſtus, úgy-mond, fel-támadott a' mi Meg-igazulaſunkért.* mert a' Fel-támadás, és a' Meg-igazulás, Iſteni erőt kiván: teremtett erő, ſem a' teſtből ki-ment lelket viſſza nem hozhattya; ſem a' Bűn-miatt el-távozott Malaſztot helyére nem állathattya, hogy meg-igazúllyon. Az-okáért, bé-menvén Urúnk ajtó bé-zárva a' Tanitványokhoz, és Elsőben azt mondván; *Békeség nékтek: meg-mutatta nékik kezeit és óldalát*, mint a' Fel-támadáſnak bizonyos jeleit. Másodízor-is, azt mondván; *Békeség nékтek:* utánna veretve; *A' mint engem el-küldött az Atya, én-is el-küldelek titeket.* Ezeket midőn mondotta vólna, reájok lehelle, és monda nékik: *Vegyétek a' Sz. Lelket: a' kiknek bűnöket meg-bochátyátok, meg-bocháttatnak nékik: és a' kiknek meg-tartyátok, meg vannak tartva:* jelentvén a' Meg-igazúláſnak eſzközét. Az-okáért, Két dologról értekezhetnénk: 1. Miért tartotta meg Urúnk a ſebek-helyeit az ő teſtén? 2. Michoda hatalmat adott az Apoſtoloknak, el-küldvén őket. De holott az Elsőről máſutt ſzóllottam [x], moſt a' Másikról ſzóllok. Mellyet hogy meg-értheſſünk, azt kell meg-tudnunk, Miben légyen haſonló az Apoſtolok küldeſe a' Kriſtus küldéséhez? midőn azt mongya [y]: *A' mint engem el-küldött az Atya, én-is el-küldelek titeket.* a Rom. 4. 25. x Cap. 1. Feria 3. Paſchatis. y Ioan. 20. 21. D

Azzal a' mondáſsal, Urúnk Két rend-béli Hatalomról emlekezik: Egyik az; mellyet a' Tanitványoknak adott. Mint-ha azt mondotta vólna: A' minémű hatalmat nékem adott az Atya, el-küldvén engem; én-is azt adom nékтek, el-küldvén titeket: vagy, a mint *Rupertus* magyarázza; A' mi végre én küldettem az Atyától, azon végre küldtek én titeket; tudni illik, a' Békeségnek ſzerzéſére. Azt pedig Sz. Pál igen ſzépen jelenti, mondván [z]: *Mindenek az Iſtentől vannak, ki meg-békéltetett minket ő-magával a Kriſtus-által: és nékünk a' meg-engeſztelésnek ſzolgáltatását adta. Mert az Iſten vala vagyan a' Kriſtusban, meg-békéltetvén magával a' világot, nem tulajdonitván nékik az ő vétkőket, és mi-belénk helyheztette a' meg-békéltetéſnek igéjét. A' Kriſtuſért járunk azért követségben, úgy-mint mi-általunk intvén az Iſten. Kérünk a' Kriſtuſért, békéljetek-meg az Iſtennel.* z 2. Cor. 5. 18.

Az-okáért,

A Az okáért, a' Bűn bochátásra-való Hatalmat adta Urunk az Apoſtoloknak, kiket maga-helyett küldött, és Tiſzt-tartóivá rendelt: de ollyan különbséggel vólt ez a' Hatalom a Kriſtusban, és az Apoſtolokban, mint a' Fejedelemben, és a' követébe, az Urban, és a' ſzolgábá, vagy a' Tiſzt-tartóban. A' Kriſtus, mint ember, azt az Attyától vötte vólt; de mint Iſten, természet-ſzerént is birta: de az Apoſtolok, chak a' Kriſtuſtól vötték, és ő-általa nyerték. A' Kriſtus, ő-magáért viſelte a követséget; az Apoſtolok, nem magokért, hanem a' Kriſtusért (a' mint Sz. Pálból meg-mondók,) úgy mint a' Kriſtus ſzolgái. A' Másik Hatalom, nem az Apoſtolokban, hanem a Kriſtusban vólt, és az Attya hatalmához haſonlíttatik. Mint-ha azt mondotta vólna: A' minémű hatalma vólt az Atyának hogy engem küldene, azon hatalommal küldlek én titeket. mert egyenlő hatalmom vagyon az Atyával. Így mondotta máſutt [a]; *Adatott nékem minden hatalom, mennyen és földen. Ti-menvén azért, tanítſatok minden nemzeteket.*

a Matt. 28. 18.

B E' Két rend-béli Hatalomból nyilván ki-tetſzik, hogy a' Bűnnek bochátására ſzükséges a' Gyónás, és hogy az-által igazán meg-bocháttatik a' Bűn: olly nyilván mondotta Urunk, hogy nyilvábban ſem mondhatni. Noha pedig méltó a' Kriſtus mondásának egy-általlyában belyt adni, és azt el-hinni: mindazáltal, hogy ſemmi mentség az-ellen ne lehetne, elsőben olly chodát chelekedett, melyhez Iſteni hatalom kívántatott; hogy azzal bizonyítaná, a' mit akart mondani. Mint-ha azt mondotta vólna: Láttátok, hogy Iſteni erővel jöttem kövitekbe, ajtó bé-zárva: azon hatalommal válaſzolak én titeket Tiſzt-tartóimmá, a' Bűnnek meg-bochátására, és meg-tartására. Szokáſa vólt Urunknak, hogy, mikor choda dolgot mondott, azt más chodával meg-bizonyította: mert, midőn az ő Teſtének a' kenyér ſzine-alatt-való közleséről akart ſzóllani, elsőben chodálatos képpen meg-ſzaporította a' kevés kenyeret [b]: és, hogy nyilván lenne, hogy igazán mondotta az ina-ſzakatt embernek, hogy meg-bochátotta bűneit, azt mondotta [c]: *Hogy tudgyátok, hogy az ember Fiának hatalma vagyon a' földön a' bűnök meg-bochátására; monda az ina-ſzakatnak: Néked mondom; kelly fel, vidd fel az ágyadat, és menny a' házadba.*

b Ioan. 6. 11.

c Luc. 5. 20. 24.

C Hogy pedig a' Gyónás, ſzükséges légyen a' Bűnnek meg-bochátására, abból kitetſzik, hogy a Kriſtus, hatalmat adván az Apoſtoloknak, és azok követőinek, a' Bűn bochátására, Bírákká rendelte őket: hogy, a' mint ſzükségeſnek ítélnék, a' Bűnt vagy meg-bochátnák, vagy meg-tartanák. Következendő képpen, azt-is reájok bízta, hogy mi-lennek ügyét jól meg-roſtálnák, hogy ollyan nagy dologban fogyatkozás ne eſnék. De ſenki a' más ember ügyét nem értheti, hanem ha meg-vallya előtte bűneit, Melly Gyónás, nem kívántatott a' Kriſtuſtól: mert ő látta az embernek ſzívet-is; a' mint a' mái Evangéliomból-is ki-tetſzik. Mert azért hozta-elő Urunk a Tamás mondását, hogy azzal mutatná-meg Iſtenségét; a' mint Arany-ſzáju Sz. János mongya: és, hogy ő jelen vólt, mikor Tamás azt mondotta; *Hanem ha látandom, &c. nem hiſzem*; és azért, nem-is várta hogy Tamás valamit ſzóllana, hanem, eleit vötte, és meg-jelentette mit mondott. Innét vagyon, hogy Magdolna, nem ſzóval, hanem könny-hullatáſsal gyónt-meg Urunknak, ki meg-bochátotta bűneit [d]. Az emberekkel pedig, nem mindenkor közli Iſten a' ſzívnek-látását, hanem, a' mikor néki tetſzik; a' mint Péterrel közlötte, az Ananias és Safira ügyében [e]. És mivelhogy az Iſten ſzó-né'kül-is érti embernek Gyónását: azon-képpen meg-elégſzik vele, ha chak közönséges ſzóval gyónik-is ember ő-néki, bűnösnek valván magát; a' mint a' Publikánus chelekedett [f]. De az, egyik ſem elég az Embernek-való Gyónásban: hanem az kívántatik, hogy a' Bűnös nyilván ki-magyarázza, és rend-ſzerént elő-ſzámiállya bűneit. Mint-hogy pedig e' dologban, az Egyházi ember a' Kriſtus ſzolgája, és a' Kriſtus ſz-mélyét viſeli; noha el-titkolhattya ember az ő vétkét a' Papelőtt, úgy hogy ő azt ne tudhaſſa: de a' Kriſtuſt meg nem chalhattya, ki ajtó bé-zárva-is mindenüvé bé-mehet. és, a' ki hamiſsan gyónik, nagyot vétkezik: mert a' Kriſtuſt akarja meg-chalni, és, mint valami tudatlant, meg-tréfálni. Kinek méltán mondhatni, a' mit Sz. Péter mondott Ananiáſnak [g]: *Miért kiſértette-meg a' Sátán a' te ſzívedet, hogy hazudnál a' Sz. Léleknek? Nem embereknek hazudtál, hanem Iſtennek.*

d Luc. 7. 40.

e Act. 5. 3.

f Luc. 18. 13.

g Act. 5. 3. 4.

Vedd eſzedbe: mivel-hogy a' Kriſtus egyedül holt-meg, hogy ſokaknak Bűnöket ki-meríténé [h]; és ő nyérte a' Bűn bochátásra-való hatalmat, hogy, mint az Anyaſzentegyház feje, adhatná azt az ő tagjainak: a' végre, a' Sz. Lelket tulajdon nevével adta az Apoſtoloknak. Az-okáért; a' Sz. Lelket ő-magát, mint-hogy az Atyától-is ſzármazik, láthatandó képpen minden ajándékival el nem küldötte, míg nem fel-ment az Atyához: de a' Bűn-bochátásra-való Hatalmat, mint-hogy ollyan módon, a' mint mondám, tulajdona vólt, ő-maga adta, minek-előtte az Attyához

h Heb. 9. 28.

A

ment; és lehellés-által adta: melly szépen példázza a'Szent Lelket; I. Mi-képpen a Lehelléit, vagy szellőt nem látharni, de még-is látharandó dolgokat chelekeszik: úgy a'Szent Lélek az emberben, láthatatlanúl vagyon; de ajándéki-által, úgy-mint, a'choda-tetelek-, új nyelvek-, jövendölések által meg-jelenti magát. II. A'Lehellés-vagy fúvás-által, a'tűz fel-gerjed, és nevekedik a'fában; a gyertyában pedig el-alutzik: úgy a'Lehellés által adatott Hatalommal, meg-óltatik a'Bűnnek tüze, a'melyről emlekezik a'Bölcs[i]: a'Szeretetnek tüze pedig fel-gerjed, a'melyről Urunk emlekezik[k]. III. A' Szél a'felyhőt el-kergeti, és el-oszlattya: úgy a'Lehellés-által adatott Hatalommal, el-kergettetik a'Bűn; mellyet a'Szent Irás Felyhőhöz, és ködhöz hasonlit[l]. Mert, a'mint a'Felyhő, és köd, el-fogják tőlünk a'Nap világosságát, és a'földet esővel terhelik, 's meg-sározzák: úgy a'Bűn, el-vészi tőlünk az Istennek látását, hogy úgy járjunk mint a'vakok[m]; az Istennek haragját reánk hozza, és a'lelket meg-mochkollya.

i Bölcs. 8. 13. k Luc. 12. 49. l Es. 44. 22. m Sop. 1. 17.

Vedd eszedbe azt-is; hogy az Isten a'Gyónást rendelvén, nyilván meg-mutatta jeles Tulajdonságit: Elsőben; Igasságát: kivánván, hogy, a'ki kevélyen, és szemtelenül el-távozott az Istentől a'Bűn-által, külömben az Isten kedvébe ne juthasson, se Malasztyát meg ne nyerhesse, hanem Alázatossággal, és Szemérmetességgel. Az Alázatosság pedig annyival nagyobb, a'mennyivel kissebb az, a'ki-előtt meg-alázzuk magunkat, tudni illik, az ember-előtt; ki, az Istenhez képest, olly kichíny, mint-ha ingyen sem volna: de a'Szemérmetesség-is annyival nagyobb, és nehezebb, az mennyivel tettetesb. mert gyakorta, az emberek-előtt a'kiket látunk, nem merjük meg-chelekedni, a'mit pirulás-nélkül meg-chelekeszünk az Isten-és az Angyalok-előtt, a'kiket nem látunk. Másodszor; Bölcheségét mutattya-meg: mert a'Nyelv volt a'Bűnnek eszköze, midőn Eva, az Ördöggel beszélgetvén, az Isten mondása felől kételkedni kezdett, mondván[n]: *Né-talam meg ne halljunk*; az almát, nyelvével illette: az Isten-előtt magát méltatlanúl mutatta, mondván[o]: *A'Kigyó elcsalt meg-engem.* Kivántatott azért, hogy azon Nyelv lenne eszköze a'Bűn bochátalának-is. mert *az engesztelő nyelv, az élet fája v.* Harmadszor; Irgalmasságát: mert a'Krisusnak második jövetele el-kőzelget, mellyen kemény törvény lészen a'Bűnről. Nagy irgalmasság azért, hogy az Isten az-előtt más titkon-való törvént láttat a'Papok-által, melly igen kegyelmes: de mindazáltal, ha mi magunkat meg-ítélnők (a'Gyónásban,) nem ítéltetnénk-meg: tudni illik, a'kárhoztató ítélettel. Negyedszer; Hatalmasságát mutattya-meg: mert őszrőnázi a'Bűnős embert, hogy magát azokról vádollya a'Pap-előtt, a'mellyeket titkon chelekedett, és minden-képpen el-fődőzött, hogy senki ne tudná.

n Gen. 3. 3. o ibid. 13. p Prov. 15. 4.

B

C

Vedd eszedbe azt-is; hogy a'Gyónásról-való rendelésnek, sok, és nagy Haszna vannak: I. A'Bűnős ember, minden Bűneiből ki-tisztúl; mellyekért soha eleget nem tehetett volna, hanem őrökké el-kárhozott volna: és az örök büntetés, idő-szerént-valóvá változik; úgy, hogy, a'ki azok-kőzött-való külömbséget meg-gondollya, azt vélheti, hogy tellyességgel minden büntetése meg-engedtetett. A'ki égetésl érdemlene, és a'Király, kegyelmességéből azt mondana néki; Meg-engedem vétkedet, chak hogy a'tickos *Szeretamis*nak vald-meg; de olly okkal, hogy soha ki ne tudódgyék, és soha ő-is szemedre ne vethesse: nem azt mondhatná-e, hogy minden Büntetését-is meg-engedték? Így vagyon itt a'dolog: a'hol örök halált érdemlett volna a Bűnős, az kivántatik tőle, hogy a Papnak meg-vallya Bűnét, ki arról senkinek nem szólhat. Annak-felette, a'Bűnről a'Gyónásban, minden jóra oktattya a'Pap, hogy a'vétket el-távoztathassa, és a'Jószágos chelekedeteket gyakorolhassa. Innet vagyon, hogy, a'ki igaz töredelmességgel járúl a'Gyónáshoz, azt el-végezvén, úgy meg-könnyebbül, mintha nagy terhről menekedett volna meg, vagy, mint-ha valami ártalmas eledelt veretett volna ki, melly, a'míg gyomrában volt, semmi nyugodalma nem lehetett; a'gyomra émelygett, a'feje szédelgett, a'szine változott, a'szeme ket-ződött: melynek ki-vetése-után, mindenek helyén vannak. Mert félékeny a gonoszság, bizonyságot tészen a'kárhoztatásról: mert mindenkor kegyetlen dolgokat vár fejére a'meg-háborodott lelki-ismeret[q]. Továbbá; a'Gyónásban ember sok Jószágos chelekedeteket gyakorol, mellyek az Isten-előtt igen érdemesek: Hiszi, hogy az Isten képe-béli ember, a Krisus hatalmával Bűnt bochásthat: Reméli bűneinek bochánattyát, az Isten irgalmasságából, érdeme-fölött: Szereti az Istent, ki olly nagy jónak alkotója: és felebarátyát a'Papot, ki annak a'jónak Sáfára: meg-alázván magát, szemérmetesen vádollya magát egy szolga-társa-előtt: békével szenvedi annak dorgálását: igazán meg-adgya a'máért, ha már el-vett tőle: el-tekélli magában, hogy a'Bűnt szorgalmatosban el-távoztattya: nehéz dologban, erősen és bátorságosan meg-győzi magát: enged az Isten parancholattyának és a'Pap jó

q Ecc. 17. 10.

D

A

intésének. II. A Lelki Pásztoroknak hasznos a Gyónás: mert az által, meg-ismérik a' hoknak állapattyát, és meg-orvosollyák nyavalyájokat: és látván egyebeknek esetit, magokra inkább vigyáznak, és tudnak egyebeken szánakodni. III. Az egész Anyaszentegyháznak-is hasznos az Gyónás: mert, a'ki másnak kárt tett, meg-téríti, és a' következendő kár-tételtől meg-szűnik, a' gyülölködő ellenkezésnek vége szakad: a' viszsza-vonyók meg-békélnek: a' törvény-ellé-való házasságok, vagy fel-bomolnak, vagy meg-javúlnak: a' hamis kereskedéseknek, uzoráknak, hamis mértékeknek, praktikáknak, pénznek, nyakok szakad: az Eretnek, Ördögös, és bujaságra-ingerlő Könyvek meg-égettetnek: a' rágalmazó írások el-fogyattatnak: több álamisznak lésznek, meg-szűnvén a' heában-való lázodalmokra-és czifrákra-való költségek; és sok egyéb jók lésznek.

Ezért a' nagy Haszonért, régyletre mindenkor az Ördög a' Gyónást, és az ő Vitézi-által kemények ostromlotta: I. A' *Montanisták*-és *Novatianusok*-által: kik egy-általlyában tagadták a' Bűn bochátásra-való hatalmat az Anyaszentegyházban, és úgy a' Gyónást-is meg-vetették. II. Az *Audeánusok*-, és *Messalianusok*-által: kik a' Gyónásban, semmi Elég-tételt nem kívánván, a' Bűnösök a' Gyónást chak tréfának tartották; és a' nagy vétkőket el-titkolván, aprólék bűnökről vádolták magokat. Kikhez igen közel járnak az Újító atyafiak: mert azt tanittyák; hogy nem szükség a' Gyónásban minden vétkeket elő-számlálni: mellyel okot adnak, hogy szintén azokat halgassák-el, a' mellyekért leg-inkább meg-érdemlenék az intést és dorgálást, hogy elhagynák. Jól tudgya az Ördög, hogy nintsch jobb eszköz a' Bűnnek ki-irtálára, az igaz Gyónásnál; sem nagyobb szabadság a' Bűnre, mint a' Gyónásnak el-mulatása: és azért mesterkedik, hogy azt meg-útálcsa, és el-hagyassa. Az-okáért, hogy illyen nagy jótól meg ne fosztassunk, annak szükséges-és hasznos-voltát, a' Szent Irásból valóságosson állatluk, és az Ellen-mondásokra meg-felellyünk.

B

II. RÉSZE.

Mint-hogy a' Zsidóknál mindenek példában történtek [a], és az Új Testamentomi dolgoknak elől-járó példái voltak: a' Gyónásnak-is egy-nchány jeles Példákat szerzett az Isten, mellyekből a' példáztatott dolgot fel-nyomozhatnók:

C

I. Adámnak vétke-után, mingyárt példáztatott a' Gyónás; midőn az Isten azt mondotta neki [b]: *Adám, hol vagy?* Mellyet nem azért mondott, hogy nem tudta volna hová rejtezett légyen Adám, hanem azért, hogy vétkét meg-vallaná, és bochánatyát nyerné; a' mint Arany-száju Szent János mongya [c]. És, mivelhogy Adám, nem egy-általlyában vallotta-meg vétkét, hanem annak gyümölchét jelentette [d]; az mezítelenséget, a' mellyért el akart rejtezni, az Isten meg-vallatta véle, mondván: *Ki jelentette néked, hogy mezítelen vólnál, hanem hogy ettél a' fáról, a' melyről parancsoltam vala néked, hogy ne enned?* Azért kérdezkedett az Isten, úgy-mond Szent Gergely [e], Adámtól és Evától, hogy, a' melly vétket cselekedtek, el-törlenék meg-valván: és azért nem kérdezte a' kígyót a' vétekről; mert az bochánatot nem nyert. Noha pedig az Isten, külső szózat-nélkül-is szólhatott vólna Adámnak és Evának szívében: mindazáltal a' dolgot úgy rendelte, hogy az Angyal láthatandó ábrázatban jelent-meg, járván a' Paradichomban dél-után a' szellőn [f], és úgy kérdezkedett; a' mint Szent Gergely mongya [g]: hogy az a' Gyónás hasonlobb lenne a' miénkhez, mellyet mi az Pap előtt tészünk, mint Angyalnak [h]: ki az Isten-helyett kérdezi az embert, dorgállya, bűnteti, óldozza. Hasonlo Gyónást kívánt az Isten Káintól-is; a' mint Szent Ambrus írja [i].

D

II. A' Moyses Törvényében, a' Poklosságról-való ítéletet, az Isten chak a' Papoknak engedte [k], melly Törvént, Urunk-is meg-tartatott a' Poklosokkal, kiket meggyógyított [l]. Ez a' dolog, a' Gyónást példázta; a' mint nyilván tanittyák a' Szent Atyák, Szent *Jeromos* [m], Szent Agoston [n], Arany-száju Szent János [o]; és többen-is. Mert, noha az Isten nem azért parancsolta a' Poklosoknak, hogy magokat a' Papoknak meg-mutassák, hogy meg-gyónnának azoknak, és óldozatot vennének tőllök: mindazáltal jól mongyák a' Szent Atyák, hogy, a' mint az Ó Testamentomban a' Papoké vólt a' Testi poklosságról-való ítélet; úgy az Új Testamentomban-is, a' Lelki poklosságról; vagy a' Bűnről-való ítélet, a' Papoké, kiknek tiszttők, a' mint Arany-száju Szent János mongya, sokkal bőchülleresb. Mert a' Zsidó Papoknak nem engedtetett, hogy a' Poklosságot meg-gyógyíttsák; hanem, hogy annak meg-gyógyulásáról

[a] 1. Cor. 10. 11.
[b] Gen. 3. 9.
[c] Hom. 19. in Gen.
[d] Gen. 3. 10.
[e] Lib. 22. Moral. c. 13.
[f] Gen. 3. 8.
[g] L. 4. c. 28. Mor. c. 3.
[h] Matth. 2. 7.
[i] Lib. 2. de Cain & Abel. cap. 4.
[k] Levit. 13. & 14.
[l] Matth. 8. 4. Luc. 17. 14.
[m] Jerem. 16. Matth.
[n] Lib. 2. de Fid. ad Laur. c. 4.
[o] Lib. 3. de Sacerd.

bizony-

bizonyságot tégyenek: de a'mi Papjainknak meg-engedtetett, hogy a'Lelki pokloſságot meg is gyogyittſák, és a'Bűnt meg-bochátſák; és azzal meg-haladná a'példát az példáztatott dolog. És noha, a'mint *Calvinus* János mongya [x], a'Kriſtuſra ſzállott az Új Teſtamentomban minden Papſágnak tiſzti: mindazáltal, a'földön nem maga ſzemélye-ſzerént jár-el a'Papſágnak tiſztiben, hanem az ő ſzolgái-által: és, a'mint-hogy azok-által tanit és keresztel, azon-képpen azok-által kötöz és oldoz-is, és ítéletet tészen a'Lelki pokloſságról.

III. Azon Ó Törvényben, parancholatot-is olvaſunk a'Gyónáſról; *A'férfiu*, úgy-mond az Iſten Moyſes-által [1], *vagy aſzſzony, mikor valami bűnt cheleksſenek az ok-közzül, mellyek embereken ſzokták történni, és gond-viſelettenſség-miatt által-hágják az Úrnak parancsolattyát, és vétkezenek; vallyák-meg bűnöket*: az-az, nyilván, a'mint a'Zsidó ige jelenti; az-az, ne chak közönſségeſſen Bűnösöknek vallyák magokat, hanem ugyan ki-magyarázzák a'vétteknek állapattyát. És hogy ollyan módon gyónták a'Zsidók, ő-magok meg vallották *Auſtriá*-ban *Thómas Waldenſis*nek; a'mint iráſában fel-találod [m]. Sz. *Antoninus*-is azt irja [n], hogy a'cudós Zsidók, halálok-előtt, ha *Levita* Papot kaphatnak, meg-gyónnák, valláſt tévén minden vétkekről. *Petrus Galatinus* pedig, ſok *Rabbinus*ſok bizonyſágiból meg-mutattya [o], hogy a'Bűnt, minden környüle-valo dolgokkal, meg-kellett vallaniok. És talám arra-nézve mondotta a' Bölcs [p]: *Ne ſzégyenlyed meg-vallani bűneidet*, mert, a'ki chak az Iſtennek vallya-meg Bűneit, vagy ember-előtt-is közönſségeſſen bűnösnek vallya magát, nem tart ſzégyenüléſtől; hanem a'ki a'Bűnt ki fejezi, és magyarán meg-vallya. Igy vallotta-meg Bűnét Dávid, mikor azt mondotta a' Natánnak: *Vétkeztem*; tudni illik, a'mint elömbe adtad, paráznaſsággal, és gyilkoſsággal. Azért mondotta a Próféta: *Az Úr el-vitte a'te bűnödet*; mellyet, tudni illik, meg-vallottál: *nem halſz-meg*. noha jó penitentziát adott néki. Erről emlekezik Dávid, mondván [r]: *Vétkemet meg-jelentettem néked*, &c. Innét mongya Salomon-is [s]: *A'ki bűneit el-rejti, nem igazgattatik: a'ki pedig meg-vallya, és el-hadgya azokat, irgalmaſságot nyér.*

Ezekből a'példákból, imigyen okoskodhatunk: Ha a'példázo Gyónáſt az Iſten-rendelte's parancholta, mennyivel inkább a'példáztatott Gyónáſt? És ha akkor-is ſzükſéges volt a' Gyónás az Iſten ſzolgája-előtt, midőn a' Papoknak nem volt hatalmok a' Bűn bochátáſra: mennyivel inkább moſt, midőn a' Gyónáſt azonnal követi a'bochánat, az Iſten rendeléſéből? De még az Új Teſtamentomban-is vagyon erről példa: mert Keresztelő Jánoſnak, ſokan meg-vallották bűnöket [t]. Sőt példázza-az-is, hogy Urunk az Apoſtoloknak, vagy egyebeknek-is, azt parancholta [u]; hogy Lázárt meg-ólgyák a' temetéſnek köreleiből; a'mint a' Szent Atyák tanittyák. mert, akár-kik lőttek azok, abban a' Kriſtus ſzolgái voltak, mint a' Bűn-bochátásban az Papok.

Láſſuk már, mint tőtt Urunk igéretet a' Gyónáſról; és hol ſzerzette azt. Bizonyos dolog, hogy a'ki Halálos bűnbe eſett, ha őrők veſzedelemre nem akar menni, penitentziát kell tartani: mert, ha penitentziát nem tartunk, el-veſzünk [x]. A'Penitentzia pedig arra-valo, hogy az Iſtennel, kit a'Bűnnel meg-bántottunk, meg-békélljünk. Erre a'békélléſre, a'Kereſztség-után, más eſzközünchen a'Gyónáſnál, mivelhogy Urunk, a'mint oda-fel mondám, a'Papokat rendelte Birákká; hogy ítéletet tévén, meg-óldozzák az embereket, bűnöket meg-bochátván, és az Iſtennek haragját rólok el-vévén. Ez pedig az ítélet nem lehet a'Papoktól, ha a'Bűnöket nem tudgyák, és nem tudhattyák a Gyónás-nélkül. mert ſenkinek ſzivét nem láthattyák. Tudom, hogy erre azt ſzokták az Újító atyafiak felelni; hogy az Egyházi ember, e'dologban nem Biró, hanem hirdető; és, hogy nem úgy tészen ítéletet, mint a'Biró, kinek egy-általlyában hatalma vagyon; hanem chak a'bochánatot hirdeti az Iſten képében. De ez chak fogás: mert az Evangéliomból nyilván meg-bizonyul, hogy Urunk az Apoſtolokat, és az utánnok-valo igaz Papokat Birákká rendelte a'Penitentzia-tartó bűnösökön. Melyből nyilván következik a'Gyónáſnak ſzükſéges-vólta: melly-nélkül, a'Pap nem tudhattya a Bűnös embernek állapattyát: azt pedig nem tudván, igaz ítéletet nem tehet. melly dologból, nagy fogyatkozáſa következének a Kriſtus rendeléſének.

Háromſzor emlekezett Urunk e'dologról az Evangéliomban: I. Midőn Péternek azt mondotta [y]; *Néked adom a' mennyeknek orſzága kúlchait: és valamit meg-kötöſz a'földön, meg-léſzen kötözve mennyekben-is; és valamit meg-óldoz ſz a'földön, meg léſzen óldozva mennyekben-is.* Itten, igaz hogy chak Péternek tőtt Urunk igéretet: de Péter nem-azért vőtte a'kúlchokat, hogy ő egyedül élne vélek, hanem hogy közlené azokat a'többi Papokkal-is. II. Meg-igérte, midőn az Apoſtoloknak azt mondotta [z]: *Valamiket meg-*

A

kötöztök a' földön, meg lésznek kötözve mennyben-is: és valamiket meg-óldoztok a' földön, meg-óldozva lésznek mennyben-is. Az-okáért, mint-hogy ezeket az Igaság mondotta, kétség nélkül igéretit bé-is tellyesitette valahol. III. Meg-adta e' hatalmat a' mái Evangéliomban, mondván [a]: *Vegyétek a' Sz. Lelket*, &c. Melly hatalom arra-való, hogy a' Papok, tiszték-szerént, a' Kristus-helyett a bűnősöket meg-óldozzák, és ne chak hirdetsék az óldozást. Ez meg-bizonnyúl,

[a] Ioan. 20. 23

Elsőben: A' Kúlchoknak hasonlatosságából, mellyeket Urúnk Péternek igért. Mert a' Kúlchokat nem azért chinállyák, vagy valaki kezébe adgyák, hogy azzal azt jelentsék, hogy az ajtó nyitva, vagy bé-zárva vagyon; hanem, hogy azt valóságosson meg-nyitsák, vagy bé-tegyék. És midőn a' Fejedelmeknek, vagy Bíráknak a' Kúlchokat adgyák, azt jelentik, hogy hatalmok vagyon a' Várason; és azt fel-nyithattyák, 's bé-tehetik, a' mint akarják. Így olvasuk a' Kristusról [b]; hogy ő-nála vagyon a' Dávid kúlcha: ki meg-nyittya, és senki bé nem zárja; bé-zárja, és senki meg nem nyittya. jelenti pedig az, a' Kristusnak valóságos hatalmát, mellyel, mint Bíró, meg-kötőzhet, és meg-óldozhat; és nem chak azt, hogy hirdesse ki légyen meg-kötőzve, vagy meg-

[b] Apoc. 3. 7.

B

óldozva. Az-okáért, mi-képpen hogy senki a' bé-zárt házba nem mehet, ha azt meg nem nyittya a' kinél a' kúlch vagyon: azon-képpen, a' kinek a' Bűn-miatt bé-zárva vagyon a' Menny-ország, bé nem mehet, hanem ha a' Papok meg-nyittyák, kiknek kezőkbe bízattattak annak Kúlchai. mert, ha más módon-is bé-mehetne, heába vették volna az Apostolok a' Kúlchokat. És, mint-hogy a' Kúlchoknak hatalma, ítélni-való hatalom, tulajdon-képpen chak azoknak-való, a' kik már az Anyaszentegyházban vannak. azért mongya Sz. Pál [c]: *Mit ítélem én azokat, a' kik kívül vannak?* A' Keresztség-által pedig, az ember az Anyaszentegyházba bocháttatik, és úgy adatik a' Papok hatalma- és ítélete-alá; úgy hogy, ha az-után vétkezik, a' Kúlchok hatalma- és kegyelme-nélkül, Menny-országba nem mehet.

[c] 1. Cor. 5. 12.

Másodszor: A' Kőtőzésnek, és Óldozásnak hasonlatossága-is azt bizonyittya. Mert nem azt jelenti, hogy az óldozást, vagy kőtőzést hirdettyük; hanem hogy valóságosképpen óldozunk, vagy kőtőzünk. mert egyéb-képpen nem mondotta-volna Urúnk: *Valamit meg-óldasz, meg légyen óldozva*: hanem, *Meg volt óldozva*. mert, a' mi nincs meg-óldozva, arról igazán nem hirdethettyük az óldozást.

C

Harmadszor: Meg-bizonyittya amaz ige (*Quorum*,) *Kiknek*; Mellyel Urúnk azt jelentette, hogy bizonyos embereknek bochátttatik-meg Bűnök; tudni illik, a' kikről azt ítélik a' Papok, hogy meg-óldoztattassanak: De az Evangéliom mindennek predikáltatik, Urúnk parancholattyából [d], és mindennek mondhatni azt; Meg-bochátt-atnak bűneid, ha hiszesz. Tahát Urúnk, nem a' Predikálásról szóllott, hanem a' Bűn-bochátásra-való igaz Hatalomról.

[d] Mar. 16. 15

Negyedszer: A' Sz. Atyák-is úgy magyarázzák az Urúnk mondását, hogy a' Bűn-bochátásra-való igaz Hatalmat adott, és nem chak annak hirdetésére. Azért mongya Arany-szájú Sz. János [e]; hogy az Isten olly hatalmat adott az embereknek, a' minémőt sem az Angyaloknak, sem az Arkangyaloknak nem akart adni: kiknek nem mondotta; *A' mit meg-kötőzzök, és óldoztok a' földön, meg-lésznek kötözve, és óldozva mennyben-is.* De, az Angyalok-is hirdethetik a' Bűnnek meg-bochátását, vagy meg-tartását, a' Hívéknek, vagy a' hitetleneknek. Továbbá, a' Fejedelmekhez hasonlittya a' Papokat: mert hatalmok vagyon a' Lélek kőtőzésére, mint a' Fejedelmeknek a' Test kőtőzésére; és nem chak a' kőtőzésnek, vagy óldozásnak hirdetésére. Sőt azt-is mongya; hogy annál nagyobb Hatalom nem lehet, mellyet nem érthetni a' Hirdetésről; mert a' Bűnnek bochánattyát, akár ki-is hirdetheti, és nem chak a' Papok. Hasonló-képpen beszélnek a' több Sz. Atyák-is.

[e] Lib. 3. de Sacerd.

D

Ötődször: Az Okosság-is bizonyittya a' mi igaz Vallásunkat: Mert, ha a' Papok chak hirdetik, hogy a' Bűn meg-bochátttatott: vagy vakmerők, vagy haszontalanok. Mivelhogy, mikor a' Pap azt mondaná, *Meg-bochátattanak néked bűneid*; ha egy-általlyában mondaná, minden kőzbe-vetés-nélkül, az vakmerőség volna: mert nem tudná annak belső állapattyát a' kinek azt mondaná; tudni illik, ha vagyon-e olly hiti, és készülleti, a' minémő kívántatik a' Meg-igazúláshoz: Ha pedig ok-alatt mondaná; tudni illik, *Ha hiszesz, vagy penitentziát tartasz*; az haszontalan dolog: mert azzal bátorságossá senkit nem tehet, mivelhogy bizonytalan dologtól függ. maga az Újító atyafiak igen bizonyosok akarnak lenni a' Meg-igazúlás-felől. De lássuk az Újítóknak Ellen-vetésit.

III. RESZE.

A

1. Azt mongyák; hogy a' mi Gyónásunkal útat nyitunk a' Bűnre: mert, látván az emberek, hogy olly könnyen jutnak a' Bűnnek meg-bochátásához, szabadgyában vétkeznek; gondolván, hogy akár-mit chelekedgyenek-is, meg-érik egy Gyonással. Felelet: Ha chak abban állana a'Gyónás, hogy ember, az ő vétkeit imígy-amúgy elő-beszéllye hiſtória-gyanánt, vagy chak közönségesſen Bűnösnek vallya magát, a'mint az Újitók chelekeſznek; vólna valami helye az Ellen-vetésnek: és, a'mint ſzokták mondani, azzal bíztatná magát a' bolond bűnös ember; Tetten-tedd, gyónton-gyónd, tagadton-tagadd: de, mint-hogy a'Keresztyén Gyónás többet kiván, nincs semmi helye mi-ellenünk az ő Ellen-vetéseknek. Bizony, a'ki meg-szánnya-bánnya bűnét; azt alázatoſon, és szemérmetesſen megvallya, el-tekélli magában, hogy azt többé nem chelekeſzi, (ezek kívántatnak pedig a' mi Gyónásunkhoz;) és, ha kit meg-károsított marhájában, vagy jó hírében-nevében, meg-elégíti, vagy meg kérleli; a'Gyónásban adatott penitentziát végbe viſzi: nem nyit útat a'Bűnre, hanem igen meg-gátollya az útyát. Vőtték ezt eſzökbe némellyek, kik igen hevenyen kaptak vólt az Új Vallásba: mert azt írja *Sleidan* †, hi Ötödik Károly Chászárnak Gyóntató-attya vólt; hogy a' *Norimbergaiak*, látván az új Evangéliomnak gyümőlchét, a' Bűnőknek szaporodását, a'Chászártól azt kívánták, hogy a' Pápiſta-modon-való Gyónást helyén hadgya, egyéb aránt a' *Luther* vallását engedgye nékik: és azt adták okúl; hogy, ha az helyén nem marad, minden vétkek el-áradnak. Kiknek kívánságát méltán nevette a' Chászár: és azt mondotta; hogy, ha az Istennek rendeléſe azt helyére nem állattya, sem Király, sem Chászár azt végbez nem viſzi. Úgy vagyon. és ezzel-is nyilván meg bizonyúl, hogy a' Gyónás nem emberi találmány, hanem Isten rendeléſe: mert soha senki olly nehéz dolgot nem parancholt vólna, de meg sem fogadták vólna; fő-képpen a' hatalmas Urak és Fejedelmek, és nagy Túdós emberek. Ezer Pápa 's *Concilium* végezné-is, soha bizony egy Chászárt arra nem vinne, hogy egy szegény Pap- vagy Barát-előtt, térdre eſvén, süveg-vetve, minden útálatos vétkeit meg-vallaná, és annak dorgálását alázatoſon fel-venné, és a'tőle adatott penitentziát fel-vállalná: de a'Keresztyén Fejedelmek mipnyájan azt chelekeſzik, noha gyakorta a' Pápákkal nem szintén jol alkodnak. mert a' Gyónást nem Pápa találmányának tartyák, hanem az Isten rendeléſének.

† 4. Com. diff. 28. q. 1. art. 3.

B

C

II. Így okoskodnak: Nemkülömb most a'Bűnnek meg-bochátása, mint egyébha mindenkor vólt: De a'kik a'Kriſtustol Bűnőknek bochánattyát nyerték, nem fügták a'Pap fülébe: és, valamikor a Bűnos ember foházkodik, az Isten meg nem emlekezik bűnéről, úgy-mond *Calvinus* ‡. Felelet: A Gyónás attól-fogva szükséges, mióltától-fogva Urunk szerzette, mondván §: *A'kiknek meg-bochátyátok bűnöket, meg-bochátattanak nékik.* De azt vedd eſzedbe, hogy Urunk ő-maga, nem azon ígék-által bochátotta-meg a'Bűnöket, hanem tulajdon szavának eſzközivel; mint-hogy még akkor nem szerzette vólt a'Gyónást: de úgy mint annak a'Szentségnek szerzője, nem-is vólt kőteles bizonyos eſzközre; és nem chak Gyónás-nélkül, de Keresztség-nélkül-is Bűnt bochátott. És, mint-hogy Isten vólt, az ő Törvénye-ellen-való Bűnöket meg-engedhette, valamint akarta: de mi, kik szolgák vagyunk, és ő-tőle Birákká rendeltettünk, külömben nem kötözhetünk, sem óldozhatunk, hanem meg-roſtálván kinek-kinek ügyét, és a'Kriſtustol szerzett eſzközzel élvén. A'mi a'Foházkodást illeti, hogy a'Bűnnek bochánattyát meg-nyerje, eggyütt-jár az Isten parancholattyának engedéſével, és az ő-tőle rendelt eſzközökkel-való éléſſel. Mert, ha akár-minémű foházkodás elég vólna, nem cſak a Gyónást, de a'Keresztséget-is meg-vethetnők: sőt sem a'Hit, sem a' Szeretet szükséges nem vólna a Meg-igazúlásra. mert azok-nélkül-is foházkodhatik az ember. Ha azért a'Foházkodáshoz, melynek az Isten a'Bűnnek bochánattyát ígérte, szükséges a'Hit, a'Szeretet, a'Bűnnek meg-útálása, az új életnek kívánsága: a Gyónásravaló igyekezet-is szükséges léſzen.

‡ Lib. 3. Inſtit. c. 4. §. 18.

§ Ioan. 20. 23.

D

III. Azt mongyák az Újitók; hogy nem külömben küldötte Urunk az Apoſtolokat, hanem a'mint őtet küldötte az Atya ‖: De a'Kriſtus nem kívánta minden Bűnőknek elő-számláláſát: Tahát mi se kívánnyuk. Felelet. Miben légyen az Kriſtus és az Apoſtolok küldéſe hasonló, már meg-mondottam; és azok-között-való külömbséget-is meg-jelentettem: mert, noha azon haramom vólt a'Bűn-bochátásra a' Kriſtusban, és az Apoſtolokban; mindazáltal, a'Kriſtus azt úgy vőtte, mint Fiú, és az-

‖ Ioan. 20. 21.

A

okáért olly eſzközzel élhetett a' miném̃vel akarta: de az Apoſtolok úgy vőttéк mint ſzolgák; és azért, a'rendelt eſzközőkkel kellett élnick. Mert, ha minden-képpen úgy kellett vólna chelekednick az Apoſtoloknak, a'mint a' Kriſtus chelekedett; nem-is kellett vólna kereſztelniek a'Bűn-bochátáſra [h]. mert Urúnk, Kereſztelés-nélkűl bochátotta-meg Magdolnának bűnét [i], az Ina-ſzakatt embernek [k], és egyebeknek-is: ſem a' Szent Lelket nem kellett vólna adniok, kezőknek emberekre-való tételével [l]; mert Urúnk ő-nékik nem úgy adta, hanem reájok lehellett. Holott azt vedd eſzedbe, hogy a'Bűn-bochátáſra-való Hatalmat, a'Kriſtus az Apoſtoloknak az Anyaſzentegyház épőletire, és haſznára adta: mivelhogy azért az Anyaſzentegyház világ végéig meg-marad, annak a'Hatalomnak nem kellett az Apoſtolok halálával el-végeződni; hanē azokról, más utánnok-való Egyházi ſzolgákra maradott, valamig az Anyaſzentegyháznak ſzűkséges léſzen: ſzűkséges pedig mind világ végéig, az-az, valamig az emberek vétkezhetnek, és bűnőknek bochánattyát kívánhattyák. mivel-hogy a'Kereſztség-után, a' Bűnnek meg-bochátására más eſzközünk ninchen a'Gyónáſnál. A' Gyónás pedig, nem lehetetlen dolog; a'mint az Újító atyafiak ſzőrnyítik: mert mi többet nem kívánunk hogy ember chelekedgyék, midőn a'Papnak gyónik, mint az Újítók kívánnak az Iſtennek tőtt Gyónásban; tudni illik, hogy, a'mennyire lehet, elő-ſzámlállyuk bűneinket, a'mellyek eſzőnkbe jútnak, lelki-ismeretőnknek ſzorgalmatos vizgáláſa-után. Az-okáért, a'mint az Iſtennek tőtt Gyónáſ-után, azt mongyuk Dávidđal [m]; *A vétkeket ki érti? az én titkon-valómból tiſztits-meg engem.* és Manaſſeſsel [n]; *Vétkeztem a' tenger fövenyének ſzáma-fölött*; és mindazáltal minden bűneinknek bochánattyát várjuk, és reménlyük: azon-képpen, mikor a' Papnak gyónunk-is, vagy inkább a'Pap-által az Iſtennek, azont mondhattyuk, és azont várhattyuk 's reménlhettyük; tudni illik, hogy minden Bűneink meg-bochátattatnak, az Iſtennek Malaſztyát meg-nyerjük; és az-által, mint fiak, az Iſtennek örökői, a'Kriſtuſnak pedig örökös-tárſai legyunk [o]: mellyet engedgyen minnyájunknak a'Főlséges Iſten, az ő Sz. Fiáért. Amen.

h *Act.* 2. 38.
i *Luc.* 7. 49.
k *Matt.* 9. 2.
l *Act.* 8. 18.

m *Pſ.* 18. 13.

n *In Oratione ſua.*

o *Rom.* 8.

C

MA'SODIK PREDIKA'TZIO.

HA valamelly fő Várasban ſok fő Orvoſok, jeles Patikároſok, és tudós Barbélyok vólnának; más-felől pedig ſok gyógyúlhatatlan Betegek vólnának, és náponként halton-halnának; és noha mindē-nap nem keveſsen élvén a'jó orvoſságokkal, chak imitt-amott egy vagy kettő gyógyúlna-meg a'betegekkőzűl: méltán chodálkozhatnál rajta; és kérdhetnéd, Mi légyen annak az oka? és eſzedbe vévén, hogy az orvoſságban ninch ſemmi fogyatkozás: kétség-nélkűl azt ítélnéd, hogy a' fogyatkozás, vagy az Orvoſokban, vagy a'Betegekben vagyon: úgy hogy, vagy az Orvoſok nem úgy adgyák az orvoſságot, a'mint kellene; vagy a'Betegek nem úgy vennék, a'mint kívántatnék. Bizonyos dolog, hogy az Anyaſzentegyházban, melly haſonló *a' Hegyen épűltetett Városhoz*, [a], ſok Lelki-orvoſok, jeles és tudós Egyházi ſzolgák vannak: vagyon a'lelki nyavalya-ellen, melly a'Bűn, igen fő orvoſság-is, a' Gyónás, mellyet ő-maga rendelt a'Fő-orvos a'Kriſtus; és azzal nzpon-ként ſzámoſon élnek: Mi lehet tahát az oka, hogy mindazáltal keveſsen ternek-meg a' Bűnből, és ſzámtalanon hóltig abban hevernek, és nyakra-főre az örők veſzedelemre menēk? Nem mondhatnók-e mi-is Jeremiáſsal [b]; *Ninch-e ſenyő-viaſz Gálaádban? vagy Orvos ninch-e ott? miért nem gyógyúlt-hé tahát az én népem leányának ſeb-helye?* az-az, a'mint Sz. *Ieronymus* magyarázza, ninchenek-e Papok, kik a'Penitentzia orvoſságával a'bűnősöket meg-orvoſlanák? Melyre egyebet nem felelhetűnk, hanem azt; hogy a'fogyatkozás, vagy a'Lelki-orvoſokban vagyon, vagy a'Lelki-betegekben: melly Fogyatkozáſt meltó fel-keresnűnk, hogy őrizkedgyünk tőle.

a *Matt.* 5. 14.

b *Ier.* 8. 22.

D

I. Meg-mutatom a' Gyóntatók fogyatkozáſát.
II. A' Gyónók fogyatkozáſiról ſzóllok.
III. Meg-mondom, Miből ſzínek a' Gyónók, a' kik nem igazán gyónnak.

ELSŐ RESZE.

AZ Orvoſokban ſok Fogyatkozáſok lehetnek: I. A' Félelem: midőn aztól fél az Orvos, vagy hogy ragadó a'nyavalya, és nem mér hozzá nyúlni; vagy hogy

gyógyít-

gyógyíthatatlan; és ha hozzá fog, 's keze-alatt a' beteg meg-hal, ő-reá vetnek, hogy tudatlansága-miatt hólt-meg. Így félnek némellyek Gyónáſt halgatni, hogy, a'lok úndok és fertelmes dolgokat halván, valami gonoſz indúlatot ne érezzenek, és máſt moſogatván, meg ne rútúllyanak; és egyébeknek könnyebséget ſzerezvén, magok meg ne terheltetſenek [c]. Tagadhatatlan dolog, hogy nem könyű dolog a' Gyónás-halgatás; és azok méltán félhetnek valami efettől, kik, alſóféle tiſztre hivatalt nem-várván, magokat elő-tollyák. Kiknek azt kellene mondaniok [d]: *Nem vagyok Orvos.* Mert ha azt nem mongyák, az Iſten meg-vonván-tőlök a' Segétő-malaſztott, azt kezdi nékik mondani [e]: *Nem küldöm vala a' Próféták at* (a' Gyóntatókat,) *és ők futnak vala.* De a'kik hivatallyok-ſzerént foglallyák magokat a' Gyóntatásban, nem illik, hogy féltekbe, a'reſt ſzolgával az Úrtól vőtt girát el-rejtsék: mert ha nè kereskednek véle, megbüntettetnek [f]. Gondollyák-meg, a'mint Sz. Gergely mongya, hogy az Iſten annyira segéti őket lelki kísértetőkben, a' mennyi múnkát ők felebarátyokért fel-véſznek. Azonban az Imádságnak orvoſságával-is éllyenek: és, minek-előtte a' Gyónáſt halgaſsák, aláza-toſsan mongyák Dáviddal [g]: *Tiſzta ſzívet teremts bennem Iſten: és igaz lelket újits belső reſzeimben.* vagy Júdittal [h]: *Menynek és földnek Ura Iſtene, mutaſd-meg hogy el nem hagyod a' benned-bizókat: és a' magokban-bizókat, és az ő erejőkben dicsekedőket megalázod.* A' mellett azon-is légyen, hogy a'Gyónás tiſztelſéges légyen, és a Gyónó ſzemérmetes; a'mint a'Szentségnek méltósága, és a'Bűnősnek aláza-toſsága kívánnya.

II. Fogyatkozás lehet a'Teſti-orvoſokban, a' Tudatlanság: mert ſokan vannak, kik pénzen vészik a' Doktorságot, kik chak czinteremeket tudnak tőlteni. Haſonlóképpen találtatnak nem kevés Papok, kik, ha a' Deák ſzóban valamit kaptak a' *Rhetorica*ban, azt állittyák, hogy elégséges tudományok vagyon a' Gyónás-halgatáſra; és félő, hogy chak a' poklot tőltik. Choda melly igen meſterkedik az Ördög, hogy tudatlan Gyóntatót találljon: mellyet úgy tart, mint a'madaráſz a'baglyot, hogy ſok madarakat fogjon rajta. mert alſóféle Gyóntatók, az életnek kapuját ſzéleſnek, az útát tágnak mongyák, az Evangeliom-ellen [i]; és ſokakat utánnok vonván, az Ördög hálójába viſznek. Tiltva vólt a'Moyſes Törvényében [k]; hogy a'vakot a'Papságra bé ne vennék: jelentvén, hogy a'lelki vakság, melly a' tudatlanság, illetlen és alkolmatlan a'Papságra: mert, ha vak vakot vezet, mind ketten a' verembe eſnek [l]. Sz. Gergely ſokat ír a'Jó Papnak ſzükséges tudománya-felől [m]: de úgy tetſzik, hogy ollyannak kell lenni, mint a'ki őt talentomot nyert [n], az-az, Őt-féle valaſztáſt tudgyon tenni: 1. A' jó-, és gonoſz-közőtt. 2. Két vétek-közőtt, mellyik légyen gonoſz. 3. Két jó-közőtt, mellyik légyen nagyobb jó. 4. Minden véteknek állapattyát tudni. 5. Minden Jóſzágos chelekedetnek mi-voltát érteni. Az Ó Törvény-béli Fő-pap, a' mellyén egy ékeſséget viſelt, mellyen az vólt ki-metſzve, *Tudomány, és Igaſság*: példázván, hogy annak a'két dolognak, mindenkor a' Pap ſzemei-előtt kell forgani, hogy ítéletet tudgyon tenni az igaz-, és hamis-közőtt, mit kelleſsék hinni; a' jó- és gonoſz-közőtt, mit kelleſsék chelekedni.

III. Fogyatkozás a'Teſti-orvoſokban, az; hogy azzal, a' mit tanúltak, nem tudnak élni, mert nem gyakorlották az orvoſláſt: azon-képpen, túdós lehet a'Pap az elmélkedésben; de ha nem gyakorlya magát a' Gyónás-halgatásban, nem tehet nagy haſznot. A' jó Prókátor nem az, a'ki leg-jobban tudgya a' *Tripartitum*ot, vagy *Decretum*ot; hanem, a'ki több törvényekben forgott, és ſok ügyeket forgatott. A' Gyóntó atyának, nem ollyannak kell lenni mint a'Kalmár, a'ki ſok-féle poſztót rak-elő, de egy köntőſt ſem túd belőle chinálni; hanem ollyannak mint a' Szabó, ki akár-minémű poſztóból-is ſok-féle ruhát túd készíteni. Haſonlóképpen nem elég, hogy a' Pap ſokat olvaſott légyen, és ſok fő Doktoroknak tudgya vélekedéſit; hanem, hogy azokat tudgya a' jelen-való dologhoz ſzabni: egy ſzóval, ne chak túdós, hanem okoſ-is légyen.

IV. Fogyatkozás a'Teſti-orvoſokban, a' Reſtség: mint-hogy tanúltak valamit, és némellyeket gyógyítottak-is; meg-reſtűlvén, nem akarnak többet tanúlni, és a' mit tudtak-is, el-felejtik. Így némelly Papok-is, tanúltak valamit az Iskolában; és, el-hívén hogy eleget tudnak, az-után könyvet ſem véſznek kezőkbe: de mindazáltal, hogy túdóſoknak látſaſsanak, akár-mihez-is hozzá ſzólnak, és tanátſot adnak. és gyakorta az történik rajtok a' mit egy Orvoſról ír *Averrhoes* [o]: ki hirtelen a' betegnek purgátziót rendelt, az-után kezdette a' könyveket forgatni, ha jól rendelte-e vagy nem: de azonban a' jeles purgátzio úgy meg-purgálta a' beteget, hogy el-ment a' rajta-való-jával. *Martinus Navarrus*ról, ki fő Törvény-túdo Doktor vólt, és jeles könyveket-is írt, azt hallottam; hogy, mikor tanátſot kérdettek tőle, ſoha hirtelen nem felelt

A

[c] 2. Cor. 8. 13.

[d] Ez. 3. 7.

[e] Jer. 23. 21.

[f] Luc. 19. 22.

B

[g] Pſ. 50. 12.
[h] Judith. 6. 15.

[i] Matt. 7. 13.
[k] Lev. 21. 18.
[l] Matt. 15. 14.
[m] 2. Parte Cura Paſtor. cap. 4.
[n] Matt. 25. 16.

C

D

[o] Lib. 2. Metaphyſ.

A

nyilván-való dologra-is, hanem időt kívánt, hogy minden állapattyát a' dolognak meg-fontolhatná.

V. Fogyatkozás a' Testi-orvosokban, a' Sietség: mert, a' hol a' betegtől végére kellene menni a' nyavalyának állapattyáról, mint 's hogy kezdetett, mint nevekedett, &c. semmit abban nem cselekesznek, hanem, a' betegnek valami újságot mondván, papirost kérnek, és *Recipé*-t írnak, és dolgokra mennek: hasonló-képpen, némelly Gyóntatók kedvetlenek; sem kérdezkedni, sem hallani nem akarnak, a' melyből meg-érthetnék a' Lelki-betegnek állapattyát, és meg-orvosolhatnák: hanem, kemény dorgálással el-keseritik, és gyakorta kétségbe ejtik. kik meg nem gondollyák Sz. Pálnak ennez szép tanitását: *Atyámfiai, ha az ember hirtelen valami bűnben találtatik-is, ti, kik Lelkiek vagtok, az olyant oktassátok a' szelidségnek lelkével; meg-gondolván magadat, hogy te se kisértessél-meg*[a]: Mert *irgalmasság-nélkül-való ítélet lészen annak, a' ki irgalmasságot nem cselekszik*[b].

[a] Gal. 6. 1. [b] Jac. 2. 13.

B

VI. Fogyatkozás a' Testi-orvosokban, az; hogy el-hagyván a' régi Doktoroknak meg-próbált módgyát a' gyógyitásban, újat keresnek; és, a' mint szokták mondani, a' járt utat a' járatlanért el-hadgyák, és úgy, által-útat keresvén, kerülőre találnak. Azon-képpen némelly Gyóntatók, magok fejétől gondolt új véleke déseket követvén, sokakat veszedelemre vezetnek: holott az üdvösség dolgában, a' bizonyosb és bátoriágosb véleke déstkellene követni.

VII. Fogyatkozás a' Testi-orvosokban, az Egyenetlenség, mind magok-között, 's mind a' Patikárosokkal; és a' mit egyik felírnek mond, a' másik feketének ítéli: mellyet halván a' beteg, sem eggyiknek sem másiknak nem hiszen, hanem maga kivánságát követi, és veszedelembe hozza magát. Hasonló-képpen, néha nem eggyeznek a' Gyóntatók: eggyik igen kemény, a' másik igen lágy; és, a' mit ez meg-enged, amaz tiltya: melyből nagy lelki károk következnek. Nem méltó, hogy a' Lelki-atyák a' galambászokat kövessék, kik a' más galambit el-hitetik: hanem, mint *a' Kegyelem-tábláján-való Kerubimok, egy-másra nézzenek, orczájokat a' Kegyelem táblájára fordítván*[c]: az-az, egy-mást bőchüllyék, és szeressék; és chak azt keressék, hogy az Istennek kegyelmébe juttassák a' bűnösöket. Jó néven vegyék, ha egyebek segéteni akarják; és, az Apostolokat követvén, *inssenek a' más hajó-béliekneh, hogy segétsék őket a' halak-fogásában, vagy a' hajó-vonyásában*[d]. sőt, látván, hogy az aratás sok, de kevesek a' munkások, kérjék az aratásnak Urát, *hogy küldgyön munkásokat az ő aratásába*[e].

[c] Exod. 25. 20. [d] Luc. 5. 7. [e] Luc. 10. 2.

C

VIII. Fogyatkozás lehetne a Testi-orvosokban, a' nyilván-való Gonoszság: ha szánt-szándékkal el akarnák veszteni a' beteget; a' mint Tertullianus irja *Pindarus*ból *Aszclapius*ról, hogy ő meny-kővel vettetett-le az égből, hogy orvosság színe-alatt ártott az embereknek. Hasonlót ir *Marcus Cato* a' Görög Orvosokról, kik Olasz-országba ártani akartak. és talám hasonló okért tiltotta valaha az Anyaszentegyház, hogy a' Keresztyének a' Zsidóktól orvosságot ne vennének[f]. Adná Isten, hogy ne találtatnának Lelki-orvosok-is, kik a' betegeket veszni hadgyák, nem nyúlván úgy hozzájok, a' mint kívánnatnék, vagy Félelemből, vagy világi tekinterből, vagy hasznos keresésből; és úgy, mind azokat, 's mind magokat el-veszitik: Mert, *a' ki embertől fél, hamar meg-esik*[g]: *a' ki az Urban bizik, fel-emeltetik*. A' Lelki-orvos, hasonló légyen a' forgó kerekekhez, mellyeket Ezekiel látott[h]: *Négy ábrázattya légyen; Oroszlányé*, meg-dorgálván a' kemény-szivü bűnösöket: *Emberé*, vagy *Angyalé*, bátoritván a' töredelmes szivűeket: *Ököré*, mindeneket jól meg-rágván, és fontolván, a' munkát, és fáradságot örömest fel-vállalván: *Sasé*, elmélkedéssel és imádsággal az égig felhatván: egy szóval, hasonló légyen a' hoz, a' ki *mindennek mindenné lőtt, hogy mindeneket üdvözitsen*[i]. Nem igen régen történt a' *Neapolyi* tartományban, hogy egy Szerzetes Gyónto-atya, egy igen fő embert, magával-eggyütt az őrök kárhozatra vezetett; azért, hogy gonoszságáért meg nem feddette; hanem gyengén bánván véle, a' gonoszságban hevertette. ki, halála után, emberi ábrázatban két Ördöggel-eggyütt megjelent Gyóntatójának: és meg-jelentvén néki, hogy ő-miatta el-kárhozott, őtet-is testéből lelkéből el-ragadták az Ördögök; a' mint az után meg-jelentette a' társa, a' ki akkor vele volt; és látván az iszonyu dolgot, holt elevenen volt sok ideig; azután pedig fel-üdülvén, mindent meg-beszéllett.

[f] Tertull. de Cor. c. 7. [g] Prov. 29. 25. [h] Ezech. 1. 15. [i] 1. Cor. 9. 22.

D

II. RÉSZE.

LÁssuk már azokat a' Fogyatkozásokat, mellyek a' Gyónókban, vagy a' Betegekben találtatnak.

ELSŐ Fogyatkozás az; hogy az Orvoſt hamár nem hivattyák: azonban úgy el-hatalmazik a' nyavalya, hogy az orvoſságnak erejét meg-haladgya. Sokan vannak a' Lelki-betegek-között, kik ezt mivelik; a' Gyónáſt nápról-napra hallogattyák, és végre haſzontalanná tészik. Mert, noha a' Lelki orvoſság, ha jó, mindenkor haſznos, és ſoha nem lehet késő (mint a' teſti, ha idejét el-mulaſztya, ha jobnál jobb volna-is, nem haſználhat:) mindazáltal bizonyos, hogy a Gyónáſnak ſok okokból ártalmas a' hallogatás. hanem ha azért hallaſztaná ember, hogy jobban meg-vizsgállya magát, és nagyobb töredelmeſsége lehеſſen: vagy hogy jó Orvoſra találjon, a' ki tudgyon betegſégéhez: vagy hogy valami akadályból, mint *Excommunicatio*ból, ki-menekedgyék: vagy hogy nagyobb áitatoſságot nyerjen Iſtentől az imádſsággal, és egyéb jó cselekedetekkel. Ezeken-kivül, veſzedelmes a' Hallogatás:

I. Mert tudatlanſságból ſzármazik; és bizonytalan dolgot igér magának, a' ki csak hólnapot ígéri-is: mert azon éjjel úgy történhetik dolga, mint a' Gazdagnak, ki ſok eſztendőt igért magának; és azért *Bolond*nak mondatott [a]. Kegyelmes ugyan az Iſten, és *nem akarja a' bűnös embernek halálát, hanem hogy meg-térjen, és éllyen* [b]: de a' mód-nélkül-való hallogatás igen ellene vagyon. Azért mongya a' Bölcs [c]: *Ne késſél meg-térni az Úrhoz, és ne hallogaſd napról napra: mert hirtelen el-jő az ő haragja, és a' boſzſzú-állaſnak idején el-veſzt téged.* Nagy dolog, hogy minden egyéb dologgal ſietünk, és első alkolmatoſsághoz fogunk, csak ebben késünk, melly leg-veſzedelmesb!

II. Vakmerő a' Hallogatás: mert ſenki nem tudgya, ha léſzen-e módgya a' penitentziához. és hogy ígérheti az magának az Iſtennek Segétő-malaſztyát a' hoz, a' ki nem azon igyekezik, hogy az Iſtent meg-engeſztellye, hanem, hogy naponként újabb-újabb vétkekkel boſzſzontſa? Erről illyenyű példát ír *Béda*, egy Nemes vitézről [d]: kit, noha ő-maga az *Angliai Ethelredus* király intett a' Gyónáſra, mindazáltal addig hallogatta, hogy tellyeſséggel kétſégbe eſett, és Gyónás-nélkül hólt-meg.

III. Hazug a' Hallogatás: mert ha, midőn időd és egéſséged vagyon, el nem járſz dolgodban; ki hiheti, hogy más időben azt meg-chelekeſzed? Melly idő, bizonytalan-is; és, ha bizonyos volna-is, nem tudod, ha léſzen-e módod a' Gyónáſban, erőd, ſzód, okoſságod, és egyéb afféle ſzükſéges dolgaid. Azt írja *Petrus Damianus* Kardinály [e], egy *Gúnizo*-nevű Barátról, hogy a' *Perúſiumi* Kalaſtromban ſok váſotſágot chelekedett: végre, hogy nagyobb tiſztet kaphatna, az Ördőgnek ígérte teſtét. Az álnok Ördőg pedig azt ígérte néki, hogy halálát meg-jelenti harmad nappal az-előtt. meg-is jelentette. És *Gúnizo*, az egybe-gyűlt atyáſnaknak meg-beſzélette, minémű ſzövetſéget tött légyen. Kezdék azért azok a' Gyónáſra inteni: de ő leg-ottan el-alutt, és ſemmi-képpen fel nem ébreszthették. Más dologra kűnyen felſerkent, és akármit-is beſzélett: de mihelyen a' Gyónáſt emlitették előtte, iſmég el-alutt; és úgy, harmad nap-múlva meg-hólt: és annak adatott, a' kinek meg-hóldolt. Ennek volt ugyan ideje, de módgya nem volt, és Gyónás-nélkül el-kárhozott.

IV. Sok-képpen ártalmas a' Hallogatás: mert mentől tovább hallaſztyuk a' Gyónáſt, annál inkább el-felejtyük bűneinket; és azokról töredelmeſségünk nem-lévén, el-kárhozhatunk. Úgy vagyon, hogy, a' ki jó igyekezettel járúl a' Gyónáshoz, hogy, valami eſzébe jút, mind meg-mongya, ha ſzintén valamit el-felejt-is, nem kárhozik: de ha tudgya, hogy okot adott az el-feledéſre, arról vádolni kell magát, és azokat-is ſzánni bánni kell, a' mellyeket el-felejtett. mellyet nem tudom melly ſzorgalmatoſſan chelekeſznek azok, kik a' Gyónáſt ok-nélkül hallogattyák. Továbbá, a' Hallogatás a' bűnt-is nehézbé téſzi: mert az ember ſzokáſsá véſzi, és a' bűn-is nagyobb gyökeret vér; és nehézben irthatni-ki. Annak-előtte, a' mint Sz. Gergely mongya, a' Vétek az ő terhével, és nehéſségével máſra vonſzon, és úntalan többből, és nehézből. Végezetre, az ember valamíg a' bűnben marad, oſtort nyújt az Iſtennek, mellyel meg-bűntetſe: melly bűntetéſre az Iſten nem menne, ha az ember nem kételenítené.

V. A' Hallogatásból az következik; hogy ember nem ſzeretetből, és jó akaratból, hanem kétlenségből és félelemből gyónik: és haſonló Abſalomhoz, ki *eſztendőben egyſzer nyírette-el haját, mert terhelte őtet* [f]: az-az, olly igen gyönyörködött ſzép hajában, hogy külömben el nem nyírette, hanem midőn terhe-miatt el nem viſelhette. Ezek-is úgy gyönyörködnek a' bűnben, hogy, ha valami súllyos terhről nem félnének, ezen, vagy a' más világon, ſoha azoktól búlchúr nem vennének. Az-okáért, a' mint Abſalom, hajánál-fogva akadott fel a' cher-fára, és úgy életét-meg-ſzé; félő, hogy ezek-is, a' midőn ingyen ſem vélnék, fel-akadnak a' bűnökben, és meg-

[a] Luc. 12. 19
[b] Ezech. 33. 11.
[c] Eccli. 5. 8.
[d] Lib. 5. Hiſt. Angl. c. 14. Anno 704.
[e] In Exemplis, aus. extant. Tom. 3. Bibliothec. SS. Patrum.
[f] 2. Reg. 14. 26.
[g] 2. Reg. 18. 9. 14.

A

nem menekednek az ő rők halálától. mert *a' maga hamiszságit fogják-meg az istentelent, és az ő bűneinek kötelivel kötöztetik-meg* [h]. Az Isten azt paranchólta Moyses-által a' Názaréusok felől, kik az Istennek voltak szentelve, [i] hogy, *Ha valaki előttök meg-hólt, és azzal meg-fertőztetett az ő szentsége fejők azt mingyárt meg-borotválnák*: jelentvén, hogy a Keresztyének, kik a' Keresztség-által az Istennek szentelték magokat, mihelyen értik hogy az ő gondolattyok, vagy indulattyok, valami Bűn-által meg-fertéztetik, azt mingyárt el-borotvállyák a' Gyónással, és új indulatot 's gondolatot forgassanak elméjőkben: mert, ha azt nem chelekeszik, félő, hogy hajoknál-fogva fel ne akadgyanak. Sz. *Antoninus*, egy Nemes Iffiről azt irja [k]; hogy, noha igen gonoszúl élt, mindazáltal minden reggel azon könyörgött az Istennek, hogy elől-járó intés-nélkül ne hadná meg-halni. És egy-kor az imádságban az Angyal jelent-meg néki, és azt mondotta; hogy meg-halgattatott könyörgése. Abból bátorságot vévén, annál-is inkább követte teltt kivánságit. Nem sok idő-múlva, fő-fájást érzett, és ki nem akart házából menni. és noha fajtalan társai ingerlették szokott gyönyörűségekre, réa nem vehették; mert chak hamar hideg-lelés jött reája, és az ágyba ejtette. Azonban az attya fiai a' Gyónásra intették: kiknek azt felelte; hogy az nem halálos betegség, és rövid nap meg-gyógyúl. A' nyavalya nevekedvén, ismég intették az attyafiai a' Gyónásra: és akkor azt felelte; hogy meg-gyónik, de, hogy jobb modgyával lehessen, könnyebséget vár. Annál is inkább el-nehezülvén, szorgalmatosban intették, hogy el ne mulassa a' Gyónást: és akkor azt felelte; hogy olly nehezen vagyon, hogy azt sem tudgya mit mongyon. Végre el-közelgetvén a' halál, az Angyal is meg-jelent néki, mondván: Ideje hogy a' lélek ki-menjen testedből, és vége lészen ma életednek. Halván azt az inú, panaszolkodni kezdett, hogy az Ur meg-chalta: ki azt ígérte volt, hogy intés-nélkül meg nem halna. Kinek az Angyal azt felelte; hogy méltatlanúl panaszolkodik, holott egy-néhányszor meg-intetett: mert mikor a' betegség reája jött, a' halálnak elől-járó követe volt: másodszor, mikor az attyafiai a' Gyónásra intették: harmadszor, mikor a' Pap jelen lévén, meg akarta gyóntatni. kiknek mint-hogy engedni nem akart, több idő nem adatik néki: és úgy Gyónás-nélkül holt-meg.

B

Második Fogyatkozás a' Betegekben, az Orvosokban-való válogatás; kik chak nem minden-nap új-új Orvost hívatnak: meg nem gondolván, hogy *Hadrianus* Chászár azt mondotta, a' mint *Xphilinus* irja [l]; hogy az Orvosok sokasága ölte-meg a' Chászárt. Bizonyos dolog, hogy a' sok bába-között, gyakorta el-vész a' gyermek; és a' sok Orvos-között, a' beteg. Mert, noha mindenik jó módot tart a' gyógyításban: de nem követik mindnyájan azon módot, és úgy, a' mit egyik épit, a' másik el-rontya, és mindenik hiába fárad. Így vagyon azoknak-is dolgok, a' kik sok Gyóntatókhoz járnak és ezek Két-félék: Némellyek, két bizonyos Gyóntatót tartnak: eggyet ismérőt; kinél hogy jó vélekedésben légyenek, gyakorta gyónnyák közönséges vétkőket: másikat ismeretlent; kihez akkor mennek, midőn nagyot vétnek. Ezek hasonlók a' fő-emberekhez: kik, noha közönségesen egy lovon járnak, mindazáltal vezeték-lovat hordoztatnak mellettők, hogy, ha valami nehéz dolgok történik, a' nyúgott lovon inkább el-szaladhassanak. Némellyek, semmi bizonyos Gyóntatót nem tartnak; hanem mind addig változtattyák a' Gyóntatókat, míg nem valamellyre ollyra találnak, ki szájok ízit követi, és egy ért elemben vagyon vélek. Mert, a' mint a' Bölcs mongya [m], *a' bölcs ember el-távoztattya a' dorgálást, és akarattya-szerént talál hasonló példát*: az-az, nem szereti a' ki dorgállya, hanem a' ki az ő akarattyát követi, és hasonló hozzája. Kiről méltán mondhatni Salomonnal [n]: *Nem vészi-ké a' boland az okosság igéit, hanem ha azokat mondod a' mik a' szívében forognak*. Hasonlók ezek a' válott gyermekekhez: kik a' purdi-pénzt mind addig hordozzák, míg nem valami vaklyás kúfárra kötik: mert ezek-is gonosz életőket ide'-tova hordozzák; és látván, hogy a' tudós és Isten-félő Papok nem akarják javallani dolgait, valami tudatlant keresnek, ki nem értvén a' dolgot, a' rezet arany-gyanánt veszi. de ezek magokat challyák-meg, és vak vezérre bizván magokat, azzal-eggyűtt el-vesznek. Ezek, choda mint rágalmazzák a' jó Gyóntatókat, mint kegyetleneket, és embertelenecket; nem egyébért, hanem hogy az igazat meg-mongyák, és veszedelmes állapattyokat meg-mutattyák. De mi vétke vagyon a' tőkőrnek, hogy a' rútat szépnek nem murattya, sem a' baglyot publikánnak? Nem a' sik-mező vétke, hogy te azon nem járhatsz, tövis lévén lábadban; vagy a' hajóé, hogy benne nem maradhatsz, szédelgő fejed lévén; vagy a' környűl-állo szolgáké, hogy nem alhatol, forró betegség lévén rajtad; vagy a' fényes Napé, hogy reá nem nézhetsz, chipás és fájdalmas szemed lévén; vagy a' fő borsos éteké, hogy meg nem emésztheted,

h *Prov.* 5. 22. *Num.* 6. 9.

i *Num.* 6. 9.

k *S. Antonin. Chronic. tit.* 9. *c.* 13. §. 5.

l *In Hadriano.*

m *Eccli.* 32. 21.

n *Prov.* 18. 2.

gyenge gyomrod lévén: azon-képpen, nem a' Gyóntató vétke, hogy fe nem ízlelhetted dorgálását; hanem a' te gonoſz akaratod, hogy meg nem akarſz térni. Nem kedvellyük az Orvoſt, a' ki mindent meg-enged a' beteg-nek; és, ha azt látyuk, kétségbe eſünk a' beteg-felől: ſem a' dajkát, a' ki mindenben kedvezvén a' gyermeknek, mind kéſt 's mind tűzet eleibe ád; hogy ne sírjon, a' vízhez-is ereſzti; és valahova kívánkozik, oda viſzi: ſem a' Mestert, a ki a' deák gyermeket ſzájára bochátya: ſem a' kochiſt, a' ki a' ló ſzáját minden tórsánál meg-ereſzti: Mi az oka tehát, hogy chak azt a' Gyóntatót keresſük, és ſzerettyük, a' ki mindent meg-enged, ſemmitől meg nem dorgál? *Meg ne chalatkozzatok*, úgy-mond Sz. Pál [o]; *az Iſten meg nem chúfolztatik*: *mert a miket ember vet vend, azokat aratty a-is*: a' mint ember gyónik, úgy oldoztatik-is. [o] Gal. 6. 7.

Kérdéné valaki: A' ki válogathat a' Gyóntatókban, minéműt kell annak leg-inkább keresni, és válaſztani? Felelet. A' Gyóntató, Itélő-biró-is, Orvoſ is: mint Biró, tartozik a' bűnt meg-feddeni, és bűnretni: mint Orvos, tartozik azzal, hogy ſzeretetből gyógyíttſon. Az-okáért, a' jó Gyóntató, mint Biró, kemény; mint Orvos, kegyes: hogy ſe keménységével kétségbe ne ejtſen, ſe fölöttéb-való kegyeſségével ne kényesgeſſen: hanem, keménységével ſzájadon tartſon, kegyeſségével biztaſſon. és, a' mint az Iſten Szekrényében, a' *Szövetség táblái-mellett, Manna, és Veſzſző vót*: úgy a' Gyóntatóban, a' Tudomány-mellett, mellyet példáz a' Törvény, kívántatik az édes Mannának kegyeſsége, és a' keſerő Veſzſőnek keménysége: hogy az embert igaz úton vezetvén, ſe bal-kézre ne ereſzſze, meg-óltalmazván kegyeſségével a' kétségbe-eséſtől; ſe jobb-kézre ne bocháſsa, el-tiltván keménységével a' fölöttébb-való ſzabadságtól. B [p] Mat. 9. 4.

HARMADIK Fogyatkozás a' Betegekben, az; hogy, noha ſzorgalmatoſsan hozzájok hívattyák az Orvoſt, és azt nem-is változtattyák: mindazáltal, meg nem mongyák igazán nyavalyájokat; vagy hogy ſzégyenlik a' nyavalyát, vagy hogy irtóznak az Orvoſságtól, vagy valami más okból; kiknek gyógyúlások lehetetlen. Némelly Lelki-betegek-is, el-mennek ugyan a' Gyónáſra, és, a' mennyire lehet, nem-is változtattyák a' Gyóntatót, de bűnőkőt igazán meg nem vallyák. Ezek, nem chak egy rend-béliek.

I. Némellyek, ſemmit magoktól nem akarnak mondani, hanem azt kívánnyák, hogy a' Gyóntató kérdezze őkét, és meg-jővendőllye mit chelekedtek, mint ha Próféta vólna: a' mint Nabukodonoſor a' Bölchektől nem chak azt kívánta [q], hogy álmát meg-magyarázzák, hanem hogy az álmát-is meg-mongyák. és, a' mint Nabukodonoſor haragutt a' Bölchekre, hogy azt nem chelekedhették: úgy ezek-is búsúlnak, és panaſzolkodnak a' Gyóntatóra, ha minden vétkőket fel nem talállya. Melly kívánság, ſok-képpen alkolmatlan, és illetlen: 1. Mert az orcza-pirúlas, mellyet a' Gyónó érdemlett, és a' mellyet ſzenvedne bűneinek elő-ſzámlálásában, a' Gyóntatóra ſzáll, és ő ſzenvedi a' kérdezésben. 2. Ha valamit kérd a' Gyóntató, a' mit a Gyónó nem chelekedett; eſztelennek, vagy gyanakodónak ítélik. 3. Affélé kérdezésből, némelly ártatlanok meg-tanúllyák a' gonoſzt, mellyet az-előtt nem tudtak. Mert, holott a' Gyóntató nem tudhattya ſenkinek belső állapattyát, ollyat-is kérdhet, a' mit, ſe nem tudott, ſe nem gondolt a' Gyónó: de a' kérdéſ-után, gondolkodni kezd felőle, és talám meg-is próbállya. mellyalkolmatlanságot el-távoztat, a' ki maga elő-ſzámlállya bűneit. 4. A' ki ſok időtől fogva nem gyónt, hirtelen való kérdeſre hogy felelhet bizonyoſon, ha az-előtt meg nem vizsgálta lelki-iſmeretit? 5. Az ollyan gyónás, gyakortább chonka, és nem elégséges, ſem foganatos: mert affélé ember, nem olly ſzorgalmatos készűlettel járúl a' Gyónáshoz, a' minéművel kellene, és a' minéműt ollyan nagy dolog kíván. A' jó Sáfárok, hogy adóſságban ne maradgyanak, a' ſzámadás-előtt laiſtromjokat czikkelyenként meg-nézegetik. Minémű ſzorgalmatoſság kívántaſsék pedig a' Gyónáshoz, meg-érthettyük a' *Tridentumi* Concilionból: melyben azt olvaſsuk [r]; hogy az Angyalſzent-egyházban, a' Gyonótól egyebet nem kívánnak, hanem hogy, minek-utánna ember ſzorgalmatoſsan meg-rollállya magát, és lelki-iſmeretinek kebelét meg-rázogattya, és minden rejtek-helyeit meg-látogattya; azokat a' Bűnőket meg-vállya, mellyekkel emlekezik hogy az Iſtent meg-bántotta. A' hol, nem lehetetlen dolgot kíván ugyan az Anyaſzentegyház, de ſzorgalmatoſt, a' minémű a' lélekben-járó dologhoz illik. D [r] Sess. 14. c. 5.

II. Némellyek mondanak valamit; de a' mi leg-nagyobb, azt el-halgattyák. Kik nem chak magoknak ártanak, hanem a' Gyóntatót-is ſzidalmazzattyák: mint a' melly beteg mértéktelenűl viſeli magát, nem chak magát veſzti, hanem az Orvoſnak-is gonoſz nevet ſzerez, mint-ha tudatlan, vágy gond-viſeletlen lótt vólna. Nagy álnok-

ſága ez

A

ság ez az Ördögnek, hogy a Gyónónak száját bé-fogja (melyről másutt szóllottát,) hogy bűnét meg ne vallya; arra pedig, hogy bűnét mentse, vagy bé-palástollya, nyelvét meg-oldgya, hogy nagyobb bűnt térösben vélle. Mihelyen a' mellső Szüleinket meg-csalta, arra vitte, hogy inkább mentsenek vétkőket, hogy sem meg-valliának [a]. Azont cselekedte Kaimal, midőn Abelt meg-ölte [b]: Saúllal, midőn az Istennek parancsolattya-ellen, az Amalecziták leg-jobb barmait meg-tartotta [c]: Giezivel, mikor Elíseus bíre-nélkül el-vőtte Naamántol a' ruhákat, és a' pénzt. Tudgya az Ördög, minémű nagy vérek légyen a' véteknek él-takadása, vagy el-titkolása a' Gyónásban, és azért mesterkedik, hogy arra vigye az embert: kinek nem csak meg nem bocsáttattak egyéb meg-vallatott bűnei, hanem azokon felyül, nagy Szentségtörést cselekezik: az-az, a' Szentség-ellen vétkezik: melly az hiánnya, hogy ember minden vétkeit, mellyeket túd, meg-vallya. De az Istent-is meg akarja rettenni, el-titkolván (hogy már) ő-előtte vétkét. mivelhogy a' Pap a' Gyónásban, az Istennek Hely-tartója. Ezt az Isten, egy Szerzetesnek choálatos példában mutatta-meg: mert, midőn egy Aszszony'állat gyónt, azt látta, hogy a' szájából gyakorta úndok varas békák ugráltak-ki: de el-végezvén a' Gyónást, eggyül-eggyig mind viszszamentek; és azokon-kívül, más útálatos béka-is ment beléje, melly a' többinél nagyobb és iszonyúbb volt. Mellyel Isten azt jelentette, hogy egy bűnét el-halgatván az aszszony, a' többi bűnei-is meg maradtak, és azokon felyül más nagy vétket-is cselekedett, melly a' többit meg-haladta. Az-okáért, meg kell tekintenünk. Mi módon, és mi okkal kötözi-meg az Ördög az ember nyelvét, hogy vétkét igazán és éppen meg ne vallya: vagy Micsoda akadályi lehessenek az embernek, hogy a' Gyónásban valamelly vétkét el-halgassa. Mellyet hogy könnyebben meg-érthessünk, példa-alatt magyarázom-meg.

B

III. RESZ.

C

AZ Zsidók Negy-képpen kötözték-hó az Halottakat: hasonló kötözést találhatunk az Ördögnek, a' Lelki-halottakban, vagy a' Bűnösökben.

Először: A' Zsidók a' Halotnak orczáját kötözték bé; a' mint Jánosról olvasuk [d], hogy az orczáját kötözéssel vált bé kötve. Ez a' Szemérmetességet példázza; melly miatt sokan, vagy tellyességgel el-mulattyák a' Gyónást, vagy a' Gyónásban némelly vétkőket el-halgattyák, bé-képpen a' bujaságot. Ebben az Ördög nagy álnokul cselekezik-mert; néha a' szemérmetességet tellyességgel el-felejteti, mikor az Isten színe-előtt szemtelenül vétkezünk; néha pedig úgy forgattya előttünk, hogy a' bűnt chak meg-vallyi sem merjük az Istennek Hely-tartója-előtt. Nagy chalárdsága ez az Ördögnek, az embernek pedig nagy balgatapsága: mert nem egy állapatban vagyon, a' Gyónásban, és a' Gyónás kívül meg-tudott dolog. Félhetünk az embertől: mert azt gondollyátyuk, hogy, ha meg látnyák hogy vétkezünk, jó hirünket nevünket előttők elveszttyük: vagy hogy be-vádolnak bennünket, és meg-is büntetnek. De ezeknek minch helye a' Gyónásban: mert a' Pap, se vádolónk nē lehet, sem bizonyságot ellenünk nem tehet; de senkinek nem-is szólhat arról a' mit a' Gyónásban hallott, hanem chak annak engedelméből a' ki meg-gyónt. Nagy dolog, hogy, noha a' bűnt mindenütt követi a' pirúlás és szégyenlés mindazáltal azt leg-inkább akkor tészők félre, mikor a' bűnt akarjuk cselekedni; és akkor vészők-elő, mikor azt meg kellene gyónnunk. Holott tellyességgel külömben kellene cselekednünk: és a' Gyónásban, annyiból félre kellene rennünk, hogy meg ne némíttana bennünket; egyéb-ha pedig mindenkor előttünk kellene viselnünk, hogy mint valami erős szabola meg-tartóztatna a' bűntől. Mert a' Bűn, Háromszor ítéltetik meg, és mindenütt követi az orcza-pirúlás és szégyenlés: I. a' földön, a' Pap-előtt: mivelhogy a' Krisztus a' Papokra bízta *a' bűnnek meg oldozását, vagy meg kötözését* [e], *vagy bochátását, vagy meg-tartását* [f]. II. Halálunk órájában, mikor lelkünk a' testtől el-válik; de nē emberek előtt, hanem az Isten előtt: mert *az embernek halála-órájában, az ő cselekedetinek ki nyilatkoztatása* [g], és; *Künyök Isten-előtt, kinek-kinek halála napjában, meg-nyittatnak a' titkos szívek* [h]. arra pedig szükséges az ítélet. Azért mondya Sz. Pál [i]: *El-végezve vagyon, hogy az embereknek egyszer meg-haljanak, az után pedig az ítélet.* III. Az Utolsó ítélet-napján, a' Krisztus-és az egész Világ előtt.

Mind a' Három ítélő-szék előtt, helye vagyon az orcza-pirúlásnak: de az Utolsó ítélet-napján, olly nagy lészen, hogy a' bűnösök azt fogják mondani a' hegyeknek [k]: *Essetek reánk: és a' halmoknak: Burkoljatok bé minket.* és [l]: *Rejtsétek el minket, a' Királyi-szék-ben ülnek orczája-előtt.* És nem ok-nélkül: mert fő-képpen akkor tellyesedik bé, a' mit a' Próferták-által meg-jövendölt az Úr [m]. *Meg-fedlek tégedet, és meg-adom a' te vétkeidet* (hatvan-

ságidat.)

[a] Mart. 28. 15.
[b] Jonas 1. 13. Hebr. 11. 29.
[c] 1. Reg. 15. 18.
[d] Joan. 11. 44.
[e] Matth. 16. 19.
[f] Joan. 20. 23.
[g] 1. Tim. 5. 24.
[h] Rom. 2. 16.
[i] Hebr. 9. 27.
[k] Luc. 23. 30. Apoc. 6. 16.
[l] Ps. 49. 21.

ságidat.) és [h]; *Reád bochátom az én haragomat, és meg-ételik tégéd a' te ételed-szerével, és elébbe vetem minden útálatoſságidat.* és [i]; *Fel-fődözöm a' te ſzégyenedet a' te orczád-előtt, és meg-mutatom a' Pogányoknak meztelenségedet, és az Országoknak gyalázatodat.*

A

h Ezek. 7. 3. i Nahum. 3. 5.

Halálunk-után-is, a' Magán-való ítéletkor, nagy orcza-pirúlás léſzen: melyről azt olvaſtam, hogy, midőn egy ifiú, Szerzetes-életre akarná magát adni, az annya igé ellén-tartott beſe, de végre meg-engedte. mert az ifiú gyakorta azt mondotta néki; Egyebet nẽ tehetek, mert lelkemet üdvözíteni akarom. Az-után a' Szerzetben, reſtűl viſelte magát; és olly betegségbe eſett, hogy minnyájan halálát várták. Akkor lelkében, az Iſtenek Itélő-ſzéke-eleibe ragadtatott, hogy látásban meg ítélterneék. És midőn már ſzintén a' kárhozató ſententziát várná fejére, az annyát előtte látta, ki kemény chúfolásſal pirongatta, mondván: Fiam, hol vagyó az a' mondás, Üdvözíteni akaró lelkemet? Mellyet hallván, ſzégyenletibẽ az Anya lábaihoz borúlt orczájára. És midőn magához térvén fel-üdűlt, és meg-gyógyult, igẽ ſzentűl élt és keſerves penitentziát tartott. és midőn némelyek azt tanácſlották néki, hogy a' teſti ſanyargatáſt meg-méréklené, azt felelte: Ha el nem ſzenvedhettẽ akkor az anyám pirongatáſát, mi módon ſzenvedhetem-el az Iſtentől-való gyalázatot, minden emberek-, minden Angyalok-, és az Iſten-előtt?

B

A' Pap Itélő-ſzéke-előtt-is ſzükséges ugyan az orcza-pirúlás; sőt üdvöſſég-is-is: mivelhogy az Iſtẽ, mint jó és bölcſ Orvos, ellenkező orvoſságokkal orvoſollya a' vétket; a' vakmerőſéget félelemmel, a' gyönyörűſéget fájdalomal, a' kedveskedéſt haraggal, a' ſzeretetet gyűlöléſséggel, az orczátlan ſzemtelenséget orcza-pirító ſzégyenüléſsel: de mindazáltal, olly ſelerűnek tetſzik ez az orvoſság, hogy ſoká, chak hogy annak keſerűſégẽt ne érezzék, örök kárhozattyokra el-halgattyák bűnöket. A' Bűn, nyavalya; a' Penitentzia, orvoſság és ſaſtrom: a' Bűn, gyalázatos, és ſzégenység; a' Penitentzia pedig, jó reménſéget ád embernek. Ezt az Ördög fel-forgattya, és el-változtattya, a' bűnek engedvén a' bizodalmat, és el-hitetvén az emberrel, hogy ſokáig él, és elég ideje vagyó a' meg-térésre, és hogy az Iſten mindenkor örömeſt bé-fogadgya a' meg-térő bűnöſt, arra viſzi, hogy bátorságosbá, és ſzemtelenbűl vétkezzék: a' Gyónásba pedig, a' ſőlőttebb-való ſzemérmetéſséget keverte, hogy ember meg ne merje gyónni vétkét. Az Iſtẽ, úgy-mond Aranyſzáju Sz. János [k], a' bűnnek adta a' ſzégyenléſt és az orcza-pirúláſt, a' Gyónáſnak pedig, a' jó reménſéget, és bizodalmat: az Ördög viſzſza-fordittya a' dolgot, és a' bűnnek adgya a' bizodalmat, a' Gyónáſnak a' ſzégyenléſt. És gyakorta történik, hogy, a' ki a' penitentziában mindẽ egyéb nehéſséget meg-győzött, a' ſzemérmetéſségtől meg-győzetteſsék: úgy hogy, minek-utánna meg-ſzánta bánta bűnét, sőt meg-is ſiratta; minek-utánna el-tekéllette magában hogy életét meg-jobbittya, és bűneire viſzſza nem tér; minek-utánna ellenségivel meg-békéllett, adóſinak meg-fizetett, mindenektől bochánatot kért; minek-utánna nagy buzgóſsággal könyörgött, nagy alázatoſsággal bőjtölt, nagy ſerénységgel alamiſnálkodott, midőn már a' Pap-előtt térdre eſett: imé az álnok Ördög, a' Szemérmetéſségnek zabolájat ſzájába veti, és meg-győzi. Az Ördög a' Szemérmetéſséget, mint leg-erősb vitézét, a' hátúlsó dandárba helyhezteti, és azzal gyakorta minden dolgát helyére állattya, ha ſzintén minden egyéb ſeregit meg-futamtattyák-is. Nem kétlem, hogy az Ördög, eſzébe vévén valami kűlső jelekből, hogy ember bűneiből ki akar térni, meg ijed; úgy-mint, ha láttya hogy gyakorta kezd imádkozni, hogy a' mellyét veri, hogy ſoházkodva ſiránkozik, hogy lelki emberekkel beſzélget, hogy teſtét ſanyargattya, hogy a' gonoſz társaſágtól magát meg-vonſza: de, valamíg a' Szemérmetéſséget kezéből ki nem verik, mind bizik hogy győzedelmet vehet. és bé-tellyeſedik a' Próféta módáſa [l]: *A' fiak a' ſzűlésig jutottak, és nincsen erő a' ſzűléſre.* és [m]; *Az Eſtem fiai a' kéz-iratot meg-vonván, és meg-erőſítvén, viſzſza-tértek a' harcz-napján.* mert a' jó igyekezet, melly hajlandó a' méhbe-való fogadáshoz, és a' harczra-való kéſzűléshez, végbe nem mẽt a' ſzemérmetéſség-miatt; és a' gyermek, a' jó gyümölch, és a' győzedelem, el-veſzett.

k Hom. 5. de Penitentia, Tom. 5.

C

l Iſa. 37. 3. m Pſal. 77. 9.

D

Történik, hogy a' jó erős Vitéz, kedves Iován jargalván, addig hántattya magát, hogy a' ló meg-ijed, vagy meg-botlik, és Vitéz uram ki-ſittyen a' nyeregből, és a' ló el akar futni: de, mint-hogy a' fékemlőjét erőſſen tartya, és a' zabolát a' ſzájában jól meg-rángattya, ſohová nem mehet; és mind addig ſanyargattya a' zabolával, hogy iſmég hátára űl, és oda vezeti a' hová akarja. Az Ördög, erős Vitéz; ki a' bűnős emberen hatalmat vévén, úgy jargal rajta a' mint kedve tartya. Történik, hogy a' nyomorúlt bűnős ember, meg-ijedvén az örök kárhozattól, vagy valami kárvallásba elvén, magába tér, és az Ördögöt ki-veti a' nyeregből, és nem akarja többé hordozni. De mit mivel az Ördög? A' fékemlőt, és a' zabolát keményen tartya, a' ſzáját bé-fogya, hogy meg ne gyönnyék; és akképpen iſmég meg-hajtya, és oda vezeti a' hová akarja. Valóban nagy ereje vagyon a' Szemérmetéſségnek: mert

A

nem chak fegyver-fogásával, és harczolásával; nem chak jelen-létével, és rettentő ki-tetszésével, de chak távúl-való emlékezetével is el-rémíti, és meg-győzi az embert. mert, mínek-előtte az ember hozzákezd a Gyónáshoz, chak említtetődgyék-is arról, el-rémúl, és el-sárgúl; ajakit őszve-kapcsollya, és nyelvét meg-kötözi, hogy szollásával meg ne szabadúllyon.

Chodálkozásra mélto, hogy az emberek-előtt, olly hatalmas a'Szemérmetesség, hogy az őrök jótól sokakat el-vonszon, és az őrök kárhozatra nyakra-főre taszít; az Isten-előtt pedig, olly gyarló és erőtlen, hogy sem a gonoszról meg nem tarrótat, sem a'jora nem izgat: holott tellyességgel külömben kellene lenni; a'mint nyilván ki-tetszik, ha egy-más ellenébe helyheztettyük, az Isten szemeit, és az ember szemeit; és meg-gondollyuk, mellyiktől kellyen inkább félni. Mert a'ki jól meg-fontollya az Isten böltheségét, és a gyóntató Pap tudományát, eszébe veheti, hogy méltatlan ez-előtt sőlőttebb ízemérmeskedni a'szóllásban, az Isten-előtt pedig nem pirúlni a'gonosznak chelekedésében. Mert I. A'Pap, chak puszta ember, nyavalyákkal rakva, gyarlósággal környűl-vétetett, tudatlansággal meg-homályosodott, gonossággal el-tőlt: és ha olyan nem volna-is, ollyan lehetne, és a'gyónónál-is gonoszb, ha az Isten gond-viselése nem támogatná. mert ninch olly gonoszság, mellyet, ha egy ember meg-chelekeszik, hogy más-is meg ne chelekedhesse. és minnyájan mondhattyák: † Ember vagyok; semmi emberi dolgot idegennek nem alitok magamtól. Az Isten pedig, nem chak minden vétek-nélkől vagyon, de nem-is vétkezhetik; minden tisztaságnak kút-feje, minden áltatlanságnak gyökere, minden tekélletességnek tengere. II. A'Pap, meg-látt, és távúl-való dolgot hall: az Isten pedig, a'jelen-valót láttya. sokkal inkább fel-gerjedünk pedig a'látással, hogy-sem a'hallással ‡. III. A'Pap-előtt, nem a'sőlőttéb-való szemérmeskedés, hanem annak meg-győzése bőchülletes, és érdemes: az Isten szemeiőtt vétkezni pedig, nagy szemtelenség, és gyalázat. Nem mélló tahát szégyenlenűnk, hogy lelkünk házából ki-vettyük a'szemetet, és a'drága edényből a'mosléket; hanem, szégyenlyük azt lelkünkbe eresztení, vagy bele hordani. Vallyon azt kell-e szégyenlenűnk, hogy bűneinket meg-valván, az Angyalokat és az egész mennyei udvart gyönyörködtettyük, és hálá-adásra indittyuk; vagy inkább azt, hogy bűnt chelekedvén, azokat meg-szomorittyuk, vagy őrömtől meg-foszttyuk? Vallyon gyalázat-e a'rabságból ki-menekedni; és nem inkább rabságba esni? Vallyon szégyen-e a'sebből meg-gyógyúlni; és nem inkább ellenség-miatt sebbe esni? Szégyenlyük azért a'bűnbe-való eletet, és nem abból-való fel-kelést.

† Homo sum: humani nihil à me alienum puto.

‡ Segnius irritant animos demissa per aures, Quàm quæ sunt oculis subjecta fidelibus

B

C

Kérdené valaki: Mi az oka, hogy az emberek-előtt-valo meg-szégyenűlést olly igen kerűllyük, az Isten-előtt-valóval pedig semmit nē gondolunk? Mert akárki-is úgy általlya ha az emberek a'vétekbe kapják, hogy még a'világosságot-is futtya, hogy vétkét el-titkolhassa: az Istennél pedig, ki mindenütt jelen vagyon, és mindent lát, keveset gondolnak, mint-ha chak kő- vagy fa-előtt vétkeznének. Maga azt gondolhatnák, hogy az emberek nē láttyák, mint a vakok; vagy ha láttyák-is, ellene nē állhatnak, mint a'gyermekek; a'vagy hogy meg nem mozdúlhatnak, mint a'betegek; vagy hogy nem értik, mint a'bolondok; vagy hogy nem gondolnak véle, mint a' hasonló bűnősök; vagy hogy nem ismérik őket, mint az idegenek és jövévények. De ezeknek ninch helye az Istenben mert mindeneket lát, hatalmas a'bűntetésre, igen érti a'bűnnek gonoszságát, igen gyűlöli azt, és mindeneket ismér mint tulajdon alkotmányit.

Mi lehet tahát az oka? I. Az-e, hogy mi nē úgy láttyuk az Istent, mint az embereket; a'mint Sz. *Bonaventura* jelzi [a]: és, a'mint szokták mondani, A'mit a'szem nē lát, azt a'szív nem bánya, vagy nem fél tőle? De elég az, hogy az Isten lát minket, és azért kell tőle félnűnk: mert a'vak-is nē lát mást, de fél hogy őtet más láttya: és, a'mint Sz. Agoston mongya [b], a'szolga, vagy a'béres, nem azért munkálkodik, vagy a'munkától meg nem szűnik, hogy ő láttya az Urát, hanem, hogy azt a'lettya, hogy őtet láttya az Úra.

a In Planctu Ecclesiæ, p. 1. c. 12.

b In Psal. 93.

D

II. Az-e, hogy régtől-fogva-ismétvén az Istē irgalmasságát, nagyobb bátorságot veszűnk; inkább bízván az ő irgalmasságához, hogy-sem az emberekéhez? De ez nagy balgatagság: mert nem az ember-ellen vétesz fő-képpen, hanem az Isten-ellen; a'mint Dávid mondotta [c]: *Chak neked vétkeztem.* és nem az ember ítél-meg, hanem az Isten. Továbbá, nagy háládatlanság, és, a'mint Sz. Pál mongya [d], az Isten jósága, türése, hoszszu-várakozása gazdagságának meg-útálása: mellyel haragot gyűjtünk magunknak, az Isten igaz ítéletinek napján. mert az igaz okosság azt mutattya, hogy, a'kitől több jót vészűnk, annak többel tartozunk.

c Psal. 50. 6.

d Rom. 2. 4.

III. Az-e, hogy az Isten szemünkte nem veti mint az emberek; ki nem jelenti mint az emberek; nem vádol, hanem inkább ment bennünket; mellyet nem chelekeszenek az emberek? Úgy-e? Hallgat ugyan egy-ideig az Isten, nē panaszolkodik: de el-jő az

idő;

idő, melyben meg-szóllal, és kinényen meg-ítél minden kegyelem-nélkül. Hallyad mit mond a' Prófétánál [r]: *Mindenkor hallgattam, vesztegettem, türtem: szóllok mint a' szülő: el-pusztítom, és el-nyelem mindenektől.*

IV. Az-e, hogy nagyobnak tartyuk a' jelen-valo bűntetést, melly az embertől származik, a' jövendőnél, mellyet az Isten reánk bochát; mint szintén hogy inkább kedvellyük a' jelen-valo jókat, a' következendőknél; és, a'mint szokták mondani, Jobb ma a' kézben-valo veréb, hogy-sem holnap a' mezőn-járo túzok. Az-okáért a' tolvaj, a' kit azzal fenyegetett egy Barát, hogy az Isten meg-bűnteti Ítélet-napján, mivelhogy a' palástyát el-vonta volt, azt felelte: Jó atyám, mint-hogy az sok idő-múlva léfzen, add ide a' képadat-is; én-is azonban gondot viselek magamra, és el-szerzem dolgomat. De ez-is balgatag tévelygés: mert, noha a Közönséges utolsó ítélet, talám nem olly hamar léfzen; mindazáltal, a' Magán-való ítélet-felől, melly mingyárt a' halált követi, egy órát sem ígérhetünk magúnknak. De bátor az-is nagy távúl volna: ninch-e mindékor elég büntetése a' bűnös embernek, a' lelki-ismeretnek furdalása? A' halálra-való embert, nő mingyárt viszik az akasztó-fára: de azért a' tőmlőczben elég győtrelme vagyon. Nem szól kölkődik Isten más hóhér-nélkül; a mint *Plutarchus* mondotta [s]: meg-éri mi magúnkat, mert, a'mint-hogy a' kit meg kell ölni, maga viszi keresztét: úgy a' gonoszságnak-is magától vagyon győtrelme, és az istentelen magának elég hóhér. Az-okáért, ha az Itélő a' Bűnös embert meg akarja kötöztetni, vagy lánczra vettetni, elég arra a' Bűn: mert *Az ő hamissága fogják meg az istentelent, és az ő bűnének kötelevel kötöztetik-meg* [t]. Ha tőmlőczbe, vagy mély veremhe akarja vettetni, elég arra a' Bűn: mert az istentelen *Vermet nyitott, és meg-ásta azt: a' verembe esett, mellyet csinált* [u], Ha terhhel akarja le-nyomattatni, elég arra a' Bűn: mert *a' hamisság, mint a' nehéz teher* [x]. és kemény *iga* [y]. Ha szidalmaztatni, és gyaláztatni akarja, arra-is elég a' Bűn: mert az istentelenek *gyalázattal illetik az ő testőket bánán-magokban* [z]. Ha, végezetre, a' tengerbe akarja-is süllyesztetni, követ kötvén a' nyakára, arra-is elég a' Bűn: mert az istentelent *meg-nehezíti az ő hamissága; és el-esik, és többé fel nem kél* [a].

Az-okáért, ha jól meg-gondollyuk a' dolgot, ennek leg-főbb oka a' Hitnek fogyatkozása: mert, noha elménkel talám hiszszük, hogy az Isten mindeneket lát, és a' hit bizonyosb a' szemmel-való látásnál: mindazáltal, mi-magunkat meg-challyuk; és a' mit közönségessen hiszünk, attól magunkat ki-vészük, azt vélvén, hogy a' mi mindeneken meg-történik, mi-rajtunk meg nem eshetik. melyben nagy chalatság vagyon. Es ha a' Hitnek szemeit jól fel-nyitnák az emberek, rellyességgel különben kellene okoskodniok, mondván: Minnyájan meg-halnak, 's én halhatatlan léfzek-e? Minnyájan megítéltetnek, 's én el-rejtezhetem-e? A' pokol tűze mindeneket keményen éget, 's engem nem hevít-e meg? Az Istennek bűntető vesszeje mindenekre vigyáz, 's nékem el-alusik-e? Nagy sokan hirtelen meg-halnak, 's én háromszor idéztetem-e? Nagy fogyatkozása ez a' Hitnek, melly még Évától származott, midőn azt mondotta [b]: *Ne-talám meg ne haljunk*, holott azt kellett volna mondani: Bizonnyal meg-halunk. és most sokakban el-hatalmazott, kik minden dologban *Talám*oznak; és azok-felől-is kételkednek, a' mit minden bizonnyal kellene hinnick. Az-okáért, méltán mondhatnák az Apostolokkal [c]: *Öregbítsed bennünk a' Hitet*: úgy hogy a' hitet a' chelekedet bizonyíttsa. és ne mondhassák felőlünk: *Vallyák hogy ismérik az Istent, de chelekedetőkkel tagadgyák* [d]. De lássuk már a' többi Kötözéseket-is.

Másodszor: A' Zsidók a' Halotnak kezeit kötözték-meg: mellyen érthettyük a' főfvények félelmét; kik a' gyónást, vagy tellyességgel el-mulattyák, vagy istentelenül megchonkittyák: félvén, hogy, ha meg-mongyák az ő hamis keresményőket és praktikájokat, a' Pap viszsza-adattya a' mit sok időtől-fogva koporitottak, és talám táskára jútt ügyők. Ez eggyik fő oka, mellyért kevés Zsidók térnek a' Keresztyén hitre: ez az oka-, hogy ritkán gyónnak az Uzoráfok, hamis Birák, Prókátorok, és Kalmárok. Meg-engedte vólna Fárao az Izraël fiainak, hogy a' pusztába menvén áldoztak volna az Úrnak; de olly okkal, hogy *a' barmokat Egyiptusban hadták vólna* [e]. azon-képpen az Ördög-is megengedi efféléknek, hogy predikátziót halgassanák, alamisnát-is adgyanak; de a' hamis keresményt viszsza ne adgyák, és ne mongyák Zakeussal [f]; *Ha valamiben valakit meg-chalta, négy-annyit adok viszsza.* Hogy nem gondollyák-meg, hogy semmit *nem használ az embernek ha az egész világot meg-nyeri-is, lelkének pedig kárát vallya* [g]? Hogy nem gondollyák-meg, hogy, a' mit most nagy érdemmel, és lelkök nyugodalmával, jó akaratból el-hagyhatnának, azt az-után, és talám chak ma-is, kétek-nélkül-is, és hafzontalanúl el kel hadniok?

HARMADSZOR: A' Zsidók a' Halotnak lábait is meg-kötözték: mellyen azoknak reménteleníségőket érthettyük, kik azért mulattyák-el a' gyónást, hogy nem reménlik

A
[r] Ésa. 42. 14.

B
[s] De Sera Numinis vind. p. 553.

[t] Prov. 5. 22.

[u] Psal. 7. 16.
[x] Psa. 37. 5.
[y] Thren. 3. 14.
[z] 2 Sam. 1. 24.
[a] Ésa. 24. 20.

C
[b] Gen. 3. 3.

[c] Luc. 17. 5.
[d] Tit. 1. 16.

D
[e] Exo. 10. 24.

[f] Luc. 19. 8.

[g] Mat. 16. 26.

A

a' jóban végig-való meg-maradáſokat; és jobnak alittyák, hogy meg ſe gyónnyanak, hogy-ſem álhatatoſok a' jóban ne légyenek. De mod-nélkül cheleskeſznek: mert nem félnek attól, hogy ſokáig maradnak a' gonoſzban, hanem hogy ſokáig kelletik a' jóban meg-maradniok: nem gondolván-meg az Iſten Malaſztyának erős- és hatalmas-voltát, hogy azzal mindent végbe vihetnek [h]: nem gondolván, hogy a' melly Iſten a' jónak el-kezdésére fel-indította őket, annak végheż-vitelére-is hozzá ſegéti [i]. Haſonlók ezek, a' balgatag úton-járókhoz: kik, el-vetvén az igaz útat, reſtellik a' viſzſzá-térélt; és úgy, hová tovább mennek, annál távúlb esnek a' helytől, a' melyre igyekeznek. Bizzanak az Iſtenben; meg-gondolván, hogy *Senki meg nem ſzégyenűlt, a' ki az Iſtenben bizott* [k].

h Phil. 4. 13.
i Phil. 2. 6. 2. 2. 13.

k Rom. 5. 5.

Negyedszer: A' Zsidók a' Halotnak egéſz teſtét-is bé-takarták: mellyen érthettyük, a' hoſzſzú életről-való haſzontalan, és bizonytalan reménséget: melynél nincs gyarlóbb dolog. és főlőtte ſokan meg-chalatkozván benne, hamar meg-halnak, és örökké el-veſznek. Erről ſzámtalan ſok példáink vannak: és, mivelhogy nem akartak akkor meg-gyónni a' mikor lehetett vólna, akkor kezdik akarni, úgy-mond Sz. Agoſton [l], a' mikor nem lehet.

l Lib. 3. de Lib. arb. c. 18.

Hogy pedig mind ezekből a' kőtőzéſekből meg menekedgyünk; és igazán, 's éppen meg-gyónván, bűneinknek tellyes bochánattyát vegyük: ſzükség, Elsőben; hogy valami Halálos bűnt tudunk, a' melly lelkünk-iſmeretit vádollya, azt azon-egy Papnak, és egy gyónásban meg-vallyuk: az-az, nem eggyik réſzét égynek, és a' máſikát máſnak; ſem eggyik réſzét ma, és a' máſikát egy-néhány hét- vagy hólnap-múlva. Másodſzor; hogy a' Halálos bűnöknek ſzámát-is, a' meńyire lehet, meg-vallyuk; és, ha azt ſzintén bizonnyal nem tudhattyuk, leg-alább, vagy leg-fellyebb hozzá arányozzunk. mondván: Gondolom hogy leg-alább, vagy leg-fellyebb, ennyiſzer; vagy, mindennap, minden hétben, vagy hólnapban ennyiſzer, vagy, valamennyiſzer alkolmatoſságom vólt hozzája. Harmadſzor: mint-hogy némelly kőrnyűl-való dolgok a' Vétket igen meg-változtattyák, azokat-is meg kell vallani; fő-képpen az őtődik, hatodik, és hetedik parancholatbá: úgy-mint, Ha a' kit meg-ölt, vagy vert, Egyházi ember vólt, vagy Előtte-járója, vagy Attyafia, vagy Szüleje: A' kivel fajtalankodott, ſzűz vólt-e, vagy özvegy, vagy házas-ſzemély, vagy rokona, vagy apátza, vagy ferńű, vagy oktalá-állat. mert ezek mind külömbőző vétkek, és eggyik a' máſiknál nagyobb: Ha lopott. Szent-helyről-e? Egyházi marhát-e? igen ſokat-e? vagy igen ſzegény embertől-e? Ha haragutt, ſok-ideig tártotta-e, vagy hamar meg-békéllett? és egyéb effélèket: mellyekről tanúságot vehet a' Keresztyén ember a' Lelki-atyáktól; hogy akképpen a' Gyónáſnak Szentségével, üdvőſségünkre élhesſünk: mellyet engedgyen mińyájunknak a' kegyes Iſten, az őáldott Sz. Fiáért. Amen.

B

C

HARMADIK PREDIKATZIO.

Az Ó Teſtamentomban Malakiás Próféta [a], az Újban Sz. János Apoſtol [b], a' Papokat Angyaloknak nevezik; mint-hogy, tiſztekhez-képeſt, né kevés haſonlatoſság vagyon közöttők. Mert, Elsőben; Az Iſten az egeknek forgatásában, az Angyalok ſzolgálattyával él: a' földön az Anyaſzentegyháznak igazgatásában, a' Papokával. Másodſzor: Az Angyalok, az egeket forgattyák, hogy a' földet gyümölchőztetsék: a' Papok, a' földön-való vitézkedő Anyaſzentegyházat őntőzik tudománnyal, hogy a' meńyei Paradichomot jelos fiatalokkal bé-ültetsék. Harmadſzor: Az Angyalok, menny-országból követséget, és ajándékot hoznak a' földre: a' Papok, az Iſté ſzine-eleibe mény-országba, imádságokat, és áldozatokat bochátnak. Negyedſzer: Az Angyalok, az Iſtent ſzínről ſzínre látták, benne helyheztetvén minden bóldogságokat: a' Papok a' Kriſtuſt, a' Kenyér ſzíne-alatt, kezőkben forgattyák; azzal magokat, és a' Híveket táplálván. Mind-azáltal, némelly dolgokban a' Papok, felyűl is haladgyák az Angyalokat: I. Az Írás az Angyalokat, *Szolgá*knak nevezi [c], a' Papokat, *Iſten barát*inak [d]. II. Az Angyalokat, *Követ*eknek [e], vagy *Hirdető*knek; a' Papokat, *Király*oknak [f]: az Angyalokat, *Lélek*eknek [g]; a' Papokat, *Iſten*eknek nevezi [h]. és azt kívánnya tőlők, hogy *Szentek légyenek, mint az Iſten* [i]: kik az Iſteni igékkel, és emberi chelekedettel, földi dolgokból mennyei Szentségeket ſzereznek: a' Kenyeret, és a' Bort, a' Kriſtus Teſtévé vérévé változtattyák: a' bűnősöket meg-igazíttyák; az áldozat-által az Iſtennel megbékéltetvén; a' Szentségekkel meg-ſzentelvén, imádságokkal ségétvén, Iſten igéjével legeltetvén; és, hogy egyébről most ne ſzóllyak, Iſtenek hatalmával a' bűnből meg-öldozván, vagy a' bűneit meg-bochátván; melyre-való hatalmac, a' mái Evangéliomba vőtt

D

a Mal. 2. 7.
b Apoc. 2. 1, 8. 12. 18. 3. 1. 7. 14.

c Hebr. 1. 7. 14.
d Dan. 15. 15.
e Luc. 2. 10. f Apoc. 5. 10. 1. Pet. 2. 9.
g Num. 11. 17. 24.
h Ioan. 10. 35.
i 2. Pet. 1. 16.

a' Kriſtusról

a' Kriſtuſtól. melly Hatalom, ſoha ſenkinek nem adatott az Ó Teſtamentomban; az Újban ſem egyebeknek, hanem chak a' Papoknak. Melynek, mivelhogy a' mi részünkről-való eſzköze a' Gyónás; a' mint az előbbi Predikatziókban meg-mutattam: e' mostaniban meg-mutatom, Minémünek kell a' Gyónásnak lenni, hogy a' Papoktól, mint Iſten Hely-tartóitól, bűnünk bochánattyát nyerhessük.

I. Meg-mutatom a' Dávid mondásából, Minémű légyen az igaz Gyónás.

II. Meg-bizonyítom, azt-is, még-tételről-való igaz tudománt.

III. Meg-mutatom a Gyónás haſznát, és Minémű Penitentziát tartottak a' régi Keresztyének.

ELSŐ RESZE.

MInt hogy Dávid egy ſzavával nyerte-meg bűneinek bochánattyát, mondván [k]; *Véleztem az Urnak*; kétség-nélkül jól tudta a Gyónásnak modgyát, mellyet keves igékkel meg-jelentett, mondván [l]: *Mondék; meg-vallom magam-ellen hamiſságomat az Urnak: és te meg-bochátad bűnömnek iſtentelenségét.* Melly mondásban több lelki tanúság vagyon a' Gyónásról, hogy-ſem ige; a' mint majd meg-látyuk.

Az Első ige; *Mondék*: az-az, el végeztem magamban, nem valami hirtelen-való indúlatból, nem gyermeki gondolatból, hanem jól meg-roſlált okokból. *Mondék*: az-az, a' mint Sz. Gergely magyarázza [m], nem kételenségből, ſem történetből eſett, hogy én vétkemet neked meg-jelenteném, és hamiſságomat el nem rejteném; hanem igaz töredelmeſségből, és gyónásra-való ſzándékból, mellyet ſzívemben el-végeztem. Illyen el-végezett ſzándéka volt a' tékozló fiúnak, midőn azt mondotta [n]: *Fel-kelek, és az én Atyámhoz megyek.* Melyből azt tanúlyuk; hogy, a' ki gyónni akar, jól hozzá készűllyön, lelki-ismeretiről az előtt ſzámot vegyen; és ne kívánnya a' Gyóntatótól, mint valami jövendőlőről, hogy elő-ſzámlálya vétkeit. *Én bölcheség a' tanúsában iakom*, úgy-mond ő-maga a Bölcheség [o]; *és fellen-vagyok az eſzes gondolatokban.* A' hirtelen gondolatokból, ritkán ſzármazik jó végezés: és nem jól cselekeſznek, a' kik készűletlenűl járúlnak a' Gyónáshoz, chak azért, hogy egyebeket látnak hogy gyónnak. Ha valami ſzén-égető, vagy kémény-ſilztító, látván egy tiſztes ifiat ki-jőni a' barbély mű-helyéből, vagy a' főrdő-házból; és vévén eſzébe, hogy amaz ſzépen meg-mosódott, meg-ottan ő-is bé-menne, és azt kívánná hogy miugyárt őtet-is olly ſzépen meg-moſsák: nem eſztelennek tartanád-e? Hasonló-képpen, a' ki a' bűnek úndokságában ſokáig hevert, több időt kíván a' jó készűlethez, hogy-ſem a' ki minden hólnapban, vagy hétben gyónik, és naponként meg-vizsgálya lelki-ismeretét, ſzámot vévén tőle. Melly készűlet, magában foglallya a Bűnnek meg-gyűlölését, mellyel az Iſtent (ki Minden jó,) meg-bántotta; mellyel minden jókat el-veſztett, és minden gonoſzt fejére hozott; és el-tekélli magában, hogy azt többé nem chelekeſzi. Ez a' készület, nem találtatik azokban, a' kik a bűnre-vivő okokat, és alkolmatoſságokat el nem távoztattyák, mellyek az előtt gyakorta meg-ejtették. Heában ſzeded-el gyakorta a' pók-hálót, ha bé nem rekeſzted a' lakó helyét-is, hogy többé ki ne jöhessen hálót chinálni. Moyſes nem chak darabokra tőrte az Arany-borjút, hanem ugyan *porrá tötte, és a' vízbe vetette*, hogy azt többé, ha akarnák ſe imádhatnák [p]. Nem kell kűnnyen meg-áldozni azokat, a' kiktiſztátalan ſzemélyekkel laknak, hanem ha búlchút vésznek tőlök. mert heába kergeted az ebeket és varjakat, míg a' dőgben tart-, mert mingyárt ismég reá mennek: *A ki pedig ſzereti a veſzedelmet, abban el-veſzik* [q].

Azok ſem cselekeſznek e' ſzerént, a' kiket ha int a' Pap, hogy jobb készűlettel járúllyanak a' Gyónáshoz, haraggal el-mennek, és többé viſzſza nem térnek. Kik hasonlók a' beteghez, a' ki orvoſságot kérvén az Orvoſtól, ha az Orvos halladékot ré-ſzen, azért hogy akkor nem jó orvoſságot venni, hanem jobb időt kell várni, mint hogy a' hallaſztás nem-is veſzedelmes: meg-haragſzik, és más tudatlan Orvoshoz megyen, ki, nem gondolván az időnek alkolmatos-voltával, valamit ir eleibe, és útra bochátya, vagy haſznál vagy nem; és gyakorta többet árt, hogy-ſem haſznál.

Végezetre, azok ſem követik a' Dávid mondását, kik nem jó akarattyokból, hanem kételenségből gyónnak: mert, a' mint Sz. Bernárd mongya [r], a' Gyónáſnak nem kell kénſzerítésből ſzármazni. Saul-is ſzintén azt mondotta [s], és kétſzer-is mondotta, a' mit Dávid [t]: *Véleztem*: de, mivelhogy azt inkább mondotta kételenségből, hogy-ſem mint jó indúlatból, nem mondotta néki azt Sámuel, a' mit Náthan Dávidnak; *Az Ur el-vötte a' te bűnödet*: hanem [u]; *Meg-vetett téged az Ur, hogy ne légy Király.* Nem eggyezett Saulnak a' ſzája a' ſzívével.

k 2. Reg. 12. 13.
l Pſ. 31. v. 5.
m In Pſal. 31. qui eſt ſeptimus Penitent.
n Luc. 15. 18.
o Prov. 8. 12.
p Exo. 32. 20.
q 1. Cor. 3. 17.
r Ser. 3. de S. Andrea
s 1. Reg. 15. 24. 30.
t 2. Reg. 12. 13.
u 1. Reg. 15. 26.

A

A' Második ige: *Meg-vallom*: az-az, nem mentem magamat; nem hímezem-, sem paláſtolom vétkemet, hanem igazán meg-mondom: nem tettetem a'tőrödelmeſ-séget, nagy foházkodáſsal, mellyemnek gyakor űtésével; nem igérem álnokúl, hogy többé nem chelekeſzem, más lévén igyekezetem: hanem, igazán meg-mondom vét-kemet. Tettetésből mondotta Párao [x]: *Vétkeztem most-is: az Úr igaz; én, és az én népem istentelenek*, mert ifinég *meg-keményítette ſzívét, és nem akarta Iſráëlt el-bocsátani* [y]. Ez-ellen chelekeſznek, a'kik, noha meg-vallyák vétkőket, mindazáltal az alatta-valo ál-nokságot el-hálgattyák; midőn elzőkbe veſzik, hogy a'Pap, vagy tudatlanságból, vagy maga gondolatlanságából, a'dolgot jól nem érti. Haſonlók ezek a Sámáriai aſz-ſony'állathoz, ki igazán mondotta [z], hogy *nincs férje*: de el-hálgatta, hogy *a'ki vólt, nem ő férje vólt*. Az-okáért, a'Gyónó tartozik, vagy tudós és okos Papot keresni, vagy, ha ollyat nem talál, annak fogyatkozását helyére hozni, nyilván meg-beſzélvén a'dol-got minden környüle-valókkal, hogy meg-értſe a'Pap hol fekſzik a'nyúl. És ez fölőtte igen ſzükséges az Udvar-bíráknak, Tiſzt-tartóknak, Kalmároknak, Fizetők, és Pro-font-meſterekneк, Prókátoroknak, és egyéb prakticákkal-élő embereknek. Azért, a'ki ſzánt-ſzándékkal tudatlan Papnak gyónik, a'végre hogy valamit eſzébe ne vegyen, vagy ne kénſzerítttſe elég-tételre, haſzótalanúl gyónik. és midőn a'Gyónó eſzébe véſzi, hogy a Pap nem értette a'dolognak állapattyát (mellyet meg-ſajdíthat abból, hogy kichíny Penitentziát ád, vagy valami más jelből,) tartozik világosban tudósítani a'Papot, hogy jól meg-értvén a'dolgot, igaz ítéletet tehéſſen. mert, ha azt nem chele-keſzi, ſzintén annyi mint ha ſzánt-ſzándékkal el-titkolná vétkét.

B

Ez-ellen chelekeſzik az-is, a'ki vétkét menti, és kiſſebbíti; melly Sok-képpen történhetik: I. Ha a'Pappal el akarja hitetni, hogy a'vétek nem ſzánt-ſzándékból, ha-nem történetből lőtt; a mint Moyſesnek beſzéllett Aaron, mondván [a]: *El-hoztak és nékem adták az aranyat, és vetém azt a'tűzbe, és ez a'borjú jöve-ki*. mint-ha chak történetből for-máltatott vólna a'borjú képe; maga ugyan formát chinált, és abba öntötte az aranyat. Így, a'ki ſzánt-ſzándékkal korchomára mégyen, vagy olly vendégségbe, melyben tud-gya hogy duskát iſznak: nem mondhatja igazán, hogy történetből kochagoſodott-meg. II. Ha a'ſokaſsággal, vagy egyebek példájával menti, és ſzépíti dolgát; mint a' Kalmárok az űzorát, a'közönséges ſzokáſsal, és az Orſzág engedelmével; mint a'kóbor-ló Katonák a'dúláſt-foſztál; az Udvari legények a'czifrát; a'Szabók, ötvösök, takárſok, kik a'maradékpoſztót, ezüſtöt, foltalat meg-tartyák. Haſonlók ezek Abſalomhoz, ki *el-ajándzotta ugyan hajat eſztendőben egyſzer* [b], de azt a közönséges mértékkel mérte-meg: mert

C

b 2. Reg. 14. 26.

chelekedetőket a közönséges ſzokáshoz ſzabják, és a'tudatlanok példáit követik. ho-lott mindent a'Szent helynek-mértékével kellene meg-mérni [c]: az-az, az Iſtennek tör-vényéhez ſzabni, mert a'ſokaság, a'vétket meg nem könnyebbíti, hanem inkább meg-nehe-zíti, és nagyobb büntetésre méltóvá téſzi. Zakæus, eſzébe vévén, hogy a'ſokaság-miat nem láthatta a'Kriſtuſt; azt alatt hagyván, *fel-hágott a'fára. Ne kövesd a'ſokaságot*, úgy-mond Moyſes [d], *a'gonoſz-tételre; ſem az ítéletben a'ſokak tetſzésén meg ne nyugodjál, hogy az igazról el-hajolly*. Sócrates, a'mint *Laërtius* irja [e], a'tudatlan ſokaság kö-vetőit azokhoz haſonlí otta, kik a'roſz pénzt, eggyenként, meg-vetik; de ha rakásban lattyák, el-véſzik: mert, a'kinek egyedűl nem hinnél, az, ha több haſonlókkal eggyütt vagyon-is, több hitelt né érdemel. Mert nē azt kell nézni, mennyin vańaka a'kiket követni akarſz, hanē, minémūek. mert a'roſz pénz, minden nűtt roſzſz, ha nagy rakáſsal vagyon-is.

c Lev. 5. 15.

d Exod. 23. 2.

e Lib. 2. c. 5.

D

III. Ha a'Chillagokkal menti magát, mondván: *Saturnusban lőttem, azért vagyok reſz, és ſrégy: Mercurius* játékoſsa, vagy lopóvá rőtt; *Mars* fajtalanná, *Jupiter* kevéllyé, a' Hóld álhatatlanná, a' Nap czifrává. Távúl légyen a'Kereſztyénektől efféle balgatag-ság: a'Chillagokat nem uralkodáſra, hanem ſzolgálatra teremtette az Iſten [f]. IV. Ha az Iſtenre akarja bűnét kenni; mint Adám, mondván [g]: *Az aſz ſzony'állat, melyet tár-ſúl adtál nékem, adott nékem a'fáról*. Mint-ha azt mondotta vólna: Miért adtál olly tárſot, a'ki meg-ejtett? Illyenek, a'kik mindenben azt mongyák: Terméſzetem hozta ezt, vagy amazt. Az Iſté adgya a'terméſzetet: de az magában nē gonoſz. Hogy-ha hajlando a'vé-tekre, azt nē azért adta az Iſtē, hogy meg ejtene, hanē hogy fel-ébreſztene; okot adna a' viadalra, és a diadalomra-is: mert olly Maſaſztot adott, mellyel a'terméſzet indu-lattyát könyen meg-zabolázhatod, és mindē jóra igazgathatod. V. Ha az Ördöggel menti magát; mint Eva, mondván [h]: *A'kígyó chalt-meg engem, és ettem*. Minden dolgot az Ördögre fogni, merő balgatagság: gyakorta az ember ád okot néki, hogy kiſértſe, maga-viſeletével, melyből eſzébe véſzi hajlandóſágát, és úgy ád alkalmatoſságot eleibe. Nem így chelekedett Dávid: ki, ſem *Bethsabé*vel nem mentette magát, hogy ſzeme-előtt történt; mert el kellett vólna ſzemét fordítani: ſem a'ſzolgaival, kik hozzája

f Sapiens dominabitur Astris.

g Gen. 4. 19.

h Gen. 3. 12.

i Gen. 3. 13.

vitték;

vitték; mert nem kellett vólna azoknak engedni, ha ſzintén ők unſzollották volna-is, hanem meg-feddeni, és büntetni, mint az után Bánaát és Rekabot: kik azt véllyék, hogy kedves dolgot chelekeſznek néki, meg-ölték Isboſetet [k]. Sem a' hillagokkal nem mentette magát Dávid: mert azok nem vétkeztetik az embert, hanem inkább, *Az egek az Iſten dicsőſégét beſzéllik* [l]. Sem a' Terméſzettel: mert erősb annál az Iſten maſtzerya; melly, midőn embernek ſzivét meg-tágasittya, ugyan *fut az Iſten parancholatinak útán* [m]. Sem az Iſtennel: ki *Nem hamiſſág-ſzerető* [n]. Sem az őrdöggel; mert a' ki Iſtenben bizik, *nem fél a' déli Ördögtől* [o]: hanem egy-általlyában magára vetett, és magának tulajdonitotta a' vétket. és azért mondotta [p]: *Uram, könyörülly rajtam: gyógyitſad-meg lelkemet, mert vétkeztem neked.* És [q]: *Könyörülly rajtam Iſten, a' te nagy irgalmaſſágod-ſzerént. Mézd-ki az én hamiſſágomat; és a' bűnöm előttem vagyon mindenkor. Csak néked vétkeztem, és gonoſz-t cheleked-tem eláted.* És [r]: *En vagyok a' ki vétkeztem: én chelekedtem hamiſſan.* Efféle vallás kegyelmet nyér: a' namis mentés pedig, őregbitvén a' vétket, haragot nyér.

A' Harmadik ige: *Magam-ellen*: az-az, nem más vétkét, hanem a' magamét vádolom, és vallom; a' mint a' tékozló fiú mondotta [s]: *Atyám, vétkeztem az ég-ellen, és te-ellened: már nem vagyok mélto, hogy te fiadnak ki-vattaſſam*: és a' Publikánus, mondván [t]: *Iſten légy kegyelmes nékem bűnösnek*, azért verte a' mellyét-is, hogy maga-ellen panaſzlott, magat itélte mélтónak a' büntetéſre. Ez-ellen chelekeſznek, a kik inkább panaſzolnak másra, hogy-ſem magokra: ki réſzeges férjére; ki tékozló fi leſégére, ki ſzo. fogadatlan gyermekire, ki lopó chelédire, ki a' Fejedelmekre, s ki másra. Urunk a' poklosokat a Papokhoz küldvén, azt mondotta nékik [u]: *Mutaſſátok-meg magatokat* (nem mást) *a' Papoknak*: mert *az Igaz, elsőben maga vádolója* [x]. A' kőz-gyónásban, háromſzor ütvén a' mellyünket, azt mongyuk: *En vétkem, én vétkem, én fölötte nagy vétkem*: jelentvén, hogy magunkat akarjuk vádolni, és nem mást. Gondollyuk meg, hogy az Iſten Itélő ſzéke-előtt vagyon ügyünk, ki mindeneket jól lát, és meg nem chalattatik: heában vér a' Nemes ember a' kemény Tiſztartóra, vagy a' kegyetlen Iſpánra, a' Jobbágyok nyúzálában; a' Had nagy, az ő vitézinek nyughatatlanſágára, a' kóborlásban; a' Férhú, feleſégének kívánſágára, a' ceſtrában, a' Fiak, az attyokra; a' tanitványok, a' Meſterekre; a' hallgatók, a' Predikátorra, a' gonoſz példában; a' bűnben-heverő emberek, Gyóntatójokra, a' nem oktatásban: ſenki, mis bűnével a magáét meg nem könnyebbiti; sőt gyakorta nehezíti, mert hazugſággal tóldgya; a' mint Saul chelekedett [y], és kegyelmet nem nyert. Mélto az Iſtent Dávidda azon kérnünk [z]; hogy *ne hajtſa ſzívünket gonoſz igékre, a' bűnökben-való mentségek mentségére*; mert az nagy vétek. És panaſzolkodik az-ellen Jeremias, mondván [a]: *Senki jót nem ſzól; ſenki penitentziát nem tart az ő bűnéről, mondván: Mit chelekedtem?* Távúl vólt a' től jób, és azért mondotta [b]: *Ha el-rejtettem, mint ember, a' bűnömet, és el-titkoltam kebelemben hamiſſágomat*: az-az, bár meg-büntetteſſem ha azt chelekedtem. Holott vedd eſzedbe, hogy a' ki felebarátya vétkét ok-nélkül ki-nyilatkoztattya a' gyónásban-is, bűn; és, ha nagy a' dolog, Halálos bűn: hanem ha a' Gyónónak lelke üdvőſsége kívánná, és a' Gyóntató kilőmben meg nem orvoſolhatná. mert, a' mint Sz. Tamás mongya [c], inkább tartozunk üdvőſségünkre gondot viſelni, hogy-ſem felebarátunk jó hirére-nevére; holott gyónás-kivül-is ſzabad felebarátunk vétkét meg-jelenteni, jó tanátſnak-, vagy ſegétſégnek okáért, hogy magúnkat a' bűntől meg-óltalmazhaſſuk: tahát ſokkal inkább a' gyónáſban; mert azt a' Gyóntató ſemmi okon ki nem jelentheti.

Azok-is ez-ellen vétkeznek, a' kik a' gyónásban inkább dichérik magokat a' bűnről, hogy-ſem vádollyák és *az ő bűnöket, mint a' Sodoma hirdetik, és el nem titkollyák* [e]: vagy nevetve ſzámlállyák-elő bűnöket a' vagy, mint ha meſét mondanának, ſemmi töredelmeſséget nem mutatnak, ſem jobbúláſt nem igérnek. Kiknek kemény ſzóval azt mondhatni Dávidda [f]: *Mit dichekedel a' gonoſtságban, ki hatalmas vagy a' hamiſſágban?* mert *dicsőſégök gyalázattyokra vagyon* [g]. Ha meg-gondolnák mit veſztettek a' Bűnnel, és mit nyertek vele, el-fejtenék a' nevetéſt, és keſerveſſen ſiratnák bűnöket, Dávidda [h], Magdolnával [i], Péterrel [k]. A' régi Doktorok, a' Penitentziát, Hajó-törés után valo máſodik deſzkának, vagy táblának nevezték: jelentvén, hogy, a' mint nehezebb a' habok-közzül egy deſzkán ki-menekedni, hogy-ſem egéſz hajón; úgy nehezebb meg-igazúlni a Penitentzia-, hogy-ſem a' Keresztſég által, mellyet a *Hajóhoz* haſonlit Sz. Péter [l]: nem chak azért, hogy a' Penitentziát chak az igaz Pap ſzolgáltathattya, a' Keresztſéget pedig, ſzükſégnek idején, akár-melly ember-is, chak hogy vize, és igyekezete légyen, és az igéket jól mongya: ſem chak azért, hogy nehezebb a' Pap-előtt elő-ſzámlálni Bűneinket, hogy-ſem fejünket meg-mosatni: ſem chak azért, hogy a' Keresztſeg tellyeſséggel megújittya az embert, és mind a' bűntől, 's mind azzal érdemlett büntetéſtől meg-ſzabadittya; mellyet nem mindenkor chelekeſzik a' Penitentzia, hanem gyakorta meg-ma-

A
k 2. Reg. 4. 12.
l Pſ. 18. 1.
m Pſ. 118. 32.
n 1 Joh. 4. 16.
o Pſ. 90. 6.
p Pſ. 40. 5.
q Pſ. 50. 1. 5. 6.
r 2. Reg. 24. 17.
B
s Luc. 15. 18.
t Luc. 18. 13.
u Luc. 17. 14.
x 1 Joh. 1. 8.
y 1 Reg. 15. 13. 14. 20.
z Pſ. 140. 4.
C
a Jerem. 8. 6.
b Jób. 31. 33.
d 2. 2. 73. a. 2.
e Eſa. 3. 9.
D
f Pſ. 51. 1.
g Phil. 3. 19.
h Pſal. 6. 7.
i Luc. 7. 38.
k Mat. 26. 75.
l 1. Pet. 3. 20.

A rad a bűnteresre-valo kötelesség, vagy ezen, vagy a más világon: hanem azért-is, hogy a Penitentziához nagyobb bánat, töredelmesség, és sirás kivántatik, hogy-sem a Keresztséghez.

a Luc. 18. 11 A Negyedik ige: *Hamisságomat*: mert a'gyónásban, chak a Bűnökről kell vallást tenni, és nem kell Jó cheleke-detünkről emlekezni, a'mint chekedő Farisæussal, mondván a: *Nem vagyok mint egyéb emberek, ragadozók, igazságlatlanok, parasnakok, vagy mint ez a Vámszedő: kétszer böjtölök egy hétben, dézmát adok mindenekből a'mi-ezt birok.* Nem arra adgyák az orvosságot, hogy a'jó nedvességet ki-vigye, hanem hogy a'gonoszt kergesse-ki: a'Gyónás sem arra-valo, hogy abban Jó chelekedetedet beszéllyed, hanem hogy bűneidet meg-vallyad. Az ér-vagás-után, ha a'jó vér jő-ki, és a'gonosz benn marad, jele a'halálnak; de ha a'gonosz ki-jő, és a'jó meg-marad, meg-gyógyulásnak jele: azon-képpen, a ki a'Gyónásban chak Jó chelekedetit hánnya, és bűneitől-halgattya, nem igyekezik meg-igazúlni; de a ki, a'jót magában tartván, a'gonoszt ki-mongya, jó remenség lehet meg-igazúlása-felől. Közel járnak ehhez, a'kik, mid'ön a'Pap valami olly-at talál kérdeni a'mit nem chelekedtek, nagy kevélyen azt felelik: Távúl légyen az én-tőlem: nem szokásom hogy azt chelekedgyem: nem ránn-ottak arra a'szüléim: jó atyám, ne légy olly vélekedésben felőlem: más dolgot keress az én süvegem, vagy palástom-alatt. Effele feletet mutató dölyfősség, és ellenkezés a'Gyónáshoz-valo alázatossággal; és jobban, 's könnyebben azt mondhatnák: Abban, Istennek kegyelmeből, vétkemet nem tudom. Azok sem messzire járnak ezektől, a'kik, a'meg-mondott vétket mingyárt meg-trágyázzák valami jóval; és a'bűnös hústok jó-ízű lenni akarnak chinálni: úgy-mint, haragudtam felebarátomra; de meg-béke-lettem véle: rágalmaztam szomszédomat; de mingyárt meg-bántam: megvertem feleségemet ok-nélkül, de meg-követtem: szolgámat a'tömlöczbe vettettem; de az-után meg-ruházám: Szombaton húst ettem; de Pénteken vizzel kenyérrel böjtöltem, mert a'következendő jó chelekedet, az előbbi gonoszt meg nem javittya; és a'mi meg-lőtt, az oda vagyon. Azon pórázon járnak azok-is, kik némelly apróléknak dolgokról, nagy hoszszán és hiába-valo beszéddel emlekeznek, a'derekas-mellől pedig rövid szóval el-múlnak; a'vagy olly homályosan említik, hogy a Pap alig veheti észébe ha mese-e, vagy való dolog: és igy, meg-dézmállyák ugyan a'ménta, kaprot, és kömént, a'Farisæusokkal; el-hadgyák pedig a'mik nehezbek a'Törvényben, az ítéletet, és az irgalmasságot b. holott, a mint Urunk mondotta; *Ezeket* (a'nagyokat) *szükség volt meg-chelekedni, és amazokat el nem hagyni*: úgy hogy, a'ki az apróléknak dolgokban annál-is szorgalmatosb légyen.

b Mat. 23. 23

C

Az Ötödik ige: *Az Urnak*: Mint-hogy a'Vétek az Ur-ellen vagyon; szükség hogy a'vallás-tétel is ő-előtte légyen: nem hogy ő-néki az szükséges volna, ki vallás-nélkül-is mindeneket jól tud; hanem hogy mi azokat a'Jószágos chelekedeteket gyakorlyuk, mellyekről az első Predikatzióban emlekeztem, és azokban a'jó gyümölchökben részesüllyünk, mellyeket magával hoz a'Gyónás. Azokáért, holott a'vétek az-ellen vagyon, a'kinek mindenben kedvét kellett volna keresnünk: következik, hogy bánkodnunk kell a'Bűnön, és töredelmességre kell indúlnunk; a'mint a'Próféta jelenti, mondván c: *Szaggassátok a'ti szíveteket.* Melyek nagy haszna vagyon: mert, *a'töredelmes és alázatos szívet, az Isten meg nem útálya*: sőt, *Közel vagyon az Ur azokhoz, kik töredelmes szívvel vannak*. Azért mongya az Isten Isaiásnál d: *Kire tekintsek, hanem a'szegényekre, és a'töredelmes szívüre, és az én beszédemet rettegőre?* Ez pedig a'töredelmes szív, Két dolgot foglal magában: Az előbbi bűnnek meg-útálását, és a'következendőnek el-távoztatását: úgy hogy, a'mint Sz. Gergely mongya e, Siralluk a'meg-chelekedett gonoszt, és ne chelekedgyünk siratni-valót.

c Joel. 2. 13.

d Psal. 50. 19. Psal. 33. 19. Isa. 66. 2.

e Hom. 34. in Luc.

D

II. RÉSZE.

Az Utolsó ige: *Es te meg-bochátottad Bűnömnek istentelenségét.* Nem mongya Dávid, hogy az Isten meg-engedte a Bűnnek büntetését, mert, a'mint imént-is mondám, gyakorta a'Bűnnek meg-bochátása-után-is, a'Büntetésre-valo kötelesség meg-marad, és azért szükséges az Eleg-tétel, vagy ezen, vagy a'más világon. Ez a'Keresztyén vallás-nak, melly sok jeles Példákból meg-bizonyúl: I. Példa, Moysesé és Aaroné: kiket, mint-hogy nem dicsőítették az Urat a'kő-sziklánál, azzal büntetett az Isten, hogy az Igéret-földébe nem mehettek, hanem a'pusztában kellett meg-halniok f: Senki pedig azon nem kételkedik, hogy a Moyses és az Aaron vétkét meg-bochátotta az Isten, és kegyelmébe fogadta őket, hanem-tsak arrán az idő-szerént-valo büntetést. II. Példa, Dávidé: kinek, noha az Isten meg-bochátotta vétket, a'mint Nátan Próféta nyilván

f Num. 20. 24. Deut. 32. 49.

meg-

meg-mondotta néki [z]: mindazáltal, a' bűntetés fenn-maradott, és a' fia meg-hólt. Másodizor-is, noha könyörgött az Istennek [a] mindazáltal a' bűntetés tellyességgel meg nem engedtetett; hanem, hogy a' dög-halál-, éhség-, és had-közzűl eggyet válaszszon; a' mint meg-is lőtt: és hetven-ezer embere hólt-meg. Erre azt feleli *Calvinus* [b], hogy azzal a' bűntetéssel, nem boszszujára állotta az Isten az el-múlt vétekért, hanem Dávidot intette, hogy többé ne vétkezzék: és hogy afféle oktor, Atyai dorgálás, nem Bíró büntetése. De nem úgy vagyon. Mert az első Büntetés azért volt, a' mint az Irás nyilván mongya, hogy az Úr ellenségének okot adott a' káromlásra, és azt jól értette Dávid, 's azért sirt, böjtölt, a' földön feküdt, hogy a' fiának halálát el-távoztatná. Mellyet nem cselekedett volna, ha a' Büntetés a következendő Bűnnek el-távoztatására lőtt volna. mert olyan szükséges dologtól nem kell félni, hanem inkább kívánni kell. De értvén, hogy az előbbi vétekért volt, más módon akarta az Istent meg-kérlelni, és tehetségeszerént más úton eleget tenni. Továbbá; az Isten halállal-is bünteti az embert a' meg-bocsáttatott vétekért; a' mint Moysest és Aaront, és sokakat az Izraël fiaiban; a' mint majd meg-mondom. melly büntetés, a' következendő Bűnnek el-távoztatásáért nem lehet. III. Példa, Az Izraël fiaié: kik-közzűl, a' Borjú imádásért, válogatás-nélkül, huszon-három ezer embert vágatott-le Moyses [c]. Hihetetlen pedig, hogy azok mind bűnben hóltak-meg: mert meg-engesztelte vólt Moyses könyörgésével az Istent [d]. Mikor pedig az egész nép zúgolódott Moyses- és Aaron-ellen [e], az Isten meg-bochátotta Bűnöket, a' Moyses könyörgésére [f]: de mindazáltal, a' Büntetést meg nem engedte; hanem, Jósue- és Káleb-kivűl, valakik meg vóltak számlálva, ki-rekedtek az Igéret földéből, és meg-hóltak a' puszrában [g]. Melly Büntetés nem azért lőtt, hogy többé ne vétkezzenek, hanem, hogy vétkezzek a' mint az Úr jelentette, mondván [h]: *Meg-sínérítek az én bosszúságomat.* melly az el-múlt vétekért szokott lenni. Az-okáért, nincs semmi helye a' *Calvinus* feleletinek.

Vedd eszedbe pedig, hogy effele büntetéseket, néha az ember fel nem válthat másféle jó tetteményekkel: mert az Isten egy-általyában el-végezte, hogy meg nem engedi. Mert Dávid könyörgött, és böjtölt; de a' fiának életet nem nyert: Moyses-is könyörgött, kívánván be-menni az Igéret-földébe; de nem engedtetett-meg néki [i]. Néha pedig fel-válthattya; a' mint a' Niniveiek példájából ki-tetszik: kik, mivelhogy könyörgöttek, böjtöltek, zsákba öltőztek, meg-engedte Isten a' gonoszt, mellyet szóllott volt hogy cselekednék velek [k]. Azt ő-maga meg-igérte az Isten, Salomonnak [l], és Jeremiásnak [m]. Az-okáért Dániel, meg-magyarázván a' Nabukodonosor látását, melly-által büntetéssel fenyegette az Isten, ezzenna vetette [n]: *Az-okáért, Király, az én tanátsom tetszék néked, és a' bűneidet alamizsnákkal valtsd-meg, és a te hamisságaidat a' szegényekhez-való irgalmasságokkal?* A' hol látod, hogy Dániel nyilván mongya, hogy az érdemlett Büntetést fel-válthatni jó-cselekedetekkel. Nem igazán mongya pedig *Calvinus*; hogy Dániel az embereknél-való Fel-váltásról szóll, hogy azoknak világosza-adgya a' mit hamissan el-vőtt tőlök: mert Nabukodonosornak fő vétke, ném a' dúlás-fosztás vólt, hanem a' Kevélység; midőn azt mondotta [o]: *Nem-de nem ez-e a' nagy Babylon, melyet én építettem Ország-házának, az én erősségemnek hatalmával, és az én ékességemnek dicsőségében?* És midőn még a' beszéd a Király szájában vólt, szózat rohant az égből: *Néked mondatik Nabukodonosor Király: az Országod el-múlik tőled.* &c. De bár az lőtt volna-is a' Király vétke: de tagadhatatlan hogy egyéb vétkei-is vóltak; és Dániel, minden Bűncinek fel-váltásáról szóllott; a' mint Tobiásnál nyilvábban olvasszuk [p]: *Az alamizsna, minden bűntől, 's a' haláltól meg-szabadít.* Az-okáért Dániel-is, nem chak úgy szóll az alamizsnáról, a' mint az embereket meg-elégíti, hanem, a' mint az Istent-is meg engesztelti.

A' Sz. Atyák-is ezen Igasságot tanították. Sz. Agoston, az Istennel imígyen beszélt [q]: Azoknak Bűnöket-is, a' kiknek meg-kegyelmezsz, Büntetés-nélkül nem hagyod: úgy cselekeszel irgalmasságot, hogy az igasságot-is meg-tartod. Meg-engedsz annak, a' ki meg-vallya bűnét: meg-engedsz, de annak a' ki magát meg-bünteti. és igy, meg-tartatik az irgalmasság, és az igasság-is. Nem hozom a' több Sz. Atyák mondásit elő; mivelhogy *Calvinus* maga-is meg-vallya [r], hogy, valakik könyveket irtak, azt vallották: vagy igen keményen és daraboson szóllottak. Azt hiszem: mert nehéz a' békának a' dér... De akár ki-is eszébe veheti, kinek kellyen inkább hinnünk; minden Sz. Atyáknak-e, vagy az egy *Calvinus*nak. Kiben, ha egyéb nem vólna-is, ez egy türhetetlen kevély mondásnál, meg-gondolhatnók, hogy nem az Istennek Sz. Lelke szóllott belőle; hanem azé, *a' ki Király a' kevélységnek minden fiain* [s].

[z] 2 Reg. 12. 13.
[a] 2 Reg. 24. 10. 15.
[b] Lib. 3. Inst. c. 4. §. 34. & 35.
[c] Exod. 32. 28
[d] Num. 14.
[e] Num. 14. 1.
[f] Deut. 20.
[g] Deut. 2. 14. 26.
[h] Ezech. 24. 13.
[i] Deut. 3. 23. 26.
[k] Jona 3. 10.
[l] 2. Par. 7. 18
[m] Jer. 18. 7.
[n] Dan. 4. 24.
[o] Imf. 27.
[p] Tob. 4. 10.
[q] In Pf. 50.
[r] Lib. 3. Inst. c. 4. §. 38.
[s] Isa. 41. 25.

A

III. RESZE.

NAgy dolog bizony, a' ki Gyónásban a' Dávid mondásának minden czikkelyét bé-tellyesíti: de fölötte haſznos-is. Az-okáért az Iſten, annak igaz gyakorlására, Chodákkal-is intette és öſztönözte az embereket; mellyekben egy-nehányat elő-ſzámlálok: I. *Joannes Climachus*, régi tudós Szent ember, azt irja egy Tolvajról, hogy meg-térvén gonoſságából, Baráta akart lenni. Midőn azért Bűneiről gyónáſt tőtt, egy Iſten-félő Barát, egy iſzonyú nagy embert látott, kinek kezében irott papiros, és penna volt; és valamikor a' Tolvaj valamelly bűnét, a' földre borulván, meg-vallotta, azt leg-ottan a' pennával le-törölte a' papiroſról: akarván az Iſten jelenteni, hogy, a' kik meg-gyónnak, az idő-ſzerént-való pirulással az örök ſzégyen-vallástól meg-ſzabadúlnak; melyben azok maradnak, a' kik e' világon ſzégyenlették bűnöket meg-vallani. II. *Caſarius* azt irja a' mi Szerzetünkből-való *Iuſtus Mauritanus*-ról; hogy Párisban egy iſmeretes tanúló Deák, ſok chicanalanság-után, meg-únván a' gonoſságot, meg akart gyónni: de ſzégyenletiben, bűneit nem merte elő-ſzámlálni. És midőn egy okos Gyóntató, azt a' veſzedelmes ſzemérmetelséget, ſok okokkal meg akarta volna orvoſlani, végtére azt adta néki tanátſúl, hogy a' Bűneit papiroſra irja. Azt meg-cheleked-vén, arra intette, hogy el-olvaſſa előtte: de arra nem vihette. Az-okáért, ő-maga a' Gyóntató el-olvaſta: a' ſzegény Bűnös pedig, nagy fohászkodáſokkal, és keſerves kőny-hullatáſokkal hallgatta. El olvaſván, ſzabadſágot kért tőle a' Gyóntató, hogy az Előtte-járójáról meg-kérdheſſe, micsoda penitentziát kellyen néki adni, mivelhogy iſzonyú nagy vétkek voltak. Örömeſt meg-engedte az iſmű. És mikor a' Gyóntató el-vitte volna az irást, és a' papiroſt az Előtte-járója előtt fel-nyitotta volna, egy bőtűt sem talált rajta: mert az Iſten, kegyes irgalmaſságából, az iſmúnak keſerves rőredelmeſségéért, el-törölte a' papiroſra irott vétkeket, és önnön-maga meg-tiſztította lelkét, meg-bocsátván bűneit. III. *Caſarius* azt irja, hogy midőn *Cameracum*-ban ſok Eretnekeket fogtak volna; meg-ijedvén a' haláltól, az Eretnekſéget meg-tagadták. A' Püſpök egy Papot küldött hozzájok, hogy tűzes vaſſal meg-próbálná őket; és a' kit az meg-ſértene, mint Eretnecket meg-bűntetné. A' többi-között egy Nemes-ember volt, ki a' próba-által Eretneknek találtatott: kinn ſzánakodván az Egyházi ember, kérte hogy meg-térjen, és az idő-ſzerént-való halálból az örök halálra ne menjen. Kinek, midőn azt mondotta volna a' Nemes-ember, hogy kéſz volna meg-gyónni, ha a' késő Penitentzia haſználhatna. A' Pap azt felelte; hogy az igaz Penitentzia ſoha nem késő. Az-okáért, meg-gyónt; és tiſztán ſzívből azt fogadta, hogy, ha élete's ideje lészen, mindenekről eleget tészen. Mihelyen pedig gyónni kezdett, mingyárt a' kezén-való égetés-is gyógyúlni kezdett. És mikor a' gyónáſt el-végezte, a' kéze-is éppen meg-gyógyúlt. Midőn azért a' Bírák meg akarták égetteti; a' Pap meg-mutatta, hogy ſemmi dolga ninch a' kezének, és azzal a' haláltól meg-mentette. IV. Más haſonló példát-is ír *Ciſarius*: melyben Iſten, elsőben irgalmaſságát, az-után kemény igaſságát-is meg-mutatta. Ezer két-ſzáz Eſztendő-tájában, a' Bírák tíz Eretneket tűzre ítéltek, kiket a' tűzes vaſnak próbája ki-jelentett volt. Midőn a' tűzre vinnék őket; egyiknek jó akaróját találkozott az úton, és azt mondotta néki Nyomorúlt ember, imé halálra ítéltettél: ottan chak most tarts penitentziát, és gyónnyál-meg; hogy az ideig-való teſti tűz-után, lelkedet a' pokolnak örök tűze ne égeſſe. Kinek azt mondotta az Eretnek: Vétſzem eſzembe hogy vétettem; de félek, hogy az illyen nagy ſzíkſégből származott Penitentzia, nelégyen kedves az Iſtennél. Melyre azt felelte a' jó akarója: Ha ſzíved-ſzerént meg-gyónol, kegyelmes az Iſten, és bé-vészi penitentziádat. Choda dolog! mihelyen meg-gyónta bűneit, leg-ottan meg-gyógyúlt a' tűzzel meg-égetett keze: és úgy, a' máſik tűztől-is meg-menekedett. Midőn pedig nagy örömmel haza-ment volna, és feleſégének meg-beſzéllette volna az Iſtennek irgalmaſságát a' gonoſz aſszony meg-tudtára, hogy ki-tért a' hitetlenſégből, és inkább halált nem ſzenvedett, és ő még az előbbi hitetlenségre hajtotta. Deáz Iſten ſem hallaſztotta a' háládatlanſágnak bűntetéſét; hanem azonnal ki-ſebeſedett, újonnan a' kéze, és a' gonoſz tanátſ-adó feleſégének is kiſs a nagy fájdalmat nem ſzenvedhetvén, iſzonyú kiáltással el-árulták magokat, és leg-ottan azon tűzbe vétettek őket, a' melybe a' több Eretnecket vetették volt. mert olly hamar történt a' dolog, hogy az a' tűz deréki képpen meg-ſem alutt volt. *Thomas Cantipratenſis* azt irja, hogy egy gonoſz ember, nagy és hoſſzú betegſégből, melybe, meg-ijedtében hogy bűnei-miatt eſett volt, a' Gyónás-által ſzépen meg-gyógyúlt. Sz. *Bonaventúra* azonn-is ír egy Vak-emberről; hogy az Iſten, bűnéért vakſággal bűntette-meg azt; de a' Gyónás-által meg-gyógyí-

B

C

D

1 Grad. 4.

2 Diſcurſ. 2. c. 8. & Diſc. 40.

3 Lib. 3. Mirac. cap. 26.

4 Lib. 5. cap. 17.

5 Lib. 2. Apoſtol. c. 50. part. 2. c. 8. apud Franciſc. c. 15.

torta,

totta *Gregorius Turonenſis* azont irja, egy *Treviri* Epereſtről [a], hogy bűnei-miatt hi- [a] *De Gloria Confeſſor.* c. 95
deg-lételébe eſett, melly a'Gyónás-után el-hadta. Sok efféle példákat olvaſunk ſzerte-ſzerint.

De a' Lelki nyavalyának-is tudálatos orvoſsága vólt ſokſzor az igáz Gyónás. Azt irja Sz. Bernárd, Sz. Malakiás Püſpökről [b]; hogy egy aſzſzony, olly haragos és dűhös vólt, hogy, ſem fiai, ſem attyafiai, ſem egyebekkel nem ſzenvedhettek. Az okáért a' fiai, nagy bánkódva, és sirva panaſzoltak reája Sz. Malakiásnak: ki ſzánakodván, mind az aſzſzonnak veſzedelmén, s mind a fiainak nyomorúſágán; az aſzſzonyt félre hivá, azt kérdette tőle, ha gyónta-e valaha meg bűneit? Ki midőn azt felelte vólna, hogy nem: arra intette a' Szent jámbor, hogy meg-gyónnyék. és engedett az aſzſzony a jó intéſnek. Az-okáért, penitentziát adván néki, és könyörögvén érette, hogy az Iſten a' Szelidſég lelkét adgya néki, az Úr JESUS nevében meg-parancholta néki, hogy többé ne haragudgyék. Es az-után olly ſzelid és békeſséges vólt, hogy, a'ki az-előtt mindeneket búsitott és háborgatott, az-után ſemmi kárán, ſemmi háborúſágán, ſemmi nyavalyáján nem búſúlt, ſem háborgott. és minnyájan eſzőkbe vőtték, hogy az a' Főſséges kezének változtatása [†]. Jót eſzembe, hogy Romában egy rúdos és Iſten-féllő Páter, ki ſok gonoſz-életű embereket térített az Iſtenhez, egy ifiat, ſzokáſul-vőtt vétkéből, a' gyakor-gyónáſsal gyógyitott-meg. Mert ſok-féle eſzközök-után, me'lyekkel haſználni igyekezett néki, azt adta tanátſúl, hogy gyakrabban gyónnyék. látván pedig, hogy az el-hatalmazott ſzokás a' gyarló ifiat, még-is meg-győzi; és, noha nagy tőredelmeſséggel és sirúſsal gyónik, mindazáltal ifimég meg-eſik, arra vitte, hogy minden héten meg-gyónnyák, az-után, minden hat-had-nap, az-után, minden nap; végezetre minden annyiſzer a' mennyiſzer meg-eſik. Mellyel úgy meg-vaſtagúlt, hogy tellyeſséggel meg-győzte a' gonoſz ſzokáſt, és életét fő módon meg-jobbította.

B
[b] Vit. Sanct. cap. 25
[†] Pſal. 76. 11

De vedd eſzedbe, hogy a Gyónás akkor haſznos, mikor a' jó igyekezetből ſzármazik; tudni illik, hogy ember kivánnya életét meg-jobbitani. mert annélkül, bizonyos hogy nem haſznál. *Lucas Pinelus* azt irja [a]; hogy *Paris*ban egy gazdag Kanonok vólt, ki gyakorta elett a' torkoſságnak vétkében; gyonáſát pedig, és meg-téréſét ſokára hallaſztotta. Végre, meg-betegedvén, a halálról-való féltében meg gyónt, és, egyéb Szentſégekben-is réſzesülvén, meg-hólt; és, mint gazdag, és nemes nemből-való embert, nagy tiſztelséggel el-temettették: melyből ſokan azt vélték, hogy az Iſtennek kiváltképpen-való Malaſztyában és kedvében hólt-meg. Egy-néhány nap-múlva pedig, egy barátſtyának meg-jelenvén, azt mondotta; hogy el-kárhozott. És midőn a barátſtya azt kérdette vólna, Mi módon lehetne az, holott minden Szentſégekben réſzesült? azt felelte: úgy vagyon, hogy éltem a Szentſégekkel, de csak a halálról-való féltemben; és, ha meg nem holtam-vólna, ifimég az előbbi tobzódáſra tértem vólna. Nem elég tehát a' gyonás, hanem a' jó ſzándék-is kivántatik, hogy ember igazán meg-térvén, a' jóban meg-maradgyon.

a *Lib. 1. de vitaſtr. Patr. c. 5.*

C

Erre pedig a' Gyóntató-atyák nagy ſegétſséggel lehetnek, ha buzgó ſzeretetőket, és fáradhatatlan ſzorgalmatoſságokat mutattyák a' bűnös emberekhez, hogy azokat a' gyonás-által meg-nyerhetsék az Iſtennek. Azt irja *Surius* [b], Sz. *Paulinus*ból, Sz. Ambrúſról, hogy midőn gyónáſt halgatott, olly keſervesſen sirt, hogy a' Gyónó bűnös embert-is sirásra inditotta, és nagy buzgóſsággal könyörgött érette. Haſonló dolgot ir azon *Surius*, a' *Gratianó*polyi Püſpökről Sz. *Hugó*ról [c], és a' *Luxoviensi* Apátúrról Sz. *Euſtachius*ról [d]: kik sirtak, midőn gyónáſt halgattak, és a Gyónókat sirásra inditották: meg-gondolván, hogy a' bűnösök magokat veſzedelembe ejtik, az Iſtent boſzúſsággal illetik; felebarátyokat, vagy meg-keſeritik, vagy meg-is károſittyák.

b 4. *Septemb.*
c 1. *Aprilis.*
d 29 *Maj.*

Ezzel pedig a' buzgóſsággal, ſzükség hogy eggyütt-járjon a' Szelidség-is, Szent Pálnak amaz intéſe ſzerént [e]: *Atyámfiai, ha az ember hirtelen valami bűnben találtatik; ti, kik Lelkiek vattok, az ollyant oktaſsátok a' Szelidségnek lelkével; meg-vondolvan magadat, hogy te-is ki-ne-értſed-meg.* Meg-kiſértetik gyakorta, a' ki a' kiſértetben-lévő emberrel keményen bánik; a' mint *Caſsianus* igen ſzép példával meg-mutattya [f]; és Szent Agoſton ſzép Régulát-is ád-fel-ſőle-s. Aitatoſsan kell, úgy-mond, és okoſsan vigyázni, hogy, mikor a' ſzükség arra kénſzerit, hogy valakit meg-fedgyünk (a' mint a' Gyóntatásban történik) elsőben-meg-gondollyuk, ha ollyan-e a' vétek, melyben soha réſzünk nem vólt, vagy a melyből már meg-ſzabadúltunk. Ha ſoha abban réſzünk nem vólt: gondollyuk meg, hogy mi-is emberek vagyunk, és abban réſzesek lehettünk vólna. Ha Iſten meg nem oltalmazott vólna. Ha pedig mi-is azonban voltunk, de ki-ſzabadúltunk belőle: juſſon eſzünkbe a' közönſséges gyarlóſág, hogy a' dorgáláſt, ne a' gyűlölség vezelle, hanem az irgalmaſság hordozza: úgy hogy, akár jobbúláſa, 's akár meg-gonoſzbúláſa következzék annak, a' kit

D

e *Gal. c. 6. 1.*
f *Collat. 2. cap. 13.*
g *Lib. 2. de ſerm. Domini in Monte cap 20.*

meg-

A meg-dorgáluuk (mert bizonyt, lan annak a'vége,) mi a'lzívünk szemének eggyügyűségéért bátorságosok legyünk. Ha pedig magunkat azon vétekben találjuk, a'melyben az vagyon a'kit meg akárnánk dorgálni: meg ne dorgálljuk, hanem szánakodgyunk, és eggyütt-fohászkodgyunk; és ne arra intsük hogy nékünk engedgyen, hanem hogy velünk-eggyütt örizkedgyék. Értsed ezt, ha az, a kit meg kellene feddenünk, tudgya hogy mi is hasonló fogyatkozásban vagyunk: mert ha azt nem tudgya, jobb, tiszteinkben el-járván, chak a'magunk terhét hordoznunk, hogy-sem halgatván, a'felebarátunkéban-is részesülnünk.

Holott azt-is vedd eszedbe; hogy inkább illik a'Gyóntatóhoz, hogy a'szegényekhez mutassa szelidségét, hogy-sem a'gazdagokhoz: Mert. 1. A'Szegények, gyakrabban tudatlanságból, és gyarlóságból vétkeznek inkább, hogy-sem vakmerűségből, a'gazdagok pedig, gyakrabban tudva, és szánt-szándékkal. 2. Mert a'Szegények, a'szelidséggel szarvat nem annyira nevelnek-, sem úgy el nem bízzák magokat, mint a'gazdagok; hanem inkább épülnek, és meg-térnek. 3. Mert a'Szegények, tudván, hogy ő-tőlök
B a'Gyóntatók semmit nem várnak, a'szelidséget a'Szeretet gyümölchének ítélik: de a'gazdagok máſra velhetik; és azzal nagyobb kárt tehetünk nékik, hogy-sem haszmot. Erről egy jeles példát hallottam, melly mint egy Negyven esztendővel ez-előtt történt Romában. Egy fő-ember, jó de kemény Gyóntatóra talált vólt; ki azért, hogy gyakorta azon vétekbe esett a'fő-ember, keményben és keményben meg-dorgálta; és végre, nem látván jobbulását, hogy tiszteben el-járna, nem akarta meg-óldozni. Azon megharagudván a'fő-ember, más Szerzetbéli Gyóntatóhoz ment: és, az előbbire panaszolván hogy meg nem akarta oldozni, imezhez gyónt, és könnyen óldozatot nyert tőle. Az-után-is sokszor azon vétekkel ment hozzája, és meg-óldoztatott. De idő-jártára, az Isten meg-szálván szívét, és meg-világositván elméjét a'fő-embernek, imigyen kezdett gondolkodni: Vallyon mi lehet az oka, hogy az első Gyóntató-atyám olly keményen viselte magát hozzám, ez pedig illy gyengén bánik velem? Bizony, az első azzal nem magahaszmát kereste, mert, ha valamit várt vólna tőlem, azon igyekezett-vólna, hogy a'barátság köztünk meg-maradott vólna. Tahát amaz, az én meg-jobbulásomat kívánta, és üdvösségemet szomjuhozta: a'mostani pedig, nyilván nem az én
C üdvösségemet kereſi, mert a'bűnben maradok, és a'kárhozatra sietek; hanem magahaszmát kereſi, és talám valami koncot várt tőlem. Az-okáért, gondot kell magamra viselnem: el-hagyom bűnömet, és az első Gyóntató-atyámhoz menvén, bochánatot kérek tőle, és jó tanátját követem. Úgy cheleked vén azért, és szokott gonoszságából ki-tervén-is, még meg akarta próbálni az utólsó Gyóntatóját, és a'régi gonoszságról keményen vádolta magát. De az a'Gyóntató akkor-is, semmi dorgálás nélkül, egy kis penitentziával el akarta bochátani. és mikor az óldozó ígéret akarná reája mondani, kezét alá szólla a'fő-ember, mondván: Álly Atyám; ugyan meg akarsz-e óldozni? Felele a'Gyóntató: Igen-is. Monda néki a'fő-ember: Jól-e eszedbe hányszor gyóntam én meg ezt a'gonosz vétket, és mindenkor azont chelekedtem? melyből ki-tetszik, hogy sem olly töredelmes szívvel meg nem bántam azt, a'mint kellett vólna: sem úgy el nem tekéllettem meg-jobbulásomat, a'mint kívántatott vólna; és úgy inkább Szentséget tőrtem, hogy-sem Szentséggel éltem: mi az oka tahát, hogy soha tiszted-szerént meg nem feddettél, sőt nem-is intettél szíved-szerént, hogy el-hagynám bűnömet; hanem akár-mi kis penitentziával el-eresztettél? Felele a Gyóntató: Látván gyarlóságodat, és bizván az Istennek irgalmasságához, nem akartalak meg-szomoritani, sem a'gyónástól el-idegenitemi. Monda megint a'fő-ember: Vallyon nem az-e a'te tiszted, hogy
D a'hol kívántatik, meg-szomoritsad a'bűnös embert? Nem azt chelekedte-e Sz. Pál, ki
2. Cor. 7. 8. azt irta a'Korinthusiaknak b: *Noha meg-szomorittalak titeket levelem által, nem bánom; és, ha bántam vólna-is. Látván hogy az a'levél (jóllehet kevés-korig) titeket meg-szomoritott, most örülök; nem hogy meg-szomorodtatok, hanem hogy a penitentziára szomorodtatok-meg. Mert Isten-szerént szomorodtatok-meg, hogy semmiben kárt ne szenvedgyetek mi-miattunk. Mert az Isten-szerént-való szomorúság, penitentziát szerez az idvezítő üdvösségre.* Az-okáért, holott, jó Atyám, e'szerént nem chelekedtél, tartsd magadnak óldozásodat: én az előbbi Atyámhoz térek, tudván, hogy ő nem a'maga haszmát kereli, mint te, hanem az enyimet. Úgy chelekedvén azért, valóságos-képpen ki-tett bűneiből, és jó életével mindennek jó példát adott.

Ezt azért hozám elő, hogy némelly gyenge-gyomrú Gyónók, tanúlyák-meg, hogy nem mindenkor haszmál a'főlöttébb-való szelidség. Az igaz Keresztyén Szelidség pedig, melly a'Gyóntatóbankivántatik, nem abban áll hogy a'Bűnnek nagy-vólt voltát meg nem mutassa; s'vagy meg ne mongya, mit érdemlett légyen a'bűnös ember az Isten-

nosságával: sem abban, hogy valóban meg ne mongya a kéretlenségét, ha valakit megsértett, vagy meg károsított; sem abban, hogy keménny szóval még ne dorgállya a' bűnös embert: hanem abban, hogy, látván a' Bűnös ember nek gyarlóságát, nem fölötte ijhogy rettentse, hanem inte, és biztassa; látván jó indúlattyát, segéllye hogy azt végbe vihesse, és minden módon oltalmazza a' kértségbe-eséstől; követvén a' szelíd Krisust, ki a' szelídségben magát adta például [a]. Kiről azt jövendölte a' Próféta [b], hogy *a' repedezett nádat meg nem rontya, és a' fustölgő gyertya-belet meg nem oltya, igaz ítéletben szolgáltat ítéletet.* Holott látod, hogy a' Szelídség az igaz ítélernek szolgáltatását kinem rekeszti: sőt a' hol az nem találtatik, az igaz Szelídségnek ott ninchen helye, hanem a' veszedelmes hizelkedésnek.

[a] Mat. 11. 29. [b] Esa. 42. 3.

Bizony, régenten nem kichiny Penitentziákat adnak a' Gyóntatók, fő-képpen a' nyilván-való Bűnökért: sőt ő-magok-is, a' kik valóban meg-tértek, keményen tanyargatták magokat. Azt írja *Surius* [1], *Petrus Damianiról*, Sz. *Romualdo* életében, és *Cassianus Szentről* is [m]; hogy a' Harmadik *Otto* Chászár, fogadása-ellen, egy *Crescentius*-nevű Embert meg-ölette. Melly vétkét midőn meg-gyónta volna Sz. *Romualdus*nak, nagy alázatosson lábaihoz borúlván: Penitentziául azt adta néki, hogy a' Neápolyi tartományban-való *Gargánus* hegyre mennyen mezít-láb, a' hol a' Hívek Sz. Mihály Arkangyalt nagy áhitatossággal tiszteli. Örömest engedett a' Chászár; és a' hoszszú, vagy negyven-napi böjtnek idején, iszonyú szőr-zákba öltözött, kemény ágyon hált, és egyébképpen-is sanyargatta testét. *Joannes Climacus* pedig, a' Penitentzia-tartó tömlöcztől, mellyet ő-maga látott, chodálatos dolgokat ir: Némellyek, egész étszaka fenn-álva vigyáztak, és meg sem mozdúltak: némellyek, az égbe nézvén, keserves sírással, sóhajtozással, és kiáltással kegyelmet kértek: némellyek, arczúl a' földre borúlván, magokat méltatlanoknak vallották, hogy chak az égre tekintsenek-is: némellyek a' földön, zákban és hamuban ülvén, szűnteleu a' mellyőket verték: némellyek, a' Nap-hévségével; némellyek pedig, iszonyú hideggel sanyargatták magokat: némellyek, éhséggel és szomjúsággal kinzották magokat; és egyéb afféle dolgokat chelekedtek, mellyeket chak olvasni-is, a' vagy hallani, iszonyúság. Tudták ezek, minémő nagy nyereség légyen, efféle sanyargatások-által, a' más világon-való kinoktól meg-menekedni, és a' kevés ideig-való fáradsággal az örök nyugodalmat meg-nyerni: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdeme-által. Amen.

[1] *In vita S. Romualdi.* [m] *Lib. 5. de Regulis Coenob.*

HUSVÉT-UTÁN MÁSODIK VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. IÁNOSNAK X.

RÉSZEBEN, v. 11.

AZidőben: Monda JESUS a' Farisaeusoknak: Én vagyok a' jó Pásztor. A' jó Pásztor az ő lelkét adgya az ő juhaiért. A' béres pedig, és a' ki nem Pásztor, kinek a' juhok nem tulajdonai, látja a' farkast jőni, és el-hadgya a' juhokat, és el-fut: és a' farkas el-ragadozza, és el-oszlattya a' juhokat: a' béres pedig el-fut, mert béres, és ninch nékie közi a' juhokhoz. Én vagyok a' jó Pásztor: és ismérem az enyimeket, és ismérnek engem az enyimek. A' mint engem az Atya ismér, én-is ismérem az Atyát: és az én lelkemet le-teszem az én juhaimért. Egyéb juhaim-is vannak, mellyek nem ez akolból-valók: azokat-is el kell hozzam, és az én szómat hallgattyák, és egy Akol lészen, 's egy Pásztor.

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

MInt-hogy a' Kristusban minden rekéllerelségek fel-találtatott; úgy-mint, *kiben az Istenségnek minden teljes-vóltalakotz* [a]. és; *Mi minnyájan az ő teljes-vóltából vettünk Malasztot* [b]: sok jeles dolgokhoz hasonlittatott, hogy valamiképpen sok jeles tulajdonsági ki-ábrázoltatnának. Így mondatik; 1. *Bá-*

[a] Col. 2. 9. [b] Ioan. 1. 16.

nak [c]; békeséges türéséért, és szelídségéért [d]. 2. *Élő-víz-kút-fejő*-nek; mivelhogy a' szomjúságot tellyességgel el-vetzi [e]. 3. *Élet kenyere*-nek; mert, *a' ki abból észik, meg nem-hal* [f]. 4. *A' Világ Világosságá*-nak; mert *a' ki követi, nem jár setétségben* [g]. 5. *Ajtó*-nak; mert *a' ki ő-általa mégyen-be, üdvözül* [h]. 6. *Szálló-hely*-nek; mert, *a' ki ő-benne marad, jól gyümölcsöt-hoz* [i]. 7. *Szegletkő*-nek [k]; mert *ő-reá az egész épület fel-rakattatvan, növekedik az Úrnak szent templomává* [l]. Mindazáltal, majd gyakrabban nevezteték *Pásztor*-nak, és a' mái Evangéliomban, kétszer-is ő-maga annak nevezi magát; és nem közönséges akár minémű Pásztornak, hanem, *Amaz jó Pásztor*-nak; a mint a' Görög betű jelenti, ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς: tudni illik, kihez fóha hasonló nem volt, és nem-is lészen. Azért nevezi Sz. Pál [m]; *Nagy Pásztor*-nak: Sz. Péter pedig [n]; *A' Pásztorok Fejedelmé*-nek: az Isten pedig ő-maga a' Próféták-nál [o]; *Egy Pásztor*-nak; az-az, kihez más hasonló nincsen, vagy kiben-is minden jó Pásztornak tulajdonságit fel-találtatnak, és minden Pásztoroknak példája lehet. Erről a' jó Pásztorról szóllok e' mostani Predikatzióban:

I. Meg-mutatom, Miért mondatott a' Krisztus Jó Pásztornak.
II. Meg-magyarázom a' jó Pásztornak tulajdonságit.
III. Meg-mutatom, hogy a' jó Pásztorok a' Krisztusi példázatók.

ELSÖ RÉSZE.

A Gazán illik a' Krisztushoz a' PÁSZTOR neve: I. Mert őtet példázták, hol mi jeles Pásztorok voltak az Ó Testamentomban: tudni illik, az igaz, és Isten-félő Ábel [p], a' szorgalmatos és fáradhatatlan Jákob [q], a' hív és szelíd Moyses [r], az erős és bátorságos szívű Dávid [s]: kiket a' Krisztus, nem chak követett, hanem meg-is előzött. II. Mert a' Próféták úgy jövendőltek felőle, mint Pásztorról; úgy-mint Isáias [t], Jeremias [u], Ezekiel [x], Zakarias [y]; kinek mondásit Urunk magáról magyarázta [z]. III. Mert tellyes éltében azt mutatta, hogy gyönyörködött a' Pásztorokban, és a' Pásztorságban. Mihelyen e' világra jött, a' Pásztoroknak jelentetett-meg [a]: jelentvén, a' mint *Euthymius* irja, hogy ő-is igaz, és vigyázó Pásztor lenne. és, minek-előtte menybe menne, az ő Anyaszentegyházát Péternek úgy ajánlotta, mint Nyáját a' Pásztornak, hogy Juhait és Bárányit legeltesse [b]. A' míg pedig e' világon az emberekkel nyájaskodott, Pásztornak mutatta magát. Azt olvassuk felőle [c]; hogy, *Látván a' seregeket, könyörült rajtok, mert nyavalyogtak és hevertek, mint a' Pásztor-nélkül-valójuhok.* És [d], a' mi végre e' világra jött, a' Pásztor példájával mutatta-meg; a' ki kilenczven-kilencz juhait el-hadta, hogy az eggy el-tévelyedett Juhát fel-keresné. azért mondotta az Apostoloknak-is [e]; hogy az Izráël házának el-tévelyedett Juhaihoz küldetett: hogy, tudni illik, azokat fel-keresné, és az ő aklába gyűjtené. És bizonyára, nagy munkával és fáradsággal keresté a' nádasban, mikor a' nádat a' fejéhez verték [f]; a' tövisesbe, mikor tövissel meg-koronázták [g]; a' tzégek-, dárdák-, pökdösések-közőtt; kikért végtére lelkét-is ki-adta a' Keresztfán: most-is ő ád Pásztorokat az ő Anyaszentegyházának; mind világ végé-ig [h]: és az Utólsó ítéletre-is úgy jő, mint Pásztor, hogy el-válaszsza a' Juhokat a' gödölyéktől [i]. Ezért nevezte magát a' mái Evangéliomban *Jó Pásztor*-nak; és annak tisztit 's hivatallyát magának tulajdonítván; ki-ábrázolta: mivel-hogy azt kívánta az Pásztoroktól, hogy, ha a' Pásztornak nevét és tisztit fel akarják venni, azon igyekezzenek, hogy ne akár minémű Pásztorok légyenek, hanem Jó, igaz, és valóságos Pásztorok. De vallyon miért-?

Nagy, és nehéz dolog az Okos Juhokat, az embereket, igazgatni, és úgy vezérleni, hogy a' jóban ne chak meg-maradgyanak, hanem gyarapodgyanak-is; mivelhogy a' természet-is meg-romlott; a' gonoszra-indító alkalmatosságok-is meg-sokasodtak; és a' kísértők igen számosok, és hatalmasok: azért láttyuk, hogy, a' gonosz áradton-árad, a' jó pedig apadton-apad; és, a' mint Urunk mondotta [k]: *Bővelkedik a' hamisság; sokaknak szeretete meg-hől.* Melly akadályoknak el-távoztatására, nem-hogy a' rest és túnya, de a' szorgalmatos és hív Pásztorok-is alig elégségesek. A' Fejedelmeket, és a' Pásztorokat, *Fejek*-nek nevezi az Írás [l]: 1. Mert, a' mint a' fő, vezeti a' tagokat, úgy az Elől-járó az utánna-, és alatta-valókat. 2. Mert, a' mint a' Főből származik az erő a' tagokba; úgy az Elől-járótól vésznek példát az alatta-valók *, és azokat könnyen követik. 3. Mert, a' mint a' Főnek fájása, a' több tagokat-is el-lankasztya, és *minch az emberben talpától-fogva tetejé-ig egészség* [m]; úgy ha a' Pásztorban fogyatkozás vagyon, a' Juhoktól kevés jót várhatni. Azt irja *Diodorus Siculus* [n]; hogy a' Szecheneknél, ha a' Király valamelly tagjában nyavalyát szenvedett, az ő egész udvara-

népe

A
c Jer 23. 19. Isai. 1. 25
d Isa. 53. 7.
e Ioan 4. 13.
f Ioan. 6. 48. 50.
g Ioan. 8. 12.
h Ioan. 10. 7. 9
i Ioan. 15. 1. 5.
k 1. Pet. 2. 6.
l Ephes. 2. 21.
m Heb. 13. 20.
n 1. Pet. 5. 4.
o Ezech. 34. 23. & 37. 24.

B

p Gen. 4. 2.
q Gen. 31. 38.
r Exod. 3. 1.
s 1. Reg. 17. 34.
t Isa. 40. 1.
u Jer. 17. 16.
x Ezech. 34. 23.
y Zach. 13. 7.
z Mat. 26. 31. Mar. 14. 28.

C

a Luc. 2.
b Ioan 21. 15. 16. 17.
c Matt. 9. 36.
d Luc. 15. 4.
e Mat. 15. 19.
f Mat. 27. 29.
g Mat. 27. 29.
h Ephes. 4. 11.
i Mat. 25. 32.

D

k Mat. 24. 12.
l Amos. 6. 1.
a Regis ad exemplum totius corporis componitur unitur nitibus
m Isa. 1. 5.
n Lib. 4. Rerum antiq.

népe azon tagját meg-nyavalyította; gyalázatnak tartván, ha a'Szánta Királlyal nem-szántálnának: és senki azt gyalázatnak nem ítéli, a'miben a Királyt követi. Így a Saul fegyver-hordozója, *látván a'Királt hogy a'kardgyára rohant*, ő-is azt cselekedte, és meg-holt az urával [o]. És mihelyen Heródes *meg-háborodott*, halván a Zsidók Királyának születését [p], *egész Jerúsálem-is meg-háborodott vólle*. Dionysius *Syracusában*, birodalmának kezdetiben, a'Filosofiában igen gyönyörködött; és ő-hozzája képest, minnyájan örömest fogalták magokat abban a'tanúlságban: de, a'mint *Plutarchus* írja [q], mihelyen a'Filosofát el-hadta, és aszszonyosúlt; minnyájan, mint-ha mátkalagot írtak vólna, meg-gyúlöltvén a'tanúlságot, a'puha életet követték. Olly nagy ereje vagyon minden-felé a Pásztor példájának, de fő-képpen a'gonoszra. Az-okáért látsuk, Mint vólt a'Krisztus Jó Pásztor; és Mint kell őtet követnünk.

II. RESZE.

Első Tulajdonsága a'Jó Pásztornak: Hogy lelkét, vagy életét adgya Juhaiért; és, ha kívántatik, Szent Pállal *minden-nap meg-halljon azért dicsőségére* [r]. Ezt sok Prosélyták, Apostolok, és több Pásztorok-is cselekedték, és azzal a'Jó Pásztor nevét meg-érdemlették; de nem úgy mint a'Krisztus. Az okáért, midőn Urunk Jó Pásztornak nevezte magát, azon értelemmel mondotta, a mint *Rupertus* írja [s], mint mikor azt mondotta [t]: *Senki nem jó, hanem az egy Isten*. Mert, noha sokan vannak jók; mindazáltal, nem jó senki olly módon mint az Isten: azon-képpen, noha sokan vólnak Jó Pásztorok, kik a'juhokért életőket adják; mindazáltal, senki úgy nem vólt Jó Pásztor, sem úgy nem adta lelkét a'juhokért, mint a Krisztus: mivelhogy a'több Pásztorok, nem a magok juhaiért adják életőket, hanem az Úr juhaiért; sem meg nem váltották azokat halálokkal, mert a'Mártyrok, úgy-mond Szent Agoston, és Szent *Leo*, nem adtak Koronákat, hanem vőttek. Noha pedig senki úgy nem lehet Jó Pásztor, mint a Krisztus vólt: mindazáltal, minden Pásztornak azon kell igyekezni, hogy Jó légyen; és, a'mint ő-tőle lehet, életét ne szánnya a'juhokért. Az Okos Pásztorok ugyan; nem adhattyák méltán életőket az oktalan juhokért; mert, ha ők el-vesztik életőket, a'juhok is el-vesznek; és egy ember élete, jobb ezer juhénál-is: de az Okos Juhokért oda adhattya; sőt tartozik oda adni, mikor a'szükség kívánnya: ki, ha rövid életét a'Juhokért adgya, örök életet nyér magának, és gyakorta a'juhoknak-is. Mi Pásztorok, úgy-mond Szent Gergely [u], azzal tartozunk, elsőben, hogy marhánkat irgalmasson el-költsük a'juhokért; az-után pedig, ha a'szükség kívánnya, halálra-is szenvedgyünk éretted. Hasonló-képpen beszélnek, Arany-szájú Szent János [x], Szent Bernárd [y], és a'több Szent Atyák; követvén a'Szent Pál példáját, ki azt mondotta [z]: *En igen örömest költök, és annak-felette, magamat-is el-költöm a'ti lelkeitekért: noha inkább szeretvén titeket, kevesbé szerettetem*. És [a]: *En-magam kívánok vala átokká lenni a'Krisztustól az én atyámfiaiért*: az-az, a'mint Szent *Anselmus* magyarázza, és egyebek-is; kívántam minden múnkát fel-venni, minden háborúságot szenvedni; és, ha lehetséges, és szükséges lött vólna, egy-ideig kész lettem vólna a'Krisztus szine-látása-, és kedves nyájaskodása-nélkül el-lenni, az atyámfiai üdvősségéért. És másutt [b]: *Nékem élnem a'Krisztus, és meg-halnom nyereség. Hogy-ha a'testben élnem, nékem a'munkának gyümölcshe, nem-is tudom mit válasszak. Szorongattatom pedig e'kettő-között: kívánvan el-válni, és a'Krisztussal lenni, mert az sokkal jobb: meg-maradnom pedig a'testben, szükséges ti-értettek. Es ezt reménlvén, tudom hogy meg-maradok; és meg-maradok minnyájatoknak, a'ti elő-menetoletekre, és hitetekben örömére*. Hasonló indúlattya vólt Moysesnek: ki Pásztor lévén, az Istennek azt mondotta [c]: *Vagy bocsásd meg nékik e'vétket, a'vagy ha nem cselekszed, törölly-ki engem a'te könyvedből, a'mellyet írtál*. Dávid-is azt mondotta az Angyalnak [d]: *En vagyok a'ki vétkeztem: én cselekedtem hamissan: e-ők, a'kik juhok, mit cselekedtek? Forduljon kérlek kezed ellenem, és az atyám házanépe ellen*. Ha a'Király, az ő Juhainak életét kész vólt maga életével fel-váltani: mennyivel inkább a'Leiki-Pásztor, Juhainak örök életéért, rövid és gyarló zelli életét ne szánnya; mellyet jobban, 's érdemesben soha el nem fogyathat. Ennek meg nem felelnek, a'kik nem csak életőket nem adgyák a'Juhokért, de még marhájokat-is nagyobra bőchüllik a'Juhok életénél.

Második Tulajdonsága a Jó Pásztornak: Hogy ismérje a'Juhait, és azok-is ismérjék őtet. Ez fő modon fel-találtatik a'Krisztusban: ki nem csak úgy ismérí az ő Juhait mint egyéb Pásztorok valami külső jelen, úgy-mint bélyegén, szőrén, szarván, nagyvóltán; hanem ugyan a'bőrön belől-is: mert, mikor Urunk ezt mondotta, sokan vólták

A
f Oggi de-cair Regen, cur mihi tot per petuum? o 1. Reg. 31. 4. 5.
p Matt. 22. 3.
q In Marcel.

B
r 1. Cor. 15. 31.
s Lib. 9. in Ioan.
t Mar. 10. 18.

C
u Hom. 14. in Evang.
x Hom. 29. in Ev. ad Rom.
y Ep. 257. ad Fulgentium.
z 2. Cor. 12. 15.
a Rom. 9. 3.

b Phil. 1. 21.

D
c Exod. 32. 32.
d 2. Reg. 24. 17.

† Intus & in cute: Prosper Sanct. 3.

A

jelen; és azt akarta jelenteni, hogy ő jól tudgya kik hidgyenek ő-benne, 's kik ne. Sokan Krisztus Juhainak tettetik magokat: de őket ismerni meg nem chalhattya. mert *Mindenek meztelenek, és ki-nyilatkoztatva vannak az ő szemei előtt* [e]: mint mikor a' Juhot meg-nyuzzák, és láttyák minémű hussa vagyon, úgy-mond Arany-szájú Szent János: vagy, a'mint a' Görög szó jelenti, mint mikor a' háta-gerinczét ketté vágják, és minden belsőt részeit meg-láthattyák. Továbbá; a' Krisztus ismérése, tellyes szeretettel; a'mint maga jelenti, mondván [f]: *A' mint engem az Atya ismér, én-is ismérem az Atyát*: az-az, a'mint az Atya engem ismérvén szeret, és gondomat viseli: úgy ismérem én-is az én Juhaimat, szeretvén őket, és gondgyokot viselvén. Melly mi-bennünk nagy bizodalmat szerez, és nagy szeretetre indit bennünket, hogy mi-is a' Krisztust ne chak ismérjük a' Hit-által, hanem szeressük-is, az ő parancholatinak meg-tartásával: mert, *A' ki azt mondgya hogy ismérí őtet, és az ő parancholatit meg nem őrizi, hazug az, és abban igasság nincsen* [g]. Bizonyos a' ki a' Krisztust chak puszta Hittel ismérí, meg se gondollya, hogy őtet a' Krisztus, a' javallásnak*, vagy a' be fogadásnak ismérettivel ismérje. Mert a kik azt mondgyák néki [h]: *Uram, Uram, nem-de a' te nevedben Prófétáltunk-e, és a' te nevedben Ördögöket ki-ünkje, és a' te nevedben sok chodákat tettünk-e?* az-az, a' te nevednek hitében: azt feleli nekik: *Soha nem ismértelek titeket: távozzatok-el én-tőlem, kik hamisságot chelekesztek.* A' mint az esztelen Szűzeknek-is, kik üres lámpásokat hordoztak, azt felelte [i]: *Bizony mondom néktek, nem ismérlek titeket.*

B

Ezt a' Tulajdonságot úgy követheti a' Jó Pásztor, ha, a'mint Sálomon parancholtya [k]; *Szorgalmatossan meg-ismérí az ő juhai színét, és a' nyájait meg-szemlélí*: úgy hogy, ne chak nevőkről, és külső áborázatyokról ismérje, hanem, a' mennyire lehet, belső állapatyokról-is; a' végre, hogy nyavalyáját tudván, gondot viselhessen reájok. Innét mondgya azon Sálomon [l]: *Ismérí az igaz az ő barmainak lelkét: az istentelenek szívök pedig kegyetlenek.* Mert, noha ezek-is tudgyák számát, és ismérik külső-képpen; mindazáltal, nem viselik úgy gondgyokat a'mint kellene; és, ha láttyák-is hogy mardossa őket a farkas, nem oltalmazzák szívök-szerént. Azt irja *Aristóteles* [m]; hogy, midőn egy *Persiai* embertől azt kérdették volna; Michoda hizlalná leg-jobban a' lovat? azt felelte: A' gazda szeme. Midőn pedig egy Afrikaitól azt kérdették volna; Michoda ganéj volna leg-jobb a' szántó-földre? azt felelte: A' gazda nyomdoka; az-az, a' szántó-földön-való járása és jelen-léte. Azon-képpen mondhattyuk, hogy az Okos Juhok hizlalására, és az Anya-szentegyház mezeje követésére, leg-hasznosb a' Lelki-Pásztornak nyomdoka, és szeme; az-az, jelen-léte: hogy mindeneket ismérjen; és mindennek tudván nyavalyáját, és szükségét, illendő eszközzel elejt vegye, és meg-orvosollya.

C

Mihelyen Farao Józefet Egyiptusnak gond-viselőjévé rendelte [n]; *Leg-ottan ki-ment, és környül-járta Egyiptusnak minden tartományát*: példát adván a' Lelki gond-viselőknek, úgy-mint a' Püspököknek, hogy, ha tisztőknek meg akarnak felelni, Megyéjöket körül-járják: hogy minden állapatot tudván, a' gond-viselésben fogyatkozás ne essék. Józef, annyit tészen, mint *Növekedés*, vagy, Úrnak elő-menetele: mert a' Püspökséget arra kell bizni, a' ki a' Jóságos chelekedetekben, és az Istени dolgokban jól elő-ment; és a' ki, idejéhez-képest-is, hasonló Józefhez, az-az, harmincz esztendős; a'mint a' *Nicaeai* [o], *Neocaesareai* [p], és *Tridentinus* [q] Concíliumok rendelték. Holott azt vedd eszedbe, hogy Józefnek feleségül, a' Putifar leányát Aszenetet adták: melly két név, annyit tészen, mint *Kövérség*, és *Vészedelem*. Mert ha az Egyházi Pásztorok, a' kövér jövedelemmel jól nem élnek, magoknak vészedelmet szereznek; a'mint az Isten ő-maga jelenti a' Prófétánál, mondván [r]: *Nem az Istennek Pásztorainak, kik ő-magokat legeltették vala: nem a' tzigáknak legeltetnek-e a' Pásztorokból? A' tejet meg-észitek vala, és a' gyapjával magatokat ruházzátok vala, és a' mi kövér volt, azt meg-ölitek vala: az én nyájamat pedig nem legeltetitek vala.* Innét mondotta Sz. Gergely; hogy az Egyházi méltóságot, nem tisztelnetek, hanem terhnek kell ahtani: melyben úgy kell embernek magát viselni, mint a' ki azt mondotta [s]; *Éjjel és nappal, hévség és hideg sót vala, és el-távozik vala az álom szemeimről.* Nem heába mondgya Sz. Pál is [t]: *Ha ki Püspökséget kíván, jó dolgot kíván*: Dolgot, úgy-mond Sz. *Jeromus* [u], nem Méltóságot; munkát, nem gyönyört; üreget: Dolgot, melly által alázatosságból kisebbedgyék, ne fel-fuvalkodgyék a' magas hivatalyából. A' Görög ige, *καλὸν*, *jelest* és *nehezet* tészen, mert itt-is helye vagyon ama' mondásnak; Nem könnyen adgyák a' szépséget: mert a' mi szép, nehéz. Mert Sz. Pál Timótheust, és minden Püspökőt arra akart inteni; hogy, nehéz tisztők lévén, a' hoz valóban nyúllyanak, ha eleget akarnak hivatallyoknak tenni. Bizony, Szent Pál idejében, a' Püspökség olly teher volt, hogy a' Mártyromsághoz igen közel járt. és arról magyarázza *Alexandr. Pelagius* [v], hogy jó dolgot kíván, a' ki Püspökséget kíván: mert akkor az üldözők, leg-először is a' Püspököket ragadták az

D

[e] Heb. 4. 13. τετρα-χηλισμένα.
[f] Ioan. 10. 15.
[g] 1. Ioan. 2. 4.
* Scientia approbationis.
[h] Matt. 7. 22.
[i] Mat. 25. 12.
[k] Prov. 27. 23.
[l] Prov. 12. 10.
[m] Lib. 1 Oeconom.
[n] Gen. 41. 45. 46.
[o] In 1. Apostol. Canone.
[p] Cap. 11.
[q] Sess. 23. de Reform. 18.
[r] Ezech. 34. 2.
[s] Gen. 31. 40.
[t] 1. Tim. 3. 1.
[u] Epist. 83. ad Oceanum.
* Διάκονος ἐὰν τις ἐπιθυμεῖ: Difficile quemquam.
[v] Lib. de Planctu Ecclesiae c. 18.

Mártyromságra, mint a'Keresztyéneknek Előttök-járóit. és azért, akkor dichéretes volt azt kívánni, hogy a'több Keresztyéneknek példát adnának a' szenvedésre. Azokáért, ha ki most a'Püspökséget más végre halásszia, tudni illik, a'jövedelemért, vagy böchülletért, veszedelmet keres; és, vagy tőlvénységbe, vagy tiszteség-kívánásba esik. Ninch a'világon, és fő-képpen most, úgy-mond Sz. Agoston [z], kűnnyebb, gyönyörűségesb, és kedvesb dolog az emberek-előtt, a Papságnak és Püspökségnek tisztinél; hogy-ha tunyasággal, és hizelkedéssel fogunk a'dologhoz: de az Isten-előtt, ninch nyomorúltabb, keservesb, és veszedelmesb. És talám azt példázta az-is, hogy Józef az Egyiptusi Fejedelemséget Faraótól vőtte, ki, neve-szerént, a'Szám-vévő Istent példázta: ki a'Lelki-pásztoroknak fogyatkozásokat el nem titkollya, sem el nem halgattya, hanem ki-jelenti, és meg-bűnteti. Mert a'Faraó neve, 1. Annyittészen, mint *El-bányó* [f]: az Isten pedig a'gonoszoknak ide's tova-bányója; a'mint Dávid nem chak egyszer mongya [a]. 2. *Fel-fedező*, vagy *Meg-mezitelenitő*: melly nevet, az Istennek adgyák a'Próféták [b]. 3. A' Siriai nyelven, Faraó *Boszszú-állót* tészen. és az-is gyakorta tulajdoníttatik az Istennek a'Szent Irásban; *Boszszúsznt-álván, boszszúlt-álló* [c].

Ezt meg-gondolván nagy Tudós és Szent emberek, igen irtóztak a'Püspökség terhétől, és a'mig lehetett, igen el-kerűltek: úgy-mint. Arany-szájú Sz. János, Sz. Agoston, Sz. Fulgentius, és egyebek-is. Némellyek pedig, chodálatos-képpen őrizkedtek tőle; *Sz. Gótárd*, midőn Tréviriii Püspökké akarta őtet tenni a'Francziai *Sigebertus* Király, azt kívánta, hogy haladgyon a'dolog: azonban azon könyőrgött az Istennek, hogy, ha a'Püspökség nem volna üdvősségére, azt el-távoztatná tőle, és úgy-is lőtt, mert halálra betegedett. *Thomas Cantipratensis* azt irja [d], egy Párisi tudós Kanonokról; hogy életében, egy-általlyában meg-vetette a'Püspökséget; és holta-után egy jó barátyának meg-jelenvén, azt mondotta: A'mitől életemben féltem, most tudom: ha Püspökké lőttem volna, el-kárhoztam volna. Az-okáért okossan mondotta *Leo* Chászár, Négy-száz hatvan-kilenczedik esztendő-tájban [e]; hogy méltatlan a'Papságra, valaki arra akarattya-ellen nem szemeltetik: mert a'ki kívánnya, és magát arra méltónak ítéli; nyilván mutattya, hogy nem tudgya mit kíván.

Két nagy Okát találom pedig Sz. Pálnál, a'mellyekért a'Püspökséget nehéz terhnek ítélhetni: Első az, hogy *a'Püspöknek feddhetetlennek kell lenni* [f]: az-az, a'mint Sz. *Jeróny mus* magyarázza [g], minden Jószágos chelekedetekkel fel-ékesittetnek. Azért mongya Sz. *Gregórius Nazianzénus* [h], hogy vétek a'Püspökben, ha nem igen jó. És nem choda: holott még a'Pogány *Plutarchus*-is azt kívánta minden-féle Fejedelmekben [i], hogy ollyanok légyenek mint a'drága kövek; mellyekben, ha chak kichiny fogyatkozás vagy on-is, igen-tettetes, és ólcháltatik. Arany-szájú Sz. János pedig azt irja [k]; hogy a'Vezér ollyan légyen egyebekhez-képest, mint a'Nap a'chillagokhoz-képest; és úgy meg-haladgya az alatta-valókat, mint az Angyal az embereket; vagy mint az Okos Pásztor, az oktalan juhokat. Melyből ki-tetszik, hogy a'Püspökségben a'tekélletességet, nem tanúlni kell, hanem gyakorlással tanítani; és a'ki külömben vélekedik, meg-chalatik, és sokakat el-veszthet.

Második Okát azt adgya Sz. Pál; hogy *ők számot adnak egyebeknek lelkekért* [l]; és azért kívánnya Sz. Pál, hogy *engedgyünk az Előttünk-járóknak*. Mint-ha azt mondaná: Akármint engedgyünk nékik, akár-mint tiszteljük őket, de meg nem fizethetyük az érettünk fel-vőtt terhet és veszedelmet, mivelhogy lelkünkre gődott kell viselnick, és azokért számot-is kell adniok. Ezért chodállya Arany-szájú Sz. János [m], hogy-ha valaki üdvőzűlhet-e a'gond-viselők-kőzzül? Sőt azt-is mongya [n]; hogy többen kárhoznak-el a' Papok-kőzzül, hogy-sem üdvőzűlnek (mennyivel inkább a'Püspökök-kőzzül.) mert chak egy léleknek el-veszése-is, meg-böchülhetetlen kár. és ezért mongya a'*Tridentomi Concilium*, hogy a'Püspökség terhétől, még az Angyalok válla-is félhetne: tudni illik, a'más lelkeért-valo szám-adásért.

Harmadik Tulajdonsága a'Jó Pásztornak, az: Hogy a'Farkast látván, el ne fussón mint a'béres; hanem ellene-álljon, és a'Juhokat meg-óltalmazza. akár az Őrdőgöt értsed a'Farkason, akár a'hamis tanítot, 's akár a'gonosz-életű atyafiat: az Őrdög-ellen, aitatos imádsággal; az Eretnekek-ellen, jó tanitással; a'hamis atyafi-ellé, jó példa-adással. És mi-képpen hogy a'Pásztor a'juhokat, hol síp-szóval gyönyörködteti, 's hol a'bot-tal fenyegeti: azon-képpen a'Lelki-Pásztor, esedezzék-is szép szóval, 's feddődgyék-is kemény beszéddel; a'mint Sz. Pál intette *Timótheust* [o]; és maga-is azt chelekedte: mert a' Galatziabeliekat, nem chak *Fiatskáinak* nevezte [p], hanem *Ős-szeleinek*-is mondotta [q]. És a' mint a'Pásztor, hogy őrömesben kőveséek a'Juhok. előttők mendegel: azon-képpen a' Lelki-Pásztor-is jó példával vezesse az ő Juhait; a'mint Sz. Pál kívánta Timóteustól [r], hogy *Példája légyen a'Hivekek a'beszédben, a'nyájas-kodásban, a'szeretetben, a'hitben, a'tisztaságban;*

[z] Hom. 14. in Act.

[a] Ps. 17. 15. & 32. 10. & 52. 6. & 61. 1. & 30.

[b] Dissipationem, seu Nuditatem.

[c] Isa. 49. 19. Thren. 4. 21. Nahum. 3. 5.

[d] Lib. 1. c. 20. Exempl. Mysterab.

[e] Lib. 3. Cod. de Episcopis & Clericis.

[f] 1. Tim. 3. 2.

[g] Epist. 83. ad Oceanum.

[h] In Apologet. 1.

[i] Libr. de Doctrina Principum.

[k] Hom. 10. in Ep. 1. ad Timoth.

[l] Heb. 13. 17.

[m] Hom. 34. in Ep. ad Hebr.

[n] Hom. 3. in Acta.

[o] 2. Tim. 4. 2.

[p] Gal. 4. 19.

[q] Gal. 3. 1.

[r] 1. Tim. 4. 12.

A

ságban: és Titusztól [r]; hogy *Mindenekben magát adgya például a'jó cselekedetben, a'tudományban, a'tekéllet ességben, a'meg-ért erkölcsben.* és maga-is azt chelekedte. 's azért mondotta [s]; *Legyetek én követőim, mint én-is a'Krisusé*; úgy-mint fő Pásztoré. Ezen dolgot kívánta Sz. Péter-is a Pásztoroktól, hogy *Példás légyenek a'nyájnak* [t]: és Urunk-is, mikor az Apostoloknak azt mondotta [x]; hogy ők *a'Föld sava; a'Világ világossága; a'Hegyen épített város*: és midőn magát adta például, kívánván hogy őtet kövessék [y].

r Tit. 2. 7.
s 1. Cor. 11. 1.
t 1. Pet. 5. 3.
x Mat. 5. 13. 14.
y Ioan. 13. 15.

Bizonyos dolog, hogy a'Lelki-pásztorban szükségesb a jó példával-való oktatás, hogy-sem az édes beszéddel-való tanítás. Mert, a'mint *Séneca* mongya, az emberek többet hisznek a'szemöknek, hogy-sem a'fülöknek; 's hamarébb követik a'mit látnak, hogy-sem meg-fogadgyák a'mit hallanak. Erre inti Sz. Jerónymus *Heliodórus* Püspökőt., mondván [z]: Read néznek mindenek szemei, a'te házad és nyájaskodásod őr-állóban vagyon, és a'közönséges maga-viseléshez mellere: a'mit chelekszel, azt alittyák mintayján hogy azt kell chelekedniek. Meg-láss, és ódd magad, hogy olyat ne chelekedgyél, melliyet, vagy a'rágalmazók méltán szidalmazhassanak, vagy a'kik követni akarnának, vétkezzenek. Az-okáért, mind tudománnyal és bölcheséggel, 's mind jó erkölcsel és maga-viseléssel, meg kell haladni a'Pásztornak a'juhokat: kiről méltán mondhassák, a'mit Eliséus mondott Illyésről [a]; tudni illik, hogy *Israëlnek szekere, és szekér-vezetője* volt. mert nem chak tanitásával oktatta, mint a'Szekér-vezető igazgattya a'szekeret; hanem, a'minémű terhet máira adott, meg-mutatta mint kell hordozni, mint a'Szekér.

z 2. Epistola Nepotiani.

B

a 4. Reg. 2. 12.

III. RÉSZE.

b 1. Pet. 5. 4.
c Act. 1. 1.

Ezt fő-képpen a Krisusban találjuk-fel, mint *a'Pásztorok Fejedelmében* [b]: ki *chelekedni, és tanitani kezdett* [c]; az-az, előbb, és többet chelekedni, hogy-sem szóval tanitani. mivelhogy, a'mint az-előtt-is mondottam, ötet példázták a'fő Négy Pásztoroknak-is; kiket nem chak követett, hanem meg-is előzött, hogy minden utánna-való Pásztoroknak példájok és tükörök lenne.

d Gen. 4. 2.

Első Jó Pásztor volt, az igaz, és Isten-felő Abel [d]: ki Urunkat példázta. Mert, I. A'báttyától irégyiségből öletett-meg, mint Krisus a'Zidóktól: kik a'Kain bűntetését magokon-is hordozzák; mert mind a'mái napig bújdosók, és tétova-lézengők. II. Mert az ő nyájának első fajzásiból, és azok kövérségiből áldozott az Urnak: És *tekintett az Úr Ábelre, és az ő ajándékára* [e]. Urunk-is, a'mi leg-jobb volt, azt áldozta az Istennek, tudni illik, önnön-magát, ártatlan lévén [f]. Melly áldozatnak kedves-volta abból ki-tetszik, hogy azzal meg-tisztította a'mi lelki-ismeretünket, a'meg-holt chelekedetekből, az élő Istennek szolgálattyára [g]; és meg-békéltettünk az Istennel [h]. Meg-haladta pedig Urunk Ábelt: 1. Mert Ábel magáért áldozta a'juhokat az Istenneke: a Krisus pedig önnön-magát a'Juhokért. 2. Ábel az alább-valót áldozta a'bőchülletesbért és jobbért: a'Krisus pedig, a'bőchülletesbet és jobbat az alább-valóért. 3. Ábel barmot áldozott az emberért: a'Krisus Isten és ember, az emberből lőtt baromért [i]. Azért mongya Sz. Pál [k]; hogy *A Krisus vérének ki-öntése jobban szóll, hogy-sem Ábel*: mert Abel bosszú-állást, a'Krisus pedig bocháuatot kért; és *meg-is halgattatott az ő bőchülletiért* [l].

e vers. 4.
f Heb. 9. 14.
g Ibidem.
h Rom. 5. 10.
i Ps. 48. 21.
k Hebr. 12. 24.
l Heb. 5. 7.

Második Jó Pásztor volt, a'szorgalmatos és fáradhatatlan Jákob; ki azt mondotta Lábánnak [m]: *Húsz esztendeig váltam veled: a'te juhaid és kecskéid meddők nem voltak: a'te nyájaidnak kosait meg nem ettem, sem a'vadiól el-ragadtatottat nem mutattam neked, és mindenkért meg-fizetek vala: valami lopás-miatt el-vész vala, én-rajtam kereséd: éjjel és nappal hévség és hideg sőt vala, és el-távozik vala az álom szemeimtől.* Mind ezeket méltábban mondhattya a'Krisus az ő mennyei Sz. Attyának, a'kinek Juhait legeltette: I. Mert nem-húsz, hanem harmincz-három esztendeig, nagy alázatosságban, és szegénységben szolgált néki. és noha halálával minden dolgát véghez vitte, és azt mondotta [n]; *Bé-tellyesedett*, a'minek meg-kellett lenni: mindazáltal most-is gondúnkat viseli; és, a'mint igérte, *Velünk vagyon minden-nap világ végéig* [o], mind Malasztya-, és belső tanitása-által, 's mind hív szolgái-által: kiknek jeles elsőbbséket rendelt a'Juhok gond-viselésére, és legeltetésére, tudni illik, az Isten Igéjének nagy széles mezejét [p], az Óltári-szentségnek drága eledelét [q]; a Penitentziának hatalmas orvosságát [r]. II. A'Krisus gond-viselése-alattvaló Juhok, meddők nem voltak: mert az Apostolok, kiket Urunk Juhokhoz hasonlitott [s], a'Krisus Hitit az egész világon ki-terjeszették, melynek számtalan haszna és gyümölche volt. Az Israël fiai-is, kik Juhoknak mondatnak [t], nem szintén voltak meddők; mert azok-közzül-is sokan bé-vötték a'Krisus Hitit: a'kik pedig meddőn maradtak, chak magokra vethetnek; mert Urunk eléggé oktatta őket tanitásával, jó példájával, és

D

m Gen. 31. 38.
n Ioan. 19. 30.
o Mat. 28. 20.
p Mat. 28. 19. Mar. 16. 16.
q Luc. 22. 19.
r 1. Cor. 11. 24.
s Ioan. 10. 23.
t Mat. 10. 16.
u Mat. 10. 6. 15. 24.

chodá-

chodá-tételivel. III. Minden kárt, mellyet a' pokol-béli Farkas tőtt, meg-szenvedett: mert *A mi betegségeinket ő viselte, és fájdalminkat ő hordozta: meg-sebesíttetett a' mi hamisságainkért; meg-romlattatott a' mi bűneinkért* [a]. IV. A' hévség sőtőtte; midőn, a' Samariai aszszony állatott, mint el-révelyedett juhot keresvén, *meg-fáradott, és a' kút-fődnél ült* [b]: a' hideg pedig, midőn *tél lévén, a' Templomban* járt [c]. El-távozott pedig az álom a' szemeiről, midőn *a' hegyre menvén, egész éjszaka az Istени imádságban maradott* [d]. Abban pedig igen meg-előzte Urunk Jákobot; hogy Jákob, nem a' juhok szeretetiért munkálkodott, hanem maga fizetéséért, és hasznáért; a' mint-hogy meg-is gazdagodott az-által: de a' Krisztus, mindent csak szeretetből cselekedett: mert nálunk-nélkül nem szűkölködőtt; és tudta, hogy sokan háládatlanúl, az ő jó mezejét el-hagyván, a' pokolnak sovány földére sietnének, és a' pokol-béli Farkasnak torkába esnének.

Harmadik Jó Pásztor, a' hív és szelíd Moyses vólt [e]: Ki Urunkat példázta, I. Mert azért küldetett az Istentől Egyiptusba, hogy az Izrael népét a' rabságból ki-hozza, és az Igéret-földébe vigye: Urunk pedig azért küldetett e' világra, hogy az emberi nemzetet, ki-szabadítván az Ördögnek fogságából, az örök boldogságba vinné: a' mint ő-maga mondotta [f]. II. Noha jól legeltette az Izraël fiait, és azok olly háládatlanok vóltak fáradságáért, hogy egy-néhányszor meg akarták őlni: mindazáltal, nagy buzgósággal könyörgőtt [g]; a' mint oda fel elő-hozám [h]. Melly könyörgésben, hasonló vólt Moyses az Anyához, ki ölében hordozván kis gyermekét, valami szép palotába akarna menni, és halván, hogy ő-magát bé-eresztik, de a' gyermeknek kinn kell maradni; hogy-sem mint azt el-hadgya, ő-maga-is kinn marad, mondván: Fel-nevekedik a' fiam, és akor véle-együtt láthatom-meg a' palotát. Úgy Moyses-is, hogy az Izraël fiai ki ne rekednének a' boldogságból, egy-ideig maga-is kész vólt a' nélkül el-lenni. Urunkat-is a' gonosz Zsidók, sok jó tetteinyi-után, meg akarták kővezni [i]; sőt ugyan gyalázatos halállal meg-is ölték: de még akkor-is könyörgőtt-érettek [k], mellyel meg-haladta a' Moyses szeretetit; fő-képpen, mint-hogy Moyses panaszolkodott-is munkájának nagy-volta-miatt, és neminémű unakodását jelentette [l]: mellyet a' Krisztus nem cselekedett; hanem, *midőn szerette vólna az övéit, végtelen szerette őket* [m].

Negyedik Jó Pásztor, az erős és bátorságos-szívű Dávid vólt, ki azt mondotta Saulnak [n]: *Legeltető-vala a' te szolgád az atyjának nyáját, és el-jő vala az oroszlány, vagy a' medve, és el-viszi vala a' kost a' nyáj-közzül; és meg-üzém azokat, és meg-vertem, és ki-ragadám szájokból: és azok ellenem támadnak vala, és meg-fogám az állkát, és meg-fojtám, és meg-ölém azokat. mert mind oroszlányt, s mind medvét ölt-em én te szolgád.* Ezt-is meg-haladta a' Krisztus: kinek nyájából-való Juhok vóltak, Péter, Máté, Zakeus, Magdolna, a' Samariai és a' Kananæai aszszony állatok. Saulus, és a' Keresztfán függő tolvaj; kiket, a' pokol-béli Oroszlány el-ragadván, chak nem meg-fojtott: de a' mi Jó Pásztorunk, ki-ragadta őket szájából; és a' kegyetlen orditó Oroszlány-ellen, a' Júda-nemzetségéből, és a' Dávid gyökeréből-való Oroszlánynak mutatta magát [o]. Mert I. Mikor a' Kananæai aszszony leányát gonoszúl gyötrötte a' pokol-béli Oroszlány [p], a' kegyes, de győzedelmes Oroszlányhoz folyamlott, mondván [q]: *Könyörülly rajtam Uram, Dávidnak fia; az én leányom gonoszúl gyötrettetik az Ördögtől.* Kinek Urunk meg-hallgatta könyörgését, és a' leányát az Ördög torkából ki-szabadította. II. Mikor Sault a' Gonosz lélek meg-ragadta, Dávid a' czitarát vévén, és vervén kezével, meg-könnyebbült Saul, és a' Gonosz lélek el-távozott tőle. A' Krisztus sokakat meg-vigasztalt az ő hatalmas beszédével, meg-szabadítván a' Gonosz lelkektől; mint mikor azt mondotta [r]: *Siket és néma Lélek, én parancsolom néked, menny-ki belőle, és többé bele ne menny.* és egyébűtt-is [s]. III. Dávid, a' mint oda-fel meg-mondám, az ő népéért könyörgőtt, és kész vólt érette szenvedni [t]. A' Krisztus pedig, ugyan meg-is hólt az ő Nyájáért. Mellyel igen meg-előzte Dávidot: mert Dávid, neminémű-képpen tartozott azzal, mivel egyedűl ő vétkezett vólt, és a' nép azért szenvedett: a' Krisztus pedig, szent, és ártatlan vólt, és senki vesztedelmére okot nem adott; de még-is a' maga nóhériért-is könyörgőtt, és gyalázatos halált szenvedett érettek. Mind ezekből nyilván ki-tetszik, hogy a' Krisztus minden Jó Pásztorokat félyűl halad, és ama' Jó Pásztor nevét ő egyedűl érdemli; kiről az Isten régenten ígéretet tőtt, mondván [u]: *Támasztok egy Pásztort, a' ki őket legeltesse, az én szolgámat Dávidot: ő legeltesi őket, és ő lészen nékik Pásztorok:* melly mondásból, a' Dávid személyéről nem értheti-jük, ki akkor már meg-hólt vólt, hanem a' Dávid fiáról a' Krisztusról; a' mint nem chak a' Szent-Atyák, és a' Keresztyén Doctorok magyarázzák, hanem a' Zsidó Rabbinusok-is.

A
[a] Ésa. 53. 4-5.
[b] Ján. 4. 6.
[c] Ján. 10. 23.
[d] Luk. 6. 12.

B
[e] Zsolt. 77. 20.
[f] Ésa. 61. 1. Luk. 4. 18.
[g] Exod. 32. 32.
[h] Sz. Ir. 593.

C
[i] Ján. 10. 31.
[k] Luk. 23. 34.
[l] Num. 11. 11.
[m] Ján. 13. 1.
[n] 1. Sám. 17. 34.
[o] Act. 5. 9. 13. Par. 5. 8.
[p] Máté. 15. 22.

D
[q] Máté. 9. 20.
[r] Máté. 17. 17.
[s] 2. Sám. 24. 17.
[t] Psalm. 34. 23.

A

Erről a' Jó Pásztorról elmélkedvén Dávid, jeles Tulajdonságiról emlekezett; mellyeket méltó meg-fontolnunk, hogy hálá-adó és szó-fogadó Juhai legyünk. Midőn azért Dávid azt mondotta volna [a]: *Az Úr igazgat engem*; vagy, a' mint Sz. Jerony most fordította: *Az Úr, az én Pásztorom*: mingyárt utánna vetette; *és semmi hiával nem leszek*: az az, semmiben meg nem fogyatkozom; mindenem meg-lészen. És méltán: mert az a' Pásztor mindenható, minden jóval bir, és a' Juhait fölötte igen szereti. Mint-hogy pedig Dávid, mind Urának, 's mind Pásztorának nevezi az ő Igazgatoját, méltán a' Krisfust érthettyük rajta: ki Istensége-szerént, Úr, sőt minden uraknak Ura; Emberssége-szerént pedig, olly Pásztor, ki leiket adta Juhaiért. Ez a' nagy Úr, a' mennynek, földnek, és azokban-való állatoknak teremtésében, sem dicsőségének székiből le nem szállott, se semmit nem fáradott; hanem, *Mondotta, és lőttek; parancholta, és teremtettek* [c]: de, el-veszetvén eggyet a' száz Juhai-közzül, mint-ha azzal meg-szegényedett volna, † Attyától ki-menvén, e' világra jőtt hogy meg-keresné, és üdvözítené a' mi el-veszett volt. És hogy azt jobb módgyával végbe vinné, *Szolgai formát vévén-fel, az emberekhez hasonlóvá lőtt* [d]. Mert, mivelhogy az előtt, *Bajszálláskor* Urának mondatott [e], *Bírónak* [f], *Rettenetesnek* [g], féltek tőle a' Juhok, és chak a' szóllásától-is rettegtek. és azért mondották némellyek [h]: *Ne szóllyon nékünk az Úr, hogy talám meg ne halljunk.*

Némelykor a' Pásztorok, a' meg-hólt Juh bőrét, más juhra tészik, hogy az árva bárány bátorságosban hozzája mennyen, és tápláltassék tőle. Az emberi természet Adámban meg-hólt, és *minnyájan a' haragh fiai lévén* [i], nagy árvaságra jutottunk: azokáért, hogy el ne vesznénk, a' Krisfus Adámból vőtt testet magára, hogy bátorságosban járulnánk hozzája, és nagy kegyessen hi magához, mondván [k]: *Jőjetek hozzám minnyájan, kik munkálkodtok, és meg-terhelve vattok, és én meg-nyugotlak titeket.* Nékem úgy tetszik, hogy, ha a' Juhnak okossága volna, semmit úgy nem kivánna, mint hogy a' Pásztor egy-ideig juha lenne, és magáról tanúlván, tudna szánakodni a' juhon, és annál inkább viselné gondgyát. Ezt mi meg sem tudtuk volna gondolni, nem hogy kivánni: de még-is a' mi Jó Pásztorunk meg-chelekedte, és azért mondatott az *Istent bárányának* [l]: ki, noha az előtt-is tudta minden szükségünket, mindazáltal magán akkor probálta-meg, mikor emberré lőtt, és azzal nékünk nagy bizodalmat szerzett; a' mint Sz. Pál jelenti, mondván [m]: *Nincs olly Fő-papunk, a' ki nem szánakodhatnék erőtlenségünken: hanem, a' ki meg-kisértetett mindenekben hasonló-képpen, a' bűnön kívül. Járulljunk azért bizodalommal a' Kegyelemnek Királyi-székihez, hogy irgalmasságot nyerjünk, és kegyelmet találjunk alkalmatos segétségre.* mivelhogy minden-képpen azon-is volt, hogy szükségünkre gondot viselne; a' mint Dávid jelentette.

Elsőben pedig, azt mongya Dávid az ő Igazgató Pásztorárol [n]: *A' legeltetés helyére helybeeresztett engem*; melyre nagy gongyának kell a' Pásztornak lenni. És valóban volt arra gongya a' Krisfusnak; a' mint meg-is ígérte Ezekiel-által, mondván [o]: *Igen bővséges mezőn legeltetem őket, és az Israél magas hegyein lészen az ő legeltetésök: ott nyugoszszanak-meg a' zöldellő fűveken, és a' kövér legeltetéseken legeltetnek az Israél hegyein.* Sok-képpen legeltette a' Krisfus eleitől-fogva az ő Juhait: Paradichomban, minden-féle szép gyümölchel [p]. és ha a' tilalmas fának gyümölchéhez nē nyúlt volna, az Élet-fájának gyümölchére-is szabadsága lőtt volna: a' Pusztában, Mannával, mennyei és Angyali kenyérrel [q]: az Anyaszentegyházban pedig, a' tulajdon Testével és Vérével [r]. Melly dolgon méltán choldálkozik Arany-szájú Sz. János, mondván [s]: Kichoda az a' Pásztor, a' ki tulajdon Vérével táplállya az ő Juhait? De mit mondok, Pásztor? Sok anyák, a' szülés fájdalmi-után, sokat más dajkáknak adgyák: de azt a' mi Pásztorunk nem szenvedte; hanem tulajdon Testével és Vérével táplál bennünket, és tellyességgel magához foglal. Más rend-béli Eleséggel-is táplálta Krisfus Urunk az ő Juhait: tudni illik, az ő Szent Igéjével: mivelhogy *Nem chak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, melly az Istennek Szájából származik* [t]. Ezt az elsőelt, Sok-képpen készítette: hol édes vigasztalással, 's hol kemény dorgálással: hol gyönyörűséges igérettel, 's hol rettenetes fenyegetéssel: hol nyilván-való tanúsággal, 's hol homályos példa-beszédekkel; a' mint az Evangéliomból, és az egész Szent Irásból ki-tetszik. Harmad rend-béli Eleség, az ő Jó-tetteményinek elmélkedése, melly chodálatos-képpen erősíti bennünket. és jó reménséggel táplál, hogy a negyedik és utólsó eledelben-is részünk lészen az örök boldogságban [u].

Másodszor, azt mongya Sz. Dávid a' Jó Pásztorról [x]: *A' meg-elégítés vize-mellett nevelt engem.* Ez a' Víz, melyből *a' ki iszik, nem szomjúhozik örökké* [y]. és igen szükséges a' Juhoknak, hogy a' Világ vizét, a' testi gyönyörűséget, ne kivánnyák, melly

a' szomjú-

a Psal. 22. 1.

c Psal. 32. 9. † Pauperis est numerare pecus.

d Phil. 2. 7.

e Psal. 93. 1.

f Psal. 7. 12.

g Psal. 46. 3.

h Exo. 20. 19

B

i Eph. 2. 3.

c Matt. 11. 28

d Ioan. 1. 29.

e Heb. 4. 15. 16.

C

f Psal. 22. 2.

g Ezech. 34. 16.

k Gen. 2. 16.

i Ps. 77. 24.

k Matt. 26. 26 27.

l Hom. 60. ad Pop. & Hom. 45. in Ioan.

D

m Matt. 4. 4.

u Luc. 22. 29. Cor. 11. 25.

o Psal. 22. 3.

y Ioan. 4. 13.

a' szomjúságot nem óltya, hanem gerjeszti. Az-okáért panaszolkodik az Isten; mondván [g]: *Rémüljetek-meg egek ezen, és annak képni igen el-pusztuljatok, úgy-mond az Úr; mert két gonosz igot cselekedett az én népem. Engem el-hadtak az élő Vizeknek kút-fejét, és magoknak kutakat ásnak, mellyek meg nem tarthattyák a vizet.* És máshun [h]: *Miért költsétek az el-nyűtt nem a kenyérekre, és munkátokat nem a meg-elégedésre?* Mint-ha azt mondaná: Miért fáradtok annyit az el-vesző gazdagságért, az el-múlando meltóságért, a romlandó testnek gyönyörűségéért; mellyek a' ti lelkeiteket meg nem elégíthetik, sem szomjúságát el nem olthattyák, hanem inkább nevelik: a' mennyei és meg-maradandó jókkal pedig semmit nem gondoltok, mellyek minden kívánságot éppen-bé-tölthetnek?

Harmadszor, azt mongya Dávid a' Jó Pásztorról [i]: *A' lelkemet meg-téríttette.* Gyakorta el-tévelyednek a' Juhok, és magoktól könnyen el-bújdosnak; de nem tudnak viszsza térni, ha a Pásztor fel nem keresi, és haza nem hozza: szintén úgy az ember-is, szabad-akarattyából az Istentől el-térvén, a' teremtett-állathoz fordul: de magától meg nem térhet. és azért mondotta Dávid az Istennek [k]: *El-tévelyedtem mint az el-veszett juh; keresd-meg a' te szolgádat.* De, mivel kevés haszna volna a' gonosz útról-való meg-térésnek, ha ember ismég a' veszedelemnek útába eredne, azt-is mongya Dávid a' Jó Pásztor-felől [l]: *Az igasság ösvényén hordozott engem, az ő nevéért.* A' kit az Isten a jó útra hozott, ha ismég a' gonoszra tér, gonoszbá tészi ügyét az Isten-előtt, nagyobb háládatlanságát mutatván hozzája; kikről érthetnyük az Aggeus mondását [m]: *A' ki fizetnie kellett, tarisznyába tette azokat.* Tudván azért Dávid, hogy nem kellene dicsérete [n] a' meg-nyert jót meg-oltalmazni, mint azt meg-nyerni: az Elkezdő Malaszt-után, a' Követő-malasztról-is emlékezik. Mint-ha azt mondaná: Nem csak el-kezdette velem az Isten az ő irgalmasságát, meg-téritvén engem: hanem azon irgalmasságát tovább-is meg-mutatta, mert az Igasságnak ösvényén hordozott... Melly ösvényről, mellyet úgy nevezett [o], így elmélkedhetünk. Egy Vár-at meg-szálván az ellenség, fok-felől meg-gyűjt; melyből senki sohová nem szaladhat, hanem csak egy magas és meredek hegyre, melyre több út nincsen egy fros ösvénynél, mellyet igen kevesen tudnak; és csak azok szabadúlnak-meg: a' többi pedig, vagy a' kő-sziklákon kapdosván; nyakra-főre alá-húlnak, és nyakok szakad (értsed a' Tisztesség-kívánokat;) vagy a' sőppedékes helyekre akadván, és a' sárból ki nem gazolhatván, ott rekednek (értsed a' Paráznákat;) vagy ide 's tova bújdosván, az ellenség kezébe akadnak (értsed a' Fősvényeket:) ha azonban egy jó Kalaúz reád találna, és arra ajánlaná magát, hogy ki-viszen minden-féle veszedelemből, minémű hálá-adással tartoznál néki? Így vagyon dolgok nagyobb részre a' Világi emberekkel: kik nehéz úton járnak ugyan, de mindazáltal az Igasághoz nem jutnak; a' mint ő-magok meg-vallyák, noha későn, és haszontalanúl, mondván [p]: *El-fáradtunk a' hamisságnak és veszedelemnek útán, és nehéz útakat jartunk; az Úrnak útát pedig nem tudtuk*: azt, tudni illik, mellyet Dávid az *Igasság ösvényének* nevez, és a' mellyen őtet hordozta az Igaz Pásztor...; mellyen bizonyosan el-juthat az ember...: Mert *az Igazak ösvénye igyenes* [q]: *mellyen a' ki jár, annak lépéssi meg nem szorittatnak, és futván meg nem botsoznik* [r].

Negyedszer, azt mongya Dávid a' Jó Pásztorról [s]: *Ha a' halál árnyéka-közepett járok is, nem félek gonoszoktól: mert te velem vagy.* Az árnyék közel vagyon a' testhez, és annak valami hasonlatossága, de nem igaz képe, a' vagy ábrázattya. A' Lélek halála, a' Bűn árnyéka, a' Bűnre-ingerlő kisértet, és alkolmatosság. Effele kisértetek-közőtt járnak az Igazak-is, és ollyánok mint *a' Liliom a' tövisek-közőtt* [t]. Ezek-közőtt forgolódni, és meg nem sérűlni, nem mi erőnk, hanem az Istennek hatalmassága..., úgy-mond Sz. Bernárd. és azért mongya Dávid, *Nem félek, mert te velem vagy.* Ezt igérte az Isten az Igaznak, mondván [u]: *Akkor által-mégy a' vizeken, veled lészek, és a' folyó-vizek el nem boritnak téged: mikor a' tűzben jársz, meg nem égsz, és a' láng nem pörzsöl-meg téged.* Erre pedig, két kivál-képpen-való dolog kívántatik; mellyekről emlékezik Dávid, mondván [v]: *A te veszsződ és pálczád, azok vigasztalnak engem.* A' Veszszőn, értsed a dorgálást; a' Pálczán, a' támogatást. Mind a' kettővel él a' mi Jó Pásztorunk a' Juhok-körűl: kiket, ha az úrból ki-térnek, meg-úrt a' veszszővel, hogy el ne veszszenek: de azonban a' verés-közőtt, a' pálczával támogattya; hogy a' háborúságnak terhe-alatt el ne essenek. Azért mongya egy-felől [w]: *Én a' kiket szeretek, megfeddem, és meg-ostorozom*: de más-felől, midőn fanyargat, vagy kisértetet bocsát reánk, nem engedi hogy az el-nyomjon bennünket; hanem *a kisértetet elő-menendő szerez, hogy el-szenvedhessük* [x]. Együtt járván azért a' Pálcza a' Veszszővel, nagy vigasztalást

szerez

[g] Jer. 2. 12.
[h] Esa. 55. 2.
[i] Psal. 22. 3.
[k] Psal. 118. 176.
[l] Psal. 22. 3.
[m] Agg. 1. 6.
[n] Non minor est virtus quam quærere parta tueri. Ovid. 1. 1. Eleg. 7. 14.
[o] Matt. 7. 14.
[p] Sap. 5. 7.
[q] Isai. 26. 7.
[r] Prov. 4. 12.
[s] Psal. 22. 4.
[t] Cant. 2. 2.
[u] Isai. 43. 2.
[v] Psal. 22. 4.
[w] Apoc. 3. 19.
[x] 1 Cor. 10. 13.

A

szerez az Igazaknak: mert a' Vesszö a' Pálcza-nélkül veszedelmes. Mellyet érezvén Farao, és Sennakerib, mint-hogy nem volt pálczájok, a' melyhez támaszkodnának, el-ellek, és el-vesztek: Dávid pedig, és Nabukodonosor, noha érzették a' Vesszöt, mindazáltal, mint-hogy pálczájok volt, meg-vigasztaltatnak, és üdvözültek. E' kétdolgot egy üvet foglalta az Isten, mikor azt igérte az Igaznak [i]: *Véle vagyok a' háborúságban; meg-szabadítom őtet, és meg-dicsőítem őtet.* és azért mondotta Sz. Jakab [k]: *Minden örömnek állítsátok azt számban, mikor külömb-külömb kísértetekbe estek.*

i Pſal. 90. 15

k Jac. 1. 2.

Ötödször, azt mondgya Dávid a' Jó Pásztorról [l]: *Asztalt készítettél én-ellenem, azok ellen kik engem háborgatnak. Meg-kenetted olajjal az fejemet: és az én részegitő pohárom mely jeles!* Nem csak támogattya az Isten az ő Hiveit a' kisértetekben és háborúságokban; hanem vigasztalnya-is, és vigasztalván, erőt ád nékik. Azt a' vigasztalást Dávid, emberi módon szólván, jeles vendégséghez hasonlittya, melyben nem csak jó étrekkel rakva az asztal, hanem jó illatú kenet-is vagyon, és jó-ízü s vidamitó bor: mivelhogy régenten a' fő lakodalmokban, jó-illatú kenettel-is gyönyörködtették a' vendégeket, a' mint az Evangeliomból is ki-tetszik [m]. Ezen dologról emlekezik Dávid máshol-is, mondván [n]: *a' szivemben-valo fajdalmim sokasága szerént, a' te vigasztalásid örvendeztették az én lelkemet.* Hasonló-képpen Sz. Pál-is [o]: *Bé-töltem vigasztalással, fölöste bővölködöm örömmel minden háborúságunkban.* Ezen a' fő Asztalon, az Oltári-szentséget-is érthetyük: mert, noha egyéb lakodalmok, nem csak nem erősitik-meg az embert ellenségi-ellen, hanem inkább meg-erőtelenitik; a' mint Holofernesből [p], és egyebekből-is ki-tetszik: de az Oltári-szentség nagy erőt ád; melytől, a' mint Arany-szájú Sz. János mondgya, úgy kellene el-mennünk, mint a' tüzet-fuvo oroszlányoknak, meg-rettentvén az Ördögöket-is.

l Pſal. 22. 5.

m Matt. 2. 6. Marc. 14. 3. Luc. 22. 3

n Pſ. 93. 19

o 2. Cor. 7. 4.

p Judith 13. 6

B

Hatodszor, azt mondgya Dávid a' Jó Pásztornak [q]: *És a' te irgalmasságod követ engem, életemnek veszett napjaiban. És hogy az Ur házában lakjam hosszu ideig.* Ez az utólsó, és leg-szükségesb gond-viselés, az Állhatatosságnak érdemünk-fölöt-valo ajándéka; mely-nélkül a' többinek haszna sem volna. és, ha azt el nem vesznök, szintén úgy járunk, mint a' ki nagy tengeri háborúkon, sok gazdagsággal által-vereked vén, a' part-nál tilyedne-el mind hajójról. Igy némellyek, az ínségnek veszedelmin által-menvén, vensegökre bolondúlnak-meg, és el-vesznek; a' mint Salomonon történt [r]; és az ő unokáján, Ása Királyon [s]. Azokáért, hogy az ne történnyék, az Ur irgalmassága követ minket tellyes életünkben. Melyből bizonnyal következik, hogy az Ur házában lakjunk hosszu ideig; az-az, örökkön örökké; dichérvén őtet az ő meg-mondhatatlan sok jo-tetteményiért. és fő-képpen azért, hogy életét-is értettünk adta; mellyet minden egyéb Jó Pásztorokat meg-haladott. Mivel-hogy nem akármi-képpen adta életét a' Juhokért, hanem olly módon, mellyet senkiben egyebben fel nem találunk. Mert, Elsőben; Az Apostolok és Mártyrok, noha az ő életőket adták a' Krisztus Juhaiért; de azoknak, sem igazúlást, sem örök dichőséget halálokkal nem szerezhettek: mert a' Bünnek el-törlésére, a' Malasztnak meg-nyerésére, mennyország fel-nyitására, egyedül a' Krisztus halála volt elégséges. Másodszor: Az Apostolok és Mártyrok, a' kik a Krisztus Juhaiért meg-hóltak, azon-kivül-is meg-hóltak volna; és azért nem mondhatni egy-általlyában, hogy másért hóltak-meg, hanem hogy hamarébb hóltak-meg, vagy életőket valamennyire meg-rövidítették: de a' Krisztus Teste, az Istenséggel-valo társaságért, halhatatlan, és szenvedhetetlen lett-volna, ha mi-értettünk szenvedni nem akart volna. Harmadszor; Egyebekről inkább mondhattyuk, hogy magokért hóltak-meg, hogy sem másért; mert az ő halálok, nékik használt többet, hogy-sem nékünk: mert ők az-által az örök dichőséget nyerték magoknak, nékünk pedig chak jó példát hadtak; mellyet ha követni akarunk, mi-is megnyerhetyük a' mit ők meg-nyertek. Innét mondotta a' Bölcs (noha Pogány) *Arisztóteles*; hogy a' ki barátyáért halált szenved, inkább szereti magát, hogy-sem barátyát: mert magának tiszteséges jót szerez; melly a' telhetetlen életnél jobb, mellyet barátyáért el-vesztett, és barátyának meg-nyert. De a' Krisztus halála, nékünk volt hasznosb, hogy sem ő magának: mert nékünk az örök boldogságot érdemlette és nyerte, mellyet magának nem nyerhetett; mert azon-kivül-is tulajdona volt. Annakokáért, látván, hogy a' Krisztus minden-képpen Jó Pásztornak mutatta magát: mi-is, mint jó Juhok, engedgyünk néki mindenekben, és kövessük őtet, hogy az örök boldogságban részesek lehessünk: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isten, az ő végetlen irgalmasságából. Amen.

q Pſal. 22. 6.

r 3. Reg. 11. 6 2. Par. 24. 2 & cap. 26. 12

C

D

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

OT dologról emlekezik fő-képpen a'mái Sz. Evangéliom: tudni illik, a' Pásztorról, és Béresről; a' Juhokról, és Farkasról, és az Akolról. A' Pásztorról azért, hogy jó tulajdonságit látván, örömeſt kövessük: a' Béresről, azért, hogy ne kövessük; látván, hogy chak maga haſznát kereſi: a Juhokról, azért, hogy azoknak jó tulajdonságit meg-tanúllyuk, és azokat magunkban meg-mutaſſuk: a Farkasról, azért, hogy őrizkedgyünk tőle; az Akolról pedig, hogy abba ſiessünk; vagy, ha benne vagyunk, abból ki ne ſzakadgyunk, hogy a' farkas torkába ne akadgyunk. A' Pásztor neve az Irásban, Jóért vétetik; mint a'mái Evangéliomban, melyben Urunk magát Jó Pásztornak nevezi: és a' Proféránál, midőn az Iſten azt ígéri [a]; hogy *Szive-ſzerént-valo Pásztorokat ád nékünk, kik bölcheséggel 's tudománnyal legeltetnek* minket. Erről eleget ſzóllottam az előbbi Predikátzióban. De Gonoſzért-is vétetik; minémüvel fenyegette az Iſten a' földet, mondván [b]: *Imé én Pásztort támaſztok a' földön, a' ki az el-hagyattattakat meg nem látogattya, az el-ſzéllyedtet meg nem keresi, és a' meg-romlottat meg nem gyógyittya, és azt a' mi fenn áll nem taplállya, és a' kövérek húsát eſzi, és azoknak körmeit meg-rontya. Oh Pásztor, és bálvány, el-hagyván a' nyáját! fegyver az ő karjára, és az ő jobb ſzemére, az ő karja ſzáraſſággal aſz-el, és az ő jobb-ſzeme meg-ſötétűlvén meg-homályoſodik.* Ezt a' mái Evangéliomban, Urunk *Béres*-nek vevezi, és tulajdon feſtékivel valóságos-képpen ki-ábrázollya. Kiről én-is ſzollok a' moſtani Predikatzióban:.

I. Szóllok a' jó és gonoſz Béresről.
II. Meg-mondom, Mi kívantatik a' Juhokról.

ELSŐ RESZE.

AZ Béres neve, Némelykor jó értelemben vétetik a'Sz. Irásban: és abban mondotta a'tékozló fiú [c]: *Mennyi béreſek az atyam házánál bővelkédnek kenyerekkel; én pedig itt éhel halok?* és azt kívánta az attyától, hogy chak bár úgy tegye őtet, mint eggyet azok közzül. Némelykor pedig gonoſz értelemben; mint a'mái Evangéliomban: ki, *látván a' farkaſt, el-hadgya a' juhokat, és el-fút* [d]. és haſonló Béreſekről, vagy fogadott vitézekről emlekezik a' Próféta-is [e]. De tulajdon-képpen a' Béres az, a' ki bérért, vagy fizetésért, vagy jutalomért múnkálkodik. Mivel-hogy pedig némelly bér igen jó, és fölőtte bőchülletes; a' ki azért múnkálkodik; vagy ſzolgál, nem gonoſz, ſem gyalázatos Béres, hanem jó és bőchülletes; miénmünck azok, kik az őrők jutalomért, melly ő-maga az Iſten, múnkálkodnak. mivelhogy a' Jóſzágos cheleked-det ollyan jutalomra rendeltetett, és azt érdemli. Illyenek vóltak az Apoſtolok; és azokról magyarázza Sz. Ambrús [f], a' tékozló fiúnak iménti elő-hozott mondását [g]. Es az-okáért mondotta Urunknak Sz. Péter [h]: *Imé mi mindeneket el-hadtunk, és téged követtünk: mi léſzen tehát nékünk?* az-az, mi juralmunk, vagy bérünk léſzen? Illyenekről ſzóllott a' Chelédes-ember, mondván a' gondviſelőjének [i]. *Hidd-elő a' miveſeket, és add-meg nékik az ő béröket.* Illyen volt Abrahám Patriárka-is; kinek az Iſten ő-maga mondotta [k]: *Ne félly Abrám: én vagyok oltalmad, és a' te igen nagy jutalmad:* mint-hogy nagy ſzívvel meg-vetette volt a' Sodomai Király jutalmát; és nem akarta hogy azt mondhatná [l]: *Én gazdagítottam-meg Ábrámot.* Illyen Béres volt Moyſes-is: ki *Nagyobb gazdagságnak ítéltna Krisſus gyalázatyát az Egyiptziuſok kincsénél: mert a' jutalomra nézett* [m]. Illyen volt Dávid-is: ki *meg-hajtotta ſzívét, az Iſten igaſságának meg-chelekedésére örökké, a' jutalomért* [n]. Illyen volt Sz. Pál-is: ki mind múnkáját elő-ſzámlállya, 's mind jutalmát meg-jelenti, mondván [p]: *Jó harczot harczoltam, a' futáſt el-végeztem, a' hitet meg-tartottam. Végezetre el-tétetett nékem az igaſságnak koronája, melyet meg-ád nékem az Ur ama' napon az igaz Bíró.* Illyen volt *Aquinumi* Sz. Tamás-is: ki, midőn *Neapolis*ban a' Feſzület-előtt imádkoznék, illyen ſzózatot hallott: Jól írtál fejőlem Tamás; mi léſzen jutalmod? Melyre azt felelte [q]: Nem egyéb, Uram, náladnál. Illyenek, végezetre, minnyájan a' Hívek: mert, *Ki-ki mind tulajdon jutalmát vészi, az ő munkája-ſzerént* [r]. Az illyen Béreſek igazak, és az Urok dolgában bíven és ſzorgalmatoſsan el-járnak; mellyért jutalmokat a' Kriſtuſtól várják, a' ki nyáját legeltetik.

Más rend-

A

a Jer. 3. 15.

B

b Zach. 11. 16. 17.

C

c Luc. 15. 17. 19.

d Joan. 10. 12.
e Jer. 46. 21.

f Lib. 2. in Luc. c. 18.
g Luc. 15. 17.
h Matt. 19. 27.
i Matt. 20. 8.
k Gen. 15. 1.

D

l Gen. 14. 22. 23.
m Heb. 11. 26.
n Pſal. 118. 112.
p 2. Tim. 4. 7.
q In Vita ejus.
r 1. Cor. 3. 8.

A

Más renű-béli Béresek azok, kikről Urunk a'mai Evangéliomban azt mondgya; hogy *Nem Pásztorok*, kik, tudni illik, fő képpen a'világi, és el-mulandó bérre nézvék, és chak azért munkálkodnak, hogy, ha fő-képpen a'mennyeire nézvék, és az után, a'mennyire szükséges, a'testire-is tekintenének, senki ollyakat ne találhatna. mivelhogy Urunk az ő Tanitványinak is azt mondotta [a]: *Akkor a'mongyokra az Ebekre*, és a Pásztor nevét-is meg-érdemlenék: de mint-hogy, a'mint Sz. Gergely mongya [b], nem szivből-való szeretetből legeltetik azért Juhait, hanem az időbéli-vagy el-mulandó jutalomért; nem Pásztoroknak hanem Béreseknek nevezetnek. Hasonló-képpen bérzéll Sz. Agoston [c], *Sz. Basilius* [d], és egyebek-is: azokat mondván Béreseknek, a'kik, magok hasznát és alkalmatosságát keresvén, a'jele-való dolgokat ugy kergetik, hogy a'jövendőkről nem-is gondoskodnak. Egy szóval, a'kik Pásztornak nevét viselik, helyét foglallyák, jövedelmét vészik, de tiszt ökben el nem járnak, és ollyanok mint a' *Bérlelény* [e], kinek semmi haszna nincs. Kiknek valóba nagy büntetését jövendöli a'Próféta; a'mint nem régen meg-mondám: tudni illik, hogy, mind erejökben, mellyet a'kar példája, s mind okosságokban, mellyet a'jobb-szem példája, meg-fogyatkozván, igyekezetiket végbe ne vihessék. és annak-fölötte, *Jer.* is mond az Isten az ollyan Pásztor-név-viselő Béreseknek [f], az-az, örök veszedelmet. Ezek noha szánalmasan vannak; mindazáltal, talám nem ismérik azoknak magokat. Az-okáért, hogy meg ne chalatnának, Urunk bizonyos jelőket mondotta a'mai Evangéliomban.

B

Első jele az illyen Béresnek: Urunk azt mongya felőlle, hogy *A Juhok nem tulajdoni* [g]. A'hol azt mondhatná valaki: Ha ez a' Béres jele, senki Pásztor nem volt a Krisztus-kivül; hanem minnyájan Béresek, meg az Apostolok-is: mert nem az ő tulajdon Juhokat őrizték és legeltették, hanem a' Krisztusét. mivel-hogy Urunk Péternek sem mondotta; Legeltesd a' te juhaidat, hanem, *Legeltesd az én juhaimat* [h]. Erről Szent Agoston szépen elmélkedik, és sok jeles dolgokat ir [i]. Summája az: Azok-közül, kik a' Krisztus Juhait legeltetik, Némellyek azt nem a' jutalomért chelekesznek, noha a' jutalmat el-vészik: hanem fő-képpen a' Krisztusért, és a' Juhok üdvösségéért. És ezek nem chak Béresek, hanem Jó Pásztorok-is: mert, noha nem a' tulajdon Juhokat legeltetik, mindazáltal úgy legeltetik, mint tulajdonokat; úgy hogy azokért, nem külömben mint a' tulajdonokért, életőket adgyák. Illyen volt Sz. Pál; ki azt mondotta [k]: *En igen örömest költök, és annak fölötte magamat-is el-költöm a' ti lelkeitekért.* Ezek Jó Pásztorok, és eggyek a' Pásztorok Fejedelmével a' Krisztussal [l]. Némellyek pedig, vagy tellyességgel, vagy fő-képpen a' jutalomért legeltetik a' Krisztus Juhait, kik *a' magokéi kerzsik, nem a' mik a' Krisztus JESUSéi* [m]. Ezek béresek: mert, a'mint Szent Gergely mongya [n], Béres az, a' ki a' Pásztor helyét tartya, de a' lelkek hasznát nem kereli. Melly Szent Atyák tanitásából az következik; hogy mind Béresek azok, a' kik, a' mig fizetést látnak, vagy reménlenek, örömest legeltetik a' Krisztus Juhait, tanitással, és a' Szentségek szolgáltatásával: de mihelyen észőkbe vészik, hogy a' fizetés ninchen, meg vonszák magokat, a' szegényeket nem látogattyák, hanem a' gazdagokat, kiktől valamit vájhatnak, vagy várhatnak; napról napra nagyobb koncz-ra vágyodnak; egy nehány tiszteket fel-vállalnak, de nem azért hogy több lelkeknek szolgállyanak, hanem hogy több jövedelmet gyüjtsenek, és meg-gazdagúllyanak.

C

Második Jel: A' Béres látván a' farkast jöni, el-hadgya a' Juhokat, és el-fut. A' Látáson, Elsőben azt érthettyük; hogy a' Béres nem valóságos-képpen látya a farkast, hanem a' félelem-miatt úgy retszik néki, mint-ha farkast látná; mint a' kiről Salomon emlékezik, mondván [o]: *Azt mongya a' rest: Oroszlány vagyon az uttzán, az uttzák-közepett meg-ölhetnek.* és Dávid [p]: *Az Urat segétségül nem hittik, ott rettegtek félelemmel, a' hol nem volt félelem.* Ezek úgy járnak, mint *a' kik a' ló-harmattól futnak, és ló esik reájok* [q]: az-az, kichíny dologtól félvén, nagy veszedelembe hozzák magokat. Másodszor: A' Látáson azt érthettyük; hogy láttya ugyan a' farkast, de látatlanná tészi; és úgy, a' veszedelemnek eleit nem vészi. Illyenek, a' kik az Eretnekeket, vagy kereskedésért, vagy mesterségért, vagy egyéb-féle haszonért, az ő Városokba vagy Országokba bé-eresztik: és észőkbe sem vészik, hogy többet ártnak az Eretnekséggel, hogy-sem használnak a' kereskedéssel; mert az eggyügyü népet igen hamar el-tévelyitik. *Arius*, egy kis szikra volt: de minémű romlást tött az egész Keresztyénségben! és a'mi időnkben *Luther* Márton, kis szikrának tetszett, egy chuklyából ki-ugrott Barát lévén: de, mint-hogy a' Pásztorok, látatlanná tévén, ellene nem állottak, nagy szép Országokat utolsó veszedelembe hozott; melynek most sincs vége. Nem elég azért a' tüzet látni, hanem meg-is kell oltani, hogy ne árthasson.

D

[a] Jan. 21. 15. 17.

[b] Hom. 14. in Evang.

[c] Tract. 46. in Ioan. & Hom. 50. de Verb. Domini.

[d] Ex Bas. Ep. 12. 15.

[e] 2. Pet. 3. 4.

[f] Ezech. 34. 1. & Hom. 14. in Evang.

[g] Ezech. 34. 2.

[h] Joan. 10. 12.

[i] Joan 21. 17.

[k] 2. Cor. 12. 15.

[l] 1. Cor. 3. 9.

[m] Phil. 2. 21.

[n] Hom. 14. in Evang.

[o] Prov. 22. 13. & 26. 13.

[p] Psal. 13. 5.

[q] Isa. 6. 16.

Félé

Efféle Pásztorokat, vagy inkább Béreséket, méltán nevez a' Próféta *Bálványoknak* [l]: mert, mint a' valóságos Bálványoknak, *szájok vagyon, és nem szólnak* [m]. mert nem kiáltnak a' farkasok-ellen: *szemök vagyon, és nem látnak* a' Juhok szükségét: *fülök vagyon, és nem hallyák* azoknak könyörgését, és panaszolkodását: *orrok vagyon, és meg nem érzik* a' dögleletes tudománt: *kezök vagyon, és nem nyúlnak* a' könyvekhez hogy tanúlnának, és Iráfsal a' Híveket oktatnák és bátorítanák; fem a' Sz. Edényekhez, hogy áldoznának, és az Istent engefztelnék: *lábok vagyon, és nem járnak* a' betegekhez; sőt az Egyházba-is, hébe hóba mennek, midőn valami oftáft éreznek. De vagyon-fzájok, a' chélchapásra; fzemök, a' templomban-valo ide 's tova chatázásra; fülök, az új hírek hallására; orrok, a' pézma fzaglására; kezök, a' jövedelem bé-fzedésére; lábok, a' heába valo sétálásra, vendégségekre-valo ménésre, és néha tánczolásra-is, fokaknak botránkoztatásával.

A' mi a' Juhoknak el-hagyását illeti, azt kell eszünkbe vennünk, hogy az nem mindenkor gonosz vagy tilalmas: mert, ha láttya a' Pásztor, hogy semmit a' Juhoknak nem haszálhat, azért, hogy halgatni nem akarják, vagy nem kedvellik, el-hagyhattya őket; mint-hogy Urúnk a' Tanítványoknak-is azt mondotta [n]: *Valaki bé nem fogad titeket, fem nem halgattya a' ti beszédeitek: ki-menvén a' házból, vagy a' városból, verjétek-le a' port a' lábotokról.* Igy chelekedett Szent Pál, midőn a' Korintusiaknak, ki-rázván ruháit, azt mondotta [o]: *A' ti véretek a' ti fejetekön; tiszta vagyok én; e' napiglól fogva a' Pogányokhoz megyek.* Továbbá; ha eszébe vészi a' Pásztor, hogy ő-miatta zenebona támad, melyből kár vagy botránkozás következik, el-hagyhattya a' Juhokat; a'mint Sz. *Gregorius Nazianzénus* chelekedett; ki Konstantinápolyból ki-menvén, azt mondotta Jónással [p]: *Ha én-miattam támadott e' szél-vész, vessetek a' tengerbe.* Annak-előtte; midőn chak a' Pásztort üldözik; és el-távosásából, a' Juhoknak károk nem következik, azért, hogy vagy könnyen máft találni helyébe, vagy az üldözés hamar megszűnik. Igy chelekedett Szent *Athanásius*, és okát-is adta: mivel-hogy Urúnk az Apostoloknak azt mondotta [q]: *Mikor üldöznek titeket e' Városban, fussatok másba* [r]. Mellyet igen méltán chelekedett: mert az-után ifmég haszált a' Juhoknak, mellyet nem chelekedhetett volna, ha egy-ideig félre nem állott volna.

A' mi, végezetre, az El-futást illeti: nem chak az mondatik El-futni, a' ki testszerént el-távozik; hanem az-is, a' ki jelen lévén, úgy viseli magát, mint-ha el-futott volna. Azért mongya Sz. Agoston [s]: El-futottál, mert halgattál: halgattál, mert féltél. A' lélek futása a' félelem: testeddel meg-maradtál, lelkeddel el-futottál. És Szent Gergely [t]: El-fut a' Béres, nem hogy helyét el-változtatná, hanem hogy a' vigaszt találást meg-vonfza. El-futott; mert látta a' hamisságot, és halgatott. El-futott; mert a' halgatásai el-rejtezett. Kiknek jól mongya a' Próféta [u]: *Nem mentetek-fel ellenbe, fem fallt házhe nem vetettetek az Izráel Házáért, hogy a' harczok meg-állanának az Úr napján.* Mert a' Fel-menetel az, hogy akár-mi gonosz-tévő hatalmaságoknak-is, az okosságnak szabadságával ellene-szóllyanak. És másuet [x]: Látok némelyeket, a' kikre bízattatott az intésnek tiszti: kik láttyák, hogy méltatlan és tilalmas dolgot chelekefznek, és nem akarván némelly hatalmafok barátságát meg-sérteni, azt meg nem merik feddeni. Nem úgy chelekedtek az őrök emlekezetre-méltó Jó Pásztorok, Sz. *Athanásius*, az *Arianus*ok-ellen; Sz. Agoston, a' *Donatisták*-ellen; Arany-fzáju Sz-János, *Eudóxia* Chászárné-ellen; Sz. Staniszló, a' Lengyel *Boleszláus* Király-ellen; *Cantuariai* Szent Tamás, az Angliai *Henricus* Király-ellen; Keresztelő Sz. János, Heródes-ellen; és a' Pásztorok Fejedelme a' Kristus, a' Farisæusok- és Irás-tudók-ellen.

II. RÉSZE.

DE láfsuk már a' Juhokat-is: mert a' Juh neve-is, Néha jóra vétetik; mint midőn azt olvafsuk, hogy Itélet-napján az igaz Bíro, el-válafztván *a' Juhokat a' gödölyéktől*, amazokat *jobb kéz-felől állattya* [y]. Néha pedig gonoszra, mint, mikor Dávid az istentelenekről azt mongya [z]: *Mint a' Juhok pokolba helyheztettek: a' halal el-rágjaőket*: az-az, mint az éh farkas, meg-emészti; de ifmég meg-elevenednek, hogy ifmég rághafsa; mint a' füvek a' mezőn, mellyeket a' barmok úgy rágnak-el, hogy a' gyökerek meg-maradván, ifmég fel-nevekedgyenek. A' mái Evangéliomban, Jóra vétetik a' Juh neve-: melyben fok jeles, és követésre-méltó Tulajdonságok találtatnak; mint-hogy a' Próféták, Urúnkat-is *Juh*-nak, vagy *Bárány*-nak nevezték [a]. és Urúnk-is a' Tanítványinak azt mondotta [b]: *Imé én el-küldlek titeket, mint a' juhokat a' farkafok-közibe.*

l Zach. 11. 17. m Pf. 113. 13.

n Mat. 10. 14.

o Act. 18. 6.

p Jon. 1. 12.

q Mat. 10. 23.

r In Apologia pro Fuga fua.

s Tract. 46. in Joan.

t Hom. 14. in Ezech.

u Ezech. 13. 5.

x Lib. 2. Moral. c. 4.

y Mat. 25. 32.

z Pf. 48. 15.

a Ifa. 53. 7. Jer. 11. 19.

b Matt. 10. 16.

A

Elsőben azért, a' Juh igen Engedelmes az ő Pásztorának, úgy hogy azt chak szavával-is, vagy süvöltésével, vagy sipolásával akár-hová el-hajthattya. Innét vagyon, hogy midőn Dávid az Izraël fiainak kivált-képpen-való Engedelmességét akarta jelenteni, a' Juhhoz hasonlította, mondván az Istennek [c]: *A ki Józsefet vezeted mint a' juhot.* Melly mondáson, noha az Isten szeretetit-is érthettyük, ki olly szorgalmatolon viseli gondgyát az ő népének, mint a' Pásztor az ő juhainak: mindazáltal, az Izrael Engedelmességéről-is magyarázhattyuk. Mint-ha azt mondotta vólna Dávid: Uram, halgass-meg engem, mert Izraëlért könyörgök; ki olly engedelmes néked, mint a' juh az ő Pásztorának; és olly kűnnyen vezeted valahová akarod, mint a' Pásztor a' juhot. Igy mondotta Isaiás is Urunkról [d]; *Mint a' juh vitetik a' halálra:* az-az, a' mint Szent Pál meg-magyarázta [e], *Engedelmes leszen mind halálig.* Ezt jelentette Urúnk a' mái Evangéliomban, midőn az ő Juhairól azt mondotta [f]: *Az én szómat halgattyák.* de nem chak fűlőkkel, mert úgy a' farkasok-is hallyák a' Pásztor szavát, hanem fő-képpen szívőkkel, a' végre, hogy azt chelekedettel-is bé-tellyesittsék. Ez az Engedelmesség, a' Kereſztyéneknek tulajdon Jószágos chelekedete; és mind a' Hit dolgaiban, 's mind az erkölchben szükséges: mert, sem a' Krisſtus tudományát nem hihetni, nagy Engedelmesség-nélkűl. és azért kivánnya Szent Pál [g], hogy *fogságba vigyük minden értelmünket a' Krisſtusnak engedelmére*: sem parancholatit meg nem tarthatni, azon Engedelmesség-nélkűl. és azért nevezi Szent Péter a' Híveket [h], *Engedelmes Fiaknak, kik nem szabják magokat az ő tudatlanságuknak előbbi kívánságihoz*, és ugyan-ottan arra inti őket [i]; *hogy meg-tisztittsák lelkőket a' szeretetnek, melly a' Turbának tellyes-vólta* [k], *engedelmességével.* Illyen engedelmes Juhok vóltak az Apoſtolok; kik Urúnknak egy szavára, *mindenőket el-hadták, és őtet követték* [l]: és Saulus; ki Urúnk szavát halván.., mingyárt azt mondotta [m]: *Uram, mit akarsz hogy chelekedjem?*

B

C

Ez a' Pásztorokhoz-való Engedelmesség, igen hasznos, és szükséges: Hasznos: mert, midőn a' Juhok az igaz Pásztornak, egyedül, és tekéllettessen engednek, nem félő, hogy valami idegen gonosz Pásztor-után indúllyanak, és annak szavát halgassák; melyről Urúnk a' mái Evangéliom-előtt emlekezett, midőn a' jó Juhokról azt mondotta [n]: *Idegent nem követnek, hanem futnak tőle: mert nem ismérik az idegenek szavát.* Vannak nemellyek, kik e' dologban fogyatkozást tésznek, és a' Juhokat nem tellyességgel követik: mert, noha egy-felől hallyák a' jó Pásztor szavát, a' Krisſtusét, az ő szolgaiban, és követiben; és a' mit halnak, részszerént meg-is chelekesszik: mindazáltal, lopva, és alattomban az idegeneket-is halgattyák; és eszőkbe sem vészik, hogy el-lopják őket, és a' forrót alájok öntik. Értsed az Idegeneken, a' Világot, a' Testet, és az Ördögöt az ő drabantival: kik mind úntalan sugallanak a' Hívek fűleibe, hogy meg-challyák őket. kiket semmi-képpen nem kell halgatniok, ha veszni nem akarnak. Két-féle Pásztorokat halgattak a' Juhok, a' kiknek Illyés azt mondotta [o]: *Meddig szántikáltok két-felé? Ha az Úr az Isten, kövessétek őtet: Ha pedig Baal, kövessétek azt.* Olyan vólt Heródes-is; ki *félt* ugyan *Jánostól, tudván őtet igaz, és szent férfiúnak lenni; és bíbelte őtet; és halgatván őtet, sokat chelekedett, és örömest halgatta őtet* [p]; ha ebben maradott vólna, jó juh lőtt vólna: de gonoszszá lőtt, hogy az Idegen szavát-is halgatta, és meg-fogadta, midőn a' Heródias tánczoló leánya azt mondotta néki [q]: *Akarom, hogy mingyárt nékem add egy tálban a' Keresztelő János fejét.* Illyenek azok, kik, nem elégedvén a' Kereſztyén Anyaszentegyháznak tanitásával, a' Tévelygőket-is örömeſt halgattyák, azoknak könyvőket olvassák, örömeſt társolkodnak vélek; és igen hamar meg-botlanak, és tellyességgel a' farkasok torkába akadnak. Szükséges pedig az Engedelmesség: mert, ha a' Juhok nem engedelmesek az ő Pásztoroknak, azoknak tiztit, és terhét, el-viselhetetlenné tészik; a' mint Szent Pál jelenti, mondván [r]: *Engedgyetek a' ti Elöljáróitoknak, és hozzátok-alattvalóknak lettegyetek; mert ők vígyáznak, úgy mint kik számot adnak a' ti lelkeitekért: hogy örömmel chelekedgyék azt, és nem nyögve; mert az néktek nem használ.* Mert, a' mint Arany-szájú Sz. János mongya, a' Pásztor nyögése, a' Juhnak engedetlenségét vádollya az Úr Isten-előtt; ki, a' mint a' Pásztortól számot vészen gond-viseléséről, úgy a' Juhtól-is az ő engedelmeſségéről. mert, minden igaz itélet-szerént, a' gond-viselés engedelmeſséget kiván, fő-képpen a' szám-adáſért: mivelhogy nem lehet otts kötelesség a' szám-adáſra, a' hól engedelmeſség nem vólt a' parancholatra..

Holott vedd eszedbe, hogy Urúnk nem mondotta a' Juhokról, hogy az ő chelekedetit követik; hanem, hogy az ő szavát halgattyák. Mert, noha azok az ő igaz Juhai, a' kik mind a' kettőt meg-chelekeszik. mivel-hogy Urúnknak chelekedete nem külön-

bözött,

a [c] Pſ. 79. 1.
d [d] Isa. 53. 7.
e [e] Phil. 2. 8.
f [f] Ioan. 10. 16.
g [g] 2. Cor. 10. 5.
h [h] 1. Pet. 1. 14.
i [i] Vers. 22.
k [k] Rom. 13. 10.
l [l] Matt. 4. 20. 22.
m [m] Act. 9. 6.
n [n] Ioan. 10. 5.
o [o] 3. Reg. 18. 21.
p [p] Mar. 6. 20.
q [q] Vers. 25.
D
r [r] Hebr. 13. 17.

bőzőtt, sőt nem-is külömbőzőtetett semmiben tanitásától; és azért mondotta [a]: *Tanúlyatok tőlem, mert szelid vagyok, és alázatos-szívű.* es [b]: *Példát adtam nékték, hogy, a' mint én cheleked tem veletek, ti-is úgy chelekedgyetek*: mindazáltal tudván, hogy nem minden Tanitokban és Pásztorokban találni mind a' kertőt eggyütt; és sokan vannak, kik *mongyák a' jót, de nem chelekeszik* [c]; hogy okot ne adna a' botránkozásra, mellyet gyakorta szenvednek a' gyenge hitű emberek, látván hogy a' Pásztorok gonoszúl élnek, és jó tanitásokkal erkölchőkben nem eggyeznek: eggy-általlyában chak azt kívánta a' Juhoktól, hogy halgassák a' Pásztorokat; és, a' mi jót mondnak, meg-chelekedgyék. Arra pedig nem kőtelezte, hogy kővessék-is: mert gonoszt-is chelekeszenek némellyek; kiket semmi okon nem kell követni: és olly jókat-is chelekedhetnek, hivatallyokhoz-képeszt, mellyeket a' Juhok nem kővethetnek, állapattyok-szerént. Erről szépen ir Szent Agoston, mondván [d]: Némellyek kárhozatra-való társokat követnek, és nem az üdvősségre-való segétőket. A' gonosz világi ember, és a' hitetlen, mit mond ő-magának, midőn az Isten ígéje meg kezdi seddeni? Menny dolgodra: mit mondasz nékem? Ő-magok a' Püspőkök, és Papok sem chelekeszik azt, és engem erőltetsz hogy meg-chelekedgyem. Mert, ha így akarom maganat menteni az Isten-előtt, nem azt mongya-e nékem: *Gonosz szolga*, nem hallottad-e tőlem; *a' miket mondanak, meg-chelekedgyetek; az ő chelekedetiket pedig ne chelekedgyetek*? mert soha meg nem óltalmazza őtet az Itélet napján a' gonosz ember, a' kit követni akart. Mert, mi-képpen az Ördög, a' kiket el-hitet, nem azért hiteti-el őket hogy azokkal uralkodgyék, hanem hogy vélek eggyütt-kárhozzék: azon-képpen, a' ki a' gonosz Tanitónak életét követi, úti-társot keres magának pokolra, nem segétőt menny-országra. Arany-szájú Sz. János pedig így beszéll [e]: Nem azokból tészen az Isten sententziát reád, a' miket a' Pap chelekedett, hanem azokból, a' miket halván, el-mulartál. Az-okáért, ha meg-chelekeszed a' miket parancsol, akkor nagy bátorsággal fogsz ott állani: ha pedig azokat el-mulatod, ha ezer gonosz Papot mutatsz-is, semmit nem használ. Mert Júdás-is Apostol vólt: de soha a' lopóknak, és fősvényeknek mentségül nem tészen: sőt az fog minket leg-inkább büntetni, és kárhoztatni, hogy egyebek veszedelmével sem jobbúltunk-meg.

Második Tulajdonsága a' Juhnak, az Ártatlanság, és Eggyügyűség: melyről így szóll Szent *Cyprianus* [f]: Jusson eszünkbe, michoda nevet ád Krisztus Urunk az ő Népének; michoda *Titulus*sal nevezi az ő Nyáját? *Juhok*nak nevezi; hogy a Keresztyének ártatlansága, hasonló légyen a' Juhokéhoz: *Bárányok*nak nevezi; hogy azoknak eggyügyű természetét követve a mi elménknek eggyügyűsége. Ártatlan a' Juh: mert senkivel nem hatezol, senkinek kárt nem tészen: nem őklel szarvaival, mint a' bika; fogával nem harap, mint a' farkas; lábával nem rúg, mint a' ló; körmével nem szaggat, mint a' medve; orditásával nem rettent, mint az oroszlány; ninch mérge, mint a' kigyónak; se fúlákja, mint a' darázsnak; se tővise, mint a' sül-disznónak; se agyara, mint a' kannak; se doronghoz hasonló orra ninch, mint az elefántnak. Ezt a' tulajdonságot ajánlya Krisztus Urunk, mondván [g]: *Boldogok a' békességesek, mert Istennek fiainak hivattatnak.* Erre tanit a' természet, melly sok állatoknak, szűletésőkkel-eggyütt, külömb-külömb-féle fegyvert adott; az embernek pedig, semmi ártalmas, vagy sértő fegyvere nem volna, ha magának nem chinálna. Ebből a' tulajdonságból, akarki-is észébe veheti, ki Juhai légyenek a' mostani Újitók: kik chak nem az egész világot senékkel fel-fordittyák; mindenütt, és mindenkor pártolkodván; a' Hiveket üldőzvén; és, a' hol erőt vehetnek, mindenektől meg fosztván; ő-magokat pedig, tűzzel, és fegyverrel fogyatván. De magok-közőtt-is, semmi eggyesség, semmi békeség ninchen: és az Atyafiúi Szeretet-helyett, melly tulajdon jele a' Krisztus Tanitványinak [h], merő gyűlőlséget és viszsza-vonyást hoztak e' világra.

Harmadik Tulajdonsága a' Juhnak, a' Békével-való tűrés és szenvedés: melly, mikor a' mészár-székre viszik, mikor a' kést ellene kőszörülik, sőt még mikor a' torkát meg-mettszik-is, békével szenvedi: nem riv mint a' disznó, nem ugrál mint a' ló, nem hánkódik mint a' tulyok; hanem tellyességgel meg-némúl, és chak szaját sem nyitogya-fel. Innét mongya Urunk az ő Juhainak [i]: *A' ti Békességes-tűreslek-ben birjátok a' ti lelkeiteket.* Innét énekli az Anyaszentegyház a' Szent Mártyrokról [k]: *Cláudatur gladiis, more bidentium: Non murmur resonat, non querimonia; Sed corde tacito mens bene conscia Conservat patientiam*: azaz, Le-koncroltatnak fegyverrel, mint Juhok: de nem hallattatik zúgolódás vagy panaszolkodás; hanem halgató szívvel, a' jó lelki-ismeret meg-tartya a' Békességes-tűrést. A' Juhot, akár jól legeltessék, 's akár kergessék; akár jól tartsák, 's akár meg-nyúzzák:

[a] Mat. 11. 29.
[b] Ioan. 13. 15.
[c] Mat. 23. 3.
[d] Serm. 49. de Verb. Domin.
[e] Mat. 23. 3.
[f] Lib. de Lapsis.
[g] Matt. 5. 9.
[h] Ioan. 13. 35.
[i] Luc. 21. 19.
[k] Hymn. ad Vesperas, de Plurib. Martyr.

A

chak azon egy szava vagyon; chak az egy Bá, hallattatik ő-tőle: hasonló-képpen a' Krisusnak igaz Juhai, mind jó szerencsében, 's mind háborúságban, azon egy ábrázatot mutatnak, az Istennek mindenkor dícséretet mondnak; a' mint jóbról olvasunk: ki, midőn jó állapatban volt, *Minden-nap reggel éppen-égő áldozatot tett az Istennek, mondván* e: *Nem-talám vétkeztek a fiaim, és az Istent meg-áldották-is szívekben.* Midőn pedig minden gazdagságitól, és szerelmes magzatitól meg-fosztatott, nyelvével tőrt áldozatot, mondván f: *Az Úr adta, az Úr vötte-el: a mint az Istennek tetszett, úgy lett; legyen áldott az Úr neve.* Ezt dícséríte Sz. Pál a Zsidókban g, hogy *marhájok el-rablását örömmel vették.* és maga-is azt követte, *tudván bővelkedni is fogyatkozásll szenvedni-is*: tudni illik, mint a' juh, ha meg nem nyírik gyapját, el-hordozza; ha pedig meg-nyírik, békével szenvedi kárát. és talám a hoz-képest mondotta Urunk h: *A' ki köntösödet el akarja venni, engedd néki a' palástot-is.* Bizony, sanksség a' Krisus Juhainak, fő-képpen a' mostani időben, elmélkedni Szent Pálnak ama' szép mondását i: *Szükséges nékünk a' Békességes-tűrés; hogy az Isten akaratyát cselekedvén, el-vegyétek az ígéretet.* Mert az Újító atyafiak azon igyekeznek, hogy a' Hívek marháját el-predállyák, örökségőket el-foglallyák, és életőket-is el-fogyatsák: noha ők jónál egyebet nem cselekedtek vélek, és naponként könyörögnek érettök.

B

Negyedik Tulajdonsága a' Juhnak, a' Félelem, vagy félénkség: ki fő-képpen a Farkastól olly igen fél, hogy, ha távúl látya-is, azonnal el-fút, és semmi okon nem eggyezhet véle, még holta-után-is. Azt írja *Oppianus*, és egyebek-is; hogy, ha egy hegedűre, vagy lantra, juh- és farkas-húrt vonsznak, soha olly jó Mester nem lehet, a' ki egybe igazíthassa, bár chak egy farkas-húr légyen-is egynehány juh-húr-között: sőt némellyek azt-is írják; hogy a' juh-húrok nem-is zengnek, hanem egy-általlyában meg-némúlnak a' farkas-húr-mellett. Azt-is olvastam; hogy, ha két dob vagyon eggyütt, eggyik farkas-bőrből, a' másik pedig juh-bőrből: ha az elsőt meg-ütik, és meg-szóllal; a' másik meg némúl, és semmi jó hangja nem lehet. De azt-is írják; hogy, ha az akol ajtaja-alatt a' farkas-bőrét el-ásták, azon a' juhok, sem ki, sem bé nem járnak, ha szintén bottal kergetik-is. Némellyek pedig, úgy mint szemőkkel látott dolgot, azt mongyák; hogy, ha farkas-húrral bé-kerítik a' juhok állását, chak egy sem mégyen-ki a' határ-kivűl, ha szintén a' Pásztor jelen nincsen-is, vagy ha étízaka nagy fergeteg támad-is. Hasonló-képpen a' Krisus Juhának, semmi társolkodása, se eggyezése ne légyen a' pokol-béli Farkassal, az Ördöggel; hanem mindenütt el-kerűllye: sőt a' Bűnt-is, mint Ördög találmányát, szorgalmatosan el-távoztassa; és *attól, mint a' kígyó színétől, úgy fusson* m. Azt írja *Aristóteles* a' Juhról n; hogy nem chak a' farkastól fél, de a' maga lába dobogásától-is meg-ijed. Úgy a' Krisus Juhának-is méltó minden dologban félni; és Sz. Jobot követni, ki *minden cselekedetitől félt, tudván hogy az Isten meg nem enged*: és Dávidot, ki azon kérte az Istent o; *hogy testét által-szegezze az ő félelmével; mert félt az ő ítéletitől.* melynek okát-is adta másutt, mondván p: *A' vétkeket ki érti? az én titkon-valómból tisztíts-meg engem, és az idegenektől szabadíts-meg a' te szolgádat.* Azonra arányoz Sz. Pál-is, mondván q: *Semmiben lelkem ítéletet nem vádol: de abban meg nem igazúltam: a' ki pedig engemet ítél, az Úr.* Az-okáért mongya másutt r: *Félelemmel és rettegéssel munkálkodjatok a'ti hűvösségetekért.* De Salomon-is *Boldogok* mongya *az embert* s, *a' ki mindenkor fél.* Ezt fel nem találíyuk az Újító atyafiakban: kik nem chak nem félnek, de úgyan nem-is félhetnek, mert olly bizonyosok üdvösségők-felől, a' melly bizonyos hogy az Isten mennyekben vagyon: és, chak hidgyenek, sem a' Bűn nem árthat nékik, sem a' Hitet el nem veszthetik; melyben bizonyosok, hogy nálok vagyon.

C

Ötödik Tulajdonsága a' Juhnak, a' Társaság; és egyedül, vagy a' kietlenben, nem örömest marad: eggyütt jár mind a' Pásztorral, 's mind a' nyájjal. Illyen a' Krisus igaz Juha-is: ki el nem szakad, sem a' Pásztorától, ki a' Krisus; sem a' Nyájtól, melly az Anyaszentegyháznak tudván bizonnyal, hogy az Isten nem léhet ő attya, ha az Anyaszentegyház anyja nem lésznd. és, hogy hiába mongya a Krisusnak, ha az utánna-való Pásztorokhoz nem halgat; kiknek ő-maga mondotta t: *A' ki titeket hallgat, engem hallgat; és a' ki titeket megvet, engemet vet-meg, és* u: *Ha az anyaszentegyháznak nem hallgattya, légyen néked mint a' Pogány, és a' Publikánus.* Ezt a' Tulajdonságot jelentette Urunk a' mi Evangéliomban, mondván v: *Egy Akol lészen, és egy Pásztor.* Melly mondásával, két dolgot jelélt. Elsőbb, azt; hogy a' kik ő Juhái akarnak lenni, egy Akolba gyűljenek: azzal meg-elégedgyenek, és következnek-is-belőle képpé, egy-mással eggyezzenek: kimert, *a' mint az Ország, és a*

házas-

m Mátth. 23. 2.
n Lib. de anim. ignobil.
o Job. 9. 28.
p Psal. 118. 120.
q 1. Cor. 18. 13.
r 1. Cor. 4. 4.
s Phil. 2. 12.
t Prov. 28. 14.
u Luc. 10. 16.
x Mat. 18. 17.
y Ioan. 10. 16.
e Job. 1. 5.
f Uo. 21.
g Hebr. 10. 34.
h Mat. 5. 40.
i Hebr. 10. 36.
k Mat. 5. 40.
l Phil. 4. 12.

hasznát, hogy az Atyától; ha meg-bujdosik maga-ellen, el-pusztul [a]. Másodszor, azt jelenti azzal; hogy egy Pásztorhoz hallgassanak; annak igazgatását kövessék mindenben. mert, ha két-felé szakadnak, bizonnyal a' Farkas torkába akadnak. [a] Gal. 5. 17.

A

Ez a Tulajdonság, igen szükséges, és hasznos az igaz Anyaszentegyháznak megismerésére: de más Gyülekőzetben fel nem találod, az egy Romai kőzőségen Anyaszentegyházon-kívül. Ez az ő Pásztorához és Fejéhez hallgat, a' Krisushoz, és annak Helytartójához: mivel-hogy Szt. Péternek, úgy-mint első Tiszt-tartójának, és ő-benne az utánna-valóknak-is mondotta [a]; *Legeltesd az én Bárányimat, és juhaimat*: kik a' Romai Fő-püspökök voltak; a' mint a Szt. Atyák nyilván vallyák. És az okosság-is meg-mutatya: mert, valamelly Gyülekőzet a' Romai Pápától és az Anyaszentegyháztól elszakadott, el-száradott, és halzomalannál lőtt; mint a' gyökértől el-vágatott ág; a' szőlőtőtől el-metszett szőlő-veszsző; a' kútfőtől el-vált folyás, és a' fő-ről el-szakatt tag. Bizony Afsiában, és Afrikában, az előtt nagy fő tudós és Szent Doktorok voltak, és sok jeles *Concilium*okat tartottak: de, mióltától-fogva a' Romai Anyaszentegyháztól elpártoltak, tellyességgel minden jóból ki-fogytak, ízonyu tévelygésekbe jutottak; és mint a' vakok, csak ide' s tova tapogatnak. [a] Jan. 21. 15. 16. 17.

A' mi pedig az Egy-más-kőzőtt-valo Eggyezést illeti-is, fel nem találod a' Romai Gyülekezetnek-kívül; melynek minden Doktori chodálatos-képpen eggyeznek, és mindenkor eggyeztek; noha külömb időkben, és külömb tartományokban voltak. Mellyet méltán chodál Sz. Agoston, és azt valóságos Isteni dolognak ítéli [b]. Azon Eggyességet fel-találod a' Romai Anyaszentegyháznak *Concilium*iban-is; mellyel a' Hit dolgaiban, pontról pontra nagy szépen eggyeznek. Ezt semmi egyéb Gyülekőzetben fel nem találod: Mert a' Pogányok, a' mint Sz. Agoston mongya [c], egy-mással ellenkező istenséget tiszteltek: kiknek ellenkezésőket imillyen Versékkel írta-meg egy Poeta: *Malesuber in Trojam, pro Troja stabat Apollo*; *Aequa Venus Teucris, Pallas infesta fuit*: az-az, *Trója* ellen álliott a' *Vulcanus*-isten *Pallas*-isten-asszonnyal; de *Trója* mellett fogott *Apollo Venus*sal. A' Filosofusok-kőzőtt annyi viszsza-vonyás volt, hogy, a' mint Szent *Basilius* írja [d], nem-is szükség ellenők harczolnunk: mert magok fogyatryák-el magokat. Azont mondhattyuk azt Eretnekekről-is. És, hogy a' régiekről ne szóllyunk, a' mostani Újítóktól igazán mongyuk; hogy, sem Fejők ninch, a' kihez halgassanak; se módot nem találnak, hogy egy-mással meg-alkodhassanak: sőt naponként több Szakadásokat szereznek, és egy mástól hová tovább inkább külömbőznek: el-annyira, hogy chak a' *Lutheristák* kőzőtt-is, több vagyon Száz külömbőző tévelygésnél; a' mint sok tudós emberek nyilván meg-mutatták. Ez pedig az Istennek kiváltképpen-valo gond-viselése, hogy a' Tévelygők egy-mást fogyasszák. Mellyet meg-is jövendőlt Izaias által, mondván [e]: *Összve-veszszem az Egyptusiakat az Egyptusiakkal: és hadakoznak a' férfiu az ő atyja-fia-ellen, és a' férfiu az ő barátya-ellen, a' város a' város-ellen, az ország az ország-ellen.* Mert olly igen viszsza-vonnak, hogy gyakorta a' férfiu a' feleségével, az atya a' fiával, az úr a' szolgájával eggyet nem ért, hanem külömbet vall; noha mindenik *Lutheristának*, *Calvinistának*, *Evangélicus*nak, vagy *Református*nak mongya magát. De, a' mi chodálatosb, magokkal sem eggyeznek: mert, a mit ma tanitnak, azt hólnap meg-vetik; a' mit a' könyvnek eggyik levelén irnak, azt a' másikon viszsza-czáfollyák; a' mint a' *Luther* és a' *Calvinus* könyveiből, sokan világosan meg-mutatták: sőt az *Augustai Confessió*-is valamennyiszer nyomtatták, mind annyiszor változtatták. Nézd meg az *1540.* esztendőben nyomtattatott *Confessió*; és meg-látod, hogy két-szerte nagyobb az *1530.* esztendőben nyomtattatott *Confessió*nál. [b] Lib. 18. Civ. cap. 41. [c] Lib. 11. de Civ. Dom. [d] Orat. 1. de Spirit. Sanct. [e] Isa. 19. 2.

B C

Mondaná valaki *Calvinus*sal [f]: Nem choda, hogy az Új Vallásokból külömbőző vélekedések származtak, holott az Apostolok gyülekőzetiből-is Tévelygők támadtak; tudni-illik, a' *Simonianus*ok, *Nicolaiták*, és egyebek. mivelhogy az Ördög mindenkor azon inchelkedik, hogy a' jó meg-kőzibe konkolyt hintsen. Felelet: Nagy külömbség vagyon, az Anyaszentegyháztól-valo el-szakadás-kőzőtt, és egyéb Gyülekőzeteknek viszsza-vonyások-kőzőtt: mert a' Keresztyén Anyaszentegyházban, bizonyos *Regula* vagyon a' viszsza-vonyásoknak le-chendesítésében; tudni-illik, a' Fő-Pásztornak, vagy a' Kőzönséges *Concilium*nak ítélete. Az okáért, nem a' Tudományból származik, hanem az Ördög latorságából, vagy a' nyughatatlan emberek gonoszságából a' viszszálkodás. De, akár-honnét származzék, leg-ottan meg-ismérik, meg-vetik; és annak koholója, ha meg nem akar térni, nyilván-valo Eretnecknek tartatik, és a' Szakadás azonnal hé-földoztatik. Az Újítók kőzőtt- [f] Lib. 4. Inst. cap. 2. §. 1.

A Qui volet in genio sedere, nullus erit.

pedig, nincs semmi bizonyos *Regula*, mellyel véget szakasztathassák a' Tévelygéseknek: mert ki-ki magát tudósbnak ítéli másoknál, és nem akar más Bírót ismérni, hanem ő akar egyebeket meg-ítélni. Az Irást pedig, mellyet ők Bironak, és Ítélő-mesternek mondnak, ki-ki úgy magyarázza a mint néki tetszik, és a' maga vélekedésére chigazza. Az Keresztyén Anyaszentegyháznak tudománya, tulajdon természetiből, Egyességet nemz; az Eretnekség pedig, Szakadást, melynek le-szállni ásában módgyok nincs. A' mostani *Calvinisták*, és *Lutheristák*, hányszor igyekeztek *Concordiára*? és hány *Concordia* könyvet írtak? de mindenkor nagyobb viszsza-vonyás támadot közöttök: kik egy-más-ellen, több, és útálatosb könyveket írtak, hogy sem mi-ellenünk. És ez-után-is úgy lészen, valamig az eggyező Keresztyéni Anyaszentegyházban, az igaz Pásztortól, az egy üdvözítő tudomány nem vétetik.

B

Hatodik Tulajdonsága a' Juhnak, az; hogy föllötte Hasznos állat: az éhezőnek kínáld, a' szomjuhozónak tejet, a' mezitelenek bőrt és gyapjat; és az Ó Testamentomban, áldozatra annál alkalmatosb, és közönségesb állat nem volt. azért vélik némellyek; hogy, a' Moyses Törvénye-szerént ē, *a ki juhot lopott, négyet kellett érette adni.* A Régiek, chak nem minden gazdagságokat a' Juhokban helyheztették. És azért költötték a' *Poëták*, hogy a' Juhnak, mellyet *Jason Colchis*ból el-hozott, Arany gyapja volt: jelentvén, hogy a' kinek Juhai vannak, könnyen aranyat gyűjthet. De azt-is költötték; hogy *Hercules*, diadalmas lévén *Africa*ban, Arany almákat vitt-el belőle; noha ott semmit egyebet nem nyert Juhoknál. a' Görög ige pedig, μῆλον, mind Almát, 's mind Juhot tészen. Igen kívánnya a' Krisus-is az ő Juhaitól, hogy minden-képpen hasznosok légyenek. Azért mondotta [h]: *Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek*, és [i]: *Legyetek irgalmasok, mint a' ti Atyátok-is irgalmas. Adgyatok, és adatik nektek.* És az Utólsó-ítéletnek módgyát előnkbe adván, azt mondotta; hogy a' Bíro *el-választya az embereket egy-mástól, mint a' Pásztor a' juhokat a' gödöjöktől* [k]. És a' *Juhokat jobb kéz-felől állattya, és azt mondya nékik: Jöjetek-el ti Atyámnak áldottai, bírjátok a' világ kezdetitől-fogva nektek készületett Országot: mert éheztem, és annem adtatok; szomjuhoztam, és innom adtatok; mezitelen voltam, és be-födöztetek.* Mint-ha azt mondaná: Igaz Juhok voltatok; és úgy viseltétek magatokat: nékem a' szükölködő atyámfiaiban, ételt, és ruházatot adván; mint a' Juh, húst, tejet, és gyapjat ád.

g Exod. 22. 1.

h Matt. 5. 7.

i Luc. 6. 36. 38.

k Matth. 25. 32.

C

Hetedik Tulajdonsága a' Juhnak, az; hogy, midőn valami jeles és bizonyos legeltető helyre vezeti a' Pásztor, az úton meg-engedi ugyan, hogy ímitt-amott valami keveset kapdossanak; de nem hogy azon sokat mulatozzanak, mint a' derék legeltető helyen: azon-képpen a' mi Jó Pásztorunk a' Krisus, míg e' szárándokságban vagyunk, nem akarja hogy a' világi el-múlandó dolgokkal föllöttébb töltözzünk; hanem, *eléggyünk lévén, és a' mivel bé-födöztessünk, azokkal meg-elégedgyünk* [l]. hasonlók lévén a' Gédeon vitézihez, kik chak *kézzel hánták a vizet a' szájokba, és nem ittak térd hajtva* [m]. tudván bizonnyal, hogy a' más világon lészen tekélletes legeltetésünk; és *meg-elégszünk, mikor meg-jelenik az Istennek dicsősége* [n]. Továbbá; a Juh inkább szereti a' keserű és savanyú füveket, hogy sem az édeseket, és fő képpen a' füz-fának keserű levelét. A Krisus Juhai-is, inkább kedvellik a' testnek sanyargatását, hogy sem gyönyörködtetését; *mindenkoron az ő testökben vélek hordozván a JESUS sanyargatását, hogy e' JESUS élete-is ki-nyilatkoztattassék az ő testökben* [o]. Erről magyarázza Szent Ambrus az Istennek amaz parancholatyát: [p] *A' szamaradnak első vemhét, jobon cserélj-el.* Mert a' szamár, dolgozó, és terh-hordozó állat; a' juh pedig, hasznos. El kell azért a' múnkát a' hasznon cserélni: mivel-hogy minden fáradságnak, és múnkának vége a' haszon, és mindenkor arra néz: a' mint-hogy a' testi sanyargatás-is nehéz úgyan, de hasznos; mert, *ha lélekkel a' test cselekedetit meg-öldöklyük, élünk* [q]. Ebből-is ki tetszik, hogy az Újítók nem a' Krisus Juhai: mert a' Jó cselekedetnek érdemét, és jutalmát tagadgyák, és azért nem-is gyakorlyák: a' testnek sanyargatását pedig útállyák, és mint bolondságot, chúfolyják.

l 1. Tim. 6. 8.

m Judic. 7. 6. n 1. Pet. 16. 15.

o 2. Cor. 4. 10. p Exod. 13. 13.

q Rom. 8. 13.

Nyolczadik Tulajdonsága a' Juhnak, az; hogy meg-ismeri az ő Pásztorát; a' mint Urunk a' mai Evangéliomban jelenti, mondván [r]: *Ismérnek engem az enyimek.* Ez igen szükséges dolog: mert, *A' ki nem tud, ő sem lészen tudva* [s]. Kívántatik pedig, hogy a' Krisust, tekélletesen és valóban ismérjük: mert Némellyek, chak úgy akarják a' Krisust ismérni, mint kegyetlen Meg-váltót; és föllöttébb-'s kéába-való bizakodásba esnek irgalmassága felől, meg-maradván gonoszságokban. Melly föllötte nagy bálgatagság: mert az igaz okosság arra tanít, hogy mitől irgalmasb azhlé, annál inkább kell kedvét keresni, hogy abból ki ne essünk. Némellyek pedig, chak úgy ismérik a'

r Luc. 10. 14. s 1. Cor. 14. 38.

Krisust,

Krisſuſt, mint kemény Szám-vetőt. és kétségbe eſnek, hogy az ő kiváuſágának eleget nem tehetnek, ſemmit nem akarván chelekedni; mint a'reſt ſzolga, a'ki azt mondotta [t]: *Uram, tudom hogy kemény ember vagy, aratſz a'hol nem vetettél, és gyűjtesz a'hol nem hintettél; és félvén el-mentem, és a'te talentomodat a'földbe rejtettem; ihon meg-vagyon a'tied.* Ez-is nagy bolondſág: mert az okoſság azt mutattya, hogy, mentől keményb ſzámot vészen tőlünk az Iſten, annál ſzorgalmatosban ſzolgállyunk néki, hogy úgy ne járjunk mint az a'reſt ſzolga, kinek az Ura azt mondotta [u]: *A'te ſzádból ítéllek meg-téged gonosz ſzolga*, &c.

Az-okáért, az iſtent, Irgalmaſnak-is kell iſmérni, sőt *Gazdagnak az Irgalmaſságban* [x], ki mindennek elégendő erőt és Malaſztot ád, az ő parancholatinak bé-tellyesitéré, úgy hogy *mindenkor meg-chelekedheſſünk az-által, a'ki minket meg-erősít* [y]: de a mellett, Igaz Bírónak-is kell iſmernünk. mert *Minnyájunknak meg kell jelennünk a Krisſus Itélő-ſzéke-előtt, hogy el-vegye ki-ki a'teſtnek tulajdonit, a'mint chelekedett, vagy jót, vagy gonoſzt* [z]. Továbbá; Bölchnek-is kell iſmérnünk a'Kriſtuſt: ki mindeneket tud, és jól láttya ki mint tartya-meg az ő parancholatit; és *Nincs semmi teremtett-állat láthatatlan ő-előtte: mindenek pedig mezitelenek, és ki-nyilatkoztatva vannak az ő ſzemei-előtt* [a]. Végezetre, Hatalmaſnak-is kell iſmérnünk: mert *Az Iſten haragjának senki ellene nem állhat; és ő-alatta meg-hajolnak a'kik e'világot viſelik* [b]. Ezeket, ha az Istenben jól meg-gondolnók: mind a'Szeretet, s mind a'Félelem bennünk találtatnék, és mind a'kettőből származó tiſztelet: mert azt-is tiſztellyük, a'kit ſzeretünk; és azt-is, a'kitől félünk. Ebben a'Tulajdonſágban-is igen meg-fogyatkoznak az Újtók: kik a'Kriſtuſt, chak kegyes Üdvőzitőnek akarják iſmérni, ítélő Igaſságáról nem-is gondolkodnak. Az-okáért, ſem a bűntől nem igyekeznek eltávozni, ſem az iſteni tiſzteletet gyarapitani: sőt, valahol valami eſzközit annak találályák, mellyeket a régi Szent Járuborok bőcſüllőttek, azokat el-rontyák, el-rekkentik, és merő balgatagſágnak ítélik. Ám úgy légyen; mi bolondok vagyunk a'Kriſtuſért [c]: de azzal ſemmit nem veſztünk. Azt irja *Valerius* [d]; hogy Romában, egy *Accius* nevű Polgár azt látta álmában, hogy *Tarquinius Superbuſt*, a'hetedik és utólſó Romai Királt, egy bárány, vagy juh, úgy dőfte óldalba, hogy a'földre dőjtötte: az pedig *Marcus Brutuſt* példázta; kit *Tarquinius* olly ollobának tartott, mint valami oktalan-állatot; és úgy retſzett, hogy *Brutus*, nevével-is azt jelentette. noha valóban okos ember volt; a' mint azzal meg-mutatta, hogy *Tarquiniuſnak* kemény, és el-ſzenvedhetetlen igájáról meg-ſzabaditotta hazáját. Minket az Újító atyafiak igen balgatagoknak, és chak nem oktalan Juhoknak tartnak, úgy-mint kevélyek, és kemény birodalmúak. Az-okáért meg-láſsák, hogy az Itélet-napján, az eggyűgyű Juhok óldalba ne dőſjék, és késön azt vélek ne mondaſsák [e]: *Mi balgatagok, az ő életőket bolondſágnak állittyuk vala; és az ő végőket tiſztelet-nélkül: imé mint ſzámláltattak az Iſten fiai-közé, és a'Szentek-között az ő ſorſok!* Melly kivánatos ſorſot, engedgyen minnyájunknak a'mindenható kegyes Iſten, az ő áldott Sz. Fiának érdeméért. Amen.

HARMADIK PREDIKA'TZIO.

KRiſtus Urunknak e'világra jövetele-előtt, haſonló volt az Emberi nemzet az elſzéllyedett Nyájhoz; a'mint Mikæas Próféta jelentette, mondván [a]: *Láttam egész Iſraël el-ſzéledve a'hegyeken, mint a'Páſztor-nélkül-való Juhokat.* Azért mondotta Sz. Péter [b]: *Mint a'tévelygő Juhok voltatok: de meg-tértetek most, a'ti Lelkiteknek Páſztorához, és Püſpökéhez.* Mert, noha a'*Synagógában*-is voltak Papok, és Páſztorok; mindazáltal, magokra több gondot viſelvén, hogy ſem a'Juhokra; magokat inkább tengetvén, hogy ſem a'Juhokat legeltetvén, a'Páſztornak nem tiſztit, hanem nevét viſelték. Kikre keményen panaſzolkodik az Iſten, mondván [c]: *Ej az Iſraël Páſztorinak, kik ő-magokat legeltetik vala: nem a'Nyájak legeltetnek-e a'Páſztorokkal? A'tejet meg-éſztétek vala, és a'gyapjúval magatokat ruházzatok vala; és a'mi kövér volt, meg-ölétek vala: az én nyájamat pedig nem legeltetétek vala. Az erőtlent meg nem erősſzakaſztátok, és a'beteget meg nem gyógyitottátok, és a'megtörettet nem kötözgetétek, és az el-vetettet viſſza nem hoztátok, és a'mi el-veſzett vala meg nem keresſétek: hanem keménységgel parancholtatok vala nékik, és hatalommal. És elſzéllyedének az ő Juhaim, azért hogy nem volt Páſztor, és minden mezei vadaknak eledelévé lettek, és el-ſzéllyedtek.* És ha volt-is valamelly igaz és kegyes Páſztor, mint Moyſes, Dávid, és egyebek: mindazáltal, azok ſem voltak tellyeſen tekéllyetesek a'Páſztorság tiſztiben. Az-okáért könyörgött Moyſes az Istennek, mondván [d]: *Rendelteſſen a'mindenek feſſ lelkeinek Ura Iſtene embert, a'ki ő ſokaſága előtt légyen, és ki's bé menjen előttök, és ki-vigyen bé-vigyen őket;*

A

c Ezek. 34. 22.

hogy ne légyen az Úr népe, mint a' Pásztor nélkül való Juhok. Könyörülvén azért az Úr az ő Nyáján, meg-ígérte a' Jó Pásztort [c]: és el-is küldötte, tudni illik, a' Krisztust ki a' mái Evangéliomban Jó Pásztornak mondotta magát; és, annak több Jelei-között, azt mondotta, hogy a' farkas ellen meg-őrizi a' juhokat, és az akolba gyűjti. Az-okáért, mint hogy az előbbi Predikátziókban szólottam a' Pásztorról, a' Béréről, és a' Juhokról: következik, hogy ebben szóllyak a' Farkasról, és az Akolról; hogy amattól őrizkedgyünk, ettől pedig el ne tévelyedgyünk:

I. Meg-mutatom, hogy a' Farkas, jó, és gonosz lehet.
II. Meg-magyarázom a' Gonosz Farkasnak tulajdonságit.
III. Meg-mondom, mi légyen az Akol.

ELSŐ RESZE.

B

AZ mint az első két Predikatziókban meg-mutáttam, hogy a' Pásztor, Béres, és Juh neve, jó és gonosz dologért vétetik: azon-képpen e' mostaniban meg-mutatom, hogy a' Farkas és az Akol neve-is, mind a' két értelemben találtratik a' Szent Irásban. És a' mi a' Farkas nevét illeti, Jó értelemben mondotta Jákob Patriárka, midőn a' hajt meg-áldván, imígyen szóllott a' leg-kissebbik fiáról Benjamínról [f]: *Benjamin ragadozó farkas: reggel prédát eszik, és estve ragadományokat oszt.* Ezt bötü-szerént, tulajdon értelmében, a' Benjamin nemzetségéről jövendölte azt a' Sz. Patriárka: jelentvén, hogy hadakozó, és ragadozó légyen, törvényet 's igasságot ereje-ben, és fegyverében helyheztetvén. Így kérkedtek a' Románok az ő első Királyokkal *Romulus*-al, hogy ragadozó, és hadakozó, 's erős férfiú volt; azért hogy Farkas téjjel táplálta totte. Igaznak találtatott pedig a' Jákob jövendölése: mert a' Benjamin nemzetsége egyedül, az Izráel fiainak minden nemzetségi ellen hadakozott. és noha ők chak hufzon-öt ezeren 's hét-százan voltak a', a' több nemzetségekből pedig Négyszer-való száz-ezeren: mindazáltal, két harczon keményen meg-verték őket; úgy hogy, az első ütközetben, Hufzon-két ezer vefzett-el bennek; a' másikban pedig, Tizen-nyólcz ezer. És noha a' harmadik ütközetben rajta vefztették, és Hufzon-öt ezeren 's százan vefztek: mindazáltal, a' kik meg-maradtak, hat-százan, az-után-is meg-mutatták vitézségőket. és ragadozó Farkasok voltak; mert chak, egy ütczai-is, két-száz leányzót ragadtak-el [h].

f Gen. 49. 27.

g Judic. 20. 15. 17. 21. 25. 35.

C

h Judic. 21. 23.

i Orm. 14. 6. Sozom.

k Rom. 11. 1. 2. 1. Act 8. 3. 9. 1. 22. 3. 26. 9. 1.

De lelki értelem-szerént, azt a' jövendölést Sz. Agoston [i], és egyebek-is, Sz. Pálról magyarázák, ki Benjamin nemzetségéből volt [k], és Reggel, az-az, ifiúságában, nem külömben dühösködött a' Krisztus Híveí-ellen, mint a' farkas a' juhok-ellen: mert *házanként járván, meg-fogdosá férfiakat, 's mind asz-szonyokat meg-fogott, és börtönbe adott: javallotta a' Sz. István halálát [m]; és dulá-fúlá fenyegetéssekkel, és halálokkal az Úr Tanitványi-ellen* [n]: de, minek-utánna Krisztus Urunk meg-térítette, és Saulusból Pauluſsá változtatta, Jó Farkasá lőtt; és Eltve, az-az, meg-térése-után, az Ördög ragadományit el-kapdosta, és a' Krisztus Anyaszentegyházába helyheztette. Az-okáért, a' Jákob Patriárka jövendölése annyit tészen: Benjaminnak, és az ő nemzetségéből-származo Saulusnak, ki az-után Pálnak nevezte tik, Farkas természete légyen; mindenkor hadakozó és ragadozó, kóborló és prédáló: Reggel, és Eltve, az-az, meg-térése-előtt, és meg-térése-után, semmit egyebet nem chelekezik prédálásnál. De meg-térése-előtt, gonosz Farkas volt, és istentelen kóborló: meg-térése-után pedig, Isten-félő Farkasá lőtt, és szent prédálóvá. ki nem chak azokat a' prédákat ragadozta-ki az Ördög kezéből, mellyeket ő gyüjtött volt néki; hanem sokkal többeket: mert az Ördögnek kemény szolgálattyából, és rabságából, számtalan Pogányokat szabadított-ki, és azokat a' Krisztusnak gyönyörüséges igája-alá hozta, az Anyaszentegyházba.

m Act. 7. 59. n Act. 9. 1.

D

Nem chak a' Sz. Irásban pedig, hanem a' Keresztyén Egyházi Historiákban-is, találtatnak Szent Farkasok, vagy Farkas-nevü Szentek. A többi-között, a' Trékái Püspökről Sz. *Lupus*ról, vagy Farkasról, azt irja *Nicolaus Olahus* [o]; hogy, midőn *Attila*, a' *Catalaunicus* harczról meg-térvén, *Gallia*nak több várait-is el akarta pusztítani, eleibe-ment a' több Egyházi emberekkel: és meg-kérdette tőle, Kitégyen; hogy, annyi fok Királyokat meg-győzvén, mindeneket erővel birodalma-alá akar hajtani? És midőn *Attila* azt felelte vólna: En a *Hunnus*ok Királya vagyok, az Isten ostora; Sz. Farkas, nagyott fohászkodván, azt mondotta: Én pedig a' tyúkjának pusztító Farkasa vagyok, [p] ostora az Istennek: kinek ki állhat-ellene, hogy keményen meg ne büntesse a' kiket akar? Az-okáért jöjj-bé, én Istennek ostora, és oda menny a' hová kedved tartya. Neked, mint Isten szolgájának, én ellene nem tartok; mindeneknek nyitva lészneк. Az-után meg-parancholta a Sz. Püspök, hogy a' Város kapuit meg-nyitnak, és *Attilá*t nagy tiszteséggel

o Hungar. c. 9.

bé-vez-

bé-vezette; és nagyobb bőchűllétért, a'lová fékműjét, vagy zaboláját fogtá. Azonban *Attila*, vagy a'Püspök alázatos emberſége-által meg-ſzelidűltetvén, vagy az Iſten hatalmas akarattya-által meg-győzettetvén, a'Városnak eggyik kapuján bé, a'másikon ki-ment, minden kár- és vér-ontás-nélkől, egéſz ſeregével. Valóban jó Farkas vólt ez ki alázatoſságával ollyan keményes kevély farkaſt meg-ſzelidűtett.

A

De még a'természet-ſzerént-valo Farkaſokban-is találkozott jó Farkas. Mert a' Romaiak hiſtoriája azt tartya, hogy *Rómulus*, és *Remus*, egy Nőſtény Farkas ráplálta, és, a'kikhez *Amulius*, a'*Rómulus* és *Remus* ősének *Numitor*nák bátyja, kegyetlen vólt, és meg akarta őket ártatlan-korokban őletni: azokhoz a'Farkas, anyai kegyeſséget mutatott: úgy hogy, a'hol az ember farkaſsá lőtt, ott a'farkas neminémű-képpen emberré változott. *Piérius Valérius* azt írja[a], egy *Gelon*-nevű gyermekről, hogy, midőn az Iſkolában tanúlt, egy nagy Farkas az Iskolába rohant; és el-ragadván *Gelon*nak könyvetſkéjét, nagy ſietſéggel ki-ment az Iskolából. *Gelon*, azon meg nem ijedett, hanem, hogy könyvétől meg ne folztatnék, azt keményen meg-ragadta, és a'Farkas-után ment. Midőn pedig mind ketten az Iskolából ki-mentek volna; az Iskola leg-otrantz le-omlott, és a'Mestert minden tanítványival oda őlte; *Gelon* egyedűl, a'Farkas-által, a'veſzedelemből meg-ſzabadúlván.

[a] Lib. 22. de Imp.

B

Mindazáltal a'Farkas, gyakrabban gonoſz értelemben vétetik: úgy-mint, kiben több gonoſz, hogy ſem jó vagyon; és inkább példáz veſzedelmet, hogy ſem elő-menetelt, vagy jó ſzerencsét. Így mondotta Úrunk a'hamis Prófétákról[b]; hogy *Belől ragadozó farkaſok*. És az Apoſtolóknak azt mondotta[c]: *Imé én el-küldelek titeket, mint a'juhokat a' Farkaſok közé*. Haſonló-képpen a'mái Evangeliomban is, bizonyos hogy gonoſz magyarázatban vétetik: mivelhogy Úrunk azt mondgya felőle[d]; *hogy a'juhokat el ragadozza, és el-ſzéllyeszti*. De annak kell végére mennünk, kit ért Úrunk a'Ragadozó Farkaſon[e]; és mi oka légyen annak a'nevezetnek? Ez-hogy meg-felellyünk, azt vedd eſzedbe; hogy, noha a'ſene-vadak-közűl, több ellenſégi-is találtatnak a'Juhoknak a'Farkaſoknál, a'mint a'Dávid beſzédéből ki-tetſzik, ki azt mondotta Saulnak[f]: *Legeltette-valo a'te ſzolgád az ő attya nyáját, és el jő vala az oroſzlány, vagy a'medve, és el-viſzi vala a'hoſſ a'nyájból, és meg-üzém azokat, és meg-verém, és ki-ragadám ſzájából*, &c. mindazáltal a'mái Evangeliomban, akarván Úrunk a'Juhoknak leg-nagyobb ellenſégéről emlekezni, ſem oroſzlányról, ſem medvéről nem ſzóllott, hanem a'Farkaſról.

[b] Mat. 7. 15.
[c] Mat. 10. 16.
[d] Joan. 10. 12.
[e] 1. Reg. 17. 34.

C

Három Okból mondhattyuk pedig, hogy a'Farkas, egyéb ſene-vadaknál nagyobb ellenſége a'Nyájnak: Első ok, az: Mert a'Farkas gyakrabban leſelkedik a'Juhok-után, és mindenkor ellenſégnek mutattya magát: az oroſzlány pedig, és a'medve, nem olly gyakorta, mint hogy nem minden tartományokban-is találtatnak: a'Farkaſok pedig, a'hol Juhok vannak, inkább mindenűtt találtatnak. Második ok, az; Hogy a'Farkas, akár-minémű ſene-vadnál álnokabb, és telhetetlenb: mert nem elégſzik-meg azzal, hogy haſa-tőltenyit egyék, és annyit méſzárollyon-fel a'juhokban, a'mennyit egy ízben meg-ehetik: hanem, ha lehet, az egéſz nyájat fel-méſzárollya. mellyet, ſem az oroſzlány, ſem a'medve nem cſelekeſzik; hanem, ha jól laknak, dolgokat tartyák. Harmadik az; Mert természet-ſzerént, ſokkal nagyobb ellenkezés vagyon a'Farkas-, és Juh-közőtt, hogy-ſem egyéb állatok-közőtt: az-okáért, ſemmi állattól úgy nem fél és fűr a'Juh, mint a'Farkaſtól: melly ellenkezéſnek ugyan chodálatos jelei-is vannak; a'mint az előbbi Predikátzióban jelentettem. Ezt a'természet-ſzerént-valo ellenkezéſt, a'Bölcs-is említi, mondván[g]: *Ha vádlóba társolkodik a'Farkas a'Báránnyal; úgy a'Bűnös-is az Igazzal*. Iſaias pedig, mint nagy chodálatos dolgot jelentett, midőn azt jővendölte, hogy a' *Meſſiás* idejében *a'Farkas a'Báránnyal lakik*[h]: és, hogy *eggyáltt legeltetnek*[i]: jelentvén, hogy a'ſene-vad Pogányſág, a'Kriſtus Evangelioma-által úgy meg-ſzelídűl, hogy, a'farkaſi dű hőſséget el-hagyván, a'Kriſtus Tanítványinak Bárányi alázatoſságában, és ſzelídſégében őltőzik, és azokkal eggyet-ért.

[g] Sirach 13. 21
[h] Eſa. 11. 6.
[i] Eſa. 65. 25.

D

II. RÉSZE.

EZ így lévén, Sz. Gergely[k] a'Farkaſon, az Ördőgöt érti, és nem ok-nélkől: mert főképpen ő ragadozza a'Kriſtus Juhait, mind maga-által, kiſértvén; 's mind egyebek által, hitegetvén, és öldőzvén. Mindazáltal azt állítom inkább, hogy Úrunk a' Farkaſon, egy-általlyában a'hamis Prófétákat és Tanítókat, az-az, a'Tévelygő és Eretnek meſterekét értette; a'mint más-ſzor jelentette, mondván[l]: *Őrizzétek meg magatokat a'hamis Prófétáktól, kik bocſületes Juhok ruházatában jőnek; belől pedig ragadozó Farkaſok*. Haſonló képpen értette Sz. Pál-is; midőn az *Efézus* Püspökőknek azt mondotta[m]: *Én tudom, hogy, az*

[k] Hom. 14. in Evang.
[l] Mat. 7. 15.
[m] Act. 20. 29.

Én el-

A

el-menetelem-után, vagdalózó Farkasok jövének közétek, nem kímélvén a Nyájat: és magatokból-is támadnak, kik mondásokat szóló férfiak, hogy a tanítványokat magok-után vonnyák. Hasonló-képpen értették a Sz. Márton Püspök tanítványi-is: kik, síránkozván az ő jó Pásztorának és Mesterőknek el-távozásán, azt mondották néki, a'mint *Sulpitius* írja [c]: Miért hadtál-el bennünket Atyánk? vagy Kire bízol bennünket el-hagyattatnunkat? mert a ragadozó Farkasok a'te Nyájadra rohannak. Tudom, hogy Sofonias Próféta, a'népnek gonosz Bíráit, *Estveli Farkasoknak* nevezi [a]: és Ezekiel-is azt mondja a'Juda fejedelmi-felől, hogy *Olyanok mint a ragadozó Farkasok.* Tudom, hogy Jeremias, a Pogányokról szólván, azt mondja az Izráel fiai felől [b], hogy *A'Farkas estve-felé el-pusztítja őket.* és bizonyos, hogy mindenikben vagyon a'Farkasnak némelly tulajdonsága. De mindazáltal, az a'név, fő-képpen az Eretnekekhez illik. és kivált-képpen a'mostani *Calvinisták*hoz: a'mint majd nyílván meg-mutatom: hogy a'Hívek ismérjék őket, nem csak szókról, hanem cselekedetekről-is, és minden módon őrizkedgyenek tőlök.

[c] In Vita ipsius.

[a] Sof. 3. [b] Ezech. 22. 27. [b] Jerem. 5. 6

B

Két dolog vagyon fő-képpen a'Farkasban; mellyekben choda mellyigen hasonlók a *Calvinisták*hoz: tudniillik, az Álnokság, és a'Kegyetlenség.

A'mi az Álnokságot illeti; I. Noha példa-beszédből azt szokták mondani, hogy könnyen meg-ismérik az ebet a'szőréről: mindazáltal, ragadhatatlan, hogy nagy hasonlatosság vagyon az Ebek-, és a'Farkasok-között, és gyakorta az ember, az ebet Farkasnak, és a'Farkast ebnek alittya; fő-képpen, ha valamennyire távúl vagyon tőle. Azonképpen, noha Urunk a'hamis Profétákról és Tanítókról azt mondja [a]; hogy *Az ő gyümölcsökről ismérjük-meg őket:* mindazáltal bizonyos dolog, hogy míg illyen igen el nem hatalmasodtak, külső-képpen úgy viselték magokat, mint-ha nagy jámbor Szent Tanítók lőttek volna; és azzal sokakat, mind a'Világi, 's mind az Egyházi Fejedelmek-közzül, álnokúl el-hitettek, hogy ellenek nem támadtak, hanem békét hadtak nékik. De azután noha későn, észrőkbe vőtték, hogy nem Nyáj-őrizó Komondorok voltak, hanem ragadozó Farkasok; és, midőn már el-hatalmasodtak, nehezen állhatnak ellenek: hanem, a'mint a'Deák Példa-beszédben mondják, a'Farkast fülénél-fogva tartyák [c]: az-az, olly állapatba jutottak, melly mind két-felől veszedelmes. Mert, mi-képpen hogy, a'ki a'Farkast fülénél-fogva tartya, nehezen győzheti-meg; ha pedig el-ereszti, a'Farkas mingyárt reá támad: azon-képpen a'*Calvinisták*at meg-győzni, és ki-gyomlálni, nehéz; mert igen meg-szaporodtak, és hatalmasokká lőttek: kinyekre bocsátani pedig, nem jó; mivel-hogy nyughatatlanok, állhatatlanok; és valamint 's valahogy árthatnak a'Keresztyénnek, de azt bizonyal nem múlattyák.

[a] Matt. 7. 15

[c] Latinul azt mondják: tenere Lupum auribus. Terentius in Eunucho de Ancilla.

C

II. A Farkasok Álnoksága az; hogy, midőn valahire akarnak ütni, nem mennek igyenesen reá, hanem ide 's tova chavarognak, és kerengenek, hogy ember észébe ne vehesse a'honnét reá rohannak. Hasonló dolgot találunk a'*Calvinisták*ban: kik a'Hit dolgában, örökké chak tétováznak, és chavarognak, és soha ember egy nyomban nem marasztathatja őket. Egyéb dolgokban-is illyen Álnokok, és kép-mutatók; és, a'hol ember azt vélné, hogy jó barátságot chelekesznek véle, véletlen a'forrót álája ontyák, és meg-ejtik. Nem tsúkság erről régi, vagy messzűnnen-való példákat keresni; eléggé meg-mutatta Ezer hat-száz tizen-nyólczadik esztendőben, Farkas álnokságát a'*Rhénusi Palatinus* Fridrik Fejedelem, a'jámbor és Isten-félő Ferdinand Chászár ellen: mert az őrvével, hogy a'Cseheket igaz és törvény-szerént-való Fejedelmőknek engedelmessége-alá hozza, magának foglalta az Országot; meg-koronáztatta magát; és mind addig birdogalta Prágát, míg nem az Isten valóban meg-szégyenítette: úgy-annyira, hogy a'Farkas félet az eb bőr-alatt alig vihette-el. És mint-hogy, Farkas lévén, óltalmazó Komondornak tettette magát, alig ha úgy nem járt mint az *Æsópus* Komondora: ki, a'szájában-valo húsnak nagyobb árnyékát látván a'vízben, a'hoz kapott, és a'szájában-valo koncot el-ejtette: mert Fridrik Fejedelem-is, nem elégedvén szép tartományával, Cseh-ország-után ásítván, maga tartományát-is el-veszítette. Több *Calvinista* Fejedelmek-is jártak illyen módon. De azokról-valo Históriát irását másnak engedem.

D

III. Igen használ a'Farkasok álnokságának, hogy fényes és világos szemők vagyon, és éjjel-is látnak: azokáért virradta előtt prédálnak, hogy az emberek őkünyen észrőkbe ne vehessék, se magokat ne óltalmazhassák. A'*Calvinisták*-is, nem igen kedvellik a Nap-világot; magok szeme-világát kövétik; és azért mondyák az Anyaszentegyházat látnatlannak, mert, ha Láthatandónak vallanák: az ő Gyülekezetének eredetit, és elő-menetelét, Száz esztendő előtt meg nem mutathatnák. Mert, hogy némelly rúdakos *Calvinisták* azzal akarják Újságokat be-palástolni, hogy az Ur-is von

az Ur-

azŏ Hitŏk, de titkon: ſzintén azzal bizonyodik-meg hamiſságok, és a'régi Eretnekekhez-valo haſonlatoſságok; kiknek titkon-valo beſzédekről, ſzépen ir *Vincentius Lirinenſis* [h]: Jöjetek ide, tanúllyátok-meg a'minap meg-jelent Hitet, de lopva és titkon tanúllyátok, mert gyŏnyŏrkŏdtetni-fog titeket: és mikor meg-tanúllyátok, rejtve taníttſátok, hogy a'világ ne hallya, ſe az Anyaſzentegyház ne tudgya; mert keveſeknek engedtetett, hogy efféle el-rejtetett ſzentſéges dolgoknak titkait meg-tudgyák.] Illyen módon a'Hamiſság, mindenkor rejtek-helyt, és ſetétſéget kívánt, az Igaſság pedig, nyilván-valo helyt, és világoſságot. Én a'*Calviniſtá*knak titkon-valo régi gyülekŏzetŏket moſt nem vizgálom: hanem azt ſzívem-ſzerént kívánom, hogy ez-után ſzáz orával, ollyan Gyülekŏzetŏk légyen nékik, a'minémű ſzáz 's egy-nehány eſztendŏ-előtt vólt-; az-az, láthatatlan, a'vagy inkább iſmérhetetlen.

IV. Az-is a'Farkaſok álnokſágához-valo, hogy, az éhſéget nehezen ſzenvedvén, ſok földet éſznek, hogy akképpen nehezek légyenek, és, ha valami nagy állatra akadnak, könnyebben le-vonyhaſsák. Gondold-meg, Kereſztyén ember, ha nem ez-e a'*Calviniſta* Predikátorok tulajdonſága? kik eleinten, egy forintos kŏntŏſſel kellették magokat: de, hamar el-múlván a'forintos kŏntŏs-melléŏl, minden-képpen azon vóltak, hogy gazdagſágot gyŭjtſenek, jóſzágot ſzerezzenek, Fejedelmek udvaríban tiſztet-kaphaſſanak; a'végre, hogy, pénzek és bŏchŭlletek lévén, a'ſŏ Egyházi Urak-ellen bérzenkedheſſenek; a'mint az el-múlt eſztendŏkben chelekedtek, valahol hatalmot vehettek: és annyira el-mentek az éktelenſégben, hogy chak meg-gondolni-is iſzonyúſág. Tudgya az egéſz világ, mint bántanak az Egyházi renddel a *Calviniſták* Morvában, a' Felſŏ *Auſtriá*ban, és Magyar-orſzágban-is.

A'mi a'Farkas KEGYETLENſÉGÉT illeti, az ſŏlŏtte nagy: mert, a'mint ez-előtt is mondám, nem chak azért ildŏzi a'Juhokat, hogy torkát hizlallya, és haſát tŏltſe; mert úgy, egy vagy két juhhal meg-érné: hanem, hogy tellyeſséggel el-fogyaſſa; és azért, ha lehetne, mind eggyig nyakokat ſzakaſztaná. Valóban *Calviniſta* természet: kik elsŏben, chak valami kichiny hajlékokat kívántak; de az-alatt, valahová bé-chúſzhattak, mind tovább-tovább mentek: nem elégedvén azzal, hogy egy vagy két Templomot el-foglaltak, hanem, a'hol ſzerét tehették, egéſz Várakat, sŏt Orſzágokat-is magoknak tulajdonítottak, és a'Kereſztyéneken ki-adtak: sŏt, ſok helyeken, azokat iſzonyú-képpen le-mézárlották, és, ha lehetett vólna, eddig tellyeſséggel el-is fogyatták vólna. Ha valahol valami kegyeſséget mutattak a'Kereſztyénekhez, azt nem jo akarattyokból, vagy a'Kereſztyénekhez-valo ſzeretetből chelekedték; hanem azért, hogy attól tartottak, hogy magok kára-nélkŭl kŏnnyen el nem fogyathattyák ŏket. Mindenkor haſonlóknak tartották a'ragadozó és prédálo embereket, miném*ŭ*ek a'*Calviniſták*, a'telhetetlen Farkaſokhoz. és *Sŏcrates* (mint-hogy azt alitotta, hogy a'lélek, az emberből más-féle állatba költŏzik,) azt ítélte, hogy a'prédálók lelke, Farkaſokba mégyen, látván a'farkaſokat magához haſonlónak. *Claudianus* pedig azt irja; hogy a'prédáló, kóborló, dúló-foſztó embereket, a'pokol-béli Biró *Rhadamantus*, farkaſokkal ſzaggattattya-el: hogy, a'kiknek természetŏket kŏvették, azoktól vegyék jutalmokat és fizetésŏket. De láſſuk már egyéb Tulajdonſágit-is a'Farkaſoknak; és ítéllyük-meg, ha nem az Eretnekeket példázzák-e?

ELSŐ Tulajdonſágok, az: Hogy chak a'ſzelíd állatoknak ártnak, a'vad-húſt pedig nem kívánnyák, noha ſok-féle vadakkal birhatnának, úgy-mint, rókákkal, nyúlakkal, ſzékkel, és egyéb affélékkel. A'*Calviniſták*-is, noha olly vér-ſzopók, és kegyetlenek a'Kereſztyének-ellen; mindazáltal, ſem nyelvŏkkel, ſem iráſokkal, ſem fegyverŏkkel nem harczolnak a'Pogányok-ellen; ſem azon nem tŏrekednek, hogy a'Tŏrŏkŏket, és Zidókat, azŏ vallaſokra térittſék, vagy Orſzágokból ki-ŭzzék. Sŏt abban még a'Farkaſokat-is meg-haladgyák, hogy, nem elégedvén azzal, hogy ŏk ŭldŏzikés fogyattyák a'Kereſztyéneket, a'Pogányokat-is, a'Tŏrŏkŏt és Tatárt mellyéjek vészik, és azokkal vetnek ſzŏvetſéget a'Kereſztyének-ellen. Magam láttam ez el-múlt eſztendŏkben, egy *Calviniſta* Fejedelem táborában, a'kápás és paryolatos Tŏrŏkŏket; azokat vendéglette; azokkal tanátskozott; azok barátſágáért, ſzeme-előtt le-nyakaztatta a'Kereſztyén vitézeket, és ſok ezer Kereſztyén rabokat engedett nékik, kiket ŏrŏk rabſágra és veſzedelemre vittek. Ezer hat-ſzáz huſzon-eggyedik eſztendŏben, magam hallottam azon *Calviniſta* Fejedelemtŏl, michoda végezéſe vólt a'Tŏrŏk Cháſzárral: ki ſzemélye-ſzerént Lengyel-orſzágra ment; reménlvén, hogy azt egy mezei harczal el-foglallya, és ezzonnal *Sleſiát*, Morvát, Auſtriát, és a'többi ſzomſzéd tartományokat úgy magához chatollya, mint Erdélyt. De az iſten, a'Tŏrŏk Cháſzárt, a'Lengyelek-által meg-ſzégyenítette; és a Farkaſoknak mindé végezéſŏk fáſtbe ment. Számrálá efféle dolgok tŏrténtek

a'mi

A

a) *Commonitorio.*

B

C

D

A a'mi nyomorúlt időnkben, a'*Calvinista* atyafiak-által: kiket az Úr-Isten térítsen-meg, és a Farkasokból tegye Juhokká; mint *Saulust Paulus*sá: hogy a'Keresztyén Anyaszentegyházat ne üldözzék, hanem követsék, és a'Pogányok-ellen oltalmazzák.

Más ODIK Tulajdonságok a'Farkasoknak, az: Hogy, noha némelly-kor eggymást meg-segétik, úgy-mint, mikor a'vizek meg-áradnak. mert akkor egy-más segétségével által-úszszák a'vizet; úgy hogy az elsőnek farkát, a'másik szájába fogja; a másiknak a'harmadik, a'harmadiknak a'negyedik, és mind úgy elébb-elébb úszdogalnak. és midőn az első meg kezd fáradni, az utólso helyre mégyen könnyebségért; míg a'rend ismég reá jö, hogy elől-úszszon. Mindazáltal, mikor igen meg-éhesznek, egy-másnak sem kedveznek; hanem tréfa örvével, úgy-mint játékban, egy-mást meg-étik. Mert, egy-néhányan egybe-gyülvén, mind addig kerengenek futolva, míg nem valamelly ik közzülök meg-esik; és azt leg-ottan ragadgyák, el-szaggattyák, és fel-chapják. Az Újító atyafiakban-is hasonló dolgot találunk; mert, noha egy-mást láttatnak segéteni, hogy el ne merüllyenek a'Keresztyén tudománnak mély vizeiben, mellyeket emberi
B okossággal által nem gázolhatni: mindazáltal, egy-másnak sem kedveznek; hanem ízonyú-képpen üldözik egy-mást, nem chak pennával, hanem ugyan kardal-is; a'mint nem régen történt *Hollandiá*ban: a'hol igen meg-hasonlottak a'*Gomarista* és *Arminista Calvinista*k. és keményen fogyatták egy-mást. Könyörüllyön az Isten azokon a'nyomorúlt népeken; és engedgye, hogy a'Tévelygők viszsza-vonyása, a'Keresztyéneknek igaz békeséget szerezzen.

Harmadik Tulajdonság: A'régi Pogányok, gonosz jelnek tartották, midőn
1 Lib. 11. Farkasokat láttak valamelly helyre bé-menni. Azt írja *Piérius Valérius* [1]; hogy, midőn *Maximinus, Thráciai* fő vitéz hadakozó ember, Olasz-országba ment, *Maximus*- és *Balbinus*-ellen, a'melly Városba meg-szállott, abba öt-száz Farkas ment; melly az ő következendő veszedelmét jelentette; a'mint maga-is el-hitte, és meg-is érzette. A'Zsidók nyomorúságos veszedelmőket-is, mellyet *Hadrianus* Chászár idejében szenvedtek, a' Farkasok meg-jövendölték: kik sok helyeken bé-rohantak a'Városokba, és nagy károkat tőrtek. *Philóstratus* pedig azt írja; hogy, midőn sereggel bújdosnak, dög-halált-is jelentnek. Én most nem disputálom, mennyit kellessék hinni efféle oktalan-állatokC ból vött és tanúlt jeleknek; de, mint-hogy sok egyéb példákat-is olvasunk, hihető, hogy az Isten gyakorta azok-által-is akar valami következendő dolgokat jelenteni: főképpen, holott némelly állatoknak természet-szerént-valo indulattyok-is, jövendőt jelentenek; úgy-mint esőt, szárazságot, bőséget, és egyéb afféle dolgokat. De azt bizonnyal mondhatom, hogy valamelly Országba, vagy Tartományba a'Lelki-farkasok, az-az, a'Farkas-természetű Eretnekek bé-rohannak, annak veszedelmét jelentik. Elégséges példánk vagyon erről nyomorúlt Hazánkban: mert, mihelyen *Luther* Mártonnak chak szagát érzette-is, ottan szédelgeni kezdett a'feje. Az-után pedig, hogy czimbalni kezdett véle, annyiba jutott, hogy chak egy darab öltőke maradott kezünkben. Vallyon, ki adta Győrt, egész Keresztyénségnek erős bástyáját Török kézbe? Az Eretnek Groff Hardek. Ki adta Kanizát, egy-néhány Keresztyén tartományoknak egy fő bástyáját a Törőknek? Az Eretnek Paradajser. És chak az el-múlt esztendőkben, Lippát, Jenőt, Fachatot, Váczot, több Várakkal egyetemben, ki bochátotta Török birodalmába? az Eretnek Uraim. vagy tűrjük vagy tagadgyuk, az egész világnál tudva vagyon. Nagy-Szombatot, egy-néhányszor szánt-szándékkal kik pőrölték-fel? A'*Calvinista* atyának, a'Török barátságáért, vagy fizetéséért. Ezer hat-száz négy esztendőtől-fogva mind ez-ideig, a'Keresztyének-közőtt valamennyi vér-ontás, pusztúlás, és
D romlás vólt, az Újító atyafiak, és fő-képpen a'*Calvinisták* lőnek okai: kik chak nem az egész Keresztyénséget fel-zavarák. jól lehet magoknak ártottak talám többet, hogy-sem másnak. és még most sem szűnnek-meg némellyek, valamig nyakok nem szakad.

Negyedik Tulajdonsága a'Farkasnak: Olly ártalmas állat a'Farkas, hogy némelly Országokban chak említeni sem akarják. Ha a'vemhes kancza chak illetni-is, meg-vét, és vemhét el-veszti: ha a'Farkastól meg-mart juh-bőréből kődmént chinálnak, igen hamar tetű terem benne. Ettől sem estek távúl az Eretnekek: mert bizonyos dolog, hogy a'ki barátkozik vélek, vagy közel jár hozzájok, minden Jószágos cselekedetinek gyümőlcsét hamar el-veszti, és végre az igaz Hitet-is; vagy, mint a'tetves ember, nyughatatlanná lészen lelki-ismérettiben.

Ötödik Tulajdonság: A Farkas, sem fegyvertől, sem pálczától úgy nem fél, mint a körtől. és nem ok-nélkől: mert a'Farkasnak olly ártalmas a'hő-ütés, hogy, a' melly tagját meg talállya ütni, meg-rothad, és igen hamar férgek teremnek benne.

Úgy

agy tetszik, hogy ebben-is hasonlók az Újító atyafiak: kik nem sokat gondolnak az Istennek igéjével, melly *a' Lélek kardja* [k]; és *Mathatóbb minden Két-élűnél* [l]: mert azt úgy magyarázzák, a'mint nékik tetszik, és kedvök tartya; semmit nem gondolván az Anya-szentegyháznak, és a'régi Szent Atyáknak's Doktoroknak magyarázásával. Melly merő kevélységből származik: mint-ha ők mindennél többet tudnának, és fellyebb értenének. és talám azt-is példázta a Farkas: mert a'fejét fenn tartya; melly a'kevélységnek jele [m]. Ez a'Kevélység, eleitől-fogva tulajdonságok volt a'Tévelygőknek. Azokáért Sz. Pál, a'többi-között azt mongya felőlök [n]; hogy *Kérkedésnyek és kevélyek lésznek*. Sz. Péter, *Kevélyen szólók*-nak nevezi [o]. Sz. Júdas Apostol pedig azt irja felőlök [p]; hogy *Az ő szájok kevélységeket szól*. Sz. Agoston is nyilván mongya [q], hogy az Eretnek, fő-képpen a' dichőségért, és hogy egyebeknél fellyebb-valónak láttassék, ízűlí, szerzi, és követi az Új és hamis Vélekedéseket.

Innét vagyon, hogy az Eretnekek mindenkor meg-vetették a'Sz. Atyákat; a'mint *Vincentius Lirinensis* irja [r]. sőt, a'mint Sz. *Irenaus* irja [s], némellyek még az Apostoloknál-is főbbeknek akarták magokat: és, a'mint Sz. Júdas Apostol irja [t], *A'méltóságot-is káromlyák*; az-az, a'mint némellyek magyarázzák, az Angyalokat, vagy a'mennyei Szenteket. Kiket, mint bőchőllyenek az Újító atyafiak, tudgyuk mindnyájan: holott még az áldott és szeplőtelen Szűz Máriát is fok-képpen vádollyák, és nem tudom mihoda alávaló személyekhez hasonlittyák. Mellyet én nem igen chodálok: mert, ha az Istenről azt merik mondani, hogy a'Bűnnek oka; és a'Krisfusról, hogy maga-gondolatlanúl, és kétségbe-esésből szállott: mit-nem mernének mondani a'Szentekről? Nyilván meg-mutatta *Luthernek* egy tanitványa, *Franciscus Lambertus*, hogy nem az alázatos Krisfus juhai közze-való, hanem a'kevély Lucifer farkai közzé, midőn azt mesteréről azt irta [u]:

Christus habet primum, habeat tibi Paulus secundum: Ille locum post illum proximus, Luther habet:

az-az: A'Krisfusé az első hely; a'másik tiedlégyen, Pál: de ezek-után a'harmadik, *Luthere*. Úgy-e? Hová maradnak az Apostolok, Keresztelő Sz. Jánossal? Hová maradnak a'sok Sz. Doktorok, Sz. Agoston, Arany-szájú Sz. János, és a'többi?

Továbbá; nem gondolnak ezek a'Farkasok a'Pálczával-is, mellyen talám nem oknélkül értheti-nők a Choda-tételeket, mivelhogy az Isten, a'Moyses pálczájával nagy hatalmas'chodákat tőtt Egyiptusban. Azokkal az Újítók, és fő-képpen a'*Calvinisták*, semmit nem gondolnak, sőt azokat, Ördögi chalárdságnak, és szem-fény-vesztésnek nevezik: nem egyéb okért bizony, hanem hogy ők, az ő Vallásoknak meg-bizonyitására, semmi chodát nem chelekedhettek: hanem ha azt tartyuk chodának, hogy ennyi zúrzavart szerzettek szerte szerént: de az nem Isten szerént-való choda, ki a'békességnek Istene; hanem az Ördög alkotmánya, ki gyilkos és párt-ütő volt eleitől-fogva.

Annák-okáért, eggy a'kitől félnünk kell, tudni illik, a'Kőről-az-az, a'Krisfustól; a' mint ő-maga jelentette. Ki, minek-utánna Kőnek nevezte magát, azt mondotta [x]; hogy, *A'kőnyök, azt el-rontya*. melly fő-képpen akkor légyen, mikor az Utólsó ítéletre jő; a' mint Sz. Agoston magyarázza [y]: vagy az-előtt-is, midőn e'világból-való ki-múlásokután, a'Magán-való ítéletben, az őrök káthozatra szorentziázza őket. mert azzal a'szententziával, nem chak a'meg-hólt testőkben meg-terem a'féreg, melly chak nem minden embernek köz, jónak és gonosznak; hanem lelkőkben-is, melly *Soha meg nem hal*; a'mint Urunk mondotta [z] Isaiásból [a].

HATODIK Tulajdonság: A'Farkas fölőrte igen leselkedik a'dőgre; és azt úgy kivánnya, hogy a'holt testet a'földből-is ki-ásla. Ezen nem ok-nélkül értheti-nők a' Tévelygőknek gyalázatos szemtelenségőket: kik soha nem nézik a'Keresztyénekben, a'jót, hogy azt kövessék, hanem chak azon sürgölődnek, hogy valami gonoszt érthessenek felőlök, mellyel káromolhassák a'Keresztyéneknek, mind személyőket, 's mind Hitőket. Midőn Romába, vagy más Keresztyén helyre mennek, semmi gondgyok arra ninchen, hogy a'Templomokban a'Keresztyének buzgó aitatosságát látnák, vagy az Ispirályokban az alamizsnálkodásokat, és szeretettel-való forgolódásokat, a'betegek-, és szarándokok-körül: hanem, a'bordélyokat, és korchomákat járják, és azokról tudnak beszélleni. mert könnyen meg-találhatják ők-is a'folytát. Jobb volna bizony, ha a'*Calvinus* János húga fiának példáját követnék: ki, Ezer hat-századik esztendőben, olly igyekezettel ment vólt Romába, mint egyéb Eretnekek, az-az, hogy, ha mi gonoszt látna, azt eszébe tartaná, és, ha az-előtt gyűlölte (mint-hogy igen-is gyűlölte) a' Keresztyéneket, az-után annál-is inkább gyűlölné; és *Calvinus*tól, mint őstől maradott mérgét, reájok ki-öntené. De hogy Romába érkezett, igyekezetit meg-változtatta: és leg-inkább azokat akarta látni, a'miket a'Pápások az Egyházakban, és Ispitályokban, chelekesznek, gondolván, hogy, ha azokban valami fogyatkozásokat látna, a'több

A

[k] Ezs. 6. 17. 1 Thess. 4. 12.

[l] Zsid. 4. 12.

[m] Jób 3. 16.

[n] 2 Tim. 3. 2. 2. Pet. 2. 18 2 Judæ. 16.

[o] 2 Pet. 2. 16.

[p] Júd. de Pet. Irat az-előtt-mondottakban.

[q] Lib. de Fid. ad Laurent. c. 1.

[r] In Commonitor. cap.

[s] Lib. 1. c. 2.

[t] Judæ. vers 8.

B

[u] Matthæus Cam. 16. de Lutero.

C

[x] Mat. 21. 42. 44.

[y] Serm. 40. de Verb. Domini.

[z] Mar. 9. 45.

[a] Isa. 66. 24.

D

A helyekről könnyen ítéletet tehetne. El-járta azért a' Templomokat, és Ispitályokat: mellyeket látván, nem chak meg-változtatta a' Keresztyének-felől-való vélekedését; de azoknak vallásokat-is meg-kívánta. Meg-térvén pedig, és az igaz Hitet meg-ismérvén, nem elégedett-meg azzal, hogy a' közönséges Keresztyéneknek nyomdokit követné; hanem tökélletesben akart az Istennek szolgálni: és, hogy jobb alkalmatossággal hálákat adhatna az Istennek, ollyan nagy jó-tétemányéért, mellyel a' setét Eretnekségből, az igaz Hitnek világosságára hozta, igen kemény-életű Szerzetesek-közibe állott, kiket *Református*, vagy *Discalceatus Carmelitanus*oknak hínak; mely nél alig vagyon keményebb Szerzet.

B Hatodik Tulajdonság: A' Farkasok fölötte-igen ordítnak: és a' kit meg akarnak enni, ordításokkal igyekeznek meg-ijeszteni és rémíteni. Ezt-is nem nehéz az Újító atyafiakban fel-találni, és fő-képpen a *Calvinista*ban: kik ijesztő nagy kiáltást tésznek a' Keresztyének-ellen; és olly dolgokat fognak reájok, mellyekben sem hírek sem tanátsok. És szintén úgy chelekesznek, mint az *Æsopus* Farkasa: ki, meg akarván enni az ártatlan bárányt, azt fogta reája, hogy fel-zavarta a' vizet. maga a' Farkas a víz folyása-szerént fölyül volt, a' bárány pedig alol; úgy hogy a' Farkashoz-képeſt, a' vizet fel nem zavarhatta; hanem, ha mi zavarás lőtt, azt a' Farkasnak kellett chelekedni. Illyen módon mindenkor azt kiáltyák az Újítók, hogy a' Pápisták, és fő-képpen az Egyházi emberek, okai minden háborúságnak: holott, láttya az igaz Isten, és az egész Keresztyén világ, hogy tellyességgel kűlömben vagyon a' dolog; és ők minden zűrzavarnak okai és szerzői. Mert, nem elégedvén azzal, hogy az Egyházi Jószágnak nagyobb részét el-foglalták, a' többit-is torkon-verve el akarják azoktól venni, kik minden törvény- és igasság-szerént bírták régtől-fogva: és, ha mindent nékik nem engednek, ha az övéket meg akarják oltalmazni, vagy viszsza-kérni: azontól azt kőltik reájok, hogy esz-veszők, békeségrontók, zűrzavar-inditók. Bezzeg úgy vert viszen vetetlent. Az ártatlan Keresztyéneket igen meg-tépik és mellyesztik, sőt chak nem meg-nyúzzák: 's még chak sírni sem hadgyák, hanem azt akarják, hogy, chak vállat vonyítván, halgassanak, vagy chak magokban nyögve suhajtsanak.

C Noha pedig semmi rend-béli Keresztyének meg nem menekedhettek ekkidig az Újítóknak gonosz nyelvektől és íráſoktól: mindazáltal majd fő-képpen a' mi kichiny Szerzetünk-ellen agyarkodnak, és azt minden-képpen veszteni 's fogyatni akarják. Mert hogy egyéb tartományokról ne szóllyak, mellyekben tűzzel és fegyverrel űldözik a' mi szegény Atyánk fiait, Erdélyből, és Magyar-országból, vagy ki-kergették őket, vagy ki-irtották: jólleheť némellyeket közzűlök meg-is tömlöczöztek, és vertek; némellyeket pedig ugyan meg-is ölték. De vallyon miért? Kinek mit vétettek? Bizony, senki egyebet felőlök nem mondhat, hanem, hogy a' Keresztyén valláſt tehetségek-szerént oltalmazzák, a' Híveket oktattyák és erősítik; a' Tévelygőket az igaz útra terítik, és a' Krisſus aklába helyheztetik; a' hitetők hamis tudományát sokakkal meg-ismértetik, és meg-útálttatyák. Valóban ide illik *Æsop*usnak egy jeles fabulája, mellyről *Demosthenes* is említést tészen, midőn a' *Macedonai* Filep Király azt üzente az *Athéna*iaknak, hogy őrömest jó szomszédságot és barátságot tartana vélek, chak hogy az *Orator*okat, az az, a' szúdos és ékesſen-szóllló tanítókat küldenék-ki a' Városból; úgy-mint minden viszszavonyásnak okait, és a közöttök-való békeségnek fel-bontóit. Mellyet meg-értvén *Demosthenes*, eggyik a' fő *Orátor*ok közzűl, azt mondotta az *Athéna*iaknak, hogy szintén azt kívánnya tőlök Filep Király, a' mit valaha a' Farkasok a' Juhoktól: tudni illik, hogy az őrizö és ugató Komondorokat el-bochátsanák mellőlök, nivelhogy azok-miatt nem alkodhatnának.

D Mellyet mikor az eggyügyű Juhok meg-chelekedtek volna, nagy károkkal későn vették észökbe, hogy a' Farkasok meg-chaltak őket, napról-napra fogyatván őket, nem lévén a' Juhoknak őrizőjök. Tudom, és vallom, hogy nálunk nélkül-is sok helyen meg-maradott ekkidig a Keresztyén hit, és ez-után-is meg-maradhat; mert mi kevesſen vagyunk, és nem igen régiek: de, mivelhogy az Isten, kűlömb időkben, kűlömb eszközökkel szokott élni, e' mostani nyomorúlt időben, melyben a' Tévelygések ugyan-el-áradtak, a' több Egyházi rendek-között, a' mi kichiny Szerzetünk-béliekkel-is oltalmaztatta a' Híveket, és hasznosson szolgáltatott vélek; a' mint a' Hívek mindenütt őrömest meg-vallyák, és kőszönik.

Sőt az el-tévelyedett Fejedelmek-közzül-is találtattak, kik, jó akarattyokból, pechétes Levelőkkel-is meg-bizonnyították, hogy a' mikkel bennünket gonosz akaróink vádoltak, azokban ártatlanoknak találtak. Kezünkben vagyon Rákóczi Zigmondnak, Erdélyi Fejedelemnek levele, mellyet ha hitünkön-való ember adott volna-is, eléggé meg-mutatta volna jó akarattyát. Tudgya a' világ, mint bánt velünk Bet-

len Gábor-is az Erdélyi Fejedelem: ki, ha valami vétkünket tudta vólna, mint-hogy elég fondorlók forgódtak körüle ellenünk; soha bizony, sem aranyas szekerébe nem vőtt vólna bennünket egész serege-láttára, sem egyéb bőchülletrel és jó akarattal nem lőtt vólna hozzánk: mellyet ugyan orroltak-is nem kevés ellenkezőink. De erről nem szükséges többet szóllanom, hogy ne láttassam magamat, vagy Szerzetemet ajánlanom: chak szintén azt mondom; hogy az ártatlanság, még az ellenségec-is gyakorta kegyelmességre indíttya.

III. RÉSZE.

DE hadgyuk-el a'gonosz Farkasokat; és Ittólszor, mongyunk valamit az Akolról-is. Az Akol,néha jóra magyaráztatik: úgy-mint, midőn Urúnk a'mái Evangéliomban azt mongya [a]; hogy *Egy Akol lészen*, az-az, Eggy Anyaszentegyház, melyben nem lészen semmi külömbség a' Zidók-, és Pogányok-közőtt. Ertről a' Jó Akolról jövendőlt Mikeas Próféta, mondván [b]: *Mindenestől-fogva egybe-gyűjtlek tégedet Jákób; egybe-hozom az Israël maradékit; együvé tészem őtet mint a'nyájat az akolba; mint a'jószágot az istállók-közepibe; tolyongani-fognak az emberekcek sokaságok-miatt.* Egy Akolnevez; mert mindenűtt Egy az Anyaszentegyház: és sok Istállókat; mert sok Országokra ki-terjedett; de mindenűtt azon egy Fő-Pásztorhoz halgat. Gonoszra-is vétetik az Akol: midőn Habakuk Próféta azt mongya [c]: *Ki-vésző az Akolból a'juh; és nem lészen barom a' jászolokná.* mert, a'kik a' Tévelygők aklában vannak, abból ki-vésznek; és, a'mint Dávid mongya [d], *Mint a'juhok pokolba helyheztetnek: a' halal el-rágja őket.* Urúnk-is, midőn a'mái Evangéliomban azt mongya [e]; *Egyéb juhaim-is vannak, mellyek nem ez Akolból valók:* nyilván jelenti, hogy az ő jó Akla-kivűl, más Akol-is vagyon; mellyek, kétség-nélkűl, vagy gonoszak, vagy nem ollyan jók mint az ő Akla. az-okáért utánna veti: *Azokat-is el kell hoznom, és az én szómat halgattyák, és Egy Akol lészen, s Egy Pásztor.*

Vedd eszedbe, hogy azokat-is Juhainak nevezte, a'kik az-után lőttek Juhokká, kiket ő jól tudott. Az Aklon pedig, érti azon Törvénnyel-élő embereknek Gyülekőzetét, vagy sokaságát: és úgy a'Zidó nép, egy Akol vólt; a'Pogányság pedig, más Akol. Noha pedig nem minden Pogányok éltek azon Törvénnyel; mindazáltal abban eggyeztek, hogy sok istenecket tiszteltek; és abban külömböztek a'Zidóktól, kik chak egy Istent ismértek, és tiszteltek. A'Pogányokat azért arra kellett vinni, hogy, el-hagyván a'sok hamis istenecket, az Egy igaz Istent, menynek és földnek Teremtőjét tiszteljék: de nem úgy, mint régenten a'Zidók; hanem mint azok a'Zidók, kik meg-térvén, a'Krisztusban hittek, és az Evangéliom-szerént éltek. az-okáért mondotta Urúnk, Arany-szájú Szent János ítélete-szerént, hogy azokat-is el kell hozni. Mint-ha azt mondotta vólna: Mind a'Zidók, kik az én törvényemet nem követik, 's mind a'Pogányok, az igáz Akol-kivűl lézzegnek: az-okáért, mind ezeket, 's mind amazokat más Akolba kell helyheztetnem, melyben az-előtt nem vóltak. (Szükség vólt azért, hogy a'Krisztus, mind a'két Akol-bélieket az ő Aklába hozná: nem egy-általlyában, mert ő azok-nélkűl nem szükölködött; hanem bizonyos ok-alatt, ha vesző-félben hagyni nem akarná:) az-az, ha üdvőzíteni akarom, az én Aklomba kell hoznom; mert azon-kivűl kétség-nélkűl el-vésznek: a' vagy, ha tisztemnek tellyességgel eleget akarok tenni. Mert noha azt mondottam, hogy *Nem küldettem, hanem chak az Israël Házának el-veszett juhaihoz*; tudni illik [f], hogy személyem-szerént közöttök forgolódnám: mindazáltal, az én Tanítványim-által a'több Nemzeteket-is el kell hoznom, és az én szómat halgattyák; az-az, meg-értvén az én tudományomat, és törvényemet, én-bennem hisznek. És úgy, Eggy Akol lészen: mert nem lészen külömbség a'Zidók-, és Pogányok-közőtt; hanem, valakik az én Törvényemet követik, egy néppé lésznek, egy Akolban, és egy Pásztor-alatt: a'kik pedig kinn maradnak, azoknak én életet nem adok, hanem örökké el-vésznek.

Ebből ki-tetszik, hogy igen külömbözött a'Krisztustól ama'Gazdag ember; ki el akarta chűrét bontani, és nagyobbakat akart chinálni [g]: de végbe nem vihette, mert a'halál meg-előzte. A'Krisztus pedig két Aklot talált, de eggyik sem vólt tekellettes: mert a Pogányok törvénye, hamisággal; a Zidóké pedig, árnyékos példákkal vólt rakva. Az-okáért, azokat el-bontván, Eggyet ollyat épített, melybe minnyájan nem chak bé-férnének, hanem abban minden szükséges dolgokat-is megtalálnának. Egy pedig a'Krisztus Akla, mind az Emberekhez-, s mind az Időkhöz-ké-

a Ioan. 10. 16

b Mich. 2. 12

c Hab. 3. 17.

d Psal. 48. 15.

e Ioan. 10. 16

f Mat. 15. 24

g Luc. 12. 18.

A

pest. Az Emberekhez-képest: mert, noha az egész világon el-terjedett; mindazáltal abban, mind Olaszok, Németek, Magyarok, Horvátok, eggyet vallanak és hisznek; holott egyéb Gyülekőzetekben, még azok-is külömböznek, a'kik egy házban laknak, egy asztalnál észnek, egy ágyban hálnak. Az Idökhöz-képest pedig, Egy a'Kristus Akla, a' Keresztyén Anyaszentegyház: mert mindenkor azon egy Vallásban marad, és a'Hit dolgában változást nem túd. melyről nem mondhatni, a'mit a'*Saxóniai* György Herczeg módott a'*Lutheristák*ról: A'mit ma hisznek, tudom; de hólnap mit hidgyenek, nem tudom: jelentvén álhatatlanságokat a'Hit dolgában; melly a'hamisságnak bizonyos jele. Az-okáért, a'ki az egy örök bóldogságban részes akar lenni, ebbe az Egy Akolba siessen; vagy, ha benne vagyon, meg-maradgyon; hogy az Egy Jó Pásztor-által vezettessék minden Igasságra: mellyet engedgyen a'kegyes és mindenható Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

B

HUSVET-UTÁN HARMADIK VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. IANOSNAK XVI.

RÉSZEBEN, ỳ. 16.

C

AZ időben: Monda JÉSUS az ő Tanítványinak: Egy-kevessé, és már nem láttok engem: és ismég egy-kevessé, és meg-láttok engem; mert az Atyához megyek. Mondának azért az ő Tanítványi-közzül egy-másnak: Michoda ez, a'mit nékünk mond: Egy-kevessé, és nem láttok engem: és ismég egy-kevessé, és meg-láttok engem; és, mert az Atyához megyek? Mondának azért: Michoda ez, a'mit mond; Egy-kevessé? Nem tudgyuk mit szóll. Meg-ismére pedig JÉSUS, hogy kérdeni akarnák ötet; és monda nékik: E'selöl kérdezkedtök közöttetek, hogy mondottam, Egy-kevessé, és nem láttok engem: és ismég egy-kevessé, és meg-láttok engem. Bizony, bizony mondom néktek; hogy könyveztök, és sírtok tí, e'világ pedig örül: tí pedig szomorkodtok, de a'ti szomorusagtok örömre fordúl. Az aszszony midőn szül, szomorusága vagyon, mert el-jött az ő órája: mikor pedig szülte a'gyermeket, már nem emlekezik az ő szorongatásáról, az örömért, hogy ember született e'világra. Néktek-is azért most szomorusságtok vagyon: ismét pedig meg-látlak titeket, és örvendez a'szívetek: és a'ti örömeteket senki el nem vészi töletek.

D

ELSÖ PREDIKÁTZIO.

MIDŐN Bálák a'Moabíták Királya, Bálaamot magához hívatta vólna, hogy meg-átkozná az Israël népét: látván Bálaam a'hegy-tetejéről Israëlnek szép rendelt seregit, nem hogy meg-átkozta vólna, hanem inkább meg-áldotta, mondván [a]: *Hogy átkozzam, a'kit Isten meg nem átkozott? A'kő-sziklák teteiről meg-látom ötet; és a'halmokról szemlélem ötet. Ki számlálhattya meg a'Iákob porát, és tudhattya az Israël nemzetsége számát? Hallyon meg lelkem az Igazák halálával, és légyenek utólsó dolgaimezekhez hasonlók.* Nehéz néven vévén azt Bálak, monda [b]: *Mit chelekeszel? Hittalak téged, hogy meg-átkoznád ellenségimet: 's te más-felől áldod őket. Iere más helyre velem, a'honnét lassad Israëlnek egy részét, és ne láthassad mindenestől; onnét átkozd meg ötet.* Hasonló álnoksággal igyekezik az Ördög ítéletünket maga igyekezetire vonni. A' dolgot nem mutattya meg éppen, hanem chak rész-szerént: és a'mi alkolmatos a'meg-

a Num. 23. 8.

b Mos. 11. 13

chalás-

chaláſra, ſzép feſtékekkel ki-ábrazolván adgya elönkbe, hogy meg-kedvelteſſe velünk a'mi pedig az Igaſságnak követéſére vezethetne, azt bé-födi, hogy ne láthaſſuk. Így a'Jóſzágos chelekedetben, meg-mutattya a'mi nehéz; tudni illik a'reſznek fanyargatását, és magunk kivánſágának meg-tagadáſát: a'lelki-iſmeret chendeſſégét pedig, és a'Sz. Lélek vigaſztaláſát el-titkollya. A'vétekben pedig, ha mi gyönyörüſség vagyon, azt erösſen fitogattya: de annak keſerü gyümölchét, és az örök vészedelmet járúlanná téſzi: és el-hiteti, hogy a'gonoſzt jónak, a keſerüt édeſnek ítéllyük. Így chalta-meg az Iſraelitáit; kiknek eſzökbe juttatta az Egyiptuſi ugorkát, dinnyét, hagymát †: de el-felejttette vélek a'nagy inſéget, kemény munkát, és vereſéget, mellyeket Egyiptusban ſzenvedtek: hogy zúgolódnának az Iſten-ellen, viſſza akarván térni Egyiptusba. Tellyeſséggel költömben chelekeſzik az Igaſság, a'Kriſtus, a'mái Evangéliomban; meg-mondván az Apoſtoloknak, nem chak hogy *Sirni, és ſzomorkodni-fognak*, hanem azt-is, hogy *Szomoruſágok örömre fordúl* [e]; és, hogy *örömöket ſenkitől nem vészi tőlök*. Ez ſzinte elég feleletvólna arra a'Kérdéſre: Miért fanyargattya és ſzomorkodtattya az Iſten az ő Híveit e'világon? Azért, tudni illik, hogy e'világi ſzomorúſág örömre, és e'világi öröm ſirásra fordúllyon. És kétſég-nélkül, türhetőbb e világon egy ſzem-pillantáſig ſzomorkodni, hogy-ſem a'más világon örökké: és jobb a más világon örökké örvendezni, hogy-ſem e'világon egy ſzem-pillantáſig. De mint-hogy ez a Kérdés ſokaknak fáraſztya elméjét, és ſokakat meg-is háborit, egy-nehány Okait adom e'dolognak.

I. *Olly Okokról emlekezem, mellyek az Iſtent nézik.*
II. *Azokról ſzóllok, mellyek az Embereket nézik.*

ELSÖ RESZE.

ELső Oka, a'mellyért Iſten az ő Híveit fanyargattya, az; hogy meg-mutaſſa hatalmaſságát, a'nyomoruſág-alá vetteteti emberek-által choda jeles dolgokat chelekedvén, és *az Erős fegyvereſt* [d] meg-győzvén. Így *Valaſztya az Iſten e'világ eröttenit, hogy meg-ſzégyenitſſe az erőſöket* [e]. *és az erő, az erőtlenſégében végeztetik-el* [f]: az-az, a'mint Arany-ſzáju Sz. János magyarázza, az Iſten ereje az embernek erőtlenſégében végeztetik-el, midőn tekélletes dolgokat viſzen véghez a'gyarló ember-által. Azért örömeſt *dicsekedett* Sz. Pál *az ő erős lenſégében* [g], *hogy a'Kriſtus ereje ő-benne laknék*. Mert, a'mint azon Sz. Doktor mongya, inkább tündöklött az Iſten hatalmaſsága, midőn, a'belső tömlőczben kötőzve lévén Sz. Pál, *a tömlőcz fondamentomi meg-rendültek* [h], *az ajtók meg-nyiltak, és minnyájoknak kötelei meg-oldattak*: hogy-ſem ha ſzabadon lőtt vólna. Nagy erejét mutattya azért az Iſten, midőn a'teſtből és vérből-valo embert, erősbé téſzi a'Lelkeknél-is: mint mikor Jób meg-győzte az Ördőgöt; noha minden marhájától, ſzép gyermekitől, és egéſségétől-is meg-foſztotta vólt az Ördőg. Ez vólt az Iſtennek ſzokáſa eleitől-fogva. A'Paradichomban, azt mondotta a'kigyónak [i], hogy *Az Aſſzony'ſzület*, tudni illik az ő magva-által, *rontya-meg a'fejét*: Egyiptusban, a'ſzunyogok-, és apró bogarak-által mutatta-meg erejét; úgy hogy a'Farao bűbájoſi azt mondanák [k]: *Az Iſten ujja ez*: Joël Prophétánál pedig [l], a'ſáskát, chere-bogarat, ragyát, hernyót, nevezi *az Iſten Nagy ſeregének*. Így a'fő iro, roſzſz pennával-is ſzépen ir; a'tudós Meſter-ember, alá-valo ſzerſzámal-is jól munkálkodik. Innét olvaſſuk a'Szentek hiſtoriáiban; hogy a'Pogány Fejedelmek, és azokban az Ördőgök-is, igen meg-ſzégyenültek, hogy a'gyenge Szüzeket iſzonyú kinokkal meg nem hajchatták, kik egyéb-ha egy kis ſzelet ſem ſzenvedhettek vólna el. Ugyan ezen okért válaſzotta a'Kriſtus a'Kereſztnek gyarló eſzközét, a'Pokol Fejedelminek meg-győzéſére, és az ő Orſzágoknak el-puſztitáſára.

Második Oka a'Hívek fanyargatáſának, az; hogy az Iſten meg-mutaſſa az emberhez-való ſzeretetét. Azért mondotta Urunk [m]: *Mondom nektek, én barátimnak; Meg ne rettenjetek azoktól, kik meg-ölik a'teſtet*. Azokat nevezi Barátinak, a'kiket arra hivott, hogy vérőket is ſzánnyák az Igaſságért ki-ontani. mivelhogy a'Barátſágnak leg-nagyobb jele ez, hogy ne chak én ſzenvedgyek barátomért, hanem barátomtól-is halálot merjek kérni, ha a'ſzükség kivánnya. A'Had-nagy, azoknak a'vitézeknek parancholl leg-nehezebb dolgokat, a'kikhez-leg-inkább bizik, és jó akarattal vagyon. Azokat állattya a'rék iſtrázára; azokkal járatya-meg a'les-helyeket; azokat bochátya elő járóba, azokat küldi oſtromra, és affele virézek azt jó néven vészik: tudván, hogy az nem gyülöſségből, hanem ſzeretetből, és bőchülletből ſzármazik. Holott azért *A'mi é'eknek vitéz-kedés* [n]; és, *Meg nem koronázzatik, a'ki törvény-ſzerint* (az-az, vitézül) *nem tuſakodik* [o]: a'ki a'Korona el-vételére okot ád, ſzeretetünek bizonyos jelét mutattya. Hallyad mit beſzél erről a'Pogány Bölch *Séneca* [p]: Ninch ſzerencsétlenb ember, mint a'kinek hálo-

A

† Kiv. 11. 4-5

e Ioan. 16. 20, 22.

B

d Luc. 11. 21
f 1. Cor. 1. 27.
f 2. Cor. 12. 9
g Ibidem

C

h Act. 16. 26

i Gen. 3. 15

k Exod. 8. 19
l Ioel. 2. 25.

D

m Luc. 12. 4

n Tit. 2. 1.
o 2. Tim. 2.
p Lib. de Providentia

A

† Vicit amor Patriæ, laudisque immensa cupido.

rusága nem történik. azt az Isten, túnyának és restnek alittya. Gyalázatnak tartya a' vitéz, ha erőtlennel kell bajt vini; tudván, hogy dicsőségtelen a veszedelem-nélkűlvalo győzedelem. A'tűzet próbálta-meg *Mútius*ban az Isten; a'szegénységet *Fabricius*ban; a'szám-ki-vetést *Rutilius*ban; a kín-szenvedést *Régulus*ban; a'mérget *Sócrates*ben, a' halált *Cató*ban. Jóllehet ezeknek fel-tőtt czéllyok, chak az emberek dicsérete vólt; vagy, leg-fellyebb, Hazájokhoz-valo szeretetők †. Az Isten pedig, sokkal bőchűlletesben próbállya-meg az ő Híveiben az Erőt, Hitet, és Szeretetet: és meg-próbálta Lőrinczben a'tűzet; Ferenczben a'szegénységet; *Athanásius*ban a'szám-ki-vetést; *Vincentius*ban a'kín-szenvedést; *Arsénius*ban a'halgatást; *Ephrem*ben a'kőny-hűllatást; *Pachomius*ban a'múnkát; *Evágrius*ban a bőjtöt; *Honorius*ban a'pusztában-valo lakást; Antalban a'ruhátalanságot; Tobiásban a'vakságot; Jóbban a'sekélyeket; Moysesben a'békességes-tűrést; Dávidban az üldözést; Péterben a'Kereszтet; Pálban a'kardot; Jánosban a'mérget; Istvánban a'kőveket; Kereszтelő Jánosban a'tömlőczöt; és, hogy számtalan *Mártyrokat*, és *Confessor*okat elő ne hozzak, az ő eggyetlen-egy Szent Fiában a'keserves és gyalázatos halált: kiket, kétség-nélkül igen szeretett az Isten. Kűnyű vólna az Istennek, úgy-mond Arany-szájú Sz. János [q], minden nyomoruságokat el-venni: de, valamig nem látttya valóságos meg-tisztulásunkat, a'háboruságot el nem tágíttya; mint az ötvös az aranyat a'tűzből ki nem veszi, mig nem éppen meg-tisztúl: és a'lantos, mind addig vonnya a'hűrt, míg nem jól peng.

B

q Hom. 4. ad Popul. Ant.

A'Jákob fiai-közőtt, leg-jámborb vólt Jósef; de leg-nagyobb háboruságot-is ő szenvedett. A'bátyai meg-fogván őtet, egy ó kútba vetették, hogy ehel halna-meg [r]: onnan ki-vonván, az Ismaëlitáknak el-adták pénzen, hogy soha hírét se hallanák: Egyiptusban szolgául el-adták az Ismaëliták [s]; és hívségéért, az Ura tömlőczbe vettette [t], lator feleségének hamis vádolására: és a'háládatlan Pohárnok-is, el-feletkezvén róla, két esztendeig hadta a'tömlőczben [u]. De mind ezek, nem gyűlőlségnek, hanem szeretetnek Jelei vóltak: mert azzal az eszközzel akarta őtet az Isten fel-magasztalni, és egész Egyiptus Urává tenni, hogy attyát és attya-fiait táplálná, és sok tartományokat az éhség inségétől meg-mentene. Mert, ha az elő-számlált dolgok rajta nem estek vólna, soha Farao-eleibe, Bölcs ember-gyanánt nem vitetett vólna, sem úgy elő nem ment vólna; a'mint maga-is jelentette a'bátyainak, mondván [x]: *Nem a'ti tanátsotokból, hanem az Isten akaratyából küldettem ide: ki engem, úgy mint Attyjává tött Faraónak, és az ő egész házának Urává, és Fejedelemmé Egyiptusnak minden földében.* És okát-is adta [y]; hogy *Meg tartassatok a'földön, és életetekre valo eledeletek lehessen.* Holott azt vedd eszedbe; hogy, minekelőtte Jósef atyafinak mutatná magát a'bátyainak, valóban meg-háborgatta őket: jelentvén példában; hogy, mi-képpen a Krisтus az Attya rendeléséből szenvedett, azonképpen nékünk-is szenvednünk kell a'Krisтus rendeléséből, ha attyafiai akarunk lenni, és örökös társai. Ez azért az Isten szeretetinek jele. de Atyai, és nem anyai szeretetnek mondhattyuk: mivelhogy az Atyák úgy szeretik fiokat, hogy műukára-is fogják; tudván, hogy az-által vihetik-elő állapattyokat. holott az anyák chak kényesgetik, és henyékké tészik; a'mint a'Zebedæus fiaiban példánk vagyon: kiket az Attyok, a halászásban fáradsztott [z]; az annyok pedig, üléstt kívánt nékik [a]: de a'Krisтus, mint igaz Atya, a' szenvedés pohárát adta eleikbe. Az Irás-is nyilván, és sokszor jelenti; hogy a'háboruság, az Isten szeretetinek jele [b]. És azt az Istennek Szenti jól értették: mert Sz. *Romanus* Remetéről azt olvassuk [c]; hogy az Isten, minden esztendőben nehéz betegséggel megsanyargatta. és midőn egyszer a'nyavalya reá nem jött, bánkodott rajta, alitván, hogy az Isten kedvéből ki-esett, ki a'kedves fiait meg szokta sanyargatni.

x Gen. 45. 8.

C

y 1 Mac. 7.

z Mar. 4. 21.

a Mat. 20. 21.

b Prov. 3. 11. Heb. 12. 6. Apoc. 3. 19.

c in Vita Patrum 2. 5. c. 148.

D

Harmadik Oka, a'miért Isten az övéit sanyargattya, az; hogy az Isten gyönyörködik, látván hogy az ember vitézűl viseli magát a'háboruságokban, tusakodik ellenők, és diadalmat vészen rajtok. Azt írja Sz. *Athanásius* Sz. Antalról; hogy, midőn az Ördögökkel tusakodott, a Krisтus gyakorta meg-jelent néki; és erőt adván, bátorította a' harczra: de egy erős harczon, nem látván a'Krisтust, panaszolkodva-szabádsu azt mondotta: Hol vóltál Uram? Az Úr pedig azt felelte: Jelen vóltam, harczodnak nézője; és vitézségednek meg-koronázója. Erről magyarázza Arany-szájú Sz. János, az Istennek parancholattyát, mellyel az Ördögnek meg-parancholta [d], hogy Jóbnak, életében ne ártson: mert, ha meg-ölte vólna, baj-vivásával gyönyörűséget az Istennek nem szerzett vólna. *Petrus Damianus* pedig, Sz. Istvánnak ama'mondását [e]; *Imé nyitva látom az egeket, és az ember Fiát az Isten jobja-felől állani*; így magyarázza: Midőn valami *Comedian* ülve néznek a'Fejedelmek; ha olly jeles dolog történik, mellyet valóban meg akarnak látni, és gyönyörködnek benne, fel-állanak, és úgy nézik: úgy az ember Fia, egyéb-ha az Isten jobján ült; de a'Sz. István baj-vivására fel-állott, hogy valóban meg-nézné, és

d Iob. 2. 6.

e Act. 7. 56.

meg-is segétené a' baj-vivót. Innét mondotta Sz. Pál-is [c]: *Chodája lőttünk e' világnak, és az Angyaloknak, és az embereknek*: az-az, még az Angyalok-is, nézvén minket chodálkoznak, hogy a' gyarló testben így vitézkedünk. A' Mória hegyét, Abrahám talám azért nevezte, Az Úr-Lát-hegyé-nek [d]: gondolván, hogy kedvetlen látta az Isten a' mint ő azon vitézkedett, tulajdon kezével fel akarván mészárlani egyetlen-egy szerelmes fiát, az Isten parancholattyára. Azt írja *Plinius* [h]; hogy a' Romai Cháfzárok, iszonyú fene-vadakat kereftettek; és, hogy a' népet gyönyörködtetnék, azokkal megharzoltatták, vagy a' halálra-valo embereket, vagy a' jó kardos és karos vitézeket, melly harczot olly örömeft néztek, hogy jó reggel helyt foglaltak magoknak. Az Isten, e' világon úgy tartya a' Gonoszokat, mint valami fene-vadakat, hogy azokkal harczollyanak az Igazak, háboruságot szenvedvén tőlök. Látván pedig az Isten az Igazak vitézségét, gyönyörködik azokban: nem úgy, mint halálra-valo gonosz-tévőkben, hanem, mint a' mennyei Koronára méltó vitézekben. Ezt még a' Pogány *Séneca*-is általlátta; midőn imígyen írt [i]: A' mint mi néha gyönyörködünk, látván hogy valamelly ifjú vitéz a' reá-rohanó fene-vadat fel-nyársollya a' hegyes-törrel; ha az orofzlánytól meg nem retten, hanem helyt áll: úgy gyönyörködik az Isten, midőn láttya, hogy az ő Hívei, a' gonosz szerenchével és a' háboruságal harczolnak, és meg-győzik az Istentől adatott erővel: mert akképpen az Isten dichőittetik ő-általok.

De nem chak nézi az Isten a' harczolókat, hanem, a' mint ez-előtt-is mondám, segéti-is, és erősíti; a' mint ő-maga jelenti Dávidnál, mondván [k]: *Véle vagyok a' háboruságban: meg-mentem őtet, és meg-dichőítem őtet.* Nem úgy nézi, úgy-mond Sz. Agoston [l], az Isten a' harczolót, mint a' nép a' szekeren-harczolóbajnokot; melly kiáltani tud, segéteni nem tud; Koronát chinálhat, de erőt nem adhat, mert ember, és nem Isten. Az Isten midőn nézi a' harczolókat, meg-segéti őket. mert egy harczoló szava ez [m]: *Ha mondom vala, Meg-mozdúlt a' lábam: a' te irgalmaſságod, Uram meg-ſegét vala engem.* Mind a' kettőről szépen emlekezik Dávid: Ki midőn azt mondotta vólna [n]; *Mert te nézed a' munkát, és a' fájdalmat*: utánna vetette: *Néked hagyattatott a' szegény; te lész-sz. árva ſegéllője.* Hallyad mit beszél az Istennek egy vitézlő Aszszony állat, Sz. Ágata, ki efféle harczon forgott [o]: Láttad Uram, és nézted az én harczolásomat, mint harczoltam a' korlátban: de mivelhogy nem akartam engedni a' Fejedelem parancholatinak, az emlőimben kínzattatom. Uram, ki engem meg-őriztél gyermekségemtől fogva, ki el-vőtted tőlem e' világ szerelmét; ki engem a' hóhérok kínzáinál erősbé töttél, vedd hozzád lelkemet. Erről a' nézéstől érthettyük a' Jeremias mondását-is [p]: *Meg-vonta az ő kéz-ſját, és tőtt engem mint a' nyilra-valo czélt.* és a' Jóbét-is [q]: *Mint jelkitőn engem magának*: az-az, mint az emberek játékban, és mulatozásért czélhöz lövöldőznek; az Isten-is czélúl tészi az Igaz embert, és hozzája lövöldőzvén a' háboruság nyilait; gyönyörködik benne: azt kívánván tőle, hogy helyt állyon, és egy tő-hegynyire se mozdúllyon, hogy a' nyilakat bizonyoſon beléje lövöldőzhelſe; a' mint Sz. Pál-is jelenti, mondván [r]: *Senki meg ne mozdúllyon a' háborúságokban: mert magatok tudgyátok, hogy erre rendeltettünk.*

Jól tudgyák ezt az Istennek Szentei: kik, az Istentől reájok küldött nyomorúságokat, nem chak meg nem vetik, hanem szabad-akarattyokból többitik-is, és azzal vigaſztallyák magokat. Ez vólt Dávidnak egy vigaſztalása a' nyomoruságban, a' mint maga jelenti, mondván [s]: *Midőn engem bántanának, ſzőr-zákba öltözőm vala*: az-az, nem elégedrem azzal hogy az ellenségim háborgattak, annak-felőlte kemény szőrzákot vőttem magamra, testem fanyargatására. és utánna veti: *Böjttel aláztam-vala meg a' lelkemet* (az-az, tóldottam az ellenségim háborgatását, szabad-akaratomból-valo böjtöléſsel:) *és az imádságom a' kebelembe tér*; mellyel tudni illik imádkoztam ellenségimért. Hasonló-képpen chelekedett Jób-is: ki, noha azt mondotta az Istenfelől [t]; *Meg-vagdala engem, egy ſéb a' másikat érvén*: de azzal meg nem elégedett, hanem annak-felőlte *Zákot varrott bőrére, és hamuval hintette-bé testét.* Mert a' sebeit, mellyeket az Istentől vőtt, nem olajjal, vagy gyenge irrel kenegette, hanem zákot vőtt reá, és hamuval hintette a' sebeit, hogy annál nagyobb fájdalmat érzene. Ugyan azon Jób, a' mint némellyek okoskodnak, minek-utánna sok nyomoruságot szenvedett, *fel-kelvén meg-ſzaggatta ruháit* [u]: hogy a' vereség-után, szabad-akarattya-szerént-is Penitenziát tartana; és az Isten-előtt meg-alázván magát; és az Istent kővetvén, maga-is fanyargatná testét: vagy, a' mint egyebek okoskodnak; mint-ha az előbbi chapáſok-által arra intetett vólna, hogy le-vetkőzzék, és mezítelenül vereſse magát. Mint-ha azt mondotta vólna Dáviddal [x]: *Te ſzőrzák-alá készíttettenek: és az én fájdalmaim ſzínem-előtt mindenkor*: az-az, noha nagy oſtort érzek magamon, de annál-is nagyobra készítem magamat, és mindent örömeſt el-szenvedek.

A
c 1. Cor. 4. 9.
d Genes. 22.
h Lib. 8. c. 16. 17.
i Lib. de Providentia, c. 2.
B
k Pſ. 90. 15.
l Serm. 105. de Tempore.
m Pſ. 93. 18.
n Pſ. 9. 35.
o In Breviario Rom. 5. Febr.
C
p Thren. 3. 11.
q Jób, 16. 13.
r 1. Theſſ. 3. 3.
s Pſal. 34. 13.
D
t Jób. 16. 15. 16.
u Jób. 1. 20.
x Pſ. 37. 18.

A

NEGYEDIK Oka a' Hívek sanyargatásának, az, hogy az Úr-Isten az ő jó-voltát, és
y Eccli. 11. 12. hatalmasságát meg-mutassa. Innét vagyon, hogy midőn a' Bölcs y, azt mondotta a'
nyomorúság-alá vetetett emberről; hogy, *Az Isten szeme reá tekintett jó végre, és fel-emelte őtet az ő alázatosságából, és fel-magasztalta az ő fejét*: utánna vetette: *És sokan chodálkoztak rajta, és tiszteltek az Istent.* Midőn az Isten meg-engedte, hogy Sidrak,
z Dan. 3. 52. Misak, és Abdénago, az égő kemenczébe vettetnének: azzal igen meg-bizonyította jó-voltát, és hatalmasságát, hogy abból ki-szabadította őket. Kiket látván Nabukodonosor, és észrevévén, hogy a' tűznek semmi hatalma nem vólt rajtok, és chak hajokat, vagy ruhájokat sem pörzölte-meg z, fel-indúlván, azt mondotta: *Áldott a' Sidrak, Misak, és Abdénago Istene, ki el-küldötte az ő Angyalát, és meg-szabadította az ő szolgáit a'kik ő-benne hittek; és a' Király szavát meg-változtatták, és kézbe adták az ő testőket, hogy ne szolgálnának, és ne imádnának semmi Istent az ő Istenében kívül. Én-tőlem azért a' végezés adatott, hogy minden nép, nemzetség, és nyelv, valamelly háromlást szóll a' Sidrak, Misak, és Abdénago Istene-ellen, el-vesszen, és az ő háza el-pusztíttassék; mert nincs más Isten, a' ki így meg-szabadíthatna.* Hasonló dolgot chelekedett *Darius* Király, midőn

B

a Dan. 6. 22. 25 b Jos. 42. 8. látta, hogy Dánielt az Isten meg-óltalmazta az oroszlányok-között a. Az okáért, mint-hogy ebben az Isten fő-képpen az ő dicsőséget mutattya, mellyet ő *másnak nem enged* b: nagy bizodalmok, és bátorságok lehet az Igazaknak a' háborúságokban, hogy, vagy ki-szabadíttya őket, vagy nagyobb érdemőkre meg-erősíti, hogy el-viselhessék, és szomorúságok örömre fordúlyon.

II. RÉSZE.

AZ Emberekre nézve-is, Egy-nehány Okért sanyargattattya Isten az ő Híveit. ELSŐBEN: Azért; hogy, a'kik látyák az Igazak háborúságát, el-hidgyék hogy nem valami Istenek, hanem chak emberek. Midőn Sz. Péter a' sánta embert labaira állatta-vólna, és minnyájan chodálnák, azt mondotta c: *Mit chodálkoztok ezen, a' vagy miénket mit néztek, mintha a' mi erőnkel és hatalmunkal chelekedtük volna hogy az járjon.* A' Lystraïak, látván, hogy Sz. Pál egy szavával meg-gyógyított
c Act. 3. 12. egy sántát, fel-emelték szavokat, mondván d: *Az Istenek hasonlókká lévén az emberekhez, alá-szállottak hozzánk: és Barnabást, Jupiternek hívák vala, Pált pedig Mercuriusnak, mert ő vala az igének vezére. A' Jupiter Papja-is, ki a' Város-előtt vala, ökrökat és koszorúkat hozván az ajtó-elébe, a' népekkel áldozni akart-vala.* De az Apostolok ellene-állottak, meg szaggatván ruhájokat, és kiáltva mondván: *Mi-is hozzátok hasonló halandó emberek vagyunk.* Hogy azért a' tudatlanok, a' Szenteket Isteneknek ne alitanák

C

d Act. 14. 9. 10. (mellyet igen kedvellette vólna az Ördög, hogy a' Bálványok rontói által állatná a' bálványozást,) meg-engedte az Isten, hogy azok sanyargattatnának, és betegségekbe esnének: hogy a' testi gyarlóság meg-mutatná, hogy a' chodáknak alkotói emberek, és semmit magoktól nem chelekedhetnek, hanem az Isten Malasztja chelekeszik mindent ő-általok. Mert, ha sok vitéz Hadnagyokat, hatalmas Fejedelmeket, és Bölcs embereket Isteneknek tartottak: sokkal inkább azoknak ítélték vólna a' Szenteket; látván egy-felől, hogy nagy chodákat chelekeszenek; más-felől pedig, hogy nyomorúságot nem szenvednek.

D

A' betegség és nyavalya, nem az Istenségnek, hanem az emberi gyarló természetnek jelei: és azért Nagy Sándor, a' bizelkedőket, kik őtet Isten fiának mondották,
e 2. Mac. 9. 8. 9. 10. azzal hazudtolta-meg, hogy a' harczon sebbe esett. Az istentelen Antiokus pedig, ki azt vélte e, *hogy az égnek obiliagit el-érné, és hogy még a' tenger habjainak-is parancholna, és hogy a' hegyek magasságit fontban meg-mérné*; mihelyen a' szekérről le-csúszván, a' testnek nehéz meg-rokkanása-miatt, tagjainak gyötrelmét érezte, magát meg-ismérvén,
f Wes. 22. igen igazán kezdett bevallani, mondván f: *Áldott Isten-alá vettetni, és a' halandó embernek magát az Istenhez nem hasonlítani.* Heródes Agrippát-is, kinek szóllására azt mondotta a' nép; Isten szavai, és nem emberé g; *meg verte az Úr Angyala, azért, hogy nem adott-vólna dicsőséget az Istennek*: az-az, hogy a' nép hízelkedését meg nem dorgálta,
g Act. 12. 22. de barátira fordítván szemeit, azt mondotta h: Iholén, a'kit ti Istennek neveztetek, kételenül el-hagyom életemet; melly kételenség, a' ti hazugságtokat meg-feddi.
h Josephus Lib. 19 Antiqu. cap. 7. Egyedül az Isten halhatatlan, és szenvedhetetlen: az-okáért, ha az Isten Fia emberi testbe nem öltözött-vólna, mi-értettünk nem szenvedhetett-vólna. Melly nagy
i Cor. 2. 8. Lib. 7. hist. Anglic. igazságtalanságot nem értvén az emberek, *A' meg-feszített Krisztus a' Zsidóknak botránkozás vólt, a' Pogányoknak bolondság* i. Azt írja *Polydorus Virgilius* k, hogy, midőn *Canutus* Dán
k Lib. 7. Hist. Anglic. az Angliai Királynak egy nemes vitéze a' tenger partyán hízelkedésből azt mondotta.

vólna,

vólna, hogy minden Királyoknál hatalmasb; úgy-mint kinek birodalma vólna a' föl-dön és a' tengeren: a' Király meg akarván a' chélchapót ſzégyenyíteni, le-vetvén a' paláſtyát a' viz-mellé tétte, és reá ült, és azt mondotta: Viz, parancholom, hogy a' lábaimat ne illeſd. Chodálván a' ſzolgai miért chelekedné azt, azonban egy hab a' Királt igen meg-vizesíté. Ki mondá: Imé Urak, engem Királynak neveztők, ki chak egy kevés vizet ſem tartoztathatok-meghatalmommal. Azért, ſenki a' halandó emberek-közzül azt a' nevet nem érdemli. Király a' Kriſtus Attya, kinek akarattyától függnek mindenek: őtet tiſztellyük minnyáján, és Királynak nevezzük: ſenkit egyebet az ég, tenger, és föld Királyának ne mongyunk. El-menvén pedig *Antiochiába*, a' melly Koronát víſelt, a' Feſzület fejére tétte; és ſoha az-után Koronát nem víſelt. Szép, de ritka példa: mert, a' mint *Juvenális* írja [l], *Nihil eſt, quod credere de ſe Non poſſit, laudatur cùm dijs æqua poteſtas*: az-az, Mindent el-hihet maga-felől az ember, midőn haſonló hatalmúnak dichérik az Iſtenekhez. Innét vagyon, hogy minden Szentek, midőn chodákat chelekedtek, meg-alázták magokat: hogy akképpen Embereknek mutatnák magokat, és az Iſtennek tiſzteſségét meg ne sértenék: a' mint nem régen meg-mutatám, a' Sz. Péter és Sz. Pál példajával.

[l] Satyr. 4.

Másodszor: Azért bochát Iſtē ſanyaruſágot az ő Híveire, hogy, látván az emberek az Igazaknak mindenbē ſzerencheſés állapattyokat, ne ítélnék felőlők, hogy e' világi jutalomért ſzolgálnak az Iſtennek: kik a' háboruſágnak idején-is meg-maradván a' hívségbē, és Iſteni ſzolgálatban, nyilván meg-mutatták, hogy jó ſzívből-való ſzolgák, és nē ſzintén béreſek. Még a' Sátan-is azt módotta Jóbról; *Nem heában ſzolgál az Iſtennek* [m], *Vallyon heában féli-e Jób az Iſtent? Nem környűl-vötted-e te őtet, és az ő házát, és körűl-körűl minden marháját, és az ő kezei munkáját meg-áldottad, és az ő jószága nevekedett a' földön? De nyújtsd-ki egy-keveſé a' kezedet, és verd-meg mind a' mie vagyon, ha ſzemből-ſzembe meg nem áldand téged.* Hogy meg-mutatná azért az Iſten, hogy Jób nem a' gazdagságért ſzolgáit néki, minden marháját el-vötte. Midőn Abrahám meg akarta áldozni a' fiát, azt mondotta néki az Iſten [n]: *Moſt iſmérlem-meg*: az-az, a' mint Sz. Agoſton magyarázza [o], meg-iſmértettem egyebekkel, hogy féled az Iſtent. Mint-ha azt mondotta vólna: Mikor ígértem néked Iſaákot, vagy meg-adtam; nem annyira tetſzett-meg chioda ſzívvel légy hozzám, mint mikor el akartam tőled venni. Azért mondotta Mojſes-is a' Zidóknak [p]: *Kiért tiszteket a' ti Uratok Iſtentek: hogy nyilván légyen, ha ſzeretitek-e őtet, vagy nem, tellyes ſzívetekből, és tellyes lelketekből.* És [q]: *Meg-emlekezzél az egéſz útról, mellyen téged a' te Urad Iſtened negyven eſztendeig vezetett a puſzta-által, hogy-téged ſanyargatna és kiſértene; és nyilván lennének a' mik ſzívedben forgottak, ha meg-tartanád-e az ő parancholatit, vagy nem.* De vedd eſzedbe, hogy a' Szentségnek nincs fogyatkozására, sőt gyarapodására vagyon, hogy ember az Iſtentől vőtt teſti vagy lelki jókért, ſzolgállyon néki, hálá-adó légyen, és kötelesſégéről meg-emlekezzék: mind-azáltal, a' mi ſzeretetünknek fő-képpen ingyen-valónak kell lenni, és az Iſtent fő-képpen ő-magáért kell ſzeretnünk: úgy hogy, ha mezitelenek vólnánk-is, és ſemmi ajándékát nem vőttük vólna-is az Iſtennek, ſzeretnünk kellene őtet, és ſzolgálnunk néki.

[m] Job. 1. 9.

[n] Gen. 22. 12.

[o] Lib. de Trinit. cap. & Quæſt. in Lev. q. 3. Tom. 4.

[p] Deut. 13. 3.

[q] Deut. 8. 2.

Harmadszor: Azért ſanyargattatnak a' Hívek; hogy, a' kik láttyák az Igazak háboruſágát, azoknak követésére fel-gerjedgyenek: mert, a' kiket hozzánk-haſonlóknak látunk terméſzetőkben, könnyen követtyük őket. ſemmi pedig úgy meg nem bizonyíttya a' terméſzetnek eggyezését, mint a' ſzenvedésben-való társaság. Az-okáért Sz. Jákab, Illyés Prophétának követésére akarván inteni a' Híveket, azzal ébreſzti őket [r]; hogy, *Hozzánk-haſonló ember vólt ſzenvedhető.* Hogy ne gondolnók, úgy-mond Arany-ſzájú Sz. János [s], midőn valaki az Apoſtoloknak, vagy Mártyroknak követésére int bennünket; vagy egyebeknek, kik ſok Kereſzt-által, állhatatos ſzívvel ſzolgáltak az Iſtennek, hogy azok más terméſzetűek vóltak, azért hogy nagy dolgokat chelekedtek, és úgy a' követésre meg-reſtülnénk: Szent Jakab, ſzólván a' Nagy Illyéſről azt-mongya; hogy hozzánk haſonló vólt, ſzenvedés-alá vetetett: és a' ſzenvedésből-való réſzesülésből-bizonyíttya, hogy hozzánk-haſonló ember. Azt-is írja azon Sz. Doktor [t]; hogy a' Jób könyvének elein azért vagyon írva; hogy Egy Jób-nevű ember vólt; hogy meg-értenők, hogy hozzánk-haſonló terméſzete vólt; és, látván az ő chodálatos, és ki-mondhatatlan békeséges-tűrését, ne vélnők hogy valami idegen terméſzetű lőtt-légyen. Bizony *Drágalatos az Úr ſzine-előtt az ő Szentinek halála* [u]: mert nem engedi azoknak életét az ellenségnek, vagy a' halálnak, akár-melly könnyen, vagy kevés árron; hanem az ő Anyaſzentegyházának valami nagy haſznáért, vagy lelki elő-menetelíért: azon-képpē, nyilván nem engedi, hogy az ő hív ſzolgája ſanyargattaſsék,

[r] Jac. 5. 17.

[s] Hom. 26. ad Pop.

[t] Hom. 2. de Patientia Job.

[u] Pſ. 115. 6.

hanem,

A

hanem, midőn látnya, hogy abból az ő Anyaszentegyházának nagy haszna következik; az pedig, a' Békeséges-szenvedésnek példája. Az-okáért, mi-képpen hogy a' Szt. Mártyrok vére, a' Keresztyének magva volt: azon-képpen az Igazak lanyargatása, a' tökélletes Keresztyének magva. mert *a' Békeséges-türésnek, tökélletes cselekedet vagyon*: melynek különben példáját nem muzathatták az Igazak, hanem chak a' háborusságokban. Innét nyilván olvassuk a' Szent Irásban, hogy a' Jób és a' Tobias nyomorusságának, ez volt oka és vége. mert, szólván a' Tobias vakságáról, azt mongya: *Jóllehet azért engedé az Úr rajta történni, hogy az utánna-valóknak az ő Békeséges-szenvedése például adatnék, mint a' Szent Jóbé-is.*

a Jac. 1. 4.

y Tob. 2. 12.

Sz. *Cesarius*, ki Sz. *Gregorius Nazianzénus* attyafia volt, szólván a' háboruságnak sok-féle állapatyáról, és haszná'ról, a' többi-között imigyen beszéll a: Némelly, az el-rejtett Jótzágos-cheleked'etét, és erősségét mutattya-meg; hogy, a' kik azt látcyák, kövessék: mert *senky a' gyertyát meg nem gyújtya, hogy a' véka- vagy az ágy-alá tegye, hanem a' gyertya-tartóra, hogy világoskodgyék mindeneknek a' kik a' házban vannak*; a mint, Urunk mongya b. Mint-ha az: mondaná: Azért gyújtottam-meg Jobot mint a' fövetneket, és a' Város-kivül a' gazdj-rakásra helyheztettem, hogy az egész világon mindeneknek világoskodgyék. Hasonló-képpen beszéll Sz. *Prosper* c: Az Idumæai nemzetségnek több Fejedelmi-között, tündöklőtt az Istennek áma' nevezetes és erős vitéze, Jób, minden Békeséges-türésnek példája: kit azért hozott-elő az Isten, hogy vitézi baj-viadalával meg-győzné az egész Vitézségnek fejedelmét az Ördögöt, az Isten segétségéhez támaszkodván. Ugyan-is, mint tudnánk mi vitézkedni, ha illyen példáink nem volnának; holott illyen jeles példákkal-is kevesét chelekeszünk?

B

a Matt. 5. 15. Luc. 11. 33.

b De Providentia: l. 1. cap. 22.

Mennyire kellessék pedig bőchüllenünk a' Békeséges-türésnek példáját, ki-tetszik abból, hogy a' Korona fő-képpen annak adatik. Az-okáért, a' ki a' maga példajával sokakat fel-indít, vagy meg-bátorít a' Békeséges-türésre, sokaknak okot ád az üdvözülésre, és azokat neminémű-képpen kézen-fogva viszi az örök boldogságba. Ezt meg-gondolván Sz. Pál, azzal bátorittya magát, mondván d: *Mindeneknek mindenekben kedvetskedem; nem keresvén a' mi nékem hasznos, hanem a' mi sokaknak, hogy üdvözüllyenek.* Ez nem utólsó oka volt az Isten Fia Meg-testesülésének: mert, noha az Isten azért lőtt emberré, a' mint Sz. Agóston mongya; hogy olly példa adatnék az embernek, mellyet mind látna, 's mind követne az ember; az-az, hogy nékünk példánk lenne a' Jó-chelekedetekben; a' mint Sz. Gergely-is mongya e, és Sz. *Cyprianus* f, és *Aquinatus* Sz. Tamás g: mindazáltal, azt a' példát fő-képpen az ő Szenvedésében adta. sőt, valami példát adott, mind a' Békeségés-türésre virte; a' mint Szent Péter jelenti, mondván h: *A' Krisztus szenvedett értettünk, nékiek példát hagyván, hogy az ő nyomdokit kövessétek.* Midőn Krisztus Urunk a' Tábor-hegyén színét el-változtatta, és az o' czája úgy fénlett mint a' Nap, a' ruhái pedig fehérré lőttek mint a' hó: chak ollyan szózatot hallottak a' Tanítványok i, *Őtet hallgassátok*; és nem, hogy Őtet kövessék. De midőn a' Szenvedő Krisztus példázztatott a' Sina-hegyén: Moysesnek az Isten nem chak az mondotta, hogy lássa, vagy nézze; hanem azt-is, hogy *a' példa szerént chelekedgyék, melly néki mutattatott a' hegyen*: úgy hogy a' Tábor-hegyét, nem ok-nélkül mondhatnók Hallás- vagy Hallomás-hegyének; a' Sina-hegyét pedig, melly az Ágy-kaponya-hegyét példázta, mellyen a' Krisztus szenvedett, Látás- és Követés-hegyének; mint-hogy azon adott nékünk valóságos példát a' Békeséges-türésre.

C

c 1. Cor. 10. 33.

d Tit. 2. 11. Matth. 5. 4.

e Lib. 3. de Spiritum cap. 3. 4.

f 3. Pet. 1. 10. 2. g 1. Pet. 2. 21.

h Matt. 17. 5. i Exo. 25. 40.

D

Innét vagyon, hogy a' Vő-legény-is, az ő Jegyesét a' Meny-aszszony, az ő Szenvedésének követésére inti fő-képpen, mondván k: *Tégy engem mint pecsétet a' szívedre, mint pecsétet a' te karodra: mert erős mint a' halál a' szerelet; kemény mint a' pokol a' buzgó szerelem*, a' mint Sz. Tamás magyarázza. Nem-is volt hiában azt az ítélet-mére, noha az emberek természet-szerént irtóznak a' Kereszttől, és a' háboruságtól; mindazáltal, a' Krisztus nem eggyet vagy kettőt, nem tizet vagy hűszát, nem százat vagy ezeret vont maga-után a' Szenvedésre, hanem számlálhatatlan ezeret; és nem chak erős vattag férhakat, hanem sok gyenge Szűzeket-is: kik nagy bátorsággal, és férfiúi szívvel, meg-vetvén, mind a' világi pompát, 's mind a' testi gyönyörüséget, a' Keresztet valá-zották. melyben a' Krisztus nagy bőlcheségét mutatta. Mert, a' mint Arany-szájú Sz. János mongya, mi-képpen hogy nagy dolgot chelekednék, és méltán hatalmas bé-fedésnek tartatnék, a' ki a' habok-közt let-nyomorgóval, és a' partra-kívánkozóval el-hitetné, hogy ne igyekezzék a' partra, hanem a' tengernek közepe tartsón, a' hol nagyobb habok vannak, ha magát adná-is például, hogy kövesse; vagy, ha valamelly Orvos, el-hitetné az orvosság-kérő lebes emberrel, hogy ne gondoljon a' fiaftrommal, és írós ruhával, hanem tűzzel sütögesse a' lebet: azon-képpen, hasal-

k Cant. 8. 6.

l Hom. 4. in Ep. ad Ephes.

más erőnek jele, hogy a' Kereſzt, természet-ſzerént nem iſmá, hánem darabos leven; nem könyü, hanem nehéz; nem gyönyörködtető, hanem gyötrő, annyi ſok embereket el-ízkaſztván a' gyönyörüſéges élettől, maga-után vont, és magához kapcholt. Innét vagyon, hogy, noha az Iſten a' Szentekben minden-féle joſzágos-chelekedeteket plantált és helyheztetett, azoknak példáit előnkbe adván, hogy követnők: mindazáltal, ſemmi Joſzágos chelekedetről annyi jeles és tekintetes példákat nem hágyott, mint a' Békeséges-türéſről, az ő Anyaſzentegyházában. és azért mondotta Sz. Pál [m]; hogy *Ennyi ſok tanúknak felhőjével környúl-vétettünk, hogy a' Békeséges-türés által fuſſunk az előnkbe-adatott viadalra.* Bizonyságoknak nevezi a' Mártyrokat, és egyebeket, kik bóldogúl el-végezvén fáradságoknak és háboruságoknak pálya-futását, el-vötték a' Dichőségnek Koronáját; és nékünk, kik még a' pálya-futásban forgunk, bizonyságink, és ſegétőink. Kiket azért haſonlít a' Felyhőkhöz; hogy, mint a' ſürü felyhőből bővséges első ſzármazik, melly a' földet által-hatván meg-ſirositya, és gyümölchözővé téſzi: azon-képpen a' Szentek példái, a' Békeséges-türéſről foganatoſok mibennünk.

[m] Héb. 12. 1.

Negyedszer: Az Iſten azért ſanyargattya az ő Híveit; hogy egyebek azoknak példájokkal vigaſztallyák magokat. Mert, a' mint ſzokták mondani, † a' nyomoruſágban-valo társaſág, nem kevés vigaſág. és közönséges-képpen, a' ki valami nyomoruſágban vólt, azon nyomoruſágban-lévőket jobban tudgya vigaſztálni; hogy ſem a' ki azt meg nem kóſtolta; a' mint Sz. Pál jelenti, mondván [n]: *Áldott az Iſten, minden vigaſztalásnak Iſtene, ki vigaſztal minket minden háboruságunkban: hogy vigaſztalhaſſuk mi-is azokat, kik minden nyomoruſágban vannak.* A' Szerechen Abdemelek, ki akarván Jeremiás Prófétát a' veremből vonni, azt parancholta néki [o]; hogy *a' régi peſztőkat, és az el-metélt és meg-rothadott ruhákat a' könyöke-alá, és a' kötelekre tegye.* Mellyet midőn meg-chelekedett vólna, ki-vonták a' veremből: haſonló-képpen, a' ki háboruſágban vagyon, hogy attól meg ne emélzteſsék, a' régi Szenteknek, és Igazaknak metéléſeket, és, hogy így ſzólyak, rothadáſokat, az-az, háboruſágokat, és nyomoruſágokat hordozza ſzeme-előtt; hogy, látván azoknak nagyobb nyomoruſágokat, vigaſztallya magát, és ő-is békeséggel ſzenvedvén kevés nyomoruſágát, annak nagy haſznát és jutalmát vegye. Oka pedig ennek az; hogy az eggyügyű tudatlan emberek, közönségeſsen azt vélik, hogy a' háboruſág az Iſten haragjának jele: és, midőn reájok érkezik, hamar meg-tántorodnak, és kétségbe-is élnek. Melly vélekedéſt könnyen meg-vethetnek, ha meg-gondollyák, hogy az Iſtennek hűv ſzolgái, és kedves baráti-is, nagy háboruſágokat ſzenvedtek. Innét vagyon, hogy, midőn Jób, a' barátinak beſzédiből eſzébe vötte vólna, hogy ők-is abban a' hamis vélekedésben vannak, és azért vádollyák őtet; keményen ellenek ſzóliott, és ſok okokkal meg-muratta hogy az nem igaz vélekedés.

† Gaudium ex miſeria, ſocios habere pœnarum.

[n] 2. Cor. 1. 3, 4.

[o] Jer. 38. 12.

Ótödször: Azért ſanyargattatnak az Igazak: hogy valóban meg-iſmérjük, hogy nem tökélletes boldogságban vańak azok, kiknek e' világ, kedvők- és kívánságokſzerént ſzolgál; és a' kik, a' mint ſzokták mondani, a' ſzerenchét hajánál-fogva tartyák. Melly vélekedésben, közönséges-képpen igen meg-chalatnak az emberek, azokat-mondván *Boldogoknak* [p], *a' kiknek a' ſiok, mint az új plantálások az ő iſmáságokban. Az ő leányok fel-ékeſítsſtettek, fel-chinyoſíttattak körös-körül a' Templom haſonlatoſságára. Az ő tárházok rakvák, a' juhok tenyéſzők, tehenök kövérek: a' kiknek ſövényeken nincs romlás, ſem kiáltás útczájokon.* De a' kik igazb ítéletet téſznek, nem azt mongyák: hanem [q], *Boldog a' nép, kinek az Úr az ő Iſtene*; ha ſzintén egyéb-aránt ſanyargattatnak-is. mivel-hogy Urunk-is nyilván mondotta [r]: *Boldogok a' kik üldöztéſſt ſzenvedtek az Igaſságért; mert övék mennyeknek országa.* Innét mongya Arany-ſzáju Sz. János [s]; hogy meg-tanúllyuk, kiket kelleſsék valóban Bóldogoknak, és kiket nyomorúltaknak ítélnünk. Mert bizonyos dolog, hogy, mikor azt hallod Szent Páltól [t]; *Mind ez órá-ig éhezünk, és ſzomjuhozunk, és mezítelenek vagyunk, és arczúl veretettſünk, és ide's tova bujdoſunk, és munkálkodunk.* és [u]; *A' kit ſzeret az Úr, meg-ſanyargattya*: eſzedbe veheted, hogy nem azokat kell Bóldogoknak mondani, a' kik mindennel bővelkődnek; hánem, a' kik ſzentül, és Iſten-ſzérent élnek, és a' Jóſzágos chelekedetre gondot viſelnek. Jól mongya azért Sz. Jakab [x]; hogy *Bóldog ember, a' ki a' kiſértetet el-ſzenvedi.* Melly mondáſt igen ſzépen meg-magyarázott *Euſebius Emiſſénus* [y]: Vallyon, úgy-mond, azt mondod-e te Bóldoguak, és hatalmaſnak, a' ki a' maga meg-ólésére erős? a' kinek é' moſtani jövedelemnek chalárd árnyéka, őrök nyomoruſágot ſzerez? Ki mondaná Bóldoguak, a' kinek kezе maga le-nyakazására vaſtag? Ki dichérné annak gyorſaſágát, a' ki arra ſiet hogy nyaká ſzakadgyon? Kicsodállya annak fel-hágását, a' kinek tudgya le-eſését?

[p] Pſ. 143. 12.

[q] Vers. 15.

[r] Mat. 5. 10.

[s] Hom. 16. ad Pop.

[t] 1. Cor. 4. 11.

[u] Héb. 12. 6.

[x] Ja. 1. 12.

[y] Hom. de Nov. Ser. Epiph. & Alexan.

Ki mon-

A ki mongya azt Bóldoghnak, a ki arányas és drága kövés kupából mérget ízik? A' ki hitetlen, fajtalan, főlvény, és kegyetlen, és azért, hogy az Urnak útát meg-vetette; azt meg engedik néki, hogy a' maga útán járjon. Boldog az, a' ki kísértetet szenved: mert, mikor meg-próbáltatik, el-veszi az életnek Koronáját. E' Két okot, igen szépen meg-bizonyittya a' nyomorúlt Kóldúsnak, Lázárnak, és a' minden-nap fris-sen-lakozó, bibor-ba bársonyba-öltöző Gazdagnak példája. Mert, ki lehetett a' Világ fiainak igazságos ítélete-szerént boldogtalanb Lázárnál; ki csak az asztalról le-hullo morzálékokat sem kaphatta? és, ki lehetett boldogb a' Gazdagnál; kinek mindenben elege volt? De bizony, nem a' Gazdag, hanem a' Kóldús volt Boldog: mert, *hogy meg-hólt a' Kóldús, az Angyalokéi az Abraham kebelébe vitetett*: a' Gazdag pedig, halála-után, *pokolba temettetett* [2]. a' hol nagy gyötrelemben volt ugyan, de csak egy chöpp vizet sem nyerhetett, a' lángban-gyötrödő nyelvének meg-hívesítésére.

2 Luc. 16. 22.

HATODSZOR. Azért enged Isten sanyargatást a' Hívekre, hogy el-hidgyük, hogy más élet vagyon; és, a' mint Arany-szájú Sz. János mongya [3], a' Fel-támadásról gondolkodgyunk. Mert, ha az ember sem hadgya azt jutalom-nélkül, a' ki ő-érette munkálkodik: sokkal inkább az Isten nem hadgya az ő Híveit jutalom-nélkül, és mint-hogy azok e' világon sanyargattatnak, szükség hogy más idő légyen, melyben munkájoknak jutalmát vegyék. Ezt meg-gondolván a' Szentek, chodálatos bátorsággal szenvedték e' világi nyomorúságokat. Innét vagyon, hogy, midőn Jób azt mondotta volna [4]: *Vaj-ha fontba vetettetnének az én bűneim, mellyekkel haragot érdemlettem, és a' nyomorúság, a' mellyet szenvedek: ez mint a' tenger-fövenye nehezebbek tetszenének.* Az-után azt is mondotta [5]: *Tudom, hogy az én Meg-váltóm él, és az utólsó napon a' földből fel-támadok. Es ismét körül-vétetem bőrömmel, és az én testemben látom-meg az én Istenemet: kit én magam látok meg, és az én szemeim nézik, és nem más: el-tétetett e' reménség az én kebelemben.* mivelhogy a' Fel-támadásról soha el nem kell feletkeznünk, mint a' kebelünkben-valo dologról: és mivelhogy az, igen fő, drága, szerelmes, és bizonyos dolog, mint a' mit kebelünkben hordozunk: és mivelhogy titkos dolog-is. mert, noha azt az Igazak bizonyosson hiszik; mindazáltal, az istentelenek-előtt el-titkoltatott.

3 Hom. 67. ad Pop.

Az-okáért, Jóbnak két mondásából imillyen Okoskodást formálhatunk: Úgy vagyon, hogy sokat szenvedek, és, ha csak e' világi élet volna, nehezen szenvedném-el, mert annyit bűneimmel nem érdemlettem: de, mint-hogy bizonyosson el-hiszem, hogy más világ is lészen a' Fel-támadás-után, és akkor jutalma lészen a' Békességes-türésnek, igen örömest szenvedek mindeneket; tudván, hogy el nem vesztem jutalmomat: ez a' reménség táplál; és azt úgy tartom a' kebelemben, hogy soha el nem feletkezem tóla. Erről igen szépen ír Arany-szájú Sz. János [6]; és arra inti a' Híveket, hogy, midőn látnyák a' Hamisaknak szerencsés állapattyokat, és az Igazaknak nyomorúságokat, azon meg ne háborodgyanak: mert e' világon, sem a' jóknak, sem a' gonoszoknak tellyes fizetések nincsen, hanem, mind a' Korona, 's mind a' gyötrelem, a' más világra tartatik. Ebből pedig nyilván meg bizonyúl, a' mint ugyan azon Sz. Doktor szépen okoskodik [7], az Isten gond-viselése, és a' Lélek halhatatlansága, és a' más világon-valo élet. Mert, ha e' mostani élet-után más nem lészen, nincsen Isten-is: mert, ha Isten vagyon, igaznak kell lenni; ha igaz, tehát mindennek érdeme-szerént fizet. mellyet e' világon gyakorta nem cselekszik, mint-hogy e' világon gyakrabban a' Hamisak el-nyomják az Igazakat, és a' Hamisak nyüzsörkődnek e' világi dolgokban. Szükség tehát, hogy azt a' más világra tartsa, és azon fizessen utólsó filyérig.

7 Hom. 4. de Providentia.

HETEDIK Oka a' Hívek sanyargatásának, az; hogy meg-tanúllyuk a' pokol-béli kinoknak nagy-voltát. Mert, ha az Igazak e' világon illyen igen sanyargattatnak, mint lészen dolgok a' más világon az istentelenekkel? Hallyad mit beszél Sz. Dávid [1]: *Dicsekedjenek a' ti Békességes-türeséletek, és minden példázásokban, mellyeket szenvedtek az Isten igaz ítéletinek példájára*; az az, a' mint Sz. Gergely magyarázza [2], kikor annyi sok nehéz dolgokat szenvedtek, kik igazán cselekedtek, az Isten igaz ítéletinek példáját mutattyák: mert a' kis büntetésekből eszünkbe kell vennünk, mi módon verje az Isten azokat, a' kiket haragszik, ha tsinálnak, a' kiket szeret, így sanyargat. Es mailatt [3] mit szenvednek, úgy-mond, azok, a' kiket örökké meg-vét; ha így sanyargattya a' kiket szeret? a' vagy, mint bűnteteknek azok, a' kiket az ítéletkor meg-dorgál; hát azok elene illyen nyomorúság, a' kiket ő-maga az Ítélő-biro dicsér? azaz, Jóbot, és Keresztelő Sz. Jánost, mert azokról szóll; és mind a' kettő valóban sokat szenvedett. Ezt jelentette Sz. János is, midőn azt irja [4], hogy *Élet arany-ágyán*

1 Tob. 3. 4.

2 Luc. 4. Moral. cap. 9.

3 Tob. 3. Moral. c. 3.

4 Apoc. 13. 3.

latott, rakyákat az örökkön örökké-való Istennek haragjával. mellyek e' világon-való bűntetéseket és nyomorúságokat példázák: mivelhogy azokat az Isten, mint valami szoros-nyakú pohárból kevesen-ként chöpögeti: de a' más világon, ugyan ki-ontya haragját.

A

Holott azt vedd eszedbe, hogy az Ur-Isten a' Híveket, e' világon szeretetből sanyargattya; az-okáért az ő haragja Arany-pohárban vagyon, mint valami drága kenet: és midőn e' világon bűntettetünk, úgy kell a' sanyarúságot vennünk, mint az Arany-edényben-valo drága kenetet: és nagy veszedelemnek kell tartanunk, ha bűneinkért meg nem bűntettetünk e' világon; tudván bizonnyal, hogy a' más világon a' bűntetést el nem kerüllyük. Innet mondotta Jeremias [k]: *Uram, emlékezzél-meg rólam, és a' te szeretésedben ne végy-ki engem*: az-az, a mint némellyek magyarázzák, Ne végy-ki e' világból, el-szenvedvén bűneimet, hanem e' világi sanyarúsággal orvosolly-meg, és tisztits-meg elöször. Mert az Igazak, e' világi büntetést kivánnyák, hogy a' más világit el-kerülhessék; a' mint Habakuk Próféta is jelentette, mondván [l]: *Azért nyen-hé a' rothadás az én chontyaimba, és én-alattam ki fakadgyon*: az-az, sok nyomorúságot és sanyarúságot szenvedgyek, és e' mostani életben keményen bűntetődgyem. de mi végre? Utánna veti; *Hogy meg-nyugodgyam a' háborúságnak napján*; *hogy fel-menjek a' mi fel-övedzett népünkhöz*: az-az, hogy afféle sanyargatásokkal meg-gyógyíttatván, el ne vesszek, hanem üdvözüllyek.

B

Erről érthetyük Urunknak amaz mondását-is [m]: *Ha a' zöldellő fán ezeket mivelik, a' szárazon mi lészen?* az-az, Ha az Isten Fia illyen igen meg-sanyargattatik e' világon, a' más vétkeért; mint lészen a' Hamisak dolga a' más világon, a' sajátjokon vétkökért? Dávid-is ezt jelenti, midőn az Istennek azt mongya [n]: *Jelt adtál a' te népednek, hogy el-fussanak a' kézíj színe-elől.* Mert, midőn az Isten népének sok nyomorúságiról emlékezett-vólna, mellyekkel az Isten sanyargatta, azt vetette utánna. Mint-ha azt mondotta-vólna, a' mint *Bellarminus* magyarázza: A' sok háborúságokáltal, mellyekkel az Isten sanyargattya az ő Hiveit e' világon, jelt ád az örök-fejű Választottaknak, hogy el-fussanak a' kéz-íj-elől, melyből az istentelenekre halálos nyilak mennek-ki az Itélet-napján: mert a' háborúságok, mellyekkel most a' Hívek meg-tisztittatnak az aprólék Bochánando bűnökből, jelei azoknak az iszonyú kínoknak, mellyeket az istentelenek a' más világon szenvednek. Ez, a' mit Sz. Péter ír [o]: *Ideje, hogy az ítélet az Isten házától el-kezdessék. Ha pedig elöször mi-tőlünk, micsoda azeknak végök, a' kik nem hiszsznek az Isten Evangéliomának?* És Sz. Pál-is [p]: *Midőn itéltetünk, az Urtól feddettetünk; hogy e' világgal el ne kárhoztattassunk.* Az-okáért, mikor az Isten a' Választottakat, e' világon sanyargatván, tisztittya; arra inti, hogy e' világi háborúságokból eszökbe vegyék, minémű bűntetésök lészen az istenteleneknek a más világon: és azért, igazán, és Isten-szerént élvén, el-fussanak a' kéz íj-elől, mellyet most meg-vont az Isten irgalmassága, hogy rettentsen bennünket; de az Itélet napján, az ő igaz ítélete olly sebessen ereszti-meg, hogy az istenteleneket az örök kárhozatra veti.

C

Nyolczadszor: Azért sanyargattatnak e' világon az Igazak, hogy megtanúllyuk, minémű nagy légyen a' Mennyei boldogság, és a' nagy öröm; melyről Urunk a' mai Evangéliomban azt mongya [q]: *A ti örömötöket senki el nem veszi tőletek.* Mert valóban nagy Boldogságnak kell lenni, mellyért az Isten hivei és Fiai olly nagy sanyarúságot mernek szenvedni: fő-képpen, mint-hogy az Istennek kegyessége olly nagy, hogy *Az ő Napját fel-támasztya a' jókra, és a' gonoszokra; és esőt ád az igazakra, és a' hamisakra* [r]: az-az, e' világi javait bővségesen közli mindenekkel. Mivel-hogy azért a' Mennyei boldogságot nem könnyen adgya, még az ő Hiveinek is; hanem azt kivánnya, hogy sokat fáradgyanak és szenvedgyenek érette, el-annyira, hogy *a' Mennyeknek országa erőszakot szenved, és azt az erőszak-tevők ragadgyák-el* [s]: kétség nélkül jeles fő dolognak kell lenni: fő-képpen, mint-hogy a' hoz-képest azt akarja, hogy, *Ha mindeneket meg-cselekszünk-is, a' mellyek meg vannak parancsolva, azt mondgyuk hogy haszontalan szolgák vagyunk* [t]: és az ő Malasztya-nélkül, azt meg nem nyerhetjük vólna. mivelhogy *az Isten malasztya az örök-élet* [u]: az-az, abból származik a' mi érdemünk az Örök életnek el-vételére: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Főlséges mindenható Isten, az ő áldott Sz. Fiának drága érdemiért. Amen.

D

[k] Ier. 15. 15.
[l] Habac. 3. 16.
[m] Luc. 23. 31.
[n] Ps. 59. 6.
[o] 1. Pet. 4. 17.
[p] 1. Cor. 11. 32.
[q] Ioan. 16. 22.
[r] Matt. 5. 45.
[s] Mat. 11. 12.
[t] Luc. 17. 10.
[u] Rom. 6. 23.

A

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

a Vá. 20. 4. b Sam. 23. 13. c Matt. 23. 9. d Mar. 16. 3. e Matt. 25. 3. f Sam. 18. 8. g Sam. 1. 9. h Sam. 5. 56. i Mar. 9. 12. k Sam. 14. 6. l Sam. 20. 18.

Minémű nehéz és keserves légyé a' szerelmes és kívánatos dolognak távúl-léte, nyilván meg-jelentette azíttis Tobias annya: ki, a' fia távúl-léten, vígasztalhatatlanúl síran kozott, mondván a: *Ah, ah nékem, édes fiam! miért küldöttünk téged messze ótra, szemeink világát, vénségünk útjának, életünk vígasztalását, maradékink reménségét? Mindenünk egyetlen egyedül tebenned lévén, téged nem kell vala el-bocsátanunk tőlünk.* Ha ennek a' jo anyának, illyen nagy bánattya és keserűsége volt az ő fiának távúl-léteért: minémű szomorúságok lehetett kérlek az Apostoloknak a' Krístus halálaért? Kiben bizonyára minden gazdagságok, boldogságok, és gyönyörűségők eggyűtt-volt: mert *Urok, és Mesterök* volt b, *Attyok* c, *Pásztorok* d; a' rágalmazók-ellen, szószóllójok e; az ellenség-ellen, óltalmazójok f: ő volt *az Igaz Világosság* g; *Étel és ital* h, *Orvos* i, *Út, Igasság, Élet* k: egy szóval, ő volt Istenök, az-az, Minden javok l. És mivelhogy ő volt az Atyának Bölcsesége; és *ő-benne voltak a' Bölcsességnek és tudományinak minden kincsei* m: méltán mondhatták az Apostolok n: *Jövének nékem minden jók azzal egyetemben, és számlálhatatlan tisztesség az ő kezei-által, és örvendezek mindenekben.* Ezt jól tudván a' Krístus, egyébbá-is meg-jelentette nékik az ő el-távozását a' halál-által; hogy a' meg-látott nyilnak kevesebb sértése lenne: és a' Vég-vachora-után tőtt drágalátos Predikatzióban-is; melynek eggyik része a' mái Evangeliom. De nem chak meg-jelentette azt nékik, hanem sok-képpen vigasztalta-is őket, meg-mutatván annak hasznait: mellyekért, nem bánkodni és szomorkodni, hanem örvendeni és vígadni kellene. értsed, a' hasznohoz-képest: mert, hogy mi adtunk arra okot, és a' Krístusnak keserveisen esett, mélto volt azon igen-is szomorkodni. Az-okáért, holott ugyan azon okokból, mellyekkel Urúnk az Apostolokat vigasztalta, mi-is vigasztalást vehetűnk, míg a' siralom-völgyén lakunk, és *az hitnek távól vagyunk* o; és *chak tükör-által, és homályban, nem színről színre látjuk* őtet p: mélto azokról értekeznünk.

o 2. Cor. 5. 6. p 1. Cor. 13. 12.

B

m Col. 2. 3. n Gal. 4. 12.

I. Meg-mutatom, Mi légyen a' Kevesé.
II. Ugyan azonról szóllok.
III. Hét Kevesről emlekezem.

C

ELSŐ RESZE.

q Ioan. 16. 16

Az mái Evangéliomból Első Vigasztalásunk, Urúnknak ama' mondása q: *Egy kevesé, és már nem láttok engem: és ismét egy kevesé, és meg-láttok engem.* Mert, ha azt imigyen értyük: *Kevesé*, az én szenvedésem- és halálom-idején, fel-támadásom-ig *nem láttok engem*; *és ismét kevesé*, fel-támadásomtól-fogva menybe-menetelem-ig, *és meg-láttok engem*: az első Kevesé, melly Negyven órá-ig volt, sokkal kisebb volt a' másiknál, melly Negyven-napig tartott; és egy óra-helyett, egy egész nap esett: azt akarta jelenteni; hogy az Isten a' keserűség idejét, meg-rövíditi; a' vigasztalásét pedig, meg-koszszabbittya. Noha pedig elég nagy külömbség vagyon az egy óra-, és az egy nap-között, mivelhogy egy egész napban huszon-négy óra vagyon: mindazáltal, nagyobb külömbséget-is jelent a' Szent Irás, midőn a' Próféta imigyen beszélt r: *Az Úr elküldött engem, hogy az Úrnak Engesztelő esztendejét predikállanám, és, a' mi Istenünk beszédit állatnak mutassam.* holott a' Boszszú-állásnak, egy napot tulajdonit; az Engesztelésnek pedig és irgalmasságnak, egy esztendőt, melyben Három-száz és hatvan-négy nap vagyon. Erről értették ük az Ezekiel Próféta írását-is s: *A' napot esztendőért, a' napot, mondom, esztendőért adtam néked:* az-az, a' vigasztalásnak esztendőjéért, a' nyomoruságnak egy napját adtam. De nagyobbat mond meg az Isten Isaiásnál t: *Egy szem-pillantásig, egy-kevesé hadtalak el téged: és nagy könyörűletességekben gyűjtlek-egybe téged:* A' haraguak egy szempillantásáig rejtettem-el orczámat egy-kevesé előtted, és örök irgalmassággal könyörűltem rajtad. A hol az Egy szem-pillantálig-való nyomoruság-helyett, örökké-való irgalmasság adatik: mellyek-között olly nagy külömbség vagyon, hogy nagyobb sé lehet. Hasonló-képpen beszélt Sz. Pál-is u: *Az a' mi most a' mi háborúságunkban egy szem-pillantásig-való és könyű, felette-igen fő tudom a' dicsőségnek örökké-való nagy-voltát szerzi mi-bennünk.* Ugyanezen dolgot, és hogy az Isten hajlandóbb az irgalmasságra, hogy-sem a' haragra, vagy boszszú állásra, más módon-is jelenti az Irás; melly az Istenről azt mőgya x; hogy a' *Vas-berka* (a' háborúságokat) *mennykővel méreté*; az *egetpedig* (a' vigasztalást) *arany szállal* az-az, a' háborúságot, be-fogott mazokkal; a' vigasztalást pedig, ki-terjesztett aranszállal;

q Ioan. 16. 16

r Isa. 61. 2.

s Ezech. 4. 6.

t Isa. 54. 7.

u 2. Cor. 4. 17

x Isa. 40. 12.

D

mellyeken egy-felől, a' zobrák és fövény embereket értyük; más-felől pedig, a' bőv-kezű és adakozó gazdagokat: a' mint egy fő ember-felől hallottam, hogy, mikor vendégit imígy-amúgy akarta tartani, a'sáfárnak bé-maroklott kezet mutatot: mikor pedig jól akarta tartani, ki-terjeſztett tenyeret mutatott. Azon dolgot Sz. Dávid, még-is más haſonlatoſság-által jelenti, midőn a' Hivekről azt mongya [y]: *Menvén mennek és sírnak-vala, el-vetvén az ő magvokat: Meg-jövén pedig örvendezéſsel jőnek, hozván az ő kévéjőket:* A' hol látod, hogy a' magért, mellyet sírva el-vetettek, kévéket hoztak-viſzſza vigaſsággal. Haſonló-képpen beſzél Salomon-is; midőn az Igazakról azt mongya [z]: *Kevésben győztettek, ſokban jól helyheztetnek.*

y Pſ. 125. 6.

z Sap. 3. 5.

Holott vedd eſzedbe, hogy az Első (*Keveſé*,) a' Háboruságra, és bánatra-néz; a' Második pedig, a' Vigaſztalásra, és örömre. Mert ſzokáſa az Iſtennek, hogy az ő Hiveinek meg-probálására, és meg-tiſztítására; elsőben, a' háboruságot bochártya reájok: az-után, látván hogy a' Békeséges-tűrés-, és álhatatoſság-által, méltók a' meg-vigaſztalásra, azzal látogattya őket. A' Világ pedig, és az Ördög, tellyeſséggel külömbet chelekeſznek: mert elsőben, valami édeſséget kőltoltatnak-meg azokkal, a' kiket meg-chalnak; az-után pedig, az örök nyomoruságra viſzik őket. Salomon emlekezik ugyan-, mind a' *Siráſnak*, 's mind a' *Nevetéſnek idejéről* [a]: de elsőben, a' Siráſt helyhezteti; az-után, a' Nevetéſt. melly rendet Kriſtus Urunk-is megtartott: mert, a' mint maga mondotta [b], *Elsőben ſzenvedni kellett, és úgy bé-menni az ő dicsőségébe.* a' mint Szent Péter-is, emlekezvén azokról, azt mondotta [c]; hogy *A' Lélek meg-jövendölte a' Kriſtuſnak ſzenvedéſit, és az-után-valo dicsőséget.* Azon-közben e' kevés idő-alatt, az Igazaknak nem kevés Vigaſztalások vagyon; tudván, hogy a' nyomoruságoknak hamar vége lőſzen: a' gonoſzoknak pedig, nem kevés féielmek, és győtrelmek; tudván, hogy az ő győnyörűségőknek-is egy ſzem-pillantásban vége leſzen. Ezt ő-magok eſzőkbe véſzik, noha későn, és nagy keſerves panaſzolkodáſſal fogják-mondani [d]: *Mit haſznált nékünk a' kevélység? vagy a' gazdagságokkal-valo kérkedékenység mit hozott nékünk? El-múltak mind azok mint az árnyék, és mint a' ſietve-futo követ; és mint a' hajó, melly a' habozó vizen által-mégyen: vagy mint a' madár, melly által-röpül a' levegő-égen: vagy a' mint az el-rendeltetett helyre lőtt nyíl* (mellyek nemchak igen hamar el-múlnak, de ſemmi nyomot ſem hagynak utánnok. *Így mi-is ſzületvén, mingyárt meg-ſzűntünk lenni: és a' jóságnak ſemmi jelét ugyan nem mutathattuk; a' mi gonoſságunkban pedig meg-emészttettünk.* És utánna veti Salomon [e]: *Mert az iſtentelennek reménsége mint a' pih, melly a' ſzéltől el-vitetik; és mint a' vékony tajték, melly a' ſzélvéſztől el-hányattatik: és mint a' füſt, melly a' ſzéltől el-oſzlattatott: és az egy-napi által-menő vendég emlekezete.* Valóban terhes és tellyes igék. Az iſtentelennek reménsége, a' hoſzſzú életről-, a' ſokáig-tartó győnyörűségről-, az álhatatos méltoságról-valo reménség: de az olly heába-valo, olly hamis, olly rővid, olly álhatatatlan-, hogy ſzóval alig mondhatni-is meg. A' mezőn-valo pih, ſzépnek láttatik: de ha a' ſzél chak egy-keveſsé meg-fuvallya-is, nem-is tudod hová léſzen. A' vékony tajték-is, ékeſnek tetſzik, ſzínéhez-képeſt: de egy kis ſzél-vész ſemmivé téſzi. A' füſt, nagy magaſſan fel-mégyen, és ki-terjed: de egy ſzem-pillantásban el-enyéſzik. A' vendégért, ſok készűlet és forgolódás léſzen: de mihelyen ki-fordúl a' házból, meg ſem emlekeznek róla. Vaj-ha ezt a' *Modicum*ot, a' Keveſet, nem *modicè*, nem keveſsé, hanem jól meggondolnák és fontolnák a' Világ fiai és ſzeretői! bizony kevéſsel meg-érnék; kevéſbet fáradnának a' keveſsé-maradó, sőt az igen hamar el-múlo dolgokért.

a Eccle. 3. 4.

b Luc. 24. 26.

c 1. Pet. 1. 11.

d Sap. 5. 8.

e Vers. 15.

De azt-is vedd eſzedbe; hogy, a' meg-mondott magyarázat-ſzerént, Kriſtus Urunk az ő Szenvedésének idejét, *Kevéſ*-nek nevezte; a' végre, hogy az ő hozzánkvalo véghetetlen ſzeretetit meg-jelentené; melly-által, valamit érettőnk ſzenvedett-, mind kevéſnek ítélte: a' mint Jákobnak-is, a' hét eſztendeig-valo kemény ſzolgálat-, melyben hideget és meleget ſzenvedett-, kevéſnek tetſzett-, a' Rákelhez-valo ſzeretetinek nagy-vóltáért [f], mellyért, többet-is chelekedett- és ſzenvedett-vólna, ha Lában kivánta-vólna; a' mint-hogy más hét eſztendőt-is töltött haſonló fáradsággal, azon Rákelért: nem gondolván azzal, hogy Lában őtet egyſzer meg-chalván, máſzſzor-is meg tréfálhattya. Soha ſemmi ſzenvedés, haſonló nem vólt a' Kriſtus Szenvedéséhez: de mindazáltal, a' ſzeretetnek nagy-vóltáért, azt kevéſnek ítélte; sőt ugyan győnyörűségés és kivánatos dolognak jelentette, midőn *Kereſztség*-nek, vagy *Adóſságtaſ*-nak, és *Pohár*-nak nevezte [g]: jelentvén, hogy, mi-képpen a' meg-fáradott embernek, igen győnyörűséges a' meleg vizben-valo mosódás, és a' jó híves pohár bor-: azon-képpen tetſzett ő-néki az ő Szenvedéſe. Máſutt pedig azt jelentette; hogy, mihelyen az el-múlt, leg-ottan el-felejtette. Mert, midőn az

f Gen. 29. 30.

g Mar. 10. 38.

A

Emausba-ménő Tanítványok az ő Szenvedéſi-felől emlekeztek előtte; mint-ha nemis tudta-volna miket ſzenvedett, azt kérdette tőlök [h]: *Micsodák azok?* Mellyet ha mi jól meg-gondolnánk, nem alitanók nagynak, vagy ſoknak, a'mi kevelet mi a' Kriſtusért ſzenvedünk: jól-lehet, ha mit ſzenvedünk, érdemünk-ſzerént is ſzenvedgyük, és annak-fölötte jutalmát-is várjuk; és úgy, inkább magunkért ſzenvedgyük, hogy-ſem a'Kriſtusért; kiért méltó volna mindent ſzenvednünk, ha ſzintén ſemmi egyéb okunk arra nem volna-is, vagy ſemmi haſznuck benne nem volna-is.

h Mat. 24. 19

II. RÉSZE.

B

HOgy-ha pedig az Első Kevésen, vagy Kevés időn, Szent Agoſtonnal azt az időt értyük, melly attól-fogva, hogy Urunk azt mondotta, Menybe-menetelé-ig tartott; a' Másik Kevésen pedig azt az időt, melly Menybe-menetelétől fogva az Itélet napig tart: noha az ő-magában nem kevésnek tetſzik, mindazáltal, az örökké-valósághoz-képeſt, fölötte igen kevés. mert *az Iſten-előtt, ezer eſztendő olyan, mint a' tegnapi nap melly el-múlt* [i]. Az egéſz Föld kereksége, a' mint a' Filoſofuſok mongyák, öt-ezer két-ſzáz mért-földet tart; a'temérdeksége pedig, Ezer hét-ſzázat: de mindazáltal, az Egekhez-képeſt ollyan mint egy tő-hegy; a' mint a' *Mathematicusok* nyilván meg-bizonyittyák: mivelhogy a' Földnek minden réſzéről, az égnek chak felét látni-meg; mint-ha a'földnek közepén volnánk (*in centro*,) a' földnek-is chak felét láthatnok meg. Azon-képpen, akár-minémű hoſzú légyen-is az idő, ha vége vagyon, az örökké-valósághoz-képeſt ollyan mint a' ſzem-pillantás.

i Pſ. 89. 4.

Az-okáért, ha az Urunk Menybe-menetelétől-fogva-valo idő, mind világ végé-ig, chak egy kevés, sőt chak *Utolsó óra* [k]: melly kevés léſzen az ember életének ideje és folyáſa? melly hetven, vagy nyólczvan eſztendeig tart, és addig-is ritkán. Kétség-nélkül az Iſten-előtt ollyan mint a'ſemmi; a' mint Dávid jelenti. Ki, midőn azt mondotta volna [l]; *Imé nél-hetővé tötted a' napjaimat*: mingyárt utánna vetette: *Es az én mi-voltom mint a' ſemmi előtted.* Mint-ha azt mondotta-volna: Ha meg-mérik te-előtted, ki örökké-valo vagy, ſemminek láttatik. Ebből igen haſznoſon, Szent Pállal imigyen okoskodhatnánk [m]: *Azért míg időnk vagyon, jót cſelekedgyünk.* És ſemmi-képpen ne kövéſsük azokat, kik imigyén oktalankodtak [n]: *El-múlik a' mi életünk mint a' ſzélyhönek nyomdoka, és el-oſzlik mint a' köd. Iertek azért, és élyünk a' jelen-valo jókkal, és éllyünk hamarsággal a' teremtett-állattal mint iſmuságban*: *mert ez a' mi réſzünk, és a' mi ſorſunk.* Se azokat ne kövéſsük, kik Iſaiáſnál azt mondották [o]: *Együnk és igyunk, mert holnap meg-halunk.* Mert, mit mondhatott-volna egyebet az *Epicurus*, ki tellyoſséggel a' teſtnek rabja vólt, és chak annak ſzolgált? a' vagy, ha ſzólhatna, mit mondana egyebet akár-melly oktalan állat-is? De hallyad mit mond azokról ugyan ott a' Próféta [p]: *És megjelenék az én fületimbe a' Seregek Urának ſzava*: *Ha meg-bochátatik néktek e' hamiſság, míg nem meg-haltok, úgy-mond a' Seregek Ura Iſtene*: az-az, Meg nem bochátatik, hanem meg kell érette halnotok, hogy a'jó, de kevés időt, chak torkotokra költitek.

C

k Iam. 2. 18

l Pſ. 38. 6.

m Gal. 6. 10.

n Sap. 2. 3. 6. 9.

o Iſa. 22. 13.

p Vers. 14.

D

MÁSODIK Vigaſztaláſunk, Urunknak ama' mondásából lehet [q]: *Mert az Atyához megyek*; mert abból nagy örömre-valo okunk vagyon, akár Kriſtus Urunk javát gondollyuk-meg, 's akár a'mi haſznunkat. Ha vallamelly nemzetből a'király eggyet maga udvarába hivatna, hogy nagy fő-emberré tenné: minden attyafiai és baráti méltán örvendenének, mind annak bőchülletes méltóságán, 's mind a' magok haſznán, mellyet tőle reménlhetnének és várhatnának. Fel-ment Kriſtus Urunk az ő mennyei Szent Attyához, hogy minden cſelekedetinek, és ſzenvedéſinek jutalmát vegye: tudni illik, a'maga meg-alázásának jutalmául, minden teremtett-állatokon-valo fel-magaſztaláſt: a'véres harczoláſnak, mellyel e'Világ Fejedelmét meg-győzte, a'Meny-béli chendes és békeséges Fejedelemséget; a'teſti fájdalmoknak, a'meg-dichőült teſtnek drága ſzép ajándékit minden Szentek-fölött: az ember meg-ſzabadításának az Ördög rabságából, az Angyalok üres ſzékinek bétöltését: az Iſtennel-valo meg-békéltetéſnek, a' minden név-fölött-valo nevet; hogy *a' IESVS nevére, minden mennyeieknek, földieknek, és föld-alatt-valóknak térdek meg-hajoljon* [r]. Továbba; a'mi haſznunkért-is ment az ő Mennyei Szent Attyához: I. Hogy, mint Közben-járó, az ő érdemit bé-muratná mi-éretünk az Attyának: mert *ő Szó-ſzólónk az Attyánál* [s]. II. Hogy nékünk helyt kéſzítene;

q Ioan. 16. 16.

r Phil. 2. 10.

s 1. Ioan. 2. 1.

a' mint

a' mint ő-maga mondotta [s]: *Helyt készíteni megyek néktek*, mivelhogy menybe-menetelével, a' Meny-ország kapuit nékünk fel-nyitotta; a' mint meg volt jövendölve Mikeástól [u]: *Fel-mégyen az útat-nyitó ő-előttök.* III. Hogy minket az ő követésére fel-serkentene; Szent Pálnak ama' mondása-szerént [x]: *Ha fel-támadtok a' Krisztussal, az odafel-valókat keressétek, a' hol a' Krisztus vagyon az Istennek jobján ülvén; az oda-fel-valókból elmélkedgyetek, nem a' földiekről.* IV. Hogy nékünk az ő Szent Atyától, mennyei ajándékokat küldene; Szent Pálnak ama' mondása-szerént [y]: *Fel-menvén a' magasságba, fogva vitte a' fogságot, ajándékokat adott az embereknek.* Ugyan-is, ötöd nap után el-küldötte a' Sz. Lelket, és valami jót vészünk világ végé-ig, mind a' Krisztus érdeme által vészük.

HARMADSZOR; Vigasztalást vehetünk Urunknak ama' mondásából [z]: *A' ti szomorúságtok örömre fordul.* és az Sok-képpen: 1. Mert a' szomorúságot, örömi követte; tudni illik, a' Krisztus Szenvedéséért- és Haláláért-valo szomoruságot, követte a' dicsőséges Fel-támadásért-valo örőm. 2. Mert a bánatnak oka, az örömnek okává lőtt: mert, noha a' Krisztus Szenvedése, a' szánakodásért, bánatra ád okot; mindazáltal, a' sok és nagy haszonért, melly abból származott, örömre is adott okot. 3. Mert, a' mi valaha az Apostolokat meg-szomorította; tudni illik a' haborúság, az-után örvendeztette; és *örülvén mentek-el a' Gyülekezet-elől, mivelhogy méltókká lettek a' JESUS nevéért gyalázatot szenvedni* [a]. Az Apostolok bánattyát pedig és szomoruságát, mellyet a' Krisztus Szenvedéséért és Haláláért érzettek, Urunk a' Szülő-aszszony' állat bánattyához, és fájdalmához hasonlittya, Egy-néhány okból: 1. A' fájdalomnak nagy-voltáért. 2. A' rövid-voltáért. 3. Veszedelmes-voltáért: mivelhogy *Mennyján meg-botránkoztak ő-benne* [b]; és *A Sátán azt kívánta, hogy meg-rostálná őket mint a' búzát* [c]. 4. Mert az Urunk fájdalma, és keserves Szenvedése, melly a' bánatnak oka volt, szükséges volt az örök életre; úgy hogy a' nélkül senki abba nem részesülhetett volna; a' mint a' szülő-aszszonynak fájdalma nélkül, senki e' világi és testi életben nem részesül, ha közönséges módon, és közönséges eszközök által lészen. 5. Mert az Apostoloknak jólőtte nagy örömök volt, Urunknak Fel-támadásán, mint az aszszony' állatnak az ő magzattya születtésén. 6. Mi-képpen hogy azon gyermek szerzi az Aszszony' állat fájdalmát születtésével, és örömét-is születtése után: azonképpen azon Krisztus, Szenvedésével és Halálával, az Apostoloknak bánatot szerzett; Fel-támadásával pedig, örömet. 7. Az aszszony állat, a gyermek születtése után, meg nem emlékezik szorongatásáról, az örömért, hogy ember születtett e' világra: azon-képpen, olly nagy örömök volt az Apostoloknak az Urunk Fel-támadásán, hogy tellyességgel el-feledkeztek a' Krisztus Halálá-ért-való előbbi bánatról.

Kérdené valaki: Mi az oka, hogy az Irás olly gyakorta emlékezik a' Szülő-aszszonyok fájdalmáról, midőn valami nagy és szokatlan fájdalmat akar jelenteni? mert arról emlékezik Dávid [d], a' Bölcs *Ecclesiasticus* [e], Isaias [f], Jeremias [g], Ezekiel [h], Oseas [i], Mikeas [k]. Felelet: Egy-néhány Okait adhattyuk: I. Az; hogy meg-emlékeznénk az Adám vétkéről, mellyért, nem csak ő büntettetett-meg Evával, hanem az ő maradéki-is fejenként. II. Hogy meg-emlékeznénk életünk kezdetiről, hogy sírással jöttünk e' világra, és anyánknak nagy fájdalmakat szerzettünk: és azért, mi-magunkból semmi egyébre okunk nincsen, hanem csak a' bánatra, és a' fájdalomra. III. Az; hogy a' Szüzek, kik annyira vágyódnak a' házasságra, hogy néha szégyennek tartyák a' párta-viseléstt, a' házasság-előtt jól meg-gondolnák és meg-fontolnák az Evára vetett átkot, ha elegendő erejek vagyon-e az olyan terhnek és fájdalomnak el-viselésére. Annak pedig az Átoknak első része az (a' többiről most nem szóllok:) [l]. *Meg-sokasítom nyavalyáidat, és méhedben fogadásidat; fájdalomban szülsz fiakat.* A' Zsidó bötü-szerént, az első ige annyit tészen, mint *Meg-sokasítván meg-sokasítom*: melly kettőztetés, a' Zsidóknál sokaságot, és bizonyosságot jelent. Mint-ha azt mondotta-volna az Isten: Minden bizonnyal tudgyad, hogy sok, és nagy nyavalyáid lésznek a' szülésben, és a' magzatnak fogadásában, mind hordozásában, 's mind elhozásában. Melly nyavalyáról, és fájdalomról, chodálatos dolgokat irnak még a' Pogány Bölcsek-is, *Aristóteles* [m], és *Plinius* [n]: És a' vén Tobias, a' fiának imigyen szóllott [o]: *Tiszteljed az anyádat életének tellyes napjaiban, és okát-is add: Mert meg kell emlékezned, mikéntt, és mellyen nagy veszedelmeket szenvedett érted az ő méhében.* De nem-csak a' méhében a' terh-miatt, mellyért méltán hivattatnak Terhesnek; hanem egyéb tagokban-is szenvednek nyavalyákat: úgy-mint, fő-fájást és szédelgést, gyomor fájást és émelygést, chodálatos és ízetlen kívánságokat, és számtalan egyébféle útálatos nyomorúságokat.

A

Hogy pedig azt mondotta az Isten, hogy Meg-sokasittya a' méhbe-valo fogadásokat; az nem áldás volt, hanem inkább átok, a' Bün-után: mert a' Bün-előtt, a' fogadásban, és szülésben, azok a' fájdalmak és nyomorúságok nem lőttek-volna-; és a' Bün-után sokkal többen-is születnek, hogy sem az ártatlanság állapattyában születtek-volna. Mert az ártatlanság állapattyában, valakik születtek-volna, minnyájan áldvözültek-volna; és hamar bé-tellyesedvén az el-esett Angyalok száma, mind a' születésnek, 's mind a' világnak vége lőtt-volna-: most pedig, az embereknek nagyobb része el-kárhozik. és az-is nem kichiny átok, hogy az anyáknak, édes, és nagy fájdalommal szült gyermeki, el-kárhóznak. Az pedig, hogy az aszszony'állat fájdalomban szül, olly igaz, hogy világ kezdetitől-fogva, chak szintén egy Aszszony'állat, a' szeplőtelen Szűz Maria, szült fájdalom-nélkül: ki, mivelhogy testi kivánság- és gyönyörűség-nélkül fogadta méhébe az ő Szent Fiát-, fájdalom-nélkül szülte-is: a' többi, soha semmi orvossággal el nem kerülhetik a' szülésben-valo fájdalmat. noha nem minnyájan eggy-aránt szenvednek, hanem, ki többet-, 's ki kevésbet. Nem tudta volt ezt a' nyavalyát a' szép Rákel, és azért mondotta-

B

a' férjének, Jákóbnak [p]: *Adgy magzatokat nékem-, egyéb képpen meg-halok*: de-meg-tudta az-után-, midőn a' második fának szülésében-, a' szülésnek terhessége-miatt, veszedelmes állapatba jutott [q]: *Ki-menvén pedig a' lelke a' fájdalom-miatt, és el-közelgetvén halála, hivá az ő fia nevét Benoni-nak, az-az, Fájdalom fiának.*

[p] Gen. 30. 1.

[q] Gen. 35. 16. 18.

Gondolom, hogy meg-próbálta volt ezt a' veszedelmes fájdalmat az a' Vitéz Aszszony'állat, ki azt mondotta; hogy inkább tizszer bajt-vi fegyverrel halálra-, hogy sem egyszer szülj ön. Tudom, hogy Magyar-országban egy Vitéz-ember felesége, látván egy szülő aszony'állatott, úgy meg-rettent a' szülés-béli fájdalomtól, hogy el-vált urától. Kiben az el-válást nem dicsérhetem: mert azt *Calvinista* formán chelekedte; kik olly könnyen választyák-el egy-mástól a' házas személyeket-, mint-ha semmi kötélben nem volnának; meg nem gondolván az Urúnk mondását [r]: *A' mit az Isten egybe-szerzett, az ember el ne válaszsza.* De azt nem chodáltam-volna, ha a' férje akaratyából, magát a' testi gyönyörűségtől meg-tartóztatta volna, a' veszedelmes fájdalomnak el-távoztatásáért. Innét vagyon-, hogy a Keresztyén Aszszonyok, nem különben készülnek a' szüléshez, gyónással, és kommunikálással, mint a' halálhoz: mellyet a' szülésben chak nem szemőkkel látnak, és gyakorta meg-is költolnak. Gyakorta pedig a' gyermek-is halva létszen, vagy az annya méhében reked, és meg-halván, az annyát-is meg-öli. Ez a' szülésben-valo fájdalom, semmi-némű állatban nem olly nagy, mint a' nyomorúlt Aszszony'állatban; a' mint *Aristoteles* irja [s]: mellyet, a' mint mondám, az ártatlanság állapattyában nem szenvedett-volna. Most pedig chak azok kerülik-el, a' kik a' Szüzességnek, szent, és gyönyörűséges állapattyát követik: mellyet, chodálom bizony, hogy olly kevessen követnek, mind ezért, 's mind egyéb okokért. De arról máshutt alkolmatosban szólhatunk: és szóllottunk-is, midőn a' Kánai menyegző-béli hat kő-vödör vizeket meg-magyarázuk [t], és azoknak valóságos keserűségőket meg-mutattuk. Terjünk a' Vigasztalásra.

[r] Matt. 19. 6.

C

[s] Lib. 7. Hist. Anim. cap. 3.

[t] Tom. 3. pag. 148. & seqq.

Negyedszer; Abból nagy Vigasztalást vehetünk, hogy Urúnk azt mondotta [u]: *A' ki örömöstöket senki el nem veszi tőletek.* Holott azt veszi eszedbe-; hogy semmi Világi öröm nincs fogyatkozás-nélkül. És, ha szintén egyéb fogyatkozása nem volna-is, az nem kichiny fogyatkozás, hogy el-vétetik az embertől; és olly-kor, a' mikor ingyen sem vétné, és a' mikor leg-inkább akarna azzal élni. De-a' Lelki örömé-, melyről Urúnk emlekezik, és a' mellyet ő ád az ő Híveinek, olly, hogy akaratunk-ellen senki tőlünk el nem veheti: és sok egyéb-képpen-is meg-haladgya a' Testnek minden féle örömét és vigasságát. Mert,

[u] Luc. 16. 22.

D

Elsőben; A' Lelki öröm, mint-hogy az Istenben fundáltatik, kit senki tőlünk el nem vehet, természete-szerént fogyhatatlan: a' Világi, vagy Testi örömből pedig, mint-hogy teremtett-állatban fundáltatik, melly természet-szerént fölötte igen változandó, és álhatatlan, az következik, hogy, a' melly öröm azon építtetik-is, hasonló légyen a' hoz; az-az, álhatatlá és változandó. Ez nyilván ki-tetszett ama' Gazdag emberben [x]: kinek szántó-földe bővséges gyümölchöt termett-volt, és a'-hoz-képest azt mondotta: *Lelkem, sok esztendőkre el-tétetett sok javaid vannak; nyugodgyál, egyél, igyál, vigan lakjál.* De *Bolond*-nak nevezi az Isten: mert sok esztendőre-vetett számot, nem tudván hogy azon éjjel meg-hal, és mindeneket el-hágy. Azokáért mongya Szent Bérnárd [y], hogy chak az, igaz, és álhatatos öröm, melly nem a' teremtett-állatból, hanem a' Teremtőből vétetik: mellyet ha birni-fogsz, senki el nem vészen tőled; mellyhez-képest, minden egyéb öröm bánat, minden gyönyörűség

[x] Luc. 12. 16. 19.

[y] In Cantica.

Fájda-

fájdalom minden édeſség keſerűſég, minden ſzépſég undokſág; végezetre, minden vigaſztalás kedvetlenſég.

Másodſzor: A'Lelki örőm, melly tekélletes-képpen az őtők Boldogſágban adatik-meg (melly ugyan *Örömnek*-is azért neveztetik [y], kettős léſzen: az-az, mind teſtben, 's mind lélekben; a'mint Dávid jelenti, mondván [z]: *A'ſzívem és a'teſtem örvendeztek az élő Iſtenben.* Illyen volt némelly Mártyroknak örőmök: kik nem chak lelkőkben érzettek nagy vigaſztaláſt, hanem a'kin-helyett, teſtőkben-is nagy győnyőrűſéget érzettek. De a'Világi örőm chak ſzintén teſti: és azért a'Gazdag ember, kiről ménnt emlekezém, nem tudott egyebet mondani; hanem, nyúgodgyál, egy él, igyál, vigan lakjál; mellyeket chak a'teſt érez. És noha a'lelkének ſzóllott, mindazáltal azon a'teſti életet értette, melly lélek-nélkől nem lehet: mert midőn a'lélek ki-mégyen belőle, ſemmi afféle teſti győnyőrűſéget ſem érezhet; noha a'lélek, teſti étellel és itallal nem él. Efféléknek azért, bizonyos, hogy ſemmi Lelki örőmők ninchen, sőt ſzőntelen furdallya őket a'gonoſz lelki-iſméret; melly győtrelem, minden teſti győnyőrűſéget fellyűl-halad. és a mint-hogy *a'bátorſágos elme, haſonló a'ſzűnetlen lakodalomhoz* [a]: azon-képpen a'fel-háborodott elme, ſzűnetlen győtrelem.

Harmadſzor: A'Lelki örőm, tiſzta és tekélletes, melyben ſemmi bánat nem egyelíttetik: mint a'jó tiſzta bor, melyben ſem víz, ſem sőprő ninchen. De a'Teſti örőm nem ollyan; hanem, a'mint Salomon mongya [b]; *A'nevetés fájdalommal egyelíttetik.* és minden egyéb teſt-győnyőrködtető dologról azt mondhattyuk: mert a'Gazdagſágban, nagy nyughatatlanſág vagyon; mivelhogy azt fáradſággal keresik a'Világ fiai, ſzorgalmatoſſággal és gonddal őrizik, és bánattal válnak-meg tőle: a'Tiſzteſség-kivánáſt, mennyi veszedelem követi! mert, mentől felyebbhág az ember, annál többen irégyi találkoznak, kik eſett-kivánnyák. és ha meg-esik, mentől magasbra hágott volt, annál nagyobbat-esik: a'Teſti győnyőrűſéget pedig, mellyet a'bolond Világ a'tobzódásban és bujaſágban helyheztet, annyi teſti betegség, és nyomoruſág követi, hogy a'győnyőrűſegnek minden emlekezetit könnyen el-törőlheti.

Negyedſzer: A'Lelki örőm, belső, és embernek a'ſzívében lakik: az-okáért, senki azt el nem veheti, hanem a'ki ſzivünket-is el-vészi. A'Teſti örőm pedig, chak külső; és azért ſok változáſt ſzenved: úgy hogy azt, a'valóſágos okos ember nem-is ítéli jónak, vagy magához méltónak; hanem a'bolond, a'ki más örőmet nem túd. És azért mondatott a'Gazdag ember Boloudnak: mert nem tudta michoda az igaz Jó, és a'valóſágos Gonoſzha, nem a'gonoſzt jónak itélte, mint, a'kinek ſzája-ézi meg-vefzett, az édeſt keſerűnek, a'keſerűt édeſnek ítéli.

Őtődſzör: A'Lelki örőm, igazán miénk, és tulajdonunk; úgy hogy azt ſenki tőlünk, ſe pőrrel, ſe fegyverrel el nem veheti. De a'Teſti örőmnek külömb állapattya vagyon: mivelhogy olly dologról vagyon, mellyet ſok-képpen el-vefzthetünk, sőt mellyet ſemmi-képpen el ſem vihetünk halálunk-után. Azért mondotta az Iſten a'Gazdagnak: *A'miket ſzerzettél, kié léſznek?* az-az, el nem viheted veled, el kell hagynod, és azt ſem tudod kinek. Azért mongya *Boëtius* † hogy a'drága kőveknek ſzépſége és fényeſsége, nem azoké a'kik viſelik, hanem a'kőveké.

Hatodſzor: A'Lelki örőm azokkal nevekedik, mellyekkel úgy tetſzik hogy fogyni kellene, tudni illik a'háboruſágokkal: nem külőmben, mint a'nagy tűzet a'ſzél el nem oltya, hanem inkább gyuláſztya. De a'Teſti örőm, mihelyen háboruſág éri, apad, és hová tovább mind kiſſebből.

Hetedſzer: A'Lelki örőm, végheteten, és őrőkké-valo: mert a'lélek-is halhatatlan; és, ha a'más világra mégyen, nagyobb örőmet talál. A'Teſti örőm pedig, igen rővid, és chak egy ſzem-pillantáſig-valo. Azért mondotta az Iſten a'Gazdag embernek: *Ez éjſel a'lelkedet meg-kérik tőled:* az-az, chak holnapra ſem halad dolgod. ma léſzen vége. Jól mondotta azért a'Jób barátya, Sófar [c]: *Ezt tudom eleitől-fogva, mióltától-fogva az ember a'földre helyheztetett, hogy az iſtentelenek dicsőreti rővid, és a'kép-mutatók örőme egy-ſzem-pillantáſnyi.* Sz. Dávid pedig, chak egy Zsoltárában-is, egy-nehány ſzép haſoni atoſsággal adgya azt előkbe: Mert az iſtentelenekről, vagy a'Világ ſzeretőiről; Előſzor, azt mongya [d]: *Mint a'ſzéna, hamar el-ſzáradnak; és mint a'ſö-beli paréj, hamar el-húlnak.* mert mint-hogy a'ſzénának és paréjnak ninch mély gyökere, ſokáig nem maradhat, hanem el kell ſzáradni, és húllani. Másodſzor, azt mongya [e]: *Még egy kez és idő-múlva, és nem léſzen a'Bűnös: és keresed a'helyét, és fel nem találod.* Harmadſzor [f]: *Az Iſtentelenségi, mikeppen tiſztelteinek, és fel-magaſztaltatnak, el-fogyván mint a'füſt el-ſzállanak.* Negyedſzer, azt mongya [g]: *Láttam az iſtentelent bogy fel-magaſztaltatott, és fel-emeltetett mint a'Libanus cédrusi: és elmének, és ime nem vala: és kerestem őtet, és fel nem találtatik a'helye.*

A
y Máté 25. 21. kor. 25. 3.
z Pſ.
a Prov. 15. 15
B
b Prov. 14. 13
C
† Lib. 2. Proſa. 5.
D
c Jób 20. 4. 5.
d Pſ. 36. 2.
e verſ. 10.
f verſ. 20.
g verſ. 35. 36.

A

Mind ezekből. azt kell Először, tanúlnunk, hogy, ha a'Világ fiai. a'Test-örömére, nem fáznyák fáradságokat; és annyira vágyódnak utánna, hogy néha nagyobb a'fáradság és a'fájdalom a'melyet keresnek, hogy-sem az örőm és vígaság a'mellyet keresnek: mennyivel inkább nem kellene künnyelnünk munkánkat és fáradságunkat, hogy a'Lelki örőmben részesek lehetünk. Másodszor: Azt kell meg-tanúlnunk, hogy, ha a'gonoszoknak e világon-valo elő-meneteleket, és gyönyörűségőket nem kell irígylenünk, sem az Istentől reánk bochátratott háborúságot ne-heztelnünk; vagy attól irtóznunk; hanem-inkább kedvellenünk; és kívánnunk kellene: tudván, hogy annak nagy jutalma lészen, és nagy örőm következik utánna. holott a'kőz példa-beszéd-is azt tartya; hogy, Halznos munkának nem kell fáradságát érzeni.

Ha valakit adóságért tömlőczbe vetettek-volna, melyből maga marhájával soha-ki nem szabadúlhatna; azonban valamelly gazdag ember egy zák pénzt vetne néki, úgy hogy azzal valami kevéssé meg-sértenék: gondolom, hogy künnyen el-felejtené a'fájdalmát; és nagy örőmmel fel-venné a'pénzt, hogy ki-változnék rajta. Az Isten-is, a'háboruságokkal valamennyire meg-sérti ugyan az ő Ihvét: de meg-sértvén, bűnöket meg-bochátttya; az örők tömlőczből ki-szabaditya; és az örők életőségre készíti és alkolmaztattya. Midőn a'fákról a'gyümőlchőt szedik, nem szintén künnyen bánnak vélek, hanem hagyigállyák, rázzák, és az ágait-is meg-tördelik: de ki nem vágják, sem a'tőzre nem vetik. Az Igazakat-is háborgattattya az Isten, hogy a'Jószágos chelekedeteknek, és fő-képpen a'Békeséges-türésnek szép gyümőlchit szedgye rólok: de az ő haragjának fejszéjével ki nem vágattya, sem az örők tőzre nem veti. A melly betegnek gyógyúlása-felől az Orvosnak valami reménsége vagyon, nem mindent enged-meg néki a'mit kíván a'ki-felől pedig kétségbe esik, mindenen szabadon hadgya. És azért, midőn egy anya meg-értette volna, hogy a'beteg fia halálra vált, és többé fel nem gyógyúlhat; mindent meg-engedett néki valamit kívánni tudott. és midőn azt kérdették volna tőle: Miért chelekednék azt, tudván hogy ártana véle? Siránkozva azt felelte: Mivelhogy ez után semmivel nem kedveskedhetem szerelmes fiamnak, ottá chak most tellyék ezzel kedve szegénynek. Hasonló-képpen azoknak, a'kik örőkké el-vesznek, az Isten, mint kegyes Atya, neminémű-képpen kedveskedik e'világi jókkal; meg-engedvén nekik, hogy azokkal előlőzzenek, és bizallyák magokat, mint-hogy a'más világon-valo örők jókban részek nem lészen: de, a'kiknek az örők Boldogságot rendelte, azokat munkára szoktattya, Jószágos chelekedetekre izgattya, és semmi okon szájokra nem bochátttya. De az atyák-is, a'melly fiakról jo reménségben vannak, keményen, és fenyíték-alatt tartyák, és meg-is oktorozzák: a'kikről pedig kétségbe esnek, szájokra bochátttyák, és semmitől nem tiltyák: de a mazoknak kinek-kegyűjtnek, örőkséget szereznek; melyből emezeket ki-rekesztik, és eszterrugára vetik. és így, a'Jóknak bánattya, örőmre fordúl; a'Gonoszok örőme pedig, bánattá változik: a'Jóknak rővid és szempillantásig-valo bánattyok, és kesértűségők, örők és végheretlen örőmre és vígaságra; a'Gonoszoknak pedig rővid és szem-pillantásig-valo örőmők és vigaságok, örők és végheretlen siralomra és kesértűségre.

III. RÉSZE.

B

Meg-halíók a'mi Vigaszta láfunknak Okait: mellyeket, hogy jobban eszünkbe vegyünk, meg-bőchűlliyük, és meg-őrizzük; a'máj Evangéliom-béli igéret, a'*Módienmot*, Egy-kevesét, roszállyuk-meg. és, mint-hogy hétszer találtatik az Evangéliomban: egy-etszik, hogy, ha ezt-is Hét dolgot szűntelen előttünk hordoznánk, főlőtte nagy hasznát érzenők, és élenket meg-jobbítanók.

C

Elsőben: Azt gondolyuk-meg, hogy igen (*Módienmo*) Kevés, a'mit Isten tőlünk kíván a'Mennyei bóldogságért: tudni illik, a'Szeretetet; melly maga-is igen édes és kedves, és minden egyéb dolgot-is meg-édesít, és kedvessé tészen; maga-is könyű, és egyéb dolgokat-is meg-könnyebbít. Hogy pedig chak azt kívánnya az Isten, abból kitetszik; hogy, *A'ki felebarátyát szereti, a'Törvényt bé-tőlti*[h]. Mert, a'ki felebarátyát így szereti a'mint illik, kétség-nélkűl az Istent-is szereti, a'ki azt parancholya hogy felebarátnakat szeressük: és úgy, sem Isten ellen nem vét, sem felebarátnya ellen: mivelhogy a'Szeretet arra vitzi az embert, hogy a'kit szeret, annak ne chak ellene ne chelekedgyék, hanem kedvét-is keresse. Az bizony dolog, hogy az Ördög sokkal többet kitán a'hóhoz-tért, és pokolért; a'mint ő magok meg-vallyák a kik el-hárhoznak, noha-későn, és hasztalanúl, mondván: *El-fáradtunk a'hamisságnak és veszedelemnek útán, és nehéz utakat járnunk, az Istennek útát pedig nem tudtuk.* Hallyad az-ellen mit mond Dávid:

[h] Rom. 13. 10

[i] Exo. 5. 7. k. Pf. 118. 32

Alle-

ſ'ſze parantsolatid után futottam, midőn a'ſzívemet meg-tágaſtottad. És Iſaias [l]: *a'kik az Urban bíznak, meg-változtattyák erejőket; ſzárnyok kél mint a' Saſoknak; futnak, és el nem fáradnak; járnak, és el nem fogyatkoznak.* A'hol nyilván hallod, hogy az igazak, kik az Iſten Törvényének után járnak a'Szeretet-által, el nem fáradnak; az iſtenteleneknek pedig, magok vallaſából, el-fáradtak. Ennek eggyik fő oka az, hogy a Vétek, az okoſság-ellen vagyon, és következendőül, az emberi természet-ellen-is: az-okáért a'vétek nehéz, és bajos; a' Jo ſzágos cheſekedet pedig, a'természethez illendő, és azért győnyőrűſéges, és könyű. és akár ki-is meg-engedi, hogy könnyebb a'gazdagnak az alamiſna-adás, hogy-ſem a'ſzegénynek a'lopás: könnyebb a'józanſág a'reſzegſégnél; győnyőrűſégesb a'kegyeſség a kegyetlenſégnél.

A'Máſodik (*Modicum*) Kevés, melyről gondolkodnunk kellene, az; hogy ez el-múlt napon, héten, holnapban, eſztendőben, ſőt tellyes életünkben-is, igen keveſet cheſekedtünk az Iſten tiſzteſségére, magunk üdvőſségére, felebarátunk elő-menetelére: az-ellen ſokat mulattunk-el, a'mellyet könnyen, vagy kevés fáradſággal meg-cheſkedhettünk-volna: keveſet elmélkedtünk az Iſtennek Jó-tetteményiről, kevés hálát adtunk, keveſet imádkoztunk és ſzolgáltunk ő-néki: keveſet gondolkodtunk magunk üdvőſségéről, mi módon kerülhetnők-el az őrők veſzedelmet; mint nyerhetnők-meg az őrők dichőſéget: keveſet munkálkodtunk, hogy felebarátunkat a'gonoſz útról a'jóra, a'tévelygéſről az igaz Hitre téritenők, jó példákkal épitenők, jó tanáttal erősitenők, alamiſnával ſegétenők, gyarlóſágát egyebek-előtt ſzeretetből mentenők, jo-tetteményit dichérnők. A'mit azért ekkidig nem cheſekedtünk, ottan chak moſt cheſekedgyünk, és ne halaſſzunk napról-napra: mert igen (*Modicum*) kevés a'mi életunk; a'mint majd meg-mondom.

A'Harmadik (*Modicum*) Kevés, melyről elmélkednünk kellene, az; hogy igen kevés fogyatkozáſoktól vőttünk búcsút az el-múlt időkben: azon kevélyſégben, fölvényſegben, tobzódásban, haragban, &c. meg-maradván, melyben eleitől-fogva voltunk. Ha minden eſztendőben, chak egy-egy Fogyatkozáſnak, vagy Véteknek adtunk-volna búcsút-is, eddig tellyes életünket meg-újithattuk-volna. A'kinek háza, pajtája, kerte, romló-félben vagyon, ha mind-eggyütt meg nem tatarozhattya, és egy-ſzer's mind fel nem épitheti, apránként nyúl hozzá; és egy eſztendőben egy részét, másban a'máſikát épiti fel; és úgy kevés eſztendő-múlva tzéſz épületit végbe viſzi: Haſonló-képpen kellene nékünk cheſekednünk, a'meg-romlott Lelki-házunknak fel-épitéſében; nem-várván azt, hogy tellyeſséggel nyakunkba ſzakadgyon, hanem mindenkor épitgetnünk kellene rajta, míg nem tellyeſséggel fel-épitenők; és azt könnyebben-is végbe vihetnők, hogy-ſem ha ſokhoz fognánk eggyütt.

A'Negyedik (*Modicum*) Kevés, melyről gondolkodnunk kellene, Életünknek kevés vagy rővid-volta, mellyet ne ſzánnánk el-költeni az őrők életért; és annak kevés és chalárd őrőmét ne kivánnók az őrők veſzedelemért: tudván bizonnyal, hogy e'rővid élet-után, az őrökké-való kővetkőzik; de olly változáſſal, hogy a'moſtani bánatot, végheretlen őrőm kőveti; és a'moſtani őrőmet, végheretlen nyomoruſág, és ſiralom. Vajha ezt valóban meg-gondolnák az emberek, és igazán el-hinnék; bizony nem keveſet, hanem ſokat ſzorgalmatoſkodnának a'jónak gyakorláſában, és a'gonoſznak el-távoztatáſában: mert nagy haſzon, kevés bánaton nagy őrőmet váltani; és nagy kár, kevés őrőmőn végheretlen nyomoruſágot venni.

Az Ötődik (*Modicum*) Kevés, melyről elmélkednünk kellene, az; hogy igen keveſen vannak, kik az őrők kárhozatot el-kerülik, és az őrők boldogſágot meg-nyerik: mivel-hogy Urunk ő-maga, a'Válaſztottaknak ſzámát, vagy ſeregét, *Kiſded nyáj*-nak nevezte [m]; és nem chak egy-ſzer mondotta [n], hogy *Sokan vannak a'hivatalosok, de keveſen a'Válaſztottak.* Azt irják a'Harmadik *Innocentius* Páparól [o]; hogy, midőn még chak Kardinály volt, a'tatoſságból egy Szent-életű Remetét meg-látogatott; és úgy találta, hogy arczal a' földre borult: az okáért, rángatván őtet fel-költötte. és a'Remete leg-ottan azt mondotta néki: Melly chodálatos, és rettenetes dolgot láttam! hogy a lelkek olly nagy ſereggel mennek Pokolba, mint mikor a'hó olly sűrűn eſik, hogy a'levegő-eget úgyan el-ſetétiti; a'Purgatoriumba pedig, mint a'ritka hó; Meny-országba pedig, chak hármat láttam menni, egy Püſpőkőt, egy *Carthuſiánus* Barátot, és egy aſzſzony'állatot; kit meg-is nevezett. Elő Iſten! ha chak egy volna-is, ezer-, tiz-ezer-, vagy ſzáz-ezer-közzül-is a'ki el-kárhoznék, nem méltó volna-e hogy a'többi minnyájan rettegnének, és félnének, hogy valami-képpen az a'gonoſz ſzerencheſ őket ne találná? holott pedig chak alig menekedik-meg egy, ſok ezer-közzül-is, hogy élnek az emberek olly nagy bátorſágban, mint-ha ſenki el nem veſzne...?

A [l] Iſ. 40. 31.

B

C

D

m Luc. 12. 32
n Mat. 20. 16 & 22. 14
o Lib. de Origine Carthuſianor.

A A'Harodik (*Modicum*) Kevés, mellyet gyakorta elménkbe kellene forgatnunk, az; hogy fölötte igen kevés dolog kivántatik az örök kárhozatra: tudni illik, chak egy Halálos bűn, egy bujaság, egy hamis eskűvés, egy gyilkoság, lopás, részegség, egy el-tekélett akaratból származott parázna gondolat; melly egy szem-pillantásban meg-történhetik. Ennek, ha okát akarod tudni, az; hogy az ember, Halálos bűnt chelekedvén, a'végheteten jótól, az Istentől, el-távozik, meg-vetvén azt egy semmire-kellő teremtett-állatért; mellyel neminémű-képpen végheteten gonoszságot chelekeszik; és következendő-képpen, végheteten büntetést érdemel. Továbbá; mint hogy az Isten inkább nézi az akaratot, hogy-sem a'chelekedetet: noha a'bűnös embernek chelekedete kevés-ideig tartott, és néha chak egy szem-pillantásig: mindazáltal, a'gonosz akarat ő-benne végetlen volt; és, ha ő-rajta állott-volna, soha a'bűntől el nem távozott-volna, mellyel azt érdemli, hogy a'böntetés-is soha el ne távozzék tőle. Hogy-ha pedig egy Halálos bűnnel, örök kárhozatot érdemel az ember: mit gondolhatunk azokról, kik fokonként-eszt-endeig a'Bűnben hevernek, és napról-napra több gonoszságot chelekeszenek, és *mint a'vi-*

p Lib. 15. 16. *zet úgy iszszák a'hamisságot* P? az-az, igen könnyen.

B A'Hetedik (*Modicum*) Kevés, mellyet jól meg kellene fontolnunk, az; hogy igen kevés dologgal nyeri-el tőlünk az Ördög az örök boldogságot: egy kis el-múlandó haszon; egy kis álhatatlan dichőségen; egy kis semmire-kellő gyönyörűségen; és, hogy egy szóval meg-mongyam, egy almát ád, és a'Meny-országot el-lopja, és az örök veszedelemre vonszon. Mert, ha minden világi dolognak mértéke, és határa a'mi életünk; ez, chak ollyan lévén mint *a'kevés-ideig tetszö para* q: a'javai-is, nagyobbak és tartósbak

q Jac. 4. 14. nem lehetnek. sőt gyakorta, életünknél-is kisebbek, és rövidebbek: mert nagyobb részére, még életünkben kezünkben szakadnak. Melyből ki-tetszik, melly nagy bolondság, egy szem-pillantásnyi gyönyörűségen az örök Boldogságot el-cserélni; és annak-fölötte, az-álcal örök nyomorúságra jutni! Mert, mi-képpen hogy, *A'mi most a'mi hábo-russágunkban egy szem-pillantásig-valo, és könnyü, fölötte igen fö módon a'dichőségnek örökké-valo nagy-voltát szerzi mi-bennünk* r: azon-képpen, a'Bűnnek egy szem-pillantásnyi gyönyö-

r 2. Cor. 4. 17 rűsége, a'nyomorúságnak örökké-valo nagy-voltát szerzi. És a'mint a'Mennyei boldogság el-felejteti az embertel minden előbbi nyomorúságát, midőn *az Isten az ő Hi-*

s Apoc. 7. 17. *vainek szemökről el-töröl minden könny-hullatást* s: úgy a'Pokol-béli nyomorúság, el-felejteti

& c. 21. 4. a'gonoszoknak minden gyönyörűségöket. mert, ha *az egy óráig-valo nyomoruság, el-felejteti a'nagy gyönyörűséget* t: mennyivel inkább a'végheteten nyomorúság, el-felejteti a'

C t Eccles. 11. 29 szem-pillantásnyi gyönyörűséget? ?

Oh melly nagy hasznunkra lenne, ha gyakorta egybe-vetnők az örökké-valót a'szem-pillantásnyival! a'jót könnyebben chelekednők, a'gonoszt el-távoztatnók, és az Istentől reánk-bocháttatott háborúságot könnyebben szenvednők. Innét mondotta

u Heb. 11. 25 Sz. Pál u; hogy *Moyses inkább választotta az Isten népével sanyargattatni, hogy-sem mint az ideig-valo Bünnek gyönyörűségében lenni: nagyobb gazdagságnak ítélvén a'Krisztus gyalázatyát, az Egyiptziusok kincsénél. mert a'Jutalomra nézett.* és kétség-nélkül imigyen okoskodott: Ha az Egyiptziusok gyönyörűségét követem; azokkal tíz, vagy húsz esztendeig, igen rövid ideig élek; az-után pedig, az Istennek igaz haragja-és ítélete-szerént, az örök kárhozatra vettetem: ha pedig, azokat meg-vetvén, a'háborúságban-lévő Izraël fiaihoz adom magamat, hogy az Isten népével szenvedgyek; tíz, vagy húsz esztendeig nyomorgattatom; az-után pedig, a'Békeséges-türésnek örök jutalmát vészem, és minden jókkal bővelkedem. Sokkal jobb pedig ittes egy kevés-ideig nyomorúságot szenvedni, hogy-sem máskor örökké: és jobb, egy kevés nyomorúságon örök Boldogságot venni, hogy-sem egy kevés gyönyörűségen örök nyomorúságot. Az-okáért, el-tekéllettem-

D magamban, hogy inkább választom a'Zsidók nyomorúságát az Egyiptziusok gazdagságánál, hogy az igaz Istentől az örök Boldogságot vegyem jutalomúl. És ez a'reménség chelekedte, hogy Moyses minden háborúságot örömest, és bátorságoson el-szenvedett.

Hasonló-képpen okoskodott *Thómas Mórus*, Angliai Fő *Cancellarius*, a'dichőséges Mártyr: mert, midőn a'Nyolczadik *Henricus* Király, *Aloysiát*, a'*Cancellarius* feleségét, a'tömlöczbe küldötte-volna, hogy férjének szívét a'Király akarattyára hajtaná; és a'hoszszú hájú, de rövid elméjű aszszony'állat keményen sírankoznék, maga, és háza-népe nyomorúságát elő-számlálván; más-felől, a'Királynak nagy ígéretit ajánlván, ha akarattyának engedne: illyen kérdést tött a'feleségének: Édes aryámfia *Aloysia*, ha a'Király kívánságára hajlunk, mennyi ideig élhetünk gazdag ajándékival? És midőn *Aloysia* azt felelte volna; hogy még könnyen el-élhetnének húsz esztendeig: meg-búsúlván a'Szent jámbor, azt mondotta néki: Menny dolgodra te bolond kalmár: Méltó-c

hogy

hogy én, húsz esztendeig-való kichíny gyönyörűségen, el-adgyam a Mennyei örök boldogságot? Nem vesztett még el eszem: inkább akarom ezt a'tőmlőczőt gyalázatot, minden marhámnak el-foglalását, és a'testi halált-is el szenvedni, hogy-sem az örök Boldogságot el-veszteni. Adgya a'kegyes Isten, hogy minnyájan olly eszesek legyünk, hogy kevés nyomorúságon örök Boldogságot vegyünk, mellyet el se veszthessünk. Ámen.

HARMADIK PREDIKATZIO.

UGy annyira változó minden teremtett-állat, hogy a'változást ugyan tulajdonságának mondhattyuk, a'mint a'változhatatlanságot az Isten tulajdonságának; ki egyedűl mondhattya [a]: *Én vagyok az Ur, és meg nem változom.* Meg-gondolta-volt Salomon a földi dolgoknak állapattyát, és igaz ítéletből mondotta [b]: *Midőn minden el-gondolásimra fordúltam-vólna, a'miket chinálnak-vala a'kezeim, és a'munkákra, mellyekben beában iz-zadtam-vala: látók mindenekben hiúságot, és lélek gyötrelmét; és hogy semmi meg nem maradna a'Nap alatt*: tudni illik, változás-nélkűl. Az Idő szűntelen változik, és egyebekis ő-benne: a'fényes napot, mindenkor követi a'setét éjszaka; a'nyarat, a'tél; és azon-nap, gyakorta reggel a nap fénlik, estve, vagy délben esső esik. Mindazáltal, a'változás fő képpen az emberben találtatik: ki, nem chak ideje- és testi állapattya-szerént változik, sem az akarattya-ellen-való történetekből; hanem, akarattyában-is, és ítéletiben: úgy hogy, a'mit ma kíván, hólnap meg-útállya; a'mit ma javall, hólnap kárhoztattya. Ennéc mondotta Bálaam Bálaknak [c]: *Nem olyan az Isten mint az ember fia, hogy meg-változzék*, mert ennek, ugyan tulajdonsága a'változás; és nem chak a'*Bolond*nak, ki *mint a'hold változik* [d]; hanem az Istennek Szentei-közőtt-is, *Senki nincs változhatatlan* [e]: és, *Az ajándékok meg-vakítyák a'Bölcsek szemeit-is, és el-fordíttyák*: az-az, el-változtattyák *az Igazak szavait* [f]. és egy Igazról azt olvasuk [g], hogy *El-ragadtatott, hogy a'gonoszság el ne változtassa az ő értelmét.* Urunk-is a mái Evangéliomban, egy kivált-képpen-való változásról szóll, midőn azt mongya az ő Tanitványinak [h]: *A ti szomorúságtok örömre fordúl*, vagy örömmé változik. Melly dolgot, ha az emberek valóban meg-gondolnának, nagy lelki haszonra következnék. Az-okáért, én-is arról szóllok e'Predikatzióban.

I. *Meg-mutatom, Mi légyen a'Változás.*
II. *Meg-mondom, Mellyik légyen a'jó változás.*
III. *Hét dolgot számlálok-elé, mellyek keveset maradnak-meg.*

ELSÖ RESZE.

NOha úgy tetszenék, hogy Urunk a'mái Evangéliomban, chak egy Változásról emlekezett; tudni illik, a'szomorúságnak örömmé-való változásáról: mindazáltal bizonyos dolog, hogy azon más Változást-is értett; tudni illik, az örömnek szomorúsággá-való változását. Mert mint-hogy előbb azt mondotta; *A'világ örül, ti pedig szomorúgyatok*; és utánna vetette; *De a'ti szomorúságtok örömre fordúl*: kétség-nélkűl azt-is értette, hogy a'Világ öröme szomorúságra fordúl. Mert, ha külömben vólna, a'Világ szerencsésb vólna az Isten Híveinél; mert itt-is örömők vólna, és az-után-is abban maradnának: holott a'Híveknek e'világon szomorúságok vagyon, és az öröm chak a'más világra tartatik. És hogy erről semmit se kételkednénk, másutt azt nyilván kifejezte: midőn, nem chak azt mondotta [i]: *Boldogok a'kik sírnak*: mert ők meg-vigasztaltatnak: hanem azt-is [k]: *Jaj néktek kik most nevettek*, mert kesergetek, és sírtok. Ugyan azont bizonyította Ábrahám-is, midőn az el-kárhozott Gazdag embernek azt mondotta [l]: *Jussón eszedbe, hogy el-vötted javaidat a te életedben, és Lázar azon-képpen gonoszit: most pedig ő vigasztaltatik, te pedig gyötrettetsz.*

Ezt igen kevesen gondollyák-meg: mert, ha valóban meg-fontolnák, és jól eszőkbe vennék, hogy a'koczkán, melly igen hamar fordúl, a'hat-alatt vak vagyon; bizonyos vagyok benne, hogy külömben rendeinék életőket, és a kik most nevetnek, és vigadnak, kesergenének és sírnának, hogy az ő bánattyok örömre fordúlna, és nem az örömők sírásra. Erről szép tanúságot adott a Bölcs, mondván [m]: *A'jók napján, el ne feletkezzél a'gonoszokról: és a'gonoszok napján, el ne feletkezzél a'jókról.* És ismég [n]: *Emlekezzél-meg a'szegénységről a'bővelkedésnek idején; és a'szegénységnek szűkségiről a'gazdagság napjan.* Mind a'kettő igen hasznos: mert a'ki a'jók napján meg-emlekezik a'gonoszokról, fel nem fuval-

kodik:

a Mal. 3. 6.
b Eccle. 2. 11.
B
Tempora mutantur, & nos mutamur in illis.
c Num. 23. 19.
d Eccli. 27. 12.
e Job. 15. 15.
f Deut. 16. 19.
g Sap. 4. 11.
h Ioan. 16. 20.
C
i Matt. 5. 5.
k Luc. 6. 25.
l Luc. 16. 25.
D
m Eccli. 11. 27.
n Eccli. 18. 25.

A kodik: a'ki pedig a'gonoszok napján meg-emlekezik a'jókról, kétségbe nem esik. Mert, mi-képpen hogy az elsőt, a'félelem meg-zabolázza, hogy ember a'jó szerencsés állapatban el ne hidgyegesse magát: azon-képpen a'másikat, a'reménység el-távoztattya, hogy ember a'szerencsétlen állapatban el ne hadgya magát. Ezt a'tanúságot látratott követni az a' *Philosophus*: ki, midőn a'Nap szépen fénylett, és világoskodván neminémű-képpen örvendezett, akkor ő bánkodott és síránkozott: midőn pedig a Nap, homályos ködben, vagy sürű fellegekben lévén, neminémű-képpen szomorkodott, ő akkor örvendezett és nevetett. Midőn pedig okát kérdették, azt felelte: Tudom, hogy a'szép időt homályos követi, és azért azon bánkodom: és azt-is tudom, hogy a'homályost szép idő követi, és annak örvendezek. Magam ismértem olyat a'ki azt mondotta, hogy fél-esztendeig inkább mind örvendezett, és félig inkább mind bánkodott: Karáchontól-fogva Sz. Iván napjá-ig örvendezett, mert mindenkor reménllette a'Napnak hosszabbúlását; Szent Iván napjától-fogva pedig Karáchonyig bánkodott, mert tudta a'Napnak rövidűlését. Hasonló volt ezekhez, a'ki az Újságtól-fogva a'Hold-töltéig örvendezett; bánkodott pedig, a'Hold-töltétől-fogva az Újságig. Ninch azért semmi állandó dolog a'Világon, hanem mindenek változnak: de fő-képpen az öröm, és a'gyönyörűség, bánatra és szomorúságra; a'bánat viszontag, és a'szomorúság, örömre's vigasságra.

Nihilo post Pascha, nisi post crucifixa Pascha.

B

Ennek némellyek okát nem tudván, nyughatatlankodnak magokban, sőt az Istenellen-is súpolódnak, hogy az ember életét illyen változás-alá vetette, és a'mézbe örömöt, az örömbe szomorúságot egyelitett: meg nem gondolván, hogy az Isten mindeneket nagy igazán és bölchen rendelt, és a'többi-között, ezt-is az ő Híveinek hasznára rendelte. Mert, mi-képpen hogy az időnek változása hasznos, és szükséges; mivelhogy a'téli hidegben, a'fák gyökeret vernek; a'nyári melegben pedig, ágakat nevelnek: az ősz időben, a'gyümölchök növekednek; a'száraz időben, meg-érnek: éjtszaka az emberek, és egyébállatok nyúgodnak; nappal pedig, munkálkodnak: Azon-képpen az emberi állapatnak Változásá-is hasznos; mert külömb-külömb féle Jószágos cselekedetre ád okot. Mert mi módon gyakorolhatná ember a'Békeséges-tűrést, az álhatatosságot, a'bátorságot, ha valami háboruság nem találná? Mi módon ismérné-meg gyarlóságát, és az Isten gond-viselésének szorgalmatosságát, ha amazt a'háboruság meg nem mutatná: ezt pedig a'békeséges és chendes állapat nem ajánlaná?

C

Nyilván Dávid-is ezekből változásokból tanúlt; a'mint ő-maga jelenti, mondván [o]: *Én mondék az én bővelkedésemben: Örökké meg nem mozdúlok. Uram, a'te akaratod-szerént erősítél az én ékességemnek. El-fordúltad az orczádat tőlem, és meg-háborodtam.* Holott látod, hogy két-féle állapattyáról emlekezik, mellyekben maga-felől külömbőző vélekedésben volt. Mert, midőn Jó állapatban volt, azt ítélte maga-felől, hogy örökké meg nem mozdúl: de mihelyen más állapatra jutott úgy, meg-háborodott; és eszébe vőtte, hogy nem ő volt oka ékességének, és chendes állapattyának, hanem az Úr ereje. Erről érthettyük Jóbnak ama mondását [p]: *Meg-látogatod őtet reggel, és mingyárt meg-próbálod őtet.* Melly mondást, imigyen magyaráz Sz. Gergely: Hogy az ember a'Malasztnak ajándékit-is vegye, és az ő erőtlenségét-is meg-ismérje, reggel meg-látogatod őtet, és mingyárt meg-próbálod őtet; az-az, meg-látogatod ajándékiddal, hogy jó-voltodról ne kételkedgyék: de, hogy el ne hidgyegesse magát, háborusággal meg-próbálod.

o Psz. 29. 7.

p Jób. 7. 18.

II. RÉSZE.

D

Ez így lévén, azt kell eszünkbe vennünk, hogy a'Változás úgy légyen jó, ha a'bánat elől-jár, és azt az öröm követi, melynek vége nem légyen, és a'melly el nem vétetik. mert, ha az öröm kezd elől-járni, és azt követni-fogja a'végheteten, és el-vehetetlen keserűség és siralom, nem jó változás légyen. Az-okáért, midőn Salomon azt mondotta-volna [q]; hogy *Mindenek ideje vagyon*: az-után azt példákkal meg-mutatta, és meg magyarázta: és, a'többi-között azt-is mondotta: *Ideje vagyon a'sírásnak, és ideje a'nevetésnek: ideje a'jajgatásnak, és ideje a'tántzolásnak.* A'hol látod, hogy előbb tészi a'sírást a'nevetésnél, és a'jajgatást a'tántzolásnál: mert úgy vagyon az igazaknak dolgok; a'mint Urunk-is jelentette a'mái Evangéliomban, midőn a Tanítványinak azt mondotta: *Sírtok és könyveztek ti, a'világ pedig örül, ti pedig szomorkodtok: de a'ti szomorúságtok örömre fordúl.*

q Eccles. 3. 1. 4.

Holott azt vedd eszedbe, hogy a'Sz. Irásban, külömb-külömb féle Okait olvassuk az emberek Sírásának: I. Némellyek, örömökben sírnak, látván azokat a kiket szerettek, és kívántak látni. így sír Jákob, látván az ő atyafiát Rákelt [r]; és Esau, mikor Jákob meg-tért Mesopotamiából [s]; Gabélus [t], és Ráguel [u], az ifiú Tobiáson; és a'szűlői-is,

r Gen. 29. 11.
s Gen. 33. 4.
t Tob. 9. 2.
u Tob. 7. 6.

midőn,

midőn meg-tért hozzájok [x]. II. Némellyek szerelmes személyőknek halálán. Így sírt Jákob Jóseſen, kinek halála-felől hamis hírt hallott-vólt [y]: így siratta Dávid a'meg-hólt Abnert [z], Amnont [a], Abſalomot [b]. III. Némellyek azért sírnak, hogy magok halála-felől keſerves hírt hallottak; mint Ezekiás [c]. IV. Némellyek szánakodásból; mint az Iſraël fiai, midőn, meg-győzvén a Benjamin nemzetſégét, azt chak nem fottig el-tőrlötték [d]. V. Némellyek boſzſzonkodásból sírnak; mint a'Suſanna arryafiai, látván-hogy a'lator vén Birák, hamis tanuſágot mondottak ellene, és fejére esküdtek [e]. VI. Némellyek haragból; mint Eſau, meg-értvén hogy Jákob el-vőtte előtte az Atyai áldomáſt [f]. Némellyek pedig egyéb okokért sírnak; és külömb-féle indúlatokból. És noha az elő-ſzámlált okok, az utolsótól meg-valva, jók és tiſztteſségeſek lehetnek: mindazáltal, a'sírás és ſzomoruſág, melyről Urunk a'mái Evangéliomban emlekezik, egyéb-féle okokat kíván; mellyekért, nem chak méltóbb és illendőbb a Keresztyéneknek sírni, és ſzomorkodni, hanem ugyan igen haſznos is.

Elsőben; méltán és haſznoſon sírhat a Keresztyén ember, az ő előbbi Bűneiért, mellyek okai vóltak a'Kriſtus halálának; ki ſzerelmes Atyánk, Pásztorunk, Meſterünk, Urunk, Barátunk, Jegyesünk, egy ſzóval, Mindenünk. Így sírnánk és bánkodnánk, ha valamelly ſzerelmes barátunknak, vagy atyánk-fiának okot adtunk-vólna arra, hogy miérettünk gyalázatos és keſerves halált ſzenvedett. és ſok példák meg-bizonyítyák; hogy a'kik barátyoknak ő-érettek-valo halálát meg-értették, vagy bánartyokban meg-hóltak, vagy meg-is ölték magokat. Továbbá, azon is ſzomorkodhatunk; hogy a'mi Bűneinkel okot adtunk minden nyomoruſágra. mellyet ha a'Bűnös ember jól meg-gondolna, valóban sírna most, hogy el-kerülhetné az örökké-valo siráſt. melynek semmi haſzna nem léſzen. Valahová tekint pedig az ember, mindenűtt veſzedelmet lát: ha fel-tekint az égre, meg-láttya lelki ſzemeivel, hogy a'Bűnnel az Iſtent magára haragította, és az eget bé-zárlotta: ha alá-tekint, nyitva látrya a'poklot; melly a'ſzáját fel-tátotta, hogy a'Bűnös embert el-nyellye: ha jobb-kéz-felé tekint, meg-látrya hogy a'jóktól el-ſzakadott, és azoknak minden ſegétſégétől meg-foſztatott: ha bal-kézre tekint, eſzébe véſzi hogy az Ördőgök-közzé akadott, kik minden ſzem-pillantáſban el akarnák ſzaggatni, és az örök kárhozatra vinni: ha eleibe-tekint, látrya a Halált a'Bűnnek bóldgyát, mellyet ſemmi meſterſéggel el nem kerülhet: ha pedig hátra, magája után tekint, láttya az igaz Bírót, ki el-jő mindeneket ítélni, és a'gonoſzoknak, az örök kárhozatnak meg-változhatatlan ſententziáját fejőkre mongya; melly-előtt ſemmi úton el nem menhetnek. Oh melly drágán véſzik a bolond emberek, az egy óráig-vagy ſzem-pillantáſig-valo győnyörűſéget...!

Hogy ha valaki találkoznék, a'ki tulajdon maga Vétkeit nem ſiratnattya, azért, hogy ſemmiben lelki-iſmérete nem vádollya; méltán ſirathattya felebarátjának Bűneit, és azt mondhattya Dáviddal [g]: *Vizek folyóſát önti ki a'ſzemeim; mert nem őrizték meg a'te Törvényedet*; tudni illik, a'bűnös emberek; a'mint *Theodoretus* és *Euthymius* magyarázták. És [h]; *Meg-emésztett engem az én hozzád-valo buzgó ſzerelmem: mert el-feledtették a'te igéidet az én ellenſégim.* Így chelekedett egy a'Szent Atyák-közzül: ki, midőn látta volna, hogy egy tiſztátalan ſzemély friſſen fel-czifrázta magát, hogy gonoſz ſzeretőinek kedveskedhetnék, és az ő ſzemőket győnyörködtetné, 's meg-ejthetné őket, keſerveſſen sírt. és midőn siraſának okát kérdették-vólna, azt felelte; hogy annak két oka vagyon: Eggyik az, hogy az a'nyomorúlt aſzſzony állat, azzal a'gonoſz végre-valo czifrázáſſal, maga- és felebarátya lelkét veſzti: a'Máſik pedig az; hogy ő nem olly ſzorgalmatos abban, hogy az ő Teremtőjének kedveskedgyék; mint az a'tiſztátalan ſzemély, hogy gonoſz ſzeretőinek, és az Ördőgnek kedvőket találhya. Oh melly nagy balgatagſág, hogy gyakorta sírunk és ſzomorkodunk, mind magunk, 's mind felebarátunk testi kárán, mellyel ſem eggyiket, ſem máſikat helyére nem hozhattyuk; és nem sírunk, ſem ſzomorkodunk, a'magunk, 's a'felebarátunk Bűnein! noha azok-ellen, főlőtte jó orvoſság a'sírás, és gyakorta elégſéges azokat el-tőrleni.

Vannak egyéb Okok is, mellyekért méltán sírhatunk e'Világon; mellyet Dávid *Könny-buſátáſok völgyé*-nek nevezett [i]: úgy-mint, hogy távúl vagyunk ſzerelmes Hazánktól, a'Mennyei bóldogſágtól, az Iſten látáſától. Mert, a'mint Sz. Agoſton írja [k], Ha édes a haza, keſerves a'ſzarándokſág: ha keſerves a'ſzarándokſág egéſz nap chak háborúſág. Jól értette ezt Dávid: az-okáért, midőn azt mondotta vólna [l]: *A'mint kívánkozik a'ſzarvas a'vizek kút-fejeihez: úgy kívánkozik a'lelkem te-hozzád Iſten. Szomjúhozott a'lelkem az erős élő Iſtenhez: mikor megyek-el, 's jelenem-meg az Iſten orczája-előtt?* utánna veti: *Az én könny-buſátaſom vóltak nékem kenyereim éjjel és nappal: midőn naponként mondanák nékem; Hol vagyon a'te Iſtened?* Valaki valóban meg-gondollya Mi légyen az Iſten, tudni illik, Minden jó, min-

A
x Psal. 77. 11.
y Gen. 37. 33.
z 2. Reg. 3. 31.
a 2. Reg. 13. 36.
b 2. Reg. 18. 33.
c 4. Reg. 20. 3.
d Judic. 21. 2.
e Dan. 13. 33.
f Gen. 27. 38. 39.
B
C
5 Psal. 118. 136.
h Psal. 139.
D
i Psal. 83. 7.
k In Psal. 83.
l Psal. 41. 1.

A

jó, minden szépség, minden bölcheség, minden erősség, ki hozzánk-való szeretetit sok-képpen naponként bizonyittya: lehetetlen hogy a'hoz ne kivánkozzék, 's kivánságából ne sirjon, 's ne bánkodgyék hogy hamar hozzája nem mehet: sem ehetik, sem ihatik, sem egyebet nem chelekedhetik, hogy azt elméjébe ne forgassa, 's ne óhajtsa, és magának azt ne mongya; *Hol vagyon a'te Istened?* Mint-ha azt mondaná: Ha minden világi jókkal bővelkedel-is; ha eggyütt az Istennel nem vagy, meg nem elégedhetel. Azért mongya
m Psal. 119. 5. volt Dávid máskütt-is [m]: *Ah nékem, mert az én számandságom meg-hoszszabbittatott!* melynek, akarnám hogy hamar vége lenne, és szerelmes Hazámba jutnék az én Istenemhez: fő-képpen, mint-hogy az úton sok-féle veszedelmek-is vannak; és bizonnyal nem tudhatom, ha bátorságosan el-juthatok-e. A'kinek főben-járó ügye, vagy pőre vagyon a' Fejedelem-előtt, még nem meg-tudgya hogy jó törvénye lőtt, vagy hogy meg-kegyelmezett néki, nem igen örülhet, hanem inkább sírhat, és bánkodhatik: mennyivel inkább sírhatunk tehát mi, kik nem tudgyuk az Isten ítéletit, üdvősségünk-felől.

B

Azt olvasom egy szent-életű *Aloysius Bertrándus*ról; hogy gyakorta sírva találták, és, mikor okát kérdették, azt felelte: Hogy ne síruék, és ugyan keservesen, holott nem-tudom bizonnyal, ha részem lészen-e az őrök bóldogságban? Mint-hogy azért senki chak a'jelen-való igasságáról sem lehet bizonyos, hanem ha az Isten jelenti meg néki: a'félelemnek, és bánatnak igen helye vagyon közöttünk. De ha arról bizonyos volna-is: mindazáltal azt nem tudgya, ha végig álhatatosan meg-marad-e benne, vagy nem;
a Mat. 26. 24 holott az Angyal Meny-országban, Adam a paradichomban, Salomon a'Királyi palotában, Judás a Krisus Iskolájában esett-meg: kiről Urunk ő-maga mondotta [a]; hogy *Jobb lőtt-volna néki, ha nem született-volna.* Ah, ki sokan jól kezdették dolgokat, és egy ideig jól elő-is mentek benne: de mindazáltal még-is gonoszúl végezték-el! *Origenes*, a'Görögök-között; *Tertullianus*, a'Deákok-között, igen fő tudós Doktorok voltak: mind ketten ifiúságokban igen szomjúhozták a'Mártyromságot; nagy szenttől éltek, jeles könyveket irtak, mind a Pogányok, 's mind az Eretnekek-ellen: de végre mind-ketten megtántorodtak, az Igasság-ellen támadtak; és nyilván-való, és sok-féle Eretnekséget tanítottak. Az-okáért szükség hogy gyakorta előttünk forogjon Sz. Pálnak ama'jeles mondása [o]: *A'ki magát fenn-állani látsza, meg-lássa hogy el ne essék.* és [p]; *Te hittel állasz: ne érts fenn, hanem félly.*
o 1. Cor. 10. 12.
p Rom. 11. 20

C

Továbba: ha a'hagymázban-lévő embereket sirattyák az attyafiai és baráti, látván hogy egy-felől bolondozva nevet, más-felől pedig halálához közelget: hogy ne sírankoznánk mi, és ne szomorkodnánk, látván hogy az embereknek, kik minnyájan atyánkfiai, nagyobb része, egy-felől merő bolondságban töri fejét, és olly dolgokban veszti idejét, mellyek igen hamar el-múlnak, és néha egy szem-pillantásban semmivé lésznek; azokban vígad és örvendez, mint-ha derék dolgok volnának: más-felől pedig, nagy serénységgel az örök kárhozatra siet. És noha sok efféle hiába-való, és el-múlando dolgok vannak: mindazáltal, kivált-képpen Hét-félét találok, mellyek igen kevés ideig tartnak ugyan, de nem kevés embereket chalnak-meg: és azokat nem ok-nélkül hasonlíthattyuk a' (*Modicum*hoz) Kevesséhez, mellyet a'mái Evangéliomban hétszer olvasunk.

III. RESZE.

D

ELsőBAN: Sokan örvendeznek, és vígadnak a Testi egésségben, erősségben, és Szépségben; és abban nem különben gyönyörködnek, dichekednek, és pipeskednek, mint a'páva az ő ki-terjesztett szép tollaiban: igen félnek pedig a betegségtől, erőtlenségtől, és diszteleníségtől; igen mesterkednek, hogy azokat el-kerülhessék, vagy el-távoztathassák; mellyért gyakorta, nem chak fáradnak, és költnek, hanem nagy
q Ier. 9. 23. kinokat-is szenvednek. Nem gondollyák-meg ezek, az Úrnak ama' mondását [q]: *Ne dichekedgyék az erős az ő erősségében;* és hasonló-képpen a'szép, az ő szépségében; *mert chalard a kedvesség, és hiuságos a'Szépség: az Úrat-felé ajsz szony'allat dicsértessék;* a mint Salomon mongya [r]. Sőt még a'Pogány *Virgilius*-is azt irta [s]:
r Prov. 31. 30
s in Ecl. 3.

O formose puer, nimium ne crede colori:

† Forma bonum fragile, Ovid. de Medicam. Fac. l. 1. Pulchritudo, a Fabr. 4. ad Herm. c. Lac. 5.

Oh te szép gyermek, ne hidgy fölöttébb a'szinnek. Más pedig azt mondotta; hogy a' Szépség †, igen gyarló jó. Azt irja *Maximus* [t], hogy, midőn egy ifiú szépségében dichekednék, *Etcocles* azt mondotta néki: Nem szégyenled-e hogy a'testi szépségben kedvelkedel, melly néked rövid időre engedtetett? Ugyan-is, a'mint *Cicero* irja [u], olly szépség nem lehet, hogy, vagy a'betegség-miatt el ne hervadgyon, vagy a'vénség-miatt el ne
t Lib. 5. u Offic. 1. fodgyon. *Laërtius* pedig azt irja [x], hogy *Sócrates* a'szépséget, kevés-ideig-tartó kegyetlen birodalomnak mondotta: *Theophrastus*, alattomban-való chalatságnak: *Theocritus*
x in Socr.

pedig,

pedig, elefánt chontból-valo kárnak. mert noha kedves a'szemnek, mint a'szép feitchont, mindazáltal sokaknak ártalmas. Azon *Laértius* azt írja [y] *Crœsus*ról, hogy, midőn igen szépen fel-öltözött-vólna, és magas Királyi-székbe ült-vólna, azt kérdette *Sólon*tol; Ha látott-e valaha szebb dolgot? Ki azt felelte néki: Láttam kakasokat, fáczánokat, pávákat, mellyek természet-szerént szépek. Hol vagyon a'szép *Paris*, és Absálom? hol vagyon a'szép *Lucretia*, és a'Görög Ilona? Minden szépségök igen kevés-ideig tartott, és mint a'szép gyenge róża el-hervadott, 's el-múlt. Azon-képpen, hol vagyon az erős *Hector*, és *Achilles*? az erős *Penthesilea* és *Camilla*? Minden erősségök egy szem-pillantásig tartott, és semmivé lőtt. Az-okáért, a'Keresztyén ember a'Lelki szépségre viselljen gondot, mellyel az Isten szemeinek tetsék; és a'lelki erősségre, mellyel az Istenért-valo munkában el ne lankadgyon, se a'kísértetről és háboruságtól meg ne ijedgyen.

MASODSZOR: Sokan gyönyörködnek a'temérdek Gazdagságban, szép örökségben, sok jószágban. De ez-is mellykevés-ideig tart! Az orv el-lophattya, az ellenség el-dúlhattya, a'hatalmas el-foglalhattya, a'tűz meg-emésztheti, a'viz el-szellyeszheti, a'föld el-nyelheti, a'fzél el-dőjtheti. Mennyi gazdagsága vólt Jóbnak [z]? *Hét-ezer juhai, három-ezer tevéje, öt-száz iga barmai, öt-száz szamárai, és igen sok cseléddye*: de mind az-is, egy órában semmivé lőtt. Azt írja *Herodotus*, az igen gazdag Királyról *Crœsus*ról; hogy, midőn *Cyrus* Király meg-fogta-vólna, és őtet a'tűzre ittélte-vólna, fenn-szóval háromszor azt kiáltotta: Oh *Sólon, Sólon, Sólon*! Mellyet midőn hallott-vólna *Cyrus*, meg-kérdette, Mi légyen kiáltásának az oka? És meg-értette; hogy, midőn *Crœsus* nagy boldog állapatban tartatott-lenni, a'nagy temérdek gazdagságért; *Sólon* Filósofus arra intette, hogy abban el ne bizgye magát, se reménségét abban ne vesse, mert meg-chalatkozhatik: de, minthogy akkor azt nem hitte, már vészi észébe, hogy a'Gazdagságnak nagy álhatatlansága igen meg-chalta. Az okáért *Crœsus*t meg-menteté a'tűztől *Cyrus*; gondolván, hogy néki-is úgy történhetik valaha dolga: és így az egy (*Modicum*) Kevetsé, két Királynak nyitotta-meg szemét.

Innét vagyon, hogy midőn Dávid azon kérte-vólna az Istent [a], hogy *Ki-ragadgyon őtet az idegen fiak kezéből, kiknek szája hiuságot szóllott, és az ő jobb-kezök hamisságnak jobb-keze*: utánna veti kik légyenek azok; tudni illik, *A kik bóldogoknak mondották azokat, kiknek tárházok rakvák, az kikben tenyésznek; az ökrök kövérek*, és végre, meg-mongya kik légyenek valóban Boldogok: *Boldog*, úgy-mond, *a'nép, kinek az Ur az ő Istene*. Hol vagyon *Darius*nak, *Crœsus*nak, *Crassus*nak gazdagsága, és temérdek hírés kinche? nem rövid időben füstbe ment-e? Nem heában mondotta *Anaxagoras*, a'mint *Ælianus* írja [b]; hogy, miképpen a'tövises-diszsnót, azon-képpen a'Gazdagságot-is, könnyebb meg-fogni, hogysem meg-tartani. *Laértius* pedig azt írja [c]; hogy, midőn azt kérdették-vólna *Diógenes*ről, Miért sárga az Arany? azt felelte: Azért, mert sokan inchelkednek utánna, és fél tőlök: a'kik pedig félnek, hamar meg sárgúlnak: a'mi-után pedig sokan inchelkednek, sokáig álhatatos nem lehet. *Plutarchus* pedig azt írja [d]; hogy, midőn egy *Lacedemónius* embert azt hallotta-vólna, hogy egy Gazdag-embert azért dichértek, hogy sok hajója vagyon, és sok-felé kereskedik; azt felelte: Nem tartom azt nagy bóldogságnak, a'mi kötélen függ: jelentvén, hogy, noha minden egyéb Gazdagság is chak a'vak szerencsétől függ; mindazáltal, fő-képpen annak vagyon bizonytalan és veszedelmes állapattya, melly a'hajókon hordoztatik. mert gyakorta, ha egy kötél el-szakad, az egész hajó oda vész. Észekbe vőttek, noha későn, a'Gazdagság álhatatlanságát, a'kik Salomonnál panaszolkodva azt kérdették [e]: *A'gazdagságokkal-valo kérkedésnek mit hozott nékünk? elmúltak mind azok, mint az árnyék*. Innét mondotta Urunk [f]: *Ne gyűjtsetek magatoknak kinchet a'földön, a'hol a'rozda és a'moly meg-emészti; és a'hol a'lopók ki-ásnak, és el-lopnak: gyűjtsetek pedig magatoknak kinchet az égben, a'hol sem a'rozda, sem a'moly meg nem emészti, és a'hol a'lopók ki nem ásnak, 's el nem lopnak*.

HARMADSZOR: Sokan gyönyörködnek a'virágzó szép Ifiúságban, reménylvén, hogy jó állapattyok-szerént sokáig élnek. De ezek-is igen meg-chalatkoznak, nem gondolkodván a'(*Modicum*ról) Kevésről, mivelhogy az embernek egész élete, igen kevéset tart, mint *a'kevés-ideig-tartó pára* [g]. Szépen elmélkedett erről Sz. Jób; és azért mondotta [h]: *Az aszszony állattól-származtatott ember, rövid ideig élvén, sok nyavalyákkal el-telik: ki mint a'virág ki-nyílik, és el-nyomattatik; és el-fúl mint az árnyék; és soha azon állapatban meg nem marad*. Nem chak a'véletlen történetek-miatt, mellyek számlálhatatlanok; úgy hogy minden-nap sok ezeren történik, a'mit az Isten egy bolond Gazdagnak mondott [i]: *Ez éjtel a'te lelkedet meg-kérik tőled, a'miket pedig szerzettél kiknek lésznek?* hanem úgyan a'valóban hoszszú életért-is, a'kinek az engedtetik, az örök élethez-képest; a'mint igen szépen jelentette Jákob Patriárka, midőn azt mondotta Faraónak [k]: *Az én szavaimnak*

[y] Lib. 1. c. 2.
[z] Job. 1. 3.
[a] Ps. 143. 11.
[b] Lib. 4. de Varia Hist. cap. 6.
[c] Lib. 6.
[d] In Lacon. Apoph.
[e] Sap. 5. 8.
[f] Matt. 6. 19.
[g] Jac. 4. 15.
[h] Job. 14. 1.
[i] Luc. 12. 20.
[k] Gen. 47. 9.

A

ſágoknak napjai, száz harmincz eſztendők, kicsinyek és nyavalyáſok, és nem érnek az Atyáim napjaiig. Sokkal inkább mondhattyuk mi azt, kik a' Jákob eſztendeinek chak felét-is igen ritkán láttyuk. Nyilván choda, hogy e' dologban illyen igen meg-chalatkoznak a' Keriſztyének: kik, ha a' Szent Irásból meg nem tudhatták-vólna-is az emberi életnek gyarlóſágát és rövid-voltát, chak a' Pogány Bölchektől-is meg-tanúlhatták-vólna; kik a' miről igen ſzépen elmélkedtek, és beſzélgettek. *Stobeus* azt írja [k]; hogy *Antiphon*, az emberneknek zeilyes életét, egy-napi tönlőczhöz haſonlította. *Neoptolemus*ról pedig azt írja, hogy, mikor azt kérdették-vólna tőle; Michoda beſzédit chodálná *Aſchylus*nak, vagy *Sophocles*nek, vagy *Euripides*nek? azt felelte; hógy ſemmit azokban nem chodál, hanem azt, a' mit ő-maga látott; hogy, midőn Filep Király a' leányának *Cleopatra*nak menyegzőjét fris vachorával fel-tiſztelte-vólna, és ugyan akkor tizen-harmadik Illtennek nevezteteti-vólna; az után másod nap a' *theatrum*on meg-őletett. *Ariſtóteles*-is, midőn azt kérdették-vólna tőle, Mi légyen az ember? azt felelte: Gyarlóſágnak példája, az időnek prédája, a' ſerenchének játékja, az állhatatlanſágnak ábrázattya, az irígyſégnek és nyomorúſágnak fontoló mértéke, azon-kívül, nátha és torha. *Plutarchus* azt írja [l]; hogy, midőn *Xerxes* látta-vólna, hogy a' *Helleſpontus*, az az, a' Rácz- és *Phrygia*-országok-közőtt való ſzoros tengert, az ő hajói tellyeſséggel el-lepték-vólna, és az ő emberi a' tenger partyait egy felől, bóldognak mondotta magát; más-felől pedig, könyvezett. Chodálkozván *Artabanus*, a' Király attyafia, a' hirtelen-való változáſon (ki azt tanáttlotta-vólt *Xerxes*nek, hogy ne menne abba a' hadba) okát kérdette. Kinek *Xerxes* azt felelte: Az ember életének rövid-vólta juta eſzembe; és hogy e ſokaſágból, ſzáz eſztendő-múlva, ſenki nem él. *Stobeus* azt írja [m]; hogy *Epikétus*, az ember életét a' patakhoz haſonlította: azért-is főképpen, hogy igen ſebeſſen foly; hamar meg-apad; és tellyeſséggel ki-ſzárad. *Rudolphus Agricola* azt írja [n] egy Filoſofusról; hogy, midőn azt kérdették-vólna tőle, Mínémű vólna az ember élete? Egy-keveſé meg-mutatta magát, és leg-ottan el-rejtezett: akarván jelenteni, hogy igen rövid, és chak egy ſzem-pillantáſnyi.

[k] Stob. ser. 98.

[l] In Artaxerxe.

[m] Stob. ser. 97.

[n] In Chronic. lib. 1. cap. 12.

NEGYEDSZER: Sokan gyönyörködnek a' Méltóſágban, és bőchülletes állapatban, vagy tiſztben; meg nem gondolván annak rövid-voltát, és állhatatlanſágát: noha láttyák, hogy, a' kik ma nagy bőchülletben vannak, hólnap nagy gyalázatba eſnek:

Si fortuna volet, fies de Rhetore Conſul: Si volet haec eadem, fies de Conſule Rhetor.

C

† Follatur in altum, ventis ſecundis: ne tumet. [o] Lib. 2. Ep. 6.

és ſokan, mentől magasbra emeltetnek, † annál nagyobbat eſnek. *Aelianus* azt írja [o]; hogy *Dionyſius Syracuſanus*nak azt állította, hatalmaſságához-képeſt, hogy az ő Országa erős gyémántal foglaltatott-egybe: de még-is kóldúlásra jutott végre úgy, és a' bar bélyok inű-helyében, az emberek chúfja lőtt. Nagy Sándor, rövid időben hatalmas Országokat meg-vévén, és ſok népeket meg-hóldoltatván, *Jupiter* fiának tartotta magát: de életének virágjában hólt-meg: és harmincz napig el nem temették, verſenges lévén a' Hadnagyi-közőtt a' Birodalom-felől. Ezer ſzáz nyólczvan-ötödik eſztendő-tájban, *Andronicus*t a' Görög Cháſzárt, Birodalmának harmadik eſztendejében, meg-győzvén *Iſaacius Angelus*: két vas-lánczot veretett a' nyakára, béklyót üttetett a' lábára; és úgy nagy gyalázatoſon vitette elébe. És midőn kegyetlenſégét ſzemére hánta-vólna, ſzabadon hatta, hogy ki-ki úgy bánnyék véle a' mint akarja. Mint-hogy azért ſok ellenſégi vóltak, nagy gyönyörűſéggel boſzúlókat állorták rajta; arczúl chapdoſván, hácha ütvén, ſzakállát tépvén, hajját ſzaggatván, fogait ki-ütvén; és még az aſzſzony állatok-is ökörrel vervén. Az után jobb-kezét el-vágták; a' tolvajok-közzé tönlőczbe veteték, étel-ital-nélkől hagyván. Egy-nehány nap-múlva, eggyik ſzemét ki-tolták, ruhájját félig el-metélték, a' fejér meg-nyirték; és egy rühes ſzamárra ültetvén, a' piaczon ide's tova hordozták. A' gyoromba nép pedig reá rohanván, és meg nem gondolván ki vólt egy-nehány nap-előtt, némellyek agyba-főbe verték; némellyek ganéjjal hagyigálták; némellyek a' ſpongiát undokſágba márrották, és az orczájára fachartták; némellyek nyárſokkal óldalba gyakdoſták; némellyek kövekkel hagyigálták; némellyek gyalázatoſon ſzidalmazván, ebnek, és bolondnak nevezték: egy aſzſzony, egy fazék forró vízzel agyon öntötte: és ſenki nem vólt a' ki nem kínzotta. Végre, a' ſzamárról le-vonták, két oſzlop-közőtt lábainál-fogva fel-akaſztották; és ott-is, ruhájánál-fogva ide's tova rángatták; egy pedig, a' fegyvert a' haſába ütötte: azt látván, ketten találkoztak, kik, meg akarván próbálni kinek légyen élesb kardgya, két-felől által-ütötték. Ez a' nyomorult Fejedelem, nagy nehezen chonka kezét a' ſzájához vitte, hogy, a' nagy ſzomjúſág-miatt, valami vért ſzopna belőle: és úgy hólt-meg ſzonyú nyomoruſágban. Egy-nehány nap-múlva, az akaſztó-fáról le vötték ugyan: de mint egy barmot úgy vetették-el; nem engedvén *Iſaacius*, hogy chakel-is temették-vólna a' teliét.

D

Méltán mondotta a'Bölcs [p]; hogy *Minden Fejedelemségnek rövid az ideje*: de ügy-mellyeknek rövid bitodalmok, és méltoságok, jeles tréfákra adott okot. Mert *Macrobius* azt irja [q], *Vatinius*-felöl, ki kevés napig volt Romai Polgár-mester; hogy *Cicero* azt mondotta chúfolás-képpen: A'*Vatinius* esztendejében nagy choda történt; mert az ő Polgár-mesterségében, sem tél, sem tavasz, sem nyár, sem ősz nem volt; mivelhogy mindenik három holnapig tart, a'meddig nem tartott a'*Vatinius* méltoſága. *Marius* pedig, ebéd-után chak hat óráig volt Polgár-mester. kit *Cicero* ezzel tréfált-meg: Olly kemény Polgár-mesterünk volt, hogy az ő tiſztinek idejében, senki sem ebédlett, sem vachorált, sem aludt. De a' Szent Irásban-is jeles példákat találunk a' Méltoſágnak változásáról: mert Holofernest, a' Nabukodonoſor Király fő Hadnagyát, az egész földnépe rettegve várta magára. És a'melly nap leg-vigabban lakott, és fogait a' Zsidókra fente, egy Zsidó-aſszony meg-szégyenitette; és fejét vévén, a'maga vérébe keverte [r]. Amant pedig, a'melly nap Eſter Királyné a'Királlyal meg-vendégelte, azon-nap a'Király arra a'fára akaſztatta, a'mellyet ő a'Zsidó Mardokeusnak készített volt [s]. Nem kell azért e'világi méltoſágon igen kapdoſni; hanem *a' Dicsőſégnek hervadhatatlan-Koronáját kell keresni* [t].

[p] Sirach 10. 11.
[q] Lib. 2. Saturnal. c. 2.
[r] Judith 13. 10.
[s] Eſth. 3. 1. 2. 4. 6. 7. 10.
[t] 1. Pet. 5. 4.

ŐTÖDSZÖR: Sokan gyönyörködnek a'Jó-lakásban; és azt mongyák [u]: *Igyunk, és együnk a' jelen-való jókkal, és élyünk hamarsággal a' teremtett-állattal, úgy-mint ifiuſágban-, Drága borral-, és kenetekkel töltözzünk: és el ne múlyék tőlünk az időnek virága. Koronázzuk-meg magunkat vidzákkal, mielőtte meg-hervadnyanak; egy mező se legyen, mellyet el ne járjon-a'mi bujaſágunk: mindenütt jeles házaink vigaſságunknak; mert ez a'mi részünk, és a'mi ſorſunk.* De ezek sem gondollyák-meg effélé dolgoknak rövid voltát, és hamar-változását: hogy *Dobot tartsanak és citerát, és örülnek az orgona szenyéjének hangjában mulatnyák be napjokat, és egy szem-pillantásban alá-mennek pokolra* [x]. Erről sok példáink vannak a Szent Irásban; Boldizár Királyról [y], Ammonról [z], a' Jób fiairól [a]: kik a'bakodalom helyén hirtelen meg-hóltak. Hol vagyon *Cleopatra*, az ő gazdag vendégségével? Hol vannak *Sardanapalus*, *Heliogabalus*, és egyéb torok- és has-hizlaló hősök? Kétség-nélkül pokolban, a'hol örökké-való kinokkal fizetik a'szem pillantásnyi gyönyörüſéget; és chak egy chöpp vízznek sem tehetik szerét, hogy chak nyelvőket-is meg-hivesithessék. Nyilván, ha kinek része volt e'világi gyönyörüſégben, Salomonnak volt, a'mint ő-maga jelenti, mondván [b]: *Mondék én a' szívemben: El-megyek, és bővelkedem gyönyörüſégekkel, és élek a' jókkal.* De hallyad mit vet utánna: *És látám hogy az-is kiuſság.* És [c]: *Fel-magaſztaltam, épületeket tettem magamnak, és szőlőket plántáltam; kerteket chináltam, és gyümölcsös-kerteket, és bé-ültettem azokat minden-féle fákkal.* Annakfölötte [d]: *Szereztem magamnak énekes férfiakat és aſszony-állatokat, és az emberek fia gyönyörüſéget: és mindeneket valamiket kivántak a' szemeim, meg nem tagadtam nékik: sem meg nem tiltottam a' szívemnek, hogy ne élne minden gyönyörüſéggel, és gyönyörködtetné magát azokban a'miket készítettem-vala: és ezt alkottam én részemnek lenni, ha élnék a' munkámmal.* De mind ezek-felöl, micsoda-ítéletet tészen, hallyad: *És midőn minden alkotmányimat a fordáltam-vólna, a'miket chináltak-vala a' kezeim, és a' munkára a mellyekben beában fáradtam-vala, látek mindenekben hiuſágot, és lélek gyötrelmet; és, hogy semmi meg nem maradna a' Nap-alatt.* Az-okáért, ha okoſsan akarunk cselekedni, azon igyekezzünk, hogy álhatatos gyönyörüſéget szerezzünk, melly el ne vétetsék tőlünk.

[u] Sap. 2. 6.
[x] Job 21. 12.
[y] Dan. 5. 1. 6. 30.
[z] 2. Reg. 13. 28.
[a] Job 1. 19.
[b] Eccl. 2. 1.
[c] Eccl. 4.
[d] Eccl. 8. 10.

HATODSZOR: Sokan abban gyönyörködnek, hogy Fejedelmeknek, és Fő-embereknek kedvőkben vannak, és, a'mint szokták mondani, azoknál jó renden vagyon-szénájok; és azokért, gyakorta nem általlyák az Istent meg-vetni és bántani: az-okáért az Isten-is meg-engedi, sőt ugyan büntetésül rendeli, hogy a'kikben biztak, azok-által szégyent vallyanak; és a'kikben reménségőket vetették, azok-miatt ellenek nyomorusságba; a'mint nyilván látyuk Amánban: ki, midőn meg-értette-vólna, hogy a'Király gonosz szándékban vólna felőle [e]; *Fel-kéri hogy könyörgene Eſter Királynénak az ő részéért*: és a Király le-borúlva találta-vólna azágyatskán, a'mellyen Eſter félkszik volt, azt mondotta: *A' Királyné-aſszonyt-is meg akarja szeplőztetni jelen-lévésében az én házamban*; és legottan fel-akaſztatta. Hasonló-képpen Júdás-is, a Krisſus árulója, midőn a'Zsidókba-vetette-vólna reménségét, azok-által esett kétségbe, és kőrélet nyert nyakába: mert, látván hogy halálra kárhoztatták a'Krisſust, meg-bánván árultatását, viszsza-vitte a'harminez ezüſt pénzt a' Papi fejedelmeknek, és véneknek, mondván [f]: *Vétkeztem, el-árultam az igaz vért.* De midőn amarok azt mondották-vólna, *Mi gondunk vélet te lássad: el ereszdé a' Templomban-is az ezüſt pénzeket, a'viszsza-téve, és el-menvén fel-akaſztá magát.* Hasonló dolgot irnak Pilátusról-is: ki, mint-hogy Urunkat a'Romai Chászár kedvéért adta a Zsidók kezébe, midőn azt mondották néki [g]: *Ha ezt el-bocsátod, nem vagy a' Chaſzár barátya;*

[e] Eſth. 7. 7.
[f] Matt. 27. 4.
[g] Joan. 19. 12.

A

mert minden a'ki magát Királlya tészi, ellene-mondó a'Cháfzárnak: ugyan azon dologért kiesett a'Cháfzár kedvéből. és, nem mervén eleibe kerülni, önnön-magát által-verte; a' vagy, a'mint némellyek irják, a'Cháfzár fzám-kivetésbe küldötte. és méltán: mert az ételben nyilván-valo hamifságot chelekedett Pilátus; tudván, hogy ártatlan a'Krifztus, és hogy a Zidók chak irigyfégből tőrnek reája, mindazáltal, hogy kedvőket találná, kezőkbe adta az ártatlan JESUST.

Soha nem mélto a Tiizt-tartóért a'Fejedelmet meg-vetni, és annyival inkább az Istent, akár-minémű hatalmas Fejedelemért-is: mert *Az Isten el-hánnya az oknak tetemit, kik az emberekben tefzenek* [a]. *Meg-fzégyenültek, mert az Isten meg-vetette őket:* tudni illik, tanátfokat meg-bolondítván, erejőket meg-rontván, minden fzándékokat által-gátolván. Az-okáért mongya Jeremias Próféta [b]: *Átkozott ember a'ki emberben bízik, és a'testet tészi az ő karjává, és az Úrtól el-távozik a'fzíve. Mert lészen mint a'tamarik-chemetsék a'pusztában, és nem látja mikor el-jő a'jó: hanem fzáraz fagban lakik a'pusztában, a'fóvány és lakhatatlan földön.* Más-felől pedig imigyen beszél: *Áldott férfiu a'ki az Úrban bízik, és az Úr lészen az ő bizodalma. Es lészen mint a'vizek mellett plantaltatott fa, melly a'nedvefségre eresztí az ő gyökereit, és nem fél, midőn el-jő a'hévség. Es az ő kevele zöld lészen; és a'fzáraz fagy idején nem lészen fzorgalmatos; és foha meg nem fzűnik gyümölcsöt termeni.* Hasonló-képpen beszélt Isaias-is [c]: *Jaj pártos férfiak, úgymond az Úr: hogy tanátsot tartanátok, és nem én-általam; és fzövétséget kezdenétek, és nem az én lelkem-által, hogy bűnt adnátok a'bűnhöz. Kik az on jártok, hogy alá mennyetek Egyiptusba, és az én fzámat meg nem kérdettétek; segétséget remélvén a'Farao erősségével, és reménségtek vetvén az Egyiptus árnyékában. Es azalazatra lészen nektek a'Farao erőssége, és az Egyiptus árnyékában-való bizakodás fzégyenségre.* Bizonyára mindeneknél, kik efféle emberekben vetik reménségőket, azt mondhattyuk; hogy, meg-törött nád-botboz biznak [d]; *kire ha ember támafzkodik, bé-mégyen a'kezébe, és által-lukafztya azt.* Jól mondotta azért David, és mi-is minnyájan azt mongyuk-véle [e]: *Nékem jó az Istenhez ragafzkodnom; az Úr-Istenben helyheztetni minden reménségemet:* tudván bizonnyal, hogy *A'ki ő-benne bízik, meg nem fzégyenül,* fem meg nem fogyatkozik.

B

C

HETEDSZER: Sokan gyönyörködnek a Tudományban, és ékeffen-valo fzóllásban; és azzal dichekednek, hogy az embereket oda hajthattyák a'hová akarják. Illyenek fő-képpen a'hamis-tudományú Újítók: kik, choda mint hizelkednek magoknak, hogy némelly puha, és teft-fzerető embereket, az igafságnak útáról el-térítvén, magok-után vontak: meg nem gondolván, hogy annak-is kevés-ideig lészen helye. Mert, mi-képpen hogy *Az Úrnak igaz-volta örökké meg-marad* [n]: azon-képpen az Eretnekek hazugsága kevés-ideig tart, és *semmivé lészen mint az alá-folyó víz* [o]. Melly mondáft magyarázván Sz. Agoston [p], imigyen ír: Atyámfiai, meg ne ijedjetzenek titeket némelly Folyóvizek, mellyek patakoknak mondatnak, és téli vizekkel meg-telnek: Ne féllyetek; kevés idő-múlva el-fogy, és el-foly a'víz: egy-ideig zúg, majd meg-fzűnik: fokáig meg nem maradhatnak. Sok Eretnekfégekel-hóltak már: folytak az ő árkokban, a'mig folyhattak: el folytak, az árkok ki-fzáradtak; alig vagyon chak emlekezetők-is hogy valaha voltak. Meg-vettetnek, mint az alá-folyó víz.] Igazán mondotta azt a'Szent Doktor az Eretnekfégekről, hogy hamar el-veſznek, mint a'patak-béli febes vizek: mellyek, noha néha úgy meg-áradnak, hogy nagy folyó-vizeknek látfatnak, és valamit elől útol találnak, mind el-ragadgyák, és nagy kárt tésznek: minda-záltal kevés idő-múlva, és néha chak két vagy három óra-múlva-is, úgy el-apadnak, hogy chak egy chöpp víz sem marad az árkokban. Hová lőttek a'fzámtalan sok régi Eretnekfégek, mellyek egy-ideig nagy zúgással és chattogással folytak, úgy-mint, az *Ariánusok, Manichéusok, Pelagiánusok* tévelygése? Úgy el-fogytak, hogy chak nevőket sem tudnók, ha a'Keresztyén Doctoroknak könyvőkben, kik ellenők írtak, azokat nem olvasnók. Valamit mondott pedig Sz. Agoston a'régi Eretnekfégekről: azokról-is méltan érthettyük, mellyek ő-utánna támadtak, és már hírek nincsen: és azokról-is, mellyek most, mint a'meg-áradott patakok, nagy zúgással folynak. mert, ha egyéb képpen el nem apadnának-is, a'sok magok-közőtt-valo fzakadások-miátt el kell fogyniok. Mi azonban fzánakodgyunk mind ezeken: és nagy buzgósággal könyörögjünk az Istennek, hogy nyissa-fel lelki fzemőket, hogy ne gyönyörködgyenek efféle fzem-pillantásnyi dolgokban; hanem, kivánnyák az örökké-valókat: ekkidig-valo tévelygésőket pedig siratsák meg; hogy az ő siratások-is, a'mienkel-eggyütt, örömre fordúllyon: melly soha többé el ne változzék, hanem az örökkévalo boldogságban-is meg-maradgyon: Mellyet engedgyen minnyájunknak, a'kegyes és mindenharó Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiére. Amen.

D

[a] Pſal. 52. 6.
[b] Jer. 17. 5. 6.
[c] Iſa. 30. 1. 2.
[d] Iſa. 36. 6. in Pſ. 72. 28.
[e] Pſ. 118. 3. [n] Pſ. 57. 8. [o] Jo Pſ. 57.

HUSVET-UTÁN NEGYEDIK VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. IANOSNAK XVI.

RESZEBEN, ℣. 5.

AZ időben: Monda IESUS az ő Tanitványinak: A' hoz megyek, a' ki engem küldött: és senki közzületek meg nem kerd engem, Hová mégy? De mivelhogy ezeket szóllottam néktek szomorúság töltötte-bé szíveteket. De én igasságot mondok néktek: használ néktek hogy én el-mennyek: mert ha el nem megyek, a' Vigasztaló nem jö hozzátok: ha pedig el-megyek, el-küldöm ötet hozzátok. Es mikor az el-jövend, meg-fedd a' világot a' bünröl, és az igasságról, és az ítéletröl. a' bünröl ugyan, mert nem hittek én-bennem: az igasságról pedig, mert az Atyához megyek, és már nem láttok engem: az ítéletröl pedig, mert e' világ fejedelme már meg-ítéltetett. Még sokat kellene néktek mondanom: de most el nem viselhetitek. Mikor pedig el jövend amaz Igasságnak Lelke, meg-tanít titeket minden igasságra. mert nem szóll ö-magától: hanem valamiket hall, azokat szóllya; és a' mellyek jövendök, meg-hirdeti néktek.

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

MI-KÉPPEN hogy veszedelmes kedvezés, midőn az atya úgy keresi kedvét fiának, hogy chak gyönyörűséget szerez néki, hasznával nè gondolván: azon-képpen türhetetlen keménység, midőn kára-nélkül sem engèd gyönyörűséget néki. Kristus Urúnk, mint igaz Atya, sem fölöttébb nem kedvezett az ö Tanitványinak, hanem, a' hol kívántatott, meg-feddette őket; mint a' Zebedæus fiair, midőn azt mondotta nékik [a]: *Nem tudgyátok ki lelkei vattok*, és [b]; *Nem tudgyátok mit kértek*, és Pétert-is, mondván [c]: *Menny hátra Sátan, botránkozásra vagy nékem*. sőt minnyájokat-is, midőn azon vetekedtek, *Kichoda láttatnék közzülök nagyobnak lenni* [d]? De vigasztalta-is, és gyönyörködtette a' hol illett: mint mikor azt mondotta [e]: *Ne félly te kisded nyáj, mert tetszett a' ti Atyátoknak, hogy országot adgyon néktek*. A' mái Evangéliomban, mind a' kettőnek példáját talállyuk. Mert, jóllehet az ö nyájaskodása kedves vólt; de mivel hasznosb vólt el-menetele, és a' Sz. Lélek el-jövetele, nem kedvezett nékik vélek-valo maradásával, hanem el-vált tőlök, hogy nagyobb kárt ne vallanának. De nem úgy távozott-el tőlök, hogy más Vigasztalót ne küldene nékik. és azért mondotta: *Igasságot mondok néktek; Használ néktek hogy én el-mennyek*. Mint ha azt mondotta-vólna: Tudom, hogy kedvetek-ellen vagyon el-menetelem: de; mivelhogy hasznosnak tudom, el nem-mulatom, sem el nem halasztom. mert, ha el-megyek, a' Sz. Lelket el-küldöm; ki néktek nagy hasznotokra lészen. Az-okáért, rend-szerént elő-számlálta a' miket chelekedendő vólt a' Sz. Lélek: mellyeket e' mostani Predikatzióban meg-is magyarázok.

I. Meg-mondom, Miért kellett a' Kristusnak el-menni, hogy a' Sz. Lélek el-jöne.
II. Meg-magyarázom, Miért kellett a' Sz. Léleknek e' világra jöni.
III. Meg-mondom, Mi légyen a' Sz. Lélek tiszti.

[a] Luc. 9. 55
[b] Mat. 20. 22
[c] Mat. 16. 23
[d] Luc. 22. 24
[e] Luc. 12. 32

A

ELSŐ RÉSZE.

Mint-hogy azt mondja Urunk a'mai Evangéliomban, hogy, *Ha ő el-nem mégyen, nem jöhet a' Vigasztaló*: azt kérdhetné valaki: Miért kellett a'Krisztusnak a' végét el-mennie, hogy a Sz. Lelket el-küldhesse? Melyre én azt felelem, Szent Ágoston-nal [1], Hogy, nem azért, hogy a' Szent Lélek, a' Krisztus el-menetele előtt el nem jöhetett-volna. Mert a' Krisztus, úgy mint Isten, küldötte a' Szent Lelket, úgy pedig mindenütt jelen volt, és mindeneket bé-töltött: Emberségé-szerént pedig, a' Sz. Lélekről fogantatott; és úgy, jelen-voltával meg nem szomoríthatta. sőt, akár-hol lőtt-volna-is a' Krisztus embersége-szerént, el-küldhette-volna a' Sz. Lelket. Mindazáltal, az Isten bölcsesége azt rendelte, hogy a' Szent Lélek el ne küldetnék, míg nem a' Krisztus mennyekbe menne; és a' Szent Háromság-béli személyek, minnyájan részesek lennének az ember üdvösségének meg-szerzésében: az Atya, el-küldvén a' Fiát, és az embereket hozzája vonván. mert *Senki a' Krisztushoz nem mehetett, ha az Atya, a' ki őtet küldötte, nem vonta* [2]: a' Fiú, tanítván példájával, és beszédével; és meg-szabadítván halálával az embereket: a' Szent Lélek pedig, sok jeles ajándékival meg-ajándékozván, és tökélletesekké tévén őket. A' Krisztus azért, el-végezvén dolgát, el-ment, hogy a' Szent Lélekneк helyt adna; és az-is el-járna hivatalyában.

B

Ennek pedig, az Isten bölcs rendelésének, Egy-nehány jeles Okait adgyák a' Sz. Atyák: Első, az: Mert igen illett a' Sz. Lélekhez, hogy a' Krisztusnak el-menetele után jöne e' világra; és azzal nyilván meg-bizonyitaná Istenségét: mert a' Krisztus, láthatandó-képpen el-távozván; a' Sz. Lélek pedig, láthatandó-képpen az Apostolokra fel-szálván, a' chodákat, mellyek a' Hivek által lőttek, néki-is tulajdonitották, és hatalmas Isteni erejét nyilvábban meg-ismérték. Arany-szája Sz. János [3], *Macedónius Eretnek ellen*, ki a' Krisztust Istennek valván, a' Sz. Lélek Istenségét tagadta, az Urunk mondásából imigyen okoskodik: Ha az Urunk el-menetele hasznos volt, azért hogy különben a' Sz. Lélek el nem jött-volna: következik, hogy a' Sz. Lélek hasonlóképen volt: mert egyéb-képpen, a' Krisztus el-menetele nem hasznos, hanem káros lőtt-volna. mert, az Isten-helyett chak teremtett-állat jövén, mit használhatott-volna? fő-képpen, mint-hogy a' Krisztus embersége-is, az Istenséggel-való eggyesüléssért olly hasznos volt, hogy semmi puszta teremtett-állat hasonló hozzája nem találtatott. Az-okáért, ha a' Krisztus el-menetele, a' Sz. Lélek el-jövetelére volt hasznos, a' Sz. Léleknek igaz Istennek kellett lenni, és hasonlónak a' Krisztushoz, ki igaz Isten. Második Oka, ennek az Isten bölcs rendelésének, az: Ha a' Krisztus jelen lőtt-volna a' Sz. Lélek jövetele-kor, az ő küldésére nem a' Krisztusnak tulajdonitották-volna; hanem azt gondolták-volna, hogy egyedül az Atya küldötte a' Krisztusért: de mint-hogy a' Krisztus el-ment, és az után jött-el a' Sz. Lélek, könnyebben el-hihették, hogy az Atyával-együtt küldötte őtet. Harmadik, az: Mert a' Szent Lélek azért jött, hogy az Apostolokat minden igasságra meg-tanitaná, és e' világ Mesterivé tenné: mellyet-végre ez vitén, az Apostolok el-oszlottak a' széles világra. A' meddig pedig a' Krisztus velek volt, el nem kellett az Apostoloknak tőle szakadni, hanem predikállását kellett hallaniok, és chodá-tételit látniok, hogy mindenekről bizonyságot tehetnének: halván pedig, és látván a' mi szükséges volt, azt közleniek kellett az egész világgal, melly a' Krisztus jelen-létében nem lehetett. Negyedik Oka, az: Mert az Apostoloknak, a' Sz. Lélek el-jövetele-által, igen tökélletesekнek kellett lenniek; és azért méltó volt el-válniok a' Krisztusnak test-béli nyájaskodásától, melyben fölötte igen gyönyörködtek. Mert noha az, szent nyájaskodás volt; mindazáltal jobb volt azt lelkibe változtatni: úgy hogy inkább belső indulattal ragaszkodnának a' Krisztushoz, hogy-sem telti érzékenséggel. Ötödik, az: Hogy az Apostolok, a' Krisztus országát nem e' világból-valónak ítélnék [4]; a' mint az előtt álmodoztak felőle, mind a' Zebedéus fiai [5], s mind az Emmausba-ménő két Tanitvány [6]; sőt közönségesen a' Krisztus Fel-támadása után-is, midőn azt mondották néki [7]: *Uram, ebben az időben állitod-e helyére az Izraél országát?* Melly vélekedést le-tőrtek, midőn, a' Sz. Lélek jövetele után, nem chak Izraelnek szolgáltak, hanem az egész világnak hirdették az Evangéliomot. Hatodik Oka, az: Mint-hogy Urunk nem chak a' föld Ura volt, hanem az egeké-is; és a' földön azért vötte-volt fel a' mi természetünket, hogy azzal kereste üdvösségünket: el-végezvén azért dolgát, inkább illett, hogy az Atyának jobbján ülne, mindeneket igazgatna, hogy-sem az egy Zsidó-ország határában mulatna, és tanitana. Hetedik, az: Mi-képpen hogy a' Sas meg-vonja a' hajtól az eledelt,

[1] Tract. 93. in Joan.
[2] Joan. 6. 44.
[3] Hom. 7. in Epist.
[4] Act. 1. 6.
[5] Marc. 10. 37.
[6] Luc. 24. 21.
[7] Act. 1. 6.

és nagy távol mutattya nékik, hogy a' rópállésre izgassa és tanittsa: azon képpen a' Krisztus az ő láthatatlan testét távul vitte, hogy utánna sietnénk, és azt lelki szeretettel szeretnők: az-okáért, az Oltári-szentségben-is idegen szín-alatt vagyon, hogy elménket sellyebb emellyük, és a' Testet vetvén, lelki eledelt keressünk, az égbe felemelkedvén.

II. RÉSZE.

MEg-értvén miért távozott-el a' Krisztus az Apostoloktól, hogy tudni illik a' Sz. Lelket el-vennék: lássuk az-tis, Miért jött a' Sz. Lélek a' világra; és Mit cselekedett a' Hivekkel? Ezt hogy jobban meg-értsük, azt kell eszünkbe vennünk; hogy Urunk a' Szent Lelket Vigasztalónak, és az Igasság-lelkének nevezi. A' Vigasztaló név *Paracletus*, a' Görög igétől, παρακαλέω, származik. Mert, Előszor: Annyit tészen, mint Szó-szóllo; és Krisztus Urunkhoz illik, kit *Szó-szóllónknak* nevezett Szent János [a]. Nem illik pedig egy-általlyában a' tellyes Sz. Háromsághoz; mert tulajdonképpen az Isten nem Szó-szóllo, mivel ügyünket más-előtt nem forgattya, sem óltalmazza, leg-főbb Biránk és Urunk lévén: a' Sz. Lélek pedig, *Könyörögni* mondatik *érettünk, ki-mondhatatlan fohászkodásokkal*. mert segéti a' mi gyarlóságunkat, és imádkozni tanit bennünket: *mert, a' mit imádkozzunk, a' mint kellene, nem tudgyuk*. De Krisztus Urunk emberségeszerént, igazán Szó-szóllónk az Atyánál: mert esedezik érettünk, engesztelvén az ő Sz. Attyát érdemivel. Másodszor; Annyit tészen, mint Vigasztaló. Melly nevezet, közönséges a' Szent Háromságnak: mert a' Vigasztalást, Sz. Pál az Istennek tulajdonittya [p]; sőt *Minden vigasztalás Istenének* nevezi: miut-hogy az igaz Vigasztalás egyedül az Istentől származik. és, hogy mi valakit vigasztalhassunk, elsőben az Istentől vigasztaltatunk: ki, vigasztalván bennünket, erőt-is ád egyebek vigasztalására. Harmadszor, Annyit tészen, mint Intő [q]. És ez-is közönséges a' tellyes Sz. Háromságnak: mert tulajdona az Istennek, hogy minden jóra intsen és indítson bennünket [r]. Ezért méltán nevezi Urunk a' Sz. Lelket *Paracletus*nak, ki a' háborúságokban vigasztallya, és biztattya a' Híveket, és inti a' Békességes-tűrésre; melly szükséges, hogy, *az Isten akaratyát cselekedvén, el-vegyük az Igéretet* [s]. És nem chak a' Békességes-tűrésre int, hanem minden egyéb jóra-is.

Ebből meg-érthettyük, miért nem nevezteteti a' Sz. Lélek az Ó Testamentomban Vigasztalónak, hanem az *Úr leikének* [t], *Szent Léleknek* [u], *Fő Léleknek* [x]. I. Mert az Ó Törvényt, vér-nélkül, és áldozás-nélkül vötték-bé a' Zsidók; és sem Moyses meg nem öletett a' Törvény hirdetéséért, sem a' Zsidók a' bé-vételéért: a Krisztus Törvényeért pedig, elsőben ő-maga a Krisztus öletett-meg; az-után az Apostolok, és sok egyéb Tanítók; a' kik bé-vötték-is sok háborúságot, kint, és halált szenvedtek érette. a' Vigasztalás pedig ott szükséges, a' hol háboruság vagyon: *Sanguine fundata est Ecclesia, sanguine crevit; Sanguine firmata est, sanguine finis erit*: az-az, Vérrel fundáltatott az Anyaszentegyház, vérrel nevekedett; Vérrel erősödött, és vérrel végezödik-el-is. A' Krisztus vérével fundáltatott, az Apostolokéval nevekedett, számtalan Mártyrokéval erősödött, és a' Keresztyének vérével végezödik-el e' földön, mellyet az Antikrisztus fog ki-ontani. II. Mert a' Törvény, ő-magától senkit meg nem igazitott; a' Meny-ország kapuja bé-zárva volt; nemsak, hanem szolgák állapattya volt [y]; a' Hit ajándéka sem volt ki-terjedve az egész világon, hanem chak az Izraël fiainál találtatott: de, holott már a' Krisztus mindeneket meg-szerzett; Menybe menvén a' Szent Lelket el-küldötte; és *Ajándékokat adott az embereknek* [z]; a' Sz. Lélek Vigasztalónak neveztetik: mert nagy vigasztalásokra vagyon a' Hiveknek, hogy a' bűn meg-bocháttatott, hogy a' Meny-ország kapuja meg-nyittatott, hogy a' szolgai állapat fiúivá változott, és a' Hit világossága az egész világon ki-terjedett. melly Vigasztalásról, jövendölt régenten Isaias [a], úgy mint tökélletes, és igaz vigasztalásról.

A' mi a' Másik nevét illeti a' Sz. Léleknek, tudni illik, hogy Igasságnak lelke, ki minden Igasságra meg-tanit, annak jeles Okai vannak: Első, az: Mert Igaz Vigasztaló. Vannak pedig chalárd Vigasztalók-is; miénkünek ítélték Dávidot az Ammon fiainak fejedelmi, kik azt mondották az ő uroknak Hánonnak [b]: *Látod-e, hogy az atyád tisztességére küldötte hozzád a' vigasztalókat; és nem azért küldötte-e, hogy meg-kémlelné a' Várast, és fel-fordítaná azt?* Vannak tettető Vigasztalók-is, az Orvosok főképpen: kik, hogy a' betegnek atyafiait, vagy magát, időnek-előtte ne keserittsék, azzal vigasztallyák hogy meg-gyógyúl. noha tudgyák hogy halálra vált. Vannak hízelkedő Vigasztalók-is; mint az Anyák, mikor tudgyák hogy a' fiokat meg-ostoroz-

zák az

A
B
a 1. Joh. 2. 1
o Rom. 8. 26.
p 2 Cor.
q Tit. 2. 6.
C
r 2. Cor. 5. 20. 2. Thessal. 2. 15. 16.
s Heb. 10. 36.
t Ps. 61. 2.
u Ps. 50. 13. x Vers. 14. Principalis.
y Gal. 4. 22.
D
z Eph. 4. 8.
a Isa. 40. 1. 2
b 2. Reg. 10. 3

A

zák az Iskolában, hogy nem tudgyák kezekjeket, vagy későn kőtek-fel; azzal vigasztallyák őket, hogy a' Mester egy vetkőcet könnyen meg-engedi. Vannak végezetre nehéz Vigasztalók-is, mint a' jób határi voltak [a], akiket ő *Terhetlők*-nek nevezett: mert hozzánk-való chachogásokkal inkább terheltek, hogy-sem könnyebbítettek. Nem illyen Vigasztaló azért a' Sz. Lélek: hanem igaz Vigasztaló, mint igasságnak Lelke. Másodikoka, az: Mert a' Sz. Lélek-től származott minden Igasság; még az-is, melly a' Pogányokban találtatott, a' természet-szerént-való dolgoknak vizgálásában: mellyekbe'-találásában, igen ész volt *Aristoteles*, *Plinius*, *Galénus*, és egyebek-is; kiknek munkájit a' kereszt'yének javallyák: magokat azonban nagyobb, és böcsülletesb dolgokban foglallyák, mellyek az üdvösségre hasznosbak, és szükségesbek. Harmadik, az: Mert, a' mint Arany-szájú Sz. János mongya [d], az Ó Törvényben, árnyékok és példák voltak: a' Sz. Lélek pedig, a' valóságos, és igaz dolgokat hozta a' világra. Negyedik: Mert ő egyedül az Igaz Lélek, kiben semmi változás nincsen: a' mi lelkeinkben pedig, és az Angyalokban-is vagyon valami változás. Ötödik: Mert a' Szent Lélek, az Isten Fia Lelke: az Isten Fia pedig, az Igasság [e]: és a' Sz. Lélek őtet ismérteti meg az emberekkel, és ő-felőle tészen bizonyságot. Harodik oka, az: Mert, a' mint Arany-szájú Sz. János mongya [f], méltó hogy hidgyünk néki, mint-hogy egyebet Igasságnál nem tanít. Hetedik: Mert erős, és állhatatos: az állhatatosság pedig, Zsidó nyelven, Igasságnak mondatik. Nyólczadik oka, az: Mert nem chakugy vigasztal, mint a' hizelkedők chelekesznek, hanem az Igazat-is meg-mongya, és, a' mint ezután meg-mondom, sok dolgokról meg-dorgállya az embereket.

B

d Hom. 17. in Ioan.

e Ioan 14. 6.

f Hom. 79. in Ioan.

A' mi pedig a' mostani dolgot illeti, Három-féle Igasságra tanít a' Szent Lélek: Első az: A' melly a' példák- és árnyékok-által példázgatott [†], azt nyilván és valóságoson elönkbe adgya. Második: Az igéreteknek bé-tellyesítése; melyről mondotta Isten Dávidnak [g], hogy *Nem szít az ő igaz mondása-szerént*. Harmadik: Az üdvösségre szükséges dolgoknak tudása: melyről Urunk azt mondotta Pilátusnak [h]; hogy ő *Azért jött e' világra, hogy bizonyságot tegyen az Igasságról*. E' Három Igasságot foglallya magában az Evangéliom; és azért nevezi Sz. Pál, *Igasság*-nak [i]. Holott azért a' Sz. Lélek az Evangéliom Mestere, és Tanítója, méltán nevezteretett az Igasság Lelkének, mellyet velünk közől.

† Umbram futurarum Veritas.

g Ps. 88. 34.

h Ioan. 18. 36.

C

i Ephes. 5. 13. Gal. 5. 7.

Mondaná valaki: Miért volt szükséges a' Sz. Lélek el jöverele az Igasságnak tanítására; holott azt a' Krisus már meg-chelekedte-volt, és azért mondotta [k]; *Titeket barátimnak mondottalak, mert mindeneket, mellyeket hallottam az Atyámtól, meg-jelentettem nektek*? Felelet: Mint-hogy Urunk a' mái Evangéliomban azt mondotta [l], *Még sokakat kellene nektek mondanom, de most el nem viselhetitek*: nem egy-általlyában jelentette-meg mindeneket az Apostoloknak, hanem a' mellyek akkor-béli állapattyokhoz illettek és férték: a' többire, a Sz. Lélek tanitotta őket. Így látyuk, hogy az új tanitványok nem foghattyák mind meg egy időben, a' mire őket tanítani akarja a' bölcs Mester; hanem lassan-lassan, és bizonyos renddel adgya azt eleikbe. Ezt chelekedte azután Sz. Péter, a' mint ő-maga jelenti, mondván [m]; *Mint a' most-született gyermekek, álnokság-nélkül értelmes tejet kívánnyatok, hogy az-által növekedgyetek az üdvösségre*. és Sz. Pál-is, mondván [n]: *En-is atyámfiai, nem szólhattam nektek mint lelkieknek, hanem mint testieknek, Mint kisdedeknek a Krisusban, tejet adtam innotok, nem valót eledelt; mert azt nem vehettitek-vala: de még most sem vehettek, mert még testiek vattok*. Kétség-nélkül, ha Krisus Urunk akarta-volna, maga-is mindenekre meg-tanithatta-volna az Apostolokat, és tekélletessé teherre-volna, mint azután a' Sz. Lélek: de azt bizonyos okból nem chelekedte. Mert, mint-hogy Három személyt kellett ismérnünk Egy természetben, vagy állatban, az Evangéliom-által: illendő volt, a' mint ez előtt-is jelentém, hogy némelly dolgok-által a' Sz. Lélek Istensége-is meg-bizonyúlna. Az Atya Isten, az Ó Testamentomban, sok hatalmas dolgokkal bizonyitotta-meg Istení erejét; a' Fiú, az emberi testben, sok chodákkal meg mutatta Istenségét: kívántatott azért, hogy a Sz. Lélek-is azt chelekedné. És meg-is chelekedte. Urunknak Menybe-menetele-után, az Apostolok-által; kiket olly dolgokra-is tanitott, mellyekre a' Krisus nem tanitotta-volt őket: tudni illik, Péterét, hogy az Ó Törvénybéli szokások meg-szűnnek, az eledelekben-való válogatás-felől; midőn mennyei látás-által azt tanúlta, hogy a' mit Isten meg-tisztitott, azt közönségesnek ne mongya [o]. Szent Pál-is a' Sz. Lélektől tanúlta, a' miket irt a' Romaiaknak, és Galatziaiaknak az Isten Választásáról, a' Meg-szabaditó malasztról, az Eredendő bűnről, a' Hitből-való igazúlásról: mert azokat, a' Krisus tanításából nem vette; kinek szóval-való tanitását nem-is hallotta, hanem a' Szent Lélek tanításából. Az Anyaszentegyház-is,

D

k Ioan. 15. 15

l Ioan. 16. 12.

m 1. Pet. 2. 2.

n 1. Cor. 3. 1. 2

o Act. 10. 15

a' mikor

a'miket sok Eretnekek-ellen tanitott, vagy az Irást magyarázván, vagy Hagyományokat rendelvén, a'Sz. Lélektől tanúlta, ki minden Igasságot tanit. Mert nem chak az Apostoloknak ígérteretett, és adatott a' Sz. Lélek; holott Urúnk azt ígérte, hogy örökké vélek marad [p]: az Apostolokat pedig nem kellett mind örökké tanitani, kik kevés esztendő-múlva meg-holtak; hanem az Anyaszentegyházat, kit világ végéig tanit, és minden Igasságra tanit. Melyből nyilván ki-tetszik, hogy az az igaz Anyaszentegyház, a' melly mindenkor meg-maradott, és meg-marad minden Igasságban; melly chak a' Romai Közönséges Anyaszentegyház.

A' mostani Ujitók fejenként vallyák, hogy a' Láthatandó Anyaszentegyház el-tévelyedhetik, sőt hogy el-is tévelyedett. Melly mondás, hogy rövideden meg-mondgyam, a' Sz. Lélek-ellen-valo káromlás: mert az következik belőle; hogy a' Sz. Lélek nem járt-el hivatallyában; és hogy a' Krisztus ígérete bé nem tellyesedett; ki olly Sz. Lelket ígért, ki a' Anyaszentegyházat minden Igasságra tanitaná, és örökké véle maradna. Ezt hogy nyilván meg-értsük, az Ujitók Ellenvetését kell meg-roszálnunk; kik szünetlenül ostromollyák az Igasságot; és imígyen okoskodnak: A' Zsidók *Synagogája* az Istentől meg-vettetett, és el-fogyott: tahát az Anyaszentegyházon-is az történhetik; mivelhogy az Irás, hasonló privilégiomokat tulajdonit nékik, a' mint Moysesből [q], és Dávidból [r] ki-tetszik.

Feleletr: Az Irás a' *Synagogát*, nem az Anyaszentegyházzal véti-egybe, melly akkor nem-is volt; hanem a' bálványozo Pogányokkal. Mert Három jeles dolgot mond a' *Synagogá*ról; mellyekkel meg-előzte ugyan a' Pogányokat, de nem a' Keresztyén Anyaszentegyházat: Elsőben; Az Úr Szekrénye a' *Synagogá*nál volt, melyről az Isten bizonyos feleletet adott a Zsidók kérdezkedésére, és imádságokat kegyelmesen meg-halgatta. Másodszor: A' Tiz-parancholatot, az Isten kő-táblára irván nékia. Harmadszor: Istени tiszteletre, és külső ítéletre-valo Czeremoniákat-is adott néki. A' Pogányoknak pedig, noha néha feleltek az Ördögök a' bálványokból: de gyakorta hamissan, vagy igen homályosson. A' Tiz-parancholat bé volt ugyan szívekbe irva; de a' sok bünökkel chak nem ki-törlötték [s]: Czeremóniájok-is volt, de nem az igaz Isten tiszteletire, hanem az Ördögére: Törvényök pedig, sok hamissággal, és kegyetlenséggel eggyütt. A' Krisztus Anyaszentegyházában pedig, Először; A' Szekrény-helyett, melyből az Isten az Angyalok-által szollott a' Zsidóknak, ő-maga az Isten Fia szóllott az Apostoloknak [t]. Másodszor: Az Anyaszentegyház a' Parancholó Törvény-mellé Malasztot-is vött, mellyel azt bé-tellyesithesse; melly a' *Synagogá*ban nem találtatott: mert, a' mint Sz. János mongya [u], *A' Törvény, Moyses-által adatott: a' Malaszt és az Igasság, a' JESUS Krisztus-által lött.* Melly mondásban, Három külömbség vagyon: 1. A' Törvény- és Malaszt-között; mint a'test- és a' lélek-, a' bötü- és a' lelki értelem-között. A' test chak terhel, ha a' lélek nem élteti; *a' bötü meg-öl* [x], ha az elevenitő lélek jelen nem lészen: azon-képpen a' Törvény ő-magában, terhel, nehéz dolgokat parancholván; mellyeket a' Segétő-malaszt-nélkül bé nem tellyesithetünk. 2. A' Krisztus- és Moyses-között; mint az Ur és a' szolga-, a' Törvény-szerző és a' hirdető-között. 3. Az adás- és alkotás-között: mert Moyses nem alkotta vagy szerzette a' Törvényt, hanem az Istentől vötte, és úgy adta a' nép-elibe. mert nem ő volt a' Törvény-szerző, hanem a' Törvény-szerzőnek szolgája [y]: a' Krisztus pedig, mind adta, 's mind alkotta a' Malasztot; mert ő minden Malasztnak kút-feje, *a' kinek tellyes-voltából vöttünk mi mindnyájan* [z]. Harmadszor: Mint-hogy a' *Synagóga* szolgáló volt, nem Aszszony, voltak ugyan Czeremoniái és ítéleti; de chak félelmet, és szolgálatot jelentettek: az Anyaszentegyház pedig, nem szolgáló, hanem szabados lévén, nem félelemre- és szolgálatra-igazító Czeremoniákkal él, hanem a' Szeretetre- és szabadságra-vezetőkkel: a' mint Sz. Pál, nem chak egyszer jelenti [a]: Sz. Péter-is a' *Synagóga*-béli parancholatokat, *El-viselhetetlen*eknek mongya [b]. Krisztus pedig, *az ő igáját gyönyörüségesnek, terhét* pedig *könyünek* mongya [c]. Ezeket, vagy hogy nem tudgyák az Ujitók, és igen ostobák; vagy, ha tudgyák, és nem akarják vallani, nyilván-valo hitetők, és lélek-vesztők.

Erről jeles példát olvasunk a' Sz. Irásban [f]: tudni illik, hogy Salomon két Rézoszlopot állatott-fel a' Templom tornáczában; a' jobb-kézre-valót, *Iáchin*nak nevezte; a' bal-kéz-felől-valót pedig, *Bóaz*nak: mellyekkel kivánságát jelentette, és némünő-képpen jövendölte a' Templom erősségét, és győzhetetlen meg-maradását; a' mint *Abulensis* [g], *Ribéra* [h], és egyéb tudós emberek-is magyarázzák. *Iachin*, annyit tészen mint *Igazitás* [i], vagy Igyengetés; és példázta az Istennek igazgató birodalmát, mellyel akkor a' Zsidókat, és azoknak Templomát nagy bölchen igazgatta. *Bóaz*

A annyit tészen mint *Erősség* †; és példázta az el-rendelt dolgoknak erős végbe-vitelét. E' két Oszlopnak fel-állításával azért, vallotta Salomon az Istenben a' kétdologc.; magának pedig, és az Izraël Királyinak, mint igen szükséges dolgokat., kivánta. De mint-hogy *Mindenek példákban történtek* az Ó Testamentomban.; *megiratattanak pedig a' mi intésünkre* ‡: azt-is példázták azok az Oszlopok, hogy a' Krisztus Anyaszentegyháza igaz, vagy igyenes, és erős lészen, mint az oszlop szokot lenni: úgy hogy, semmi hamisságnak horgassága, vagy görbesége., ő-benne nem találtatik; és a' melly Igasságban egyszer fundáltatott, abban változás-nélkül álhatatosan meg-marad. Innet nevezte Szent Pál § az Anyaszentegyházat., az *Igasság oszlopának, és Erős tanuságának*. Mint-ha azt mondotta vólna.: A' Salomon Temploma előtt-valo oszlopok, példák vóltak; el-múltak, és hamuvá lőttek: De az Isten Anyaszentegyháza, Oszlop és Erősség *Jachin* és *Booz*. mert Igyenes Igasság, mint az oszlop; és azt példázta *Jachin*: és Erős Igasság; és azt példázta *Booz*: úgy hogy, chak egy szőrszálnyira sem hajolhat-el az Igasságuk igyenes útáról, és semmi okon el nem álhat az Igasságnak erős valiásáról.

B

Ezt igérte pedig Urunk a' mái Evangéliomban, mondván ‖: *Mikor el-jő amaz Igasságnak Lelke, meg-tanít titeket minden Igasságra.* ihol a' *Jachin*; az-az, Semmi hamisságnak helye nem lészen ő-benne: mert minden Igasság, minden hamisságot ki-rekeszt. És, mint-hogy az Igasság Lelkét, nem szabott időre igérte ő-maga az Igasság a' Krisztus, hanem azt mondotta ¶; *Kérem az Atyát, és más Vigasztalást ád néktek, hogy örökké veletek maradgyon, az Igasságnak lelkét.* ihol a' *Booz*; az-az, Soha az Igasságról el nem távozik: mert az Igasság Lelke őrökké véle marad. Melly dolog, valóban nagy vigasztalásra lehet a' Híveknek, kik a' Keresztyén Anyaszentegyház tanitását követik: bizonyosok lévén., hogy az egy üdvözitő Igasságot követik, és a' sok chavargó vélekedések-között bátorságosan járhatnak. A' Pártos atyafiak pedig, nem látom mint lehessenek bátorságosok Vallásokban: mert; ha az ő *Ecclesiajok*, magok Vallása-szerént, tévelygésbe eshetik, nem hihetnek bátorságosan néki. és szintén úgy vagyon dolgok, mint a' kik, a' szél-vész-között a' tengeren, kormányos nélkül járnak; kik minden órában utólsó veszedelmet várnak fejőkre. De erről, a' következendő két Predikatzióban-is lészen beszédünk: most látluk a' Sz. Léleknek más Tisztit-is, és mint viseli abban magát.

C

III. RÉSZE.

NE véllye senki, hogy a' Szent Lélek chak vigasztallya, és tanittya az embereket, mellyet az emberek könnyen bé-vennének, mert ninchen semmi nehezség benne: máft-is mond Urunk felőle, mellyet nem igen kedvell e' Világ; tudni illik, hogy *Meg feddi a' világot a' bűnről, és az igasságról, és az ítéletről.* Ezt hogy jobban meg-értsétsük, azt kell észünkbe vennünk, hogy Urunk a' *Feddésen*, nem chak akármi dorgálást értett, hanem, a' mellyel eggyütt-jár a' bizonyitás: mint mikor Urunk azt mondotta a' Zsidóknak ††: *Ki fedd-meg engem a' Bűnről?* az-az, Kichoda bizonyit reám valami Bűnt? mert bizonyitás-nélkül, chak egy-általlyában, sokszor feddették őtet a' Zsidók. és ugyan akkor-is azt mondották néki ‡‡: *Nem-de jól mondyuk-e mi, hogy Samaritánus vagy te, és Ördögöd vagyon?* de azt reája nem bizonyithatták, mert nem volt igaz.

†† Ioan. 8. 46.

‡‡ Ver. 48.

D Továbbá, azt-is észünkbe kell vennünk, hogy a' *Meg-feddés*, nem szintén annyit tészen, mint az El-hitetés: mert a' Meg-feddés †, vagy meg-bizonyitás, akkor vagyon, midőn ellenségünket úgy meg-szorittyuk, és úgy reája rakjuk a' panaszt, hogy jó módgyával meg nem felelhet, sem magát nem oltalmazhattya vagy mentheti, noha minden-felé kapdos, mint a' vízbe-halo ember. Az El-hitetés † pedig akkor vagyon, midőn ellenségünket a' mi ítéletünkre hajtyuk, el-hagyatván véle előbbi vélekedését. És ennek eggyike, a' másik-nélkül meg-lehet: mert Sz. István, a' Zsidókat meg-fedvén., nyilván meg-győzte őket; és, a' mit ellenek-mondott, meg-is bizonyitotta; úgy hogy *nyilvan állhattak ellene a' bölcseségnek, és a' Léleknek a' ki szóllott ő-általa, és ő-benne* §§: de mindazáltal meg nem térítette őket, sem el nem vonta az ő gonosz vélekedésőktől. Hasonló-képpen az Apostolok-is, meg-győztek a' hitetleneket; mert Urunk, a' mint igérte ¶¶, *Olly szájat és bölcseséget adott nékik, melynek ellene nem állhattak, sem nem mondhattak minden ellenségök*: de mindazáltal nem mindeneket térítettek az igaz Hitre, sem mindenekkel hagyatták-el az Istentelenséget, mert a' Hitnek, minch mi-bennünk fogyatkozása, a' mi akaratunk nélkül: de mi akaratunk-ellen-is meg győzettethetünk. Erről, naponk'nt-valo példáink vannak: mert a' Tévelygőket, úgy meg-győzik a' Hi-

† Confutatio.

‡ Feddődés.

§§ Act. 6. 10.

¶¶ Luc. 21. 15.

vek, hogy egy szót sem tudnak felelni; de mindazáltal, kevesen hadgyák-el tévelygésöket. És azont mondhattyuk a' gonosz életü emberek-felöl-is; kiket az igaz Tanítók úgy meg-győznek, hogy tellyességgel meg-némittyák öket, és semmivel nem menthetik magokat; de nem gondolnak vele, hanem mindazáltal meg-maradnak a' gonoságban.

A

De Miről feddette-meg a' Világot a' Szent Lélek? és Mit bizonyított reája, vagy miben győzte-meg? Felelet.: Három dologról feddette-meg; a' Bűnről, az Igasságról, az Itéletről. Melyből ki-tetszik, hogy a' Szent Lélek, Krisztus Urunknak tiszte it magára vállalta: mivelhogy Urunk-is azon dolgokról feddette-meg e' Világot, tudni illik, a' Hitetlenségnek bűnéről, midön azt mondotta [1]: *Ha nem hiszitek hogy én vagyok, meg-haltok a' ti bűnötökben.* Az Igasságról; midön azt mondotta [2]: *Ojátok magatokat, hogy igasságtokat ne cselekedgyétek az emberek-előtt hogy láttassatok: mert egyébképpen, jutalmotok nem lészen a' ti Atyátoknál.* és [3]: *Ha felyébb nem bővelkedik a' ti igasságtok az Irás-tudóknál és Farisaeusoknál, bé nem mentek Mennyeknek országába.* és [4]: *Ti vattok, a' kik magatokat igazzátyátok az emberek-előtt: az Isten pedig tudgya a' ti szíveiteket. mert, a' mi az emberek-előtt nagy, útálatosság az Isten-előtt.* Az Itéletről pedig; midön azt mondotta [5]: *Ne itéllyetek, hogy ne itéltessetek.* és [6]: *Ne itéllyetek sz. in-szerint, hanem igaz itéletet itéllyetek.* De tekintsük-meg, mi módon feddette-meg a' Sz. Lélek a' Világot, a' meg-mondott Három dologról: mert abból nem kevés haszmot vehetünk, életünknek meg-jobbitásá-ra.

1 Ioan. 8. 24.
2 Matt. 6. 1.
3 Matt. 5. 20.
4 Luc. 16. 15.

B

A' mi az Elsőt illeti; Azért mondatik a' Szent Lélek a' Világot meg-feddeni a' Bűnről: mert a' Világ azt állotta, hogy vétek-nélkül vagyon; a' Sz. Lélek pedig reá bizonyította, hogy bűnben vagyon. és Urunk a' Bűnt-is ki-fejezte, mondván: *Mert nem hittek én-bennem.* Mint-ha azt mondotta-volna: Nyilván meg-bizonyittya, hogy, valakik én-bennem nem hisznek, bűnben vannak. mert a' kiben ninch a' Krisztus hite, az nyilván bűnben vagyon.: mivelhogy minden ember bűnben fogantatik és születik, az-után pedig maga-is bűnt cselekeszik; sőt mind-untalan a' bűnt bűnnel töltegya: az-okáért, ha ki nem szabadúl, a' bűnben marad. A' Bűnből pedig, senki külömben ki nem szabadúl, hanem a' Krisztus Hite-által, vagy a' Krisztusban-való Hit-által; a' mint Urunk nyilván mondotta [7]: *Ha nem hiszitek hogy én vagyok, meg-haltok a' ti bűnötökben.* és [8]: *Nem küldötte Isten az ő Fiát a' világra, hogy itéllje a' Világot, hanem hogy üdvözüljön a' Világ ő-általa. A' ki hiszen ő-benne, meg nem itéltetik: a' ki pedig nem hiszen, már meg-itéltetett: mert nem hiszen az Isten egyetlen-egy-szülött Fiának nevében.*

7 Ioan. 8. 24.
8 Ioan. 3. 17.

C

az-az, a' ki nem hiszen, magában hordozza a' kárhozatnak okát, tudni illik a' Bűnt, melyből meg nem szabadúl, mert nem hiszen az Isten Fiában.. melly Hit, olly orvossága a' Bűnnek, hogy a' nélkül senki Bűneinek bochánattyát meg nem nyerheti. A' ki valami halálos betegségben vagyon., és annak az eggyetlen-egy orvosságnak, mellyel meg kellene gyógyúlni, szerét nem tészi, nyilván-való dolog hogy meg kell halni; azért, hogy ninchen a' meg-gyógyúlásra való szükséges orvossága: hasonlóképpen, a' ki a' Bűnből ki nem gyógyul a' Krisztus Hitivel, annak el kell abban veszni. Meg-feddette azért a' Szent Lélek a' Világot., a' Bűnről; nem szóval, hanem cselekedettel; az Apostolok-, és egyéb Hivek-által, kiket bé-töltött ajándékival. Mert a' Világi emberek, látván a' mit az Apostolok cselekedtek a' Szent Lélek erejével; hogy, tudatlanok lévén., sok-féle nyelveken szóllottak, betegeket gyógyítottak, halottakat támasztottak-fel: kétellették meg kellett vallaniok, hogy a' Krisztus, a' kinek nevében azokat cselekedték, a' Világnak igaz Meg-váltója.; a' mint azok predikállották: és hogy ők az ő Bűnökben meg-maradnak, ha a' Krisztusban nem hiszenek. Ezt, nyilván tudgyuk, hogy Sz. Péter idejében meg-történt: mert sokan., halván az ő predikállását, és látván choda-tételit., meg-keseredtek szívökben; és azt mondották Péternek, 's a' több Apostoloknak [9]: *Mit cselekedgyünk atyánkfiai férfiak?* Péter pedig monda nékik: *Penitentziát tartsatok, és mindenitek keresztelteszsék-meg a' JESUS Krisztus nevében bűneitekre bochánattyára.*

D

9 Act. 2. 37.

Másonszor: Meg-feddi a' Sz. Lélek a' Világot, az Igasságról: mert, holott a' Világ azt állotta, hogy tulajdon-maga igasságával igaz, és más Igasság-nélkül nem szükölködik: meg-bizonyította, hogy valóságos-képpen Igaz nem lehet hanem a' Krisztustól származott Igasság-által. Melyet Urunk imigyen jelentett: *Mert az Atyához megyek, és azt nem látjátok engem.* Krisztus Urunk gyakorta nevezte az ő Halálát az *Atyához-való menetelnek*: jelentvén, hogy az ő Halálával engeszteli-meg nékünk az Istent; és az által bé-hozta-meg minket vélé; az Istent mi Atyánkká-tévén, és minket az Ellé fogadott-fiaivá, és a Mennyei boldogság örökösivé. Az Urunk mondását azért, imigyen érthettyük:

A

Még kell e' Világnak bizonyítani az én Igasságomat, *mert én az Atyához megyek*: az-az, mert én Halálommal, a' Világot meg-békéltetem az Istennel, és az Isten hainak méltóságára viszem. És mint-hogy azt-is mondotta; *És már nem láttok engem*: azt jelentette, hogy nem szükség néki többé e' Világra jöni, és halált szenvedni; mert egy halálával az Igasságot végbe vitte, mind az-előtt-, 's mind az-után-valókére-; Sz. Pálnak ama mondása-szerént [c]: *Kinek nem szükség minden-nap áldozni, mert egyszer cselekedte azt, önnön-magát meg-áldozván.* és [d]; *A' tulajdon-maga Vére-által ment-be egyszer a' Szent helyre.*

[c] Hebr. 7. 27.
[d] Ibid. 9. 12.

Továbbá; meg-feddette a' Szent Lélek a' Világot, a' Krisztus Igasságáról-is; kit e' Világ bűnösnek tartott, és mint Bűnöst kárhoztatott. És, mint-hogy a' Krisztust, emberi módon-való nyájaskodásából ítélte e' Világ bűnösnek, látván az ő testi gyarlóságát; azért mondotta a' Krisztus, hogy *az Atyához mégyek*. Mint-ha azt mondotta-volna: Az én Menybe-menetelem okot ad arra, hogy a' Világ meg-változtassa ítéletit felőlem. mert nyilván meg-mutattya, hogy nem chak gyarló ember az, a' ki maga erejével mennyekbe mégyen, hanem hatalmas Isten-is. De, mivelhogy az Igasság nem-feddésre-, hanem dicséretre-méltó: az Igasságon, melyről a' Szent Lélek meg-feddi e' Világot, nem ok-nélkül érthettyük a' Zsidók hamis, és kép-mutatás-béli Igasságát: kik azt tették, hogy a' Krisztust, a' Törvény meg-szegéséért ítélték halálra, és azért [e] feszítették-fel, midőn Pilátus-előtt azt mondották [f]: *Nékünk Törvényünk vagyon, és a' törvény-szerént meg kell halni, mert Istent szidta tette magát.* és [g]; *Ők nem mentek-be a' Tanátsházba, hogy meg ne fertéztetnének, hanem hogy meg-ennék a' Húsvétet.* sőt azt-is mondották [h]: *Ne az innep-napon, hogy ne-talán támadás ne légyen a' nép-között.* Mindenütt pedig rakvák voltak hamisággal: mert a' Pilátus kezébe irégységből adták; hamis tanúkkal vádolták; a' Bírót fenyegetésel meg-rettentették; lúdáit, és az Őrizőket-is pénzel meg-chalták; és inkább tartottak attól, hogy a' Romaiak el ne foglallyák Országjokat, hogy-sem attól, hogy hamisságokért ki-rekeszti őket Isten az örök boldogságból, és pokolra veti.

e Ioan. 19. 7.
f Ioan. 18. 28.
g Matth. 26. 5.

B

C

Harmadszor: Meg-feddi a' Szent Lélek a' Világot, az Ítéletről: mert a' Világ maga-felől azt állította, hogy ő nincs az Ördög hatalmában: de a' Sz. Lélek meg-bizonyította, hogy igen-is abban vagyon-; és különbben meg sem szabadúlhat-, hanem az Ítélet-által, melyet az Ördög-ellen tőtt a' Krisztus. Az-okáért, *Meg-feddeni*, vagy meg-győzni *a' Világot az Ítéletről*, annyit tészen-, mint Meg-mutatni, és meg-bizonyítani, hogy a' Krisztus Ítélő-bírájok a' hóltaknak és eleveneknek. mivelhogy [k] *Mindnyájunknak meg kell jelennünk a' Krisztus Ítélő-széke-előtt, hogy el-vegye ki-ki a' testnek tulajdonit a' mint cselekedett, vagy jót, vagy gonoszt.* Okát adgya pedig Urunk ennek, mondván: *Mert a' Világ Fejedelme már meg-ítéltetett*; tudni illik az Ördög, ki az embereken a' Bűnért birodalmat vőtt: de a' Krisztus-által meg-sententziáztatott, és birodalmától meg-fosztatott. Az-okáért, a' rabságban-lévő emberek, a' meg-szabadító Krisztus birodalmába jutottak, és ő fogja őket meg-ítélni. Erről emlékezik Sz. Pál, mondván [l]: *Az Isten meg-szabadított minket a' setétség hatalmából, és által-vitt az ő szerelmes Fiának országába; kiben váltságunk vagyon az ő Vére-által, a' Bűneinknek bocsánatja.*

k 2. Cor. 5. 10.
l Col. 1. 13.

Továbbá, meg-feddette a' Szent Lélek a' Világot, az Ítéletről; a' végre, hogy meg-ismérje az ő ítéletit, az-az, kárhoztatását; látván, hogy a' Fejedelmével-együtt a' kárhozatba esett; mivelhogy a' Világ Fejedelme az Ördög, már meg-ítéltetett. Holott azt vedd eszedbe, hogy nem a' Világról, hanem a' Világ Fejedelméről mondatik, hogy *Már meg-ítéltetett*: mert bizonyos volt, hogy már akkor az Ördög meg-győzettetett, és kárhozatba esett-volt; a' Világ pedig, még el nem kárhozott-volt, hanem el-kárhozandó-volt. mert a' míg élt, még reménsége lehetett a' kegyelem-felől. Továbbá: mert a' Világ különben nem ismérhette az ő kárhozattyát, hanem az ő Fejedelmének kárhozattyában. Annak-előtte, mert nagyobb diadalom-volt a' Világ Fejedelmét meg-győzni, hogy-sem a' Világot. Úgy chelekedett azért Krisztus Urunk, mint a' diadalmas Hadnagyok és vitézek: mert, ha a' Fő Hadnagy az ellenség pártyáról el-esik, és azt az ő vitézi észökbe nem vészik, a' mint gyakorta történik: a' győzedelmesek, a' meg-esett Hadnagy fejét kopiára fel-tészik, és az ellenségnek meg-mutattyák; hogy látván Hadnagyoknak halálát, meg-rémülljön; és meg-adgya magát, vagy el-fusson. Úgy chelekedtek a' Zsidók, Judit idejében, a' Holofernes fejével [k]; és a' Makabéusok idejében, a' Nikánor fejével [l].

k Judith. 14. 7.
l 2. Mach. 15. 31.

D

Hogy pedig e' Világ bizonyosson meg-tudná, hogy az ő Fejedelme meg-győzettetett, abból történt, hogy látta az Ördögnek erőtlen-voltát; és, hogy nem állhat ellene a' Krisztusnak, 's az ő Tanítványinak: kik, a' Krisztus nevének erejével, az Ör-

dőgőt az emberekből ki-fizték; és őtet a' Szent Keresztt jelével, a' bálványokban úgy meg-némitották, hogy senkinek feleletet ne adhatna. *Diocletianus* Chászárnak, ki a' Krisztus Hiveit iszonyu-képpen öldőzte, az *Apollo* bálványa maga erőtlenségét nyilván meg-vallotta: mert mikor a' Chászár meg-kérdette-vólna tőle; Miért nem adna feleletet a' tőle-kérdezkedőknek; vagy, ha adna-is, merő hazugságot szóllana? azt felelte, a' mint *Eusebius* irja [m], hogy a' Keresztyének-miatt nem mondhat igazán jövendőt, a' vagy nem jövendölhet igazán. mellyet ő-magától *Diocletianus*tól értett a' Nagy *Constantinus* Chászár. A' Hittől-szakatt *Julianus* Chászár-is, midőn a' *Delphi Apollo*tól jövendölest kivánt-vólna, azt felelte néki; hogy nem jövendölhet a' Sz. *Babylas* Mártyr teste-miatt, melly ott jelen vólt. Az-okáért, kételenségből el-vitette azonnét *Julianus* a' Keresztyénekkel; a' mint *Theodoretus* irja [n]. És ezt vetették a' régi Doktorok, és Szent Atyák a' Pogányok-elébe, úgy-mint *Origenes*, *Tertullianus*, *Lactantius*, Szent *Justinus*, Szent *Athanasius*, Szent *Cyprianus*; és bé-dugták szájokat: és ezzel, némellyek a' Krisztus Hitire tértek. A' többi-kőzőtt, szép históriát olvasunk Sz. *Cyprianus* Mártyrról [o]; ki elsőben, varázló bűbájos vólt. és midőn ő egy Keresztyén Szűzet *Justinát*, kit némelly illő igen meg-szeretett-vólt, bűbájosságával a' bujaságra akart-vólna hajtani, az Ördőgtől tanátsot kérdett, Mi módon vihetné azt végbe? Kinek az Ördőg azt felelte; hogy semmi mesterséggel azokat meg nem győzheti, a' kik a' Krisztust valóban tisztelik. Melly feleletrel igen fel-indúlt *Cyprianus*, és bánni kezdette előbbi életét, és el-hagyván a' bűbájolást, tellyes szívvel a' Krisztus Urunk Hitire tért; és a' Szűzzel-eggyűtt, dicsőséges Mártyromságot-is szenvedett.

Végezette, meg-feddette a' Sz. Lélek a' Világot az Ítéletről; mellyel a' Zidó Papi-fejedelmek, és Irás-túdók, hamisan azt ítélték a' Krisztus-felől, hogy *Halálra méltó* [p]. Melly hamis ítéletből, az Isten igen jó ítéletet hozott-ki, mellyel a' Világ Fejedelmét meg-ítélte, és kárhoztatta, hogy az ő ártatlan Fiára merte kezét vetni; és a' kinn semmi birodalma nem vólt, azt meg-ölette. Az-is hamis ítélet vólt; hogy a' hitetlen Zidók azt ítélték a' Krisztus-felől, hogy az Ördőggel czimborál; és *Az Ördőgök Fejedelme-által űzi az ördőgöket* [q]. és midőn azt mondották [r]; *Nem-e jól mondyuk-e mi, hogy Ördőgöd vagyon?* és [s]; *Ördőge vagyon, és eszetlenkedik; miért halgattyátok őtet?* Ezeket pedig mind hamis ítéleteknek mutatta a' Sz. Lélek: mert, mi módon győzhette-vólna meg az Ördőgöt a' Krisztus, ha minden Bűntől szabados nem lőtt-vólna, és az Ördőgnél nagyobb ereje nem lőtt-vólna?

Most-is ez a' Szent Lélek tiszti, hogy fedgye a' Világot, vagy a' Világ fiait; noha sokan nem akarják hallani. Feddi úgyan a' Bűnről; melly úgy el-hatalmasodott e' mi nyomorúlt időnkben, hogy nem ok-nélkül mondhatnók sokaknak, a' mit Szent Pál mondott a' Korintusiaknak [t]; *Tellyességgel olly Bűnök hallattatnak közőttetek, minémének még a' Pogányok közőtt sem találtatnak*: tudni illik, Istení káromlások, gyűlölségek, vérontások, hamis kereskedések, álnokságok, szemtelenségek, paráznaságok. Oh, ki sokakról mondhatnók Sz. Pállal [u]; *Vallyák hogy ismérik az Istent, cselekedetőkkel pedig tagadgyák! mivelhogy útálatosok, hitetlenek, és minden cselekedetre rosszaknak*, és [x]; *A' jó lelkiismeretet meg-vetvén, a' Hit hajójából ki-eséssek*. Mert, ha jól meg-tekintyük sokaknak magok-viselését, könnyen eszünkbe vehettyük, hogy, vagy semmit nem hisznek; vagy, ha valamit hisznek-is, azt bizony nem eleven hittel hiszik, hogy az Isten őrők bűntetésel bűntéti a' Bűnt; vagy hogy mindeneket lát; és nem kedvelli, hanem gyűlöli a' gonoszságot: mert az útálatos, és haszontalan emberek, *mint a' vizet iszszák a' hamisságot* [y]. *Órákig midőn gonoszúl cselekesznek, és vigadnak az igen gonosz dolgokban* [z]. sőt úgyan *dicsekednek a' gonoszságban, a' kik hatalmasok a hamisságban* [a].

Az Igasságról pedig, és az Ítéletről-is, feddi a' Sz. Lélek a' világot, azon okokból, mellyeket Urunk a' mai Evangeliomban mondott: *Mert az Atyához megyek*. és; *Mert a' Világ Fejedelme meg-ítéltetett*. Holott azt vedd eszedbe, hogy az emberek, fő-képpen Két dologgal szokták magokat menteni midőn a' Bűnről dorgáltatnak: tudni illik, az emberi gyarlósággal, és az Ördőg hatalmasságával. Az Első-ellen azt mongya Urunk; *Mert az Atyához megyek*. mint-ha azt mondaná: Én már minden gyarlóságot meggyógyitottam, mert, a' mint Isaias mongya [b]; *Bizonyára a' mi betegségünket ő viselte*: a' Bűn miatt meg-sebesedett természetet meg-orvosoltam. mert ő vólt *az Istennek Báránya, ki elveszte a' világ bűnét* [c]. Az-okáért, senkinek azzal mentsége nem lehet, hané, minnyájan azt mondhattyuk Sz. Pállal [d]; *Mindeneket meg-cselekedtem az-által, a' ki engem meg-erősit*. A' Másik ellen, azt mongya Urunk: *Mert a' Világ Fejedelme már meg-ítéltetett*. Mint-ha azt mondaná: Úgy vagyon, hogy az *Ördőg, mint az ordító oroszlány, körül jár, kit elnyelljen* [e]: *de győzedelmeskedtél Isten a' Juda nemzetségéből-valo Oroszlány* [f]. úgy vagyon, hogy *az Erős ütés-*

[m] Lib. 2. de Vita Constant. cap. 49. 50.
[n] Lib. 3. c. 9.
[o] In Breviario Rom. 26. Sept.
[p] Mat. 26. 66.
[q] Mat. 12. 24.
[r] Ioan. 8. 48.
[s] Luc. 10. 20.
[t] 1. Cor. 5. 1.
[u] Tit. 1. 16.
[x] 1. Tim. 1. 19.
[y] Iob. 15. 16.
[z] Prov. 2. 14.
[a] Ps. 51. 1.
[b] Es. 53. 4.
[c] Ioan. 1. 29.
[d] Phil. 4. 13.
[e] 1. Pet. 5. 8.
[f] Apoc. 5. 5.

A

sok-ideig őrizze pitvarát, és békeségben vélünk a' miket bír: de, mint-hogy *Erősb jött reá, meg-győzte őtet, és minden fegyverit, a' mellyekben bizott, el-vőtte* g, és így bé-tellyesedett a' mit Dávid jövendőlt h: *Az Aſpison és Baſiliskuſon járſz, és az Oroſzlányt 's a' Sárkányt meg-tapodod.* Mert, noha az Ördög álnok vólt, mint az Aſpis; mérges, mint a' Baſiliskus; erős, mint az Oroſzlány; vér-szopó, mint a' Sárkány: mindazáltal a' Krisſtus, az ő szent Halálával meg-győzte, és meg-szégyenítette: és úgy meg-kőtőzte, hogy senkinek ne ártthaſson, hanem chak annak, a' ki vakmerő-képpen hozzája járul. Azért írja Szent János i; hogy *Egy Angyalt látott le-szállani Mennyből, a' mélységnek kúlcha és nagy lancz lévén kezében: és meg-ragadá a' Sárkányt, a' régi Kígyót, mely az Ördög, és a' Sátán; és meg-kőtőzé azt ezer eſztendeig, és veté azt a' mélységbe, és bé-zárlá, és pecsétet vete reá, hogy többé el ne kitheſſe a' nemzetségeket, míg bé-telnek az ezer eſztendők.* Az Angyalon, kőzönséges-képpen a' magyarázó Doktorok, a' Krisſtust értik, kinek hatalmában vagyon a' Mélység kúlcha, és kőnnyen meg-kőtőzheti a' Setétség Fejedelmét. Az Ezer eſztendőn pedig, értik az Antikrisſtus el-jövetelé-ig-valo időt: mert akkor meg-óldoztatik, a' mint ugyan-ottan mongya Szent János, egy kevés-ideig, az-az, Negyed-fél eſzendeig. Ebből pedig mi azt tanúllyuk, hogy a' meg-kőtőzőtt Ördöghöz ne járúllyunk: hanem, a' Szent Lélek tanitását követvén, a' Bűnt el-kerűlyők; az Igaſságot meg-óltalmazzuk; és az Ítéletről el ne feletkezzűnk, hanem azt mindenkor elménkben forgaſſuk. és úgy kéſzűllyünk hozzája, hogy, mikor a' Krisſtus Ítélő-ſzéke-elébe állunk, ama' kegyes ſententziát halhaſſuk tőle k: *Jőjetek-el, én Atyámnak áldottai, bírjátok a' nektek-kéſzítetett Országot:* mellyet engedgyen minnyájúnknak a' Főlséges mindenható Iſten, az ő áldott Szent Fiának érdemiért. Amen.

B

i Apoc. 20. 1. 2. 3.

k Mat. 25. 34.

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

C

AZ Sz. Irásnak ſok jeles haſznai, és gyűmőlchi-kőzzűl, nem utólsó az, hogy a' bánatos és keſerves ſziveket vígaſztallya, és jó reménséggel biztattya: *mert, Valamik meg-írattak, a' mi tanúságunkra írattak, hogy a' Békeséges-türés által, és az Irások vígaſztalása-által reménségünk légyen* a. Azokról is emlekezik pedig, a' kik egyebeket vígaſztaltak: mint Jóſef, a' báttyait b, a' kik őtet el-adták vólt; Tobiás, a' fogságban-valo attyafiait c, kik ſok nyomoruságot ſzenvedtek; a' Zidók, Akiort d, kit Holofernes igaz-mondásáért halálra ítélt-vólt; Elkana, a' feleségét Annát e, ki magtalan-vóltáu keſergett; a' Zidók, Mártát és Máriát f, kik meg-hólt attyok-fiát a' Lázárt ſiratták; és egyebek egyebeket. De némellyek e' dologban, az Iſtentől kiváltképpen-valo nagy ajándékot vőttek; mint Iſaias, ki azt mongya g: *Az Úr adott nékem tudós nyelvet, hogy tudgyam azt igével támogatni a' ki meg-fáradott*: és Jób, kiről azt olvaſſuk h; hogy *a' tántorgókat álhatatoſokká tőtték az ő beſzédi, és a' reſzkető térdeket meg-vaſtagította.* De mindeneket főllyűl-haladott, a' mi édes Üdvőzítő Krisſtus Jesusunk: ki azért küldetett e' világra, hogy *meg-vígaſztalná mind a' ſirókat* i. Ezt ſokképpen meg-chelekedte a' Krisſtus. És mivelhogy tudta, hogy az ő Tanitványi, főlőtte igen foguak-keſergeni az ő keſerves halálán: chak ſzintén halála-előtt, ſzép hoſzſzú predikátzióval (melynek eggyik réſze a' mai Evangéliom) ſok-képpen vígaſztalta őket: a' többi-kőzőtt, a' mai Evangéliomban, két Okból: Elsőben, hogy maga-helyett, más Vígaſztalót küld. Másodſzor; hogy annak el jövetele, igen haſznos léſzen; azért, hogy minden Igaſságra meg-tanitando-vólt őket. Melyről én-is ſzólok e' moſtani Predikátzióban.

D

a Rom. 15. 4.
b Gen. 50. 21.
c Tob. 1. 19.
d Judit. 6. 16.
e 1. Reg. 1. 8.
f Luc. 11. 19. 31.
g Iſa. 50. 4.
h Jób. 4. 4.
i Iſa. 61. 2. 3.

I. Meg-mutatom, hogy chak az egy Romai Eccleſia, *az igaz Anyaſzentegyház.*
II. Meg-bizonyitom, hogy az igaz Eccleſia *el nem fogyhat.*
III. Okait adom, miért nem tévelyegheti az igaz Anyaſzentegyház.

ELSŐ RESZE.

TÖrténik, hogy valamelly jámbor Úr, hűv ſzolgaitól; jó gond-viſelő atya, ſzerelmes fiaitól; igaz férjű, kedves feleségétől el-menvén, eſzébe vészi hogy azzal meg-ſzomoritsya ſziveket: az-okáért azon vagyon, hogy meg-vígaſztallya őket; vagy azzal, hogy nem kéſik, hanem hamar meg-jő: vagy, hogy más

fő és jó-akaró embernek gond-viselésében hadgya őket; vagy, hogy az ő haſznokra mégyen-el. Mind ezeket meg-cheſekedte Urunk, ki az Apoſtoloknak valóban Urok, Attyok, és Férjők vólt, mert az el-múlt Vaſárnapi Evangeliomban, azzal vigaſztalta őket, hogy *Egy-kevéſſé nem látnyák-is, és ismég egy-kevéſſé látnyák őtet* [k]; a' mái Evangéliomban pedig, hogy, ha el-mégyen, hozzájok küldi a' Vigaſztalót, ki ő-helyette gondgyokat viſeli; és, hogy haſznál nékik hogy el-mégyen, mert úgy jő-el a' Vigaſztaló, ki ſok haſznot chel-keſzik; és, a' többi-között, a' mint mondám, hogy meg-tanittya minden Igaſságra: melly valóban nagy haſzon.

Sokan chodálkoznak, és ugyan haboznak, vagy ingadoznak, látván a' Hitben-valo viſzſza-vonyáſokat, és nem tudván ítéletet tenni a' ſok külömbözö Vallások-között, melyik légyen az Igaz és üdvözitö Vallás. Ezeknek fogyatkozások abból származik, hogy elzőkbe nem vészik, a' mit Urunk a' mái Evangeliomban ígért az Anyaſzentegyháznak: tudni illik, hogy az *Igaſságnak Lelkét hozzája küldi*; a' végre, *hogy minden Igaſságra meg-tanittſa*: és nem két-, vagy három-ſzáz eſztendeig, hanem *örökké* [l]; az-az, világ végé-ig. Melyből nyilván következik, hogy a' Kriſtus Anyaſzentegyháza, ſemmi hamiſságot nem tanithat, ſem a' Hit dolgában, ſem egyéb dolgokban: mivelhogy a' Sz. Lélek, minden Igaſságra, és mindenkor tanittya. Az-okáért, chak azon kell tudakoz-nunk, Melyik légyen a' Kriſtuſnak igaz Anyaſzentegyháza? Mellyet, az én ítéletem-ſzerént, még az Ellenkező atyafiak vallása ſzerént-is, könnyen fel-nyomozhatunk.

Calvinus János [m], és a' többi Ujitók-is, meg-vallyák, hogy régentén a' Roma Anyaſzentegyház, igaz Anyaſzentegyház vólt, minden Keresztyén *Eccleſiának* Anyja: mivelhogy a' hoz hálgattak minden Hivek; a' mint a' Közönséges *Concilium*okból ki-tetſzik. Eddig igazat mond *Calvinus*. De hogy azt veti utánna, hogy az-után Róma, az Antikriſtus Székévé vált; és azzal a' Romai *Eccleſia* el-tévelyedett, és el-veſzett, nem igaz, hanem nyilván-valo hazugság: mert a' Romai Anyaſzentegyház, a' mái napig meg-maradott régi Vallásában. és ſenki azt meg nem bizonyithattya, hogy a' Hit dolgában valami változáſt, vagy hamiſsitáſt tött-vólna: el-annyira, hogy ő-magok a' Párros atyafiak meg-vallyák, hogy a' miben mi-tőlünk külömbözünek, a' Régiektől-is külömbözünek. Továbbá, ha a' Romai *Eccleſia* valáha igaz, és a' Kriſtus *Eccleſiája* vólt, ſoha tellyeſséggel el nem veſzhetett; mert úgy a' Kriſtus, az ő *Eccleſiá*járól-való fogadásának eleget nem tött-vólna; melly merő káromlás. Ha pedig mindenkor meg-maradott, egyéb nem lehetett a' móſtani Romai *Eccleſia*nál: mert az egyedül mutathattya-meg minden időben rend-ſzerént-való Páſztorit, kik-nélkül nem lehet az *Eccleſia*, még a' *Calvinus* vallásából-is [n] bizonyos dolog pedig hogy, ſem a' *Lutheriſtak*, ſem a' *Calviniſtak* fellyebb nem vihetik az ő Páſztorok rendit, *Luther*nél, és *Calvinus*nál.

Hogy pedig az *Eccleſia* nem lehet Páſztorok-nélkül, olly bizonyos, a' mint bizonyos hogy Hit-nélkül nem lehet; melly *a' hallásból vagyon* [o]. *Senki nem halhatty pedig a' Hitet, Predikálló-nélkül; ſem nem predikálhattya, ha nem küldetik*; a' mint Szent Pál ſzépen okoskodik [p]. Továbbá, az *Eccleſia*, *Sacramentum*ok-, vagy Szentségek-nélkül ſem lehet; mellyeknek ſzolgáltatáſa a' Páſztorokat illeti, tiſztök-ſzerént: a' Látható Páſztorok pedig, más *Eccleſia*ban nem vóltak, az Apoſtolok idejétől fogva, hanem chak a' Romaiban: a' vagy, ha vóltak, nevezzék-meg őket; jegyezzék-fel, hol, mikor, kiket tanitottak; a' mint mi meg-mutathattyuk minden időben, közbe-vetés-nélkül: melly *Eccleſia*ról mi azt vallyuk; hogy, ſem el nem fogyhat, ſem az igaz Hittől el nem ſzakadhat.

II. RESZE.

AZ mi azt illeti; hogy El nem fogyhat, vagy el nem veſzhet az igaz *Eccleſia*, a' Kriſtus ígéretiből nyilván meg-bizonyúl: ki azt ígérte [q]; hogy bizonyos *Kő-ſzálon építi Anyaſzentegyházát, mellyen a' pokol kapui erőt nem veſznek*. Két dolgot ígért pedig a' Kriſtus: 1. Hogy az Anyaſzentegyházat Kő-ſzálon építi. 2. Hogy a' Pokol kapui erőt azon nem vészsnek. mivelhogy, a' mint máſutt mondotta [r], *A bölcſ ember az ő házát, a' Kő-ſzálon építi; a' bolond pedig, a' fövenyen*. Urunk azért Kő-ſzálon épitett, hogy ſe ſzél-vész, ſe ár-viz el ne burithatná az ő épületit, az *Eccleſiát*. Az-okáért, a' kik azt mondgyák, hogy a' Kriſtuſnak Láthatatlan *Eccleſiája* el-veſzett, vagy el-veſzhetett: kétkedenek azt-is vallani, hogy chak fövenyen épitett, mint ſzivtelen épitő; és hogy hazudott, mert a' Pokol kapui erőt vőttek rajta holott ő nnak ígért és fogadott. A' Pokol kapuin pedig, az Ördög hatalmát kell érteni. Mint-

A

[k] Ioan. 16. 16.

B

[l] Ioan. 14. 16.

[m] Lib. 4. Inſtit. c. 7. §. 24.

C

[n] Lib. 4. Inſtit. c. 2. §. 11. c. 3. §. 4.

[o] Rom. 10. 17.

[p] Rom. 10. 14. & ſeq.

D

[q] Matth. 16. 18.

[r] Matth. 7. 24.

A

ha Urunk azt mondotta-volna: Az Ördögnek semmi hatalma meg nem győzheti az én Anyaszentegyházamat, akár-mint mesterkedgyék a' Pogányok, és Eretnekek-által; a' mint a' Doktorok magyarázzák, Szent Agostonnal [a]. A' vagy, a' mint némellyek magyarazzák: Ha a' Pogányok, és Eretnekek, minden erejekkel akarnák-is magokat oltalmazni az *Ecclesia*-ellen, nem állhatnak ellene. melly magyarázatot, jelenti a' Kapu hasonlatossága, melly a Városnak oltalmazására épittetik, és nem az ellenség ostromlására. Mint-ha Urunk azt mondotta-volna: A' Pokol kapui el nem szenvedhetik az *Ecclesia* ostromlását, és erejét. Melynek igaz-volta abból ki-tetszik, hogy az *Ecclesia* nem chak meg-maradott az Eretnekek ostromlásiban, hanem el-is fogyatta a' régieket, és a' mostaniakat-is naponként fogyattya. Innét az következik, hogy az Anyaszentegyháznak, nem chak annyi ereje vagyon mint az ő Ellenségének, hogy azok-ellen meg-oltalmazhassa magát: hanem, hogy erősb-is azoknál, úgy hogy ellene, nem állhatnak.

[a] Aug. de Civit. Dei. lib. 22. cap. 6.

B

Második ígérete Krisztus Urunknak, az [b]: *El-menvén tanitsatok minden nemzeteket, meg-keresztelvén őket Atyának, és Fiunak, és Szent Léleknek nevében: tanitvan őket megtartani mind a' miket parancsoltam nékiek: és imé én veletek vagyok minden-nap világ végezetig.* Mint-ha azt mondotta-volna: En az egész világra küldlek titeket, hogy a' Pogányok-közőtt az Evangéliomot predikállyátok, és a' Szentségeket szolgáltassátok: Úgy vagyon, hogy nem kűnyő dolgot kivánok tőletek, és sok ellen-mondásuk lésznek ellenetek; mert az Ördög, kinek mindenűtt vannak Bálványozó tiszteli, kegyetlenül fog titeket üldözni: de legyetek bátorságos szívvel: én el nem hagylak titeket, sem a' tí utánnatok-valókat, hanem minden szükségtekben veletek lészek világ végéig. Én, mondám, veletek lészek: ki azt igértem [c], hogy *Nem hagylak titeket árvagyl*: Én, *kiben a' Világ Fejedelmének semmie nincs* [d]: Én, kinek az Atya Isten azt igérte [e]; *az ellenségidet számollyá tészem a' te lábaidnak*: Én, ki Ezekiel Profétának azt mondottam [f]: *Imé erősb orczát adtam neked az ő orczájoknál, és keményb homlokot az ő homlokjoknál. Mint a' gyémántot, és mint a' tűzkőnél-követ tettem az orczádat, ne félly tőlök.* Jeremiásnak pedig [g]: *Ne félly az ő orczájoktól: mert én veled vagyok, hogy ki-mentselek téged.* Azokáért, a' mint e' Profétákmellett voltam egy-ideig, úgy lészek veletek világ végéig; ne félly tek tehát; hanem *Bizzatok, mert én meg-győztem a' Világot* [h]: az-után-is meg-győzöm.

[b] Mat. 28. 19.
[c] Joan. 14. 18.
[d] Joan. 14. 30.
[e] Psf. 109. 2.
[f] Ezech. 3. 8.
[g] Jerem. 1. 8.
[h] Joan. 16. 33.

C

Erről az ígéretről imígyen ír Szent *Prosper* [i]: *Én veletek vagyok minden-nap, világ végezetig*: az-az, mivelhogy *mint a' juhok* úgy mentek *a' farkasok-közibe*, ne rettegjetek a' ti erőtlenségtekért; hanem az én hatalmasságomban bízzatok, ki világ végezetig nem hagylak-el titeket e' dologban: nem a' végre, hogy semmit ne szenvedgyetek, hanem annál sokkal nagyobbat chelekeszem, hogy semmi kegyetlenek sene dühösségétől meg ne győzettessetek. Mert az én hatalmam-által fogtok predikállani; és én-általam lészen, hogy az ellen-mondók, és dühösködők-közül, Abrahám fiai támadgyanak. Én meg-fogallom a' mit tanítottam; meg-chelekeszem a mit fogadtam. Ezt pedig a' Krisztus, a' Láthatandó *Ecclesiának* mondotta; tudni illik az Apostoloknak, és a' több Tanitványoknak, kiknek Urunk Fel-támadása-előtt szóllott. és, mint-hogy azok nem voltak mind világ végezetig meg-maradandók, szükség, hogy az az ígéret azokat-is illesse, a' kik az Apostolok-után voltak.

[i] Lib. 2. de Vocat. Gentium. cap. 2.

D

Ezen dolgot, példa-beszédek-által-is jelentette Krisztus Urunk. mert, midőn az Anyaszentegyházat *a' Szérához* hasonlitotta, melyben mind búza 's mind polyva vagyon [k]; *a' Varzához*, melyben jó és gonosz halak vannak [l]; *a' Szántó-földhöz*, melyben mind jó gabona 's mind konkoly vagyon [m]; *a' Lakodalomhoz*, melyben mind jók, 's mind gonoszok, vagy menyekzős ruha-nélkűl-valók találtatnak [n]; *az Akolhoz*, melyben mind juhok 's mind gődölyék vannak [o]: kétség-nélkül a' Láthatandó *Ecclesiát* értette; a' mint az Ujitók sem tagadhattyák. mert, a' mint ők tanittyák a' Láthatatlan *Ecclesia*ban nincsenek gonoszok, hanem chak jók. De ugyan azon Példa-beszédekben azt-is jelenti Urunk, hogy a' Láthatandó Anyaszentegyház soha el nem vész, sem el nem fogy, világ végezetig. Mert a' Szérűről imígyen szóll [p]: *Kinek szórő-lapáttya kezében, és meg-tisztittya Szérűjét: és őszve-gyűjti búzájat a' chárba, a' polyvát pedig meg-égeti elhatatlan tűzzel*; tudni illik, a' világ végén, az Utólsó ítéletkor. A Konkolyról pedig, és a' jó magról, így [q]: *Hadgyjatok mind a' kettőt fel-nőni az aratásig: az aratás pedig a' világ végezete* [r]. és utánna véti [s]: *Úgy lészen a' világ végezetin.* A' Varsáról pedig ekképpen szóll [t]: *Igy lészen a' világ végezetin: ki mennek az Angyalok, és ki-választyák a' gonoszokat az Igazak közűl.* Ugyan ezen dolgot azok-is bizonyítyák, mellyekkel ez után meg-mutatczyuk, hogy az igaz *Ecclesia* el nem tévelyedhetik. Mert, ha el

[k] Mat. 3. 12.
[l] Mat. 13. 47.
[m] Vers. 25.
[n] Mat. 22. 12.
[o] Mat. 25. 32.
[p] Mat. 3. 12.
[q] Mat. 13. 30.
[r] Vers. 39.
[s] Vers. 40.
[t] Mat. 13. 49.

nem

nem tévelyedhetik, sokkal inkább el nem veszhet: mert, ha szintén el-tévelyedhetnék-is, nem mingyárt következnék hogy el-is veszhet, vagy el-fogyhat, holott illyen meg-térhetne, és az igaz útba juthatna.

A
De lássuk előbb, mit vetnek ez-ellen az Újítók: kik, ha chak az ő Gyülekezetekről mondanák hogy el-fogyhat, könnyen meg-engedhetnők: mert az, a' Sátán *Synagogája*, melynek meg-maradásáról nincs semmi igéret a' Sz. Irásban, mint a' Krisztus *Ecclesiájá*ról vagyon.

ELSŐBEN; imígyen okoskodnak: A' világ kezdetin az egész *Ecclesia* Adámból és Évából állott: de azok mind-kettén el-hajlottak az Istentől, és meg-fogyatkoztak Hitökben. Felelet: Ha az Adam és Éva vétkéből az következik, hogy az *Ecclesia* el-fogyhat, azont mondhattyuk a' Láthatatlanról-is; mert akkor más nem volt: az Újító atyafiak pedig nem engedik, hogy a' Láthatatlan *Ecclesia* el-fogyhasson. Továbbá, akkor még nem volt *Ecclesia* (melly nem két emberből áll,) hanem chak kezdete az *Ecclesiá*nak. Mert, noha Adam, a' míg élt, feje és tanítója volt az Isten *Ecclesiá*jának; és nem-jól chelekedett, hogy az Isten parancholattyát meg-szegte: mindazáltal senkit arra nem tanított, sőt, maga esetin és kárán tanúlván, egyebeket a' bűntől intett. Melyből ki-tetszik, hogy noha az *Ecclesia* feje vétheti, maga gonosz életével: mindazáltal el nem eshetik hamis tanításával; a' mint némelly Romai Pápák, nem úgy éltek ugyan a' mint kívántatott-volna, de senki-felől nem mondhatnyuk, hogy hamisat tanított-volna, mert azt egyebeknek hinni kellett-volna.

B
MÁSODSZOR; így okoskodnak: Moyses idejében, az egész *Ecclesia* el-hajlott az Istentől; mert Aaron öntötte a' Borjút, és, mint fő-pap, imádtatta; az egész nép pedig azt kiáltotta [a]: *Ezek a' te Istened Izrael.* Felelet: Akkor, sem az egész *Ecclesia* el nem hajlott, sem annak a' Feje: mert Aaron még akkor nem volt Fő-pap, hanem az után lett azzá [b]; hanem Moyses volt az *Ecclesia* feje, ki, bizonyos hogy el nem hajlott, sőt a Leviták sem hajlottak-el. és midőn Moyses azt mondotta [c]: *Haki az Úré, álljon mellém: egyle gyűltek hozzája mind a' Léví fiai*; kik meg-is bűntették a' Borjú imádóit, le-vágván bennek úgy mint húszon-három ezer embert.

a Exod. 32. 4.
b Lev. 9. 12.
c Exo. 32. 26.

HARMADSZOR, ezt-is mongyák: Illyés Próféta idejében, a' Láthatandó *Ecclesia* tellyességgel el-fogyott; a' mint Illyés maga mondotta [d]: *Én egyedül hagyattam.* Kinek az Úr azt felelte [e]: *Adtam-hagyok magamnak Izraelben hét-ezer férfiat, kiknek térdek meg nem hajlott Baal-előtt.* kik kétség-nélkül titkon voltak, mivelhogy Illyés sem ismérte őket. Felelet: Noha az Isten *Ecclesiája*, a' Jézabel üldözése-miatt, sokat szenvedett Izraelben; azaz, Samariában, és abban kevés nyilván-való Hívek találtattak: mindazáltal egyan akkor, az *Ecclesia* virágzott és tündöklött Judában, a' hol az Isten-félő Jósafát Király alatt, a' Templomban az Istent nyilván tiszteltek, minden áldozatokkal, 's minden egyéb tiszteletekkel; és a' kik igaz Hívek voltak, az ő szárnya-alá folyamodtak. Az-okáért, ha szintén meg-engednők-is, hogy Izraelbe el-fogyott az *Ecclesia*: nem következnék, hogy mindenestől el-fogyott; mert Judában meg-maradott. De még Izraelben sem fogyott-volt el tellyességgel az *Ecclesia*; mert egy-kevessé az előtt, Jézabel sok Prófétákat őlette-volt meg; és még meg-voltak Illyés, Elisæus, Mikæas, és Abdias Akábnak fő gondviselője; és azokon-kívül *Száz Próféták, kiket Abdias titkon táplált*, hogy a Jézabel kezébe ne akadnának, és meg ne őlettnék őket [f]. Midőn azért Illyés azt mondotta: *Én egyedül hagyattam*: értsed, a' ki nyilván, szemtől-szembe ellene-állók Baálnak és Jezabelnek: mert a' több Próféták, hogy meg ne őlettetnének, el-rejtették; a' mint sok Keresztyén Püspökök-is chelekedtek, *Décius* és *Diocletiánus* idejében. Azokon-kívül volt a' hét ezer, kikről az Úr emlékezett. Ha azért a' *Lutheriánusok*, és *Calvinisták* ebből azt akarják ki-facharni, hogy régenten-is voltak az ő Vallásokon-való emberek, de titkon; úgy-mint, a' kik a' Pápák kegyetlensége-miatt kérelenül lappangottak: azt valami hiftoriából meg kell bizonyítaniok; mellyet ekkidig nem chelekedhettek, és ez-után sem chelekedhetnek. Senki azért nem hiheti mondásokat, hanem a' ki szánt-szándékkal meg akar chalatkozni. Végezetre, azt mondom; hogy, ha szintén meg-bizonyíthatnák-is az Újító atyafiak, hogy valaha az egész *Synagóga* el-fogyott (mellyet soha meg nem chelekedhetnek) abból nem következnék, hogy a' Krisztus Anyaszentegyháza-is tellyességgel el-fogyott, vagy el-fogyhat: mert a' *Synagóga*-béli Zsidó nép, nem egész *Ecclesiája* volt az Istennek, hanem chak része. mivelhogy azon-kívül is találtattak igazak és Hívek, úgy-mint, Melkisédek, Jób, a' Százados *Cornelius*, a' *Candaces* Királyné kamarnyikja, és egyebek-is. De a' Krisztus *Ecclesiája* olly Kőzönséges, hogy a' kívül senki nem üdvőzülhet: azokáért ez a' Kőzönséges Anyaszentegyház el sem veszhet; fő-képpen, mint-hogy az Isten fogadásá-is azt tartyák.

d 3. Reg. 19. 10. 14.
e Rom. 11. 4.
f 3. Reg. 18. 13.

C

D

A

NEVENDSZER, imígyen okoskodnak: Az Írás gyakorta panaszolkodik, hogy *Minnyájan el-hajlottanak az Istentől* [a]: Tahát az *Ecclésia* el-fogyhat. Felelet: A' Próféták és Apostolok, a'mint Sz. Agoston tanítrya [b], néha az egész népet úgy feddik, mint-ha chak egy igaz sem volna közöttök; noha vannak igazak-is: és néha úgy vigasztallyák, mint-ha minnyájan jók volnának; noha sok gonoszok-is vannak közötök. Így olvasszuk Ezekielnél [c]: *Izraélnek egésző házra erre-hamarjában, és kemény-szívű*, maga más-felől azt írja [d]: *Jegyezz Tehozzá a' fráskodó férfiaknak homlokára, és a' hánykodóknak homlokára, minden útálatosságokon, mellyek Jerusálemnek közepében lésznek.* Sz. Pálnál pedig azt olvasszuk [e]: *Oh esztelen Galatziaiak, ki igézett-meg titeket, hogy ne engedneték az igasságnak?* maga másutt azt írja [f]: *A' szám fiai, ha az ember bírtelen valami ebben találtatik is* [g], *ti, kik lelkiek vagytok, az ollyant oktassátok szelidségnek lelkével.* De mondaná valaki: Ez a' felelet nem illik a' Királyok Kronikájából-való mondáshoz; holott azt olvasszuk [h], hogy *Sok napok multanak Izraélben igaz Isten-nélkül, és Tanító Pap-nélkül, és Törvény-nélkül.* En viszontag azt mondom, hogy a' mit Izraël-felől mond, nem vonhattyuk Júdára; és úgy meg-vagyon a felelet: a' vagy azt mondhattyuk; hogy azt, a' *Messiás* el-jövetele-után-való időről kell érteni. És bizonyos dolog, hogy most is sok napok multanak-el Izraélben, Isten-nélkül, Tanító Pap-nélkül, Törvény-nélkül: mert a' Zsidók, mérő feletlségben vannak; és, sem az igaz Istent úgy nem ismérik a' mint kellene, sem a' Papok úgy nem tanittyák a mint kívánnánk, sem a' Törvényt úgy nem értik, sem gyakorollyák a mint illenék.

B

[a] Dan. 9. 27. [b] Luc. 12. 8. [c] Ps. 94. 5. [d] Jer. 7. 3.

Ótódszer, így okoskodnak: Meg-vagyon jövendölve, hogy a' Láthatandó *Ecclésia* el-fogy: mert Dániel nyilván mondotta [a]: hogy *El-fogy az áldozat, melly-nélkül nem lehet az Ecclésia.* Urunk pedig azt mondotta [b]: *Az ember fia el-jövén, véled-e hogy találand Hitet a' földön?* És Sz. Pál azt mondotta [c], hogy *El-jő a szakadás.* Ezért dichekedik *Calvinus*, hogy Jeremias rólunk mondotta is: *Ne bizzatok a' hazugság igéiben, mondván: Az Ur Temploma, az Ur Temploma, az Ur Temploma:* mert mi-képpen, úgy-mond, a' Zsidók nem hittek a' Prófétáknak, kik a' pusztaságot jövendölték, látván, hogy nálok vagyon az Ur Temploma, melyben a' Czeremoniák láttek: azon-képpen dichekednek a' Pápisták, hogy régi Templomok vagyon, és a' Püspökök széke; azonban nem gondolnak az Irással, melly az ő pusztaságokról jövendöli. Felelet: Mi egy-általlyában semmi affélében nem dichekedünk, hanem a' Krisztus igéretiben; mellyel azt igérte, hogy az ő *Ecclésiá*ját a' Kő-szálon építi, és a' Pokol kapui annak ellene nem álhatnak: minémű igéretök soha a' Zsidóknak nem volt. Az sem igaz, hogy az Irás, a' Krisztus *Ecclésiá*jának el-pusztúlásáról jövendölt-volna, sőt, annak örökké-való meg-maradását jövendöli. Dániel nyilván a' Jerusálem pusztulásáról szóllott; a' mint a' régi Doktorok, és Sz. Atyák magyarázzák. A' mi az Urunk mondását illeti, nem a' Közönséges Hitről szóll: hanem, valami bizonyos, és jeles Hitről, melly igen kevés emberekben találtatik most-is, az utólsó időkben pedig még kevésbekben; a' mint Sz. *Jerónymus* [d], Sz. Agoston [e], és egyebek-is magyarázzák. A' vagy azt mondhattyuk *Theophylactus*sal [f]; hogy egy-általlyában-is kevesen lésznek igaz Hívek az Antikrisztus idejében: de mindazáltal annyin lésznek, hogy az Anyaszentegyház meg-marad. Sz. Pál az *Elsőnek adás*on, vagy ő-magát az Antikrisztust érti; a' mint Arany-szaju Sz. János [g], és egyebek-is magyarázzák; mivelhogy ő lészen oka az el-szakadásnak, és sokakat el-szakaszt az *Ecclésiá*tól: vagy a' Romai birodalomtól-való el-szakadást; a' mint Sz. Ambrus, és egyebek-is magyarázzák; vagy az *Ecclésiá*tól-való el-szakadást; úgy hogy sokan el-szakadnak tőle, de nem minnyájan: vagy azokat minnyájan, a' kik tiszton-való Eretnekek lésznek. Mert, a' mint Sz. Agoston írja [h], jól mondották némelly régi Atyák, hogy, a' mint most találtatnak, kik chak kép-mutatásból vannak az *Ecclésiá*ban, és végre abból nyilván ki-szakadnak, és Eretnek vallást követnek: úgy mikor el-jő az Antikrisztus, minden tiszton-való Eretnekek nyilván el-szakadnak az *Ecclésiá*tól, és az Antikrisztushoz pártolnak.

C

[a] Dan. 12. 11. [b] Luc. 18. 8. [c] 2. Thes. 2. 3. [d] Jer. 7. 4.

[e] Lib. de Unit. Eccles. c. 13. [f] In Apoc. Hom. 1. [g] In Matth. Hom.

[h] Lib. 20. Cap. 6. 19.

D

III. RÉSZE.

EZekigy lévén, a' mi a' Más-t a dolgot illeti, nem chak el nem fogyhat az *Ecclésia*, de el sem tévelyedhetik, hogy hamisat hidgyen vagy tanittson: az-az, valami: a' Hívek mindnyájan úgy hisznek mint igazat, és Hitnek ágazatty'át, az egy-általlyában igaz, és Hitnek ágazattya; és az, hamis, vagy tévelygés nem lehet. Ez meg-bizonyodik,

Elsőben: A' szent Evangéliomból: mert Krisztus Urunk a' Szent Lelket azért küldötte, hogy örökké az *Ecclésiá*val maradgyon, hogy minden igasságra meg-tanittsa. Ezt Írásaiban Ur Szövetségének nevezi, mondván [a]: *Az én beszédem, melly vélletek vagyon, és az én igém, melyeket a' te szádba beléjhelyeztem, el nem távoznak a' te szádtól, és a' te magod szájától, és*

[a] Isa. 59. 21.

a' te ma-

a' te magad maga szaiáról, úgy-mond az Ur, mestaniól-fogva és örökké. mellyet a' Synagogáról nem értheтünk, mert abban bé nem tellyesedett. Ha azért ez volt az Isten szövetsége az Anyaszentegyházzal: kétség-nélkül e'mái napig-is meg-maradott, és ez-után sem bomol-fel mind világ végé-ig. Továbbá, Krisztus Urunk más igéretet-is tőtt az Anyaszentegyháznak; tudni illik, hogy vélle marad minden-nap világ végezetig: tudni illik, mint a' Fő a' tagjaival; mint a' Férhu a' feleségével; a' mint Sz. Pál jelenti, mondván [o]: *A' Férfiú feje az aszszony állatnak, a' mint Krisztus feje az Anyaszentegyháznak.* Az-okáért, ha az *Ecclesia* a' Hit dolgában tévelygene, az ő tévelygését a' Krisztusnak, vagy a' Sz. Lélekнek tulajdonithatná. Mert holott a' Férhu tartozik a' feleségét meg-óltalmazni minden-olly tévelygéstől, melyből valami nagy kár, vagy fogyatkozás történnék, ha szintén a' felesége tudatlanságból esnék-is abba: azon-képpen a' Krisztus-is, tartozik az Anyaszentegyháztól minden olly tévelygést el-távoztatni, melyből valami nagy gonosz származnék, ollyan pedig minden tévelygés a' Hit dolgában: mert kétség-nélkül nagy gonosz volna, ha az *Ecclesia* hamis Hittel tiszteltné az Istent. Az-okáért, az Igasságnak Sz. Lelke, kit az Igasság, a' Krisztus Jésus küldött az ő Anyaszentegyházának, minden Igasságra meg-tanittya azt, és igaz Tanitókat rendel néki, mind világ végezetig; a' mint hogy ekkidig soha a' Romai *Ecclesia*ban, abban fogyatkozás nem találtatott, mellyet semmi egyéb Gyülekőzet nem mondhat; a' mint nyilván ki-tetszik a' *Lutheristák*ból, és a' *Calvinisták*ból, kik, *Luther*- és *Calvinus*-előtt, chak egy Tanitót sem mutathatnak az ő Vallásokon.

[o] Ef. 5. 23.

Másodszor: Az Urunk tanitásából, átok-alatt tartozunk az *Ecclesia*nak hinni, és ő-hozzája halgatni; és valaki azt nem chelekeszi, *ollyan mint a' Pogány és a' Publikánus* [p]: az-okáért a' Kőzőnséges *Concilium*ok, meg-átkozták azokat, a' kik az *Ecclesia* Végezésinek nem engedtek. de ölőtte igen nehéz, sőt veszedelmes dolog-is volna, olly nagy bűntetés-alatt arra kőtelesnek lenni, hogy azt, a' mi bizonytalan, és néha hamis-is, el-hidgyük. Erre azt feleli *Calvinus*, hogy Urunk azért parancholta hogy az *Ecclesia*t halgassuk, mert tudta, hogy semmit nem tanit az Istennek meg-irott igéje-kivül. De ez merő hamisság: mert, hogy egyebekről ne szóllyak, az igaz *Ecclesia* azt tanittya; hogy Sz. Pálnak a' Romaiakhoz irt Levele, igaz Isten igéje; a' melly pedig azon Sz. Pál neve-alatt iratta-tott a' Laodiceaiakhoz, nem Isten igéje; és ugyan azont mondhattyuk a' Sz. Márk, és a' Sz. Bertalan neve-alatt költ Evangéliom-felől-is, noha arról semmi Irásunk nincs. Tahát nem igaz, hogy az *Ecclesia* semmit nem tanit, az Istennek irott igéje-kivül. noha bizonyos, hogy az ellen semmit nem tanithat: mert azon Sz. Lélek iratta a' Szent Könyveket, a' ki az *Ecclesia*t tanittya. és, mint-hogy úgy tanitotta az Irókat, hogy semmi hamisságot ne irnának, úgy tanittya az *Ecclesia*t-is, hogy semmi hamisságot ne tanittson, hanem minden Igasságot, hogy minnyájan bizvást halgassák. Holott vedd eszedbe, hogy, emberi okosság-szerént, több hitelének kellene lenni a' Sz. Pál neve-alatt irott Levélnek a' Laodiceaiakhoz, hogy-sem a' Romaiakhoz; mivelhogy ő maga Sz. Pál, emlekezik a' Laodiceaiakhoz irt leveléről [q], nem emlekezvén a' Romaiakéról: és hasonló-képpen, nagyobb hitelének kellene lenni a' Sz. Bertalan neve-alatt-valo Evangéliomnak, hogy sem a' Sz. Márk neve-alatt-valónak; mivelhogy Sz. Bertalan, Apostol volt [r]; Márk, nem volt.

[q] Coloss. 4. 16.

[r] Mar. 10. 3.

Harmadszor: Sz. Pál az Anyaszentegyházat, az *Igasság Oszlopának és Erős támaszának* nevezi [s]: jelentvén, hogy az Igasságot nem kell máshutt keresni; mivelhogy az *Ecclesia* mindenkor meg-marad az Igasságban. Erre *Calvinus* azt feleli, hogy az *Ecclesia*, azért neveztetik olly névvel, mert meg-tartya az Istennek Igaz Igéjét, melyben hamisság nem lehet: vagy azért, hogy, a' kik az *Ecclesia*ban vannak, az Isten igéjét, melly merő Igasság, meg-őrizik, és meg-óltalmazzák. De ez-is merő chavargás: I. Mert ha úgy volna, az *Ecclesia* az Igasság ládája, vagy szekrénye volna, és nem Oszlopa, vagy Támasza: mivelhogy a' könyveket, nem Oszlopokon szokták meg-őrizni vagy tartani, hanem ládákban vagy szekrényekben. II. Mert akképpen nem chak a' Mártyrok, és az igaz Doktorok, hanem a' könyv-árosok-is az Igasság Oszlopi volnának. mert azok hordozzák, és óltalmazzák a' Szent könyveket, és egyebekkel-is kőzlik; úgy hogy, a' ki Szent Irást akar magának szerezni, azoknál kereshi. Az pedig merő nevetség, és kábaság: mert akár-melly vén bába-is árúlhattya, vagy ládájában tarthattya a' Sz. Irást, de azzal, az Igasság Oszlopává nem lészen. III. Mert így a' Zsidók-is, noha a' Krisztus ellenségi, az Igasság Oszlopi lehetnének: mert ők-is tartyák és őrizik az Ó Testamentomot, az Irásnak nagyobb részét. IV. Mert sokkal többet mondott Sz. Pál, mikor az *Ecclesia*t az Igasság Oszlopának mondotta, hogy-sem ha őrizőjének mondotta volna: mert az Oszlop, a' házat tartya; és, ha az el-vésetik, le-omol. Az-okáért Sz. Pál azt akarta jelenteni, hogy a' Hitnek

[s] 1. Tim. 3. 15.

A

Igasága, mi-hozzánk-képeſt, az *Eccleſia* meltoſágán áll; úgy hogy, a'mit az javall, igaz; a'mit meg-vét, hamis. Azért mongya Sz. Agoſton [t]: Én az Evangéliomnak nem hinnék, hà a' Köznſéges Anyaſzentegyház meltoſágától nem indittatnám. Az-okáért, a'kiknek engedtem mikor azt mondották, Hidgyetek az Evangéliomnak: miért nem engednék mikor nékem azt mongyák, Ne hidgy a *Manicheuſ*nak? V. Mert Sz. Pál, az elő-hozott helyen, nem emlékezik az Irás-felől, hanem egy-általlyában az *Eccleſiat* nevezi az Igaſság Oſzlopának, és Erős támaſzának: mert, a'mint az Oſzlop nem más-által, hanem ő-magában erős és vaſtag, sőt egyebeket-is támogat és erősit: úgy az Anyaſzentegyház-is, mint Igaſság Oſzlopa, ő-maga-által erős az Igaſságban, hogy abban egyebeket-is meg-erősittlen. VI. Mert az *Eccleſia*, az Irás-előtt-is Oſzlopa volt az Igaſságnak. Melyből nyilván ki-tetſzik, hogy nem azért mondatik Oſzlopnak, hogy az Irást őrizi, és meg-tartya: fő-képpen, mint-hogy még akkor, mikor Sz. Pál azt mondotta, minden Irások készen nem voltak. Erről ízepen ir Sz. Agoſton [u]: Az Irásnak Igaſságát tartyuk, midőn azt ehelkedſzük a'mi már az egész *Eccleſia*nak tetszett: mert az Irás méltóſága ajánlya azt nékünk. És mint-hogy a' Sz. Irás meg nem chalhat; valaki attol fél, hogy e'vetekedésnek homályoſsága miatt meg-chalatkozik: az *Eccleſia*tól kérjen arról tanáſtot, melliyet minden kételkedés- és homály-nélkül ki-mutat az Irás. De láſſuk már azt-is, Mivel bizonyittyák az Újitók, hogy az egész *Eccleſia*, vagy az *Eccleſia*nak minden Tanitói el-tévelyedhetnek.

B

Elsőben; Imigyen okoskodnak: Akáb idejében, Négy-száz Próféták el-tévelyedtek, és meg-chalatkoztak [x]: Következendőül tehát az *Eccleſia* is, melly azokat követte, meg-chalatott. Felelet: Azok nem igaz, hanem hamis Próféták voltak; és azt Akáb-is tudta, a'ki tanáſtot kérdett tőlök. Mert, midőn Jóſafat Király azt mondotta-volna [y]; *Nincs-e itt az Urnak valamelly Próféja, hogy attól kérdezkedgyünk?* azt felelte Akáb: *Maradott egy férfiu, ki-által meg-kérdhetnyük az Urat: de én gyülölöm őtet, mert nem prophetál nékem jót, hanem gonoſzt.* Mint ſzintén, ha moſt valaki Négy-száz galléros Predikátortól tudakozna a'Hit felől, és az-után egy igaz Keresztyén Tanitótól: nem choda volna, ha a' nagyobb részt hamiſſat mondana. és, a'mint moſt nem következik, hogy az egész *Eccleſia* tévelyeg, ha ſzintén a'Négy-száz galléros Predikátor hamiſſat tanit-is; mert azokon-kivül, mindenáltal fok igaz Tanitók vannak, kik nem tévelyegnek: úgy nem következik, hogy Akáb Király idejében, a Zidóknak minden Tanitói el-tévelyedtek légyen, ha ſzintén a Samariai Négy-száz hamis Próféták hazudtak-is, mert azokon-kivül, Judában-is fok Próféták voltak; és, a'mi leg-nagyobb, Jeruſalemben-is Papok voltak; kiknek az volt tiſztök, hogy az Úr Törvényéről-való kerdéſekre meg-feleljenek.

C

Másodſzor; Azt hozzák-elő Iſaiásból [z]: *Az ő Őr-állói mind vakok, mindnyájan tudatlanok; mind-egyaránt néma ebek; hánsságoknak-látói, alusz-ézonyok, és álmoknak ſzeretői.* Felelet: Meg-mutatám ez-előtt Sz. Agoſtonnal, hogy a'Próféták, és az Apoſtolok, gyakorta kőzönségeſſen ſzólnak, ha ſzintén nem mindenekről értik-is, hanem ſokakról. Úgy mondotta Sz. Pál [a], hogy *Mindnyájan a'magyokat keresik*, noha azt ſe magáról, ſe az Apoſtolokról nem értette: hanem némelly Béreſekről; kik inkább keresték a'magok haſznát, és nyugodalmát, hogy ſem a Kriſtus Evangéliomáért, és a'lelkek üdvősségéért-való munkát és fáradságot. Úgy mongya Iſaiás-is, *Mindnyájan*, az-az. Sokan, vagy nagyobb részére: mert bizonyos, hogy ő-is Őr-álló volt; de ſem vak, ſem tudatlan, ſem néma eb nem volt, hanem eleget kiáltott, és *mint a'trombita fel-emelte ſzavát* [b].

D

Harmadſzor: Így okoskodnak: Az Urunk Szenvedése-kor, a'Fő-pap minden Papokkal, és a'népnek Vénczivel, halálra itélte őtet [c]: sőt a'Papi-fejedelmek fel-indították a'népet-is [d], hogy a'gyilkos Barabbást meg kérnék Pilátustól; a'Kriſtus-felől pedig azt mondanák: *Feſz-ſzék meg őtet.* Ugyan akkor az Apoſtolok-is el-veſztették a'Hitet: mert, az Urunk mondása-szerént [e]: *Meg-botránkoztak ő-benne*: és Fel-támadása-után, *ſzemökre vetette hitetlenségeket* [f]: sőt némelly Pápiſták azt vallyák, hogy a'Kriſtus Szenvedése-kor, chak az egy Szűz Máriában maradott-meg az igaz Hit; és arra magyarázzák azt az egy Gyertyát, melly-mellől a többit eggyenként mind el-ólyák a'Nagy Héc-béli három-utolsó-napi Veczernye-kor. Felelet: A'mi a Papi fejedelmeket illeti, azoknak nem volt arra-való Privilégiomok, hogy el ne tévelyedhetnének, és a'népet-is el ne tévelyithetnék, hanem chak a'Kriſtus el-jövetelé-ig; az-okáért, az-után-való hamis tanitáſok, és vélekedések, nékünk nem ártharott. Sőt, az úgyan meg-is volt prophetálva Jeremiáſnál; kinél némellyek imigyen beſzélgettek [g]: *Jertek, eszünkbe jutnak Jeremiás ellen gondolatojt: mert el nem vész a'Törvény a'Papról, ſem a'tanács a'Bölcstől, ſem a'beſzéd a'Prophétától*; kik hamiſſan gondolkodtak, és meg-chalatkoztak: mindazáltal a'Fő-papiságnak bőchöllcsére, az Iſten úgy rendelte a'dolgot, hogy a'Fő-papnak Kaifásnak ſcintentziája igaz

volna;

[t] Lib. contra Epiſt. Fundam. c. 5.
[u] Lib. 3. contra Crescon. c. 33.
[x] 3. Reg. 22. 6.
[y] vers. 7.
[z] Iſa. 56. 10.
[a] Phil. 2. 21.
[b] Iſa. 58. 1.
[c] Matth. 26. 64 & Marc. 15. 12 & 13.
[d] Matth. 27. 20.
[e] Matth. 26. 31 & Marc. 14.
[f] Matth. 16. 23.
[g] Jer. 18. 18.

völna; noha nem abban az értelemben, a'melyben ő mondotta. és azért írta Sz. János [h]; hogy, *Fő-pap lévén, profétált.* A'mi a Népet illeti, melly azt kiáltotta; *Feszítsd-meg*; nem az egész Zidóság volt, hanem annak valami része: mert Jerusalemben-is voltak, a' kiknek az nem tetszett; mint Nikodémus, Arimathiai József, és egyebek-is: Jerusalemkivül pedig, mind Zidó-országban, 's mind egyéb tartományokban sokan voltak, kik a' Krisztus halála-felől semmit sem tudtak; és azért, a'melly igaz Hitben az-előtt voltak, abban maradtak-meg.

A'mi az Apostolokat illeti: 1. Azt mondom; hogy még akkor Püspökök nem voltak, hanem az után lőttek Püspökökké: akkor pedig ők-is, chak részei és tagjai voltak az *Ecclesiá*nak, kik kétség-nélkül el-tsevelyedhettek. Az *Ecclesia* azért akkor, nem chak az Apostolokból állott; mert a' Keresztyén Anyaszentegyházba-valo menetelnek kötelessége, Pünkösd napján kezdetett-el, midőn a'mi Meg-váltásunkra-valo dolgok el-végeződvén, az Apostolok Jerusalemben nyilván kezdették predikállani a' Krisztus Hitit, és Keresztségét. Az-okáért, ha szintén minnyájan meg-estek-volna-is az Apostolok a' Hitben az Urunk szenvedése-kor, az ő tévelygésök nem árthatott-volna a' Közönséges *Ecclesiá*nak. II. Nem bizonyos, sőt nem-is hihető, hogy az Apostolok a' Hitet tellyességgel el-veszteték-volna: mert Urunk nem egyébről feddette őket, hanem a' Fel-támadás-felől-valo Hitről, mellyet el nem veszthettek az Urunk szenvedése-kor, mert nem-is volt bennek az Urunk Fel-támadása-előtt. Mert, noha az-előtt Urunk gyakorta megmondotta, hogy fel-támad: mindazáltal azt ők nem értették, és nem hitték. és midőn Urunk azt mondotta [i]; hogy őtet *Meg-ölik, és harmad-napra fel-támad*: utánna veti Sz. Lukách: *Es ők ezekben semmit nem értének; és ez az ige el volt rejtve tőlök, és nem értek a' mellyek mondatnak-vala.* Másutt pedig azt olvassuk [k]; hogy, midőn Péter és János azt hallották volna Maria Magdolnától; *El-vitték az Urat a' koporsóból, és nem tudjuk hová tették őtet*: mingyárt a' koporsóhoz futottak: és látván a' lepedőket, és a' kezkenőt, el-hitték hogy el-vitték a' testet, de nem hogy fel-támadott-volna: mert, a mint ő-maga Sz. János irta [l]; *Még nem tudják vala az Irást, hogy szükség vala ő-nékie halottaiból fel-támadni*: az-az, azért hitték-el hogy a' testet el-vitték, mert nem tudták hogy fel kell támadni. III. Péternek Urunk azt mondotta [m]: *En könyörgöttem éretted, hogy el ne fogyjon a' te Hited*: azokáért nem hihető, hogy azon értzéke úgy el-fogyott-volna Hiti, hogy szivében semmaradott-volna meg; noha bizonyos, hogy szájában meg nem maradott, mert azzal nyilván meg-tagadta. Sz. Márk pedig, nem azért mongya, hogy Urunk szemőkre hánta hitetlenségőket, hogy el-veszteték-volna Hitőket a' melyben voltak: hanem, hogy késsedelmesek voltak annak el-hitelében, a'mit el-kellett-volna hinniek, noha az előtt nem hitték. melyben, volt bagyan valami vétek, de nem tellyes hitetlenség (*Infidelitas.*) hanem a' hitelben-valo fogyatkozás (*Incredulitas.*) A' botránkozás pedig, melyről Urunk szóllott, az a' vétek volt, mellyet chelekedtek az Apostolok, el-futván a' Krisztustól; és főlöttébb félvén, és talám egyan ingadozván-is a' Hitben, látván az Urunk fogságát. De nem minden ingadozás tellyes hitetlenség, hanem a' melly szánt-szándékból vagyon; és azt nem félelem, vagy hitetlen-valo háborodás vezeti, hanem az el-tekéllett akarat, melynek semmi mentsége nem lehet.

A'mi a' Boldog Aszszonyt illeti, kétség-nélkül ő-benne éppen és tekéllettessen megmaradott a' Hit; de nem következik, hogy egyebekben tellyességgel el-fogyott-volna: mert Magdolnában mindenkor meg-maradott a' Krisztushoz-valo buzgó szeretet, melly a' Hit-nélkül nem lehet; és azért ő-benne-is meg-maradott azon Hit, melly az-előtt volt. A' Gyertyából olly derék dolgot nem állathatunk: mert *Rupertus* azt irja [n]; hogy ő idejében, az utólsó Gyertyát-is el-oltották: sőt azt-is irja [o], hogy azon három-nap, minek-utánna el-oltották-volna mind a' Gyertyákat, kőből új tüzet ütöttek: és hogy a' Gyertyák, mellyeket egy-enként el-oltottak, a' Profétákat példázták, kiket a' Zidók, külömb-külömb időkben meg-ölték; és azokat meg-ölvén, magoknak setétséget szereztek: az utólsó Gyertya pedig, a' Krisztust példázta; kit meg-ölvén, fölötte nagy setétségbe jutottak. Az Új Tűznek világossága pedig, mellyet a' kőből ütöttek, a' Keresztyéneknek új világosságát példázta; melly a' Krisztustól származott, kit a' Zidók megvertek. A'mi pedig a' mostani szokást illeti, hogy az utólsó Gyertyát el nem oltyák, arról *Alcuinus* azt mongya [p]; hogy a' Boldog Aszszonyt példázza, kiben azon a' három napon egyedül maradott-meg a' Fel-támadásról-valo erős, és álhatatos, és nyilván-valo Hit. Melyből nem következik, hogy a' többiben tévelygés, vagy hitetlenség lőtt-volna, mert nem voltak kötelesek hogy azt olyan módon hinnék, míg nem elégséges-képpen meg-bizonyodott, és ki-hirdettetett, fő-képpen azok, kik Jerusalem-kivül voltak, és a' Krisztus-felől semmit nem hallottak, hanem az ő előbbi igaz Hitőkben meg-maradtak. Az-

[h] Joan. 11, 51.

[i] Luc. 18, 33.

[k] Joan. 20. 2.

[l] Joan. 20. 9.

[m] Luc. 22. 32.

[n] L. 3. c. 5. de Divin. Offic. c. 26.

[o] Cap. 28.

[p] Quæst. 14. Prolog. in Marc.

A

tak. Az-okáért, a'mint egyéb jószágos cselekedetekben, a' Szűz Maria, mind az Apostolokat, 's mind a'több Hiveket meg-haladta; noha azzal ſenkiben azt el nem fogyatta: azon-képpen a'Hit-is, ő-benne nagyobb és erősb vólt, de a'több Hivekben-is meg-maradhatott.

Ezekigy lévén, akár-ki-is eſzébe veheti, minémű nagy ajándékokkal látogatta-meg Iſten az ő *Eccleſiá*ját, és azért, noha ſzép ígéretit olvaſſuk a' *Synagóga*-felől-is: mindazáltal nagyobbakat találunk az *Eccleſia*-felől. A' *Synagóga*-felől azt mondotta Salomonnak [1]: *Még-ſzentelem e'házat, mellyet épitettél, hogy oda helyheztessem az én nevemet örökké: és ott leſznek a ſzemeim s a'ſzivem mindenkor.* Dávid pedig imigyen beſzélt [2]: *Az Úr valaſztotta Siont; Lakó-helyúl valaſztotta azt magának. Ez az én nyugodalmom örökkön örökké: itt lakom, mert ezt valaſztottam. Az ő özvegyét meg-áldvan meg-áldom: az ő ſzegényit meg-élégitem kenyerekkel. Az ő Papjait fel-ólbaltetem ſzabadúlásba, és az ő Szentei örvendezéſſel örvendeznek. Ott hozom-elő a' Dávid ſzarvát, ſzövétneket ſzereztem az én Kriſtuſomnak. Az ő ellenſégit gyalázatba öltöztetem: ő-raja pedig meg-ſzépűlnek az én meg-ſzenteléſem.* Ez valóban ſzép ígéret. De az *Eccleſia*, a'mint Szent Pál mongya [3], *jobb ígéretekkel erősíttetett-meg*: mellyeket mind elő-hozni nem ſzükséges; de eggyet meg-fontolni, haſznos és gyönyörűſéges.

1 Mac 8. 6.

B

Iſaias azért, ſokat jövendölt az *Eccleſia*-felől, fő-képpen az ő Proféziájának ötvennegyedik részében; a'mint nem csak a'Szent Atyák magyarázzák, hanem ő-maga-is Sz. Pál [4]; a'hol Négy nagy dolgot ígért az Iſten az *Eccleſiá*nak:

1 Gal 4. 27. Iſa 54. 1.

Elsőben, Bővſéges nemzeſt, vagy ſok fiakat ígért [5]: *Mongy dicséretet magtalan, a'ki nem ſzülſz: énekelj dicséretet, és örvendezz, a'ki nem ſzülſz-vala: mert több fiai vannak az elhagyattatottnak, hogy-ſem annak a'kinek férje vagyon, úgy-mond az Úr.* melly mondást Sz. Pál is elő-hozott [6]: az-az, Oh Pogányokból gyűjtetett *Eccleſia*, ki a'Krisztus el-jövetelekőtt magtalan vóltál, mint-hogy bálványozásban eltél, moſt vigadgy, mert több fiakat nemzesz, hogy-ſem a' *Synagóga* szűlt; a mint a'Sámuel annya-is meg-jövendőlte [7]: *A' magtalan ſokat ſzűlt, és a'kinek ſok fiai vóltak meg-erőtelenedett.* Ez nyilván-valo dolog: mert ſoha a'*Synagóga*nak annyi fiai nem vóltak, mint az *Eccleſia*nak vannak.

4 Gal 4. 27.

Másodſzor, Ígért az Iſten az *Eccleſia*nak, nagy ſzéles határt, és ki-terjedést [8]: *Szélesíttsd ki a'ſátorodnak helyét, és a'ſátorodnak kárpitit terjeſsd-ki: ne kiméld: hoſſzabbítsd-meg a'köteleidet, és a'ſzegeidet erősítsd-meg. Mert jobbra és balra el-harſzsz: és a'te magod a' Pogányokat örökségül fogja-bírni, és az el-puſztult Városokat lakni:* az-az, a'hajdnak, kiket szűlni-fogſz, ſokaságuk miatt, ki kell határtsd: terjeſztened: mert a' *Paleſtina*, melyben a' *Synagóga*nak Temploma és lako-helye vólt, nem léſzen elégséges a'te lakásodra: az egéſz földet el-foglalod, és minden Nemzetségek örökségid leſznek.

8 Iſa 54. 1-3

C

Harmadſzor, Az Iſten az *Eccleſia*nak erősséget, és örök meg-maradáſt ígért [9]: *Ne félly, mert meg nem ſzégyenűlſz, se meg nem gyalázſz.* és utánna veti: *A'hegyek meg-indúlnak, és a'halmok meg-rendűlnek: de az én irgalmaſságom pedig el nem távozik tőled:* az-az, ha ízíntén annyi ellenſégid támadnának-is, hogy a'hegyeket meg-indítanák, és a halmokat meg-rendítenék, téged helyedből ki nem mozdíthatnának: mert az én Irgalmaſságom, melly téged meg-erősít, el nem távozik tőled. És utánna veti [10]: *Szegényke a'ſzél-vésztől el-ſzaggatatott, minden vigaſztalás nélkül lévéſe:* az-az, noha eddig ſzegény vóltál, mert az Iſtennek iſmereti-nélkül éltél, álhatatlan vóltál, mert a'ſok bálványok-utáni-való tévelygéſekről, mint a'ſzél-vésztől ide 's ova hányattatál; vigaſztalás-nélkül vóltál, mert a'hamis iſtenek, a'kiket tiſztelтél, nem ſegéthettenek: de moſt légy jó ſzívvel, és reménſségben: *lásd-el-ónixom rend-ſzerént a'te köveidet, és Sáfirokkal fundálak téged, és Jáſpisból csinálom a'te bástyádat, és a'kapuidat faragott-kövekből, és minden határodat kívánatos kövekből:* az-az, én úgy meg-fundállak, és erősítlek, hogy, ſe a'ſzél-vész el ne hányhaſſon, ſe az ellenſég meg ne veheſſen; és a mellett, minden gyönyörűſéges vigaſztalásokkal bővelkődgyél.

9 Iſa 54. 4-10

D

10 Iſa 54. 11

Negyedſzer, Azt ígérte az Iſten az *Eccleſia*nak, hogy nem csak meg nem győzetetik, ſőt nem győzedelmeſ-is vészen ellenſégin [11]: *Imé én teremtettem a'kovácſot, a'ki fel-fuvja a'ſzénben a'ſzenet, és a'ki elő-hozza a'maga eſzközét az ő mívéhez; és én teremtettem az öldöklőt is az elrontásra:* az-az, a'mint *Sz. Jeromos* magyarázza, Én teremettem az Ördögöt, ki minden gonoſzságnak mestere, és kinek olyája: az, te-ellened tűzet rámaſzt, és a'hamiſságnak izzadságát el-árasztja; tudom illik, az Iſtentelen ember, és minden-féle Eretnekek, kik te-ellened hadakoznak; de meg-fogy, mert én más-felől teremettem emberöklöt-is a' veſztére: az-az, rámaſzt ortát, ſzigonyokat-is, kik mind Fegyverrel, mint a'Kereſztyén Tejedelmek, mind Irással, és beſzéddel, mint a Doktorok és Tanítók, ellene-állanak ſőt ellenségiknek, és lemmi-tsetik, ő-ket. *És azzal fejezi-be* [12]: *Semmi ſzerſzámnak nem*

11 Iſa 54. 16.

12 Iſa 54. 17.

leſſzen elő-menetele; a'melly ellenetſ elvinnie tatott: és minden nyelvet, melly a' törvényben ellened-áll, meg-itéſſe: az-az, minden ellenſégid, kiket az Ördög ellened támaſzt, fegyvert-vallanak, mert *nincs tanátz az Iſten ellen*: minden Eretnekeket, a'kik ellened támadnak, meg-győzſz, és a'tévelygéſért kárhoztatod őket; a'mint látt yuk hogy meg-lőtt. mert minden régi Eretnekſégeket el-fogyatott, és a'moſtaniakat-is el-fogyattya az Igaz *Eccleſia*. Mi azonban nagyobb hálá-adáſſal, és ſzolgálattal tartozunk az Iſtennek, hogy-ſem a' *Synagogá*-béli Hivek: mert a'mi lelkünk, a'mennyei Malaſztnak vizeivel gyakrabban öntőztetik, jobb, és többleiki fegyverekbe öltőztetik; és minden Igaſságra bővſégesben, és világosban meg-tanittatik a'Sz. Lélek által; és, ha azokkal jól élünk, kevés faradſágunkat nem ſzánván, örők jutalmat vészünk: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Főlſéges mindenhato Iſten, az ő áldott Sz. Fiának drága érdemi-által. Amen.

A

HARMADIK PREDIKATZIO.

B

NAgy Privilégiома bizonyára a'Kereſztyén Anyaſzentegyháznak, hogy az Igaſſágnak Sz. Lelke örökké véle lévén, és minden Igaſságra meg-tanitván, ſem el nem tévelyedhetik, ſem hamiſſat nem tanithat: a'mint az előbbi Predikatziókban meg-mutattam: de az-is igen fő Privilégiom, hogy, ha a'Hivek közőtt valami igyenetlenſég támad a'Hit dolgában, méltóſága vagyon annak el-igazáttáſára: melyből az következik, hogy a'Hivek-közőtt a Szeretet, melly a'*Tökéletes ſégnek köté le*, mindenkor meg-maradhat. Ez a'Privilégiom igen ſzükſéges az *Eccleſia*ban: mert, minthogy az emberek elméje nyughatatlan, igen künyű a'ſokaſág-közőtt a'viſzſza-vonyás. Melynek le-chendesitéſére, ha nem vólna bizonyos mód és élzkőz, ſoha olly ſzép, és olly nagy Gyülekőzet nem lehetne, melly rövid idő-alatt el nem oſzlana, és ſokára ſemmivé leonne. Innét vagyon, hogy ezt nem értvén, vagy érteni nemakarván az Újitó atyaſiak, nem chak mi-velünk ellenkeznek, nem akarván az Anyaſzentegyháznak méltóſágos itéletit követni; de magok-közőtt-is nagy igyenetlenſégbé vannak, és a'ſok viſzſza-vonyáſokból ſoha ki nem feſelhetnek; és az Igaſságot fel nem találhattyák, mivelhogy ki-ki maga fejét követi, és a'Szent Iráſt maga itéletiből chigázza a'hová kedve tartya: noha minnyájan azt kiáltyák, hogy a'Hit-béli viſzſzálkodáſban, ninch egyéb Biro a' Szent Iráſnál. Azokáért, holott ez igen haſznos és ſzükſéges dolog, e'moſtani Predikatzióban arról ſzóllok. 1. Cor. 3. 14.

C

I. Meg-mutatom, hogy a' Sz. Irás ő-maga Biró nem lehet, hanem az Anyaſzentegyház.
II. Meg-felelek az Ellen-vetéſekre.

ELSŐ RESZE.

HOgy a'Hit-béli, vagy Hit-felől-valo viſzſzálkodáſokban Itélő-bíro nem lehet a' Sz. Irás, ELSŐBEN; Nyilván meg-bizonyúl a'Biro tiſztiből. Mert, a' ki két fél pőrős-közőtt Biro akar lenni, úgy kell itéletit meg-jelenteni, és ſententziát mondani, hogy mind a'két fél meg-értheſſe, és ſemmi kételkedés ne lehetſſen a'Biro itélete-felől: úgy hogy eggyik meg-vallya, hogy a'Biro az ő ügyét javallya; a'máſik pedig, hogy az övét kárhoztattya. mert külömben ſemmi pőrnek vége nem ſzakadna, hanem mindenik fél az ő ügyét követné, és forgatná. De az Irás ő-maga azt nem chelekedheti: Tahát Biro nem leher. Hogy pedig azt az Irás nem chelekedheti, világoſon magok chelekedetivel meg-bizonyittyák az Újitók. Mert a' *Lutheriſtak*, és *Calviniſtak*, ſok eſztendőtől-fogva vetekednek egy-máſſal az Úr-vaſhorája-felől, és ſok egyéb derekas dolgokról-is: de mindazáltal az Irás, mellyet mind a'két fél Bírónak vall, véget pőrökben nem ſzakaſztharott: és ſem a' *Lutheriſtak*, ſem a' *Calviniſtak* nem mongyák, hogy az Irás az ő ügyöket hamiſnak ítélte, mert a'mái napig-is kötődnek. mellyet kétſég-nélkül nem chelekednének, ha azt vélnék, hogy a'Biro nyilván ſententziát mondott ellenek: mert úgy, vagy engednének a ſententziának, és meg-ſzűnnének a'vetekedéſtől; vagy, ha a'Biro ſententziáját hamiſnak tartanák, más Bíró-eleibe vinnék dolgokat: de eggyikét ſem chelekeſzik. És mint-hogy mind a' *Lutheriſtak*, 's mind a' *Calviniſtak*, egy-felől azt vallyák, hogy a'Szent Irás a'fő Itélő-biro: más-felől pedig azt vitáztyák, hogy azon Irás-nyilván-valo és világos, és minden villongáſnak le-chendesitéſére elégſéges; azonban pedig nem chak meg nem eggyeznek, hanem, napról-napra inkább ellenkeznek: meg kell engednünk, hogy ekkidig az Irás, nyilván-valo és élégſéges ſententziát nem mondott, a'mellyen meg kellett-vólna állaniok: a' vagy, ha mondott, ők fölötte kemény-nyakú, és vakmerő emberek, hogy olyan Bírónak

D

A nem engednek. Válaſzſzák magoknak a'melyikét akarják: az bizonyos, hogy mind a' kettőből ki nem felelhetnek.

Mondaná valaki: Az Iſten kétféleg-nélkül mindeneknek Fő bírája, és ſenki őtőle más Biró-eleibe nem appellálhat: de mindazáltal, nem mindenkor mond olly világos ſententziát, hogy a'pőrősők-közzül valamellyik meg-vallya hogy meg-győzettetett: az okáért, az nem kívántatik a'Bíróban. Felelet: Tagadhatatlan dolog, hogy, ha a'pőrősők meg nem alkodhatnak, Kőzönſéges Bíróhoz kell menniek, hogy attól meg-értſék az igaz törvényt; és ítéletét követvén, meg-ſzűnnyenek a pőrtől. Azokáért, ha a'Biro olly homályoſon téſzi a'törvényt, vagy olly kétſégeſſen mongya a'ſententziát, hogy nyilván és világoſon eſzőkbe nem vehetik: tiſztiben el nem jár; melly azt kívánnya, hogy a'pőrnek végét ſzakaſzſza: aöt tiſzti- és hivatallya-ellen chelekeſzik, mert a'pört chak vontattya és hallaſztya. A'mi pedig az Iſtent illeti, Három-képpen ſzólhatunk felőle: Előſzőr; A'mint önnön-magától, és nem a'mi kérésünkre, előnkbe adgya az ő Törvényét; mint régulát, és igazgató jelt, hogy azt kőveſsők; és tartozunk követni.

B Másodſzor; A'mint a'mi kérdésünkre meg-felel; hogy, a'mit bizonyoſon nem tudunk, előnkbe adgya; mint Moyſes a'puſztában, ſok dolgokról értekezett tőle. Harmadſzor; A'mint az Utólſó ítéletkor mindent meg-ítél, tulajdon chelekedete-ſzerént. Az Első módon, Törvény-ſzerző, vagy Törvény-adó; a'Másik módon, a'pőrős dolgoknak Ítélő-bírája; a Harmadik módon, a'chelekedeteknek ítéllője.

Ez így lévén: Ha az Iſten-felől az Első módon ſzóllunk, mint Törvény-adóról, ſemmit nékünk az Ellen-vetés nem ártхat, mivelhogy moſt úgy kell az Iſtentől beſzéllenünk mint Ítélő-birótól. Nagy kűlőmbség vagyon pedig a'Törvény-ſzerző., és az Ítélő-biró-közőtt: Mert a'Törvény-ſzerző, ha ſzintén valaha nem annyira világoſon ſzóll-is, hanem valamennyire homályoſon, nem chelekeſzik tiſzti-ellen; mert mindenkor vagyon Ítélő-ſzéke, a'hol el-igazíthatni a'dolgot, ha mi homályoſság találtatik a'Törvényben, és azzal a Kőzönſéges jóban ſemmi fogyatkozás nem eſik: de, ha a'Biro, kinek tiſzti az, hogy a'vetekedéſeket le-ſzállíttſa, a'ſententzia mondásban-is olly homályoſon ſzóllana, hogy eggyik fél ſem értené világoſon, ſoha ſemmi pőrnek vége nem ſzakadna; mellyel a'Kőzönſéges jónak nagy fogyatkozáſa történnék. Ha pedig az Iſtenről úgy ſzóllunk, mint a'kétſéges dolgoknak el-igazító Birojáról, igen-is nyilván ſzóll: Mert, Előſzőr, Midőn Moyſes arról értekezett [b]; Mit kelletnék azoknak chelekedni, a'kik a'Törvény-ſzerént-valo tiſztátalanſágért, a'több néppel nem tarthatták-meg a'Húſvétet az első hónak tizen-negyedik napján? azt felelte; hogy *A'második hónak*

b Num. 9. 6. C

c Num. 15. 32. *tizen-negyedik napján tartsák-meg.* Másodſzor: Midőn arról tudakozott [c]; Mint kellene azt meg büntetni, a'ki Szombaton fát ſzedegetett? azt felelte; hogy *Meg-kővezzék.*

d Num. 27. 1. Harmadſzor: Midőn arról értekezett [d]; Ha Salfaad leányinak lehetne-e őzőkſégők azattyok attyaſiai-közőtt? azt felelte; hogy *Légyen.* Melly feleletekben, ſemmi-némü homályoſság ninchen.

Ha végezetre, az Iſtenről úgy ſzóllunk-is, mint hóltak és elevenek Birájáról, úgy-is olly nyilván fog-ſzóllani, hogy minnyájan meg-értik a'ſententziát. Mert az Igazaknak azt mongya [e]; *Jőjetek-el én Atyámnak áldottai, birjátok a'világ kezdetétől fogva nékteknek kéſzíttetett Országot*: a'Gonoſzoknak pedig [f]: *Menjetek-el tőlem átkozottak az örök tűzre.* Így láttyuk, hogy, noha a'Magyar-országi *Decretum*okban, vagy *Tripartitum*ban, vannak valami homályos czikkelyek, úgy hogy azokon a'pőrősők meg nem alkoſznak: de midőn az Ország-Birái-eleibe kél a'dolog, azok nyilván beſzélnek, és világos ſententziát mondnak, úgy hogy mind a'két fél értheſſe: és, vagy meg-állanak rajta, és a'pőrnek vége-ſzakad; vagy, ha valamelly félnek nem tetſzik, más Székre, vagy Biró-eleibe appellállya dolgát. ha pedig az Appellátziónak ninchen helye, engedni kell a'Sententziának, vagy akarja vagy nem.

e Mat. 25. 34. f 25. 41. D

Másodszor: Meg-bizonyúl e'dolog, az Iráſnak mi-vóltából, melly Irásban, Két dolog vagyon; a'Betű, és az Értelem, vagy magyarázat; mint az emberben, a'teſt, és a'lélek. és etről magyarázzák némellyek Sz. Pálnak ama'mondáſát [g]: *A'Betű meg-öl, a'Lélek pedig meg-elevenit.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Ha az Iráſnak igaz értelmét követed, melly olyan mint az életető lélek, üdvősségedre haſznos léſzen: ha pedig azzal nem gondolván, chak a'külső bőrűhőz ragaſzkodol, és úgy akarod érteni a'mint a'betű magával hozza, gyakorta el-tévelyedel; a'mint Sz. Agoſton beſzélli [h]. Ezt így lévén, azt mondom, hogy, ſem egy-képpen, ſem más-képpen, az Irás ő-magában elégſéges Ítélő-biró nem lehet, a Hit-ről-valo vetekedéſekben.

g 2. Cor. 3. 6.

h Lib. 3. de Doctrina Christiana c. 5.

A'mi az Első-t illeti, nyilván-valo dolog: Mert az, bizonyos Biró nem lehet, a'ki az embereket tévelygésbe viſzi. holott, azért keresünk bizonyos Birót, hogy ne té-

velygejünk: az Irás pedig, Betű szerént, a'mint Sz. Páltól hallók, meg-ől; az-az, megejt, és el-tévelyíc. Így ölte-meg régenten a'Zidókat: kik, a'mit Moyseſnél, és a Prophétáknál olvaſtak a Kriſtuſról, azt külső Betű-szerént értették, a'belső értelmét el-hagyván. Azért mongya Sz. Páltelőlök: *E'mái napiglan, midőn a'Moyſes olvaſtatik, fátyol tétetett az ő ſzívökre* az-az, még ſem értik a'Zidók Moyſeſt, kit minden-nap olvaſnak; mert, nem gondolván a'belső értelemmel, chak a'külső Betűt forgatyák. A'vagy: nem iſmérik a'Kriſtuſt, ki Moyſeſnél a'külső Czeremoniákkal, és Áldozatokkal be-fődöztetett, és a'külső fedélen kopáchólván, nem gondolyák meg'mi vagyon az-alatt. Ezen dolgot vetette Urunk ſzemökre a'Zidóknak, mondván [k]: *Vizgállyátok-meg az Irásokat; mert ti azt vélitek, hogy azokban vagyon örök életetek: és azok, a'mellyek bizonyſágot téſznek felőlem: és nem akartok hozzám jőni, hogy életetek légyen*: az-az, Ha bizonnyal meg akarjátok érteni, hogy én vagyok a'Meſſiás, kit az Iſten ígért, kiről Moyſes írt, és a'Próféták jövendöltek; ne chak a'külső Betűt olvaſsátok az Irásban, hanem inkább a'belső értelmét vizgállyátok, mint a'lelkét, melly a'külső Betű-alatt úgy fekſzik, mint valami árnyékban, és példában, mellyet ékkidig nem miveltetek. Noha azért el-hittétek, hogy az Irásban vagyon az örök élet: mindazáltal azt nem tudgyátok, melly réſzében, vagy melly-árant vagyon: nincs a'külső Betűben, a'külső Czeremoniákban, és példákban, a'mint ti vélitek, hanem annak lelkében, és belső titkos értelmében: abban kereſſétek engem, és meg-találtok.

Nem chak a'Zidókat ſújte-meg pedig az Irás Betűje, hanem az Eretnekeket-is: mert ſokan azért veſztek-el az ő tévelygésőkben, hogy el-hagyván az Irás értelmét, mellyet az igaz *Eccléſia* követ, más értelmet követtek, a'külső Betű-ſzerént. *A'Sabellianuſok* azt mondották; hogy chak Egy Iſteni Személy vagyon, nem három: mindazáltal az Egy Személynek három neve vagyon; azért, hogy három tiſztet viſél, vagy három dolgot chelekeſzik. Atyának mondatik, mert minden állatoknak alkotója, Fiúnak, mert a'Szűz Máriától az emberi terméſzetet fel-vőtte; Sz. Léleknek, mert minket Malaſztyával meg-ſzentel. Kiknek vélekedéſéből, az következőtt, hogy az Atya ſzenvedett, és meg-hólt: mert ha chak Egy a'Személy, és Atyának, Fiúnak, és Sz. Léleknek mondatik, betűség-nélkül, ha az a'Személy ſzenvedett és meg-hólt, ſzükség hogy az Atya ſzenvedett, és meg-hólt-légyen. és azért mondgya Sz. Agoſton [l], hogy *Patripaſſianuſ*oknak nevezték őket, az-az, az Atyát-ſzenvedtetőknek. Ez a'tévelygés, a'meg-ölő, vagy meg-ejtő Betűből ſzármazott: mert Urunknak ama'mondáſát [m]: *Én és az Atya Egy vagyunk*, külső Betű-ſzerént értették, Egy Személyről: kik, az Anyaſzentegyház igaz értelme-ſzerént, egy-egy terméſzetben, külömbek ſzemélyben. Az *Ariánuſ*ok pedig azt mondották, hogy a'Kriſtus nem Iſten, hanem az Iſten-alatt-való állat: azért, hogy az Anyaſzentegyház értelme ellen, Betű-ſzerént vőték Urunknak ama'mondáſát [n]: *Az Atya nagyobb nálamnál*; nem-chak az Emberséghez-képeſt, hanem egy-általlyában. Az Anyaſzentegyház értelme pedig az, hogy a'Kriſtus, egy az Atyával, Iſtenſége-ſzerént, kiſebb az Atyánál, Emberſége-ſzerént: és úgy, mind a'két mondás egyhez illik, és ſemmi ellenkezés nincs közöttők; a'mint a'Szent Atyák tanittyák, Sz. *Athanáſius* [o], Sz. *Hilárius* [p], Sz. Agoſton [q]. Hasonló-képpen, az Irás betűjéből támogatták a'*Macedoniánuſ*ok az ő Eretnekſégőket, tagadván a'Sz. Lélek Iſtenſégét: a'*Manichéuſ*ok, azt tanitván, hogy az Ó Teſtamentom ellenkezik az Újjal: a'*Pélagiánuſ*ok, azt vitatván, hogy az Adam vétke nem ártott az ő maradékinak: és egyéb Eretnekek-is az ő tévelygésőket, a'Sz. Irásból akarták állatni. és azért nevezte egy-némelly a'Bibliát, az Eretnekek Könyvének: nem hogy abban valami Eretnekség vólna; mert Igaſságnál egyéb nincs benne, ha jól értyük: hanem hogy az Eretnekek, nem értvén, máſuvá chigázzák: és az Igaſság-helyett, hamiſságot ſzopnak belőle, mint a'póka'jó-illatú virágból, melyből a'méhetske jó édes mézet ſzedeget.

A'mi a'MÁSIKAT illeti; a Sz. Irás, igaz Értelme-ſzerént ſem lehet elégſéges Bíró: Mert az, gyakorta homályos, és nehéz; és nagy tudós és Iſten-félő emberek-között-is külömbözés vagyon, annak igaz és tulajdon értelme-felől. Az-okáért, mint-hogy minden külömbözés és viſzſza-vonyás ítélő-bírót kíván, ſzükség, hogy e'dologban olly Bíró légyen, a'ki nyilván meg-mongya, hogy Ez igaz értelme az Irásnak, amaz pedig hamis. Ollyan Bíró pedig nem lehet az Irás, mivelhogy annak értelméről vagyon a'vetekedés. Tehát más Bíro kívántatik az Irás-kívül.

Hogy pedig az Irás értelme homályos és nehéz légyen, meg-bizonyúl abból hogy a'Sz. Atyák és Doktorok, annak értelméért, és magyarázatyáért ſokat fáradtak, és egy-más-között tudakoztak. Sőt az Újító atyafiak-is, noha azt vitatyák hogy világos, és könnyű az Irás értelme, nem-kevéſet izzadnak annak magyarázatában, és úgy ſem eggyeznek: hanem dereḱ dolgokban-is úgy ellenkeznek, mint a világoſság a'ſö-

A

tétséggel, a'víz a'tűzzel; és olly távúl járnak egy-máftól, mint az ég a'földtől. Tudom, hogy ez-ellen azt szokták mondani a'világos-elméjű, és mély-értelmű Újító atyafiak; hogy, a'mit eggyűtt az Irás homályosan mond, azt máfutt nyilván ki-fejezi. De heába mongyák: mert, ha úgy vagyon, miért nem vetnek véget a'magok-között-való sok viszsza-vonyáfokban? Nékünk úgy tetszik, hogy Urunknak ama'mondása; *Ez az én testem*[t], elég világos, és nyilván-való: de mindazáltal, annak valóságos értelméről, nem chak mi-velünk, de magokkal sem eggyezhetnek, sem a' *Lutheriſta*, sem a' *Calviniſta* atyafiak. Számtalan efféle vagyon az Irásban, azért semmi okon Bírónak azt nem fogadhattyuk: mert nyilván-való ítéletet nem tészen az igaz értelem-felől. Az-okáért, az Anyaszentegyház szokáfához kell folyamlanunk, és az ő értelmét kell követnünk, hatévelyegni nem akarunk.

[t] Mat. 26. 26.

Végy chak egy példát ezen dologról: Krifus Urunk a'Vég-vachorán, nem chak az Oltári-szentséget szerzette, és adta az Apoſtoloknak, hanem azo lábokat-is megmoſta. Az elsőben, imígyen szóllott; *Vegyétek, egyétek, igyátok*: A'máſikban pedig [u]: *Ti-is tartoztok véle, hogy egyik a'máſik lábait meg-moſſa*. Itten az Újító atyafiak azt mongyák; hogy az első mondásban, parancholat vagyon; a'máſikban, nincsen: és, hogy a'Hivek kötelesek az Oltári-szentségnek két szín-alatt-való vételére; a'láb-moſásra pedig nem kötelesek. Kiktől örömest érteném, Honnét tudgyák azt? vagy, honnét vőtték azt az értelmet? Mert, ha az Irást chak magát meg-tekintyük, külömbet jelent: mert az Első, *Egyétek, Igyátok*, úgy tetszik hogy chak annyit tészen, mint mikor a'gazda a'vendégének azt mongya; Egyetek, igyatok, vigan lakjatok jó barátim. azt pedig nem parancholatnak mongyuk, hanem keremés-szerént-való kínálásnak. Honnét tudgyuk tahát, hogy a'Krifus, akképpen szólván, parancholattal kötelezte a'Híveket, hogy két szín-alatt kommunikállyanak? A'Máſik pedig; *Tartoztok véle, hogy egyik a'máſik lábait meg-moſſa*, úgy tetszik hogy szintén ollyan parancholat, mint-ha a'gazda a'szolgájának azt mondaná: Tartozol véle, hogy az aſztalt meg-vesſed, vagy ruhámat meg-tiſztíttaſd. Honnét tudgyák tahát az Újító atyafiak, hogy nem tartoznak a'Láb-moſáſſal, holott az ollyan mondásban kötelezés vagyon? Ha mi-tőlünk kérdik, bátorſágoſon azt felelyük; hogy mi azt az Anyaszentegyház szokáſából, és tanitáſából tudgyuk: mivelhogy az *Eccléſia*, soha azzal a'láb-moſáſſal úgy nem élt, mint szükséges, és kötelező dologgal: mellyet nyilván meg-chelekedett-volna, ha azt alította-volna hogy az Urnak kötelező parancholattya.

[u] Joan. 13. 14.

B

C

Harmadszor: A'mi igaz Valláſunkat imígyen állathattyuk. Sok viszsza-vonyáſok, és külömbőző vetekedések vannak a'Hit dolgában; mellyekről, vagy semmi emlekezet nincs a'Szent Irásban; vagy, ha vagyon-is, nem elégséges arra, hogy ember ítéletet tehessen felőlök: tahát azokban, más Bíróhoz kell folyamlani. Illyen-, némelly Szent Könyvekről-való vetekedés: tudni illik, ha a'Tobias, Júdit, Jésus Sirak, és a' Makabæuſok könyvei, bizonyos, és valóſágos Szent Irás-gyánánt-való könyvek-e, vagy nem? Mi azt vallyuk, hogy azok; az Újítók tagadgyák: Ki léſzen abban Ítélő-bíró? A' Sz. Irás nem lehet. és az Újítók sem a'Sz. Irásból tuſakodnak ellenünk, hanem a'Zsidók vélekedéséből: mivelhogy a'Zsidók Laiſtromában, melly *Sz. Jeróm*-nál vagyon, nincsenek a'meg-nevezett Könyvek; a'mint a'Bölcheſségről irt könyvis; és némelly része a'Dániel irásának, &c. Az-okáért ők nyilván valók, hogy e'dologban más Bírót kell keresni, tudni illik a'Zsidók Hagyományit. Szép dolog bizony, hogy nagyobra bőchüllik a'Zsidókat, hogy-sem a' Keresztyéneket! és ők Keresztyének akarván lenni, az Apoſtolok, és a'régi Keresztyén Anyaszentegyház Hagyományit meg-vetik; a'Zsidókét pedig bé-vészik, és azokkal harczolnak ellenünk! Miért nem mongyák azt Szent Agoſtonnal [x]: A'Makabæuſok könyveit, nem a'Zsidók; hanem az Anyaszentegyház tartya régula-szerént való* Szent Könyveknek? és Szent *Jeróm*-ſal [y]: A'Zsidók bé nem vészik a'Tobias, Júdit, és a'Makabæuſok könyveit: mindazáltal, az Anyaszentegyház azokat, a'régula-szerént-való Szent Könyvek-közibe számláliya? És: A'Bölcheſségről irt könyvnek, és a'Jésus Sirak könyvének haſonló méltósága vagyon a'többi Szent Könyvekkel. Tudom, hogy az Újító atyafiak e'Könyvekellen harczot indítottak: de, mivelhogy azt nem a'Szent Irásból cselekeszik, semmi foganatoſága nem lehet igyekezetőknek: és valamit azok-ellen mondhatnak, azt régen meg-fejtették a'Keresztyén Doktorok; és fő-képpen azok, a'kik azokat a'Könyveket meg-magyarázták: és nyilván meg-mutatták, hogy az Újító atyafiak a'kákán-is chomot keresnek.

D

[x] Lib. 18. Civ. cap. 36.

* Czecilianus.

[y] Lib. Prefationum, in Lib. Ruth & Non Translatorum.

Nagy vetekedés vagyon a'*Sacramentum*ok száma felől-is. Az Újító atyafiak-közzűl, kik Kettőt, kik Hármat, kik Négyet állatnak: az igaz Keresztyének, minnyája

Hetes

Heret vallanak. De arról a' fáma'ól, a' Irásban semmi emlekezet nincsen: Tahát az, Biró nem lehet e' dologban. A' Keresztyének pedig, az Anyaszentegyháznak eggyező tudományából, és tanításából vötték a' *Sacramentum*ok számát: az Újítók honnét vötték-légyen, hogy Két, vagy Három *Sacramentum*ot vallnak, ők látsák; bizony az Irásban nem találták. A'vagy, ha azt vélik hogy abban találták, Három dolgot kell megmutatniok: I. Hogy az Irás, a' Keresztséget, és az Oltári-szentséget *Sacramentum*nak nevezi; és nem nevezi a' Bermálást, a' Penitentziát, a' Papok rendelését, a' Házasságot, és az Utólsó kenetet. II. Mi légyen az Irásban a' *Sacramentum*; és mit kellessék annak nevezni és tartani. III. Hogy, a'mit az Irás *Sacramentum*nak mond, az chak a' Keresztséghez, és az Oltári-szentséghez illik, és nem a' több dolgokhoz, mellyeket mi Szentségeknek mondunk. Melly Három dolgot, sohna ők az Irásban fel nem találnak. Mert, sohna a' Keresztséget, és Oltári-szentséget, az Irás *Sacramentum*nak nem nevezi: de a' Házasságot annak nevezi [x], és szintén úgy meg nem mutattyák a' több dolgokat is a' Sz. Irásból. Több illyen dolgok is találtatnak, mellyekről vetekedések vannak, vagy lehetnek, és azoknak el-igazitását az Irásbol nem tudhattyuk. Szükség tahát, hogy az Irás-kivül, más Biró légyen, a' kinek ítéletét halgassuk, és kövessük: úgy-mint, ha azokat, a' kiket Eretnekek kereszteltek-meg, újonnan kellessék-e meg-keresztelni, a' vagy nem? Melly dologról, különböztek régenten Sz. *Cyprianus*, és Sz. Agoston: és a' vetekedésnek, az Anyaszentegyház értelméből és ítéletiből lött vége. Továbbá, ha szükség-e, hogy a' Keresztyének a Szombat-helyett a' Vasárnapot innepellyék? Ha a' Szűz Maria, szülése-után, meg-maradott-e a' Szüzességben? Ha az Ó Testamentombá, volt-e valami külső orvosság az Aszszony állatokért az Kedendő bün-ellen, mint a' Férhiakért a' Környül-metélkedés? és egyéb effélék.

x Eph. 5. 32.

A

B

NEGYEDSZER: A mi Vallásunk meg-bizonyodik, az Ó Testamentomi szokásból: melyben, ha valami derekas vetekedés támadott a' Törvény-felöl, a' Fő-papot, és nem az Irást fogták Bironak, és attól várták az ítéletet; a' mint *Josephus* irja [y]; és az Irás is nyilván jelenti, melyben azt olvassuk [z]: *Ha látod, hogy nehéz és kétséges ítélet vagyon nalad, vér és vér-, ügy és ügy-, poklosság és poklosság között; és látod a' te kapudon belöl a' birák szavait külömbözni: kelly-fel, és menny fel a' helyre, mellyet a' te Urad Istened választ: és menny a' Lévi nemből valo Papokhoz, és a' Birához, ki azon időben lészen: és kérdezkedgyél tőlök; kik meg-jelentik neked az ítéletnek igasságát. És cheleked meg, valamit mondanak a' kik gondviselők a' helyen, mellyet az Ur választ: és meg-tanitnak tégéd a' Törvény szerént, és követsd az ő ítéletöket, és ne hajolly, se jobra, se balra. Az ki pedig kevélykedik, nem akarván engedni a' Pap parancholattyának, ki azon időben szolgál a' te Uradnak Istenednek, és a' Biró végezésének: meghallyon az az ember.*

y Lib. 2. contra Appionem.
z Deut. 17. 8.

C

Mondaná valaki: Mint-hogy az Isten azt parancholta; hogy, valamit mondnak a' Gond-viselők, és tanitnak az Ur Törvénye szerént, azt kell meg-chekkedni: azt jelentette, hogy nem kell külömben a' Fő-Pap ítéletinek engedni, hanem ha az Isten Törvénye-szerént mond sententziát. Felelet: Nem azt akarta az Isten mondani, hogy, ha a' Fő-Pap a' Törvény-szerént tészen ítéletet, úgy engedgyenek néki, és ne külömben. mert, ha azt mondotta-vólna, az emberek inkább kétségesek, és bizonytalanok lőttek-vólna, hogy sem az előtt; sőt nem is lött-vólna szükség a' Fő-paphoz menni, ha az emberek az Isten Törvényéből el-igazithatták-vólna dolgokat: és úgy, nem a' Fő-pap lött-vólna Biró, hanem a' Pőrösök, kik a' Pap sententziája-felöl ítéletet tehettek-vólna. Az-okáért az a' mondás, ígéret; mellyel bizonyosokká akarta tenni az Isten az embereket, hogy, a' kik a' Pap ítéletét követnék, nem vétenének, sem meg nem chalatnának; azért, hogy a' Fő-pap a' Törvény-szerént tenne ítéletet, és nem egyéb-képpen. Holott azt vedd eszedbe, hogy egy-általlyában, mind a' Hit dolgai-felöl-valo, mind egyéb dolgokról-valo ítélet, a' Paphoz tartozott; de fő-képpen az Isteni szolgálathoz-valo dolgok-felöl. Az-okáért a' jámbor Jósafat Király, szép rendet szabott, mondván [a]: *Az atyátok-fiainak, kik az ő Városokban laknak, ki-ki az örökösége-közöt, minden ügyet melly előttök viteték, valahol a' Törvényről, a' parancholatról, a' czeremoniákról, az igazulásokról vagyon kérdés, mutassátok-meg nékik; hogy ne vétkezzenek az Ur-ellen, és harag ne jöjön reátok és az atyátok fiaira: így cheleked-vén azért nem vétkeznek. Amarias Pap pedig a' ti Fő-papotok, azokban, mellyek az Istenhez tartoznak, elő-járó lészen: Zabadias pedig az Ismahel fia, ki az Júda házában Hadnagy, azokon a' dolgokon lészen, mellyek a' Király tisztihez tartoznak.* A' hol nyilván látod, hogy egyedül a' Pap ítéletire bochátatott az Isten Törvényéről valo ítélet.

a 2. Par. 19. 10.

D

Innét mondotta Aggæus Próféta [b]: *Ezeket mongya a' Seregek Ura: Kérd-meg a' Papokat*

b Agg. 2. 12.

A

c Mal. 2. 7. *a' Törvény-felöl.* és Malakias [c]: *A' Pap ajkai őrizik a' tudományt, és a' Törvényt az ő szájából kérdezik: mert a' seregek Urának Angyala:* az-az, az Úr Követe; és ő dolga, hogy az Úr ítéletit meg-jélentse: mivelhogy nem-is engedi az Isten, hogy valakit az ő Követe afféle dologban meg-challyon. Erről szóll Salomon-is, mondván [d]: *A' bölcsek ígéi mint az ösztökék, és mint a' mélyen bé-ütött szegek, mellyek a' Tanítók tanátsi-által adattak-az egy Pásztorról.* Ezeknél többet, fiam, ne keress: az-az, meg-állj rajta, mert meg nem chalatol. Így olvassuk [e]; hogy, midőn az Izrael népe bizonyos birodalom formára rendeltetett, Moyses abban a' Gyülekőzetben úgy volt mint Fejedelem, és a' Törvényből származott kérdésekre meg-felelt. és, noha az Ipának Jétronak tanátsából, több Bírákat-is rendelt, kik a' népet ítélték; mindazáltal, az Istent-nézö fő dolgokat magának tartotta: jelentvén, hogy egy Főtől kell minnyájoknak tudakozni az Isten törvényéről. Holott vedd eszedbe, hogy

d Préd. 12. 11.

e Exod. 18.

f Ps. 98. 6. Moyses nem chak Világi Fejedelem volt, hanem Pap-is; a' mint Dávid nyilván mongya [f]: és a' Papnak minden hivatallyában el-járt, áldozott, tanított, Papi-őltözetet szentelt; és, a' mi leg-nagyobb, a' Papokat-is ő kente- és szentelte-fel: jóllehet nem olly rendszerént-való Pap volt mint Aaron, hogy a' maradéki-is részesek lőttek-volna a' Papságban; hanem, az Istentől magán választatott; kiről a' Papság nem maradott a' fiaira, mint Aaronról.

B

Ő TŐ DSZŐR: A' mi Vallásunkat meg-mutattya, a' Krístus *Ecclesiá*jának eleitől-fogva-való szokása: mert, valamikor veteked és támadott a Hit dolgában, a' pörösök az Anyaszentegyház Pásztorit vallották Bíráknak; a mint sok példákból meg-bizonyodik. Mingyárt az Apostolok idejében, veteked és támadott a' Környűl-metélkedésről, tudni illik, ha üdvözűlhetnének-e annélkül, a' kik az Evangéliomi Hitet bé-vötték a' Pogányok közzűl? Némelly meg-tért Zsidók, szűklégesnek állították; Pál pedig, és Barnabas külömber ítéltek [g]: Ki volt Bíro a' dologban? Chak az Irás-e? Bizony nem: hanem, mind a' két fél azon eggyezzek-meg, hogy az Apostolokhoz küldenének Jerusalembe, és azoknak ítéletin meg-állanának. Az Apostolok azért egybe-gyűlvén, és a' Sz. Lelket segétségűl hiván, azt végezték; hogy *a' Környűl-metélkedéssel nem kell tovább kelni a' Híveket* [h]. Melly dolgot el-igazíthattak-volna Pál és Barnabas: mert mind ketten Apostolok, Próféták, és Doktorok voltak [i]; mind a' kettőt a' Sz. Lélek arra választotta kivált-képpen, hogy predikállanak az Evangéliomot a' Pogányoknak [k]; és már sok helyeken predikállották-volt-is [l]: mindazáltal, eggyik sem akarta azt a' méltóságot magának tulajdonítani. magok példájával arra tanítván minket, hogy a' Hitről-való veteked éseknek ítéletit, az Anyaszentegyház Fő-Pásztorinak engedgyük, vagy a' Pásztorok Gyülekőzetinek. Holott azt vedd eszedbe; hogy, egybe-gyűlvén az Apostolok, szépen le-chendesítették azt a' veteked ést, noha semmi olly Irásokat elő nem forgattak, mellyek derék-képpen a' Környűl-metélkedésről emlekeztek-volna. maga, ha azokból kellett-volna ítéletet tenni, könnyen találhattak-volna arra-való Irásokat: hanem chak szintén a' Sz. Léleknek oktatásából, ki, a' mint Urunk ígérte-volt, minden Igasságra meg-tanította őket, tőttek ítéletet, mondván [m]: *Tetszett a' Sz. Lelöknek és nekünk, hogy semmi több terhet ne vessünk reátok, &c.*

g Act. 15. 1.

h Act. 15. 28

i Act. 13. 1.

k Act. 13. 2.

l Act. 14. 26

C

m Actor. 15. 28.

Az Apostolok ideje-után, valamidőn, és valahol hasonló veteked ések támadtak: azokat, vagy a' Romai Pápák, vagy az ő-tőle halgató *Concilium*ok chendesítették-le; a' mint az Egyházi Históriákból ki-tetszik: és valakik azoknak nem akartak engedni, a' Hívek Eretnekeknek tartották őket. I. Midőn arról támadott a' Kérdés, Ha a' Zsidókkal együtt tartsák-e a' Húsvétet a' Keresztyének, a' mint sokan akarták *Asiá*ban; a' vagy chak Vasárnapon? Azt sok *Concilium*ok-után, *Victor* Pápa, a' mint *Eusébius* írja [n], úgy le-szállította, Száz kilenczven-nyolczadik esztendőben, hogy az *Asiai*akat, kik az ő tévelygésökben meg-általkodtak, ki-átkozta: és az-után úgy an Eretnekeknek-is tartották, a' kik a' Pápa Végezésének nem engedtek; a' mint Sz. Agoston írja [o], és *Quartadecimanus*oknak nevezték. II. Arról támadott veteked és, Ha meg-öldözhattya-e az *Ecclesia* azokat, a' kik a' Keresztség-után meg-estek? Tagadta *Novatus*. De hamisnak ítélteték a' Romai *Concilium*ban, melly *Cornelius* Pápa idejében volt, Kér-száz ötven-ötödik esztendőben. III. *Sabellius* tagadta a' Sz. Háromságban a' Három Személyt. Kit hamisnak ítélt az *Alexandriai Concilium*. *Sylvester* Pápa idejében, Három-száz Tizen-kilenczedik esztendőben. IV. *Paulus Samosatenus*, a' Krístust puszta embernek vallotta. Kit hamisnak ítélt az *Antiochiai Concilium*, Diénes Pápa idejében, Két-száz hatvan-hatodik esztendőben. V. *Arius* tagadta a' Krístust, az Atyának öröktől-fogva-való Igéjének lenni. Kit ki-átkozott a' *Nicaai* Első *Concilium*. *Sylvester* Pápa idejében, Három-száz huszon-ötödik esztendőben. VI. *Nestorius*, a' Krístusban Két Személyt vallott; a' mint hogy két természete vagyon. Kit hamisnak ítélt az *Efesusi Concilium*, *Celestinus* Pápa idejében, Négy-

n Lib. 5. c. 23 & 24.

D

o Haref. 29.

Száz

száz harmincz-negyedik esztendőben. VII. *Eutyches* és *Dioscorus*, a' Krisusban chak Egy Természetet vallottak; a' mint-hogy chak egy személye vagyon. Kiket kárhoztatott a' *Chalcedónyi Concilium*, *Leo* Pápa idejében, Négy-száz ötven-negyedik esztendőben. VIII. *Macedonius* tagadta a' Sz. Lélek Istenségét. Kit kárhoztatott a' Konstantinápolyi Első *Concilium*, *Damasus* Pápa idejében, Három-száz nyólvan-harmadik esztendőben. IX. *Pelágius* azt tanította; hogy az ember, Isten Malasztya nélkül, chak a' természet erejéből, be-tellyesitheti a Törvényt, ha akarja. Kit kárhoztatott a' *Carthágói Concilium*; és a' *Milevitánum*, az Első *Innocentius* Pápa idejében. Négy-száz tizenhatodik esztendőben. Hasonlo-képpen egyéb Eretnekségeket-is az *Ecclesia* kárhoztatott: kinek ítéletit, a' meg-nevezett Eretnekek-ellen, az Ujító atyafiak-is javallyák; kiket ők-is kárhoztatnak, mint nyilván-valo Eretnekeket. Az pedig az ítélet, az *Ecclesiától*, mint Bírótól származott. Mert, ha chak az Irás lőtt-vólna Biro, és az *Ecclésia* nem élt-vólna mélcoságával: e' mái napig sem szakadott-vólna nyaka az ő Eretnekségének; sőt nem-is tudnók bizonyosan hogy Eretnekségek. De minek-utánna az *Ecclésia* annak ítélte, nem kételkedhetünk felőlök: mert az Anyaszentegyház, úgy mint az *Igasságnak Oszlopa, és Erős támasza* [p], hamisságot nem tanithat: kivel *az Igasságnak Sz. Lelke örökké meg-marad, minden Igasságra tanitván* [q]; úgy hogy *a' Pokol kapui-is erőt nem vehetnek rajta* [r], sem ellene nem állhatnak: hanem minden hamisságot meg-győz, és elront.

[p] 1. Tim. 3. 15.
[q] Ioan. 14. 16 & 1. 16. 13.
[r] Mat. 16. 18

HATODSZOR: Imigyen állhattyuk Vallásunkat. A' Hit, és az Isteni tiszteletben, sokakban hasonlo a' Világi Birodalmokhoz. Elsőben: Mert mind a' kettőben vetekedések támadnak, mellyeknek le-chendesítésére, kivántatik olly Biro, ki a' pőrösök-között ítéletet tégyen. Másodszor: Mind a' kettőben találni Birót, Irott tőrvényt, és Szokást. Harmadszor: A' Világi ítéletben, a' Fejedelem, vagy az ő Tiszt-tártói Birák: a' Lelki dolgokban-is, Itélő-biro az Egyházi Fejedelem, vagy a' *Concilium*. Negyedszer: Az Irott tőrvény olly régula, mellyet kővet a' Világi Biro a' pőrnek ítéletiben: a' Sz. Irás-is olyan régula, mellyet kővet az Egyházi Biro, a' Hit dolgában-valo vetekedéseknek ítéletiben. Ötödszőt: Egyedül az Irott Törvény nem elégséges a' világi pőröknek le-chendesítésére, hanem szükséges a' Szokás-is: a' Hitről-valo vetekedelben-is nem elégséges egyedül a' Sz. Irás, hanem szükségesek a' Hagyományok-is, vagy a' kézről kézre adatott Szokások. Ezekből ki-terszik a' mi Vallásunknak igaz-vólta. Melyből a' Híveknek nagy vigasztalások lehet: mert, mint-hogy nem mindnyájan érthetik és olvashattyák azt Irást, de mindnyájan halgathattyák az *Ecclesiát*, bizonyosok lehetnek, hogy valamig azt halgattyák, el-nem vétik az igaz útat; hanem, azon maradván, az örök Boldogságba juthatnak.

II. RESZE.

DE mit mondanak ezek-ellen az Ujítók? Ezekről ők imigyen okoskodnak: A' Hit dolgaiban-valo Bírónak, meg-chalatkozhatatlannak kell lenni, úgy hogy el ne tévelyedhessék: mert, ha ő meg-csuék, valakik az ő ítéletit kővetnék, mind utánna rohannának. A' Sz. Irás meg nem chalhat, mert Isten igéje, és hamisság benne nem lehet: az emberek pedig chalatkozhatandók, sőt *Minden ember hazug* [s]: a' Romai Pápa pedig puszta ember: az *Ecclésia*-is chak emberek gyülekőzeti. Az-okáért minnyájan hazudhatnak, és senki bátorságosan azoknak ítéletit nem követheti. Felelet: Ha egy-általlyában minden ember hazug: következik, hogy Moyses és a' Próféták, az Apostolok és Evangelisták minnyájan hazugok vóltak; és tévelygettek, mert puszta emberek vóltak: az-okáért azoknak sem hihetünk, hanem minden Irásokról kételkednünk kell. és úgy, hol lészen a Hit? Továbbá, *Luther*, *Calvinus*, és a' Predikátorok, nem puszta emberek-e? ki hidgyen tehát nékik, mint hazugoknak? Ha azt mongyák; hogy ők nem emberi tudományt hirdetnek, hanem az Isten igéjét: azt-is chak hazug emberek mongyák, és nem méltó el-hinni. Illyen minden okoskodások az Ujítóknak; magok-alá ontyák a' forrót, más-alá akarván ontani. Az-okáért azt mongyuk; hogy, noha az Irásban, mint Isten igéjében, semmi chalárdság nem lehet; de gyakorta olly homályos, hogy nem minden ember mehet végére mellyik légyen az ő igaz értelme: az-okáért szükség, hogy más Bíróhoz mennyünk, a' ki nyilván meg-mutassa, mellyik légyen az Irásnak igaz értelme. Ez pedig a' Biro, nem lehet ki-ki ő-magán; mert semmi vég nem lenne a' vetekedésben, mivelhogy mindenik a' maga fazeka-mellé szítana, azt ítélvén, hogy ő egyedül mond igazat: szükség tehát, hogy légyen valami Közönséges Biro, kinek hatalma és méltósága légyen a pőrösök-között ítéletet tenni.

[s] Rom. 3. 4.

A

Annak-felőlé te, ha az emberek-felől úgy gondolkodunk mint Adám-hafról, kik a' megromlott természetnek fogyatkozásával környül-vétettenek, hajlandók a' hazugságra, és chalatságra; a'mint az Irás jelenti [a]: de ha úgy gondolkodunk felőlök, a'mennyiben a Sz. Lélek igazgattya, és vezérli őket egyebek okratására, nem hazugok, hanem Igazmondók. Illyen volt Moyses, a' Vének tanátsával [b]: illyenek voltak az-után-való Főpapok [c]: illyenek voltak a' Próféták [d], az Apostolok, kiknek Urunk az Igasságnak Sz. Lelkét ígérte [e], és el-is küldötte, hogy *Minden Igasságra meg-tanitaná őket.* [f]: a' hol pedig *Minden Igasság* vagyon, ott semmi hamisság nem lehet. Illyen volt, végezetre, mindenkor; és világ vége-ig-is ollyan lészen a Keresztyén *Ecclesia*, úgy-mint *az Igasságnak Oszlopa, és Erős Támasza* [h]. Az-okáért olly Biro az, a' minémüt keresünk, az-az, meg-chalackozhatatlan, és el-tévelyedhetetlen.

a Ger. 8. 21. Pf. 58. 6. b Num. 11. 17. c Deut. 17. 9. 1. Sám. 2. 3. Malak. 2. 7. d Isai. 1. 7. e Ioan. 14. 16. f Ioan. 16. 13. g 1. Tim. 3. 15.

B

Innét vagyon, hogy, valakik az Anyaszentegyházban vannak, és ő-hozzája-halgatnak, a' Hit dolgaiban meg nem chalatkozhatnak: és mihelyen attól el-szakadnak, vagy pártot ütnek ellene, leg-ottan el-tévelyednek; és hová tovább, nagyobb tévelygésekbe esnek; a' mint a' mostani Ujitók, magok példájával nyilván meg-mutattyák. Mert, mi-képpen hogy az embernek minden tagjai élnek, valamig a' lelkes testben maradnak; de mihelyen attól el-szakadnak, meg-halnak: azon-képpen, valamig az emberek az Anyaszentegyházhoz halgatnak, és vele eggyeznek, lélekben élnek az igaz Hit-által. mert az Anyaszentegyházban marad örökké az Igasságnak Sz. Lelke, minden Igasságra tanitván őtet: de ha attól el-pártolnak, Hitökben meg-fogyatkoznak. mert az *Ecclesia*-kivül, nem az Igasságnak Sz. Lelke, hanem a' hazugságnak gonosz lelke uralkodik. Es mi-képpen hogy, mig a' nyáj-béli juhok egy akolban vannak, a' Pásztor gondot viszel reájok, és a' farkasoktól meg-oltalmazza: azon-képpen az egész Anyaszentegyház-béli Hivekre, gondot viszel a' Mennyei Pásztor, ki azt mondotta [i]: *Én vagyok a' jó Pásztor, és ismérem az én juhaimat.* sőt azt-is mondotta [k]: *Imé én veletek vagyok minden-nap, világ végezetig.* És mi-képpen hogy akár-melly gyenge Juhotska-is, mig a' nyájjal eggyütt vagyon a' Pásztor gond-viselete-alatt, bátorságos lehet, és nem szükség hogy féllyen a farkas harapásától: azon-képpé minden eggyügyü Keresztyén, valamig az *Ecclesia*nak eggyességében vagyon, nem télhet hogy tévelygésbe essék. De viszontag, mi-képpen a' Juh, akár-melly kövér és nagy légyen-is, ha a' nyájtól el-távozik, a' Pásztor gond-viselésétől és szorgalmatos őrizetitől meg-foszlatván, a' farkas torkába akad: azon-képpen, valaki el-szakad az *Ecclesia*nak értelmétől, és tanításától, akár-minémü túdós és bölcs ember légyen-is, a' Sz. Lélektől el-hagyattatik; és el-tévelyedvén, a' Hazugság Attyának, a' pokol-béli farkasnak torkába akad, és elvész. Erről szép példánk lehet. Egy-felől, az eggyügyü Szén-égető, kit az Ördög semmi okon tévelygésbe nem ejthetett: mert minden kérdésére chak azt felelte; hogy ő azt hiszi a' mit az Anyaszentegyház, és attól el nem akart távozni: Más-felől pedig, hatalmas két túdós Doktor, *Origenes*, és *Tertullianus*; kik magok elméjének többet hivén, hogy-sem az Anyaszentegyháznak, Eretnekekké lőttek, és, jó hirőket nevőket, meg-ferteztetvén, örök kárhozatra mentek.

h 1. Tim. 3. 15. i Ioan. 10. 14. k Matth. 28. 20.

C

Mondaná valaki: Isaias Próféta-által olly ígéretet tőtt az Isten [l]; hogy *az ő népének minden fiai az Urtól lésznek tanittatnak*: Tahát nem szükség más Tanitót keresni, sem az *Ecclesia* ítéletire várni. Felelet: Isaias az kvangéliomi tudományról szóll, mellyet ő-maga a' Krisztus, ki igaz Isten, hirdetett, és predikállott; a'mint Szent *Cyrillus* magyarázza. Mint-ha azt mondotta-volna: A' keresztyén népet nem tanitom a' Próféták-által, hanem én-magam szóllok nékik; a' mint Szent Pál igen szépen meg-mutatta [m]. A' vagy, a' mint Sz. Agoston magyarázza [n], szóll a' Próféta a' belső-képpen-tanitó és nódító Sz. Léleknek Malaszty áról, mellyel nagy gyönyörüségesen az embereket a' Hitre, és Szeretetre indittya és serkengeti. Az-okáért, nem azt akarja-mondani, hogy minden Keresztyén ember értени fogja az Isten jelentéséből a' Szent írás-béli titkos dolgokat: hanem, hogy ollyanok lésznek, kik nem chak külső fülőkkel halgattyák a' Tanitó-mesterт, ki az Isten igéjét magyarázza; hanem lelki fülőkkel az Istent-is halgattyák, a' ki inti és segéti őket, hogy meg-chelekedgyék a' mit hallottak a' Tanitóktól. Midőn Predikátzio vagyon, mindnyájan hallyák, és értik a' Tanitó szavát; de eggyik valóban el-hiszi, a' másik pedig nem hiszi; eggyik meg-tér bűneiből, és penitentziát-tart, a' másik pedig meg-általkodván, bűneiben meg-marad: az első-felől azt mongyuk, hogy az Istentől tanittatott; de a' másikról azt nem mondhattyuk. Igy értette és magyarázta az Isaias mondását ő-maga Urunk [o]: *Irva vagyon*, úgy-mond, *és lésznek mindnyájan az Istentől tanittattak*, és Sz. Pál [p]: *Az atyafiúi szeretetről nem szükség nékünk irnunk mert ti magatok meg-tanultátok az Istentől, hogy szeressétek egy-mást.*

l Isai. 54. 13. m Hebr. 1. 1. n Lib. de Spiritu, & Litera. c. 32. 33. 34. o Ioan. 6. 45. p 1. Thess. 4. 9.

Hogy

Hogy pedig Urunk azt mondotta az Apostoloknak, és ő-általok mi-nékünk [k]; *Ti pedig ne hivattassatok Rabbinak, mert egy a' ti Mesteretek a' Kristus*: nem azt akarta jelenteni, hogy chak a' belső-képpen-tanito Mesterhez halgassunk; vagy, hogy senki ne mondattassék egy-általlyában Mesternek; vagy, hogy senki fel ne vegye a' Mester tisztit: hanem, hogy senki tisztesség-kívánásból azt a' tisztet, és nevet magának ne tulajdonittsa, se ne kivánnya. Mert nyilván olvassuk Sz. Pálnál [l]; hogy *Ő-magát a' Pogányok Mesterének nevezi*: ki, bizonyos, hogy nem chelekedett a' Kristus parancholattya-ellen; tudván, hogy Kristus Urunk a' tisztesség-kívánást tiltotta: és azért, ugyan-ottan arról feddette a' Farisæusokat és Irás-tudókat [m], hogy *szerették az Első székeket a' Synagógákban, és hogy Mestereknek hivattattak az emberektől*. Az-okáért, ugyan-ottan azt-is mongya [n]; hogy *Senkit Atyánknak ne hijunk a' földön*. holott bizonyos dolog, hogy az Atyának tisztit, vagy nevezetit, nem egy-általlyában tiltotta-meg, hanem a' földi atyákhoz-valo mértékletlen, vagy fölöttébb-valo indulatot.

Ezek igy lévén, hogy el ne tévelyedgyünk, kövessük az Anyaszentegyház tanitását: és adgyunk hálát az Istennek, hogy illyen bizonyos Vezért és Kalaúzt rendelt nékünk, kit bátorságoson követhetünk, és a' Vitézkedő Anyaszentegyházból igyenessen a Győzedelmesbe juthatunk; hogy ott, nem a' Hit-és tükör-által, hanem szinről-szinre lássuk az Istent; látván szeressük; szeretvén örökkön örökké vigadhassunk: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Fölséges mindenható Isten, az ő áldott Szent Fiának drágalátos érdemiért. Amen.

HUSVET-UTÁN ÖTÖDIK VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. IÁNOSNAK XVI.

RÉSZÉBEN, ℣. 23.

AZ időben: Monda JÉSUS az ő Tanitványinak: Bizony, bizony mondom néktek: Ha mit kérendetek az Atyától az én nevemben, meg-adgya néktek. Eddig nem kértetek semmit az én nevemben: Kérjetek, és el-vészitek, hogy a' ti örömetek tellyes légyen. Ezeket példa-beszédekben szöllottam néktek. El-jő az óra, midőn már nem példa-beszédekben szöllok néktek, hanem nyilván hirdetek néktek az Atya-felől. Azon a' napon kértők az én nevemben: és nem mondom néktek hogy én kérem az Atyát érettetek: Mert ő-maga az Atya szeret titeket, mivelhogy ti szerettetek engem, és el-hittétek hogy én az Istentől jöttem-ki. Ki-jöttem az Atyától, és e' világra jöttem: ismég el-hagyom e' világot, és az Atyához mégyek. Mondának néki az ő Tanitványi: Imé most nyilván szöllasz, és semmi példa-beszédet nem mondasz. most tudgyuk hogy mindeneket tudsz, és nem szükség néked hogy valaki téged meg-kérdgyen: ebben hiszszük hogy az Istentől jöttél-ki.

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

AZ ÚR Menybe-menetele-előtt-valo három Vasárnapi Evangéliomot, a' Keresztyén Anyaszentegyház abból a' szép Predikátzióból vötte, mellyet Urúnk a' Vég-vachora-után halála-előtt tőtt az ő Tanitványinak: mind a' háromban pedig, azon-egy igyekezetit találom a' mi édes Údvözitőnknek; tudni illik, hogy a' bánatos-szivű Tanitványit vigasztalná. mint-hogy keservessen

A
k Mat. 23. 8. 9.
l 2. Tim. 1. 11.
m Mat. 23. 6.
n Mat. 23. 9.
B
C
D

A

elött nékik Urunknak el-válása; mind a Halál-által, mellyen harmad-napra, dichőséges Fel-támadásával győzedelmet vőtt, 's mind Menybe-menetele-által, mellyel az Attyának jobjára ült. Ezt pedig sok-képpen, és jó módgyával cselekedte. Mert az Első Evangeliomban, azzal vigasztalta őket, hogy chak *Egy-kevesse nem látnyák* [a]: hogy *az Attyához mégyen* [b], fáradságának, ruhul illik, jutalmát venni, és nékünk minden-jót szerzeni: hogy *Szomoruságok őrömre fordul* [c], *melly örömet senki el nem venne tőlök* [d]. A' Másikban azzal; hogy maga-helyett, *Más Vigasztalót küld* [e], a' Szent Lelket, kinek el-jövetele igen hasznos lenne; azért, hogy *e' Világot meg-feddené a' Bűnről, az Igasságról, és az Ítéletről* [f]; őket pedig *Minden Igasságra meg-tanitaná*, és őket-is meg-dichőitené [g]; A' mái Evangéliomban pedig, azzal vigasztallya a' Tanitványokat; hogy *El-jő az óra, mikor nem példa-beszédekben szól, hanem nyilván hirdeti az Attyát* nékik [h]: hogy *az Atya maga-is szereti őket* [i]: és fő-képpen, hogy, *ha valamit kérnek az Attyától az ő nevében, meg-adgya nékik* [k], melly vigasztalás, mint-hogy igen hasznos, és minnyájunkat illeti, e' mostani Predikatzioban arról szóllok.

I. Meg-mutatom, hogy nagyobb kinch az Imádság a' pénznél.
II. Meg-mondom, Miért kiván az Isten imádságot.
III. Okát adom, Miért hallgattya-el némelykor az Isten meg-adni a' mit kérünk.

B

ELSŐ RESZE.

KÉt Okból ígérnek az emberek egy-másnak nagy dolgokat; Szeretetből, és Bővelkődésből. A' Kristus, mint atyánkfia, szeretett bennünket; mint Isten Fia, fogyatkozhatatlanúl bővelkődött. Az-okáert, olly nagy dolgot ígért nékünk a' mái Evangéliomban, melynél nagyobbat nem hogy kívánhatnánk, de nem-is gondolhatunk: *Ha mit kérendetek*, úgy-mond, *az Attyától, az én nevemben, meg-adgya nektek.* Látván egy Vő-legény, jegyesének szomorkodását az ő el-menetelén, és őtet vigasztalni akarván, bátorságát azzal fejezi-bé: Ne keseregj; nem lészen fogyatkozásodra az én el-menetelem; valamit kívánsz, írd-meg, meg-szerzem. Így a' Mennyei Vő-legény, el-akarván távozni az ő Jegyesétől az Anyaszentegyháztól, azt mondotta néki [l]: *Hallyon a' te szádat*: az-az, kérj a' mit akarsz, és meg-adom: ha az Imádsággal élsz, semmi fogyatkozásod nem lészen. A' vagy, ha talántán el-megyek-is, annyi költséget hagyok, hogy, valamit kívánsz, meg-szerezhesed; mivelhogy *a' Pénznek mindenek engedelmek* [m]. Azon-képpen a' Kristus, az Imádságnak kinchet az Anyaszentegyháznak hadta, hogy semmi fogyatkozása ne történnek. Melly kinch, abból haladgya-meg a' pénzbéli kinchet, hogy el-fogyhatatlan; és arra-is szert tehet, a' hová a' pénz nem érkezik; a' mint sok példákkal ezennel meg-mutatom, hogy nagyobb kedvünk légyen az Imádsághoz e' következendő napokban, mellyekben a Keresztyének, fő-képpen az Imádságban foglalatosok.

C

I. *Mit haszonnal a' bolondnak hogy gazdagsága vagyon, holott Bölcseséget nem vehet* [n]? De, *Ha ki Bölcsesség-nélkül szükölködik, kerje az Istentől, és meg-adatik* [o]. A' mint Salomon *Bölcseséget kért, hogy igazat ítélhessen, és az Isten bölcs és értelmes szívet adott néki; el-annyira, hogy senki hozzá hasonló nem volt, sem előtte, sem utánna* [p]. II. Mit használt Akábnak a' gazdagság, midőn három esztendeig és hat hólnapig nem volt semmi eső? minden kinchével sem tudott egy chöpp esőt szerzeni, sem az eget fel nem nyithatta [q]: De Illyés, *Hozzánk hasonló á ember lévén, szenvedhető imádsággal imádkozott, hogy ne lenne eső a' földön; és nem lőtt eső, három esztendeig és hat hólnapig: és ismég imádkozott; és az ég esőt adott, és a' föld meg-adta az ő gyümölcsöt* [r]. III. Mit használt a' gazdagság az őt Királynak, a' kik Jósue előtt futottak? vallyon meg-rövidithették-e a' Napot, hogy el-szaladhattnának? De Jósue, könyörögvén a Főlségesnek [s], *Parancsolt a' Napnak és a' hóldnak, és meg-állottak; nem volt azelőtt, sem azután olly hosszú nap; engedvén az Úr az emberi szavának* [t]. IV. A' pénznek semmi ereje minchen a' tűz- és víz ellen: sőt a' tűz meg-emészti, a' víz el-fillyeszti: De az imádsággal, a' három ifiu a' tüzet meg-győzte, úgy hogy semmit nem ártthatott chak ruhájoknak-is [u]: az Izrael fiai pedig, a' tenger közepin által-mentek, melly Farao minden seregével el-buriatott [x]: és az Apostolok, a' tsel-vízi-kőtől meg-maradtak. V. A' Magzatlan gazdagok, nyerhetnek-e gazdagságokkal magzatot? De az imádsággal, Izsák Rebekkának [y], Anna magának [z], magzatot nyertek: Zakariásnak-is azt mondotta az Angyal [a]; hogy *Meg-hallgattatott könyörgése, és a' felesége fiat szül.* Es így, magzatlan anyáktol születtek az Imádság-által, Jákob Patriárka, Sámuel Próféta, és Keresztelő Sz. János, *kinél nagyobb nem vált az aszszonyallatozóál születettek-közöt.* VI. A' pénzes emberek, az Orvosokat magokhoz

vonszák

a Ján. 16, 16
b Ibidem.
c Vers. 20.
d Vers. 22.
e Vers. 7.
f Vers. 8. 9.
g Vers. 13. 14.
h Vers. 25.
i Vers. 27.
k Vers. 23.

e Luc. 8. 13.

m Prov. 10. 19.

n Prov. 17, 16.
o Jac. 1. 5.

p 3. Reg. 3. 11. 12.

q 3. Reg. 17. 1.

r Jac. 5. 16. 17.

s Josu. 4. 6.

t Jos. 10. 12.

u Dan. 3. 26. 49. 50.

x Exod. 14. 15. 24.

y Mos. 3. 26.

z Gen. 25. 21.

a 1. Reg. 1. 20.

b Luc. 1. 13.

A

zonszák ugyan, de nem mindenkor nyerhetik-meg egéſségőket; mint a' Vér-folyá u Aſſzony állat, *Tizen-két eſztendeig ſókat ſzenvedett ſok Orvoſoktól, és el-költötte mindenét* c; *de ſemmit nem haſznált, hanem gonoſzabbúl vált*: De az Imádság-által, minden nyavalyából ki-ſzabadúlhatni; mint az Evangeliomi ſok példák meg-mutattyák. és azért mondgya Sz. Jákab d; hogy *A Hitből-valo Imádság, meg-ſzabadittya a' beteget, és meg-könnyebbiti őtet az Ur.* VII. Senki pénzzel a halálos ſententziától meg nem menekedhetik: De az Imádsággal, Ezekias Király azt tizen-őt eſztendőre halaſztattatta e. VIII. Senkit halálból pénzzel fel nem támaſzthatni: De Imádsággal Jairus a' leánya életét megnyerte f; Mártha és Maria a Lázárét g. IX. Senki pénzzel a' fene-vadakat meg nem enyhitette: De az Imádsággal, Daniel az oroſzlányok-közőtt sérelem-nélkűl vólt h; Jónas pedig a' Czet-hal gyomrában i. X. A' pénz a bánattól senkit meg nem ment, sőt gyakorta bánatot és ſzomoruságot ſzerez: De az Imádságnak az-ellen-is nagy ereje vagyon; a' mint Sz. Jakab jelenti, mondván k: *Szomorkodik-e valaki közzületek? Imádkozzék.* XI. Noha a' pénzzel könyű hadakozó népet fogadni az ellenség-ellen; de azzal győzedelmet nē vehet rajta: Az Imádsággal pedig, Moyſes győzedelmet nyert Iſraélnek l; Ezekias Király-is imádságával azt nyerte, hogy az Angyal egy éjjel az ő ellenségiben, Száz nyólczvan-őt ezeret vágott-le m. XII. Lelki ajándékokat pénzen nem vehetni: sőt mikor *Simon Magus* pénzt virt-vólna az Apoſtoloknak, mondván n; *Adjatok nékem-is ezt a' hatalmat, hogy, valakire kezeimet téſzem, a Szent Lelket vegye*: Sz. Péter azt mondotta néki: *Vesző-zzen-el veled a' te pénzed, mivelhogy azt állnad, hogy az Iſten ajándékát pénz-által nyerhetni.* De az Imádság-által, mind ő-magát a' Sz. Lelket meg-nyerhettni; a' mint Urunk jelenti, mondván o: *A' ti Atyátok menyből jó Lelket ád az őt-kérőknek*: 's mind az ő ajándékit, mellyek-közzül első a' Bőlcheség p; és azt Imádsággal nyerhetni-meg, a' mint oda fel meg-mondám. XIII. A' pénz, készület lehet ugyan a Bűn-bochátásnak meg-nyerésére; de arra magától nem elégséges. mert az Iſten, ki a' Bűn-bocháto, pénzben nem győnyőrkődik. De az Imádsággal, mind Manaſſes a' tőrben q, mind a' Publikánus a' Templomban r, mind a' tolvai a' Kereſzt-fán s, Bűnőknek bochánattyát nyerték. XIV. Senki az Ördőgöt pénzzel ki nem űzheti; sőt az Ördőg a' pénzzel ſokakat meg-chal, és az örők kárhozatra viſzen. De az Imádsággal, a' Kananæai aſszony meg-mentette leányát az Ördőgtől t, sőt *Némelly ördőgi Nem, ki nem űzettetik, hanem chak Imádság- és böjtölés-által* u. XV. Mind e' világ pénzével sem tartóztathatni az Iſtent, hogy boſzſzút ne állyon a' vétkekért: De Moyſes az Imádsággal úgy meg-tartóztatta, hogy azt mondotta néki az Iſten x; *Ereſzſz-el engem, hadd terjedgyen-fel ellenők haragom, és töröllyem-el őket, és téged nagy nemzetté téſzlek*: de Moyſes el nem ereſztette, míg nem meg-engeſzelte a' hálátlan népnek. Innét mondotta az Úr Jeremiáſnak y: *Ne imádkozzál a' népért, ſe ne tégy érettek ditsőéretes imádságot, és ne álly ellenem.* Iſaias pedig azon panaſzolkodik z; hogy *Nintsen a' ki tartóztaſſa az Iſtent*; tudni illik, Imádságával, hogy a' népet ne bűntetſe. A' Niniveiek-is megtartóztatták Imádságokkal az Iſtent, hogy Negyven nap-mulva el ne pillyeſztené az ő Várafokat, hanem meg-kegyelmezne nékiek a.

Ezekből ki-tetſzik, hogy inkább engednek mindenek az Imádságnak, hogy-ſem a' pénznek: úgy hogy, a' mit a' Pogány *Horátius* mondott a' Pénzről b, jobban, és igazban mondhattyuk az Imádságról: Mind az Iſten, 's mind a' teremtett-állatok engednek a' ſzép Imádságnak. és a' mit *Petrónius Arbiter* itt c; A' ki imádkozik, bátorságos ſzellővel evezhet; és a' ſzerencsét akarattya-ſzerént ſzabhattya.

Ezt hogy jobban meg-értheſsük, azt kell eſzünkbe vennünk, hogy az Imádságnak Három fő Gyümölchi vannak, mellyekkel akár-minémű ſzívet-is meg-elégíthet. Ís azokat haſonlíthattyuk a' Három fő eſzközökhöz, mellyekkel az emberek egymás-közőtt élnek, hogy valaminek ſzerét tegyék: mert, vagy más dolgon cherélik-el; vagy árron vészik meg; vagy ajándékon jutnak-hozzá.

Első Gyümölche az Imádságnak; az Elég-tétel a' Bűnnel-érdemlett bűntetésért, melliyet fel-váltunk az Imádsággal, és neminémű-képpen el-cherélyük rajta: mert az örökké-valo bűntetést, mellyet a' Bűnnel érdemlünk, az Imádság idő-ſzerént-valo bűntetéſsé változtattya; meg-nyervén a' Bűnnek bochánattyát, és fel-váltván az örők kárhozatra-valo kötelesſéget. Második Gyümölche; az Érdem, melly haſonló a' pénzen- vagy munkán-valo vételhez. Mert az Igaz ember imádſága, hasonlyan a' minémúnek kell lenni, mindenkor érdemes, ha meg nem nyeri-is a' mit kíván. Erről kell értenünk az Urunk mondását d: *Mikor imádkozol, menny-bé a' kamarádba, és ajtód-bé-tévén imádgad az Atyádat a' rejtekben, és az Atyád a' ki láttya a' rejtekben, meg fizet néked*; tudni illik, érdemed-ſzerént, mert a' fizetés, érdemért vagyon. Harmadik Gyümölche az

Imádság-

c Mar. 5. 25. 26.

d Jac. 5. 14. 15.

e Es. 38. 1.

f Mar. 5. 23.

g Joan. 11. 3.

h Dan. 6. 10. 22.

i Jon. 2. 1. 10.

k Jac. 5. 13.

l Exo. 17. 9. 11.

m 4. Reg. 19. 35.

n Act. 8. 18.

o Luc. 11. 13.

p Sir. 22. 2.

q 2. Par. 33. 12, 13.

r Luc. 18. 13

s Luc. 23. 42

t Mat. 15. 28

u Mar. 17. 20

C

x Exo. 32. 9. 10.

y Jer. 7. 16.

z Es. 64. 7.

a Jon. 3. 4.

b Lib. 3. Sirm. Ser. 3. inf. 95

Divina humanoſi pulchris Divitiis parcat.

D

c In Proœmio. Quiſquis habet nummos, ſecurâ navigat aurâ: Fortunæque ſuo temperet arbitrio.

d Matt. 6. 6.

A Imádságnak, hasonlo az Ajándékozóhoz: mert a' mit az Imádságban kérünk, ha jól kérjük, meg nyerjük. Innét vagyon, hogy az Irás gyakorta int a' ízetlen-való Imádságra [c]: mivelhogy mindenkor vagyon valami szükségünk, és a' meg-nyeréshez valo fő eszköz az Imádság: és, a' mint Sz. *Ephrem* mondotta [f], a' Józanságnak őrizője, a' haragnak zabolája, a' kevély szivnek le-nyomója, a' gyülölségnek orvossága, a' Törvénynek igaz rendelése, az Országnak hatalmassága, a' hadakozásnak zászlója és diadalma, a' békeségnek oltalma, a' szüzességnek pecsétje, a' Házasságnak hites kötele, az utonjároknak oltalmazója, az atyafiaknak vigyázója, a' szántó-embereknek bővséges gyümölcshe, a' hajózóknak szabadulása, a' bűnösöknek szó-szóllója, a' szomorúaknak vigasztalója, az őrvendezők vigassága, a' siránkozóknak bátorítója, a' halottaknak temetése. Mellyeket, és annál többeket-is, mind egy chomóban kötött Urunk, midőn a mái Evangéliomban azt igérte; hogy, Valamit az ő nevében kérünk az Atyától, meg adgya.

[c] Ecclí. 18. 22. Luc. 18. 1. Jac. 1. 5. 1. Joan. 3. 22. Psal. 6. 10. [f] 2. Thess. 3. 18. [f] Ephrem. de oratione.

II. RÉSZE.

B Dé kérdené valaki Sz. *Basilius*sal [g]: Ha az Isten szeret minket, a' mint Urunk mongya a' mái Evangéliomban, és tudgya mi-nélkül szükölködünk, sőt nem-is engedi hogy szükségünkben máshoz folyamlyunk, miért kívánnya mi-tőlünk a' Könyörgést? mert az embereknek azért szoktunk könyörögni, hogy nem tudgyák szükségünket: vagy, ha tudgyák-is, nem akarnak segéreni, azért, hogy nem jo akaróink: vagy, ha jó akaróink-is, azt gondollyák, hogy máshoz inkább illik hogy meg-segértsen bennünket, vagy jobb modgya vagyon a' meg-segértésben, mellyeknek minch helye az Istenben.

[g] In Constitut. Monast. c. 2.

Felelet: Ennek egy-nehány Okai vannak: Első, az; hogy, a' mint azon Szent *Basilius* mongya, az ember meg-ismérné, mind a' maga szükséget, 's mind az Isten kegyelségét: és az elsőből meg-alázza magát; a' másikból pedig hálá-adásra készüllyön; és mind a' kettőből meg-tudgya bőchülleni, és meg-őrizni az el-vőtt ajándékot: mert, a' mit valami nagy személytől könyörgéssel nyerünk, meg szoktuk bőchülleni és oltalmazni.

C Második Oka, az; a mint Sz. *Jeremyas* mongya [h], hogy érdemünk-szerént, és úgy mint jutalomál adgya nékünk a mit kérünk: mert az Isten, a' jó és méltó könyörgés-által, méltókká tészen minket az ő ajándékira. bőchülletes és kívánatos dolog pedig, méltánjutni a' hoz a' mit ember munkával keres.

[h] Jer. 29. 12. Psal. 144. 18.

Harmadik, az; mert az Isten az ő ajándékit, az ő-tőle rendeltetett eszközök-által akarja mi-velünk közleni, úgy hogy mi-is munkálkodgyunk azokért. mert, a' mint Sz. Agoston mongya [i], A' ki téged nálad-nélkül alkotott, nálad-nélkül téged nem üdvőzít. És mint-hogy az egyéb-féle munka nem mindentől lehet: az Imádság olly közönséges dolog, hogy senki attól magát nem mentheti: sőt még a' Pogány Bölcsek-is megismérték annak szükséges-vólát, és arra intették az embereket; úgy-mint *Socrates*: ki azt mondotta; hogy, midőn valaki nyomoruságban vagyon, alázatosan az Istenhez folyamodgyék. *Epictetus* pedig azt mondotta: Midőn munkában vagy, alázatos könyörgést nyújts a' magasságba.

[i] Aug. 15. de Verbis Apost.

D Negyedik, az; hogy, a' mint Arany-száju Sz. János mongya [k], okot adgyon az ő-hozzája-való fel-gerjedésre, és az-által inkább ragaszkodgyunk hozzája; mint az Atyák meg-várják, hogy a' fiok könyörgjenek, és a' könyörgéssel a' szeretet gerjedezzen bennek: és így az Isten, a' mit jó-vóltából-is meg-engedne, a' könyörgés-által vagy hamaréb, vagy bővségesben meg-engedi; a' mint Salomonnak [l], Ezekiásnak [m], és az Evangéliomi Issaszakatt embereknek [n] példájából ki-tetszik. És alig találunk valakit az Evangéliomban, a' ki tellí egéséget kért Urunktól, hogy Bűneinek bochánatyát-is né vőtte-vólna: mert *Hatalmas az Isten mindenekre bővségesben meg-cheleksdni, hogy-sem mi kérjük, vagy értyük* [o]; az-az, meg-chelekezi. mint-ha a' Király azt mondaná az ő Hadnagyának: Ménny-el, hadakozzál: a' költséget ne kíméld; mert én annak szerét tehetem, és neked-is meg-adhatom jutalmodat: az-az, szerét tészem, és néked meg-fizetek.

[k] Hom. 30. in Genes. [l] 3. Reg. 3. 13. [m] Isa. 38. 5. [n] Matt. 9. 1. 9. 2. [o] Eph. 3. 20.

Ötödik Oka, az: mert, midőn könyörgünk, több jót nyerünk, hogy-sem mikor nem könyörgünk: 1. Mert mi néha olyat kérünk, a' mi nékünk né hasznos, és azért meg nem nyerjük; de még-is a' kérésnek jutalmát vészük: a' mint Sz. Pál, meg nem nyerte a' mit [p] háromszor kért, *hogy el-távoznék tőle a' test ősztöne a' Sátán Angyala* [p]; mert az-által erősödött-meg: de a' Könyörgésért jutalmat vőtt. 2. Néha hasznost, de kicsiny dolgot kérünk; egy-mint testi jót: és azzal nagyobbat-is nyerünk, az Imádság jutalmát. 3. Néha nagy jót kérünk, az-az, Lelket: mellyet ha meg-nyerünk, más haszunk-is vagyon, az imádság érdeme.

[p] 2. Cor. 12. 8

Harmadik

Hatodik Oka, az; mert az Imádságban sok jeles jószágos cheleked etek találtatnak: mellyeknek gyakorlása, az Imádságban kért jótéllyél haladgya. Innét mondotta *Clemens Alexandrinus* [q]; hogy inkább kell embernek a' Könyörgést választani, ha meg nem nyeri-is a'mit kíván, hogy sem a' könyörgés-nélkül-való meg-nyerést. Mert a' jó Könyörgést, nagy és sok Jószágos cheleked etek követik: I. A'Hit; mert a' ki könyörög, el-hiszi, hogy a' kinek könyörög, kérését bé-teljesítheti. II. A'Reménség; mert senki azt nem kéri, a'mit nem remél hogy meg-nyeri: sőt neveli-is a' reménséget; mert, mentől gyakrabban nyájaskodunk valakivel, annál nagyobb bizodalommal járúlunk hozzája, és többet remél ünk tőle. III. A'Szeretet; mert szeretni szoktuk azt, a' kitől valamit remél ünk: sőt neveli-is a' szeretetet; mert az egy-mást-szeretők, gyakorta-való nyájaskodással inkább gerjedeznek egy-más szeretetire; és az igaz barátosok, semmit örömesben nem hallanak barátyok kérésénél, hogy jót tehessenek vélek: és barátinktól viszontag akármit-is bátorságosson kérünk: és mentől inkább szeretyük őket, annál nagyobb bizodalommal járúlunk hozzájok. És noha a' nyughatatlan kéregetéssel meg-bánthattyuk ember-barátunkat, de az Istent azzal meg nem bántyuk; sőt, a' mint Arany-szájú Sz. János mongya [r], azzal bántyuk-meg, ha félben hadgyuk a' könyörgést. IV. Az Alázatosság; mert a' ki könyörög, meg-alázza magát; tudván, hogy chak a' jó akaratból származik a' könyörgésének meg-hallgatása. V. Az Alhatatosság, és Békeséges-tűrés; midőn el-halad a' mit kérünk, melynek nagy jutalma vagyon, és *tekéllettes cheleked étet* [s].

Ezekből ki-tetszik, melly méltó légyen könyörgeni a' Könyörgésnek hasznosságáért: de azt-is meg kell tudnunk, Mi módon kellessék rendelni a Könyörgést, hogy foganatos légyen? Mert az alkotmányhoz, nem chak jó és alkalmatos eszközök kívántatnak, hanem tudomány-is; úgy-mint, a' Fa-művhez, nem chak jó fejsze, fűrész, gyalu, és véső szükséges, hanem a mesterség is; melly nélkül, semmi egyéb nem kerekedik az eszközökkel-való élésből, hanem hogy mind a' fa el-vész, mind az eszközök meg-romlanak, 's mind az idő heában el-múlik: hasonló-képpen, a' jó Fegyver, tudós vitéz embert kíván; és a' jó Hajó, okos kormányost. Az Imádság igen jó eszköz, mellyel mindent el-készíthetünk; jó fegyver, mellyel minden ellenséget meg-győzhetünk; jó hajó, mellyé e' világ habjai-közzűl az őrök boldogságnak chendes partyára evezhetünk; egy szóval, olly dolog, mellyel mindent véghez viheténk; mert, *Ha mit kérünk az Atyától, meg-adgya.* De az kívántatik, hogy tudgyunk vele élni. Melyre Urúnk a' mái Evangéliomban egy szóval meg-tanít, mondván: *Az én nevemben.* Melly igének, szép magyarázatit találjuk a Doktoroknál; mellyekből egy jó és teljes értelmet hozhatunk-ki.

Először: Szent Agoston [t], és Sz. Gergely [u], azt mongyák, hogy a' Jesus, vagy *Üdvözítő Nevében* akkor *kérünk*, midőn Üdvösségünkre-valót kérünk: és valamit üdvösségünk hasznа ellen kérünk, azt nem az Üdvözítő nevében kérjük. Üdvösségünk-ellen kérnek azért, a' kik valami gonoszt, vagy bűnt kérnek: tudni illik, hogy mesterségesen tophalsanak, ellenségőkön bosszút állhassanak, el-tekéllett gonosz szándékokban megmaradhassanak. Innét mongya Sz. Jakab [x]: *Kéritek, és nem vészitek-el, azért hogy gonoszul kéritek, hogy a' ti kívánságtokra költsétek.* Ezent jelenti Urunk a' mái Evangéliomban, midőn azt mongya; *Ha mit kéritek*, mert a' Bűn, nem valami, hanem semmi; a' mint Szent Agoston mongya [y]. De még a' Világi dolgok-is semmik, a' Mennyeiekhez-képest; a' mint azon Sz. Doktor mondgya [z]. Ki azt-is írja [a]; hogy testi dolgot külömben nem kell kérni, hanem, chak az őrök élethez-képest; úgy-mint, egészséget, békeséget, bővséget azért kérhetünk, hogy Istennek chendesben, és szorgalmatosban szolgálhassunk. Es Sz. Ambrus [b], magyarázván Dávidnak ama' mondását [c], *Az ő Imádsága Bűnné légyen*, azt írja; hogy, nem chak azoknak Imádságok Bűn, a' kik gonoszt kérnek az Istentől, hanem azoknak Imádságok-is, a' kik hasznotalan dolgot kérnek az üdvösségre. Erre-nézve mondotta Urúnk a' mái Evangéliomban: *Kérjetek, és el-vészitek, hogy a' ti örömötök teljes légyen.* melly *Teljes öröm*, chak a' lelki és mennyei dolgokban találtatik. Azokáért, ha testi dolgokat kérnek az Istentől a' gonoszok, haragjából bűntetésükre engedi-meg, mint ellenségének: mint mikor a' Zsidók húst kértek [d], *Bé-tölsötte* ugyan az ő *kívánságokat* [e]: *de még az ételek szájokban vólt; hogy az Isten haragja rajok szállott: és meg-ölte azoknak köreit.* Ennek okát-is adgya Szent *Basilius*, mondván [f]: Igen méltóságos és bőv-kezű a' mi Királyunk, az Isten; és gonosz néven vészi, ha ki ő-tőle kichiny vagy alá-való és chekély dolgot kér: a' mint a' Világi Fejedelmek is gonosz néven vészik, ha semmire-kellő dolgot kérnek ő-tőlök; mert az ő méltóságok-ellen vagyon. Azt írja *Plutarchus* [g], hogy, midőn *Perillus* Nagy Sándortol Jegy-ruhát kért-vólna leányának, ötven Talentomot adatott néki.

q Lib. 7. Stromat.

r Hom. 34. in Matth.

s Jac. 1. 4.

t Tract. 73. in Ioan.

u Hom. 27. in Evang.

x Jac. 4. 3.

y Tract. 1. in Ioan.

z Tract. 102. in Ioan.

a Epist. 121.

b Serm. 22. in Ps. 108.

c Ps. 108. 7.

d Num. 11. 13

e Ps. 77. 29.

f In constitut. Monast. c. 2.

g In Apoph. lit. P.

A

És midőn *Perillus* azt mondotta-volna, hogy elég tiz Talentom; a' Király azt felelte-: Néked elég hogy annyit végy; de nékem nem elég hogy csak annyit adgyak. *Sénéca*-is azon Sándorról hasonlót ír [h]. Ha azért egy halandó embernek annyit tulajdonított magának, hogy méltósága-ellen kicsiny ajándékot nem akart adni: az Isten, kinek mind méltósága végheretlen, 's mind gazdagsága fogyhatatlan, inkább kívánnya hogy nagy dolgokat kérjünk tőle; nem a' mi csekély állapatunkról gondolkodván, hanem az ő méltóságáról, mellyet ebben-is meg akar mutatni. Ez a' felelet hasznos tanuságot ád elénkbe-: de nem szintén elégséges: mert bizonyos dolog, hogy az Apostolok némelly üdvösséges dolgokat kértek-volt Urúnktól: úgy-mint [i]: *Uram, tanits minket imádkozni.* és [k]; *Oreghbitsed bennünk a' Hitet.* De még-is Urunk a' mái Evangéliomban azt mondotta nékik [l]: *Eddig semmit az én nevemben nem kértetek.* Tehát valami más értelme vagyon.

h Lib. de Benefic.

i Luc. 11. 1.
k Luc. 17. 5.

l Ioan. 16. 24.

B

Másodszor: Szent Agoston azt írja [m]; hogy az *kér a' Krisztus Nevében*, a' ki igaz Hitben vagyon felőle: és így *Arius*, *Nestorius*, *Eutyches*, és egyéb efféle Erethnekek, nem a' Krisztus nevében kértek, ki-felől nem igaz Hitben voltak. Ez-is jó tanúság: de a' mostani dologhoz nem elégséges: mert az Apostolok, a' Krisztus-felől igaz Hitben voltak; a' mint Urúnk a' mái Evangéliomban mondotta [n]: *Az Atya szeret titeket, mivelhogy ti szerettetek engem; és el-hittétek, hogy én az Istentől jutottam-ki.* De még-is Urúnk azt mondotta; hogy eddig semmit az ő nevében nem kértek. Az-okáért Sz. *Cyrillus* [o], és Aranyszáju Sz. János [p], azt mongyák; hogy az kér a' Krisztus nevében, a' ki kérésében a' Krisztust vészi Közben-járóul az Atyánál. Ez igaz magyarázat. Mert a' Kérésben, két dolog vagyon: a' mit kérünk, és a' miért kérünk; mint midőn a' Koldús kenyeret kér, és az Isten nevében kéri. Régenten azért az Igazak, Abrahámért, Isaákért, és Jákobért kérték az Istent [q]; tudván, hogy azok kedves barátai voltak: de mi a' Krisztusért, vagy a' Krisztus nevében kérünk, a' mennyiben Közben-járónk, Szó-szóllónk, Meg-váltónk, Üdvözítőnk; ki az ő Nevében-valo kérést, az ő jelen-voltáért helyheztetí: jelentvén, hogy, ha távúl jészen-is telt-szerént, abból fogyatkozások nem következnek, ha az ő nevében kérnek. Míg Urunk jelen-volt a' Tanitványival, ha mit akartak kérni, nem az Atyától ő-nevében, hanem ő-tőle kérték [r]. Az-okáért arra tanította őket; hogy, a' mit az-előtt ő-tőle kértek, ha el-mégyen tőlök, az ő nevében kérjék az Atyától: és meg-nyerik; és eszökbe vészik, hogy az ő el-menetele nem lészen káros. Annak-okáért, a' ki a' Krisztus nevében könyörög az Atyának, úgy mégyen eleibe mint a' Krisztus Követe. Mint-ha azt mondaná; Az én Uram ezt kéri, hogy érette meg-chelekedgyed. Nékem ugyan semmi okom, semmi igasságom nincs a' hoz; és azért, nem az én nevemmel kérem, hanem az Uraméval, ki azt meg-érdemlette, hogy ő-érette mindent meg-chelekedgyél.

m In Ioan. 16. 23

n Ioan. 16. 27

o Lib. 12. in Ioan. c. 7.

p Hom. 78. in Ioan.

q Dan. 3. 35.

r Luc. 11. 1. Luc. 17. 15. Ioan. 14. 8.

C

Igen foganatos pedig a' Krisztus Nevében-valo Könyörgés: I. Mert az Atya-Isten igen szereti. II. Mert az ő halálával mindenekért meg-érdemlett, valamiket az Atyától kérhetünk. Végy példát: Történik, hogy valami Nemes és vitéz Kapitány, a' Királyért sok hadakban forog, és kedve-szerént szolgál, ellenségit meg-győzvén, és tartományit meg-hóldoltatván: de szintén, midőn a' Király minden szolgálattyát meg-akarná szerni, meg-hal, és maga személyében a' Királytól semmit nem vehet. Az-okáért, halála-kor levelet ír a' Királynak, kérvén, hogy a' minémű kegyességgel akar ő-hozzája lenni, ollyannal légyen az ő szerelmes fiához, kit maga-helyett hágy. Akkor azért a' fiá, az Atya nevében kivánná a' Jutalmat, annak érdemihez ragaszkodván. Hasonló-képpen vagyon a' mi dolgunk: a' Krisztus, az önnön-maga Érdemi-nélkül nem szükködött, sem az örök dicsőségnek el-vételére, mert a' hoz más Igasága-is volt; sem Bűnének meg-bocsátására, mert soha vétket nem tett, és nem-is tehetett; az ő Nevének fel-magasztalására pedig, leg kisebb chelekedete-is elég lett-volna, az ő végheretlen méltóságáért: az-okáért, minden Erdeme reánk maradott, mert mi-értünk szenvedett: az ő Adós-levelét nékünk hadta; hogy azt elő mutatván, a' mit ő Igasság-szerént érdemlett, mi irgalmasság-szerént el-vennők. Ezt jól látta lélekben Dávid, és azért mondotta könyörgvén [s]: *Légy oltalmazo Istenünk, tekints és nézz a' te Krisztusod orczájára.* Az-okáért, valamikor az Istennek könyörgünk, a' Krisztus Érdemit mindenkor el-vigyük velünk, és bé-mutassuk az Atya-Istennek: mert, ha azt nem chelekedgyük, üres kézzel maradunk.

D

s Ps. 83. 10.

Mondaná valamely Újító atyafi: Ti Papisták, nem tartyátok a' Krisztus rendeléséhez magatokat; mert nem a' Krisztus nevében könyörgtök, hanem a' Szentek nevében; és azokat fogadgyátok Szó-szóllóknak, és Közbén-járóknak. Felelet-: Különben kérjük a' Szenteket-is-: de nem a' Krisztus érdemét bé-mutatvánk az Atya Istennek: 1. Mert semmi a' Szentektől nem kérünk, hogy ők valamit magok erejével

vel

vel véghez vigyenek, hanem hogy azt könyörgésökkel az Istentől meg-nyerjék: de mikor a Krisztus nevében kérünk valamit, az ő érdeme által kérjük, úgy-mint kinek igasága vagyon a' hoz. és azt jelentyük, hogy ő viszi azt véghez; és, a mint Dávid mondotta [c]; *Isten, a' te nevedben szabadits meg minket*: azon-képpen mongyuk mi is: Isten, a' te Fiad nevében üdvözits minket. II. Az Anyaszentegyháznak könyörgése, mellyel a' Szentek esedezését kéri, a' Krisztus-által végeztetik-el; a mint akárki-is észébe veheti, hogy minden Imádságot azzal fejezünk-bé, *A' mi Urunk Krisztus Jézus által*. melly a' Krisztustól adatott formától, egy pontban sem különbözik, hogy ha az Anyaszentegyház könyörgése azzal meg-fertéztetik, hogy a' Szenteket is be-foglallya; a mint bálgatagúl mondotta *Calvinus*: hogy nem fertéztetett-meg a' Szent Pál könyörgése, ki a' halandó embereket sem rekesztette-ki? III. Nem ollyan Közben-járóknak tartyuk a' Szenteket, mint a' Krisztust: mert a' Krisztus egyedül *Meg-váltó, Közben-járó* [a]; és nem chak Esedező, mint a' Szentek: mert, noha a' Meg-váltó Papsággal eggyütt-vagyon a' Krisztusban az Esedezésnek tisztsi; de nem minden Esedezésnek tisztsivel eggyütt-vagyon a' Meg-váltásnak Papsága; a' mint nyilván ki-tetszik az élő emberekből, midőn egy-másért esedeznek. IV. A' Krisztus úgyan, esedezés képpen-is fő módon Közben-járó; mert tulajdon erejével, és érdemével esedezik; és az ő könyörgése az Igasághoz támaszkodik; mert, a' mit kér, igasság-szerént meg-érdemlette: de a' Szentek, chak a' Krisztus-által, és nem magok érdemével esedeznek; és mi-is őket, chak a' Krisztus-által hijuk segétségül, és az ő könyörgésök az Isten irgalmasságához támaszkodik. V. Krisztus olly Közben-járó, hogy más Közben-járó-nélkül nem szükölködik, hanem maga-által esedezik; a' mint Sz. Pál mondgya [b]: de a' Szentek, a' Krisztust vészik Közben-járóúl, és úgy járúlnak az Istenhez. Az-okáért, nagy fenn meg-előzi őket a' Krisztus; és soha, ő-hozzája hasonlók nem lehetnek az Szentek, ha minnyájan egybe-gyűlnének-is. Vallyon, nem egyedül a' Krisztus *Közbenjáró* [c]; *a' Világ Világossága* [d]? de mindazáltal Sz. Pál azt mongya; hogy Urunk *Több Tanítókat-is adott* [e]: és Urunk az Apostolokat-is, *a' Világ Világosságának* nevezte [f]: de nem következik abból, hogy hasonlók voltak a' Krisztushoz. Vallyon nem egyedül *a' Krisztusban békéltette-e meg az Isten a' világot ő-magával* [g]? de mindazáltal Sz. Pál azt mongya [h], hogy az Isten *ő-beléje-is helyheztette a' meg-engesztelésnek igéjét*; és, hogy *Mindenekké mindennévé lett, hogy mindeneket kárhozásra* [i]: de azzal nem tötte magát hasonló üdvözítővé, vagy Engesztelővé a' Krisztushoz. Az-okáért, mi sem illetyük bosszúsággal a' Krisztus Közbe-járásának méltóságát, sem azt Elégtelennek nem ítéllyük, midőn a' Szenteket Közben-járóknak fogadgyuk: hanem magunk méltatlan- és elégtelen-voltunkat meg-gondolván, úgy folyamunk hozzájok, mint Istennek kedves barátihoz; a' mint Jóbhoz, az Isten hagyásából, folyamodtak az ő barátí [k]; és Ábrahámhoz Abimelek [l], azon Isten tanátsából; hogy akképpen, köz könyörgésel könnyebben meg-nyerjük, a' mit a' Krisztus nevében kérünk.

III. RÉSZ.

MOndaná valaki: Nem kétlem, hogy sokan könyörögnek a' Krisztus nevében, és minden készülettel és aitatossággal járúlnak az Imádsághoz: mi lehet tehát az oka, hogy úgy sem mingyárt halgattatnak-meg? Felelet: Ennek egynehány Okai vannak:

Első, az; hogy mikor Isten ő Sz. Fölsége el-hallasztya a' dolgot, az a' ki állhatatosson meg-marad a' könyörgésbé, méltóbb lészen az Isten adományának el-vételére, vagy nagyobb ajándékot érdemel. Erről példánk vagyon Dánielben; ki imigyen ir [m]: *Az napokon, én Dániel bánkodom-vala három hétnek napjáig; kívánatos kenyeret nem ettem, és hús és bor nem ment a' számba, de kenettel sem kenettettem-meg*. Holott látod, hogy Dániel nem chak imádkozott, hanem testét-is sanyargatta; de még-is három hét-múlva jelent-meg néki az Ur Angyala, mondván [n]: *Ne félly Dániel, mert az első naptól-fogva, mellyen a' te szívedet adtad, hogy sanyargatnád magadat a' te Istenednek szine-előtt, meghallgattattak a' te igéid, és én a' te beszédidért jöttem*. Azt kérdi itten Szent *Jeromus*: Ha mingyárt meg-halgattatott Dániel, miért nem küldetett mingyárt hozzája az Angyal? És azt feleli; hogy azzal okot adott néki az Isten, hogy tovább könyörgéne, és többet érdemlene. Hasonló-képpen történt dolga a' Kananæai aszszonyállatnak [o]; kit egy-néhányszor meg-vetett a' Krisztus, és el-hallasztotta a' mit meg akart adni: hogy nevekednék a' Hit, öregbednék az aitatosság és az állhatatosság; és úgy méltóbb lenne az el-vételre. Innét mongya Dávid [p]: *Én Istenem, nap-estig kiáltok, és meg nem halgatsz; és éjfel, és nem csendességemre*: az az, a' mint Szent

A

Gergely magyarázza [m]; Ninch eſztelenségemre, hogy engem, ki éjjel és nappal kiáltok, meg nem halgatſz: mert, a' hol engem az idő-ſzerént-való háborúságban neminémű-képpen el-hadſz, ott az örökké-való bűlcheségben inkább tanitaſz. Nékünk pedig tiſzteſségesb a'mit érdemünk-ſzerént nyerünk, hogy-ſem a'mit chak kegyelemből vészünk.

Mas. 26. Marc. c 13.

Második Oka, az; hogy az Iſten ajándékit, kichinyre ne bőchülyük; ſem az Iſtennek hozzánk-való jó-voltát, ſem a'mi nyomorúlt állapatúnkat meg nem iſmérvén, ſe hálá-adáſra nem igyekezvén, melly könnyű meg-történhetnék, ha kívánságunk hamar bé-tellyeſednék.

Harmadik, az; hogy az Iſten gyönyörködik abban, hogy gyakorta hozzája folyamúnk, és jó akarattyától függűnk: mint az Atya, midőn ſzerelmes fiatskáját magánál akarja maraſztani; az almát, mellyet néki akar adni, mutattya ugyan néki, de nem mingyárt ereſzti-ki kezéből, gyönyörködvén a' gyermek eſedezésén, és rajta-való pepechelésén. És talám azért tanitott Urunk *a' Minden-napi kenyér* kérésre [n], hogy minden-nap hozzája járúllyunk; és ne egy hét-, hólnap-, vagy eſztendő-múlva. Melynek jeles példája volt, hogy a' Zsidók a'puſztában minden-nap ſzedték a' Mannát; és chak két napra-valót ſem gyűjtöttek, hanem chak a Szombati nyugodalomért [o]; és azt nap-kelet-előtt kellett ſzedniek. melynek ſzép Okát adgya Salomon, mondván [p]: *Hogy mindenekvel tudva lenne, hogy a' Nap fel-kelését meg kellene előzni a' te áldásodra, és a' világoſságnak fel-támadáſa-kor kellene téged imádni.* Azt akarta azért az Iſten, hogy minden-nap hálát adnának a' Zsidók, látván naponként a' jó-tételeket. Lábanról azt olvaſſuk [q]; hogy Jákoknak Rákel helyett Liát adta; azért, hogy Jákobot magánál maraſztathatná, hogy az Iſten Jákóbért meg-áldotta háza-táját; és gondolván, hogy, ha Rákelt hamar néki adgya, dolgára mégyen: és noha azt-is néki akarta adni, mindazáltal hét eſztendeig vontatta a' dolgot, hogy el ne távoznék tőle. Haſonló-képpen, mivelhogy az Iſtennek *gyönyörűsége az emberek fiaival lenni* [r]; az pedig az Imádság által léſzen: nem mingyárt bochátttya-el őket magától; hanem, hogy tovább gyönyörködgyék jelen-létünkben, azt akarja hogy a' könyörgésben maradgyunk. de azt nem maga haſznáért chelekeſzi, mint Lában, hanem chak ſzeretetiből, és a' mi haſznúnkért.

n Luc. 11. 3.

o Exo. 16. 22.

p Soj. 16. 28.

q Gen. 29. 23.

r Prov. 8. 31.

Negyedik Oka, az; hogy alkolmatosb időben adgya a' mit adni akar. Mert az Iſten, *Segítő* ugyan *a' háborúságokban*; de *az alkolmatoſságokban* [s]. A' beteg, midőn a' hévség leg-inkább nevekedik, akkor kér hideg vizet az Orvoſtól, mert akkor ſzomjúhozik: de az Orvos, hogy ne ártſon néki, el-hallaſztya, míg a' hévség ſzállani kezd; tudván, hogy akkor fog-haſznalni. azzal pedig nem kegyetlen az Orvos, hanem jó gond-viſelő, és igaz ſzerető: azon-képpen, látván az Iſten, hogy nem minden időben haſznos nékünk a' mit kérünk, alkolmatos időre hallaſztya. Nem kétlem, hogy Jóſef a' tőmlőczben kivánta, és kérte is ſzabadulását az Iſtentől, és kívánságát meg-is jelentette a'Farao Pohárnokjának; kérvén, hogy meg-emlekeznék róla, midőn jól lenne dolga [t]: de mindazáltal ſem az Iſtentől, ſem a' Pohárnoktól azt meg nē nyerte, ki el-feledkezett róla. De az Iſtenek gond-viſeléſe volt, hogy kér eſztendeig maradna a'tőmlőczben, mert, ha előbb ki-ſzabadúlt-volna, talám hazájába tért-volna, ott maradván pedig, Egyiptuſnak Fejedelmévé lőtt; attyát, és attyafiait nagy inségtől meg-mentette, és ſok egyéb dolgokat chelekedett, mellyekért a'Világ-ſzabadítójának nevezteteti. Jól tudgya az Orvos, úgy-mond Arany-ſzáju Sz. János [u], meddig kelleſsék az aranyat a' tűzben hagyni: de ſokkal jobban tudgya az Iſten, míg kelleſsék az embert a'háborúságban hagyni; mellyet az ember nem tudván, időnek-előtte akar abból ki-ſzabadúlni. De jó az Ur, úgy-mond, Sz. *Jerónymus* [x], ki gyakorta nem adgya azt a' mit akarunk, hanem a'mit inkább akarunk; az-az, a'mi haſznosb, és üdvöſségesb.

B

C

D

s Pſ. 9. 10.

t Gen. 40. 14.

u Hom. 63. ad Genſ.

x Ep. ad Paulinum.

Hogy-ha valami illyen ok, a'mi kérésünket meg nem kéſleli, az Iſten az ő ajándékát nem hallaſztya; a'mint Iſaias jelenti, mondván [y]: *A' te kiáltáſod ſzavára, mingyárt mihelyen meg-hallya azt, meg-felel néked.* és Dávid [z]: *A ſzegények kívánságát meg-hallgatta az Ur: az ő ſzívek kéſzületit meg-hallotta a te füled.* és Salomon [a]: *Az Igazak kívánsága meg-adatik.* és ő-maga az Iſtē [b]: *Mínek-előtte ki-kiáltanak, én meg-hallgatom: még mikor ők ſzólnak, meg-hallom.* Azt irja *Tanítómas*, egy Iſten félő aitatos Aſzſzonyról [c]; hogy könyörgésével akármit-is könnyen meg-nyert az Iſtentől, és ſokan mentek hozzája, kívánván hogy tőrekednék az Iſtennél értek. Ki, noha el-végezte magában, hogy azt meg-chelekedgye: mindazáltal néha el-felejtette, és úgy is jó végbe menta'dolog. Hozzája menvén azért az emberek, meg-kéſzönték tőrekedéſét: de ő magában meg-ſzégyenülvén, nyilván megvallotta, hogy ninch mit kéſzönnek, mivelhogy ſemmit érettök nem könyörgött.

y Iſa. 30. 19.
z Pſal. 9. 38.
a Prov. 10. 24.
b Iſa. 65. 24.
c Simeon Metaphraſt. de Sanct. Anna.

Sőt az Isten-előtt-is, panaszolkodva azt mondotta: Uram, te tudod hogy semmit nem kértem; miért engeded, ahát nékem kőszönnyék a' dolgot? Kinek az Ur azt felelte: Mihelyen el-végezted magadban hogy könyörgesz, én-is el-végez, ém hogy kívánságod meg-légyen; mivelhogy akaratodat tekéllettessen az én akaratomhoz szabtad. Melyből nyilván ki-tetszik az Imádságnak nagy ereje, és minket annak gyakorlására fel-indithat: mert annál-hasznosb és könnyebb eszközt nem találunk.

Noha pedig minden-féle szükségünkben az Istenhez kell siérnünk: mindazáltal kivált-képpen azokban, mellyekért a' következendő napokban, az Anyaszentegyház nagy buzgósággal könyörög; tudni illik, a' földnek gyümölchiért; mellyeknek meg-maradása, chak az Istentől függ. Ki mind a' szárassággal, 's mind az ár-vízzel, 's mind az ártalmas férgekkel el-veszcheti minden élésünket, a' mint ő-maga mongya a' Profétánál [d]: *Én meg-tiltottam tőletek a' zápor-esőt; midőn még három hólnap vólna az aratásig: és esőt adtam eggyik Várasra, és a' másik Várasra nem adtam esőt: az eggyik részre esső esett; és a' melly részre esőt nem adtam, el-száradott.* És [e]: *A' felyhöknek meg-parancholom, hogy esőt ne adgyanak reája.* Innét mongya Dávid [f]: *Bé-burittya az egeket felyhökkel, és a' földnek esőt készít.* De, a' mint az-előtt-is jelentém, efféle dolgokat nem egy-általlyában kell kérnünk, hanem valami jó végre; tudni illik, hogy az Istennek chendesb elmével szolgálhassunk, felebarátunkat segéthessük, és az Isten-ellen-valo panaszolkodást el-távoztathassuk; mellyet gyakorta hallúnk azokról, a' kik chak e' világi jókat kívánnyák, és meg nem gondollyák, hogy az Isten, Atyai gond-viselésből bochát afféle ostort reánk, hogy bűneinkből meg-térjünk, mint a' Tékozló fiúra, ki mind addig sem gondolkodott az attya házáról, míg nem olly nagy fogyatkozásra jutott, hogy *a' disznók eledelével-is kívánta hasát bé-tölteni, de annak sem tehettészerét.*

Kérjünk azért az Istentől, és bizvást kérjünk, de üdvösségünkre-valót: tudván bizonnyal, hogy, ha mi-bennünk fogyatkozás nem lészen, e' világon az ő Malasztyával meg-környékez bennünket, a' más világon pedig, részessé tészen az örök Boldogságban: mellyet engedgyen minnyájúnknak a' kegyes Isten, az ő áldott Sz. Fiáére. Amen.

MASODIK PREDIKATZIO.

NEhéz dolog nyilván a' nyomorúság: és sokakat kétségbe ejtvén, sokkal nagyobb nyomorúságra viszen; mert testi eletőktől meg-fosztya őket, és az ő lelkőket örök kárkozatra veti. De minden nyomorúság igen öregből azzal, ha ember nyomoruságában nem túd kihez folyamlani: A' vagy úgy jár, a' mint a' Proféta mongya [a]: *Mi-képpen ha el-futna a' férfiú az oroszlány-elött, és medve találna reá: és a' házba menne, és kezeivel a' falhoz támaszkodnék, és meg-marná ötet a' kigyó:* az-az, midőn annyiba jút ügye, hogy, sem a' mezőn, sem házánál segétséget nem talál: A' vagy pedig olly gyarló segétségre talál, a' minéműről a' Proféta emlekezik, mondván [b]: *Egyiptus, nád-palczája vóltál az Israël házának: mikor kézzel meg-fogták téged, és el-törettél; és meg-szaggattad minden ő vállokat: és ők reád támaszkodván, el-romlottál, és meg-sértetted minden ő veséjöket.* Bizony, nagy nyomorúság fogta-környül az egész emberi nemzetet: de az Istennek véghetetlen irgalmassága, bizonyos, és elégséges segétséget rendelt néki, az Imádságot; melyről Urúnk a' mái Evangeliomban nagy ígéretet tészen, mondván [c]: *Ha mit kérendetek az Atyától én nevemben, meg-adgya néktek.* Ez, a' mit az Isten Dávid-által mondott [d]: *Hij segétségül engem a' háborúság napján: meg-mentlek téged, és tisztelsz engem.* Jól értette ezt Jósafat Király, és igen hitte, midőn hatalmas ellenségi-ellen, az Imádságot fogta paizúl; és, a' többi-között, imigyen könyörgött [e]: *Mi-bennünk ugyan ninch annyi erő, hogy e' sokaságnak ellene-álhassunk, melly reánk rohan: De, holott nem tudgyuk mit kellessék chelekednünk, chak ez vagyon hátra, hogy szemeinket te-hozzád emellyük.* Nem-is chalta-meg a' reménség: mert az Isten nagy győzedelmet adott néki, és nagy örömmel tért Jerusalembe. Erről a' Közönséges eszközről szollok én-is e' mostani Predikátzióban.

I. Okait adom: Miért kellessék imádkoznunk, az Istenhez-képest.
II. Meg-mutatom, hogy az Imádság bóchülletes, gyönyörűtéges; és hasznos.
III. Meg-mondom, Miért nem halgattatunk meg az Imádságban.

d Amos 4. 7.
e Isa. 5. 6.
f Ps. 146. 8.
g Luc. 15. 16.
a Amos 5. 19.
b Ezech. 29. 6.
c Joan. 16. 23.
d Ps. 49. 15.
e 2. Par. 20. 12.

A

ELSŐ RESZ.

ELsŐ Oka, a' mellyért az Imádsághoz nagy kedvünknek és bizodalmunknak kell lenni; az Istennek hajlandósága az adakozásra: *Ki mindeneknek bővséggel ád, és szemére nem hánnya* [f]. Igen gyönyörködnek a' Jó-emberek, a' bőchülletes nevezetekben; fő-képpen, midőn bőv-kezűeknek mondgyák őket az okáért, a' mint *Suetónius* írja, *Titus* Cháfzár olly bőv-kezű vólt, hogy fenkit, a' ki valamit kért tőle, üresen el nem bocháttott; a' vagy leg-alább, jó reménységgel vigafztalta. És midőn őtet némelly baráti arra intették, hogy ne igérjen annyit a' kéröknek, azt felelte: Nem illik, hogy valaki fzomorú fzívvel mennyen-el a' Fejedelem-elől. Az okáért, fok Fejedelmek Záfzlójokra, czimerűl Oroflánt, vagy Saft írattak: nem chak azért, hogy ereikkel rettentenék az ő ellenségőket; hanem, hogy kegyes-vóltokat-is jelentenék. mert mind az Oroflány, 's mind a' Sas, természet-fzerént adakozók, és prédájokból mindenkor hagynak valamit az apró vadaknak, és madaraknak; a' mint Sz. Ambrús írja [g].

B

Ha azért a' földi Fejedelmek olly adakozók, határos és fogyható tár-házokból: mennyivel inkább *a Királyok Királya, és az uralkodók Ura* az Isten [h] kinek fem kinche el nem fogyhat, fem tár-háza meg nem üresülhet; és eleitől-fogva Sok-képpen meg-mutatta adakozását. Elsőben: Mert többet ád, hogy fem kérünk tőle; a' mint ki-tetfzik Salomonból [i] kinek, nem chak határ-nélkül mondotta, hogy *Kérjen a' mit akar*; hanem, az értelmes fzív-főlött, mellyet Salomon kért-vólt, nagy gazdagságot, és dichőséget-is adott; és a' Keresztfán-valo tolvajból [k]; kiről nem chak meg-emlekezett, a' mint ő kívánta, hanem magával azon-nap Paradichomba-is vitte. Málodfzor: Mert ő-maga izgat, hogy kérjünk tőle; a' mint a' mái Evangéliomból ki-tetfzik, és egyébűttet is. Harmadfzor: Mert nem chak barátinak ád, hanem ellenségeinek is, fel-támaztván reájok a' Napot, és esőt adván nékik [l]. Negyedfzer: Mert rővid és kichiny munkáért, örök és nagy jutalmat ád; tudni illik, ön nőn-magát [m].

g In Hexam.

h Apocal. 19. 16.

i 3. Reg. 3. 5.

k Luc. 23. 42

l Matt. 5. 45.

m Gen. 15. 1.

C

Másonszor; Osztönözhet bennünket az Imádságra, az Istenhez-valo Keresztyén hívségünk: melly azt kívánnya, hogy az Istennek, kedves, és illendő áldozatot tegyünk, azzal magunkat fzolgáinak valván. Ez az áldozat, az Imádság; a' mint ő-maga az Isten jelenti Dávid-által [n]: *A' Dicsőret áldozattya dicsőc engem.* és azt kívánnya, mondván [o]: *Áldozzad az Istennek a' Dicsőret áldozattyát.* Ez az áldozat, *kedves az Istennek a' gyermekéd borjúnál* [p]. mivelhogy az Imádságban, lelkünknek minden erejét az Istennek áldozzuk: elménkel meg-emlekezvén jó-tetteményiről; okofságunkal módot keresvén, hogy kedveskedhessünk néki; akaratúnkal fzolgalván néki. Ezt az adót, a' kik jo akarattyokból nem akarják az Istennek be-mutatni: háborufságot bochát reajok, és úgy-is reá erőlteti, a' mint a' Szent Irásnak fok példáiból ki-tetfzik; és Dávid, chak egy Zóltárában-is, egy-nehányfzor mondgya [q]: *Kiáltottak az Úrhoz, mikor háborgattatnának.*

n Pf. 49. 23.

o Levit. 14.

p Pf. 68. 31. 32.

q Pf. 106. 6. 13. 19. 28.

II. RESZ.

D

HArmadszor: Az Imádságra indíthat bennünket, annak jó-vólta. Melyet, hogy jobban meg-értsünk, azt kell eszünkbe vennünk; hogy a' Bőlcsek, közönséges-képpen, Három rend-béli Jótől emlekeznek; tudni illik, Tiszteségről, Hafznostól, és Gyönyörűségtől. Melly három Jó, e' Világi és telhi dolgokban, alig találtatik mind-eggyütt: mert közönségesen, a' mi Tiszteséges, ritkán hafznos; a' mi Hafznos, ritkán gyönyörűséges; a' mi Gyönyörűséges, ritkán hafznos, és ritkábban tiszteséges. Az okáért, mivelhogy mind a' Három rend-béli jó, bőtségesen fel-találtatik az Imádságban: következik, hogy főlőtte igen Jó, és melto, hogy abban minnyájan nagy buzgósággal, és fzorgalmatosfággal foglallyák magokat.

A' mi a' Tiszteséget vagy Bőchülletet illeti, fel-találtatik az Imádságban: mert a' ki imádkozik, az Istennel befzél; melynél bőchülletesb dolog nem lehet, és az Sz. Angyalokhoz hasonlóvá tészi az embert. Ezt még a' Pogány *Séneca*-is megézlelte, ki imigyen ír [r]: Midőn ember az Istени dolgokról elmélkedik, nevekedik, és öregbedik; és, mint-ha tőmlőczből szabadúlna-ki, régi állapattyára tér, és az ő Istени természetének jele az, hogy az Istени dolgokban gyönyörködik, és azokat nem úgy forgattya mint jégeneket, hanem mint tulajdonit.] És mint-

r Epist. 73. Natus rebus Deus est ep. 12.

hogy illyen Bőchűlletes az Imádság, az Isten előtt-is igen kedves; a'mint Dávid jelenti, mondván [a]: *Az én kőny-hűllatásimat színed-eleibe tötted. Mindenök mezítelenek* ugyan; *és meg-nyilatkoztatva vannak az Isten szemei előtt* [b]. De mindazáltal, az Isten a'Kőny-hűllatáit, kivált-képpen mondatik színe-eleibe tenni: mert azt az Isten fölötte igen kedvelli; és a'mit kedvellünk, arra szűntelen nézünk, és szemeinket el nem fordittyuk tőla. mert, a'mihez a'szív, a'szem-is a'hoz fordúl. *Pagninus* a'Dávid mondását imigyen olvalla: Az én Kőny-hűllatásimat a'te kőnyvedbe tötted. Mint-ha azt mondotta-volna Dávid: Úgy kedvelletted az én kőny-hűllatásimat, hogy el nem akarrál tőlok feletkezni, hanem emlekezetre a te kőnyvedbe irtad, mellyet gyakorta forgatsz. mert szokása a'Fejedelmeknek, hogy, ha mi jeles dolog történik udvarokban, azt kőnyvbe iratyák; a'mint Assuérus-chelekedett [c]; és azzal a'Zidoknak sokat használt. Úgy vagyon, hogy az Isten *a'mi Hamisságinkat az színe-eleibe teszi* [d]. hogy meg-fedgye, és meg-büntesse: de, ha azok-ellen kőny-hűllatásokat helyheztetünk, ezeket teszi színe-eleibe, amazokról pedig el-fordíttya orczáját; a'miut Dávid kivánta, mondván [e]: *Fordítsd-el orczádat bűneimről, és minden-hamisságimat töröld-el.* mert semmivel jobban el nem tőrőltetik, és mosattatik a'Bűnnek undoksága, mint a'Kőny-hűllatással.

Ebből az Imádságnak méltoságából származik az; hogy, a'ki az Imádság-által az Istennel nyájaskodik, a'lelke igen szépen meg-tisztúl, és az elméje meg-világositttatik; a'mint Dávid jelenti, mondván [f]: *Járúllyatok hozzája, és világosodgyatok meg, és a'ti orczátok meg nem szégyenűlnek.* Mert lehetetlen dolog, hogy az ember lelki szemeit az Istenre, úgy-mint Igaz Világosságra, fordíttsa, és attól meg ne világositttassék. És mi-képpen hogy, a'ki bőlcs emberrel nyájaskodik és beszélget, úgy-mond Arany-száju Sz. János [g], meg-változik, és annak bőlcsességében részesűl, és annak jelét mutattya magában: azon-képpen, a'kik az Istennel beszélgetnek, kivánságokat eleibe adván, okossággal és bőlcsséggel el-telnek. Bizony, sok Szentekről olvassuk, hogy az Imádság-által igen bőlcsekké lőttek; úgy-mint Sz. Antal, Sz. Mártou, Sz. Bernárd, *Aquinumi* Sz. Tamás: kik a'mit elméjekkel fel nem értek, vagy tanúságokkal meg nem fogtak, az Imádsággal meg-nyerték. Ennek szép példáját olvassuk Moysesben: ki, az Istennel-való beszélgetés-után, alá-menvén a'hegyről, olly nagy fényességgel tűndöklött az orczája, hogy *az Izrael fiai rá nem nézhettek, az ábrázattyának dicsősége-miatt* [h]; és azért be kellett orczáját födni. melly fényesség, a'mint az Irásban olvassuk [i], *az Úr beszédének társaságából volt.* Más példánk-is vagyon Krisztus Urunkban: kinek az Imádságban *változott-el színe* [k], és *az orczája fénylett mint a'Nap* [l]. Melly fényesség, az Apostolokat-is el-fogta, és Sz. Péter, azonnal úgy meg-kedvellette azt az állapatot, hogy mingyárt kész lött-volna ott maradni. Sz. Antalról azt olvassuk, hogy gyakorta egész éjtzaka imádkozott: és úgy fénylett az orczája, hogy orczájának vig világosságáról, sok ezer Barátok-közőtt úgy meg-ismérték, mint a'Napot a'chillagok-között. Sz. Ferenczről-is azt olvassuk, hogy a' buzgo Imádságban, a'földről fel-emeltetett, tűndöklött, és ugyan szikrázott. A'mi Sz. Ignátiust-is *Ignatiust*, gyakorta úgy látta Sz. *Fülöppön Nerin*, és egyebek-is, hogy az orczája emberi mód-fölött fénylett, és tűndöklött.

Ebből én azt hozom-ki; hogy, noha az Istennek végheteten irgalmassága, kérésünk nélkül-is sok jókkal látogat-meg bennünket: mindazáltal illendő, hogy Könyörgésünket-is kivánnya, mint-hogy az nékünk bőchűletes. Azt irja *Séneca* [m], hogy a Bőlcsek azt paranchollyák; hogy némelly Jo-tetteményeket nyilván kell chelekedni, némelyeket pedig titkon. Nyilván azokat, mellyek az el-vévőnek dicsőségesek; úgy-mint a'Vitézi ajándékokat, és Tiszteket; és mindent, a'mi ki-hirhedvén szebb, és dicsőségesb. Azokat pedig titkon kell adni, a'mellyekkel a'szűkségnek, erőtlenségnek, szegénységnek, és gyalázatnak vészük eleit, vagy azokat meg-orvosollyuk; hogy chak azok tudgyák, a'kiknek használnak: sőt néha azt-is meg kell chalmunk, a'kit meg-segétünk; hogy meg-légyen az övé, de ne tudgya kitől vötte. Az-után *Arcesilám* példáját hozza-elő; ki egy szegény barátyát, ki szégyenletiben szegénységét el akarta titkolni, titkon segétette-meg, egy zák pénzt tévén a'vánkosa-alá: hogy a'szemérmetes ember, a'mit kivánt, inkább szerencsére láttatnék meg-találni, hogy-sem mástól venni. De mint-hogy az Imádság igen bőchűletes, és tiszteséges dolog, azt nem kell szégyenleni. és ugyan azért, az Istennek kegyes adakozását meg nem homályositttya, hanem inkább fényesiti; mivelhogy az Isten, nem chak adni akar, hanem igen tiszteségesen bánik velünk, az Imádságot kivánván; mellyel a'mit nyerünk, nem chak hasznunkra vagyon, hanem bőchűletünkre-is.

A'mi az Imádságnak Győnyörűségét illeti; arról emlekezik az Isten Isaiás-által, mondván [n]: *Meg-vidámítom őket az én Imádságomnak házában.* és a' Mennyei Atya,

A

[a] Ps. 55. 9.
[b] Heb. 4. 13.

B

[c] Esth. 6. 1.
[d] Osea 8.
[e] Ps. 50. 11.

[f] Ps. 33. 6.

[g] Lib. 1. de Orando Deum.

C

[h] 2. Cor. 3. 7.
[i] Ex. 34. 29.
[k] Luc. 9. 29.
[l] Mat. 17. 2.

D

[m] Lib. 2. de Beneficiis c. 9. 10.

[n] Es. 56. 7.

A

mondván [k]: *Annak örnyekában, a' kit kívántam, ültem; és az ő gyümölcse édes a' torkomnak.* De, mivelhogy az Imádságnak énekségét, és Gyönyörűségét, hűnyebb érzeni, hogy-sé meg-beszéllem, arról én itt többet nem szólok: Hanem, mint-hogy az emberek a' Haszonban igen gyönyörködnek, és azon inkább kapnak, és az Imádság igen hasznos: noha annak Hasznairól az előbbi Predikátzióban is szóllottam, s' mindazáltal ebben-is azokról szóllok; melly Haszon (a' mint az előtte mondám) a Harmadik rend-béli Jó az Imádságban.

A mi azért ad Imádságnak Hasznát illeti: Első, az: Hogy az embert, az Istennel-való nyájaskodás-által, lassan lassan el-vonnya a' földi dolgoktól; és, a' mennyei dolgokra fel-emelvén, némiképpen Lelki és Isteni embert tészi: Mert, *A' ki az Úrhoz ragaszkodik, egy lélek ő vele.* És a' mint a' vas a' tűzben meg-tüzesedik, és tűzzé változik: úgy, a' melly elme szüntelen az Istennel nyájaskodik az Imádság-által, Istenivé erkölcsbe öltözik. És, a' ki jó-illatú drága kenetet forgat kezében, ha szintén le-részi-is, a' jó illat a' kezén marad: azon-képpen, a' ki az Istennel gyakorta nyájaskodik, és az ő szépségéről, és jó-voltáról elmélkedik, az Istenivé erkölcsbe öltözvén, azt mindenütt magával hordozza.

B

Másodszor Arany-szájú Sz. János, Két Könyvet irt az Imádságról, mellyekben, sok szép hasonlatosságokkal mutatta-meg az Imádságnak Hasznait: I. Mi-képpen, úgymond, a' Test az inakkal egybe-foglaltatik, azok-által áll, fut, és mindent cselekeszik; úgy hogy, ha az inait el-metéled, az egész testet le-omolt: azon-képpen a' Lélek, a' szent Imádság-által állhatatos, és könnyen futhat az Isten parancsolatinak útján. II. Ha el-hagyod a' Könyörgést, úgy cselekeszel mint gaddal, mint-ha a' Halat ki-vonnád a' vízből: mert, a' mint a' halnak élete a' víz; úgy a' te életed az Imádság. III. Mi-képpen a' fák semmi gyümölcsöt nem hozhatnak, ha nedvességök el-fogy: azon-képpen az ember semmi jó gyümölcsöt nem teremhet, az Imádság nedvessége nélkül. IV. Mi-képpen a' kerítés nélkül-való Város, könnyen az ellenség kezébe akad, nem lévén mivel tartóztathassa az ellenséget: azon-képpen, a' melly lélek az Imádsággal nem erős, azt az Ördög könnyen birodalma alá hajtya, és minden gonoszsággal el-tölti. A' melly Lélek pedig környül-vétetett az Imádsággal, a' hoz az Ördög nem olly bizvást járúl; tartván annak erősségétől, és félvén hogy ízégyent vall miatta. V. Mi-képpen a Nap a' testet meg-világositya: azon-képpen az Imádság a' lelket. De hová lehet annál nagyobb haszon, hogy az Imádság az embert, neminémű-képpen Mindenhatóvá tészi? mert a' mit akar, kéri, és meg-nyeri, mellyet Dávid-által jelentett az Isten, mondván [k]: *Én vagyok a' te Urad Istened, ki tégedet ki-hoztalak Egyiptus földéből: tátsd-fel a' szádat, és bé-töltöm azt.* Mint-ha azt mondotta-volna: Nem chak ekkídig látogattalak-meg nagy jó-tetteményimmel, meg-szabaditván téged az Egyiptusi keményrabságból: de ez-után-is, minden kéréseidre és kívánságodra késznek mutatom magamat; el-annyira, hogy ha chak valamennyire fel-tátod-is a' szádat, bé-töltöm: az-az, valamit tudsz kérni, leg-ottan meg-adom. Ezt példázta az Özvegy-asszony cselekedete: kinek Eliséus Próféta azt parancsolta-volt [l], hogy minden szomszéditól, nem kevés üres edénycket kérjen költsön, és mindenikbe töltsön a' kevés Olajból a' melly házánál volt. mert valamig üres edények voltak, mind addig elég olaj volt: de mihelyen az edények el-fogytak, az olaj szaporodása-is meg-szünt.

C

k Psl. 80. 11.

l 4 Reg. 4. 3.

Ezt a' régi Böltsek szépen példázták: mert az Istennek eggyik kezében, egy Kévebúzát irtak; a' másikban, egy Halat. mivelhogy a' búza, a' földből terem; a' hal pedig, a' vízben tenyészik. Akarván azzal jelenteni, hogy minden-féle eledelt az Isten kezéből kell várni: mivelhogy azok, chak az Isten kezében vannak, és nem máséban. és valaki azokat az Isten kezéből vészi, bővelkődik; a' ki máséból várja, szűkölkődik. Ezt hogy

D

nyilván meg-mutatná az Isten, abban a' lakodalomban, mellyet Urunk egy-néhány ezer embernek szerzett a' pusztában, *Kenyeret és Halat* osztogattatott [m]: és az Evangéliomban-is, mellyet e' következendő Könyörgő Napokban olvastat az Anyaszentegyház, ugyan azokról emlékezik Urunk [n], és *a' Tékmonyról*, és, melly, vagy a' levegő-égi madarakból, vagy a' vízi-ekből származik. Ide illik a Sz. János Látása-is; midőn egy Angyalt látott [o], *ki a' Jobb-lábát a' Tengerre vitte, a' Bal-lábát pedig a' Földre.* Mert az Angyalon, a' Doktorok a' Krisztust értik, a' Nagy-tanátsú Angyalt: a' Lábnak tétele, valamelly helynek el-foglalását jelenti. mivelhogy a' Krisztus a' földnek és a' tengernek Ura, és mindent ő-tőle kell várni, és kérni. A' Lábak pedig olyak voltak, mint az Oszlopok: mellyek inkább illetik a' Krisztust, hogy-sem *Herculest* az ő Oszlopi. Kiről azt olvassuk, hogy a' *Gaditanumi* Tenger partyán Két Oszlopot állatott-fel, és azt irta reájok: *Non plus ultra*: Ne tovább Tenger partyán Két Oszlopot állatott-fel, és azt irta reájok: *Non plus ultra*: Ne tovább ennél. Mert a' Krisztus, az Oszlopokhoz hasonló Lábaival el-foglalván a' Tengert, és a'

k Psl. 80. 11.

l 4 Reg. 4. 3.

m Ioan. 6. 11.

n Luc. 11. 11 12.

o Apoc. 10. 2.

Föl-det.

Földet, igazán mondhattya: Ne tovább ennél: az-az, az én birodalmomon kivül, senki nem láthat sem a'földön sem a'tengeren.

A Franciáns Lebata.

Augustus Chászárnak tiszteségére, a'Romaïak egy Képet állattak fel; és azt irták reá: *Cedo*; az-az, Adok. De meny-kő ütötte-meg: és az első betüt el-törte, vagy ki-törlötte, és a'*Cedo*-helyett, *Edo* maradott; az-az, Eszem. Azt vélem, hogy a'hatalmas Uralkodo Isten azzal azt akarta jelenteni; hogy nem jól chelekedtek a'Romaiak, azt a'Képet a'Chászár nevével fel-állatván; melly nem embert, hanem Istent illet. Az-okáért, ha az Isten rendelése-nélkül, chak egy fa-levél sem hull-le: kétség-nélkül, a'meny-kő inkább nem esett arra a'Képre, az Isten akaratya-nélkül. Ki azzal akarta a'Chászár kevelyégét, és a'Romaiak hizelkedését meg-szégyeniteni: mivelhogy azzal az igével, *Adok*, azt akarták jelenteni; hogy a'Chászár nem szükölködik, hogy valakitől valamit várna, vagy venne, hanem úgy bövelködik, hogy egyebeknek-is adhat: egyebekhez illik, hogy vegyenek; a'Chászárhoz pedig, hogy adgyon. Ez azért holott chak az egy Istenhez illik, és néki tulajdona: méltó hogy a'Chászártól el-vétessék; úgy hogy az *Edo* maradgyon néki. mert étel-nélkül szükölködik, és azt máshól várja. Istené a'*Cedo*: ki *Mindeneknek bőséggel ád, és szemére nem hánnya*[o]. Hasonló vólt *Augustus*hoz, a'ki Szent Jánosnál azt mondotta[p]: *Gazdag vagyok, és meg-gazdagodtam, és semmi-nélkül nem szükölködöm.* De mit feleltek néki? *Nem tudod, hogy te nyomorúlt vagy, és nyavalyás, és szegény, és vak, és mezitelen. Adom néked tanátsúl, hogy én-tőlem végy tűzben meg-próbált aranyat; hogy gazdag légy, és fehér ruhákba öltözzél, és ne lattassék a te mezitelenségednek szégyenssége; és szem-gyógyitóval kend meg a'szemeidet, hogy lássl:* és fő-képpen, láttad nyomorúlt állapatodat: fel ne fualkodgyál, hanem az Istenhez folyamly.

B

[o] Jel. 3. 5.
[p] Jel. 3. 17.

Negyedik Ok, mellyért gyakorlanunk kell az Imádságot, az: mert vannak olly nyomoruságok, és nyavalyák, mellyeknek külömben eleit nem vehettyük, hanem chak az Imádsággal. Ezt hogy meg-értsék, azt kell eszünkbe vennünk; hogy a'Pogány Bölchek, látván az embernek számtalan nyavalyáit, és nem tudván okait (tudni illik, hogy a'Bünnek gyümölchi:) a'Természet állapattyának tulajdonitották. De mint-hogy más-felől azt-is gondolták, hogy a'Természetnek alkotója az Isten, szükséges dolgaiban az embert meg nem fogyatkoztattya: az egy Okosságot mondották közönséges eszközöknek, mellyel ember minden dolgait jól el-rendelheti, és véghez viheti; nem tudván semmit az Isten Malasztya-felől, a'melyhez kellett-vólna fő-képpen folyamniok. Elég choda, hogy a'Bölch emberek annyit tulajdonitottak az emberi Okosságnak! melly olly gyarló, és a'külömb-külömb-féle indúlatok- és vágyodások-miatt úgy meg-homályosodik, hogy azoknak többet hiszen hogy-sem az Igasságnak; és inkább kedvez a'testnek, hogy sem a'fő Igasságot követné. Valahol pedig a'testi kivánság uralkodik az emberben, mind elméje meg-homályosodik, 's mind ízive meg-erőtelenül, úgy hogy, vagy ne láthassa az Igazat, vagy, a'mit Igaznak itél-is, nem akarja követni; a'mint némelly *Poéta* mondotta:

C

Video meliora, proboq; *Deteriora sequor:*

az-az, Látom a'mi jobb, és javallom: de az gonoszbat követem.

Melly keveset bizhassék pedig az ember az Okosságban, a'minden-napi számtalan iszonyú esetekből ki-tetszik, mellyekből az emberek semmi okossággal ki nem menekedhetnek, ha az Isten nem segétiőket. Mert nyilván láttyuk, hogy sok Fő-emberek, kikbe a'Természet, minden-némű ajándékit, mint valami tár-házba helyheztette, chodálatos, és nyomorúlt veszedelembe estek, és azokból semmi okossággal ki nem gázolhattak. Kikből meg-tanúlhattyuk, hogy egyebek-is, az Isten segétsége-nélkül, semmit nem chelekedhetnek; és, ha mit el-kezdnek-is, markokban szakad. Ki lehetett hatalmasb *Julius* Chászárnál: ki a'Romai Fejedelmek-között, a'Chászár nevet leg-elsö viselte, és ő-róla maradott a'többire? De Birodalmának, mellyet meg-mondhatatlan múnkával, és fáradsággal szerzett-vólt, hatodik vagy ötödik holnapjában, huszon-három, vagy, a'mint némellyek irják, huszon-hat többel öletett-meg a'Tanács-házban *; és azokról, a'kiktől azon-nap leg-nagyobb tiszteletet várt: és úgy, a'böchületes méltóság-helyett, gyalázatos halált talált. Ki lehetett chodálatosb a'Nagy *Pompejus*nál †: ki ifiu-korában, nagy hatalmas dolgokat vitt véghez; és olly diadalmás tiszteletet nyert, minémüt senkinek ő-előtte, abban az időnek állapattyában a'Romaiak nem engedtek? De arra jutott ügye, hogy győzedelmes ellensége kezébe akadott a feje, és azt izánkodásra indította. Ki lehetett rettenetesb *Annibal*nál ‡: ki a'Romaïakat gyakorta meggyőzte, és chak nem el-foglalta birodalmokat? De mi végelőtt? Magának mérget készitett: azt meg-itta, és úgy hólt-meg. Ki lehetett szerenchésb Nagy Sándornál: ki, chak nem az egész világot, kevés idő-alatt, és nem sok néppel, meg-hóditotta? De

D

* Plutarch. in C. Cæsare.
† Idem, in Pompeio.
‡ Idem, in Annibale.

időnek-

időnek-előtte, † ellenségének álnokságából, méreggel életét-meg-Kilehetett ékesben-szóllo Ciceránál? De ékesen-való szóllása * szakasztotta nyakát.

És hogy a Sz. Irás-béli példákat-is lássuk: ki lehetett okosb Akitofelnél; kinek *tanátsa olyan volt, mint-ha valaky az Istentől kérdett-volna tanátsot*? De házát okosan el-rendelvén, nagy bolondul fel akasztotta magát; chak azért, hogy tanátsát egyszer meg-vették. Ki lehetett Salomonnál bőlcsebb? De vénségére, feleségének kedvéért, nagy bolondul Bálvány-imádóvá lőtt, és azoknak Templomokat építtetett. Ki lehetett gyertyánesebb Holofernesnél; ki sok Országokat meg-hóldoltatván, e'világ rettentőjének tartatott? De, szokása szerint midőn leg-nagyobb kegyetlenségét akarta mutatni a' Zsidókhoz, el akarván őket tellyességgel veszteni: egy erőtelen Aszszony-állat fejét-vőtte, és nagy gyalázatosan hólt-meg. Ki lehetett Fejedelménél kedvesb, mint Aman Assuerus Királynál, kit a' Király-után mindnyájan imádtak? De, a' melly nap leg-nagyobb, és kedvesb bőchülletben ítélte magát lenni; azért, hogy a' Királyné chak őtet egyedül hítta vendégül a' Királlyal: azon tára gyalázatosan fel-akasztották, a' mellyet azért készített-volt Mardokeusnak, hogy ő egyedül nem imádta.

Ezek így lévén, ki reménlhet a' Természettől annyi erőt, vagy Okosságot, hogy meg-ólthatnavhatja magát, és bátorságosan élhessen? Bizony, valaki ezeknek és számtalan egyebeknek esetit szeme-előtt hordozza, észébe-veheti, hogy ő rajta-is hasonlo történetherik. Nyilván meg-jelentette Salomon, az emberi Természetnek gyarlóságát, mondván: *Látam a' Nap-alatt, hogy sem a' gyorsaké a' futás, sem az erősseké a' had, sem a' bőlcsebbé a' kenyér, sem a' tudósoké a' gazdagság, sem a' mesteréké a' kedvesség; hanem az idő, és a' történet mindenekben.* Nem hogy azzal az Istennek bőlcs gondviselését, és rendelését ki akarta-volna rekesztени az emberek dolgaitól; hanem azt akarta meg-mutatni, hogy sohúltsincs olly erős óltalom, olly bőlcs tanács, melly ezer veszedelem-alá nem vethetett, és ezer nyomorúságokról, és esetektől környűl nem vétetett. Azont jelentette Isaiás-is, mondván: *Minden test fűszéna, és minden ő dicsősége mint a' mezei virág.* Ki a' Test dicsőségén azt érti, valami bőchülletes és jeles vagyon az embereknél; és mind azt, a' leg-gyarlóbb dologhoz hasonlíttya, a' fűszálhoz, és a' virághoz: melly, ha most virágzik, és szépnek tetszik; egy óra-múlva el-hervad, és a' ganéjrá vettetik.

Az-okáért, mind ezekből azt kell meg-tanúlnunk; hogy az Isten, egyedül elégséges ő magának, és mindeneknek: az emberek pedig az Isten segétsége-nélkül, sem a' nyomorúságot el nem kerülhetik, sem a' szükséges dolgoknak szerét nem tehetik. Ezt jelentette Urunk, mondván: *Jőjetek hozzám minnyájan, a' kik munkálkodtok, és meg-terhelve vattok, és én meg-nyugoltatlak titeket.* Gyakorta érzette ezt Dávid, és gyakorta emlekezett felőle: *Környűl-vőttek,* úgy-mond, *engem a' halál fájdalmi, és a' hamisság patakji meg-háborítottak engem.* és utánna veti: *Háborúságomban segétségül-kiáltám az Úrat, és az én Istenemhez kiáltottam: és meg-hallgatta az ő szent Templomából szómat:* az-az, midőn úgy környűl-vétettem a' sok nyomorúságoktól, és veszedelmektől, hogy semmi emberi erő, és semmi Okosság ki nem menthette azokból: az Istenhez folyamtam, és ott segétséget találtam. És máskutt így szóll: *Az Úrhoz kiáltának, midőn háborgattatnának: és meg-menté őket az ő szükségeikből.* és utánna veti: *Meg-háborodának, és tántorgának mint a' részeg, és minden bőlcseségök meg-emésztetek:* az-az, minden bőlcseségök sem volt elégséges, az Isten segétsége-nélkül. A' Bőlcs-is imígyen beszéll: *Nézek vala az emberek segétségére, és nem vala: meg-emlekezém a' te irgalmasságodról Uram, és a' te örökkől-fogva-való chelekedetedről: mert ki-mented Uram a' te-reád-várakozókat, és meg-szabaditod a' nemzetségek kezéből.* kétség-nélkül egyéb-féle-háborúságokból-is.

Erről szép históriát ír *Oeciménes*, az *Athénai*akról: kiknél egykor nagy dög-halál vólt; és *Jupiter* Bálványához menvén, könyörgöttek, és áldozatokat tőttek, hogy a' nyomorúságot el-venné rólok: de heában fáradtak. Az-okáért, a' *Saturnus, Neptunus, Mercurius*, és egyéb Istenek Bálványihoz-is azon módon mentek: de azoknál-is semmit nem nyertek. Végre, tanácskozván mit kellene chelekedniek, egy okos ember azt mondotta nékik: Kétség-nélkül e' chapáss, nem azok az Istenek bochátották reánk a' kiket mi ismérünk, és tiszttelünk, návelhogy ennyi könyörgés- és áldozat-után azt el nem vészik rólunk; hanem valamelly ismeretlen Isten ereszthette reánk, és az veheti-is el rólunk: az-okáért, annak építsünk Oltárt, könyörögjünk, és áldozzunk néki. Tetszett mindnyájoknak a' jó tanács, és meg-fogadták. az pedig az igaz Isten vólt, kit még akkor az *Athénai*ak nem ismértek, ki egyedül szabadíthat-meg minden nyomorúságtól. Azt az Oltárt találta az-után Sz. Pál *Athéná*ban, mellyen az vólt írva: *Az ismeretlen Istennek*, és, meg-mondotta nékik, hogy ő azt az Istent hirdeti, a' kit ők nem ismérven tiszteltek. Hasonló-képpen mondhattyuk, hogy, az emberek ítéleti-szerént, sok

Istе-

A
† Id. a' mi-lésről M.
* Id. in Oratore.
q 2. Reg. 16. 23.
r 4. Reg. 17. 23.
s 3. Reg. 11. 4
t Judith 13. 10.
u Esther 7. 10
B
x Eccle. 9. 11.
y 39. 40 ü.
C
z Mat. 11 28
a Psal. 17. 5.
b ibid. 7.
c Ps. 106. 6. 13. 19 28.
d ibid. 27.
e Bar. 51 10
f In 4. 17. Esther.
D
g Lib. 17. 15. Quintii Curt.

istenek vannak e'világon, kiket mindnyájan ismérnek; de azok ki nem szabadíthatnak a' nyomorúságból: tudni illik, a'gazdagság, nemesség, méltóság, vitézség, bölcheség. Fejedelmeknél-való kedvesség, és egyéb efféle hamis istenek; kikben nagy reménségeket vetik az emberek, de minden-felé hiában fáradnak. Kiknek chúfolás-képpen mélt'án azt mondhatná az igaz Isten, a'mit az Israel fiainak mondott Moyses-által [h]: *Hol vannak az ő istenök, a'kikben bizodalmok vólt? Keljenek-fel, és segéllyenek meg titeket, és szükségtekben általmaszszanak-meg.* Az-okáért, ez az egy igaz eszköz, hogy minden-némű szükségünkben az Istennek könyörögjünk, mert ő tőle bizonyos segétséget várhatunk. h Deut. 32. 37.

Örödik Ok, melyért az Imádságot gyakorlanunk kell, az, hogy igen könyű eszköz; és a'hoz-képest gyönyörűséges-is: mert a'mi nehéz, ha szinrén hasznos-is, nem igen kedves. Az Imádságnak könyű-volta pedig, abból ki-tetszik: I. Mert mindnyájan élhetnek véle. A'betegek és erőtlenek nem böjtölhetnek, a'szegények és szükölködők nem alamisnálkodhatnak, a'szolgák urok engedelme-nélkül, nem szarándokozhatnak: de mindnyájan imádkozhatnak; ha nem nyelvökkel, elméjekkel; és az szintén elég. és mint-hogy a'betegek, szegények, és szolgák gyakorta suhajtnak, és foházkodnak: ugyan azonet imádság-gyanánt chelekedhetik; és mind hasznokra, 's mind vigasztalásokra, 's mind könnyebségökre szólhat. II. Könyű az Imádság: mert minden időben meg-lehet; éjjel és nappal, télben és nyárban, innep- és dolog-tévő nap. III. Mert minden-helyen meg-leher; házban és templomban, úrán és mezőn. IV. Minden formán végbe vihetni az Imádságot; álva és ülve, járva és térdepelve, és fekűve-is; gyalog és lóháton, kochin és hajón. V. Minden módon imádkozhatni; szóval és szívvel, halkan és fenn-szóval, és ugyan énekelve-is, kézzel és szemmel. B

III. RÉSZE.

Mondaná valaki: Én válcig imádkozom, de sem hasznát, sem ézit nem érzem az Imádságnak: mert, sem azt meg nem nyerhetem a'mit kérek, sem vigasztalást nem vészek, hanem ollyan a'lelkem, mint a'sovány és vizetlen föld. Felelet: Meg sem kell azt gondolni, hogy minden Imádságnak ilyen gyümölchi légyenek, hanem az áitatos és szivből-való Imádságnak: mert azoknak Imádságok és dicséretök, kik *ajakokkal tisztelik az Istent, a'szívök pedig távúl vagyon tőle*, nem kedves az Isten-előtt, és nem-is roganztos. Azt írja a Próféta [k], hogy *Az ür Templomának ajtajánál, a'tornácz- és az Oltár-között, közel hatvan-öt férfiak, háttal fordúlva vóltak az ür Templomára, és az ezek Napkeletre: és imádkoztak Nap-kelet-felé.* és utóuna veti, hogy ollyan útálatosságot chelekedtek. Ezek azokat példázták, kik áitatosság-nélkül, elméjeknek bújdosásával imádkoznak; melly tellyességgel ellenkezik az imádsággal, melly az elménck fel-emelése az Istenhez. Az elménck bújdosása pedig, a'mint Sz. Tamás írja [l], Némellykor, a'Természet gyarlóságából származik; Némelykor Szabad-akarat szerént-való restségből, Némelykor pedig, az Ördög álnokságából. k Ezech. 8. 16. C

A'mi a'Természet-szerént-való gyarlóságot illeti, abból gyakorta származik a' bújdosás: mert az emberi elme, sokáig magában nem állhat, hanem a'gyarlóságnak terhe hamar alá-hajtya. Azt olvassuk Moysesről [m]; hogy, *mikor az imádságban fel-emelte kezeit, Israël lőtt győzedelmesé: mikor pedig egy-kevesé le-ereszteté, Amalek lőtt diadalmassá. Moysesnek kezei pedig nehezek vóltak: az-okáért Aaron és Hur fenn-tartották a'kezeit mind két-felől.* Az ember szive, az imádságban fő-képpen, igen nehéz: mikor azt fel-emellyük, az Ördög meg-győzettetik: de mikor a'földre hajtyuk, mi győzettetünk-meg: az-okáért szükség, hogy az Isten Malasztya egy-felől, más-felől a'magunk szorgalmatossága, és vigyázása támogassón, és emelgessen bennünket. A'madarak midőn szabadon röpösnek, a'száron gyakorta chendesen vannak, és nyugosznak; de ha kalitkába rekesztetnek, igen nyughatatlanok, és mindenkor ugrálnak: azon-képpen az ember szive, midőn minden gondtól szabados, nem annyira bújdosik a'gondolatok-miatt; de ha valami bizonyos dologra, és fő-képpen az Imádságnak kalitkájába rekesztik, másuvá vágyódván azonnal bújdosni kezd; és chak észébe sem vészi ember, hogy olly távúl jár az el-kezdett dologtól, mint az ég a'földtől. Erről így ír Sz. Agoston [n]: Kétségbe kell-e esni az emberi nemzet-felől; és azt mongyuk-e, hogy kárhozatra-való minden ember, a'kinek imádságakor valami idegen gondolat ötlik elméjébe, és télbe-szakasztya annak imádságát? Ha azt mongyuk, nem látom miczoda reménségünk marad. Az-okáért, mint-hogy vagyon valami reménség, mongyuk az Úrnak [o]: *Vedd amit fel-meg a'te szolgád lelkét: mert ide-tárnad-hozzad emelem lelkemet.* Mi módon emelem azt fel? A'mint leherett; a'mint te erőt adsz: mert te, Uram, gyönyörűséges vagy, és kegyes. Kegyes vagy, el-fenyedvén engem: mert valamennyiszer te-előtted állottam, olly fokhiában-valókat gondoltam, és D

A

álhatatosson alig imádkoztam. Ezeket te el-szenveded: mert kegyes vagy, édes, és igen irgalmas.] Melyből ki-tetszik, hogy a' Természet gyarlóságából-valo bújdosások, nem olly veszedelmesek, hogy azokért kétségbe essünk, vagy az Imádságot azok-miatt el-hadgyuk.

De arra nagy gondot kell viselnünk, hogy elménknek efféle bújdosásához, mellyet az Isten el-szenved kegyelmességéből, más-is ne járúllyon, melly a' mi Restségünkből eredgyen: mert azt az Isten el nem szenvedi, hanem meg-bünteti. Melyről így ir Sz. *Bazilius*: [p] Ha lelked-ismereti kárhoztat, hogy restehből viseled magadat a'dologban; és, ha az imádságban máshová gondolkodván, nem vagy figyelmetes elmével, holott el-kergethetnél tőled minden bújdosást: meg-látod, hogy valamelly bátorsággal ne légy az Isten-előtt, hogy bünné ne légyen a'te Imádságod. Ha pedig azért, hogy a bün-által meg-erőtelenülsz-él, arra nem veheted magadat, hogy néha imádságodban ne bújdosnál: a'mennyire lehet, állj-ellene, és tégy erőszakot magadon; és maradgy álhatatosson az Isten-előtt, elméded ő-benne helyheztesd, és a'bújdosásból szóllitsd-viszsza. Ha úgy chelekeszel, meg-bocsát néked az Isten: mert nem meg-utálásból, hanem gyarlóságból vagyon, hogy nem állhatsz úgy az Isten-előtt a'mint mélto volna.] Holott azt vedd eszedbe, hogy az Imádság idején, nem chak azokat kell elménkből ki-tekeiztenünk, a'mellyek nyilván-valo gonoszok; hanem azokat-is, mellyek egyéb-aránt jók, de nem az Imádsághoz-valók; a'mint Sz. Bernárd mongyás: úgy-mint, a'mit az-előtt valami jó könyvben olvastunk, vagy a'Predikatzióban hallottunk: mert noha azok jók, de az Imádság idején nem hasznosok: és a'Sz. Lélek jó néven nem vészi, a'mit ő-néki alkalmatlan időben viszünk.

[p] De Conflictat. Monach. c. 2.

B

[q] Serm. 47. in Cant.

De leg-főbb Oka és izgatója az Imádság-béli bújdosásnak, a'gonosz Ördög: ki, tudván az Imádságnak erejét, és félvén attól, minden-képpen azon mesterkedik, hogy meg-veszteget vén hasznotalanná tegye. Erről szép mondást olvasson a Sz. Ferencz első társai-közzül-való Fráter Egyednek: kitől midőn azt kérdették-volna, Mi az Oka, hogy az Ördög kisérteti sullyosbak az Imádság idején, hogy-sem egyébkor? azt felelte: Midőn valaki pört indit más-ellen a'Biro-előtt, az al-pörös minden-képpen azon igyekezik, hogy a'sententziát ellene ki ne mongyák: az-okáért látván, hogy a'föl-pörös a' Bíróval beszél, és ügyet néki ajánlya; valahol lehet, ellene szóll, és bántására vagyon, hogy akadékot szerezzen néki. Hasonló-képpen chelekeszik az Ördög. Ha emberekkel beszélleSz, semmit azzal nem gondol, sem ellened nem pántolódik: de, ha imádkozni kezdesz, és lelked üdvösségére akarsz gondot viselni, minden-képpen ellened támad, és azon mesterkedik, hogy az Istennel-való beszédedet, ki mind néked Bírád, 's mind-ő-néki, vagy félben-hagyattassa, vagy hasznotalanná tegye. Szükség azért, hogy magunkra valóban gondot viselly ünk, és mi-is fel-fegyverkezzünk ellene. Mellyet úgy chelekedhetünk meg, ha jól meg-gondollyuk, hogy az Imádságban az Istennel beszéllünk, és fölötte nagy dologról, minémű az örök Boldogság, és igen álnok és hatalmas ellenség-ellen. Gondold-meg, ha valami Nemes-embernek a'Chászár-előtt kellene-magá ügyét forgatni, valamelly fő Nagyságos, de a'mellett túdós és álnok Úr-ellen, melly jószágában, tiszteségében, és fejében járna: melly szorgalmatos gondot viselne, hogy chak egy alkalmatlan igét se ejtene. Hasonló a'te dolgod az Imádságban: azért akkor vigyáznod kell minden-felé.

C

Továbbá, az-is igen szükséges és hasznos, hogy ember az Imádsághoz jó készülettel járúllyon, és nagy buzgó kivánsággal, mint-hogy abból nagy hasznot vár. A'ki ebéd-előtt úgy nem viselte magát, vagy böjtöléssel, vagy dolgozással, hogy az ételre-való kivánságot fel-gerjesztené; az asztalnál nem lészen semmi jó vágyodása az ételhez: azon-képpen, a'ki az Imádság-előtt a'hoz nem készül, magában kivánságot gerjesztvén, melly az elmét álhatatos aitatosságban meg-tartsa; az Imádságban kevés buzgósága lészen. Ezt jelenti a'Bölcs, mondván [r]: *Az Imádság-előtt készíts-el lelkedet: és ne légy mint az Istent kísérő ember.* Holott azt vedd eszedbe, a'mit *Cassianus* ir [s]; tudni illik: Valamit az Imádság órája-előtt a'lélek magában forgat, szükség, hogy midőn imádkozunk, arról gondolkodgyunk. Az-okáért, a minéműek akarunk lenni az Imádságban, ollyan készülettel legyünk az Imádság-előtt.] Igen gyenge dolog, úgy-mond Sz. Bernárd az Isteni Vigasztalás; és nem adatik azoknak, a'kik máshí szívökbe fogadnak. Melynek példája volt, hogy az Izraël fiainak mind addig sem adott Mannát az Isten, valamig az Egyiptusi liszt ben tartott: jelentvén, hogy, valamig mi-bennünk el nem fogy a'világi kivánságoknak lisztje, Mennyei Vigasztalásunk az Imádságban nem lészen. A'kinek szája ézit semmire-kellő étkek meg-vesztették, a'jó édes étkek ézik sem érzi: úgy a'kinek lelkét el-fogta a'világi dolgoknak ézi, az a Mennyei édességet nem érezheti. A'hol azért

[r] Eccl. 18. v. 23. Chap. 9. v. 3.

fogyat-

fogyáthozás ninch az Imádságban, a'Lelki vigáſztalás és örőm ki nem marad; a'mint az Iſten ő-maga jelentette Iſaiás-által, midőn az ő Híveiről azt mondotta [a]: *El-viſzem azokat az én ſzent hegyemre, és meg-vidamitsom őket az én Imádſágomnak házában.* Azont jelentette Szent Pál is, midőn azt mondotta [b]: *Mindenkor örűlyetek*, és mingyárt utánna vetette: *Szűntelen imádkozzatok.* Mint-ha azt mondotta-volna: Én igen kivánom hogy mindenkor örűlyetek; tudván, minémű haſznos a'lelki örőm: és hogy tudgyatok, mi-módon lehetſen az, ſzűntelen imádkozzatok. De Urunk-is a'mái Evangéliomban azt jelentette, mondván [c]: *Kérjetek, és el-véſzitek, hogy a'ti örőmötök teljes légyen.* Melly örőmet a ki egyſzer meg-koſtol; könnyen meg-útállya a'Világi gyönyörűſéget, melly a'Lélekhez képeſt igen alá-való. A'ki ſzegény állapotból nagy Úrrá, vagy Fejedelemmé lenne, minden alá-való eſzközit és edényit, mellyeket az-előtt kedveliett és nagyra bőchűllőtt, a'Fejedelemi ſzép marhákért könnyen meg-vetné, és ſemminek alitaná; sőt ugyan nevetné-is önnön-magát, hogy azokat valaha nagyra bőchűllőtte: azon-képpen, a'ki a'Mennyei gyönyörűſéghez édeſſéget ſoha nem ézelítette, a'teſtli gyönyörűſéget őrőmeſt kőveri és kedvelli: de ha a'Szent Lélek az ő édeſſégét meg-koſtoltartya, minden világi gyönyörűſégtől könnyen bűlchőt vészen, és neveti előbbi bolondſágát. Ezek így lévén, azon legyűnk, hogy az Imádſágot jó módgyával gyakorlyuk, és az-által e'világon az Iſtennek Malaſztyát, a'más világon pedig az örők Bóldogſágot meg-nyerjők: mellyet engedgyen minnyájunknak a'mindenható kegyelmes Iſten, az ő áldott Szent Fiának érdemiért. Amen.

A

[a] Iſa. 56, 7.

[b] 1. Theſſ. 5. 17.

[c] Ioan. 16, 24

B

HARMADIK PREDIKATZIO.

NEm iſmérvén a'Pogányok az Egy igaz mindenható Iſtent, ſzámtalan iſtenecket hittek és tiſztelték, és minden aprólék dolognak külőmb Iſtent fogadtak; tudni illik, a'hőlchőnek és tűz-helynek, a'ſzántáſnak és aratáſnak, a'kenyérnek és bornak, a'vitézkedéſnek és kereskedéſnek, a'tűznek és a'viznek, &c. Kiket méltán chnfol Sz. Agoſton [a]: mert azzal az ő gyarló iſtenőknek erőtelenſégőket valották; azt alitván felőlők, hogy egyebeknek gond-viſeléſére nem érkeznének. A'több iſtenek-közibe pedig, a'nevetſégre méltó *Mómuſt*-is oda ſzámlálták: ki ſemmit nem chelekedett, hanem egyebek alkotmányit irélte és ſzidalmazta. Erről azt irja *Héſiodus* [b]; hogy az Álom és Étſzaka fia vólt. Az Álom, mivelhogy embernek érzékenyſégit és elméjét kőtve tartya, példázza az Eſztelenſéget: az Étſzaka pedig, mint-hogy ſok ſzemtelenſégre útat nyit, példázza a'Szemtelenſéget. mert nagy eſztelenſég, és ſzemtelenſég, egyebek munkáját kárhoztatni annak, a'ki maga ſemmit nem mivel. Igazán mondhattyuk, hogy az Újító atyaſiak igaz maradéki *Mómuſ*nak: mert, holott ők ſemmit nem chelekeſznek az Iſten tiſztelſégére, a'puſzta Hittel akarván üdvőzűlni, az Anyaſzentegyháznak ſzép rend-tartáſit, és Czeremoniait rágalmazzák és kárhoztattyák, valóban Álomnak és Étſzakának fiai, eſztelenek és ſzemtelenek. A'többi-közőtte pedig, a'*Proceſſió*kat, mellyeket e'jövendő napokban gyakorlanak a'Keresztyének, mód-nélkül rágalmazzák; és az Ezer őt-ſzáz hatvan-kettődik eſztendő-béli *Apologia*ja az *Auguſtai Confeſſió*nak, káromló, bálványozó, és Ördőgi dolognak nevezi azt [c]. *Nicolaus Amſtorfius* pedig [d], Pogányi dolognak. Kiknek hamiſságokat meg-muratom e moſtani Predikatzióban, azzal, hogy a'*Proceſſió*kban ſok jó vagyon; meg-vethető pedig ſemmi ninch.

C

[a] Lib. de Civit.

[b] In Theogonia.

[c] Pag. 175. 177.

[d] In ſua Confeſſione.

D

*I. Meg bizonyitom, hogy kedves az Iſtennek a'*Proceſſio.
II. Meg-mutatom, hogy az Ördőg gyűlöli az aitatos Proceſſiókat.
*III. Szólok a'*Proceſſiókban-való könyörgéſnek módgyáról.

ELSŐ RESZE.

AZ Keresztyéneknél igen Kőzönſéges a'*Proceſſio* neve; mellyel nem chak az Olaſzok, Spanyólok, Gallusok, kik a'Deák nyelvhez közelebb járnak, élnek; hanem a Magyarok-is, Németek, Lengyelek, és egyéb Nemzetek-is, a'kik a'régi Keresztyénſéghez és aitatoſságban meg-maradtak. és egy ſzóval, Jaráſſal-való Imádſágért vétetik, vagy Imádſággal-való járáſért: melyre a'Keresztyén nép lehetſéges ſokaſággal

A

ſággal gyülekőzik; fő-képpen az Iſtennek, mint kegyelmes Atyánknak, tiſzteletire; az-után pedig arra-is, hogy, vagy a'kővetkőzendő veſzedelmet el-távoztaſſuk könyörgésünkel; vagy a'ſzükſéges jót meg-nyerjük; vagy pedig az el-vőtt jókért hálát adgyunk. mellyekben, mi gonoſz vagyon? Eredete pedig, igén régi. Sőt az Iſraël fiainak, ugyan parancholva-is vólt némelykor a' *Proceſſio*: mert, midőn az Iſten kézbe-
e Joſ. 6. 3. akarta adni Jérikó-váraſát, Jóſuének tizen-három *Proceſſiót* rendelt [e]; úgy hogy, hat nap egy-más-után, egyſzer-egyſzer az egéſz néppel a' Váraſt meg-kerülné; hetedik napon pedig hétſzer. Melly Kerület, vagy *Proceſſio*, nyilván nem kőz ſétálás vólt, hanem Szent, és az Iſten tiſzteletire-valo. Mert egyéb-képpen, mit haſznált-vólna a' Váraſnak meg-vételére? vagy, mi ſzükſég lőtt-vólna abban a' Szővetség ſzekrényét hordozni? a'Papoknak és Levitáknak jelen lenni? az Iſteni ſzolgálatra rendelt trombitákat meg-fuvallani; és egyéb Czeremoniákkal élni, mellyek az Iſteni ſzolgálathoz és tiſzteletthez illettek?.

Továbbá, az-is Szent *Proceſſio* vólt, noha nem az Iſten hagyáſából; midőn az Iſraël fiai, a'Filiſtæuſok-ellen, az Iſten Szekrényét a'táborba vitették, hogy meg-ſzabadítaná őket az ellenség kezéből [f]: mivelhogy abban, a'Papok-is jelen vóltak a'Szekrénnyel; melynél ſzentebb, és bőchülteresb kinchek (vagy hogy így ſzóllyak, Ereklyéjek) nem vólt a'Zidóknak. És noha akkor a'Papok, az ő gonoſságokért el-veſztek; és a'Szekrény-is az ellenség kezébe eſett, a'nép vétkéért: mindazáltal, hogy az a' *Proceſſio* ſzokás-ſzerént-valo Czeremonia vólt, nyilván ki-tetſzik. Mert, ha ſzokatlan dolog lőtt-vólna, az Iſraël Vénei olly hirtelen, és olly bátorſágoſon a'népnek nem tanátslották-vólna; Heli a' Papi fejedelem, kivánſágoknak nem engedett-vólna; a' Szekrény el-érkezvén, az egéſz Iſraël nem *ſivalkodott-vólna nagy kiáltáſſal, úgy hogy meg-rendűlne a'föld*; a'Filiſtæuſok-is nem ijedtek-vólna-meg, mondván [h]: *Az Iſten jött a'táborba: Jaj nékünk! ki ſzabadít-meg minket e'Fölſéges Iſtennek kezéből? Ezek az Iſtennek, kik meg-verték Egyiptuſt minden chapáſſal!*

f 1. Reg. 4. 3.
g verſ. 5.
h verſ. 7.

David-is, az egéſz Iſraël Országát birodalma alá vévén, azon eſztendőben Két-*Proceſſiót* rendelt: az Elsőben, az Úr Szekrényét Kariatiarimból, a'hol húſz eſztendeig vólt [i], az Obededom házához vitette [k]; a' Máſikban, az Obededom házából, melyben chak három holnapig vólt, a'maga Váraſába költőztette [l], és ſzép hajlékot, vagy ſátort készítvén, abban helyheztette. Akkor Dávid, nagy őrömmel tánczolt az Úr-előtt minden erejéből, gyólch Efodba lévén öltőzve: hét éneklő feregek vóltak, és nagy őrvendezéſſel, és trombita ſzóval mendegeltek: minden hat lépés-után, egy ökrőt és egy koſt áldoztak. Hová lehetett ennél ékesb, és méltoſágosb Czeremóniákkal-valo *Proceſſio?*

i 1. Reg. 7. 2.
k 2. Reg. 6.
l 2. Reg. 6.

C

De a Jeruſalembe-valo (vagy a'hol a'Sátor vólt,) menetel-is, háromſzor eſztendőben; melyre minnyájan kőtelesek vóltak [m], nem *Proceſſio* vólt-e? Mert, noha ki-ki magán-is el-mehetett; a'mint talám Tobias ment [n]: mindazáltal, midőn többen gyültek ősſze, *Proceſſió*ban mentek. és azzal a' Czeremoniával, az Iſtent tiſztelték; azután, Iſteni dicséretet és Zóltárokat énekleltek, és egyeb módon-is könyörgőttek. Mert, a'mint *Dávid de Pomariis* irja [o], annak Három Oka vólt, fő-képpen: I. A' Hálá-adás, az Egyiptusból-valo ki ſzabadulásért, Húsvét-kor; és a' Törvény-adásáért, Pünkőſd-kor; és az Igéret földébe-valo bé-menetelért, a'Sátoros-, vagy Levél-ſzénes Innep-kor. II. Hogy Áldozatokat tennének, vagy Fogadáſokat bé-tőltenék. III. Hogy az Áldásban réſzeſek lennének, mellyet akkor adott a'Fő-pap, a' Nagy Jehóvának ki-magyarázott nevével. Samuel-is *Proceſſió*ról emlekezett Saulnak, mondván [p]: *Azután az Iſten halmára jüſſz, és mikor ott bé-mégy a'Városba, elő-találod a' magas helyről jövő Próféták ſeregét, és előttök orgonát, és dobot, és ſípot, és czitaravát, és ők-is prófétálnak.* Az Új Teſtamentomban pedig, igen gyakorlották a'Hivek a' *Proceſſió*kat. És *Chemnitius*-is azt irja [q], hogy mindenkor vólt az Anyaſzentegyházban, a'Kőzönſéges és nyilván-valo Könyörgés. és a'könyv-ſzétire azt irja: Az Anyaſzentegyház Litaniái fölőtte igen régiek. és azokban chak azt káromlya, hogy a'Szenteket ſegétſégül-hijuk.

m Exod. 23. 17. 24.
n Tob. 1. 6.
o Tolos. Tom. 1. lib. 19. cap. 16. §. 1.

D

p 1. Reg. 10. 5.
q 3. Part. Examin.

Hogy pedig a'Hivek *Proceſſió*i, az Iſten tiſzteletire, kedvesek lőrtek-légyen az Iſtennek, ebből ki-tetſzik; hogy az elő-hozott *Proceſſió*kat, vagy ő-maga az Iſten ſzerzette, és parancholta; vagy az Iſten ſzolgái, a'Próféták, a'Szent Királyok, és az Iſraël Vénei: vagy az Anyaſzentegyház-béli Szent és tudós Jámborok; olly jeles Okokért, mellyeket ſenki nem kárhoztathat, hanem a'kárhozott Ördőgnek tanitáſából. Első Oka az, Hogy az Iſtentől vőtt jókért hálát adgyunk, őtet imádgyuk, és ſegétſégül-hijuk; Szent Pálnak kivánſága ſzerént [r]: *Kérjetek a' férfiakat imádkozni minden-*

r 1. Tim. 2. 8.

kelyen, fel-emelvén tiszta kezeket. Melly mondásnak okát adván Szent Agoston, azt mongya [1]; hogy a'Krisus-által, minden hely, Imádkozó helyé; vagy Templommá lőtt: mivelhogy mind utzákon, 's mind mezőkön dichérjük az Istent, fő-képpen a' *Processiók*ban: úgy hogy, a'mit *Cicero* Pogány értelemmel mondott *Ennae*-várasáról, hogy éppen a'*Cérer* Temploma [2]; és *Macrobius* [3], hogy az egész világ az Isten Temploma: azt mi Keresztyén értelemmel, az Igaz Istenre nézve mondhatyuk, hogy a'mi Várasink, Mezeink, Tartományink, a' *Processiók*-által Templomokká leszsznek. Második Oka: Holott az emberek mind utzákon, 's mind mezőkön vétkeznek, és az Istent beszennyik: méltó, hogy a'Hivek azokat a'helyeket az Istennek szentellyék, és, ő-neki azokban dichéreret mondván, a'helyeket is meg-szentellyék. Harmadik Oka: Mint hogy az Istent, mind élve, mind járva, 's mind egyéb módon meg-bántyuk: méltó, hogy kérellyük-is, imádkozván, mind álva, Ezechiást [4]; mind élve, Moysessel [5]; mind térdre, Ezekiással [6]; 's mind járva, Dáviddal, midőn *Processió*ban ment; a'mint az előtt meg-mutattam. Negyedik Oka az: Mert, valamit az Anyaszentegyház a' *Processiók*ban cselekeszik, vagy mond, hasznos és alkolmatos a' Keresztyén Hitnek vallására, az aitatosságnak fel-gerjesztésére, és az Istennek tiszteségére, mellyet a'következendő szer-tartásból akárki-is észre vehet.

I. A' *Processió*-előtt Keresztet hordozunk: jelentvén, hogy a'Krisus Keresztiből vagyon Imádságunknak ereje: mely-nélkül, sem a' kéznek fel-emelése, sem a térdnek meg-hajtása, sem a'Zsoltár-enekles, semmi egyéb dolgunk nem kedves az Istennek előtte. És hogy meg-mutassuk, hogy a'meg-feszittetett Krisus vitézi vagyunk, az ő zászlóját követyük, az ő zöldgyát kívánnyuk: gyakorta a' Keresztre zászlót-is csinálunk, és lobogó-helyett hordozzuk; a'mint az első Keresztyén Cháfzár a' Nagy *Constantinus* cselekedett; a'mint *Eusebius* írja [7]: kinek az Isten meg-is jelentette-volt, hogy azzal a'Jellel lenne győzedelmes. A' Zászlókon pedig, a' Mennyei Szentek képi-is vannak: kik, a'míg a' Vitézkedő *Ecclesia*ban voltak, dicheretessen hadakoztak, hogy mi-is igyekezzünk azoknak példáit követni: mint-ha mindeniktől Szent Pálnak ama mondását hallanók [8]: *Legyetek én-követőim*, mint én-is a' Krisusé. Melly Zászlókkal, a' Krisusnak-is, és minden hív Keresztyéneknek győnyörűséges diadalmát jelentyük, az Ördögnek minden seregi-ellen; a'mint az Ötödik Károly Cháfzár jelentette [9].

II. A' *Processió*ban gyakorta Szentelt-vizet hordozunk: öntözvén azzal, vagy az embereket, vagy egyéb állatokat, hogy azoktól el-távozzék az Ördögnek minden inchelkedése, ki mindenütt vigyáz a'mi veszedelmünkre. Minémű ereje légyen pedig a'Szentelt-víznek, az Anyaszentegyháznak könyörgése-által, sok Historiákból kitetszik, *Theodoránál* [10], *Epiphaniusnál* [11], és egyebeknél-is: és most-is, a' Pogányok-közőtt, az Isten hatalmas chodákat cselekeszik a'Szentelt-víz-által.

III. A' *Processió*ban, a' Szentek testemit, vagy Ereklyéit hordozzuk: mivelhogy a' Szentek teste, az Isten élő szekrénye volt. Es sokkal bőchülletesb a' Szövetség szekrényénél: mellyet ember alkotott fából, és aranyból; melly az emberi testtel nem ér, mellyet az Isten alkotott, és melyben a' Szent Lélek lakote az ő szent Malasztya-által. Azért mongya Szent Gergely [12], az Igazak elméjét, a' Szövetség szekrényének. Ha azért a'Szekrényt a'Papok vállokon hordozták: miért ne hordoznák az Ereklyéket?

IV. Égő Gyertyákat és szövétnekeket hordozunk a' *Processió*ban; nem hogy vakok volnánk, vagy nappal gyertya-világ-nélkül szükölködnénk; a'mint az Újító atyafiak kábálkodnak: hanem tiszteletnek-okáért. Mert, hogy az tiszteletnek jele légyen, nem chak egyéb Historiákból, hanem a Szent Irásból-is ki-tetszik: melyben azt olvasuk Holofernesről [13], hogy *A Városokból elebe-mentek, koronákkal, és lánczokkal fogadván-be őtet, tántzolván dobokkal, és sipokkal.* És a' *Luther-sta* atyafiak-is, mikor a' *Wittenbergai Academia*ban valakit Doktorrá tésznek, nap-világnál égő szövétnekekkel kesértik az utzákon. Az égő Gyertya pedig arra int bennünket; hogy, mind egyebőtt, 's mind a' *Processió*ban, *úgy világoskodgyék a'mi világosságunk az emberek előtt, hogy lássák a'mi jó cselekedetinket, és dicsőítsék a'mi mennyei Atyánkat*: hogy a' Krisusnak, ki igaz Világosság, eleinkben hordozzuk, és ő-általa a' Világosság tartományába ielessünk.

V. A *Processió*ban, rendel járunk: jelentvén azzal a'jó rend-tartást, melly az Anyaszentegyházban vagyon; melly-kivül, chak zúrzavart találunk.

VI. Némelly *Processiók*ban, a'Négy Evangéliomnak vagy a'kezdetit, vagy valami

[1] Ser. 130 de Tempore. De Orat. & Laud.
[2] Lib. 4. in Verrem.
[3] In Somn. Scipion.
[4] Is. 65. 38.
[5] Exo. 17. 12.
[6] Isa. 38. 2.
[7] Lib. 9. Hist. c. 9.
[8] 1. Cor. 11. 1.
[9] In Tabula Reformationis.
[10] Lib. 5. Hist. c. 21.
[11] Haeres. 30. in. 3. tom. 2.
[12] Lib. 5. Moral. c. 10.
[13] Judith 3. 9.

A

részére el szokták mondani, a' Világnak négy részére fordúlván: jelentvén azzal, hogy már minden földre ki-ment, vagy ki-megyen a' Krisztus Evangéliomának zengése; és hogy mi mindenütt, és mindenekben az Evangéliomhoz ragaszkodúnk, és azzal eggyezünk: és hogy Krisztus Urunkat azzal-is tiszteljük, mint az Evangéliom Urát és alkotóját. VII. A' *Processió*ban éneklünk, szóval, és *Musica*-szerszámokkal-is; a' mint régenten Dávid-is az ő *Processió*jában [1]: hogy a' népet ébresszszük-is az áhitatosságra, és vigasztallyuk-is, hogy az Istennek vigan szolgállyon. VIII. Sokan, némelly *Processió*kat telti sanyargatással-is töltgyák, vagy mezit-láb járván, vagy penitentziatartáshoz illendő zákokba öltözvén; a mint régenten a' Zsidók-is cselekedtek [2]; vagy böjtölvén: mivelhogy, a'mint Sz. Agoston írja [3], a' Böjtölés, és vigyázás, és minden telti sanyargatás, igen segéti az Imádságot. E'mellett sokan alamizsnát-is osztogatnak; tudván, hogy azzal-is igen jó az Imádság [4].

Végezetre, Imádkozunk a' *Processió*ban, ki-ki az ő módgya-szerént; ki chak elmével, 's ki szavával-is. Holott azt vedd eszedbe, hogy Két-féle az Imádság: Némelly, Köszönséges, és az Egyházi szolgáké, az egész Keresztyén Gyülekézetért; melly nem chak elmével szokott lenni, hanem szóval-is, hogy nyilván légyen a' Hivéknél a' kikért lészen. Ezt nem minnyájan értik ugyan a' kösség-közzül: mert nem lehet könnyen Köszönséges nyelven; mivelhogy, a' hol számoson vannak az Egyházi emberek, idegen-nemzet-béliek-is találkoznak közöttök, kik a' Köszönséges nyelvet nem értik; mint Magyar-országban vannak Németek, Török, Oláfzok, kik a' Deák nyelvet minnyájan tudgyák, 's leg-alább olvasni. Más Magán-való Imádság-is vagyon, mellyel ki-ki jo akarattya-szerént imádkozik, vagy magáért, vagy felebaráttyáért: és ez, chak elmével-is meg-lehet. Ez a' Könyörgés igen hasznos: mert, a'mint Sz. Ambrús írja [5], a' ki halkan és halgatván imádkozik, Hitét mutattya; és vallya, hogy az Isten a' szívnek, és veséknek vizsgálója; és, hogy előbb meg-hallya imádságát, hogy sem szájától ki-származzék. De azért a' szóval-való Imádság-is igen hasznos: mellyel, a'mint Sz. Agoston mongya [6], néha magunkat nagyobb áhitatosságra indittyuk. Mind két-képpen imádkozott Dávid: Szívével, a'mint ő-maga jelenti, mondván [7]: *Nehéz szóllott a' szívem, az ő szám ízéről keresett*: Szavával pedig; mivelhogy azt írta [8]: *Hozzád kiáltok Uram*, és [9]: *Az én szómmal az Úrhoz kiáltottam, és meg-halgatott engem*. és méltán, mint-hogy mind szívünket 's mind testünket Istentől vöttük, és mindenikkel tartozunk neki szolgálni.

C

Ezek így lévén, nyilván vagyon, hogy a' *Processió*ban semmi gonosz ninchen, jó pedig sok vagyon: melyben hogy áhitatosan viselljük magunkat, okot adgyon, Elsőben; A' *Processió*knak eredete. Mert, midőn Négy-száz hetven-ötödik esztendőben, *Vienna*-városa *Galliá*ban, a'mint *Gregórius Turonensis*nél írva találljuk [1], nagy rémülésben volna, a' szarvasok- és farkasok-miatt, mellyek nagy dühősséggel rohanván a' Városba, minden félelem nélkül lészegtek ott-ben; annak-fölötte, a' gyakor föld-indúlások, és gyuladások-miatt-is, mellyeket, a'mint *Sidónius* [2] írja, könnyebben meg-ólthatni kény-hullattával, hogy-sem mint folyó-vízzel: az akkor-béli *Viennai* Püspök, Sz. *Mamertus*, az ő alatta-való megyéinek *Processió*t hirdetett; mellyet nagy áhitatossággal, és könyörgéssekkel, vittek végbe. Olly nagy hasznа vólt pedig a' *Processió*nak, hogy minden nyomorúságok meg-szünték. Az-okáért, a' Város-béliek hálá-adók lévén, azon *Processió*kat esztendőnként gyakorlották. Kiknek példájokat az-után követték egyéb Országok-is: és sok helyeken böjtölnek-is, a' Niniviták példájához-képest; a'mint *Sidónius* írja: és Predikatziókat hallottak; a'mint most-is sok helyeken lévén. Második Oka az: Hogy a' *Processió*knak, az Egyházi Históriákban sok Hasznait olvasszuk. Mert *Gregorius Turonensis* azt írja [3], hogy azok-által a' meg-szállott Városok, meg-szabadúltak az ellenségnek insségétől: és a' meg-vött Városokat-is meg-szabadították; a'mint *Gulielmus Tyrius* írja [4]: és a' dög-halált-is el-távoztatták; a'mint *Gregorius Turonensis*nél olvasszuk [5]: a' szárazságban elsőt nyertek: az ártalmas férgeket és bogarakat a' mezei vetésekről el-veszttettek, vagy el-kergettek: az ár-vizeket, és fölöttébb-való esősöket meg-állattak. Melyről imillyen Verseket írt egy Poéta:

D

Obsecro, quid sibi vult, ingens quòd ab æthere nimbus
Terrigenæ quotiens noluus sua crimina flere,
Volvitur atq; dies sic sine fine rumpit?
Cælum pro nobis solvitur in lachrymas:

az-az: Kérlek, mi az oka, hogy éjjel és nappal szünetlenül nagy zápor esősök szakadnak reánk? Azért, hogy az emberek nem akarván vétkőket siratni, az ég megolvadván könyvez érettünk.

II. RÉSZE.

A

Innét vagyon, hogy, noha az Ördög minden imádságnak ellensége, mindazáltal a' *Processió*-béli Közönséges Könyörgést igen orrollya; és a' *Processió*kban sok akadályokat szerez; gyakor helyeken tört vét, vagy vermet ás, hogy kelepczébe vigyen, vagy meg-ejtsen bennünket. Némellyeket arra viszen, hogy a' *Processiót* nem imádkozásért járják, hanem chak mulatságért, és sétálás-képpen: némellyek pedig chak tréchelésért; mellyel egyebeket-is meg-bántnak, hogy ne imádkozhassanak, és sokakat meg-botránkoztassanak: némellyek pedig, hogy minden ablakokat meg-nézzenek, és magoknak sok hiába-valo, sőt vetzedelmes gondolatokat-is szerezzenek: némellyek, hogy helyért, és elől-járásért kötődgyenek: némellyek pedig, hogy czifrálkodgyanak, és szép ruhájokban pipeskedgyenek; kik minnyájan, az orvosságból mérget szereznek.

Ezzel nem elégedvén az Ördög, a' *Micholitákkal*-is oltromoltattya a' *Processiót*: mert *Michol*, a' Saul leánya, az Eretnekeknek példája volt; a'minr Szent Ambrus írja [a], és *Augustinus* [b]: mind egyéb okokért; 's mind azért, hogy a' *Processió*ban valo maga-viseléséért, meg-chúfolta Dávidot. Kit mikor látott-volna egy jeles *Processió*ban [c], melyről ez-előtt emlekeztem; hogy, királyi ékes öltözetit le-tévén, gyólcz ruhába öltözött, és az Isten Szekrénye-előtt tellyes szívéből vigadott, és ugrált: elsőben, meg-útálta szívében [d]; az-után pedig, gyalázatos szokkal-is illette [e]: *Mellyi dicsőséges volt* (úgy-mond) *ma az Izráel Királya, fel-fóesztozódván az ő szolgainak szolgálói-előtt! és meg-mezítelenülne, a' mint meg-mezítelenülne egy a' chúfok-közzül.* Így chelekeszenek az Újítók, midőn a' Keresztyéneket a' *Processió*ban látnyák: nem chak szívekben útállyák-meg őket, hanem gyalázatos szókkal-is illetik, Bálványozóknak, és istentelenseknek, kép-mutatóknak, Baalitáknak nevezvén; sőt, a'hol bűnteréstől nem félnek, pőkik, háborgattyák, és hagyigállyák. De a' Keresztyének, Dávidor kövessék: ki, örvendezvén azon a'mit az Isten tiszteséggére chelekedett, nem chak nem bánta hogy alázatosson viselte magát az Isten-előtt, hanem azt-is mondotta [e]: *Az Ur-előtt fogok-is, 's alább-való-is leszek inkább hogy-sem vóltam: és alázatos leszek szemeim-előtt.* És az Istennek lelke-által jövendölvén, utánna vetette: *Es a' szolgálókkal, a' kikről szóltotál, dicsőségesnek láttatom.* Semmit azért az áitatosságban, és az el-kezdett Isteni szolgálatban hátra ne hadgyunk, hanem annál szorgalmatosban el-járjunk hivatalunkban; bizonyosok lévén, hogy az, nagy dicsőségünkre leszen: az Újítók pedig, noha késön, és hasontalanúl, azt fogják-mondani [f]: *Mi balgatagok, az ő életőket bolondságnak állítyuk-vala, és az ő végőket tisztelet-nélkül: imé mint számláltatnak az Isten fiai-közzé, és a' Szentek-között az ő sorsok.*

B

[a] Lib. 2. de Paradiso Davidis. c. 6. & lib. 6. 17. 36.
[b] Ep. 6. 2. lib. Regum.
[c] 2. Reg. 6. 20.
[d] 2. Par. 15. 29.
[e] 2. Reg. 6. 22.

De látsunk, mivel oltromollyák az Új *Micholiták* a Szent *Processió*kat; és mutassuk-meg, hogy minden erejeket hazugságban, és hiúságban helyheztetik.

C

[f] Sap. 5. 4.

Első-ben, azt mongyák: Hogy némelly Pogányok, régenten *Processió*t jártak, és úgy könyörgöttek: az-okáért, mi a' Pogányokat követtyük a' *Processio*-járásban. Felelet: Semmi okon az nem következik. Mert azt, nem a Pogányok találták, hanem a' Zsidóktól lopták, a'mint sok egyéb dolgokat-is; mivelhogy az Ördög az Isten majma. És mi-képpen hogy a' napot az étszaka követi, az életet a' halál, az igaz embert az írott kép: azon-képpen a' szent Czeremoniákat, mellyekkel a' Hívek jól tiszteltek az igaz Istent, követte a' hamis tiszteletet és istentelenség. Az-okáért, a'minémű tiszteletet látott az Ördög hogy az igaz Hívek tésznek az Istennek, a' hoz hasonlót kívánt ő-is az ő drabantitól: és Oltárokat chináltatott, áldozatokat rendeltetett, szűnetlen-égő tűzet szerzett: és azon igyekezett, a'mint *Tertullianus* írja [g], hogy, valami Czeremoniákat rendelt az Isten az ő tiszteletire a Zsidóknál, azt az Ördög a' néma Bálványoknak szerezné. Látván azért a' Moyses Törvényében-valo régi *Processió*kat, azokat-is gonosz követéssel a' Bálványok tiszteletire fordította; mellyekről emlekezik *Macrobius* [h]. Mert, hogy a' Pogányok az ő Bálványokat *Processio* módgyára ide 's tova hordozták, nyilván kitetszik a' Prófétákból, Isaiásból [i], és Báruchból [k]. Nem a' végre chelekedték azért a' Pogányok, a'mire a' Zsidók chelekedtek, és mi-is chelekeszünk; tudni illik, az Isten tiszteségére: kinek könyörgünk a' *Processió*ban, vagy engesztellyük azokról a' mikkel meg-bántottuk. Mi azért, a régi Hívektől származott *Processió*kat úgy vőttők, mint reánk maradott örökséget; mellyet a' Pogányok, hamisan magoknak tulajdonítván, meg-fertezteték-volt.

D

[g] Lib. de Idolatria. c. 6.
[h] Lib. 3. c. 5.
[i] Isa. 46. 7.
[k] Baruch 6. 25.

Hallyad mit ír Sz. Agoston, hasonló dologról [l]: A' kik a' Keresztyének Szent Irásit tudgyák, mind a' Két Testamentomot, nem azt kárhoztattyák a' Pogányoknak istente-

[l] Epist. 49. & 93.

A

Isten Czeremoniájokban hogy Templomok. t építnek. Papokat rendelnek, és Áldozatokat tésznek: hanem hogy ezeket a Bálvány oknak és Órádóknak tiszteletire cheleksznek.] És másutt [m]: Mi-képpen hogy nem az rt kell meg-vetni és útálni az Apátzák Szüzeſségét, hogy a' Pogányok-között-is voltak Szüzek: azon-képpen, nem kell azért kárhoztatnunk az Atyák áldozatit, hogy a' Pogányoknak-is volt áldozattyok.] Hasonlóképpen mondom én: Nem kell a Kereſztyének *Proceſſióit* azért rágalmazni, hogy a' Bálványozók-is *Proceſſiót* jártak. Mert egyéb-képpen, sok jeles dolgokat kell el-hagynunk, és meg kell vetnünk, mellyekkel nem chak a' Kereſztyének, hanem a' Pogányok-is élnek. Vallyon a' Pogányok, nem emelik-e kezőket az égre? De még-is Sz. Pál azt kívánnya [n]; hogy *A' férfiak minden helyen imádságoznának, fel-emelvén tiſzta kezőket.* Vallyon a' Pogányok nem emelik-e ſzemőket-is az égre? De Dávid-is azt mongya az Istennek [o]: *Hozzád emelém az én ſzemeimet, ki a' mennyekben lakol.* Annak-fölötte, ha ez az Ellen-vetés helyes, ſem vizzel nem kelletik élnünk a' Kereſztségben, ſem kenyérrel és borral az Oltári-ſzentségben: mert a' Pogányoknak-is volt vízzel-való mosogatáſok; és a' *Ceres* és *Bacchus* áldozatiban, kenyeret és bort murattak-bé. Sőt azt-is mondhattyuk, hogy, ha a' Pogányoktól ſzármazott vólna-is a' *Proceſſio*, azzal egy-általlyában meg nem vethetnők; hanem, tiſztelhetnők az igaz Istent véle: chak hogy, neminémű-képpen kőrnyül kellene metélnünk: az-az, a' Pogányok istenteleníségétől meg-foſztván, az Istennek ſzent és tiſzta tiſzteletire és ſzolgálattyára ſzabnúnk: azt chelekedvén, a' mit a' Zsidók chelekedtek; kik, meg-foſztván Egyiptuſt, annak aranyát, ezüſtét, és egyéb drága marháit, az Úr Hajlékának ékeſségére adták: mellyeket az Isten meg nem vetett, hanem kedvellett.

B

Másodszor: *Philippus Melanchthon, Paulus Eberus, Forſterus*, és több Újító atyaſiak, *Torgá*ban egybe gyülvén, Ezer öt-száz negyven-nyólczadik eſztendőben, hogy a' Hitben-való viſzſza-vonyáſokat el-baronálnák, a *Proceſſiók*-felől azt ítélték: 1. Hogy egyéb ſzükséges dolgoknak akadályt ſzerezzenek. 2. Hogy némelly nagy *Proceſſiók*ban-undok dolgok történtek. 3. Hogy némelly haralmas Urak a' ſzép aſzſzonyokat a' *Proceſſiók*ból el-ragadták. Felelet: Mind a három Ellen-vetés sem ér egy babot. Mert az Elsőt, nem chak a' *Proceſſiók*ról mondhattyuk, hanem az Innepekről-is; sőt a' Predikátziókról-is, és minden-féle Imádságról: mellyeket a' buzgó ſzeretettel tellyes Kereſztyének, nem akadályoknak tartnak, hanem ſegétſégőknek, és haſznos eſzközőknek, minden üdvőſséges dolgoknak véghez-vitelére. És naponként láttyuk, hogy, a' kik efféle dolgokban ſerénynek, és ſzorgalmatoſok, egyebekben-is gyorſak és ſzerenchéſek. A' Máſik, egyéb ſzent és jó dolgok ſzine-alatt-is történt: de abból nem ítélték az okos és Isten-félő emberek, hogy azoknak nyakát kell ſzakaſztani, vagy azokat a' Hivekkel meg-útáltatni. Vallyon, Vásárnapokon, Kereſztség és Úr-vachorája ſzolgáltatáſa-kor, nem történtek-e az Újítók-között ollyan dolgok, mint a' mi *Proceſſió*inkban? Nyúllyanak chak magok kebelekbe, és nyilván poklolon vonnyák-ki onnét kezőket. Tudgya Béchváraſa, minémű dolgok történtek, midőn az Újító atyaſiak ugyan tolyongva mentek a' Város-kívül a' Predikátziókra. Mert, hogy ne ſzóllyak a' tobzódáſról, köszönséges dolog volt, hogy a' ki lator barátttyával egyébütt nem lehetett ſzembe, az úton egybe-ákadtak, &c. Az okos ember dolga az, hogy a' jót a' gonoſztól meg-válaſzſza; és a' gonoſzt meg-vetvén, a' jót meg-tartſa; és, a' mint a' példa-beſzéd tartya, a' mochkos vízzel a' gyermeket ki ne öntſe. A' Harmadik-is, gyakortább történt menyegzői lákodalmokban, és egyéb alkolmatoſságokban, hogy-ſem a' *Proceſſió*kban. A' gonoſságnak azért eleit kell venni, meg kell tiltani, és büntetni: a' jó-ſzokáſt pedig, azért meg nem kell vetni; mert egyéb-képpen minden Jónak rövid nap végét érnők.

C

Harmadszor, azt mongyák; Hogy haſzontalan a' népnek a' *Proceſſio*, mellyben a' Deák könyörgéſt nem érti. Felelet: Haſznos lehet az ollyan imádſág-is a' mellyet nem érünk; chak hogy jó imádſág légyen, minémű, kétség-nélkül, az Anyaſzentegyháznak Közönséges Könyörgéſe: és a' nép maga nyelvén azon könyörögh et, hogy az Isten a' Papoknak jó könyörgéſét meg-halgaſſa. Midőn Sz. *Jordánus*tól azt kérdették vólna, Ha kedvelli-e az Isten az Apátzák imádſágát, mellyet ő-magok nem értnek; úgymint a' Deák Szolozmát? ſzép haſonlatoſsággal azt felelte: A' drága-kő, a' paraſzt ember kezében, ki annak árrát nem tudgya, ſzintén annyit ér mint az értelmes Ötvős kezében: az Imádſág-is annyit ér a' tudatlan ember ſzájában, mint a' tudóſéban. A' jól formált *Sarplicatio*, ſzintén annyit nyerhet, ha paraſzt ember nyújtya-is a' Fejedelemnek; mint, ha valami tudós, és nemes ember nyújtaná. *Origenes* azt írja [p]; hogy, mi-képpen a' bűbájos nem érti az igéket a' mellyeket mond; mindazáltal a' kígyó hallya, és érti; és, engedvén a' bűbájosnak, meg-adgya magát: azon-képpen, noha mi nem tudgyuk crejét az

D

[m] 1. Cor. 10. 20. [n] 1. Tim. 2. 8. [o] Pſal. 122. 1. [p] Hom. 20. in Jeſu.

Imád-

Imádságnak, a' mellyet mondunk; mindazáltal az Ördögök hallyák, és értik; és félvén azoktól, dolgokra takarodnak. Sőt azt-is írja; hogy az Angyalok-is, a' kik környülünk vannak, jól értik a' mit mi nem értünk; kiket azzal, mint valami kedves énekkel, magunkhoz édesgettyük, hogy meg-segéllyenek. Sz. Agoston pedig azt írja [q]; hogy a' Zsidók, nem heában tiszteltek az Istent példákkal, és Czeremoniákkal; noha azoknak magyarázattyát úgy nem-értették, mint a' parasztok a' Deák szót. Másuet pedig azt jelenti [r]; hogy meg az Eretnek könyörgések-is ninchenek haszon-nélkül, midőn-eggyűgyű-képpen olly ember mongya, a' ki nem tudgya mit mond, azt vélvén hogy jót mond. Mert a' könyörgésben-valo fogyatkozást, gyakorta helyére hozza a' Könyörgőnek buzgósága: mert az Isten nem annyira tekinti a' mit mondunk, mint a' mit mondani akarunk. Ha azért a' gonosz könyörgés-is haszálhat annak a' ki nem érti; és, jónak alitván, jó igyekezettel mongya: mennyivel inkább, az Anyaszentegyháztól rendeltetett jó Könyörgések hasznosok lészsnek, ha szintén nem értyük-is azokat.

Ez-ellen pedig, heában hozzák-elő az Isaias mondását [s]: *E' nép ajakival tisztel engem; a' szívök pedig távúl vagyon tőlem*: mert azt a' Szent Atyák, Agoston [t], *Jerónymus* [u], és egyebek-is, nem a' Könyörgésről értik, hanem egy-általlyában a' Kép-mutatókról; kik, noha nyelvőkkel vallyák az igasságot, és mongyák hogy szeretik az Istent: mindazáltal szívőkben mást forgatnak, és chelekedetőkkel-is mást mutatnak; a' mint Urunk nyilván meg-magyarázta. Ha pedig az Imádságról vólna-is a' szó, azokat seddené az Isten, a' kik értik ugyan a' mit mondnak, de arra nem figyelmeznek, hanem elméjőkkel szánt-szándékkal ide tova bújdosnak. Sz. Pál sem kárhoztattya az Imádságot a' mellyet nem értünk; hanem, azt hasznosnak mongya a' mellyet értünk: *Ha*, úgy-mond [x], *nyelvvel imádkozom, a' lelkem imádkozik, az elmém pedig haszon-nélkül vagyon*. minthogy abból nem tanúl: De amazt-is jónak mongya: *Te*, úgy-mond [y], *jól adsz hálákat; de más nem épül*; tudni illik, hogy nem érti. De mi szükség azt mindennek érteni, a' mi nem oktatásért lészen, hanem könyörgésért? mellyet ért az Isten, és az szintén elég: és mi-is, mikor a' halgatókat oktattyuk, nyelvőkön szóllunk, hogy értsék.

III. RÉSZE.

NEGYEDSZER: Némelly Ujitók szemtelenül istentelenségnek mongyák, hogy a' *Processiókban* a Szenteket segétségül hijuk, és Képőket, s Ereklyéjőket hordozzuk: Mert chak mondgyák, de meg nem bizonyíthattyák.

Hogy pedig a' Szentek segétségét kívánni nem gonosz, nyilván meg-bizonyúl: Mert, I. A' Szentek jól tudgyák, a' mit mi e' földön chelekeszünk. Mert, a' mint Sz. János írja [z]; hogy, midőn a' földön-valo teremtett-állatok hálákat adtak, és imádkoztak, a' Mennyei Négy lelkes-állatok *Ament* mondottak: Tahát tudták mit mondottak a' földön. mert a' ki *Ament* felel, tudni kell mit mond az a' kinek felel [a]. II. Ugyanazo: Négy állatok, és a' Haszon-négy Vének, kezőkhöz vészik a' Szentek Imádságit, és *az Istennek bé-mutattyák, mint jó illatu fu-szerszámokkal tellyes chészéket* [b]: Tahát tudgyák azokat. mert egyéb-aránt azt mondhatnók; hogy, hasonlók a' hoz, a' ki nyúl-helyett, zákban machkat árúl, vagy vészen. III. Ha a' mi Imádságinkat tellyességgel nem tudnák a' Szentek, nem vólnának valóságos-képpen és tellyesen Bóldogok: mert azt nem tudnák, a' mit tudni kivánnak, mind természetők-szerént, s mind szeretetből. mert nékünk szerelmes atyánkfiai: kik, a' mint Sz. *Cyprianus* írja [c], az ő üdvősségőkről bizonyosok, a' mienkről pedig szorgalmatosok. IV. Ha a' Szentek nem tudnák a' mi könyörgésünket, náluknál nyomorúltabbak vólnának: mert mi, távúl-valo dolgokat-is tudhatunk, követek-és levelek-által. V. Bizonyos, hogy sok dolgokat meg-nyerünk, a' miket a' Szentektől kérünk; a' mint a' Sz. Atyák irásiból, és sok Hiſtoriákból meg-bizonyúl: Tahát tudniok kell a' mi könyörgésünket. VI. A' Szentek tudgyák, hogy élnek a' kik őket nyomorgatták e' világon, és azért kérik az Istent [d]; *hogy az ő vérőkért boszszuját állyon azokon, a' kik e' földön laknak*: mennyivel inkább azokat, a' kik őket tisztelik, és segétségül hijják. VII. Ha *Calvinus* azt merte irni *Farellus*nak, egy lator barátyárol *Coraladus*ról; hogy az Ur Itélő-széke-előtt áll, bizonysága és vádoloja az emberek gonosságának: hogy ne lehetnének a' Szentek azoknak szó-szólói, a' kik őket tisztelik, és Isten-után reménségőket bennek helyheztetik?

Mondana valaki; Mi módon tudhatyák a' Szentek a' mi könyörgésünket, holott gyakorta lassu szóval könyörgünk nékik, vagy chak halgatva, úgy hogy ajakinkat sem mozgattyuk? Kithoda jelentette-meg nékik, úgy-mond *Calvinus* [e], hogy ollyan hoszszu fülök vagyon, hogy a' mi Könyörgésünkre ide-alá nyúllyon? olly fényes szemők,

A

q Lib. 3. de Doctrina Christiana. c. 9.

r Lib. 6. de Baptismo, c. 25

s Isa. 29. 13. Matt. 15. 8.

t Lib. 22. contra Faustum, cap. 55.

u Jer. 29. Isa.

B

x 1. Cor. 14. 14.

y Vers. 17.

C

z Apoc. 5. 13. 14.

a 1. Cor. 14. 16.

b Apoc. 5. 8.

c Serm. de Mortalitate.

D

d Apoc. 6. 10.

e Collat. cum pag. 10.

f Lib. 3. Inſtit. 524.

A

hogy a' mi szükségünkre vigyázzon? Feleltet: I. Ha szintén nem tudnók-is annak a' módgyát mint lészen, nem következnek, hogy úgy ne légyen. mert sokakat tudunk mellyeknek módgyát nem tudgyuk: úgy-mint, mi módon szülte az Atya Isten öröktől-fogva az ő Eggyetlen-egy Fiát: mint származék a Szent Lélek egyenlő-képpen az Atyától és a' Fiútól: mint légyen a' Szent Háromságban Egy természet, és Három személy; vagy a' Krisztusban Egy személy, és Két természet: mint teremti az Isten az emberi lelkeket' mái napig-is semmiből. Sőt a' földi dolgokat sem tudgyuk: úgy-mint, Mi légyen az oka, hogy némelly embereknek meg-válik a' fogok, vagy chikorog, ha a' vas-reszelőt hallyák: vagy, Mi légyen az oka, hogy némellyek macskát, sajrot, eperjet, diót &c. látván, el-szédűlnek, és el-bádgyadnak. Vallyon, mint-hogy ezeknek módgyát és okát nem tudgyuk, tagadgyuk-e hogy úgy ninchenek? II. Ha a' Szentek nem tudnák-is magoktól a' mi Könyörgésünket; nem következnek, hogy heában könyörgenünk nékik: mert az Isten, a' ki tudgya, meg-jelenthetné nékik. mint, ha a' Fejedelem olvasni nem tudna, nem heában adnának *Supplicatiót* néki; mert azt más meg-olvashatná és

B

magyarázhatná néki. III. Sok-képpen tudhattyák, a' mint meg-magyarázzák a' *Theologusok*, a' Mennyei Szentek a' mi Könyörgésünket: de fő-képpen Három módot hoznak-elő, mellyekben semmi tétovázásnak nem lehet helye.

Az Első Mód, az; hogy az Isten jelenti-meg nékik; a' mint gyakorta chelekedett e' világon-valo Szenteknek-is: Mint, mikor a' Sámuel fülét meg-nyilatkoztatta [g]; és meg-tudta, hogy Saul az attya szamárit kereſi; és hogy azokat meg-találták; és hogy Sault meg-ismérte, és Királlyá kente őtet: és [h], hogy Isainak-fiai-közzül ki-ismérte Dávidot, hogy őtet kellene Királlyá kenni. Így jelentette-meg Elisæusnak, a' mit távul és titkon chelekedett Giezi az ő szolgája; kinek azt mondotta [i]: *Nem vala-e jelen az én szívem, mikor az ember a' szekerétől elfordult-tehe elédbe?* Azon Elisæus, távul-lérében a' Siriai Király titok tanácsát tudta, és az Izraël Királyának meg-jelentette [k]. Így jelentette-meg az Isten Sz. Péternek-is, hogy Ananias és Saffira álnokúl chelekedtek a' pénz dolgában. Vallyon nem chelekedhetik-e azt az Isten a' Mennyei Szentekkel, a' mit a' Világiakkal chelekedett? Ha meg-chelekedhetik: ez igen illendő, és elégséges mód, hogy meg-magyarázzuk mint tudnaſák a' Szentek a' mi Könyörgésünket. Második Mód, az; hogy, a' mint Sz. Gergely mongya [l], Mit nem tudnak, a' kik a' mindeneknek tudóját tudgyák? vagy, a' mint Sz. Tamásnál olvaſsuk [m], Mit nem látnak, a' kik a' mindeneknek látóját láttyák? Mert, a' ki valaminek okát, vagy alkotóját tudgya, úgy mint okát és alkotóját, annak alkotmányát-is tudgya. Ha azért a' Szentek az Istent úgy ismérik és láttyák, mint az emberek Jó chelekedetinek okát és alkotóját; az az, Imádságinak, jo kívánságinak, és igyekezetinek okát: azokat-is láthattyák az Istenben, mint fényes tükörben. Harmadik, az; hogy az Isten, jó akarattyából meg engedi, hogy a' kik őtet világoſon láttyák, és azzal a' Bóldogságnak derekát birják, a' Bóldogságnak öregbülésére a' világi dolgokat-is láſsák; fő-képpen a' mellyek őket illetik valami módon, mint az ő-reájok néző könyörgéseket. Ezt a' Módot jelenti Sz. Tamás [n], és egyebek-is: kikről emlekezik Gábriel *Vaſquez* [o]. Az Elsőt-is jelenti azon Szent Tamás [p], és több *Theologus*ok-is; kiket követ *Franciſcus Zuarez* [q].

C

Kérdené valaki: Jobb-e egy általlyában, magúnknak az Istenhez járúlnúnk, más Közben-járó-nélkül, vagy a Szentek esedezésével eleibe mennünk? Feleltet: Történhetik, hogy jobban könyörög, a' ki a' Szentek esedezését kívánnya: I. Mert afféle Könyörgésben, az Istennek nagyobb tiszteletet tészünk: mert, mentől többen borúlnak-le ő Sz. Fölsége-előtt, és meg-alázzák magokat könyörgvén néki, annál inkább tiszteltetik. Midőn pedig a' Szentek-által könyörgünk az Istennek, mi-is könyörgünk néki, és a' Szentek könyörgését mienké tészük. mert az Istenre-nézve kérjük őket, hogy könyörögjenek érettünk. II. Az emberben-is nagyobb alázatoſságot mutat efféle Könyörgés: mert, a' ki a' Szentek Könyörgését kéri, nyilván vallya az Isten szemei-előtt gyarló állapattyát, és azért jobbat 's nagyobbat keres magánál: sőt azt-is jelenti, hogy ő nem méltó a' mennyei Fölségnek szóllani, és azért kereſi-meg az Isten barátit, hogy érette esedezzenek. III. Afféle imádságban inkább tündöklik a' szeretet: az Istenhez ugyan; mert azon igyekezünk, hogy többen tiszteljék ő Sz. Fölségét: felebarátunkhoz pedig; mert okot adunk néki a' jo chelekedetre; és, hogy az Istentiszteletvén mi-érettünk, mi-hozzánk-is meg-mutaſsa szeretetit, segétvén bennünket. IV. A' Szentek Eggyeſsége inkább ki-tetszik ez imádságból: azon Anyaszentegyházbéli atyánkfiaitól, és szolga-társainktól kérvén, hogy a' Szent társaságért, és kötelés barátságért, az ő javokat velünk közöllyék; mellyekre tekintvén az Úr, velünk kegyelmeſsen chelekedgyék. V. Illyen módon ſok dolgokat nyerhetünk-meg, mellyeket

egyéb-

g 1. Reg. 9. 15. 17.
h 1. Reg. 16. 12.
i 4. Reg. 5. 26.
k 4. Reg. 6. 9.
l Lib. 2. Moral. c. 3. & 4. Exod. c. 33.
m 1. 3. qu. 12. a. 8.
n 1. q. 90. 57. art. 5.
o 1. p. qu. 12. art. 8. Disp. 50.
p 1. 3. qu. 12. art. 5.
q Lib. 3. de Religione disput. c. 28.

D

egyéb-képpen meg nem nyernénk. Mert az Isten azt akarja, hogy meg-ismérjük az ő kedves szolgáinak és barátinak méltóságát; mellyel őket fel-tiszteltte.

Mondaná valaki: A' másik Imádságban, közelb út vagyon az Istenhez? Felelet: Nem mindenkor jobb az által-út: és gyakorta, a' ki által-utat keres, kerülőbbé találtatik. Egyik Városból a' másikba igyenes *linea* vagyon; de azt nem mindenkor követhettyük, a' hegyek-, völgyek-, vizek-, sárok-, tolvajos helyek-miatt; és akkor nem mondatik kerülni, a' ki jobb és bátorságosb úton jár. Ezt pedig a' kerülő utat, ő-magа az Isten mutatta, midőn a' Jób barátinak azt mondotta [t]: *Menjetek az én szolgámhoz Jóbhoz, és Éppen-égő áldozatokat tegyetek magatokért: Jób pedig az én szolgám imádkozzék értetek; az ő személyét bé-veszem; hogy ne tulajdonittassék nékiek a' bolondság, mert nem szóllottatok igazat felőlem, mint az én szolgám Jób.* Harmad-e, hogy a' kerülő útra igazittya őket? Vallyon miért? Mert az által-úton akadályok lőtt-volna. Micsoda akadály az? *Nem szóllottatok igazat felőlem*: az az, nem érdemlitek hogy előmbe jőjetek, vagy hogy meg-halgassalak titeket. A' kerülő úton pedig, semmi akadály nem volt: mert Jób igazat szóllott az Isten-felől; nem vétett ajakival: azokáért, bátorságoson az Isten-eleibe járúlhatott, és az Isten-is méltónak ítélte hogy meg-halgassa. Hasonló-képpen, ha mi által-úton akarnánk az Isten-eleibe menni, akadékokat találnánk: mert sokakkal meg-bántottuk az Istent, és nem vagyunk méltók hogy eleibe menjünk, sem hogy meg halgasson bennünket. De midőn a' Szentek-által kerülünk eleibe, akadály-nélkül oda jutunk: mert azok kedves szolgai 's baráti, kiket őrömest meg-halgat.

[t] Jób 42. 8.

A

B

És ha a' Szentek Históriáját meg-tekintyük, fel-találjuk, hogy minden-féle veszedelemben segérségül voltak a' Szentek, és az Istentől szabadúlást nyertek. *Gregorius Turonensis*, szép példát ir a' Tűz-felől [s], Szent Péter, Sz. Pál, és Sz. István könyörgése-által: és a' Viz-felől [t], Sz. Márton-által. *Paulus Diaconus*, a' dög-halálról, Sz. Sebestyén-által [u]: Sz. Agoston, a' Halottak fel-támadásáról, Sz. István-által [x]: *Surius*, a' Fogságból-való ki-szabadúlásról, Sz. Magdolna-által [y]: *Baronius*, az Ördögnek chintalanságától-való meg-szabadúlásról, Sz. Jakab-által [z]. Másutt azt irja [a], hogy a' Harmadik *Leo* Pápának, némelly istentelen emberek szemeit ki-vájták, és nyelvét el-metszették: de Sz. Péter segétségével meg-gyógyúlt. Azt-is irja [b], hogy *Ramirus, Hispaniai* Király, a' Szent Jakab Apostol segétségével a' *Saracénusokat* meg-győzte. Számtalan efféle példákat olvasunk. De a' ki ezeknek helyt nem ád, ezernek sem hiszen.

[s] Lib. 2. c. 6.
[t] Lib. 5. c. 25.
[u] Lib. 6. de Gestis Longobar. cap. 2.
[x] Lib. 22. Civ. cap. 8.
[y] 22. Julij.
[z] Anno 1194 §. 2.
[a] Anno 799. §. 1. 2. 3.
[b] Anno 844. §. 15.

Ő tőlök szóllok; Némelly ujitó atyafiak, az Éneklést, és a' Muſika-szerszámokkal-való zengést kárhoztattyák: és a' *Magdeburgi Centuriátorok*, a' Keresztyén Papokat Baalitáknak nevezik [c], mivelhogy a' Baal Papjainak azt mondotta Illyés [d], hogy nagyobb szóval kiáltsanak. Chodálom, hogy ebben akadoznak a' jó Atyafiak, holott ők valóban Baaliták módgyára kiáltornálnak, mind a' Templomokban Predikátzió-előtt, 's mind az útzákon midőn Halottat kísérnek: a' *Lutheristák* pedig, sok helyeken Muſika-szerszámokkal-is élnek. De ez a' Tévelygők balgatagsága, a' mit magokban kedvellenek, azt másban gyűlölik: mint a' régi *Ariánusok*, kárhoztatták az Éneklést a' Keresztyénekben; a' mint Sz. Ambrús irja [e]; ő-magok pedig gyakorlották; a' mint *Sócrates* irja [f]. A' mi az Éneklést illeti, nem tudom miért kárhoztattyák? holott Urunk Szűletése-kor, az Angyalok-is énekleltek [g]: Dávid Király pedig, Zoltárokat-is szerzett az énekléſre: és a' Muſika-szerszámmal-való Isteni dicséretre, ugyan inti a' Híveket [h], és azt kívánnya, hogy az Istent Trombitával, Orgonával, Czitarával; Dobbal, Czimbalomokkal, és Húros szerszámokkal dicsérjék.

[c] Orat. de Traditione Basilicæ
[d] Lib. 6. Hist. c. 8.
[e] Lib. 2. 24.
[f] Ps. 150. §. 4. 5.
[g] Luc. 2. 14.
[h] Ps. 97. 1. 98. Exod. 15. 20. Ps. 150.

C

Tudom, hogy erre azt felelik *Petrus Martyr* [i]; hogy a' Muſika-szerszámok a' Zsidó Czeremoniákhoz-valók; és úgy nem illenek a' Keresztyénekhez, mint a' Környül-metélkedés, a' Szombat, az Uj-hold innepe. De az nem igaz. Mert az Ó Testamentomban, Két féle Czeremóniák-voltak: Némellyek, jövendő dolgokat példáztak; mint a' Környül-metélkedés, *&c.* és mi-hozzánk-nē illenek, mert a' Zsidóknak tulajdoni voltak, és már bé-tellyesedtek. Némellyek, egy-általlyában az Istennek tiszteletire voltak rendelve, és jövendőt nē példáztak; mint az Imádságban a térdeplés, a' kezeknek fel-emeléſe, *&c.* Illyen volt a' Muſika-szerszám-is; mellyel mi-is jól élhetünk, hogy a' gyarló szíveket fel-gerjeszszük az Istent dicséretre; és a' külső gyönyörűség el-távoztatása a' meg-únáſt, melly igen hamar meg-történik az Isteni szolgálatban. Az Uj Testamentomban-is Urunk, nem hogy kárhoztatta volna a' sokaságot melly éleibe-ment, és őrülvén nagy szóval énekleltt [k]: de még a' Farisæusok zúgolódása ellen-is oltalmazta. Sőt Urunk ő-maga-is, a' Vég-vachora-után, *Dicséretet mondván* a' Tanítványival, ment az Olaj-fák hegyére [l], melly Dicséret-mondás, énekléssel volt; a' mint a' Görög ige-

[i] Lib. 2. c. 14. Exod. 15. ad finem.

D

[k] Luc. 19. 37.
[l] Mat. 26. 30. Mar. 14. 26.

jelenti,

jelenti, *Hymnusoknak*. Azért mondja Szent Agoston [a], hogy az éneklésben, Urunk az Apostolokkal példátadott. Ez azont jelenti a' Tolétumi Negyedik *Concilium*-is [b]. Szent Pál és Silas, éjfélkor imádkozván, dicséretét az Istennek a' fogságban [c], énekléssel tudni illik; a' mint a Görög történetből kitetszik. Sőt Sz. Pál parancsolja-is [d], hogy a' Hívek gyakorolják magokat az Lelki énekekben, *énekivén, és dicséretet mondván szívökben az Urnák*. Szívökben, az az, nem chak szép szavokkal kedveskedvén, hanem szívöknek indúlatyával-is.

Az Anyaszentegyházban azért, mindenűtt szokás vólt eleitől fogva, az Istени szolgálatban-való éneklés; a' mint sok Országok-béli *Concilium*oknak Végezéséből kitetszik. Mert arról emlékezett Nap-kelet-felől, a' *Laodiceai Concilium* [e]; Olasz-országból, a' Római *Concilium*, Sz. Gergely Pápa idejében. *Africa*ból, a' Karthagói Negyedik *Concilium* [f]; *Hispania*ból, a' *Toletum* Negyedik *Concilium* [g]; *Galliá*ból, az *Agathense Concilium* [h]; Német-országból, az *Aquisgranum Concilium* [i]. mellyben arra intik az Énekeseket, hogy a' népet építsék, és ne gyönyörködtessék hízelkedés-képpen; a' mint sok eziránt való énekek cselekeznek, inkább kedveskedvén az embereknek, hogysem az Istennek. Melly hitságos szokást, a' Sz. Atyák-is kárhoztatnak: a' mértékletes és tisztességes éneklést pedig dicsérik; a' mint kitetszik Sz. *Dionysius Areopagita*ból [k], Sz. *Basilius*ból [l], Szent *Hilarius*ból [m], Szent Ambrósból [n], Szent *Jeromus*ból [o], Szent Agostonból [p].

Kérdené valaki, Mi haszna az Éneklésnek, vagy a' Musika-szerszámokkal-való zengésnek az Istени szolgálatban? Felelet: Első Haszna, az, hogy emberek szívét fel-gerjesztik az áhitatosságra. Azért írja Sz. Agoston [q], hogy, midőn az ének-szót az Egyházban hallotta, könyvezett, és annak nagy hasznát érzette. Második, az, hogy az ember nem olly hamar unja-meg, a' miben valami gyönyörűség vagyon: sőt midőn a' fül gyönyörködik, a' szív-is gerjedez az Istени szeretetre. Harmadik, az, hogy azzal meg-bizonyíttyuk, hogy a' Pogányok és Eretnekek előtt, nem szégyenlyük Hitünket meg vallani; mivel, a' mit azok kárhoztatnak és káromlanak; mi ének-szóval-is dicsérjük. Negyedik, az, hogy azzal nyilván könyvünek, és gyönyörűségünek vallyuk az Isten Törvényét; és hogy azt, nem félelemből, hanem szeretetből vitellyük; Dávidnak ama' mondása-szerént [r]: *Énekből lőnek nékem a' te igasságid, az én szárandokságom helyén*: az-az, úgy gyönyörködtem azokban, mint a' szép énekben. Ötödik, az, hogy az Istени szolgálat nagyobb bőcsülettel, és ékességel légyen. Végezetre, mint-hogy mindeneket az Istentől vőttünk, méltó hogy mindenekkel dicsérjük-is.

Hatodszor: Némellyek, Urunknak ama' mondását forgattyák ellenünk [s]: *Mikor imádkoztok, ne legyetek mint a' Képmutatók, kik a' Synagógákban, és az útzák szegletin állván szeretnek imádkozni, hogy láttassanak az emberektől: bizony mondom néktek, el-vőtték jutalmokat. Te pedig mikor imádkozol, menny-bé a' kamarádba, és ajtó-bé-téve imádgyad az Atyádat a' titokban.* Felelet: Urunk chák azt kívánnya, hogy az Imádságban nekerelsűnk emberi dicséretet. Az-okáért, a' ki nyilván-való helyen imádkozván, nem kívánnya hogy lássák, vagy hallyák; vagy, ha szintén kívánnya-is, de nem az ő dicséretiért, hanem az Istennek tiszteletiért, és felebarátyának épületiért: ajtó-bé-téve imádkozik kamarájában: mert nem külömben keresi a' maga dicsőségét, mint-ha a' kamarában imádkoznék. A' ki pedig ajtó-bé-téve imádkozik kamarájában, de azt kívánnya, hogy azt az emberek meg-tudgyák; az útzán imádkozik: mert mentől inkább tetszeti hogy rejtekben imádkozik, annál inkább ki-jelenti kívánságát. Nem tiltya azért Urunk az Imádságot az útzán, vagy nyilván-való helyen; mert arról a' Szent Irásban sok példáink vannak [t]: hanem, a' jó igyekezetet kívánnya; a' mint hogy Sz. Pál azt akarja [u], hogy *Minden helyen imádkozzunk, tiszta kezeinket fel-emelvén*. Magyarságunk, és vétkünk, hogy a' nyilván-való helyen lőtt Imádság, emberi dicséretet kereshet. Mert, ha mindnyájan mindenűtt imádkoznánk, nem vólna szokatlan dolog az útzán imádkozni: a' kőzönséges dologból pedig senki dicséretet nem kereshetne, sőt nagyobb ereje vólna az ollyan Imádságnak: mert a' hiu dicsőségtől meg nem bántatnék, egyebeknek társaságától pedig meg-segéttetnék. Mert, a' mint *Tertullianus* írja [x], ollyan modon úgy mint kőz kezzel imádkoznánk; melly erőszak kedves az Istennél. Azon igyekezzünk azért, hogy a' mi *Processiónk*ból, ki-rekesszűk a' fogyatkozásokat, a' mellyektől endekeztünk; és azok-helyett, az áitatosságot, alázatosságot, és állhatatosságot vegyük mellénk; hogy minde'világi szükséges dolgokat meg-nyerhessük, 's mind az örök Boldogságot: mellyet engedgyen a' kegyes Isten mindnyájunknak. Amen.

HÚSVÉT-

HUSVÉT-UTÁN HATODIK VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. IÁNOSNAK XV.

RÉSZEBEN, v. 26.

AZ időben: Monda JESUS az ő Tanítványinak: Mikor el-jövend a' Vigasztaló, kit én néktek küldök az Atyától, az Igasságnak Lelkét, ki az Atyától származik, ő bizonyságot tészen felőlem: ti-is bizonyságot tésztek, mert eleitől-fogva velem vattok. † Ezeket szóllottam néktek, hogy meg ne botránkozzatok. A' Synagogáktól meg-foszínak titeket: de el-jő az óra, hogy minden, a' ki meg-öl titeket, azt álittya hogy az Istennek szolgálatot tészen: és ezeket cheleképzik néktek, mert nem ismérik az Atyát, sem engemet. De ezeket szóllottam néktek; hogy, midőn el-jő az óra, azokról megemlékezzetek, hogy én meg-mondottam néktek.

† Cap. 16. v. 1

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

OLy nyomorúlt a' mi életünknek állapotya, hogy, a' mint a' bölch *Séneca* mondotta; ha ember tudná mi lészen, el nem venné ha szintén kínálnák-is véle: és a' fő Filósofus *Anaxágoras*, el-únván hoszszú életének végét várni, ehel akart meg-halni. És úgy-is chelekedett-vólna, ha az *Athénai*ak Fejedelme *Pericles*, könyörgésével el-nem verte-vólna róla: azon kérvén, hogy, ha ő magának élni nem akarna, ottan chak *Periclesnek* élne; mivelhogy *Pericles*, *Anaxágoras* tanításával, sokszor jeles dolgokat vitt véghez. A' *Thraciai*ak pedig, embernek szűletése napján sírtak, mint a' nyomorúságkezdetin; halála napján pedig örvendeztek, mint a' nyavalya végén. Midőn pedig a' *Thraciai* Király *Midas*, egy *Silénus*nevű vén embertől azt kérdette-vólna, Michoda leg-jobb az embernek? Hoszszú hallgatás-után, azt felelte: Leg-jobb nem szűletni. leg-közelbb a' hoz, mentől hamarébb meg-halni. Melly bölch felelettel, ki-szabadúlt a' fogságból, melybe esett-vólt. De ez a' Pogányokban nem choda: kik nem tudták, hogy az ember e' világon, az Istennek malasztyával, az örök Bóldogságot meg-nyerheti: azt inkább chodálom, hogy az Istennek Hívei-is meg únták e' világi életet, a' sok nyomorúságokért: *Miért hozsál-ki engem a' méhből?* úgy-mond Sz. Jób az Istennek: *ki bár meg-emésztettem-vólna, hogy szemet ne látna engem: olyá lettem-vólna, mint ha nem vólnék, a' méhből a' koporsóba vitetvén.* A' mi pedig annál is chodálatosbnak tetszik, az Isten e' világi nyomorúságokat úgy osztya, hogy az igazaknak mindenkor több jut benne. és azért mondotta Urunk a' mái Evangéliomban az Apostoloknak: *Ezeket mondottam néktek, hogy meg ne botránkozzatok. A' Synagogáktól meg-foszínak titeket: de el-jő az óra, hogy minden, a' ki meg-öl titeket, azt álittya hogy Istennek szolgálatot tészen.* melynél, nem tudom hová lehet nagyobb nyomorúság. De holott az Isten igaz, és igazlmas; bizonyos, hogy azt nem ok-nélkül chelekeszi. Az-okáért, mint-hogy annak máfutt egy-néhány Okait adtam-, az Istenhez-, és az okhoz-képest, a' kik láttyák az szenvedést, vagy okot adnak reá: e' mostani Predikatzióban más Okait adom, azokhoz-képest, a' kik a' háborúságot szenvedik, úgy hogy méltóbb embernek azt kívánni, én keresni, hogy-sem kerűlni, és irtózni tőlle.

I. *Szóllok, a' Gonoszt el-távoztató Okokról.*

II. *Szóllok, a' Jót meg-szerző, s' vagy öregbítő Okokról.*

A

ELSŐ RESZE.

ELső Oka, miért jobban több a' nyomorúságokban az Igazaknak, hogy-sem a' gonoszoknak, az, Hogy az ember el ne hidgye magát az Istennek szép ajándékiért; vagy a' Csodákért; melyeket az Isten ő-általa cselekedik, a' mint Arany-szájú Sz. János írja [d]. Ki Sz. Pált például. Ki, minek-utánna a' Páradichomba ragadtatott, és olly titkos igéket hallott, mellyeket nem szabad embernek szóllani, azt mondotta [e]: *Hogy a' jelenésekben nagy-voltán fel ne fuvalkodtasson engem, adatott nékem az én testem ösztöke, a' Sátán Angyala, a' ki nyakon csapdosson engem.* A' Sátán Angyalán pedig, azon Sz. Doktor, egyéb Sz. Atyákkal, érti a' hitetlen Pogányokat; kik tűzneteles háborgatván Sz. Pált, az Ördög szolgáinak mutatták magokat. Ezekiás Király-is, *halálra betegedett* [f]; hogy, a' mint Sz. *Jeromos* írja, fel ne fuvalkodnék a' dichőséges diadalom-után; midőn nem csak meg-ménekedett a' hatalmas ellenség kezéből, hanem azt meg-is győzte. Sz. Agoston pedig azt írja [g]; hogy az Isten, némelly Szüzeknek megszéplősitését azért engedte-meg a' Barbarusok-által, hogy fel ne fuvalkodnának a' Szüzeségért. mert; a' mint Arany-szájú Sz. János írja [h], semmi könnyebben az embert kevélységbe nem ejti, mint a' Jó- cselekedetek emlekezete, és a' jósággal gazdag szív. A' tudós Orvos, gyakorta valami kichiny sebet chinál az emberen, hogy nagy betegségét el-távoztassa: az Isten pedig, a' háborúságnak kisebb kárával, a' kevélységnek nagy gonoságát el-távoztatya. Innét mongya Sz. *Anselmus*; hogy, úgy cselekedett az Isten Sz. Pállal, mint régenten a' Romaiak a' diadalmas Vitézekkel; kiknek szekerökre olly embert ültettek, ki, midőn a' nép fel-szóval dichérte a' győzedelemért, azt mondotta néki: Meg-emlekezzél róla, hogy ember vagy. És midőn a' Romai Pápát, az Sz. Péter székibe ültetik, egy marok chöpüt meg-gyújtnak, melly, mivel igen hamar fel-lobban, és ismég hamar meg-alusik, azt éneklik néki: Szent-Atya, így múlik-el e' világ dichősége. Igen hasznos azért, a' Kevélység tollainak le-ereszésére, a' tulajdon gyarlóságunknak meg-ismerése: a' mint a' páva-is, mihelyen szép choportos lábaira tekint, frissen ki-terjesztett tollait le-ereszti, és némiképpen meg-alázza magát. A' kisértet, és háborúság, meg-mutattya ki mi légyen.

B

MÁsodik Oka az Igazak háborúságának, az: Hogy az Igazak a' háborúságáltal meg-tisztúllyanak a' régi vétkekből. Mert egy-felől, *az Igaz-is hétszer esik-el*: más-felől pedig, akárki-is inkább kiványa e' világon-valo meg-tisztulását, hogy-sé a' más világra hallasztaná. Innét mondotta a' Bölcs [a]: *Könyes és irgalmas az Isten, és meg-bocsátja a' haborúság napján a' bünöket.* És Sára könyörögvén az Istennek, azt mondotta [b]: *Mikor meg-bocsátasz, irgalmasságot cselekszesz el: és a' háborúság idején, meg-bocsátod az olyanak bünöket, kik téged segétségül hínak.* Arany-szájú Sz. János [c], a' Bánt, genyerségnek nevezi; a' Büntetést pedig, az Orvos vas-szerszámának. Az-okáért, mi-képpen hogy, a' kinek kilise vagyon, ha meg nem vágják, gonoszból vagyon dolga: azon-képpen, a' Bűnös ember-is igen nyomorúlt, ha meg nem büntettetik. Hasonló-képpen beszél Sz. Gergely [d], és Sz. Agoston-is [e]. A' mint a' három ifiak kötve vetették az égő kemenczébe, és szabadon jöttek abból ki; mert a' tűz a' köteleket meg-emésztvén, őket meg nem sértette [f]: úgy a' háborúság, a' Bűn kötelét meg-emészti. Mikor embernek tődeje dagad, mentől frissebben lakik, annál nyomorúltabb; ha pedig koplal, reménsége lehet élete-felől: úgy a' Bűnös, ha szájára bochátattik, veszedelmes állapatra jut; de ha meg-sanyargattatik, jó reménsége lehet; a' mint Arany-szájú Sz. János írja [g]. Az-okáért Lázár, e' világon nyomorogván, halála-után mingyárt nyugodalomba vitetett: mert, a' mint Szent Gergely mongya [h], az ő vétkeit meg-tisztitotta a' szegénység tüze. Innét olvasunk sokakról, hogy ifzonyú nagy nyomoruságokat őrömest el-szenvedtek, hogy azok-által, a' más világon-valo büntetéstől meg-menekednének.

C

HArmadik Oka az; Hogy az Igazak, némelly fogyatkozásoktól meg-szabadúllyanak: mert *akkor-is értelmet a' bolondnak ád*, és, mikor ember háborúságban vagyon, magába tér; és értezik, mi okért háborgattatik? és fel-találván, abból igyekezik termi: Azért mondotta Dávid az Istennek [i]: *Jó nékem hogy meg-aláztál engem, hogy meg-tanúlnám igasságodat.* A' Zsidoktól pedig [k]; *Midőn ölni őket, kerestek vala őket; és meg-térnek vala, és jó reggel hozzája jönek vala.* Jóab nem akart Absalomhoz menni, midőn baráts-ságos-képpen hivatta: de hogy a' vetését fel-égettette, leg-ottan hozzája ment [l]. A' ki igen alusik, fel nem serken, hanem-ha jól meg-rángattyák: azon-képpen, a' ki az Igaságban gyenge, és némelly fogyatkozásokban nagyon alusik, nem gondolkodik a' tekéletességről, míg nem az Úr keze jól meg-rángattya. A' kövises-dilinó, akár-mint öfzve-vonnya-is magát, ha meleg vizzel meg-öntik, min-

D

gyárt fel-ébred, és járni kezd: úgy a' kik a' fogyarkozásokban bevernek, a' háborúság vize-által fel-nyittyák szemőket. Innét mondotta Jeremiás [t], Moábról; *hogy benne maradott édi és szaga*, az-az, gonoſsága: *mert nem öltöztetett egy edénybűl másba*: az-az, nem háborgattatott mint az Izraël fiai. A' mint a' dohos hordóban is meg-marad az ő dohoſsága, míg nem forró-vízzel ki-moſsák, vagy meg-pőrzőlik. Azért mondotta Dávid-is [u]: *Meg-tértem az én nyomorúságomban, midőn a' tövis gyakodſna*: melly mondáſt magyarázván Sz. Bernárd, imígyen ir [x]: Jól gyakodſtatott, mert az-által meg-térr. Sokan, midőn érzik a' Bűntereſſ, meg-térnek, a' Bűnből: midőn pedig kedvők-szerént vagyon-dolgok, el-feletkeznek magokról. mert Efraimnak, Manaſses attyafia; az-az, a' gyűmölcs-özőnek a feledékenség tarta. Oſeas-is azt irja Efraimról [y], hogy *Mind a' madár, el-tőpatt az ő kebeléből*: mint a' jól-lakott kárvoly, ki külömben meg nem tér, hanem-ha meg-éhezik.

Erről nyilván-való példa a' Tékozló fiu: ki külömben az attyához nem tért, hanem hogy ſzükölködni kezdett [z]: a' Pohárnokok fejedelme pedig, mihelyen ſzerenchésſen lőtt dolga, leg ottan *el-feledkezett magyarázójáról* [a], *Józſefről*. Sőt, nem chak azok térnek-meg a' háborúságban, a' kik háborgattatnak, hanem egyebek-is az ő példájokból: mert úgy-is *értelmet ád a' hallomáſnak a' háborúság* [b], mívelhogy, mikor valaki más háborúságát hallya, magába tér, és máſon tanúl, hogy ő-rajta-is az ne történnyék. A' mény-kő chak eggyütt tészen kárt, de ſok helyeken meg-rettenti az embereket: úgy a' nyomorúság-is, nohá chak eggyen elik, mindazáltal ſokakat fel-ébreſzt, és a' gonoſztól el-vonſzon: és *meg-bóztetteti vélle a' dögleletes, bűnekből tészen-a' kéſedet* [c]. Ezt a' Pogány *Tibullus*-is által-látta; és azért mondotta: *Felix, quicunque, dolore Alterius diſces poſſe carere tuo*: az-az, Boldog, a' ki más fájdalmáról tanúl, hogy ő attól meg-menekedhetsék. És más *Poéta* azt irta, *Aliena ſpectans doctus evaſimea*: az-az, Más nyavalyáját látván tanúltam, és meg-menekedtem.

Negyedik Oka, az; Hogy az Igazakat a' háborúság meg-óltalmazza, hogy Bűnbe ne eſsenek: mert a' ki háborgattatik, nem gondolkodik arról mint vétkezzék, hanem mint ſzabadúlhaſſon meg a' háborúságtól. Azt irja Sz. Agoſtó [d], hogy a Romai Fő-had-nagy *Scipio*, nem akarta hogy *Carthágo*-várasát el-rontsák, azért hogy Románk ellensége volt; és inkább félette a' Romaiakat a' hatorságos nyugodalomtól, hogy-ſem a' *Nagyázó* hadakozáſtól: és a' Félelmet, Róma *Tutorának* tartotta. Meg ſem chalatkozott vélekedésében: mert valamíg a' Romaiak tartottak a' hadakozáſtól, ſok vétkektől meg-tartóztatták magokat: de mint-ek-utánna *Carthágót* el-rontották, hanyatt-homlok mentek minden gonoſságra; és egy-más-között hadakat indítottak. Oka ennek az; hogy, a' mint Sz. Agoſtó irja [e], az embereket inkább meg-indíttya a' Gonoſznak félelme, hogy-ſem a' Jónak ſzeretete; és ki-ki inkább fút a' fájdalomtól, hogy-ſem a' gyönyörűſéget kereſse: és a' fene-vadak-is meg-tartóztattyák magokat a' telti gyönyörűſégtől a' fájdalom-ól-való féltőkben. Azt mongya Jeremiás a' Bűnősökről [f]; hogy *Mint nyájzó az ő ſzuſzékja tértek, mint a' harcza-ra feheſſen-mének lé*. Mert a' harcza-ra-ménő ló, ſem az ellenségtől nem fél, ſem a' febelés jajgatásától, ſem a' puska-lövéſtől, ſem a' kopia-törétől, ſem a' kard villámásától; hanem, minden félelem-nélkül, nyaka-ſzakadtára ſiet, és chak a' zabolával tartóztathattya-meg a' rajta-ülő Vitéz ember: azon-képpen az iſtentelen, hanyatt-homlok mégyen a' vétekre, valahová a' gonoſz kívánság vezeti. ſem az Ördög ordításától nem fél, ſem a' pokol fenyegetésétől, ſem egyebek veſzedelmétől: de az Iſten hatalmas kezével meg-tartóztathattya, a' mint Dávid jelenti, mondván [g]: *Ne legyetek mint a' ló és az öſzvér, mellyeknek nincs értelmök. Fékkel és zabolával ſzoríttsd-meg azoknak pofájokat, a' kik nem közelgetnek hozzád.*

Es pedig az Iſtennek nagy kegyelmeſsége: mint, ha valakit meg-tartóztatnál, hogy nyakra-főre a' jengerbe ne ugordgyék; ha ſzintén valamenyire meg-sértenéd-is, nem mondanák hogy ártottál néki, hanem hogy igen-is haſználtál, életét meg-tártván: így cheleſkedik az Iſten, meg-tartóztatván az embert a' háborúság-által, hogy az örök veſzedelemre ne mennyen. Erről-is ſzépen irt a' Pogány *Seneca* [h]: Azért sirſz-e, hogy ſzemeidet el-veſztetted? Mennyi ſok gonoſz kívánságoknak útát meg-rekeſztetted? mennyi ſok dolgokat nem fogſz látni? mellyeket hogy ne látnál, ſzemeidet ki-is ſellett vólna vájnod. Nem érted-e, hogy az ártatlanságnak egy réſze a' vakság? Ennek a' ſzemei, parázsságot mutatnak; amannak más-féle gonoſz... bizonyos dolog, hogy a' gonoſzra kalauzok. Azt írja *Béda* [i], egy *Pigmenius*-nevű Romai Papról, hogy örvendezett a' vakságban, hogy nem láthatta az Anyaſzentegyház ellenségit... és, midőn a' Hittől ſzakatt *Julianus* Cháſzár azt mondotta vólna néki: Hálákat adok az Iſteneknek hogy látlak *Pigmént*; azt felelte: En pedig hálákat adok az én Istenemnek,

A
[t] Jer. 48. 11.
[u] Pſ. 31. 4.
[x] Serm. 48. in Cant.
[y] Oſe. 9. 11.
B
[z] Luc. 15. 17.
[a] Gen. 40. 23.
[b] Iſa. 28. 19.
[c] Prov. 21. 11. Felix quem faciunt aliena pericula cautum.
C
[d] L. 1. c. 30.
[e] Lib. 83. qq. q. 36.
[f] Jer. 8. 6.
D
[g] Pſ. 31. 9.
[h] In Epiſtolis
[i] In Martyrologio.

hogy nem látlak téged. Sok Szentekről olvaſsuk; hogy, a' telli nyavalyát haſznoſnak ítélvén a' lelki nyavalyának el-távoztatására, amabból nem akartak ki-gyógyúlni, hogy emebbe ne eſnének: úgy-mint *Benjamin* Remetéről a' *Tripartita Hiſtoria*ból [k]; és *Surius*ból, Sz. Egyedről [l], és Sz. *Andomarus*ról [m]. Sz. Agoſton pedig azt irja Davidról [n]; hogy, midőn Saul üldözte, nem eſett gyilkoſságba, és paráznaságba: hanem, mikor bátorságoſon házánál nyugodott. Oka ennek az; hogy a' háboruság *a' teſtet meg-feſzíti a' vétkekkel és kívánságokkal* [o], hogy *ne uralkodgyék a' Bün a' mi halandó teſtünkben* [p]. Azért int bennünket Sz. Pál [q], hogy *Sanyargaſſuk a' mi tagainkat, mellyek a' földön vannak; a' paráznaságot, a' tiſztátalanságot, a' fajtalanságot, a' gonoſz kívánságot*: jelenvén, hogy a' teſti ſanyarúság meg-oltalmazza embert azoktól, és egyéb-féle vétkektől. Az-okáért, midőn Iſten valakire háboruságot ereſzt, bé-rekeſztí; mint *Darius* Dániele az Oroſzlányok vermében, maga gyűrőjével bé-pecsétteltet [r]; nem hogy ott veſzne, hanem hogy valami ne történnék ellene a' gonoſz emberektől.

II. RÉSZE.

AZ Más rend-béli Okok-közzül, Első Ok az; hogy az Igazak álhatatoſsága ki-nyilatkozzék. Mert, a' mint Sz. Bernárd írja [s], mint a' chillagok nem nappal, hanem éjſzaka fénylenek: úgy az igaz Jóſzágos chelekedet-is, nem a' jó ſzerencsés állapatban, hanem a' háboruságban mutattya-meg magát; és ninch bizonyoſb próba-kő a' háboruságnál: úgy hogy, még az Ördög-is, a' háboruság-után, nem mondhatta Jobot kép-mutatónak. és a' melly Aſſzony állatot, a' házaſság-béli gyanúságnak keſerű vize meg-próbált, minden kérkedő vádoláſtól meg-ſzabadúlt [t]. Innét irja Arany-ſzájú Sz. János [u]; hogy, Jób nem vólt olly terhes, mikor juhainak gyapjával ruházta a' mezíteleneket, mint mikor halván, hogy a' tűz minden nyájját meg-emésztette, hálát adott az Iſtennek. A' drága kenetnek jó illattyát nem érzeni, ha fel nem keverik; sem a' tűz-ſzerſzámnak, ha meg nem törik; sem a' Jóſzágos chelekedetnek, ha háboruság nem éri: *ezt aranyat a' tűz próbálja-meg, a' léſzégos chelekedetet a' háboruság*; a' mint az írás gyakorta jelenti [v].

Nagy külömbséget mutatnak pedig a' háboruságban az Igazak, és a' Hamiſsak. A' kemenczében, úgy-mond Szent Agoſton [w], meg-ég a' polyva, az arany meg-tiſztúl. Amaz hamuvá léſzen, ebből a' mochok ki-mégyen. A' kemencze e' világ, polyva a' hamis, arany az Igaz, tűz a' háboruság, ötvös az Iſten. Az-okáért, a' mit az ötvös akar, azt chelekeſzem; a' hová helyheztet, el-ſzenvedem. Nékem azt parancholja hogy tűrjek, meg-túd ő tiſztítani. Legyen bár a' polyva, hogy engem égeſſen, és nemi néműképpen meg-emésſzen: ő hamuvá léſzen, én pedig meg-tiſztúlok.] És másutt [x]: Külömbőznek a' ſzenvedők, noha egyeznek a' ſzenvedéſek; és azó gyötrelem alatt, nem olyan a' vétek mint a' Jóſzágos-chelekedet: mert, a' mint azon tűzben az arany fénlik, a' polyva füſtölög; és azon chép alatt a' ſzalma meg-romol, a' búza meg-tiſztúl; és nem zavarják őſzve a' ſonkolyt az olajjal, noha azon fajtoban nyomtatnak: úgy azon háboruság, a' Jókat meg-próbállya, meg-tiſztíttya, meg-ſzűri; a' Gonoſzokat kárhoztattya, rontya, el-veſzti. Az-okáért, azon háboruságban, a' Gonoſzok az Iſtent gyűlölik és káromlyák; a' Jók pedig imádgyák és dichérik. Erről értheti a' Bölcsnek ama' mondáſát-is [y]: *A' fazekas edényit a' kemencze próbálja-meg, és az Igaz embereket a' háboruság kísértete*: az-az, a' mint a' fazekas edényi, ha meg-állyák a' tűzet, és el nem haſadnak, jók; de ha meg nem állyák, chak ſzemétre-való cherepek: úgy, a' ki a' háboruság tűzét meg-állya, valóban igaz; de ha el-fogyatkozik abban, chak tettetés képpen igaz. Haſonló azokhoz, *kik ideig hiſznek, és a' kísértet idején el-távoznak* [z]. Affélé meg-állapodott edényeket, ha a' vízbe téſzik, el nem olvadnak; ha a' földhöz ütik, el nem romolnak: úgy az Igazak-is, a' jó ſzerencsében el nem olvadnak, el-bizván magokat; ſem a' háboruságban el nem romolnak, kétségbe eſvén: hanem mind két-felől megmaradnak az álhatatoſságban.

Második Oka az; hogy az Igazak ſok jeles Jóſzágos chelekedeteket nyerjenek, vágy gyakorlyák azokat; mellyek, a' háboruság néikül, henyélnének. Az-okáért Sz. *Iſtennek Mártyr*, a' Háboruságot a' ſzőlő-metſzéshez haſonlíttya [a]: mert, a' mint a' ſzőlő a' metſzéſſel ſzaporán terem: úgy az Igaz ember a' háboruságbá nevekedik a' jóbá. Arany-ſzájú Sz. János pedig azt mongya [b], hogy, mint a' meg-rögzött fa, a' ſzéltől ingattatván, nagyobb gyökeret ver: úgy az Igaſság a' háboruságbá erősödik. és, a' mint azt Írásban olvaſsuk [c], *Még ſokaſodnak a' vizek, fel-emelték a' Sínet hárbéjat magaſra a' földtől*: úgy, midőn az Igazak háboruſági ſokaſodnak, inkább nevekeduek, és feljől hatalmaſodnak azok ſtraſzentelenek pedig, *a' nyomorúſágokban helyt nem álnak* [d], hanem belé ſülyednek. Haſoló az Igaz a' Medvéhez,

ki a' ve-

[k] Lib. 9. c. 1. [l] De Vita ejus. [m] In Vita S. Vedaſti. [n] In Pſ. 50.
[o] Gal. 5. 24. [p] Rom. 6. 12. [q] Coloſſ. 3. 5.
[r] Dan. 6. 16. 17.
[s] Serm. 27. ſup. Cant.
[t] Num. 5. 24. in Hom. 1. ad Cap.
[u] Iob. 23. 10. Prov. 17. 3. & 27. 21. Sap. 3. 6. Eccli. 2. 4.
[v] Ia Pſ. 65. ver. 6.
[w] In Pſ. 1. Circ. 8.
[x] Eccli. 27. 6.
[y] Luc. 8. 13.
[z] Hiſt. in Vit. ejus.
[a] Num. 4. ad Pop.
[b] Gen. 7. 17.
[c] Iſa. 59. 21.
[d] Pſ. 1.

ki a'vereſtől hízik; a' Salamandrához, ki tüzzel táplálttatik; a' Struczmadárhoz; ki a' vaſat is meg-emészti.

Hallyad mit beſzél Sz. Pál [y]: *Dicsekedünk a' háborúságokban: tudván, hogy a' háborúság tűrést ſzerez, a' tűrés pedig próbálaſt, a' próbálás pedig reménységet, a' reménység pedig meg nem ſzégyenít, mert az Iſten ſzeretete ki-ontatott a' mi ſzívünkbe a Sz. Lélek által, a' ki nékünk adatott.* A' Türéſen kezdi-el, melynek *tekélletes cſelekedete vagyon* [x]; és a' Szeretetben végezi-el, melly a' *tekélletesſég kötése* [a]; a' háborúságnak pedig gyümölcſe mert az Igazak, tudván hogy az Iſten a' kevés háborúságért nagy jutalmat ád, úgy hogy *nem méltók a' moſtani időnek ſzenvedéſi, a' következendő dicsőségre, melly megjelentetik mi bennünk* [b], ſzeretik őtet, és kéſzek őérette többet-is ſzenvedni. Az úton-járók ſzorgalmatosban vigyáznak, és inkább ſietnek, midőn valami sűrű erdőben ſolvajos helyre jutnak, hogy ſem midőn ſzép sík és bátorságos mezőn járnak: azon-képpen, a' kit háboruság talál, ſzorgalmatosban vigyáz magára, és aitatosbá ſiet az Iſtenhez. Erről a' Pogány Bölcſ *Seneca*-is ſzépen beſzél [c]: Kérlek, hogy ne rettenjetek-meg azoktól, mellyekkel az iſtenek őſztön-gyanánt élnek a' mi ſziveinknek fel-ébreſztésére: a nyomoruság, a Jóſzágos cſelekedetre-valo alkolmatoſság. Az ellenség határán-valo Várakat, mind elieséggel, mind jó fegyverű Vitézekkel ſzokták meg-őrizni inkább, hogy-ſem az Országközepin-valo helyeket, mellyekben nem ſzükség annyira félni: azon-képpen a' Hívek, midőn háborgattatnak, inkább vigyáznak, hogy ſem mikor békeségben vannak; melly gyakorta tűnyává téſzi az embert. Erről magyarázza Sz. Bernárd [d], Ezekiás Királynak ama' mondását [e]: *A békeségben leg-keſervesb az én keſerhségem.* és azt mongya; hogy keſerves keſerűség volt a' Mártyrok halálában: keſervesb az Eretnekek hadakozásában: de leg-keſervesb a' Gonoſz-erkőlcsökben, mellyek a' békeséges időben bővebben termenek.

Harmadik Oka az; hogy az Igazak nagyobb tekélletesſégre igyekezzenek; és a' mint Szent Agoſton mongya [f], hogy más boldogságot keresſenek, melynek édeſsége nem chaláſd. Mert, a' mint ugyan azon Sz. Doktor irja [g]: Soha az ember az igaz Boldogságnak pareyára nem jutna, ha a' hamis boldogságnak chendeſsége mindenkor meg-maradna. Meg-jövendőlte ezt az Iſten Oſeásnál, mondván [h]: *Az ő háborúságokban reggel fel-kelnek.* Iſaias pedig azt mongya [i]: *Uram, az ínségben kereſtek téged, a' zsúgolódásnak nyomorúságában a' te tanitáſod ő-nálok.* Azt irja *Surius* Sz. *Danſtánus*ról [k]; hogy ifiuságában, igen vágyodott a' házaſságra; és a' kit egy jámbor Püſpök a' nőtelenségre nem vihetett, a' harmad-napi hideg-lélek reá vitte; és fel-fogadtatta véle, hogy tellyes életében ſzűzen marad. és ſzégyenlette, hogy az Iſten ſzeretetinek tűze azt nem chelekedhette, a' mit a' betegségnek tűze végbe vitt. Sokan a' háboruság-miatt el-hadták a' világot, és Szerzetbe állottak, vagy Remetékké lőttek; mint az Első Remete Sz. Pál, Sz. *Arſenius*, és egyebek-is.

Ezt még a' Pogány Bölcſek-is által-látták: Mert *Zeno Citienſis*, a' mint *Laértius* irja [l], azt mondotta; hogy Soha alkolmatosban hajón nem járt, mint mikor, minden gazdagságát el-veſztvén a' hajó-törésben, ő-maga ki-ſzabadúlt: mert akkor kezdett a' Filoſofiához, melly minden gazdagságnál bőcſülletesb. És kőzönségeſſen azt tanitották a' Bölcſek; hogy a' Teſti gyönyörűſség országában, nincs helye a' Jóſzágos cſelekedetnek. A' Bün-után, ki-üzették Adám Paradichomból; mert a' meg-romlott terméſzetnek, nem alkolmatos a' gyönyörűſség. és a' mint a' meg-hólt állat húſa, az édes vizben meg-vész, a' ſós vizben pedig jó-ézűen meg-marad: úgy a' halálra itéltetett ember, a' gyönyörűséges életben el-olvad; a' háboruságban pedig meg-erőſsődik; a' mint Jeremiás-is jelenti, mondván [m]: *Meddig olvadſz-el a' gyönyörűségekben, ó bájoló leány?* Jól mongya azért Sz. Gergely; hogy a' melly ſzemet bé-fog a' Bűny a' Büntetés meg-nyittya.

Negyedik Oka az; hogy az Iſten az Igazakat, a' háboruság-által vígaſztallya, és őrvendeztesſe: ki az ő Híveinek a' háboruságban, nem chak békéséges-türéſt ád, hogy el-viſelhesſék; hanem vígaſztalást-is, hogy örömmel fogadgyák: és nem chak *El-ér végtől végig erőſsen*, hanem *Mindeneket gyönyörűségeſſen-is rendel* [n]. Innét mondotta Dávid [o]: *A ſzívemben-valo fájdalmim ſokaſága-ſzerént, a' te vígaſztalásaid őrvendeztették az én lelkemet*: az-az, a' mint Szent Agoſton magyarázza; ſok a' fájdalom, de ſok a' vigaſztalás-is: fájdalmaſok a' ſebek, de gyönyörűségeſek az orvoſságok. Vagy, a' mint Szent *Jerónymus* mongya; Valamennyiſzer penitentziát tartottam, annyiſzor vígaſztaltál-meg. Egy könyvet hűllattam, egy vigaſztalást érdemlettem: Tiz könyvet hűllattam, tiz vigaſztalást nyertem. A' mennyi nehéſsége volt a' kőny-hűlletéſnek, és a' Penitentziának, annyi ſzáma volt a' vigaſztaláſnak.

[y] Rom. 5. 3.
[x] Jac. 1. 4.
[a] Col. 3. 14.
[b] Rom. 8. 18.
[c] Ep. 96. Ne reformidetis eas cogitationes quibus.
[d] Ser. 33. in Cant.
[e] Isa. 38. 17.
[f] In Pſ. 40. & 111. & Serm. 29. de Verbis Domini.
[g] Ep. 156. ad Probam.
[h] Oſe. 6. 1.
[i] Iſa. 26. 16.
[k] In vita Ejus.
[l] Lib. 7.
[m] Jer. 31. 22.
[n] Sap. m. 8. 1.
[o] Pſ. 93. 19.

A

Hasonlót mondott Dávid másutt-is [d]: *Vigadtunk, a' napokért, mellyekben minket meg-alázt-tál; az esztendőkért, mellyekben nyomorúságokat láttunk.* Így írja Sz. Lukács [e]; hogy *Az Apostolok örülvén mentek-el a' Tanácsnak-előtt, mivelhogy méltóknák lettek a' JESUS nevéért gyalázatot szenvedni.* Sz. Pál pedig, némelly Híveknek azt írja [f]; *hogy Marháinak el-ragadozását örömmel vették.* Erre inti a' Híveket Sz. Péter-is, mondván [g]: *Szerelmesim, ne csodálkozzatok a' háborúságnak hévségében, melly a' ti próbálástokra vagyon, mint-ha valami új dolog történnék rajtatok: hanem a' Krisztus szenvedésében részestúlvén örüljetek, hogy az ő dicsőségének meg-jelenésében-is örvendezvén vigadgyatok.* Maga-felől pedig Sz. Pál, hallyad mit ír [h]: *Bé-töltem vigasztalással, fölötte bővölködöm örömmel, minden háborúságunkban.*

[d] Ps. 89. 15.
[e] Act. 5. 41.
[f] Hebr. 10. 34.
[g] 1. Pet. 4. 12.
[h] 2. Cor. 7. 4.

Számtalan sok Példáink vannak a' Sz. Mártyrokban-is: kik olly nagy vigasztalást érzettek lelkőkbe, midőn testőkben szenvedtek, hogy a' Szenvedésnek meg-ízlését tartották kínnak. Mint a' Romai két Nemes atyafiak, *Marcus* és *Marcellianus*: kiket, midőn a' hóhér szegekkel fához szegezett-volna, azt mondották: Soha olly kedvünk-szerént nem laktunk, a' mint ezt szenvedgyük a' Krisztusért, kihez most szeretettel szegeztettünk. Kívánnyuk, hogy addig szenvedhessünk érette, míg e' halandó testben lészünk. Sz. *Tiburtius* pedig, midőn mezít-láb a' tűzön járt, azt mondotta; hogy úgy tetszett néki, mint-ha rózsákon járna: Sz. *Ágata*, nagy örömel ment a' tömlöczbe; és mint-ha vendégségbe ment-volna, úgy ajánlotta az Úrnak az ő baj-vívását. Sz. *Secunda* Szűz meg-értvén hogy a' Pogány Fejedelem a' nénnyét veszedzőkkel meg-veretté, azt mondotta néki: Miért illeted a' némemet tiszteletteel, engem pedig gyalázattal? mint-kettőnket egy-aránt veressed, mert eggyütt vallyuk a' Krisztust. Sz. *Dorótheus*, és Sz. *Gorgonius* atyafiak, *Diocletianus* Császár fő komornyikai, látván, hogy a' Császár-előtt egy Mártyrt ifzonyú-képpé kínoznak, azt mondották: Mi dolog, Császár, hogy ezt egyedül bűnteted, holott nékünk azonegyűnk vagyon, azon Hitünk, azó igyekezetünk? Ezt példázta, hogy *az Úr Angyala alá-ment Azariással, és az ő társaival a' kemenczébe*[i], *és kéj-felé ütötte a' tűz lángjait, és tette a' kemenczét közepét, mint a' harmatos szellőt; és nem illette tellyességgel őket a' tűz, sem meg nem szomorította, sem semmi bántásokra né lött.* Egyebekről-is olvassuk; hogy midőn háborúságban voltak, az Angyalokról vigasztaltattak: mint Illyés, midőn Jézabel-előtt futott [k]; és Daniel, midőn az Oroszlányok vermében volt [l]; mind a' kettőt táplálván: sőt Urunkat-is Angyal bátorította, midőn *Vérrel verítékezett* [m]. és Sz. Pálnak, a' veszedelmes szélvészben azt mondotta [n]: *Ne félly Pál, a' Császár-eleibe kell állanod, és imé néked ajándékozta az Isten mind a' kik veled eveznek.*

[i] Dan. 3. 50.
[k] 3. Reg. 19. 6.
[l] Dan. 14. 36.
[m] Luc. 22. 43.
[n] Act. 27. 24.

B

C

De nem csak a' Mártyrokban találtatott ez az Isteni vigasztalás, hanem egyebekben-is. Mert Szent Ferencz, midőn nagy telli fájdalmokban volt, és az Ördög-is keményen kísértette, úgy hogy emberi erő ellene nem állhatna: szózatot hallott az égből: melly arra íntette, hogy vigadgyon: Mert azzal a' háborúsággal, olly nagy kincset nyerne Meny-országban, mellyhez hasonló nem találtatnék a' földön, ha az egész föld arannyá változnék-is, a' kövek gyöngyökké, és a' vizek balsamummá. Mellyet halván, úgy meg-vidámúlt, hogy a' fájdalmat nem-is érezte. Es egybe-hívatván az Attyafiait, meg-beszélette nekiek minémű vigasztalást vett menyből. Erről a' vigasztalásról emlekezik Szent Pál [o]: *Áldott az Isten, és a' mi Urunk JESUS Krisztusnak Attya, az irgalmasságoknak Attya, és minden Vigasztalásnak Istene, ki vigasztal minket minden háborúságunkban.* Minémű alkalmatos légyen pedig a' háborúságban a' Vigasztalás, jelenti a' Bölcs, mondván [p]: *Szépséget az Isten irgalmassága, a' háborúságnak idején, mint az esős felhők a' szárasság idején*: mellyet, tudni illik, sokáig vártak, mint igen szükségest.

[o] 2. Cor. 1. 3.
[p] Eccli. 35. 26.

D

Ötödik Oka az Igazak háborúságának, az; hogy az Igazak hasonlók légyenek a' Krisztushoz, ki *Eleibe vevén az örömet, el-szenvedte a' Keresztet, meg-vetvén a' gyalázatot* [q]. Szent András igen kívánta, hogy Keresztre hallyon-meg: mert azt igen böchüllletes dolognak tartotta, azért, hogy az ő Mestere-is a' Krisztus, Keresztfán hólt-meg. A' Saul fegyver-hordozója, látván, hogy az ura maga kardgyára rohant, ő-is azt chelekedte [r]. *Tacitus* azt írja [s]; hogy az *Otho* Császár vitézi meg-értvén, hogy az Úrok meg-ölte magát, ők-is azt chelekedték a' rakás tűznél, melybe a' Császár testét meg-égették. A' mit Abimelek chelekedett, az ő vitézi-is azont chelekedték [t]; és a' Gedeon vitézi-is, az ő hadnagyok chelekedetét követték [u]. Sz. Pál pedig abban dicsekedett [x], hogy *a' Krisztus bélyegit hordozta az ő testén*: és [y], hogy *a' Krisztussal a' Keresztre szegeztetett*: és [z], hogy *a' Krisztus szenvedéseit mindenkor az ő testében hordozta.* mert, a' mint Sz. Bernárd mongya, nem illik a' tövises fő-alatt kényes tagnak lenni: igen illik pedig, hogy azon tövisnek gyakodsását érezzék a' tagok-is. Mert, a' mint a' Bölcs mongya [a], *Nagy dicsőség az Úrat követni*: fő-képpen, mint-hogy *a' Krisztus értettünk szenvedett, né-*

[q] Hebr. 12. 2.
[r] 1. Reg. 31. 5.
[s] Lib. 2. Hist.
[t] Judic. 9. 48.
[u] Judic. 7. 17.
[x] Gal. 6. 17.
[y] Gal. 2. 19.
[z] 2. Cor. 4. 10.
[a] Eccli. 23. 38.

ennek példát hagyván, hogy kövessük az ő nyomdokit [b]. Hallyad mit beszél erről Szent-Pál [c]: *Ha fiak vagyunk, örökösök is: az Istennek örökösi ugyan, a' Krisusnak pedig örökös-társai: de úgy ha eggyütt-szenvedünk, hogy eggyhez meg-is dicsőítessünk.* Ezért mongya *Hugo de S. Victore*; hogy elsőben a' Maria fiaivá kell lennünk, és ő-hozzája-képelt a' Krisus-attyafiaivá; az-után pedig az Isten fiaivá. mert a' Maria, késérűr tészen: jelentvén, hogy nem lehetünk az Isten fiai, míg nem meg-kóstollyuk a' keserűséget a' háborusságban, vagy a' penitentziában.

Nohá azért az Igének Meg-teslesülése-előtt, sokan chodálkoztak az Igazak háborúságán e' világon: de, minek-utánna természetünkel nyavalyáinkat-is fel-vőtte, nem kell azon chodálkozni; a' mint Urunk maga-is jelentette, mondván [d]: *Ha a' világ titeket gyűlöl; tudgyátok hogy engem előbb gyűlölt náladnál.* Es [e]; *Nem nagyobb a' szolga az ő Uránál: ha engem üldöztek, titeket-is üldöznek.* Es [f]. *Nem nagyobb a' tanitvány a' Mesternél, sem a' szolga az urának: elég a' tanitványnak hogy olly légyen mint a' Mestere; és a' szolgának, mint az Ura. Ha a' Chelédes embert Beelzebubnak hitták, mennyivel inkább a' háza-népét!* Midőn Dávid Király, mezit-láb, hajadon fővel, és sírva mendegélt, azt mondotta Ethainak [g]: *Térj-viszsza, és lakjál a' Királlyal; mert jövevény vagy, és ki-jöttél helyedből. Tegnap jöttél, és ma kénszerittselek-e veliünk ki-jöni? Térj-meg, és vidd viszsza veled az attyadfiait; és az Úr irgalmassságod tészen veled és igasságot: mert meg-mutattad jó kedvedet, és hűségedet.* Kinek Ethai azt felelte: *El az Úr, és ő az én Uram Királyom, hogy valamelly helyen lesszsz, én uram Királyom, akár halálban, és akár életben, ott lészen a' te szolgád.* Hasonló képpen, mi-is a' Szenvedést bőchülletesnek tartsuk; mint-hogy a' mi Urunk Királyunk-is e' világon sok háborusságot, és nyomorusságot szenvedett. Mert a' ki azt mongya [h], hogy *a' Krisusban lakik, úgy kell járni, a mint ő járt*; és nem puhábban: követvén a' vitéz Urát: kinek midőn azt mondotta-volna Dávid [i]: *Menny házadba, és mosd-meg lábaidat*: azt felelte: *Az én uram Jóbó, és az én uram szolgai a' föld színén vannak: és én házamba mennyek, hogy egyem és igyam, és a' feleségemmel hállyak? A' te életedre, és a' te lelked életére, nem cselekeszem e' dolgot.*

Nem kell azért e' világon gyönyörűséget keresnünk; hanem a' más világon, a' hol igaz gyönyörűség vagyon: e' világon pedig, melly igazán mondatik a' Könny-hullatás völgyének, hálát adgyunk az Istennek, ha valamit szenvedünk a' Krisusért; hogy hasonlók lehessünk a' hoz, a' ki mi-érettünk szenvedett: fő-képpen, holott a' Krisus meg-kóstolván a' háborusságnak keserű vizét, azt az ő szent ajakinak illetésével meg-édesitette: és, a' mint Arany-szájú Sz. János irja [k], azért mondotta a' Zebedæus fiainak [l]: *Meg-ihattyátok-e a' pohárt, mellyet én meg-iszom?* maga Pohárának nevezvén a' Szenvedést. és azzal intvén őket, hogy azt a' Poharat meg ne vetnék a' keserűségért. mert azt, ő ajakival illetvén, meg-édesitette.

Hatodik Oka az; hogy az Isten a' háborusság által meg-mutassa, hogy az Igazak ő fiai; a' mint Salomon jelenti, mondván [m]: *Az Úr oktatását fiam meg ne vesd: se el ne hadd magad midőn tőle dorgáltatol: mert a' kit szeret az Úr, meg-dorgálja; és úgy kedvelli, mint az Atty a' fiát.* Úgy az azont mongya Sz. Pál-is [n]. A' Romaiaknál, ne volt szabad a' Nemeseket és Polgárokat meg-ostorozni, hanem chak a' szolgákat és rabokat [o]: de az Isten házában, az Anya-szentegyházban, gyakorta a' fiak-is meg-ostoroztatnak; a' mint hogy a' Krisus-is. az élő Istenek leg-szerelmesb Fia, meg-ostoroztatott, és úgy felszittetett-fel [p]. Hallyad mit ir erről Sz. Agoston [q]: A' vagy az ostorozáshoz készülly, vagy ne gondold hogy bé-fogadtatol. Ha ki-vonszod magadat az ostorozásnak szenvedéséből, ki-veszed magadat a' fiak számá-közzül. Mert az Isten mindén fiát meg-ostorozza, még az ő eggyetlen-egy Fiát-is: ki hasonló volt az Attyához, az ő ábrázattyában volt, az az Ige, a' ki-által lőttek mindenek: és nihelhogy ne volt miért meg-ostoroztatnék, a' mi testünkbe öltözött, hogy az ostorozásra illendő lehetne. Az-okáért, a' ki meg-ostorozza a' bűn-nélkül-valo eggyetlen-egy Fiát, hogy ne ostorozná-meg a' fogadott bűnös fiát?] Sz. Gergely pedig azt irja [r]; hogy az Isten külömbén nézi a' háborusságban-lévő embert, hogy-sem a' ki háborusságban nincs: mert az elsőben, az ő Fiának képét és hasonlatosságát láttya, kit fölötte igén szeret; és azért azt, kegyes szemmel nézi, és szereti. Úgy vagyon, hogy e' világon eggyütt vannak a' Jókkal a' Gonoszok, az akolbán a' juhokkal a' gödölyék, a' chürben a' búzával a' polyva, a' rózával a' tövis: de mindazáltal, meg-ismérhetni a' Jókat a' Gonoszoktól: mert a' Krisus az ő juhait, Keresztével bélyegezi-meg; az Ördög pedig a' gödölyéket, testi gyönyörűséggel.

Illyés, a' melly gyermeket fel akart támasztani, a' maga ágyára tőtte [s], a' Sunámi asszony-is, meg-holt fiát az Elisæus ágyában helyheztette [t]; a' végre, hogy fel-támasztaná: te-is, ha azt akarod, hogy a' Krisus fel-támaszszon az örök életre, az ő ágyára feküdgyél, melly a' Kereszt. A' kegyes atya, beteg fiától, kinek egésségét kivánnya,

[b] 1. Pet. 2. 21
[c] Rom. 8. 17.
[d] Ioan. 15. 18.
[e] Vers. 20.
[f] Mat. 10. 24.
[g] 2. Reg. 15. 19.
[h] 1. Ioan. 2. 6.
[i] 2. Reg. 11. 8. 11.
[k] Hom. 66. in Matth.
[l] Mat. 20. 22. 23.
[m] Prov. 3. 11.
[n] Heb. 12. 5.
[o] Act. 22. 25. 26.
[p] Mat. 27. 40.
[q] Lib. de Patientia, c. 5. Tom. 9.
[r] In Ezechiel.
[s] 3. Reg. 17. 19.
[t] 4. Reg. 4. 21.

el nem távozik, hanem fejénél ülvén, kéri, hogy az orvosságot, a' keserű italt bé-vegye; és mind igérettel, 's mind fenyegetéssel kínállya: tudván, hogy ha bé-vészi, meg-gyógyul; ha pedig meg-veti, meg kell halni. Az Isten-is, a' háboruság pohárával kínal bennünket: melyről noha minnyájan irtóznak, mindazáltal az igazhiak bé-vészik, és meg-gyógyúlnak; a' fattyak pedig, meg-vetik ugyan, de más Poharat kell meg-innyiok, melly *az Isten haragjának Pohara* [a].

[a] Apoc. 14. 10.

Mint-hogy azért igen tiszteséges, és bőchülletes dolog, Isten Fiának hivattatni, kérség-nélkül bőchülletes a' háboruságot szenvedni-is, mivelhogy az az Isten Fiainak jele: a' kik pedig e' világon nem dorgáltatnak, *Nem fiak, hanem fattyak*; a' mint Szent Pál nyilván mongya [x]. Ki más módon-is jelentette a' háboruságnak bőchülletes-voltát: Mert, midőn az Ecclesiának leg-inkább akarta magát ajánlani, leg-bőchülletesb névvel nevezte magát, mondván [y]: *En fogoly az Úrban*. És midőn Agrippa Királynak mindent kívánt, magával-eggyütt; a' kötelecket, mellyekkel mint fogoly meg volt-kötözve, ki-vőtte, és magának tartotta, mondván [z]: *Kívánom az Istentől, mind kicsinyben 's mind nagyban, hogy nem csak te, de mind a' kik hallyák-is, ma olyanokká légyenek, a' minémek én-is vagyok, a' kötelekről meg-valva*: nem hogy azokat gyűlöltet-, vagy alá-valóknak ítélte-volna; hanem, a' mint *Oecumenius* mongya, azoknak vélekedések-szerént szóllott, kik nem tudták a' kőtelek dicsőségét; és azért, ha azokat kívánta-volna nékik, úgy chelekedett-volna, mint a' ki gyöngyöt vét a' disznóknak.

[x] Hebr. 12. 8.
[y] Ephes. 4. 1.
[z] Act. 26. 29.

Hetedik Oka az; hogy az Igazaknak, az örök Boldogságról zálogjok légyen: mert, *Ha fiak vagyunk, örökösök-is* [b]; *az. Istennek örökösi ugyan, a' Krisztusnak pedig örökös-társai*: *de úgy, ha eggyütt-szenvedünk, hogy eggyütt meg-is dicsőittessünk*; az-az, Ha a' Krisztussal eggyütt szenvedvén hasonlók lészünk hozzája, Fiak-is lészünk: és ha Fiak, örökösök-is. mert az örökségnek jele és zálogja, a' Háboruságnak szenvedése. Az-okáért, utánna veti Sz. Pál [c], hogy *A' teremtett-állat* (fő-képpen az Igaz ember,) *sóhajtkodik, és szánkódik, az Isten fiainak dicsőségét várvánn*, a' mi testünknek váltságát: mivelhogy, a' kik a' háboruságban sóhajtkodnak, a' reménség nevekedik bennek. Azokat Zakarias Próféta, *Reménség foglyainak* nevezi [d]: mivelhogy a' fogság, tömlöcz, és nyomorúság neveli ő-bennek a' Reménséget, a' mint Szent Pál-is jelenti, mondván [e]: *Dicsekedjünk a' háborusságokban; tudván, hogy a' háboruság türést szerez, a' türés pedig próbálást, a' próbálás pedig reménséget, a' reménség pedig meg nem szégyenit.* Mert lehetetlen, hogy, a' ki a' békességes-türésben meg-próbáltatott, reménsége ne légyen, hogy a' baj-vívóknak készíttetett Koronát el-vészi. Mentől nagyobb azért a' háboruság tüze, annál fényesb a' Reménség lángja. És Dávid, midőn reá közelgettek a' gonoszok, hogy meg-ennék az ő testét, és tábor állott ellene, és harcz támadott ellene: abban bízott [f]; az-az, azzal gerjesztette bizodalmát.

[b] Rom. 8. 17.
[c] Rom. 8. 22.
[d] Zach. 9. 12.
[e] Rom. 5. 3.
[f] Psal. 26. 2.

Erről magyarázza *Ribéra* az Úr mondását Oseásnál [g]: *Meg-adom néki az Akor-völgyét, a' Reménségnek ki-nyilatkozására*. Ákor, annyit tészen, mint *Meg-háborodás*; melly völgyben, Ákan az ő lopásával, az Istē népét igē meg-háborította-volt [h], melly háboruság hamar örömre fordúlt, mert az Izráēl népe nagy diadalmat vőtt a Hái városa-ellen [i]. Az Ákor-völgye azért, *Háboruságot*, és nyomorúságot tészen, melly a Reménséget neveli, és nagy kaput nyit az örök Boldogság el-vételének reménségére. Erről magyarázhattyuk az Isaias mondását-is [k]: *A' mezőségek nyájaknak ahlás lésznek; és az Akor-völgye, a' chordák fekvő helye, az én népemnek, a' kik engem keresnek*. A' Nyájakban juhok vannak, és egyéb apró barmok; a' mint a' Zsidó bőrül-is kívánnya: a' Chordában pedig tehenek, és egyéb öreg barmok. Vannak az Isten népe-közőtt-is kisdedek, kik nem olly tekéletesek mint egyebek; ezek a' mezőségen legeltetnek, mert békeséget, és chendes életet kívánnak: de vannak öregek-is, és tekéletesek, kik a' munkát és fáradságot el-szenvedhetik, kik az Ákor-völgyében nyugosznak; mert a' háboruságokban örvendeznek, a' mennyei Boldogságnak reménsége-ért. Istēt nevezi Sz. Agoston a' Háboruságot, a' Reménség fazekának [l], Dávidnak ama' mondását magyarázván [m]: *Mósab az én Reménségem fazeka*: az-az, a' Moabiták, kik engem háborgatnak, az én Reménségem fazekát tőltik, és a' mellé szítnak. Az-okáért, méltán mondhattya a' Háboruság [n]: *En annya vagyok a' Sz. Reménségnek; én-benném vagyon az életnek és erőnek minden reménsége*. A' ki pedig háboruságot szenved, méltán elmélkedhetik ez Urnak ama' mondásán Jeremiásnál [o]: *Reménsége vagyon a' te utólsó napodnak*. Mert, noha tellyes életében vígaszraltatik a' háboruságot-el-türő ember, de főképpen, mikor életének utollya el-közelget, halála orájában: ezzébe jutván Salomonnak szép mondása [p]: *Ne légy kedvedgyek a' te szívednek a' bűnhődésre hanē az Úrnak* (ki az Igazakat-is sanyargattya) *félelmében légy egész nap: mert reménségod lészen utollyára, és a' te várakozásod el nem vétetik*. Hallyad pedig mit mond Sz. Pál [q]: *Nem szégyenlem azért mi az oka a' mellyek láttatnak, hanem a' mellyek nem láttatnak, mert a' mellyek láttatnak, ideig-valók: a' mellyek pedig nem láttatnak, örökké-valók.*

[g] Ose. 2. 15.
[h] Jos. 7. 25.
[i] Jos. 8.
[k] Isai. 65. 10.
[l] In Ps. 59.
[m] Ps. 59. 10.
[n] Eccli. 24. 25.
[o] Jer. 31. 17.
[p] Prov. 23. 17.
[q] 2. Cor. 4. 18.

Melly

Melly mondásról, elmélkedvén Arany-szájú Sz. János, azt kerdi [a]; Mi módon figyelmezhet ember azokra a' miket nem lát, és azokra nem kell figyelmezni, a' mellyek előtte vañak? Meg-felelvén pedig, azt mongyá; hogy igen-is meg-lehet: és azt a' Kereskedő- és Szántó-ember példájával bizonyittya. Mert a' Kereskedő-ember, látyá ugyan a' tengert, és a' habokat, midőn a' partról el-indúl; a' marhát pedig nem látya, hanem chak reménli: de, ha arra nem nézne a' mit nem lát és távúl vagyon, soha azokra fejét nem vetné a' miket lát. A' Szántó-ember-is, ha nem nézné az aratást, és az rakott chűrt, melly távúl vagyon, nem szántana, sem vetne, se házából a' végre ki nem menne. Igy vagyon a' dolog az örök Boldogságnak reménségében-is: mert a' múnka elől jár, és-azután következik a' gyümölcs.

[a] Hom. 1. de Episcop.

A

De nem chak Reménséget ád az Isten a' háborúság-által, hanem ugyan őszt-is-is, hogy sietsünk a' mennyei Hazánkba, mellyet reménlünk, mert, ha mindenek kedvünk-szerént vólnának e' világon, soha ki nem kivánkoznánk belőle. Hally jeles példát: Azt mondotta az Isten Moysesnek [b]: *Le-szállottam, hogy meg-szabadítsam az én népemet az Egyptusiak kezekből, és ki-vigyem arról a' földről jó és tágas földre, a' földre, melly tejjel és mézzel fólyt.* Akkor pedig leg-nagyobb nyomorúságba esének: mert akkor verték őket a' pallérok, és nem adtak polyvát nékik. Úgy kellett meg-szabadúlni Izraelnek. Mert jól tudta az Isten, hogy az Izraël fiai igen szerették Egyiptust, úgy hogy, noha abban sok nyomorúságot szenvedtek, mindazáltal viszsza-kivánkoznának, mellyet inkább cselekedtek-vólna, ha az Egyiptziusok gyengén és barátságosan bánták-vólna velek, és talám az Igéret földét senki nem is kivánta-vólna. De Jákob Patriárka-is, hazája felől külömben nem emlekezett, hanem mikor eszébe vőtte, hogy meg-válozott a' Jábán orczája, és a' fiai rágalmazták, mondván [c]: *El-vitt Jákob mindeneket mellyek az atyjáé vóltak; és az ő jószágából meg-gazdagúlván, nevezetessé lett.* Mi-is akkor kezdünk gondolkodni Meny-országról, mikor e' világ nem jó szemmel lát bennünket. Lótnak-is, noha meg-mondották az Angyalok [d], hogy el-tőrlik Sodomát: mindazáltal, külömben ki nem ment belőle, hanem mikor kénszerítették őtet. Vallyon mit mivelt-vólna, ha azt hallotta-vólna az Angyalokról, hogy Sodoma jó állapatban marad? Nem gyönyörködik bizony az Isten egy-általlyában az ő Hivei háborúságán; de, tudván, hogy az-által fel-ébrednek, magokra vigyáznak, és a' Meny-ország béli hazájokba inkább sietnek, azt reájok bochátlya szeretetből.

B

[b] Exod. 3. 8.

[c] Gen. 31. 1. 2.

[d] Gen. 19. 13.

Nyólczadik Oka az; hogy az Igazak jutalma nevekedgyék mennyekben. Mert, a' mint Arany-szájú Sz. János mongya [e], a' mennyire többülnek a' háborúságok, annyira öregbülnek a' fizetések-is; sőt azokat meg-is haladgyák: mert, *A' mi most a' mi háborúságunkban egy szem-pillantású-való és künyű, fölötte igen-fo módon a' dicsőségnek örökké-való nagyváltat szerzi mi-bennünk*: úgy-mond Sz. Pál [f]. A' hol szépen egy be-veti, a' szem-pillantású-ig-valóc az örökké-valóval, a' künyűt a' terhhel, a' háborúságot a' dicsőséggel. Noha pedig a' Háborúság künyűnek mondatik a' terhes dicsőséghez-képest; mindazáltal az Irás, a' Háborúságot-is gyakorta Terhnek nevezi: és midőn a' Próféták háborúsággal fenyegették a' népet, Terhnek nevezték, úgy-mint Isaias [g], Náhum [h], Habakuk [i], Zakarias [k], Malakias [l]. Melynek okát adgya Sz. *Jerómus*: mert a' Háborúság, mint a' terh, le-nyomja az embert, és nem engedi hogy kevélykedve fel-emellye nyakát. Vagy pedig azért, hogy, mi-képpen a' Terh a' mértéknek egy-ik serpenyőjét le-nyomván, a' másikat fel-emeli: azon-képpen a' Háborúság egy-felől le-nyomja az embert, más-felől pedig fel-emeli, és szintén az égig viszi, 's olly nagy Boldogságba helyhezteti, hogy az Terhnek mondatik. mert chak meg-gondolni-is azt, nagy, és le-nyomó Terh; mellynek el-viselésére, vagy meg-értésére, senkinek elme maga erejével nem elégséges.

C

[e] Hom. 16. ad Ep.

[f] 2. Cor. 4. 17

[g] Isa. 17. 1.

[h] Nahum. 1.

[i] Habac. 1.

[k] Zach. 12. 1.

[l] Malach. 1.

Ezt a' Háborúság méltoságát, meg-ismérte Jób, mikor azt mondotta [m]: *Könyvet írjon az a' ki meg-ítél: hogy vallamon hordozzam azt, és körűlem tegyem azt mint egy Koronát*: az-az, azt kivánom, hogy valamennyi háborúságot tett-adott nékem az Isten, mind könyvbe irják, hogy eszemben tartsam, és fogyarkozás-nélkül véghez vigyem: mert abban olly nagy dicsőség lészen, hogy a' fejem-környül tehetem, mint a' Királyi koronát. Innet mongya Sz. János [n]: *Én fiaim, ti atyátok fia, és részes a' Háborúságban, és az Országban.* Előbb emlekezik a' Háborúságról, az-után az Országról, mert erre, annak által jutnatunk: és, *ha szenvedünk, egyűtt-is országlunk* [o]. Ezt példázta, hogy a' Salomon Templomának hátzattyára, kerengő garádicson kellett menni, a' mint Ezekiel-is jelenti az ő Templomáról [p]: jelentvén, hogy Meny-országba kerengő, és fárasztó úton kell menni: az-az, a' mint Sz. Pál mongya [q]: *Sok háborúság-által.* És nem choda, mert ő-magának-is a' Krisusnak *szenvedései közett, és úgy mennie-bé az ő dicsőségébe* [r]. és, a' mint *Tertullianus* elmélkedik, előbb meg-kóstolta az epét, és az után ecetet mézet. Keserű epe volt a' Szenvedés, édes méz a' Dicsőség. Holott azt vedd eszedbe, hogy nem minden háborúságok-által me-

[m] Job 31. 35.

[n] 1. Petr. 2. 9. 22. Tim 2. 12.

[o] Rom. 8. 17.

[p] Ezech. 41. 7.

[q] Act. 14. 21.

[r] Luc. 24. 26.

[s] De Corona Militis. 3.

A

hetünk Meny-országba, hanem chak azok-által, mellyeket a'Krístusban, vagy a'Krístussal, vagy a'Krístusért, vagy a'Krístust követvén szenvedünk; a'mint Urunk ő-maga jelentette, mondván [k]: *Ti vattok, kik velem meg-maradtatok az én kísértetimben. Én-is el-rendelem nektek, a'mint el-rendelte nékem az én Atyám az Országot, hogy egyetek és igyatok asztalomnál az én Országomban.*

k Luc. 22. 28.

Ezekért a'Tizen-két Okokért, mellyeket nem ok-nélkül mondhatunk az Élet-fája tizen-két drága gyümölchnek, nem méltó-e minden Háborúságot, nem chak jó kedvel, hanem ugyan örömmel-is el-szenvednünk? Mond-meg kérlek, úgy-mond Arany-száju Sz. János [l], ha valaki e'világi Királyságra hina, és a'Város-előtt, melyben a'Királyi koronát fejedre tennék, szükség-volna valami istállóba meg-szállanod, a'hol sok sár és ganéj, és zürzavar volna a'sokaság-miatt, és sok egyéb alkalmatlanság-is; vallyon inkább gondolkodnál-e azokról a nyomorúságokról, hogy-sem a következendő dicsőségről? és ezért amazokat, nem örömest szenvednéd-e el? Ménnyivel inkább minden nyomorúságot örömest el kell szenvednünk a'mennyei Királyságért? melly a'Háborúságnak utólló és fő gyümölche. Az-okáért, midőn háborúságot szenvedünk, a'Meny-országról-valo bizodalommal vigasztallyuk magunkat, mellyet midőn el-vesztünk, *a'nyomorúságról el-feledkezünk* [m]. Nem külömben mint Jósef: ki midőn, sok nyomorúságok-után, nagy méltóságra és uraságra ment, az első fiát Manassésnek nevezte, mondván [n]: *El-felejtette velem Isten minden fáradságimat.*

l In Ps. 11. 18.

m Is. 65. 16.

B

n Gen. 41. 51.

Ezt a'nyomorúságnak el-feledését, az a'gyönyörűséges álom szerzi, mellyel az Isten az ő Híveit meg-nyúgottattya, *midőn az ő szerelmesének álmot ád* [o]. Ezt példázták a'fogságból meg-térő Zsidók, kik Dávidnál azt mondották [p]: *Meg-térítvén az Úr a'Sion-fogságot, lőttünk mint a'meg-vigasztaltattak. Akkor meg-telék örömmel a'szánk, és a'nyelvünk vigassággal.* Olyanok vóltak mint a'meg-vigasztaltattak: az-az, mint-ha mindenkor-vigasztalásban lőttek-vólna, mert a'jelen-valo nagy vigasság az előbbi nyomorúságnak minden emlékezetit el-törlötte. Melly mondást Sz. *Jerónymus* imígyen fordított: Olyanok lőttünk, mint az álmodozók. A'*Chaldaeus* fordító pedig, így: Mint a'kik az álomból fel-serkentek: az-az, úgy tetszik, hogy chak álmunkban láttuk a'nyomorúságot; alig emlékezünk meg azokról, mint-ha nem valóságos nyomorúságok lőttek-vólna. Ezent jelentette Urunk-is, midőn a'Halál álmából, a'Fel-támadás-által fel-serkent. Mert, midőn az Emausba-ménő Tanítványok az ő Kínyairól emlékeztek, azt kérdette tőlök [q]: *Mellyek azok?* mert a'nagy öröm-, és dicsőség-miatt, neminémű-képpen el-feledkezett-vólt azokról. Engedgye a'kegyes Isten, hogy minnyájan a'háborúságokat örömest szenvedgyük, és azok-által az örök Boldogságot és nyugodalmat meg-nyerjük. Amen.

o Ps. 126. 2.

p Ps. 125. 1.

q Luc. 24. 18.

C

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

AZ illendő és elégendő Tanúban, Két dolog kívántatik fő-képpen: Első az, hogy jó híre neve légyen, tiszteséges-életű, és bőchülletes-erkölchű, hogy bizonyitását meg ne vethessék, mint valami semmire-kellő embernek. Második az; hogy, a'miről bizonyságot tészen, ne chak fülével hallotta-légyen, hanem szemeivel-is látta: mert, a'mint *Plautus* mondotta [r];

r In Trucul.

Plures est unus oculatus testis, quam auriti decem:

az-az, Több hitele vagyon egy szemes tanúnak, hogy-sem tíz fülesnek. Innét mondotta Urunk Nikodémusnak [s]: *A'mit tudunk, azt mondyuk; és a'mit látunk, azt bizonyittyuk.* Az-okáért, tudván Krístus Urunk szükségesnek lenni, hogy a'világ el-hidgye az ő dolgait, olly Tanúkról emlékezett a'mái Evangéliomban, kiket senki méltán meg nem vethetett, tudni illik, a'Sz. Lélekről, és az Apostolokról. Mert a'Sz. Lélek, úgy-mint igaz Isten, mindeneket tud és lát; és ő az Igasságnak Lelke, és minden Szentségnek kút-feje. Az Apostolok pedig, Urunknak sok jeles dolgait szemőkkel látták, a'mint Sz. János írja [t]: *A'mi hallottunk, a'mit láttunk szemeinkkel, a'mit néztünk, és a'mit a'kezeink tapasztaltak, bizonyságot tészünk réla.* és a'Sz. Lélek tanítása- és ereje-által, Lelki emberekké lőttek; a'mint Urunk jelentette, mondván [u]: *El-vészitek erejét a'fölyül reátok-jövő Sz. Léleknek, és nékem Tanúim lésztek, mind a'föld végéig.* E'jeles Tanúknak, hogy bizonyság-tételőket hasznosan el-hidgyük, nemelly Kérdéleket tészek a'mái Evangéliomból, és azokra megfelelek lelki vigasztalásunkra.

s 1. Joan. 1. 2.

t 1. Joan. 1. 2.

u Act. 1. 8.

D

I. Okát adom, Mi végre vólnak a'Krístusnak sók Tanúi.
II. Meg-mutatom, Mellyek légyen az Igaz Tudomány, a'melyben maradnunk kell.
III. Meg-mondom, Mint szenvedtek az Apostolok az Igaz Tudományért.

ELSÖ RESZE.

KÉrdené valaki: Mi végre akarta a' Kriſtus, hogy ô-néki annyi bizonyſági légyenek? mert már *Mindnyájan a' Próféták, bizonyſágot tőttek-vóltfelőle* [c], minek-előtte e' világra jőne: mihelyen pedig ſzűletett, bizonyſágot tőttek felőle az Angyalok a' Páſztoroknak [f]; a' chillag, a' Máguſoknak [g]; Simeon és Anna mindeneknek, kik az Iſraël váltſágát várták [h]. Keresztelő Sz. János *azért jőtt, hogy bizonyſágot tenne a' Világoſſágról, hogy mindnyájan hinnének ő-általa* [i]. Annak-előtte, a' Zsidók-közzül, bizonyſágot tőtt felőle Natánael [k], és Nikodémus [l]: a' Pogányók-közzül, Pilátus [m] feleſégéről [n], és a' Százados [o].

Továbbá, mint-hogy *Hárman vannak, kik bizonyſágot teſznek mennyben, az Atya, az Ige, és a' Sz. Lélek* [p]: mind hárman bizonyſágot tőttek felőle: Az Atya, ſzózattal, midőn Keresztelkedése-kor [q], és ſzine el-változása-kor [r], *Szerelmes fiának* mondotta, *a' kiben kedve tőle*: és midőn Urunk a' ſokaſág-előtt azt mondotta-volna [s]: *Atyam, dicsőítſd-meg a' te nevedet*: illyen ſzózat jőtt az égből: *Meg-is dicsőítettem, és ismég meg-dicsőítem*. Ő-maga az Ige, tanításſal, és ſok choda-tételekkel; a' mint ő-maga jelentette, mondván [t]: *Ha nékem nem akartok hinni, hidgyetek a' chelekedeteknek*. A Sz. Lélek pedig, galamb képében reá ſzálván [u]. Végezetre; még az Ördögök-is bizonyſágot tőttek felőle, mondván [x]: *Te vagy az Iſten Fia*. Mi ſzükſég vólt tehát, hogy ennyi Bizonyſágok-után, a' Sz. Lélek, és az Apoſtolok-is bizonyſágot tennének? Felelet: Ennek egy-ne-hány jeles Okait adhatnyuk.

ELSŐ Oka vólt; Hogy a' Kriſtus dolgai, ő-magában olly nehezek voltak, hogy az emberi, sőt az Angyali elmét-is felyül haladták: és azért, ſok és hatalmas Tanúkat kívántak: úgy-mint, hogy az Iſten emberré lőtt, és a' háládatlan emberért, kit chak egy ſzavával, sőt chak akarattyával-is meg-ſzabadíthatott-vólna, ſzámtalan nyomorúságokat és kínokat, és végre gyalázatos halált-is ſzenvedett. Az-okáért, minek-előtte Iſaias arról-való jövendőléſét el-kezdené, azt mondotta [y]: *Ki hitt a' mi hallásunknak? és az Úr karja kinek jelentetett-meg?* az-az: Nehéz dolgot hirdetünk, tudni illik, hogy a' te Karod a' te miadenható Fiad, a' teſtnek palástyával úgy bé-burittatott, hogy ninch ſzíne, ſem ékeſsége: azért ki hiheti, hogy Iſten Fia lőtt-légyen? a' mint, ha valami rongyos ember el akarná hítetni, hogy ő nagy Fejedelem fia, ſok tanúkkal vinné azt végbe. MÁSODIK Oka; A' Kriſtusban-való Hitnek ſzükſéges-vólta. Mert *Ninch másban ſenkiben üdvöſség* [z]. Mint-hogy nem-is adatott más név az ég-alatt az embereknek, a' melyben nékünk üdvőzűlnünk kellene. Senki egyéb a' Bűntől nem tőrli, ſem az Iſtent meg nem engeſzteli, ſem a' halált meg nem győzi, ſem az Ördögöt meg nem kőtözi, ſem a' Menyországot meg nem nyittya, ſem a' mennyei Sz. Atyát meg nem mutattya, hanem chak egyedűl a' Kriſtus, és azt tulajdon erejével, és érdemével. Ha valakit nyilván-való veſzedelemben látunk lenni, és tudgyuk hogy chak egy módgya lehet a' meg-ſzabadúlásra; ſokan, és gyakorta intyük, hogy azt el ne mulaſſa, hanem, ha életét ſzereti, élyen azzal: így intyük a' beteget, hogy eret vágaſſon, ha kűlőmben meg nem gyógyúlhat; a' rabot, hogy marháját el-adgya, ha kűlőmben ki nem ſzabadúlhat; a' tengeri ſzél-vészről hányattatott embert, hogy marháját ki hánnya, ha kűlőmben a' partra nem jut hat: haſonló-képpen az Iſten, tudván, hogy az ember az őrök veſzedelemből ki nem menekedhetik, hanem ha a' Kriſtusban igazán hiſzen, ſok Tanúkat rendelt, kik azt el-hitetnék véle. Mert, *A' ki hiſzen az Iſten Fiában, meg nem ítéltetik; a' ki pedig nem hiſzen, már meg-ítéltetett* [a]. És nyilván mondotta Urunk a' Zsidóknak [b]: *Ha nem hiſzitek hogy én vagyok, meg-halztok a' ti bűnötökben*. HARMADIK Oka az; Hogy a' jövendő Kriſtusnak méltóſága nevekednék. Mert a' világi Fejedelmek-is, mentől nagyobb méltóſágokat akarják mutatni, annál több követeket bochátnak előtők; és utánnok-is ſok ſzolgákat hagynak: azon-képpen állott, hogy az Iſten Fiának jövetelét ſokan bizonyítanák, mind előtte a' Próféták, 's mind utánna az Apoſtolok. NEGYEDIK Oka; Az emberek gonoſsága és vakſága: melly olly igen meg-rögzött, hogy ennyi Tanúk-után-is, ſokan meg-maradtak hitetlenſégőkben: és a' többi-is meg-általkodtak-vólna, ha annyi Tanúk nem lőttek-vólna.

Ez így lévén, Két rend-béli Tanúkat ſzerzett a' Kriſtus: Iſtenit, és emberit; Mennyeit, és földit. Mert, noha elégſégeſnek kellett-vólna lenni a' Sz. Lélek bizonyításának, az Iſten haralmaſságának chelekederi-által: mindazáltal, a' mi vigaſztalásunkra, és bátorításunkra, úgy-mint embereknek, Emberi tanúkat-is rendelt; melly látásból, és tetti próbálásból áll, mellyet fel-találunk az Apoſtoloknál [c]. És azért mondotta Sz. Péter [d]: *Szükség e' férfiak-közzül, a' kik velünk egyben gyülekeztek minden-időben, melyben ki's bé járt mi-közöttünk az Úr JESUS, el-kezdvén a' János Keresztſégétől, mind a napig, a' melyen fel-vétetett*

A

c Act. 10. 43.

f Luc. 2. 10.
g Matth. 2. 1.
h Luc. 2. 34. 38.
i Ioan. 1. 7. 15.
k Ioan. 1. 45.
l Ioan. 3. 2.
m Matth. 27. 24.
n Matth. 27. 19.
o Matth. 27. 54.
p 1. Ioan. 5. 8.

B

q Matth. 3. 17.
r Matth. 17. 5.
s Ioan. 12. 28.
t Ioan. 10. 38.
u Ioan. 1. 32.
x Marc. 3. 11.

y Ifa. 53. 1. 2.

C

z Act. 4. 12.

a Ioan. 3. 18.
b Ioan. 8. 24.

D

c Ioan. 1. 7.
1. Ioan. 5.
Act. 2. 32.
d Act. 1. 21.

A

mi-tőlünk, hogy Tanúja légyen az ő Fel-támadásának mi-velünk egy ezek-közzül. Holott azt vedd eszedbe, hogy az Istennek végheretlen bölcheségéből származott tanács vólt, hogy az Apostolok bizonyságát meg-előzné a Sz. Lélek bizonyságá. Mert, noha *nem az előbb a'mi lelki, hanem a'mi lelkes* (testi,) *az után a'mi lelkes*: mindazáltal, ennek így kellett lenni, hogy minden akadályoknak, és botránkozásoknak eleit venné a'Krisztus, mind az Apostolokban, 's mind a'következő Hívekben. Az Apostolokban, nem kevés akadály lőtt-vólna, ha nékik kellett-vólna elsőben bizonyságot tenni; és sok-képpen meg-ütközhettek-vólna abban.

c 1 Cor. 15. 46.

Először, Ütközhettek-vólna meg; A' Krisztusnak alázatos állapattyáért. Mert igen alá-való, és el-vetett dolognak tetszett-vólna, olly ember-felől bizonyságot tenni, kit a Zsidók gyalázatos halállal meg-öltek. De nem tetszhetett olly annál, mint-hogy arról elsőben a'Sz. Lélek, ki az Atyától származott, és az Atyával egy-állatú és természetű, tőrt bizonyságot: mert, a'mint szokták mondani †; A'mit a'Király nem szégyenl, miért szégyenlené a'nemes ember? és, a'mit a'Bíró nem álczál, miért általlana a' polgár. A'hol a'Király szalma-süveget visel, minden udvariak arra így kezdenek hogy ők-is ollyat viselljenek. Tudván azért az Apostolok, hogy a'Krisztus-felől ő-maga a'Sz. Lélek tőrt bizonyságot, azt nem gyalázatnak, hanem nagy méltóságnak tartották; a' mint Sz. Pál maga-felől mondotta ‡: *Nem szégyenlem az Evangéliomot, mert Istennek ereje, minden hívőnek üdvösségére.*

† Quod decuit Regem, eur mihi turpe putem?

B

‡ Rom. 1. 16.

Másodszor, meg-ütközhettek-vólna; A' dolognak nehéz-véltáért. Mert nem-könnyű vólt azt a'világgal el-hitetni, hogy igaz Isten vólt, kit a'Zsidók olly gyalázatosan meg-öltek: de, mivelhogy az Igasságnak Sz. Lelke, mindeneket tud, és mindeneket el-hitethet az emberekkel, és mindenekre meg-tanithattya őket, ő-vélek, és ő-általok tőrt bizonyságot, nem vólt nehéz az Apostoloknak abban munkálkodni, mert a'mit ők végbe nem vihettek, a'Sz. Lélek könnyen végbe vitte; és, mint Lélek, könnyen bé-hatott az emberek lelkébe, és, mint Igasságnak Lelke, a'hová bé-hatott, leg-ottan az Igasságot-is bé-plántálta, és meg-erősítette. Innét mondotta Sz. Pál §: *Az én beszédem és prédikállásom, nem az emberi bölcheségnek hitető igéiben, hanem a Lélekneks s az erőnek meg-mutatásában.*

§ 1. Cor. 2. 4.

Harmadszor, meg-ütközhettek-vólna abban; Hogy a Krisztus meg-mondotta-vólt nékik, hogy őtet a Zsidók az ő Predikállásáért meg-ölik; a'mint meg-is lőtt. Az-okáért nem ok-nélkül félhettek, hogy, ha azok-előtt kezdnek tanu-bizonyságot tenni a'Krisztusról, a'kik őtet meg-ölték, nékik-is azon fizetéssel fizetnek; fő-képpen, holott azt-is meg-jelentette nékik Urunk, hogy ő-érette üldözik őket, és meg-ölik. De mint-hogy a'Sz. Lélek azt chelekedte az Apostolokkal, hogy a'tellivészedelmet, ne chak nehéznek ne ahitanák, hanem, hogy ugyan kívánnák-is, és örvendeznének abban, attól sem irtózhattak, és azért mondotta Sz. Pál ‖: *Tetszem magamnak az én erőtlenségimben, a'gyalázatokban, a szükségekben, az üldözésekben, a'szorongatásokban, a'Krisztusért:* mert a'Sz. Lélek, biztató és bátorító, vigasztaló és vastagító vólt.

C

‖ 2. Cor. 12. 10.

Negyedszer, meg-ütközhettek-vólna abban; Hogy tudták magok alkolmatlan-vóltokat arra a'dologra: mivelhogy tudatlanok, szegények, parasztok vóltak; és a'hoz képest, nem mertek-vólna ollyan dolgokat az egész világ-előtt predikállani. De mivelhogy a'Sz. Léleknek ő-bennek vólt lakása, ollyakká tehette őket, hogy elégséges bizonyságot tehettek: mert olly tudományt és bölcheséget adott nékik, melynek ellene nem állhatott a'világ ¶; és a'Choda-tételekre-való hatalmat-is nékik adta, úgy mint igaz Isten: annak-felőlette, mint Lélek, lelki emberekké tőrte őket, és egyszer szeretvén őket, soha el nem távozott tőlök. Azért mondotta nagy bátorságosan Sz. Pál **: *Mindeneket meg-cselekedhetem az-által, a'ki engem meg-erősít.* Ezzel bizatta-vólt Urunk az Apostolokat, mondván ††: *Nem ti vagtok a'kik szóltok, hanem a ti Atyátok Lelke, a'ki szól ti-bennetek,* és azért, a'mit az Első *Concilium*ban Jerusalemben végeztek, bátran a'Sz. Léleknek tulajdonították, mondván ‡‡: *Tetszett a'Szent Lélekneks, és nékünk.*

¶ Luc. 21. 15.

** Phil. 4. 13.

†† Mat. 10. 20.

‡‡ Act. 15. 28.

D

Hogy pedig a'Sz. Lélek-után az Apostolok-is bizonyságot tőtteka'Krisztus-felől; az igen szükséges vólt. Melyel Urunk azt akarta jelenteni, hogy nem kell akár-mi Lélekneks hinni, az Apostolok bizonysága-nélkül, kik az Anyaszentegyháznak fő Tanitói vóltak, és annak személyét viselték: hogy valami-képpen meg ne chalattassunk a'Pogányokról, és Eretnekektől, kik egy-felől, a Sz. Lélekkel dicsekednek, más-felől pedig, az Anyaszentegyházzal ellenkeznek. Innét mondotta Sz. János §§: *Szeretteim, ne hidgyetek minden Lélekneks, hanem megpróbálgyátok a'lelkeket, ha istentől vannak-e.* Ez-okáért, azt kell jól eszünkbe vennünk, hogy mindenkor szépen eggyeznek a'bizonyság-tételben, a'Sz. Lélek, és az Anyaszentegyház; úgy hogy soha nem külömböznek. Innét vagyon, hogy Sz. Pál nem elégedett azzal ‖‖: *Vélem, hogy én-bennem-is az Istennek lelke vagyon*

a 1. Joan. 4. 1.

b 2. Cor. 7. 40.

az-után

az-az, Bizonyoſon tudom; a'mint Sz. Agoſton magyarázza [p]: ſem azzal, hogy a'harmadik égbe, és a Paradichomba ragadtatván [q], *titkos igéket hallott, melyeket embernek nem ſzabad ſzóllani*: hanem, fel-ment Jeruſalembe, és azt a Tudományt Sz. Péterrel, úgy-mint ſő-Páſztorral, és a'több Apoſtolokkal közlötte: vallyon miért? Ő-maga meg-mondgya [r]; *hogy valami-képpen hiába ne futnék, vagy hogy futottam válna.* Nem hogy kétkedettvólna az ő Evangéliomának igaſsága-felől; mert bizonnyal tudta az Úrnak jelentéſéből, hogy azon Evangéliomot vötte ő-is az Iſtentől, a'mellyet a'több Apoſtolok predikállottak: hanem, hogy az utánna-valóknak példát adna, hogy valamit bé ne vennének az Anyaſzentegyház tanitáſa-ellen, az őrvével, hogy a' Szent Lélek jelentette azt nékik.

Kik légyenek pedig azok, a'kik a Kriſtuſról igaz bizonyſágot téſznek, a'mái Evangéliomban meg-jelenti, mondván [s]: *Mert elejétől-fogva velem vattok*; az-az, kik a'ti Hiteteknek és vallástoknak eredetit, az Apoſtolok idejére közbe-vetés-nélkül fel-vihetitek. mellyet ſenki, bizony, az Újitók-közzül nem chelekedheti: mert az, az Egy igaz Romai Kereſztyén Anyaſzentegyháznak tulajdona, melly Ezer hat-ſzáz eſztendőtől fogva meg-mutathattya *Succeſſióját*, az-az, rendről rendre-valo folyáſát, kézről kézre-valo maradáſát.

A

p *Trall.* 37. in Ioan.

q 2. *Cor.* 12. 4.

r *Gal.* 2. 2.

s Ioan. 15. 27

B

II. RÉSZE.

EBből nyilván ki-tetſzik, hogy az az Igaz Tudomány, melly az Apoſtoli Gyülekőzetőkkel eggyez. Mert bizonyos dolog, hogy az nem egyebet foglal magában, hanem a mit a Hivek az Apoſtoloktól tanúltak; az Apoſtolok pedig, az Igaſságnak Sz. Lelkétől. Valamelly Tudomány pedig arról külömbőz, hamis és chalárd: mert ellenzi az Apoſtoloktól és a'Sz. Lélektől vött Tudományt, mellyet a'Romai Anyaſzentegyház eleitől fogva vallott, úgy mint az Apoſtolok Fejedelmitől, Sz. Pétertől és Páltól tanittatott Anyaſzentegyház. Mindenkor nagy ereje, és bőchőllete vólt a'Régiſégnek; a'mint ki-tetſzik a'régi Sz. Atyákból és Doktorokból, Sz. *Irenæus*ból [t]. *Tertullianus*ból [u], *Origenes*ből [x]: ki azt irja; hogy mind Eretneknek kell tartani, a'ki a'Hitnek Igaſságafelől máſt hiſzen, hogy ſem az Anyaſzentegyháznak kézről kézre adatott hagyományi elönkbe adnák; ha ſzinten azt vallya-is, hogy hiſzen a Kriſtuſnak. Sz. *Jerónymus* pedig így ir [y]: Valaki az Új Tudományoknak vallója vagy, kérlek téged, légyen tekinteted az emberek ſáleire, hogy azokat meg ne bántſad, a'Hitre, melly az Apoſtol ſzájával dicheretett. Miért igyekezel minket arra tanitani, Négy-ſzáz eſztendő-múlva (mondom én a' *Lutheriſta* és *Calviniſta* atyafiaknak, Ezer hát-ſzáz eſztendő-múlva,) a'mit az-előtt nem tudtunk? A'mái napiglan. e ti Tudományitok-nélkül el-lehetett a'Kereſztyén világ. De Sz. Pál-is haſonló-képpen beſzél, mondván [z]: *Ha ſzintén mi, vagy az Angyal mennyből hirdet-is nékiek, azon-ki vál a'mit nékiek hirdettünk, átok légyen.* Értſed, ha lehetne; mert az egy-általlyában lehetetlen; mivelhogy az Angyalok mind a'Boldogſágban, 's mind az Igaſságban álhatatoſok; és a' *Lucifer* az, a'ki az Igaſságban meg nem állott, mert ninch igaſság benne.

C

t *Lib.* 3. c. 4.

u *De Præſcript.* c. 21. & 32.

x *Hom.* 19. in *Matt.*

y *Epiſt.* ad *Pammachium & Oceanum.*

z *Gal.* 1. 8.

Sz. *Jerónymus* azt irja *Tertullián*ról; hogy azt mondotta *Apelles*ről, és az ő *Philumene*-nevű Szüzéről, kibe az Ördögnek hamis lelke ſzálloit-vólt, hogy az vólt az Angyal, a'kinek átkot mondott Sz. Pál, a'Sz. Lélek-által-valo jövendölésből, ſok idővel *Apelles* ſzületéſe-előtt. Illyen vólt kétſég-nélkül a' *Luther* Márton angyala-is: ki arra tanitotta, hogy a'Sz. Miſe-áldozattyának ellene-mondgyon: és a'ki *Zwinglinſt* az Oltári-ſzentſégről-valo igaz Tudománya-ellen oktatta; kiről ő-maga azt irta [b]; hogy nem tudgya ha feir vólt-e vagy fekete. De a'Sz. Pál mondáſából nyilván ki-tetſzik, hogy fekete vólt: mert Új Evangéliomot, és Új Valláſt tanitott; melly, mivelhogy ellenkezett a'régi, igaz, és mindenűtt hé-vött Hittel, a'Sz. Pál átkába eſett. Azért, a'ki azon átokba nem akar eſni, helyt az Új Tudományoknak ne adgyon.

1 Ioan. 8. 44.

b *Lib. de Sup-pleatione Euchariſtiæ.*

D

Vedd eſzedbe, Kereſztyén ember, melly bizonyos légyen az Apoſtoloktól maradott Tudomány; mellyet az Iſten annyi jelekkel és chodákkal meg-erősitett; mi-reánk pedig, annyi ſzáz eſztendőtől-fogva kéztől kézre érkezett: és melly álhatatoſoknak kell nékünk abban lennünk; úgy hogy inkább meg-tagadgyuk azt, a'mit az érzékenyſég mutat, a'mit az okoſság tanit, és a'mit minden emberi és Angyali bizonyſág mond, hogy ſem azt, a'mire a Hit tanit. Mert a'Hit, az Iſtennek Első jelentéſén fundáltatik, és az Első Igaſsághoz támaſzkodik; melly, ſem meg nem chalatkozhatik, ſe meg nem változhatik: egyéb-féle bizonyſágok pedig meg-chalatkozhatnak, és meg-is chalhatnak. *Vincentius Lirinenſis*, drága ſzép könyvet irt az Eretnekſégeknek ſzemtelen újitáſokról: melyben, magyarázván Sz. Pálnak elő-hozott mondáſát e'dologról, így ir [c]:

c *Adverſus Prof. ſuos Ecclaſiam Catholicam impugnantes, lib.* 1. *cap.* 11.

Mi do-

A Mi dolog, hogy azt mongya Sz. Pál: *Ha szintén mi-is?* Miért nem mondotta inkább; Ha szintén én-is? az-az, Ha szintén Péter, ha szintén András, ha szintén János; végezette-; ha szintén az Apostoloknak minden Gyülekőzete-is, *más hirdet nékek, hogy sem hirdettünk, átok légyen.* Rettentetes fenteneziа: az első Hitnek állhatatos meg-tartásáért, se magának, se a több Apostoloknak nem kedvezett. De az-is kevés volt utánna veti: *Ha szintén az Angyal menyből, hirdetne-is nékek azon-kívül, a'mit nékek hirdettünk, átok légyen.* Nem volt elég, az egyszer tanítatott Hitnek meg-tartására, a' természetnek állapattyáról emlekezni, ha nem az Angyali méltoságot-is hozzá foglalta. *Ha szintén,* úgy-mond, *mi, vagy az Angyal menyből:* nem hogy a Szentek, vagy a'mennyei Angyalok már vétkezhetnének; hanem azt akarta mondani: Ha szintén az lenne-is, a mi nem lehet, valaki az egyszer tanítatott Hitet meg akarja változtatni, átok légyen.] Sőt én azt merem, mondani; hogy, ha szintén az Isten akarna-is valamit meg-változtatni a'mi Hitünkben (noha az bizonnyal lehetetlen,) mellyet ő tanított, és jelentett nékünk: az Első jelentésnek kellene hinnünk, nem a másiknak. Mert, ha annál külömbet jelentene, a' vagy azzal ellenkeznék, meg-változnék; és következendő-képpen, az Isteni méltoságból kiesnék, úgy hogy nem lenne az Első, és meg-chalatkozhatatlan Igasság, holott *Ónála nincs változás, se változásnak árnyékozása* [d]; ki azt mondotta [e]: *Én vagyok az Ur, és meg nem változom.* Ha azért nem változhatik, külömbet sem jelenthet annál a'mit egyszer jelentett. Az-okáért nyilván következik; hogy, a'ki idegen és külömbözö Tudományt hoz, nem az Isten tudományát hozza, hanem a'maga, vagy az Ördög találmányát.

B

d Jac. 1. 16.
e Malach. 3. 6.

Ez azért a Hitnek *regulája*, mellyet Sz. Pál előnkbe-ád: Ha valahol új Tudomány támad, rostállyák-meg, ha eggyez-e a'régi Hittel, mellyet az Apostolok tanítottak. Ha külömböz attól, Eretnek vallásnak tartassék, és árok-alá vettessék. Ezt a' *Regulát* követték a'Sz. Atyák. és méltán, mivelhogy *az Anyaszentegyház az Igasságnak oszlopa, és erős támasza* [f]: az-okáért, a'ki az-ellen tanít, az Igasságtól el-távozik. Felelly-meg, úgymond Sz. Agoston [g], ha az Anyaszentegyház el-veszett-e mikor *Donátus* támadott; vagy nem? Válaszd a mellyikét gondolod. Ha akkor már el-veszett-volt, ki szülte *Donátust?* Ha pedig azért, hogy sokan újonnan születtenek abban a'Keresztség-által, el nem veszhetett: felelly-meg kérlek, Michoda balgatagság hitette-el *Donátus*sal, hogy attól, mint a'gonoszoknak gyülekezetétől, el-szakadna? Hasonló-képpen mondom én-is: Mikor *Luther*, vagy *Calvinus* támadott: Vagy az Anyaszentegyház, és az igaz Hit el-veszett; és úgy e'világon Üdvösség nem volt, melly az igaz Hit-nélkül nem lehet: sem az Anyaszentegyház-kivül nem találtatik; és úgy a'Krisus az ő Jegyesét el-hadta; az ő örökkévalo Országa (mivelhogy chak az Anyaszentegyházban országol) el-romlott; és a'pokol kapui erőt vőttek rajta, Urunk fogadása-ellen: és így, mind *Luther*'s mind *Calvinus*, az Anyaszentegyház kivül születtek, és annak tagjai nem voltak, hanem Pogányok, vagy Eretnekek: az-okáért, nem kellett őket Hivek-gyanánt bé-fogadni, hanem mint hitetlenecket meg-vetni. Vagy pedig ha el nem veszett, hanem *Luther* és *Calvinus* az igaz Anyaszentegyházbanés Hitben születtek, meg-kereszteltedtek, nevekedtek, és tanúltak: tahát az volt az igaz Anyaszentegyház és Hit: az-okáért, mikor attól el-szakadtak az Új Tudomány-által, az igaz Hittől és Anyaszentegyháztól szakadtak-el, és Pribékekké lőttek: és úgy, midőn új Gyülekőzetet koholtak, nem igaz Hitet tanítottak, hanem Eretnekséget forraltak, és az Apostoli tudományt ki-búvárlatták.

C

f 1. Tim. 3. 15.
g Lib. 2. contra Cresconium. c. 6.

Mondaná valaki: Ha, valami az Első Tanítás-kivül vagyon, átok az, és nem igasság: hol maradnak a'Pápák, és a'*Concilium*ok Végezési, mellyekben szántalan dolgok vannak az Evangéliom-kivül? Felelet: A'Sz. Atyáknak, *Jeronymus*nak, Ambrusnak, Agostonnak, és egyebeknek magyarázása-szerént, Sz. Pál, a'Régi és Első Hit-kivül-valo dolgon azt érti, a'mi az-ellen vagyon: minémű az Újitók Tudománya; a'mint nyilván ki-tetszik a'Sz. Pál igyekezetiből, mert azok-ellen szóll, a'kik a'Zidó Szertartásokat az Evangéliom-ellen akarták állatni [h], és azért nevezi azt *Más Evangéliomnak* [i]. És annak Tanítói-felől azt mongya [k]; hogy *El akarják forditani a'Krisus Evangéliomát.* Továbbá, Szent Pál többet tudott annál a'mit hirdetett: az-okáért, többet hirdethetett-volna, hogy-sem hirdetett. mert ő-maga mongya [l], hogy *Olly titkos igéket hallott, mellyeket nem szabad embernek szóllani.* Annak-fölötte, gyakorta inti a'Hiveket, hogy *Megtartsák az Apostoloknak, és egyéb Elöttök-járóknak paranchsolatit* [m]: *és a'Hagyományokat, vagy beszéd-vagy levél-által* [n]. Így mongya másutt-is Szent Pál [o]; *Más fundamentomot senki nem vethet, az-on-kivül* (az-ellen) *a'melly vettetett; melly a Krisus JESUS.* mert, a'ki más Krisust állatna, az Antikrisust állatná: mint szintén, a'ki az igaz Király-kivül, máshoz az Országba, az igaz Király ellenségét hozza-bé, és viszszavonyászra-valo okot ád.

D

h Gal. 1. 6.
i 2. Cor. 11. 4.
k Act. 16. 4. Heb. 13. 7.
l 2. Cor. 12. 4.
m 2. Thess. 2. 14.
n 1. Cor. 15. 2.
o 1. Cor. 3. 11.

III. RÉSZE.

A

MEg-hallók miért akarta Urúnk, hogy az Apoſtolokkal-eggyütt a' Szent Lélek is bizonyſágot tenne ő-felőle, kinél minden tudomány, haralom, és jóſág vólt. és azt-is mondotta az Apoſtoloknak [o]: *Ezeket ſzóllottam nékték, hogy meg ne botránkozzatok.* Melyből azt vélhették-vólna, hogy azt veti utánna: *A Synagógákba bé-fogadnak titeket; minnyájan ti-hozzátok fietnek, tiſztelnek; bőchülnek, és két kézzel kapnak.* De ſokkal kűlőmbet beſzéllett: *A Synagógákból meg-ſöſznak titeket: de el-jő az óra, hogy minden a'ki meg-öl titeket, azt állítya hogy az Iſtennek ſzolgálatot téſzen.* Melyből ki-tetſzik, melly igen kűlőmbőz az Iſten bőlcheſégének ítélete az emberi ítélettől. És bizonyára, ſokkal nagyobb ajándéka vólt az Iſtennek, hogy az ő Híveit meg-erőſítette, úgy hogy minden világi jókat meg-vetnének; a' háboruſágot, és a' halált-is vig kedvel ſzenvednék, hogy-ſem ha minden háboruſágtól meg-óltalmazta-vólna őket: mert nem ez, hanem amaz tőrte őket bóldogokká, és ezt, a' Világi Fejedelmek-is réſz-ſzerént meg-chelekedhették-vólna; de amazt nem. *Vedd eſzedbe, hogy, valamit a' Világ gonoſznak ítél, azt Kriſtus Urúnk mind meg-jövendőlte az Apoſtoloknak.* Gazdagſágok nem vólt, mellyet el-veſzthettek-vólna; mert már mindeneket el-hadtak-vólt [p]: hanem tiſztelſéges hirők nevők vólt, és életők; és azoktól, az Urúnk jövendőléſe ſzerént, meg-foſztattanak. *A' Synagógákból,* úgy-mond Urúnk, *meg-foſznak titeket.* A' *Synagóga* olly hely vólt, melyre a' Zsidók egybe-gyűltek, a' Törvénynek, vagy Iſten igéjének magyarázáſára [q], és az Imádságra, vagy Iſteni dicséretre [r]. Az-okáért, nagy gyalázat vólt a *Synagogá*ból ki-re-keſztetni. *És Sokan a' Zsidók Fejedelmi-közzül, hittek ugyan tithon a' Kriſtusban; de nem merték nyilván vallani a' Fariſeusokért, hogy a' Synagogából ki ne vettetnének* [s]. és találám Nikodémus-is azért *nem éjjel* Urúnkhoz [t]. És midőn a' vakon-ſzületett ember ſzűléitől tudakoztak a' Fatiſzuſok, Mi módon nyiltak-vólna meg a' ſzemei? azt felelték [u]: *Őtet kérdgyétek; elég idős, ő-maga ſzóllyon maga-felől.* Okát mondgya pedig az Evangeliſta: *Ezeket mondák az ő ſzüléi, mert félnek vala a' Zsidóktól: mert már ő-ſze-tanátskoztak vólt a' Zsidók, hogy, ha valaki őtet Kriſtusnak vallaná, a' Synagóga-kivül lenne.*

Nem elégedvén Urúnk a' gyalázattal, azt-is meg-jövendőlte az Apoſtoloknak; hogy minden tartóztatás-nélkül meg-ölik őket; mert azt Iſteni ſzolgálatnak állítyák. Az elsőt, chak a' Zsidókról értette; mert chak azoknak vólt *Synagogá*jok: a' másikát, a' Pogányokról-is. mert Szent Jákabot, a' Zsidók ölték-meg; a' több Apoſtolokat, kűlőmb-kűlőmb Tartományokban a' Pogányok; és arra igen kéſzek vóltak, mint kedves Iſteni ſzolgálatra. és azért, nagy veſzedelemben vóltak mindenőtt az Apoſtolok, és minden-képpen. Annak-okáért, vigaſztaláſúl Urúnk azt mondotta nékik: *Ezeket chelekeſzik nékted, mert nem iſmérik az Atyát, ſem engemet:* tudni illik, a' kinekti Tanitványi vattok.

B

C

Melly rővid igében, nagy Vigaſztalás vólt: Mert, I. Azt jelentette Urúnk, hogy azt vétkők-nélkűl ſzenvedik. Sokkal jobb pedig vétek-nélkül meg-ölettetni, hogy ſem vétekkel élni; a' mint a' Pogány Bőlcſek-is eſzőkbe vették. Mert *Cicero* egy barátyának azt írta [x]: Valami történik rajtam, a' miben vétkem nincs, erős ſzivvel ſzenvedem. *Isaértius* pedig [y], és *Valérius Maximus* [z], Sócrateſről azt írják; hogy, midőn a' felesége azzal fratta, hogy ártatlanúl hal-meg; azt mondotta: Inkább akarnád-e hogy vétkemért ölnének-meg? jelentvén, hogy jobb vétek-nélkűl meg-ölettetni. Erről mongya Szent Péter [a]: *Senki közzületek ne ſzenvedgyen mint gyilkos: vagy tolvaj, vagy átkozódó, vagy a' más-ſének kévánója. Ha pedig mint Keresztyén, ne ſzégyenlye, dicsőítſe pedig az Iſtent e' névvel.* II. Mert azt jelenti, hogy az Atya- és Fiu-Iſtennek fognak-ſzenvedni, a' mint Szent Agoſton magyarázza [b]. Ha azért feleba-rátunkért-, szüléinkért, hazánkért-valo ſzenvedés dicsőſégeſnek tartatik, mennyi-vel inkább dicsőséges az Iſtenért meg-halni? III. Mert az Apoſtolokat nem iſmérték kik légyenek; a' mint Szent János-is jelenti, mondván [c]: *Az-okáért nem iſmérnek minket e' Világ, mert nem iſmérí az Iſtent.* Sokkal könnyebb pedig az iſmeretlenekről ſzenvedni, hogy-ſem az iſmerőkről; a' mint Arany-ſzáju Szent János ſzép példával meg-mutatta [d]: Néha a' Fejedelem, Udvara-népét hátra hagyván, bé-tér valami ſzállásra: kit a gazda nem iſmérvén, úgy tart mint valami köz embert; sőt néha boſzorkúsággal-is illeti, a' mint az Első Mátyás Királyon, Debreczenben; és az Erdélyi Fejedelmen Báthori Sigmondon történt Olomuczban: de azt chak moſolygja a' Fejedelem; tudván, hogy hamar el-érkezik az Udvara-népe, és meg-ſzégyenűl a gaz-

D

[o] Ioan. 16. 1.
[p] Mat. 19. 27.
[q] Luc. 4. 15. 16. & 6. 13. 10. Act. 15. 21.
[r] Matt. 6. 2.
[s] Ioan. 12. 42.
[t] Ioan. 3. 2.
[u] Ioan. 9. 21.
[x] Lib. 12. Epiſt. famil. ep. 22.
[y] In Vita Socratis.
[z] Lib. 7. c. 2.
[a] 1. Petr. 4. 15.
[b] Tract. 93. in Ioan.
[c] 1. Ioan. 3. 1.
[d] Hom. 78. in Ioan.

A

a' gazda, a' ki nem tudta meg-bőchülleni. Illyen balgatag gazdáknak ismének magokat az ifiuteleuek: de későn, és haszontalanúl; kike' világon az Igazakat gyalázattal illették, és háborgatták. és azt fogják mondani [e]: *Mi balgatagok, az ő életőket bolondságnak állottyuk-vala, és az ő végőket tiszteletnélkül. Imé mint számláltattak az Istennek fiaikőzé, és a' Szentek-kőzött az ő sorsok.*

[e] Sap. 5. 1.

De más jeles Vigasztaláft-is adott Urúnk az Apostoloknak, midőn a' mái Evangéliomot bé-fejezte, mondván [f]: *Ezeket szóllottam nékiek, hogy, midőn el-jő az óra, azokról meg-emlékezzetek hogy én meg-mondottam nékiek.* Melly mondásnak, Sok-féle haszna vólt. Mert,

[f] Ioan. 16. 4.

Elsőben, az Úr mondását így-magyarázhattyuk. Meg-tudgyátok, hogy én híremmel, és engedelmemből fogtok-szenvedni; és az nagy vigasztaláftokra lészen: mert a' munkások-is, tudván hogy láttya fáradságokat a' gazda, igen őrvendeznek.

Másodszor, így-is magyarázhattyuk: Ha meg tudom jövendőlni mi történik rajtatok, meg-is tudnálak óltalmazni. Az-okáért, ha meg nem szabadítlak, a' ti haszuotokért chelekeszem. melyről, ha a' szenvedésnek idején meg-emlekeztek, nagy erőt és vigasztalást vészsz.ek. Midőn háboruságot szenvedűnk, nem kell azt vélnünk, hogy az Isten el-hagyott bennünket, vagy el-feletkezett rólunk; hanem, hogy igen-is velünk vagyon, és kész minket meg-segéteni, hogy el-szenvedhessük a' háboruságot, vagy ingyen se érezzük; a' mint ő-maga az Isten meg-igérte Dávidnál, mondván [g]: *Vele vagyok a' háborusságban; meg-mentem őtet, és meg-dicsőitem őtet.* és Isaiásnál [h]: *Mikor által-mégy a' vizeken, veled lészek, és a' folyó-vizek el nem buritnak téged: mikor a' tűzben jársz, meg nem égsz, és a' láng nem pörköl-meg téged; mert én a' te Urad Istened, az Israël Szente, a' te óvóvóid.* Ezt szép hasontatosággal magyarázza-meg Szent *Athanásius* [i], és azt mongya; hogy ollyan az Isten óltalmazása, mint az *Amiantus*-kő: melyből ha lágy fonalat chinálnak, és abból vászuat szőnek; ha tűzbe-vetik, meg nem ég. Hasonló vászonról emlekezik *Plinius* [k]: és azt mongya; hogy azélébe szokták a' Királyok testét takarni, hogy, azoknak porát vagy hamvát ki-választhassák az egyéb emberek porától vagy hamvától. Hasonló-képpen bé-takarja az Isten azokat, kik az ő szent nevéért a' háboruság tűzébe vettetnek, hogy az meg ne férthesse őket; a' mint meg-mutatta a' Három ifiúban a' Babilóniai tűzes kemenczében: kiket *nem illette tellyességgel a' tűz* [l]; *se meg nem szomorította, sem semmi bántásokra nem lett.*

B

[g] Ps. 90. 15.

[h] Isa. 43. 2.

[i] Lib. de Incarnat. Verbi.

[k] Lib. 4. c. 7.

C

[l] Dan. 3. 50.

Az Istennek ezen óltalmazását és gond-viselését meg-érthettyük *Theodoretus*-tól [m], a' Jákob Lajtorjáján [n]: ki, mikor hazajától feltében el-futván, nagy rettegésben vólna, az Isten gond-viselését látta a' Lajtorjában, melyre az Isten támaszkodott-vólt: jelentvén, hogy mindenétt meg akarja őtet segéteni. Némelly tudós emberek azt írják; hogy azon Zidó igéből (*Avan*) mint gyökérből, származik az (*Aven.*) melly *Munkát, fáradságot*, vagy siralmat tészen; és az (*Ono.*) melly *Erőt*, vagy vastagságot tészen. Mert azon gyökere vagyon az Erőnek és fáradságnak, a Vastagságnak és nyomorusságnak. mivelhogy az Isten a' munkában erőt ád, és meg-vastagít a' nyomorusságnak meg-győzésére, vagy el-türésére. Erre magyarázhattyuk azt-is; hogy, a' melly fiát Rákel *Benoni*nak nevezte (melly annyit tészen, mint én *Fájdalmam fia*, mivelhogy nagy és halálos kinokkal szűlte,) némelly fő tudós emberek, azon nevet, *én Erősségem fiá*-nak magyarázzák: és talám arra nézett Jákob, midőn azon fiát *Benjamin*nak nevezte, az-az, *Jobb-kéz fiá*-nak: mert a' Fájdalom fiai, kik az Igasságért sokat szenvednek, az Isten erősségének fiai. mint-hogy meg-segétvén őket, az ő hatalmas erejét meg-mutattya. Sőt azért-is, mert az-után őket Jobb-kezefelől állattya. kikről, mig a' nyomorusságban élnek, a' balgatagok azt ítélik, hogy bal-kéz-felől-valók: de meg-chalatkoznak; a' mint nem régen magok Vallásából megmutatám [o].

D

[m] Sup. 83. in Gen.

[n] Gen. 28 12.

[o] Sup. 5. 2.

Harmadszor; az Urúnk mondását így magyarázhattyuk: Midőn a' Háboruságban léfztek, emlekezzetek-meg én-rólam, ki ti-értetek nagyobbakat szenvedtem, és úgy, az én példámmal erősbek léfztek, és örömesben siettök a' halálra. Erre intett bennünket Szent Pál, mondván [p]: *Gondoljátok-meg azt, a' ki magu-ellen a' bűnösöktől illyen ellen-mondást szenvedett, hogy meg ne faradgyatok, lelketekben el-fogyatkozván: mert még szintén a' vérig nem tusakodtatok, a' bűn-ellen viaskodván.* Nagy ereje vagyon ennek a' mondásnak: mert, Kiéhoda fárad-el a' munkában, vagy nyomorusságban, ha szeme-előtt hordozza, és szívében meg-gondollya a' Krisius szenvedését? Ezzel erősítette magát a' Meny-aszszony, mondván [q]: *Kötés mirrha nékem az én szerelme-*

[p] Hebr. 12. 3.

[q] Cant. 1. 12.

szem, a' ki

sem, az emlőim-között fog-mulatni. A'Krisztus, úgy-mond *Béle*, mint a'kötés mirrha, akkor nyugszik a' Meny-aszszony emlői-között, midőn az Anya-szentegyház az ő Meg-váltojának halálárol szüntelen szive-szerént elmélkedik. Mert ki nem tudgya, hogy a'szivnek helye az emlők-között vagyon? Ez kérség-nélkül ama'drága, és jo-illatú kenet, melyről azt mongya a' Meny-aszszony [r]: *Vonny engem: utánnad futunk a'te kenetid illatyára.* Ezt a' Szenvedő Krisztus példajának emlekezetit, a' Keresztyének fegyverének nevezi Szent Péter, mondván [s]: *Szenvedvén a' Krisztus a' testben, ti-is azon gondolattal fegyverkezzetek-fel:* az-az, úgy öltözzetek abba a' gondolatba, mint valami erős fegyverbe: vagy, a'hoz a'gondolathoz-képest, illendő-képpen fegyverkezzetek-fel, hogy, az ellenséggel bátorságosan meg-harczolván, győzedelmesek legyetek.

Az-okáért, a Szenvedő, és Kereszten-függő Krisztust, Paihoz hasonlitotta a' Prófeta, mondván [t]: *A' te munkádat adod nékik, a' szivnek paizsul.* És azt példázta a' Jóseue paizsa; melyet jelül fel-emelt, midőn az Izraël fiai a'Hájak-ellen harczoltak, hogy azt látván a'vitézek, bátorságosban harczolnának [u]. Azt irja pedig *Lyranus*, a' Zsidók vélekedéséből, hogy azt a'Paizst, hoszszú kopiára tették-fel, hogy minnyájan láthatnák: és úgy nyilvánban példázta a' meg-feszittetett Krisztust; ki úgy függesztetett a'magas Keresztfára, hogy minnyájan láthassák példájul, és a'Keresztyének meg-bátorodván, vitézül harczolnának minden ellenség-ellen, és azt mondanák Dávid-dal [x]: *Harczra tanittvan kezeimet, és karjaimat rendelvén mint a' réz-ijat, szabadításodnak paizsát adtad nékem.* Ugyan azon okáért, mondattik a Keresztfen függő Krisztus, Dávidról, *Erős toronynak* [y]. *Fenyítéstől engemet, mert remény-ségemmé lettél, erősségest Toronyom az ellenség ellen.* Melly igekről így elmélkedik Szent Ágoston [z]: Szoronganttatik az én szivem, fáradok a' kiférgesek- és botránkozások-között. A' Szenvedő Krisztus nékem Erős toronyom: ha, a'hoz futok, nem chak el-kerülöm az ellenség nyilait; de annak-felötte meg is lövöldözöm őket, a'mint akarom. Meg-látd, hogy meg ne sebesüljél az Ördögtől, fuss a'Toronyhoz. De mi módon fuss oda? Előtted vagyon a'Torony: emlekezzél-meg a' Krisztusról, és menny-bé a' Toronyba. Valamit te szenvedsz, mind azt gondollyad, hogy immáron ő előbb szenvedett; és gondold-meg mi végre szenvedett; tudni illik, hogy meg-halna, és fel-támadna. Te-is ollyan végett reménly, a'minémű ő-benne volt az-előtt; és a' Toronyba mentél.

Negyedszer, az Urunk mondását imigyen magyarázhattyuk: Mi-képpen hogy a Háborúságoknak meg-jövendölésében, engem Igaz-mondónak ismértek, meg-emlekezvén hogy azokat meg-mondottam: azon-képpen el-hidgyétek, és reménlyétek, hogy a'Jutalomnak igéreti-ben-is Igaz-mondó lészek. Mert, a'mint meg-jövendöltem, hogy meg-halok én-értettem: úgy meg-igértem, hogy az én Országomban ülni fogtok, és egyebeket itélni. Innét vagyon, hogy Urunk gyakorta, együtt jövendölte meg az ő Halálát, és Fel-támadását [a]: hogy, látván a' Halál felöl-való jövendöléséinek bé-tellyesedését, ne kételkednének Fel-támadásáról is. Az-okáért, adgyunk hálát a' mi kegyes Üdvözitő Krisztusunknak, hogy olly jeles Bizonyságokkal bizonyította-meg nékünk, az ő Szent Halálát és Fel-támadását, hogy semmi kétségünk arról nem lehet. És kérjük azon, hogy azt a mi szivünkbe úgy bé-ólttsa, hogy mindenkor meg emlekezzünk róla, és elmélkedgyünk felőle, azzal minden ellenségünket meg-győzzük, és végre az ő dichőségében is részesüllyünk: mellyet engedgyen nékünk a'kegyes Isten, az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

HARMADIK PREDIKATZIO.

A' Világ kezdetitől-fogva chodálatos volt az Istennek az Igazakra-való gondviselése, és az örök Boldogságra-való eszközöknek rendelése: mert gyakorta meg-engedte, hogy az istentelenek üldözzék az Igazakat, sok-féle háborúsággal illetnék, és életőktől-is meg-foszthanák. Így látyuk, hogy az ártatlan Ábelt, ennek áldozattyát kedvesen vötte az Isten, az irégy és hamis Kain meg-ölte [b]: Az Abrahám, Izsak, és Jákob fiai közőtt-is fel-találhyuk, hogy a' jámbor Izsákot, Ismaël üldözte [c]; Jákobot, Ésau [d]; Józsefet, a bátyai, kik meg akarták ölni, és végre egy-néhány pénzen áruúl el-adták [e]. Mit mongyak az ártatlan Náboth-

[r] Cant. 1. 3.
[s] 1. Pet. 4. 1.
[t] Tom. 3. 65
[u] Jos. 8. 18
[x] 2. Reg. 22. 35.
[y] Ps. 60. 4.
[z] In Ps. 60.
[a] Mat. 16. 21. cap. 17. 22. cap. 20. 19. Marc. 8. 31. cap. 10. 34. Luc. 9. 22. cap. 18. 32.
[b] Gen. 4. 4. 5. 8.
[c] Gen. 21. 9.
[d] Gen. 27. 41.
[e] Gen. 37. 28

A

ról ; kit azért hogy attyától maradott örökségét el nem akarra adni , vagy cserélni ; a'hamis tanúk bé-vádolták, *mint-ha az Istent , és a'Királyt meg-átlyozta-volna* ; meg-kövezték, örökségét el-foglalták [e]. Ezek minnyájan, azokat a' Híveket példázták, kiket tirúnk a'mái Evangéliomban vigasztal , és a'békeséges-türésre int, mondván [f]: *Ezeket szóllottam nékiek , hogy meg ne botránkozzatok. A' Synagogákról meg-fosztnak titeket : de el-jö az óra, hogy minden, a'ki meg-öl titeket , azt állítya hogy Istennek szolgálatot tészen.* Melly dolog nem chak az Apostolokon történt, hanem ő-utánnok számtalan sok Híveken, minden időben, és minden helyeken : úgy hogy igen méltán mondotta Szent Pál [g] : *Minnyájan a'kik aitatosson akarnak élni a Krisztus JESU Sban, üldöztetést szenvednek.* Innét mondotta Szent Agoston [h] : Ha azt véled , hogy minthenek háborusága, még nem kezdettél Keresztyénné lenni. És Szent *Leó* Pápa [i] : Soha el nem fogy az üldözésnek háborusága, ha sohá el nem fogy az aitatosságnak meg-tartása. Melly dolog, nem kevés embert tántorít-meg; el annyira, hogy az Isten ellen-is zúgolódnak, mint ha Híveire nem viselne elégséges gondot: de azok igen meg-chalatkoznak, nem értvén az Istennek bölch tanátsát. Melly kisértetbe hogy mi-is ne elsünk, a'mái Evangéliomból magunkat a Békeséges-türésre készittsük.

e 3. *Reg.* 21. 13.
f *Joan.* 16. 1. 2.
g 2. *Tim.* 3. 12.
h *In Ps.* 93. *circum. p. ad Donatistas.*
i *Serm.* 9. *de Quadragesima.*

B

I. Meg-mutatom, hogy tudgya az Isten az Igazak háboruságit ; és ki-menthesse'őket ha akarná.
II. Meg-mondom, Kiléjen fő oka az Igazak háboruságának.
III. Meg-bizonyitom, hogy az Anyaszentegyházat a' Sz. Lélek tanittya.

ELSŐ RESZE.

MI-képpen hogy a' Keresztyén Hit, és az Isten-szerént-valo igaz Vallás azt kívánnya tőlünk, hogy bizonnyal, minden kételkedés-nélkül el-hidgyük, hogy az Isten jól tudgya, és láttya, valamit világ kezdetitől-fogva szenvedtek az ő Hívei, és a'mit világ végé-ig szenvednek-is ; a'mint ő-maga jelenti Szent Jánoshál [k] ; *Tudom a' te cselekedetidet és munkádat , és Békeséget-türésedet.* mellyet az Ephesusi Anyaszentegyház Angyalának , vagy Püspökének mondott : a' Smirnai Püspöknek pedig [l] ; *Tudom a' te háborusagodat , és szegénységedet :* Azon-képpen azt-is kívánnya, hogy tellyességgel el-hidgyük, hogy, ha akarja az Isten, minden háboruságot el-távoztathat tőlünk , vagy ki-szabadithat abból bennünket; a'mint nyilván meg-vallották Nabukodonosor-előtt a' Három Ifiak , mondván [m] : *Imé, a'mi Istenünk, a'kit tiszteliünk , meg-menthet minket az égő tüzes kemenczéből , és a'te kezedből , ó Király , meg-szabadithat.* Mert, mi-képpen hogy , sem az Ördögök, sem a'gonosz emberek nem-üldözhetik a' Híveket az Isten tudása-nélkül : azon-képpen , engedelme-nélkül-is semmit ellenök nem chelekedhetnek ; a' mint igazán tanittya Szent Agoston [n]. Az Isten pedig, az ő végheteten irgalmasságáért, soha nem engedné, hogy az Igazakat háborgatnák az istentelenek , ha a' háboruság ő-magában , vagy egy-általlyában gonosz, vagy káros volna. Jól értette ezt Szent Jakab ; és azért mondotta [o] : *Minden bőrömnek állitsátok atyámfiai , mikor külömb-külömb kisértetekbe estek ; tudván , hogy a'ti Hiteteknek próbálása Békeséges-türést szerez. A' Békeséges-türésben pedig, tökéletes chelekedet vagyon : hogy tökéletesek legyetek , és éppek , semmiben meg nem fogyatkozvan.*

k *Apoc.* 2. 2.
l *Vers.* 9.
m *Dan.* 3. 17.
n *Lib.* 20. *Civ.* c. 2.
o *Jac.* 1. 2.

Ezt mint-hogy némelly Pogányok nem értették, nagy bolondságba estek, és az Isten-ellen káromkodtak. Mert, a' mint *Alexandriai* Szent Kelemen irja [p], A' Keresztyéneknek gyilkosi és hóhéri, gyalázat-képpen azt vetették szemökre : Ha az Isten gondotokat viseli, miért nem segét-meg bennetcket ? Nagyobb balgatagságba, és istentelenségbe esett a' Zsidó *Celsus* : kiről azt irja *Origenes* [q] ; hogy a' Krisztust azért tagadta Istennek lenni ; hogy háboruságokat , és halált szenvedett. mert azokat *Celsus* gonoszoknak itélte ; és azt vélte, hogy , haleherett vólna, el-távoztatta-vólna magától. Innét mondotta Szent Pál [r] ; hogy *A' meg-feszitetett Krisztust prédikálani, a' Zsidóknak botránkozás vólt ; a' Pogányoknak pedig bolondság.* De ezek , a mint mondam, hamis vélekedésben vóltak : mert a' Háboruságok , nem chak nem gonoszok ő-magokban , hanem inkább olly eszközök , mellyekkel nagy jókat nyerhetünk. és nem gyülölségnek, hanem szeretetnek jelei : mert, midőn az Isten meg-engedi , hogy az ő Hiveit háborgassák, akkor ő-bennek a' Jószágos chelekedeteket erősíti, érdemeket neveli , jutalmokat többíti , és sok egyéb jókban részesíti őket (a'mint az Első Predikatzióban † meg-mutattam.) és úgy chelekszik vélek , mint a' ki a' hajót taszittya, hogy hamarébb a' partra érkezzék ; mert azzal nem árt néki , hanem használ : vagy , a ki

p Lib. 4. *Strom.*
q Lib. 2. *contra Celsum.*
r 1 *Cor.* 1. 23
† *Supra*, pag. 697. & *seq.*

a'tſi-ſzerſzámot meg-töri és rázza, és azzal jó állattyát meſzſzebb terjeſzti. Az-okáért a Hivek, mindenkor böchülletes dolognak tartották az Iſtenért ſzenvedett Háborutſágot; a'mint ſzámtalan *Martyr*okból ki-tetſzik. és nem chak érös Férfiakból, hanem gyenge Szüzekből-is: kik minnyájan azt vallották Dávidd[al] [a] *Drágaſágos az Ur ſzine-előtt az ő Szentinek halála.* és akármi háborutſága-is. Melly dologban az Apoſtolok, kik a'mái Evangéliomi tanitáſát hallották, jeles példát mutatták, midőn *örülvén mentek-el a' Gyüleközet-ből, miveikegy méltókká lőttek a JESUS nevéért gyalázatot ſzenvedni* [b].

De mindazáltal, chodálatoſnak tetſzik, hogy a'Hiveket, és fő képpen az Apoſtolokat, annyira üldözték az iſtentelen Zsidók és Pogányok; holott ők arra ſemmi okot nem adtak. sőt ſok okokból, minden ſzeretetre és böchülletre méltóknak mutatták magokat. Mert, I. Ha az őtſi-ſzőket és hivatallyokat meg-tekintyük, a'Nagy Iſtennek, a' Királyok Királyának követi voltak; a' mint Szent Pál jelenti, mondván [c]: *A' Kriſtuſnak járunk követſégben, úgy-mint mi általunk intéſné az Iſten: Kérünk a' Kriſtuſért, bé-békélyetek-meg az Iſtennel.* II. Ha meg-tekintyük Követſégőknek okát, és végét, az volt Követſégőknek ſommája; hogy tudtokra adnák az embereknek, hogy az Iſten meg-békéllett vélek; hogy meg-ſzabadultak a Bűntől; hogy *Elégſé elvettet az Iſten egy-ſége* [d]. III. Ha meg-tekintyük, mi módon viſelték magokat a' Követſégben, fel-találjyuk, hogy nem erővel és hatalommal, nem fegyverrel és karddal, hanem alázatoſsággal, és ſzelidſéggel, békeſéges-türéſſel, és nagy atyaſiai ſzeretettel cheleked tek mindenek-; a'mint hogy Urunk azt mondotta-volt nekik [e]: *Valamelly házba bé-mentök, előbb-azt mondyátok: Békeſség e' háznak.* Az-okáért, midőn a' Zebedæus fiai boſzſzú állatból azt mondották-volna Urunknak a' Samaritánuſokról, kik bé nem akarták őket fogadni [f]; *Uram, akarod-e hogy mondyuk hogy tűz ſzálljon alá az égből, és meg emeſſze-ſze őket?* Meg-fedvén őket, azt felelte: *Nem tudgyátok ti lélek vattok.* Az Ember Fia nem jött le-lőnek veſztsen, hanem üdvözítsen. IV. Ha meg-gondollyuk az ő nyájaſkodáſoknak hatnat, minden rend-béli emberekuek igen haſznoſok voltak: minden betegeket meg-gyógyitván, és még a' halottakat-is fel-támaſztván; úgy hogy ſemmi Orvos nem érte vélek. sőt, valamennyi Orvos e' világon volt, chak nyomába ſem álhatott-volna akármelly Apoſtolnak-is. Láttyuk pedig, hogy az emberek főlőtte igen ſzeretik, és böchüllik a' jó Orvoſokat, és boldog a ki azokat kaphattya. Ezt-is Urunk paranchol ta-volt meg nékik, mondván [g]: *Valamelly városba mentek, és bé-fogadnak titeket, gyógyitſátok meg a' betegeket kik abban vannak.* Ezt pedig nem jutalomért, vagy ſzeretéſért chelekedték, mint egyéb Orvoſok, hanem ingyen; a'mint Urunk meg paranchol ta-volt nékik, mondván [h]: *Ingyen vöttétek, ingyen adgyátok.* Mellyet olly hüven meg-tartották, hogy magokat kézi munkájokkal táplálták [i]; és, ha ki a'mi-nátnyujtott nékik, mérték-leteſſen nyúltak hozzá. V. Ha meg-gondollyuk életökben-való magok-viſeléſét, ſemmi vétek, ſemmi fogyatkozás nem találtatott bennek: tellyeſséggel ſedhetetlenek voltak: Mi lehetett tehát az oka, hogy olly igen üldözték őket?

II. RESZ.

AZ Apoſtolok, és egyéb Hivek háborgatáſának és üldözéſének eredete, nem chak az emberektől volt, hanem fő képpen az Ördögöktől ſzármazott, kik a' Fejedelmeket ellenök fel-inditották. Erről magyarázza *Origenes* [k], Moyſes énekéből amá' mondáſt [l]; *A' lovat és a' rajta-ülőt le-vetette a' tengerbe:* Ki, a' *Nyerítő lovakon*, érti a' hegyetlen Pogány Fejedelmeket, kik a' Kereſztyéneket üldözték; a' *Lovaſon* pedig, az Ördögöt. és azt mongya, hogy azért kegyetlenkedtek, hogy az Ördög únſzollotta és őſztönözte őket. Innét mongya Sz. *Jerónymus* [m]: Ha téged üldöz az iſtentelen, tudgyad hogy ő a' ló, de a' rajta-ülő lovas az Ördög: amaz fút, de ez őt a' dárdával: amazt a' ſarkantyú izgattya, és erővel dühöskődik; de ez chelekeſzi, mert őſztönözi. Erről érthetyük Urunknak ama' mondáſát-is [n]: *A' pokol kapui nem vehetnek erőt az én Anyaſzentegyházamon.* Mintha azt mondotta-volna: Nem nyugſzik ugyan az Ördög, hanem oſtromlani-fogja az én Anyaſzentegyházamat: de meg nem győzheti; ſzégyent vall. Ugyan-azont jelenti Sz. Pál-is, mondván [o]: *Öltözzetek-fel az Iſten fegyverével, hogy az Ördög leſeſkedéſinek ellene állhaſſatok: mert nincſen mi-nékünk viſzkodáſunk a' teſt- 's a' vér-ellen: hanem a' Fejedelmek és Hatalmaſságok-ellen, ezeknek a' Világ ſötétſégének vezérei-ellen; a' lelki gonoſzságok-ellen a' mennyeiekben.* Ez azért Első és fő Oka az Igazak üldözéſének; kiknek valahol ártható az Ördög, nyilván el nem mulattya; tudván, hogy az Igazak-is, valahol romlhattyák országát, nem hímellik.

A

[a] Pſ. 115. 6.

[b] Act. 5. 41.

B

[c] 2 Cor. 5. 18.

[d] Col. 1. 19. 20.

[e] Luc. 10. 5.

C

[f] Luc. 9. 54.

[g] Luc. 10. 8.

[h] Mat. 10. 8.

[i] 1 Cor. 4. 12.

D

[k] Hom. 6. in Exod.

[l] Exod. 15. 1.

[m] In Pſ. 75.

[n] Mat. 16. 18.

[o] Eph. 6. 11.

A 2.

Noha pedig az Ördög ingerlette az embereket az Apostolok üldöztetésére: mindazáltal, mint-hogy szabad akaratyok volt, nem menthetni őket, mert magoknak-is volt kedvök hozzája, a vak tiszteletség kívánásból: mivelhogy e Világi Fejedelmek azt állították, hogy a'Keresztyén Vallás-által az ő Birodalmok el-vész, vagy meg-kisebbül. De ha úgy lett-volna is, a'Lélek üdvösségét, és a'Mennyei boldogságnak dicsőségét magyobra kellett-volna becsülniök, és a Világi Birodalomnál, a'Meny-országot el nem kellett-volna mulatniok. De abban a'vélekedésben-is, igen meg-csalatkoztak: mert a'Keresztyén Hit-által, az Országok és Birodalmok nem fogynak, hanem nevekednek, és erősödnek. Sz. Pál nyilván tanította a'Keresztyéneket; hogy *Engedelmesek legyenek a' Világi Fejedelmeknek* [i]. *Minden lélek alája vettessék a'felső Hatalmasságoknak*, és azt kívánta [k], hogy *Mindenekért, előtte könyörgések legyenek, imádságok, kérések, hála-adások minden emberekért; a'Királyokért, és mindenekért a'kik méltóságban vannak: hogy nyugodalmas és csendes életünk legyen, minden Istenes szolgálatban, és igaságban: mert ez jó, és kellemetes a mi Üdvezítő Istenünk előtt.* Sz. Péter-is inti a'Híveket az Engedelmességre [l]. Az-okáért, méltatlanúl költötték a'Hivekre, hogy az Országoknak romlására voltak. De, mint-hogy a gyanakodó emberek, afféle dolgot könnyen el-hisznek: az Ördög igen mesterkedett, hogy a'Híveket ollyan hírbe kevervén, meg-gyűlöltetné velek. A'Zsidók is, mint az Ördögnek tagjai és eszközi, semmivel inkább nem igyekeztek Urunknak ártani, mint hogy azt mondották felőle Pilátusnak [m]; hogy *a'Császar adóját tiltotta, és magát Királynak mondotta: Valaki pedig magát Királlyá teszi, ellene mond a'Császárnak* [n]. De, a'mint mondám, mind mentségök: mert, noha a'hazug Ördög illyen dolgokat adott a'Királyok- és Tiszt tartók-elébe: mindazáltal könnyen eszökbe vehették volna, ha akarták volna, a'Krisusnak mind tanításából, 's mind maga-viseléséből, hogy külömben vagyon a'dolog, és nem kellett volna akármit-is el hinniek.

[i] Rom. 13. 1. [k] 1. Timot. 2.

B 1. Pet. 2. 13

[m] Luc. 23. 2. [n] Joan. 19. 12

3. C

Továbbá; Oka a'Keresztyének kergetésének, némelly vak és hiában való félelem volt, mellyel az Ördög rettegtette az embereket, és el-is hitette velek, hogy, a'mi némű háboruságok és chapások jőnek reajok, a'Krisus tanításá- és Hiti-után, azokat a'hamis Istenek bocsátották reajok, hogy az ő tiszteletőktől meg-szűntek, és a Keresztyén Vallásnak helyt adván, erkölcsökben meg-változtak. Erről a'chalárdságról, és chalatságról emlékezik Sz. Agoston [o] és bővségesseu, 's nagy bőlcsen meg-mutattya, hogy külömben volt a dolog; és, hogy a'Pogányok, a Krisus el-jövetele előtt, sokkal többen, és nagyobb nyomoruságokat szenvedtek, hogy sem az után. Hasonló tévelygésben voltak a Zsidók-is Urunk-felől; és azért szomjuhozták halálát, hogy el hitettek magokkal [p], hogy, *ha akképpen hagyjuk őtet, mindnyájan hiszenek ő-benne, és el-jönek a' Romaiak, és el-veszik az ő helyét, és nemzetségét.* De szinten külömben történt a'dolog; és a'Krisus halálával veszítették-el a Romaiak a Zsidókat, Jerusalemmel egyűtt.

o 4. Civ. c. 2.

p Joan. 11. 48

4. D

Annak-fölötte; az üldözéseknek az volt az Oka; hogy az emberek-közöt, a'gonosz élet, és felette erkölcsi igen el-határmazott volt: mert minden vétekre szabadgyában, és nyakra-főre mentek, és nem szenvedhették a Keresztyének feddését és fenyegetését: hanem, mint a hagymázban bolondozó emberek, az Orvosok ellen rámadtak. Bizonyos dolog, hogy a'Bűnösök, és fő-képpen, a'kik valami otromba és czégéres vétekben hevernek, igen nehezen szenvedik a'dorgálást, és afféle nehéz igát őrömest leráznak nyakokról. Innét mondotta Urunk [q]: *A világ gyűlöl engem; mert én bizonyságot teszek felőle, hogy az ő cselekedete gonoszok.* De magok-is meg-vallyák az illemetlenek Salomonnál, mondván [r]: *Fogjuk-körül az igazat, mert hasznunkra nincsen, és cselekedetinkkel ellenkezik, és szemünkbe hánnya a' Törvény-szegést.* Ezt jelenti Sz. János-is, mondván [s]: *Kain, ki a'gonosztól vala, meg-ölte az ő testvérét. És miért ölte-meg őtet? Mert az ő cselekedete gonoszok valának, az ő atyjafiáé pedig igazak.* Tudva vagyon mindenkinél, hogy Herodes azért fogatta-meg Keresztelő Sz. Jánost [t], hogy űzte a'paráznaságért meg-feddette. Az Istennek Törvényében, a'több állatok-közöt, meg-tiltotta a tevét [u], a madarak-közűl, a hollót [x], mint tisztátalanokat. A'tevét, a'mint némellyekokoskodnak, azért; mert rútságába és ostoba állat lévén, nem akarja undokságát meg-ismérni; és, hogy ne látsa rút állapattyát, minek-előtte iszik, fel-zavarja a'vizet: a'hollót pedig azért, mert nem szereti a'fiai szint, és a'fiait-is kicsiny korokban, a'mig feiek, el-hadgya, és akkor kezdi gondgyokat viselni, midőn meg-feketednek. Mind a'kettő az illemetleneket példázza: kik, az Igazakat keményen üldözik, hogy azokhoz hasonlíttatván, undokságok inkább ki ne tetsék. Nem szenvedhetik az Igazaknak világosságát, hanem mindenütt ellenök támadnak. Mert *Minden, a'ki gonoszúl cselekedik, gyűlöli a' világosságot, és nem jő a' világosságra, hogy meg ne fedeztessenek az ő cselekedetei* [y]: a'ki pedig igazságot cselekezik, a'világosságra jő, hogy ki-nyilatkozzanak az ő cselekedetei, hogy Istenben történnek.

[q] Joan. 7. 7. [r] Sap. 2. 12. [s] 1. Joan. 3. 12. [t] Matt. 6. 18. [u] Lev. 11. 4. Deut. 14. 7. [x] Lev. 11. 15. Deut. 14. 14

[y] Joan. 3. 20.

Vége-

Végezetre; a' Hivek öldözésének Oka volt, a' Pogányoknak az ő hamis Vallásokhoz-valo méltatlan és oktalan buzgó szerelme. Látván azért, hogy a' Krístus Hiti-által; minden dolgok főltbe mégyen; az áldozatok meg-szűnnek; a' hamis Istenek, kiknek az-előtt szolgáltak, nem tiszteltetnek; és, hogy Új Vallás, új Törvény, új áldozat, új rend tartás támad: ők-is az-ellen fel-támadtak; nagyobra bőchűlvén a' régi szokáft. noha semmi oka és gyámola nem volt, mellyel azt állathatták, és oltalmazhatták volna, hogy-sem az Új Vallást; melly hatalmas chodákkal, és egyéb jeles chelekedetekkel-is meg-bizonyúlt. Az-okáért, azt vélvén hogy az igaz Vallást oltalmazzák, és az Istenekért harczolnak, az Ördögi Tévelygéseknek fogták-pártyát, és azoknak szolgáltak. Ezt az Okot jelentette Urunk a' mái Evangéliomban, mondván *: *El jő az óra, hogy minden a' ki meg-öl titeket, azt állítya hogy Istennek szolgálatot tészen.* Ebben-is részők volt a' Zidóknak: kik azzal vádolták Urunkat *, hogy *a' Tanitványi által-lépték a' Régieknek hagyományit.* Ezek voltak fő Okai, a' miért öldözték mind a' Zidók, 's mind a' Pogányok eletől-fogva a' Krístus Hivéit. De inkább Fogások voltak, hogy-sem valóságos Okok: az-okáért mentségek az Isten-előtt nem lehet, ki a' világos Igazságra elégséges eszközöket adott nékik.

* Mondaná valaki: Ha azoknak nem volt elégséges mentségek, hogy az Új tudomány be nem vették, és annak kedvéért a' Régi Vallást meg nem vették: miképpen tehetnek mentségök lehet a' Papistáknak, kik csak a' Régiséggel akarják magokat oltalmazni: és azért nem akarják be venni a' *Luther* és *Calvinus* jeles vallását hogy új: sőt azt mindenütt, mindenkor, és minden-képpen öldözik és kárhoztattyák? Felelet: Nagy külömbség vagyon a' mi Régiségünkben, és a' Pogányok vagy Zidók régiségökben: és más-felől az Apostolóknak új tudományokban, és a' mostani Tévelygőknek ujonnan koholt Vallásokban. Az-okáért azt vedd eszedbe; hogy, a' mint nem minden ó dolog jobb az újnál: úgy nem minden új dolog-is jobb az ónál. Melyből az következik; hogy nem csak a' Régiségből, vagy Újságból kell ítéletet tennünk. mert a' régi aranyat, és az ó bort, jobbnak tartyák az újnál: de az új kőnecs, és szalonna, viszonczag jobb az ónál. Igy a' mi régi Vallásunk jobb a' Tévelygők új Vélekedésénél; és az Apostolok új Hitők, jobb volt a' Pogányok régi tévelygésénél.

Ezt hogy jól meg-értsed, azt vedd eszedbe, hogy a' mi Régi Hitünk 's vallásunk, meg-bizonyodott számtalan choda-tételekkel: annak főlötte, minden idő-, hely-, és rend-béli emberek eggyezésével; minden ellenségeknek meg-győzésével; a' Krístus szép igéretivel; a' Mártyrok vérével, és eggyéb afféle dolgokkal, mellyek nem találtatnak az Újitóknál. Viszontag, az Apostolok az ő Új Tudományokat meg-bizonyították, sok choda-tételekkel, Istenes életőkkel, és eggyéb afféle jelekkel, mellyeknek, egy chöp helye sem volt a' régi Pogányokban. Az Újitók azért, nem a' Krístus Követi-kinek semmi jelét, semmi levelét nem mutathattyák; az-az, sem rend-szerént-valo küldésőket, sem rend-kívül-valo choda-tételőket: hanem, csak magok tollyák-elő magokat, vagy az Ördögök tojják őket; mint *Lutherét*, *Zwinglinét*, és egyebekét. Továbbá; nincs ő-nálok az igaz, és Isten-szerént-valo meg-békéltetésnek igéje: mert, nem a' *Penitentzia*-tartásnak szoros útán, a' kárhozatra vezetik. Annak-főlötte; nem békesség-szerétők és szerzők, hanem párt-ütők, árulók, vér-szopók, fő-képpen a *Calvinisták*; a' mint minden chelekedetekből ki-tetszik. Továbbá; sem Istennek, sem embereknek nem hasznosok: senkit semmiben meg nem segétnek, hanem inkább mindeneket meg-ejtenek. Annak-főlötte; semmit ingyen nem chelekesznek, hanem mindenütt kouczot keresnek. És noha, mikor bé kezdettek kullogni, azt tették, és hazudták, hogy ők az Evangéliomot ingyen hirdetik: mindazáltal, igen hamar ki-mutatták fülőket és farkokat, hogy merő ragadozó Farkasok; kik csak hasokat töltik, nem a' Krístus Országát és igazságát keresik. Végezetre; nem szükség életőkről, és erkölcsőkről sokat szóllanúnk: ő-magok eléggé meg-mutatták, hogy valahová bé-férhettek, minden tiszteséges maga-viseléznek búcsút adtak: minden gonoságot fel-szabadítottak. és szintén az a' fő oka, hogy sokan halgattyák őket, és követik: mert a' meg-romlott természet ollyan Tanitókat szeret, a' kik őtet szájára bochátryák, és semmiben meg nem zabolázzák.

De a' Zidók régisége-is, igen külömbőz a' mienktől: mert mind a' Próféták jövendőlési, 's mind a' Példák jelentési, a' *Messias* el-jövetelét úgy adták előnkbe, hogy a' Példáknak és árnyékoknak meg kellene szűnnik; és hogy a' *Messias*, az ő el-jövetelével, azokban véget vetne; mint a' fényes Nap az ő fel-támadásával, az érzékének minden homályosságát el-kergeti. De a' Krístus-után, nem következik más *Messias*;

A

és az ő Tudományában sem lehet változás, sem Országában fogyatkozás; melynek *vége nem lészen* [b]. Az okáért, mint hogy mi azt a' Tudományt hirdetyük, és követyük, melynek eredetit tudgyuk hogy a' Krisustól származott, és hogy mind eddig az Anyaszentegyházban meg-maradott: beában fáradnak az Ujító atyafiak, hogy a' magok fejében koholt tévelygéseket akarják velünk el-hitetni, míg nem azt világos choſtikkal meg-bizonyítyák, mellyet ekkidig nem chelekedhettek, és ez-után sem chelekedhetnek.

[b] Dan. 7. 13.

III. RÉSZE.

c Ném. 13. 16.

VAnyon, hála légyen az Istennek, az Anyaszentegyházban bizonyos Tanitó, kiről Urunk a' mái Evangeliomban emlekezik, *Az Igasságnak Lelke* [c], és arról egynehány jeles dolgokat mond, mellyeket mélyen meg-fontolnunk; fő-képpen, mint hogy a' Sz. Lélek Ünnepe, az áldott Pünkösd napja, szintén előttünk vagyon: kinek méltóságát, mentől jobban és világosban meg-értyük, annál jobb készülettel fogadhattyuk, mind illendő tanúr.

B

Első rész: Urunk a' Sz. Lelket, *Vigasztaló*-nak mongya; és azért nagy szükségünk vólt reája. Mert, holott a' Krisus Híveit, mind a' Zidók, 's mind a' Pogányok gyülölték és üldözték, igen kívántatott hogy bátoritójok lenne; ki mind belső intésekkel, 's mind külső choda-tételekkel erősítené őket; és úgy, az ő bizonyitása kedves-is vólna, mint hogy, természet-szerént, minnyájan örömesben halgattyuk a' vigasztalást, hogy sem a' rettentést.

† Vethetik ollyan is.

Demondaná valaki: Mint hogy a' Sz. Lélek, Igasságnak Lelke, hogy lehet Vigasztaló? mert az Igasság, gyakrabban rettenti az embert, hogy sem vigasztallya; és azért az Igasság †, gyakrabban gyülölséget szerez, hogy sem szeretetet. Felelet: A' mint külömb-állapatu emberek vannak, úgy a' Sz. Lélekre Igaz-mondása-is külömben fog rajok. A' kik az Ilien parancholatinak meg-tartásában szorgalmatosok, és lelki isméretőkben chendesek, a' Sz. Léleknek igaz tanitásában nagy vigasztalást érezneck; kik azt mongyák Sz. Pálal [d]: *A' mi dicsőségünk, az, a' mi Lelki-ismérethünknek bizonyság-tétele: hogy a' szívnek egyhajúságában, és az Istent tiſztaságban, és nem a' testi bölcheségben, hanem az Isten Malasztyában forgolódtunk e' világon.* Ennek oka az; hogy, a' kit lelki-ismérete nem vádol valami nyilván-valo nagy vétekről, jó bizodalma lehet az örök Bóldogság-felől, a mint az Irás sok helyen jelenti [e]. Az illyen embereknek egyéb okok a' bánatra ninchen, hanem ha látyák hogy nem szintén tekéllenek, mint az Iskolában tanúló Deákok, örvendeznek ugyan hogy nem urólsók, de szomorkodnak hogy nem elsők. de afféle szomoruság nem gonosz, hanem *hávősséget szerez* [f]. A' Bűnös emberek-is, ha jó útba akarnak térni, nagy vigasztalását érzik az Igasság Lelkének, a' Bűnnek bochánattyáért; nem külömben, mint a' kinek kelevénye vagyon, azt megvágatván, a' mardosó genyerségtől meg-menekedik. A' ki pedig a' gonosságban meg-általkodik, nem vészen vigasztalást az Igasság Lelkének seddéséből, hanem rettentést, és el-idegenedik tőle, úgy hogy néha a' Hitből-is ki-esik. mert, a' mint Sz. Pál mongya [g], *Némelyek meg-vetvén a' jó lelki-ismeretet, a' Hit hajójából ki-esnek.* És naponként láttyuk, hogy ott leg-inkább nevekedik az Eretnekség, a' hol a' jó lelki-ismeretet megvetik. Oka az; mert az igaz Hit-, és a' gonosz élet közöt, természet-szerént-való egyenetlenség vagyon, mivelhogy amaz ezt mindenkor seddi és dorgállya. mellyet ez sokáig nem szenvedhet, hanem amannak igáját le-rázza nyakáról. Továbbá, a' ki a' Bűnből ki nem tér; napról napra alább esik, egyik bűnből a' másikba; és végre, szintén a' hitetlenségnek mélységébe esik. De az Ilien-is, afféle meg-általkodott Bűnöktől meg-vonnya Malasztyát, és *az ő szíve kívánságára adgya őket a' tiſztátalanságra* [h]. Végezetre, a' mint Arany-szájú Sz. János mongya [i], a' gonosz-életű ember, hogy ne kinozza a' következő dolognak várása és féleime, el-hiteti magával, hogy mind hamis, vagy játék, a' mit az igaz Hit tanit a' Bűnről, a' Fel-támadásról, az Itélétről, a' Pokolról, és egyéb effélékről; azzal biztatván magát, hogy az Ördög sem olly fekete, a' mint irják, sem a' Pokol nem olly iszonyú a' mint a' Papok mongyák.

d 2. Cor. 1. 12.

e Mat. 19. 17. Rom. 8. 16. 2 Pet. 1. 10.

f 2. Cor. 7. 10.

g 1. Tim. 1. 19.

C

D

h Rom. 1. 24. 26.

i Hom. 1. de Lazaro.

Noha pedig minden vétek garádits az Eretnekségre: mindazáltal gyökere, és kút-feje fő-képpen a' Kevélység, fösvénység, és bujaság; a' mint ki-tetszik minden idő-beli Eretnekekből, kiknek mindenikében fel-találod, vagy valamellyikét, vagy mindenikét. Látram egy képet, melynek találója nem tők-együ vólt; melyben az Ujító Predikátorok, Halászok lévén, horgásznak; de némelly horgon szép leány, vagy ifiu legény vagyon; némellyen pedig kolbász, vagy egyéb test-hizlaló eledel; né-

mellyen

mellyen pedig valami Egyházi drága marfia: jelentvén, hogy a' Predikátorok illyen módon halásznák, a' Barátokat, leányokkal; az Apátzákat; ifiu legényekkel hitetik-el; a' vagy a' testnek hizlalásával; vagy az Egyházi marhának el-prédálásával. mert valakik effféléket kívánnak, hamar meg-únnyák a' Kalasztromban-való Nőtelenséget, Böjtöt, és Szegénységet. De a'nyomorúlt emberek nem vésik eszekbe, hogy az Ördög-is ott forog; és a'horgot torkokba szegezvén meg-fojtya őket, és az örök veszedelemre viszi; hogy a' kevés gyönyörűségért, örök kínokkal fizessen.

MASODSZOR: Azt mondotta Urunk a' Sz. Lélekről; hogy ő küldi-el az Atyától. Az-okáért, bizonyos hogy el-jőtt; mert az Igasság ígéretiben fogyatkozás nem lehet: sőt az-is bizonyos, hogy semmit egyebet nem szóllott, hanem chak a' mit a' Krisztustól vőtt és hallott. Melyből nem következik, hogy a' Sz. Lélek kisebb légyen a' Fiúnál: mert, nem parancholat-szerént küldi, mint nagyobb a' kisebbet, vagy Ur a' szolgát; sem tanáts-adásával, mint tudósb a' tudatlant, vagy mint Orvos a' beteget a' patikában; hanem, úgy küldi a' Fiú a' Sz. Lelket, mint az Atya a' Fiát. az-az, származás-képpen; mint az ág származik a' fából, a' patak a' forrásból. Melyből az következik, hogy a Sz. Lélek, nem chak az Atyától származik, hanem a' Fiútól-is; és hogy egyenlő Isten az Atyával, és a' Fiúval; melyről másutt bővebben szóllok.

HARMADSZOR: azt mondotta, hogy *Igasságnak Lelke*. Azért hinni kell szavát; mint igaz Istennek; mint-hogy a' mi Hitünknek oka, az Istennek mondása: úgy hogy, ha valamelly Keresztyéntől azt kérded: Miért hiszi, hogy az Isten Egy természetben 's állattyában, Három pedig személyében? Ha egy-általlyában igazán akar felelni, azt kell mondani: Azért hiszem: mert az Isten mondotta és jelentette, noha azt az Apostolok-is tanitották; és az Anyaszentegyház-is adgya előnkbe. Mert, mi-képpen a' kővet szavát, nem azért hiszik hogy ő szava, hanem hogy a' Királyé a' ki őtet küldötte; és nem maga szavát szóllya, hanem a' Királyét: úgy a' Próféták és Apostolok szavának; nem úgy adunk helyt mint ő szavoknak, hanem mint Isten szavának, a' ki őket küldötte, és ő-általok szóllott. Mert *Nem emberi akaratból származott a' próféczia, hanem a' Sz. Lélektől ihlettetvén szóllottak az Istennek Szent emberi* [k], és azért mongyák gyakorta a' Próféták; *Ezeket mongya az Ur*. Ezért dichérte Sz. Pál a' Thessalonikaiakat [l]; *Mikor*; úgy-mond, *el-vettétek-vólna mi-tőlünk az Isten hallásának igéjét, azt nem úgy vettétek mint ember igéjét, hanem mint Isten igéjét, a' mint bizonyoson az*. Innét származik azért a' Hitnek bizonyos-vólta, melly a' Hitnek ágazati-felől olly bizonyossá tészen bennünket, hogy inkább meg-tagadnók a' mit az érzékenység mutat, a' tudomány jelent-, az emberek és az Angyalok bizonyítnak, hogy-sem arról kételkednénk a' mit a' Hit tanít; melly az Isten jelentésében fundáltatik: az Isten pedig az Első Igasság, melynek minden egyéb Igasság helyt ád, és fejet hajt.

Innét vagyon az-is, hogy minden az Eretnekekbe Hit; még azok-felől-is a' mellyekben eggyeznek velünk: úgy-mint, a' Sz. Háromságról; az Ige Meg-testesüléséről; a' Fel-támadásról: mert nem azért hiszik ők ezeket, hogy az Isten jelentette-meg, hanem, hogy ő-nekik úgy tetszik, hogy azokat el kell hinni. Mert, ha az Isten jelentéséért hinnék azokat, a' többit-is szintén úgy el-hinnék; mert azokról-is olly nyilván szóllott az Isten; és azokban-is nincs nagyobb nehezség: tudni illik, hogy az Oltári-szentségben a' Kenyér el-változik; hogy egy kis Ostyának színe-alatt, jelen vagyon az egész Krisztus; és egyéb effélék; mellyeket ők meg-általkodott szívvel tagadnak. Holott vedd eszedbe: ha a' Sz. Lélek az Igasság Lelke; az-az, a' mint Urunk másutt meg-magyarázta [m]: *Meg-tanú minden Igasságra*: kétség-nélkül világ végé-ig el-jár tisztiben. és azért, a' melly Anyaszentegyház Sz. Pál idejében *az Igasságnak Oszlopa, és Erős támasza* volt [n]; most-is az. Más pedig akkor nem volt, hanem a' Romai Anyaszentegyház: Tahát most-is az. Mert soha meg nem mutathattyák az Ujitó atyafiak, Mikor, és Miben távozott-el a' mostani Romai Anyaszentegyház a' Régitől: holott most-is azt tanittya, a' mit eleitől-fogva tanitott. Mi pedig igen világosan meg-mutathattyuk, Mikor, és Miben szakadott-el attól *Luther* és *Calvinus*. Az-okáért, mint-hogy az Igasság chak egy, és állhatatos; az Ujitók tudománya pedig napoként változik, és sok-felé szakadoz: igaz nem lehet, hanem fogyton fogy, míg szintén nyaka szakad.

NEGYEDSZER: Urunk azt mongya a' Sz. Lélekről: hogy az Atyától származik. Mellyel a' Sz. Léleknek méltóságát jelenti; mert az szintén annyit tészen, mint-ha nyilván Istennek mondotta-vólna. Mert nem külső-képpen származik a' Sz. Lélek az Atyától, mint a' teremtett-állatok, mellyeket szabad-akarattya-szerént semmiből teremtett: hanem, az ő állattyából szükség-képpen; és azon állattya 's természete vagyon az Atyával mint a' Fiúnak, mivelhogy minden egy Istennél több; és azon Istenség vagyon

gyon

[k] 2. Pet. 1. 21
[l] 1. Thess. 2. 13
[m] Ioan. 16. 13
[n] 1. Tim. 3. 15.

A
B
C
D

A gyon a' Szent Háromság béli ſzemélyekben. Ezzel pedig azt akarta Urunk jelenteni, hogy a' Szent Léleknek el-jövetele, nagy haſznúnkra követkőzik: mert mint, hogy az Atyától és Fiútól ſzármazik, velünk közli az Atyának hatalmas erejét, és a' Fiúnak bölcheségét, és a' maga joságat. Mert, noha a' Három ſzemély Egy Iſten, és azon hatalmok, bölcheségök, és joságok vagyon, és mindenők köz, ha az egymáſtól-valo ſzármazáſnak eredetit ki-véſzed: mindazáltal, mindenik ſzemélynek, bizonyos okért, egy kivált-képpen-valo dolgot tulajdonitunk.

Az Atyának, az Erőt tulajdonittyuk: ki a Szent Háromságnak eredete, és kútfeje; kiben ſemmi idő-jártában az erő meg nem fogyatkozik, mint egyéb atyákban, a' vénség-miatt. Ezt az Atyának Erejét, a' Szent Lélek e' világra hozta; a' mint kitetſzik, Előſzőr: Az Ördőgőknek ki-üzéséből, és a' Bálványok el-törléséből; mellyeket úgy ki-gyomlálta a' Szent Lélek, hogy a' régi Bálványoknak, és hamis iſteneknek chak nevők-is alig maradott. Máſodſzor; Abból, hogy a Bálványok el-törlésére, nem kereſett világi erőt és hatalmat, hanem azt tizen-két tudatlan és erőtlen Halá-
B ſzok-által vitte végbe. Harmadſzor; ſzámtalan choda-tételekből. Negyedſzer; Sokaknak győzhetetlen álhatatoſságából, iſzonyú kínoknak el-ſzenvedésében, a' Kriſtus nevéért; kik-között ſok gyenge Szűzek, és kis Gyermekek-is voltak. Ötödſzőr; A' gonoſz indúlatoknak meg-zabolázásában: úgy hogy a' ragadozó Farkaſokból, ſzelíd Bárányok lőttek.

A' Fiúnak, tulajdonittatik a' Bölcheség: ki az Iſtennek Igéje; és ninch ſemmi tudatlanság ő-benne, mint az emberek fiaiban, kik ſokáig igen gyermek éſzſzel birnak. A' Fiútól pedig, ſok-féle Bölcheséget hozott a' Szent Lélek: I. Meg tanította az Anyaſzentegyházat, a' Sz. Iráſnak igaz értelmére és tiſztamagyarázattyára: kit ſemmi tévelygésbe nem ejtett; hanem inkább tudományt adott néki, minden Tévelygéſnek ki-irtására. II. Okoſságot adott néki, a' jó és haſznos Tőrvényeknek ſzabására, és ſzép rend-tartáſoknak ſzerzésére. III. Beléje öntötte az Iſtennek igaz iſmérerit a Hit-által; úgy hogy a' ſzegény eggyűgyű paraſztok, ſokkal tudósbak a'
o Luc. 21. 15. Pogány Bölch Filoſofuſoknál. IV. Ékeſſen-ſzollo bölcheséget adott néki, az ellen-
mondóknak meg-győzésére, Urúnknak igérete-ſzerént [o]: *En adok néktek ſzájat és bölcheséget, melynek ellene nem álhatnak, ſe nem mondhatnak minden ti ellenkezőitek*: a' végre,
C hogy *Kéſzen legyünk mindenkor meg felelni mindennek, a' ki okát kérdi a' mi-bennünk-valo re-*
p 1. Pet. 3. 15. *ménségnek* [p]. V. Foganatos-képpen intette és tanította, hogy ne chak az értelemnek tenne eleget, hanem az akaratot-is meg-lágyitaná; hogy, a' mit az okoſság igaznak itél, kövesse az akarat. Innét vagyon, hogy Szent Péter egy predikátziójával, három-ezer embert térített-meg [q]; máſsal pedig, öt ezeret [r]. Szent Katalin,
q Act. 2. 41. r Act. 4. 4. ötven bölch Filoſofuſokat térített a' Kriſtus Hitire, ékes és okos beſzélgetésével: annak-fölötte *Maximinus* Cháſzárnak udvari fő Hadnagyát *Porphyriuſt*, és a' feleségét-is; kik minnyájan halált ſzenvedtek a' Kriſtusért.

VÉGEZETRE: A' Szent Lélek, mint tulajdon ajándékát, és maga tár-házából-valo kinchet, a' Joságot, és kegyes Szeretetet közli velünk; és úgy, mint az Atyának és Fiúnak ſzeretetí, a' Hiveket jókká, irgalmaſokká, és kegyeſekké téſzi.
s Exo. 21. 24. Lev. 24. 20. Deut. 19. 21. Az Ó Tőrvényben azt olvaſsuk [s]; hogy *Szemet ſzemért, fogat fogért, kezet kézért, lábat lábért veſzeſſenek; és égetésért égetéſt, sebért ſebet, kékért kéket ſzenvedgyenek*, és [t]; hogy *Az Ammonítak és a' Moabiták, a' tized iz-után ſe mennyenek az Ur gyűlőközetibe, mind örökké*. és [u];
t Deut. 23. 3. u Exo. 17. 8. Deut. 25. 19. hogy, a' kik az Iſraël fiai-ellen állottak fegyverrel, vagy tanáttſal, meg-öllyék. De a' Szent Lélek, ſenkit ki nem rekeſzt az Anyaſzentegyházból, a' ki hinni és engedni akar: mindennek meg-bocháttya Bűneit, ha penitentziát akar tartani: a' Hivekkel
D azokért-is imádkoztat, a' kik üldőzik őket. Ezekből a' Hivek, nagy és valóságos vigaſztaláſt vehetnek, és magokat minden jóra fel-ébrezthetik; hogy, a' Sz. Léleknek igaz tanítáſa-ſzerént, az Iſten parancholatinak útán járjanak, és annak vezérléſe-által az örök Boldogságba juthaſsanak: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Fölséges Atya Iſten, az ő Sz. Fiának érdemiért, a' Sz. Lélek-által. Amen.

PÜNKÖSD NAPIÁRA-VALÓ EVANGELIOM.

SZ. IANOSNAK XIV.

RESZEBEN, §. 23.

AZ idôben: Monda IESUS az ô Tanítványinak: Ha ki engem szeret, az én beszédemet meg-tartya, és az Atyám-is szereti ôtet; és hozzája megyünk, és lakó-helyt szerzünk nála: a' ki engem nem szeret, az én beszédemet meg nem tartya. És a' beszéd mellyet hallottatok, nem enyim: hanem azé, a' ki engem küldött, az Atyáé. Ezeket szóllottam néktek, nálatok-lévén. A' Vigasztaló Szent-Lélek pedig, kit a' Atya az én nevemben küld, az titeket meg-tanít mindenekre, és eszetekbe juttat mindeneket, valamiket néktek mondandók. Békeséget hagyok néktek; az én békeségemet adom néktek: nem a' mi-képpen a' világ adgya, adom én néktek. Meg ne háborodgyék a' ti szívetek, se ne féllyen. Hallottátok hogy én mondottam néktek: El-megyek, és el-jövök hozzátok. Ha engem szeretnétek, örülnétek ugyan, hogy az Atyához megyek: mert az Atya nagyobb nálamnál. És most meg-mondottam néktek mielôtte meg-légyen: hogy midôn meg-lészen, hidgyétek. Immár nem sokat szóllok veletek: mert el-jôtt e' világ fejedelme, és én-bennem semmie nincs. De hogy meg-ismérje a' világ hogy szeretem az Atyát, és a' mint parancholatot adott nékem az Atya, úgy cselekeszem.

ELSÖ PREDIKÁTZIO.

AZ ki valami dologról, mellyet jól ismér, gyakorta emlékezik, bizonyos, hogy bôchülletes vélekedésben vagyon felôle. Az-okáért, mint-hogy Krisztus Urunk, mind Halála-elôtt, 's mind Fel-támadása-után, gyakorta emlékezett a' Sz. Lélekről: kétség-nélkül azzal jelentette bôchülletes méltóságát. Melyben meg nem chalatkozhatott: mivelhogy *Ô-benne vóltak a' Bölcheségnek és tudománnyak minden kincsei el-rejtve* [a]. És az ô Hiveiben annak kívánságát gerjeszteté; hogy a' kívánság-által alkalmatossá tenné ôket annak a' Mennyei nagy ajándéknak el-vételére. Innét mondotta Urunk [b]: *Ha valaki szomjúhozik, jöjjön én-hozzám, és igyék. azt pedig a' Lélekről mondotta, mellyet véjendôk-vóltak az ô-benne hívók*: jelentvén, hogy azoknak adatik, a' kik szomjúhozzák, és kívánnyák. noha bôchülletes-vóltával minden kívánságot meg-halad. Erről szépen elmélkedik Szent *Gregórius Nisséni*, és azt mongya [c]; hogy, mi-képpen az Isten, meg akarván mutatni az ember álkotásában az ô gazdag bölcheségét, és hatalmas jó-vóltát, a' többi-kôzött Két jeles taggal ajándékoztá-meg, a' Fővel, és a' Szűvvel: hogy a' Lélek két fô. erejének helyt szerzene; a' Fejet az értelemnek, a' Szívet az akaratnak. melly abból ki-tetszik, hogy az elmélkedésben, a' Fô fárad; a' szeretésben, a' Szűv mozog. Hasonló-képpen Két fô dolgot adott az Isten az ô Anyaszentegyházának, a' Krisztust *Fô*-gyanánt [d], a' Sz. Lelket *Szívo*-gyanánt: mert, sem jobb Fô nem lehet az értelemre az Isten Bölcheségénél, a' Krisztusnál; sem jobb Szűv a' szeretetre a' Sz. Léleknél, ki az Atyának és a' Fiúnak szeretete. az Istennek Szeretete pedig ki-ontatott a' mi szívünkbe, a' Sz. Lélek-által, a' ki nékünk adatott. Adatott pedig a' mái napon: kiről én-is e' mostani Predikátzióban szóllok.

I. *Meg-bizonyítom, hogy a' Sz. Lélek igaz Isten.*
II. *Meg-mutatom, hogy a' Fiútól-is származik.*
III. *Szóllok a' Sz. Lélek ajándékiról.*

[a] Coloss. 2. 3.
[b] Ioan. 7. 37. 39.
[c] Lib. de Hominis.
[d] Eph. 1. 22. & 5. 23.

ELSÖ

A

ELSÖ RESZE.

SOk-féle Ellenségi találtattak a' Szent Léleknek az Eretnekek-közül: I. Némelyek a'Kriſtus és a' Sz. Lélek Iſtenségét eggyaránt tagadták; mint az *Ariánuſok*, kiket a' *Nicæai* Első *Concilium* kárhoztatott. II. Némelyek, az Atyát és a' Fiút Egyállatú és terméſzetű Iſtennek vallották; de a' Sz. Lélek Iſtenségét tagadták, és a' Fiú teremtett-állattyának mondották; mint *Macedónius*; kit Sz. *Damaſus* Pápa a' *Conſtantinápolyi* Első *Concilium*-által ki-átkozott. III. Némelly Görögök, a Sz. Lelket egyenlő Iſtennek vallották ugyan az Atyával és a' Fiúval; de a' mellett azt mondották, hogy nem származik az Atyától és Fiútól egyetemben, hanem csak az Atyától. Melly tévelygéſt, egy-néhányſzor meg-vetettek a Görögök, meg-győzettetvén a Romai Anyaſzentegyháztól: De iſmég okádáſokra tértek, és azzal mind Országokat és ſzabadságokat, mind böchületeket és méltoságokat el-veſztettek; és, ha meg nem térnek, Lelköket is el-veſztik. Melly veſzedelmet hogy mi el-kerüllyünk; tanuljuk-meg a' Keresztyén Valláſt a' Sz. Lélekről.

B

A' Keresztyén Anyaſzentegyháznak Valláſa a' Szent Lélekről, az; hogy igaz Iſten, az Atyával és Fiúval egy-állatú és terméſzetű. Ez az igaz Vallás meg-bizonyúl,

ELSŐBEN: Azokból az Iráſokból, mellyek a' Sz. Lelket, nyilván, és egy-általlyában Iſtennek nevezik. A' többi-között, világos a' Sz. Péter mondáſa, midőn Ananiáſnak azt mondotta c: *Ananias, miért kísértette-meg a' Sátan a' te ſzívedet, hogy hazudnál a' Sz. Lélekneki? Nem embereknek hazudtál, hanem Iſtennek.* Sokat ízzad az Erdélyi *Ariánuſ*oknak hamis Püſpöke Enyedi György, hogy e' jeles és világos mondáſt idegen magyarázattal meg-homályoſithaſsa; és, ízokáſa-ſzerént, a' mit meg nem fejthet, azt nevetéſsel és balgatag okoskodáſsal meg-cháfolhaſsa: de héában fárad.

c Act. 5. 3. 9.

I. Azt mongya Enyedi; hogy ebből nem következik, hogy a' Sz. Lélek Iſten légyen; a' mint hogy nem következik, hogy a' Kriſtus Atya-Iſten légyen. noha azt mondotta d: *A' ki engemet bé-fogad, azt fogadgya-bé a' ki engem bocsátott.* Azért, noha Zakeus házába fogadván a Kriſtust e, az Atyát-is bé-fogadta; abból nem következik, hogy a' Kriſtus Atya-Iſten légyen: a' mint hogy nem következik, hogy Sz. Pál Kriſtus lőtt légyen, noha őtet Lydia-aſszony házába fogadta f. Urunk pedig azt mondotta g: *A' ki titeket bé-fogad, engem fogad-bé.* Így eſzeskedik Enyedi, vagy inkább eſztelenkedik. Mert nagy külömbség vagyon az elő-hozott mondáſok-között, háſel-nyirná a' ſzemét. Mert Urunk nem mondotta; A' ki titeket bé-fogad, nem embereket fogad-bé, ha nem engem; a' mint Sz. Péter mondotta Ananiáſnak, hogy a' Sz. Léleknek hazudván, *nem embernek hazudott, hanem az Iſtennek*, melly mondásban, Sz. Péter úgy külömbőzteti, és válaſztya-el az embert a' Sz. Lélektől; mint az Iſtentől: és azzal a' Sz. Lelket igaz Iſtennek vallya.

d Mat. 10. 40.
e Luc. 19. 5.
f Act. 16. 15.
g Mat. 10. 40.

C

II. Azt mongya Enyedi; hogy olyan a' Sz. Péter mondáſa, mint mikor az Iſten Sámuelnek azt mondotta h: *Nem tégedet vetettek-meg, hanem engem, hogy ne uralkodgyam rajtok;* és így okoskodik: Az Iſrael fiai Sámuelt vetették-meg: De azok az Iſtent vetették-meg: Saul Sámuel az Iſten. De e' mondáſokban-is nagy külömbség vagyon: Mert egy-képpen ugyan létel-ízerént, valóban mondhatta az Iſten, hogy az Iſraëliták nem Sámuelt vetették-meg. kinnidőn meg-vénhedett, a' fiait rendelte Bírákká; és azért mondották az Iſrael fiai i: *Imé te meg-vénhedtél, és a' te fiaid nem járnak a' te útaidon; rendelly Királyt nékünk, hogy ítéljen minket.* De mint-hogy ugyan ottan k, az Úr azt mongya: *A' mint el-hadtak engem, és idegen iſtenekнek ſzolgáltak, úgy cſelekeſznek veled-is:* hogy a' két mondáſt öſzve-hozzuk, azt kell mondanunk; hogy az Iſraeliták Sámuelt, ő maga ſzemélyében vetették-meg, közbe-vetés-nélkül; az Iſtent pedig Sámuelben, közbe-vetés-által. De a' Sz. Péter mondásában, az Embertől el-válaſztatik az Iſte, és a' Sz. Lélek-is: ki, ha az Iſtennek teremtett ajándéka (a' mint Enyedi mongya) mellyet az Iſten Péternek adott; kétség-nélkül Ananias annak az embernek hazudott volna, a' kinél az Iſten ajándéka volt. mellyet nyilván tagad Sz. Péter, és azt mongya; hogy nem embernek hazudott, hanem az Iſtennek.

h 1. Reg. 8. 7.
i 1. Sam. 8. 5.
k 1. Sam. 8. 8.

D

III. Azt mongya Enyedi, hogy, a' Görög bötű-ſzerént, külömben kellene fordítani azt a' mondáſt. De héában: mert Sz. *Athanáſius*, és Sz. *Gregórius Nazianzénus*, kik igaz Görögök voltak; sőt az *Ariánuſ*ok kalauzi-is, *Eraſmus* és *Beza*, kik Enyedinél nem kevéſsel tudtak többet Görögül, azt a' mondáſt a' mi fordításunk-ſzerént magyarázzák.

Sz. Pál-is, a' Sz. Lelket Iſtennek nevezi, mondván l: *Nem tudgyátok-e, hogy az Iſten temploma vattok, és az Iſten Lelke lakik bennetek? Ha valaki pedig az Iſten templomát meg-fertőztetni, el-veſzti azt az Iſten: mert az Iſten temploma ſzent, melly ti vattok.* És iſmég m: *Nem tud-*

l 1. Cor. 3. 16.
m 1. Cor. 6. 19.

gyátok-e

gyatok e, hogy a' ti tagaitok a' Sz. Lélek temploma, a'ki-bennetek vagyon? és utánna vezi f: Dicsőittétek és hordozzátok az Istent a' ti testetekben. Michoda Istent, úgy-mond Szent Agoston g, hanem a' Sz. Lelket: a'kiről azt mondotta, hogy a' mi tagaink ő Temploma? Es: Ha azt parancsolnák mi-nékünk, hogy a' Sz. Léleknek Templomot építenénk, a'mint Salomon chelekedett, fából és kőből; kétség-nélkül Templomot chinálván, Istени tiszteletteI illetnők őtet: mennyivel inkább tahát Istени tiszteletteI illettyük, a' kinek nem chinálunk Templomot, hanem mi vagyunk Temploma? Es máfutt h; Ne tagadgyad Istennek lenni a' Sz. Lelket, hogy teremtett-állatnak Templomává ne tegyed a' Teremtőnek tagjait? Es máfutt i: Nem teremtett-állat a' Sz. Lélek: mert a' kinek Templomul adgyuk testünket, szükség hogy annak szolgállyunk-is; olly szolgálattal, mellyel chak az Istennek kell szolgálni, mellyet a' Görögök *Latriá*-nak neveznek. Igazán mongya: mert semmi teremtett-állat úgy mi-bennünk nem lakik, mint Templomában. és, a' mint Sz. *Athanasius* írja k, Sohúl az Irásban fel nem találjunk, hogy valami Próféta, vagy Apostol, vagy valamelly közönséges ember, Templomává laa az Angyalnak, vagy más teremtett-állatnak. Az-okáért Sz. Pál az elő-hozott mondásokban, a' Sz. Lelket egy-általlyában Istennek nevezi: kit úgy hordozunk testeinkben, mint tulajdon Templomában, és azzal-is Istennek vallyuk.

A' Királyok Második könyvében-is, Istennek mondatik a' Szent Lélek; Kiről ezt olvasfuk l: *Ezeke Dávidnak mólto igéi: Az Úr lelke szóllott én-általam, és az ő beszéde a nyelvem-által. Mónda az Izrael Istene nékem, szóla az Izrael Erőse, az emberekről uralkódó.* A' hol látod, hogy az Úr Lelkét, Izraël Erős Istenének nevezi; és azzal igaz Istennek vallya. Melly mondásokból nyilván ki-tetszik, hogy az Erdélyi *Arianusok* el-vetették a' fulykot, midőn azt irták m, hogy sohúl az Irásban, a' Sz. Lélek nyilván Istennek nem mondatik. De nem choda: nem adnak vámot a' hazugságról az *Arianusok*.

Másodszor: Meg-bizonyúl abból, hogy az Irás, magát meg-magyarázván, a'melly mondásokat egy igaz Istenről vannak, azokat a' Szent Lélekről magyarázza. I. Isaias, az igaz Istenről szóllott, midőn azt mondotta n: *Látám az Urat ülni egy magas és fel-emelt Királyi-széken, és monda: Eredj-el, és mongyad e' népnek: Halván hallyátok, és ne értsétek; és látván lássátok a' látást, és ne ismérjétek. Vakítsd-meg e' népnek szívét.* De ezt az igaz Istent, Szent Pál a' Szent Léleknek mondgya, ki Isaias által szóllott o: és azon mondást, Szent János a' Fiú Istenről magyarázott p. Melyből ki-tetszik, hogy azon egy Isten, az Atya, Fiú, és Szent Lélek: mellyet Isaiásnál, a' Serafimok-is jelentettek, háromszor mondván Szentnek a' Seregek Urát Istenét q; a' mint Szent *Basilius* mongya r. Ki másutt így ír s: Isaias Próféta az Atya személyéről emlekezik, a' kiben hittenek a' Zsidók; az Evangelista, a' Fiúnak; Szent Pál Apostol, a' Szent Léleknek, a' Seregeknek egy Istenéc nevezvén közönséges-képpen a' ki láttatott, mert, noha külömbőznek beszédökben, a' Személyekhez-képelt: mindazáltal azon itéletben vannak az egy Istenről. II. Igaz Isten szóllott régenten a' Próféták által, kit Zakarias Pap *Áldott Úrnak, és Izraël Istenének* nevezett t: és azért gyakorta mondották a' Próféták: *Ezeket mongya az Úr.* De azt Szent Péter a' Szent Léleknek tulajdonitya, mondván u: *A' Szent Lélektől ihlettetvén szóllottak az Istennek Szent emberi.* sőt ő-maga-is Krisztus Urunk, mondván x: *Ő-maga Dávid mongya a' Szent Lélek által: Monda az Úr az én Uramnak: ülly az én jobomra.* III. Igaz Isten szóllott Moysesnek, mondván y: *Szóllyd a' bátyádnak Aaronnak, hogy ne mennyen minden időben a' Szentbelybe, melly a' sopronon-belül vagyon, a' Kezesség-tábla-előtt, melly bé-födi a' Szekrényt; hogy meg ne haljon.* Ezt-is a' Szent Lélekről magyarázta Szent Pál, mondván z: *Melly által azt jelentette a' Sz. Lélek, hogy még meg nem nyilatkoztatott volna a' Szentek útja az első Sátor még fenn álván.* IV. Igaz Isten igérte Jeremiásnál a: *Ez leszen a szövetség, mellyet az Izraël házával szerzek azok a' napok után, úgy-mond az Úr: Az én Törvényemet az ő belső részökbe adom, és az ő szívekbe írom azt; és nékik Istenök leszek, és ők nékem népem leszenek.* Ezt-is a' Sz. Lélekről magyarázta Sz. Pál, mondván b: *Bizonyságot tészen nékünk a' Sz. Lélek-is. Mert, minek-utánna ezt mondotta: Ez pedig a' szövetség, melyet szerzek velek a' napok után; úgy-mond az Úr: Az én Törvényimet adom az ő szívekbe, és az ő elméjekbe bé-irom azokat.* Ez pedig fő-képpen a' mái napon tellyesedett-bé, midőn az Uj Törvényt nem kő-táblára, hanem a' Hívek szívébe írta az Isten úja, a' Sz. Lélek.

Harmadszor: Az Irás gyakorta elő-számállya az Istennek fő teremtett-állatit, az eget, napot, holdat, Angyalokat, embereket, és egyebeket: de soha a' Sz. Lelket közikbe nem számállya, hanem inkább eggyétt nevezi az Atyával és Fiúval. Mint, midőn Urunk azt mondotta az Apostoloknak m: *El-menvén tanittsatok minden nem-*

a 1 Cor. 12.
g Epist. 66.
h 1 Lib. 1. contra Macedonium, cap. ult.
i Lib. 3. de Trinit. cap. 6.
k Lib. de Trinit. contra Arianos
l 2 Reg. 23. 1. 2.
m Lib. 2. c. 5.
n Isa. 6. 1. 9.
o Act. 28. 25. 26.
p Joan. 12. 39. 40.
q Isa. 6. 3.
r Lib. 3. in Eunomium.
s Lib. 5. in Sueno.
t Luc. 1. 68. 70.
u 2 Pet. 1. 21.
x Mar. 12. 36.
y Exod. 28. 1.
z Hebr. 9. 8.
a Jer. 31. 33.
b Hebr. 10. 15. 16.
m Matt. 28. 19.

A

zeteket, *meg-keresztelvén őket, Atyának, és Fiúnak, és Szent Léleknek nevében* és Szent Pál [n]: *A' mi Urunk* JÉSUS *Krisztusnak malasztya, és az* (Atya) *Istennek szeretete, és a' Sz. Léleknek részeskédése légyen mindnyájotokkal, Ámen.* és Szent János [o]: *Hárman vannak, kik bizonyságot tésznek mennyben; az Atya, az Ige, és a' Szent Lélek, és e' három egy.* Midőn Urunkat Sz. János meg-keresztelte, az Atyának szavát hallották; a' Szent Lelket pedig, látták galamb képében reá szállani [p]. Nyilván, ha a' Szent Lélek teremtett-állat volna, nem az utólsók-féle volna. és mind Dávid [q], 's mind a' három ifiak a' Babylóniai kemenczében [r], midőn minden fő teremtett-állatokat az Isten dicsőítetire hittak, ő-róla-is emlékeztek-volna: de nem emlékeztek; mert nem teremtett-állat, hanem Teremtő Isten; mivelhogy *Az Úr Lelke ékesítette az egeket* [s]. Sz. Pál-is elő-számlálja az Istennek leg-főbb teremtett-állatit [t]; és Szent Péter-is [u]: hogy meg-mutassa a' Krisztus birodalmát azokon: de a' Sz. Lelket azok-közibe nem helyheztetik: sőt mint-hogy a' Sz. Lélek emberi testet magára nem vőtt, sohult nem mondotta az Atyát magánál nagyobnak, sem ő Istenének; a' mint Krisztus Urunk mondotta [x], a' fel-vőtt természetére; a' mint a' Sz. Atyák-is tanittyák.

B

Holott azt vedd eszedbe; hogy, a' mivel az *Ariánusok* bizonyittyák, hogy az Atya Isten nagyobb a' Krisztusnál, azzal meg-mutathattyuk mi-is hogy a' Szent Lélek nagyobb a' Krisztusnál, emberségéhez-képest. Melyből következik, hogy egyenlő az Atyával. mivelhogy az *Ariánusok*, noha a Krisztust puszta embernek vallyák, mindazáltal azt-is mongyák, hogy chak az Isten nagyobb nálánál. Az-okáért, ha az Atya-Isten nagyobb az Ember-Krisztusnál, azére-, hogy őtet küldötte [y]: a Szent Lélek-is küldötte [z]. Ha az Atya meg-szentelte [a]: meg-szentelte a' Szent Lélek-is [b]. Ha az Atyának tulajdonittatik a' Krisztus Meg-testesülése [c]: a' Szent Lélekuek-is tulajdonittatik [d]. Ha az Atyának erejével chelekedte a' chodákat [e]: a Sz. Léleknek erejével-is chelekedte [f]. Ha az Atya adta áldozatra [g]: a' Szent Lélek is adta [h]. Ha az Atya támasztotta-fel [i]: a' Sz. Lélek is támasztotta-fel [k]. Es ő-maga Urunk azt jelenti [l], hogy gonoszb a' Szent Lelek-ellen vétkezni, hogy-sem az Ember Fia-ellen: és következendő-képpen, hogy nagyobb a' Sz. Lélek az Ember-Krisztusnál.

NEGYEDSZER: A' melly Tulajdonságokat olvasunk az igaz Istenről, azokat olvasuk a' Szent Lélekről-is. 1. Egyedűl az Isten vagyon mindenütt, és bé-töltminden eket: De azont mongya Dávid [m], és Salomon [n], a' Szent Lélekről. 2. Az Isten egyedűl Mindenhato. Salomon azont mongya a' Szent Lélekről-is [o]. 3. Az Isten egyedűl ismeri magát tökélletesen: *A' Lélek-is mindeneket még vizgál, még az Istennek mély dolgait-is* [p]: nem azért, úgy-mond Szent *Basilius* [q], hogy azokat nem tudná, hanem-inkább, hogy azokat tellyességgel által-látnya és hattya; a' mint olvasuk, hogy az Isten az ember szivét vizgállya [r]. Jól okoskodott azért Sz. *Athanásius*, *Arius*-ellen, *a' Nicæai Concilium*ban: Semmi teremtett-állat az Istent meg nem foghattya: Tahát a' Szent Lélek meg-foghattya: Tahát igaz Isten.

Hasonló képpen, az Istennek tulajdon Chelekedetit-is fel-találjuk a' Szent Lélekben: I. Vezérli az Anyaszentegyházat: mert, midőn Péter az ő chodálatos látásáról gondolkodott, a' Lélek azt mondotta néki [s]. *Imé három férfiu keres téged: kelly-fel azért, menny alá; és menny-el vélek, semmit nem kétkedvén; mert én küldöttem őket.* Máskor pedig azt mondotta [t]: *Válasszátok-el nékem Saulust és Barnabást, a' munkára, a' melyre őket fel-vettem.* Az Apostolok-is, az Első *Concilium*ban, azt mondották [u]: *Tetszett a' Sz. Léleknek, és nékünk,* és máskor [x]: *Pál és Timótheus meg-tiltattak a' Sz. Lélektől, az Isten igéjét Ásiában hirdetni.* Sz. Pál pedig, nyilván mongya [y]; hogy *A' Sz. Lélek tötte az Isten nyájának Püspökivé az embereket: és hogy ő osztya a' Lelki ajándékokat az Anyaszentegyházban* [z]. és; hogy *Az Isten szeretete-is a' Sz. Lélek-által ontatott a' mi szivünkbe* [a]. A' mái napon-is a Sz. Lélek osztogatta a' sok nyelveken-való szólláſt. II. Tulajdon chelekedete az Istennek a' Choda-tétel: De a' Krisztus, *az Istennek Lelke által küszi-ki az Ördögöket* [b]: és az Erőket, a' Sz. Lélek chelekeszi [c]. III. Tulajdona az Istennek, a' következendő dolgoknak meg-jövendőlése: De azt Sz. Péter, a' Sz. Lélekről mondotta [d]. IV. Tulajdona a' Teremtés-is az Istennek: de az-is a' Sz. Léleké; a' mint Jób mondotta [e], Dávid-dal [f]. Ezen igasságot a' Sz. Atyák-is eggyül eggyig meg-vallyák, és foká egész könyvekkel oltalmazták az Eretnekek-ellen; úgy-mint Sz. *Athanásius*, Sz. *Basilius*, Sz. *Gregorius Nazianzenus*, Sz. *Hilarius*, Sz. Ambrus, Sz. Agoston, Sz. Tamás, és egyebek-is.

D

De lássuk mint okoskodnak az *Ariánusok* az Igasság-ellen. I. Szent János azt irja [g]; hogy *Allyadnak az Ige-által lettek*: Tahát a' Szent Lélek-is. Felelet: Meg-magyarázta magát Sz. János, utánna vetven: *És ő-nála-nélkül semmi nem lőtt a' mi lett*; az-az, a' mi teremtetett: az-okáért, nem értette a' Teremtő Szent Lelket. Mert, ha az

Arianus-

n 2. Cor. 13. 13.
o 1. John. 5. 7.
p Matt. 3. 16.
q Psal. 148. 1.
r Dan. 3. 57.
s Job. 26. 13.
t Col. 1. 16.
u 1. Pet. 3. 22.
x Joan. 14. 28.
y c. 20. 17.
z Isa. 48. 16.
a Joan. 10. 36.
b Isa. 61. 1. Luc. 4. 18.
c Rom. 8. 3.
d Matt. 1. 20.
e Joan. 14. 10.
f Mat. 12. 28.
g Rom. 8. 32.
h Heb. 9. 14.
i Act. 2. 24.
k Rom. 8. 11.
l Mar. 12. 32.
m Psal. 138. 7.
n Sap. 1. 7.
o Sap. 7. 23.
p 1. Cor. 2. 10. 11.
q Lib. 5. contra Eunom.
r Jer. 17. 10. Sap. 1. 12.
s Act. 10. 19.
t Act. 13. 2. 4.
u Act. 15. 28.
x Act. 16. 6.
y Act. 20. 28.
z 1. Cor. 12. 11.
a Rom. 5. 5.
b Matt. 12. 28.
c 1. Cor. 12. 10. Heb. 2. 4. Rom. 15. 19.
d Act. 1. 16.
e Job. 33. 4.
f Psal. 32. 6. & Psal. 103. 30.
g Joan. 1. 3.

*Ariánus*ok okoskodása helyes, az Atya-is az Igé-által lőtt: minden teremtett-állatokról kell azért érteni a' Szent János mondását, mellyek-közibe sohúlt nem számláltatik a' Szent Lélek; a' mint nem régen meg-mutattám. II. *A' Lélek nem szóll ő-magától, hanem, a' miket hall, azokat szóllya* [h]. Felelet: Ebből inkább következik a' mi Vallásunk, hogy a' Szent Lélek nem teremtett állat: mert minden okos teremrettállat szólhat néha ő-magától; a' mint Urunk mondotta az Ördög-felől [i], hogy, *mikor hazugságot szóll, tulajdonából szóll.* Midőn azért a' Sz. Lélekről azt mongya, hogy nem szóll ő-magától; az ő Származását jelenti: mellyáltal, teremtetivel, és állattyával eggyütt vőtte a' tudományt és bőlcsességet az Atyától és a' Fiútól. III. *A Krisztus küldötte a' Szent Lelket az Atyától* [k]: de a' küldő nagyobb annál a' kit küld. Felelet: Mikor a' Küldés parancholat-szerént vagyon, nagyobb a' küldő a' küldetőtnél: de mikor Származás-szerént vagyon, nem nagyobb, és így küldetik a' Fiu az Atyától, a' Sz. Lélek az Atyától és Fiútól. Es mind a' Fiu, 's mind a' Szent Lélek, jobb-szérent kezdett, úgymódon lenni; tudni illik, láthatatandó-képpen, a' teremtett-állatban: mert a' Fiú, Emberi testben jelent-meg; a' Sz. Lélek pedig, Galamb képében: és a' mái napon több nyelvekben. A' Láthatandó személynek látható jelenése pedig, Küldésnek mondatik a Szent Irásban. De azzal meg nem kisebbül a' Fiú és a' Szent Lélek: mert, a mint Szent Agoston irja, mindenik olly helyre küldetett, a' hol az előtt-is volt láthatatlan dicsőségével. Mert a' Fiúról mongya Szent János [l], *E' világon vala, és a' világ ő-általa lőtt, és a' világ őtet meg nem ismérte: Tulajdonába jőve.* A' Szent Lélek-felől pedig, Dávid [m]: *Hová mennyek a' te Lelked-előtt?* IV. *A' Lélek meg-mondhatatlan fohaszkodásokkal könyörög értettünk* [n]: Tehát kisebb annál a' kinek könyörög. Felelet: Könyörögni mondatik a' Szent Lélek, mert segéti a' mi gyarlóságunkat, hogy tudgyuk, mit, és mint kellessék kérnünk; mellyet ő-nála-nélkül nem tudunk. Hasonló-képpen mondatik a' Szent Lelek a' mi szívünkben kiáltani, *Abba, Atyánk* [o]: mert a' mi szíveinket fel-indittya, hogy azt kiáltsuk; a' mint szépen meg-magyarázza Sz. Agoston [p].

E' dolognak bizonyitására, egy chodálatos históriát ir *Gregórius Turonensis* [q], egy *Cyrilla*-névü *Ariánus* Püspőkről: ki őtven aranyat adott egy embernek, hogy vaknak tettesse magát, és őtet kérje hogy szemeit meg-világositsa; és azzal hitelt szerezzen néki, mint-ha ő nyitotta-volna meg a' szemeit. mert igen bántz a' Keresztyén Püspőkőknek, a' Szent *Eugeniusnak*, *Vindemialisnak*, és *Longinusnak* sok Chodáit, az igaz Hitnek meg-bizonyitására. El-vévén a' nyomorúlt ember a' pénzt, valóban meg-vakúlt, és meg-valván esetit, azt kiáltotta: Jaj nékem nyomorúltnak, mert meg-chalátztam! most bizonnyal tudom, hogy az Isten meg nem chúsoltatik, és a' Keresztyén Püspőkőknek könyörgött, hogy meg ne ütállyák. Kik könyörülvén rajta, azt mondották: Ha hiszesz, mindenek lehetségesek a' hívőnek. Halván azt a' vak, fel-kiálta, mondván: Valaki nem hiszi, hogy a' Krisztus az Isten Fia, és hogy a' Szent Lélek egy az Atyával állattyában; ma azt érezze a' mit én szenvedek. Hiszem a' mindenható Atya-Istent: Hiszem az Isten Fiát, a' Krisztus Jésust, egyenlőnek lenni az Atyával: Hiszem a' Sz. Lelket, hogy egyenlő őrők Isten az Atyával és a' Fiúval. Halván azt a' Püspőkők, és a' tiszteséget egy-másnak engedvén, vetekedni kezdettek, kinek kellene a' vaknak szemére a' Szent Keresztet jelét vetni. *Vindemialis* és *Longinus*, *Eugeniust* kérték: *Eugenius* viszontag őket, hogy kezőket a' fejére tennék. Mellyet meg-chelekedvén *Eugenius*, Keresztet vetett a' szemére, mondván: Atyának, Fiúnak, és Sz. Léleknek az igaz Istennek nevében, kit Három személyben egyenlő hatalomban vallunk, nyillyanak-meg a' te szemeid. És leg-ottan meg-szűnvén a' fájdalom, meg-gyógyúlt a' vak, és a' Sz. Lélek igaz Istenségét meg-mutatta.

II. RÉSZE.

AZ Másik dolog, hogy a' Szent Lélek az Atyától és a' Fiútól származik, meg-bizonyodik, Elsőben: Abból, hogy Urunk azt mondotta felőle [r]: *Ő engem meg-dicsőit, mert az enyimből vészi, és meg-hirdeti nékyek.* Vallyon mit vészen a' Sz. Lélek a' Fiútól? A' Tudományt, és bőlcsséget: mert *Nem szóll ő-magától, hanem, valamiket hall, azokat szóllya* [s]; a' mint a' Sz. Atyák magyarázzák: De a' Sz Léleknek Tudománya, az ő állattya. Tehát azt a' Fiútól-is vészi: vészi pedig őrőktől-fogva, és mind őrőkké. mert az Őrőkké-valo Származás, minden időt magában foglal. Melly mondást magyarázván Szent Agoston, igy ir: Lészen, volt, 's vagyon. *Lészen*; mert soha meg nem szűnik. sem vége nem lészen: *Volt*, mert soha nem kezdetett, hanem mindenkor volt. *Vagyon*; mert mindenkor egyenlő-képpen vagyon. Másodszor: Urunk azt mondotta [t]: *Ha el nem megyek, a' Vigasztaló nem jő hozzátok: ha pedig el-megyek, el-küldöm őtet hozzátok*, és [u]:

A
h Ioan. 16. 13
i Ioan. 8. 44.
k Ioan. 15. 26
l Act. 3. 16. mutat. 2.
B
m Ioan. 1. 10.
n Psl. 15. 6. 7.
o Rom. 8. 26.
q Greg. 4. 6.
C
r Ioan. 16. 14
s Vers. 13.
D
t Ioan. 16. 7.
u Ioan. 15. 26

A

Akkor el-jövend a' Vigasztaló, kit én mékték küldök az Atyától. Melly mondásból imígyen okoskodhatunk: Minden Küldés, vagy Parancholat-szerént vagyon; mint az Urak küldik a' szolgákat: vagy Tanárs-képpen; mint a' tudós emberek küldik azokat a' kiket tanítnak: vagy természet-szerént-valo Származás-által; mint a' fák gyökeret vernek, virágot ereſztenek, gyümölchöt teremnek, mellyek a' fától természet-szerént származnak. De a' Kriſtus, nem küldötte a' Szent Lelket mint szolgáját, Ura lévén: sem mint tudatlant, Oktatója lévén. mivelhogy a' Görögök-is, a' Szent Lelket igaz Istennek vallyák, és nem kiſsebnek a' Kriſtusnál: Tehát az a' Küldés, Származás-által volt. Innét mongya Szent Agoſton [z]; hogy, midőn az Irásban azt olvaſsuk, hogy eggyik Istení személy a' máſikat küldi: azt kell rajta értenünk, hogy eggyik, a' máſiktól származik, a' kitől küldetik. Az-okáért, sohúlt nem mondatik az Atya küldetni, mert máſitól nem származik. És mint-hogy a' Kriſtus a' Szent Lélektől-is mondatik küldetni [a], noha ő-tőle nem származik: azt nem Istensége-, hanem emberség-szerént kell érteni, mint-hogy a' szerént a' Sz. Lélektől fogantatott. Harmad-szor: Urunk az Apoſtolokra lehelvén, azt mondotta [b]: *Vegyétek a' Sz. Lelket.* Melly Czeremoniával, a' mint Sz. Agoſton [c], és Sz. *Cyrillus* írják [d], azt akarta jelenteni, hogy ő-tőle származik a' Sz. Lélek, mint a' lehellet az ember szájából. ninch-is más valoságos illendő oka annak a' lehelléſnek. Negyed-ſzer: Sz. Pál azt mondgya [e]: *a' kiben a' Kriſtus Lelke nincs, az nem övé.* És [f]: *Mivelhogy fiak vattok, el-küldötte az Isten az ő Fiának Lelkét a' ti szívetekbe; ki azt kiáltya Abba, Atyánk.* Mert, miért mondatik a' Sz. Lélek a' Kriſtus lelkének? Bizony nem azért, hogy szolgája, vagy báttya volna, hanem hogy ő-tőle származik. és azért mondatik az Atya Lelkének-is [g], ki a' Jésuſt halottaiból fel-támaſztotta. Ötödſzör: Urunk azt mondotta [h]: *Mindenek a' mélyek az Atyáé, enyimek.* Melly mondás, mivel egy-általlyában-valo, és közönséges, mindent magában foglal valami az Atyáé; azon-kívül, a' mit kétellenül ki kell rekeſztenünk, a' végre, hogy az Atya- és Fiu-között-valo külömbség helyén maradgyon. Innét mongya Sz. Agoſton [i]: A' Fiú, tellyeſséggel az a' mi az Atya; de mindazálczal nem Atya, mert ez Atya, ama' pedig Fiu. A' hol Sz. Agoſton, az Urunk mondását követvén, a' Fiút Egyenlőnek mongya az Atyával, az egy Atyaságtól meg-válva: és azért ő-tőle-is származik a' Sz. Lélek: mert ez, né Atyaság. és mint-hogy a' Származtatás az Atyába vagyó, szükség hogy a' Fiúban-is legyen. Hatod-ſzor: Sz. Jánoſnak az Angyal meg-mutatta az Élet-vizének folyó-vizét [k]; melly fényes volt mint a' Kriſtal, származván az Istennek és a' Báránnak székiből: melly víz nedveſségével, az Élet fája jeles gyümölchét termi. Az Élet vize, melly olly fényes mint a' Kriſtal, jelenti a' Sz. Lelket, és annak fényes tiſztaságát, és ſok-féle haſznát. Mert, a' mint a' víz a' rútságot el-moſsa, a' földet gyümölchözteti, a' Nap hévségét enyhíti, a' szomjúságot el-véſzi, és gyakorta a' meg-gyógyíthatatlan nyavalyákat-is meg-orvoſolya: úgy a Sz. Lélek-is, bűneinknek undokságát el-moſsa; az örök életnek gyümölchit ſzerzi bennünk; a' gonoſz kívánságnak és kiſértetnek hévségét meg-enyhíti; a' földi gyönyörűségre-való vágyodást le-ſzállítya, mennyei kívánságokat gerjeſztvén helyekbe; minden betegséget el-vészen a' lélektől; az Iſteni ſzolgálatra gyorsakká téſzen.

Nem hozom-elő a' régi Sz. Atyáknak bizonyitáſit; mert nyilván vannak, mind a' kik a' Görögök Szakadáſa-előtt ezt az Igaſságot tanitották, 's mind a' kik az-után oltalmazták; né chak a' Deákok pedig, hanem a' Görögök-közzül-is ſokan. Most chak azt mondom, hogy, ő-maga az Isten ſok-képpen meg-bizonyitotta, a' Szakadáſ-után, kiknek legyen igaz Vallaſok. I. A' Szakadás-vagy Pártolás-előtt, Görög-ország bővelkődött tudós és Sz. Doktorokkal, és a' Közönséges *Concilium*okkal: mind a' Görögök-közzül voltak: de a' Pártolás-után, már közel Nyólcz-százeſztendőtől-fogva, semmi olly *Concilium*jok nem volt; tudós emberek-is, egyéb időkhöz-képeſt, igen keveſen találtattak, olly szent emberre pedig, a' ki chodákat tött-volna, chak eggyet sem tudunk. A Deákoknak pedig, vagy Romaiaknak, attól-fogva, Tizen-két Közönséges *Concilium*jok volt: azokon-kívül, külömb-külömb Tartományokban ſok Magán-való *Synodus*ok voltak. Minden időben ſok Szent emberek találtattak, kik Choda-tételőkkel-is erősítették az igaz Hitet; és ſok jeles új Szerzetek támadtak: a' Tudós-embereknek pedig számok üncheo. II. A' Görögök Vallása, naponként fogyott, és fogy: A' Romai Vallás pedig, *Europa*-ban ſok Tartományokba ki-terjedett; és a' többi-között, Magyar-országba-is, hogy ne szóllyak a' Nap-keleti és Nap-nyúgati *Indiák*ról. III. A' Görögök, meg-győzetteven a' *Concilium*okból, négyszer vagy őrſzőr a' Romai Vallásra tértek; de álhatatlanok lévén meg-elhajlottak: A' Romaiak pedig, mint győzedelmeſek, azon igaz Vallásbá maradtak. IV. A' Romai Hiten-valóknál ſok hatalmas Országok, jó békeségbé, és ſzabad uraságokban vának: A' Görög Birodalmat pedig, a' Kriſtus ellenségi a' Törökök, éppé el-foglalták, és a'

Görög-

[z] Lib. 4. de Trinit. c. 29. & 27.

[a] Ifa. 61. 1. 16

[b] Joan. 20. 22. 23.

[c] Lib. 6. contra Maximinum. c. 14.

[d] Lib. 12. in Ioan. c. 56.

[e] Rom. 8. 9

[f] Gal. 4. 6.

[g] Rom. 8. 11. Matt. 10. 20. Ioan. 16. 15. Ioan. 17. 10.

[h] Lib. 5. de Trinit. c. 14.

[i] Cap. 22. 1

Anno 1054. per Leonem ell Schisma, hoc tempore Ecclesiae facta fundamenta.

Görögöket kemény rabságban tartyák. Es hogy eszökbe vegyék, hogy a'veszedelemnek oka a Pártolás volt, és a' Sz. Lélek származásáról-valo hamis Vallás, Pünkösd innepiben vötték-meg a'Törökök Konstantinápolt; a Görög Chászárt meg-ölték, és az egesz Birodalomnak véget értek; a'mint *Gerardus Mercátor* szépen meg-mutatta [l]. Adná az Isten, hogy a'mi nyomorúlt Hazánk tanúlna a'szomszéd Országok veszedelmén, és a'Pártosoktól őrizkednek: mert Magyar-ország is attól-fogva kezdett Török kézbe akadni, mióltától-fogva az Ujitók dögleletes Tudományokat kezdették Országunkban hintegetni: és mentől inkább el-áradott a'gonosz Vallás, annál inkább fogyott az Ország. és, ha fel nem nyityák szemöket a'jó Magyarok, a'régi igaz Hitre térvén, félő hogy Országoknak galiéra-is ki ne csúszon kezökből.

[A]

[l] In fol. Chronologia. Anno 1452. 29. Maij capta Constantinopoli.

Ezek ellen a' Görögök, az Urunk mondását forgattyák [m]: *Mikor el-jövend a' Vigasztaló, kit én néketek küldök az Atyától, az Igasságnak Lelkét, ki az Atyától származik*, és nem mondotta, A' Fiútól-is: Tehát vakmerőség azt oda fóltozni. Erre azt feleli Szent Agoston [n]; hogy, nem azért nevezte Urunk egyedül az Atyát, hogy magát ki-rekesztené; hanem hogy az Atya a'Szent Lélek'nek fő eredetre, annyiból, hogy a'származatását a Fiú-is az Atyától vötte. Illyen módon noha Urunk azt mondotta Péternek [o]; *A' test és vér nem jelentette neked, hanem az Atyám ki mennyékben vagyon*: mindazáltal a' jelentés a' tellyes Szent Háromságtól lött. A' Szent Lélekről pedig azt mondotta [p], hogy meg-tanít minden Igasságra. noha azonn chelekezi mind az Atya, 's mind a' Fiú. Továbbá, midőn Irtunk azt mongyák, hogy a'Szent Lélek az Atyától származik: az Atyán, nem érti az Atyaságnak tulajdonságát (mert úgy a' Szent Lélek Fiú volna,) hanem a' Fiúval-valo egyenlő és köz állattyát: az-okáért a' Fiútól-is származik. Annak-fölötte, a'mint igen bölcsen mongya Szent *Anzelmus* [q]; Ha Urunk nyilván azt mondotta-volna-is, Senkitől egyébtől nem származik a' Szent Lélek, hanem chak az Atyától: úgy sem rekedne-ki a' Fiú. Mert, noha Urunk azt mondotta [r], *Senki nem ismeri a' Fiat, hanem az Atya*: mindazáltal, nem rekesztette-ki magát, és a' Szent Lelket. mert ők-is úgy ismérik mint az Atya, mivelhogy egyenlő állattyok és tudományok vagyon. Sőt ugyan-ottan azt-is mondotta Urunk; *Az Atyát sem ismeri senki, hanem chak a' Fiú, és a'kinek a' Fiú meg akarja jelenteni*: noha szintén úgy ismeri az Atyát, mind ő-maga az Atya, 's mind a' Szent Lélek, mint a' Fiú, ha szintén ő semmit nem jelent-is nékik. Hasonló-képpen, ha Urunk azt mondotta-volna; A' Szent Lélek senkiről nem származik, hanem chak az Atyától, azzal a' Fiu ki nem rekedett-volna a'származatállól: mennyivel inkább, hogy azt mondotta hogy az Atyától származik; a' hol semmi jele nincs a' ki rekesztésnek. Annak-okáért a Szent Lélek igaz Isten, egyenlő az Atyával. és a' Fiúval, és egyenlő-képpen származik azokról. Lássuk már, Mit hoz nékünk a Sz. Lélek; vagy Mit várhatunk tőle? mint-hogy Vigasztalónak nevezzetik.

[B]

[m] Máté. 15. 26.

[n] lib. 8. contra Maximinum, cap. 14.

[o] Mát. 16. 17.

[p] Ján. 16. 13.

[q] lib. de Processione Spiritus Sancti.

[r] Mát. 11. 27.

[C]

III. RÉSZE.

AZ Sz. Léleknek sok Neveit találjyuk a'Szent Irásban; mellyek jelentik az ő sok-féle Ajándékit és gyümölcsit. Isaias, szólván a' *Messiásról*, azt mongya [s], hogy *Megnyugszik ő-rajta az Ur lelke; a' Bölcsességnek és Értelemnek lelke, a' Tanátsnak és Erősségnek lelke, a' Tudománynak és Istenи tiszteletnek lelke; és bé-tölti őtet az Ur félelmének lelke*. mellyeket szépen fel-találunk az Apostolokban, minek-utána a'Sz. Lélek reájok szállott.

[s] Isa. 11. 2.

[D]

A' mi az Urnak félelmét illeti, melly a' Világi felelemnek ellensége, fő-képpen abban áll; hogy senki félelméért, se szeretetiért, az Istent meg ne bántsuk. Ez valaha az Apostolokban szűken vólt; mivelhogy Péter-is, kit Urunk az Anyaszentegyház Gond-viselőjévé választott-vólt, chak egy leányzótól-valo féltében-is, meg-tagadta szerelmes Urát és Mesterét; kiére, fogadása szerént-is, inkább meg kellett volna halni: de a' Szent Lélek el-jövetele-után, valóban meg-tartotta az Urunk parancsolattyát [t]: *Ne féllyetek azoktól a kik meg-ölik a' testet, a' lelket pedig meg nem ölhetik: hanem inkább féllyetek attól, a'ki a' testet 's a'lelket-is a' Gehennába veszesztheti*. Midőn azért a' Zsidók azt parancsolták az Apostoloknak, hogy ne tanítsanak a' JÉSUS nevében: Szent Péter nagy bátorsággal azt felelte a' több Apostolokkal [u]: *Az Istennek inkább kell engedni hogy-sem az embereknek*. Es az-után, midőn meg-ostorozták-volna őket, *örülvén mentek-el a Gyülekezet-ből, hogy méltókká lettek a* JÉSUS *nevéért gyalázatot szenvedni* [w]. Vedd eszedbe, hogy az Ur Félelme, nem abban áll fő-képpen, hogy az Istennek örökké-valo büntetésétől félvén, el távozzuk a'bűnt; noha az sem gonosz, a'mint Urunknak elő-bozott mondásából ki-tetszik: hanem abban, hogy, mint jámbor fiak, féllyünk szerelmes Atyánk-ellen vétení, kitől na-

[t] Mát. 10. 28.

[u] Act. 5. 29.

[w] Vers. 41.

A

ponként sok jókat vészünk, és méltó hogy mindenekben kedvét keressük. Mint a' jó fiak. félnek ugyan az Attyoktól, azért-is, hogy örökségökből ki-rekeszthetik őket: de nem az a' félelemnek fő oka, hanem, hogy tudgyák az Atyákat méltóknak lenni minden tiszteletre, és engedelemre. Ertől a' Fiui Félelemről mongya a Salomon [a]: *Az Úr Félelme gyűlöli a' gonoszt: és a' kikben ez találtatik, kedvesek az Istennél. Mert az ételt-félők akaratyát cselekeszi, és az ő könyörgésiket meg-hallgattya, és meg-szabadittya őket* [b]. Ezért dícséri az Irás Jóbot [c], és Simeont [d]. és azért mongya Salomon [e]: *Boldog az ember, a' ki mindenkor fél.*

a Prov. 8. 13.
b Ps. 144. 19
c Iob. 1. 1.
d Luc. 2. 25.
e Prov. 28. 14.

B

Az Isteni Tiszteletnek Lelke arra-valo, hogy az ember az Istennek gyönyörüséges igáját jó kedvel fel-vegye, és örömest hordozza. Mert, a' mint az isteni félelem az Ördög igáját el-vetteti: úgy az Isteni Tiszteletet a' Krisztus igáját fel-véteti; és arra viszi az embert hogy az Istent mindenek-fölött bőchüllye. Ennek jele, a' buzgó és áitatos Könyörgés lehet, mellyel az Istent kivált-képpen tiszteljük; meg-valván hogy nála-nélkül semmi jót nem chelekedhetünk; az ő segétségével pedig, mindenekre el-érkezhetünk. Úgy vagyon, hogy az Apostolok. a' Szent Lélek el-jövetele-előtt-is imádkoztak némelykor, és ugyan kérték-is Urunkat, hogy imádkozni tanittsa őket [f]: de a' hol leg-szükségesb lőtt-vólna, és a' hol ugyan intette-is Urunk az Imádságra [g], el-aluttak. De midőn, Urunk Menybe-menetele-után, a' Szent Lelket várták, *Mennyájan állhatatosok vóltak egyenlő akarattal az imádságban* [h]. Minek-utánna pedig el-jött a' Szent Lélek, ez a' jeles ajándék-is nevekedett; úgy hogy, nem chak titkon, és házba rekeszkedvén imádkoztak, hanem a' Templomban-is: és Péter Jánossal, *fel-mentek a' Templomba, az imádságnak kilenczedik órájára* [i]; és az asztalhozvalo szolgálást-is azért bizták egyebekre, hogy az imádságban, és az Igének szolgálattyában foglalatosok lennének [k]. Ezt igérte az Isten, mondván [l]: *Ki öntöm a' Dávid házára, és a' Jerusalem lakóira, a' Malasztnak, és a' Könyörgésnek Lelkét.* Es Sz. Pál-is azért mongya [m]; hogy *A' Lélek könyörög mi-értettünk, meg-mondhatatlan fohászkodásokkal*: az-az, a' könyörgésre tanit és indit.

f Luc. 11. 1.
g Mat. 26. 41
h Act. 1. 14.
i Act. 3. 1.
k Act. 6. 4.
l Zach. 12. 10
m Rom. 8. 26.

A' Tudománynak Lelke, nem a' világi tudományra-valo, hanem az Isteni dolgoknak tanitására, melly a' *Szentek tudománya* [k]; vagy *az Üdvösség tudománya* [l]: melly fel nem fuvalkodtattya az embert, mint a' világi tudomány, hanem a' szentségre és üdvösségre oktattya. Az Apostolok. a' Sz. Lélek El-jövetele-előtt, alig tudtak chak egy nyelven-is bátorságoson szóllani; El-jövetele-után pedig, *Kölömb-kölömb féle nyelveken kezdettek szóllani, a' mint a' Szent Lélek adta nékik* [n]; az-az, vagy ők tudtak szóllani; vagy, a' mint némellyek akarják, a' magok nyelvén szóllottak: de a' hallgatók úgy értették, mint-ha az ő nyelvőkön szóllottak-vólna. Akár-mint lőtt légyen, szükséges ajándék vólt ez az Evangéliom predikállására, hogy a' Sok-féle nyelveken-valo Nemzetségeket, az Apostolok egy Anyaszentegyházba gyűjtenék, mint valami erős Várba; a' mint Szent Agoston írja [o]. Ez a' Tudománynak Lelke hogy mennyei lőtt-légyen, abból ki-tetszik, hogy *az Istennek nagy dolgairól szóllottak* [p]: nem arról, hogy kenyeret nem vőttek magokkal [q]; sem az első székeken-valo ülésről [r]; sem arról, ki légyen leg-nagyobb közöttök [s]: hanem az Üdvösségről, mellyet a' Krisztus szerzett Halálával és Fel-támadásával. és nóha tiltották a' Papi-fejedelmek, mindazáltal nagy bátorsággal el-jártak dolgokban, és azt felelték [t]: *Az Istennek inkább kell engedni, hogy-sem az embereknek*: a' Tudományt nem azért vőttük, hogy el-rejtsük, hanem hogy mindenütt hirdessük.

n Act. 2. 4.
o Ser. 187. de Tempore.
p Act. 2. 11.
q Matt. 16. 7.
r Mat. 20. 21.
s Luc. 22. 24.
t Act. 5. 29.

C

Az Erősség-is, a' Szent Lélek el-jövetele-előtt, igen gyarló vólt az Apostolokban: kik mindnyájan el-futottak Urunk-mellől, Szenvedése-kor [u]; az-után, ajtó-bé-zárva, lappangottak a' Zsidóktól-valo félelemért [x]: de, mihelyen a' mái napon a' Szent Lelket el-vették, a' házból ki-jövén, mindeneknek meg-mutatták magokat; a' Krisztust nyilván hirdették, és ellenségit meg-szégyenitették: és úgy meg-erősödtek, hogy nem chak a' veréseket és gyalázatot szenvedték örömmel [y]; de a' halálra-is, a' Krisztusért bátran mentek. kiknek példájokat számtalan Mártyrok követték, nem chak erős férfiak, hanem gyenge Szűzek-is.

u Mat. 26. 56
x Joan. 20. 19.
y Act. 5. 41.

D

A' Tanátsnak Lelke, meg-tartóztattya az embert a' hittelenkedéstől; és azt chelekeszi, hogy ember dolgait jól meg-fontollya; és, a' mint az ókos szabókról mongyák, kétszer is mérje mignem egyszer metsze. A' Szent Lélek el-jövetele-előtt, találunk az Apostolokban ez-arant némelly fogyatkozásokat: mint midőn Péter, Urunknak azt mondotta [z]: *Távúl légyen tőled Uram: nem légyen ez neked*, mellyért keményen felelé Urunk neki, mondván: *Menny hátra Sátán, botránkozásomra vagy nékem; mert nem érted azokat, mellyek az Istené, hanem azokat mellyek az embereké.* Illyen vólt Péternek

z Mat. 16. 22.

más

más mondása-is [a], és a'Zebedæus fiainak kívánsága [b]. De a'Sz. Lélek el-jövetele-után, mindenekről meg-ért ítélettel tanátskoztak; a'mint az Apostoli Chelekedetekről irt Könyvben egy-néhány Példákból meg-bizonyúl [c].

Az Értelem Lelke arra-való, hogy az ember a'Hit-béli titkos dolgokat meg-értse. Melyben, a'Sz. Lélek el-jövetele-előtt, vólt valami fogyatkozás az Apostolokban: és azért, nem chak egy-szer mondották Urúnknak [d]; *Magyarázd-meg nékünk a' Példa-beszédet.* Kiknek azt felelte: *Még-is értelem-nélkül vattok-e?* Másutt pedig azt mondotta [e]: *Még sókat kellene nékiek mondanom, de most el nem viselhetitek: mikor pedig el-jövendi amaz Igasságnak Lelke, meg-tanít titeket minden Igasságra.* De a Sz. Lélek el-jövetele-után, az egész világnak Tanítóival-ók-tek, Urúnk parancholattya-szerént [f]: és az Istennek hatalmas és titkos dolgairól, nagy értelmesen irtak; a'mint a'Sz. János irásiból ki-tetszik.

A Bölcheségnek Lelkét, abban mutatták-meg az Apostolok, hogy a'Világ bölcheségét meg-vetették: mivelhogy *A' testnek bölchesége, ellenségre az Istennek: mert az Isten Törvényének nem engedi.* Az-okáért, a'mit a'Világ nagyra bőchüll, meg-vetették; a'gazdagságot, méltóságot, ezesti gyönyörüséget: a'mit pedig a'Világ meg-vét, nagyra bőchüllötték; a'munkát, háboruságot, gyalázatot. Az Anyaszentegyház meg-goudolván e' nagy Ajándékokat, mélrán őrvendez, és a'Sz. Misének áldozattyában naponként azt mondgya [g]: *Quapropter profusis gaudiis, totus in orbe terrarum mundus exultat: sed & superæ Virtutes, atq; Angelica Potestates, Hymnum canunt*: az-az, A'föld kerekségén-való egész világ, nagy örömmel vigad: de a'felső Erősségek-is, és az Angyali Hatalmaságok, dicséretet énekelnek az Istennek jó-voltáért.

Ezeket a Sz. Lélek Ajándékit, példázták azok a'dolgok, a'mellyek képében jött ma a'Hivekre; tudni illik, a'sebes Szél, a'Tűz, és az el-osztatott Nyelvek.

A'mi a'Szelet illeti, azt vedd eszedbe, hogy az üdvösségre Két dolog kívántatik: 1. Hogy értsük mit kell chelekednünk. 2. Hogy azt kedveljük, és végbe vigyük. Némelykor a hó úgy bé esi az útakat, hogy senki bátorságosan nem járhat: de ha valamelly sebes Szél rámad, a'havat el-fújja, és az útakat ki-mutattya. A'tüzet-is úgy bé takarják néha a'hamuban, hogy se melegségét nem érzed, se világosságát nem látod: de a'sebes Szél a'hamvat el-fújja, és a'tüzet ki-nyilatkoztattya. Hasonló-képpen, a'testi kívánság az okosságot néha úgy el-lepi, hogy az ember eszébe sem vészi mit kellessék chelekednie: de a'tudománynak, tanátsnak, értelemnek, és bölcheségnek Lelke, az embert minden igasságra meg-tanittya, és a'tudatlanság kődét el-kergeti. De mint-hogy nem-elég az Igasságot érteni, hanem szükség az akadályokat-is meg-győzni, azt-is meg-chelekeszi a'Sz. Lélek. A'sebes Szél, nagy dolgokat-is keményen meg-indít, az iszonyú nagy hajókat olly sebessen hajtya a'tengeren, hogy semmi nyil, vagy röpülő madár nem ér vélek; mellyeket ha Szél nem éri, vesztégálnak mint a'kő-sziklák: hasonló-képpen, a' Sz. Lélek az embernek rest akarattyát, látharatlan, de hatalmas erővel, igen meg-indittya; a'mint Urúnk szépen jelentette, mondván [l]: *A' Szél, a' hol akarja ott fúj, és a' szavát hallod, de nem tudod honnét jöjön, a' vagy hová mennyen: így vagyon minden a' ki a' Lélektől született.* Mint-ha azt mondotta-volna: Noha a'Szelet nem láttyuk, de erejét észünkbe vehettyük, midőn a'nagy temérdek fákat ide's tova hajtogattya, és néha gyökereiről felforgattya; és abból erejét meg-értyük: azon-képpen, a'ki a'Sz. Lélektől születik, érzi hogy a'szive meg-változik; a'mennyei dolgokra fel-gerjed; a'földieket meg-útállya; kívánnya a'munkát, gyülöli a'henyélést, noha a'Sz. Lelket nem láttya, melyről naponként sok jelés példákat látunk, a'Felséges jobb-kezének meg-változtatásából [k].

A'mi a'Tüzet illeti, annak képében jött a'Sz. Lélek: mert, a'mint Sz. *Gregorius Nazianzenus* irja, az Irás az Istent Tüz-nek nevezi [l]. és, mi-képpen hogy az Atya Isten Moysesnek *Tüzes tobjoke-bokorban* jelent-meg [m]; a'Fiú pedig azt mondotta [n], hogy *Tüzet jött vetebetni a'földre*: illett a' Sz. Léleknek-is Tüzben meg-jelenni. Gyakorta Tüz-által mutatta-meg az Isten, hogy némelly hív szolgainak áldozattyokat kedvellette; úgy-mint Abrahámnak [o], Aáronnak [p], Gedeonnak [q], Dávidnak [r], Salomonnak [s], Illyésnek [t], Nehemiásnak [u]: Azon-képpen, mint-hogy a'mi Fő-papunk áldozott mi-érettünk a' Keresztfán, az Atya Isten akarván jelenteni, hogy kedvesen vötte az áldozatot, Tüzet bochátott alá: az Isaias ajaka, Tüzzel tisztittatott-meg a'predikállásra [x]: a'Jeremias chontyai-közé-is Tüz bochátratott, és az tanitotta-meg őtet [y]: azon-képpen az Apostolok, Tüz által gerjedtek-fel a'predikállásra, és tudósokká lőttek. A'viz, természete-szerent nehéz, és alá folyi; de, ha a'tüztől meg-melegszik, természetiről el-feletkezvén, fel-fort, és a'fazék határából ki-folyi: az Apostolok-is, miuelyen a'Sz. Tüzet vötték, felgerjedvén, a'rejtek helyből, és szoros házból ki-törtek, mindenüvet predikállottak, és az Istent dicsérték, beszélvén az ő nagy dolgait [z]: Ha a'czitrom levével, valami jeles

A

dolgot írnak papirosra, különben el nem olvashatni, hanem-ha a'tűzhöz viszik: a'mit a'Mennyei tanító a'Krisztus, az ő végetlen szeretetiből a'Tanitványinak szívökbe irt, noha igen szükséges volt, mindazáltal senki azt se nem olvashatta, se nem érthette, mig nem a'Mennyei Tűz reájok szállott, és úgy meg-világositotta elméjöket, hogy minden mély és titkos dolgokat meg-érthettek; a'mint Urunk a'mái Evangéliomban jelentette, mondván [a]: *Ezeket szóllottam nektek, málatok lévén. A'Vigasztaló Sz. Lélek pedig, kit az Atya az én nevemben küld, az titeket meg-tanit mindenekre, és eszetekbe juttat mindeneket, valamiket mondottam nektek.* A'földből-való edényeket, akármi mesterséggel chinálják-is, hasznát azoknak nem vehetik, mig nem a'tűz meg-erősíti: azon-képpen, szükség volt az Apostolok meg-erősítésére a'Sz. Lélek Tűze. Mert, noha Urunk nagy méltóságra hitta-volt öket, és sok lelki ajándékokkal-is fel-ékesitette-volt: mindazáltal igen gyarlók voltak, valamig a'Sz. Lélek Tűze meg nem vallagitotta öket. És mi-képpen hogy a'tűz minden roszdát meg-emészt, és az ezüst edényeket meg-tiszittya: azon-képpen a'Szent Lélek az Apostoloknak minden fogyatkozásit meg-emészette, és el-fogyatta.

[a] Ján. 16. 7.

B

Végezette, a'mi a'Nyelveket illeti, azért jött a'Sz. Lélek tüzes Nyelvekben az Apostolokra, hogy meg-mutatná mi végre jött e világra, tudni illik, hogy a'Szeretetet a'mi szivünkbe öntené. mert nincs az embernek alkalmatosb tagja a'Nyelvnél, a'szeretetnek és barátságnak meg-szerzésére; mivelhogy az ékessen- és édessen-való szóllás, igen be-hat embernek szivébe. Mellyet akarván jelenteni a'Pogány Bölcsek, *Herculest* úgy irták, hogy elő-mendegelvén, hátra nézett nagy sokaságra, melly öcet követte, és mindenikneknek egy arany-láncz otska volt a'fülén; és azok öszve-foglaltatván, a'*Hercules* lyukas nyelvéhez voltak kötve: ki vig ábrázattal volt; és az embereket nem erőszakkal vonta utánna, hanem jó kedvökből úgy siettek utánna, hogy meg-is akarták egy-mást előzni. De nem csak az embereknél szerezhetünk kedvet a'Nyelvel, hanem az Istennél-is: mivelhogy az aitatos könyörgésnek eszköze, és arra-is a'Sz. Lélek int és tanit bennünket. Annak okáért, ezt a'nagy Ajándékot hálá-adással vegyük; jó intését és tanitását szivünkbe erezszük, és, a'mit tőlünk kiván, nagy hiven meg-cheleked gyük: hogy minden nyavalyáinkban és szükségeinkben vigasztaltassunk, és e'világból-való ki-múlásunk után, az Igaz Földre, az Élők Földére vigyen bennünket: mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Isten, az ő áldott Sz. Fiának drága érdeme-által. Amen.

C

MASODIK PREDIKA'TZIO.

A Világ kezdetitől-fogva világ végé-ig, négy Állapatban találom az embereket, mellyeket a'Négy Elementomokhoz, vagy éltető állatokhoz hasonlithatunk; tudni illik, a'földhöz, vizhez, levegő-éghez, és tűzhöz. Elsőben: Az Ártatlanság állapattya*, melly hasonló volt a Földhöz: mert, mint a'föld leg-gyümölchösb, és gyönyörűségesb; úgy volt az Ártatlanságnak állapattya-is. Melyben ha az ember meg-maradott volna, sok jó gyümölchöt termett volna, sok szép lelki ajándékokkal lévén fel-ékesitve, és ő-képpen az Eredendő Igasággal, melly-által, tellyes birodalma volt az érzékenységeken, és minden testi vágyodásokon. Gyönyörűséges-is volt, mind a'hálhatatlanságért, mind a'gyönyörűséges lako-helyért a'Paradichomért: melyben nagy nyugodalomban lakván, minden teremtett állatokon birodalma lőtt volna. Ez az állapat, Földön kezdetett el, midőn az Isten a'föld agyagából formálta az embert [a]: és földben végeződött el, midőn az Isten a'földet meg-átkozta [b]; és az embernek azt mondotta: *Por vagy, és porba térsz.* Másodszor: A'Természet állapatya †; melly hasonló volt a'Vizhez: mert, mint a'viz nem állandó, hanem folyó; úgy az emberek-is abban az állapatban állhatatlanok voltak; és semmi Irott Főrvénnyel nem lévén bé-gátolva, a'testi kivánságok-után folytak, és *Minden test meg-vesztegette az ő útát a'földön* [c]. Ez nemüségű-képpen Vizen kezdetett (ha a'veritték viz,) midőn az Isten Adámnak azt mondotta [d]: *Orczád veritékével éfzed a'kenyeret.* És chak nyólcz ember maradott meg a'viz-özöntől [e]. És vizzel lőtt vége, midőn az Izraël fiai, Egyiptusból ki-menvén, Farao minden seregével a'vízbe veszett [f]. Harmadszor: A'Moyses Törvénye állapattya*; melly hasonló volt a'Levegő-éghez, melly a'félyhők- és ködök-által, sok ábrázatokat, képeket, és példákat mutat, mellyek hamar el-változnak és el-múlnak: úgy a'Moyses Főrvénye-is példákkal bővelködött, és *Mindenek példákban történtek nékik* [g]. de

* Szinte is mennyei.

D

[a] Gen. 2. 7. 8. 15.
[b] Gen. 3. 17. 19.
† Szinte is Natura.
[c] Gen. 6. 12.
[d] Gen. 3. 19.
[e] Gen. 7. 17. & Exod. 14. 24. 25.
* Szinte is egy Moisses.
[g] 1. Cor. 10. 11.

azok,

azok, a'Kriſtus el-jövetele-által, mind el-múltak. Ez az állapat, neminémű képpen, folyhóban kezdetett, midőn az Iſraël fiai nappal a'Felyhő-oſzlopot követték [b]: és az Iſten-is a'felyhő-oſzlopban ſzóllott nékik [c]: és mikor a'Törvény ki-adásában, a'felyhő bé-burította a'hegyet [d]. Vége pedig akkor lőtt, midőn a'Kriſtus meg-holt, és az egéſz földön ſetétség lőtt [e]: és neminémű-képpen el-is temettetett, mikor Urunkat menybe-menetele-kor a felyhőbe-fogadta [f]. Negyedſzer: A Malaſzt és Kegyelem Törvényének állapattya [g], az Evangéliom Törvénye; melly haſonlo a'tűzhőz, mert ſzép világos, és hatalmas miatt a'tűz: azt kívánnya, hogy *a'mi Cſelekedetink világoſkodjanak* [h], és neminémű képpen a Kriſtus ſzületéſe-kor kezdetett, mikor *a'Paſztorokat az Iſten ſzent fénye körűl-fogta* [i]: a'Mágusokat pedig a fényes chillag a'Kriſtushoz vezette [k]. Nevekedett, midőn Urunk predikállani kezdvén, azt mondotta [l]: *Én vagyok a'Világnak Világoſſága*: midőn *ſzómnak el-adásával, és ſzent arczának fénye a'Napot* [m]. De a'mái napon tekintetes-el-kezdetett, és ki-is terjedett, midőn a'Sz. Lélek tűzes nyelvekben az Apoſtolokra-izzádván [n], ſzívőket fel-gerjeſztette az Evangéliom predikállására. Vége-is tűzzel léſzen, midőn a'tűz az egéſz világot meg-emeſzti [o]. És végezetre, valakik jól viſeltek magokat, az Iſten orſzágába mennek, hogy az Iſtent, ki *Meg-emeſztő Tűz* [p], mind örökké láſsák és élvezzék: a'kik pedig gonoſzúl, az örök tűzre vetteznek: melyet hogy el-kerűlyünk, a' Sz. Lélek tűzéhez járúllyunk; melyről én-is ſzóllok e mostani Predikatzióban, lelkünk vigaſztalására, és életünk jobbítására.

I. Meg-mutatom, Miknda ſok állapatok vóltak az emberben, mellyeket meg-orvoſlott a Sz. Lélek.

II. Szóllok a Sz. Lélekről Tizen-két Gyümölcseiről.

III. Meg-mondom, Mikhoda kéſzítette [q] magát a Sz. Lélek.

ELSŐ RESZE.

AZ emberről-származó dologhoz, a'külső eſzközökön-kívűl, két belső Eſzköz kívántatik; az Értelem, és az Akarat. Mert, a'mit nem ért az ember, akár-mint igyekezzék, véghez nem viheti: mert, a'mint ſzokták mondani, Czigány harangot nem-ön, mert ha akarná-is nem tudgya. Más-felől, akár-mint tudgya a'dolgot, ha akaratt-tya 's kedve nincs hozzá, chak el ſem kezdi. E'Két eſzköz, az Adám vétke-miatt igen meg-veſzett; az Elmében olly nagy tudatlanſág vagyon, hogy ember a'tulajdon életére-való ſzükſéges dolgokat ſem tudgya fel-találni, és a'gyermekek inkább tudnak sírni, hogy-ſem az annyokat meg-kereſni a'tejért: az üdvöſſég dolgában pedig olly tudatlan az ember, hogy, az Iſtennek kivált-képpen-való ſegétſége nélkül, ſem az ő utólſo végét és bóldogſágát nem értheti, ſem annak ſzükſéges eſzközit, a'mint ki-tetſzik a'főtt Pogány bölcs Filoſofuſoknak vétkekedéſekből a'Boldogság-felől, kik ſoha meg nem-tudtak azon alkodni. És a'mi nagyobb choda, az ember maga elméjének ſem tudgya állapattyát; a'mint Dávid jelenti, mondván [r]: *A'vétkeket ki érti? az én titkon-valóimból tiſztíts-meg engem.* Az Akarat pedig olly gyarló a'Vétkek ki-irtáſára, és a'Jóſzágos chelekedetek gyakorláſára, hogy gyakorta iſ olyan kínokkal kell az embereket a'Bűnről el-vonni, vagy a'jora unſzollani, a'mint ki-tetſzik az akaſztó-fákból, kerekekből, nyárſakból, horgokból, tűzes ſorgókból, és egyéb efféle kinzó ſzerſzámokból, mellyekkel noha az embereket ſzünetlen rettentik: minda-által, ſokan ugyan *vigadnak, és örvendeznek az igen gonoſz dolgokon* [s]; *mint a'vizet, olly künnyen iſzſzák a'hamiſſágot* [t]; és ugyan-*diſcheknek-is a'gonoſſágban, a'kik hatalmaſſok a'hamiſſágban* [u].

E'nyavalyák-ellen igen fő és foganatos orvoſſágot ſzerzett az Iſten az Új Teſtamentomban; melly nagy hálá-adáſra kötelez bennünket. Mert, a'tévelygéſek ſetétſégének el-kergetéſére, nem Moyſeſt küldötte felyhőben: hanem az ő Bölcheſſégét, az ő eggyetlen-egy Fiát, ki, mint *Igaz Világoſſág, meg-világoſítana minden e'világra-jövő embert* [x]. Ki azt mondotta [y]; hogy, *a'miket hallott az Atyjától, meg jelentette nékünk*, mint bárátinak. Kinek méltán mondotta Sz. Péter [z]: *Uram, kihez mennyünk? az örök életnek igéi vannak nálad.* Sőt a'ſzolgák-is, a'kik meg akarták fogni, azt mondották felőle [a]: *Soha ember így nem ſzóllott, mint ez az ember.* Ki nem chak Elmét világoſitotta-meg a'tudatlan embereknek, hanem ſzívőket-is, vagy Akaratt-yokat fel-gerjeſzette, és meg-erőſſétette, midőn azt mondotta [b]: *Ne féljetek azoktól, a'kik meg-ölik a'teſtet, a'lelket pedig meg nem ölhetik*, és [c], *E'világban ſzorongatáſſok léſznek; de bízzatok, én meg-győztem a'világot.*

Noha pedig ezeket chelekedte a'Kriſtus, és elégſéges vólt hogy minden tudatlanſágot, és félelmet el-venne a'Hivekről: minda-által, az Iſtennek chodálatos és bölcs gond-viſeléſe úgy rendelte a'dolgot, hogy az Urunk ta nitáſa-után is, maradott valami

tudat-

A

[b] Exod. 13. 21.
[c] Psal. 99. 7.
[d] Exod. 24. 15.
[e] Matt. 27. 45.
[f] Act. 1. 9.
[g] Statua Gratiæ.
[h] Matt. 5. 16.
[i] Luc. 2. 9.
[k] Matt. 2. 10.
[l] Joan. 8. 12.
[m] Matt. 17. 2.
[n] Act. 2. 3.
[o] 2. Pet. 3. 10. 11.
[p] Deut. 4. 24. Heb. 12. 29.

C

[q] Pſ. 18. 13.

D

[r] Prov. 2. 14.
[s] Iob 15. 16.
[t] Pſal. 51. 2.
[u] Ioan. 1. 9.
[x] Ioan. 15. 15.
[y] Ioan. 6. 69.
[z] Ioan. 7. 46.
[a] Mat. 10. 28.
[b] Ioan. 16. 33.

A

tudatlanság a' Tanítványokban; a'mint ő-maga jelentette, mondván [h]: *Még sokat kellene mondanom, de most el nem viselhetitek.* És erőtlenség-is; úgy hogy minnyájan el-futottak mellőle: Péter pedig a'ki a'többinél bátorságosbnak mutatta magát, háromízor tagadta-meg [i]. De midőn a' Sz. Lélek el-jött, kit ma a' Krisztus az ő Sz. Atyjától küldött, minden Igasságra meg-tanitotta őket [k]: és úgy meg-ajándékozta, hogy minden nyelven, az egész világon predikálhatnák az Evangeliomot; mellyet példáztak a' reájok szállott el-osztatott Nyelvek. Szivőket-is úgy fel-gerjesztette minden akadályoknak meg-győzésére, hogy semmitől nem féltek: sőt örvendeztek, midőn gyalázatos veretéget szenvedtek a' Jesus nevéért [l]. Kikre azért jött ma Tűz ábrázattyában, hogy a' Tűznek ő Tulajdonságit meg-mutatná magában, és egyebekkel-is közlené; mellyeket Urunk-is jelentett a' mai Evangéliomban, a'mint ezennel meg-mutatom.

h Ján. 16. 12.
i Mát. 26. 75.
k Ján. 14. 26.
l Act. 5. 41.

II. RESZE.

B

Első Gyümölcse a' Sz. Léleknek, a' Szeretet: melyről Urunk a' mai Evangéliomban emlekezik, mondván [m]: *Ha ki engem szeret, az én beszédemet meg-tartya.* Ezt a' Szeretetet, Sz. Pál elsőnek számlállya a' Sz. Lélek Gyümölcsi-közőtt [n]: és nyilván mongya [o]; hogy Ő *általa ontatott a' mi szíveinkbe.* Erről a' Tűzről értik némelly Doktorok Urunknak ama' mondását [p]: *Tüzet jöttem bocsátani a' földre; és mit akarok, hanem-csak hogy fel-gyuladgyon?* Melly tűz a kiben nem találtatik, hamar meg-hidegől. Hasonló pedig a' Szeretet a' tűzhöz: mert fel-gerjesztí és gyulasztya az embert. és azért szokták mondani a' szeretőkről, hogy égnek, lángolnak, gyuladoznak.

m Ján. 14. 23.
n Gál. 5. 22.
o Róm. 5. 5.
p Luc. 12. 49.

E' Szeretetnek hatalmas-voltáról, gyakorta emlekezik a' Sz. Irás; és fő-képpen azzal ajánlya, hogy a' kiben találtatik, az Isten parancholattyát meg-tartattya vele; a' mint a' mai Evangéliomban-is mongya Urunk [q]: *Ha ki engem szeret, az én beszédemet meg-tartya.* Másutt pedig igy szóll [r]: *Ha engem szerettek, az én parancholatimat meg-tartsátok.* És [s]: *A' kinél az én parancholatim vannak, és meg-tartya azokat, az a' ki engem szeret.* Sz. János-is bizonyot mongya [t]: *Ez az Isteni Szeretet, hogy az ő parancholatit meg-őrizzük.* És [u]: *A' ki meg-tartya az ő igéjét, bizonyára abban az Isteni Szeretet tökéletes.* Innét mongya Sz. Gergely [x]; hogy nem minden szereti az Istent, a' ki nyelvével azt vallya hogy szereti; hanem, a' ki cselekedetivel meg-bizonyittya: mert a' Szeretetnek meg-bizonyitása, a' Cselekedetnek meg-mutatása. Az-okáért, a' ki lehetetlennek, vagy fölöttébb nehéznek tartya az Isten parancholatit, nyilván jelenti, hogy nem szereti az Istent, vagy a' Sz. Lelket el nem vőtte. Mert Sz. János, midőn azt mondotta [y]: *Ez az Isteni Szeretet, hogy az ő parancholatit meg-őrizzük:* mingyárt utánna vetette: *És az ő parancholati nem nehezek.*

q Ján. 14. 23.
r Ján. 14. 15.
s 1. Ján. 2. 3.
t 1. Ján. 5. 3.
u 1. Ján. 2. 5.
x Hom. 30. in Evang.

C

Melly igasságot, szépen meg-bizonyithattyuk Sz. *Baziliustól* [z], a' Testi szeretetnek hasonlatosságából. Mert, ha valami nemes és vitéz lélű, valamelly nemes és ékes leányzót meg-szeret; nintsen olly nehéz dolog, mellyet ürömeit meg ne cselekedgyék szeretőjének parancholattyára; sőt azt nehéznek sem tartya. Ha arra kéri, hogy ellenségének vetkét meg-engedgye, vagy barátságába fogadgya; minden késedelem-nélkül meg-cselekeszi: sőt, ha nem kéri-is, csak meg-értheste hogy azzal kedves dolgot cselekeszik néki, leg-ottan kész reá. Az álgyúval, vagy taraszkal, mig nem a' tüzet hozzája fogják, az apró gyermekek-is játszodoznak, és ide's tova forgattyák; de midőn a' tüzet hozzája fogják, még a' jó-szívű vitézek sem mernek közel menni hozzája: hasonló-képpen, a' melly emberben a' Szeretet nincsen, ha nem tudom mennyi egyéb Lelki javai volnának-is, meg nem állya a' háborúságot, de, a' kiben a' Szeretet meg-rögzött, és gyökeret vert, semmi meg nem tántorithattya. Végy példát Sz. Péterről; ki a' Sz. Lélek el-jövetele előtt, chak egy ajtónálló Leányzótól-való féltében-is háromszor tagadta meg a' Krisztust: a' Sz. Lélek el-jövetele után pedig, még a' Zsidók Fejedelmi sem rettenthették-meg. Kik, mikor meg-parancholták volna néki, és Jánosnak [a], hogy *tellyességgel ne szóllanának, se ne tanitanának a' JESUS nevében:* azt felelte: *Itéllyétek-meg, ha méltó-e az Istennek szine-előtt, titeket inkább hallgatni, hogy sem az Istent? mert nem lehet, hogy a' miket látunk, és hallottunk, ne szóllyunk.*

z De Virg. Progressu.
a Act. 4. 18.

D

A' Szövetség szekrénye, mellyet a' Leviták vállokon hordoztak, kétség-nélkül nehéz volt, mind a' Setim fáért, 's mind az aranyért, mellyel kivül és belől bé volt burítva; 's mind pedig az hozzá-tartozó eszközőkért, és ékességekért, mellyekről Moyses bőven emlekezik [b]: mindazáltal azt, az Isten segétségéből, és kivált-képpen-való gond-viselésséből, valamikor a' tábor meg-indult, nagy könnyen hordozhatták. azt példázván, a' mit Urunk mondott [c]: *Az én igám gyönyörkséges, és az én terhem könnyű;* tudni illik, a' Szeretet-által, és a' Szeretetnek alkotója-által, ki a' Sz. Lélek. Midőn Moyses kémeket küldött-

b Num. 4.
c Mat. 11. 30.

volna

volna az Igéret-földére, Jósue és Káleb jól biztatták az Izraël-fiait, hogy meg-győzhetik a' Kananæusokat, mondván [c]: *Ámmeyjünk fel, és birjuk a' földet, mert meg-győzhetjük azt:* a' több kimek pedig azt mondották [c]: *Semmi-képpen a' néphez fel nem mehetünk, mert erősb nálunknál.* Nézd melly külömben szólnak! Annak-fölötte gyalázták a' földet, mondván: *A' föld a' mellyet meg-kjelentünk, meg-emészti a' lakóit: a' nép a' mellyet láttunk, szálas-termetü; ott láttunk némelly ebadakat-is, az Enak-fiait, az Óriások nemeből; kikhez hasonlíttatván, mint a' sáskák láttatunk vala.* Jósue pedig és Káleb, külömben beszéllettek [f]: *A' föld a' mellyet meg-kerültünk, igen jó: ha kegyelmes lészen az Úr, bé-viszen abba minket, és kéz-be adgya a' téjjel- és méz-zel folyó földet. Ne legyetek part-fiák az Úr-ellen; se ne féllyetek e' föld népétől: mert, mint a' kenyeret, úgy meg-ehettyük őket.* Vallyon mi volt oka e nagy külömbségnek? A' Szeretet, melyből Jósue és Káleb, az Úr parancholattyát bé akarván tellyesíteni, semmi nehézséggel nem gondoltak tudván, hogy, ha az Isten bé akarja őket vinni a' jó földre, módot mutat benne, és erőt ád minden ellenségök-ellen. A' többi pedig, nem valóban szeretven az Istent, se nem igyekezvén parancholattyának engedni, nehezlették a' dolgot, és akadályokat találtak benne. De valamint külömbőzőtt igyekezetök, szintén úgy külömbőző sententziát-is vőttek az Istentől. ki nagy haraggal azt mondotta [g]: *Senki azok közzül, a' kik engem vígalmaztak nem látya a' Földet, mellyét meg-eskűdtem az Atyjoknak. Az én szolgámat Kalebet, ki tellyes lévén más Lélekkel* (tudni illik, a' Szeretetnek és Engedelmességnek lelkével,) *követett engem, viszem bé a' Földre, mellyet meg-kerélt; és az ő magva bírja azt.* Bizony, nékünk-is azt mongya a' Krisztus, ha a' Szeretetnek fogyatkozásából, az ő parancholatinak bé-tellyesítésére reflek lészünk, mert senkitse nem vethetünk, hanem csak magunkra.

Holott vedd észedbe; hogy az Istení Szeretet nem csak hatalmas, hogy ember annak segétségével mindent meg-cheleked hessék, hanem fölötte igen hasznos-is; a' mint Urunk a' mái Evangéliomban jelenti, mondván [h]: *Ha ki engem szeret, az én beszédemet meg-tartya, és az Atyám-is szereti őtet; és hozzája megyünk, és lakó-helyt szerzünk nála.* És a' mai Evangéliom-előtt egy-kevessé [i]: *A' ki engem szeret, szeretteti az Atyámtól: és én-is szeretem őtet, és meg-jelentem néki magamat.* Salomon-által-is azont mondotta az Isten Bőlcheséghe [k]: *Én az engemet-szeretőket szeretem.* Meg-mondottam máfutt, mi módon előzheti meg a' mi Szeretetünk az Istennek hozzánk-való szeretetit (miut-hogy egy általyában, bizonyos, hogy az Isten Szeretete előzi-meg a' mi Szeretetünket, és oka-is a' mi Szeretetünknek, a' mint nyilván mongya Sz. János [l]: *Abban vagyon a' Szeretet; nem hogy mi szerettük-volna az Istent, hanem hogy ő szeretett minket elsőben:*) Most csak azt mondom; hogy, soha a' mi Szeretetünknek nagyobb jutalmát nem várhattyuk, sem kívánhattyuk, mint azt, hogy az Isten szeressen bennünkes.

Dávid, csak azon kérte az Istent [m], hogy *El ne fordítsa orczáját tőle; és hogy el ne térjen szolgájától haragjában.* A' Keresztfán függő Tolvaj a' Krisztusról-való szép valliása-után csak azt kérte [n], hogy *Meg-emlekezzék róla mikor Országába jút.* Melynél sokkal nagyobb, hogy az Isten szeret bennünket; az-az, hogy mi barátunk. mert a Szeretet eggyütt jár a' barátsággal. Bizony Sz. Jákab, mint jeles fő dolgot, úgy hozza-elő [o]; hogy *Ábrahám az Isten barátjának neveztetett.* Moyses. is, sok szolgálattya-után, nagy Privilegiomnak tartotta [p], és méltán; hogy *az Úr úgy szóllott véle szájáról szájra, mint ember barátjával szokott szólani.* Az-okáért, a' kik szeretik az Istent; az-az, parancholatit meg-tártyák, az Isten barátí: Ő, úgy-mond Urunk [q], *én barátim vattok, ha meg-cheleked szitek a' miket parancholok.* Ímé vagyon, hogy Sz. Pál a' Hiveket, *az Isten szerelmesinek* nevezi [r]; és *a' JESUS Krisztus társaságába hí vattatásuknak* [s]. Melly barátságnál, nagyobb és bőchülletesb dolog nem lehet: Mert, ha az emberi barátságról azt mongya a' Bölcs [t]; hogy *a' hív barátodhoz semmi hasonlást ne tégy, és nem mérhető az arany és ezüst méréshez az ő hívségének jó-voltához:* mi lehet az Isten barátságához hasonló? vagy mire kell azt bőchülleni? Nem mondhattyuk-e Sz. Pállal [u]: *Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?* A' kinek az Isten barátttya, ha könyörög, meg-halgattya; a' mint Urunk mondotta [v]: *Ha én-bennem maradtok, és az én igéim bennetek maradnak, valamit akartok kérjétek, és meg-lészen nektek.* Ha háborúságban vagyon, meg-menti; a' mint ő-maga ígérte [x]: *Vélle vagyok a' háborúságban: meg-mentem őtet, és meg-dicsőítem őtet.* Ha kísértetik, meg-segéti: Mert *Hív az Isten, ki nem hagy minket a' fölött kísértetni, a' mit el-szenvedhetünk, de a' kísértettel elő-menetelt szerez, hogy el-szenvedhessük* [z]. Ha valami-nélkül szűkölködik, el nem hadgya; a' mint Dávid jelenti, mondván [a]: *Ifjú voltam, és meg-vénhedtem; és nem láttam hogy az Igaz el-hagyatott-volna, sem hogy az ő magva kenyeret kerestt-volna.* Egy szóval, *Az Istent-szeretőknek, mindenek jóra szolgálnak* [b].

Ez az Isten barátsága álhatatos, és meg nem változik: azért mongya Urunk a' mái Evangéliomban, hogy, a' ki őtet szereti, nem csak hozzája mégyen az Atyával-eggyütt,

hanem

A
d Numer. 13. 31.
e v. 33. 34.
f Numer. 14. 7. 8. 9.
B
g Numer. 14. 23. 24.
h Joan. 14. 23
i Joan. 14. 21.
k Prov. 8. 17.
C
l 1. Joan. 4. 10.
m Ps. 26. 9.
n Luc. 23. 42.
o Jac. 2. 23.
p Exo. 33. 11.
q Joan. 15. 14.
r Rom. 1. 7.
s 1. Cor. 1. 9.
t Eccl. 6. 15.
D
u Rom. 8. 31.
x Joan. 15. 7.
x Psal. 90. 15
z 1. Cor. 10. 13.
a Ps. 36. 25.
b Rom. 8. 28.

A

hanem lakó-helyt-is szerez nála: az-az, nála marad, el nem távozik tőle. mert *bánésmódjával vannak az Isten ajándéki* [a]. Az emberi Barátság fel-bomlásának, egy-néhány Okai lehetnek; de eggyiknek sincs helye az Istenben: mert ő mi-tőlünk semmit nem vár, és *A'mi javaink nélkül nem jóllakhatnak* [c]: sőt, *Ha valaki szeretetség-nélkül szükölködik* (vagy egyéb-nélkül,) *kéje az Istentől, ki mindeneknek bőségel ad, és szemére nem hányja; és megadatik néki* [d]. I. Fel-bomlik a Barátság, az állapat-beli különbség-miatt. Mikor az Urfiak a polgárok gyermekivel egy Iskolában vannak: a'hasonló tanulságért barátosok; de, ha ki-kelnek az Iskolából, mint-hogy állapattyokban nagy változás esik és különbség, a'barátságnak-is vége szakad. Ennek nincs helye az Istenben: mert ő nem azért vett barátságot az emberrel, hogy állapattyában hasonló volna (mert végtelenül felyül haladgya az embert méltósággal,) hanem irgalmas jó-voltából, melyben ő meg nem változik. A'mi pedig azt a hasonlatosságot illeti, hogy minket az ő képére és hasonlatosságára teremtett, és hogy ő-is hozzánk-hasonulóvá lőtt, természetünkbe öltözvén, az-is fel-bomolhatatlan, és azért a'barátság'szerént-is állandó. De ha az nem volna-is, mivel az Istennek kivált-képpen-való gondgya vagyon az Alázatosokra, azokra néz, és *azoknak ád kegyelmet* [e]: nem volna félő, hogy az Isten részéről valaha fel-bomolna a Barátság. II. Az emberek, feledékenységből-is el-hadgyák a Barátságot; úgy-mint ha távúl-való baráttyokat sokáig nem látnyák. mert a'mi távúl vagyon a' szemtől, a'szívtől-is el-távozik. Ennek sem lehet helye az Istenben, ki mindenütt jelen vagyon, mindeneket jól lát, és senkiről el nem feledkezhetik. Krisztus Urunk pedig, noha emberségé-szerént nincs mindenütt; mindazáltal úgy sem feledkezhetik-el rólunk: mert *a'kezeire fel-írt minket* [h]; és, kezeit mindenkor szemei-előtt hordozván, sem rólunk, sem azokról el nem feledkezhetik. III. Az emberek közöttfel-bomol a Barátság, midőn valamellyikét gonosz szerencse találja. Mert a'nyavalyától hamar meg-vonnyák magokat az emberek; a'mint egy Poéta mondotta:

Dum fueris felix, multos numerabis amicos: Tempora si fuerint nubila, solus eris:

az. az, Mig boldog lészsz, sok barátidat számlálod: Ha fordúl a'szerencse, csak magad maradsz. Ennek sincs helye az Istenben: ki a'Barátsággal nem maga hasznát keresi, hanem a'mienket, és mikor nyomorúságba esünk, akkor leg-inkább mutattya barátságát. A'mint Lázárt, nem csak egészséges állapattyában szerette, hanem beteg korában-is; a'mint a'nénnyei jelentették, azt üzenvén néki [i]: *Uram, imé a'kit szeretsz, beteg.* sőt mikor meg-holt-is; a'mint Urunk ő-maga jelentette, mondván [k]: *Lázár a'mi barátunk aluszik, de el-megyek, hogy az álomból fel-serkentsem őtet:* az-az, halottaiból fel-támasztam; a'mint meg-is cselekedte. Illyen jeles és drága Tűz a'Szeretet; azért méltán kérjük a Sz. Lelket, hogy az ő Szeretetinek tűzét mi-bennünk fel-gerjessze: *Tui amoris ignem accende.*

B

C

D

Midőn *Tűz jővén-ki az Úrtól* [l], *meg-emésztette az Éppen-égő áldozatot, és a'hövérségeket, mellyek az Oltáron vóltak: látván azt a'nép, dicsérte az Urat.* Azt a Tűzet az-után, *mindenkor-táplálták a'Papok a'Szent helyen. fát rakván reggel alája* [m]; és mind a'Babilóniai fogságig meg-tartották. Melly el-közelgetvén, ki-vitték a'Tűzet a'Templomból a'Papok, és egy kútba el-rejtették. A'fogság-után pedig, a'Nehemias parancholatyából ismég fel-keresték: de a'Tűz-helyett, tsemérdek vizet találtak, melly az áldozatkor Tűzzé változott, és a'második Templomban, mellyet Zoróbabel épített, azzal éltek. Melly chodálatos Tűz meg-találásának emlekezetire, Innepet szerzettek a'Zsidók [n]. E'Tűz-nélkül semmi áldozatot nem kedvellett az Isten; és az Aaron fiai, Nádab és Abiu, idegen tűzzel élvén, *hirtelen halállal meg-hóltak, meg-emésztvén őket az Úr tüze* [o]. Ez a'Tűz, a'Sz. Lelket, vagy az ő sok gyümölcsét a'Szeretetet példázta: ki, Tűz képében a'Hivekre szálván, örökké vélek marad [p]: *a'Szeretet-is soha el nem fogy* [q]; melly-nélkül semmi áldozatunk nem kedves, *ha szintén minden marháinkat el-osztyuk-is a'szegényeknek eledelére, és ha testünket adgyuk-is, úgy hogy égjen; ha Szeretetünk nem lészen, semmit sem használ* [r]: és, *A'ki nem szeret, a'halálban marad* [s]; mint Nádab és Abiu, hogy idegen tűzzel éltek.

Második Gyümölcse a' Sz. Lélecknek, az Öröm [t]. Ettől emlekezik Urunk a'mái Evangéliomban, mondván [u]: *Ha engem szeretnétek, örülnétek annyan.* A'tűz-is örvendezteti az embereket világosságával, és melegségével; a'mint a'setétség, és a'hideg szomorúvá tészi őket: mert, a'mint Tobias mondotta [x]; *Micsoda öröme lehet annak a'ki sötétségben ül, és az ég világosságát nem láttya?* Meg-mutatták ezt a' Sz. Lélek Gyümölcsét az Apostolok, kik, el-vévén a'Sz. Lelket, még a'háborúságban-is örvendeztek, midőn gyalázatosson meg-ostorozták őket a' Jésus nevéért [y]. A'kik azért az Isteni szolgálatban, vagy a'háborúságban szomorkodnak, nyilván jelentik, hogy nem vették a'Sz. Lelket.

Gyakorta inti Sz. Pál a'Híveket az Örömre; a'többi-között azt mongya [z]: *Örüljetek az Úrban mindenkor: ismég mondom örüljetek.* Az Úrban: az-az, a'mint Arany-szájú Sz.

[a] 1 Kor. 11. 29.
[c] Zsolt. 15. 2.
[d] Jak. 1. 5.
[e] 1 Pét. 4. 6.
[h] Ésa. 49. 16.
[i] Ján. 11. 3.
[k] Ugyan. 11.
[l] 3 Lev. 9. 24.
[m] 2 Esd. 6. 12. 13.
[n] 2 Mach. 1. 19.
[o] Num. 3. 4.
[p] Ján. 14. 16.
[q] 1 Kor. 13. 8.
[r] 1 Kor. 13. 3.
[s] 1 Ján. 3. 14.
[t] Gal. 5. 22.
[u] Ján. 14. 28.
[x] Tob. 5. 12.
[y] Csel. 5. 41.
[z] Filip. 4. 4.

János magyarázza, az Úrért, és az Úr hitiért-való háboruságokban; vagy az Úrtól vött Malasztért; az Úrtol adatott reménségért; az Úrtól igértetett jutalomért. Mint-ha azt mondaná: Örülljetek, nem azért, hogy gazdagok, nemesek, bölcsek vattok, hanem hogy Keresztyének vattok; hogy a'Krisztusban hisztek, ki halálával meg-váltott, és az örök boldogságra hívott. Hasonló Örömet kíván Dávid-is, mondván [a]: *Vigadjatok az Úrban, és örvendezzetek igazak.* Mert, a'kik e'világi dolgokban örvendeznek, ninch valosságos és állandó örömök, a'mint a'világi dolgok-is változnak: az Úrban-való Öröm pedig álhatatos, a'mint az Úr-is változhatatlan. Azért mongya Sz. Pál, hogy *mindenkor örvendezzünk az Úrban*; kiben mindenkor találunk Örömre-való okot. *A'kép-mutatók öröme pedig egy szem-pillantásnyi* [b]: *Kik dobot tartnak és czitarár, és örülnek az orgona szavának.* Jóban múlattyák napjokat, és egy szem-pillantásban alá mennek pokolra [c]. mert *Haj azoknak kik most nevetnek* (mint Világi,) *mert sírni-fognak* [d].

HARMADIK Gyűmölcshe a'Sz. Léleknek, a Békesség [e], melyről Urunk a'mái Evangéliomban emlékezik, mondván [f]: *Békességet hagyok nektek; az én Békességemet adom nektek.* És hogy ez, a'Sz. Lélek gyümölcshe légyen, szépen jelenti Sz. Lukách: ki azt írván [g], hogy némellyek bé-tőltek Sz. Lélekkel, mingyárt utánna veti: *A' Hívek sokaságának pedig egy szívök vala, és egy lelkök: és senki közzülök semmit magáénak nem mondott vala, hanem minden közös vala.* Ezt példázza a'Tűz-is, melly külömb-külömb-féle kemény dolgokat egybe-olvaszt, mint mikor harangot vagy ágyút öntenek. De a'Nyelv-is ezt példázta, melly nem chak a'viszsza-vonyásnak, hanem a'Békességnek is eszközze: mert *Az engesztelő nyelv, az élet fája.* és [h]: *A'lágy nyelv, meg-töri a'keménységet.* és [i]: *Az édes nyelv a'jó emberben bővelködik.* Ezt példázta a'Sz. Lélek, midőn Galamb képében szállott a'Krisztusra [k], mint *a'Békesség Fejedelmére* [l]: mert a'Galamb igen békeséges állat; és a'viz-özön-kor-is olaj-fa ágat vitt Noénak [m]: jelentvén, hogy az Isten meg-békélett. Innét-könnyen eszökbe veheti a' Viszsza-vonyók, harag-tartók, patvarkodók, hogy nem a'Szent, hanem a'gonosz Lélek vezeti őket, ki minden egyenetlenségnek alkotója.

Minémű nagy jó légyen pedig a Szent Békesség, abból ki-tetszik, hogy az Isten ugyan gyönyörködik annak nevében: mert Sz. Pál, gyakorta nevezi *a'Békesség Istenének* [n]: inkább kedvelli az áldozatnál [o]; és azt kívánnya, hogy előbb meg-békélyünk felebarátunkal, hogy-sem áldozzunk. De a'Krisztus El-jövetelének, és tanításának czéllya-is az volt; azzal jőtt e'világra; azzal bochátotta az Apostolokat a'predikálásra; azzal köszöntötte Fel-támadása-után; a mint másutt meg-mutattam. Erre int Dávid-is, mondván [p]: *Keresd a'Békességet, és kövesd azt.* melly akkortekélletes, mikor az Igasággal eggyütt-jár: mert *Az Igasság és a'Békesség meg-csókollyák egy-mást* [q]; az-az, el-bomolhatatlan szövetséget szerzettek egy-mással: úgy hogy, a'hol Igasság ninchen, valosságos Békesség sem lehet; mert *Ninch Békességök az istentelenek-nek* [r]. A'ki pedig az Igasságot követi, az Isten parancholatit szereti, igaz Békességet talál: mert *Sok Békesség az Istent szerető vénge szeretőinek, és ninch botrankozásók* [s]: Mert az Igaz ember, meg-szabadúlván a bűn terhétől, és az örök bűntetésnek rettegésétől, és az Isten barátságába jutván, tellyes Békességet és chendességet érez lelki-ismeretiben, és azt felebarátival-is örömeit közli; mindenekkel békességet tartván, a'mennyiben ő-rajta áll, és tőle lehet. Ez *Minden ételnek felyül haladó* [t]: úgy hogy, ha az Isten egyéb jutalmat nem adna-is a'Jószágos-cselekedetért, ez a'Békesség elégséges jutalom volna; és méltó volna azért minden munkát felvenni, minden háboruságot el-szenvedni; más-felől, semmin úgy nem kellene bánkodni és félni, mint a'Békességnek el-veszlésén; mint Urunk-is sírt Jerusalem-várasán [u], hogy *nem ismérte a'mellyek Békességére lettek volna.*

NÉGYEDIK Gyümölcshe a'Sz. Léleknek, a'Békességes-tűrés; melyről emlekezett Urunk a'mái Evangéliomban, mondván: *Meg ne háborodgyék a'ti szívetek, se ne féllyen;* tudni illik a'háboruságokon, mellyek reátok következnek az én nevemért. Hasonló ez-is a' Tűzhöz, melly mindeneket meg-emészt: a'Szeretet pedig, a mint Sz. Pál mongya [v], *Tűrő, kegyes, mindeneket el-tűr, és el-szenved. Erős mint a'halál* [x]: *A'sok vizek nem élhetnek-meg azt, sem a'folyó-vizek el nem borítyák.* Ezt példázta a'mái napon a'Sz. Lélek, midőn sebes Szél zúgásában jőtt [y]: jelentvén, hogy külömben jőtt most, hogy-sem régenten, midőn az Úr, nem pedig, mind Sebes Szélben, 's mind Tűzben jőtt. Szükséges volt bizonyára ez az erős és hatalmas Lélek, hogy *ne félínénk azoktól, a'kik a'testet meg-ölik* [z]. És sokakban meg-kóstorókat ugyan chúfolták, hogy eléggé őket nem kinozhatták. Erre a'szívnek erősségére int a'Bölcs, mondván [a]: *Ne igyadozz minden szédre, és ne indúlly minden útra. Légy állhatatos az Úr útában, és a te igaz értelmedben.* És [b]: *A'Szent ember a'bölcsességben marad, mint a'*

A
a Pſ. 32. 11.
b Iób 20. 5.
c Iób 21. 12.
d Luc. 6. 25.
e Gal. 5. 22.
f Ioan. 14. 27.
g Act. 4. 32.
B
h Prov. 15. 4.
i Prov. 25. 15.
k Zach. 6. 8.
l Matt. 3. 16.
m Iſa. 9. 6.
n Gen. 8. 11.
o Rom. 15. 33. c. 16. 20.
2. Cor. 13. 11. Phil. 4. 9. 1. Theſſ. 5. 23.
C
2. Theſſ. 3. 16. Heb. 13. 20.
p Matt. 5. 23.
q Pſ. 33. 15.
r Pſ. 84. 11.
s Iſa. 48. 22. c. 57. 21.
t Philſ. 4. 7.
u Luc. 19. 42.
D
v Ioan. 14. 27.
x 1. Cor. 13. 6. 7.
y Cant. 8. 6. 7.
z Act. 2. 2.
a 3. Reg. 19. 11. 12.
b Mat. 10. 28.
c Eccl. 5. 11. 12.
d Eccl. 27. 12.

A

Nap: mert a bolond, mint a'hold változik; minden dolgában álhatatlan; kiről méltán mondhatni [g]: *Semmi nemplantáltatott, sem nem állíttatott, sem nem gyökerezett a'földben az ő törzökök: hirtelen reajok fuvallott, és meg-száradtak; és a'forgó-szél, mint a'pozdorjat el-viszi őket.* és [h]: *Az istentelenek mint a'por, mellyet el-hány a'szél a'föld-színéről.* Nem illyen álhatatlan portól vólt Dávid ki az Istentől igaz, szent, és fő Lelket kívánt [i]. Kinek igazán mondotta a'Tékuai Okos aszszony [k]: *Adjon az Isten Angyalt, olly az én Uramnak Királyomnak, hogy semmi áldással, semmi átokkal meg ne inaljon.* Illyeneké az örök Boldogság: mert *Aki állhatatos lészen végig, az halhatatlanságra* [l]. Illyeneknek rendel a'Krístus Országot [m], *hogy egyenek és igyanak asztalán, az ő Országában; és üljenek a'Királyi-székeken, ítélvén Izráelnek tizen-két nemzetségit.* De Sz. Pál is, nem azért reménlette az Igasság koronáját, hogy a'futást el-kezdette, hanem, hogy el-végezte [n]. Ezek a'Sz. Léleknek első Négy Gyümölchi, mellyeket Sz. Pál rend-szerént elő-számlált: mellyekről Urunk az Evangéliomban emlekezett; mellyeket a Tűz példázott, és nékünk méltó meg-bőchülnünk.

g Zsa. 40. 24. h Pſ. 1. 4.

i Pſal. 50. 12. 13. 14.

k 2 Reg. 14. 17.

l 1 Sam. 30. 22. & c. 24. 13.

m Luc. 22. 28.

n 2 Tim. 4. 7.

III. RESZE.

B

DE mondaná valaki: Javallom a'Sz. Lélek Gyümölchit; vallom-is, hogy méltó azokat kívánni: de kívánnám azt-is érteni, Mi módon készülhetnék hozzája, hogy ez a fő Vendég örömest hozzám szállana, és nálam lakó-helyt-is szerzene? Felelet: Azt-is meg-jelenti Urunk a'mái Evangéliomban: Tartsd-meg beszédét, tellyesítsd-be parancholatit: mert ezt kívánnya Urunk, hogy az Atyával hozzánk jöjön, és lakó-helyt szerezzen. Kiktől, mivelhogy állattyában és természetiben nem külömbőz a'Sz. Lélek, és ő-tőlök származik: kétség-nélkül azon készületet kíván. Végy egy hasonlatosságot: A'Fejedelmek, és Fő-emberek, egy-nehány dolgot kívánnak a'szállásokon, hogy azokon örömest, és jó kedvel lakjanak.

I. A'Tisztaságot kívánnyák: mert az ochmány szállást senki nem kedvelli, de fő-képpen a'Sz. Lélek. Értette ezt Dávid: és tudván, hogy szívét meg tetszeténe a'gyülkossággal, és parázna sággal: minek-előtte a'Sz. Lelket kérné az Istentől, a'szívének meg-tisztulást kérte: mint a'ki drága balsamumot akar szívenczébe tölteni, előbb azt meg-tisztítja. Hallyad a'Dávid kérését [o]: *Tiszta szívet teremts én-bennem Isten*: az-az, tisztitsd-meg azt edényt: *és igaz lelket újits én-bennem*: az-az, töltsd belé a'balsamumot. Jól mongya azért Sz. Gergely [p]; Gondollyátok-meg szerelmes atyám-fiai, minémű nagy méltóság légyen, az Istent a'mi szívünk szállására bé-fogadni! Bizonyára, ha a'mi házunkba valami Gazdag vagy Hatalmas Barátunk jőne, minden siettséggel az egész házat meg-tisztítanók, hogy valami abban ne találtatnék, a'mi a bé-jövő Barátunk szemének nem tetszenék. Az-okáért, törölyye-el a'gonosz cheleked-etnek szennyét, a'ki a szívének házát az Istennek készíti.] A'Tűz-is ezt példázta eggyik tulajdonságával: mert az aranyban sem szenvedi a'mochkot, hanem ki-tisztittya belőle. De a'Galamb-is, mint a Sz. Lélek példája, igen szereti a'tisztaságot, és örömesben száll a'szép feir hazatra, hogy sem az ochmányra; a'mint egy Poéta irja:

o Pſ. 50. 12.

p Hom. 30. in Evang.

C

Aſpicis ut cuncta ad candida tecta columbæ: Accipit & nullas ſordida turris aves.

A'kik azért a'Tisztaságot nem követik, a Sz. Lelket meg-szomorittyák; a'mint Sz. Pál jelenti. Ki azt mondván [q]; *Semmi gonosz beszéd szájatokból ki ne származzék*: utánna veti: *Meg ne szomorítsátok az Istennek Sz. Lelkét.* Nem illik ugyan tulajdonúl a'Sz. Lélekhez a'szomorúság: de azoktól mondatik meg-szomorittatni, a'kik azt mivelteti velé, a'mit a'meg-szomorittattatott ember szokott chelekedni; hogy, tudni illik, Malasztyát megvonnya a'ttól a'ki ellene-valót chelekedett, el-távozzék tőle minden javaival, és meg-is büntesse. Mint-ha azt mondaná Sz. Pál: A'Sz. Lélek Malasztya-által, bennetek lakik mint házában: azon igyekezzetek tehát, hogy lelketek és szívetek, a'Tisztaság-által, kedves lakó-helye légyen; és őrizkedgyetek, hogy abban semmi ne történnyék, a'mivel az a'nagy Vendéget meg-bántódgyék, nem chak gonosz chelekedet, hanem beszéd-is.

q Eph. 4. 29. 30.

D

II. A'Fő-emberek a'szálláson, Böchületet kívánnak; hogy a'gazda tisztességesſen fogadgya és tartsa őket, állapattyokhoz-képeſt. Ezt kívánnya a Sz. Lélek-is, mellyet az Alázatosság szerez meg, mert *Az Isten hatalma, az alázatosokat tiszteletik* [r]. Hasonló a'Sz. Lélek Malasztya a'folyó-vízhez [s]: melly nem szokott a'magas hegyekre folyni; hanem a'völgyőkön folydogal, a'hegyek-közőtt [t]. Midőn az Angyal azt mondotta a'Sz. Szűz Máriának [u]; *hogy a'Sz. Lélek szállna reá*: noha az-előtt-is igen alázatos vólt: mindazáltal, tudván mi hoda készületet kíván a'Sz. Lélek, annál-is inkább meg-alázta magát, mondván: *Imé az Úrnak szolgálója, légyen nékem a'te igéd-szerént.* Midőn pedig Krístus Urunk úgy meg-alázta magát, hogy, mint valami bűnös ember, meg-keresztetkedett, leg-ottan reá szállott a'Sz. Lélek, Galamb képében [x]: és az Apollolokra-is akkor jőtt a'mái napon,

r Eccl. 3. 21. s Isai. 4. 33. & c. 7. 37. 38. t Pſ. 103. 10. u Luc. 1. 35. 38.

x Matt. 3. 16.

Tűzes

Tűzes nyelvek képében, midőn alázatosok vóltak az imádságban; melly az Alázatossággal foganatos. mert *A mezőt meg-alázónak imádsága által hattya a' felyhőket; és meg nem vigasztaltatik, míg nem el-közeliget: és ez nem tér vissza, míg nem a' Földről vett tekintet.* Az-okáért, az Apostolok sem szűntek-meg az imádságtól, míg nem a' Sz. Lélek reájok szállott. Arra int bennünket Sz. Pál [a], *hogy meg ne óltsuk a' Lelket.* A' gyertya akkor óltatik-el, mikor el-fújják, vagy valamit vetnek reá: azon-képpen mondhattyuk, hogy a' kevélyek meg-óltyák a' Sz. Lelket; mert fel-fuvalkodnak, és nem akarják magokat alája vetni az alázatosság-által, hanem felyűl akarnak levegni.

III. A' Fő-emberek a' szálláson, Chendességet és nyugodalmat kívánnak: azon-képpen a' Sz. Lélek-is. mert *az Ur Lelke, a' leste gyökerekből nevekedett virágon nyugszik-meg* [b]. Urunk-is azt jelentette az Apostoloknak, mondván [c]: *Én el-küldöm az Atyám ígéretit tireátok, ti pedig a' Városban üllyetek; az-az,* chendességben veszteg legyetek, *míg nem fel-öltöztettsétek erővel a' magasságból.* És úgy cselekedtek: mert a házban veszteg ültek, mikor a' Sz. Lélek reájok szállott [d]. Ez a' Chendesség, azokban találtatik, a' kik e' világi szorgalmatosság-miatt, fölöttébb nem nyughatatlankodnak, sem a' tett gond-viselésében módnélkűl nem tőrekednek; hanem, az Istenben vetvén leg-főbb reménségőket, Dáviddal azt mongyák [e]: *Békességel ő-velek egyűtt el-alusszom, és meg-nyugszom. Mert te Uram kiválképpen reménségben helyheztettél engem.* Ezt ígérte az Isten Isaiás-által, midőn, a' Hetven Magyarázók fordítása-szerént, azt mondotta [f]: *Kinn nyugszik-meg az én lelkem, hanem az alázatosson és chendesen?* vagy nyugodalmason, melly mondást, a' mi fordításunkban így olvasunk: *Kire tekintsek, hanem a' szegénykére, és a' töredelmes szívűre?* De mind egy az értelme: mert az igaz és lelki-szegények, és a' töredelmes szívűek, valósagos-képpen alázatosok és chendesek.

Ezekigy lévén; hogy a' Krisztusnak, ki a' Sz. Lelket az ő drága Gyümölchivel hozzánk küldötte, hálá-adó Hívei legyünk, az *Arianus*ok hitetlenségének ellene kell mondanunk: kik a' mái Evangéliomból azt akarják állatni; hogy a Krisztus nem egyenlő az Atyával (értsed, Istenség-szerént:) mivelhogy ő-maga azt mondotta [g]; *Az Atya nagyobb málamnál.* Felelet: Némelly Keresztyén Doktorok, noha azt a' Krisztus Istenségéről vészik: mindazáltal, a' Nagyobságon, nem a' teremtéseret értik, hanem a' származásnak rendit; úgy hogy az Atya, azért mondattasék nagyobnak a' Fiúnál, mert nem az Atya származik a' Fiúról, hanem a' Fiú az Atyától. De kőzönges-képpen, a' Sz. Atyák azt a' Krisztusról Embersége-szerént, magyarázzák, és méltán. Azért, a' miat Sz. *Basilius* mongya [h], ezeket az Isten Fiának alázatosságból-valo emberi igéit, az Eretnekek az ő káromlásoknak bizonyitására tekerik és chigázzák; nem akarván hallani, a' mit Sz. Pál a Krisztusról mond [i]; tudni illik: *Holott gazdag vólna, mi-értettünk szegénnyé lett, hogy az ő szegénységével mi gazdagok lennénk.* Az-okáért nem choda, hogy az Atyánál kisebnek mongya magát; ki, *az Istennek formájában lévén* [k], nem chak az Atyánál, hanem az Angyaloknál-is kisebbé tőtte magát [l], sőt még az embereknél-is; midőn azt mondotta [m]: *Én féreg vagyok, és nem ember, emberek gyalázattya, és a' nép meg-vetése.* Hogy pedig Urunk, Embersége-szerént, mondotta nagyobnak magánál az Atyát, abból ki-tetszik, hogy magáról úgy szóll, mint az Atyához-ménőről; kihez, nem Istenssége-, hanem emberssége-szerént ment. mert Istenségével mindenáttlévén, és mindeneket bé-tőltvén, sohová nem mégyen. Az-okáért, úgymond Sz. Agoston [n], el-is ment a' szerént, hogy ember vólt; és meg-is maradott a' szerént, hogy Isten vólt: el-ment a' szerént, a' melly szerént egy helyen vólt; és meg-maradott a' szerént, a' melly-szerént mindenütt vólt.

E' dologban azért, a' Sz. Atyáknak bizonyos Régulját kell követnünk; hogy, a' mit a' Sz. Irás a' Krisztusról alázatosson mond, azt a' fel-vőtt Emberi természetről értsük: a' többit pedig, az Isteni természet-szerént; melyben, miuek-előtte emberré lőtt-vólna, örőktől-fogva Isten vólt. Így kell értenünk ama' mondást [o]: *Én, és az Atya, egy vagyunk.* És [p]: *Nem állította rabságnak, magát az Istennel egyenlőnek lenni.* De azt-is vedd észedbe; hogy, a' mint Sz. *Gregorius Nazianzenus* bőlcsen mondotta [q], Valahol a' Sz. Irás a' Krisztusnak Emberi természet-szerént-valo alázatosságáról emlekezik, mindenőtt Isteni természetének dicsőségéről-is emlekezik: mert, ha született, első és eggyetlen-egy szűlött; ha aszszony állattól, de Szűztől szűletett: amaz, emberi módot; ez, Isteni erőt jelent: amott Atya-, imitt Anya-nélkűl szűletett. Ha az Annya méhében vólt, a' Prófétától meg-ismértetett: ha a' jászolba helyheztetett, az Angyaloktól dicsértetett, a' chillagtól meg-ismértetett, a' Mágusoktól tiszteltetett, és imádtatott. Meg-kisértetett, mint ember; győzedelmet vőtt, mint Isten. Éhséget szenvedett, de sok ezer embert meg-elégitett: Meg-fáradott, de a' fáradtaknak nyugodalmat adott: El-adatott, és igen kevés pénzen, tudni illik harmincz ezüst pénzen; de a' világot nagy árron vőtte-meg, az ő drá-

A

[a] 1 Thess. 5. 19.

[b] Esa. 11. 2.

[c] Act. 2. 2.

[d] Act. 4. 31.

[e] Psal. 4. 9.

[f] Esa. 66. 2.

B

[g] Esa. 14. 28.

[h] Lib. de Spiritu sancto, contra Eunom. lib. 2. Cap. 8. 9.

[i] Phil. 2. 6. [k] Hebr. 2. 7. [l] Psal. 21. 7.

C

[m] Tract. 78. in Ioan.

[n] Ioan. 10. 30

[o] Phil. 2. 6.

[p] Orat. 3. de Filio.

D

A galátos vérével meg-váltván. Lelkét ki-adta, de hatalma vólt azt ismég fel-venni: és annak meg-jelentésére, halála-kor, a Templom fuporlattya két-felé szakadott; a' kősziklák meg-repedeztek, a' halottak fel-támadtak, a' Nap meg-setétült, a' föld meg-rendült. Meg-hólt, de halálával a' halált meg-ölte, és nékünk életet szerzett: El-temettetett, de fel-támadott: Pokolra szállott, de a' lelkeket onnét ki-szabadította: és mennyekbe fel-ment, és onnét el-jövetelig eleveneket és hóltakat.

Az-okáért, a' Krisztus kissebb-is az Atyánál, és egyenlő-is hozzája: kissebb-is az Angyaloknál, 's nagyobb-is nálóknál. Mellyet ha még sem akarnak érteni a' Pártos *Ariánusok*: méltó, a' mint Sz. *Athanásius* mongya [q], hogy pirongatással meg-szégyenüllyenek, és értsék-meg mi légyen az [r]: *Adgyátok-meg az embernek, a' mi az emberé, és az Istennek a' mi az Istené.* Kiről, Istenségé-szerént, érthettyük a' Dávid mondását [s]: *Tűz gyuladott az ő orczájából, szenek gyuladtak-meg attól.* Az Isten orczája a' Krisztus; kiről kétszer-is mongya Dávid az Istennek [t]: *Mutasd-meg a' te orczádat, és meg-szabadúlunk.* Ettől az Isten orczájától gyúlt-meg a' Tűz: mert ő küldötte az Atyától a' Sz. Lelket [u]; ki a' mái napon, tűzes nyelvekben jött az Apostolokra [x], és *a' hólt szenek meg-gyuladtak* attól: az-az, a' bűnösök; kikben az Isten Malasztyának sem világossága, sem szépsége ninchen. mert *feketébbé lött a' holt szénnél az ő orczájok* [y]. De ezek meg-gyuladtak a' Sz. Lélek-által, és ő-általok az egész világ meg-tűzesedett az Istennek szeretetivel, hogy a' Gehennának meg-ólthatatlan tűzétől [z] meg-menekednék: melytől minket-is mentsen-meg a' kegyes Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

q Rom. 5. com. 1 Cor. 2. 2.
r Mat. 22. 21.
s Ps. 17. 9.
t Psal. 79. 8. 20.
u Joan. 15. 26.
x Act. 2. 2.
y Thren. 4. 8.
z Isa. 66. 24.

HARMADIK PREDIKATZIO.

A Z Keresztyén Anyaszentegyház, mint jó gond-viselő és szerelmes Anyánk, örömet hirdet, a' mái és következendő napokon; azért, hogy a' Krisztus fel-menvén minden egek-fölibe, és ülvén az Atyának jobjára, a' meg-ígértetett Sz. Lelket a' Fogadásnak fiaira, vagy fogadott fiakra ki-öntötte: és azzal, az egész világnak egy-néhány Okot adott a' vigasságra. Első ok az; hogy ma bizonyosokká lőttünk, hogy a' Krisztus el-érkezett az ő mennyei Sz. Attyához, hogy Szó-szóllónk légyen, és elfogadtassék értünk. Mert abban bizonyossá tészen minket a' Sz. Léleknek el-jövetele: mint ha valamelly barátunk Velenczei marhát küldene, tudnánk bizonnyal hogy oda érkezett. Erről szépen befzél Sz. Ambrus [a]. Második ok az; hogy meg-tudatott, micsoda állapatban légyen a' mi ügyünk mennyekben az Istennél, és az ő Sz. Angyalinál. Mert a' Sz. Lélek bizonyíttya, hogy a' Békeségnek szövetsége végbe-ment, mivelhogy az Isten, jó néven vötte a' mi-tőlünk küldetett ajándékot, a' Krisztusnak Emberi természetét, és a' Sz. Atyák lelkeit: és ő-is igen fő ajándékot küldött nékünk, a' Sz. Lelket, ki ő-tőle és az ő Fiától származott. Ezen a' Sz. Angyalok-is kivált-képpen örvendeztek, látván, hogy az elesett Angyaloknak üres székőket, a' Sz. Atyák részeszerént bé-töltik; és a' Krisztus, az ő dicsőséges Testének fényessségével, Meny-országot, mint valami új világossággal, felékesíti. Harmadik ok az, hogy ma hirdettetett-ki elsőben az Új Törvény; és végeztetett a' Példázo és rettentő Törvénynek, melly ugyan ezen a' napon adatott vólt a' Zsidóknak, Ezer négy-száz nyolczván-nyólcz esztendő-előtt. Negyedik az; hogy ma minden rendbéli emberek, az Evangéliomi Malasztnak, és Igasságnak világosságára hivattattak, és azz sokan bé-is vötték. Ötödik oka a' vigasságnak az; mert a' Bérmálásnak Szentsége, a' mái napon kezdette erejét mutatni; mellyet az Apostolok igen meg-bátorodtak, és, noha az-előtt féltekben lappangottak, és bé-rekesztkedtek; ma, a' Sz. Lélek El-jövetele-által, fel-öltözvén a' magasság-béli erővel, és minden félelmet ki-rekesztvén, bátorságosan hirdették az Igasságot, és azért-való háborusságot örömmel szenvedték. Én-is a' Szent Lélekről szóllok.

a Serm. 61.

I. Meg-mondom, Mint jelent-meg a' Sz. Lélek a' mái napon.

II. Meg-magyarázom, Micsoda képzéllettel kell a' Sz. Lelket várnunk.

ELSŐ RESZE.

HA meg-gondollyuk, mi módon jött a' Sz. Lélek e' mái napon az Apostolokra, fel-találllyuk, hogy Két dologban jelent-meg; és azok-által, jövetelének okát és hasznát elönkbe adta: tudni illik, Sebessen-fúvo Szélnek zúgásában, és El-osztatott tűzes Nyelvekben: és következendő-képpen, a' két fő és első Elementomokban, vagy eltérő állatokban, a' Tűzben, és a' Levegő-égben. mert a' Szél nem egyéb, hánem a' Levegő-égnek gyors meg-indulása. E' két Elementomokkal, úgy él az Isten mint hű tol-

gaival: mert *mind a'Tűz, mind a Szélnek hasonlító-szelek az ő igéjét cselekeszik* [b]. És, mi-képpen hogy *Szélcsel hon az ő kincseiből, hogy az ősszeneteknek el-hányattassanak; mint a por mellyet el-hány a' szél a' föld-színére*: azon-képpen *Tűz jár ő-előtte, és meg-égetí környéke-n az ő ellenségit* [d]. És végezette, mintha-ész, úgy a'Izrl-vészek fuvásá-is; az istentelenek pohárának részre téfzen [e], hogy a Sz. Léleknek el-jövetele-által meg nem jobbúltak. Hi most, mint a' jó fzellő, meg-tilztít a telli indulatoknak polyvájától; és, mint a'tűz, meg-emészti a' gonosz kívánságnak rozsdáját; és sok egyéb jeles dolgokat chelekeszik; a'mint meg értheti-ük a' Tűznek és Szélnek hasonlatosságából.

A'mi a'Tűzet illeti, azt irja Sz. *Dionysius Areopagita* [f], az Istenről szóllo Szent embereknek ítéletiből, hogy a'teremtett és láthatandó állatok között, az Istennek legtöbb tulajdonságit adgya elönkbe hasonlatosságúl: mert mindenekben vagyon; és mindeneken által-hat, egyeledés-nélkül; és mindenektől bé-vetetik: noha igen világos, mindazáltal, mi légyen ő magában, nem tudhatni, hanem-ha valamihez tészik: mindeneket meg-győz, magába változtatván, és meg-újítván: senki meg nem tarthattya, sem őtse nem egyebnek: mindenkor mozog, és fel-fier mellyeket igen szépen az Istenre magyarázhatni; a'mint némellyeket meg-is magyarázott Sz. Tamás [g]. Holott azt vedd eszedbe, hogy a'Tűz, az ő természet szerént-való helyén, mellyet a' Holdnak ege-alatt, és a'Levegő ég-fölött vagyon, semmit nem nemz, mert, ha nemzene, vagy valamit meg-emésztvén magába változtatna; rövid időben vagy egyik, vagy másik szomszédgyát meg-emésztené: de az Isten, ő-magában lévén-is, nem lehet magtalan, vagy nemzés-nélkül; a'mint Isaiásnál mondgya [h]: *Nem-de én, a'ki egyebeket szülőkké tészek, magam nem szülhetek-e? úgy-mond az Ur. Nem-de én, a'ki egyebeknek nemzésre adok magtalan tészek-e? úgy-mond a'te Urad Istened.* Tagadhatatlan dolog azért, hogy ez egy tulajdonságban, nem hasonló a'Tűz a'tellyes Sz. Háromsághoz, vagy az Atyához és Fiúhoz; de hasonló a harmadik személyhez, tudni illik, a Sz. Lélekhez: mert az Atyától, a' Fiú szűletik; az Atyától és Fiútól, a'Sz. Lélek származik: de a'Szent Lélektől, más személy, sem szűletik, sem származik. A'mi pedig a'külső chelekedeteket illeti-is, egy-néhány dologban hasonló a'Sz. Léleka Tűzhöz, midőn a'tűz az ő tulajdon helyén vagyon; tudni illik, a'Hold-alatt, és a'Levegő ég-fölött.

A'Tűz az ő tulajdon helyén, sem világosit, sem melegít, sem szaporít; de nálunk lévén, világosit, melegit, szaporit: azon-képpen, a'Sz. Lélek Meny-országban, mi-tőlünk nem volt látható; de a'földre jövén, láthatóvá lőtt külső szinben, vagy példában, vagy hasonlatosságban. Pünkösd napja-előtt, nem közlötte, és nem mutatta az ő Malasztyának olly nagy melegségét, a'mint az-után: sem az embereket Pünkösd-előtt olly lelkiekké nem tötte, mint az-után. mellyeket jobban meg kell rostálnunk. A'mi a'Világosságot illeti, bizonyos, hogy az Ó Testamentomban, nem szintén nyilván-való és világos emlekezet vagyon a'Sz. Lélekről; azokáért, az ő ismérete-is igen homályos volt az akkor-beli embereknél: az Új Testamentomban pedig, noha Krisztus Urunk gyakorta emlegette, és jeles dolgokat mondott felőle; mindazáltal, sokkal inkább meg-ismértetett, midőn a'mai napon Tűzes nyelvekben a'Hivekre szállott.

A'Tűz, nem mingyárt mutattya-meg magát a'lövő-szerszámokban; de mentől tovább marad nemínémű-képpen el-rejtve, annál sebesben űt-ki, nagyobbat pattánik, és nagyobb villámást mutat: hasonló-képpen a'Sz. Lélek, sok ideig Meny-országban nemínémű-képpen el-rejtve volt, mivelhogy az emberek közel Négy-ezer esztendeig nem láttak; de mentől tovább volt el-rejtve, az-után Pünkösd-napján nagyobb ropogással jelent-meg. mert, a'mint Sz. Lukács irja [i]: *Lőn hirtelen az égből mint a sebessen-fuvó Szélnek zúgása*: és nagyobb világossággal; mert, a'mint ugyan azon Evangelistánál olvassuk, *Ielenének el-oszlatott Nyelvek mint a'tűz, és szálla mindenikre közzülök*. És mi-képpen hogy, midőn a'tűz meg-mutattya magát, egyebeket-is láthatókká tészen: azon-képpen, midőn a'Sz. Lélek látható szinben meg-jelent, egyebeket-is meg-jelentett. mert minden Igasságra meg-tanitotta a'Hiveket, és most-is tanittya, 's tanitani-fogja mind világ végé-ig. Így vagyon, hogy régenten-is, *A'Sz. Lélektől ihlettetvén szóllottak az Istennek Szent emberi* [k]: de olly homályosan és bé-takarva, hogy *Mindenek példákban történtének nékik* [l]. Sőt a'Krisztus Iskolájában-is, igen tudatlanok voltak az Apostolok, a'hoz-képest a'mint-e mükön lőttek a'Sz. Lélek el-jövetele-után. Azért mondotta Urunk [m]: *Még sokat kellene nékteknek mondanom, de most el nem viselhetitek: Akkor pedig el-jő vendégem az Igasságnak Lelke, megtanít titeket Minden Igasságra*; a'mint nyilván meg-lőtt: mert a'Sz. Háromságnak, a Megtettes Istennek, és egyéb mély dolgoknak ágazatit, jobban tudgyák most az eggyügyű Hivek, hogy-sem regen tudták a'fő *Rabbinusok*, és Irás-tudók.

A'mi pedig a'Meg-Szentelő Malasztnak melegségét illeti, azt-is bővségesben köz-

A
b Pf. 148. 8.
c Pf. 134. 7.
d Pf. 96. 3.
e Pf. 10. 6.
B
f De Coelest. Hierarch. cap. 15.
g 1. 2. 2. Ep. ad Hebr. lect. 4. & in cap. 10 Ioan.
h Isa. 66. 9.
C
i Act. 2. 2.
D
k 2. Pet. 1. 21. 1. Cor. 12. 11.
l Ioan. 16. 12.

A

lőcte a Sz. Lélek Pünkösd napján, és az-után, hogy-sem az-előtt. Mert noha az előtt-is, sokan meg-szenteltettek ő-magokban a Sz. Lélek malasztyával; mindazáltal az a' Malasztt, és ajándék, senkinek a' Krisztus-előtt nem adatott, hogy egyebeket-is meg-szentelhetne: hanem azt, leg-először Krisztus Urunk adta az Apostoloknak, a' Sz. Lélek-által, mondván [a]: *Vegyétek a' Sz. Lelket; a' kiknek meg-bocháttyátok bűnöket, meg-bochátattnak nékik; és a' kiknek meg-tartyátok, meg vannak tartva.* Az-okáért, a Sz. Léleknek el-jövetele-előtt, minden Szentekben volt az Istennek annyi Malasztya, a' mennyi szükséges volt nékik az örök Bóldogságnak meg-nyerésére; de az, semmi külső jellel nem példáztatott, sem mutattatott: az-után pedig, annyi Malasztot adott az Apostoloknak, hogy egyebeket-is segéthetteneka' Bűnöknek bochátásával; és azért, láthatandó jelben-is közlötte magát vélek. Az Elsők, hasonlók voltak a' Gazdákhoz, vagy a' chelédes-emberekhez, kiknek annyi borok búzájok vagyon, a' mennyivel bé-érik házok-népe vagy chelédе szükségét; de egyebeknek nem adhatnak, hanem az okos Szűzekkel azt mondgyák [c]: *Ne talám nem lenne elég nékünk és néktek.* az-okáért, czégért sem tésznek vagy egyéb jelt, mellyel egyebeknek-is tudtokra légyen mi vagyon házoknál. Az Apostolok pedig, és azoknak követői, hasonlók a' Vendég-fogadókhoz, vagy a' Kalmárokhoz, kiknek több marhájok vagyon; és nem chak magok chelédének, hanem egyebeknek-is adhatnak; és azért czégért-is tésznek-ki, vagy egyéb jelt, hogy egyebek-is tudgyák a' mivel bővelkődnek: kikről azt mondhattyuk az okos Szűzekkel: *Menjetek az árusokhoz, és vegyetek magatoknak.* Jóllehet azt nem pénzen kell venni: mert meg vagyon parancsolva [f], hogy *A' mit ingyen vöttek, ingyen adgyák.* És Simon Mágus, miut-hogy kereskedni akart afféle ajándékkal, és pénzt vivén az Apostoloknak, azt mondotta [g]: *Adgyátok nékem-is ezt a' hatalmat, hogy, valakire tészem kezemet, vegye a' Sz. Lelket:* azt mondotta néki Sz. Péter: *Veszszen-el veled a' te pénzed, mivelhogy azt alitád, hogy az Isten ajándékát pénz-által nyerhetni. Nincs részed, sem sorsod e' dologban: mert a' te szíved nem igaz az Isten előtt. Azért tarts penitenziát e' gonoszságodról, és kérjed az Istent, ha talám meg-bochátattik néked ez a' te szívednek gondolattya.* mellyet mivelhogy nem chelekedett, tellyességgel el-veszett.

B

C

És miut-hogy Két eszközzel segéthettyük felebarátunkat a' szentségben; tudni illik, az Isten törvényének hirdetésével, és a' *Sácramentom*oknak vagy Szentségeknek szolgáltatásával: noha a' Sz. Léleknek el-jövetele-előtt, mind a' kettőre hatalmat vöttek Urunktól az Apostolok, midőn azt mondotta nékik [h]: *El-menvén az egész világra, predikállyátok az Evangéliomot minden teremtett-állatnak.* és [i]: *El-menvén tanítsátok minden Nemzeteket, meg-keresztelvén őket Atyának, és Fiúnak, és Sz. Léleknek nevében.* és [k]: *Vegyétek a' Sz. Lelket,* &c. Mindazáltal, annak a' tisztnek jó módgyával-valo el-viselésére, szükséges erőt a' Sz. Lélek adott nékik, midőn meg-osztatott Tüzes Nyelvekben szállottreájok: jelentvén, hogy az ő szavok erős és foganatos légyen, mind az Isten igéjének hirdetésére, 's mind a' *Sácramentom*oknak szolgáltatására. Erről szépen ír Sz. Agoston [l], magyarázván Urunknak ama' mondását [m]: *Ti-is bizonyságot tésztek, mert eleitől-fogva velem vattok.* Bizonyságot tészen, úgy-mond, a' Sz. Lélek, bizonyságot tésztek ti-is: mert miut-hogy eleitől-fogva velem vattok, predikálhattyátok azt a' mit láttatok, és tudtok: mellyet most azért nem chelekesztek, mert annak a' Sz. Léleknek tellyes-volta ninch még veletek. Az-okáért ő bizonyságot tészen felőlem, és ti-is bizonyságot tésztek: mert bátorságot ád néktek a' bizonyság-tételre az Istennek szeretete, *melly ki-ontatik a' ti szívetekben a' Sz. Lélek-által, a' ki néktek adatik* [n]. melly, kétség-nélkől nem volt Péterben, midőn, a' szolgáló kérdésétől meg-ijedvén, igaz bizonyságot nem tehetett; hanem, fogadása-ellen, a' nagy félelem-miatt, kénszerittetett háromszor meg-tagadni az Urat [o]. Ez pedig a' *félelem ninch a' szeretetben; hanem a' tökéletes Szeretet ki-vetkezi a' félelmet* [p]. Végezetre, Urunknak Szenvedése-előtt, az ő Szolgai félelmét kérdezte a' szolgáló; Urunknak Feltámadása-után pedig, az ő Fiúi szabados szeretetie a' szabadságnak Fejedelme kérdezte: az-okáért, amott meg-háborodott, itten pedig meg-chendeszedett: amott meg-tagadta a' kit szeretett, itten szerette a' kit meg-tagadott. De mégakkor-is, ő-maga a Szeretet-is erőtlen, vagy szűk volt, mig nem meg-erősíttené, és ki-fényesítené a' Sz. Lélek.

D

Bizony Sz. Péter, leg-ottan hogy a' Sz. Lelket el-vötte, úgy fel-gerjesztette halgatóit, hogy, meg-keseredvén szívökben, azt mondották Péternek, és a' több Apostolóknak [q]: *Mit chelekedgyünk atyánk-fiai férfiak?* Péter pedig monda nékik: *Penitenziát tartsatok, és mindenitek keresztelteszsék-meg a' JEsus Krisztus nevében, bűneitekre bochánatnyara. És meg-keresztelkedtének, és ugyanazjok órában adatott nékik a' Sz. Lélek* [r]. Igy látjuk, hogy néha a' Fejedelmek az ő követőknek tanuságot és *Instrúctio*t adnak; de mind addig sem indúlnak útra, mig nem költséget-is vésznek, és egyéb útra-valo szükséges dolgokat.

[a] Ján. 20. 23.
[b] Mat. 25. 9.
[c] Mat. 10. 8.
[f] Act. 8. 20.
[h] Mar. 16. 15.
[i] Mat. 28. 19.
[k] Ioan. 20. 23.
[l] Tract. 92. in Ioan.
[m] Ioan. 15. 27.
[n] Rom. 5. 5.
[o] Marth. 26. 70. 71. 72.
[p] 1. Ioan. 4. 18.
[q] Act. 2. 37.
[r] ibid. 41.

Az Apos-

Az Apoſtolok-is, nem az-előtt, hanem az-után mentek predikállani külömb-külömb Tartományokba; hogy a' melly Tüzet vöttek vólt, azt egyebekkel-is közlenék, és felgerjeſztenék bennek. Bé-vitte azt Sz. János *Aſiába*, Sz. András *Scythiába*, Sz. Tamás *Indiába*, Sz. Bertalan *Armeniába*, egyebek egyéb Országokba. És noha a' tizen-két Apoſtolok, személyök-ſzerént, nem vitték azt minden Tartományokba: mindazáltal, mivelhogy azokból a' Tartományokból, mellyekbe ők bé-vitték, minden Országokba ki-terjedett, méltán mondhattyuk, hogy azokba-is ők vitték. a'mint-hogy, a' ki valami nagy mezőn-valo vetéſt meg akar égetni, nem ſzükség hogy mindenütt tüzet tegyen, hanem elég egy-nehány helyre tenni, mivelhogy az-után a' tüz ő-maga el-terjed, és, ha valami ſzél támad, az egéſz vetés kűnnyen el-ég. Így vitték-el a' Tüzet az Apoſtolok, és egy-nehány helyre helyheztették, és azért jelentenek El-oſztatott Nyelvek mint a' tüz: és ugyan-ottan a' Sz. Lélek, mint a' ſebeſsen-fúvo ſzél, a' tüzet mindenüvé el-ragadta, és az Evangéliomi Igaſság-is ki-terjedett, és a' Meg-ſzentelő Malaſztban-is ſokan részesültek.

Nékem úgy tetſzik, hogy a' Sz. Lélek Malaſztya ollyan vólt, mint a' ſzegény Aſſzony Olaja: ki midőn fegétséget kért-vólna Eliſeustól [d], és Eliſeus azt kérdette-vólna tőle; *Mi vagyon házadban?* azt felelte néki: *Nincs nékem az ſzolgáldnak semmi az én házamban, hanem egy kevés olajom mellyel meg-kenődgyem.* Kinek monda a' Próféta: *Menny-el, kérj kőlts'ön minden ſzomſzédidtól, nem kevés üres edényeket: És menny-bé, és zárd-bé az ajtódat, és tölts abból minden edénybe: és miker teli léſznek, vidd-el.* Melly-et végher vitén az Aſſzony'állat, és meg-jelentvén a' Próféának, a' Próféta azt mondotta néki: *Eredgy, add-el az olajt, és fizeſs-meg a' kőltsön-adóknak: te pedig, és a' fiaid, éllyetek a' többiből.* A' Sz. Léleknek el-jövetele-előtt, mint-hogy az egy *Judeában iſmértetett az Iſten* [e], ollyan vóle a' Sz. Lélek Malaſztya, mint a' kevés Olaj egy korsóban: de az-után, mivelhogy minden Nemzetségeknek predikáltatott az Evangéliom, meg-ſzaporodott, mint a' ſok edényekbe tőltetett Olaj. Innét vólt az-előtt az Apoſtoloknak meg-parancholva [f]; *hogy a' Pogányok útára ne menjenek, ſe a' Samaritánusok városába bé ne menjenek:* az-után pedig, Urunk azt mondotta nékik [g]: *El-véſzitek erejét a' felyül reátok jövő Sz. Léleknek, és nékem bizonyságim léſzetek Jeruſalemben, és egéſz Judeában, és Samariában, és mind a' földnek végéig.* A' hól látod, hogy a' ſzomſzédok edényi-is meg-tőltetnek. és mind addig ſem fogj-el az Olaj, a' míg üres edények vannak: mert *Az egéſz világon predikáltatik ez az Ország Evangéliuma, bizonyságúl minden Nemzetségeknek* [h]: *és akkor jő-el a' vége*, tudni illik, a' Világnak. Mert mind addig ſem léſzen vége a' Világnak, míg nem minden nemzetségeknek predikáltatik az Evangéliom: és mind addig léſzen Olaj, míg üres edények léſznek, a mellyekbe Olaje tőlthetnek. Ugyan ezen példázta a' Sareptai Özvegy-aſſzony-is: kinek olly kevés iſzte és olaja vólt, hogy chak maga-is alig érte-meg véle egy hatskájával: de minek-utánna azt az idegen Prófétával közlötte, tudni illik Illyéſsel: *ſem a' vékából a' iſzte el nem fogyott, ſem a' korsóban az olaj meg nem kevesble* [i]. Így az Iſten Törvénye, míg chak a' Zsidók között maradott, chak azokat ſem áldőzitette; mert ſok hitetlenek vóltak közöttök: de minek-utánna, a' Sz. Lélek-által, minden Nemzetségeknek hirdetetett, *Valaki az Iſtent félti, és Igaſságot cſelekeſzik, kellemetes ő-néki*; a' mint Szent Péter mondotta [k], a' látás-után; melly ugyan azt példázta, hogy az Evangéliom mindeneknek predikáltatik.

A' mi a' Tűznek némzését illeti, abban áll, hogy mindenceket magává változtaſson; az-az, tűzzé tégyen: melyben nagy külömbség vagyon, az időhöz-képeſt. Mert a' Sz. Lélek el-jövetele-előtt, nagyobb részére az emberek nem lelkiek, hanem teſtiek; nem mennyeiek, hanem földiek vóltak. azért mondotta az Iſten [l]: *Nem marad-meg az én lelkem az emberben mind örökké, mert teſt*: de a' Sz. Lélek el-jövetele-után, olly bővséges vólt ez a' Tűznek alkotmánya, hogy a' Sz. Lélek chak nem mindenceket magába változtatott; és a' teſti, 's földi világot, chak nem mindeneſtől-fogva lelkivé tötte. A'mint ki-tetſzett, és a' mái napig-is ki-tetſzik, annyi ſok ezer Mártyrokból, Confeſsorokból, Szűzekből: kik mitsnyájan, a' teſt és a' világ uralkodásán meg-vetvén, azok-ellen ſzűntelen tuſakodtak, hogy Lelki emberekké lehetnének; és *a' teſtben járván, nem a' teſt-ſzerént vitézkednének* [m]. Sőt, *a' teſt-ſzerént ſem járnának* [n]; sőt *a' teſtben ſem vólnának, hanem a' lélekben.*

Mondaná valaki: Ha az Iſtennek Sz. Lelke kéſz ezt mindenekben cſelekedni, és meg-is cſelekedheti, mi az oka, hogy többeket magába nem változtat? Miért vannak olly ſok teſti emberek, hogy azokhoz képeſt, a' lelkiek chak imitt-amott találtatnak? és a' mi nagyobb, Sokan olly bolondok, *hogy lélekben kezdvén dolgokat, teſtben*

A

d 4. Reg. 4. 2.

B

e Pſ. 75. 1.

f Mat. 10. 5.

g Act. 1. 8.

C

h Mat. 24. 14.

i 3. Reg. 17. 16.

k Act. 10. 35

D

l Gen. 6. 3.

m 2. Cor. 10. 3.

n Rom. 8. 8.

o Vers. 9.

A

p Gal. 5. 3.

mi részünk. ?: Felelet: Nagy különbség vagyon a' föld- és a' tűz közöt; mi közöttünk, és a' Lélek közöte. A' tűz, hatalmas ugyan, de nem sokáig ellenkezik; akár-mi kevés víz is meg-oltya, vagy meg-lassíttya: a' föld pedig, keveset ellenkezik ugyan, de sokáig ellenkezik, és nem hamar győzettetik-meg: és így, a' hatalmas tűzet, kevés víz is el-oltya; de az erőtlen föld, a' hatalmas tűznek-is sokáig ellene-áll. Mi olyanok vagyunk mint a' föld, a' Sz. Lélek pedig mint a' tűz: ki; noha cselekedetiben hatalmas és tűzes, mindazáltal nem sokáig közködik, sem előttébb ellenünk nem áll; úgy hogy csak akaratunkkal-is ellene-állhatunk; a' mint Sz. István mondotta a' Zsidóknak q, hogy *a' Sz. Lélöknek mindenkor ellene-állottak.* Mert, a' mint a' *Trident. Concilium* mongya r, Midőn az Isten, az embernek szívét meg-érinti a' Sz. Lélekuek világositásával, azt az ember meg-vetheti; sőt meg-is *szomorithattya a' Szent Lelket* s; és ugyan *meg-is ölhettya* t: Mi pedig, haszontalan föld lévén, noha semmi jót nem cselekedhetünk, sőt csak *Arra sem vagyunk elégendők, hogy valamit jót gondollyunk magunkról* u; mindazáltal, a' Sz. Lélek hatalmas Tüzének és Szelének ellene-állhatunk; azért mondotta Sz. Pál, Dávidból x: *Ádd ha az ő szavát hallyátok, meg ne keményitsétek szíveteket.* és ez az oka, hogy a' Sz. Lélek sokákban nem mutattya az ő jeles Gyümölcsit; mert ellene-állanak, és be nem fogadgyák.

q Act. 7. 51.
r Sess. 6. cap. 5.
s Eph. 4. 30.
t 1 Thes. 5. 19.
u 2 Cor. 3. 5.
x Heb. 3. 7. Psal. 94. 8.

B

II. RÉSZE.

KÉrdené valaki: Micsoda Készület kivántatik, hogy, a' Sz. Lélek Malasztyában részesek lévén, meg-világosittassunk, meg-melegüllyünk, és lelki emberekké legyünk? Felelet: Hasonlóknak kell a' vízhez lennünk: Mert, noha a' közönséges tüzet a' víz meg-oltya, mindazáltal olly tűz is vagyon, melly a' vízben inkább ég, és a' hoz hasonló a' Sz. Lélek. Vagyon olly víz is, hogy a' meg-oltott fáklya meggyuladt benne: és a' mi szívünknek ollyannak kell lenni, hogy *az Istennek szeretete kiáradjon a' mi szívünkbe a' Sz. Lélek által, a' ki nékünk adatott* y. Ezt hogy jobban megértheszd; vedd elzébe, hogy, noha az Isten, sok különb-különbféle dolgokat alkotott, a' mint a' szükség kivánnya: mindazáltal az ő alkotásának módgyát gyakorta meg-tartya, hogy magát azon egy Istennek mutassa. A' Krisztus meg akarván mutatni, hogy ő az, a' ki az embert eleitől fogva alkotta a' föld agyagából z: a' vakonszületett embert, a' földből-csinált sárral gyógyitotta, és világositotta-meg; az-az, a' mint Sz. *Cyrillus* és *Theophylactus* irja a, azon-eszközzel. Illyen módon, mint-hogy az Isten Lelke; az-az, a' Sz. Lélek, a' mint sok Sz. Atyák magyarázzák, Sz. Ambrussal b, a' világ kezdetin *a' Vizek-fölött lebegett* c; az-az, a' mint Sz. *Jerónymus* magyarázza d, tenyészővé tötte azokat: mint a' madarak tojásokon ülvén, azt ki-költik; azon-képpen az-után-is gyönyörködött a' vizekben. Mert mikelyen *ürnék meg-keresztelkedvén fel-jött a' vizből* e, *az Istennek Lelke galamb képében rea szállott*; hogy, a' mint régenten, a' Keresztséget-példázo Vizeknek tenyészítére-való erőt adott, a' Keresztség Vizének-is erőt adna az újonnan-való születésre; a' mint Sz. *Jerónymus* irja f. Az okáért nem ok-nélkül mondhatta a' Meny-asszony a' Krisztusról g: *Az ő szemei mint a' víz-folyás-mellett-való galambokéi, mellyek téjjel mosattatnak-meg, és a' tellyes folyásokmellett ülnek*; mert, a' mint *Plato* magyarázza, a' Vő-legény szemei a' Sz. Lélek Hét ajándéki; mert Zakarias *egy kövön Hét szemet* látott h, mellyeken Sz. *Jerónymus* is a' Szent Lélek ajándékit érti, mellyek a' fő Szeglet-kövön a' Krisztuson tellyesen voltak. Méltán mondatnak pedig a' Sz. Lélek ajándéki Szemeknek: mert, a' mint Sz. Tamás irja i, az ember lelkét szemessé, látóvá és világossá teszik. A' Sz. Lélek szért az ő Ajándékival a' vizeken leveg, a' vizekben gyönyörködik; úgy hogy, a' ki azokban részes akar lenni, hasonlóvá legyen a' vízhez, vagy természetiben, vagy cselekedetiben, mint-hogy a' Szent Lélek a' Sz. Irásban gyakorta *Víz*nek-is neveztetik, és a' hoz hasonlittatik k: a' barátságnak pedig, és szeretetnek fundamentoma, a' hasonlatosság.

C

a Psal. 2. Isaiæ 7. Hieron. in Matth. cap. 8.
b Gen. 1. 2.
c Ps. 32. in Gen.
d Matt. 3. 16.
e Ep. ad Ephes.
f Cant. 5. 12.
g Zach. 3. 9.
h Apoc. 5. 6.

D

i Isa. 44. 3. & 55. 1. Ps. 36. 25. Isaiæ 4. 14. & 7. 36.
k Ps. 50. 9. 12.

A' Tűznek Három tulajdonságit hoztam elő a' Sz. Lélekhez-képest: a' Víznek-is Három tulajdonságiról emlekezem mi hozzánk-képest, hogy a' tűz a' vízzel eggyaránt járjon. A' mostani dologhoz-képest, Három fő Tulajdonságit találom a' Víznek; tudni illik, hogy az embert meg-mossa vagy tisztittya; embernek ábrázatyát meg-mutattya; és az embert meg-vidámittya. E' három dolgot, Dávid ülendő Készületnek ítélte a' Sz. Lélöknek el-vételére. Mert, midőn azon kérte volna az Istent l; hogy *Meg-töröltessék ő bűnit ízzópal, és meg-tisztuljon; meg-mossa őtet, és a' hónál fehérb lészen*; utánna vetette a' Három dolgot, mellyek a' Víznek cselekedetit jelentik, és a' Szent Lélöknek el-vételére-való Készületet előkbe adgyák.

l Psal. 50. 9. 12.

Első Tulajdonságát a' Víznek, ezekkel a' Szókkal jelentette, mondván: *Tiszta szívet teremts bennem Isten, és igaz Lelket újíts belső részeimben*: A' Tiszta-ságot kéri, vagy a' tiszta szívet; mellyen értsed Sz. Agostonnal [m], az Együgyüséget: melyet Urunk az Apostoloknak igen ajánlott; mint igen szükséges dolgot, mivelhogy e' Világ bölcsességét, nem álnoksággal, hanem együgyüséggel kellett meg-fogniok. Midőn azért Urunk predikállani küldötte őket, azt mondotta [n]: *Legyetek okosok mint a' kígyók, és együgyűek mint a' galambok*. És nem ok-nélkül: mert, a' mint másutt mondotta [o]; *Ha a' te szemed együgyű lészen, a' te egész tested világos lészen*. Dicsérte az Istent a' Jób együgyüségét [p]: melyet a' felesége, az-az, a' testi és világi bölcsesség, meg-csúfolt [q]: mellyen én olly jószágos-cselekedetet értek, melly minden hamiságot, és kép-mutatást ki-rekeszt: melynek ellene-mondanak, *a' kik kettős szívvel szóllanak* [r]; az-az, a' kik szívekben mást forralnak, hogy-sem nyelvökkel mutatnak, hogy felebaráttyokat meg-csalhassák. Ezekről mongya a' Bölcs [s]: *Jaj a' kettős szívnek, és a' földön két úton-járó bűnösnek. Jaj a' feslett szívűeknek*. Salomon pedig azt írja [t], hogy *Az Úr-előtt útálatosság minden csúfoló, és az együgyűekkel az ő beszélgetése*. És másutt [u]: *A ki együgyűen jár, meg-szabadúl: a' ki el-fordúlt utakon jár, meg-esik egyszer*. és másutt azt mongya arról, a' kinek lelke kedves volt az Istennél [x]; hogy *El-ragadatott, hogy a' gonoszság el ne változtatná az ő értelmét, vagy hogy a' tettetés meg ne csalná az ő lelkét*.

Mondaná valaki: Mint-hogy a' Szent Lélek el-osztatott Nyelvekben szállott az Apostolokra, úgy tetszik hogy azt jelentette, hogy nem mindenben, és nem mindenkor gonosz a Kettőztetés. Felelet: Más a' Kettőztetés, és más a' Kettőzés. Azt írja *Diodorus Siculus* [y]; hogy az *Océanus* tengernek Délre-hajló szigetinek egyikében két-felé vált nyelvű emberek voltak; és egy időben, külömb-féle madarak módgyára énekleltek; és egy ízben kettővel szólhattak, egyiktől kérdezkedvén, másiknak felelvén: mindazáltal, a' nyelvök gyökere csak egy volt. Igaz-e ez, vagy nem, most nem vizsgálom: de mondom azt, hogy hasznos az egy gyökerből származó kettős nyelv; úgy hogy egyiis részével, az Istennek szeretetéből könyörögjünk; a' másikkal, azon szeretetből felebarátunkat vigasztallyuk és oktassuk, hogy az atyafiúi Szeretetet és egyenlőséget meg-tarthassuk, mint-hogy *Az édes ige buzdítást szerez* [z].

Nincs azért a' Kettős Nyelvben semmi gonosz, ha azt jól akarjuk magyarázni: de a' szívnek el-oszlásától igen kell őrizkednünk; hogy azok-közzül ne legyünk, kikről a' Próféta azt mondotta [a]: *Meg-hasadott az ő szívök, tsennel el-vesznek*. A' Kettős Szív azért, nem jó készület a' Sz. Léleknek el-vételére: mert *A' figyelemnek Sz. Lelke, futtya a' tettetést* [b]. És nem ok-nélkül: mert a' Sz. Lélek, *Igaz Lélek* [c]; *Igasságnak lelke* [d], és *Minden Igasságra tanít* [e]: az-okáért, nem szerethet a tettetést, álnokságot, kettős szívet; melynek, a' mint mondám, a' Bölcs *Jaját* mond [f], az-az, örök veszedelmet. Hasonlók a' Kettős-szívű emberek a' *Pozdlagónusi* fogoly-madarakhoz: kikről azt írja *Theophrastus*, *Plinius*nál [g], *Aelianus*nál [h], és *Gellius*nál [i], hogy két szívök vagyon, és igen árralmasok és ravaszok: és azért nevezték a' Deákok *Perdix*nek, az-az, a' mint Sz. Ámbrus írja [k], *Vészt*-nek: az Egyiptusi Bölcsek pedig, a' Patvarkodást példázta, mint-hogy fölőtte háborgó és vízi-zavaró madár. Az-okáért, mi az első Keresztyéneket kövessük, kik a' Sz. Lélek-nek engedjét vették, kik, noha *Külömb-féle nyelveken szóllottak* [l]: mindazáltal, *Egy szívök és egy lelkök volt* [m]: Ananias pedig és Safira, mivelhogy két-szívűek voltak, és külömbözött a' nyelvökön-való szívök a' gondolattyokban-való szívtől, hirtelen halállal meg-hóltak [n]. Melly halálban Dávidnak-is részse lett-volna, ha penitentziát nem tartott-volna, és az Isten meg nem kegyelmezett-volna néki: mert tettetés-képpen szóllott, és két szíve volt, midőn Uriáshoz küllső maga-viselésével és nyelvével jó akarattyát mutatta, szívével pedig és levelével halálát kívánta, és meg-ölette. Az-okáért mélтán kérte a' Tiszta szívet; és a' tiszta szívben az Igaz lelket; úgy mint, ki a' tisztátalan vagy álnok szívben nem lakhatik.

Második Tulajdonsága a' Víznek, az; hogy, a' ki belé néz, maga ábrazattyát meg-láttya; a' mint némelly Pásztor mondotta *Virgiliusnál*:

Nec sum adeò informis, nuper me in litore vidi:

az-az, Nem olly rút vagyok, minap látám magamat a' partról. Sőt nem csak magunkat láthattyuk a' vízben, hanem máskis. és azért vélik nemellyek, hogy a' galambok örömest mulatoznak a' vizek-mellett, hogy a' rájok-ütő kányának röpülését, távúl meg-láthassák a' vízben, és óltalmazhassák magokat. Két rend béli ismérés szükséges nékünk, hogy a' Sz. Lelket jó készülettel vehessük: tudni illik, hogy mind magunkat meg-ismérjük, 's mind a' mi ellenségünket az Ördögöt. A' Magunk ismérete

A

m Lib. 1. de Serm. Domini in Monte.

n Mat. 10. 16

o Mat. 6. 22.

p Jób 1. 8.

q Jób 2. 9.

r Ps. 11. 3.
s Sir. 2. 14.
t Prov. 3. 32.

B

u Prov. 28. 18
x Sap. 4. 11.

y Lib. 2. c. 21.

z Eccl. 6. 5.

C

a Ose 10. 2.
b Sap. 1. 5.
c Ps. 50. 13.
d 1 Ioan 5. 6. 17
e Ioan. 16 13
f Eccl. 2. 14.

g Lib. 11. c. 37.
h Lib. 10. de Animalibus c. 35.
i Lib. 16 c. 15.
k Lib. 6. Hexaem. c. 3. Sic. 17. Interpr.
l Act 2. 4.
m Act. 4. 32.
n Act. 5. 5. 10.

D

A

mérete arra-valo, hogy, szegénységünket, és mezitelenségünket látván, fel ne fuvalkodgyunk, se nagyot magunknak ne tulajdonittsunk; hanem inkább, az üdvösséges félelemtől vezéreltetvén, *Alég-alázzuk magunkat az Istennek hatalmas keze-alatt, hogy fel-magasztaljon minket a' meg-látogatásnak idején* [o]. Az Ellenségnek ismérete pedig arra-valo, hogy az ő álnok inchelkedésit el-kerülhessük; fenyegetésétől ne félyünk; nyughatatlanságáért, se a' jótól meg ne szünnyünk, se a' gonosznak ne engedgyünk.

[o] 2. Pet. 5. 6.

Mind a' kér ismeret-ellen-valo Tudatlanság ellenkezik a' Sz. Lélekkel: az-okáért, midőn Salomon azt mondotta-volna [p]; *hogy a' fégyelemnek Sz. Lelke futtya a' tetteket*; leg-ottan utánna vetette: *Es meg-vonsza magát az értelem-nélkül-valo gondolatoktól, és meg-dorgáltatik a' reája-érkező hamisságtól.* Főlőtte igen értelem-nélkül-valo gondolat, magúnknak valamit tulajdonítanunk: mert, *Ha valaki magát valaminek lénnie hiszi, holott semmi, ő-maga chalja-meg magát* [q]. Az-okáért, sokkal inkább értelem-nélkül vagyon, hogy-sem a' kit más meg-chal; és igen meg-érdemli, hogy a' Sz. Lélek el-távozzék tőle. Továbbá; igen-meg-dorgáltatik a' Lélek, a' reá-érkező hamisságtól, midőn, az ő üdvösséges tanátsit meg-vetvén, az Ördög veszedelmes fugallásinak engedünk: mert azzal meg-szomorittyuk őtet [r], és, mint-ha gyálazattal illetnők, el-kergettyük magunktól. Erről érthettyük Dávidnak a' Második kérését [s]: *Ne vessd-el engem orczád-előll, és Sz. Lelkedet ne vedd-el tőlem.* Mint-ha azt mondana: Ne fordítsd-el orczádat tőlem; mert én arra nézvén, mind magamat meg-ismérem, *hogy nálad-nélkül semmit nem chelekedhetem* [t]; és, ha valamim vagyon, azt tőled vőttem: 's mind az ellenségtől meg-őrizkedem, ki a' te Törvényednek meg-szegésére kiáltet. Ne hadgy-el azért engem; és ne engedd; hogy, fel-fuvalkodván, magamnak-valo bizelkedésemmel, és az Ördög chalárd inchelkedésével tőled el-szakadgyak.

B

[p] Sap. 1. 5.

[q] Gal. 6. 3.

[r] Eph. 4. 30.

[s] Ps. 50. 13.

[t] Ioan. 15. 5.

Ezen Két dolgot, máfutt nyilvábban kérte, mondván [u]: *Ne jöjön reám a kevélység lába: és a' bűnös keze ne mozdítson meg engem*: az-az, a' mint Sz. Agoston magyarázza, Ne történnyék, hogy a' kevélység lábán, vagy indulattyán járjak, és az hordozzon engem: és a' bűnös kéze-az-az, az Ördög chelekedete-i, meg ne mozdíttson engem, hogy az Igazságról a' Bűnre hajollyak; és így, vagy gyarlóságomból, vagy az Ördög kisértetiből el-eltsem, és úgy el-vegyed tőlem a' te Sz. Lelkedet. mivelhogy te, *a' kevélyeknek ellenek állasz, és az alázatosoknak Adalaszlot adsz* [x]. Bűnösnek pedig azért mondátik az Ördög: mert első vőle a' ki Bűnt tőtt; ő vitte elsőben az embert-is a' Bűnre; és mindenkor azon igyekezik, hogy sokakat ejtsen bűnbe. Méltó volt pedig, hogy azt kérné Dávid: mert mind a' két vétkében tulajdonitotta magának, nem gondolván az Isten Parancholattyával, és engedvén az Ördög kisértetinek: mind mikor az Izrás feleségét meg-szeplősitette-, és jámbor vitéz szolgáját megőlette, 's mind mikor a' népet meg-számláltatta. mellyet kevélységből chelekedett-, mivel a Jóab jó tanátsát sem fogadta-, és az Ördög kisértéséből; a' mint az Irás jelenti, mondván [y]: *A Sátan Isráel-ellen támada, és fel-indítá Dávidot, hogy meg-számláltassa Izraelt.* Szükséges volt azért néki azok-ellen a' Szent Lélek, hogy tanitaná, és erősitené.

C

[u] 2. Par. 5. 5.

[x] Iac. 4. 6.

[y] 1. Par. 21. 1.

Harmadik Tulajdonsága a' Vizek; hogy az embert meg-vidamittya, és erénnyé tészi. Tudni-valo azért-, hogy, mig ember, álmából fel-serkenvén-, meg nem mosdik, komor-kedvű és restes; a' mosdás-után pedig, vig orczát mutat, és gyorsabb. Ez, a' Harmadik Készületet jelenti a' Sz. Léleknek be-fogadására; mellyel azt nem chak be-fogadgyuk, hanem mind végig nálunk-is maraszthyuk: az pedig a' Lelki vigaság és vidámság, és attól-szárnazo gyorsaság, az Isten akarattyának véghez-vitelében. Igen illik pedig a' Sz. Lélek tulajdonságához; kit Salomon *Eles*-nek, és *Gyors*-nak nevez [a], és, a' mint Sz. Ambrus irja [b], még az ő Malaszlya sem tudgya a' kéfedelmes készületet; mivelhogy a' Szűz Maria, minthelyen a' Sz. Lélek reá szállott, leg-ottan siettséggel a' Hegyes tartományba ment, és lelkében örvendezett és vigadott. Erről emlekezik Dávid, Harmadik kérésében, mondván [c]: *Add meg nékem a' te üdvözitéjed vigaságát, és a' fő Lélekkel erősits-meg engem.* Mint-ha azt mondaná: Kergesd-ki belőlem a' tunyaságot, és a' világi szomoruságot, melly *halált szerez* [d]; és add-meg a' meg-elevenitő örömet, mellyel a' te parancholatid útján, ne chak bailagjak, hanem ugyan fussak, midőn meg-tágasitod szivemet az örőm-által [e]: mert úgy az fő Lélekkel erősitesz-meg; hogy ne chakel ne fogyatkozzam, de meg se fáradgyak, és azért könnyen meg-maradgyak az álhatarosságban. Ezt-is méltán kérte Dávid; ki chak nem esztendeig hevert a' Bűnben, és el-lankadott; nem mondhatván azt, a' mit máfutt mondott [e]: *Vigadtam azokban a' mellyek mondattak nékem: az Úr házába megyünk.*

D

[a] Sap. 7. 22. 24.

[b] Lib. 1. Luc. v. 39.

[c] Ps. 50. 14.

[d] 2. Cor. 7. 10.

[e] Ps. 121. 1.

Nagy

Nagy Okok vagyon ugyan az igaz és serény Keresztyéneknek, a'lelki örömre, gyorsaságra, és álhatatosságra, az Isteni szolgálatban: mert valamivel az Evangéliom örömre indittya a' Híveket, az fő-képpen ő-bennek találtatik; vagy létel-szerént, vagy reménség által: I. *Örültek a' Mágusok igen nagy örömmel, látván a Kristushoz-vezető chillagot* [f]: melly Chillagott mindenkor láthatunk, ha az igaz Tanítók intésit alázatosson meg-fogadgyuk. II. *Örült, a'ki a' szántó-földben el-rejtetett kinchre talált* [g]: melly kinchet mi-is fel-találunk, ha a' Kristus *Sacramentomi*val aitatosson élünk: mert azok az Isten Malasztyának charornái, mellyekért el-hagyunk minden világi dichőséget, és testi gyönyörűséget; fő-képpen, midőn penitentziát tartván, töredelmes szívvel, és alázatossággal, az Egyházi szolgának lábaihoz borúlván, orcza-pirulással vétkeinket elő-szamlállyuk, és az-után nagy örömet érezvén, azt mondhattyuk Dáviddal [h]: *A' szívemben-való fájdalmim sokasága-szerént, a' te vigasztalásid örvendeztették az én lelkemet.* III. Urúnk azt mondotta a' Tanítványinak [i]: *Azon örüllyetek, hogy a' ti neveitek írva vannak mennyekben.* Erről bizonyosok nem vagyunk, de nagy reménségünk lehet, ha a' Jó-chelekedetekben szorgalmatosok lészünk; és azon igyekezünk; a' mint Sz. Péter int [k], hogy *A jó chelekedetek-által, bizonyossá tegyük hivatalúnkat, és választásunkat.* IV. Urunk azt mondotta az Apostoloknak [l]; hogy, *Mikor szidalmazzák és üldözik őket, örüllyenek és vigadgyanak; mert az ő jutalmok bővséges mennyekben.* Mellyet meg-gondolván, *Örülve mentek-el a' Gyülekőzet-elől, mivelhogy méltókká lettek a' IESUS nevéért gyalázatot szenvedni* [m]. Ebben részők vagyon az igaz Híveknek: mert, [n] *Minnyájan, a' kik aitatosson akarnak élni a' IESUS Kristusban, üldözést szenvednek.* V. Sz. Pál azt írja [o]: *Örüllyetek az Úrban mindenkor: ismég mondom, örüllyetek: az Úr közel vagyon.* Bizony, közel vagyon az Úr az igaz Hivekhez, a' *kik töredelmes szívvel vannak* [p], a' penitentzia-által: közel vagyon azokhoz-is, a'kik az Oltári-szentséget aitatosson vészik, sőt ugyan bennek vagyon: közel vagyon azokhoz-is, a'kik a' Sz. Misének áldozattyát gyakorta szeretettel hallyák, sőt ugyan láttyák-is abban az Urat. Minden okon tahát mélto örvendezni az igaz Híveknek.

Vedd eszedbe, hogy, mi-képpen Dávid nem egy-, hanem három-képpen kérte az Istennek igaz, szent, és fő Lelkét: nékünk-is aitatosson kell azt kérnünk, minthogy Urúnk-is könyörgéssel nyerte nékünk azon Sz. Lelket; a' mint ő-maga jelentette, mondván [q]: *Én kérem az Atyát, és más Vigasztalót ád néktek.* Zakariásnál pedig azt igérte az Isten [r]; hogy *A Dávid házára, és a' Jerusalem lakóira ki-önti, a' Malasztnak, és a' Könyörgésnek Lelkét*, tudni illik, a' Sz. Lelket. Ki nem chak azért mondatik Könyörgés Lelkének, hogy *Könyörög érettünk meg-mondhatatlan fohászkodásokkal* [s]: az-az, Könyörgésre tanít, és indít bennünket: hanem azért-is, hogy Könyörgés-által adatik mi-nékünk; és *A mennyei Atya, jó Lelket ád az ötet-kérőknek* [t]. Mellyet tudván az Apostolok, minnyájan *Álhatatosok voltak egyenlő akarattal az imádságban* [u]: és az Anyaszétegyház-is naponként könyörög a' Sz. Léleknek el-jöveteléért, mind a' Szolozmában, mondván: *Veni creator Spiritus*, &c. Jöj-el Teremtő Szent Lélek: 's mind a' Szent Misének áldozattyában, mondván: *Veni Sancte Spiritus, & emitte cælitus lucis tuæ radium*, &c. Jöj-el Szent Lélek, és bocháss-ki menyből a' te világosságodnak súgárát. Mellyet ha mi-is követünk, jó reménségben lehetünk; és Dáviddal azt mondhattyuk az Istennek [x]: *A te Jó Lelked el-viszen engem az Igaz Földre; az-az*, az Élőknek földére: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Fölséges Isten, az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

A

f Mat. 1. 10.
g Mat. 13. 44.
h Ps. 93. 19.
i Luc. 10. 20.

B

k 2. Pet. 1. 10.
l Luc. 5. 11. 12.
m Act. 5. 41.
n 2. Tim. 3. 12.
o Phil. 4. 4.
p Ps. 33. 19.

C

q Joan. 14. 16.
r Zach. 12. 10.
s Rom. 8. 26.
t Luc. 11. 13.
u Act. 1. 14.
x Ps. 142. 10.

A

IMÁDSÁG.

VRAM, én legyelmes Istenem, minden jóknak kút-feje; ki ajándékidat úgy osztogatod a' mint akarod, kinek malasztya-es áldása-nélkül, semmi üdvösséges dolgot nem cselekedhetünk: hálát adok te Szent Felségednek, hogy, az én méltatlan-voltomat nem tekintvén, akaratomat arra vezérletted, hogy a' te Szent Nevednek dicséretire, és a' te Híveidnek lelki elő-menetelökre igyekezném: és mind cheкély elmémet, 's mind gyarló erömet arra fordítanám. Imé a' te áldomásodból, az együgyű Keresztyének oktatására, el-
B kezdett munkámnak Egyik Részét el-végeztem; és, a' mit cselekedhettem, örömest és jo szívvel meg-cselekedtem. Melyben, mint-hogy magamnak semmit nem tulajdonítsatok, hanem mindeneket néked: meg-vallom, hogy, ha mi jó vagyon benne, tiéd; a' hol pedig fogyatkozás esett, annak az én gyarlóságom és tudatlanságom oka: tiéd Uram a' dicsőség, enyim pedig az orcza-pirulás. Kérlek Uram, kedvelled munkámat, a'mint ennek a' Részнek végbe-vitelére kegyelmesen velem voltál, a' többinek el-végezésére-is légy velem; erőt adván, hogy buzgóságosan munkálkodván, a' fáradság terhétől el ne nyomattassam. Adgyad Uram, hogy valakik ez írásomat olvassák, vagy hallgattyák, életiket meg-jobbítván, a' te Szent a' aratódhoz szabják magokat; minden jóban napról-napra gyarapodgyanak: hogy a' mennyei Boldogságban, melyet a' te szeretőidnek készítettél, téged örökkön örökké áldgyanak és magasztallyanak.

Ámen.

LAISTROM.

Melly meg-mutáttya a' Bötűk rendi szerént, minémű dolgokat foglallyon ez a' Könyv magában.

Holott vedd eszedbe, kegyes Olvaso, hogy minden levél négy részre osztatott, a' négy elsö Bötű-szerént, A. B. C. D. mellyeket a' levelek száma-után helyheztettünk; hogy, a' mit tudni kívánsz, hamarább fel-találhasd. A' számok azért, a' leveleket jelentik; a' meg-mondott bötűk pedig, a' levelek részeit.

A.

Ábel.

Ábel a' Kristusnak példája, 497. c. 594. b. c. meg-ölettetett, 711. d.

Abraham.

A' meg-testesült Igét az Isten jelentéséből látta, 481. c. az alázatosságnak példája vólt, 516. d. hitiért és engedelmosségeért dichértetik, 550. b.

Absalom.

A' penitentziát-hallogatónak példája, 573. d.

Adám.

Ki-kzettetett a' Paradichomból, 541. d.

Adós.

Nyomorúlt állapattyok az Adósoknak, 10. c. meg-szabadúltak az Adósok a' Iubilausban az adósság-fizetéstől, c.

Aitatosság.

Kik foglalták abban magokat, 127. b. c. d. szükséges az Imádsághoz, 394. a. külső jelekkel-is meg kell azt mutatni, b.

Akáb.

Akáb Király el-veszésének oka, 477. d.

Akarat.

Hasonló a' Chamaleonhoz, 517. c. a' Léleknek egy fő ereje az Akarat, 719. d. az Adám vétke-miatt igen meg-veszett, 729. c.

Akitofel.

Fel-akasztotta magát, 682. a.

Akol.

Az Aklon, az Anyaszentegyház értetik, 615. a. néha gonoszra magyaráztatik, b. a' Zidók és Pogányok aklából egy Akol lött, c. mi-képpen mondatik egy Akolnak, d. 616. a.

Alamizna.

Mi módot kell az Alamiználkodásban tartani, 336. d. 337. a. 440. nagy haszna és jutalma vagyon, 447. c. d. 448. a. c. 459. d. a' szolgának, Ura hire-nélkül, mi-képpen szabad Alamiznát adni, 450. a. b. az Alamiználkodástól-valo meg-szűnésnek büntetése, 451. a. az Alamiznának gyakorlására-valo indító okok, b. c. d. nem fogyattya, hanem szaporittya a' gazdagságot, 451. d. 458. d. 460. b. c. d. 552. a. társa a' Böjtnek, 452. a. a' bűnnek bochánattyához-valo készület, 452. az Alamiznának igaz marhából kell lenni, 458. d. azt bőven kell osztogatni, 459. a. tiszteltetik azzal az Isten, 458. d. 459. a. két-féle gyümölchöt teremt, 461. a. az Isten az Alamiznát maganak tulajdonittya, 507. b. c. Alamiznát-osztogató személyek példái, ibid. az emlőkhöz hasonló, ibid. c. az Alamiznának meg-fizetője az Isten, c. a' marha javából kell annak lenni, 552. c.

Alázatosság.

Az Alázatosságnak Három fő garádichi vannak, 67. c. nem fér egybe a' hazugsaggal, 69. a. b. mi-choda eszközzel juthat ember az igaz Alázatossághoz, c. d. 73. d. ajánlattatik, 254. d. 255. a. 517. c. d. a' Kristus maga példájával arra tanított, 516. c. minden jónak fondamentoma, c. mikor leg-szükségesb, d. ritkán találtatik a' tiszteletben, és böchülletes állapatban, 517. a. alá-való dolognak tartya azt a' Világ, b. a' Sz. Lélek malasztyának el-vételére jó készület, 734. d.

Alcyon.

Alcyon madárnak chodálatos tojása, 142. a.

Áldás.

Három-képpen vétetik a' Szent Irásban, 90. a. az Atyák áldása foganatos a' fiakon, 146. d. a mi Aldásunk miben külömböz az Isten áldásától, 440. c. az étel-előtt kell mindenkor az Aldásnak járni, c. ártalmas néha az el-hagyása, c. annak a' gyakorlása hasznos, d.

Áldozat.

Az Ő Törvényben tiszta Aldozatokat kívánt az Isten, 193. d. a' Kristusnak Teste mind Aldozat, 's mind Szentség, d. a' vétkes embernek meg-büntetése, az Istennek kedves Áldozat, 476. b.

Álhatatlanság.

Négy-féle Álhatatlanság találtatik az emberekben, 46. b. a' jóban-való Álhatatlanságnak orvossága, 169. d. 170. a. az embernek tulajdona az álhatatlanság, 517. d. a' Nabukodonosor álló-képe, példája az Álhatatlanságnak, 526. c.

Álhatatosság.

Némellyeknek a' Hitben-való Álhatatossága dichértetik, 49. a. b. c. nem minden dologban dichértetik, ibid. a' jóban-való Álhatatosság ajánlattatik, 333. b. c. d. nem chak az Istent, de még az ellenséget-is meg-lágyittya, 334. b. az Imádságban fölötte szükséges, 394. d. a' Kristus azt minden dolgaiban meg-mutatta, 517. c. a' nélkül minden dolgunk haszontalan, 598. b.

Álom.

Némelly Álom a' testnek mi-voltából származik, 117. c. némelly a' Léleknek állapattyából, 118. a. né-

mellyek az Istennél, c. az Istentől származó Álmok, sok-képpen történnek, d. a' természet-feletti-való Álmokról, sok hamis véleköedésre vötnek, b. sok okért lésznek az Álmok, 119. a. azokra ekvagyaraszttyát nem tudhattyuk, b. a' gonoszlelek ktől mi végre lésznek, b. miképpa jelek-által választhatni-meg az Istent álmaink-at az Ördögtől, c. Álomhoz hasonló e' világi kísérettség, 518. b. Sz. Annó Erzsike' álmában-való látása, 538. c.

Aluvás.

A' Krisztus Aluvásának hét rész-ei a' mi ekkor, 116. c. a Sz. Irás többször az álmaink jelenti az Aluvást, 242. a. a' miatt sokan vesztek-el, a.

Amán.

Fel akasztatott, 505. d. 641. a. 682. a.

Amiantus-kő.

Tulajdonsága az Amiantus-kőnek, 718. b.

Anna Özvegy-Aszszony.

Sz. Annának áldásossága, 351. a.

Andronicus.

Az ő szerentsétlensége, és nyomorúlt állapattya, 640. c.

Angyalok.

Az el-esett Angyalokat miért nem váltotta-meg a' Krisztus, 3. d. 4. a. b. az Angyalok esésének okai, 4. a. c. eredeti, 8. b. el jönek Krisztus Urunkkal az ítéletre, 38. d. mi végre jönek, 38. a. b. az Angyal meg-jelenti Józsefnek álmában, 111. b. 117. b. a' Szüzekhez nagyobb szeretettel vannak, 163. c. az Istent hírtelen ének eszközi, 233. a. az Angyalok-ra példázzák az égi madarak, 255. d. az Angyalok-ra kétkedni látszásáról az emberek meg-ijedtek, 536. b. mint félyenek tőlök az Igazak, és mint a' gonoszak, b. a' Krisztus szolgálatnak sok-képpen megmutatnak magokat, 537. d. 538. a. a' Krisztus Feltámadásakor hogy inkább mutatták szolgálattyokat, a. minémű formán jelentek-meg, b. c. az Angyaloknak az Aszszonyokhoz-való szólások, d. tudgyák a' mi cselekedetinket, 541. a. a' Krisztus Fel-támadásának hirdetői vótak, 542. menyből-való le-szállásoknak okai, 546. b. miért fordították-el a' hóvet a' kopors ajtajáról, d. tisztasók és tulajdonságok, 589. c. d.

Annibal.

Az ő dicsősége, és életének vége, 681. d.

Antiokus.

Antiokusnak szörnyű büntetése, 542. a. e' világból való nyomorúlt ki-múlása, 505. d.

Antikrillus.

Az ő el-jövetele-kor, bozzája pártolnak az Eretnekek, 656. d.

Anyaszentegyház.

Sokkal többet cselekedett vélle az Isten, hogy-sem a' Synagógával, 8. c. d. 9. a. a' Krisztus hajójának-hoz hasonló, 19. d. 198. d. látható, 98. d. az Anyaszentegyháznak kezdetre vött, 199. d. 259. b. az ő kicsinysége Három dolgokban tetszik-szerint-meg, b. c. d. 260. a. b. mi-képpen nevekedett. a. b. d. 261. a. b. c. az Újtók Anyaszentegyháza a Cherubokhoz hasonló, 200. a. nincs a' Krisztus abban, 201. b. az igaz Anyaszentegyház sok dolgokhoz hasonlíttatik, 202. a. 203. c. d. 204. 205. annak mind látható-tlan, 's mind láthatandó fejei vagyon, 201. a. mint sok, 's mind gonoszak vannak benne, 202. b. sok áldozásokat szenvedett, c. győzhetetlen, és állhatatos-is meg-marad, 203. c. d. csak a benne-való kívülállók, c. mi okból mondatik állhatatosnak, 206. a. b. c. soha el nem pártolt, sem el nem tétetett, c. 647. a. 653. b. annak gondgyát viseli az Isten, 221. a. 275. d. csak a Római Anyaszentegyház igaz, az Istenkezik vallásából is, 227. c. tiszta búzát vét ebből a' Kristus, a. soha el nem fogyott, 229. d. sokban különbözik a' Synagógától, d. 647. b. c. mind búza, 's mind konkoly találtatik benne, 230. c. a' nyilván való Eretnekek és Pogányok nincsenek benne, 234. c. világ végéig sok 's gonoszok lésznek benne, c. megbüntetni-beti az Eretnekeket, 235. a. kik legyenek költ tagjai az Anyaszentegyháznak, a. hasonló az emberi testhez, a. nem csak a' Választottak gyülekezete, c. Mustár-maghoz hasonlíttatik, 251. c. 259. b. kovászhoz, 251. c. hegyen-való Városhoz, és akolhoz, 274. a. Palma-fához, 289. a. Szárúhoz; tengerbe vetettett varsához; menyekző-házhoz; tíz Szűzhöz; Nyájhoz, a. hasonlíttatik a' szőlőhöz, 266. c. 267. c. 275. d. a' Noé Bárkájához, 236. b. 497. d. nem csak a' tekéllettekből áll, c. 237. a. b. c. mi-képpen mondatik Szentnek, d. 238. a. miért szeretvedi-el inkább a' Zsidókat, hogy-sem az Eretnekeket, 246. b. c. két rend-béli Fejedelmek vannak benne, d. minémű eszközökkel él, mi-nek előtte az Eretnekeket halálra kéreti, 244. b. annak nevekedésében két dolog találtatik, 260. d. annak áldozói rútúl vesztek, 261. c. sok eszközök által terjedett az egész világra, 262. a. b. az Anyaszentegyháznak minden időben vannak igaz Tanítói, a. csak abban találtatik az Egyházi Pásztoroknak egy-más-után-való követése, b. 653. c. nem lehet az igaz Pásztorok nélkül, 262. c. 653. c. minden időben munkásokat fogna bele az Isten, 276. a. b. nem Ördög országa, 416. személy-válogatás nincs benne, 441. a. igaz-vétetnek egyik jelensége az Egyesség, 605. a. az Igasságnak jelke tanítsa azt, 653. b. el nem fogyhat, d. 654. b. c. d. el sem tétetelyedhetik, 656. a. 657. a. az Isten sok veszedelmet tőlt vélle, 657. a. tartoznunk néki kinni, b. tanít-e valamit az Istennek írott Igéje-kívül? c. Igasságnak oszlopa, és erős támasza, d. téve' jedhetetlenségellen mint okoskodnak az Újtók, 658. b. c. d. szép igéretek vannak félole az Irásban, 660. b. c. d. minden-némű Eretnekségeket el-fogyaszt, 661. a. annak hatalma vagyon minden-féle egyenetlenségeknek el-igazításában, b. a' benne-lévők nem tévelyedhetnek, 668. a. Tanítója annak a' Sz. Lélek, 716. a.

Apostolok.

A' Bűnök bocsánattyára hatalmat vötték Urunktól, 563. b. 564. a. c. lehellés-által adatott az nékik, 565. a. föld szavunak, a világ világosságának, és a' hegyen épített Városnak nevezetnek, 594. a. egy szemörűzgő-t vettek a' Krisztus el-

n emlekéért, 626. a. b. az ő fájdalmok hasonló volt a szülő Aszszony fájdalmához, 629. b. Urunk szenvedéséhez, nem szükséggel vészettetik el Históriát, 639. b. kérelkedik az ő fel-támadásáról, b. bizonyságot tőttek a' Krisusról, 705. b. c. az ő háborúságok jövendőltettek meg-nekik, 709. a. b. c. vigasztaltatnak, c. 710. a. vétkök nélkül szenvednek, 709. c. az Istenért, d. sok Okokból minden bóchülletre méltók voltak, 713. a. b. c. miért szenvedtek nagy feldőzést, d. 714. a. b. c. az ő szenvedésnek nagy hasznunk, mint Isten szavának, 717. b. az ő feltámadások, 726. d. az ő nagy hatalmasságok, 725. d. a' Sz. Lélek ajándékival megékesítettek, d. 726. 727. a. a Sz. Lélek el-vétele előtt mindnyájan vétkek voltak, 738. a. hasonlók a vendég-fogadóhoz, b. mely nagy buzgósággal, és mely bőven predikállották az Evangeliumot, d. 739.

Arius, és Ariánusok.

Arius nagy romlást tőtt az egész Keresztenységben, 600. d. a' Krisust nem hitte Istennek, 663. b. 720. a. a' Sz. Lelket sem hitte, a. miképpen viszkodnak az Ariánusok a' Sz. Léleknek igaz Istensége ellen, 722. d. 723. a. b.

Ártatlanság. Lásd, Szentség.

A' Krisus ártatlanságát kell követnünk, 474. b. miért kívánnya azt tőlünk az Isten, c. az Elől járóktól követ-képpen kívántatik, 475. a. a' Krisus jusának tulajdona, 603. d. az ártatlanság állapatya hasonló volt a földhöz, 728. c.

Artaxerxes Király.

Száz huszon-hét tartománnyal bírt, 15. c. az ő bőlcheségének, 552. a.

Aszszony-ember.

Némelly Aszszony-embereknek gonoszsága, 150. c. a' házasságban-lévőknek sok nyomorusaga, 163. b. a' szülésben-való nagy fájdalmok, 629. c. d. mennyiben nagy fájdalommal szülnek, 630. a. az ártatlanság állapatyában a' nélkül szülték volna, a. a' meg-hóltt Krisushoz-való nagy buzgóságok, 527. a. 541. a. 543. b. c. 549. d. 551. d. 552. b. c. d. a' Krisus képe-só ához-való menésök, 534. d. 535. a. és kik voltak azok az Aszszonyok, 535. b. mitől ijedtek-meg a' kopersőnál, d. 536. a. leg-elsőben nők jelent-meg a' Krisus, 537. a. a' Krisus fel-támadása előbb hirdettetett nekik, hogy-sem az Apóstoloknak, 543. b. c. néha nagyobb dolgot mernek próbálni a' férfiaknál, c. nem szabad prédikálnunk, d. de szabadságokbe tanitanak, 544. a. némellyek méltók dícsértetve, 550. a. b. némelly dolgokban a' férfiakat is meg-előzték, 551. b. c. az Aszszonyok nagy merészsége, 553. a. öt óra-tájban jutottak az Urunk kopersőjához, 554. b.

Átok, ki-Átkozás.

Nincs az Ecclesiában nagyobb büntetés annál, 235. b. kik ellen ki azzal az Ecclésia, b. 245. a. semminek tartyák az Eretnekek, a.

Ki-Átkoztatott.

Egy-részént az Anyaszentegyházhoz tartozik, 230. d. de tulajdon képpen, a' Ki-átkoztatott nincs az Ecclesiában, 235. b. bőltemberben hasonló, b. kivált-képpen-való hatalma vagyon az Ördögnek rajta, 398. d.

Átkozódás.

Annak büntetése, 398. a. d.

Attila.

Az Isten ostora, 608. d.

Atyák.

Tartoznak a' fiokat minden jóra oktatni, 139. b. és az Istení félelemre, és tiszteletre szoktatni, 140. a. tiszteséggesen táplálni, és ér kiségest szerezni nékik, 143. a. tiszteséges tudományra, vagy mesterségre adni, 139. d. az Ostort tőlök nem kímélni, 141. c. d. a' fiok vesszedelme nélkül tulajdonitnak, 142. c. d. a' fiok ntött áldás, és átok, fogyatnak, 146. d. szűzeségre menendő fioknak akadályt ne tegyenek, 164. d.

Augustus Cháfzár.

A' Romaiak egy kéfet állattak fel az ő tiszteségére, 681. a.

B.

Bacchus.

A' régi bőlchek mi-képpen irták a' Bacchust, 265. c.

Baj-vivás.

Az Ördöggel-való baj-vivástól senki meg nem menekedhetik, 358. a.

Bálvány.

A' Bálványok, Krisusnak Egyiptomba-való menetelekor le-omlottak, 113. d. a' Sz. Keresztjéről megnémúltak, 651. a.

Bálványozás.

Az Isten gond-viselésének tagadásából származott, 220. d.

Barafzk-fa.

Perssában mérges gyömölchös terem, 487. b.

Barátság.

Egyűtt jár a' szeretettel, 731. c. Istenné'-való barátságunknak oka, a szeretet, c. annak nagy haszna, d. meg-változhatatlan, d. 732. a. b. sok okokból fel-bomlik az emberi barátság, b.

Békeség.

A' Sz. Lélecknek gyümölche, 733. a. nagy jó, b. lelki Békeséget kívánnak, c.

Békeséges-tűrés.

Abból áll a Szentek éle, 120. a. annak fok haszna, 221. d. 222. a' Krisus jusának bélyege, 603. d. fő-képpen az koronáztatik meg, 621. c. arról sok példás hagyott Üdvözítőnk, 623. a. a' Lélecknek gyümölche, 733. d.

Bércs.

Jó, és gonosz értelemben vétetik, 599. c. tulajdonképpen ki mondatik Béresnek, c. 600. a. jó és alhéretes Béresek, 599. c. azoknak részei elmés állapatyok, 600. b. c. minémű jelekből ismértetnek meg, b. c. d. bálványnak nevezteték, 601. a. mikor mondatik el-sűtni jukát, jól, c.

Berkék.

A' Berkék szentelése mit jegyez, 518. c. d.

Bérmálás.

Pünkösd napján kezdette erejét mutatni, 736. d.

B. teg.

Sokaknak a' Betegekhez-való nagy szeretetök, 179. 180. a. b. a' Betegek látogatásának haszna, d. 181. a. vigasztalni kell őket, c. a. mitől kell őrizkednünk velek-való nyájaskodásunkban, d. 182. a. a' meg nem gyógyúlásoknak okai, 573. a. 574. b. 575. b.

Betegség.

Az emberi gyarlóságnak természetének jele, 620. d. sokan nagyon kívánták a' Betegséget, nem akarván ki gyógyúlni belőle, 697. d. 698. a.

Biro.

Sok fogyatkozások találtatnak e' világi Birákban, 28. d. a' Birákra nézve mik kellenek lenni, 29. a. hatalmasoknak, c. igasság-sze etnek, 30. a. nagyobb Biro-eleibe appellálhatni, c. ajándékért az igasságot meg nem tagadgyák, 467. d. 468. a. a' Biró képe, kézzel ki vót írva és faragva a' régieknél, a. a' párbajok között-való semmizia kimondásának micsoda sincs kell emi, 661. c.

Bizodalom. *Lásd*, Reménység.

Bizodalmunkat az Istenben kell tenni, 183. b. 445. b. c. d. kedves az Istennél, 220. c. annak jutalma, 456. d. a' jól cselekedetekben is vetett bizodalmunkat, 278. a. bátorságnak azt csak az Isten irgalmasságában vetnünk, d. fogyatkozása a' bizodalomnak honnan származik, 445. b. 446. a. b. 447. b. c. mitől vagyon, hogy nemellyeknek nem hisznek, 446. c. az Istengond-viselésben bizóknak példái, d. 453. d. 454. c. d. 457. a. 460. a. c. a kik az emberekben vetik bizodalmokat, meg-csalatkoznak, 447. a. mi-képpen gerjesztessünk fel az Istenhez-való bizodalomra, 454. a. félelem nélküli a' Bizodalom, vakmerő bizodalom, 456. c.

Boldizsár Király.

Szivének meg-keményedése, 43. a.

Boldogság.

A' boldogságnak példája, 98. a. b. c. 289. a. arra természet szerént mindnyájan kívánkoznak, 98. c. de kevesen jutnak, c. nem szóval, hanem cselekedetekkel kell azt meg-nyerni, 101. c. és munkával, 266. c. e' világi gyönyörűségekben helyheztetni azt a' Mahomet, 267. a. Epicurusnál, 437. c. Istalomnak, Bérnek, Fizetésnek mondatik, 271. a. Koronának is, 288. d. 289. a. b. a' munkának méltósága szerént adatik, 271. c. 277. b. a' Napi-pénz példázza azt, 276. c. 288. c. d. mi-képpen mondatnak azt munkával meg-nyerni, ibid. Urunk is érdemlette a' Boldogságot, 277. a. b. csak a' vitézkedőknek adatik, 289. a. minden jóval bővelkedő, b. c. egy arányú lészen, örökké-való váltához képest, 290. a. b. nem az időhöz-, hanem a' munkához képest adatik, c. annak nagy-búzaszéllel szerént meg ígértetik, 291. c. d. minden nyavalyát ki-rekesztetik, 465. a. vétekkel senki abba nem megyen, a. kerekes útnak kell abba jutni, 506. c. e' világ fiai minden helyheztetik a' Boldogságot, 623. d. csak az egy szerént kívánatnak meg-nyerésére, 632. d. igen kevéssel nyertazetünk az Órdög, 634. b. nem vagyunk bizonyosok annak meg-nyeréséről, 638. b. a' jó lelki-ismeretűeknek jó bizodalmok lehet belőle, 716. c.

Böjt.

Hasznos az Imádsággal, 109. a. b. c. annak el-viselésére, hasznos a' Krisztus szenvedéséről-való elmélkedés, 321. b. annak meg-szegése, halált hozatta e' világra, 348. a. b. meg tartása, az Istent ékesítette, ibid. a' vétkeket el-nyomja, c. a' harcz-elött gyakorlattatott, d. a' lelki ellenségek ellen fő fegyver, d. 349. a. b. hasznos a' testi kísértetek-ellen, c. az elmét fel-emeli, a' mennyei dolgoknak elmélkedésére, d. 350. a. b. hószagos cselekedetekre tér-haza, d. a' testi ellenségek-ellen is győzedelmes, 352. a. b. mi-képpen mentsük sokan az-ellen magokat, c. hűvösséget nyerhetünk azzal, d. a Böjtöt minden rendbéli emberek gyakorlották, 353. az Eretnekek kárhozattyak, b. sok-féle a' Böjt, 354. a. b. c. némelly nem érdemez, c. d. a' Böjt miben áll, a' Tévelygők értelme-szerént, 355. a. Három dolog kívántatik hozzája, b. a régiek mi-képpen tartották a' Böjtöt, c. kik nem kötelesek rea, d. 356. a. az Anyaszentegyháztól rendelt Böjtüléseknek módgya jó és méltó, a. b. a' testi sanyargatás nélkül rendeltetett, ibid. közös segedelem parancsolat vagyon réá, d. az Anyaszentegyházban-alatt kötelezhetni arra a' híveket, d. meg-szegésének régi bírsága, d. 357. a. a' Negyven-napi Böjtöt az Apostolok szerzették, a. Hatokból. b. az Ujítók Ellen-vetői, c. két fő társa vagyon a' Böjtnek, 452. a.

Bölcheség.

A' Bölcheség-szerető, sok dolgokban a' szamárt követi, 516. a.

Bor.

A' Bor-taltól sokan meg-tartóztatták magokat, 344. c. d.

Boszorkányok.

Az alamizsnálkodóknak nem árthatnak, 399. a. mikor, és mi módon légyen szabadságok valami segedelmet kérni, b. c. a' Babonásságoknak természetes szerént-való dolgokkal éleit nem vehetni, d. mint játszattatja-meg a' Babonásokat az Órdög, 442. b.

Boszszú-állás.

Nem minden-féle Boszszú-állást talmas, 174. d. a' sokaság-között könnyen réa hajól az ember, 365. c.

Boszszúság.

Annál nagyobbá' Boszszúság, mentől nagyobb a' kiállen vétekkel, 3. b. a pusztát teremtett állat nem tehet eleget az Isten-ellen tött Boszszúságért, 5. c.

Botránkozás.

A' bűnben-beveretett emberek Botránkozási, 64. c. nagy nyomorúság követi azokat, 65. b. Urunk semmi okot nem adott rea az embereknek, 100. b. d. sőt-barátinknak vótt, és nem adott Botránkozatásért nem kell meg-szűnnünk a' jóról, 102. c. d.

Bűn.

A Halálos bűnnek mi-volta, 2. c. *gyakorta nem nagyra böchülik a' Bűnt az emberek*, 22. c. *utólsó ítélet napján minnyájan meg értik annak gonoſságat, d. végbetetlen büntetését érdemel*, 34. c. *annak meg-fizetéſére elégſégesek nem vagyunk*, 79. c. *a' Bűnnek meg-bochatásara ſzükſéges a' Gyónás*, 564. a. *és a' magunk meg-jobbitaſara-való jó igyekezet-is*, 79. d. *Kriſtus az-ellen mind halala-ig tuſakodott*, 93. d. *ſok Szent Emberek a' Bűnt el-távoztatták*, 94. a. *az-által veſztik el a' Kriſtuſt*, 35. a. 108. a. *a' bánat-által vétetik-el*, 136. a. *a' hi egy Bűnt téſznek, a' többiben-is réſzesűl*, 167. c. d. 168. a. b. *az-által nyomorúlt állapatra jutott az ember*, 182. b. c. *pokloſsághoz haſonló*, 190. b. *annak nevedéksége*, c. d. *ſok útálatos nevekkel nevezetik*, d. *lelki parázna ſág*, 407. d. *a jóſzágos cheleked etteknek jutalmat el-veſzti*, 191. b. 281. c. *a' jótól nem kell meg-ſzünni a' Bűnben*, 191. b. *igen ragadó*, 192. d. *mi-képpen mutattya az Ördög annak gyönyörüſéget*, 212. b. *a' halalkor leg-inkább érzem annak nehezſégét*, c. *kichoda oka a' Bűnnek, az Ujitók vélekedéſe-ſzerént*, 228. b. c. *nem kell arra-valo alkalmatoſságot kereſni*, 364. c. *veſzedelmes abban meg-maradni*, 413. b. *gonoſzb a' máſik Bűn az elsőnél*, c. *abból-való ki-ſzabadúlás, penitentzia-által léſzen*, 418. c. *aker-melly nagy Bűnnek meg-bochátaſáról-is példát találhatunk*, 419. b. *annak ki-gyomlaláſában, a' hadnagyokat kell követnünk*, 430. c. d. 431. *annak el-távoztatására, Négy Okból kell igyekeznünk*, 465. c. *minden valóſágos gonoſságot foglal magában, d. a' Bűnnek ſok féle chelekedeti, és veſzedelmes gyümölcsi*, 466. a. b. 523. d. 565. a. *útálatoſsága*, 466. b. *büntetés-nélkül nem hadgya azt az Iſten*, c. *Kéſő-e annak a' büntetéſe*, c. *annak el-távozta tásara egy fő eſzköz, az Igaſságnak hirdetése*, 467. b. *mely ſzorgalmatoſſan őrizkedtek attól ſik láſnoknak*, 468. b. c. *a' bünnek nyolcz kara*, 499. *Kovászának nevezetik*, 555. d. *háromſzor itéltetik meg*, 576. d. *meg bochátaſa-után-is, ſemmi a' idő-ſzerént-való büntetéſe*, 584. d. *a' Kriſtus Hitével k-győgyulhatunk belőle*, 649. c. *a' gyarlóſsággal, és az Ördög hatalmaſsával mennyi nagyok a' Bűnben az emberek*, 651. d. *genyeſségnek nevezetik*, 696. c. *minden Bűn, garádicsa az Eretnekſégre*, 716. d.

Bochánandó Bűn.

A' nélkül ſenki nem találtatott, a' Kriſtus- és a' Szűz Maria-kivül, 236. c. *ſzükséges attól őrizkednünk*, 468. d. *az Iſten Malaſztyát ki nem rekeszti, d. minémű karok követnek bel le*, 469. 470. d. 471. a. b. *útat nyit a' halalos bűnre*, 470. d. *a' Kriſtus azt-is véré omlatta*, a. b. 471. a. *az Ördög igen kedvelli ezt a' Bűnt*, 470. d. *ezen, és a' mái világ-is meg-bünöztetik*, 471. b. *azt ſemmi ékéri ne n ſzabad chelekedni*, c. *Bochanan ſoknak mondja nevezetik*, 472. a. *némünémű kéſ gen veſzedelmes a' halalos bűnnek*, c. *ha könnyen meg-bochátatnak-is, ne m kell chelekedni, d. annak Három rend-béli orvoſsága*, 473. a. *Három rend-béli a' Bochánandó Bűn*, b

Bűnös.

A Bűnöſt példázza a' tékozló fiú, 70. d. *ſiket a' Bűnös, d. haſonló a' Pokloshoz*, 190. c. *ſemmi hatorſsága nem lehet*, 191. c. *nem iſmértetik az Iſtentől*, 192. c. *minden üdvöſségre-való dolgokról meg-foſztatik, d. a' Szentek társaſagától-is*, 193. a. *az Ördögnek képét viſeli*, 231. c. *az Igazak kűzöttvaló maradaſa haſznos ő-néki*, 241. b. *a' kovászhoz haſonló*, 263. c. *Vaknak nevezetnek*, 330. d. 331. a. b. c. 408. a. *mennyi-re haſznos Iſten-el-ez az ő tudáſsa*, 392. c. 393. a. *némává, vakká, és ſiketté léſzen lelek-ſzerént*, 406. *ſzemetſnek nevezetik*, 408. d. *nyomorúlt állapatra a' k üjjongó ſok a' bűnbe*, 412. d. 413. a. *ſok féle állatok nevével nevezte tik*, 423. d. 424. a. *a' galambhoz haſonló*, 444. a. *a' Bűnös leg-ſzegénebb*, 466. a. *kedvére hadgya ótet ſok-ſzor az Iſten*, d. 716. d. *ezen és a' mái világon-is meg-bűnöztetnek*, 467. *a' bűnre-tévő Bűnös, az-okáért a-térésének haſonló*, 522. d. 526. a. *a' bűnösök nem tér nek veſzedelmes állapatja*, 716. d.

Büntetés.

Gyakorta hamiſsággal történik a' Bűnte ésben, 30. b. *kétféle léſzen Pokolban*, 33. a. 467. a. *mind a' keſző mákó*, b. *a' vétkeknek idejét ez nem ſzabatik a' Büntetés*, 34. c. *mentől tovább hallaſztatik, annál keményebb*, 43. c. *néha e' világon kezdetik*, 115. *a' birodalomnak fundamentoma*, 476. b. *annak el-mulatáſa, a' bűnöket nevelli*, 488. b. *a' bűnnek meg-bochátáſa-után-is idő-ſzerént fenn-marad*, 584. d. 585. a. b. *az idő-ſzerént-való Büntetéſekről, más-féle ſó-ré eményekkel néha fel-vál-hatni, néha nem*, b. *Orvos vas-ſzerſzámának nevezetik*, 696. c.

Bujaſág.

Büntetéſe, 398. c.

C.

Calviniſták.

Sok dolgokban haſonlók a' Farkaſokhoz, 610. b. c. d. 611. b. c. d. *az Æſopus farkaſához-is*, 614. b.

Calvinus.

A' Szenteknek ő értünk-való eſedezéſét tagadgya, 381. b. c. *a' Hit-felől-való vélekedéſe*, 389. d.

Chamæleon.

Minémű természetű, 517. c.

Czédrus-fa.

Meg-rothadatlan-ſa, 193. c. *mit jelentett a' Pokloſſa nak meg tiſztulásában*, c. *a' Kriſtus ſzenvedéſi példázta*, 144. b.

Chelekedetek. *Láſd*; Jóſzágos Chelekedetek.

Czeremoniák.

Illendők, és méltók a' meg-tartáſra, 511. c. *a' Nagybéti Czeremoniáknak magyarázattya*, d. 512. a. b. 518. c. d. 537. a. *az Ujitók katrólyák azokat*,

685. c. 693. b. kéi-félék vóltak az Ó Testamentumban, d.

Chodálkozás.

Honnan történik, 88. d. 183. d. új és szokatlan dolgokon szokott lenni, 89. a. oka annak, a' dolognak nagy vólta lehet, a' Krisztus chodálkozása honnan származott, 183. d.

Choda-tétel.

Mi légyen, 60. a. az Istennek hatalmasságának bizonyos jele, a. három-féle, a. b. a' szentek Istenivel chelekedték a' Chodákat, b. az Istené, a' Krisztusé, és a' Szentek közöt, michoda kűlömbség vagyon a' Choda-tételben, c. a' Chodák a Krisztus Istenségének bizonyos jelei, c. d. sók-képpen chelekedte azokat a' Krisztus, 61. a. b. a' búbájosok chudálkozási nem érdemlik az igaz Choda nevét, b. miért nem léfznek most Chodák, d. 62. a' Tévelygők szem-fény-veszetésének mondgyák azokat, e. a' Pogányok közöt mesterséfznek, sőt a' Keresztyének közöt is, d. nem a' chelekedetnek érdemétől származnak, d. az igaz tudománynak bizonyitására chelekefzi azokat az Isten, gonosz elmék emberek által is, 63. a. hamis Chodákat, a' gonoszok, sőt a' hitetlenek is chelekedhetnek, b. az igaz Anyaszentegyház kívűl kózönségesen nem léfznek, c. a' Krisztusban sok Chodák vóltak egész életében, 92. a. a' Krisztusnak a' tengeren tett Chodási, némelly dologban meg-előzik a' többit, 216. b. két dolog kívántatik a' Choda-tételhez, 390. d. káromlyák a' Chodákat az Úfirók, 416. c. 613. c. Urunk mi okért chelekedte azokat, 434. c. d.

Croesus.

A' szerencsétlenségnek példája, 639. b.

Cypriánus.

Sz. Cypriánus Martyrnak chodálatos meg-téréfe, 651. b.

D.

Dániel Próféta.

Babilóniában mit chelekedett, 404. d. az Oroszlányok vermébe vettetett, 698. a.

Darius Király.

Fris lakással, Országát és életét el-veszítette, 437. b. 505. c.

Dávid Király.

A Krisztust példázta, 253. b. a' Szent áldózatért panaszolkodott, 463. d. az Úr szekrénye előtt ugrált, 502. d. Goliáttal bajt vívt, 548. d. sufsányából áldozott az Istennek, 552. a. az igazán-Gyónók példája, 583. a. igaz Pásztornak mutattá magát, 591. d. 595. c.

Delfin-hal.

Szereti az embert, 125. b.

Diomédes.

Baterfzagos szívű, vasfag-erejű, és gyors-kezű vólt, 473. d.

Dionysius Tyrannus.

E' világból szárnyas múlt-ki, 505. c.

Dorgálás.

A' dorgálást szeretik az igazak, 59. c. szükségos a' Lelki Tanitókban, 477. a. 484. a. b. dicséretes, 482. d. sok hafznai vannak, d. 483. a. bőchületes, b. nem mindenhez illik, c. parancholtatik, d. hafznos felebarátinknak, d. a' természet-szerént-való okosság arra tanit, d. az okosan állatok is, 484. a. kik tartoznak véle, b. c. mi okból iszonyodnak sokan tőlle, 483. a. az Előttünk járókat mint kell meg-dorgálni, d. félelemből nem kell attól meg-szűnni, 485. a. ha art, nem kell véle élni, 487. a. hasonlíttatik a tojásonnálló Madárhoz, a Búza maghoz, a' Baraszk-fához, a Gyógyítóz, b. több egyéb dolgokhoz is, 489. c. a' gonoszokban gyűlölségét szerez, 487. b. a Dorgálásnak gerjesztő okai, c. d. nyilván-való bűnösöket, nyilván kell meg-dorgálni, d. annak vége és czéllya, a felebarátunk üdvőssége, 488. c. elsőben titkon légyen, azután nyilván, d. ha szeretetből származik, gyűmölcsös, 489. a. annak módgya és formája kűlömb-féle, b. alkalmatos időt kívan, 489. c. a' helyet és a' személyeket meg kell abban tekínteni, d. jó néven kell azt venni, 490. a. c. Szent Agostont is kérvelte, b. a' kik gonosz néven vészik, semmi remény-ség nincs meg-jobbúlások felől, a. c. a' kisebbiket is érömest fel kell venni a' Dorgálást, b. d. a' Pogány bólchek is nagyra bőchülöztek, b.

E.

Ecclesia. Lásd, Anyaszentegyház.

Egyenetlenség.

A' Tévelygők közöt találtatik, 605. c.

Eggyesség.

Győzedelmet szerez, 415. d. nagy ereje vagyon, d. az Anyaszentegyháznak bizonyos jele, 605. a. azonkívül nem találtatik, b.

Egyiptziaiak.

A' Crocodilust Istennek tartották, 129. d. a' lopást megengedték, 366. d. a' Papjok, hűsi, és egyéb állatot nemöztek, 437. b.

Egyházi ember.

Ne hafznáért vállallya-fel az Egyházi tisztet, 461. c. 462. b. 592. c. a' pénz gyűjtésében ne fzorgalmatoskodgyék, 462. a. az Egyházi tisztnek fel-vételében micboda módot kell tartani, c.

Eleázarus.

Jó példa-adásnak tükére, 475. c.

Elefánc.

Példázza a' Krisztust, 539. a. természete-szerént bivesi a' vére, a. kéi-szívű, 352. c.

Elég-tétel.

Krisztus mi-értettünk mi-képpen tőtt elegét, 500. a. b. a' Bűnök bochánattya-nélkűl szükségös, c.

Elementomok.

Az embernek négy rend-béli állapattyát példázzák, 728. c.

Elisæus.

Hólt testének illetése-fel támasztotta a' meg-hált embert, 529. c.

Elmélkedés.

A nélkűl a' Keresztyén hitnek dolgai mind ónémúlnak, 89. b.

Elöttünk-járó.

Az bóchülnünk kell ha gonosz-is, 544. d.

Ember.

A Krisztus el-jövetele-előtt a' gonoságra igen hajlandó volt, 3. c. *mi végre teremtetett*, 6. b. *elmésének álhatatlansága*, 26. c. d. *az Istentelen embernek tulajdonsága*, 72. d. *hasonló az agyaghoz*, 72. a. *bőrékhez, virághoz, árnyékhoz*, 74. c. *semmiben nem dicsekedhetik*, c. d. 75. *az Istennek fel-serkentő malasztyával kell munkálkodni*, 168. c. *az Isten-félők a' gonoszokat meg-büntetik*, 233. c. *a' gonoszokat miért szenvedi az Isten az Igazak közöt*, 239. a. b. c. 240. b. c. d. *a' gonosz Emberek fuvásságesek az Igazaknak*, 241. b. *Három okból ölhetni-meg az Embert*, 245. b. *a' gonoszokat mikor büntethetni-meg*, 248. c. *kik légyenek kő-szívűek*, 352. c. *az igaz embert a' Vad-szamar példázza*, 366. b. *miért nem óltalmazza meg néha az Isten a' gonoszok közöt az Igazat*, b. *minden Ember vagy jó, vagy gonosz*, 417. c. *Négy rendbeli Emberek találtatnak*, 418. a. b. *az Igaz ember bevéssel is meg-ölessik*, 441. d. *az Istennel fő-versenye vagyon az Igaznak*, 456. a. *az Isten kivált-képpen arra forditya szemeit*, c. *az igalmas ember hasonló a' fényes-fához*, 461. a. *a' régiek a' fához hasonlitották az Embert*, 507. d. *a' Szent Irás ekalan-állatokhoz-is hasonlitya*, 512. d. 513. a. *a' fogyatkozó Holdhoz*, 529. a. *a' kerekes Órához*, 541. b. *az Ember életének rövid-volta mihez hasonlittatik*, 640. a. b. *két jeles tagja az Embernek, a' Fő, és a' Száj*, 719. d. *két-felé vált nyelvök Emberek*, 741. b.

Enekles.

Az Enekleſt kárhoztattyák az Újítók, 693. b. *dicséretes, és szokott dolog az Anyaszentegyházban*, d. 694. a. *sok haszna vagyon annak*, b. c.

Engedelmesség.

Alább-való embereknek-is tartoznunk Engedelemmel, 133. c. *a' fiak az Atyjoknak tartoznak azzal*, 146. c. *sok haszna vagyon az Engedelemnek*, 147. a. *az Istennek tartoznunk azzal*, 167. b. *e' világi Uraknak-is*, 188. a. *tellyesnek kell annak lenni*, 167. c. *csak Isten-szerént-való dolgokra terjedki*, 188. b. *a' Keresztyéneknek tulajdona*, 602. b. *igen hasznos, és szükséges*, c.

Engedetlenség.

Ellene-való orvosság a' Krisztus példája, 167. b. *néha dicséretes*, 188. b. *minémű büntetéssel él az ellen az Ecclesia*, 235. b.

Epicúrus.

Urunk születése-előtt CCC. esztendővel élt, 425. c. *az Istennek e' világra-való gond-viselését tagadta*, c. *a' boldogságot, érzési gyönyörüségekben helyheszette*, 437. c.

Eretnekek.

Az Eretnekek nincsenek az Ecclesiában, 234. c. *Antikrisztusoknak nevezetnek*, 235. b. *a' meg-jobbithatatlanokat szabad a' világi Birák által meg-büntetni*, 243. a. 245. a. c. d. *fő-képpen büntetendőcskék*, 243. a. 244. a. *ragadozó farkasok, a' lopók, és tolvajok*, b. *a' Chriſztusoknak ellenek-való Szententziájuk*, b. c. *fölötte ártalmasok*, b. *a' Katolikusok-ellen-való dühösségök*, 243. b. 144. c. *az igazzal a' hamissat, és a' fővalt a' gonoszt egyelitik*, 249. d. *az üldözésekben el-fogynak*, 411. c. *fegyverrel és vér-ontással szaporodnak*, d. *veszedelmes állapatban vannak a' Paganyoknál*, 414. d. *az Ördög karmai*, 416. b. *méltatlan koronájok az igaz Church-tételekei*, c. *nagy hatalma vagyon ellenek az Ördögnek*, 432. c. *a' Krisztusnak nem igaz jnhai*, 603. d. *bizonyoſoknak hazugságok magokat üdvösségök-felől*, 604. d. *sok Szabadiſokat szereznek*, 605. c. 606. d. 661. b. *mi-képpen ismérnek az Istent*, 607. b. *tulajdonságok nékik a' kevélység*, 613. a. *a' Mómusnak igaz maradéki*, 685. c. *nem a' Krisztus Követi*, 715. c. *minémű a' tanitások az Eretnekeknek, és a' magok-viselésök*, c. d.

Eretnekség.

Hogy szükséges az Eretnekségnek lenni, 246. a. *Spanyol- és Olasz-országban nem szenvedik*, 248. a. *sókáig egy helyben nem marad*, 432. d. *kiváltképpen a' varázslás követi*, d. *honnan vagyon annak eredeti*, 461. d. *rövid, és el-múlandó*, 642. c. *bol nevekedik leg-inkább*, 716. c. *az Eretnekségnek gyökere és kut-feje a' kevélység, fösvénység, és bujaság*, d. *minémű hitök vagyon nékik azokról, a' mellyekben eggyeznek velünk*, 717. c.

Értelem.

A' Léleknek eggyik fő ereje, 719. d. *az Adám vétkemiatt igen meg-veszett*, 729. c.

Sz. Erzébet.

Sz. Erzébetnek ártatlansága, 551. a.

Elsénuſok.

A' Zidók Szerzetesi vóltak, és józan-életűek, 437. b. c.

Eva.

Mikor, és mi okból nevezetett Evának, 497. b.

Evangélium.

Annak hirdetése, a' Mestér-maghoz hasonlittatik, 252. c. *a' kezdete, emberi itélet-szerént, kicsiny és bochülletlen volt*, c. *nevekedései sok dolgok példázták*, 253. a. *az Evangélium predikállásának haszna*, b. c. *rövid idő-alatt fő-képpen ki-terjedett*, 262. a. b. c.

F.

Faraó.

Az Ördögöt példázta, 305. c. *kegyetlenségéért, a' farkányhoz hasonlittatik*, 513. a. *el-buritották a' tengeri habok*, 541. a.

Farkas.

Néhajó, néha gonosz dologért vétetik, 608. b. 609. b. *azon néven-való Szentek*, 608. d. *józ-is találtattak közöttök*, 609. a. *a' hamis Tanitók nevezete*, b. d. *egyéb fene-vadaknál nagyobb ellensége a' nyájnak*, c. *miben áll annak álnoksága*, 610. b. c. d. 611. a. *és kegyetlensége*, b. *fő képpen a' szegénd állatoknak árt*, b. *a' Farkasok magok-ellen-is kegyetlenek*, 612. a. *gonosz szerencsének jele a' Farkas*, b. *fölöste ártalmas; de a' kőtül igen fél*, d. *a' dögre leszálkednek*, 613. d. *a' Farkasok-miatt, nagy rémülésben vólt Vienna Város*, 688. c.

Farisæusok.

Gyűlnek, hogy a Krisztust Királynak ne vallja a' kőfség, 18. b. *akarhonnyan valóknak tartották a' Krisztust,* 67. a. 167. b.

Feddés. *Lásd*, Dorgálás.

Fejedelem.

Tanítsuk a' gonoszokat meg bűnhődni, 233. d. *kiválképpen az Ege nekek,* 243. a. *az Anyaszentegyházunknak ő abbeli kötelessége.* 247. a. *A' hogy Fejedelem az Egyházi dolgot nem ítélheti el,* b. *mindenkor félhet,* 443. b. *annak mind jó's mind gonosz példája fontos,* 475. a. *gonosz példa adása nagy bűnre,* 476. a. *kegyesség és gond-viselés kívántatik tőle,* 494. a. *Fejek, kinevezésök az Írás,* 590. d. *ollyan légyen a' Fejedelem, mint a' virágzó fő,* 593. c.

Fel-fuvalkodás. *Lásd*, Kevélység.

Félelem.

Külömb Félelem az Igazaké, 's külömb a' gonoszoké, 536. b. *a' Krisztusnak szenvedése el-álljon meg-menekedésünktől,* 558. d. *minémű az Úrnak félelme, és miben áll,* 725. d. 726. a.

Fel-támadás.

Gyakorta emlékezzél felőle Üdvözítőnk, 519. c. *a' Zsidók kétségessé akarták azt tenni,* c. *az a' Hitünknek fundamentoma,* c. 522. c. d. *mélyő örvendezésünk a' Krisztus Fel-támadásán,* 521. a. *a' Krisztus Fel-támadása, oka a' mi Igazulásunknak,* 522. c. *az ő Istenségének kitsoda-tétele,* c. d. *a' lélek Fel-támadásának gazának kell lenni,* 524. b. *nem késedelmesnek,* 525. a. *tekélle és légyen,* c. *állatos, és örökös,* d. *Lelki fel-támadásunknak négy bizonyos jele,* 526. b. c. d. *példája,* 530. 531. *Változásának következetei,* 533. b. *a' Szabadúl minden fáradságból bizonyítatnak,* d. 533. *és Szent Jánostól,* 548. b. *tagadva azt Annas és Cajphás,* 522. d. 535. b. *kétségbe ejtik,* 533. b. 545. c. d. *arról való elmélkedés hasznos, nem nyomorúságoknak megenyhítéséért,* c. d. *ebből tehát szeressétek,* 534. c. *annak megvallása, ki mi módon,* 535. *minden Istentelenségre,* d. *kik változnak el a' Fel-támadáskor,* 548. b. *Urunk Fel-támadásakor a' hívekhez vendégek,* 549. b. *kétségbe hasznos a' Fel-támadásnak,* 555. b. d. *sok Ereknek kétsége arról való,* 559. *elégtelenek előlegszámlálásunk,* 666. d. 667. a.

Filep Király.

A' kit őtet meg-intette, azt barátjának tartotta, 490. c.

Fiú.

Szeretettel tartozunk a' Szülőnk, 143. b. *testi és lelki táplálásával,* d. 144. b. *tiszteletteli és bátor kéréssel,* c. *mikor adna büntetésre érdemmel, az szerelmet hozzájok nem viselő ma ár,* 145. a. b. *tartozik engedelmességgel,* d. *mikből,* 146. d. *az Istentől sok-képpen adattak meg-éltetése,* 147. a. b. *a' Fiú neve kárommá pontozásának a' Szentírásban,* 338. b. *az Istennek choosz fogadott fiai vagyunk,* 276. d.

Foglalatosság.

Az Örökségi kísértetek ellen való vigyázás, 370. d. 371. a.

Folrázkodás.

Mint, és miker nyeri az a' bűnök bocsánatyát, 569. d.

Föld.

A' Föld kerekségé hány mérő-földet tart, 628. b.

Fölvény

Nem igaz Gyümölcsöt teszen, 579. d.

Fölvénység.

Annak büntetése, 450. c. d. *dorgáltatik,* 506. d. 507. a.

Futás.

Tartozunk a' versenyedelemről futni, 112. d. *parancsolva is vagyon,* 113. a. *mirémű okokból szabad,* a. b. *a' harczon-való futás, néha mesterség,* c.

G.

Galamb.

A' Galamb-k szaporításának módgya, 444. a. *annak két ében szállott a' Szent Lélek a' Krisztusra,* 513. c. 733. b. *igen békességes állat,* b. *vízözönkor olaj-fa ágat vitt Noénak,* b. *szereti a' tisztaságot,* 734. c. *bűnnel mulatoz a' vizek mellett,* 741. d.

Galilea.

Annyit tészen, mint minden vélekednek förtője és tisztasága, 545. a. *ott jelent-meg Urunk a' Tanítványinak,* a.

Gazdag.

A' Mosses bokához hasonló, 313. a. *azt az Egyptusiak fogyhatatlan Tűzzel sütötték,* d. *a' Tanításnak édessége annak,* 314. a. *nehéz a' helet neki,* 314. b. *a' Gazdag mint viselje magát a' szegényekhez,* 335. d. 445. b. *mint nő mentségére,* c. *némelly Gazdagoknak tsalárdságok,* 448. a. *az irgalmatlan Gazdag kihez hasonló,* 451. c. *tehetetlen,* 456. c. *mihez hasonló az Oroszlányhoz,* d. *ollyan légyen, mint a' szem a' testben,* 457. c. *az irgalmatlan Gazdagnak állapattya veszedelmes,* c. *annak menisége,* d. *a' Zsidókhoz és Nabálhoz hasonló,* d. 458. a. *annak büntetése,* c. *a' szegények által hátra-hívatnak,* 459. c. *a' dicsőséges Gazdag,* 461. d. *intelme a' gonosz Gazdagnak a' pokol,* 516. a.

Gazdagság.

A' fösvénységnek ellene, 84. c. *szegénységgel kell azt közleni,* c. *hasznos a' Gazdagságnak,* d. *az Istenigéje gyümölcshöz érő tsendes akadálya,* 311. b. *hasonló a' Tövishez,* 312. a. b. c. 314. a. b. c. *Minden gonoszságnak gyökere,* 313. b. c. *sok-képpen megtsalja az embert,* 314. b. c. d. *férge annak a' kevélység,* d. *az ember annak egy állatsága nem tsak,* a. *hanem sáfára,* 442. a. 447. b. *mint kell élni véle,* b. 448. b. 449. b. c. *a' Menyországba-vivő útnak akadályt szerez,* 451. b. *ostoga tallal szaporodnak,* d. *e' világi gyönyörűségre fokozódnak,* 457. d. *annak gyűjtése, az Egyház-emberekben kívánt-képpen nintsen,* 463. d. *veszedelmes,* 504. c. *el-mulandó,* 639. b.

Gyenákodás.

A' házasságban igen gyakor, 149. d.

Gyertya.

A Húsvéti Gyertya-szentelésének Czeremoniája, és régi-sága, 537. a. a' fel-támadott Krisztust példázza, b. a' Nagy-héti Gyertyákat el-áltása mit jegyez, 659. d. égő Gyertyákat kordoznak a' Processióban, 687. d.

Gyilkos.

Mindenkor retteg, és magának kárára, 191. d. még a' föld-is áldozi ötet, 192. c.

Gyilkosság.

Három nevezetes Gyilkosság történt Romában, egy esztendőben, 488. c.

Gyónás.

A' Halálos bűnökért szükséges, 77. c. a' nélkül nem üdvözölhetni, 336. c. Második keresztség, és az Oltári-Szentséghez-való készület, 563. a. az-által igazán meg-bocsáttatik a' Bűn, 564. a. c. 568. a' bűnnek meg-való ki-magyarázását kívánnya, c. 569. c d. annak revéletében támadóknak az Istennek tulajdonsági, 565. b. c. sok, és nagy haszna vannak, c. a' Lelki Pásztoroknak, és az Anya-szentegyházának is haszna, 566. a. irígyellte azt mindenkor az Ördög, és ostromlotta, a. b. példáját tett mingyárt paradicsomban, c. Mózes Törvényében parancholtatott, d. 567. a. a' Zsidóknál élnek vélé, b. az Új Testamentomban meg-példázatott, c. meg-ígértetett, d. szerzettetett, 568. a. miben áll, 569. a. nem emberi találmány, b. mikor kötelezetünk reá, c. a' Keresztség után, a' bűnnek meg-bocsátására nincs más eszköz, 567. c. 570. b. 587. a. mi kívántatik annak jobbra-változtához, b. 580. b. 581. b. azt hallgatni veszedelmes, 573. 574. a. b. sok rendbéliek, a' kik a' Gyónásban bűnöket igazán meg nem vallyak, vagy tellyességgel el-hadgyák, 575. c. d. 576. az ember ő-maga számlállya elő bűnét, 575. minémű szorgalmatosság kívántatik hozzá, d. nagy vétek a' Gyónásban a' bűnt el-tagadni, 576. a. b. a Gyónáshoz való készület mit kíván, 581. c. jó akaratból kell annak származni, d. és a' szívnek töredelmességéből, 584. c. nem kell abban a' vétket menteni, vagy kisebbíteni, 582. b. c. d. annak haszna-vétát sok csodákkal meg-bizonyította az Isten, 586. a' lélek-szándék nélkül nem haszna, 587. b.

Gyónó.

A' Gyónó a' maga vétkét vadollya, 583. b. a' Gyónónak, más ember vétkét mikor légyen szabad kinyilatkoztatni, c. nem kell magát dicsérni, d. 584. a.

Gyóntató.

Mi kívántatik tőlle, 571. 572. 575. a. 587. c. d. hasonlónak kell lenni a' Gyóntatónak a' forgó kerékhez, 572. d. nem jó azokban válogatni, 574. b. inkább illik, hogy szelídségét mutassa a' szegényekhez, 588. a.

Gyöngy.

Csodálatos természetű, 487. b.

Gyönyörűség.

Törvénybe hasonló, és az Isten igéjéből meg-fojtya, 315. nem kell abban az Istent keresni, 316. a. annak következési se magoknak, se felebarátyoknak nem hasznosok, a. mint jó hozzánk, és mint kell attól viszkednünk, b. Epicurus abban helyheztette a' boldogságot, 437. c. kevés ideig tart, 627. b. c.

Görögök.

Azt tanították, hogy a' Szent Lélek csak az Atyától származik, 720. a. Sok-képpen büntette-meg őket az Isten e' tévelygésért, 724. d. 725. a. a' Sz. Léleknek származását mi-képpen támogattyák, a.

Győzedelem.

A' Romaiak győzedelmének nagy részét a' Tanács bölcs intézésének tulajdonították, 522. a.

Gyűlölség.

A Gyűlölségnek oka, a' különböző erkölcs, 363. c.

H.

Háborúság.

A' reménység-által könnyebbítetik, 208. a. Sz. Pál dicsekedett abban, a. a' Háborúságot az Igazak örömmel el-szenvedik, a. kedvesen kell azt venni az Istentől, b. 218. b. 625. a. az Apostolok örvendeztek benne, d. Sz. Péter azt Boldogságnak nevezi, 209. c. az Isten hozzánk-való szeretetének bizonyos jele, 210. a. 617. d. 712. d. a' Háborúságnak idején, az Istenhez kell folyamodnunk, 211. b. 215. a. gyakorta haszonsob a' békességes állapotnál, c. az Isten kétszer el-bír leg-hamarébb találhatja, 214. b. juttalmaznak az örök élet, d. az embernek szemét fel-nyittya, és meg-világosíttya, 217. b. meg-ismérteti velünk minden halandó állapotokat, b. a' Pokolt, és a' Purgatoriumot is, c. mi magunkat is, és a' körülöttünk-való dolgokat, c. d. meg-ismerteti az Istennek irgalmasságát, 218. a. az Istent ez kapcsol bennünket, a. kétképpen bánhat velünk az Isten a' Háborúságban, 221. b. jobb és érdemesb azt el-szenvedni, hogysem attól meg-menekedni, d. kevésig áll e' világon, de sokat használ a' másikon, 222. a. az Imádság-által abból meg-szabadúlhatunk, 223. a. az-által magához vonsza az Isten az embereket, 377. d. 378. a. az Istentől bocsáttatik, b. dicsérni kell az Istent abban, 442. d. bátorságos szívvel el kell szenvedni, 504. c. micsoda okokból ereszti azt az Isten az ő híveire, 617. b. d. 618. d. 620. a. 621. b. c. 632. b. 696. 697. 698. b. c. d. 699. b. c. d. 700. d. 701. c. 702. b. 703. c. az Igazak meg-többítik a' Háborúságot, 619. d. sok haszna vannak, 623. b. c. 696. kevés ideig tart, de az mennyei-való vigasztalást, sokáig, 627. a. kívánnunk kell azt, 632. a. az-által meg-tisztúlunk a' régi vétkekből, 696. b maga ismérésire viszi az embert, d. 697. a. a' bűnbe-való esésről meg-óltalmaz minket, b. próbakő, 698. b. különben viselik abban magokat az Igazak, különben a' hamisak, c. sáfoló-mesterséghez hasonló, nagyobb tökélletességre ösztönöz, 699. b. sokakat a' Szentségbe vitt, c. az Isten fiainak bélyege, 701. d. Fokárnak neveztetik, c. az Isten fiai iszszák azt, 702. a. annak szenvedése, az örök

Boldogságunk-nak-vége, 702. b. azt az Ákor vég-gyötelmeink, c. orvossa Annak. a' Krisztus szenvedésére való elmélkedés, 710. d. sok a' Borúságunk ellen eszközök, való képpen Igaz. k, 711. d. Ha az Isten akarja, el-távoztatattatja az ítéletek, 712. c. na, y ok jóknak is kára, d. az Igazhoz k, ezt mindenképpen hozzá illetlen dolognak tartottak, 713. a. vélnek vigyen abban az Isten, 710. b.

Hadakozás.

Nem mindenkor tilalmas, 174. b. a' Sz. Irásból és Sz. Atyák ól bizonyíttatik, c. hogy vétek nélkül légyen, nek v'ra-ka-hoz, 175. b. c. d. 176. a. b. nek k ói nézésra hatik, 175. b. szabad a' Törvényes ellen-állás-ra, 176. c. a' hadakozás, lelki és testi, 401. a. sokban kell a' bűznek ezekkel-mástól, a. b. c.

Hadakozó.

Mi-képpen kell viselni magát a' hadakozásban, 176. b. Három fele személyeknek nem kell ártani, b. 177. hogy szeretetes légyen, mi kívánatik jóle, ibid. a' Szent-ek példája a' Hadakozóknak, 183. a. b. vigasztalmassággal tartozik hadnagyának, 185. a.

Had-nagy.

Isten légyen, 183. a. erős és nagy-hitű légyen, b. a' kgyed élelmességgel a' föld népei, 184. a. alázatos légyen, d. a' reg ekezetnek vel szólásában való jó szokások, 185. b. mint nőnek vóltak régenten a' Pogány Had-n. gok, c. ekből k kell tenni a' Hadnagynak, vagy-sem méréskez, 366. d. a' bátorságban annak némelly a nehézsége, 368. b. 369. b. 370. a. a' had-ko zásban való magaviselése, 430. c. d. 431. erő, és szó kívántatik benne, 473. d.

Hagyományok. *Lásd*, Paranchola-tok.

Hálaadó cselekedetek.

Hálaadás.

Az Isteni Hálaadás, fő képpen két dologban áll, 257. b. nagy Hálaadással tartozunk az Istennek, 324. d. azon kell kezdeni a' könyörgést, 440. b. attól sunk nem vonhatja-ki magát, 508. d.

Hálatlanság.

Ostorozza és fedi azt az Isten, 3. b. még az Ördög is gyűlöli, 233. a.

Halál.

Az igaz bizonyság közöttünk nagy fájdalmat szerez, 150. a. legnehezebb a' gazdagoknak, 314. b. a' más-oknak halála minémű a' Szentek-nek, 479. d. első kinyilatkoztatása az emberek-nek, 500. b. az Országhoz menetelnek, 538. c. terme, azt dicsőségesen megtörte, c. a' Krisztusnak halálán-nak, édessé vált a' 540. d. a' vétkes-knek veszedelmes, b.

Hallgató.

Az Isten szolgái el-három rend-be való Hallgatói, 299. a. k hallgatnak ellenek, XII-félhez, a. 303. b. c. d. k a Rá-szokásbeli, 300. d. 307. d. a' Tövisben, 311. b.

Halhatatlanság.

A' meg-dicsőült Szentek-nek, 526. b.

Halogatás.

A' tulmás minden jó cselekedet-ben, 573. 574. az üdvösség dolgában tészünk közül-képpen Halogatást, 555. a.

Hangya.

A Hangya példájával a' munkás-ra intetünk, 208. c. sok szép tanúságot vehetünk ebből, c. d. m. nemű természetéről, ibid. 269. a.

Harag.

A' Harag-ellen példánk az Isten, 85. c. az Istennek kicsiny és nagy Haragja, 380. b.

Sz. Háromság.

Háromszemélyben egy Isten, 718. a. a' Sz. Háromságban minden személynek egy-közképpen-való tulajdonsága vagyon, a. b. c.

Házasság.

Tisztán élhetni abban, 85. a. nagy a' kívánatlanság vagyon benne, 105. b. Sz. Agoston sokaknak nem tanácsolta, c. kivált-képpen Ha-bálványságok találtatnak benne, 148. c. 149. miért nem jó hírtelenkedni vele, 150. c. Socratesnek arról való vélekedése, c. az Istentől kell azt várni, 151. c. hogy szeretetes és hívséges légyen, mi kívánt, d. 154. a. el-válhatatlan társaság, 155. a. az Újítók jogadgyák Szentségnek lenni, a. nem minden ember köteles rea, 158. a. b. c. nem tiltatnak az Anyaszentegyháztól, 159. c. két kárni vélekedés vélt felole régenten, 160. c. az Istentől való-szerzetett dolog, és jelentésével fel-tisztelte, c. sok dolgokhoz hasonlíttatnak, 164. d. némelly fel-bomlások, a' Szerzetbe-való menetellel, 157. c.

Házas-ember.

Az igyenetlenségnek távúl kell lenni a' Házasokról, 154. b. c. az Újítók könnyen el-válaszszák a' Házasokat, d. 156. némelly Házasok kedvesek Istenelőtt a' Szűzeknél, 150. c. Kettős lelkű Házasságra kell tekinteni a' Házasoknak, 151. d. a' parázna-ságért, Négy ekből nem válhatnak-el a' Házasok, 157. b. a' parázna-ságok-nak vélegyéb vétkekért is, sőt vétek-nélkül is, el-válhatnak, b. alázatossan viselljék magokat, 164. d.

Henyélés. *Lásd*, Hivalkodás.

Heródes.

Rókának nevezetik, 111. d. 513. a. Galileának Fejedelme vólt, 112. a. az nyomban szándékozik Krisztust halálra keresni, a. az ő fösvénysége, és restelkedése halálra, 114. d.

Hír.

A Romai Keresztyén, vagy Papista Hitnek Magyar-Országban régisége, 50. a. az igaz Hitnélkül sunk az Isten kedvében nem lehet, b. a' Szentatyáknak nagy Hite, 183. b. mi módon mondatnak Nagynak, a. az Újítóknál, csak magán elégségesen az üdvösségre, 200. d. 267. b. az Apostolok Hitet fedd a' Krisztus, 207. c. a' mi Hitünk az egész világra terjedett, 230. b. kell-e valakit arra erőltetni, 246. c. mi módon Isten a' kedvére, c. d. m. képpen hódolni, 337. d. 338. a. b. minémű Hitet kívántatik az Imádságban, 388. c. és minémű a' Krisztus Urunk-nak buda-tétiben, 389. a. az Újítók

Hitt semben e-kellö, 388. d. 389. b. c. *a' Calvinus vé ételéssz-szerént, el nem veszthetni a' Hitet*, d. 604. d. *nem kell azt emberi okoskodással támogatni*, 439. a. *nehéz dolgokban mutatódik-meg kivált-képpen*, d. *annak öregbülését az Istentül kell kérni*, a. *a' hallásból vagyon*, 514. c. *a' Hit dolgairól-való nem ételés, az Anyaszentegyház Pásztorit illetni*, 666. b. *az Istennek első jelentésén fundáltatik*, 707. d. 717. b. c. *a' Hit Régulája*, 708. b. *a' Keresztyéni Hit által az Országok megvékednek*, 714. a. *kétség a' mi Hitünknek régisége*, 715. b. *meg-bizonyodott szentatlan choda-téte ekkel*, c. *Hitünknek oka, az Istennek mondása*, 717. b.

Hivolkodás.

Az Ördög kísértetinek alkalmatos eszköze, 231. d. *a' Thraxiaiak javallották a' Hivolkodást*, 267. a. *ill kaztei tanoztatni*, d. *az Ördög árnája*, 268. a. 370. c. *Hivolkodás e' világi szorgalmatosság*, 383. b. c. d. *a' hrában-való tréfálásnak annya*, 370. c. *megy-eszedelemnek oka*, c. d.

Hizelkedés.

A' Hizelkedőket meg-haragudta Nagy Sándor, 620. d.

Hold.

A' Naptól vészi az ő világosságát, 435. d. 529. a.

Holofernes.

Ősz-szonj ember által öletteti-meg, 542. a. 682. a.

Holló.

A' Holló ételt meg-áltatotta Isten. 714. d. *nem szereti a' fehir szint*, a. *mint bánik a fiaival*, d. *az Istentelenekre példázza*, d.

Hús-étel.

Nem élnek Hússal a' vizözön előtt, 436. d. *azután-is sokan a' régiek-közzül*, 437. b. c. *inkább táplálja a' testet egyéb eledeleknél*, a. *a' régi Pogányok arról bolondul vélekedtek*, a. *Nőnek megengédte azt az Isten*, 497. d.

Húsvéti-Bárány.

A Krisztus Szenvedésének példája, 503. d. 558. d. 559. a. *annak a' mezőről házhoz-való vitelének módgya*, ibid. *mi végre és mint áldoztatott*, 559. a. b. *mi-képpen ették azt a' Zsidók*, c. 560. a. *annak étele, az Ótári-szentséget példázta*, d. *a' hoz sokban-hasonló*, 561.

I.

Jaj.

Ő rük veszedelmet jelent, 600. b.

Jákob Patriárka.

Izsákunk kétszeri fiához-való nagy szeretete, 520. d. *jó Pásztorságáért dicsértetik*, 594. c. d.

Sz. János.

Keresztelő Sz. János, Dajkához hasonló, 45. b. *nem volt ingadozó nád*, 46. a. *Urunk miért dicsérte őtet*, 52. b. *az igazságért életével-is meg*, 50. d. *szörnyakba bélőzött*, 57. a. *az ő szentjeink életét, az ellenkező Atyafiak külömb értelemre chinálnak*, 58. *miért küldötte Krisztushoz a' tanítványit*, b. 59. a. *a' Papok és Levíták küldettek hozzája*, 66. b. *mi okból indíttatik a' Zsidók, hogy Messiásnak alitanák*, d. *Lévi nemzetségéből volt*, 67. a. *semmi chodákat nem tőtt*, a. *miből tetszik meg a' János alázatossága*, b. *égő szívének volt*, 68. b. *hasonló volt Illyéshez*, c. a' *Kátó szavas volt*, 70. d. 71. 72. a. *minden-féle bünök-ellen kiáltott*, a. b. *örök szégyenségben élt*, b. *ő n' valóságos Tanítók példája*, b. *minémű Penitentziát predikállott*, 81. d. *az Ördög-ellen Bőjtöl hadakozott*, 349. a. *miért bőjtölt annyira*, 350. d. *mi-képpen volt nagyobb a' többi Prófétáknál*, d.

Jegy, *a' vagy* Jel.

Sok-képpen vétetik, 92. a. b. c. 93. c. d.

Jeremiás Próféta.

Az Izraël fiaiért könyörög, 477. c.

Jerusálem.

Békesség látása, 501. a. *el-pusztulásának részletes előljáró jelei*, 510. a.

Jésus Krisztus.

Eleven víz, és elevenkenyér, 2. d. *buzgó kívánságokkal óhajtották a' régi Patriárkák*, 2. a. *az ő Sz. Vére drágalátos*, 5. c. *Emberi testében ölözött végbetetlen irgalmasságából*, 3. 7. *Üdvözítőnknek tiszteit két dologban mutatta kivált-képpen*, 2. a. *az ő Szent Sebei, az Anyaszentegyház Szentségeinek kút-fejei*, 9. a. *e' világra-való jövetelét, példázza az Örvendetes esztendő*, b. 10. c. *ő általa megnyertük, valamit a' bün által el-veszt ettünk*, c. *Királynak nevezetik*, 15. b. *egyéb királyoktól meg-előz*, b. c. d. 16. a. *ő életünk, útunk, és igazságunk*, 19. a. 83. c. *e' világnak hiúságos és bizelkedő dolgait meg-tapodta*, 19. 20. a. b. c. *leg-kisebb cselekedete-is végbetetlen érdemek volt*, 19. c. 381. d. *Ítélő-bíránk lészen*, 21. a. 31. a. *az egyéb Bírák fogyatkoz ás. nem találtatnak ő benne*, 28. d. *bölcsb. és hatalmas*, 29. *igaz*, 30. a. *senkihez ő-tőle nem appellálhatni*, 30. d. *miért ő, és nem az Atyja, vagy a' Sz. Lélek, lészen Bíró*, 31. b. *mint Szőllő-tsőllő, de ítélet napján bosszúálló lészen*, 39. c. *Báránynyhoz hasonlíttatik*, 67. 590. a. *sok-képpen vagyon közöttünk*, 86. a. b. *igaz Orvosnak tiszti megmutatta*, 89. d. *romlásra és fel-támadásra tétetett*, 90. c. *jelül tétetett, melynek ellene-mondatik*, 92. a. *Istennel-való meg-békélésünknek jele*, b. *kinek tiszteti romlásokra, vagy fel-támadásokra*, 98. d. *Szeglet-kőnek nevezetik*, 99. c. d. *példái adatott*, 100. c. *Tékör, melyben magunkat meg kell tekíntenünk*, 102. a. *Oroszlány*, 111. c. 530. a. b. *Egyiptomba futott a' Heródes kegyetlensége előtt*, 112. 113. b. c. *meddig maradott ott*, 114. c. *Názáretnek hivattatik*, 115. d. *Mezei-virágnak*, 116. a. 530. d. *miért nem nevezte magát kerti virágnak*, 116. b. c. d. *fel-támadásában fő képpen virágzott*, 117. a. 530. d. *szám-ki-vetési szenvedett*, 120. d. *soha nem hivelkedett*, 122. b. *e' világi nagy dolgokat, semminek tartott*, 125. *kétel enség-is sokkal jobb volt*, c. *a' jóban halálig állhatatos volt*, d. *ő az Isaiás-ékre és példájára*, 127. b. *e' szálét szépen okoskodta*, 129. a. *engedelmes volt nékik*, b. *a'*

Templomban találtatott, 130. a. Krisztusnak megtalálására mit kívántatik, 135. b. 136. b. 137. b. c. d. ha meg-találod őtet, mint kell vélekednod, 138. a. b. az ő Sz. Vére, bűnt vér bűnhődésnek nyára szükséges, 194. a. mi-értettünk jókról szólással, 195. d. 196. c. b. példás ábrázatban jelentetett-meg egy Fa által, 196. c. Isten és ember vólt, 215. d. útat által lépésben, 216. c. d. 217. a. tanításában Példabeszédekkel élt, 225. a. b. c. a' Mester-magához miben hasonlít, 254. b. 257. b. a' Nábrikodonosor fája a' Krisztusi példázatra, 255. Kóvászhoz hasonlíttatik, 257. c. d. sok-féle módot tartott a' tanításban, 258. c. d. a' Zsidó-által-adatásnak vétkének oka, 259. a. Hányszor, 's mi okból kéretett, 317. c. d. maga Szenvedéséről gyakorta emlékezett, 323. c. 324. jó akaratyából szenvedett, 323. c. Ember fiának nevezi magát, 326. a. Dávid fiának mondatik, 318. d. 332. c. a' Pokolra vitetett a' Sz. Lélekről, 335. b. meg-kísértetett az Ördögtől, 359. a. c. 360. a. b. bűnt sem vélt, 357. d. 549. a. meggyőzte az Ördögöt, 576. c. 549. a. b. Krisztusnak a' Kananeai Aszszonnyal való harcza, 376. c. miképpen oktatta a' Pogányokat, 377. a. a' lelkek keresésében, Vadásznak mutatta magát, d. és igaz Pásztornak, 379. b. miért nem hágatta-meg mingyárt a' Kananeai Aszszonyt, 379. Izraelnek el-vesztett Juhaihoz küldetett, 382. d. 383. a. b. Négy okból küldetett kivált-képpen a' v. Ligra, b. a' Pogányok-közöst choldékat miért nem cselekedett, b. mindenekért meg-hólt, 384. a. miért hallasztya a' kőnyörgés meg-hallgatását, 385. a. a' Kananeai Aszszony hányát meg-gyógyította, 386. d. mint mondatik hogy Chodát nem ivott, 390. c. a' Néma Ördögöt ki-üzte, 404. c. az Ördög-fölött-valo erősségét, sok-képpen meg-mutatta, 417. d. 412. a. tudgya a' szívek gondolatyát, 415. b. az ő Sz. Vérének végetlen érdeme, 419. a. igaz Emberi teste vólt, 422. b. öt árpa kenyérnek szaporításával, Istenni hatalmasságát meg-mutatta, 433. d. michoda módot tartott abban, 439. c. 440. a' choda-ételekre-való erőt az Attyától vötte, 440. a. miért szedette-fel a' morzsalékokat, 442. b. c. Királlyá akarták választani, d. el-futott a' Királyság-előtt, 443. a. a' magán-valóságtól kedvellé, b. c. choda-ételével édesgette magához a' kősíget, 444. c. soha nem vétkezett, nem-is vétkezhetett. 464. b. 465. a. d. halála-előtt-is Boldog vólt, 465. Bocsánandó vétket sem tőtt, 468. c. igaz Hadnagy vólt, 473. d. 474. a. a' Zsidók káromlására szólt-idején feleli, 480. d. az Istennek természet-szerént-való fia, és Abrahámnál nagyobb, 481. a. 482. a. choda pompával ment Jerusálembe, 491. c. miért ment úgy bé. 502. 503. Igaznak, és Üdvözítőnek nevezteték, 494. c. Szegénynek mondatik és szólíttatnak, d. ő az éretteknek-való Elégtételének mondgya, 500. a. b. minden-képpen titkolta méltóságát, 502. c. d. halálához közelgetven, miben foglalta magát, 509. a. b. szívből akaratyából halált szenvedett, b. nagy alázatossága a' Krisztusnak minden dolgában, 517. c. jövendölt mindenről, és kivált-képpen Fel-támadásában, 530. a. b. c. Vasár-nap támadott-fel 535. b. miért támadott-fel, 521. b. c. d. Őt hatalmas ellenségellen harczolt, 522. a. a' mi hasznunkra támadott-fel, c. d. 523. a' halottak fel-támasztásában-valo tudgya a' Krisztusnak, 525. ő a' mi fel-támadásunknak oka és példája, 522. Napnak mondatik, 528. a. b. halálával többet használ nékünk, és többet érvett ellenségének, hogy-sem életével, 529. c. Pokolnak mondatik, 530. a. Kígyónak nevezetik, c. Ellen-ségének-is, 531. a. ajtó bé-zárva ment az Apostolokhoz, 563. b. Emberségé-szerént nincs mindenütt, 542. a. Tanitványinak meg-mutatta magát Galileában, 542. a. b. és sőt a Judeában jelent-meg nékik, b. c. sok jeles dolgokhoz hasonlíttatik, 590. a. ő a' jó Pásztor, 590. b. 591. b. ismére a' maga juhait, 592. a. meg-előzött minden Pásztorokat, 594. c. d. sok-féle eledellel táplallya juhait, 596. c. d. a' nagy szeretetért, minden Szenvedése rövidnek tetszett, 627. d. minden Szenvedésnek jutalma, 628. d. az Attyához-való fel-menetelével hasznot szerzett nékünk, d. 629. a. kedvezni-is tudott az ő Tanitványinak, vigasztalta-is őket 643. c 653. a. miért távozott-el az Apostoloktól, 644. b. c. d. Emberségé-szerént Szól-fiúllónk az Atyánál, 645. b. Közbenjárónk, 673. a. b. mind Törvény-szerző, 's mind Bíró, 662. b. mi-képpen kisebb az Atyánál, 663. b. 735. b. c. minden Érdeme reánk marad-ott, 674. d. sok Bizonyságí vóltak a' Krisztusnak, 705. a. azok pedig mennyeiek és földiek vóltak, d. a' következendő áldozatokat meg-jövendölte az Apostoloknak, 709. a. b. a' Keresztfán függő Krisztus, Paizshoz, és erős Toronyhoz hasonlíttatik, 711. a. b. a' Zsidó Celsus, miért tagadta a' Krisztust Istennek lenni, 717. d. Feje az Anyaszentegyháznak, 719. d. Emberségé-szerént, a' Sz. Lélekből származott, 724. a. a' tudatlanságnak sötétségét el-kergette, 729. d.

Ihú.

A' henyélést-el távoztatja, 124. b. józan-eszü légyen, b. a' genoszáriságtól fussón, c. engedelmes légyen, 125. b. 133. c. szelíd légyen, b. szükséges néki a' jó rendtartást, c. az alázatosságra, d. gyermek kurkában az attatosságban sokan foglalták magokat, 127. b. 130. b. 132. c. d. 133. a. b. tsálallja a' szüléjét, 130. d. igen alhatatlan, 131. c. a' Templom-jakosiakban, példájok lehet a' Krisztus, d. 132. b. ollik hozzá a' meg-éri erkölcsöt.

Ihúság.

Kevés ideig tart, 639. d.

Igazság.

Miből áll, 355. d. Sz. Istvánt azért ölettették-meg, 50. d. sok Szentek, és Pogányok-is, halálig szenvedtek az Igazságért, 52. b. c. 59. b. mindenek-fölött győzedelmes, 51. c. gyülölségét nem-is, & 476. c. 716. b. nem kedvellik azt az emberek, 476. c. mágа Igazsága-felől senki bizonyos nem lehet, 75. c. miért nincsen sok egyházakban, 467. b. az ezüstöt és aranyat meg-veratik,

468. a. mi-képen ábrázolták azt ki a' Régiek, b. Oltárt-is emeltek az Igazságnak, 476. d. nem kedvelték azt az Istennek fiai, 477. c. 378. a. Az Igazságnak minden a' két részében foglaljuk magunkat, 556. 557. b. c. d.

Igaz ember.

Gyümölchös fához hasonlíttatik, 72. d. az Aranyhoz-is, 73. d. a' Mézhez-is, 698. d. a' Salamandrához, és a' strucz-madárhoz, 699. a. ollalmazója annak az Isten, 192. b. c. meg-ismeri azt az Isten, b. a' háborúságban vigad, 208. c. 241. b. c. d. mint viseli magát a' háborúságban, 698. b. c. 699. 700. meg-kisértetnek az Igazak-is, 597. c. de vig isztalatnak-is, 598. a. gyönyö kidik Isten az Igaz emberek vitézségében az ö háborúságokkor, 619. a. mindenkor többjút az Igaz embernek e' világi nyomorúságban, 696. a' háborúság-által nevekedik a' jóban, 698. d. az Igaz ember háborúsága, némelly Pogányokat Isten-ellen-való káromkodásra vitt, 712. d.

meg-Igazúlás.

A' nélkül semmi érdemett nem cselekedhetik az ember, 272. c. a' Meg-igazúlás nem csak a' Jó cselekedetiből, hanem az irgalmasságból, és kegyelemböl is lészen, c. 273. a. a' Krisztus fel-támadásának hiti-által jutottunk hozzá, 523. b.

Ige, Isten Igéje.

A' Mustár-maghoz hasonló, 252. c. annak gyümölcsözésében mit kivántatik, 263. d. 396. a. méltósága miben áll, 293. b. c. annak sok hasznai, d. 294. a' Tükörhöz hasonló, 295. a. b. a' jó Mezöhöz, c. a' Maghoz, d. 296. a. b. az Isten Igéjének sok fé'e gyönyörüsége, 295. d. gyümölcstelenségének okai az emberek, 297. c. nem elég azt halgatni, hanem meg-is kell cselekedni, 298. a. kik nem hozzák annak gyümölcsét, 300. 302. b. c. a' gyümölcsözésében szükséges a' békesség-tartás, 301. b. c. hasonló az Eszöhöz, és a' Mennyei kenyérhez, 302. c. némelly-eknek hávósságére, némellyeknek kárhozatjára vagyon, d. Négy-képpen nevekedik az emberi szivében 303. a. az hávósségnek részei, 311. a. a' világi szorgalmatosság, gazdagság, és testi gyönyörüség meg-fojtya az Isten Igéjét, 311. b. c. d. 312. a' kik azt örömest halgattyák, nem kell hávósségök felöl kétségbe esni, 317. a. effélék Istén fiainak neveztetnek, 478. c. annak halgatásában áll a' boldogság, 433. b. c. sokan nem hasznát, hanem gyönyörüségét keresnek annak halgatásában, 477. a. annak haszna az örök élet, 478. c. d. hasonló az Élet-fájához, 479. a. miért sokaknak nem használ, 479. a. annak meg-tartása, hávósséges, a. hasznos, c.

Igéret-földe.

A Mennyországot példázta, 480. b. küllömbözö ítéletek volt az embereknek felöle, 554. a. a' bátorságos szivüek jutottak abba, a. 731. a.

Sz. Ignátius.

A' Lelkek hávósségéhez-való nagy buzgósága, 478. a. 489. c.

Imádkozni.

Mint imádkozhatunk szünetl'n, 394. d. minémü dolgokért kell imádkoznunk, 337. b. c. d. 394. d.

Imádság.

Elménk Istenhez-való fel-emelése, 351. b. c. az Ö-vegyekének kedvé-t-képpen szükséges, 108. b. a' Böjttel-együtt jó, d. 109. a. 351. b. az Imádásnak, előtte kell járni, 297. a. némelly dolgokat a' nélkül nem ád az Isten, 233. c. szükséges minden dolgainkhoz, c. annak sok szép nevei a' Sz. Atyával, d. 224. a. annak áldásai, és hasznai, a. 670. d. 671. a. b. c. 672. a. 394. c. 679. b. c. 680. a. b. kívánnya azt tőlünk az Isten, 336. d. annak meg-halgatásáról; a' Hit kívántat k, 337. c. 388. c. az alázatosság-is, 351. c. 393. c. a' bizodalom-is, 389. d. 390. a. a' szeretet, vagy a' jó lélek-isméret, és igasság-is, 391. d. az áitatosság, és buzgóság-is, 394. a. nyomorúságnak meg-ismerése, az imádságra ösztönöz, 387. d. miért hallasztya sokszor annak meg-halgatását az Isten, 388. a. b. 675. c. d. 676. a harczolá segyverhez hasonló, 387. b. hánnan történik fogyatkozás benne, 390. c. néha csak foganatos, néha pedig csak érdemes, 391. b. néha sem érdemes, sem foganatos, c. a' bünös ember Imádsága mi-képpen halgattatik meg, 392. c. ellenzi azt az Ördög, 425. c. sok Eretnekek haszontalannak ítélték, c. d. a' magán-való lételt kedvelli, 443. c. el-fogyhatatlan kincs, 670. c. drágább a pénznél, d. mindenek engednek neki, 671. c. Három fő gyümölcsi, d. kiknek lészen bünné az Imádság, 673. c. d. az Imádságra indító Okok, 678. a. c. d. 681. b. 683. a. Isten-előtt kedves áldozat, c. Három-féle jó találtatik benne, d. sokan bélchekké lettek az által, 679. b. gyönyörüséges, d. annak el-hagyása, ártalmas, 680. b. könyü, 683. a. b. az elmének bujdosása ellenkezik véle, 683. c. elménknek az Imádságban-való bujdosása honnét származik, c. a' mi nem az Imádsághoz-való, ha jó-is, távúl jár jó több, 684. b. a' hoz-való készület, d. igen segéti azt a' testi fanyargatás-is, 688. a. a' Közönséges Imádság, és a' Magán-való, b. hasznos, ha nem értyük-is, 690. d. még az Eretnekéké-is nincs haszon-nélkül, 691. a. a' nyilvánvalo Imádkozás az üzsakon nem tilalmas, 694. c. d. az alázatossággal foganatos, 735. a.

Innepek.

Kik rendelték azokat, 511. a. a' Lutheristák-is szerzettek innepeket, b.

Jób.

Az Ördög minden marhájától meg-fosztotta Jóbot, és iszonyú sebekkel borította-be, 8. a. a' Szenvedő és Fel-támadó Krisztust példázta, 531. c. a' Krisztussal-együtt támadott-fel, d. 532. b. a' Fel-támadásról-való reménysége, 533. 534. a' Krisztusnak igaz jóka vált, 604. a.

Jó-cselekedet.

Istalma annak az örök Boldogság, 40. d. az Ujitók annak minden érdemét tagadgyák, 42. a. a' szeretet-nélkül haszontalan, 191. a. a' bünben-lévök-nek, hasz-

nek, hasznos abban foglalni magokat, b. nem annyira a' jutalomért, mint az Isten tiszteségéért, 112. c. erről való Tételegyéjek, 265. d. a' Jó cselekedetek nem tiszta alávink, 269. b. c. d. örök életnek bizonságai, 277. b. reménységöket jól bizhatnak benne, 278. a. dengj, hogy ő szeretetének érdemlik, 278. a. azokban, Istenhez nézve is, gyakorolhattyuk magunkat, 279. c. mi kijárást tesznek érdemek váltához, 281. a. 283. a. 562. a. b. az Istennek kedvében-járó emberről kell-e-nekünk szólnunk, 283. b. a' Krisztus szenvedének méltóságáért érdemes a' Jó cselekedet, 282. d. és az Isten ígéretiért, c. hol nem lehet érdemről, d. 283. a. Istenfélelem-nélkül-is tartozunk a' Jóban foglalni magunkat, 288. a. a' nélkül, az erkölcsön állat-khoz hasonló az ember, b. nem kell meg szűnni attól abban-is akadály-miatt, 333. b. Világosságnak nevezetnek, 524. a. természetes-szerűleg-való a' Jó cselekedet, 534. c. a' tól-való meg-szűnés, meg-büntetetett, 556. d.

Jónas.

Mit ér példája a' Urunkat, 525. a. 529. d.

Jóságos cselekedet.

Nincs valami nehézség-nélkül, 527. c. által kell menni minden nehézségen, 553. b. az Isten vészi-el annak minden akadályit, c. a' háborúságban mutattya-meg magát, 698. b. nincs annak helye a' Végső gyötörtetés országában, 699. c.

Jósef.

A' Krisztusnak gond-viselő Atyja volt, nem Atyja, 97. c. miért nevezetett a' Krisztus atyjának, b. c. sóhajtási kívánsága nem érezett a' Szűz Máriához, 114. a. hogy házába tétessen, inti bétet az Angyal, 115. b. mi-t ment Názáretbe lakni, c. az álmoknak hitt, de meg nem csalatott, d. hív férfiú volt, 120. b.

Jósef Patriárka.

Az Attyához-való szeretete, 143. b. az Attyát tápolálta, és tisztelte, és böcsülötte, 144. c. Urunkat, és e' világ a' hatalmasságát példázta, 505. a. 520. d. mélységében elébbi állapattyáról el nem feledkezett, 517. a. sok bántorúsági voltak, 618. b. 711. d. két esztendeig maradott a' rómlóczban, 676. c. d.

Jövedelem.

Az Egyházi Jövedelemből az Atyafiakat segétteni, nem-e' tilos, 327. c. vétetett-is, 328. a. az Egyház-nak-is Uramtsend-böli jövedelmök lehet, c. bőséges jövedelmöket az Atyafiaknak adhattyák, c. az illendő tapodást főlött-való jövedelmeket Istenes dolgokra fordítsák, 329. a.

Jovinianus.

Azt tanította, hogy a' Szüzesség nem jobb a' házasságnál, 158. b.

Józanság.

Annak meg-tartására-való orvosság, 170. c. 174. Egy-házi-embereknek illik főképpen, 171. a. az erősségnek-is anyja, 352. c. az Ördögi kísértetek-ellen jó orvosság, 363. d. élhetetlen-is nélkülen-való Embereknek, d. a' Régiek ózatossága 436. d. 437. b. c. a' tellyes egésségre hasznos, d. igen ellenzi azt az Ördög, 438. a. a' természet szűkségéből kell annak módgyát venni, 449. a.

Sz. Irás.

Bővséges Tár-háznak nevezhetni a' Sz. Irást, 103. d. olly Víz-nek mondatik, melyben a' Bárány-is úszhat, és az Elefánt-is el-merűlhet, 204. d. némelly helyeken könyű, némelyekben nehéz, d. annak sok szép nevei, 294. a. b. az Ördögnek az Sz. Írás-ellen-való gyakozzete, és mesterkedése, 392. a. b. a' bánatos szívnek vigasztalása, 652. c. a' Hit-beli dolgokban egyedül Bíró nem lehet, 662. c. 662. d. 664. c. 665. b. minden villongásoknak le-csendesítésére elégségesnek mondják az Irásit, 661. d. a' külső Pétlyékhez-való ragaszkodás, sok Tévelygéseket szerzett, 662. d. 663. b. az igaz értelme a' Sz. Irásnak gyakorta homályos, 663. d. 667. d.

Irégy. Irégység.

Az Irégy Tövishez hasonlíttatik, 86. c. az Irégység ellen az Angyalok példáink, b. az Irégységnek büntetése, 398. b.

Irgalmasság.

Az Isten sokkal hajlandóbb reá, hogy-sem az Ítéletre, 87. b. a' betegekhez-való Irgalmasságnak haszna, és érdeme, 178. c. d. a' Krisztus példának abban, d. sok Szentek gyakorlották azt, 179. 180. c. b. az Istennek két-módú Irgalmassága, 380. c. nagy az Isten Irgalmassága a' bűnösökhöz, 419.

Irgalmatlanság.

Annak orvossága, 166. c. Isten-ellen vagyon, 335. d. annak büntetése, 450. d. 458. c. 470. c.

Ismeret.

A' Magunk-ismereti dicséretes, 74. a. arról-való tudomány igen-nehezebb, a. mint imádnunk a' hoz, c. az Istennek tökélletes ismeretihez az ő bőszédinek meg-tartása kívántatik, 481. b. miben áll az Istennek ismereti, 607. a.

Ispp.

A' Pokolnak tisztulásában mint éltek véle, 193. c. a' Krisztus alázatosságát példázta, 194. b. az Ispnak tulajdonsági, b.

Israël.

Mit tészen, és kiket példáz, 500. d.

Isten.

Az emberek-ez-való szeretetét meg-mutatta, 7. c. d. 8. a. b. Igazsága, és Irgalmassága ő-benne, 17. b. Tűznek neveztetik, 28. c. Igazságához illik, hogy örök kínokkal büntesse az embereket, 34. b. az Írás-nak tanításából, a' genyságot ő cselekedte az Istenteleneiben, 42. c. Királónak nevezetik, 70. d. tévelkezetlen Irgalmassága a' bűnösök el-szenvedésében, 239. c. 240. a. 241. a. az ő dolgai és akarattyának miben kölcsönöz az ember, 251. b. 254. d. Mag-való emberének mondatik, 224. b. Cselédes embernek-is, 265. b. mindenkor kész a' meg-bocsátásra, 385. a. ill kövesd szégyenségi bennünk, b. miért engedi az Ördögnek, hogy az embereket kísértse, 389. d. erő-be az Ördögnek 411. c. a' megtérő bűnösökhöz-való nagy irgalmassága, 479. az éhségesség-ből, minden kísértetek ellen-e ádhatni,

425. b. mi-képen bánik a' bűnösökkel, 426. b. mélyen őket követnünk, 434. a. miért kőtetének némellyek az Istent, c. gyakorta második személyére halhatjuk segétségét, 439 b. nem egy-aránt oltalmazza gyermekeit, 441. c. mellyen nagy buzgósággal követte őtet a sokaság, 444. c. d. a' maga-követőihez szorgalmatos gondot viselt, 445. a. Istennek köszönséges gond-viselése minden állatokra, 455. c. d. az Ige meg-testesülésének meg-igérésében való nagy szorgalmasága, 497. a. bűv-kezű, 673. d. 678. b. Istennek gond-viselését mikénti példázták a' Régiek, 680. c. chak ő egyedül elégséges minden nyomorúságunknak el-vételére, 682. c. az Athenaiak Oltárt építettek neki, d. sok féle hamis istenek vannak e' világon, 683 a. a' régi Pogányok számtalan sok istenek-et tiszteltek, 685. c. az Isten tulajdonsági, 722. b. az ő tulajdon cheleksédei, c.

Itélet-napja.

Mingyárt embernek hólta-után lészen, 21. d. a' Közönséges utólsó Itéletnek órája, 22. 23. a. b. c. 24. a. akkor leg-inkább tündöklik az Istenségnek szine, 22. d. a' Istennek völgyében lészen, 23. a. abból a' gonoszok büntetése igen növekedik, 23. d. idejét senki nem tudhatja, 24. c. a' kik annak idejét meg-fejtésre vetik, nagy veszedelemben vannak, d. el-közelgetése, a' Szentirásból bizonyíttatik, d. az Istentelenekre véletlenül jő-el, 25. c. a' Tolvajhoz, Lopóhoz, a' Szülő-asszonynak fájdalmához hasonlíttatik, d. Három rend-béli emberek várják az Itéletet, 27. b. c. d. hasznos arról gondolkodni, 28. a. 40. c. d. 41. a. sok nevekel el nevezetnek, 36. a. 37. b. Úr-napjának mondatik, 36. b c. d. a' menségnek semmi hellye nem lészen az Itéletkor, 37. a. Elől-járó jelei az Itéletnek, 38. b. c. 39 a. b. a' Penitentzia-tartásra való késtén, 421. b. mélő félelemre, c. Három-féle az Itélet, 576. d.

Jubilæus, az-az, Örvendetes Esztendő.

A' Krisusnak e' világra-való jövetelihez hasonló, 9. b. Annak Privilegiomi, és hasznai, 9. d. 10. 11. a. b. c.

Júdás.

Kétségbe-esése, és halála, 641. d.

Juh.

Néha a' Valasztattak, néha a' Gonoszak neveztetnek Juhoknak, 235. b. néha az Apostolok, 594. d. 601. d. egy rőkest Juhtól az egész nyáj meg-röhellédik, 482. a. a' világ vizet nem kívánnyák a' Juhok, 596. d. a' Juh, néha jóért vétetik, 's néha gonoszért, 601. d. engedi az ő Pásztorának, 602. a. a' Jóra kövessék a' Pásztort, 603. a. b. a' Juh, virtusa, és egyszerűsége, c. szenvedő, d. a' Farkastól fél, és el-illy-ezik vele, 604. b. társalkodó állat, d. hasznai, 600. b. a' világnak legelteső helyén ne mulatozzon, c. a' keserű és savanyú füveket szereti, c. meg-ismeri az ő Pásztorát, d.

Julianus Chászár.

Meg-tiltotta az Iskolákban való tanítást, 127. a. az Alexyrokat bőtt embereknek nevezte, 381. b.

Julius Chászár.

Ez hasznos volt gyözedelmes, 521. d. ő nevezte-tett elsőben Chászárnak, 681. d. halála, 505. c. 681. d.

Jupiter.

Az embereket mint halgatta-meg, 385. b.

K.

Kain.

A' Zsidók példája, 497. c.

Kárhozat.

Egy halálos bűn elég reá, 634. a.

Káromlás.

Mikor leg-nagyobb, 481. d. büntetése a' káromlásnak a' kövezés, d.

Kár-tétel.

A' Kár-tételből sokan meg-oltalmazzák a' szegényeket, 184. b.

Kedvezés.

Mikor légyen veszedelmes, 643. c.

Kegyelem, Lásd, Malasztot.

Kenyér.

Minden-féle eledelére vétetik, 436. d. az ember é-tének kezdete, d.

Kereszt, Lásd, Háboruság.

A' Krisus annak viselésében derekas segétünk, 539. c. számlálhatatlanok vállaltak-fel a' Keresztet, 622. d. a' Krisus Jubainak bélyege, 701. d.

Sz. Kereszt jele. Feszület.

A' Sz. Keresztet nem szereti az Ördög, 92. d. mint bánnának a' Feszülettel a' Prágai Calvinisták, d. a' Keresztnek el-rontása, útat nyitott az Arianusoknak, d. a' Keresztyén név viselik-is, életökkel sokan ellene-mondnak, 93. a. az el-veszendőknek ártalmai, 99. a. miként tisztellyék azt, 512. b. c. a' Processio-előtt miért hordoztatik, 687. b.

Kereszttég.

A' Noé Bárkája példázta a' Keresztséget, 236. b. 562. d. annak ereje a' Krisusból függ, nem a' szolgának jámborságából, 537. c. minémű dolgok példázták azt, 562. igértetett, meg-parancholtatott, gyakorlattatott, és ajánlottatott, ibid. hajóhoz hasonlíttatik, 583. d.

Keresztyének.

Sokan chak név-vel Keresztyének, 101. a. afféléknek erkölcsök, a. b.

Kevélység.

Minden magas helyre fel-hág, 67. c. meg-büntetett Istentől a' Kevélységért, Lucifer, Simon Magust, és Herődest, c. a. 358. b. 427. d. egyebekről, 541. d. 542. a. Orvossága annak az Írónk-által az alázatosságról-való elmélkedés, 84. c. és a' tulajdon gyarlóságunknak meg-ismerése, 696. b. a Kevélység leike-által chúfoltatott-meg egy leány, 427. d. 428. a. a' bőchülletes-állapotú emberek bordozatainak inkább tőle, 517. a. az Eretnekeknek tulajdona, 613. a. hamar meg-ejt, 178. a. b. c. az Eretnekségnek gyökere, és kút-feje, 716. d. el-űzya a' Sz. Lelket, 735. a.

Kígyó.

A' Réz-kígyó, a' Kereszt-fán függő Krisust példázta, 92. c. 538. c. az Ördög Kígyónak neveztetik,

497. a. fejében vagyon minden elevenség a' Kígyónak, 530. c.

Kinch.

Nem e' földön, hanem mennyekben kell azt gyüjteni, 447. d.

Király.

A' gond-viselés, és a' kegyelmesség illik ő hozzá a, 492. d. annak szokása, erköltsei, természete, és maga-viselése, 493. d. 494. a' Király név, sokkal inkább nem illet, mint a' Krisztust, 495. b.

Kísértet.

A' Kísértetnek hatalma a' Bűnre, 349. c. a' józan élet, és vigyázás-is, 368. c. buzdítások ellene állani, 370. és foglalatosságokkal, c. a' Szentek fegyverével való hadakozásai, 371. c. fogyatkozásunknak és erőtelenségünknek meg-ismérésével kell ellene állanunk, 373. a. Istenben való folyamodással, 427. a. elvéghetetlen Kísértetet nem bocsát Isten reánk, 527. c. Urunk kegyelme által meg-nyugodhatunk, c. az Igazak meg nem térűlnek azoktól, 597. c.

Konkoly.

A' hamis tanítás, 229. a. minden-féle vétek Konkoly, 230. a. gonosz emberek is Konkolyok, 247. c. 230. d. az Ördög vetni azt a' búza közibe, 230. b.

Kovász.

A' Kovásznak Három tulajdonsági, 263. c. a' Keresztyéni tudományra tanítása, d. mi-is azzá lehetünk, 264. b. c. a' gonoszak kovásza, a' Bűn, 555. d.

Kovásztalan kenyér.

Hét napig ettek a' Zsidók vele, 558. c. a' tiszta életet példázza, d.

Könyörgés. Lásd, Imádság.

Szükölködő fele-baráti munkáért szükséges a' Könyörgés, 266. c. d. egy-másért fogadatos, 167. a. nem kell mongyorsan megszokásból, 392. c. igaz Hit, a' szentség, és alhatatosság kívántatnak a' hoz, 377. miért kívánnya azt tőlünk az Isten, 672. b. c. d. 673. a. sok jó igéret cselekedetek követik azt, a. b. mit tegyen a' Krisztus nevében-való könyörgés, c. 674. a. b. igen fogadatos, c. a' testi dolgokért mi formában kell könyörögni, 673. c. 677. b. egy Isten-féle Istenhez fogadatos könyörgés, 676. a.

Könyv-hullatás.

Az Isten kedvelli a' Könyv-hullatást, 679. a.

Könyv.

Az Evetnének Könyvei kik égetettek-meg, 248. b. nem szabad azokat mindenkinek olvasni; 250. c. sok Okokból, ártalmas azoknak olvasása, 249. c. a' Pogányok Könyvei nem árultak, 250. a. a' Zsidó és Pogány könyvek rossz-szerűen mennyire árultattak, a.

Küldés.

Három módon lészen, 724. a. a' Szent Lélek küldése, sem más-féle-által volt, a.

L.

Láb.

Az Istennek két Lábáról emlékezik a' Szent Írás, 85. ... az Isten-ige mi-féle, és illetős értelmek azokban, d.

Láb-mosás.

Szokás-ról való tanítás, 110. b.

Lábán.

Jakobnak adta leányát, 576. b.

Nagy Lajos Király.

Igasság-szerető volt, 470. b.

Lajtorja.

A' Jakob Lajtorjájának példázatja, 169. b. 498. a. 710. c.

Lakodalom.

Istени félelemmel kell annak lenni, 170. c. sokakat pokolra ejtett, 641. b.

Lázár.

A' Bűnökben meg-általkodott bűnös példázata, 525. c.

Lélek.

A' jószágos cselekedetekkel fel-ékesítetett Lélek nek méltósága, 267. c. Istennek szép teremtett állatya, 466. b. a' bűn által utálatossá lészen, b. az el-kárhozott Lelkek állapotja, 500. c. Socratesnek arról-való vélekedése, 611. c. annak két főereje, az Értelem, és az Akarat, 719. d.

Lelki-ismeret.

Annak meg-vizsgálása miben áll, 76. b. a' Szent Irásból, és a' Szent Atyákból bizonyíttatik, c. a' Pogány Bölcsektől-is gyakorlattatott, d. Tizenkét haszna, 77. 78. a. b. az Ész-szabásra hasonló, 78. c. Ostorából áll, c. a' bűnös Lelki-ismérete magának hóhéra, 191. d. 420. d. a' Lelki-ismérés ember bátorságos, 192. a. annak szerzése, a' bűnnek terhéből szabadítsa, 420. c. d. mi-által példázzák azt a' régi Pogányok, 421. a. Két-féle; Közönséges, és Magán-való, 429. c. A' Lelki-ismeretnek vizsgálása, a' bűnöknek és fogyatkozásoknak ki-irtására hasznos, 429. d. a' feladnivalókat kell annak vizsgálásában-is követnünk, 430. c. d. 431. a' jó Lelki-ismeretnek mi ernek vigasztalása és chendessége, 716. c.

Sz. Lélek.

Isten Ujjának neveztetik, 417. a. b. mi-képpen mondatik a' Krisztus által küldetni, 644. a. a' Krisztus Menybe-menetele után küldetett, ibid. 717. a. igaz Isten, 644. c. 717. d. 720. b. d. 721. 722. az ő igaz Istenségét bizonyíttatott-meg, 723. c. és sok egyéb-képpen, 724. d. Vigasztalónak, és Igasság Lelkének neveztetik, 645. a. d. 646. a. b. 716. b. 717. b. könyörög értünk, b. az Ó Testamentomban a' Szent Lélek miért neveztetett Vigasztalónak, c. miért jött e' világra, és mit cselekedett a' Hívekkel, 645. 718. a. Három-féle Igasságra tanít bennünket, 646. c. Szükséges volt el-jövetele, az Igasságnak tanítására, c. d. beszédi-ről volt, 712. a. mi-képpen mondatik meg-feddeni e' Világot, 648. c. d. Három czélogni fel-említ, 649. a. a' Bűnről, b. az Igasságról, d. az Ítéletről, 650. c. d. 651. b. mást-is ugyan

azon

azon dolgok'ól feddi e' Világ fiait, c. d. minden Igasságra tanittya az Anyaszentegyházat, 656. d. Tanája a' Krisztusnak, 704. d. ő leg-elsőben-is Bizonyságot tőtt felőle, 706. nem kisebb a' Fiúnál, 717. a. az Atyától származik, d. michoda Ajándékokat hozott magával e' világra, 718. bőcsőlletes méltósága honnan tetszik-meg, 719. c. szűz-gyanus adatott az Anyaszentegyháznak, d. Sok-féle ellenségi a' Szent Léleknek, 720. a. nagyobb ő az Ember-Krisztusnál, 722. b. az Isten tulajdonsági és cselekedeti, közönségesek nék, b. c. az Arianusok a' Szent Léleknek igaz Istensége-ellen okoskodnak, d. 723. b. az Atyától és Fiától származik, a. b. az Életvizéhez hasonló, c. sok nevei, vagy cselekedeti, 725. c. d. 726. Három-féle dolgok képében jőtt a' Hivekre, 727. b. a' tudatlanságnak setétségét meg-orvosolta az ő el-jövetele-által, 730. a. Gyümölcshe a' Szent Léleknek, a' Szeretet, b. az öröm, 732. d. a' Békeség, 733. a' Békességes-tűrés, d. Galamb képében szállott a' Krisztusra, 733. b. annak el-vételére, kivántatik a' Tisztaság, 734. b. a' Chendeség-is, 735. a. Pünkösd napján jőtt, és azzal nagy világságot szerzett, 736. b. c. Két dologban jelent-meg, d. miben hasonló a' Tűzhöz, 737. c. vagyon-e az Ó Testamentomban világos emlekezet felőle, c. minémű volt az ő Malaszsyának el-jövetele-előtt, 739. b. michoda készület kivántatik, hogy az ő Malaszsyában-részesüllyünk, 740. b. d. 741. a. d. 742. c. d. Kettős szíves nem szeret, c.

Limbus.

Ki-szabadittattak onnan a' Szentek lelkei, 555. c.

Lót Pátriárka.

A gazdálkodásért dicsértetik, 550. b.

Lucifer.

Pokolnak első fenekére vettetett, 541. d.

Luther Márton.

Öt-száz esztendővel volt a' Romai Hit Magyar Országban ő-előtte, 50. c. meg-szegvén hitit, az Apátzához kötötte magát, 158. b. a' Török ellen-valo hadat ültette, 174. b. mint járt Wittebergában, Ördögöt akarvan ki-szúni, 397. c. a' predikállást az Aszszony-embereknek meg-engedte, 543. d.

Lutheristák.

Sok-féle nevekkel neveztetnek, 50. c. sok Parancholat-nélkül-valo dolgokat tartnak, 511. b.

M.

Macedónius.

A' Sz. Lélek Istenségét tagadta, 644. b. 720. a.

Mag.

Az Isten igéje értetik rajta, 228. a. 295. d. a' Jó Magot az Isten, a gonoszat az Ördög vetti, b. a' Jó Magot, az egész világon kell hintetni, 230. a. a' Chelides-ember', maga szánto-földébe vetette, b. miert nem hoz gyümölcsöt az el-vetett Mag, 292. b.

Magtalanság.

Némelly Szentek nehezen szenvedték a' Magtalanságot, 149. b.

Malaszt.

Az Isten Malaszsya-nélkül semmi üdvösségest nem cselekedhetünk, 265. d. nem bírhetjük a' nélkül az Istennek titkos dolgait, 566. b. az által mindeneket meg-cselekedhetünk, c. 553. d. 554. a. a Szent Lélek Malaszsya hasonló a' folyó-vízhez, 734. d.

Manna.

A' Manna szedésének módgya, 446. a. 449. a. 676. b. nem adatott, valamig az Egyiptusi kősziben tartott, 684. d.

Manichæusok.

Minden-féle hadakozást gonoszsnak mondottak, 174. b.

Marcion.

A' Krisztus emberségét tagadta, 422. b.

Szűz Mária.

Chodálkozott a' JESUS-felől mondatott dolgokon, 88. d. a Mária-tyrannságot nem szenvedett, de azt meg-haladta, 94. b. d. sóha vétekbe nem esett, b. a' Bocsánandóba sem, 468. c. bánattya az ő Szent Fiának Szenvedése-kor minémű volt, 95. a. b. c. a' Mártyrok Királynéi-Aszszonya, d. Veszszőnek mondatik, 116. a. Magyar Ország Szó-szőllőjának, 172. b. a' Krisztusnak igaz és tessi-szerént-valo Anyja volt, 97. a. 422. b. méltó minden tisztelettre, a' Fiának születése-után-is, 97. c. szépségéért sóha senki gonosz kívánságra fel nem gerjedett, 114. a. a' szükölködő házasoknak fogyatkozásokért esedezett, 172. a. méltó őrzi segétségül hini, b. meg-rontotta az Ördög fejét, 400. d. 496. d. miért mondatik Boldognak, 422. a. d. 423. a. honnan származott az ő Boldogsága, 422. a. méltán tisztellyük Szűz Máriát, c.

Maria Magdolna.

Az Ördög sok-féle ábrázatokban kisértette Maria Magdolnát, 92. b. mint kereste a' Krisztust, 135. c. a' lóban-valo állhatatosságnak példája, 526. a' Krisztus koporsójához ment, 535. c. az Angyallal beszélget, 556. d. az ő Penitentziája, 551. a.

Mártyrok.

Vigadtak az ő szenvedésökben, 700. a. b.

első-Maximilián Chászár.

Nevezetes szokása, 476. c.

Medve.

A' veréstől hízik, 698. d.

Méltóság.

Némelyeket meg-vakít, 326. d. nagy veszedelmekbe viszen, d. 327. a. a' Krisztus, példája oktatott annak el-távoztatására, 443. b. az Egyháza méltóságot mi végre kell fel-venni, 461. d. hasonló az erős Borhoz, 517. a. sokan gyönyörködnek benne, de meg-chalaszkoznak, 640. c. változando, c. d. 641. a.

Meny-dörgés.

E'Világnak hatalmáját ábrázollya-ki, 506. *a.*

Menyegző.

Miekből szerezteték, 151. *a. mindenkor, és minden-féle Nemzetek gyakorlottákazze, a. miben hasonlittatik. b.*

Meny-kő.

a' Meny-kőnek chuda természete és tulajdonsági, 405. *c.*

Meny-ország.

Kik nyernek-ebbá, 430. *b. fők háborúságok által lelkek-ebbá menni*, 703. *c. d. mireménykedni kell lenni, a' kik abba akarnak menni*, 704. *a. mé'ó érette mindeneket szenvedni, a.*

Michol.

A Saul leánya, az Eretnekek példája, 689. *b.*

Midas Király.

Szamár-fülének nevezetessé, 514. *b.*

Mómus.

A Pogányok istene, nevetségre méltó, 685. *c. a' Mómusnak igaz maradéki, az Újítók. c.*

Moyses.

Negyven napig böjtölt, 350. *c. az ő bölcsessége*, 435. *d. a' Farao Istenének nevezteték*, 441. *c. a' népnek-való buzgó szeretete*, 550. *b. igaz Pásztor volt*, 591. *d.* 595. *b. Világi Fejedelem volt, és Pap*, 666. *a. a' Moyses Törvényének állapattya, hasonló vólt a' Levegő'-éghez*, 728. *d.*

Moyses Apát-úr.

Mért gybtrettetett az Ördögtől, 471. *b.*

Múnka.

Arra hivattatunk, 266. *c.* 515. *d. sok képpen sé kengetteténk arra*, 207. *d.* 208. *a. c. d.* 267. *d. az Isten hív arra benninket*, 284. *b. c. d. minden teremtett-állatok példáink ábrán*, 285. *a. nem minden-k hasznos, b. c. d. mi kívánnunk kell hogy hasznos légyen* 286. *b. c. nem engedjen kívánnya a' Munkát tőlünk az Isten*, 287. *a. jutalom-nélkül-is tartoznunk véle*, 288. *a. a' Munkának külömbsége-szerént, a' jutalom-is külömb lészen*, 289. *d. a' magunk Munkájának vészünk jutalmát*, 552. *a.*

Muskát-mag.

Az Isten igéjét példázza a, 231. *c. a' Szerzetes rendet*, 253. *d. a' Krisztust*, 254. *b. c. az Anyaszentegyházat*, 259. *b. minémű tulajdonsági vannak, b. c. sok-féle betegségek-ellen hasznos*, 257. *a. a' fájának again, telki magyarázat-szerént, sok dolgokat értenünk*, 262. *d.*

N.

Nabukodonosor.

Az ő bűnbetessé, 193. *b.* 542. *a. az ő kevélysége*, 585. *c. a' tsúdálattott kép mit példázott*, 253. *a. mit példázott a' Fa*, 255. *a. Nabukodonosor az Ördögöt példázta*, 375. *a.*

Nád.

A' tiszták-ben elnem-járó Tanítók példája a' Nád, 46. *a. much vastagság benne, üres, sovas nélkül terem, ingadozó, a. b. Négy rend-béli embereket példázs ibid.* 47. 48.

Nap.

A' Nap, a' meg-dicsőült testnek példája, 528 *b. a' Platonicusok a' Napot, Isten Fiának nevezték*, 529. *a. a' Krisztus halál'akor-való fogyatkozása mit jelentett, a. honnan történik fogyatkozása a' Napnak, a.*

Názareti.

Virágozás tészen, 541. *b.*

Néma.

A' Lélek-szerént-való Némák kik légyenek, 406. *c. d.*

Noë.

Első vólt, a' ki szőlőt plantált, 265. *c.* 497. *d. Nyugodalmat és nagy Vigasztalást tészen*, 497. *a. a' Krisztust példázta. d.*

Nőtelenség.

Az Anyaszentegyház senkit reá nem kénszerít, 159. *c. felyeb-való a' Házasságnál*, 160. *d.* 161. *b. c. d.* 162. *a. Szent Pál tanátsolly*, *a' Nőtelenséget*, 161. *a. sok dolgokhoz hasonlittatik*, 164. *d.*

Nyavalya.

Megismértetti az emberekkel az Istennek hozzájok-való jóakaratyát, 6. *d.*

Nyelv.

Tüzes Nyelvek képében jőtt a Sz. Lélek az Apostolokra, 728. *b. leg-alkalmatosb tagja az embernek, b. a' Könyörgésnek eszköze, b. a' Vesszős-a-vonyásnak, s Békességnek is*, 733. *b. olly kettős Nyelvű ne légyen, melly nem gonosz*, 741. *c.*

O.

Okratás.

A' meg-veszett természetet meg-jobbíttya, 123. *d. minegyárt ifjú-korban kell a hoz kezdeni, d. az ifjak Oktatására-való szép tanuság*, 124. *b. c. d.* 125. *arra-valók az Iskolák*. 126. *b. az Ördög ellenzi az Oktatást. b. az ifjak Oktatásában-való buzgóság, d. annak haszna*, 127. *a.*

Olaj-fa.

Az Olaj-fának tulajdonsága, 141. *d.*

Oltár.

Az Oltároknak a' Nagy hétben-való le-vetkőztetése, mit jelent, 512. *a.*

Oltári-szentség.

A' Krisztus halálának emlékezetére szerzetetett, 325. *annak alkotója az Isten*; *ofztogatói az Egyházi emberek*, 441. *c. mindennapi bűneinknek orvossága, és a' Halálosokról meg-általmazás*, 473. *a. mi-képpen példáztatott, gyértetett, szerzetteteti, parancsból áttott, gyakorlattatnak, és ajándéktatnak*, 562. *d. mi-képpen kell élni vele*, 560. *a. d.* 561. *erő a' Lélek ellenség ellen*, 598. *b.*

Orcza.

Az Ál-orczába-való ólkodás, ördögi találmány, és sok gonoszság-nak szerzője, 346. *d.* 347. *a. az-*

ellen-valo orvoſság, a' Kriſtus Szenvedéséről-valo elmélkedés, a.

Ördög.

Ollyan, mint a' ſoſtalan iſten, 77. a. 428. a. b. némelly jövendö dolgokat tudhat, 119. c. Hollóhoz és Szúhoz haſonlittatik, 145. a. Madárhoz, 208. a. álnak Kalmárhoz, 287. c. Vadáſzokhoz, 333. d. 334. a. 402. a. a' Tolvajok Fejedelmehez, 363. d. Oroſzlámhoz. c. 367. a. Rókához, a. vak-merö és ördöghogó Aſzſzonyhoz, 372. c. Villámáshoz, 405. c. a' Száz-ſzemü Argushoz, c. Meny-kőhöz, 405. c. a' Filiſtusokhoz és Nabukodonozorhoz, 408. a. Lánczra kötött Ebhez, 652. a. Mint bánik az Ördög némellyekkel, 167. d. Szerecsen képében jelent-meg Theodóſius Apátúrnak, 168. konkolyt vét, a' búza-közibe, 231. c. nagy ellensége az Iſtennek, és az embereknek, d. 362. c. d. a' gonoſságra alkolmatos időt keres, d. az Iſten Templománál Kapolnát rakat, 232. a. minden Szent Gyülekőzet ellen inchelkedik, a. minek-utánna az embert valami bűnre viſzi, el-rejtezik, b. egy Barátot a' háládatlanságért arczúl chapott, 233. a. kizelkedve és barátságos-képpen járúl az emberhez, b. mi-képpen neveztetik Embernek, c. ſok követöi és munkáſi vannak, 287. b. a' Szent Irás ellen-való igyekezete, 302. a. b. mint bánik azokkal, a'kik a' ſzokott bűnöket el nem hagyhattyák, 309. c. azokkal mint bánik, a' kiket bűnre akar vinni, 316. c. miként játzottattya-meg a' Gazdagokat. 314. b. mint vakittya-meg az embert lelkében, 331. d. a' Bűnnek veſzedelmét titkollya, 332. a. földi dolgokra kiſztet, 349. c. miért hadta őtet az Iſten e' világon, 358. b. c. könyü meg-győzni az Ördögöt, Iſten ſegétségével, d. 359. d. kiken vagyon hatalma, a. a' Kriſtuſt meg-kisértette, b. a' kisértésben-ſok a nokságot forgat, 360. c. 362. a. b. az Ördög bolondsága, d. 361. 375. b. hol győzettetik-meg leg-könnyebben, b. 365. b. a' lélchelekedetnek kezdetin leg-inkább dühöskődik, c. kiket oſtromol leg-inkább, d. 363. a. c. mindenütt mánnunk ólálkodik, 362. a. az emberek kárhozattya t ebbiti az ő kinnyát, c. Négy okból kisérti ſzorgalmatoſsan az embert, c. d. 363. nagy az ő kevélysége, c. d. Itélet-nap-után az őrök tüzre vetteték, 363. d. minémü tárſakat fogad ellenünk, 365. b. 401. b. c. Kisértőnek neveztetik, 367. b. c. Sátánnak, Diabolusnak, Beliálnak, Leviatannak, c. d. Égi madárnak, Beelzebubnak, Erös fegyveresnek, 368. a. Myrmicoleonnak, 372. b. Tekergös kigyónak, 410. b. Pióczának, vagy Nadálynak, 403. b. Behemotnak, 423. d. michoda álnokságokkal él a' kisértésben, 368. c. 369. c. 370. a. 371. a. d. 372. c. mint chalta-meg az Elsö ſzüléinket, 369. d. 374. e. nem minden Ördög kisérti az embert minden gonoſságra, 371. c. ſokſzor ſzembe-ſzáll az emberrel, de senkinek nem árthat az Iſten engedelme-nélkül, 372. a. honnan bizonyittatha-

tik az ő erőtlensége, a. senkit a' bünre emeröltetheti, b. ha meg-kötöztetik, miért vétſzen mégis anny erőst, c. a' mire haſlandó valaki, azzal' öſtromlya azt az Ördög, d. nagy ſegétségeket teſzen, 373. b. igéretinek nem kell hinni, c. d. 374. a. 375. b. mindent chak jövendőre igér, 375. a. Iſtennek engedelme-nélkül semmit sem cſelekedhetik, 396. d. az ő gyötrésiből, az embernek ſok haſzna következik, 397. a. annak ki-ürzésére-való hatalom vagyon az Anyaſzentegyházban, b. ninch az az Ujſzóknál, c. az Ige nekek bóchűllik az ő képét, d. ſok-féle bünökért gyötri az embereket, 398. 399. a. néha chak Bochánandó bűnért-is, b. inchelkedési-ellen Orvoſság a' Hit, d. 400. a. és ſok egyéb dolgok, b. ſő-képpen lelkében igyekezik el-veſztени az embert, b. senki e' világon bátorságos előtte nem lehet, d. ſegétő-társai, a' Test, 's a' Világ, 401. c. Négy rend-béli harczra, d. ſok-képpen felyül-halad bennünket, 402. meg-győzhetetlen erejű, a. b. 414. a. halálunk órájan leg-inkább ütnek, d. 426. b. szörnyü az ő kegyetlensége, 403. a. b. de nagyobb a' ravaſzsága, c. mind teſtében lelkében árt az embernek, c. Némának, Vaknak és Siketnek neveztetik, d. mi-módon teſzen valakit Némává, Vakká, és Siketté, 406. c. d. ő-ellene, chak az egy IESUSnál kell ſegétséget keresnünk, 410. b. 411. a. miért nem üzettetik-ki ſok emberek szivéből, 410. c. minémü fegyverekkel hadakozik ellenünk, 411. b. ſzünetlen utánnunk ólálkodik, 412. b. az Embert, maga Házának nevezi, b. ha ki-üzettet kezéből, örömeſt viſzſza-té-r, c. eggyik Ördögöt a' másik ki-üzheti, 415. b. a' Kriſtus el-fövetele ellen-is üzettettek-ki Ördögök, 416. c. Sok féle cketalan állatok természettel bir, 424. a. többet árt álnokságával, hogy-sem erejével, 424. b. álnokságában, a' Halaſzokat, Vadáſzokat, Madarászokat, és a' Tolvajokat követi, b. c. d. a' tengeren-való kőbéri lókat, és a' hamis Kalauzokat, 426. a. b. az Irégyeket, 427. b. az Orvoſokat, 428. c. d. az Imadságnak nagy ellensége, 425. c. a' Jónak ſzine-alatt-is megchal, 426. a. b. hoſzſzu élettel biztatt, 428. c. kisértésében az ember haſlandóságához alkalmaztattya magát, 429. a. b. álnokságit, és kiüzettet-ellen-való Orvoſságok, 424. annak álnokságának és gonoſságának, 453. c. 616. d. 617. a. kétségbe akarta ejteni Üdvözitőnket, 503. c. még a' gyenge Szűzek-is, hatalmat vöttek rajta, 539. a. meg-kötözi az ember nyelvét a' Gyónásban, 576. c. 577. b. c. d. az Antikriſtus idejében meg-öldözsiatik, 652. b. Imadságunkban akadályt teſzen, 684. c. a' Proceſſiókat igen erőſſíti, 689. a. az Iſten Majma, c. az Igazak hűdözőjének eredete, 713. d.

Öröm.

Két-féle az Öröm, 630. d. minémü külömbség vagyon közöttök, d. 631. a. a' Sz. Léleknek gyümöl-

Salómon.

Bölcs vólt, 550. d. Bálvány-imádóvá lett, 682. a.

Sámson.

Történet példázza, 528. c. 529. c. d. Vendégi-elébe Mesét adott, 528. c.

Sándor.

Az ő dicsőséges cselekedete, 490. b. 552. c. Sándornak szép mondása, 493. a. tsúfolódó dicsőségének vége, 505. b. c. 640. c. 682. a. a néki bizalkodóknak adott feleletе, 620. d. a' Jupiter fiának tartotta magát, 640. c. Bővkezű vólt, 673. d.

Sárkány.

Igen szomjúhozik, 535. a. az Elefánttal harczol a' Sárkány, a.

Sás.

Adakozó a' Sás, 678. b. miért írják az ő Czimerőkbe a' Fejedelmek, b.

Szabad-akarat.

Tagadgyák azt az Újítók, 42. c. michoda ellenlenség közöttök az Szabad-akaratnak tagadásából, c.

Szabadság.

Milyen Szabadságot szerzett nékünk a' Krisztus, 10. a. Két-féle a' Keresztyéni Szabadság, b. egyben fér mind a' lélek 's mind a' testi Szabadság, 189. d.

Sennakerib.

Az ő bűnetésére, 542. a.

Szamár.

Az igaz-mondásért mint járt, 51. a. a' Vad-szamár természete és tulajdonsága, 466. a. a' Szamár az igaz embert miben példázza, a. b. Szamáron ment Urunk Jerusálembe, 492. b. 510. b. mit akart azzal Urunk jelenteni, 513. b. nagyobb dolgok jöttek a' Szamárokon, hogy sem a lovakon, b. Istene, Gonoszért is vétetik, c. bálgatag, és buta természetű, d. számtelen, bűdös, nem egyszínű a' szőre, veszi, és tsinya, 514. a. kemény és temérdek bőre, b. a' Szamárnak minémű tulajdonságait kell követnünk, b. c. d. 515. kevéssel elégszik-meg, és engedelmes, 514. d. annak tunyaságáról való tréfa, 515. a. c. semmiben nem válogat, b. minden-féle állattal társúlkodik, c. nagy munkát tehet, d. a' Bibliában éget példázza, 516. a.

Szám-ki-vettetett.

Nyomorúlt annak állapatja, 10. d. 121. a. miért vigasztalhatja magát, 121. c. 122. a. b. az Istennek fia is az vólt, 120. d. a' vétek-miatt kűl-való Szám-ki-vetés nem gyakorlatos, b. sokan meg gazdagodtak a' Szám-ki-vetésében, d.

Szegények.

Azoknak maga-viselése, 334. b. c. 448. c. Szegények választattak Apostolságra, 334. c. hasonlók a' Krisztushoz, 335. d. mint viselljék magokat, b. c. bosszú-állójok az Isten, d. 336. a.

Szegénység.

Istennek vétkekre ösztökélő sokszor a' szűléket, 149. c. némellyek a' miatt kétségbe esnek, 334. c. böchűlletes és hasznos sokaknak, 335. a.

Szekrény.

Az Úr Szekrényében a' Törvény vólt, és a' Veszsző, 378. d. a' Tubába vetetett, és az ellenség kezébe esett, 686. b. nagy pompával hordoztatott, c. a' Leviták vállokon hordozták a' Szekrényt, 736. d.

Szél.

Négy-féle az Írásban, 46. b. annak képében jött a' Szent Lélek, 727. b. 736. d. annak tulajdonsági, b. c. a' Levegő-égnek gyors indúlása, 736. d.

Szelidség.

A' Krisztust kell abban követnünk, 482. a. 495. a. a' Gyóntatóknak szűkséges, 587. d. miben áll a' Gyóntató szelidsége, 589. a.

Szemérmetesség.

El-múlattatja sokakkal a' Gyónást, vagy ű'bűnöket elzugadáttatja, 576. c. Utólsó ítélet napján legnagyobb lészen, d. az emberek előtt-való Szemérmetesség sokakat kárhozatba ejt, 578. a. mi légyen az oka a' Szemérmetességnek, c. d. 579. a. b.

Szentek.

Nem hászontalan éretünk-való esedezésök, 381. d. 693. b. mint kérnünk ő tőlök akármit, 674. d. 675. a. b. ők nem olyan Közben-járók mint a' Krisztus, a. b. c. fel-támadtak sokan a' Krisztussal, 531. d. 532. a. azok nem bóltak-meg azután, a. az ő tsereméket miért hordozzuk a' Processióban, 687. c. a' Szenteket segétségül hívni nem gonosz, 691. c.

Szentség, *Sanctitas.*

Kívántatik tőlünk, 524. c. d. michoda eszközzel juthatunk hozzá, 738. c.

Szentség, *Sacramentum.*

Három dolog kívántatik hozzája, 155. a. a' Bűnellen jó orvosság, 473. a. hány vagyon az Újítóknál, 664. d. Hét vagyon nálunk, 665. a. az Isten Malasztyának csatornái, 743. a.

kin-Szenvedés.

A' Krisztus Szenvedéséről való Evangélium miért olvastatik a' Farsangban, 320. c. 321. b. c. arról való elmélkedés minden vétkeknek szabója, d. és orvossága, 324. b. c. Urunk gyakorta emlegetett felőle, 323. b. c. d. 324. kedves és kellemetes az Istennél, 325. a. az Anyaszentegyház sok-képpen juttatja azt eszünkbe, b. örökké-való életet szerzett nékünk, c. csak a' Tanitványinak szóllott arról Üdvözítőnk, d. mit szemlélhetünk belőle, 326. b. mit találunk benne, 498. d. Szánakodásra és ábrándra indíthatja az embert, d. a' Krisztus szenvedésének sok haszna, 499. 539. 540. b. magában nem gyógyítás, 503. a. egyik fő gyümölcse annak, a' feleletnek el-vétele, 538. d. arról való elmélkedésnek módgyát vehetjük a' Húsvéti Bárány á'dozatjából, 559. b. c. d. 560. a. b. c. az Urának Szenvedésének ideje, kevesek mondatik, 627. d. minden háborúságinknak megenyhülése, 710. d.

Szenvedés.

A Szentek' írásiknak' ábrán, 700. a. b. *böchülletre méltó*, 701. b.

Szépség.

A' lélek' kölcsönössön egyesülő a' Szépség, 153. a. 638. d. *sok gonoszságokat*, 153. b. c. *a' Régi bölcsek' mint ítélnek róla*, 638. d.

Szeretet.

Az Istennek szerete' ére nagy kötelességünk vagyon, 3. d. *a' Szeretetről, Istennek csak Szeretettel tisztelhetünk meg*, 11. c. *nem csak a' szívben marad, hanem ki-mutattya magát*, 96. b. *a' Házasságbéli szeretetnek jelei*, *a' hasonlóság*, 148. c. d. *némelly Házas személyeknek egy-más hoz-való szeretetök*, 149. d. 322. d. *felette szükséges a' Házas emberek' között*, 154. a. *a' nélkül haszontalanná minden jó cselekedetek*, 191. a. b. *a' Halálos bűnnek meg-fojtásától*, 192. d. *a' Magunk-szeretete ártalmas, és a' bűnből származott*, 111. a. *Egy-más hoz való Szeretetnek példái*, 322. d. 323. a. *Urunknak hozzánk-való nagy Szeretete*, 323. a. *semmi vesze-delemtől nem tart a' Szeretet*, 553. a. *csak azt kívánnya tőlünk az Isten*, 632. d. *a' tökéletességnek kötele*, 661. b. *a' Sz. Lélek gyümölcsei*, 730. b. *hasonló a' Tűzhöz*, b. *az Isten parancsolatit meg-tartattya*, b. *hatalmas ereje vagyon a' Szeretetnek*, c. d. *annak hasznai*, 731. b. c. d.

Szerzetes állapat.

A' szükség hiro-nélkül-is fel-vehetni azt, 128. a. *a' szükségből a' szükségnek fait nem erőltetik a' Szerzetbe*, 143. d. *a Szerzetbe-való menetellel fel-hasonlóbat némelly Házasság*, 157. c. *tökéletes állapat*, c. *hasonló a Mustár-maghoz*, 253. d. *sok Fejedelmek és Császárok adták arra magokat*, 312. c.

Szerzetes ember.

Nem kötelez a' Házasságra, 158. b. c. d.

Simeon.

Krisztus-felől jövendől, 90. c. *mi módon áldotta-meg Szűz Mária*, *a jövendő ésének ez kétségenkívüli meg-fejtolása*, 91. b. *mi jövendölt Szűz Mária-felől*, 94. b. *miért jövendölte ő-nékie egyedül jövendőlését*, 96. d. *mit jövendölt a' Krisztus-felől*, 98. a.

Sion Leánya.

Ki kell azon értetni, 17. a. 501. a.

Sírás.

Sok okokból származik, 636. d. 637. a. *minémű ak kell szükségek és hasznosak*, b. c.

Sócrates.

Mit vélt a' Lélek felől, 611. c.

Szolga.

Isten-félő Urat keressen magának, 187. d. *Urának illendő dolgában engedjen*, 188. a. b. *kedvét keresse*, c. *Ellen-mondó a', vagy álmázója, és szolgatársának bé-vádolója ne légyen*, 189. a. *hív és igaz mindenekben*, b. *a' jó szolgának példája*, b. *mi képpen mondattassunk haszontalan szolgáknak*, 273. d.

Szomorúság.

Két-féle, 135. d.

Strucz-madár.

A' vasat meg-emészti, 699. a.

Szív.

A Kettős Szívű, nem jó készület a' Sz. Lélekkel-vételére, 741. c. *a' Kettős Szívet nem szereti az Isten*, c.

Szűz.

Az Angyalokhoz hasonló, 163. c. *az Angyalok őrizete-által sokan meg-tartották Szüzességöket*, 163. c. d. *állapatjokhoz képest nagyobb jutalma lészen, hogy-sem a' Házasoknak*, 164. a. *a' Pogányok közöttis vóltak Szüzek*, 690. a.

Szüzesség.

Jobb a' házasságnál, 158. *boldog állapat*, 163. c. *az alázatosság-nélkül sem érdemes, sem bátorságos*, 164. a. 696. a. *sok jegyei vannak az Istenről*, a. *sok dolgokhoz hasonló*, d. *nagyra kell böchülni a' Szüzességet, és szorgalmatosan kell azt őrizni*, 165. a. *annak sok szép dicséretei*, a. *Sz. Euphrásia mi képpen tartotta-meg azt*, 427. b. *az-által hasonlókká lehetünk az Angyalokhoz*, 539. d.

Synagóga.

Mi légyen a' Synagóga, 709. b. *meg-előzte a' Pogányok gyülekezetét Három dologban*, 647. b. *annak szép tsendességei az Irásban*, 660. a. *nagy gyalázat vólt abból ki-rekesztetni*, 709. b.

T.

Tabita.

Alamizsnálkodása, 551. b.

Tanátsa.

Más tanátsával kelletni, 435. d. *az eggyházbeli tanátsával jó élni*, 436. a. *nem a' gonoszokval*, 438. c.

Tanító.

Tartozik a' bűnösöket dorgálni, és bíztatni, 71. b. c. d. 87. a. *mellyik Tanító méltó dícséretre*, 71. d. *a' hízelkedéstől távúl járjon*, 72. a. *nem csak szóval, hanem cselekedet vel-is tanítson*, b. 257. d. 258. a. b. *a' gonoszságnak okai a' Kútból hasonló*, b. *a' Régi Tanítóknak mi gok-vóltak és bóchülleti*, 264. c. d. *az Isten Igéjének ki-rendelésében fő-lelkiatosok vóltak a' Régiek*, 296. c. *mit kell cselekedni, ha a Hallgatók meg nem jelennek hívatásukban*, 298. c. d. *nem kell semmi vádlást tenni a' Hallgatókban*, 299. b. *hogy a' Hallgatók gyülekezetihez nem hozzanak, néha a' Tanító szokása*, c. *néha a' Hallgatók, d. egyebeknek haszonvétele, magával sefelet-kezésekkel*, 443. c. *a' hamis Tanítókat mért hallgassák némelly Országokban*, 478. b. *fedhetetlen légyen a' Tanító*, 485. b. c. *az Új Tanítók avagy Prédikátorok hálaadásának képe*, 716. d.

Tantalus.

A' fösvény Gazdagokat jól dorgálja, 314. a.

Tanú.

Két dolog kívántatik a' Tanúban, 704. c.

Tekélletes.

Kik nevezteznek Tökélleteseknek a' Szent Irásban, 256. d.

Tökélletesség.

Annak példája a' Krisztus, 100. c.

Tékozlás.

Az ellen szóló tanúság, 436. d. *borzasztók*, 449. b. c. d. *az Egyházi emberekben főképpen sérthető*, d. *sok Tékozlások esnek a' gond-viselésnél*, d. 450. b.

Temetés.

A' buzgó Imádságos példája nála, 351. c.

Teréfia Szent Szüz.

Minémű az ő Szerzete, 253. d.

Test.

A' Testet sok végre ékesíteni, 52. d. *annak ékesítésében vétkezhetni*, 53. 54. 55. a. *annak módnélkül-való ételivásolása, a' kellyességnek ellenzője, és a' Paráznaságnak főszíke*, 44. b. *és a' lelki hetvenségnek jele*, d. *Három rend-béli embereknek kell a' Testi ékesítésben valamit engedni*, 55. a. b. c. *némelly Aszszonyembereknek ebben-való mentségök*, d. 56. b. *a' Testi ékesség-helyett, a' Templomok szebben ékesíteni*, 56. a. *czifrás ruhával a' Testet fel-ékesíteni mikor áldhatatos*, b. *mikben áll annak igaz és valóságos ékessége*, b. c. *a' Testet tetszeni a' Lélekre*, 349. d. *tekintet-való ellenségünk*, 401. c. *Dalliához hasonló*, c. *mi-képpen kell azt sanyargatni*, 507. d. 508. a. b. c. *a' mi Testünknek tulajdonsága*, 526. b. *a' meg-dicsőült Testnek Négy ajándéki*, b. c. d. *a' Lélekkel együtt vétsenjen jutalmat*, 534. c. *Testszerént szamár-fél az ember*, c.

meg-Testesülés.

Az Istennek Fiának meg-Testesüléséről, józanon, és mi végre kell szóllani, 1. d. *leg-illendőbb eszköz volt az Ember-nemzetnek meg-váltására*, 5. a. *tündöklik abban az Istennek végetlen hatalmassága, és egyéb tulajdonságai*, 5. a. b. *abból sok jók származtak az emberekre*, c. *minden tiszteséges cselekedetünknek tükre*, d. *mellyre méltánkodnunk az Istennek Tanúzás Meg-testesülését a' régi Patriarkák és Próféták*, 3. b. *mi-képpen hallgassuk annyi ideig*, b. c. *kétkedéssel tartoznak-é vélte*, 7. a. *hasonlítetik az Örvendetes Esztendőhöz*, 9. b. c. d. *az Ádám vétkén-utánn mingyárt meg-ígértetett*, 496. c.

Teve.

Még-tiltotta azt az Ő Törvényben az Isten, 714. d. *az Istentelenekre példázódik*, d.

Tévelygők. *Lásd*, Eretnekek.

Hasznossággal meg-tétetik könyvecskét írnak az Egyházi rendekről, 126. c. *az ő E. élőtájokon látva-tatlanúl mongyák*, 199. b. c. *sokat a' régi Lutheránusok közzül minden tekintetben nem egyezni vélnek*, 229. a. *nem érdemlik a' Catholicusnevet*, 260. c.

Tiberius Császár.

Az igaz Pásztor-felől-való jó példa mutatása Tiberiusnak, 493. a.

Tisztelet.

Az Istenitisztelet nem tulajdonították magoknak a' Szentemberek, 68. a.

Titus Császár.

Adakozó vólt, 678. a.

Tobzódás.

A' Bűnöst sok képpen hajlandóvá teszi, 320. d. 321. a. *az Istennek Malasztjától meg-fosztja*, a. *a' testet terhelvén, a' Lelket-is tompa vonsza*, 349. d. *annak rettentetes példája*, 437. d.

Torkosság. *Lásd*, Rútzegség.

Annak el-távoztatására való orvosság, 85. b.

Tőr.

Sok képpen vétetik, 94. b. c. *által-járta a' Szűz Mária szívét*, c. *miért engedte Isten, hogy a' Tőr által-járná a' Szűz Mária szívét*, 95. d. 96. a. *által-járja most-is sok emberek szívét sok képpen*, 96. a. b.

Törvény. *Lásd*, Paraucholat.

A' Pók-hálához hasonlíttatik, 29. c. *a' Zsidók a' kapzsiságban szolgálván tették a' Törvényt*, 365. c. *az Ó Törvény rettentő példákkal adatott-ki*, 510. a. *vér nélkül és hidzalás nélkül vétsek-béznek a' Zsidók*, 645. c. *hamis-tanúk megnem igazíttatnak*, c. *példákkal bővebben kiadón*, 728. d. *az Evangéliomi Törvény hasonló a' Tűzhöz*, 729. a. *Pünkösd napján kezdetett*, a.

Tudomány.

Két-féle Tudománynak hasznos, 73. c. *mindenjószármazik felőle*, d. *az artalmas Tudományban többen törődnek*, c. *az Istennek irgalmasságáról és ítéletiről-való Tudomány szükséges*, 86. c. *minden rend-béli embereknek való*, 141. b. *sokan gyönyörködnek benne*, 642. c. *melyik légyen az igaz Tudomány*, 707. b. 715. b. c. 616. a.

Tűz.

Az Istent példázza, 28. c. 727. c. *a' fűszövény gazdagot*, 313. d. *Négy tulajdonsága a' Tűznek*, 28. c. *annak sok egyéb cselekedetei és természeti*, 727. d. 728. a. 732. c. d. 733. b. d. 734. b. 737. a. b. c. 739. d. *az örökké-való Tűzzel miért büntettetnek a' kárhozottak*, 33. c. *meg nem emészti az Istenteleneket*, d. *a' Chimera-nevű hegyen a' Tűznek csudálatos természete*, 313. d. *a' Tűznek képében jött a' Szent Lélek*, 727. d. *az áldozatok kedves-vóltát az által mutatta-meg az Isten*, d. 732. c. *tápláltak a' Tűzzel a' Papok régentén*, c. *az Istennek sok tulajdonságit adgyalánkba*, 737. a.

V.

Vak.

A' Bűnös embernek példája, 330. d. 331. a. b. c. 408. a. b. c. *a' Vaknak tulajdonsága*, 331. a. b. c. *a' Krisztusnak könyörgése*, 332. c. d.

Vakság.

A' lelki Vakság, Négy féle, 326. c. d. 327. *sokan vannak abban, és a' testi Vaksággnál nyomorúltabb*, 330. a. b. *honnan származik*, 331. d. *abból-való meg-gyógyúlás hasznai kívántatnak*, 329. b. c. 332. b. 336. b. c. *a' lelki Vakságból-való meg-gyógyúlásunkban, mi-képpen kell emlékezetünk magunk vétsén,*

338. b. c. a' Telsi Vakság-ra nagy nyomorúság, 329. b. 330. b. némelly jelentős örömeis el-szenvedtek, 330. c. 697. d. szükség légyen a leg-nagyobb és vészedelmesb Vakság, 336. c.

Valetiánus Cháfzár.

Szerencsétlen vége, 505. b.

Változás.

Mindenekben, még a' Szentélyben-is találtatik, 635. b. sok-féle, c. szükséges, és haszonos, 636. b. mikor légyen jó, d. e' világnak minden-némü dolgaiban találtatik, 638. d.

Város.

Káin vélt a' leg-elsőnek épitője, 82. d.

Varázslás.

Az Eretnekségből származnak, 232. c. d.

Varazlók. *Lásd*, Bűbájzányok.

Üdvösség. *Lásd*, Boldogság.

Nagyra kell azt becsülni, 16. b. azt a' Krisztus szerzette, b. mindeneknek készíttetett, 16. d. nemü minyájoknak adatik, 17. d. mi úton és módon kelletik a' hozzá jutni, 18. b. c. mindeneknek kívánta és keresse azt Üdvözítőnk, 99. a. az embereken múlik-el, hogy azt meg-nyerik, a. mi szükség, hogy sokan nem üdvözülnek, 318. a. az Üdvösség az Istén Malasztyának tulajdonittatik, 273. a. az Üdvösséget kevesen nyerhetik meg, 318. b. c. 633. d. senkének akaratja-ellen nem adatik, 337. a. annak meg-nyerésére mi légyen szükséges, 385. a. 556. d. 737. b.

Vereb.

A' Pokolosok két verebet tartoztak bé-mutatni, 193. c. a' Krisztus áldozatyát példázták ezek, d. 194. a. a' testnek fanyargatását, és a' léleknek elmélkedését jelenti a' két vereb, 350. b.

Vétek, *Lásd*, Bűn.

Vigyázás.

Az Ördög kisértete-ellen-valo orvosság, 368. d. a' Vigyázásnak haszna, dicsérete, és szüksége, d. 369. a.

Világ.

A' Világnak Háromféle dolgai, 19. a. mint kell azokat meg-tapodni, a. a' Világnak meg-térése, elégendő a' Krisztusi Istenségének meg-bizonyitására, 61. b. annak ítéletét és barátságát mérő meg-venni, 63. b. a' Világnak a' vége, hasonló Istennek aratásához, 248. d. 249. a. a' böltsességes, hatalmas, és emelkedett kivált-képpen bőcsülli, 252. d. a' Világi szorgalmatosság meg-fojtya az Istenigéjének magvát, 311. d. 312. a. b. a' Világot sok Istenjedelmek el-hadták lelki nyugodalmáért, c. d. nyilván-való ellenségünk, 401. c. az ő szokása, jeles tréfával meg-mutattatik, 442. c. hiuságos az ő dicsősége, 505. a. b. 518. a. b. Athéna-várasához hasonló, 506. a. b. semmi bőröme sincs sok gyalogzat-nélkül, 630. d. kény-kedvének nevezetei, 637. d. Harmadszor fel-szentelteti meg a' Világot a' Szentlélek, 649. a. minden nyomorúsággal vakitja, 695. c.

Vilzisa-vonyás.

Országokat pusztitásának jele, 415. d. 416. a.

Víz.

Némelly Vizeknek ebédelésre tulajdonsági, 165. d. 166. a. b. 700. b. borrá változott, 147. c. d. a' Processiókban Szentelt vizet miért hordoznak, 987. c. nagyobb vagyon a' Szentelt Vizben, c. természetes-szerént nehéz a' Víz, 727. d. a' Természetnek állapattyai példázata, 728. c. a' Víznek Három főtulajdonsági, 741. a. d. 743. d.

Ulysses.

Édes-szavú, és kaczér beszédű volt, 473. d.

Úr.

Tartozik a' szolgájának kellő gondot viselni, 186. a. őtet szeretni, és bé-hódolni, b. emberül tartani, d. az Úr a' szerencsének változásától fellyen, 187. c.

Út.

Hercules első-körében két-felé-való útra talált, 80. b. az Úr Utának két-féle, c. az elsőnek, de gyönyörűséges a' vége, d. a' Szentírásban két-féle útnak mondatnak, 81. a. b. sententzia által kell Utunkat tennünk az Úrnak, 82. a. b. az Utunk meg-igazításában három módot kell tartanunk, b. c. d. 83. a. b. 84. b.

X.

Xerxes Király.

Meg-győzettetik, 505. c.

Z.

Zeuxis.

Fő-kép-iró, 473. d.

Zsidók.

Meg-botránkoztak a' Krisztusban, 97. a' Krisztus el-jövetele-előtt nem üdvözülnek, c. veszedelmesb az ő állapattyok az-után, 414. a. a' Pogányoknál nagyobb kárbozatot érdemlenek, b. a' Krisztus ellen-való kiromkodások, 415. a. a' Zsidók állatlanságát, 517. d. 518. a. Örökségének mondották Urunkat, 480. c. csak puszta emlékezetnek akarták tartani, 481. d. Urunk Pál-tanodását kétségessé akarták tenni, 519. c. és meg-bontani, 549. b. minémü az ő Gyón-ságok, 567. b. a' halasztókat mint kóstolnak meg, 576. c. 579. d. 580. a. kép-mutató az ő igazságok, 630. b. a' Szent Irásnak csak kéltsö bötüit forgatták, 663. a. példákkal és Czeremoniákkal tisztelték az Istent, 691. a.

A' Nyomtatásban eſett némelly fogyatkozáſok.

Az első rendén-való ſzám, a' Könyvnek levelét jelenti, a' másik, a' Betű után-való verſet.

Folio.	*Litera.*	*Verſus.*	*Errata.*	*Correcta.*
9.	D.	1.	Mellyd, ichérvén	melly, dichérvén
10.	C.	in marg.	Marc. 18.	Matth. 18.
11.	A.	in marg.	Levit. 21.	Levit. 25.
63.	C.	v. 17.	teſtelell-enkező	teſtel ellenkező
93.	C.	9.	ás	és
98.	D.	12.	belondſág	bolondſág
100.	A.	8.	ózókké	örökké
121.	C.	3.	Jéſuhoz	Jéſushoz
124.	D.	10.	ſzoktani	ſzoktatni
190.	B.	9.	bizonzítom	bizonyítom
263.	C.	11.	a'hi	a'ki
265.	D.	8.	mag-nyerhettyük	meg-nyerhettyük
269.	B.	5.	hárhozatot	kárhozatot
284.	B.	1.	meg-érthettyük	meg-érthettük
341.	D.	2.	nzomorúltúl	nyomorúltúl
372.	C.	14.	a'lélenk	a'lélek
378.	C.	11.	Aſzſzony'áltat	Aſzſzony'állat
388.	B.	in marg.	Pror.	Prov.
433.	D.	v. 6.	chelekednek	chelekedned
489.	A.	16.	Excommunikatzióval	Excommunikatzióval
489.	D.	6.	godunknak	gondunkñak
502.	A.	5.	paláſlyát	paláſtyát
502.	D.	8.	elő-mentelire	elő-menetelire
514.	C.	3.	az-okaérr	az-okáért
525.		in marg.	Ioann. 2.	Jonæ 2.
538.	C.	v. 1.	láttá	látta
597.	B.	16.	tekdenek	rekednek
605.	B.	2.	Gyülekezetun	Gyülekezeten
617.	B.	3.	kétieg-nélkül	kétſég-nélkül
619.	A.	8.	harzoltatták	harczoltatták
624.	A.	13.	HATODSZORI	HATODSZOR;
662.	A.	12.	a'pórt	a' pőrt
662.	C.	5.	ózókſégők	örökſégők
667.	C.	5.	azt Iráſt	az Iráſt
743.	C.	2.	Lelkeket	kelket

AZ INNEPEKRE-VALO PREDIKATZIOKNAK ELSŐ RESZE.

SZ: ANDRAS NAPIATOL-FOGVA KERESZTELŐ SZENT János napjáig.

IRTA

AZ HIVEK VIGASZTALAsra és Jobbúlására,

AZ IESUS-ALATT VITEZkedő Tartomány-béli

NAGY-SZOMBATI

KALDI GYÖRGY PAP.

NYOMTATTA POSONYBAN RIKESZ MIHÁLY, M.DCC.XXXI. Esztendőben.

Sz. Agoston, Serm. 44. de Sanctis.

A' mint vigad az Anyaszentegyház a' Szent Mártyrnak meg-dichőülésén, úgy adgya előnkbe az ő nyomdokinak kővetését.

Idem, Serm. 47. de Sanctis.

Valamenyiszer illyük a' Szent Mártyrok Innepit, úgy várjuk az ő esedezésők-által az Urtól az idő-szerént-való jóknak meg-nyerését: hogy a' Mártyrokat kővetvén, el-vehessük az őrökké-valókat. Mert azok üllik valoságossan a' Szent Mártyrok Innepit, kik a' Mártyrok példáit kővetik. Mert a' Mártyrok Innepi a' Mártyromságnak intési: hogy ne restellyük kővetni, a' mit győnyőrkődve illünk.

Arany-száju Szent János, Serm. 1. de Mart. Tom. 3.

Ninch a' ki ne tudgya, hogy Isteni tanátsból azért gyakorlya az Isten népe a' Mártyrok dichőségét, hogy ők-is méltó tisztelettel illettessenek, és nékünk-is a' Kristus kegyelmeből a' Iószágos chelekedetre példa mutattassék: hogy, midőn ezeknek inneplését láttyuk, eszünkbe vegyük minémű nagy dichőségők vagyon menyben, a' kiknek születését így üllik a' földön: hogy mi-is hasonló példákkal izgattassunk ollyan Iószágos chelekedetre, és egyenlő aitatosságra, és hitre; hogy a' Kristus segétségével harczolhassunk, és az ellenséget meg-győzhessük: és diadalmat vévén, azon Szentekkel Meny-országban meg-dichőíttessünk.

AZ TE

AZ TEKINTETES ES NAGYSAGOS GROF GALANTAI

Esterházi Miklósnak, Fraknó Vára örökös Urának, Magyar-
ország Nador-Ispánnyának, Sopron, Zólyom, és Bereg Vár-megyék fő Ispánnyának, A' Fölséges Második FERDINAND Romai Cháſzárnak, és Magyar-országi Királynak Belső Tanatsának és Komornyikjának, &c.

Alázatos szolgálattyát, és Isteni imádságát ajánlya.

KÖZÖNSEGES SZOKASNAK LATOM, Nagyságos Uram, hogy a' kik Irásokat nyomtatásban ki-bocháttyák, azt-is meg-sontollyák, kit kellessék azzal fel-tisztelni, vagy ki neve-alatt kellessék ki-eresztení. Es úgy vészem eszembe, hogy kivált-képpen Két dologra figyelmeznek: Eggyik, az érdem; mellyért dichérettel és tisztelettel tartozunk. Másik, a' méltóság; melytől óltalmat várunk Irásunknak, és magunknak. Az-okáért, nem kellett sokáig gondolkodnom, kiknek kelletnék az én Predikátzióimnak zengéit bé-mutatnom és ajánlanom; hanem, a' mint azt a' két okot látván Országunknak fő Egyházi Pásztorában, a' Vasárnapokra-valo Predikátzióknak Első részét ő Nagysága neve-alatt eresztettem-ki: úgy Nagyságodban-is, Országunknak Nador Ispánnyában, azokat fel-találván, az Innepekre-valo Predikátzióknak Első részét, a' Nagyságod neve-alatt kívántam ki-bochátani.

Nagyságodnak Erdemiről hogy sokat szóllyak, a' maga érdemes-vólta nem engedi: mert örömesben chelekeszi Nagyságod a' jót, hogy-sem azzal érdemlett dichéretit hallya: inkább akarván chelekedetit az Isten kebelébe rekeszteni, hogy-sem az emberek szájába helyheztetni. De hogy azokat tellyességgel el ne halgassam, sok Okok kívánnyák: Elsőben; Az Isten tisztessége: ki Nagyságodat, sok jeles jószágos chelekedetekkel fel-ékesitette, a' végre, hogy *Világoskodgyék világossága az emberek-előtt, hogy látván a' jó chelekedeteket, dicbőittsék a' Mennyei Atyát* †: kitől, mint *Világosságnak Attyától, származik minden jó adomány, és minden tekélletes ajándék* †. Másodszor: Azont kívánnya felebarátinknak elő-menetele; hogy, halván a' Nagyságod jó maga-viselését, kövessék példáját, melly sokkal foganatosb a' szó-beszédnél. Harmadszor: Kivánnya a' Nagyságod haszna-is, és a' Jóban-valo gyarapodása, hogy tekintvén elébbi jó forgolódására, abból ki ne térjen; és *a' mit lélekkel kezdett, testtel ne végezze* †: se azzal meg ne elégedgyék, bizván magában; hanem Sz. Pállal, *a' mellyek háta-megett vannak el-felejtvén, azokra terjeszsze-ki magát, a' mellyek elől vannak; a' fel-tétetett czélra sietvén, az Istennek Mennyei jutalmára, a' Kristus IESVS-által* †. Végezetre: Kivánnya Nagyságodnak a' mi kichiny Szerzetünkhöz mutatott sok jó akarattya, melly olly nyilván-valo, hogy azt minden jó akaróink mindenütt örömmel és dichérettel emlegetik; gonosz akaróink pedig, szünetlen zúgolódva irégylik. Ennek a' hozzánk-valo jó akarattyának, bizonyos jeleit mutatta Nagysá-

† Mat. 5. 16.
† Iac. 1. 16.
† Gal. 3. 3.
† Phil. 3. 13.

god, a'többi-között azzal, hogy nemes Udvarában, Lelki Tanitókat gyakrabban tőlünk hívott: az alatta-valo el-tévelyedett Juhoknak meg-térítésére, és az üdvözítő igaz Hitre-valo vezérlésére, Kalaúzokat tőlünk kívánt: kedves fiát és rokonát, a' szép tudományoknak tanúlására, a' mi Iskoláinkba küldötte: Istenben el-nyugott szerelmes Házas-társát, és gyermekit, a' mi Kápolnánkban temettette: sőt maga temetésére-is (mellyet Isten sokára halaszszon) azont választotta-vólt; de igyekezetit meg-változtatta (hogy annál-is inkább meg-mutatná hozzánk-valo jó akarattyát,) olly ékes, és drága Templomot kezdvén építtetni a' Nagy-Szombati *Collegium*ban, melyhez hasonlót mi időnben új épületben Magyar-ország nem látott.

Ezek az Okok visznek arra, Nagyságos Uram, hogy az Istennek beléd öntött ajándékiról, rövideden emlekezzem, és e' jelen-valo kichiny ajándékommal tisztellyem: remélvén, hogy se Nagyságodnak, se másnak bántására nem lészen.

Az üdvösségnek, és minden Lelki jónak fondamentoma az igaz Hit,
Hib. 11. 6. *melly-nélkül lehetetlen kedvesnek lenni az Istennél.* Ezt mióltától-fogva Nagyságod meg-ismérte, olly buzgósággal őrizte, hogy kész vólt inkább Atyai szép örökségétől meg-válni, hogy-sem abban hibát ejteni; és inkább akart Háza- és Hazája-kivül bújdosni, hogy-sem azt, Attya-előtt, feltében el-titkolni. eszében tartván Urunknak ama' mondását: *A' ki engemet szégyenl, és*
Luc. 9. 26. *az én beszédimet, azt az Ember Fia szégyenleni-fogja, mikor el-jő az ő fölségében.* Melly buzgóságot, azzal igen nevelt Nagyságod, hogy az Istentől vött ajándékot egyebekkel-is közleni igyekezett: és nem chak két Házas-társát vezette azon igaz Hitre; hanem Udvarában lakozó sok Fő embereket, sőt Ur-fiakat-is, kik az Igazságnak meg-ismerését, hálá-adással Isten-után Nagyságodnak tulajdoníttyák. Udvara-kivül-is, sokakkal hasznossan bajlódott, és chak nem minden Uraságiban az igaz Hitet olly szorgalmatossan plantálta, hogy a' konkoly chak imitt amott tetszik-ki; a' hol, tudni illik, annak ki-szedése, a' búzának ki-gyomlálása-nélkül nem lehetett.

Az igaz Hitnek fondamentomán, építtetik az igaz Isteni szolgálat, és Aitatosság: mellyekben, az Isten ajándékából, olly gyökeret vert Nagyságod, hogy imillyen amollyan szél-vész chak meg sem mozdíttya. Tudgya egész Udvara, minden-napi nyilván-valo Isteni szolgálattyában aitatosságát, mind a' Sz. Aldozatkor, 's mind a' Predikatziók halgatása-kor; úgy hogy azokat külömben el nem múlattya, hanem ha egyéb nem lehet benne. Szokott imádságit-is, mellyekre egyéb kötelessége ninchen az Isteni szeretetnél, el nem múlattya, akár-mennyi fáradsága-után-is. előtte viselvén a' Dávid példáját: ki, el-tekéllett akarattyát végbe akarván vinni, *Fel nem hágott az ágyára,*
Ps. 131. 4. *álmot szemeinek nem adott, sem szömöldökinek szunnyadást, se nyugovást a' vak-szemeinek; míg nem helyt talált az Urnak, bajlékot a' Jákob Istenének.* Es mint-hogy az Isteni szolgálatra alkolmatos hely kivántatik, Nagyságod minden Váraiban, a' mellyekben lakni szokott, illendő Kápolnákat chináltatott; azokat szép Oltárokkal, és Papi öltözetekkel fel-ékesitvén. Annak-fölötte, Kis-Martonban, a' Szent Ferencz Szerzetének, chak nem fondamentomból, olly Kalastromot és Templomot építtetett, hogy sokaknak künnyebb azért Nagyságodat díchérni és chodálni, hogy-sem követni. Nem szóllok többet a' Nagy-Szombati Templomról, mint-hogy még üszögében vagyon: ha Isten meg-engedi hogy végbe mennyen, maga lészen elégendő bizonyság, mint kivánta Nagyságod az Isten tisztességét, kiért temérdek költségét nem szánta.

Ennek az aitatos Isteni szeretetnek, jeles gyümölchét-is látom, és tapasztalom Nagyságodban, az Isten segétsége-felől-valo erős Bizodalmat, minden

igaz

igaz ügyében. Meg akarván Nagyságod hívségét igaz Koronás Királyához tartani, úgy annyira vetette reménségét az Istenben, hogy, noha az ellenség környül-vötte Lákompakot; noha olly erőtlen állapattal vólt Nagyságod, hogy kezével chak nem-is ehetett: mindazáltal, sem szép szóra, sem fenyegetésre azt fel nem adta; hanem, a' Seregek Urához folyamodván, igaz ügyét néki ajánlotta. 's meg sem chalatkozott: mert véletlenül a' jó Isten olly segétséget küldött, ki nem chak Nagyságodat szabadította-meg az ellenségtől, hanem azt meg-is futamtatta, és szégyent vallatott vele.

Meg-értvén a' Hatalmas Romai Cháfzár Nagyságodnak mind hívségét, 's mind Istenben-valo bizodalmát, melly minden fegyvernél erősb: egy fő Vég-házának fő Kapitánnyává, és egy-néhány Várainak Generalissává rendelte: melly tiszteben, örök emlekezetre-méltó hírt nevet nyert Nagyságod; midőn, azon Istenben-valo bizodalomtól hordoztatván, Keresztyén attyafiait, kiket a' Pogány, nyakon kötve örök rabságra viszen-vólt, meg-szánta; és kevés vitézivel a' Török Cháfzár Táborára ütvén, és Vezérét meg-futamtatván, sok Keresztyéneket meg-szabadított, és minden áldomással levén hozzájok, Hazájokba bochátott.

Ez az Isteni szeretet, nem chak a' jó szerencse idejében tündöklött Nagyságodban, hanem egyébha-is. Mert, mint-hogy az Istennek szent akarattya, Nagyságodnak mindenben és mindenkor fel-tött czéllya vólt, midőn az Isten Nagyságodat Atyai látogatásával meg-ofloroztа; Nagyságod chak azt mondotta Jóbbal: *A' mint az Urnak tetszett, úgy lőtt: legyen áldott az Ur neve.* Jób. 1. 21.

Ezt nyilván meg-bizonyitotta Nagyságod, midőn chak nem egy időben, szerelmes Házas-társa, életének leg-jobb-korában meg-halván; eggyetlen egy Fia, idejének virágában halálra betegedvén; minden marhája és jószága el-prédáltatván; maga-is, emberi ittélet-szerént, közelebb levén a' halálhoz hogy-sem az élethez: *Semmi bolondságot Isten-ellen nem szóllott*; a' mint az Irás Szent Jóbról mondgya: Jób. 1. 22. hanem mindeneket nagy békével szenvedett, mondván: Uram, itt égess, itt vágj; chak örökké kegyelmezz. Sok egyéb efféle jeles dolgait Nagyságodnak, elő nem hozom, hanem chak azt mondom: a' ki Nagyságodat ismérni akarja, ezekből könnyen meg-ismérheti, mint az orosztánt a' körméről.

Térek a' Második Okra, mely arra unszollott és ösztönözött, hogy munkámat a' Nagyságod neve-alatt bochátanám-ki, a' Nagyságod Méltósága; mellyel az én gyarlóságomat meg-óltalmazhattya, és ellen-mondóimat megzabolázhattya. Senki Magyar-országban nagyobb Méltóságra nem mehet, mint a' melyben Nagyságod helyheztetett: mivelhogy a' Nador-Ispán, mind a' Királynak Hely-tartója, 's mind az Országnak fő Birája. De Nagyságod azon-felyül, más Méltóságot-is nyert (az Arány vértet, vagy gyapjat:) melyben a' Magyar Nemzetből, Nagyságodon-kivül keveſen részesültek. Aureum Vellus.

Az-okáért kérem alázatosan Nagyságodat, hogy, a' mint ekkidig jó akarattyát hozzám kivált-képpen meg-mutatta, és eleven szómmal-valo tanitásomat jó kedvel hallgatta, írásomat-is úgy olvassa: és azok-ellen, kikneк semmi egyéb nem tetszik a' magok tetszésénél, pártyát fogia, és meg-óltalmazza: mellyel egyebeket-is fel-gerjeszthet, hogy jobb girájok lévén, azzal az Istennek tiszteségére szorgalmatosan munkálkodgyanak, és az Anyaszentegyházért fáradságokat ne szánnyák. A' kegyes Isten Nagyságodat, édes, de nyomorúlt Hazánknak meg-maradására, bóldog állapatban sokáig éltesse. Amen.

A' JESUS Zászlója-alatt vitézkedő
Társaság-béli

KALDI GYÖRGY.

FACVLTAS R. P. PROVINCIALIS SOCIETATIS JESV

Per Auſtriam.

CUM *Tomus Primus Sacrarum Concionum, à P. Georgio Kaldi, Societatis noſtræ Theologo compoſitus, à deputatis Patribus lectus, probatuſq; ſit: Ego* Chriſtophorus Dombrinus Præpoſitus Provincialis SOCIETATIS IESU per Auſtriam, *poteſtate ab Admodum* R. P. N. Mutio Vitelleſco, *ejuſdem* Societatis Præpoſito Generali, *ad id mihi conceſsâ, typis in lucem vulgari permitto. In cujus rei fidem, huic teſtimonio ſubſcripſi, & idem Sigillo Officii mei communivi.*

Gracii, 9. Auguſti, 1629.

CHRISTOPHORUS
Dombrinus.

AZ INNEPEKRE-VALO PREDIKA-TZIÓKNAK

ELSÖ RESZE.

SZENT ANDRÁS APOSTOL-NAPI EVANGELIOM.

SZ. MÁTÉNAK IV. RESZEBEN, ỳ. 18.

AZ időben: Járván JESVS a'Galilaa tengere-mellett, láta két atyafiat, Simont, ki Péternek hivattatik, és az attyafiát Andrást, hálót vetvén a'tengerbe, (mert halászok valának,) és monda nékik: Jőjetek utánnam, és titeket emberek halászivá tészlek. Azok pedig mingyárt el-hagyván a'hálókat, követéк őtet. Es onnat elébb menvén, láta más két atyafiat, Jakabot a'Zebedaeus fiát, és az attyafiát Jánost, a'hajóban Zebedaeussal az attyokkal, föltozván hálójokat: és hivá őket. Azok pedig mingyárt el-hagyván a'hálókat 's az attyokat, követéк őtet.

ELSÖ PREDIKÁTZIO.

AZT írja Szent *Epiphánius*, a'*Charádrius*-nevű madárról; hogy a'beteg embernek halálát jelenti, ha szemeit róla el-fordittya; életét, ha kegyes szemmel nézi: én pedig azt mondom; hogy, ha a'nyomorúlt emberről Isten szemeit el-fordittya, bizonyos jele az ember veszedelmének; életének, ha kegyessen reája tekint. Ertvén ezt Dávid, egy-felől azon kérte az Istent [a], hogy el ne fordittsa orczáját tőle; se el ne vesse orczája-elől [b], és okát-is adta, mondván [c]: *El-fordittad az orczádat tőlem, és meg-háborodtam*: más-felől azon kőnyörgött, hogy reá tekintsen [d], és annak-is okát adta, mondván [e]: *Tekints-meg, és halgass-meg engem, én Uram Istenem. Világositsd-meg szemeimet, hogy valaha el ne aludgyam a'halálban: hogy valamikor ne mongya az ellenségem: Hatalmat vöttem rajta.* Mint-ha azt mondotta volna: Tekints-reám: mert ha reám tekintesz, meg-is halgatsz: ha meg-halgatsz, meg-is világositasz: ha meg-világositasz, el nem aluszom a'halálban: ha el nem aluszom a'halálban, nem mondhattya az ellenségem, hogy hatalmat vött rajtam. Ennek szép példáját láttyuk a'Kristusnak testi tekintetiben: melyből sok jók követkőztek (jóllehet azoknak-is fő oka, a'belső tekintet vólt.) Mert, hogy most egyebekről ne emlekezzem, a'mái Evangéliomban, az ő kegyes tekintete, hatalmas és jeles dolgot chelekedett: mert, két pár atyafiat látván, kik alá-valo dolgokban voltak foglalatosok, tudni illik, a'hálo-vetésben, és fóltozásban, az Apostolságnak bőchülletes és dichőséges állapattyára vitte

a Psal. 26. 6. 68. 18. 102. 3. 142. 7.
b Ps. 50. 11.
c Ps. 29. 8.
d Psal. 12. 4. 21. 2. 24. 16. 85. 16.
e Ps. 12. 4.

A

Őket, mondván [1]. *Jertek énutánam, és titeket emberek halászává teszlek.* Az okáért mondhatjuk, hogy a'mint a'Nap, midőn hozzánk közelget, mindenek meg-világosodnak, meg-újúlnak, és ugyan meg-élevenednek; midőn pedig el-távozik tőlünk, minden féle állatok nemünkénkképpen el-avúlnak, el-újúlnak, és lankadnak: azonképpen, midőn a'Kristus, az *Igasságnak Napja* [2], az ő orczáját, melly úgy *fénylet mint a' Nap* [3], kegyetlen hozzánk fordittya, sok javaitól közlí velünk; midőn pedig el-fordittya tőlünk, nagy fogyatkozásokba esünk. Az okáért, hogy mi-reánk-is méltóztassék tekinteni, meg-mutatom kikre tekintett légyen, és azoknak a'kikre tekintette, mint viselték magokat.

[1] Matt. 4. 19.
[2] Malach. 4. 2.
[3] Matt. 17. 2.

I. Szóllok az Atyafiak-között-valo Eggyességről és Szeretetről.
II. A gyalázatos Hemzsé annak el-távoztatásáról, és az Eggyességből.
III. A' Meg-téríttetésben valo hallgatásról.

B

ELSŐ RÉSZE.

BIzonyos dolog, hogy *az Isten minden embert üdvözülni akar, és az Igasságra isméretire jutni* [1]. Es mindennek ezt mongya [2]: *Imé az ajtó előtt állok, és zörgetek: ha ki hallya az én szómat, és meg-nittya nékem az ajtót, bé-mégyek hozzája, és ő vélle vacsorálok, ő is énvelem.* Az okáért, az Isten tekintetének, és hivatalyának, első és fő oka, az ő véghetetlen Jósága volta, és az emberekhez-való kegyes akarattya, a'Kristusnak meg-bóchülhetetlen érdemiért; mert, a' mint Szent Pál mongya [3]: *Az Isten hivott minket az ő Szent hivatalyával; nemcsak mi cselekedetünk-szerént, hanem az övéjén-éjén és kegyelme-szerént, melly nékünk a'Kristus JESUSban adatott, a' világi idők előtt.* Mindazáltal, a' két pár Atyafiának hivatalyából, úgy tetszik, hogy Urunknak volt valami tekintete az ő állapattyokra, mellyért illendőbbeknek ítélte őket egyebeknél az Apostolságra, melly illendőség, egy-néhány dolgokból vétetett.

1 Tim. 2. 4.
2 Apoc. 3. 20.
3 2 Tim. 1. 9.

C

Első volt az Atyafiúság, és egy-máshoz-való atyafiúi Szeretet: melyből az következött; hogy szépen eggyeztek, és egy-mást segétették, eggyütt vonyván, és fóltozván a hálót. Melly dolgot igen kedvelhett Urunk, és az egész Evangeliomban főképpen azt ajánlotta; és, hogy ebbe kedvettel-is meg-bizonyitsa [4], az Anyaszentegyháznak fondamentomában a' két pár atyafiat helyheztette. Régi szokása volt ez az Istennek: mert a' világ gond-viselését is kettő-által kezdette-el; kik nem viszálkodásban foglaltak magokat, hanem eggyességben segétették egy-mást [5], sőt katten voltak egy tetőben [6]. De a' *Synagóga*-is, melly az Anyaszentegyházát példázta, két Atyafiún fundálta, Moysesen és Aaronon. Az okáért, mint hogy bővségesb az Új Testamentom malasztya, Urunk az ő Anyaszentegyházát két pár Atyafiakon akarta el-kezdeni: mint-hogy azok-között-is, mellyek kedvesebbek az Istennek a'szemberuk előtt, első az Atyafiak eggyessége [7]. Melynek hasznát, szépen meg-mutatta *Scilurus* a' Scythák királya: kinek, a'mint *Plutarchus* irja [8], nyólczvan fia lévén, midőn halálához közelgetne, egy kötés nyilat hozatott, és a' fiainak adta, hogy mind eggyütt el-törnék. melyre elég erejök nem lévén, mindeniknek egy-egy nyilat adván, azt igen könnyen el-törték. Melyből azt hozta-ki a' nagy bölcs ember; hogy, a'míg ők-is eggyesek lésznek, senki őket meg nem győzheti: de ha egy-mástól el-szakadoznak, eggyenként akárki-is meg-győzheti. Innét vagyon, hogy most-is a'kötés nyíl némellyeknél Eggyességnek jele. Jól mondotta azért *Antisthenes, Laertiusnál* [9], hogy, az Atyafiak-közötte-való Eggyesség, minden vasfag kő falnál erősb óltalom. Melyet Salomon-is bizonyít, mondván [10]: *Az atyafi, ki meg-segéltetik az atyafiától, mint egy erős vár.* Dávid pedig azt mongya [11], hogy *Igen jó és gyönyörüséges az Atyafiaknak eggyütt-lakni*: értsed, ha eggyességben laknak; a' mint az első Keresztyenekről olvasunk [12], hogy egy szívők volt, és egy-lelkök.

4 Matth. 18. 19.
5 Ps. 132. 1.
6 Act. 4. 32.
7 Gen. 2. 18. item 24.
8 Eccli. 25. 1.
9 In Apophth.

D

Ezt pedig az Atyafiúi szeretetet, és Eggyességet, nagyan a'természet hozza magával; mert az Atyafiak-között, igen nagy hasonlatosság találtatik (melly a Szeretetnek oka és kötele,) mert azon attyok vagyon; azon vérből, és azon méhben fogantattak; azon házban neveltettek; azon téjjel és eledellel táplálttattak; azon nemetségök vagyon, azon őtökfegök, oktatások, és gyakorta erkölcsök-is, és külső abrázattyok-is; a mint *Arisztóteles* irja [13]. Az okáért, a' Deák szóban, a' mint *Publius Nigidius* irta, *Aulus Gellius*nál [14], annyit tészen a' *Frater*, mint *Ferè-alter*, az-az, chak nem más ollyan, vagy, majd más ollyan... és azért mondotta *Xenophon* [15]: *Seipsum curat, qui fratri providet*: az-az, magát táplállya, a' ki Atyafiának gondgyát viseli. *Plutarchus* pedig azt mondotta [16]; hogy a' természetben, sok jelei vannak az atyafiúi Szeretetnek: mert

10 Prov. 18. 19.
11 Ps. 132. 1.
12 Act. 4. 32.
13 Eth. c. 11.
14 Lib. 13. c. 10.
15 Lib. 8. Cyropæd.
16 De Fort. Rom. ad.

a' leg-

a'leg-szükségesb tagokban, kettőt-kettőt rendelt, úgy-mint kezet, lábat, szemet, fület: és sem a' láb a'lábat meg nem ejti, sem a' kéz a'kezet meg nem sérti, sem a' szem a' szemnek nem ártalmas, sem a' fül a' fülnek nem akadékos: sőt egyik a' másikat megsegéti, és óltalmazza... mellyet az egy-méhből származott atyafiaknak követni kellett-nék. Az-okáért, a'ki Attyafiát meg-vetvén, más barátot fogad, ollyan, mint a' ki lábát el-vágván, fa-lábra szerzi magát; mely annyit nem használhat mint az igaz láb; és annak-fölötte díszetlen, alkalmatlan, és társaságos, vagy terhes. Az Anyaszentegyháznak kezdetin, mint-hogy buzgó szeretettel vóltak egy-máshez a' Keresztyének, mind Atyafiaknak hittták egy-mást; és az Atyafi neve, nem különbözött a' Keresztyén nevétől; a' mint Szent Pálból-is ki-tetzik, midőn azt írja [a]: *Ha valamelly Atyafinak (az-az, Keresztyénnek) hitetlen felesége vagyon.* És azért nevezi a' Vő-legény-is az ő Jegyesét *Húgának* [b], és a' Meny-asszony-is őtet *Bátyának* [c]: jelentvén azzal, a' kőzöttök-valo nagy szeretetet. mert az Atyafiúi szeretet, minden egyéb igaz és erős Szeretetnek formája, és mértéke... Mert noha a' Házasok-kőzött nagy szeretet vagyon: mindazáltal az nem szintén a' természetből származik, hanem másunnét vétetik. És noha nagy az atyák szeretete-is a' fiokhoz: mindazáltal, mint-hogy nagy különbség vagyon kőzöttök, nem felelnek egy-másnak hasonló szeretettel: az Atyafiúi szeretet pedig, a' természetből származik; és a' hasonlatosság benne vagyon, melly, a' mint mondám, a' Szeretetnek oka, és fondamentoma...

Mindazáltal, sokan találtatnak az Atyafiak-kőzzől, kik, azt még nem gondolván, a' hálót nem eggyűtt vetik, sem eggyűtt nem fotroznák, hanem ki-ki magának halász, és magának foltoz: sőt, a' mi sokkal gonoszb, gyakorta vízsza-vonyás, és gyűlölség találtatik kőzöttök, és, a' mint a' víz mentől inkább forr, annál inkább meg-hűl, és megfagy: úgy az atyafiúi nagy szeretetből, gyakorta leg-nagyobb gyűlölség támad. Mert a' föld-is, leg-elsőben az ártatlan Ábelnek vérével őntőzteretett-meg, mellyet az istenteken Káin, Ábelnek bátya, ontott-ki: [d] és Rómának-is első kő-falát, *Rómulus* az ő öttsének *Rémus*nak vérével nedvesítette-meg; a' mint *Lucanus* írja [e]: *Fraterno primi maduere muri. fanguine muri.* Chodálatos dolgot ir *Sabellicus* [f], két Atyafinak, *Eteócles*nek és *Polynices*nek gyűlőlségéről: kik baj-vivásban meg-ölvén egy-mást, a' hol... teitek-kőzött-is meg-mutatódott a' gyűlőlség: mert, midőn azokat azon rakás tűzbe vetették vólna, a' teitekből származó láng sem eggyezhetett-meg, hanem-ker-felé vált, és egy-máftól el-távozott. Innét mondották a' Deákok példa-beszédben...: *Graves Fratrum inimicitiæ*: nagy az Atyafiak gyűlőlsége, vagy ellenkezése... És, a' mint *Arisztóteles* írja [g], a' kik kőzött nagyobb a' szeretet, ha gyűlőlségre változik-is, nagyobb, és okát adgya: Mert ki-ki az ő Attyafiát természet-szerént szereti: az-okáért, ha az bosszúsággal illeti, igen meg-búsúl, és semmivel nem gondol, chak hogy bosszúnját álhassa... Melyről, ha szükség vólna, sok példákat hozhatnánk-elő.

Ez fölőtte nagy vétek az Isten-előtt, és nagy büntetést érdemel, még a' Pogányok ítélete-szerént-is. Mert *Virgilius* [h], azok-kőzzé számlállya az Attyok-hainak gyűlőlőit, a' kik pokolban nagy kínokat szenvednek: *Hi quibus invisi Fratres dum vita manebat.* De az Isten-is, Ésaiás, és az ő kővetőit, tűzzel fenyegeti a' Próféta-által, mondván: *Edomot, három és négy vétségért nem térítem meg: azért, hogy fegyverrel hidlózta az atyafiát, és irgalmasságot véle nem cselekedett; és tovább tartotta az ő haragját, és bosszú onkedását végig meg tartotta:* ez a' negyedik, vagy a' négy-ágú vétek. Hallyad a' büntetését-is: *Tüzet bocsátok Témánba: és meg-emésztí Bosrának házait.* Nem choda táhát, hogy *átallya az Úr lelke azt, a' ki az Atyafiak kőzött viszsza-vonyásokat hint* [k].

Innét vagyon, hogy az Istennek kedves baráti-is a' Szentek, mindenkor igen ellőzték az Atyafiak-kőzött-valo viszsza-vonyásokat. Mert Moyses, látván hogy két Zsidó versengett, meg-szóllította a' bosszúság-tévőt [l]: Sz. *Gregórius Thaumaturgus*, egy tót kiszáraztott könyörgésével, melly két Atyafi-kőzött versengést szerzett [m]. *Horatius Tursellinus* pedig azt írja a' *Lauretani* Sz. Házról [n], hogy, midőn Olasz-országba vitetett a' ház *Dalmatiá*ból, olly mezőbe helyheztetett, mellyet két Atyafi bírt: de mihelyen azok versengeni kezdettek egy-máfal, leg-ottan másuvá kőltőzött: jelentvén azzal az Isté, hogy, a' mint lelki ajándékival örömest meg-látogattya az egy-mást-szerető Atyafiakat, úgy meg-vonnya azokat a' viszsza-vonyóktól. Jeles példát adott e' dologban a' Hiveknek Ábrahám Patriárka: ki észébe vévén, hogy az ő, és az öttse Pásztori-kőzött versengés tőtt-tént, így szóllott az öttsének Lótnak [o]: *Kérlek, ne légyen versengés közöttem és közötted, a' pásztorim- és pásztorid-kőzött: mert atyafiak vagyunk. Imé az egész föld előtted vagyon: kérlek távozzál-el tőlem. Ha balra mégy, én jóbra tartok: ha te a' jóbbot választod, én balra megyek.* Látod hogy,

A

a 1. Cor. 7. 12

b Cant. 4. 10. c. 5. 1. 2. 8.

c Cor. 8. 1.

B

d Gen. 4. 8.

e Lib. 1.

f Sabel. 1. lib. 7.

C

g Lib. 7. Pol. c. 17.

h Lib. 6. Aen.

i Amos. 1. 11

D

k Prov. 6. 17. 19.

l Exod. 2. 13. m In Vita ejus, 17. Novemb.

n In Hist. Lauretana.

o Gen. 13. 8.

A

bátrya lévén, nem parancsol, hanem kéri; s nem ő választ magának jobb részt, hanem az öccsének engedi a' választást. Noha pedig el-vált Abrahám Lóttól: mindazáltal, nem hűlt-meg benne az Atyafiúi szeretet; hanem nagyot próbált Lótért, négy királynak seregét meg-ötvén kevéssel-magával, és meg-vervén, kik Lótot marháitól, fogva vitték volt [p]. És midőn Lóttal-együtt sokakat meg-szabadított volna, a' Sodomai királyhoz tartozók-közzül, semmi jutalmat tárgyáért venni nem akart: elég jutalomnak tartván, hogy atyafiát meg-szabadíthatta. Kinek meg-szabadúlásáért, azután-is könyörgött az Istennek, hogy a Sodomaiakkal el ne veszténé [q]: és meg-is nyerte.

p Gen. 14. 15.

q Gen. 19. 24.

De a' Pogányok-is jeles példákat hattak az Atyafiak-között-való Szeretetről. Mert *Valerius Maximus* azt írja [r], hogy, midőn *Marcus Fabius* Romai Polgár-mester, meg-győzte az *Etruscusokat*, a' Romai Tanács és Község, nagy dicsőséges tiszteletel akarta illetni: de nem engedte; azért, hogy azon a' határon, az őrtse *Quintus Fabius* meg-ölettetett. Minémű atyafiúi Szeretet találtatott annak szívében, a' ki azzal, olly nagy tiszteletnek tényességét, nem csak meg-homályosíthatta, hanem el-is oltsa? *Herodotus* pedig azt írja [s]; hogy *Darius* Király, az *Indusbeliek* seregének szabadon hatta, hogy, vagy az urát, vagy a' gyermekét, vagy a' bátyját meg-menthesse a' haláltól. Ki a' bátyját választotta. És midőn *Darius*, csodálkozván azon, okát kérdette volna; nagy okosan azt felelte: Más uram, és más gyermekem lehet; de mint-hogy szüleim meg-holtak, nem reménlhetem hogy más olly Atyámfia lehessen mint a' bátyám.

r Lib. 5. c. 1.

B

s In Thalia.

Ezek így lévén, sok szép Okokat találunk, melly ekért mindennek igyekezni kellene az Atyafiúi Szeretetnek fel-bomolhatatlanúl-való meg-tartására: Első, az: Hogy, a' mint *Tertullianus* mongya [t], nemcsak a' természetnek törvénye szerént (melly-utánt minden ember felebarátunk, és atyánkfia, egy atyánk's egy anyának lévén, Ádám és Éva, ha szintén Eretnek-is valaki, vagy Pogány; a' mint Sz. Ágoston szól [u]: sőt meg az Ellenségünk-is; a' mint Urunk jelenti [x]) hanem azért-is, hogy minnyájan azon Istent tartyuk Atyánknak; és azon tudatlanságnak mélyéből, azon igazságnak világosságára ébredtünk-fel. Második, az: Mert, a' mint *Clemens Alexandrinus* írja [y], azon egy Fejedelemnek és Mester-alatt vagyunk; az-az, az Istennek birodalmában, és gond-viselésében: a' vagy, a' mint *Plato* mondotta [z], azon egy Városban lakunk. Harmadik, az: Mert a' Krisztus *Ecclesiájában*, az első Keresztyének-között, úgy tündöklött az Atyafiúi Szeretet, hogy az egész Keresztyén Anyaszentegyházat, csak *Atyafiak gyülekezetének* nevezték; az egy-máshoz-való buzgó Szeretetért, mellyen a' Pogányok ugyan álmélkodtak; és *Tertullianus*-nál [a], fel-kiáltván, azt mondották: Látod-e mint szeretik egy-mást? és melly készek egy-másért meg-halni? Melly nevezet, gondolom, hogy az Apostolok idejében-is volt: Mert azzal gyakorta élnek az Apostolok, Sz. Péter [b], és Sz. Pál [c]. Sőt Urunk-is, az Apostolokat, és az egyéb Híveket-is, *Atyafiainak* nevezte [d]: és arra tanította őket, hogy senkit a' földön *Atyjokat* ne hijanak [e]; és hogy az Imádságban-is, az Istent Közönséges Atyának nevezzék, mondván: *Mi atyánk* [f]. És az Apostolok is úgy szóllottak, a' mint Sz. Péternek ama' kérdéséből ki-tetszik [g]: *Uram, hányszor vétkezik ellenem az Atyámfia, és meg-bocsássak neki?* Ezt a' Pogányok-is vették eszökbe: Mert *Plato* [h], az Istent, úgy mint mindeneknek alkotóját, Közönséges Atyának tartotta; és, a' hoz-képest, az embereket, Atyafiaknak. *Lucretius*-is azon vélekedésben volt; és azért írta [i]: *Cœlesti semine omnes omnibus illa idem Pater est.* Negyedik, az: Hogy az Atyafiúi Szeretet ellen-való vétek, igen nagy; és, a' mint ezelőtt-is jelentém, *Istálya az Úr lelkét* [k]. Nagy bűn: mert *Rabbinus*, és egyebek-is azt állították; hogy az *a' Földnek gonosz bűne*, melyről Józsué az attyánál *bé-vádolta a' bátyját* [l]; a' versengés, és egyenetlenség volt. Mert egy-más-között gyakorta vetekedtek, és viszszavontak. Józefus pedig azt írja [m]; hogy, midőn Egyiptusban Fejedelem volt, és a' bátyait meg-ismérte, leg-inkább azon értekezett, Mint viselik magokat egy-máshoz az Atyafiúi szeretetben: midőn pedig, meg-ismértetvén magát velek, az attyokhoz viszszá-bocsátotta, azt parancsolta nékik [n]; hogy *meg ne haragudgyanak az úton*: eszébe jutván, hogy az Atyafiak-között-való haragnak kicsiny szikrája, nagy tűzet támasztott ő-ellene; kit a' bátyai egy álomért meg akartak ölni. és noha az-után valamennyire meg-enyhődtek, hogy kezőket az attyokfia vérében meg ne fertőztetnék: mindazáltal, pénzen nagy messze földre el-adták, mint valami rab-szolgát, hogy ingyen hírét se hallanák [o]. És mint-hogy nagy bűn, büntetést-is nagyot érdemel; melyről emlékezik Sálomon: ki, midőn az Atyafiak-között-való versengés szerzőnek, minden magas-viseletét meg-mondotta volna, azt veri utánna [p]: *Ennek vesz, edelme hirtelen el-jő, és gyorsan el-szaladatik, és nem lészen többé orvosság.* Hogy pedig igen utálja az Isten ezt

a' vétket,

C

a In Apologet.

b 1. Pet. 1. 22. 1. 2. 17. 2. 1. 3. c. 3. 8. 4. Pet. 1. 7.

c Rom. 12. 10. 1. Thess. 4. 9. Hebr. 13. 1.

d Matt. 25. 40.

e Matth. 23. 9.

f Matth. 6. 9.

g Mat. 18. 21.

D

h In Timæo.

i Lib. 2.

k Prov. 6. 16. 19.

l Gen. 37. 2.

m Lib. 2. Antiq. c. 6.

n Gen. 45. 24.

o Gen. 37. 18. 28.

p Prov. 6. 15.

a'vétket, abból ki-terſzik; hogy a'többi vétkek, felebarátunknak vagy marháját fogyattyák, vagy jó hírét-nevét, vagy leg-felyebb élétét: de ez, a'Szeretetet-rontya, melynél minéh az embernek drágább és haſznosb dolga, ſem az Iſtennek kedvesb. Mint-hogy azért *Boldogok a'békeſzéſzek, mert Iſtén Fiainak hívattatnak* [f]; nem ok-nélkül módhattyuk boldogtalanoknak az eſz-vetzőket, mert Ördögtajzáſinak hívattatnak: ki mindenkor azon igyekezik, hogy az Atyaſiak-között igyenetlenſéget ſzerezzen; és majd azt mondhattyuk leg-nagyobb gonoſságának. Mellyet meg a'Pogányok-is ſokkal-látták: mert, midőn *Virgilius* egy *Alecto*-nevő *Furiának*, vagy dühös őrlőngős aſzſzonynak, gonoſságát és erejét akarta volna jelentení, azt írta felőle [g]; hogy az egyező Atyaſiakat-is egy-más ellen fegyverkeztetheti:

Tu potes unanimes armare in prælia Fratres.

Második Illendőſég, melyre tekintete lehetett Urunknak a'mái Apoſtolok hivaſában, a'gyalázatos Hivolkodáſnak el-távoztatáſa volt, és a'tiſzteſſéges munkának gyakorlása, melly ő-néki[k] haſznos volt, máſnak pedig nem káros. Ritkán történik, hogy, a'kik a'vámon ülnek, Apoſtolságra hivattatásának egy Mátéról olvaſunk azt, hogy ſenki kétſégbe ne eſſék, chak hogy Máter követſe: ki, mint-ſem hivattatott, legottan fel-kélt, és követte Urunkat [h]. Nem kedvelli Iſten a'Hivolkodáſt, hanem, a'mint Dávid mongya, *a'Munkát nézi* [i], hogy, tudni illik, annak jutalmát ízeretzen: mert *Ki-ki tulajdon jutalmát veſzi az ő munkája'ſzerint* [k]. A'nyugodalomnak tulajdon helye, a'Menyország; melyben hogy réſzünk légyen, e'világon halálig kell munkálkodnunk; a'mint Sz. János jelenti, mondván [l]: *Boldogok a'holtak, a'kik az Úrban halnak, mögſt mondja a Lélek, hogy nyugodjanak az ő munkájoktól, mert az ő cſelekedetik követik őket.* Mert, ha embert az ő Munkája és cſelekedete nem követi, őrőké, de haſzontalanúl, fog-munkálkodni. Mert, a'mint a'Harmadik *Innocentius* Pápa mondotta, Négy rend-béli Munka vagyon: Az Első; Minden embernek köz: mert *az ember a munkára ſzülettetik, mint a'madár a'röpülésre* [m]. A'Máſodik; Az igaz ember munkája: ki, mivelhogy a'kezei munkáját éſzi, boldog, és jól lészen [n]. A'Harmadik, Az Iſtenteleneké: kik azon fáradnak, hogy hamiſſágot cſelekedgyenek [o], melly Munka, nem ízerez nyugodalmat, hanem kezdete a'Negyedik Munkának, melly a'pokolban léſzen, melly végheretlen, és haſzontalan. Melyre hogy ne jussunk, kövétſük a'Krisſtust, ki munkában forgott inuságától-fogva [p], és azokat hítta magához, a'kik munkálkodnak; hogy meg-nyugaſſa őket [q]: hogy iſmég nyúgott erővel az ő igáját a'világon felvegyék, és hordozzák, míg nem az örök nyugodalomba jussanak.

Fölőrte igen meg-chalatkoznak azért, mind a'Hivolkodók, s mind azok, kik dolgoznak ugyan, de máſnak káráva[l]: Kiket a'mái Apoſtolok, az ő cſelekedetőkkel megfednek, és némelly Lelki tanítók, és rend-béli ebekhez haſonlított. Az Elsők azok, kik a'Henyéléſt követik: és, hogy a'kapát, vagy azzékét el kerüllyék, Udvar-házugivá léſznek, és chelchapáſſal 's trágárſággal keresik kenyerőket. Kik, haſoniok a'párnán heverő kis kutyókhoz, kik ſem ház-őrzésre, ſem juhok-mellett való járáſra, ſem egyéb haſznos dologra nem jók, hanem chak hízelkedni és ugrálni tudnak: de meg-is jobb falatokkál láknak, hogy-ſem a'haſznos komondorok, kik vagy a'házná[l] vagy a'mezőn, hideget és meleget ſzenvednek. Sok fő embereknek ólly ſzokáſok vagyon, hogy ſemmelly haſzontalan udvari-hazugnak's bolondnak, több ajándékot vetnek nyakokba, és ízrosb koncot torkokba, hogy-ſem a'régi jámbor ſzolgáknak, kik haſznos dolgokban tekergették mellettek. A'Máſik rend-béliek, azok; kik eleget fáradnak, de ſokaknak káráva[l]: úgy-mint az ide's tova-járgáló, és kóborló katonák: úgy-mint a'hamis Prókátorok, kik nagy fő-törésſel vóntattyák a'pőrőket: úgy-mint az Udvar-bírák, Iſpánok; kik, hogy urokna[k] kedveskedgyenek, a'ſzegénſéget nyúzzák ſoſztyák, és chak nem vérőket-is kiſziják. Ezek haſonlók a'nyúlálló kopókhoz, és agarakhoz, kik eleget fáradnak ugyan, de gyakorta véres ſzájjal vadnak: mert a'ſzegény nyulaknak, őzeknek, és ſzarvaſoknak bőrében, és vérében áll fáradságok. A'kik illyenek, félyenek a'Szent Lélek ſententziájától, mellyet Sz. Jánoſnál olvaſunk: ki, mínek utánna azt mondotta volna, hogy *Menny-országban ſenkinek ſem lészen ebek* [r], meg-magyarázza kik légyenek azok: és a'többi-között, a'Gyilkoſokról, és a'Házugſág-ſzeretőkről és chelekedőkről emlekezik: a'Gyilkoſokon, értvén azokat-is, kik, felebarátyokat meg-ſoſztván ſzükſéges táplálásoktól, azoknak neminém[ű]-képpen torkokat meg-metzik. Mert, ha *Cato Cenſorinus* azt mondotta *Ciceránál* [s]; hogy az Uzorálkodás, és hamis kereſmény, annyi mint az ember-ölés: nem ok-nélkül mondhattyuk mi-is, hogy felebarátyának gyilkoſa, a'ki annak marháját hamiſſan el-vonſza. Azokon pedig, a'kik ſzeretik és chelekeſzik a Hazugſágot; érthettyük a'hízelkedő chelchapókat, kikről emlekezik Sálo-

A

mon, mondván [f]: *Edes az embernek a' hazugság kenyere: és azután bé-telik a' szája követsék* ollyal pedig, mellyet ki nem pökhet, hanem meg-fúl tőle; és el sem nyelheti, mert, ha meg akarja rágni, fogát tőri-ki.

[f] Prov. 20. 17.

HARMADIK dolog, mellyet kedvelhetett ez Aryaságban a' Krisus, az vólt, hogy Halászok vóltak, az-az, szegények, tudatlanok, együgyűek: jelentvén azzal, hogy ő nem Személy-válogató; és hogy gyönyörködik az alázatosokban, és együgyűekben, kiket alkalmatosbaknak ítélt az Evangeliom predikállására, hogy-sem e' világi bölcheket, kik magoknak sokat tulajdonítnak. Az emberek-között gyakorlatos ugyan a' Személy-válogatás, de az Istennél igen útálatos; a mint Sz. Jakab nyilván jelenti, mondván [g]: *Atyámfiai, a' mi dicsőséges Urunk JESUS Krisusban valo hitet, ne' legyen halatok Személy-válogatással. Mert, ha bé-megyen a' ti gyülekezetetekbe valamelly fér fi arany gyűrűje lévén, fényes ruhában, bé-megyen pedig egy szegény is rongyos ruhában, és arra is tekintők, a' ki fényes ruhába öltözött, és monyuatok néki: Te ülj itt jól; a' szegénynek pedig mongyatok: Te állj amott, vagy ülj a' lábaimnak zsámolyánál: nem ítéltek e magatokban? és nem lettetek e hamis ítéletek Birákká? Hallyatok szerelmes atyámfiai: az Isten, nem a' szegényeket választotta e' világon, a' kik gazdagok a' Hitben, és örökösi az Országnak, melyet az Isten az őt szeretőknek ígért?* Ez a' Személy-válogatás olly távúl vólt a Krisustól, hogy az ellenségei is meg-vallották [h], hogy *Nem nézi az emberek személyét.* Továbbá; a világ fiai azokkal őrömest nyájaskodnak, a' kik nagy rendben, vagy fő állapatban vannak: de *Az Urnál tiszteletesség minden-képpen fölöl, és az ő gyógyításokkal az üdvösségre* [i]. Annak fölőtte, az emberek azokat választyák tiszteikre, a' kik Nemesek, vagy bölcsek: az Isten pedig, a' szegények-által cselekeszik nagy dolgokat, mellyért Urunk hálákat ád az ő mennyei Sz. Atyának, mondván [k]: *Hálát adok néked Atyám, mennynek és földnek Ura, hogy el-rejtetted ezeket a' bölcsektől, és az okosoktól, és meg-jelentetted azokat a' kisdedeknek.* Egy Atyám: mert így vólt kellemetes előtted. Ennek pedig tzéljokat jelenti Sz. Pál, mondván [l]: *Látjátok a' ti hivatalotokat atyámfiai, hogy nem sok bölcsek test szerént, nem sok hatalmasok, nem sok nemesek, hanem a' világ bolondjait választotta az Isten, hogy meg-szégyenítse a' bölcseket; és a' világ erőtlenit választotta az Isten, hogy meg-szégyenítse az erőseket: és a' világnak nemtelenit, és az el-vetettet választotta az Isten, és azokat a' mik nincsenek* (az-az, olly kichinyek, mint-ha ingyen nem-is vólnának,) *hogy el-rontsa azokat a' mik vannak* (az-az, a' kik valaminek alittyák magokat:) *hogy ne dicsekedjék egy test is az ő színe előtt:* az-az, hogy senki azzal ne kérkedgyék, hogy ő, vagy e' világi nemességért, vagy testi hatalmasságért, vagy földi bölcheségért választatott. Az-okáért választott egy-néhány szegény, nemtelen, tudatlan, és gyarló Halászokat, és azokat úgy küldötte, *mint a' Bárányokat a' farkasok közzé* [m]: de rövid idő-alatt, ők változtatták a' Farkasokat bárányokká. Mely dolog, a' mi Hitünknek igaz-vólkát hatalmasan bizonyíttya. Mert emberi erő előtt vólt, hogy azok a' kevés, erőtlen, és tudatlan emberek, meg-győzték e' világnak hatalmas Fejedelmit, és bölcs Filosofusit, a' Krisus igája alá hozván őket. Mert noha a' Krisus igája, lélek szerént, gyönyörűséges [n]: mindazáltal, a' testnek nem kedves; sőt a' test irtózik a' fanyarúságtól: mellyet, az Apostolok predikállása-által, számtalan sok kedvetőlt és gyenge emberek meg-kívántak, és a' testi gyönyörűséget meg-útálták érette.

B

[g] Jac. 2. 1. 2. 3. 4.

[h] Mat. 22. 16.

[i] 1 Tim. 3. 32.

[k] Matth. 11. 25.

[l] 1. Cor. 1. 26.

C

[m] Matth. 10. 16. Luc. 10. 3.

[n] Matth. 11. 29.

II. RÉSZE.

D

ISten, egy balgatag vélekedéstől kell őrizkedni: Mert sokan a' Krisus példájával gonoszúl élnek, és gyakorta azt forgattyák szájokban, hogy az Isten, akár-mi illetlen, és egyéb-aránt elégtelen eszközökkel-is nagy dolgokat cselekedhetik: az-okáért nem tzükség, hogy ők-is tanúllyanak, vagy tzorgalmatoskodgyanak; hanem chak az Istenben vetsék reménségőket, ki ő-általok-is nagy dolgokat véghez vihet. Ezeknek azt feleli *Cornelius Janſénius* [o]; hogy Urunk, a' tudatlan Apostolokat, mind szavával, s mind példájával tanította, és sok lelki ajándékokkal fel-ékesítette, minek-előtte a' predikállásra küldötte. és méltán; mert azok-által kellett az Evangéliomi tudománnak ki-terjedni: de nékünk olly eszközökhöz kell fognunk, mellyekkel azokat megértheſsük, a' mik szükségesek a' magunk üdvösségére, és felebarátunk elő-menetelére. Mert, mi-képpen hogy az Isten az Izraël fiait a' pusztában, emberi eszköz-nélkül Mannával táplálta; meg akarván mutatni, hogy ő emberi eszköz-nélkül-is adhat eledelt: azon-képpen, egyszer az életnek tudományát az Apostolokkal, emberi oktatás-nélkül közlötte; meg akarván bizonyítani, hogy az igaz Bölcheségnek meg-adására, nálunk-nélkül nem szükölködik. De, a' mint-hogy az-után a' Zsidóknak, az Igéret-földén szántaniok, vetniök, és aratniok kellett; és a' ki, az Istennek szokatlan gond-viselésére ra-

[o] In Concordia Evang. c. 26.

gaszkodván,

gaſkodván, azt el-mulatta vólna, az Iſtent kiſértvén; mélónak ítéltetett vólna, hogy ehel meg-halna: azon-képpen, mélán meg-ſoſztatik minden Iſteni tudománról, valaki ſzorgalmatoſon nem tanúl, és arra nem adgya magát, hogy az leſát igazán értse, és azzal egyebeket-is tanúrtſon. Az-okáért az Apoſtoloknak elſő tudátlanſága, nem a' mi reſſlegünket óltálmazza, hanem az Iſtennek hatalmas Bölcheſéget ajánlya: az ő tudományok pedig, mellyet az-után tanúltak a' Kriſtus iskolájában, azt kívánnya-, hogy mi-is ezekkel éllyünk, ſzorgalmatos tanúſággal, és ſi-képpen buzgó imádſággal. Nékem úgy tetſzik, hogy, midőn Sz. Pál azt írta 1, hogy ő, és a' többi Apoſtolok, *ez-világnak ſzemetjévé lettek, mindének mentéke*, ſzép haſonlatoſſággal jelentette e Világ ítéletit felőlök. Mert a' kedvetöltt ember, a' naránchnak, limoniának, és czitromnak levét ki-facharja: vagy a' bélit meg-éſzi, a' héját pedig el-veti, mert nem tudgya haſznát venni, de a' konſtajt-chináló ſé-ſzedi, és, nád-mézbe chinálván, jobbá teſzi, hogy-ſem a' béli vagy a' leve vólt: Haſonló képpen, a' világ fiai a' gazdagokat, nemtſeket, bölcheket, böcsöllettben tartyák, mint a' naránch-vagy czitron bélit; az Apoſtolokat pedig, chag úgy tartották mint a' naránch héját, moslékba-valónak ítélvén: De a' Kriſtus, az ő édeſségéből, olly draga Malaſztot közlött vélek, hogy ezek-mellyik-is kőzülök, többet ért a' világnak minden Fejedelminél és Filoſofuſnál. Azon Apoſtolokról azt írja Arany-ſzájú Sz. János 2, hogy, mi-képpen a' tudós kő-metsző, az üvegben-való drága-követ látván, mágának válaſztya, tudván, hogy mesterségével ſzépen ki-formálhattya: azon-képpen az Iſten, látván az Apoſtolokat, nem úgy válaſztotta őket, mint egy-általlyában alkolmatoſokat az ollyan tiſztre, hanem úgy, mint Apoſtolokká-lehetőket ő-általa: ki mindenből mindent alkothat, sőt semmiből-is ákár-mit teremthet.

Ezek így lévén, mindazáltal az Iſten hívatallyának ſő és első oka, az Iſtennek Isten-való végheteten Irgalmaſsága: mert, há a' Hívatálnak oka, a' mi Elől-járó Igaſságunk, vagy meltóſságunk vólna, nem mondotta vólna Sz. Pál 3: *Ki adott előbb nékj, és viſſza-adatik annak?* Senki ne mongya, úgy-mond Sz. Agoſton 4; Azért hívott engem az Iſten, hogy tiſztelkem őtet: mert mi módon tiſztelted vólna őtet, ha nem hívott vólna téged? Ha azért hívott, hogy tiſztelted őtet: tehát te adtál előbbaz Iſtennek, és az Iſten azért ſzerzett néked. Innét mondotta az Iſten Jóbnak 5: *Ki adott nékem előbb, hogy meg fizeſſek néki? Mindenek, a' mik az ég alatt vannak, enyimek.* Mellyet jól értett Dávid, és azért mondotta 6: *Mindenek tiéd; és a' mit az kezedből vettünk, azokat adtuk néked.* Mélán mondhattyuk azért az Iſtenről, a' mit *Platonchus* írt 7, a' Fiúról, azt *Lamimanuról*: ki, meg-értvén, hogy némellyek fogyatkozásnak tartották azt ő benne-, hogy eggyik keze a' máſiknál hoſszabb vólt: azt mondotta; hogy azt ő-néki a' természet adta, mint jó Fejedelmének; hogy a' jobb kezét, az adakozásra hoſszabb lenne; a' bal kezét pedig, a' bé-vételre rövid: Mert haſonlót mond az Iſten Dávidnál 8: *Nem vészek-é te házadból borjúkat: ſem a' te nyájadból bakokat. Mert enyimek az erdőnek minden vadai, a' barmok a' hegyeken, és az ökrök. Ismérem mind az ég madarait: és a' mező ſzégyene velem vagyon. Ha éhezem, nem mondom-meg néked: mert enyim a' föld' ſzéke, és annak teljeſſége.* Melyből ki-tetſzik, hogy az Iſten ſenkitől ſemmit nem vészen, hanem inkább mindenek ő-tőle vésznek és várnak: mert válahol mi vagyon, mind övé, és ő-tőle ſzármazik. Az-okáért Sz. Pál-is, midőn azt mondotta vólna 9: *Ki adott előbb néki és viſſza-adatik annak?* Okát adván mondáſának, utánna veti: *Mert ő-tőle, és ő általa, és ő benne vannak mindenek*: ő-tőle, mint alkotóról; ő-általa, mint igazgató-általló-benne, mint meg-tartóban. és azzal fejezi-bé: *ő néki légyen dicsőſség örökké. Ámen.* Mint-ha azt mondaná: Mint-hogy mi ſemmit nem adtunk néki, sőt mindeneket ő-tőle vőttünk, érdemünk-kivül; néki engedgyük a' dicsőséget, és azt ſemmi okon magunknak ne tulajdonittuk: hanem azon légyünk, hogy a' mái Apoſtolokkal, az Iſten hívatallyának, gyors, és minden halladék-nélkül-való engedelmeſséggel feleljünk-meg. Kik mindenőket legottan el-hatták, mihelyen a' Kriſtus Hivatallyát hallották. Mindenőket, mondám, az-az, mind azokat, mellyeket a' természet tészen ſzerelmeſsé-, és kedvesé-; úgy-mint ſzülőinket, atyánkfiait, hazánkat, és mind azokat, mellyeket ſzükſéges-voltokért ſzeretünk; úgy-mint a' jó ſzágot, vagy őrökſéget, mellyet bírunk; vagy a' tudománt és meſterséget, mellyel magunkat táplállyuk. mivelhogy minnyájan el-hatták hálójokat, és hajójokat, a' Zebedæus fiai pedig, az atyokat-is, és következendőképpen a' többi attyok-fiokat-is, és hazájokat; egy ſzóval, Mindenőket, mellyet mélto meg-fontolnunk.

A

1 1. Cor. 4. 13.

B

2 Hom. 3. ad Pop. Ant.

3 Rom. 11. 35.

4 Serm. 16. de Verb. Apoſt.

5 Job. 41. 2.

C

6 1. Par. 29. 14.

7 Lib. 2. de Reg. Hom. 20.

8 Pſ. 49. 9.

9 Rom. 11. 35.

D

A

III. RESZE.

CHodálatos ſerénység vólt nyilván a'mái Apoſtolokban: kik, halván Urunk hívatallyát, ſemmit nem kéſtek, ſemmi mentſéget nem kerestek; hanem mindent el-hagyván a'mi akadékot ſzerezhetett volna, követték őtet; kiről még ſemmi chodát nem láttak vólt, ſe ſemmi ígéretet nem hallottak vólt az őrők boldogság-béli jutalomról. Melly gyors Engedelmeſségőkkel, kárhoztattyák nem chak azokat, kik az Iſten hivatallyát, tellyeſséggel ſiket fülre vészik: hanem azokat-is, kik napról napra, hétről hétre hallogattyák, vagy meg-térésőket és penitentzia-tartáſokat, vagy az Evangéliomi tekélleteſségnek követését. Hallyad a'Szent Agoſton intését [a]: Miért hallaſztod azt követni, a'ki téged hí, bizonyos lévén a'jutalom-felől, bizontalan a' nap-felől? Nem kíván az Iſten hallogatáſt a'holló ſzavával, hanem vallás-tételt a' galamb nyögésével. Méltán feddi Szent Jakab azokat, kik azt mongyák [b]: *Ma, vagy hólnap el-megyünk amaz' városba, és ott eſzendőt töltünk, vagyan, és vásárlunk, és nyereséget ſzerzünk; kik nem tudgyátok mi lészen hólnap.* és az okát mongyát utánna veti: *Mert micsoda a'ti életetek? Kevés ideig-tartó pára, és azután el-enyészik.* Mint-ha azt mondaná: A'mi életünknek bizontalan és rövid-vólta azt kívánnya, hogy a'jót, mellyet ma kivánnak tőlünk, hólnapra ne hallaſzuk. Nem adott, úgymond Szent Agoſton [c], néked az Iſten Biztató-levelet, ſe magát valamire nem kötelezte: nem úgy jöttél, mint a'ki bizonyos időre házat fogad; hanem, valamikor a'gazda akarja, ki kell költöznöd; mert ingyen lakol benne. Ezt, az embereknél ſzokáſá-vőtt hallogatáſt, meg-iſmérvén magában Szent Agoſton; meg-vallotta az Iſten-előtt, és meg-útálta, mondván [d]: Nem vala a'mit néked felelnék, ki azt mondod vala nékem [e]; *Kelly-fel a'ki alſzol, és támadgy fel a'halálból, és meg-világoſit téged a'Kriſtus*: és midőn minden-felől meg-mutatnád hogy igazat mondaſz, nem vala a'mit felelnék, meg-győzettetvén az Igaſságtól; hanem chak némelly reſt és alufzékony ſzókat: Majd, Ezennel, Várj egy-kevéſé: de annak a'Majdnak, nem vólt vége; és a'Várj egy-kevéſé, mefzſzire mégyen vala. Igy vagyon ſokaknak dolgok, midőn a'bűnből ki kellene tiſztulniok, és a'ſzívők ajtaján-zörgető Iſtennek fel kellene nyitniok, és őtet nagy örömmel fogadniok. Nem úgy chelekedtek a'mái Apoſtolok, kiket méltán mondhatunk Abrahám fiainak, és követőinek: ki, jeles példát adott, az Iſten parancholattyának gyorſaſsággal-valo véghez vitelre, mind mikor azt parancholta az Úr [f], hogy ki-menyen földéből, és rokonsága-közzűl, és az attya házából: 's mind mikor meg-hatta, hogy a'Környül-metélésnek bélyegét fel-vegye [g]: 's mind pedig mikor azt parancholta [h], hogy az eggyetlen-egy ſzerelmes fiát meg-áldozza. mert mindenekben, minden halladék-nélkül engedett. Kiről így ir Arany-ſzáju Sz. János [i]: Nagy bolgatagság, hogy az igaz Abrahám, egy földről másba hivattatván, úgy engedett, hogy ſemmi őtet az Engedelmeſségben nem kéſſelhette; hanem minden akadékok köteleit el-ſzaggatván, furott és ſietett, hogy chelekedetteí bé-téllyeſitené, a'mit az Iſten néki parancholt: mi pedig, kik a'földről Meny-országba hivattatunk, nem mutatunk olly ſerénységet az Engedelmeſségben, mint az igaz Abrahám; hanem gyakorta, meg-hitt és haſzontalan okokat fogunk mentségül. Máſutt pedig azt írja [k]: Olly Engedelmeſséget kíván tőlünk a'Kriſtus, hogy egy-ſzem-pillantáſ-ig ſe mulatozzunk, ha ſzinten valami ſzükséges dolog láttatnék-is előttünk lenni. Azokáért, midőn némelly azt kérte tőle, hogy az attya temetésére mehetne; chak azt ſem engedte néki [l]: azzal mutatván, hogy a Kriſtuſt minden ſzükségünk-fölött kell bőchűllenünk. Úgy vagyon bizony.

Az-okáért, chodálom hogy némellyek minden időben találnak mentséget, hogy az Iſten hivatallyát meg-véſsék; nem kéſőmben, mint a' Syrakuſaiák Tyrannuſa, *Dionyſius*, meg akarván réfálni *Jupiter* Iſtent, az arany paláſtot el-vonta tóla; azt mondván, hogy az, minden időben alkolmatlan: mert a'téli hideg-ellen, meleget nem tart; a'nyári melegben pedig igen terhes. Így némellyek, hogy az Iſten hivatallyát meg-játzottaſsák, minden időben alkolmatlanságot találnak; és, a'mig ifiak, azt mongyák; hogy a'ſanyargató keskeny útat nem izlették, és nem járhatnak rajta: midőn pedig meg-koroſodnak, azt mongyák; hogy a'vénség maga-is elég terhes, és nem terhelhetni fellyebb. De ſenkit inkább magoknál meg nem chalnak: mert, *a'mit ember vét, azt mutatja-is* [m]. Szent *Jerónymus*, a' Meny-aſszony példájával int bennünket [n]; hogy, mikor a'Mennyei Vő-légény a'ſzívünk ajtaján zörget, ne mulatozzunk fel-kelni, és meg-nyitni; ne kereſsünk éretlen és ízetlen mentségeket, mondván [o]: *Le-vetettem köntöſömet, mint öltözzem abba? Meg-moſtam a' lábaimat, mint*

mochkol.

a Serm. 102.
b Jac. 4. 13.
c In Pſal. 38.
d Lib. 8. Conf. cap. 5.
e Eph. 5. 14.
f Gen. 12. 1.
g Gen. 17. 12.
h Gen. 22. 2.
i Hom. 13. in Gen.
k Hom. 14. in Matt.
l Matt. 8. 21.
m Gal. 6. 7.
n Ep. 22. ad Eustochium.
o Cant. 5. 3.

mochkollyam-meg azokat? Hanem, mingyárt fel-kellyünk, és meg-nyitnuk az ajtót, hogy valami képpen másuvá ne térjen; és úgy ne járjunk mint a' Meny-aſszony, ki az-után ſok fáradsággal kereſte, és a' míg fáradott, az őrizők-is meg-verték, meg-ſebesitették, és palástyától meg-foſztották. Szépen ir e' dologról Sz. *Gregorius Nazianzénus*: Ha, úgy-mond, a' mái napot, mindenkor el-mulatván, az üdvőſséget jövendőre hallaſztod: az Ördög ſugallásival alattomba meg-chalattatván, nagy veſzedelembe jútſz. ſzokáſa az ördögnek hogy azt mongya; Add nékem a' moſtani idődet, a' jövendőt tartſd az Iſtennek; életed virágját nékem, vénségedet az Iſtennek; nékem a' gyönyörűſségeket, az el-lankatt, és femmire-kellő reſtet az Iſtennek. Nyomorúlt ember! nem tüdod-e mennyi véletlen eſetek történnek; és az embereket, midőn ingyen ſem gondolnák, el-ragadgyák? Nem ok-nélkül mondotta Dávid 9. és Dávidból Sz. Pál 1: *Ma ha az ő ſzavát hallyátok, meg ne keményittsétek ſziveteket*: az Iſraél fiainak példájával intvén bennünket, hogy az Úr ſzavára meg ne fiketüllyünk, és el ne veſzſzünk, ki-rekedvén az őrök nyugodalmából; a' mint a' kemény-ſzivű Zidók az igeretnek földéből. Veſzedelmes mindenkor a' hallogatás; nem chak azért, hogy ſzüntelen utánnunk ólálkodik a' halál, hanem azért-is, hogy gyakorta meg-lévén az akarat, ninchen a' tehetség: az-okáért akkor légyen az akarat, mikor a' tehetség ſzolgál. Midőn *Hannibal* a' Rómaiakat, *Cannæ*-nevű helyen igen meg-verte vólna, könnyen meg-vehette vólna Rómát; de nem akarta, gondolván, hogy más ſzor-is haſonló alkolmatoſsága lehet: az-után ketſzer-is akarta vittatni; de a' nagy zápor-eſső-miatt, hátra kellett ſzállani; és nagy igazán azt mondotta: A' mikor lehetett vólna, nem vólt akaratom; és mikor akartam, nem lehetett. Egy feſlett-életü embert, jó baráti arra intettek, hogy penitenziát tartván, életét meg-jobbittſa: kiknek mindékor azt felelte, hogy annak meg-elég ideje vagyon; és, hogy néki olly reménsége vagyon, hogy akár-mikésőre-is, három igével meg-engeſztelí az Iſtent, és üdvőzűl: tudni illik, ha azt mongya Dávidal 2: Könyörűlly rajtam Iſten. De igen meg-chalta a' reménség; mert, mivelhogy akkor, mikor ideje vólt, azt ſzive-ſzerént nem mondotta; egy hídon menvén, a' híd le-ſzakadott alatta; és mind lovaſtól nyakra-főre menvén, meg-rettent a' véletlen eſeten, és a' három drága ſzép ige-helyett, más iſzonyu három igét mondott: Vigyen-el mindent az Ördög. és úgy ſzakadott nyaka, és, a' mit kivánt, meg-nyerte; attól vévén halála-után jutalmát, a' kinek éltében ſzolgált: ki chak kinnál ſzokott fizetni.

Kőveſsük az okáért, a' gyors Engedelmeſségben a' mái Sz. Apoſtolokat, kik azzal ſokat nyertek, és nagy méltóságra jutottak. Melyről érthetty ük illyes Profécának né-melly jövendölését: ki, mikor azt halotta vólna a' ſzolgájától, hogy *Egy ſzikony Felyhötske, mint egy ember nyoma, jött fel a' tengerből*: arra magyarázta, hogy nagy első leſzen; és úgy-is lőtt: mellyel, a' negyven hólnapig-valo ſzáraſság-után, a' föld meg-nedveſedett, és bövséges gyümölchöt termett. Mert a' mái négy Halászok a' tengernél, haſonlók vóltak a' Felyhötskéhez: 1. Mert nem valami tekintetes és nemes nemből vóltak: hanem homályos és nemtelen ágból, a' világi emberek ítélete-ſzerént. 2. Mert gyorſon engedtek. Kikről nem ok-nélkül mondhatta vólna Iſaias 3: *Kerbolák ezek, a' kik mint a' felyhők ſzállnak?* 3. Mert nagy első támadott belőlők, és mindenik azt mondhatta Moyſeſſel 4: *Sirhágyék mint az eſső az én tudományom; folyjon mint a' harmat az én ſzóllaſſom, mint a' zápor-eſső a' fűvön, és mint a' cheppek a' peſzton*: mivelhogy predikállásokkal az egéſz földet meg-nedvesitvén, lelki táplálásra-valo kenyeret bövségeſsen ſzerzettek. 4. Mert, a' mint a' felyhöknek egy-másban-valo ütközéséből villámlások támadnak; mint mikor a' tűz-köveket egybe verik, tűz ſzikrázik belőlők; a' villámlásokkal pedig egyűtt járnak a' meny-dörgések-is: úgy, mikor az Apoſtolok ősízve-gyűltek, az igaz tudománynak világos villámlását nagy dörgéſſel az egéſz földre ki-bocsátták; melyel ſokakat meg-rettentvén, a' Kriſtus igája-alá kénſzeritettek. és talám azért nevezte Urunk a' Zebedæus fiait *Boanerges*nek 5, az. az, Meny-dörgés fiainak.

Ezekből pedig ki-tetſzik, Elsőben; Kriſtus Urunknak, a' ki őket válaſztotta, bölchesége, és hatalmaſsága, mivelhogy olly tudatlan, és erőtlen embereket, olly nagy tiſztre fogott, és alkolmaztatott. Másodſzor; Az Apoſtoloknak, a' kiket válaſztott, méltósága, és malaſztya: kiket reménségők-nélkől, és érdemők-fölött, emberek halászivá tőtt; az. az, hogy emberi módra ſzóllyak, maga paj-tárſaivá, hogy az emberek üdvőſségéért munkálkodnának. Harmadſzor; Az egyéb embereknek, a' kikett válaſztotta őket, üdvőſséges tekélletes ſégők: mert mihelyen a' tiſztbe állottak, leg-ottan azon ſzorgalmatoskodtak, hogy mindé embert az igaſságra és ſzentségre igazithatnának, és ſegérhetnének; nem chak ſzóval, és tanitáſſal, hanem chelekedettel-is, és példával; sőt ſzenvedéſſel-is, és békeséges-türéſſel: *melynek tekélletes chelekedete vagyon*.

A

1 Orat. de Sanct. Bapt. ſuo.

9 Pſ. 94. 8.

1 Heb. 3. 7.

B

2 Pſ. 50. 1. Miſerere mei DEUS.

Rapiat omnia Demon.

C

3 Pſ. 18. 44

4 Iſa. 60. 8.

4 Deut. 32. 2.

D

5 Mar. 3. 17.

2 Jac. 1. 4.

Mert,

A Mert, hogy most a'tőbbiről ne szöllyak, Sz. András, kinek innepét az Anyaszentegyház ma tartya, midőn őtet az istentelen Tiszt-tarto *Ægéas* azzal fenyegette, hogy, ha a' meg-feszittetett Kristust predikállani meg nem szűnik, magát-is fel-feszitteti; azt felelte: Ha én a'Keresztről, és fel-feszitéstől félnék, a'Kristus Keresztének dichőségét nem hirdetném. Es midőn feszíteni vitték; távúl meg-látván a'Keresztet, azt szép ékes beszéddel kőszöntötte, mondván: Üdvöz-légy Kereszt, ki a'Kristus teste-által meg-szenteltettél; és az ő tagjaival, mint szép drága kövekkel, és gyöngyökkel, fel-ékesittettél: hátran, és örvendezve megyek hozzad: te-is úgy fogadgy engem, annak Tanitványát, a'ki rajtad-függőtt: te-általad fogadgyon-be engem, a' ki te-általad váltott-meg: ki az-előtt rettenteni szoktál vólt, légy most gyönyörűséges vigaságnak eszköze. Oh jó, és régen kivántatott Kereszt. Es mikor *Ægéas*, ünszoltatván a' néptől, és tartván valami zanabonától, le akarta vétetni; nem engedte a'Sz. Apostol hogy le-vegyék; kivánván azon maradni, a' melly-által remellette és várta az őrök nyugodalmat. és úgy nagy fényességgel, a'Világosság Attyához költözőtt. Méltó

B bizonyára, hogy kövessük ebben Sz. Andrást. és, ha a'testi Keresztben részünk nem lehet-is, örömest, és jó kedvel visellyük a'lelkit; el-szenvedvén jó szívvel, és víg orczával, az Istentől reánk bochátratott háboruságot: tudván, hogy ninch bizonyosb út meny-országra, a'Kereszt útánál; és hogy *Sok háboruságok-által kell nékünk az Isten or-*

a Act. 14. 21 *szágába mennünk* [a]. Mellyet, hogy mi-is meg-nyerhessünk, azon kérjük az Istent; hogy, a'mint az ő Anyaszentegyházának Tanitoja és Predikátora volt Szent András Apostol, úgy légyen ő Sz. Fölségénél mindenkor esedezünk, és szó-szöllönk, a'mi Urunk Jésus Kristus-által. Amen.

MASODIK PREDIKATZIO.

C A'Természetnek titkos dolgai-között, mellyeket nehezen arányozunk-meg; és,

a Sap. 9. 16. *noha elötünk vannak, munkázal-találjuk fel* [a], az, én itéletem-szerént, nem utólsó a'*Mágnes*-kő; melly a'távul-lévő vasat, magához vonsza, és ugyan hozzája ragaszkodik: de a'természetnek Ura az Isten, sok hasonló, és meg-haladó dolgokat-is chelekedett, a'Kristus Embersége-által, mint eszköz-által; kinek chak tekintete-is, hatalmas dolgokat vitt végbe. és alig olvassuk, hogy Urunk valakire tekintett vólna, kiben leg-ottan kivált-képpen-valo dolgot nem chelekedett vólna. Es hogy most egyebekről ne emlekezzem, a'mái Evangéliomban, járván a'Galilæa tengere-mellett, és két pár atyafiat látván, leg-ottan hitta őket; nem valami köz dologra,

b Matt. 4. 19 hanem hogy emberek halászivá tenné [b]. Es olly hatalmasog hitta; hogy mingyárt mindeneket el-hagyván, követték őtet. Kik, meg sem chalatkoztak a'Kristus igéretiben: mert, meg-vetvén az Evangéliom predikállásának hálóját, sok ezer embert hoztak-ki a'Bűnnek mély vizéből. és munkájoknak jutalmát-is vőtték: e'világon, a'Malasztnak bővségét; a'más világon, az Őrök életet. Erről a'Kristus kegyelmes hivatallyáról, lészen e'mostani Predikátzio; melyben meg-magyarázom, lelki tanúságunkra, azoknak, a'kiket a'Kristus az Apostolságra hivott, állapattyokat.

D *I. Szöllök a'Kristusnak kegyes Hevásáról; és meg-mutatom, Miben légyenek az emberek hasonlók a'Halakhoz.*

II. Okát adom, Miért nem hitta Urunk az Apostolságra a'Nemeseket, Gazdagokat, és Bölcheket.

III. Meg-mutatom, hogy az Apostolok nem ok-nélkül követték Urunkat, egy szavára.

ELSŐ RÉSZE.

AZ előbbi Predikatzióban meg-jelentettem, hogy Urunk; két pár atyafiat híván leg-elsőben-is az Apostolságra, az atyafiúi szeretetet akárta ajánlani. De azon dolognak, más okait-is adhattyuk; mivelhogy Urúnk az-után-is, nem eggyen-

c Luc. 10. 1. ként küldözte őket, hanem kettőn-ként [c]: azért, tudni-illik, hogy segétenék egy-

d Lib. 25. Moral. c. 11. pa. 19. mást, a'hol a'szükség kivánná; a'mint Sz. Gergely mongya [d]: mert *Az atyafi, ki az at-*

e Prov. 18, 19 *tyafiától meg-segéttetik, mint egy erős Vátas* [e]. Továbbá; hogy az Evangéliomnak hirde-

f Hom. 17. in Evang. tői-között, ne lennének szakadások, hanem eggyet értenének; és úgy, a'mit eggyik épitene, a'másik ne rontaná; a'mint azon Szent Gergely mongya [f]. Annak-fölötte;

mert

mert az igaz Tanitónak, egy-nehány rend-béli dologban, kettőre kell nézni, és igyekezni: tudni illik, hogy az embereket, az Istени és atyafiúi szeretetre indittsa: a' Kristusnak, emberi és Istени természetet igazán magyarázza: a' Híveknek eleibe-adgya a' Kristusnak két-féle hozánk-való jövetelét: az Elsőt, mint szelidet: a' Másikát, mint rettenetest. és, mint-hogy a' Híveknek, nem chak a' világos Elme szükséges, hanem a' fel-gerjedett Akarat-is, azokat ne chak tanitsa, hanem indittsa-is. Mellyet hogy jobban meg-chelekedhessen, két dologgal tanittsa a' Híveket; Szóval és példával, Igével és chelekedettel: hasonló lévén Keresztelő Szent Jánoshoz, ki *égő és fénlő Szövétnek volt* (a) ígő, akarattyával, és példájával; Fenlő, elmejével, és tanitásával; melyhez múnka és fáradság kivántatik. És talám azért-is hitta Urunk elsőben az Apostolságra, a' kik kemény és nehéz munkához szoktak vólt; és nem henyéléssel, hanem orczájok verítékével keresték kenyeröket: jelentvén, hogy az Apostoli tisztre nem alkolmatosok a' tunyák és henyélők, hanem a' szorgalmatos és fáradhatatlan munkások: és hogy igen meg-chalatkoznak a' kik azt vélik, hogy az Egy házi állapat azoknak-való, kik nem akarván az eke-szarvát tartani, vagy a' kapát forgatni, henyélésnek adgyák magokat. Mert bizonyos dolog, hogy a' melly Egy házi ember hivatallyában igazán el-jár, fárattig-való munkája vagyon; a' mint Urunk a' mái Evangéliomban tanával-is jelentette. Mert, el-hiván Pétert és András a' halászatról, nem nyugodalomra hitta őket, hanem az emberek halászatyára; melyhez nem kevesebb múnka kivántatik. és azért, az előbbi foglalatosságnak nevét-is meg-tartotta, mondván: *Emberek halászivá teszlek titeket*; az az, nagy munkáról nagyobb munkára, nagy fáradságról nagyobb fáradságra, nagy vigyázásról nagyobb vigyázásra, nagy szorgalmatosságról nagyobb szorgalmatosságra viszlek titeket. Mert bizonyos dolog, hogy nem kisebb munkával kell az embereket meg-fogni, mint a' halakat; mint-hogy az emberek tavaszbak, és a' szabad-akaratért sokkal erősbek a' halaknál: 's azért látyuk, hogy gyakorta, a' mig egy testi halász sok nagy halakat fog, addig sok Lelki halászoknak kell fognok egy kis embert, hogy azt a' bűnek mélységes vizéből, a' Penitentziának partyára hozzák; vagy a' világi állapatnak széles útáról, a' tekélletes állapatnak szoros ösvényére. Es azért mondotta a' jó Lelki Halász, Sz. Pál [h]: hogy *Sok munkákban forgott, és nyomorúságban; sok vigyázásokban, éhségben, és szomjúságban; sok böjtölésekben, hidegben, és mezitelenségben.* mint-hogy az emberek-is, a' kiket halásznion kell az Egy házi szolgáknak, sok dolgokban hasonlók a' vizben-lakó Halakhoz; a' mint a' Doktorok elmélkednek felőlök.

Hasonlók a' Bűnös emberek a' Halakhoz: I. Mert, A' Halak hidegek: a' Bűnös emberben pedig nincs a' Szeretetnek melegsége. mert *A' hol bővelkedik a' kamaság, meg-hűl a' Szeretet* [i]. II. A' Halak nem vészneк lélekzetet: a' Bűnös ember sem követi a' Sz. Léleknek igazgatását; és nem mondhattya Dáviddal [k]: *Meg-nyitottam a' számat, és lélekzetet vöttem: mert a' te parancsolatidat kívántam*: sőt ellene-állanak a' Sz. Léleknek; a' mint a' Zsidókról mondotta Sz. István [l]. III. A' Halak némák: a' Bűnösök-is olyanok; és nem mongyák Dáviddal [m]: *Uram, nyisd-meg az ajakimat; és a' szám a' te dicséretedet hirdeti.* IV. A' Halaknak nincs kezök: a' Bűnösök-is kezetlenek a' jó chelekedetre; és nem engednek a' Salomon parancsollattyának [n]: *Valamit a' kezed chelekedhetik, szorgalmatosan chelekedjed.* V. A' Halaknak nincs lábok: a' Bűnösök pedig nem igyekeznek azon, hogy Dáviddal, *az Ur parancsolati útán fussanak* [o]. VI. A' Halak egy-mást meg-észik, fő-képpen a' nagyok a' kichinyeket: a' Bűnösök-is fogyattyák egy-mást, és fő-képpé a' gazdagok és hatalmasok, a' szegényeket tellyes séggel meg-emésztik. VII. A' Halák, férgekkel, békákkal, és egyébfélé állatokkal táplálnatnak: a' Bűnösök-is, meg-útálván a' Zsidókkal a' mennyei Mannát [p], a' búdos pár-hagymát, veres-hagymát, fok-hagymát kívánnyák [q]: az-az, megvetvén a' mennyei és lelki gyönyörűséget, chak a' testit óhajtyák és keresik. VIII. A' Halak örömest fenékre mennek, és a' sötétséget szeretik: a' Bűnösök-is inkább *szeretik a' sötétséget, hogy sem a' világosságot: mert az ő chelekedetik gonoszak* [r]. és; *A ki gonoszúl chelekszik, gyűlöli a' világosságot, és nem jő a' világosságra, hogy meg ne fedeztessenek az ő chelekedetei.* IX. A' Halak, mihelyen meg-sajdittyák a' hálót, vagy a' horgot, el-futnak: a' Bűnösök-is, mihelyen eszökbe vészik, hogy valaki a' penitentziáról, vagy meg-térésről akar vélek szóllani, háttal fordúlnak hozzája; hallani sem akarják intését, mint a' *siket, és fülét be-dugó Aszp, melly nem hallya a' bájolók szavát* [s]. X. Több Halak maradnak a' vizben, hogy sem kifogattatnak: a' Bűnösök-közzül-is többen maradnak a' vétkeknek mélységében, hogy sem meg-térnek. mint-hogy *Sokan vannak a' hivatalosok, keveseн pedig a' Választottak* [t].

De az Evangéliomi Halásznak nem kell azon sípolódni, hogy kevés hasznát érzi halászatyának, sem szorgalmatosságában vagy fáradságában valamithátra hagyni:

(a) Joan. 5. 35.

A

B

[h] 2. Cor. 11. 23. 27.

C

[i] Matt. 24. 12.
[k] Psal. 118. 131.
[l] Act. 7. 51.
[m] Psal. 50. 17.
[n] Eccl. 9. 10.
[o] Psal. 118. 32.

D

[p] Num. 21. 5.
[q] Num. 11. 5.
[r] Joan. 3. 19. 20.
[s] Psal. 57. 5.
[t] Matt. 20. 16. & 22. 14.

A ki az ő munkájának jutalmát el nem veszítheti; mint a'fördős-is, nem veszti-el azzal jutalmát, hogy a'Szerecsen, vagy a Kémény-tisztító a'fördőben meg nem feiredik; a'mint Sz. Gergely Pápa irta egy Püspöknek, ki azon panaszolkodott, hogy fáradságának kevés haszнát látta. Senki a'Hívek-közzül nem tartya nagyobnak Sz. Jakabnál, (ki Urunk hívatallyára, mind hajóját és hálóját, 's mind az artyát el-hadta) a' *Neocesáreai* Püspökőt Sz. *Gregorius Thaumaturgust*: noha Sz. Jakabról azt irják, hogy minden fáradságával és munkájával, *Hispaniá*ban chak hét embert téritett-meg; vagy, a'mint némellyek irják, nyólczat, vagy leg-felyebb kilenczet: Sz. *Gregorius*ról pedig azt irják, hogy, midőn meg-hólt, azon adott hálát az Istennek, hogy az ő Városában *Neocesarea*ban, tizen-hét Pogánynál több nem maradott; holott a'mikor a'Püspökséget fel-vőtte, chak tizen-hét Keresztyént talált vólt. De a'mi nagyobb, ki merné chak meg-gondolni-is, hogy a Krisztus Urunk munkájánál érdemesb lőtt vólna a'Jónas munkája; noha a'Krisztus predikálására a'Zidók sem tértek-meg, a'Jónáséra pedig a'Ninivei Pogányok-is meg-tértek? a' vagy a'Sz. Péter munkája; kinek első Predikátziójára közel három-ezer lelkek állottak

B a'Hívek-közzibe [a], a'másikra pedig, őt ezeren [b]? mellyet nem olvasunk a'Krisztus predikátziói-közül. Senki azért munkáját ne szánnya: mert ha chak egy lelket nyér-is meg, nagy dolgot chelekedett. mivelhogy a'Krisztus, azért-is úgy ki-ontotta vérét, mint az egész világért; és *az Isten Angyali előtt, egy penitentziát tartó Bűnösön-is örőm vagyon* [c].

[a] Act. 2. 41.
[b] Act. 4. 4.
[c] Luc. 15. 10.

II. RÉSZE.

KÉrdené valaki: Miért nem hítta a'Krisztus az Apostolságra a'Galileai Nemeseket és gazdagokat, vagy a'bölch Irás-tudókat, és Farisæusokat, hanem a'nemtelen, tudatlan és szegény Halászokat? Felelet. Noha Urunk nem hívott az Apostolságra a'bölch *Plató*kat, és *Cicero*kat, *Aristóteles*eket, és *Demosthenes*eket, sem gazdag *Crassus*okat és *Crassus*okat, sem hatalmas Sándorokat, és *Augustus*okat: mindazáltal, azt nem alnokságból chelekedte; a'mint az istentelen *Porphyrius*, és a'Hittől-szakart *Julianus* mondották: kik azt kőlöztték; hogy, ha a'Krisztus, bölch és okos embereket hívott vólna az ő társaságába, eszőkbe vőtték vólna hamisságát, mellyet az eggyügyű Halászok nem értvén, könnyen akár-mit-is el-hitetek: hanem jeles Okokból, a'mint ezennel meg-mutatom. Azokáért, méltán mondotta Dávid Urunk képében [x]: *Hamis tanúk támadtak ellenem, és a' hamisság meg hazudta magát.* Mert ezzel, a'Krisztus dichősége nem hogy meg-homályosodnék, hanem inkább igen-is és sok-képpen tündöklik.

C [x] Ps. 26. 12.

Első Oka az: Ha az Evangéliomot bölch és hatalmas emberek predikállották vólna, a'Krisztus Keresztének méltósága meg-kisebbült vólna. Mert, mint-hogy a' *Keresztnek igéje, az el veszőknek bolondság* [y]: ha az Evangéliomot a'Bölchek hirdették vólna, a' győzedelem és dichőség a'hirdetők bölcheségének tulajdonittatott vólna. Innét mondotta Sz. Pál [z]: *Engem a'Krisztus küldött Evangéliomot hirdetni: nem az Igének bölcheségében, hogy ki ne üresíttessék a'Krisztus Keresztje.* És ismég [a]: *Az én beszédem, és prédikállásom, nem az emberi bölcheségnek hitető igéiben, hanem a'lelknek és az erőnek megmutatásában: hogy a'ti Hitetek, ne légyen az emberek bölcheségében, hanem az Isten erejében.* Vedd eszedbe, úgy mond Sz. Ambrus [b], a'mennyei tanáritot: nem valami Bölcheket, nem Nemeseket, hanem Halászokat és Publikánusokat választott, a'kiket el-küldene: hogy ne láttatnék valakiket hatalmánál vóni, se gazdagsággal édesgetni, se a'nemeségnek méltóságával vezetni az ő Malasztyára: hogy az Igasság lenne győzedelmes, és nem a'disputálásnak élessége. Mert a'Keresztyén hitről-valo tudomány azért erős, hogy igaz; és, mivelhogy az Isten erejével valóban meg-vastagittatott, nem szükölködik az emberi bölcheségnek, vagy erőnek segétsége-nélkül: de a'hamis tudomány, magától álhatatos nem lévén, nagy mesterség-, és emberi szorgalmatosság-nélkül szükölködik, hogy támogattassék, és oltalmaztassék.

[y] 1. Cor. 1. 18
[z] 1. Cor. 1. 17
[a] 2. Cor. 2. 4.
[b] Lib. 5. in Luc. cap.

D

Második Oka az: Hogy a'Keresztyén hitnek hirdetői az Apostolok, ne tulajdonitanák hívatallyokat az ő bölcheségőknek, és az Evangéliom gyümölchéből ne keresnének magoknak dichőséget: *Látjátok meg*, úgy-mond Sz. Pál [c], *a'ti hívatalotokat, hogy nem sok bölchek test szerént, nem sok hatalmasok, nem sok nemesek: hanem a'világ bolondit választotta az Isten, hogy meg-szégyenitse a'bölcheket: és a'világ erőtlenit választotta az Isten, hogy meg-szégyenitse az erőseket: és a'világnak nemtelenit, s az el-vetettet választotta az Isten, és azokat a'mik nincsenek, hogy el-rontaná azokat a'mik vannak: hogy ne dicsekedgyék egy test-is az ő színe előtt:* az az, ha Nemeseket, Hatalmasokat, és Bölcheket választott vólna e'tisztre, dicsekedtek vólna, minden gyümölchőt magoknak tulajdonitván, és azt mondván [d]: *A'mi hatalmas kezünk, és nem az Ur chelekedte mind ezeket*: de tudatlanok, és alkolmatlanok lévén, nem dicsekedhettek; hanem minden dichőséget az Úrnak kellett adniok, mondván [e]: *Az Istenben*

[c] 1. Cor. 1. 26
[d] Deut. 32. 27
[e] Psal. 43. 9.

dicse-

cselekedjünk egész nap: és a' te nevednek hálát adnunk örökké. Igen hallandó a' mi ítéletünk, hogy azt emberi erőnek tulajdonittsa a' mi az Istené: mert a' mi szemeink, mint testiek, chak a' külső dolgot láttyák, mellyet az emberek chelekednek; a' belső Malasztnak erejét pedig, melytől minden elő-menetel származik, nem láchattyák. Az-okáért igen szükséges, hogy, a' kik az Istentől nagy dolgokra választatnak, az alázatosságban mély gyökeret vessenek, és mindent az Istennek tulajdonittsanak, magoknak semmit. Imét vagyon, hogy az Isten, a' kevély és iszonyú Oriás Góliat-ellen, ki az Ördögöt példázván, az Isten népét pirongatta, nem valami más Oriást támasztott, sem valami erős vitéz embert, hanem egy fegyvertelen ifiat, és azzal győzette-meg [f]. Jerikónak erős kő-falait is, a' Sátánnak vastag bástyáit, nem fel-rontó kosokkal, vagy ágyúkkal, sem hadakozó seregek ostromlásával rontatta-el, hanem trombita-harsogással, és a' nép sivaikodásával [g]. A' Madianiták seregit pedig, az Ördög roppant táborát, nem fegyverrel verte-meg, hanem trombitálással, és üres palaszkoknak, mellyekben égő fáklyák vóltak, el-rontásával [h]: jelentvén, hogy a' szent élet, a' kőltső Alázatosságnak palástya-alat, midőn ki-nyilatkozik, az Ördögnek minden erejét meg-szégyeníti.

[f] 1. Sam. 17. 42.
[g] Jos. 6. 20.
[h] Judic. 7. 16. 19.

HARMADIK Oka az: Hogy mind a' Krisztus követésére, 's mind az Evangéliom predikállására alkolmatosbak a' Szegények, kik e' világban, vagy semmit, vagy igen kevesset birnak: mert a' gazdagok, nehezen válnak-meg az ő kinchektől, mint amaz Ifiúból kitetszik: ki Urunktól azt kérdvén [i]; Mi jót chelekedvén, lehetne örök élete? És meg-értvén, hogy arra szükséges, és elégséges vólna a' Parancholatoknak meg-tartása, azt jó kedvel hallotta: de mihelyen Urunk azt mondotta néki [k]: *Ha tekélletes akarsz lenni, menny-el, add-el a' mid vagyon, és add a' szegényeknek: szomorún el ment; mert sok jószága vólt.* és azért mondotta Urunk, hogy, *Nehéz a' Gazdagnak mennyeknek országába menni.* mely hez azt-is mondhattyuk; hogy annál-is nehezebb az Isten Országát hirdetni, úgy a' mint kivántatnék: mert a' Mennyország hirdetőinek mindenre készeknek kell lenni; mellyet nem chelekedhetnek, ha sok eggyet-mással terhelve vannak: a' mint hogy a' Vitézek-is, ha valóban hatezolni akarnak, sok hon-valóval nem terhelik magokat. Ugy vagyon, hogy mikor Urunk Mátét az Apostolságra hitta, vólt valami gazdagsága: de azt olly könnyen el-hadta, mint a' mái Apostolok a' hajót és a' hálót. De abban igen kevessen követik Mátét; és sokkal többen az elő-hozott Ifiat. Nem ok-nélkül hasonlitotta Urunk a' Gazdagságot a' tövishez [l]: hanem, a' többi-között, azért-is, hogy az embert mind egyéb jóban, 's mind a' predikállásban késleli.

[i] Mat. 19. 16.
[k] ver. 21.
[l] Luc. 8. 14.

NEGYEDIK Oka, az: Hogy Egy felől, az Evangéliomi Tekélletességnek nagy része, a' földi dolgoknak el-hagyásában áll; mivelhogy Urunk az Evangéliomi predikálláit, a' Lelki szegénységnek ajánlásán kezdette [m]: és, a' mint mondám, a' Tekélletességet-is abbá helyheztette [n]: Más-felől pedig, az emberek a' Tekélletességnek magas hegyétől nem annyira irtóznak a' tudatlanságból, mint az emberi gyarlóságból és erőtlenségből: nem annyira szükölködik az elmék oktatás-nélkül, mint az akarat fel-ébresztés-nélkül. Melyre alkolmatosbak a' szegények, hogy-sem a' gazdagok: mert ezeknek akár-ki-is azt felelhetné [o]: *Orvos magadat gyógyitsad*: a' vagy [p], *Aki mást tanitasz, magadat nem tanitod*: az-az, a' ki mást arra tanitasz, hogy a' gazdagságot meg-útállya; magad nagy szorgalmatossággal szereted: a' ki másnak azt mondod, hogy minden földi dolgot ganej-gyanánt tartson; te azt tár-házadba gyüjtöd. Ninch a' fel-inditásra jobb eszkőz a' példánál: úgy hogy, a' ki mást sirásra akar inditani, sirjon; a' ki mást a' szegénységnek követésére akar vinni, maga-is szegény légyen. mert, a' mint Sz. Gergely mongya [q], A' mi nem ég, mást meg nem gyújthat: és a' ki minden-nap früsen lakik, nehezen hiteti-el mással a' bőjtöt.

[m] Mat. 5. 3.
[n] Mat. 19. 16.
[o] Luc. 4. 23.
[p] Rom. 2. 21.
[q] Mat. 1. 25.

ÖTÖDIK Oka, az: Hogy, noha *az Isten a' Hatalmasokat elnem veti, holott ő-is hatalmas* [r]: mindazáltal, mint-hogy emberré lévén, meg-alázta magát, és azért jött e' világra, hogy a' Szegénységnek és Alázatosságnak Mestere lenne [s], minden dologban maga-előtt viselte az Alázatosságot: és azért választott alázatos és szegény Tanitványokat-is; nem gyönyörködvén a' Nemes, gazdag, és elmés tanitványokban, mint e' világi kevély és dölfös mesterek: hanem *az egyszerüekkel az ő beszélgetése* [t], kiket e' világi Mesterek vagy tellyességgel meg-vetnek, vagy igen kevére bőchülnek. mivelhogy elmésbekké nem tehetik, a' mint Urunk az Apostolokat tehette, és tőrte-is. és azokáért mondotta nékik [u]: *Mikor kézbe adnak titeket, ne gondolkodgyatok, mint, vagy mit szóllyatok: mert adatik néktek abban az órában, mit szóllyatok. mert nem ti vagytok a' kik szóllotok, hanem a' ti Atyátok lelke, a' ki ti-bennetek szóll.* És [x]: *Tegyétek szívetekbe, hogy elővel ne gondolkodgyatok, mi módon feleljetek. mert én adok néktek szájat és bőlcheséget, melynek ellene nem állhatnak, se nem mondhatnak minden ti ellenkezőitek.* Nyilván olvassuk-

[r] 1. Cor. 1. 25.
[s] Mat. 11. 29. Luc. 22. 24. 25.
[t] Prov. 3. 32.
[u] Mat. 10. 19.
[x] Luc. 21. 14. 15.

A
y Act. 2. 4. 11. 2 1. Cor. 2. 6. z Ioan. 1. 1.

is felölök y; hogy *különböző nyelveken hirdetnék az Istennek nagy dolgait.* És Szent Pál azt irta z: *Bölcheséget szóllunk a' tökéletesek között.* Hallyad, a' mai Halászok közzül az eggyik melly bölcsen kezdi el irását z: *Kezdetben vala az Ige, és az Ige Istennél vala, és Isten vala az Ige*, &c. Mellyet ha fellyebb kezdett volna, az egész világ sem értherte volna meg, úgy mond Szent *Jeronymus.* Ezek azért a' tudatlan Halászok, a' bölcs Filosofusokat el-némították, az ékesen-szóllo *Orátorokat* meg-némították: a' Gazdagokat szegényekké, a' Hatalmasokat alázatosokká tették: a' hamis istenek tiszteletit e' világból ki-irtották; és a' Pogányokat az Evangéliomi igaz Hitnek igája alá hozták: a' Bálványokból-szóllo hamis isteneknek, vagy inkább Ördögöknek nyelvöket meg-kötözték, és a' Moyses törvényét-is, mint árnyékot, el-fogyatták: noha egy-felöl, a' Pogány Királyok és Cháldzárok állottak ellenek; más-felöl pedig, a' Farisæusok és Irás-tudók üldözték öket.

Erről igen szép példánk vagyon a' Szent Irásban Moysesről: kit el-küldvén az Isten Egyiptusba, hogy az Izráel népét ki-hozná, veszszőt adott kezébe; mellyel chodákat chelekedvén, igaz küldését meg-bizonyitaná b. Mikor azért Farao elébe ment, a' földre-vetett veszszö kigyóvá változott; és a' varázlók-is azont chelekedték, ördögi szem-fény veszteséssel: de a' Moyses kigyója, amazok kigyóit meg-emésztette. Hasonló-képpen, el-küldvén Krisus Urunk az Apostolokat, hogy az ö népét ki-hoznák az Ördögnek kegyetlen rabságából: kezökbe adta a' Keresztnek pálczáját, mellyet a' Fejedelmek- és Királyok-elött bátorságoson hirdettek. De ellenzvén azt a' Világ fiai, természet-szerent valo okoskodással meg akarták homályositani az Evangéliomi Igaságnak fényes világosságát: de végbe nem vihették igyeközetöket. mert a' mennyei bölcheség meg-emésztette a' tévelygö hamis vélekedéseket; és úgy, a' Keresztet méltósága, mindenütt tündöklött, és mindeneken gyözedelmet vött.

B
b Exod. 4. 1. 2.

Erről érthettyük a' mit Isaias jövendölt a' Krisusról, vagy a' *Messiásról* c: *Meg-veri a' földet az ö szájának veszszövével, és az ajakinak lelkével meg-öli az istentelent.* Akarsz-e erről példát? Midön Szent Pál *Athenásban* a' Krisus tudományát predikállotta d, némelly Epikuréusok, és Stoikus Filosofusok vetekedtek véle; és némellyek azt mondották: *Mit akar mondani e' fecsegö?* Egyebek pedig: *Uj Istenek hirdetöjének látszik lenni.* mert a' Jesust, és a' Fel-támadást hirdette. De mindazáltal gyözedelmesé lött Szent Pál. és *Némelly férfiak hozzája állván, hivének*; és a' többi közöt az *Areopagita Dionesius*, ki igen bölcs ember volt. Szent Katalin Szüzről-is azt olvasuk, hogy az Isten bölcheségével meg-erösittetvén, az ötven Filosofusokat, kik ellene támadván a' Keresztyén Vallástól el akarták idegeniteni, meg-gyözte, meg-téritette, és a' Mártyromság koronáját meg-nyerette velek. Es be-tellyesedett Isaiásnak ama' jövendölése e: *El-vesz a' bölcheség a' bölchektöl, és az okosoknak értelme el-rejtetik*; és a' Salomon mondása f: *Nincs bölcheség, nincs okosság, nincs tanács az Ur ellen.*

C
c Isa. 11. 4. d Act. 17. 18 & 34.
e Isa. 29. 14. f Prov. 21. 30

Ezekből ki-tetszik, hogy méltatlanul vádolta Urunkat a' hitetlen *Porphyrius* és *Julianus*, azért, hogy nemes és bölcs Tanitványokat nem szerzett. Kiknek azt-is felelhetyük, hogy Urunk, nem chak nemteleneket és tudatlanokat hívott, hanem Nemeseket-is, és tudósokat: mert *a' kicsinyt és a' nagyot ö teremtette, és egyenlö-képpen gondya vagyon mindeneknek* g. Igy olvasuk, hogy hitta Nathanaelt h, Gamálielt i, Saulust k; kik tudós férfiak voltak: és a' Gazdagok-közzül, magához fogadta Arimatiai Józefet, Nikodémust, Zakeust, Lázárt, és egyebeket-is: az Apostolok-által pedig, és az Apostolok tanitványi-által, sok tudós embereket hivott; úgy-mint az *Areopagita* Dionesiust l, kiről nem régen emlekeztem; és az Alexandriai *Apollót* m; ki *ékessen-szóllo férfiu volt, és hatalmas az Irásokban*: az-után *Clemens Romanust*, *Justinus* Mártyrt, *Cyprianust*, *Arnóbiust*, *Lactantiust*, és több számtalan bölcheket. Az-okáért Szent Pál semmongya, Még az ö idejében-is senki nem hivattatott a' Bölcsek-, Hatalmasok-, és Nemesek-közzül: hanem hogy, Nem sokan hivattattak n. mivelhogy azok, egyebekhez-képest, akár-hol-is kevesen vannak, és nehezen követik a' Krisust: mivelhogy a' Gazdagság, Bölcheség, Nemesség, nem igen kisztetik az embereket a' Kereszt hordozására, hanem inkább kéllelik ettöl, a' mint az üdvösségtöl-is.

g Sap. 6. 8. h Ioan. 1. 49. i Act. 5. 34. k Act. 9. 6.
D
l Act. 17. 24 m Act. 18. 24
n 1. Cor. 1. 26

III. RESZE.

NEm elégedvén a' Hittül-szakatt *Julianus* azzal, hogy az Apostolok hivásában, Urunkat álnoknak és chalárdnak mondotta, az Apostolokat-is balgatagoknak és esztelleneknek nevezte; hogy meg nem gondolván, ki 'smire

hitta

hitta őket, a' Krisusnak egy szavát halván, mingyárt követték: holott a' Bölcs is azt írta [o]; hogy, *a' ki hamar hiszen, álhatatlan szívű, és meg-kisebbíttetik.* Sőt Szent János is, a'ki eggyik volt a'mái Apostolok közzül, azt írta [p]; hogy *Ne higgyünk minden lélekneck, hanem meg-próbáljuk a' lelkeket, ha Istentől vannak-e?* Melly próbálás, kétség nélkül vizgalást és gondolkodást kiván. De ezzel sem nyer semmit a' hitetlenség: mert, a'mint Szent *Jerónymus* irja [q], nem choda ha azt a' szózatot követték az Apostolok, a'melly tellyes volt edesgető és magához vonyó Sz. Lélekuek erejével. Azt irták a' Poëtak *Herculesről* (ki bölcs és ékesen-szóllo ember volt,) hogy a' nyelvéből az emberek fületihez lánczok származtak, mellyekkel a' hallgatókat meg-kötözvén magához vonta. *Amphionról* pedig, *Arionról*, és *Orpheusról* azt költették, hogy gyönyörüséges Musikájokkal utánnok vonták a' fenevadakat, hegyeket, és erdőket: jelentvén, hogy olly hatalmas beszédűek vóltak, hogy a vad- és fenevér kölchü embereket is meg-szelidítették; és arra vitték, hogy életökben az okosságot követnék. Az okáért, ha illyen dolgokat chelekedhettek az ékesen-szóllo bölcs emberek: mit nem chelekedhetett az Isten Fia, kiben *a' bölcsességnek és tudományuak minden kincsei rejtve vannak* [r]? sőt a' mint Salomon irta [s], *mint a' vizek ősszálnak, úgy a' Király szíve az ő kezében, valahova akarja, oda hajtya azt.* kétség nélkül egy co emberek szívét is. Mert, mint a' kertészek vagy a' Molnárok a' vizet hatalmokban tartyák; a' mint akarják, úgy ősztyák; a' hova szükségesnek látyák, chatornákon vagy árkokon oda viszik: úgy az Isten, hatalmában tartya az emberek szívét; a' hová akarja, oda hajtya, illendő indúlatokat öntvén belé. A' Templomban az árosokat és vévőket, hirtelen meg-remitvén, nyakra-főre ki-hánta [t]: a' vitézeket, kik őtet meg akarták fogni, egy szavával a' földhöz verte [u]. Igy olvasiuk, hogy az Isten, a' kegyetlen Farao lelkének szívét könyörületességre inditotta [x], hogy az attyának istentelen parancholattya ellen, Moyseſt a' vizből ki-vétette, fel-tartatta, és fiává fogadta. Assuerusnak is meg-dühödött szívét Esterhez, meg-enyhitette, és lelkét *kegyességre fordította* [y]: úgy hogy, a' kit kemény tekintetivel meg-rémitett vólt, annak kegyes szókkal hizelkednék. Illyen módon az Apostolok akarattyát is arra vitte, hogy a' Krisus szavának mingyárt engednének: ítéletőket pedig arra vezérlette, hogy minden vizgalás nélkül jónak találnák a' Krisus követését. Igy olvasiuk, hogy Saullal a' Királynak egy részei el-ment, tudni illik, *a' kiknek szívöket illette vala az Isten* [z]. A' ki azért sok hadakozó embereknek szívöket egyaránt 's mind illerhette, hogy követnék az ő tőle választatott Királyt: nem illethette vólna-e egy-nehány eggyügyü Halászinak szívét, hogy őtet önnön-magát egy szavára követnék? Azt is olvasiuk [a], hogy *a' Pétes bársonnyal kereskedő Lydia aszszonynak, meg-nyitotta szívét, hogy figyelmezne azokra a' miket Pál mondott, és meg-keresztelkednék.* A' ki azért azt chelekedhette a' Szent Pál szavára: hogy ne chelekedhette vólna, hogy ezek az ő tulajdon szavának legottan helyt adnának? Az okáért, nem az Apostolok vóltak hallgatagok, vagy álhatatlan szívűek, hanem a' Krisus igéje vólt hatalmas: nem is vólt szükséges, hogy ők a' Krisust meg-próbálnák, hanem hogy önnön-magokat az ő akarattyához szabnák.

Továbbá; a' belső inditás fölött, némelly Apostolok ismérhették a' Krisust, Keresztelő Jánosnak bizonyitásából: mert András hallotta, midőn a' Krisust, *Istennek Bárányának* nevezte [b]; és azt halván, követte Jesust, és az napon nála is maradott; sokakat halván tőle, mellyekből okot vehetett arra, hogy ugyan valóban követné őtet: mint hogy az őrsinek is Simonnak, szóllott felőle, mondván [c]: *Meg-találtuk a Messiást (mely Krisusnak magyarázatik.)* A' kit pedig *Messiásnak*, és Krisusnak hittenek, azt nem valósmerő-képpen követhették, sem ok nélkül, hanem igen jeles okból. Továbbá; talám azt is hallották Keresztelő Szent Jánostól; hogy, midőn meg-keresztelte a' Krisust, *Az Szent Lélek galamb képében szállott reá, és rajta maradott* [d]: és hogy szózat lőtt menyből, mondván [e]: *Te vagy az én szerelmes fiam, te benned tőli kedvem.* melly szózatot ha a' Tanitványok hallották, okosan követhették a' Krisust.

De ha szinte nem ismérték vólna is az Apostolok a' Krisust, senki azért őket mélkán nem kárhoztathatná, hogy követték őtet: kinek mind beszédében, 's mind ábrázattyában chodálatos által-ható erő és édesség vólt, mellyel az embereket magához hajthatta. mellyet könnyen el-hiszen, valaki meg-gondollya sok állatoknak titkon-való erejét, mellyel chodálatos, és az emberi elmét meg-haladó dolgokat chelekeszenek: úgy-mint, hogy a' gyanta magához vonsza a' polyvát; a' Magnes-kő, a' mint oda fel is mondám, a' nehéz vasat; és a' Nap-fény, nagy magasan fel-emeli a' földből a' nedvességet és párát.

o Eccl. 19. 4.
p 1 Joan. 4. 1.
q Hieron. 9. Matth.
r Col. 2. 3. Prov. 21. 1.
s Joan. 2. 25. u Joan. 18. 6. x Exod. 2. 6. 10.
y Esth. 15. 11.
z 1 Reg. 10. 26.
a Act. 16. 14.
b Joan. 1. 36. 39.
c Part. 41.
d Part. 32. e Luc. 3. 22.

A

A'Czet-halról azt írják; hogy, midőn meg-éhezik, lehelletivel jeles illatot ereſzt magától; mellyet távúl meg-érezvén a'halak, ugyan fereggel tódúlnak reája a'jó illatért, és úgy kapdoſſa őket's meg-éſzi. A'Párducz-ról-is azt mongyák; hogy haſonló meſterséggel édeſgeti magához az apró vadakat, hogy azokkal hasát tőltſe. Hogy ne hinnők tahát, hogy a'Kriſtusban, *ki eggyen-jént alkotta az emberek ſzíveit, és érti minden ő cselekedetiket* [f], vólt bizonyos erő, mellyel magához vonyhatta az emberek ſzívét? Ktnek a'Meny-aſzſzony-is azt mondotta [g]: *Vonny engem: utánnad futunk a'te kenetid illatyára.* mellyen értheted, vagy beſzédét, vagy tekintetét; mert mind a'kettőben nagy erő vólt.

[f] Pſ. 32. 15.
[g] Cant. 1. 3.

A'mi a'Kriſtus Beſzédét illeti; annak olly nagy ereje vólt, hogy az emberek ſzívét által-hatotta, és magához vonta: és azért kővette őtet gyakorta ſok ſereg, *hogy halgatná őtet* [h]: azért ült Maria a'Kriſtus lábainál, *hogy halgatná az ő igéjét* [i]; nem gondolván a'nénnyének ſem ſzorgalmatos ſoglalatoſságával, ſem vádoló panaſzával: azért mondotta a'Kriſtuſnak Péter [k]; *Uram, kihez mennyünk? az örök életnek igéi vannak nálad*: azért mondották a'Fariſeuſoktól küldetett ſzolgák-is [l]; *Soha ember így nem ſzóllott, mint ez az ember*: az Emausba-ménő két Tanitvány pedig, nyilván meg-vallotta [m]; hogy *Gerjedezett a'ſzívök, midőn ſzóllott az úton, és meg-nyilatkoztatta nékik az Iratokat.*

[h] Matt. 4. 25. & c. 8. 1. & alibi ſæpe.
[i] Luc. 10. 39.
[k] Ioan. 6. 69.
[l] Ioan. 7. 46.
[m] Luc. 24. 32.

A'mi pedig a'Kriſtuſnak ékes Ábrázattyát, és kedves Tekintetit illeti; arról-is bizonyságot téſzen a'Meny-aſzſzony, mondván [n]: *Imé te ſzép vagy én ſzerelmeſem, és ékes.* Es [o]; *Az én ſzerelmeſem feír és piros, ezerekből válaſztatott.* Ezt a'bóldogságos Szűz Maria, Sz. Brigittának illyen ſzókkal jelentette-meg [p]: Az én Fiam, olly ſzép vólt, hogy valaki reája tekintett, vigaſztaláſt érzett ſzívének bánattyában és fájdalmában: Azért ſokan mondották a'Zidók-közzül egy-máſnak: Mennyünk-el a'Maria Fiát nézni, hogy meg-vigaſztaltaſſunk. E'két dologról emlékezik Dávid-is, mondván [q]: *Ékes-ábrázatu az emberek fiai-fölött, a'nyájaſság el terjedett a'te ajakidban: azért áldott-meg téged az Iſten örökké.* Hihető azért, hogy a'Kriſtus akár-kiket-is magához vonyhatott, kinek az érzékenség-nélkül-való állatok-is, úgy-mint *a'ſzelek és a'tenger, engedtek* [r], és a'chillagok, midőn hivattatnak, *azt mondották* [s]: *Itten vagyunk: és vidámsággal világoskodtak annak, a'ki őket teremtette.* Méltán chelekedték tahát az Apoſtolok, hogy Urunkat első hivására kővették; és azzal minket-is tökélletes Engedelmeſségre tanitottak, a'mint ezzennel meg-mutatom.

[n] Cant. 1. 15.
[o] Cant. 5. 10.
[p] Luc. 6. Reuelat. cap. 2.
[q] Pſal. 44. 3.
[r] Matt. 8. 27.
[s] Bar. 3. 35.

Elöſzör: Az tökélletes Engedelmeſség, azt kívánnya az embertől, hogy Értelmét és ítéletét, rabbá tegye a'Kriſtus ſzolgálattyára: mellyet azzal mutattak meg a'mái Apoſtolok, hogy Urunk hivatallyának chak egy ſzóval ſem mondottak ellene, ſem más időre a'dolgot nem hallaſztották: hanem egy-általlyában engedtek néki. Talám nem ok nélkül menthette vólna magát Péter, háza-népével, és el-hallaſztathatta vólna a'követéſt, míg házát el-rendelte vólna. János pedig, és Jakab, azt mondhatták vólna; hogy, vén attyok és annyok lévén, azokat el nem hagyhattyák, hanem gondot kell reájok viſelni: De ſemmivel nem mentették magokat, hanem minden dolgokat chak az Iſten gond-viſelésére hartak: tanitván azzal, hogy mi-is az Iſten parancholattyát, és hivatallyát ne vizgállyuk; ſe ne értekezzünk azon, Miért chelekeſzi, vagy parancholja ezt, vagy amazt? mert egy *Miért*, lőtt oka az egéſz emberi nemzet veſzedelmének: midőn az Ördög ama'kérdéſſel [t], *Miért parancholta nékünk az Iſten, hogy ne ennénk a'Paradichomnak minden fajáról?* meg-chalta a'mi Első Szüléinket, és az Iſten parancholattyának meg-ſzegésére vitte.

[t] Gen. 3. 2.

Máſodſzor: A'tökélletes Engedelmeſség azt kívánnya az embertől; hogy Akarattyát tellyeſséggel az Iſten akarattyához ſzabja, és magát tulajdon akarattyától neminém-képpen meg-foſzſza. Ezt-is fel-találom a'mái Apoſtolokban: kik minden természet-ſzerént-való indúlatból ki-ſöltöztek, mellyek az emberekben ſzokott lenni ſzűléihez és gyermekihez, feleségéhez és attyafiaihoz, barátihoz és marhájához. Mert noha ezeknek nem vólt ſok marhájok: mindazáltal, a'mint Sz. Gergely mongya [u], ſokat hagyott-el, a'ki magának ſemmit meg nem tartott: ſokat hagyott-el, a'ki mindent el-hagyott. Azért mondotta Sz. Péter [x]: *Imé mi mindeneket el-hadtunk, és téged követtünk*, nem mongya, hogy el-hadták mind a'miek vólt; hanem egy-általlyában, *Mindeneket*: akarván jelenteni, hogy mind azt a'miek vólt, 's mind a'miek lehetett vólna-is, el-hadták; egy ſzóval, az egéſz világot.

[u] Hom. 3. in Ezech.
[x] Mat. 19. 27.

Harmadſzor: A'tökélletes Engedelmeſség, Gyorſaságot kíván: mellyet megmutattak azzal az Apoſtolok, hogy minden hallogatás-nélkül, mindent el-hagyván, kővették a'Kriſtuſt. Igen kedves az Iſtennél a'Gyors Engedelmeſség, és főlőtte igen ellene vagyon minden kéſedelmeſség, és hallogato mulatozás; mellyet Urunk az

Evangé-

Evangéliomban chodálatos példával meg-bizonyitott. Mert midőn egy-némelynek azt mondotta vólna [y]: *Kövess engemet*; és az azt felelte vólna: *Uram, engedd-meg nékem először, hogy el menjek, és el temessem az atyámat*: azt mondotta néki Jesus: *Hadd temessék-el a' hóltak az ő halottokat: te pedig menny-el, és hirdesd az Isten országát.* Némellyek azt alitották, hogy annak, a'kit Urunk hivott, élt még az attya; és az-okáért azt mondották, hogy kérése annyit tett, mint-ha azt mondotta vólna: Hadd legyek az atyámmal míg meg-hal, ki már vén: és mihelyen meg-hal, 's el-temetem őtet, leg-ottan követlek. Igy magyarázta ezt *Ivranus*. De a' régi Doktorok, Arany-szájú Sz. János [z], Sz. *Basilius* [a], *Theophylactus*, *Euthymius*, és többek-is, külömb vélekedésben vóltak: és azt mondották; hogy meg-hólt vólt már az attya, a'mint az el-temetésnek igéjéből kitetsik. Melly vélekedést én-is inkább javallok: mert nem igen hihető, hogy, a'kit Urunk hivott, olly bizonytalan hallasztást kivánt vólna. Mert nem tudhatta mikor hal-meg az attya; és azt sem, ha ő él-e tovább, vagy az attya: és úgy nem chodálnók a' Krisztus feleletit. mert valóban méltó lett vólna orczázásra, a'ki, halván a' Krisztus hivatallyát, annyi ideig távúl akart vólna lenni a' Krisztustól. De az chodálatos, hogy Urunk chak azt sem akarta engedni, hogy el-menvén el-temesse a' meg-hólt attyát; melyben nem sok idő tölt vólna: de azt akarta Urunk jelenteni, hogy az emberek vélekedése-fölött-valo dolgot mondott; és arra akart tanítani, hogy, midőn ő-tőle hivattatunk, chak egy napig, sőt chak egy óráig sem kell késnünk, még atyánknak el-temetéséért-is.

Melyből nyilván ki-tetsik, melly mód-nélkül chelekesznek némelly Atyák, és Urak, kiknek ha fiok, vagy szolgájok, az Isten hivatallyának engedvén, őket el-hagyván, az Isteni szolgálatra adgyák magokat, torkok-szakadva azt kiáltyák; hogy az Isten parancholattya-ellen chelekesznek; ki azt kivánnya, hogy a' fiak az ő Szülőjöknek, a' szolgák az ő Uroknak engedgyenek. Holott, ha Isten félő, és igaz Szülék, vagy Urak vólnának, azt kellene ítélnünk, hogy akkor engedelmesek a' fiak az Atyáknak, a' szolgák az Uraknak, mikor az Isten hivásának kétedelem-nélkül engednek: mert az vólna az ő tisztök, és hivatallyok, hogy fiokat és szolgájokat arra intenék, hogy az Isten akaratty át mindenben, és mindenek-előtt be-tellyesittsék; kinek ő magok-is mindenben tartoznak engedni, mint-hogy ő-tőle vették minden méltóságokat: és, ha külömbet chelekesznek, vagy azt el-mulattyák, méltatlanokká tészik magokat, hogy valaki nékik-is engedgyen: nem külömben, mint, ha a' Tiszt-tartó meg-tiltaná, hogy valaki ne engedgyen a' Földes Urának, a' kitől vette ő-is a' tisztet; azt érdemlené, hogy senki ne engedne néki, mint-hogy ő sem enged az ő Urának. Az okáért azon kell lennünk, hogy az Isten hivását szorgalmatosón meg-hallyuk, és, vagy a' bűnről penitentziára, vagy az Igasságról nagyobb tökélletességre méltóztat bennünket hini, leg-ottan, minden hallogatás-nélkül engedgyünk néki; nagy jó akarattal és bátorsággal követvén őtet, mint a' fiak az Attyokat, a' tanitványok Mesterőket, a' szolgák Urokat, a' juhok Pásztorokat, a' vitézek Had-nagyokat, a' rabok a' Meg-szabaditójokat, a' művesek Fizetőjöket. Mert, ha azt chelekedgyük, bizonnyal el-hihetty ük, hogy, ha szintén a' Keresztre hi-is bennünket, mint Sz. Andrást hitta, ott sem hagy-el bennünket, hanem békességes-türésl ad, és annak készittetett nyugodalmát az örök Boldogságban: melyet nyerjen-meg ő Sz. Fölségétől Sz. András Apostol, az ő buzgó könyörgésével, a' Krisztus Jesus érdeme-által. Amen.

[y] Luc. 9. 59.

[z] Hom. 28. in Genes. Homilia. c. 21.

HARMADIK PREDIKATZIO.

A' Mit Urunk a' mái Evangéliomban chelekedett, azt régenten meg-igérte vólt Jeremiás-által, mondván [c]: *Imé én sok Halászokat küldök, úgy mond az Ur, és kihalészszák őket.* mivelhogy, a' kiket az Apostolságra hivott, azoknak azt mondotta [b]: *Jőjetek utánnam, és titeket emberek halészává tészlek.* Kiknek bővséges hal-fogásokat-is még-jövendölte Ezekiel Próféta, mondván [c]: *A' vizeken fognak állani a' Halászok, Engaddiról fogva Engalimig vagyis szárongatása lészen: sok féle halai lésznek, mint a' nagy tengernek halai, igen sokak.* Melly bővséges hal-fogásnak, példáját-is olvasluk. Mert, mikor Péter, égész éttzaka munkálkodván, semmit nem fogott vólna: az-után Urunk igéjére meg-eresztvén a' hálót, halaknak olly bővséges sokaságát rekesztette-bé, hogy *a' háló is szakadozni kezdett*, és a' más hajóban-valo társait-is segétségül kellett hini [d].

[c] Jer. 16. 16.

[b] Matt. 4. 19.

[c] Ezek. 47. 10.

[d] Luc. 5. 5. 6. 7.

A Próbáját pedig akkor mutatta meg Péter, mikor első Predikátziójával, három-ezer embert fogott [e]: a'másodikával, négy ezeret, [f]: a'többivel pedig, számlálhatatlanokat. Sz. András-is, kinek innepét mi tartyuk, *Scythiá*ban, *Epirus*ban, *Thracia*ban, és *Achaia*ban, sok jeles halakat fogott: ki hívatallyában olly híven el-járt, hogy, midőn a'keresztre fel-függesztették-is, két egész nap tanította a'népet, hogy az Evangéliomi varsába rekesztene. Kiknek hogy jutalmokban részesek lehessünk, a'mái Evangéliomból üdvösséges tanuságokat tzédegetek.

[e] Act. 2. 41.
[f] Act. 4. 4.

I. Meg-mondom, Mi és hívatt Urunk Halászokat az Apostolságra.
II. Meg-mutatom, hogy az Isten külömb külömb-képpen hívja az embereket.
III. Meg-magyarázom, mivel tartozzanak a'fiúk az Atyáknak, és mivel nem.

ELSŐ RÉSZE.

B HOgy Urunk Halászokat hívott, az emberek halászására, azt akarta jelenteni, hogy az emberek üdvösségének buzgó kívánságából, azoknak terméjzetihez szabja magát; és azt nem tellyességgel változtattya-el, hanem meg-jóbbittya; és foglalatosságokat-is nem szintén hagyattya-el velek, hanem fel-ékesíti, és mélkóságosbá téjzi. Mert a'mái Halászok, noha el-hagyták hálójokat: mindazáltal a'halászatott chak el-változtatták; és az-után, az Evangéliomnak predikállásával, mellyet Urunk a'Varsához hasonlított [g], embereket halásznak, és úgy méltóságosb állapatra jutottak. Így cselekedett az Isten Dávidd-al is, a'mint ő maga jelenti, mondván [h]: *Es válaszá az ő szolgáját Dávidot, és el-vevé őtet a'juhok nyomából a'szoptatósok hátra megből hozá-el őtet: Az ő szolgáját Jákobot legeltetem, és az ő örökjége Izráelt*: az-az, a'Juhok legeltetéséről az emberek legeltétesére vitte, mint a'mái Apostolokat a'halak halászattyáról az emberek halászattyára. Melly halászat, nem chak annyiból vólt bőchülletesb, a'mennyivel az ember meg-haladgya a méltósággal a'halakat; hanem annyiból-is, hogy a'Halászok a'halakat halálra halászták, az embereket pedig az Apostolok életre: amazokat a'Halászok elevenen fogták-meg, hogy meg-ölnék; ezeket pedig az Apostolok a'haláiból életre vitték.

[g] Mar. 13. 47.
[h] Ps. 77. 70. 71.

C Mondaná valaki: Ha az Apostolok Halászok: tehát az emberek hasonlók a'halakhoz? Feleletem. Igen-is, sok-képpen: I. Mi-képpen hogy a'halak a'vízben szülnek: úgy az emberek-is, a'Keresztségnek vize-által szülnek újonnan, melly születék nélkül, az Isten országába nem mehetnek, a'mint Urunk nyilván jelentette [i]. II. Mi-képpen hogy a'halaknak élete a'vízben vagyon, halálok pedig a'víz-kívül: azon-képpen az embernek jelki élete a'Malasztban vagyon, mellyet Urunk a'vízhez hasonlított [k], melyből ha ki-esik, meg-hal; és különben meg nem éled, hanem a'Penitentziának vagy kőny-hullatásnak vizében. III. Némelly halak chak a'sós tenger-vízében laknak; némellyek chak az édes folyó-vizekben; némellyek pedig mind a'ket-féle vízben el-lakhatnak: hasonló-képpen, némelly emberek chak az állhatatlan és keserű Világ forgalmatosságiba forgolódnak, és lokakban őrlekednek Mártával [l]; némellyek chak a'lelki dolgoknak gyönyörűséges elmélkedésében nyugodnak, és Máriával, az Úr lábainál ülvén, halgattyák az ő igéjét [m]: némellyek mind a'kettőben részesek, és hol elmélkedésben, 's hol külső munkában foglalatosok; de úgy, hogy egyikkel a'másiknak nem ártnak, hanem inkább egyikkel a'másikat segétik. IV. Mi-képpen, hogy az Észak-felől-való tengerben, jobb és egészségesb halak vannak, azért, hogy a'sok és tebes szelekkel a'tenger inkább meg-tisztúl, hogy sem a'Dél-felé valóban, melyre affele szelek ritkán szolgálnak: de a'követses, és kő-szikák-közőtt folyó vizekben-is egészségesbek a'halak, hogy sem a'mocsáros és sáros patakokban: Azon-képpen az emberek-közőtt, rekéletesbek, a'kik a'háborúságok-által meg-tisztúlnak, mint az arany a'tűz-által; és meg-vastagodnak, mint a'cserép edények azon tűz-által; hogy sem a'kik mindenkor kedvők-szerént, puhán és gyönyörűségesen élnek. V. A'melly halaknak szárnyok és lejok nem vólt, a'Törvényben tilalmasok és útálatosok vóltak; azért, hogy a'földöttrébb-való nedvesség-miatt egészségtelenek vóltak: azon-képpen, a'melly embernek nintsen ferénysége, hogy a'földi dolgokról fel-emelkedvén, a'mennyeiekről elmél kedgyék; vagy erőssége, hogy az Ördög kisértetinek ellene-állyon; tisztátalan, és az Istennek nem kedves. VI. Mi-képpen hogy mindenkor több halak maradnak a'vízben, hogy sem halóval vagy horoggal ki-vonyatnak a'partra: azon-képpen több emberek hevernek a'gonoságnak sáros vizében, hogy sem ki-jőnek a'Tanitóknak intése- és feddése-által a'tisztta életre.

[i] Ioan. 3. 5.
[k] Ioan. 4. 13.
[l] Luc. 10. 41.
[m] vers. 39.

D De azért nem kell az Evangéliomi Halásznak a'munkától meg-szűnni, melyre

őtet az Isten választotta és hitta. Mert, a'mint az első Predikátzióban meg-mondottam, hóha munkájának jutalmát el nem veszti, ha szintén annak gyümölchét nem látya-is; a'mint Sz. Gergely Pápa mondotta egy Püspöknek, ki azon panaszolkodott, hogy tanitásában-valo munkájának kevés gyümölchét látta a'halgatókban: mondását a' fördőstől vőtt hasonlatossággal bizonyitván, kinek meg-jár ízetése, akár tisztüllyon-meg az ember a'fördőben, 's akár feketén maradgyon mint a'Szerechen. Ezt, mint bizonyos dolgot, Sz. Pál-is jelenti, mondván [a]: *Ki-ki mind tulajdon jutalmát veszi az ő munkája-szerént*: melly, tudni illik, jó igyekezetből származik, és nem a' gyümölch-szerént, melly abból következik. Az-okáért, jó reménségők légyen az igaz Tanitóknak, és szivők-szerént munkálkodgyanak; mert mind Jutalmok meg-lészen, 's mind hasznát láthattyák munkájoknak. mert chak egy léleknek meg-térése-is, nagyobb minden mi munkánknál; és az Isten-előtt bőchülletesb az egész világnál. Sőt azt-is meg-gondollyák; hogy, ha az Ördög szőntelen, mint az ordito oroszlány körül-jár, keresvén a' kit el-nyellyen [b], és chak egy léleknek el-veszteséért-is ném szánnyá minden fáradságát: mennyivel inkább illik, hogy a'Krisztus Halászi, chak egy léleknek meg-nyeréséért-is ne szánnyák minden fáradságokat; sőt vérőket-is ne kiméllyék, ha kivántatik; mint hogy Krisztus Urunk sem kiméllette.

Holott azt vedd eszedbe, hogy a'testi Halászok, a'magok hasznát keresik a'halászásban, és nem a'halakét: de a'Lelki Halászoknak külömb igyekezetőknek kell lenni; hogy Sz. Pálnak ama' panaszában részők ne légyen [c]: *Mindnyájan* (tudni illik, a'kik meg nem gondollyák hivatalyokat és tisztőket) *a'magokét keresik, nem a'mik a' JESUS Krisztusé*: az-az, nem az Isten tiszteségét, hanem a'magok bőchülletét; nem felebarátyok elő-menetelét, hanem a'magok hasznát, vagy gyönyörűségét. Kövessék inkább azon Sz. Pált; ki igazán mondotta maga-felől [d]: *Senki ezüstét és aranyát nem kívántam, a' mint magatok tudgyátok*. Es [e]: *Nem keresem a'tiéteket, hanem titeket*. Ezt pedig akkor chelekszi a' Lelki halász, midőn azon igyekezik tanitásával, hogy az embert, el-hágyván a' testi kívánság- és indúlat-szerént-valo életet, az Istennek akarattyához szabja életét; mellyet az igaz okosság-is javall: és a'vízzel-valo meg-keresztelkedés-is példáz; mellyáltal az ember újonnan születik, és a'harag fiából az Isten fogadott-fiává lészen kegyelemből: és hogy, e'világnak sós tengeréből ki-vitetvén az ember; az édes vízbe-helyheztetések, melly az egek-fölőtt vagyon [f]: az-az, e'világi nyomorúságból ki-menekedvén, a'végheretlen bóldogságban és dichőségben éllyen az Istennek Angyalival.

Hogy ezt alkolmatosban, és könnyebben meg-chelekedhesse a' Lelki halász, tanitását úgy kell alkolmaztatni, hogy a'Hálóhoz hasonló légyen: mellyen két dolog vagyon, ón, és a'spongiához hasonló könyü-fa. Az Ón, a'hálónak eggyik részét alá-vonsza, hogy a'vízben járjon; a'Fa pedig, a'másik részét alá nem bochattya, hanem a' viz-fölőtt hordozza: azon-képpen az Evangéliomi tanitásban, két dolognak kell találtatni; az Örök Vesztedelemmel- és kárhozattal-valo rettentés, melly nem engedi hogy fel-snalkodgyunk; hanem az üdvősséges félelemmel; mint valami nehéz ónnal, alatt hördoz bennünket: és az Isten Irgalmasságával, 's a'Krisztus érdemével-valo biztatás, melly nem engedi, hogy a' kétségbe-esés-miatt el-fillyedgyünk; hanem biztat és izgat bennünket, hogy minden jóban foglalván magunkat, remélhessük az örök Bóldogságot.

De mi-képpen hogy senki a'Halat ki nem fogja a'vízből, hanem-ha ő-maga bémégyen a'hálóba: azon-képpen a'Tanitók senkit a'veszedelemből a'bóldogságra nem vonhatnak, hanem a'ki szabad-akarattyából, és jó kedvéből enged a'tanitásnak. És mi-képpen hogy Két-féle halakat nehéz ki-fogni a'vízből, tudni illik, az igen kichinyeket, mellyek könnyen által-bújnak a'háló szemein; és az igen nagyokat, mellyek, meg-szaggatván a'hálót, mind magok ki-mennek, 's mind egyebeknek-is útat nyitnak a'ki-menetelre: azon-képpen két rend-béli embereket nehéz a' veszedelemből az örök életnek partyára vini, tudni illik, a'Kichin-szivüeket és félénkeket, kik akár-mi háborúságtól meg-rettennek, és akár-mi munkától-is irtóznak, és azért semmi jeles és derekas dolgot fel nem vállalnak: és a'fel-snalkodott Kevélyeket, kik magoknak nagyot tulajdonitnak, és magokkal eggyütt egyebeket-is el-vesztnek. Mindazáltal ezek-felől sem kell tellyességgel kétségbe esni: hanem; az első rend-bélieket; az örök bóldogságnak nagy-vóltával kell biztatni, mellyért méltó minden háborúságot el-szenvedni, minden fáradságot fel-venni; mellyekre az Istennek Malasztya segét bennünket: a'más rend-bélieket pedig, az Istennek kemény ítéletivel kell rettenteni; ki a'*kevélyeknek ellenek áll* [g], *az alázatosoknak pedig Malasztot ád*.

Holott azt-is vedd eszedbe, hogy az Isten mindeneknek Halászokat rendel, és

A

[a] 1. Cor. 3. 8

B

[b] 1. Pet. 5. 8.

[c] Phil. 2. 21.

[d] Act. 20. 33

[e] 2. Cor. 12. 14.

[f] Psal. 148. 4

C

Subnec.

D

[g] Jac. 4. 6. 1. Pet. 5. 5.

A

mindeneket a' maga varsájába akar rekeſzteni: ſenkit ki nem rekeſzt, ſenkit meg nem vét: az-okáért, ſenkinek mentsége nem lehet ha ki-marad; és ſenkire nem vethet, hanem chak magára. Ezt jelentette Urunk, mondván [a]: *Jöjetek hozzám minnyájan, a' kik munkálkodtok, és terhelve vagytok, és én megnyugotlak titeket.* mivelhogy minnyájan meg-terhelve vagyunk a' múnka-miatt. Azont jelentette Iſaiás-által-is, mondván [y]: *Minden ſzomjúhozók jöjetek a' vizekre.* Es a' menyegzőről-valo Példa-beſzédben, melyben az Ember-király azt mondotta a' ſzolgainak [z]: *Menjetek az útak végeire, és valakiket találtok, hijátok a' menyegzőre.* Az-okáért, méltán mongya Salomon-által az iſtenteleneknek [a]: *Hittalak, és nem akartátok: ki-terjeſztettem kezemet, és nem volt a' ki nézné. Meg-útáltátok minden tanátſomat, és dorgálásimat el-henyélétek. Én-is nevetek a' ti veſzedelmeteken, és meg-chúfollak midőn rajtatok történik a' mitől féltetek.* Mindeneket hi azért az Iſten: de nem minnyájokat azon állapatra. Es a' kiket a' Tekélleteſségnek állapattyára hi-is, nem úgy hija, hogy mingyárt annak tetejére juſſanak: hanem laſſan-laſſan, gatádichon-ként vezeti; a' mint András-által, Pétert elsőben chak iſmeretire hitta [b]: az-után, az emberek halászására [c]: meg az-után, az Apoſtoli méltóságra [d]: végezetre, az Anyaſzentegyháznak fejedelemségére [e]. Noha azt-is mondhattyuk; hogy az Iſten mindeneket, nagy és valóságos Tekélleteſségre hi; mint-hogy Urunk azt mondotta [f]: *Legyetek tekélleteſek mint a' ti mennyei Atyátok is tekélletes.* Szent Pál pedig azt irta [g]: *Legyetek én követőim, a' mint én is a' Krisztuſé.* Es [h]: *Legyetek az Iſten követői, mint ſzerelmes fiak.* Azont jelentette Szent Jánoſ-is, mondván [i]: *A' ki igaz, igazúlyon még-is; és a' ſzent, ſzentűlyön még-is.* Erről érthettyük azt-is, a' mit az Iſten Dávid-által mond [k]: *Tárd-fel a' ſzádat, és bé-töltöm azt.* mert a' Bé-töltés, Tekélleteſséget jelent. Mint-ha azt mondaná: Kéſz vagyok annyit adni, a' mennyit kivánſz, és valamennyire kéſzülſz. Továbbá, midőn egy Ifiúnak azt mondotta [l]: *Ha tekélletes akarſz lenni, menny el, add-el a' mid vagyon, és add a' ſzegényeknek, és kincsed légyen menyben: és jöj-el, köveſs engem.* noha chak annak ſzóllott: mindazáltal azont mondotta egyebeknek-is; a' mint jól értette Szent Antal: ki, midőn az Egyházban azokat az igéket hallotta vólna, úgy vőtte, mint-ha tulajdon-képpen ő-néki mondották vólna; és leg-ottan meg-fogadta. Ha a' Király meg-kiáltatná, hogy, valaki pállyát akar futni, jutalma légyen: minnyájan kőzönséges hivatalnak ítélnék; és ſenki más magán-valo hivatalt nem várna, hanem ki-ki dolgához látna, ha kedve vólna a' futáshoz. A' mennyei Király mindennek jutalmat ígér, a' ki tekélleteſséget kővet, mondván: *Kinched légyen menyben.* Az-okáért nem kell más hivatalt várni: hanem ki-ki dolgához láthat, ha kedve vagyon a' Tekélleteſséghez. Holott azt vedd eſzedbe, hogy annak az Ifiúnak, Urunk két dolgot adott eleibe; mindeniket akarattyára hadta; és mindeniknek jutalmat ígért: Elsőben, a' parancholatoknak meg-tartásáért, egy-általlyában az életre-valo bé-menetelt ígérte. Az-után, a' Tekélleteſségért, a' kinchet. Mint-ha azt mondotta vólna: En-bennem fogyatkozás nem légyen: kéſz vagyok akár-mellyiket meg-adni; és jutalmat ígérvén, hiſzek annak el-vételére: te láſsad mellyiket akarod válaſztani. Haſonló-képpen hitta Urunk az embereket a' Bóldogságokra: mellyeket hogy meg-kivántatná vélek, mindeniknek jutalmat ígért; melly, akár-minémű fáradságot-is könnyűvé téſzen.

a Mat. 11. 28

y Iſa. 55. 1.

z Mat. 22. 9.

a Prov. 1. 24.

b Joan. 1. 42.

B

c Mat. 4. 19. Luc. 5. 10.

d Luc. 6. 13. 14.

e Mat. 16. 18 Joan. 21. 15 16. 17.

f Mat. 5. 48.

g 1. Cor. 4. 16 & 11. 1

h Ephéſ. 5. 1. 1. Apoſt. 2. 11.

i Apoc. 22. 11.

k Pſ. 80. 11.

l Mat. 19. 21

C

D

II. RESZE.

Ezt hogy jobban meg-értheſsük, azt kell eſsőnkbe vennünk, hogy az Iſtennek Sok-féle Hivatallya vagyon; és, kit egy-képpen, 's kit más-képpen hi magához. Ugy chelekeſzik, mint a' jó Orvos: ki azon betegség-ellen-is, sok-féle Orvoſságot rendel, a' ſzemélyeknek külömbőző állapattya-ſzerént: vagy, mint az okos Tanító, ki azon Igaſságot sok-képpen állattya és bizonyíttya, a' mint a' Halgatóknak elméje ſzenvedi és kivánnya: vagy, mint a' jó gond-viſelő Chelédes-ember; ki a' kőveket nem úgy ſzedeti-ki a' ſzántó-földből, mint a' ſzőlős kertből; ſem azon időben és módon nyeſi a' fákat, és metſzi 's levelezi a' ſzőlő-veſzſzőket: vagy, mint a' fő Szakách; ki azon-féle húſt, külömb-külömb lévvel főzi, hogy minden vendégek ſzája ézinek kedveskedgyék. Némellyeket azért az Iſten ő-maga hi, más eſzköz-nélkül: némellyeket emberek-által: némellyeket pedig, neminémű-képpen ugyan kételenit, ostorok-és egyéb eſzközök-által; a' mint sok példákból ki-tetſzik.

Elsőbben

ELSŐBEN azért; Ő-maga az Isten hija az embereket, vagy nyilván meg-jelentvén nékik akarattyát; miat Abrahámnak, és a'mái Evangéliom-béli Apoſtoloknak: vagy belső intéſſel oktatván őket, hogy magok állapattyáról gondolkodgyanak; a'mint ſzámtalanokon történt: vagy ugyan chodát-is chelekedvén rajtok; mint egy ifiún-, kiről azt írja *Sophrónius* [m]; hogy, midőn egy nemes leányzót drága ruhában temettek vólna el, azt meg-kívánta, és, éjjel a'temető-helyre menvén, a'ruhát le akarta róla vonni: de a'leányzó hirtelen fel-kőlt, a'tolvaj kezét meg-ragadta, és kemény dorgálás után azt mondotta néki, hogy el nem bochátrya, hanem vele eggyűtt meg kell rothadni. Kinek midőn az ifiú könyörögne, hogy meg-ſzabadúlhatna tőle: végre azt feleltte: hogy, ha eskővéſſel fel-fogadgya, hogy minden hallaſztás-nelkől Szerzetesé léſzen, el-bochátrya. Mellyet fel-fogadott; és olly hamar végbe vitte, hogy a'temető helyről mingyárt a'Kalaſtromba ment, és keſerves sirásával könnyen el-hitette a'rajta-történt chodát. De ſem efféle chodát nem kell vátnunk; ſem azt nem illik kívánnunk, hogy az Isten olly nyilván hijón bennűnker, mint az Apoſtolokat hitta: hanem azzal kellene meg-elégednűnk, hogy okoſságot adván az Isten, meg-jelentette, mellyik út légyen bizonyosb és bátorságosb a'Bóldogságra; mellyel akár-ki-is jó módgyával okoskodhatik. A'mint *Rolandus*-felől ólvaſſuk a'*Dominicanus*ok hiſtoriájában: ki nemes és gazdag ember lévén, midőn egy Innep-napot friſs lakozáſſal, ráncz-oláſſal, és egyéb hiúságos gyönyörüséggel el-múlátott vólna, annak fölőtte, ſzép új és drága kőntősben pipeskedett vólna: eſtvére kelvén, magába tért, és imigyen okoskodott: Jaj'shol vagyon a'friſs a kozás? Hol vagyon az egéſz napnak őröme, melly már el-múlt? Valamint pedig ez a' nap el-múlt, egéſz életünk-is úgy múlik-el minden gyönyörüségével, és semmi egyéb a'bánatnál, és keſerüségnél meg nem marad. Melly ökoskodáſnak az vólt a'vége, hogy máſod nap mingyárt Szerzetbe állott; mellyben úgy viſelte magát, hogy az Isten chodá-tételekkel-is fel-tiſztelte. Egy nagy Törvény-tudó Doktot pedig, imigyen okoskodott: Mint-hogy e'világon fáratság-nélkől nem lehetünk: jobb az Istenért fáradnunk, ki ſokkal nagyobb jutalmat ád hogy-ſem e' Világ, melynek minden jutalma igen kevés, és álhatatlan. *Franciſcus Borgia* pedig, Gandiai Herczeg lévén, midőn az Ötődik Károly Cháſzár feleségének *Iſabella*nak hólt teſtét vakva látta vólna férgekkel, illyen gondolat őrlőtt ſzívébe: Hová lőtte e'Cháſzárnénának hatalmas méltősága, és dichőséges ékeſsége? Ennek élтében, chak tekintetitől-is rettegtek az emberek; és ímé a'halál-után-, mineh különbség ő-közőtte és a'ſzegény kóldús aſzſzony-közőtt. Melly gondolat-, eleibe-adván *Borgiá*nak az emberi gyarlóságot, annyit haſznált néki, hogy Fejedelmi méltóságát meg-vetvén, nagy alázatoſsággal a'mi kiſded Szerzetünkbe kívánkozott, melyben meg-is maradott halálá-ig nagy áitatoſsággal, és Iſteni félelemmel. Gyakorta mondotta pedig azt, hogy a'Cháſzárné halála néki életet ſzerzett.

MÁSODSZOR: Az Iſteni Hivatal, Emberek-által léſzen; a'mint hogy Moyſes-által hitta-ki az Isten Egyiptusból az Iſraël fiait az Ígéret-földébe; Illy és-által Eliſæust a'Prófétaságra [n]; ſok Proférak-által az Iſraël fiait a'penitentziára; az Apoſtolok-által a' Pogányokat az igaz Evangéliomi hitre, és Keresztyénségre. E'móddal gyakorta hija az Isten az embereket, midőn az Isten-félő embereknek vagy predikálláſok-, vagy nyájaſkodó beſzélgetéſök-által, sőt iráſok- és jó példa-adáſok-által-is, ſokakat a'tökélletes állapatra igázgatott. A'többi-közőtt, egy *Monétus*-nevű fő tudós embert: ki, a' Szent Domonkos Szerzete-béli jámbor Fráter *Reginaldus* előtt, igen lappangott, ſzorgalmatoſon azon meſterkedvén, hogy ſzembe ne lenne véle; félvén attól, hogy beſzédével lelki-iſmeretit fel-zavarja, és penitentziára indittya. De Sz. István Első Mártyr napján, chak nem erővel, a'*Reginaldus* predikátziójára vitték: ki, magyarázván Sz. Istvánnak amaz mondáſát [o]; *Imé nyitva látom az egeket*, meg fogta *Monétus*t imillyen okoskodáſſal: Moſt a'Bóldogságnak kapuja nyitva vagyon ugyan, úgy hogy minden ember bémehet beléje: de a'kik annak keresésében reſtelkednek, és ſzívőket az Isten-előtt bézárják, ők-is a'Meny-országkapuját bé-zárva találják, úgy hogy többé abba ne mehetſenek. Halván azt *Monétus*, azon órában a' Szerzetes életre tekéllette magát, és a' Predikátzio-után leg-ottan *Reginaldus*hoz menvén, akarattyát meg-jelentette néki; melliyet fogadáſſal-is meg-erősitett. A'*Tolentinumi* Sz. Miklós, ifiú-korában halván Sz. Agoſton ſzerzete-béli Barátnak predikállását, ki Sz. Jánoſnak ama' mondáſát magyarázta [p]; *Ne ſzeressétek e'világot, ſe azokat, a'mik a'világban vannak*; és nagy buzgóſsággal's bőv beſzéddel meg-mutatta e'világnak hiúságos és veſzedelmes állapattyát: úgy megúráltatta Sz. Miklóſſal e'világot, hogy a'Predikátzio-után, a'Predikátorral mingyárt a' Kalaſtromba ment, és Szerzeteſsé lőtt.

De nem chak Predikátziók-által történtek illyen meg-téréſek, hanem nyájaskodó beſzélgetéſek-által-is: mint egy gazdag emberen, ki e'világi gyönyörüségekben úgy

el-merűlt

A

[m] *Sophron. in Prato Spirit. cap. 78.*

B

C

D

[n] *Act. 7. 34.*

[o] *Act. 7. 56.*

[p] *1. Joh. 2. 15.*

A

el-merült volt, hogy a' meg-téréſről, vagy penitentzia-tartáſról valo beſzédet, chak hallani ſem akarta. Ezt egy jámbor Szerzetes ember egykor barátságoſ-képpen meglátogatta; és ſok féle beſzélgerés után, el akarván tőle búlchúzni, azt mondotta néki
q Ps. 14. 11. Iſaiásból q: *Mely ſeritteték alád, és a' teleped férgek leſznek.* Melly mondás, úgy fel-zavarta ſzivét, hogy ſemmi egyebről nem gondolkodhatott, hanem chak azokról a' férgekről. és noha Muſikával, és tréfálódáſſal ki akarta ſzivéből azt a' nyughatatlan gondolatot rekeſzteni: mindazáltal ſemmit nem tehetett ellene; sőt annál-is inkább el-fogta ſzivét. Az-okáért imígyen kezdett gondolkodni: Ha annak a' győtrelemnek chak meg-gondolása-is olly ſzenvedhetetlen: ő-maga a' győtrelem, melly igen tűrhetetlen léſzen? és az-által meg-hóldolván az Iſtennek, végig ſzolgált néki Szerzetes állapatban. *Virdúnum*ban egy András-névű *Archidiáconus* vagy Eſperceſt volt; ki, fő nemes és gazdag ember lévén, egy-kor *Clarevallis*ba ment, hogy az ort-valo újonnan plántáltatott Szerzeteſeket, kikről ſok jeles dolgokat hallott volt, meg-látogatná, és meg-iſmérkedné vélek; de chak eſzébe ſem tűnt, hogy közikbe állana. Hozzájok menvén azért a' *Capitulum*ba, hogy a' Jámbor Szerzeteſek imádságának ajánlaná magát; látván a' ſzent ſeregnek rendit, chendeſségét, és Angyali magok viſeletét: fölőrte igen meg-indúlt, és az Iſtennek Sz. Lelke meg-ſzálván ſzivét, más Férfiúvá változott: és végre úgy fel-gerjedett, hogy chak házához ſem akart térni, vagy barátitól el-búlchúzni, vagy marhájár 's jószágát el-rendelni: hanem, mindeneket félbe-ſzakaſztott, hogy
r 1. Reg. 19. 23. halladék-nélkül eggyesűlhetne a' Kriſtuſſal. Ki ſzintén úgy járt mint Saul, ki a' Próféták fiai-közibe menvén, ő-is prófétálni kezdett r, noha arról nem-is gondolkodott-
s Prov. 13. 20 volt: és bé-tellyeſedett Salomonnak ama' mondáſa s: *A ki bölchekkel jár, bölch léſzen: a' balandok barátya, haſonlóvá léſzen.* Ezeket-is azért az Iſten hitta; de emberek-által, és
B
külömb-külömb módon.

HARMADSZOR: Az Iſteni Hivatal, Okorok-által léſzen: mellyeket azért bochát az emberekre, hogy ő-hozzája ſiettenek. Mert a' kiknek fülőket bé-dugja e' világi ſzerenche, úgy hogy ne hallyák a' mennyei Hivatalt; igen meg-nyittya a' háborúság. Kikről ſzól Dávid, mondván t: *Midőn által élet, keresők vala őket: és meg-térnek vala, és ſ. Ps. 77. 34. u Ps. 106. 6.* reggel imádsága jőnek vala. Es u: *Az Urhoz kiáltának midőn baſſorgattatának.* Így hivattatott Remete Sz. Pál, a' mint Sz. *Jeróbymus* írja x: ki, hogy a' *Decius* és *Valerianus* kegyetlenségét el-távoztathaſſa, egy barlangba rejtezett; melyben meg-ſzokván, és kedvelvén a' magán-valo lakáſt, a' mit elsőben a' ſzükség tétetett vele, az után jó akarattyából tellyes életében kedvellette. Sz. *Arſenius*-is, eſzébe vévén *Arcádius* Chászárnak (kinek valaha Meſtere volt, és gyermeki éretlen erkőlcheért gyakorta meg-feddette,) reája-valo nehezteléſét; tartván tőle az Udvari élettől búlchúc vévén, az Iſteni ſzolgálatra ſzentelte magát a' Szerzetes életben; és úgy, teſtét oltalmazván, lelkének-is nyugodalmát találta. *Paulus Simplex*, feleségét vétekbe kapván, mind házát 's mind feleségét el-hadta; és így enetlen a' Sz. Antal Iskolájába ment, és rővid időben nagy tökélletes-
C
x In Vita ejus. ségre és ſzentségre jutott. Ezt is Iſteni hivatalnak tartom: és nem javallom azoknak vélekedésőket, kik azt mongyák; hogy ez, nem Iſteni ſzeretetből ſzármazik, hanem némü kétségbe-esésből; nem gondolván-meg az Iſtennek belső Malaſztyát, hanem chak a' külső chelekedetre nézvén. Nincs bizonyára ſe a' ſzegénységnek, ſe a' betegségnek, ſe egyéb világi nyomoruságnak annyi ereje, hogy az embert e' Világtól el-ſzakaſzthaſſa: mert ſzámtalanon corkig úſznak ugyan a' nyomoruságban; de chak eſzekbe ſem jút, hogy azért meg kellene e' Világot útálni, és a' Szerzetes életben-valo tökélletességet követni; hanem, a' nyomorusággal eggyőtt, a' gonoſságban-is meg-maradnak. Az-okáért, a' ki efféle dolgokból életének meg-jobbitására okot vészen, az Iſtennek végheretlen bőlchességétől igazgattatik; ki a' külső háborúságot vészi eſzközül,
D
hogy az ember, e' világnak keſerűségét érezvén, azt meg-útállya. Az-okáért, midőn Sz.
y Ep. 34. *Jeronymus* y *Juliánuſt* e' Világi nyajáskodáſtól el akarta vonni, azt irta néki; hogy kéleányának 's feleségének halálával, és a' tolvajok miatt-valo ſok kár-vallásával, az Iſten a' Világnak meg-útálására akarta inteni: nem külömben, mint az Anyák, hogy a' gyermekeket el-válaſzſzák a' ſzopáſtól, emlőjőket keſerű őrőmmel ſzokták meg-kenni.

z Gen. 27. 41 De az Irásban-is jeles Példákat találunk e' dologról. Midőn Ésau azt mondotta z: *El-jőnek az atyám ſiratásának napjai, és meg-ölöm Jákobot az öcſémet*: igen meg-ijedett Jákob, és az annya tanátsából Meſopotamiába futott, és akkor látta álmában ama' chodálatos Lajtorját a; és hallotta az Iſtennek ſzép igéretit b: *Én vagyok Ábrahámnak az Atyádnak Istene, és Iſaáknak Istene: a' Földet melyben alusſzol, neked adom, és a' te magodnak. Es a' te*
a Gen. 28. 12. b verſ. 13. 14. 15. *magod, olyan léſzen mint a' föld pora: ki-terjedſz Nap-nyugatra, és Nap-keletre; és Eſzakra, és Délre: és meg-áldatnak te benned, és a' te magodban, a' földnek minden nemzetségei. Es őriződ leſzek*

valahová

változná meg-kelésre, és visszahozlak e földre: és el nem hagylak, míg nem be teljesítem mind a'mit mondottam. Midőn Farao halálra keresté Moysest [a], akkor szalaszlott Mádián-földére, és ott látta a' chodálatos Chipke bokrot, melly egett ugyan, de meg nem égett [b]: és akkor választatott az Izraeli népe vezérévé, hogy ki-hozná az Egyiptusi fogságból. Midőn jó-abbá tűlőzte Illyésst, el-bújdosott Illyés féltében, és a'Hóreb hegyére jutván, meg-jelenék néki az Isten lassú szellő zúgásában [c], és nagy dolgokat jelentett meg néki.

[a] Exod. 2. 15
[b] Exod. 3. 2.
[c] 3 Reg. 19. 12. 13.

Noha azért ezek külső eszközök; mindazáltal azok által az Istennek Lelke belől munkálkodik az ember szívében; a'mint sok Példák meg-mutatták. Azt olvassuk a' Sz. Domonkos Szerzetének históriájában; hogy *Petrus Consalvus*, ki azon Szerzetben tudós és szent emberré vált, choda módon hivattatott a' Szerzetes életre. Mert a' Valenczia Püspök, ki *Consalvus*nak attyafia vólt, idő-előtt sok Egyházi jövedelmet rendelt néki, mellyekkel *Consalvus* (mint az iffiaknak szokása,) chak világi pompára, és testi gyönyörűségre élt; mellyel magának bizonyos veszedelmet szerzett vólna, ha az Isten chodálatos-képpen jobb útra nem vezette vólna. Midőn azért egykor, magához-hasonló egy-néhány barátival, a'Városban lovon tsélt 's ala setálna, és ugyan nántatná-is magát, a'lóról egy mély sárba esett véle, melyből igen mochkosan vonták-ki; és a'környülé-álló gyermekek, nagy haborával a'meg-sárosodott czifra legényt igen'meg-guggolták. Meg-szégyenülvén azért magát *Consalvus*, és meg-szomorodván, így kezdett magával beszélgetni: Mivel hogy e'világ, kinek eddig nagy szorgalmatossággal szolgáltam, illyen rútúl bánt velem, és így meg-chúfolt; én-is ez után érdeme-szerént bánom véle; és azon órában el-tekélletette magában, hogy e'világot meg-chúfolván, tellyességgel az Istени szolgálatra adná magát a'Szerzetes életben; a'mint meg-is chelekedte. mellyet minnyájan nem chak chodáltak, hanem igen javallottak-is; látván, hogy nyilván bé-tellyesedett *Consalvus*ban Dávidnak ama' mondása. [d] *Töltsd bé az orczájokat gyalázattal; és meg keresik Uram a'te nevedet.* Az-okáért efféle eszközöket, Isten hitelének és hívásának, nem történetnek kellene alkalmatlanúl: mert, a'mint az-előtt-is mondám, az Isten mindeneket hí ugyan, és a'tekélletességre-is hí: de nem egy módon és formán, hanem a'mint ő-néki tetszik. Az-okáért, ki-ki lássa mint felel-meg az Isten hivatallyának; azt sikét fűzve ne vegye, hanem a'mái Apostolokkal, szívébe creátzíze, és kövesse. Kiknek-chelekedetiből, jeles dolgot tanúlhatunk.

[d] Ps. 82. 17

III. RESZE.

AZt olvassuk a'mái Evangeliomban, hogy Urunk a'Zebedæus fiait úgy találta, hogy az attyokkal a'hálót fóltozták, és hítta őket. Azok pedig mingyárt el-hagyván a'hálókat 's az attyokat, követték őtet [e]. mellyel két hamis, és egymással-ellenkező vélekedés ronczolik-meg.

[e] Matt. 4. 21. 22.

Az Első Hamis Vélekedésben, azok vannak, kik az Istени tiszteletnek, vagy szolgálatnak szine-alatt, Attyokat meg-vetik; és nem akarják őket segíteni, ha szintén módgyok vagyon-is benne. Ezek nem követik Jákobot, és Jánost, kik azért fóltozgatták halójokat egy ütt az attyokkal, hogy nem vóltak külömb keresményen, hanem, egyenlő akarattal és munkával halakat fogván, magokat, és vén attyokat kézi munkájokkal táplálták; meg-gondolván, hogy a'kitől Isten-után sok jót vőttek, és a'ki-által élnek-is, annak tápiálására méltó vólna gondot viselni: és hogy az Atyának és Anyának tiszteletök, mellyet az Isten parancholt, nem chak abban áll, hogy azokat külső magok-viselésével tiszteljék, hanem hogy szükségőkben segétsék-is, és tehetségők-szerént szolgállyanak nékik: és, a'mint a'Pogány bölcs *Plato* mondotta [f]; sem az Isten, sem az okos ember azt tanátsúl nem adgya, hogy valaki Szüleire gondot ne viselljen. Mellyet a'Pogányok jeles példákkal meg-is mutattak, kikben a'Szülékhez-való szeretetet semmi-némű nyomoruság meg nem ólthatta. Azt írja *Sabellicus* [g]; hogy midőn egykor Rómában egy Nemes aszszont halálra-való vétekben kaptak vólna, a' Főbíró azt a'törvént tőtte reája, hogy a'tömlőczben éhel haljon-meg. A'tömlőcz-tartó azért irgalmas szánakodásból, meg-engedte ugyan a'leányának, hogy az annyát meglátogassa; de igen reá-vigyázott, hogy élendőt ne vinne néki, alatván, hogy az éhségmiatt rövid napig meg kell halni. Látván pedig hogy sokáig vontattya életét, gondolkodni kezdett a'tömlőcz-tartó, hogy valami titkó-való táplálása lehet az aszszony'állatnak: az-okáért szorgalmatosban kezdett reá vigyázni. és eszébe vőtte, hogy az annyát a'leánya, tulajdon tejével, nem külömben táplálta mint magzattyát. Mellyen-

f Lib. 3. de Leg. prim.
g Lib. 5.

A

chodálkozván, a' dolgot a' fő-birónak hírré tétte; a' fő-biró pedig az egész Tanátsnak: ki a' leányának kegyességéért, az annyának életét meg-engedte. Elmés a' magzati szeretet, hogy fel-találta azt a' táplálásnak módgyát, melyet a' természet a' Szülőknek rendelt magzattyokhoz, nem a' magzatoknak szülőjekhez. Hasonló dolgot ir *Valerius Maximus* k *Cimon*ról; kit *Pérsa*-nevű leánya hasonló veszedelemből tejével mentett meg. Sok egyéb példákat is meg-mutattyák, mivel tartozzanak a' Szülőknek a' magzatok. *Enéás* azzal nyerte a' *Vergyes* nevet, hogy *Troja* veszedelmekor, mindenét el-hagyván, nem attyát *Anchisést* vállára vőtte, és mint leg-nagyobb kincsét a' tűz lángjából ki-vitte: kinek az attyával-való bé-szélgetését igen meg-irta *Virgilius*: *Mène efferre pedem, Genitor, te posse relicto? Sperasti? tantumne nefas patrio excidit ore? Aut omnes iterum nobiscum adsumere pergis?* az-az: Vélted-e Attyám, hogy téged el-hagyván, ki-mehettem volna? Olyan nagy vétek, Attyám, mint férj-ki szádból? Higgyük-é nket a' más-fajtúnak véréből lárom meg-élettetni. Az ifiabbik *Quintus Metellus*, az *Ollaviánus* Chászár párthjét követte volt *Antónius* ellen: az attya pedig az *Antoniust* látván azért, hogy az attyát a' több rabokkal *Ollaviánus* Chászárhoz vitte, ki *Antóniust* meg-győzte volt, könyvezve meg-ölette; és *Ollaviánushoz* fordúlván, azt mondotta néki: Chászár, ez a' te ellenséged halált érdemlett-e? de én juta'snak érdemlettem, mivelhogy néked híven szolgáltam: az-okáért a' juralomért, mellyel nékem tartozol, ezt nékem ajándékozzad, és ő-helyette engemet ölly-meg. Hallván a' Chászár, úgy meg-indúlt a' fiúnak kegyességén, hogy az attyát, noha hallos ellensége volt, néki ajándékozta, meg-engedvén életét. *Quintus Cicerót*, a' *Marcus Cicero*nak öttsét, midőn a' Birák halálra keresték, a' fia el-rejtette: kit a' Birák meg-fogván, keményen meg-kínoztak: de semmi kínokkal ki nem vehették tőle, hogy meg-vallaná a' hová rejtette volt; inkább akarván a' kegyes fiú halált szenvedni, hogy sem az attyának halálát látni.

B

Keményen meg-feddőtte Urunk a' Farisæusok kép-mutatását: kik, az Istení tiszteletnek szine-alatt, arra tanították a' hákat, hogy, ha azt, a' mivel Szülőjéket tartozniok kellene, a' Templomba adnák, nem vétkeznének: és azt mondotta nékik: *Miért házatok által az Isten parancsolatját a' ti hagyományotokért? Mert az Isten mondotta: Atyádat és anyádat tiszteljed.* és: *Aki attyát vagy anyát átkozza, halállal haljon meg. Ti pedig mondotok: Valaki attyának, vagy anyának azt mondja: Valamelly ajándék, a' mi tőlem vagyon, néked használ; és nem tiszteli az attyát vagy anyát: és meg-vetitek az Isten parancsolatját a' Ti hagyományotokért.* A' hol látod, hogy meg az Istení tiszteletnek szine-alatt-is, nem kedvez az Isten a' Szülékhez-való gond-viseletlenség; és nem javallya az Isten, hogy a' néki be-mutatott ajándékért, a' mi Szüléink valami fogyatkozást szenvedgyenek: mennyivel inkább nem kedvelli, midőn más okból meg-fogyatkoztatnyák a' nak az ő Szülőjéket. Egy régi Históriás könyvben azt olvassuk, hogy *Normandia* határában, egy Gazdag embernek egy-eden-egy fia lévén, azt nagy kínyére fel-tartotta, és egy Nemes személlyel bővé taníttatta; olly okkal, hogy minden jóságát a' fia kezébe eresztve, a' fia pedig Szülőit hóltig tiszteségesen el-tartsa. Meg-lévén a' menyegző, az új házasok egy-ideig szorgalmatos gondot viseltek a' vén emberekre, és nagy tiszteségben tartották őket: de időjárában, a' nyu gbatatlan, kényes, és panaszolkodó menye arra únszolotta a' férjét, hogy a' vén embereken házából ki-adgyon: azért, hogy, sem kedvőket nem találhatnák, sem magokat az ő erkőlcsökhöz nem szabhatnák. Más házat kerelvén azért a' vén embereknek, abba kőlöztetették őket; és távul-lévőkkel, úgy-meg-hűlt a' hozzájok-való szeretet-is, és gond-viselés, hogy minden-napi táplálások-is chak imígy-amúgy volt; és midőn a' kedve-tőlt ifiu emberek tobzódtak, a' szegény vén Szülék valóban koplaltak. Egy-kor az ifiú gazdák, magokhoz-hasonló vendéget várván, jó kövér lúdat sütetnek volt, mellyet a' szegény napa az ablakról meg-lajdítván, meg-jelentette az urának; és azon kérte, hogy menjven a' hához vendeségre; és, noha nem vólt hivatalos, egyék egyszer valami jó falatot. Engedett a' vén ember a' felesége ranátsának; és ragadván mankóját, által kezde hallagni a' fiához. De az ifiak, eszőkbe vévén a' vén ember jövetelét, és gondolván jövetelének okát, a' lúdat hamar el-rántják a' tűztől, és el-rejtik: és a' fia eleibe-menvén az Attyának, rővid szóval ki-befzéllé házából. Ki nagy bánattal haza mendegélvén, panaszolkodva meg-befzéllé feleségének, mint s'hogy járt a' fiával. A' czuban a' lúdat ismég a' tűzhőz tévék: de chodálatos dolog! a' mellyén egy tíznyu varasbékát látának: mellyet a' gazda midőn le akarna ütni, az orczájára ugrott, és olly erősen hozzája ragaszkodott, hogy semmi erővel, se mesterséggel onnét el nem vonyhattákés úgy az

C

D

Attyához.

Attyához-való emberteleneségének jelét sok esztendeig kellett viselni, mig nem mind maga penitentzia-tartásával, 's mind sok jamborok imádságával, az útálatos állat el-enyészett. *Maulim* pedig azt irja [p]; hogy egy szegény embernek igen gazdag fia lévén, hozzája ment, kérvén azon, hogy táplálására gondot viselhyen, és eledelt adgyon néki: de a'kegyetlen fiu, nem chak semmi segétséggel nem akart lenni szegénynek, hanem istenteleníl meg-is tagadta hogy nem ő Attya. Mellyet halván a'szegény ember, keserveſſen sirván el-ment, Istenre hagyván ügyét: ki el nem szenvedte az éktelen kegyetlenséget, hanem meg-büntette; ugy hogy, a'gonosz háládatlan fiu leg-ottan meg-bódulván, és meg-dühödvén, szörnyü halállal meg-holt, és az örök kárhozatra vettetett. Jól inti pedig a'Pogány bölcs *Socrates* a'fiakat [q]; hogy ugy viselljék magokat az Attyokhoz, a'mint ők-is kiványák hogy az ő fiok viselljék magokat ő-hozzájok: mert gyakorta történik, hogy a'háládatlan fioknak fiai, nem chak magokért háládatlanok, hanem az ősökért-is boszszú állók; és a'ki az Attyát a'küszöbig vonnya, a'fiától a'küszöbön is által-vonattatik. Bizony, a'Szülékhez-való kegyességre, még az oktalan-állatok példái-is taníthatnák a'háládatlan fiakat: tudni-illik, az Eszterágok vagy gőlják: kikről azt irja Sz. Ambrus [r]; hogy a'meg-vénhedett szüléjéket, nem chak eledellel táplállyák, hanem, midőn erejökben meg-fogyatkozván, nem röpülhetnek, vállokon-is hordozzák, és az el-költözésnek idején el nem hadgyák. Szégyen az embernek, az oktalan-állattól meg-győzettetni abban, a'mi az embernek fő-képpen tulajdona.

A' Masodik Hamis Véltkedés, azoké, kik a'testi Atyáknak, az Isten tiszteletre- és parancholattya-ellen-is, engedni akarnak: meg nem gondolván, hogy a'Zebedæus fiai, halván a'Krístus hivatállyát, nem chak hálójokat és hajójokat, de Attyokat-is mingyárást el-hadták; noha meg nem hallották vólt Urunknak amaʼ mondását [s]: *Aki atyát vagy anyát inkább szeret, hogy sem engem, nem méltó hozzám.* Az okáért, azt kell jól meg-tontolnunk, hogy az Atyai méltóságnak határa vagyon, mellyet nem szabad által-hágni: úgy hogy, ha az Isten máſt kiván a'fiaktól, hogy sem az atyák; az Istent kell követni, és nem az atyákat. mivelhogy az okoság-is azt mutattya, hogy annak tartozunk többel, a'kiről többet vöttünk, és várunk: az Istenről vöttük pedig mind testünket lelkünket, és tőle várjuk az örök boldogságot-is; az atyáktól pedig chak testünknek valami részét vöttük, jól-lehet azt sem az Isten segétsége nélköl; és egyebet sem várunk tőlök valami kevés el-enyészendő örökségnél. Tiszteljed az atyádat, úgy-mond Sz. *Jerómynus* [t], ha az igaz Atyádtól el ne választ. Mind addig tudgyad a'vérnek eggyelségét, valamig ő tiszteri az ő teremtőjét: mert, ha kálómban chelekeszel, mingyárt azt kiáltya néked Dávid [u]: *Hallyad leányom, és lássad, és hajtsd ide füledet: és feledjed el népedet, és az atyád házát: és meg-kívánnya a'Király a'te szépségedet.* Es: Bánkodni-fog azatyád, de örvendezni-fog a'Krístus: sirni-fog a'nász-népe, de vigadni-fognak az Angyalok. Chelekedgye azt az atya a'marhájával a'mit akar: nem azé vagy a'kinek születtél, hanem a'kinek újonnan születtél, és a'ki téged nagy árron váltott-meg az ő véréve.

Ezt a'Krístus chodálatos-képpen mutatta-meg egy Szerzetesnek: kiről azt irja Sz. *Antoninus* [v]; hogy *Páris*ban egy jeles tudós ember lévén, Sz. Ferencz Szerzetébe állott: kinek az annya szükölködött; és azért, árvaságát siratván, mind a'fiát, 's mind a' Szerzetes Atyákat nagy kiáltással, mint embertelenekt és hamisſakat, vádolta. Mellyekre meg-indúlván a'fia, midőn már ingadozna igyekezetiben, és a'Feszület-előtt imádkoznék, mint búlchút vévén, és szabadságot kérvén az elmenetelre, hogy az annyát meg-ségétené: imé látá, hogy a'Krístus óldalából vér foly, és imillyen szózatot halla: En téged drágábban ruháztalak és neveltelek, hogy sem az anyád; azért, nem kell engem az anyádért el-hagynod. Mellyel, nagy álmélkodással úgy meg-erősödött állapattyában, hogy az után az annyának mind hízelkedését, 's mind panaszolkodását semminek állotta. Ezt meg-gondolván Sz. *Jerómynus*, chodálatos-képpen irt *Heliodórus*nak; hogy jó szándékát végbe vinné, és senkivel ne gondolna, hanem a'Krístust követné [w]: Hallyad, ugy-mond, a'te Királyodnak végezését [x]: *A'ki velem nincsen, ellenem vagyon: és a'ki velem nem gyüjt, tékozol.* Emlékezzél meg a'te apród esztendőknek napjáról, mellyen a'Keresztséghé a'Krístussal el-temettetvén, arra esküdtél, hogy az ő nevéért nem engedsz, sem apádnak, sem anyádnak; Imé az Ellenség, a'szivedben meg akarja ólni a'Krístust: imé az ajándék, mellyet azért vöttél hogy vitézkednél, az ellenséges tábort suhajtya. Ha szintén a'nyakadon csügge-is kis unokád; ha szintén borzatt hajjal, és meg-szaggatott ruhával mutogattya-is emlőit az anyád, mellyekkel téged táplált; ha szintén a'küszöbön fekszik-is

[p] Is. Sirac. 3. 10.

[q] Lib. 3. Mem. cap. 3. §.

[r] Lib. 3. de Abr. cap. 3. §. 16.

[s] Matt. 10. 37.

[t] Epist. 10. ad Furiam

[u] Pſ. 44. 11.

[v] 2. Part. 3. tit. 24. §. 9. §. 7.

[w] Epistola 3. ad Heliodor.

[x] Mart. 12. 30.

A

az atyád: az atyádra hágyan mennyei szárnyaikkal röpülly a' Keresztnek záloljához. Chak e' dologban istenesség kegyetlenkedni. El-jő, el-jő az-után a' nap, mellyen gyözedelmes lévén, hazádba térj; mellyen, mint erős férfiu, a' mennyei Jerusálemba koronázva menny.

Sok jeles mondásokat hozhatnék-elő e' dologtól a' Sz. Atyákból, ha szükség volna: de azokat el-hagyván, chak azt mondom, hogy a' Pogány Bölchek-is megismérték a' természet oktatásából, hogy igen határozva vagyon az Atyai méltóság, és addig tart, és kötelez, mig a' tiszteletség- és jó-erkölcs-ellen nem igyekezik; és az atyák semmit az-ellen nem kivánnak's parancholnak. Az-okáért, midőn *Arjsteles* sokat szóllott volna, a' Fiaknak atyokhoz-való kötelességéről, végtére azt kérdette: Ha minden dolgokban úgy kell-e nékik engedni, hogy semmiben ne légyen szabad akarattyoktól el-távozni? És azt felelte; hogy, nem mindenben: mert a' ki beteg, inkább kell engedni az Orvosnak, az egészséghez tartozo dolgokban; és a' vitéz a' Had-nagynak, a' hadakozásban. *Szokrates* pedig azt irja; hogy egy ifiú, kit az attya nem akart a' bölcheség tanulására ereszteni, azt kérdette egy *Mnesidemus* nevü Filosofustól; Ha szükség-e a' Szülék parancholattyának mindenben engedni? Kinek *Mnesidemus* azt felelte: Illik hogy mindnyájan engedgyenek az ő Szüléjöknek, és az én igen dicséretem: de lássuk-meg, mi legyen az Engedés. Mond-még nékem, Ha az Atya nem ért az orvosláshoz, és a' beteg fiának ártalmas dolgot parancsol, melynek ártalmas-voltát tudgya a' fia; vallyon mondhatnie engedetlennek, ha az atyának parancholattyát-szerint nem cselekszik? Kétség-nélkül dicséretes dolog azt nem cselekedni, a' mi nem illik. Az-okáért, ha valaki, Attyának, Urának, Előtte-járójának, gonosz, hamis, vagy illetlen dologban szavát nem fogadgya, nem mondhatni Engedetlennek: hanem az az Engedetlen, a' ki jó, hasznos, és tiszteletséges dologban szót nem fogad. Ekképpen a' jó hegedüs, ha a' hegedülésben tudatlan attya más modon akarná tanitani, nem tartozna néki engedni: sem az, a' ki a' tengeren jobban tudgya az evezést az attyánál, nem tartozik az attya szavát fogadni, látván hogy veszedelmes dolgot parancsol. Hasonlóképpen, te sem tartozol az Atyádnak abban engedni, a' mihez ő semmit nem ért, holott te jól tudod mi légyen a' Filosofia. Es igy szép okoskodással megmutatta *Arisztippus*, hogy nem kell az Atyáknak engedni, ha az igaz bölcheségtől, és az Istени szolgálattól, és szeretettől el akarnak vonni, és az üdvösség útáról elvezetni: hanem nagy bátorsággal azt kell nékik mondani Sz. Bernárdból *: Mi vagyon tőletek, hanem a' bün, és a' nyomoruság? Chak e' rontando testemet, tudom's vallom hogy tőletek vőttem. nem elég-e nékrek, hogy ez világnak nyomoruságába, nyomorultak a' nyomorultat bé-hoztátok; hogy bünösök bünben szülhétek a' bünöst; hogy azt, a' ki bünben született, bünben tartottátok-fel: hanem ha ínségyelven az Ingalmasságot, mellyet attól nyertem, a' ki nem akarja a' bünösnek halálát, a' Gehenna fiává-is tésztek? Annak-okáért úgy adgyuk-meg a' Szülőknek a' mi a' Szüléké, hogy az Istennek se tagadgyuk-meg a' mi az Istené: mert úgy adgya-meg az Isten e' világon a' juralmat, mellyet az Atyák-tiszteltsenek ígért, a' hoszszu életet: és a' más világon az örök boldogságot, mellyet nyert a' Kristus azoknak, kik ő néki engednek: Mellyet engedgyen a' Fölséges Isten minnyájunknak, az ő áldott Sz. Fiáért. Amen.

B

C

D

G

a Lib. 9. Eth. c. 2.

1 Cor. 7.

b Tyrnau 111.

c Hebr. 12. 9.

d Hebr. 5. 9.

SZ. XAVERIUS FERENCz-NAPI EVANGELIOM.

SZ. LVKACHNAK XII. RESZEBEN, v. 35.

Az időben; Monda JESVS az ő Tanitványinak: Legyenek fel-övedzve a'ti ágyékaitok, és égő gyertyák kezeitekben, es ti hasonlók az ő urokat-váro emberekhez mikor ter jen-meg a' menyegzőből: hogy, midőn meg-jő, és zörget, mingyárt meg-nyissák neki. Boldogok azok a' szolgák, kiket, midőn meg-jő az Ur, vigyázva talál: Bezony mondom nektek, hogy fel-övedzi magát, és azokat le-telepíti, és ő általa-menvén szolgál nekik. Es ha a' második vigyázáskor jő, es ha a' harmadik vigyázáskor jő, es úgy találja, boldog szolgák azok. Azt pedig tudgyátok, hogy, ha a' cheledes-ember tudna, melly órában jőne-el a' lopó, vigyázna általan-fogva, és nem hagyná meg-ásni az ő házát. Ti-is legyetek készek: mert a' melly órában nem vélitek, el-jő az embernek Fia.

ELSÖ PREDIKATZIO.

Az Mit régenten egy Isten-felő Remete mondott, a' Nagy Sz. *Athanásius* irásiról, és emlékedésről, azt én méltán mondhatom a' Szent embereknek jeles példáiról: tudni illik, ha papirosnak, vagy hártyának szerét nem tehetnők, a' rajok szélire-is le kellene irni. Sőt azt-is mondom; hogy azokat szivünknek belső részeire kellenék irnunk, hogy, ne chak előttünk hordoznók tiszteletből, hanem ugyan követnők-is szeretetből; mint az üdvősségnek meg-találására igen hasznosokat, és alkalmatosokat. Ezt minden Szentekről értheryük, mert mindenikben találtatnak a' Jó'zágos cheleked etteknek eleven példái: de fő-képpen azokról, kik, nem elégedvén a' magok szentségével, azon igyekeztek, hogy egyebeket-is a' szentségre intenének és vezetnének, mellyet hogy jobb modgyával meg-chelekedhetnének, ágyékokat fel-övedzették. Ezek-közé számlálhattyuk Szent *Xavérius* Ferenczet: ki a' mi leg-kitsebbik Szerzetünkből első vőlt Indiában az Evangéliom predikállasában, és számtalan lelkeket nyert a' Krisusnak; el-vonyván azokat az Ördögnek veszedelmes szolgálattyától, és a' Krisusnak gyönyörüséges igájába fogván. Ki nyilván bé-tellyesitette, a' mit itt runk a' mái Evangéliomban a' Hivekről kivánt, mert minden-képpen fel-övedzette az ágyékit; a' mint e' mostani Predikátzió-ban meg-mutatom.

I. Meg-magyarázom, Mi légyen a' Fel-övedzés, és mire-való.

II. Meg-mondom, Mit példáz az Öv; és mint vselhe azt Sz. Xavérius.

ELSÖ RESZE.

Azt kivánnya Urunk tőlünk a' mái Evangéliomban, hogy fel-övedzve légyenek ágyékink. Melynek mint-hogy sok szép értelme vagyon, meg kell bizonyitanom; hogy a' mi Sz. Ferenczünk ágyéki, minden jó értelem-szerént, fel vőltak övedzve. A' Fel-övedzésről, Sz. Pál-is emlékezik, mondván [a]: *Fel övedzvén a' ti ágyéki-tokat valósággal.* és Sz. Péter-is [b] *Az okáért*, úgy-mond, *a' ti elmétekbeli ágyéki fel-övedzvén.* Vedd-eszedbe, hogy Sz. Péter e' mondás-előtt, egy-nehány dologról emlékezett vőlt, mellyekből ezt hozta-ki. Mint-ha azt mondotta volna: Mint-hogy én a' meg nem vesztő, és meg nem ferreztethető, és meg nem hervadható örökséget, és a' mennyei

a Eph. 6. 14.

b 1. Pet. 1. 13.

A

jókat predikállottam nektek, oh Keresztyének, mellyeket a' Krístus szerzett, mellyek olly nagyok és bőchülleresek, hogy azokat nem chak a' Próféták, de még az Angyalok-is kívánnyák látni: az következik, hogy minden földi gond-olatotokat meg-tapodván, mint az-elméteknek ágyékit fel-övedzvén, szívetőknek minden igyekezetivel menybe siessetek. Keresséka'fővények, mint a' vakondok, a'földi gazdagságot, a'kevélyek, mint a'*Chamæleon*, a' tiszteletnek szellőjét; a'torkosok, mint a'disznó, a'változásban-lévő mosléket: tápedig, mint Meny-országnak az Istentől rendeltetett Polgári, sőt Királyi, sokkal nagyobb igyekezettel kereséstek a' véghetetlen bóldogságot és dichőséget. Ezt hogy végbe vihessétek, elméteknek ágyékit fel-övedzve légyenek. melly Övedzéssel, kivált-képpen Négy dologra élünk: a'járásra, a'munkára, a' harczra, a' szolgálatra; mellyek minden Keresztyénnek szükségesek: mert, mint szerándokok, meny-országba sietnek; mint munkások, az Isten dolgában forgolódnak; mint Isten vitézi, harczolnak a'világgal, a'testtel, és az ördöggel; mint szolgák, a' Krístusnak szolgálnak, készek-lévén minden parancholatinak bé-tellyesítésére. mellyek szabad, kész, és gyors elmét kívánnak; úgy hogy minden Keresztyén azt mondhatta Dáviddal [c]: *Kész az én szívem Isten, kész az én szívem.* Ezeket jól tudta Sz. *Xavérius*, és, hogy mindenikben fogyatkozás-nélkül viselné magát, ágyékit fel-övedzette.

c Psal. 56. 8.

B

Elsőben: Mint Szarándok, az úton, mellyen a' mennyei hazájába sietett, igen gyorsnak mutatta magát: nem chak azzal, hogy chodálatos gyorsaságot mutatott a' gyaloglásban, úgy hogy a' lovagokkal egyűtt ment, és azokkal minden-nűtt el-érkezett; siettvén a' lelkek segétségére; és, a' mint a' mi Rendünkből egy tudós Páter világosson meg-bizonyította, többet járt 's kőlt teljes életében *Xavérius*, földön, és vizen, hogy-sem ha az egész világot egyszer meg-kerülte volna: hanem azzal-is, hogy útában semmiokból akadékot nem tett.

Ezt némelly világi, talám emberteleneségnek ítélnék, nem értvén a' dolgot: de nem emberteleneség, hanem nagy bőlcheség vólt. Mellyet hogy meg érthessünk, és követnessünk, azt kell elsőnkbe vennünk, hogy a' Sz. Irás, úgy beszéli az Atyafiakhoz-való indúlat-felől, mint-ha ellenkeznek magával: mert azt parancholya; hogy, szeressük őket, és gyűlöllyük, hogy tisztellyük, és meg-útállyuk; hogy segéttsük, és el-hadgyuk; hogy engedgyünk nékik, és ne engedgyünk. Hogy a' nak szeressék Szüléjőket, a' természetes-törvénye, úgy-mond Sz. Ambrus [a]: de mindazáltal, Üdvözítőnk nyilván, mondotta [b]: *A' kiis nem gyűlöli az atyját, és annyát, és atyafiait, nem lehet én tanítványom.* Hogy *tisztellyék atyánkat, és anyánkat, első parancholat az Igéretben; hogy jól legyünk, és hoszszú életünk legyen a' földön* [c]: de mindazáltal, azt-is olvassuk [d]: *A' ki az atyának, és annyának mondotta; Nem tudlak titeket: és az atyafiainak, nem ismérték őket: és nem tudták az ő fiokat. Ezek őrizték meg beszédedet, és szövetségedet meg tartották.* Valakit pedig *Nem tudni*, vagy *Nem ismérni*, a' Sz. Irásban annyit teszen, mint *Meg-vetni*, vagy *Meg útálni*. Hogy tegéttsük Szüléinket, az Isten parancholya; midőn azt kívánnya, hogy tisztellyük őket; a' mint Sz. *Jerónymus* [e], sőt Urunk ő maga-is [f] magyarázza: de mindazáltal, azt mongya az Isten Dávid-által, az őtet-szerető lélekinek: *Hallyad leányom, és láttsad, és hajtsad ide füledet: és felejtsd-el a' népedet, és az atyád házát.* mi módon segétheti pedig azt, a' kiről el kell feletkezni? Végezetre, hogy engedgyünk Szüléinknek, mékto dolognak mongya Szent Pál [g], és az Urnál kellemetesnek [h]: de mindazáltal, némelly kor nem kell nékik engednünk. mert *az Istennek inkább kell engedni, hogy-sem az embereknek* [i], ha szintén Szüléink is; kíknek, a' mint Sz. Pál mongya [k], az Urban kell engednünk: az az, a' mint Sz. *Jerónymus*, és Arany-szájú Szent János magyarázzák, ha a' Szülék parancholattya egyezz az Isten akaratt yával. Ezek a' különbőző, sőt ellenkező dolgok mint egyezzenek, a' Szeretetben és Gyűlöllségben, meg-magyarázza Sz. Gergely [l]: Ha, úgy-mond, a' parancholatnak erejét meg-fontollyuk, mind a' kettőt meg-chelekedhettyük, a' változó okoskággal: úgy hogy, a' test-szerent való atyának fiait, mint rokoninkat, szeressük; és, mint az Urnak útában ellenkezőfinket, gyűlöllvén, ne-is tudgyuk. A' Tiszteletről pedig, Sz. Agoston azt írja [m]: A' mint tisztelnünk kell Szüléinket; úgy, az Isten országának hirdetéséért, istentelenség-nélkül meg-útállyuk. Igy kell okoskodnunk a' többiről-is, hogy, a' hol a' Szüléinket segéthettyük, és engedhetünk nékik, az Istent meg nem bántván, azt el ne mulassuk: de, az Isten akaratt yának sérelmével, se ne segéttsük, se ne engedgyünk nékik. Bizonyos dolog pedig, hogy a' Szülék, és testi atyafiak, gyakorta akadékot tésznek az Ur útában, el-idegenitvén, és el-vonyván attól, hol nyilván-való befzédekkel, 's hol ugyan példájokkal-is. Azért sok Szentekről olvasunk, hogy a' Szerzetes állapatban lévén, attyok-fiaival nyájaskodni nem akartak. Kiknek példáját követte Sz. *Xavérius*: tudván azt-is, hogy sokaknak árrott az atyafiakhoz-való testi indúlat. Azt írja Sz. Gergely [n],

C

a Ex. 15. 16. Deut. 21. 18. b Luc. 14. 26. c Eph. 6. 2. d Deut. 33. 9.

D

e Lib. 2. in cap. 15. Mat. f Marc 15. 4. Mat. 7. 12. g Phil 4. 11. h Ephes. 6. i Coloss 3. 20.

k Act. 5. 29. l Ephes. 6. 2. Coloss. 3. 20. m Hom 37. in Evang.

n Lib. contra Adimantum, cap. 6.

o Lib. 2. Dial. c. 24.

egy

egy ifiu Barátról; hogy, mód-nélkül szerette Szüléit, és házokhoz igy ekezvén menni, egykor a' Kalastromból áldomás-nélkül ment-ki; és azon nap, a'mellyen hozzájok jutott, meg-hólt: és noha el-temették, mindazáltal más nap temetetlen találták a' föld-színén, mint-ha méltatlan lőtt vólna hogy a'föld bé-vegyné, a'ki Szüléihez-való földi indulatyából ki nem öltözött. *Ionas Scotus* Apátur, azt írja az ő Mesterének Szent *Attalá*nak életében; hogy ő, kilencz esztendő-után, egy-néhány társaival, hazájába ment Szüléit meg-látogatni, a' Mestere engedelméből: ki meg-hadta, hogy mentől hamarébb meg-térjen. De ő tovább késvén, hideg-lélésbe esett; és betegen haza-térvén, az úton meg-gyógyúlt: és meg-értette, hogy betegségének oka, az atyafiakkal-valo mulatozás vólt.

A

Midőn *Indiá*ba küldetett Szent *Xavérius*, közel ment hazájához: és ha egy-kevessé az útból ki-tért vólna, annyát, és atyafiait 's rokonit meg-látogathatta vólna, és tőlök el-búcsúzhatott vólna: tudván, hogy, ha a'jelen-valo alkolmatosságot el-mulattya, *Indiá*nak messze-voltáért más alkolmatosága nem lenne azoknak meg-látogatására: tudván azt-is, hogy, sem az annyától, ki igen Istenes aszszony vólt, sem az atyafiaitól meg nem tartoztatnék: sőt abban-is bizonyos vólt, hogy az úti-társainak kedves dolgot cselekeszik, kik ugyan unszollották, hogy az atyafiait köszöntse: de semmi-képpen reá nem bíchatták, hogy el-kezdett útát chak azzal a' kis ki-téréssel-is meg-késlelné. Midőn Eliséus az ő szolgáját Giezit a'meg-hólt gyermeknek fel-támasztására küldötte, azt mondotta néki [d]: *Övedzd-fel derekadat: ha ember találkozik, ne köszönjed: és ha valaki köszönt téged, ne felelly neki*: jelentvén, hogy semmi haliadékot ne tenne a'dologban. *Elisæus*, ki annyit tészen, mint Szabadito Isten, az ő szolgáját Xavériust arra küldötte vólt Indiába, hogy a'lélek-szerént meg-hólt Pogánságot, az Evangéliom predikállásával az örök életre fel-támasztaná: az-okáert, hogy tsefedelmet abban ne tenne, chak köszönteni sem akarta meg atyafiait-is tudván, hogy Urunk-is, midőn az Apostolokat mint a'bárányokat a'farkasok-közé küldötte predikállásra, azt mondotta [e]: *Senkit az úton ne köszönts etek*: nem hogy az emberséges köszöntést ellenzette vólna, hanem, hogy az üdvösségben járo dologban minden kesedelmet el akart távoztatni.

B

[d] 4 Reg. 4. 29.

[e] Luc. 10. 4.

Masodszor: Mint Munkás, igen szerény vólt Sz. *Xavérius*; úgy hogy a'munkával, nem fáradni, hanem erősödni látatnék: és nem chak egességes-korában munkálkodott a'betegek-között, hanem betegségében-is faradott, mind a'betegekért 's mind az egésségesekért. Lehetetlen, az ő számtalan munkáit elő-számlálni: egyből, a' többiről-is ítéletet tehetsz: Százezer embernel többet Keresztelt-meg; és olly-kor, chak egy nap-is, tiz-ezerrel közlötte a'szent Keresztséget, a'mint *Xavérius Tarsellinus* irja [f]. A' munkát pedig olly jó kedvel chelekedte, hogy soha szetlenségét senki nem látta. és, mint-hogy kedve-szerént élt vólt házánál, mint fő ember gyermeke, nemelly munkától az érzékenység ugyan irtozott-is: de a' természetnek gyarló kényességét, az Istennek szeretetivel orvosolta meg. Mikor Velenczében, az Ispitályban a'betegek-között forgolódott, olyra akadott, kit a'Francziai var chak nem meg-emésztett vólt: kinek annál szorgalmatosban szolgált, mentől inkább iszonyodott tőle a' gyenge-kényes természet. Nagy harczai vóltak abban, és jeles győzedelmeket vött önnön-magán. Az okosság zabolázta ugyan a'természetnek ellenkezését, és olyan dögtől-való iszonyodását az Istenes ereje meg-győzte: de megint a' fekélyeknek útálatosága, és a'bűznek iszonyusága irtóztatta, hogy a'fekélyes nyomorúlt embert meg-útálná, és el-kerülné. De sem az Ördög álnoksága, sem a' természetnek ravasága nem chalhatta-meg a' *Xavérius* okosságát. Az-okáert meg-értvén, hogy hűlni kezd benne az atyafiúi szeretet: maga-ellen fel-gerjedvén, és szívének kényességét meg-fedvén, el-tekélette magában, hogy a'finnyás gyomor émelygését meg-bűntetvén, attól meg-menekedik. És nem-is hallá sztotta: hanem, Senái Sz. Katalin példájával szivét meg-bátorítván, a'fekélyből ki folyó genyetségben nem chak egyszer, hanem kétszer-is hőpentett, és úgy győzte-meg magát. Melly győzedelmét, az Isten nagy jutalommal meg-fizette; és minden afféle irtózás-ellen úgy meg-vastagitotta szívét, hogy soha semmi fekélyes beteg, gyomrát fel nem émelyitette: sőt, a'melly betegeket egyebek chak nézni-is iszonyodtak, azokkal ő annak-utánna nem nehességgel, hanem gyönyörűséggel bajlódott. Illy nagy ereje vagyon, chak egy jeles maga meg-győzésének-is.

C

[f] Lib. 2. Vitæ Xav. cap. 11.

Harmadszor: Mint Vitéz, valóban harczolt *Xavérius* minden ellenségivel: a' Világgal, semminek állitván a'gazdagságot; a' Testtel, azt kemény-en meg-sanyargatván, és minden gyönyörűségtől meg-fosztván; az Ördöggel, a'Bálványokat meg-rontván, és az áitatosságot követvén. A'mi a' Világ-ellen-való harczát illeti, nem chak semminek állitotta a'gazdagságot, mellyet a'világ fiai olly nagyra bőchülnek: hanem a'

D

A

szegénységet, mint drága kincset úgy tartotta; ruházattya, eledele, ágya, tellyes szegénység volt; és, a' hol módgya lehetett volna-is az alkolmatos táplálására, fő embereknek jó akarattyokból, azt el-hagyván, kóldúlással élt; és a' mit kóldúlásával talált-is, egyéb szegényekkel, betegekkel, és rabokkal közlötte. A' Teíri gyönyörűséggel, tellyes életébe úgy harczolt, hogy a' Szűzeségnek virágját, gyermekségétől-fogva, életének utólsó órájá-ig, meg-tartotta; és a' tíztátalanságnak chak nevét sẽ halhatta: sőt, még ha álmában-is valami affele tűnt elméjébe, úgy tusakodott ellene, mint-ha ímettet történt volna: és egykor, a' mint *Turselinus* írja [g], álmából hirtelen fel-ferkenvén, úgy meg-indúlt, hogy az orrából sok vér buzgott-ki; azért, hogy álmában valami tíztátalan kép tűnt elébe, mellyet nagy erővel el akart kergetni; és az erőlködésben úgy meg-fáradott, hogy a' vére-is meg-indúlt. Kinek tíztaságát, az Isten hóltt testének éppen-való meg-maradásával-is meg-bizonyította. Ezt pedig a' drága kincset, nagy vigyázással őrizte, nem chak az Istenről-való szűnetlen elmélkedesével, és főlötte józan 's mértékletes élettel, hanem minden ellenkező alkolmatosságnak el-távoztatásával-is: mert olly óva viselte magát az aszszony'állatokkal-való nyájaskodásban, hogy soha külömben nem szóllott vélek, hanem egyebek-látttára, és chak szükséges dolgok-felől: azt ítelvén, hogy az aszszony'állatokkal-való beszélgetés, gyakrabban vezetelmes, hogy-sem haznos. Ezen kincsnek meg-őrizésére, a' testet-is fanyargatta, nem chak szűntelen munkával és fáradsággal, hanem sok koplalással-is, és ostorozással, és egyéb affele eszközökkel: tudván, hogy a' fanyarú élet, a' tíztaságnak hűv őrizője; mint a' testnek gyönyörködtetése, a' bujaságnak őrzője. A' mi pedig az Ördög-ellen-való harczát illeti, abból ki-tetszik; hogy, a' Pogányoknak hirdetvén az Evangéliomi Igasságot, és azokat az Ördög rabságából ki-szabadítván, az Isten országát épitette, az Ördögét pedig rontotta. Mellyet nem künnyen szenvedett az Ördög, és azért sok-képpen igyekezett vesztedelmére: és, hol a' Pogányokat izgatta ellene, hogy el-vesztenék; 's hol ő-maga keményen meg-verte a' Szent embert [h] alitván, hogy azzal meg-rettenti, és a' buzgó áitatosságtól el-idegeníti. De meg-chalatkozott: mert nem chak el nem hagyattatta véle az el-kezdett jót, hanem inkább meg-bátorította; úgy hogy chak a' gyermekek-által-is ki-kergetné az Ördögöket az emberekből, és a' Bálványokat el-rontatná vélek.

B

Negyedszer; Mint Szolga, hiven szolgált az Istennek *Xavérius*; és fő-képpen olly dolgokban, mellyek az Isten-előtt kedvesek ugyan, de az emberek-előtt nem ékesek vagy tetszetősek. Illyen volt a' betegekkel-való bajlódás, illyen a' gyermekek és tudatlanok oktatása; mellyben olly szorgalmatos volt, hogy ő-maga az útzákon fel 's alá járt a' chengettyével, és a' gyermekeket, és szolgákat úgy hitta- és gyűjtötte-egybe, a' Kereszteyéni tudománnak halgatására. Úgy rendelte pedig az időt, hogy sok rend-béli szolgálatra érkezett: Reggel, gyónásokat halgatott: Dél-után, a' foglyokat látogatta; kiknek alamizsnát keregetvén, és a' gyónásra intvén 's tanítván őket, mind testőknek 's mind lelkőknek segétséggel volt. Melly példája, egyebeknek-is használt; és némelly Tíztt-viselő fő embereket arra vitt, hogy minden hétben a' betegeket látogatták, és vígaszralták; a' foglyokat pedig, úgyket meg-roftálván, ki-szabadították.

C

Ezekért, méltán mondhattyuk, hogy a' *Xavérius* ágyéki fel voltak övedzve. Ezt hogy jobban meg-értheſsük, lássuk már az Óv, vagy Övedzés, mit példázott a' Régieknél.

II. Resze.

D

I. Az Óv, oka, és példája az Erősségnek, és az' Alharatosságnak: Oka, azért; mert a' ki jól meg-övedzi magát, erősb hogy-sem a' puhán-övedzett. Az-okáért *Cicero*, az Orátornak (és a' Predikátornak) azt tanátsollya, hogy derekát erősen meg-övedze, hogy a' szólásra erősb légyen: és a' ki munkával megfáradott, a' derekára tészi kezét, hogy meg-erősödgyék: és a' Görög ige, *Ἀζωνος*, az-az, Jól-övedzett, annyit tészen, mint Erős és valtag; a' Deák ige pedig, *Discinctus*, az-az, övedzetlen, Erőtlen és puhát tészen. és, a' mint *Suetonius* írja [i], nagy gyalázatnak tartották, ha a' tűnya viteznek, a' Fejedelem parancholattyából, nap-estig övedzetlen kellett járni. Példája pedig: mert a' Pogányok, az övet *Márs*nak, mint az Erősség- és Vitézség-istenének szentelték. Sálomon-is azt írja az Erős aszszony-állatról [k]: *Fel-övedzette erősséggel ut. ő ágyékit, és meg vastagította a karját.* Dávid pedig az Istenről mongya [l]; hogy *Hatalmasságával fel-övedzett.* és [†]; hogy őtet *körűlövötte*, vagy meg-övedzette, *erősséggel.* Az-okáért, mikor Urunk azt parancholya..., hogy '*Agyaikink fel-övedzve légyenek*, azt kívánnya, hogy ne immel-ámmal, és félve forgolód-

g Lib. 6. Vitæ Xav. cap. 6.

h Hist. Turselli. lib. 2. Vitæ, c. 15.

i In Augusto, cap. 24.

k Prov. 31. 17.

l Ps. 64. 7.

† Psal. 17. 40.

golodgyunk az Isten tiszteſségére, és a'magunk idvőſségére-való dolgokban, ha-
nem erőſen, és állhatatoſon. A

Ezt valóban fel találhyuk Sz. *Kevérius*ban, ki senkitől nem félt, hanem chak az Istentől, és midőn jó akaróji és baráti, sírva azon kérték, hogy ne menny en a'Barbarusokhoz, kik az ember halálát tréfának tartották, ember-húsſal lakoztak, és feleſségők, magzattyok, szülőjők meg-ölésétől sem riadoztak; semmit nem félt, hanem inkgyen felelt nékik Sz. Pállal m: *Mit chelekſztek sírván, és szomorgatván az én ſzivemet?* m Act. 21
Ertem hozzám-való hivségteket és jo-akaratoſokat; es kőzönöm, hogy semmi je- 13.
lét az igaz szeretetnek el nem mulaſztátok: De semmi veſzedelemtől én nem félek; hanem az Isten parancholattyára nézek; ő látſamie rendel felőlem, jol tudván igyezekeremet; kinek oltalmához bizván, semmitől nem tartok. Kire bizhatom jobban fejemet, mint a'ki az emberek élérével bir? Nem kell emberneka'haláltól félni, ki a' leg-félénkebbeket is el-éri: sőt a' tiſztelſeges halál, mint a'hallhatatlanságra-való ut, kívánni kell. Ha én el-eſem is, bizony az Isten el nem ejtik; kinek a'Polgárjyoli idvőſségére inkább vagyon gondgya hogy-sem nékem; és könnyen kőldhet mivelket az ő iſzőjébe. Es mikor erővel is meg akarták vólna tartóztatni, hajót nem akarván néki adni: azt felelte, hogy egy-általlyában az Isten hivatallyát kővetni akarja; és, ha hajója nem léſzen, azon Istenben vetvén reménſégét, a'tengert is által úſzſza. Látván, hogy egy-általlyában meg nem tartóztathattyák, azon vólnak, hogy kőlőnb-kőlőnb féle orvoſságokat adnának néki, melyekkel a'gonosz nemzet- B
ſségnek mérges étetétől meg-ólalmazhatná magát. De azokat is meg-vetette, tartván attól, hogy azokban-való bizodalom, az Istenben-való bizodalmát megerőtelenitené, és azon kértéket, hogy buzgó imádságokkal az Istennek ajánlyák; mert annál sem jobb, sem bizonyosb orvoſság nincheu.

II. Az ev, példázza a'Szentſeséget, és tűzra életet: mert az embernek megfazottattya ágyékit, és következ. adó-képpen a'bojia indulatotis; melynek eredete az ágyékokból ſzármazik: és azért is, hogy a'Szentſeségnek óltalma nagy erőſséget kíván. Ezt fel-találhyuk, minda'zidóknál, mind a'Görőgőknél, 's minda'Deákoknál is. A'zidóknál: mert Jákob, emlekezni akarván a'Zidó Szabadétásnak történetéről a'fogságban, azt mődotta m, hogy a'Párta-övet, kötelekkel ſzélyen-az-az, a'Szabadék ékeſségéért, gya- m Gen. 35. 24.
lázatoskőtel. A'Görőgőknél is: mert, a'mint *Pausanias* irja, a' Trezénia Szőveg, a'menyegző-előtt az Ivőket *Pallas*nak ajándékozták: jelentvén, hogy az nem fogja őket többé illetni. A'Deákoknál is, vagy Rómaiaknál, a'mint *Ovidius*ból ki tetſzik: kinek azt irja nemzetiségről, hogy az ő Szűz öve, az-az, Szüzeſsége, a'chalárd kéz által megoldatott: *Casta, fuit quæ zona recincta manu.* Innét vagyon, hogy minda'Pogányoknál, 's minda'Zidóknál az Ó Testamentomban, sőt a'Keresztyéneknél is az Ivben, a'Papok az áldozatkor Övel éltek, és fel-övedzették magokat: intvén azzal, a'mint Sz. *Cyrillus* irja, hogy a'bujaságot, és a'gonosz kívánságot, a'Tiſztaſságnak és mértékletſségnek övével meg-ſzorittsák. Ezt is igen ſzépen meg-találhyuk Sz. *Kevérius*ban; a'mint már meg-mondottam: mivelhogy a'Szűzeſség virágja, ő benne toha el-ne hervadott, sem el nem hűllott. De nem chak magában ſzerette a'tiſztaſságot, hanem C
egyebekben is kívánta: és azon ſzorgalmatoskodott, hogy, a'ki az-ízerént nem élt, a'tiſztátalan életet meg-útáltaſsa véle, és tiſztelſeges állapatra vezérellye.

Ennek a'Tiſztaſságnak jutalmát, nem chak lelkében vőtte *Kevérius* halála-után fényesben látván az Istent; ſ hanem teſtében is: mellyet Isten, kegyelmes jó-vóltából, a'közönséges rothadáſtól chodálatos-képpen meg-oltalmazott. Mert, mid'ra a'*Sinák* határában el-temették, a'társai ſok óltár'an mészet tőttek a'teſtére; hogy a'hust le-étetven azzal, a'mezítelen chontyait *Indiába* vihetnék: az-után étlig négy hól nappal fel-ásván, a'teſtét éppen találták a'koporsóban, mint-ha chak akkor temették vólna el. Semmi doha, hanem inkább jó illatzya vólt: semmi fenyvelése nem vólt meg az után is, melly leg-hamarébb ſzokott meg-poshadni a'halottakban: eleven ſzine, nyers húſa, a'ruhája ép és egéſz, minden fogyatkozáſ nélkől. Melly dolog annál chodálatosb vólt, hogy *Kevérius* nem ſzáraz ember vólt, hanem tellyes. Halá-ſa-után, kilencz hólnappal is, olly éppen találtatott a'teſte, sőt tizen-harmad-is, a'mint el-temették: melynek nézéséré, és tapaſztalására, ſok ezer emberek gyűlt, hálát adván az Istennek, ki *Chodálatos az ő Szentiben*; és tiſztelvén az ő Szentének teſtét, virágokkal és koſzorúkkal, égő gyertyákkal és ſzövétnekekkel. Kiknek a'tiſztaſságokat az Isten javallotta. Es a'több chodák-kőzőtt, mellyek a'Szent teſtnél történtek, azt irja *Turſellinus* l; hogy egy könyőknyi, vagy ſingni viaſz-gyertya, tizen-nyólcz egéſz nap és l Lib. 5. c. 16.

A

étzaka egett a'teſténél: Halván ezeket a'*Lajſzaniai* Király, és *Xavérius*nak jeles chelekedetit's Choda-tételit meg-írattatván az *Indiai* Király-képe-által, azokat Romába küldötte, hogy az ő Követe, a'Szentséges Pápának elébe-adván, azon lenne, hogy *Xavérius*t a'Szentek-közibe számlálná. Melly jó szándékot, noha a'Pápai akkor félbe-hagyatott; mindazáltal az után, az Iſten azt meg-engedte: és *Xavérius*t, a'Tizen-hetedik Gergely Pápa, Böjtmás havának tizen-kettődik napján, Ezer hat-száz tizen-kettődik eſztendőben, a'Szentek-közibe számlálta.

III. Az Öv, Hívségnek példája: és azért övedzették-meg az Új házaſokat, hogy az egy-máshoz-való hívségre, és szeretetre emlekeztetnek őket. Az Iſten az Iſraël népét, az Ságyéki övének nevezi: jelentvén, hogy azt magához foglalta és chatlotta: *Amint*, úgy mond, *az ember ágyékához ſoglalatik az öv, úgy hozzám foglaltam Iſraelnek minden házát, és Judának minden házát: hogy én népemmé lennének, és az én nevemre, és dicséretemre, és dicsőségemre.* Ezt példázza, hogy a'Papok a'köntösöket övel meg-ſzoritották: jelentvén, hogy a'Pap, az Iſtenhez foglaltatik, és a'nép-is a' Pap-által. Hasonló-képpen, a'vitézek-is Vitézi-övet vésznek-fel, hogy az által meg-emlekezzenek a'hívségről, és kötelesſégről, melyre meg-esküdtek az ő Had-nagyoknak. Az-okáért, midőn a'vitézek fel-szabadúltak, a'Vitézi-övet le-tették; vagy el-vötték tőlök, ha vitézül es híven nem viselték magokat. Ezt-is könnyű fel-találnunk *Xavérius*ban: ki, az Iſtenhez kötődvén önnen-magát a'Szerzetes állapatnak fogadáſival, azokat hiven és tekélletesſen meg-tartotta, sőt, hogy el ne feletkeznék kötelesſégéről, azon fogadását naponként meg-újította. Melynek nagy haſznát vötte: és nyilván érzette, hogy azzal, mint a'Sas ifiusága, meg-újúlt. sőt a'Fogadáſnak le-irott formáját-is mindenkor a'nyakán hordozta, némelly Szent Ereklyékkel-együtt. És, mint-hogy ez a'hívség, fő-képpen az Engedelmeſségben áll; azt olly éppen meg-tartotta *Xavérius*, hogy Előtte-járójának, Szent *Ignatius*nak, akaratyát értvén, az Indiai útra, melly nehéz, és hoſszú volt, olly nagy buzgósággal indúlt, hogy sellyebb sem lehetett: kivánván az Iſten tiſztelteſségéért, és a'Pogányságnak meg-térítéséért, nem chak munkát és fáradságot szenvedni, hanem, ha a'szükség hozná, vérét-is ki-ontani, és életét oda adni.

B

C

IV. Az Öv, példája a'Teſti Sanyargatáſnak: mert, a'mint az övel-való meg-ſzoritáſsal, a'ruha ide's tova nem hányattatik: úgy a' sanyargatáſsal-is a'teſti kivánságok meg-zabolázlatván, az embert ide's tova nem hordozzák. Ez-is valóban meg-találtatott Szent *Xavérius*ban: ki, tudván hogy a'teſt a'lélek-ellen kiván 9, még jó idején el-tekéllette magában, hogy a'teſtét sanyargatáſsal meg-szelídíti; hogy valami-képpen, ellene rúgóldozván, a'Keresztyéni tekélletesſégnek útán meg ne késlelné: és a'végre, a'böjtölést gyakorlotta; teſtét oſtorozáſsal, és ször öv hordozáſsal keményen sanyargatta: némellykor négy egész nap, sőt hét napig-is, semmit nem-evett; egy-néhány nap szőnetlen gyalog járván, 's keteputátskáját hordozván, és annak-fölötte köteletskékkel tagjait meg-kötődzvén, nagy fájdalmat szenvedett: és annyiba jutott ügye, hogy a'húsába harván és rekedvén a'kötelecskék, élesét nagy veszedelembe ejtették. Mellyet látván az Orvos, chak hozzája sem fogott hogy meg-gyógyítaná, alitván, hogy a'nyavalyának nagy-volta, az ő tudományát és meſterségét meg-haladná. Nagy méretlenség volt ez; mellyet inkább kell chodálni, hogy sem követni: de, mint-hogy *Xavérius* azt jó szándékból chelekedte, hogy a'teſtét a' léleknek meg-hóldoltatná, az Iſten jó néven vötte tőle, és a'nyavalyából chodálatos-képpen, hirtelen meg-gyógyította; a'mint *Turſellinus* irja 1. De mivelhogy az Iſten, bővségeſsen meg szokta hálálni az ő szeretetiből származott Sanyargatást, *Xavérius*sal sem bánt fővényen; hanem olly nagy leiki vigaztalásokkal látogatta meg, hogy, el nem szenvedhetvén, fel-szóval azt kiáltotta: *Satis eſt Domine, satis eſt*: az az, Elég Uram, elég. mint-ha azt mondotta volna: Az én kichiny edényembe több nem tér, sem az többet el nem viselhet.

D

Ezt a'Teſti Sanyargatáſt úgy kedvelette *Xavérius*, hogy, a'mit más vétke érdemlett-is, magára vötte; melyről ezt a'jeles példát irja *Turſellinus* 2: Egy gonosz vitéz, üdvőſsége-felől kétségbe-esvén, tizen-nyolcz eſztendeig nem gyónt volt, azt meg-értvén *Xavérius*, és annak üdvőſségét szomjúhozván, egy hajóba szállott vele, és minden szolgálattal kedveskedett neki. Látván egy-kor alkalmatoſságát, a'vitézlő állapatnak veszedelmiről kezdett szóllani: és azt kérdette tőle, Ha kész volna-e a' halálra menni, mellyet az emberek el nem kerülhetnek, a'vitézek pedig ugyan kereſik-is? Annak-fölötte, azt-is kérdette, Mikor gyónt? és a'vétkeknek bűnetős Iſtenét mint engeszteltre-meg? Mellyre nagyot fohászkodván, meg-vallotta; hogy

1 Lib. 3. Vitæ c. 24.

2 Lib. 3. Vitæ c. 25.

sok

sok eſztendőtől fogva, a'bűnnek ganejában heverésén, nem gyónt; nem annyira maga akarattyából, mint némelly Papnak keménységéből, ki meg nem akarta őldözni. Halván azt *Xavérius*, bíztatni kezdette; és azt mondotta, hogy ő jó kedvel meg-hallgattya gyónását, és szép künyörgéssel mutatott néki, hogy tellyes életében-való bűnéről gondolkodnék, és azokat meg-gyónná. Azzal a'vitéz jó reménségbe jutván, egy-néhány napig szorgalmatósan készült a'gyónáshoz, és az-után igaz tőredelmetséggel meg-gyónt, melynek jele az volt, hogy a'gyónáſt gyakorta feibe kellett hagyni a'fohaſzkodás és sirás-miatt. El-végezvén a'gyónáſt, *Xavérius* meg-őldözta; és penitenziául azt hadta, hogy egy *Miatyánkot* és *Üdvözlétet* mongyon, magára vévén az Isteg-tételnek nagyobb részét. És leg-ottan egy erdőbe menvén *Xavérius* farkantyús ostorral keményen meg-verte a'maga mezitelen testét. a'vitéz pedig el-mondván az imádságot, a'*Xavérius* nyomát követvén, azon erdőbe ment; és a'chapáſok chattogásán, szintén oda jutott, a'hol *Xavérius* magát verte. Kinek meg-sebesítetett véres hátát hogy látta; elsőben, meg-rettenvén, álmélkodott; az-után, könyvezvén, *Xavérius*nak lábaihoz borúlt, és fel nem kőlt, míg né meg-szűnt *Xavérius* a'más vétkéért magát büntetni és kinzani. Nē vólt pedig hasztalan a'*Xavérius* cselekedete: mert az a'fokatlan dolog, úgy meg-lágyította, és penitenziára úgy meg indította a'Vitéz lelkét, hogy előbbi életének úndokságát, tesſe sanyargatásával el-mosná, és jó cselekedetivel vétkeit fel-váltaná.

Erről a'Testi Sanyargatásról, mióttt többet szóllottam, és a'haſznait-is megmutattam: most chak azt mondom; hogy, noha a'mi Rendünknek *Régulái*, semmi bizonyos Testi Sanyargatáſt nem parancholnak; mindazáltal, mivel *Xavérius* annak haſznait, és fő-képpen azt, hogy a'lélek a'testet azáltal hóldoltathattya- és zaboláztathattya-meg, szerette-vólna, és gyakorlotta. mint-hogy Sz. Pál is azt írta [t]: *Sanyargaſsatok a'testeteket, mellyek a'földön vannak.* Melly mondás, chodáſnak tetszik: és azt mondhatnók-ellene, hogy Sz. Pál, már az-előtt azt mondotta-vólt azokról, a'kiknek azt írta [u], hogy meg-hóltak: a'Hóltakhoz pedig nem illik a'Sanyargatás, hanem az elevenekhez. Erre azt feleli *Viztablus*, hogy Sz. Pál, a'Meg-hóltakon azokat értette, a'kik meg kezdettek vólt halni a'Bűnnek; és azt kivánta tőlök, hogy az el-kezdett öldöklést gyakorlyák, míg-nem tellyeſségel meg-hallyának a'vétkeknek. Arany-szájú Sz. János pedig, és *Theophylactus*, azt mongyák, hogy két féle a'Halál, vagy az öldöklés és sanyargatás. Az Elsővel, az előbbi Bűnök öldöklettetnek, és mósattatnak-el; melly a'Sz. Keresztség-által lészen: és azért mondotta Sz. Pál, a'meg-kereszteltetett, Hivekről, hogy Meg-hóltak. A'Másikkal pedig, a'gonosz Vágyodáſok és indúlatok öldöklettetnek, mellyek a'Keresztség-után-is naponként újúlnak és chirázódnak: szükség, hogy a'Meg-igazúltak-is, szüntelen írtsák és vagdallyák. és azért mondotta Sz. Pál; hogy Sanyargaſsák tagjokat. Mint-ha azt mondotta vólna: Meg-hóltatok a'Bűnöknek, azoknak ellene mondván a'Keresztségben: de az nem elég; hanem kívántatik, hogy a'naponként-chirázó indúlatokat-is ki-írtsátok, és fogyaſsátok, a'testnek sanyargaſsával. Melyből nyilván ki tetszik, hogy igen távol esnek a'tökéletességtől, a'kik a'testnek kedveznek, és annak kívánsága-szerént élnek: meg nem gondolván Sz. Pálnak azon mondását: *Hit a'test szerént élni, nagy halálra.* Ki maga-felől-is azt írta [x]: *Verem a'testemet, és szolgálatra-alá vetem, hogy meg ne vettessem.* Melyből ki-tetszik; hogy a'Keresztyén Vitéznek gyakorlása, a'tőbbi közőtt, a'Testnek verése és sanyargaſsa: mert, holott a'Test, házi ellenségünk, és szünetlen tusakodik mi-ellenünk; ha azt meg-győzzük és hóldohattyuk, könnyen ki-irthattyuk lelkünkből a'vétkeket, és Jóizű, jós cselekedeteket plántálhatunk helyekbe. Azokáért a'régi Szent Atyák, nem chak dícsérék a'Testi Sanyargatáſt, hanem gyakorlották is; el-annyira, hogy, a'ki azoknak életét olvaſsa, nem győz rajta chodálkozni. melly gyakorlást kedvellett az Isten, és szent 's hoſzſzú élettel fel-tűzetett. Olvasd Sz. *Jerémiás*ban, az Sz. *Hilárion*, Remete Sz. Pál, és Sz. *Malchus* életét; Sz. *Athanáſius*ban, a'Sz. Antalét; *Theodoret*usban, Sz. *Simeon Stylites*et, ki negyven eſztendeig állott egy oſzlopon, alig évén és aluvás-kevesét.

Némelly tudós emberek azt vették eſzükbe, hogy azok a'Szentek tőrték Chodákat, a'kik, vagy magok sanyargatták testőket, vagy a'kiket az Isten betegségekkel lácoga-tott-meg, vagy a'Hitetlenek kínoztak: a'melly Szentek pedig közönséges életet követtek, noha magoknak, és az Anyaszentegyháznak sokat haſználtak; mindazáltal, chodáſokat nem gyakorta cselekedtek. Ez így lévén: nyilván *Xavérius*nak Testi sanyargatásában részének kellett lenni, ki által az Isten, sok-féle, és hatalmas Chodákat cselekedett.

A

B

[t] 1 Cor. 3. 5.

[u] Vers. 3.

C

[x] Rom. 8. 13. 1 Cor. 9. 27.

D

A

Nem emlekezem a'következendő dolgoknak meg-jövendüléséről, melyet az Isten gyakorta közlött Sz. *Xavér*-val; a'mint *Szentiványi*-nál olvassuk: ki ollyról-is emlekezik, melyben hármasával találjuk a'Jövendőléſt. Mert egykor, a'tengeren lévén, a'szél-vész a'hajót utólsó veszedelembe vitte vólt, úgy hogy még a'Hajómesternek-is szeme-előtt forgott a'halál; és a'rémüléſ-miatt nem úgy fogott a'dologhoz a'mint kivántatott vólna. Látván azt *Xavérius*, bizatni kezdette, mondván: Légy bátorságos szívvel, az Isten gond-viſeléje óltalmaz bennünket. bár hasonló ügye vólna a'többik hajónak, melly vélünk indúlt-ki a'partról, melynek nyomorúságának majd jeleit látjuk: a'helyben pedig mi vagyunk, a'parton bomlik-el. Mind úgy lőtt: és leg-ottan a'szél meg-állván, a'vész megcsillapodott. és chak hamár az-után a'hajó-töredéki, a'marhás hordók, és a'hólt testek, mellyek a'vízen úszdogáltak, jelei voltak a'más hajó törésének: harminez esztendő-után pedig, az ötet-hordozó hajót a'parton bontották-el. A'Telki betegsknek meg-gyógyitásával, mivelhogy ő maga a'maga testét nem szánta sanyargatni, és mathogy Urunk-is az Apostolóknak fő képpen azt ajánlotta: azzal fő-módon fel-tiſztelte az Isten Szent *Xavériuſt*. Mert a'Vakoknak szemők világát megadta, a'szent Evangéliomot olvasván, és a'Szent Keresztnek jelét vetvén az ő szemőkre: a'Sántákat járókká, a'Némakat szóllókká, a'süketeket hallókká tőtte, a'Poklosokat meg-tiſztitotta, és az egyéb-féle betegeket meg-gyógyitotta; az Ördög-től az embereket meg-szabaditotta; sőt a'Halottakat-is fel-támasztotta, a'mint sok helyeken irja *Horatius Tursellinus*: fő-képpen a'Lelki halottakat, a'Bűnnek halálából. Egy-némelyiknek, meg-jelenvén titkon-való bűnét; és meg-mondván, hogy azért az Isten haragja vólna rajta: arra vitte, hogy Sz. Ferencz Szerzetén elcheréllé világi bőchülletes állapattyát, és a'gazdagságért, mellyet az-előtt szorgalmatoſon követett, a'szegénységet válaſztaná. Midőn *Indiá*ban a'Pogányokat oktatta az igaz Hitre, és sokan sok-féle dolgokról tudakoztak tőle: gyakorta egy feleletel mindenekuek el-eget tőtt, mint-ha kinek-kinek magán tselt vólna. Mellyel sokakat meg-gyógyitott lélek szérint. Es mint-hogy ő maga a'Szegénységet követte, az Isten egyébek segétségére chodálatos-képpen meg-gazdagitotta. Egykor látván egy embert, ki a'hajó-törés-miatt meg-nyomorodott vólt; és alamizsnával meg akarván azt vigaſztalni, a'maga zsebébe nyúlt; de semmit nem talált benne: mindazáltal a'jó szándéktól meg nem szűnt; hanem, lelki szemével arra tekintvén, a'kié az arany és az ezüſt, a'kőldúlnak azt parancholta, hogy bizzak az Istennek adakozó jó-voltában. és ismég be-nyúlván a'zsebébe, egy-néhány aranyat talált benne; és ki-vévén, mind néki adta. Szokása vólt *Xavériuſ*nak, hogy, midőn a'tengeren járt, valami elesége vólt a'hajóban, azt a'szükölködőknek osztogatta, és ő az-után kőldúlásával kereſett magának eledelt. Vólt egykor egy korsó olaja; ki mint-hogy nem fölvényen osztogatta, nem sokára el-fogyott. Azonban találkozott, a'ki olajt kért tőle. Kinek örömeſt kedveskedett vólna: de a'társa meg-mondotta, hogy megőresült a'korsó, és chak egy chöpp olaj ſinchen benne. Kinek meg-hadta *Xavérius*; hogy ismég el-menvén, meg-próbállya ha vagyon-e valami olaj a'korsóban: ki el-menvén, a'korsót ollajjal teli találta, és leg-ottan bővségeſſen adott a'kérőnek. Igy tiſztelí Isten az ő tiſztelőit, hogy, a'kik őérette kézek mindeneket el hagyni, mindenekkel bővelkődgyenek. Mi azon kérjük az Istent, hogy ágyékinkat felövedzvén, kézben várjuk ő Sz. Fölségét, és a'hűv szolgáknak készitetett juralomban részesek legyünk: mellyet engedgyen anyánkinak a'kegyes Isten, az ő Sz. Fiának érdemiért, és Sz. *Xavériuſ* eléd-zéséért. Amen.

B

C

D

MÁSODIK PREDIKÁTZIÓ.

MEg-mutattam az Első Predikátzióban, Mi légyen, lelki értelem-szerént, az Ágyékoknak fel-övezkedése, és mint találtatott az Sz. *Xavériuſ* Ferenczben: De Mi légyen azt ő gyertyáknak kézben-való hordozása, Urunk ő-maga meg-magyarázta másutt, mondván: *Úgy világoskodgyek az ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák az ti jó cselekedetetekből, és dicsőitsék az Atyátokat ki mennyekben vagyon*: az-az, a'jó cselekedeteket ne chak szívvel kívánnyátok, mellyet az emberek nem láthatnak, sem halhatnak, le chak tettel dicsérjétek, mellyet az emberek halhatnak úgyan, de nem láthatnak: hanem kezetőkkel is gyakorlyátok,

a Luk. 2. c. 14. c. 17. ő. 18. Luk. 5. c. 2. 5. ő 10. Luk. 3. cap. 5.

b Matt. 5. 16.

hogy

hogy ugyan láthatsák-is az emberek. De azt ne a' végre chelekedgyetek, hogy az emberek tíreket dichérjenek, hánem hogy a' mennyei Sz. Atyát dichőíttsék; mert úgy annak minden jutalma tiétek lészen. Értől másutt bővebben szóllottam; de úgy tetszik, hogy még valami mást-is paranchol Urunk; azt kivánván, hogy ne chak eggy Égő gyertyánk, hanem több-is légyen; és azokat le ne tegyük, se el ne hadgyuk, hánem mindenütt kezünkben hordozzuk. Az-okáért arról szóllok e' mostáni Predikatzióban. (kivántatik.

I. Meg-mutatom, hogy a' kichiny dolgokban, nem kichiny gond és szorgalmatosság

II. Meg-magyarázom, Minémű kichiny dolgokra kell nagy gondot viselnünk.

III. Meg-mondom, Micsoda haszna légyen efféle szorgalmatosságnak, melly Sz. Katherinában-is fel-találtatott.

ELSŐ RESZE.

AZ ki valami kichiny dolgot akar fel-keresni, nem elégszik-meg azzal, hogy egy gyertyát gyújtson, hanem kéttőt 's hármat-is gyújt, hogy könnyebben meg-találhatsa. Es talám azért mondotta az Isten a' Profétánál [b]: *Meg-vizsgálom Jerusalemet szövétnekekkel*: az-az, nem chak eggyel. mert, nem chak a' derekas vétkeért akarta megítélni, és büntetni; hanem azokért is, a' mellyeket az emberek eszőkbe sem véfznek, kevés világosságok lévén. Az-okáért, azt mondhattyuk, hogy annak vannak Gyertyák kezeiben, a' ki nem chak arra vigyáz, hogy a' nagy Vétkektől őrizkedgyék, hanem a' kichinyektől-is; és né chak a' nagy derék dolgokat nem múlattya-el, hané a' kichinyekben-is szorgalmatosan el-jár: a' vagy, a' mint Urunk mondása-szerént [c] mondhattyuk, nem chak el né hadgya a' mik nehezbek a' Törvényben, az Itéletet, és az Irgalmasságot, és a' Hitet: hanem meg-is dézmállya a' mentát, és a' kaprot, és a' kőmént: se nem chak el nem nyeli a' tevét, hanem a' szúnyogot-is meg-szűri. Ezt sokan meg né gondollyák; és azt ítélik, hogy igen jól vagyon dolgok ha a' czégéres vétkeket el-távoztattyák, bár az apróléknak nevezett bűnöket úgy igyák-is mint a' vizet: vagy, ha a' derék dolgokat el nem mulattyák, bár a' kis dolgokban ne gyakorlyák-is magokat. Kik igen meg-chalatkoznak, és nagy károkat vallanak. Kik-közzül hogy mi-is ne legyünk, lássuk Mi okért kelletsék a' Kichiny dolgokra-is nagy gondot viselnünk.

Első Oka az: mert, a' Bölcs mondása-szerént [d], *A' ki a' Kichinyeket meg-veti, lassan-lassanként-esik.* Melly mondás, bővű-szerént azt jelenti, a' mint *Cornelius Lapidius* írja, hogy a' ki a' Kichiny nyereségeket el-henyéli, mellyeket vagy naponként-valo munkával szerezhetne, vagy takarékosságával meg-tarthatna, nagy szegénységre jut: mellyeket ha megszerzett-, vagy meg-tartott-volna, lassan-lassan meg-gazdagúlhatott-volna. De kőzönségesen egyéb dolgokban-is helye vagyon, úgy-mint a' testi nyavalyának meg-gyógyításában, a' had-viselésben, a' házi gazdálkodásban: mellyekben, ha az apróléknak károkat ember látatlanná tészi, nagy nyomorúságra juthat. De leg-inkább történhetik az a' kár-vallás a' Lelki dolgokban, ha, a' mik nékünk apróléknak láttszanak, könnyé meg-vettyük; a' mint a' Szent Atyák tanittyák: kik egy-nehány szép dolgot mondnak: Első az; hogy a' ki nagyra akar menni, kichinyen kezdgye-el: mert senki hirtelen naggyá nem leher. Még Lót-is, a' mint Szent *Cyrillus Alexandrinus* írja [e], minek-előtte a' magas hegyre ment a' tűz-előtt, egy kis városba szállott. Végy példát: A' ki az ételben, vagy italbá mértékletességre akar jutni a' tobzódásból, ha az-előtt négyszer őtt napjában; né kell mingyárt arra igyekezni, hogy semmit ne egyék, vagy chak egyszer egyék, hanem, elsőbé eggyet hadgyon-el, az-után mást; és úgy könnyen meg-tanúllya a' Mértékletességet. Melyről szép példát ír Sz. *Dorotheus, Dositheus*-ről, az ételben [f]; és szép tanúságot Sz. *Vincentius*, az italban [g]: kiket igen szépen követett Sz. *Carolus Borromaeus*; a' mint az ő életében olvasuk [h]. Oka ennek az: mert a Jószágos chelekedetnek garádichi vannak; és a' ki a' felsőre akar jutni, az alsón által-mennyen: és a ki hirtelen nagyot kezd, hamar el-fárad, és félbe hadgya. Innét vagyon, hogy az Ördög sokakat meg-chal a' szerénységgel, a' kiket a' restséggel meg né chalhatott; kik, erejök-felőtt igyekezvén, végre azt sem chelekesznek a' mire elégségesek vólnának. Továbbá; A' ki elsőben a' kichiny dolgokon által-mégyen, alkalmatosbá és erősbé lészen a' nagyoknak meg-győzésére: mert, a' ki egyszer győzedelmet vőtt ellenségén, bátorságos lészen ellene; látván hogy meg-győzheti, és tudván a' győzedelemnek módgyát. *Antoninus Pius* Chászár azt kívánta [i], hogy garádichonként mennyenek az emberek a' fő tisztekre, a' végre, hogy a' kisebb tisztekben, mellyeket könnyebb viselni, és nem olly veszedelmes azokban vétení, meg-tanúlnák a' tiszt-viselést. Így kell a' Lelki dolgokról-is elmélkedni, hogy ne hirtelenkedgyünk. Azt írja *Pausanias* [k], és *Athenaeus* [l], *Milo Crotoniatá*-ról, hogy négy esztendős tulkot el-vitt a' vállain. de mint? Akkor kezdette hordozni, mikor chak borjú

A

B

[b] Sophon. 1. 12.

[c] Mat. 23. 23. 24.

C

[d] Eccli. 19. 1.

Nemo repente fit summus.

[e] Lib. 2. de Adorat. in spir. ver.

D

[f] In Vita Dositei.

[g] De Vera Sp. rituali. c. 7.

[h] Lib. 7. c. 2.

[i] L. Meditat. §. de Muner. & Honor.

[k] Lib. 8.

[l] Lib. 10.

A volt, és naponként-való nevekedését nem-is érzette a' szokás-által. De a' természet-is erre tanít: mert az, mindeneket kichinyekből naggyá nevel, a' kis magból, nagy fa nevekedik; és a' kis kölyökből, nagy oroszlány. Jobb hasonlónak lenni a' vízhez, hogy sem a' szélhez: mert amaz, hová tovább, mind inkább nevekedik, ez pedig lassúdik.

Második Oka: Azt mongyák a' Lelki tanítók; hogy semmit kichinnek ne kell alítani, a' mi az örök Boldogságra hasznos, mint a' Jó-cselekedet; vagy ártalmas, és alkalmatlan-, mint a' Vétek. Innét vagyon, hogy a' Szentek. a' kisded Vétkektől-is igen irtóztak; mint a' Romai *Paula* aszszonyról, írja Sz. *Jerónymus* [m]; és *Geraldus* Grófról, Szent *Odo* [n]; *Agnes*ről a' Második *Henricus* Császár feleségéről, Sz. *Petrus Damiáni* [o]; és *Elzeárius* Grófról, *Surius* [p]. Oka ennek az lehet; hogy' a kichinyről, könyü nagyra menni: de a' ki a' kichinyt el-távoztattya-, nem félhet a' nagyobtól; a' miat Szent *Gregorius Nazianzénus* írta [q]: *Qui parvis obviam ibit, Is numquam pracipes scelera in graviora feretur.* Es a' nagy vétkek, közönséges-képpen kichiny kezdetből származnak; és a' kis seb, ha elcit annak nem vésik, halálossá válik; mint a' kis szikra-is, ha azt meg nem óltyák, nagy tüzzé lészen. mert, a' mint a' Bölcs mondgya [r], *Egy szikrából nevekedik a' tüz.* Erről szépen irt Sz. *Gregorius Nazianzénus* [s]: *Scintilla magnas parva flammas excitat, Ac viperinis semen haud rara necat. Ob idq, quamlibet parvi noxam fuge: Nam parva sit primùm licet, crescit tamen.* Azt irja *Quintus Curtius* Nagy Sándorról, [t]; hogy a' vitézit arra intette, hogy az ellenségeket mind el-fogyatsák, és ne hadgyanak hátok-megett ellenséget a' ki ellenek álhatna-. A' mint, úgy-mond, a' bereg testekben semmi árralmast nem hágynak az Orvosok: úgy mi-is, a' mi birodalmunknak (mongyuk mi, a' mi Tekélletességünknek) ellenségit el-tőrőllyuk. Gyakorta az el-hagyott kichiny szikra, nagy égést támasztott-. Nem bátorságos, az ellenségben valamit el-henyélni: a' kivel nem gondolsz, erősbé teszed tunyaságoddal. Szintén azont mondhattyuk a' Lelki ellenségről-is. Sőt azt-is tudgyuk; hogy hatalmas erős Várakat, egy kis törés az ellenség kezébe adott. Míg a' szép új tuha meg nem muchkosúl, addig böchüllettben tartatik; de, ha egy muchok meg kezdi rátíttani, hová tovább, mind inkább meg-rútúl, és végre meg-vettetik. és, a' mint a' Magyar köz-beszéd tartya, új szita rosta szegen függ; végre a' pad-alatt-is eleget hever. Bizonyos dolog, hogy, a' ki a' kichinyen által-mégyen-, nagyobbat-is mér próbálni.

B [t] Lib. 6.

C Ezt az oktatást fel-találjuk a' Szent Irásban. Mert, midőn Urunk az Apostolokat predikállani küldötte, hogy serénybek lennének, azt parancholta [u]; hogy *Se táskájok, ne légyen az úton, se két köntösök, se pálczájok*: jelentvén, hogy akár-mi kichiny akadékot-is el kell távoztatni annak, a' ki tekélletes akar lenni. Bizony, a' Szerzetesek *Regulá*ban sok aprólékos dolgokat olvasunk, mellyeket a' tudatlanok marczonaságnak alítnak: de igen meg-chalatkoznak. Mert a' Szent jámborok, kik azokat a' *Regulá*ba foglalták, által-látták, hogy a' kichiny dolgoknak meg-tartása, vagy által-hágása, nagy hasznot, vagy kárt szerezhet, útat nyitván nagyobbakra-.

[u] Mat. 10. 10. Luc 9. 3.

De nem chak a' Szerzetesekhez illik e' dolog: példáit találjuk a' Világi emberekben-is; úgy-mint a' *Geraldus* Grófban (kiről ez előtt-is emlekezém:) kinek életében, azt írta Szent *Odo* [x]; hogy egykor látván, hogy a' szolgai Cziczer-borsót észnek, nagy sebessen a' parasztemberhez jargalt, a' ki chak ottan aratott, félvén, hogy talám erővel vették-el tőle a' szolgai, és meg akarta az árrát adni. Más parasztembernek pedig pénzt adatott; azért, hogy a' szolgai a' cseresnye-fájáról egy ágat-le-törtek, akarattya-ellen. Illyen aprólék dolgoknak, két Okát adgya Szent *Odo*: Eggyik az; hogy, a' míg a' kichiny dolgokban szorgalmatos volt, nagyokba nem-eshetett. Málik az; hogy, tiszta szívéből szeretvén az Istent; és tudván, hogy kis vétkekkel-is meg-bántódik, azokat-is el akarta távoztatni. Illyen elmével birt *Alexander Luciagus Brixiai* fő-ember: ki, mint Isten-félő jámbor, imigyen okoskodott: Ha a' Biro-előtt álván, egy szálat a' szakállából ki-szakasztanék; kétség-nélkül embertelenség volna-: annál inkább, ha azt chelekedném valami Kárdinálnak, vagy a' Pápának; annál-is inkább, ha valamelynek a' Mennyei Szentek-közzül; és leg-inkább, ha az Istennek. Kichiny dolog az egy szőr-szál: de boszszúsággal illetetik, a' kinek szakállából azt ki-tépik: Hasonló dolgot mivel, a' ki az Isten-ellen kichiny bűnt chelekeszik. Ezen vélekedésben voltak a' Pogány Bölcsek-is. Mert *Plato* nyilván írta [y], minden tudósoknak ítéletiből; hogy a' ki nagy dolgokban dicsőreteisen akar forgolódni, szükség hogy előbb kichinyekben gyakorlya magát. *Epictetus*-is azont mondotta [z]. *Aristóteles* pedig, a' Gyermekek oktatásában, sok aprólék dolgokat kíván [a]. *Cicero*-is, oktatván a' fiát [b], azt kívánnya, hogy a' leg-kisebb dolgokra-is gondgya légyen, és azokban fogyatkozást ne tégyen. Ha így gondolkodtak a' Pogányok: mi kívántatik a' Keresztyénektől?

[x] Lib. 2. n. 23.

D [y] In Sophista.

[z] Cap. 6. Enchir.

[a] Lib. 7. Polit. c. 17.

[b] Lib. 1. Off.

Holott

Holott azt-is meg kell gondolnunk; hogy, tudván az Ördög a' kichiny dolgoknak haſznát, vagy kárát, ſok-képpen igyekezik, hogy azokkal árthaſſon: vagy kínálván azokkal, ha gonoſzok; vagy akadékot ſzerezvén, ha jók: és, ha meg győz, keményen chúfol, és vádol bennünket, mivelhogy nagyobb gyalázat-is, a' kichiny és erőtlen ellenségtől meg-győzettetni, hogy-ſem a' nagy vitéztől; a' mint *Caſſianus* írja [c]. És Arany-ſzáju Sz. János, azt mongya a' balgatag Szűzekről [d]; hogy méltán veſztették-el a' meg-nyert Koronát: mert, győzedelmeſek lévén a' Szűzeiség-által a' teſtи kívánságon, melly erős ellenség, a' könnyebb harczon meg-győzettetnek a' főlvénységtől, nem lévén az ő edényekben az Irgalmaſságnak olaja. Nyilván megmutattya az Iſten, mint igaz Bíro, hogy a' kichiny dolgokra nagy gondot kell viſelnünk. Mert, jól tudván, mind a' jót meg-hálálni, vagy jutalmazni, 's mind a' gonoſzt meg-büntetni: azt találjuk-fel, Elsőben; hogy Semmi jót jutalom-nélkül nem hágy, ha chak egy pohár hideg viz léſzen-is [e]; melyhez, ſem költség, ſem nagy munka nem kívántatik: sőt, a'hol a' teherség ninchen, a' jó akaratot-is, chelekedet-gyanánt, jo néven véſzi, és meg-fizeti, mint az Abrahám példájából ki-tetſzik; kinek az Úr Angyala azt mondotta [f]: *Mivelhogy e' dolgot chelekedted, és nem kedveztél a' te egyetlen egy fiadnak érettem* (noha meg nem ölte, meg-tartózta-ván az Angyaltól;) *meg-áldlak téged*, &c. Másodſzor, azt-is fel-találjuk; hogy Semmi gonoſzt bűntetés-nélkül nem hágy: mert, ha chak kivolkodó ige léſzen-is [g]; az-az, a' mint *Aquinumi* Szent Tamás magyarázza [h], a' melly ſem ſzükséges, ſem haſznos, ſzámot kell róla adni az ítélet-napján; tudni illik, ha e' világon el nem tőröltetett, vagy meg nem büntetetett. E' világon pedig, a' mint a' Szentek hiſtoriáiból meg-érthettyük, némelly aprólékos bűnökért, keményen meg-oſtorozta őket az Iſten. *Caſſianus* azt írja [i], *Iſaac* Apát-úrſelől, ki igen jeles és Iſten-félő ember volt; hogy a' gonoſz Ördög győtrelmébe adatott, chak azért, hogy *Macarius*sal vetekedvén, valami keményſzót ejtett ellene: hogy akképpen meg-büntettetvén, a' más világon büntetéſe ne lenne. Szent *Odo* azt írja, a' Szent *Geráldus* Gróf életében [k]; hogy egy-ideig vakságot ereſzett az Iſten reája, azért, hogy egy leányzóra ſzilaj ſzemmel tekintett. Nem ſzollok moſt a' Purgatórium-béli kínokról, mellyeket az aprólék vétkekért ſzenvednek az őrök életnek örökſi, az Iſten fiai: chak azt mondom, hogy a' *Hiſtoria*ſoknál olly példákat olvaſunk azokról, hogy chak meg-gondolni-is iſzonyúság.

[c] Lib. 7. c. 20.
[d] Hom. 79. in Matt.
[e] Mat. 10. 42.
[f] Gen. 22. 16.
[g] Matt. 12. 36.
[h] 2. Dist. 4. art. 5. ad 8.
[i] Collat. 7. c. 27.
[k] Lib. 1. c. 10.

II. RESZE.

Kérdené valaki: Michoda Kichiny Gonoſzok azok, mellyeket nagy ſzorgalmatoſon el kel távoztatnunk? és, Michoda Kichiny Jók, a' mellyeket el nem kell mulatnunk? Felelet:

A' mi a' Kichiny Gonoſznak el-távoztatását illeti: I. A' Kichiny Kiſértetteknek nagy ſzorgalmatoſsággal ellenek kell állani: mert ha azoknak helyt adunk, az után a' nagyokat meg nem győzhettyük. a' kigyónak kichiny a' feje: de a' hová azt be-téſzi, az egéſz teſtét-is utánna viſzi. Erre magyarázza Szent Bernárd a' Vőlegénynek ama' mondását [l]: *Fogjátok-meg nékünk a' kiſsed rókákat, mellyek el-puſztittyák a' ſzőlőket.* mert, ha meg-őregbülnek, többet ártnak, és nehezben foghatni-meg őket [m]. Erről magyarázza Szent *Jeronymus* [n], Dávidnak ama' mondását [o]: *Bábylonnak nyomorúlt leánya, bóldog a' ki fogja, és a' kő-ſziklához chapja a' te kiſdedidet.* II. A' Kichiny, de veſzedelmes alkalmatoſságoktól kell ſzorgalmatoſan őrizkednünk: úgy-mint az Aſzſzony állatokkal-valo tréchéléſtől, a' heában-valo fel-'s alá-ſoráláſtól, az idő-kivül-valo ételtől és italtól, mert, ha azokat ſzokáſsá véſzi az ember, nagy veſzedelem követhetti. III. A' Kichiny vétkeket kell nagy igyekezettel el-távoztatnunk: mert, ha azokat gyakorlyuk, útat nyitnak nagyobbakra-is. A' ki tréfában hazudoz, félő hogy ártalmas hazugságot-is mond: a' ki gyakorta eskűſzik, ſzükség-kivűl, félő hogy hamiſsan-is eskűſzik. Őrizkedni kell, hogy a' hajó fővenyes helyre ne menjen: mert, noha ott el nem ſüllyed, mindazáltal könnyen el nem mehet, és ſok időt veſzt. IV. A' Kichiny goromba erkölcsöket-is ki kell gyomlálnunk: mellyekkel, noha nem vétünk az Iſten-ellen, mindazáltal felebarátunknak nehezségére lehetünk. Illyen a' köſzönésnek el nem fogadása, a ruházatban-való luſtoſság, az étel-között-való chámchögés, a' ſzóllásban-való gyakorlatos példőzés, a' kérődés, az Iſteni ſzolgálatkor a' Szentegyházban az ásitáſok, és egyéb efféle dolgok; mellyeket nehezen ſzenvedik a' gyenge-gyomrú emberek.

[l] Cant. 2. 15. in Serm. 64. in Cant.
[m] Ep. 22. ad Eudoch.
[n] Pſ. 136.
[o] Pſ. 136.

A

A' mi a' *Jót* illeti, kívántatik hogy ſzorgalmatos gondunk légyen, Elsőben: A harczolásban-való diadalomra; mert, ha gyakorta meg-győzzük az ellenséget kichiny dologban, nagyban vagy nem-is mér oſtromlani, vagy, ha oſtromol-is, meg nem nyér, hanem ízégyent vall. Másodſzor: Gondunk légyen a' kereskedésben-való nyereségre: mert, ha gyakorta keveſet-keveſet nyerünk, könnyen nagy kinchet gyűjthetünk, és meg-gazdagúlhatunk. Harmadſzor: A teſti ſanyargatásban-való alkolmatoſságra, vagy a' teſti kívánságoknak meg-zabolázására; melly, kichiny dolgokban-is igen haſznos. Negyedſzer: Felebarátinkal-való kedves nyájaſságra; kiknél kichiny dolgokkal-is ſokat nyerhetünk, sőt őket-is meg-nyerhettyük. Erre a' Kichiny dolgokban-való ſzorgalmatoſságra, egy-nehány jeles Oktatóink vannak.

B

Első és fő Meſterünk, és Kalaúzunk, maga az Iſten: ki arra ſok-képpen oktatott, és példát adott: I. Mikor e világot ſemmiből teremtette, nem chak a' nagy Czet-halakat, és Elefántokat alkotta; a' nagy Saſokat, és Griſeket; a' remétdek Cher-fákat, és magas Czédruſokat; hanem arra-is méltoztatta magát, hogy apró állatokat, halatskákat, madarkákat, férgetskéket, kichiny fákat és virágokat alkotna, és azokban az ő chodálatos bölcheségét meg-mutatná. *Jól*, és majd Keresztyénül mondotta *Galénus* [p]; hogy az Iſtennek azon bölcheségét találni a' kichiny dolgokban, mellyet a' nagyokban: úgy-mint a' Világban, és az Emberben, ki kichiny Világnak mondatik: a' Napban, és a' Szemben, melly a' Naphoz igen haſonló. II. Azon állatokra-való gond-viſeléſében: mert nem chak a' nagyokat táplállya, hanem a' holló-fiakat-is [q]: és a' haj-ſzálainkat-is meg-ſzámlállya [r]; és azok-közzül chak egy ſem húll-el az ő hire- és akarattya-nélkül. Ha azért az Iſten, ki mindeneknek Ura, nem tartya gyalázatnak, vagy méltóſága-ellen-való dolognak, a' legkiſseb állatokra-való gond-viſeléſt: miért tartanók mi annak, holott az nékünk ſzükséges és haſznos? III. A' Törvény-adásban-is, vagy parancholásban, meg-mutatta az Iſten a' Kichiny dolgokra-való gond-viſelését: hollott igen kichiny dolgokat-is parancholt; úgy-mint Adámnak, hogy *ne ennék a' jó és gonoſz tudásának fájáról* [s]. Élő Iſten! minémű aprólék dolgokat parancholt Moyſeſnek a' Sátor-felől, és annak ſzerſzámi-felől! még a' Gyertya-hamva-vévőkre-is gondgyá vólt. IV. Az Apró törvényeknek meg-ſzegőit keményen meg-bűntette: mint Adámból ki-tetſzik; kinek minden maradékira, nagy bűntetés ſzállott az eggy almáért. Gondold-meg, hogy a' Lót feleſége, egy tekintéſért ſó-oſzloppá változott [t]; és az a'ki Szombaton egy kevés fát ſzedett, meg-kővezetett [u]: melly bűntetéſeken chodálkozik Arany-ſzájú Sz. János [x].

C

Második Meſter, a' Terméſzet; melly az Iſtennek ſzolgálója, és követője, és a' kichiny dolgoknak alkotásában leg-nagyobb meſterséget mutattya. *Plinius* [y] chodálkozik a' Szúnyogon: Salomon, Négy Kis állatott bölchebbeknek mond a' bölcheknél [z]; a' Hangyát, a' nyúlatskát, a' ſáskát, és a' tárka-gyikot. Szent Ambrús [a], és Szent *Baſilius* [b], chodálkoznak a' Selyem-bogáron, és a' Méhen: *Tésalóréz*, a' Pókon: egyebek egyéb apró állatokon. és azokról elmélkedvén, dicſérik az Iſtent, a' Terméſzet Úrát.

D

Harmadik Tanító, a' Meſterség; melly a' Terméſzetnek követője, és haſonlatoſsága. Az-is gyönyörködik a' kichiny alkotmányokban: és minétől kiſebbek, annál dicséretesbek az okos és értelmes embereknél, és böchülletesbek és drágábbak. Nagy dicséretet érdemlett a Kép-faragó *Myrmécides*: ki Elefánt-chontból, négy-lovú ſzekeret faragott, és egy légy ſzárnya-alá helyheztetette; és egy hajót, mellyet a' méh ſzárnyaival bé-födött. A' Meſterségek-közzé ſzámlálhattyuk a' Vitézséget: melyben, nagy vigyázás vagyon a' Kichiny dolgokra; és nagy bűntetéſe azoknak, kik által-hágják. mert fejével jádzik a' ki helyéből ki-lépik, a' ki az iſtrázán ſzurnyadoz. Az Orvoſló meſterségben-is, minden aprólékra vigyázni kell, ételre, italra, aluvásra; és azokban, chak kichiny változás-is, vagy fogyatkozás, nagyot árthat.

Negyedik Meſter, a' Bölcheség, vagy Tudomány: melyben, ha a' kichiny dolgokra nem vigyázunk, nem kichiny fogyatkozásba eſünk; a' mint akár-ki-is elébe vehetí.

Ötödik Meſter, a' Közönséges Keresztyén Anyaſzentegyház: ki úgy nem henyél-el a' nagy dolgokat, hogy a' kichinyekre-is vigyáz; a' mint nyilván meg-tetſzik a' Szentségek ſzolgáltatásában-való czeremóniákból, és fő képpen a' Szent Keresztségnek, és a' Sz. Miſének czeremóniáiból: mellyek kichinyeknek látſzatnak ugyan, de paran-

[p] Lib. 3. De Uſu partium, cap. 1.

[q] Pſ. 146. 9. Jób. 38. 41. [r] Mat. 10. 29.

[s] Gen. 2. 17.

[t] Gen. 19. 26. [u] Num. 15. 36. [x] Hom. 2. ad Gal.

[y] Lib. 11. c. 2. [z] Prover. 30. 24. 25. [a] Lib. 5. Hexam. c. 23. [b] Hom. 8. in Hexam.

cholat-

cholat-alatt vannak; és nagy ſzorgalmatoſsan meg-tartatnak az okos és Iſten-félő Papoktól, mint-hogy ſzép magyarázati-is vannak. A

HATODIK Meſter, a' Világi birodalom: melly, hogy békeségben, és jó rendben meg-maradgyon, ſok aprólék dolgokra vigyáz, és mindennek módgyát ſzabja. és a'ki affele rend-tartáſt által-hág, nem kevés bajt ſzerez magának, és ſzomſzédinak; és nem kevés bűntetéſt-is érdemel.

III. RESZE.

MOndaná valaki: Mi haſzna lehet efféle aprólék dolgokban-valo ſzorgalmatoſsságnak? Felelet: Mint-hogy a'jó gyümölch jó fától ſzokott ſzármazni; azt mondhattyuk, hogy ez igen jó fa: mert jeles Három Gyümölche vagyon; tudni illik, a'Lelki nyereség, vagy Jutalom; Felebarátunk épüléſe; Tulajdon lelki-iſméretünknek chendeſsége.

A'mi az ELSŐ Gyümölchőt, az-az, a'Lelki nyereséget illeti; a'Bűnőkért-valo elég-tétel, és az érdemeknek öregbüléſe. mert minden Jóſzágos chelekedetnek chelekedete, akár-minémű kichiny légyen-is, ha igaz embertől ſzármazik, érdemes az Iſten-előtt. Sz. Gergely [c] igen dicheri a' Sámuel engedelmeſségét: ki kichiny dologban nagy ſerénységgel engedett, midőn az Iſten hivatallyára fel-kőlt, és Héli parancholattyára le-fekűtt. Jól mongya pedig; hogy, kichiny dologban meg-vetvén az Előttünk-járónak parancholattyát, a' belső örömtől meg-foſztatunk; engedvén pedig annak, eletet nyerünk. Sokan nem érkeznek nagy dolgokra: de ha a' kichinyeket el nem mulattyák, hanem valóban gyakorlyák, nagy nyereségők lehet. mint a' Kalmárok, nem mindenkor kereskednek ezerekkel; de mindazáltal, a' gyakor apró nyereséggel-is meg-gazdagúlnak. A' kik a' folyó-vizekben arany-port kereſnek, noha nem találnak nagy darabokat, hanem chak apró ſzemerskéket mint a' föveny: mindazáltal nem haſzontalanúl munkálkodnak, hanem aprónként nap-eſtig tápláláſokra-valo költséget gyűjtnek, és a' tartományt arannyal meg-bővítik. Az eſső chöppők noha kichinyek: mindazáltal a'nagy folyó-vizeket-is meg-áraſztyák. Juſſon eſzünkbe a' reſt ſzolga; ki, mint-hogy az egy girával kereskedni nem akart, kevéſnek alítván annak nyereségét, nagy kárt vallott: ha pedig kereskedett-vólna véle, a' kevés hivségének nagy haſznát vőtte-vólna, mint a'több tárſai [d]. Azt irja Sz. *Vincentius* [e]; hogy igen kedves dolgot chelekeſzik az Iſtennek, a' ki a' maga kivánságát meg-ſzegi kevés ételben vagy italban; úgy-mint, el-hagyván az ő ſzeretetiért a'jobb falatot: és azt mongya; hogy az Iſten azt a' győnyőrűséget, más módon helyére hozza; a' mint *Palládius* irja [f] *Hellen* Apát-úrról: ki mézet kivánván, és arra találván, meg-tartóztatta magát, mondván: Távozzál-el tőlem mértékletlé kivánság. és midőn háromhéti bőjtöléſe-után gyümölchőt talált-vólna, meg-győzvén magát, nem-is illette. Melly kichiny győzedelmek-után, midőn az Angyal fel-költötte-vólna álmából, ſzép tiſzta kútat talált, melly-körül igen gyenge és jó fűvek vóltak: és midőn azokban evett- és ivott-vólna, úgy tettſzett néki hogy ſoha nagyobb győnyőrűsége nem vólt. *Ludovicus Blosius*, Iſten-félo és tudós Lelki-tanitó, azt iteli [g]; hogy, a' ki az Iſtenért, tulajdon kivánságának és akarattyának ellene-áll chak kichiny dologban-is, kedvesb dolgot chelekeſzik az Iſtennek, hogy-ſem ha ſok halottakat támaſztana-fel. Melly mondáſnak igaz-vólta abból ki-tetſzik, hogy a'halottak fel-támaſztására-valo ajándék a' gonoſzokban-is lehet: de a'ki magát meg-győzi az Iſtenért, Jóſzágos chelekedetekben gyakorlya magát, melly őtet kedveſsé teſzi az Iſtennél. Továbbá, a'halottak fel-támaſztásában, az ember a' magáéból ſemmit nem chelekeſzik, hanem az Iſten őtet eſzközül véſzi: de a' maga meg-győzéſében, az ember ſzabad-akarattyával él, melly, az Iſten Malaſztya-után, győkere az érdemnek. Hogy pedig efféle aprólék dolgokat kedvell az Iſten, Elsőben; az ő kegyeſségéből ſzármazik: ki ſzeretvén azt embert, akár-mi kichiny ajándékot-is őrömeſt véſzen-el tőle; mint az Atya kis fiáról jó kedvel véſzen egy almát, és ſzép köntöſt ád néki érette. Továbbá; mert a'ki kichiny dologban meg-győzi magát, reménséget ád, hogy nagyobbat-is chelekeſzik az Iſtenért alkolmatoſsága lévén: mert, Urünknak mondáſa-ſzerént [h]: *A' ki a' leg-kiſsebben hűv, a' nagyobban-is hűv.* Annak-fölötte; a' tekélleteſség kivánójának, és ſzeretőjének mutattya magát: mivelhogy minden módon igyekezik a' jóban nevekedni, a'kichiny alkolmatoſságot ſem akarván el mulatni. Végezetre; alázatoſnak-is jelenti magát: mert, a'kichiny dolgokban gyakorolván magát, ſzegénységét nem tit-

c Lib. 2. c. 4. in 1. Reg. 2.

d Luc. 19. Matt. 25.

e Tract. de Vita Spiritualia. 8.

f Hist. Lausiac. c. 59.

g In Institut. Spirit. c. 2.

h Luc. 16. 10.

A kollya, úgy mint ki a'kichiny nyereség-nélkől-is szőkölködik; és azt-is jónéven veszi, míg nagyobra érkezik. Ezt az Isten kegyességét, még a' Pogányok-is meg-ismérték, és az mondották; hogy azoknak kichiny ajándékát, és alá-valo áldozattyát nem vetimeg, a'kik nagyobbat és jobbat nè adhatnak. Hallyad mit ir *Ovidius*[i]: *Dèll quàm parvis potuit dari maxima, gratus abundè eſt, Et finem pietas contigit illa ſuum. Nec, quæ de parvâ pauper dat libat acerra, Tùra, minus grandi quàm data lance, valent*: az-az, A'ki olly nagyságot ád, a'minémût adhatott, eléggé hálá-ado, és az áitatoság végbe ment. Nem kevésbet ér a'szegénynek kevés temiénye, mint a'nagy tállal-való: Az-okáért senki el ne mulaſsa a'kichiny nyereséget, hanem mindenütt többittse, és nagy gazdagságot gyüjthet.

[i] Lib. 4. de Ponto, Eleg. 1.

B A'mi a' Másik Gyümölchöt illeti, a' Felebarátunk épüléſét, azt kell eszünkbe vennünk, hogy a'ki nagy dolgokat el nem múlat, nem igen épiti felebaráttyát; de ha el-múlattya, igen meg-botránkoztattya: a'ki pedig a' kichint el-múlattya, noha felebaráttyát nem igen botránkoztattya-meg; mindazáltal, ha el nem múlattya, igen-épiti. A'ki valami épületben nagy fogyatkozást nem lát, azt nem igen dicséri; de ha ollyat lát, igen ócsárollya: a' melyben pedig kichiny fogyatkozást lát, noha nem-igen gyalázza; mindazáltal, ha ollyat sem lát benne, igen dicséri. Nem azt az oreszát mongyuk szépnek, a' mellyen nagy chapások, vagy rut fakadékok ninchenek, hanem, a' mellyen chak szeplőtske sem találtatik: azon-képpen, azt az embert böchüllyük, a' ki úgy viseli magát, hogy nem chak a' nagy fogyatkozásoktól távozik-el, hanem a' kichinyektől-is.

C A'mi a' Harmadik Gyümölchöt illeti, tudn' illik, a' Tulajdon Lelki-ismérettünknek chendeſségét; bizonyos dolog, hogy, a'ki a'kichinyekre gondot visel, ollyan nyugodalma és gyönyörüſége vagyon, mint a'ki a'szemét meg-őrizi, hogy ſe-por belé ne eſsék; ſe valami kichiny állat, mint a' szúnyog, belé ne akadgyon. Afféle ember nagy vigaſztaláſt érez szivében, és Lelki-ismérete nem böſzönözi; ſem attól nem retteg, hogy halála-után a' Purgatóriomi kinokban részе légyen: hanem-, reménlli, hogy az örök bóldogságba megyen, melyben semmi-némü fogyatkozás nem léſzen; hanem tellyes és állandó örömben.

[k] Lib. 6. c. 7.

Jól tudta ezeket *Xavérius* Ferencz, és az-okáért nagy gondot viselt a' kichiny dolgokra-is. Azt irja *Turſellinus*[k]; hogy a' társait únralan arra intette, hogy magokat a'kichiny dolgokban meg-győzzék: mert úgy lennének diadalmaſok a' nagy viadalokban. Azont chelekedte ő-is, és minden indúlatit meg-zabolázván és enyhitvén, tellyeſséggel birt azokkal; és azért, mindenkor chendes elmével birt, és vig orczát mutatott. A'kik pedig társaságában voltak, a' mint azon *Turſellinus* irja[l], nyilván meg-vallották, hogy soha semmit ő-benne nem tapaſztaltak, a' mi valakinek szemét vagy szivét meg-bánthatta-volna: mint-hogy minden-nap egy-néhányszor meg-vizsgálta Lelki-ismérettit, és számot vött attól; nem külömben, mint a' ki azt akarja, hogy semmi szemét házában ne maradgyon, egy-néhányszor ki-sőpri azt, és únralan tiſztogattya.

[l] Lib. 6. c. 8.

D Ezt a' kichiny dolgokra-valo vigyázáſt, *Xavérius* az ő Lelki-attyától Sz. *Ignatiuſ*-tól tanúlta-volt: ki az ő Rendeléſiben, és Reguláiban, a' kichiny dolgokat a' nagyokkal úgy egybe szerkeztette, mint az arany-függőben, vagy a' nyakba-vetőben a' nagy drága kövek-közzé egyelitik az apró gyöngyöket. Illyen kichiny dolognak láttatik az; hogy, midőn valahová hivattatunk az Előttünk-járótól, vagy tulajdon magától, vagy a' harang szavával, leg-ottan meg-indúllyunk, félben hagyván az elkezdett bőtüt-is[m]; hogy senki éjjel ablakát nyitva ne hadgya; és egyéb effélék: de nem kichiny haſznát veszi, a' ki azokat szorgalmatoſſan meg-chelekeszi. Ezeknek ſok követői találtattak a' mi kichiny Szerzetünkben; kiket mind elö-számlálni bajos volna: azért, egy vagy két példával meg-elégszem. A' Bóldog Gonzága *Aloyſius*-tól azt irja *Virgilius Cepárius*[n]; hogy, mínek-utánna Fejedelmi állapattyát el-hagyván, a' mit Társaságunkba állott, azt igen bizonyoſnak tartotta; hogy az az igaz, és tekéllietes Szerzetes, a' ki az ő Szent Rendinek minden Reguláit pontról pontra meg-tartya; és minden szorgalmatoſságával azon vágyon, hogy tellyeſségesſen végbe vigye valamiket az eleibe ád napontként, a' leg-kiſsebbeket-is. Ezt pedig meg-is mutattaſok példákkal; a' mint akárki-is olvashattya az ő életéről irt könyvben. A' Bóldog Kostka Stanislóról-is haſonlót ir *Franciſcus Sanchinus*; hogy semmit el nem múlatott azokban, a' miket parancholtak néki az Előtte-járói, még a' leg-kiſsebbet-is: úgy hogy, midőn tán hordott a' konyhára, sem több sem kevesebb haſáb-fát nem vitt, hanem a' mennyit a' szakáts parancholt.

[m] P. 4. c. 10. §. 4 & 5. 6. 7. §. 1. Sum. Reg. 3 c.

[n] Lib. 2. p. 10. n. 1, 2, 3.

Ezt a' Kichiny dolgokban-való szorgalmatosságát Sz. *Xavérius*nak; az Isten bőven meg-téritette és meg-fizette: mert nem chak kiesliny, hanem nagy dolgokban-is meg-hálgatta az-után, és hűv szolgáját Choda-tételekkel-is fel-tisztelte. Azt olvasom felőle [a]; hogy, midőn a' *Sina*-országiakhoz ment egy nagy hajóban, melyben öt-száz ember vólt; meg-szűnvén a' szélek, két egész hétig kellett egy helyben maradniok, és sohúlt semmi szigetet nem láthatván, a'honnét segétségek lehetett-vólna, úgy meg-fogyatkoztak vízből, hogy némellyek szomjúval meg-is hóltak. Azokáért, minnyájan *Xavérius*hoz menvén, igen kérték, hogy olly nagy nyomorúságban segétséggel lenne nékik. Ki, hoszszú imádsága-után, elsőben arra intette őket, hogy jó reménségek légyen az Isten gond-viselése-felől, és bizonnyal meg-mondotta, hogy el nem vesznek. Az-után elő-hiván a'Hajós-mestert, és a'hajósokat-is, meg-parancholta; hogy minden edényeket meg-töltsenek a'tenger vizével; mellyet meg-kóstolván, sósnak találták. Akkor *Xavérius*, szemeit az égre fel-emelvén, nagy bizodalma lévén az Istenben, a'Szent Keresztjelével meg-áldotta a'tengerből merített vizet; és meg-parancholta, hogy ismég meg-kóstollyák. Kinek amazok engedvén, a'vizet édesnek és igen jónak találták. Melly choda-tetelét *Xavérius*nak látván a'Hajóban-lévők, fennszóval Szentnek mondották: és egy-néhány *Mahometánus*ok, kik jelen vóltak, feleségökkel-eggyütt a'Keresztyén hitre tértek. Azt a'vizet pedig, melly bővségesen megmaradót vólt, *Indiá*nak sok Tartományiban és Városiban el-oszlogatták; melytől sok betegek, chodálatos-képpen meg-gyógyúltak.

Azt írja *Turselinus* [b]; hogy halála-után-is sok chodákat tött az Isten *Xavérius*-által. A'többi-között, egy fő ember *Antonius Rodericus*, minek-utánna az Orvosoknak minden mesterségöket elégtelennek ismérte-vólna a'fájdalmas szemeinek meg-gyógyittására, a' Sz. *Xavérius* koporsójához vitette magát, és azt fel-nyittatván, mihelyen Sz. *Xavérius* kezével illette szemeit, leg-ottan látni kezdett, és hamar az-után éppen meg-gyógyúlt. De nem chak a'testének illetése vólt hasznos a'betegeknek, hanem egyéb eszközi-is. Egy Pap, *Balthasar Dias*, a'torok-gyík-miatt semmit el nem nyelhetett: látván azért, hogy az emberi eszközökhöz nem bízhatik, Isteni eszközhöz fogott: és el-kérvén a'kopórsó kúlchát, melyben a'*Xavérius* teste vólt helyheztetve, azzal illette a'torkát, és leg-ottan meg-gyógyúlt. Egy fő aszszony, *Maria Sarra*, a'*Xavérius* övéből egy darabotskát kért vólt; mellyet ezüstbe foglalván, nagy böchülletben tartott, és sok-féle betegeket illetvén, azzal meg-gyógyított. Azont chelekedte más, a'*Xavérius* ostorával, mellyel éltében testét sanyargatta, sok betegektől el-kergetvén azzal a'nyavalyát. Azt-is olvassuk [c]; hogy egy aitatos aszszony, *Lucia de Villanzam*, kit *Xavérius* téritett vólt meg a'Pogányságból, olly Medállyával (olvasón-függő pénznek mondhatnók,) mellyen a'Sz. *Xavérius* képe vólt, sok betegeket gyógyított; vagy illetvén azzal őket, vagy a'vízzel, melybe azt mártotta, itatván; vagy meg-mosván azokat, és nagy alázatossággal, s böchülettel a'Szent Keresztjelét reájok vetvén; és azt mondván: A'Jésusnak és *Xavérius* Ferencz Atyánknak nevében, adattassék-meg a'te egésséged, melly-nélkül szükölködöl. A'többi-között, *Maria Diaz* olly Aszszony állat, ki hét egész esztendeig a'Gutta-ütésmiatt eggyik részére sem kezével, sem lábával, sem egyéb tagjaival nem bírt, sőt az eggyik szemével nem-is látott, azon kérte a'meg-nevezett *Luciát*, hogy a'Sz. *Xavérius* képére-való Medállyiával illetné a'nyavalyás tagjait, és vízbe mártván, azzal meg-mosogatná. Meg-chelekedte, és leg-ottan meg-könnyebbült; és hét nap-alatt, azon eszközzel élvén, éppen meg-gyógyúlt. Sok efféle choda dolgokat hozhatnánk-elő, ha kivántatnék: de ezek most elégségesek, mellyekből ki-tetszik, mint akarta Isten az ő hűv szolgáját fel-tisztelni. Kinek könyörgése-által, engedgye ő Szent Felsége, hogy az ő nyomdokit követvén, a'kichiny dolgokra-is szorgalmatos gondot viselljünk; és halálunk orájában, ama'gyönyörűséges szózatot halljuk [d]: *Örülly jó és hűv szolgám, mivel-hogy a'kevesen hűv vóltál, sokat bízok reád; menny-bé az Uradnak örömébe.* Amen.

[a] In Relatione facta in Consistorio Papæ.

[b] Lib. 6. c. 4.

[c] In Relatione facta in Consistorio Papæ.

[d] Mat. 25. 23.

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

NAgy Sándorról, noha sok jeles dolgokat olvasunk, mindazáltal semmiben dicsőségesb né vólt, mint a Halálozásban-való gyótsafágbá; mellyel ellenségének, mind tanátsit, 's mind készületit meg-előzte. És midőn azt kérdették tőle; Mivel szerzett magának olly nagy birodalmat? Azt felelte: *Nihil differens*, Semmit el nem hallasztván. *Vitézkedés a'mi életünk a'földön* [a]; gyakorta ostromol bennünket a'Test, a' Világ,

[a] Iob 7. 1.

A

a'Világ, az Ördög: hogy sokszor meg-esünk, és meg-győzettetünk, nem utolsó oka, az én ítéletem szerént, a'Késedelem; hogy, a'mit chelekednünk kellene, hallogattyuk, és nem mingyárt fogunk hozzá. Az-okáért, a'Sz. Irás sokszor int bennünket a'gyorsaságra, úgy-mint Moyses-által, mondván [a]: *Mikor fogadást tészsz a te Uradnak Istenednek, ne késedd meg-adni: mert bizonnyal kívánni fogja Istened tőled.* és Salomon-által, mondván [b]: *Amit tehetsz adjál az Istennek, ne késedd meg-adni.* Azoknak-is sok jeles példáit adgya elönkbe, a'kik a'jó chelekedetekben gyorsalkodtak: Úgy-mint, Abrahámét; midőn az Angyalokat hajlékába fogadta [c]; a'hol nem chak ő sietett, hanem a'szolgáját, és a'feleségét-is siettette. és midőn az eggyetlen egy fiát, a'kit szerette, áldozni akarta [d], virradtát sem várván, éjjel indúlt-meg, és a'szolgainak azt mondotta; hogy a'fiával sietve megyen az elrendelt helyre. Kiről azt írja Sz. Ambrus [e]; hogy az Angyal azért kiáltott kétszer reája, Abrahám, Abrahám, hogy talám egy szóval meg nem tartóztathatta-vólna a'sietéstől: Úgy-mint, a'Zsidókat; kiknek meg vólt parancholva, hogy a'Húsvéti Bárányt sietve ennék meg [f]: Zakeust, ki sietve szállott-le a'vad fügefáról [g]: a'Boldog Szűz Máriáét, ki sietséggel ment a hegyes tartományba [h]. A'mái Evangéliomban pedig azt kivánnya Urunk, hogy hasonlóklegyünk az ő Urokat-váró emberekhez; hogy, midőn meg-jő, és zörget, mingyárt meg-nyissák neki. Ez igen szükséges dolog léven, e'mostani Predikátziobau, a'Lelki dolgokban-való gyorsaságról szóllok:

I. Meg-mutatom annak szükségét-vóltát.

II. Meg-bizonyítom példákkal, annak illendőségét.

III. Meg-felelek némelly Ellen-vetésre; és meg-mondom, mi légyen jutalma a'gyors Engedelemnek.

ELSŐ RESZE.

AZ Gyorsaságnak, vagy gyors szorgalmatosságnak szükséges-vólta ki-tetszik abból, hogy a'hallogatás és késedelem, inkább minden dologban gyűlölséges, a'mint *Cicero* mondotta [i]. *Plato* pedig, igen szépnek, és dicséretesnek ítélte a'Gyorsaságot [k]; nem a'lassúságot. *Epictetus*-is keményen feddi, a'ki a'Jószágos chelekedetnek után mulatoz. *Simplicius* pedig, egy bölcs *Poeta*ból, ama'Versét hozza-elő [l]:

Inselix semper, qui in longum tempora differt:

az-az, Mindenkor bóldogtalan, a'ki sokára hallasztya az időt. és *Sócrates*ről azt írja, hogy azért lőtt igen bölcsé, hogy semmi dologban maga hasznát nem hallasztotta. *Arisippus*ról azt olvasom *Æliánus*nál [m], hogy, a'ki valamit chelekedett, azt parancholta néki, hogy chak arra a'napra, sőt a'napnak chak arra a'részére vígyázzon, a'melyben azt chelekezi: mivelhogy chak a'jelen-való idő vagyon a'mi hatalmunkban; nem az elmúlt időt, melly már minchen; sem a'következendőt, melly bizonytalan ha el jő-e nékünk, vagy nem. Így kellene nékünk-is gondoskodnunk a'Lelki dolgokban; a'mint Sz. *Gregorius Nazianzenus* intette az ő Hallgatóit [n], hogy ne hallasszák a'Keresztséget, ha mingyárt el-vehetik.

Ioannes Gerson, fő tudós Doktor, feddi a'Papokat [o], a'kik a'Mise-mondást nem egyéb okért hallasztyák, hanem hogy aitatosban mondhassák: Első okát azt mongya, a'mit *Ovidius*nál olvasunk [p]: *Qui non est hodie, cras minùs aptus erit:* A'ki ma nem illendő, holnap inkább nem lészen. Mivelhogy a'mi ellenségink gonoszok, és vígyázók, és mindenkor azon inchelkednek, hogy a'Tekélletességre igyekező embert, a'jelen-való jónak végbe-vitelétől el-vonnyák, következendő jobb alkolmatosságnak színe-alatt, hogy semmi jónt végbe ne vigyonek. Az-okáért, a'Tekélletességre igyekező lelkek, hasonlók legyenek a'Zsidó asszonyokhoz; kikről az Egyiptziai bábák azt mondották Faraónak [q]: *Mire ők a'bábákhoz bémennének; és minek-előtte hozzájok mennénk, szülnek.* A'kik a'Jó-chelekedetnek szülését hallogattyák, hozzájok mennek az Ördögök, segétésnek színe-alatt, mint a'bábák; és a'férhű magzatokat, a'tekélletes és tellyes chelekedeteket, meg-ölik: az-okáért siessenek a'szülésre, minek-előtte az Ördög hozzájok érkezzék. Másik okát adgya *Gerson*; hogy bizonytalan, ha lészen-e holnap időd, vagy nem, a'mint *Arisippus*tól-is hallók imént; a'vagy olly alkolmatos időd, mint ma vagyon: az-okáért, a'Jelen-valo alkolmatossághoz kell fogni, és nem kell nagyobbat, vagy jobbat várni. Ezt bizonyíttya Salomon-is, mondván [r]: *Valamit a'kezed chelekedhetik, szorgalmatosson chelekedjed*, az-az, nagy igyekezettel, és sietséggel. És mint-hogy némelly hallogatók, igen okosoknak tartyák magokat hogy jobb alkolmatosságra várnak, és akár-mi kichiny alkolmatlanságért, vagy nehezségért halladékot tésznek, hallyák mit mond Salomon [s]: *A'ki a'szelet nézi, nem vet; és a'ki a'felhőket nézi, soha nem arat.* Sőtt Salomon a'fő-chelevé derről, a'szántó-emberek hasonlatosságából, mint-hogy *Columella*-is azt írta [t]: *Fa-*

nemun-

a Deuter. 23. 21.
b Eccles. 9. 3.
c Gen. 18. 6. 7.
d Gen. 22. 3. 9.
e Lib. 1. de Abrahan. c. 8.
f Exod. 12. 11.
g Luc. 19. 6.
h Luc. 1. 39.
i Lib. 3. de Offic.
k Plato, 6. de Republ. in Charmide. Cap. 89. in cap. 63. Timæi.
l Lib. 14. Var. Hist. c. 6.
m Orat. 40. n. 24.
n Tom. 2. trad. de Præcept. Missam. Confessar. 4.
o Lect. 2. de Exped. Missæ.
p Exod. 1. 19.
q Eccles. 9. 10.
r Eccles. 11. 4.
s Lib. 2. de Re Rustica. cap. 12.

vacuum opperiri, Iesti est agricola: az-az, a'meleg szelet várni a'lassú szántó-emberé. Jol mondotta a *Xerxes, Heródesnál* [a]; hogy nem kell mindentől félni, és mindenteggyaránt meg-fontolni, mert úgy semmit nem fogsz chelekedni. A'kik *Thálest* felgyakorta azt mongyák: *Ninch még ideje*: végre, el-múlván minden jó alkolmatosságok, bánkodva, de késön, azt kezdik mondani: *Ninch már ideje*. Az-okáért lelki értelemmel, a'ki a'szélre vigyáz, nem vét: mert, a'mint Sz. Gergely mongya [b], a'ki a'következendö kisértetektől fél, a'lzivét a'Jó-chelekedetekre nem adgya. Nem jó jel a jóban a'holnapozás. Faraót méltán neveti és chúfollya *Philo* [c]; hogy a'leg-szükségesb és hasznosb dolgában holnapozott: mert, mikor azt mondotta vólna néki Moyses [d]; *Rendeld-el nékem mikor könyörögjek értetted, hogy el ke-ttessének a'békák tőled*; azt felelte: *Holnap*. holott azt kellett vólna mondani: *Ma*. most, ez órában, ez szem-pillantásban. Azt-is mongya; hogy Kainnak elsö vétke az ö áldozattyában, a'késedelem vólt: és azért *nem tekintett az Isten Kainra, és az ö ajándékára* [e]; hogy *sok napok-után vitt ajándékot az Úrnak a'föld-gyümölcsiből*; az-az, sokára hallasztotta a'hálá-adást. és azt tanátsollya, hogy, a'kik valami jót chelekesznek, egyebeket meg-előzzenek, és halladék-nélkül minden akadékot félre tegyenek. Soha Jákob az attya áldomását el nem vötte-vólna, ha késett-vólna az étkeknek el-készítésével: mert alig végezte-vólt el Isaak az áldást, hogy, ki-menvén tőle Jákob, mingyárást ott termett Esau, a'kinek Isaak az áldást igérte-vólt.

a Lib. 7.

b Lib. 27. Moral. cap. 5. Caus.

c Lib. de Sacrif. Cain & Abel.

d Exo. 8. 9. 10

e Gen. 4. 3. 5.

II. RÉSZE.

ERre a'Jóban-valo Gyorsaságra, sok példáink vannak: I. Az Angyaloké: kik olly gyorsak, hogy az egész világon egy szem-pillantásnyi ideig által-mehetnek; a'mint Sz. Tamás tanittya [a]. és azért hasonlittya öket a'Sz. Irás a'Szelekhez, midön Dávid-altai azt mongya az Istenről [b]: *Ki az Angyalidat lelkekké* (vagy szelekké) *teszed; és a' szolgáidat égető tűzzé*: vagy, a'mint Sz. Pálnál olvassuk [c], *a'Tűznek langjává*: az-az, a'mint *Genebrardus* magyarázza: Ki az Angyalokat olly gyorsakká tészi az ö parancholatinak végbe-vitelére, mint a szeleket, mellyeknél gyorsabb és sebesb állatokat nem tudunk: úgy hogy, nem chak a'*Poéták*, hanem Dávid-is szárnyakat tulajdonit nékik, azt mondván [d]; hogy az Isten *a'szelek szárnyain jár*. Ebből sajditotta Sz. *Dionysius Areopagita* az Angyali természetnek gyorsaságát is. Az-okáért, mint-hogy az Istent igen tisztelik, és szeretik, az ö parancholatinak bé-tellyesitésében igen gyorsak: mert az Isten szeretetének tüzes szárnyaival röpülnek. Innét vagyon, hogy a'Keresztyén Anyaszentegyházban, az Angyalokat szárnyasan irják, az ö gyorsaságokért, a'mint Sz. *Jerónymus* mongya [e].

a 1. p. q. 53. art. 3.

b Ps. 103. 4. Septuag.

c Hebr. 1. 7.

d Ps. 103. 3.

e De Cal. Hierar. cap. 15.

II. Példa, a'Telli teremtett-állatoké: mellyek az Istennek föl-ötte nagy gyorsasággal engednek. Hallyad mit ir Báruk az Isten-felöl [f]: *Ki a'világosságot ki-bocsátya, és mentében megyen; és szóllitotta azt, és rettegéssel engedett néki. A'chillagok pedig világoskodnak az ö állásokban, és örvendeznek: hivattattak, és azt mondották, Jelen vagyunk*. Szóll a'Próféta a'Világosságnak és a'Chillagoknak engedelmességéről: mellyek készek a'parancholatra. és midön azt mongyák; *Jelen vagyunk*; gyorsaságokat jelentik az új parancholatra. Hasonló mondást olvasunk Jóbnál; midön az Isten azt mongya néki [g]: *El-küldöd-e a'villámokat, és el-mennek-e? és meg-jövén, mongyák-e néked; Jelen vagyunk?* A'Világosság olly gyors, hogy egy szem-pillantásban minden-felé el-terjed, akár a'Napról és chillagoktól, 's akár a'villámástól.

f Baruch 13. 33. 34.

g Job 38. 35.

III. Példa, a'Szenteké. Szóllottam Abrahámról, az Israël fiairól, Zakæusról, és a' Boldogságos Szűz Mariáról: szóllok most chak az ö férjéről Sz. Józsefről: kinek Engedelmességében, a'gyorsaság igen tündöklött. mert; mihelyt az Úr Angyala álmában megjelent nékik, mondván [h]; *Kelly-fel, és vedd a'gyermeket, 's az annyát, és Egyiptusba fuss*: József mingyárt fel-kelvén, azon éjjel el-ment.

h Matt. 2. 13. 14.

IV. Példa, a'Vitézeké: kiknek gyorsaságok chodálatos: úgy hogy, ha a'trombita-szót hallyák, leg ottan azt mivelik a'mire öket hiják. Azt irja *Xénophon* [i], és *Plutarchus* [k]; hogy *Cyrus* Király dichérte a'*Chrysántes*-nevü vitézét, hogy, midön az ellenségét meg akarván ölni, kardgyát fel-emelte-vólna, halván a'trombita-szót, melly a'harcznak végét jelentette, azt ítélte, hogy azzal meg-tiltatott az ellenségnek bántálástól, és legottan hékét hagyott néki. és midön azt kérdették-vólna tőle; Miért kegyelmezett-meg az ellenségnek, a'kit meg-ölhetett vólna? azt felelte: Mert jobb a'Fejedelemnek engedni, hogy-sem az ellenséget meg-ölni. A'mi életünk a'földön, a'mint az-előtt-is mondám, vitézkedés: az-okáért igen kivántatik tőlünk, hogy gyorsasággal engedgyünk az Isten parancholatyának.

i Lib. 4. Cyropæd.

k In apoph. Reg. & Imper.

V. Példa, az igaz Szerzeteseké: kiknek gyors Engedelmességöket, az Isten choda-

A

tételekkel-is meg-bizonyította, hogy kedvellette. Azt olvasom a'régi Atyák életében [a], hogy *Sylvánus* Apátúr, *Márcus* Barátot inkább szerette, hogy-sem a'többi tanítványit: 's azt irígylették, és panaszolkodtak érette. Hálván azt a'közel-való vén Szerzetetek, *Sylvánus*hoz menvén, sókarván annak a'szeretetnek okát érteni. Kiket melléje vévén *Sylvánus*, ki-ment a Czellájából, és mindenik tanítványának czellájánál zörgetett, mondván: Frater, jöjjetek mert fáklyégem vagyon rád: és eggyik sem követte mingyárált. A'*Márcus* Czellájához jutván pedig, zörgetett, mondván: *Márce*. Ki, halván a'Mestere szavát, mingyárt ki-ment, és más Kalástromba küldötte. Monda azért *Sylvánus* a' Véneknek: Hol vannak a'több Fráterek? És bé-menvén a' *Márcus* Czellájába, papirost talált, mellyé azo órába írván, az (O) betűt kezdette vóle el: de halván a' *Sylvánus* szavát, el nem végezte. Mellyet látván a'Vének, azt mondották: Bizonyára, a'kit te szeretsz, mi-is szeretyük, mert az Isten-is szereti. Kiről azt-is írják [b], hogy az el-hagyott betűt el végezteteté, de aránnyal: jelentvén azzal az Isten, a'gyors Engedelmeſségnek bűchüllereſ-vóltát. *Surius* azt írja a'Boldog *Jacobus Alemannus*ról [c]; hogy, midőn azt parancholták-vólna néki *Bosnia*ban, hogy halászni menne a' *Rema*-nevű közel-való folyóvízben, melly nem igen halas, örömest és gyorsan el-ment, és egy háló-vonyással sok apró halat fogott. Kinn chodálkoztak a'jelen-való fő-emberek, és a'chodát a'gyors Engedelmeſségnek tulajdonították.

B

Chodálatos dolgot hoz-elő *Ludovicus Blósius*, *Joannes Taulérus*ból [d], egy Apátzáról; ki, az Isteni szeretettel lángolván, kívánta látni a'Krisſust, és leg-ottan jelen vólt gyermek képében. Midőn pedig az Engedelmeſségből a'közönséges munkára hivattatnék, a'gyermek Jésusnak azt mondotta: Imécn, édes Uram Jésus Krisſus, az Engedelmeſségért el-megyek; azonban te itten engem várj-meg, kérlek, ha néked tetszik, a'mig hozzád vissza-térhetek. Ezeket mondván, ki-ment a'Czellából, és, a'mit parancholtak néki, jó kedvel, és vígorczával el-végezte: az-után nagy hamarsággal a'czellába-tért, mellyet meg-nyitván, olly nagy fényes világoſság tűnt a'szemeibe, hogy alig tűrhette el. Látta azért az ő szerelmes Urát tellyes állapatban, mint huszon-négy esztendős igen szépinát. Kit meg-kérdvén, Miért lett kis-hinyából olly naggyá? azt felelte: Szerelmes leányom, a'te gyors, és serény Engedelmeſségednek mély alázatoſsága, tőtt engem illy rövid időben illyen naggyá. *Joannes Mónachus Italus* azt írja Sz. *Odó*ról, ki az után *Cluniacensi* Apátúr vólt [e]; hogy, midőn Romában lakott a'Sz. Pál Kalástromában, a' *Boldasius* Apátúr kérésére, egy Fráterrel a'Sz. Márton életéről-való hiſtóriát magyarázni kezdette. Azonban hogy dolgoztak, meg-chenditették a'harangot este. Azt halván, a mint a *Regula* tartya, el-hadták a'mi kezők-között vólt, és az Egyházba siettek, nyitva hagyván a'könyvet. Az télben tört-ént, és azon éjjel igen nagy zápor-eső lőtt: a'helyre pedig, a mellyen a'könyvet hadták vólt, egy-nehány hegyekről egybe-gyűlt az eső-víz, mint a'tsobes patak: mindazáltal, a'könyvnek chak a'szélit áztatta meg; az írást pedig nem-is érte, mellyen minnyájan chodálkoztak. Melly chodát *Odo*, Sz. Márton érdemének tulajdonított ugyan; de a'*Hiſtória*, az *Odo* gyors Engedelmeſségének tulajdonittya. *Marcus Méradus* azt írja egy *Berchárius* Barátról, ki az után *Luxóvius* Apátúrrá lőtt; hogy, midőn a'hordóból bort vőtt chapon, hirtelen szólittotta az Apátúr: és el-hagyván az edényt, nagy gyorsan hozzája futott: a'bor pedig, meg-telvén az edény, ki nem folyt, mint-ha meg-fagyott vólna; míg *Berchárius* meg-tért, és a'chapot a'hordóba dugta. Hasonló példát olvasunk a'Sz. *Columbánus* életében *Surius*nál [f].

C

Kérdené valaki: Illik-e ezeknek példáját követni? *Turrecremáta* Kardinály azt feleli [g]; hogy, midőn a Szerzetes-embert szóllittyák; valami kezében vagyon, el-hadgya, ha veszedelem- vagy kár-nélkül el-hagyhattya. Melyből az következik, hogy, ha veszedelmes dolog vólna, úgy-mint az égő gyertyát a'fa-között hagyni; vagy káros, úgy-mint, a ki-vont chapot a'hordóba nem tenni, nem illik azt félben-hagyni a'gyorsaſág-miatt: de ha a'gyorsaſág, chak a'te akaratod- és vágyodásod-ellen vagyon, az Engedelmet kell követned, mert az igen kedves az Isten-előtt. De, mint hogy az elő-hozott Példákban különbet látunk, azt kell ítélnünk, hogy azok azt, Istennek kivált-képpen-való indításából cselekedték, ki chodákkal-is meg-bizonyította akarattyát. Azokáért azokat, inkább kell chodálnunk, hogy-sem követnünk; a'mint Sz. Gergely [h] tanittya; hogy ne látnassunk az Istent kisérteni. Ezekből én azt hozom-ki; hogy, ha az Isten képe-béli embernek, az Előttök-járónak, illy gyorsan engednek a'Szerzetesek, és azt kedvelli az Isten: nem méltó-e ő-magának az Istennek siettséggel engedni, midőn akarattyát, vagy nyilván-való parancholattal meg-jelenti, vagy belső indítással hírünkbé tészi?

D

VI. Példa a'Krisſusé: ki az ő Engedelmeſségében, mellyel *Engedelmes vólt mind a*

halálig.

[a] In Apoph. Patrum, c. 6.

[b] Paul Saffren. Triad. Sanct. Ordinis c. 8.

[c] In Vitis Patrum, c. 8. 11. 10.

[d] In Apoph. Patrum, c. 10.

[e] Lib. 4. Dial. c. 30.

[f] Lib. 4. Exemp. c. 3.

[g] Lib. 1. c. 8. in fine.

[h] Lib. 2. Dialog. c. 3.

halálig. a'Kereſztnek halálá-ig pedig [a], chodálatos, és álmélkodáſra-méltó gyorſaſágot mutatott. Erről érthettyük a'Meny-aſszonynak ama'mondáſát [b]: *Imé éjő ugralozzon a'hegyeken, által-ugordván a'halmokat: Haſonló az én ſzerelmeſem a'vád-kechkéhez, és a'ſzarvaſok fiához.* Vallyon miért haſonlittya azokhoz az állatokhoz? Azért, hogy a'Vad-kechke igen éles-ſzemű, a'Szarvas pedig gyors. A'Kriſtus pedig olly kéſz és gyors vólt az Engedelmeſségre, hogy nem-is kivánta az Attyának ſzóval-valo parancholattyát, hanem meg-elégedett intéſével, mellyet éles ſzemével által-látott, gyorſaſágával végbe vitte. Egy tudós ember, erről más módon-is elmélkedik [c]: mert, a'mint *Plinius* irja [d], a'Vad-kechke nem az orrával vészen lélegzetet mint egyéb állatok, hanem a'fülével, melly az Engedelmeſséget példázza. Az-okáért, mint-hogy a'lélegzetben áll az embernek élete, haſonlónak mondatik a'Kriſtus a'vad-kechkéhez: mert mihelyen élt, leg-ottan engedelmes vólt, és életének első ſzem-pillantáſától-fogva engedett az ő Attyának: úgy hogy azt mondhatnók, hogy ő-benne egy az élet az Engedelmeſséggel; és úgy kedvelette ezt, mint amazt. Ezent jelenti Urunk, midőn, Dávid-által ſzolván az ő e'világra-valo jöveteléről, azt mondotta [e]: *Én Iſtenem, akartam; és a'te Törvényed a'ſzivem közepett.* Azért mongya az Attya parancholattyát a'ſzive közepett lenni, hogy attól, mint a ſzivtől, melly az életnek kezdeti, vőtte életének kezdetit.

Erről értik némellyek Iſaiáſnak ama'mondáſát [f]: *Az Ur akarattya az ő keze-által ſzerencsés léſzen* †. vagy igazgattatik. és imígyen magyarázzák: A'Kriſtus az Attyának akarattyát, az emberek Meg-váltáſa-felől, úgy bé-tellyesitette, hogy, mihelyen az Attya akarattyát meg-jelentette, ő mingyárt hozzá kezdett, hogy az Attya akarattyának meg-jelentéſénél, ne lenne kéſedelmesb az ő cſelekedete. Hogy-ha az Iſten Fia, illyen Engedelmeſségét mutatta ollyan nehéz és ſúllyos dologban; ollyan keſerves kinokban, és gyalázatos halálban, nem magáért, hanem mi-érettünk: nem méltó-e hogy mi-is, a'mennyire tőlünk lehet, haſonló Engedelmeſséget mutaſſunk ſokkal könnyebb dologban; melly nem máſnak, hanem nékünk haſznos; és ha el-mulattyuk, nem máſnak, hanem nékünk ſőtétte igen ártalmas? mert a'nélkül, ſem az őrök Boldogſágot nem bírhattyuk, ſem az őrök Kárhozatot el nem kerülhettyük.

Ezt nékünk a'Kriſtus, ſzép példával előnkbe adta, midőn az Utólſo ítélet formájában azt jelentette; hogy chak az ő Juhait állattya Jobb-keze-felől [g], mellyekről máſutt azt mongya [h]: *Az én Juhaim az én ſzómat halgattyák*: az-az, nem várják hogy ſokſzor kérjem, vagy intſem őket; ſem hogy keményen ſzóllyak, vagy parancholyak nékik: egy ſzómat halván, mingyárt indúlnak, és kéſedelem-nélkől miudenre kéſzek. Ezt jelentette Sz. Pál-is, midőn Tituſnak azt irta [i]: *Intſed őket* (a'Híveket, a'Kriſtus Juhait,) *hogy Engedelmeſek légyenek a'Fejedelmeknek és Hatalmaſoknak* (kik az Iſtennek Hely-tartói,) *hogy ſzót fogadgyanak* (nem várván ſok intéſt, vagy fenyegető parancholatot,) *minden jó cſelekedetre kéſzek légyenek*: az-az, Valamit nem látnak hogy gonoſz, azt őtőmeſt, és kéſedelem-nélkül meg-cſelekedgyék. Máſutt pedig azt hadgya a'Híveknek [k]; hogy, a'ki kűlömbet cſelekednék, azt meg-jegyezzék, és el-kerűllyék, mint nem a'Kriſtus nyájából-valo kechke-bakot: *Ha*, úgy-mond, *valaki nem enged Levél-által-valo beſzédünknek, azt meg-jegyezzétek; és azzal ne társúlkodgyatok, hogy meg-ſzégyenűlljön.* Holott azt vedd eſzedbe, hogy nem mongya, Beſzédünknek; hanem chak, *Beſzédünknek*, mint egynek; mert a'Kriſtus Juhai, nem várnak egy ſzónál többet: ſem azt nem mongya, hogy Jelenlétében-valo beſzédének, melly hathatósb ſzokott lenni, hanem chak *Levél-által-valónak*: mert a'Kriſtus Juhai, akar-minémű intéſre-is indúlnak; a'mint ő-maga a'Fő-pásztor jelentette a'Prophétánál, mondván [l]: *Süvöltők nékik, és egybe gyűjtém őket, mert meg-váltottam őket.* Süvöltők, úgy-mond; az-az, nem ſok ſzóval; ſőt ugyan nem ſzóval-is, hanem gyenga süvöltéſſel ki's bé vezetem az én Juhaimat: mert azoknak, a'mint *Stephanus Cantuarienſis* magyarázza [m], chak laſsu süvöltés kell, nem a'predikállás trombitájának harſogáſa.

Erre néz a'Vő-legény mondáſa-is; mellyel azt ígérte az ő Jegyeſének [n]; hogy, *Ezüſtből ezüſtrazott arany-függőket chinálnak neki.* Mellyet hogy meg-értheſsűnk; azt kell, Elsőben, eſzűnkbe vennűnk, hogy Sz. Bernárd, és Sz. *Anſelmus*, az Arany-függőn, nem nyakba-vető ékeſséget értnek, hanem fűl-függőt. Másodszor, hogy azt a'függőt, Meny-halnak* nevezik a'Deákok; azért, hogy a'farkat-ſzájában-fogó meny-hal-formára chinálták. Melly képpel meg-mutattatik, minémű Engedelmeſség kivántaſsék az Iſten-Jegyeſtől: mert a'Fűl-függő, az Engedelmeſségnek példája; a'mint *Tertullianus*-ban olvaſſuk [o]: a'Meny-halról pedig azt irja Sz. Ambrus [p]; hogy chodálatos annak az Engedelmeſségben-valo gyorſaſága. mert, ha ſzintén a'tenger fenekén vagyon-is, mindazáltal, a'Vipera-kigyónak süvöltéſſel-valo hivására, igen gyorſan fel-jő. Az-okáért, annyit

teſzen

A
a Phil. 2. 8.
b Cant. 2. 8. 9

c Ioan. Anton. Velagius, l. 2. de Phyſ. auſc. 8. Arnaud. 4.
d Lib. 8. c. 5.

e Pſ. 39. 9.
B

f Iſa. 53. 10.
† Pittigeus.

g Mat. 25. 33
h Mar. 10. 27
C

i Tit. 3. 1.

k 2. Theſſ. 3. 14.

l Zach. 10. 8
D

m In Alleor. Goſſelii Tilemani

n Cant. 1. 10.

* Mutzanilla.

o Lib. de exhortat. caſtit.
p Lib. 5. in Nazaro c. 7

A

tészen a'Vő-legénynek ama'mondása Salomonnál: Meny-hal formára-valo arany fülfüggőket chinálok néked; mint Zakariásnál a'másik mondása: *Szövöttek nékik, és egybe gyűjtöm őket* P. Holott azt-is vedd észedbe Sz. Ambrusból; hogy semmi mentségők nem lehet azoknak, kik a'kemény és mord-kedvű Előttök-járóknak nem örömest engednek, holott a'Meny-hal a'mérges Vipérának-is enged. Azont mondom én, ha az Isten, kemény és nehéz dolgokat parancholna-is, tartoznánk engedni; és nem volna semi mentségünk, ha mulatoznának parancholattyának bé-tellyesitésében.

p Zach. 10 8.

III. RESZE.

MOndaná valaki: Nem mindenkor haſznos és dichéretes a'ſietség: mert, a'mint Salomon mondotta q: *A kigyors a'lábaival, meg-ütközik.* A'laſsú folyó-viz, a'hajókat ſzépen viſzi; és, a'hová ereſztik, a'földet meg-öntözi: de a ſebeſsen folyó-viz, melyhez haſonló a'ſietség, a'hajókat veſzedelembe ejti; és, ha ki-ſzakad, a'veté-ſeket ki-moſsa. *Auguſtus* Cháſzár, ki a'Romai birodalmat ſokáig, és nagy békeſségben, igazgatta, a'ſietséget nem dichérte; sőt vakmerőſégnek itélte. Gyakorta mondotta a'Hadnagyoknak, és Tiſzt-tartóknak, a'mint *Svetonius* irja r; *Feſtina lente*, Laſſan ſiess: és azt a'pénznek eggyik felén meſterſégesen ki-formáltatta, eggyüvé foglalván a'meny-kővet, és a'határ-követ: jelentvén, hogy a ſietségnek határt kell vetni. *Titus Veſpaſianus* pedig, azon dolgot akarván ki-ábrázolni, a'*Delfin*-halat a'Vas-matskához foglaltra: jelentvén, hogy a'Sietséget meg kell tartóztatni, és kéſselni. mert a *Delfin*-hal főlőrte igen gyors, a'Vas-matska pedig a'hajót meg-tartóztattya, hogy a'ſzéltől el ne ragadtaſsék, és ide's tova veſzedelmeſsen ne hordoztattaſsék. Nem hiába mondotta *Ovidius*-is s: *Diſſer*; *Habent parva commoda magna mora*: Hallaſzd; Kevés hallaſztáſnak nagy haſznai vannak. *Menander* pedig azt mondotta; hogy, Sokaknak a'gonoſzra ok a'Sietség. *Plato*. is azt irta t; hogy, a'ki elsőbben főlöttébb ſiet, az a'végre későbben érkezik. Innet kőtt ama'Magyar Példa-beſzéd: Laſſan járj, 's hamarébb el-jutſz. A'Deákoknál-is regi Példa-beſzéd volt: *Canis feſtinans, cæcos parit catulos*; A'ſiető eb, vak kölyköket ell.

B

r In Auguſto, cap 25.

s Lib. 3. Faſt.

t In Teætete.

Erre igen ſzépen meg-felel *Alfonſus Toſtatus* u: ki Abrahámnak gyors Engedelmeſségét meg-tontolván, chodállya; kiről az Irásban azt olvaſſuk x, hogy háza-népét, és magát-is, azon nap környűl-metélte, a'mellyen az Úr parancholta. Erről azt irja *Toſtatus*: Az igaz Engedelmes, nem túd hallaſztáſokat; ſem ſokáig nem gondolkodik midőn parancholatot hall: a'mint az igaz Okos-is, ſemmit nem kéſik a'dologgal, mi-nek utánna tanátskozott; a'mint *Ariſtóteles* irja y. Azon helye vagyon az Engedelmeſ-ségnek, és a'Jó tanátskozáſnak t: mert, mi-képpen el-végezvén a'tanátſot, ſemmi hátra ninchen, hanem chak a'véghez-vitel: azon-képpen, elei be adván az Engedelmeſnek a' parancholatot, chak a' meg-mivelés következik. Eddig *Toſtatus*. Holott azt vedd észedbe, hogy *Ariſtóteles*, az Okoſsághoz-tartozó részek közzül a Jó tanátskozáſt z, mellyel az okos ember a'chelekedet előtt tanátskozik. és utánna veti, hogy Példa-beſzédben azt mongyák; hogy, Sokáig és kéſve kell tanátskozni; de a'miről tanátskoz-tál, hamar meg-kell chelekedni. Melly Példa-beſzédet igen dichér *Ariſtóteles*. És azzal élnek, nem chak *Demoſthenes*, *Iſocrates*, *Saluſtius*, hanem több világi Bölchek-is. Az-okáért, *Toſtatus* azt akarja jelenteni; hogy az igaz Engedelmesnek nem kell tanátskozni, mert a'tanátskozás a'parancholót illeti; hanem mingyárt kell engedni, mert az illeti őtet: kinek, a'Jó tanátskozás-helyett kell a'parancholónak hagyáſát venni, ki már tanátsko-zott. Az-okáért nem kell kéſni, ſem a'vakmerőſégtől félni, mivelhogy a'Parancholó már tanátskozott. Ennek noha minden igaz Parancholóban helye vagyon, mindaz-által fő-képpen az Iſtenben; ki, úgy mint bölch, mindenkot ál-al-lát; úgy mint igaz és jó, hamiſſat vagy gonoſzt nem parancholhat; úgy mint hatalmas, erőt adhat, hogy, a'mit tőlünk kiván, bé-tellyesítheſsük. Az-okáért, nem illik az ő parancholattya-felől tanátskoznunk, ha bé kell-e azt tellyesítenünk, vagy nem; hanem minden kéſedelem és hallogatáſ-nélkül hozzá kell fognunk. De, ha magunktól, parancholat-nélkül aka-runk valamit chelekedni, igen-is kívántatik a'tanátskozás: és abban helye vagyon a Salomon mondáſának; hogy, *A'ki gyors lábaival meg-ütközik*. A'ki pedig gyors az Enge-delmeſségben, meg nem ütközhetik: mert vagyon vezére; és, hogy így ſzóllyak, más lá-bán jár a'ki meg nem ütközhetik. Sőt gyorſaságának jutalmát-is veſzi: mert, a'mint a' mái Evangéliomban olvaſſuk a; *A'kik az Urok érkezéſére* (vagy parancholattyára) *min-gyárt meg-nyittyák az ajtót, boldogok: és az Urok fel-övedzi magát, és azokat le-telepíti, és által-menvén ſzolgál nékik*: az-az, kivált-képpen-valo tiſztelettel illeti őket, és jó akarattyát-mutattya hozzájok. Ennek egy-nehány Példáit hozók-elő nem régen, azokban a'Szet-

u In c. 17. Ge-neſ. q. 30.

x Gen. 17. 23.

C

y Lib. 6. Eth. cap. de Eubu-lia.

t L. Ethic. 2 Iocum, c. 6. & 7.

z Ethic. 6. 9.

D

a Luc 12. 36. 37.

zetesekben, kiknek gyors Engedelmeſségőket az Iſten kedvellette, és azoknak kedves voltát Choda-tételekkel-is meg-bizonyittotta; moſt chak kettőről emlekezem a' Sz. Irásból.

Az Elsőt, az Ó Teſtamentomban olvaſſuk, Abrahámról: ki, a'mint Sz. Ambrús elmélkedik, mint-hogy kész volt, az Iſten parancholattyára, eggyetlen egy fiát minden késedelem-nélkül meg-áldozni, az Iſten nem engedte hogy azt véghe vinné: azt pedig meg-engedte, hogy Jefte az ő leányát, fogadása-szerént, meg-ölné [b]; mert két hónapig vontatta a' dolgot: ő-maga bánta, a'leánya pedig siratta. Fő-képpen, holott Jeſtének Abrahámban volt példája, a'mellyet kővethetett-, és a'melyhez-képeſt, olyan dologban az Iſtennek kegyeſségében bizhatott-volna. Abrahám pedig, kinek példája olly nehéz dologban nem volt, ſe nem bánkodott, ſem az atyai indulattól tanátſot nem kérdett, és a'hol hallotta az Iſten parancholattyát, nem késett az áldozattal, hanem ſietett a'ſzolgálattal. Iſaak ſem kételkedett, noha külömbőző lépésekkel követte az atryát: nem sirt mikor meg-kötöztetett, ſem hallaſztáſt nem kért mikor, meg-áldoztatott: és azért, bővségesb volt az irgalmaſság, a'hol a'Hit gyorſabnak találtatott. Nem ſzemély-válogató azért az Iſten, hanem a'chelekedeteknek és érdemeknek meg-válaſztója.

A Máſik példát, az Új Teſtamentomban találjuk, Zakæusban: kinek midőn Urunk azt mondotta volna [c]; *Zakæe, ſietve ſzállj-alá, mert ma a'te házadban kell maradnom: Sietve le-ſzállott, és örömmel fogadta őtet.* Melly gyors ſzolgálatért, valóban nagy jutalmat vőtt; a'mint Urunk jelentette, mondván [d]: *Ma lett üdvöſsége e'háznak: mivelhogy ő-is az Abrahamſia*; mind egyébért, 's minda'gyors Engedelmeſségeért.

Jól tudván ezeket Sz. *Xavérius* Ferenez, ő-is ſzép példát hagyott a'gyors Engedelmeſségben. Kinek, a'mint *Turſellinus* irja [f], midőn Sz. *Ignatius* meg-jelentette, hogy *Indiába* kelletik néki menni, a'Pogányok meg-térítéſére: azt nagy örömmel vőtte; és minden késedelem-nélkül úgy el-készült, hogy máſod nap meg-indúlhatott. Nem volt még akkor, ſem *Indiában*, ſem egyébütt a'mi Társaſágunknak Háza, Roma-városán-kivül, a'hová ſzállhatott-, vagy a'hol lakhatott volna; az *Indiai* út-is, a'ſenc Pogány népekkőzőtt, veſzedelmekkel és nyomoruſágokkal tellyes volt: de mind azokkal ſem gondolt *Xavérius*, az egy Iſtenben vetvén reménſégét, ki az Engedelmeſkhez leg-inkább mutattya ſegétſégét. Úgy ſietett pedig abban az útban, hogy, a'mint máſutt megmondottam, az atryafiaihoz, és az annyához ſem akart ki-térni; noha igen kevéſe-kéſett- és került-volna. Olly vélekedéſe volt pedig Szent *Ignatius*nak *Xavérius*-ről, hogy ſzintén *Indiá*ból-is viſzſza-hihatta-volna egy Levelével, a'mellyet néki irt-; sőt chak egy bő-ſzével-is. 's meg ſem chalatkozott volna benne. De minek-előtte az a'Levél el-érkezett, *Xavérius* el-nyugott az Úrban, hogy fáradſágos Engedelmeſſégének jutalmát venné.

Ennek a'gyors Engedelmeſségnek, Szent *Xavérius* nem chak a'más világon vőtte jutalmát: hanem, az Iſten e'világon-is fel-tiſztelte az ő hűv ſzolgáját bőchülletes Chodákkal; mellyeket ſzerte-ſzerént olvaſunk az ő életében: De én moſt chak kettőt, vagy hármat hozok-elő.

Azt olvaſom felőle [e], hogy a'Nap-keleti *Indiá*ban ſok helyeken, midőn a'Szent Miſét mondotta, az egéſz nep látta, hogy egy kőnyőknyire-is fel-emeltetett az földről, és Iſteni erővel függve tartatott: jelentvén azzal az Iſten, hogy a'kik az ő ſzolgálattyában, és parancholatinak végbe-vitelében, a földi nehéſséget, és kéſedelmeſséget meg-haladván, az égi állatoknak gyorſaſágát követik; azt érdemlik, hogy ne a'földőn heverjenek, hanem fel-emeltetteſſenek a'földtől.

Azt irja *Turſellinus* [f]; hogy, midőn a tengeren a'nagy hajótól, a'melyben *Xavérius* volt, a'ſzél-vész egy chónokot el-ſzakaſztott-volna; és a'*Xavérius* imádſága-által, a'mint meg-is jövendölte-volt, ſok veſzedelmek után megint a'nagy hajóhoz érkezett-volna; a'chónokban-lévő embereket a'nagy hajóba vőtték: kik azon kérték a'Hajós-meſtert, hogy *Xavériust*-is bé-vegye; alitván hogy ő-is a'chónokban volna. De midőn a'Hajós-meſter azt felelte-volna; hogy *Xavérius* a'hajóban vagyon; és, minek-előtte ők oda érkeztek-volna-is, abban volt: a'chónokoſok minnyájan azt mondották; hogy *Xavérius* ő-velek a'chónokban volt, valamig a'ſzél-vész őket a'tengeren ide 's tova hordozta, minnyájokat vigaſztalván, és biztatván; és a'chónokot a'nagy hajóhoz vezetvén, és igazgatván. Melyből minnyájan meg-értették, hogy *Xavérius* jelen látteteti leani; a'mint Szent Miklóſtol-is olvaſtuk, midőn értették könyörgött, és az Iſtentől ſegétſéget nyert nékik. Ezzel-is azt jelentette az Iſten, hogy a'kik ő néki ſietséggel engednek, nem rekeſztetnek egy határban, mint közönſéges földi emberek, hanem

A

[b] Judic. 11. 35-37.

B

[c] Luc. 19. 5.

[d] vers. 9.

[f] Lib. 1. c. 8.

C

[e] In Epistolam suam ad Societatem Japon.

D

[f] Lib. 5. c. 2.

A

egy szem-pillantásban mint a'gyors Angyalok sok helyeken lehetnek. Olvastam ezt-is [a], hogy a'Nap-keleti *Indiá*ban, a'*Travancoris* Tartomány-béli *Cottata* Egyházában, a'Szent *Xavérius* képe-előtt; égő lámpásokát, chak szentelt vizzel tápláltak, olaj-helyett, és sok óráig igen szépen égtek: mellyet nem chak a'Keresztyének, hanem sok Pogányok-is láttak, és chodáltak. Kik, hogy a'Chodának igaz-voltáról bizonyosbak lehetnének, a'vizet gyakorta meg-változtatták, és új mécheket töttek a'lámpásokba: de úgy-is szintén olly modon égtek mint az-előtt. sőt, midőn meg-öltották, néha magoktól-is meg-gyuladtak. Jelentvén azzal az Isten, hogy a'kik, őtet akarván dichöiteni a'földi emberek szokása-fölött, a'gyarló és rest természet-fölött gyorsalkodnak az Isten parancholatinak végbe-vitelében: azokat az Isten-is, természet-fölött-valo dolgokkal fel-tiszteli. És noha a'viz a'tüzet el szokta öltani; mindazáltal, mint-hogy azokban a'gyarló természetnek vize (mert *Minnyájan mint a'vizek el-folyunk a'földbe* [b], el nem ölthatta a'Parancholatoknak meg-tartásában-valo Szeretetnek lángoló tüzét: azoknak tiszteletire, a'vizzel-is táplállya a'tüzet. Adgya a'kegyelmes Isten, az ő Szent Fiának érdemiért, a'Szent *Xavérius* esedezése-által, hogy mi-bennünk-is lángollyon az igaz Isteni Szeretetnek tüze e'világon; és a'más világon az Istenben, ki *Meg-emészető Tüz* [c], őrökkön őrökké őrvendezzünk. Amen.

[a] In prædicta Relatione.

[b] 1. Reg. 14. 14.

B

[c] Deut. 4. 24. Heb. 12. 29.

SZ. MIKLOS PÜSPÖK-NAPI EVANGELIOM.

SZ. MATENAK XXV.

KESZEBEN. ✝. 14.

C

AZ időben: Mondá JESUS az ő Tanitványinak e'példa-beszédet. Egy ember meszszire menvén, elő-hivá a'szolgait, és kezőkbe adá az ő javait. Es egynek őt talentomot ada, másnak pedig kettőt, másnak pedig eggyet, mindeniknek tulajdon erejeszerént, és el-indula mingyárt. El-méne pedig a'ki őt talentomot vött-vala, és kereskedék azokkal, és más ötöt nyere. Hasonló-képpen az a'ki kettőt vött vala-is, más kettőt nyere. A'ki pedig eggyet vött vala, el-menvén a'földbe ása, és el-rejté az Ura pénzét. Sok időután pedig meg-jöve azoknak a'szolgáknak az urok, és számot vete velék. Es el-jövén a'ki őt talentomot vött-vala, más öt talentomot hoza, mondván: Uram, öt talentomot adtál nékem, imé más ötöt nyertem a'fölött. Monda néki az Ura: Őrülly jó és hův szolgám, miért hogy a'kevésben hův voltál, sokat bizok reád; menny-bé az urád őrömébe.

D

El-jöve pedig a'ki két talentomot vött vala-is, és monda: Uram, két talentomot adtál nékem, imé más kettőt nyertem. Monda néki az Ura: Őrülly jó és hův szolgám, miért hogy a'kevésben hův voltál, sokat bizok reád; menny-bé az urád őrömébe. El-jövén pedig a'ki egy talentomot vött vala-is, monda: Uram, tudom hogy kemény ember vagy, aratsz a'hol nem vetettél, és gyüjtesz a'hol nem hintettél: és félvén el-mentem, és a'te talentomodat a'földbe rejtettem: ihon meg-vagyon a'tiéd. Felelvén pedig az Ura, monda néki: Gonosz és rest szolga, tudod-vala hogy aratok a'hol nem vetek, és gyüjtök a'hol nem hintettem: azért kell vala néked az én pénzemet a'pénz-váltóknak adnód, és én meg-jövén, uzoraval vöttem volna-meg az enyimet. Végyétek-el azért tőle a'talentomot, és adgyátok annak a'kinek tíz talentoma vagyon. mert mindennek, a'kinek vagyon, adatik, és bővelkődik: attol pedig a'kinek ninchen, a'mie láttatik-is lenni, el-véte-

tik tő-

tsk tőle. És a'haszontalan szolgát vessétek a'kűlső setétségre: ott leszen sírás és fogak chikorgatása.

ELSO PREDIKA'TZIO.

MI-képpen hogy minden jól rendelt Országokban Két féle Törvények vannak: némelyek a'bizonyos állapatú embereket illetik; úgy-mint a'Bírákat, vitézeket, kalmárokat, mives-embereket, szolgákat: némelyek pedig közönségesek, mellyeknek meg-tartására minnyájan kötelesek. Azonképpen az Anyaszentegyháznak (melly *Országnak* mondatik [a]) *Decretomiban*, a'Szent Evangéliomokban, Némelly dolgok chak az Apostolokat illették; mint mikor Urunk azt mondotta [b]; *Ne légyen aranyotok, se ezüstötök, se pénzetek a'tűszlőkben.* vagy [c]; *El-menvén tanitsatok minden nemzeteket*: Némellyek pedig minden embereket; mint mikor azt mondotta nékik [d]: *A'mit néktek mondok, minnyájoknak mondom: Vigyázzatok.* Illyen a'mái Példa-beszéd: Mert az Úr, a'ki a'szolgáknak pénzt osztogat, az Isten; ki *Mindeneknek Ura* [e], és minnyájan tartoznak néki szolgálni. és, *Kinek-kinek Malasztot adott a'Krisztus, ajandékozásának mértéke-szerént* [f]: mindenektől számot vészen; és *Kinek-kinek chelekedete-szerént fizet* [g]. Az okáért szükség, hogy minnyájan meg-értsük a'mái Példa-beszéder, mellyet, Isten segétségével, meg-magyarázok.

a Mat. 13. 41
b Matt. 10. 9.
c Mar. 28. 19.
d Mar. 13. 37
e 2 Mach. 14. 35.
f Eph. 4. 7.
g 2 Cor. 5. 10.

I. Meg-mutatom, Mi légyen a'Talentom, vagy Gira, mellyel kinek-kinek munkálkodni, vagy kereskedni kell.

II. Meg-mutatom, hogy fő-képpen Három rend-beli Girák vannak, a'mellyekkel kereskednünk kell.

III. Meg-mutatom, Mint kelleszik a'kereskedésre-való időt fel-váltanunk.

ELSŐ RESZE.

MIvelhogy *Minden jó adomány, és minden tekéletes ajándék onnét-felyűl vagyon, le-szállván a'Világosságnak Attyától* [h]: mindeneket, valamink vagyon, az Isten Girájának mondhatunk. Mert, ha a'Kivűlünk-való dolgokat meg-gondollyuk, *Ő-általa országolnak a'Királyok* [i]: és, *Az Úr áldása gazdagít-meg* [k]. Ha Testünket meg-tekéntyük, *Bőrrel és hússal öruházott-meg minket; chontokkal és inakkal egybe-vagdatott minket* [l]. Azonképpen *a'Lelket-is az Isten adta* [m]: és, *Övé a'tanács, az igasság, az okosság, az erősség* [n], mellyek a'Lélöknek ékessége: *Ő-benne élünk, és mozgunk, és vagyunk* [o]; és, *Ő-nála-nélkül semmit nem chelekedhetünk* [p]: de *Mindeneket meg-chelekedhetünk az-által a'ki minket meg-erősít* [q]. Mindenek azért az Isten Girái: mellyeket azért ád, hogy kereskedgyünk vélek. Ki *Noha gazdag az irgalmasságban* [r]; és, *Mindenekhez gazdag, a'kik őtet segétségül hívják* [s]: mindazáltal Ajándékit nem eggyaránt osztogattya; hanem, kinek őt Talentomot ád, kinek kettőt, 's kinek chak eggyet: de abból senkinek nem vélheti, hogy ő-néki az Isten kevesett adott, mert mindennek tulajdon ereje-szerént osztogatta a'Talentomot; úgy hogy, ha valamellyiknek többet adott-vólna, ereje-fölőtt terhelte-vólna. Holott vedd eszedbe; hogy a'Boldogság nem a Talentomoknak sokaságában áll, hanem a'szorgalmatosb kereskedésben: és, a'ki kevesbet vészen, nagyobb szorgalmatossággal többet nyerhet; és nagyob juralmat vehet, hogy-sem a'ki többet vészen, de nem annyira szorgalmatoskodik.

h Jac. 1. 17.
i Prov. 8. 15.
k Prov. 10. 22.
l Jób 10. 11.
m Eccle. 12. 7.
n Prov. 8. 14.
o Act. 17. 28.
p Joan. 15. 5.
q Phil. 4. 13.
r Eph. 2. 4.
s Rom. 10. 12.

Így olvasuk Sz. Lukáchnál [t]; hogy némelly egy Girával, tíz girát nyert, némelly chak őtőt, 's némelly eggyet sem: és a'hoz-képest, az elsőnek nagyobb juralma vólt, hogy-sem a'másiknak: a'harmadik pedig, Girájától-is meg-fosztatott. Mert, a'mint *Epictetus* Filósofus a'*Plato* tanitványa mondotta, az ember élete hasonló a'Komediához, melyben, nem az érdemli a'dichéretet a'ki főbb személyt viselt, hanem a'ki állapattyához-képest módosban forgolódott. És gyakorta, a'ki Királyi személyt viselt, szidalmaztatik: mert nem úgy viselte magát a'mint a'Királyi méltóság kivánta-vólna, és semmiben hasonló nem vólt a'Királyhoz, hanem chak a'kűlső öltözetben, és fris ruhában: a'ki pedig Koldús vagy parasztember személyét viselte, dichértetik; mert állapattyához illendő erkölchőt és maga-viseletét muratott. Így, nem a'sok Talentomú ember dicheretes, hanem a'ki, vagy kevés, vagy sok Talentomával, hivatallya-szerént jol és hasznosan kereskedik. Evilági Komediában, igen kűlömbőző személyt viselt a'minden-napon frissen-öltőző és lakozó Gazdag, és a'Koldús Lázár: de nem a'Gazdag dichértetik, ki fő-ember személyét viselte, mert nem úgy viselte magát a'mint

t Luc. 19. 16. 18. 20.

A

kívántatott; mert az Istentől vött gazdagsággal, nem könyörületesség, hanem kegyetlenül élt, csak az asztaltól le-hullo morzalékokkal sem táplálván a' nyomorúlt Lázárt, és azért hólta után pokolba temettetett: hanem a Lázár dicsértetik, ki egy fekélyes nyomorúlt Koldús személyét viselte; mert annak szépen meg-felelt, sem az Istent nem boszszontván, a ki a' nyavalyát reája bochátotta; sem az emberekre nem panaszolkodván, a kik nem könyörültek rajta; hanem mindeneket békével szenvedvén: és azért,

1 Luc. 16.22. *halala utan, az Angyaloktol az Abraham kebelebe vitetett* [a]; és a' rövid nyomoruság-után, nagy vigasztalást vött. Ezeknek külömbözö Talentomi voltak: de azon rend-béli Talentomú emberek között-is, találunk külömbözö kereskedést és nyereséget: mert a' szegény Özvegynek, pénze volt ugyan, de igen kevés; tudni illik, két fillyére; de azzal jobbán kereskedett, hogy sem a' gazdagok az ö sok pénzökkel; és, a' mint Urunk mondotta [b]; *Többet vetett a' kincses-Ládába minden gazdagoknál: mert azok minyájan, a' mivel böveikedtek, azt vetették az Isten ajándékiból: ez pedig az ö fogyatkozásából, minden életét bele-vetette.* Melyből ki-tetszik, hogy kevéssel-is lehet nyerhetünk, ha jól kereskedünk.

2 Luc. 21.3.4.

B

Sz. Péter, tudván hogy az Isten Ajándéki nem eggyaránt osztatnak, hogy valaki azért ne panaszolkodnék, hogy ö-néki kevés jutott az osztályban, egy közönséges és igen kesznos tudományt ád elönkbe, mondván [c]: *Mindenitek, a' mint vötte az ajándékot, azt egy-más-között szolgáltassátok, mint az Istennek sok-féle ajándékinak jó Sáfori*: az-az, mindentől az kivántatik, hogy, a mit kezébe biztak, azzal jól éllyen, akár sok 's akár kevés légyen. és például utánna veti: *Ha ki szól, úgy mint az Istennek beszédit; ha ki szolgál, úgy mint az erőből, melliet az Isten szolgáltat*: az-az, a' kinek az Isten az ékes-szóllásnak ajándékát adta, ne halgassón, hogy ne kellessék azt mondani [d], *Inj nékem mert halgassam*: hanem, *Kiáltson; meg ne szünnyék; mint a' trombita fel-emelje szavát, és hirdesse a' népnek vétkeit, és a' Jákob házának bünöit* [e].

c 1. Pet. 4. 10

d Isa. 6. 5.

e Isa. 58. 1.

A kinek pedig Isten erőt adott a' szolgálatra, ne henyéllyen; hanem azon igyekezzék, hogy *mindenekkel többet munkálkodgyék az Isten malasztyával*, a' mint Szent Pál [f]. És, hogy heábau ne lenne munkánk, Szent Péter azt-is meg-jelentette, Mi végre munkálkodgyunk, mondván [g]; *Hogy mindenekben tiszteltessék az Isten, a' JESUS Krisus által.* Mert azzal tiszteltetik az Isten, ha az ö Ajándékit meg-böchüllyük, jól kereskedvén azokkal: gyalázattal illettetik pedig, ha veszteg hevertettyük; mint-ha porbá takarnók.

f 1. Cor. 15. 10.

g 1. Pet. 4. 11

Ezért int Sz. Pál [h]; *hogy az Isten Malasztyát heába ne vegyük*: és azon kér [i]; *hogy azt el ne mulassuk.* Az vészi pedig heába, a' mint Szent Anselmus magyarázza, a' ki azzal nem munkálodzik, és szorgalmatosságát melléje nem veti, és a' ki az ö resztségével nemiképpen haszontalánná tészi. Végy példát: Némelly gazdag ember, pénzével nem kereskedik, hanem szolgájának adgya hogy kereskedgyék vele. holott, a' mint látod, Két dolog vagyon, a' Pénz, és a' Kereskedésben-való munka. Sem a' Pénz magától nem tojik, ha nem kereskednek vele; sem a' pénz-nélkül nem haszonos a' Kereskedés: de, ha mind a' kettő együvé járul; nyereség kerekedik belöle. Az-okáért, a' ki el-venné a' gazdag embertől a' pénzt, és nem kereskednék vele; hanem el-állná: méltán panaszolhatna reája, és kárát rajta kereshetné. Így vagyon a' mi dolgunk: az Istené a Talentom, mellyet nékünk kereskedésre ád; mivelhogy a' nélkül mi az örök Boldogságot meg nem nyerhetnök. Azért, ha azzal jól kereskedünk, a' mái hív szolgákkal jutalmunk lészen; ha pedig heába-valóvá tészük, meg-böntettetünk a' mái rest szolgával.

h 2. Cor. 6. 1.

i 1. Tim. 4. 14.

C

Ez így lévén, igen vakmerő vélekedésben vannak az újító atyafiak, kik az Isten Malasztyának egyedül tulajdonittyák az üdvösséget; a' Szabad-akarat-ból származott munkának pedig semmit nem tulajdonitnak: sőt azt is mongyák, hogy az Isten Malasztya olly erős és hatalmas, hogy az embernek akarattya ellene nem állhat. Holott nyilván látók Sz. Pálból, hogy azt ember el-mulathattya, és heába-valóvá tcheti: vagy, a' mint Urunk a' mái Evangéliomban jelentette, a' Talentomot a' földbe ásd harragya. Innét vagyon, hogy, a' kik jól kereskedtek a' nékik adatott Talentomokkal, azt mondották [k]; hogy ök azok-fölött más Talentomokat nyertek; jelentvén az ö munkájokat-is. Hogy pedig Sz. Lukáchnál hasonló Példa-beszédben, a' jo szolgák azt mondották [l]; *Uram, a' te Giráddal girtunk, vagy öt nyert*: nem azt jelentették, hogy mindent a' Gira chelekedett, ök pedig semmit sem mivéltek; hanem, hogy a' Gira-nélkül semmit nem chelekedhettek volna. mert egyéb-aránt, sem az Urak azt nem mondotta volna nékik [m]; *Kereskedgyetek, mig meg-jövök*; sem az Evangelista [n]; *hogy elö-hivatta a' szolgákat, a' kiknek a' pénzt adta volna, hogy meg-tudná ki-ki mennyit kereskedett volna.* Szükséges szért a' Talentom, az Isten Malasztya, de az, a' mi munkánkat ki nem rekeszti, hanem kívánnya. És ninchen olly dolog, mellyel jól ne kereskedhessünk, és jutalmat ne nyerhessünk az Istentől; a' mint Urunk nyilván jelentette, mondván [o]: *Valaki italt ád egynek e' leg-kisebbek közzül egy pohar hideg*

k Mat. 25. 20 22.

l Luc. 19. 16. 18.

m Matt. 25. 27.

n Matt. 25.

o Mat. 10. 42

vizet.

vizet, chak a' Tanitvány nevében-is, bizony mondom nektek, el nem veszti jutalmát. Ha az illyen kichiny dolognak jutalma el nem vész, bizony a' nagyobnak sem vész, ha jó igyekezetből származik; melly mindenkor kivántatik a' Jutalomhoz.

II. RESZE.

Mivel-hogy pedig kőzönségessen Három rend-béli ajándékit találjuk az Istennek, tudni illik, Külső, Testi, és Lelki ajándékit: azon kell igyekeznünk és mesterkednünk, hogy mindenikkel jól kereskedgyünk, Sz. Miklós példáját követvén.

A' Külső Ajándékon, érthettyük a Gazdagságot: melly hogy az Isten ajándéka légyen, nyilván bizonyittya Salomon, a' mint az előtt-is mondám: mert *Az Úr áldása gazdagit-meg* [l]. és [m]; *Az ő bal kezében vagyon a' gazdagság és dicsőség.* Azt pedig azért adgya, hogy kereskedgyünk vele: a' mint abból ki-tetszik, hogy az Irás nyilván parancholya, hogy fiaikból kődő atyánkfiait meg-segéttsük; és, ha azt chelekedgyük, Jutalmat-is igér. Hallyad mit beszél a' vén Tobias az ő fiának [n]: *El ne hadgyad a' mi Urunk Istenünk parancsolatit:* és, mint-ha meg-akarta volna azt magyarázni, utánna veti: *A' te marhádból adgy Alamisnát, és egy szegényről se fordittsd-el orczádat: mert úgy lészen, hogy tőled se fordúllyon-el az Úr orczája. A' mint lehet, úgy légy irgalmas. Ha néked sok lészen, bőségesséen adgy: ha néked kevés lészen, igyekezzél a' kevesetis őrömest adni. Mert jó Jutalmat gyüjtesz magadnak a' szükségnek napjan. mert az Alamisna minden bűntől s a' halálról meg-szabadit, és nem engedi a' lelket a' setétségre menni. Nagy bizodalom lészen a' Fölséges Isten-előtt az Alamisnát mindenek gyakorlóinak.* Hasonlót mondott Rafael Angyal-is [o]. A' Bölcs pedig imigyen beszél [p]: *Az égő tüzet meg-öltya a' víz, és az Alamisna ellene-áll a' Bűnöknek:* és az Isten arra tekint a' ki kegyelmet chelekszik; azután-is meg-emlekezik arról, és el-esésének idején támaszt talál. És [q]: *Rekeszd az Alamisnát a' szegénynek szivébe, és az meg-szabadit téged imádságával minden gonoszoktól. A' halmasnak parancsát, és a' dárdánál inkább harczol az ellenséged-ellen.* Urunk-is nyilván parancholya az Alamisnát, mondván [r]: *Szerezzetek magatoknak barátokat a' hamisság Mammonjából; hogy mikor meg-fogyatkoztok, be-fogadgyanak titeket az örök hajlékokba:* vagy azok, a' kik az Alamisnát be-vészik, vagy azoknak Angyali.

Az Utólsó ítéletnek módgyáról emlekezvén pedig, chak az Alamisnának jelenti fizetését; és az örök veszedelemnek okát, abban-való fogyatkozásnak mongya [s]. Azért mongya *Origenes* [t]: Bizony meg bőchülhetetlen, és örökké-való béldogság, midőn a' gazdag nem bizik az aranyban, se nem szorgalmatoskodik az ezüstnek el-rételében; hanem ezeket, a' Fölségesnek parancholattya-szerént, Alamisnául e' szegényeknek adgya, el-hintvén a' szegények lelkére, és az éhezők szájára. Ezt chelekedte Zakeus; ki az Urhoz térvén, *felét jószágának a' szegényeknek adta* [u]: és Alamisnás Sz. János; kinek tette a' Pozonyi Káptolomban tartatik: kiről azt irja *Surius* [x]; hogy *Alexandriai* Patriárka lévén, a' szegényeket urainak hitta. És, midőn a' szolgai azon panaszolkodtak hogy fokat vesztegetnek reájok, azt felelte: Ha én tanitványim és a' Krisstusé akartok lenni, engedgyetek az ő Isteni parancholattyának: ki azt parancholya, hogy adgyanak a' kérőknek. A' Franczia Sz. Lajos Királyról pedig azt irja *Ionvillius* [y], hogy száz husz szegényt tartatott Királyi éledellel, és azoknak a' kik azt trágalmazták, azt felelte; hogy háznosb a' pénzt a' szegényekre költeni, hogy sem pompára és fris lakásra: mert azzal lésznek állandók az Országok, és azoknak gazdagsági. Rafael *Volaterranus*-is szép dolgot ir a' *Sabaudiai Amadeus* Herczegről: kitől, midőn némelly követek azt kérdették volna; Ha gyönyörködik-e a' vadászásban? és szereti-e az agarakat és vizlákat? Fejével intvén a' sok szegényekre mutatott, kik az asztalnál ültek, és azt mondotta: Ezek az én nyulászóim, kiket naponként táplálok; reménlvén, hogy a' Mennyei dicsőséget fel-vadászhatom vélek.

Tudták ezek, mi végre vették az Istentől a' világi Gazdagságot; tudni illik, hogy kereskedvén azzal az Alamisnálkodás-által, azon Istentől örök Jutalmat vennének. Kikhez hasonló volt a' mái dicsőséges Sz. Miklós-is: ki az ő házájában *Patara*ban, egy meg-szegényedett Nemes-emberrel, szép módgyával jeles irgalmasságot chelekedett. Mert, midőn három ékes-tekintetű, és jó-erkölchű leányit férjnek nem adhatná, azért hogy nem adhatna vélek illendő Jegy-ruhát; és nem-is táplálhatná őket: el-feletkezvén az Istenről, leányinak tellőkkel akart kereskedni, hogy táplálhatná mind magát 's mind azokat. Meg értvén azt Sz. Miklós, irgalmasságot akart vele chelekedni; de azt el-is akarta titkolni, úgy hogy, le a' leányzok ízűzességőket el ne vesztenék, sem ő az alázatosságtól meg ne foszlattatnék. El-kélvén azért éjfélkor, annyi pénzt vitt magával, a' mennyi elég volt az eggyik leányzónak ki-házasitására, és azt az ablakon be-vetette.

A

I.

[l] Prov. 10. 22. [m] Prov. 3. 16. & c. 8. 18.

B

[n] Tob. 4. 6, 7.

[o] Tob. 12. 8, 9

[p] Eccli. 3. 33. [q] Eccl. 29. 15

[r] Luc. 16. 9.

C

[s] Mat. 25. 34, 41. [t] Hom. 5. in c. 19. Genes. Tom. 2.

[u] Luc. 19. 8. [x] Surius, T. in ejus Vita.

[y] In ejus Vita, cap. 84.

D

A

Mellyet meg-találván az ember, nagy örömmel fel-vőtte; és hálát adván az Istennek, gonosz szándékát meg-változtatta, és az öregbik leányát tisztességesſen ki-házasította. Látván Sz. Miklós az Atyafiának haſznos gyümölcsét, másodszor, és harmadszor-is azont chelekedte, és a' leányzókat a' tisztátalanság Ördögének markából ki-szabadította. Mellyet noha ő el akarta titkolni: mindazáltal az Isten más emberek-által ki-nyilatkoztatta, egyebeknek példájára, kik a' Gazdagsággal nem tudnak élni.

De félek rajta, hogy keveſen találtatnak e' dologban Sz. Miklósnak követői; ſokan pedig azoknak, kikre panaſzolkodik az Isten a' Prophétánál, mondván [a]: *Az ezüſtöt meg-szaporíttam neki, és az aranyat, a' mellyeket Baálra költöttek*, és [a]; *Az ő ezüſtjökből és aranyokból Bálványokat chinálának magoknak, hogy el-veſſenének*: a' mint régenten-is az Arany-borjút [b]; mellyért ſokan el-veſztek. Így mondhattyuk, hogy a' *Lucifer* bálványát chinállyák a' Gazdagságból; a' kik a' pénzt kevélységre költik, úgy-mint czifra ruhákra, friſ palotákra, arany-függőkre és gyűrőkre, lovakra, ebekre, madarakra, és haſzontalan Udvari hazugokra. A' *Mammon* bálványát pedig azok chinállyák; a' kik a' Gazdagsággal chak uzorára, és hamis kereskedéſre élnek, a' vagy fősvényűl el-rejtik; kiket Sz. Pál, *Bálvány ſzolgái*nak nevez [c]. A' *Vénus* bálványát azok chinállyák a' pénzből, a' kik azzal, jámbor- és tiszta ſzemélyeket bujaságra kiſztetnek: vagy a' pénzhez-való kivánságokból, teſtökkel ochmányúl kereskednek. A' *Bacchus* bálványát chinállyák a' pénzből; a' kik azt chak tobzódáſra, és vendégeskedéſre veſztegetik: kikről Sz. Pálnál azt olvaſſuk [d]; hogy *az ő Istenek a' has*. Kik imígyen biztattyák és vigaſztallyák magokat [e]: *Lelkem, ſok eſztendőkre el-tétetett ſok javaid vannak: nyugodgyál, egyél, igyál, vigan lakjál.* De az Isten máſt gondol felőlök, mondván: *Bolond, ez éjjel a' lelkedet meg-kérik tőled: a' miket ſzerzettél pedig, kié léſznek?* A' *Bélial* bálványát pedig azok chinállyák a' pénzből; a' kik azt chak pórre patvarra, viſzſza-vonyáſra, és vér-ontáſra költik; melyből gyakorta Országoknak puſztúlása-is következik, és ſzámtalan lelkeknek örök veſzedelme. Ezek mindnyájan nem jól kereſkednek a' Gazdagsággal: de bizony ſzámot vésznek tőlök, és, a' mit gonoſzúl el-költöttek, verőkkel fizetik-meg.

B

c Eſa. 5. 5.

d Phil. 3. 19.

e Luc. 12. 19

II.

A' Máſik rend-béli, vagy Teſti Jókon, értyük a' Teſtnek tagjait, és érzékenyſégit; mellyeket az Istentől vőttünk, a' végre, hogy kereskedgyünk vélek, és a' kereskedéſnek jutalmát-is vegyük. Ezekkel jól kereskedett, a' ki azt igazán mondhatta [f]: *Szeme voltam a' vaknak, és lába a' ſántának*, mert kézen-fogva vezette a' vakot; a' vagy úgy igazgatta intéſével, hogy meg ne ütközzék: a' ſántáért pedig, a' ki nem járhatott, nem ſzánta fáradſágát. Hallottam, hogy egy vak' s egy ſánta, egy-más ſegétſégével mindenővé el-érkeztek: mert a' vak a' ſántát hordozta, a' ſánta pedig a' vakot igazgatta; és úgy a' vak, lába volt a' ſántának; a' ſánta pedig, ſzeme volt a' vaknak. De Jób, mind a' vaknak ſzeme volt, 's mind a' ſántának lába.

C

f Jób 29. 15.

Az erős Aſzſzonyállatnak dicséretiben, a' többi-között azt írta Salomon [g]; hogy *A' kezét erős dolgokra nyujtotta, és az ő ujjai az orſót fogták. A' kezét meg-nyitotta a' ſzükölkődőnek, és az ő tenyerét ki-nyujtotta a' ſzegénynek.* Két dolgot mond felőle; tudni illik, hogy kezeivel erőſſen munkálkodott; és, hogy kézi munkájának gyümölcsében, maga kezével réſzt tőtt a' ſzegényeknek, és úgy kereskedett teſti tagjainak girájával. Haſonló volt e' hez Dorkas; ki Sz. Péter fel-támaſztotta, könyörűlvén az Özvegyeken, kik *Sirván mutogatták neki a' köntöſöket és ruhákat, mellyeket Dorkas chinált-vala nékik* [h]. Kit az-után ſok fő Aſzſzony' állatok követtek, magok chinálván ruhákat a' ſzegényeknek, tekintvén azokban a' Kriſtus ſzemélyét; kiére minden munka bőchülletes.

D

g Prov. 31. 19. 20.

h 18. 9. 39.

Illyen volt a' mi Sz. Erzébetünk, a' Magyar-országi Második András Király leánya; a' mint *Surius* irja [i]; és hamar után a' más Erzébet-is, *Luſitániai* Királyné-aſzſzony; a' mint *Perpiniánus*nál olvaſsuk [k]: és meg harmadik Erzébet, Francziai Királyné-aſzſzony, a' Második *Maximilián* Cháſzár leánya, a' Második *Rudolf*us Cháſzár húga, a' Második Mátyás Király ménnye; kit magam-is iſmértem: és *Eleonóra*, az Első Ferdinand Cháſzár leánya, a' *Mantuai Gilielmus* Herczeg feleſége; kiről emlekezik *Antonius Solcarius* [l]. Kiket kevés Fő aſzſzonyek követnek: mert inkább töltik a' ſok jó időt, aranyas övéknek, kézkenőknek, vánkoſoknak, lepedőknek, ſuporlátoknak varráſában; mellyek chak kevélységre-valók, és a' romlándo bűdös teſtnek gyönyörködtetéſére, a' léleknek pedig örök veſzedelmére és gyötrelmére.

i In Vita eius
k In Oratione pro de ejus Laudibus.
l In ejus Vita.

A Szájjal-való jó kereskedéſre, int bennünket Salomon, mondván [m]: *Nyiſd-meg a' Szádat a' némának, és minden által-menő fiak ügyének; nyiſd-meg a' Szádat, igazat végezz, és tégy ítéletet a' ſzükölkődőnek, és a' ſzegénynek*; az-az, fogd pártyokat az ügye-fogyottnak, és ſzólly azokért, a' kik ſzólni nem tudnak, vagy nem mernek. És máſutt [n]: *Mentſd-meg azokat, a' kik halálra vitetnek; és a' kik veſzedelemre vonjattatnak, ne ſzűnyél meg-ſzabadítani.*

m Prov. 31. 8. 9.

n Prov. 24. 11. 12.

Es, hogy

Es, hogy valaki mentséget ne kereſne magának, utánna veti: *Ha azt mondod; Nincs erőm: a' ki a' ſzívek látója, értí, és a' lélekzések ſzabadítóját ſemmi meg nem csalja; és megfizet az embernek az ő chelekedete ſzerént.* Ezt tudván Szent Miklós, Teſti tagjaival-is igyekezett jól kereskedni, haſznoſon ſzolgálván azokkal felebarátyának. Mert, midőn egy *Euſtáchius* Tiſzt-tartó, három ártatlan embert meg-fogatott-vólna, és azokat törvénytelen halálra ítélte-vólna: meg-értvén azt Sz. Miklós, oda ſietett; és úgy találta a' három férfiat, hogy kezők hátra lévén kötve, mezítelen nyakkal várták a' hóhér kezét. Es az Iſtennek Sz. Lelkétől meg-bátorittatván, addig ſzóllott a' Tiſzt-tartónak, hogy az ártatlanokat a' haláltól meg-mentette. Mellyen chodálkozván a' nép, magaſztalta Szent Miklóſnak bátorságát, és aryaſiúi ſzeretetét: melly Dánielben-is tündöklött, mikor az ártatlan Suſannát, a' két hamis Bíráknak vádolásától meg-mentette.

Ezért gondolom, hogy az-után-is nem keveſen, a' kiket méltatlanúl halálra ítéltek, Sz. Miklóſnak ajánlván ügyőket, meg-ſzabadúltak; a' mint *Conſtantinus* Cháſzár idejében történt. Kinek éjjel meg-jelenvén álmában Sz. Miklós, erőſen meg-parancholta néki, hogy *Nepotianuſt*, *Urſuſt*, és *Herpilidet*, kiket az írégyek hamiſsan bé-vádoltak-vólt, el-bochátttaſsa, és tiſztefségeſsen előbbi helyőkre állaſsa. Mellyet a' Cháſzár meg-chelekedett; és őrök emlekezetre, a' Sz. Miklós Egyházába-is ſzép ajándékokat küldött: tudni illik, Arany bőrökkel írott Evangéliomot; drága kövekkel felékesítteretett arany *Thuriblumot*, vagy füſtölőt, és merő aranyból-valo két Gyertya-tartót: hogy mind az ártatlanokat a' teſti haláltól, 's mind a' Cháſzárt a' leiki veſzedelemtől meg-mentette.

Kérdené valaki: Mi-képpen kereskedhetünk Teſti tagjainkal az Iſtennek tiſzteſségére? Felelet: Sok-képpen. I. A' Szemeinkkel; gyakorta fel-emelvén az égre, és annak alkotóját dichőítvén: és attól várván, és kérvén ſegétséget, a' ki ollyan hatalmas alkotmányt minden faradsága-nélkül alkotott: meg-tartóztatván pedig ſzemeinket minden borránkoztato dologtól; hogy azt mondhaſsuk Jóbbal [o]: *Szövetséget tőttem Szemeimmel, hogy ineyen ſe gondolkodnám a' Szűzről.* II. Fülcinkkel; őrömesben hallgatván az üdvöſséges oktatáſt, hogy-ſem a' haſzontalan fabulákat 's meséket: és nem követvén azokat, kikről panaſzolkodva mongya Sz. Pál [p]; hogy *Az Igaſságtól hallaſsokat el-fordíttyák ugyan, és a' mesékre térnek.* III. Kezeinkkel; fel-emelvén imádságban azokat gyakorta az Iſtenhez; azokkal tőredelmes ſzívből mellyünket vervén; kotzka- és kártya-hányáſtól meg-kímélvén. IV. Lábainkkal; futván azokkal az Ur parancholacinak útán [q]: meg-tartóztatván pedig azokat heában-valo sétálaſtól, és tánczoláſtól. V. Nyelvünkkel, és ſzájúnkkal; az Iſtent ſzűnetlen dichértvén és imádván; bűneinket igazán meg-valván; minden chel-chapo, hazudozo, rágalmazó, és heában-valo beſzédektől meg-zabolázván: a'mint Sz. Miklós chelekedett; ki még iſiú-korában-is, a' feſlett-erkőlchű nyalkáktól, tellyeſséggel meg-vonta magát, hogy azoknak terméſzetekben ne öltőzzék a' nyájaskodás által.

Továbbá; az Iſten tiſzteſségére kereskedünk Teſtünkkel, ha azt ſzájára nem bochátttyuk, hanem a' lélekneк meg-holdoltattyuk, hogy azt meg ne ejtſe, ſe fölöttébb ellene ne rúgóldozzék: és, a' mint Sz. Pál mongya [r], *Tudgyuk birni a' mi edényünket, ſzentségben és tiſzteſségben: nem a' kívánságnak indulatty-ban, mint a' Pogányok, kik nem iſmérik az Iſtent*: az-az, a' mint a Sz. Atyák magyarázzák, úgy birjunk a' Teſtünkkel, mint Urak; és ne engedgyünk az ő kivánságinak, mint ſzolgák: mert, a' mint Szent Agoſton írja [s], A' mint a' moly a' gyapjat, és a' tűz a' fát meg-emészti: úgy a' párt-útó és kényes teſt-is, a' lelket meg-égeti és emészti. Szent *Jeronymus* pedig azt írja [t]; hogy, A' miéneműnek láttatik az emberek-előtt, a' ki lábbal fel-, 's fővel alá-fordúlva jár: ollyannak tetſzik az Angyalok ſzemők-előtt, a'kin a' Teſt uralkodik; az-az, útálatoſnak, és terméſzet 's okoſság ellen-valónak. Mellyet még a' Pogány Bölchek-is eſzőkbe vőttek: Mert *Crates* Filóſofus, a' mint *Maximus* írja [u], látván egy iſiat, hogy a' Teſtének kedvezvén, kövéredik, azt mondotta néki: Nyomorúlt ember, ſzűnnyél-meg magadnak tőmlőczőt építeni: jelentvén, hogy a' Teſtnek hizlalásával, ember ſzabadságát el-veſztvén, magát rabbá téſzi. *Plutarchus* pedig azt írja [x] *Menedemuſról*; hogy, midőn *Antigonus* azt kérdette volna tőle; Ha el-mennyen-e némelly dűhőlők vendégségébe? Hálgatott egy ideig. Az-után pedig chak azt mondotta néki: Király fia vagy: jelentvén, hogy a' tobzódás nem illik a' Királyi ſzemélyhez; és hogy annak ſem mind ſzabad, a' mit kíván. Más Filóſofus pedig, látván egy nemes iſiat, hogy a' Teſti gyönyörűſéget követi, azt mondotta néki: Nem ſzégyenled-e, hogy, nemes és ſzabad iſiú lévén, a' Teſt rabjává téſzed magadat? Erről-is jeles példát

[o] Iób. 31. 1.
[p] 2. Tim. 4. 4.
[q] P. 118. 32.
[r] 1. Theſſ. 4. 4. 5.
[s] De Salutari documento, Tom. 4.
[t] Ser. 50. ad Fratres in Eccleſia.
[u] Serm. 27.
[x] Lib. 2. c. 18.

A hagyott Sz. Miklós: ki napjában chak egyszer evett; és estve-felé; és akkor-is, vagy Sz. Iráſt olvaſtatott, vagy tudós és Iſten-félő Papokkal beſzélgetett. Ennek pedig még gyermek-korában jelét mutatta, akkor kezdvén-el a' böjtölést: mert, noha egyéb napokon gyakorta ſzopott, mindazáltal Szerdán és Pénteken, ſem a' Dajkának hizelkedéſeért, ſem a' termeſzetnek gyengeségéért, ſem az éhségnek ſzorongatásáért, eſtvének-előtte nem ſzopott; és akkor-is chak egyſzer, chak ſzintén az életnek meg-tartásáért.

Hogy-ha valaki tudni akarja, ha Teſtének fölötte kedvez-e; és, ha annak kivánsága uralkodik-e rajta? Meg-értheti *Eraſmuſ*nak egy példájából: ki azt írja [1], hogy *Aſiá*ban, *Cárja*-orſzágnak *Iaſſus*-nevű Szigetében, az emberek nagyobb réſzére hali eledellel táplállyák magokat, a' helynek gyümölchtelen- és ſovány-voltáért. Egy-kor egy fő Czitarás, a' piaczon mutogatván meſterségét, nagy ſokan gyültek halgatására; de midőn jelt adtak hogy halat hoztak a' piaczra, halván az emberek, mind el-hadták a' Muſikáſt, hogy halat vásárlanának; és chak egy Siketes maradott mellette, ki a' jelentő zengéſt nem hallotta-volt. Ennek a' Muſikás meg-köſzönte, hogy, a' ſzép meſterséget meg-böchülvén, meg-maradott-volna mellette. Kitől meg-kérdvén a' Siketes, Hadtak-e jelt a' hal-vásárláſra? A' fejével intett. Mellyet látván a' Siketes, monda néki: Légy egéſségben jó Meſter. és mingyárt az-is a' hal-vásárra ment, és a' jó Muſikáſt egyedül hadta. Melyből azt vehettyük eſzünkbe, hogy a' Szigetieknek nagyobb gondgyok és kedvők volt a' haſokra, hogy-ſem a' Muſikára, és ezt azért hadták-el érette. Igy vágyon ſokaknak dolgok; kik Kereſztyéneknek tartván és mondván magokat, halgattyák ugyan némely-kor az Iſten igéjét, és az Iſteni ſzolgálattól meg nem vonſzák magokat: de mihelyen a' haſnak valami ſzerenchéje találkozik, mindent hátra hagynak érette, nyilván meg-mutatván, hogy haſokra vagyon nagyobb gondgyok, hogy-ſem üdvöſségőkre, és az Iſteni tiſzteletre. Illyenek azok, kik ézetlenül tréfálódván, azt mongyák; hogy ők jó Pápiſta Kereſztyének, de a' haſok nem ollyan. Kiknek én azt mondom; hogy, ha a' haſok nem Kereſztyén, nem mélto hogy a' Kereſztyéneknek kéſzittetett böldogságban réſzes légyen: és; mint-hogy a' Fel-támadás-után a' tagok [C] és a' lélek-is eggyűtt léſznek, félek rajta, hogy haſokkal-eggyüt magok-is ki-rekednek Meny-orſzágból.

III. A' Harmad rend-béli, vagy Lélki Jókon, értyük az Okoſságot, és az Akaratott: mellyekkel úgy kereskedünk haſznoſon, ha azokat az Iſten tiſzteſségére, és felebarátunk épületire gyakorlattattyuk, oktatván az embereket ſzóval, és példával; úgy hogy máſodſzor-is mondhaſsuk Sz. Jóbbal [2]: *Szeme voltam a' vaknak, és lába a' Santának*; az-az, a' mint *Origenes* magyarázza: Szem voltam, és vezér az igaz értelemre, tanítván beſzédemmel: Láb voltam, és kalaúz a' jó erkölchre, jó példával ſokakat magam-után vonyván. Ebben-is réſze volt Sz. Miklóſnak: kiről azt olvaſsuk, hogy, noha lélki chendéſségért, örömeſt magán és titkon Iakott-volna; de meg-értvén, hogy az Iſten azt kivánnya tőle hogy egyebeknek-is haſznállyon, abban hiven el-járt. Es, midőn *Diocletianus* és *Maximianus* Cháſzárok idejében, a' Hiveket üldözték, és kegyetlen parancholatokkal nyomorgatták, fel-fogta ügyőket: és mind addig predikállott a' Cháſzárok-ellen, míg nem azoknak vitézi őtet meg-fogván, tömlőczbe vetették: melyben ſok nyomoruságokat ſzenvedett, a' Nagy *Conſtantinus* Cháſzár birodalmá-ig. Az [D] után pedig meg-ſzabadúlván, a' *Nicaeai Conciliom*ba ment, hogy az igaz Hitért vitézkednék: és ott, a' Három-ſzáz tizen-nyólcz Püſpökökkel az *Arius* Eretnekségét meg-átkozta, és kárhoztatta.

III. RESZE.

Mind ezekből én azt hozom-ki; hogy minden Kereſztyén embernek, nagy gondgya légyen az Időre, és azt nagyra böchüllye; Sz. Pálnak ama' mondáſa-ſzerént [a]: *Meg-laſsátok atyám-ſiat, mint járjatok óva: nem úgy mint eſztelenek, hanem mint bölchek: meg-váltván az Időt; mert a' napok gonoſzok.* Mellyel azt jelenti; hogy balgatagok azok, a' kik elkevés és bizonytalan időt, mellyet Utünk kereskedéſre rendelt a' míg meg-jő, el-henyélik, vagy gonoſzúl élnek vele.

Az Időnek meg-váltásával pedig, Elsőben; Azt adgya előnkbe Sz. Pál, a' mint Szent *Anſelmus* magyarázza; hogy, a' melly Időt gonoſz chelekedetekkel el-tékozlottunk, és az Ördögnek zálogba vetettünk, azt penitentzia-tartáſsal, és Jó chelekedetekkel fel-váltſuk. II. Mint-hogy, *A' vér-ſzopó és chalárd férfiak, nem érik az ő napokna*

[1] Eſt. 8. Ap. 9.
[2] Eſt. 29. 15.
[a] Eph. 5. 15.
[b] Pſal. 54. 24.

felet [b];

felét [b]; meg-rövidítvén az Isten az időt, mellyen természet-szerént élhettek-volna a' gonosz-tevők: a' kik foglalatosok a' jóban, az Időt meg-váltyák, és életőket meg-hosszabbíttyák; és, a' mint Abrahámról olvasuk [c], *Jó vénségben, és koros állapatban halnak meg*; és tellyes állapatban. III. Az váltya-meg Idejét, a' ki azt meg-vonsza e' világi dolgoktól, hogy chendesen nyughasék, és az Istennek szolgálhasson. Mikor, úgy-mond Sz. Ágoston [d], valaki veled pörleni akar, valamit veszes-el; hogy az Istennek szolgálly, ne a' pörnek: mert az a'mit el-veszted, az időnek árra. Mert, a'mint pénzt adsz, és kenyeret vészesz; és úgy valamit veszteszsz, és valamit nyersz: úgy veszted-el a' pénzt, hogy nyugodalmat végy magadnak, az-az, Isteni szolgálatra-valo időt; mert úgy váltatik-meg az idő. IV. Sz. *Jerónymus* azt mondgya: Mivelhogy az időt azért adta az Isten, hogy szolgállyon az embereknek a'Jó chelekedetekben: miért azt az emberek gonosz chelekedetekben fogyattyák; annyit tészen, mint-ha fogva tartanák: meg kell tahát váltani a'Jó chelekedetekkel; és neminémű-képpen ki kell a' rabságból szabadítani. De azt-is mongya [e]; hogy a' Bölcheség, a' mellyet Sz. Pál az Efesusiaktól kíván az Idő-felől, abban áll, hogy ne változzanak az idő változásával, hanem az időnek minden külömbségében egy állapatban maradgyanak, mint Jósef és Jób. Jósefnek, úgy-mond, egy igyekezete volt; tudni illik, hogy az Istennek kedvét keresné: mellyet, az Időnek semmi-némű külömbségében el nem változtatott; sem a' bátyainak irégységében, sem a' szolgálatnak állapattyában, sem az ifjúságnak hizelkedésében, sem aszszonyának igéretiben, sem a tömlöcznek nyomorúságában, sem az Egyiptusi hatalmasságban: hanem mindenkor ugyan azon volt, és az időnek külömbségét meg-válvén, a' gonosz napokat-is jókká változtatta önnön-magának. Jób-is, sok kisértetekkel háborgattatván, sem a' gazdagságokkal, sem a' károkkal, sem a' hainak halálával, sem a' sebekkel, sem, végezetre, minden jószágának viszsza térésével, meg nem változott: mert meg-váltotta-volt az Időt, és a' gonosz napokat jókká tötte. Ez tahát az igaz Kereskedés; hogy az Időt, mint igen fő dolgot, nagy kárunkkal is meg-váltsuk, és minden marhánkat érette adgyuk, hogy azt el ne veszessük, vagy heába ne múlassuk; követvén Sz. Pálnak ama' mondását [f]: *Jót chelekedvén meg ne szánnyunk; mert idéje-kor aratunk meg nem szánvén. Azért a' míg időnk vagyon, mindenekkel jót chelekedgyünk.*

Akarod-e tudni, minémű drága dolog légyen az Idő; és annak árrát érteni? Szálly-ala Pokolba elméddel, és a' Purgatóriumba: és tudakozzál azoktól; mert azok valóban tudgyák. Ha ama' frissen-öltözö és lakozó Gazdagtól, ki *a' Pokolba temettetett* [g], meg-kérded, Mit adna egy esztendőért, sőt chak egy napért-is, vagy egy óráért? Kétség-nélkül azt feleli, hogy az egész Világot-is érte adná; sőt ezer Világot-is: adnák-főlőtte, minden világi gyönyörüségit, a' mellyekben valaha torkig úszott, örömeit meg-vetné; és azok-helyett, minden múnkát, fáradságot, és testi fanyargatást jó szivvel fel-venne, egy szem-pillantálig-valo Időért, hogy Penitentziát tarthatna, és kegyelmet nyerhetne. Hasonlo-képpen felelnének a Purgatóriumban szenvedő Lelkek-is: kik, ha az Érdemlésnek, és Eleg-tételnek helyére térhetnének, egy óráért, nem chak minden világi kincket adnának, de várőket 's életőket-is el-fogyatnák, és ezer halált szenvednének érette.

Továbbá; menny-fel elméddel Meny-országba-is, és a' boldogságban-lévő lelkektől kérd-meg, Mire kellessék az időt böcsülleni? Es meg-érted, hogy inigyen felelnek: Boldogok volnátok ti halandó emberek, ha tudnátok michoda jutalmat, és dicsőséget nyerhettök minden szem-pillantásban: mellyet, kétség-nélkül, minden-miínkával, és véres verítékkel-is meg-vennétek; sőt örömeit el-szenvednétek minden kint és nyavalyát érette. Most, mi nagy boldogságban vagyunk ugyan az Angyalok-között: de, ha az Érdemlésnek helyén volnánk, azon igyeknénk, hogy a' Kerúbimok- és Seráfimok közze számláltatnánk. Ha a' bánatnak helye volna Meny-országban, semmin nem bánkodnánk; hanem chak azon, hogy időnknek valami részét, vagy heába mulattuk, vagy nem olly szorgalmatossággal költöttük, a' mint lehetett, és kellett volna. Az-okáért, nagy hálgatagságban vannak az emberek; kik semmivel kevésbet nem gondolnak, mint az idővel; és azt szánt-szándékkal heába mulattyák, tréchétléssel; fel- 's alá sórálással, kocza- és kártya játszással, nyalászással, és ezer el-múlandó múlatsággal.

Nincs drágább dolog az időnél, úgy-mond Sz. Bernárd [h]: és, Jaj, mindazáltal, most semmit alább-valónak nem tartnak. El múlnak ad ídvösségnek napjai; és senki azzal nem gondol. Azt mongyák némelyek: Hadd tréchálnyunk, míg az óra el-múlyék. Oh mit mondasz? hogy az óra el-mulyék, mellyet néked a' Teremtőnek kö-

nyörü-

[b] Matth. 24. 22. Márk. 13. 20.
[c] Gen. 25. 8.
[d] Serm. 24. de Verbis Apost.
[e] Lib. 3. in Ep. ad Ephes.
[f] Gal. 6. 9. 10.
[g] Luc. 16. 22.
[h] Serm. ad Clericos.

A

nyörülése, a' Penitentzia-tartásra, az Bochánatnak meg-nyerésére, az Malasztnak meg-találására, a' dicsőségnek meg-érdemlésére enged? A' mig, úgy-mond, el-múlik az idő: melyben az Istent kellett-volna meg-engesztelned; az Angyalok társaságába sietned; az el-veszett örökségre fohászkodnod; a' meg-lankatt akaratodat fel-ébreztened; a' meg-lőrt hamvaságodat siratnod. Méltán beszélli ezt a' Sz. Doktor: mert sokakról olvasuk, hogy halálokhoz közelgetvén, chak egy napot, vagy egy órát kívántak a' Penitentzia-tartásra, és meg-téréstre; de az sem engedtetett nékik. Mert, a' kik a' jó Időt el-henyélik, azt érdemlik, hogy idejekne légyen a' mikor kívánnyák. Hamar el-foly az idő: hamar kell tehát nékünk-is a' hoz fognunk, a' Penitentzia-tartás-

[i] Tib. Ambrosius, Victor. Strig.

ért; és, a' mint *Sénesa* mondotta [i], ad Időnek gyors folyásával, siettséges hozzá-fogásal kell tusákodni: mint a' sebes patakból, melly hirtelen el-fogy, és el-apad, siettséggel kell meríteni. Most árad az Időnek patakja; mert bővséges időnk vagyon: de hirtelen úgy meg-apad, hogy chak egy chöpp sem marad benne. Az-okáért, ha okosan akarunk chelekedni, el ne hadgyuk heábafolyni.

[k] Lib. 4. Dialog. c. 38.

Meg-áradott patakja volt valaha *Chrysorinus*nak, kiről Sz. Gergely emlekezik [k]; mert sok jó ideje volt, órája, napja, hete, hónapja, és esztendeje: de mivelhogy gonoszúl élt azzal, és olly tellyes volt vétkekkel mint marhával és gazdagsággal; a' kevélységtől fel-fuvalkodván; a' testi gyönyörűségekben torkig úszván; a' tsúvénységnek fáklyáival ugyan lángolván; nem meritett akkor a' patakból a' mikor áradott: az-okáért hamar el-apadván, az-után nagy kiáltással kért chak egy chöpp vizet-is, mellyet meg nem nyerhetett. Mert, életének végére jutván, és fel-nyitván szemeit, útálatos embereket látott előtte, és iszonyú lelkeket; kik azon erőlködtek, hogy őtet a' pokolnak setét tömlöczébe ragadnák. Az-okáért, reszketni kezdett, sárgúlni, izzadni, és fenn szóval hallasztást kérni, mondván: Halladgyon chak reggelig; halladgyon chak reggelig. És midőn azt kiáltotta, a' testi hajlékából ki-vonyatott. Melyben, a' mint a' Sz. Doktor írja, meg-tetszik, hogy *Chrysorius* azt nem magáért látta, hanem mi-értettünk; hogy az ő látása nékünk hasznára, kiket még az Istennek hatalmassága kegyesen a' Penitentziára vár: hogy az Időnek meg-áradott patakából, siettséggel üdvösségünkre-valo vizet meríttsünk, nem várván azt hogy el-apadgyon.

B

Nyilván a' Pogányoktól-is meg-tanúlhatnók, mint kellene az Időt kímélnünk, és azt jól költenünk. Mert Sz. *Jerónymus* azt írja [l]; hogy, midőn *Titus*nak (vagy, a' mint némellyek alittyák, az attyának *Vespasianus*nak) egy estve, vachora-kor eszébe jutott-volna, hogy azon a' napon senkivel jót nem tett; a' vendéginek azt mondotta: Oh barátim, e' napot el-veszettettem. A' vén *Plinius*ról, azt írja *Quintilianus* [m]; hogy, midőn az ifiabbik *Plinius* sétált fel's alá, meg-feddette őtet, mondván: Jobb lett-volna, ha ezeket az órákat el nem veszteted-volna. *Plutarchus*, a' Romai Kapitányról *Sertorius*ról azt írja [n]; hogy némelly Barbarusoknak pénzt adott, a' végre, hogy némelly nehéz helyen, könnyebben és hamarébb által-vihetné hadát. és, midőn némellyek azt mondanák felőle, hogy azzal kisebséget tett a' Romaiakon; okosan meg-mentette magát, mondván: Az időt változtam meg; melly leg-drágább, és kedvesb a' nagy dolgokban forgolódóknál. Ha a' Pogányok ezt chelekedték, e' világi el-múlandó dolgokért: mit ne mivellyen a' Kereszтyén, az örök bóldogságnak meg-nyeréséért? Egy Kristóf-nevü Kapitány-felől azt írja *Petrus Maffeus* [o]; hogy, midőn a' Török-ellen fegyverében vigyázott, egy puska-golyóbis úgy meg-szaggatta a' hasát, hogy hólt-elevenen vitték házához: és mivelhogy mindenkor nagy gondgya volt az örök bóldogságra; látván, hogy siránkozik az annya a' véletlen veszélyén, azt mondotta néki, a' mint mondhatta: Kérlek, édes anyám, hogy leg-elsőben-is Papot hívass, kinek bűneimet meg-gyónnyam: mert azon félek, hogy, ha fuhajtásodat hallom, a' te fájdalmad az én készületemnek (melly az utólsó útra igen szükséges,) akadályt szerez. Holott azt vedd eszedbe; hogy, nem az utólsó óra, vagy a' betegségnek ideje alkolmatos a' Penitentzia-tartásra (mert az nem mindenkor adatik:) hanem; minden-képpen kell arra-valo alkolmasosságot keresni. és szorgalmatos vigyázást kíván; a' mint sok példákból ki-tetszik. Jákobnak rendelte-volt az Isten az Első-születtésnek méltóságát, noha Esau előbb születtett-volt nálánál: azt hogy jó okkal el-foglalhatná, alkolmatosságot keresett. Midőn azért Esau meg-éhezvén, azt mondotta néki [p]; *Adgy nékem e' verhenyös főzelékben*; látván Jákob az alkolmatosságot, el nem mulatta, hanem azt felelte: *Add-el nekem Első-születtségedet. Esau pedig felele: Imé meg-halok, mit haszna nékem az Első-születtségem? Monda Jákób: Eskődgyél-meg tehát nékem. Meg-eskővék néki Esau: és el-adá az ő Első-születtségét.* Hasonló-képpen chelekedett Rebekka-is a' Jákob anyja: mert, látván az alkolmatosságot, hogy Jákóbnak meg-nyerheti az Atyai áldo-

[l] In Ep. ad Ephes.

[m] Declam. 4.

[n] In Sertorio.

[o] Lib. 11. Hist. Indic.

[p] Gen. 25. 30.

más

máſt míg Eſau meg-tér a' vadáſzásból, azt el nem mulatta; hanem el-járt dolgában, és ſákóból-is unſzolta hogy üeſſen; tudván, hogy, ha azt az alkolmatoſságot el-mulatta-vólna, az-után haſonlót nem találſt-vólna. Mindennek ideje vagyon; és ſzükség az Alkolmatoſságra vigyázni: mellyet a' Pogányók-is meg-mutattak. Mert, a' *Peſſinuntus* Cháſzár Udvara-népéről azt olvaſsuk; hogy, a' ki valamit akart tőle kérni, akkor-kérte-mikór az aſztalhoz ült, vagy mikor a' fördőbe ment: mert akkor vig vólt, és mindennek örömeſt kedveskedett. Mind az Orvoſság, 's mind a' Bor, alkolmatos időben haſznos, alkolmatlanban ártalmas; a' mint *Ovidius* írja: *Temporibus Medicina valet: data tempore, proſunt: Et, data non apto tempore, Vina, nocent.* Azt írja *Sextus Julius Frontinus* [q], *Scipio Africanuſtól*, hogy *Hiſpaniába* ſzállitván táborát; és meg-értvén, hogy *Haſdrubal* a' *Punnſók* Fejedelme, jó reggel ſeregbe rendelte az éhező népét: az ő vitézi: hét óráig tartóztatta; meg-parancholván nékik, hogy ennének és nyúgodnának. Az ellenség azonban, az éhség-, a' ſzomjúság-, és a' fegyver-hordozás-miatt, úgy el-fáradott, hogy táborba akart ſzállani: *Scipio* pedig a' nyúgott néppel ſzembe ſzállott: és meg-harczolván az ellenséggel, győzedelmet vőtt; jol élvén az alkolmatos idővel.

[q] Lib. 2, Strategem. cap. 2.

Erre az Alkolmatos időnek el nem mulatására, a' Sz. Irás az oktalan-állatok példájával-is ſerkenget bennünket, mondván [r]: *A' kánya az égben meg-iſmérte az ő idejét; a' gerliczza, és a' fecske, és az eſzterag, meg-tartották az ő el-jövetelök idejét: az én népem pedig nem iſmérte meg az Úr ítéletit*: az-az, a' madarak el nem mulattyák az el-költözésre-, meg-jövésre-, fészek chináláſra-valo alkolmatos időt: az én népem pedig nem keres alkolmatoſságot az én parancholatimnak meg-tartására, vagy bűntetésemnek el-távoztatására. Salomon pedig így beſzél [s]: *Eredj a' hangyához ó reſt, és ſzemléld az ő útait, és tanúlj Bölcheséget. Kinek holott vezére nincben, ſe tanítója, ſe fejedelme, nyárban eleiről készíti magának, és aratáskor gyüjti bé a' mit egyék*: az-az, el nem múlattya az Időnek alkolmatoſságát. Mint-ha imígyen okoskodnék: A' nyár minden-féle eleséggel bővelkődik; nyárban jó ſzáraz útak vannak: télben mind külömben vagyon a' dolog: az-okáért nyárban kell meg-ſzerezni a' mivel télben akarunk élni.

[r] Jer. 8. 7.

[s] Prov. 6. 6.

Így kellene nékünk-is okoskodnunk. A' moſtani éler bővséges, és jó-útú a' nyár, melyben künyü a Jószágos chelekedeteket gyüjteni: a' halálunk órája, és a' halálunk-után-valo idő nehéz tél, melyben ſem Bűnünket nem ſirathattyuk, ſem a' Jó chelekedeteket nem gyakorolhattyuk: azért, moſt kell dolgúnkhoz látnunk, mert talám ez után Alkolmatoſságot nem kaphatunk, ha ſzintén kivánnók-is. Ezért mongya máſurt Salomon [t]: *Valamit a' kezed chelekedhetik, ſzorgalmatoſon chelekedd, mert, ſe chelekedet, ſe bölcheség, ſe tudomány nem léſzen pokolban, a' hová te ſietſz.* Mint-hogy Szombaton nem ſzabad vólt Mannát ſzedni, a' hatodik napon annyit kellett ſzedni, a' menyivel Szombaton-is meg-érhették [u]: nékünk-is e' világon kell azt meg-nyernünk, melyel a' más világon éllyünk; a hol *ki-ki mind tulajdon jutalmát véſzi, az ő munkája-ſzerént* [x]. A' mi életünket Vásárhoz, vagy Sokadalomhoz haſonlíttya Sz. *Gregorius Nazianzenus* [y]: mert a' mig az tart (igen keveſsé tart pedig,) addig mindent ſzerezhetünk: de ha el-múlik, ſemmit nem vehetünk. Az okáért, mi-képpen hogy bolondnak tartanók azt, a' ki a Vásáron chak játékokat nézne, és aprólék dib-dábokat forgatna, házához valo ſzükséges dolgokat pedig nem ſzerezne: azon-képpen nem okos, a' ki életét minden egyéb dologban múlattya, üdvőſségére pedig gondot nem viſel: a' ki minden egyéb dolgában az Alkolmatos időt meg-keresi; hadakozásban, kereskedésben, ſzántásban-vetésben, orvoſság-vételben, ſőt még a' haja el-nyiretésében-is; üdvőſségének keresését pedig el-múlattya. Midőn Nagy Sándor egy olly embert látott-vólna, a' ki életét abban foglalta és fogyatta, hogy a' borsó-ſzemet egy kis lyukon által-vethesse; azt nagy meſterségnek tartván, és Sándortól nagy jutalmat várván: a' bölcs Fejedelem igen meg-fedderte, hogy a' drága időt olly heába-valo dologra veſztegette. noha a' meſterségben gyönyörködött.

[t] Eccl. 9. 10.

[u] Exod. 16. 15.

[x] 1. Cor. 3. 8.

[y] In Sacerdot.

Követsük mi Sz. Miklóſt: ki az Iſten-től vőtt Talentomokkal, valamig ideje vólt, úgy kereskedett mint jó és hív ſzolga, és jutalmúl az ő Urának örömét vőtte, az örökké-valo Bóldogságot. Melynek az Iſten e' földön-is jelét mutatta: mivelhogy az ő teſtéből, a' mái napig-is drága olajt ſzivárkoztat, melytől ſok betegek meg-gyógyúlnak. Az Olaj pedig örömet példáz; a' mint Dávid [z], és Urunk-is jelenti [a]. annak-fölötte az Olaj-fa, Irgalmatoſságot-is példáz; melyben ſő modon gyakorlotta magát Sz. Miklós; a' mint meg-mutattam: és azért, hogy teſtéből-is Olaj ſzivárkozik, mint jó Olaj-fából, fő-képpen, mint-hogy az Irgalmaſsággal eggyütt-jár az öröm: és az Irgalmas ember mélrán örvendez: úgy-mint kinél az ő örökké-valo Örömnek záloga vagyon,

[z] Pſ. 44. 8. Pſ. 103. 15.

[a] Matt. 6. 16.

Dávidnak

A

b Ps. 111. 5. c Vers. 9

Dávidnak a' mondása-szerént [b]; *Kedves* (vagy víg) *az ember a' ki könyörül és költsön ad; az ő beszédit eszessen rendeli: mert örökké meg nem mozdal.* Es [c]: *Osztogatott, a' szegényeknek adott: az ő igasságá meg-marad örökkön örökké; az ő szava fel-magasztaltatik dicsőséggel:* melyben hogy mi-is részesek legyünk, engedgye a' kegyes Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért, Sz. Miklósnak esedezése-által. Amen.

MASODIK PREDIKATZIO.

B

a Gen. 1. 4. 5. 10.
b Vers. 12. 18. 20. 24.
c Vers. 27.

Bizonyos mondás; *Varietas delectat*; a' Külömbség, vagy változás, gyönyörködtet: mellyet a' teremtéskor meg-mutatott az Isten, azzal, hogy a' napot az étszakától, a' száraz földet a' vizes tengertől el-választotta [a]; sok-féle füveket, fákat, világosito állatokat, chúszó-mászo állatokat, és barmokat teremtett [b]: sőt, a' maga képére teremtetett embert-is, férfiúvá és asszony'állattá teremtette [c]. Most-is, nem minden Tartomány bővelkődik azon dologgal; hanem, hol a' bor 's hol a' gabona, hol a' fa 's hol a' széna, hol a' hal 's hol a' hús találtatik bővebben. Es az emberek-között-is, mennyi külömbség vágyon? Ki szép 's ki rút, ki nagy 's ki kichiny, ki erős 's ki erőtlen, ki elmés 's ki ostoba, ki bátor 's ki félénk; és, a' mi nagyobb, ki jámbor, 's ki lator. Továbbá, mind a' Világi 's mind az Egyházi birodalomban mennyi rendek, tisztek, hivatalok találtatnak! E' gyönyörűséges külömbségnek jeles példája vagyon a' mái Evangéliomban: melyben a' Talentomokat, nem mindennek eggyaránt osztották, hanem, kinek többet, 's kinek kevésbet adtak: melly külömbséget, Sz. Pál [d], *Az Istennek sok féle Bölcheségé*nek nevez; és, *Azon testben-valo sok tagok*nak [e]; és *Azon házban-valo külömböző edények*nek [f]: Sz. Péter pedig, *Az Istennek sok féle Ajándék*nak [g]: melyből nagy ékesség származik, mint a' kertben a' külömböző virágoktól, az éneklésben a' külömböző hangoktól. Noha pedig a' mái Evangéliomban külömbözés volt a' Talentomok osztogatásában: mindazáltal senki Talentom-nélkül nem maradott, hanem ki-ki az ő ereje-szerént vötte azt: senki jutalom-nélkül sem találtatott, hanem chak az, a' ki azzal kereskedni nem akart. Melly hogy mi-rajtunk-is ne történnyék, meg-mutatom e' mostani Predikatzióban, mint kellessék az el-vött Talentommal kereskednünk.

d Eph. 3. 10.
e Rom. 12. 4.
f 2. Tim. 2. 20.
g 1. Pet. 4. 10.

C

I. Meg-magyarázom, hogy Négy rend-beli emberek vannak; de hárma meg nem felel hivatalkyának.
II. Szóllok az Igasságnak Két részéről.
III. Okát adom, Miért szükséges az Igasságnak mind Két részt.

ELSŐ RESZE.

D

Meg-nyervén Nehemías *Artaxerxes* Királytól, hogy Babyloniából viszsza-menne Judæába, és fel-épitené Jerusalemet; látván pedig, hogy hatalmas ellenségek akadékot akarnának szerzeni a' dologban: nem hadta félben igyekezetit, hanem nagyobb szívvel fogott a' dologhoz. A' miveseknek-is olly nagy buzgóságok volt; hogy *Eggyik kézzel dolgoztak, a' másikban pedig fegyvert tartottak* [h]: és úgy, mind az ellenségtől meg-őrizkedtek, 's mind az épitésben elő-mentek; nem alitván eggyikét a' másik-nélkül elégségesnek lenni: úgy hogy a' dolgot véghez vivén, az ellenség elnyomná őket; vagy az ellenségtől őrizkedvén, a' dolgok félben maradna. Azzal pedig jó példát adtak azoknak, kik az Eredendő bűnnek lelki fogságából meg-szabadúltak; a' Keresztségnek Szentsége-által, és a' Lelki Várasnak épitésére hivattattak. Mert ezeknek-is sok ellenségők vagyon: kik, látván jó elő-menetelőket, irégykednek; és azon mesterkednek, hogy a' dolgot félben hagyattassák. Kik-ellen, két kézzel kell menni, hogy eggyikkel az ellenséget el-verjék, a' vétkeket ki-irtván; a' másikkal pedig dolgozzanak, a' Jószágos chelekedeteket gyakorolván: vagy, a' mint Dávid mondotta [i], El-térvén a' gonosztól, és jót chelekedvén, mert eggyik a' másik-nélkül nem elégséges, és, a' mint Sz. Gergely Doktor irja [k], az Istennél nem kedves. Melly Igasságot, a' mái Evangéliom nyilván meg-bizonyít, sokaknak tudatlanságokat meg dorgálván a' kik külömböző vélekedésben vannak.

h 2. Esd. 4. 17.
i Ps. 36. 27.
k Hom. 13. in Evang.

Négy

Négy Rend-béli embereket ád a' Szent Irás-előnkbe: Hárma, noha nem jó úton jár; mindazáltal fokakat foglal magában: a' Negyedik, jo úton jár; de igen kevesen követik, és chak azok közelgetnek az üdvösséghez.

A

Első Rend-béliek azok; kik, sem a' vétkektől meg nem tartóztatryák magokat, hanem, mint a' vizet úgy ízlik a' hamisságot is: sem a' jóban nem gyakorlyák magokat. Illyenekről emlékezett a' Próféta, mondván [l]: *Adj módon lőtt kurvává a' hív Város, melly tellyes vólt ítéletel: Igasság lakott abban: most pedig gyilkosok.* A' te Fejedelmid hitetlenek, a' lopók társai; *mindgyájan szeretik az ajándékokat, az adományokat követik.* Ez a' gonosz a' melliyet chelekedtek: *Az árvának nem ítélnek; és az Özvegy ügye be nem mégyen hozzájok.* Ez a' jó, mellyet el-múlattak: és ezeknek nyilván-valo az ő veszedelmök, és semmi reménségök nem lehet az üdvösség-felől.

[l] Isa. 15. 16 m Ha. 2. 22. 23.

Második Rend-béliek azok; kik a' Bűnöktől nem tellyességgel tartóztattyák-meg magokat; de a' mellett, némelly jókat-is láttatnak chelekedni. Illyenek sokan vannak: és hasonlók a' hamis Sáfárhoz; ki egy-felől, el-tékozlotta az ura javait [n]; más-felől pedig, az adósokkal irgalmasságot chelekedett. Azt irja *Origenes*, hogy, dichérvén az Isten Jóbot, minek-utánna azt mondotta felőle [o]; hogy *Egyetlyen ember, és igaz, és Isten-féllő*: nem ok-nélkül azt is hozzá adta, hogy *A' gonosztól elvonta-is.* Mert egyéb emberek, a' mi jót chelekesznek, gonoszszal elegyítik. és kevesen foglallyák úgy magokat a' jóban, hogy a' gonosztól el-távozzanak: sokan vannak pedig, kik (a' mint némelly Vargáról mongyák,) egy ökör-bőrt lopnak, és alamizsnául egy pár czipellőt adnak; és azt tudgyák hogy igen jól vagyon dolgok: de valóban meg-chalatkoznak. Mint az is, a' ki imigyen gyónt: Néha fitkozódtam, 's néha imádkoztam, fánton fánt: néha tobzódtam, 's néha böjtöltem, fánton-fánt: néha köbözlöttem, 's néha alamizsnálkodtam, fánton-fánt: néha ünnep-nap nyulásztam, táncztam, jádzottam, 's néha Misét és Predikátziót halgattam, fánton-fánt: néha gonosz, 's néha jó példát adtam; és így, a' mi gonoszt egy-felől chelekedtem, azt más-felől helyére hoztam. De Gyónásához hasonló Óldozást vőtt: mert a' Gyóntatója azt mondotta: Én az Istené vagyok, 's te az Ördögé; ez-is fánton-fánt. Ezekről jól szól a' Bölcs [p]: *Ha egyik épít, és a' másikront; mi haszna vagyon, hanem chak fáradozás? Ha egyik imádkozik, és a' másik átkozódik; melyiknek fogadja-meg az Istene?* Aki meg-mosódik a' meg-hóltért, *és ismét illeti azt; mit használ az ő mosódása?* Így az ember a' ki bűnéért, *és ismét azonokat chelekedvén; mit használ magát meg-alázván? annak imádságát ki halgattya-meg?*

[o] Iob. 1. 8 & 2. 3.

B

[p] Eccli. 34. 28 & 30. 30 31.

C

Harmad Rend-béliek azok; kik a' gonoszt el-távoztattyák ugyan, de a' jóban nem gyakorlyák magokat. És hasonlók a' haszontalan szolgához: ki, noha az Ura Ezrát el nem tékozlotta, mindazáltal nyereségre sem adta. Ezek-is sokan vannak; és igén meg-chalatkoznak, azt gondolván, hogy elég gonoszt nem chelekedni, ha szintén a' jót el-múlattyák-is: úgy-mint, ha nem lopnak, és alamizsnát sem adnak: ha nem részegeskednek, és nem-is böjtölnek: ha nem fitkozódnak, és nem is imádkoznak. Maga nyilván láttyuk a' mái Evangéliomban, hogy a' haszontalan szolgától, nem chak a' Ezrát vőtték-el, mellyel nem kereskedvén, nyereséget Urának nem szerezhetett; hanem *ő-magát a' kűlső setétségre vetették, a' hol sírás és fogak chikorgatása lészen* [q]; melyről ez-után bővebben szóllok.

[q] Mat. 25 30

A' Negyedik Rend-béliek, végezetre, azok; ki a' gonosztól-is el-távoznak, és a' jót-is szorgalmatosan gyakorlyák. És hasonlók a' hűv szolgákhoz: kiket az Urok, nem chak meg-dichért hívségökért, hogy el nem tékozlották pénzét; hanem jutalmat-is adott nékik, hogy jól kereskedtek véle, és nyereséget szerzettek. Nem félnek az Urok keménységétől a' szám-vételben, hanem kegyelmességéhez bíztak a' fizetésben. Nem követik a' haszontalan szolgát, ki nyelve vallásával, meg-sententziázta magát: kinek fokkövetői vannak, tudni illik, a kik fölöttébb-valo félelekben, hogy meg ne szegjék az Evangéliomi Tekélletességnek tanátsit, azt mongyák, hogy ők meg-elégednek a Parancholatoknak meg-tartásával, azért, hogy a' Girával kereskedvén, ne chak semmit ne nyerjenek, hanem a' magok summáját-is el-veszessék. Ezek gyakrabban abba esnek, a' mitől mód-nélkül félnek; el-veszítvén mind a' nyereséget, 's mind a' fő summát: az az, sem a' Tekélletességnek tanátsit, sem az üdvösségnek Parancholatit bé nem tellyesítik. A' mint a' mái rest és haszontalan szolga, azzal akarván magát menteni, hogy félt az Ura keménységétől; ki ott aratott a' hol nem vetett, és ott gyűjtött a' hol nem hintett az Ura pénzét a' földbe rejtette: mellyel nem chak semmit nem nyert, hanem a' Girát-is el-veszítette; el-vétetvén azt tőle az Ura, és másnak adatván. Kikről méltán értheztyük Dávidnak azon mondását [r]: *Az Úrat segétségül nem hittak; ott rettegtek félelemmel a' hol nem vólt félelem.* Oda vettetnek azért, a' hol soha meg nem ízlik a' félelem.

D

[r] Ps. 13. 5. & Ps. 52. 6.

A

II. RESZE.

AZ-okáért azt kell tudnunk; hogy a' tekélletes Keresztyéni Igasságnak, Két része vagyon; tudni illik, a' mint Dávid mongya [a]: *Térj-el a' gonosztól, és chelekedgyél jót.* Melyről Szent Péter-is emlekezik, mondván [c]: *A' ki életét akarja szeretni; és a' jó napokat látni, meg-tartóztassa nyelvét a gonosztól, és az ő ajaki ne szóllyanak álnokságot. Távozzék-el a' gonosztól; és chelekedgyék jót.* Mellyet magyarázván *Tertullianus*, azt írja [u]: Az távozik-el a' gonosztól, a' ki ártalmast nem chelekesik, és annak-fölötte hasznost chelekesik. Szent *Jerónymus* pedig azt írja [x]; hogy Az Első parancholattal, dorgáltatik a' hivolkodás: a' Másikkal, parancholtatik a' szorgalmatosság: az Elsővel, az ember szive meg-zaboláztatik; a' Másikkal, fel-indittatik: az Első, gonosz ha chelekesed; a' Másik, ha nem chelekeszed. Sz. *Hilarius*-is azt írja [y]; hogy, chak gonoszt nem chelekedni, dichéretet nem érdemel; hanem, ha a' gonosztól-való meg-tartóztarást a' Jó-chelekedetnek dichősége-is követi. Innét vagyon, hogy a' Törvény nem chak tilt némelly dolgoktól, hanem parancholt-is némellyeket, kötelezvén, nem chak a' gonosznak el-távoztatására, hanem a' jónak gyakorlására-is. Azt írja pedig *Rabbi Moyses* [z]; hogy az Ó Törvényben, Három-száz hatvan-öt Tiltó parancholat volt; Parancholó pedig, Két-száz tizen-nyólcz.

Erről az Igasságnak két részéről, gyakorta emlekezik a' Szent Irás. Mert annak-fölötte, a' mit Dávidból, és Szent Péterből elő-hozánk, a' vén Tobias a' fiát így oktatta [a]: *Ne félly fiam: noha szegény életet viselünk, de sok javaink lésznek, ha félnyük az Istent, és el-távoznunk minden bűntől, és jót chelekesznünk.* Dávid pedig az ő Zoltárinak kezdetin, emlekezvén a' Bóldogságról, azon Két dolgót kivánta: Elsőben azt [b]; hogy *Az istentelenek tanátsán ne járjunk, és a' bűnösök útján ne állyunk, és a' dögleletesség székében ne ülyünk*: az-az, a' mint Szent Ambrus magyarázza [c], El-távoztassuk a' gondolattal-, a' szóval-, és a' chelekedettel-való bűnt; mellyek, a' Gonosztól-való el-távozást jelentik. Az-után, a' Jónak meg-chelekedését-is kivánnya; tudni illik [d], hogy *Az Úr törvényében légyen akaratunk, és abban elmélkedgyünk éjjel és nappal.* Es másutt, midőn azt kérdette volna Dávid [e]; *Uram, ki lakik a' te hajlékodban? a' vagy ki nyugszik a' te Szent helyeden?* imigyen felelt: *A' ki makula-mélkát jár, és Igasságot chelekesik*: egybe-foglalván a Gonosztól-való el-távozást, és a' Jóban-való forgolódást. Szent Pál-is arra-inti a' Romaiakat [f]; hogy *Gyűlöllyék a' gonoszt, és a' jóhoz ragaszkodgyanak*: vagy, a' mint a' Górög bőtű jelenti, A' gonosztól irtozzanak, a' jóhoz ugyan hozzája enyveztessenek. Másutt pedig azt írja nékik [g]; hogy *El-vessék a' setétség chelekedetit, és a' világosság fegyveribe öltözzenek.* Melly mondásnak nagy ereje vagyon: mert az El-vetés, setéséget és iszonyodást jelent; mint midőn ember a' kezén, vagy ruháján láttya a' tüzet, vagy valami mérges állatot, nem mulatoz véle hogy le-vegye, hanem setve-, el-veti; és nem mutattya a' hoz jó kedvét, hanem iszonyodik tőle, mint veszedelmes dologtól. A' Fel-öltözés pedig, álhatatosságot és fáradatlanságot jelent: mert a' ki a' fegyverbe öltözik, azt nem olly hamar vetheti-el, mint ha kezében hordozná; sem úgy el nem fárad alatta, mint ha chak a' vállán viselné. Meg-magyarázza pedig Szent Pál, mellyek légyenek a' Setétségnek chelekedeti; tudni illik, a' tobzódás, részegség, ágyas-házban-való heverés, szemtelenség, versenkedés, irégység: a' Világosságnak fegyveri pedig, a' Jó chelekedetek; mellyek a' Krístusban úgy tündöklenek mint a' fényes tükörben: és azért kivánnya Szent Pál, hogy abba öltözzünk.

D

Ha valaki azt kérdené; Mit kell érteni a' Krístusba-valo öltözésen-? Azt felelem-, hogy a' Krístusban öltözni, annyit tészen: I. Mint az ő Jószágos chelekedetit önnön-magán meg-mutatni, és ki-ábrázolni; és nem chak imígy-amúgy, hanem bővségesen, és tekélletesen-. II. Az öltözik a' Krístusba, úgy-mond Szent Tamás, a' ki őtet követi. Mert, mi-képpen hogy az ember-, a' ruhában vagyon-, és annak szine-alatt láttatik: azon-képpen-, a' ki a' Krístust követi, azon a' Krístusnak szine láttatik, tudni illik a' Szentség. Azért mongya Arany-száju Szent János-is; hogy a' Krístusba öltözni, annyit tészen-, mint a' Krístust mi-bennünk fényleni, a' Szentség- és szelídség-által. III. Mi-képpen hogy az öltözet az egész testhez-fődi: azon-képpen, a' Sz. Pál kivánsága-szerént, szükség hogy a' Krístusnak Jószágos chelekedeti minden dolgainkban tündöklyenek; azokat ékesitvén és formálván úgy hogy mind beszédünkbe-, 's mind chelekedetünkbe a' Krístust mutassuk. IV. Mi-képpen hogy a' drága szép ruha, nem chak bé-fődi a' testet, hanem ékesíti-is:

azon-

a Psl. 33. 15. & Psl. 36. 27.
c 1. Pet. 3. 10. 11.
u Lib. ad Uxor. cap. 4. 3.
x Epist. 24.
y In Psl. 144.
z 3. Dáll. de Decem. c. 5. & 57.
a Tob. 4. 23.
b Psl. 1. 1.
c In Symbolo ad Neoph.
d Psl. 1. 2.
e Psl. 14. 1.
f Rom. 12. 9.
g Rom. 13. 12.

azon-képpen; a' Krisztusnak Jóságos cselekedeti ékesítik a' mi lelkeinket. V. A' ki ruhájába öltözik, nem úgy érzi annak terhét, mint ha kötőlékben a' hátán hordozná: azon-képpen, a' ki a Krisztust cselekedetiben követi, nem úgy érzi azoknak terhét, mint ha chak elméjében neminémű-képpen be-kötőzve hordozná. VI. A' Krisztusba-való fel-öltözésel azt kívánnya Szent Pál, a' mit másutt nyilvábban mondott [h]; tudni illik, hogy *az új emberbe öltözzünk, a' ki Isten-szerént teremtetett, az igasságban és az Igasságnak szentségében.* És ismég [i]: *Meg-jelent a' mi Üdvözítő Istenünk kegyelme minden embereknek, okatuván minket, hogy meg-tagadván az istentelenséget, és a' világi kívánságokat, józanon, és igazán, és áitatosson éllyünk e' világon.* Holott az *Istentelenségen*, a' Hit-ellen-való vétkeket értheti-ük; a' *Világi kívánságokon* pedig, a' szeretettel ellen-kedőket. Es így, azt kívánnya Szent Pál, hogy minden féle Bűnöknek ellene-mondgyunk, és hogy minden Jóságos cselekedeteket-is gyakorollyunk: tudni illik, a' mellyek magúnkat, vagy felebarátunkat, vagy Istenünket nézik. mert a' Józanság, mi-bennünk vagyon; az Igasságal, felebarátunkat segétyi-ük; az Aitatosságal, az Istennek szolgálunk.

De térjünk ismég az Igasságnak Két részére, mellyeknek szükséges-vóltát Urunk-is egy-nehány hasonlatosság- vagy példa-beszéd-által adta elönkbe. Mert, a' mint Szent Gergely magyarázza [k], ezt kívánta Urunk, midőn azt mondotta [l]: *Légyenek fel-övedzve a' ti ágyékaitok, és égő gyertyák kezetekben.* Mert *ágyékunkat fel-övedzzük*, úgy-mond Szent Gergely, midőn a' testünek bujaságát a' tisztaság élettel meg-szorongattyuk. De mivel nem elég gonosztnem cselekedni, ha nem igyekezünk a' Jó cselekedetekben-is fáradni, leg-ottan utánna veti: *És égő gyertyák légyenek kezetekben.* Mert akkor tartunk égő gyertyákat kezeinkben, mikor a' Jó cselekedetek által, felebarátinknak a' világosságnak példáit mutattyuk. Melly cselekedetekről mongya Urunk [m]: *Úgy világoskodgyék a' ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák a' ti Jó cselekedeteteket, és dicsőítsék az Atyátokat, ki mennyekben vagyon.* Kettőt parancsol pedig; mind hogy ágyékinkat fel-övedzzük, 's mind hogy gyertyákat tartsunk: hogy a' szüzességnek tisztasága-is meg-légyen a' testben, és az Igasságnak világosága-is a' cselekedetben. Mert a' mi Meg-váltónknak, eggyik a' másik-nélkül kedves nem lehet: hogy, ha az, a' ki Jót cselekeszik, még el nem hadgya a' fajtalanságnak undokságit; vagy az, a' ki a' Szüzességgel egyebeket meg-előz, még magát a' jó cselekedetekben nem gyakorolya. Az-okáért, a' Szüzesség sem nagy a' jó cselekedet-nélkül; a' Jó cselekedet sem ér semmit a' tisztaság-nélkül. De ha mind a' kettő meg-lészen: következik, hogy, valaki ollyan reménséggel a' felső Hazájába indúl'yon. és semmi-képpen magát a' vétkektől, chak a' világi tiszteletért meg ne tartóztassa: az-az, ne keresse e' földön, Jó-tételeinek jutalmát, hanem a' mennyei jutalmat várja, és azzal meg-elégedgyék. Ugyan azon Szent Doktor, másutt [n], a' Gonosztól-való el-távozást, az Ina-szakatt embernek fel-kelésén érti; a' Jónak gyakorlását pedig, az ágyának fel-vételén [o]. Egy régi Doktor [p], az Orczának mosásán, a' Gonosznak el-távoztatását érti; a' Főnek meg-kenésén pedig, a' Jónak gyakorlását [q]: mivelhogy Maria-is, midőn kóny-hullatása-után a' keneret a' Krisztusra önté, *a' ház meg-telt a' kenetnek illattyával* [r].

Hogy pedig a' Gonosznak el-távoztatása nem elég az üdvösségre, hanem a' Jó cselekedet-is kívántatik hozzája, szépen meg-mutatta Arany-szájú Szent János [s]: Semmi jót nem cselekedni, úgy-mond, nem egyéb, hanem valami gonosztcselekedni: mivelhogy tisztünknek eleget nem tészünk, és el-múlattyuk a' miket hívatalunk kíván. Végy példát: Ha a' szolgád nem ragadozó, nem részeges, nem kemény-nyakú; hanem józan, mértékletes, minden vétektől el-távozó; de a' mellett, egész nap hívolkodván, tisztiben el nem jár; dolgait el nem végezi: nem veretted-e meg keményen? Lám semmi gonosztnem cselekedett: de elég gonosz az, hogy tisztit, és hivatallyát el-hanyágta. A' Majorod, ha egyéb-aránt vétek-nélkül vagyon-is; de ha chak othon üldögélvén, nem szánt, sem vét, sem kapál, nem bűnteted e meg? Lám semmi boszszúsággal nem illetett; semmi kárt nem tőtt: de a' hanyágást-is boszszúságnak és kárnak tartod. Még a' testünkben-is, ha a' kéz, sem a' nyelvet el nem mettzi, sem a' szemet ki nem vájja, sem egyéb kárt nem tészen; de azonban hanyél, és a' több tagoknak nem szolgál: ki nem itélné méltóbnak el-vágásra, hogy-sem meg-tartásra? Azon-képpen, úgy-mond Arany-szájú Sz. János, nem chak valami Gonosztcselekedni, de valami Jót el-mulatni-is, boszszúságnak ítéltetik.

Ennek fő-képpen az Isteni dolgokban vagyon helye, kinek minden szolgálattal tartozunk; és talám azért mongya az Isten panaszolkodva: *Gonosz olkal fizettek-vala nékem a'*

A

B

C

D

h Ephes. 4. 24. Col. 3. 9. i Tit. 2. 11.

k Hom. 13. in Evang. l Luc. 12. 35.

m Matt. 5. 16

n Lib. 23. Moral. cap. 15. alias 23. o Matt. 9. 6. p Hom. 15. Operis imperf. q Matt. 6. 17 r Hom. 12. 3.

s De Virtut. & vitiis.

A

kem a' jóért, a' lelkem gyümölcstelenségével: tudni illik, hogy az a' föld, mellyet olly szorgalmatosan meg-mivelnek; az Isten sok jó-tétemenyinek elsője meg-öntözött; az Igazságnak napja meg-melegitett, ha bőveseg gyümölcsöt nem hoz, a' jóért gonoszszal fizet annak, *a' ki az erőlködésre vette az édesség álodomasival* [a]. Erről szépen ir Sz. *Jeronymus*-is [b]: Ez legyen, úgy-mond, első gondod a' Keresztyéni hareznak viadallyában, az Ördög táboti-ellen, hogy az Istennek minden parancholatira meg-uskúdgyél: és nem chak el-távoztasd a' tiltott dolgokat, hanem a' meg-parancholtatottakat-is bé-tellyesitsed: nem elég a' gonosztól meg-szünnöd, ha a' jótól-is meg-szünöl. Mert az Isten Törvénye, Két-féle Parancholatokból áll; a' gonosz tiltya-, 's a' jót parancholtya: és mind két-felől azt kivánnya, hogy őtet meg ne útállyák. Mert nem chak az a' szolga útállya-meg az urát, a' ki tiltott dolgot chelekeszik; hanem-a' ki a' parancholtatott dolgot el-mulattya-is. Sententziát mondott Urunk [c]: *Minden fa, a' melly nem hoz jó gyümölcsöt, ki-vágattatik, és a' tüzbe vettetik*: és még-is hizelkedünk magúnknak ha gonosz gyümölcsökkel nő terheltetünk? kik azért-is el-kárhozunk, ha a' jó gyümölcsöktől üresek leszünk. Illyen értelemmel mongya Urunk [d]; hogy *az ő Attya, minden szálevesz-szőlőt, a' melly ő-benne gyümölcsöt nem hoz, el-metszen*: és azt, a' ki a' Talentomot a' kéz-kendőbe rejtette, mint haszontalan és gonosz szolgát, kárhoztatta az Ura [e]. Szent Gergely pedig, a' Gazdag-ember példáját hozza-elő [f]: ki nem azért kiáltódott a' lángban, hogy valami tilalmait chelekedett-volna, hanem hogy azokkal, a' mellyeken szabadsága volt, mértékletlenül élt, és a' szegényen nem könyörüle [g]. De az Itélő-szék féletnek formájában-is, nem azokra mond Urunk kárhoztató Sententziát, a' kik a' másét el-ragadozták; hanem a' kik az övéket nem osztogatták [h]: *Ébez tem*, úgy-mond Urunk, *és nem adtatok ennem*, &c. Az-okáért, azt kérdvén Dávid [i]; *Ki mégyen-fel az Úr hegyére? a' vagy ki áll az ő Szent helyén?* imigyen felel: *Az ártatlan-kezű, és a' tiszta szivű: a' ki lelkét heába nem vette, sem álnoksággal nem esküdt felebarátyának*. Melly mondásban, Négy dolgot kiván attól, a' ki az örök Bóldogságba akar jutni: tudni illik, hogy gonoszt ne chelekedgyék, se ne gondollyon, mert a' chelekedetnek eszköze a' kéz, a' gondolatnak pedig a' szív: annak-felette, nyelvével-is hamisan ne esküdgyék; melliyel, mind az Istennek boszszúságot, 's mind felebarátyának kárt tehetne. De, miut-hogy ezek mind a' Gonosznak el-távoztatására-valók, azt-is kivánnya, hogy lelkét heaba ne vegye; az-az, Jót gondollyon, szóllyon, és chelekedgyék.

B

C

D

[a] Pf. 34. 12. [b] Pf. 20. 4. [c] Mat. 3. 10. [d] Jo. 15. 2. [e] Luc. 19. 20. [f] In Pastor. [g] Luc. 16. 19. [h] Mat. 25. 42. [i] Pf. 23. 3. 4. [k] Pf. 29. 3. [l] Pf. 54. 24. [m] Pf. 62. 10. [n] Pf. 106. 18. Jób, 10. 22. [o] Ez. 33. 14. [p] Isa. 66. 24. [q] Mat. 25. 24. [r] Tuba evell. [s] Ez. 8.

III. RESZE.

Kérdené valaki: Miokból szükség, nem chak a' Gonoszt el-távoztatni, hanem a' Jóban-is fáradhatatlanúl szorgalmatoskodni? Felelet: A' mái Evangéliomból Három Okát vehettyük.

Első Oka az; Mert illyen módon tehetünk eleget Bűneinkért, mellyekért egyébaránt örök kinokat kellett-volna szenvednünk. Mert, ki vélheti hogy sokat chelekedett, vagy szenvedett, ha szeme-előtt viseli a' Pokolnak örökké-való kinnyait, mellyeket ezerszer meg-érdemlett? Mert ha az, a' ki feiti nyereséget nem szerzett az Urának, a' külső sértésségre vetteted, a' hol síralom és fogak chikorgatása vagyon: mennyivel inkább érdemlettük mi azt, kik nem chak nyereséget nő szerzettünk, hanem gyakorta Urunknak mindő marháját-is el-tékozlottuk. Nem szóllok most a Pokolnak iszonyú kinnyairól: chak némelly nevezetiből-is meg-értheti az okos ember azoknak mi-voltát: mert a' Sz. Lélek, a' Sz. Irásban, *Nyomorúság vermé*-nek nevezi [k]; *Vesztségnek vermé*-nek [l]; *a' Föld alsó részei*-nek [m]; *a' Halál árnyéká*-nak [n]; *Meg-emésztő tűz*-nek, *és Örök bévség*-nek [o]; *Meg-nem-halló féreg*-nek, *és A' meg nem oltható tűz*-nek [p]; és *Olly hely*-nek, *a hol semmi rend nincsen, hanem örök iszonyúság lakik* [q]. Oh rettenetes ige, *Örökké-való*! Mert abból, hogy a' kinoknak vége nem lészen, nem chak fájdalom és bánat következik a' jelen-való nyomorúságért, hanem félelem-is a' mindenkor meg-maradóért; a' mint Sz. Gergely irja, magyarázván Sz. Jóbnak mondását: E' mostani életnek gyötrelmében, úgy-mond, a' félelembe fájdalom vagyon; de a' fájdalomban félelem nincsen: Mert a' félelem nem gyötri azt, a' ki már szenvedi azt a' mitől félt: A' Poklot pedig, a' halál árnyékja-is homályositya, 's az örök iszonyúság-is lakja: mert, mind a' gyötrelemben fájdalmat éreznek, 's mind a' fájdalomnak szorongatásában a' félelemtől szüntelen dobognak; hogy, a' mitől félnek, azt-is szenvedgyék; és attól-is, a' mit szenvednek, szüntelen rettegjenek.

Továbbá; Szent Judás Apostol, *Homály-alatt-, és örökké-való kötelek*-nek nevezi [r]: az-az, igen sötét tándzoknak; melyről így ir Arany-szájú Sz. János: Midőn valami tömlöczbe megyünk, és látyuk, hogy némelyeket a' fenyvedés meg-emésztett, némelyeket a' láncok meg-kötöztek, és az éhség el-fáraszto[tt]; némelyeket pedig látunk a'

[s] Ez. 8.

setétben heverni: meg-indúl a' szívünk, és ugyá el-iszonyodunk; és mindent meg-cselekeszünk hogy arra a' helyre ne jussunk: Midőn pedig a' Gehennának chigájára, ki-tekert nyakkal vonyattatunk, mint lészen dolgunk? Vaj ha gyakorta elmélkedünének az emberek a' Pokolnak örök kínnyairól, bizony sokat haszálhatnának azzal. Azírja *Cæsarius* [o]; hogy, midőn egykor, nyájaskodó beszéd-közőtt, a Pokol kínnyairól lőtt-volna emlekezet, egy Aszszony-állat azt kérdette; Mint lenne dolgok Pokolban a' Papok Szafarinálnak? Kinek egy Pap azt felelte; hogy, különben kegyelmet nem nyerhetnek, hanem ha égő kemenczébe menének. Halván azt az Aszszony állat, és valónak vélvén, leg-ottan az égő kemenczébe bújt; és a' lelkét feir galamb képében látták az égbe röpülni. Es midőn a' testét szentelelen helyen temették-volna, úgy-mint ki oka vólt halálának, azt-is mennyei világosság vötte-környül: mivelhogy azért ment az idő-szerént-valo tűzbe, hogy az örök tűzbe ne vettetnék. De efféle példákat, chodálni kell, nem követni. [o] Lib. 1. Mirac. c. 35.

A

Második Oka; A' szolgák állapattya: kiknek nem illik hívolkodni, hanem szükség az Urok parancholattyának engedni. Mi a nagy Isten szolgai vagyunk; mind azért hogy teremtett, és meg-tartott; 's mind hogy drágaláros Sz. Vérével meg-váltott. Ezt a' ki meg-gondollya, nem panaszolkodhatik hogy sokat kívánnak tőle: mert eszébe vészi, hogy sok okokból tellyességgel az Istené, és hogy mindenikert tartozik szolgálattal. Az emberek-közőtt, noha azt mongyuk, hogy azé a' ház, a ki pénzen vötte; vagy, a' kinek ajándékon, vagy szolgálattyában adták; vagy a' kire örökségűl atyától maradott: de fő-képpen azé, a' ki chinálta. Azért mondotta Sz. Pál [p]: *Ki gátat szakaszt, és annak gyümölcsében nem észik?* jelentvén, hogy ki-ki az ő alkotmányának törvényszerént ura. Melynek, az Istenben leg-nagyobb helye vagyon: mert az emberek, kezők munkájával, chak külső formát adhatnak az ő alkotmányoknak; de a' követ, fát, vasat, a' miből azt chinállyák, nem ők alkotyák: az Isten pedig, mind a' fondamentomig, a' mint Szent Agoston mongya [q], el-éri az ő erejével minden alkotmányit: az-az, éppen, és mindenestől ő-tőle származnak és függnek. Innét vagyon, hogy a' Szent Irás az Istennek tulajdonit minden-némű uralkodást: *Mert övé a' tenger*, úgy-mond Dávid [r], *és ő alkotta azt*, mint-ha azt mondotta-volna: Oka hogy övének mondom, az, mert ő alkotta. Es utánna veti: *Es a' szárazt az ő kezei formálták.* Másutt pedig [s]; *Tiéd*, úgy-mond, *az egek, és tied a' föld; a' föld kerekségét, és annak teljességét te fundáltad: az északot és a' tengert te teremtetted.* Es ismég [t]: *Tied a' nap, és tied az éj; te alkottad a' hajnalt és a' Napot.* Sz. Pál pedig [u]: *Az Isten, a' ki a' világot alkotta, és mindeneket mellyek abban vannak, a' mennynek és földnek Ura lévén.* Az-okáért, a mint hogy egyéb dolgoknak uraságát, azért tulajdonittyuk az Istennek, a' Szentirás szerént, hogy ő teremtette azokat: azon-képpen kell gondolkodnunk az emberekről is. Fő-képpen, mint-hogy ő-maga azt mondotta [x]: *Imé minden lelkek enyimek; mint az atyának lelke, úgy a' fiúnak lelke-is enyim.* Mellyet jól által-értvén Dávid, midőn azt mondotta-vólna [y]; *Szolgállyatok az Úrnak vigasságal*: mint-ha annak illendő és elégséges okát akarta vólna adni, utánna vetette: *Tudgyátok, hogy az Úr ő az Isten: ő alkotott minket, és nem mi magunkat.*

B

[p] 1. Cor. 9. 7.

[q] Lib. 6. Conf.

[r] Psal. 94. 5.

[s] Psal. 88. 12.

[t] Psal. 73. 16.

[u] Act. 17. 24.

[x] Ezech. 18. 4.

[y] Psal. 99. 2. 3.

C

Ez, a' Teremtésből vétetett ok, az emberben kivált-képpen fel-találtatik; a' mint példából észünkbe vehettyük: A' Fő Kép-irók, vagy faragók, sok képeket chinálnak ugyan, de chak arra irják nevőket, vagy ábrázattyokat, mellyet leg-mesterségesebnek ítélnek, és a' mellyen örök emlekezetőket akarják hagyni. Igy, olvasuk, hogy *Phidias* a' *Minerva* palotájában olly mesterségesen ki-ábrázolta-vólt magát, hogy a' palotát a' nélkül éppen meg nem maradhatott. Az Isten-is noha mindeneknek alkotója, mindazáltal chak az emberről mondotta [z]; *Alkossunk embert a' mi képünkre és hasonlatosságunkra*: jelentvén azzal, hogy az ember, Istennek kivált-képpen-valo alkotmánya, mellyé úgy ki-ábrázolta magát, hogy akár-ki-is meg-ismérhesse ki alkotmánya légyé; és az ember-is szívébe vehesse, kinek tartozzék szolgálattal. Hogy-ha pedig az Alkotásért illyé nagy kötelességünk vagyon az Istenhez, mínémő lészen a' Meg-váltásért? melyben az Isten életét érettünk adván, arra kötelezett, hogy mi-is ne szánnyuk életünket az ő szolgálattyában el-fogyatni: fő-képpen, mint-hogy ez-ránt, nagy különbség vagyon mi-közöttünk, és az Isten-közőtt: 1. Az ő élete, mellyet érettünk adott, minden emberek életénél bőchűllettesb vólt. 2. Ő nékünk semmivel nem tartozott: mi néki mindennel tartoznunk. 3. A' mi állapatunk igen alá-való, és semmi-képpen nem érdemlí, hogy az Isté érettünk valmit szenvedgyen, vagy chelekedgyék: de az Isten tőlünk mindent érdemel. 4. Mí, ha életünket adgyuk-is az Istenért, azt adgyuk a' mit ő-tőle vöttünk, és a' mit azon-kívül-is ki kellene adnunk: de az Isten, az ő tulajdon életét adta érettünk, [z] Gen. 1. 26.

D

A

mellyet örökké meg-tarthatott-vólna; és azt nem egyebekért adta, hanem a' bűnösökért, az-az, háládatlan szolgaiért, és ellenségiért; a' mint Sz. Pál valóban meg-sontollya [a], és azt hozza-ki belőle [b]: *Mindenekért meg-hált a' Krisus, hogy, a' kik élnek-is, már ne magoknak éllyenek, hanem annak, a' ki ő-érettek meg-hált.*

[a] Rom. 5. 8. 9.
[b] 2. Cor. 5. 15.

Harmadik Oka, miért légyen szükséges a' Gonoszt el-rávoztatni, és a' Jóban szorgalmatoskodni; A' Jutalomnak nagy-vólta: melyről emlekezik Urunk, mondván [c]: *Örüly jó és hűv szolgám: miért-hogy a' kevésben hűv vóltál, sokat bizok reád; menny-bé az Urad örömébe.* Végetetlen, és ki-mondhatatlan jutalom ez; tudni illik, az Örök élet, és Bóldogság: melyben, a' mint Sz. Agoston beszélli [d], mi-is az Istennek örökségi lészünk, és az Isten-is mienk lészen, és mind a' kettő mi-érettünk lészen. Vedd eszedbe, hogy az Örök élet *Örömnek* nevezetik, és méltán: mert valami e' világon örömet szerezhet, azt sokkal jobb módon meg-találjuk abban. Mert, I. Ha itten, az étel és ital gyönyörködtett: amott, *Meg-részegűlünk az Ur házának bővségétől, és az ő gyönyörűségének patakiból itatsz minket* [e]. és bizonyára, *Bóldog az, a' ki kenyeret észik az Isten Országában.* II. Ha gyönyörködünk a' szépes-határu Tartományokban, szép Országokban, fris palotákban: a' Meny-országnál nincs szebb és nagyobb palota. Azért mondotta a' Próféta [g]: *Oszszuál, mellyé nagy az Isten háza, és szélessé az ő birtokának helye!* Es Urunk [h]: *Az Atyám házában sok lakó-helyek vannak.* III. Ha a' dicsőségben és gazdagságbá gyönyörködünk: *Dicsőség és gazdagság vagyon az Ur házában.* [i]. IV. Ha az épségben, vagy testi erősségben, és egészségben gyönyörködünk: *Az Igazak fényleni fognak, és mint a' szikrák a' nádasban ide s tova futosnak* [k]. ez, úgy *Fényleni mint a' Nap az ő Atyok Országában* [l]. Es: *Meg-változtattyák erejőket; szárnyok kél mint a' Saskának; futnak, és el nem fáradnak, járnak, és el nem fogyatkoznak* [m]. Es: *Nem éheznek, sem szomjúhoznak többé; a' Nap sem ejtik reájok, se valami hőség* [n]. V. Ha abban gyönyörködünk, hogy fájdalomtól és nyomorúságtól szabadosok vagyunk: Meny-országban *El-törűl az Isten minden könyhullásat szemeinkről: és a' halál többé nem lészen, se jajgatás, se kiáltás, se fájdalom nem lészen többé* [o]. VI. Ha vigadásban, vagy Musikában 's éneklésben gyönyörködünk: *Örvendeznek a' Szentek a' dicsőségben: vigadnak az ő ágyas-házokban: az Istennek magasztalási az ő torkokban* [p]. VII. Ha szép dolgoknak látásában, vagy tudásában gyönyörködünk: Meny-országban az Istent *színről színre látyuk* [q]; az-az, *a' mint vagyon* [r]. ő-benne pedig, mint valami fényes tükörben mindeneket meg-látunk. Ezek valóságos Okok, a' mellyekért mélto az Istennek szolgálnunk. Es azt mondhattyuk Sz. Bernárdal [s]: Kinek élhetek igazban, mint annak, a' ki, ha meg nem hólt-vólna érettem, én nem élnék? Kinek hasznosban, mint a' ki örök életet ígér? Kinek szükségesben, mint a' ki örök lánggal fenyeget?

[c] Mat. 25. 21.
[d] 1. Ps. 33.
[e] Ps. 35. 9.
[f] Esa. 16. 15.
[g] Jer. 30. 18.
[h] Ján. 14. 2.
[i] Ps. 111. 3.
[k] Sap. 3. 7.
[l] Mat. 13. 43.
[m] Ső. 40. 31. Apoc. 7. 16.
[n] Apoc. 21. 4.
[o] Ps. 149. 5.
[p] 1. Cor. 15. 10.
[q] 1. Cor. 13. 12.
[r] 1. John. 3. 2.
[s] Epist. 143.

Mindenkor sok jó-teteményit mutatta az Isten a' Zidókhoz; kik mindenkor nagy háládatlansággal fizettek néki: mellyért végtére keményen meg-büntette őket: úgy hogy, a Jerusalemi vefzedelemtől fogva, mind a' mái napiglan, sem Királyok, sem Országok, sem Templomok, sem Áldozattyok ninchen; hanem mindenűtt nagy inségbé, és gyalázatban vannak. Melyből azt kell meg-tanúlnunk, a' mit Sz. Pál mondott [t]: *Ha az Isten a' természet-szerént-való ágakyak nem kedvezett; talám nékünk sem kedvez*, kik chak bé-óltatott ágak vagyunk: hanem, ha a' Zidók háládatlanságát követtyük, azóknak büntetésökben-is részesűlünk. Melly hogy rajtunk ne történjék, ki-ki-mind jól éllyen az Istentől vött Ajándékokkal, és haszonson kereskedgyék a' tőle-adatott Talentommal: hogy, mikor a' szám-vételre jő, kedvét találjuk; és azt hallyuk tőle, a' mit a' mái Evangéliomban olvasunk [u]: *Örüly jó és hűv szolgám, miért-hogy a kevésben hűv vóltál, sokat bizok reád; Menny-bé az Urad örömébe:* mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért, a' dicsőséges Sz. Miklósnak elevdezése-által. Amen.

[t] 1. Epist. 11. 21.
[u] Mat. 25. 21.

HARMADIK PREDIKATZIO.

Igazán mondotta Isaias [x]; hogy, *A' kik az Úrban bíznak, meg-változtattyák erejőket; szárnyok kél mint a' Saskának; futnak, és el nem fáradnak; járnak, és el nem fogyatkoznak.* Ezt nyilván meg-bizonyították Jósue és Káleb; kiket, midőn Moyses el-küldött vólna több kémekkel, hogy meg-kémlenék az Igéretnek földét; noha a' több kémek, el feletkezvén az Isten igéretiről, melyben fogyatkozás nem lehet, úgy meg-rettentek, hogy az egész néppel el-hitették, hogy el ne menjenek annak el-foglalására: ők álhatatosson meg-maradvan a' jó szándékban; és, az Istennek igéretiben bízván, a' népet

[x] Esa. 40. 31.

jo mód-

jó módgyával bátorították, mondván [b]: *Elnyelnyük-fel, és bírjuk a'földet, mert meg-vehetjük azt.* És midőn a'többi-kinek rémítének a'népet, azt mondván [c]; hogy *A'föld, mellyet meg-járánk, meg-emészti a'lakóit*; és ők a'föld lakóihoz hasonlíttatván, sáskáknak láttattanak: Jósue és Káleb mind külömbet mondottak; hogy *A'föld igen-jó, és annak népét mint a'kenyeret úgy meg-ehetik* [d]: az-az, tellyességgel el-fogyathattyák. mivelhogy a'hús-ételből és a'gyümölchből valamit meg-hagyunk, a' kenyeret pedig éppen meg-éfzfzük. Mi vólt e'nagy külömbségnek az oka? Az, hogy Jósue és Káleb *Jó ítéletben vóltak az Úrfelől, és fzivökben egyenes igyekezettel keresték őtet* [e]: a'többi pedig, *Gonosz és hasznavehetetlen nemzetség vólt, melly a'fzívét meg nem igazította; és a'kinek lelke nem vólt hív az Istenhez* [f]. De a Jutalmok-is igen külömbözőtt: mert Jósue és Káleb, bé-mentek az Igéretnek földébe; a' többi pedig, *meg-hóltak, és meg-ólettek az Úr fzine-előtt* [g]. Ezeket követte a'rest és gonosz szólga: ki, ura-felől nem jó vélekedésben lévén, és azt alítván, hogy se munkáját jó néven nem vészi, se jutalmát meg nem fizeti, pénzét a'földbe ásta: mellyért, a'Girát-is el-vőrték tőle, és ő-magát-is a'külső setétségre vetették. Melly hogy mi-rajtunk ne történnyék, e' mostani Predikatzióban a'Reménteleníség-ellen fzóllok.

I. *Meg-bizonyítom példákból; hogy, a'kik az Isten-kívül másba vetették Reménségőket, meg-chalatkoztak; a'kik pedig egyedúl az Istenben bíztak, meg nem fogyatkoztak.*

II. *Meg-mondom, Minémű dolgokban kell fő-képpen nagy és eleven Bizodalmunknak lenni.*

III. *Meg-mutatom, hogy azokban jeles példát hagyott Sz. Miklós.*

ELSŐ RESZE.

SEmmit a'Sz. Irás gyakrabban és világosban előnkbe nem ád, mint az Istenben-valo Reménséget és bizodalmat. A'többi-kőzőtt, Jeremiás így ajánlya azt mi-nékünk [h]: *Átkozott ember, a'ki emberben bízik, és a'testet téfzi az ő karjává, és az Úrtól el-távozik a'fzíve. Mert léfzen mint a'tamarisk chenették a'pusztában, a'fovány és a'lakhatatlan földön. Áldott férfiu, a'ki az Úrban bízik, és az Úr léfzen annak bizodalma. És léfzen mint a'vizek-mellett plantáltatott fa, melly a'nedvesítségre ereszti az ő gyökerét, és nem fél midőn el-jő a'hévség. És az ő levele zöld léfzen; és a'fzáraztságnak idején nem léfzen fzorgalmatos; és soha meg nem fzűnik gyümölchöt teremni.* Holott azt vedd elsőbb, hogy nem egy-általlyában tilalmas, az emberekben-, vagy más-féle eszközökben-valo bizodalom: hanem leg-inkább akkor, midőn azokért félre tésszük az Istent; vagy az eszközt ő-ellene vagyon.

Az Elsőről, mongya Isaias [i]: *Jaj pártos fiak, úgy-mond az Úr, hogy tanátsot tartanátok, és nem én-általam; és fzövétséget kezdenétek, és nem az én lelkem-által, hogy bűnt adnátok a'bűnhöz! kik azon jártok, hogy alá-mennyetek Egyiptusba, és az én fzámat meg nem kérdettétek; segétséget reménlenétek a'Farao erősségéről, és reménségtek az Egyiptus árnyékában vetnétek.* És [k]: *Jaj a'kik alá-mennek Egyiptusba segétségért: és nem bíztak az Israélnek Szentében, és az Urat nem keresték.* Illyen vólt *Asa* Király: ki, *Meg-betegedvén, lábainak fölötte nagy sájdalma-miatt, betegségében sem kereste-meg az Urat, hanem inkább bízott az Orvosok tudományában* [l]. A'Máfikban, vétkezett *Okoziás* Király: ki, *Meg-betegedvén, Beel-zebubhoz küldött tanátsot kérdeni ha meg-él-hetne-e* [m]. Így chelekedett Saul-is, a'Jövendölő-aszszonytól kérdvén tanátsot [n]. De mindenik mél: ő jutalmát vőtte. Csak nem így járt Amasias Király-is: ki, az Isten emberétől meg-feddetvén, és annak engedvén, győzedelmet vőtt ellenségin [o]. Chodálatos a Makabæusok históriája: kik, valamig az egy Istenben vetették reménségőket, bízván igaz ügyökhöz, minden ellenségőkön diadalmat vőttek: de, mihelyen valami gyarlóság érte őket, és a'Pogányokhoz folyamodtak, kárt vallottak, és el-vesztek. Judas Makabæus Romába küldött [p], *Barátságot és társaságot szerzeni a'Romaiakkal: és hogy elvennék-is a'Görögök igáját; mert látták, hogy szolgálat-alá nyomnák az Israélitsságot.* Ezt-is úgy tettsik hogy jó végre chelekedte Judas, és a'Romaiak-is minden segétséget ígértek néki: de mindazáltal, chak hamar az után, leg-első harczon Bakkides ellen, megőlettetett [q]. Jónatas, a'Judas öttse, meg-újította azon Romaiakkal a'barátságot [r]: de, igen hamar az után, Trífon chalárdsággal meg-fogta őtet [s], és meg-is ölte, két fiával egyetemben [t]. Hasonló-képpen az öttsök Simon, Romába Követeket küldött, és szép ajándékot, ezer Gira-nyomó paízt [u]: de azt-is chak hamar meg-chalta Ptolomæus, és Dok-nevű várban meg-részegítvén, meg-ölte őtet [x].

Nem úgy chelekedett Ábrahám: ki, három-száz tizen-nyólcz szolgáival, négy Királyra ütőtt, kik öt Királyt meg-győzvén, Lotot-is, az Ábrahám attyafiát, el-fogták vólt, és, chak az Istenben bízván, meg-verte őket [y]. Jonatas-is a'Saul fia, az Istenben bízván,

A
b Numer. 13. 31.
c ibid. 33.
d Num. 14. 7. 9.
e Jos. 1. 1.
f Pf. 77. 8.
g Numm. 14. 37.
B
h Jer. 17. 5.
C
i Isa. 30. 1.
k Isa. 31. 1.
l 2. Par. 16. 12.
m 4. Reg. 1. 2.
n 1. Reg. 28. 19.
o 2. Par. 25. 26.
D
p 1. Mach. 8. 17.
q 1. Mach. 9. 18.
r 1. Mach. 12. 1.
s ibid. 48.
t 1. Mach. 13. 23.
u 1. Mach. 14. 24.
x 1. Mach. 16. 16.
y Gen. 14. 15.

A

azt mondotta a' Fegyver-hordozó inasának [a]: *Ere, mennyünk-által a' környül-metéletlenek sſirázsához: hatalom vehnünk légyen az Úrnak, vagy sok vagy kevés-által meg-szabadítani.* és leg-ottan nagy dolgot chelekedett az Isten ő-általok. Dávid-is fegyver-nélkül vitt-meg a' hatalmas Vitéz emberrel, és az Úrnak nevében meg-győzte [a]: kinek mindenkor nagy reménſége vólt az Úr segétségében, a' mint az ő Zsoltáriból ki-tetſzik [b]. Ezekiás Király-is, nagy szükségében az Úrhoz folyamodván biztában, azt nyerte, hogy az Úr Angyala egy éjjel az Assyriusok táborában, száz nyólczvan-öt ezer ellenséget vágott-le [c].

Asa Király, öt-száz és nyólczvan-ezer emberrel menvén tiz-száz ezer Szerechen-ellen, így könyörgött az Istennek [d]: *Uram, nintsen semmi kſönnyebbség te-nálad, ha kevesek-által segítesz-e, vagy sokak-által. Segélly-meg minket, mi Urunk Istenünk: mert te-benned, és a' te nevedben lévén bizodalmunk, jöttünk e' sokaság-ellen. Uram, mi Istenünk vagy te, ne vegyen erőt ellened az ember.* és el-hullanak a' Szerechenyek futtig. Az-után, meg-fogyatkozván Asában a' bizodalom, az Izraël Királya Baasa-ellen, a' Syriai Királytól Benadadtól kért segétséget [e]. Melly dologért, meg-fedderte őtet Hanáni Próféta, mondván [f]: *Mivel a' Syriai Királyban vólt bizodalmad, és nem a' te Uradban Istenedben: azért menekedett-meg a' Syriai Király hada a' te kezedből. Nem-de nem sokkal többen valának-e a' Szerechenyek, és a' Libyaiak, szekerekkel, és lovagokkal, és fölötte nagy sokasággal; kiket, mikor az Urnak hitével vólna, kezedbe adott? Mert az Úr szemei az egész földet ſzemlélik, és erőt adnak azoknak, a' kik tökéletes szívvel hiſznek ő-benne. Az-okáért bolondul cselekedtél, és ezért, ezen időtől-fogva hadak támadnak ellened.*

Vedd eſzedbe azt-is; hogy az Isten az ő-benne-való bizodalomnak erejét és haſznát, nem chak a' hadakozásban mutatta-meg, hanem egyéb féle szükségekben-is; a' mint ki-tetſzik a' három ifiúból [g], és Susannából [h]: kik az Istenben bizván, inkább halálra vetették fejőket, hogy-sem az Isten-ellen vétettek-vólna; és az Isten chodálatos-képpen meg-szabadította őket. Jóbnak-is nagy reménſége vólt az Istenben: ki azt mondotta [i]: *Ha szintén meg-ölendi engem, ő-benne bízom.* 's meg sem chalatkozott. Méltán mondotta azért a' Bölcs [k]: *Tekintſétek-meg fiak az emberek nemzetſégét: és tudgátok-meg, hogy senki a' ki az Urban bízott, meg nem szégyenült.* Ennek oka az; hogy a' ki nagy szükségében az Istenben bízik, dicsőíti az Istent: és azért az Isten nem hadgya a' vészedelemben, hanem, maga bőchülleriért-is ki-szabadítya; a' mint Sz. Pál jelenti, midőn azt mondgya Abrahámról [l]: *A reménség-ellen a' reménség-által hitt, hogy sok nemzetſégek Atyja lésznek a' mint ő-kéjtség-mondatott. Az Isten igéretében-is nem kételkedett hitetlenſéggel, hanem meg-erősíttetett a' hittel, dicsőséget adván az Istennek: tellyeſséggel tudván, hogy valamiket ígért, hatalmas meg-cselekedni-is;* sőt hogy meg-chelekeſzi-is. Valóban dicsőíti az Istent, a' ki az Isten hatalmaſságáról, és igaz-mondásáról azt hiſzi a' mit illik hinni. Így chelekedett Jób: ki, rakva lévén halálos fekélyekkel, az Istenben bizott; sőt halála-után-is kész vólt ő-benne bízni. és minket arra tanított, hogy utólsó vészedelmében-is az Urban bízznunk, és ő hozzá folyamlyunk. Ezt kívánta Urunk Mártától: ki, iszonyodván a' meg-holt atyafiának meg-bűzösödött testétől, azt hallotta Urunktól [m]: *Nem mondám e' neked, hogy ha hiſzesz, meg-látod az Isten dicsőſségét?*

Mondaná valaki: Hallám, hogy Dávid igen bízott az Istenben, és azért mondotta [n]: *Az Úrban bízom: mint mondgyátok a' lelkemnek; Költözzél a' hegyre mint a' veréb!* bolſzonkodván azokra, kik azt tanátlották, hogy hasonló légyen a' madárhoz; ki mindenütt fél, és retteg; és azért mégyen a' hegyekre, hogy bátorſágosb lehessen. Azon bizodalomból mondotta azt-is [o]: *Az Úr az én világosságom, és szabadúlásom: kitől féljek? Az Úr az én életemnek oltalmazója: kitől rettegjek?* És utánna vetette [p]: *Ha tábor áll ellenem, nem fél a' szívem: ha harcz támad ellenem, ezekben bízom.* Mi az oka tehát, hogy gyakorta bújdosott Saul-elől? és, hol Akis Királyhoz futott Getbe [q]; hol az Odollami barlangba [r]; hol Masfába a' Moabitákhoz [s]; hol a' Háret erdejébe [t]; hol Czejlába [u]; hol a' Zif puſztájának hegyére [x]; hol a' Hakila halmára [y]; hol a' Máon puſztájába a' mezőségen [z]; 's hol pedig Engaddinak puſztájába [a]? Mint illik ez egybe a' nagy Bizodalommal? Felelet: Szintén azért bízott Dávid az Úrban, hogy azokra a' helyekre igazíttassa őtet; és meg-oltalmazza, hogy Saul kezébe ne akadna. Melyből azt tanúlta, hogy minden vészedelmében nagy Bizodalma vólt.

[a] 2 Reg. 14, 6
[a] 2 Esd. 17. 45.
[b] Ps. 119. 1. [c] Ps. 120. 1. Ps. 122. 2 Ps. 123. 1 Ps. 124. 1 [c] 4 Reg. 19. 35.
[d] 2 Par. 14. 11.
[e] 2 Par. 16. 2.
[f] Ésa. 7.

B

[g] Dan. 3. 25.
[h] Dan. 13. 22.
[i] Job 13. 15.
[k] Eccles. 2. 11.

C

[l] Rom. 4. 18. 20.

[m] Ján. 11. 40.

[n] Ps. 10. 1.
[o] Ps. 26. 1. [p] vers. 3.

D

[q] 1. Reg. 21 10.
[r] 1. Reg. 22. 1 [s] vers. 3. [t] vers. 5.
[u] 1. Reg. 23. 7. [x] vers. 14.
[y] 1. Reg. 26. 1 [z] 1. Reg. 23 24. [a] 1. Reg. 24. 2.

II. RÉSZE.

Így lévén, azon kell értekeznünk, Minémű dolgokban kell fő-képpen erős és elevén Bizodalmunknak lenni? mivelhogy vannak olly nehéz dolgok, hogy akármi nagy bizodalma embert-is meg-rántorithatnak. Felelet:

ELSŐBBEN: Szükſéges a' Bizodalom; a' teſti táplálásra-valo ſzükſéges dolgok-felől: mellyek-felől, ſokakban hamar el-fogy a' Reménſég; a' mint Dávid jelenti, mondván [b]: *Es gonoſzúl ſzóllottak az Iſtenről, mondának: Készíthet-e az Iſten aſztalt a' puſztában? Mert meg-üté a' kő-ſziklát, és vizek folyának, és patakok árradának. Vallyon adhat-e kenyeret is? avagy készíthet-e aſztalt az ő népének?* Holott inkább azt kellett volna mondani: Miért nem adhatna kenyeret-is, a' ki a' kő-ſziklából vizet adott? Haſonlók ezekhez, a' kik az Iſten gond-viſeléſében kevéſet bízván, magok okoſságához és ſzorgalmatoſságához támaſzkodnak; el-annyira, hogy az Iſteni ſzolgálatot-is, vagy tellyeſséggel el-mulatryák, vagy csak imígy-amúgy gyakorlyák. Hallyák ezek mit ir Sz. Agoſton [c]: Nem fogyhat-el az Igazaknak minden-napi eleſége: mert meg vagyon írva [d]: *Nem fanyargattya az Úr éhséggel az Igaz lelkét.* és [e]: *Ifiú voltam, és meg-vénhedtem: és nem láttam, hogy az Igaz el-hagyatott-volna, ſem hogy az ő magva kenyeret kereſett-volna.* Az Iſten Országa-, és Igaſsága-keresőknek pedig, azt ígérte [f]; hogy *Mindenek hozzá adatnak.* Mint-hogy azért mindenek az Iſtené: a' kié az Iſten, mindene vagyon, és minden övé. Vallyon nem ſzerzett-e az Iſten ebédet Dánielnek, midőn az oroſzlányok vermében vólt [g]? Mikor-Illyes bújdoſott, nem táplálta-e az Iſten a' hollók-által [h]? De az Evangéliomban-is, Urunk kétſzer ſokaſitotta-meg a' kenyeret az ő követőinek [i]: a' vendégeknek pedig, a' vizet-is borrá változtatta [k].

Mondaná valaki: A' Jákob Patriarka fiai, úgy meg-fogyatkoztak az élés dolgából, hogy ſzintén Egyiptusba kellett búzáért menniek [l]: Lázár pedig úgy meg-fogyatkozott, hogy a' Gazdag aſztaláról le-hullott morzsálékoknak ſem tehette ſzerét [m]. Felelet: A' Jákob fiai, nem mindnyájan olly Igazak voltak a' mint kívánatott-volna, kik ártatlan ötvenket pénzen el-adták mint rab-ſzolgát: mellyért meg-érdemlették, hogy az ember árrát viſzſza-vinnék kenyeréért: és a' kit el akartak veſzteni, akarattyok-ellen-is tiſztelnének. Jóllehet az Iſten azokra-is jó gondot viſelt Józſef-által. Lázárnak békével el-ſzenvedett ſzegénysége, ő-néki nagy érdemére vólt, egyebeknek pedig jó példájokra-: és azért, többhaſzna vólt a' koplalásban, hogy-ſem ha bővséges eledele lőtt-volna. Azokáért, ſokkal jobb hogy az Iſten gond-viſeléſére hadgyuk magunkat, hogy-ſem okoſságunkban és ſzorgalmatoſságunkban bízzunk: mert az Iſten, az ő ſzándékában meg nem fogyatkozhatik, a' mi gond-viſelésünk pedig igen gyarló. Ne légy, úgy-mond Arany-ſzájú Sz. János [n], ſzorgalmatos a' magad dolgára, hanem az Iſtenre hadgyad: mert, ha te ſzorgalmatoskodol, úgy ſzorgalmatoskodol mint ember; ha pedig ő-reája hagyod, úgy viſel gondot mint Iſten. Nagy vigaſztalásúnkra lehet, hogy ő-maga az Iſten gond-viſelőnk.

MÁSODSZOR: Nagy Reménſégünknek kell lenni életünk-felől; tudni illik, hogy az meg nem rövidűl az Iſteni ſzolgálatra-valo fáradſág- és vígyázás-miatt; a' mint némelly tafota-gyomrú kényes emberek alittyák; és attól félnek, hogy magok bóhétivá léſznek. Úgy vagyon, hogy ſzánt-ſzándékkal életét meg-rövidíteni nem ſzabad: de, valami olly jót cheleked-ni, melyből valami réſz-ſzerént az élet meg-rövidűlhet, ſzabad, és az Iſtennek gyakorta igen kedves; a' mint ſok Szenteknek példájából ki-tetſzik; és az Anyaſzentegyháznak ſzokáſából-is, ki a' hoſzſzú Böjtöt parancholly a' Híveknek, és egyéb teſti ſanyargatáſra-is inti.

Bizony, ſokkal nagyobb alkolmatlanſágokat ſzenvednek a' Világ fiai egyéb okokból, hogy-ſem az Iſten fiai az Iſteni ſzolgálat-miatt. A' Mives-emberek, teſti táplálásokért ſokat vígyáznak, és fáradnak; ámokat ſzakaſztyák, és erejőket fogyattyák. A' Vitéző emberek, mennyi hideget, meleget, éhſéget, és nyughatatlanſágot ſzenvednek, egy kevés fizetéſért, vagy prédáért, vagy reméllett elő-menetelért? Hallyad mit beſzél egy ſzorgalmatos Páſztor [o]: *Nyel és nappal, hévſég és hidég járt-vala, és el-távoozik-vala az álom a' ſzemeimtől.* kit ſenki nem kárhoztat mint életének rövidítőjét. Tahát nem vakmerőſég az Iſteni ſzolgálatért valami olly dolgot cheleked-ni, a' minéműt a' Világ fiai naponként chelekeſznek a' teſtért, vagy a' világért: sőt nagy diſztelenſég vólna, azt nem merészleni az Iſtenért, a' mit ſokan el-ſzenvednek a' világért.

Bátor úgy légyen; fogyaſſa az Iſteni ſzolgálat teſti életünket: nem dicséretes bátorſág-e Iſtenért életét nem ſzánni? Nem Urunk mondotta-e [p]: *Ha ki hozzám jő, és nem gyűlöli az attyát, és annyát, &c. még pedig az övéhez lelkét-is, nem lehet én tanítványom?* Sőt ez kézel jár a' Mártyromſághoz: mert a' Mártyromlág, emberek életét el-vészi; az Iſteni ſzolgálat-béli fáradság pedig, meg-rövidíti: és nem csak azokat tartya Mártyroknak az Anyaſzentegyház, a' kiket kegyetlen vér-ontáſſal hamar meg-ölnek; hanem azokat-is, kiknek életőket hoſzſzú gyötrelemmel el-fogyatták: úgy-mint, Sz. *Marcellus* Pápát, ki a' vadakiſtállójában, a' ſok-ideig-valo büz-miatt hólt-meg [q]: és Sz. *Pontianus* Pápát;

A

[b] Pſ. 77. 19.

[c] De Civ. Dei. lib. 22. cap. 8.
[d] Prov. 10. 3.
[e] Pſ. 36. 25.
[f] Matt. 6. 33.

B

[g] Dan. 14. 33.
[h] 3. Reg. 17. 4.
[i] Matth. 8. 7. Luc. 6. 11.
[k] Joan. 2. 9.
[l] Gen. 42. 2.
[m] Luc. 16. 21.

C

[n] Hom. 56. ad Popul.

D

[o] Gen. 31. 40.

[p] Luc. 14. 26.

[q] In Breviario Rom. 16. Jan.

ki a'

A

ki a' *Szerdinka*-nevű Szigetben, melyben dög-halál volt, hólt-meg [a], és egyebeket-is, kik vagy a'nagy munka-miatt, vagy nehéz lélekzetnek hordozása-miatt hóltanak-meg.

[a] Lib. 3. cent. Victorianarum Vitæ Hominum.

De hogy meg-mondgyam itéletemet; a'testnek mértékletes fanyargatása, nem rövidíti embernek életét, hanem inkább hoszszabbittya: mert, hogy ne szóllyak Sz. Antalról, ki szaz öt esztendőt élt, nagy testi fanyargatásban; Sz. *Pachomius*ról, ki száz tizet; *Arsenius*ról, és *Romualdus*ról, kik száz húsz esztendeig éltek: vallyon a'mi időnkben kik élnek tovább, a'test-gyönyörködtető gazdagok-e, vagy a'sok alkalmatlanságot szenvedő szegények? Arany-szája Sz. János nyilván irja [b], hogy a'Szerzetesek, a'józan és mértékletes életért, erőtlenek mint a'mezei vadak: a'kedve-tölt gazdagok pedig, kornyadozók és betegesek. Sz. *Jerónymus*-is azt irja [c], hogy némelly kőfzvényes emberek, szegénységre jutván, meg-gyógyúltak, nem lévén gondgyok a'gazdagságra, és nem sokat zabálván. mert a sok étel, mind a testnek, 's mind a'léleknek ártalmas. Egy Velenczei Nemes-aszszony-felől azt hallottam; hogy gyengelége-miatt kőlőmben nem járhatott, hanem a'szolgálójának vállához támaszkodván. Kit midőn a'Tőrökök *Cyprus* Szigetéből fogva el-vittek-volna, és a'fáraszto dolgozásra szoktatták-volna, úgy meg-vastagodott, és olly egészségessé lőtt, hogy a'száraz kenyeret-is jó ézűen meg-őtte: és megszabadúlván a'fogságból, nem kivánta előbbi gyönyörűségét; és hálát adott az Istennek a'jó iskoláért.

[b] Lib. 3. contra Jovinianum.

[c] Lib. 3. contra Jovinianum.

B

Harmadszor: Nagy Reménségünknek kell lenni, az Isteni szolgálatban-valo kisértetek-ellen; a'mint a Bölcs jelentette, mondván [a]: *Fiam, az Isten szolgálattyára járúlván, légy állhatatos az igasságban, és félelemben; és készítsd-el lelkedet a'kisértetre.* Nem mondgya, hogy meg rettenvén el-fussunk, hanem hogy, bizván az Isten segétségéhez, a'harczhoz készöllyünk, Igasággal és félelemmel fel-fegyverkezvén: mivelhogy a'kisértetek, a'Jószágos cselekedeteket meg-élesítik, mint a'fegyvert a'kőszörű-kő. A'világi vitézek, tudgyák ugyan, hogy gyakorta szembe kell szállani az ellenséggel: de azért a'vitézkedett felben nem hadgyák; tudván, hogy azért lőttek vitézekké, hogy harczolljanak az ellenséggel: és, ha nem harczolnak, győzedelmet nem vésznek; ha pedig győzedelmesek nem lésznek, koronát sem nyernek. Nem choda pedig, hogy az Ördög azokat inkább ostromlya, a'kik az Istennek kivált-képpen-valo szorgalmatossággal igyekeznek szolgálni: mert azokkal, a'kik azt nem cselekeszik, harcz-nélkül-is bír: a'kik pedig ellentulakodnak, azokat szüntelen háborgattya és üldözi, mint szőkőtt szolgáit; a'mint Sz. Gergely mongya [b]. De attól nem kell meg-ijednünk: Mert, a'mint Sz. Pál mongya [c]; *Hiv az Isten, ki nem hágy minket a'felett kisértetni a'mit el-szenvedhetünk; de a'kisértettel együtt-menetelt-is szerez, hogy el-szenvedhessük.* Hogy-ha a'kisértetek, chak szintén az Ördög gonoszságától származnának; és úgy kisérthetne bennünket, a'mint, mikor, és a'mennyire akarna, méltán félhetnénk: de, mint-hogy az Isten engedelme-nélkül nem-is mozdúlhat, el kell hinnünk, hogy a kegyes Isten, az Ellenségnek oltromlását a'mi erőnkhöz szabja, hogy azt felyűl ne haladgya. Innét mondotta Sz. Efrem [d]; hogy, ha az emberek, kik igen kevesett tudnak, meg-itélik, mennyi terhet bírjon az oktalan-állat, az ökvér, vagy a teve; és chak annyit raknak mindenikre a'mennyit el-hordozhat; és ha a'fazekas is tudgya, mennyi ideig kell az agyagból-valo edénycket a'tűzben hagyni, hogy el ne égjenek, vagy lágyan ne maradgyanak: mennyivelinkább a végheretlenből chelégő Isten tudgya, minémű próba és kisértet légyen szükséges annak, a'ki őnéki kedvesen akar szolgálni?

[a] Sir. 2. 1.

[b] Hom. de Tentatione.

C

De azt-is meg kell gondolnunk; hogy az Isten ád nékünk, mind szivet a'viadalra, 's mind erőt a'diadalomra; és, a'mint Dávid mongya [a]; *A'kezeinket a'harczra tanittya, és az ujjainkat a'hadra: a'karjainkat olly tejszi mint a'réz kelő-ijai* [b]. Melyből nagy bizodalmat vévén, azt mondotta [c]: *Meg-kergetem ellenségimet, és meg-fogom őket: és meg nem térek mig nem el-fogyanak. Meg-rontom őket, és fel nem kelhetnek: a'lábaim-alá esnek. És meg-törőm őket, mint a port a'szél-előtt; mint az utczák sarát el-törlőm őket.* Azt irja Sz. Athanásius Sz. Antalról [d]; hogy, minek-utánna őtet az Ördögök hólt-számban hadták-volna, a'nagy vetség-miatt, és úgy vitték-volna el a'harcznak helyéről; ismég oda vitette magát: és minek-utánna a'földre borúlván imádkozott-volna (mint-hogy lábaira fel-állhatott a'sebek-miatt,) fenn szóval azt mondotta: Ímé én itt vagyok; el nem futok előttetek: ha nagyobb dolgokat chelekedtek-is rajtam, senki engem el nem választ a'Kristus szeretetitől. Sőt azt-is énekletve Dáviddal [e]: *Hatalmas áll ellenem, nem fél a'szivem.*

[a] Ps. 143. 1.

[b] Ps. 17. 35.

[c] Psal. 17. 38. 39. 43.

[d] In vita Vict.

[e] Ps. 26. 3.

De nem chak fel-fegyverkeztet minket az Isten; hanem, *Az Úr Angyala-is az őtet félők körül tábozik, és meg-menti őket* [f]; hogy senki ne árthasson nékik. Erről szép példát olvasunk Elíseustól: ki, látván, hogy *a'hegy rakva lovakkal, és tűzzel szekerekkel*, kik Angyalok voltak; azt mondotta a'félelmes inasának [g]: *No fiú; mert többen vannak velünk, hogy*

[f] Ps. 33. 8.

[g] 4. Reg. 6. 16.

sem vélek. Noha pedig egy Angyal-is elégséges lõtt-vólna a' Prófétának meg-óltalmazására, és az õ ellenségének meg-győzetésére; a'mint-hogy egy Angyal, az Asszyriusok táborában száz nyólczvan-õt ezeret vágott-le [b]: mindazáltal, az Isten néha, chak egy Angyalnak vegbe vitelére-is, sok Angyalokat küld: jelentvén, hogy ninch száma az õ Vitézinek-is; hogy *Mennyájan szolgálo lelkek, az okért küldettnek szolgálatra, a'kik az hávósságnak örökségét veszik* [c].

De ezzel sem elégszik az Isten, az õ szolgaihoz-való szeretetinek meg-mutatására: maga-is segétségökre jõ. Mellyet tudván Sz. Dávid, így könyörgött az Istennek [d]: *Ragadj fegyvert és pajzst; és kelly-fel segétségemre. Vond-ki a'kardot, és rekeszd-meg azokat, a'kik engem üldöznek.* Bizony álmélkodásra méltó, hogy õ-maga az Isten fegyvert fog mi-értünk: ki haragjában mindeneket fel-forgathat; a'mint Dávid jelenti, mondván [e]: *Meg-indúlt, és meg-rendúlt a'föld; a'hegyek fondamentomi meg-háborodtak, és meg-indúltak; mert haragutt reájok.* Sõt a'mint Habakuk mongya [f]; *Meg-tekintette, és el-olvasztotta a' Pogányokat; és meg-zúzolottak a'világnak hegyei.* Hallyad e'hez-képelt, mint könyörög Jób az Istennek [g]: *Helyheztessed engem mellédi, és akár-ki kezze hadakozzék ellenem.* Jeremias pedig azt mongya [h]: *Az Ur velem vagyon mint az erõs hadakozó: az okáért, a'kik hidóznek engem, el-esnek, és erõtelenekké lésznek.* És Sz. Pál [i]: *Ha Isten velünk, kichoda ellenünk?* Nem kell tahát a'kiséretektõl fölöttébb félnünk, úgy hogy azoktól-való féltünkben, vagy fegyverinket el-hánnók, vagy helyünket el-hagynók.

NEGYEDSZER: Szükséges a'Reménségnek páíza, a'gonosz indúlatok-és szokások-ellen; mellyek az Istени szolgálatban nagy akadékokat szereznek, és némellyeket tellyességgel kerségbe ejtnek: kik, a'mint Sz. Pál írja [j]; *Kétségbe esvén, magokat a'setzetlenségnek adgyák, minden tisztátalanságnak cselekedetire, telhetetlen kívánsággal.* De ezektõl sem kell meg-rettennünk: mert a'gonosz szokások, ellenkezõ cselekedetekkel meg-győzettetnek, és lassan-lassan el-enyésznek: úgy-mint, a'ki torkos és rabálló vólt, kezdgyen gyakorta böjtölni; a'kevély, más akarattyán járni; a'fösvény, alamizsnálkodni; a'haragos, a'háborúságot békével szenvedni; az irégy, fekete-bárattyának elõ-menetelén örvendezni; a'rest és túnya, az Istени szolgálatban serénykedni. Mert az Isten, kérség-nélkül megségéti jó igyekezetiben, a'mint Isaias-által meg-ígérte, mondván [k]: *Ne félly, mert én veled vagyok; el ne hányodgy, mert én a'te Istened: meg-erõsítettelek téged, és fel-vettelek az én igazságomnak jobja.* De győzedelmet-is ígért [l]: *Imé meg-gyalázzatnak, és meg-szégyenüljenek mindnyájan, a'kik te-ellened haragszanak: lésznek mint-ha nem volnának, és el-vesznek a'férfiak a'kik ellened szóllnak. Keresed õket, és nem találod, a'kik tõled el-pártolo férjiakat: lésznek mint-ha nem volnának; és mint a'meg-emésztés az ellened-hadakozó embereknek.*

Mondaná valaki: Láttyuk, hogy néha sok viadal-után sem lehetünk tellyességgel diadalmasok efféle ellenségek-ellen. Felelet: Úgy vagyon; de, ha mi ellenek tusakodunk, meg nem győzhetnek bennünket; és úgy, nem rontásunkra, hanem próbálásunkra vannak; nem hogy el-veszésenek, hanem hogy fel-ébre szúnjenek; nem tõrõk lévén, mellyekben meg-fogattassunk, hanem koronára-való eszközök, és õsztönök. Az-okáért Sz. Pál, a'Feltnek ellenkezését, nem nevezte Kardnak, vagy Dárdának, vagy sértõ fegyvernek, hanem Õsztön-nek [m]; melly nem arra-való hogy veszedelemre juttasson, hanem hogy a'vigyázásra, és a'Jószágos cselekedetnek gyakorlására serkengessen. Innét mongya Sz. *Jerónymus* [n], hogy az, intõül adatott Sz. Pálnak, a'kevélységnek el-nyomására. A' mint a'Romaiaknál, a'kit győzedelemért-való Dichõséges szekérben hordoztak, intõt adtak melléje: ki szünetlen azt mondotta néki †: Meg-emlékezzél, hogy ember vagy. Sõt, midõn a'Pápát-is az õ méltóságának Székibe helyheztetik, egy marok chépüt meggyújtván, és hirtelen el-óltván, fenn szóval azt mongyák: *Pater sancte, sic transit gloria mundi*, Szentséges Atya, így múlik-el e'világnak dichõsége.

Hogy pedig a'régi Gonosz Szokásokat meg-győzhettyük az Isten Malasztyával, és meg-változtathattyuk gonosz erkölcsinket a Föllégesnek jobb-kezе változtatásával [o]; éles példákkal meg-bizonyíthatni: nem chak az Apostolokban, kik, a'mint *Cassianus* írja [p], egy szem-pillantásban ragadózó Publikánusokból Apostolokká lõttek; ilzonyú üldözõkbõl, az Evangéliomnak békeséges hirdetõivé; úgy hogy, a'melly Hitet öldözték, az után vérõk hullásával-is óltalmazták és bizonyították: hanem egyebekben-is, úgy-mint, Mária Magdolnában [q], a'Kananæai-[r] és Samariai-[s] aszszonyokban, a Századosokban [t]. Sz. Agostón-is szép példának lehet: ki maga-felõl, a'többi-között, azt írja [u]: Melly édesség lõtt nékem hirtelen meg-válnom a'hiúságos gyönyörûségektõl: és, a' mellyeket féltem el-veszteni, azoknak örõm vólt el-hagyni! Sz. *Cyprianus* pedig azt írja [x]: Minek-utánna az Ujonnan-születés vizének segétségével, az elõbbi életemnek rútsága el-töröltetett; a'tiszta és meg-szentelt szívbe a'világosság onnan-felyül bé-ereszkedett:

minek

A

[b] 4. Reg. 19. 35.

[c] Heb. 1. 14.

[d] Jer. 35. 3. Psal. 1. 1.

[e] Psal. 34. 2.

[f] Psal. 17. 8.

[g] Hab. 3. 6.

[h] Job 17. 3.

[i] Jer. 20. 11.

[j] Rom. 8. 31.

[k] Esa. 41. 10.

C

[l] Psal. 11. 12.

[m] 2. Cor. 12. 7.

[n] Epist. 25. ad Paulam, de obitu Blesil.

† Hominem te esse memento.

D

[o] Psal. 76. 11.

[p] Collat. 13. c. 11.

[q] Luc. 7. 37.

[r] Mat. 15. 22.

[s] Joan. 4. 7.

[t] Mat. 8. 10. Mat. 27. 54. Act. 10. 1.

[u] Lib. 9. Confess. cap. 1.

[x] Lib. 2. ep. 2.

A

minek-utánna a Mennyei Lélek-által új emberré formált engem a'második születés, chodálatos-képpen kezdettek leg-utolan meg-erősödni a kétséges dolgok, meg-nyilatkozni a'be-várlottak, meg-világosodni a'tétetések, erőt adni arra a'mi az-előtt nehéznek láttatott, és lehetségelnek tetszeni a'mi az-előtt lehetetlennek ítéltetett. Ezt magunkbá-is gyakorta fel-találjuk, fő-képpen midőn a Szentségekkel áitatosson élünk: mellyek-által, chodálatos képpen meg-vallagodunk; úgy hogy, a'mitől az-előtt, mint lehetetlentől, irtóztunk, az-után kívánnunk, és nagy játéknak tartyuk.

Ő tőv szőn: Szükséges a' Reménség, az Isteni szolgálatban-való állhatatosságra, és végig-való meg-maradásra: melly nem sokakban találtatik; mint-hogy sokan rettegnek attól, hogy azt ne mongyák felőlök a: *Ez ember éjszeni kezdett, és el nem végezhette.* Erről szépen beszél Sz. Gergely Pápa b: Sokakat látunk gyakorta, kik kívánnyák a' szent nyájaskodású életet; de a'hoz nem juthatnak: mert, hol a'hirtelen esetektől félnek, 's hol a'következendő háborusságoktól. Kik a'bizonytalan gonoszt, mint okosok, távúl meg akarván látni, véletlenül fogva tartatnak az ő bűnöknek köteleiben. Mert sok dolgokat raknak szemök-elébe, és félnek, hogy, ha azok meg-történnek, helyt nem állhatnak. Kikről jól mongya Salomon c: *A' restek útja mint a' tövises sövény.* Mert, midőn az Isten útát kívánnyák, mint az ellenek-való sövényeknek tövisli úgy meg-gyakodsák az ő félelmeknek ellenkező vélekedési. Eddig Sz. Gergely. Nékem pedig úgy tetszik, hogy ez-aránt a' Jób mondásának-is helye vagyon d: *A kik a' bé harmattól félnek, hó esik reájok,* mert félvén a következendő de bizonytalan veszedelemtől, meg-maradnak a jelen-való és bizonyos gonoszságban.

B

a Sap. 14. 30. b Hom. 30. Mor. lib. 18.

c Prov. 15. 19.

d Jób 6. 16.

Nem kell e'kisértetnek semmi okon engedni: mert különben végbe nem mégyen, hanem-ha az Isten el-távozik tőlünk, vagy mi ő-tőle el-szakadunk. Az Isten, nem mintsem az Istennek jó-voltáról, hogy, a'mit egyszer adott, azt viszsza vonná: mert *Kinnevelésünk vonnak az Isten mondásai, 's az ő hivatallya* e: mint-hogy *Nincsen ő-nála változás, sem változásnak árnyéka vagyon* f. És azt ígérte g, hogy, a'ki ő-hozzája mégyen, ki nem veti. Az okáért jól mondotta az Istennek Sz. Agoston h: Téged senki el nem vészt, hanem a' ki el-eresztt. A' Máskra pedig, tudni illik, hogy mi el-szakadgyunk az Istentől, semmi okunk ninchen; a'mint könnyen meg-tapasztalhattyuk, ha meg-gondállyuk az Okokat, a'mellyekért az emberek-között szokott bomolni a'barátság. Meg-bomol a'Barátság, Elsőben; Valami vétekért, mellyet elszünkbe vészünk valakiben, a'vele-való nyájaskodásból. 2. A'boszszúsággal-való illetésért. 3. Marhánkban-való kár-tételért. 4. A'meg-únásért. Mellyeknek ninch helye az Istenben: Mert, Elsőben; Mi-képpen, hogy az Isten Minden jo, és minden Jónak Kút-feje: azon-képpen semmi vétek, semmi fogyatkozás ő-benne nem lehet. Azért mondotta Jeremiás által i: *Mit hoda hamisságot találtak az Atyáink én-bennem, hogy el-távoztak tőlem, és a' hiuság után jártak?* Urunk-is nyilván mondotta k: *Kérdd-meg engem közzülletek a' bűnről?* Másodszor: Semmi boszszúsággal nem illet bennünket: hanem, sok boszszúságot el-szenvedvén tőlünk, kész a' barátságot meg-tartani; a'mint Judásnak jelentette, midőn, tudván hogy el-áruia, és még is baráttyának nevezte l. Harmadszor: Semmi kárt nem tészen: hanem, érdemünk felőlt, számtalan javait közli velünk: *Napjat fel-támasztya a' jókra és a' gonoszokra; esőtsöt ád az igazakra, és a' hamisakra* m. Negyedszer: Meg nem untattya magát; a'mint Salomon jelenti, szólván a' Bölcheségről n: *Ninch keserűség az ő nyájaskodásában, sem unalmasság az ővele való lakásban; hanem vigasság, és öröm.* Melly Bölcheség, a' Bölcs *Ecclesiasticus*-nál inigyen szóll maga-felől o: *A' kik engem észsznek, még is ehessnek; és a' kik engem isznak, még is szomjúhoznak.*

C

e Rom. 11. 29. f Jac. 1. 16. Mal. 3. 6. g Ioan. 6. 37. h Aug. 4. Conf. fol. 29.

i Jer. 2. 5.

k Num. 8. 40.

l Mat. 26. 50.

m Mat. 5. 45.

n Sap. 8. 16.

o Eccl. 24. 29.

Nem kell azért az Istennek segétsége-felől kételkednünk: hanem, a' Sz. Pál mondásával kell magunkat vigasztalnunk, ki egyűtt azt mongya p; hogy *Az Isten az, a' ki bennünk cselekeszik akarattyát és a' végbe-vitelt jó akarattyából.* Másutt pedig q; hogy, *Megtérsétt minket minek végig, vétek nélkül.* Mivelhogy az Isten Malasztya meg-is előz bennünket; Dávidnak ama' mondása szerént r: *Én Istenem, az ő irgalmassága meg-előz engem.* És követ-is minket; a'mint azon Dávid jelenti, mondván s: *A' te irgalmassságod követ engemet, életemnek minden napjaiban.* Meg-előz, hogy a'jót el-kezdgyük követ, hogy végbe vigyük. Azt irja maga-felől Sz. Agoston t; hogy, midőn olly ítéletben volt maga-felől, hogy ninchen elégendő ereje az éj életre, mellyet kivánt, és ohajtott, hogy abban az Istennek jobban és szorgalmatosban szolgálhatna, nagy gondolkodásba esett: és végre e' szózatot hallotta: Vedd-reája magadat; ne felly, nem vonsza-el magát hogy el-essél: bátorságosson reája vesd magadat; kezébe fog, és meg-gyógyit.

p Phil. 2. 13. q 1. Ioan. 1. 8.

r Ps. 58. 11. s Ps 22. 6.

t Lib. 8. Conf. c. 12.

III. RÉSZE.

EZt az Isten mind egyéb Szentekben meg-mutattá, 's mind a'mái dicsőséges Sz. Miklósban: kit, nem chak meg-előzőtt az el-kezdésre, hanem követett-is a'végbevitelre: kinek, az elő-számlált Öt nehéz dolgokban, erős bizodalma vólt az Istenben, és meg sem chalatott. Merc, a'mi az Elsőt illeti; életének táplálásáról, nem chak nem vólt fő-főtrébb szorgalmatos, hanem a'kietlen puſztába-is ment lakni; hogy az Istennek, a'kiben minden bizodalma vólt, szorgalmatosban szolgálhatna. A ki illyen dologban az Istenben veti reménségét, úgy tetszik, hogy az Istent neminémű-képpen-ugyan kötelezi a'kivált-képpen-való gond-viselésre; a'mint nyilván láttyuk a'Zsidókban: kik, el-hagyván az Istenért Egyiptusnak bővséges tartományát, és a'kietlen puſztában bújdosván, Mennyei és Angyali kenyérrel táplálttattanak: és Illyésben, ki a'kegyetlen Jézabel-előtt bújdosván a'puſztában, az Istentől a'hollók-által táplálttatott-húſsal és kenyérrel. És az Új Testamentomban, a'Krisſtus aſſéle emberekért, kétſzer-is, chodálatos-képpen a'kevés kenyeret meg-szaporította [a]. Remete Sz. Pál-is, hogy az Istennek bátorságosban szolgálna, és *Decius*nak's *Valerianus*nak kegyetlenségét el-távoztatná, a'puſztába ment lakni; a hol hatvan eſztendé-ig táplálta az Isten a'holló-által: és midőn őtet Sz. Antal meg-látogatta-vólna, két annyi abrakot szerzett Isten néki. A'Pénzen pedig, nem chak nem kapott Szent Miklós, hogy azt illetlen eſzközökkel gyűjtené, hanem a'szegényeknek bővségesſen osztogatta: és titkon-való Atyai-nájával, három Szüzet az Ördög rabſságától meg-mentett, és az Isteni szolgálatban meg-erősítette. és talám azért izzadozik az ő Szent testéből, mind a'mái napig is drága szép Olaj, melly az Irgalmaſságnak példája.

A mi a'Máſikát illeti; mind a'szarándokſágokat, 's mind az egyéb testi sanyargatásokat igen gyakorlotta Sz. Miklós, az aitatoſságnak fel-gerjeſztésére. De az, a'természetnek határát-is meg-haladta, hogy, még chöchömő gyermek lévén, noha egyéb napokon gyakorta szopta Dajkáját, mindazáltal Szerdán, és Pénteken, chak egyſzer, és akkor-is eſtve-felé szopott, melly Böjtölésnek módgyát, az-után tellyes életében meg-tartotta. De azzal élerét meg nem rövidítette, hanem vénségében holt-meg. Ebben követője vólt más Sz. Miklós, ki *Tolentinus*nak neveztetik: kit a szülői, Sz. Miklós Püſpök ellenzése-által nyertenek az Istentől: merc hét eſztendős-korában, minden hétben egy-néhány napon böjtölt, melly szokáſt az-után úgy meg-tartott, hogy chak kenyérrel és vízzel élt; és a'mellett, testét vereséggel, vas-lánczal, és egyéb aſſéle eſzközökkel sanyargatta.

A mi a'Harmadikát illeti, vóltak ugyan kiſérteti, de azoknak nem engedett: hanem, a'testnek vágyodáſát, minden napi fáradſággal, vigyázáſsal, böjtöléſſel, és gyakorta-való imádſággal meg-zabolázta.

A mi a'Negyediket illeti; noha Nemes szülőktől szűletett, és állapatirya-szerént gyönyörűſségben nevelteretett-fel: mindazáltal, ha mi szokás abból reája ragadott, annak le-rázása-felől kétſségbe nem eſett; sőt jó reménséggel táplálta magát: mert egyébaránt a'kietlen puſztába nem ment vólna lakni; melyben, sem a'gyönyörűſséges életre, sem az emberekkel-való nyájaskodáſra nincs alkolmatoſság. Ugyan azért költözött távol-való Tartományba-is; remélvén, hogy Hazája béli szokáſit-is, sőt erkölcsit-is meg-változtathatnya a'Krisſtus szolgálattyáért. Kedvellette pedig Isten a'Sz. Miklós Szarándokſágát: mert, midőn *Palæſtina*ba indúlt, tiſzta és chendes időben ment a'hajóba; de meg-jövendőlte, hogy nagy égi-háború fog-következni, mellyet az-után imádſágával le-is chendesített: és azért, a'mái napig is, a'Keresztyén hajósok aſſéle háborúkban, Isten-után a'Sz. Miklós könyörgéſében igen bíznak.

Végezetre, a'mi az Ötödiket illeti, vén-korában semmit el nem hagyott régi aitatoſságában, és testi sanyargatáſában. és halálához közelgervén, az égbe tekintett; és látván az Angyalokat elébe-jőni, a'harminczadik Zsoltárt kezdette mondani, melly az Istenben-való bizodalmat ajánlya. és imígyen kezdetik el [b]: *Te-benned bíztam Uram, meg ne szégyenüljek örökké.* És midőn a'harmadik versetskére érkezett-vólna; *Kezedbe ajánlom lelkemet: meg-váltottál engem Uram, Igaſságnak Istene*: e'nyomorúlt világból az örök boldogſágba költözött. És talám azért rendelte az Anyaszentegyház, hogy a'Szolozsmának utólsó részén, a'*Completórium*on, azt a'Zsoltárt azon a'versetskén végezzék-el; mivelhogy Urunk-is halála-kor, azzal ajánlotta lelkét az ő mennyei Sz. Attyának kezébe: ki engedgye, hogy a'Sz. Miklósnak nyomdokit valóban követvén, és, igaz Reménséggel tellyeſek lévén, halálunk órájában lelkünket a'kegyes Istennek kezeibe ajánlyuk és adgyuk. Amen.

[a] Mat. 6. 41. & 15. 8.

[b] Ps. 30. 1.

A

BOLDOG ASZSZONY FOGANTATASA-NAPI EVANGELIOM.

SZ. MATENAK I.

RESZEBEN, ℣. 1.

AZ JESUS Kristus, ki Dávidnak az Abrahám fiának fia, nemzetségének könyve. Abrahám nemzé Isaákot. Isaák pedig nemzé Jákobot. Jákob pedig nemzé Judát, és annak attyafiait. Júdas pedig nemzé Fárest, és Zarámot Támártól. Fáres pedig nemzé Esront. Esron pedig nemzé Aramot. Áram pedig nemzé Aminadabot. Aminadab pedig nemzé Naassont. Naasson pedig nemzé Salmont. Salmon pedig nemzé Boozt Rahabtól. Booz pedig nemzé Obedet Ruttól. Obed pedig nemzé Jesset. Jesse pedig nemzé Dávid kyrályt. Dávid király pedig nemzé Salomont, attól a' ki Uriáse vólt. Salomon pedig nemzé Roboámot. Róboam pedig nemzé Abiást. Abias pedig nemzé Ásat. Ása pedig nemzé Josafatot. Jósafat pedig nemzé Jorámot, Jóram pedig nemzé Oziást. Ozias pedig nemzé Joatámot. Joatam pedig nemzé Akazt. Akaz pedig nemzé Ezekiást, Ezekias pedig nemzé Manassest. Manasses pedig nemzé Amont. Amon pedig nemzé Josiást. Josias pedig nemzé Jekoniást, és annak attyafiait a' Babyloniába-valo költözésben. Es a' Babyloniába-valo költözés-után; Jekonias nemzé Salátielt. Salátiel pedig nemzé Zorobabelt. Zorobabel pedig nemzé Abjudot. Ábiud pedig nemzé Eliáczimot. Eliáczim pedig nemzé Ázort. Ázor pedig nemzé Sadokot. Sádok pedig nemzé Akimot. Akim pedig nemzé Eliúdot. Eliud pedig nemzé Eleazart. Eléazar pedig nemzé Mátant. Mátan pedig nemzé Jákobot. Jákob pedig nemzé Josefet a' Maria ferjét, kitől születtetett a' JESUS, ki Kristusnak hivattatik.

B

C

ELSÖ PREDIKATZIO.

HOGY a' Boldogságos Szűznek Fogantatásáról illendő-képpen beszéllyünk, azt kell fondamentomúl vetnünk; hogy e' dologtól a' Keresztyén Anyaszentegyház ekkidig semmit nem végezett: és, sem azokat nem kárhoztatta, a' kik azt vallyák, hogy Eredendő Bűn-nélkül fogantatott, sem azokat, a' kik más vélekedésben vannak. Az-okáért nem-is kell azon igyekeznünk, hogy azt nyilván-valo és világos Sz. Irással állassuk, vagy az egész Keresztyénségnek vallásával: hanem, azon szorgalmatoskodhatunk, hogy a' Sz. Irásból, és a Sz. Atyák's a' Conciliomok Végezésiből, olly okokat, példákat, és hasonlatosságokat talállyunk, mellyeken a' chendes-elméjű, és békeség-szerető ember meg-nyughassék. Továbbá; azt kell eszünkbe vennünk; hogy az Eredendő Bűn, az Első Atyánktól Adámtól származó örökűs nyavalya: melyben minden ember részes, a' ki közönséges szokás-szerént születik, ha az Istennek kivált-képpen való Malasztya meg nem előzi. Az-okáért, a' Keresztyéni szeretetnek és eggyességnek sérelme-nélkül, azt mondom, sok Sz. Atyákkal és Doktorokkal, hogy a' Szűz Maria, a' melly szem-pillantásban fogantatott, Meg-előző Malaszttal meg-szenteltetett az Istentől, és az Eredendő Bűntől meg-óltalmaztatott, úgy hogy abban részes nem vólt. Erről lészen a' mostani Predikátzio.

D

I. *Meg-mutatom némelly példákból, annak illendőségét.*

II. *Azonnak hihetőségét meg-bizonyitom, az Sz. Irásnak némelly mondásiból.*

ELSÖ RESZE.

† Mundus. a Sermon de B. Maria.

AZ SZÉP Világ, mellyet az Isten kezdetben alkotott, a' Deákoktól † *Tisztá*-nak neveztetik; és, a' mint Szent Bernárd mongya *, a' Szűz Mariát példázta: A' Magasság-béli, úgy-mond, előbb őtet magának, mint tulajdon Világát teremtette, hogy azt Szentségen és igasságon fundálná; és a' Bölcheség folyásával nedvesitené; és Menuyei kivánságokkal, levegő-ég-gyanánt, fel-emelné; és, a' Szeretet tüzével fel-getjesztvén, meg-világositaná. Innét az ő elméjében, mint valami erősségen,

az Okol-

az Okosságnak napját, és a' Tudománynak hóldgyát helyheztette; és a' Jóságos chelekedeteket, mint minden-féle chillagokat. Látod, hogy a' Szent Bernárd tetszéséből, a' Szűz Maria tekélletes Világ; és az ő teremtése-kor tellyességgel világos és tiszta, minden setétség- és makula-nélkül. Mert, mint-hogy a' Magasság-béli magának teremtette a' Szűz Mariát, az-az, Isten annyává választotta, hogy méltó lakó-helye lenne, Igasságon és Szentségen akarta fundálni; illetlennek itélvén, hogy abban valami vétek találtatnék.

A' Világnak leg-szebb része vólt a' gyönyörűséges Paradichom, melyben helyheztette az embert az Isten, minek-előtte el-vesztette-vólna az Eredendő Igasságot. Ez-is példázta a' Szűz Maria tisztaságát. Halljad mit ír Szent Bernárd [b]; A' gyönyörűség helyén (a' Paradichomon) a' Mariának méhét értem: melyben rakta az Úr minden gyönyörűségek gyönyörűségit. Kinek gyönyörűségiről, a' Szent Lélek chodálkozó beszéddel emlekezik a' Szeretet énekében, mondván [c]: *Kicsoda ez a' ki fel-jő a' pusztából, gyönyörűségekkel bővelkődvén?* Vallyon az Angyalokban vagyon-e gyönyörűsége az Istennek? kikben *gonoszságot találott* [d]. Vallyon a' chillagok gyülekézetiben-vagy tündöklésiben-e? mellyek-közzül, némellyek vérré változnak, némellyek az égből le-esnek, némellyek meg-homályosodnak és meg-setétülnek? Vallyon a' levegő-égben-e, vagy a' tűzben, vagy a' szelekben? *Nincs az Úr a' tűzben, sem a' rendülésben, sem a' szélben*; ha igazat mond a' ki a' tűzes szekérben, és a' tűzes lovakon fel-ragadtatott az égbe [e]. Vallyon a' vízben-e, melyben a' dühös és tekergő Leviathan lakik? A' vagy a' földben-e, melly az Adám átkában tövisset, terem és bojtorjánt? Nincsen más helye a' gyönyörűségnek, hanem a' Szűz méhe. Szent Bernárd azért mondotta a' Szűz Mariát a' Gyönyörűség helyének: mert semmi ő-benne nem találtatott, a' mi az Istennek nem tetszett-vólna, mint a' több elő-számlált dolgokban. Meg-győzte azért az Angyalokat, mert semmi gonoszság ő-benne nem találtatott. Meg-előzte a chillagokat, mert semmi makula ő-réája nem ragadott; semmi őtet meg nem ejtette; semmi beteglég tündöklő világosságát meg nem homályosította. A' levegő-eget, a' tűzet, és a' szeleket felyül-haladta, mert ő-benne találtatott az Úr. A' víznél és földnél fellyebb-valo vólt, mert ő-benne semmi Leviathan kígyó nem lakott, sem az átok helyt nem talált. Végezetre, azért vólt minden-gyönyörűségnek helye, és igaz Paradichom, mert semmi nem találtatott benne, a' mit az Isten nem kedvellett-vólna, hanem mindeneket szeretett ő-benne, és mindenekben gyönyörködött.

A' Teremtett állatok feje és fejedelme, a' Paradichom-béli emberek vóltak; Adám a' Krisztust, Eva a' Szűz Máriát példázván. De az Adám és az Eva formálásából-is kitetszik, hogy a' Szűz Maria szabados vólt az Eredendő bűntől. Mert Szent András azt mondotta Abdiásnál [f]: Mint az Első Adám a' földből formáltatott, minek-előtte az meg-átkoztattatott: úgy a' Második Adám, a' Szűznek meg nem átkoztattatott földéből formáltatott. Eva is, a' Bűn-előtt vólt tekélletes példája a' Szűz Máriának, a' mikor az Eredendő Igasságban vólt: és nem a' Bűn-után, midőn kételen vólt a' Bűnből származott nyomorúságoknak el-viselésére. Abban a' boldog állapatban el vólt végezve, hogy Evának a' Szűz Maria lenne leánya; és akkor-béli állapattyához-képest, hasonló lenne hozzája. Evának az Adám oldala-chontyából-valo formálása pedig, szépen példázta a' Szűznek Fogantatását. Mert Eva akkor formáltatott az Adám chontyából, mikor az Eredendő Igasságban vólt: és Maria-is, Adámnak akkor-béli állapattya-szerént-valo leánya vólt. Eva Adámtól a' Bűn-előtt származott, a' több fiai pedig, és a' leányi-is, a' Bűn-után születtek: úgy a' Krisztus-által lőtt új születésben-is, a' Szűz Maria az ő Igasságának és Szentségének eredetit a' Krisztustúl; úgy tulajdonittya, a' mint őtet Adám a' Bűn-előtt példázta; a' több emberek pedig, a' mint a' Bűn-után.

Mert két-képpen vőtte magára Urúnk az Adám hasonlatosságát, az ő két rendbéli állapattya-szerént: kit Adám az Ártatlanság állapattyában példázott; a' mint Szent Pál jelenti. Ki, midőn elő-hozta-vólna Adámnak a' Bűn-előtt-valo mondását [g]: *El-hagyja ember az attyát, 's az anyát, és az ő feleségéhez ragaszkodik: és lesznek egy testté két-jenek*; utánna veti [h]: *Ez nagy titkos Szentség; de pedig a' Krisztusban, és az Anyaszentegyházban mondom.* Melyből a' Sz. Atyák azt hozzák-ki, hogy az Adám és Eva házassága, a' Krisztus és az Anyaszentegyház házasságát példázta: Adám, a' Krisztus példája lévén; és Eva, az Anyaszentegyházé. De a' Bűn-után-is példázta Adám a' Krisztust: mert [i], *uralkodott a' halál Adámtől fogva Mózes-ig, még azokon is a' kik nem vétkeztek, az Adám vétkezésének hasonlatossága-szerént*, a' ki példázattya a' következendő-

A

b Sermon. 2. de Nativit.

c Cant. 8. 5.

d Job 4. 18.

B

e 3. Reg. 19. 11.

f In ejus Vita.

C

D

g Gen. 2. 24.

h Eph. 5. 32.

i Rom. 5. 14.

A

nek; tudni illik, a'Kriſtuſnak. Az-okáért, mint-hogy a'Kriſtus, mind az ártatlan, 's mind az bűnös Adámnak formáját viſelte: az új Eva-is, a' Szűz Maria, ő-tőle úgy vötte lelki ſzületéſének eredetit, a'mint az ártatlannak példáját hordozta; a'több emberek pedig, a'mint a'bűnöſnek formáját viſelte. És mivelhogy Eva akkor formáltatott az Adám oldalából, mikor mély álomban vólt, melyben az okoſságnak, és a ſzabad akaratnak ſemmi chelekedete ninchen: azt jelenti, hogy Szűz Máriára, kit Eva példázott az ő formáláſával, ſemmi nem ſzármazott az Adám ſzabad-akaratyából; és következendő-képpen, az Bűn ſem áradott ő-reája, mellyet az akarat chelekeſzik.

Noha pedig az Adám és Eva formáláſa, a'Kriſtus és a'Szűz Maria alkotáſát példázta: mindazáltal, nagy külömbség vagyon közöttök. Mert, midőn a' Sz. Irás az Adám alkotáſáról emlekezik, az Iſtennek mondáſát igy hozza elő [k]: *Alkoſſunk embert a'mi képünkre és haſonlatoſságunkra.* A'hol az első ige azt jelenti, a'mint Szent *Baſilius*, és Szent Ambrus mongyák; hogy a'tellyes Szent Háromſág tanátskozott, és igyekezett az ember alkotáſára, mint valami nagy dologra: mindazáltal, az igének tulájdon értelme, egy-általlyában-való chináláſt jelent, és nem valami meſterſéggel-valót. De midőn az Aſzſzony'állat alkotáſáról vagyon emlekezet, más módon ſzóll az Irás [l]: *Épité az Ur-Iſten az oldal-chontot, mellyet Adámból vött vala, Aſzſzony'állattá.* A'hol az első ige, nem akár-minémű chináláſt vagy alkotáſt jelent, hanem meſterſéget. és úgy tetſzik, hogy ebbenis inkább jelentetik az Alkotónak meſterſége, hogy-ſem amabban.

Mondaná valaki: Tahát a'Szűz Maria alkotáſában, nagyobb meſterſégét mutatta-e az Iſten, hogy-ſem a'Kriſtuſéban? Felelet.

Ha chak külső-képpen, és egy-általlyában meg-fontollyuk az igéket, úgy tetſzik hogy illetlen mondás: de ha jól meg-értyük, igaznak találllyuk. Mert, ha meggondollyuk az * eſzközöket, mellyekből Iſten mind az férfiat, 's mind az aſzſzony'állatot alkotta; könnyen meg-engedgyük, hogy ennek alkotáſában nagyobb meſterſégét mutatta. Mert az Adám formáláſáról igy ſzóll az Irás [m]: *Formála az Ur-Iſten az embert a'föld agyagából, és lehellé az ő orczájára életnek lehellétét, és lőn az ember élő lélekké*: az-az, nemünemű képet formále az agyagból, és azt az ő lehelletivel (hogy igy ſzóllyak) meg-lelkesitette, az-az, lelket adott beléje. melly, úgy tetſzik hogy valamennyire könnyebb vólt, ſegétvén az alkolmatos eſzköz nemünemű-képpen az alkotót. Az Aſzſzony'állatnak formáláſáról pedig külömben ſzóll [n]: *Épité az Ur-Iſten az oldal-chontot, mellyet Adámból vött-vala, Aſzſzony'állattá*: az-az, a' kichiny, kemény, és gőbe chontból, ſzép és tettetes Aſzſzony'állatot alkotott. Melly alkotásban, az alkotónak meſterſége igen meg-mutattatott; mivelhogy az eſzköz, nem vólt oly alkolmatos és illendő arra az alkotmányra. És igy, azt mondhattyuk, hogy a Férfinak alkotáſában, nem vólt oly nagy meſterſég, mint az Aſzſzony'állatéban.

Haſonló-képpen okoskodhatunk a'Kriſtus- és Szűz Maria-felől: mert ennek alkotáſában, úgy tetſzik hogy inkább tündöklött az Alkotónak meſterſége, hogy-ſem amannak: nem az alkotmányhoz-képeſt; mert úgy a'Kriſtus, meg-mondhatatlan-képpen felyül-haladgya a' Szűz Máriát; hanem az eſzközhöz-képeſt, a'melyből lőtt az alkotmány. Mert, mint-hogy az Iſtenſéguek és Emberſégnek, egy ſzemélybe-való kapcholáſából ſzármazott a' Kriſtus, az egéſz világnak üdvözítője és meg-váltója, minden teremtett-állatnak Kiralya, és az emberi nemzetnek Fő-papja; ki nem-chak bűnt nem tött, hanem ugyan nem-is tehetett; nagy és chodálatos dolog: de, mindazáltal, az eſzköz olly alkolmatos vólt a'hoz az alkotmányhoz, hogy egyéb ſem lehetett belőle, és nagy meſterſéget nem kívánt. De, hogy az Aſzſzony'állat, ki, az ő állapattyához-képeſt, a'többitől nem külömbözött, az Iſten Annyává, Menynek és földnek Királyné-aſzſzonyává, és a'Kriſtus-után a'mi üdvöſségünknek okává lenne; ki noha bűnt teherett, de ſoha nem tött: a'hoz bizony nagy meſterſég kívántatott, mivelhogy az eſzköz, afféle alkotmányhoz nem igen vólt alkolmatos. Az-okáért a'Kriſtus-felől, a'mennyire Adámról példázratott, egy-általlyában azt mondotta az Iſten; *Alkoſſunk embert*: a'Szűz Máriát pedig épitette az Iſten, a'mint Evában példázratott: és igy, a'Kriſtus alkotáſában, az eſzköz; a'Szűz Maria épitéſében pedig, a'meſterség jár elől, de a'Kriſtuſnak boſzſzuſága-nélkűl, kinek az nem vólt ſzükſéges.

Minek-utánna a'chalárd Ördög meg-ejtette az első ſzüléket, elsőben Evát, és ő-által'is Adámot-is, azt tselvén, hogy az egéſz emberi nemzetſég mindenkor rabſágban

marad:

marad: az Isten annak orvoſságát kereſte, és azt a' Kígyónak meg-jelentette, mondván [o]: *Ellenkezéſeket vetek közötted, és az Aſſzony' állat-köz-ött; a' te magod, és az ő magva-között: ő meg-rontya a' fejedet, és te leſzeſkedel a' ſarka-után.* Melly mondáſt a' Szűz Mariáról értnek a' Sz. Átyák, és a' Doktorok. És a' többi-között, Sz. *Epiphanius* azzal bizonyittya [p], hogy ſohúlt az Aſſzony állatnak magán-való magva nem találtatik, hanem a' Szűz Mariában; és az-okáért az be nem tellyeſedhetett Évában. Sz. *Cyprianus* pedig, amaz igét ſontollya †, *Teſzek*, a' vagy Tenni-fogok; melly a' Deákból ki-tetſzik, hogy következendő időt jegyez, nem jelen-valót: azért nem illette Évát, hanem a' Szűz Mariát. A' mondáſnak értelme pedig imillyen lehet: Te mérges Kígyó, talám bizol a' hoz, és dichekedel benne, hogy olly gyenge aſſzony' állatra találtál, a' kit igen könnyen fáradſág-nélkől meg-ejthettél, és ő-általa minden aſſzony' állatokat-is rabbá tőttél: ne vellyed hogy azzal el-fogyattad az én tanátſomat. más új aſſzony állatot állatok ellened, és véle-eggyütt az ő magvát-is, ki ellenkedni-fog ellened, 's meg ſem ſzűnik az ellenkezéſtől. Ki bizony, egyéb nem vólt, hanem a' Szűz Maria; ki Fogantatáſától-fogva úgy ellene-mondott az Ördőgnek, hogy ſoha meg nem békéllett véle.

Minémű nagy chapáſt tőtt légyen ez az erős Aſſzony' állat az ő ellenſégén, meg-jelentette az Isten, azt mondván [r]: *Ő meg-rontya a' fejedet.* Azzal dichekedhetett-vólna az Ördőg, hogy az aſſzony' állat ſegéríségével, az emberi nemzetnek fejét, Adámot, igen meg-ſebesitette; mellyért ő-rajta haſonló boſzſzút nem álhatna, mivelhogy a' Kígyó a' fejét meg-ſzokta óltalmazni, egyéb teſtét érette adván. A' Kígyónak meg-óltalmazott feje Sz. Bernárdnál, hol a' kevélyſég, 's hol az Eretnekſég: némellyeknél, egy-általiyában a' Bűn; de úgy tetſzik hogy olly Bűn, melly a' többinek Feje, és a' főtől ſzármazik. az pedig az Eredendő Bűn; és némelly Doktorok úgy-is magyarázzák. Melly vétek, haſonló a' Kígyó fejéhez. Mert, a' mint Sz. *Gregorius Niſſénus* mondgya, a' Kígyó valahová a' fejét be-tollya, az egéſz teſtét-is könnyen utánna vonnya: az Eredendő Bűn-is valamelly lélekbe mégyen, a' Chelekedettel-való bűnöket-is könnyen maga-után vonnya. És, mikor a' Kígyó fejét el-vágják, a' teſte nem mingyárt hal-meg, hanem ide 's tova hánkódik, és kerengve tekereg: az Eredendő Bűnnek-is, ha nyaka ſzakad a' Sz. Keresztſég által, a' gonoſz kívánſág nem mingyárt ſzűnik-meg, hanem egyéb bűnőkre izgattya az embert.

Azt irja *Rupertus*, és egyebek-is, az Aſſzony' állatnak és a' Kígyónak ellenkezéſéről; hogy, ha az aſſzony mezit-lábbal a' Kígyó fejét meg-nyomja, leg-ottan a' fejével eggyütt az egéſz teſte meg-hal; mellyet a' férfiú bottal ſem vinne könnyen véghez. Viſzontag, akár-mi kichiny Kígyó-is, ha az aſſzony' állat ſarkát chak gyengén meg-marja-is, meg-ől, mert a mérgét beléje-ereſzti, és az minden teſtét el-járja. Mind a' kettőnek ſzerenchéje azért a' meg-előzésben áll. Azért, noha minden egyéb embereket meg-előzött a' Kígyó feje, és meg-ölt az eredendő Bűn: mindazáltal a' Boldogſágos Szűz azt, az Istennek kivált-képpen-való kegyelméből meg-előzte, meg-tapodta, meg-rontotta: meg-tapodván pedig az eredendő Bűnt, az egyéb-féle Bűnök-is ſemmit nem tehettenek rajta. De ha az eredendő Bűn őtet meg-előzte-vólna, nem látom mi módon menekedett vólna-meg a' Bűnre-való vágyodáſtól.

A' Noë Bárkája-is, a' Szűz Mariát, a' Malaſzt Bárkáját példázta; a' mint Sz. Bernárd igen ſzépen irja [s]. Mert, mi-képpen amaz-által, minnyájan meg-menekedtek a' viz-özöntől: azon-képpen ez-által, a' Bűnnek hajó-törésétől. Amazt Noë épitette, hogy a' viz-özönről meg-ſzabadúlna: ezt a' Kriſtus, ki a' mi békeſségünk és nyugodalmunk, hogy az emberi nemzetet meg-váltaná, magának készitette. Amaz-által chak nyólcz lelkek ſzabadúltak-meg: ez-által, minnyájan az őrök életre hivattatnak; mellyet a' nyólczas ſzám példáz. Amaz-által, kevéſeknek lőtt ſzabadúlások: ez-által, az emberi nemzetnek lőtt üdvözűlése. Amaz, ſzáz eſztendeig épitteretett: ebben, meg-vólt minden Jóſzágos chelekedeteknek tekélletesége. Amaz, gyaluſt fákból chináltattatott: ez, a' tekélletes Jóſzágos chelekedetekből épittetett. Amaz, a' viz-özön vizei-fölött járt: ez, nem érzette ſemmi véreknek hajó-törését. Illyen ſok és ſzép ſzókkal állattya Sz. Bernárd a' Szűz Mariának méltóſágát, és Fogantatáſának tiſztaſágát. A' Malaſzt Bárkájának nevezi: mert ő-benne, ſoha ſemmi egyéb nem vólt a' Malaſztnál; és az, ő-benne mindenkor meg-óltalmaztatott; melly egyéb emberekben gyakorta meg-fogyatkozik. Azt Kriſtus Urúnk épitette magának: mert a' meg-előző Malaſzttal fel-ékéſitette életének kezdetin. Azt-is jelenti, hogy az eredendő Bűnnek habjai-fölött járt bátorſágoſon, melliyek az egéſz világot el-hatották vólt; és ſemmi véteknek hajó-törésétől nem félt. mellyet nem mondhatott-vólna Sz. Bernárd, ha ez a' hajós bárka, mingyárt az partnál az eredendő Bűnbe ütközött-vólna.

[o] Gen. 3. 15.

[p] Lib. 3. contra Haref.

† Ponam.

[r] Gen. 3. 15.

[s] Sermon. 2. de Nativit.

A

Moyses Második könyvében [t], az Égő, de meg nem emésztődő Chipke-bokor, melly a láng-között meg nem bántódott, a Szűz Máriának bűn-nélkül-való Foganta-tását példázta; a'mint *Theodórus Anczyrai* Püspök írja [u]: Ha, úgy-mond, azt az alá-való fátskát, az Isten ő-maga úgy el-foglalta, hogy fényességet, dicsőséget, és chodálatos épséget engedne néki: vallyon mi módon foglalta magának, és birta, a'mi Szűzünket? micsoda szépséget, tisztaságot, világosságot adott néki, midőn minden Bűnnek indúlattyától szabadosá tőtte? Utánna veti: Világosít, meg nem emészt; meg-tisztít, fel nem gyújt; jót ád, nem bűntetésl. Mert az ő Fogantatásában, világosságot, tisztaságot, és minden Malasztot adott a'Szűz Máriának. Világosságot, mondám; mert Fogantatásától-fogva meg-világosíttatván, az Istent meg-ismérte, és talám nyilván-is látta. Tisztaságot, mellyel magát minden Bűnnek makulájától meg-oltalmázta: Végezetre Malasztot, mert ugyan akkor nagyot nyert. Igen szépen illik ide, a'mit *Plinius* ír [v]; hogy nagy ereje vagyon a'Chipke-bokornak, minden-féle kígyónak ártalmas mérge-ellen: Mert ez az üdvösséges Chipke-bokor, a'Szűz Maria, minek-utánna az Isten az ő Fogantatásától fogva magának foglalta, az Ördögnek minden ostromlását, a Bűnnek minden erejét, a kígyónak minden mesterségét tellyességgel el-nyomta, és meg-csúfolta. Azt-is írja *Plinius*, hogy a'Chipke-bokor virága és gyömölcshe, ellenkezik két gonosz Kígyó-nemmel: Egyiket, *Hemorrhois*-nak; a'másikat, *Preſter*-nek, a'vagy *Dipſas*-nak nevezik. Az első Kígyó, harapásával embernek minden vérét ki-szíja; a'másik, minden nedvességét el-szárasztya: de mind a'kettő meg-foszta életétől az embert. Mert amaz, a vérrel-eggyött az embernek minden érejét el-fogyattya: ez, a szárasság-miat annyira szomjuhoztattya, hogy a'lok ital-által fel-dagad az ember, és meg-fakad. Hasonló két nyavalyát szerez embernek az Eredendő Bűn: meg-erőtleníti őtet, és a'gonosz kívánságot, miat a'szomjúságot, fel-gerjeszti. De a'mi szent Chipke-bokrunk, mind a kettőtől szabados volt: kia mennyei Virágot hozta, és az Istenі gyömölchőt, melly a Pokolbéli Kígyóknak tellyességgel ellensége. Az-okáért, a'Szűz Maria soha nem érzette, sem az erőtlenséget, sem a'gonosz kívánságot: senki nem volt ő-nálánál, sem erősb, sem mértekletesb. Tahát, ha a'Bűnnek illyen kárát nem érzette, hogy érzette-volna ő-magát a'Bűnt? Bizony, hamarébb bé-menne a'Kígyó a'vele-ellenkező Chipke-bokorba, hogy-sem a'Bűn a'Szűz Máriába, ki a'Mennyei szeretetnek tűzével szűntelen lángolt, és égett.

B

C

A'Szövetség Szekrénye-is [w] példázta az Istennek Sz. Annyát; a'mint Sz. Bernárd írja [x]. A Szekrényt, úgy-mond, Beléleel chinálta; ezt, az Emmánuel alkotta. *Beſéleel*-nek, ki annyit tészen, mint az *Isten árnyéka*; *Oolab* volt társa, ki *én éltalmom*-nak mondatik: a'Szűzeknek Szüze-is a'Sz. Lélek-által alkoltatott, meg-jövendöltetett, és készíttetett, és fel-ékesíttetett az ő mindenható Fia-által. Mit mondhatnál jobbat, és nyilvábbat a'mostani dologról? Ha a'Szűz Máriát az Isten alkotta, és készítette, s fel-ékesítette: mikor volt ő-benne helye a'Bűnnek? Vallyon, a'Nagy-szentségű Isten, alkotna-e Bűnöst? a'Nagy Bölcheség választana-e alá-valót? az Isten gond-viselése, készítene-e szennyest? Távúl légyen, hogy az Isten alkotmánya-felőli olly véleked ésben légyek, hogy azzal az Alkotót-is meg-rútítsam. Tovább mégyen Sz. Bernárd: A'Sz. Háromság-is meg-szentelte magának a'Szűzet, és igen Szent Templomot szentelt; és igen tiszta szállást készített magának: annak-fölötte, az ágyas-házat-is, melyből az emberek fiai-között a leg-szebb Vő-legény jőne-elő, szépen meg-ékesítette. Hasonlóképpen beszél Sz. *Ildefonſus*-is.

D

Azon Bóldog Aszszonynak, tiszta és mákula-nélkül-való Fogantatását példázta az Aaron veszszeje. Melyről azt olvasom [y]: *Szóla Moyses az Izrael fiainak; és adának neki minden Fejedelmek veszszőket, mindenik nemzetségből: és tizen-két veszsző vala az Aaron veszszeje-kívül. Mellyeket mikor Moyses az Ur-szine elébe tőtt-volna a'Bizonyság hajlékába: másod nap viszszatérvén, találá hogy ki-bimbózott a'Lévi házabéli Aaron veszszeje: és a'meg-nevekedett bimbókból virágok fakadtak vala, mellyek leveleket ki-terjeszténen, mandolákká formálattak.* Ez nyilván-való példája a'Szűz Máriának; a'mint Sz. Ephrem mongya [z]: Oh Aaronnak zöldellő veszszeje! mert bizonyára veszsző vóltál, és a fiad virág. Azonképpen Sz. *Jeronymus*-is, Veszszőnek mongya a'Szűz Máriát [a], melly a'Virágot hozta, ki maga felől azt mondotta [b]: *Én a'mezőnek virágja vagyok, és gyöngy-virág.* Ez a'szép Veszsző, a'többi mind el száradván, egyedül meg-zöldült, meg-virágzott, meg-levelesedett, és édes gyömölchőt hozott. Mert, noha a'több emberek, az Eredendő Bűnnek szárasága-miatt, meg-rútúltak: de egyedül a'Szűz Maria a'Malasztnak zöldségével mindenkor édes volt. A'mit pedig a'Magyarázó Doktorok mondnak az Aaron veszszeje felől, hogy igyenes, és sima volt, az-az, héj-nélkül: azt mongya Szent Ambrus,

[t] Exod. 3. 2.

[u] Homil. quo Deum ad ignem Sinaum descendisse dicit.

[v] Lib. 24. c. 13.

[w] Exod. 25. 10

[x] Serm. 2. de Nativ.

[y] Num. 17. 6.

[z] Ser. de Laudibus V. M.

[a] In c. 13 Ofe.

[b] Cant. 2. 1.

Cicero-

Ciechrovanſinál [c], hogy az. a' Szűz Maria tiſztasága, mind Fogantatásában, 's mind tellyes életében. Ez a' Veſzſző, mellyen ſem az Erdendő Bűnnek chomója, ſem a' Bochánandó véteknek héja nem vólt. A' több emberek, mind a' gyökérnek, vagy tőkének első vétke-miatt, chomóſok, horgaſok, gőrbék, és rútak ſzületéſekben: 's mind a' tulajdon vétkőkkel új rútságot és daraboſságot ſzereznek, mint valami kemény fa-héjat: de a' Szűz Maria ſemmi chomóval meg nem gőrbedett, hanem mindenkor igyenes vólt, a' mint az Iſten teremtette az embereket; és abban az igyenes tiſztaságban meg-maradott. A' Fának pedig, vagy veſzſzőnek chomója az, a' melyből a' chemeték, vagy ágatskák nevelkednek óldalaſlag: és ha azt el-metſzik, chomó marad a' ſán, és ſőmég új chemeték nevelkednek belőle. Az-okáért, jól mondgya Szent Ambrús az Erdendő Bűnt a' Veſzſző chomójának: melyből a' Chelekedettel-való Bűnök ſzármaznak, mint gyökérből. És noha az, a' Kereſztség- vagy a' Tőredelmeſség-által el-vágattatik: mindazáltal, nem tudom michoda chomó marad-meg, tudni illik, a' gonoſz kivánság, ki az emberek lelkét alá-voſſa; mint-hogy abból ſzármaznak a' Chelekedettel-való Bűnőkuek gonoſz ágai és chemetéi.

A
[c] Ch. 2. de Ipsa mund. origin. n. 13.

Haſonló-képpen beſzél a' Szűz Mariáról *Petrus Damianus* [d], és Sz. *Jerónymus* [e]. Bizony, ha ő-benne valaha találtatott vólna az Erdendő Bűnek chomója: kétség-nélkűl valami Bűnnek chemetéje-is ſzármazott-vólna abból. És ha ſzintén, az Erdendő Bűnek el-metſzésével, a' veſzſző meg-ſimíttatott vólna-is, mindenkor valami keménységben matadott-vólna: mivelhogy a' chomó, a' fának ſzintén a' belső réſzét vagy veleje: éri. Az-okáért Kereſztelő Sz. János, és, ha valaki más hamar meg-menekedett-is attól a' chomótól, annyának méhében lévén: mindazáltal mindenkor valami chomóſsága vólt, és valami haſzontalan chemeték ſzármaztak tőle oldalaſlag. De a' Szűz Mariában, ſőtt az Erdendő Bűnnek chomója nem vólt, ſem a' chelekedettel-való Bűnnek chemetéje: hanem, mindenkor igyenes, és ſzép ſima veſzſző vólt. Az-okáért, a' ki ő-rajta chomót keres, méltán mondhatni felőle, hogy olyan, mint a' ki a' kákán-is chomót keres.

B
d Serm. de Assumt. Mariæ.
e In c. 9. Ezech.

Az Aaroni veſzſzeje, a' mint a' gyümőlche meg-muratta, Mondola-veſzſző vólt: melly a' Szűz Mariának hamarságos tiſztaságát jelenti. Mert minden fák-közőtt, a' mondola-fa leg-elsőben bimbózik, virágzik, levelet ereſzt, és gyümőlchőt hoz: és azért, a' vigyázáſt, ſietéſt, hamarságot és gyorſaságot példázza. Az-okáért, a' hol Jeremiáſnál azt olvaſsuk [f]: *Vigyázó veſzſzőt látok*: ſokan a' Zsidóból, Mondola-veſzſzőnek fordították: némelyek pedig, Gyors-, vagy Sietó veſzſzőnek; mivelhogy a' hamarságot példázta, mellyel az Iſten meg-akarta büntetni az ő népét. A' Szűz Maria azért Mondola-veſzſző vólt, és vigyázó ſietó veſzſző: mert mindenek-előtt bimbózott, virágzott, gyümőlchőzött: minden Malaſztnak el-vételére úgy vigyázván, és ſietvén, hogy azt az ő Fogantatásának kezdetin fel-találta az Iſtennél, és el-is vőtte tőle. A' Szentek-közűl-is ſiettek némelyek, mint a' ſiető fák; és egyebek-előtt, az annyok méhében vőtték-el a' Szentelő-malaſztot; és azzal, mint valami mennyei virággal fel-ékeſíttettek: de a' mi Mondola-fánk, ſokkal inkább ſietett, ſokkal előbb-is virágzott; és a' Malaſztnak ſzépségével, ugyan Fogantatásában ő-dellett. Amazok ugyan reggel vigyáztak: de ez idejében ſerkent-fel, és, a' mint Dávidnál olvaſsuk [g], *Meg-ſegítette őtet az Iſten reggel hajnalkor*. Há azt mondod, hogy a' mi Mondolánk gyökere keſerű vólt, és kővetkőzendő képpen a' veſzſzőbé-is meg-maradott a' keſerűség, mivel a' Szűz Maria a' meg-veſzett-természetű atyáktól ſzármazott: Azt felelem, hogy a' Kertéſzi mélterségnek olly ereje vagyon, hogy a' természet ſzerént-való fogyatkozáſt-is meg-orvoſolja; a' mint Sz. *Baſilius* mongya [h]: és a' többi-közőtt, a' mondolát hozza-elő. Es okát adgya: mért a' fát a' gyökerénél meg-fúrják, és a' kővér fenyű-fából chinált éket verik-belé; és úgy meg-változik az ízi, és meg-édesül. Úgy chelekedett a' Mennyei Kertéſz a' mi Mondola-fánkkal; és a' Sz. Kereſzt fájának ereje-által, a' vagy a' Kereſzten meg-hólt Kriſtuſnak érdeme-által, az ő Malaſztyával meg-előzte; és úgy, a' keſerő gyökértől, keſerűség-nélkűl ſzármazott.

C
f Jer. 1. 12.

D
g Ps. 45. 6.
h Hom. 5. in Hexam.

Salomon Királynak ſzép-alkotmányú Királyi-ſzéke-is példázta a' Szűznek makula-nélkűl-való Fogantatását. Melyről azt olvaſsuk [i]: hogy *Elefánt-tetémből vólt*. és *Petrus Damianus*-nak e' ſzép elmélkedése lehet magyarázatúl: A' mi Salomonunk, úgymond, nem chak Békeséges, hanem *mi Békeségünk is*; *ki mind a' kettőt eggyé tőtte* [k]: Királyi-ſzéket chinált, a' ſzeplőtelen Szűz Maria méhét; melyben ült az a' Főlség, melly tekintetivel meg-rázza a' világot. Így-is okoskodik: Chak az Elefánt-tetem alkalmatos erre az alkotmányra; és abból épiretik, hogy minden épületecknél felyebb bőchűlteſsék. Mert az Elefánt-tetém, chodálatos fríſséggel tándóklik, és főlőtte igen erős,

i 3. Reg. 10. 18.
k Serm. 1. de Assumt. Mariæ Virg. 1 Epi. 2. 14.

A

ge hideg-természetű. Michoda feirb a' Szépeſségnél; melly az ő kedves szépségével, a' Mennyei udvart-is a' nézésre édesgeti? Mi lehet erősb az Erősségnél; melly által az Ur erőssége el-ragadozta az Erősnek fegyverit? Mi lehet hidegb annál, a' mellyet meg-árnyékozott a' magasság-bélinek ereje; és a' Bűnnek hévségétől meg-óltalmazott a' reája-jövő lélekneк tellyessége? Az-okáért, mindenkor hideg volt a' mi Királyi-székünk, mindenkor feir, mindenkor erős: mert mindenkor Elefánt-terémből-való volt; mindenkor az Istennek Királyi-széke volt: melyben először az Istenség ült, a' malaszt-által; az-után az Emberség, a' természet-által. Mint-hogy azért mindenkor Királyi-szék volt, mellyet az igaz Salomon Elefánt-tetemből naggya chinált, soha nem

a 3. Reg. 10. 20. tudta a' Bűnnek hévségét, feketeségét, erőtlenségét. Es mint-hogy *Nem chinálhatott ollyan alkotmány semmi Országban*: kichoda halhatná jó kedvel, hogy ábban a' drága alkotmányban először-is a' Setétségnek Fejedelme ült, az Eredendő Bűn-által; és, hogy

B

ollyan szép feirségnek dichőségét, olly fekete úndokság meg-mochkolta?

Példázta a' Szűz Maria tiſztaſágát a' Felyhő-oszlop-is, az Isten népének kalaúza; a' mint Dávid jelenti, mondván b: *Nappal a' Felyhő-által hordozta őket, és egész éjszaka a' tűz világoſſá-ſa-által.* Ez, a' Szűz Mariát példázta; a' mint irja Sz. *Epiphanius*, ki így szóll véle c: Hasonló felyhő vagy az oszlophoz, kiben az Isten vagyon, melly a' népet vezette a' pusztában. Sz. *Jerónymus* pedig, más Felyhőről-is emlekezik, melyről Jsaiásnál azt olvasuk d: *Imé az Ur fel-jö a' könyü Felyhőben, és Egyiptusba megyen.* Es azt mongya e; hogy a' könyü felyhőn, a' Szűz Mariát kell értenünk, ki semmi emberi magtól meg nő terheltetett. Szépen mondotta pedig Dávid, hogy *Nappal felyhő-által hordozta őket*: mert ez a' Felyhő, soha nem volt setét, hanem mindenkor világos. Az-okáért a' Szűz Maria, Felyhő; de könyü, de nappali: ki, noha az emberi természetből származott: mindazáltal, semmit a' föld nehezségéből, a' Bűnnek tarhéből magához nem vont; semmi sürüséget és setétséget magában nem foglalt. Látunk néha, midőn tiſza az ég, szép feir felyhőt, mellyet a' Nap az ő fényes sugárival úgy meg-környékez, mintha a' Nap természetibe öltözött-volna. Illyennek vallyuk a' Szűz Mariát, midőn

C

könyü és nappali Felyhőnek mondgyuk; az az, az Eredendő Bűnnek homályától-is tellyetséggel szabadoſnak. Látunk viszontag az égi háborúban fekete felyhőt, melly az ő homályoſságával, ugyan rettenti az embereket; és iszonyú villámlásokkal, menydörgésekkel, nápor-esővel fenyegeti; és hirtelen a' világos Napot el-fogja szemünk-elől; ha szinten az-után a' Nap meg-tetszik-is, és a' felyhőt el-hajtya-is, és semmi dörgés és villámlás nem következik-is. Illyennek mondgyák a' Szűz Mariát, a' kik elsőben az Eredendő Bűnbe akarják keverni, annak nehéſségével terhelni, és setétségével homályositani, noha az-után meg-akarják tiſztitani. De távúl légyen, hogy valaha ő-benne valami homályoſság, vagy nehéſség lőtt-volna: mert, a' mint Sz. *Jerónymus*-ból hallók, az Ur könyü Felyhője nem volt setétségben, hanem mindenkor világoſságban.

Az-okáért, a' mint a' Felyhőt, melyről Dávid emlekezik, nem vethettyük egy fontba a' közönséges felyhőkkel, noha valóságos felyhő volt természetiben: úgy nem kell a' Szűz Mariát a' közönséges emberekhez mindenben hasonlitani, noha természetiben valóságos ember volt. Mert, mi-képpen a' régi Felyhő, sok jeles tulajdonságival a' több felyhőket felyül-haladta: úgy a' Szűz Mariában-is az Istennek kivált-képpen-való ajándéki voltak, mellyekkel a' több embereket felyül-haladta. A' régi Felyhő, mindenkor az Ur Szekrénye-fölött levegett; sem nevekedett, sem kisebbedett; mindenkor egy módot tartott a' nyugovásban, indúlásban, járásban, meg-állásban; mindenkor világos volt, és igen szép. Mellyekből könyü meg-érteni, hogy, ha ollyan-természetü volt-is mint az egyéb felyhők; mindazáltal, az Isten azt új ekeſségekkel meg-ajándékozta, mellyet egyéb Felyhőkkel nem chelekedett. A' haralmas Isten az ő Sz. Annyának, egyéb fő ajándékokat-is adott, kivált-képpen-valo Privilégiom-ſzerént, mellyekben a' több emberek részesek nem voltak: azon-képpen, noha a' több emberek bűnben fogantattak, de nem méltó a' szeplőtelen Szűz Mariát abba keverni; ki mindenkor fényleti mint a' nappali Felyhő. Az Anyaszentegyház azt mongya az Isteni szolgálatban; hogy a' Szűz Mariának Fogantatása örömet hozott az egész világnak; azért, hogy ő-tőle származott az Igaság Napja, a' Kriſtus, a' mi Istenünk. De michoda örömet hozhatott-volna a' Boldog Aszszony Fogantatása a' világnak, ha a' bűnnek setétségében fogantatott-volna, és az Isten Malaszt-yának világoſságával Fogantatása-kor környül nem vétetett-volna? A' ki bűnben fogantatik, valamig a' Kriſtus

D

f Tob. 5. 12. & 11. 47. 3. érdeme-által meg nem tiſztúl, méltán mondhattya Tobiással f: *Minémű örömem lehet nékem, ki a' setétségben ülök, és az ég világoſságát nem látom?* De azt mondotta Dávid g:

Az egész Földnek örvendezésével fundáltatik a' Sion hegye, a' nagy Király Városa: tudni illik, a' Krisſtus lakó-helye a' Szűz Mária; ki akkor fundáltatott, mikor fogantatott: kinek Fogantatásán illik örvendeznünk. A

II. RÉSZE.

AZ mint, a' Sz. Atyák értelme-ſzerént, példák vóltak a' Szűz Máriának Bűn-nélkűl-való fogantatásáról: úgy azon Sz. Atyák, a' Szent Iráſnak némelly mondáſit-is, noha betű-ſzerént ninch azokban emlekezet a' Szűzről, de lelki értelemmel arra magyarázzák.

Sz. *Anſelmus*, a' mint az *Eborai Breviáriumban* olvaſsuk, azt írja; hogy a' Szűz Maria Fogantatásának napja, méltán tiſztelteték a' Hivektől ſzép dicséretekkel. Mert ő-felőle, Születéſe-előtt ſok ſzáz eſztendővel, mondotta a' Sz. Lélek Iſaiáſnál [e]: *Veſſző jő-ki a' Jeſſe gyökeréből, és Virág nevekedik az ő gyökeréből.* Ez a' Veſzſző, melly illyen Virágot hozott, a' Szűz Maria vólt: és a' Virág, ki az ő gyökeréből nevekedett, az ő áldott ſzent Fia. Azt-is mongya; hogy, a Virágozó veſzſzőnek haſonlatoſsága, a' Szűz Máriának tiſzta Fogantatását példázta. Azért, a Proféta mondásának czikkelyit fontollyuk-meg. Elsőben; a' Veſzſző az, a' melly igyeneſsen fel-nevekedik: mert a' mellyek görbén imitt-amott fakadoznak, chemeték. A' Veſzſzőnek pedig igyeneſsége, vagy görbesége, ugyan a' fának tőkéjén kezdetik; és a' mint abból kezd ki-fakadni, az után-is ollyan módon nevekedik. Az Első ember állapattyáról, Salomon azt mongya [d]: *Ezt találtam-fel, hogy az Iſten az embert igazzá teremtette.* Iſaias azért a' Szűz Máriát, nem chak Veſzſzőnek nevezi, hanem azt-is mongya; hogy úgy jő-ki mint a' Veſzſző: akarván jelenteni, hogy a' Malaſztnak és Igaſságnak igyeneſségét, a' gyökérből, vagy a' tőkéből magával hozta, mivelhogy az Eredendő Bűn őtet meg nem görbitette, vagy horgaſsította. Sz. *Jerónymus*, magyarázván az Iſaias mondását, azt-is mondgya, hogy ſemmi más chemete nem vólt a' hoz a' Veſzſzőhöz foglalva: jelentvén, hogy a' tőrzsből való igyeneſségben ninch társa, hanem egyedűl vagyon; mert a' több emberek görbék és horgaſok Adámtól. A' vagy, a' Chemetén, értette az Eredendő Bűnt: mert, mi-képpen hogy afféle fattyú-chemeték, az igaz fiatal-veſzſzőnek nedveſségét el-lopják, és minden ſzépségétől, és zöldségétől meg-foſztyák, úgy hogy ſemmi gyümölchöket ne lehesſen: azon-képpen, ha a' Szűz Máriában az Eredendő Bűn lőtt-vólna, az ő gyümölchét a' Krisſtus Jesust nem szülhette-vólna; mert az a' Bűn, a' Malaſztnak és Igaſságnak nedveſségét el-lopta-vólna; és nem lőtt-vólna méltó az Anyai nagy méltóságra.

Mondaná valaki: Miért nem mondotta a' Proféta, hogy Ez az igyenes Veſzſző a' Dávid gyökeréből jőtt, hanem a' Jeſsééből; holott nem Jeſsének, hanem Dávidnak tőtt az Iſten fogadást, hogy az ő magvából ſzármaznék jövendőben a' Krisſtus? Felelek: A' Jeſſe neve, a' mint *Jerónymus* mondgya, annyit téſzen, mint *Ajándék*: és a' Jeſſe gyökere, Ajándék gyökere: mert a' Szűz Máriának első formálását, vagy alkotását, az Iſté ajándékának és Malaſztyának kell tulajdonitani; mivelhogy az Eredető Igaſságbá és Malaſztbá formáltatott: és az ő első formálása, a' Krisſtus Malaſztya-által lőtt: és azt a' formálást, és alkotást, az Iſten az embernek, kegyelmeſségéből ajándékozta. és ez ſok ajándékoknak gyökere, mellyeket a' Boldog Aſzſzony-által, mint kegyelmes Aſzſzonyunk-által nyerőnk, és vészőnk az Iſtentől. Végezetre, azt módotta Iſaias a' mi igyenes Veſzſzőnkről; hogy Virág nevekedik az ő gyökeréből: jelentvén, hogy, noha az Anyai méltóság idő-kelve adatott a' Szűz Máriának: mindazáltal, a' Szentség és Malaſzt, fogantatásától-fogva adatott nékí. és azért mondgya, hogy a' Veſzſző gyökeréből nevekedik a' Virág; mert a' Maria Fia, a' Veſzſző gyökerén, az-az, midőn a' Szűz fogantatott, Virág vólt; de mikor meg-teltesűlt, Gyümölché lőtt; a' mint Sz. Erzébet jelentette, mondván [e]: *Áldott a' te méhednek gyümölche.* Az-okáért, ez a' Gyümölch a' Veſzſzőből nem ſzármazott-vólna, ha a' Virág az-előtt ki nem jőtt-vólna: az-az, a' Szűz Maria az Üdvőszitő Krisſtust, ſe méhébe nem fogadta-vólna, ſe nem szülte-vólna, ha azon Üdvőzítőnek kegyelméből az Eredendő Igaſságban nem fogantatott-vólna; mert az a' Virág hozta nékí azt a' Gyümölchöt.

Ezen dologról magyarázzák némelly Sz. Atyák Dávidnak amaʼ mondását [f]: *Az ő fundamentomi a' ſzent hegyeken: di hörléges dolgok mondattak felőled, Iſten Városa, mondgya-e Sion: Ember és ember ſzülettet ő benne; és maga fundálta azt a' Felséges?* Dichőséges dolgok mondattak felőle: mert ſemmi alá-való dolgot nem kell a' Szűz-felől gondolni, hanem nagy és dichőségeſeket. Románok (noha az után nagy méltóságra és dichő-

ségre

[e] Iſa. 11. 1.

[d] Eccl. 7. 30.

[e] Luc. 1. 42.

[f] Pſ. 86. 1.

A

ségre-jutott) szemére vetették a' Régiek; a' mint *Livius* írja, hogy *Rómulus*-által, elsőben gyalázatos emberekből gyűlekezett; és fő-képpen azzal gyalázták, hogy, midőn fundáltatott, † atyafiúi vérrel meg-undokíttatott és fertéztetett: mívelhogy *Rómulus*, maga akarván uralkodni, az attyafiát *Rémusz* meg-ölte. Innét mondotta Szent *Leo* Pápa, Sz. Péter és Sz. Pál Apostolokról ‡: Ezek, a' kik téged bóldogbúl fundáltak, hogy-sem azok, a' kiknek munkájok-és szorgalmatosságok-által a' te fondamentomid fel-állattattak: kik-közzül az, a' ki néked a' nevet adta, attyafiának meg-ölésével meg-undokított. Ezt a' gyalázatos bélyeget, a' mint *Livius* írja, soha a' következendőknek dichősége el nem törölhette. Vallyon illendő volna-e, illyen dolgot mondani a' Szűz Városáról; tudni illik, hogy az ő fondamentoma Bűnön és vétken kezdetett? Ha az Eredendő Bűnt vallyuk: az attyafiúi gyilkosságot-is állattyuk; mert azzal ölte-meg Adám minden fiait. És, ha azt a' vétket róla el nem vettyük, azt-is mondhattyuk, hogy az ő gyalázattyát semmi következendő dichősége el nem törölhette.

† *Fratricidio primi mundi maculatum.*
‡ *Serm. 3. in Natal. SS. Apost. Petri & Pauli.*

B

Ő-maga fundálta azt a' Fölséges. A' Városok, Fundálójokkal dichekednek, és azoktól vésznek nevet; úgy-mint *Alexandria Alexander*től; Konstantinápoly, *Constantinus*tól; *Pompejópolis*, *Pompejus*tól, *Cæsar-augusta*, *Augustus* Chászártól; és, a'mint némellyek vélik, Posony *Pilatus*tól, Kassa *Cassius*tól, Soprony *Semproniu*stól. A' Szűz Maria városa, az Istent tartya Fundálójának, ki azt a' *Szent hegyeken fundálta*: az-az, a' Szentség hegyén, vagy nagy magas Szentségen. Némellyek azt úgy magyarázzák, hogy a' Szűz Maria Szentsége, fondamentomától-fogva nagyobb volt a' Szent hegyeknél, az-az, minden Angyalok, és Nagy emberek szentségénél: úgy hogy, a' hol azok Szentségöket leg-fellyebb vitték, a' Szűz Maria ott kezdette-el. De én amaz igét; fontolom: *A' Fölséges fundálta azt.* Mert, ha az Első Malasztot meg-tekinted, mellyet az Isten az Angyaloknak, vagy az első embereknek, az ő alkotások kezdetin adott, meg érdemli a Fondamentom nevét: melynek olly erősnek kell lenni, hogy az egész épületet el-bírhassa. De az Angyaloknak, és az első embereknek adatott Malaszt és Igasság, nem volt állandó Malaszt, hanem változható és álhatatlan; ingadozott, és el-is romlott; de a' Malaszt és Igasság, mellyet Isten a' Szűznek Fogantatása-kor adott, álhatatos volt, és a' Fölséges fundálta azt; az-az, az Első és állandó Malasztyát fondamentomúl vetette: mert arra a' nagy épületre, más fondamentom nem-is lett volna elégséges: és, a' kit az Isten Annyává választott, és úgy akarta épiteni, mint az Embereknek és Angyaloknak, menynek és földnek Királyné-asszonyát; kétség-nélkül állandó fondamentomot adott néki.

C

És, miut-hogy az *Isten Városáról* lőn az emlekezet, tudni illik, a'melyben ő-maga lakott, a' vagy a' mellyet ő-maga fundált és épitett: meg kell tekintenünk, mit mond egyebet arról. Bőtű szerént, az Isten Városa Jerúsalem volt, melyben ki-váltképpen lakott; mert az ő népe, fő-képpen abban tiszteltette őtet, könyörgött néki, tanátsot kért, és feleletet vett. Jerúsalem pedig sok dolgokban példázta a' Szűz Máriát; kinek a' Vőlegény azt mongya [m]: *Szép vagy, én szeretőm; gyönyörűséges, és ékes mint Jerusalem.* Erről mongya Dávid [n]: *Szereti az Ur a' Sion kapuit, Jákóbnak minden hajlékai-fölött.* A' Kapun, értsed a' Fogantatást; mellyen, mint kapun, jött a' Szűz Maria e' világra: és azt inkább szereti az Isten a' Jákób hajlékinál: az-az, minden Szentek fogantatásinál: mert az egyedűl volt Bűn-nélkűl; és azon a' Bűn bé nem mehetett; a' mint Dávid másutt mondotta [o]: *Dicsérd Jerusalem az Urat: dicsérd Sion a' te Istenedet: mert meg-erősítette a' te kapuid zárjait*: a' végre, tudni illik, hogy az ellenség belé ne mehessen. Melly Városról, ő-maga az Isten Isaías-által azt mondotta Ezekiásnak [p], az Assyriusok Királyáról: *Nem jő-bé e városba, és nyilat sem lő belé.* A' Nyilon, minthogy mesz-szűnnen jő, érthettyük az Eredendő Bűnt, melly szintén Adámtól származik: de az áldott Szűznek az ellenség azzal nem árthatott, kinek kéz-ijait meg-rontotta az Isten; a' mint Dávid másutt jelenti, moudván [q]: *Judeában ismértetes az Isten: Izraelben nagy az ő neve. És békeségében vagyon az ő helye: és az ő lakó-helye Sionban. Ott rontotta-meg a' kézijak hatalmasságát.* Nem ok-nélkűl mongya Dávid; hogy, *Szereti az Ur a' Sion kapuit, Jákóbnak minden hajlékai-fölött* [r]: mert a' Szűz Maria Malasztya, mellyel az Isten őtet nagy szeretetiből meg-látogatta, olyan a' több Szentek Malasztyához-képest, mint az erős és meg-mozdúlhatatlan Város, az ingadozó és hely-változtató Sátorhoz-képest. Mert a' Szűz, az ő Fogantatásában adatott Malasztot soha el nem veszette, sem azellen nem cselekedett: holott a' több Szentek, az Első Malaszt-után, akár-mikor vétek-légyen azt, meg-rántorodnak: és, ha nem egyéb-képpen-is, Bocsánandó Bűnnel valamennyire ellene cselekesznek. Annak pedig okát-is adgya Dávid, mondván [s]: *Em-*

[m] *Cant. 6. 3.*
[n] *Ps. 86. 2.*
[o] *Ps. 147. 1.*
[p] *Isa. 37. 33.*
[q] *Ps. 75. 1.*
[r] *Ps. 86. 2.*
[s] *Ps. 86. 7.*

ber

ber és ember szűletett ő-bennek: és ő-maga fundálta azt a'Fölséget. Ugy hogy méltán mondhattya a' Szűz [c]: *A' ki engem teremtett, meg-nyugovék hajlékomban.* mert a' Szűz nagy Malasztyának fő oka és fundamentoma az, hogy Isten Annyává választatott; a' mint Sz. Tamás-is jelenti. A

[c] Eccli. 24. 12.

Végezetre, Dávid, nem Kapuról, hanem *Kapuk*ról emlekezik; és azokat *szereti az Ur*. Mert minden embernek két Kapuja vagyon: eggyik, a' mellyen e' világra bé-jő. a' Fogantatás; a' másik, a' mellyen e' világból ki-mégyen, a' Halál. De senkinek, a' pusztá emberek-közzűl, az Isten mind a' két kapuját nem szerette, hanem chak a' Szűz Mariáét: némellyeknél; mind a' kettőt gyűlöli; tudni illik, a' kik bűnben fogantatnak, és bűnben halnak-meg: némellyeknek, chak a' ki-menetelek kapuját szereti, mert *Drágalátos az Ur szine-előtt az ő Szentinek halála* [x]; bé-jövetelek kapuját pedig gyűlöli. mert minnyájan azt mongyák, a' Szűzön-kivül, Dáviddal [y]: *Imé hamisságokban fogantattam, és bűnökben fogadott engem az anyám.* De a' Szűz Mariának mind a' két kapuját, szerette, a' mellyen e' világra jőtt, bűn-nélkül fogantatván; és a' mellyen e' világból ki-ment, bűn-nélkül igyenesen az örök Bóldogságba jutván.

[x] Ps. 115. 6.
[y] Ps. 50. 7.

B

Hogy pedig Dávid, az *Istennek Városán*; lélek-szerént a' Szűz Mariát értette légyen, nyilván mondgya Sz. *Damascénus* [z]: A' meg-határozhatatlan, és mindeneket markában-tartó Istennek Városán, azt értyük, a' ki valóságoson, de a' természetet meg-győző módon, az Isten igéjét, és az Istent bé-fogadta: *Kiről* az Urról *dichőséges dolgok mondattak*, mert valamit meg-gondolunk, ő-benne valóban dichőséges: és a' többi-között az, hogy *Isten Városának* mondatik; mert soha másnak nem szolgált. Azt pedig nem mondhatnók felőle, ha valaha az Eredendő Bűn-által, az Ördög hatalmában lőtt volna. Távul légyen azért, hogy az Istennek dichőséges Városát ollyan gyalázattal illessük.

[z] Orat. 3. de Dormit. Virg.

A' Szűz Mariát az Eredendő Bűntől meg-szabadittya, az *Isten Háza* neve-is; melynek nevezi Salomon, mondván [a]: *A' Bölcheség Házat épitett magának, két oszlopot vágott-ki*; a' mint Sz. *Ildefonsus* magyarázza [b], és Sz. Bernárd [c]: mivelhogy az Isten igéje, és bőlchesége, ő-benne kivált-képpen lakott, midőn ő-tőle az emberi természetet felvőtte. Erről magyarázza Sz. *Bonaventura* [d], Dávidnak ama' mondását [e]: *A' te Házadat Szentség illeti*; tehát nem illeti az Eredendő Bűn. Erről érthettyük Isaiásnak-is ama' mondását [f]: *Jertek-el, és mennyünk-fel az Ur hegyére, és a' Jakób Istene házához*: melly mivelhogy hegyen vagyon, bácsorgás, hogy, sem az ellenség meg nem vészi, sem az árviz el nem fogja. Erről érthettyük Ezekielnek-is ama' mondását [g]: *Ez a' hegy-tetejénvaló Háznak törvénye: Minden határa körös-körül, Szentek szente.* Mert a' Bóldogságos Szűznek, ki a' hegy-tetején-való Város, mind a' két határa, tudni illik, a' mellyen e' világra jőtt, a' Fogantatása; és a' mellyen ki-ment e' világból, az ő Halála, és a' mi körös-körűle volt, az egesz élete, és abban-való minden chelekedete, Szentek szente volt, az. az, igen szentséges volt.

[a] Prov. 9. 1.
[b] Serm. 3. de Assumpt. B. V.
[c] Serm. 9. ex Fargis.
[d] In Speculo, cap. 8.
[e] Ps. 92. 5.
[f] Isa. 2. 3.
[g] Ezek. 43. 12.

C

Ez a' Ház minémű légyen, abból meg-értbetni, hogy a' Bölcheség azt magának, nem másnak épitette. Ha valamelly Király, maga költségével akar házat épiteni: méltósága azt kivánnya, hogy szépen, és mesterségesen formáltassék, ha chak a' szolgai lakására való-is. De ha magának akar Palotát, és lakó-helyt épiteni, annál több költség, és nagyobb mesterség kivántatik hozzá. A' Bölcheség azért az ő szolgainak, az embereknek, épitett házat, ez egész Világot. Gondold-meg, minémű nemes üdvarházat épitett a' nemtelen és paraszt szolgainak! A' pádimentomát, a' földet, sok szép fávekkel, fákkal, drága kövekkel ékesitette-fel: a' menyezetit, vagy bóltozattyát, az eget, szép chillagokkal czifrálta-meg, és egyéb szép eszközökkel ékesitette-fel. Ha azért a' szolgainak épitvén, igy mutatta-meg dichőségét, méltóságát, és gazdagságát: mit mivelt mikor magának épitett Házat, vagy palotát? Elég az, hogy a' Bölcheség épitette, és magának épitette. Ljő Isten, minémű Alázatosság vólt annak a' fundamentoma! minémű falai vóltak a' Szűzességnek hideg márvány-köveiből! minémű oszlopi, minden Jószágos chelekedetekből! minémű szép menyezete, a' Menyei dolgoknak elmélkedéséből, és kivánságából! minémű sok-féle szép házi-eszközi, a' sok külömb-külömb-féle Lelki ajándékokból! A' Bölcheség nem akár-minémű Házat épitett magának, hanem méltót; a' mint a' Keresztyén Anyaszentegyház jelenti, midőn az Istennek köszönség, mondván: Mindenhato örök Isten, ki a' dichőséges Szűz Anyának Mariának testét és lelkét, a' Sz. Lélek alkotása által úgy el-készitetted, hogy a' te Fiadnak méltó lakó-helye lenne. Melyből az következik; hogy, ha a' Bóldog Aszszony az Istennek méltó lakó-helye: tehát minden-képpen tekéletes, és bóldog. mert ha valami hibával, vagy fogyatkozással vólna, az Istennek méltó lakó-helye nem

D

léhetne.

A

lehetne. Sőt az-is lőverkőzik. Ha a' Szűz az Istennek méltó hajléka: tahát ő-benne semmi vétek nem volt. mert, ha lőtt-volna, méltó hajléka nem lehetett-volna. Azokáért, mi-képpen hogy, mikor az Isten e' világot teremtette, meg-tekintvén mindeneket, látta hogy igen jók: azon-képpen, ezt a' fő alkotmányát meg-tekintvén, látta hogy tellyességgel tökéletes; és azt mondotta felőle [a]: *Mindenestől fogva szép vagy*; ez az első: *Es mákula nincs benned*; ez a' másik: melly, kétség-nélkül, az Eredendő Bűnt-is ki-tekéfzti; mert az nem kichiny, hanem nagy mákula. Azt mongya Salomon a' Bőlcheség Házáról; hogy arra *Hét oszlopot vagott-ki*. Egy tudós Lélki-tanitó, ki alázatosságból magát *Idiotá*nak, az-az, tudatlannak nevezte, a' *Hét oszlopon*, a' Sz. Léleknek hét Ajándékait érti [b]: mellyekről emlekezik Isaias [c], és azt mongya; hogy a' Veszfzőnek Virágán voltak, ki a' Krisztus: de ő-általa a' Veszfzőn-is, tudni illik, a' Szűz Marián, kitől ő származott. Azért imigyen befzélget *Idióta* a' Szűz Máriának: A' hét Oszlopok, mellyeken mindenkor erősen meg-maradtál, a' Sz. Léleknek hét Ajándéka, mellyek meg-nyugottak rajtad, és soha téged el nem hadtak; mellyek-által, minden Jószágos chelekedetben erősen, és álhatatosan meg-maradtál. *Rupertus*, a' Hét Oszlopokon, érti a' Szűznek jeles Jószágos chelekedeteit; mellyek méltán hasonlíttatnak az Oszlopokhoz, az erős álhatatosságért. Mert egyebekben, a' Jószágos chelekedetek, vagy tellyefséggel el-romolnak, vagy ingadoznak: de a' Szűz Máriában, mint az Oszlopok, álhatatosok voltak. Sz. *Bonaventúra*-is [e], a' Hét oszlopokon, a' Sz. Léleknek hét Ajándékit érti; és meg-tanit, mint kellefsék azokhoz jutnunk. A' Sz. Lélek, úgy-mond, Máriát igen illendő-képpen példázta a' Ház-által; mellyet magának a' teremtetlen Bőlcheség, a' Sz. Léleknek hét Ajándékinak oszlopival, fő módon épitett. Az-okáért, valaki kivánni kezdi a' Sz. Lélek Oszlopit, azoknak formáját meg-találhattya e' Házban. és szükség, hogy és Oszlopokért, kozzája járúllyon buzgó kivánságokkal, és könyörgésekkel. Hasonló-képpen, valaki a' Sz. Léleknek hét-féle Malasztyát kivánnya meg-nyerni, a' Sz. Léleknek Virágját a' Veszfzőn kereſse: mert a' Veszfző-által, a' Virághoz; a' Virág-által, az ő-rajta-nyugovó Lélekhez jutunk. Maria-által járúllyunk a' Krisztushoz, és a' Krisztus-által találjuk-meg a Sz. Léleknek Malasztyát. Es azért jól mondotta Szent Bernárd a' Szűz Máriának: Te-általad tégyen a' Fiúhoz járulásunk, oh Malasztnak áldott találója, életnek fzülője, üdvősségnek Annya: hogy te-általad fogadgyon-be minket, a' ki te-általad adatott minékünk.

B

C

A' Sz. Háznak fondamentoma-is Szent volt: mert különben illyen nagy épületet el nem birhatott-volna: a' Fondamentom pedig, a' Maria Fogantatása volt. A' bőlcs építő-mesterek, midőn valami fő Palotát akarnak építeni, legelőfzör a' fondamentomról gondolkodnak; tudván, hogy ha az jó és vastag léfzen; t bizhatnak az egéfz épülethez-is: de ha az nem állandó, a' több épületnek-is chak romlását várhattyák. Az-okáért, mint-hogy e' Házat a' Bőlcheség építette, kérség-nélkül fő gondgya volt a' Fondamentomára: és azt úgy rendelte, a' mint az épületnek minden egyéb részei kivánták; tudni illik, hogy, a' mint életében, tellyes lévén Malafzttal, Bűn-nélkül volt; és Meny-országban-is tellyes dichőséggel; és senki, az egy Isten-kivül, meg nem előzi: azon-képpen Fogantatásában-is, az egy Krisztus-kivül, mindeneket meghaladna; ugyan azon Krisztusért, a' ki őtet Annyának választotta: kinek Atyával, és a' Sz. Lélekkel, légyen dichőség mind örökkön örökké. Amen.

[a] Cant. 4. 7.

[b] In Cantica, Vers. 3. fol. 11. 1.

[c] Isa. 11. 2.

[e] In Speculo, cap. 6.

[f] Domus ista fecit qui benè eam coepit, Bern.

D

MÁSODIK PREDIKATZIO.

HOgy valakit meg-tiſztellyünk, sokat chelekefzik az ő méltósága: de nem kevésbet chelekefzik, hogy valakinél kedvet találjunk, az ő tiſztelete: mert azokat inkább tiſztellyük, a' kik nagyobb méltóságban vannak; és viſzont ag, azoknál kedvesbek vagyunk, a' kiket nagyobb tiſztelettel illetünk. A' Szűz Máriának méltósága, nagy, és chodálatos; el-annyira, hogy minden teremtett-állatnak erejét, és elméjét felyül-haladgya. melyről Sz. Máté, rővid, de terhes beſzéddel emlekezik, mondván [g]: *A' kiről fzületett a' JESUS, ki Krisztusnak hívattatik.* Valóban álmélkodásra-méltó, és böchülletre-illendő dolog, hogy a' földön egy *Aſzszony* állat, Istennek Annya légyen; hogy anya és szűz légyen; hogy az egéfz világnál nagyobb légyen: ki azt fogadta és foglalta méhében, kit az egéfz világ bé nem foglal-

[g] Máté, 1. 16.

hat-. Ez egy Aszszony'állatban tellyesedett-bé, a'mit Sz. *Basilius* mondott [b]: Látta a' teremtett-állat, a' mit soha az előtt nem látott-volt-; tudni illik, a' Magzatot-, ki az anyának attya volt-; és a' kichiny gyermeket-, ki az ő szüléjét idővel sokkal meg előzte. Mert Két dolog vagyon itt-, és mind a' kettő méltóságos, és chodálatos: az Anya szűz, a Fiú Isten. De igen egybe illenek: mert a' Szűznek, sem kellett-máll szűlni hanem Istent-; az Istennek sem illett máshol születni hanem Szűztől; Mind a' kettőben pedig nagy chodák vannak: mert, ha az Anya szűz, nincs semmi férfiúi közösülés vele; a' fogadó méh semmit bé nem vőtt; a' szülő a' szülésben, fel sem nyitotta a' bé-zárt méhét-. Ha pedig a' Fiú Isten, leg-távúlb-való dolognak egybe-szerkezteréle, és el-választhatatlanúl-való egybe-kapcsolása vagyon-; tudni illik, az Istени és Emberi természetnek egy Személyben-való foglalása. Tahát az a' Személy szűletik, melly az-előtt volt: mert, sem az Isten nem volt személy-a' vagy személység-nélkül, sem az Ember nem születik a' nélkül: tahát a' ki őrökké volt-, az újonnan lészen. Látod e minémű nagy méltósága vagyon a' Szűznek, a' kitől a' Jesus született-! A' hoz-képest, méhében-való fogadása-előtt-, az Angyal Máriát *Áldott*-nak mondotta *az aszszony'állatok között* [c]: azonhoz-képest szülése-előtt-, de méhében-való fogadása-után-, *Áldott*-nak mondotta őtet *az aszszony'állatok közöt*, Szent Erzsébet [d]: és azonhoz-képest szülése-után, egy aszszony'állat, az egész Anyaszentegyház képében, azt mondotta Szűz Maria-felöl [e]: *Boldog a' méh melly téged hordozott; és az emlők mellyeket szopтál*: sőt, a' mint ő-maga meg-jövendölte [f]: *Boldognak mondgyák őtet minden nemzetségek*. Ezekért-, bizony méltó bőchülletre a' Szűz Maria. Melly bőchülletet-, egy-képpen úgy adunk-meg néki, ha az ő tiszta-fogantatását állattyuk: azt mondván-; hogy Eredendő Bűn-nélkül fogantatott az Annya méhében; melytől akarok mostan szóllani.

I. *A' Világi törvényből, és a' Szent Bernárd okoskodásából meg-mutatom, hogy nem illett a' Szűz Máriához az Eredendő Bűn.*

II. *Ugyan azont meg-bizonyitom a' Sz. Tamás okoskodásából.*

III. *Ugyan azont meg-bizonyitom, az Eredendő Bűnnek büntetéséből, mellyekben nem volt része a' Szűz Máriának.*

ELSŐ RESZE.

NAgy külömbség vagyon a' Jószág urasága- és birása-között-; és gyakorta eggyik a' máik-nélkül vagyon: mert néha nem az birja a' jószágot-, a' kihez igasság-szerént tartoznék, vagy a' kinek tulajdona. és midőn valami Jószágot pőrlenek, elsőben azt vizgállyák, Kinek vagyon igasága hozzája; az-után-, Kinek kellessék birnyia-.

Az Isten- és az Ördög-között pőr vagyon-, az ember urasága- és birása-felöl: mert a' Válaszottakat, az Isten tulajdonának tartya; Szent Pálnak ama' mondása-szerént [g]: *Ismeri az Ur a' kik övéi*: a' Meg-vetetteket pedig, az Ördög foglallya magának. Az Isten törvénye-, és Adámmal-való végezése-szerént, a' fogantatás idején, az Eredendő Bűnnek folyása-szerént-, minden emberek az Ördög birodalmában vannak. Az-után hoszszú pőrrel, minden ügyöknek első-forgatásával, kit meg-nyért 's kit el-veszt-. De külömben lőtt dolga a' Szűz Máriának: ki méltán mondhatta [h]: *Az Ur hirt engem az ő útainak fő-dolgában*; az-az, egyéb emberekkel elsőben az Ördög bir, az első Atyának vétkéért: de engem az Ur attól a' törvénytől fel-szabaditott; és, az Ördögöt meg-előzvén, elejétől-fogva birt-, belém öntvén az Eredendő Igasságot-.

Es, mint-hogy a' Törvény-tudók azt mondgyák [i]; hogy a' leg-főbb Birás az, a' melly bizonyos, régi, és szűnetlen, vagy közbe-verés-nélkül-való: Bizonyos az, a' melly-felöl semmi pőr nem indúlt: Régi az, a' melyben *Praescriptio* vagyon, az-az, törvény-szerént idő tőlt: Szűnetlen, vagy Közbe-vetés-nélkül-való az, a' melybeu más chak egy szem-pillantásig sem tőtt foglaláát, sem nem birta.

Efféle foglalás pedig, Két-képpen esik: Elsőben-, ha a' régi Urat valaki erővel ki-veti a' jószágból. és ebben a' Törvény módot réndelt-, hogy leg-ottan-ismég visszza-foglalhassa a' kinek igasága vagyon hozzája-. Másodszor-; ha valaki, minek-előtte más bizonyos ura légyen-, el-foglal valamit-. és ennek nem-künyü a' visszza-adása-; a' mint a' Törvény-tudók mondgyák [k]. Mi azért a' Szűz

[b] In Hexaem. homil. 1. Mariae.

[c] Luc. 1, 28.

[d] Vers. 42. [e] Luc. 11. 27. [f] Luc. 1. 48.

[g] 2. Tim. 2. 19.

[h] Prov. 8. 22.

[i] L. Servit. ff. de Servitut.

[k] C. Si per vim. & ex Leg. ult. ff. quis legit. pers. in lud. hab.

A Marián, az Ördögnek chak egy szem-pillantáſig-való birodalmat sem adunk: fő-képpen, mint-hogy az a' máſik rend-béli foglaláshoz tartoznek, melynek viſzſza-adása, vagy foglaláſa, nem kűnyű. Mert, ha nem illetlen dolog, hogy a' Szűz Maria egy szem-pillantáſig lőtt-légyen az Ördög birodalmában: nem látom miért lőtt volna illetlen, ha ſzintén abban tovább maradott-volna-is. Midőn azért a' Szűz Maria azt mondotta; *Az Úr birt engem eleitől-fogva*: azt értette, hogy ſzűnetlenül, és kőzbe-vetés-nélkűl birta: melyhez ſoha semmi kőzit az Ördög nem átotta: és, hogy régen birta, tudni illik, Fogantatásától-fogva; melynél előbb nem lehetett: és hogy bizonyoſon birta; melyről ſoha vetekedés nem volt. Vedd eſzedbe, hogy, midőn az Iſten a' lelket el-foglallya, és bírja a' Malaſzt- és Igaſság-által: az a' birodalom, a' Halálos bűn-által fel-bomol tellyeſséggel; a' Bochánandó bűn-által pedig, bizonytalanná és bátortalanná léſzen. Mert a' birodalomnak ſzűnetlenül-való folyáſa, kűlőmben által nem gátoltatik, hanem, ha valaki más a' dolgot el-foglallya. A' lelket pedig, chak a' Halálos bűn vonnya-el az Iſtentől, és az Ördög birtokába adgya. A' bizáſnak pedig bátorságos- és bizonyos-voltát ki-rekeſzti, valami
B azt kétségeſsé és félelmeſsé téſzi. Az-okáért, mint-hogy a' Bochánandó bűn a' Halálos bűnre-való kéſzület, és mindenkor veſzedelembe hozhatrya az embert: mikor Bochánandó bűnt chelekeſzűnk, az Iſtent lelkűnk birásából ki nem űzzűk ugyan, de azt gyanóſsá téſzſzűk; és veſzedelmes ſzerencheére vettyűk magúnkat, hogy, Halálos bűnbe eſvén, tellyeſséggel ki-rekeſztyűk birodalmából. A' Szűz Máriát azért, az Iſten nem chak ſzűnetlenűl birta, a' Halálos bűnnek ki-rekeſztéſével, hanem bátorságoſon-is; úgy hogy, chak leg-kiſsebb vétek ſem tőtte kétségeſsé, mert az ſem volt ő-benne [x]: melyből azt hozom-ki, hogy Eredendő bűn ſem volt.

C Ezt a' kővetkőzéſt, a' túdós emberek ſok-képpen állattyák: ELSŐBEN; Legjobb mód a' betegség gyógyitásában az, hogy első okát és győkerét ki-vágjuk, mert valamig az benn vagyon, félő hogy a' betegség meg ne újúllyon. Azért, mivelhogy az Eredendő bűn, minden egyéb bűnőknek oka és győkere; és más-felől bizonyos, hogy Kriſtus Urunk a' Szűz Máriát leg-főbb módon akarta meg-őrizni minden Chelekedettel-való bűntől, annak oka és győkere-is, tudni illik, az Eredendő bűn, tellyeſséggel el-vétetett tőle, a' Kriſtus érdeme-által. Sz. Gergely az Eredendő bűnt, minden gonoſz kívánságok, vétkek, és bűnők annyának nevezi [t]. Azért annak nem lehetett helye az Iſten Annyában: mert semmi úgy nem ellenkezik az Iſten annyával, mint a' Bűnnek annya; a' mint hogy az Iſtennek-is minch nagyobb ellensége a' Bűnnél. Azért, ha e' gonoſz annyának semmi fajzattya nem talált helyt a' Szűz Máriában, ő-maga ſem talált nála ſzálláſt.

[t] Lib. 6. Moral. cap. 15.

MÁSODSZOR: A' Bochánandó bűn, mochok ugyan, de kichiny: mert a' lélek ſzépségét meg-ſzinteleníti valamennyire, de el nem tőrli: a' ſzeretet buzgóságát meg-hűti, de el nem óltya: az embert meg-erőteleníti, de meg nem öli: az Iſtennek hozzánk-való ſzeretetit meg-laſsittya, de gyűlőlségre nem fordittya. Az Eredendő bűn pedig, a' Lélek ſzépségét el-veſzti, a' ſzeretetet el-óltya, halált ſzerez, és az Iſtent haragra indittya. Azért, ha illendő volt, hogy a' Bochánandó vétek-is távúl lenne a' Szűz Máriától: inkább illett hogy az Eredendő bűnnek helye ne lenne ő-benne. Mert, ő-róla-is érthettyük, hogy *Az Iſten dicsőſégének makula-nélkűl-való tűkőre* [m]: melytől távúl kellett lenni minden-féle Bűn úndokságának. mert a' tűkőr fényeſségét és tiſztaságát, a' gyenge lehellet-is meg-homályoſittya. Szent *Bonaventúra*, magyarázván Iſaiáſnak ama' mondáſát [n]; *Lőttünk mi minnyájan mint a' tiſztátalan; és mint a' havi-folyáſoſnak ruhája minden mi igaſságunk*: a' Havi-folyáſon érti Evát, mert ő-tőle ſzármazott reánk minden ochmányság: kinek ochmánysága, a' Szűz Máriának tiſzta és fényes tűkőrét nem illette. Mivel-hogy azt írja *Plinius* [o]; hogy a' tűkőrnek fényeſsége, a' havi-folyáſtól meg-rútúl; és azt, mint valami temétdek felyhő, bé-foglallya. A' Zidóknál, tőrvény-ſzerént-való tiſztátalanságba eſtek az aſszony állatok a' gyermek-ſzűlésben, és mochkoſokká lőttek; a' mint Moyſes írta [p]. Azt a' tiſztátalanságot, az Iſten az ő Annyától el-távoztatta: és azt a' Szűz Maria tellyeſséggel nem tudta; a' mint Sz. *Cyprianus* [q], Sz. Agoſton [r], Sz. *Epiphánius* [s], és Sz. *Gregorius Nazianzénus* [t] mongyák, mivel nem férhi magból fogadott méhében. Az-okáért, ha chak abban a' tiſztátalanságban ſem volt reáſzes, melly vétek-nélkűl volt, és a' Bochánandó bűnnek-is alig érdemli nevét: hogy lőtt-volna az Eredendő bűnben, melly ſokkal inkább meg-mochkolta-volna. Annak-felőtte, a' mint Sz. *Baſilius*, Sz. *Jeróbymus*, és egyebek írják, azért akart a' Kriſtus olly Szűztől ſzűletni a' kinek férje

[m] Sap. 7. 26.

[n] Iſa. 64. 6

[o] Lib. 7. c. 15.

[p] Lev. 12. 2.

[q] Serm. de Nat. Chriſt.

[r] De Nuptiis & Concup. Lib. 1. cap.

[s] Orat. 40.

[t] Orat. 42.

vőt,

volt, hogy az Annya valami gyanóságba ne esnék, és az ő ártatlansága-felől hamis vélekedés ne támadna, és a' véteknek chak árnyéka se találna helyt benne. Tahát sokkal inkább meg-ő. izte az Eredendő bűntől, melly nem gyanóságból, hanem valóságos-képpen Bűn; és az embert, az Isten Malasztyától meg-fosztván, ellenségévé teszi.

A

Harmadszor: Szent Bernárd [a], mentette a' Szűz Mariát a' Bochánandó bűntől: mert illetlennek ítélte, hogy az Isten Annyának szükséges időt-vólna a' penitentzia. Es azt mondgya; hogy Nagy Boldog Asszony napján, az Evangéliomban emlekezet vagyon ugyan Mariáról és Mártáról, de Lázárról ninchen: mert a' Szűz Mariában nem vólt semmi-nemű szemét, melynek ki-tisztítására szükséges időt-vólna a' Lázár söprője. De az Eredendő bűnért-is lehett a' penitentzia; és nagyobb gonosz a' Bochánandó bűnnél: Tahát annak-is távúl kellett lenni a' Szűz Mariától. Erről érthettyük, a' mit a' Vő-legény mondott az ő kedves Jegyeséről [x]: *Egy az én galambom, az én tökéletesem*: a' vagy, a' mint némellyek olvasák, *Az én makula-nélkül-valóm*. A' Szűz Mariát mondhattyuk *Galamb*-nak: mert, a' mint Sz. Agoston írja, ninch epéje: az epe pedig, a' penitentziát példázza; a' mint Szent Gergely mondgya, Jeremiásnak ama' mondását magyarázván [y]: *Környűl-vött engem epével, és munkával*. Mert az epe, nem chak keserű, mellyel a' penitentziának keserves-vóltát példázza: hanem, a' mint az Orvosok mongyák, terméfzete az, hogy keserűségével az úndokságnak ki-vetésére segét; mint a' lélekben a' penitentzia, a' bűnnek úndokságát ki-veti. *Egy az én galambom*, úgy-mond a' Vő-legény: az-az, egyedűl a' Maria vagyon a' penitentziának epéje-nélkül, kiben, az ő nagy ártatlanságáért, semmi-féle Bűn nem találtatott. Innét mongya Szent *Irenæus* [z], hogy a' Kígyónak okosága meg-győzettetett a' Galambnak eggyügyűségéről: a' hol a' Szűz Mariáról szóll, magyarázván ama' mondáft [a]; *Ő meg-rontya a' fejedet*, az-az, a' Kígyónak okosságát: ki a' fejet (az Eredendő bűnt) úgy meg-óltalmazta, hogy fenki attól, az Adám fiai-közzűl meg nem menekedett: de az Isten a' Maria-által meg-győzte. Ki epe-nélkűl-való Galamb vólt: mert ő-benne semmi penitentziára-való bűn nem találtatott. *Asóia*-nevű Város romlása-közőtt, nem régen találtak olly pénzt, mellyen egy Kígyó vólt, kinek a' fején egy Galamb ült; illyen felyűl-valo írással: Az álnokság meg-győzetetett. *Sophronius* pedig azt írja [b]; hogy a' Galamb a' Szűz Maria ártatlanságát példázza, mellyel az Ördög fejét meg-rontotta, az Eredendő bűnt-is el-kerűlvén.

B

Negyedszer: Szent Bernárd [c], a' Szűz Mariának minden Bűntől-valo szabadságát azzal állattya; hogy ő, a' Kristus-után, Közben-járó vólt a' bűnnek el-törléséré. Ha azért a' Bochánandó bűntől szabados vólt, hogy minden Chelekedetből-való bűnért Közbe-járó lenne: kétség-nélkűl az Eredendő bűntől-is szabados vólt, mert azért-is Közbe-járó vólt; mivelhogy a' Kristust szűlte, ki minden bűnökért fő Közbe-járó, de fő-képpen az Eredendő bűnért. A' Szent Atyák-is azt tanittyák; hogy az Isten a' Szűz Mariát a' végre rendelte, hogy ő-általa épitené-fel az Eva-által időtt romláft. Hallyad mit ir Sedúlius [d]: *Et veluti spinis mollis rosa surgit acutis, Nil quod lædat habens, matremq; obscurat honore: Sic Eva de stirpe sacrâ veniente Mariâ, Virginis antiquæ vt facinus nova Virgo piaret*: az-az: Mi-képpen hogy a' gyakdosó tövisből származik a' gyenge lágy róża, melyben semmi sértő ninchen, és meg-haladgya tiszteséggel az annyát: azon-képpen az Eva gyökeréből jött a' Maria, hogy a' régi szűznek vétkét az új Szűz meg-tisztitaná. Azon hasonlatossággal él Szent Bernárd-is: Eva, úgy-mond, tövis vólt; Maria, róża: Eva tövis, meg-sebesitvén; Maria róża, mindeneknek indúlattyát enyhitvén: Eva tövis, mindenekre halált hozván; Maria róża, mindeneknek meg-adván az üdvősséges sorsot. Azt írja pedig *Plinius*; hogy a' fájdalom, melly a' töviftől lészen, ha a' rózát a' sebre tészik, elmúlik. Az-okáért, a' Szent Atyák azt jelentik, hogy az Istennek gond-viselésében, a' tövisből, tudni illik, a' Bűnös anyából, a' róża származott, a' Maria: hogy, a' kiket Eva meg-sértett a' Bűnnek tövisével, a' Szűz Maria az ő ártatlanságával meg-enyhitené, és meg-gyógyitaná.

C

D

II. RESZE.

A *Quinanni* Szent Tamás-is egy-nehány Okokkal állattya, hogy a' Szűz Maria szabados vólt a' Chelekedettel-való Bochánandó bűntől: mellyek szintén úgy, vagy annál-is inkább szolgálnak az Eredendő bűn-ellen.

[a] *Serm. 2. de Assunt.*
[x] *Cant. 6. 8.*
[y] *Thren. 3. 5.*
[z] *Lib. 5. c. 19.*
[a] *Gen. 3. 15.*
[b] *Homilia de Assunt.*
[c] *Epist. 174.*
[d] *Incarnatus de B. Virg.*
[e] *Lib. 22. c. 6.*
[f] *3. p. q. 27. art. 4.*

A

Első Oka ez: A' Szűz nem lőtt-vólna illendő annya az Istennek, ha valaha bűnt chelekedett-vólna. Mert a' szülének bóchűlleti, a' magzattyára háromlik: és [h], *A' fiak átkossége az ő attyok.* Es [i]; *Az ember átkossége, az attyának tiszteletiből áll; és a' fiúnak gyalázattya a' tiszteletlen atya.* Ez Oknák, sokkal nagyobb helye vagyon az Eredendő bűnben, hogy-sem a' Bochánandóban; sőt még a Halálosban-is: Mert a' Chelekedettel-valo bűn, még a' melly Halálos-is, a' fiakra nem száll az atyákról; mert, *A' fiú nem viszi az attya hamisságát* [k]: de az Eredendő bűn, nevével-is azt jelenti, hogy az atyákról a' fiakra származik a' nemzéssel. Az-okáért, ha az a' Szűz Máriában lőtt-vólna, a Fia bóchűlletinek ártalmasb lőtt-vólna egyéb féle bűnöknél, mellyek a' fiakra nem származnak. E Világi törvény-szerént-is, vannak olly vétkek, mellyek az atyáktól a' fiakra származnak; mint az árúltatás, a' párt-ütés, az Eretnekség: de némellyek chak az atyákban maradnak. És kétség-nélkül, amazok a' fiaknak gyalázatosbak. Mert, ha szinten *Privilégiom*-által, valamelly a' fiak-közzül meg-menekedik-is a' bűntetéstől: mindazáltal a' gyalázat-előtt el nem mehet, hogy méltó vólt a' bűntetésre, mellyet az attya vétke érdemlett. Azon-képpen szólhatunk az Eredendő bűn-felől: mert, noha attól a' Krístus magán-való *Privilégiom*-által szabados vólt; tudni illik, mint Isten fia, Szűztől szűletett: mindazáltal, ha az Annya attól szabados nem lőtt-vólna, a' Krístusnak-is gyalázattyára lőtt-vólna, hogy az Annyában olly vétek vólt; melly ő-magában a' Fiára-is szálhatott-vólna, ha más okból arra alkolmatlan nem lőtt-vólna.

B

Második Oka Sz. Tamásnak, imez: Nem illett semmi-féle Chelekedet-által-való Bűn a' Szűz Máriához: mert a' Krístus ő-tőle vőtte-fel az emberi természetet. *Mikénda alkotvája vagyon pedig Krístusnak a' Bélsőjével* [m]? Azt kell itt fondamentomúl vetnünk, hogy az anya a' fiával nem chak eggyez, hanem ugyan eggy-is, a' mint *Cicero*-is írja [n]. A' Törvényben-is egy *vox*, a' vagy szava vagyon a' fiúnak és az atyának [o]; és egy testnek 's egy húsnak tartatnak [p]. *Aristóteles* pedig azt mondgya [q]; hogy az atya és a' fiú, egy személynek tartatnak; és azért nem lehet ő-közöttök igasság: es, hogy a' fiú az attyának nem el-választatott ragja; és olly igen hozzája foglaltatott, hogy néha a' Törvény, az attyának nagy fájdalmáért, meg-enged a' fiának. Azért mongya a' Bölch [r]: *Még-hólt az attya, és mint-ha meg nem hólt-vólna; mert hozzája hasonlót hagyott mánna.* De semmi fiú- és anya-közöt, annyi hasonlatosság, és eggyesség a' vagy egység nem vólt, mint a' Krístus-és a' Szűz Maria-között; a' mint Szent Agollon [s], *Petrus Damiánus* [t], és *Arnoldus Carnotensis* tanittyák [u]. Es az okosság-is azt mutattya: mert egyéb fiakban, mind az atyának, 's mind az anyának része vagyon: de a' Krístusban, senkinek a' Szűz-kivül része nem vólt.

C

Az okáért, mivelhogy Sz. Tamás ezekből azt akarja ki-hozni, hogy a' Szűz Máriának, szabadolnak kellett lenni minden Chelekedettel-való bűntől, imigyen okoskodhatunk: Az a' testi eggyesség, melly a' szülék- és magzatok-között vagyon, a' lélekbenvalo eggyességnek-is oka, és kívánnya az egy-más-között-való szeretetet: mert természet-ellen-vólna, hogy a' test hasonlo lévén, a' lélek külömbözne, és a' szeretet azokat egybe nem kapcsolná. De, ha a Szűz Maria valami Halálos bűnt chelekedett-vólna, a' Krístusnak Annyához-való szerete gyűlölségre változott-vólna; és Máriának a' Krístushoz-való szeretete-is el-vészett-vólna: és következendő-képpen, a' leg főbb Fiú, és a' leg-jelesb Anya-közöt-való testi eggyesség, a' lelki eggyesség-nélkül, természet-ellen-való rút choda lőtt-vólna. Az-okáért, ha az Eredendő bűn az embert meg-gyűlölteti az Istennel; és ollyan ellenkezést tészen a' lelkek-között mint a' Chelekedettel-valo bűn: az Isten nem külömben iszonyodik az eggyiktől, mint a' másiktól.

D

Harmadik Oka Szent Tamásnak, imillyen: Az Isten Fia (ki az ő Bölchesége-is, kivált-képpen-valo modon,) lakott a' Szűz Máriában, mind lelkében, 's mind méhében: De *a' gonosz-akaró lélekbe a' Bölcheség be nem mégyen, se nem lakik a' bűnök-alá vetetett testben* [y]. Ennek az okoskodásnak minden ereje abban vagyon; hogy az Isten Bölcheségéhez igen illett, hogy szép tiszta házat választana magának lakó-helyül. Es, mivelhogy a' Szűznek nem chak méhében kellett lakni, hanem a' lélekben-is: szükség vólt, hogy mind testében lelkében chodálatos tisztaság találtatnék; úgy hogy, chak legkissebb Bochánandó bűnnek szennye se férne hozzája. Mert, noha a' Bűnnek szennye, elsőben, és fő-képpen a' lelket mochkollya-meg: de onnét a' testre-is háromlik, és azt-is meg-undokittya. Innét vagyon, hogy Sz. Jakab a' gonosz nyelvről azt mondgya [z]; hogy *az egész testet meg-fertőzi.* és azont mondhattyuk egyéb féle vétkekről-is. Szent Pál-is azt írja [a]; hogy *A' test meg-hólt a' bűnért*: jelentvén, hogy a' Halálos bűn, nem chak a' lelket ől-meg, hanem a' testet-is. És azért mongya Sz. Tamás; hogy az

[h] *Prov. 17. 6.*
[i] *Eccli. 3. 13.*
[k] *Ezech. 18. 20.*
[m] *2. Cor. 6. 15.*
[n] *Offic. 3. in Verres.*
[o] *Leg. fin. ff. Soluto.*
[p] *Et pater & filius unum Typus.*
[q] *Lib. 8. Ethic.*
[r] *Eccli 30. 4.*
[s] *Hom. 4. de Assum.*
[t] *Sermone 2. de Nativit.*
[u] *Lib. de Laudibus Virg.*
[y] *Sap. 1. 4.*
[z] *Ja. 3. 6.*
[a] *Rom. 8. 10.*

Ellen-

Isten Fia és Bőlcsessége, utállotta a' lélek szennyétől valamennyire meg-mochkoltatott testet lakó-helyül választani. Azt írja *Béda* [b] az *Unicornis*ról; hogy a' barlangból, a' melyben lákik, minden mérges állatokat ki űz, vagy meg-öl. Sz. *Bonaventúra* pedig, a' Szűz Mariára magyarázza Dávidnak ama' mondását [c]; *Es meg-építi az ő Szent helyét, mint az Unikornis szarvát a' földön, melljet örökké fondált*: az-az, olly módon építette az Isten az ő helyét, a' Szűz Mariát, hogy benne laknék, mint az *Unicornis* hogy magának igen tiszta lakó-helyt szerez. Az-okáért, minden-némű vétket, mint leg-gonoszb mérget, el-kergetett tőle.

Negyedik Oka Szent Tamásnak, ez; Egy-általyában azt kell vallani, hogy a' Boldogságos Szűz Maria semmi-némű Bűnt nem chelekedett, sem Haláloft, sem Bochánandót: hogy bé-tellyesedgyék a' mit ő-felőle mondott a' Vő-legény, Salomon-általl [f]: *Mindeneſtől ſzép vagy, én ſzeretőm. és mákula ninch benned.* Melly mondásból, *Catharinus* [g] azt hőzza-ki; hogy Szent Tamás azért mondotta, hogy illik a' Szűzhöz a' Vő-legény mondása; mert ő-benne semmi Chelekedettel-való Bűn nem találtatott, sem Halálos, sem Bochánandó: mert, ha chak valami Bochánando bűnnek szennye lőtt-vólna-is rajta, nem illett-vólna az a' mondás hozzája minden-képpen. En pedig azt mondom; hogy, ha annak a' szépségnek tellyes-vóltához-képest, szükség a' Szűztől még a' Bochánandó bűnnek szennyét-is ki-rekeſzteni: mi módon maradhatott-volna meg azzal a' szépséggel az Eredendő bűnnek útálatossága, hogy azzal eggyűtt, mindeneſtől-fogva szép és makula-nélkől-valo lőtt-vólna? A' Zsidó bőrűnek tulajdonságát értvén a' Hetven Magyarázók, így fordították azt Görögre: Ninch te-benned *Mómus*, a'vagy Meg-feddés. Mert a'régi Pogányoknak egy *Mómus*-nevű Istenők vólt, ki a' több istenek fogyatkozásit meg-fedderte. Emlekezik arról Szent *Gregórius Nazianzénus* [h]; ki, a' Szűz Leányzót arra intvén, hogy hon maradgyon, és a' vén szülőit segéttse, imígyen szóllott: *Ipſis convivere nulla Invidia eſt; oculos nec ob id tibi Momus acerbos Injiciet, ſoleas ſtridorem emittere, dicens*: az-az, Hatt-hon maradsz, és ki nem jársz, minden frégység távúl lészen tőled; és nem-is lészen *Mómus*hoz hasonló kemény vádolód, ki a' sólyának chikorgását meg-dorgálya. Gondolom, hogy *Nazianzénus* arra nézett, a' mit a' régi *Fabulá*ban mondottak; hogy olly szabados vólt *Mómus* az Isteneknek meg-feddésében, hogy még a' *Venus*nak chak sólyáját sem hadta vádolás-nélkől. Innét mondgyák példa-beszédben; hogy, valami szép, annak utánna vagyon a' *Mómus*, melly mondással *Clemens Alexandrinus* [i] nem chak egyszer él.

Továbbá; ha a' Krisſtus Emberségének méltóságához kívántatott, hogy az ő háza, a' Szűznek lelke, sem szűlése-előtt, sem szűlésében, sem szűlése-után, szűzességében és épségében kárt ne vallana: sokkal inkább kívántatott az Istenségnek dichőségétől, hogy a' lelke-is olly ép és egész lenne, hogy semmi-némű vétek hozzája ne férne. Hallyad mit beszél Szent Ambrus [k]: Mi lehet nemesb az Isten Annyánál? mi lehet annál fényesb, a' kit a' fényesség választott? mi lehet annál szűzebb, vagy tisztább, a' ki a' testet, a' testnek meg-sőrtőztetése-nélkől szűlte? Es, hogy ne lenne fogyatkozás a' lelki épségben-is, utánna veti: Szűz vólt, nem chak testében, hanem elméjében-is: de, a'mint *Joannes Gerſon* jól mongya [l]; Nem vólt szűz elméjében, vagy lelkében, ha az Eredendő bűn el-foglalta. mivelhogy a' lelket és elmét, chak a' Bűn sőrtőztetheti-meg. Noha pedig minden-féle Bűnnek tulajdonsága az, hogy az elmének, vagy léleknek épségét meg-rontsa: mindazáltal az, fő-képpen az Eredendő bűnnek tulajdona, mert az az Első Bűn. Es, mi-képpen hogy a' testi szűzeſséget az első fajtalanság rontya-meg: azon-képpen a lelket-is az első Bűn sőrtőzteti-meg. Es így, hogy a' Szűz Mariában a' lélek szépsége és épsége meg-maradna; kívántatott, hogy az ártatlanságnak első meg-rontója, az Eredendő bűn, távúl lenne tőle.

Ezen dolog-felől így okoskodhatunk Szent *Ildefonſuſsal* [m]: A' vagy meg-óltalmázhatta az Isten az Annya szűzeſségét, de nem akarta; a' vagy akarta-vólna, de meg nem óltalmázhatta: mind a' kettő gyalázatos ő-néki. Mert az első, az ő jó-vólta, és Annyához-valo bőchűllete-ellen vagyon; a' másik pedig, hatalmaſsága-ellen. A' vagy, ha meg-óltalmázhatta, és meg nem óltalmazta: más oka nem lehet, hanem hogy nem akarta. hogy pedig nem akarta, más oka nem találtatik, hanem hogy meg nem óltalmazhatta. Mert, holott szűzen találta, miért nem tartotta-vólna meg a' szűzeſségben, hanem hogy meg nem tarthatta: és ez, mind az ő jó-vólta, 's mind hatalmaſsága-ellen vagyon. Az Ártatlanságról-is [n], szintén úgy okoskodhatunk: A' vagy meg-óltalmazhatta az Isten az Annyát az Eredendő bűntől, és nem akarta: melly az ő jó-vóltával, és Annyához-való bőchűlletivel ellenkezik: a'vagy akarta-vólna,

A
[b] In Pſ. 77.
[c] Pſ. 77. 69.
[f] Cant. 4. 7.
[g] De Concept. Virg. lib. 3.
B
[h] Poëmate de Virgin.
C
Quidquid est pulchrum, sequitur Momus.
[i] Lib. 7. Strom.
[k] Lib. 2. de Virginibus
[l] Serm. de Concept.
D
[m] De Virg. Mar. cap. 1.
[n] In 3. Dist. 3.

A

de meg nem óltalmazhatta; és az hatalmasſága-ellen vagyon; a' mint *Scotus*-is elmélkedik, és egyebek-is. A' vagy inigyen: Ha azt mongyuk, hogy az Iſten a' Szűz Máriát meg nem óltalmazta az Eredendő bűntől; azt kell mondanunk, hogy ſe nem akarta-, ſe nem óltalmazhatta: mert, ha meg-óltalmazhatta, és nem chelekedte-, oka chak az, hogy nem akarta. Hogy pedig nem chelekedte, a' vagy nem akarta-, holott mind a' maga bőchűletiért, 's mind az Annyához-való kőteleſségéért, méltó lőtt-vólna az meg-chelekedni; egyéb okát nem találhattyuk, hanem, hogy meg nem chelekedhette. De mind a kettő ellene vagyon: mert, ha nem akarta, az Annyához-való ſzeretet fogyatkozásának jele; ha pedig nem lehetett, a' hatalmaſságnak fogyatkozáſa-. Mind a' két okoskodás, inkább állattya a' Bűntől-való ſzabadságot-; hogy-ſem a' teſti tiſztaságot, vagy ſzüzeſséget: mert nagyobb a' lélek tiſztaſága-, a' teſt tiſztaságánál; és azért méltóbb vólt azt, hogy-ſem a' máſikat óltalmazni.

g Lib. De Spiritu Hæreſ. cap. 5, h Lib. de Virg. cap. 2.

B

i In Præſentat. Deiparæ Templo.

Szent Agoſtou pedig [g], és Szent *Ildefonſus* [h], imigyen okoskodnak: Az Iſten Annya, mind ſzüléſe-előtt-, 's mind az-után ſzűz vólt: mert illetlen lőtt-vólna-, hogy, a' melly méhben az Iſten lakott, abban valaki más, vagy az-előtt, vagy-az-után lakott-vólna: de ſokkal inkább nem illett, hogy a' Szűznek lelkében, melly-et az Iſtenség válaſztott lako-helyűl, a' Bűn, és a' bűn által az Ördög lakott-vólna-; és a' Keresztyén fül ugyan meg-chendűlhet, midőn azt hallya hogy az Iſten Annyá-valaha az Ördög birtokában vólt. Továbbá; Szent *Iſidorus* [i]-ſal így okoskodhatunk: A' Szűz Maria teremtetésének, és az ő ſzülésének, méltó vólt haſonlónak lenni: és illett, hogy az Iſten őtet úgy teremtené, a' mint ő az-után az Iſtent ſzülte. Az-okáért, mivelhogy a' Szűz Maria az Iſtent, új és ſzokatlan módon ſzülte, meg nem ſértvén ſzüzeſséget, ő-is chodálatos vólt teremtetése-kor; és chodálatos-képpen fel-ékesittetett Szentséggel és Igaſsággal, Eredendő bűn-nélkül fogantatván; melly dolog, új, és tellyeſséggel ſzokatlan vólt.

Az Eretnek *Manichæus*, tagadta az Iſten Fiát, a' Szűz Maria igaz fiának lenni: mert méltatlan dolognak ítélte, hogy az Iſten, aſzſzony'állattól ſzületnék. Kinek Sz. Agoſtou, a' Kriſtus képében így felel [k]: Ne vélly-ed *Manichæe*, hogy gyalázat lőtt-légyen nékem aſzſzony'embertől ſzületnem: mert én úgy teremtettem anyát magamnak, hogy attól ſzületni, nem gyalázat, hanem bőchűllet vólt. Es mi-képpen hogy én meg nem főrtőzödhettem, midőn őtet ollyanná teremtettem, a' minémőnek illett lenni a' kitől én ſzületném: azon-képpen meg nem főrtőzödhettem ő-tőle ſzületvén, olly módon találván a' ſzülésben, hogy ő az ő ſzüzeſségét meg-tartotta, és a' lelke az Eredendő bűnbe nem keveredett. Az-okáért, Szent Agoſtou egybe kapcsolta a' Maria teremtetésének ſzentségét, és az ő ſzülésének tiſztaságát; mert az Iſten méltóságához mind a' kettő kívántatott. és, ha valamellyikben fogyatkozás lőtt-vólna, a' Kriſtus teſti ſzületésének díſzeſsége és méltósága alig maradhatott-vólna helyén. Mert, ha az Iſten nem általlott olly aſzſzony'állattól ſzületni, a' kinek lelkét a' bűn meg-főrtőzette: miért ſzégyenlette-vólna attól ſzületni, a' kinek teſti ſzüzeſsége meg-bomlott-vólna-?

C

III. RÉSZE.

1 Prov. 8. 22. † Imperfecta.

SAlomon a' Szűz Maria képében azt mondotta [l]: *Az Úr bírt engem-*: A' Törvény-tudók pedig, némelly Biráſt, nem-tekélletesnek † neveznek; mert valami terh, vagy ſzolgálat vagyon rajta: mint, midőn valaki úgy bírja a' mezőt, hogy máſnak útat kell azon engedni, vagy viz-árkot, és azt el nem tilthattya: vagy, midőn valakinek háza vagyon, de a' ſzomſzéd akarattya-nélkül fellyebb nem épitheti, ſem alább nem veheti. Az-okáért azon kell értekeznünk, Az Iſten mint bírta a Szűz Mariát: vólt-e valami terh rajta? az az, a' Szentség- és Malaſzt-által úgy jutott e- az Iſten birtokába, hogy az Eredendő bűnnek valami ſzolgálati meg-maradtak benne? Mert az Eredendő bűnnek, mikor a' Kereſztség ſzentsége el-törlőtte-is, vannak néminém ſzolgálati, és fő-képpen az Aſzſzony állatokban: úgy-mint, a' ſok ſzülés és terheſség; a' fájdalom a' ſzülésben, és annak tiſztáralansága; a' férfiú birodalma; a' Bűnnek taplója †, vagy a' bűnre-való vágyodás: mellyek vagy rútak, vagy nehezek. Annak-fölőtte, a' halál, és a' meg-rothadás; egyéb-féle fáradság, és nyomorúság: mellyek az emberre az Eredendő bűnből ſzármaztak. Erről a' ſzolgálatról emlékezik Szent Pál, mondván [m]: *A' teremtett-állat meg-ſzabadittatik a' romlandóſágnak ſzolgálatyából.* mellyen némelly Magyarázók, az Eredendő bűnnek maradékit értik. A' Kér-

D

† Fomes peccati.

m Rom. 8. 21.

dése-

défre azért azt felelem: Hogy azok a' szolgálatok, mellyek igen közel járnak a' bűnhöz, a'vagy úndokok, távúl voltak a'Szűz Mariától: de, a'mellyekben semmi úndokság nincsen, sőt nagy jóknak okai, azokat el nem kerülte; úgy-mint a'háborúságot, mellyel mind magának nagy jutalmat és dicsőséget szerzett, 's mind nékünk jeles példákat adott.

A

Hogy pedig az Eredendő bűnnek szokott szolgálati, a'Szűz Mariában helyt nem találtak, okát a'Törvény-túdóktól meg-értethetyük: kik azt mongyák, hogy a'házakban, és mezőkben, affele szolgálatok, a'birodalomnak, vagy uraságnak régiségéből származnak. mert, a'ki valamit előbb birt, annak, a'ki utánna birja azt, szolgálatot, vagy terhet rendelhet. Az-okáért, hogy ne vélné valaki, hogy a'Szűz Maria a'Bűnnek valami szolgálattya-alatt légyen, Salomon az Isten birodalmának régiségéről emlekezik, mondván [a]: *Az Úr birt engem az ő útainak kezdetiben, minek-előtte valamit teremtene kezdettől-fogva*: az-az, az ő szentségét mindenek-előtt kezdvén; tudni illik, fogantatásától fogva; és úgy a'Bűnnek minden szolgálattyától meg-mentvén. Mert, ha a'Bűnnek birodalma előbbi lett-volna, azt a'szolgálatot a'Szűz el nem kerülhette-volna. Azért, mint-hogy el-kerülte, bizonyos, hogy az Eredendő Bűnnek ő-rajta birodalma nem volt.

a Prov. 8. 22.

B

És hogy a'Bűnnek Taplóján, a'vagy a'bűnre-való vágyodáson kezdgyem el; ez a' szolgálat a'többinél nehezebb. melyről Sz. Pál emlekezik, mondván [o]: *Más törvényt látok a tagimban, ellenkezőt az elmém törvényével, és engem rabbá-tévőt.* Látod-e a'szolgálatot a'Bűnnek törvényében? Ez a'Szűz Mariában, fogantatásától-fogva meg-oltatott, vagy meg-fojtatott; a'mint sok *Theologusok* tanittyák, és bizonyittyák. És a'neve-is azt mutattya: Mert, mi-képpen a'taplóban a igen hamar be-akad a tűz: azon-képpen az a'vágyodás mindenkor készen vagyon, hogy a Bűnnek tűze belé akadgyon. Hogy pedig a'Szűz Maria, olly alkalmatos időt-vólna a'bűnnek tűzére, mint a'taplóa'közönséges tűzre, nem illik az ő tisztaságához és mélróságához. Sz. Péter azt a'Hadnagyhoz hasonlittya, kinek a'gonosz indúlatok mindenkor fel-fegyverkezve szolgálnak, az okosság- és az Isten-ellen [p]: *Meg-tartóztassátok*, úgy-mond, *magatokat a' testi kívánságoktól, mellyek vitézkednek a'lélek-ellen.* Kinek helye nem volt a'Szűz Mariában, úgy-mint az Isten tornyában, és a'Sionnak erős várában; kit az Isten egyebeknél inkább szeretett, és meg-erősített minden ellenség-ellen: kiből az Isten Fia, az emberi testben, mint vitéz Hadnagy származott, hogy a'Bűnt meg-rontaná. Sz. Pál azt ugyan Bűnnek nevezi is: mert, a'mint a'*Tridentum Concilium* Sz. Agostonból mongya [r], a'Bűnből származott, és a'bűnre vonszon: és úgy el-foglallya az embert, hogy a'Bűnnek mindenkor őrűletes útat nyit. Azért nem illett a'Szűz Mariához. *Magister Sententiarum* [s], *Tyrannus*-nak nevezi, az-az, kegyetlen és erőszakkal-való Fejedelemnek. Azért nem hihető, hogy az Isten az ő Váraſát, melyről *Dicsőséges dolgok mondatnak*, olly útálatos Fejedelemnek engedte-vólna. Sz. *Basilius*. Bennünk, vagy velünk-született Ördögnek nevezi, ki minden gonoszra ingerel. De azzal-együtt nem született az Ördög, a'kitől az Isten Fia született. Ezekből ki-tetszik, hogy az a'gonoszságnak taplója, és vágyodása, a'Szűz Mariában nem volt; és annál inkább az Eredendő bűn: mert az a'vágyodás, és taplló, az Eredendő Bűnnek gyümölcse. Illetlen, hogy ollyan Hadnagy hozzá férjen a'Szűzhoz, a'ki a'gonosz kívánságokkal hadakozik: sokkal illetlenb, hogy ollyan Fejedelem birtokalatt légyen, a'kinek az a'Hadnagy minden katonáival vitézkedik, és a kitől vészi mind fegyverét, 's mind élését. Ollyan pedig az Eredendő bűn amaz'hoz-képeſt. Továbbá; ha illetlen annak ő-benne lenni, a'mi a'Bűnnek nevét viseli; sokkal-inkább nem illik a valóságos bűnnek, melly a'lelket meg-ölli. Hasonló-képpen okoskodhatunk a'többi nevek-felől-is.

o Rom. 7. 23.

p 1. Pet. 2. 11

C

r Rom. 7. 17.

s Libr. 1. de Nupt. & Concup. c. 23.

t Libr. 2. Retract. dist. 30

t Psl. 86. 5.

D

Továbbá, az Eredendő Bűnnek az Aszszony állatokban, nagy szolgálat-alá-vető büntetésit találjyuk; a'mint az Isten jelentette Evának, mondván [u]: *Meg-sokasítom nyavalyáidat, és méhedben-fogadásidat: fájdalomban szülsz fiakat.* Melly mondásban, Három-Büntetés foglaltatik: A'méhben-való fogadásnak sokasága; a'méh-hordozásnak terhe; és a'szüléſnek fájdalma. Azokról pedig szabados volt az áldott Szűz; a'mint tanittyák Sz. Bernárd [x], és Sz. *Leó* [y]. Ha pedig a'büntetésben része nem volt, a'bűntől-is szabados volt: mert, a'mint Sz. *Cyprianus* jelenti [z], az Igasság nem szenvedte, hogy az, a'kiben Bűn nem találtatott, meg-büntettetnék. Ha valamelly Törvény-szerző, büntetést vetné azokra, kik azt által-hágják, és tudná, hogy valami okból egy személlyel engedelmet kellene cselekedni: hogy ne látta-nék maga törvényét meg-rontani, jobban cselekednék, ha azt a'személyt tetzén meg-mé: ene a'törvény fűllyától: és, ha azt nem cselekedné, nyilván jelentené, hogy nem tudta a'következendő történetet. Azért az Isten mindeneket tudván, mint bölcs Törvény-szerző, látván, hogy a'Szűz Mariát meg kell

u Gen. 3. 16.

x In Serm. de quinque magnitudinibus Mariæ.

y Serm. de Nativit.

z Serm. de Nativit.

A

mentent a' törvény bünt-tésétől, jó idején fel-szabadította a' Törvény kötelesség-től, hogy az-után a' maga törvényét meg ne rontaná.

a Exo. 13. 2. Ezt más Törvényből meg-érthettyük. Azt parancsolta az Isten [a]: *Nékem szentelly minden elsö-szülöttet, mely meg-nyittya a' méhet az Izraël fiai-között.* A' hol a' Sz. Atyák és a' Doktorok azt mondgyák, hogy amaz igékkel, *Meg-nyittya a méhet*, az Isten a' Krisztust ki-vötte. A' férfiu gyermekek Környül-metéléséről, és a' gyermek-szülök meg-tisztulásáról-is így szóllott az Isten [b]: *Az aszszony'állat, ha magot fogadvan férfiat szül, tisztátalan légyen hét napig, a' havi betegség el-valasztásának napjai-szerént. És nyólczad napon a' gyermeknek környül-metéltessék: ö pedig harmincz-három napig maradgyon az ö meg-tisztulása vérében.* A' hol nem ok-nélkül vannak amaz igék; *Ha magot fogadván*: hanem; hogy nyilván lenne, hogy mind a' Krisztus szabados volt a' Környül-metélkedésnek törvényétől, 's mind Szüz Maria a' meg-tisztulásnak rend-tartásától. Hasonló-képpen szólhatunk az Első törvényről-is, melly az Eredendö bünről volt: noha annak módgyát bizonyosan nem tudgyuk, de nem ok-nélkül véllyük, hogy úgy végezte az Isten hogy a' Szüz Mariát ki-venné. Mert mi módon foglalta-volna ötet abba a' Törvénybe, melyből semmi nem háromlott semö-magára, sem az ö magzattyára?

B

I. De lássuk eggyenként az Aszszony'állatok Bünteté-it, mi módon volt azoktól szabados a' Szüz Maria. A' mi a' Fogadásnak, és magzatoknak fokaságát illeti, attól, bizonyos hogy szabados volt. Mert azt írja Sz. Lukách [c], *Szüle az ö első-szülött fiát*; az-az, a' mint Szent *Jerónymus* magyarázza [d], az ö eggyetlen-egy szülött fiát, ki személyéhez-és méltóságához-képest-is eggyetlen-egy volt: mert az ö Attyának, az örökké-való Istennek, és a' Szüz Mariának-is, idö-szerént-való eggyetlen-eggye volt. Sz. *Epiphanius* [e], Krisztust sok okokért Oroszlányhoz hasonlittván, a' Szüz Mariát Nöstény-oroszlányhoz hasonlittya; azért, hogy az chak eggyet szül. Abban pedig nem hasonlo, hogy az Oroszlány fiának úgy meg nevekedik a' körme az annya méhében, hogy azt meg-szaggattya: de a' Krisztus az ö Annya szüzeségét meg nem sértette, sem méhének zárját meg nem nyitotta, vagy tágitotta.

c Luc. 2. 7. d Contra Iovin.

e Lib. 3. contra Haeres.

II. A' Mátodik Bünteté-e az Aszszony'állatnak, a' Méhe-terhének nehéz és bajos hordozás-a: melyből szabados volt a' Szüz Maria: és, a' mint Sz. Bernárd mongya, nehezkes, vagy terhes volt, nehezség- vagy terh-nélkül. Ha azért a' magzator minden terh-nélkül hordozta testi méhében: hogy ne hordozta-volna elméjében-is nehezség-nélkül? Mellyet nem chelekedhetett-volna, ha az valami bünnel meg lött-volna nehezitve. mert semmi az ember lelkét úgy nem nehezíti, mint a' Bün. Az-okáért, a' kik meg-mentik a' Szüzet a' testi méhnek nehezségétől, méltó hogy inkább meg-mentsék a' lélek terhétől; mivelhogy mind a' kettöben fogadta az Isten Fiát, és a' lelki fogadás böchülletesb volt a' testinél. Sz. *Fulgentius*-is azt írja [f], hogy Kétdologból volt künyü a' Szüznek méhe: tudni illik, a' lelki-ismeretből, melly távúl volt minden Bünnek ochmányságától; és a' magzatnak természetiből, ki, mint-hogy világosság volt, és az Atryának fényessége, a' testet meg nem nehezíthette. Sz. Bernárd pedig [g], Méltán nem szenvedte, úgy-mond, egyedül azt a' nehéz únakodást, mellyet a' több terhes aszszony állatok éreznek; ki egyedül, testi gyönyörködés-nélkül fogadott méhében. Es; Hordozta a' könyü terhet: hordozta azt a' kitől hordoztatott. Mivelhogy az Isten igéjének tulajdona, hogy inkább hordozzon, hogy-sem hordoztattassék: mint-hogy Sz. Pál-is azt írja az Istenről [h]; hogy *Mindeneket viszel az ö erejének igéjével*, és mánna veti: *Meg-tisztitván a' bünökből*. Mint-ha azt mondotta volna: Mindeneket visel és hordoz, meg-tisztitván elöbb a' bünökből, mivelhogy a' bün nehezíti-meg az embert, hogy az Isten hordozásának ne engedgyen. Az-okáért, az Isten Fia és Igéje, a' Szüz méhében lévén, meg-mutatta ugyan azzal erejét, hogy hordozta hordozóját, és annya-méhének terhét meg-könnyebbitette. De kétség-nélkül a' Maria lelkében-is nyugodván, sokkal inkább meg-jelentette magát, és erejét, hogy, minden bünt el-távoztatván Fogantatásától-fogva, oda vitte, és úgy hordozta a' mint akarta: és így hordozta az Istent, és hordoztatott-is töle; nem lévén ö-rajta a' bünnek terhe. Es ez, sokkal nagyobb és méltóságosb volt, mellynélkül az első semmi lött-volna.

f Lib. de Fide ad Petr.

g Serm. Signum magnum.

h Heb. 1. 3.

III. A' Harmadik Bünteté-e az Aszszony'állatnak: a' Szülésben-való fájdalmak; mellyek gyakorta meg-is ölik. Ez sem volt a' Szüz Máriában; a' mint Szent Bernárd [i], Sz. *Fulgentius* [k], Sz. *Damaskénus* [l], és egyebek-is mondgyák. Es okát-is adgya Sz. *Fulgentius* [m]: mert, mint-hogy a' Krisztus az Istennek természet-szerént-való Fia, illett hogy fájdalom-nélkül szülné az annya. Mert egyebeket úgy szülnek az aszszony-állatok, mint bünösöket, kiknek újonnan kell születniek: és azért méltó, hogy az anyák fáj-

i Serm. Signum magnum. k Lib. de Virg. l Lib. de Fide orth. c. 14. m Lib. de Virg. & Partur. Mariae.

dalmai-

dalúiaț érezzenek. Szükség vólt tahát, hogy az Eredendő bűntől szabados lőtt-légyen a' Szűz Maria: mert; ha abban részes lőtt-vólna, a' szülésben-is fájdalmat szenvedett-vólna.

Az-is az Aszszony'állatok büntetése, hogy a' szülés-után, sok útálatos úndokságban hevernek; mellyektől szabados vólt a Szűz Maria; á'mint Szent Agostón [a], Szent *Cyprianus* [x], *Verónai* Sz. *Zénó* Püspök [y], Sz. *Ildefónsus* [z], Sz. *Fulgentius* [a], és egyebek-is tanittyák. Sz. *Cyprianus* pedig azt irja; hogy azért nem vólt része a' Szűz Mariának afféle úndokságban, mert nem vólt része az Eredendő bűnben: mivelhogy a' szülésnek fájdalma, és afféle úndokság az Aszszony'állatokon, az Eredendő bűn-miatt vagyon. Es mivelhogy az Eredendő bűnnek, melly az-előtt a'lélekben vólt, el-törlése, nem szabadittya-meg az Aszszony'állatokat a' büntetésektől, mellyek őket kövétik (mert a' Keresztség-után-is azon nyavalyákat szenvedik,) ki-tetszik hogy arról szóll Szent *Cyprianus*.

A' Negyedik Büntetést imígyen vetette az Isten az Aszszony'állatokra [c]: *A férfiu hatalma-alatt lészsz, és ő uralkodik rajtad.* Az aszszony'állaton, Két rend-béli hatalma vagyon a' férfiúnak: Egyik, szabad személyhez-is illendő; mint a' főnek a' tagokon: és az-által, az aszszony állat a' férjének szabadságában, bóchülletiben, és tiszteségében részes. A' Másik, szolgai módon vagyon; midőn a' férfiú hatalmával főlőttébb él, és feleségével mint szolgálójával bánik; és úgy, uralkodik rajta. Az Első, még a' bűn-előtt-is, a' természet oktatásából helyes lőtt-vólna: a' Másik, a bűnnek büntetése. Erről mongya Sz. Agostón [d]: Ez a'szolgálat, úgy-mond (melly-alá az Isten vetette az aszszony-állatot) inkább követi az állapatot, hogy-sem a' szeretetet: és, hogy a' férfiú az aszszony'állatnak urává lenne, nem a' természet, hanem a' vétek hozta, vagy érdemlette: az-az, Ha a' természet éppen meg-maradott-vólna, az aszszony'állat chak szeretetből engedett-vólna a' férjének: de a' bűn-után, állapattya-szerént, szolgai módra vetteteti-alája, hogy a' férjét, mint Urat, féllye, és tiszttellye.

Ettől a' Büntetés szolgálattyától, szabados vólt az Isten engedelméből a' Szűz Maria; á'mint Sz. Tamás tanittya [e]. Ki, midőn azt mondotta-vólna, Ugy tetszik, hogy a' Szűznek a' férje-által kellett-vólna meg-érteni a' Meg-testesülésnek szent titkát: azt felelte, a'mint Szent Agostón mondgya [f]; A' Szűz Maria jó ítéletből ki-vétetik némelly közönséges dolgokból: mert, sem méhében-való fogadását meg nem fokasitotta; sem a' férfiúnak, az-az, férjének hatalma-alatt nem vólt: az-okáért, nem vólt szükség hogy a' férje-által tudná-meg a' szent titkot, hanem az Angyal-által; és azért ő tanittatott-meg elsőben, a' méhében-való fogadás-felől; Jósef pedig az-után. Ezt pedig, a' közönséges törvényből-való ki-vételt, vagy *Privilégiom*ot, mint az előbbeket, az ő ártatlánsága, és tisztasága hozta: mert azt az aszszony'állatoknak kisebbségét, mellyet a' bűn szerzett, a' bűntelenség el-kerülte. mert, a'kiben tulajdon vétke nem vólt, nem illett hogy gyalázatosan a férje birodalma alá vetteték, és az ékteleníl bánnék véle.

Ebből következik az Eredendő bűntől-való szabadság. Mert, ha illetlen, és díszetlen lőtt-vólna az Isten Annyának, a' Menny és föld Királyné-aszszonyának, a' férfiúnak gyalázatos szolgálattyában foglalatosnak lenni: mennyivel inkább illetlen vólt vala ilyi bűnben lenni? Mert gyalázatosb lőtt-vólna, a' Bűnnek szolgálni, hogy-sem a' Jósef birodalmában lenni: és könnyebb a' férfi igáját hordozni, hogy-sem a' bűnnek igáját viselni. Mert, a'mint a' bölcs irja [g], *Nehéz iga* (rendeltetett) *az Adám fiaira, az annyok méhéből ki-jövésének napjától-fogva, a' mindeneknek anyjába-való temetésének napjá-ig.* Ezt Sz. Agostón az Eredendő bűntől értette, és magyarázta. Es, ha a' Szűz a' férfiú vétkének birodalma-alá nem vetteték: mennyivel inkább nem hevert a' maga vétkében? Végezetre, Szent Ambrus azt mongya [h]; hogy minden emberben vagyon neminemű házasság, az okosság- és a' kivánság-között, a' lélek- és a' test-között; melyben természet-szerént, az okosság, és a' lélek, mint férfiú, parancsol; a' kivánság pedig, és a' test, mint aszszony'állat, enged. De ezt a' szép rendet, az Eredendő bűn fel-bontotta; és, minden törvény-ellen, a' lelket a' test-alá vetette. Ha azért díszetlen lőtt-vólna, hogy a' Szűz Maria Jósefnek, a' természet határa-kivül, birodalma-alatt lőtt-vólna: sokkal díszetlenb lőtt-vólna, ha az Eredendő bűn-által, a' lélek a' testnek birodalma-alá vetteték-vólna.

Ötődik Büntetése az Eredendő bűnnek; melly köz a' férfiaknak az aszszony'állatokkal, ama' mondásban foglaltatik [i]: *Por vagy, és porba térsz*: az-az, meg-halsz, és meg-rothadsz. Ettől-is, meg-szabaditotta Urunk az ő Szent Annyát. Sz. Agostón ezt két illendő Okkal állattya [k]: Elsőben: mert a' fiúnak annyához-való tiszteleté azt

kivánnya,

[a] Lib. de Quæstionibus veteris & novi Test. q. 5.
[x] Serm. de Nativit.
[y] Serm. 3. de Nativit.
[z] Lib. de Partu Virg. & Virginitate Mariæ.
[a] Lib. de Fund. Virg.
[c] Gen. 3. 16.
IV.
B
[d] Lib. 11 de Genes. ad literam, cap. 37.
[e] 3. p. q. 30. art. 2. ad 3.
[f] Serm. de Assumt.
C
[g] Eccli. 40. 1.
D
[h] Lib. 3. Offic. cap. 47.
[i] Gen 3. 19.
[k] Serm 4. de Assumt.

A

kívánnya, hogy, a' hol lehet, annyát gyalázattól, vagy dísztelenségtől meg-óltalmazza: de a' meg-rothadás, a' természetnek neminémű-képpen gyalázattya; melyből a' Krisſtus az Annyát meg-óltalmazhatta, és kétség-nélkől meg-is cselekedte. De ennél, a' természetnek nagyobb gyalázattya az Eredendő bűn: tahát attól-is meg-óltalmazta. Másodszor: mivelhogy az anya és a' fiú teste eggy: ha az Annya teste meg-rothatott-volna, és azt a' férgek meg-emésztették-volna, a' Krisſtus nem tellyességgel mondhatta-volna *): *Nem engeded a' te Szentedet rothadást látni*, egy lévén az ő teste az Annya testével. Hasonló-képpen, ha az Eredendő bűn a' Szüzet meg-fertőztette-volna, nem mondhatnók, hogy attól a' Krisſtus tellyességgel szabados volt, ki az annyával egy volt. *Petrus Blesensis* = azt-is mongya; hogy a' fiú, tartozik nem hallaſztani szüléjének tiſzteletit, hanem inkább meg-előzni azzal. Mert, ha Sz. Pál azt kívánnya kőzönségesen a' Keresztyénektől ª, hogy *egy-mást tiſztelettel meg-előzzék*: mennyivel inkább kívántatik az a' fiaktól a' szülékhez-képeſt. Az-okáért, minthogy a' Szűz Maria tiſztelethez tartozott az Eredendő bűntől-való szabadság; és az Isten a' fiaknak meg-parancholta ᵇ, hogy *Atyokat és Annyokat tiſztellyék*: a' vagy, a mint a' Görög ige jelenti, elébb † és fellyebb tiſztellyék hogy sem egyebeket: kétség-nélkől azon parancholatot a' Krisſtus-is meg-tartotta, és az Annyát az Eredendő bűntől meg-óltalmazta: és minket-is arra oktatott, hogy azt vallyuk. Es az ő Sz. Annyának tiſztelete ő-reája háromolván, minket, úgy-mint ő tiſztelőit, e' világon az ő Szent Malaſztyával, a' más világon pedig az őrökké-való Boldogsággal fel-tiſztellyen: mellyet engedgyen minnyájunknak az ő véghetetlen irgalmaſságáért. Amen.

*) Pſ. 15. 10. Act. 2. 31.

= In Inſtruct. Sacri Cubiculi.

ª Rom. 12. 10.

B

b Exod. 20. 12. † τιμᾶν τιμάτωσαν.

HARMADIK PREDIKATZIO.

C

NOha a' Sz. Atyák és Doktorok, a' Sz. Irásnak sok Könyveiből szép és illendő bizonyitásokat szedegetnek, a' szeplőtelen Szűz Mariának tiſzta és bűn-nélkől-való Fogantatásáról: mindazáltal, mivelhogy a' Salomon Enekinek énekét éppen ő-felőle magyarázzák, azzal gyakrabban bizonyitnak. Mert, a' mint *Rupertus Abbas* mondgya ª; az egész Sz. Irás-béli könyvek közőtt, chak szinten az, mindeneſtől-fogva énekléſre illendő: a többi Könyvekben pedig, vagyon ſiralomra és penitentziára-való-is, mellynem illik a' Szűz Máriához; kinek tellyes életében nem volt miért ſiratni magát, mert soha semmi bűnt nem tett. Az-okáért én-is e' moſtani Predikatzióban,

ª l. 1. 3. & 6. in Cant. Et l. 2. de Gloria Trinitat. cap. 13.

I. *Salomonnak azon Könyvében-való némelly mondáſt fontolom-meg, a' Keresztyén Doktorokuak nyomdokit követvén.*

II. *Az Uj Testamentom-béli némelly mondáſokkal állatom a' Szűznek bűn-nélkől-való fogantatását.*

III. *Meg-mutatom, hogy a' Sz. Atyák és Doktorok, azont vallották; mellyet az Isten, jelenéſekkel, és Chodákkal-is meg-bizonyitott.*

D

ELSŐ RESZE.

AZ Salomon Énekében, a' Vő-legény a' Meny-aſszonyt, a' Krisſtus a' Szűz Mariát, a' Hetven Magyarázók fordităſa-szerént, gyakorta nevezi *Rokonának*, vagy *Atyaſiának*; a' hol a' mi fordităſunkbá, *Szeretőm*, vagy *Barátom* vagyon ᵇ. Es méltán: mert nagy haſonlatoſság, és eggyeſség volt a' Krisſtus- és a' Szűz Maria-közőtt, teſt- és lélek-szerént, a' minémünek kellene lenni az atyafiak- és rokonok-közőtt. Teſt-szerént, Szűz Maria azt mondhatta a' Krisſtus-felől, a' mit Adám Eva-felől ᶜ; *Ez a' hús az én húsomból*: Lélek-szerént pedig, a' Malaſzt-által, nagy eggyeſség volt közőttök; mert ᵈ *A' ki az Urhoz ragaſztkodik, egy lélek ő-vele.* Ezektől úgy beſzélget Sz. Agoſton ᵉ; hogy az eggyiknek őregbülését a' máſiknak tulajdonittya. Mert a' teſt-szerént-való eggyeſség, a' lelkit oregbitette. Mert, hogy a' Szűz Maria szeretné a' Krisſtust, az ő eggyetlen-egy szülőttét, nem chak a' Malaſzt intette őtet árra, hanem a' természet-is izgatta: és viſzontag, hogy a' Krisſtus szeretné a' Szűz Mariát, nem chak a' kőzönséges igaſság, hanem a' természet-is, és a' teſt, mellyet ő-tőle vőtt, őtzőnőzte. Viſzontag, a' teſt-szerént-való eggyeſséget, a' lelki erősítette: úgy hogy nem chak egy lélek volna két teſtben, a' mint a' Malaſzt-által szokott lenni; hanem azon egy Lélek egy teſtben, mert

b Cant. 1. 8. 15. & alibi. Proxima, Amica.

c Gen. 2. 23.

d 1. Cor. 6. 17.

e Serm. 4. de Aſſumt.

mind

mind a' kettőben eggyeztek. Ebből meg-tetszik, hogy tiszta volt a' Szűz Maria az Eredendő bűntől: melly, Istentől-való külömbözés; és nem lehet eggyűtt a' hasonlatossággal és eggyességgel. A

Továbbá; mivelhogy Urunk, nem chak a' kőzönséges Igasságért és Malasztért, melly a' lelki Eggyességet szerzi; hanem a' Szűz Mariától vőtt emberi természetért-is, melly a' testi Eggyességnek oka, szerette őtet: kétség-nélkül szükség volt, hogy ne chak lelkére, de testére-is gondgya lenne; és a' mochkor, melly a' testi nemzésből származik, tellyességgel ki-rekesztené tőle. Mert, ha az, hogy Adámmal egy test-vér volt, elégséges volt hogy olly messzűnnen-való nemzés-által abban a' mochokban részesűlne: miért nem lőtt-volna elégséges azon mochoknak ki-rekesztésére az, hogy a' Krisztussal egy test-vér volt, ollyan közelről-való nemzés-által.

Másodszor; Imígyen szóll a' Vő-legény az ő Jegyesének [g]: *Mint a' liliom a' tövisek közőtt, úgy az én Szeretőm a' leányok-közőtt.* Ha az Aszszony'állatok méltán hasonlíttatnak a' tővishez, mivel a' tövisnek átkát ők hozták e' világra, és bennek vagyon a' fájdalomnak és bűnnek tővise: sokkal méltábban neveztetik a' Szűz Maria Liliomnak, ki az áldott és mákula-nélkűl-való Liliomot szűlte e' világra; és a' mákula-nélkűl-való tisztaságnak feirségéért, azon Liliomhoz hasonlíttatott. Mint-ha a' Vő-legény így szóllott-volna: Mivelhogy én-hozzám leg-közelebb-valóvá lőttél; és engem, ki Liliom vagyok, szűltél: úgy annyira hozzám hasonlíttattál, hogy te-is Liliom vagy, és a' tövisek-közőtt-való Liliom: ki minden aszszony'állatokat úgy felyűl-haladsz tisztasággal és Malasztal, mint a' Liliom a' töviseket a' mellyek-közőtt nevelkedik. Ennek a' hasonlatosságnak,

Első Oka az; hogy, mi-képpen a' Liliom, szép feirségével az embereknek szemeit magához fordittya, a' tövis pedig el-fordittya magától: azon-képpen a' dichőséges Szűz, az ő testi szépségével, a' reá tekintőket tisztaságra őszt̃őnőzte; a' mint Sz. Ambrus jelenti [i]: lelki szépségével pedig, az-az, Szentségével, az Istennek szemeit-is magához fordította; a' mint Dávid jelentette, mondván [k]: *Meg-kívánnya a' Király a' te ékességedet: mert ő a' te Urad Istened.* A' Szentek elméjők-is, a' jóban megerősődnek azon szépségről-való elmélkedésből, és az Isten dicséretire fel-gerjednek; a' mint azon Dávid jelenti, mondván [l]: *A' Tyrus leányi-is ajándékokkal könyörögnek a' te orczádnak, a' kősségnek minden gazdagi.* De a' több aszszony'állatok, ha szintén test-szerént ékesek-is: mindazáltal, vagy semmi lelki ékességek nincsen; vagy, ha vagyon-is, valaha a' bűnnek ochmánysága-miatt, az Isten szemeit el-fordittyák tőlők; és azt mondhattyák Dáviddal [m]: *El-fordítottad az orczádat tőlem, és meg-háborodtam.* És [n]: *El-vettettem szemeid-elől.* Sőt a' külső szépséggel-is el-idegenítik magoktól a' Szentek szemeit, a' testi kívánságoknak ingerléséért: mert, a' mint a' Bölcs mondotta [o], *Az aszszonyok szépségéért sokan vesztek-el, és attól a' kívánság mint a' tűz fel-gyúlad.*

Második Oka az; hogy, mi-képpen a' Liliom jó illattal győnyőrködtet; a' tövisnek pedig semmi jó illattya sincsen, hanem sértésre-való ereje vagyon: azon-képpen Maria, minden Jószágos chelekedeteknek illattyával győnyőrködtet. és azt mondhatni felőle, a' mit a' Bölcs mondott Moysesről [p]: *Kinek emlekezete áldásban vagyon:* nem chak azért, hogy, a' ki ő-róla emlekezik, áldgya; és azt mondgya Gábriel Angyallal és Erzébettel [q]; *Áldott vagy te az aszszony'állatok-közőtt*: hanem, hogy legottan az Isten áldására-is fel-gerjed, Szent Erzébettel azt mondván [r]: *Áldott a' te méhednek gyümőlcse*: sőt ő-maga-is bé-telik áldomásokkal. De a' több aszszony'állatok emlekezete, az embereket mint a' tövis sértegeti, és a' bűnnek bűzivel megbántya. Azért mondotta Salomon [s]; hogy, *Keserűnek találta az aszszony'állatott a' halálnál.*

Harmadik Oka az: Mi-képpen a' Liliom ékesíti azt a' ki kezébe hordozza, és győnyőrködteti; a' tövis pedig gyalázatot és fájdalmat szerez néki: azon-képpen a' Szűz Mariával-való nyájaskodás, Jószágos chelekedetinek példáival ékessé tészen bennűnket, és jó illatúakká; hogy azt mondhassuk Sz. Pállal [t]: *A' Krisztus jó illattya vagyunk.* Azért szorgalmatossan magához hí bennűnket, mondván [u]: *Jőjetek-által hozzám mindnájan, a' kik engem kívántok, és az én gyümőlcsömmel tőltőszetek.* És [v]; *A' ki engem halgat, meg nem szégyenűl: és a' kik én-általam munkálkodnak, nem vétkeznek.* De az egyéb aszszony'állatokkal-való nyájaskodás, lelkűnket meg-sérti, a' gonosz kívánságok indúlatival: és a' gonosz hír-névnek bűzivel, meg-undoritat feleba-átunkal. Azért mondotta a' Bölcs [x]: *Az aszszony'állatok-közőtt ne mulatozz: mert a' ruhából származik a' moly, és az aszszony'állattól a' férfiúnak hamissága. Mert jobb a' férfiúnak hamissága, hogy-sem a'*

[g] Cant 2. 2

[i] Lib. de Institut. Virg. c. 7.
[k] Ps. 44. 12.
[l] Vers. 13.
[m] Ps. 29. 8.
[n] Ps. 30. 23.
[o] Eccli. 9. 9.
[p] Eccli. 45. 1.
[q] Luc. 1. 28. 42.
[r] Eccli. 24. 26
[s] Eccl. 7. 27.
[t] 2. Cor. 2. 15.
[u] Eccli. 24. 26
[v] Vers. 30.
[x] Eccli. 42. 14

fúl-tévő

A

fölséges aſſzony állat, és a' nyalábozatra meg-ſzégyenítő aſſzony. Mert veſzedelmesb, meg a' gonosz ferfúval-való nyájaskodásnál-is, a' jó aſzszonnyal-való mulatozás: mivelhogy a' gonosz kivánsággal meg-sért, és meg-gyaláz. De ezek, mind távúl voltak a' Szűz Mariától; ki Áldott volt az aſzszony'állatok-között, és ollyan volt a' több aſzszony-állatokhoz-képelt, mint a' Liliom a' tövisek Az-képelt.

Ezek a' magyarázatok helyén maradván, más módon-is érthetyők a' Vő-legény módját; *Mint a' Liliom a' tövisek-között, úgy az én Szerelmem a' leányok-között:* mert ő egyedűl volt az Eredendő bűnnek tövise nélkül. Es, a' mint *Petrus Damianus* mondgya [y]; a Zsidóknak tövises nemzetségéből szűletvén, a' Liliomhoz hasonló vólt: feilett, a szűzeſségnek tiſztaságával, teſtében, sárgúlt, és lángolt, a' kettős szeretetnek tűzével, elméjében, mindenűtt illatozott, a' jó cselekedetnek illatyával; igyenesſen feinevekedett, a' szivnek igaz igyekezetivel. A' kik a' fűvek és virágok erejéről, és tulajdonságiról írnak, azt mondgyák; hogy a' Liliom gyökere, sok-képpen meg-nemesíti az ő virágát: mert a' kigyók marása ellen, borban igen hasznos, és a' merges gombák-ellen-is. Így beſzélget *Plinius* [z]. *Dioſcorides* pedig azt irja [a]; hogy a' levele-is hasznos a' kigyó marás-ellen, és, ha vizben meg-főzik, a' tűz égetés-ellen; ha pedig eczetben meg-főzik, hasznos a' tsikek-ellen. Ugyan azont irja *Matthiolus*-is [b]. Ki azt-is mondgya; hogy, ha a' magvából italt chinálnak, hasznos a' kigyó-marás-ellen; ha a' gyökerét porrá törik, és eczetben meg-iſzszák, minden féle méreg-ellen hasznos. Ha a' Liliom gyökerének illyen nagy ereje vagyon, a' merges állatok-ellen: hogy merné a' merges kigyó abba fogát verni, és mérgét belé ereſzteni? Azon-képpen a Vő-legény az áldott Szűzet Liliomhoz hasonlította; a' mint *Petrus Damianus*, és Sz. *Ephrem* mondgyák [c]: mert olly Fiat szűlt, ki minden-féle mérgek, az-az, vétkek-ellen, valoságos Orvoſságot szerzett. Ki merné tehát azt mondani felőle, hogy valaha részes lőtt-vólna az Eredendő bűnben, melly az Ördög mérge-által származott Adámra, és Adámtól az ő maradékira áradott? Azt mondgya Urunk [d]: *Ha a' só meg-ízetlenűl, mivel sózzanak?* az-az, a' mint Szent Agoſton magyarázza [e]; Ha ti (Apoſtolok,) kik-által a' népeknek jó ízt kell venni, el-veſztitek Mennyeknek országát: kik léſznek az emberek, a' kik-által ti-tőletek el-vétetsék a' vétek? Azon-képpen mondom én: Ha a' Szűz Maria, a' kitől a' Bűn merge-ellen Orvoſságnak kellett származni, a' Bűn mérgével el-fogialtatott: michoda orvoſsága lehetett? Meg-előzte azért őtet a' Kriſtus Malaſztya, és meg-őrizte a' Bűntől.

B

[y] Cant. 2. 2. y Serm. 3. de Annunt. Virg.

[z] Lib. 21. cap. 19.

[a] Lib. 3. cap. 90.

[b] Comment. in Dioſcor. Lib. de Simpl. cap. 570.

[c] Serm. de Laudib. Virg.

C

[d] Mat. 5. 13. & Luc. 14. 34.

[e] Lib. 1. de Serm. Domini, cap. 6.

Továbbá; Ha a' Szűz Maria Liliom; annak gyökerében vagyon kivált-képpen a' méreg-ellen-való erő, és példázza az ő Fogantatását, melly az egéſz életnek gyökere. A' Szűz Maria, ki a' Pokol-béli kigyó mérge ellen-való Orvoſságot ízülte, Fogantatásában-is, az Illetnek kivált-képpen-való gond-viſeléséből, minden-féle méregtől ſzabados vólt.

Harmadſzor: A' Vő-legény azt mongya az ő Jegyeséről Salomonnál [f]: *A' ſi nyakad, mint az Elefánt-tsontból-való torony.* Ezt a' mondást, a' Szűz Mariának bűn-nélkűl-való Fogantatásáról érthetni némelly Doktorokkal. Mert az Anyaſzentegyházban, úgy vagyon a' Szűz Maria a' Kriſtushoz-képeſt, mint az emberi teſtben a' Nyak a' Főhőz-képeſt. mert, mi-képpen hogy a' nyak leg-közelb vagyon a' főhőz, mind méltóságához- s mind helyéhez-képeſt: úgy a' Szűz Maria-is, minden Szent, knél közelb járt a' Kriſtushoz minden-képpen. Ez a' Nyak, hasonló a' győzhetetlen Toronyhoz, melly az ő bűſtyáival fel-épittetett; mellyen, nem chak erőt nem vehetnek az Ellenségek, és az-okáért az Eredendő bűn sem győzhette-meg: hanem minden féle fegyverrel-is úgy fel-ékesittetett, hogy az ellenségnek meg-győzéséte-is elégséges ſegétséggel lehet a' Hiveknek: mert *Ezer paizsok függenek rólá, és az Erősöknek minden fegyverük.* Azt irja *Hoſgerius*; hogy az Elefánt-chont, nem chak a' Szűz Mariának ſzép tiſztaſzaſzságát, és erős álhatatoſságát példázza; hanem az Ördöggel-való szűnetlen harczolását-is: mivelhogy az Elefánt, természet-ſzerént, ellensége a' Sárkánynak, ki az Ördögöt példázza. Az-okáért, ha mindenkor harczolt az Ördöggel, és az Ördög ſoha meg nem győzhette: bizony, az Eredendő bűnnek fúlákjával sem árthatott néki. mert, ha abba be-keverhette-vólna, egyébféle bűnökbe-is ejthette-vólna.

f Cant. 4. 4.

II. RESZE.

SZent János az ő Látásában imigyen beszéli [n]: *Nagy Jegy jelenék az égen: Egy Aszszony'allat a' Napba öltözve; és a' hóld a' lábai-alatt; és a' fején tizen-két chillagu korona.*

Ezen az Aszszony'állaton, némelly Sz. Atyák és Doktorok, a' Szűz Máriát értik; és a' Szűz Maria képét úgy-is irják, hogy a' hóldat a' lábai-alá vetik. Vedd eszedbe, hogy Sz. *Epiphanius* [o], a' Jelen, vagy Jegyen, chodát ért; és sok Sz. Atyák nevezik Jelnek, vagy Chodának a' Szűz Máriát. Sz. *Ignatius*, Mennyei chodának nevezi [p]. Arany-szájú Sz. János [q], Nagy chodának. Sz. *Damascénus* [r], Chodák chodájának. A' Choda pedig, a' mint Sz. Tamás mondgya [s], az egész teremtett természetnek rendi- és tőrvénye-kivűl lészen. ki azt-is mondgya; hogy: más az egy-általlyában-való Choda, 's más a' tzemélyekhez-képeſt-való. Mert az emberek, sok dolgokat Chodáknak tartnak, de nem az Angyalok: mivelhogy az emberek, sok dolgoknak nem tudgyák terméſzet-szerént-való okait; és azt alittyák, hogy meg-haladgyák a' terméſzet erejét: mellyeken az Angyalok, mint terméſzet-szerént-valókon, nem chodálkoznak. Az-okáért, azt akarván jelenteni Szent János, hogy a' Szűz Maria, nem chak az emberek vélekedése-szerént, volt Jel és Choda, azt irja; hogy az a' Jel az égbe láttatott: az-az, a' mint Sz. *Epiphanius* mongya [t], meg az Angyalokat-is chodálkoztatta és álmélkodtatta.

Hogy Szűz Maria a' terméſzet rendi- és tőrvénye-kivűl lőtt és teremtetett, ő oka az, a' mellyért méltán-is mondatik Chodának, hogy Fogantatása, a' terméſzet tőrvénye-fölőtt, tiſzta és mákula-nélkűl-való vólt; a' mint Szent *Ignatius*-is jelenti [u]: ki abban helyhezteti a' Chodának mi-vóltát, hogy a' terméſzet rendi- és erejefölőtt, az Angyali szentség, az Eredendő Igaſság, az Aszszony'állatban találtatott, ki Adámtól és Evától származott. Sz. *Damascénus*-is [x] abban helyhezteti a' Chodának mivóltát; hogy úgy teremtetett, hogy a' Bűnnek semmi-némű úndoksága hozzája nem-férhetett, hanem tellyeſséggel szép vólt: kinek Eredendő Igaſsága, külömb-féle, és fellyebb-való vólt, mind az Angyalokénál, 's mind az Első embercknél: mert eleitől-fogva álhatatos, és mozdúlás- vagy változás-nélkűl vólt, holott az Angyalok, és az Első emberek igaſsága ingadozott; és előbb vólt romlandó állapatban, hogy-sem az álhatatos erősségben. Az-okáért, a' Szűz Mariának, új és szokatlan, Első vagy Eredendő Igaſságán chodálkoztak az Angyalok. Es Maria, nem chak azért vólt Choda, hogy a' meg-veszett terméſzetnek rendi és tőrvénye ő-benne meg-változott: hanem azért főképpe, hogy mind az Első embereknek; 's mind az Angyaloknak első Igaſságát felyűl-haladta álhatatoſságával, mellyet Fogantatása-kor vőtt az Istentől. Az Angyalok félhettenek ugyan valaha; mert meg-eshettenek-is: de a' Szűz Maria üdvőſsége, soha veszedelemben nem vólt. és azért mondotta az Angyal [y]: *Ne félly Maria.*

Ezt az Igaſságnak álhatatoſságát jelentette Szent János, midőn a' chodálatos Aszszony'állatnak lábai-alatt látta a' *Hóldat* [z], melly a' változásnak és álhatatlanságnak példája; a' mint a' Bölch jelenti; mondván [a]: *A' szent ember a' bölcheségben marad, mint a' Nap: mert a' bolond, mint a' Hóld változik.* Azért mondgya Szent Gergely [b]: A' *Hóldon*, melly minden hólnapban fogy és telik, az idő-szerént-való változás értetik. De a' Szűz Maria a' Hóldat lábaival tapodgya, mert minden változást és álhatatlanságot el-távoztatott; és, a' minémű Szentségben és Malaſztban vólt eleitől-fogva, abban mindenkor változás-nélkűl meg-maradott. Sz. Bernárd pedig, a' *Hóldon* [c], az Ördögöt érti; és azt mongya; hogy az volt egyedűl a' bolond, és minden bolondságnak Fejedelme: ki valóban meg-változván, mint a' Hóld, a' bőlcheséget el-veſztette; és az ő ékeſségében, a' Szűz Máriától meg-tapodtatván, nyomorúlt szolgálatot szenved. Mert ő az az Aszszony'állat, kit régenté az Isten a' végre igért, hogy a' Régi Kígyó fejét meg-rontaná lábainak erejével; kinek sarka-ellé sok álnokságokkal leſelkedett, de héában. A' *Kígyó fején* pedig, az Eredendő bűnt érti Sz. Agoſtő, és egyebek-is. Melly Kígyó-fő, nem vólt a' Szűz Maria-fölőtt, mert soha annak meg nem hódolt; hanem inkább a' lábai-alatt: és azt, mint a' változo Hóldat, meg-nyomta és tapodta: és úgy, nem chak az Eredendő bűnt távoztatta-el, hanem annak minden gyűmőlchét-is és alkotmányát.

Az *Aſtronomus*ok azt tanittyák; hogy a' Holdnak egén két kerék vagyon: és a' hol azok egybe-szolgálnak, azt † Nagy Sárkánynak nevezik, a' hasonlatoſságért: mert ollyan, mint mikor a' Sárkány kerék módgyára helyhezteti magát, és középben temérdekb hogy-sem a' vége-felé. Sőt azt-is mondgyák; hogy a' Hóld-töltse és fogyatkozása a' Sárkány fejénél, vagy a' farkánál, vagy közel azokhoz történik; de gyakrabban a' fejénél. Erről szépen elmélkedik *Anaſtaſius Sinaita*, és azt mondgya [d]; hogy Eva ollyan vólt, mint a' Hóld fogyatkozása: és világoſságát el-veſz-

A

n *Apoc.* 12. 1.

B

o *Serm. de Laudib. Deipara.*
p *Ep. ad Ioan. Colette pro dignum gloriosa. de Purif.*
q *Orat. 2 de Maria Magna.*
r *l. 4. c. 15. Hic art. 4.*

C

s *Tert. dist. Quæst. Disput.*
t *Ep. ad Ioan.*
u *Orat. 1. de Nativit. Maria.*
x *Apoc. 12. 1.*
y *Luc. 1. 30.*
z *Sacrib. 27. 12 bl. 11. 34 Moral. cap. 7.*
a *Serm. Super dignus magnus.*

D

† Draco magnus.

b *Anaget: Contempl. in Hexaemeron, lib. 4.*

A

el-veszteté, mert az Istennek parancsolatyát, mellyet Dávid *Világosságnak* nevez, megszegte, a' Kigyónak, vagy Sárkánynak chalárdsága-által meg-chalattatván. Melly Világosságnak fogyatkozását, helyére hozta az igaz Világosság; ki a' Szűz Mariától származott, a' második Evától, mint tellyes Hóldtól; ki soha meg-nem fogyatkozott, sem meg nem változott: és azért nevezte őtet az Angyal, *Malasztal tellyes*-nek. Eva azért tellyes Hóld volt mikor teremtetett, a' Malasztnak tellyes-voltáért, mellyel az Istentől meg-világositratott volt: de chak hamár ki-esett abból a' Malasztból, midőn az Engedetlenségnek setétségével a' Sárkány fejénél, az-az, a' Kigyónak álnoksága-miatt, fogyatkozást szenvedett †: és attól-fogva, az a' Hóld igen károsa és veszedelmes setétséget, halált és rothadást hozván az őraira. Azt mondgya azért Sz. János; hogy a' Chodálatos Aszszony' állatnak lábai alatt vagyon a' Hóld: mert Evának minden veszedelmes és ártalmas fogyatkozásánál fellyebb-való: és a' Kigyó fejét-is tapodgya, és meg-tonrya; melly-által jutott Eva arra a' nyomorúlt fogyatkozásra.

† Deliget.

B

Mivelhogy Szűz Mariának minden Privilégiomi abból származtak, hogy ő az Istennek Fiának Anyjává választatott; melly nagy méltóságnak követe és hirdetője Gábriel Angyal volt: az ő köszöntéséből, és a' Szűz Mariával-való beszélgetéséből kitetszik, hogy sok jeles Privilégiomi-között, eggyik az volt, hogy az ő Fogantatása tiszta, és bűn-nélkűl lőtt. Az-okáért azt a' köszöntést, és beszélgetést, méltó meg-fontolnunk, a' mennyiben a' mostani dologra szolgál.

a Luc. 1. 28.

Az Angyal, Szűz Mariát imillyen szókkal köszöntötte a: *Üdvözlégy malasztal tellyes: az Úr te veled: áldott vagy te az asszonyállatok közöt.* Melly igékben szép bizonyitásokat találunk. Az Eleső Ige, a' Görög bötű-szerént, azt teszi: † Örülly, vagy Örvendezz, vagy vigadgy; a' mint azt Szent *Gregorius Nisséntis* b, Sz. *Basilius* c, *Euthymius* d, *Andreas Jerosolymitanus* e, és egyebek-is magyarázzák. Kik azt-is mondgyák; hogy, midőn az Angyal a' Szűz Mariát örvendezésre és vigadásra intette..., azt jelentette; hogy ő-tőle el-távozott az Eva bánattya és szomorusága, kinek Isten, a' Bűn után bánatot és fájdalmat jövendölt a' szülésben. Melly távul volt a' Szűz Mariától, ki örömmel és vigasággal szülte az ő Szent Fiát: mert méltó volt annak a' bűntetéltől szabadosnak lenni, a' ki a' bűnben részes nem volt. És méltán mondotta az Angyal a' Szűz Mariának, hogy örvendezzen: mert őtet illette a' valóságos öröm.., és ő-néki volt tekélletes oka a' vigasságra. Mi a' mikor örülünk, nem valóságosan.., hanem tettetés-képpen örülünk: de a' Szűz Maria valóságosan örülhetett; mert, a' mint Sz. *Gregorius Thaumaturgus* mondgya f, mákula-nélkül-való kőntől volt magára; az-az, távul volt minden bűntől, melly tellyes oka a' bánatnak, és siralomnak. *Andreas Jerosolymitanus*, a' Szűz Mariát, Öröm orgonájának, vagy eszközének nevezi g, mellyen soha keserves notát nem vertek. De mi méltán mondhattyuk magunkról Jóbbal h, *Sirásra változott az én czitarám: és az én Musikám sóhajtozásoms a' sírók szózatyra*: mert Eva minnájunknak siralmat szerzett. Egyedül a' Szűz Maria mindenkor valóban örülhetett; mert a' bánatra, és siralomra soha oka nem volt, soha bűnbe nem esvén; mellyért méltó bánkodni, egyéb dolgokért pedig, haszontalan, és illetlen.

b Orat. de Nativitate Domini.
c De Christi Matre sermo generatim.
d In c. 1. Luc.
e Serm. de Annuntiat. B. V.

C

A' Második Igéből is, *Malasztal tellyes*, a' Szent Atyák a' Szűz Mariának bűn-nélkűl-való Fogantatását állattyák. *Cheftobon*nak a' Sz. Jakab Apostol tanitványának, nem régen találtak a *Granáta*-tartományi Szent hegyén, némelly irását réz táblán; mellyen, a' többi-között, ez igék vannak: Ama' Szűz, ama' Maria, ama' Szent, meg-óltalmaztatott az Eredendő bűntől az ő Fogantatásának első szem-pillantásától-fogva, és minden vétektől szabados volt. És az Angyal soha nem mondotta volna a' Szűznek; *Örvendezz, malasztal tellyes*, ha az Eredendő bűnben fogantatott volna. Sz. *Fulgentius* azt irja i; hogy, mikor az Angyal azt mondotta, *Malasztal tellyes*; nyilván meg-mutatta, hogy az első Sententzia ki-rekesztetett, és az áldásnak tellyes Malasztya éppé meg-adatott. Hasonlót mond Sz. *Ildefonsus* k, és Sz. *Bonaventura* l. Sz. *Athanásius* pedig imigyen beszél m: Illik hogy téged Anyánknak, Újonan-szülőnknek, és Aszszonyunknak nevezzünk: mert tőled származott a' mi Királyunk, Urunk, és Istenünk: a' mellett állasz, a' ki nékünk ugyan rettenetes, néked pedig édes, és minden Malasztnak adója: azért mondattál *Malasztal tellyes*-nek, mert minden Malasztal böve'kedtél. Jól mondgya: mert akkor mondunk valámit *Tele*-nek, mikor minden belé-férhető benne vagyon. Az-okáért, nem mondathatott volna a' Szűz Maria *Malasztal tellyes*-nek, ha minden-féle Malaszt ő-benne nem lőtt volna, melly illendő volt hozzája: semmi olly Malaszt pedig, puszta teremtett állatban nem lehet, melly ő hozzája nem illett volna: az-okáért minden-féle Malaszt ő-benne találtatott. Fontold-meg azt-is; hogy nékünk Rettenetesünk mondgya, a' ki a' Szűz Mariának édes és kegyes volt: mert mi-reánk a' Bűnért haragha-

f Serm. de Annunt.
g Serm. de Annuntiat.
h Jób. 30. 31.

D

i Serm. de Laudib. Virgin.
k Lib. de Virginit. & Virginit. Mariæ.
l Serm. 2. de B. M. V.
m Tom. 3. Serm. de Sanct. & Deipara.

hatik, melly távúl vólt a' Szűztől. Az-okáért minden Malaſztot belé-öntött; ſemmit ő-benne nem találván, a' mi meg-tartóztathatta-vólna, a' bővséges adakozástol, hogy, válami beléje férť, azt meg nem engedte-vólna néki. És, mint-hogy a' Malaſztnak bé-vételére-való illendőségnek mértéke, nem a' terméſzetből vétetik, hanem a' tiſztből és méltóságból: Szent *Ágoſtonis* a' Szűz Máriát, Anyánknak, Újonnan-ſzülőnknek, és Aſzſzonyúnknak nevezi: és abból azt hozza-ki; hogy minden-féle Malaſzt belé-je férhetett, mert ſemmi Malaſztot nem gondolhatſz, melly a' három tiſzt- és méltóság-közzűl, valamellyikhez ne illyék és kívánatoſsék. Az-okáért, mint-hogy válami beléje férhetett, meg-adatott néki, minden-féle Malaſzttal bővelkedett; az Eredendő Igaſságnak malaſztyával is: melly meg nem haladta a' meg-nevezett méltóságokat, mint-hogy azzal fel vólt ékesítve, Adám, Éva, és az Angyalok; kiknek olly nagy méltóságok nem vólt, mint a' Szűz Máriának, ki az Iſtennek valóságos Annya vólt.

A' HARMADIK Igéből, *Az Ur te-veled*, így okoskodik Szent Agoſton [o]: Te-veled az Ur, ſzívedben; te-veled, méhedben; te-veled, a' segétségben. És máſutt [p]: Az Ur te-veled, inkább hogy-ſem én-velem: mert ő a' te ſzívedben vagyon, a' te méhedben vagyon; bé-töltí elmédet, bé-töltí méhedet. Két-féle Jelen-létét jelenti az Úrnak. És haſonló-képpen beſzéll Sz. *Cyprianus* is [q]. Ki azt-is mondgya, hogy az Ur az ő Jelen-létével, nem chak a' méhét foglalta-el a Szűz Máriának, hanem az elméjét-is: és azt jelenti, hogy elméjében haſonló épség vólt, a' hoz, melly a' teſtében találtatott: úgy hogy, mi-képpen a' teſt, a' Szűzeſség-által, minden tiſztátalanságtól ſzabados vólt: azon-képpen a' lélek-is, a' tellyes Malaſzt-által, minden bűn- és vétek-nélkül vólt.

A' NEGYEDIK Czikkelyben, *Áldott vagy te az aſzſzonyállatok között*; az *Áldáſon*, a' Sz. Doktorok Két dolgot értnek: tudni illik, hogy az első aſzſzony állatnak átka a' Szűz Marián nem fogott: és hogy az-által, még a' több emberektől-is el-távozott. Sz. Agoſton imígyen ſzólt [r]: Az Eva átka, a' Máriának áldásává változik. Sz. *Jeróným* így [s]: Válami átok ſzármazott Evától, mind el-vőtte a' Maria áldáſa. *Petrus Damianus* azt mondgya, hogy [t], a' Maria új áldásának folyó-vize, a' régi átoknak minden undokságát el-vitte. Sz. *Fulgentius* pedig [u]: Átkozott vólt, úgy-mond, Eva, kiről most azt hiſzſzük, hogy Maria-által az áldáſnak dicsőségére tért. Sz. *Ildefonſus* [x] így ſzólt: Ez az, a' ki-által az Első ſzüléknek minden átka meg-oldatott, és a' Mennyei áldás az egéſz világra ki-adatott. Ki azt-is mondgya [y], hogy, tellyeſséggel idegen vólt Maria az Evának átkától. Az-okáért, ha az Angyal a Szűz Máriát, mindé aſzſzony állatoknál fellyebb valónak jelentette, még Evánál-is: az időhöz-képeſt is jelentette, melyben az Iſten őtet az Eredendő Igaſságban teremtette vólt. Evánál azért Maria alább-való nem vólt, hanem fellyeb-való, a' mint az ő méltóságából ki-tetſzik. És a' fellyeb-valóság abban mutattatott-meg fő-képpen, hogy Evának Eredendő Igaſsága változó, nem állandó vólt; a' Szűz Máriáé pedig változhatatlan, és végig álhatatos.

III. RÉSZE.

AZ Sz. Atyáknak és Doktoroknak bizonyiráſit, bővségeſsen fel-találod *Ferdinandus Quirinus Salazárnál*: kiknek, hogy mondáſokat jobban meg értheſd; I. Azt vedd eſzedbe, hogy a' Szent Irásban, és a' Szent Atyák könyveiben-is, vannak némelly Közönséges mondáſok, mellyek, egy-általlyában, ſenkit ki nem vévén, azt jelentik; hogy Minnyájan Bűnben fogantattak, és ſzülettek, mellyeknek igaz-vóltok helyén marad, ha ſzintén egyhez, vagy kettőhöz nem illik-is. Mint, mikor Szent Pál azt mondgya [z]; *Minnyájan a' magokét keresik, nem a' mik a' JESUS Kriſtuſé*: kétség-nélkül azt nem érti magáról, ſem a' több Apoſtolokról; és nem egy-általlyában mindeneket foglal abban: hanem azt érti, hogy nagyobb részére ollyanok; és többen keresik magokat, hogy-ſem a' Kriſtus JESUS ST. Ez így lévén, azt mondom Szent Agoſtonnal [a]; hogy Nem ok-nélkül vétetik-ki a' Szűz Maria némelly Közönséges törvényektől, kit az Iſten kivált-képpen, és magán valo méltósággal fel-tiſztelt. Mert a' kinek kivált-képpen-valo méltósága vagyon, nem illik azt a' Közönséges állapatúak-közzibe ſzámlálni. Szépen illik e' dologhoz, a' mit a' Törvény-tudo *Ulpianus* ír [b]: A' Fejedelem, úgy-mond, a' Törvény-alá nem vettetik: a' Fejedelem-aſzſzony pedig, noha a' Törvénybe foglaltatik, mindazáltal a' Fejedelem az ő Privilégiomit, vagy ſzabadságit véle közli. Erről példánk vagyó a' Sz. Irásban-is. Mert, miko Eſter Királyné aſzſzony, hivatlan ment Aſsverus-eleibe; és azzal, a' közönséges rend-ſzerént, a' Törvény-ellen láttatott chelekedni, mellyel életét veſztette-vólna el, a' Király azt módotta

A

[o] Serm. 1. de Annunciat.
[p] Serm. de Nativit.
B
[q] Serm. de Nativit.
[r] Serm. 1. de Annunciat.
[s] Serm. de Aſſumpt.
[t] Serm. de Nativit. Virg.
[u] Serm. de Immaculata Maria.
[x] Serm. 1. de Aſſumptione.
[y] Lud. de Pereria, & Virginet. Sacra Maria.
C
[z] Phil. 2. 21.
[a] Serm. 3. de Aſſumpt.
D
[b] L. Princeps. ff. de Legibus.

A

néki. d *Nem halsz-meg, mert nem te-érted rendeltetett e' Törvény, hanẽ minden egyebekért.* mert Eſter nem számláltatott közönséges módon a' Mindenek-közibe. Ezen-képpen, noha, a' Közönséges Törvény-ſzerént, az Adámfiai Bűnben fogantatnak: mindazáltal attól fel-ſzabadittatott a' Szűz Maria; kit az Iſten, mind az emberek-, s mind az Angyalok-fölöt helyheztetvén, nem vetette a' Közönséges mértéknek ſerpenyűjébe. És mi-képpen hogy Aſsvérus, meg-parancholván hogy a' Zidók mind meg-öiettetſenek, nem akarta azok-közibe-foglalni Eſter Királyné-aſszonyt, noha ő-is a' Zidó nemzetségből-való volt: azon-képpen az Eredendő bűnről-való Közönséges törvény, nem ſzolgált a' Szűz Mariára, ki őrőktől-fogva a' Törvény Urának Annyává választatott.

d Eſter. 15. 13.

Exceptio hæc ma-nifeſtat alia in contrarium.

B

II. Vedd eſzedbe; hogy a' Szent Atyák, gyakorta chak a' Kriſtuſt-véſzik-ki a' Bűnősök-közül; és azzal, úgy tetſzik, hogy a' Szűz Mariáe azok-közibe ſzámláltyák: mert-, a' ki valami Közönséges Törvénytől valakit nevezve ſ. l-ſzabadit, a' kit meg nem nevez, a' Törvény-alá veti. De a' Kriſtuſnak, és egyebeknek Igaſsága-, és Szentsége-közötte, nagy külömbség vagyon; és a' Sz. Atyák, a' Kriſtuſnak tulajdon Igaſságát és Szentségét máſsal nem közlik: de azzal nem tagadgyák, hogy más rendbéli Igaſság és Szentség ne lehetſen egyebekben. Első Külömbség az; hogy a' Kriſtus, az igazak- és ſzentek közőtt, Első Igaz és Szent: mert ő választatott és rendeltetett elsőben a' Szentségre, a' többi ő-utánna, és ő-általa. Második az; hogy mibennünk, az igaſság és ſzentség abból vagyon, hogy az Iſtennek fogadott fiai vagyunk: de a' Kriſtuſnak, a' Szentség természete-ſzerént-való; mivelhogy Iſten és ember, és az Iſtennek természet-ſzerént-való Fia, a' minta' *Theologusok* mondgyák Szent Tamáſsal c. Harmadik külömbség az; hogy egyedül a' Kriſtus, az ő Fogantatásának és Születésének módgyából, Szent és Igaz, kit az Iſtenség tőtt Szentté; és a' Szentség nélkül, egy-általlyában nem lehetett: a' többi emberek pedig, a' természet-után vélzik a' ſzentséget, az Iſtennek ingyen-való jóakarattyából. Negyedik az; hogy a' Kriſtus, természet-ſzerént-való Fogantatásához-képeſt-is, minden Bűntől ſzabados volt; mert nem emberi közösülés-által ſzületett, hanem a' Sz. Lélek ereje-által: melyben ſenki ő-hozzája haſonló nem volt, még a' Szűz Maria-is: ki, az ő Fogantatásának rendi-ſzerént, Eredendő bűnbe eſett-volna, ha az Iſten Malaſztya más módon eleit nem vőttevolna. Az-okáért-, midőn a' Szent Atyák egyedül a' Kriſtuſt véſzik-ki a' Bűnősök-közül, ez elő-ſzámlált Külömbségekhez-képeſt ſzólnak: és úgy igaz, hogy ſenki egyéb, Bűn-nélkül nem volt-volna. Noha azért a' Szűz Maria nem volt részes az Eredendő bűnben: mindazáltal nem haſonló a' Kriſtushoz, ki ſokkal külömben volt ſzabados a' Bűntől.

c 3. p. q. 27. a. 1.

C

III. Vedd eſzedbe; hogy, midőn a' Szent Atyák a' Kriſtuſt a' Bűnősök-közül kivéſzik, az ő Szent Annyát-is ki-rekeſztik, mivelhogy eggyek voltak teſt-ſzerént: és, a' hol nincſen ellen-mondás, a' Fiában értheſſük az Annyát-is; a' mint Szent Agoſton mondotta *Pelagius*-ellen, hogy ſok dolgokban Adámban Evát-is kell érteni: Ha, úgy-mond, leiki ſzemeteket el nem veſztettétek, vegyétek eſzetekbe, hogy meg-mondatott; *Már nem kettő, hanem egy teſt* f. Haſonlót beſzéli Szent *Jerónymus*, és egyebek-is: kik azt mondgyák; hogy, a' miket Adámról olvaſunk, az Aſszony'állatról-is kell értenünk: úgy-mint g: *Orczád veritékével éſzed a' kenyeret.* és; *Por vagy, és porba térſz.* Azért, mint-hogy az első Adám példája volt a' Kriſtuſnak, és Éva, a' Szűz Mariának: azt mondhattyuk, hogy a' Kriſtuſsal, az ő Sz. Annya-is ki-rekeſztetik a' Közönséges Törvénytől; melly minden embert a' Bűn-alá vét.

f Eph. 5. 31.

g Gen. 3. 19.

D

IV. Vedd eſzedbe; hogy némelly Sz. Atyák, a' Szűz Maria Teſtét, a' Bűn Teſtének nevezik; vagy azt mongyák, hogy Bűnös Teſte volt. Kiknek mondását, jó értelemben vehettyük: mert a' Teſt nevét, Két-képpen érthettyük: vagy, egy magán-való ember teſtéről; vagy minden teſtről. Mint, midőn azt mondgyuk; A' Szűz Mariának emberi teſte volt, Két-képpen érthettyük: tudni illik, az ő tulajdon és magán-való teſtéről. mint-ha azt mondanók; Ez a' Teſt övé: és közönséges teſtről-is. mint-ha azt mondanók; Ollyan teſte vagyon mint egyebeknek. Az Első értelemben, chak azt mondhattyuk arról, a' mi a' magán-való teſtéhez illik: a' Máſikban pedig, a' mi közönséges-képpen illik az emberi teſthez. Az-okáért, midőn azt mondgyuk, Mariának Bűnös Teſte vagyon; ha azt értyük, hogy a' Maríának tulajdon és magán-való teſte bűnös, hamis mondás: ha pedig azt értyük, hogy Mariának emberi teſte vagyon, melly közönséges állapattya-ſzerént bűnös teſt, igaz. Vegy példát: Ha a' Vak-emberről azt mondod, Ennek látó teſte vagyon: ha a' Teſten-, az ő tulajdon és magán-való, teſtét érted, hamis mondás: de-, ha a' közönséges Emberi teſtről érted, igaz. és azt téſzi: Ennek olly Teſte vagyon, melly az ő állapattya-ſzerént láthat-. Noha-

pedig

pedig a' Kriſtuſnak, és a' Szűz Mariának Teſte, egy természetű vólt; mindazáltal, nagy külömbség vólt közöttök. Mert a' Szűz Mariának teſte, közönséges-képpen férfiúi közösülés-által fogantatott, mint egyéb emberek teſte; és az-okáért elégséges fondamentoma vólt a' bűnre, ha az Iſtennek Malaſztya más úton meg nem ſzabaditotta-vólna: de a Kriſtus teſte, a' Szűz Mariából fogantatott, a' Sz. Lélek erejé-által; és ennek fondamentoma ſem vólt a' bűnre. Az-okáért Szent Agoſton, Szent *Fulgentius*, és egyéb szent Atyák-is, noha a' Szűz Maria teſtét bűnös Teſtnek nevezik; nem hogy valóságos-képpen bűnös lőtt-vólna, hanem hogy fondamentoma vólt a' Bűnre: mindazáltal, a' Kriſtus teſtéről chak azt mondgyák, hogy haſonló vólt a' Bűnös teſthez, és így, a' Kriſtus Teſtéről azt kell mondanunk, hogy ſemmi-képpen bűnös nem vólt: de a' Szűz Mariáét a' fzerént mondhatnók Bűnös Teſtnek, hogy bűnös Atyától fogantatott, ollyan módon mint egyéb bűnös teſtek; noha az Iſten Malaſztya meg-tőltse, és a' bűnről meg-óltalmazta, hogy a' Kriſtuſnak méltó lako-helye lenne.

A

V. Vedd eſzedbe; hogy némelly Szent Atyák, a' Szűz Mariáról azt mondgyák; hogy meg-tiſztíttatott; mint-ha valaha ſzennyes lőtt-vólna. De a' Meg-tiſztitáſon azt értik, hogy meg-óltalmaztatott a' mochoktól. Mert némellyek azt mondgyák; hogy, nem chak a' lelkét, vagy elméjét tiſztíttotta-meg a' reája-ſzálló Szent Lélek, hanem a' teſtét-is: noha bizonyos, hogy az ő teſtében ſemmi tiſztátalanság nem vólt, melly tiſztitáſt kivánt-vólna. Némellyek azt-is mondgyák; hogy a' Szűz Maria a' Chak kedettel való vétkektől-is meg-tiſztíttatott; melly ſoha ő-benne nem vólt. Azért a' Meg-tiſztítás, nem egyéb, hanem meg-óltalmazás a' mochoktól, és a' tiſztaságban-való meg-tartás. Így mondgya Sz. Ambrús, hogy a' Kriſtus teſte, a Sz. Lélektől meg-tiſztíttatott: nem hogy abban valami mochok lőtt-vólna, melynek ſzükséges lőtt-vólna a' tiſztítás; hanem, hogy minden mochoktól meg-óltalmaztatott. Így mondgyuk; hogy valamelly vitéz-ember, attyafiát meg-ſzabaditotta a' rabságból: nem hogy az rab lőtt-vólna; hanem, hogy meg-óltalmazta hogy rabbá ne lenne. és efféle Szabadítás, és Tiſztítás, jobb, és böchülletesb a' más-félénél.

B

g In 1. Ep. ad Romanos.

VI. Vedd eſzedbe; hogy a' Szent Atyák, a' Szűz Mariát gyakorta nevezik egy-általlyában, Makula-nélkül-valónak, Szeplőtelennek, Bűntelennek, Fedhetetlennek; és következendő-képpen, az Eredendő bűntől-is ſzabadoſnak vallyák. Mert Két-képpen nevezik ollyannak a' Szűz Mariát a' Szent Atyák: tudni illik, a' Szűzeſséghez-képeſt; és Egy-általlyában. és, mikor Egy-általlyában nevezik, minden-féle Bűntől ſzabadoſnak jelentik. És valamíg a' Kereſztyén Doktorok-közőtt, a' vetekedés nem támadott a' Szűz Mariának bűn-nélkül-való Fogantatásáról: a' Sz. Atyák, vagy nyilván vallották az ő Bűntelen-vóltát, egy-általlyában; vagy az ő homályos mondáſokat úgy értették, a' mint iménd jelentettük.

C

VII. Vedd eſzedbe; hogy, mióltától-fogva a' vetekedés támadott, noha némelly fő Doktorok, és Sz. Atyák azt vallották, hogy a' Szűz Maria Eredendő bűnben fogantatott: mindazáltal, a' mint *Ambroſius Catharinus* irja [h], azok az ő vetekedéſőkben ingadozók, és nem ſzintén álhatatoſok. Az bizonyos dolog, hogy Szent Tamás, Szent Bernárd, Szent *Bonaventura*, *Rupertus Abbas*, *Albertus Magnus*, *Alexander Halenſis*, és egyebek-is, noha néha a' Szűz Maria Fogantatásáról nem eggyeztek velünk: mindazáltal, egyéb helyeken ollyakat mondottak, mellyek a' mi vélekedésünket állattyák. Haſonló példát látunk egyéb dolgokban-is. Mellyet az Iſten gond-viſelésének kell tulajdonítanunk, ki az igaz tudományt mindenkor meg-óltalmazta. *Livius*, és egyéb világi *Hiſtoricuſ*ok-is, a' Szent Irás-béli hiſtoriákról némelly dolgokban külömbőznek: de valahol el-távoztak a' Szent Irás-béli Igaſságtól, mindenűtt chak chavargottak, és magokkal ellenkeztek. Es, mint-hogy az Iſten jól tudta, hogy támadnak olly emberek, kik a' Makabeuſnak hiſtoriái felől kételkednek; hogy a' Pogány *Hiſtoricuſ*ok ellenkező írási gyanóſá ne rennék a' Sz. Irást, az Iſtennek böſch tanátsából, a' magok-közőtt-való ellen-mondáſokért minden hitelőket el-vették, és a' Sz. Irásnak méltóságát erősítették. Így e' moſtani dologban, a' kik az Igaz Tudománnyal ellenkeztek, magokkal ſem eggyeztek: és ſoká, végre ugyan ellent-is mondottak vélekedéſeknek, és, hozzánk hajlottak.

h In 1. c. 6. Matthæi fect.

D

Es hogy ſenki ne vélné, hogy a' mi Tudományunk, chak a Szűz Mariához-való áhitatoſságból, és buzgó ſzeretetből eredett, ollyak-is ellenkeztek azzal néha, a' kik a' Szűz Mariát fölőtte igen ſzerették, és tiſztelték; kiknek ellenkezéſek, nékünk haſználót, nem ártott. Mert, a' mint Szent Tamás Apoſtolnak, Urunk Fel-támadásáról-való kételkedéſe, annak el-hitelére igen haſznos vólt; midőn, illetvén a' Kriſtus

A

sebeinek helyét, a' kételkedésből ki-menekedett: azon-képpen nékünk-is Sz. Tamás Doktor, és egyebek-is, kételkedésökkel sokat haszn[á]ltak hogy a' Szűz Mária Fogantatásáról igazat vallanunk: mert előbbi vélekedésöket meg-változtattá[k]; és, az Igasságot meg-ismérvén, azt valóságos-képpen oltalmazták.

Ezek így lévén, minek-előtte a' Szűz Mária Fogantatásáról vetekedés vólt a' Doktorok-között, sok Sz. Atyák nyilván vallották, hogy Bűn-nélkül volt: kik, mivel hogy egy-általlyában szóllottak minden Bűnről, nem látom miért kellessék az Eredendő és Cselekedettel-való bűn-között válogatást tenni? Illyenek vóltak Urunk-után az Első száz esztendőben, az Apostolok tanítványi-közzül, Sz. *Ignatius* Mártyr [a], és Sz. *Dionysius Areopagita* [b]. A' Második száz esztendőben, Sz. *Justinus* Mártyr, és Sz. *Irenæus* (150.) A Harmadikban, Sz. *Hippolytus* Mártyr (220.) *Origenes* (226.) Sz. *Gregorius Neocæsariensis* (233.) Sz. *Cyprianus* (250.) *Dionysius Alexandrinus* (250.) A Negyedikben, Sz. *Athanasius* (340.) Sz. *Ephrem* (365.) Sz. *Basilius* (370.) Sz. *Epiphanius*, és Sz. *Ambrus* (374.) Sz. *Gregorius Nyssenus* (380.) Sz. *Jerónymus* (390.) Az Ötödik száz esztendőbe, Sz. *Agostan* (400.) Sz. *Maximus*, *Sidonius*, Sz. *Cyrillus Alexandrinus* (430.) *Basilius Seleuciensis*, *Theodoretus* (430.) *Eusebius Emisenus*, *Aurelius Prudentius*, Szent *Leo* Pápa (440.) Sz. *Petrus Chrysologus* (442.) A' Hatodikban, Sz. *Fulgentius*, *Anastasius Sinaita* (544.) *Andreas Cretensis*. A' Hetedik száz esztendőben, *Hesichius Jerosolymitanus* (601.) Sz. *Antiochus* (630.) Sz. *Eligius* (640.) Sz. *Ildefonsus*, *Venantius Honoratus*, *Cosmas Jerosolymitanus*. A' Nyólczadikban, *Germanus* Constantinápolyi Patriárka, Sz. *Joannes Damascenus*, a' *Francofurdiai Concilium* (780.) *Albinus Alcuinus* (780.) a' *Niceai* Második Concilium [m] (785.) A Kilenczedik száz esztendőben, Sz. *Nicéphorus* Constantinápoli Érsek (811.) *Jónas Aurelianensis* (820.) *Theophanes*, *Strabo Fuldensis*, *Ambrosius Ansbertus*. A' Tizedikben, kezdetett a' Boldog Aszszony Fogantatásának innepe. Mert, a' mint a Sz. *Anselmus* levelébül ki-tetszik, a' tájban történt a' Látás, mellyet Isten a' Magyar-ország Királyának mutatott, és azután az *Aquilejai* Érseknek; meg-parancsolván néki, hogy azt az Innepet meg-illye, és egyebekkel-is meg-illesse: és úgy kezdeték illeni a' Romai Anyaszentegyházban a' Magyarok, és az *Aquilejai*ak. A' Görögök-is azon-tájban kezdeték azon innepet illeni, a' vagy sokkal előbb, a' mint *Galatinus* írja [f]. Két-száz Esztendőtől-fogva pedig, a' Romai Anyaszentegyház szerte-szerént bé-vőtte azon Innepet, és azoknak, kik azt áitatosban meg-szentelik, lelki áldomásokat és bochánatot engedett. Sőt azon Anyaszentegyházban bizonyos, Szerzetesek-is rendeltettek a' Szűz Mária tiszta Fogantatásának tiszteletire: kiknek *Regulá*jok azt vallya [o], hogy a' Szűz Mária lelke, Szent vólt az ő teremtésének első szem-pillantásától-fogva. Melly *Regulát* Confirmáltak egy-néhány Szentséges Pápák, és azoknak a' Szerzetesieknek szép *Privilegiumok*at engedtek [p]. Azon száz esztendőnek forgásában, írt *Georgius Nicomediensis*, és Sz. *Fulbertus Carnotensis*, a' szeplőtelen Szűznek Fogantatásáról.

Az Tizen-eggyedik Száz esztendőben, kilyebb terjedett annak az Innepnek illése. mert *Helsinus*-névű Apátúr. Mennyei látás-által, sürgetett annak meg-tartására: ki azon dologra fel-gerjesztette az *Anglus*okat, és a' *Normannus*okat, Ezer hatvan-hat esztendő-tájban; a' mint, nem sokkal az-után, Ezer nyólczvan-egy esztendőben, Sz. *Anselmus* meg-írta az *Angliai* Püspökökhöz-való Levelében: melyben más Mennyei látásról-is emlékezik, mellyet úgyan azon végre mutatott az Isten egy *Galliai* Kanonoknak. Ezen idő-tájban írt arról a' dologról *Petrus Damianus*, Sz. *Anselmus* (ki noha elsőben külömb vélekedésben volt: mindazáltal az-után, erős oltalmazója vólt a' Szeplőtelen Fogantatásának.) *Petrus Cellensis*, *Ivo Carnotensis*, és Sz. *Bruno* a' *Carthusianus*ok Patriárkája. Ezeknek a' Sz. Atyáknak és Doktoroknak mondásit elő-hozza, és valóban meg-fontollya *Ferdinandus Quirinus de Salazar*, a' mi kichiny Szerzetünkből-való tudós ember [s]: kinek munkájával sokat éltem írálimban, és bizvást követtem nyomdokát. Ki azt-is írja; hogy mind addig sem találkatott a' régi Doktorok-között e' dologról semmi vetekedés; és senki nem volt a' ki azt nyilván tanította-volna, hogy a' Szűz Mária bűnben fogantatott, hanem az egy Sz. *Anselmus*. ki, a' mint mondám, az után meg-változtatta ítéletit, mint több tudós Szent Jámborok-is: úgy-mint, *Rupertus Tuitiensis Abbas*, és Szent Bernárd; a' Tizen-két-száz esztendőnek folyásában; melly-tájban kezdetett e' dologról-való vetekedés, és az-után igen növekedett.

Fő-képpen pedig a' Sz. Domonkos, és a' Sz. Ferencz Szerzetiből-való atyafiak ellenkedtek e' dolog felől: a' Sz. Domonkos hai, a' Szeplőtelen Fogantatást tagadván, a' Sz. Ferenczé pedig, állatván, és bizonyítván. Kik lőttenek az után oltalmazói, vagy oltromlói e' dolognak, fel-találod a' meg-nevezett *Salazár*nál. Én csak egy-

[a] Epist. ad Ioan.
[b] Epist. ad Paulum. Cap. 3. de Divin. Nominib.
[m] Actio. 6
[f] Lib. 7. c. 4.
[o] Cap. 3.
[p] In Compendio Mariano, Virtus Concepti. §. 18. Et Virtus Conceptus, § 10. 12. 13.
[s] Lib. de Conceptu Virginis, cap. 42.

néhány-

melyről emlékezem, kik a' Sz. Domonkos Szerzetében lévén, inkább akarták oltalmazni, hogy-sem oltromlani a' Szeplőtelen Fogantatáſt. Ezer kétszáz tizedik Esztendő tájban, olta mazta ő maga Sz. Domonkos; *Hugo de S. Caro Cardinalis*, *Albertus Magnus*, noha az előtt ellenezette, a' mint *Aquinumi* Sz. Tamás-is, és *Hervæus Natalis*; Ezer három-száz harminczadik-tájban, *Bartholomæus Pisanus*; Ezer három-száz ötvenedikben, *Ioannes Tekkérus*; Ezer három-száz negyven-kilenczedik-tájban, *Robertus Holcoth*; Ezer negy-száz tizedik-tájban. Sz. *Vincentius Ferrerius*; és azok-után, *Petrus Dorlo*, *Gulielmus Pepinus*, *Sanctius Porta*, *Hugo de Prato florido*, *Ioannes Vigerius*, *Dominicus Soto*, *Ambrósius Catharinus*, és egyebek-is. Mert, mint-hogy abból a' Szent Rendből-való Doktorok, a' Keresztyén *Academiák*ban, és fő Iskolákban gyakran forognak, és tanitnak; melly Academiák-közzül némellyek a' Szeplőtelen Fogantatáſt valóban óltalmazták: szükség, hogy, a' kik azokban, úgy mint tagok, tanitnak, azon dolgot állitsák. *Albertus Magnus* idejében, a' *Párisi Academiának* fő Doktori és Mesteri, ellenkező végezést szerzettek-vólt: de *Ioannes Duns Scotus*nak szép okoskodását hálván, azt szivére vették; és a' szeplőtelé Fogantatáſnak úgy-annyira párt-yát fogták, hogy, Ezer három-száz negyven-hatodik esztendőben azt végezték; hogy Senki nyilván az Iskolában külömbet ne tanitsson. Nem sokkal az-után; Ezer három-száz nyólczvan-harmadik esztendőben, azt-is végezték: hogy Senki a' Doktorságnak méltóságát fel ne vegye, ha arra meg nem eskűszik, hogy a' Szeplőtelen Fogantatáſt erősen óltalmazza. Ezer négy-száz ötvenedik esztendő-tájban, a' *Colóniai Academia*, követvén a' *Párisi*, azont végezte a' Doktori méltóság-felől; a' mint *Surius* írja [n]. Azont chelekedte, Ezer öt-száz egy esztendőben, a' *Moguntiai Academia*-is; a' mint azon *Surius* írja: és nem sokkal az-után, a' *Valentinai* és *Viſaonenſis Academiák*-is.

Es mint-hogy a' mi kitsiny és utólsó Társaságunk-is, a' *Párisi Academiá*ból eredett; és a' mi első tíz Atyáink abban az *Academiá*ban nyerték a' Tanitó Mesterségnek vagy Doktorságnak méltóságát; és ugyan eskűvéssel kötelezték magokat a Szeplőtelen Fogantatásának óltalmazására: az Attyok nyomdokit követvén a' fiak, valakik ezen dologról szóllottak, vagy irták, minnyájan azont vallották és óltalmazták. A' mi Sz. Atyánk *Ignatius*, nem egyszer tészen arról emlékezetet, némelly Könyvetskéjében. *Jacobus Laynius*, a' tíz első Páterek-közzül eggyik, és Sz. *Ignatius*-után az egész Társaságnak *Generálisa*, nagy buzgóságát mutatta a' *Tridentumi Conciliom*ban a' Szűz Máriának Szeplőtelen Fogantatásához: ki, hoszszú és tudós beszéddel, arra vitte a' *Conciliom*-béli Atyákat, hogy, minek-utánna az Eredendő Bűnről-való tudományt meg-írták, a' Végezést imigyen fejezték-bé: Mindazáltal azon Sz. Gyülekőzet azt-is jelenti, hogy nem igyekezik az ő Végezésében, melyben az Eredendő Bűnről szóll, bé-foglalni a' Boldogságos és Szeplőtelen Szűz Máriát, az Istennek Szent Annyát: hanem, helyén hadgya a' Boldog-emlékezetű Negyedik *Sixtus* Pápának Végezését, és azokban foglaltatott büntetéseket meg-újittya. Nem-is vólt heában a' *Laynius* fáradsága: mert, azon napha dta el őket a' negyed-napi hideg-lélés, melly az előtt keményen gyötörte. Azon első tíz Páterek-közzül vólt *Alphonſus Salmeron*-is: kinek bőlcs és bővséges tudománya, sok Könyveiből ki-tetszik: és a' *Tridentumi Conciliom*-béli Doktorok-közől nagy böcsülete vólt. Ez-is mind a' *Conciliom*ban, 's mind írásiban, erősen óltalmazta a' Szeplőtelen Fogantatáſt [p].

Ezeknek nyomdokit követve, a' mint mondám, az egész Társaság: és az Ötödik Közönséges Gyülekőzetben azt végezte; hogy a' Szűz Máriának Fogantatásáról, a' mieink azt a' sententziát követnék, melly a' mostani időben közönségesb, és a' *Theologus*oknál kedvesb. Es noha a' mi Társaságunkból e' nyólczvan esztendő-alatt, Négy-száznál többen nyomtattak Könyveket: mindazáltal, az én tudásomra, egy sem találtatott, a' ki a' Szeplőtelen Fogantatásáról, nem hogy külömb ítéletet tétt-vólna, de chak kétkedett-vólna-is. Sókan vóltak pedig, a' kik azt valóban állatták, és bizonyitották. Petrus Canisius, *lib. 1. de Deipara, à cap. 5. ad 8.* Franciscus Turriánus, *Epistola ad Iacobum Amiotum Episcopum Antissiodorensem, de Natura Peccati Originalis.* Theodórus Peltánus, *de Peccato Originali, tractatu 6.* Franciscus Tolétus Cardinalis, *in cap. 3. Ioannis, Annot. 9. Et in cap. 1. Luca, Annotat. 119. Et in cap. 5. Epistola ad Roman.* Robertus Bellármínus Cárdinalis, *Tomo 3. lib. 4. de Statu Peccati.* Ioannes Maldonátus, *in cap. 9. Matth. verſ. 13.* Benedictus Perérius, *in cap. 4. Danielis, verſ. 12.* Gabriel Vasquez, *3. Parte Diſput. 117.* Franciscus Suarez, *3. Parte, Quæſt. 27. artic. 4. diſt. 2. ſect. 1.* Gregorius de Valentia, *Tomo 4. diſput. 2. quæſt. 1. puncto 2.* Martinus del Rio, *in Floridis Marianis, in Feſto Conceptionis. Et Libro 4. Magicar. diſquiſit. cap. 1. quæſt. 3. ſect. 4. Et in cap. 2. Cantic. ſect. 4.* Henricus Henríquez, *Lib. 2. de Miſſa, c. 7. lit. 5.* Joannes Fernandez, *in Theſauro*

n *Ad Annum* 1501.

p *Tom. 1. cre-ſat. 32. Et Tom. 13. in 15. Vp. ad Roman. à Dionyſ. 49. uſque ad 52.*

A

Scriptura, Verbo Calendarium, num. 1. Sebastianus Barradas, *Tom. 1. lib. 8. Concordiæ. cap. 3. Joan.* Joannes Lorinus, *in Psal. 92. vers. 4.* Benedictus Justinianus, *in cap. 2. 1. Epist. ad Timoth. vers. 6. Et in cap. 2. Epist. ad Hebr. vers. 5.* Cornelius à Lapide, *in cap. 5. Epist. ad Rom. vers. 12.* Joannes de Pineda, *in cap. 14. Job, vers. 4. & alibi.* Christophorus de Castro, *de Vita Deiparæ. cap. 2. num. 1.* Joannes Bonifacius, *in end. Vitæ.* Petrus de Ribadeneira, *in Flore Sanctorum. 8. Decembr.* Josephus à Costa, *de Christo revelato, cap. 1. num. 11.* Carolus Mangotius, *in Monit. Marianis, Monit. 2.* Petrus de Morales, *in cap. 1. Matth. lib. 3. tract. 1. de Præservat. Virg.* Joannes de Salas, *Tomo primo 1. 2. S. Thomæ, quæst. 3. 11. tract. 3. disp. 11. sect. 5. num. 51.* Magalianus, *in cap. 2. Epist. 1. ad Timoth. sect. 4. annot. 6.* Franciscus Colletus, *Medit. 1. de Concept. Virg.* Vincentius Brunus, *Tomo 4. Medit. 1.* Joannes Osorius, *Canzone 1. in Festo Concept.* Franciscus Labata, *in Apparatu. Verbo Maria. Propos. 3.* Melsa, *in sua Mensa Spirituali. Verbo Maria. num. 2. & 4. & 34.* Julius Mazarinus, *in Psal. 50. disser. 90.* Ludovicus à Ponte, *Tom. 1. par. 2. Medit. 3. punct. 4.* Petrus Oieda, *in Libello quem inscripsit, Informatio Ecclesiastica de purâ Virginis Conceptione.* Ferdinandus Quiritus de Salazár, *in Defensione pro immaculata Deipara Virginis Conceptione.* Petrus Antonius Spinellus, *Libro de Maria Virginis beatissima Laudibus præclarissimis, cap. 7.* és egyebek is: kikből szedegettem én-is nagyobb részére a' mit e' dologról írtam, a' Szűz Máriához-való kötelességemet meg-gondolván. Melly írásra, nem kevés ösztönöm volt az-is, hogy azon dolgot az Isten Chodákkal-is meg-bizonyította.

B

Joannes Americius, fő túdós Doktor, egy Predikátziójában, mellyet a' *Tridentoni Concilium*ban tött, azt mondotta; hogy egy-néhány Predikátorok nagy betegségbe esnek, és némellyek meg-is hóltak, hogy a' fzeplőtelen Szűz Máriának makula-nélkűl-való Fogantatáfa-ellen predikállottak. *Franciscus Mayronis* azt írja [a]; hogy, midőn egy Tanító a' fzeplőtelen Szűznek makula-nélkűl-való Fogantatáfa-ellen akarna *Paris*ban predikállani, a' Boldog Szűz meg-jelent néki, mondván: Mit mivelrem ellened, hogy e' mái napon az én tifztefségem-ellen akarfz predikálani? Mellyet halván, megválcztatta igyekezetit, és az áldott Szűznek tifztefségét tellyes fzívéből óltalmazta, és magafztalta. Temes vári Frater Pelbárt azt írja [b]; hogy a' Sz. Ferencz Szerzetiből egy predikátor, minek utáña *Tholosa*ban a' Szűz Máriának fzeplőtelen Fogantatáfa-ellen predikállott-volna a' kőfségnek, Misét akart mondani a' Sz. Mihály Oltárán, mellyen márvány-kűből igen fzép képe volt Boldog Aszszonynak: és leg-ottan a' Kép, nagy haragot mutatván, háttal fordúlt hozzája, és a' mái napig-is el-fordúlva áll. Mellyen álmélkodván, és meg-réműlvén a' Predikátor, sőt meg-is vakúlván, fogadáft tött, hogy vifzfza-czáfolja valamit mondott: és az áldott Szűznek kegyelmefségéből meggyógyúlt.

a Sum. de Casib. lib. 4. p. 1. c. 43.

C

A' Sz. *Brigitta*-aszszony jelenéfit, a' *Constantiai Concilium*, és egy-néhány Romai Papák bizonyofoknak ítélték. Mellyek-között azt olvafsuk, hogy a' Szűz Maria meg-jelenvén néki, nyilván mondotta; hogy ő Fiedendő Bűn-nélkűl fogantatott [c]. és ekképpen fzólott: Tudgyad, hogy az én Foganratáfomat nem mindenek tudták. Mert azt akarta az Isten; hogy, mi-képpen az Irott Törvény-előtt, a' Természetnek Törvénye volt, és a' jónak's a' gonofznak fzabad-akarat-fzerént-való válafztáfa; és az-után következött az Irott Törvény, melly meg-zabolázna minden mód-nélkűl-való indulatokat: azon-képpen azt akarta Isten, hogy az ő aitatos baráti, gyanakodnának, és bizonytalanok volnának az én Foganratáfom felől, és ki-ki meg-muratná hozzám-való buzgofágát, míg nem az Igafság el-rendelt időben ki-nyilatkoznék. Tudom, hogy némellyek azt írják a' *Sénát* Sz. Katalin-felől, hogy ő-néki külömbőző, és ezzel-ellenkező jelenéfe volt: de azt, fem a' Közönséges *Concilium*, fem a' Romai Szék nem bizonyította. Es, gyakorta tőrténik, hogy, a' mit valamelly Szent Személy magában gondol, és kívánságából mond, azt egyebek Isteni jelenéfnek tartyák, a' fzemélynek méltóságáért és böchülletiért. *Sőllehet* nem-is találtatik arról a' jelenéfről régi emlekezet, hanem a' vetélkedés-után hozták-elő.

c Lib. 1. cap. 9. & lib. 5. Rev. 1. 49. & 55.

D

Es hogy nem régen történt dolgot is hozzak elő, Ezer hat-fzáz tizen-hetedik efztendőben, *Dalecarlia*ból azt írták, hogy abban a' Tartományban, a' Sz. Domonkos Szerzetiből-való némelly Papok, fokakat arra dobolt és ingerlett, hogy a' *Processió*ban kövekkel meg-hagyigállyák azokat, kik a' *Litaniá*ban azt éneklik: *Per immaculatam Conceptionem tuam*, A' te makula-nélkűl-való Fogantatáfod által: és, fokak láttára, hirtelen, és fzörnyű halállal dermedett ki e' világból. Kinek nyomán últ efete, a' népben nagy aitatofságot indított a' Boldogságos Szűznek tifztéletire. Azt-is onnét írják, hogy egy gyermek, mikelyen Ő felsége, leg-ottan a' Boldog Szűznek makula-nélkűl-való Fogantatáfáról fzerzett éneket kezdette énekleni.

Mind

Mind ezekből, mi azt tanúllyuk; hogy, a' kivel jót akárunk chelekedni, azt ne hallaszszuk sokára, hanem mentől hamarébb végbe vigyük: mint a' Kristus; az ő Szent Annyát az Eredendő Bűntől meg akárván szabaditani, chak egy szem-pillantásig sem akarta abban hagyni, hanem Szent Malasztyával meg-előzte, úgy hogy belé se elnék. És kérjük ő Szent Fölségét, hogy minket-is, az ő Szent Malasztyával meg-előzvén, óltalmazzon-meg a' Bűntől: hogy e' világon, tiszta szívvel szolgállyunk néki; a' más világon pedig, szinről szinre lássuk az őrök Boldogságban. Amen.

Sz. TAMÁS-NAPI EVANGELIOM.

SZ. IÁNOSNAK XX.

RÉSZÉBEN, ỳ. 24.

AZ időben: Tamás pedig egy a' tizen-kettő-közzül, ki Kettőſnek mondatik, nem vala vélek mikor el-jöve Iésus. Mondának azért néki a' több Tanitványok: Láttuk az Urat. Ő pedig monda nékik: Hanem-ha látom az ő kezeiben a' szegek liggatását, és az újomat a' szegek helyére bochátom; és a' kezemet az ő óldalába bochátom, nem hiszem. Es nyólcz nap-után, ismég benn valának az ő Tanitványi; és Tamás ő-vélek. El-jöve Iésus ajtók bé-téve, és meg-álla középben, és monda: Békeség néktek. Az-után monda Tamásnak: Erezd ide-bé az újodat, és lássad az én kezeimet; és hozd-ide a' kezedet, és bochásd az én óldalamba: és ne légy hitlen, hanem hűv. Felele Tamás, és monda néki: Én Uram, és én Istenem. Monda néki Iésus: Mivelhogy láttál engem Tamás, hittél: boldogok a' kik nem láttak, és hittek.

ELSŐ PREDIKATZIO.

AZt parancholya a' Bölch, és példát-is ád [a]: *Dichérjük a' dichőséges férsiakál, és az atyáinkat az ő nemzetségőkben.* Es méltán: Mert az Istennek szeretetiután, semmit az Irás gyakrabban, nyilvábban, és szorgalmatosban nem ajánl, mint a' Szűléink tiszteletit. Es a' Természetnek törvényében első átok Kámra adatott, ki nem tisztelte az ő Attyát [b], bé nem fődőzvén annak mezitelen szemérmét: és az első áldomást-is ott olvassuk Semre és Jáfetre [c]; kik orczájokat el-fordítván, bé-fődték azt. Az Irott törvényben-is, az Istennek parancholati-között, első ígérer azoké, kik Attyokat és annyokat tisztelik [d]. Melynek, ha vagyon helye a' testi Szülékben, sokkal inkább a' Lelkiekben, kik *a' Kristus IESUSban az Evangéliom-által szülnek* bennünket [e], és az életnek igéjével táplálnak és nevelnek. Ezt az Anyaszentegyház szorgalmatoson meg-tartya; midőn az Innepeken, az Apostoloknak, és egyéb Szenteknek Istenes chelekedetőket előnkbe adgya: hogy azzal őket-is, méltó és illendő tisztelettel illese; 's nékünk-is, követésre-való példát mutasson.

Ez így lévén, mondhatná valaki: Mi az oka, hogy ma neminémű-képpen elfeletkezik jó szokásáról, és meg-változtattya dichéretes rend-tartását; Sz. Tamásnak nem valami jeles, és követésre-való dolgát adván előnkbe, hanem hitlenségét; noha más dichéretes dolgot olvastathatott-volna? Mert, ha Sz. Andrásnak bőchülletes hivatallyáról emlekezik [f]: hivattatott Szent Tamás-is. Ha Keresztelő Sz. Jánost arról dichéri, hogy meg-vallotta hogy ő nem *Messias*, sem Illyés, sem Proféta [g]: Tamás-is meg-vallotta tudatlanságát, mondván [h]: *Uram, nem tudgyuk hová mégy: és mint tudhattyuk az útat?* Ha Pétert dichéri a' Kristushoz-való szeretetiért [i]: Tamás-is szerette;

és azért

a Eccli. 44. 1.
b Gen. 9. 25.
c Vers. 26.
d Exo. 20. 12.
e 1. Cor. 4. 15.
f Matt. 4. 19.
g Ioan. 1. 20.
h Ioan. 14. 5.
i Ioan. 21. 15.

A

k Isai. 11. 16 Rom. 15. 13.

és azért mondotta a' Tanitvány-társainak k: *Menyünk-el mi is, hogy meg-haljunk ő-vele. Nagyobb szeretete pedig ennél senkinek nincsen, hogy valaki az ő lelkét adgya barátiért* l. De ezt az Anyaszentegyház, nem tréfységből cselekedte a' Sz. Apostolnak gyalázattyára, vagy feledékenységből gonosz példára. Ki nem azt tanúlta az ő Jegyesétől a' Krisztusból, és az ő Mesterétől az Igasságnak Sz. Lelkétől, hogy a' jóért gonoszszal fizetne: hánem, hogy *a' gonoszt-is jóval győzné-meg* m. Az-okáért, a'mái Evangéliomban, Sz. Tamásnak jeles Hitéről-is emlékezik, ki a'Krisztust Urának és Istenének vallotta: és a' Krisztusnak hozzája-valo nagy kegyességéről, minémüet nem olvasunk hogy mással cselekedett-volna. Mert, noha Magdolna jó reggel, és nagy buzgó aitatossággal kereste Urunkat, és Urunk-is meg-jelent néki; mindazáltal azt mondotta n: *Ne illess engem*. Tamásnak pedig azt mondotta, hogy *ujjait és kezét nyujtsam, az ő Szent sebeit meg-tapog-tsa*. E' mái Predikatzióban azért,

l Ioan. 15. 13.

m Rom. 12. v. 21.

n Ioan. 20. 17.

I. Szóllok az Anyaszentegyház cselekedetiről.

B *II. A' Sz. Tamás hitetlenségének Okairól.*

ELSÖ RESZE.

MElly igaz légyen Sz. Pálnak ama' mondása o; *Mindenek tiszták a' tisztáknak: a' fertelmeseknek pedig, és az hitetleneknek semmi nem tiszta*: ki-tetszik a'mái Evangéliomból. Melyből az Anyaszentegyház, kiben ninchen makula p, mint valami szorgalmatos méhetske, még a' keserü füvekről-is, az-az, a' Szentek esetiről, üdvösséges tudománynak jó édes mézét szedegeti, és lelki magyarázat-szerént vészi: a' hitetlenek pedig, még a' jó-illatú rózáról-is, azon Szentekuek Istenes cselekedetiből, mint az ótalatos és nyughatatlan pókok, a' hitetlenségnek mérgét szopják. A' Hittől-szakatt *Julianus* Cháfzar, és hozzá-hasonló hitetlen *Porphyrius*, Sz. Mátét, hogy Urunknak egy szavára mindenét el-hadta, balgatagnak ítélte. Azokból pedig a'dolgokból, melyek, külső színekhez-képelt, és bőrü-szerént, nem dicséretes dolgok, nagyobb botránkozásra és káromlásra vőttek okot az Eretnekek. Mert *Faustus Adamantinus*, ki-ellen Sz. Agoston harmincz-három könyvet irt, mint-hogy a' Sz. Irásban, némelly Szentek fogyatkozását, és vétkeit olvasta, a' két káromlás-közzül egyikét akarta ki-facsarni: tudni illik, hogy, vagy a'hüttória-irók voltak hazugok, kik a' Szentekre olly ochmány dolgokat fogtak; vagy hogy a'régi Sz. Atyák, kikkel az Anyaszentegyház dicsekedik, gyalázatos-életü emberek voltak. Igy, a' ki mit nem ért, szidalmazza és kárhoztattya. A' siket, látván hogy a' bölcs és ékesen-szóló ember ajakit mozgattya, kezeit hánnya-veti, és nem értvén mit mond, meg-neveti és chúfolja: a' vak, halván a' szép palotának mesterséges dicséretit, kezeivel akarván arról itéletet tenni, és tapogatván; ha az ablakokra, ajtókra és almáriomokra talál; nem látván azoknak jo rendit, töréseknek vélí; és gyalázza... kik tudatlanságból hamis ítéletet tésznek.

C

o Tit. 1. 15.

p Eph. 5. 27

De a' gonosz Kereszryének-is, botránkozásra vésznek okot a' Szentek vétkeiből, azt alitván, hogy szabad afféle példát követni. Midőn Sz. Ambrús *Theodósius* Cháfzárt bünéről meg-feddette, a' Cháfzár Dávid példájával akarta magát menteni: de Sz. Ambrús jól meg-felelt néki: Ha követted a' vétekben, kövesed a' penitentziában-is, a' mint *Rufinus* irja q. Efféléket keményen meg-dorgál Szent Agoston r: Mert Dávid, és egyéb Szentek, a' kisértet-által vétkeztek: de ezek, a' Szentek árnyéka és palástya-alatt, a' bünben akarnak heverni. Dávid okot vőtt a' vétekre, a' mezítelen aszszony'állatnak ochmány könyvéből: ezek pedig a' Sz. Irásból. Dávid nem ősztönözte magát másnak példájával: ezek pedig, a' Szentek példáival serkengetik magokat. Dávid meg-dorgáltatván, meg-pirúlt, és meg-tért: ezek vakmerő-képpen ütköznek a' Sz. Prófétába. Dávid meg-bünnterte magában a' vétket: ezek pedig azt magokban, és másban-is kedvellik. Dávid magát nem mentette, midőn a' Próféta meg-feddette: ezek balgatagúl a' Szent Királyt vésznek példúl. Dávid eggyet vagy kettőt vétett: ezek pedig azzal, az ő számtalan gonoszságokat akarják bé-palástolni és bé-baronálni. Dávid az ő vétkéből tanúlt, és okosá-lőtt, úgy hogy a' gonoszságnak chak árnyékától-is félt; és azért nem akart ihnya a' Betlehemi kútból-való kivánatos vízből, mondván s: *Kegyelmes légyen nékem az Ur, hogy ezt ne cselekedgyem... Nem-de az embereknek, kik el-mentek vélí, vérével, és lelkök veszedelmével igyam-e?* Ezek pedig naponként nagyobb balgatagságba, vakmerőségbe, és szemtelenségbe jutnak, és könnyebben reá mennek a' bünre. Bizony rút dolog, hogy efféle szarvas-bogarak, nagy szorgalmatossággal fel-keresik a' Szentekuek egy, vagy két vétkét, és annyi sok jeles fóltzágos cselekedetekre.

q Lib. 2. Hist. cap. 11. 9 Lib. 50. Homil. Hom 21.

D

s 2. Reg. 23. 17.

kedetekre, mellyekkel tündöklik az ő életök; nem találnak, hogy azokat követnék. A'ki jól meg-tekinti a' Dávid életét; chodálatos szép jóságos chelekedetinek példáit láthattya: mellyek szintén úgy vannak el-rendelvé, mint a' szép és jó-illatú virágok a' gyönyörüségés kertben. Ezeknek nagyobb ősztön vetzedelmökre az egy vétek, hogy-sem a' sok jóságos chelekedet az örök életre. De, hadgyuk-el e' bűdös bogatakat; és lássuk-meg, Mi okból iratta-meg a' Sz. Lélek némelly Szenteknek eseteket, és az Anyaszeni egyház miért adgya azokat a' Hivek-elibe?

ELSŐ Oka: Az Isten dicsősége. Sokan chodállyák, és okát is vizsgállyák, Miért nem irt semmit Moyses az Angyalokról? Sz. *Cyrillus* [c], Sz. Agoston [d], és Sz. Gergely [e], azt irják; hogy a' tudatlan Zidó nemzetség, nem értette-volna a' lelki állatokról-való tudományt. Sz. *Basilius* pedig [f], Arany-szájú Sz. János [g], és Sz. Tamás Doktor [h], azt mondgyák; hogy az a' nép igen hajlandó volt a' bálványozásra; és, ha valamit hallott-volna afféle dicsőséges és nemes lelki-állatokról, könnyen Istenéknek ítélte-volna, és okot vett-volna a' bálványozásra. De *Hector Pinus* [i], és egyebek-is, más módon okoskodnak: és azt mondgyák; hogy a' Gonosz Angyaloknak vétkök, mivelhogy azalázatos penitentziával el nem törölteteti, abból az Isten dicsősége úgy nem tündöklött-volna, mint az ember bűnéből, ki penitenziát tartott: melynek fő-képpen a' Szentekben vagyon helye, kiknek penitentzia-tartások fölötte igen tetszetes és tekintetes. Illyen módon a' jó Orvos, mutogattya azokat, kiket nagy veszedelmes betegségből meg-gyógyitott, hogy azzal bizonyitsa tudományát. Igy tellyes-dikbé Sz. Pálnak mondása [k]: *A' hol a' bün bővelkedett, fellyebb bővelkedett a' kegyelem.* És más mondása-is [l]: *Az Istent-szeretőknek, mindenek jóra szolgálnak*, értsed, még a' bünök-is: mivelhogy *Hatalmas az Isten, a' kövekből-is Ábrahám fiait támasztani* [m]. Mert ő *tészen szegényé, és meg-gazdagit; meg-aláz, és fel-emel* [n]. Ki azt mondgya; hogy a' *sötétségből világosság fényessége gyek* [o]. Kiről nem ok-nélkül mondhatnók [p]: *Áraszd* (jó penitentziát,) *a' hol nem vetettél* (bünt.) mivelhogy még a' felyül vetteteti konkolyból-is jó búzát szed. Innét mondgya Arany-szájú Sz. János [q], hogy a' Szentek, még a' vétkek-között-is a' Jóságos chelekedeteknek jeleit mutatták: a' mint a' szép-termetü test, még a' betegségben-is meg-tartya neminémü ékességét: és a' jó föld, ha szintén töviset terem-is, jelét adgya bőv termésének ha mivelnék, meg-szántanák, és bé-vetnék. E' dologban nagy alkalmatosság adatik nékünk az Isten dicséretire, hogy az emberi nemzettel illy kegyelmesen chelekedett, meg-kegyelmezvén néki; holott az Angyalt, a' vétek-után, soha kegyelmébe né fogadta. Hasonlo dolgot mutatott az Isten Jeremias Prófétának a' fazekas házában [r], ki az sárból-valo el-romlott edényből, mást chinált: a' meg-romlott Angyal fel nem épült, de fel-épült az ember. Hátra fordúlt az Angyal az Istenhez, és utánna nem ment az Isten hogy meg-térítené, hané örökké veszni hadta: az ember-is hátra fordúlt hozzája, de kegyelmesen utánna indúlt, és meg-téritette. Ilyet mondgya Isaias [s]: *Es a' te füleid meg-hallyák a' hátad-megett intőnek szavát.* El-távozott néha nemelly Szét az Istentől, mint az el tévelyedett Juh: de az Isté el-hagyván a' kilenczven-kilencz el nem tévelyedett Juhokat a' pusztában, el-ment, és meg-kereste azt [t], Melly irgalmasság, nagy dicsőségére vagyon az Istennek: és az-okáért, a' Szenteknek-is kedves, hogy az ő vétkekről emlekezzünk, az Istennek nagyobb dicsőségére.

MÁSODIK Oka az; Hogy a' kétségbe-esésnek vétke-ellen orvossága-volna minden alázatosoknak. Mert méltán azt mondhattyák [u]: *Vallyon a' ki el esik, nem kél-e fel? és a' ki el-fordúlt, nem tér-e meg?* látván hogy a' Szentek-is meg-estek, de fel-is költek. Innét vagyon, hogy Urunk külömb-külömb-féle nagy bünösöket téritett-és gyogyitott-meg: a' hitlen Tamást; a' tagadó Pétert; a' tiszteség-kivánó két atyafiat a' Zebedæus fiait; a' parázna Magdolnát; az üldöző Sault, a' chaláró Zakeust; a' fölvény Mátét; a' Keresztfán függő Tolvajt.

HARMADIK Oka: A Kevélységnek le-nyomása; a' Sz. Pál mondása-szerént [v]: *A' ki magát fenn-állani állitya, meg-lássa hogy el ne essék.* Mert, ki lehetett Tamásnál alázatosb? vagy kichoda szerette inkább a' Krisztust? de még-is el-esett. Vallyon kichoda böjtölt annyit mint Dávid; ki azt mondotta [w]: *A' térdeim meg-ütődtenek a' böjttől: és a' husom meg-változott az olaj-miatt.* [x] Sz. *Böjttel alázom vala meg a' lelkemet.* Hallyad vigyázását-is [y]: *Ey-féj-kor kelek-vala-fel, neked hálát adni.* Hallyad imádságát [z]: *Heti szer mondottam napjában dicséretet neked.* Hallyad sirását [a]: *El-fáradtam fohaz-kodásomban: meg-másni minden éjjel az ágyamat: meg-áztatom az ágyamat könyhullatásommal.* Hallyad szőr-zákját [b]: *En pedig midőn engem háztanának, szőr-zákba öltözöm-vala.* Hallyad ételében-való sanyarúságát [c]: *A' hamvat mint a' kenyeret ész-em-vala; és az italomat sirással egyéltem-vala.* Hallyad végezetre az Isten ítéletit [d]: *Adgy-találjam Dávidot a' Jesse fiát,*

a' szivem-

A

[c] Lib. 2. contra Iulianum.
[d] Lib. 11. De civit. cap. 31.
[e] Lib. 28 Moral. cap. 10.
[f] Hom. 1. Hexaemer.
[g] Hom. 2. in Genes.
[h] 1. parte, q. 62. artic. 6.

B

[k] Rom. 5. 20.
[l] Rom. 8. 28.
[m] Matt. 3. 9.
[n] 1. Reg. 2. 7.
[o] 2. Cor. 4. 6.
[p] Matt. 25. 24.

[q] Hom. 27. in Matt. Et Hom. 51. in Varia Loca. Vide Damas.

C

[r] Jerem. 18. 4.

[s] Isa. 30. 21.

[t] Luc. 15. 4.

[u] Jer. 8. 4.

D

[v] 1. Cor. 10. 12.

[w] Ps. 108. 24.
[x] Ps. 34. 13.
[y] Ps. 118. 62.
[z] Psal. 118. 164.
[a] Psal. 6. 7.
[b] Ps. 34. 13.
[c] Ps. 101. 10.
[d] Act. 13. 22.

A

a' szívnek-szerelmi-való férfiat. de ugyan meg-esett. Kichoda bíhatik tahát maga erejében, vagy szentségében? E' két okról szépen beszélget Szent Gergely [f]: Néha a' Szent Irás, a' Szenteknek nem chak jó cheleked-etőket bizonyíttya; hanem esetőkét-is ki-jelenti: hogy mind az erősőknek győzedelmébé légyé a' mit kővessünk, 's mind az esetekben meg-lássuk a' mitől el-távoztassunk. Mert ímé Jobról azt írja; hogy a' kisértettel nevekedett; de Dávid a' kisértettel meg-ejtetett: hogy a' mi eleinknek erősége, a' mi reménségünket táplállya; és azoknak esete, minket az alázatos vigyázásra intsen: úgy hogy, a' mennyire amazok őrőmükben fel-emelnek, ezek annyira féltünkben lenyomjanak: és a' hallónak leike, amonnét a' bizodalom reménségével, innét a' félelemnek alázatosságával meg-tanittatván, se vakmerőséggel ne kévélykedgyék; se a' félelemtől el-nyomattatván kétségbe ne essék. mert a' reménségnek bizodalmára, a' jónak példájával erősíttetik.

B

Negyedik Oka az: Mert a' Szentekben az Isten Malasztya azt chelekedte, hogy abban, a' miben vétkeztek, az-után olly fők lőttek, hogy a' jóért nagyobb dichéretet érdemlettek, hogy-sem a' gonoszért szidalmat. Magdolnának fajtalan életét, Angyali tisztaság kővette: a' Péter gyarlóságát, mellyel egy leányzó szavára édes Mesterét meg-tagadta [a], olly erősség kővette, hogy az Anyaszentegyház fondamentomává lőtt, és meg nem szűnt a' Krisztusnak predikállásától, noha azt a' Zsidók fő tanárja meg-tiltotta néki [a]: Saulus kegyetlen kergetőből, az Anyaszentegyháznak nagy oltalmazójává lőtt. Tamás a' hitlenség-után, olly hitben vólt, hogy a' Krisztust Urának és Istenének mondotta. Az-okáért az Anyaszentegyház-is, az Isteni szolgálat-béli Imádságban azt kéri az Istentől, hogy az ő Hitit illendő aitatossággal kővessük. E' dologban, úgy viseli magát az Isten a' Szentekhez, mint valami Fejedelem drága és kedvés Kristal pohárához: melynek, ha lába, vagy talpa el-törik, nem veti azt el, sem el nő töri, hanem inkább arany talpat chináltat néki; mellyel szebbé és drágábbá lészen. Igy az Igaz, a' mint Dávid mondgya [b], *mikor el-esik, meg nem romol*: meg-törik ugyan valamenyire, de tellyességgel el nem vész: sőt, az Isten az ő ajándékival úgy megékesíti és gazdagíttya, hogy a' törés nem chak meg nem rútíttya, de ugyan bőchülletesbé-is tészi. Hasonló-képpen, ha valamelly Nemes Aszszonynak drága és kedves ruhája meg-szakad, azt olly szépen bé-tőzi arannyal és drága kövekkel, hogy szebnek tetszik, hogy-sem az-előtt vólt.

C

Őrődik Oka: A' Szentek dichősége: kiknek nem kevés dichőségekre vagyon, hogy, noha valaha meg-győzettenek a' bűntől, mindazáltal az-után nagyobb diadalmat vőttek rajta: mint mikor valaki el-szunnyadván, az ellenség kezébe akad: ha vitézkedvén annak kezéből ki-szabadúl, nem olly nagy gyalázatiyára vagyon a' fogság, mint dichéretire a' meg-szabadúlás. Innét vagyon, hogy sok Szentek, a' magok vétket az egész világnak tudtára adták. Moyses maga meg-írta, mind gyilkosságát [c], 's mind hitlenségét [d]: Szent Pál-is, hitetlenségét, és kegyetlenségét az Anyaszentegyház öldözésében [e]: Szent Máte a' vámon-való ülését [f], kinek nevét a' több Evangelisták el-halgatták, vagy el-változtatták, *Levi*-nek nevezvén [g]: Sz. Agoston-is, egy egész könyvet írt régi vétkeiről és fogyatkozásiról. Továbba; a' Szentek az ő fogyatkozásokban, jelét mutatták kővetkezendő Jószágos chelekedetőknek: nem külömben, mint ez-előtt-is mondám, a' föld az ő termésének jelét mutattya, ha szintén töviset terem-is bőven. Moyses, meg-ölvén az Egyiptusi embert, a' ki ok-nélkül háborgatta a' Zsidó atyafiát, meg-mutatta azzal, minémű buzgósággal óltalmazná az után az Isten népét mindé ellenségi-ellé; a' mint Sz. Agoston írja [h]: és Saulus-is, a' Keresztyének-ellen-való fenyegetésével, meg-mutatta minémű buzgósággal hirdetné az igaz Hitet, azt meg ismérvén: Tamás-is, hitlenségével meg-mutatta a' Hitben-való állhatatosságát. mivelhogy, a' mint a' Bölcs írja [i], *A' ki hamar hiszen, állhatatlan szívű*. Sőt azzal a' Krisztushoz-való nagy szeretetit-is meg-mutatta: mert, a' ki valamit igen kíván, nehezen hiszi hogy úgy vagyon, hanem ha láttya, vagy kezével tapasztallya; a' mint naponként magunkról eszünkbe vehetyük. mert mentől jobb hirt hallunk, annál nehezben hiszszük. Jákób Patriarkáról azt olvassuk [k], hogy, midőn a' fiaitól azt hallotta, hogy él az ő szerelmes fia Jósef, és Egyiptusban uralkodik: mint-hogy azt igen kívánta, nem könnyen hitte-el; hanem mikor annak bizonyos jeleit látta. Azonképpen Tamás-is, igen kívánván az Urunk fel-támadását, kit igen szeretett: nem könnyen hihette-el; hanem bizonyos jeleit akarta látni, a' kezein és óldalán-való sebeket. Az-okáért a' Hiveknek nem chak nem méltó meg-botránkozni a' Szent Tamás esetiért: hanem inkább abból okot kell venni az Istennek dichéretire, az ő végheteten irgalmasságáért: és a' magok őrizetire, mind a' kétségbe-eséstől, 's mind a' kevélység-

D

[a] Luc. 2. Matth. cap. 3.

[a] Mat. 26. 69

[a] Act. 5. 42.

[b] Ps. 36. 24.

[c] Exo. 2. 12.

[d] Num. 20. 12.

[e] 1. Cor. 15. 9. Gal. 1. 13.

[f] Marc. 2. 14.

[g] Marc. 3. 18. Luc. 5. 27.

[h] Lib. 22. cont. Faustum, cap. 20.

[i] Eccli. 19. 4.

[k] Gen. 45. 26

vélységéből: és a' Szentnek követésére, nem a' gyarló esetben, hanem a' dicsőséges győzedelemben.

II. Része.

Jer tekintsük-meg már okát a' Tamás hitlenségének. Nékem úgy tetszik, hogy azt az Evangelista éléggé meg-jelentette, mondván [l]: *Tamás egy a' Tizen-kettő-közzül, nem vala véle, mikor el-jöve Jésus.* Mert, ha a' többivel jelé lött-vólna, mikor Jésus meg-mutatta nekik kezeit és oldalát; kétség-nélkül azokkal-eggyütt el-hitte-vólna Urunk fel-támadását: de mint-hogy jelen nem vólt, mind a' vigasztalástól meg-foszlatott, mellyet a' több Apostolok vöttek a' Krisztus látásából, 's mind a' hitlenségbe esett. Ez igen szükséges tanúság: melyre ritkán viselnek gondot a' Világ fiai. Kiknek jól mondja Arany-szájú Szent János [m]: Ha valamelly városban akarsz lakni, jól és szorgalmatosan meg-tudakozól, Michoda ege vagyon, egészsége-e; nedvese, hideg-e? De a' Lelkedre gondot nem viselsz, és nem gondolsz véle michoda szokások vagyon azoknak a' kikkel nyájaskodol: hanem vakmerő képpen, és magad-gondolatlanúl, akár-kivel is barátkozol. Mond-meg nékem, mi modon mented-meg magadat, így el-hagyván lelkedet? Melly panaszolkodásnak ha vólt valaha helye, bizony most vagyon, midőn semmire kevesebb gond-viselés nincs, mint a' nyájaskodásra. Ha kedves lovad vagyon, jó lovászról tudakozol; ha jó szántó-földed vagyon, a' béreset jól meg-vizsgálod; ha drága posztód, és köntöst akarsz belőle csináltatni, jó szabót keresz: csak szintén Lelkünkre nem viselünk gondot; maga attól függ az örök élet, vagy az örök veszedelem. Igazán mondotta a' Pogány *Sénecа* [n]: hogy, elébb kell meg-tekintenünk kivel együnk és igyünk, hogy-sem mit együnk és igyunk. Honnét véled hogy történik némelly Keresztyéneknek hirtelen való el-pártolások az igaz Hittől? hanem hogy válogatás-nélkül minden féle tévelygőkkel nyájaskodnak és barátkoznak; és üdvösségöknél nagyobra bőcsülik valami világi haszonkát, vagy az emberi tekintetet. Honnét alkod, hogy némelly jól-nevelt ifiak, kik a' tisztaságnak és aitatosságnak szeretői vóltak, csak hamar fajtalanokká és istentelenekké léznek? hanem hogy mihelyen az Iskolából ki-szakadnak, leg-ottan rosz erkölcsű, és tisztátalan életű személyekkel barátkoznak, és nyájaskodnak; meg nem gondolván a' Dávid mondását [o]: *A szenttel szent lészsz: és az ártatlan férjúval ártalan lészsz: és a' választottal választatott lészsz: és az el-fordúlttal el-forúlsz.* és a' Salomonét [p]: *A' ki bölcsekkel jár, bölcs lészen: a' bolondok barátya hasonló lészen.* és [q]: *Ne légy barátya a' haragos embernek, se ne járj a' dühös férjúval: hogy valami-képpen meg ne tanúlyad az ő ösvényit, és botránkozást végy a' te lelkednek.* és az Ecclesiasticusé [r]: *A' ki a' szurkot illeti, megmocskolkozik attól: és a' ki a' kevélyekkel társalkodik, kevélységébe öltözik.*

Vedd eszedbe; hogy e' dologban két-képpen vétkezhetünk: Elsőben el-szakadván a' Jóktól: Másodszor, a' gonoszokhoz adván magunkat; és mind a' kettő igen veszedelmes.

A' mi az Első-t illeti; igen hasznos és szükséges a' Jókkal társalkodni, és nyájaskodni. Melyre int a' Bölcs, mondván [s]: *Ha értelmes látsz, serkenj-fel hozzája, és az ő ajtai gyakorlóhelyt tapasztalja a' te lábad.* Ennek sok haszna vagyon:

Első az; hogy az Isten a' Jóknak barátságokért, még a' gonoszokkal is jót tészen, és meg-áldani mazza őket. Így, [t] *Meg-áldotta az Úr az Egyptzius házat Józsefért, és meg-szaporította mind a' házában, 's mind mezőben-való minden ő marhájit.* Ezt még a' Pogány Lábán-is észrevötte; és azért nem akarta magától el-ereszteni Jákobot. Kinek azt mondotta [u]: *Találjak kedvet szemed-előtt: próbálva meg-tanúltam, hogy meg-áldott engem Isten éretted.* Midőn Jóram az Izraël Királya, Elisæustól tanácsot és légyetséget kértvólna, azt mondotta [x]: *Él a' seregek Ura, kinek színe-előtt állok, hogy, ha a' Júda Királyának Jósafátnak tekintetét nem bőcsülleném, csak reád sem figyelmeztetnélek, nem-is tekintettelek-vólna.* Es az Isten-félő Jósafátért, az istentelen Jóram-is meg-szabadúlt az ellenségtől. Csodálatos példánk vagyon Saulban: ki, midőn meg-értette-vólna hogy Dávid Nájothban-vólna, Ramatában [y], *poroszlókat küldött hogy meg-fogják Dávidot. Kik mikor látták-vólna a' prófétáló Prófétákat chorussát, és Samuelt közöttök álván: lőn az Úr Lelke a' rajtok-is, és ők-is prófétálni kezdének. Mellyet mikor hírré tészek-vólna Saulnak, más követeket-is küldöz: Prófétálának pedig azok-is. Es Saul meg harmad követeket küldöz: azok-is prófétálnak. Es haraggal fel-gerjedvén Saul, ő-is Ramatába mene: és lőn rajta-is az Úr Lelke, és mégyen-vala járdogálván, és prófétál vala; és meg-fosztá ő-is magát ruháitól, és prófétála azokkal Samuel előtt, és le-esék meztelen egész a' napon és éjjel. Onnét példa-beszéd-is származék: Vallyon Saul-is a' Prófétak között-e?*

A

Oka ennek az: mert az Isten szereti az Igazakat, nékiek jót tévén, azokkal-is jót tészen a'kik azon társaságban vannak. Mert ha azért, hogy meg-mutassa Igasságát, néha egynek vétkéért sokakat bűntet-meg, a'mint ki-tetszik ákából [a]; és Dávidból [b]: sokkal hajlandobb lévén az Irgalmasságra, sokaknak Igasságáért egyebeskel-is jót tészen. És, a'mint mongya Szent *Lajhoz* [c]; Mi-képpen a'fű szerszámoknak gyönyörűséges illatya, azokra-is el-hat a'kik kövel vannak hozzájok: azon-képpen a'jámbor ember, az egész társaságnak hasznos és gyönyörűséges. *Surius* azt irja Szent *Celéstin*-ről, ki a'Sz. *Ciara* Szerzetének meg-újitója volt; hogy, midőn szentelen emberek, fajtalan kívánságból mentek hozzája, chak tekintetével-is azonnal tiszta gondolatokra indította. *Mária Magdolnáról* egy *Cameracumi* választ Papnak vejét tekintette: és olly chodálatos-képpen meg-változott, hogy sok kőny-hullatása után, örödelmes szívvel ment-el tőle [d]. A' Bőszorkányok, a'gyenge gyermekek reájok tekintetekkel-is meg-veszik: de a'Szentek tekintete, az embereknek szemét szívőket-is által-hatya. Hogy ha pedig Sámson, és az ő szolgáin az történt, a'mit hallunk, kik nem jó akaratból, hanem gonosz igyekezetből mentek az Istennek szolgáihoz: mennyivel inkább meg-történik azokon, kik követésére adgyák magokat hozzájok. Melly gyümölch, noha nem mindenkor tetszik-meg elsőben: mindazáltal, idő-jártában meg-mutattya erejét. Mert, a'mint jól mondotta *Séneca* [e], némelly apró állatokat nidőn meg-chípnek, vagy meg-marnak, noha akkor nem érzeni: mindazáltal veszedelmes erejők vagyon; és a'daganat meg-jelenti a'mérgét, noha a'daganatban semmi sebet nem látni: azon történik rajtad a'bőlch emberek nyájaskodásából: észedbe nem vészed, mi módon, és mikor használ; de meg-érzed hogy használ.

B

Második Hasznáról Szent *Leo* emlekezik, mondván [f]: Erősbek a'példák a'beszédnél. És *Séneca* [g]: Többet használ, úgy-mond, néked az eleven szó, és eggyüttvaló lakás, a'beszédnél: mert az emberek többet hisznek a'szemnek, hogy-sem a'fülnek. Továbbá, hosszú út a'parancholat; rövid, és hatható a'példa. Rövid; mert sok chavargó és kerengő beszéd-nélkül, a'Jószágos chelekedet előtted adatik, és ki-ábrázoltatik. Mikor Szent Ferencz a'poklost mosogatta, és a'*Senái* Szent Katalin egy mord-kedvű, és chak nem dühös vén kofának olly álhatatosson szolgált; midőn Urunk az Apostolok lábait meg-mosta: rövidebben meg-mutatták mit kíván az atyafiúi szeretet, és az alázatosság, hogy-sem ha hosszú beszéddel azt meg-magyarázták-volna. Harhatóbb-is; mert, a'mit máshól látunk hogy chelekesznek, el-hiszszük hogy nem tőlőttetek nehez; és hogy tőlünk-is meg-lehet: mellyet sok szóval sem hitethetnénk-el. Azért irja Szent Bernárd egy Barátról [h]: hogy, lábaihoz borulván, nagy orcza-pirulással vádolta magát, mondván: Jáj nékem, mert ez éjjel egy atyának szemléltem, kiben harmincz Jószágos chelekedeteket számláltam; mellyek-közzül chak eggyet sem találok magamban. Ez az alázatosság, melly talám mind a harmincz Jószágos chelekedetet-is meg-haladta, nem másunnét származott, hanem egyebeknek látásából és példájából. Mert, a'mint Szent Gergely mondgya [i], a'ki tellyességgel meg akarja érteni minémű légyen, ollyanokat kell meg-nezni, a'minémű ő nem: hogy a'Jóknak formájából, meg-fontoltya minémű rút légyen ő. Jól tanúlt volt ez Iskolában Szent Bernárd; ki mingyen beszélt [k]: Eggyet, látok kívale-képpen-való józansággal; mást, chodálatos békével-való türéssel; mást pedig, nagy alázatossággal, és szelídséggel; mást, sok irgalmassággal, és kegyelséggel: azt látom, hogy az elmélkedésben gyakorta el-ragadtatik, amazt, hogy szüntelen zörgeti imádságával az eget; és egyebeket, hogy egyéb-féle Jószágos chelekedetekben tényleznek. Mind ezeket, úgy-mond, meg-gondolván, olly Hegyeknek alitom, mellyeket az Úr meg-látogat. Én pedig, ki ezek-közzül semmit magamban nem találok, minek alittsam magamat, hanem egynek a'Gelboé hegyei-közzül, kit az ő haragjában és búsulásában el-kerül az egyebeknek kegyelmes meg-látogatója?

C

A'ki magánál alább-valókkal társolkodik: vagy meg-útállya azokat, magát jobnak állitván; mint a'Farisæus, ki azt mondotta [l]: *Nem vagyok mint egyéb emberek*, és meg útálta a'szegény Publikánust: vagy azokat követi, és hozzájok szabja magát; mert az eggyező erkölch tészi a'nyájaskodást kedvessé. Innét int bennünket az Irás, hogy a'jámboroknak társaságát kövessük, és a'többi-közzött, a'Bölcs azt mondgya [m]: *A' Szent férfiúval légy szüntelen, a'kinek ismérsze az Isten félelmének meg-tartójának, a'kinek lelke lelked-szerént vagyon: és a'ki, mikor tántorgasz, a'segítségedre*,

D

[a] Jób 21. 29. 30. Bölcs. 10. 6.
[b] 1 Kir. 24. 6. 2 Kir. 12. 13.
[c] In Vita Patr. lib. 1. c. 13.
[d] Surius 4 Jul.
[e] Lib. 2. de Ira c. 21.
[f] Serm. 2. de S. Laurentio, c. 2.
[g] Epist. 6.
[h] Serm. 54. in Cant.
[i] Lib. 24. Moral. c. 7.
[k] Serm. 54. in Cant.
[l] Luc. 18. 11.
[m] Sirák 37. 15.

szánakozz.

szánakodik rajtad. Jó-tanátsú szívet állaft mellé: mert semmi ninch néked haſznosb annál. Példánk vagyon jóas Királybann: ki [m] *azt chelekedte a' mi jó az Ur-elött, fójada Papnak* tellyes napjaiban. mert az, mind tanitásával, 's mind jó példájával oktatta. De [n], *mi-néh-minnta meg-halna Jójada, bé-menének a' Júda Fejedelmi, és imádák a' Királyt: ki kedvelvén azoknak ſzolgalattyat, engede nékik. Es el-hagyák az Attyok Urának Istenének Templomát, és a' berkeknek és bálványoknak ſzolgálának; és harag lőn Judá- és Jerusalem-ellen é' vétekért.* Zabolán tartyák az Isten-félő emberek a'vélek nyájaskodókat. Mellyet még a' Pogány *Séneca*-is által-látott: ki azt írja [o]; hogy, Semmi dolog úgy tiſztesſégben fel nem öl-tőzteti a' ſziveket, és a' gonoſzra hajlandókat viſzſza nem téríti a' jóra, mint a' Jámbor emberek nyájaskodáſa: mert laſsan-laſsan embernek ſzívébe ſzáll, és mint egy paraszcholatrá léſzen, a' mit gyakorta látunk, gyakorta hallunk.

Nem chak haſznos dolog ez, hanem ugyan Szükségeſ-is; úgy hogy azt nyilván-való veſzedelem-nélkül el nem mulathatni. Mert, a' mint Sz. *Leo* mongya [p], a' Keresztyén Vitéz, noha a' magán-való harczokon-is erősen vitézkedhetik: mindazáltal bátorságosban, és ſzerenchésben hadakozik, ha az ellenség-ellen nyilván ſzembe áll ſeregben; a' hol ne chak maga erejével harczollyon, hanem a' győzhetetlen Királynak birodalma-alatt, az attyafiai ſeregivel eggyütt társolkodván, a' közönséges hadban harczol. Mert kevesebb veſzedelemmel harczolnak ſokan az ellenséggel, hogy-ſem eggyenként: és nem könnyen lehet helye a' ſebnek, a' kit, a' Hitnek paizsával nem chak a' maga erőſsége óltalmaz, hanem egyeheké-is; hogy, a' hol mindeneknek egy ügye vagyon, egy légyen győzedelmők-is. Úgy vagyon: mert mi igen erőtlenek vagyunk; az ellenségünk pedig, nem teſt és vér, hanem a' ſetétségnek hatalmaſsági [q]. Szépen oktat minket Salomon, mondván [r]: *Jobb kettőnek eggyütt lenni, hogy-ſem egynek; mert haſznok vagyon az ő társaságokban: ha eggyik el-eſik, a' máſiktól meg-támogattatik. Jaj az egyedül-valónak; mert ha el-eſik, vinch fel emelője. Es ha ketten eggyütt hálnak, egy-maſt meg melegitik: az egyes mi módon melegül-meg? Es ha valaki meg-győzi az eggyiket, ketten állnak ellene.* Melly mondáſsal, az Eggyes embernek Három nyavalyáját, vagy fogyatkozáſát jelenti:

Eggyik; a' Tudatlanság, melly a' mi-magunk ſzerelméből ſzármazik: mert gyakorta a' magunk fogyatkozáſit nem iſmérjük, hanem ha máltól meg-intetünk; vagy, hasonláſra nézvén, magunkat-is meg-tekintyük. Melyről ſzépen ir *Séneca* [s]: A' bűnnek nagy téſzé el-vétetik, ha a' bűnös-mellett tanú-bizonyság vagyon. Légyen mindenkor valaki, a' kitől féllyen a' ſzűv; kinek méltósága-által, az ő titkát jobbá tegye, vagy nagyobb ſzentségben éllyen titkon-is; a' mint egy régi *Poéta* mondotta: *Ut vitium vites, vitii quoq. ſuſpicionem: Semper eot tecum, quos vereáris, habe*: Hogy el-távoztaſd a' vétket, és a' véteknek gyanúságát; mindenkor ollyakkal légy, a' kiktől félly. Máſutt pedig azt írja [t]; hogy, midőn *Crates* egy iſjat látott volna, titkon és magán járni, azt kérdette tőle; Mit chelekeſzik ott eggyedül? És midőn az iſjú azt felelte volna; Magammal beſzélek: *Crates* azt mondotta: Az-okáért meg-láſd, és ſzorgalmatoſsan reá figyelmezz, hogy gonoſz emberrel ne beſzélly: jelentvén, hogy, nincs veſzedelmesb dolog az egyedül-való embernél, ha nem igen tekélletes erkölchü. Azért mondgya Szent Bernárd [u]: A' melly gonoſzt senki nem lát, senki meg nem ſeddi. Es a' hol nem félünk a' meg-feddőtől, bátorságosban hozzánk járúl a' kisértő, és nagyobb ſzabadsággal meg-chelekeſzſzük a' hamlíságot. A' Gyülekőzetben pedig, ha valami jót chelekeſzel, senki meg nem tiltya; ha pedig gonoſzt akarſz chelekedni, nem ſzabad: mert mindgyárt ſokan meg-tudgyák, meg-dorgállyák, és meg-jobbittyák: viſzonrag a' melly jót látnak, minnyájan chodállyák, tiſztelik, követik.

Máſodik veſzedelmes nyavalya, az; hogy, ha ſzintén valaki olly boldog volna-is, hogy ſolta meg nem esnék, ſe meg ne tántorodnék (melly úgyan lehetetlen az emberi gyarlóságtól:) mindazáltal meg hűlhet a' bűzgóságban, és a' világi jég-miatt meg-hidegülhet az aitatoſsagban. Melly hidegnek el-távoztatására leg-alkolmatosb, hogy ketten melegittsék egy-máſt, és mentől többen léſznek, annál több melegségek lehet. A' ſzőld vagy nyers fa, ő-maga meg nem éghet a' nedveſség-miatt; de ha tűzes rakás fa-közibe veted, hamar meg-gyuhad, és el-ég: haſonló-képpen a' mi lelkünk, ha maga vagyon, chak hidegen marad; de ha egyebek-között vagyon, kik az Isteni ſzeretettel lángolnak, könnyű fel-gerjed. Ha egy kopott, a' vagy meg-nyirt aranyat viſzſz a' vásárra, meg-vetik; de ha ſok jó-közzé elegyited, a' többi-között el-véſzik: azon-képpen a' gyarló és erőtlen ember, ki magához-képeſt nem volna kedves az Isten-előtt; ha ſok Jámborokkal eggyütt vagyon, azokért ő-reá-is tekint az Isten; és amazoknak bővelkődéſe, ennek fogyatkozását helyére hozza.

[m] 2. *Par.* 24. 2.
[n] Verſ. 17.
[o] *Ep.* 6.
[p] *Serm. de Ieiun. Septimi Menſis.*
[q] *Eph.* 6. 12.
[r] *Eccle.* 4. 9.
[s] *Ep.* 11.
[t] *Lib.* 1. *ep.* 10
[u] *Ep.* 115.

A

Harmadik veszedelem az; hogy, a' ki egy dologban tudós és gazdag, egyebekben tudatlan és szegény: mellyekben hogy az ellenség meg-győzhet-is, ketten ellene állhatnak; a' másik meg-segélvén azzal, a' mivel ő bővelkedik. Erről szépen ír Szent Gergely [x]: Azt cselekeszi az Isten az emberek szívében, a' mit a' föld Tartományiban: mert minden Tartománynak minden-féle gyümölcsöt adhatott volna: de, ha eggyik Tartomány a' másik gyümölcse-nélkül nem szűkölködnék, eggyik a' másikkal nem társolkodnék. Innét vagyon, hogy eggyiknek bővségesen ád olajt, a' másiknak bort, eggyiknek gabonát, a' másiknak barmot: hogy, midőn amaz vezzel közli azt a' mi vagyon, ettől vegye a' mi nincsen, és egy-más-között az eggyesség és baratság-is meg maradgyon. Az-okáért, a' minémüek a' föld Tartományi, olyanok a' Szentek lelkei: mellyek, midőn egy-más-sal közlik a' mit az Istentől vőttek, úgy cselekeszenek mint a' Tartományok, eggyik a' másikkal közölvén gyümölcsét; hogy akképpen a' szeretetben eggyezzenek. Ugyan azont tanittya Sz. Pál, a' testi tagoknak hasonlatosságával [y]: *A' mint egy testben sok tagjaink vannak, minden tagoknak pedig nem egyaránt azon egy cselekedetök vagyon: úgy sokan egy test vagyunk a' Krisztusban: mindenikünk pedig eggyik a' másiknak tagjai. Külömbözö ajándékink vannak pedig, a' mint adatott nékünk adatott.* Es ismég [z]: *Eggyaránt egy-másért szorgalmatosok légyenek a' tagok.* Melly mondásokat imigyen magyaráz Szent Gergely [a]: Michoda az Anyaszentegyház, hanem az ő felső fejének teste? melyben némelly, magas, a' vagy fen-való dolgokat látván, szem; más igazat cselekedven, kéz; más a' parancholatra futosván, láb; más a' parancholoknak szavát halgatván, fül; más a' gonoszok bűzit, és a' jóknak gyönyörűséges illatyát meg-választ ván egy-mástól, orr: kik, a' testi tagoknak szokása-szerént, midőn egy-másnak szolgálnak, egy testet szereznek magokból: és, midőn a' szeretetben külömb-külömb-féle dolgokat cselekednek, lélek-szerént úgyan eggyeznek. Azt is mondgya; hogy, ki-ki-mind az ő hivattallyában maradgyon, és maga dolgához lásson: mert, ha valaki érteke-fölött igyekezik, semmire nem érkezik. mi-képpen hogy, ha a' fül látni, a' szem hallani akarna, a' maga tiszti ben el nem járna, a' máséban pedig meg-akadna.

x Hom. 10. in Ezek.

y Rom. 12. 4. 5.

z 1. Cor. 12. 25.

a Lib. 28. Moral. cap. 6.

C

A' mi a' Masikat, az az, a' Gonoszokkal-való társolkodást illeti: az-is igen veszedelmes, és az Elsőnél ártalmasb: mint a' ki jó és hűv kalaúz-nélkül jár, szerencsére veti fejét; de nagyobb veszedelemre mégyé, a' ki tolvajt választ kalaúzúl. Innét mondotta Sz. Pál [b]: *Ha az, a' ki atyafinak nevezetik, paráznа, vagy fösvény, vagy Bálványnak szolgáló, vagy átkozódó, vagy részeges, vagy ragadozó: ezekkel ingyen ne-is egyetek.* Mert tudta, hogy a' paráznaság-mellett veszedelemben vagyon a' tiszta élet; a' fösvénység-mellett, az adakozás; az átkozodás-mellett, a' békeséges-szenvedés; a' részegség-mellett, a' józanság; a' Bálványozás-mellett, az igaz Istени szolgálat; a' ragadozás-mellett, a' mértékletesség. Ezt a' Pogány *Seneca* is meg-ismérte: ki imigyen ir [c]: Mi-képpen hogy a' dögös betegségben, őrizkedni kell hogy a' meg-dögletett testekhez ne járúllyunk, és mellettek ne üllyünk, hogy meg ne dögleltessünk, és a' nyavalyában ne részesüllyünk: azon-képpen szorgalmatoson kell vigyáznunk, hogy azokat válaszszuk barátinknak, a' kikben leg-kevesebb gonoszságot látunk. Példázta ezt Moyses, midőn az Izráel fiait arra intette, hogy a' gonoszoktól el-távozzanak, mondván [d]: *Távozzatok-el az istentelen emberek sátoritól, és ne illeszkedjetek a' mik bozzájok tartoznak, hogy ne egyeledgyetek az ő bűneikbe.* A' ki a' parton áll, látván valakinek a' vízben-való veszedelmét, nyújthat valami fát néki, vagy kötelet vethet; de nem kell úgy bé-kálzolódni, hogy mind ketten veszedelemben légyenek: azon-képpen, az igaz, és Isten-félő ember, segétheti úgyan a' gonosz és istentelen embert, beszédével, tanátsával, példájával, hogy tellyességgel el ne veszszen: de vigyázni kell hogy magát-is veszedelemre ne vigye.

b 1. Cor. 5. 11

c Lib. 5. de Ira, cap. 7.

d Num. 16. 26

D

Itt azt vedd észedbe; hogy Két-képpen viszi a' Gonosz társaság az embert veszedelemre: Példával, és Beszéddel.

A' Gonosz példának minémű ereje légyen, meg-mutatta *Lucifer*, ki azzal számtalan Angyalt vont maga-után, és az őrök kárhozatra vezette őket. A' Zsidók, azt mondgya Dávid [e], *el-egyeledének a' Nemzetek-közzé, és meg-tanúlák azoknak cselekedetit.* Azért parancholta meg az Isten nékik; hogy a' Pogányoknak ne adnák az ő leányokat, se azok leányit ne vennék: hogy valami-képpen erkölcsöket meg ne tanúlnák. *Plutarchus* azt irja a' Romaiakról [f]; hogy Száz hatvan esztendeig volt az ő birodalmok minden bálványozó tiszteletet-nélkül: de midőn a' szomszéd Tartományokkal meg-ismérkedtek, és azoknak példájokat meg-kedvellették, annyi sok bálványokat emeltek, hogy egyéb Nemzeteket felyül-haladtak. Az *Epidaurusiak* igen okosan cselekedtek e' dologban: kik, a' mint *Fulgosius* irja [g], látván hogy a' gonosz em-

e Psal. 105. 35.

f In Numa

g Lib. 2. cap. 1

betek

berekkel-való nyájaskodás árt a'jámborságnak; és tudván, hogy az *Illyricusok* sok vétkekkel rakvák: meg-tiltották az áros-embereknek, hogy hozzájok ne járjanak, se ne kereskedgyenek vélek. Okosan chelekedett az *Athénasi Periclesis*: ki még barátinak lakoldalmiba sem ment, hogy valami-képpen a' vendégekkel-való társalkodással jó erkölchü életét meg ne fertéztetné. *Diógenestől* azt olvasom *Laërtiusnál*; † hogy, midőn egy tiſztes ifiat látott-volna vendégségbe menni, azt mondotta néki: Gonoſzb léſzſz midőn meg térſz. *Hippócratestől* pedig azt írja *Plutarchus* [b]; hogy, midőn egy ifjat talált-volna elő, kinek utánna ment gonoſz szeretője; és az ifiú meg-pirúlt-volna, azt mondotta néki: Olyakkal kell járnod, a'kikkel ha láttatol, el ne változraſd színedet. Joſafátról a' Júda Királyáról azt olvaſom, hogy, noha egyéb-képpen jól élt, mindazáltal, mint-hogy barátságot szerzett Okoziásal az Iſraël Királyával, ki iſten telen volt, Eliézer Próféta meg-feddette, és büntetését-is meg-jelentette, mondván [c]: *Mivel ſzövetséged volt Okoziaſal, meg-vontotta Iſten á'te alkotmányidat; és el-romlottak a' hajók, és el nem mehettek Tarſiba.* Sz. Irenæus azt írja Szent János Evangeliſta-felől [d]; hogy a' tanitványival a'fördő-házba menvén, eſzébe vötte hogy ott moſódik az Eretnek *Cherinthus*, és viſſza tért, mondván: Fuſsunk-el, hogy a'fördő-ház reánk ne omoljon, melyben *Cherinthus* az Igaſságnak ellensége moſódik. Sőt olly felelmes lelki-iſmérések volt e' dologban az Keresztyéneknek, hogy hóltok-után sem akartak az Eretnekekkel társolkodni. Es midőn *Alexandert* és *Cájust*, a' Marcioniſta-nevű Eretnekekkel eggyűtt vitték-volna a'halál helyére, csak azt kivánták, hogy kőlön öllyék meg őket, és az ő vérők amazok vérével őſzve ne egyeledgyék.

A' mi a' Gonoſz Szólláſt illeti; az is fölötte veſzedelmes. és, a'mint nyilván mondotta Sz. Pál [e], *Meg-veſztik a'jó erkölcsöket a' gonoſz beſzélgetések.* Es Sz. *Jádorus* azt mondotta [f]; hogy gyakorta, a'hová nem vihették az álharatos ſzívet a' ſzemek, és egyéb hízelkedések, azt a'gonoſz beſzéd meg hajtotta. Igy jártak a'mi Első Szüleink: kik, a'pokol-beli Kigyóval beſzélgetvén, az Iſtennek paranchólattyától el-ſzakadtak, és Paradichomtól meg-foſztattak. Az-okáért, a' mint *egy kevés kováſz az egéſz téſztát meg poſhaſztya* [g]: azon-képpen, chak kevés ochmány és fajtalan, vagy egyéb-féle gonoſz beſzéd-is az egéſz embert el-veſzti. Ezek így lévén, ſe Gonoſz társaſághoz ne adgyuk magunkat; mellyet Sz. Tamás sem chelekedett: ſe a' Jóknak társaságától el ne távozzunk; a' mint Szent Tamás chelekedett, és hitlenségbe eſett: hanem, a' Jóknak nyájaskodását keresſők; hogy minden jót tanúlván tőlők, és példájokat követvén e' világon, a' más világon vélek eggyűtt lehesſünk az örök Bóldogságban: mellyet engedgyen minnájunknak a' kegyes és fölséges Iſten, az ő Szent Fiának érdemiért. Amen.

A

† Lib. 6.

b In Lacon.

c 2. Par. 20. 37.

d Lib. 3. c. 3.

B

e 1. Cor. 15. 33.

g 1. Cor. 5. 6.

C

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

SOk kőlőmbséget találunk az Iſten-félő igaz, és az iſtentelen hamis emberek közőtt. A'többi-közőtt, az nem utólsó, melyről Salomon emlékezik, mondván [a]: *Hétſzer eſik-el az Igaz, és fel-kél: az iſtentelenek pedig el-veſznek a' gonoſzban.* Ennek szép okát adgya Dávid, mondván [b]: *Mikor el-eſik (az Igaz) meg nem romol: mert az Úr alája teſzi a' kezét.* Mellyel azt jelenti az Iſten-felől az Igazakhoz-képeſt, a' mit naponként látunk az anyákban az ő szerelmes gyermekekhez; kiket, mikor járni tanitnak, tudván hogy nem tudnak őrizkedni az eséſtől; és, ha meg-tántorodnak, minchen erejek hogy meg-tartózkodgyanak; nem ereſztik-ki kezők-közzűl, hanem, vagy-a' két kezők-közőtt járttatyák, hogy, ha meg-botlanak, leg-ottan érjék, és meg-tartsák őket; vagy kezkenővel által-kőtik, hogy, ha meg-tántorodnak, meg-tarróztaſsák, vagy fel-rántsák. Az Iſten, hogy az embereket ſok jeles dolgokra oktaſsa, a' mint ez-után meg-mondom, az Igaz embernek gondgyát viſeli ugyan; de meg-is engedi hogy meg-tántorodgyék, és ugyan meg-is eſsék; de nem úgy hogy meg-romollyon; hanem hogy, az ő kezeihez tarrózkodván, fel-kellyen, és az-után jobban vígyázzon. bé-tellyeſedvén Sz. Pálnak amá' mondáſa [c]: *Az Iſtent-ſzeretőknek minden dolgok jóra ſzolgálnak.* Mindenek; még-az eſetek-is. Ezt meg-érthetyük a' mái Evangéliomból, melyben a' Sz. Tamás eſetit olvaſsuk: ki azt mondotta [d]: *Hanem ha látom az ő kezeiben a' ſzegek liggatását, és az újjomat a' ſzegek-helyére bochátom; és a' kezemet az ő öldalába bochátom, nem hiſzem.* Hogy ez, eſet jóra-légyen, ki-tetſzik az Urúnk mondásából [e]: *Ne légy hitlen, hanem hív.* De meg nem romlott, mert *az Úr alája ſöté-*

a Prov. 24. 16.

b Pſ. 36. 24.

D

c Rom. 8. 28.

d Ioan. 20. 25.

e Verſ. 27.

A

kezét - az-az, kegyelmeſségét mutatta hozzája, *meg-jelent néki*: és nem chak meg-mutatta a' k[illegible]zen és oldalán-való ſebeit, hanem azt-is meg-engedte, hogy illeſſe azokat, a' miat kívánta: sőt, mint-hogy ſzerette a Krisſust, midőn azt mondotta [illegible]; *Menyünk-el mi-is, hogy meg-haljunk ő-vele*: az eſet ugyan jóra ſzolgalt néki, és ama' ſzép vallaſra okot adott: *Én Uram, és én Iſtenem*: Mivelhogy azért némelly nyughatatlan elmejü emberek chodállyák, hogy az Iſten meg-engedi az ő Híveinek eſetit, kiket, ha akarná, meg oltalmazhatna: moſtani Predikátzióban arról ſzóllok:

I. Okot adám annak, a' Sz. Atyak tanitásából.

II. Meg-fontolom a Tamás vétkét, és Urunknak hozzája-való irgalmaſságát.

III. Meg-mondom, mit tanúlhatunk a' Krisſus ſebeiről.

ELSŐ RÉSZE.

B

KErdhetné valaki: Ha a' ſzámtalan, régi és moſtani Könyveknek ſokaſága, mellyeknek nem chak által-olvasására, de meg-tekintésére-is, embernek tellyes élete nem elég, haſznos-e, vagy árralmas? alkolmatos-e, vagy alkolmatlan? Mert, hogy ne ſzóllyak a' nagy költségről melly azokra kél, a' ſok jó óráknak el-múlásáról mellyekben azokat forgattyuk, a' fáraſztó nyughatatlanságról mellyel életünket-is fogyattyuk: azt látom, hogy ſok Könyvekről méltán mondhattyuk; hogy a' Tévelygéſeknek sút-fejei; az Eretnekségeknek rajai; az útálatos vétkeknek Iskolái; a' fabuláknak és hazugságoknak erdei; a' jó elméknek el-tévelyitő *Labyrinthuſi*: mellyek-által, a' ſzorgalmatos emberek reſtekké lőttek; a' bizonyos dolgok kétségeſekké; a bizonytalanok pedig fogáſokká. Nem ſzóllok pedig chak a' *Grammatica*ról, melynek *tanulſsa* az, † Ajtaja vagyon a' tudatlanoknak, melynek tanitói, gyakorta a' kechke gyapjáért vetekeduek; és olly dolgokról, mellyekről-is mondhattyuk *Senecá*val, hogy † Haſznosb meg-vetni, hogy ſem meg-tsfeni: holott még moſt-is Bíro kezében a pór. Sem a' *Poéſis*ről nem ſzóllok, melly olly chodálatos álorczákkal akarja bé-hálólni a' fényes Igaſságot, hogy még *Democritus*-is nevetné. Nem ſzóllok azokról-is, kik azoknak dicséretében fáraſztották magokat; mellyek inkább meg-érdemlették-volna a' ſzidalmat. Mert, *Favorinus*, a' Negyed-napi hideg-lelésről irt, dicséret-képpen; *Apuléius*, az Arany ſzamárról; *Lucianus*, a' Légyről; *Virgilius*, a' Szúnyogról; *Ovidius*, a' Balháról; *Homérus*, a' Békák és Egerek harczáról; némelly a' Kőſzénről, és egyébaffélé chufos dolgokról: mellyekről, nem ok-nélkül mondhatnók egy *Satyricus* Poétával: *O curas hominum! ó quantum eſt in rebus inane!* és Sz. Dáviddal [b] *Hiſtságokat beſzéllettek nékem a' hamiſsak: de nem mint a' te Törvényed.*

C

Járulok a' nagyobb méltóságú Könyvekhez, melyekben nagy fogyatkozáſok találtatnak. Az ékeſenés bőlcſen-ſzóllló *Rhetorica*; az Igazaknak veſztőjévé és kárhoztatójává, a' hamiſsaknak oltalmazójává lőtt. Az *Hiſtoriaſok*, az Igaſságnak aranyas kalápjával ezer hazugságot nyelettek-el, fő-képpen midőn az Iróknak régulája, chak valami gonoſz indúlat. A' Törvény-tudó *Legiſtak*, a' Törvényeket egy-más-ellen felfegyverkeztetik; és, a' mit *Lucianus* irt a' Romai ſeregekről, azt mondhattyuk felőlök, *Furci aquilas & pila minantia pilis.* sőt ugyan mondotta-is *Ceſarinak Arcletterſa*, *Legibus armatas furere in certamina Leges, ſua anceps pugnare fora*: mert annyi magyarázatokat forralnak, annyi *Glojſa*kat koholnak, annyi *Paragraphuſo*kat gondolnak, hogy az Igaſságot tellyeſséggel el-nyomják. A' *Medicinſok*, a' vagy Orvoſok, midőn egymás-ellen rufakodnak, nincs helye ama' régi mondáſnak; † A két üſtök-vonyó kőzött, a' harmadik ſog-őrülni: hanem, a' harmadik el-ſik, és sirni-fog, mert úgy tetſzik, hogy el-veſztették az emberi életének mérő- vagy igazitó-regulájit, vagy línorját. Továbbá, michoda olly nyilván-való dolog, melyről a' *Philoſophuſok* nem villongnának és vetekednének? Mi lehet olly balgatagság, melynek ne találtatnának ſzék oltalmazója? holott *Copernicus* azt merte irni, hogy az ég veſzt-ég-ál, és a' föld forog: más, hogy a' hó fekete; hogy a' világ, chak a' verő fény † perálól alkottatott. A' *Mathematicuſok* az-ellen, hogy a' Bőlcſ ember úralkodik a' chillagokon †, a' chillagoknak rabſzolgaivá akarnák őtet tenni, és olly iſzonyú dolgokat találtak az egeken, Kígyókat, Sárkányokat, Scorpiókat, Oroſzlányokat, Medvéket, Bákokat, *Monocentauruſo*kat; mellyek ha a' *Herculeſ*nak, vagy *Hircanus* erdőben találtattak-volna, méltó lőtt-volna azokat ki-vágni, vagy tűzzel meg-égetni.

D

† Terra duas felicitatis, ter-tius gut-tabit.

† Ut ſpinas de-mittat bonus vicus.

A' mi a' *Theologuſo*kat illeti; azok-is, rémjeket akarván élesíteni, és az Igaſságot fényesíteni, olly dolgokat akarnak ki-fejteni, és meg-magyarázni, mellyeket az Iſten az emberektől el-titkolt, és bőlcſeségének tanácsában rekeſztett: azért, hogy

meg-

meg-bűntetné az Első Szűléinknek mód nélkül-való kívánságokat, kiknek s'Kígyó azt mondotta: *Lésznek mint az Istenek, jót és gonoszt tudók*, és hogy alázatosságban tartana bennünket. Illyen az; Ha Salomon üdvözűlt e, vagy el-kárhozott? Melly órában fogantatott a Krístus? melly szem-pillantásban szűlettetett? mit cselekedett ez-kétezstendős-korától fogva, harmincz eztendős-koráig? Mikor lészen az Ítélet? és egyéb efélék. Minden-féle Könyvek igen el-távoztak első igyekezetétől: és szűkséges volna egy igaz *Hercules*, ki az *Augiast*, vagy *Eleus* Kirűly Istállóját ki-tisztítaná, és a' sok ganéjt abból ki-hordaná. Mellyet én nem azért mondok, hogy a' Könyveket kárhoztatnám, vagy kívánnám azoknak el fogyását; tudván, hogy a' jókra nem kell a' gonoszúl-való véle-élésért veszteni; sőt egy-szersmind meg a' kokolyt-is meg kell hagyni, hogy a' búzát ki ne gyomlállyuk azokkal: hanem, hogy meg-mutassam, hogy csak a' Szent Írás maradott-meg fogyatkozás- és meg hamisítás-nélkül, mellynek szerzője és czellya az Isten; bizonyítsa, az Isten méltósága: melly a' mái Evangéliomban is jeles tanuságokat ád előnkbe, mind üdvösségünkre, 's mind vigasztalásunkra.

De a' hitetlen és istentelen emberek, a' Sz. Írásban-is találtak; vagy inkább találni akartak, a' miket kárhoztathassanak. És némellyek, a' mint *Sz. Dámaszcenus* írja [l], hamisságot fogtak reája; mivelhogy azt olvasták [m]: *Én vagyok a' te Urad Istened, erős bosszúálló, meg látogatvan az atyák hamisságát a' fiakban, harmad és negyed izigsen.* és másutt [n]: *Az Istennek örök savanyú szőlőt, és a' fiaknak fogak vásnak meg.* Kiknek szépen azt felelí Sz. Agoston [o]: hogy akkor látogattya meg Isten a' fiakat az atyák hamisságáért, midőn a' fiak követik azoknak gonoszságát és mélkö, hogy a' kiknek vétkökben részesek, büntetésökben-is részesűllyenek. Némellyek hazugsággal vádolák; a' mint Sz. Pál jelenti, mondván [p]: *A' Görögök bölcsességet keresnek: mi pedig a' meg feszíttetett Krístust prédikályuk; a' Zsidóknak botránkozást nyújt, a' Pogányoknak pedig bolondságot.* E tévelygésben volt valaha Sz. Agoston is, a' mint ő-maga meg-vallya [q] látván némelly apróték dolgokat benne, úgy-mint, Mi módon kellessék az okcalan állatokat meg-ölni az áldozatra? Mint kellessék ítéletet tenni a' poklos rúháról? és, hogy nem találc abban világi ékes szólást; hanem eggyűgyű szókat. De az-után, jobban meg-gondolván a' dolgot, külömbet ítt felőle [r], és meg-mutatta, minémű nagy bölcsesség vagyon az eggyűgyű beszédnek fedele alatt. Némellyek, hiába, valósággal vádolták a' Sz. Írást: úgy-mint, a' Nemzetségeknek hosszú elő-számlálásában [s]; nyilvánvaló-való dolgoknak magyarázásában; azon dolgoknak gyakor elő-hozásában. Melyre azt felelte *Rabanus* [t], az Írónak szavával [u]: *Bizony mondom néktek, Még el-múlik az ég és a' föld, egy betű vagy egy vonás el nem múlik a' Törvényből.* Némellyek azzal káromlották; hogy gyalázatos dolgokról emlekezik: úgy-mint, a' Zsidók lopásáról [x]; a' Moyses *gyermekségéről* [y], az Abrahám [z], és Isaák hazugságáról [a]: kik hogy életőket meg-tartsák, feleségök tisztességét koczkára vetették: a' Lót [b], és Juda [c] iszonyú parázna-ságáról: a' Dávid házasság-rontásáról [d]; a Péter tagadásáról [e], és a' mái Evangéliomban a' Tamás hitlenségéről [f]. Ezek, a' mint Sz. Agoston mondgya [g], nem értették, hogy a' Sz. Írás hasonló a' tiszta tükörhöz, melly meg-mutattya mind a' szép 's mind a' rút álmatlanokat: a' szépeket, hogy szeressék; a' rútakat, hogy meg-szépittsék. A' Sz. Írás-is, a' szép és jó dolgokat adgya előnkbe, hogy kövessük; a' rútakat és gonoszokat, hogy útállyuk és el távoztassuk. Melyből ki-tetszik, miért emlekezett a' Szent Írás a' Tamás hitlenségéről. De hogy ezt jobban meg-értsük, azon tudakozzunk.

Miért engedte meg néha az Isten, hogy az ő Hívei nem chak kichíny, hanem nagy bűnökben-is essenek? (nem hogy a' Sz. Tamás vétkét nagyítsuk és szőrnyittsük, mellyet némelly tudós emberek igen mentenek azzal, hogy az szeretetből történt: mert, a' mit leg-inkább kívánunk, leg-nehezben hiszszük.) Mint Dávid: kinek Uriás ellen-való chelekedetit, sok és nagy vétektől nem menthettyük. Ennek a' Szent Atyák egy nehány Okait ádgyák.

Elsőben: Szent *Basilius* [h], Sz. *Jerónymus* [i], és egyebek-is, azt mondgyák; hogy azzal Dávidnak némelly dichekedése, és maga-tetszése meg-aláztatott, és le-nyomattatott: hogy meg-ismérné hogy semmie ninch; a' miben méltán dichekedhetnék, hanem minden jó az Istentől vagyon. A' dichekedését pedig ama' mondásban helyhezteti [k]: *Én pedig mondék az én bővelkedésemben: Örökké meg nem mozdúlok.* És [l]: *Próbállymeg engem Uram, és kíséríts-meg engem: égesd a' veséimet, és a' szívemet. Mert a' te irgalmasságod szemeim-előtt vagyon: és gyönyörködtem a' te igaz-mondásidban.* [m] *Én az én ártatlanságomban jártam: az én lábam az igyenesen állott.* És [n]: *Uram, és Istenem, ha ezt chele-*

A

n Ps.64. 18.

o Ioan. 11. 16.
p Mar. 26. 35

q Prov. 27. 1.

r In Apologet. David. cap. 2.
s Lib. de Elect. & Grat. cap. 9.

B

t In Apologia David. cap. 2.

u Ibid. cap. 3.

C

x In Ps. 37.

y 2. Reg. 23. 8

z Mat. 28. 19 Mar. 16. 15.
a Lib. 3. de Doctrina Christ. cap. 29.

D

b 1. Cor. 10. 12.
c Hom. 1. in Ps. 50.
d Ps. 121. 2.
e Ps. 117. 13.

kérdem, ha hamisság vagyon a' szívemben. És n: *Ha bennem igazra tekintettem az én szívemben, nem hallgatott meg az Úr.* Enek az Oknak, talám valami részből helye lehetne Sz. Tamásban-is; vagy mi' egyedül azt mondotta a' Tanitványoknak o; *Atyánkfiai, el mi-is, hogy meghallyuk ötöd:* vagy, a' mit a Vég-vachorán a' többivel-együtt mondott p: *Ha meg kell halnom-eled, meg nem tagadlak téged.* és azért nem chak el-futott a' többivel, de a' többinél inkább kételkedett-is. Innét mondgya Salomon q: *Ne dichekedgyél holnapra; nem tudván mit szül a' jövendő nap. Dichérjen téged az idegen, és nem a' te szád: a' kívülvaló, és nem a' te ajakid.*

Másodszor: Sz. Ambrús r azt mongya; hogy az illyetén esettel, nagyobb tekéletességre kelne-fel. Mert, Sz. Agoston, szólván a' Válaszotrakról, azt mondgya s; hogy *az Isten szeretőinek mindenek jára szolgálnak*; el annyira, hogy, ha valaki kőzülök el-térne, és el-révelyedne, az-is használna néki arra, hogy a' joban nevekedgyék, alázatosb és tudósb lévén. Ez nyilván ki-tetszik Sz. Tamásban-is ki, nem chak vallotta Urunknak fel-támadását, hanem azt Istent erőnek-is tulajdonitotta t, mondván: *Én Uram, és én Istenem.*

Harmadszor: Azt mongya azon Sz. Ambrús u; hogy mi azoknak jószágos cheleketőket kővetnők, és meg ne vonnók magunkat; azt allitván, hogy mi azt nem cheleked-hettyük, mivelhogy a' Szentek minket meg-haladtak. Mert, ha minden fogyatkozás-nélkül élnek-vólna e' világon, azt alithattuk-vólna, hogy minket természetőkben felyül-haladtak, vagy Istenek vóltak, kiknek a' vétekben részők nem lehetett: melly vélekedés, kétség-nélkül minket el-idegenitene azoknak követésétől. De mint-hogy ők-is megesnek, nékünk az ő életők tanúság a' kővetésre, mind az ártatlanságban 's mind a' penitentziában. Midőn azért az ő esetőket olvasom, részesseknek ismérem őket az éngyarlósá gomban: és midőn el-hiszem hogy társaim, követni-is merészlem őket.

Negyedszer: Azon Sz. Ambrús azt irja x; hogy minden Jószágos cheleked etekben meg-próbáltatnának, mellyek-közzül eggyik a' Penitentzia-tartás, mellyel a' bűn ellen harczolunk: tudni illik, hogy nékünk példáink lennének, mi módon kelleszék a' bűnből fel-kelnünk. Hallyad mit mond azon Sz. Doktor x: Néké úgy tetszik, hogy Dávid azért kóstolta-meg a' bűnt, hogy meg-tanitana, mi-képpen tőrölhetni-el azt. Ezt pedig nem chak Dávidtól tanúlhattyuk, hanem Sz. Tamástól-is: kik egy szóra meg-tervén, egy esetőket sok Jószágos chelekedetekkel igyekeztek helyére vinni: és Tamás, ki a' Krisus fel-támadásáról kételkedett, az-után az ő Fel-támadásának bizonyitásáért, halált-is szenvedett.

Ötödszer: Egy Okát a' Sz. Irás jelenti, melyben Dávidnak egy erős Vitézéről azt olvasunk y: *A' székben-ülő leg-bölcsebb fejedelem*, és utánna veti: *Ki nyolcz-száz-at ölt-meg egy ütközetben.* Melly dolog, illik ugyan a' Vitéz és hadakozo férfiúhoz, de nem a' Tanitó-székben-ülő Doktorhoz. De ollyanok a' Szentek, kik valaha valami bűnbe estek: a' többikőzött Sz. Tamás; ki a' Krisustól el-küldetett, hogy predikállana az Evangéliomot z. A' Tanúság pedig, mellyet nékünk adnak a' Szentek a' tanitó-székből, sok féle:

Első, az; melyről Sz. Agoston emlekezik a; Ha valaki, úgy-mond, a' Sz. Embereknek vétkeit olvasa, noha valami jövendő dolgoknak példáit veheti eszébe, és azokat megvizsgálhattya: mindazáltal a' lőtt dolognak igaz-vóltából azt tanúllya-meg, hogy semmiképpen ne dichekedgyék Jó-chelekedetibé, se egyebeket az ő Igasságáért meg ne úrallyon; látván olly nagy emberekbe, hogy a' szél-vésze el kell kerűlni, és az bűnt a' hajó-tőréstől, meg kell siratni: Mert a' végre irattattak-meg azoknak vetkők, hogy Sz. Pálnak ama' tetszetes sententziája mindenűtt jelen légyen b: *A' ki magát fenn állani látszik, meg-lássa hogy el ne essék.* Es igy, a' mint Arany-szájú Sz. János irja c, az Igaznak hajó-törése, légyen a' bűnősnek partya. Mondhatta-e valaha Dávid d; *Fenn-álva vóltak a' mi kábáink?* de azt-is mondhatta e: *Tőszigáltatván el-hanyatlottam, hogy el-essem.* Honnét, ha az Urnak kegyes keze fel nem vőtte-vólna, mindenkor ott maradott-vólna.

Második, az; hogy tudnának a' Szentek egyebeken szánakodni, és minket-is a' szánakodásra tanitanának; a' mint Sz. Gergely beszéll a' Sz. Péter tagadása-felől. ki, mivelhogy az Anyaszentegyháznak Mestere lőtt, kívántatott ő-benne a' szánakodás, mellyet ember a' maga nyavalyájából leg-jobban és könnyebben tanúlhat-meg: mert a' testi Orvosok-is, leg-inkább úgy tudnak szánakodni a' betegeken, ha ők-is betegesek. Azokáért, mint-hogy Sz. Tamás-is az Evangéliomot predikállotta, és a' Lelki betegeket gyógyitotta, ha az ő hallgatói-közzül, a' hitetre késedelmesbek és lassúbbak vóltak, tudhatta magáról, hogy nem kell azokra boszonkodni és haragudni: hanem inkább szánakodni kell tőlök; holott ő-is, noha a' Krisus iskolájában tanúlt-vólt, és tiz Apostol társairól hallotta-vólt hogy fel-támadott az Ur, nem mingyárt hitre beszédőket.

Harma-

Harmadik, az; hogy meg-tanúlnók a' Hitnek módgyát. Mert Urunknak ama' mondásában; *Boldogok a' kik nem láttak és hittek*; szép tanúság vagyon: noha úgy tetszenék, hogy ellenkezik Urúnknak más mondásával [f]: *Boldogok a' szemek, mellyek látnyák a' miket ti láttok*: de nem ellenkezik. És nem is azon okból mondotta azt Urunk: mert Tamás, a' látást tartotta a' Hit erősségének, vagy meg-bizonyitásának. és, mint-hogy látta hogy él a' Krisztus, el-hitte hogy fel-támadott. és így, azok: a' kik nem láttak, és hittek az ő Fel-támadását, boldogbak vólnak, és nagyobb érdemők vólt: mert a' Hit dolgában, nem támaszkodnak a szem látásához, hanem az Isten igéjéhez. Sz. Lukáchoz pedig, Urúnk nem szólla' Hitnek bizonyitásáról, hanem egy-általyában emlekezik az ő Jelen-létének látásáról; melly kétség-nelkül kivált-képpen-való ajándék és Privilégium vólt. És azzal a Krisztus jelen-létével, nem kisebbült-meg az Apostolok Hiti: mert, noha őtet láttak, mindazáltal azt testi szemekkel nem láthatták hogy *Messias*, és Istennek Fia, hanem hittel hitték: a Hit pedig annál nagyobb és tökélletesb, mentől kisebb és kevesebb emberi bizonyitási vannak. mert, nincs az Isteni Hitben helye ama' mondásnak: † A' mi kezeink szemeltek, azt hiszik a' mit láttnak. Melly mondást a' mostani Ellenkező Atyafiak igen óltalmaznak; és az ő Hitökhöz valóban illik: mert többet nem akarnak hinni, hanem a' mit testi érzékenységökkel, vagy emberi okossággal meg-fogharnak. noha ők sok olyan dolgokat mondnak, mellyek az igaz okossággnak nem chak felőttе, hanem ugyan ellene-is vannak. melly nincsen az igaz Hitben; mellyben noha sok dolgok vannak az okosság felőtt, de semmi nincs az igaz okosság-ellen. Melynek oka az; mert, a' miket Hittel hiszünk, chak azért hiszszük, hogy az Isten jelentette-meg; és nem azért, hogy azt valami érzékenségünk javallya és bizonyittya. Erről mondgya Sz. Gergely [g]; hogy a' Hitnek nincsen érdeme, a' mellyet az emberi okosság meg-próbál, és bizonyságúl meg-tapasztal. Az okáért, nem azt kell hinnünk a' mit látunk, hanem a' mit hallunk az Isten igéjéből.

Negyedik, az; hogy meg-tanúlnók, minémű hasznos légyen a Jóknak társasága, és ártalmas azoktól el-távozni. Mert Tamás, a' míg az Apostolokkal eggyütt-volt, kevésbet ő-náloknál nem hitt: de mikor ő-tőlök el-távozott vólt, noha a' többi mindnyájan hitték, és néki-is beszéllették a Krisztus Fel-támadását: mindazáltal nem akarta hinni. Dina, a' Jákob leánya, valamíg a' bátyjaival eggyütt vólt, szüzességét meg-óltalmazta, és kolzorúját's-pártáját meg-tartotta: de mihelyen el-távozott tőlök, megszeplősítetett, és okot adott nagy vér-ontásra [h]. Erről az előbbi Predikáziókban-is szóllottam, és Salomonnak ama' mondását meg-magyaráztam [i]: *Jobb kettőnek eggyütt lenni, hogy sem egynek; mert hasznok vagyon az ő társaságokban*: a' vagy, a mint Sz. Ambrus olvassa, sokkal jobb kettő egynél. És azt a' Krisztusról magyarázza, azzal-eggyütt a' kit a' Krisztus óltalmaz: ki ha el-esik, fel-állattya a' Krisztus. mivel ő el nem esik, hanem alá-hajol, hogy minket fel-emellyen: és meg-hólt mi-érettünk, hogy minket meg-melegítene a' tűzzel, a' mellyet jőtt a' földre küldeni [k]; és, a' mint Eliséus a' meg-hólt gyermeknek, elevenitő meleget, vagy életnek melegségét adni [l]. De ugyan azt jelentette Urúnk-is, két embernek a' jóban-való eggyezéséről. és azt kívánta Tanitványitól, kiket kettőn-ként küldött az ő orczája-előtt minden várasba és helyre; a' hová ő menendő vólt [m]. Innét származott a' Szerzetesek szokása, hogy, a' mennyire lehet, egyedül ne járjanak; hanem ketten-ketten: és az Apostolok, még az imádságra-is kettőn-kénti mentek; a' mint Sz. Lukách irja [n] Péterről és Jánosról. Mert a' társ, a' társának bizonysága, óltalmazója, segétője: bizonysága, jó erkölcséről, és életéről; óltalmazója, ellenség-ellen; segétője, cselekedetiben. Melly dolgot olly nagynak irélt *Agustinus* Sz. Tamás Doktor, hogy, a' mint a' Sz. Domonkos Krónikájában olvassuk [o], az egyedül-járó Szerzetest magán-való Ördögnek nevezte. És *Arisztóteles*, az egyedül-való embert, vagy Istennek, vagy oktalan-állatnak mondotta [p]; az-az, vagy Isteni, vagy oktalan-állati erkölcsűnek. Másutt pedig azt mongya [q], hogy, a' kik magokon, a' vagy egyenként, alávalók-is, ha egybe gyűlnek, jobbak egynél akármi jónál-is: mint a' lakodalom a' mellyet sokan készítnek, jobb annál a' mellyet chak egy készít. Régi példa-beszéd [r]: Egy ember, semmi ember. És *Euripides* mondása az, hogy az eggyes kéznek harcza erőtlen. és, Egy ember nem mindent lát.

II. RÉSZE.

MInd ezekből ki-tetszik, a' mit Sz. Gergely mond [s]; hogy nem történetből lőtt, hogy Sz. Tamás akkor jelen nem vólt, midőn Urúnk a' többi Tanitványoknak meg-jelent, hanem az Istennek gond-viselésében: melly azt chelekedte, hogy, midőn a' kételkedő Tanitvány, az ő Mesterén a' testen-való sebeket tapogatná, mi-benn-

nünk

A

f Luc. 10. 23.

† Manus nostræ contrectarunt de verbo vitæ. quod videmus.

B

g Hom. 26. in Evang.

h Gen. 34. 1.

i Eccle. 4. 9.

C

k Luc. 12. 49.

l 4 Reg. 4. 34.

m Luc. 10. 1.

n Act. 3. 1.

o Lib. 3. c. 37.

p 1. Polit. c. 2. & 3. Polit. c. 7.

D

q Vnus vir, nullus vir.

r Hom 26. in Evang.

A

nünk a' hitetlenségnek sebeit meg-gyógyítaná. Mert többet használt nékünk a Hitre, a' Tamás hitetlensége, hogy-sem a' nyílt Tanítványok hiti: mert, midőn ő a' tapasztalással a' Hitre hozattatik, a' mi elméink a' Hitben meg erősíttetnek, minden kételkedést hátra-hagyván.

Úgy vagyon, hogy nem kichiny vólt a' Tamás hitetlensége, kinek sok bizonyságok lehettek a' Krístus Fel-támadásának el-hitelére. Mert ő magától a' Krístustól, egy-néhányszor hallotta azt előképpe, midőn Jerusálembe fel-menvén, mellyéje-vötte a' Tizenkét Apostolt, és azt mondotta nékik[a]: *Imé fel-megyünk Jerusálembe, és be-tellyesednek mindenek, mellyek meg-írattattak a' Próféták-által az Emberfiáról. Mert a' Pogányok kezébe adatik, és meg-csúfoltatnak, és meg-ostoroztatnak, és meg-köpdöstetnek: és miután meg-ostoroznak, meg-ölik őtet, és harmad napon fel-támad.* Hallotta azon dolognak szép példáját is[b]: *A' mint Jónás a Czethal hasában három nap, és három éjjel vólt; úgy lészen az Emberfia a' földnek szívében három nap, és három éjjel.* Hallotta azt is[c]: *Rontsátok-el e' Templomot, és harmad nap-ra fel-állítom azt:* mellyet az ő testének templomáról mondott. Azért az Evangélista utánna veti[d]: *Mikor azért fel-támadott vólna halottaiból, meg-emlékezének a' Tanítványi, hogy ezt mondotta vala; és hivének az Írásnak, és a' beszédnek mellyet JESUS mondott.* Ezeknek mind elméjében kellett vólna Tamásnak forgatni, és nem chak a' Krístus Halálát, hanem Fel-támadását-is hinni. Annak fölötte; midőn Magdolna az Apostoloknak azt mondotta[e]: *Láttam az Urat, és ezeket mondotta nékem:* tudni illik: *Menny-el az atyafiaihoz, és mondjad nékiek: Fel-megyek az én Atyámhoz, és a' ti Atyátokhoz; az én Istenemhez, és a' ti Istenetekhez:* hihető, hogy Tamás-is hallotta; de chak aszszony'emberi álomnak tartotta. Továbbá, hihető, hogy akkor-is jelen vólt, midőn a' több aszszony'állatok az Apostoloknak meg-beszéllették az Angyaloknak üzenetit[f]: *Hamar el menvén, mondgyátok meg az ő Tanítványinak, hogy fel-támadott: és imé előttetek el-megyen Galileába, ott meglátjátok őtet.* De ezeknek semmit hitte mondásokat: noha arra-nézve, a' koporsóhoz mentek Péter és János[g]. De a' férfiak beszédét-is semminek állította. Mert Sz. Lukách, emlékezvén a' jelenésről, mellyel Urunk meg-jelent az Emausba-ménő két Tanítványnak, azt írja[h], hogy, *Fel-kelvén azon órában, vissza-térének Jerusálembe: és találák egybegyűlve a' Tizen-egyet, és azokat a' kik vélek valának, mondván: Hogy fel-támadott az Úr bizonnyal, és meg-jelent Simonnak. És ők beszéllék vala, a' mik az úton történtek vala: és mint ismértté-meg őtet a' kenyérnek szegésében.* A' hol nem chak egy rend-béli bizonyság vólt: de azon sem adott semmit Tamás: sőt talám akkor ment-el bosszonkodva a' több Apostoloktól. Melly el-távozás, vólt oka minden kételkedésének: mert, ha tovább ott maradott vólna vélek, együtt vélek meg-látta vólna a' Krístust, mért ugyan azon estve, jelent-meg nékik. Ennyi fok bizonyságoknak, hinni kellett vólna Tamásnak. De talám azt bánta hogy vélek nem vólt, és azért mondotta hogy nem hiszi szavokat.

C

De mind ezekért sem hadta-el Tamást a' kegyes JÉSUS, hanem, nyólczad napután, érette ismég meg-jelent a' Tanítványoknak, és Tamásnak fő-képpen, hogy azután erősb lenne a' Hitben. Bizony igaz Pásztor; ki az el-tévelyedett juhot vészni nem hadta[b]. Igaz Tyúk[c], melly, látván hogy a' chirke távúl jár tőle, mind addig kiált, mig nem hozzá-nája, hogy a' kányának torkába ne essék. Igaz Samaritánus[d]; ki, látván a' meg-sebesedett embert, nem hadta haló-félben, ha nem bé-kötözte sebeit, és gondgyát viselte. A' melly Atyának egy-néhány fiai vannak, a' ki leg-nagyobb betegségben vagyon közzülök, annak leg-inkább keresi kedvét, azt leg-inkább vigasztallya: Urunk-is, látván hogy Tamás a' több Apostoloknál inkább meg-tántorodott, leg-inkább mutatta hozzája szeretetit és Atyai gond-viselését; és valamit kívánt távúl létében, mind megengedte néki: jelentvén azzal, hogy jelen vólt mikor azt mondotta[e]: *Hanem ha látom az ő kezeiben a' szegeknek nyomtatását, és az újomat a' szegek helyére bocsátom; és a' kezemet az ő oldalába bocsátom, nem hiszem.* Azért mondotta Urunk néki: *Erezd ide-bé az újodat, és lássad az én kezeimet; és hozd-ide a' kezedet, és bocsásd az én oldalamba: és ne légy hitetlen, hanem hívő.* Ha az beteg kóldús az Orvosnak azt mondaná; Ha nékem szép feir kenyeret nem adatsz, fogoly madarakat, kövér kappanokat; drága sáczánokat nem süttetsz, mondola és czitrom tortákat nem chináltatsz, Malozát és Tokai bort nem hozatsz; sem észem, sem iszom: az Orvos pedig azt mind ingyen meg-szerezné néki: nem nagy irgalmasságnak mondanók-e? Bizony, nagy vólt a Krístus irgalmassága Tamáshoz: ki, noha frokatlan, és soha többé nem hallott dolgokat kívánt; mindazáltal a' Krístus mindenben eleget tett kívánságának, tisztiben és hivatallyában híven el-járván.

D

a Ioan. 20. 25

b Ioan. 10. 11 Luc. 15. 4.

c Mat. 23. 37

d Luc. 10. 34.

e Ioan. 20. 18

f Mat. 28. 7.

g Ioan. 20. 4

h Luc. 24. 33.

a Mat. 20. 17 Mar. 10. 32 Luc. 18. 31

b Mat. 12. 40 c Ioan. 2. 19.

d Luc. 24.

e Ioan. 20. 17

III. RÉSZE.

A

Ezt hogy jobban meg-értsük; vedd eſzedbe, hogy Urúnknak eggyik fő tiſzti az volt, hogy *meg-világoſitsa minden e'világ-ra-jövő embert* [f]. mert az embereknek nagyobb részе úgy meg-vakúlt volt, hogy méltán mondhatták felőlök Iſaiással [g]: *Jaj a'kik a' gonoſzat jónak mondgyatok, és a'jót gonoſznak.*

[f] Ioan. 1. 9.
[g] Iſa. 5. 20.

De kérdené valaki: Mi módon cſelekedte azt Urúnk? Ha azt feleled, hogy az Evangéliomi irással: azt mondhattya; hogy az Evangéliomot ſokan nem is tudgyák olvaſni: az-okáért abból világoſságot nem vehetnek. és úgy mi módon tellyeſedik-be Iſaiásnak ama'mondáſa [h]: *Be-tölt a'föld az Ur tudományával?* Sz. Pál igen ſzépen megfelelt arra a'kérdéſre: Mert együtt azt mondotta [i]: *Nem ítéltem hogy tudnék valamit közöttetek, hanem csak a'JESUS Krisztust, azt-is a'meg-feſzítetettet.* Másutt pedig azt írta [k]: *Nem hagyatok tudatlan vagyok a'beſzédben, de nem a'tudományban.* Melly két mondásból, azt hozhattyuk-ki; hogy Sz. Pál tudó, volt ugyan, de minden tudománya a'meg-feſzítetett Jésusban volt: jelentvén, hogy mi-is abból tanúlhatunk minden üdvöſséges tudományt és bölcheséget. Az-okáért máſutt megint azt mondotta [l]: *A'meg-feſzítetett Krisztust prédikályuk a Zsidóknak botránkozáſt nyujtó; a'Pogányoknak pedig bolondságot; a'hivattatott Zsidóknak pedig és Görögöknek Krisztust az Iſten erejét, és az Iſten bölcheségét.* Ez volt a Sz. Pál bölcheſ Tudománya, és tanúló könyve, melyből éjjel és nappal tanúlt: és a mit abból tanúlt, azzal világoſitotta a'világot. Ezt a'Tudományt jelentette-meg Üdvözitőnk e máſi Evangéliomban Sz. Tamáſnak, mondván: *Erezd ide bé az újodat.* Mellyet ha nyilván meg akarſz érteni, játúlly a'Meg-feſzítetett Krisztushoz, és kérdezkedgyél tőle üdvöſségedről; és azokról, a'mellyek-által azt leg-könnyebben meg-nyerhetted: és meg-látod, hogy minden kérdéſedre, azon egy ſzóval felel-meg: *Erezd ide bé az újodat, és hoſſad az én kezemet; és hozd ide a'kezedet, és bochaſd az én oldalomba.*

[h] Iſa. 11. 9.
[i] 1 Cor. 2. 2.
[k] 2 Cor. 11. 6.

B

[l] 1 Cor. 1. 23.

Mondgyad azért Jésus: Uram, én az Üdvöſségnek Tudományát kivánom, és azt ohajtom, és a'mi a'Keresztyéni bölcheségnek és *Philoſophiának* kút-feje és fondamentoma: tudni akarom mi légyek én, és fő-képpen az én lelkem; minémű bőchüllteres és méltóságos légyen annak állapattya; hogy értſem minémű gondot kell arra viſelnem? Leg-ottan azt feleli: *Erezd ide bé az újodat.* Mint-ha azt mondaná: Tekintſd-meg, mit ſzenvedtem én a'te lelkednek meg-ſzabadításáért: tekintſd-meg, mi módon váltottam azt ki az Ördög rábságából: tekintſd-meg, minémű kinokon menten-által, hogy azt Mennyei ajándékokkal fel-ékesiteném: és abból, a'mit a'bőlch áſot-ember ád a'marháért, meg-gondolhatod a'marhának mi-voltát. Ha aranynak mondgyuk a'mit aranyon véſzünk: Krisztus Vérének mondhattyuk, a'mit a'Krisztus az ő Vérével váltot-meg. Azért mondgya Sz. Péter [m]: *Nem meg-veſzendő aranyon a'vagy ezüſtön váltattatok-meg, a'ti Atyaitoknak rendeléſe-ſzerént-való haſztalan forgolódáſokból: hanem a'Krisztuſnak, úgy-mint makula-nélkül-való és feſtetlen Báránynak drágalatos vérével.* Annak pedig a'Vérnek olly nagy az ő méltósága, hogy chak egy chöppe-is, felyül haladgya az Istennek minden mennyei és földi teremtett-állatit. Az-okáért, annyira-bőchüllyed lelkeded, és olly gondot viſelly reája, a'minéműt érdemel az, a'kit a Krisztus olly nagyra bőchüllőtt, hogy nem ſzánta érette Vérét és életét adni. Ezt jól megfontolta Sz. Agoſton; és azért mondotta eggyütt: Minek-utánna meg-értettem, hogy a'Krisztuſnak drágalatos Sz. Vérével meg-váltatattam, nem akartam többé magamat árúba bocsátani. Vaj-ha ezt meg-gondolnák azok, kik, Esau módgyára, ollyan drága doigot egy ſzem-pillantáſig-való gyönyörüſségért, vagy valami kichiny haſznoért, kéſzek az Ördögnek el-adni! Gondollyák-meg ezek, mit cſelekedné a'jámbor Atya, ki minden kereſményen valami jó örökséget ſzerzene a'fiának; és látná, hogy azt a'tékozló fia egy nap mind el-veſztegetné, kártya- vagy koczka-játzáſsal, latrokkal-való vendégeskedéſſel, és parázna ſzemélyekkel? Ebből meg-gondolhattyák mit érez Urúnk, látván, hogy az emberek az ő lelkőket, mellyeket ő drágán váltott-meg, akár-mi aprólék marczonaságért-is, újonnan az Ördög rabságába ejtik.

C

[m] 1. Petr. 1. 18.

D

Másodszor: Értekezzél a'Testednek állapattyáról-is, annak gyarlóságáról, gonoſzságáról, pártolkodáſáról, kevélységéről, mértékletlenségéről; hogy tudgyad mi módon oltalmazhaſd-meg lelkedet annak dögleleteſségétől. Arra-is azt feleli a'jó Jésus: *Erezd ide bé az újodat.* Mint-ha azt mondaná: Iſmérd-meg a'Sebeket, mellyeket én a'te mértékletlenséged ſebeinek meg-gyógyitáſáért fel-vőttem: minémű alázatoſsággal orvoſlottam a'te kevélységedet, fájdalmokkal gyönyörködéſidet, békeséges ſzenvedéſſel haragodat; ſzegénységgel főlvénységedet, engedelmeſséggel pártolkodó engedetlenségedet. Mert, minémű kevélység az, mellyet annyi gyaláztos ſzidalommal, tor-

A

mal, torhás pökdöséſekkel, kemény arczúl-chapásokkal, és ſzonyú halállal kellett meg-orvoſlani? micsoda fölvényſég, mellyet a' mindenek Urának mozitelenségével kellett meg-gyogyitani? Azon-képpen elmélkedgyél a' mértéklenségnek orvoſságáról, az eperről, és ezeztről, és a' többitől is: és az orvoſságnak nagy-voltából tégy itéletet a' nyavalyáról, és attól igen őrizkedgyél; mert nem találſz más orvoſt, a' ki azt chelekedgye éretted.

HARMADSZOR: Értekezzél az Igaſságnak és a' Jóſzágos chelekedetnek méltóságáról, hogy azt ſzived-ſzerént követhesd. Arra-is azt feleli: *Erezd ide bé az ujjodat.* Mintha azt mondaná: Gondold-meg, mi okért chelekedte mind ezeket a' Menynek földnek Ura? nem Profétákat küldött, mint régenten, az emberekhez; hanem ő maga jött; emberi teſtet vött magára, aſzſzony állatnak méhében kilencz hólnapig volt; e' nyomoruſságnak es köny-hullatáſnak völgyén, harmincz-három eſztendeig munkálkodott és fáradott; és ſok keſerves kinok-után, a' Kereſzt-fán kint és halált ízenvedett. Mert, *A' JESUS Kriſtus önnön-magát adta éretünk, hogy minket meg-váltana minden hamiſſágtól, és tiſztáztana magának kedvet népet, a' jó chelekedetekre kivetőjét* [a]. És [b]: *Önnön-magát adta* (az Anyaſzentegyházért:) *hogy azt meg-ſzentelné, és dicsőségeſſé tenné ő-magának, nem ízetlenségnek, vagy rőmörgéſe, vagy egyéb effélé, hanem hogy Szent és makula-nélkűl legyen.* Ez volt a' Kriſtusnak fő gondgya; ez volt az ő meg-oltbatatlan ſzomjúſága, mellyet még a' Kereſztnek patáka ſem elégithetett-meg, hanem azon-is azt mondotta, *Szomjuhozom* [c]. Olly igen kedvellette a Kriſtus a' Lelki ſzépséget, melly az Igaſságban és aitatoſságban áll, hogy azt az ő drágalátos Sz. Vérével méltóztatott meg-fényesiteni: melyből meg-ítélhetted, minémű ſzép légyen a' Jóſzágos chelekedet, mellyet az Atya-Iſten *Dicsőségének fényeſségé* [d], és az *örökké-való világoſságnak fényeſségé* [e], az ő Vérének piroſságával ſzínesbé és ékesbé akart tenni.

[a] Tit 2. 14. [b] Ephe. 5. 26. [c] Ioan. 19. 28 [d] Hebr 1. 3. [e] Sap 7. 26.

NEGYEDSZER: Tudakozzál, minémű ochmánysága és gonoſsága légyen a' Bünnek; hogy attól *nagy fuſt mint a' kigyónak ſzinétől* [f]. Erre-is ugyan azt feleli a' kegyes JÉSUS: *Erezd ide bé az ujjodat.* Mintha azt mondaná: Gondold-meg, miért ſebesitették-meg illyen módon az Iſtennek Sz. Fiát? A' Bünért. Erről ízépen ir Szent Bernárd [g]: Az Iſten Fia meg-ſebeztetik, hogy az ő drágalátos Sz. Vérének balzamumjából, az én ſebeimnek orvoſságot ſzerezzen: mellyek, ha Halálosok, és az örök halálra való ſebek nem volnának, ſoha azokért az Iſten Fia olly iſzonyú halált nem ſzenvedne. Az-okáért, az Élég-tételnek, a' vagy fizetéſnek nagy-voltából, tégy itéletet az adóſságról, mert olly nagy a' Bünnek ochmánysága, és gonoſsága, hogy, az Iſten Igaſságának törvénye helyén maradván, minden Angyaloknak, és Szent embereknek érdemei is, egy Halálos bünnek adóſságát meg nem fizethetnék. Ugyan azon okoskodásból meg-érthetnyük az Iſtennek haragját a' Bün ellen: mert olly igen gyűlöli azt, hogy az egyetlen-egy ſaját ſzült Fiát-is, *kiben minden kedve telt*, halálra adta, hogy a' Bünt el-törölné. Es midőn egy-felől, ſzerelmes Fiának halála forgana előtte, más-felől a' bünnek ochmány gonoſsága; olly nagy buzgósággal igyekezett a' Bün országának el-rontására, hogy, látván hogy abban jobb mód nincsen az ő Fiának halálánál, halálra adta, hogy amazt meg-rontaná. Minémű haragod volna néked ellenséged-ellen, a' kit, ha kölſőmben meg nem ölhetnél, hanem ſzerelmes fiaddal-eggyütt, nem gondolnál fiadnak halálával, hanem azon karddal mind a' kettőt által-verned?

[f] Eccli 21. 2. [g] Serm. de Natiuit. Domini. C

ÖTÖDSZÖR: Értekezzél, (mivelhogy a' Jutalomnak reménsége, még a' tűnya emberekет-is fel-ſerkenti,) micsoda reménséged lehet a' te fáradſágidért, és a' jóban való törekedéſidért? mivelhogy Sz. Pál-is ilyen beſzéll [h]: *Az-okáért ſzeretőim atyámfiai, álhatatoſok legyetek, és ki-mozdithatatlanok; bővelkődvén mindenkor az Úr dolgában: tudván, hogy a' ti munkátok nem hiába-való az Úrban.* Erre-is ugyan azt feleli a' Kriſtus: *Erezd ide bé az ujjodat.* Mintha azt mondaná: A' teſtnek ſebei nyilván meg-mutattyák, hogy azon volt, melly a Kereſzt-fán függött, és a koporsóba téretett, támadott-fel halottaiból. Es mint-hogy azon-természetű a' teſt a' tagokkal, azt tanúld-meg abból, hogy ez a te teſtedet, ha az Iſtennek kedves áldozatúl meg-áldoztatik, minden fáradságának bővséges Jutalmát vészi a' Fel-támadásban. Minémű légyen pedig az a' dicsőség, ugyan azonból meg-érthetted: mivelhogy azt az Atya Iſtennek Bőlcheſége, az ő Vérével és élteével ſzerzette: és ſoha meg nem bánta, hogy ollyan drága kinchet el-költött éretted.

[h] Philip. 4. 1. [i] Pſ. 146. 11 D

HATODSZOR: Tudakozzál azon-is, minémű nagy légyen az Iſtennek mind Irgalmaſsága, 's mind Igaſsága: melynek eggyike, reménségre indit; a' másika, félelemre. Melly két dolog, mint-hogy eggyaránt kedves az Iſten-előtt, egybe foglalta Dávid, mondván [i]: *Gyönyörködik az Úr az őtet félőkben, és azokban, kik az ő irgalmaſságában bizának.*

Erre is

Erre-is chak azt feleli: *Erezd ide bé az újodat.* Mint-ha azt mondaná: Nagy Igaſság vólt az, melly az Atya-Iſtent arra vitte, hogy az ő Sz. Fiát halálra adná inkább, hogy-ſem a'Bűnt meg ne bűntetné: és nagy vólt a'Kriſtus Irgalmaſsága-is; ki magára vőtte az Adám fiainak minden vétkeit, hogy azokért-valo adóſságot, nem arannyal és czűſtel fizetné meg, hanem az ő drágalátos Szent Vérével. Mert, hogy minket az őrők veſzedelemtől meg-mentene, és az Attyával, kinek haragjába eſtűnk-vólt, meg-békelletne, közbe-vetette magát, és az Iſten kemény Igaſságának bűntetéſit magára vőtte; a'Bűnt el-törlőtte; és az Atya-Iſtent meg-engeſztelte. És mint-hogy úgy tetſzik, hogy az Irgalmaſság ellenkezik az igaz és súllyos bűnteréſſel, az Iſtennek Bölcheſége úgy egybe-kapcholta azokat, hogy az Igaſságnak nagy-vólta, az Irgalmaſságot őregbitené: mert, mentől nagyobb vólt a'bűntető Igaſság a'Kriſtuſon, annál nagyobb vólt az ő Irgalmaſsága a'háládatlan ſzolgákon, a'kikért eleget tőtt.

HETEDSZER: Noha ezek nagy őſztőnők lehetnek az aitatoſságra: mind-azáltal, mivelhogy a'Kereſztyeni életnek tekélletéſsége a'Szeretetben áll; a'mi Szeretetűnket pedig, az Iſtennek hozzánk-való ſzeretete gerjeſzti-fel: értekezzél, minémű légyen az Iſtennek ſzeretete te-hozzád? Erre-is azont feleli: *Erezd ide bé az újodat.* Mint-ha azt mondaná: Úgy vagyon, hogy régenten az Iſten nagy dolgokat chelekedett az ő népe kedvéért: de ſokkal felyől-haladgya mind azokat, hogy az ő eggyetlen-egy Fiát az emberi nemzetért halálra adta. Ha nagy dolog vólt, hogy a'Jóſue ſzavára a'Nap meg-állott [y]: nagyobb vólt, hogy az Igaſságnak Napja mi-érettűnk az égből alá-ſzállott a'földre. Ha nagy vólt hogy az ő népét a'Veres Tengeren által-vitte az Igéret földébe [z]: nagyobb vólt, hogy az ő ſzép piros Vére-által, nékűnk útat nyitott Meny-orſzágra. Ha nagy vólt, hogy az ő népéért az Egyiptuſiakraſok chapáſokat bochátott [a]: nagyobb vólt, hogy a'maga teſtén mi-érettűnk annyi chapáſokat vőtt-fel. Ha nagy vólt, hogy az ő ſzomjuhozó népének a'kő-ſziklából vizet hozott-ki [b]: nagyobb vólt, hogy halála-után óldalát dárdával fel-nyittatta, és abból vért és vizet éreſztett, hogy minket meg-moſna és itatna. Ha nagy vólt, hogy az ő népét Mannával táplálta [c]: nagyobb vólt, hogy minket az ő Fiának Szent Teſtével táplál. Végezetre; ha nagy vólt, hogy az ő népe ellenſéginek Első-ſzűlőtteit meg-ölette [d]: nagyobb vólt, hogy az Atya-Iſten az ő Szent Fiát halálra adta ellenſégiert; a'mint Szent Pál igen jól meg-fontolta [e]. Az-okáért, kiáltſunk-fel minnyájan, és mondgyuk azt Sz. Tamáſſal: *Én Uram, és én Iſtenem*, engedgyed, hogy a'te Sz. Sebeidből tanúllyam meg a'Kereſztyéni Igaſságnak minden czikkelyit, hogy üdvőzülheſſek, és láthaſſam a'te Sz. Sebeidnek fényeſségét őrőkkön-őrőkké. Amen.

y Iſ. 10. 12.
z Exo. 14. 22.
a Exod. 7. 8. 9. 10.
b Exo. 17. 6.
c Exo. 16. 25.
d Exod. 12. 5.
e Rom. 8. 32.

HARMADIK PREDIKATZIO.

MI-képpen hogy Őrdőgi gonoſság, a'jót gonoſzra fordítani: azon-képpen Iſteni jóság és gond-viſelés, a'gonoſzból jót ki-hozni. Látván az Őrdőg, a'mi Első ſzűléinket minden Iſteni ajándékokkal bővelkődni, mellyeket mentől nagyobbaknak iſméttek, annál nagyobb alázatoſsággal, és hálá-adáſſal kellett vólna venniek: de a'Gonoſz ellenség úgy el-fordította a'dolgot, hogy az Iſteni ajándékoknak bővségéből, okot vőttek a'kevélységre, és az Iſten parancholattyának meg-ſzegésére; melyből az egéſz emberi nemzetnek nagy veſzedelme kővetkőzőtt. De az Iſtennek jó-vólta, abból a'gonoſságból okot vőtt nagy jóra; hogy az Őrdőg irégységéből meg-eſett embert fel-állatná, és minden nyomoruságból ki-ſzabadítaná. Mellyet hogy alkolmatosban véghez vinne, emberi teſtbe öltőzőtt, és az emberért kínt és halált ſzenvedett. melly dolog, az Iſtennek minden egyéb jó tétemény it felyűl-haladgya, nagy-, és ſzép-, és haſznos-vóltával. Haſonló dolog tőrtént a'mái Evangéliomban Tamáſſal: ki, az Őrdőgnek chiklandozásából, kezdett kételkedni a'Kriſtus Fel-támadásáról. De az ő kételkedéſe, és hitlenſégé, okot adott Urúnknak, hogy meg-jelentené magát néki, és Szent Sebeit-is meg-mutogatná. Illyen külömbség vagyon az Őrdőg- és az Iſten fiai-közőtt-is: Mert az Őrdőg fiai [a], az Iſten ajándékival az ő boſzſzuságára élnek, és az Iſtentől vőtt gazdagságot, ellene fordíttyák minden-féle bűnre.

a Ioan. 8. 44.

A

Kikről panaszolkodik Jeremiás által, mondván [b]: *Meg-elégítetem őket, és paráználkodtak, és a' kurvának házában bujaskodának.* És Oseásnál [c]: *Én adtam neki a' gabonát, és a' bort, és az olajt; és az ezüstöt meg-szaporítottam neki, és az aranyat, a' melyeket Baálra költöttek.* Azon Ördög fiai, vak-merő ítélettel kárómlyák az Igazaknak Istenes nyájaskodását, mellyet követniek kellene. De az Isten fiai kűlömbet chelekesznek; és ha valaki fridalmazza őket, vagy meg-károsittya, abból vésznek okot, hogy gonosz akarójokkal jót tégyenek; követvén a' Szent Pál tanitását [d]: *Ha éhezik a' te ellenséged, etesd őtet; ha szomjuhozik, itass azért neki: mert ezt chelekedvén, tüzes szenet gyüjtesz a' fejére. Meg-ne győzettessél a' gonoszról, hanem jóval győzd-meg a' gonoszt.* és igy, a' gonoszzal jól élnek, azt jóra fordítván. Mellyet hogy mi-is meg-chelekedhessünk, e' mostani Predikátzióban,

b Jer. 5. 7.
c Ose. 2. 8.
d Rom. 12. 20.

I. Meg-mutatom Tamásnak kétkedését; és az-után szép Vallását Urunk felől.
II. Meg-fontolom Urunknak feleletit a' Vallás-tételre.
III. Meg-mondom, Mi okból történt a' Tamás hitlensége.

B

ELSÖ RESZE.

Midőn Urunk a' Lázár fel-támasztására akart menni, a' több Apostolok úgy tetszik hogy félelmesbek voltak Tamásnál, és tartóztatni akarták Urunkat, mondván [e]: *Rabbi, most keresének-vala téged a' Zsidók meg-kővezni, és ismét oda mégy-e?* Kiket bátoritani akarván Tamás, azt mondotta [f]: *Mennyünk-el mi-is, hogy meg-haljunk ő-vele.* Az-után látta, hogy Urunk, a' negyed-napi és meg-bűzött Lázárt, halottaiból egy szavával fel-támasztotta: mi az oka tehát, hogy most kétkedik, és tiz tanú-bizonyságnak sem hiszen? holott irva vagyon [g]; hogy *Két vagy három tanúnak vallására álljon-meg minden szó*; a' mint Szent Cyrillus-is mondgya [h]. És nemcsak nem hiszi szavokat, hanem azt-is mondgya [i]; *Hanem ha látom az ő kezeiben a' szegek liggatását, és az újjomat a' szegek helyére bocsátom, és a' kezemet az ő oldalába bocsátom, nem hiszem.* Mint-ha azt mondotta volna: Ti azt mondgyátok ugyan, hogy látták az Urat; és hogy kezeit, lábait, és oldalát, meg-tapogatták; melyből észetekbe vőttétek hogy nem valami lélek, vagy szem-fény-vesztő látás volt, hanem igaz és valóságos test; láttátok-azt-is hogy evett előttetek; és azt akarjátok, hogy beszédeteknek mindgyárt helyt adgyak: holott ti sem az aszszony'állatoknak, sem az Emausból meg-jött két Tanitványnak hasonló beszédit nem hittétek: azért én-is, olly könnyen e' dolgot nem hiszem, mert talám meg-chalatkoztatok, és valamit-más láttatok. Nem kicsiny vakmerőségnek tetszik, hogy Tamás azt véli hogy ennek ő-maga okos, és egyedűl nem chalatkozhatik-meg. Az Úrnak-is módot akar szabni, mellyel ő-vele el-hitesse Fel-támadását: azt kívánnya, hogy illesse azt a' Szent Testet mochkos kezeivel: meg nem gondolván, hogy Keresztelő Szent János, ki még annyának méhében meg-szenteltetett, arra sem ítélte magát méltónak, hogy Urujának kötelét meg-oldgya [k]. Mint-ha nem voltának-volna a' Kristusnak más eszközi, mellyekkel akár-mi kemény szivet-is meg-hajthatott-volna. Ha a' Sebek helyei-nélkül akart volna fel-támadni-is, hinni kellett volna az ő Fel-támadását, noha nem látta-volna a' szegek liggatását.

C

k Luc. 3. 16.

Nem kell többet hinni az érzékenységeknek, mellyek sok-képpen meg-chalatkoznak, hogy-sem az Isten igéjének; melly, sem meg nem chalhat, sem meg nem chalatkozhatik: sem a' természet-fölötte-való dolgokat, természet-szerént-való eszközök-által vizsgálni; mert gyakorta még a' szemeink-is meg-chalatkoznak: mint midőn a' Napot chak annyinak itélik mint a' szekér kereke, noha az egész világnál-is nagyobb: és mikor az igyenes fát a' vízben, görbének, vagy el-törőtnek véli. Magdolna-is meg-chalatkozott, midőn a' Kristust látta, és kertésznek alitotta [l]: és az Emausba-ménő Tanitványoknak *szemök meg-tartóztatva vőltak, hogy meg ne ismérnék őtet* [m]. A' tapasztalásnak sokat hiszünk, mindazáltal az-is gyakorta meg-chalatkozik: mert, ha egy-másra tőtt újával illeti ember a' borsót, eggyet kettőnek alit: és a' kikkel az Ördög latorkodik, azt alittyák hogy emberi testtel közösülnek. Az elme-is alig foghattya meg, mi módon járhassanak azok, a' kik az † alattunk-való földön laknak, hogy nyakra főre nem esnek. Sokkal inkább nem éri fel maga erejével az Istennek titkait, ha az Isten meg nem világosittya. Az-okáért, noha a' Krisztus Halálán való bánat és keserűség, és a' Fel-támadásnak nehéz-volta, valamennyire kisebbitik a' Tamás hitlenségét, mindazáltal nem tellyességgel mentik-meg a' vétektől. E' dologban sok követő,

D

l Ioan. 20. 15.
m Luc. 24. 16.

† Antipodes.

találj-

találtatnak Tamásnak, kik chak azt akarják hinni a'mit látnak; fő-képpen az Ujjitók. Kik noha egyéb-ha igen ótogattyák az Irást; és azt kivánnyák, hogy mindent abból bizonyíttsunk ellenők: mindazáltal, midőn az Oltári-szentségben az Irásból bizonyíttyuk a'Krístus Testének valóságos jelen-létét, nem akarják hinni, mert egyebet abban nem látnak, szagolnak, kóstolnak, tapasztalnak; kenyérnél, és a'hallomást, melly egyedűl a'Hitnek szükséges, félre tészik.

Nem győzhette-meg az Istennek irgalmasságát a' Tamás hitlensége, mellyért meg-érdemlette-volna, emberi ítélet-szerént, hogy hitlenségében maradott-volna: de a'kegyes Isten nem engedte; hanem, látván kivált-képpen-való szükségét, kivált-képpen való orvosságot fogott hozzája: Lásd, úgy-mond Arany-szájú Szent János, az Úr kegyelmességét! egy lélekért meg-mutattya magát, és oda járúl hogy eggyet ődvőzíttsen. nem mindgyárt jelent-meg pedig, hanem nyólczad nap-után, hogy a'kívánság inkább fel-gerjedne ő-benne, és az-után hivebb lenne. Meg-mutatta azzal a' Krístus, hogy, a'mit mindenekért chelekedett, az ő nagy szeretetiből eggyenként-is mindenikért kész vólt meg-chelekedni; a'mint hogy az Oltári-szentségben mindennek egészszen adatik a'Krístus. Ezt jól tudta Szent Pál; és azért, mondotta [n]: *Ki engem szeretett, és önnön-magát adta én-értettem.* Semmi egyébnek nem kell tulajdonítani, ha a' bűnös embernek chak egy nap engedtetik-is a'meg-téréshez, hanem chak az Isten végheteten irgalmasságának. De azzal nem kell gonoszúl élnünk; hogy úgy ne járjunk, mint a'gonosz szolga, kinek az Úra nagy adósságát meg-engedte, hogy abból az irgalmasságból magának okot venne a'kegyelmességre: mellyet nem chelekedvén, méltó bűntetéssel meg-büntettetett [o].

De lássuk mit mond Urúnk Tamásnak; és miben mutattya meg hozzája kivált-képpen-való irgalmasságát: *Frezd ide bé*, úgy-mond, *az újjadat, és lássad az én kezemet; és hozzál ide a'kezedet, és bochásd az én óldalamba.* Azért ment Urúnk az ő sebeihez Tamáshoz, hogy azoknak meg-mutatásával meg-gyógyítaná ő-benne a'Hitlenségnek sebét. Mert a'Krístus Teste, eleven és jeles orvosság, melly a'lélek-szerént meg-holt embernek használ, a'kiben a'Szeretetnek és Hitnek élete meg-fogyatkozott: holott egyéb testi orvosságok, mellyekben élet ninchen, chak az eleven testeknek használnák. Azért, a Krístus Teste, minden testi orvosságot felyűl-halad. Nem volt haszontalan ez a'Krístus orvossága Tamásban: mert, a'mint *Theophylactus* írja, a'ki az-előtt hitlen vólt, mihelyen illette a'Krístus óldalát, leg-ottan bőlch *Theologus*nak mutatta magát, két természetet és egy személyt valván a'Krístusban. Mert, midőn azt mondotta: *Én Uram, és én Istenem*, nem chak a'Fel-támadásnak valóságos igasságát vallotta, hanem az Istenségnek dichőségét-is: és, a'mint *Theophylactus* mondgya, Úrnak nevezvén, Emberségét vallotta; Istenének mondván pedig, Isteni természetiről tőtt valláit, ugyan azon egy személyben. Sz. Agoston azt írja; hogy, illette az embert, vallotta az Istent.

Valóban rővid [x], de szép és jó vallás: *Én Uram, és én Istenem.* Mint-ha azt mondotta vólna: Látásomból, és illetésemből ismérlek téged hogy Uram vagy, kit halálaelőtt kővettem, és Uramnak neveztem: a'Fel-támadásnak hatalmas-vóltából pedig, és hogy a'bé-zárt ajtón bé-jőttél, és szivem titkait meg-jelentetted, igaz Istennek ismérlek. A'ki ez-előtt hitlenségemmel és kétségelmes-vóltommal egyebeket meg-botránkoztattam, tagadván halottaidból fel-támadásodat: mostt, azokat akarván építeni, nyilván meg-mutatom Hitemet, és téged Uramnak vallak. ki a'te Véreddel és sebeiddel az embert meg-váltottad; és, mivelhogy uralkodol a Bűnön, a'Halálon, és a' Poklon, az én bűnömet-is meg-bochátod. mert, ha a'Sebek chak puszta ember sebei vólnának, a'Bűntől meg nem szabadíthatnának. Vallom azt-is, hogy én Istenem vagy, ki hitet, igasságot, békeséget, és őrömet adhatsz. Két szer enyim; a'szárándokság-béli úton, és a'boldogságos hazámban. Bizony jól mondotta Szent Pál [y]: *A hol a'bún bővelkődött, jellyebb bővelkődött a'kegyelem.* Ha nagy vólt a'Tamás hitlensége, nagyobb vólt az-után Hitinek buzgósága, és nyilván-való meg-vallása. Úgy vagyon, hogy a'Krístus-felől Natánaél azt mondotta [z]; *Rabbi, te vagy az Isten Fia; te vagy az Izraél Királya*: Péter-is azt mondotta [a]; *Te vagy a'Krístus, az élő Isten Fia*: Márta-is azt mondotta [b]; *Én el-hittem, hogy te vagy a'Krístus az élő Isten Fia, ki a'világra jöttél.*

Igazán szép Vallás mindenik; de világosb a'Tamásé: ki a'Krístust ő Istenének nevezte; és *Arinst* az ő követőivel-eggyütt meg-szégyenítette; a'mint a'Sz. Atyák magyarázzák, Sz. *Athanásius* [c], Sz. *Hilarius* [d], Arany-szájú Sz. János [e], és Sz. *Cyrillus Alexandrinus* [f]; kik-ellen, heába rúgóldoznak a'mostani *Arianus*ok. Mert, ha azt mondgyák; hogy Tamás, Istennek nevezvén a'Krístust, nem tulajdon-képpen nevezte, hanem, a'mint az Irás az embereket-is néha Istenecknek nevezi, a'mint Dávidnál olvassuk [g]: *Én mondék: Istenek*

n Gal. 2. 20

o Mat. 18. 26

x Modicum & bonum.

p Rom. 5. 20.
q Ioan. 1. 49.
r Mat. 16. 16.
s Ioan. 11. 27.
t Orat. 3. contra Arianos.
u Libr. 7. de Trin.
x Hom. 88. de Trinit.
y In hunc locum. Et lib. 2. Thesaurc. c. 15.
z Ps. 81. 6. Ioan. 10. 34.

A

emlékezetünk, és a' Fölséges fia: én az-ellen azt mondom: hogy az Görög bőrüvel nem meggyezhet. Mert, hogy a Deákok módgyára, Iskola-ízeréről szóllyak, mind a két igének *articulusa* vagyon: melly *articulusa*l nem élnek a' Görögök, hanem mikor az igaz Istenről emlekeznek, és annyit tészen, mint-ha Magyarúl azt mondanák: Te vagy amaz én Uram, amaz én Istenem; a'mint Sz. *Cyrillus, Leontius*, és *Theophylactus* mondgyák. Továbbá; a'ki azt mondotta, Israël-béli ember volt; és jól tudta a'mit Moyses mondott a: *Halljad Israël, a'mi Urunk Istenünk, egy Ur*; a'mint Sz. *Hilarius* jól meg-fontollya. Annak-fölötte, nem akármi-nemű Israëlita, hanem Tamás, a'ki azt a'mit szemével látott, és kezével tapasztalt, hitte, és mondotta ő Istenének.

a Deut. 6. 4.

B

Ha azt mongyák; hogy Tamás nem a' Krisfust mondotta Istenének, hanem az Atya-Istent, mint midőn álmélkodásból mondgyuk: Én Istenem, mi dolog ez? Mint-ha Tamás azt mondotta volna: Élő Isten, mit látok? és mit tapasztalok? Az mellett kábaság, és nem méltó feleletre, hanem chúfolásra és nevetésre. Mert, a kik a Görög *Grammatica* tudgyák, mindgyárt észökbe vehetik, hogy az chak marczonaság, és gyermeki fogás. Mert, ha álmélkodásból, és nem vallásból mondotta volna azt, nem olyan b *articulus* volna, hanem más-féle; nem *o-micron*, hanem *o-méga*: mindazáltal, choda mint tetszik ez a'gyermekeskedés az *Arianus Enyedi György*nek: mellyel nyilván meg-mutattya, hogy chak chavarog a' horog-előtt. Továbbá; nyilván-való dolog, hogy Tamás azzal a'mondással azt vallotta meg, a'mit az-előtt nem hitt: de az-előtt nem kételkedett abban, hogy az Atya, Isten, hanem, ha a'Krisfus Isten-e, kit a'Pokolnak kötelei meg nem tarthattak, az-okáért őtet vallotta Istennek: mert Urúnk azt mondotta-volt néki b: *Ne légy hitetlen, hanem hivő.* Az-okáért, a'Tamás felelete annyit tészen, mint-ha azt mondotta-volna: Vallom, hogy ekkidig hitetlen voltam, és Istenségedet nem tudtam: most pedig hiszem, és erősen vallom, hogy te vagy az én Uram, és Istenem. Annak-fölötte; Urúnk nem azért dichéri vallását, hogy az Atyát vallotta Istennek, hanem hogy őtet, mondván: *Mivelhogy látál engem, hittél.* Továbbá, az Evangelista azt irja: *Felele Tamás, és monda neki:* vallyon kinek? Bizony a'Krisfusnak: mert ő-véle szóllott, és nem az Atyával: azért őtet mondotta Urának és Istenének.

a Matth. 28. 17.

b Joan. 20. 27.

Ha pedig azt mondanád, hogy nem igaz Isten az, a'kit kézzel ismérnek-meg, mivel az Istent kézzel nem illethetni. Arra régen meg-felelt Sz. Gergely c, Sz. Agoston d, és egyebek-is. (és chodálom, hogy *Enyedi György* fel nem nyitotta szemét: és azért-is igen gyönyörködik e'feleletben:) mert mást illetett, és mást hitt; embert látott és illetett, de Istent hitt és vallott: és az-által a'mit látott és illetett, amazt minden kételkedés-nélkül hitte. Továbbá, azt sem mondhattyuk, hogy abban a'vallás-tételben meg-botlott Tamás, ki még a' Sz. Lelket nem vötte vólt. Mert Urúnk nem veretre-meg vallását, hanem javallotta; sőt ugyan bizonyította-is. mert, noha az-előtt hitetlennek mondotta, de az-után a Hivek-közzé számlálta, mondván: *Hittel.* Az-okáért, ha a'Krisfus igaz Isten nem lett-volna, Tamás hamisat hitt-volna, és nagy hitetlenségbe esett-volna; sőt bálványozásba, a'puszta embert Istennek mondván. Azért mondgya Sz. *Cyrillus*; hogy, bálvány ezt Üdvözítőnk a' Tanitványtól, nem feddi-meg, sem meg nem viti; hanem dichéri, és javallya, és a'többit-is azon vallás-tételre inti. Tahát igaz vólt a'Tamás válláfa, és igaz Isten a'Krisfus.

c Hom. 26. in Evang.

d Tract. 121. in

C

De még-is elmélkedgyünk a'Tamás szép Vallásáról: Nem chak Urnak és Istennek vallotta a'Krisfust, hanem ő Urának és Istenének. Nagyra bőchüllik e'világ fiai, ha valaki azt mondhattya valami nagy Fejedelemnek: Én te szolgád vagyok; te én Uram vagy. és ha azt mondhattya: Ez én jószágom, én uraságom, én orszagom, én kincsem, én bányám, én erdőm. De michodák mind ezek a hoz-képest, a'mit akár-melly igaz Keresztyén ember is mődhat a Krisfusnak; *En Uram, és én Istenem!* Mert a'kié az az Úr és Isten, minden azé, és gazdag. és ha nem övé, semmie sincsen, és nyomorúlt, ha szintén az egész világot birná-is. Bizonyos dolog, hogy a'Krisfus minden embereknek Ura és Istene: de fő-képpen a'Választottaknak; és azoknak, kik őtet félik, és szeretik, és a'kik tellyes szívvel ő-hozzája térnek, és az ő parancholatiban járnak. Sokszor olvassuk a' Dávid Zsoltáriban, hogy az Istent ő Urának és Istenének nevezte, és azzal igen vigasztalta magát minden háboruságiban. Sz. Ferenczről-is azt olvassuk; hogy gyakorta mondotta azt: *En Istenem, és mindenem* †: a'vagy; *Enyim az Isten, és minden.* és tellyes győnyörűsége az vólt; el-annyira, hogy egész éjszakát-is él-mulatott annak elmélkedésében.

† Deus meus, & omnia.

Gondold-meg azt-is, minémű nagy örömöt érzett Tamás a'Krisfus illetésében! choda hogy el nem olvadott. Mert, ha azt mondotta a'Meny asszony a'Vő-legényről e: *Az én lelkem meg-olvadott hogy szóla: Keresém, és nem találám őtet: hivám, és nem fe-*

e Cant. 5. 6.

lele szé-

lele nékem: Tamás nem csak szavát hallotta, midőn azt mondotta [f]; *Ereszd ide'bé az ujodat*: hanem keresztén meg-is találta. És miután azt mondhatta Dávidal [g]: *Halottam-magam napján az Istent meg-keresztem kezemmel éjel ő-előtte: és meg nem csalatkoztam.* Annak-fölötte, szóllására meg-is felelt Tamásnak, mondván: *Mivelhogy látsz engem, hittél.* Az okáért nagyobb oka vólt hogy a'lelke meg-olvadna, hogy-sem a' Menyasszonynak. Nem ok-nélkül mondhattyuk Tamást Galambnak: melly a'mint Salomon irja [h], a' *Kő-sziklá-nak lyikaiban, és a' gyep hasadékjában* nyugodott. Mert Krisztus, *a' Kő-sziklá* [i]: annak lyikai, az ő Sz. Sebei; mellyekben gyönyörködnek az aitatos lelkek; a mint igen szépen meg-magyarázza Szent Gergely [k]. Ugyan ezen Kő-sziklát jelenti Dávid-is, mondván [l]: *A' kő-sziklá, a' sül-disznóknak ótalma.* Mert a' Sül-disznóhoz hasonló a' Bűnös embert, ki környül-veretik a' bűnnek tövisétől, mint a sül-disznó a' tövises fertzétől: és nem engedi, hogy hozzája nyúlyon a' Tanitónak, vagy Előtte-járónak kezе, vagy hogy őtet illetsse. De a' Sül-disznó az ebektől-is ótalmazza magát a' Kő-sziklában.

Illyen vólt Tamás: e'hez a' Kő-sziklához járúlt, hitt, vallást tőtt, érvendezett, és bé-fogadtatott; úgy hogy a' pokol-béli Ebek semmit nem árthattak néki. ugatták, de meg nem marták. Innét vagyon, hogy az-után valóban chodálatos dolgokat chelekedett. Mert az Evangéliomot a' *Parthusoknak* predikálliotta; a'mint *Origenes* irja [m], és *Eusebius* [n], *Ruffinus* [o], és *Socrates* [p]. A' Szerecheneknek-is; a' mint Arany-szájú Sz. János jelentette, mondván [q]: Tamás a' Keresztséggel a' Szerecheneket feiritette. Annak fölötte az *Indusoknak*, a' mint Sz. *Gregorius Nazianzénum* irja [r], és Sz. Gergely Pápa [s]. Sőt a' *Médusoknak*, *Perzsáknak*, *Hircánusoknak*, *Brachmanusoknak*-is predikállotta az Evangéliomot; a'mint *Sophronius*ból jelenti Szent *Jerónymus* [t], és *Béda* [u]. Annak-fölötte a' *Taprobana*-sziget lakosinak; a' mint *Nicephorus* irja [x]. Mellyből ki-tetszik, hogy a' Krisztus tudományát messze-való Országokba hirdette: sok népeket és nemzeteket térített az Istenhez; melly dologban, sem fáradságát, sem életét nem kímélette.

II. RÉSZE.

DE lássuk már azt-is, mit felelt Urunk Tamásnak szép vallására: *Mivelhogy látsz engem Tamás, hittél: bóldogok a' kik nem láttak, és hittek.* Dicséri ugyan a Tamás Hitét, de feddi a hitelnek modgyát; azért, hogy többet hitt maga érzékenységének, hogy-sem a' Krisztus beszédének. Jelentvén azzal, hogy a' Hitnek nem kell kvnzerítésből és kételenségből származni; nem kell a' hoz kéz-által jutni: mert annak annál nagyobb a' jutalma, mentől kisebb a' bizonyitása és oka. Innét vagyon, hogy, midőn Péter azt mondotta Urunknak [y]; *Te vagy a' Krisztus az élő Istennek Fia*; Urunk bóldognak mondotta: Tamást pedig Bóldognak nem mondotta, noha nyilvábban vallotta igaz Istennek és igaz Embernek. Mert Péter, minek-előtte Urunkat halottaiból fel-támadottnak látta, tőtte azt a' vallást; és minek-előtte látta volna a' lyuk helyeit a' dicsőséges Testen: Tamás pedig, szép vallást tőtt ugyan, de későn; melly kétségtelen, a' Hitnek dicséretit meg-kisebbitette. mert, a' mint szokták mondani [z], A' ki mit hamar ád, kétszer adgya. De mi-reánk-is tekintett abban a' Krisztus, kik nem látunk, és nem-is láttyuk Itélet napi-előtt, de mindazáltal hiszünk ő-benne: mert, noha a szólásnak módgya, az el-múlt időt jelenti, mindazáltal azon a' jövendőt-is kell értenünk; a' mint a' Sz. Atyák mondgyák.

Mondaná valaki: Tehát én Bóldog vagyok; mert noha nem látom a' Krisztust, mindazáltal Uramnak és Istenemnek hiszem, vallom, és imádom. Felelet: Kétség-nélkül Bóldog vagy, ha azt a Hitet chelekedettel meg-bizonyitod. Mert, mi-képpen hogy Sámson, még a' feje fel vólt ékesitve szép fodor hajával, mindeneknél erősb vólt: de mikor el-nyirték a' haját, senkinél erősb nem vólt: azon-képpen, ha a' mi Hitünk a' jó erkölchöknek chelekedetivel, mint ő-tőle-származó haj-szálakkal fel lészen ékesitve, minden világi pompát meg-győz: de ha azoktól meg-fosztatik, semmi ereje nem lészen, és semmi ellenségnek ellene nem állhat. Az-okáért, mi-képpen hogy régenten meg-parancholta az Isten, hogy a' Juhoknak első fajzatit meg ne nyirjék, mellyeket ő-néki kellett áldozni [a]: azon-képpen a' Hitet, melly hasonló a' Juhnak első fájzásához (mert a' Jószagos chelekedetek között, természet-szerént első,) meg nem kell nyirni; nem kell azt a' Jó chelekedetektől meg-fosztani: hogy ne legyünk azokhoz hasonlók, kikről Sz. Pál azt mondgya [b]: *Vallyák hogy ismérik az Istent, chelekedetökkel pedig tagadgyák.* Kiket Urunk-is meg-tagad; a' mint ő-maga jelenti, mondván [c]: *Sokan mondgyák nékem azon a' napon: Uram, Uram, nem a' te nevedben profétáltunk-e, és a' te nevedben Ördögöket*

A
f Ioan. 20. 27. g Ps. 76. 3

h Cant. 2. 14. i 1. Cor. 10. 4.

k In 2. Cant. l Ps. 103. 18.

B
m Lib. 3. in Orig. n Lib. 3. Hist. c. 1. o Lib. 11. Hist. c. 9. p Lib. 1. c. 19. q Hom. 20. in Act. Apostol. r Orat. ad Amant. s Hom. 17. in Evang. t Descriptione Sanctorum Locorum. u In Chronic. vide.

C
x Lib. 2. Hist. Eccles. c. 30.

y Mat. 16. 16

z Hieron. ad Eustoch. de Custod. Virgin.

D
a Exod. 13. 12.

b Tit. 1. 16. c Mat. 7. 22.

A

szünk e; és a'te nevedben sok cselekedetet cselekedhetünk-e? Es akkor meg-vallom nékik; mert soha nem ismertelek titeket: távozzatok el tőlem, kik a' hamisságot cselekszitek.

Sok jeles Gyümölcsöt találtunk a' Hitnek a' Sz. Irásban: de nem a' puszta Hitnek, mellyet Sz. Jakab. Meg-holt hitnek nevez [a]; hanem annak, melly a'Sz. Pál mondása szerént [b], *a' szeretet által munkálkodik.* Illyen Hitnek Gyümölcséről emlekezik Sz. János, mondván [c]: *Ez a' győzedelem, melly meg-győzte e' világot, a' mi Hitünk.* A' Világot, az-az, valami a' világban vagyon. Azok pedig mellyek légyenek, azon Sz. János meg-mondgya [d]: *Valamit e világ-ban vagyon, a' test kivánsága, és a' szemek kivánsága, és az élet kevélysége.* A' Test kivánságán, értsed a' testi Gyönyörűséget és bujaságot: mellyet hogy meggyőz az igaz Hit, meg-tetszik sok Szentek példájából; kik, tudván a' Hit által hogy a' mi testünk ellenségünk, és tolvajunk, melyre a' Halál sententziáját régen ki-mondották, nem keresték semmiben kedvét, hanem inkább fanyargatták és üldözték, azt mondván Sz. Pállal [e]: *Verem a' testemet, és szolgalat alá vetem, hogy ne talám, midőn egyebeknek prédikálok tam, én magam megns vessem.* Illyen vólt az *Alexandriai Macarius*: kiről azt irja *Palladius* [f], hogy minden nap egy 8 ákfövényt hordozott a' vállán. És midőn azt kérdették vólna tőle; Mi végre cselekszi azt? azt felelte; A' gyötrőmet gyötröm t. Hasonló dolgokat olvasunk egyéb Szentekről-is; nem chak férfiakról, hanem gyenge Szüzekről-is: kik minden-féle kinokat és halált-is szenvedtek inkább, hogy-sem testőket valami illetlen gyönyörűséggel meg-fertéztették-vólna. A' Szemek kivánságán, értsed a' világi Gazdagságot; mellyet meg-győz az igaz Hit, midőn az embereknek meg-mutattya, hogy az Ördögnek tőrje, vagy hálója a' Gazdagság; melyhez midőn kapdos az ember, az Ördög fogságába esik; a' mint Sz. Pál jelenti, mondván [i]: *A' kik gazdagok akarnak lenni, kísértetbe esnek, és az Ördög tőribe, és sok haszontalan és ártalmas kivánságokba, mellyek az embert halálba és vesztedelembe merítik.* Illyenek vóltak számtalan Szerzetesek: kik, nagy gazdagságot el-hagyván, a' szegeny és mezítelen Krisktust, szegénységben és mezítelenségben akarták követni. Az Élet kevélységén, értsed a' világi Méltóságot: melytől igen ritkán távozik-el a' kevélység. Ezt-is meg-győzi az igaz Hit, meg-mutatván minden világi Méltóságnak hiuságos-vóltát. Mellyet hasonló-képpen meg útáltak számtalan Szerzetesek. Azt olvasom Sz. Ferenczről; hogy, midőn az ő Rendinek *Protectora*, ki azután Pápává lőtt, azt kérdette vólna, Ha akarná-e, hogy az ő Attyafiait Egyházi méltóságra emelnék? azt felelte: *Minores ideo vocati sunt Fratres mei, ne Majores fieri praesumant*: az-az, azért hivattatnak kichinyeknek az én Atyámfiai, hogy ne merészellyenek Nagyokká lenni. *Petrus Ribadeneira* pedig azt irja [k] *Franciscus Borgiá*ról; ki *Gandiai* Herczeg lévén, olly nagy méltóságát el-hadta, és a' mi kisded Szerzetünkbe állott; hogy, midőn *Cardiná*lá akarták tenni, és azt emlegették előtte, azt mondotta: Azon kérlem az Istent, hogy hamarébb ki-múlhassak e' világból, hogy-sem ilyen akaratom-ellen méltósággal meg-terheltettessem.

B

† Vesztenem vesse.

C

k *Lib. 3. c. 43. Vitæ illius.*

D

III. RESZE.

MOndaná valaki: Mi okból történt, hogy Tamás hitlenségbe esett? Felelet: Az előbbi Predikatziókban-is meg-mondottam; hogy az Apostolokról-való elválás, és a' jó társaságból-való ki-szakadás vólt oka: mellyet-is azont mondom. És annak-előtte azt-is vallom, hogy azzal igen hasznos tanúság adatott a' Szerzetes embereknek: kiknek a' társaság igen bátorságos, és szükséges; a' magán-való szakadás pedig, vagy egyedül-való járás, veszedelmes. El-távozott Péter társaitól, és meg-tagadta Mesterét [l]: el-távozott Tamás, és hitlenségbe esett [m]: el-távozott Júdas, és Mesterét el árúlta; az-után egyedül lévén, magát fel-akasztotta [n]. Azt bizonyal mondhatom, hogy a' régi Sz. Szerzetekben nyilván-való emlekezet vagyon arról, hogy egyedül ne járjanak, hanem ketten, vagy hárman, vagy többen-is. Melly jó szokások, a' Sz. Irásban, mind az Ó Testamentomban, 's mind az Újban, szép példáit olvasuk: mind azokból, kik magok jó akarattyából mentek valahová, 's mind a' kik parancholatból.

Az Ó Testamentomban, midőn az Isten Moysest arra bochátotta Egyiptusba, hogy az ő népét onnét ki-hozná, és Faraóval nagy dolgokról szóllana, társúl Aront adta néki [o]: Józsue és Kálebet chendesítették-le az Izraëlitak, mikor az Igéret-földéről zsákolóltak [p]: és azok vitték-bé őket az Igéret-földébe [q]. Józsue, két kémet bochátott Jerikóba [r]: A' vén Tobias, szorgalmatos gondot viselt arra, hogy a' fiának jó úti társa légyen útában [s].

Az Új Testamentomban, Keresztelő Sz. János két Tanítványát küldötte a' Krisktushoz követségbe [t]: Ő-maga Üdvözítőnk, mikor Hetven-két Tanítványt rendelt, kettőn-

[a] *Jac. 2. 17. 20. 26.*
[b] *Gal. 5. 6.*
[c] *1. Joan. 5. 4.*
[d] *1. Joan. 2. 16.*
[e] *1. Cor. 9. 27.*
[f] *In Lausiaca hist. c. 20.*
[i] *1. Tim. 6. 9.*
[l] *Matth. 26. 69. Marc. 14. 66. Luc. 22. 54. Joan. 18. 25.*
[m] *Matth. 20. 24. Marc. 10. 41.*
[n] *Matth. 27. 5.*
[o] *Exod. 4. 14.*
[p] *Num. 14. 6.*
[q] *Jos. 14. 8.*
[r] *Jos. 2. 1.*
[s] *Tob. 5. 4.*
[t] *Matth. 11. 2.*

ket

kénte küldötte el őket [a]; sőt még az Apostolokat-is kettőnkénte küldötte predikállani [x]: Kettőt küldöte a' Tanitványi-közzűl, hogy a'szamárt el-oldanák, és néki vinnék [y]: és Pétert és Jánost, hogy a' Vachorát el-kélzítsenek [z]. Fel-támadása-után, *Cléophas* más tanitvánnyal eggyütt-ment Emausba [a]: Péter és János eggyütt-furotrak a' koporsohoz [b]; eggyütt mentek-fel a' Templomba *az Imádságnak kilenczedik órájára* [c]; eggyütt küldötték őket az Apostolok a'Samaritánusokhoz [d]: A' Szent Lélek meg-parancholta, hogy ki-válasszák Sault és Barnabást a' munkára, melyre fel-vötte volt őket [e]: Júdást és Silást eggyütt-küldötték az Apostolok Antiokiába [f]: és végezetre, két tanú bizonyságok jönek az Antikristus idejében; a' mint Szent János meg-jövendöli a' tudni illik, Enok, és Illyés; a'mint az Atyák magyarázzák, és az Hivek közönségesképpen tartyák.

Ha kérded: Mi okból küldötte a' Kristus az ő Tanitványit kettőnként? *Theophylactus* azt feleli [h]; hogy a' háborusságokban egy-mást segétenék, és vigaszralnák, mivelhogy a' Sz. Irás-is azt jelenti; hogy az eggyes ember állapotya veszedelmes, a' társaságnak pedig nagy a' haszna. Azért mondotta Salomon [i]; hogy *Jobb kettőnek eggyütt-lenni, hogy-sem egynek; mert haszok vagyon az ő társaságokban. Ha eggyik el-esik, a' másiktól meg-tartatik. Jaj az egyedül-valónak: mert ha el-esik, nincs fel-emelője. Es ha kettен eggyütt hálnak, egy-mást meg-melegitik. az eggyes mi módon melegűl-meg? és ha valaki meg-győzi az eggyiket, kettен ellene-állanak: A' hármas kötél nehezen szakad-el.* Ho'ott látod, hogy sok jeles haszna vannak a' Társaságnak: mert, ha valaki el-esendő, a' társa megtartya; ha el-esett, fel-emeli; ha fázik, meg-melegiti; ha ellensége találkozik, meg-legyőzi. mert, a' mint a' Példa-beszéd tartya *Platónál* [k]: *Hercules* sem állhat kettő ellen. Másutt pedig azt mondgya Salomon [l]: *Az atyafi, a' ki meg-segétetik az atyafiától, mint egy erős város.* Az eggyesnek pedig Jajt mond az Irás: mert a'meg-mondott jókról megfoztatik, és nincs azokban része: és, a'mint a' példa-beszéd mondgya; Egy ember, nem mindent lát: Egynek a' keze, erőtlen az harczra: Egy ember, semmi ember.

Kérdené valaki: Honnét származik az Eggyes ember veszedelme? Felelet. Elsőben: A' meg-romlott természetből: melly azt alittya, hogy az a' kit más nem lát, szabadon vétkezhetik, nem félvén büntetéstől; úgy-mint kinek nem lehet vádolója, vagy bizonysága. Azon okból keresik és szeretik a' Bűnös emberek a' serérséget, elfeletkezvén az Isten szemeitől. Azért mondgya a' Bölcsnél a' házasság-törésre igyekező ember [m]: *Ki lát engem? a' setétség környül-vött engem, és a' falak bé-födöznek engem, és senki nem néz reám: kitől félek?* Jóbnál-is azt olvasuk [n]: *A' paráznának szeme a' homályosságra vigyáz, mondván: Nem lát engem a' szem: és bé-födi az orczáját.* Minden selejtes Bűnös emberről mondotta Urunk [o]: *Minden a' ki gonoszúl cselekeszik, gyűlöli a' világosságot, és nem jő a' világosságra.* és az okát utánna veti: *hogy meg ne feddessenek az ő cselekedetei.*

Másodszor: Az Ördögnek álnokságából, ki minden alkalmatosságra vigyáz: és lesvén, hogy szolgál az idő és a' hely, az eggyes embert könnyebben ostromlya, vagy maga, vagy más-által, hogy-sem azt a' kinek társa vagyon: a' mint hogy a' tolvaj-is könnyebben reá támad az eggyes úton-járóra. Erről még a' Pogány Bölcsek-is jól okoskodtak; és, a' többi-között, *Séneca* azt irja [p]; hogy az egyedül-való létel, minden gonoszt el-hitet velünk: használ azért, hogy mindenkor légyen olly mellette a' kiről tartsd. Még a' gonosz emberek-is meg-szűnnek a' latorságtól, mikor valami tiszteséges-béli embert látnak.

Azért a' Szerzetesek jól meg-gondollyák, hogy ő-reájok sok szem néz; és sokan vigyáznak arra, hogy valami bűzbe keverhessék őket, hogy azzal magok gonoszságának-is palástot szerezzenek: azt alittván, hogy a' mit a' Szerzetesek cselekeszenek, másnak ugyan szabad. De a' kinek társa vagyon nem keverhetik olly könnyen bűzbe, mert vagyon bizonysága: eggyet pedig könnyű bé-vádolni. Példánk vagyon az Irásban Józsefről [q], és Susannáról [r]: kik, mivelhogy egyedűl találtattanak, noha ártatlanok voltak, mindazáltal el nem kerülték a' hamis vádolást: és eggyik meg-ült a' tömlöczöt, két esztendeig: a'másik pedig, chak szintén fejére várta a' kövekezést: de mind a' kettőt meg-szabaditotta Isten chodálatos-képpen. Melly veszedelembe nem jutott volna József, ha chak egy társot vött-volna-is melléje, mikor a' fajtalan Aszszony házába ment: sem Susanna, ha a' leányzókat el nem bochátotta-volna tőle, és egyedül nem maradott-volna. Mert a' Törvényben, ha annyi bizonysága vagyon az Al-pörösnek; a' kit bé-vádolnak, mint a' vádolók, ha egyéb-ránt sincs kásömbség a' dologban, meg-nyeri a' pört, és meg-szabadul. Azért Józsefaz Aszszony ellen, meg-érte volna egy bizonysággal; Susanna a'két leányzóval, a'két vén lator Birák-ellen.

A

[a] Lib. 7. ep. 17.

[1] Lib. 2. ep. 1.

[u] Serm. 8.

B

[x] Part. 1. Spec. tit. 4. c. 4.

C

[y] Lib. 1. Hist. cap. 12.

[z] In Vita ejus. cap. 3.

D

[a] Lib. 1. Apoc. cap. 13. §. 1.

A' gyanúságot is könnyebben el-távoztatya a' ki társával jár, hogy-sem a' ki ő-maga kúlog; és az-okáért nagyobb tiszteséget is érdemel. Azért gondolom, hogy Sz. *Carolus Borromaus*, a' mint az ő életében olvasuk [a], nóha érdemlett fogadta a' közönségesőket azoknak a' kik kőszönnének néki: mindazáltal, ha vallamely Szerzetes embert egyedül látott, nem ítélte azt méltónak a' viszsza-kőszönésre, egy-mint ki a' tiszteséges dologra gondot nem viselt. Sz. Bernárd azt írta, még *Eugenius* Pápának is; hogy a' házanépét, életének és tiszteségének ranú-bizonyságivá fogadgya: olyan módon, mint a' Boldogságos Szűz Máriának (noha ő a' nélkül nem szűkölködött,) társ jére volt, ki az ő tiszta életének bizonysága lenne; a' mint Sz. Ambrús mondgya [1]. Ne gondollya senki, hogy szűksége ne légyen a' társra; és fő-képpen, midőn aszszony állatokkal vagyon: mert, ha szintén ő ollyan szent és tiszta-szívű volna-is mint jószef: mindazáltal nem minden aszszony'állatnak hiherni. mert sok példákból ki-tetszik, hogy a' gonosz aszszony'állatok az egyedűl-való Szerzeteseket meg-kisérgették.

Azt írja Sz. *Dorotheus* [u], hogy, midőn egy Apátúr, némelly barátyához egyedűl küldött volna egy Szerzetes ifiat; látván a' leánya, hogy ninch óltalmazója az ifiúnak, bujasságra ingerlette. Ki, látván hogy veszedelemben vagyon, azt kiálta: Ki Atyámnak Istene, szabadits-meg. és leg-ottan a' czellája-előtt találtatott. Sz. *Bonaventúra* azt írja [x]; hogy, midőn két Barát ment-volna egy fő Aszszony házához, egyiket fel-re hitta a' kamarába, mint-ha valamit titkon akart-volna néki mondani. Ki midőn semmit ollyat nem vélvén, eggyügyű-képpé bé-ment-volna, leg-ottan a' gonosz aszszony bujasága ingerlette: és azzal fenyegette; hogy, ha nem enged kívánságának, ellene kiált, mint-ha erőszakot akart-volna rajta tenni. De az Isten meg menekette... és olly tanátsot adott néki; hogy ő meg-előzvén az aszszony'állatot... nagyon kiáltván, a' könyvet kérné a' társától, a' ki sok emberekkel eggyütt-volt a' szobában... Es oda jutván a' társa, kétcelen volt a' gonosz aszszony'állat kívánságától meg-szűnni: és a' jámbor Barát meg-menekedett a' szégeny-vall'áltól. Sőt azt-is írja Sz. *Bonaventúra*; hogy sokan, mivelhogy olly okosok nem voltak, szégyent vallottak, és bűnök-nélkül igen meg-is pálczáztattak. Sz. *Vincentius*tól azt írja *Petrus Ranzanus* [y]; hogy egy leányzó beteggé tőtte magát, és gyónásra hivatta. Es midőn a' társa el-menvén, egyedül hadta-volna, leg-ottan nagy mesterséggel a' fajtalanságra kezdette izgatni. De az Isten meg-ségérette, és kedve nem tőlt a' gonosz személynek. *Senai*-béli Sz. *Bernardinus*tól azt írja *Surius* [z]; hogy, midőn egy aszszony'állattól kenyeret akart venni, álnokul be-tekeszette: és azzal ijesztette, hogy gonoszt fog reája, ha nem enged akaratyának. Es midőn valami reménséget adott-volna néki, a' mezítelen aszszony'állatot a' kordával jól meg-ütögette; és meg-térítette, és magát nagy veszedelemből ki-szabadította...

Petrus Ribadeneira azt írja; hogy a' mi Szerzetünknek második *Generál*ját *Jacobus Lainoff*, ki tudós és szent-életű volt..., egy látor aszszony'állat fajtalanságra ingerlette: de *Lainus* keményen meg-pirongatta, és a' halál emlekezetivel meg-rettentette; és úgy változtatta-meg akaratyát... Egy *Franciscus Adamus*-nevű Szerzetestől, ki a' mi Rendünkben bőchülletes, tudós, és jámbor Pap volt, és a' *Mexikóbeli* Tartományban két szer-is volt *Provincialis*, azt olvasom; hogy világi állapattyában fő nemes nemzet volt; kit kedves nyájaskodásáért, Sz. *Carolus Borromaus* igen szeretett... Ez, Pap-korában, igen tiszteles és éles-tehetségű ember lévén..., egy gonosz akaratú aszszony'állatnak szemébe tűnt: ki beteggé tőtte magát, és úgy mint gyónásra hivatta... Es, midőn véletlenűl egyedül hadta-volna a' társa... az aszszony'állat szokott... mesterséggel kisértette: és azzal ijesztette, hogy büzöt keveri, ha kívánságának nem enged. De chodálatos, és talám soha az-előtt nem hallott mesterséggel tréfálta meg a' jámbor Páter, a' gonosz személyt: mert egy kevés mulatást kivánván, ganéjt kerestett; és azzal orczáját bé-mázolván, elébe ment az aszszony'állatnak: ki látván a' rútságot, meg-szégyenűlt magában, és békét hagyott az Isten szolgájának. *Thomas Cantipratanus* [a], abból, hogy a' méhek eggyütt laknak, dolgoznak, és ki-járnak, arra inti a' Szerzeteseket, hogy meg-tartsák a' Sz. Agoston *Regulá*ját: melly azt parancsollya, hogy társ nélkűl ne légyenek: és azt mondgya...; hogy igen igaz Salomonnak ama mondása [b]: *Jaj az egyedűl-valónak.* Mert ő, ki hatmincz esztendeig viselt gondot, sok iszonyú példákat tudott; mellyek nem történtek-volna, ha a' Szerzetesek egyedűl úton nem jártak-, vagy űdvárban nem laktak-volna.

Igen dichérik a' Görög bőlcsek, egy sánta és egy vak embernek okos tanátsát...: kik egyedűl lévén, semmit nem chelekedhettek; mert a' sánta, noha jól látott, sohová nem mehetett; a' vak pedig, noha erős és jó-lábú volt, mindazáltal nem tudott...

hová

hová menni: az-okáért úgy alkodjak-meg, hogy egy-más segétségével éllyenek: és a' vak a' sántát, vállán hordozza; a' sánta pedig a' vakot igazgassa, és úgy mindenüvé bátorságoson mehetsenek. Melyről azt írta *Ausonius* [c]: *Quo caret alterutter, fumit ab alterutro*: A' mi eggyiknek nintsen, a' másiktol vészi. Sőt az Isten-is arra tanitott bennünket, a' Moyses és Aaron példájával: kiket arra válaszotott volt, hogy a Farao rabságából az Izraël fiait ki-szabadítanák. Mert, midőn Moyses azzal mentené magát [d], hogy *nem ékesen-szóló*, hanem *akadozó, és késedelmes-nyelvű*; Aaront rendelte melléje; és azt mondotta néki: *Ő szálljon eléretted a' népnek, és te szád lészen: te pedig azokban léjsz néki, mellyek az Istenhez tartoznak.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Eggyiknek-is meg-engedhetném, hogy e' dolgot véghez vinné: de azt akarom, hogy egy-más segétségével éllyetek; és úgy az atyafiúi szeretetet-is, nem chak meg-őrizzétek, hanem öregbitsétek-is.

Végezetre; a' mái Evangéliomból azt tanúlhattyuk-meg, minémű nagy örömök légyen a' Mennyei Boldogságban a' testi szemeknek-is, a' Krístus látásából; melyről emlekezik a' mái Evangéliom, midőn azt mondották az Apostolok Tamásnak [e]: *Látjuk az Urat.* és az-előtt azt írja Szent János [f]: *Örülének a' Tanitványok, látván az Urat.* Nem kérlem, hogy igen örvendeztek a' jó Tanitványok azon, hogy látták az ő szerelmes Mesterőket, hogy fel-támadott; hogy a' halálon győzedelmet vött: és azt remélették, hogy az után ismég úgy fog vélek nyájaskodni, mint az-előtt nagy gyönyörűségesen nyájaskodott. Hihető, hogy az-is nevelte örömőket, hogy látták az ő dicsőséges Testének chodálatos és meg-mondhatatlan szépségét; és azért mondották nagy örömmel Tamásnak: *Látjuk az Urat.* nem külömben, mint a jámbor fiak, midőn látnyák hogy attyok valahonnét meg-jő, a' vagy valami gyönyörűséges dolgot látnak, leg-orzan nagy örömökben társoknak hirré tészik, hogy, az örömben részesek légyenek. Természet-szerént gyönyörködünk a' szép dolgok látásában, és fő-képpen a' szép ábrázatu emberek nézésében. Az Irásban-is azt olvasuk, hogy az Asirianok, látván a' Júdit szépségét, azt mondották [g]: *Ki általná-meg a' Zsidók népét, kiknél illyen szép asszonyok vannak, hogy méltán ezekért ne kellessék ellenek hadakoznunk?* Asverus Királyról-is azt olvasuk [h]; hogy, Látván az Eszter szépségét, *meg-tetszett az ő szemeknek*; és azt mondotta néki: *Mit akarsz Eszter Királyné? micsoda a' te kérésed? Ha szintén az Ország felét kéred-is, meg-adatik nézed.* és azt chelekedte Amánnal ki Udvarában leg-főbb ember vólt, a' mit Eszter kivánt. A' Bölcs pedig azt írja [i]; hogy az Aszszonyok *szépségét sokan veszték-el*; a' mint a' Pogányok históriájában-is olvasuk, hogy a' nemes *Trója*, a' Görög Ilona szépsége-miatt rontatott-el.

Az-okáért, ha a' halandó testnek szépsége olly kedves, hogy miñyáján chodállyak, kedvellik, és dicsérik; mit gondolhatunk a' meg-dicsőíttetett Testek szépségéről? mint ragadgya-el az ember szemét és szívét? mert az fokkal felyül-haladgya e' világi ékességet. Ugyan-is, michoda az emberi testnek Szépsége a' halandó testben, hanem egy kevés-ideig uralkodó kegyetlen Fejedelem, a' vagy *Tyrannus*, a' mint igen okosan mondotta régenten *Sócrates*: mivel annak kedvesége hamar el-múlik, mint a' virág ékessége [k], és, a' mint jól mondotta Ovidius: *Forma bonum fragile est: quantumq; accedit ad annos, Fit minor; & spatio carpitur illa suo*: Az-az: A' testi szép ábrázat, gyarló, és hamar el-törik, és mentől tovább mégyen az esztendőkben, annyival inkább kisebbül, és maga idejétől fogyattatik-el.

Mellyet ha meg-gondolnának a' leányzók, és menyecskék; nyilván alább hagynának a' czifrálkodásban: és inkább adnák pénzőket az Isten tisztességére, vagy a' szegénynek táplálására, hogy-sem a' tornyos koronkákra, a' pók-hálós gallérokra, a' gyöngyös fő-főgőkre, a' drága-kövesgyűrőkre, az arányas lánczokra, a' perémes szoknyákra, a' tőzött és rakott czipellőkre, és nem tudom michoda érdégi találmányokra: mellyekkel midőn magokat czifrázzák; nyilván meg-mutattyák, hogy a' lelki szépségre kevés gondgyok vagyon: mert a' drága jó időt vesztik; attyok vagy urok marháját fogyattyák; és az eggyügyű lelkeket kelepczébe ejtik; gyakorta egész Városokat és Tartományokat-is el-pusztítnak. Az-okáért, a' mint ugyan-azon *Ovidius* írja; a' Görög Ilona, midőn a' tükörben meg-látta őszülni-kezdett haját, és meg-tőpörödött orczáját, keservesen sírt, és chodálkozott azon, hogy kétszer ragadták-el az ábrázatnak és orczának hamar el-múlandó ékességéért. De a' meg-dicsőült test szépségének, ninchen vége és határa: és annyival tekélleresb, a' mennyivel a' Boldogságbeli állapat felyül-haladgya a' mi gyarló és halandó állapatunkat. Adgya a' Kegyelmes Isten, hogy mi is meg-dicsőült testben öltözzünk, és lássuk a' Krístusnak dicsőséges Testét Meny-országban. Amen.

[c] Epist. 123.
[d] Exo. 4. 10. 16.
[e] Joan. 20. 25.
[f] Vers. 20.
[g] Judith. 10. 18.
[h] Esth. 5. 2. 3.
[i] Eccli. 9. 9.
[k] Lucr. lib. 5. cap. 1.

KARÁ-

A

KARACHON-NAPI EVANGELIOM.

SZ. LVKACHNAK II.

RESZEBEN, ℣. 1.

B

AZ időben: Parancholat méne-ki Augustus Cháſzártól, hogy bé-íráttatnék az egéſz világ. Ez az elsö bé-íratás, lön Czirinustól Syriának tiſzt-tartójától: és mennek vala mindenek, hogy bé-vallanák magokat, ki-ki az ö várasába. Fel-méne pedig Iósef-is Galilaaból Názaret várasából, Iudaába a' Dávid várasába, melly Betlehemnek hívattatik: mivelhogy a' Dávid házából és nemzetségéből vala, hogy bé-vallaná magát Mariával, ö-néki jegyeztetett nehézkes feleségével. Lön pedig, mikor ott volnának, bé-telenek a' napok hogy ſzülne. Es ſzülé az ö elsö-ſzülött fiát, és bé-takará ötet pólakba, és a' jáſzolba fekteté: mert nem vala nékik helyök a' ſzállaſon. Es pásztorok valának azon tartományban vigyázván, és örizvén az éjjeli vigyazáſokat az ö nyájoknál. Es imé az Úr Angyala meg-állapék mellettek, és az Iſten fényeſsége környül-fogá öket, és nagy félelemmel meg-félemlének. Es monda nékik az Angyal: Ne féllyetek: mert imé nagy örömet hirdetek néktek, melly léſzen minden

C

népnek: mert ſzületett ma néktek Üdvözitö, ki az Úr Kriſtus, a' Dávid várasában. És ez néktek a' jel: Találtok egy gyermechkét pólákban bé-takarva, és a' jáſzolba helyheztetve. Es mingyárt lön az Angyallal mennyei ſeregnek ſokaſága, dichérvén az Iſtent, és mondván: Dichöség magaſságban az Iſtennek, és a' földön békeség a' jó-akaratu embereknek.

ELSÖ PREDIKÁTZIO.

a 1. Reg. 20. 5

MEg-akarván érteni Dávid, minémű ſzívvel-vólna ö-hozzája Saul, azt mondatta néki Jonatáſsal [a]; hogy a' Király aſztalához azért nem ült, hogy Betlehembe ment áldozni; mellyet ha javallott-vólna Saul, el-hitte-vólna hogy jó akarattal vagyon hozzája; ha pedig ellenzette-vólna, gonoſzſzal. Es úgy-lött: Saul ſzívét ki-nyilatkoztatta; és Dávid a' nyilván-való veſzedelmet el-távoztatta. E' napokban a' chalárd Világ, kinek példája a' róka-nevű Saul vendégséget ſzerez, nem a' Kriſtuſnak kedveskedvén, hanem *Bacchuſ*nak és *Vinuſ*nak: melly vendégségtöl ha Dávid, az Iſtennek ſzerelmeſe, tanátſot tartván Jonatáſsal, az Iſten ajándékával, meg-vonſza magát, Betlehembe akarván menni; eſzébe veheti, minémű ſzívvel légyen hozzája. Mert a' ki e' napokban, a' Világ fiainak tobzódását el-kerülvén, el-méjével Betlehembe mégyen, azokról elmélkedvén a' mik ott történtek; a' lelki életét, mellyet a' világi vendégségben el-veſztett-vólna, meg-öltalmazzá: nem gondolván azzal, hogy az ö hamis baráti ellenzik és ſzidalmazzák. Igy chelekedett a' jámbor Tobiás-is [b]: mert, *midön minnyájan az Arany-borjukhoz mennének, ö egyedül futtya-vala mindenek tárſaságát, és Jeruſalembe mégyen-vala az Ur Templomába, és ott imádgya-vala Iſraëlnek Urát Iſtenét.* Imádgyák azért a' Világ fiai az Arany-borjúkat, aranyokat czifra ruhára, és fris lakáſra veſztegetvén: mi Betlehemben a' ſzületett Kriſtuſt meg-látogaſsuk aitatos elmélkedéſekkel; mellyekre útat nyitok e' moſtani Predikátzióban:

b Tob. 1. 5.

I. Okait adom, Miért ſzületett a' Kriſtus a' Bé-íratáskor.

II. Meg-mondom, Miért ſzületett télben, éjjel, és Betlehemben.

III. Meg-mutatom, Miért ſzületett iſtallóban: miért helyheztetett jáſzolba, és pólákba takartatott.

ELSÖ

Első Rész.

Elsőben: Azon tudakozhatnék valaki; Miért szűletett Krisztus Urunk a' bé-írás-kor? melly a' Chászárnak vagy fel-fuvalkodásából lőtt, hogy népének sokaságában dichekednék; vagy főlvénységéből, hogy adót szedne tőle: a' Krisztusnak pedig e' világra-valo jövetele, merő alázatosság és szegénység volt: és az Isten Dávidot, a' népnek meg-szamlálásáért, keményen meg-büntette [c]. Erre azt felelem, hogy, noha *az Istennek itéleti meg-fogha tatlanok, és az ő útai meg-vizsgálhatatlanok* [d]: mindazálcal, mint-hogy az ő Bőlcsesége nem chak *erősen végről végig ér*; hanem *mindeneket gyönyörűségesen-is rendel* [e], ezt nem chelekedte ok-nélkűl, sem történetből nē eset, hanem jeles okokból; a' mint majd meg-mutatom.

Első Oka az; hogy a' Bóldogságos Szűznek oka lenne, hogy Betlehembe menvén, ott szűlné Sz. Fiát, a' mint *Theophylactus* irja [f]: és bé-tellyeledett, hogy *mint a' vizek ősztik: úgy a' Király szíve az Úr kezében*: *valahová akarja, oda hajtja azt* [g]. Azokáért, mivelhogy őrőktűl-fogva el volt rendelve, hogy a' *Messias* Betlehemben szűletnék, a' Maria szűlésének idején arra vezérlette *Augustus*nak szivét, hogy azon időben rendelné az ő Tartományinak bé-irattatását, és nem tudván az Isten akaratyának szolgálna, és Mikeásnak jövendölését bé-töltené [h]. Az Asvérus elméjét arra hajtá az Isten, hogy a' Zidókat a' nékik rendeltetett haláltól meg-mentené: és álmot vétetvén, azt mivelte, hogy Mardokeusnak hiſtoriáját olvastatván, őtet nagy tiszteséggel illettetné Aman-által, a' ki amazt nemzetségestől el akarta tőrleni [i]. Gyakorta nem tudgyuk a' dolgoknak okát, chodálkozunk rajtok, és ugyan zúgolódunk-is: gyakorta tellyes séggel külömbre igyekezünk; de nem vihettyük végbe, mivelhogy az Isten máſt rendelt és végezett. A' mint ki-tetszik a' jószt bártyaiból: kik azért adták el őtet, hogy az ő álmai bé ne tellyesednék. maga nem külömben tellyesedett-bé, hanem az el-adással [k]. Úgy a' Zidók-is, fel-feszítették Urunkat, hogy a' nevét ki-irtsák az élőknek földéről [l]: noha az-által magasztaltatott-fel fő-képpen; a' mint Sz. Pál mongya [m].

Második Oka az volt; hogy Jákóbnak jövendölése bé-tellyesedjék [n]: *El nem vétetik a' Fejedelemi pálcza Judából, és a' Fejedelem az ő ágyékából, míg nem el-jő a ki el-küldetik, és ő lészen a' nemzetségek varása.* Mert akkor jelent-meg az Isten Fia, mikor *Augustus* Chászár egész Juda nemzetségét birodalma-alatt tartván, a' Királyi pálczát el-vötte tőle: és azzal valoságos-képpen meg-bizonyodott, hogy a' Krisztus volt a' meg-igértetett *Messias*. Ha az Isten, egy magas toronyban egy nagy szővétneket mutatván, azt mondotta-volna, hogy az addig el nem alusik, míg a' *Messias* el nem jő: a' ki látná, hogy az el-alutt, nem mondaná-e hogy el-jött a' *Messias*? Azon-képpen, Judeának magas toronyából, a' Zidóknak fényes Királyi pálczájokat, mint tőndöklő szővétneket, ki-mutatta az Isten [o]; és meg-mondotta, hogy el nem tőrőltetik a' *Messias* el-jövetelé-ig. Semmivé lőtt: tahát a' *Messias* el-jött.

Harmadik Oka; A' Próféták, a' *Messias* el-jövetele-kor kőzűnséges és nagy békeséget jövendőltenek [p]. *Augustus* Chászár idejében az bé-tellyesedett: ki, a' mint a' *Historicus*ok irják, a' *Janus* templomának kapuit háromszor zárta-bé [q], mint-ha a' Békeséget abba rekesztette-volna; a' mint *Numa Pompilius* rendelte-volt. Negyven-egygyedik esztendejében pedig Birodalmának, kevessé a' Krisztus szűletése-előtt, majd tizenkét esztendé-ig maradott bé-tévén; úgy hogy, a' kapukat a' rozda-is meg-kezdette fogni. Mélrán szűletett pedig Békeséges időben, a' *Békeség-fejedelme* [r]: a' *mi Békességünk* [s], és békéltetőnk. A' *Halcyon*-nevő madár, a' tenger partyán tojik, és kőlt; és valamig ki nem kőlti madarkáit, nagy chendesség vagyon a' tengeren: sőt azt irja Sz. Ambrus [t], hogy, ha szintén habos-is a' tenger, mihelyen a' *Halcyon* tojik, leg-ottan meg-chendesedik. Hét nap ől pedig a' tojásán, és hét nap tartya a' fiait, míg meg kezdnek nevekedni: és mind a' hét hétig olly bizonyos chendesség vagyon, hogy azokon a' hajósok bátorságoson rendelik útokat; és azokat a' napokat, *Halcyon* napjainak nevezik. Nem choda tahát, hogy a' Szűznek szűlése-kor a' Világ meg-chendesedett. És mint-hogy a' Krisztus békeséges időben szűletett, mindenkor kedvellette a' Békességet. Azt hirdette az Angyal szűletése-kor [u]: Békeséget predikáltatott az Apostolokkal [w] halála-előtt Békeséget hagyott nékik [x]: Fel-támadása-után, Békeséggel kőszöntötte őket [y]. Melly Békeség, sokáig tartott a' Keresztyének-között, egy szívők és egy lelkők lévén [z]: és a' Békességeseknek, kivált-keppen-valo jutalmok vagyon, hogy Isten fiainak hívattatnak [a].

A

c 2. Reg. 24. 1. 3. 15. d Rom. 11. 33.

e Sap. 8. 1.

f Theoph. Euthym. g Prov. 21. 1.

B

h Mich. 5. 2. Matth. 2. 6.

i Esther. 6. 10.

k Gen. 37. 28. & 42. 9. l Ps. 82. 13. m Phil. 2. 9. n Gen. 49. 10.

C

o Ps. 73. 1. 17.

p Isa. 2. 4. & 9. 7. & 11. 6. Ps. 72. 7. q Oros. lib. 6. cap. 2.

D

r Isa. 9. 6. Eph. 2. 14.

s Luc. 2. 14. t Lib. 5. Hexam. cap. 13.

Diez Halcyonis.

u Luc. 2. 14. w Luc. 10. 5. x Luc. 14. 27. y Joan. 20. 19. 21. z Act. 4. 32. a Matt. 5. 9.

Negyedik

A

Negyedik Oka; hogy ki-tudódnék, hogy az született, a' ki az életnek könyvébe, irja a' Hiveket, kik az Anyaszentegyházban bé-valtyák nevöket..., és parancholatin-k engedvén az adó-pénzt meg-fizetik. Erről a' Bé-irásról emlekezik Sz. Dávid [c], Urunk [d], Sz. Pál [e], és Sz. János [f]. És, a' mi a' Krisfust illeti, azért jött, hogy minden-ekét bé-irjon, mint hogy Közönséges Üdvözitő: és azért mondotta az Angyal, születése-kor [g], hogy *Nagy örömet hirdet, melly lészen minden népnek*, azért, *hogy Üdvözitő születnek*. noha igen sokan, magok vétke-szerént..., *ki-törültetnek az Élők könyvéből, és az igazakkal bé nem irattatnak* [h]: kik *meg-vetett ezüstnek* hivattatnak [i]. Végezetre; Pogány Fejedelem alatt, ki az ő népét számlálta, születését [k] a' mi szabadságunknak meg-szerzője: tanitván minket az Engedelmességre (mivelhogy *Minden hatalom az Istentől vagyon* [l].) És nem chak tellyes életében engedelmes volt mind a' Kereſztnek halálá-ig: de még Annya méhében-is példája volt az Engedelmességnek; a' mint-hogy halála után-is, tellét a' Kertfzttől, Pilátus engedelme-nélkül le nem vétette [l].

[c] Zsolt. 138. 16. [d] Luc. 10. 20. [e] Phil. 4. 3. [f] Apoc. 21. 27. [g] Luc. 2. 10. [h] Isa. 58. 29. [i] Jer. 6. 30. [k] Luc. 2. 1. [l] Mat. 27. 58.

B

II. RÉSZE.

Másodszor: Azt kérdhetné valaki: Miért született a' Krisfus Tél-középben? Erre a' Sz. Atyáknak elmélkedéſökből azt felelem, I. Mi-képpen hogy akkor kezdett a' Nap világoſitáſa nevekedni: azon-képpen a' Krisfus-által, az Isten Malaſztyának világoſsága nevekedett, és akkor a' Bűnnek étſzakája meg kezdett kisebbedni; a' mint Sz. *Gregorius Nisſénus* irja [m]. Az okáért most leg-inkább *le kell vetnünk a' setétségnek cselekedetit, és fel kell öltöznünk a' Világoſsságnak fegyverébe; hogy, mint nappal, tisztaſsággal járjunk* [n]. II. Sz. Ambrús azt irja [o]: Imé a' Krisfus születése-kor a' Nap nevekedik, és Kereſztelő János születése-kor fogy; az idők szolgálván az ő születéſöknek: midőn fogy, a' szolga születik; mikor pedig az Úr születik, nevekedés következik. Öregbül a' Nap, midőn e' világnak Üdvözitője születik; fogy, mikor az utólsó Próféta születik: mert *a' Törvény, és a' Próféták, Jánosig valának* [p]. Az okáért szükség volt, hogy meg-homályoſodnék a' Törvénynek meg-tartása, a' hol az Evangeliomnak Malaſztya kezdett tündökleni: hogy meg-szűnnék az Ó Teſtamentomnak Próférálása, mikor az Új Teſtamentomnak Malaſztya jött helyébe. Azért, az Urnak születése-kor nevekedik a' Nap, mellyet az Igaſságnak fényes Világoſsága meg-világosit. Melyből vedd eſzedbe, hogy nekünk felyül kell haladnunk az Ó Törvény-béli Hiveket, több világoſságunk lévén. III. Sz. Agoſton arra magyarázza, a' mit Kereſztelő Szent János mondott a' Krisfusról [q]: *Ő nékj nevekedni kell, nékem pedig kisebbülnöm*: mert Urunk, a' Kereſzten fel-magaſztaltatott; János, feje el-vételével meg-kisebbült: a' Kereſzt-által pedig az egéſz világon meg-dicsőittetett.

[m] Orat. de Nativ. Domin. [n] Rom. 13. 13. [o] Serm. 2. de Nativ. [p] Mat. 11. 13. [q] Joan. 3. 30.

C

Harmadszor: Azt kérdhetnők: Mi okért született éjjel? a' mint Sz. Agoſton irja [r], és egyebek-is: sőt az Evangeliſta-is jelenti, mikor azt irja [s], hogy az Angyal, éjjeli időben hirdette Urunk születését a' Pásztoroknak? Ennek-is egy-néhány Okait találjuk: I. Mert a' világ, a' bűnnek és tévelygésnek temérdek setétségében elvolt temetve, mellyet meg-akart világositani [t]. II. Azzal tanitott a' dicsekedésünk el-távoztatására, el-titkolván azt a' dicsőséges születést, mellyen az Angyalok-is örvendeztek: noha a' gyalázatos halált, dél-nyájban szenvedte. III. Azt jelentette, hogy *az Isten szeretete*, mellyötet arra hozta..., *a' mi elménktől meg-fogháratlan* [u]. IV. Azzal bizonyoſsotta, hogy ő a' setétségben-is világoskodik, de *a' setétség meg nem fogja* [x]. Végezetre; Azzal az ő Szent Annya szemérmeteſségének-is kedvezett, hátorságosb lévén a' szülésben midőn egyebek alutt-ak. Elég ez az Időről; lássuk a' Helyt-is.

[r] In Ps. 109. [s] Luc. 2. 8. [t] Isa. 9. 2. [u] Eph. 3. 19. [x] Joan. 1. 5.

D

Negyedszer: Azt kérdhetnéd: Miért született Krisfus Urunk Betlehemben? Ha az Isten az embereknek tetszését követné, vagy az ő gondolattyokon járna..., kétség-nélkül a' Zidokkal azt végezte volna, hogy születése, *Palaſtina* tartományának fő városában Jerusalemben légyen: a' Pogányokkal pedig, hogy Romában, melly e' Világ fejének tartatott. Nem úgy jött-e, mint *Mindent meg-világositó igaz Világoſság*? Nem ő mondotta-e [y], hogy, *Senki gyertyát nem gyújt, 's a' rejtekbe teſzi, sem a' véka alá, hanem az gyertya-tartóra: hogy a' kik bé-mennek, lássák a' világoſságot*? Nem azért jött-e, hogy Isten Fiának ismértetné magát? Azt pedig könnyebben végbe vihette volna Romában: Mert, a' mi Romában tudva lett volna, a' széles világra ki-terjedett volna..., a' Romaiak bírván az egéſz világgal; és azért iratta bé *Augustus* az egéſz világot. *Az el-rejtetett bölcsességben* pedig, *és az el-titkolt tudományban, mi haſzon vagyon, mint a' hetvenben* [z]. Bizonyára, ha az Istennek Angyala hirt nem tett volna..., és jelt nem adott volna, chak azon Tartományban-lévő Pásztoroknak sem lett volna tudtokra: és ha új Chillag nem támadott volna, a' Nap-keleti Magusoknak hírével nem

[y] Matth. 5. 15. [z] Eccli. 20. 32.

lett

lőtt-vólna, mellyek Romában szükségtelek nem lőtték-vólna, a' vágy beteljesedhetett-vólna. Továbbá: nem azért jőtt-e a' Krisztus, hogy *az Igaszi-gyúl fizessegot jenne*? és Mellet lenne? De arra-is alkolmatosb lőtt-vólna Roma: nem chak a' Chászár parancholatyaért, hanem a' Deák nyelvért-is; melly több helyeken szolgálhatott-vólna a' Zidó nyelvnél: és az ékesen szóllo *Orátor*oknak hirdetésért, kik felette találtattanak-volna Romában: és többet szolgálhatott vólna *Cicero* Péternél, *Horatius* Jakabnál, *Salustius* Jánosnál; kik, mint az *Orpheus* és *Amphion* czitharája, a' vad erkőlchű embereket-is az Evangéliomnak gyönyörűséges igája alá hajthatták-vólna. Annak-fölötte; nem azért jőtt-e a' Krisztus, hogy a' bálvány-imádásnak végét tenné [d]? De arra-is alkolmatosb lőtt-vólna Roma, melly minden bálványoknak hajlóka vólt; és, midőn chak nem minden nemzetségeken uralkodnék, mindenik tévelygésének szolgált: abban helyheztetvén Istenességét, ha semmi hamisságot meg nem vetne; a' mint Sz. *Leo* írja [e]. Az-okáért, a' mint Dávid, fejét vévén Góliátnak, meg-győzte a' Filisztusokat [f]; és Júdit Holofernesnek, az Asíriusokat [g]: azon-képpen a' Krisztus, ha Romábá a' Bálványozásnak nyakát szakasztotta-vólna, egyébként-is fültbe ment vólna.

Ezek mind így lévén: mindazáltal, az Istennek meg-fogható-lan bőlchesége, a' Krisztus szűletését nem Romában, hanem Betlehemben rendelte: melynek jeles Okái is vóltak. Mert; Elsőben; ha az Istent tekintyük, így *az ő Prófétái igazaknak találtassák* [h]: fő-képpen Mikéas [i], kinek jövendölését Betlehem-felől, a' Papi-fejedelmek, és Írástudók Heródesnek elő-hozták [k]. Másodszor; ha a Krisztust tekintyük, igen illett a' hely az ő szűletéséhez. Mert, a' mint némellyek magyarázzák [l], *Betlehem* annyit tészen, mint *Hadakozásnak háza*: melyben illett annak szűletni, a' ki azért jőtt, hogy *az Ördög fegyverest meg-győzné* [m]. Továbbá, a' mint Sz. Gergely írja [n], annyit tészen, mint *Kenyérnek háza*: illett tehát abban szűletni a' Krisztusnak, ki az ő Sz. Testét gyakorta Kenyérnek nevezte [o], és azt nékünk a' Kenyér színe alatt hadta az Oltári-szentségben: ki az ő Sz. Igéjének kenyerével-is táplál bennünket [p]: ki Menyben-is a' Szenteket táplállya az ő színének látásával, és meg-is elégíti; a' mint Dávid jelentette, mondván [q]: *Meg-elégszem midőn meg-jelenik a' te dicsőséged.* Annak-fölötte, *Betlehem Efratá*nak-is mondatik, az-az, *Gyümölchözőnek* [r]: illett tehát abban szűletni a' Krisztusnak, ki nem chak ő-maga drága gyümölchöket terem, de minket-is gyümölchözőkké tészen; a' mint ő-maga jelentette, a' Szőlő-tőnek és Veszszőnek példájával [s]. Az pedig a' Betlehem, mivelhogy kichiny hely vólt, úgy-is illett a' Krisztus szűletésének, ki nékünk mint kis gyermek szűletett [t], szerette a' kichinyeket fok-képpen [u]; és ugyan meg-ölelgetvén, és kezeit reájok tévén, meg-áldotta őket [x].

De mi-hozzánk-képest-is illett, hogy a' Krisztus Betlehemben szűlettnék: I. Hogy meg-szégyenítené azokat, kik balgatagúl dicsekednek Nemes Hazájokkal, és a' nemtelen hely-bőlieket meg útállyák. Azt írja *Laertius* [y], hogy, midőn *Aristóteles* előtt némelly azzal dicsekednének, hogy Nemes városban szűletett: azt felelte *Aristóteles*; hogy a' volna dicséretes dolog, hanem viselné magát a' mint Hazájának nemessége kívánná. *Anacharsis*-felől pedig azt írja [z], hogy, midőn egy *Athénai* azt vetette-volna szemére, hogy Szithiából származott; azt felelte: Nékem a' hazám vagyon gyalázatomra, te pedig hazádnak vagy gyalázattyára. Az-okáért nem a' ház tészi bőchülletessé a' gazdát, hanem a' gazda a' házat. II. Azokat orczázta, kik, ha mit cselekeznek, azt akarják hogy az egész világ tudgya: ha pedig gyalázat esik rajtok, azt kívánnák hogy a' föld se tudná. A' Király, leg-nemesb Városában koronáztattya magát: de a' kit fel kell akasztani, azt akarná hogy rejtek helyen lenne. *Crassus Salomon*nak, Ezekias a' Babylóniai követeknek mutogatta kinchét [a]: *Midas* [b] a' szamárhoz-illendő füleit, még a' barbély előtt-is fődőzgette. A' Krisztus azért, fel-vévén a' szolgai ábrázatot, és nem jövén ítélni, hanem ítéltetni, Betlehemet választotta szűletésének, Jerusálemet szenvedésének; úgy-mond Sz. *Leo* Pápa [c]. Három ízben vólt diadalmas baj-vívással az Ördögön [d]; de a' pusztában, holott chak az Isté, és az Angyalok látták. Elváltoztatta színét, *fénylett az orczája mint a' Nap* [e]; de chak három Tanítvány előtt: és azoknak-is meg-parancholta, *hogy senkinek ne bizonyítsanak még nem feltámadása* [f]. III. Meg-akarta mutatni, hogy ajándékit szépen osztogattya, kívánván, hogy mindenek jutson valami [g], kinek erő, 's kinek elme. és mivelhogy Jerusálem, elég híres neves város vólt a' Templomért; és hogy abból ment-ki a' Törvény [h]; Roma pedig, a hatalmas birodalomért: Betlehemet-is meg akarta nemesíteni Szűletésével, mellyel egész *Palestiná*nál tettetesbé lőtt. Hét fő Város veteked a' *Homérus* szűletésén; a' mint *Gellius* írja [i]: *Septem Urbes certant de stirpe insignis Homeri: Smyrna, Rhodus, Colophon, Salamis, Chio, Argos, Athenæ.* Szent *Agatha* felől-is, *Siciliának* két fő Városa vetekedik, *Panormum*, és *Catana*; mindenik nagy bőchülletteck tar-

A

[b] Num. 8. 35. [c] Isai. 3. 2.

[d] Jer. 2. 27.

[e] Serm. 1. in Nativ. Apost. Petri & Paul.

[f] 1. Reg. 17. 51.

[g] Judith. 13. 11.

B

[h] Matth. 3. 6. 18.

[i] Mich. 5. 2.

[k] Matt. 2. 5.

[l] Hieronym. Epist. 2. Ad Evangel. Matt. 11. 22.

[m] Hom. 8. in Evang.

[n] Serm. 6. 52.

[o] Matt. 9. 4.

[p] Ps. 16. 15.

[q] Isai. 25. 4.

C

[r] Isa. 9. 6.

[s] Matt. 5. 25. & cap. 18. 2.

[t] Matt. 10. 24.

[x] Luc. 2. Vita Aristot. cap. 5.

[y] Lib. 8.

D

[z] 4. Reg. 20. 15.

[a] Serm. 1. de Epiphan.

[b] Matt. 4. 8.

[c] Matt. 17. 2.

[d] Matt. 9.

[e] Ingenio pollet qui vim naturæ argutia vincit.

[f] Ps. 2. 3.

[g] Lib. 3. Noct. Attic. cap. 11.

A

nek tartván hogy ő-benne született: de én azt gondolom; hogy mind a' kettőt megékesítette, egyikben születvén, másikban e' világból ki-múlván. De mennyivel inkább dicsekedhetik a' kis Bethlehem, hogy ő-belőle származott; nem chak Izraelnek Vezére, hanem a' Világnak Üdvözítője-is.

Azt-is akarta Urunk jelenteni Bethlehemben-való születésével; kiknek születtessék lélek-szerént, és kiknél lakjék örömest. I. Mint-hogy Hadakozásnak háza; a' kik valóban vitézkednek a' Test-, Világ- és Ördög-ellen: tudván, hogy *Az embernek élete vitézkedés a' földön* [g]: és, hogy *Ádámnak ereszsze erőssen a' tövist szeressed, és azt az erőssek tsínyik vadgyrab el* [h]. II. Mint-hogy Kenyérnek háza; a' kit örömest alamizsnálkodnak: kik, minden a' szegényt látnyák, nem mondgyák [i]; *Ninch az én házamban kenyér, sem ruhám.* Azzal nyerte Zakheus az ő házának üdvösségét, hogy a' Kenyérnek háza volt, és felét javainak a' szegényeknek adta [k]: és *Cornelius*, teljes házának meg-térését [l]. hogy sok alamizsnákat osztogatott a' népnek [m]. Annak-felőlette azok-is, kik az ő Szegényének, és Testének-is Kenyérrel, örömest és gyakorta élnek; hogy ne mongyák: [n] *Meg-száradott a' szívünk, s' elfelejtettük Kenyerünket meg-enni.* III. Mint-hogy Gyümölcsöző; kik minden Jóságos cselekedetekben szorgalmatoskodván, szőlőtelen gyümölcsöznek. Mert, a'mint Sz. Pál mongya [o], *Meg-jelent a' mi Üdvözítő Istenünk kegyelme minden embereknek: oktatván minket, hogy meg-tagadván az istentelenséget, és a' világi kívánságokat, józanon, és igazán, és istenesen éljünk e' világon; várván a' boldog reménységet, és a' nagy Isten' s a' mi Üdvözítő Jesus Krisztusunk dicsőségének el-jövetelét: ki önnön-magát adta értettünk, hogy minket meg-váltana minden hamisságtól, és tisztítana magának kedves népet, a' jó cselekedetekre buzgót.* IV. Mint-hogy Kichiny; kik, noha gyümölcsöznek, alamizsnálkodnak, és vitézkednek, mindazáltal, magok szemök-előtte kichinyek, és alázatosok; semmit magoknak nem tulajdonítván. Szeretve mindenkor a' Krisztus az Alázatosságot, és az ő Szent Annyában-is inkább kedvellette a' Szüzességnél. *Liliom*nak nevezi magát [p]; de nem a' hegyen-, hanem a' völgyön-termőnek. V. Mint-hogy Judának, az-az? Dicséretnek, Hálá-adásnak, vagy Vallás-tételnek várása; kik az Istenek illyen nagy kegyelmességéről meg-emlekezvén, dicsérettel hálát adnak néki: és, mivelhogy *Nem szép a' dicséret a' bűnösnek szájában* [q], vallást tésznek mind az Istenek jó-voltáról, 's mind a' magok vétkéről; hogy kegyelmet nyervén meg-igazúlyanak [r]. A' Sz. Lélek, Galamb képében szállott a' Krisztusra [s]; jelentvén az ő tisztaságát. mivelhogy a' Galamb, [t] ég-tisztább helyre száll örömesbb: úgy *Az Istennek Bölcsessége, a' gonosz lélekbe nem mégyen* [u]: *se nem lakik a' bűnök alá vetett testben*: nem-is erőltet az ő szép lakó-helyébe semmi fertelmetességet, vagy a' ki útálatosságot cselekedtsik [x].

Mind ezekből, az Úrnak nagy dicsőségét mutatta: mivelhogy, mentől kisebb az eszköz, ha nagy dolog mégyen-végbe általa; annál dicsőségesb: és kétség-nélkül, nagyobb dolognak tartották a' Romaiak. mikor a' *Vesta* a' nagy hajót a' víz folyása-ellen pártaövével vonta-fel, hogy-sem ha azt *Archimedes*, vagy *Paternus*, mesterséges szerszámokkal vonta-volna fel. Dánielnek chodálatosnak tetszett a' Kő, melly kéz-nélkül a' hegyből ki-szakadván, el-rontotta a' nagy álló-képet, melly aranyból, ezüstből, rézből, vasból, és földből volt chinálva; és az-után, nagy heggyé lévén, az egész földet bé-töltötte [y]: de sokkal chodálatosb, hogy a' kis Bethlehemből származott Krisztus, egyedül minden Bálványokat el-rontott; minden vétkeket el-törlött, és az egész világot igája alá hajtotta. Ezt példázta Dávid: ki Bethlehemi volt; és pásztor-inas lévén, a' nagy Góliátot egy kővel le-ontotta [z]. Nem hiába mondgya az Isten [a]; hogy *Dicsőségét másnak nem adgya*: ha a' Krisztus Romába, vagy Jerusalembe született-volna, nagy részét dicsőségének másnak engedte-volna: de Bethlehem, semmit magának nem tulajdonítható, hanem a' Krisztusnak engedett minden dicsőséget. ki mellőbben mondhatta egy-némelynél: † Magam voltam lovas, gyalog, és zászló-tartó. Lássuk immár azt-is Bethlehemben, mikor hova helyt választott Urunk az ő születésének.

III. RÉSZE.

NEm lévén az édes Szűz Máriának helye a' szálláson; az Istállóba szállott; és ott szülte az ő egyetlen-egyét. Nem ok-nélkül történt ez nyilván. Hallyuk mit beszél Szent Bernárd [b]: Nem ő-e a' ki azt mondgya [c]: *Enyim a' föld kereksége; és annak teljessége?* miért választotta tehát az Istállót? Nyilván azért; hogy a' Világnak dicsőségét meg-vesse, a' világnak hiúságát: kárhoztassa. Még nyelvével nem szól, és mindenek a' mik körüle vannak, hallnak, predikálnak, hirdetnek. Még a' gyermeki tagok sem balgatnak: mindenekbe a' világnak ítéletét feddi-fel-fordítya, meg-hamisítya. Utána veti: A' vagy a' Krisztus chalárkozik-meg, a' vagy a' világ tévelyeg. De lehetetlen, hogy az Istennek Bölcsessége meg-chalatkozzék. Az-okért, méltán mondatik

a' 16.

g Jób. 7. 1.
h Sir. 11. 12.
i Móz. 3. 7.
k Luc. 19. 8.
l Csel. 10. 2.
m Ps. 101. 5.
B
n Tit. 2. 11.
o Csel. 2. 1.
C
p Ét. 31. 5.
q Sir. 3. 16.
Isai. 1. 22.
† Adspicio, ut etiamnum ad exordia tecti columnæ. Accipiat nullas fordidas tumis arces! Æn. 1. 4. 5.
r Ps. 50. 6. 21. 27.
s Dán. 2. 35.
D
t 1. Kir. 17. 49.
u Ps. 43. 8.
† Ipse ejures, ipse pedes, ipse signifer ipse tibi.
x Ps. 49. 12.
y Serm. 3. de Nativ.
z Ps. 49. 12.

a' test okossága, Halálnak, mert ellenssége az Istennek [a]; és, *a' Világ bölcsessége, Bolondságnak* nevezetetik [b]. mivelhogy Krisus, a'ki meg nem chalatkozik azt választotta, a mi a' testnek inkább ellene vagyon... Azért, az jobb, az hasznosb, azt kell inkább választani. és akár-ki tanittson mást, vagy tanátsollyon arrol-mint a hitetőről, örizkedni kell. Bizony, jól mondotta Sz. Agoston [c], hogy ennek a' Szöletésnek minden Iskolája, az Alázatosságnak mű-helye: mert fő-képpen ezt akarta ebben a' mű-helyben tanitani az igaz és fő Mester. Ez azért az Első Oka.

A

[a] 2. Petr. 8. 6. [b] 1. Cor. 3. 19.

[c] Serm. 18. de Natiu.

Másodszor: Arra tanit, hogy azt mondgyuk Dávid dal [d]: *Jövevény vagyok én nalad, és fiaimdnál, mint minden atyáim.* Es Szent Pállal [e]: *Nintsen itt maradando városunk, hanem a' jövendőt keressük.* A' szállás és vendég-fogadó ház, arra-való chak, hogy az úton járók rövid ideig meg-nyugodgyanak benne, és ismég elébb mennyenek: mi se ragaszkodgyunk tehát semmi világi dologhoz; Sz. Péternek intese-szerént [f]: *Szeretelmesim, kérlek titeket, mint jövevényeket és fiaimdnákat, hogy megtartóztassátok magatokat a' testi kivánságoktól, mellyek viadalkodnak a' lélek ellen.*

[d] Ps. 38. 13. [e] Heb. 13. 14.

[f] 1. Pet. 2. 11.

B

Harmadszor: Azt jelentette; hogy *Az ember, midőn tiszteletben vólna, nem értette; és az eszetlen barmokhoz hasonlittatott, és hasonló lett azokhoz* [g]: kövétkezendő-képpen, lakó-helye nem a' Paradichom vólt, hanem az istálló. Fel akarván azért a' Krisus keresni a' mi el-veszett-vólt, ott keresse a' hol meg-találhatta, tudni illik, az Istállóban; hogy onnét ki-hozná, és elébbi méltóságába helyheztetné melyre igen alkolmatos vólt az Istállóban példázatarott Szegénység és Alázatosság; a' mint hogy a' felfuvalkodás vólt oka a' meg-alázásnak. Az hamis istenek tisztelői, a' mint Sz. Agoston irja [h], mihelyen a' bujaság ingerli őket, inkább nézik mit chelekedett *Jupiter*, hogysem mit tanitott *Plato*, vagy mit itélt *Cato*. Mélto tehát, hogy az igaz Istennek tisztelői, midőn a' Bűnre vágyódnak, inkább nézzék mit chelekedett a' Krisus, hogysem mire tanit a' Világ, vagy mit kíván a' Test. Ugyan azon Szent Agoston azt is irja [i], hogy *Terentinusnál* [k], egy fajtalan ifiu, *Jupiter* paráznaságát irva látván a' fiatalság, latorságát azzal akarta palástolni; és dichekedett, hogy *Jupiteri* követte. A' mit, úgymond, az a' nagy Isten chelekedett, a'ki a' mennyeknek templomit nagy dörgéssel megrázza: En nyomorék ember ne chelekedném-e? Sőt én azt örömelis chelekedtem... Ha a' falra-irott képre nézvén a' Pogány ifiu, hamis és látor Istennek méltóságával menti fajtalanságát: nem méltó-e, hogy a' Keresztyén, látván az igaz Istent az istállóban, annak példájából tanúllyon jószágos chelekedetet; és örvendezzen hogy azt követi, a'ki valóban meg-rázza dörgéssel az égi templomokat: és azt, ne chak imígy amúgy, mint kételenségből, hanem örömest-is chelekedgye. Tudom hogy e' dologban, a' Boldogságos Szüz Mariának példájáért, találtattanak Isten-félő és tisztes-való Aszszony'állatok, kik el-közelgetvén szüléséknek ideje, búchút vévén sris palotájoktól, Istállóba költöztek, és ott akartak szülni. mellyet Sz. *Ignatiusnak*, a' mi kichiny Szerzetünk Fundálójának annyáról-is olvastam. Melly alatosságnak, haszná-is érzette; olly hat szülvén, ki a' Krisus példáját követvén, e' világnak pompáját meg-vetette; és olly Szerzetnek lőtte Hadnagya, melly a' Jesus zászlója-alatt vitézkedvén, a' Jesus nevét mindenütt hirdeti, és a' Pogányok közöt-is fáradhatatlanúl terjeszti.

[g] Ps. 48. 13. 21.

[h] Lib. 2. Cor. cap. 7.

[i] Ibidem. [k] In Eunuch.

C

Valaminémű sris palotája vólt születése-kor a' Krisusnak, olyan szép vólt ágya-is, vagy bölchője, mondi illik, a' Jászol; mellyet ugyan jelül is adott az Angyal a' Pásztoroknak. De-mi képpé hogy Betlehemet, fő városoknál dichőségesbé; és az Istállót, minden palotáknál, és a' Romai *Capitoliumnál*-is nevezetesbé tőtte: azon-képpé, a' Jászolt-is, minden aranyas és menyezetes ágynál bőchülletesbé tőtte a' Keresztyéneknél; melly most-is nagy tisztelethe tartatik Romában, a' Híveknek vigasztalására. Ez sem vólt pedig ok-nélkül: mert, noha a' szükség-is tétette a' Szüz Mariával, hogy minduntalan ölében nem tarthatván, és az istállóban más helyt né találván, a' jászolba helyheztetné az ő áldott Sz. Fiát: mindazáltal, mint-hogy az Istennek mindenben módgya vólt, nem gondolhattyuk hogy ez-is kivált-képpen-valo gond-viselése-nélkül tőrtént-vólna. Arany-szája Szent János azt mongya [l]; hogy azzal bé-tellyesedett Isaiásnak jövendőlése [k]: *Meg-ismérte az ökör az ő Urát, és a' szamár az ő Urának jászolát.* Azon Okról emlekezik Sz. *Gregorius Nisséneus*-is [l]: és azt-is mongya; hogy az Ökör, a' Zsidókat példázta, kik a' Törvénynek igáját viselték: a' Szamár pedig, a' Pogányokat, kik a' Bálványok tiszteletinek bűnével vóltak meg-terhelve... Az-okáért, hogy e' két népet egy új néppé formálná, és a' közöttök-valo kő-falt el-rontaná, a' két oktalan-állat-közöttesként a' jászolban, hogy a' Zsidóktól el-venné a' Törvénynek nehéz igáját; a' Pogányokat pedig a' Bálványok terhétől-meg-mentené. Az Ó Törvényben meg vólt ugyan parancholva [m]; hogy *Együtt az ökrön és szamáron ne szántanának*; de a'

[l] Hom. 1. in Luc.

[k] Isa. 1. 3.

[l] Orat. de Sanctis Baptismi Solemnib.

[m] Deut. 22. 10.

D

A

Krisztus születésekor együtt találkoztanak; mert a két külömb erkölcsűek és nemzetségek voltak is, a' Krisztus születésében egyaránt részesülhettenek. mint-hogy [illegible] nem az egy Zsidó népet választotta magának, hanem *[illegible] minden nemzetségből, a ki félt őtet, és igazságot cselekszik, kedvessé vált* [a]. Akkor beteljesedett Izaiásnak Prófétának-is jövendölése, midőn a Hetven magyarázók imígyen fordítják: *Adj gondolatot a' te cselekedetinek, hogy elvehessék állatok közül meg-ismértetnek*; mely magyarázattal él az Anyaszentegyház az Istenitiszteletben.

[a] Act. 10. 35.

[b] Hab. 3. 2.

A' Pásztorokhoz, és Bölcsőhöz hasonlók voltak a' Lepedők is és pólák, mellyekbe takarta a' Szűz Mária az ő Szent Fiát: tudni illik, nem selyemmel varrott vánkosok, sem aranyal hímzett lepedők, sem volt arany paplanok, hanem szegény és egyszerű, de tiszta ruhácskák, mert a' szegénységet kedvelhette úgyan a' Szűz Mária, de a' rútságot nem illette hozzája; a' mint Szent Bernárdnak is szava-járása volt; és nem kétlem hogy őtől-is tanúlta. Ennek pedig ha okát kérded, azt adom: hogy a' szolgai ruházattal, Királyi méltóságát akarta bé-födözni; és el-rejtekelni, hogy midőn a' harczon a szolgai köntös meg-szakadna, akkor ki-tetszenek az Istenségnek arany öltözete. A' mint cselekedé kor valóban ki-tetszette; midőn a' sok csodákat látván a' Százados, azt mondotta [c]: *Bizony ez ember Isten Fia vala.* Továbbá, nekünk példát adott, a' tellyes czifrázásnak meg-vetésére. Annak fölötte, a' Tanítókat arra tanította, hogy az Isten igéjét egyszerű beszéddel magyarázzák, hogy a' köz-nép értheszsze: és ne czifrázzák beszédöket [illegible] ne fitogassák világi bölcheségöket: és Sz. Pállal azt mondhassák [d]: *Az én beszédem, és prédikállásom, nem az emberi bölcheségnek hitető igéiben, hanem a' Léleknek, és az Istennek meg-mutatásában.* Mert úgy az Istennek igaz szolgái lészünk, az ő tiszteiségét keressük, nem a' magunkét.

[c] Mar. 15. 39.

[d] 1 Cor. 2. 4.

B

C

Menny-be, Keresztyén lélek, a' Betlehemi Istállóba, és szemlélly-meg mindeneket szorgalmatosan: és bizonyára meg-ismérsz, melly távul légyen a' Világnak ítélete és cselekedete, az Istenek bölcs tanátsától és példájától! Melyből imígyen okoskodhatol: Az Isten Fia, születése helyének az Istállót választotta; és én miért igyekezem fris palotákra, lelkemet a' bűnnek büdös tömlöczében bevertetvén? a' kemény jászolba helyheztetett; és én miért gyengéltelem hitvány testemet, nem érezvén lelkem ínségének sebes gyakodásit? szegény pólákba takáratott, és én mit üzök czifra köntösre, lelkemet mezítelen hagyván minden Jószágos cselekedetek ruházattya nélkül? És mind ezeket az alkalmatlanságokat, az Isten Fia én-érettem vőtte-fel: nem méltóztathatom, hogy én-is ő-érette valamit elébb cselekedgyem? Bizony, a' szeretet szeretetet kíván; és ha nagy, nagyot. Azt olvasom [e]; hogy egy Isten-félő, és Istennek szentelteteti Szűz, az Istennek jó-tétemenyéről gondolkodván, gyermekségétől fogva azon könyörgött a' Szűz Máriának, hogy méltóztatnék meg-mutatni ő-neki Sz. Fiát. Egy Karáchony előtt, nagy buzgósággal könyörögvén, a' Boldogságos Szűz, ölében tartván a' kis Jesust, meg-jelenék néki. A' leányzó, meg-gondolván nagy méltóságát, mind a' Szűz Máriának, s mind a' Jesusnak, reájok sem mert volt tekinteni. Azonban a' Szűz Mária parancsolá, hogy oda menyen, ölébe vegye a' Jesuskát; és, ha akarja, meg-is csókolja. Ki engedvén, kezébe vévé, és nagy áhatatossággal meg-csókolá a' kis Jesus lábát. Kimonda néki: Szeretlz-e engemet? Monda a' leányzó rettegve: Szeretlek Uram, és inkább a' magam testénél. Másodszor-is kérdé: Ugyan-valóban szeretsz e engemet? Szeretlek Uram, monda a' leányzó, és is lábbá a' magáin szívénél. és leg-ottan a' szeretetnek nagy-voltá-miatt, a' szíve meg-hasadván, meghala, és a' telke Angyalinekkel fel-vitetek Menny-országba. A' szívét az után ki-vévén, aranyas bőtükkel ez igéket találák benne fel-írva: Szeretlek téged, inkább magamnál: mert te teremtettél, meg-váltottál, és Jegy-ruhát adtál én-nekem. Más, Margit-nevű Szűzről azt írja *Ludovicus Granatus* [f], hogy éltében gyakorta elmélkedett a' Krisztus Születéséről: és hóka-után a' szívében egy szép öreg Gyöngy találtatott, mellyen, mint egy táblán, ki volt írva a' Krisztus Születésének képe: és ő-maga is a' Szűz úgy volt le-ábrázolva, mintha a' jászol-lőtte térdre esve imádkoznék. Mellyel meg akarta Isten jelenteni, melly kedves lőtt légyen néki a' Szűznek ollyatén áhatatossága.

[e] In Speculo Exempl. distinct. 9. exp. 74.

[f] Ludov. Granat. Serm. Dominic. 3. de Nativ. Domini. § 3.

D

Mondaná valaki: Mi illyen csodákat sem várhatunk, sem kívánhatunk. Úgy vagyon: de affélé csodálatos történetek nélkül-is, nem kevés hasznát vehetyük az Isten Fiának születéséről-való elmélkedésnek, életünknek meg-jobbítására, és magunk meg-alázására. Azt írja Szent *Bonaventura* [g], és *Marcus Marulus* [h], Szent Ferenczről, hogy midőn egy-kor az Attyafiaival asztalnál ülne, és az asztalhoz-való olvasásban emlékezet lőtt-volna a' Szűz Máriának Betlehemi szoros szállásáról Szülése-korra: halván azt, leg-ottan fel-kőlt az asztaltól, és a' földre esé, mondván:

[g] In Vita S. Francisci, c. Lib. 1. c. 8.

Méltó-

Méltó-e hogy éh asztalnál üllyek, a' ki bűnös, gonosz, és haszontalan szolga vagyok; holott az Isten Annyának nem volt helye a' szálláson? holott a' világnak Teremtője, az én Uram, az istállóban vagyon, és a' jászolban fekszik? és így a' földön sírva őtte-meg kenyerét. Ezt bizony mi-is meg-chelekedhetnők, a'vagy máss e'hez hasonlót; és úgy a' Krisztus Születésének, nagy hasznát vehetnők lelkünknek gyönyörűség-es vigasztalásával; melyből elégendő és bővséges okot találnának az hálá-adásra, mondván: Légyen áldott örökké a' Fáradhatatlan Atya-Isten, ki a' vigasztaló Sz. Lélek által, az ő egyetlen egy Fiát emberi testben öltözetvén, nékünk Mesterül, például és Üdvözítőül adta: légyen áldott örökkön örökké. Amen.

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

SEmmi jelesb dolgok nem volt a' Zsidóknak, a' Szövetség szekrényénél: melly *rothadatlan Setim-fából volt chinálva, és tiszta arannyal bé-burítva* [a]: de mindazáltal, chak bőrbe volt bé-takarva, valamikorúton járr-kőlt. Ha a' Zsidók, az Igéret-földében akarván menni, a' Jordán vizét előttök láttyák: a' Szekrényt belé viszik, és leg-ottan útat ád [b]. Ha Jerikó-várasát meg-akarják venni: a' Szekrénnyel meg-kerűlik, és le-omol a' fala [c]. Azon Szekrény, a' Filistæusok fő Bálványát, Dágont, el-rontotta [d]: az Azótusiakat nagy chapásokkal meg-büntette [e]: egy szóval, jót szerzett, a' gonoszt pedig el-távoztatta. Példázta a' Szekrény, a' Krisztust; kinek teste *rothadást nem látott* [f]: és Istensége, drága arany-módra-fénylett. A' Szekrényben, a' Mannatartó arany veder volt; és az Aaron veszszeje, melly meg-levelezett; és a' Szövetség táblái [g]. *A' Keresztényben lakik az Istenségnek teljes-sólta* [h]: az pedig édesb a' Mannánál-is [i]. Ő-benne vagyon az emberi Test, melly a' gyenge Szűznek, férfiú kéz- és ezikkéz-nélkől, virágja volt, és hasznos gyümölcshe, mine-hogy a' choda-tételeknek ezikkéje volt: és, mind szavával [k], 's mind nyálával [l], mind kezével [m], 's mind ruhája peremével [n] chodákat tőtt. Végtére, ő-benne találjuk a' Lelket-is, melly hasonló a' Törvény táblájához: mert, a' mint *az Ur Törvénye bölcseséget ád a' Kisdedeknek* [o], úgy a' Krisztus Lelke-is; mert *abban vannak a' Bölcseségnek és tudománynak minden kincsei el-rejtve* [p]. és azért mondotta az Apostoloknak [q]: *Én adok nékek szájat és bölcseséget, melynek ellene nem állhatnak, sőt nem mondhatnak minden ti ellenségtek.* E' drága Szekrény bé-burittatott, nemchak az emberi testnek bőrével, hanem az ezikzakának és istállónak homályosságával-is; de az ő Szent Annya-is polákba takarta őtet. Kinek méltán mondhattyuk [r]: *Boldogasszony te el-rejtezett Isten vagy, Izraelnek Üdvözítő Istene.* Ez a' mi Szekrényünk, útat nyit az Igéretnek igaz földére, az örök Boldogságra: el-rontotta a' poklot, a' bűnt el-törölte; a' mi elttenségünket meg-erőtelenitette. De e' kőlőmbség vagyon a' két Szekrény-közőt; hogy a' mienk felől nem mondgya nékünk Jósue [s], *Óvjátok meg-magotokat; hogy a' Szekrényhez ne közelgessetek;* holott az Angyal a Pásztoroknak jelt-is ád, mellyen fel-találhassák [t]. Nem halunk meg, mint sokan a' Betsamiták-közzől [u], ha lelki ezemeinkel valóban meg-nézedjük-is: sem mint Oza [x], ha lelki kezeinkel illettyük. holott Tanításnak, dicsőséges Fel-támadása-után-is meg-engedte, hogy, mind lássa, 's mind illesse [y]. Mi-is azért azon legyünk, hogy e' Szekrényről elmélkedgyünk, mind lelki vigasztalásunkra, 's mind életünknek jobbitására. Én e'mostani Predikátzióban.

I. *Alig-mutatom, hogy a' mi kis Gyermekünk birodalmában, nincs semmi alkolmatlanság mert Tanulni.*

II. *Mert Erős, és a' következendő időnek Attya.*

III. *Mert a' Békeség Fejedelme.*

ELSŐ RESZE.

GOndolkodván Dávid az Istennek chodálatos chelekedetiről, és fel-gerjedvén az ő dicséretire, imígyen szóllott [z]: *Fel-magasztallak téged én Istenem Királyom:* és *áldom a' te nevedet örökké, és örökkön örökké.* Ennek pedig, Három Okát adgya; mellyeket a' mái időt dologban-is fel-találtak az Angyalok, okot adván az Istennek áldására, és fel-magasztalására: mivelhogy azoknak méltósága meg-foghatatlan, gyönyörűsége meg-mondhatatlan, hasznа meg-gondolhatatlan. Első Okát, jelenti Dávid, az Istennek hatalmas Erejét; midőn azt mongya [a]: *A' te rettenetes dolgaidnak erejét mongyák* (minden nemzetségek.) *és a' te nagy-voltodat hirdetik.* Hol

A

B

[a] Exo. 25. 10.

[b] Jos. 3. 13.
[c] Jos. 6. 4.
[d] 1. Reg. 5. 4.
[e] Ibid. 6.
[f] Psal. 15. 10. Act. 2. 31.
[g] Heb. 9. 4.
[h] Col. 2. 9.
[i] Psal. 33. 9. 85. 5. 89. 5. 44. 9. Sap. 12. 1. 15. 1.
[k] Matt. 8. 3. Marc. 33. Luc. 5. 6.
[l] Marc. 7. 33.
[m] Matt. 9. 29.
[n] Matt. 9. 21.
[o] Psal. 18. 8.
[p] Col. 2. 3.
[q] Luc. 21. 15.
[r] Isa. 45. 15.

C

[s] Jos. 3. 4.

[t] Luc. 2. 12.
[u] 1. Reg. 6. 9.
[x] 2. Reg. 6. 3. & 7.
[y] Num. 20. 23.

D

[z] Psal. 144. 1.

[a] Psal. 144. 6.

A

b Luc. 1. 51

mutatta pedig hatalmasb Erejét az Isten, mint az Ó és Új Fiának meg-testesülésében és Test-szerént-való születésében? A'hol valóban *Hatalmasságot cselekedett az Ő karjával* b: mivelhogy Szűz fogadott mehébe ferfi-nélkül, mehében hordozott terhes-ség nélkül, szület fájdalom-nélkül. Ímé, mivelhogy az Örökkül-fogva-való, idő-szerént született; a'Végetlen, egy gyenge Szűz mehében reked-szeretett; az Atya-Isten-nyárol származott. Mellyekért mint hatalmas dolgokért, dicsőséget énekleltek az Angyalok a'mozgalmas-ságbéli Illetnek c. Második Okát adgya Dávid, a'gyönyörködtető Vigasságot, mondván d: *A'te gyönyörűségedből bővölködnek emlékezetét beszélik.* Ezzel is fel találjuk a'mái dologban: mert az *Láttatott a földön, és az emberekkel nyájaskodott* e; kinek nyájaskodásában minden kegyel-ség fen-maradása a'vele-való találtatásban; *hanem Ő passiója és ürömi* f: fő-képpen, mint-hogy az *gyönyörűségei az emberek fiaival-való lehetek.* Es azért mondotta az Angyal a'Pásztoroknak g: *Nagy örömet hirdetek néketek, mellyi lészen minden népnek.* Harmadik Okát, a'Hálzom-ban helyheztetí Dávid, mondván h: *Ő vá Igaságáért is vendezneki: Könyörülő és irgalmas az Úr: tűrő és igen irgalmas.* Ezért mondotta az Angyal i: *Az üdvösség néketek ma születék Üdvözítő*, mert, mi ieket hasznosb az üdvösségnél, mellyet az egy Krisztus hozott e'világra?

De vedd elő-zőrdőbe, hogy Dávid az Igaságról és Irgalmaságról egyaránt emlekezik; noha úgy tetszenek, hogy azok egy-mással ellenkeznek: mivelhogy az Irgalmaság, az adósságnak ingyen-való meg-engedését kívánnya; az Igaság pedig, utóiso fil yérig-való meg-fizetését. mert e dologban igen szépen meg-eggyeztek, és mind az Atya-Istenben, 's mind a'Fiúban nyilván tündöklöttek. Az Atya-Isten, Irgalmaságát meg-mutatta, sok ideig békeségesen el-tűrvén az embernek gonoságát; a'Fiu pedig, magára vévén az adósságnak meg-fizetését: Igaságát meg-mutatta az Atya-Istennek, né akarván elég tétel-nélkül meg-engedni a bocsánságot; a'Fiu pedig, nem csak tellyes Igaság-szerént meg-fizetvén, de ugyan bőséges váltságot-is szerezvén. Ezekért illik, hogy Dávidal áldgyuk az Urat.

j Ps. 144. 7. k Isa. 2. 6. l Zach. 10. 11.

Mondánk valaki: A'mennyire örvendeztet bennünket magával Dávid, jelentvén a Krisztusnak Királyságát; annyira szomorít Isaiás, őtet *Gyermek*-nek nevezvén, vagy *Kisded*-nek k: mivel azt mondgya Salomon l: *Jaj neked föld, melynek a' Királya gyermek, és a' melynek Fejedelmi reggel éjszaka.* De nincs abban semi szomoritó dolog, mivelhogy azon Salomon azt-is mongya m: *Jobb a szegény és bölcs gyermek, a'vén és bolond Királynál, a'ki nem tudá továbra gondolkodni.* A'mi Kisdedünknek pedig jeles tulajdonságit, ugyan-ottan meg-jelentette Isaias: mellyekért, elsőben, *Csodalatos*-nak nevezi: és utánna veti, hogy *Tanács-adó, Isten, Erős, a' Következendő Idő Atya, a' Békeség Fejedelme*: mellyekből méltán azt hozza-ki, hogy *Aleg-öregből az Ő birodalma, és a' békeségnek nem lészen vége.* Mellyekből kitetszik, hogy a'mi alkolmatlanságok történhetnének a Gyermeki birodalomból, azoknak nincs helye a'mi Kisdedünkben, sőt nagy Alkolmatosságok vannak.

m Prov. 29. 19.

C

Első Alkolmatlanság a'Gyermeki birodalomban, az Okosság-béli fogyatkozás. Mert, *A' ki ékesen vagyon a'bölcsességgel és a'sok időben az okosság* n. Azért Dávid, mint szokatlan dolgot, mondotta magáról o: *A'vének-felett értettem: mert a' te parancsolatidat keresem.* Ez az Alkolmatlanság meg-tetszett Roboámban, a Dávid unokájában: ki meg-vetvén a'vénekuek okos tanátsát, és az ifiak tetszését követvén, Országának nagyobb részét el-vesztette p. De a'mi Gyermekünk, *Tanács-adó*, melly tiszt, okosságot, és bölcsséget kíván. Es bizonyára. Bölcs volt: kinn f *Aleg-nyugott a'Bölcsességnek és értelemnek, a Tanátsnak és tudomanynak lelke: ki tudgya a' gonoszt meg-vetni, és a'jót választani* q: és *Bolonda lőtte a'világ bölcsességét* r: Tanács-adó volt pedig, tanitásal és példával, beszéddel és cselekedettel, szájjával és kezzel. Meg a'jászolban, vagy az annyának ölében volt, példával és cselekedettel: az után, mind szóval 's mind példával: el-annyira, hogy méltán rólunk értethettyük a Próféta mondását s: *El-veszett-e a'te Tanács-adód; mert környül-vészi téged a' fájdalom mint a'szülőt?* A'karod-e látni e'Gyermeknek bölcs tanátsit? Nem szól, és meg-némúl az Istennek igéje, és bölcsesége; noha *a'nyájaság el-terjedett az Ő ajakin* t: hogy minket el-vonnyon a'cháchogásról; mivel *A'sok szóval, jón-nélkül nincsen* v. Nem lévén helye a szálláson, az istállóba száll: hogy meg-szűnnyünk az első helynek kívánásáról. A'kemény jászolban fekszik; és nem puha párnás, hanem kevés szalma, vagy széna vagyon alatta: hogy ni meg-rettennyünk a'puha ágyban sokáig heverni. mert, *Jaj azoknak kik részint ebtanról-való az ruhában alusznak és boldogoknak az ő nagyon* x. Sír és könyvez: hogy mi a'nevetéi, tévelygésünk állitsuk: és az örömnek azt mondgyuk; *Miért chalasztatsz-meg hadban* y? Szegény polákban tákarttatik: mert, *Jaj azoknak kik gazdagok, és a'népnek fejes lészen, fris-sen mennek az Isráel házába* z. Kevés tejjel táplálttatik: mert, *Jaj azoknak kik a'nyájból a' hadnagy meg-észnek és a'borjú a'oldalokkal kikéneltetnek a'Bálvány szava-mellett: a'bort ebes-zekből isszák, és jeles jó kenettel kenetteznek; és semmit nem szánakodnak a' Józef romlásán.*

n Prov. 11. 2. o Ps. 118. 100. p 3 Reg. 12. 9. 10. 19. q Isa. 11. 2. r Cor. 1. 25. 1 Cor. 1. 20.

D

s Mich. 4. 9. t Ps. 44. 3. v Prov. 10. 19. x Amos. 6. 4. y Prov. 2. 2. z Amos. 6. 1.

Ezeket

Ezeket most halgatva tanátsolta; de az után nyilván tanította: mert vádoltatván úgy halgatott, hogy *fölötte igen csodálkoznek a' Tiszt-tartó*: Ide's tovább-menvén egy Betsnek hátsónokért, és bé nem fogadván őtet a' Samaritánusok, nem bosszonkodik, sőt a' meg-hántgatt Tanitványit is meg-engedi, mondván: *Nem vagyunk jöttünk a' Lelkeket veszténi, hanem hódvózíteni.* A Gerasénusoknak enged, midőn azon kérik, hogy határokról el-menjen [c]. Békével szenvedi, hogy *a' Mesterje, kol fejét lehajtsa* [d]. Egész nap munkálkodván, estzaka imádkozik [e]: Sir Jerusálem várásán [f]. Dícsérí Keresztelő Sz. Jánost, hogy *légy ruhában nem öltözik* [g]: és maga is mezítelen függ a' Kereszt fán [h]. Bizony, Chodálatos volt a' Kristus, gyermek-korában tő Tanátsadó lévén. De ezt, senki egyéb gyermeknél végbe nem vihette volna. Végy példát: Pőrt kezd valaki, tanátsot kérd leg-főbb Törvény-tudóktól: minnyájan egy vélekedésben vannak, és azzal bizattyák, hogy, ha tanátsokon jár, nyert pőre vagyon. Ha azonban valamelly fel-törlött-homlokú Prókátor azt mondaná: hogy minnyájan vétnek a' dolgot nem értik; kőlsőmben kell hozzá fogni: vallyon hiszen-e néki? vallyon nem sövöltí-eki hahorával? De ha valami kis Gyermek, az annya ölébőll, fel-szóval azt kiáltaná, hogy heába-való a' Törvény-tudók tanátsa: kétség-nélkűl minnyájan azt ítélnék, hogy annak engedni kell, azt követni kell. Erről igen szépen elmélkedik Sz. Ambrús, a' gyenge Szűznek *Agnes*nek dolgában: Kinek beszéde az Istení dolgokban, annál kedvesb volt, minnél ifiabb volt idejében. és okát adgya: mert a' mi a' természet-fölött vagyon, a' természetnek alkotójától vagyon. A' mi drága Gyermekünk, a' Világ Bőlcsei-tűl ád tanátsot; és a' gazdagságokat, chalárdoknak; a' telti gyönyörűségeket, halálosoknak; a' tiszteletet, kívánást, tőltsbe-menőnek mondgya: javaliya pedig a' szegénységet, alázatosságot, szanyaruságot; és, mint az Igasságnak tanúja, bőlcs Tanátsadónak tartatik. mert a' mi a' természet-fölött vagyon, a' természetnek alkotójától vagyon. Innét mondgya Sz. *Maximus* [i], hogy *Susanna*nak szerencséje az volt, hogy Gyermek bírája volt. Halálra ítéltetett, úgy-mond, *Susanna*; halálra ítéltetett Urunk-is: hasonló volt mind a' két ítéletnek formája; de *Susanna*nak jobb Bírája volt hogy-sem Urunknak. Ezt az a' férfiú ítélte, a ki a' Farisæusok rámadásától félt, amazt a' Gyermek ítélte, ki a' Sz. Lélekkel tellyes volt.] Az-okáért, Urunknak ártatlanságát, vallotta, de el nem hitette Pilatus: a' *Susanna* ártatlanságát, a' Gyermek Dániel ajánlván el-hitette. mert a' mi a' természet-fölött vagyon, a' természetnek alkotójától vagyon. Így olvassuk; hogy, midőn egy Gyermek, kiáltással Sz. Ambrúst Püspőknek nevezte volna, az egész nep meg-állott rajta, és azont kiáltotta.

De tekintsük-meg még jobban e' chodálatos Tanátsadónak bőlcs találmányát, mellyel tanátsát könnyebben el-hitette. Az ember az Istennek képére és hasonlatosságára teremtetett volt: ezt a' hasonlatosságot, mellyet sok Sz. Atyák a' Joszágos cheleke-detekben helyhezetnek, el-vesztette volt a' Bűn-által. Azokat viszsza kellett volna nyerni: de az ember, ki meg chalatkozhatik, nem volt elégséges annak el-hitetésére; az Isten pedig, a' ki meg nem chalatkozhatott, láthatatlan és kőverhetetlen volt. Lásd azért a' szép találmányt: Az Isten, emberré, sőt gyermekké lészen; és azt igen szépen végbe viszi, a' ki *Malasia-nélkül-való tükör*-nek neveztetik [m]. Melyről, elmélkedvén egy régi Doktor [n], azt mongya az Istennek: Uram, tükört chinálsz a' te testedből: Tükört, melyben a' rest hasonlónak tetszik a' bűnnek testéhez, hogy minket az Istení chelekedetekre vonnyon. Hallyd szép metterséget, mellyel a' madarakat emberi szózattal szollattyák [o]:

Quum visa in speculo Sturni depicta figura — *Edocuit, viva, ingenio præclarus, & arte,*
Stans retrò, Sturnus, in imaginem fallens, — *Dum sua verba modulatur ea mira voce:*

Az-az, Ha a' Publikán-vagy rigó-madárnak tükört tésznek eleibe; és az ember, a' tükörmegett álván, emberi szókat szóll madár nótára: azokat halván a' madár, a' tükört nézi; és azt véli, hogy a' szózat onnét származott, és a' maga képét látván a' tükörben, azt véli hogy az a' szózat magához hasonló madártól származott: az-okáért ő-is méresztí azt, és úgy szóll. Ez az, Uram, hogy a' testedből tükört chinálsz: mert a' Kristus testét láttyuk, és annak titkon hátra-megett álló Ige, Istení dolgokat szóll, és chelekesztik: hogy az emberek a' tükörbe nézvén, és az ő testőknek, kichiny és gyarló-vóltoknak képét látván, az Istení dolgokat merészlyék, mellyeket hozzájok hasonló testtől láttanak. És így, jó álnoksággal meg-chalattatván a' bűnős testnek hasonlatossága-által, az Isten Fiának chelekedetit chelekedgyék, magokhoz hasonló embert követvén. Vallyon nem tükört vetett-e előnkbe, mikor azt mondotta [p]: *Tanúlyatok tőlem.* és [q]: *Példát adtam nektek?* Ennek pedig nagy ereje vagyon a' Gyermekben: mert ki félne attól, hogy azt nem követheti, mivelhogy egyébűtt-is innen-benn-ünket, hogy a' gyermekeket követsők [r]?

A

[c] Mat. 27. 14.
[d] Luc. 9. 54. 55.
[e] Marc. 8. 34.
[f] Luc. 8. 20.
[g] Luc. 6. 25.
[h] Luc. 9. 44.
[i] Sant. 12. 8.
[k] Mar. 15. 24.

B

[l] Homil. 1. de Tarsilla apud Pilatum.

C

[m] Rap. 7. 26.
[n] Drago lib. 1. de Sacramento Dominicæ Passionis.
[o] Nazianz.

D

[p] Mat. 11. 29.
[q] Ioan. 13. 15.
[r] Matt. 18. 3.

A

II. RESZE.

MÁsodik Álkormalanság a'Gyermeki birodalomban, az Erőtlenség. Mert, noha *jobb a'bölcsesség az erővel; és az okos férfiu az erősebb*[a]; és[b]; *jobb a'bölcsesség, hogy-sem a hadi fegyver*; és[c]; *A'bölcs férfiu erős; és a'tudós férfiu, vastag és hatalmas*; mert rendeléssel vitetnek a'harcz; *és szabadulás lészen a'sok tanácsból*: Mindazáltal, a testi Erő is hasznos a birodalomhoz; és néha az erős balgatag, elnyomja az erőtlen bölcsebet. Az Erő pedig, nem szokott a'Gyermekekben lenni: és azért, Dávidot Saul is féltette; a'Goliát is meg-úrálta, midőn bajt akart vélevini[e]. De ettől sem kell félnünk: mert a'mi Gyermekünket a'Próféta, *Erősnek, és Istennek*, a'vagy *Erős Istennek* nevezte. És méltán; mert *Az erőt fegyverétől meg-gyózte, és minden fegyvert el-vőtte, a'mellyében bizott*[f]; a halált meg-győzte; a'poklot meg-fosztotta, a'bűnt el-törölte: *az ajtóson és hasadékoson járt*[g]; *és meg-szaggatta a'rézkapukat, ki sokakat meg-emészt, és a'vasakat*, ki sokakat meg-dögölt. Ezeket pedig, nem az Angyaloknak roppant testi fegyvereivel, sem világi Fejedelmeknek vitézivel cselekedte: hanem gyarló eszközökkel, szenvedéssel, halállal. Továbbá; nem chak ember-korában; hanem, *mielőtt tudná a'Gyermek az atyját, vagy az anyját nevezni, el-vitte Damaskusnak erősségét, és Samariának zsákmányát*[h]. Így mutatta mindenkor Isten az ő Erejét, gyarló eszközökkel nagy dolgokat viven végbe. Midőn Saul, a'mint mondám, féltené Dávidot erőtlenségéért, maga fegyveribe akarta öltöztetni: de, mint, hogy Dávid nem emberi erővel akart a'harczra menni, hanem *a'Seregek Urának, az Izráel seregi Istenének nevében*[i], le vetette a'Királyi fegyvert, hogy a'győzedelem azoknak ne tulajdonittatnék: és chak egy bottal, parittyával, és öt kövel ment a'baj-viadalra. És győzedelmes lévén, azt énekelte[k]: *Nem nékünk Uram, nem nékünk: hanem a'te nevednek adgy dicsőséget.* Vallyon Józue, michoda fegyverrel rontotta-el Jerikót? Kiáltással, és trombita harsogással[l]. Gedeon, michoda roppant seregekkel győzte-meg a'Madianitákat, Amaleczitákat, és a'Nap-keleti népeket, *kik a'völgyben négy fekvőtsökmint a'tücskök sokasága*[m]? Három-száz férfiakkal, kik trombitákat fúrtak, a'cserép edényeket el-rontották, és azt kiáltották: *Az Ur és Gedeon fegyvere.*

B

C

D

De nem chak egyebeknek Országát rontotta-el, hanem a'magáét-is úgy megerősítette, hogy *a'pokol kapui sem vehetnek erőt rajta*[n]. Mellyel inkább meg-mutatta erősségét: mert gyakorta, *a'ki prédál, ő-is prédáltatik*[o]: a'Krisztus pedig, miat-hogy mindeneket meg-győzvén, senkitől meg nem győzettetett, igazán Erős volt. Erősnek mutatta magát Adonibézek, midőn *hetven Királyok, kezek és lábok végei el-vágatván, az étkek hullatékit szedegették asztala alatt*[p]: de erőtlenségét el nem titkolhatta, midőn azon dolog történt rajta, és magát nem óltalmazhatta. A'Krisztusnak, mind a'két testi-béli Erősségét meg jövendőlte Dániel, mondván[q]: *Országot támasztat a'Mennyek Istene, melly örökké el nem vesz, és annak Országa más népnek nem adatik: meg-rontya pedig, és meg-emészti mind ez Országokat* (mellyeket a'nagy Kép példázott:) *és az meg-marad örökké.* Az-okáért nevezték őtet az Angyalok, *Erős és hatalmas Urnak, hatalmasnak a'harczon*[r].

Azzal-is Erősségét mutatta a'mi Gyermekünk, hogy, noha mezitelen, és nagy szegénységben fűletett: mindazáltal, mindeneknek szemőket magára fordította, és azokat meg-holdoltatta, mert nem máskint-kóldúlt idegen szépséggel és festékkel ékesítette magát, hogy szem kapna rajta; hanem chak mezitelen-is meg-elégíthette, mindeneknek szemőket és szivőket. E'világi Fejedelmek arannyal és drága kövekkel ékesítik ruhájokat, palotájokat, pohár-székőket, hogy az embereknek szemőket azoknak fényessége meg-rompitván, ne láthassák azokkal bé-födözetett gyarlóságokat. Azt olvasom Assvérus Királyról[s]; hogy, midőn a'Királyi-széken ült, Királyi ruhákba öltőzve, és arannyal 's drága kövekkel fényeskedvén, és rettenetes tekintete lévén: Eszter látván őtet, le-esett, és szine el-változott. Melyből azt itélhetnéd, hogy nagy ereje vólt, ki chak tekintetével-is meg-ejthette az embert. De lásd erőtlenségét, melly az arany alatt rejtőzik: *Gyorsan*; úgy-mond a Sz. Irás[t], *'s félve ki-ugrék a' Királyi-székből, és kezével tart vala vele, az ígyhogy közel-jőtt vélle: Miért Eszter? én vagyok az atyádfia, ne félly.* És imeg[u]: *A'Királly pedig meg-haborodék.* Holott látod, nem keves félelmét, és gyarlóságát; és, hogy a'rettenetesség, nem ő-benne vólt, hanem a'körüle-valo dolgokban. Heródesről-is azt olvasom[v], hogy *Rendelt napon felöltözvén vala Királyi ruhába, az Itélő-székben ült, és szóllana a'népnek. A'nép pedig fel-kiálta: Istennek szava, és nem embere.* Mit mondanál e'nagy hatalmasságról? De lásd az arany köntös alatt-valo erőtlenségét: *Meg-gyógyítá meg-szenvedését az Ur Angyala, és meg-emészteték vala a'férgektől* (nem oroszlányoktól,) *meg-hala.* A'mi Kifeslésünk nem ízzé-kőlködött külső ékesség nélkül, sőt a'telt.

nek Fiá-

A

kjával az Istени dichőséget is bé-födözte, hogy a'szemőket fölőrtébb által ne hatná, és meg ne sértené: minda-zálal, a'mezitelen emberi természettel, a'szegény istállóval, jászollal, pólákkal, fókaknak szemőket úgy el-foglalta, hogy a'Világnak fényes gazdagságát nem-is látnátnák. Mert nem csak a'Pásztorok, nyájokat el-hagyván, siettenek hozzája: de a'Magosok-is, el-hagyván Tartományokat és kincsőket, hozzája mentenek, és *meg-nyitván a kintsőket* [a], ajándékokkal tiszteltéc, meg elégedvén ő-magával a'szép Jésuskával. Jól meg-gondolta-volt ezt Sz. Pál: ki a Krisztusnak méltóságos állapotiért, mindeneket kárnak tartott, és ganéjnak állított [b], *hogy a Krisztust meg-nyerné*: és Sz. Ferencz, kinek gyakorlása járása volt, *Én Istenem, s mindenem* [c].

[a] Mátt. 2. 11.
[b] Fil. 3. 8.

Ezen mezitelenséggel, és szegénységgel, más módon-is mutatta Erősségét a' Krisztus: ki mint bajnok jött e'világra, hogy ellenségét meg-győzvén, az ő Hivének békeséget szerzene. mivelhogy a'hadakozás vége, a'békeség. Ismét vagyon, hogy Urunk Születésekor, az őrömet-hirdető Angyallal, Mennyei sokaságnak serege dicsérte az Istent, mondván [c]: *Dicsőség magasságban az* (győzedelmes) *Istennek: és a földön békeség* (mellyet a'Királynak győzedelme szerez,) *a' jó akarású embereknek.* Méltán mondatik dicsőség a'győzedelmes Istennek: mert a'Királynak ereje, és következendő-képpen dicsősége-is, nem úgy tündöklik a'Királyi-székben, mint a'mezőbé-való harczon, a'hol porral és sárral meg-rakodik. Az okáért, a'mi erős Istenünknek dicsősége-is, a'szegény szület'ének nyomorusági közőtt tündöklött fő-képpen. Nabukodonozor, hogy hamis istenségét hirdetné, egy Arany állo-képet csináltatott [d]; és más-felől menczét gyújtatott, melybe vetteték a'három Sz. Ifiak, kikkel-együtt látta-tott meg-is, *kinek ábrázatja hasonlóvá vált az Istenfiához* [e]. Ímé az Ur nem fenyik az aranyban, hanem a'tüzes láng-közőtt: tudni illik a'szegénységnek kemenczéjében.

[c] Luc. 2. 14.
[d] Dan. 3. 1.
[e] Dan. 3. 25.

B

Erről szépen beszélget Sz. Gergely Pápa [f]: Azt parancsolta nékünk az Ur, hogy búcsút vegyünk marhánktól: mert valakik a Hitnek harczára jövünk, a'Gonosz lelkek ellen harczolunk. A Gonosz lelkeknek pedig e'világon semmi tulajdonok nincsen: az-okáért, a'mezitelenekkel mezitelen kell harczolnunk. Mert, ha a'mezitelennel valamelly ruhás harczol, hamarébb a'földhőz veretik, mert vagyon a'minél meg-fogható. Mert michodák minden földi dolgok, hanem tessli ruházatok? Azért, a'ki az Ördög-ellen siet harczolni, a'ruháit le-vesse, hogy meg ne győzettessék. A'Syriaiakról azt írja *Origenes*, hogy, mikor harczolni mentek, ruhájokat magokról le-szaggatták. és egyéb Nemzetekről-is azonat írják a'*Historicusok*. Józef pedig, ki a'tisztaságért harczolt a'fajtalan aszszonnyal [g], palástyát el-hadta, és úgy lőtt győzedelmessé. Adám-is, a'mig harczolt az ellenséggel, mezitelen vólt: de midőn meg-győzetett, és Paradichomból, úgy-mint a harcznak helyéről, ki-kergettetett, ruházatot kerestett, úgy-mint, ki a'mezitelenséget, a'harczoló vitézséggel el-veszttette.

C

[f] Greg. Hom. 35 in Evang.
[g] Gen. 39. 12.

Harmadik Alkalmatlansága a'Gyermeki birodalomnak, az; hogy, Magvából utánna máit nem hagyhat. el fogyván pedig a'Királyi mag, sok haboruságok történnek az Országokban, mivel sokan szomjuhozzák a'Birodalmat. De a'mi Gyermekünket a' Próféta, a'következendő Idő-Attyának nevezi: azért, hogy egyéb atyák, ha szintén valamit cselekedhetnek-is fiokkal, csak e'világon cselekedhetik: ez pedig, itt-is fiokkal tárogathat-meg, de fő-képpen örökségét a'más világra tartya. Azért tanitott, hogy az Imádságban, *az ő Országának el-jövetelét kérjük* [h]. és nyilván meg-mondotta, hogy *az ő Országa nem e'világból való* [i]. és az Utólsó ítéletkor fogja-mondani [k]: *Hójtsátok el éntőlem átkozottak, birjátok a'világ kezdetétől fogva nékiek készítetett Országot. Nincs* tehát *itt maradandó városunk, hanem jövendőt keresünk* [l]. Továbbá, azért-is mondatik a'következendő Idő. Attyának; hogy, őrökké meg-maradván, nem szükség hogy máit hadgyon utánna. 'S nem-is szakadhat magva: mivelhogy *a Krisztus IESUS, tegnap és ma; ugyan azon mind örökké-is* [m]. És mi-képpen hogy *Örök Papsága vagyon, azért hogy örökké meg-maradjon*: azon-képpen őrők Királysága és Országa-is vagyon; a'mint az Angyal nyilván mondotta a'Szűz Máriának [n]: *Országgal a'Lélek házában örökké; és az ő Országának nem lészen vége.* Annak-fölőtte, hogy az ő Törvénye, az embereket a'jövendő őrők életre tanitotta, és vezette: úgy hogy, a'mint Noé, úgy a'Krisztus-is új Világnak vólt kezdője és Attya. Végezetre; mert a'Krisztus, halála-után fel-támadván, és Menybe menvén, Meny-országnak kapuját nékünk meg-nyitotta: és a'Fel-támadást, 's az őrők életet, nékünk halálával meg-nyerte. És a'mint Adám az időnek, földnek, és halálnak nemzett bennünket: úgy a'Krisztus, Meny-országnak, és az őrők életnek.

D

[h] Mát. 6. 10.
[i] Ján. 18. 36.
[k] Mát. 25. 34.
[l] Zsid. 13. 14.
[m] Zsid. 13. 8.
[n] Zsid. 7. 24.
[o] Luc. 1. 32.

A

III. RÉSZE.

NEGYEDIK Álkalmatlansága a'Gyermeki birodalomnak, az; hogy a'Békeséget, melyhez okosság és erő kívántatik, nem tudgya meg-őrizni; és az alatta-valók, hamar meg-únván, párt ot ütnek ellene. De a'mi Gyermekünk, *a'Békesség Fejedelme*[f], békeséges időben született: és születése-kor, az Angyalok mingyárt Békeséget hirdettek[g], mellyet ő e'világra hozott; és az nem chak egy féle: Mert,

[f] Ésa. 9. 6. [g] Luc. 2. 14.

Elsőben: Meg békéltetett minket az Atyával, mivelhogy természet-szerént a' haragnak fiai voltunk[h]. És mint-hogy az ember, lopásban és kevélységben vétett, szegénységgel és alázatossággal kellett meg-fizetni. Erre igen illendő volt a'mi Gyermechkénknek mezitlensége: hogy dichőségétől meg ne rettentsenek, hanem egyűgyűségével magához édesgetne, és meg-fogna. Mert, ha *a' Pásztorok, az Istennek valami fényességétől körűlvétetvén, nagy félelemmel meg-félmélettetnek*[i], az Angyalt látvánt: mi módon mertek volna a'végtelenűl dichőséghez járúlni? Nem jőtt, úgy-mond *Theódoretus*[k], Fejedelemi méltósággal, az Angyalok szolgálattyával nem élt, az Arkangyalok seregit meg nem indította: hanem a'mindeneknek Ura, szolgai ábrázatban jőtt, szegénységgel környűl-vétetvén, hogy a'vadászator el ne kergetné.] Mert a'vadász, hogy a'vadat meg-fogja, nem jár fokad-magával, nem mutattya erejét, nem fényegetődik fegyverrel; hanem az ágak-közőtt lappang, a'bokrokban bujkál: Úgy az Isten, szegénységgel akarta az embert meg-fogni; és el-hitetni véle, hogy az Istent meg-kedvelné, és meg-békéltette az emberrel. Az Izraél vénei, tanátsot adván Roboámnak, azt mondották néki, a'mint *Josephus* irja[l]; hogy gyengén szóllana a' népnek; és egy-idéglen le-tévén a'Királyi pompát, a'néphez alkolmaztatná magát: melly mesterséggel könnyen meg-fogná őket hogy szeretnék. mert a' természet azt hozta, hogy azt a'Királyt szeretik az alatta-valók a ki szelíd, és méltóságában valamit le-tészen.

[h] Eph. 2. 3. B Colos. 1. 21. Hebr. 2. 14. Natur. [i] Luc. 2. 9. [k] Lib. 8. Comment. in Isaiam. c. 3. [l] Lib. 8. Antiquit. c. 3.

Élő Isten, melly igen meg-szelídűlt a'mi kedvünk! Jól tudta mi történt a'mi Első atyáinkal[m]: kik, *Mikor hallották volna az Úr Isten szavát, ki a' Paradicsomban járt a' szélhon délután, el-rejtették magát Adam, és a' felesége, az Úr Isten színe-előtt, a' Paradicsom fái közőtt.* Az Úr Isten szavát, az-az, valami rettenetes dörgést, vagy zörgést, a'fáknak chattogását miatt, mellyet az Isten szerzett; mint mikor az Isten azt mondotta Dávidnak[n]: *Mikor hallod a'mennek zörgését a'körtvély-fák tetején, akkor kezdgy a'harczhoz: mert akkor mégyen ki az Úr színed-előtt:* a'vagy a'meg-haragutt Istennek szavát, midőn azt mondotta: *Ádám, hol vagy?*[o] Az-okáért, el-jövén Krisztus, Adámot meg-szabadítani délután, az-az, a'mint Sz. *Ireneus* magyarázza[p]; a világnak estvéjére: nem zörgő a fákon járván, hanem a színén feküdék: sem rettenetes szózattal nem él, hanem sír a'jászolban, hogy ne féllyen Adám hozzá járúlni. mert ki félne a'siró gyermektől? sőt, ki nem szánakodnék rajta; kit ne kedvelnék néki; és kőny-hullatását el-törölné? Meg-emlekezett a'mi Gyermechkénk, hogy *hatvan ezer nép a' szózatokat, és a' villámlásokat, és a' trombita-zengést, és a' füstölő hegyet*[q] (mikor a' Törvényt Moyses által ki-adták) *és meg-rettenvén, és félelemmel meg-verettetvén, távúl állának, mondván Moysesnek: Szóllyál te nékünk, és meg-halgatjuk: ne szóllyon nékünk az Úr, hogy talám meg ne haljunk.* Akkor a' Törvény-adó rettenteni akarta az által-hágókat: de most, mint-hogy úgy jőtt mint Üdvözítő, a'bűnősöket hini, és hozzája-fogadni, minden dichőségből ki-üllőzött, hogy senki ne féllyen hozzája járúlni. Ezt hívánta a'Meny-asszony, mondván: *Chókoljon-meg engem az ő szája chókjával.* mivelhogy a' chók, szeretetnek, és meg-békélésnek jele; a'mint hogy a'tékozló fiat-is, az attya kedvébe fogadván, meg chókolta[s].

[m] Gen. 3. 8. C [n] 2. Reg. 5. 24. [o] Gen. 3. 9. [p] Lib. 5. [q] Exod. 20. 18. [r] Cant. 1. 1. [s] Luc. 15. 20. D

Málzodjzot: Mi magunkban-is, vagy mi magúnkal-is Békeséget szerzett, meg-chendesítvén lelkünk ízméretit, melly a Bűn-miatt nagy zúrzavarban volt: Mert *Nincs békessége az istentelenecknek, úgymond az Úr*[t]: sőt, *Az istentelenek mint a' forró tenger, melly nem nyughatik, és annak habjai kivetettetnek meg-szaporáslára, és sárra*[u]. Oh melly alkotmányon szűletik a'mi kedvünk e'békességre, mezitelenűl! Nem minden gonoszságoknak gyökere-e a'kívánság[x]? Nem gyökere-e a'tetszélelésségnek a'szegénység[y]? nem első helyen vagyon-e a'Boldogságok-közőtt[z]? Nem a'szegény Pásztorok mentenek-e elsőben a'Krisztushoz, és az-után a'gazdag Mágusok? Nem szegények voltak-e az első Apostolok? Bizony, ha a'Krisztus gazdagon jőtt-volna: minnyájan azt vélték-volna, hogy gazdagsággal kell az örök Boldogsághoz jutni: és így, vagy minnyájan a'gazdagság keresésének estek-volna, meg-útálván a'szegényeket; vagy a'szegények kétségbe estenek-volna. De mint-hogy Úrunk azt mutatta, hogy könnyebb a'Szegénységgel a'hoz jutni: azt-is meg-mutatta, hogy akár-ki is hozzá juthat, mert igen könnyen

[t] Ésa. 48. 22. [u] Ésa. 57. 21. [x] Ésa. 57. 20. [y] 2. Tim. 6. 10. [z] Mat. 19. 21. [a] Marc. 5. 3.

akár-

akár-ki-is szegény lehet. Hasonló-képpen okoskodhatunk a Kevélységről, melly *Minden bűnnek kezdetire*[a]; és az Alázatosságról, mellyet a' Sz. Atyák, méltán nevezneck a Jószágos élet kedvetek fundamentomának.

Jeles dolog ez a' Békeség: mellyet a Pogányok-is nagyra bőchüllöttek. Mert, a mint *Strábo* irja[b]; *Rómá*-ban azt mondották hogy egyedül a' Jó lelki-ismeret vagyon félelem nélkül: *Persiában* pedig, a mint azon *Strábo* irja[c], azt mondották, hogy leg-kitsinyebben, leg-nagyobb az emberi testhez a' Jó † lelki-ismeret: és ugyan azt mondotta Igaz szabadságnak-is. Bizony némelly Pogányok, chak a természet világosságát követven, chodálatos gondot viseltek Lelkök-ismeretire. Azt irja *Laertius*, *Chilon*ról[d], hogy vén korában mondotta, hogy tellyes életében chak egy dolgot bánt-meg: mert, midőn két jó baráti kőz-bíróvá tötték-vólna; hogy se azoknak ne vétene, se a' Törvény-ellen ne chelekednék, eggyiknek azt tanácslotta, hogy más Bírót kereshének: holott a' tökéletes Igasságot kívánta-vólna, hogy, nem gondolván a' barátsággal, sententziát mondott-vólna. Ha ez egyéb vétket nem chelekedett a' Pogányságban: michoda tökéletességre jutott-vólna, ha a' Krisztus törvényét tudta vólna...?

Harmadszor: Békeséget szerzett felebarátunk-kőzött-is, minden Nemzetségeket egy Anyaszentegyházba gyűjtvén; egy Hitre tanitván; egy örök dichőségre hívván, mind a' Zidókat, kiknek kezdői a' Páspztorok vóltak; 's mind a' Pogányokat, kiknek kezdői a' Mágusok vóltak: úgy hogy, ne chak azt mondanák[e]: *Isadába ismértetik az Isten*: hanem azt-is[f]: *Minden földre ki-ment az ő zengésök, és a' föld kerekségének határira az ő igéjök*. Erre-is a' Békeségre, jeles tanuságot adott az ő Mezitelenségével, és Szegénységével, melly kűnyen békességben tartya az embereket. Az első Hívek sokaságáról azt olvasszuk[g], hogy *Egy szívűek vóltak, és egy lelkűek*: Vallyon miért? Senki kőzzülök azokban, a' miket bírvala, semmit sajáttyának nem mondvala, hanem minden kőzvala nékik. Jól mongya Arany-szájú Sz. János[h]; hogy ama' hideg szó, *Enyim*, és *Tied*, minden gonoszt hoz életünkbe, és számlálhatatlan hadakat nemz. mellyet a' Sz. Jakab irásából vőtt; ki imigyen irt[i]: *Honnét vannak a' hadak és a' pörlődésekis-kőzöttetek? nem innét-e? A' ti kívánságitokból, mellyek vitéznek-lenni a' ti tagaitokban*. Azonk mondhattyuk az Alázatosságról-is; mert az Alázatosok-kőzött, mindenkor békeség vagyon; a' mint-hogy *a' kevéllyek-kőzött, mindenkor versengések vannak*[k].

Imlátod, Keresztyén, hogy a' mi kis Gyermekünk chodálatos, és semmi fogyatkozás benne nincsen: Kí, hogy nékünk mind ezen, 's mind a' más világon örömünkre légyen, kövessük őtet a' meg-magyarázott Négy dologban. Elsőben: Legyünk Tanáts-adók, senkinek semmi botránkozást nem adván[l]; senkit a' jótól el nem téveljítvén: hanem inkáb mindeneket arra térítvén, beszédünkel, és chelekedetünkel. Másodszor: Legyünk Erősek a Hitben[m]: melly arra vezérellyen, hogy nehéz dolgokat meréjeliyünk, és szenvedgyünk. mert erősen munkálkodni, és szenvedni, Keresztyéni dolog. Harmadszor: Legyünk szeretői a' követkőzendő Világnak, a' mi nyájaskodásunk Mennyekben lévén[n]; *az oda-fel-valókat keresvén, a' hol a' Krisztus vagyon az Istennek jobbja felvén: az oda-fel-valókról elmélkedvén, nem a' földiekről*[o]. Negyedszer: Legyünk, végezetre, a' Békeségnek keresői[p]; míg nem fel-találjuk: és még azokkal-is békességesek legyünk, kik a' békeséget gyűlőlik[q]. Mert így a' Békességnek Istene velünk lészen[r]; e' világon békességben alusszunk és nyugszunk[s], a' más világon pedig az Istennek békességében (melly felyűl-halad minden értelmet[t]) őrökkön őrökké vigadunk: mellyet engedgyen a' Fölséges Isten, az áldott Sz. Fiáért, ki nékünk ma szűletett. Amen.

HARMADIK PREDIKATZIO.

AZ minémű gyönyörűséges, és mézzel-folyó igékkel tiszteltc e' mái Szent Napot, Ezer két-száz esztendő-előtt, Sz. *Leo* Pápa[a], és a' mellyekkel a' Keresztyén Anyaszentegyház esztendőn-ként él az Istени szolgálatban: azon igékkel kívánom én-is a' Híveket airaroságra serkenteni: A' mi üdvözítőnk, szerelmes atyámfiai, ma szűletett: örvendezzünk. Mert nem méltó ott helyének lenni a' bánatnak, a' hol Szűletése-napja vagyon az életnek: melly meg-emésztvén a' halandóságnak félelmét, a' még-igért Örök életért örömre indit bennünket. Senki enneka' vigaságnak részesűléséből ki nem rekesztetik. Mindennek eggyaránt-való oka vagyon a' kőzönséges örömre: mert a' mi Urunk, a' Bűnnek és Halálnak el-rontója, a' mint senkit a'

bűntől

[a] 1. Tim. 6. 10.
[b] Strabo l. 2. Geogr.
[c] Strabo l. 15. Geogr.
† Bona mens.
[d] Laert. l.
[e] Psal. 95. 1.
[f] Psal. 18. 5.
[g] Act. 4. 32.
[h] Orat. de S. Philogon.
[i] Jac. 4. 1.
[k] Prov. 13. 10.
[l] 2. Cor. 6. 3.
[m] 1. Pet. 5. 9.
[n] Phil. 3. 20.
[o] Col. 3. 1. 2.
[p] Psal. 33. 15.
[q] Psal. 119. 7.
[r] Phil. 4. 9.
[s] Psal. 4. 9.
[t] Phil. 4. 7.
[a] Sermon. 1. de Natiu.

bűntől szabadosnak nem találtatik, úgy mindeneknek szabadúlásáért jött.] Ezekkel igen egyez az Angyal: ki nagy örömet hirdetett mindennépnek [a]; azért hogy Üdvözítő született, az-az, minden gonosznak el-távoztatója, minden jónak meg-adója. Ettől az Üdvözítőről, nagy kívánsággal, és lelki örömmel emlékeztek a'régi Sz. Atyák, és Próféták; tudni illik, Jákob [c], Dávid [d], Isaias [e], Habakuk [f], Zakarias [g]: melly örömben hogy mi-is részesek lehessünk, e mostani Predikatioban,

I. Meg-mutatom, Mért kellett örülniök.
II. Meg-magyarázom, Kiknek szóla a' Krisztus, a' kért örömöknek-is.
III. Meg-mondom, Mint abrazolta-ie a' Meny-asszony a' Krisztust.

ELSŐ RESZ.

GYakorta olvassuk, hogy az Angyalok, híven, szorgalmatossan, és vígan szolgáltanak a' Krisztusnak: akarván bizonyítani az ő méltóságát, és egyebeket-is annak tiszteletire fel gerjeszteni. Fogantatásában, Angyal a' Követ, ki a' Boldogságos Szűznek, annak titkát meg-jelentette [b]. Józsefet, ki, azt a' titkot nem tudván, el akarta a' Szűztől válni, Angyal bátoritotta-meg, hogy azt ne cselekedgye; és a' titkot meg-magyarázta [i]. Születése-kor, Angyal tőtt hirt a Pásztoroknak [k]: Angyal volt Kalauzok a' Mágusoknak, vagy a' chillagot vezetvén, vagy chillag képében őtet mutatván; a' mint *Theophylactus* irja [l]. Ha Egyiptusba kellett futni, vagy onnét viszsza-térni, Angyal jelentette meg Józsefnek [m]. Mikor Urunk, negyven-napi böjtölése-után, az Ördögön diadalmat vőtt, *az Angyalok oda mentek, és szolgáltak néki* [n]: Midőn a' kertben imádkozván, vérrel verítékezett; *Angyal jelent-meg néki, bátorítván őtet* [o]: Fel-támadása-kor, Magdolna *két Angyalt látott fehér ruhában*, és azoktól értette-meg a' dolgot [p]: Menybe-menetele-kor, két Angyal, férfiú ábrázatban, fehér ruhában, állott az Apóstolok-mellé, kik tanú-bizonyságot tőttek Menybe-meneteléről, és viszsza-jövetelét-is meg-jelentették. Végezetre, mikor az Ítéletre el-jő, mi nyájan az Angyalok véle jőnek [q]: *Ez kivalaszszák a' gonoszokat az igazak közzül, és a' tűznek kemenczébe vetik őket* [r]. Ez utolsótól meg-válva, mikor tudni illik az ő fölségében jő-el az Istennek Fia, mindenütt egy, kettő, vagy legfellyebb egy-néhány Angyal szolgált Urunknak: de a' mái napon, noha nagy alázatossan jőtt e'világra, mindazáltal, Angyali seregnek sokasága dicsérte az Istent, és békeséget kirdetett *a' jó-akaratu embereknek*, és kívánatos örömet-is hirdettek minden népnek [s].

Kérdené valaki: Mi oka volt az Angyalok örömének a' mái napon: mertők Üdvözítő-nélkül nem szűkölködtenek: meg sem váltattanak az Isten Fiának Meg-testesüléséltal; a' mint Sz. Gergely mongya [t]: a' Krisztus pedig nem örömre jő, hanem a' siralomnak völgyére, és a' nyomorúságoknak tengerébe: azért inkább kelletnek véle együtt sírni, a' Szent Pál tanátsa-szerént [u]? Erre azt felelem, hogy méltó Okok volt az Angyaloknak az örömre.

Elsőben: Látták az Angyalok, hogy a' föld, melly az előtt, az Istent meg-vetvén, az Ördögnek szolgált, meg-változik az Isten Fiának jelen-létével; és meg-vetvén a' hamis isteneket, tellyességgel az Istent dicsőretben és szolgálatban foglallya magát: Ha azért *örömet nyujtanak az Isten Angyali előtt egy penitentzia-tartó bűnösön* [x] mennyivel inkább annak születésén, a' ki mindeneknek Málaztot ád a' penitentzia-tartásra; és a' ki-nélkül senki penitentziát nem tarthat? Ezt a' változást, meg-jövendőlte Isaias, mondván [y]: *Vigadni fog a' puszta 's az áhitatlan hely, és örvendez a' kietlen, és virágzik mint a' liliom.* Okát-is adgyat *A' Libanus dicsősége adatott nékie: a' Karmélus 's a' Saron ékessége, azok fogják látni az Úr dicsőségét, és a' mi Istenünk ékességét*: az-az, a' melly hely az előtt puszta levén, töviset és bojtorjánt termett, a' Krisztus el-jövetelével úgy fel-épül, hogy minden Jószágos cselekedetekkel fel-ékesittetik, az örök életnek gyümölcsét termi. melly változáson, még az Angyalok-is örvendeznek, úgy-mint melyből az Úr dicsőittetni-fog.

Másodszor: Némelly Doktorok, magyarázván Sz. Pálnak a' mondását [z]; *Mikor (az Atya-Isten) bé-hozza az ő Első szülöttét a' földi kerekségére, azt mongya: Es imádgyák őtet az Istennek minden Angyali*: azt irják; hogy, midőn az Isten az Angyalokat teremtette, meg-jelentette nékik akaratyát, a' Fiának Meg-testesüléséről; és azt parancholta, hogy azt az Embert imádgyák. *Lucifer* a' párttos Angyallival, nem akarván engedni, le-vetetett Meny-országból, Mihály- és a' több engedelmes Angyalok-által. Kik azzal meg-mutatták engedelmességőket, hogy akarják imádni az Isten- és Ember-Krisztust. El-jövén azért az Istennek Fia az Emberi testben, az Angyalok, a' régi végezésnek kívánságára, nagy örömmel bé-mutatták magokat, és eggyebeket-is örömre indítottak; meg-em-

lekez-

lekezvén a'régi diadalomról is, mellyet a'*Lucifer* sereget meg-győzvén, az Istennek hivségében maradtanak az ő seregőkkel: és talám azért emlékezik az Evangelista-is, a' Mennyei seregnek sokaságáról [a].

Ez az Arya Istennek Elsö szülöttje, a'mint Sz. Pál nevezi [b] az elö-hozott helyen, és egyébkor-is [c]: és Sz. János-is [d], a Szüz Máriának is Elsö-szülöttének nevezteték [e]: kinek Privilégiomit és méltóságit, méltó meg-tekintenünk. Mellyet hogy alkalmatosban meg cselekedhessünk, Elsöben felellyünk-meg egy Tévelygésnek, mellyet *Heliodorus* nevü Eretnek kohol: ki az Elsö-szülött nevéből, azt akarta ki-hozni, hogy a'Szüz Máriának az után több magzati is voltak, kiket az Evangélium a'Krisfus testvérinek nevez [f]. Erre azért azt mondom Sz. *Jeróm*-mal [g], és Sz. *Ambrus*-al; hogy Elsö-szülöttnek azt mongyuk, a'ki előtt más nem született, vagy született: más utánna vagy nem. Midön az Isten azt parancsolta a, hogy *Minden Elsö-szülött*, &c. *elönyt*: hacsak az volna az Elsö szülött, a ki után más született, az Egyetlen-egy szülöttet nem szentelték-volna az Úrnak. Melly nem igaz: mert tudni nem vatta az Elsö szülöttnek megszentelésére, hogy más fia születtetnék, hanem azt az Úrnak szentelte vagy időt az után is vagy nem. Továbbá: hihető-e, hogy az Egyiptusiakat Elsö szülötteikkel együtt, kiket az Úr meg-öletett, egy sem volt egyetlen-egy szülöttek; vagy a' barmok fajzási között, egyetlen-egy fajzás [h]? Annak fölötte, a'Krisfus az Arya-Istennek Elsö-szülötte, de, egyetlen egye-is: azon képpen a'Szüznek is. Ez a'feleletet adgya, a' mint mondám, Sz. *Jeróm*-nak [i], Sz. *Damascenus*-nak [k], és Sz. *Epiphanius*-nak [l]. Sz. *Ambrus* pedig, Elsö szülöttnek mondgya, a'Hivekhez képest [m]: mert, a'mint *Tertullianus* is, e' okoskodik [n], noha a'Szüz Maria, az ő szentséges méhéből csak egyet szült: mindazáltal abban, lélek-szerént, nagy sokaságnak, és sok haknak jött annya: kik közzül, a'Krisfus az Elsö-szülött: és a'hoz-képest, az Elsö-szülöttnek Privilégiomi ő-benne találtatnak.

I. Az Elsö-szülöttnek vólt a'Papi tisztessége és méltósága, és azért választotta az Isten a'Papi szolgálatra a'Levitákat, az Istennek az Elsö szülöttekért [o]. A'Krisfus Pap vólt, és örökké-való: de nem Aaron, hanem Melkisedek rendi szerént [p]. *Aki Arnak kok, vagy borjúk vére által, hanem a'saját maga vére által, mentö-és szerzö a'Szent helynek, örök váltságot találván* [q]. Jó arany, úgy-mond Sz. Ambrus [r], a Krisfus Vére: gazdag a'vétkes, bövetkezö minden bűnnek el-mosására. Úgy vagyon bizony: mert olly dragalátos vólt, hogy egy chöppel-is az egész világot meg-válthatta-volna, a'mint igazán mondotta a Hatodik Kelemen Pápa [s]: mert az Istenségtől, mellyel egy személyben vólt, végetlen méltóságot vött. II. Az Elsö-szülöttnek böcsületesebb helye vólt az ülésben, a'mint-hogy *a'József bátyai le-ültek az Elsö-szülött szerént, az ö elsö-szülöttsége szerént, a meg-kisebbik is az ö idöse-szerént* [t]. A Krisfusnak leg-tisztább helye vagyon, kinek az Atya Ille mondotta [u]: *Ülj az én jobbomra*. III. Az Elsö-szülött részt vött az Arya örökségből, ha szinten a'gyülölséges feleségtől lött-volna-is [x]. Ettől a'két részből meg-fosztatott Rúben, az ő vétkéért, és Józsefnek adatott [y]: de birta a'Krisfus, mivel egy igaz Isten és igaz Ember vólt: melly, sem az Atyában, sem a Sz. Lélekben nem volt társa: sem, az Istenségben személyek között; sem Angyalban, sem más emberben, a'teremtettek közöttt. Feje, mind az Angyaloknak, s mind az embereknek, a'mint Sz. Tamás tanítya [z], és Szent Pál-is jelenti [a]. Harmina vagyon azokon, kik az ő test-szerént való születése előtt voltak, és a'kik után jö-tek, az Ó és Új Testamentomban-is. A'Zsidókból és Pogányokból szerzett magának Anyaszentegyházat, ho mint a'*Jeruzsálem* csak a'Zsidókból állott. IV. Az Elsö-szülött elöl-járt, meg-kellett hajlani a'többi atyafiaknak [b]: és ő-tőle, vagy ő általa kellett az Isteni Áldomást várni: A'Krisfus *meg-áldotta az ö kezeit* [c]: az Apostolokat [d]: és, *Ő-benne áldattatnak meg minden nemzetségek* [e]. Ismét mongya Szent Pál-is [f]: *Áldott az Isten, és a mi Urunk JESUS Krisfusnak Atyja, ki meg-áldotta bennünket minden lelki áldással a' mennyeiekben a'Krisfus által.* V. A'Szüléskor, hogy az egy-pen az Elsö szülötteket mutatták bé a'Templomban, és meg-szentelték: A'Krisfusról Szüz Máriának azt mondotta az Angyal [g]: *A'Szent, mellyet szülendesz, Istennek Fiának fogják hívnunk*. Sz. Pál pedig azt írja [h], hogy *Ő Istennek bévitte az Istent, hogy meg-szentelje azt*: és [i], hogy *Jézus is, hogy az ö népét az ö Vére által, a' kapun-kívül szenvedett*. Mellyekből ki tetszik, hogy a Krisfus minden Elsö-szülötteket felyül-halad: kinek születésén, méltán örvendezzenek az Angyalok is.

De mivelhogy az Angyalok mindeket is örvendezésre mozdítanak, és azt mongyák [k], hogy *Nagy örömet hirdetnek, melly lészen minden népnek*: látsuk mikhoda okát adgyák e' nagy örömi-

A

[a] *Luc.* 2. 13.
[b] *Heb.* 1. 6.
[c] *Rom.* 8. 29. *Col.* 1. 15. & 18.
[d] *Apoc.* 1. 5.
[e] *Matt.* 1. 25. *Luc.* 2. 7.
[f] *Mat.* 12. 46. *Mar.* 3. 31. *Luc.* 8. 19. *Ioan* 7. 3.
[g] *Ezech.* 13. 1.

B

[h] *Exod.* 12. 29.
[i] *Contra Helvid.*
[k] *Lib.* 4. c. 15.
[l] *Haeref.* 78.
[m] *Ioan.* 1. 14.
[n] *Tertul. Theolog.* l. 20. § 2.

[o] *Num.* 8. 10. 11. & c. 3. 11. 12. 13.
[p] *Ps.* 109. 4. *Hebr.* 5. 6. & c. 7. 17.

C

[q] *Hebr.* 9. 12.
[r] *In Praefat. Pf.* 35.
[s] *Epistola Universis Galliae Episcopis. Concil. Rom.*
[t] *Gen.* 43. 33.
[u] *Ps.* 109. 1. *Heb.* 1. 13. & c. 10. 13.
[x] *Damas.* 21. 19.
[y] 1. *Par.* 5. 1. & 2. 1. & 4.
[z] *Col.* 2. 9.
[a] *Ephes.* 1. 22.

[b] *Gen.* 27. 29.
[c] *Mat.* 10. 16.

D

[d] *Luc.* 24. 51.
[e] *Gen.* 12. 3. & c. 22. 18. & c. 26. 4. & c. 28. 14.
[f] *Eph.* 1. 3.
[g] *Exod.* 13. 2. & *Num.* 8. 16.
[h] *Luc.* 1. 35.
[i] 2. *Cor.* 2. 14.
[k] *Eph.* 5. 26.
[l] *Heb.* 13. 12.
[m] *Luc.* 2. 10.
[n] *Isai* 3. 9. 15.

A

örömnek. *Mert*, úgy-mond az Angyal, *született ma néktek Üdvözítő, ki az Úr Krisztus, Dávid városában.* Három Okát jelenti: mert a'ki születetett, Üdvözítő, Krisztus, és Ur.

A'mi az Elsőt illeti: Az Üdvözítő neve, sokkal inkább illeti a'mi Krisztusunkat, hogysem az Izraelnek régi Bíráit; kiket az Irás Üdvözítők-nek nevez [n]; azért, hogy a'népet az ellenségtől meg-szabadították. mert a'Krisztus, a'lelkeket szabadítya-meg a'Bűnnek nehéz terhétől, és az Ördögnek súlyos igájától, és kemény rabságától. Ezért nevezte-tett Jésusnak; a'mint az Angyal mondotta a Józsefnek [o]: *A'nevét*, úgy-mond, *JESUS-nak hívod; mert ő fogja szabadítya-meg az ő népét az ő bűnökből.* Hallyad michoda okát mongya Dániel a'Messiás el jövetelének [p]: *Hogy meg-szűnnyék az el-állás, és végét végyen a bűn, és el-törölteſſék a hamisság, és el-hozattaſſék az örökké-való Igazság.* Dávid pedig azt mondotta [q]: *Az Izraél az Igazságnak: és bővséges ő-nála a'Meg-váltás. És ő szabadítya-meg Izraélt minden ő hamisságiból.* De nem chak azt chelekeszi: hanem, hogy bővséges Meg-váltását meg-bizonyíttsa, fel-is ékesíti a'lelkeket az ő Sz. Malasztyával, és a'Sz. Léleknek külömb-külömb-féle szép ajándékival e'világó, a'más világó pedig fel-tűzteli őtők dicsőséggel.

B

[r] Lib. 4 de Vita Beata, c. 7.
[s] 1. Reg. 24. 7.
[t] Ps. 17. 51.
[u] Act. 10. 37. 38.
[x] 2 Cor. 1. 21. Ps. 44. 7.
[y] Act. 19. 16.
[z] 1. Reg. 16. 13.
[a] 2. Reg. 2. 4.
[b] 2. Reg. 5. 3.
[c] Mat. 11. 10.

II. RÉSZE.

AZ mi a'Krisztus nevét illeti, az nem tulajdon név; hanem, a'mint *Lactantius* írja [r], Hatalmasságnak, vagy Országnak nevezete, mert Királyi hatalmasságot tészen. Jól mondgya: mert bőtű-szerént, a *Krisztus* annyit tészen, mint *Meg-kenetett*. és mint-hogy a'Királyokat kűlső kenettel meg-kenték, Krisztusoknak nevezték: Dávid Sault [s], és magát-is [t], Krisztusnak nevezi. De a'mi Üdvőzítőnk, a'belső kenésért, melliyet példázott a'kűlső, nevezteteti Krisztusnak: *kit az Isten kent-meg Sz. Lélekkel, és erővel* [u]; *az ő vendégségnek olajával* [x], *az ő közöſſ-főlött*, minden emberek-főlött, mint a'Királyok királyát [y]. Ezt a'mi igaz Királyunkat példázta Dávid, kit háromszor kentek meg: Elsőben, Sámuel, Bethlehemben [z]: Másodszor, a Júda nemzetsége, Hebronban [a]: Harmadszor, az egész Izraél, azon Hebronban [b]. Hasonló-képpen a'Krisztus; Elsőben, a'Sz. Lélektől kenetett-meg Názáretben, a'vigaságnak olajával; midőn a'Szűznek méhében fogantatott; és ez titkon lőtt, mint a'Dávidé Bethlehemben. Másodszor, mikor a'Tanitványi, és valami kevesen a'Zsidók-közzűl, *Messiásnak* ismérték, azt kiáltván [c]. *Áldott a'ki az Úr nevében jő: Áldott a'mi Atyánknak Dávidnak el-jött Országa*; mint Dávidot, egyedűl a'Júda nemzetsége. Harmadszor, mikor minden nemzetségektől *Messiásnak* tartatott; mint Dávid Izraélnek minden nemzetségitől: midőn *Az minden földre ki-ment az Apostolok zengése; és a'föld kerekségének határira az ő igéjök* [d].

C

[d] Ps. 18. 5.
[e] Ps. 132. 2.
[f] Exod. 29. 7.

De nem chak a'Királyokat kenték-meg, hanem a'Papokat-is; kiknek a'kenet, fejőkről a'szakállokra, és a'ruhájok perémekre-is el-folydogált [e]. E'kenet chinálásának módgyát, ő-maga az Isten rendelte, és parancholta Moysesnek [f]. Így-is meg-kenetett a'Krisztus az Istentől az ő társai-főlött, fő Pap lévén Melkisedeknek rendi-szerént, ki mind Király s mind Pap vólt. Úgy vagyon, hogy mi-is mind a'két kenettel meg-kenettettünk a'Krisztus-által, és Királyokká's Papokká lőttünk; a'mint Sz. Péter jelenti [g], és Sz. János [h]: Királyokká, hogy kívánságinkat meg-hóldoltassuk, és ne engedgyük hogy rajtunk urelkodgyanak [i]: Papokká, hogy lelki áldozatokat tegyünk; és *A'Krisztus-által*, a'mint Sz. Pál mongya [k], *szűnetlen bé-mutassuk az Istennek, a'Dicséretnek áldozatját*, az-az, az ő nevéről-való vállás-tévő ajakoknak gyümölchét. A'Jó-tételnek pedig, és Alamisnálkodásról, el ne feledkezzünk, mert alféle áldozatokkal engesztelteteik meg az Isten.

[g] 1. Pet. 2. 9.
[h] Apoc. 1. 6.
[i] Apoc. 5. 10.
[k] Rom. 6. 11. Heb. 13. 15.

D

[l] 3. Reg. 19. 16.
[m] Deut. 18. 15.
[n] Act. 3. 22.
[o] Luc. 1. 76.
[p] Dan. 9. 24.
[q] Ps. 129. 7.
[r] Luc. 22. 20. Isai. 53. 12.
[s] Gal. 4. 5.
[t] 1. Joan. 4. 18.
[x] Isai. 61. 1.

De a'Prófétákat-is meg-kenték néha; mint Illyés Eliséust, az Úr parancholattyából [l]. Így-is meg-kenetette a'Krisztus: ki az a'Nagy Próféta vólt, a'kit Moyses ígért maga-helyett [m]; a'mint Sz. Péter meg-magyarázta [n]: és a'nép-is annak nevezte, mikor a'Naimi Özvegy-aszszony fiát fel-támasztotta [o]. És, mint-hogy Moyses, a'több-ígért Próféta felől azt mondotta, hogy halgassák őtet; azt jelentette, hogy tanitója lészen a'népnek, mivelhogy a'Krisztus-is az vólt, és ő maga-is *Mesternek* nevezte magát [p]: és az Atya-Isten-is meg-parancholta [q], hogy *őtet halgassuk*. Hogy pedig e'tiszte-re fel-kenetetett a'Krisztus, ő-maga meg-bizonyította [r]; magáról értvén, és magyarázvón Izaiásnak amaz mondását [s]: *Az Úr Lelke én-rajtam: azért kent-meg engem, el-küldött engem Evangeliomot hirdetni a'szegényeknek, meg-gyógyítani a'szívedelmes-szíveket, a'foglyoknak szabadúlást prédikálni, és a'vakoknak látást: el bocsátani a'meg-romlottakat a'szabadságra, prédikálni az Úr kedves esztendejét, és a'meg-fizetés napját.* Ezt a'tiszte-t, leg-ottan szűletése-kor chelekedetivel meg-mutatta, ellenkezvén e'világnak szokásival: az-után pedig, mint szavával, 's mind példájával; noha úgy-is követték.

A'mi az Úr nevét illeti, a'Krisztushoz valóban illik: ki, a'mint *Királyok Királya*, úgy az *Urak Ura* [t]. és maga-is javallotta, hogy a'Tanitványok Úrnak mondották; *jól mon-*

gyátik, úgy-mond [n], *mert az vagyok.* Nagy jelét mutatta Uraságának, Szűletése-kor, azzal, hogy az Ördögöket meg-nemitotta; kik, a'Bálványokból szólván, sokakat megcháltak. *Augustus* Chászár, † Ezer állatokkal áldozván; és a'*Pythius Apollo* Bálványától kérdezvén, Kire szállana ő-utánna a'Birodalom? chak ezt feleltte, a'mint *Nicephorus* irja [o]: *Mepeor Hebraia, dvos DEUS ipse gubernans, Cedere Sede jubet, tristemq; redire sub orcum. Ara ergo dicitur hæc Altare Primogeniti.* Engem a'Zidó gyermek, ki Istenlévén az Istenekkel bir; Székemből ki-űz, és a'szomoruságos pokolba kerget. Azért ez-után a'mi óltárunktól hallgatva távozzál-el. Meg-értvén *Augustus* a'feleletet, és Romába tértvén, a'*Capitolium*ban egy nagy Oltárt épittett, az [x] Istennek Első-szűlöttének; a'mint *Suidas* irja [p]. És *Baronius* is emlekezvén felőle [q], azt véli, hogy az a'hely a'*Capitolium*ban a *Tarpeja* kő-sziklának ellenében vagyon, a'hol az-után *Constantinus* Chászár igen szép Templomot épittett, a'Bóldogságos Szűznek emlekezetire: és a'megmondotte okért, *Ara cæli*, az-az, Meny-országa Oltárának neveztetik. most a'Sz. Ferencz Szerzetes-béliek birják, és a'Hivek nagy bőcsűlletben tartyák.

Ezékigy lévén, méltán mondgya az Angyal; hogy az *öröm*, mellyet ő hirdet, *minden népnek lészen*, az-az, minden rendet, minden állapatot illet. Mint-ha azt mondotta-volna: Örvendezzen a'Pogány, ki setétségben jár, és a halál árnyékában lakott, mert nagy világosság ragadott [r]: örvendezzen az Igaz-hitű, mert ő-maga az Isten Fia, emberré lévén, fundálta a Hitet, hogy az embernek útya [s] az Istenhez, az Ember-Isten lenne; a'mint Sz. Agoston mondgya [t]. örvendezzen a Bűnös, mert a *Jésus a'bűnösöket jőtt kiváltani* [u]: örvendezzen az igaz ember, mert el-jőtt az igaz Biro, hogy *meg-adgya az Igasságnak koronájárt* [v]: örvendezzen az el-veszett Juh, mert el-jőtt *a'jó Pásztor*, ki a'tövisek közőtt-is fel-keresi, és örömmel hátára vévén haza viszi [x]: örvendezzen a'Beteg és a'sebes, mert el-jőtt az igaz Orvos a'betegekért [y], és a'kegyes Samaritánus, ki a'sebbe bort és olajt tőlt [z]: örvendezzen a'Rab és a'fogoly, ki a'bűnnek kőteleivel meg-kőtőztetett, mert el-jőtt a'ki a foglyoknak szabadúlást hirdet [a]: örvendezzen a'Szegény, mert el-jőtt a'ki *értettnek szegénnyé lett, hogy mi az ő szegénysége által gazdagokká lennénk* [b]: örvendezzen az éhező, mert az égi kenyér [c], a'Kenyérnek hávában szűletett; melyből a'ki észik, örökké él: örvendezzen, végezetre, az egész Világ, kit *úgy szeretett az Isten, hogy az ő egyetlen-egy szűlött Fiát adta; hogy minden a'ki ő-benne hiszen, el ne vesszen, hanem örök élete légyen* [d].

III. RESZE.

EMélkedvén a'Meny-aszszony erről az ő Jegyesérőll, kiun méltó mindeneknek örvendezni, tetétől-fogva talpig úgy le-irta, és ki-ábrazolta, hogy szebbet sem lehet; és minden tagjaiban fel-találta, a'miért őtet szeretni kellessék, és el-jövetelén örvendezni.

Kezdgyők-el a Fején: I. *A'Feje*, úgy-mond [e], *leg-főbb arany, a'kaja, mint a'pálma-fa levelei, fekete mint a'holló.* Emberi természete-szerént, a Krisztusnak Arany-feje, az ő elméje volt, melly minden jósággal, okossággal, bőlcheséggel fel volt ékesítve, és semminémű fogyatkozás benne nem találtatott. Haj-szálai, a'gondolati, hasonlók a'pálma-fa leveleihez: mivelhogy mindenkor az Istenre néztek: és semmi-féle háboruságok el nem nyomhatták; mindenkor zőldek, és jó gyümőlchőkkel tellyesek. Feketék pedig; mert bánatosok, az emberek-nek bűneiért, mellyekért tudta hogy keservés halált kell szenvedni. és azért mondotta [f]: *Szomorú az én lelkem mind halálig.* Ha pedig egybe foglallyuk a'két Természeten, a'Feje, az Istenség, melyből minden jók úgy származnak, mint valami eleven kút-főből: a'Haj-szálak, az Emberség. mert, mi-képpen a'haj a főtől függ, azon-képpen az Emberi természet az Isteni szeméjtől. Az egésséges ember fején, vastagon állanak a'haj-szálak: az Emberi természetnek részei és tagjai, úgy voltak az Isteni természethez szerkeztetve és foglalva, hogy akkor sem váltak-el-tőle, mikor a'testtől a'lélek, és a'vér-is el-vált. Ez a'Haj-szál, az Emberi természet: mikor a'Keresztnek pálma-fáján függött. gyalázatokkal és sebekkel meg-feketíttetett; de el nem nyomattatott, hanem inkább fel-emelkedett, és győzedelmet vőtt. Nem engedett azoknak, kik azt mondották [g]: *Szálly-le a'Keresztről*: hanem inkább, fel-magasztaltatván a'földtől, mindeneket magához vonta.

II. *Az ő Szemei; mint a'vizfolyás-mellett-valo galambok, mellyek téjjel mosattatnak-meg, és a'tellyes folyások-mellett ülnek.* A'Feir galambokat tartyák szebbeknek; és a'feirség, tisztaságnak és ártatlanságnak jele. a'Feir Galambokat pedig a' *Palestinus*ok, mint Istennek áldoztatott és szentelteretett állatokat tartották. Az okáért úgy dichéri a'Szemeket, mint szépeket, fényeseket, szenteket. Valóban feir a Krisztus, ki egyebeket-is meg-feirit érdemivel. *A'Szemei* pedig *tisztáik, hogy ne lássák a'gonoszt, és nem néz-*

A
a Isa. 13. 13
† Hecatombe.
o Lib. 1. c. 17.
x Az Felséges Istennek Első-szűlöttének.
p Suid. in Augusto.
q Baron. ad an. 1.
r Isa. 9. 2.
s Jo. 14. 6.
t Aug. in Psal. 31. Conc. 2.
u 1. Tim. 1. 15.
B
v Luc. 5. 32.
x Luc. 15. 5. 6.
y Matt. 9. 12.
z Luc. 10. 34.
a Isa. 61. 1.
b 2. Cor. 8. 9.
c Joan. 6. 51. 52.
d Joan. 3. 16.
C
e Cant. 5. 11.
f Mat. 26. 38.
D
g Mat. 27. 40.
h Joan. 12. 32.
Cant. 5. 12.

A

q Hab. 1. 13. r Prov. 15. 3. s Zach. 4. 10.

kam. k'a hamisság a' ?: tudni illik, hogy azt javallyák, mert egyéb-aránt, világosok, *és minden helyen szemeiket a' jókat és a' gonoszokat* [s]. Nem-is choda: mert az Úrnak hét szemei olvasnak, mellyek futnak az egész földön [r]; mindenekre szorgalmatos gondot viselvén, hogy se a' jókat jutalom-nélkül ne hadgya, se a' gonoszokat bűnteté-nélkül.

Cant. 5. 13.

III. *Az Orczái, mint a' patikáros-féle ültetett fű-fa-és szagos-ágyak táblái. Az ajkai, legfőbb mirrhát cseppegő liliomok.* Értsed ezen, a' Krisztusnak Igaz Cselekedetit: mellyekre soha orczája meg nem pirúlt, mert semmit szemére nem vethettenek; senki a' bűnért meg nem fedhette; mindenütt tiszta szép orczával volt, mint-egy a patikárosoknak szép festék-ekkel fel-ékesített szeleneczéjek, vagy, mint a' kertekben szép rendel-ölre-tett virágos táblák. Annak-fölötte, az ő Igaz-mondását: melynél egyéb a' Krisztusnak ajakai közzűl, vagy szájából, nem származott, mivelhogy ő-maga-is Igazság volt t: *Minden ember hazug egyan* u: de a' Krisztusnak, ki Isten és Ember, szájában álnokság és hamisság nem lehetett. Mint hogy pedig a' mirrha keserű, az Igaz-mondás is sokaknak keserűnek tetszik, † és gyűlöl-séget szerez, mint a' kedvezés, barátságot: de azért, mint a' mirrha a' testnek rothadása-ellen hasznos; azon-képpen az Igaz-mondás, a' bűnnek rothadásától meg-óltalmazza a' lelket. A' Krisztusnak seddéi igen igazak voltak, de a' hitetlen Farisæusok igen keserűeknek állították, és azért halálra gyűlöltek, és üldözték.

Isai. 14. 6. u Ps. 115. 2.

† Obtequium amicos, veritas odium parit.

B

Sokan vannak most-is, kik Krisztusnak igaz-, és lelki egészségre-valo mondásit keserűeknek ítélik, kedvetlenül hallyák, könnyen meg-vetik, úgy-mint x: *Haki nálamnál akar jőni, tagadgya-meg magát, és vegye-fel az ő Keresztét, és kövessen engem. Mert, a' ki lelkét meg-akarja tartani, el-veszti azt; a' ki pedig lelkét el-veszti értettem, meg-találja azt.* És y: *Hatekelletes akarsz lenni, menny-el, add-el a' mid vagyon, és add a' szegényeknek, és kincsed lészen Mennyben: és jőj-el, kövess engem.* És z: *Haki hozzám jő, és nem gyűlöli az attyát, és annyát, és feleségét, és fiait, és atyafiait, és nénnyeit, meg-pedig az önnön lelkét-is, nem lehet én tanítványom.* Oh üdvösséges mirrha, melly keserű vagy a' világ fiainak! de bizonyigen szükséges: és ha szintén meg-keserited-is szájokat, meg-édesited szívőket: epe vagy gyökeredben, de méz gyümölcsödben: múnka az úton, jutalom hazánkban. Nem különbözik a' Parancholatoktól a' Krisztusnak Cselekedeti, mellyeket érthetünk a' kezeken. Azért,

x Mat. 16. 24. y Mat. 19. 21. z Luc. 14. 26.

Cant. 5. 14.

IV. *Az ő kezei gömbölyegek aranyból, rakvák hyaczintusokkal.* A' mit esztergában chinálnak, hamarébb, könnyebben, és mesterségesben, fogyatkozás-nélkül szokták végbe vinni. A' Krisztus az ő chodálatos Istени cselekedetit, nagy hamarsággal, és tökélletessen végbe-vitte; és gyakran, chak mondásával-is nagy dolgokat cselekedett.

C

a Luc. 18. 42. b Mar. 2. 11. c Ioan. 11. 44.

A' Vaknak, azt mondotta a: *Láss*: és azonnal látott. Az Ina-szakatnak b: *Kelj-fel, vedd-fel nyoszolyádat, és menny a' házadba*: és mingyárt fel-költ, és dolgára ment mindeneknek láttára. A' Negyed-napi meg-büszött halottnak c; *Lázár jőj-ki*: és mingyárt elő-jött a' ki meg-holt vólt, meg-kötve lévén a' lábai és kezei rablókkal. Hová lehet gyorsabb dolog? De igen Tökélletesek-is vóltak a' Krisztus dolgai: sőt *Dicséret és dicsőség az ő cselekedete* d: *mindeneket móddal, és szám-szerént, és mértékkel rendelt* e. Egy szóval, *Mindeneket jól cselekedett* f. Annak-fölötte, rakvák a' Krisztusnak kezei hyaczintusokkal. Mert, a' mint a' Hyaczintus három-féle, úgy a' Krisztus cselekedetiben Három jeles dolgot találunk: Alázatosságot, meg-parancholván, hogy *azokat senkinek se mondgyák* g: Bölcseséget; elsőben a' betegségnek okát vévén-el, tudni illik a' bűnt, és az-után orvosolván-meg a' testet. mivelhogy nagyobb-is a' Lelki betegség a' testinél: Szeretetet, vagy könyörűléstt; így könyörűlvén az Özvegyen, támasztotta-fel a' fiát h; és a' népen, eledelt szerzett néki k.

d Ps. 110. 3. e Sap. 11. 21. f Mar. 7. 37.

g Mar. 8. 4. Mar. 7. 36. h Matt. 9. 2. i Luc. 7. 13. k Mar. 8. 2.

D

V. *A' Hasa, sáfirokkal ékesíttetett elefánt-tetém*: az az, feir, fényes, tiszta, sima, igyenes, erős. Az Elefánt, nem fajtalan állat, hanem tisztaság-szerető; azért példázza a' tiszta Szűzességet: a' teteme erős, példája az Álhatatosságnak. A' Sáfir, tiszta ég-színű; és a' tiszta ember újában, tisztán meg-marad a' Sáfir kőves gyűrő; a' mint *Marbodeus Rhedonensis* írja m: azért azt jelenti, hogy a' Tisztaság égi dolog, és égbe mélto. Eggyez a' Meny-aszszony mondása, a' Szent Pál mondásával n: *A' mi az Istenben erőtelenség, erősb az embereknél.* Mert a' Hason, melly az emberi testben leg-gyengébb tag, és leghamarébb rothad-meg, értheti-jük a' Krisztus emberségének halandóságát, és nyomorúságok-ála-vetetett állapattyát; melly, az Istenséghez-képest ollyan, mint a' has a' choathoz-képest: de mindazáltal a' Krisztusban, az Emberi természet-is feir vólt, mint az Elefánt-tetém, semmi vétekkel meg nem rútítatott: annak fölötte, vaslag, mivelhogy a' koporsóban sem rothadott-meg. És Mennyei Malasztokkal lévén fel-ékesítve, Sáfirokkal tellyes vólt, fő-képpen a' Szent Lélekuek Hét jeles Ajándékival o: *Megnyugszik*, úgy-mond Isaias, a' Messiáson, *az Úr lelke; a' bölcseségnek, és értelemnek*

l Isai. 11. 2.

lelke;

lelke; a' tanátsnak, és erősségnek lelke; a' tudománnak, és Istenes ismeretnek lelke; és Istennek féltésének lelke.

A

VI. *A' Szarvai, márvány oszlopok, melly'k arany talpakra fundáltattak.* Ez, a'mint *Theodoretus* irja, a'Krisusnak Erősségét és álhatatosságát példázza és jelenti. Mert, mi-képpen hogy az emberi testnek minden terhét a' két szárai hordozzák, és tartyák: azon-képpen az a'két Jobbágos cheléskedet hordozza, és tartya a' Lelki épületet. A'Talpak pedig, arányból vannak: mert a'Krisus erőssége, csalhatatosága, a' bölcheségnek és szeretetnek szép tiszta arányán fundáltattak. Az erősség a' bölcheségen, hogy nyakra-főtt ne menne, mint a'bölcheség-nélkül-való erősségben történik: az álhatatosság a' szeretetben; hogy a'munkának terhe-alatt el ne hallana, és el ne dőlne. Valóban kőlábból a' Krisus ábrázattya a'Nabukodonosor álló-képéről, mellyet álmában látott. Mert a'Krisusnak feje, kezei, és talpai, arányból vannak: a'Nabukodonosor képének pedig, csak a'feje arány, a kezei ezüst, a lábai földdel el-gyúrtatott vas: e' világi boldogságnak valóságos példája. melynek kezdeti akár-minémű ékes és fris légyen-is, a'közepi-mingyárt alább-való, a'vége pedig semmire-kellő: valami kevés ideig láttatnak virágozni és fenyleni, de hamar meg-ősi a' kéz-nélkül ki-vágattatott Kő, az Istennek kemény igasága; és lábairól le-ütvén, az egész képet, semmivé tészi; a'mint ki-terjesztte a Világnak Négy fő Birodalmiból, mellyeket példázott az álló kép, mellyek füstbe mentek, és nagyobbrészre csak nevek vagyon-meg.

B

VII. *Az ő Ábrázattya, mint a' Libanusé, válaszíttott mint a' czédrusok:* az-az, hasonlatos a'gyűnyörűséges hegyhez, melly ékes szép virágokkal, tetteres magas fákkal, kedves madarak éneklésével, kellemetes jó-illatú fű szerszámokkal, és minden egyéb gyönyörködtető dolgokkal; a' minémünek tartották a' Libanus-hegyét. És mi-képpen hogy a' Salomon Templomához a' Libanus hegyéről hordották épületre-való eszközöket: hasonló-képpen a'Lelki templomnak épülete, mellyet Istenaz embernek teremtése-kor kezdett, a'Krisusból áll; a'mint Szent Pál igen szépen tanittya *. Továbbá; mint-hogy a' Libanusban leg-bőchűlteresb vólt a'czédrus-fa, felyűl-haladván minden egyéb fákat igyenességgel, magasággal jo-illattal, és rothadatlansággal: a'hoz hasonló a'Krisus, ki sok czerekből válaszíratott; és nem csak az embereket haladta-meg, hanem az Angyalokat-is, szentséggel, tiszteséggel, malasztal, dicsőséggel.

C

VIII. Hogy semmi fogyatkozás ne láttatnék a' Krisusban lenni, utóllyára a' Menyasszony imigyen fejezi-bé dicsérő-beszédét *: *Az ő Torka igen édes, és minden-képpen kívánatos.* Mint-ha azt mondaná: Semmi nincsen meg-vetsető benne, minden szava járása, minden meg-viselése kívánatos kellemetes. Ki volna azért, a ki e' drága személyben nem gyönyörködnék? ki *Minden nemzetségtől kívántatott* és *az örökké-való halmoknak is kívánsága*. Fő-képpen, mint-hogy ő-is őrökkől-fogva kívánt velünk lenni: a'mint Salomon-által jelentette, mondván *: *Gyönyörködtem-vala magamként, játszodozván előtte minden időben; játszodozván a' földkerek egészén és az én gyönyörűségem az emberek fiaival lenni.* Melly mondásnak Elsőrészét, az Istenségnek tulajdonityák némelly Doktorok: az Utólsó részét pedig, a'Meg-teltesült Igének. Mert az Arya-Istennek Igéje, és bölchesége, világ kezdetiről-fogva gyönyörködni kezdett az ő jövendőben-való Meg-teltesülésében. Melyben, két dolgot akart kivált-képpen végbe vinni: tudni illik, Az Anyaszentegyháznak (mellyet Sz. Pál az *Istennek házának* nevez *) fel-épitését: és Az Emberi nemzet fő ellenségének meg-győzését, (kit Urunk ő-maga *Erős fegyveresnek* nevezett *,) mellyek előtte forogván, gyönyörködött, és, hogy igy szóllyak, azokban mulatozott. A'ki valami szép palotát akar épiteni, annak formáját ki-ábrázollya: azután azt gyakorta szemléli, gyönyörködvén benne; és alig várja hogy hozzá kezdhessen. A'ki valóságos bajt akar-is vini, minek-előtte arra kellyen, az előtt próbállya magát; és a'harcznak módgyát elméjében forgattya, mi módon kelljen magát viselni, és ellenségét meg-győzni. Hasonló-képpen az Isten Fia, az ő Anyaszentegyházának fundálását ki-ábrázolta, Évát az Adám oldalá chontyából formálván; a'mint az Anyaszentegyház a'Krisus oldalából formáltatott *: Az Ördöggel-való baj-vivásár pedig, azzal, hogy meg-átkozván a'kígyót, azt igérte, hogy az Aszszony magva meg-rontya annak fejét *, mellyet a'Krisus, az ő Kereszt-fájának borrjával vitt véghez. És igy, világ kezdetiről-fogva példákat forgatott előtte az Istennek Fia, mellyeket a' Szent Irásban szerte-szerént bé-iratott. és azért nevezte őtet Sz. János *, *Világ eredetiről-fogva meg-ölettet Báránynak*; tudni illik, a'példákban.

D

A' Másik részre, a'Meg-teltesült Igére néz. Mert az Istennek bölchesége akkor-

* Cant. 5. 15.

* Dan. 2. 32.

* Cant. 5. 15

* Eph. 4. 11.

* Cant. 5. 16.

* Ag. 2. 8
* Gen. 49. 56
* Prov. 8. 31.

* 1. Tim. 3. 15.

* Luc. 11. 21.

* Gen. 2. 21 22.
Eph. 5. 29 30 31. 32.
* Gen. 3. 15
* Apoc. 13. 8

A

jöttközibe, és forgott's nyájaskodott közöttünk, a miként Meg-tetszett, és Szüle-tette a mint Fiát a jelentésre, mondván [c]: *Imé egy Szűz méhében fogad és szül Fiat, és a nevét Emánuelnek hívják.* Melly az Evangelista által így magyarázatik [d]: *Velünk az Isten.* Hogy pedig gyönyörűséget abban mondotta, hogy az emberek fiaival legyen, *Hugo Cardinalis* imígyen elmélkedik felőle: Jutalmát gyönyörködik az emberek fiaival lenni, hogy-sem az Angyalokkal, mivelhogy azokban gyönyörködünk jobbára, a mellyeket vadászással, vagy madarászással fogunk, hogy sem a'miket házunknál tartunk. Az Angyalok pedig, a' Szent népe Mennyországban, a'hol mondatik az Isten lakni: az embereket pedig, predikálásának vadászatryával fogta az Isten Fia, és a Keresztyén valo halálnak madarászatryával. Szokások a'madarászoknak, hogy egy magas karóra körnek valamelly madarat: és látván azt a hasonló madarak, hozzája röpülnek, és igen könnyen a lépben, vagy tőrben, meg-fogattatnak. A'Krisus a'Keresztfán mikelyen azt mondotta [e]: *Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudgák mit mívelnek:* legottan hozzája fiatett az eggyik tolvaj, mondván [f]: *Uram, emlékezzél meg rólam mikor Országodba jutsz.* Azután csak hamar a'Százados-is dicsőítvén az Istent, és mondván [g]: *Bizony, igaz volt ez az ember:* a'vagy [h]: *Bizony ez az Isten Fia volt.*

[c] Esa. 7. 14. [d] Matt. 1. 23. [e] Luc. 23. 34. [f] Luc. 23. 42. [g] Luc. 23. 47. [h] Marc. 15. 54.

B

Ha kérded: Micsoda gyönyörűsége volt az Isten Fiának, az emberek fiaival-valo lételében? Azt mondom; hogy a'Próféta meg-jelentette: Mert midőn azt mondotta volna [i], hogy *A'nevét Emmanuelnek hívják*, mingyárt utánna vetette: *Vajat, és mézet észik, hogy tudgya a'gonoszt meg-vetni, és a'jót választani.* Mint-ha azt mondotta-volna: Oily kedves lészen az emberek fiaival-valo lakása, mint a'ki mézzel egyelőtt vajat észik. Mert, noha mind eggyik, 's mind máfik, magán-is kedves és gyönyörűséges: mindazáltal kedvesb, és gyönyörűségesb mind a'kettő együtt. Az Istennek, az ember-kívül, két rend-béli teremtett állattya volt: Eggyik, tellyességgel Lelki; tudni illik, az Angyalok; kiket a'méz példázhat: a'Máfik, tellyességgel Teki, tudni illik, az Egyéb teremtett állatok, mellyeket a'Vaj példázhat. Mind a'kettőt szerette, 's mind a kettőben gyönyörködött: de fő-képpen az Emberben, ki lélekből és testből áll; és mind a'mézet, 's mind a'vajat magában foglallya. Az-okáért, *sem az Angyalokat nem vette-fel* [m], sem az egyéb-féle állatokat; *hanem az Ábrahám magvát vette-fel.* Annak-okáért mi-is nagyobb hálá-adással tartozunk, mind az Angyaloknál, 's mind az egyéb-féle állatoknál; 's nagyobb örömünk-is lehet azoknál. Mellyeknek ha meg-felelünk, kétség-nélkül jutalmát-is vészszük az örök Boldogságban: mellyet engedgyen minnyájunknak a'Fölséges mindenható Atya-Isten, az ő áldott Szent Fiának érdemiért. Amen.

[i] Esa. 7. 14. [m] Heb. 2. 16.

C

KARACHON-NAPI MASODIK EVANGELIOM.

SZ. LVKACHNAK II.

RÉSZEBEN, V. 15.

D

AZ időben: A'Pásztorok szóllanak-vala egy-mással: Menyünkel Betlehembe-mig, és lássuk-meg ezt az dolgot, mellyet az Úr meg-jelentett nékünk. És el-menének sietve: és találák Máriát, és Józsefet, és a'jászolba tétetett gyermecskét. Látván pedig meg-értek a'dolgot, melly nékik e'gyermek-felől mondatott-vala. És minnyájan, a'kik hallák, csodálkozának: és azokon, mellyek a' pásztoroktól mondattak-vala nékik. Mária pedig megtartya-vala mind ezt igéket, szívében forgatván. És viszsza-térének a'Pásztorok, dicsőítvén és dícsérvén az Istent; mindenekben a'miket hallottak-és láttak-vala, a'mint meg-mondatott-vala nékik.

NEGYE-

NEGYEDIK PREDIKATZIO.

A

Ebéd-után

MIvel hogy a' Szent Lélek, gyors és ſerény az ő Malaſztyának meg-adásában, azért kívánnya tőlünk az el-vételben, és véle-való élésben. Azért mondgya Sz. Ambrus [a]; hogy a' Sz. Lélek Malaſztya, nem tűd késedelmes káſzolodaſokat. Mind a' kettőről példánk vagyon e' mái Sz. Napon. Mert a Kriſtus ſem hallaſztotta az ő ſzületésének ki-jelentését, azon éjjel követet küldvén a' Páſztorokhoz: ſem a' Páſztorok, halván a' jó hírt, nem kéſlek, hanem ſietve oda-mentek. És, a'mint az Iſtennek jó akarattya, a' Páſztorokat kéſzen és vigyázva találta: úgy a' Páſztorok-is fel-találták Máriát, Joſefet, és a' jáſzolban helyhez-retett Gyermechkét. Az ő nyájokért, mellyet el-hadtanak, az Iſten Bárányát találták, mellyel, kétség-nélkül nem chak ſokat nyertenek, de nagy vigaſztalást-is lőttenek; hogy ollyan nagy dolgot, a' Nagy Iſten, ollyan nagy Követ-által, jelentett-meg leg-elsőben ollyan ſzegény embereknek. Melly dolog, mivelhogy teljes lelki tanuságokkal, én-is arról ſzóllok e'moſtani Predikátzióban.

a Lib. 2. in Luc.

B

I. Meg-mondom, Mért küldetett az Angyal a' Páſztorokhoz, és nem egyebekhez.
II. Szóllok a' Páſztorokról, kik a' Kriſtuſt meg-keréſték.
III. Meg-mondom, Mit mivéltek a' Páſztorok a' Kriſtuſnál.

ELSŐ RESZE.

NEm ok-nélkül kérdhetné valaki: Miért küldötte Iſten az Angyalt inkább a' ſzegény eggyügyű Páſztorokhoz, hogy-ſem *Auguſtus* Cſászárhoz, ki az egéſz világot bé-iratta; vagy *Cyrenius*hoz, a'ki e' bé-iratáſt végbe-vitte...? A' Zidók Fő papjához, vagy Heródes Királyhoz; vagy valami fő tiſzt-viselő emberhez? Erre elégséges feleletet lehetne, Urunknak ama ſzép mondáſa [b]: *Hálát adok néked, Atyám, Mennynek és földnek Ura, hogy el-rejtetted ezeket a' bölcsektől, és az okoſoktól, és meg-jelentetted azokat a' kiſdedeknek. Így Atyám, mert így volt kellemetes előtted:* az az, ennek ſő oka, chak az Iſtennek Ingyen-való jó kedve, és irgalmas akarattya. Mindazáltal, a' Sz. Atyák és Doktorok elmélkedéſiből, más illendő Okokat-is adjatnyuk.

C

b Mat. 11. 25.

I. Itt-is helye vagyon a Sz. Pál mondáſának [c]: *A' világnak bolondit választotta az Iſten, hogy meg-ſzégyenítſe a' bölcsheket*: a'végre tudni illik, hogy az Iſtennek mélységes és meltóságos dolgaiban, a' világi bölcheség ſemmit magának ne tulajdonítana. II. Az Alázatoſságnak meſtere, ebben-is meg-mutatta alázatoſságát, hogy nem ſietett a' palotákban hírt tenni ſzületéséről, dicsőséget keréſvén magának. III. A' Páſztorok illendő tanúk voltanak, mint-hogy többen voltanak: egy tanú pedig, ſemmi tanú. Továbbá, vigyáztak, hogy álmot ne beſzéllenének. Annak-felőlte, azon tartomány-bélieknek voltak, melyſzőnnen költött hírt nem hozhattak. Végezetre, állapattyokhoz-képeſt-is, eggyügyűek és igaz-mondók voltak. IV. Azt akarta jelenteni, hogy az ő jövetele azoknak haſznál, kik az a'ttrok-valóknak úgy viſelik gondgyokat, mint a' Páſztor a' juhoknak: akár Egyházi Fejedelmek légyenek, kiknek mind magokra, 's mind a' nyájra vigyázniok kell [d], 's akár Világiak, kiket az Irás-is Páſztoroknak nevez [e], és *Kriſtoſztomus*-is [f], *Homérus*ból, a' jámbor *Agamemnon* Királyt, a' Nép Páſztorának nevezi. Mert ezek ſzámot adnak az alattok-valókért, mint a' Páſztor a' juhokért. De, mivelhogy azok a' fő Páſztorok, a' kik a' lelki gondot viſelik; azokról leginkább kívántatik, hogy a' mái Páſztorokhoz haſonlók légyenek: tudni illik, hogy azon Tartományban légyenek a' Kriſtuſsal: az-az, a' Fő Páſztoroknak nyomdokiken kövéſsék, a' juhokhoz-való ſzeretetben, és gond-viſelésben. Vigyázóknak-is kell a' Páſztoroknak lenni: mert Urunk-is a'kertben, Pétert, kit Páſztornak rendelt volna, meg-feddette, hogy véle-eggyütt nem vigyázott ſ. Vigyázó Páſztor volt Jákob, ki azt mondotta [h]: *Éjjel és nappal, hévség és hideg ſót-vala, és el-távozik-vala az álom ſzemeimtől.* Ha így munkálkodik, úgy-mond Sz. Gergely [i], és vigyáz a'ki a' Lábán juhait őrízi: minémű munkájának, és vigyázáſának kell annak lenni, a'ki az Iſten Juhait legelteti. Okát adgya pedig a' vigyázáſnak Sz. Pál, mondván [k]: *Ők vigyázznak, úgy mint kik ſzámot adnak a' lelkeikért.* és azont jelenti az Iſten a' Próféta-által [l]: úgy hogy, a' ki a' Kriſtus juhait el-veſzti, maga lelkének vallya kárát; a' mint Arany-ſzáju Sz. János beſzéll [m]. V. Végezetre; a' Páſztorok, mint-hogy eggyügyűek, az Iſtennek beſzédét nem vigyállyák nyughatatlan elmével, hanem könnyen el-hiſzik: azért, *Az eggyügyűek-*

d Act. 20. 28.
e Iſa. 44. 28.
f 3 Reg. 22. 17.
g Mat. 14. 37.
h Gen. 31. 40.
i Lib. 7. in 48.
k Heb. 13. 17.
l Ezech. 34. 2.
m Lib. 2. de Sacerdotio.

kel vagyon az ő beſzédgerjedése. 's ettől fogva, ſok Pásztorokhoz mutatta Isten kivált-képpen-való jó akaratyát; a' mint Sz. *Cyprianus* elmélkedik *a' tudni illik, Abelhez, Abrahámhoz, Isákhoz, Jákóbhoz, Józſuéhoz, Moyſeshez, Dávidhoz, &c.*

De mondanád: Ha az eggyügyűség-ſzeretet vette Isten a' Pásztorokban, miért nem válaſzotta ollyakat a' Pogányok-közzül-is, a' kiknek elsőben meg-jelentette-volna ſzületését; hanem a' bölcs, nemes, és gazdag Mágusokat hitta magához a' chillag-által? Feleletz: Ezzel a' Zsidó és Pogány zengével, meg-jelentette az Isten, kik lennének fő-képpen a' Krisſus Hívei mind a' két nemzetségből. A' Zsidók-közzül, nem a' fő és tudós emberek követték, hanem *a' közſég*. Mellyet példa-beſzédben-is meg-mutatott Urunk: mert, nem akarván a' Nagy Vacsorára menni a' hivatotſok, a' Chelédes-ember a' ſzolgájának meg-parancholta, hogy *a' ſzegényeket, bénákat, vakokat, sántákat vonnék-be*. A' Pogányok-közzől pedig ſok bölcs Filoſofuſok, és hatalmas Fejedelmek követték az Evangéliomot: kikhez haſonlók voltak a' Mágusok, úgy mint zengék, a' mint a' Próféta-is meg-jövendölte. Bizony, a' Magyar nemzetnek zengéi-is Királyok, és fő rendben-valók voltak, és azok dajkálkodtanak fő-képpen a' Keresztyén Anyaſzentegyháznak, tudni illik, Sz. Illván, Sz. Imre, Sz. László, Sz. Erzsébet, *&c.*

De jáſsuk, michoda jelt ád az Angyal a' Pásztoroknak a' *Meſſiás*nak fel-találására? *Az*, úgy-mond, *nékek a' jel: Találtok egy Gyermeket pólákban bé-takarva, és a' jászolba helyheztetve.* Alázatoſoknak hirdettetik a' Krisſus ſzületése, és a' jel-is olyan: de abból a' Krisſus hatalmaſsága tündöklik. E' világ Fejedelmek, ſzámos vitézekkel, erős lövő-ſzerſzámokkal, nagy kinchel viſzik dolgokat végbe, ha valami Országot meg akarnak hóltoltatni: de azokkal chak erőtlenségőket mutatyák, hogy, tudni illik magokról semmit nem chelekedhetnek, és a' külső támaſzok nélkül meg nem állhatnak. A' Krisſus pedig, a' mezítelenséggel-is hatalmas és gazdag: azzal győzte-meg az Ördögöt; a' poklot meg-foſztotta; a' gonoſzokat meg bűnteti, a' jóknak meg-ſizet: egy ſzóval, mindeneket végbe viſzen Menyben és földön. Egyéb vitézek, a' lágy és gyenge húſra, vaſſag fegyver-derekat vésznek, oltaloméért: a' Krisſus pedig, az erős Istenséget, gyarló emberi teſttel fődözte-bé, és úgy harczolt; és, a' mint Sz. Agoſton mondgya, meg-hóltoltatta a' világot, nem vaſsal, hanem fával. Igaz Sámſon, ki a' ſzamár állkapczájával győzte-meg ellenségit: igaz Dávid, ki nem akart Saulnak erős fegyverivel harczolni.

Ezen-kívül, más Okár-is alítom ennek a' Jelnek, tudni illik, hogy ekképpen Két jeles példának meg-feleljen, mellyeket az Iſraël népének két fő Szabaditóiban találunk. Moyſes, az Iſraël fiait Egyiptuſnak rabságából ſzabaditotta-ki: de a' Farao lányától, egy gyékényből-való ſzatyorban találtatott. Melly nem igen különböz a' jászolban-lévő ſzalmától, vagy ſzénától. Czirus Király pedig, az Iſraël népét a' Babilóniai fogságból ſzabaditotta-ki, kit, az ő öli *Aſtyages* a' *Médiá*ſok Királya, mihelyen ſzületett, el akart veſzteni, a' mint *Joſtinus* irja: kit *Harpago* meg-ſzánván, az erdőben le-tőtt: egy Pásztor pedig reá találván, kalibájába vagy házikójába vitte, (melly nem igen különböz az Iſtállótól,) és ott fel-tartott. Azokáért, az Angyalnak mondását imigyen érthettyük: Oh Pásztorok, gondollyátok-meg azokat, a' kik az Iſraël népét a' Egyiptuſi és Babilóniai fogságból ki-ſzabaditották, Moyſeſt és Czirust, kiknek ſzületések-kor haſonló dolog történt a' hoz, mellyet én most néktek mondok az Üdvözítőnek ſzületése-felől, ki tireket a' Bűnnek és Ördögnek hatalmából ki-ſzabadit; és a' példának haſonlatoſságából, iſmérjétek-meg azt, a' ki példázta tott.

II. RÉSZE.

MEg-értvén a' Pásztorok a' ſzületett *Meſſiás*nak jelét, noha az Angyalnak nem olvaſtak semmi parancholattyát, mindazáltal, el-hivén az Angyalnak ſzavát, leg-ottan egy-máſsnak ſzóllottak, mondván: *Menyünk-el Betlehemig, és láſsuk-meg e' lett dolgot, mellyet nékünk meg-jelentett nékünk*: meg-mutatván azzal, hogy a' ſzolgai állapatban és ábrazatban, hűi indúlattyok és elméjek volt, nem várván a' fenyegető parancholatot, hanem jó akarattyokból el-hagyván nyájokat, virratta-előtt útra mentek; *és ſietve mentek*: jelentvén azzal, hogy a' ki a' Krisſust meg akarja találni, 's el akarja érni, ne keresse ſzunnyadozva, hanem vigyázva; ſe ne sántikállyon, hanem ſiessen és fuſſon. Tetſzik az Angyaloknak a' gyorſaság, mert ők-is igen gyorſak; és azért írják ſzárnyaſon; és a' mit parancholnak, azt kívánnyák hogy ſi bűnök vele. Miker azt mondották volna Lotnak: *Kelly-fel, vidd a' feleségedet, és két leányidat, hogy ne ſe veſſe-ſsenek ezzyhez a' város ſzorongásában*: *Addám el-halgatva, vagyadák az ő kezét*: és az-után azt is

mondák

mondák néki [e]: *Siess.* Midőn Józefet Egyiptusba küldötte, azt mondotta néki az Angyal [f]: *Kelly-fel, és vedd a' gyermeket, s az annyát, és Egyiptusba fuss.* Péternek pedig, mikor a' tömlöczből ki-hozta [g]: *Kelly-fel gyorsan.* A' több Okok-közzül, az Isten képében való Angyalok azért bántak olly barátságosson Abrahámmal, hogy minden cselekedetib;n nagy gyorsaságát mutatta. Midőn az Isten azt parancholta néki [h]: *Menny ki földedből, és rokonságod-közzűl, és az atyád házából, és jöj a' földre melyet néked mutatok;* semmit nem mulatott olly nehéz dologban; semmivel nem mentette magát, hanem mingyárt el-ment; noha nem-is tudta hová kellessék menni. Az-után, hogy a' szövetségnek nehéz jelét fel kellett venni, mingyárt *Azon nap környül-metélte magát, fiát, és minden háza népét* [i]. De, a'mi leg-nehezb volt, midőn az Isten meg-parancholta, hogy Isaákot az ő szerelmes egyetlen-egy fiát meg-áldozná, chak egy nap sem hallasztotta, hanem azon *éjjel fel-kelvén, útra indúlt* [k].

Nem chak a' parancholt dolgokban volt pedig gyors, hanem azokban-is, mellyekre chak a' maga jó akarattya vezette. Midőn a' három Angyalt, keremés-szerént hájlékába bé-vitte: elsőben mihelyen őket látta, *elejekbe futott* [l]: Sietett, úgy-mond Sz. Ambrus [m], elejekbe futni; mert nem elég jól chelekedni, hanem szükség hogy siessis véle a'mit chelekeszel. Az-után Sárához sietett a' sátorba, és monda néki: *Siess három mértek liszt-lángot eggyéllits, és chinálly hamuban-sült pogáchakat.* Ő pedig a' chordához futa, és hozá onnét egy igen gyenge 's jó borjút, és adá a' gyermeknek: *Ki siete, és meg-főzé azt* [n]. Abrahám, úgy-mond *Origenes* [o], fut, a' felesége siet, a' gyermek gyorsalkodik: minthen egy resti-is a' Bőlchnek házában. Ennek chelekedetit kivánta Urunk a' Zidóktól [p]: *Ha az Abrahám fiai vattok, az Abrahám chelekedetit chelekedgyétek.* Mellyeket, mivelhogy Zakæus követett, Abrahám fiának mondatott [q]. mint-hogy, az Ur parancholattyára sietvén, a' fáról alá-szallott, és őtet örömmel fogadra bé házába. Hasonló okból mondhatnók a' mái Pásztorokat-is Abrahám fiainak, mivelhogy siettek mentek a' Jesust keresni; és fel-is találták őtet. Igen sokan meg-chalatkozván, a' Jóban-valo restséget chak véteknek sem tartyák; noha Urunk azok-felől mődotta, hogy *szájából ki-akadgya őket* [r]: a' Próféta pedig, Árkozonak mondgya [s] *a' ki az Ur dolgát álnokúl chelekeszi:* az-az, restűl. Mert a' ki resten munkálkodik, álnokúl chelekeszik: mert, ha szorgalmatosan munkálkodnék, vagy többet chelekednék, vagy jóbban dolgoznék.

Bizony félő, hogy az Itélet napján az istentelenek ellenünk ne támadgyanak, és ne kárhoztassanak bennünket a' Restségért, holott ők a' világi és testi dolgokban, gyorsak és szorgalmatosok vóltak; a' mint *Horatius* írja: *Impiger extremos curris mercator ad Indos; Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes:* az-az; A' gyors kalmár *Indiába* fut, és mind tűzön, vizen, köveken keresztül a' szegénységet. Sőt a' kárhozatra-való dolgokban-is gyorsabbak, hogy-sem mi az üdvösség dolgában: mert *Gyorsak az ő lábok a' vér-ontásra* [t]. *Futnak a' gonoszra, és arra sietnek hogy vért ontsanak* [u]. *Minnyájan az ő futásokra térnek, mint a' harczra sebessen-menő ló* [x]. Valamint elönkbe adgya a' Sz. Lélek az Abrahám háza-népének gyorsaságát, szintén úgy beszél az Istentelenekneк serénységéről-is [y]: *Nem látod-e, úgy-mond, mit chelekeszenek ezek a' Juda városában, és a' Jerusalem útzáin? A' fiak fát szednek, és az atyák tüzet gyújtnak, és az asszonyok liszszel dagasztnak, hogy lepényeket chinállyanak az ég királynéjának, és az idegen isteneknek áldozzanak, és engem haragra ingerellyenek.* Minnyájan foglalatosok a' gonoszban, hogy hamar végbe vigyék.

Jó példátadtak bizonyára nékünk a' Pásztorok: kiket méltó követnünk, hogy a' Krisust fel-találjuk. mint-hogy a' Próféta choda szép hasznát jelenti a' Gyorsaságnak és szorgalmatosságnak [z]: *A' kik az Urban bíznak, meg-változtattyák erejeket: szárnyok kel mint a' saskoknak; futnak, és el nem fáradnak; járnak, és el nem fogyatkoznak.* Ha emberi elmével kellene e' dologhoz szóllani, külömben kellett-vólna a' mondást rendelni: tudni illik; Futnak, és el nem fogyatkoznak (noha valamenyire meg-fáradnak) járnak, és el nem fáradnak (nem hogy el fogyatkoznának.) mert a' kik futnak, hamarébb meg-fáradnak hogy-sem a' kik lassan járnak. De jól szóllott a' Próféta. Mert a' kik az Istenni szolgálatban járdogalnak úgyan, de nem sietnek; noha el nem fogyatkoznak tellyességgel, mindazáltal fáradságot éreznek: de a' kik lelki buzgósággal az Ur Parancholatinak útán (sőt a' Tanáttinak-is) úgyan futnak Dáviddal [a], chak meg sem fáradnak, nem hogy meg-fogyatkoznának. Még a' testi dolgokban-is, a'mi érzékenységünk-ellen vagyon, ha gyengén fogjuk, sokkal nehezebb; ha pedig nagy igyekezettel nyúlunk hozzá, könnyen által-megyünk rajta. Ennek pedig nagyobb helye vagyon a' Lelki dologban. Mert az Isten Malasztyának természeti az, hogy meg ne győzettessék mi-tőlünk: hanem mentől szorgalmatosban élünk véle, annál

bővebben

A
[e] C. 37. 21.
[f] Matt. 2. 13.
[g] Act. 12. 7.
[h] Gen. 12. 1.
[i] Gen. 17. 23.
[k] Gen. 22. 3.
B
[l] Gen. 18. 2.
[m] [illegible] resbyt. cap. 5.
[n] Gen. 18. [illegible]
C
[o] Apol. 3. 25.
[p] Isa. 48. 20.
[q] Luc. 19. 5.
[r] Pf. 13. 3.
[s] Prov. 1. 16. Isa. 59. 7. Rom. 3. 11.
[t] Jer. 8. 6.
[u] Jer. 7. 17.
D
[z] Isa. 40. 31.
[a] Pf. 118. 32.

A bővebben közli velünk magát, és inkább segét bennünket; Urunknak ama' mondásaszerén, [b]: *Mindennek a' kinek vagyon, adatik, és bővelkődik; attól pedig a' kinek nincben, a' mie vagyon-is, el-vétetik tőle.* mellyet az előtt Példa-beszéddel-is meg-mutatott, mivelhogy a' rest szolgától, ki az Urától vőtt girával nem kereskedett, a' mie vólt-is elvőtték. Akár-kit-is meg-ismérhetni, michoda rend, vagy állapat-béli ember légyen, a' szorgalmatos gyorsaságból. Mert a' ki kováts, gyors és vig a' verő-forgatásában, a' tűz-kőrül-valo forgolódásban; a' ki pedig nem Szántó-ember, ha szintén kezébe fogja-is az eke-szarvát, nem énekel mellette, hanem bánkodva ballag ez eke-után, és chak immel-ámmal fog hozzája: azon-képpen a' ki az Isteni dologban resten és ásitva forgolódik, a' világiakban pedig gyorson és serényen; hidgyed, hogy nem a' Mennyei Jerusalemnek polgára, melyben az Angyalok minnyájan gyorsak; hanem a' földi Babylonnak lakossa.

b Luc. 19. 26.

III. RESZE.

B LÁssuk már azt-is, mit chelekedtenek a' Pásztorok, fel-találván a' Kristust. Minthogy az Evangélista arról nem emlekezett, a' mi elmélkedésünkre hadta, hogy gondolkodgyúnk felőle mi kívántatott tőlők, és mit chelekedtenek-is.

Elsőben: Én azt vélem, hogy, mihelyen bé-menvén az istállóba, meg-ismérték az áldott Gyermechkét, szép orczátskájának tündőklésébül, el-hitték, hogy az a' megigértetett *Messias*; és, le-borúlván előtte, nagy bőchűllettel imádták (mint az-után a' bőich és gazdag Mágusok-is:) hálát adván, és kőnyőrőgvén, hogy Israëlen kőrnyőrűllyon, és a' nagy inségből meg-szabadittsa. Nem botránkoztanak-meg a' helynek alkolmatlan-voltában; tovább néztek hitőkkel, hogy-sem szemőkkel. Mellyet ha meggondolnának az Ujitó atyafiak, nem chak nem botránkoznának-meg a' Keresztyéneknek aitatosságában, hanem inkább kővetnék-is: úgy-mint, mikor a' Kristust az Ostyának kichiny szint-alatt, egy kis Monstrancziában tisztelik, és imádgyák; tudván, hogy az Isten mindenűtt imádást érdemel.

C Másodszor: Hihető, hogy, szegény állapattyokhoz-képest, valami kis ajándékot-is mutattak-bé, meg-emlekezvén az Istennek ama' parancholattyáról [c]: *Ne láttassál az én szinem-előtt kressen.* A' mi keveset ajándékozhattak pedig, kétség-nélkül nagy buzgo szeretetből adták; és az édes Jásuska-is kedvessen vőtte tőlők; nem annyira nézvén az adományt, mint a' szivet: és nem kétlem, hogy lelki ajándékokkal meg-is fizetett nékik bővségessen. Mi Keresztyének, magának a' Kristusnak, személye-szerént, ajándékot nem adhatunk, mivelhogy nem-is forog kőzőttünk, 's nem-is szűkölkődik: de a' szegényeket, kiket *Attyafiainak*-is nevezett [d], kőzőttünk hadta, hogy azokkal tegyünk jól; és szintén úgy vészi, mint-ha ő-véle chelekednők.

c Exo. 23. 15. D. 16. 16. Eccli. 35. 6.

d Mat. 25. 40.

Harmadszor: Látván a' Pásztorok, a' Bóldogságos Szűznek maga-viselését, és chodálkozván az ő szentségén; hihető, hogy nagy bőchűllettel meg-beszéllették néki a' mit az Angyatól hallottak; melyben kétség-nélkül igen győnyőrkődött: és, a' mint az Evangelista mondgya [e]: *Magában tartotta mind az igéket, szivében forgatván.* Végezetre, el-bülchűzván a' jó Pásztorok, *a' miket hallottak- és láttak-vólt, egyebeknek-is meg-beszéllették*: kik halván, *chodálkoztanak azokon, mellyek a' Pásztoroktól mondattak-vala nékik* [f]. Kőzőnséges jó vólt a' Kristusnak Szűletése; méltó vólt hogy minnyájan tudnák, és őrvendeznének rajta. Midőn az Isten Syriának Királyát seregével-eggyűtt megrettentette; és meg-futamtatván, Samaria várasát meg-szabadította a' nagy inségtől: azt négy poklos emberek meg-sajdítván, egy-másnak azt mondották [g]: *Nem igazán chelekeszünk; mert ez jó hírnek napja. Ha halgatunk, és hírré nem akarjuk tenni reggelig, bűnről vádoltatunk.* Az-okáért, mint-hogy nagyobb irgalmasságát mutatta az Isten az ő Sz. Fiának szűletésében, és arról-való jó hír, minden egyéb jó híreket meg-haladott, azt el nem kellett halgatni.

e Luc. 2. 19.

f Luc. 2. 18.

D

g 4. Reg. 7. 9.

De nékem úgy tetszik, hogy akkor kőlőmb-kőlőmb rend-béli emberek találtattak Betlehemben, és annak határiban, kik e' hírt halhatták. I. Némellyek, a' világi szorgalmatosságban el-merűlvén, ha szintén hallották-is; nem gondolván véle, mint-ha őket nem is illette-vólna, el-múlatták. Illyenek mostan, a' kik e' Sz. Innepeken, chak testők hizlalásáról gondolkodván, ingyen chak oda sem mennek, a' hol az Istennek chodálatos dolgait halhatnák; a' vagy, ha el-mennek-is, olly resten fognak hozzája, mint-ha nem is illetné őket: és semmi hasznát nem vészik. II. Némellyek, történet-szerént azon elő-menvén, bé-tértek ugyan az Istállóba, de sem a' gyermechkét, sem az Annyát meg nem ismérték; és, semmit egyebet a' külső állapatnál nem gondolván,

dolván, leg-ottan ki-menvén, más dolgokat tartottak. Illyenek, a' kik meg-jóllétek Hiteri gondolkodnak a Krisſtus Szűletéséről; nem tudakozván azon, mit kellessék ő-nekik a' hoz-szép ſi cheleked[illegible]: és ezek-is haſzon-nélkül maradnak. III. Némellyek, mint a' Pásztorok, az Istentől indi tatván, bé-mentek az Istállóba, eleven Hittel az áldott Jesuskát meg-ismérték; és imádván őtet, nagy haſznát vótek: de o t nem maradtak, hanem, az Istent dichérvén, és az ő nagy dolgait hirdetvén, hivatallyokban el-jártak, és hazokhoz tértek. Illyenek, a' kik bizonyos időkben e' szent dolgokról szívők-szerént elmélkednek: és ismég dolgokhoz látnak; nagy haſzonnal hirdetvén, a' mit az Isten-felől értettek; egyebeket-is intvén, hogy keresések, és ismérjék. IV. Mária és Jósef, az Istállóban maradván, az áldott Gyermechkéről el nem távoztak, hanem szeretettel szolgáltak néki, és elméjekben forgatták szűntelen, a' mit láttak és hallottak. Illyenek, a' kik e' dolgoknak elmélkedésében sok napokat töltnek, miaden czikkelyeket meg-fontolván, Hitőknek erősítésére, Reménségőknek vaſtagitására, Szeretetőknek fel-gerjeſztésére, és miaden Jó cheleked[illegible]eknek nevelésére, és többítésére.

Végezetre: Viſzſza-térnek a' Pásztorok, dichőſitvén és dichérvén az Istent mindenekben, a' miket hallottak és láttak. Nem talált helyt azokban a' háládatlan feledékenység; hálá-adáſsal emlékeznek az el-vőtt jókról, és azzal nagyobb ajándékokra-is alkalmazzák magokat: mint-hogy a' hálá-adatlanság, a' jó-tétemények forrását be dugja; a' hálá-adás pedig új chatornát chinál néki, hogy bővebben follyon. Ezeket a' jámbor Pásztorokat kell nékünk követnünk; és, hogy a' jászolnál heában ne henyéllyünk, lelki érzékenységünket szép elmélkedésekkel gyönyörködtethettyük.

Elsőben: Lelki szemeinkel nézzük a' szép ékes Gyermechkét; ki *szép ábrázattyával meg-előzi az emberek fiait* [h]: *Sok szerek-közzül választatott* [i]: *Fehér és piros*: Feh[illegible], ártatlanságáért; piros, szeretetiért, mellyel vérét-is érettünk adta. Kövessük e' kettő színnel, hogy a' hasonlatoſságért kedvében lehessünk. Másodszor: Füleinkel hallyuk az Angyaloknak gyönyörűséges énekiségőket; hogy az Isteni dichéretre fel-indúljunk. Továbbá, a' Szűz Máriának és Szent Jósefnek, e' szentséges titokról-valo beſzélgetésőket; hogy mi-is arról hasonló-képpen elmélkedgyünk. Végezetre, az ártatlan Gyermeknek sirását és zokogását; hogy mi-is siraſsuk bűneinket, mellyekért az Isten Fia e' világra jött, és azokért szenvedett. Harmadszor: Orrunkal érezzük a' Mezei Virágnak (annak nevezi magát a' Krisſtus [k]) drága szép illattyát; ki magáról imigyen beſzél [l]: *Mint a' fa-hej, 's a' szépen-illatozó balsamum, illatoztam: mint a' válogatott myrrha, adtam a' jó illatnak gyönyörűségét: és mint a' storax, és galbanus, és onyx, és myrrha keverése; és mint a' meg nem mettſzett Libanus, illattal bé-töltöttem Lakó-helyemet; és mint a' meg nem egyelíttetett balsamum az én illatom.* Látod, hogy a' jó illat sok-féle fű-szerſzámokból áll: mert bizony, a' Krisſtus Istállója, sok Jóságos cheleked[illegible]eknek virágival illatoz; tudni illik, alázatoſsággal, szelidséggel, békeséges-szenvedéſsel, szánakodáſsal, szeretettel. Hogy-ha pedig az Istállónak nehéz illattya kezdene orrunkba jőni: az mingyárt jó illattá válik, ha azt tanúllyuk belőle, hogy a' Krisſtus példajával, a' teſtet-gyengéltető gyönyörűséget nem kel keresnünk, hanem, a' hol az Istennek tiſztesége, vagy felebarátunknak üdvőſsége kívánná, a' bőzt-is el-szenvedgyük, és jó illatnak tartsuk. Negyedſzer: Izlésünkel, vagy kóſtolásunkal, a' Dávid intéſse-szerént [m]: *Kóſtollyuk, és lássuk hogy édes az Ur*: mellyet fő-képpen az Oltári-ſzentségben chelekedhetünk, ha a' hoz tiſzta lelki-ismérettel, és gyakorta járúlunk: V. Illeſsük az édes Jesuskának drága és gyenge tagotskáit; és eſzünkbe-vévén hogy meg-hidegűltek, a' szeretetnek melegségével éleſzſzük: meg-gondolván, hogy ő miadenekét a mi szeretetünkért chelekedett: és el-tekéllyük magunkban, hogy mi-is ő Szent Fölségéért örömeſt szenvedünk, valamikor ok és álkolmatoſság adatik; hogy az ő e' világra-valo jövetelének gyümölcsében részesek lehessünk az örök Boldogságban. Amen.

[h] Ps. 44. 3.
[i] 1 Sam. 1. 15.
[k] Cant. 2. 1.
[l] Eccli. 24. 20.
[m] Ps. 33. 9.

A
D
B
C

KARA-

A

KARACHON-NAPI HARMADIK EVANGELIOM.

SZ. IANOSNAK I.

RESZEBEN, ỳ. 1.

B

Kezdetben vala az ige, és az ige Istennél vala, és Isten vala az ige. Ez vala kezdetben az Istennél. Mindenek ő-általa lőttek: és nála-nélkül semmi nem lőtt, a' mi lőtt, ő-benne vala az élet, és az élet vala az emberek világossága: és a' világosság a' sététségben világoskodik, és a' sététség azt meg nem fogta. Vala egy ember Istentől küldetett, kinek János vala neve. Ez bizonyságra jőtt, hogy bizonyságot tenne a' világosságról, hogy minnyájan hinnének ő-általa. nem vala ő a' világosság, hanem hogy bizonyságot tenne a' világosságról. Igaz világosság vala, a' melly meg-világosít minden e' világra-jövő embert. E' világon vala, és a' világ ő-általa lőtt, és a' világ őtet meg nem ismérè. Tulajdonába jövè, és az övéi bé nem fogadák őtet. Valamenyin pedig bé-fogadák őtet, hatalmat ada nékik hogy Isten fiaivá lennének, azoknak, kik az ő nevében hisznek. kik nem a' vérekből, sem a' testnek akarattyából, sem a' férfiúnak akarattyából, hanem az Istentől születtettek. Es az ige testté lőn, és bennünk lakék: és láttuk az ő dichőségét, mint az Atyának eggyetlen-egy szülöttének dichőségét, tellyest malasztal és igassággal.

C

ÖTÖDIK PREDIKATZIO.

a Eccli. 48. 26. Isa. 38. 8.

b Ioan. 1. 14.

c Gen. 1. 28.

d Ioan. 1. 3. 9.

e Malach. 4. 2.

f Phil. 2. 7.

D

g Ioan. 10. 10.

h 4. Reg. 20. 10.

i Ps. 8. 5.

k Nehr. 2. 9.

AZt írja a' Bölch *Ecclesiasticus* [a]; hogy Ezekías Király napjaiban, hátra tért a' Nap, és meg-hosszabbitotta a' Király életét. Melly azt példázta, a' mit Szent János a' mái Evangéliomban irt [b]; *Az ige testté lőn.* Az embert, kit az Isten ő-maga, minden ő teremtett-állatin Királlyá rendelt [c], nagy betegségbe esett-volt: kihez orvosúl, az Istennek Igéje küldetett, kiben *élet vagyon* [d], *és az élet az emberek világossága*: és *igaz Világosság, melly meg-világosít minden e' világra-jövő embert: Ez az Igasságnak Napja, kinek tollaiban egesség vagyon* [e]. Ez az Igaz-világosságu Nap, neminémü-képpen viszsza ment, mikor az *ige testté lőtt*: Mert *a' szolgai formát fel-vévén* [f], igen meg-alázta magát; és azzal gyógyitotta-meg az embert, sőt fel-is támasztotta (holott a' Bün-által ugyan meg hólt vólt,) mind a' Kegyelemnek és malasztnak, 's mind az őrök Boldogságnak életére: mivelhogy azért jőtt, *hogy élete légyen, és hővebben légyen* [g]; nem chak a' Malasztal, mint a' Bün-előtt, hanē az őrök dichőséggel-is. Mi-képpen pedig Ezekias idejében, a' Nap tíz garádittsal tért hátra [h]: úgy a' mi Napunk-is, az Angyali kilencz karokon alá-szálván, a' tízedikre jutott, az Emberi természetre; melly kissebb az Angyaliuál [i]. és azért mondotta Sz. Pál [k]; hogy *a' Jésus egy-kevessé meg-kissebbült az Angyaloknál.* De ez, mind azért lőtt, hogy Isten fiaivá lennének, a' kik a Jesus nevében hisznek. Az-okáért méltó arról elmélkednünk, de józanon; hogy hálá-adók legyünk, és életünket jól rendellyük. Mellyet hogy alkolmatosban meg-chelekedhessünk, e' mostani Predikátzióban,

I. Széllok a' testté lőtt Igéről, ki mi-bennünk lakik, és tellyes Malasztal és Igassággal.

II. Meg-mutatom, hogy inkább illett az Igéhez, hogy-sem más Személyhez, a' Megtestesülés.

III. Meg-bizonyitom, hogy a' Kristusban két Természet vagyon.

ELSŐ

ELSŐ RESZE.

A

Bizonyos dolog, hogy, midőn Szent János azt mondotta [l], hogy az *Igé testté lött*; a' Testen, az Irásnak szokása-szerént [m], az Embert értette. Az-okáért, Elsőben, kérdhetné valaki: Miért nem mondotta nyilván, és világosan; Az Ige emberré lött? Felelek: Első Oka az; hogy a' Tévelygő *Marcionnak*, *Manichæusnak*, és azon pórázon-járó Eretnekeknek, fájokat bé-dugná, kik a' Krisusnak valóságos Testét tagadták, és azt chak tettetetnek mondották. Második az; hogy az Istennek hozzánk-valo jó-voltát jelentené; kikért testté, az-az, leg-alább-valo dologgá lött; a' mint *Theophylactus* irja [n]. Harmadik Oka, az; hogy a' Krisus szenvedését jelentené, mellyet Szent Pál *a' Krisus testé napjainak* nevez [o]. Negyedik, az; Hogy megmutatná a' Krisussal vér-szerént-valo atyafiságunkat; mint-hogy a' vér a' testben vagyon, mint tulajdon helyén. Holott azt vedd eszedbe, hogy, noha chak az Istennek Fia, a' Szent Háromság-béli második Személy, lött emberré: mindazáltal, a' Két természetnek öszve-szerkezetését, a' tellyes Szent Háromság chelekedte: mint midőn valaki harmad-magával öltözetét-fel magát, a' fel-öltözetés mind a' háromnak tulajdonittatik, de a' fel-öltözés chak egynek; a' mint Szent Agoston jelenti [p]. Ki más hasonlatossággal-is él e' dolognak meg-magyarázásában [q]: Nézd, úgy-mondá, a' citárat, gyönyörüségesen zengést hallasz: melyben három dolog láttatik lenni: a' tudomány, a' kéz, és a' húr; de chakegy a' zenges. A' tudomány, tanit; a kéz, pedig, a' húr, zeng: háromé a' chelekedet, de az egy húr zeng: sem a' tudomány, sem a' kéz nem zeng, hanem a' húrral-együtt chelekesznek. Azon-képpen, sem az Atya, sem a' Sz. Lélek fel nem vészi a' testet: de mindazáltal a Fiúval-együtt chelekesznek.

B

Ez az Ige testté lévén, mi-hozzánk lakot [r]. Az Isten az Ő Törvényben, Négy rendbéli helyben lakot az emberek-között: 1. Hajlékokban, és sátorokban [s]. 2. Az Obed-edom házában, három hólnapig [t]. 3. A' Dávid palotájában, vagy Városában, több ideig [u]. Annál-is tovább Salomonnak ékes és dichőséges Templomában [x]. *Ezek mind példában történének* [y]; és példázták az Isten Fiának Négy-fele lakását az emberek-között: I. A' Prophétáknak jövendőlésében, és példákban, mellyekkel nékünk ígértetett. II. Kilencz hólnapig, a' Szűz Máriának méhében. III. Harminez-három esztendeig, az emberek-között, mely lakásban gyönyörkődött [z]. IV. Mind a' mái napig, az emberek szivében; kiket Szent Pál, az *Isten templominak* nevez [a]. Erről mondotta Urunk; hogy *Velünk vagyon minden-nap, világ végezetig* [b]. De Szent János, a' harmad rend-béliek érti; és azt veti utánna [c]: *És láttuk az ő dichőségét, mint az Egyetlen-egy Fiúnak egyetlen-egy Fiúhoz való dichőségét; telyes malasztal és igasággal.* Ezt a' dichőséget, sok-képpen meg-mutatta a' Krisus, mind tanitásában, 's mind choda tételében. Melyhez hasonló nem volt, se Moysesben, se egyéb puszta emberben. Mert mivel hogy azok szolgák voltak, chak kegyelemből volt részök a' dichőségben: de a' Krisusnak, úgy-mint Fiúnak, a' dichőség természet-szerént-valo volt: sőt, a' mint Szent *Bazilius* elmélkedik [d], Szent János a' Krisust Egyetlen-egy Fiúnak nevezvén, azt jelentette; hogy annyi dichősége volt, mint az Attyának. Mert, a' melly Atyának több fiai vannak, nem adgya egynek minden dichőségét, és gazdagságát, hanem el-osztya közöttök; és senkinek annyi nem jut, mint az Attyoknak volt: de az Egyetlen-egy Fiának mindenét oda adgya, és magához hasonlóvá teszi. És ezt jelentette Urunk ő-maga, mondván [e]: *Mindenek valamellyek az Atyáé, enyimek.*

C

Tellyes volt a' Krisus Malasztal: de külömben hogy-sem a' Szűz Maria [f], vagy Szent István [g], vagy egyéb Szentek: kikről azt olvassuk, hogy Tellyesek voltak Malasztal, vagy Szent Lélekkel. I. A' Krisusban, noha nem volt végetteten a' Meg-szentelő és benne-lakó Malaszt, a' mint Sz. Tamás [h], és a' többi Doktorok tanityák: mindazáltal olly bőséges volt, hogy egyedől mindeneknek eggyütt-valo Malasztyát-is sokkal felyül-haladta: és azt mondhattyuk; hogy a' Krisus olly tellyes, mint a' mely tenger; a' Szűz Maria, mint a' nagy folyó-viz; a' többi Szentek, mint bizonyos edények: mellyek, noha nagyobbak és kisebbek, mindazáltal, az ő módgyok-szerént, mindenikteli. II. Minden Szenteknek Malasztya, a' Krisus Malasztyából származik, mint a' folyó-vizek a' tengerből. Azért mondgya Sz. János [i], hogy *Az ő tellyességéből vöttünk mindnyájan, Malasztot a' malasztért.* És ismég [k]: *Az Atya szereti a' Fiat, és mindeneket az ő kezébe adott:* Nékünk pedig, *a' Krisus ajándékozásának mértékeszerént adatott a' Malaszt* [l]. III. A' Krisus Malasztya, tulajdona volt; és az Istennelvalo eggyesülésért, természete-szerént-valo; egyebekben pedig a' Tellyes Malaszt,

D

[l] Ioan. 1. 14. [m] 1 Ioh. 2. 18. Rom. 3. 20. [n] Ps. 2. 7. Ioan. 1. 14. [o] Hebr. 5. 7. [p] Lib. de Fide ad Petrum. c. 2. [q] Epist. 187. [r] Ioan. 1. 14. [s] 2 Reg. 7. 6. [t] 2 Reg. 6. 10. [u] 2 Reg. 6. 12. [x] 3 Reg. 8. 10. [y] 1 Cor. 10. 11. [z] Ps. 67. 17. [a] 1 Cor. 3. 16. [b] Matth. 28. 20. [c] Ioan. 1. 14. [d] Hom. de Sancto Christ. [e] Ioan. 16. 15. [f] Luc. 1. 28. [g] Act. 6. 8. [h] 3. p. q. 8. art. 1. ad 3. [i] Ioan. 1. 16. [k] Ioan. 3. 34. [l] Eph. 4. 7.

A

chak részeltetésből volt: a' mint Tellyes Világosságunk-nak mondhatjuk, a'mi valóban fénylik: de külömbeu a'Nap felől, és a'Holdtól a'mi a' Napról világosíttatik; mint a' hold- és a'chillagok felől, noha azok-is eléggé fénylenek. IV. A' Kristusban fogantatásától-fogva, tellyes volt a' Malaszt: de egyebekben nevekedett. V. Mindennek a' Malaszt-a, érdeme-fölött adatik: de a' Kristus emberségének adatott Malaszt, őtet illette; és úgy mint Isten Fia, mindent meg-érdemlett.

Tellyes volt Igasággal-is: 1. Mert ő-benne, és *ő-általa tellyesedtek-bé az Istennek minden ígéretei*, mellyeket az emberi nemzetnek tőtt [a]. *Az Igasságnak és az Igazmondásnak elől-találtak egy-mási* [b]: mert a'mit Isten irgalmasságából ígért, igazán bé-tellyesitette. 2. Mert az Ó Testamentomi példákat, és árnyékokat, ő vitte-végbe [c]: és azért mondotta [d]; hogy, *Nem jött a' Törvényt fel-bontani, hanem bé-tőlteni.* 3. Mert, *Hazugság soha szó szajában nem volt, sem álnokság az ő szajában nem találtatott* [e]. 4. Mert tellyes volt az Istennek ismeretivel, és azt mi-velénk-is közlötte: mivelhogy *azért-is jött e' világra, hogy bizonyságot tégyen az Igasságról* [f].

a 2. Cor. 1. 20. b Zsolt. 84. 11.

c Mátt. 5. 17. d 1. Pet. 2. 22.

e Isai. 18. 37.

B

II. RÉSZE.

KÉrdené, Másonszor, valaki: Inkább illett-e, hogy az Ige, vagy a' Fiú lenne testté, hogy-sem az Atya, vagy a' Szent Lélek? A mit az Isten chelekszik, úgymint végetetlen Bőlcheség, és Jóság, kétség-nélkül, ha mi semmi okát nem adhatnók-is, azt kellene vallanunk, hogy az leg-inkább illett: de ennek, Okait-is találjuk a' Szent Irásban, és a' Szent Atyák elmélkedésiben. I. *Mindeneket az Ige-által lőtt* [g]; és az ember-is, ki mindeneknek Fejedelmévé tétetett-volt-a; ki a' bűnmiatt meg-csalatott. Méltó volt tehát, hogy azon Ige állatná helyére: mellyére-, hogy ő-maga akart emberré lenni, az ő végetetlen szeretetinek tulajdonittya Sz. *Damascénus* [h]. II. *Az igében élet volt* [i]. Tehát illett, hogy a' meg-hólt embert ő elevenitené meg; mellyet az ő halálával vitt végbe. III. *Az Ige az embereknek világossága volt* [k]. Tehát ő világosithatta-meg a' vak embert, a' végre, hogy láthatná az Istennek mennyei dicsőségét. IV. A' tudatlanokat Igével, vagy beszéddel kell tanitani: Az ember azért, tudatlan lévén minden üdvőséges dologban, az Igének tanitását kivánta. Ki testté lévén, nem chak beszéddel, hanem példával-is tanitotta: és azére nevezetett-is *Tanitónknak, és Mesterünknek* [l]. V. Az embert Isten az ő képére teremtette, és az Okosságnak Királyi-pálczáját kezébe adta, hogy egyéb állatokon hatalma volna, és azoknak parancholna: az ember pedig, a' képet-is meg-mochkolta-, és az okosságot-is meg-tapodta, a' bűnnek életéhez szabván magát, és azokhoz hasonlóvá lévén [m]. Az okáért az Ige, ki az Atyának képe [n], vagy ábrázattya, testté lőtt, hogy a' Kép a' képet meg-tegyérne, el-vesztett szépségét helyére hozván, és mint valami reá nyomott pechettel meg-újitván, hogy azt az-után nagyobra bőchüllené. VI. Az Ige, Istennek Fia, testté lőtt, és Ember fiává, hogy az embert Isten fiává tenné; a' mint Szent *Leo* mondgya [o]. Természet-szerént-való Fia chak egy vagyon az Istennek, és több sem lehet; de fogadott fiai sokan lehetnek. Az-okáért az egyetlen-egy e' világra jőtt, hogy sokakat fogadott-fiakká tenne, és azokkal közlené gazdag örökségét: mellyet ha szinte nincsenek-is kézől-is, meg nem kevesedik; a' mint Sz. Agoston mondgya [p].

g Zsid. 1. 2. Kolos. 1. 16.

h Orat. 1. de Nativ.

i Ioan. 1. 4.

k Ioan. 1. 5.

C

Azt irja *Cabus* [q], egy *Dejótarus*-nevű emberről; hogy a' fiait-, egytől megválva, mind meg-ölte; hogy az egy hatalmasb lenne, és örökségé sok-felé ne szakadna: az-okáért *Szőlő-tő*-nek nevezteretett; melynek chak egy veszszejét hadgyák, hogy bővebben vonhassa magához a földnek nedvességét. A' Török birodalomban-is hasonló szokás vagyon-a: gyakrabban-a' Chászár fiai-közzől, chak egyet hagynak-meg. Sőt, némelly Keresztyén Országok törvénye-szerént-is, az Első-szülöttté a' dérek örökség, hogy egyűtt maradgyon-a; a' több attyafiait pénzel fizeti-ki. Nem úgy chelekedett, az Istennek és a' Szűz Máriának Első-szülöttre: hanem, a' melly nagy örökséget maga birhatott-volna, chak fogadott attyafiaival-is örömeſt közlötte. Valoban igaz *Szőlő-tő*-nk, kinek minnyájan szőlő-veszszei vagyunk: kiknek, noha bővségesseu engedi az ő Malasztyának nedvességét, mindazaltal meg nem fogyatkozik, sem ki nem szárad. Az-okáért *Dejótarus*, hogy egyet meg-gazdagitana, sokakat öle-meg: de az Atya-Isten az ő egyetlen-egy Fiát adta halálra, hogy sok attyafiai gazdagulnának meg az ő halálának érdemivel.

q Tusk. 2. de Nat. Deor.

r Ioan. 15. 1.

Mondám, hogy, a' több Okai-közőtt, az Ige azért lőtt testté, hogy a' Tudatlanokat tanitsná: mellyet ugyan Testesülésével-is valóságos-képpen meg-chelekedett-a; melyből az Istennek ismeretibe juthatunk, kiben végetetlen Hatalmasságot,

Bőlche-

Bölcheséget, és Irgalmasságot tapasztalunk. Hatalmasságot: mert, a'mint Szent *Basilius* mondgya [f], nagyobb hatalmasságát mutatta az Isten az ő Meg-testesülésében, hogy sem az egész világnak semmiből-valo teremtésében. Ha a' Krisus Testét meg-gondolod, Szűzről fogantatott, a' Szent Léleknek erejéből: ha lelkét; teremtésének első szem-pillantásáról fogva, tellyes volt minden tudománnyal és bölcheséggel: ha személyét; abban három külömb rendbéli dolog találtatik. Test, Lélek, és Istenség, mellyet soha el nem hagyott. Bölcheséget tapasztalunk benne: mert, midőn az emberek úgy el-tévelyedtek volna, hogy az emberi ábrázatra formáltatott képekben imádnák és tiszteinék a' hamis Isteneket: nem-is emelnék-fel elméjeket a' láthatatlan Istennek ismeretire, és szeretetire, az Isten maga vötte-fel az Emberi ábrázatot; hogy ne a'hamis isteneket tisztelnék az Emberi ábrázatban, hanem az igaz Istent az igaz Emberi testben. Irgalmasságot-is: hogy alkotmányának, tudni illik az Embernek, erőtlenségét meg nem útálta, hanem, szánakodván eletin, kezet nyujtott néki, és fel-emelte; a'mint Szent *Damascenus* irja [g]. Továbbá, ha a' jóság, a' maga közlésében mutattatik-meg, a'mint Szent *Dionysius* irja [h]: nem lehet az Istennek nagyobb közlése teremtett állattyával, mint hogy az Ige testé lőtt. Annak-felette, ha a' Kegyelemség abban áll, hogy a' Fejedelmek tzeliden viselyék magokat az alattok-valókhoz, azt valóban meg-mutatta a' Krisus; ki a' bűnösöket-is, nem hogy meg-vetette volna, hanem inkább magához édesgette: és, ha erős és chipős bort kellett a' többe töltenie, azt-is olajjal egyelítette.

Ezt Isaias imígyen jövendölte-meg [i]: *Vesszők jő ki a' Jesse gyökeréből, és virág nevekedik az ő gyökeréből*: az-az, a'mint némelly Szent Atyák magyarázzák, Virágos vesztő; mellyen a' *Messiás* értik. és, a'mint Sz. *Hilarius* mondgya [k]; a' Vesztőn, értetik az ő Királyi hatalma: de, mivelhogy az nem kegyetlen birodalom, emlékezet vagyon a' Virágról-is, hogy a' Vesztőt a virág meg-gyengyítené. mert, habár Virágos vesztővel ütnek, virággal-is bántik; és azért példája a' Virágos vesztőnek a' hatalom és szeretetből-származott büntetésnek. Ezért hasonlította Dávid a *Messiás*, a' Gyapjúba-szálló esőhöz [l]: melynek semmi chattogását nem hallani, a'mint hallani midőn kemény kőre esik. Melyről szép igéretet tőtt az Atya-Isten Isaias által [m]: *A' meg-repedezett nádat el nem rontya, és a' füstölgő gyertyabelet meg nem oltya*: az-az, Olly gyengén lépik, hogy, ha szintén meg-repedezett nádra hágna-is, melynél romlandóbb dolog nem lehet, meg nem rontaná: és ha csak füstölgő chöpüre hágna-is, meg nem oltaná. Melly gyengén-valo lépésről, a' Spanyólok azt mondgyák példa-beszédben; hogy, ha az ember tikmonyakon járna-is, eggyet sem törne-meg bennek. Mivelhogy pedig a' Zsidó nyelv, a' Járáson, embernek minden maga-viselését jelenti: a' Próféta azt jövendölte a' Krisusról; hogy minden dolgaiban olly chendes lészen, hogy semmi háborgását nem halhatni: és, nem hogy valakit meg-ejtsen, de még az el-tévelket-is fel-emeli.

Ezeket igen hasznosson tanúlhattyuk-meg az Igének Meg-testesülésében: de annak-felette a' mi Hitünknek leg nehezebb ágazattyát is; tudni illik, a' Sz. Háromságnak szentséges titkát. Melly titkos Szentség, az Igének Meg-testesülése-előtt, igen homályos volt, és kevéseknél volt nyilván tudva: az-után pedig, az egész világon kiterjedett, és ki-hirdettetett. És mikelyen az Isten az Angyal-által a Szűz Máriát köszöntette, és az Igének meg-testesülését néki meg-jelentette, leg-orrán nyilván való emlékezet lőtt a' Sz. Háromságról: mert az Atya-Istent, *Magasság-kének* nevezte [n], kinek ereje árnyékozta-meg a' Szűz Máriát: a' Sz. Lelket pedig világosson említette, ki a' Szűzre szállott; hogy, a' ki őrőktől-fogva Istennek Fia volt, idő-szerént Emberek Fia lenne. Az-után, hogy meg-keresztelkedett a' Krisus, az Atya-Istennek szózattyát hallotta Sz. János [o]: mellyel a' Fiúról bizonyságot tőtt, hogy *Az az ő szerelmes Fia, kiben nékie kedve telik*: a' Sz. Lélek pedig, *Galamb képében szállott rajta*. Hasonló-képpen, minden szinét el-változtatta, az Apostolok hasonló szavát hallották az Atyának a Fiúról [p]: és azon Apostolokat fényes felhő árnyékozta-meg; mellyen Sz. Tamás, és egyebek-is, a' Sz. Lelket értik. Nem szóllok most a' Krisusnak Tanításáról, és Chuda-tételiről, mellyekben nyilván emlékezett az Atyáról, és Sz. Lélekről, és magát Isten Fiának bizonyította lenni: csak szintén azt mondom, hogy, mikor az Apostolokat az egész világra küldötte az Evangéliomnak predikálására, meg-parancsolta nékik [q], hogy *Minden nemzetek-et meg-keresztelnének, Atyának, és Fiúnak, és Sz. Léleknek nevében*. Innét vagyon, hogy most is, még a' gyermechkék-is, nyilván és bizvást tanú-bizonyságot tésznek a' Sz. Háromságról: és semmi nem forog gyakrabban a' Keresztyének nyelvén, mint e' szép igék: Atya, Fiú, Sz. Lélek, tellyes Sz. Háromság egy bizony Isten.

A
[f] Ep. 9. n. 44.

B
[g] Lib. 3. de Fide, c. 1. [h] Cap. 4. de Ecclesiastica Hierarch.

[i] Isa. 11. 1.

[k] In Psal. 1.

[l] Psal. 71. 6.

[m] Isa. 42. 3.

C

D
[n] Luc. 1. 35.

[o] Matt. 3. 16.

[p] Matt. 17. 5.

[q] Mat. 28. 19.

A

III. RESZE.

KÉrdené valaki HARMADSZOR: Mint-hogy az Igének testé-létéről azt vallyuk, hogy a' Krisztusban Két Természet vagyon egy személyben, tudni illik, Istени és Emberi természet, és mindenik meg-tartya az ő tulajdonságit: vagyon-e a'hozhasonló példa a' természet-ieretin-való dolgok-közöt? Felelet. Nyilván-való és tökéletes példája nem találtatik, mivelhogy természet-fölött-való sok dolgok találtatnak benne: mindazáltal, némiképű árnyékos példáit találhyuk, mellyekkel az eggyá-gyű Keresztyén meg elégedhetik. I. Ha az éles kardot meg-tűzesíted, abban mind a' kardnak, 's mind a' tűznek különbőző tulajdonságit és chelekedetit meg-tapasztalhatod; mert vág, és éget: vág, mint kard; eget, mint tűz: eggyik a' másiknak akadékot nem szerez, hanem mind a kettő éppen meg-marad az ő állapattyában. Hasonló-képpen, a' Krisztusban Két Természet vagyon; Istени, és Emberi; Ige, és Test: eggyik a' másikat nem fogyattya, és mindenikben meg-marad tulajdonsága-szerént-való chelekedete. Mihelyen ki-űzte Adámot az Isten Paradichomból [a], leg-o tán *Angyalvilágnak Paradichoma-ajtaja helyhezteté a' Kérubint, és tüzes 's két-éle kardot, az Élet-fája útának őrizetire.* Mint-ha azt akarta volna jelenteni az Isten, hogy senki addig Paradichomba, az Életnek fájához, nem mehet, még nem az Isten és Ember egy személyben kapcsoltatik, és mint a' tüzes kard forgo'ódik az emberek-között: gyujtogatván őket az Istени ismeretnek és szeretetnek tüzével; el-választván, és nemiképű-képpen el-vágván minden testi indúlatot az Evangéliomi tökéletességnek kardgyával.

[a] Gen. 3. 24.

A' Tűzről emlekezett Urunk, mondván [b]: *Tüzet jöttem bochatani a' földre; és mit akarok, hanem hogy fel-gyuladgyon?* Érezték azok ezt a'tüzet, a' kik Urunk bészélgetéséről azt mondották [c]: *Nem gerjedez vala-e a' szívünk mi-bennünk, midőn szóllana az Isten, és meg-nyilatkoztatná nékünk az Irásokat?* A' választó Kárdról-is emlekezett Urunk, mondván [d]: *Nem jöttem békeséget bochatani, hanem fegyvert: mert el-választani jöttem az embert az attya-ellen, és a' leányzót az anyja-ellen, &c.* Ennek a' Tűzes Kardnak chelekedetit, meg-mutatta a' Testre lőtt Ige, leg-otrán hogy e' világra szűletett: mert a' Pásztorokat Istени fényességgel környűl-fogván, nyájokról el-választotta; és az Istени szeretetnek tűzével úgy fel-gerjesztette, hogy még étszaka el-mentek, és fel-keresték az Üdvözítőt. Hasonló-képpen, a' fényes Chillag-által, a' Mágusokat el-vonta hazájokról, és a' Krisztushoz vezette; kihez imádásal és ajándékokkal mutatták-meg szeretetőket.

B

[b] Luc. 12. 49.

[c] Luc. 24. 32.

[d] Mat. 10. 34.

Es talám ezt példázta, *az égő, de meg nem égő Chipke-bokor* [e]. Mert az alatson, kemény, és tövises Chipke-bokor, a' Krisztusnak Emberségét példázta: melly, a' sok munka- és nyavalya-által, a' szegénységnek és alázatosságnak külső szine-által, el-vetettnek, és alá-való-nak látzatott, és ítéltetett. Es mi-képpen hogy a' Tűz, egybe-vólt foglalta a' Chipke-bokorral, de meg nem emésztette: azon-képpen az Istenség egy személyben lévén az Emberséggel, ennek halandóságát és egyéb tulajdonságit meg nem emésztette, sem el nem fogyatta. Az okáért, a' mint Szent Gergely írja [f], azt akarta Moysesnek jelenteni az Isten, hogy abból a' népből származnék az, a' ki az Istenségnek tűzében, a' mi testünknek fájdalmit, mint a' chipke-bokornak tövisét felvenné: és a' mi Emberségünknek állattyát az Istenségnek lángjába-is úgy meg-tartaná, hogy meg ne emésztődnék.] Hogy pedig az Istenséget a' Tűzhöz hasonlitotta, a' Sz. Irásból tanúlta, mivel Moyses [g] és Sz. Pál [h], az Istent *Emésztő tűznek* nevezik.

[e] Exod. 3. 2.

[f] Lib. 28. Moral. c. 2.

C

[g] Deut. 4. 24. Hebr. 12. 29.

Hasonló dolgot látunk a' Krištalyban-is, a'vagy akár-minемű üvegben, mellyet kellyes-séggel által-hat a' Napfényesége: de mindazáltal éppen marad mind a' fényességnek, 's mind az üvegnek mi-vólta: és ha az üveget darabokra törik-is, a' fényesség mindenik darabban meg-marad. Hasonló-képpen, az Istenségnek fényessége által-járta úgyan az Emberségnek gyarlóságát: de mindazáltal, mindenik meg-marad-otta az ő tulajdonságában. És noha a' Krisztus halála-kor, a testről a' lélek és a' vér el-vált: mindazáltal, az Istenség mindenikkel meg-maradott. De a' Vízben-is egy illyen dolgot látunk, midőn valami festékkel színt adnak néki: és a' Rubában-is, ha valami jó illattal éppen meg-kenik.

[h] Ex Symbolo, c. Ep. 2. ad Cledonium, & Lib. 10. de Genesi c. 8.

[i] Lib. 3. de Trinit. c. 17. & Ep. 3. ad [illegible] 57.

[k] Ep. 4. contra Graec. c. 42.

Annak-felette, a' Sz. Atyák gyakorta élnek a' Testnek és Léleknek hasonlatosságával. Mert, a' mint Szent *Athanásius* mondgya [i], Mi-képpen hogy az értelmes lélek, és a' test, egy ember: azon-képpé az Isten és az ember egy Krisztus. Hasonló-képpé beszélnek többi Sz. Atyák-is: úgy-mint Sz. *Gregorius Nazianzenus* [k], Sz. *Cyrillus* [l], Sz. Agoston [m], Sz. Tamás [n], és az Efésusi *Concilium*. Es nem ok-nélkül: mert, noha nem szűlaten egyenek, és nem kichiny különbség vagyon közöttök, a' mint majd meg-mutatom: mindazáltal vagyon hasonlatosság-is. Elsőben: Abban vagyon különbség, hogy az em-

[l] Ep. 4. contra Nestor. c. 1.

[m] Lib. 3. de Trinit. c. 17. & Ep. 3. ad [illegible] 57.

[n] Ep. 4. contra Graec. c. 42.

bernek

bernek nemzésében, mind a' test 's mind a' lélek újonnan lésznek: a' test ugyan testi nemzés-által, atyától és anyától; a' lélek pedig, az Istentől teremtetik: de a' Kristusban, az Emberség újonnan alkottatik ugyan, de az Istenség testi-képpen nem, mert örökül-fogva vólt. Továbbá: az embernek halála-kor, a' lélek el-válván a' testtől, többé az emberi személy meg nem marad; de a' Kristusnak halála-kor, noha el-vált a' lélek a' testtől, mindazáltal az Isteni személy mindenikkel meg-maradott. Hasonlatosság pedig, első az; hogy, mi-képpen a' test és a' lélek külömbözők természetőkben, és egymás-nélkül-is találtatnak; a' lélek az Angyalokban, a' test sok egyéb teremtett-állatokban, mindazáltal az emberben eggyet szereznek: azon-képpen a Kristusban, az Istenség és Emberség, egy Személyt szereznek: noha egyéb-aránt, az Isteni Személy, az Atyában és Sz. Lélekben emberi természet-nélkül vagyon; és az emberi természet, minden egyéb emberekben, a' Kristus-kivül, Isteni személy-nélkül. Másodszor: Mi-képpen hogy az Emberben, mind a' két részuek tulajdonsági meg-maradnak, és chelekedeti: úgy hogy a' lélek meg-halhatatlan, értelmes, szabad-akaratú; a' test pedig, halandó, értelé és szabad-akarat-nélkül-valo: azon-képpen a' Kristusban-is: úgy hogy, az Istenség örökül-valo, végheteten, mindenható; az Emberség pedig idő-szerént-valo, határos mind helyében, 's mind etejében. Harmadszor: Mi-képpen hogy a' Test a' Léleknek eszköze, és a' mit a' lélek rendel és akar, azt a' test viszi végbe: azon-képpé a' Kristusnak teste, az Istenségnek eszköze vólt: és a' chodákat, az Istenség, a Kristusnak kezével, szavával, nyálával, akarattyával vitte-végbe. Negyedszer: Mi-képpé hogy a' Testnek a' Lélekkel-valo eggyesüléséért, szoktuk mondani, hogy az Embert ember nemzi, noha a' lelket nē az ember nemzi, hanē az Istē teremti: azon-képpé, noha a' Kristus nemzésében a Szűz Mariának chak a' testhez vólt közi, és azt nemzetre; mindazáltal, mint-hogy az Isteni Személyben, eggyűtt vólt a' test az Istenséggel, igazán mondgyuk hogy a' Szűz Maria az Istennek Annya, és az Istent szülte; a' mint *Nestorius*-ellen az Efesusi *Concilium*ban a' Sz. Atyák el-végezték.

Ezek így lévén, meg-gondolhattya minden Keresztyén ember, minémű nagy dolgot chelekedett a' hatalmas, és sinki-nélkül nē szűkölködő Isten, a' gyarló, és megával-is jól-tehetetlen emberért; és minémű szeretettel, és hálá-adással kellene meg-felelni és fizetni illyen nagy szeretetért, és jó-téteményért. Mellyet ha meg chelekedném, bizonyára részesek lennénk abban, a' miert fő-képpen emberré lőtt az Istennek Sz. Fiatudni illik, hogy az embert Istennek fiává tenné, és az örök Földogságba helyhezteténé melyben, mind testének lelkének gyönyörűsége lenne, testi szemeivel a Kristusnak Emberségét nézélvén, lelki szemeivel pedig az Istenségét szemlélvén: mellyet miñyájunknak engedgyen a' Fölséges mindēható Isten, az ő áldott Sz. Fiának Meg-testesüléséért. Amē

SZ. ISTVÁN-NAPI EVANGELIOM.

SZ. MÁTENAK XXIII.

RESZEBEN, ℣. 34.

AZ időben: Monda IESUS a' Zidók sereginek, és a' Papi-fejedelmeknek: Imé én küldök hozzátok Profétákat, és Bölcheket, és Irástudókat; és azok-közzül meg-ölsök, és meg-feszítetek, és azok-közzül meg-ostoroztok a' Synagógáitokban, és üldözitek várasról várasra: hogy reátok jöjön minden igaz vér, melly a' földre ontatott, az igaz Abel vérétől-fogva, Zakariásnak a' Barakiás fiának véré-ig, kit meg-öltetek a' templom-'s az oltár-közöt. Bizony mondom néktek, el-jönek mind ezek erre a' nemzetségre. Ierusalem, Ierusalem, ki meg-ölöd a' Profétákat, és meg-kövezed azokat kik hozzád küldettek; hányszor akartam egybe-gyűjteni a' fiaidat, mint a' tyuk egybe-gyűjti az ő chirkéit szárnyai-alá, és nem akartad? Imé pusztán hagyatik néktek a' ti házatok. Mert mondom néktek, nem látok engem most antól-fogva, míg nem mondgyátok: Áldott, a' ki az Úr nevében jö-

A

ELSÖ PREDIKATZIO.

Világ kezdetitől fogva tusakodott az Istennek jó-vóltа az embernek gonoſságával. Az Isten, chak jó-vóltából teremette őtet az ő képére és haſonlatoſságára: de Adā háládatlanſággal fizetett; és engedetlen lévén, maga[a] [illegible], maradékját el-veſztette. Méltán abban hagyhatta-vólna az Isten, a'mibe magát keverte: de, mint-hogy *Gazdag az irgalmaſságban* [b], *és az irgalmaſságnak Atyja* [c]; meg-büntette ugyan: de *mikor haragutt-is, meg-emlékezvén az Irgalmaſságról* [d], ſok-képpē igyekezett az Isté helyére állatni: de mindenkor újab-újabb gonoſsággal törekedett ellene az ember. És a'többi-kőzött, azzal mutatta az ember háládatlanságát, hogy, a kikkel az Isten magához akarta őtet téríteni, azok-ellen rámadván, gyalázattal illette, és meg-ölte őket; a' mint a' mái Evangéliom meg-mutattya. És hogy ne szóllyak a' régi Proféták-ról, mint fogadták a' Zidók az Üdvözitő Krisſust? Sok jó-tétemények-iért, számtalan boſzorſággal és gyalázattal illetvén, végre meg-ölték. Ezért, noha *a' föld meg-indult, a' kő-ſziklák meg-repedeztek, a' Nap meg-homályoſodott, a' Templom ſuperlátya két felé ſzakadott* [e]: mindazáltal, az Isten a' gonoſzokat nem mingyárt veſztette-el [f], a' mint érdemlették-vólna, hanem negyven eſztendeig várta, inten a' penitentziára, az Apoſtolok- és egyéb Hívek által, kik kőzől egy ſok volt Sz. István Első Mártyr. Deezért-is chak háládatlanſággal üzenettenek, a' mái Sz. Istvánt meg-kővezvén [g]; Sz. Jakabot, kardál meg-ölvén [h]; az Apoſtolokat meg-veſzőzvén [i]: az okáért jött rajok, a' mái Evangéliomban meg-jövendőltetett vészedelem; és *reájok jött minden igaz vér* [k], *Abel vérétől fogva Barakiaſnak véréig*. Melly mondáſnak, mivelhogy egy-nehány jeles magyarázói lehetnek: méltó azt valóban meg-tekintenünk, a' végre, hogy a' Zidóknak mind vétkőket el-távoztaſsuk, 's mind büntetéſsőket el-kerűllyük.

I. Meg-magyarázom, Mint jött minden igaz vér a' Zidókra, mellyet ők ki nem onczoltak.

II. Meg-mondom, Mint vólt a' Krisſtus haſonló a' Tyúkhoz; és miben állyon a' Szabad-akarat.

III. Meg-bizonyitom, hogy vagyon az emberben Szabád-akarat a' jóra.

IV. Meg-mutatom, Ez kell a' Szabad-akaratban követni.

B

a Ifaiæ 29. 45. 51.
b Matt. 21. 41.
c Act. 7. 58.
d Act. 12. 2.
e Act. 5. 40. 41.
f Matt. 23. 35.

ELSÖ RESZE.

C

Kérdené valaki: Mint fenyegeti Urunk a' Zidókat azzal, hogy a' régi Proféták vére reájok jő, kiket nem ők ölték-meg: *A' fiú pedig, a' atttya hamiſságát nem viſelé* [k]; és, *Az Isten ſem hozza másodszor azont elé* [l]: Abelnek véréért pedig lakolt Kain [m]; és Zakarias halálácrt, Joas Király [n]? Erre ſok-képpen felelnek a Doktorok.

g Exod. 28. 30.
h 1 Reg. 22. 14.
i 2 Chron. 24. 21.
k 2 Par. 24. 23. 24. 25.

1. A Zidó nép, nemineműképpen eggy gyülekőzet vólt, és azon törvénynyel élt, a' mili pedig valamelly gyülekőzetnek Elei chelekedtek, az unokáknak tulajdonittyak, és azokat bűnteték érette. Mikor az Amalek nemzetsége az Iſraël fiainak ellene-állott [o], az Isten akkor-is meg-futamtatta a' Jósue fegyvere-, és Moyſes könyörgése által [p]: de azután-is, meg-akarván büntetni, azt mondotta Moyſesnek [q]: *Irdmeg ezt emlékezetre a' könyvbe, és beſzéld-meg a' Jósue fűleibe; mert el-törlőm Amalekuak emlékezetit az ég alól.* Melly dolgot, Sámuel juttatott Saulnak eſzébe, mingy-ízer eſzt mondván [r], mikor a' vétkeſek kőzűl chak egy ſem élt. Mellyet, minthogy Saul éppen végbe nem vitt, Országától 's életétől-is meg-foſztatott. Igy tulajdonittatott a' Farizeuſoknak, és egyéb Zidóknak, a' mit az ő Elejek chelekedtek; a' mint Szent *Jerónymus* és *Béda* magyarázzák.

l Deut. 24. 16.
m Gen. 4. 11.
n 2 Par. 24. 22.
o Exod. 17. 8.
p Num. 14.
q Deut. 25. 19.
r 1 Reg. 15. 2. 33.

D

II. A' kik az atyákért büntettetnek, midőn azoknak gonoſságát követik: a' mint az Isten ő-maga mondotta [s], hogy *Meg-látogatya az Atyák hamiſságát a' fiakban, harmad és negyed-izeiben, azokban kik őtet gyűlölik.* Illyenek vóltak a' Farizeuſok Urunk idejében; és mélto vólt büntetéſek. Hogy-ha valaki azt mondaná; hogy a' Dávid fiatskája, nem vólt az atyja vétkének követője, de még-is meg-hólt érette [t]: Azt felelem Szent Gergely Pápával [u], hogy effélé ártatlanoknak büntetéſe nehezben eſik az atyának; és az-okáért is kább őket illeti, hogy-ſem a' fiakat. Továbbá, midőn a' bűntelen és orvoſságúl verettik valakire, vétke-nélkűl is lehet, hogy más tanúlyon a' bűnre és orvoſságúl verettik valakire, vétke-nélkűl is lehet, hogy más tanúlyon a' bűnre, jóllehet azt is mondhatyuk; hogy minden telti büntetés, az Eredendő bűnnek gyümőltſe lehet: melyben mindnyájan részesek vagyunk, és így akár-mi büntetelt-is magunknak tulajdonithatunk.

s Exod. 20. 5.
t 2 Reg. 12. 14.
u Lib. 35. Moral. cap. 19.

III. Ha-

III. Ha valamelly Városban sok gyilkosság történik, és a Fejedelem, vagy el-halgattya, vagy chak egy egén bűnteti-meg: az után egy valaki gyilkosságba esik, kinek vétkét, vagy meg-engedte-volna, vagy nem olly nagy büntetéssel büntette-volna; de, mint-hogy az előbbi sok gyilkosságokkal haragra indittatott, nem chak nem akarja meg-engedni, hanem iszonyú kínnal öleti-meg a gyilkost: vallyon akkor nem mondhatnók-e, hogy egyebek gyilkossága-is erre szállott? nem hogy más vétkéért büntettetnék; hanem, hogy olly an büntetést nem szenvedett-volna, ha az előbbi gyilkosságok egyebektől nem történtek-volna. Így a' Zsidók, nem fizettek ugyan az előbbi gyilkosságokért; hanem, mivel annyi Prophétákat öltek-meg az-előtt, nem akarta Isten meg-engedni a' Zsidóknak, hogy a' Krisust, és az ő Tanitványit meg-öljék: hanem keményen meg-büntette; hogy-sem büntette-volna, ha az előbbi gyilkosságok nem-történtek-volna.

A Tolerans.

IV. Urunk, közönséges szokás-szerént szóllott: azt akarván jelenteni, hogy azok a' Zsidók olly keményen meg-büntettetnek az ő gyilkosságokére, mint-ha az előbbiekért-is ők lakolnának. Így szokuk mondani, mikor valakit sok gyilkosságért meg nem büntettek, és végre új gyilkosságért fel akasztatik, hogy minden gyilkosságiért megfizetett: nem hogy mindenikért magán-magán fizetett-volna, vagy hogy annyi büntetést nem érdemlette-volna chak az utolsó gyilkosságáért is; hanem, hogy úgy büntettétek, a'mint leg-inkább lehetett. Ezt jelenti Urunk a' mái Evangéliomban: mert a' Jerusalemi vesztedelem olly volt, hogy nagyobb állig lehetett-volna; a'mint *Josephus Historiá*-ból ki-tetszik. jóllehet, ha egyéb vétkök nem lőtt-volna-is a' Krisus meg-ölésénél, az minden büntetésnél nagyobb lőtt volna. Azért, nem hogy attyoknak vétkökért szenvedtek-volna, de a' magokéért sem szenvedtek érdemök-szerént; noha annyit szenvedtek, a'mennyit szenvedhettek. És így, *a' Folyóvizet sűrő fizetés*[x], sem siet, sem fél: dres, a'mint *Valerius Maximus* irja [y], Lassú lépéssel megyen ugyan az Istennek haragja a' bosszú-állásra; de a' kétségtelmet, a' kinnak nagy-voltával helyére hozza. Ne örülly tehát azon, hogy halad; hanem félly attól, hogy nevekedik a' büntetés, ha meg nem szűnik a' Bűn.

B

[x] Eccl. 8. 5. 4.
[y] Lib. 1. c. 1.

Vedd eszedbe pedig, Keresztyén, hogy Urunk Jerusalemnek szóll, és ugyan két-szer-is nevezi; mellyel nagy szűv-béli fájdalmát jelentette. Mint-ha azt mondotta-volna: Világ kezdetitől-fogva, semmi hely annyi jót tőlem nem vett, mint te Jerusalem; az-okáért, felőlte nagy a' te háládatlanságod, mellyért nagy büntetés következik reád. Jerusalem, ki az Isten Városa voltál [z], az Isten szolgainak mészárló-székivé lőttél; ki a' Szentnek Városa voltál [a], a' gyilkosuknak városává lőttél: ki tekélletes ékesség Város voltál, az egész földnek öröme [b], vérrel meg-fertéztettél: *Mi módon lett kurvaz á a hűv Város, melly néj e volt ítélettel? Igasság lakott abban, most pedig gyilkosok* [c]. Ha Bábylon, Egyiptus, Samaria chelekedte-volna ezeket, nyögve halgatnék: *Ha az ellenség gonoszkodott-volna engem, el-tértem-volna tőlem* [d]. Vallyon hasonló panaszt ne várjunk-e mi az Istentől, ki mi-tőlünk több és nagyobb vétkekkel boszszontatik, hogy-sem a' Pogányoktól; kikhez nem mutatta olly nagy irgalmasságát mint mi-hozzánk? kiket egybe akart gyűjteni, mint a tyúk az ő chirkéit.

C

[z] Ésa. 45. 13.
[a] Ésa. 52. 1.
[b] Thren. 2. 15.
[c] Ésa. 1. 21.
[d] Pſ. 54. 13.

II. RESZE.

MÉltán hasonlította magát a' tyúkhoz a' mi édes Üdvözítőnk. Mert, I. Ha a' tyúk a chirkéiért meg-harczol a' kányával: a' Krisus mi-érettünk, a' sivé-rívó orosz-lánnyal [e], nem chak meg-harczolt, és minket meg-oltalmazott, hanem ugyan-lábá-alá-is tiporta [f]: mellyet a' tyúk nem chelekedhetik a' kányával: sőt a' chirkéinek-is hatalmat adott arra a' Krisus [g], mint Józse régenten az ő vitézinek, hogy öt Királynak nyakokat meg-tapodnák [h]. II. Ha a' tyúk melegíti a' chirkéit: a' Krisus az Isteni szeretetnek tüzével, minket ugyan lángoltat; és kívánnya, hogy az mindenekben fel-gyuladgyon [i]. III. Ha a' tyúk eledelt keres chirkéinek: a' Krisus az ő Sz. Testével tápol bennünket; és halálával fenyeget, ha azzal élni nem akarunk [k]. IV. Ha a' tyúk a' chirkékre-való gond-viselés-miatt borzatt, és poros: a' Krisusnak, *semmi színe, sem ékessége nem-volt* [l]. *Meg-sebesíttetett a' mi hamis szívünkért; meg-romlatott a' mi bűnünkért; és az ő keserűségével gyógyíttatunk meg.* V. Ha a' tyúk chirkéi szorgalmatosan őszveker-ni, és híja: a' Krisus az ő el-széledett Tanitványit, Fel-támadása-után egybe-gyűjtötte, oktatta, vigasztalta [m], és a' Mennyei boldogságnak kívánságára fel-gerjesztette [n].

D

[e] 1. Pet. 5. 8.
[f] Pſ. 90. 13.
[g] Luc. 10. 19.
[h] Joſ. 10. 24.
[i] Luc. 12. 49.
[k] Joan. 6. 54.
[l] Ésa. 53. 2. 5.
[m] Luc. 20. 26. Act. 1. 3.
[n] Luc. 24. 32.

De ímé, mind-in Urunk illyen kegyességét mutatta a' Zsidókhoz, akarván és kívánván őket-is fele javaival meg-látogatni, panaszolkodva azt mondgya; hogy ők *nem akar-*

A

tsák, tudni illik, azt a'jót ismérni, és venni; jelentvén, hogy ő rajta semmi nem múlt; a' ő akaratyokon állott a'dolog. Erről a Nem-akarásról, gyakor panaszolkodását olvassuk az Istennek [a].

De mondaná valaki: Hogy állhattak a'Zsidók ellene az Isten akarattyának? nem azt mongya-e Dávid [b]: *Ki tehet ellene a'mit akart meg-cselekedett?* Ő maga pedig [c]: *Az én tanácsom meg-áll, és minden én akaratom meg-lészen.* Mardokæus azon képpen [d]: *Uram, senkinek a'te kivodásodnak ellene állani nem lehet, és minek a'te akaratod-ellen állhassunk?* Felelet. Noha az Istenben csak egy Örök Akarat vagyon: mi tudzásunkkal, mivelhogy Kétféle dologszármazik attól, a' Doktorok Két nevet adnak néki: Eggyiket, *Jeleatő* Akaratnak nevezik, melly parancholattal, vagy tüköréssel meg-jelenti mit kíván tőlünk. Erről mondotta Urunk [e]: *Valaki az én Atyám akarattyát cselekeszi, az az én atyámfia, &c.* És Sz. Pál [f]: *Ez az Isten akarattya, a'ti meg-szentségtek.* Így akarta a Zsidókat egybe-gyűjteni: modot mutatván, mellyen hozzá juthatnának. Így akarja, hogy minden ember üdvözüllyön, és az Igasság ismeretire jusson [g]. Erről mongyuk [h]: *Légyen te akaratod.* A'Máfikat, El-végezett, a'vagy kedve be-töltő Akaratnak nevezik; mellyel egy-általlyában akar valamit, melly mindenkor végbe-megyen, és senki ellene nem állhat; a'mint az elő-hozott Irásokból ki-tetszik. Ezzel az Akaratval, nem akar az Isten mindenkor, hanem sokakra a'mi akaratunkra hágy: és, ha mi akadályt nem teszünk, végbe-viszi, ha pedig akadályt teszünk, és nem akarjuk, nem viszi.

Ezt hogy jobban meg-értsük, azt kell eszünkbe vennünk, Először: hogy az Isten akármit-is úgy akar a'mint jó: lehet pedig valami jó ő magában, de máshoz képest nem olyan: Úgy-mint; jó hogy az ember éllyen egyébaránt: de, ha gyilkos, és árultmas a'közönséges jónak, jó meg-ölni, és a gonosz életben nem hagyni. Így az Isten akarná ugyan az embereket üdvözíteni: de az Igasság kívánnya, hogy némellyeket a' kárhozatra vessen. Melyből ki-tetszik, hogy az Isten akarattya, az embernek Szabad-akarattyát el nem bontya, hanem állattya, és bizonyíttya: mert úgy akar üdvözíteni bennünket, ha bé-tőltyük parancholatit, mellyet az ő Malasztyával meg-cselekedhetünk, de meg is vethettyük magunk gonoszságából. Az-okáért, nem panaszolkodhatunk az Istenre, mint-ha azokat is kárhoztatná a'kik egyebet nem cselekedhettek, hogy-sem a'mit cselekedtenek, nem lévén szabadságok: sem a'rettséget nem menthettyük, mint-ha Isten nálunk-nélkül üdvözíteni; a'mint az Újító atyafiak cselekeszenek, kik az ember akaratyát rabbá tészik, és az üdvösséges dolgokra erejétől meg-fosztyak.

Másodszor: Azt kell meg-tudnunk, hogy a'Szabad-akarat (mellyet mi Keresztyének vallunk, a'Pártosok pedig tagadnak) arra-való szabadság, hogy ember valami végtelen-való eszközök-közőtt válogathasson, élvén a'mellyikkel akar, meg-vetvén a'mellyiket nem akarja: mellyet az Isten, maga nagy dicsőségére, kőzőtt az értelmes teremtett állatokkal; tudni illik, az Angyalokkal, és emberekkel. mert az oktalan-állatoknak mint-hogy értelmek nincsen, Szabad-akaratyok sem lehet.

Jeles Okai vannak pedig, a'mellyekért az Isten Szabad-akaratot adott minden értelmes állatoknak. I. Az Istennek hatalmassága, és bőlcsessége; mellyeket azzal mutat-meg, hogy az ő gond-viselésének senki akadékot nem szerezhet, ha szintén Szabad-akaratyával-is szerént jár-is. Mint a tinek sok madarai lévén, szabadon hagyná azokat röpülni: de mindazáltal azt cselekedhetné, hogy minnyájan oda röpülnének a' hová ő akarná, melyről szépen ír Sz. Agoston [i]. II. Az Istennek igasssága; hogy személy-válogatás-nélkül, a'jóknak jutalmat adhassa, a'gonoszokat meg-büntethesse; a' mint Sz. Irenæus írja [k]: mint-hogy szabadságok vóltt a'jóra és gonoszra. III. Az Istennek jó-vólna; azt rendelvén, hogy az örök Boldogsághoz, nagy bőchülletessen, érdemünk által juthassunk; a'mint Sz. *Gregórius Nazianzénus* mondgya [l]. IV. Az Istennek kincsének el-fogyhatatlan gazdagsága. Mert, ha határos kincse vólna, az emberek érdeme végtére el-fogyathatná. Olyan azért az Istennek tár-háza, mint a'fogyhatatlan forrás, melyből akár-mennyit meríttsenek, mindenkor teli. Innét mondotta Urunk [m]: *Kérjetek az Atyától és neve-ben kérjük, azt cselekeszem.* És Sz. Jakab [n]: *Ha kinek Urunk [o]: Kívánnak az Istentől ki mindennek bővséggel adgya, és szemére nem bőlcsség nélkül szidalmazódik, kérje az Istentől: ki mindennek bővséggel adgya, és szemére nem szidalmazódik:* szabadon hágy bennünket; hanem nem arthatunk néki; a'mint hogy nem-is használhatunk, ha nála maradnak [p]: hanem mind hatzon a'mind kár miénk; a'mint Dávid mondgya [q]: *Imé a'kik el-távoznak tőled, elvesznek, nékem pedig jó az Istenhez ragaszkodnom.* VI. Az Istennek szeretteti az ő teremettekkel egymáshoz. Mert, holott azok-nélkül nem szűkölködik; és ha szűkölködnek-is, kecsetet

vesset

[a] Ezek. 24. 13. Ozeás. 13. 9. [b] Ésa. 46. 10. [c] Eszt. 13. 9. [d] Valamas Regum. [e] Mat. 12. 50. [f] 1. Tes. 4. 3. [g] 1. Tim. 2. 4. [h] Mat. 6. 10. [i] Volantas benefacti. [k] Lib. 4. c. 71. [l] Orat. 2. [m] Ján. 14. 13. [n] Jak. 1. 5. [o] Jak. 4. 3. [p] Ps. 15. 2. [q] Ésa. 35. 6. Ps. 72. 27.

veſet bizhatnék hozzájok, mivelhogy hamar el-pártolhatnak a' Szabad-akarattal: mindazáltal úgy viſeli gondgyokat, mint-ha nem lehetne nálok-nélkűl, kikért emberré-lőtt, és keſerves kint és halált ſzenvedett. VII. Az Iſten rendelésének tekélletes ékeſsége. Vagyon, a'ki ſenkitől nem igazgattatik, és igazgat, az Iſten; a'ki vezéreletetlik, és nem vezérel, az oktalan állatok: méltó vólt, hogy lenne a'ki vezérlene, és vezéreltetnének, az értelmes és ſzabad-akaratú Angyal és ember. Melyből ki-tetzik, hogy a'kik az embert meg akarják foſztani a' Szabad-akarattól, az Iſtennek tiſztesége-ellen chelekeſznek, és az embert gyalázattal illetik, és baromma téſzik.

III. RESZE.

HOgy mi ez illyen oktalan és ékrelen tévelygésbe ne eſsünk, értsük-meg a' Sz. Iráſnak ſententziáját e' dologban: melly nyilván vallya a' Szabad-akaratot, nem chak egyéb-féle dolgokban, de ugyan az Iſtenes életben-is, és az üdvőſségre ſzükséges és haſznos chelekedetekben: melyeket végbe vihet az Iſten Malaſztyával, és megvethet maga gonoſságával. I. A Sz. Irás nyilván jelenti; hogy az ember, az üdvőſséges dolgokban, mives a' vagy munkás [a]; épitő [b], plántáló, és öntőző [c], az Iſtennel-eggyütt munkálodó [d], sőt az Iſtennek ſegétője [e]. Ha azért a' munka igazán mondatik minekünk: mi vagyunk urai a' chelekedeteknek, melyeket munkával mi viſzünk végbe. Holott azt vedd eſzedbe, hogy a' hol mi Sz. Pálban azt olvaſſuk [m], hogy *az Iſtennek ſegétői vagyunk*; a' Görög ige, annyit téſzen mint * Eggyütt-munkálkodók: melly igen el alkalmatos e' dologra nem lehet. Melyet Sz. Márknál-is olvaſunk [n]: *Az Apoſtolok el-menvén predikállának mindenütt, az Úr vélek eggyütt-munkálkodván*; és a' beſzédet meg-erősítvén, *követkézendő jelekkel*. Vedd eſzedbe a' Predikállás- és Choda-tételek-között való különbséget: Ezeket, chak az Iſtennek tulajdonittya; mert nem függenek a' mi ſzabad-akaratunktól, noha emberek-által leſznek; a' Predikalláſról pedig, mint-hogy ſzabad-akaratot kiván, azt mondgya; hogy az Úr vélek eggyütt-chelekedett, és nem nálok-nélkül.

II. A' Sz. Irás parancholllya, vagy tanáttollya embernek az Iſtenes dolgokat, és a' meg-tértét-is [o]. Melly chak a' Szabad-akaratúakhoz illik; és hiába azt igazgatná a' ki e. nem tévelyedhetik, vagy kételen véle hogy el-tévelyedgyék. Azért mondgya Sz. Agoſton [p]: Mi modon parancholt az Iſten, ha ninchen Szabad-akarat? Vallyon, miért nem parancholunk, ſem tanáttſot nem adunk a' gyermekeknek, és bolondoknak: hanem hogy ninch Szabad-akarattyok? Miért nem mondgyuk a' tónlőczbe-vettetett embernek, hogy a' mezőn futoſſon: hanem, hogy nem élhet Szabad-akarattyával?

III. A' Sz. Irás azt mondgya; hogy az Iſten ſegét minket a' bóldogságra-valo dolgokban [q]. De az nem ſegéttetik, a' ki ſemmit nem chelekeſzik, hanem a' ki maga-is hozzányúl a' dologhoz. Innét Sz. Agoſton, magyarázván a' Sz. Pál mondását, imigyen ir [r]: *Nem én pedig, hanem az Iſten malaſztya én velem*: az az, nem én egyedül, hanem velem eggyütt az Iſten malaſztya: és úgy, ſem egyedül az Iſté malaſztya, ſem ő egyedül, hanem az Iſtennek malaſztya ő-véle-eggyütt.

IV. A' Sz. Irás azt mongya, hogy, ha hivattatik-is az ember az Iſtentől, ha akarja-el nem jő: és, ha nála vagyon-is, ha akarja el-mégyen tőle [s]: ezek pedig, nem tudom miat lehetſenek a' Szabad-akarat-nélkül.

V. A' Sz. Irás ok-alatt ígér nékünk az Iſtentől külömb-külömb-féle dolgokat, a' tudni illik, ha akarjuk; ha ezt vagy amazt chelekedgyük [t]. Melly mondáſokból, imillyen bizonyitáſt támaſztok: Ha tellyességünkben vagyon, hogy az okot bé-tölthsük; úgy ſzabad akaratunk vagyon: ha ninchen; nem igéret, hanem chúfolás: mint ſzinte, ha valaki jutalmat igérne a' pálya-futóknak, és azokat a' kik futni akarnának meg-kötőzterné.

VI. A' Sz. Irás nyilván mondgya; hogy az emberen áll, hogy jót nem chelekeſzik, vagy hogy a' gonoſzt el nem távoztattya [u]. Melyből imigyen okoskodhatunk: A' ki véthetik, vagy el-kerülheti a' vétket, és vagyon Szabad-akarattya: vagy el nem kerülheti, és hiában panaſzolkodik az Irás az ember-ellen, mint-ha ő-rajta muk-vólna hogy jót nem chelekedett: mivelhogy külömbet nem chelekedhetett.

VII. A Sz. Irás úgy ſzóll, mint-ha az Iſten, felre-menvén nézné mit mivelljen az ember [x]. De azt hiába chelekedné az Iſten, ha az embernek nem vólna hatalma és ſzabadſzága, hogy a' dolgot meg-chelekedgye, vagy ne chelekedgye: mert eſzes ember nem kiſérti a' lóvet, hanálá eſik-e vagy nem; ha a' barány fúr-e a' farkas előtt vagy nem: mert azt természete, és egyebet ſem tehet.

VIII. A'

A

B

[a] Mat. 20 8. [b] 1. Cor. 3. 10 [c] 1. Cor. 3. 6. [d] Mar. 16. 20 [e] 2. Cor. 6. 1. [m] 2. Cor. 6. 1. * συνεργοῦντες. [n] Mar. 16. 20

[o] Mat. 28. 19. Jan. 3. 5. Ezech. 18. 31.

C

Pſal. 2. 12. Rom. 1. 2. Deut. 8. 27. Pſal. 2. 11. Ezech. 3. 9. [p] Lib. de Gratia & Libero arbit. c. 2. [q] Pſ. 26. 9. 6. Eſa. 64. 1. Rom. 8. 26. 1. Cor. 15. 10 Sap. 9. 10. [r] Aug. Supra. c. 15. [s] Prov. 1. 24. Mat. 23. 37

D

Ioan. 6. 68. Act. 7. 51. Apoc. 3. 20. [t] Eſa. 1. 19. Mat. 19. 17 21. Luc. 9. 13 [u] Ioan. 14. 21. Deut. 30. 11 Eſa. 5. 4. Ier. 7. 28. [x] Deut. 8. 2. Gen. 22. 12. Deut. 30. 15 19.

A

f Isa. 29. 14. 15. Dan. 13. 22. g Ezek. 31. 3. Act. 5. 4. 1. Cor. 9. 17. h Gen. 3. 13. Gen. 4. 6.

VIII. A'Sz. Irás, válaſztáſt enged az embernek [f], melly tulajdon chelekedete a'Szabad-akaratnak. Sőt azt-is mondgya; hogy ember némelly dolgokat meg-chelekedhetne, és nem chelekeſzi; és némellyeket el-hagyhatna, és meg-chelekeſzi [g]: mellyek nyilván állattyák a'Szabad-akaratot.

IX. A'Sz. Irásban, feddéſſel-valo Kérdéſt találunk [h]. Melyből nyilván következik, hogy az ember el-távoztathatta-volna azt a'miért meg-feddetik; és úgy Szabad-akarattya volt: mert ſenki nem feddi a baránytvagy kérdi, miért futott-el a'farkas-előtt? a'vagy az ebet, miért ugat? Többirásokat-is hoznak-elő a'Kereſztyén Doktorok: de, a'kik ezekkel meg nem elégeſznek, tenger irásokat-is meg-vethetnek. Hanem lássuk, mit vetnek ezek-ellen a'Pártoſok.

B

i Jer. 10. 23. k Prov. 16. 1. 9. &c. 20. 24. & cap. 21. 1.

Elsőben: Jeremiás azt mondgya [i]: *Tudom Uram, hogy nem az emberé az ő útya: sem a'sörfiné hogy járjon, és igazgaſſa az ő lépéſit.* Hasonló több mondáſok-is vannak [k]. Mellyekre azt felelem; Hogy nem egy a'Szabad-válaſztás, a'szabad véghez-vitellel: amaz, szükséges a'Szabad-akarathoz; de emez nem. Az-okáért, nem chak az Isten, de gyakorta az ember-is ellenünk állhat, hogy végbe ne vihesſük a'mit válaſztottunk, és el-szántunk magunkban.

d Isa. 26. 12. e 1. Cor. 12. 6. Gal. 1. 15.

Másodszor: Isaias azt mondgya [d]: *Uram, minden dolgainkat te chelekedted velünk.* Hasonló-képpen beszélt Sz. Pál-is [e]. Mellyekre azt felelem; Hogy a'Szabad-akarat, nem rekeſzti-ki az Isten segétségét, és velünk-valo alkotását. A'mint látunk, szabadon látyuk: nem hogy a'világoſság-nélkül lá:hatnók, hanem, hogy az jelen lévén-is, szabadok vagyunk, ha akarjuk-e ezt vagy amazt látni. Eggyütt jár azért az Isten segétsége a'Szabad-akarattal: de, mivelhogy a'jó chelekedetnek első és fő-oka az Istennek Malaſztya, gyakorta tellyeſséggel annak tulajdonittatik; noha azt nem nálunk-nélkül chelekeſzi: mert egyéb-aránt, hiába intene a'Sz. Irás bennüeket hogy munkálkodgyunk [f].

f Prov. 8. 27. Psal. 2. 12. g 1. Reg. 10. 25. h Hos. 13. 14. i 2. Cor. 6. 1. k Act. 7. 51.

Harmadszor: Azt olvaſſuk [g]; hogy *Saul Gabaába ment, és vele ment a'ſeregnek réſze, kiknek ſziveket az Isten illette.* Hasonló-képpen beszélett Jákób-is az ő fiainak [h]. Erre azt felelem; hogy az Isten, az emberbe öntvén Malaſztyát, azzal a'szívét lágyittya a'jóra; de az ember szabadon chelekeſzi ezt, vagy amazt: és hiába vehetné a'Malaſztot [i], és ellene állhatna a'Sz. Léleknek [k], ha akarná.

C

l Ezek. 36. 26. m Lib. de Spir. & Lit. c. 33.

Negyedszer: Azt mondotta az Isten [l]; hogy *Új ſzívet és lelket ád: el-vészi a'kő-ſzívet, és hús-ſzívet ád: és azt chelekeſzi, hogy az ő parantsolatiban járjunk, és az ő ítéletit meg-chelekedgyük, és meg-őrizzük.* Erre azt felelem Sz. Agoſtonnal [m]; hogy a'Szabad-akarat, mind a'Bűnnek keménységét, 's mind a'Malaſztnak lágyságát fel-veheti. De midőn a'Bűn-által meg-keményedik, és kő-ſzívnek mondatik, magától az Istenhez nem terhet, sem húſsá nem lehet; hanem azt az Istennek meg-előző, vagy elől-járó Malaſztyától vészi: mellyet bé fogadván, azzal-eggyütt a'maga meg-téresében munkálkodhatik. de azzal a'Szabadságot el nem veſzti, mert ellene-is állhat a'Malaſztnak.

n Jan. 6. 45.

Ötödször: Urunk azt mondotta [n]: *Minden, a'ki az Atyától hallotta, és meg-tanúlta, én-hozzám jö.* Feleler: A'meg-tanúlás, reá hajlás: azért, a'ki hiſzen, és reá hajol, lehetetlen hogy el ne jöjön; de egy-általlyában, lehetséges: mert, ha ſzintén hallya-is, reá nem hajol ha akarja. Azért mondgya Dávid [o]: *Ha ma az ő ſzavát hallyátok, meg ne keményittsétek ſziveteket.* Tehát, ha ſzintén hallyák-is, meg-kemenyithetik ſzivőket, reá nem hajolnak, sem el nem jőnek.

o Psal. 94. 8. p 1. Joan. 3. 9. Ver. 5. in Ep. 1. Joan. q Lib. 2. contra Julian.

Harmadszor: Sz. János azt írja [p]: *Valaki az Istentől ſzületett, bűnt nem chelekeſzik: mert a'mag ő benne vagyon abban, és nem vétkezhetik, mert az Istentől ſzületett.* Sz. Agoſton [q], és Sz. Irás-tsmerői, a'Magon, a'ſzeretetet értik. A'kiben pedig a'Szeretet vagyon, míg benne vagyon, Halálos bűnt nem chelekedhetik: de egy-általlyában, a'Szeretetet el-veſztheti, és el-is vetheti; és úgy vétkezhetik. Továbbá, valaki a'mennyei Atyát ſzereti, és igyekezik Malaſztyában meg-maradni, magát Halálos bűnbe nem keveri; sőt azt kerüli, és gyűlöli: a'mint ſzoktuk mondani; Nem ehetem a húſt, Nem ihatom a'bort, &c. az-az, iszonyodom tőle; semmi kívánságom ninchen hogy húſt egyem, vagy bort igyam. Így mondotta Jóſef a'gonoſzra-ingerlő Aſzſzonyának [r]: *Hogy chelekedhetem é gonoſságot? és hogy vétkezhetem az én Istenem-ellen?* Jóllehet azt-is mondhatnók; Nem vétkezhetik, az-az, nem ſzabad vétkezni: a'mint mondgyuk, hogy a'Kereſztyén ember nem ehetik húſt tilalmas napon; az-az, nem ſzabad enni.

r Gen. 39. 9.

Hetedszer: A Chelédes ember azt mondotta a'ſzolgájának [s]: *Kénſzerittsed bé jöni* a'vendégeket, tudni illik. Feleles. Urunk a'Példa-beſzédben a'közönséges ſzokáſszerént ſzóll: és azzal a'ſzolgának ſzorgalmatoſságát kívánnya, hogy minden tehetségével rajta légyen: ne kímélye fáradságát; el-annyira, hogy ugyan kénſzeríteni lát-

s Luc. 14. 23.

tassék. A'vagy, kénszeritsed példáddal: mivelhogy a'Tanitóknak, és a'Nagy Vacsorára hívóknak példái, nem ugy amúgy ízgatnak, hanem neminémő képpen ugyan kénszeritnek, a'mint Sz. Pál mondotta Sz. Péternek [a]; *Mint-e kénszeritsed a'Pogányokat Zsidóúl élni?* az-az, példáddal; a'mint akár-ki-is eszébe veheti Sz. Pálnak beszédéből. A'vagy, Kénszeritsed, meg-rettentvén; a'pokol-béli kínokat eleikbe adván; sőt e világi büntetéseket-is, mellyeknek nagy erejek vagyon, noha az emberben helyén hadgyák a'Szabad-akaratot, mert láttyuk, hogy sokan az oktorozással inkább el-fajúlnak és vadúlnak, hogy-sem meg-javúlnak és lágyúlnak. Az-okáért, valóban el kell hinnünk, hogy az emberben a'Bűn-után-is meg-maradott a'Szabad-akarat, noha a'jóra igen meg-erőtlenűlt. És, egy-általlyában ízölvén, olly nyilván-való dolog a'Szabad-akarat, hogy, a'mint Sz. Agoston irja [x], valami-képpen nyilván vagyon, hogy az emberek vétkeznek: úgy nyilván vagyon, hogy Szabad-akarat-nélkül nem vétkezhetnek. És utánna veti; hogy e'dologban, sem a'tudósoknak kevés-vólta, sem a'tudatlanoknak sokasága ellent nem tart. Másutt pedig azt mondgya [y], hogy ezt a'Pásztorok a'hegyeken éneklik, a' Poëtáka *theatrum*okon, a'tudatlanok a'piaczokon, a'tudósok a'Könyves-házakban, a Tanítók az Iskolákban, a'Püspökök a'Templomokban, az emberi nemzet a'szélés világon. Úgy vagyon: mert e'dologban a'Pogány bölcsek-is eggyeznek; a'*Peripatéticus*ok, *Aristoteles*sel [z]; az *Academicus*ok, *Platóval* [a]; a'*Stoicus*ok, *Plutarchus*sal [b]: annak fölötte, minden Országok és Gyülekézetek, kiknek törvényök, tanárskozások, büntetésök, és fizetésök vólt, mellyek heába-valók a'Szabad-akarat-nélkül: minden Kapitányok a'hadakban, kik intésekkel, igéretekkel, dob-trombita-szóval bátorittyák a'vitézeket: végezetre, minden rend-béli emberek, kik az emberek dolgaiban szükségesnek tartyák a'gond-viselést; melly a'Szabad-akarat-nélkül heába-való.

De ő-magok a'Pártosok-is, midőn ostromlyák, állattyák a'Szabad-akaratot: mert intik az ő pártyokon-valókat; parancholnak nékik: büntetik őket. De ha külömben nem chelekedhettek a kik a'kárt tőtték: mire-való a'büntetés és harag? sőt miért írnak ellenűnk, hogy a'Szabad-akaratot óltalmazzuk, ha egyebet nem chelekedhetűnk? Ha azt mongyák, hogy nem lehet egyéb benne, haragudniok kell: miért nem haragusznak a'gyermekekre, bolondokra, barmokra? Az az oka, és nem egyéb; hogy nem élhetnek Szabad-akarattal, és azért nem érdemlik a'haragot.

IV. RÉSZE.

AZ-okáért, Szabad-akaratunk lévén, azzal kövessük Sz. Istvánt, és távozzunk-el a' Zsidóktól. Mert Sz. Istvánban, kinek ma innepét üllí az Anyaszentegyház, nagy tekéllereséget találunk: a'Zsidókban pedig, nagy tekéllettenséget látunk. Mert holott *A tekéllettesíségnek kezdete a' Szeretet* [c], és, *Nagyobb szeretete annél senkinek nincsen, hogy valaki az ő lelkét annyáért adgya* [d]: kétség-nélkül Sz. Istvánban, ki lelkét a'Krístus szeretetéért adta, és az Igaziságnak óltalmazásáért, nagy szeretet, és következendő-képpen nagy tekéllereség találtatott. És mivelhogy leg-nagyobb gyűlölség, és háládatlanság, szokat üldözni a kik jóra vezérlenek: abba igen bé-merűltek a Zsidók, kik a'hozzájok küldetett Prófetákat, Bölcseket, &c. meg-ölték. Holott azt kell eszünkbe vennünk, hogy a'mái Evangéliom ez igén kezdetik-el [e]: *Az-okáért, ímé én küldök.* Melyből az következik, hogy Urúnk az-előtt valamit ollyat mondott, melynek okát akarván adni, utánna veszen: *az-okáért ímé*, &c. Az-előtt pedig, ez igéket olvassuk Sz. Máténál [f]: *Kígyók, viperáknak fajzatai, mi-t szabadúlsatok-el a'Gehenna ítéleti-előtt?* Az-okáért illyen magyarázatja lehet: Mint-hogy Kígyók vattok; az-okáért ímé én hozzátok küldöm az én Tanítványimat, hogy meg-térítvén titeket, a'mérges kígyókból szelíd emberekké változtassanak: de ti, hogy meg-mutassátok hogy nem akarjátok gonoszságotokat el-hagyni, azokat nem chak nem halgattyátok jó szívvel, hanem meg is ölitek. A'vagy: Mint hogy tudni kell a Gehenna ítéletiről, mint leg-nagyobb veszedelemtől; az-okáért, ímé én ti-hozzátok Prófétákat küldök, hogy attól meg-szabadíttsanak titeket, és az örök Bóldogságra vezérellyenek: de ti, nagy háládatlanúl, gonoszúl bántok velek: és azért következik reátok a'nagy gyomorúság.

Ímé pusztán hagyja házotokat. A'Házon, Sz. *Jerónymus* a'Templomot érti. Melyről azért emlékezik Urúnk, mert a'Zsidóknál az Istení szolgálatnak fő oszlopa vólt, és abban bíztak leg-inkább [g]. De heában: mert, meg nem szűnvén a'bűntől, a' Templom meg nem óltalmazhatta őket a'büntetéstől: sőt, az ő bűnök-miatt a'Templom-is el-pusztúlt; a'mint az Úr meg-mondotta Jeremiás-által [h]. Azt írja pedig *Josephus* [i], hogy a'Templom pusztúlása-előtt, a'Papok ízózatot hallottak benne: Távozzunk-

[a] Gal. 2. 14.
[x] Lib. de Verâ Relig. c. 14.
[y] Lib. de Duab. Anim. Manichæor.
[z] Lib. 3. Eth. c. 1. 2. 3.
[a] In Timæo, [b] Lib. 1. de Placit.
[c] Col. 3. 14.
[d] Joan. 15. 13.
[e] Mat. 23. 34.
[f] Part. 33.
[g] Jer. 7. 4.
[h] Jer. 7. 14.
[i] Lib. 7. de Bel. Judaic. c. 12.

A

† Migtermé-szetes hitre.

zunk-el ionét †. Mellyet az Angyalok mondottak, kik a'Templomnak őrizői vóltak. Mert az Isten a'Zsidókkal addig akart maradni, mig az ő Törvényét meg-tartották; a'mint ő maga jelentette, mondván [a]: *Isóbittsátok-meg a'ti atyátokat, és a'ti cselekedetteket: és vetének látom Choben.* Mellyet mint-hogy nem cselekedtenek, a'Templom is el-puſztult.

Némellyek pedig, a'Házon, Jerusálemet értik: de mind egy; mert abban vólt a' Templom; és eggyütt rontorra el az ellenség. El-puſztúlván pedig Jerusálem a'Templommal, melyben minden Istени szolgálatnak fondamentoma vólt, a'Törvénynek is el kellett fogyni, minden Czeremóniáival. Mert, mi képpen hogy, úgy mond Arany-szájú Sz. János [b], a'kő-míves meg-vetvén a'háznak fondamentomit, fel-vivén annak falait, meg-bóltozván, és az egész bóltot középben egy kővel egybe-foglalván; ha azt a' követ ki-vészi, az egész épületnek kötését fel-bontya: hasonló-képpen, mint-hogy Isten Jerusálemet tőtre-vólt az egész Országnak foglaló gombjává; azt el-rontván, az egész Nemzetségnek állapattyát-is el bontotta. Azért nevezi pedig a' Sz. Doktor Jerusálemet az egész Országgombjának, vagy foglaló-kővének: mert a'Templom abban vólt; mellyen-kívül nem vólt szabad áldozni [c]. Azért, az el-bomolván, a'Zsidók Törvénye-is, minden állapattyokkal el-bomlott, és füstbe ment. A'Templomot pedig, meg akarta *Titus* Cháſzár tartani; de az Isten nem engedte hogy meg-maradna: hogy elsőbbe vennék a'Zsidók, hogy a'Templommal eggyütt minden Czeremoniájokat el-veſztették. Azon Isten az-után soha nem engedte, hogy a'Templomot meg-épitenék a'Zsidók, noha gyakorta igyekeztenek azon; fő-képpen *Julianus*nak, a'Hittől-szakadt Cháſzárnak idejében: ki, a'mint Arany-szájú Sz. János írja [d], pénzt adott, palérokat rendelt, minden-ünnét fő mestereket hívott, és semmit hátra nem hagyott hogy a'Templomot fel-épithetné: reménlvén azt, hogy, ha a'Zsidók áldozattyát helyére állathatná, az-után könnyebben a'Bálványozásra vihetné, és azzal a'Keresztyén Hitnek sokat ártsana. De minden fáradsága hiába lőtt: mert a'meg-áſolt fondamentomból tűz jőtt-ki, és sokakat meg-emésztett. És úgy szűnt-meg a'vakmerő Cháſzár, félvén maga fejére is. Emlekezik e' dologról *Mezéphorus*-is [e], és *Szozómenus* [f]: ki azt-is írja; hogy akkor a'Zsidók ruhán Keresztet látratott: intvén arra őket, hogy a'Keresztben meg-feszitteretett Krisztusban hánnének. Sz. *Gregorius Nazianzénus* pedig, azt-is írja [g]; hogy az égben-is szép fényes Keresztet látratott.

B

[a] Jer. 7. 3.

[b] Hom. 1. ad populum Antioch.

[c] Deut. 12. 13.

[d] Orat. 2. contra Iulian.

[e] Lib. 10. Eccles. Histor. c. 32. & 33.

[f] Lib. 5. c. 21.

C

Meg mondván Urunk, hogy a'Zsidók háza el-puſztúl, azt vetette utánna [a]: *Mert mondom néktek, ne látnátok engem mostantól fogva, míg nem mondjátok: Áldott, a'ki az Úr nevében jő*: az-az, Mondom néktek, gonosz engedetlen ſiak, hogy nem látjátok engem az én Szenvedésemről fogva, melly rövid nap meg-léſzen, míg nem kétségből-is, azt mondjátok: *Áldott*, &c. Melly az Itélet-kor léſzen, midőn minnyájan meg-láttyák: az Igazak, örömökre, és üdvösségökre; a'gonoszok pedig, siralmokra, és kárhozattyokra. Mondgyák pedig azt a'Zsidók, nem szájokkal, hanem szívökkel: mint-ha a'Király azt mondaná valami párt-ütő latornak, a'ki őtet nem akarná Királynak vallani és tartani: Fel akaſztatlak, és akkor mondod hogy Király vagyok: mivelhogy létel-szerént meg-érzené, noha nyelvével nem vallaná a'Király hatalmát, mellyet az-előtt jó akaratyából nem akart vallani. Így mondgya Zakarias Proféta [b], és Sz. János Evangelista [c]; *Meg-látnyák ki vertének által.* A'mit ott mond, hogy Meg-láttyák: itt azt mondgya, hogy Meg-vallyák, és mondgyák. Melly mondásban arra nézett Urunk, a'mit a'gyermekek mondottak a'Templomban [d]: *Hósanna a' Dávid fiának: áldott a ki az Úr nevében jő: Hósanna magasságában.* Mellyen bosszonkodtak a'Papi-fejedelmek, mondván [e]: *Hallod-é mit mondanak ezek?* azt káromlásnak altván. Azt jövendöli azért Krisztus, hogy léſzen olly idő, melyben kénszerittetnek ők-is azt mondani: de akkor nem fog semmit használni. Mint mikor a'gonosz-tévők, kezek kötözve lévén, és az itélő-szék előtt állván, láttyák a'Bírót, és kegyelmes uroknak mondgyák: semmit nem használnak véle, hanem érdemek-szerént meg-büntetteretnek. Így nem fog-használni némelyeknek, midőn azt fogják mondani [f]: *Uram, Uram, nem a' te nevedben profétáltunk-e? &c.* vagy [g]; *Uram, Uram, nyiſd-meg nékünk*: hanem mindeniknek azt fogja Urunk mondani: *Nem ismérlek titeket.*

D

[a] Mat. 23. 39.

[b] Zachar. 12. 10.

[c] Joan. 19. 37.

[d] Matth. 21. & Marc. 11.

[e] Matth. 26. 65.

[f] Mat. 7. 22.

[g] Mat. 25. 11.

Ez hogy mi-rajtunk ne történnyék, ne hallogaſſuk meg-térésünket: hanem, mentől hamarébb tartsunk penitentziát; és a'Krisztusnak illyen nagy Jó-tétemenyiért és irgalmaſságáért, mellyet mutatott az ő szent Születésekor, adgyunk hálát, mondván: *Áldott a' ki az Úr nevében jő.* Az igaz Tanitókat, kiket közinkbe küld, örömest hallgaſſuk, és engedgyünk nekik; hogy a'Zsidók vészedelme reánk ne fordúllyon. Úgy vagyon, hogy *az Isten nem akarja az istentelennek halálát, hanem hogy meg-térjen az istentelen az ő*

útáról,

árúl, és éllyen [a]. Úgy vagyon, hogy *Az ember Fia nem jött lelkeket veszteni, hanem üdvözíteni* [b]: *meg-keresni, és üdvözíteni, a'mi el-veszett-volt* [c]. De az-is bizonyos, hogy, ha a'penitentziára-való alkolmatossággal, mellyet az Isten adott a'bűnös embernek, gonoszúl él, kevélységre [d]; ha meg-útállya az Isten jóságának, es türétének, és hoszszú várakozásának gazdagságit [e]: *az ő keménységére-szivén, és penitentziátlan szíve-szerént, haragot gyújt magának, a'haragnak, és az Isten igaz ítéletinek napja-szerént* [f]: és arra kénszeríti az Istent, hogy irgalmasságát, mellyel méltatlan-voltára üdvözíteni akarta, meg-vonyván, hálátadatlan-voltáért, igasság-szerént kárhoztassa. Örvendezzünk azért az Isten Irgalmasságának; de más felől, féllyünk igaz ítéletitől: hogy, se kétségbe ne essünk, se mód-nélkül ne bizakodgyunk; hanem, igaz úton járvái, mellyen Szent István járt, a'dichőségbéjussunk, melybe ő jutott: mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Isten, az ő Szent Fia-által. Amen.

a Ezech. 33. 11.
b Luc. 9. 56.
c Mt. 19. 10.
d Isa. 24. 21.
e Rom. 2. 4.
f Rom. 2. 5.

A
B

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

DÁvid, az ő szelidségét, melyre az Istent-is emlekeztette [a], úgy mint kedves, és nyilván-való dologra, igen meg-mutatta Saulhoz: kinn gyakorta boszszúját álhatta-vólna [b], arra hűv szolgaitól-is izgattatván, mivelhogy Saul mindenütt üldözte, és halálra keresztette őtet: de semmi okon reá nem birhatta magát. És Semeihez-is: ki leg-nagyobb keserűségében, és nyomorúságában, nagy méltatlanúl átkozta, és kövekkel hagyigálta [c]; kinek Abisai fejét akarta venni; de Dávid semmi-képpen azt nem engedte: Mindazáltal, igen meg-haragutt Követinek meg-gyalázásáért, a'bolond Nábal-ellen [d]: és boszszúját-is állotta-vólna, ha Abigailnak bölch tanátsa eleit a'dolognak nem vötte-vólna. Melly boszszú-állását, hasonló okért meg-mutatott valóban Hánon-ellen, ki az Ammon fiainak Fejedelme vólt [e]: mert a'népét által-fűrészeltette, és vas-szekereket vitt-által rajtok; és késsekkel el-metéltette, és a'tégla kemenczébe vettetve: és úgy chelekedett minden városival. E dologban-is, Dávid a'Krisstust példázta: ki nagy szelidségét mutatta, a'bűnőssöket magához fogadván's velek évén [f]; és a'hóhériért könyörögvén [g] a Kereszt-fán: de igen nehéz néven vötte a'Követin tött boszszúságot, mellyért boszszút-is állott a' Zidókon, házokat el-pusztítván; az-az, minden jótól meg-foszttván őket, a'Jerusálemi veszedelemkor: és annak-fölötte azokat, a'kik meg nem tértek, az örök kárhozatra vetvén. Melly hogy rajtunk-is ne történnyék, kövessük Sz. Istvánt, vele inkább meg-kövéztetvén a'Krisstusért, hogy sem a'Zidókkal meg-kövezvén a'Krisstus követit. Azért,

C

a 1. Reg. 24. 10.
b 2. Reg. 16. 6.
c 2. Reg. 16. 6.
d 1. Reg. 25. 10.
e 2. Reg. 12. 4. & c. 31.
f Luc. 15. 1.
g Luc. 23. 34.

I. *Meg-mondom, Minémű Koronái vóltak Sz. Istvánnak.*

II. *Meg-bizonyítom, hogy az Isten sok dolgokban inkább akarja a'mi hasznunkat, hogysem az őtisztelettet.*

III. *Meg-magyarázom, Miért nézett Sz. István az égbe, és mit látott.*

ELSŐ RESZE.

MIkor a'Romaïak valamelly Várast vitatnának, a'ki elsőben a'kő-falat meg-hágta, és arra a'Romaïaknak Sasos zászlójár fel-tötte, meg-koronázták Arany koronával. Midőn Dávid a'Jebusi várasát vitatta, melly a'Jerusálem vólt, azt mondotta [a]: *Valaki előszőr meg-veri a'Jebusenst, Fejedelem és Hadnagy lészen*: és Sárvia, a'ki előszőr fel-ment, Fejedelemmé lőtt. A'mái napon egy fő Vitézről emlekezik az Anyaszentegyház: ki a'kövek-által, mellyekből szoktak rakni a'város kő-falait, előszőr ment-fel Meny-országba, fel-emelvén ott a'Krisstus zászlóját, és meg-mutatván minémű ereje lőtt-légyen a'Krisstus Vérének, mellyel a'Kereszten, mint diadalmas zászlójár, megfestette: olly nagy tudni illik, hogy a'gyarló és félénk embereket meg-bátorithatná, hogy leg-kedvesb dolgokat, az-az, életőket semminek alítanák, és vérőket a'Krisstusért készségesen ki-ontanák. Az-okáért, nem chak meg-koronáztatott, a'mint a'neve-is kívánta, az örök dichőségnek meg-hervadhatatlan koronájával: hanem, Első Mártyrnak-is nevezteteti, mint a'Mártyrok kapitánya: I. Mert, noha Sz. István-előtt, az Ó Testamentomban, Mártyrok vóltak: úgy-mint Ábel, egy-néhány Próféták, és a'Makabæusok; az Újban pedig, Keresztelő Sz. János, és az Apró-Szétek, kiket Sz. Agoston [i], és *Prudentius* [k],

D

a Sam. 5. 8. de Jebus.
k In Hymno Epiphania.

A

a'Mártyrok virágának, és első zengéinek nevezték: mint százával, Sz. István mótán mondatik *Proto-martyr*nak, vagy Első Mártyrnak. Mert senki ő-előtte nem szenvedett az Új
1 Hebr. 9. 15. Testamentomnak fel-állatása-után, melly a' Krístus halálával ment végbe: az Apró-Szentek pedig, és Keresztelő Sz. János, az-előtt szenvedtek. II. Mert Sz. István előtt egy Mártyr sem ment egyenesszen Meny-országba; mellyet Krístus Úrunk nyitott meg halálával, és útat mutatott reá Menybe-menetelével: a'jóllah Mártyrok, mind a Krístus halálá-ig, a' *Lymbus*ban várakoztak a' Szabadításra. *És azért látta* Sz. István *az egeket nyitva* m, *és az embert Fiát az Isten jobja-felől állani*: nem chak azért, hogy segétsé-
m. Act. 7. 56. ôzet a'harczon; hanem, hogy meg-győzvén ellenségit, Menybe vinné, és meg-koronázná. III. Mert ő szenvedett leg-először halált a'Krístus Hitiért; mellyről az Apró-Szentek vallást nem tőttenek, sem akarattyok-szerént azért halált nem szenvedhettenek. Innét vagyon, hogy az Anyaszentegyház, a'Krístus Születése-után a kővetkező három nap, három rend-beli Mártyrokról emlékezik; de elsőben Sz. Istvánról, mint Első és fő Mártyrról: úgy mint, ki nem chak akarattyával vólt Mártyr, mint Sz. János; sem chak létel-szerént, akarattya-nélkül, mint az Apró-Szentek: hanem, mind két-

B

képpen. és azért vőtt nevéhez illendő Koronákat-is.

Koronákat, mondám: mert minden-féle Koronában része vólt, a' miném-lékről a'Doktorok emlékeznek: tudni illik, a' Szüzességnek, Tanításnak, és Vér-on-
n Sir. 5. de S. Stephano. tásnak Koronájában. A'mi az Elsőt illeti, Szent Agoston imígyen ír n: Ieva vagyon az Apostoli Cselekedetekben Szent Istvánról, hogy az Özvegyeknek szolgálattyára rendeltetett az Apostoloktól: melyből bizonysága vagyon az ő tiszta Szüzességéről; mint-hogy, inkább lévén, azoknak gondgyokat bátorságosson fel nem vehette-vólna, ha a'Szüzességnek ajándékát magában nem ismérte-vólna, mellyel veszedelem-nélkül forgolódhatott közöttök. Angyali dolog a' Szüzesség, és igen kedves az Angyaloknál: az-okáért *Ollyannak látatott a' Sz. István orczája, mint az Angyalé* o; o. Act. 6. 15.
p. Act. 7. 55. q Matt. 5. 8. és, *látta az Istennek dicsőségét*, még a'földön lévén p. mivelhogy *A' tiszta szívűek látyák az Istent* q. A'mi a' Tanítók Koronáját illeti, része vólt abban Sz. Istvánnak: mivelhogy a Krístus Hitit bátorsággal tanította; és hatalmas ellenségek-ellen óltalmazta-
r Act. 6. 8. chodákkal, 's jelekkel meg-bizonyította r: mivel hólta után-is Ereklyéinél sok chodák tőrténtek; a'mint Szent Agostonnál olvassuk s. És így, mind a' három Koro-
s Lib. 22. cap. 8. C

náhan része vólt Szent Istvánnak, ki az ő mesterének a' Krístusnak példáját követte mind a'három dologban: Mert a' Krístus, Vérét ontotta, barátiért, és ellenségiért: a'Szüzességet meg-tartotta, magában, és Szent Annyában: tanította a Zsidókat, és a'Pogányokat.

Mondaná valaki: Miért engedte az Isten, hogy Szent Istvánt, ki *telljes vólt hittel és Szent Lélekkel* t, *malasztval és erővel* u, és egyéb számtalan Szenteket, a'Pogá-
t Act. 6. 5. u Ibid. 8. nyok, és Zsidók, és a'gonosz atyaliak-is, nagy kínokkal meg-ölnék? Holott, Egyfelől, könnyen meg-óltalmazhatta-vólna őket, sok képpen meg-zabolázván az öldöklőket: és, vagy vízben ölvén, mint Faraót minden hadával, midőn az Isten-
x Exod. 14. 27. y Num. 16. 31. 32. 33. z Hos. 22. 8. 22. 6. 7. 9. 10. 14. b 3. Reg. 13. 4. c Zach. 2. 8. d Jud. 2. 11. népét öldözte x; vagy a' földel el-nyeletvén, mint Córét, Dátant, és Abiront, midőn Moyses-ellen fel-támadtak y; vagy tűzes kígyókkal meg-emésztvén, mint némelly Zsidókat, kik Moyses-ellen zúgolódtak z; vagy hajoknál-fogva fel-akasztván, és ellenség kezébe adván, mint Absálomot, ki az attyát kergette a; a'vagy chak a kezét meg-száraztván, mint Jeroboámnak, ki az Isten embere-ellen kezét ki-nyújtotta b? Más-felől pedig, a'kik a Szenteket öldözik, vagy illetik, az Isten szemefényét illetik c, és azzal igen meg-bántyák: kinek tiszteletit semmi némű dolog-
D

ért nem kell hátra hagyni, mint-hogy maga sem adgya azt másnak d? Erre máltett bővebben meg-felelek: Most chak azt felelem; hogy az Isten úgy annyira kívánnya a'mi hasznunkat, hogy, ha együtt jár az ő boszúságával, ezt meg-engedi, és el-halgattya egy ideig, hogy amaz helyén maradgyon; melyből chodálatos jó-voltát ismérhettyük az Istennek.

II. RÉSZE.

EZt sok példákból vehettyük észünkbe: és Leg-elsőben, e'mostani dologból. Mert, ha az istentelenek az Igazakat öldözik, az Istennek tiszteségét sértegetik, és azzal az ő Szent neve káromlattatik, a'mint egyéb féle bűnök által-is: más-felől pedig, abból az Igazaknak érdemök és jutalmok nevekedik. Továbbá, ha az öldözés meg-szűnik, az Isten tiszteségе helyén marad, de az Igazaknak érdemök nem öregbedik: az-okáért inkább kedvez az Igazaknak, kik az háboruság-által nevekednek

az Igaz-

az Igasságban. Mert, a'mint Szent Agoston beszéli [c]; mi-képpen hogy azon tíszűi az arany fénylik, és a' polyva füstölög; és azon chép alatt, a szalma meg-törik, és a'búza meg-tiszteltetik; és nem azért egyeltetik ökrve az olaj a'forkollyal, hogy azon fajtával nyomattatnak ki: azon-képpen, ugyan-azon reánk-rohanó próbák, az Igazakat probállya, tisztíttya, és általa-szűri; a'gonoszokat pedig kárhoz-ártya, rontya, és ki-gyomlállya.

A
[c] Lib. 1. de Pec. 1. 8.

Másodszor: Ez ki-tetszik a' Krístus halálából. Mert a'Zidók bűne, a'Krístusnak meg-ölésében, nagyobb és gonosz volt, hogy-sem a'haszon, melly az emberi nemzetnek meg-váltásából következött. Mert a'Bün, az Isten-ellen lévén, ki véghetetlen jo, neminémű-képpen véghetetlen gonoság: de az emberi nemzetnek meg-szabadulása, bizonyos határban foglaltatott jó. mert a'teremtett-állat, véghetetlen jót magában nem foglalhat; a'mint egy akár-minémű hordóba a'feneketlen tengernek vize nem férhet. De még-is, a'mi üdvösségünkért az Isten meg-engedte, hogy az ártatlan Krístust, kinek méltósága-is végetetlen volt, gyalázatos halállal meg-ölyék. Tovább, nagyobb jó és haszon, az ártatlannak életét meg-tartani, hogy sem kár a'bünöst veszni hagyni: mert az Igasság-is azt kívánnya, hogy a'vétkes el-veszszen, az igaz megmaradgyon és éllyen; melly mindennek, személy-válogatás-nélkül, érdeme-szerént tészen. A' Krístus pedig életet érdemlett, a'bünös ember pedig halált: de még-is inkább engedte az Isten, hogy a'Krístust meg-ölyék, hogy-sem a'bünös ember érdeme-szerént, örökké el-veszszen.

B

Harmadszor: Két rend-béli Imádság vagyon: Egyik, chak az Istent dícséri, és hálát ád jó-voltáért: és ez, tűi szeretetből, és, hogy igy szollyak, igaz barátságból származik. A'Másik, magunk szükségét adgya Isten-eleibe; kérvén, hogy javaival meg-látogassson, a'gonosztúl meg-óltalmazzon: melly, úgy tetszik, miut-ha béres szolgához illenék, ki maga hasznát keresi. Az okáért, ha a Két Imádságot egy-más mellé vettyük, az Első díszesb, és böchülletesb: melyb n foglallyák kivált-képpen magokat az Angyalok-is, és a'Mennyei Szentek. Kik, ha mi-érettünk könyörögnek-is, nem magok hasznát keresik, hánem az Istennek tiszteségét: remélvén, hogy velek eggyütt, az örök boldogságban lévén, inkább dicsértetik az Isten: mivelhogy *A'kik az Úr házában lakoznak, örökkön örökké dicsérik őtet* [f]. De mint-hogy a Kérő Imádság a'mi haszunkat *nézi*, chak nem mindenektől-fogva arra tanított bennünket Krístus Urunk [g]. Mert, noha némelly kérélek az Isten tiszteségét nézik: mindazáltal azok-is a'mi hasznunkat keresik: mert, ha az Istennek szent nevét tiszteljyük, és szentellyük; ha Országát magunkra hozzuk; ha az ő szent akarattyát chelekedjszük, nékünk haszuos: ha pedig el-mulattyuk, nékünk káros, nem az Istennek: kinek az ő szent nevét tekélletesben szentelik az Angyalok; az ő Országa, és birodalma azokon tellyesb, és ők sokkal igazban tellyesítik bé az ő szent akarattyát, hogy-sem mi tőlünk lehessen a'földön. Az-okáért Sz. Dávid az Angyalokat az Úr szolgainak nevezi, *kik az ő akarattyát chelekeszik* [h].

[f] Psal. 83. 5.
C
[g] Matt. 6. 9.
[h] Psal. 102. 21.

Negyedszer: E' világi gazdagságot fő-képpen Két-végre költhettyük: tudni illik, az Istennek tiszteletire, Templomokat épitvén; az Istent-dicsérő szolgáknak illendő jövedelmet rendelvén; az Isteni szolgálatot drága szép edényekkel fel-ékesítvén: és Fele-barátunk szükségére, szegényeket táplálván; rabokat szabadítván, &c. Ha mind a'kettőre nem érkezünk, és valamellyiknek el kell maradni: az Isten azt kívánnya, hogy az Elsőnek hadgyunk békét, és a'Másikat vigyük végbe. Innét mondotta Urunk [i]: *Szerezzetek magatoknak barátokat a' hamisság Mammónájából; hogy mikor meg-fogyatkoztok, bé-fogadjanak titeket az örök hajlékokba.* És [k]: *A' mivel birtokodtok, adgyatok alamisnát: és imé mindenek tiszták nektek.* És [l]: *Adgyátok-el a' mitkel birtok, és adgyatok alamisnát.* És [m]: *Ha tekéletes akarsz lenni, menny-el, áldd-el a' mid vagyon, és add a' szegényeknek, és kincsed lészen a' Mennyben.* És a'miből leg-inkább ki-tetszik mondásunk, Urunk keményen meg-feddette a'Farisaeusokat: kik fölvénységből azt tanitották [n]; hogy chak az emberek bővséges ajándékokat vigyenek a'Templomba, ha szintén szüléjeket fogyatkozva hadgyák-is, nem vétkeznek. Melyet noha az Isteni tiszteletnek böchülletes színével akartak bé-pálásztolni; mindazáltal Urunk nem javallotta, ki mindenütt a'mi hasznunkra figyelmez. Jól tudta ezt Júdás; és, a'szegényekhez-való irgalmasságnak színe-alatt, morgolódott az aszszony'állatra [o], ki a drága kenetet Urunk fejére öntötte: de, mint-hogy azt nem azért mondotta Júdás hogy a'szükölködőkre lőtt-volna gondgya [p], *hanem tolvaj volt*, Urunk nem javallotta, hanem az aszszony'állatnak pártyát fogta. Találtatnak most-is Judások, kik az Egyházi jövedelmeket sokallyák; és azt rebesgetik, hogy jobb volna azokat szegényekre, vagy ha-

[i] Luc. 16. 9.
[k] Luc. 11. 41.
D
[l] Luc. 12. 33.
[m] Matth. 19. 21.
[n] Matt. 15. 5.
[o] Mat. 26. 7.
[p] Ioan. 12. 6.

A zánk szükségére költeni: mellyeket, a'hol el-foglalnak, sem a szegények táplálatára nem költik, sem hazánk meg-maradására, hanem mind süsü e megyen; a'mint naponként láttyuk: mert a'Régi Jámborok[1], kik az Egyházi jövedelmeket rendelték, mind Ispitályokat, 's mind Vég-házakat többet építettek, a' mostani Újitóknál, kiknek fogok chak az Egyházi jövedelmekre vásik. Bizony, mentől többet adunk az Isten szolgainak, annál több jót mind a'szegényeknek, 's mind az Országnak: mert a'Krisztus kezében, a'kevés kenyér-is igen meg szaporodik[q]. A'mikor pedig a' szükség kívánnya, még a' Szentelt edényekkel-is szabad a' szegényekre gondot viselni, és azokat értettök adni; a'mint Szent Ambrus tanította[r], és a'több Szent Atyák-is.

[1] Lás. 2. Oszl. cap. 28.

[q] Ioan. 6. 13.

[r] Lás. 2. Oszl. cap. 28.

Ötödször: Az Istennek tiszteségét nézi az Áldozat; Fele-barátunk javát, a' vele-valo meg-békélés: mindazáltal, hallyad mit mondott Urunk ezek-felől[s]: *Ha ajándékodat az oltárra viszed, és ott meg-emlékezel hogy az atyádfiának vagyon va'mi ellened: hadd ott ajándékodat az Oltár-előtt, és menny elöször meg békélleni az atyád-fiával: és akkor eljövén, nádd-bé ajándékodat.* Méltán fel-kiált erre Arany-szájú Szent János, mondván: Oh chodálatos kegyessége, és ki-mondhatatlan szeretete Istennek az emberhez! az ő-maga tiszteletit hátra hadgya, midőn fele-barátunkban a'szeretetet keresi. Hagyattassék-félben, úgy-mond, az én szolgálatom, hogy a'te szeretted meg-újúllyon. Áldozat nékem az atyafiaknak meg-békélésök. Sz. Agoston pedig azt irja[t]: Téged keres inkább az Isten, hogy-sem az ajándékodat. Be-mutatod ajándékodat, és te nem vagy az Isten ajándéka. Inkább keresi a'Krisztus azt, a'kit véréval meg-váltott, hogy-sem a'mit tőtalált chürödben.] Tanúld-meg Keresztyén, mit kellessék elsőben chelekedned.

[s] Mat. 5. 23.

[t] Serm. 16. de Verb. Domini.

Harmadszor: Némelly parancholatok, az Isteni tiszteletet nézik: úgy-mint, az Innep szenteléséről, melly az Anyaszentegyháznak rendeléséből, Mise- és Predikátzio-halgatást kíván: és hogy kézi munkától meg-tartóztassuk magunkat. Némellyek, Fele-barátunk segétségét nézik: és az Isten azt kívánnya, hogy ezeknek adgyuk az első helyt. Mert, ha az kívántatik hogy beregnél maradgy, szabad mind a'Misét el-mulatnod, 's mind kézi-munkát tenned. Ezt jelentette az Isten, mondván[u]: *Az irgalmasságot kívántam, és nem az Áldozatot.* mellyet Urunk kétszer-is vetett szemükre a'Farizeusoknak[x]: magáért felelvén, hogy a'bünösökkel evett; és a'Tanitványiért, hogy Szombaton a'búza-fejeket törödelték, morzolták, ették. Mint-ha azt mondotta-volna: Ha tudnátok, hogy az Isten nagyobra bőchülli az irgalmasságot, hogy-sem az Áldozatot, inkább indúlnátok-meg az ehezőknek szükségén, hogy-sem a'Szombatnak meg-tartásán: az-okáért, mint hogy én tudom, noha a'Szombatnak megtartásáért meg-tilalhattam-volna Tanitványimat, látván hogy éhezek, nem tiltottam-meg: mert kedvesb dolgot chelekedtem az Istennek; inkább hajolván az Irgalmasságra, hogy-sem a'Szombatnak meg-tartására: mint-hogy *a'Szombat az emberért szerzettetett, és nem az ember a Szombatért*[y]: az-az, a'Szombat embernek javára szerzettetett, nem kárára.

[u] Ose. 6. 6.

[x] Mat. 9. 11. & 12. 7.

[y] Mar. 2. 27.

Hetedször: Fele-barátunknak meg-feddéséről parancholatunk vagyon[z]: de történhetik, hogy a' kit meg-feddünk, meg-szünik ugyan a'bünről, melly Isten-ellen vagyon; hirében nevében pedig kárt vall, tudni illik, ha azok-előtt lészen a'feddés, kik a'vétket nem tudták: viszontag, ha meg nem fedgyük, meg nem szünik bosszúsággal illetni az Istent; de tiszteséghelyén marad. Ez így lévén, az Isten sok történetekben azt akarja, hogy fele-barátunknak hirére nevére tekintetünk légyen: és, hogy az helyén maradgyon, az ő meg-feddése alkalmatosb időre haladgyon, mikor sérelme-nélkül lehet. Ha pedig az a'vétek, más fele-barátunknak-is kárára volna, akkor az Isten azt kívánnya, hogy nagyobb tekintet légyen az ártatlanra; és az ártalmast meg-fedgyük, ha szintén kárára következik-is: chak hogy ennek kára, sokkal nagyobb ne légyen amannak káránál. Innét vagyon, hogy Urunk szép módot, és rendet szabott a'meg-feddésben: tudni illik, hogy elsőben, magán fedgyük-meg felebarátunkat: ha az nem használ, az-után egy vagy két bizonyság előtt: ha az sem foganatos, az Anyaszentegyháznak, vagy gyülekőzetnek kell eleibe adni, hogy egyebekneck-is ne ártson. Melyből ki-tetszik, melly igen mód-nélkül chelekesznek némelly Tanitók, kik nevén nevezvén az embert, titkon-valo vétkét ki-kiáltyák; kinek sokkal többet használtak-volna a'magán-valo meg-feddéssel, hogy-sem a' nyilván-valo meg-szégyenítéssel.

[z] Mat. 18. 15.

Nyólczadszor: Noha minden vétkek az Isten-ellen vannak: mindazáltal, némellyek úgy vannak az Isten-ellen, hogy fele-barátunknak nemártnak: némellyek pe-

digen-

dig ennek-is árthatnak; de ugyan ezek-is inkább vannak az Isten-ellen, minél annál nagyobb a' vétek, mennél nagyobb a' kinek bóchülleti meg-sértődik által. Azért Dávid, ezt meg gondolván, azt mondotta az Istennek, könyörgésében [a]: *Chak neked vétkeztem, és gonoszt cselekedtem előtted.* Noha bizony Uriás-ellen-is igen vétkezett: kinek ágyas-házát-is meg-terhezte ezzel, és életét-is el-fogyatta, és a' szolgái előtt-is cselekedte a' gonoszt; kiknek gonosz példát adott, és meg-botránkoztatra őket: De, mint-hogy fő képpen az Isten bántodik-meg a' bűn-által, úgy-mint, kinek méltósága végheteelen, és kinek megsértésével soha eleget nem tehetünk; úgy szóll Dávid, mint-ha másnak nem-is vétett volna. Ez így lévén, tekintsük-meg az Utólsó ítéletnek formáját, mellyet Urunk előnk-be adott [b]: és fel-találjuk, hogy semmi emlekezetet nem tészen a' vétkekről, mellyek chak ő-maga az Isten-ellen vannak; hanem azokról, mellyek felebáratunk ellen-is vannak. És azt olly módal, mint-ha nem-is gondolna azzal, hogy azok által az Isten-is meg bántódott; hanem chak azzal, hogy felebárunk meg-sértődött: azért mondotta: *Bizony mondom nektek; Valamig nem cselekedtétek egynek ezekkinyek közzzül, nékem sem cselekedtétek.*

Kilenczedször: Kettő a' Szeretetről-való parancholat, mellyről illik [c]: *Szeresséd a' te Uradat Istenedet tellyes szívedből, és tellyes lelkedből, és tellyes elmédből. Ez az igen-nagyobb és első parancholat. A' második pedig hasonló ehhez: Szeresséd felebarátodat mint tenn-magadat.* Kérség nélkül az első nagyobb, mint-hogy nagyobb jóra nézz de, mindazáltal, Krisztus Urunk az elsőt, nemineműképpen-is rá-is nagyván, a' másikat adgya jelül az ő Tanitványinak; azt jelentvén, hogy azok tanultak jól az ő Iskolájában, a' kik fő-képpen abban gyakorlották magokat [d]: *Ezen ismérnek-meg mindnyájan hogy én Tanitványim vagytok, ha szeretetitök lészen egy máshoz.* És azt nevezi ő parancholatyának [e]. És mint-ha egyebet nem paranchólna, azt mondgya [f]: *Ez az én parancholatom nékem, hogy szeressétek egy mást.*

Tizedször: Ezt bizonyította Krisztus Urunk az ő e'világra-való jövetelével, tellyes életével, és halálával. Mert nyilván mondotta [g]: *Én nem keresem az én dicsőségemet.* Tehát mit keresett? *Én*, úgy-mond [h], *jövtem, hogy el tévedtek légyen, é' bővebben légyenek.* És [i]: *Az Ember Fia nem jött hogy szolgáltassanak néki, hanem hogy szolgáljon, és lelkét sokakért adgya váltságul.* A' mái Evangeliomban-is azon panaszolkodik, hogy ő a Zsidókat egybe akarta gyűjteni, és ők nem akarták: és azért sirt Jerusálemen [k], hogy meg nem ismérvén a' mi javára lött-volna, utólsó romlása következett. A' Keresztfán-való halála, a' *Zsidóknak botránkozás volt, a' Pogányoknak pedig bolondság* [l]: az-az, ő-néki gyalázatot szerzett, emberi ítélet-szerént: de mivelhogy nékünk üdvösségünkre volt, mindenekre ötsmest ment. Továbbá, a Keresztfán Urunk keserű fájdalmat, és ilzonyú gyalázatot szenvedvén, mint-ha magáról el-felejtkezett-volna, leg-elsőben-is a' bohóriért könyörgött, mondván [m]: *Atyám, bocsáss-meg nékik: mert nem tudgyák mit mivelnek.* Mint-ha azt mondotta volna: Egy-felől, érzem a' keserves fájdalmat, és látom nagy gyalázatomat: más felől, vészem észembe ezeknek romlásokat, mellyet ők meg sem gondolnak: az-okáért, nem magamért, hanem ő-érettek könyörgök először; Bocsáss-meg nékik; ne vétessed-el ők-ket. E' dologban, valóságos-képpen Krisztus Tanitványának mutatta magát Szent István, ki bohóriért térdre esvén könyörgött [n].

III. RÉSZE.

EZek így lévén, nem méltó volna-e, hogy mi-is igyekeznénk, tehetségünk-szerént, az Isten Szeretetének meg-felelni; inkább keresvén az ő dicsőségét, hogy-sem a' magunk hasznát? mivelhogy az Isten, fő-képpen erre viselt gondot, amaz-hátra hagyván: és azzal az igaz Barátságnak példáját mutatván, melly maga hasznával nagyobra böchüllt fel barátyának elő-menetelét, vagy böchüllettét. Így cselekedtenek minden Szent Mártyrok; és a' többi között, a' Szent István Első Mártyr; ki az Istennek tiszteségét, maga életénél-is nagyobra böchüllötte; és szeme-előtt látván a' halált, azzal nem gondolván, a' Krisztus dicsőségéről tött bizonyságot, mondván [o]: *Imé látom az egeket, és az Ember Fiát az Isten jobbja-felől állni.* De jaj mi-nékünk! gyalázat a mit cselekeszünk ez-aránt: mert annyiba jutottunk, hogy, nem chak a' magunk hasznát követvén, mulattyuk-el az Istennek tiszteletire-való dolgokat: de, a' hol az Istennek tiszteségével a' mi hasznunk-is jó módon meg-maradhatna, erre úgy vigyázunk és igyekezünk, hogy

A

annak tellyességgel el-tapodgyuk. Melly et a'kor chelekefzünk, midőn kárunk nélkül óltalmazhatnók, a vagy gyarapithatnók az igaz Hitet, és mindazáltal el-hanyagyuk, semmi fáradságot nem akarván azért fel-venni: és, a'mi gonoszb, midőn az Istennek tiszteſségét meg-is sértyük (noha semmi haſznunk abban nincsen) úgy-mint, mikor fele-barátunkra irégykedünk, vagy őket vágalmazzuk, vagy az Istent kromolyuk. Holott azt kellene valóban meg-gondolnunk, hogy, ha szintén kárunkal kellene-is az Isten tiszteſségét óltalmaznunk, el nem kellene mulatnunk: tudván bizonnyal, hogy, noha annyi világi kárt nem valhatunk, hogy az Isten bővségeſſen meg ne fizeſſe, minden-en, 's mind a'más világon: a'mint Sz. Istvánnal chelekedett, meg-mutatván néki dicsőségét, és azzal-eggyütt ségétséget-is nyújtván néki, hogy ellenségeiről meg ne győzettetnék.

Nem heábann mondgya Sz. Lukách; hogy Sz. István, *tellyes lévén Sz. Lélekkel, az égre tekintett*: hanem, azt akarja jelentteni, hogy már akkor hazájába kivánkozott, és a'földi dolgokat meg-útálta: és, hogy onnan-felyül várna és reménlene ségétséget. Mert, az égre-való nézés, mindenikre igen haſznos. Az Elsőt, gyakorta jelentette a'mi Szent *Ignátius* Atyánk, mondván: Ah, melly büdös a föld, midőn az eget nézem! A'Másikról, igen szépen emlekezik Isaias. Mert, midőn azt mondotta vólna: *Emelly fel szémeidet az égre, és a'te Istenedet*: u.ánna vetette: *Mert én mondom lakni fogok, és mert szólla fel Israel: Elrejtetett az én útam az Úrról, és az én Istenemről el-múlt az én ítéletem?* Mintha azt mondaná: Ha az égre emeled szemeidet, és meg gondolod kit teremtette azt nem gondolhatod, hogy nem akar reád gondot viselni. Bizony, Sz. István, mihelyen *fel-tekintett az égre*, leg-ottan *látta az Isten dicsőségét*, (mellyért minden földi dolgokat meg-útálhatott,) és *a' JESUST az Isten jobja felől állani*, kitől ségétséget várhatott. Állani látta a Jésust, ki, mint hadnagy, kész vólt vitézét meg-ségétteni. Azt irják Nagy Sándorról, hogy sip szónál ebédlett: de midőn a sipoſok, a gyónyörűséges nóta-helyett, a'harczra indító trombitát meg-fuvallották, leg-ottan fel ugrott, és a'dárdájához kapott. melly, bizonyos jele vólt a'hadakozó szívnek, és hadnagyi gond-viselésnek. Sokkal inkább hihettyük, hogy, noha Kriſtus Urunk, Meny-országban minden gyönyörűséggel bővelkedik: mindazáltal az ő hív vitézire úgy vigyáz, hogy, mihelyen a'harczolóknak kiáltását meg hallya, fel áll, és leg-ottan fegyverhez fog, hogy vitézit meg-ségéttſe. Így állott Sz. Aostal mellett, mikor az Ördögökkel harczolt, a'mint Sz. *Athanás* irja[a]. Így állott Sz. István-mellett, hogy a'Zsidók meg ne győzhetnek. Továbbá, állott a Jésus, mint Pap; hogy Sz. Istvánt a'Mártyrság-által, az ő Mennyei Sz. Atyának kedves áldozatul bé-mutatná; a'mint Szent Ambrus irja[b]; és Szent Istvánt, mint jó vitézt, meg-koronázná.

Kérdené valaki: Miért mondotta Sz. István a Zsidóknak; hogy *Látya a'JESUST*, holott a'Zsidók nem látták, és nem-is hitték hogy ő látya? Feletet: A Jésushoz-való bizgó szeretet, és kivánság, mondatta-ki vele. Mintha azt mondotta vólna: Látom a Jésust, az én szerelmemet, ki magához hí: őtet óhajtom, ő-hozzá siettem: azért nem félek a'következtől: sőt kivánom azokat, hogy azok-által az én Jésusomhoz mennyek, sőt rópülyek; a'mint Sz. Agoston irja[c]. Továbbá, a'nagy bizodalom, és bátorság mondatta azt véle. Mintha azt mondotta vólna: Ti Zsidók, nem harczoltok én-ellenem, ki halandó ember vagyok: hanem a'Jésus-ellen, ki halhatatlan Isten: és Menyből lát titeket, és a'ti gonoſságokat: és ott áll, hogy titeket meg-ítéllyen, és büntesſen, ha a gonoſságban meg-maradtok; a'mint azon Sz. Agoston mondgya[d]. Annak-fölötte, azért mondotta, hogy a Zsidókat penitenziára hozná. Mintha azt mondotta-vólna: A'Jésus, az Isten jobja-felől áll, mint a'bűnősöknek Szó-szólója: azokáért tartsátok penitenziát, hogy ő-általa bochánatot, és irgalmaſságot nyerjetek. Végezetre, hogy a'Kriſtus Fel-támadásáról, mellyet a'hiteden Zsidók tagadtak, bizonyságot tenne; olly tanú lévén, ki a'dolgot nem chak fületvel hallotta, hanem szemeivel-is látta: tudván, hogy azt az-után sokan el-hinnék, kik látták-vala az ő szent életét, békeséges szenvedését, Angyali ábrázatyát, Istenes halálát.

De még-is kérdené valaki: Mint lehetett a Sz. István látása? mert, mint-hogy az egek meg-romolhatatlanok, és el-szakadhatatlanok, nem itélhettyük, hogy valóságos-képpen, és létel szerént meg-nyíltak-vólna. És, ha szintén nyitva lőttenek-volna-is az egek: az emberi látásnak erőtlensége, a'leg-felső égbe, a'hol Kriſtus Urunk az ő Atyának jobján vagyon, nem láthatott-vólna?

Erre hogy meg felellyünk, azt kell eszünkbe vennünk: I. Hogy az Irás, gyakorta emlekezik az egeknek meg-nyilásáról, vagy azoknak látásáról mellyek az egben vannak. Isaias, *Látta az Urat ülni, egy magas és fel-emelt Királyi-széken*[e]. Ezekiel azt irja[f];

hogy

P Act. 7. 55.

B

q Ps. 40. 26. 2 Vers. 27.

C

a In Vit. S. Antony.

b Lib. 3. de Fide, c. 11.

c Serm. 94. de Diversis.

d Serm. 98. de Diversis.

D

e Isa. 6. 1.

f Ezech. 1. 1.

hogy *Meg-nyiltanak az egek, és Isteni látásokat látott.* Mikor Urunk meg-kereszteltetett [a], *Meg-nyiltanak néki az egek.* II. Azt kell eszünkbe vennünk; hogy afféle Nyilatkozások, a' dolgokat jelentik mellyek akkor történnek: úgy mint, mikor a' Kristusnak Keresztvége-kor meg nyiltanak az egek; az jelentetett, hogy a' Kristustól meg-szenteltetett Keresztség-által, nyittatik-meg az ég az embereknek; a mint Szent Tamás írja [b]. III. Azt kell eszünkbe vennünk, hogy afféle Látásuk, legtinkább Két-képpen történtek: tudni illik, elmébe tűnvén, és valóban létel-szerént.

Ez igy lévén: Némellyek azt mondgyák; hogy Szent István azt chak Elméjében látta: és az Isten olly dolgot tűntetett elméjébe, melly az Istent, és a' Kristust neminémű-képpen ki ábrázolta néki; a' mint Isaiás-is *látta az Urat a' széken ölni* [c]: melly látásból meg-értette Sz. István, hogy az az ábrázat azt jelentené, hogy a' Kristus, az ő nevéért-szenvedő Mártyroknak, jelen vagyon kivált-képpen-valo segétségével, hogy győzedelmesek lehessenek; és kegyelmességével, hogy a' győzedelem-után bé-vigye őket az őrők Bóldogságba, a hol az Istent szintől szinre láthassák. Némellyek pedig azt mondgyák; hogy létel-szerént-valo Látás vólt; a' mint Szent István ő-maga jelenti, mondván [d]: *Imé nyitva látom az egeket*: úgy hogy, a levegő-égen-által, mind a' magas Meny-ország-ig, fényes világosságot látott-légyen, melyben Istentől adatott erővel látta a' Kristust. és igy mondatnak Meg-nyilt egek, mert nem tőttek semmi akadályt a' Kristusnak látására, ki az égben vólt, nem külömben mint-ha nyitva lőttek-volna. Mondám, hogy Szent István, Istentől adatott erővel látta a' mit látott: mert a' szemnek, természet-szerént-valo ereje, fel nem érhetett-vólna a' leg-felső égbe, hogy a' Kristust az ő állapattyában, és ábrázattyában láthatta-vólna. holott sok chillagokat a' nyólczadik égen, melly mi hozzánk közelebb vagyon sokkal-is a' leg-felső égnél, nem láthatunk, noha nagyobbak nem chak a' Kristus testénél, de az egész földnél-is. Az okáért, Isteni erővel fel-emeltetett, és meg-erősíttetett Szent Istvánnak a' szeme, hogy a' JESUST látná az égben, tulajdon ábrázattyában, és személyében. Mert, a mint mi a levegő-ég-által láttyuk a' távúl-valo dolgokat, a' Napot, Hóldot, chillagokat: azon-képpen Szent István, a' világos egek-által látta az Isten dichőségét, és a' Kristust. Melyből nagy bátorságot vőtt: mint a' vitéz midőn harczol, látván Kapitányát hogy mellette forgolódik, és óltalmazza; látván sebeit-is, mellyeket érette fel-vőtt, meg bátorodik, és szíve-szerént harczol. Némellyek azt is mondgyák; hogy Szent Istvánnak az egek nyitva tetszettenek, a' Kristus testéből-származó nagy fényesség-miatt: mi-képpen a' nagy villámásokban-is, úgy tetszik, mint-ha az egek meg-nyilatkoznának, és két-felé válnának.

De akár-mint lőtt-légyen: nékünk a' Szent István látásában nagy hasznunk lehet, ha szívünkbe eresztyük a' mit mondott [e]: *Imé nyitva látom az egeket*: mert azzal, minket hívott a' penitentziára, és Istenes életre. Mint-ha azt mondotta-vólna: Az őrők őrőmnek, életnek, és bóldogságnak ege nyitva vagyon: legyetek érette, és siessetek bé-menni, minek-előtte bé-tétessék: *A' míg világosságtok vagyon, hidgyetek a' Világosságban, hogy a' Világosság fiai legyetek* [f]: *A' míg időnk vagyon, jót chelekedgyünk* [g]. Mert, ha ezt a' penitentziára-való időt el-mulattyárok, az Isten, ki gonosságtokat láttya, ki-rekeszt Meny-országból, és pokolba vét. Igy olvasom a Szent Domonkos Szerzetének historiajában [h]; hogy, midőn *Bononiában* egy *Moneta*-nevű híres Doktor, hallotta-vólna azon Szerzet-béli Tanitónak predikatziójat; ki a' Szent István mondását magyarázván, a' többi-között azt mondotta; Imé most az egek nyitva vannak azoknak, kik bé akarnak menni, de majd őrőkké bé-tétetnek azoknak, kik ez életnek, és jó-chelekedetnek idejét el-mulattyák: minden hallogatás-nélkül, a' világnak hamis dichőségét, méltoságát, és gyönyörűségét meg-vetvén, a' tekélletes életre adta magát, melyben jóbb alkol-natossága lehetett minden jóra. Adgya a' kegyelmes Isten minnyájunknak, hogy állapatunk-szerént, Szent Istvánt követhessük: és, ha nem testi szemeinkel-is, de lelkiekkel láthassuk halálunk oráján a' Kristust; az-után pedig, ugyan testi szemeinkel-is: az őrők Bóldogságban dichérvén, áldván, és hálát adván minden Jó-tétemény iért.

Amen.

A

a Idatt. 3. 16.

b 3. p. q. 39. art. 5.

c Isa. 6. 1.

D

d Act. 7. 56.

B

e Act. 7. 56.

f Ioan. 12. 36.

g Gal. 6. 10.

h Parr. 1. lib. 1. cap. 37.

C

A

HARMADIK PREDIKATZIO, AZ EPISTOLÁRÚL: MELLY IRVA VAGYON AZ APOSTOLOK CHELEKEDETIRŐL IRT KÖNYVNEK VI. RESZEBEN, §. 8.

AZ Napokban: István tellyes malaszttal és erővel, nagy chodákat és jeleket chelekeszt-vala a' népben. Tamadának pedig némellyek a' Synagogából, melly névezetik a' Libertinusoknak, és Czyrenéiekének, és Alexandriaiakának, és azokénak kik Cziliczíából és Asiából valának, vetekedvén Istvánnal: és nem álhatnak vala ellene a' bölcheségnek, és a' Lélek-
† Cap. 7. v. 54. *nek, a' ki szóll-vala. †. Halván pedig ezeket, dúl-fúlnak-vala szívőkben, és fogokat chikorgattyák-vala reája. Holott pedig tellyes-volna Szent Lélekkel, az*
B *égre tekintvén, látá az Isten dichőségét, és a' JESUST az Isten jobja-felől állani. Es monda: Imé nyitva látom az egeket, és az Ember Fiát az Isten jobja-felől állani. Fel-kiáltván pedig ők nagy szóval, bé-dugák az ő fülőket, és egyenlő akarattal reá rohanának. Es ki vetvén őtet a' Varas-kívül, kővezik-vala: és a' tanúk letévék az ő ruhájokat, egy ifiúnak lábainál, ki Saulusnak hívattatik-vala. Es kővezik-vala Istvánt, ki könyörög és mond-vala: Uram JESUS, vedd hozzad az én lelkemet. Lérdete efvén pedig, nagy szóval kiálta, mondván: Uram, ne tulajdonitsd nékik e' bűnt. Es midőn ezt mondotta-volna, el-aluvék az Úrban.*

EZ Napokban két Kéz-fogásról emlekezik az Anyaszentegyház: Az Első, a' Sz. Lélek- és a' Szűz Maria-között lőtt [a], melynek gyümölche az édes JESUS e' világnak Üdvözitője [b], ki tegnap szűletett e' világnak nagy örömére. A' Másik, a' JESUS Kristus- és az Anyaszentegyház-között lőtt, a' Szűz Mariának méhében: melynek gyümölche a' sok rend-béli Hívek, és fő-képpen az erős Vitézek, kik nem szánták az Annyokért vérőket ontani, és azért az őrök dichőségnek Koronáját-is vőtték: kiknek Elől-járójok Szent István volt: ki, a' mint az Anyaszentegyház mondgya [c], a' halált, mellyet az Üdvözítő érettünk méltóztatott szenvedni, elsőben vőtte-fel az Üdvözítőért. Ennek szűletését e' mái napon tartyuk: mellyen, nem az annyának méhéből jőtt e' világra, hanem e' siralomnak völgyéből a' Mennyei örömnek boldogságába ment. Tegnap, úgy mond Sz. *Fulgentius* [d], az őrőktül fogva-valo Királynak idő-szerént-valo Szűletését innepplettők: ma a' győzedelmes Vitéznek szenvedését inneplyők. Tegnap a' mi Királyunk, testünknek palástyába fel-öltözvén, a' Szűznek méhéből ki-jövén, méltóztatott e' világot meg-látogatni: ma a' Vitéz, a' testnek sátorából ki-menvén, győzedelmessen bé-ment Meny-országba. Tegnap az Angyalok vigadozván, azt éneklették: *Dichőség magasságban az Istennek*: ma őrvendezvén, Sz. Istvánt társaságokba fogadták. Tegnap a' Kristus mi-érettünk ruhákba bépoláltatott: ma Sz. István ő-tőle a' halhatatlanságnak palástyába öltőztetett. Tegnap a' szeros jászol hordozta a' gyermek Kristust: ma a' végheretlen ég fogadta-bé a' győzedelmes Sz. Istvánt. Egyedül jőtt-le az Ur, hogy sokakat emelne-fel: meg-alázta magát a' mi Királyunk, hogy vitézit fel-magasztalná.] Az-okáért, a' ki az ő testének el-készítette volt a' Szűz méhét, méltóztatott az ő Mártyrának meg-nyitni az eget, és nékünk-is meg-mutatni az útat, mellyen a' Sz. István Koronájára juthatunk, tudni illik, a' mellyen ő járt. Kirül, mint-hogy Sz. Lukách sok szép dolgokat ír, egy-nehányat azokban elő-hozván, rövideden meg-magyarázok.

a Luc. 1. 35.
b Luc. 1. 35. 42.
C
c In Rasiosoro oratio.
d Serm. de S. Stephano.
D

I. Szállok a' Sz. István-ellen fogadott hamis tanúkról.
II. Az ő Imádságáról.
III. Az ő halaláról.

ELSŐ RESZE.

AZt írja Sz. Agoston [e], hogy Sz. Istvánnak magán-valo privilégioma, hogy, holott sok Mártyroknak chelekedeteket chak alig találhattyúk-fel, mellyeket az ő Innepeken beszélhessünk, az ő historiája a' Sz. Irásnak könyvében szorgalmatoson írva vagyon: mint-hogy, a' mint Sz. Ambrús mondgya [f], a' Szentek élete, egye-

e Serm. 95. de Divers.
f Lib. de S. Iosepho, cap. 1.

bek

bek életének példája. Sz. Istvánnak pedig, sok szép ajándékiról emlekezik Szent Lukách, mellyekkel ugyan tellyes vólt: tudni illik, *Sz. Lélekkel, és bölcseséggel* [s]: *hittel* [h]; *malasztal, és erővel* [i], mellyeknek fondamentoma a' Sz. Lélek vólt. Mert vagyon Bölcheség, melly az Istennek ellensége [k]; vagyon Hit, de meg-hólt [l]; vagyon Kedvesség, de chalárd és heába-való [m]; vagyon Erő, de jaj a'zikben találtatik [n]. Sz. Istvánban pedig, Bölcheség vólt; de *onnét felyhl-való; tiszta szemérmetes, kézességes, jó erkölchű, könyen engedő, a' jókkal-egyező, tellyes irgalmassággal és jó gyümölchökkel; nem ítélő, tettetés-nélkül-való* [o]. Hit-is vólt Sz. Istvánban; *melly a' szeretet-által munkálkodott* [p]. Malasztis kedvesség vólt; de a' *melly-által az Isten kedvessé tött minket az ő szerelmes Fiában* [q]: mellyért *hasonló vólt az orczája, az Angyal orczájához* [r]. Végezetre, Erő vólt; de a' mellyel *az ifiatzkák, a' gonosz Ördögöt meg-győzték* [s].

Ezekkel a' jeles ajándékokkal, egyebeknek-is akart haszálni Sz. István; és a' nép-közőtt, a' végre, hogy a' Krisztushoz vezetné, chodákat és jeleket-is chelekedett [t]. De mivelhogy mindenkor követi a' jót az irégység, számos ellenkezői találkoztak, őt Iskola-béliek. (mint hogy erőtlen a' hamisság, és a' mit erővel végbe nem vihet, sokasággal akarja helybe állatni.) De nem állhattak ellene a' bölcheségnek, és a' Léleknek a' ki ő-benne szóllott; a' mint Urunk meg-igérte vólt [u]. Azt mondhattyuk pedig, hogy Sz. István-ellen az egész világ támadott; melynek három fő része vagyon: *Europából*, a Libertinusok; kik Romában a' szolgai állapatból szabadosokká lőttek; a' mint *Philo* írja [x]: *Africából*, a Czirenéiek és Alexandriaiak: *Asiából*, a' Czilicziaiak és Asiaiak. Látván pedig, hogy igasággal semmit rajta nem nyerhetnek, *hamis tanúkat hálóttek alattomban* [y], *kik azt mondanák, hogy káromló igéket szóllott Moyses- és az Istenellen.* Régi szokások és mesterségek a' Zidóknak, az orosztány-bőrt róka bőrrel tóldani: a' mint Jézabel chelekedett Nábottal [z], a' Két vén latorSusannával [a]; a' Farisæusok, Krisztussal [b]: de Jezabelnek *vérét, az ebek nyalták-fel* [c]; a' vén latrokat... *az egészség meg-kövezte* [d]; a' Zidók, Országostól el-veszték: és mindenkor gonoszúl járták a' hamis tanúk.

A' Világi Törvény-is azt tartya, hogy annak büntetésével büntetteséck, a' kire hamisat mondott; az-az, a' mit az érdemlett-vólna, ha a' vádolás igaz lőtt-vólna [e]; melly büntetést, a' Moyses Törvényében-is fel-találhyuk [f]. A' Romaiak, magas kősziklárol nyakra-főre vetették [g]: melly büntetést, *Favorinus* Filósofusból bizonyít *Celsius Iurisconsultus*, *Gelliusnál* [h]. Az *Indusiak*, a' mint *Strabo* írja [i], újoknak végeit elchipték: A' *Longobardusok*, a' jobb kezét vágatták-el [k]. Suidas azt írja [l], hogy *Tenedos*-városában, azon-nevű szigetben, a' hamis vádolónak háta-megett állott a' höhér, fel-emelt szekerczével: és ha reája bizonyodott, leg-ottan meg-ölte. Mindenütt tisztessége-veszített a' hamis tanú; és azt nyeri, hogy sohúlt bé ne vegyék bizonyságát [m]. Magyar-országban, a' nyakán vontják-ki nyelvét. Az Isten pedig, gyakorta ízonyú chapásokkal büntette-meg.

Eusebius Cæsariensis [n], *Nicephorus* [o], és *Baronius* [p], azt írják; hogy, gonosz-életű három ember, félvén Sz. *Narcissusnak* Jerusalemi Püspöknek keményfeddésétől, mellyel élt a' bűnösök-ellen, gyalázatos vérket költöttek reá, hogy azzal hitelét el-veszteném a' nép-előtt. Es, hogy inkább el-hiszemék hazugságokat, meg-esküdtenek. Az eggyik azt mondotta; Ha úgy nincsen a' dolog, a' tűz emésszen-meg: a' második, hogy ízonyú betegség fogyasza-el életét: a' harmadik, hogy meg-valúllyon. Noha pedig a' Hívek nem hitték, tudván a' Püspöknek jámbor életét: mindazáltal a' Püspök, a' gyalázatos hírnek el-távoztatásáért, és a' magán-való életnek kívánságáért-is, el-ment, és sok ideig pusztában lakott. Isteni elmélkedésben foglalván magát. De az Istennek igaz ítélete, el nem szenvedte a' hamis vádolást, hanem mindeniknek meg-fizetette érdeme-szerént. Az elsőt, egy kis szikra elvitá házába, minden háza-népével meg-égette: A' másik, tetétől-fogva talpáig, betegség-miatt meg-sényvedett: A' harmadik, látván társainak büntetését, meg-vallotta a' vérket, és azt szemeinek ki-apadásáig sírattá: és így mind hárman, méltó ínségeket vőtték hamis árúlkodásoknak.

Halván Sz. István a' hamis tanúkat, sem színében el nem változott, se nyelvével nem akadozott, se lábaival nem reszketett: hanem inkább Angyali orczát mutatott [q]. A' ki bírák-előtt szóll, mindnyájan reá-figyelmeznek; és mivel a' gonosz lelki-ismeret igen félelmes, a' vétket gyakorta az orcza árúlya el: úgy az igaz lelki-ismeret..., és *chendes elme, szemetlen bátorság* [r], melly embernek orczáján-is tündöklik, és a' hamis híreket chak neveti: és, a' mint *Horatius* írja [s], a' ki lelki-ismérete nem vádol, és semmi vétekért meg nem sárgúl, réz fal: *Hem, quanto differt esse reum, et non prodere vultu! Conscia mens recti, famæ mendacia ridet. Hic murus æneus esto: Nil conscire sibi, nulla pallescere*

A
[a] *Act. 6, 3*
[h] *Vers. 5.*
[i] *Vers. 8.*
[k] *Rom. 8, 7.*
[l] *Jac. 2, 20.*
[m] *Prov. 31, 30*
[n] *Jac. 3, 14.*
[o] *Jac. 3, 17.*
[p] *Gal. 5, 6.*
[q] *Eph. 1, 6.*
[r] *Act. 6, 15.*
[s] *1. Joan. 2, 14*

[t] *Act. 6, 8.*

B
[u] *Matt. 10, 19. Luc. 21, 14.*
[x] *Lib. de Legatione ad Caium fub finem.*
[y] *Act. 6, 11.*
[z] *3 Reg 21, 8*
[a] *Dan. 13, 21*
[b] *Mat. 26, 59 60. 61.*
[c] *4. Reg 9, 10 36.*
[d] *Dan. 13, 62*

C
[e] *Leg. 1. §. 1 ad Legem Corneliam de Falsis. Et 1. T. Decretor. fub. Ex. Mat. magn. 33 §. 5.*
[f] *Deut. 19, 18 19, 20. 21.*
[g] *In Ed. 12. Tabul.*
[h] *Lib. 20. cap. 10.*
[i] *Lib. 15.*
[k] *Leg. Longobard. lib. 2. tit. de Teftibus. L. fi. duo teftium. (Verbi Tenus.)*

D
[m] *Leg 3. §. 3. cap 9.*
[n] *Lib. 6. c. 8.*
[o] *Lib. 5. c. 9.*
[p] *Tom. 3. Annal. Anno Dom. 115.*

[q] *Act. 6. 15.*

[r] *Prov. 15. 15*

[s] *Epift. 1.*

facere

szere vulpa. † Ezek tanú-gyanánt vagyon a' lelki-ismeret. és, *Az Igaz embernek dicsősége, az ő lelki-ismeretinek bizonyság tétele* [k].

Ennek a' dicsőséges szép orczának, egy-nehány Okait adgyák a' Doktorok: és Sz. Agoston azt irja [a], hogy úgy tündöklött mint a' Nap. I. *Eusébius Emisséenus* azt irja [b], hogy azzal akarta az Isten meg-mutatni, miénnü dicsőséget adna Sz. Istvánnak az örök Boldogságban, kit halandó-voltában-is illy igen fel-magasztalt. II. Sz. *Hilarius Arelatensis* azt irja [c], hogy az, a' belső fényességet jelentette. A' szívnek, úgy-mond, bővelkedése, a' testnek szépségére változott: a' belső fényesség, a' külső dicsőségre ki-árad: és a' szívnek ékessegi, a' homloknak tükörré fényesítik; és, a' Sz. Lélekkel belől teljes lévén, Angyali orczát visel. III. Arany-szájú Szent János azt irja [d], hogy azzal tötte az Isten kedvessé, és bőchüllereſsé: és azért, sokáig jo kedvel halgatták. IV. Mert Sz. István, erkölcsében, és tanitásában, az Angyalok tiszta-ságát, bátorságát, bölcheségét, és buzgóságát követte: azért, az Angyalok barátyában, és követőjében, Angyali hasonlatosság láttatott, úgy-mond Sz. Agoston [e]. V. Mivelhogy a' halgatók közőtt voltak, kik az után, meg-emlekezvén Sz. Istvánnak beszédéről, és orczájáról, hittek a Krisztusban. Mert a' fényes ábrázat, a' tanitásnak erejét példázza; a' mint *Moyseſsnek orczája-is fénylett, mikor az Istentől a' Törvényt el-vette* [f]: és, midőn az Atya Isten, a' Krisztust Tanitóvá rendelvén, meg-parancsolta hogy őtet halgassák, *úgy fénylett az orczája mint a' Nap* [g]. Es Urunk-is az Apostolokat, kiket Tanitókká rendelt, *e' világ Világosságának*, nevezte [h]. és a' más világon-is, *a' kik Tudósok lésznek, tündökleni fognak, mint az Erősségnek fényessége: és a' kik az Igasságra okoznak sokakat, mint a' csillagok örökkön örökké* [i]. VI. Hogy az ő testének dicsőségével, a' Krisztusnak meg-lőtt Fel-támadását a' hitetleneknek meg-bizonyitaná, és a' mikövetkezendő fel-támadásunknak-is jelét mutatná. mint-hogy arról vetekedett a' Zsidókkal; és azt nem örömest halgatták, fő-képpen a' Sadducéusok; a' mint Sz. Agoston irja [k].

Dávid egy-nehányszor nevezteteti Angyalnak, bizonyos okokért: Akis Király, Isten Angyalának mondotta [l], árra-lanságáért: A' Tékuai aszszony'állat [m], Bőlcheségéért, és [n] állhatatosságáért minden szerencséjében: Miſiboset [o], Kegyelmességéért. Melly Okokat Sz. Istvánban-is fel-találhyuk. Artatlanságának jele az, hogy, semmi vétket a' Zsidók benne nem találván, hamis tanúkat fogadtak a' kik vádolnák: Bőlcheségének, a' szép predikátzio, melyben, mint egy sommában, foglalta az Ó Testamentomnak hiſtoriáit: Állhatatosságának, az, hogy a' haláltól nem félt; és azt az Igasságért örömest el-szenvedte: sőt az-is, hogy midőn eszébe vötte-volna, hogy tanitását némellyek nem örömest kezdik halgatni, kemény beszéddel teddette-meg őket; melyről majd többet szóllok. Végezetre, Kegyelmességének, bizonyos jele volt, hogy térdre esvén imádkozott azokért, a' kik kövezték.

Mondaná valaki: Mint-hogy Sz. István az egész predikátzióban nagy chendeſségét mutatta, mi lehetett az oka, hogy, hirtelen meg-változván, keményen kezdette őket dorgálni, mondván [p]: *Kemény-nyakuak, és környül-metéletlen szívűek és fülűek, ti mindenkor ellene-állotok a' Sz. Lélekynek, a' mint az atyátok, úgy ti-is?* Első Oka az volt, a' mellyet nem régen jelentek: Mert, a' mint *Oecumenius* irja, látta hogy nem figyelmeznek beszédére, hanem meg-általkodtak a' gonoſságban, és hitetlenségben, üldözni akarván a' Keresztyéneket, őtet pedig meg-ölni. Az-okáért, a' keményeket keményen kellett meg-feddeni; a' mint az-után Sz. Pál Titusnak-is meg-parancsolta [q]. Második Oka: Meg-mutatta a' Krisztushoz, és a' Krisztus Hitihez-valo buzgóságát, orczázván a' Zsidók hitetlenségét: és, a' mint Sz. Agoston irja [r], meg-bizonyitotta, hogy tekéletes gyűlölséggel gyűlölte, nem a' Zsidókat, hanem a' Zsidók keménységét. Harmadik: Meg-mutatta az Evangéliomi Tanitóknak szabadságokat, és erősségőket a' bűnnek meg-feddésében. Negyedik Oka: Kivánta, és szomjúhozta a' Mártyromságot; melyre belől a' Sz. Lélek izgatta, kivül pedig a' Zsidóknak kész-volkát látta. Bizony gyakorta kivántatik a' kemény dorgálás, a' bűnnek sokasága-miatt: és látyuk, hogy Isaias [s], Jeremias [t], Ezekiel [u], és a' több Próféták-is, keményen meg-feddették, nem csak a' köz-népet, hanem ugyan a' Fejedelmeket-is. Azont cselekedték a' Makabzusok, Antiokusnak [x]; Sz. Lőrincz, *Valerianus*nak; Sz. Vincze, *Dacianus*nak; Sz. Sebestyén, *Diocletianus*nak; és több Mártyrok-is a' *Tyrannus*oknak. Szépen beszél erről Sz. Agoston [y]: Nosza Sz. István, mondgy valamit a' Zsidóknak hogy meg-kövezettetésél, és meg-koronáztathasſál. Hagyigáld az igéket, és fogadgyad a' köveket. Mondgy valamit a' környül-metéletlen szívekről, és meg-halſz a' kövektől. Nem hiába mondgyák, hogy az Igaz-mondásért bé-törik embernek feje.

Valóban

A
† Conſcientia mille teſtes.
[k] 2. Cor. 1. 12.
[a] Serm. 99. de Diverſis, & Serm. de S. Stephano, & Hom. 31. eiusdem.
[b] Eus. Emiſ.
[c] Serm. 6. de Sancto.
B
Exo. 34. 29.
[d] 2. Cor. 3. 7.
[e] Mat. 17. 5.
[f] Mat. 5. 14.
[g] Dan. 12. 3.
[h] Serm. 6. de Sancto.
[i] Pſ. 109. 3.
[k] 2. Reg. 14. 20.
[l] Theſ. 18.
[m] 1. Reg. 19. 27.
C
[n] Act. 7. 51.
[o] Tit. 1. 13.
[p] Serm. 1. de Sancto.
D
[q] Iſa. 1. 1. 10.
[r] Jer. 22. & 23.
[s] Ezech. 2. 3.
[t] Mach. 7. 1. 2. & 4. Mac.

Valóban meg-mutatták chelekedetőkkel a' hitetlen Zsidók, hogy igazat mondott nékik Sz. István: mert, nem hogy, meg-lágyúlván szívők, meg-térrek-volna; hanem, annál-is inkább meg-keményedvén, *bé-dugák fülőket, és egyenlő akarattal reá rohanának* [a]. *Es ki-vetvén őtet a' Város-kívül, meg-kövezék.* A' Városból ki-vetették, hogy, a' mint a' Zsidók vélték, káromlásával a' Várast meg ne fertezhetné, az Úr parancholattya-szerént [b]: de bizony az istentelen Város nem volt méltó ollyan Sz. Mártyrra; a' mint-hogy e' világ-is nem méltó az Igazaknak életére. és ezzel-is, mint sok egyéb dolgokkal, hasonló lenne a' Krístushoz, ki Jerusalem-kívül szenvedett; hogy minket ki-választana a' világból, és Meny-országba hínna: *Mennyünk-ki azért ő-hozzája a' tábor-kívül, az ő gyalázattyát hordozván* [c]. Meg-kövezék pedig, mint káromlót, mivel-hogy a' káromlásnak büntetése a' kövezés volt [d]. és a' Zsidók-is Urunknak azt mondották [e]: *A jó chelekedetért meg nem kövezünk téged, hanem a' káromlásért*; tudni illik, hogy magát Istennek, és Isten Fiának mondotta. Erről-is szépen beszéll Szent Agoston [f]. A' Zsidók, úgy-mond, a' kövekhez futának, kemények kemények kövekkel kövezteték, ki a' Kő-szikliért, melly a' Krístus, hólt-meg; és a' kőből-valók tól, a' kik a' Törvényt kő-táblákon vették. Sőt azt-is írja [g], hogy azt a' követ, melly Sz. Istvánnak könyökét érőtte, egy láttenes ember, ki jelen volt a' kövezésen, Oláz-országba, *Ancóna* nevű városba hozta; a' hol sok choda-tételekkel tündöklött: és annak emlékezetire, Innepet-is tartnak az *Ancónai*ak. Kis-aszszony havának harmadik napján; mellyen találtatott-fel az ő teste-is több Szentek testeivel.

De mit mivel Sz. István midőn kövezik? Igen szépen könyörög, mondván [h]: *Uram JESUS, vedd hozzád az én lelkemet*: tudni illik, hogy azt, mint győzedelmest, az Atya-Isten elébe vigyed mint Bajnok hadnagy, hogy a' dicsőségnek Koronáját elvegye. Meg-tetszik hogy István-is Kő volt, de nem ollyan mint a' Zsidók, hanem a' melyből a' Szeretetnek gyenge olaja, és aitatosságnak édes méze folyt: mellyel legdrágább márhájár, lelkét tudni illik, a' JESUS kezébe ajánlya. Az áldott JESUS, lelkét a' Keresztfán az ő Mennyei Sz. Atyának ajánlotta [i]: Sz. István, hogy meg-mutassa hogy a' JESUS egyenlő Isten az Atyával, kit jobja-felől-is látott, néki ajánlya lelkét. *David* Ferencz, az Erdélyi *Arianus*ok kalauza, nem szégyenlette erre azt mondani; hogy ez, István-nak chelekedete, nem parancholattya; és azért nem szükség követnünk. De, mivel-hogy Sz. István tellyes volt Bölcseséggel és Sz. Lélekkel, az ő chelekedete nékünk olly bizonyos példánk lehet, mint-ha parancholta-volna; mert abban nem vétkezhetett. Nagyobb orczátalansággal, e' könyörgést az Atyához akarja igazítani, és imígyen magyarázza: Atya-Isten, ki Ura vagy a' JESUSnak, &c. Mi lehet ennél tekéletlenb chigázása az Irásnak? Végezetre, azt-is mondgya; hogy az Atya-Istent-is mondhatni JESUSnak, és úgy-is a' könyörgés az Atyához lészen. Mellyel a' *Sabellius* kretnekségét akarta pokolból fel-támasztani: ki a' Személyeket egybe zúrván zavarván, egy Személynek mondotta az Atyát a' Fiúval és a' Sz. Lélekkel. De térjünk Sz. Istvánhoz.

II. RESZE.

VAlóban szép könyörgésre tanított Sz. István: és mint-hogy ő a' JESUSért adta életét, méltán kívánnya hogy a' JESUS kezébe vegye lelkét. Melyből az jő-ki; hogy a' Krístus az ő Hívének lelkeit halálok-után mingyárt kezébe vészi, és az ő Mennyei Sz. Atyának bé-mutattya, mint tulajdon munkáinak gyümölcsit. Holott tanúl-meg, mint kellyen meg-halni: I. Nem a' testre, hanem a' lélekre vísel gondott. II. Hitt meg-vallya, Urának mondván a' JESUST; az-az, Teremtőjének, Meg-váltójának, Üdvözítőjének. III. Reménységét benne helyheztetvén, a' Jesust hija segétségül; ki neve-szerént üdvözíthet, és akar-is üdvözíteni. IV. Szeretettel lelket néki adgya: mellyet a JESUS-is szeretettel kezéhez vőtt; a' mint némelly Szentekről-is olvassuk.

Hogy pedig foganatosb volna könyörgése, *térdeire esvén, nagy szóval könyörgött* ellenségiért, *mondván*: *Uram, ne tulajdonítsd nékik e' bűnt.* Midőn magáért könyörgött, nem olvassuk térdre-esését. Ie pedig kiáltását: az-okáért, meg-mutatta ellenségihez buzgó szeretetit; kiknek nagyobb szükségőket látván, nagyob igyekezettel-is könyörgött értek. Sz. Agoston imígyen beszéll Sz. István képében [e]: Magamért álva imádkoztam: mert magamért, ki az Istennek igazán szolgáltam, könyörögvén, és meg-nyervén a' mit kértem, nem fáradtam, mert a ki az Igazért imádkozik, nem fárad; azért magáért fenn-álva imádkozott. Arra jutott, hogy a' Zsidókért imádkoz-

[a] Zsid. 7. 57.
[b] Num. 15. 35. 14.
[c] Zsid. 13. 12. 13.
[d] Num. 24. 14.
[e] Joan. 10. 33.
[f] Serm. 92.
[g] Serm. 31. & 32. de Diversis.
[h] Act. 7. 59.
[i] Luc. 23. 46
[c] Act. 7. 60.
[e] Ser. 2. de Sanctis.

A

nek, a' Kriſtus hóhétiért, a' Szentek hóhétiért, az őrét kövezőkért. Eſzébe vőtte, hogy olly ſok, és nagy azoknak iſtentelenségők, mellyet nehéz vólna meg-engedni; vérére eſett, és azt mondotta: Uram, ne tulajdonitſd nékik e' bűnt. Inkább bánta az üldözőknek vétkét, hogy ſem a' maga ſebeit; a' mint *Petrus Damianus* irja [f]. De az Anyaſzentegyház, Nagy Péntreken nem elég térdre mikor a' Zidókért könyörög, noha mind a' Pogányokért, 's mind az Eretnekekért térdre eſvén imádkozik: jelentvén a' Zidoknak keménységőket, kik nem akarják meg-alázni és meg-hajtani magokat: és hogy azon a' napon Urunk a' Kereſzt-fán fenn-álva könyörgött érettek, és le nem ſzállott a' Kereſztről, a' mint ők chúfolva kivánták: és chúfolásúl térdet hajtottak előtte.

[f] Serm. de S. Stephano.

Ennek pedig az Imádságnak, ſzép Okait találjuk a' Doktoroknál. Elsőben: Szent Agoſton azt mondgya; hogy Szent István az ő Mesterét, a' Kriſtuſt, akarta követni, ki azont chelekedte az ő hóhériért: és imígyen beſzélt Szent István képében [g]; Bizonyára én ſzenvedek, én kövezetem, én ellenem kegyetlenkednek, én ellenem agyarkodnak: de ne tulajdonitſd nékik ezt a' bűnt: mert hogy én azt mondgyam néked, előſzőr tőled hallottam. Én te ſzolgád lévén ſzenvedek: de nagy köz vagyon én-közöttem és te-közötted. Te Úr vagy, én ſzolga: te Ige, én az Igének hallgatója: de Meſter, én tanitvány: te Teremtő, én teremtett-állat: te Iſten, én ember. Nagy különbség vagyon ezeknek vétkek-között a' kik engem kövéznek, és azoknak kik téged fel-felzitettenek. Az-okáért, mikor azt mondottad; Atyám, bochásd-meg nékik, mert nem tudgyák mit mivelnek: nagy vétekért könyörgöttél: és engem arra tanitottál, hogy a' kichiny vétekért imádkozzam. Én teſtemben ſzenvedek, ezek lelkekben el ne veſzſzenek. Másodſzor: *Hilarius Arelatenſis* azt mondgya [h]; hogy, Nem tudott Szent István azokra haragunni, a' kik-által látta hogy néki a' Mennyei Palotának ajtaja meg-nyittatik. Holott azt vedd eſzedbe, hogy Sz. Agoſton azt irja [i], a' Szent István imádságának foganatoſságáról; hogy, ha István nem imádkozott-vólna, Pál az Anyaſzentegházé nem lőtt-vólna: de azért emeltetett-fel Pál, hogy meg-halgattatott a' földre le-hajlott Sz. István.

[g] Serm. 1. de Sanctis.

B

[h] Serm. de S. Stephano.

[i] Serm. 1. de Sanctis.

Nagy ereje vagyon az ellenségért-valo Imádságnak: és, úgy tetſzik, mintha ugyan erőltetné, és kénſzerítené az Iſtent, hogy ő-is meg-bochásson az ellenségnek: mert afféle imádság, chak ſzintén az Iſtennek tiſztaſságéért, tiſzta ſzeretetből ſzármazik. Mert abban nincs helye más ſzeretetnek: mivelhogy az ember, természet-ellen akar jót ellenségének, kegyelmet kérvén néki az Iſtentől, hogy az-által az Iſten dichőitteſsék. Mert bizony nagy dichősége az Iſtennek az ő kegyelmeſsége, mellyel az ő ellenségit, és a' mieinket, barátivá, sőt fiaivá, és örőkősivé teſzi: és azért azt meg-engedi az Iſten, ki az ő dichőségét nagyobb buzgósággal kereſi, és ſzereti, hogy-ſem mi. Innét vélhettyük, hogy Szent István kivált-képpen-valo ſzó-ſzóllójok azoknak, kik az ő ellenségőkért könyörögnek, és azoknak üdvősségőkért fáradnak. Adná az Iſten, hogy e' dologban mi-is követnők Szent Istvánt, mint ő a' Kriſtuſt követte: és ha a' Kriſtuſnak példája igen nagynak tetſzett, ottan követnők a' Tanitványt: és ha a' ſzemünk gyengesége nem ſzenvedi a' Napnak fényeſségét, ottan chak tekintene a' gyertya-világra. Holott vedd eſzedbe, hogy Szent István az ő imádságában az egéſz Törvényt bé-töltötte, melly a' Szeretetnek két parancholattyában függ [k]. Nagy ſzeretetét mutatta az Iſtenhez, ki, az Új Teſtamentomnak a' Kriſtus Verével-valo meg-erősitéſe-után, első vólt, ki életét adta érette: *Nagyobb ſzeretete* pedig *annál senkinek nincsen, hogy a' lelkét adgya barátiért* [l]. Felebarátihoz-is nagy ſzeretetét mutatta; kiknek meg-téréséért halálig fáradott, és halála-kor-is imádkozott érettek, hogy meg ne bűntetteſsenek.

[k] Mat. 22. 40.

D

[l] Joan. 15. 13.

Ez a' két dolog igen ſzükséges az igaz Mártyromsághoz. Mert a' ki nem a' Kriſtusért ſzenved halált, vagy az ő Hitiért, és Igaſságáért: el-veſzítheti ugyan jelen-valo életét, de az örökké-valót meg nem találja. Ha pedig a' Kriſtusért akarna meg-halni, de felebarátyát nem ſzeretné: ſemmit nem haſználna néki [m]. Erről igen ſzép példát olvaſunk Szent *Nicéphorus* Mártyr életében, *Súriusnál* [n]: Az, világi ember lévén, nagy barátságát tartotta egy *Saprícius*-nevű Pappal *Antiochiában*: az után valami igyenetlenség támadott köztőlök. *Nicéphorus* magába térvén, baráti-által egy néhányſzor kivánt meg-békélleni: és azzal nem elégedvén, maga-is térdre eſve kért bochánatot: de heában. Azonban, *Valeriánus* Chaſzár idejében, nagy üldözés támadván a' Kereſztyének ellen, és fő-képpen az Egyházi rend ellen, *Saprícius* megfogták. Ki midőn a' Hitet bátorságoſon vallaná, halálra itéltetett. Halván azt *Nicéphorus*, ſzintén mikor a' pelengérhez vinnék, eléibe méne, és lábaihoz borúlván bocsá-

[m] 1. Cor. 13. 3.

[n] 9. Septembris.

dat-ot

natott kére a' szeretetnek chókjával. Mellyet mikor egy-néhány szóben chelekedett-vólna, a' Pogány porosztók meg-chúsolák hogy olly szorgalmatoson könyörgene annak, a kinek mingyárt meg kellene halni. De *Sapricius* egy szót sem felele neki. Azonban mónda a' hóhér *Sapriciusnak*, hogy le-térdeplene a' fő-vételre. Ki felele: Ne öllyetek-meg: imé áldozok az Istenéknek. Halván azt *Nicéphorus*, sok könyhullatásával kére, hogy ne veszesse-el magát örökké. És midőn azzal sem gondolna *Sapricius*, fel-kiálta *Nicéphorus*: Én Keresztyén vagyok; engem öllyetek-meg érette. A' porosztók hirt tévén a' Tisztartónak, a' nyomorúlt *Sapriciust* el-bochátak: ki, nem tekintvén felebarátyát, a' Krisust meg-tagadá: *Nicéphorus*nak pedig fejét vévén, örök koronát szerzének. És így, a' ki felebarátyának üdvösségét kereste, Mártyromságot talált: a' ki pedig meg nem akart annak bochátani, Hirt-is el-veszette. jól-lehet, ha szintén halált szenvedett-vólna-is abban az állapatban, a' Mártyromságnak koronáját meg nem nyerte-vólna. az Atyaüui szeretetnek fogyatkozásáért.

Mondaná valaki: Azt olvasuk Szent Jánosnál [a]; hogy azoknak tellyék, kik meg-ölettettek az Isten Igéjéért, bosszú-állást kivántak az Istentől az ő vérökért. Erre némellyek azt mondgyák; hogy a' Bün-országának romlását kivánták: Némellyek; hogy az Itélet napját kérték. De azt felelem: hogy e' világon szeretnünk kell ellenségeinket: hogy, a' gyülölségnek vétkét el-távoztatván, és magunkat nehéz dologban meg-győzvén, Koronát nyerjünk. De a' Meny-ország béli Szentek, sem a' gyülölségtől nem hányattatnak, sem egyéb-aránt az Istennek akaratyától el nem távoznak: és a' hoz-képest jól kivánhattyák. hogy a' gonoszok meg-büntettessenek; és úgy magokba térvén, egyebeknek ne ártsanak. Sőt e' világon-is, tiszta szeretetből az meg-lehet; a' mint Szent Tamás Doktor jól mondgya [b].

Erről chodálatos példát ir *Fulgosius* [c], és *Nauclérus* [d], *Udó*ról a' *Maydeburgi* Püspökről; ki Isteni jelek és szózatok-által-is intetvén, nem akart gonoszságából meg-térni. Az-okáért, az Isten-félő emberek azon könyörögtek az Istennek, hogy vagy meg-jobbittsa a' Püspökőt, vagy e' világból ki-vigye. Azok-közzül, egy *Fridericus*-nevü Kanonok, Szent *Mauritius* Egyházában, a' féle könyörgésben lévén, látá hogy nagy sebes szél mind el-oltá a' lámpásokat és gyertyákat: az-után két Ifiak, gyertya-tartóban viasz-gyertyákat hozának. kiket követe Krisztus Urunk az ő Szent Anyával és Apostolival. Kik elő-hiván a' Szenteket, kiknek testők abban a' Templomban nyugodtak, Szent *Mauritius* kemény és hosszú panaszt tőn *Udó*-ellen: kit a' Krisztus elő-hozata, és halálra ítéle. És azok-közzül kik elő-hozták, eggyik ökölel keményen meg-ütvé *Udó*nak vékonyát; és a' Szent Olyát, mellyet az előtte-valo nap vött-volt magához, ki-adá az oltáron egy kelyhbe: és fejét vévé *Udó*nak. Ezen igen meg-réműlvén *Fridericus*, az Oltárhoz méne; és látá mind a' Kelyhet az Olyával, 's mind a' Püspökőt halva. Fel-költé azért a' többi Isten-félő Papokat: kik el-vivén a' Püspök testét, a' mezőn temeték-el. De, mint-hogy ritkán találtatik efféle könyörgés valami gyülölség-nélkül, senkinek nem tanátsolom, hogy valakinek büntetését kérje az Istentől, hanem meg-térését. Azt irja *Maximus* [e], és *Valerius Flaccus* [f], egy *Cretai Alcon*-felől; hogy, midőn a' fiát egy Sárkány bé-falta-vólna, olly mesterségesen lőtte a' torkát, hogy a' fiát meg nem sértette. De ritkán találni azt fel: ritkábban, a' ki azt mondhatsa Dáviddal [g], hogy *a' gonoszokat tökéletes gyülölséggel gyülölte*: az-az, a' vétket gyülölvén, a' személyt ne illetse. Jó fog-vonyónak kell lenni, a' ki a' foggal valami kevés húst ki nem vonszon. Jobb azért Sz. Istvánnal azon könyörgeni, hogy a' mi ellenségeinknek ne tulajdonittassék a' bün.

[a] 1. Ján. 5. 16.
[b] 2. 2. q. 25. art. 6. ad 3.
[c] l. 2. c. 12.
[d] Part. Generat. 54
[e] Lib. 5. c. 1.
[f] Lib. 1. Argonaut.
[g] Ps. 138. 22

III. RÉSZE.

Meg-mutatván Szent István igaz szeretetit, és a' könyörgést el-végezvén, *el-aluvék az Urban* [h]. *El-nyeletteték a' halál, a' Krisztus győzedelme-által* [i]; és el-veszettre őltőnek. *Drágalátos az Ur szine-előtt az ő Szentinek halála* [k]: az-okáért, inkább aluvás, hogy-sem halál. El-alutt azért Szent István, a' fáradság-után: melly-után gyönyörüséges az álom, és örvendetes a' fel-támadásnak reménységéért. Mert, mi-képpen hogy a' ki alusik, fel-ferken: azon-képpen a' ki tökélletes Hitben meghal, ha szintén meg-hal-is, él. Három rend-béli munkája vólt pedig, és harcza, Szent Istvánnak: Első; az őt Iskola-béliek-ellen-valo vetekedése: kiknek úgy bé-dugta szájokat, hogy, nem-is szólhattak a' benne-valo Lélek- és bölcheség-ellen. Második, a' hamis Tanúk-ellen, kik azzal vádolták, hogy káromlásokat szóllott az

[h] Act. 7. 60.
[i] 1. Cor. 15. 54.
[k] Ps. 115. 5.

A

Istenek és Moyses-ellen: kiknek szép okoskodásival meg-mutatta, hogy azok-ellen semmit nem vétett. Harmadik: a' Kövezők-ellen: kiknek helyt állott, a' Jesus paizát fordítván ellenek, kit az égben látott.

Ez volt Szent Istvánnak szép diadalma: ki, sok jeles dolgokban hasonló volt Mesteréhez, a' kinek szeretetéért életét nem szánta. Káromlásról vádolták, mint a' Krisust: hamis tanúkat állattak mind a' kettő-ellen: mind a' kettő imádkozott ellenségiért: mind a' kettő meg-halgattatott: mind a' kettő Istennek ajánlotta lelkét, és kezébe bochátotta: mind a' kettőt nagy sirással temették-el a' Hivek: mind a' kettőnek koporsója meg-dicsőittetett. Szent Agoston, a' több chodák-között, azt irja [a]; hogy her halott támadott-fel a' koporsójánál: és olly chodákról is emlekezik, mellyeket ő-maga-is látott. Eggyet hoz elő; melyből ki-tetszik, hogy a' megkeményedett-szivő embernek kiváltképpen használ az ő könyörgése, hogy meglágyúlván meg-térjen. Egy *Martialis*-nevű Pogány fő ember volt, ki főlötte igen ijszonyodván a' Keresztyén Vallástól, halálához közelgetett: A' veje pedig és leánya, Keresztyének léven, igen esedeztenek néki hogy meg-térjen: de semmit nem nyerhetvén tőle, a' veje nagy aitatosan, és nagy hittel könyörögvén, a' Szent István koporsójáról virágot vitt, és az Ipának titkon fejé-alá tötte. Ki fel-ébredvén, nagy kiáltással kezdette a' Keresztységet kerni. És meg-keresztelteteven, a' mig élt, Sz. Istvánnak utólsó könyörgését, nem tudván hogy Szent Istváné lőtt légyen, igen gyakorlotta; tudni illik: *Uram Jésus, vedd hozzád az én lelkemet*: és úgy hólt-meg.

B

Leg-ottan pedig halála-után, olly nagy bőchülletben vólt a' Hiveknél, hogy Szent Kelemen azt irja [b]; hogy az Apostolok végezték, hogy esztendőnként az ő halálának napját meg-ünnepleték. És Szent *Martialis* az Apostolok tanitványa, *Galliá*ban óltárt épitett Szent István tiszteségére; a' mint ő-maga irja [c]. Kinek példáját követvén szerte-szerént a' Keresztyének, Szent István-emlekezetire drága szép Templomokat épitettek: a' többi-között, nem utólsó a' Béchi, a' hol ezt irtam Sz. István tiszteségére. Noha pedig az egész Keresztyénségben mindenütt nagy tiszteletben vagyon Szent István: mindazáltal, a' mi nemzetségünktől az kivánratnék, hogy kivált-képpen-valo aitatosságát mutatná hozzája. Mert, a' mi Első Királyunk, és Apostolunk Szent István Király, nem ok-nélkül nevezteteté az ő nevével: hanem azére, hogy Szent István Első Mártyr meg-jelent *Gejzá*nak a' Szent Király attyának; és az annyának is; meg-parancholván nékik, hogy a melly fiok lenne, az ő nevére kereszteltetének: azt-is meg-mondván, hogy hatalmas Királlyá lenne. És azon Sz. Istvánnak esedezele-által, vőtte nem chak e' földön a Szent Koronát a' Római Pápától (ki azt a' Lengyelek Fejedelmének készitette-vólt,) hanem a' Mennyei bóldogságnak meg-hervadhatatlan Koronáját-is.

C

Kérjük azon az Istent, hogy most-is, meg-tekintvén mind a' két Szent Istvánnak, Első Mártyrnak, és Első Királynak érdemit, a' mi szegény nemzetségünket vegye oltalma alá; és térittse azra az igaz Hitre, a' melyben Szent István által vólt. Bizony, ha a' mi Keresztyén Vallásunknak bizonyitására több chodák nem lőttek-volna-is azoknál, mellyek e' Szent István Ereklyéinél lőttenek, meg-nyughatnának rajta. Mert Szent Agoston, minek-utánna sok chodáit elő-számlálta-volna, azoknak sokaságától meg-győzettetvén, azt irja [d]; hogy, ha mind meg kellene irni, igen sok Könyvek kivánratnának. Az pedig szűnetlen choda, hogy a' minémű aluet vérét hozta Szent *Gandolfus* Püspök *Africa*ból *Nápolis*ba, valamennyiszer az ő Innepe-napján az oltárra ki-tétetik a' Szent Misének idején, meg-olvad, és folyik, mintha chak akkor ontatott-volna-ki. Oh kegyes és dicsőséges Szent István, ki kevés óráig-valo vitézkedéseddel, magadnak végheretlen jutalmat és nyugodalmat szerzettél; az Apostoloknak örömet és vigasságot, a' Hiveknek jó példát, az Anyaszentegyháznak dicsőséget, az Angyaloknak gyönyörűséget. Annak-főlötte, ki bé-tőltötted e' Világot híreddel, Meny-országot polgár-társaiddal, Paradichomot Mártyrokkal: rekints-reánk magas Menyből, és nyerd-meg a' Jesustól, hogy a' te harczoláſodnak nyomdokit erősen követhessük, és a te dicsőséges Koronádba részesülhessünk. Amen.

D

[a] Lib. 22. Civit. c. 8.

[b] Lib. 8. Const. c. 33.

[c] Epist. ad Sur-dig. mojos.

[d] Lib. 22. Civ. cap. 8.

SZ. IANOS-EVANGELISTA-NAPI EVANGELIOM.

SZ. IANOSNAK XXI.

RESZEBEN, ℣. 19.

AZ időben: Monda IESUS Péternek: Kövess engem. Fordúlván Péter, látá azt a' Tanitványt, a' kit szeret vala IESUS, utánna jöni, a' ki a' vachorán az ő mellyén fekütt, és mondotta; Uram, kichoda a' ki téged el-árúl? Ezt azért mikor látta-volna Péter, monda Iésusnak: Uram, ez pedig mit? Monda néki IESUS: Igy akarom ötet maradni míg el-jövök, mi gondod véle? te kövess engem. Ki-méne azért az atyásiak-között e' beszéd, hogy az a' Tanitvány meg nem hal. Es nem mondotta néki JESUS, Meg nem hal; hanem: Igy akarom ötet maradni míg el-jövök, mi gondod véle? Ez az a' Tanitvány, a' ki bizonyságot tészen ezekről, és irta ezeket: és tudgyuk, hogy igaz az ő bizonysága.

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

AZ Itélő-bíróban se gyűlölségnek, se szerelemnek nem kell lenni. A' gyűlölség, az ártatlantis kárhoztattya; a' szerelem, a' bűnöst szépitt: a' gyűlölség, a' szúnyogot elefántá; a' szerelem, az elefántot szúnyoggá teszi. Sz. Péternek, némelly dolgait a' Tévelygők choda mint kárhoztattyák, a' Sz. Atyák pedig tellyességgel mentik, a' vagy valamennyíre kissebbítik, látván hogy Urunk-is meg-feddette; mellyet valami ok-nélkül nem chelekedett. Es én annak, hogy Urunk Sz. Pétert egyebek-fölött meg-feddette, azt az okát találom; hogy az Elöl-járokon, akár-mi fogyatkozás-is inkább meg-tetszik, és azért nagyobb büntetésre-is méltó [a]: Pétert pedig, az Apostolok Fejévé választotta vólt. A' vagy azt, hogy mi a hasonló dolgokban vigyáznánk, és ne itélnök kichiny fogyatkozásnak, mellyet Urunk a' Fő Apostolban sem szenvedett-el, hanem meg-feddette. Igy a' mái Evangéliomban, midőn János-felöl azt kérdette-vólna [b]: *Ez pedig mit?* Urunk azt felelte dorgálás képpen: *Mit gondolsz véle?* Nem hogy nagyot vétett, vólna: mivelhogy azt Péter, a' mint Arany-száju Sz. János irja [c]. Jánoshoz-valo szeretetiből chelekedte; alitván, hogy Jánosnak kedves dolgot chelekeszik, ki maga-felöl nem mert tudakozni: hanem azért, hogy eszünkbe vennök, hogy a' nyughatatlanság ninch vétek-nélkül: és meg-érdemli a' feddést; fő-képpen midőn nem szeretetből, hanem más okból származik. Melly, mint-hogy sok-féle, és gyakran történik, arról szóllok e' mostani Predikátzióban.

I. Szóllok a' Nyughatatlanságról, mi légyen, és melly veszedelmes.
II. Annak Orvosságát meg-mutatom.
III. Meg-mondom, mi okból történt a' Péter kérdése János-felöl.

ELSŐ RESZE.

AZ Nyughatatlanságon, értem *Elias Cretensissel* [d], a' más ember dolgai meg-értésének kívánságát: a' vagy *Plutarchussal* [e], a' titkos dolgok hallásának kívánságát. Mellyet a' Szorgalmatosságtól meg-választ Sz. Agoston. Mert, noha mind a' kettő a' tudásnak kívánságától hordoztatik: mindazáltal, a' nyughatatlan azokról értekezik, mellyek ötet nem illetik: a' Szorgalmatos pedig illendőkről tudakozik. Szent *Cyrillus* [f], szólván erről a' Péter kérdéséről, azokat jelenti Nyughatatlanoknak, kik elméjekkel meg akarják fogni a' mi azt meg-haladgya; és a' kik őket-nem-illető dolgokról értekeznek. Mind a' Két-féle Nyughatatlanságtól őrizkednünk kell.

a Sat. 6. 6. 7. 9.
b Ioan. 21. 21
c In eodem locum
d Ad Orat. 1. Gregorii Nazianz.
e Lib. de Curiositate.
f In cap. 21. Ioan.

A

g Eccli. 3. 22.

Az Elsőt, tiltya a' Szent Irás, mondván g: *Magasb dolgokat magadnál ne keresd, és erősbeket magadnál ne vizsgálj: hanem a' miket néked parancsolt az Isten, azokról gondolkodgyál mindenkor, és sok dolgaiban ne légy nyughatatlan. Mert nem sokkal többet látsz azoknál, a mellyek elrejtve vannak, szemeiddel látnod.* Heában fogyattya magát, valaki az Isten dolgait fölöttébb akarja vizsgálni. mert *Nagy az Isten, és meg-győzi tudományunkat* h; el-annyira, hogy chak alkotmányit sem foghattyuk-meg, nem hogy ő-magát foghatnók-meg. Annak-fölötte, veszedelembe-is hozza magát. Mert, *mint a' ki sok mézet észik, nem jó nézi: úgy a' ki a' Felségnek vizsgálója, le-nyomattatik a' dicsőségtől* i: Azt irják a' Poéták *Icarusról* k: *Dum petit infirmis nimium sublimia pennis Icarus, Icariis nomina fecit aquis*: Midőn gyarló szárnyaival igen magasan röpült-volna, a' Napnak melegsége meg-olvasztotta viaszból-valo szárnyait, és alá esvén a' vízbe hólt. *Icarust* követi, a' ki az Istennek fölséges titkait úgy akarja érteni, mint-ha kezével tapasztalná: mint légyen Egy Istenségben három személy? mint légyen egy Személyben két természet? mint lehessen egy kis Oltyában a' Krisztus teste, és ugyan azon órában száz ezer helyen? *Meg emészti the' sok Tévelyek* l: és a' *Napban helyheztette az ő sátorát* m: a' mi szívünk pedig, mint a' meg-olvadható viaszt n. Azért, ha közel járul hozzája, meg-olvadván alá-csik. A' ki a' Napot ki-meretlenül szemmel akarja nézni, meg-vakúl: *az Isten* pedig *honnya fényességhatatlan világosságban lakik* o. meg-láfd, hogy elmédnek szemeit fölöttébb reá ne meretsszed.

B

h Dent. 4. 24. Hebr. 12. 29.
i Prov. 25. 27.
k Ovid. lib. 2. Trist.
l 1. Tim. 6. 16.
m Pf. 18. 6.
n Pf. 22. 15.
o 1. Tim. 6. 16.

Jól mondgya *Justus Lipsius* p, hogy, ha eszesek vagyunk, közelről nem illettyük azt a' szem. Tüzet, melynek némelly szikrái és alkotmányit láthattyuk ugyan, de ő-magát nem. mert *Mostan tükör-által homályban látunk: akkor pedig szemről szemre* q; tudni illik, a' más világon. Tükör-által: mert, noha a' tükör a' dolgot meg-mutattya; mindazáltal nem olly világosan a' mint ő-magában vagyon, hanem homályosban: azon-képpen, a' mi tudományunk e' világon az Isten-felől homályos; a' más világon világos lészen. Mert a' dicsőségnek világosságával, természete fölött fel-emeltetik az embernek elméje, hogy ereje légyen az Istennek látására: a'mint a' vén emberek, és a' meg-fogyatkozott szeműek, okulárral jól láthatnak; a' nélkül pedig, vagy semmit, vagy igen keveset. Az-okáért, midőn azt olvasfuk r, hogy *Jákob az Istent színről színre látta*; és s, hogy *Mojsés nyilvan, és nem homály-s példák-által látta az Urat*: azt nem az Istenségnek állattyáról kell érteni. mert *az emberek közzűl senki az Istent nem látta, de nem-is láthattya* t; hanem valami testi ábrázatról, melyben az Isten, a' vagy inkább az Angyal, Istennek képében meg-jelent, és abban szóllott Jákóbbal, és Moysessel; a'mint a' Doktorok magyarázzák.

C

p Lips. Stoic. 3. 22. 3.
q 1. Cor. 13. 12.
r Gen. 32. 30.
s Num. 12. 8.
t 1. Tim. 6. 16. 1. Ioan. 4. 12.

A' ki meg akar melegedni, nem szükség hogy a' tüzet illesse, és magát megégesse; hanem elég, hogy valamennyire távúl állyon tőle: azon-képpen, a' ki az Isteni szeretet-által meg akar melegedni, elég ha az igaz Hit-által távúl látnya az Istent. Ki gyakorta tűzben jelent meg: Moysesnek, a' tüzes chipke-bokorban u; a' Zsidóknak, tüzes oszlopban x; Dánielnek, tüzes székben y; az Apostoloknak, tüzes nyelvekben z. Még a' Pogányok-is Tűzzel példázták az Istent: *Zoroastres*, és a' *Platonisták*, az Istent Első és életető Tűznek módották; kitől származtak az égi tüzek, a Nap, Hold, és chillagok. *Apollo*, midőn kérdették-volna, Mi légyen az Isten? azt felelte: Magától-szűletett; nő tanittatott; anya-nélkül; mozdúlatlan; sem elmével, ső beszéddel meg nem magyarázható; tűzben-lakozó: mi pedig Angyalok, az Istennek egy kis része vagyunk. A' *Perzsák*-is Tűz színében tiszteltékaz Istent, és a' Tűznek Templomot épitettek a. Oka ennek az; hogy, mi képpen a' Tűz az életető állatok-, vagy Elementomok-között leg-elsőbb, nemesb, tisztább, vékonyb, háthatóbb, magasb, gyorsabb, világosb, melegebb, szemvedhetetlé mindeneken által-ható, mindeneket meg-emésztő, határatlan, mindeneket meg-tüzesitő, és magához hasonlító: illyé az Isté Malasztya, és szereteti: sőt az Istenis, az ő módgya-szerént; a'mint Sz. Diónes irja b, és Sz. Tamás c. Továbbá, mi-képpen hogy a' Tűzhöz, a'mint mondám, né kell fölöttébb közel járni: úgy az Istéhez-is, meg akarván ő-ert elménkel fogni. Ezt példázta, a' Chipke-bokorból adatott szózat Moysesnek d: *Ne közelegjels ide*, és az Hórebnek tüzes hegyéről a' Zsidóknak e: *Meg-lássátok, hogy fel ne menyetek a' hegyre, se ne illessétek annak állyait. Minden a' ki tsak a' hegyet, halállal halni meg.* Midőn *Euclides*től azt kérdették-volna, Mineműek légyenek az Istenek? és miben gyönyörködnek leg-inkább? Azt felelte, a'mint *Maximus* irja f: Egyéb dolgokat nem tudom, hanem hogy a' nyughatatlan elméjű embereket gyülölik. Midőn Sz. Agostontól egy Afrikai ember azt kérdette-volna, Mit chelekedett az Isten e' világ teremtése-előtt? azt felelte: Poklot épitett az illyé dolgokról kérdezkedőknek g.

D

x Exod. 3. 4.
y Exod. 13. 21.
z Dan. 7. 9.
a Matt. 2. 3.

b De Caelest. Hierarch. cap. 15.
c In cap. 10. Isaiae.
d Exod. 3. 5.
e Exod. 19. 12.

f Serm. 21.

g Bayerlinck, in Apoph. lug.

a' beab-

a' heába-való kérdéſt kemény feleletteel meg-torkolván. Mikor *Libanius Sophiſta*, a' Hittől-ſzakadt *Julianuſnak* baráttya, azt kérdette-volna egy *Antiochiai* Keresztyéntől, Mit mivel az áts fia, a' Krisſtuſt gyalázni akarván; azt felelte: A'te *Julianuſodnak* koporsót chinál [h]. Sőt Urunk-is, midőn az Apoſtolok azt kérdették-volna [i]; *Uram, ebben az időben állatod-e helyére az Iſrael Orſzágát?* azt felelte: *Nem ti dolgotok, tudni az időket vagy alkolmatoſságokat, mellyeket az Atya az ő hatalmában helybeztetett.* Azért; *Ne értsünk többet annál a' mint kell érteni, hanem józanúl* [k].

Bizony, Evát az Ördög azzal chalta-meg, hogy nagyobb tudományt ígért néki hogy-ſem illett-volna [l]. Az okáért, meg-parancholta-volt az Iſten [m]; hogy fenki, az Aaron- és az ő fia-kivűl, nyughatatlan vizgálásból ne nézzék a' mik a' Szent-helyben voltak, mig nem bé-takartatnának; mert külömben meg-halnának. A' Poëták azt irják; hogy egy *Pandóra*-nevű ſzép aſzſzony volt, kinek az Iſtenek ſejenként ajándékokat adtanak. Ezt, a' mint *Heſiodus* irja [n], *Jupiter* a' földre küldötte *Epimétheuſſhoz*, be-fődött ſzelenczével: ki, a nyugharatlanságtól meg győzettetvén, azt fel-nyitotta; és leg-ottan minden nyomorúság jött-ki belőle: jelentvén ezzel; hogy a' Nyughatatlanság minden gonoſznak kút-feje. Nem kell azért az Iſten dolgaiban nyughatatlankodni. Mert hogy azokát el-hidgyük, leg-nagyobb oka a' Teremtőnek mindenhatósága; a' mint Szent Agoſton igazán mondotta [o]. Sőt, a' mint Szent Gergely mongya [p], a' Hitnek nincs érdeme, ha annak az emberi okoſság ád erőſséget. Engedgyük azért, úgy-mond Szent Agoſton [q], hogy chelekedhetik valamit az Iſten, a' mit mi meg nem foghatunk. Erről jeles példát hagyott a' Franczia Sz. Lajos Király: Midőn közel volt halálához, azt kérdették tőle, ha hiſzi-e a' Szentségben jelen-lenni a' Krisſtuſt? azt felelte: Kevesbet kételkedem erről, hogy-ſem ha a' Krisſtuſt abban az állapatban látnám, melyben Menybe ment. Mikor pedig egy Papnak Miséjében a' ſzent Oſtya láthatandó-képpen teſtté vált-volna, és azon kérnék a' Szent Királyt, hogy ő-is meg-nézné: azt felelte: Nézzék azok a' kik azt nem hiſzik nékem, ki a' nélkől-is hiſzem azt, nem ſzükség látnom.

Nyomorúlt emberek, nem gondollyák-meg, hogy ſokkal kiſseb dolgokban-is meg-fogyatkozik elméjek. Mert, ki tudhatta ekkidig, mint eggyeſűl a' lélek a' teſttel az annya méhében? vagy, mint foglaltatnak egybe a' chontok és tagok? vagy, mint hoz gyümölcsöt a' földben meg-rothadott búza mag? noha ezeket naponként láttyuk. Kiment végére chak a' haugya természetinek-is, mint vélzen lélegzetünk? michoda eſzközi vannak az érzékenységre? michoda tulajdonsági vannak? ki álmélkodott *Ariſtóteles*, látván a' tengernek bizonyos idő-béli áradását és apadását: egyebek, kiſseb dolgokért meg-bódúltanak: és találkozik olly nyughatatlan elme, ki az Iſten titkos dolgainak végére akar menni? De még a' természet-ſzerént-való dolgokban-is, nem javalhatom az elménk nyughatatlanságát: mert azok-is, távúl-lételők miatt, a' vagy titkos erejek-miatt, meg-haladgyák elménknek erejét. Sokan nyughatatlanúl, és haſzontalanúl vizgállyák az egeknek és chillagoknak ſzámát, nagy-voltát, forgását, és erejét: de azokat ſem tudgyák mellyek chak lábok-előtt vannak: mint *Thales* Filóſofus, ki az égbe nézvén, a' lába-előtt-való verembe eſett. Kit méltán meg-chúfolt egy leányzó, mondván: Jól járt; mert nem tudván mi légyen lába-előtt, a' földőtte-való eget akarja által-érteni; a' mint *Bruſonius* irja [r]. Jól és okoſon ſzóllott *Sócrates*, a' mint *Laértius* irja: mert mikor okát kérdették-volna annak, hogy Filóſofus lévén, mindenkor az erkölchökről beſzéllene, és nem az egekről, vagy az égi dolgokról? azt felelte: † A' mi földőttünk, a' hoz ſemmi közünk. Jelentvén, hogy heába törődünk azon a' mit nem tudhatunk.

A' Más-s Nyughatatlanság, Más dolgainak vizgálásában foglalatos: és igen meggyülöltetí az embert. Mert, ha a' Vámoſokat és Harminczadoſokat gyülöli, hogy más ember marháját vizgállyák, keresik, nézélik; noha tiſztekben járnak, és kártól óltalmazzák azzal magokat: mennyivel inkább azokat, kik, magok dolgát el-hagyván, a' más-ét vizgállyák. Efféle nyughatatlan embereket, a' régi Bölcsek a' vizlákkal és tachkókkal példázták; mellyek mindent fel-ſityeréznek, ki-vakarnak, el-árúlnak: vagy az ſzarvaſsal, ki olly balgatag, hogy minden újságra el-álmélkodik; és ha lóra, a' vagy ökörre talál, olly figyelmetesen nézi, hogy a' vadáſzt eſzébe ſem véſzi, ki nyilával, vagy puskájával által-lövi: Haſonló-képpen; a' kik nyughatatlanúl más ember dolgaiban foglalatoſok, eſzőkbe ſem véſzik, hogy a' kevélységnek, vakmerő ítéletnek, és egyéb vétkeknek mérges nyila lelkőket által-járja. Példázhatnók őket a balgatag tyúkokkal-is, ki a' kerék forgását figyelmetesen nézvén, a' puskás embert eſzébe ſem véſzi, ki a' ſzekérről meg-lövi. Innét mondgya Sz. Agoſton [s], hogy a' nyughatatlá emberek ſze-

[h] Theodoret. hiſt. l. 3. c. 24. [i] Act. 1. 6. [k] Rom. 12. 3. [l] Gen. 3. 5. [m] Num. 4. 18. [n] In Operibus & diebus. [o] Lib. 2. Orig. cap. 7. [p] Hom. 26. in Evang. [q] Epiſt. 56. de Cura. c. 7. [r] Lib. 2. c. 27. [s] Lib. 19. Civ.

† Quæ ſuperna nos, nihil ad nos.

A mesek, és szorgalmatoſuk a' más életének vizsgálásában; vétek, és vakok a' magokénak meg-ismerésében. Is Szent Gergely [1]: Nagy vétek, úgy-mond, a' Nyughatatlanság, melly embernek elméjét ki-viszi a' más életének vizsgálására, a' magát pedig mindenkor el-rejti; hogy mást tudván, magát ne ismerje: és a' nyughatatlan elme, mentől többet ért a' más érdemihez, annál kevesebbet tud a magáéban.

[1] Hom. 36. in Evang.

Látván *Pythagoras*, hogy az emberek, a' magok vétkeinek nézésére vakok, egyebeknek látására pedig igen szemesek: azt mondotta, hogy minden embernek két táskája vagyon: egyikében viſel-ez, egyebek vétkeit rakják beléje; másikat hátul, melybe a' magokét: úgy hogy a' más vétke, mindenkor szemök-előtt forogjon, a' magokét ingyen se láthaſsák. Melyben tellyeſséggel külömben kellene chelekedni: mert a' más vétkének nézéſe, kevélységre, és egyéb féle vétekre viſzi az embert, a' mint mondám: a' magáénak meg-ismerése pedig alázatoſságra, és életének meg-jobbitására. A' konkolyt, először a' mi szántó földünkről kellene ki-irtanunk; a' köveket a' mi szőlőnkből ki-hánnunk; a' burjánt a' mi kertünkből ki-gyomlálnunk; a' szemetet a' mi házunkból ki-viniünk: és az után, ha módunk volna benne, és időnk, felebarátunkat-is bátran meg-fegyelmezünk. Nem jó a' magunk szemét el-hagyni, és a' másét kötözgetni, magunk rühét el-mulatni, és a' másét vakargatni: *Kép-mutató, vesſed-ki először a' gerendát a' te szemedből, és akkor látod ki venni a' szálkát az atyádfia szeméből* [a].

B

[a] Matth. 7. 5.

Ha felebarátunk jó chelekedetéről tudakoznánk, és a' végre hogy azt mi-is követnők; nem volna vétek, sőt dicséretet érdemlene. De külömbet chelekeszünk; hasonlók lévén a' Pióczákhoz, és a' köppöly üvegekhez, mellyek az emberből chak a' gonosz vért sziják-ki, a' jót benne hadgyák: úgy a' nyughatatlan elméjű emberek, felebaráttyának vétkeit és fogyatkozáſit rázogattya, jó chelekedetivel nem gondol. Hasonlók efféle emberek a' Kányákhoz, Hollokhoz, Sasokhoz, és egyéb húsal-elő madarakhoz; mellyek a' dögöt meſzszűnnem meg-érzik, és reá üsznek; az ép testet pedig chak közelről sem érzik vagy ézlelik: úgy a' nyughatatlanok, felebaráttyok fogyatkozáſit távól-is látryák; jószágos chelekedetire közelről sem tekintnek. Hasonlók a' Tyúkokhoz, mellyek, a' jó eleséget el-hagyván, valami szegletben, vagy szemétben vakarchálnak valami rothadt buza szemért. Hasonlók végezetre a' Sertés-marhákhoz, mellyek a' szép virágos kertben nem keresik a' jó-illatú virágokat, sem a' rózás liliom-közőtt nem mulatoznak, hanē a' ganéjban turkálnak, és a' sárban hevernek.

C

Kérdené valaki: Mi oka lehet efféle nyughatatlanságnak? Az én ítéletem szerént, nem utolsó oka a' Henyélés; a' mint Sz. Pál jelenti, mondván [2]: *Hallottuk hogy némellyek ti közöttetek nyughatatlanúl járnak, semmit nem dolgozván, hanem chintalankodván.* Ki némelly ifiú Ószvegyektől-is azt írja [3], hogy *Nemchak hivolkodók, hanem chachogók, és nyughatatlanok.* Mert, a' mint Arany-száju Sz. Jánosból mondgya *Theophylactus* [4]: A' mi elménk forgó, és ollyan mint a' malom, melly mind órálan forog; és vagy liszttet őröl, vagy ő-magát fogyattya: mert vagy valami haſznos dologban foglalatoſkodik, vagy magát fogyactya haſzontalanúl, mivel egyebeknek életét vizsgálván, rágalmazáſra mégyen, nagy lelki kárával. Es miut-hogy efféle henyélés, és cháchogás, leginkább az Aſszony'állatokban találtatik, a' mint Sz. Agoſton irja [5]: Sz. *Jerómos Lata* aſszonynak azt adgya tanátsúl a' leánya-felől [b]; hogy mindenkor foglalatos légyen valami dologban; olvaſson, imádkozzék, kézi-munkát tégyen, fonnyon, varjon, és egyéb aſféle chelekedgyék. Ezt a' dolgozáſt dicsérte Salomon az erős Aſszony'állatban: tudni illik [c], hogy *Gyapjat és lent keresett, és munkálkodott az ő kezeinek tanácsával.* Es [d]: *A' kezét erős dolgokra vetette, és az ő ujjai az orsót fogták.* Es azzal fejezi-bé [e]: *Meg-szemlélte a' házra ſigyázást, és kenyeret hivolkodva nem ett.* A' maga háza épületét szemlélte, nem a' másét: azért hogy nem hivolkodott, és nem sórált fel 's alá házról házra, a' mint nem-is illik bíbelődetlen Aſszony'állathoz. *Aristoteles* nyilván irja [f]; hogy ő-idejében a' Városokban gond-viselőket rendeltek: kikarra vigyázzanak, hogy az Aſszonyok ne sórállyanak ide 's tova, hanem háznál maradgyanak. *Magalianus* pedig azt irja, hogy a' *Sinák*nál, e' mái napig-is, a' leányzóknak lábokon-valo inát meg-sértik: hogy a' házból ki ne mennyenek, és hivolkodókból nyughatatlonokká ne legyenek.

[2] 2 Thes. 3. 11.
[3] 1 Tim. 5. 13
[4] In Ep. 2. ad Thes. cap. 3.
[5] De Civit. Dei lib. 1. cap. 33.
[b] Epiſt. 7.
[c] Prov. 31. 13
[d] Vers. 19.
[e] Vers. 27.
[f] Lib. 5. Polit.

II. RÉSZ.

KÉrdené valaki: Mi Orvoſsága lehet e' gonosz nyavalyának? Ez-is az, Ha jól meg-gondollyuk, miénkű gonosz gyümölcsi vannak a' Nyughatatlanságnak: mert bizony sok vétkeknek gyökere és credete. Nem akarsz-e haragos lenni, úgy-mond *Seneca* [g]? Ne légy nyughatatlan. Mondanám én: Ne akarj-e tréfát, lopó, parázna, rágalmazó lenni? Ne légy nyughatatlan. Igazán mondom pedig, mert a' rágalmazáſnak bizony

[g] Lib. 3. de Ira cap. 11.

nagyobb okat alig találjunk. Hallyuk gyakorta, hogy a'világi emberek erőssen rágalmazzák a'Papokat, Püspököket, Szerzeteleket, hogy tisztőkben el ne járnak, és a juhokat nem jól legeltetik vallyon miért? Hívolkodnak: a'mihez semmi közök, azt világállyák, magokról el-feletkeznek: nem gondollyák-meg, hogy *Senki magának nem vesz tiszteletet, hanem a' ki hivatik az Istentől, mint Aaron*[h]. Hallyuk azt-is, nem ritkábban, hogy az Egyházi emberek sokat beszélgetnek hadakról, udvarokról, jövedelmekről: mi az oka? Hívolkodnak: a'mi ő dolgok vólna, abban el nem járnak: meg nem gondollyák, hogy *Senki az Istennek szolgálatában, nem elegyíti magát a' világi dolgokban*[i], és szép okát adgya: *Hogy annak kedvetkedjék, a'kinek meg-próbálta magát.* Mellyel oktatta Sz. Pál Timótheust, és ő-be ne minden Egyházi rendet, hogy e'világi dolgokból ki-vegyék közöket: követvén az igaz Levitákat, kik semmi részt nem vöttenek az Izraël fiai között, hogy az Istennek, és a' Templomnak inkább szolgálhatnának. És bizonyos dolog, hogy, a'kik különben chelekesznek, a'világiak tisztibe átván magokat, többet veszítnek hogy semmi nyernek. Melyről szép példát olvasunk a Szent Irásban[k]: *Meg-hallá József a' Zakarias fia, és Azarias a' sereg Fejedelme, a' jól-lött dolgokat, és a' harczokat a mellyek lőttek, és monda: Szerezzünk magunknak békességet magunknak, és menjünk hadakozni a' Pogányok ellen, a' kik körülöttünk vannak.* El-mene tehát de rosszúl járnak, *azt állítván hogy viteznél chelekedének*: vallyon miért? *Ők ugyanis, úgy-mond az Irás, nem voltanak azoknak a' fő fiaknak magvából, a kik az Izsaiás adta-által lettek Izraelben*: az-az, más tisztibe állottak. Jól emlékezem reá, hogy a' boldog-emlékezetű Kútasi János, Esztergami Érsek, egy Magyar-országi fő Úrnak, ki egy Papot Katonaságáért igen dichért, azt mondotta: Én Uram nem kedvellem a'Katonás Papot, a'mint tudom hogy te sem szereted a'Papos Katonát; jelentvén azzal, hogy nincs jobb, mintha, ki-ki hivatallyában maradván, más tisztit fel nem vállallya.

Továbbá, nem akarsz-e irégykedni? Ne légy nyughatatlan. Mert a'ki a'szomszéd tehenére néz, és láttya hogy nagyobb tőlgye vagyon hogy-sem az övének, hamar irégységbe esik; mint a *Józef* báttyai: kik *Látván, hogy Józefet az atyja minden fiainál inkább szeretné, gyűlöltek, és semmit néki békességesen nem szóltanak*[l]. Saul, hálván, hogy Dávidnak tíz ezeret adtak, és neki chak ezeret[m], nagy irégységből halálra gyűlölte Dávidot. Nem akarsz-e parázna lenni? Ne légy nyughatatlan; mint Dávid: ki nyughatatlanságból más házába tekintvén, más ember feleségét látta; meg-kívánta, el-vitette, meg-szőpiősítette[n]. Azért mondotta *Xenócrates Laërtiusnál*[o], hogy mind egy, akár szemedet, 's akár lábadat vigyed más ember házába. *Dina Jákob leánya ki-ment látni az idegen országbéli nőket; és el-ragadtatván meg-szőplősíttetett*[p]. Nem akarod-e el-veszteni a' belső áttatóságot? Ne nyughatatlankodgyál. Hallyad mit mond *Thomas a Kempis*, az ő drága szép könyvetskéjében[q]: A belső dolgokban foglalatos ember, magára-való gond-viselését, minden gondgyánál nagyobnak tartya: és a'ki magára szorgalmatosan vigyáz, könnyen meg-óvja magát hogy mást meg ne szóllyon. Lelki és áttatos ember sohá nem lészesz, hanem ha az egyebek dolgairól halgatsz, és tennen-magadra kivált-képpen vigyázsz. Vallyon's hol vagy, mikor magadnál nem vagy? És midőn mindeneken által-mentél, magadrúl el-feletkezvén, mit használtál véle? Végezetre, nem akarsz-e tévelygésbe esni? Ne légy nyughatatlan; távoztasd el *a' beszédi en a' beszélő nyelvességet, és a' hamis-nevek tudománynak ellen-vetéssit. Mellyet némellyek követvén, a' Hitből el-estek*[r]. A' Lót feleségé, nyughatatlanságból tekintett hátra, és Só-oszloppá változott, hogy sokaknak érzetlen nyughatatlanságát meg-orvosolná.

Második Orvosság a' Nyughatatlanság ellen, a' Maga igaz meg-ismerése; a' mint Sz. *Basilius* irja[s], és arra magyarázza Moysesnek ama'mondását[t]: *Figyelmezz magadra.* És Urunknak szép intését[u]: *Mit látsz a' szálkát az atyád-fia szemében, és a' gerendát a' te szemedben nem látod?* Dicséretre-méltó a'ki maga gyarlóságát ismeri: nem néz az másra nyughatatlanságból, sem mást meg nem ítéli. Mellyet jól meg-tanúlt vólt egy régi jámbor Szerzetes ember: kitől a társa azt kérdvén; Mi az oka, hogy én mind únalan ítélem az atyámfiait, és dorgálom? azt felelte néki: Mert még magadat meg nem ismérted. a'ki magát ismeri, attyafiának vétkét nem nézi. Akár-ki-is pedig talál maga háza-előtt szemetet, mellyet sőpörjön, mert mindnyájunkban vagyon fogyatkozás: és, a mint a *Poeta* mondotta; *Nemo sine crimine vivit.* És: *Quis sine labe puer? vir sine nævo manet.*

Harmadik Orvosság lehet; Ha fele-barátunk fogyatkozását kegyetlen tekintetűt azt gondolván, hogy minden vétkeknek két-féle ábrázattya vagyon: A mennyiből Isten-ellen vagyon, bosszúonkodásra indíthattya az embert, és bosszú-állásra: A' mennyiből pedig az ember lelket meg-sebesíti, szánakodásra. Ha azért hasznosan akarsz felebarátod vétkére tekinteni, azt az ábrázatot vedd elődbe, melly szánakodásra indít, és nem bosszúonkodásra. A' valóságos, és reménlett igalság közöt, az a'hű-

A
h 2. Hebr. 5. 4.
i 2. Tim. 2. 4.
k 1. Mach. 5. 56.
B
l Gen. 37. 4.
m 1. Reg. 18. 8.
C
n 2. Reg. 11. 3.
o Lib. 6. c. 2.
p Gen. 34. 2.
q Libr. 3. de Imit. Christi, c. 5.
r 1. Tim. 6. 20.
s Gen. 19. 26
t Hexaëm. 3. ut illum Hyppi.
D
u Deut. 27. 9 secundum 70. interp.
x Attende tibi.
y Matt. 7. 3.

A

lömbség vagyon Sz. Gergelynél †; hogy a' Valóságos Igasságban, szánakodás vagyon a' Tettetett és hamis Igasságban pedig, boszszonkodás. Mellyet a' Kristusnak, és a' Farizeusoknak példájával bizonyit: mivelhogy Kristus Urunk, a' bünösökre tekintett, és vélek ört, szánakodásból és könyörületességből, hogy ők ert meg-térienék: a' Farizeusok pedig azt látván, zúgolódtak [a], boszszonkodásból.

† Hom. 34. in Evang.

[a] Luc. 15. 2.

Noha pedig a' Nyughatatlanság minden rend-béli emberekben gyülölséges és gyalázatos: mindazáltal, úgy tetszik, hogy a' férfiakhoz-képest, útálatosb az Aszszony állatokban; az élemetes és koros emberekhez-képest, az ifiakban; a' kőz emberekhez-képest, az Urakban és Fejedelmekben. Az Aszszony'állatokról most chak azt mondom; hogy, mi-képpen az otthon-ülés, és magán-való létel inkább kívántatik tőlök hogysem a' Férfiaktól: úgy a' Nyughatatlanság, melly a' maga házából-való ki-menetelhez hasonló, gyalázatosb ő-bennek hogy-sem a' férfiakban. Innét az ő foglalatosságok, fő-képpen magok házánál szokott lenni; a' Férfiaké, gyakorta házokon-kivül, és idegen Országokban-is: és azért nem minden nyughatatlanság szidalmazható ő-bennek. Az Aszszonyok dolga, főzés, sütés, varrás, fonyás, ház-tisztitás, tyúk lúd ültetés, és egyéb efféle; mellyekért nem kell messze a' háztol menni: a' Férfiaké pedig, szántás, vetés, vitézkedés, kereskedés, és sok efféle; mellyeknek gyakrabban nincs otthon helye, hanem a' ház-kivül. Innét vagyon az-is, hogy a' férfiakat idegen Országokba küldik az atyák, tanúságért, látásért, hallásért, szolgálatért; mellyeket nem chelekszenek az anyák a' leányzókkal.

B

A' mi az Ifiakat illeti, mint-hogy a' nyughatatlanság gyakrabban eggyütt jár a' cháchogással; ha ez hozzájok nem illik, amattól-is távúl kell lenniek. Az ifiak nyelvességért pedig gyalázza a' Szent Irás, mondván [a]: *Ifiú, a' te ígyödben-is chak alig szülly. Ha kérdezet kérdetel, feje légyen feleletednek. Sokakban olly légy mint a' tudatlan; és hallj halgatván. 's kérdezkezvén-is. A' fő emberek-között el ne bizzad magadat: és a' hol vének vannak, sokat ne szólly.* Zénó Citticus, Laertiusnál [b], egy ifiat, ki nemiuemő dolgokról nyughatatlanból kérdezkedett, hogy-sem állapattyához illenék, a' tükörhöz vitt, és azt mondotta; hogy abban magát jól meg-nézné. Az-után azt kérdette tőle; ha illenék-e ollyan orczához, ollyan dolgokról kérdezkedni? jelentvén annak illetlenségét. Némelly ifiak azt vélik, hogy akkor kedvesek, mikor sok új híreket tudnak: de meg-chalatkoznak, mert lehetetlen, hogy a' cháchogó mindenkor helyén ejtse beszédét; és igen hamar fel-önti a' levet, és el-veszti minden kedves-voltát. Erről szép dolgot ir Sz. *Gregórius Nazianzénus* [c]: kit, midőn azért dorgálna *Celenſius*, hogy főlöttébb halgatna; illyen mesével felelt-meg néki: Régenten a fechkék chúfolták a' hattyúkat, hogy, sem az emberekkel nem nyájaskodnának, se egyebek hallattára nem éneklenének, hanem chak ritkán, és a' folyó-vizeknél: de mi a' Várasokkal birunk, és chevegésünkel gyönyörködtettyük az embereket. Felelének a hattyúk: Találtatnak mindazáltal némellyek, kik a' mezőségre jönek, hogy halgathassák a' mi éneklésünket: és mikor a' Déli szélnek ereszty ük tollainkat, noha nem sokat, de gyönyörűségesen és módosan éneklünk. Titeket pedig, noha a' házakba bé-bochátottak, mindazáltal meg-únnak az emberek; és mikor énekeltök, gyülölnek; mint-hogy leg-cháchogóbb madarak vattok: és, ha el-metszik-is nyelvetőket, halgatni nem tudtok. És így fejezi-bé beszédét a' Sz. Doktor: Az-okáért, ha az én halgatásomat, a' te bőséges szólásodnál jobnak találod, a' mi halgatásunkról gyalázatosan nem szólhatsz.

C

[c] Ep. 17. ad Cel. Philosoph.

A' mi pedig a' Fő-embereket és Fejedelmeket illeti, Salomon azért mondgya hogy bort ne adgyanak a' Királyoknak [d]: mert *Semmi titok nincs, a' hol a' részegség uralkodik.* Bizonyos dolog pedig, hogy a' Nyughatatlan cháchogók, mint a' részegek, minden titkot ki-fecsegnek: és, a' mint ők mindenektől értekeznek, és a' titkokat ki-keresgetik és vadászszák; azon-képpen ők-is, hogy háládatlanoknak ne láttassanak, akár-mi titkokat-is ki-beszélnek. Noha pedig szükséges, hogy a' Fejedelmek szemesek és tüzesek légyenek; hallyák 's lássák ki mint viseli magát: mindazáltal, ő-bennek-is a' főlöttébb-való Nyughatatlanság gyalázatos, fő-képpen aprólékos dolgokban. Azt irja *Julius Capitolinus*, és *Cuspinianus* [e]; hogy, midőn *Valérius Homulus* szálláſt adott-vólna *Antoninus Pius* Chászárnak; és a' Chászár azt kérdette-vólna tőle; Hol vőtte a' szép *Porphyrius* kőből-való oszlopokat, mellyekkel olly szépen fel-ékesitette házát? azt felelte néki: Midőn más ember házába mégy, néma és siket légy: jelentvén, hogy nem illik Fejedelemhez, hogy más gazdagságát nyughatatlanúl vizsgállya. Ne legyünk azért hasonlók a' * Boszorkányokhoz: kikről azt irja *Plutarchus Erasmusnál* [f]; hogy házoknál rejtekben tartyák szemőket: de ha ki-mennek, el-viszik vélek: és úgy, homlyokban vakok, másutt pedig igen szemesek. Vagy a' vén emberekhez: kikről azt irja *Nyssenus*; hogy † Messzire látnak,

[d] Prov. 31. 4.

[e] In Val. Homulo.

* Lamiæ.

† Præsens videntes, sed oculorum radios sibi.

[f] In Adagiis.

közelre nem: az-az, magok dolgában szemetlenek, másében szemesek. De térjünk a Szent Péter kérdésére, és lássuk mit tanúlhatunk belőle.

III. RESZE.

MOndám oda fel, hogy a Péter kérdése, nem nyughatatlanságból, hanem szeretetből származott; és annak meg-feddése, nem a'vétekért, hanem a'mi tanuságunkért lőtt. Melyet hogy jobban meg-értsünk, a Kérdésnek okát kell fel-keresnünk. Mikor a'Krisztus Urúnk kérdésére, Kinek mondanák ötet az Apostolok; Sz. Péter ama'szép vallással felelt-vólna [g]; *Te vagy a'Krisztus, az élő Istennek Fia*: meg-ottan néki igéré az Anyaszentegyház gond-viselését; és a'Meny-ország kúlcsainak hatalmasságával, maga-után a Fő-Pásztorságot. Ezt az igéretet, Urúnk bé-tellyesíté fel-támadása-után. És, a'mai Evangéliom-előtt, más Kérdést ád eleibe, nem egyszer, hanem háromszor kérdvén: *Simon Jánosfia, szeretsz-e engem?* És mindenszer azt felelvén Péter; *Uram, te tudod hogy szeretlek téged*: kezébe eresz é a'gond-viselést, háromszor mondván néki: *Legeltesd az én juhaimat, és bárányimat* [h]. És utánna veté: *Bizony bizony mondom neked, mikor ifjabb vólnál, meg övedzed vala magadat, és járnál vala a'hol akarnál-vala: mikor pedig ö egyébre fel-terjesztetik kezedet, és más övedz meg téged, és oda viszen a'hova te nem akarnád. Ezt pedig mondá, jelentvén micsoda halállal dicsőítene meg az Istent.* Melyből azt hozzák-ki a'Doktorok, hogy Sz. Pétert fel-feszítették; de, az ö kívánságából, fővel alá, Mesterének böcsülletéért. Ezek-után, ismég monda Jésus Péternek: *Kövessen engem*; a mint a'mai Evangéliomban olvassuk. Mint-ha azt mondotta-vólna, a'mint *Ruperto* elmélkedik: Emlékezzél meg Péter, hogy halálom-előtt azt mondottam-valaneked [i]; *A'hová én megyek, nem követhetsz most engem; követsz pedig azután*: és mikor nagy bizakodással azt mondottad-vólna, hogy lelkedet adod érettem: bizonnyal mondám; hogy nem szóll a'kakas, mig nem háromszor meg-tagadsz engem: Úgy lőtt, és Igaz-mondónak ismértél abban, hogy akkor nem követhettél; következik, hogy abban-is Igaz-mondónak ismérj, hogy az-után követsz engem. im most mondom: Kövess engem: az-az, példámat kövessed; mert ez-után kész lészesz érettem tömlöczbe's halálra-is menni.

De kérdené valaki: Mi az oka, hogy Urúnk Péternek ajánlván nyáját, a'halált adgya eleibe? Ennek egy-néhany Okait olvasom: I. Hogy Péter a'Fő-Pásztorhoz hasonlo lenne, ki meg-hólt a Juhaiért. II. A'Krisztus dicsőségéért: kit akkor dicsőítünk, mikor életünker-is meg-vettyük érette. III. Mert a'Pásztorság sok veszedelmekkel jár, és gyakorta életét-is kezében hordozza a'jo Pásztor, mind a'tolvajok-'s mind a'farkasok-miatt: IV. Mert a'Pásztornak, nem kell maga hasznát vagy böcsülletit keresni, hanem a'Juhok üdvösségét, mellyért halálig munkálkodgyék: melly munkáért az Isten, e'világon lelki vígasság-gal, a más világon pedig örök Boldogsággal fizet. Mellyeket értvén Sz. Péter, nem chak meg nem ijedett a'haláltól (mivelhogy már látta vólt, hogy ö-érette a'Krisztus halált szenvedett;) hanem ugyan örvendezett azon, mint nagy jón. És mint-hogy a'Jó örömeit közli magát, Péter-is nem elégedvén azzal, hogy ö-néki igérte azt a'Krisztus: hanem, látván szerelmes társát Jánost; és alítván, hogy vele kellene azt közleni, monda a'Krisztusnak felöle: *Uram, ez pedig mit?* Mint-ha azt mondotta-vólna: Ha nekem, ki fogadásomat meg-szegtem, téged el-hagyván meg-tagadtalak, nem egyszer, hanem háromszor-is; és ugyan eskövéssel és átkozódással, illy nagy dicsőséget rendeltél, hogy azon halált szenvedgyem, mellyel te e'világot meg-váltottad: ennek, a'te szerelmes Tanitványodnak, ki asztalodnál mellyeden fekött, fogságodban követett, a Kereszтnél melletted maradott, michoda dicsőséget rendelsz? Melly Kérdésből, végy szép tanuságot.

Chak nem közönséges fogyatkozás az emberekben, hogy, nagy állapatra jutván, régi szegény barátyoktól, kikkel valaha egy gyékényen árúltak, egy leppel-alatt háltak, hideget meleget eggyütt türtek, egy kenyeren és abrakon vólrak, és tőlök jót-is vőttek, kűnnyen és namar el-feletkeznek; mint a'Farao pohárnokja *Józseftől az ö magyarázásával* [k]. Nem gondollyák-meg ezek, hogy az Isten azért viszi nagyra az embereket, hogy a szűkölködőket segétsék: Mint Józsefet; ki azt nyilván meg-vallotta a'meg-ijedett attyafiainak [l]: *A'ti meg-tartásokért küldött engem Isten elöttetek Egyiptusba*: Mint Eszter, kinek azt Mardokæus eleibe adta, mondván [m]: *Ki tudgya, ha nem azért jutottál a'birodalomhoz, hogy illy időre készítsen?* melyben, tudni illik, Nemzetségednek utólso szükségében szolgálnatsz, és meg-szabadítnatod a'haláltól. A'hegyeken-valo hó, midőn a'meleg éri, meg-olvad, és a'hegynek allyara szivárkozván azt gyümölchözteti: ha meg nem olvad, az a'jele, hogy a'Napnak melegsége nem éri, hanem a'hidegtől meg-fa-

gyott.

g Mat. 16. 16.

h Ioan. 21. 15. & seq.

i Ioan. 13. 36. 37.

k Gen. 40. 23.

l Gen. 45. 5. 7.

m Esth. 4. 14.

A

gyott. E'világnakgazdagi, és hatalmaſi, ha a'völgyhöz haſonló ſzegényekre nem ſiettárkoztattyák a'folyó-víznez haſonló gazdagságokat: bizonyos jele, hogy az Iſteni ſzeretetnek melegsége ninchen bennek, hanem az irgalmatlanságnak hidegétől ſzivök meg-fagyott, és kő-jéggé lőtt; mint a'bolond Nábálnak ſzíve [n], ki irgalmatlan volt Dávidhoz. Ezért mondotta a'mi Sz. Jánoſunk [o]: *A'kinek e'világi marhája vagyon, és látja az attyafiát ſzükölködni, és bé-zárja ſzívét az-előtt: mi-képpen marad-meg az Iſten ſzeretete abban?* Az-okáért Sz. Péter, meg-mutatta Sz. Jánoshoz igaz barátságát: mert, noha a'Kriſtuſnak Hely-tartójává lőtt, el nem feletkezett paj-társáról, hanem ſzorgalmatoſon kérdezkedett felőle; kivánván, hogy a'minémű jókat néki rendelt a'Kriſtus, azokban János-is részes lenne.

[n] 1. Reg. 25. 37.
[o] 1. Ioan. 3. 17.

De mint-hogy a'máſra-való gond-viſelés, néha fogyatkozáſſal vagyon, Péternek kérdését feddéſſel fejezte-bé, mondván: *Mi gondod vele; te kövesd engem:* hogy egyebek tanúlnának Péteren, és midőn a'Kriſtuſtól hívattatnak, hátra ne fordúllyanak, es máſról alkolmatlanúl ne kérdezkedgyenek; hanem el-járván hivatallyokban, barátiyokról ne gondolkodgyanak. Tudod-e mit akarok mondani? Pétert efféle kérdésben ſokan követik, de nem egyenlő igyekezettel: Péter, vagy Pál, Egyházi tiſztre emeltetik; Praepoſtá, Püſpökké, Érſekké válaſztatik, hogy a'Kriſtuſt követve, az ő nyáját legeltesſe, az Anyaſzentegyházat ſegétt ſze leg-ottan máſuvá fordittya ſzemeit: eſzébe jut valami rokona, és nagy ſzorgalmatoſsággal mondgya felőle; Ez pedig mit? az-az: Ennek michoda tiſztet keresſünk? michoda jószágot vegyünk? michoda feleséget ſzerezzünk; hogy nemzetségünk ő-általa nevekedgyék, és nemeſedgyék? Adgya Iſten, hogy ſenki ne találtaſsék, a'ki illyen kérdeſt tegyen: mert bizony, a'mint a'Sz. Atyák mondgyák, nagy ſzám-adáſſal tartozik, a'ki az Egyházi jövedelemből Janchit gazdagittya.

B

Erről nagy keményen irt Sz. *Baſilius*, és ezzel végezi-el beſzédét [p]: Meg-értven az el-ſzenvedhetetlen kárt, melly az Atyánkfiaihoz-való indulatunkból ſzármazik az ő dolgokról-való ſzorgalmatoſságot, és gond-viſeléſt úgy fuſſuk, mint az Ördögnek nyilát. *Eliséus* Próféta, midőn az ő ſzolgáját Giezit el-küldötte-vólna az ő pálczájával, hogy azzal fel-támaſztaná a'meg-hólt gyermeket, nyilván meg-parancholta néki [q]: *Ha ember találkozik, ne köſzöntsed: és ha valaki köſzönt téged, ne felelly néki:* azt akarván jelenteni, hogy ſemmire egyébre gondgya ne légyen, hanem chak azt vigye végbe a'mit reája bizott. Azon-képpen, a'kinek Püſpöki pálczája kezébe adatik, a'végre hogy a' bűnősöket, kik lelkőkben meg-hóltak, fel-támaſztya; úgy viſellyen gondot tiſztire, hogy egyéb dolgot ki-vetvén elméjéből, chak máſuvá ſe tekintſen, a'honnét hivatallyában fogyatkozás történhetnék. Haſonló parancholatot adott Kriſtus Urunk az Apoſtoloknak, mikor őket predikállani küldötte [r]: *Senkit az úton ne köſzöntſetek:* jelentvén, hogy leg-kiſſebb akadékot-is, vagy haladékot ſe tégyenek a'reájok bizattatott tiſztben.

C

[p] In Conſtitut. Monaſt. cap. 22.
[q] 4. Reg. 4. 29.
[r] Luc. 10. 4.

Jó bizony az Atyaſiúi ſzeretet, és mindenektől igen kívántatik; de úgy, hogy igaz és tiſzta Szeretet légyen. De a'mint hogy az arany ritkán találtatik ſalak-nélkül; az oláj és bor ſóprő-nélkül; a'méz ſonkoly-nélkül; a'búza polyva-nélkül: úgy az emberek ſzeretete-is, valami fogyatkozás-nélkül. Az-okáért, a'ki bátorságoſon akar járni az attyaſiaihoz-való ſzeretetben, Két dolgot vegyen eſzébe: Egy az; hogy ki-ki hivatallya sérelme-nélkül viſellyen gondot reájok: és így az Egyházi emberek hivatallyok ſzerént ſzereſsék azokat; az-az, lelkőknek üdvőſségére vigyázzanak, és mindenjóra oktaſsák: és ha Iſtennek-is az akarattya, haſonló állapatot kívánnyanak nékik; fő-képpen ha az a'Kriſtus Kereſztéhez haſonló. Második az; hogy, ha teſtőkre-is gondot akarnak viſelni, azt úgy chelekedgyék mint ſzegényekkel; nem a'vérre, hanem a' ſzükségre tekíntvén: úgy hogy, ha vér-ſzerént-való Atyaſiúság nem vólna-is, a'ſzükség ſegétséget kívánna. Mellyet ha meg-chelekeſznek: a'Kriſtus, ki a'ſzíveket nézi, és általlátya, nem chak meg nem feddi őket, hanem inkább dichéri; Tanítványinak iſmeri [s]; érdemőket neveli; és az örők bóldogságba bé-viſzi: mellyet engedgyen a' Fölséges Iſten, Sz. Péternek és Sz. Jánoſnak eſedezéſe-által. Amen.

D

[s] Ioann. 13. 35.

MASODIK PREDIKATZIO.

AZ ſzép Rákel, ki ſzépségével a'ſzeplőtelen ſzép Szűz Máriát példázta, két fiat ſzűlt: Jóſefet [a], ki báttyainak irígységéből, Egyiptusba vitetett, ott pedig ſzorgalmatos gond-viſelésével kenyeret ſzerzett, ſok Országoknak tápiáſára [b]: és Benjamint, kit Benonimak, az-az, Fájdalom fiának nevezett [c], a'he-

[a] Gen. 30. 24.
[b] Gen. 41. 45.
[c] Gen. 35. 18.

béz szülésnek fájdalmiért. A'mi Rákelünk-is, a'szépséges Szűz (kinek a'Mennyei Vőlegény azt mondgya [a]; *Általlyestől szép vagy, én szerelmem; és makula nincs benned*: a' Mennyei Polgárok pedig, az Angyalok [b]; *Szép mint a'Hold, választatott mint a'Nap*: a' Jerusálem Leányi, az aitatos Lelkek [c]; *Leg-szebbik az Aszszonyok között*; az egész Anyaszentegyház, kinek szépségét a'Nap és a'Hold chodállyák;) két fiat szűlt: A'Krisztus Jésust, kinek Innepét, (egynap-előtt nagy lelki örömmel tartottuk: kit sok jeles dolgokban példázott Jósef. Mert ez-is el-adatott Tanitványától; az egész világnak Mennyei eleséget és kenyeret szerzett, az ő Mennyei Sz. Attyától, minden attyafiai-fölött szerettetett, mind Angyalok-'s mind emberek-fölött; és a'világnak valóságos szabaditója volt. A'Másik fia a Szüznek, Sz. János Apostol és Evangelista; kinek innepét ma szentellyük; kit a'Krisztus tőtt fiává, midőn azt mondotta [e]: *Aszszony állat, ímé a' te fiad*. Melly mondásnak szintén annyi ereje volt, mint mikor a Teremtéskor azt mondotta: *Légyen világosság* [h]: *és világosság lőn*. Ezt példázta Benjamin: mivelhogy nagy fájdalomnak idején született, midőn az édes Jésus szenvedett mi-értünk: és a' Szűz Máriának-is *Lelkét által járta a'tőr* [i]. De fő-képpen, a'mái örvendetes naphoz-képest, abban példázta Benjamin Sz. Jánost; hogy, mi-képpen Jósef, ki Urunkat példázta, minden attyafiainál inkább szerette Benjamint; és azt azzal-is meg-mutatta, hogy a'vendégségben is őt részíel haladta-meg a'bátyaïr, és ajándékok-is többet vőtt náloknál: azon-képpen a'Krisztus, fellyebb szerette Sz. Jánost a'több Apostoloknál, és azért nevezte magát, a'mint ez-után meg-mondom, a'Tanitványnak kit a'Jésus szeretett. Melly szeretetét azzal-is meg-mutatta a'Krisztus, hogy a'Vachorán János az ő mellyén fekőtt [k]; és több ajándékit vőtte a'Krisztusnak szám-szerént, hogy-sem a' több Apostolok, kiket Urunk attyafiainak nevezett [l]. Az-okáért én-is, e'Sz. Apostolnak tiszteletiért, az ő Ajándékiról szólok.

I. *Meg-mondom Sz. Jánosnak leg-nagyobb dicséretit, kit a'* Jésus *szeretett.*
II. *Szóllok a'Krisztus szeretetiről Sz. Jánoshoz, és annak okát adom.*
III. *Meg-mutatom, melly szükséges legyen a'Szemnek meg-őrizése.*

ELSŐ RESZE.

Szeva-járáfa volt a Romai fő *Historicus*nak *Titus Livius*nak, a'mint *Seneca* írja [a]; hogy *Cicero*nak meg-dicséresére, más *Cicero* szűkséges: azt én méltóbban mondhatom Sz. János Apostolról; kinek jobb dicsérője nem találtatott ő-magánál: mivelhogy ő egyedül ismérte az ő ajándékit, és egyedül tudta meg-bőchülleni. Noha pedig minden emberi dicséretnek gyűlölője volt; a'mint illett az Alázatosság-Mesterének tanitványához: mindazáltal, azt el nem halgathatta, a'mi az Istenre úgy haromlott, a'mint az Istentől származott. Nagy dicséretit olvasom Sz. Jánosnak a'Sz. Atyáknál. Sz. Diénes, az Evangéliom Napjának nevezi [b]: Sz. *Jerónymus*, az Asiai Anyaszentegyházak Fundálójának, és igazgatójának [c]. *Béda* azt írta felőle; hogy a'mennyire az Evangéliomi tudomány meg-haladgya a'több Sz. Irásokat: úgy meg-előzi a'Sz. János Evangéliuma a'több Evangéliomokat. Sz. Agoston azt írta [d]; hogy egy *Platonicus* Filósofus azt mondotta, hogy a'Sz. János Evangéliomának kezdetit, arany betűkkel kellene meg-irni; és minden Egyházakban magas helyre fel-tenni, hogy mindenek olvashatnák. A'Régi Sz. Atyák pedig, és Doktorok, kivált képpen *Theologus*-nak, az-az, Istenről-beszélőnek, nevezték. Innét vagyon, hogy a'Négy állatok közzül, mellyekről Ezekiel Prófétа emlekezik [e], sőt ő-maga-is Szent János [f], a Sashoz hasonlittatik a'Sz. Atyáktól, noha más okai-is vannak annak a'hasonlitásnak. De mind nagyobb ezeknél, a'mit maga-felől irt leg-alább őtször: tudni illik, hogy ő volt, *a'Tanitvány a'kit a'*JESUS *szeretett* [g]. Mert, noha az emberi szeretet gyarló és meddő; mivelhogy a'mit kiván, gyakorta bé nem tellyesítheti: de az Istennek szeretete hatalmas, és gyümőlcshöző; mint-hogy *Nincs nagyobb szeretet, mint ez: ha valaki életét adja* [h]: és az-okáért minden jónak kútfeje. Az-okáért, mivel Sz. Jánost a Krisztus Jésus szerette, kétség-nélkül bé-is tőltötte sok javaival: melyekről ezennel szóllyunk, hogy azokban részesek lehessünk.

Sz. János, a'mint mondám, a'Sashoz hasonlittatik; és bizonyára sok okokból: I. Mert, a'mint Sz. Agoston mondgya [i], a'Sas, egyéb madaraknál fellyebb-repül [k]: Sz. János pedig, a'több Evangelistáknál magasb és nemesb dolgokat irt. Mert a'több Evangelisták, Urunkal, mint emberrel, a'földön járván, az ő Istenségéről keveset szóllottak: ez pedig, mint ha részeit volna a földön járni, fel-emelkedett az egekbe, és a hoz jutott a'ki által mindenek lőttenek: *Kezdetben vala az Ige, és az Ige Istennél vala, és Isten vala az Ige*. E'kezdetnek magasságához, illik egyéb Predikálása-is; és az Urnak

Isten-

A
a Cant. 4. 7.
b Cant. 6. 9.
c Cant. 5. 9. 17.
e Joan. 19. 26.
h Gen. 1. 3.
i Luc. 2. 35.
B
k Joan. 13. 25. & 21. 20.
l Deut. 20. 17.
C
a L. 6. Ep. 1. Suae Lucilio.
b Epist. ad S. Joan.
c De Script. Eccles.
d 10. Civ. c. 29.
e Ezech. 1. 10.
f Apoc. 4. 7.
D
g Joan. 19. 26. c. 20. 2. c. 21. 7. 20. & c. 13. 23.
h Sap. 12. 18.
i Tract. 36. in Joan.
k Isa. 40. 22. Abd. v. 4. Jób 39. 27.

A

Isten ségéről, senki úgy nem szóllott mint ő. II. A' Sas, a' napra függeszti szemeit, és azt hunyorgatás-nélkül nézi: Sz. János, az Igasságnak Napjára nézett lelki szemeivel, és arról kezdette Evangéliomát. III. A' Sas, magas helyeken lakik, és ritkán száll a' földre: Sz. János azokban foglalatos, mellyek magas elmét kívánnak; és ritkán térül azokra, mellyeket a' több Evangelisták meg-írtak. IV. A' Sasnak gyorsaságáról, mellyel a' prédára siet, gyakorta emlekezik a' Sz. Irás [1]; de azt mással-is közli: Sz. János, gyors volt ugyan az üdvösségnek keresésében, és az Apostolok-között leg-inkább; és azok-közzül, kiket Urunk elsöben hivott [m]. Hally szép példát a János gyorsaságáról [n]; midőn eggyütt futna Péterrel, *hamarébb futott Péternél, és előbb jutott a' koporsóhoz.* Nagy gyorsasággal kereste mások üdvösségét-is: melyről szép históriát ír *Eusébius* [o], és *Nicephorus* [p]. Egy ifiat bizott volt Sz. János egy Püspökre: kinek gond-viseletlensége-miatt, gonosz társasághoz akadván az ifiu, annyiba jutott, hogy a' tolvajok Kapitányává lőtt. Keresvén idő-jártában az ifiat, meg-beszélé a' Püspök mint járt vele. El-méne a' Sz. Jámbor: fel-keresé, és meg-találá. Kit meg-ismérvén az ifiu, meg-futamodék előttre: de a' vén Jámbor, utánna futván kiáltva, kezde kerni, hogy meg-várná: és hozzája menvén, meg-térité: hozzája fogadá, és minden jóra oktatá. Nem gyors Sas volt-e ez a' prédára? V. A' Sas, röpülésre izgattya a' fiait [q], és röpölvén fölöttök ki-terjeszti szárnyait: Sz. János, azokról emlekezik fő-képpen, mellyek példánkra adattak hogy kövessük [r]. VI. A' Sas, mindenkor ellensége a' Kigyónak, és ellene harczol: Sz. János az Eretnekeknek, kik, nem az okosságért, hogy magokat oltalmazzák, hanem a' méregért, és alattomban-valo meg-marásért, hasonlók a' Kigyóhoz: sőt azért-is, hogy az Igasság előtt bé-dugják fülöket, *mint az Aspis-kigyó* [s], *melly bé-dugja fülét, hogy ne hallya a' bőlcsen bávóló varázló szavát.* Azokkal mindenkor hadakozott: és, a'mint Sz. *Jeromy* [t], és többen-is írják, az Evangéliomot azért irta, hogy a' Hiveknek fegyverek lenne *Ebion-, Cherinthus-*, és egyéb akkor-támadott Eretnekek-ellen, kik a' Krisus Istenségét tagadták. Sz *Irenæus* pedig azt írja [u], hogy, midőn János meg-érezte volna hogy *Cherinthus* a' fördőben vagyon, a' melyben ő mosódni akart, el-futott onnét. Irásában-is azt hadta [x]: *Ha ki ti-hozzátok jő, és e' tudományt nem hozza; ne fogadgyátok azt házatokba, se ne köszöntsétek azt: mert a' ki köszönti azt, részes az ő gonosz cselekedetiben.* VII. A' Poëták azt írják; hogy a' Sas, *Jupiter*nek kedves madara, és igen gyönyörködik benne: Sz. János, a' Nagy és igaz Istennek, a' Krisus Jésusnak, olly nagy kedvében és szeretetében volt, hogy magát gyakorta annak *a' Tanitványnak* nevezte, *kit a' JESUS szeretett*: melly nevezet, kivált-képpen-valo Szeretetnek jele. mert egyéb-aránt ő-maga Sz. János írja [y]; hogy *JESUS az övéit végiglen szerette*: melly szeretetről majd többet szóllyunk.

Igen forgott a' régi Filósofusok-között az a' kérdés; Halehet-e az Isten- és az ember-között szeretet, vagy barátság? *Aristóteles* azt vitatta, hogy nem lehet [z]. Mert a' Barátsághoz, Három dolgot kivánt †: Egyenlőséget, vagy hasonlóságot: Egy-máshoz-valo Jó szivet, vagy akaratot: Egy-mással-valo Nyájaskodást, vagy társalkodást. És ezt jól mondotta: de azt nem jól találta, hogy ezek nem lehetnek az Isten- és az ember-között. mert igen-is meglehetnek. Úgy vagyon, hogy az Isten végheretlen, az ember pedig egy parányi férgetske: az Istennel senki jót nem tehet, mert mindennel bővelkedik, és minden jónak kút-feje: az Isten magas menyben lakik, nagy bóldogságban; az ember pedig, a' tíralomnak völgyében csak nyavalyog. és ha csak ezeket így megtekintyük, nehéz közöttök a' Barátságot fel-találni. De miut-hogy az Isten a' mi természetünkben öltözött, és *az Igaz testi lást* [a], egyenlővé lőtt hozzánk: jo akaratyát mutatta, *akarván hogy minden ember üdvözüljön, és az Igasság isméretire jusson* [b]; és kívánta vesznünk-valo nyájasságát: sőt azt mondotta [c]; hogy *az ő gyönyörüsége, az emberek fiaival-valo lakás.* Ezen dolgokat, az Istenhez-képest, az emberekben-is fel-találhatnók; ha ők akarnák, és rajtok nem múlna: mert mennyiszer int bennünket Krisus Urunk, hogy, az ő példáját követvén, hasonlók legyünk hozzája [d]? kívánnya jó akaratunkat az ő ízegényihez, mint önnön-magához; és a' mit azokkal cselekeszünk, úgy vészi mint-ha ővele cselekednők [e]: és a' nyájaskodásban-is, jó módunk volna, ha Sz. Pállal azt mondhatnók [f]; *A' mi nyájaskodásunk Mennyekben vagyon*; lelkünkel tudni illik. Mellyek valóban fel-találtatnak Sz. Jánosban: Mert, hogy a' Krisushoz hasonló lehetne, kész volt az ő pohárát meg-inny a [g]: hogy az Anyaszentegyházhoz, melly a' Krisus teste, jó akaratyát muratná, hatvan-nyólcz esztendeig sok munkát vött-fel, és fáradságot szenvedett, es egy-néhány rend-béli Irásúval hasznosan szolgált néki: Nyájaskodása pedig nagy volt, a'mint az ő Mennyei Látási meg-muratnyák. Azt irja pedig a' mái Evangéliomban [h], és másütt-is [i]; hogy *Igaz az ő bizonysága*, úgy hogy nem kétkedhetünk felőle.

[1] Tob. 9. 26. 38. 30. 2. Reg. 1. 23. Thren. 4. 19. Ier. 4. 13. Ezech. 17. 3. Hab. 1. 8. [m] Mar. 1. 21. [n] Ioan. 20. 4. [o] Lib. 3. c. 23. † Lib. 1. c. 4. [p] Lib. 3. c. 23. Ps. 57. 5. 6. [q] Deut. 32. 11. [r] Ioan. 13. 15. & 34. Ioan. 15. 12. [s] Ps. 58. 5. [t] In Proem. Ecclesiast. [u] Lib. 3. adv. Hæres. c. 3. [x] Epist. 2. Ioh. 10. 11. [y] Ioan. 13. 1. [z] Lib. 8. Eth. † Reciprocatio. Benevolentia. Familiaritas. [a] Ioan. 1. 14. 1. Tim. 2. 3. [b] Phil. 2. 5. [c] Prov. 8. 31. [d] Mar. 11. 25. Ioan. 13. 15. 34. [e] Mat. 25. 40. [f] Phil. 3. 20. [g] Mat. 20. 22. [h] Ioan. 1. 14. [i] 1. Ioh. 19. 35.

II. RÉSZE.

DE láſſuk mint mutatta-meg Urúnk, hogy Sz. János ſzerelmes Tanitványa vólt.

Elsőben: A'mennyire illett, magához ſok dologban Hasonlóvá tötte: és, hogy moſt egyebektől ne ſzóllyak, azt akarta hogy azon Anya légyen; midőn a' Kereſzt-fáról azt mondotta néki [a]: *Iméd te anyád.* Mint, ha azt mondotta-vólna: Hogy el-hidgyed hogy ſzerettelek, és ſzeretlek-is; ninch az Anyámnak ſzerelmesb marhajánálánál, ſem nékem ő-nálánál: imé azért azt akarom hogy Anyád légyen, és te fia légy-is, ſe néki ſzerelmesb dolga én-utánnam náladnál ne légyen, ſe néked nálánál.

Másodszor: Jó Akaratyát meg-mutatta hozzája: mert, a'minémű ajándékig egyéb Szenteinek eggyenként oſztogatta, azokat ſzámoſon adta Sz. Jánoſnak. És, a' mint Sz. Pál írja [b]; *Ő adott némellyeket Apoſtolokat, Prófétákat, Evangeliſtákat, Pásztorokat, és Doktorokat.* És azokat a'méltóságos tiſztéket úgy oſztogatta, hogy kinek eggyikét, 's kinek máſikát adta: Sz. Péter, Apoſtol vólt, nem Evangeliſta; Sz. Márk, Evangeliſta, nem Apoſtol; Sz. Lőrincz, Mártyr, nem Doktor; Sz. Agoſton, Doktor, nem Mártyr: de Sz. Jánoſnak, mind ezeket adta, 's mind egyebeket.

I. Az Új Teſtamentomi Patriárkának mondhattyuk: ki a'több Apoſtoloknál tovább élt, Urúnk Menybe-menetele-után hatvan-nyólcz eſztendeig; a'mint Sz. *Jerónymus* írja [c]: és úgy több Lelki fiakat is nemzett az Anyaſzentegyházban, kik az Atya-Iſtennek fiai és örökői; a'Kriſtuſnak tagjai és örökös-társai; a'Sz. Leleknek élő Templomivá lőttek-kike: ő, mint ſzerelmes fiait, minden Igaſságra oktatott: és, a'mint azó *Sz. Jerónymus* írja [d], ő fundálta, és igazgatta Aſiának minden Anyaſzentegyházit, mint Patriárka... II. Próféta vólt, és jövendőket írt az Anyaſzentegyháznak állapattyáról. És noha több Próféták is voltak az Új Teſtamentomban: mindazáltal, az Anyaſzentegyházban chak az ő profétálását tartyák a'Hitnek régulájául. III. Apoſtol vólt; és eggyik a'fők-közzül, kiket Urúnk gyakrabban magával hordozott. Midőn tiznek [m], vagy hétnek [n] meg-jelőlt, ott vólt János: midőn a'három Tanitvány-előtt színét el-változtatta [o], a'Jairus leányát fel-támaſztotta [p], a'kertben imádkozott [q], jelen vólt János: midőn kettőt küldött a'Húſvéti Bárány-nak el-kéſzitésére, eggyik vólt János [r]: és, a'hol a'többi-közzül ſenki nem vólt a'Kereſztnél, jelen vólt János [s]. IV. Evangeliſta vólt; és, Sz. Márton-kivül, egyedül az Apoſtolok-közzül. De az Evangeliſtákat is meg-haladta: mert többet irt egyedül a'Kriſtus Iſtenségéről, hogy-ſem a'többi: és ſok jeles dolgokat irt, mellyekről a'többi nem emlékeznek. V. Mártyr volt; és Mártyromságot ízenvedett, mikor a' Kriſtus Kereſztje-mellett állott: mikor mérget ivott: mikor az olajban forrott: mikor a' Patmos ſzigetében ſzám-kivetésben nyavalygott. Az-okáért, noha az üldőzőnek fegyvere életét el nem vötte: mindazáltal a Mártyromságnak koronáját el nem vétztette. VI. Doktor, vagy Taníto vólt, mind ſzavával, 's mind írásával. És arra tanította a leg-inkább a'Híveket, a'mi leg-főbb, és könnyebb; tudni illik, a'ſzeretetre: és, a'mint Sz. *Jerónymus* írja [t], midőn Efeſusban laknék utólsó vénségében, és a'Tanitványok chak alig vihetnékkezek-között az Gyülekőzetbe; és többet nem beſzélhetne, chak azt mondotta: Fiatskáim, ſzereſsétek egy-mást. Végtére, meg-únakozván az atyaſiak, hogy mindenkor azonc hallanák, meg-kérdették, miért mondaná azon egy dolgot? Jánoſhoz méltó ſzóval felelt: Mert az Úr parancholattya: és ha meg-lésszen, elég. VII. Szűz is vólt: mellyért kivált-képpen-is ſzerette Urúnk. és, a'mint némelyek hihető-képpen vélik, a'teſtét rothadáſtól meg-mentette, és lelkével-eggyűtt meg-bóldogította.

Erről értik némellyek az Urúnk mondását a'mái Evangéliomban [u]: *Így akarom őtet maradni míg el-jövök*: az-az, teſtben és lélekben akarom őtet találni midőn íſmég el-jövök. Mellyet réſz-ſzerént jól értettek a'Tanitványok, és réſz-ſzerént nem. Mert, ha azt értették, hogy, midőn a'Kriſtus el-jő, halhatatlan teſtben léſzen János, igazat véltek: de abból nem következőtt, hogy János ſoha meg nem hal. és ha azt vélték, meg-chalatkoztak. Mellyvelekedéſt, ő-maga ſem javallott János, mondván [x]: *És nem mondotta néki JESUS, meg nem hal; hanem: Így akarom őtet maradni míg el-jövök.* Mellyel, noha homályoſon, azt akarta jelenteni, a'mit alázatoſságból nyilvábban ki nem akart mondani: tudni illik, hogy ő meg-hal úgyan, de a'Kriſtus beſzéde-is helyén marad; hogy a'több Apoſtolokat, kik az Ítélet napjára támadnak-fel, meg-előzi a teſti fel-támadáſſal. melly noha nem Hitőnk ágazattya, mindazáltal hihető. Nem mondotta néki Jésus, úgy-mond *Nicéphorus* [y], hogy meg nem halna, mert úgy meg-hólt, mint az Iſtennek Annya: de legottan fel-támadt, rothadatlan teſtel várván Mesterének második el-jövetelét. Ezt pedig az ajándékot, a'Szűzeſséggel nyerte; a'mint majd bővebben meg-mutatom, és a'Szűz Máriának gond-viselésével. Mert, mint-hogy a'Tanitványok-közzül, egyedül követte a' Kriſtuſt a'Kereſzt-fáig; és a'Boldog-aſszony-mellett állott: illett, hogy azon Bóldogsá-

A

[a] Joan. 19. 27.

B

[b] Eph. 4. 11.

[c] Epiſt. ad Evagrium.

[d] De Illuſtr. Eccleſiaſt.

[m] Luc. 20. 19
[n] Joan. 21. 2.
[o] Mat. 17. ...
[p] Mar. 5. 37
[q] Mat. 26. 36
[r] Luc. 22. 8
[s] Joan. 19. 27

C

[t] Libr. 3. c. 6. in Epiſt. ad Galat.

[u] Joan. 21. 22

D

[x] vers. 23.

[y] Libr. 2. c. 39. 40. Libr. 2. c. 45.

A

a Ser. 2. in Ho S. Ioann.

gos Szűzzel, az örök boldogságban leánc-együtt reszket és félekkel. Melynek azt a jelet mondgya a *Petrus Damianus*, hogy, sem a Szűz Mária, sem Sz. Jánosnak semmi test-lyeit ne találjuk az Anyaszentegyházban; a mint Sz. Péternek, és a többi Apostoloknak.

HARMADSZOR: Nyájaskodását is megmutatta Urunk Sz. Jánossal: nemcsak azzal, hogy jelen volt mindenütt a' Krisztussal; hanem azzal is, hogy minden titkait megjelentette néki; melly az igaz Barátságnak jele a. Sőt ollyakat is jelentett meg néki, mellyeket egyebeknek meg nem jelentett: és még azokat is, mellyekről egyebek csak kérdezkedni sem mertenek: úgy mint, *Ki vólna a' ki tégedet árúlna?* Mikor a Király, valami nagy dologért búsúl és haragszik, senki néki szollani nem mer; sőt csak reá tekinteni is. Urunk mikor azt mondotta; *Bizony, bizony mondóm nékiek, hogy egy sincs közülök ki árúlna engem*: csak egy-másra nézteka' Tanítványok, kételkedvén ki-felől mondana, de senki nem merce meg-kérdeni ki vólna: hanem Péter intett Jánosnak, hogy meg-kérdené. És meg merte kérdeni; és Urunk is csak magának mondotta meg, melly bizony nagy baráts ágos nyájaskodásnak jele. Továbbá az is, hogy Urunk halála el-közelgetvén, *János a' mellére fekszik* b, melyről a' mái Evangéliom is emlékezik c.

a Ioan. 15. 15.

b Ioan. 13. 25.

c Matt. 13. 21. 22.

d Ioan. 13. 23. 25.

B

Kereszt-fán Sz. Jánosnak, kinél nem volt nagyobb az Asszonyok szülöti-közöt, nagy Privilegium-gyanánt engedtetett-vólt, hogy a Krisztusnak fejét illetné mikor meg-kereszteltetett: de mindazáltal megtette magát, és csak kivánságából cselekedte meg. Meg-engedtetett Mária Magdolnának is, hogy illetné a' Krisztus lábait, mint Lelki Orvosának: mellyet nagy alázatossággal cselekedett meg, hátrakötvén a' hajában, azokat könyv-hullarával mosogatván, haj-fáival törölgetvén, cholologatván, és kenettel kenegetvén. Tanúnak meg vólt hagyva, hogy illetse a' Krisztus sebeinek helyeit: és azzal minden lelki fehérűl meg-gyógyúlván, fel-kiáltott, mondván: *Én látom, és én hiszem.* Ezek mind féle cselekedetek, a' mint Sz. János nagy bátorsággal cselekedett, mint szokott dolgot; melly bizonyos jele vólt a' nyájaskodásnak. Mert, a' Szentíráznak szokása-szerént a' mi kebelünkben helyheztetünk a' hoz nagy szeretetünket jelentyük: Azért mondgya a' mi Sz. Jánosunk a' Krisztus-felől d; hogy *az atyának kebelében vagyon.* és Sz. Jób e; hogy a' Fel-támadásról-való gyönyörűséges reménség, mint drága és kedves dolog, az ő kebelében helyheztetett.

b Ioan. 13. 25.

c Matt. 13. 21. 22.

d Ioan. 1. 18.

e Iob 19. 27.

C

Végezetre; az is nagy jele vólt a' nyájaskodásnak, hogy Urunk az ő Sz. Annyát a' Keresztfáról Jánosnak ajánlotta. Jákob Patriárka, halálához közelgetvén, hogy Józsefhez kiváltképpen meg-mutatná szeretetét, egy részt hagyott néki az attya-fiai-kivül, mellyet az Amorrhæus kezéből, kardgyával és kézíjával vött-ki m. A' Krisztus, halálához közelgetvén, Jánosnak azon okból egy részt hagyott; az ő Szentséges Annyát, kit Szeretvedésének, és Halálának fegyverivel úgy meg-oltalmazott, hogy soha az Ördög birodalmába nem esett. Két jeles dolga vólt a' Krisztusnak: az Annya, tudni illik a' Szűz Mária; és a Leánya, hogy így szollyak az Anyaszentegyház. Ezt, a' Kereszt-fán szülte, és fel-támadása után Sz. Péternek ajánlotta, mondván n: *Legeltesd az én Juhaimat:* Amazt, halála-előtt Sz. Jánosnak, mondván: *Imé a' te Anyád* o. Máriának ménéből született a' Krisztus: Krisztusnak oldalából az Anyaszentegyház. Amattól születtett, ezért meg-holt: amattól vötte, a' mit ezért le-tött. mert ezért meg nem halhatott vólna, ha amattól szülleni nem méltóztatott vólna. Mind a' kettőnek nagy dolgot ajánlott; az Anyaszentegyházat annak, a' ki őtet leg-inkább szerette; az Annyát annak, a kit ő leg-inkább szeretett.

m Gen. 48. 22.

n Ioan. 21. 18.

o Ioan. 19. 27.

D

Ezek így lévén, hogy mi is részesek lehessünk az Istennek szeretetiben, azt kellene fel találnunk, Miért szerette Krisztus Urunk Sz. Jánost jellyebb a' több Apostoloknál? Bizonyos dolog, hogy az Isten nem azért kezdi szeretni az embert, hogy valami jót látna ő benne: mert a' jót az Istennek szeretete kezdi, és neveli mi-bennünk: *Abban vagyon a' szeretet, úgy mond a' szerelmes Tanítvány, nem hogy mi szerettük vólna az Istent, hanem hogy ő szeretett minekünk előtte.* és Sz. Pál: *Kik ismértek előtte, és választa magának* q. Mindazáltal az is bizonyos, hogy az Isten szeretetének meg-maradása, és gyarapodása, mi-tőlünk is kíván valamit: és annak oka lehet mi-bennünk; tudni illik, a' mi szeretetünk ő hozzája. Mert ő maga mondgya r: *Én az engem szeretőket szeretem.* És s: *A' ki engem szeret, szeretni fogja az Atyámtól.* És t: *Ha ki engem szeret, az én beszédemet meg-tartja: és az Atyám is szeretni fogja őtet, és hozzája megyünk, és lakó helyet szerzünk nála.* mellyeket nem érthetünk a' Szeretetnek kezdetiről, hanem növekedéséről, és meg-maradásáról.

p 1. Ioan. 4. 10.

q Ephes. 1. 4.

r Prov. 8. 17.

s Ioan. 14. 21.

t Ioan. 14. 23.

u Greg. in 30. Ioan.

x Cyprian. ad Philadelphium.

y Hieron. 58.

z Basilius in Psalm.

Ezt így lévén, sok régi Sz. Atyák és Doctorok, Urunknak kivált-képpen való szeretetit Jánoshoz, az ő Szüzességének, az azzal-való tiszta és lelki tűzhözségának tulajdonították; úgy mint Sz. Agathon u, Sz. Jeromos x, Sz. Ignatius y, Sz. Epiphánius z, és egyebek is: kikkel egyezik az Anyaszentegyháztól rendeltetett mái Szolozsma a. Tudom, hogy némellyek abban vóltak a' vélekedésben, hogy a' Galileai Kánában-való menyegzőn, János vólt a' Vőlegény: és, látván a' chodát, mellyel Urunk a' vizet borrá változtatta b, el-hagyván

a Cassian. Inst. 10.

b Ioan. 2. 9.

feleségét, Urunkat követte: De ezt nem olvasfuk a'régi Sz. Atyáknál. Mert midőn Sz. Agostón azt írja [c]; hogy Jánost az Úr a'Menyekezőnek habozó szél-vészéből el-hitta; nem azt akarja mondani, hogy á'feleségét el-hadta, hanem hogy feleséget nem vőtt; a'mint azon Könyvnek végén nyilván mondgya [d]. Fellyebb szerecteteti János, azért; hogy feleséget nem vőtt, és gyermekségétől-fogva szűzeſségben élt. És Sz. Agostón, magyarázván azt az Evangéliomot, nem-is emlekezett Jánosróla'hol arra leg-nagyobb alkalmatosſága vólt. Szűz vólt azért Sz. János: és, mint-hogy a'tiſzta szivűek, az Istent, és az Isteni dolgokat, o'világon-is nyilvábban látttyák [e] és értik; értvén és látván, inkább szeretik; szeretvén ők-is inkább szerettetnek. És, a'mint ez a'szerelmes és Szűz Tanitvány mondgya [f], A'kik szűzek, *követik a'Bárányt valahová mégyen*: úgy-mint igen hasonlók hozzája; ki mind magában, 's mind az Annyában szerette, és meg-tiſztelte a'tiſzta Szűzeſséget.

[c] Prof. in Ep. ad Ioan.
[d] Tract. 10. in Ioan.
[e] Matt. 5. 8.
[f] Apoc. 14. 4.

III. RÉSZE.

KÉrdené valaki: Mi módon szerezhetni, és őrizhetni-meg a'testnek és szívnek Tiſztaságát? Feleletem: A'mái Evangéliomban egy el-rejtetett kincs vagyon, melly igen jó eſzközе a' Tiſztaságnak: tudni illik, a'szemnek őrizete; melynek szabadon-való njargalása nyughatatlanná téſzi az embert. És Sz. Péternek-is, az adott okot a'kérdésre, mellyért Urunk meg feddette. Mert az Evangéliomban azt olvasfuk, *Péter látá a' Tanitványt*, és: *Ezt ne kell látta-vólna Péter*. Melyből nem azt hozom-ki, hogy az a'látás gonosz lőrt-vólna, vagy a'kérdés gonosz végre történt-vólna; mert azt Keresztyen embernek chak meg-gondolni-is nem mérkőzés: hanem azt akarom jelenteni, hogy sokaknak a'látás, gyakorta ártalmas leher; és a ki tsivét tiſztán akarja tartani, szemét megtarróztaſsa; ide 's tova chatára ne bochásſa. És, noha egyéb vétkekre-is okot ád a'látás, a'mint az előbbi Predikátzióban meg-mutattam, Évának [h], és egyebeknek példájával: mindazáltal, a'tiſztátalanságnak az fő-képpen és gyakrabban oka; és erről méltán mondhattyuk a'Bölcsel [i]: *Emlekezzél-meg, hogy gonosz asszonyok szemei*. *Mitsoda tsemetsest ád inkább a'szemnél?* és bizonyos dolog, hogy a'szép-ábrázatú emberek hamar tőrbe ejtik a'szívet, és el-fordittyák az elmét.

[g] Gen. 21. 21.
[h] Gen. 3. 6.
[i] Eccli. 25. 14. 15.

Vallyon mi vólt oka a'vétkeknek, mellyért a'Víz-özön chak nem az egész világot el-veſztette? *Látván*, úgy-mond Moyſes [k], *az Istennek fiai az emberek leányit, hogy szépek volnának, vőtek magoknak feleségeket, mind azok-közzül, a'kiket valaſztottanak-vala*. Mi vólt oka, hogy Dina el-ragadta Sikem, és meg szeplősitette? *Ki mikor meg-látott vala a Sikem*, úgy-mond azon Moyſes [l], *meg-szerete őtet, és el-ragadá, és véle hála, erővel meg-szeplősitvén a'Szüzet*. Akárſze több példákat? *Iőſef szép-orczaju, és ékes-tekintetű vala* [m]. *Sok napok után azért, az Aſszonyaszemeki Iőſefre veté, és monda: Hály velem*. Dávid lát a egy aſszonyt, ki mosſa-vala magát: *az aſszony pedig igen szép vala. Követeket küldvén azért Dávid, el-hozatá* [n]. Mikor bé-ment-vólna Judit Holofernes színe eleibe [o], *mingyárt meg-fogattaték Holofernesnek az ő szemeiben*. A'két Istor Vén Bírák [p], *ſigyelmeznek vala minden-nap szorgalmatoſsan, hogy láthatnák Suſsannát*. Nem ok-nélkül mongya a' Próféta [q]: *Az én ſzemem el-prédálta a'lelkemet, az én Városimnak minden leányiért*. És a'Bölcs *Eccleſiaſticus*, sokszor parancholl-ya a'szemnek meg-zabolázását [r]: *Ne nézd a'ſokakat-kívánó Aſszonyt, hogy valami-képpen ne akadgy tőrbe. A'Szépet ne nézd, hogy valami-képpen meg ne botránkoztaſsa ſzépségében. Ne nézegeſs ide 's tova a'Városi szorosſim: se ne bújdoſsál annak útán. Fordittſd-el orczádat a'fel-ékesittetett Aſszonytól, és az idegen ſzépségét ne nézegeſsd. Az Aſszonyok ſzépségéért ſokan veſszek-el: és attól a'kívánság, mint a'tűz fel-gyuladt.* Innét mondgya Sz. Péter [s]; hogy némelyeknek *ſzemök rakvák Házaſság-törőſſel, és szünetlen vétekkel*. Azért mondhattyuk, hogy a'tiſztátalan szerelemben a'Szemek kerítők, és a'szerelemnek első útai; a'mint *Lucianus* mondotta: vagy a'mint *Plato*, a'szerelemnek kezdeti: vagy, a'mint *Philóſtratus*, a' szerelemnek széke: vagy, a'mint *Nonnus*, és *Ovidius* [t], a'szerelemnek vezéri, vagy kalaúzi. Az-okáért, okoſſan végezte *Zaleucus* a' *Locrenſ*icknek Törvény-szerzője, hogy a Házaſság-rontónak szemeit ki-tollyák; úgy-mint, a'vétkeknek tanáts-adóit. *Oedipus* pedig, maga szemeit * Nőszőknek nevezi *Senecánál* [u]; mellyekkel az annyát meg-szerette, és házas-társúl vőtte-vólt; és meg-büntette-is, ki-vájván azokat.

[k] Gen. 6. 2.
[l] Gen. 34. 2.
[m] Gen. 39. 7.
[n] 2. Reg. 11. 2. 4.
[o] Iudith 10. 17.
[p] Dan. 13. 12.
[q] Thren. 3. 51.
[r] Eccli. 9. 5. 7. 8. 9.
[s] 2. Pet. 2. 14.
[t] Si nescis. Oculi sunt in amore duces.
* Maritalis Oedipus.
[u] Oedip. Act. 3. 2.

Az-okáért, Mennyei okoſsággal mondotta Jób [x]: *Szövetséget tőttem szemeimmel, hogy ingyen ſe gondolkodnám a'ſzűzről*. Mellyel, a'mint Arany-száju Sz. János mondgya, az Evangéliomi tudománynak tekélletesſégét foglalta-bé, és bé-tellyesſitette a'mit Kriſtus Urunk az-után parancholt. A'ſzövetség azért, jelentette a'léleknek és testnek ellenkezését, és természet-szerént-való tusakodását: mivelhogy *a'test, a'lélek ellen kivan* [y]; *a'lélek pedig a'test-ellen: mert ezek egy-másſal ellenkeznek; hogy nem mind azt tselekedgyétek, a'mit akartok*. Még Sz. Pál-is [z], *Más törvényt látok a'tagjaimban, ellenkezőt az elmém törvényé-*

[x] Iob 31. 1.
[y] Gal. 5. 17.
[z] Rom. 7. 23.

A

vel, érrabbá-tsvót a' Bünnek tsirvényében, melly az ótagjaiban volt. Ezek az ellenkező bajnokok, meg akarják egy-mást boldogtalanítani, vagy erővel, vagy chalárdsággal: és a' szolgáló testnek vágyodása, a' szabados elmét rabbá akarja tenni, és a' bűnnek törvénye alá vetni. Szükség azért, hogy a' testnek tagjaival, és fő-képpen a' szemmel, szövetséget vessünk, hogy az okosságnak örömest engedgyenek: mert ha a' szem azt nem mivelí, soha a' Szüzeſségnek olly nagy ereje nem lészen, hogy a' szemnek inchelkedése által el ne romollyon. Innét vagyon, hogy Urúnk a' szemnek fajtalanságát, a' paráznák bünteſével fenyegeti; a' mint Arany-szájú Sz. János írja. *Minden*, úgy-mond Urúnk [a], *a' ki látja az Aſzſzony' állatot, annak meg-kívánása a' már paráználkodott vele a' szívében.* És méltán: mert hamar bé-száll a' szívbe, a' mi a' szembe tűnik: és nagy társaság vagyon közöttük. A' szem, mint egy ajtó, mellyen a' külső dolgoknak követi a' szívbe mennek, és gondolatokat-forralnak: és mint egy ablak, mellyen a' szív a külső dolgokat nézi: és gyönyörködvén azokban, meg-kíváunya. *Ezek a' mi ablakjaink, mellyeken a' halál bé-jő* [b], *el-veszteni a' kisdedeket és az ifiakat*, a' mint Sz. *Jeremyás* [b], és Sz. Agoſton magyarázzák [c]. Egyszer a' szépség a' szem-által a' szívhez kötőzvén, nagy harczolásnak kezével-is alig oldoztatik-el, úgy mond Sz. Gergely [d]. És azt írja Sz. Ilen-dekről [e]; hogy ifiuságában nem jól őrizvén szemét, egy aſzſzonyt látott: az után pedig a' puſztában olly nagy kísértete volt, hogy azt chak nem el-hadta, meg-győzettetvén a' gyönyörűségtől. De az Iſten megſegítette: és tövis-közé ment mezítelen; és teste-bőrit meg-sebesítvén, a' testből kihozta a' szívnek sebét, a' gyönyörűséget fájdalomra változtatván. Hasonló dolgot ír *Palladius* [f], *Paphnutius*ról. És Sz. Bernárdról-is azt olvasſuk [g]; hogy a' szem-által bé-vőtt tüzet, jeges vizzel kellett meg-ólrani.

Bizony a' szent Férfiak, az Aſzſzonyokkal-valo nyájaskodáſt; és viſzontagerek, amazokkal-valo szembe-lételt, igen el-távoztatták. *Palladius* azt írja [h], egy János-nevű Sz. Remetéről, ki a *Theodoſius* Chászár győzedelmét meg-jövendölte; hogy negyven eſztendeig Aſzſzony' állatot nem látott: és kilenczven eſztendős-korában azt felelte egy fő ember feleségének, a' ki látni kívánta; hogy álmában meg-jelenik néki, de külömben nem engedi hogy láſſa. Sz. Domonkos, holtig meg-maradott a' szüzeſségben, és azt egyebekkel-is meg-kívántatta: de azt adta tanátsúl a' Szüzeſség szeretőinek, hogy minden Aſzſzony' állatokat el-távoztaſſanak, és maga-is azt chelekedte. Egy *Pior*-nevű Remete, úgy őrizte szemeit, hogy húgát sem akarta látni, noha ötven eſztendeig lakott-vólt a' puſztában. Sz. Egyed a' Sz. Ferencz társa, midőn az atyaſiak-közt ülne, azt kérdé tőlök: Mit mivelnének a' testi kisértet-ellen? *Ruffinus* azt mondá: A' földre borúlván, az Iſtennek és a' Boldog Aſzſzonnak ajánlom magamat. *Juniperus* pedig azt mondá; hogy afféle gondolatokat érezvén, leg-ottan azt mondgya: Távúl távúl: mert meg-vőttéka' szálláſt az ellenségek. Kinek mondá Sz. Egyed: Veled tartom: ninch jobb az ellen a' fu-ásnál mert a' Szüzeſség ollyan mint a' tiſzta tükör, melly chak lehellettel-is meg-homályoſodik. Frater *Rogérius*, azon Sz. Ferencz Szerzetéből, még vén annyát sem akarta látni, és okat adta: Mert, midőn ember meg-chelekeſzi a' mi tőle kivántatik, az Iſten-is meg-ſegéti: de a' ki veſzedelemre veti magát, az Iſten magát meg-vonſza attól, és ember maga erejével ſokáig ellene nem áll afféle kisértetnek.

C

Hasonlót olvaſok egy Szent Aſzſzonyról: ki Sz. Márton Püſpökkel sem akart szemben lenni. és bochánatot kért; mivelhogy el-tekéllette-vólt magában, hogy ſem ő Férfia: nem lát, ſem őtet Férfiú nem láttya. *Sophronius* azt írja egy Szüzről [i]; hogy a' puſztába futott egy ifiú előtt, a' ki meg-kívánta-vólt, hogy meg ne botránkoztatná ékes tekintetivel; és ott lakott tizen-hét eſztendeig. Olly privilegiomot nyert pedig az Iſtentől, hogy, ő mindeneket láthatott, de őtet senki nem láthatta: és a' mi kevés eleséget vitt-vólt magával a' puſztába, noha mindenkor költötte, de el nem fogyatta. Más Szüzről azt írja [k], hogy hasonló dologért el-ment, és követ-által meg-kérdette az Iſtent, miért járna uránna, és mit kedvellett-vólna meg leg-iukább? és az Iſten azt üzente-vólna, hogy a' Szemét. A' leányzó ki-vájván szemét, néki küldötte, hogy úntig gyönyörködnék benne. Mellyen meg-rémülvén az Ifiú, a' gonoſz kívánságot tőredelmeſséggé változtatá: és el-hagyván minden világi gyönyörűséget, Szerzetbe méne. Melly példát, noha chodálni kell, nem követni: mindazáltal, meg-tanúlhatni belőle mi-némű veſzedelmes a' Szemnek szabadsága, és hogy azok kalauzok a' kivánságra. Ezt a' Pogányok-is sőtték eſzőkbe. És Nagy Sándorról azt írja *Plutarchus* [l], hogy *Dariuſ*nak szép feleségét és leányit fogva-tártván, igen titkán látogatta-meg: és okúl azt adta, hogy mértelen vólna annyit az Aſzſzony' állatokról meg-győzettetni, ki a' Férfiakat meg-győzte. Ezenkívül hozzá-ment-is, alá-nézett a' földre, nē a' szemökbe. *Cyrus*ról azont írja *Aurelius Victor*. Ezt is hozza-ki belőle, hogy, ha a' Pogányok olly szorgalmaſſan meg-tartóztatták szemö-

[a] Mat. 5. 28.
[b] Jer. 9. 21.
[c] In Pſ. 41. li.
[d] In c. 31. lib. c. Lib. 2. Dial. c. 2.
[e] In Hiſt. Lauſiac. Pala 29
[f] Lib. 3. c. 5. Vitæ
[g] In Hiſtor. Lauſiaca. c. 43.
[h] In Hiſtor. Lauſiaca. c.
[i] In Prato Spirituali, cap. 179
[k] Ibi. 60.
[l] Lib. 2 de Alexandro.
[m] Hom. 20.

D

ket: mit nem kell cheleked*ni* a'Krisus Tanitványinak, kiknek a'szemimel-valo parázsaság is tiltalmas?

Ezekből meg-érthettyük, miért mondatik a'Szem *gondolkodási*: azért, hogy a'gondolkodás a látásból ered. és egyan azért mondatik *kívanni* [a]: mert a'kivánságnak is nagy oka a'látás. Azért mondotta Urúnk [b], hogy *A'ki látta az Aſſzonyállatot annak meg-kívánására, már paráznáskodott vele a'ſzivében.* Es Sz. János is emlekezik a'*Szemnek kívánságáról* [c]. Az okáért, olly nagy gondunknak kell lenni a'Szemnek, mint a'Szívnek tiſztaságára. és a'mit Salomon mondott a'Szívről [d], hogy *Minden őrizettel meg-őrizendő, mert abból ſzármaznak az élet*: a'Szemről is méltán mondhattyuk. Hallyad mit ir Arany-ſzáju Sz. János e' dologról [e]: Mi-képpen hogy, ha a'ſzarvaſt meg-lővik haiálos helyen, ha ſzinten akkor el-ſzalad-is a'vadáſzok kezéből, abban semmi haſznanincsen, mert ugyan meg-hal: úgy a'lélek-is, ha a'gonoſz kivánságnak nyilát a'ſzemtelen látás-által magában el-viſzi, ha ſzintén akkor el-mégyen-is, magán-is el-vész, mert mindenütt vészt hordozza ellenségét. És mi-képpen hogy a'tűz, ha ſzalmába vagy ſzénába akad, mingyár: fel-lobban: úgy a'gonoſz kivánságnak tűze, melly mi-bennünk vagyon, mihelyen a'Szemnek nézéſe-által ſzép ſzemélyre akad, leg-ottan meg-égeti a lelket. Nem oknélkül nevezte bizony egy-némelly a'Szűzeket Szem-fájáſnak: és, az én ítéletem ſzerént, fölöttébb nagyot tulajdonitnak magoknak, a'kik ſzabadon jargalattyák ſzemőket; és még-is azt vélik, hogy ſzivők tiſztán maradhat. Valóban tökélletes ember légyen, a'ki azt meri mondani Dáviddal [f]: *Gyönyörködtettél engem Uram a'te alkotmányaidban, és a'kezeid cheleked*ésében *Szivendezek*: mert, a'mint utánna veri Dávid [g]: *Az eſztelen ember nem vészi eſzébe, és a'bolond nem érti ezeket.* Mint-ha azt mondana: Nem tud minden igazán gyönyörködni az Istennek minden-féle alkotmányiban: mellyekből a'bolondok gyakorta veſzedelemre vésznek okot, és nem az Isten dicséretire. Az-okáért Dávid nem mondotta, hogy az Úr alkotmánya gyönyörködtette őtet, hanem, az Úr az ő alkotmányában: mivelhogy ő a'teremtett-állatoknak szépségében meg nem állott, hanem azon mint egy garáditſon az Istennek ſzépségére ment, és abban gyönyörködött. mert a'ki az alkotmányból-valo gyönyörködésben meg-marad, annak azok *kísértetté lésznek, és az eſztelen Lélekanak tőrré* [h]; a'mint Dávidnak lőtt a'Betſabee ſzépsége, mellyet az-után igen meg-siratott.

Szép példa-beſzéddel oktatta Sz. Ferencz az attyafiait a'Szemnek őrizésére [i]. Egy hatalmas, de Isten-felő Király, két követet küldött egy-más-után a'feleségéhez. Az első, meg-térvén, és feleletet hozván, semmit a'Királynéról nem ſzóllott, mivelhogy a'ſzemét olly őrizetben tartotta, hogy chak reá sem tekintett: a'másik, meg-beſzélvén a'követséget, a Királyné ſzépségét igen meg-dicsérte; boldognak mondván a Királyt, kinek Isten olly ſzép feleséget parancholt. Kit a'Király meg-feddett: jelentvén néki, hogy a ſzemtelen ſzem a'ſzemtelen ſzívnek követe. Az első követnek pedig monda: Mint tetſzik néked a'Királyné? Ki felele: Igen jól, mert chendeſen meg-halgatván a'követséget, nagy eſzeſſen felelt. De, monda a'Király, Mit itélſz ſzépségéről? Felele: Te dolgod az, Király, hogy nézzed, és ítéletet tégy felőle: én tiſztem chak az volt, hogy ſzavát hallyam, és néked meg-beſzéllyem. A'Király leg-ottan ezt Komornyikjává tévén, amaz Udvarából ki-űzte, hogy meg ne ferteztetné ágyas-házát. Mellyet Sz. Ferencz imigyen ſejezett-bé: Kinek nem kellene félni, ha a'Krisus Jegyesét, a'Szűz Leányzót, ſzemtelé ſzemmel ſzemléli? Midőn *Tigranes*, az *Armenia* Királyt, *Cyrus* meg-győzvén, mind feleségeſtől előtte állatná, azt kérdette *Tigranes*től, Michoda ſattzon váltaná-ki feleségét? *Tigranes* azt felelé, hogy maga életén. Mellyet halván *Cyrus*, el-bochátá őket. Az-után *Tigranes* azt kérdé a'feleségétől: Mint tetſzett-volna néki *Cyrus*? nem ſzép-ſzemélyű és bátor-ſzivű volna-e? Kinek azt felelé: Nem tudom: mert én máſra nem tekintettem, hanem chak arra a'ki azt mondotta, hogy engem életével-is őrömeſt meg-váltana. Elég példa Pogányban.

Kérdené valaki: Mi orvoſsága lehet a'Szem nyughatatlanságának? Én azt felelem, hogy jobb nem lehet a'Szemnél: tudni illik, ha a'mi ſzemünket az Isten ſzemére fordittyuk. mellyet jelentett Urúnk a'mái Evangéliomban, Péternek mondván: *Kövesſ engem*: az-az, gondold-meg hogy én mindent látok, és tudok, a'mint magad-is nem régé megvallád, mondván [k]: *Uram, te mindeneket tudſz, te tudod hogy ſzeretlek téged.* Ezzel élt Jób, ki ſzövetséget vetett-volt ſzemeivel, hogy ne-is gondolkodnék a'Szűzről, a'mint maga jelenti, mondván [l]: *Nem az Isten ſzemléli-e az én útaimat; és nem ſzámlálja-e meg minden lépéſemet?* Mert, mint-hogy a'ſajtalanságnak tulajdonsága hogy ſetétséget keres; abban boldogúl hizelkedik magának; mint-ha Isten nem látná a'mi ſetétben történik. Igazán okoskodik ez-ellen a'bőlcs *Eccleſiaſticus*, mondván [m]: *Minden ember a'ki*

A

[a] Jacob. 2. 10. [b] Matth. 5. 28.

[c] 1. Joan. 2. 16. [d] Prov. 4. 23.

[e] 1. Homil. 3. ad Pop. Antiochen. Vide Drexel. in Orb.

B

[f] Pſ. 92. 5. [g] verſ. 7.

[h] Sap. 14. 11.

C

[i] In Chronico Minorum Gallice. lib. 1. c. 34.

D

[k] Joan 21. 17.

[l] Iob 31. 4.

[m] Eccl. 23. 25. 26.

A

által-hagja ágyát, meg-vetvén maga leikét, és mondván: Ki lát engem? Körülöttem a' sötétség, és a' falak bé-födöznek engem, és senki nem néz reám: Kitől félek? Vétkeimről meg nem emlékezik a' Fölséges. Melly bálgatagságot, ugyan otrán meg-feddi a' Bölcs, mondván [a]: *És nem érti, hogy mindeneket lát az ő szeme. Mert ki-lázi magától az Istennek félelmét az illyen ember félelme, és az emberek szemei félik őtet: és nem értette, hogy az Úr szemei sokkal fényesebek a' Napnál, nézvén az emberek-ek minden utait, és a tenger mélységét, és az emberek szíveit látván az el-rejtetett részekig.*

[a] Eccli. 9. 3. 5. d Isa. 24. 15. e Ps. 35. 8.

Bizonyos dolog, hogy az Aszszony állatra-való nézésben, Tőr vagyon, a'minet-oda-fel meg-hallok az *Ecclesiasticus*ból [c]: de az Istenre-való nézés-által, abból ki-szabadúlunk; a' mint Dávid jelenti, mondván [d]: *Az én szemeim mindenkor az Úrra: mert ő vonsza-ki láb-imait a' tőrből.* És [e]: *Nézem-vala szemem-előtt az Urat mindenkor: mert jobomra vagyon nékem, hogy meg ne mozdúlyak.* Ezzel az orvossággal, sok Szentek, mind magoknak, 's mind egyebeknek használtak: mint *Paphnutius*, *Thaisnak*, kitől azt kívánta, hogy igen titok helyre vigye, a' gonoszságnak el-födözéséért. És midőn a szemtelen aszszony-állat olly helyet mutatott-volna néki, a' hol senki egyéb nem láthatná az Istennél, és az Ördögnél: kapa *Paphnutius* a' tűzön; és, mint-ha meg-rettent volna, azt mondá: Micsodát? olly bolond és vakmerő vagy-e, üdvösségednek árúlója, hogy e' kettőtől, a' Bírótól és Vádolótól nem félsz? Ha a' többitől nem tartanál-is, ezektől méltán kellene félned, mert el nem kerülheted őket. Halván azt az aszszony'állat, meg-téve, és tellyes életében penitentziát tarta. Bizonyos dolog az-is; hogy, a'kik úgy le-hajtyák szemőket, mint a' két Vén lator Birák, tudn'illik, hogy *ne lássák az egest* †, *se meg ne emlékezzenek az igaz ítéletekről*, fel-gerjednek a' testi kívánságra: de végre, mint azok, nyílván, és mindenek-előtt szégyent vallanak.

B

† Deut. 13. 9.

Méltó bizony inkább félni az Isten szemeitől, hogy-sem az emberekétől: és a' ki kőlömbet chelekeszik, szégyenét vallya, és mindenek-előtt ki-nyilatkoztatik gonoszsága; a' mint a' bölcs *Ecclesiasticus* jelenti: ki, meg-fedvén bolondságát a' setétséget-keresső embernek, azt veti utánna büntetésül [f]: *Ez illyen, a' Város színén meg-büntettetik*, a' mint Nátan-is meg-mondotta Dávidnak; hogy ő titkon chelekedte a' gonoszságot [g], de a' büntetés egész Izraël láttára lészen, *a' nap-előtt*; a' mint meg-is lőtt [h]. De sokkal nehezben esik, midőn efféle setétben lőtt vétkeket az Isten az egész világ-eleibe hoz, az Utólso ítélet napján. Valóban méltó büntetés, hogy, a' ki nem szégyenlette a' gonoszságot az Úr szemei-előtt, mellyek fényesebbek a' Napnál, a' Napnak világánál, az egész Világ-előtt vallyon szégyent: mint-hogy chak attól félt, és az-előtt szégyenlette a' vétket. Holott azt vedd eszedbe, hogy, a' mint az Isten szemei meg-óltalmaznak a' fajtalanságtól, azon-képpen a' te szemeid meg-orvosolnak tőle. De mi-képpen? Nem úgy bánván véle mint *Oedipus*, vagy *Zaleucus*, kik a' paráznaságért a' szemet ki-tolyatták: hanem, mint Dávid [i], és Magdolna [k], kik bűnöket keservesen meg-siratták, és könyhullatásokkal meg-mosták: gondolván azt, és nem ok-nélkül, hogy, a' melly szemek igen világosok voltak a' bűnre, azoknak meg-kell homályosodni a' penitentziára: és a' melly sárt, nézésökkel a' lélekre hántak, azt könyvezésökkel arról le-törölyék; és tiszta szemmel, és szívvel mehessenek az Istennek tiszta szemei-eleibe, mellyek *a' hamisságra nem néznek* [l]: Mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyelmes Isten, az ő Sz. Fiáért. Amen.

[f] Eccli. 23. 38. [g] 2. Reg. 12. 12. [h] 2. Reg. 16. 22. [i] Ps. 6. 7. [k] Luc. 7. 38. [l] Hab. 1. 13.

C

D

HARMADIK PREDIKATZIO.

Minémű hasznos, és gyönyörűséges légyen a' Krisstussal-való létel; minémű káros és keserűséges a' tőle-való el-válás, Sz. Pétertől meg-tanúlhattyuk, kinek a' mái Evangéliomban Urúnk azt mondotta [a]: *Kövess engem.* Mert, mikor Urúnkat követte, szép és üdvösséges vallást tőtt felőle, mondván [b]: *Te vagy a Krisstus, az élő Istennek Fia:* mellyért Boldognak mondatott. De egy kevés ideig el-valván tőle, a' haláltól-valo félelemben, háromízor-is meg-tagadta [c]. Mind a' kettőtől emlékezik Dávid azon Zsoltárában. És midőn az utólsóról azt mondotta-volna [d]: *A' kik el-távoznak tőled, el-vesznek: el-vesztetted mind a' kik paráználkodván el-távoznak tőled:* az elsőről mingyárt utánna vetette [e]: *Nékem pedig jó az Istenhez ragaszkodnom.* Az utolsóról mondotta a' Próféta [f]: *Uram, mindenjában a' kik téged el-hagynak, meg szégyenülnek: a' tőled el-távozók a' földre irattatnak:* mert el-hadták az élő-vizaknak erét az Urat: az elsőről pedig Jób [g]: *Szabadíts-meg engem Uram, és helyheztess engem mellédbe, és akar-ki kezével harczoljék ellenem.* Boldog ember azért, a' ki az Istent követi, és el nem szakad tőle.

[a] Matth. 9. 9. [b] Matth. 16. 16. [c] Matth. 26. 74. [d] Ps. 72. 27. [e] Ps. 72. 28. [f] Isa. 57. 13. [g] Job 13. 3.

a' mi-

a' melyre ma Pétert hitta Urunk, mondván: *Kövess engem.* Melyről méltó szóllanunk: mert kevesen vannak a' kik azt rúdgyák, kevésben a' kik kivánnyák, leg-kevésben a' kik fel-találllyák; és azt mondhatsák Jeremiással [h]: *Meg nem háborodtam, téged Pásztoromat követvén.* Annak-okáért,

I. *Meg-mutatom, Kik légyenek a' hamis Vezérek.*

II. *Meg-bizonyitom, hogy a' Krisus igaz Vezér, kinek példája hathatós.*

III. *Szóllok a' Szükségről.*

ELSŐ RESZE.

NInch könnyebb dolog, mint úti-társot, sőt Kalaúzt-is találni: de más-felől, ninch nehezebb, mint hűv és igaz Vezért találni, kire bátorságosan bizhasad marhádat és fejedet. Minnyájan úton-járók vagyunk; és a' siralom völgyéből, úgy-mint szánki-vettettek, szerelmes Hazánkba kívánkozunk. Úti-társokat találunk ugyan, kik Kalaúzoknak tettetik és mondgyák magokat: de ha világos napon meg-tekínty ük, merő ellenségek, és nyilván-való veszedelmünkre igyekeznek; és olly helyre akarnak vinni, a' hol nyakúnkat szakasszák. Az-okáért, a' ki nékik hiszen, és követvényeket fejét reájok bizza, fejőkön telik a' mit Salomon mondott [i]: *Vagyon út, melly az embernek igaznak láttatik; és a' vége halálra viszen.* Illyen Vezért hármat találok: a' Világot, Testet, és Ördögöt. Ezekkel ellenkezik a' Krisus; ki azt mondotta Péternek, és ő-benne nekünk-is: *Kövess engem.* és nem ok-nélkül: mivel ő az út, az igasság, és az élet; az-az, Igaz út az életre, vagy az igaz életre út. Ezeknek a' gonosz Kalaúzoknak szándékokat, és igyekezetőket, meg-jelentette Szent Bernárd, mondván; A' Világ azt mondgya [k]: Én meg-chalom: a' Test azt mondgya; Én meg-úndokítom: az Ördög azt mondgya; Én meg-ölöm: De a' Krisus azt mondgya; Én meg-nyúgotom, azt tudni illik, a' ki engem követ, és én-hozzám jő.

Igazán mondgya: Mert a' Világban, egyéb ninchen chalárdságnál, és szem-fény-veszteségnél, és azért mondgya Sz. Pál [l]; hogy *El-múlik a' Világ ábrázattya*: az-az, mutartya magát mint-ha valami volna: de ha valóbá meg-tekínted, chak el-múlo árnyék. Sz. János-is, midőn azt mondotta-volna; hogy *Ne szeressük a' Világot, se a' benne-valókat* [m]: a' több Okai-között azt adgya okúl [n]: *E' Világ el-múlik, és az ő kívánsága*: az-az, Hakövetni kezded, eszedbe sem vészed hogy cherben hágy, és el-múlik mellőled; Kalaúz-nélkül hágy, hogy ne-is tudgyad hová kellessék menned. Hallyad mit mondanak, noha későn, és haszontalanúl, a' Világnak követői [o]: *Mit használt nékünk a' kevélység? vagy a' gazdagságokkal-való kérkedékenység mit hozott nékünk? El-múltak mind azok, mint az árnyék.* Mert az árnyék, mikor leg-nagyobb estve-felé, hirtelen el-múlik, és setétséggé válik. Az-okáért, a' kik a' Világ Kalaúzságát követik, ollyanok, mint a' ki estve-felé valamelly Városba sietne, melynek kapuján egy magas torony volna, melly nagy hoszszú árnyékot vetne: azt azért látván a' szarándok, el-hagyná a' járt útat, és az árnyékon menne; remélvén, hogy szintén a' kapura viszi, és a' hol igyen sem vélné el-enyészni; és bé-setéredvén, sem az útra nem találna, sem a' kapura nem jutna. Ezen dolognak hinságát akarta jelenteni Jeremias az előtt elő-hozott mondásában [p]: *Uram, a' tőled el-távozók a' földre irattatnak.* Mert, a' mint *Hugo* magyarázza, a' földre azok irattatnak, kiknek hírők el-vész, és emlekezetők el-enyészik: azért, hogy a' mit a' földre a' porba írnak, akár-mi kichiny szél-is el-fújja, akár-mi kichiny nyomdok-is el-tapodgya. Az-okáért, *az igaz örök emlekezetben lészen* nagyan [q], mert az ő neve az életnek könyvében vagyon bé-írva: de *A' kik az élőknek könyvéből ki-töröltetnek, és az igazakkal bé nem irattatnak* [r], *azoknak emlekezetök zörgéssel el-vész* [s], nem külömben, mint a' villámás a' meny-dörgéssel. Az-okáért, ha a' világ így el-múlik, és meg-rekad; ha esszed vagyon, más Kalaúzt keressz.

Akarod-e érteni a' Másik Vezérnek állapattyát? A' Test valóban meg-úndokít, és meg-förtőzteti. Hallyad mit mond Sz. Pál [t]: *A' miket ember vetend, azokat aratnya-is. Mert a' ki az ő Testében vét, a' testből aratnya a' veszedelmet-is, vagy rothadást.* mivelhogy a' mi meg-rothad, el-vész az-az, A' ki a' Testiségit követi, és azó szorgalmatoskodik, hogy azt hizlallya és gyönyörködtesse; mint a mag-vető szorgalmatoskodik a' szántáskor vetéskor: egyebet nem arat rothadásnál, és úndokságnál. Mert a' testi gyönyörűségnek eredete, akár a' torkosságból légyen, 's akár a' bujaságból, egyéb aratást abból nem várhatsz úndokságnál, rothadásnál, és veszedelemnél; az-az, halálnál, mind ezen 's mind a' más világon. Ugyan-azon Levelében szépen ki fejtette ezt Sz. Pál, mondván [u]: *Nyilván-való a' Testnek cselekedetei; az-az, paráznaság, tisztátalanság,*

A

h Jer. 17. 16

B

i Prov. 16. 25

k Discipulum, Inficiam. Inficiam.

l 1. Cor. 7. 31.

C

m 1. Ioan. 2. 15.

n Vers. 17.

o Sap. 5. 8.

p Isa. 17. 13.

D

q Psal. 111. 6.

r Psal. 68. 29.

s Psal. 9. 8.

t Gal. 6. 8.

u Gal. 5. 19.

A

szemtelenség, bujaság, részegség, tobzódások, és ezekhez hasonlók: melyekről mondám néktek, a' mint ezelőtt is mondottam; hogy a' kik effélékot cselekesznek, az Istennek Országát nem vesik. Mind a' két-féle Testi dolgokról szóll, mind a' torkosságból 's mind a' bujaságból-származókról; mellyekből egyebet nem aratkathi úndok rothadásnál, és örök veszedelemnél.

A' mi a' Bujaságot illeti, nyilván vagyon mindeneknél, minémű útálatos úndokság légyen: Mert *Minden parázna-aszszony, mint a' ganéj el-tapodtatik az úton* x. Senkit ki nem vett a' Sz. Lélek: mindenről eggyaránt szóll. Bár olly szép légyen is mint *Lucretia*, vagy a' Görög Ilona; olly gazdag mint *Dido*, vagy *Cleopatra*; olly hatalmas mint *Semiramis*, vagy *Artemisia*; olly erős mint *Pallas*, vagy *Minerva*; olly erős, vagy vitéz mint *Camilla*, vagy *Penthesilea*: ha parázna, ollyan mint az úton meg-tapodtatott ganéj: és azért, *A' ki a' paráznához adgya magát, lattorra lészen: a rothadás és a' férgek örökségül birják azt* y. Es mi-képpen hogy, a' ki az épalmát a' rothadott almához részi, azt meg-rothasztya: azon képpen, a' ki a' paráznaságban meg-rothadott és büszödött személyhez adgya magát, és vele társalkodik, rothadás lészen a' jutalma. Innét vagyon, hogy, a' mint a' Tisztaság és Szüzesség, a' Sz. Irásban Tisztességnek neveztetik z: azon-képpen a Paráznaság és tisztatalanság, Gyalázatnak a, és a' dicsőség megrútításának b. Mellyet még a' Pogányok-is eszökbe vöttek. Mert midőn némelly azt mondotta-volna *Pythagorasnak*; hogy inkább nyájaskodik az Aszszony'állatokkal, hogy-sem a' Filosofusokkal; azt felelte néki: A' disznók-is inkább hevernek a' sárban, hogy-sem a' tiszta vizben: jelentvén a' Bujaságnak úndokságát.

A' mi pedig a' Tobzódást illeti, ki nem tudgya, hogy abból rothadás, és sok úndokság származik: mint-hogy igen közel-is jár a' Bujasághoz, és arra útat nyit. Mert, a' mint Salomon mondgya c, *Bujálkodó dolog a' bor*: és, a' mint Sz. Pál írja d, *A' borban bujaság vagyon.* és azért gyakorta eggyűvé részi a' Józant a' tisztával, a' Tobzódót a' bujával. A' Püspökben kivánnya e, hogy *Józan, és szemérmetes* légyen: a' *Diaconus*ban f, hogy *Szemérmetes, és nem sok borivó*: és az Aszszony'állatokban-is, hogy *Józanok, és szemérmetesek légyenek* g: és a' Vénekben h hasonló-képpen. Es noha a' Vénekben hideg a' vér: mindazáltal, ha a' Józanságot által-hágják, a' másikban-is fogyatkozás esik. Es, a' mint Sz. *Jeronymus* írja i, Noë egy óráig-való részegségért, ágyékit felfödözte, mellyeket a' Józansággal hat-száz esztendeig bé-fedözve tartott. Lót, a' részegség-miatt, nem tudva, maga vérét a' bujasággal meg-fertőztette: és a' kit Sodoma meg nem győzött, meg-győzte a' bor. Viszontag, a' Részegséget a' fajtalansággal egy-üvé helyhezteti: mert, a' mint mondám, azt írja k; hogy *A' borban bujaság vagyon.* Sőt máshutt, midőn azt mondotta-volna, hogy *El-veszik a' részegnek cselekedetis* l: elsőben-is azok-közzül, *a' Tobzódásokat és részegségeket* nevezi. és mingyárt utánnok vetí *az ágyas-házakat és szemtelenségeket*, mivelhogy az elsők az utólsóknak leg-nagyobb okai.

A' mi, végezetre, az Ördögnek gonosz Kalaúzságát illeti, bizonyos dolog, hogy meg-ölí azokat, a' kik őtet követik: mivelhogy m *Az ördögnek irígységéből jött-is bé a' halál a' föld kerekségébe*, meg-chalván a' mi Első Szüléinket, és egy almáért meg-foszttván az halhatatlanságnak drága ajándékától. Innét mondgya Urunk n; hogy *Az Ördög eyikor volt elestől-fogva.* Es most-is az: mert *mint az eráltó Oroszlány körül jár, keresvén a' kit el-nyeljen*: úgy hogy, ha lehetne, egy szem-pillantásban mindnyájunkat el-veszténe.

II. RÉSZE.

EZek így lévén, könnyen eszünkbe vehettyük, hogy ezeket a' Kalaúzokat nem jó követni; hanem a' Krisztust: ki azt mondgya; hogy *Meg-nyugodtok bennünket* o, és ő-nála találunk nyugodalmat lelkeinknek. Ezt a' jó Kalaúzt, nem csak méltó és hasznos követni, de ugyan kívánnyú-is: mert mentől inkább követtyük, annál kevesebet munkálodunk és fáradunk; és, ha fáradva jutnánk-is hozzája, meg-nyugottatna bennünket. Erről a' követésről, szépen beszél Sz. Ambrus p: Michoda Vezért adna, úgy-mond, az Istent, a' Világnak sok hízelkedése-, az Ördögnek sok csalárdsága ellen? Angyalt-e? az is meg-esett. Mást kellett keresni, a' kit mindnyájan követhetnének; a' ki mindenek-fölött volna, ki a' Krisztus: kinek nyomdokit követvén, ebből a' pusztából ismég Paradichomba mehetnénk. Sz. Agoston pedig: Az Istent kellett volna, úgy-mond, követnünk, de láthatatlan volt: az ember láthatandó volt, de azt nem kellett követnünk. Azért, hogy olly adatnék az embernek, a' kit mind lássa 's

min-

x Eccli. 9. 2.

y Eccli. 19. 3.

z 1. Thes. 4. 3
a Prov. 6. 33.
b Eccli. 47. 22.

c Prov. 20. 1.
d Eph. 5. 18.
e 1. Tim. 3. 2.
f Vers. 8.
g Vers. 11.
h Tit. 2. 2.

i Ep. 83. ad Oceanum.

k 1. Cor. 5. 18.

l Bar. 13. 13

m Sap. 2. 24.

n Joan. 8. 44.

o Mat. 11. 28.

p Lib. 4. in Luc.

mind követne, az Isten emberré lőtt. Ezt mondgya Sz. Pál-is [a]: *Meg-jelent a' mi Üdvözítő Istennünk kegyelme minden embereknek, oktatván minket, hogy meg-tagadvan az istentelenséget, és a' világi kívánságokat, józanon, és igazán, és istenfélésen éllyünk a' világon, várván a' boldog reménységet.*

Ezekre tanított minket a' Krisztus, és ezekben kell őtet követnünk. Mert, hogy a' Krisztusnak chak test-szerént-való követése, elégséges nem volt a' boldog reménségre; ki-tetszik Judásból; ki testtel követte ugyan, de szívvel és elmével távúl járt tőle. Miben állyon azért a' Krisztusnak követése, meg-írtá szépen a' mi Sz. Jánosunk, kinek Innepét illyük a' mái napon [b]: *A' ki azt mondgya hogy ő-benne lakik, nékie-is úgy kell járni a' mint ő járt.* Azért mondgya Sz. *Cypriánus*; hogy senki igazán Keresztyénnek nem mondatik, hanem a' ki erkölchiben, a' mennyire lehet, a' Krisztushoz hasonlíttatik. Es Sz. Agoston [c]; Heában vészi-fel, úgy-mond, a' Keresztyén nevét, a' ki a' Krisztust nem követi. Mert mit használ hogy annak hivattatol a' ki nem vagy, és magádnak tulajdonítod az idegen nevet.

Kérdené valaki: Minémű dolgokban kell a' Krisztust követnünk? Kivált-képpen Két rend-béli dologban: tudni illik, a' Jószágos chelekedeteknek gyakorlásában, és a' Háborúságoknak el-szenvedésében. mert mindenikben példát adott, és azt kívánta hogy kövessük.

Az Elsőről, mondotta ő-maga [a]: *Tanúlyatok tőlem, mert szelíd vagyok, és alázatos-szívű.* és [b]: *Példát adtam néketek, hogy, a' mint én chelekedtem veletek, ti-is úgy chelekedjetek.* Ebben a' követésben, jeles példánk nékünk Sz. Pál: ki nem chak a' Krisztus követőjének nevezi magát [c], tudni illik abban, hogy nem kereste maga hasznát, hanem a' mi sokaknak használt, hogy üdvözűllyenek, és sok egyéb Jószágos chelekedetekben-is: hanem azt-is mondgya [d]: *Élek, már nem én: él pedig én-bennem a Krisztus.* Mert, a' mint magyarázzák Sz. *Jerónymus*, és Sz. *Anselmus*, a' Krisztus alázatossága, erőssége, bölchessége, öröme, békessége én-bennem élnek és gyarapodnak. Erre pedig a' követésre nagy okot ád nékünk, hogy a' Krisztusban minden Jószágos chelekedeteket fő módon fel-találunk; és hogy őtet az ő böchülletes méltóságáért, méltó, sőt ugyan kívánatos-is, követnünk. mivel, a' mint Sz. *Nazianzénus* mondgya [b], eszes és bátorságos emberhez illik, hogy nagy mértékre szabja életét, és Fő-embereknek követésére igyekezzék. Mert jobb a' böchülletes emberek-közőtt a' második helyen lenni, hogy sem az el-vetettek-közőtt az elsőn ülni: a' mint hogy nagyobb dichőség egy kevéssé a' fas alatt rőpülni, hogy sem a' pachirta-főlőtt rőpőlni. A' ki a' czélt meg akarja találni, felyebb arányozzon.

Noha pedig Urunknak némelly chelekedeti, úgy-mint az Alázatosság, nem méltóságosnak tetszik, hanem alá-valónak: mindazáltal, azért, hogy ő-benne találtatik, ki Isten és ember, méltó követésre, és semmi okon nem kell azt alá-valónak ítélni. Ezt jól eszébe vőtte a' Francziai Sz. Lajos Király: kiről azt írja *Joinvillus* [c], hogy, midőn Nagy-Chötörtökön a' szolgáinak lábokat mosná; és némely udvari hősötske azt mondaná néki, hogy az illetlen dolognak láttatnék: meg-boszszonkodván a' Király, felkiálta, mondván: Michoda? illetlen-e? Nem kell attól iszonyodnod, a' mit az Isten Fia maga példájával előnkbe adott, ki ez napon Tanitványinak lábait meg-mosta. Mennyivel inkább nem chelekednéd, a' mit most az *Angliai* Király chelekeszik: ki ez napon, a' Poklosoknak lábokat nem chak mossa, hanem chókollya-is. Sőt úgy kell gondolkodnunk, hogy elsőlékben kell inkább a' Krisztust követnünk, hogy-sem egyebekben, mellyekben főséges és haralmas Istenségét mutatta-meg. Mert, a' mint Sz. *Jerónymus* mondgya, az Istent haralmasságában és méltóságában nem követhettyük: de alázatosságában, szelídségében, szeretetiben követhettyük, noha távúl. Innét, mondgya Urunk, a' mint Sz. Agoston írja [d]: *Tanúlyatok tőlem*, nem világot alkotni; nem minden-láthatandó és láthatatlan dolgokat teremteni; sem a' világon chodákat chelekedni, és halottakat támasztani; hanem hogy *szelíd vagyok, és alázatos-szívű.*

A' mi a' Más rend-béli dolgot, a' Háborúságoknak szenvedését illeti; arról nyilván szóll Sz. Péter [e]: *a' Krisztus szenvedett értettünk, nékünk példát hagyván, hogy az ő nyomdokit kövessétek.* Ez követésben-is jeles példánk Sz. Pál: ki, nem chak sok háborúságokat szenvedett a' Krisztusért, hanem azt-is mondgya [f]: *En az Úr JESUS Sinak bélyegit hordozom az én testemen.* Melly bélyegeken, érti a' jeleket és seb-helyeket, mellyek a' testen vóltak a' veréstől, mellyet a' Krisztusért szenvedett: azok pedig az Istenelőtt igen böchülletesek. Az okáért, mikeppen hogy a' Fő Vitézek mutogatják sebőket, mint vitézségnek jeleit, és ugyan dicsekednek azokkal: azon-képpen chelek-

[a] Tit. 2. 11.

[b] 1. Joan. 2. 6

[c] Lib. de 32. Sermone, c. 7.

B

[a] Matth. 11. 29.

[b] Joan. 13. 15.

[c] 1. Cor. 10. 33.

[d] Gal. 2. 20.

[b] Epist. ad Nicomed.

C

[c] In Vita ejus, cap. 48.

[d] Serm. 10. de Verb. Domini.

[e] 1. Pet. 2. 21.

[f] Gal. 6. 17.

D

Sz. Pál

A

Sz. Pál: a'ſainc a'Sz. Atyák, *Jerónymus*, és Arány-ſzáju Szent János magyarázzák. Ez valóságos kövecſe a' Kriſtuſnak, és fő-képpen érdemli a' Kereſztyén nevet. Azt-

c Tom. 6. írja *Surius* a Sz. Kriſtófról; hogy, midőn a' *Samoſi* Tiſzt-tartó arczúl chapta-volna, azt mondotta: Viſzſza ütném ha Kereſztyén nem volnék. *Caſtianus* azt írja egy *Alexándriai* vén-emberről; hogy a' hitetlenek igen ſzidalmazták: és végtére azt kérdették tőle; Minémő chodát chelekedett a'ti Kriſtuſtok? Azt felelte igaz Kereſztyénül: Ezt, hogy a' minémű boſzſzúságokkal illettetek, békével ſzenvedgyem, 's meg ne haragudgyam. Sz. *Malachiaſ*ról a' *Hyberniai* Püſpökről azt írja *Surius* [1]; hogy, midőn némelly gonoſz emberek meg-akarnák ölni, és jó akarói arra intenék hogy magára gondot viſellyen, 's a' halál-előtt el-mennyen; azt felelte: Engedgyétek-meg hogy követſem Meſteremet. Heában vagyok Kereſztyén, ha a' Kriſtuſt nem követem. *Thomas Mórus*, a' Kriſtuſnak nemes Mártyra, Angliai fő *Cancellarius* lévén, Áldozó nap-előttvalo *Proceſſiók*ban hoſzſzú útakon mind gyalog járt: intették azért, hogy véneségéhez-és méltóságához-képeſt, lóra ülne: de azt felelte: Nem akarom a' gyalog úramat lovon követni, mellyet a' Feſzületnek képéért mondott, melyben a' Kriſtuſt tiſztelte; jelentvén azzal, mint kivánná a' Kriſtuſt követni, és az ő módgya-ſzerént hajlando lenni hozzája. Erre ſzépen int bennünket Sz. Pál, mondván [k]: *Az hétségés-tévés-által, fuſſunk az előnkbe-adatott vindalra: nézvén a' Hitnek el-kezdőjére, és el-végezőjére a' JESUSra; ki eleibe vevén az örömet, el-ſzenvedte a' Keréſztet, meg-vetvén a' gyalazatot*: az az, Nézzük nem chak a' czéllyát és jutalmát a' mi futáſunknak, hanem annak tekélletes példáját-is a' Jésust. Mert, a' mint Arany-ſzáju Sz. János irja, Sz. Pál a' kép-iro módgyára ſzóll: ki, hogy az eleibe adatott képet igazán ki-irja, gyakorta reája tekint. És mint-hogy az előtt ſok Szentek példáit hozta-elő az Ó Teſtamentomból, végre mint a' legfőbb példát a' Kriſtuſt hozza-elő a' Szenvedéſről.

B

k Heb. 12. 1. 2.

Nagy tiſzteſségök bizony a' Kereſztyéneknek, hogy illyen fő Vezérök és Hadnagyok vagyon; úgy-mint, ki mindenütt első a' harczon, és példájával ugyan kénſzeriti a' vitézit, hogy ne ſzánnyák táradságokat, és bátorságoſſan viſellyék magokat. A' méhek raja különben a kosárba nem mégyen, hanem ha a' Királyok előttök bé-mégyen: mellyel a' terméſzetnek alkotója azt akarta jelenteni; hogy a' Hadnagy tiſzti az elöljárás, hogy egyebeket példájával utánna vonnyon: és, a' mint *Silius Italicus* irja, *Primus inire modum, poſtremus ponere Martem*. Első légyen az ötközetben, utólsó a' meg-ſzűnéſben. Ezt valóban meg mutatta a' Kriſtus: ki méltán neveztetik *Vezér*nek vagy *Hadnagy*nak a' Sz. Irásban [l]; mivelhogy nem chak ſzavával, hanem példájával-is tanított: tudván, hogy a' tanítás akkor foganatos, midőn azt a' példa követi, vagy meg-is előzi. *Szentek Szentjének* nevezi Dániel a' Kriſtuſt [m]: mert minden Szenteknek ő meg-ſzentelője, és ő minden ſzentségnek tekélletes példája. Ki nem követné tehát örömeſt, és nem chelekedné a' maga üdvőſségéért, a' mit a' Menynek földnek Ura nem kételenségből, vagy ſzükségből, hanem chak ſzintén hozzánk-való ſzeretetiből, nagy örömeſt és kivánva meg-chelekedett, hogy könnyebben reá vihetne minket arra, a' mire nagy ſzükségünk vagyon?

C

l Iſa. 55. 4.

m Dan. 9. 24.

Nyilván, a' Kriſtus példáiban egy-néhány dolgot találunk, mellyekért igen méltó őtet követnünk: I. Hogy nem puſzta ember példája, hanem, a' mint az előtt-is mondám, Iſtené és emberé, melly valóban nagy őſztön emberséges embernek. mert micho-

a Heb. 13. 7.

da orczával vonná-meg magát a' kőz katona attól, a' mit a' Hadnagya jó kedvel chelekeſzik? Ha azért mélto *meg-emlekezünk az Elhétünk-járóiról* [n], *a' kik nékünk az Iſten igéjét kirdették; kiknek látván magok-viſeletének végét, követjük hitöket*: mennyivel inkább a' Kriſtuſról, a' Szenteknek Szentiről? Gyakorta inti Sz. Pál a' Híveket, hogy ő követői légyenek [o]: de hogy ereje légyen az intéſnek, azt mondgya maga-felől, hogy ő-is a' Kriſtuſnak követője: *Kérlek*, úgy-mond [p], *titeket, legyetek én követőim, a' mint én-is a' Kriſtuſé*. Mint-ha azt mondaná: Ne chodállyátok, hogy arra kérlek hogy én követőim legyetek; nem állítom magamat elégségesnek arra, hogy egyebeknek példája lehetnék: hanem chak abban, a' miben én a' Kriſtuſt követem, ki tekélletes példa minden dolgaiban. II. A Kriſtus példái, nem chak példák, hanem nagy jó-tétemények-is: mert mindenchelekedeti érdemesek vóltak, hogy nékünk Malaſztot és dichőſéget nyernének, mellyek-nélkül nem ſzűkölködött a' Kriſtus, hanem mi ſzűkölködtünk, és azok-nélkül nem-is üdvözűlhettünk-volna. III. A Kriſtus példái, az Iſtennek hozzánk-való ſzeretetinek jelei, és fényes bizonyságai, mivelhogy *Nagyobb ſzeretete ennél ſenkinek nincsen, hogy valaki az ő lelkét adja barátiért* [q]: ő pedig ugyan ellenségiért-is adta; és azokért, a' kiket tudott és látott hogy hálátlanok lésznek. IV. A' Kriſtus példái, valóságos bizonyságai az Iſten jó-vóltának: mert a' ſónak tulajdonsága, hogy kőzölje magát; és

D

o 1. Cor. 4. 16. & 11. 1. Phil. 3. 17.

p 1. Cor. 4. 16

q Joan. 15. 13.

a'kiket

A

a'kiket tészesse tészen javában, magához hasonlová-is tegye. Mentől inkább kívánnya pedig azt, és nagyobb alkalmatlanságot szenved azért, annál inkább bizonyitty a jóvoltát. Melyből ki-tetszik a'mi Vezérünknek, és Istenünknek jo-volta: ki, hogy minket fogantatott az őszönözne minden jótá, keserves kinokat, iszonyú gyalázatokat méltoztatott fel-venni, és ugyan a'keresztfán meg-is halni.

Ezekkel a'Krisus példáival erősödtek-meg a'Hivek, és nagy bátran fel-vőttek a' Krisusért minden munkát, es fáradságot; úgy hogy a'Sz. Mártyrok se kinoktól, se haláltól nem féltének, hanem halálig a'Krisust vallának és dicsérnék. Midőn *Dionysius* Mártyrt *Decianus* idejében halálra virték, a'Krisust meg-vallván, chak azt kiáltotta: Hacsak ezerszer meg-ölhetnének-is, meg nem szűnőm a'Krisust vallani. Sz. *Ignatius*t, midőn a' Krisus hitiért arra itélték hogy a'fene vadak el-szaggalsák, vig orczával azt mondotta, a'mint *Eusebius* irja[1]: Most kezdek a'Krisus tanitványa lenni: semmit azokból nem kívánván a'mellyek látszanak, hogy a'Krisust meg-nyerjem. Ezt pedig gyenge Szüzek-is chelekedték, meg-haladván állapattyokat, és iszonyú kinokat szenvedvén a'Krisusért. Midőn *Iphigeniát* a'Krisustól el akarták szakasztani, hogy földi Királynak házas-társa lenne, azt mondotta, a'mint *Abdias* irja[2]: Az örökké-valo Király jegyese vagyok; nem szabad hogy azt el-hagyván más férjet szerzzek. Sz. *Agnes* pedig, midőn a fő Tiszttartó fia a házasságra invitallotta, chak tizen-két esztendős lévén, azt felelte: Távozzál el tőlem bűnnek táplója, halálnak ábrakja, vérttnek táplálója: már más szerető előzött-meg engem, ki az ő hitének gyűrőjével magának jegyzett engem. Ezer illyen példát találnánk, azokról, kikinkább akartak halált szenvedni, hogy sem meg-fertőztetni, és a' Báránytol (kit most-is mindenütt követnek,) el-szakadni: melyben nagy dicsőséget, hasznot, és gyönyörűséget találtak, melly soha el nem vétetik tőlök.

[1] *Lib. 5. Hist. c. 30.*

B

[2] *In Vita S. Matrón.*

III. RÉSZE.

MInt-hogy pedig a'Szüzekről lőn emlekezet, és a'mái Sz. János szűz volt, és a' Szüzeiség tőtte őtet kedvesbé Krisus Urunk-előtt, a'mint más Predikatziobau meg-mondottam: mint-hogy ő-maga-is a'Krisus, szűz volt, Szüztől akart szűletni; és halála-kor-is azt a Szűz Sz. Annyát Szüznek ajánlotta; leg-szerelmesb és drágább marháját, leg-szerelmesb komornyikjának (mivel a Szüzeiségben fel-ruházva lyuk, nem chak a'Jószágos chelekedetnek szépségét, hanem a'tellt szenvedést-is, melly jo óltalmazója a'Szüzeiségnek:) melyről volna a'Szüzeiségről valamit mondanunk, mellyel mi Sz. Jánost követhetnők, a'mint ő-is követte a'Krisust. De mint-hogy arról, mint szép és drága kincsről, másutt bővebben beszélhetünk: most chak Sz. Pálból, azokat az Okokat hozom elő, mellyekkel ő él a'Bujaság-ellen; melly a'tiszteseges Tisztaságnak halálos ellensége, és a mostani időben főlőtte él-hatalmazott; el-annyira-, hogy sok helyeken, nem ok-nélkül mondhatnok, a'mit Sz. Pálban olvasunk a'Korinthusok-felől[1]: *Teljességgel paráznaság hallattatik közöttetek; és olly paráznaság, minémű még a' Pogányok-között sincs.* Es az-után, sok jeles Okokkal inti és oktattya őket, hogy őrizkődgyenek attól.

C

[1] *1. Cor. 5. 1.*

Első Ok: Mivelhogy *A'test nem a' paráznaságnak, hanem az Urnak, és az Ur a'testnek*[2]: az-az, Nem azért adatott a'test az embernek, hogy paráználkodgyék; hanem hogy az Urnak tiszta testtel szolgállyon; és a Krisust, úgy-mint Hadnagyát, tiszta és szent erkölcsökkel követse: és úgy, midőn a'test, szent és tiszta dolgokban foglalatos, annál-is inkább meg-szenteltessék az Úrtól. Ne engedd, úgy-mond Sz. *Cyrillus Jerosolymitanus*[3], hogy valaki veled el-hitesse, hogy idegen a'te tested az Istentől. Mert, a'kik azt hitték, mint valami idegen edénnyel, a'bujaságra éltek vele. Es ennek leg-inkább helye vagyon, minek-utánna az Isten emberré lőtt, és azt akarja, hogy az ő Szentséges Teste-, a'mi testünknek példája legyen, mellyet hasonlová akar tenni az ő dicsőséges testéhez. Azért mondotta Sz. Pál[4], hogy *A' Krisus, a'mi testünknek lőtt emberré*: hogy azt, a' maga Testéhez formalván, meg-szentelje e' világon; a'más világon pedig meg-dicsőittse, az ő dicsőséges Testéhez-képlett. Michoda úgy mond álmélkodva Arany-szájú Sz. János[5]: A hoz a'Te testedhez tészen-e hasonlót a mi testünk, melly az Atyának jobbján ül? melly minden Fejedelmeség-, Hatalmasság-, és Erő-főlőtt vagyon? Ezért nem tartatnának hogy azt meg-szentsék.

[2] *1. Cor. 6. 13.*

[3] *Cyrill. Jerosol. Catech. 4.*

D

[4] *1. Cor. 3. 17. & 1. Cor. 6. 15.*

[5] *In Ioan. 2. Epist. ad Philip. cap. 2.*

Második Ok[6]: *Nem tudjátok-é, hogy a'ti testetek a' Krisus tagjai? Vévén azért a' Krisus tagjait, a'kurvának tagjaivá tegyem?* Ugyan illyen. Ninch ennél rettenetesb mondás. Nem mondotta, úgy-mond Arany-szájú Sz. János, El-vévén a'Krisus tagjait, a' paráznának tagjaihoz tészem, vagy azzal egybe-foglalom: hanem, a'mi sokkal nehe-

[6] *1. Cor. 6. 15.*

zebb és

A

zebb és keſetſſebb, a' kurvának ragjává téſzem. Az-okáért, ez távúl légyen: ſenkinek chak eſzébe ſe juſſon, eluéjébe ſe tűnnyek: akár-mit inkább el-ſzenvedgyünk, hogy ſem ezt chak meg-gondollyuk-is.

c 1 Cor. 6. 18 Harmadik Ok: [c] *Fuſſatok a' paráznaságtól. Minden bún, valamellyet az ember chelekeſzik, a' teſten-kívúl vagyon: a' ki pedig paráznáſkodik, a' maga teſte-ellen vétkezik*; Mert, noha a' ki magát meg-öli, vagy meg-chonkittya, maga teſte-ellen vétkezik: mindazáltal az igen ritkán történik; és azért érti a' közönséges bűnöket: de ezekkel ember nem úgy vétkezik egy-általlyában a' maga teſte-ellen, mint a' Bujaságg-l; ſem Iſtenet olly nagy boſzſzúsággal nem illeti. Mert ember a' Bujasággal. I. Teſtét meg-

d Prov. 6. 33. ündokittya, a' mint Sz. *Gregorius Nyſſénus* irja, és azért nevéztetik Gyalázatnak [d]. II. Értelmét ki-rekeſzti, és az ündokságnak rab-ſzolgájává léſzen. III. Szép, tiſzta, és nemes ſzabados teſtét, egy útálatos ſzemélynek meg-hóldoltattya, és annak kedveſzerént ſzolgáltattya gyalázatos ſzolgálattal: és el-annyira birodalma-alá zdgya-, mint-ha tulajdona vólna, és egy az ő-maga teſtével: nem kűlömben, mint ha a' ſzép,

B egéſséges, és ép teſtet, egy be-kötőznéd a' rúhes és poklos teſtrel: azt mondhatnók hogy boſzſzúsággal illetted a' ſzép teſtet. IV. A' Bujaſágnak fúlájit a' teſtében hadgya, melly az embert a' penitenzia-után-is bűnöttya, chiklandgya, és az előbbi vétekre

e Epiſtola ad Amandum. f Ep. 22. ad Euſtochium. g In Pſalm. 50. izgattya; a' mint Sz. *Jerómus* irja [e], és magában-is neminémű képpen érzette; a' mint maga meg-vallya [f]. Érzette az Egyiptuſi *Maria*-is: ki, noha valóban ki-tért-vólt a' gonoſságból: mindazáltal a' mennyi ideig ſzolgált-vólt a' Bujaságnak, tizen-hét eſztendeig ſzenvedte a teſtnek nyughatatlanságát; a' mint *Sophronius* irja [g]. V. Teſtet meg-

h Hom. 56. ad Populum. erőtleníti; időnek-előtte el-fogyattya; és gyakorta ündok betegségekkel-is megbántya. És, a' mint Arany-ſzáju Sz. János irja [h], nem olly ſebeſſen moſsák-el a' partot a' folyó-vizek, mint a' Bujaság az ember erejét el-fogyattya. És mi-képpen hogy a' boroltyán, midőn a' zőld fa által-ölelí, úgy tetſzenek mint-ha ékeſitené; maga minden-

C nedveſségét el-fogyattya, és időnek-előtte el-ſzáraztya: haſonló-képpen, a' Bujaság az életnek virágját el-hervaſztya, és lelkének veſzedelmével a' teſtet a' koporſóba juttattya. Nagyokoſan gondolkodtak erről a' régi Pogány Bölcſek, kik a' *Venus* Iſten-aſzſzonyt, mind az Elet-s mind a' Halál Iſten-aſzſzonyának mondották, mint-hogy a' Szerelem Iſtén-aſzſzonyának tartották. Mert, mi-képpé, hogy a' tiſzteſséges Szerelem, a' nemzéſnek és életnek kezdeti: azon-képpen a' bűja ſzerelem, a' halálnak oka: és ezért

i In 23. Rom. 9. 23. *Libitinának*-is nevezték, és az ő Templomában árúltak a' temetésre-való ſzűkséges eſzközöket; a' mint *Plutarchus* irja [i]. Az-okáért, valaki a' Bujaságot követi, és a' *Venus* Templomában forgolódik, temetését kereſi, és hamar fel-találja. Mélrán mondotta tehát Arany-ſzáju Sz. János, hogy a' bűja ember, vagy meg-hólt, vagy a' hoz az Ördögös emberhez haſonló, a' *ki mindenkor a' halottak koporſóiban lakott* [k]: mivelhogy a' parázna Aſzſzonyok igazán meg-feſtettetett koporsók, rakvák minden útálatoſsággal. Méltó bűntetés, hogy; a' ki magát, ündok és rővid gyönyörűſségért, el-ſzakaſztya az Iſtentől, leg-

k Lu. 8. 27. nagyobb jóságtól és ſzépségtől, meg-foſztaſsék attol, a' mit az emberek e' világ-ſzerént, leg-nagyobb; és gyönyörűſségesb Jónak tartnak, tudni illik, a' teſti égeſségtől, és élettől.

l 1 Cor. 6. 19 20. Negyedik Ok [l]: *Nem vattok ti-magatoké: mert nagy árron vétettetek-meg*: az-az, Megkíméllyétek, és nagyra bőchűllyétek teſtetteket: meg ne veſsétek, mint valami alá-való dolgot; ſe el ne adgyátok valami rővid és ündok gyönyörűſségen, mert azzal a' Kriſtuſnak-is nagy boſzſzúságot tennétek: ki olly nagyra bőchűllötte azt, hogy nem ſzánta Vér ét váltságúl adni érette. De ha meg-bőchűllitek, az Iſtent dichőiritek: mert eggyeztök vele a' teſtnek bőchűllésében. Akkor bőchűllitek pedig nagyra a' ti teſtetteket,

D

m 1. Cor. 6. 19. mídőn tiſztán tartyátok az Iſtennek, és a' Léleknek ſzolgálattyára.

Ötődik Ok [m]: *Nem tudgyátok-e, hogy a' ti tagjaitok a' Sz. Lélek temploma?* Ugyanazont mondgya máſutt-is [n]. És utánna veti: *Ha valaki az Iſten Templomát meg-fertezteti, el-rontja azt az Iſten*: az-az, nem téſzi részeſsé javaiban; ki-rekeſzti Orſzágából. Ez-is méltó bűntetés; hogy, a' ki az Iſtent az ő Templomából ki-rekeſztette tiſztátalanságával, ki-rekeſztetſsék-ő-is az Iſten orſzágából; *melybe nem mégyen valami fertezteſsel, vagy útálatoſsággal-cſelekedő* [o]. Ha azért mi tiſztán tartyuk teſtünket: a' Sz. Lélek, mint tulajdon Templomában örömeſt lakik: azt napról napra inkább meg-kedvellí; és a' hozi képeſt, a' benne-lakó mi lelkünket, drága ſzép ajándékival fel-ékeſiti: és végtére, mind

n 1. Cor. 3. 17. o Apoc. 21. 27. p Apoc. 14. 4. kettőt az őrők Böldogságba helyheztetí. Kövelsük azért állapatunk-ſzerént Sz. Jánoſnak tiſztaságát, hogy vele-eggyütt, a' Mennyei Jeruſalemben *követheſsük a' Bárányt* [p], valahová *mégyen*: Melyet engedgyen minnyájunknak a' Fölséges Arya-Iſten, az ő Szent Fiának érdemiért, az ő ſzerelmes Tanitványának eſedezéſe-által. Amen.

APRÓ-

A

APRÓ-SZENTEK-NAPI EVANGELIOM.

SZ. MATÉNAK II.

RÉSZÉBEN, ℣. 13.

AZ időben: Az Úr Angyala meg-jelenék Jósefnek álmában, mondván: Kelly-fel, és vedd a' gyermeket's az annyát, és Egyiptusba fust, és légy ott a' míg meg-mondom néked. Mert keresni-fogja Heródes a' gyermeket hogy el-veszesse. Ki fel-kelvén, vévé a' gyermeket's az annyát éjjel, és el-méne Egyiptusba: és lőn ott a' Heródes haláláig: hogy bé-tellyesednék a' mi meg-mondatott az Úrtól a' Proféta-által, mondván: Egyiptusból hittam az én fiamat. Akkor Heródes, látván hogy meg-chúfoltatott-volna a' Mágusoktól, igen meg-haragnvék; és el-küldvén, meg-ölé mind a' gyermekeket, kik Betlehemben, és annak minden határiban valának, két esztendősöktől fogva és alább; az idő-szerént, mellyett a' Mágusoktól kérdett-vólt. Akkor bé-tellyesedett a' mi meg-mondadott Jeremías Proféta-által, mondván: Szózat hallatott Rámában, sírás és sok ordítás: Rákel sírátván a' fiait, és nem akart meg-vigasztaltatni, mert ninchenek.

B

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

C

VALÓBAN igazán mondotta Salomon [a]; hogy *Az Igazak eggyűgyűsége igazgattya őket; és a' gonoszok chalárdsága el-pusztíttya őket:* és a' mai historia nyilván bizonyíttya. Az igaz Mágusok, Jerusalemben eggyűgyű-képpen tudakoznak az újonnan szűletett Királyról; eggyűgyű-képpen meg-jelentik a' Chillag idejét; eggyűgyű-képpen, halván a' Király hagyását hogy szorgalmatoson meg-tudakkozzanak a' Gyermekről, el-mennek: és nagy szépen a' Chillag-által fel-talállyák a' Gyermeket; aitatosságokat el-végezik; és az Angyal intéséből, Heródes híre-nélkül, más úton térnek tartományokba. Heródes pedig, chalárdúl gyűjti-egybe a' Papi-fejedelmeket és Irás-túdókat, tudakozván a' Kristus szűletésének helyéről; chalárdúl hívattya a' Mágusokat, titkon értekezvén a' Chillag jelenésének idejéről; chalárdúl bocháttya-el őket Betlehembe, tettetvén hogy ő-is imádni akarja a' Gyermeket: de mindazáltal végbe nem viheti igyekezetit: az egy Gyermeket meg nem ölheti, noha a' többit a' maga fiával-eggyűtt meg-ölette, mellyel chak magát fogyatta, Országát pusztította, és mind Istennel's mind emberekkel magát meg-útáltatta. Mi ennek az oka? *Ninch bölcheség, ninch okosság, ninch tanáts az Úr ellen* [b]. *Az istentelenek meg-fogattatnak az ő tanátsokban mellyeket gondolnak* [c]. *A' tőrben, mellyet el-rejtettek, fogattatott-meg az ő lábok* [d]. *Az Isten meg-chúfollya a' chúfolókat* [e]. *Ki a' gonoszok gondolatit el-hánnya, hogy bé ne tellyesíthessék azoknak kezei a' mit kezdettek* [f]. Várja bár Heródes a' Mágusokat; de azokat nem láttya, mert más útat vöttek elejőkbe: keresse bár a' Jésust; de azt fel nem talállya, mert Egyiptusba vitetett, a' hová ingyen sem gondolta-vólna. Igy tudgya az Isten az övéit oltalmazni: igy tudgya az istenteleneket meg-chúfolni. Melly nolog, mint-hogy gyakorta szükséges a' Híveknek vigasztalására, arról szóllok e' mostani Predikatzióban.

a Prov. 11. 3.

D

b Prov. 21. 30.
c Ps. 9. 23.
d Ps. 9. 16.
e Prov. 3. 34.
f Job 5. 12.

I. *Meg-mutatom a' Heródes példájából, kik légyenek a' Terhes Fejedelmek.*
II. *Okait adom, Miért futott-el a' Kristus; és miért engedte-meg hogy az ártatlanokat meg-ölnék.*
III. *Szóllok a' Gyilkosságnak gonosságáról.*

A

ELSŐ RÉSZE.

MIdőn *Lysander*nek a' *Lacedamónius*ok Fejedelmének szemére vetették-vólna mint gyalázatos dolgot, hogy igyekezetit álnoksággal vinné véghez; nevetve azt felelte *Plutarchus*nál [a]: A'hol ember bé nem éri Oroszlány-bőrrel dolgát, Rókabőrrel kell tóldani. Ezt sokan a'Fő emberek-közzül szívökben gyakorta forgattyák, noha szájokkal meg nem vallyák. Saul, kinek neve-is Rókát tészen, igen tanúlt-vólt e'dologban: mert, el akarván Dávidot veszteni, kit egész Izraël és Juda szeretett [b]; és nem lévén módgya hogy azt nyilván, és erővel végbe vinné: álnokságot gondola; és Ezer ember hadnagyává tévén [c], leányát Mérobot igéré néki [d]; chak az Úr hadainak viselné gondgyát. mellyet álnokúl chelekedék, hogy a' Filistæusok kezébe ejtené. mert a'leányát másnak adá. Az-után, a'másik leányát-is Mikolt néki igéré, ugyan azon igyekezetből, mondván [e]: *Néki adom őtet, hogy botránkozására légyen, és a' Filistæusok keze légyen rajta.* Jegy-ruhájúl pedig, száz Filistæus szemérmek első bőrét kivánta. mi végre? *Saul pedig gondollya-vala*, úgy-mond a'Sz. Irás, *Dávidot a' Filistæusok kezébe ejteni* [m].

a In Lacon.

b 1. Reg. 18. 16.

c vers. 13.

d vers. 17.

e vers. 21.

m vers. 25.

B

Példázta Saul az ő álnokságával, Heródesnek ravaságát, ki a'Dávid fiát, a'Krisztust, el akarta veszteni. Kihez a'több Heródesek-is † hasonlók vóltak: Mert *Heródes Antipas*, e'mái Heródes fia, úgy tettette magát, mint-ha Keresztelő Sz. Jánost *örömest hallgatná, és sokakat chelekednék értte* [n]: más-felől pedig, azért, hogy az igazat meg-mondotta néki, tömlőczbe tetette, és egy tánczoló lator leányzóért fejét vétette. kit álnokságáért, Urunk ő-maga (kit az-után meg-is chúfolt [o],) Rókának nevezett [p]. *Heródes Agrippa* pedig, a'mi Heródesünknek unokája vólt, *Aristobulus*nevű fiától, ki Sz. Jakab Apostolt őlette-meg: Sz. Pétert meg-fogatta, meg-akarván őtet ölni a'Zsidók kedvéért [q]. Ezek mindnyájan, mind Rókák 's mind Oroszlányok vóltak: Rókák, az álnokságért, Oroszlányok, a'kegyetlenségért: de felyűl-haladta a'mái *Ascalonita Heródes* mind a'kettőben, mind fiát, 's mind unokáját. és, noha azt végbe nem vihette a'mire szándéka vólt: mindazáltal, sok-féle álnokságát iszonyú kegyetlenséggel fejezte-bé, annyi sok ártatlan gyermekeket le-nyakaztatván. Ebben-is példázta Saul Heródest: Mert, semmi álnoksággal né árthat ván Dávidnak, ki nagy okossán el-ment előtte, az ártatlanokon töltötte-ki boszszúságát, és az Isten Papjaibá nyólczvan-őtöt vágatott-le [r]: annak-fölötte Városokat Nóbét fel-verette, és mindeneket le-konczoltatott befic, még a'chöchömőket-is.

† Alicalonita erant gentes, Antipa ignominiam, Agrippa Iacobum, mittitque in carcere Petrum. m Matt. 6 26. o Luc. 23. 11 p Luc. 13. 32. q Act. 12. 2.

r 1. Reg. 22. 18.

C

Kérdené valaki: Miért félt Heródes olly igen az Új Királytól, hogy még gyermek-korában akarta meg-ölni; és, hogy el ne szaladna, annyi táméntalan gyermekeket őlette-meg? Oka ennek, a'gonosz lelki-ismeret vólt, melly szűntelen vádolta, holott a'birodalom nem őtet illette: *Az istentelennek füleiben, rettegésnek zúgása vagyon mindenkor; és noha békesség vagyon, ő mindenkor leselkedésről gyanakodik* [s]. Melynek fő-képpen az erőszakkal lőtt Fejedelmekben vagyon helye; kik mindenkor féltik Országokot, és fejőket-is. *Dionysius* a'*Syracusai Tyrannus*, soha barbéllyal nem nyírette haját: hanem, a'maga leányival nyírette, vagy maga nyírte magát; a'mint *Cicero* írja [t]. *Aristodemus* az *Argosi Tyrannus*, föl-házban hált ágyasával, és annak az annyával estve el-vitette a'lajtorját melyen felhágtak, és reggel elő-hozatta. *Clearchus* a'*Pontusi Tyrannus*, ládába rekesztkedett, hogy békével alhathnék. Egy moštani hasonló Fejedelemről, maga komornyikától értettem, hogy étszaka egy-nehányszor meg-változtattya háló-helyét. Ezeknek előttök-járójok, vagy példájok vólt *Cacus*: kiről azt írják a'Poëták, hogy setét barlangban lakott.

s Iob 15. 21.

t In Offic.

D

Holott azt kell eszünkbe vennünk; hogy a'Fejedelmek, sok Okokból szükségesek: I. Az Elménknek tompaságáért. Mert az okosság azt kívánnya, hogy a'szemesb vezessen; az erősb óltalmazzon; és a'ki miben tudósb, azzal segéttsen mást. Sem a'vak, sem a'sánta magán nem járhat alkolmarossan: de, ha a'vak a'sántát válára vészi, és a'sánta a'vakot vezeti 's igazgattya, egy-más segétségével messze mehetnek. A'Fejedelmek azért szükségesek, hogy az alattok-valókat, jó és igaz Törvényekkel és tanátsokkal igazgassák. II. Az Akaratnak gonoszságáért. Mert † sokan láttyák a'jót, de nem chelekeszik. Az-okáért szükségesek a'Fejedelmek, hogy, a'kik jó akarattyokból az Igasságot nem akarják követni *, büntetésével erőltessék, mint a'szamárt a'teth-hordozásra. Valahol a'félelem ninchen, ninchen a'Törvénynek semmi ereje; chak olyan mint a'hólt test: mellyet fel-támaszthat a'vigyázó Fejedelem, vagy jutalmat igérvén, vagy büntetéssel fenyegetvén. III. A'Társsaságért: mellyet ember, természete-szerént kiván, mind haszonért, 's mind gyönyörűségért. mivelhogy senki magának nem elégséges mindenben; mint a'testben a'tagok: a'sokaság pedig, jó rend-tartó Fejedelem-nélkül, merő zúr-zavar. IV. Az Erőtlenségért: Mert holott a'természet nem egyaránt osztogatta ajándékit; és a'hatalmasokkúnyen el-nyomhattyák az erőtleneket: ezeknek ámazok-ellen óltalmazói a'Fejedelmek; mint a juhoknak a'Pásztorok a'farkasok el-

† Video meliora, proboque: Deteriora sequor. * Oderunt peccare mali, formidine pœnæ.

len. V. Az Isten Parancholattyáért; mivelhogy *Nintsh hatalma száz, hanem az Istentől*: Ő *azt tse országolnak a Királyok*[x]; hogy a' népnek gondgyát viselljék: és, a' mint *Cicero* irja[y], A' birodalom nélkül (melly bizonyos rend a' parancholásban és engedésben) sem ház, sem város, sem ország, sem az egész emberi nemzet, sem a' tellyes Világon-valo dolgok, nem lehetnek. Az-okáért, a' Jó Fejedelmek igen hasznosok, a Gonoszok igen károsok; mellyeknek számok nem kevés, mivelhogy sok-féle fogyatkozások találtatnak; és fő képpen ezek.

I. Igen nehezek és veszedelmesek; A'kik nem Törvény-szerént, hanem erőszakkal foglallyák magoknak az Országot; mint Heródes: ki attya fiainak el-rekkentésével jutott a' birodalomhoz, és sokáig hadakozott a Zsidók-ellen *Augustus* Cháfzár segétségével. Effélék gyakrabban ifiteetlenül viselik magokat; a'kiktől felhetnének, el-nyomják: tudni illik, a' fő-fő embereket, kik a' szabadságot szeretik, gyűlöllik pedig a gyalázatos szolgálatot: a' Bölcheket-is ki-fúzik, hogy ellenek ne szollyanak, se ne tanátskozzanak: az alattok-valóknak semmi szabadságot nem adnak, hogy fel ne vehessék magokat, hanem vérőket-is ki-szopják; a' juhokat nem nyírik, hanem nyúzzák: egy szóval, azt mivelik, a' mit az Isten jövendőlt a' Zsidóknak Saulban, midőn akarattya-ellen Királyt kértenek[z]. Effféléket közönségesſen mindnyájan gyűlöllnek, mint a' kányákat és a' Farkasokat: † *Odimus accipitrem, quia semper vivit in armis: Et pavidum fugimus, quia semper vivit in armis: Et pavidum fugimus, quia semper vivit in armis: Et pavidum fugimus

A

nevekedett. Azt írják, hogy az Eufrátes-környül-való kígyók-is ártalmasbak az idegeneknek, hogy-sem az otts lakosoknak. Nem ok-nélkül irta *Iustus Lipsius*, fő tudós ember [c], hogy, A'melly ház-körül a'sir-ások, harangozók, koporsó-csinálók forognak, jele hogy halott vagyon benne: azon-képpen, az Ország romlásának jele, midőn annak támogatására idegen Fejedelmeket keresnek. Heródes, Idumæának Askalon-nevű városából-való volt, az Anyja pedig Arabiai volt. Az Idumæaiak pedig a Zidóknak mindenkor ellenségi voltak; Esautól származtak, ki Jákóbbal még az anyja méhében-is tusakodott [f]. De ezt-is közönséges-képpen kell érteni: mert néha hasznos, és szükséges az idegen Nemzet-béli Fejedelem: mint Jósef Egyiptusban, Faraónak; Mardokæus Mediában, Asvérusnak; Dániel Babyloniában, Nabukodonosornak, hasznos Fejedelmi voltak és Tiszt-tartói. Sőt *Marcus Aurelius* azt végezte; hogy senki hazájában Fő gond-viselő ne légyen: és *Philippus Pulcher* Galliai Király; hogy, Senkit hazájában Bíróvá ne tegyenek: gondolván, hogy, mint a'baratsk jobb és egésségesb idegen földön, hogy-sem *Persiá*ban a'hol elősző találtatott: úgy az idegen helyről-való Gond-viselők is alkalmatosbak; azért, hogy attyok-fiaitól nem bántatnak; sem nem irégykednek azokra, mint azon Város-béliekre. Es Urunk-is azt mondotta [g], hogy *Egy Próféta sincs kedvesebb a'maga haz-já-ban.* Ezekből ki-tetszik, ki lőtt-légyen Heródes. De fordítsunk beszédünket az Apró-Szentekre, kiket ő kegyetlenül meg-ölettett, és azzal a'szülőknek keserves sirást szerzett [h].

B

II. RÉSZE.

AZ Krisztust Isaias, *Vezérnek*, vagy *Hadnagynak* nevezi [i]: ő-maga a'Tyúkhoz hasonlitotta a magát [k]. Melyből, azt kérdhetné valaki: Mi okból ment Krisztus Urunk Heródes előtt Egyiptusba; tudván bizonnyal, hogy az ártatlan gyermekeken tölti-ki bosszuját? holott a'jó Hadnagy, vitéziért, a'tyúk, az ő chirkéiért kész meg-halni; és sem amaz az ellenséget látván el nem fut, sem ez a'kánya előtt el nem bújik, hogy vitézit vagy chirkéit prédára hadgya. Nem-ő maga mődotta-e Urunk: *Én vagyok a'jó Pásztor. A'jó Pásztor az ő lelkét adgya az ő Juhaiért*: és azt Béresnek nevezte, a ki, *látván a'farkast, el fut és el-hadgya a'Juhokat?* Erre én azt felelem; hogy a'Krisztus valóban meg-mutatta Hadnagyságát, midőn Tanitványit nem chak szóval bátoritotta, hanem előttök-is ment Jerusalembe [m]; mellyet látván, álmélkodtak, és féltek: ő ment a'roppant sereg-eleibe, és meg-kérdette kit keresnének [n]: és ugyan-ottan, mint a'tyúk takargatta Tanitványit; meg-mondván a'vitézeknek [o], hogy, ha őtet keresik, amazokat el-eresszék: Feltámadása-után pedig, mint a'Jó Pásztor, ide 's tova el-széllyedett Juhait egybe-szedegette, és nagy szorgalmatossan fel-keresse; a'mint a'Próféta-által meg-igérte volt [p].

C

De az Egyiptusba-való futásban sem chelekedett tiszti-ellen: Mert a'vitéz Hadnagy, két-felé osztván seregét, látja hogy az elől-járó sereg vitézül meg-tollya az ellenséget, ha szintén húllanak-is az ő vitézi-közzül némellyek, el-mégyen tőlök, hogy a'dandárt el-rendellye; és azzal meg-űzvén az ellenséget, tellyességgel semmivé tegye. A'Krisztus-is, látván hogy az ő ártatlan vitézi húllani-fognak, el-ment, hogy az-után Tanitványokat gyüjtvén az ellenségre rohanna; a'Világot meg-hóldoltatná; az Ördögöt pedig országából ki-űzné. Azért mondotta [q]: *Bizzatok; én meg-győztem e'Világot*, és [r]: *Most vagyon a'Világ itélete: most e'Világ Fejedelme ki-vettetik.* De az Apró-Szenteket sem hadta-el; sőt igen meg-ségétette: mert ninch nagyobb dicsősége és diadalma a'Keresztyén Vitéznek, mint mikor Hadnagyáért vérét ontya. Ezekkel azért, a'mint Sz. *Petrus Chrysólogus* irja [s], azt chelekedte, hogy előbb győzedelmesek lennének, hogy-sem élnének: viadal-nélkül adván diadalmat; előbb ajándékozván Koronákat, hogy-sem tagokat, előbb engedvén hogy bírják az eget, hogy-sem a'földet. Az-okáért, a'Krisztus az ő Vitézit el nem veszteste, hanem elő-eresztette: és seregét el nem hadta, hanem magához fogadta. Bóldogok a'kik Mártyromságra születtenek, nem e'világra: kik a'múnkát nyugodalomra, a'fájdalmat könnyebségre, a'bánatot örömre változtatták. Élnek, élnek: mert bizony azok élnek, kik a'Krisztusért meg-ölettetnek.] Bizony bóldogok, kik egyszer a'Bárányt követvén, el nem szakadnak tőle.

D

De a'Tyúkot-is tekintsük-meg. Ha a'Tyúk tudná, hogy a'héja el-ragadván a'chirkét, veletlenül olly gabonás-házba ejtené, melyben elégséges élése lenne, és senkitől nem félne: nem hagyná-e el, ha szintén meg-óltalmazhatná-is? Jól tudta a'Krisztus mit használna Heródes az ártatlanoknak, meg-ölvén őket; és azért hadta prédára. Nem bánná senki, ha fiáról le-vonnák a'végre a'rongyot, hogy biborba öltöztetnék: az ártatlanok pedig, a'halál-által, a'rothadandó és halandó testet le-tévén, rothadatlanságba és halhatatlanságba öltöztek [t]; mellyet talám az attyok házában fel nem találtak-vól

---

[c] In Nat. ad lib. 3. Polit. c. 4.

[f] Gen. 25. 22.

[g] Luc. 4. 24.

[h] Jer. 31. 15.

[i] Isa. 55. 4.

[k] Mat. 23. 37.

[l] Jean. 10. 11.

[m] Marc. 10. 32.

[n] Jean. 18. 4. 5.

[o] ver. 8.

[p] Ezech. 34. 11.

[q] Jean. 16. 33.

[r] Jean. 12. 31.

[s] Serm. 142.

[t] 1. Cor. 15. 53.

rak-volna. Senki nem bánná, ha a' Király az ő fiának romlandó házát el-rontvá, hogy egy fris Palotát építetne helyében: az ártatlanok teste romlandó ház volt, melyből a' lélek Paradichomba viteretett; Szent Pálnak ama' mondása-szerént [a]: *Tudgyuk, hogy ha a' mi földi házunk, a' melyben lakunk, el-bontatik; hogy épületünk vagyon az Istentől; nem kézzel csinálttatott, örökké való házunk a' mennyekben.* A' kinek Indiába kellene menni, nem jó néven venné-e, ha valaki minden szükséges dolgokkal meg-rakott hajót adván néki, bátorságosan hamar oda iktatná? mert ha földön kellenék oda jutni, a' hoz nagy fáradság, és sok idő kívántatnék. Ha ezek az ártatlanok olyan tövid útat találtak Meny-országra; kétség-nélkül jó néven vötték a Krisztustól.

[a] 2. Cor. 5. 1.

Gondollyuk-meg a' Pásztort-is: kinek tiszti az, hogy a' lovány helyről, kövérre vigye a' Juhokat; mellyet az Isten maga-felől mondott a' Prófétánál [x]. És azt cheleked te az Apró-Szentekkel: e' Világnak lovány földéről, az Abrahám kebelébe vívén öket, és onnét az örök Boldogságba, a' hol meg-elégedtek, látván az Isten dicsőségét [y]. Ha a' tengeren sok veszedelmekkel kellene által-kelned, ha valaki egy szem-pillantás ban a' partra tenne, nem jól chelekednék e veled? a' mint-hogy a' Krisztus azt chelekedte az Apró-Szentekkel. és nem engedvén, hogy a' kis érteteknek szeleidés tova hajtana öket, igen hamar a' Boldogságnak partyára juttatta. Nem vetette azért Urunk öket farkas-kaszára, noha meg-engedte hogy meg-öletnének.

[x] Ps. 34. 15.

[y] Ps. 16. 15.

Melynek több Okait-is találom a' Sz. Atyáknál: Mert, Elsőben; Azzal a' Krisztus dicsősége nevekedett-ki, azért jövén a' világra, hogy a' barmokkal-való áldozatban véget-vetne, méltóságához-illendő áldozatokat kívánt, ártatlan lelkeket. Öreg-korában-is győnyörködött Krisztus Urunk a' kis gyermekekben; és *meg-élelvén kezeit rajtok tötte* [z]: mennyivel inkább gyermek-korában, úgy-mint az állapatban magához hasonlokban? a' mint a' gyermekeknek szokása mutattya. Másodszor: Az-is a' Krisztus méltóságát illette, hogy, mihelyen szűletett, Malasztyának jelét mutatta, azoknak a' gyermekeknek érdemök-nélkül engedvén nem chak az örök Boldogságot, hanem a' Mártyromságnak dicsőséges koronáját-is; noha arra semmi akarattyok nem lehetett: és úgy, a' mint Szent *Petrus Chrysologus* irja [a], ezek a' Malasztnak Mártyri, halgatván tőttek vallást; nem tudván harczoltak; nem értven diadalmasok; tudatlanul vészik a' jutalmat; és meg sem gondolván ragadgyák a' Koronát.] Nem nagy kegyelem-e ez? Harmadszor: Nevekedett az ártatlanoknak-is koronájok: kiknek, a' mint Sz. Agoston mondgya [b], soha az istentelen ellenség annyit nem használhatott-volna barátságával, a' mennyit használt gyűlölségével. Mert, a' mint Sz. *Leó* irja [c], a' kiket kivött e' világból, azokat a' Krisztus bé-vötte Meny-országba: és a' kiknek meg-váltásáért, még vérét nem ontotta, immár a' Mártyromságnak méltóságát meg-adta. Végezetre; Nékünk-is tanúság adatott, hogy a' Krisztus keresztét ifiuságunktól-fogva viselyük, tellünket fanyargatván, és életünket-is nem szánván ő-érette. Minek-utánna Dávid meg-értette, hogy Saul ő-érette meg-ölette Achimeleket, azt módotta az Achimelek fiának Abjatarnak [d]: *Én vagyok vétkes az atyádnak minden lelkeiért. Maradgy velem, ne félly; én-velem meg-tartatol.* Sokkal inkább Dávidnak fia a' Krisztus, tudván hogy az Apró-Szentek véré ő-érette ontatott-ki, nem hadta azt jutalom-nélkül; fő-képpen, mint-hogy nem maga hasznát kereste, mikor meg-engedte hogy ő-érette meg-öltetteknek, hanem az övéket.

[a] 2. Cor. 5. 1.

[b] Serm. 10. de Sanctis.

[c] Serm. 2. de Epiphan.

[d] 1. Reg. 22. 22. 23.

III. RÉSZE.

NOha pedig illyen nagy jó következött az ártatlanok halálából; mindazáltal abban Heródes istenyú nagy vétket chelekedett: mi-képpen hogy a' Krisztus halálából-is sok jó következött, és igen kedves áldozat volt az Isten-előtt; mindazáltal, a' kik annak okai voltak, nagy vétket chelekedtek. mert, noha a' szenvedőknek szenvendése jó és kedves, mindazáltal a' szenvedtetőknek dühös chelekedte gonosz, és Isten-ellen vagyon. Mert, ha a' gyilkosság egy-éltallyában nagy vétek, a' mint majd megmutatom: akár ki-is ésszébe veheti, minémű istenyú vétek lött-légyen, a' hol nem egy vagy kettő; nem tíz vagy húsz, nem száz vagy ezer, hanem sok ezer ártatlan gyermeket öletett-meg a' kegyetlen Heródes: kik soha senkinek nem chak nem ártottak, de nem-is árthattak: nem chak nem oltalmazhatták magokat, de nem-is tudtak félni: és, a' mint Sz. *Petrus Chrysologus* irja [e], nevetett a' gyermek a' gyilkosra; játzodozni akart a' szablyával az ártatlan; a' gyilkosnak istenyuságát, dajkája-helyett tartotta a' chöchömű; nem ismervén az életet, örvendezve hólt-meg: az ártatlan gyermek minden embert szűlőjének alit, nem ellenségének. A' Gyilkosság azért,

[e] Serm. 138.

A

Először: A Természet törvénye-ellen vagyon. Mert ez efféle-be vehetőnk az oktalan állatokból, *mellyek* ritkán ölik-meg egy-mást. A' ló, a más lovat hajnalt sarkán-nyával sem verhetni: a hogy általl-menyen rajta. A' Pogányok-is mindenben ízonyodtak attól: és azért, a' Pogány hajósok mindent cselekedtek, mínek előtte Jonást a' tengerbe vetették: ő-magát meg-kérdezték, sorsot vetettek rá; az Istennek könyörgöttek [f], hogy el ne vesznének az ártatlan vérért. És abban a' vélekedés-ben voltak nemely Pogányok, hogy a' meg-ölt ember lelke üldözi a' Gyilkost, a' mint *Homér*-nál olvasjuk [g]. *Didó*-is azzal fenyegeti *Aineast Virgilius*-nál [h]; hogy, ha halálának oka kíván, mindenütt üldözni-fogja. *Plutarchus* azt írja *Pausanias*-ról; hogy egy leányzónál, lakat meg-ölt-volt, igen gyötrettetett. mellyet talám az Isten engedelméből a' gonosz lelek cselekszik, a' Gyilkosnak bűn-retésére. *Sophocles* pedig azt írja [i]; hogy egy tolvaj meg-térvén, baráttá lőtt; de egy gyermeknek képe a' kit meg-ölt-volt, mindenkor előtte forgott. azt mondván néki: Miért ölted-meg engem? Az-okáért, el-búsúlván a' Kastromból, a' Városba ment: a' hol meg-fogták, és fejét vették. Az-is a' természetnek chodája; hogy a' Gyilkos, a' tőle meg-ölt embernek testéhez járúlván, a' vért meg-indítya benne, egy-nehány nap-után-is: sőt, a' mint nemellyek írják, néha a' tzára elomlokból-is vérés nedvesség indúl, mellyel Isten a' Gyilkost ki-jelenti. *A' Mélta* Szigetbéliek, midőn látták volna hogy a' vipera-kígyó a' Sz. Pál kezén csügg, azt mondották: *Általsan-fogva Gyilkos ez ember; kinek, miként az ő-menekedését a' tengertől, a' bosz-fenevad nem hagyja életben*; hanem mint gyilkost üldözi.

Erről, a' Pogányok írásában chodálatos példákat olvasunk. *Elianus* azt írja [l], *Bacchus*nak *Macarem*-nevű Papja-felől; hogy egy vendéget a' Templomba vivén, meg-ölte. Látván azt a' hai, és követni akarván az attyok öldözését, egyik a' másikat meg-ölte. Az annyok azt meg-értvén, a' gyilkos fiát bőröggel agyon verte. az attyok azt meg-tudván, a' feleségét-is meg-ölte. Kit meg-fogtak, meg-kínzottak, és a' kínzásban meg-valván vették, meg-hólt. *Cicero* azt írja [m]; hogy két ember ment *Megara*ba *Arcadia*ból; eggyik baráttyánál szállott; a' másik vendég-fogadóba. Ez, éjjel meg-jelenti a' társának, kérvén hogy meg-segéttse, mert a' gazda meg akarja ölni. Fel-költ; de, gondolván hogy chak álom, ismég le-fekűtt. Az-után meg-jelenvén, azon kérte; hogy, ha éltében meg nem akarta segétteni, halálát bosztzú-állás-nélkül ne hagyná; mert őtet a' gazda meg-ölte, és a' testét a' szekérre a' ganéj-alá tőtte: azért, úgy-mond, reggel álly a' kapu-előtt, mínek-előtte a' szekeret a' Városból ki-vigyék, és a' dolgot úgy találod a' mint beszéllem. Meg-chelekedte; a' testet fel-találta; a' gazdát bé-vádolta: kinek méltó bűnretéssel meg-fizettenek. *Plutarchus* azt írja [n]; hogy *Ibycus* Poéta, a' tolvajok kezébe akadván, és látván hogy meg kell halni: azon kérte a' röpűllő darvakat, hogy el ne halgatnák halálát. Idő-járásban, a' tolvajok a' piaczon ölvén, és látván fejők-fölött a' röpűllő darvakat, tréfában kezdének egy-más fülébe súgni: ihol az *Ibycus* bosztzú állói, Melly szó el-árúlá őket: mert némellyek, halván azt, és tudván hogy *Ibycus* el-veszett, gyanakodni kezdének: és meg-kérdvén, mit értenének azon a' szón, nem eggyaránt felelének. az-után pedig, meg-kínozván őket, meg-vallák bűnöket. Azon *Plutarchus* írja [o]; hogy *Pyrrhus* Király egy ebet talált az úton, ki a' meg-ölettett Úrának testét őrizte. És halván, hogy az eb harmad-napig semmit nem evett, sem a' testtől el nem távozott: a' testet el-temettette; az ebet pedig el-vitette; meg-hagyván hogy gondyát viselyék. Kevés idő-múlva, a' Király meg-mustrálá vitézit. és midőn a' vitézek előtte általmendegélnének, az eb-is nagy chendességgel jelen volt: de látván a' vitézek-között az Úrának gyilkosit, nagy ugatással reájok rohana, és *Pyrrhus*hoz futván sürgölődik-vala körűlle. Meg-fogák azért őket: és meg-tudván, hogy ők chelekedték a' gonoszt, megbűntették őket.

B

C

D

A' Zsidó-Történetek hístoriájában azt olvassuk, hogy, midőn *Papiolus* Király az attyának bátyjait meg-ölette-volna: azoknak temető-helyekből egerek jöttek-ki, és a' Királyra támadtak. És, noha tűzet tartottak a' Király körűl; mindazáltal az egereket el nem távoztathatták: kik végtére ugyan meg-emésztették. Innét mondotta az Isten Kainnak [p]: *A' te atyádfia vérének szava fel-kiált hozzám a' földről.* Nem mondotta, úgy-mond Sz. Ambrus [q], hogy az attyafiának testéből kiálta a' vér, hanem, a' földről. mint-ha azt mondaná: Ha az atyádfia meg-engedi-is, a' föld meg nem engedi: ha az atyádfia halgat, a' föld kárhoztat. Az te-ellened, mind bizonyság, 's mind bíró. Keményebb bizonyság: holott még nedves a' te gyilkosságodnak vérével: keményebb bíró; melly illyen nagy vérekkel meg-ferteztetett, *mellyel fel-nyitotta szájját, és be-vötte az atyádfia vérét a' te kezedből.* Sőt Sz. János-is azt írja [r]; hogy, a' meg-holt Szentek azt kivánnyák az Istentől, hogy bosztzúl-állyon az ő vérőkért, azokon, kik a' földön laknak.

f Jon. 1. 14.

g Libr. 2. de Legib. & Nat. d. 4. Omnibus Vindex Justo scelerata ; dabitq; illa quæ pœnas.

h Æn. 4. 384.

i In Prædo-rum ex-cubiis.

k Act. 28. 4.

l Lib. 13.

m Libr. 1. de Divinat.

n Libr. de Legum Solert.

o Lib. de Animi tranquillit.

p 10.

q Lib. de Cain & Abel. c. 9.

r 4. 10.

Második szóra: A' Gyilkosság az Isten törvény-ellen vagyon [a]: Az Isten melly parancsolatot mindenekre kötelez és senkinek nem szabad meg-ölni mást: de magától, semmi okból: se hogy e' világi nyomorúságból ki-szabadúlyon; mint a' mi vértszopó Heródesünk akart cselekedni; a' mint *Josephus* írja [b]: se kétségbe-esésből; mint Judás [c]: sem hogy ellenség kezébe ne akadgyon; mint Saul [d]: se bosszúságból, hogy erősnek elette rajta; mint *Lucretia*: sem szerelemből való búsulásért; mint *Dido*. Csak szintén egy okból lehetne szabad; ha az Isten parancsolná, mint Sámsonról írja Sz. Agoston [e]: és két Szüzről, Tisztességünknek meg-tartásáért, Sz. Ambrus [f]. Okát adgya ennek a' Sz. Irás [g]: *Valaki-nyja az ember vérét, ki-ontassék annak vére: mert az Isten képére alkottatott az ember.* Ha valamelly Világi Fejedelemnek képét el-rontanád; félhetnéd azon, hogy meg-bűntetnél: mennyivel inkább féltheti az Istentől, a' kinek tiszteségben képét rontod-el? sőt nem csak képét, hanem az Atya-Istennek fogadott fiát; a' Fiú Istennek kedves attyafiát; a' Sz. Lelek Istennek élő Templomát; kiért az Istennek Fiának vérét 's életét nem szánta. De a' több teremtett állatokat is bosszúsággal illeti a' Gyilkos: az Anyaföldet, kin ember őrizi; az Anyaszentegyházat, kinek tagja az ember; az Attyafiait és rokonit, ha vannak, kiket segíthetett volna: és mind azokat, kik attól származhattanak volna, a' vagy valami jót várhattanak volna.

Melly igen ellene légyen pedig az Istennek a' Gyilkosság; abból ki-tetszik; hogy minden Törvény-szerént halálra ítéltik a' Gyilkost: és, ha szintén a' Világi Bíráktól meg-szabadúl is, az Isten bűntetésével nem kerűli, és, a' mint Dávid mondotta [h]: *A vér-szopó férfiak nem érik az ő napjoknak felét.* Nem régen Olasz-országban, *Lucca*-nevű városban, egy Nemes ifiat, igen alá-való embert, csak nem minden ok-nélkül, ízonyú képpen meg-ölt: de észökbe vötték az emberek, hogy ő is azon nap, esztendő előtt, embert ölt volt. A' Cseh László Király, Hunyadi Lászlót, hiti ellen, a' fondorló Garai László szavára, meg-ölette: esztendő múlva, azon nap ő is meg-hólt. Hogy ha halad is a' Gyilkosok halála, más bűntetésök vagyon halál-gyanánt: és néha a' rövid halálnál nehezebb. Dávid, maga ellen mondotta ama sententziát [i]: A' juhot négy-annyival fizeti meg. Mert Uriásért, kit meg-öletett, négy hát kellett adni: a' Bet-sabeetől-valót, az Isten fegyvere vötte el; Amnont, Absalom ölette-meg; Absalomot, Joab verette által; Adoniást, Salomon ölette-meg. Kainra is, úgy tetszik hogy Négy-féle büntetést vetett az Isten; lelkébe az árkot, tellébe a' bújdosást, szivébe a' rettegést, marhájába a' földnek gyümölchtelenségét.

Az Egyházi törvény is keményn bűntetést rendelt a' Gyilkosnak: Elsőben, azt, találjunk, hogy semmi-némű Egyházi tisztet ne viselljen: és régenten, azon-felyül hat esztendeig kellett penitentziát tartani. A' *Triburiense Concilium* imigyen végezett [k]: A' ki szánt-szándékkal embert öl, negyven nap az Egyházba ne bochátassék: és addig kenyérnél és sónál egyebet ne egyék, és csak vizet igyék: Mezítelen láb járjon: Inget ne viselljen: világi Fegyvert ne hordozzon: Szekérrel ne éllyen: Feleségével ne hállyon: Semmi társasága a' Keresztyénekkel ne légyen; se egyéb penitentziát-tartó emberrel, ételben, italban, vagy egyéb dologban: És sok egyéb penitentziát is rendelt: kérség nélkűl arra nézve, hogy a' Gyilkos sok-képpen bosszúsággal illeti a' Krisust. Mert ő az embernek, a' kit meg-ölt, Attyafia természetével; barátya, jó-téteményivel; mestere, tanításával; Ura, meg-váltásával; Feje, mint tagjának, alkotója, tellének és lelkének; közbe-járója és szó-szollója, mint ügy-fogyotnak; és örökös társa az örök Boldogságban.

Hogy ha illyen nagy vétek, és illyen nagy büntetést érdemel egy embernek meg-ölése: mint légyen azoknak dolgok, kik minden ok-nélkül, vagy Hazájokban, vagy szomszéd Tartományokban, a' kívánatos Békeséget meg-únván, hadat indítnak; melyben sok ezer ember vész, nem csak testében, hanem lelkében-is; a' mint e' nyomorúlt időnkben szerte-szerént cselekedtek, és most-is cselekesznek némelly nyughatatlan elméjű Fejedelmek: kik meg nem elégedvén szép és gazdag Tartományokkal, és attól-maradott örökségökkel, a' másét tellhetetlenül kívánnyák; latrúl el foglalják, törvénytelenül tartyák. Bizony nem elég, hogy sokan úgy járnak közzülök mint az *Evangyeliom*ban: ki, nagyobb koncznak találván a' vízben-való árnyékot, és a' hoz kapván, azt is el-ejtette a' mi szájában volt; hanem annak-előtte hóltok után is, hírök nevök gyalázatos légyen; testök pedig és lelkök, az örök veszedelemre mégyen, ha jó idején magokra gondot nem viselnek, és az Istenhez térvén igaz penitentziát nem tartanak. En tiszta szivből azt kívánom nékik, hogy a' kegyes Isten nyissa-meg szemöket, mellyeket a' tisztelség-kívánás, vagy a' tellhetetlen fösvénység meg-vakított: lássák, melly el-múlandó dolgokért vetik örök veszedelemre magokat: kövessék a' szent

A
[a] 1 Mos. 9. 6.
[b] Lib. 17. Antiquit. cap. 8.
[c] Mat. 27. 5. 2 Sam. 17. 23.
[d] 1 Sam. 31. 4.
[e] Lib. 1. Civ. Dei.
[f] Lib. de Virginit.
[g] 1 Mos. 9. 6.
B
[h] Zsolt. 54. 24.
[i] 2 Sam. 12. 6.
C
[k] Can. 55.
D

A Békeségét: mivelhogy a' *Békeségesek hívattatnak Isten fiainak* [e]; és azoké lészen a' Mennyei boldogságnak örökségé: mellyet engedgyen minnyájunknak a Békeségnek Istene. Amen.

MASODIK PREDIKATZIO.

a Apoc. 8. 3. 5 MIdőn a' Mennyei Angyalok a' földre jönek, choda szokatlan dolgokat chelekesznek. A' többi-között, Sz. János azt írja [a]; hogy *az Angyal, az Aranytemiényezőt meg-töltötte az Oltár tüzéből, és a' földre bochátotta; és meny-dörgések löttek, és szózatok, és villámások, és nagy föld-indúlás.* Orígenes, az Aranytemiényezőn, érti a' Kristust, az Istenségnek aranyáért, és a' Malasztnak jó illattyáért: kit az Angyal szava-után sogadott méhében a' szeplőtelen Szűz Maria, a' Szent-Lélek-által; és azért mondhattyuk, hogy az Angyal bochátotta a' földre, és leg-ottan meny-dörgések löttek, Angyali seregek éneklésével; szózatok, azoknak hirdetésével, midőn a' Pásztoroknak meg-jelentették örvendetes születését: villámások, a' szép Chillag-által, melly a' Mágusokat Nap-keletről a' Kristushoz vezette: és föld-indúlások, midőn Heródes, ki tellyességgel földi elmével birt, meg-háborodott az ő születésén; és fő-képpen, mikor a' Kristus-ellen nagy dűhősséggel fel-fegyverkezett, és ő-érette sok ezer ártatlan gyermekeknek vérét kegyetlenül ki-ontotta. noha a' Kristus halála-felől-valo igyekezetit végbe nem vihette: mivelhogy az Isten Angyala meg-parancholta Jósefnek, hogy a' Gyermekkel és az Annyával Egyiptusba fusson: Melyben egy-nehány dolgot találunk; mellyekről méltó e' mái Predikátzióban értekeznünk. Az-okáért,

B

I. Szóllok az Angyalnak jelenéséről.
II. A' Kristusnak el-futásáról, és Heródesnek kegyetlenségéről.
III. A' Rákel sirásáról.

C

ELSÖ RESZE.

ELSÖBEN, azt kérdhetnők: Miért nem jelent-meg az Angyal Mariának, hanem Jósefnek: holott a' Szűz Maria nem chak szentéggel előzte-meg Jósefet, hanem azzal-is, hogy a' Kristusnak igaz, és természet-szerént-valo Annya vólt, Jósef pedig chak gond-viselője? I. Oka az; hogy az Isten mindeneket rend-szerént chelekeszik: a' Házassághoz-képest pedig, Jósef vólt Feje a' Szűznek, és őtet illette a' gond-viselés. Melyből azt hozzák-ki némelly Doktorok; hogy az Anyaszentegyház-béli Juhok, és halgatók, a' Pásztoroktól és Tanitóktól várják és vegyék az Isten akarattyát, és annak magyarázattyát; azoknak örömest engedvén, ha szintén tudománnyal, és szentséggel meg-haladnák-is a' Pásztorokat. Erre szép példát hagyott Szent Pál: ki, noha [b] *az Evangéliomot nem embertől vötte, vagy tanúlta, hanem a'* JESUS *Kristusnak jelentése-által*: mindazáltal Péterrel közlötte dolgát, mint az Anyaszentegyháznak e' földön Fő-Pásztorával. és okát adgya, mondván [c]; *hogy valami-képpen beába ne futnék, vagy ne futottam-vólna.* Azt pedig Isteni jelenésből chelekedte [d]. és azt-is meg-jelentette; hogy e' dologban nem kell a' tudományra, elmére, vagy érdemre nézni; hanem a' helyre, és méltóságra, mellyet ember az Isten-által bir. mert azt veti utánna [e]: *Minémünk vóltak-légyen valaha* (az Apostolok,) *semmi közöm hozzá: az Isten nem nézi az ember személyét.* E' hez-képest. a' Szent és túdos Doktorok, Sz. Agoston, Sz. Ambrús, Sz. *Jéronymus*, és a' többi, mindenkor a' Romai Pápához halgattak a' Hit dolgában: tudván bizonnyal, hogy az Igasságnak Sz. Lelke azok-által tanitotta mindenkor., és most-is tanittya a' Híveket. Melly bátorságos útat mivel az Ujitók el-hadtak, chodálatos és számtalan balgatag tévelygésekbe estek, és esnek naponként.

b Gal. 1. 12.
c Gal. 2. 2.
d Ibidem.
e Vers. 6.

D

II. Oka: A' ház-kivül-valo dolgok; minémű az útra-valo menés, és idegen földre-valo költözés, inkább illetik a' Férfiat: a' ház-béliek pedig az Aszszonyt; a' mint Sz. Pál-is jelenti, midőn az Aszszonyoktól azt kivánnya [f]; hogy *Házoknak gond-viselői légyenek*; és nem a' ház-kivül-valo dolgoknak. Meg vólt-parancholva az Ur Törvényében [g]; hogy *Ne öltözzék az aszszony állat férfiúi ruhába, a' férfiú se éllyen aszszony állati ruhával: mert útálatos az Istennél a' ki ezeket chelekeszi.* Mellyel azt-is jelentette az Isten, hogy az Aszszony állat ne átsa magát a' Férfiúnak dolgába, se ez amannak foglalátosságába;

f Tit. 2. 5.
g Deut. 22. 5.

ságába: hanem ki-ki maga dolgaihoz lássón, és riſztiben járjon. III. Oka: Mert vitéle dolgok nem a' Szentségről függnek, hanem az Istennek akarattyától, ki úgy rendelt a' dolgot, a' mint látja a' szükséget. A' mint-hogy a jó kertész-is, nem a' többet-érő fát, vagy virágot öntözi gyakrabban, hanem a' melly inkább szükölködik: az Isten-is néha azokat látogattya-meg kivált-képpen-való ajándékival, a' kik gyengébbek, és inkább szükölködnek.

Ha azt kérdenéd: Miért nem ímette jelent-meg az Angyal Józsefnek, hanem álmában: holott a' Szűz Máriának ímette mondotta meg a' követséget az Isten Fiának meg-testesüléséről? Azt felelem, hogy az Isten gyakorta úgy jelent-meg az embereknek, és álom-között mutatta-meg akarattyát nekik. Így cselekedett Ádámmal [h], Abrahámmal [i], Jákóbbal [k], Faraóval [l], a' Mágusokkal [m], Péterrel [n], és egyebekkel is [o]. A' testi álom pedig, a' lelkit példázza: az-az, a' világi dolgokról-való el-szakadást, és az Isteni dolgoknak elmélkedését; melyben Isten az embert meg-világosíttya, és akarattya-felől tudósíttya. Efféle álomról mondhattya az áitatos Lélek [p]: *Én alszom, és az én szívem vigyáz.* melly álom igen kedves az Istennél: és meg-parancsolja; hogy senki abból fel ne költse az ő Jegyesét, míg nem ő akarja [p]. Az-okáért, méltatlanul vádollyák némellyek azokat a' Szerzeteseket, kik e' világi gondtól meg-vonván magokat, az elmélkedésnek álmában nyugosznak: és balgatagúl, henyélő heréknek nevezik az Istennek kedves szolgáit. Szép hasonlatosság vagyon pedig az álom, és az elmélkedés-között: mert, mi-képpen hogy az aluvás emészti meg a' testben a' gonosz nedvességeket, mellyekből betegségek származnának: azon-képpen, a' lelki elmélkedésel el-fogynak a' gonosz vágyodások, mellyek okai a' lelki betegségnek, vagy a' bűnnek. És mi-képpen hogy, a' kik sokáig nem alusznak, színtelenek, erőtlenek, és minden dolgozásra alkolmatlanok: úgy a' kik a' lelki aluvással még nem nyugosznak, erkölcsökben színtelenek, a' kísértetekben erőtlenek, és minden Jószágos chelekedetekre alkolmatlanok. Jól mondgya Arany-szájú Sz. János [q]; hogy, mi-képpen az út-félen-való fának gyümölcsét, nehéz addig meg-oltalmazni a' míg jól meg-érik: azon-képpen, nehéz a' világi dolgokban el-merült embernek, az Igaságot, és chendes elmét meg-tartani. Az-okáért, úgy-mond, menny-el az utról, és rejtek-helyre plántáld magadat; hogy se a' Világnak ne légyen hozzád közi, se néked a' Világhoz. Ebben a' rejtek-helyben, a' vagy puſztában, édesgeti az Isten az áitatos lelket, és szíve-szerént szóll néki [r].

II. RESZE.

Masodszor, azt kérdhetnők: Mi szükség vólt a' Krisſtusnak Egyiptusba futni Heródes-előtt, holott sok-képpen elejt vehette-vólna gonosz szándékának? mert egy szem-pillantásban el-vészthette-vólna, akár tűzzel 's akár vizzel, akár dőggel 's akár fegyverrel, mint sokakat: a' vagy, ha el nem akarta veszteni, olly nyavalyát bocsáthatott-vólna reá, mellyel könnyen el-felejtette-vólna vele az öldöklést; mint Antiokusal [s]: a' vagy, ha azt sem akarta-vólna, látatlanná tehette-vólna magát; mint az-után mikor nyakra-főre akarták vetni [t], vagy meg-kövezni [u]. Erre most chak azt mondom; hogy nem maga szükségéért, hanem a' mi tanuságunkért chelekedte: hogy ne várjuk azt, hogy az Isten chodával szabadíttson-ki az ellenség kezéből, hanem eszközökkel élljünk. Kétség-nélkül meg-szabadíthatta-vólna Isten az ő Szent Fiát Heródes kezéből, mint az Istaël fiait a' Faraó rabságából, Dánielt az oroszlányok vermeből, a' három ifiat az égő kemenczéből; de azt akarta, hogy futással oltalmazza magát; a' mi tanuságunkra, mivelhogy minden időben azt chelekedték az Istennek sok jeles Hívei. Moyses el-ment Faraó-előtt [x]; Dávid el-kerülte Sault [y]; Illyés Jezabelt [z]; Sz. Pál és Barnábas a' Zsidókat és Pogányokat, mikor gyalázattal akarnák illetni [a]. Az Isten-is az Angyal-által nyittatta-meg a' tömlöczöt, hogy el-menhetne Péter [b], Pál és Sila [c]. Azont chelekedte Sz. *Athanásius*-is: és, midőn gyalázná érette, valóban-meg-felelt, és okát adta chelekedetének. Tartozik ugyan a' Jó Pásztor juháért életét adni, mikor a' szükség kívánnya: de, ha tudgya hogy több haszonra lehet a' Juhoknak ha egy ideig félre-áll, tartozik azt chelekedni: és noha magának örök dicsőséget nyerhetne a' halál-által; mindazáltal tartozik magát oltalmazni, hogy tovább szolgálhasson.

Mondaná valaki: A' Krisſtus, ha színtén akkor hólt-vólna-is meg, halálával megváltotta-vólna a' világot? Úgy vagyon, ha chak azt tekintette-vólna: de más dolog-is forgott ő Sz. Fölségének szeme-előtt: tudni illik, 1. Hogy senki ne vélhesse,

hogy

A

h Gen. 2. 21.
i Gen. 15. 12.
k Gen. 28. 12.
l Gen. 41. 1.
m Matth. 1. 20.
n Act. 10. 11.
o Cant. 5. 2.

p Cant. 8. 4.

B

q Hom. Matth.

r Psal. 4. 14.

C

s 1. Mach. 9. 5.
t Act. 4. 30.
u Joan. 8. 59.

D

x 2. Exo. 2. 15.
y 1. Reg. 20.
& 23.
z 3. Reg. 19.
2.
a Act. 14. 6.
b Act. 12. 8.
c Act. 16. 25.

A

hogy akaratt̃ya-ellen hólt-meg: holott, *Meg-áldoztatott, mert ő akarta* [a] a mikor pedig az étzakának ſetétsége-által meg-menekedhetett volna ellenségitől, ſzabad-akaratt̃ya-ſzerént eleikbe ment [e]. II. Hogy ne áldtanók, hogy az ő halála nem volt elegséges a' mi váltságunkra; hanem a'hoz az árratlankák ver-is kiváníratott. Azokáért, mikor meg-engedte-is hogy meg-fogják, meg-parancholta hogy a' Tanitványit el-ereſzſzék [f]. azért jol mondhatta [g], hogy *a' ſajtót egyedül nyomta.* III. Ha a' Kriſtuſt gyermek-korában ölték-vólna meg, nékünk nagy káronkra ſött-vólna: mert tanitásában, és üdvöſſegés tanáſiban 's példáiban részesek nem lőttünk-vólna. és, ha annyi tanitáſa és példája után-is keveſen üdvözűltek: ki üdvözűlt-vólna, ha azoktól-is meg-foſztattunk-vólna? Ő maga int arra, hogy az ő jeles példáit köveſsük [h]. És Szent Péter nyilván mondgya [i]; hogy *Szenvedvén értettünk, példát hagyott hogy az ő nyomdokat köveſſük.*

B

De vallyon, mi-okért kegyetlenkedett annyira Heródes, hogy annyi ſok ártatlan vért ontott? Nem kétlem, hogy az Ördög öſztőnözte reá: ki világ kezdetitől fogva azon igyekezett, hogy el-veſztené az embert; tudván, hogy, a' minémű üres ſzékek maradtak Meny-országban a' *Lucifer* kevélysége-miatt, azokat az emberek foglalnák-el. Az-okáért minden erejével, 's minden álnokságával érte-vólt, hogy az embert ki-rekeſztvén a' Boldogságból, magával az örökkáhozatra vinné. És bizony dolog, hogy nem ſzintén tellyeſséggel chalatkozott-meg igyekezetiben: Mert leg-ottan meg-ejtette Adámot, az egéſz emberi nemzetnek gyökerét, mellyel minden ágainak ſokat ártott: és úgy, *Az Ördög irígységéből jött-be a' halál a' föld kerekségébe* [k]. és: *Ő kezdettől fogva gyilkos vólt* [l]. Az-után chak hamar, reá-béllé Kaint, hogy meg-ölné az igaz Ábelt [m]: alitván, hogy abban minden igaz magot el-fogyathat. Az-után, nagy bűnökre ingerlé az embereket; vélvén, hogy az Iſten mind el-veſzti őket: a mint hogy nem ſok hea lőtt; mert a' víz-özönről, az egéſz Világon nyólcz embernél több nem maradott [n]. Az-után Faraót támaſztotta az Iſraël fiára, hogy azokat mind el-veſztené. És ugyan azokra indította Amánt, Nabukodonoſort, Antiokuſt, és egyebeket, hogy a' *Meſſiás*nak el-jövetelében akadékot ſzerzene. És, mint-hogy annak ſzerét nem tehette: a' Kriſtus JESUST gyermek-korában akatta el-veſzteni Heródes-által. És mint-hogy abban-is meg-chalathozott: e' mái napig-is azon meſterkedik, hogy ſzámtalan lelket veſz-ſen, melyre hatalmas eſzköze az Ördögnek a' Tőrök birodálma: melly iſzonyú-képpen el-hatalmazott a' Kereſztyéneken; és napról napra annál-is inkább el-hatalmazik, a' Kereſztyéneknek viſſza-vonyáſok-által; kik magokat-is rontyák és veſztik, és a' Tőröknek-is útat nyitnak a' Kereſztyén Országokra.

C

Nóha pedig nevekedik az Ördög kinnya naponként, a' lelkek véſzedelme-által: mindazáltal, azt olly igen ſzömjuhozza, hogy maga nyomoruságával ſem gondol, chak hogy nékünk ártthaſson lelkünkben. Ebben-is haſonló lévén a' vér-ſzopó Sárkányhoz: ki olly nagy gyűlőliſéget viſel az Elefánt-ellen, hogy maga veſzedelmével-is igyekezik annak ártani: és, chak hogy meg-ejtheſſe, tudván hogy többé fel nem kelhet, nem gondol vele ha ſzintén alól eſik-is, és meg nyomattatik tőle. Illyen gyűlőliſéget öntött némelly emberek ſzívébe-is: kik, hogy ellenségeken boſzſzút álhaſſanak, magok kárával nem gondolnak. Igy olvaſsuk, hogy *Medea Creuſát*, az ő nem baráttyát, úgy gyűlőlte, hogy maga halálával ſem gondolt, chak hogy azt megölhetné előbb. és magát illyen ſzókkal biztatta, és kiſztette a' gonoſságra: *Felix fuerit, quicumq; quos odit premit:* Szerencheſſen eſik-el, valaki el-nyomja a' kiket gyűlől. De láſsuk, michoda eſzköze vólt az Ördögnek, mellyel Heródeſt erre a' kegyetlen vér-ontáſra viete; és egyebeket-is haſonló gonoſságra ingerlett minden időben.

D

Ez, az én ítéletem ſzerént, fő-képpen az Uralkodáſnak telhetetlen kivánsága vólt; mellyel moſt-is gyakorta horgáſz az Ördög, és ſokat-is fog. Méltán mondhatom, hogy ebben a' kegyetlenségben, példája vólt Farao Heródeſnek: de azt-is mondom, hogy azon okból indíttatott mind a' kettő. Mert Farao, félvén az Iſraël fiainak ſokaságától; és alitván, hogy, ha úgy kezdnek ſzaporodni, el-hatalmaznak az Egyiptziuſokon, és ſzolgák lévén Urokra támadnak, és azokat téſzik ſzolgákká; a' vágy ki-ſzabadúlnak birtokokból: azon meſterkedett, hogy minden férfiu gyermeket el-veſztene. Hallyad mint okoſkodik [o]: *Imé az Iſraël fiainak népe ſok, és erősb nálunknál: ſzerték, bölcſen nyomjuk-el őket; hogy valami-képpen meg ne ſokaſodgyék: és, ha ellenünk hadt támad, ellenségünkhöz adgya magát, és meg győzvén minket, ki-menjen a' földről.* Ezen dolog vitte Abimeleket-is, Gedeonnak vagy Jerobáálnak ſzolgálójától-valo fiát, hogy *hetven attyafiát*, kik Gedeonnak feleségitől-valo igaz fiai vóltak, *egy kőre meg-ölné* [p], a' mint maga beſzédéből ki-tetſzik, mellyel a' Sikemi attyzfiainak meg jelentette ki-

[a] Iſa. 53. 7.
[e] Ivan. 18. 4.
[f] Ivan. 18. 8.
[g] Iſa. 63. 3.
[h] Mat. 11. 29. Ivan. 13. 15. 1. Pet. 2. 12. 21. 1. Pet. 2. 21.
[k] Sap. 2. 24. Rom. 5. 12. 1. Ivan. 3. 8.
[l] Ivan. 8. 44.
[m] 1. Ivan. 3. 12.
[n] Gen. 7. 23.
[o] Exod. 1. 9.
[p] Iudic. 9. 5.

vala-ugyan

vánságát ?: *Szállyatok minden Sikemi férfiakkal: Mi jobb nézzék, hogy hetven férfiak, Jerobaalnak minden fiai uralkodgyanak rajtatok; vagy hogy egy férfiu uralkodgyék?* és egyetemben *meg-gondollyátok, hogy ti chontotok, és testetek vagyok.*

Vallyon Saúl miért üldözte Dávidót, hogy, sem a' puſztákon, sem a' vadon-erdőkön, sem a kő-ſziklák haſadékiban békével meg nem maradhatott miatta? Chak azért, hogy a'birodalmot, és a' Királyságot féltette tőle. Mert, minek-utánna Dávid meg-ölte-vólna a' Filiſtæus Goliátot; és mind Saúlt, 's mind az egész Iſraélt nagy félelemtől és rettegéſtől meg-ſzabadította-vólna; meg-térvén a' baj-viadal helyéről; ki-mentek az aſzſzony'állatok Iſraélnek minden váraſiból, énekelvén, és mondván ?: *Saúl ezeret vert-meg, és Dávid tiz-ezeret. Melyen igen meg-haragutt Saúl, és nem tetſzett ſzemei-előtt e' beſzéd, és monda: Dávidnak tiz-ezeret adtak, és nékem ezeret adtak: mi kell több néki, hanem chak az Orſzág? Nem jó ſzemmel nézte azért Saúl Dávidot a' napról-fogva, és az-után-is.* Mennyiſzer igyekezett pedig halálára, mind mága's mind egyebek-által? Mint méſzárlattatta-le az Iſten Papjait, meg-értvén hogy valami barátsággal voltak néki ?? Még a'tulajdon fiát-is Jonatáſt nem hálálal fenyegette-e ?? Ugyan azon Dávidra, miért támadott az ő iſtentelen fia Abſálom, fel-lázzaſztván az Attya-ellen egész Iſraél népét: Attyának ágyas-házát mindenek ſzeme-előtt útálatoſsan meg-ſzeplőſsítvén; és ſzerelmes Attyát minden jó akaróival halálra üldözvén? Bizony nem egyébért, hanem, hogy nem győzte az Attya halálát várni, az uralkodáſnak kívánſága-miatt: és tudván, hogy különben az Orſzághoz nem juthat, kéſz vólt az Attyát-is meg-ölni ?: Atália-is, miért ölte-meg Jóram házának minden Királyi magvát ?; hanem azért, hogy ő orſzágolhatna? Haſonló-képpen Heródes-is, a' kegyetlen vér-ontáſt azért chelekedte, hogy, halván az Uj Királynak ſzületését, féltette tőle Orſzágát, mellyet törvénytelenül-is bírt, és a' Zsidóknak kedve-ellen: és azért nem akarta halaſztani a' dolgot, hanem még kichiny-korában, az annya ölében akarta megölni.

De moſt-is a' nagy vér-ontáſok a' Keresztyének-között, nem az Orſzágláſnak kívánságáért léſznek-e? Melly olly igen meg-vakíttya az embert, hogy, sem az Iſtennel nem gondol, sem az atyaſiúságot nem tekinti, sem a' nyomorúltakon nem könyörül, sem magát nem kiméllí; hanem mindenét koczkára vetteti: úgy hogy, nem ok-nélkül nevezhetnők az ollyan embert Ördög Mártyrának, a' nagy fáradságért és nyughatatlanságért; mellyet fel kell vállalni, hogy kívánságát bé-tőlthesse, és valami kevés ideig uralkodhaſsék. Nem méltán haſonlított-e némelly, efféle embert a' chont-rágó ebhez? ki olly nagy erővel rágódik a' száraz chonton, mint-ha valami jó velős koncz vólna; azonban pedig chak maga fogait sérti, és semmit egyebet abból a' maga vérénél ki nem ſzophat vagy ſzíjhat: mert ez-is chak magát fogyattya; és, a'mennyit várhatna az uraságból, annyit meg-emészt a'magáéból. Hallottam egy Úr-ember felől, hogy azt mondotta, hogy né ſzánná minden Uraságát, melly nem kichiny vólt, el-költeni, ha tudná hogy chak valami kevés ideig lehetne-is némely eſze-veſzett Tartomány-nak Fejedelme. A' Franczia Kilenczedik Károly Király, chak tiz eſztendős vólt midőn a' Királyságra meg koronázták: Az-okáért, félvén az Annya, hogy annyi ſok ideig, a' mennyit afféle czeremoniák kívánnak, gyengesége-miatt egéſségében meg ne bántódnék: azon kérte, hogy meg-kiméllye magát. De mivelhogy a' gyermekeket-is bántya az uralkodás kívánságának mérge, azt felelte az Annyának: El-ſzenvedhetem, Aſzſzonyom anyám, mind azt a' várakozáſt, 's mind a' munkát; és ſoha ennyi munkát meg nem vetek, valamikor Orſzágot nyerhetek véle.

Láttyuk néha, hogy a' gyermekek keményen futoſnak a' leppentyük-után: és, mint-hogy azok ide's tova térengenek, és a'gyermekek azokon kapdoſván, lábokra nem figyelmeznek; történik gyakorta, hogy vagy sárba dőlnek, vagy kőbe ütközнek, vagy verembe eſnek; és a' míg fel-czűhődnek, addig a' bogár-is el-röpül: haſonlóképpen, a' kik nagy Méltóságokat és Fejedelemségeket vadáſznak, és nyughatatlanúl minden-felé kapnak; gyakorta a miek vagyon-is el-veſztik, és a' miért fáradtanak meg nem nyerik; a'mint nem régen-is történt némelly Pónkódi Királyon, ki a' Királyságból chak nem ráskára jutott. Ezt ſzépen ki-ábrázolták a' Poëták a' *Phaëton* fábulájával ?: ki, az ő attyának, a' fényes Napnak, tiſztit és méltóságát kívánván, azon kérte, hogy chak egy nap engedgye néki a' ſzekeret, hogy abban ülhesſen, és a' Világot meg-kerülhesſe. Mellyet midőn ſok ínczető könyörgéſével meg-nyert vólna, mind magát el-veſztette, 's mind a' földnek nagy réſzét tűzzel meg-emészteté. Sok követői találtatnak a' mi időnkben *Phaëton*nak, kik az Orſzáglás ſzekér-vezetőségét kívánnyák: de, mivelhogy ſem az útat nem tudgyák, ſem a' lovak természetit

nem.

A
? 1. Reg. 2.

? 1. Reg. 18. 7.

?? 1. Reg. 22. 18. 19.

? 2. Reg. 20. 30.

B

?: 2. Reg. 15. 14.

?? 2. Par. 22. 10.

C

D

? Ovidius. lib. 2. Metamorph.

A

nem ismérik, mind magoknak, 's mind egyebeknek veszedelmet szereznek: kik meg
nè gondollyák, hogy nagy mesterség, sőt mesterségeknek mestersége a' Birodalomnak
gond-viselése. Az-okáért méltán chodálhattyuk, hogy, noha senki magát nem áttya
egyéb mesterségbe, ha azt nem tudgya, vagy nem tanúlta: mindazáltal kevesen ta-
2 De dolluerit. láltatnak, a' kik magokat alkalmatlanoknak ítélnék a' leg-nagyobb mesterségre. De-
dignus Imperat. ennek jeles okát ádta *Rudolphus Austriacus*, a' mint *Æneas Sylvius* írja [2], tudni illik,
hogy mindnyájan bolondnak allittyák a' ki nem rúd uralkodni, senki pedig magát bo-
londnak nem ítéli. Gonosz nyavalya azért az Uralkodásnak kivánsága, mellyel az Ör-
dög úgy meg-challya az embereket, hogy gyakrabban magoknak szakasztyák nyako-
a Exo. 14. 28 kat, a' mint az elő-hozott példákból szépen ki-tetszik: Mert Farzo, minden seregé-
b Jud. 9. 53. vel a' Veres tengerbe veszett [a]: Abimeleket, egy aszszony kövel ütötte agyon [b]: Saul,
c 1. Reg. 31. 4 magát istentelenül meg-ölte [c]: Absalom, hajánál-fogva fenn akadott, és három dár-
d 2. Reg. 18. dával által-verettetett [d]: Atália, gyalázatosan meg-öletett [e]: Heródes, gonoszúl ve-
14.
e 4. Reg. 11. szett.
16.

Kinek chelekedetiből, vedd eszedbe a' kőz példa-beszédnek igaz-voltát: Ni-
B nchen olly alá-valo tiszt, melyre embert ne találtassék. Mert imé Heródes könnyen-
talál vitézeket és szolgákat, kik a' sok ártatlanokat le-mészárollyák: kiket az iszonyú
hohérságtol, sem az anyáknak siralmas könyörgése, sem az ártatlan gyermekeknek
édes nevetése meg nem tartóztathatott, hogy gonosz Fejedelmöknek istentelen aka-
rattyát végbe ne vinnék. Én azt gondolom, hogy annyi sok gonoságoknak, mellyek
e' világon történnek, egyik fő oka az, hogy minden gonoságra leg-ottan talál em-
bert eszközöket és segetőket: és, a' mint szokták mondani, Ha Péter nem akarja, akarja
f Exo. 1. 19. Pál. Egyiptusban némelly bábák, úgy-mint Sefora és Fua, nem akartak engedni az
istentelen Farao parancholattyának, hogy meg-ölnék a' Zidó ferfiú gyermekeket [f], és
mesterségesen reá vötték Faraót: de nagyon találtattanak egyebek kik azt végbe vit-
g 3. Reg. 22. ték. Ugy vagyon, hogy, midőn Saul a' kótnyüle-álló legényeknek azt mondotta-volna
17. [g]: *Forduljatok, és öljétek-meg az Ur Papjait: nem akarák a' Király szolgai ki-nyújtani*
kezőket az Ur Papjaira: de minnyárt fel-találtatott Doëg, *ki reájok rohant, és meg-*
ölte őket.

h Rom. 8. 31. Továbbá; azt-is vedd eszedbe, hogy igen igaz a' Sz. Pál mondása [h]: *Ha Isten ve-*
C *linkünk, kicsoda ellenünk?* Mert a' kit Isten meg akar szabaditani, ha az egész világ ellene
dühösködik-is, semmit nem árthat néki, hanem minden veszedelemből ki-menekedik;
a' mint a' mái Evangéliomból szépen ki-tetszik. Mert Heródes egyedül a' Krisztust ke-
reste, és ő-érette ölette-meg a' sok gyermekeket: mindazáltal, mind annyi gyermek-
közzül-is, meg-menekedett a' Krisztus, és Egyiptusba ment. Farao-is, egyedül Moy-
sest akarta-volna meg-ölni, de nem tehette-ezt: Abimeleknek mészár-ízékét-is el-
kerülte Joathan, Gedeonnak leg-kissebbik fia: Atalián-is meg jázzottatta Josabet a'
Király leánya, és el-lopta Jóast az Okozias Király fiai-közzül, midőn azokat meg-öl-
ték; ki annak-utánna, Jojada Pap segétségével, Királlyá lőtt: Dávidnak sem árthatott Saul semmi mesterségével; mindenütt véle volt az Isten.

Mondaná valaki: Ugy vagyon, és szintén azon chodálkoznak sokan, hogy, mód-
gya lévén az Istennek abban, hogy az Igazakat és ártatlanokat meg-óltalmazhatná
a' gonoszok és istentelenek-ellen, azt gyakorta nem chelekeszi; hanem meg-engedi,
hogy a' gonoszok az Igazakat e' világon el-nyomják, és meg-nyomorittsák. Hally
egy példát. Ha látnád, hogy valami vitéz és hűv Kapitány, nagy szorgalmatossággal
D forgolódnek a' Király hadában, nem szánván se fáradságát, se életét; a' Király pedig
egyebből nem fizetne néki, hanem naponként el-foglalná hol jószágát, hol marháját,
's hol gyermekit...: más-felől azt-is látnád, hogy egy árúló minden-képpen azon
vagyon, hogy a' Királyt meg-öllye, a' vagy hadát el-árúllya; és noha az tudtára vól-
na a' Királynak, mindazáltal naponként ajándékozná, és nagyobb nagyobb tisztre
emelné: azt a' Királyt nem mondanád-e bolondnak, vagy istentelenül háládatlan-
nak? De ha a' Király illyen okát mondaná chelekedetinek: A' hűv szolgámnak min-
denét el-vészem, és azzal mutatom-meg hozzám-valo hívségét és szeretetit...; fél
esztendő-multva pedig mindeneket nyereséggel meg-téritek néki; gyermekit pedig
üdvarombau fő tisztekre emelem..., a' mint hívsége érdemli: Amaz árúlót pedig,
azért ajándékozom, hogy magába térven, és jó akaratomat meg-ismérvén, lator-
ságát el-hadgya, és hűv légyen: ha pedig nem..., rövid nap kóhér kezébe adom, és
iszonyú kinnal meg-öletem: nem változtatnád-e meg ítéletedet? nem mondanad-e...
hogy a' Király, okos, igaz, és mélto dicséretre? Igy kell az Isten-felől gondolkodni;
ki továbra néz; és azt sokan nem értvén, zúgolódnak, és imigyen szólnak Dávidnál [i]:
i Psal. 11. 1. 2.

Hogy

Hogy tudgya az Isten; és vagyon-e tudomány a' magasságban? Imé a' bűnösök és bővelkedők a' világon gazdagságokat nyerték, &c. De hallyák mit mond az-után Dávid †: *Le-vetted őket minden fel-emelkedésének. Mi módon pusztúltak-el, hirtelen el-fogytak? el-veszték az ő kam ságokért!* az-az, A'kik láttatnak-vala mindendolgokkal bővelkedni, hirtelen ollyanokká lőttek mint az el pusztúlt Város: és el-fogytak, a'kik-felől azt vélték hogy őrökösök léfznek a'földön.

† Zsolt 18 19

Ez melly igaz légyen, minden hiſtoriák bizonyittyák. Mert, hogy ne szóllyak alatson-rendű istentelenekről, hol vannak ama' hatalmas Fejedelmek, kik Assyrát, Perſiát, Görög-országot, és a'Romai birodalmat kezőkben tartották? Hanem-amott Könyvekben valamit felőlők nem olvasnánk, azt sem tudnók ha voltak-e valaha vagy nem, mert hatalmasságoknak semmi jelét nem láthatni. Jól irta *Claudianus* az istentelenekről: *Tolluntur in altum*, Ut *lapsu graviore ruant* k: azért emelletnek-fel, hogy nehezben essenek-le. Mivelhogy, a'mit keményen a'földhöz akarunk ütni, azt jól fel-emellyük előszőr. és mentől magasban hágsz, annál nehézben esel-alá. mert, a' mint *Cicero* irta l, nincs nyomorúltabb dolog, mint boldogból nyomorúltá lenni. Erről, chodálatos szép példát ire, Ezer két-száz esztendő előtt, Szent *Evagrius* m, egy Leányzó-felől. Ennek az Attya szent-életű ember volt, és minden Jó-cselekedetnek eleven példája, és fényes tükőre: nagyobb részére, pedig életét betegségekben fogyatta: és, mikor meg-hólt, olly nagy fergeteg támadott, hogy, alig temethették-el. Az Annya pedig, ifiuságától-fogva gyönyörűségben élvén, jó egésséges volt, de az Isteni szolgálattól keveset gondolkodott: és, midőn a' férje meg-hólt, annyival inkább indúlt testének kivánsága-után: és végre meg-halván, temetése-kor szép fényes nap volt. A' Leányzó, elmélkedvén mind a'kettőnek külömbőző életéről, és végéről, kezde gondolkodni melly iknek nyomdokát kellene követni, és az Annya példája, majd inkább kezd volt tetszeni; úgy-mint szerencsésb, a' világ ítélete-szerént; és a'kihez Isten-is jó akarattyát mutatta, szép időt adván temetésére. De imé, egy étszaka egy rettenetes ember állapék-meg előtte, és monda néki: Ha tudni akarod, Atyádnak volt-e jobb élete, vagy Anyádnak, kelly-fel, és kövess engem. Es bé-vivé egy gyönyörűséges kertbe, és a' Boldogoknak seregi-közőtt meg-látá a' Leányzó az Attyát; kik nagy örömben voltak. és meg-ölelvén az Attyát, azon kérte, hogy ott véle-eggyütt maradhatna. De azt monda néki: Az mott nem lehet: de halálod után így léfzen dolgod, hanem életedben az Atyádat követed. El-vivé onnét a Kalaúz, mondván: Jere láfsad Anyádnak-is örök lakó-helyét. Be-vivé egy setét házba, melyben szurokkal és kén-kővel forró kemenczében volt: a'hol sok Ördögök-közőtt meg-látá az Annyát, hogy a' feje tetején áll. ki meg-látván a' Leányát, keserves sen kiálta, mondván: Láfsad leányom, miként bűntetteretem a' vétkekért. Az Atyád életét bolondságnak ítéltem; és azt vélem, hogy az Isten a' gyönyörűséges élettért meg nem vér: de jaj nékem, mott látom hogy külömben vagyon a' dolog: egy szem-pillantásig-valo örömek voltak azok, a' végheteten kínokhoz-képeſt. Ki hitte-volna hogy kevés ideig-tartó bűnnek gyönyörűségeért, illyen kemény kínokkal kell fizetni? Haza vivén a' Leányzót a'Vezér, monda: Láfsad melly iknek akarsz tanitványa lenni. Ő pedig az Attya életét választá, és nagy szentségben éle: Az-okáért Dávid-is imigyen fejezi-bé Zsoltárját n: *A' kik el-távoznak tőled, el-vesznek: el-vesztetted mind a'kik paráználkodván el-távoznak tőled. Nékem pedig jó az Istenhez ragaszkodnom: az Ur-Istenben helyheztetnem reménségemet.*

k Lib. 1. contra Rufinum.

l In Paradoxis.

m Lib. de Proverbiis & eius explanatio.

n Pſ. 72. 27, 28.

III. RESZE.

HARMADSZOR: azt kérdhetnők: Miért siratta Rákel azokat, kik a' Kriſtusért szenvedtek? és következőszendő-képpen, Ha méltó-e Keresztyén embernek a'Halottakat siratni? Erre azt felelem,

Előbzor, hogy, Nem minden sirás tilalmas; tudni illik, a' melly az okosságnak határát meg nem haladgya, és nem gonosz végre léfzen. Innét mondgya a' Bölcs o: *Siraſd a' Halottat, mert el-fogyott az ő világoſsága.* de, hogy a' határt által ne hágjuk, utánna veri p: *Keveſsé siraſd a' Halottat, mert el-nyugot.* és másutt q: *Fiam, a' Halotton könyvezz, és, mint-ha nehéz dolgokat szenvedtél-volna, sirni kezdgy, és az ítélet-szerént fejedbe-be tegyed, és meg ne utálkozzál az ő temetésén. A' szidalomért pedig keserveſsen siraſd őtet egy nap, és vigaſztalásával meg a' bánat-helyében: és siránkozzál érdeme-szerént egy nap, vagy két nap, a' vágyalmaszásért.* Okát-is adgya miért kell siratni a' Halot-

o Eccli. 38. 16

p Vers. 21. q Eccli. 38. 16, 17.

A

a' Halottat; és miért nem kell fölöttébb síratni. Síratni kell, a' szidalomnak és rágalmazásnak el-távoztatásáért: mert úgy tetszik, hogy mind a' Halottaknak gyalázatos, ha nem síratnak; 's mind az elevenekneк, ha nem sírnak. A' sírás megmutattya, hogy, a' ki meg-hólt, jó életű vólt, és a' mint hasznos életén méltó volt örvendezni: azon-képpen halálán, mint károson, méltó siránkozni. a' ki pedig síratlya, azzal bizonyittya hogy szerette, 's nem kívánta halálát, hogy vagy marhájával tőltőznék, vagy bántásától, és chintalanságától meg-menekednék. Az-okáért Jeremias Próféta, nagy gyalázat-gyanánt, némellyeket azzal fenyeget [q], hogy *nem sírattatnak*: és Dávid-is, nagy nyomoruság-gyanánt, mondgya [r] némellyektől, hogy *nem sírattattak*. És olvasuk sok Szent Patriárkákról, hogy síratták az ő halottyokat, azzal mutatván hozzájok jó akarattyokat: Abrahám, siratta és kesergette Sárát [s]: Jákob, Józefet, kit meg-hóltnak tartott [t]: Józef Jákóbot [u], kit az egész Egyiptus-is hetven napig síratott [x]. Annak-fölötte, az Izraël fiai síratták Aaront [y], és Moyseſt [z]: a' Betúliaiak Júditot [a]: Dávid az egész néppel, Abnert [b]. Az Uj Testamentomban-is, Szent Istvánon nagy siráſt tőttek az Isten-félő férfiak [c]: sőt ő-maga-is Urunk, sírt a' Lázár halálán [d]:

Másodízor: Azt mondom, hogy a' fölöttébb-valo sírás a' Halottakért, nem díchéretes: a' mint a' Bölcs jelenti, és okát-is adgya [e]: *Kevesſé siraſd a' Halottat, mert el-nyugott.* Mint-ha azt mondaná: Mint hogy nékünk keserves fel-barátunk halála, azért sirathattyuk: de, mint-hogy néki nyugodalom, és minden nyomoruságának vége, nem méltó fölöttébb síratni; mert azzal azt jelentenők, mint-ha gonoſz állapatban vólna. Ezért mondgya Szent Pál-is [f]: *Nem akarjuk, atyámfiai, hogy tudatlanságban legyetek az el-aludtak-felől, hogy ne bánkódgyatok mint egyebek-is, a' kiknek nincs reménségök*; tudni illik, a' Fel-támadásról, és az örök Bóldogságról. mert, ha reménlenék, hogy meg-látnyák a' Bóldogságban szerelmes attyok-fiait, meg-mérséklenék magokat a' sírásban: fő-képpen, ha azt-is meg-gondolnák, hogy az örök Bóldogságban sokkal jobb állapatban vannak, hogy sem itten vóltak; és nékiek-is többet használhatnak Isten-előtt-valo könyörgésökkel.

Innét vagyon, hogy némellyek, azoknak halálán a' kiket szerettek, nemcsak nem siránkoztak, hanem inkább örvendeztek: melyben, egy-néhány Aſzszony'állatok igen tekintetesek vóltak, mind az Ó, 's mind az Uj Testamentomban, noha ő-nálok könnyen áll a' sírás. Az Ó Testamentomban, a' mint a' Szent Irás mondgya [g], fölötte igen chodálatos vólt a' Hét ifiu Makabæusok Annya; és méltó a' jóknak emlékezetire: ki mindenik fiát intette az álhatatoſságra, a' keserves halálra vivő kínokban. Az Uj Testamentomban, hasonló-képpen Szent *Felicitas*, Hét fiának Mártyromságát száraz szemmel nézte; kiről Szent Gergely Pápa emlékezik [h]. És Szent *Symphoroſa*-is, hét Mártyrnak volt annya. Ezekhez közel járt Szent *Melania*: kiről azt irja Szent *Jeronymus* [i]; hogy, midőn meg sem hidegült-vólna jó-szerével az Urának teste, mind eggyőtt két fia hólt-meg: de mindazáltal chak egy könyvet sem hullatott; hanem, a' Feltámadásnak lábaihoz borúlván, mint-ha ő-magát a' Krisztust tartotta-vólna, mosolyogva azt mondotta: Ez-után, Uram, szorgalmatosban szolgálok néked, mivelhogy illyen nagy terhtől meg-mentettél.

Melyből más Okát-is érthettyük a' Nem-sirásnak: tudni illik, hogy a' kiket e' világon szeretőnk, gyakorta akadékot szereznek az Isteni szeretetben és szolgálatban. Mert, a' mint Szent Pál mondgya [k], *Akinek férje, vagy feleſége vagyon* (azonmondhatod, ha fia, attya, baráttya vagyon,) *szorgalmatos azokra mellyek a' világé, mi módon teſſék azoknak, és meg-oſzlott: a' kinek pedig nincsen, szorgalmatos azokra mellyek az Uré, mi-képpen teſſék az Istennek.* Innét vagyon az-is, hogy némelly Szentek meg-jelentenek azoknak a' kik őket siratták, és a' siráſtól el-tiltották. Így olvasuk, hogy, midőn a' Szent *Agnes* szűléi mind-untalan az ő kopotsójánál vigyáznának, egy étszaka, nagy sereg Szűz kövétvén őtet, meg-jelent nékik, és azt mondotta: Engem édes szűléim ne siraſsatok mint meg-hóltat: mert ezekkel a' Szűzekkel-együtt, annál élek Meny-országban, a' kit a' földön tellyes elmémmel szerettem.

Ezek így lévén, sem jobb- sem bal-felé nem kell hajlanunk, hanem igaz közép úton kell járnunk: és Elsőben, el kell távoztatnunk a' fölöttébb-valo siráſt, jajgatáſt, és egyéb afféle mód-nélkül-valo dolgokat, mellyeket némelly Pogányokról olvasunk a' *Hiſtoricus*okban, *Alexander*ben [l], *Herodotus*ban [m], *Diodórus Siculus*ban [n], és *Valerius Maximus*ban [o]. A' Görögök, és ő-utánnok a' Romaiak-is, szomoruságnak jeléért, hajokat és szakállokat el-nyirették, és a' hólt testre tőrték: az Aſzszonyok, szemőket chak né ki-siratták fér jőknek halálán; hasonló-képpé a' *Macedonia*k-is,

A' Perſa-

q Jer. 16. 4.
r Pſ. 77. 63. 64.
s Gen. 23. 2.
t Gen 37. 34
u Gen. 50. 1.
x Verſ. 3.
y Num. 20. 29
z Deut. 34. 8
a Judit. 16. 29
b 2. Reg. 3. 31
c Act. 8. 2.
d Joan. 11. 34
e Sirah 22. 11
B
f 1. Theſſ. 4. 12.
g 2. Makk. 7. 20.
C
h Hom. 3. in Evang.
i Epiſtola ad Paulam, de obitu Blaſillæ.
k 1. Cor. 7. 32 33. 34.
D
l Lib. 3. c. 7. m Lib. 6. n Lib. 2. c. 2. De ant. Antiq. o Lib. 2. c. 1.

A' *Perſiai*ák pedig, bánattyoknak ki-jelentéſéért, még a' lovakat és egyéb barmokat is meg-nyírték. Az Egyiptziuſok, a' meg-hólt Királynak temetéſét, és ſzeretséges baráttyoknak-is, vagy attyok-fiának, nagy jajgatáſsal követték; ruhájokat ſzaggatták; piaczra és templomba nem mentek; hetven-két nap Innepet nem tartottak; fejőket sárral bé-kenték: három-ſzázan, vagy többen-is, a' Városban fel 's alá jártak, vagy bánkodva könyvezvén, vagy a' meg-hóltaknak jó erkölchöket beſzélgetvén. *Lyciá*ban, a meg-hólt embernek attyafiai aſzſzony'ember ruhába öltöztek; hogy azt az úndok ruházatott meg-únván, hamarébb meg-ſzűnnének a' ſiráſtól. Egyebek egyéb-képpen mutatták bánattyokat: kiknek bolondságokat nem illik követnünk.

A

Más-felől, némellyek igen embertelenűl viſelték magokat e' dologban, és nem chak ſemmi bánatot nem mutattak, hanem inkább vendégeskedtek, vigadtak, és minden bánatot 's keſerűséget káthoztattak. *Solon*az *Athenas*iaknak meg-tiltotta a' Halottakért-valo ſiráſt: a' *Locrii*ak pedig, és *Maſſilia*iak, a' Halottat el-temetvén, vendégeskedtek; a' mint némelly Keresztyének-is maga-gondolatlanúl cheleskeſznek. A' *Thracia*iak, a' temetéskor örvendeztek; azért, hogy a' ki meg-hólt, e' világi nyomorúságból meg-ſzabadólt: ſemmit nem gondolkodván az örök nyugodalomról, a' mellyért nem ok-nélkül vigadhatunk; reménlvén, hogy a' meg-hólt atyánk-fiai abban vannak, vagy abba jutnak. A' Szerechen-orſzági *Trogloda*k, a' meg-hólt embernek teſtét magas helyre helyheztetvén, kövekkel bé-buritották; és, a' rakás köre egy kechke-ſzarvat tévén, el-mentenek, ſemmi ſzomoruságnak jelét nem mutatván.

B

Ezek-közzűl, egy-általlyában ſem eggyik ſem máſik nem dicséretes: hanem, azt kell itélnünk, hogy a' bánat meg-lehet, chak hogy módgyával legyen; és azzal az Iſtent ne beſzſzontſuk, mint-ha méltatlan dolog tſett-volna rajtunk, midőn valami kedves emberünket ki-vészi közzűlünk a' halál-által. Mert az Iſten azt nékünk olly okkal engedte, hogy, a' mikor kedve tartya, viſzſza vegye. Mellyet ha nehéz néven vészünk, ſzinten úgy chelekeſzünk, mint a' ki a' költsönt nehéz kedvel téríti meg a' gazdának: meg nem gondolván, hogy ſzabad lőtt-volna véle, ha elébb viſzſza kérte-volna-is, a' vagy ha ſoha költsön nem adta-volna-is. Az-okáért, az el-vőtt jókért hálát kell adnunk, és nem a' viſzſza-vőtért boſzſzonkodnunk.

C

Noha pedig ennek minden Keresztyén Halottakban helye vagyon, de főképpen az ártatlanokban, kik-felől bizonyosb reménségünk leſſen, hogy az örök Boldogságba jutottanak; nem lévén ſemmi olly bűnök, mellyért abból ki rekeſztetettetnek-volna: meg-gondolván azt-is, hogy ſiráſunkal halottainkat fel nem támaſzthattyuk. Erről jeles példát adott Szent Dávid Király: ki, meg-értvén Náthan Profétától, hogy a' Bethſabeétől lőtt fia meg-hal ſi valamig a' gyermek élt, *könyörgött érette az Urnak, böjtölt, és teſtét ſanyargatta a' földre feküvén*; alítván, hogy a' Próféta mondáſa bizonyos ok-alatt-valo ſenyegetés vólt, és nem egy általlyában-valo utólſo ſententzia: de mihelyen meg-értette hogy meg-hólt a' gyermek, *Fel-kélt a' földről, és meg-moſdott, 's meg-kente magát: és miker meg-változtatta ruháját, bémene az Úrnak házába, és imádkozott, és hazaba menvén, kenyeret kért és evett. Mondának pedig néki a' ſzolgai: Mi dolog, a' mit chelekedtél? A' gyermekért, mikor még élne, böjtöltél és ſirtál: hogy pedig meg-hólt a' gyermek, fel-kéltél, és kenyeret értél?* Kiknek igen ſzépen felelt: *A' gyermekért, mikor még élne, böjtöltem és ſirtam: mert mondék: Ki tudgya, talám nékem ajándékozza őtet az Úr, és meg-él a' gyermek. Most pedig hogy im meg-hólt, miért böjtöljek? viſzſza hozhatom-e őtet többé? En megyek inkább hozzája: ő pedig nem jő viſzſza hozzám.* Ez vólt az eggyik Oka: de más az lehetett, hogy az ártatlan-felől jó reménsége vólt hogy jó helyre ment. Mert egyéb-aránt, miért siratta olly keservesſen Abſalomot halála-után? valljon azt viſzſza várta-e? Bizony nem: hanem, hogy ſejtette hogy gonoſz helyen vagyon. *Sz. Cyprianus* azt irja, hogy ő-néki az Iſten gyakorta meg-jelentette, sőt meg-is parancholta, hogy intſe az embereket, hogy főképpen ne ſiraſsák az atyafiakat, kik e' világból ki-múlnak. Mindazáltal azokért, kik olly helyen lehetnek, a' hol ſegétség-nélkűl szükölködnek a' meg-hólt Hívek, *Üdvöſséges gondolat ébresztik imádkozni*, és egyéb jókat chelekedni, *hogy az ő bűnökből meg-oldoztaſſanak*; a' mint Judas Makabæus chelekedett: mert azzal ſokat haſználhatunk nékik: sőt mi-magunknak-is, a' mint Szent Agoſton jelenti, mondván az imádkozzál a' Halottakért, hogy, midőn az örök életben léſznek, el ne mulaſsák az éretted-való imádkozást. mert azért várnak bennünket, hogy ſegétséget vegyenek tőlünk. De ha mi őket meg-ſegétyük, ők ſem feletkeznek-el tőlünk;

D

1 a. Reg. 12. 13. 14.

9 Vers. 20.

2 a. Reg. 18. 33. *Serm. de Mortalitate.*

2 a. Mach. 12. 46 *a Serm. 44. ad Frat. in Eremo*

A hanem, magokról bizonyosok lévén, mi-érettünk szorgalmatosok lésznek, hogy mi-is azon Boldogságban részesek lehessünk: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isten, az ő áldott Sz. Fiáért. Amen.

HARMADIK PREDIKATZIO.

EZ jelen-valo Szent Napokban, choda szép külömböző változással él az Anyaszentegyház, és meg-zománczozza a' fényes Napot, a' setét étszakával; az édes mézet, a' keserű epével; a' gyönyörködtető örömet, a' szomorító bánattal. Ugyan-is, úgy rendelte a' természet az illyerén külömböző dolgokat, hogy eggyik a' másikat szüntelen kövesse; mint a' tél a' nyarat, az első a' tiszta időt, a' be-
B tegség az egésséget. Elsőben, előnkbe adta az Anyaszentegyház Karáchon napján, e' Világ Üdvözítőjének gyönyörűséges és örvendetes Születését: mellyen nem chak a' földön-lakó nyomorúlt emberek vigadhatnak, mivelhogy kivánatos békeséget
a Luc. 2. 14. hozott: *a' jó-akaratu embereknek* [a]; hanem a' menyben-lakó boldog Angyalok-is; tudván, hogy az által a' meg-üresült helyek bé-telnek, és az Istennek dichősége ki-terjed minden felé. Az-után, a' Szent István Első Mártyr historiajáról emlekezett, melly szomorú és bánatos: mivelhogy a' hitetlen Zidók, magoknak veszedelmet szerzettek azzal, az Isten Követit öldözték és háborgatták; a' mint most-is sok hitetlenek chelekesznek. Következőtt az-után, Szent János Apostol és Evangelista napja: mellyen örömmel emlekezik az Anyaszentegyház, a' Kristusnak szerelmes Tanitványáról, és néki adatott lelki ajándékokról; mellyekkel minket serkenget az ő követésére, és javaiban-valo részesülésre. Végezetre, a' mái napon, keserves historia adatik előnkbe, az istentelen Heródesnek kegyetlenségéről, mellyel sok ezer ártatlan gyermechkéket meg-ölettett a' Kristusért, és azoknak szüléit igen meg-keserítette; úgy annyíra, hogy akkor tellyesedett-bé Jeremias Proférának ama' mon-
b Jer. 31. 15. dása [b]: *Szózat hallatott Rámában, sírás és sok ordítás: Rakel sirasván a' fiait, és nem akart*
c Mat. 2. 18. *meg-vigasztaltatni, mert ninchenek*; a' mint Szent Máte elő-hozza [c]. Melly Evangéliomból üdvösséges Tanuságokat szedegetek, életünknek meg-jobbítására.

C

I. Szóllok Heródesnek meg-chalatkozásáról.
II. Meg-mutatom erejét az Eskövéstel tött Fogadásnak.
III. Meg-mutatom, hogy a' Törökkel-is meg kell tartani az igaz végezést.

ELSŐ RESZE.

BIzonyos dolog, hogy az Isten a' gonoszokat, minden tanátsokkal egyetemben, egy szem-pillantásban semmivé tehetné: de, hogy nagyobb szégyent vallyanak, és inkább meg-chúfoltattassanak, meg-engedi hogy valami ideig gondolkodgyanak dolgokról, eszközöket szerezzenek, hozzá kezdgyenek, és valamennyíre elő-is men-
d Gen. 11. 4. nyenek benne; de azonban hirtelen fenékkel fel-fordittya minden tanátsokat, hogy végbe ne vihessék. Hallyad mit beszélnek némelly fel-fuvalkodott istentelenek [d]: *Jertek chinállyunk magunknak Várast és tornyot, melynek teteje az eget érje; és tegyük híressé nevünket.* ez vólt gondolattyok és igyekezetők. Lássad az eszközöket-is: *Chinál-*
D *lyunk téglákat, és tüzzel égessük azokat: és a' téglák kövek-gyanánt valának, és az enyv*
e Vers. 3. *mész-gyanánt.* Lássad már elő-menetelőket-is [e]: *Le-szálla az Úr, hogy látná a' Várast és a' tornyot; mellyet épitnek-vala az Adám fiai.* A' ki ezeket látta-vólna, nem azt itélte vólna-e hogy végbe mégyen szándékjok? De mint járának? *Az Isten egybe-*
f Vers. 7. 8. *veszté nyelvöket, hogy eggyik se értené felebaráttya szavát, és meg-szünének épiteni a' Várast* [f], és füstbe méne minden szándékjok. Hasonló-képpen, a' ki meg-gondollya minémű szorgalmatos vólt Heródes, hogy a' Kristust kezébe ejthetné, és el-veszthetné, azt alíthatná hogy végbe-is vitte szándékát: mert mind helyéről, 's mind idejéről értekezett születésének. Es a' helynek, végére ment az Irás-tudóktól; az időnek pedig, a' Mágusoktól: kiket arra-is szorgalmaztatott, hogy, ha fel-talállyák a' Gyermeket, néki hirré tegyék, hogy ő-is imádgya. De minden okoskodása heába-való vólt: mert a' Mágusok, meg-találván a' Gyermeket, Heródesnek

hírt

hírt nem tőrtek felőle. Látván Heródes, hogy ez kezében szakadott, más módon fogott a' dologhoz: és, az időhöz- és helyhez-képeſt, meg-öletett minden gyermekeket Bethlehemben, és annak határában, két eſztendősöktől-fogva és alább. De ebben-is meg-chalatkozott: mert a' míg ezűhődött, és lájtorját kereſett; a' madár a' féſzekből ki-röpült; melynek, az ő itéletére-ſzerént, ſzárnya ſem kőlt-vólt. Melyből nyilván ki-tetſzik, hogy az Iſten-félők-ellen ſemmit nem chelekedhetnek az iſtentelenek, azon-kívül a' mit az Iſten meg-enged, az Igazaknak haſznára, és próbálására. Mellyet ha meg-gondolnának az Iſten hívei, akár-mi nehéz dolgokban, nem hogy kétségbe nem esnének, de nem-is búsúlnának, ſem az Iſten-ellen nem zúgolódnának: hanem, minden ügyöket az ő ſzent és meg-chalatkozhatatlan gondviſelésére hagyván, azt mondanák Dáviddal *: *Áldom az Urat minden időben: és az ő dichérete mindenkor az én ſzámban*: az-az, akár reám bocháſſa ollorát, 's akár irgalmaſságát mutaſſa, mindenkor áldom és dichérem.

De mondaná valaki: Mi módon chúfolhatták-meg Heródeſt a' Máguſok vérek-nélkül, az-az, chalárdság- és hazugság-nélkül? mert, ha azt fogadták néki, hogy, fel-találván a' Gyermeket, hírré tészik a' mint Heródes kivánta, (hihető pedig hogy ezt felelték, a' Király kéréséért;) azt nem chelekedvén, fogadáſoknak elegét nem tőrték; az pedig bőchülleres emberhez nem illik: ha pedig azzá nem ajánlották magokat, mi módon mondgya az Evangeliſta, hogy *Heródes meg-chúfoltatott a' Mágusoktól?* (mert arról mondgyuk, hogy meg-chúfoltatott, a ki, másnak mondásához bízván, meg-chalatkozik:) az-okáért, ha azt a' Mágusok nem fogadták, Heródes magát chalta-meg, mától meg nem chúfoltatott. Erre,

Némellyek azt felelik, hogy az Evangeliſta nem emlekezik a' Mágusok fogadásáról; hanem chak azt mondgya: *Miképt hallották-vólna a' Királyt, el-menték.* De így meg nem chúfoltatott a' Mágusoktól, a' mint az Evangeliſta ízéll. És ugyan mód-nélkől-való dolognak tetſzik, hogy ollyan Királynak barátságos kérésére, és külső maga-viſeléséhez-képeſt, jó és üdvőſséges kívánságára ſemmit nem feleltek-vólna; fő-képpen holott a' Mágusok Heródes által mentenek a' helynek végére. Nem choda pedig, hogy arról az Evangeliſta nyilván nem emlekezik: mert akár-ki-is ézébe veheti, hogy, ha meg-chúfoltatott, valamí ígérethez-képeſt chúfoltatott meg. És ſok egyéb dolgokról ſem mindenkor emlekeznek nyilván az Evangeliſták: de ugyan meg-gondolhattyuk, kőzönséges ſzokás- ſzerént, mint 's hogy történtek.

Némellyek azt mondgyák, hogy olly homályoſon ſzóltak Heródeſnek, hogy nem érthette jól akarattyokat; és, azt vélvén hogy ígéretet tőttek néki, magától chalárdatott-meg: de azért mondatik hogy meg-chúfoltatott, mert, az ő vélekedéſe-ſzerént, fogadáſoknak elegét nem tőttek; mellyet ő chúfolásnak tartott: mindazáltal, mikor hazájokba jutottak, és Heródeſtől nem tartottak, meg-írták: vagy meg-üzenték néki a' dolgot, hogy ne láttatnának hamiſsaknak, és az ő fogadáſok meg-ſzegőinek. De ez, bábák meſéjéhez haſonló dolog. Mert, vagy meg-iſmérték a' Mágusok Heródeſnek ſzándékát, ſzava-járásából, és maga-viſeléséből, vagy nem. Ha meg nem iſmérték: mi módon, és mihez-képeſt feleltenek homályoſon? holott aſféle homályos beſzéd, ok-nélkül, ſenkihez nem illik; kivált-képpen pedig fő emberekhez, a' minémüek vóltak a' Mágusok; és fő-képpen más fő ember-előtt, minémű Heródes vólt; és annál-is inkább, ha nagy dologról vagyon a' ſzó, a' mint ez vólt: mert a' Királyságot illette? Ha pedig meg-iſmérték Heródes álnokságát: mi ſzükség vólt azt álmokban meg-jelenteni, hogy Heródeshez viſſza ne térjenek? nem tudták-e magoktól meg-gondolni, hogy azt, a' ki őket chodálatos-képpen magához vonta, és magát vélek meg-iſmértette, nem méltó el-árúlni, és kegyetlen ember kezébe adni?

Az-okáért, hihető, hogy a' Mágusok Heródes álnokságát eſzőkbe nem vőtték, hanem eggyügyű-képpen beſzédét el-hittek; és a' hoz-képeſt meg-ígérték, hogy, fel-találván a' Gyermeket, hírré tészik néki, hogy ő-is imádgya. De az Iſten, ki a ſziveknek által-látója, tudván Heródeſnek gonoſz ſzándékát, meg-jelentette azt a' Mágusoknak, meg-parancholván hogy Heródeshez viſſza ne térjenek; és meg-mutatta, hogy a' dolog úgy lévén, nem tartoznak ígéretőket bé-tellyeſíteni: mert, ha Heródeſnek álnokságát tudták-vólna, azt nem ígérték-vólna: ha pedig feltenek-vólna tőle, mint *Tyrannustól*, homályoſon felelhettenek-vólna; mellyet nem értvén, meg-chúfoltatott-vólna, de érdeme-ſzerént.

* Zſolt. 33. 1.

A

II. RÉSZ.

EZ így lévén, Kérdhetné valaki; Ha szabad-e embernek valami okból Fogadását, vagy Igéretit meg-szegni, fő-képpen ha azt esküvéssel meg-erősítette? és ha szabad-e embernek valaha úgy felelni, hogy más ízébe ne vegye mit akar, és másra értvén meg-chalatkozzék? mert ezeket szükség tudni.

B

A' mi az Elsőt illeti; úgy tetszik, hogy Keresztyén embernek nem szabad Istennel meg-erősítteretett Fogadását meg-szegni: I. Mert az Irásban gyakorta olvasunk, hogy az *Isten meg-eskűdt* [a]: de nem olvasuk, hogy esküvését meg-szegre-volna; sőt inkább azt olvasuk, hogy hiven bé-tellyesítette; úgy-mint Moysesnél [b]: *Az Úr meg-tartotta az Esküvést, mellyel meg-eskűdt az atyáinknak*, és Dávidnál [c]: *Meg-eskűdt az Úr, és meg nem bánnya.* és ismég [d]: *Igazat esküdt az Úr Dávidnak, és azt meg nem másolya.* Tahát nékünk-is azt kell chelekednünk: mert a' ki az Istent kóveri, meg nem chalatcarik, mivelhogy az Isten, sem meg nem chalhat, se meg nem chalatkozhatik. II. Az Isten meg-bűntetésre a' hamis esküvést kemény bűntetésel, a' Saul maradékában [e] mint-hogy Saul meg-szegte-volt az Esküvést, mellyel az Izráel fiai meg-eskűdtek-volt a' Gábaonitáknak, meg-Jósue idejében [f] és a' mellyet az Izráel Fejedelmi meg nem akarták szegni, noha a' Gábaonitták meg-chalták-volt őket, és a' hoz nép meg akarta érette bűnteni. Kinek azt felelték a' Fejedelmek: *Meg-eskűdtünk nékik az Izráel Úra Istene nevére; és azért nem illethetünk hozzájok.* Sedekias Király, a' hamis esküvésért, mind Országától, 's mind szemétől meg-fosztratott [g]. Antiochus Eupátor, esküvését, mellyel magát a' Zsidóknak kötelezte-volt, meg-szegvén, a' szemétől meg-fületetett [h]: Aleximus, halandó okért, kirtelen halálhad hólt meg [i]. *Andronicus* pedig, hogy esküvése-ellen meg-ölte Oniást, a' bársony-ruhától meg-fosztratott; az egész Városon hordoztatott; és a' melly helyen Oniást meg-ölte volt, gyalázatosson meg ölettetett [k]. Az-okáért senki Hitével ne jádzék.

C

Ezt hogy jól meg-értsük, azt kell eszünkbe vennünk, hogy az Esküvés, az Istennek bizonyságúl-való hívása: ki, mint-hogy az Első és meg-chalatkozhatatlan Igasság, valaki hamisan eskűszik, nagy bűnt chelekeszik, mert az Istent hami tanúvá teszi: az pedig, az Istennek igasága- és tiszteletsége-ellen vagyon. Továbbá, a' ki Fogadását esküvéssel meg-erősíti, bizonyos okokkal eskűszik, ha szintén azokat nyilván nem említi-is; tudni illik: I. Ha lehet: mert senki lehetetlenre nem köteles. Es így, ha valaki baráttyának esküvéssel azt fogadná, hogy útra mégyen érette: ha meg-betegednék, vagy fogságba esnék, vagy valami más alkalmatlansága történnék, mellyért el nem mehetne; nem köteles reá, sem hamisan nem eskűrt, hanem-ha tudra-volna hogy effele galibája következik; mert úgy, meg-eskűdvén, nagyot vétet-volna: és, ha baráttyának kárt tett-volna azzal, tartoznék megtéríteni. II. Ha bűn-nélkűl meg-lehet: mert az Esküvés, senkit hamiságra nem kötelez: és a' mi nem szabad, nem-is lehetséges egy-általlyában; a' mint Sz. Agoston irja [l]. Az-okáért, a' ki hamis dologra eskűtt, úgy-mint lopásra, árúlratásra, ölésre vétett ugyan az esküvésben, de nem tartozik bé-tellyesíteni. Innét mondgya *Justinianus* Chászár [m]: *Legibus expressum est, illicita rei juratæ arbitrium servari non oportere*: azaz, Törvény az, hogy a' tilalmas dologról lőtt esküvést nem kell meg-tartani. Erről sok példáink vannak: Dávid jól chelekedett, hogy esküvését meg nem állotta, Nábálnak meg-ölésétől, mellyért hálát-is adott az Istennek [n]. Heródes pedig nagyot vétett, hogy az esküvésért Keresztelő Jánosnak fejét vétette [o]. Igy, a' ki arra eskűszik, hogy Felebarátyának meg nem bochát; Tévelygését el nem hadgya; a' Pártosokról el nem válik; Adósságát meg nem fizeti: nem tartozik meg-állani; sőt tartozik meg nem állani. A' ki azért valami gonoszságra meg-eskűszik: olyan vétket chelekeszik, a' minémű az a' mire meg-eskűszik: ha bé-tellyesíti, másodszor-is vétkezik. Azért, hogy egy gonoszból kettőt ne chinállyon; egy kárból kettőt ne tégyen, bánnya meg gonosz esküvését, és állyon-el mellőle. III. Ha valami Törvény-, vagy Közönséges Jó-ellen ninchen: mert ezek-ellen chelekedni nem szabad. Továbbá: nagyobb kötelességünk vagyon a' Közönséges Törvénynek, hogy sem a' magunk között-valo esküvésnek meg-tartására. Azért mondgya *Papinianus* [p]: hogy *Jus publicum, privatorum pactis mutari non potest*: az-az, a' Közönséges Törvényt, meg nem változtathattyák a' magán-valo szövetségek. Azért, ha valamelly polgár, a' Város végezése-ellen, arra esküdnék hogy búzát viszen ki a' Városból, hogy azzal drágaságot szerezzen; nem tartoznék meg-állani. IV. Ha

az ál-

[a] Gen. 22. 16. Deut. 8. 1. Es. 54. 10. 1 Chron. 7. 8. [b] Es. 109. 4. [c] Es. 132. 11. [d] 2 Sam. 21. 1. [e] 1 Sam. 9. 15. 19. [f] 2 Par. 34. 13. 4. Esd. 25. 6. [g] 2 Mach. 6. [h] 2 Mach. 13. 4. [i] 2. Mach. 7. 15. [k] 2. Mach. 4. 34. 38. [l] Lib. contra Mend. c. 17. [m] Instit. de Nuptiis. [n] 1 Reg. 25. 22. 32. 33. [o] Matth. 14. 10. [p] L. fin. publ. cum. §. de Pactis.

az állapat kivált-képpen meg-nem változik: mert, a'mint Sz. Tamás mondgya?, úgy fe-
het, hogy, mikor az ember meg-eskűtt, olly állapatban vólt a dolog, hogy méltán kő-
telezhette az embert; de az-után úgy meg-változott, hogy lehetetlennek ítéletik, em-
beri módon hozzá szólván: az-okáért nem kötelezhet. Így, ha valaki meg-eskűdik va-
lami Szűz leányzoval, és az-után paráznaságba esik, nem tartozik azt el-venni: mert
nagy külömbség vagyon a' Szűz-, és a' kurva-között. És e' dologban ez lehet közönsé-
ges *Regula*: ha olly változás történik a' dologban, mellyet ha elébe vehetett-, vagy
meg-gondolt-vólna, ollyan Fogadást nem tett-vólna. Így, ha valakinek, gazdag le-
vén, valamit ígérek, de az-után úgy meg-fogyatkozom, hogy eleget fogadásom-
nak nem tehetek, hanem-ha tellyességgel meg-foszlom magamat: nem tartozom
meg-állani.

Ezekképpen lévén, ha szintén fogadták vólna-is a' Mágusok Heródesnek, hogy hír-
tésznek néki a' Gyermek-felől, nem vóltak arra kötelesek: mert az Isten külömbet pa-
rancsolt, kinek tartoztak engedni: és meg-értvén Heródesnek gonosz szándékát, tar-
toztak a' Krisztust el nem árúlni: fő-képpen, mint-hogy a' Fogadás-kor azt vették, hogy
azt Heródes jó szándékból kívánnya: kinek ha gonosz szándékát értették-vólna, ve
nem fogadták-vólna, a' vagy, ha fel-ek-vólna tőle, a' magok értelmök-szerént fogad hat-
ták-vólna: úgy mint: Hírré tészik, ha jónaki ollyuk, vagy, ha módunk lészen benne.
Mert mikor okom vagyon, és hamisan kéreleni-nek valami Fogadásra magam ért elme-
met szolhatok: ha szintén az, a' ki erőltet, más módon érti-is. mert a' kinek nincsen
igaz hatalma rajtam, nem tartozom annak az ő értelme szerént felelni. Úgy-mint,
ha valaki törvénytelenűl meg-fog, és kérdezkedik tőlem ha ezt vagy amazt cselek-
kedtem; azt mondhatom, hogy nem: értvén, illyen helyen, vagy napon. Így ér-
tették Urunknak ama mondását: *Ne fel nem megyek az ünnep-napra*: tudni illik, most, vagy
nyilván, mint egyébb-ha szólottam, mert az-után fel-ment. De a' kit törvény-széne
kérdeznek, tartozik a' közönséges szó-járás-szerént felelni: és, ha külömbet cselek-
szik, 's meg-eskűszik, halálos bűn. Az-okáért, köteles az ember Fogadását meg-
állani (fő-képpen ha meg-is eskűtt reá,) mikor lehetséges; mikor Istennek, igaz Tör-
vénynek, és Közönséges jónak nincsen ellene; és a dolog úgy meg nem változott hogy,
ha tudta-vólna azt az állapatot, a' Fogadást nem tette-vólna. Mint-hogy azért az
Isten fogadásiban semmi efféle fogyatkozások nem történhettenek, bé-tellyesítette
azokat: és meg büntette az eskűvésnek meg-szegőit, kiknek nem vólt okok a' meg-
szegésre.

Itten nem tűrhetem, hogy Nemzetségemnek némelly cselekedetét, igaz fonda-
mentomból meg ne mutassam. Mert némellyek, de fő-képpen a' Tévelygők, hamisan
vádollyák a' Szentséges Romai Pápát, hogy Hitőket, a' mi elenkel meg-szegette, és
hogy azért az Isten keményen meg-büntette őket; úgy hogy, mind Királyok el-veszett,
's mind Országok végső veszedelemre jutott. Mondám, fő képpen a' Tévelygők, kik
a' Pápát akarják vétkesíteni: mert vannak némelly *Catholicus*-ok-is, kik azzal a' példával
élnek, hogy Nemzetünket gyalázzák, nem vévén észökbe, hogy azzal inkább gyalázta-
tik a' Szentséges Pápa. Azért a' Pápát tellyesen meg-mentem: Nemzetemet-is abban,
a' mit a' Pápa parancsolatyából cselekedett. mert a' mit a' kívül cselekedett, abban
nem menthetem. A' dolgot így beszélik az ellenkező atyafiak.

Julius Caesarinus Kardinál, a' Romai Pápának Követe, fel-bontatta László Királlyal és
Hunyadi Jánossal, az Amurat Török Chászárral-való kötést; de meg-adta a' bak-árrát:
mert Ezer négy-száz negyven-négy esztendőben, mind magát, 's mind a' jámbor Ki-
rályt, és nagy részét a' Főpapoknak és Uraknak oda veszteste, szintén Sz. Márton eltin.
A' hístoria annyiból igaz, hogy oda-veszett a' Kardinál mind Királyostól: de, hogy azért
veszett-vólna hogy azt a' Kötést fel-bontatta, nem igaz; a' mint *Bonfinius*-ból akár-ki-is
észébe veheti, ki a' dolgot bővségesben meg-írja?. noha ő-is abban vólt a' vélekedésben, [b] Dec. 3. lib. 6.
hogy a' frigy-szegésében vétkesett: de nem úgy vagyon.

Hogy pedig a' dolgot jól meg-fontolhassuk, azt kell észőnkbe vennünk, a' mit *Bon-
finius* nyilván meg-írt: tudni illik, hogy a' Magyarok a' Romai Pápával, és a' Keresztyén
Fejedelmekkel, Kötést tettek vólt a' Török ellen: és mindenütt igen készűlteka közön-
séges ellenség ellen. Azonban a' Király, nem tudom mi-hoda indúlatból, de elégte-
len okból, ki-szakadott a' közönséges Kötésből, és frigyet vetett a' Törökkel, ezt pe-
dig, jó lelki ismérettel nem cselekedhette-vólna, sem az első kötést fel nem bonthatta
vólna, az egész keresztyénségnek veszedelmére. Ezt a' Magyaroknak szemőkre vetette
Bonfinius, és az első Kötésnek meg-tartására intette őket. Vajjon mi gonoszt cselek-
gedett azzal? Szintén annyi vétke vólt abban a' Kardinálnak, vagy a' Pápának, mint ha

A látván, hogy valaki igaz hűtös feleségét el-hagyván, más gonosz személyhez kötötte magát, azt tanátsolta-vólna néki, hogy az első hűtőséhez álljon; a'gonosz személyt el-hadgya: mert, ha meg-eskűdött-is vele, az első kötés-ellen-való eskűvés nem foganatos. Nem ezt cselekednéd-e te-is, ha Istenes lelked vólna? Sőt annyival inkább tartozott azzal *Julianus*, hogy látta az ijzonyú veszedelmet, melly a'Magyarok és Törökök czimboralásából következhetett az egész Keresztyénségre: melly veszedelem nincsen abban, hogy egy-valaki el-hadgya igaz hűtősét, és gonosz személlyel elkűszik-meg. mert az csak két vagy három embernek árt.

De mondanád: Miért rontotta-meg tehát az Isten mind a'Királyt, 's mind a'Kardinált? Erre azt felelem: A'Királyt néltán meg-bűntethette az Isten, az első hitének (csak az vólt pedig kötelező: mert embernek csak egy hiti vagyon,) meg-szegéséért: nem a'másiknak. mert az nem vólt foganatos, valamig az elsőtől fel nem szabadittották a Keresztyén Fejedelmek. Ha azt veted belé, hogy a'Király meg-bánta vétkét, és engedett a'Pápa parancholatjának: meg-engedem: de tudom azt-is, hogy az Isten gyakorta, meg-engedvén a'bűnt, az örök bűntetéssel-egyűtt, az idő szerént-való bűntetést fenn tartya; a'mint Dávidnak *e*, és egyebeknek példájából ki-tetszik. és itten is így történhetett. A'mi pedig a'Kardinált illeti, ki az első Kötésnek fel bontásában vétkes nem vólt, azt mondhatom; hogy, a'mint a'sók száraz fa-kőrbet a'nyers-is megég, úgy a bűnősök-között a'bűntelen-is szenved idő-szerént, midőn közönséges romlás vagy veszedelem vagyon: a'mint hihető, hogy a'víz-özön-kor sok ártatlan gyermekek-is vesztek; a'Jerusálemi veszedelemkor, és egyéb ha-is. mert az Isten, afféle idő szerént való veszedelemből, nem mindenkor szabadittya-meg az Igazakat, az ő titkos, de igaz ítéletiből, és nem tészen azokkal mindenkor chodát. Továbbá, ha szinten abban nem vólt-is vétke a Kardinálnak: lehetett másban, mellyért az Isten testi halállal meg-bűntethette. mellyet azon-kívül-is el nem kerűlt-vólna, ha szinten valami kevés ideig haladott-vólna-is. Annak-fölötte, azt mondom; hogy a'maga beszédéből, úgy tetszik, mint-ha valami vétke lőtt-vólna: nem hogy ő oka lőtt-vólna az első Kötés fel-bontásának, hanem, hogy jelen lévén, elégséges-képpen ellene nem állott. Mellyet jó vólna meg-gondolni némelly Egyházi Fejedelmeknek: kik, látván a'nyilván-való hamisságot, és az Anyaszentegyháznak kárát, vagy tellyességgel hallgatnak. (kiket *Néma ebeknek* nevez a'Próféta *d*, *kik nem ugathatnak*) a'vagy, ha ugatnak-is, olly lassan, hogy senki nem tart tőlök, hanem akármit-is meg-próbál felőlök. Hallyad azért mit mond ő-maga *Julianus*, *Bonfinius*nál *e*: *Incusaverit me fortasse aliquis, cur id cum ceteris voluerim? At fuit, si vere fed quantum in me fuit, ne id fieret, intercessi, imorobavi; &, ni multis ex hu qui hic adsunt, res esset posessa, instantissimis damnavi: Victus sum Cardinali sapientia & auctoritate, Despotæ, vero simulatione, ne Regno ac liberis, intercessione meâ, ultra infelicitatem cæterorum viderer: & ne me commodorum vestrorum contemtorem oppugnatoremq; quisquam appellaret, tristis & invisus cessi: haud insciis, hinc salutem Christiani Reip. labefactari; spem gloriæ ac immortalitatis extingui; & nos omnes pariter divini humanique fœderis violatores, perfidos, & Christiana gentis proditores (ut vestrâ pace dixerim) appellari:* Az-az: Talám valaki azzal vádolna engem, miért engedtem-meg én azt a'többivel-egyűtt? (tudni illik, hogy az első Kötés-ellen a'Törökkel frígy lenne?) Jelen vóltam, vallom: de a'mennyire rajtam állott, hogy az ne lenne, elédeztem, nem javallottam; és a'mint sokan közzűletek, kik itt jelen vattok, bizonyságim lehettek, valóban kárhoztattam: Meg-győzettettem Hunyadi Jánosnak bőlcheségétől és mélrőságáról, és a'Despoton-való szánakodástól; hogy az én elédezésem miatt tovább Országa- és gyermeki-nélkül ne maradna a nyomorúlt ember: és, hogy senki engem ne mondana a'ti haszonlesőtök gyűlölőjének és oltromlójának, bánkodva és kétségenűl engedtem: noha jól tudtam, hogy ebből a'Keresztyén birodalom meg-bontakozik; a'dicsőségnek és meg-halhatatlan hír-névnek reménsége meg-ólta-tik; és hogy minnyájunkat egyenlő-képpen, Istени és emberi szővetség fel-bontóinak, hitetleneknek, és a'Keresztyén nemzet árulóinak (meg-bochátsatok hogy így szóllok) nevezzenek. Látod-e hol fekszik a'nyúl? Vészed-e észedbe, melly ártalmas a'mód-nélkül-való halgatás és engedés? Ha *Julianus* keményben fogta-vólna a'dolgot, és se Hunyadi János méltóságát nem nézte-vólna, sem egy Despotnak nyomorúságát nagyobra nem bőchűllőtte-vólna a közönséges veszedelemnél, hanem halálig ellene mondott-vólna a'gonosz végezésnek, a'vagy protestálván az Isten- és az emberek előtt, a'Magyarokat buzgósággal meg-feddette-vólna: azok sem a'Törökkel frígyet nem tőrtek-vólna, sem Királyokat el nem vesztették-vólna.

Holott azt-is mondhatnók; hogy, ha a'Kardinál azért érdemlett halált hogy halgatott, vagy nem annyira állott Hunyadi János-ellen a'mint kellett vólna: nem inkább

érdem-

P 2. Reg. 12. 15. 24.

C

d Ifa. 56. 10.

e Lib. 6. Dec. 3. pag. 465. vers. fin.

D

érdemlette-vólna-e meg Hunyadi János a' halált, ki bölcheségével el-áltatta, és méltos igával el-nyomta a' Kardinált? de minda-által ő ott nem veszett, hanem meg-maradott. A' Magyarok veszedelmének pedig más okát-is találjuk, a vitézeknek chintalanságát. Mert azt irja *Bonfinius* [f]; hogy a' prédalásban semmi külömbséget nem tőttek a' világi és Egyházi szent dolgok-közőtt, hanem Bolgár-országban a' Templomokat-is fel-dúlták. melly fölőtte nagy vétek az Isten-előtt, és titkán hagyatták büntetés-nélkül. Ha pedig a' dolgot chak emberi modon akarjuk meg-fontolni (mivel hogy az Isten, a' természet-szerént való dolgoknak rendit és folyását, nem mindenkor gátollya-meg choda tételekkel,) nem choda hogy a' László Király hadát Amurat Cháfzár meg-verte: mert, a' mint Drakula Vajda mondotta *Bonfiniusnál* [g], olly kevés vólt a' Magyarság, hogy a' Török Cháfzar chak nyúlásnál-is többed-magával fzokott ki-menni, hogy-sem akkor a' Király hada vólt: melly idővel meg-többült-vólna.

De mind félre tévén ezeket, azt mondom: Ki vólt az Isten tanátsában, a' ki azt tudhatná, hogy az a' veszedelem a' Hitnek meg-szegéséért történt-vólna? Nem tudunk-e példákat, mellyekben az Istennek Hivei kevesed magokkal, nagy roppant seregek-ellen győzedelmesek voltak? de néha külömben történt a' dolog; és az Isten Hivei meg-furamittattanak, és meg-győzettetnek. Ki vólt az oka? Chak az egy Isten tudgya. Nem olvassuk-e a' Sz. Irásban, hogy az egész Israël a' Benjamin nemzetsége-ellen hadakozott, és sokkal többen voltak az ellenségnél [h] (mert a' Benjamiták, chak huszon-két ezeren és hét-százan voltak, az Israël fiai pedig négy-száz-ezeren-) igaz égyik vólt: az Istentől meg-kérdették ki légyen Hadnagyok, és azt válaszolták a' kit Isten parancholt: mindazáltal, az első harczon a' Benjamiták, az Israël fiai-közzűl huszon-két-ezeret vágták-le. Az-után megint tanátsot kérdvén az Istentől, és a' harczot meg-újitván, tizen-nyólcz ezeren vesztek. Melly veszedelemnek ki mondhattya-meg okát? Az Istennek ítéletit ki foghattya-meg? Más a' mi gondolatunk, 's más az ő ítélete. Itt-is szintén azt mondhatyuk: mert, noha mind *Bonfinius*, 's mind egyéb *Hiftoricusok Julianus* Kardinált vetnek: mindazáltal, ha igazat ir *Bonfinius*, *Julianus*nak semmi vétke, nem vólt a' Törökkel-valo Kötésnek fel-bontásában. mert az a' Kötés, a' mint meg-mutatók, nem jó volt: a' mit pedig nem jól vállottak, szükségfel-fejteni. Hogy-ha pedig *Bonfinius* igazat nem ir, és a' Magyaroknak nem vólt előbbi kötések a' Keresztyén Fejedelmekkel a' Török-ellen, hanem igaz és fóganatos Kötést tőttek a' Törökkel, ha azt fel-bontotta *Julianus* Kardinál, nem javallom; hit-szegésnek mondom, és méltán büntette-meg az Isten. mert a' Törökkel-is meg kell tartani az igaz Kötést.

III. RESZ, E.

IGaz Kötést, mondám: mert a' minémőt mostan némelly Újitók keresnek; tudni illik, hogy a' Török kötésével, a' Keresztyén Isten félő, igaz Fejedelmeket Országoktol meg-fosztják, semmi okon igaz és Isten-szerént-való Kötés nem lehet. Erről sokat szólhatnánk; és, a' többi-közőtt, a' Magyar nemzetre, vagy inkább némelly Magyarokra, panaszolkodhatnánk, hogy a' Törökkel-valo barátságot igen meg-kívántak, és annyiba jutottak, hogy nyelvel Magyarok, szívvel Törökök: kőntösök még valamennyire, Magyar, de erkőlchök tellyességgel Török. De, mint-hogy a' panaszolkodásnak kevés helye vagyon, chak igen rővideden azt jelentem-meg az édes Hazám fiainak, kivel barátkozzanak, midőn a' Törökkel barátkoznak; nem chak úgy hogy Frígyek légyen, hanem úgy-is, hogy eggyütt-hadakozzanak igaz Keresztyén Fejedelmek-ellen. A' Török, nevével-is meg-mutattya ki légyen. Mert ha kérded tőle; Ki vagy? azt mondgya: Török. mert egyebet sem tud; hanem törni, rontani, veszteni, pusztitani: a' Török aszszonyok pedig, törökkel gyakodosák a' Keresztyén aszszony állatokat. Nemzetségök-is azt mutattya: mert, a' mint némelly *Hiftoricusok* irják, Ismaëltől, az Ágár-aszszony hától származtak; Ágárról pedig az Irás úgy emlékezik, mint keménynyakú szolgáloról, kit Sára házából-is ki-üzött [i], nem szenvedhetvén dőlősségét. Ismaëlről pedig, ő-maga az Isten azt mondotta [k], hogy *Fene ember lészen: az ő keze minden ember-ellen, és minden embernek keze ő-ellene.* Mahomet az ő Fő Prófétájok, vér-ontásnál és álnokságnál egyebet nem tudott. és magok is mondgyák a' Törökök; hogy az Isten, Krisztusnak engedte a' choda-tételt, Mahometnek a' fegyvert: kinek neve Zsidóúl annyit tészen, mint Borotválo. mert ugyan-is, az Istennek *Fején fogadott korotvája* [l], mellyel borotválya az engedetlen szolgákat, mint az Asszyriusokkal az Israël fiait.

És hogy soha le ne tegyék a' fene kegyetlenséget, *Mahomet* minden jó tudományoknak, mellyek emberek elméjét meg-világositják, és meg-szeliditik, búlchú-

adott,

[f] Pag. 486 init. az

[g] Pag. 1 pen.

[h] Iudic. 20. 15. 17.

[i] Gen. 16. 6. [k] Gen. 16. 12.

[l] Esa. 7. 20.

A

† Pellitur è medio Sapientiæ vigor ira.

adott, † és minden bölcheségnek útát meg-rekeſztette. Ezer négy-száz haſzon-ötödik eſztendőben, *Machomet* az *Amurat* Cháſzár fia, *Athénas*-várasát, minden ſzép Tudományoknak tár-házát és Iskoláját meg-vőtte, meg-égette, és chak nem semmivé tőtte; a' bölcheségnek minden eſzközit el-rekkentette, hogy chak émlekezetek le maradna. Nyilván vagyon, hogy a' Török kegyetlensége semmi-némű rendnek nem kedvez: Az aſzszony'állatokat, és gyenge ſzűzeket meg-ferteztetvén, ha meg-únnya, checnőket el-meréli, és meg-öli: a' gyermekeket vagy Törökké téſzi, hogy azokkal hadakozzék ellenünk; vagy ſzablyára hánnya: az iſiakkal, mint a' barmokkal úgy bánik, eke- és ſzekér-eleibe fogván őket: a' véneket, úgy mint munkára alkolmatlanokat, kiméletlen le-konczollya. De attyafiait sem kiméli: A' Harmadik *Amurat* Cháſzár, őt ötsét ölette-meg, kik-közzül a' leg-öregbik kilencz eſztendős vólt; és az attyának két nehezkes ágyaſit, hogy e világra ſe ſzülnék az attyafiait. A' Második *Machomet* Cháſzár, Ezer négy-száz ötvenedik eſztendőben, az ötsét meg-ölette, az attyával egy koporsóba temettette. A' Harmadik *Machomet*, Ezer öt-száz kilenczven-ötödik eſztendőben, tizen-kilencz attyafiát ölette-meg, és az attyának tíz ágyaſit a' tengerbe vettette. Továbbá; minchen semmi tekintete a' fő-emberekre; úgy le-nyakaſztattya mint a köz emberekét, és iſzonyú halállal meg-ölteti. Az Első *Bajazet*, boſzſzúját akarván állani a Rácz *Deſpoton*, a' kinek ſzolgája ölte-vólt meg az attyát, a' ſiait konczról konczra hányatta. A' Második *Amurat*, a' Rácz György *Deſpot*nak két ſzép liát meg-vakíttotta, tűzes medenczét tétetvén ſzemők-eleibe; és meg-is herélteté őket. Egéſz könyveket írhatnának eſſéleſen kegyetlenségekről: mellyeket gyakorta azokon chelekedett, a' kiknek hitet adott hogy nem bántattya: néha pedig olly kichiny dologért, melly chak gonoſz ſzót sem érdemlett-vólna. Hally chak egy iſzonyú példát. A' Második *Machomet*, a' kertben újságúl egy ugorkát talált; és meg-parancholta hogy senki hozzá ne nyúllyon. azonban nyalánkságból egy inaſa meg-őtte. Kevés idő-múlva a' kertbe tervén, és az ugorkát nem találván, igen meg-haragutt. és, kerdezvén ki dolga; midőn végére nem mehetett-vólna, tizen-négy inaſnak fel-hasittatta haſokat, és a' gyomrokban meg-kereſtette. és, ha a' tizen-negyedikben a' nyers ugorkát fel nem találták volna, három ſzáz-ig az inakokban haſonló-képpen fel-méſzárlattatott-vólna. És mindazáltal találtatnak olly bolond emberek, kik inkább kivánnyák a' Török birodalmát, hogy-sem némelly Kereſztyén Fejedelmekét! és *Hollandiá*ban, vólt a' ki *Epitaphium*-helyett azt iratta a' koporsó kővére: *Hic jacet N. potius Turca, quam Papiſta.* Ám úgy legyen.

B

C

De terjünk Heródeſre; kinek maradéki lehetnek a Törökök: mivelhogy ő-is ſenki kegyetlenségét valóban meg-mutatta az ártatlanokon, nem kedvezvén a' maga vérének-is, melynek oka a' Harag vólt, a' mint az utólsó Török példának-is. Mert, a' mint Sz. Máté írja [m]; *Látván hogy meg-chufoltatott vólna a' Magoſsától, igen meg-haragvék, és el-küldvén meg-ölé minden* a' gyermekeket, &c. Bizony, valaki a' Harag zabolját meg-éreſzti, úgy meg-homályoſodik elméje, hogy azt sem tudgya mit chelekedgyék, a' mint Saulnak példája nyilván meg-mutattya: ki azért gyűlölte Dávidot, hogy félt tőle hogy el ne foglalná az Országot Jonatától: és mindazáltal, látván hogy Jonatas Dávidnak pártyát fogja, ellene támadott; és ha el nem ment-vólna előle, ragadván dárdáját által-ſzőtte-vólna [n]. Hová lehet nagyobb balgatagság, mint azt meg-ölni, a' kinek Országát akarja hagyni? De enneke a' Harag vólt oka, a' mint az Irás jelenti [o]; az bolonditotta-meg. Jól értette ezt Dávid, és imigyen könyörgött az Iſtennek [p]: *Könyörülly rajtam Uram, mert háborgattatom.* Vallyon kitől háborgattatik Dávid, hogy az Iſtent azon kéri hogy könyörüllyön rajta? Talám valami Góliat iſmég bajra hija? Nem: mert annak elég lőtt-vólna egy kő a' homlokában. A' vagy talám iſmég Saul kergette; a' vagy Abſalom-helyett, más ſia pártot ütött ellene? Nem: mert azok-előtt-is el-mehetett. Tehát mi dolga vagyon? *Meg-háborodott*, úgy-mond, *a' haragban a' ſzemem, a' lelkem, és a' haſam.* Mint-ha azt mondaná: Nem máſtol háborgattatom, hanem magamtól: nem féleka' Góliat kardgyától, ſe a' Saul dárdájától, ſe az Abſalom ſeregitől úgy, mint a' magam Haragjától, mert amazok tellemben árthattanak: de a' harag, lelki ízemet, sőt lelkemet, és teſtemet-is el akarja veſzteni. Jól mondotta azért Elifaz [q]; hogy, bizonyára *a' bolondot meg-öli a harag.*

m Mat. 2. 16.

n 1. Reg. 20. 30. 33.

o vers. 30.

p Pſ. 30. 10.

D

Molt erről többet nem ſzóllok: chak ſzintén azt mondom; hogy, a' ki Heródeſſel nem akar vért ontani, a' Haragnak indúlattyát zabolában tartſa, és magát igen meg-mértékellye. mert a' Harag, a' vér-ontáſra könnyen ragadtatyik, a' mint Urunk is jelenti-ſze [r]. Mert, midőn azt mondotta vólna; *Hallottatok hogy mondatott a' régieknek; Ne ölly: a' ki pedig öl, ítéletre lészen*: mingyárt utánna vettette: *Én pedig mondom nektek, hogy minden, a' ki haragszik a' haragtsa, köteles az ítéletre.* Mint-ha azt mondotta vólna: Kűlyá' Haragról

q Jób 5. 2.

r Mat. 5. 20. 21.

a gyil-

a' Gyilkoſságra menni: az-okáért, a' ki gyilkos nem akar lenni, haragot ne tartſon. Sz. Pál-is, a' Teſtnek chelekedetit elö ſzámlálván, némelly garádichokon a Haragról a Gyilkoſságra ménnyen: *Nyilván valók*, úgy-mond [a], *a' Teſtnek chelekedetj; mellyek ezek*, &c. *Haragok, verſengéſek, viſzſza-vonyáſok, párt-ütéſek, irégykedéſek, gyilkoſságok.* Mert a' Haragból támad a' verſengés: ez, ha ſokáig tart, viſzſza-vonyáſá lészen: melly, ha le nem chendesíttetik, párt-ütéſre mégyen: abban ſzünetlen irégykedéſek forraltatnak: és, ha azoknak eleit nem véſzik, Gyilkoſság jö-ki belöle. jóllehet gyakorta nagyot ugrik; és, a' közben-valo garádichokat el-hagyván, a' Haragból Gyilkoſság következik. Azon légyünk tahát, hogy Sz. Pálnak engedgyünk midön azt mondgya [b]: *A' Nap el ne enyéſzſzék a' ti haragotokon*; ſzemünk világát el ne veſzeſſük a' Harag-miatt: hanem, békeségeſek lévén, láthaſſuk az Igaſſágnak Napját [c] az ő rök Boldogságban: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Atya-Iſten, az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

a Gal. 5. 20

b Eſa. 4. 26.

c Mal. 4. 2.

KIS KARÁCHONY-, A' VAGY VY-ESZTENDÖ-NAPI EVANGELIOM.

SZ. LVKACHNAK II.

RÉSZEBEN, v. 21.

AZ időben: Minek-utánna el-telek a' nyólczad nap, hogy környül-metéltetnék a' Gyermek: hivattaték az ő neve JÉSUSnak; melynek hivattatott az Angyaltol minek-elötte mehben fogantatnék.

ELSÖ PREDIKÁTZIO.

HA a' mái Evangéliomnak ígéit meg-ſzámlállyuk, rövidebbet ennél egéſz Eſztendö-által nem találunk: de ha a' benne-valo dolgokat meg-fontollyuk, azt merem mondani, hogy ninch annyi ige benne, a' mennyi dolog: és, a' mi chodálatosb, úgy tetſzik, mint-ha ugyan külömbözö, sőt egy-máſſal ellenkezö dolgok-is volnának benne. Mert, mi közi vagyon a' Környül-metélkedéſnek a Jésusſal? holott amaz, bűnnek bélyege, ez a' bűntöl meg-ſzabadító [a]. Mi közi vagyon a' kéſnek és vér-ontáſnak, az Iſtennek Sz. Fiával? ki nem chak *Hamiſſágot nem chelekedett, ſe álnokſág nem vólt a ſzájában* [b], hanem *ő az Iſten Báránya, a' ki el-veſzi a' világ bűnét* [c]. Halátnád, hogy valamelly fö Orvos, egy-féle betegség-ellen bizonyos orvoſságot rendelne, és más-felöl eſzedbe vennéd, hogy maga-is azzal él: nem azt vélnéd-e' hogy hasonló nyavalyája vagyon? Az-okáért, holott a' Környül-metélkedés az Eredendö bűnnek orvoſsága, a' mint némelly Sz. Atyák tanittyák, vagy a' teſti vágyodáſnak: mit vélhetnél az Iſten Fia-felöl, látván hogy azzal él? De bizonyos, hogy ő-benne ſem a' Bűnnek, ſem a' teſti vágyodáſnak helye nem vólt: és az-okáért, fel-vévén a' Környül-metélkedéſt, nem nyavalyáját mutatta, hanem igaz Orvoſnak ſzokáſát követte; ki egyik tagnak nyavalyáját, más tagnak orvoſlásával gyógyittya: úgy hogy, a' kinek feje fáj, a' kezén vágat eret; a' kinek ſzeme fáj, a' nyakát köppölyözteti. Így a' Kriſtus, az Anyaſzentegyháznak feje lévén [d], a' tagjaiért vötte-fel az orvoſságot, és az ő Környül-metélkedéſe nékünk ſok-képpen haſznált; a' mint e' moſtani Predikatzióban meg-mutatom. Hogy illyen jó-téteményéért hálá-adók légyünk, az Új Eſztendöben új buzgoſsággal, és hívséggel kezdgyünk néki ſzolgálni.

a Mat. 1. 21.

b Eſa. 53. 9. & 1. Pet. 2. 22.

c Joan. 1. 29.

d Epheſ. 5. 23. Col. 1. 18.

I. Szóllok a' Kriſtus Környül-metélkedéſéről.
II. Meg-mondom, Mi légyen a' Lelki Környül-metélkedés.
III. Szóllok a JÉSUS Snak adott Nevéről.

A

ELSŐ RESZ.

AZ Környül-metélkedés, sok-képpen meg-előzte az Ó Törvénynek minden Czeremoniáit: I. Idővel: A'Moyses Törvényének czeremoniáit, Négy-száz tíz endővel-is meg-előzte: az után pedig, az egész Törvény meg-tartásának vallásra és kötelezésre volt; úgy hogy, valaki Környül-metélkedett, köttetés volt az egész Törvényt meg-tartani c: mint a'ki meg-keresztelkedik, az a'Keresztyén Anyaszentségyházi zászlóját alá adgya magát; és vallást tészen, hogy annak Törvényét meg-tartya. II. Halasztással: mert, a'mint Sz. Agoston d, Sz. Gergely e, Sz. Bernárd f, és többen-is mondgyák, az Eredendő bűnt el-nem törölte: noha nem maga erejével, hanem a'jövendő Krisztusban-való Hit-által. III. Ő-maga az Isten szerzette, és parancsolta; nem más-által, hanem ő-maga-által. És senki meg nem vethette, míg nem a'Krisztus el-jövén, és azt akarattyából fel-vévén, minket attól fel-szabadított.

c Gal. 5. 3. d Lib. 16. Civ. c. 27. e Lib. 14. Moral. c. 2. f Epist. 77.

B

IV. Sok-féle Jel volt a'Környül-metélkedés: tudni illik, Elsőben; Az Abrahámmal-való Szövetségnek emlékeztető Jele: hogy, a'ki Környül-metélkedett, az Isten népe-közzé számláltatott, úgy hogy, az Isten jelét magán tészen vivén, el se pártolhatna-tőle. Ez pedig a'Szövetség, az Istennek három igéretiben állott: tudni illik, hogy Abrahámnak magvát meg-sokasittya, mint az égnek csillagit, és a'tengernek fövenyét: hogy az ő magvából fogja bírni örökségül Kánaán földét: és hogy az ő magvából származik a'*Messiás*; és, *Abban áldatnak meg minden nemzetségek* g. Másodszor: Ki ábrázoló jel volt. Mert a'Környül-metélkedésben, mint egy fényes tükörben, akárki-is meg-ismérhette az Abraham Hitét és engedelmességét: ki, noha nehéz volt a'parancsolat, mindazáltal azt minden kétedelem-nélkül végbe vitte; és *azon nap Környül-metélkedett ő-maga, és Környül-metélte Ismaelt, és a'házánál-való férfiakat* h; a'mint Isten parancsolta vala néki. Melly Hitnek és engedelmességnek, más jeles példáit-is találhatjuk Abrahámban; mellyeket igen dicsér Sz. Pál: tudni illik, mikor az Isten ki-hívta házából, és rokonsági-körzül i. Melyről Sz. Pál imígyen beszél k: *Hittel engedé ki-menni a'helyre, melyet örökségül vévendő vala és ki-méne, nem tudván hová menne.* És annál-is inkább, mikor a'szerelmes eggyetlen-egy fiát kész vólt az Isten parancsolattyára meg-áldozni l. Melyről szépen ír Sz. Pál m: *Hit által áldozta-meg Ábrahám Isaákot, mikor kísértetnek, és az eggyetlen-egy szülöttét áldozza-vala, a'ki az igéreteket vötte vala: a'kinek mondatott; Hogy Isaákban hivattatnak neked magod: azt vévén, hogy hatalmas az Isten, hasonlóképpen-is fel-támasztani.* Harmadszor: Választó Jel volt: mellyel a'Zsidók a'több Nemzetségektől külömbözték, kiket ugyan gyalázat-gyanánt hittanak Környül-metéletlenekknek. jóllehet az után az Egyiptusiak-is fel-vötték, a'Szerecsenek és a'*Colchos*-Szigetiek, a'mint *Herodotus* írja. (ki abban meg-csalatott, hogy a'Környül-metélkedésnek eredetit az Egyiptusiaknak tulajdonította:) kik olly nagy böcsülettben tartották a'Környül-metélkedést, hogy a'nélkül senki Pappá, Jövendölővé, és Nézővé nem lehetett. Negyedszer: Mutató Jel: meg-mutatván emberuek természet-szerént-való nyavalyáját; tudni illik, az Eredendő bűnt, és annak orvosságát. Ötödszer: Példázó Jel volt, és példázta a'Keresztséget; mellyel némelly dolgokban eggyezett: úgy-mint, hogy mind a'kettő a'Hitnek külső vallás-tétele volt, és az-által számláltatott akár-ki-is az Isten népe-közzé: azok-nélkül senki részes nem lehetett az Isten igéretiben: azok-által választattak-el az Isten Hivei a'Hitetlenektől. De mindazáltal, meg-előzte a'Keresztség; mint a'példázott dolog a'példát: mert könnyebb, és vér-ontás-nélkül vagyon; közönségesb, és mind a'férfiaknak s mind az aszszony'állatoknak köz; nem szükség a'nyolczad napot meg-várni; és el-törölhetetlen bélyeget nyom a lélekre; az embert minden-némű bűntől és bűntetéstől meg-menti, mellyeket a'Keresztség előtt cselekedett és érdemlett, és Menyországnak kapuját meg-nyittya. Példázta a'Lelki Környül-metélkedést-is; mellyet az Isten mindenkor inkább kedvellett a'testinél. És arról emlékezett Moyses az Ó Testamentomban n; Sz. Pál pedig az Újban o: és ő-maga-is Urunk, ki ugyan abban helyheztette-is az Evangeliomi tökéletességet p.

g Gen. 12. 3. c. 18. 18. c. 22. 18.

h Gen. 17. 23. 24.

i Gen. 12. 4. k Heb. 11. 8.

l Gen. 22. 1. m Heb. 11. 17.

C

p Lib. 2.

D

Ennek a'Lelki Környül-metélkedésnek, szép példáját olvassuk Moysesnél: kinek az Isten imillyen parancsolatot adott q az Izraél hadáról: *Ha látsz a'rabok között szép aszszony'állatot, és meg-szeretsed őtet, és feleségül akarod venni, vidd házadba ötet: ki nyirje-el a'haját, és metsse-el a'körmeit, és vesse-le a'ruhát melyben meg-fogattatott: és a'te házadban maradvan, sirassa atyját és anyját egy hóllapig: és annak-utánna menj-be hozzája, és bírj vele, és légyen te feleséged.* Hasonló-képpen, a'ki Krisztus Jegyese akar tenni, Három hasonló dolgot kell cselekedni, hogy Lélek-szerént környül-metéltessék: 1. A világi külső dol-

q Deuter. 21. 10. 11. 12. 13. r Rom. 2. 29. Phil. 3. 3. Tit. 3. 11. s Mat. 16. 24. t Luc. 19. 21. u Deut. 21. 12.

gokat

gokat el-hadeya; a'hajnak és kőrömnek el-metszésével 2. Az ó embert meg-tagadgya, és a'régi világi nyájaskodást meg-vesse a'tubának, melyben meg-fogatott, le-verésével. 3. Minden-némű dolgokat meg-utályon az Istenért; meg attyát's annyát-is, a'mint Urunk nyilván meg-mondotta [a], és egynek, chak azt sem engedte, hogy meg-hólt attyát el-temesse, mondván [b]: *Hadd temessék-el a'hóltak az ő halottokat.*

Ezek így lévén, nem ok-nélkül Kérdhetné valaki: Mi okért metélkedett-környül a'Krisztus? a'vagy Mi hasznunk következett nékünk abból; holott ő-magának, sem hasznos, sem szükséges nem volt? Sőt őtet a'Környül-metélkedésről-való parancholat nem-is illette: mivelhogy ő, sem Hit-nélkül nem szükölködött, sem az Eredendő bűnben nem részesedett. Ez úgy vagyon: de mindazáltal, egy-néhány jeles Okai vannak, a'mellyekért a Krisztus a'Környül-metélkedést fel-vőtte: I. *Epiphaniusé* [c]: hogy meg-mutatná Testének valóságos igasságát; és a'*Manichaeusok* istentelen tévelygését el-routaná, kik a'Krisztusnak chak testetés-szerént-való Testét vallották. De ha igaz Teste nem lőtt-volna, a'Környül-metélkedést fel nem vehette-volna. II. Azon *Epiphaniusé*: hogy meg-bizonyítaná, hogy a'Teste egyenlő természetű a'mienkkel, és nem egyáltaljáru az Istenséggel; a'mint *Apollinaris* Eretnek mondotta: sem égből-való, a'mint a hitetlen *Valentinus* tanította: ugyan azon okból; mert az illyetén Test, a'Környül-metélkedésre alkalmatlan. III. Sz. *Leóé* [d]: hogy az Ördög észébe ne vehesse, hogy egyen: és így, azon egy Test, az Eretnekeknek-is be-dugta szájokat, kik annak igaz-voltát tagadták; és az Ördögnek-is be-fogta szemeit, hogy egyebet ne vehessen a'testnél; és így a'Test-által jobb módgyával meg-győzettetett. IV. Hogy az Alázatosságra tanítana bennünket; melyre nagy szükségünk volt: és a'Környül-metélkedésben valóban tündöklött, melyben az Isten Fia, kihez a'bűn nem férhetett, a'bűnös embernek bélyegét fel-vőtte, és Istени dicsőségét azzal tellyességgel be-födőzte. Mert, noha minden egyéb dolgaiban-is alázatosan viselte magát a'Krisztus: mindazáltal, Istenségének mindenben mutatta valami szikráját-is: mert Születése-kor, a jászolnak és istállónak alázatossága-között, az Angyal és a'chillag hirdették; a'Pásztorok és a'Mágusok tisztelték: Predikállása-kor, a'szegénységnek (nem lévén hová fejét le-hajtsa,) és a'fáradságnak alázatossága-között, a'sok choda-cselekedetek Istени erejét jelentették: Halála-kor-is, a'fájdalmas és gyalázatos Keresztnek alázatossága-között, tündöklött az ő Istени hatalma, a Napnak meg-sötétülésében, a'földnek meg-indulásában, a'kő-sziklákнak meg-repedezésében, a'koporsóknak meg-nyilatkozásában, és egyébb effélе dolgokban: úgy annyira, hogy azokat látván a'Százados, azt mondotta [e]: *Bizony, ez az Isten Fia.* De a Környül-metélkedésben, semmit egyebet nem látunk a'vérnél, sebnél, sirásnál; mellyek chak nyomorúságnak jelei. És noha a'Jésus neve, valami máltadhat elönkbe: mindazáltal, mint-hogy azt puszta emberek-is viselték, nem szintén világosan mutattya Istени méltóságát; és így, tellyességgel-sem Alázatosságra tanít a'Környül-metélkedés. V. Sz. *Epiphaniusé* [f]: hogy meg-bizonyodnék, hogy a'Környül-metélkedés az Istentől rendeltetett: és a'*Manichaeusoknak* hamisságok meg-vettetnék; kik az egész Ó Törvényt kárhoztatták, és következendő-képpen a'Környül-metélkedést-is; azt hazudván, hogy nem a'Jó Istentől eredett, hanem a'Gonosz Lélektől; a'mint Sz. Agoston írja [g]. VI. Hogy meg-bizonyítaná, hogy ő az Abrahám magvából származott: és a'Zsidóknak szájokat be-dugná, ha be nem akarnák fogadni mint igaz *Messiást*; kinek Abrahámtól kellett származni, a'mint *Euthymius* írja [h]. VII. Hogy magára vévén a'Törvénynek terhét, minket attól meg-mentene; a'mint Sz. Ambrus írja [i]. VIII. Hogy minket az igaz Szeretetre inditana. Azért jött Krisztus e világra, hogy minket véreivel és halálával meg-váltana. És mint-hogy az igaz Szeretet † nem szenvedheti a'hallogatást, jó idején kezdette érettünk vérét ontani; és, a'szorgalmatos kereskedő embereknek szokása-szerént, mint egy foglaló-pénzt készített. Mert, mi-képpen az Áros-emberek, midőn valami marhát meg-szeretnek, ha mingyárt meg nem adgyák-is mindenestől-fogva az árrát, foglaló-pénzül adnak valamit, hogy más el ne vehesse előlök a'meg-kedvellett marhát: azon-képpen a'Krisztus-is, e'Világnak sokadalmában meg-kedvelvén az embernek lelkét, e'mai napon egy-néhány chöpp vérét adta foglaló-pénzül; harminez-három esztendős múlva érette akarván adni véréről egy chöppig. Kedves volt az Atya Isten-előtt ez a'foglaló-vér, mint az új gyümölchök, és szintén elégséges-is lőtt-volna az egész világnak váltságára: de azzal nem elégedett-meg az Istennek hozzánk-való szeretete, hanem életét-is érettünk akarta adni.

Végezetre; hogy itt több Okokról ne emlekezzem. Azért vőtte-fel a'Krisztus a'Környül metélkedést, hogy Követésre-való példát adna, és minket-is Környül-metélkedésre tanítana. De nem a'Testire: holott inkább attól meg akart menteni; a'mint mon-

[a] Luc. 14. 26. [b] Luc. 9. 60.

[c] Haeres. 30.

[d] Serm. 2. de Nativ.

[e] Mat. 27. 54.

[f] Haeres. 30.

[g] Lib. 6. contra Faustum, c. 2. & 3.

[h] In 2. Luc. [i] Epist. 74. ad Hieronymum.

† Non est verus Amor, nec patitur moras.

dám. és a'minț Sz. Pál írja [f], azoknak, a'kik telt-szerént Környűl metélkednek, a'Krisțus semmit nem haſznál; hanem a'Lelkire; mellyet példázott a'telki: mint a'Synagóga az Anyaſzentegyházat; a'mint Sz. Ambrus mondgya [g]. Mert, mi-képpen hogy az Iſten Joſuénak meg-parancholta [h], hogy, minek-előtte bé-vinné az Iſraël fiaît az Igéretnek földébe, Kő-kéſeket chinálna, és Környűl-metélné őket; és azt meg-chelekedvén, az Úr imigyen ſzóllott [i]; *Ma vettem-el rólatok Egyiptus gyalázatyát*: azon képpen, ha mi lélekſzerént Környűl nem metélkedünk, az Élőknek földébe nem mehetünk. Ezt Ezekiel is jelentette, mondván [k]: *Senki idegen, a'ki Környűl-metéletlen ſzívű, és Környűl-metéletlen teſtű, bé ne menjen az én Szent helyemre.* Ertől a'Lelki Környűl-metélkedéről, gyakorta emlékezik a'Sz. Irás. A'többi-közőtt, Sz. Pál imigyen ír felőle [l]: *Környűl-metéltetek, nem kezzel-lött Környűl-metélkedéſ, a'teſtnek meg-foſztásában: hanem a'Krisțus Környűl-metélkedéſével.* Ezt a'Környűl-metélkedést, azon Sz. Pál, 1. *Le-vetkőzéſnek* nevezi, mondván [m]: *Le-vetkőzvén az ó embertől az ő chelekedetivel.* 2. *Le-tételnek* [n]: *Le kell tennetek az előbbi életſzerént-való ónbert, ki meg-véſz, a'vad kezdő kívánságok ſzerént.* 3. *Ki-tiſztításnak* [o]: *Tiſztítsátok ki a'régi kovaſzt, hogy új teſtesek legyetek.* 4. *El-vetéſnek* [p]: *Veſſük-el a'Setétség chelekedetit, és öltözzünk a'Világoſság fegyveribe.*

II. RESZE.

MI módon kelleſsék el-járnunk a'Lelki Környűl metélkedésben; és hol, 's mi helyen kelleſsék véle élnünk, azt-is elénkbe adgya a' Sz. Irás, hogy könnyebben végbe-vihesſük.

Elsőben; Környűl kell merélnünk, Szívünket. Melyről nyilván emlékezik Moyſes [q], és Jeremias [r]. Mondgyát pedig Iſaias meg-tanitcya, mondván [s]: *Vegyétek el gondolattatok a'ti gonoſzságtokat ſzemeimnek előlől* az az, Gonoſz ſzivetekbe ne gondollyatok: és, ha mi ollyat érezzek, leg-ottan a'kell fogjátok hozzá, és meſsértek-el. Erre tanit Salomon-is, mondván [t]: *Minden őrizettel tartſd-meg a'ſziveđet, mert abból ſzármazik az élet.* És, ha külömbet chelekeſzünk, bizonyos dolog, hogy a'halál-is abból ſzármazik: mert, a'minț Urunk mondotta [u], *A'ſzívből jönek ki a'gonoſz gondolatok, gyilkoſságok, házaſság-törések, paráznaságok, lopáſok, hamis bizonyságok, káromlások. Ezek a'mellyek meg-fertéztetik a'z embert*: de sőt meg-is ölik, és az Iſten Országából ki-rekeſztik; a'minț Sz. Pál mondgya [x]: noha ezt az emberek kevéſre bőchülik.

Másodſzor: Környűl kell metélnünk minden Érzékenységünket: tudni illik, I. Szemeinket; a'minț Urunk jelenti, mondván [y]: *Ha a'jobb-ſzemed meg-botránkoztat téged vájdd-ki azt, és veſsd-el tőled.* Ezt valóban meg-chelekedte volt Jób; és azért mondotta [z]: *Szövetſéget tettem ſzemeimmel, hogy ingyen ſe gondolkoznám a Szűzről.* Ezt a'ki meg nem chelekeſzi, hallyad Salomontól, mit tőrténik rajta [a]: *A'te ſzemeid meg-látnyák a'k-vőle-való aſzſzonyokat, és a'ſzíved el-fordúlnyák ſzáll.* Példánk vagyon Dávidban: ki miatt meg-eſett környűl-metéletlen ſzemei-miatt [b]. és magán tanúlván, az-után imigyen könyörgött az Iſtennek [c]: *Fordíſd-el ſzemeimet, hogy ne láſſanak hiúságot.* II. Fűleinket. Mert nem hedában nevezte Sz. Illván a'Zidókat [d], *Környűl-metéletlen fülekneк*: mivelhogy, a'mit hallaniok kellett volna, azt nem hallották. noha egyebekre figyelmeztek. Mint kell eſsük pedig Fűleinket Környűl-metélnünk, meg-tanit a'Bölcs *Eccleſiaſticus*, mondván [e]: *Szoríſd-be ſzíveidet töviſekkel, és ne halgaſd a'gonoſz nyelvet.* Mellyet meg-chelekedett Dávid; ki maga-felől azt mondotta [f]: *Az ő felebarátyának titkon-való rágalmazóját, azt öldözém.* És: *A'hamiſſágokat ſzóllónak, ſzemeimn-ellett elő-menetele nem vólt.* De nem úgy chelekedett Putifar: ki hallván gonoſz feleségének rágalmazását, és hamis vádolását az ártatlan Jóſef ellen, és annak hitelt adván, magas karával hűvſzolgáját a'tőmlőczbe vetette [g]. III. Szájunkat. Mert nem ok-nélkűl panaſzolkodik Moyſes [h], hogy ő *Környűl-metéletlen ajakú*: ſem Iſaias, ki azt mondotta [i]: *Jaj nékem, mert halgattam; mert én ferſz-tetett-ajakú férfiú vagyok, és fertelmes-ajakú nép-közőtt lakom.* és utánna vetette: *Es hozzám röpüle egy a Seraſimok-közűl, és a kezében lévén ſzén vala, mellyet fogóval vőtt-vala az öltárról. Es illete az én ſzámat, és monda: Imé ez illette ajakidat, és el-vezetik a'te hamiſſágod, és a'te bűnöd meg-tiſztíttatik.* Ennek módgyát meg-jelentette Sz. Pál, mondván [k]: *Semmi gonoſz beſzéd ſzájatokból ki ne ſzármazzék.* És a'Bölcs Eccleſiaſticus [l]: *A'ſzádnak nitokat és lakatot chinálly. Aranyadat és ezüſtödet elvazald meg, és beſzédidnek mértéket chinálly; és a'ſzádnak igazgató zabolát.* Ezt meg-chelekedte Dávid, a'minț ő maga jelenti, mondván [m]: *Őrizetet vetettem a'ſzámnak, és az Iſtennek-is azon könyörgött* [n], *hogy Őrizetet tégyen a'ſzájamnak, és Környűl-vévő ajkát az ajkamnak.* IV. Szaglálmokat: mellyet ha el-mulaſtunk; tahát, Iſaias mondaſa ſzerént [o], *a'gyónyorúſéget illatért, bűnhődéſ léſzen.* V. Izlésünket: mellyet mivelhogy Adám nem chelekedett, az egéſz Emberi nemzetet el-veſztette [p].

Harmadſzor, Környűl kell metélnünk Tagainkat-is: mellyekről kőzönségeſſen azt

A
f Gal. 5. 2.
g Luc. 2. in Luc. cap. 2.
h Joſ. 5. 2.
i 1 Joſ 9.
k Ezech 44. 9
l Col. 2. 11.
m Col 3. 9.
n Eph. 4. 22.
o 1 Cor. 5 7.
p Rom. 13. 12
B
q Deuter. 10. 16.
r Jer. 4. 4.
s Iſa. 1. 16.
t Prov 4. 23.
u Mat. 15. 19
x Gal 5. 19. 20. 21.
C
y Matt. 5. 29. & 18. 9.
z Jób 31. 1.
a Prov. 23. 33
b 2. Reg. 11. 2
c Pſal. 118. 37.
d Act. 7. 51.
e Eccle. 28 28
f Pſ. 100. 5. 7
g Gen. 39. 19
h Exod. 6. 12.
D
i Iſa. 6. 5. 6. 7
k Ezech. 4. 29
l Eccl. 28. 28 29.
m Pſ. 38. 2.
n Pſ. 140. 3.
o Iſa. 3. 24.
p Gen. 3. 6.

parancsolja Sz. Pál [q]; hogy *Sanyargassuk* azokat. Kezeinkről, és Lábainkról pedig azt mondotta Urunk [r]; hogy *Hamar megh-vágnánk kezeinket, el-vesszük, és el-vesszük lábunk.* És szintén azt mondhatnyuk egyéb tagokról-is. Mellyekről imígyen beszéll Sz. Pál [s]: *Ne adgyátok a'ti tagjatokat bamisságnak fegyverévül a' Bünnek: hanem az Igasságnak fegyverévül az Istennek.* És [t]: *Emberi-szerént mondom, a'ti testetteknek erötlenségéért: mert, a'mint adtátok a'ti tagjaitokat a'tisztaságnak szolgálattyára, és a'hamisságnak a'hamisságra; úgy adgyátok most a'ti tagjaitokat az Igasságnak a'meg-szentelésre.*

Negyedszer: Környül kell metélnünk minden Külső Dolgokat-is: úgy-mint, Gazdagságot, Méltóságot, Barátságot, Atyafiuságot. Mert *a'ki ellene nem mond mindeneknek a'mi ezt bir, nem lehet a Krisztus tanitványa* [u]. És némellyeket meg-is nevezett Urunk, hogy azokhoz-képest a'többiről-is értetett tegyünk [v]: *Ha ki, úgy-mond, hozzám jö, és nem gyülöli az attyát, és annyát, és feleségét, és fiait, és atyafiait, és nénnyeit, még pedig az önnön lelkét-is, nem lehet ö Tanitványom.* Máltett pedig nyilván mondgya; hogy a'végre jött [x]: *El-választani jöttem az embert az attya-ellen, és a' leányzót az anya-ellen, és a'menyét a'napa-ellen; és az ember ellenségi az ö háza-népe.* és utánna veti mint kellessék azt érteni: *A'ki attyát, vagy annyát, inkább szereti hogy sem engem, nem méltó hozzám.* Mert akarattal mindennek kellen kellyenni, hogy, ha kivántatik, mindeneket el-hadgyon az Istenért: és, ha az Istennek szolgálatban akadékot szerezhetnének, meg-vessen és útálljon: és Sz. Pállal, úgy tartson mint a'ganéjt [y]. És nem chak a külső dolgokat, hanem Lelkünket-is, vagy életünket; a'mint hallyuk [z]. És abban-is jeles példát mutatott Sz. Pál [a]: ki *Lelkét sem szánta, chak hogy el-végezhesse futását, és az Igének szolgálatását, mellyet a'Ur JESUS Istentől vett-vélt, hogy bizonyságot tenne az Istennek Malasztyának Evangeliomáról.*

A
q 1 Cor. 3. 6.
r Matt. 18. 8. s Rom. 6. 13.
versi. 19.
u Luc. 14. 33. x versi. 26.
y Mat. 10. 35. 36. 37.
B
z 2 Pál. 3. 8. a Luc. 14. 26. b Act. 20. 24.

III. RESZE.

EZek fő Okai a'Krisztus Környül-metélkedésének, mellyről a'Keresztyén Anyaszentegyház az Esztendőnek első napján emlekezik. Melly Napot, a'régi Romaiak-is nagy böchüllettben tartottak, és azon választották a fő *Magistratust*, a'Polgármestereket: de nékünk ez a'Nap ezért-is böchüllettes; hogy azon nevezteteti az Istennek emberré lött Sz. Fia JESUSnak; az-az, Üdvözitőnek. Melly Névről, méltó a Keresztyéneknek értekezni, hogy azt böchüllettben tartsák. És hogy e'Névnek jól végére mehessünk, azt kell eszünkbe vennünk, hogy régenten a'*Synagóga* igen szorgalmatos volt a'Név-adásban. És nem ok-nélkül: mert, a'mint *Plato* mondotta [c], az illendő Névnek adása a'Böltsektől lehet; a'mint Adám adott nevet minden állatoknak az ő természetök-szerént, mikor még az eset-előtt tellyes volt böltsességgel [d]. Az-okáért, mint-hogy senki nem ismérte a'Fiat, hanem chak az Atya [e], ö adhatott illendő Nevet néki. Jöllehet egyéb-aránt-is az Atyák tiszti volt, a'Fioknak Nevet adni, a'mint a'Zakariás chelekedetiből ki-tetszik [f]. A'Krisztusnak azért nem lévén földi attya szükség volt, hogy az ő Mennyei Atryától venné a'Nevet: mellyet az Angyal, mind a'Szűz Máriának, mint Annyának [g], 's mind Józsefnek, mint gond-viselőjének [h], meg-jelentett. Továbbá; az Urak-is adnak nevet a'Szolgáknak: jelentvén azzal rajtok-való birodalmokat; a'mint ki-tetszik Nabukodonosorból, ki Danielnek, és az ő társainak el-változtatta nevöket [i]: azon-képpen, mivelhogy a'Krisztus, emberi természete-szerént, az Isten szolgája volt, a'mint Isaiásnál olvassuk [k], ö-tőle kellett nevet venni.

C
c In Cratyl.
d Gen. 2. 19.
e Mat. 11. 27.
f Luc. 1. 63.
g Lu. 1. 33.
h Matt. 1. 21.
i Dan. 1. 7.
k Isa. 42. 6. & 49. 6. & 53. 11.

És bizonyára, igen illett a'Krisztushoz az a'Név: mert minden dolgaiban JÉSUSnak, az-az, Üdvözitőnek mutatta magát és Szabaditónak: el-annyira, hogy chak ruhájának peremével-is betegeket gyógyitott [l]: annak-fölötte, nyálával [m]; szavával pedig [n] halottakat támasztott. Az ő Evangelioma-is üdvösséges; a'mint Sz. Pál nyilván mondgya [o]: azon-képpen a'Szentségek-is mellyeket ő szerzett; tudni illik, a'Keresztség [p], az Oltári-szentség [q], a'Bémálás [r], a'Gyónás [s], és a'többi-is. Sőt az Evangéliomnak hirdetői-is üdvözitik az embereket, Sz. Pálnak ama'mondása-szerént [t]: *Mindeneknek mindenné lettem, hogy mindeneket hasznaimnak.* És végezetre, még az Evangéliomi időt-is üdvösség Napjának nevezte Sz. Pál [u]. Mint-hogy azért a JÉSUS annyi fok módon üdvözit, jól mondotta Isaias [x]; hogy *Örömmel merittünk vizeket az Üdvözitőnek Kutyaiból.* Mert a'JÉSUSnak mindene olyan mint a'fogyhatatlan kút, melyből mindenkor merjehetni az üdvösségnek vizeit, lelki szomjuságunknak meg-oltására.

l Luc. 7. 14. Mr. 1. 8. 54. Ioan. 11. 43. m Rom. 1. 16. act. 13. 26. o Tit. 3. 5. p Ioan 3. 5. q Matt. 8. 17. r Ioan 20. 23. s 1 Cor. 5. 2. t Isa. 12. 3. u Dan. 9. 25.

Továbbá; azt kell eszünkbe vennünk, hogy egy-nehány Okból szoktak az emberek valakinek Nevet adni; mellyeket a'JÉSUS nevében-is fel-találhyuk: I. Időhüzképpen: úgy hogy, a'ki Sz. János napján születik, Jánosnak nevezik; és így a'JÉSUSnak, a Danielről meg-mondatott idő-szerént, adatott a'Név. II. Valami Hasonlatosság-

A

ért. Így neveztetett *Edom*nak, az-az, Veresnek az Isaak öregbik fia: mert vérhenyős volt. A' Jésusnak pedig olly tulajdona az Üdvözítés, hogy ninch másban senkiben üdvösség: *Nem-is adatott más Név az ég-alatt az embereknek, a' melyben nékünk kell vözlenünk kellene* [a]. III. Valami Történetért; a'mint József az ő első fiát *Manasses*nek nevezte, mondván [a]: *El-felejtette velem Isten minden fáradságimat, és az atyám házát.* A'mi Jésusunkról azt mondotta az Angyal Józsefnek [b]: *A'nevét JESUSnak hívod: mert ő szabadítya-meg az ő népét az ő bűnökből.* IV. Valami nagy Cselekedetért; a'mint Jákob kezdett az Angyallal, és úgy nyerte az *Israel* nevet [c]. A'Krisus, vére-hullásával nyerte a Jésus nevet, mellyel minket meg-váltott, és az Isten Igasságának eleget tett. V. Azért is adunk nevet, hogy hasonló néven-valo Atyánk-fia volt; vagy hogy kivánnyuk, hogy, a kinek nevét fogja viselni, annak nyomdokát kövesse. Ezt is fel-találjuk a'Krisusban: mert voltak Jésus-nevű jeles emberek az ő nemzetsége-között, kiket ő nem chak követett, hanem meg-is előzött; és mindeniknél jobban meg-érdemlette azt a'Nevet, mint-hogy sok képpen volt Szabaditó, és Üdvözítő.

B

Első volt, Józsue, az Israël fiainak Hadnagya: kiről a'Bölch *Ecclesiasticus* szépen emlékezik, mondván [d]: *Erős a' hadakozásban Józsue, a' Neve fia; ki nagy volt az ő nevé-szerént, igen nagy az Isten választottainak szabadulására, meg-gyözvén az ellen-támadó ellenségeket, hogy örökséget vehne Israël.* Ezt mind meg cheleketdte a'mi Jésusunk: 1. Józsue a' Kananæusokat győzte-meg: Jésus a' Setétségnek Fejedelmit. 2. Józsue azt parancholta a'Fejedelmeknek, hogy lábokat a'Rab-Királyoknak nyakokra tegyék [e]: Jésus hatalmat adott a' Tanitványinak [f], *a' kigyók és skorpiók meg-tapodására, és az ellenségnek minden erején.* 3. Józsue harmincz-egy Királyt győzött-meg [g]: Jésus számtalan Királyokkal fel-vétette az ő Evangéliomának igáját, nem fegyveres Vitézek által, hanem egy-nehány szegény Halászok-által. 4. Józsue az Igeretnek földét az Israël fiainak osztotta [h]: Jésus a'Meny-országot adgya az ő Hiveinek [i]. 5. Józsue bizatta a' meg-ijedett népet [k]: Jésus maga példájával bátoritotta, mondván [l]: *Bizzatok, én meg-győztem e' világot.* 6. Józsue a'Napot meg-állatta, hogy ellenségin boszszúr álhatna [m]: Jésus az Igasságnak Napja, a'világos Napot halála-kor meg-setétitette [n]; Fel-támadása-után, Tanitványinak békeséget hirdetett [o], és a'Bün-bochátásra hatalmat adott nékik.

C

Második, a' Sirak fia volt a' Jésus, az *Ecclesiasticus*-nevű Szent Könyvnek szerzője, a' népnek bölch Tanitója. Ki volt igazban Tanitó, mint a' Jésus? Kit hogy halgassunk, ő-maga parancholta az Atya Isten [p]: kinél *az Örök életnek igéi vannak* [q]: kiben *a Bölcheségnek és Tudományuak minden kincsei el-rejtve vannak* [r]: kinek Tudománya egyebeknek tudományát úgy felyül-haladgya, mint a' Nap-fény a' gyertya-világot, a'tenger a' chöpp vizet: I. Mert rövid; és azért künyü meg-tanúlni, és meg-tartani. nihelhogy a'Szeretetnek két kichiny Parancholattyában *függ az egéjs Törvény, és a' Próféták* [s]. II. Ő-magában-is künyü és gyonyörüséges: mert semmi a' Szeretetnél künnyebb és gyönyörüségesb nem lehet. és azért mondotta; hogy *Az ő igája gyönyörüséges, és az ő terhe künyü* [t]. III. Mert bizonyos: úgy hogy inkább el-múlnak az ég és a' föld, hogy-sem a'Krisus betsédi [u]. IV. Igaz: mivelhogy azért született, és *jött e' világra, hogy bizonyságot tégyen az Igasságról* [x]. és ő *az út, az igasság, és az élet* [y]. És úgy meg-bizonyittatott Choda-tételekkel, hogy sok száz-ezeren nem szántak érette vérőket ontani, és életőket adni. V. Mert Hasznos; és a'hasgatóknak örök életet szerez [z].

D

Harmadik, a' Józedek fia volt a' Jésus; ki Fő-pap lévén, a'népért szorgalmatossan és aitatossan esedezett, mint szó-szólló és közben-járó: kinek az Ur azt parancholta [a], hogy meg-erősödgyék. A'mi Jésusunk, valóban Fő-pap volt, és annak tisztiben tekélleteſſen el-járt: 1. Az Istent dichérvén hálá-adással [b]. 2. A'népért imádkozván, és annak Szó-szóllója lévén [c]: és esedezvén érettünk [d], és ellenségiért-is [e]. 3. A'népért áldozván, nem chak a'Kereszt-fán, tulajdon Vérével: hanem, Melkisedek rendi-szerént Pap lévén, örök Áldozatot-is szerezvén [f]. 4. Mint-hogy a' Józedek fia, az el-rontatott Templomot fel-épitette [g]: a'mi Jésusunk, az ő Testének Templomát épitette-fel; a'mint ő-maga mondotta, szólván az ő Testének Templomáról [h]. És annak-fölötte, más Templomot-is épitett eleven kövekből; melly épületben ő a'fő Szegletkő, melly a'két falt össze-foglallya: tudni illik, a'Zsidókat, és a Pogányokat, az ő Anyaszentegyházában. Melly Templomról, érthettyük Aggæus Prófétának ama'mondását [i]: *Nagy lészen az utólsó Háznak dicsősége; nagyobb, hogy-sem az elsőé, úgy-mondá a' Seregek Ura*; a'mint Sz. Agoston [k], Sz. Cyrillus [l], Sz. Ambrus [m], és több Sz. Atyák és Doktorok magyarázzák.

Negyedik, Józef volt: kit Farao, Egyiptomi nyelven, a'Világ Szabaditójának nevez-

zett [n];

a Act. 4. 12.
a Gen. 41. 51
b Matt. 1. 21
c Gen. 32. 24
d Eccl. 46. 1.
e Jos. 10. 24.
f Luc. 10. 19.
g Jos. 12. 24.
h Jos. 13. & seq.
i Mat 28. 18
k Num. 14. 9.
l Ioan 16. 33
m Jos. 10. 13.
n Mat. 27. 45
o Ioan. 20. 21
p Matt 17. 5.
q Ioan 6. 69.
r Col. 2. 3.
s Mat. 22. 40
t Mat. 11. 30
u Luc. 21. 33
x Ioan. 18. 37
y Ioan. 14. 6.
z Ioan. 10. 27
a Ag. 2. 5.
b Mat. 11. 25
c 1. Ioan. 2. 1.
d Rom. 8. 34.
e Luc. 23. 34
f Heb. 5. 6.
g Ezd. 1. 24.
h Ioan. 2. 19.
i Agg. 2. 10.
k Lib. 18. de Civ. c. 45. & 48.
l Lib. 5. in Is.
m Lib. 3. de Fid. c. 12.

zett [a]: I. Ez, midőn mindenütt nagy éhség volt, gabonát osztogatott, pénz és marha fejében: de a mi Jésusunk, az egész világnak Mennyei Kenyerét adott: és az nem-chak ingyen adta; de ugyan fenyegeti-is azt, a'ki élni véle nem akar [b]. II. Jósefet az attya *minden fiainak fölötte szerette* [c]: a' Jésust az Atya-Isten, *Szerelmes fiának* nevezte, *kiben nék kedvetét* [d]. III. Jósefet az attya a'bátyáihoz küldötte; kik irégységből el-adták [e]: de sok nyomorúságok-után fel-magasztaltatott: mellyeket a'mi Jésusunkban-is fel-találunk. Illyen: Négy ellenséggel akart minket üdvözíteni a'mi Üdvözítő Jésusunk: tudni illik, Ellenségünket meg-győzvén, és nékünk-is erőt adván azoknak meg-győzésére: Tanítván bennünket, és az igaz útra vezetvén: Eledelével éretünk, és áldozván: és üdvösséges Eledellel táplálván. mellyekért szűnetlen hálát kell néki adnunk.

Kérdené valaki: Mi szükség vólt a'Krisusnak Nevet adni? Az embereknek szükséges a'Név: mert, sokan lévén, eggyikét a'másiktól különben meg nem ismérhetnők: és, ha chak egy ember vólna, név-nélkül nem szükölködnék. Továbbá; mert az embernek, mind helyből, 's mind időből rövid határa vagyon: úgy hogy, a'ki Pokolban vagyon, Béchben nem lehet; és a'ki száz esztendő előtt élt, most nem él: a Név által pedig, távúl-is emlékezetben lehetünk, és halálunk után-is: a'mint nogy a'mi fámbor Eleinket, Sz. István és Sz. László Királyt, nevőkről emlegetjük, és ismérjük őket. Az-okáért a Krisus, Isten lévén, chak egy; végetlenségével mindenütt jelen vagyon; őrökké-valóságával minden időt magában foglal; és így nem szükölködött név-nélkül.

Erre, úgy tetszik hogy meg-felelhetünk az Istennek feleletiből: Mert, midőn Moyses az Istennek Nevéről tudakozott, hogy azt az Izraël fiainak meg-jelentvén, hitelt-szerzene magának, azt felelte [a]: *Én vagyok a'ki vagyok.* Mint-ha azt mondotta vólna: Most nem vagyok egyéb, hanem a'ki vagyok. mert más terméfetet fel nem vöttem, se szolgai ábrázatba nem öltöztem; az-okáért Név-nélkül nem szükölködöm: de emberré lévén, a'Névre szükségem lészen, és akkor azt az embereknek meg-jelentem. Szükséges vólt azért a'Név az ember Krisusnak: I. Hogy meg-ismérnők, mennyivel előzi-meg az embereket, a'ki *annyival méltóságosabb lött az Angyaloknál, mennyivel külömb Nevet vött örökségül azoknál* [b]. II. Hogy mindenütt jelen-lenne segétségével azoknak, kik őtet segétségül híják. mert *Minden, a'ki segétségül híja az Úr nevét, üdvözül* [c]. III. Hogy az ő Nevében, halála-után-is meg-maradna az ő ereje; a'mint-hogy annak segétségül-hívásával, Sz. Péter a'sántát meg-gyógyította [d]; és nékünk-is az-által adatik az üdvösség [e].

Mondaná valaki: Isaias, jövendölvén a'Krisus felől, nem *Jésus*nak, hanem *Emmanuel*nek nevezte [f]. Felelet: A'Próféta nem azt jelenterte mi lenne a Krisus neve, hanem, ki lenne: az Evangelista pedig, mind a'kettőt jelenterte. Így mondotta azon Próféta [g]; hogy *Az ő neve, Chodálatosnak hivattatik, Tanátsadónak, Istennek, Erősnek, a' Következendő idő attyának, Békesség fejedelmének*: nem hogy annyi tulajdon névvel nevezteinek, hanem, hogy mind azok benne lennének, mellyeket azok a'Nevek jelentenek. Jeremias-is azt jövendölte [h]; hogy *a'Név, mellyel őtet nevezik: Az Úr a'mi Igazunk*: mert, noha Urunkat soha azzal a'névvel nem nevezték; mindazáltal, valóságos-képpen ő vólt A'mi Igazunk. Így vólt *Emmánuel*-is, az az, *Velünk az Isten* [i]; a'mint Sz. Máté magyarázza. Így értette azért az Isaias mondását. Mert, mikor az Angyal Józefnek azt mondotta-vólna [k]; *A'nevét JÉSUSnak hívod*: mint-ha mondását bizonyítani akarta-vólna, az Isaias mondásával bizonyított: *És az ő nevét Emmanuelnek hívják*. Mind egy azért a'Jésus és az Emmanuel: nem szózat-, hanem magyarázat-szerént; a'mint *Tertullianus* mondgya: mert mind egy, *Az Isten velünk*; és, *Az Úr a'mi Üdvözítőnk*, a'vagy Jésusunk. és így, a'Krisus Emmanuel vólt, magyarázat-szerént: Jésus pedig, szózat- és magyarázat-szerént. Noha pedig a'tellyes Sz. Háromság a'mi üdvösségünknek oka, és az Atya's a'Sz. Lélek úgy adgya a Malasztot és a'Dicsőséget, mint a'Meg-testesült Fiú-Isten: mindazáltal a'Jésus, vagy az Üdvözítő neve, chak a'Fiúnak adatott tulajdon-képpen. mert az üdvösség meg-adásának módgya, chak ő-benne találtatik, ki Isten, és ember. Mert, ő tőtt eleget a'mi bűneinkért; *és ő lött engesztelő áldozat* [l]: ő érdemlette nékünk a'bochánatot, és Malasztot: *ő lött nékünk az Istentől Bölcsesség, és Igasság, és Meg-szentelés, és Váltság* [m]: ő *a'közben járó is, az Isten- és az emberek közöt* [n]: ő általa *siettattnak meg, a'mellyek Mennyekben és a'földön vannak* [o]: és az-okáért néki tulajdona a'Jésus neve.

De mondaná még is valaki: Mint-hogy a'Krisus nem chak Üdvözítő, hanem *az Istentől Birójává is rendeltetett az elevenekre és holtakra*; és *az Atya nem ítél senkit, hanem minden ítéletet a'Fiúnak adott, hogy mindnyájan tiszteljék a'Fiút* [p]: miért vötte inkább Nevét az Üdvözítéltől, hogy sem az ítélettől: jól-képpen holott az ő ítéletit soha el nem

A
[a] Gen. 41. 56.
[b] Num. 6. 24.
[c] Gen. 37. 3.
[d] Matt. 3. 17.
[e] Gen. 37. 28.

B

[a] Exod. 3. 13. 14.

C
[b] Act. 4. 12.
[c] Joel 2. 32.
[d] Act. 3. 6.
[e] Act. 4. 12.

[f] Isa. 7. 14.
[g] Isa. 9. 6.
[h] Jer. 23. 6.
[i] Matt. 1. 23.
[k] Vers. 21.

D

[l] 1. Joan. 2.
[m] 1. Cor. 1. 30.
[n] 1. Tim. 2. 5.
[o] Ephes. 1. 10.
[p] Act. 10. 42.
[q] Joan. 5. 22.

A

k Rom. 14. 10. 2. Cor. 5. 10.

kerülheti [k]: az üdvözítésben pedig nem mindenne[k] részen része; hanem sokan, magok gonoszsága-miatt, el-vesznek? Felelet: Noha minden eneket meg-itt él: mindazáltal nem egyébért lőtt emberré, hanem hogy mindeneket üdvözítene. és ha üdvözíteni nem akart-volna, az ítéletért nem szükség lőtt-volna emberi testbe öltözni; melyet a'nélkül-is végbe vihetett-volna. azért mondotta ő-maga [l]: *Nem küldötte Isten az ő Fiát a' világra, hogy ítélje a' Világot, hanem hogy hívővé légyen a' Világ általa.* Ezért *hajol-meg minden térd a' JESUS nevére* [m]; a'mint az Isten Isaias-által meg-jövendőltette [n]. Mert, mineklőtte az Isten Fia emberré lőtt, és a' Jésus nevét fel-vőtte, kevés térd hajlott-meg az igaz Istennek, rakván lévén a'Világ hálványokkal, és (hogy így szóljak) az Istenségnek részre volt-osztva a'Pogányoknál. mert *Minervát*, a'Bölcseség Isten-asszonyának tartották, *Apollót*, és *Æsculapiust*, Orvosló Istenecknek; *Æolust*, és az *Asztrus*okat, a'Jó-szerencsés útért hítták segétségül: *Bacchust* és *Cerest*, bőv Borért és Gabonáért; *Plutót*, a'Gazdagságért; *Oceanust* és a'*Nymphá*kat, a'Vízért; *Hymenaust*, a'Házasságért; *Venust*, és *Cupidót*, a'Testi gyönyörűségért; *Iupitert*, a'Birodalomért; és egyebeket egyéb dolgokért. De minek utánna az Isten Fia a' Jésus nevét fel-vőtte (melly annyit tészen mint Közönséges Üdvözítő,) minden térd meg-hajlott néki: mivelhogy egyedül a'mi igaz Istenünknek tulajdona, hogy tiszteletit maffal nem közli, sem *másnak nem engedi* [o]. A'mint nyilván meg-mutatta, midőn Dágont mellette nem akarta szenvedni, hanem a'földhöz verte, és el-rontotta: és a'Sámi lakosokat is azért verte-meg az Isten, hogy az Urat tiszteltelvén, hamis isteneknek-is szolgáltak, mint a Pogányok [p]. Éppen kívánnya azért az Isten a'mi szívünket, nem osztolva.

B

o Isa. 42. 8.

p 1 Reg. 5. 4. q 2 Reg. 12. 33.

Midőn valami jószágért pőrlenek; a'kinek igaz ügye ninchen hozzája, örömest alkovára mégyen és osztályra: de a'kinek igasága vagyon, éppen kívánnya, és nem akarja hogy más osztozzék véle. A'mint nyilván-való példánk vagyon a' Salomon előtt pőrlő két Aszszony'állatban: mert a'kinek az eleven gyermekhez semmi közi nem volt, meg engedte-volna hogy kettévágják; és azt mondotta [r], hogy *jó része mind a' kettőnek légyen, hanem meg-osztassék*: de az igaz anya, az osztásnak ellene-mondott. Hasonló-képpen, mint-hogy a'Bálványokban-lévő Ördögöknek ninchen semmi igasságok az isteni tiszteletihez, nem bánnyák ha több részre oszol-is: de az Isten, a'kinek az tulajdona, igen-is bánnya, és tiltya. Az-okáért az Isten Fia, fel-vévén a'Jésus nevét, úgy mint Közönséges Üdvözítő és segétő, mindeneket magához hivott [s]. Erről értheti-jük Isaiás nak mondását [t]; hogy *Az ő vállán vagyon a' Fejedelmesége*. Mint-ha azt mondotta-volna: A'mit az-előtt sok vállakra osztottak, egyedül fel-vállalta; mert minden Fejedelmeket meg-győzött. és a'melly Fejedelemségeket törvénytelen magok-között fel-osztottak-volt, el-foglalta tőlök; a'mint Sz. Pál igen szépen beszéli felőle [u]. Az-okáért, a'ki Bölcseség-nélkül szükölködik, ne kérje azt *Minervá*tól: hanem az Atyának Bölcseségétől, *kiben a' Bölcsesség es Tudomanynak minden kincsei el-rejtve vannak* [x]. Se az Egésségeret és életet *Apollót*ól, vagy *Æsculapius*tól: hanem attól, a'ki *szellyel jót, jól-évén, és meg-gyógyítván mindeneket* [y]. Se a'Szerencsés útat *Æolus*tól, vagy az *Asztrus*októl: hanem attól, a'kinek *a' tenger és a' szélek engedtek* [z], és a'ki magát *Utunk* nevezte [a]. Se Bort és Búzát *Bacchus*tól és *Ceres*től: hanem attól, a'ki a'vizet borrá változtatta [b]; és a'kevés kenyeret meg-szaporította [c]. Se Gazdagságot *Pluto*tól: hanem attól, *a' ki Gazdag mindenekhez, a' kik segétségül hijják őtet* [d]; és, *a' kinek áldása meg-gazdagít* [e]. Se a Vizet *Oceanus*tól, vagy a'*Nympha*któl: hanem attól, a'kinek olly Vize vagyon, hogy, *a' ki abból iszik, nem szomjuhozik örökké*. Se Feleséget *Hymenaus*tól [f]: hanem attól, a'kitől tulajdon-képpen adatik az okos feleség [g]; a'ki a'Házasságot szerzette; a'ki az Anyaszentegyházat magának örök Feleségül válaszotta; és az emberi természetet az istenséggel el-válhatatlanúl egy személybe szerkeztette. Se Gyönyörűséget *Venus*tól, vagy *Cupidó*tól: hanem attól, *ki örömmel bé-tölt minket orczájával, és a' jobb kezében mind végig gyönyörűségek vannak mind örökké* [h]: a'kinek *Házának bővségéből meg-részegülnünk, és az ő gyönyörűségének patakából itatnunk* [i]. Se, végezetre, Birodalmat *Iupiter*től: hanem attól, a'ki azt mondotta a'Tanitványinak [k]: *Én rendelem nektek az Országot*: és minden Válaszszottaknak azt mondgya [l]: *Jöjetek-el én Atyámnak áldottai, birjátok a' világ kezdetitől-fogva nektek készittetett Országot.*

C

s Mat. 11. 28. t Isa. 9. 6.

u Col. 2. 15.

x Col. 2. 3.

y Act. 10. 38. z Mar. 8. 27. a Jon. 14. 6. b Joan. 2. 9. c Joan. 6. 11. d Prov. 10. 22. e Prov. 10. 22.

f Isai. 4. 13. g Prov. 19. 14.

D

h Psal. 15. 11. i Psal. 35. 9.

k Luc. 22. 29. l Mat. 25. 34.

Ez pedig olly bizonyos dolog, hogy a'Kriſtuſtak El-jövetele-kor, meg-némúltak mind az Ördögök, kik az-előtt az embereket feleletekkel chalogatták, és bolonditották; a'mint a'Pogány *Porphyrius*-is meg-vallotta, abban a'Könyvében, mellyet a'Kriſtus Hivei-, és azoknak Váliása-ellen irt: Ne chodállyuk, úgy-mond, ha már sok esztendeig dög-halállal nyomorgattatik a Város: holott *Æsculapius*, és a'több Istenek, távúl vannak tőle. Mert, mióltától-fogva a'Jésust tiszteli, semmi haszsnot az istenektől nem-

vehetünk. Nagy ereje vagyon az Igasságnak, hogy az Ellenségnek ellenünk fogott fegyverét-is, viszsza-fordittya, és az-ellen viszi. Akkor bé tellyesedett Zakarias Prophetának jövendölése [m]: *Az napon, nyilván-való kút fog lészen a' Dávid házának, és a' Jerusálem lakóinak, a' bűnöktől, és a' hitvány-kórságoktól meg-mosásáro. Es lészen az napon, úgy-mond a' Seregek Ura; ki-eltetem a' Bálványok nevét a' földről, és nem lésznek emlékezetben többé.* Es Dávidnak-is mondása [n]: *Minden Nemzetségek a' kiket alkottál, el-jönek, és imádkoznak előtted Uram, és dicsőitik a' te Nevedet.* Melyből következik, hogy mi is bé-tellyesittsük, a' mit ugyan azon Dávid, másutt kívánt [o]: *Isták és Szőzek, a' vének az ifiakkal, dicsérjék az Ur Nevét: mert chak az ő Neve magasztaltatott-fel.* Ur a' Név, a' Jesus neve: az légyen azért a' mi jelünk, melyből meg ismértessünk ki Vitézi legyünk, és ki légyen a' mi Hadnagyunk, vagy Kapitányunk: abban vessük minden reménségünket; attól várjuk minden segérségünket. Ezt hogy jobban végbe vihessük, a' régi szokás-szerént, meg-ajándékozom fejenként a' Keresztyéneket; és ugyan ezen Sz. Névvel, a' Jesus nevével: melyben minden rend-béli emberek találhatnak magoknak-való jót.

I. Ajándékozom ezt a' Szent Nevet, a' Kőzönséges Keresztyén Anyaszentegyháznak: ment *Igen-Erős Tornya az Ur neve* [p]; úgy hogy *a' pokolnak kapui ellene nem vésznek rajta* [q]. II. A' Lelki Pásztoroknak; hogy meg-áldgyák a' népet a' Jesus Nevében [r]; és annak dicsőreetét mondgyanak, minden dolgokat annak dicsőretire rendelvén. III. A' Szerzetesseknek; kik mindenöket el-hadták az ő Neveért, hogy *százannyit vegyenek, és az örök életet bírják* [s]. IV. A' mi kichiny Szerzetünknek; hogy hordozzák azt a' Nevet, a' Pogányok-, és Fejedelmek előtt [t], se fáradságokat, se vérőket, nem szánván érette. V. A' Fejedelmeknek, és Tiszt-viselőknek; hogy az Ur Nevének dicsőséget hozzanak [u], azt minden-ütt szemök előtt viselvén, hogy hamis ítélettel ne káromlattassák. VI. A' *Congregatiónak*; hogy az ő Nevében gyűllyenek-össze [x], és ő ott légyen közöttek [y]. VII. A' Vitézeknek; hogy, ha az ő ellenségök szekerekben és lovakban bizunak, ők az Ur-Isten nevében kérjenek segétséget [z]: és az ő Neve-által meg-állyák a' reájok-támadókat [a]: és győzedelmesek légyenek, mint Dávid Góliát-ellen, a' Seregek Urának nevében [b]. VIII. A' Szőzeknek; hogy a' homlokokon irva légyen az ő Név [c]. Es azt meg-bőchülvén, el ne tőröltessék, a' testnek ándok kívánságáért. IX. Az Özvegyeknek; hogy az Urban örülljenek, és vigadgyanak az Istenben, az ő Jesusokban [d]: tudván, hogy a' melly Özvegy másban keresi vigasságát, élven meg-holt [e]. X. A' Házasoknak; hogy az Isten az ő neve-által, szabaditsa-meg őket a' Házasság-béli győrelemtől [f], mellyet nem ok-nélkül mondhatunk ízetlen víznek: mellyet Urunk gyönyörködtető borrá változtathat, mint a' Galileai Kánában cselekedett [g]. XI. A' Gyermekeknek; hogy szentellyék az ő Nevét [h], azon kezdvén-el a' fiúságt, és nem a' fiztkon: azzal kellyenek-fel, azzal feküdgyenek-le. XII. A' Szolgáknak és Szolgálóknak; hogy az ő segétségek, minden-némű fáradságokban az Ur neve légyen, ki a' mennyet és a' földet teremtette [i]. XIII. A' Mives- és munkás-embereknek; hogy magok munkájában és szorgalmatosságokban ne bizzanak, hanem az Ur nevében erestsék-meg hálójokat [k]. XIV. Kőzönségesen minden Hívekenek; hogy valamit kérnek az Atyától a' Jesus Nevében-, meg-adgya nékik [l]: e' világon minden szükséges dolgokat, fő-képpen az ő Sz. Malasztyát; a más világon pedig az örök Boldogságot: mellyet engedgyen minnyájunknak az áldott Jesus, az ő Szent Nevének-általa. Amen.

[m] Zach. 13. 1. 2.
[n] Psal. 85. 9.
[o] Ps. 148. 12.
[p] Prov. 18. 10. 1 Matt. 16. 18.
[q] Isa. 45. 19.
[r] Mat. 19. 19. Luk. 9. 16.
[s] 1 Cor. 9. 25.
[t] Ps. 28. 2.
[u] Mat. 18. 20. 1 Ps. 19. 8. 2 Ps. 43. 6. 2 Reg. 17. 45.
[b] Sap. 14. 1.
[c] Hebr. 3. 28.
[d] 1 Tim. 5. 6.
[e] Ps. 55. 3. 1 Cor. 7. 28.
[f] Joan. 2. 9. [g] Matt. 6. 9.
[h] Ps. 123. 8.
[i] Luk. 5. 5. Deut. 25. 16.
[k] Ps. 90. 8.
[l] Joan. 15. 16.

MÁSODIK PREDIKATZIO.

Szorgalmatos gondot viselnek arra a' világi Fő emberek, hogy életökkel-eggyütt, hírök-nevök el ne végezödgyék, és a' *szörgéstel el ne veszszen emlékezetök*: az-az, a' mint némellyek chinálnak felőle-, a' temetéskor-való harangozással, és egyéb affélé pompával, melly zörgés-nélkül végbe nem mégyen. Azokáért-, hogy nevők meg-maradgyon, éltekben szép iratos *Epitaphium*okat chinálttatnak; vagy fioknak, és attyok-fiainak testamentomban meg-hadgyák, hogy azt el ne múlassák. Azokra pedig, nagy aranyas betükkel fel-irják, hogy ott imilliyen nemes Vitéz, Ur-, Gróf, Herczeg, *&c.* fekszik: noha a' szép *Epitaphium*-alatt-, egyéb minthen pornál, chontnál, rongynál, férgeknél; és igen különböz a *titulus* a' dologtól, a' név a' személytől. De az élő emberek Nevezás, gyakorta nem eggyeznek az ő chelekedetökkel,

A

mint a' világoſság a' ſetétséggel, az élet a' halállal. és ſokaknak mondhatnók [b]: *Tudom cselekedetidet, mert az neved hogy élſz, de meg-hólt vagy.* Így Uraknak hívattatnak, kik ſzolgák ſem lehetnének: Vitézlőknek, kik ſoha ellenséget ſem látnának; Tekintetes-eknek, kik ſemmi bűchűlletes dologban nem forgottak. Külömbet mondhatunk az Iſten-felől Dávidal [c]: *A' te Neved-ſzerént Iſten, úgy a' te dicséreted-is a' föld határi-ig: Igaſsággal teljes a' te jobb-kezed:* az-az, bűchűlletes Nevedhez-képeſt, dicséretes dolgokat chelekeſzel mindenűtt, és minden dolgaidban tűndöklik az Igaſság. Így méltán nevezzők *Mindenhatónak* [d]; mert *Semmi nincs lehetetlen az Iſtennél* [e]: *Bölcsnek*; mert mindeneket túd [f]: *Irgalmaſsnak*, mert tulajdona a' könyörűlés. A' mái napon pedig, az Iſten Fia méltán nevezteték Jesusnak; mert *Ő ſzabadította-meg az ő népét az ő bűnökből.* Oh drága Név, ó kedves Név! mert, mint-hogy minnyájan bűnösök vagyunk, és a' bűn-miatt ſok nyomoruságok-alá vetettűnk: ez a' *Minden nevek-fölött-való Név* [h], biztat, hogy a' bűntől meg-ſzabadúlván, minden nyomoruságból-is ki-menekedűnk általa, és minden jókban részesűlőnk. Az-okáért, e' drágalátos Névről ſzóllok e' moſtani Predikátzióban.

B

I. Meg-mutatom, hogy azt a' Nevet, kűlső tiſztelettel-is kell illetni.
II. Meg-mondom, ha ſzabad-e esküdni; és mi kívántatik az igaz Eskűvéshez.
III. A' Hamis Eskűvőnek büntetését hozom elő.

ELSŐ RESZE.

C

Kérdené valaki; Ha a' Jesus Nevét halván, méltó-e sűveget vetni, térdet fejet-hajtani, vagy más-féle külső jellel belső tiſztelettünket meg-mutatni? *Calvinus* János [i], neveti a' Hiveket, a' kik azt chelekeſzik, mint babonáſokat, kővetik a' tanítványok Meſterőknek tetſzését. Erdélyben Enyeden, a' Predikátor mindenek hallartára meg-pírongatott egy Keresztyén embert, kit jól iſmértem; és meg-chűſoltatta hallgatóival, hogy, halván a' Jesusnak Sz. Nevét, térdet fejet hajtott. Magyar-országban pedig Ung-vár-megyében, Homonnai Bálint idejében, a' Predikátorok egy Synatban azt végezték; hogy bálványozás, sűveget vetni, vagy térdet hajtani, midőn azt a' Sz. Nevet hallyuk. Egy tűdós és jámbor ember, *Godefridus a' Driell*, azt írja [k], hogy chodálkozva látta a' *Heidelbergai* Herczeg Udvarában, hogy a' *Calviniſták*, midőn az ő Fejedelmének nevét hallották, sűveget vetettek; kezőket meg-chókolták; fel-költek, és egy ideig fenn-állottak: de ha a' Üdvőzítőnknek ſzentséges Nevét hallották, meg ſem mozdúltak, mint-ha Pogányok, barmok, vagy tőtek lőttek-volna. Ezélét naponkéne eleget láthatni a' *Calviniſták*-közőtt: kik, midőn az Evangéliomban, vagy a' Predikátzióban hallyák azt a' Szent Nevet, ſemmi tiſztelettre nem indúlnak: mint ſzíntén mikor a' Júdas, Kaifás, Pilátus, Heródes, vagy az Ördög nevét hallyák.

A' Keresztyének pedig, Sz. Pálnak tanitásából, térdet hajtnak midőn azt a' Sz. Nevet hallyák, vagy egyéb módon tiſztelete: tésznek; a' mint a' régi Sz. Atyákról, és Jámbor Előktől tanúlták. Bizony, Sz. *Jeronymus* azt írja [l]; hogy ő idejében, a' Keresztyéneket arról iſmérték-meg a' Zidóktól: hogy ezek, halván a' Jesus nevét, térdet nem hajtottak; amazok pedig, térdet, vagy fejet hajtottak, vagy sűveget vettek. Sz. Ambrús azt írja [m]; hogy a' térd meg-hajolhat, mellyel egyebek-fölőtt az Urnak bántása meg-chendeſedik; haragja meg-enyhődik; Malaſztya fel-indíttatik. Mert ez, az Atyának a' Fiához-való leg-nagyobb ajándéka, hogy a' Jesus nevére minden térd meg-hajollyon. Sz. Gergely, *Szerafinſ*hál [n], azt parancholta; hogy a' Jesus nevére, minnyájan az ő ſzívőknek térdeit meg-hajtsák; mellyet fejőknek meg-hajtásával bizonyíttſanak-meg. Ugyan azt végezte a' *Lugdúnumi Concilium*-is [o]; a' mint *Nazianzus* elő-hozza [p]. Nékem úgy tetſzik, hogy Urunk-is jelentette e' Sz. Névnek bőchűlletét: mint-hogy az ő Híveiről azt mondotta [q]; hogy *az ő Nevében Ördögöket űzzek*, és egyéb-féle chodákat chelekeſznek. Melly ígéret, leg-ottan Urunk Menybemenetele-után, az egéſz világon bé-tellyeſedett: mert Sz. Péter, a' leg-első chodát is a' ſántaemberen, e' Sz. Név-által chelekedte [r]: és haſonló-képpen Sz. Pál, a' Leányzóból az Ördögöt az-által űzte-ki [s].

Erről ſok ſzép példáink vannak az Egyházi Hiſtoriákban, és a' Sz. Atyák Irásiban. És az Ördögök ki-űzéséről, nyílván emlekezik az ő idejében Sz. *Juſtinus Martyr* [t], *Tertullianus* [u], *Origenes* [x], Sz. *Athanaſius* [y], Sz. *Gregorius Nazianzenus* [z], Arany-ſzájú Szent János [a], Sz. *Jeronymus* [b], és egyebek is. Innét vagyon, hogy az Ördög azoknak, kik ő-vélek czimborálnak, erőſsen meg-parancholja, hogy azt a Sz. Nevet ſoha ne emlí-

tsék,

a Jer. cap. 2. Ep. ad Ephes.

b Apoc. 3. 1.

c Pſ. 47. 11.

d Exo. 15. 3.
e Luc. 1. 37.
f Ioan. 21. 17
g Matt. 1. 21

h Phil. 2. 9.

i Inſtit. lib. 3. cap. 20.

k In Antiquit. reperta. 22.

l Lib. 3. Com. in Eſaiam

m Lib. 6. Hexaem. cap. 9.
n In c. 2. Epiſt. 1 15.
o Cap. Decr. de Imagin. Eccleſ. lib. 6.
p Lib. de Grat. c. 4. num. 5.
q Mar. 16. 17

D

r Act. 3. 6. & cap. 4. 10.
s Act. 16. 18
t Dialog. cum Tryphon. & Apolog. 1.
u In Apologetico.
x Lib. 1. 3. & 8. contra Cel. ſum.
y In Vita S. Antonij.
z Ad Nicobulum.
a Hom. de Lazaro.
b In Vita S. Hilarionis.

tsék: és mikor a' Boſzorkányok vendégeskednek, ha valáki chak ſeledékenségből nevezi-is, leg-ottan mind el-enyéſznek az Ördögök. De az Atya Iſten-is igen meg-böchüllí ezt a'Sz. Never. Mert, a'mint Urunk ő-maga, nem chak egyſzer mondotta [a]; Valamit az ő Nevében kérünk az ő Mennyei Sz. Attyától, meg-adgya.

Innét olvaſunk, hogy az Iſtennek Szentei chodálatos-képpen gyönyörködtenek e' Sz. Névben, Sz. János az ő Evangéliomában, leg-alább Két-ſzáz húſzſzor nevezi a' JESUST: Sz. Pál, haſonló-képpen az ő Leveleiben: kinek mikor fejét vötték-is, hármat ugordván a'feje, háromſzor nevezte; és valahová ugrott, Kút fakadott-fel. melly három Kútat, magam-is láttam Roma-kivül fél mély-földön, és ittam mindenikből. Melly Kútakról, emlekezik Arany-ſzáju Sz. János-is [d]; és fel-kiált, mondván: Oh minémű Kútak! Sz. *Ignatius* Mártyrról, ki Sz. János Evangeliſtának tanitványa volt, azt olvaſsuk *Surius*-nál [e]; hogy, midőn arra kénſzeritének hogy meg-tagadná a' JESUST, azt felelte: Nem mivelhetem; mert az ő Nevét ſzivemben hordozom. és halála-után, fel-hasitván a' ſzivét, benne találták a' JESUS Nevét arany betükkel. Melyről ſzépen ir Mantuanus [f]: *Hic a' littore rogatus, Cur toties in tormentis clamarit* IESUM? *Nomen id inſcriptum cordi; ſibi ſæpe relabi, Dixit, in os: Id poſt fatum perquirere lictor Nixus, ut exſecti conſpexit vulnere cordis Nomen id, ex auro duplis ſplendere elementis.* Sz. Ferenczről azt irja Sz. *Bonaventura*; hogy, midőn a' JESUS nevét emlitette, vagy hallotta, olly nagy örőm fogta-el ſzivét, hogy el nem titkolhatta; mint-ha mézet evett-volna, vagy gyönyörűséges éneket hallott-volna. Sz. *Iuliannsról* azt irja Sz. *Ephrem* [g]; hogy, a' melly Könyvben a' JESUS nevét találta, könyhullatáſival meg-áztatta, mint Magdolna a' JESUS lábait. Sz. Bernárd erről magyarázza, a' mit a' Meny-aſſzony mondott a' Vő-legénynek [h]: *Kiöntetett olaj a' te Neved.* és azt irja [i]: Az olaj, által-hat, és el-foly: a' JESUS, minden Nemzetekre ki-öntődött. Az olaj, világositja a' JESUS, e' világnak világoſsága. A' olaj, kenet: a' JESUS, Malaſztyával az ő Hiveit meg-keni, és meg-lágyittya. Az olaj, táplál: a' JESUS, tulajdon teſtével táplál bennünket. Az olaj, gyógyit: a' JESUS, a' mi lelkünknek Orvoſa. Az olaj, minden nedveſségeken felyül-uſzkál: a' JESUS Neve, minden nevet felyül-halad. Az olaj, jó-illatú: a' JESUS, az ő Mennyei Sz. Attya-előtt jó-illatú áldozat. Az olaj, tiſzta: a' JESUS, minden bűntől tiſzta. Az olaj, a' daganatot meg-gyógyittya: a' JESUS, az alázatoſsággal a' kevélységet le-ſzállittya.

De még a' Hitetlenek-közzül-is találtattak, a' kik e' Szent Nevet böchüllötték. Mert Sz. Agoſton azt irja maga-felől [k]; hogy, mikor Eretnek volt-is, e' Sz. Nevet böchüllettben tartotta, és gyönyörködött benne; úgy-mint, mellyet még az Annya tejével vött-volt ſzivébe; és valamit olvaſott a' néikül nem tetſzett néki. *Galatinus* azt irja [l]; hogy, midőn egy Zsidó valami mérges állatot el-nyelt-volna, más Zsidó a' JESUS nevével meg-ſzabaditotta a' veſzedelemtől. A' Gonoſz Kereſztyénekről-is azt mondhattyuk, a' mint Urunk ő-maga jelenti [m]: kik, noha az ő Nevében chodákat chelekedtek, mindazáltal nem kedvellette őket, úgy-mint hamiſságnak chelekedőit. De néha efféléknek, érdemök-ſzerént meg-is fizetett az Ördög; melyről jeles példánk vagyon Sz. Lukáchnál [n]: *Meg-próbálák némellyek a' lézzegő Ördög-űző Zsidók-közzül-is, hogy ſegétſégül hinák azokra, a' kikben Gonoſz lelkek valának, az Úr* JESUS *nevét, mondván: Kénſzerítlek titeket a'* JESUSra, *kit a' Pál prédikál. Valának pedig egy Scéva-nevű Zsidó Papi-fejedelemnek hét fiai, a' kik ezt chelekeſzik vala. Felelvén pedig a' Gonoſz Lélek, monda nékik: A'* JESUSt *iſmerem: Pált-is tudom: ti pedig kik vattok? És reájok ugordván az ember, kiben Igen-gonoſz Ördög vala, és meg-győzvén mind a' kettőt, erőt vön rajtok, úgy hogy mezitelen és ſebeſkedve ſzaladnának-ki abból a' házból.* Haſonló dolgot ir *Luther* Mártonról *Fridericus Staphylus*, ki akkor a' *Luther* tanitványa volt, és a' dolgot ſzemeivel látta: hogy Ördögöt akarván űzni, meg-ſzorúlt-volt a' kapczája; és chak alig ſzaladott-el. A' ki azért bátorságos akar lenni efféle dologban, ſzükség hogy Hitiben igaz Kereſztyén légyen, életében pedig jámbor és Iſten-felő: mert egyéb-képpen az Ördög kűnyen meg-tréfállya, és meg-futamtattya. Holott azt vedd eſzedbe; hogy a' JESUS nevének, nem úgy tulajdonittyuk a' Choda-tételekre-való erőt; ſe nem úgy böchüllyük és tiſztellyük, a' mint chak ſzózat, vagy őt betűből-álló ige: hanem, a' mint az Üdvözítőt és az üdvöſséget jelenti. és az okáért, a' Név-által, ő-magát az Üdvözítőt tiſztellyük, és hijuk ſegétségül. Mint mikor a' Cháſzár nevét halván süveget vetünk, vagy fel-állunk, azt nem a' ſzózatért chelekeſzſzük, hanem a' Cháſzárért, kit azzal a' ſzóval jelentünk: és miként a' Cháſzár azt maga tiſzteletinek tulajdonittya, úgy a' JESUS-is tulajdon böchüllettinek tartya az ő nevének tiſzteletit.

A

[a] Ioan. 14. 13. Ioan. 15. 16. & c. 16. 23.

[d] Hom. 8. in Ep. ad Ephes. & Hom. 5. in Ioh.

[e] In Vita ejus.

B

[f] Lib. 2. de Sanctis diſtich.

[g] Tom. 3. fol. 266.

[h] Cant. 1. 2.

[i] Serm. 15. in Cant.

C

[k] Lib. 3. Conf. cap. 4.

[l] lib. 8 c. 5 in Scholiis ad Talmud.

[m] Matt. 7. 22.

[n] Act. 19. 13.

D

A

II. RÉSZE.

o Ps. 110. 10. EZekből ki-tetszik, hogy *Szent és Rettenetes az ő Neve* o: Szent, tudni illik azoknak, kik jól élnek vele; Rettenetes azoknak, kik gonoszúl. Jól élnek pedig vele, a' p Exo. 20. 7 Deut. 5. 11. kik az ő Istenünknek Nevét hiában nem vészik p: Gonoszúl, a' kik hiában vészik: *Mert nem tartja ártatlannak az Úr azt a' ki az ő Urának Istenének Nevét hiában vészi.* Noha pedig sok-képpen vehetni hiában az Úr Nevét; mindazáltal, fő-képpen és gyakrabban az Eskűvésben: melly ha nem igaz, vagy nem bőchűlettel-való, igen ellene vagyon az Istenek. mert azzal az ő végheteden méltósága meg-bántódik. Hogy ezt jobban meg-értsük:

I. Azt kell eszünkbe vennünk; hogy a' kieskűszik, az Istent hija bizonyságúl hogy mondását el-hidgyék. és ez a' dereк Eskűvés: *Istent bizonyságom*, vagy, *Istennel bizonyítok*. Az-okáért, a' ki hamisan eskűszik, nagy vétket chelekeszik: mert, a' mi ő-rajta áll, az Istent hazuggá, vagy hamis-tanúvá tészi, mivelhogy hamisat bizonyíttat véle, a' ki Első és mérő Igasság; és azért nagy boszúsággal illeti. Innét vagyon, hogy az Isten, kemény és hirtelen chapásokkal büntette-meg a' Hamisan-eskűvőket. *Polydórus Virgiliusnál* q olvasunk; hogy *Godvinus*, Angliai Gróf, *Edvardus* Király asztalánál, egy falat kenyértől meg-fúladott; a' mint hamis eskűvésével kívánta. *Vincentiusnál* r, *Elfredus* Angliai Fejedelem, megakarván hamisan eskűdni, Romában a' Szent Péter Oltárán, hirtelen le-esete, és harmad napra meg-holt. Egy Franciai Herczeg pedig s, a' Nagy Károly Chászár előtt, hamisan meg-eskűdvén, meg-fakadott, és orrán, száján, szemein, fülein vér jőtt, és szörnyű halállal meg-hólt. *Gregorius Turonensisnél* t, a' Hamisan-eskűvőre, az égből tűz szállott, és meg-emésztette. Ezer ötszáz kilenczven-kilenczedik Esztendőben-is, *Flandriában*, tűzzel emésztetett-meg egy Hamisan-eskűvő. Sok efféle példákat hozhatnánk elő; de most ezekkel meg-elégedhetűnk.

B

q Lib. 8. Hist. Angl. 1568. 24. c. 65

r Lib. 24. cap. 24.

s Lib. 8. Hist. Franc. c. 16

t Lib. 8. Hist. Franc. c. 16

II. Azt kell eszünkbe vennünk; hogy vóltak olly Tévelygők, kik azt vélték, hogy semmi okon nem szabad eskűdni; úgy-mint, a' *Messalián*usok, a' vagy az *Euchiták*, a' *Pelagiana*sok, és *Waldenses*ek; és mi időnkben a' Vissza-keresztelték. *Wiclef*-is azt tanította, hogy világi dologért nem szabad meg-eskűdni; a' mint *Castro* írja u. De nem úgy vagyon. Mert az Eskűvés, ha úgy lészen a' mint kívántatik, nem tilalmas: 1. Mert sok Szent emberek eskűdtek a' Sz. Irásban ugyan világi dolgokért-is: úgy-mint Abrahám x, Izsák y, Jákob z: Moyses pedig a, és Dávid b, egyéb dolgokért. Ki azt-is mondgya c, hogy, *Dicsérteinek minnyájan ők az Úrra eskűvők*; mert az volt a' jele hogy az igaz Istent tiszteltek. Az-okáért mondotta Moyses d: *A' te Uradat Istenedet féllyed, és egyedűl néki szolgálly, és az ő nevére eskűdgyél.* Az Új Testamentomban-is, Sz. Pál nem egyszer eskőtt e; sőt az Isten-is f; nem hogy az Isten mondására erősítené az Eskűvés, hanem, hogy az emberek inkább szokták hinni az eskűvést: és hogy inkább elejkbe adná az embereknek az ő tanásának bizonyos-voltát; a' mint Szent Pál jelenti ő. 2. Továbbá; az Eskűvés az Istennek tiszteségére vagyon: mivelhogy azzal azt jelentyük, hogy az Isten az emberek dolgaira gondot viel; tudgya azokat; és hatalma vagyon azokon. 3. Felebarátunknak-is elő-menetelire vagyon: mert azt chelekeszi, hogy, igazat mondván, békeségben maradgyunk; máskűlönben boszúsággal ne illeszűnk; a' pör-patvarban véget érjünk.

C

u Contra Haereses. Wiclef. Art. 10. num. 5. 5.

x Gen. 21. 24.
y Gen. 26. 31.
z Gen. 31. 53.
a Deut. 6. 13.
b 1. Reg. 20. 3.
c Psal. 62. 12.
d Deut. 6. 13.
e Rom. 1. 9. 2. Cor. 1. 23. 11. 31. Gal. 1. 20.
f Heb. 6. 16. 17.
g Psal. 94. 11. & 109. 4. Heb. 6. 17.
h Mat. 5. 33.

Mondaná valaki: Urunk egy-általlyában azt parancholta, hogy Ne eskűdgyünk h; *Se az égre, se a' földre, se Jerusálemre, se fejünkre: hanem a' mi beszédünk légyen*, Úgy, úgy; *Nem, nem: a' mi pedig azokon felűl vagyon, a' gonoszból vagyon.* Felelet: Urunk ezzel a' mondással, az Eskűvést nem tellyességgel tiltotta, hanem a' Zsidóknak Kér-hamis Vélekedésőket kárhoztatta: kik azt vélték, hogy Akár-mi okból-is szabad a' teremtett-dolgokra eskűdni; és, hogy afféle Eskűvés nem kötelezi az embert. Az-okáért Urunk azt parancholja, hogy tellyességgel ne eskűdgyünk; az-az, se Istenre, se teremtett állatra; mikor a' szükség nem kívánnya. Mert az Eskűvés chak akkor jó, mikor a' szükség kívánnya, és az-okáért nem kell gyakorlani mint az imádságot, alamizsnát, és egyéb afféle magától-való jókat. A' mint hogy az Orvosság-is, a' hadakozás, ember-ölés, magunk oltalmára, szükséges lehet, és a' hoz-képest jó: de ha egyéb lehetne, jobb volna azok-nélkül lenni. Mert nagy bűchűletlenség, ollyan nagy bizonysággal bizonyítani aprólék dolgot, mikor a' szükség nem kívánnya: az-az, mikor más módon-is végbe vihettyük ügyünket, és el-hiszik beszédünket; a' mint Arany-szájú Sz. János mondgya i. És a' ki szükség nélkül eskűszik, és az Eskűvést gyakásul vészi, könnyen meg-eshetik hogy hamisan is meg-eskűdgyék. Ezen erre-

i Hom. 5. ex adv.

A

mit mondgyák némelly Sz. Atyák is, hogy a' Keresztyéneknek nem szabad esküdnek: azért, ha a' szükség nem kivánnya. és sokkal jobb volna, ha a' Keresztyének egy-mást esküvés-nélkül meg-hinnék. De annyiba jutottak, hogy Esküvésel sem hisznek egy-másnak.

Mondaná még-is valaki: Mint-hogy az Esküvés Istени tiszteler, nem méltó azt világi dologban egyeliteni, és azért meg-esküdni. Felelet: Az Esküvés, bizonyos dologban Istени tisztelet, midőn külömben el nem hiszik beszédünket: az-okáért, a' mint egyéb szükségünkben az Isten segétségéhez folyamlunk, úgy ebben-is; és úgy, Istennek tiszteségére esik. Továbbá: Istени dologgal-is élhetünk világi szükségünkben, midőn más módunk ninchen: de azt, akkor-is nem chak úgy bőchülyük, a' mint e' világi szükségünkre alkolmatos, hanem főbb módon-is. És így, testi egésségünknek meg-nyeréséért, a' Szentségekkel élünk; Ereklyéket viselünk; Istennek Fogadást tészünk; imádkozunk: mert tudgyuk, hogy az Isten Fia-is azért lőtt emberré, hogy az embereknek mind testőkben 's mind lelkőkben használna. Nem tilalmas azért egy-általlyában az Esküvés: de, hogy vétek-nélkül légyen, Három dolog kivántatik mel-léje; a' mint Sz. Tamás tanittya [k] a' több Doktorokkal. Jeremiásnak ama' mondásá-ból [l]: *Így esküdgyél: Él az Úr, bizonyosságban, és ítéletben, és igasságban*: az-az. Ne ha-missan, málr értvén és máll mondván: ne maga-gondolatlanúl, akár-mi aprólek do-logért: ne Gonosz vagy tilalmas dologra kötelezvén magadat.

Az Első, olly igen szükséges; hogy a' Hamis esküvés mindenkor Halálos bűn, ha szintén senkinek kárára ninchen-is: mert akár-miért esküdgyél hamisan, az Istent tészed hamis tanúvá. De kétséges dologra sem kell esküdni: mert a' ki azt chelekszi, veszedelemre veti magát, hogy az Istent hamis tanúvá tészi: a' ki pedig *a' veszedelmet szereti, abban vész-el* [m]. Innét következik, hogy, ha olly dologra esküszöl a' melly nem bűn, tartozol bé-tellyesiteni, ha szintén életedben járás: úgy-mint, ha azt fogad-tad esküvésel, hogy viszsza mégy a' fogságba; ha tudod is hogy ott meg kell halnod, vagy örökké rabságban kell maradnod. A' mint chelekedett *Polydorus Virgilius*nál [n], a' Francziai János Király, ki *Edvárd*nál az Angliai Királynál fogságban lévén, hitre-ki-bochátratott, hogy maga szabadulásáért némelly dolgokat végbe vinne: mellyeket meg nem szerezhetvén, viszsza ment, és a' fogságban holt-meg. Úgy chelekedett *Guidó* is *Flandriai* Gróf, a' Francziai Filep Király foglya lévén. A' Pogányok-közöttis *Marcus Regulus*, Romai fő Hadnagy, ki hiti-szerént viszsza-ment *Carthágó*ba, noha tudta hogy meg kell halni; a' mint Sz. Agoston írja [o] *Valerius Maximus*ból is. Ha az ő hamis Istenit ez így meg-bőchülőztette: gondollya-meg a' Keresztyén, mit kellessék néki chelekedni az ő igaz Istenéért.

Mindazáltal azt kell itten eszünkbe vennünk, hogy, midőn az ember a' dologban úgy meg-chalatkozik: hogy, ha annak állapattyát tudná, semmi-képpen nem chelekedne, ha szintén esküvésel fogadtá-is, nem tartozik bé-tellyesiteni. Úgy-mint; ha valamelly Leányzónak hitel fogadtad hogy feleségül el-vészed, Szűznek a' tudván: ha meg-érted hogy nem az, nem tartozol el-venni. Meg-esküdtél, hogy a' Péter házát meg-vészed, jónak a' tudván: az-után, meg-érted hogy rosz fondamentoma vagyon, vagy a' Bolzorkányok járják, nem tartozol meg-venni. Ennek pedig oka az, hogy az Isten az Eskü-vést, annak igyekezete-szerént vészi, a' ki esküszik, ha úgy kötelezi magát a' mint az esküvést érti: de ha tudta-vólna a' dolognak állapattyát, meg nem eskütt-vólna, az-okáért nem-is köteles annak bé-tellyesitésére.

Azt-is eszünkbe kell vennünk, hogy, a' mint magunknak nem szabad hamisan esküdnünk, úgy nem szabad artól hitet kivánnunk ok-nélkül, a' kit gondolunk hogy hamisan fog esküdni: de meg sem engedhettyük, mert, a' mennyire tőlünk lehet, tartozunk felebarát-unkat a' vétektől meg-óltalmazni; a' mint Sz. Agoston tanittya [p] azt ki *Tutasimé*nus-ról azt írja, hogy, a' hamis esküvésnek meg-engedéséért, a' Krisus I. első széke-elébe vitetett: és úgy meg-ostoroztatott, hogy a' vétségnek jele mind addig a' testén maradott, mig nem bűnéről penitentziát tartott.

Mondám, Ok-nélkül: Mert Bizonyos okokból meg-engedhetted: I. Ha Bíró vagy; és az egyik pőrös azt kivánnya; a' vagy tiszted-szerént a' tanúkat meg kell es-küdtetned. Mert a' Bírónak, a' Törvény szokása-szerént kell chelekedni, nem a' maga tudományából, hogy botránkozásra okot ne adgyon: mellyet inkább tartozik el-távoztatni, hogy sem egy ember vétkét. Ha pedig más eszközzel élhet, úgy-mint okos kérdezkedésekkel, hogy valamiben meg-kapja, tartozik azt követni, mert gyakorta-látjuk, hogy, a' ki valamit el mer lopni, el-is meri tagadni, esküvésel-is. II. Ha Prókátor vagy, és tiszted azt kivánnya hogy hitet kivány a' más párttól, a' végre, hogy

B

k 2. 2. 9 89 art. 3.

l Jer. 4. 2.

C

m Eccl. 3. 27

n [illegible]

D

o Lib. 1. Civ. cap. 25. p Lib. 9.

q Ser. 11. de Sanct. cap. 29. Sermon.

árulónak ne tartsanak, úgy-mint ki tisztedben hiven el nem járól. III. Ha reménlened, hogy Istentől-való féltében nem mer hamissan meg-eskűdni, és más-felől nagyba jár a' dolog; a'mint Sz. Tamás mondgya [a]. Mert a'mit kivánsz bennünk, magában, jó végre cselekedjed, és szükséged-is vagyon reá. IV. Ha az ő hamis esküvése néked használhat, abból meg-tudván ellenségednek álnokságát, és az ő hitelét semmivé tévén, te igazság odához juthatsz: a'mint az Isten-is meg-engedi a' gonoszt jó végre. Így szabad a szolgád, vagy fiad előtt pénzt hagyni tudván, hogy el-lopja: hogy meg-ismérvén gonosz indúlatyát, és meg-bűntetvén, mind őtet jóra vigyed, 's mind magadat nagyobb kártól meg-őrizzed.

In Iudicio.

Más o d s z o r: Az Ítélet kívántatik az Esküvéshez: Hogy jól meg-fontollyuk a' miért meg-eskűszünk; hogy se szükség-nélkül, se aprólékért ne eskűdgyünk. Ezt nem cselekeszik, a' kik csak nem minden szóban eskűsznek, és a' szokással mentik magokat. Kiket keményen feddett az ő idejében Arany-szájú Sz. János: és azt irta [b], hogy egy Pogány *Orátor*, gonosz szokásból mindenkor mozgatta a' jobb vállát; de a' szokást meg-győzte, minden-felé éles késeket tévén a' vállára, és félvén a' sebtől. és utánna veti: Te a' kés-helyett, az Isten bűnteresét bordozzad szemed-előtt, és a' gonosz szokástól meg nem győzetteted. Másutt azt irja [c], hogy, noha az emberek megszokták volt a' főrődést: mindazáltal, a' Fejedelemtől-való féltekben, ki azt meg-tiltotta-volt, el-szokták róla. és azt hozza-ki belőlle; hogy az Istennek parancholattyát nem kell kisebre böchüllenünk; melly könyű és hasznos; nem úgy mint a' főrődésnek meg-tiltása. Másutt pedig, jó orvosságot-is tendel [d]; hogy magunknak feddőket szerezzünk, és azoknak feddését jó néven vegyük: mint midőn hínnak, vagy szolgánk arra int, hogy a' köntöst viszsza reánk ne vegyük.

Más orvossága lehet e' gonosz szokásnak, a' Sz. Irásnak tanitása. A' Bölcs *Ecclesiasticus* imigyen ir [e]: *Az Esküvésre ne szokjál a' szád, mert sok esetek vannak abban. Az Isten nevezete pedig ne légyen szünetlen a' szádban; és a' Szentek nevezetére ne egyeledjél: mert nem lészsz bűntetetlen ő-tőlök. Mert mint a' szünetlen kérdezkedett szolga, meg nem menekedik a' kékségtől: úgy minden Esküvő, és Istent nevező, a' bűntől éppen meg nem tisztúl. A' sokat-esküvő férfiú, hamisságal vakoltatik-meg, és el nem távozik annak házától a' chapar. És ha meg-csal, az ő vétke lészen rajta: és ha el-szánja, két-képpen vétkezik: és ha bészéd, meg nem igazíttatik: mert meg telik bűntetésével az ő háza.* Es másutt [f]: *A' sokat-esküvő beszéd, a' fonek baj-szalait fel-borzasztja: és annak bochüllésétsége a' fülek bé-dugása.* Bizonyos dolog pedig, hogy sokan az Esküvésel magoknak nagy gátlást szerzettek. Arany-szájú Sz. János [g], a' Saul példáját fontollya e' dologra [h]: kinek esküvése miatt, az ő tulajdon fiának jonatásnak meg kellett-volna halni, ha a' nép engedte-volna. Heródesnek maga gondolatlan esküvése pedig, Sz. Jánosnak halálát szerzette [i]: és Dávidot-is nagy vétkedelembe hozta-volna, ha Abigail-aszszony okosan eleit nem vette-volna [k].

a Hom. 7. ad Pop. Antioch.

b Hom. 14. ad Pop.

c Hom. 27. ad Pop.

d Eccli. 23. 9.

e Eccli. 23. 9.

f Eccli. 27. 15.

g Hom. 14. ad Pop. Antioch.

h 1. Reg. 14. 24.

i Matth. 14. 7.

k 1. Reg. 25. 32.

De még a' Pogány Bölcsek-is orvosságot nyújtnak az Esküvés-ellen. Mert *Plato* keményen meg-feddi az esküvőket [l], úgy-mint, kik mind magokat, 's mind egyebeket meg-gyalázónak: magokat ugyan; mert esküvésökkel azt jelentik hogy hazugok, és nem méltók hogy hidgyenek nékik, hanem ha az Istent vészik bizonyságúl: egyebeket pedig; mert, a' kik előtt eskűsznek, azt ítélik felőlök hogy gyanakodók, és egyebekről gonosz vélekedésben vannak, hogy más szavát nem akarják hinni esküvés-nélkül. *Pythagoras* azt irja az *Essaeus*ok-felől; hogy tellyességgel meg-tartóztatták magokat az Esküvéstől [m]. Ilyen *Sólon* azt mondotta, a'mint *Maximus* irja [n]; hogy az embereknek olly jámborokknak kellene lenni, hogy ne volna szükség senkit esküvésel kötelezni. Hasonló ítéletben voltak a' régi Romaiak-is, a'mint *Plutarchus* irja [o]. Mert midőn *Carbo*, esküvésel akarná mondását bizonyítani: meg-eskűdtenek ők-is hogy nem hisznek néki: azért, hogy a' Jámbornak szavát esküvés-nélkül-is el kellene hinni; a' tekéllettelennek pedig, esküvését sem kellene bé-venni. mert, a' mint *Menander* mondotta, † Az embernek élete hiteti-el mondását, nem beszéde. *Thales Milesius* pedig azt mondotta, hogy hiában eskűdtetik az embereket valami nagy vétekért: mert, a' ki mérgében meg-mér valakit értetni, el-is meri tagadni; a'mint *Laertius* irja [p]. *Isocrates*től pedig azt irja *Stobæus* [q]; hogy azt mondotta, hogy csak Két dologért kell meg-eskűdni: tudni Illik, hogy magadat gyalázattól, vagy felebarátodat veszedelemtől meg-mentsed: de pénzért, igazságunk lévén-is, nem kell meg-eskűdnünk. Vedd ezzedbe, hogy a' Pogány Bölcs az ő hamis Istenit-is nagyobra böchüllötte e, hogy sem gazdagságát. Melly et ha némelly Keresztyének valóbá meg-fontolnának, nè olly könnyé eskűdnének, meg minden aprólékért, es marczonaságért. Azt irja *Cæsarius* [r], hogy két Áros-ember

l Plato de Legib. lib. 11. circ. fin.

m Euseb. de praepar. Evang.

n Serm. 33. de Temperantia.

o Plutarch. de Superstitione.

† Gyakorta igazságos vélekedés, hamis eskü.

p Lib. 1. in Thal.

q Serm. 27.

r Lib. 3. c. 38.

ugy-

meg-gyonván, hogy hazugsággal, és hamis-esküvéssel éltek a'kereskedésben: a'Pap mind a'kettőről, mint nagy vétekről, intette őket, és kérte hogy azokat el-hadgyák. Kik midőn azt mondották-volna, hogy ők a'kereskedésbe, meg nem tarthattyák Urunknak ama'parancholattyát: *Ugy, úgy, Nem, nem*: azt ígérte nékik, hogy, ha tanátsát követik, jól léfzen dolgok: tudni illik, hogy esküvés-nélkül egy-általlyában meg-mondgyák a' vevőknek, minél kűlömben nem adhattyák; és ne esküdgyenek, fe ne hazudgyanak. Fel-fogadák az Ao. emberek, hogy, a'mint tőlök a'Pap kívánta, úgy cheleke fznek egy eftendeig, meg-próbálván miként fog a'fzerencse fzolgálni. Eftendő-múlva, meg-jelenték a'Papnak, hogy nagy károkkal engedtek néki; és hogy fenki tőlök nẽ akar vásárlani esküvés-nélkül. Monda még-is a'Pap: Ne-féllyetek; ez chakkis érter volt: hanem, valóban, és egy-általlyában tekéllyétek-el magatokban, hogy ez fzándékot meg nem változtattyátok, fe fzegénységtől-való féltetekben, fe pedig más okból: és meg-láttyátok, hogy az Iften meg-áld bennetteket. Fel-fogadák ifmég néki, az Urnak Sz. Lelke-által, hogy az Úr parancholattyát, az ő tanátfa-fzerént, tellyes életőkbẽ meg akarják tartani, ha fzintén kóldúlásra jutna is ű győk. Leg-ottan chodálatos-képpen, az Iften azt a'ki-fértetet el-vévé rólok, és minnyájan azoktól kezdének vásárlani inkább hogy-fem a' többi Kalmároktól. és rövid időn úgy meg-gazdagúlának, hogy magok-is chodálták. Meg-jelenték azért a'dolgot a'Papnak, és meg-köfzönék a'jo tanátfot: mellyel mind a' bűnből-ki-menekedtenek, 's mind marhájok meg-többült.

III. RESZE.

AZ kik efféle példákkal nem gondolnak, féllyenek az Iften bűntetésétől; melyről emlekezik Zakarias Próféta, mondván [m]: *Es meg-fordúlék, és fel-emelém fzemeimet: és nézék, és imé egy röpülő könyv. Es monda nékem: Mit látfz te? Es mondék: Egy röpülő Könyvet látok: annak a'hofz fzúnása húfz könyöknyi, és a'fzéleffége tíz könyöknyi. Es monda nékem: Ez az átok, melly ki-mégyen az egéfz föld fzínére: mert minden lopó, a'mint ott meg vagyon irva, meg-ítéltetik; és minden eskűvő, abból hafonló-képpen meg-ítéltetik. Ki-hozom azt, úgymond a'feregek Ura: és bé-mégyen a'lopónak házába, és az én nevemre hamifsan-eskűvőnek házába: és annak ház-a-közepett fog-lakni, és meg-emészti azt, és annak fáit, és a' köveit.* Melly mondást hogy jobban meg-érthefsűnk, egy-nehány dolgot kell efzünkbe vennünk:

[m] Zach. 5. 1

I. A' *Könyv* helyett, a'Hetven Magyarázók *Kafzát*, vagy *Sarlót* fordítottak. Es azt a'fordítást követi Arany-fzáju Sz. János, Sz. *Cyrillus*, *Theodoretus*, és többh Görög Atyák-is. mert a Zidó ige, mind a két magyarázatot el-fzenvedi. Melly *Röpülő Könyv*, vagy *Kafza*, jelenti a'Lopók- és Hamis-esküvők-ellen-való bűntetésnek hamar és veletlen-voltát. Mert a'bűntetés, mindenkor az iftenteleneknek fejők-fölött-függ; és chak az Iften engedelmét várja, hogy a'gonofzokra rohannyon: a'mint hogy a'kányák, ólyvek, faſok, a' levegő-égben röpölnek, prédát kereſvén; és mihelyen azt meg-láttyák, nagy hirtelen és febeſsẽ reá-űtnek: vagy, mint a'villámásból ki-űtő menykő, hirtelé és nagy febeſséggel meg-űti a'tornyokat, fákat, embereket, és egy fzem-pillantásban meg-emészti. Es ezért hafonlíttya Iften az ő bűntetését a'villámáshoz [n]: Ha, úgy-mond, *meg-élesítem kardomat mint a' villámát.*

Fals volam.

[n] Deut. 32. 41.

II. A' Könyvnek mind fzéli hofzfza nagy: mert mind a'bűnök, 's mind a'bűntetések fel vóltak reá irva; és mind a bűnben, 's mind a'bűntetésben találtatik fzéleſség és hofzfzaság. A'Bűn, Széles: mert fokakra ki-terjed, és fokaknak ártt, fő-képpen a'lopás, és a'hamis-eskűvés. mellyek gyakorta eggy űtt-járnak; mert a'lopó, mindenkor hamis esküvéſsel akarja lopását el-födözni. Hofzfzú pedig: mert fzokáſsá vévén ember a'bűnt, fokáig benne marad. és ez-is mind a'két vétekben fel-találtatik: mert a'kik lopni kezdenek, ritkán hadgyák-el, hanem mikor fel-akadnak: az Eskűvésben-is, gyakrabban a' halál vét véget. Az-okáért, midőn a'Próféta azt mondgya, hogy ezeknek fzéleſsége tíz könyöknyi volt; azt jelenti, hogy valóban fzéleſek vóltak. mivelhogy a'tizes fzám tellyes, és tellyeſséget példázi: de két annyi-az-az, fokkal felyűl-haladgya a'Hofzfzasága, a'mennyi ideig penitentziát méltó lőtt-vólna tartaniok, de nem akarták: az-okáért a'Bűntetésnek-is nagy Széleſsége léfzen; mert fok-féle léfzen, és fokakra el-árad: de a'Hofzfzasága meg-haladgya, mert örökkön örökké tart, és vége nem léfzen.

III. Azt mondgya a'Próféta; hogy a' Bűntetés meg-emészti a' lopónak, és hamis esküvőnek, mind házát, 's mind annak kövét és fáját. A'mi a'Házat illeti; fzokás néhúl, hogy a'melly házban valami ifzonyú vétek történt, vagy a'melyben azt forralták, el-rontsák mind fondamentomig; a'mint a'Párt-űtők házaival történt *Bononia*ban, és egyébűtt-is. És a' Szent Irásban olvaſsuk; hogy égi tűzzel emészttette-meg Iften. Sodomát és Gomorrát tartományoſtól. De mondaná valaki; Ha az átok a'Lopónak és Hamifsan-esküvőnek háza-közepett fog-lakni, mint emészti azt meg fájával és kövével

A egyetemben? mert a' Próféta mind eggyikét, 's mind másikát mondgya. Felelet: A' bűntetés, mellyet Isten efféle Bűnösöknek házára bochát, ollyan mint valami nagy terh; melly, mint a' malom, apránként tóri, és fogyattya chodálatos-képpen; és úgy mint titkon, mind a' fá-ig és kő-ig, míg nem tellyességgel semmivé tészi. Így láttyuk, hogy gyakorta, a' kik hamissan-keresett marhából és jószágból nagyra vitték állapattyokat, és Nemzetségőket, az Istennek kemény, de igaz ítélete-által, vagy tellyességgel el-fogytak, vagy nyomorúlt állapatra jutottak: hogy, a' kik láttyák, álmélkodgyanak, mi módon történt, hogy a' nagy temérdek kinch és gazdagság, rövid idő-alatt, lassan-lassan, úgy hogy chak észökbe sem vőtték az emberek, semmivé lőtt! Melyről, chak mi időnk-béli példákat-is hozhatnánk-elő, ha históriákat akarnánk írni, és magunk Nemzetségének gyalázattyát nem általlanók fel-fődőzni. Arany-szájú Sz. János pedig azt írja; hogy az Isten az Eskűvőket kivált-képpen azért bűnteti illyen keményen, hogy egyebek példát vegyenek rólok, és tanúllyanak. Mi-okért rontya-el, úgy-mond a' Sz. Doktor [a], az Eskűvőnek kőveit és fáit? Hogy a' romlás, egyebeknek jobbúlására légyen. Mert mint-hogy a' meg-hólt Eskűvőt a' földbe kell temetni: a' le-omlott ház, és a' romlás, minden által-ménőknek, és meg-nézőknek intésére légyen a' látásból; hogy ne merészellyék azokat chelekedni, hogy azonokat ne szenvedgyék; és a' meg-hólt eskűvő vétkének sűnetlen vádolója légyen: és valaki azt láttya, észébe vészi mennyire gyűlöli az Isté azt a' bűnt, mellyet olly keményen szokott meg-bűntetni; a' mint az oda-fel elő-hozott példák-is meg-mutattyák. Azokhoz hasonlót ír *Plutarchus* [b] *Cleómenes*-felől: ki, az *Argivus*okkal hét napig-való frígyet vetvén, midőn reájok vigyázván, észébe vötte volna, hogy harmadik éjjel bátorságosan alusznak, azért hogy biztak a' békességről-való szövetséghez: reájok ment, és sokakat meg-ölt közzülők; a' többit pedig fogva vitte. És midőn azt, mint gyalázatos dolgot, szemére vetették-volna, hogy eskűvését meg-szegte: azt felelte, hogy ő úgy tőtt a' hét napról fogadást, hogy az étszakát hozzá nem számlálta. De nem használt néki az álnokság, sem a' Várast azzal meg nem vőtte: mert az Aszszony állatok, ki-vévén az Istenek Templomiból a' fegyvereket, boszszút állottak rajta; nem külömben, mint-ha ő-magok az Istenek bűntették-volna meg a' kiket meg-chúfolt. Végezetre, meg-bolondúlván, ő-maga egy kis kardal az egész testét, bokájától fogva mind a' hasáig, meg-hasogatta; és úgy hólt-meg, szájáth félre-vigyorítván, mint-ha nevetett-volna.

B

[b] In Lacon.

C Innét vagyon, hogy a' Pogányok-is iszonyodtak a' Hamis eskűvéstől: és a' többi-közőtt, szép mondását olvasuk *Periclesnek*; kit midőn egy barátttya arra kért-volna, hogy, hamis úgye lévén, meg-eskűdgyék mellette, azt felelte: *Oportet me commodare amicis, sed usq; ad aras*: az-az, Szükség hogy használlyak barátimnak, de az oltárig; tudni illik, hogy barátomért hamissá ne eskűdgyem, se tiszteséggtelent ne chelekedgyem, mellyel az Istennek méltóságát és bőchűlletit meg-bántsam. mert régenten, a' kik meg-eskűdtek az Oltárt fogták, vagy illették; a' mint *Gellius* írja [c]. Annak-felőtte, sok Pogány Nemzetségeknél nagy bűntetése-is vólt a' Hamis eskűvésnek: mert az *Indiai*ak, mikor valakit benne kaptak a' Hamis eskűvésben, bűntetésül kezeinek és lábainak újait el-vagdalták: az Egyiptziaiak, fejét vétették; mivelhogy a' Hamissan-eskűvők, az Isteneket-is bőchűlletlenséggel illetik, és felebarátty okat-is meg-challyák. A' *Scythia*iak, valaki hamissan eskűszik a' Királyi-székre, meg-ölik.

[c] Lib. 1. c. 3.

D Mondaná valaki: Meg-engedem hogy nagy vétek a' Hamis eskűvés, és nagy bűntetést-is érdemel; de nem következik, hogy a' ki gyakorta eskűszik, hamissan eskűdgyék: az-okáért, annak olly nagy bűntetése nem lehet. Erre azt felelem, Arany-szájú Sz. Jánossal [d]; hogy senki nem találtatik a' gyakorta eskűvők-közzűl, a' ki valaha hamissan ne eskűdgyék: mi-képpen hogy, a' ki meg-szokta a' gyakorta-való és sok szóllást, néha alkolmatlanúl-is szóll. És talám azért predikállott olly gyakorta azon Sz. Doktor az Eskűvés-ellen; a' mint ki-tetszik az ő Predikátzióiból az *Antiochia*iakhoz. Es, midőn hallotta-vólna hogy azt némellyek bánnyák, és zúgolódnak ellene, azt felelte; hogy, valamíg ők meg nem jobbítanák magokat, és el nem hagynák az Eskűvést, ő sem szűnnék-meg ellenek predikállani. A' Francziai Filep Királyról, ki a' Sz. Lajos Király fia vólt, azt olvasom [e]; hogy olly igen iszonyodott az Eskűvéstől, hogy, valakinek Eskűvését hallotta (értsed, ok-nélkől,) leg-ottan a' vízbe vettette. Az attyáról pedig Sz. Lajosról, azt írja *Jonvillus* [f]; hogy huszon-két esztendeig forgott körűle, de soha nem hallotta eskűvését: sőt azt hallotta tőle; hogy, ha az Eskűvéseket és káromlásokat Országának határiból ki-irthatná, örömest el-szenvedné hogy tűzes vassal meg-sűtögetnék. Es [g], midőn a' *Saracenus*oknál fogva vólt; és a' Fejedelmek, ki-szabadúlásáért olly Eskűvést kívántanak tőle, melly nem szintén illett az Isteni féleshez és tiszteléthez, egy-általlyában nem akart úgy meg-eskűdni. Es midőn egy Ur-ember azt igen szorgalmaz-

[d] In Gallic Francorum.
[e] In vita ejus, cap. 83.
[f] Cap. 46.

tatná;

tacná; és azt viszená, hogy, ha úgy meg nem eskűszik, a' Keresztyén rabokat mind meg-ólik a' Pogányok: azt felelte: Szabadok vele mit cselekeszenek: de én inkább akarok mint Istenfelő Keresztyén meg-halni, hogy-sem az Istennek és a' Bóldog Aszszonynak haragjában élni.

A

De hogy valaki ezekben meg ne csalattassék, és egy-általlyában azt ne gondollya, hogy a Keresztyén embernek szükség minden Esküvését meg-állani, azt kell Utólszor elszünkbe vennünk; hogy Jeremias Próféta azt kívánnya Hananiástól [x] az Esküvéshez; hogy *Igasságban* légyen: az az, igaz, jó, és méltó dologról. Mert, a' ki arra eskűszik, hogy valami gonoszt cselekeszik, vagy ugyan abban hogy méltatlan dologra eskűszik, de nem tartozik azt be-tellyesíteni, mert lehetetlen dolog, hogy ember a' bűnre és gonoszra valami okon kötheles lehessen Isten előtt, ki minden bűnt tilt. Így, dícséretik Dávid, hogy meg nem ölte Nábalt háza-népével, noha arra meg-eskűtt-vólt [y]: és kárhoztattatik Heródes, hogy a' mit bolondúl esküvéssel fogadott, azt be-tellyesítette, meg-ölvén Keresztelő Sz. Jánost [z]; a' mint ez előtt-is jelentém.

[x] Jer. 4. 2. In Iudicio.
[y] 1. Reg. 25. 32.
[z] Mar. 14. 9. 2. Lib. 8.

Be-fejezem e' dolgot a' Nagy Sándor példájával: ki, a' mint *Curtius* írja [a], midőn *Lampsacum* várását el akarván rontani, alája fiette; eleibe ment *Anaximenes*, hogy könyörgésével a' gonosz szándékáról el-vonná. Sándor, észébe vevén a' dolgot; meg-eskűvék, hogy meg nem cselekedné a' mit *Anaximenes* kérne. Helyán *Anaximenes* a' Királynak esküvését, monda néki: Csak arra kérlek, hogy *Lampsacum* tőből ki-rontsad. Látván Sándor, hogy meg-fogattatott emberinek beszéde által, a' Várast el nem rontá. Mellyet jól cselekedett annyiból, hogy az ártatlan embernek okos kérését helyén hagyván, Esküvését meg nem szegte. jóllehet, ha szintén azt nem cselekedte vólna-is *Anaximenes*, hanem ugyan a' Várasnak meg-tartásáért könyörgött-vólna: jól cselekedett-vólna Sándor ha Esküvésének eleget nem tőtt-vólna; mert nem méltó dolog vólt a' melyre meg-eskűtt.

a Curt. 6. 51.

B

De ideje már, hogy, a' közönséges szokás-szerént, meg-ajándékozzam a' Híveket. Mint-hogy a' Bűn ellen-valo orvosság, mind vére ki-ontása a' Jesusnak a' mai napon, 's mind az ő Sz. Neve, ugyan az-ellen én-is a' Krisusnak neminémű elszkézi-osztogatom-el, mellyekkel ő a' Bűnt el-törötte; és nékűnk, annak el-távoztatására; módot mutatott.

C

Elsőben pedig, adom az Egyházi Rendnek, a' Krisusnak *Dicsőségét koporsóját* [b]; hogy, a' mint gyakorta vészik őket test-szerént, lélek-szerént-is vergyék, szűntelen, elmélkedvén annak méltóságáról; és olly készűlettel járulván hozzája, hogy ne ítéletet [c], hanem életet vegyenek magoknak [d], mivelhogy *Életnek kenyere* [e], *és Életet ád a' világnak* [f].

b Isa. 11, 10.
c 1. Cor. 11, 29.
d Ioan 6. 51.
e Ioan. 6. 35.
f Ioan 6. 33.

II. A' Bíráknak és Tiszt-viselőknek, adom a' Nádat, mellyet *Szeptrom*-helyett adtak Urunk kezébe [g]: nem hogy az ítéletben adományért, vagy barátságért, ingadozzanak; hanem, hogy a' szegények, árvák, özvegyek ügyeihez hajlandók légyenek, és pártyokat fogják: meg-gondolván, hogy ők-is természet-szerént ingadozó nádak, és az Istennek irgalmassága-nélkül szükölködnek, és rövid nap ítélő-széke-eleibe mennek. *Irgalmasság-nélkül-valo ítélete lészen* pedig *annak, a' ki irgalmasságot nem cselekszik* [h].

g Mat. 27. 29.
h Iac. 2. 13.

III. A' Szüzeknek, a' Tövis Koronát: melly rózsává, sőt mannyá válrozik, ha a' Szüzességnek virágját, melynek jeléül viselik a' Virág-koszorót, meg-bőchűllik: minthogy, a' régi gyönyörűségben részek nem lévén, tövisnek látrattik a' Szüzesség: de viszontag, nagy jutalma vagyon mindezen 's mind a' más világon; mellyen, minden Királyi Koronát meg-haladó hervadhatatlan Koronájok lészen.

IV. Az Özvegyeknek, árváknak, nyomorúltaknak, a' Szenvedésnek Pohárát, és az ecetbe-mártott Spongiát [i]: mellyek ő-magokban keserűek ugyan, és ízetlenek; de, mivelhogy azokat az édes Jesusnak ajaki illették, meg-édesedtek; és az Istennél igen kedvesek, azokkal köszönvén a' kiket leg-inkább szeret. Az-okáért, midőn a' keserűségnek Pohárából isznak, emlékezzenek-meg az édes Jesusról, erőt kérvén a' szenvedésre, és jutalmat várván tőle. Mert, *A' mint társok vagyunk a' szenvedésben, úgy lészünk a' vigasztalásban-is* [k]: és, *Ha szenvedünk, együtt-is országlunk* [l].

i Mat. 27. 48.
k 2. Cor. 1. 7.
l 2. Tim. 2. 12. Rom. 8. 18.

V. A' Házasság-béliekneк, a Keresztet a Három szeggel együtt: hogy, mivel testi háborúságok vagyon [m], és súlyos Keresztet viselnek, azon álhatatosan meg-maradgyanak, és egy-máttól semmi okon el ne vállyanak, Három erős szeggel szegezvén lévén egy-máshoz: tudni illik, az Istentől-valo félelemmel; ki a' Házasság-bontókat és rontókat keményen meg-bűnteti: a' magzatokhoz valo igaz szerelemmel; kik efféle bontakozás-miatt nagy kárba és veszedelembe esnek: és az emberek-előtt-valo bőchűlettel; mellyet tellyességgel el-veszteнek, a' kik a' Házasságban álhatatlanok.

A

a Zsm. 19. 36.

VI. A' Meg-térő bűnösöknek, a' Lanchát, mellyel Urunk óldala meg-nyittatott [a], hogy, látván a' Krisusnak meg-nyitott óldalát, kétségbe ne essenek: hanem bizonyoson el-hidgyék, hogy kész őket kegyelmébe fogadni, és óldalából ki-folyó vérrel és vízzel meg-mosogatni, hogy a' hónál-is fehérbek légyenek, és az Istennek szemei-előtt kedvesek: chak hogy ők-is ne szánnyák kőny-húllatásoknak vizet, és kívánsággal teslőknek vérét-is, ha erőtlen-voltokért terel-szerént nem lehet-is, a' Mártyromság-által.

VII. A' Meg-keményedett és meg-általkódott Bűnösöknek, az Oltárt: kívánván, hogy az Isten idő-szerént-valo chapást bochásson reájok, hogy meg-térjenek: mivelhogy *Egyedül a' háborúság ád értelmet a' hallomásnak* [b]. Így kívánta Dávid [c], hogy az Isten a' bűnösök orczáját bé-töltse gyalázattal, hogy az Úr nevét meg-keressék: mert... a' mint azon Dávid mondgya [d] *Midőn ölné őket, keresik-vala őket: és meg-térnek-vala, és jó reggel hozzája jönek-vala.*

b Zsa 28. 19.
c Zs 82. 17.
d Zs 77. 34.

Utólszor: Minnyájoknak, a' Keresztén-valo drága szép Titulust; *A' Názáreti JESUS a' Zsidók Királya*: hogy azt szűntelen elméjőkben forgassák; szívőkben hordozzák; minden szükségőkben óltalomnak tartsák: hogy ez árnyék világ-után, azon Názáreti Jesus, az ő boldogságában minnyájokat részessé tegye; Országába vigye; és örökkön örökké abban gyönyörködtesse: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Főlséges mindenható Isten, az ő végheretlen jó-voltáért. Ámen.

Lsm. 19. 19.

B

HARMADIK PREDIKATZIO.

KÖzönséges szokás-szerént, az emberek arról nevezik magokat, a' mit legfőbbnek ítélnek. Mert, ha vallamelly Királynak egy-nehány Herczegsége vagyon-is, nem Herczegnek hanem Királynak hivattya magát: sőt ha több Királysági vannak-is, a' leg-főbről nevezteti magát; a' mint-hogy a' Spanyól Király, se *Sicíliai*, se *Neapoli*, se *Lajtamiai* Királynak közönségesen nem neveztetik, hanem *Hispaniai*nak. Hasonló-képpen, ha valamelly Kardinálnak Püspőksége, vagy Érseksége vagyon-is, nem Püspőknek vagy Érseknek, hanem Kardinálnak hivattattya magát. Mi az oka tehát, hogy az Istennek, nagy hatalmas és bőchülletes nevei és *Titulusi* lévén: úgy-mint, *Seregeknek Ura* [a], *Mindenható* [b], *Főlséges* [c], e' mai napon alatszomb renden-valo Nevet választ magának, és Jesusnak neveztetik: melly a' Zsidó nyelven, a' mint Sz. *Epiphánius* írja [d], annyit tészen, mint *Gond-viselő, Orvos, Szabadító*, vagy *Üdvözítő*? Erre én azt felelem; hogy a' Névnek tiszti az, hogy a' minek neve, annak természetit és tulajdonságát meg-magyarázza. Az-okáért, mint-hogy a' megtestesűlt, vagy emberré lőtt Isten fiának fő tiszti és tulajdonsága, az üdvözítés, a' mint a' Szent Irás szerte-szerént előnkbe adgya [e]; és a' Jesus, Üdvözítőt tészen, a' mint az Angyal ő-maga-is meg-magyarázta [f]: az a' Név leg-inkább illette őtet, és azt úgy választotta magának, mint fő és bőchülleres Nevet, *melly minden névnél főbb vagyon* [g]: úgy-mint melyben, mind jó-volta és bőlchesége, 's mind pedig hatalmassága és úrchősége valóban tündöklik; melyről igen hasznos értekeznünk. Én azért a' mostani Predikatzióban,

a 3. Reg. 18. 3.
b Gen. 17. 1.
c Dan. 4. 11.
d Haer. 2 30.

C

e Isa. 3. 17. Luc. 19. 10.
f Mat. 1. 21.
g Phil. 2. 9.

D

I. Okát adom, Miért vötte magának a' mi Társaságunk, a' JESUS Nevét.
II. Meg-mondom, Mi haszna lehet annak a' Névnek.
III. Meg-magyarázom, Ki légyen az Üdvözítő.

ELSŐ RESZE.

AZ Menynek és földnek, és azokban-valo állatoknak alkotásában, kétség-nélkül igen meg-mutatta Isten az ő végheretlen hatalmát és erejét...; mivelhogy azokat... semiből, és minden eszköz-nélkül teremtette: de, a' mint-hogy abban senki segétségével nem élt, azon-képpen senki ellene sem állott, sem akadékot vagy haladékot akarattyának nem szerezhetett. Az-okáért, úgy tetszik, hogy az embernek meg-igazitására és üdvözítésére, nagyobb erő, és hatalmasb kéz kívántatott; mivelhogy az ember akarattya az Istennel ellenkezik, és a' bűnnel ő-ellene fel-fegyverkezik: és így, az embernek ellenkező Akarattyát..., szabadságának sérelme-nélkül, meg-hóldoltatni, annak tulajdona..., a' kiben a' végheretlen Bőlcheség eggyűtt jár a' Mindenhatósággal. Es azért mondgya Szent Agoston [h]; hogy egy-általlyában..., nagyobb dolog a' Bűnősnek meg-igazitása, hogy-sem az égnek, földnek, és azokban-valo dolgoknak alkotása. Ezt az Irás-is jelenti: mert a' Világnak teremtését, chak az Isten szavának tulajdonittya [i]: *Monda az Isten: légyen világosság. és lőn világosság*: és hasonló-

h Trakt. 72. in Ioan.

i Gen. 1. 3.

képpen

képpen a' többiről-is azt olvasuk. Es Dávid, emlékezvén az Angyalokról, és egyéb égi állatokról, egy-általlyában mondgya [k]: *Ő mondotta, és lőttek: ő parancsolta, és teremtettek.* De külömben beszéli a' Bűnösnek meg-igazírásáról Isaias-által [l]: *Szolgáltattál engem a' te bűneidért; munkát szerzettél nékem a' te hamisságidért. Én vagyok, én magam vagyok, ki el-törlöm a' te hamisságidat magamért.* Holott látod, hogy e'hez munkával és fáradsággal jutott az Isten; a' mint az Isten Fiának harmincz-három esztendeig-való munkája nyilván meg-mutattya; ki Dávidnál azt mondgya [m]: *Szegény vagyok én, és munkában ifiúságomtól-fogva.* Mellyet a' mái napon nyilván meg-bizonyított: nem chak munkálkodván, és fáradván; hanem ugyan vérét-is ontván, noha chak nyólczad-napi gyermek vólt. Melyből ki-tetzik azoknak balgatagságok, kik üdvösségökre leg-kissebb gondot viselnek, és azért akár-mi kevés fáradságot-is reflelnek fel-venni. Mellyel nagy bosszúságot tésznek a' Jesusson; ki azt a drága Nevet, e' mái napon, vérének ki-ontásával nyerte, és érdemlette.

A
k Ps. 148. 5. Isa. 45. 24. 25.
l
m Ps. 87. 16.

Kérdené itten valaki: Mint-hogy a' Jesus neve tulajdona az Isten Fiának: méltó-e valakit JESUSnak nevezni, a' vagy a' Jesusról *Jesuitának*? Erre én az felelem; hogy, a' mi a' Jesus nevét illeti, a' Keresztyénknél ekkidig szokás nem vólt, hogy valakivel közöllyék azt a' Nevet, melly az égből származott; az Angyaltól hirdettetett; és magyaráztatott; melyben áll a' világnak üdvössége; melyel az Istennek Fia fel-tiszteltetett; mellyet az emberek és Angyalok tiszteinek; melytől az Ördögök félnek. Azokáért, mi-képpen hogy a' Keresztyének közül, senki magát, vagy fiát, nem nevezi *Judásnak, Pilátusnak, Kaifásnak*, vagy *Heródesnek*: azért, hogy azokat a' neveket útálatosoknak és gyalázatosoknak tartyak, azokért, a' kik azzal nevezteténeek: azon-képpen a' Jesus nevét senki nem viseli; annak bűnhődéséért, és méltóságáért, a' ki azt a' mái napon fel-vőtte; és annak úgy meg-felelt, hogy senki egyéb ollyan módon meg nem felelhet.

B

A' mi a' *Jesuita* nevet illeti; noha a' mi leg-kissebb Szerzetes Társaságunk soha azt magának sem válaszotta, sem tulajdonitotta, hanem a' kőfség adta reánk: mindazáltal meg nem vetyük, se nem irtózunk tőle, mivelhogy minden Keresztyén embert *Jesuitának*, vagy a' Jesus Társaságából-valónak nevezhetünk: mert minnyájoknak a' Jesus üdvözitője: minnyájokat a' Jesus újonnan szüli a' Keresztség-által: minnyájokat ő tanittya az Istennek tudnira, ő vezeti az igaz Jószágos életre; ő viszi az üdvösségnek útára: minnyájoknak ő a' fejök, és érdemét vélek közli, mint örök-ös társaival. Hallyad mit beszél Sz. Pál [n]: *Ő maga a' lélek bizonyságot tészen a' mi lelkünkkel, hogy az Isten fiai vagyunk. Ha pedig fiai, örökösök is: az Istennek örökösi nyilván, a' Krisztusnak pedig örökös társai.* Es ismég [o]: *Igen az Isten: a' ki-által hivattattatok, az ő Fiának, a' mi Urunk JESUS Krisztusnak társaságára.* Halod-e a' Jesus Társaságát, vagy a' Jesuitát? Ugyan ezent bizonyittya Sz. János-is, mondván [p]: *A' mi Társaságunk légyen az Atyával, és az ő Fiával a' JESUS Krisztussal.*

C
n Rom. 8. 16. 17.
o 1 Cor. 1. 9.
p 1. Jo. 1. 3.

Innét azt hozom-ki; hogy senki a' mi Szerzetünket nem kárhoztathattya, hogy a' Jesus Társasága nevét magának válaszotta: mert az, a' mint mondám, közönséges minden Keresztyénnek: a' közönséges jóval pedig mindenek szabad élni, chak hogy azt másnak kárával és bosszúságával el ne foglallya; se a' Közönséges Jónak gond-viselője azt ne tiltsa. Igy látyuk, hogy az Ország útán minden ember járhat-; a' Sokadalmokon vásárolhat; a' folyó-vizből meríthet, és egyéb effélé közönséges dologgal élhet. Igy viseli pedig a' mi Szerzetünk a' Jesus Társasága nevét; a' vagy, a' mint már a' szokás bé-hozta, a' Jesuita nevet: mert senkinek sem tiltya, sem irégyli, ha valaki azzal akár élni: és ekkidig, se Pápa, se Cháfzár, se egyéb Keresztyén Fejedelmek, kiknek hatalma vólt rajtunk, nékünk sem tiltotta hogy azzal ne élnénk: sőt helyén hadták, jóvallották, és dicsérték, a' mint sok Levelekből, és *Collegium*okból ki-tetzik, mellyeket a' mi kicsiny Szerzetünknek adtak és épitettek sok Keresztyén Fejedelmek, mind Egyháziak-is mind pedig Világiak. Sőt a' *Tridentomi* közönséges *Concilium*-is [q], ezzel a' Névvel nevezi a' mi kisded Szerzetünket. A' Tizen-negyedik Gergely Pápa pedig Ezer öt-száz kilenczven-egy esztendőben [r], azt végezte; hogy azzal a' Névvel élyen a' mi Szerzetünk, a' mint hogy eleitől-fogva annak nevezteténeek.

D
q Sess. 25. cap. 16.
r 27. Iunii.

Ennek pedig a Nevezetnek, nem a' kevélység vólt az oka-, a' mint némelly irégyek, és rágalmazásra-termett emberek kőltik, hanem inkább az Alázatosság, és a' Jesusban-való erős bizodalom; a' mint *Petrus Ribadeneira*, szólván a' mi Sz. Atyánkról *Ignatiusról*, igazán irta [s]: A' Jesus Társaságának akarta hivattatni a' mi Szerzetünket; hogy, a' kik valaha arra hivattatnának, ne vélnék hogy valami *Ignatius* rendibe-igattattak, hanem az Isten Fiának, a' mi Urunk Jesus Krisztusnak Társaságába-: és

s Lib. 4. Vitæ Ignatii. c. 1.

A

Vitk. 12. 2. 3

hogy ollyan fő Fejedelem alatt vitézkednek, az ő zászlóját követik; az ő Keresztét kívánva fogják: és, a' mint Szent Pál beszéli, hogy *a' Hitnek el-kezdőjére, és el-végezőjére a' JESUSra nézzenek: ki, eleibe vetvén az örömet, el-szenvedte a' Keresztet, meg-vetvén a' gyalázatot.* Es hogy meg ne fáradnának, lelkökben el-fogyatkozván, bizonnyal el-hinnék, hogy az ő Hadnagyok meg-fegéri őket; és, hogy nem chak *Ignatius*nak az ő társaival, a' mint chkidig láttuk, hanem nékiek-is mindenkor kegyelmes leszen: tudni illik, ha e' Társaságnak igazi fiai, és *Ignatius*nak követői lesznek. Ez ebben nem kevélységet tapasztalok, hanem egy-nehány jeles Okot látok: mellyeket mélcó meg-fontolnom, magam vigasztalására, és egyebek okratására.

Első Oka az; hogy eszünkbe vegyük, hogy a' mi hivatalunk a' JÉSUS Krisustól, és a' JÉSUS Krisushoz vagyon; nem embertől, vagy emberhez. Mellyet a' ki eszébe vészen, meg-érti, hogy, valami jó e' Szerzetben vagyon, a' JÉSUS Krisustól származott, mint el-fogyhatatlan kút-főtől: mellyért, illik hogy a' kegyes Istennek szüntelen hálát adgyunk, és hozzánk-valo szeretetének hűv szolgálattal meg-felelj ünk.

B

Második Oka az; hogy meg-gondollyuk, ki Kapitánsága-vagy Hadnagysága alatt vitézkedünk. Mert nem kevés bátorságot ád a' vitézeknek, a' Kapitánnak mind bátorsága, okossága, és szerencséje; 's mind gazdagsága, és bőv adakozása: mert az elsőből, győzedelmet várhatnak; a' másikból pedig, fáradságoknak jutalmát, és fizetését remélhetik.

Harmadik Oka az; hogy tudgyuk michoda zászlót követünk; tudni illik, a' Keresztet: és az-okáért mi-is a' Keresztnek viselésére fel-ébredgyünk; melly fáradságot, háborúságot, fájdalmat, vér-ontást, és halált példáz. Mert mind ezeket jelenti a' JÉSUS neve, melly Üdvözítő tészen. Tudgyuk pedig, hogy a' JÉSUS minket a' Kereszt-, vér-, és halál-által üdvözített. és talám azért akarta, hogy a' Keresztben valo *Titulus*ban, nem a' Krisus nevét irná Pilátus, hanem a' Názaretí JÉSUSét. Ugyan ezeut példázta az a' Látás-is, mellyet a' mi Sz. Atyánk látott, és a' melyből okot vőtt erre a' Nevezetre: mert, a' mint *Ribadeneira* [u], és *Alegambe* [x] irják; Ezer öt-száz harminez-nyólczadik esztendőben, a' melly nap Sz. *Ignatius*, *Petrus Faber*rel, és *Jacobus Lainez*sel, Romához közelgetett, és imádságnak okáért az úton egy puszta Szentegyházba ment: midőn, nagy buzgósággal imádkozván, érzékenységitől el-ragadtatott vólna, az Atya-Isten fényes világossággal meg-jelent néki, a' Keresztviselő, és nagy kínokkal meg-terheltetett szerelmes Fiának a' JÉSUSnak ajánlván *Ignatius*t az ő társaival. Kiket mikor a' JÉSUS jó kedvel kegyelmébe és gond-viselésébe fogadott vólna; *Ignatius* noz kegyes tekintettel fordúlván, illyen szókat mélóztatott néki mondani: *Ego vobis Romæ propitius ero*: Én nékttek Romában kegyelmes leszek; kétség-nélkül a' Keresztnek viselése-által.

u Lib. 2. c. 11
x Lib. 2. c. 5.

C

Negyedik Oka; hogy mindenkor a' Hitnek el-kezdőjére, és el-végezőjére nézzünk, a' követésről valo kívánságból: és őket, mint tekélletes példát, mindenkor cselekedetinkben, szólásinkban, és gondolatinkban-is előttünk hordozzuk. Ebből függ pedig minden-mi tekélletességünk. Mert, a' ki a' példát előtte hordozván követi, olly hasonlová leszen a' hoz, hogy annak nevét-is fel-vészi; a' mint *Origenes* tanította [y]. Igen hasznos pedig, leg-főbb és tekélletes példát magunk-eleibe venni. Mert, noha azt nem szintén követhettyük, mindazáltal azzal inkább serkengettetünk a' tekélletességre: és közelebb járunk hozzája ha azt követni igyekezzük, hogy-sem ha előnkbe nem vőttük vólna.

y *Hom. 4. in Exod.*

D

Ötödik Oka az; hogy a' JÉSUS-felől olly reménségben legyünk, hogy a' harczelőtt, bátorónk és vigasztalónk lészen; a' harczon, segétőnk és erősítőnk; a' harczután, fizetőnk és dicsérőnk: és hogy minden dolgainkban kegyelmességét mutattya hozzánk, a' kinek nevében, és a' kinek tiszteletire igyekezünk igazgatni (a' Sz. Pál intése-szerént [z],) valamit cselekeszünk.

z 1 Cor. 10. 31. Col. 3. 17.

Ez így lévén, a' *Társaság* nevétől kell értekeznünk: mert úgy tetszik, hogy nehezen kerülhetjük-el a' kevélységnek jelét, hogy a' JÉSUS Társainak neveztettyük magunkat. Erre én azt felelem; hogy, ninchen nagyobb oka a' vakmerő ítéletnek, mint a' tudatlanság; hogy ha a' nyilván-valo gonoszságból, vagy irégységből nem származik. Az-okáért, mint-hogy az Irégységnek orvosságát az egy Istentől kell kérni, a' kik tudatlanságból háborúkodnak ellenünk, értsék michoda Társaság légyen e' Nevezet-alatt, és szűnnyenek-meg a' gonosz ítélettől. Nem vólt soha eszében a' mi Sz. Atyánknak *Ignatius*nak, hogy magát, vagy az ő fiait a' JÉSUShoz hasonlította-vólna, és a' JÉSUST társává fogadta-vólna: hanem azt jelentette, hogy e' Társaságnak feje, kezdője, gyarapitója, a' JÉSUS: a' mint én a' Magyar *Bibliá*nak *titulus*ában eléggé ki-fejeztem, magamat

nem

nem a' Jésus társának nevezvén, hanem a' Jésus-alatt vitézkedő Társaság-béliek: úgy hogy minnyájan, a' kik e' Szerzetben vagyunk, egy-más-között (hogy a' Vitézek módgyára szóllyak) Paj-társok, vagy Kenyerés-társok légyünk; fő Hadnagyunk pedig a' Jésus légyen. Mert, nóha a' Társaságok rend-béli emberek-között lehet: úgy-mint, a' nyereségért, a' Kalmárok-között; kik úgy társalkodnak, hogy mind nyereségök, s mind veszteségök köz légyen: úgy-mint, a' bátorságért, az úton-járók-között: kik egymástól el nem válnak: de fő-képpen a' Vitézkedőkhöz illik, hogy egy zászló alá iratván magokat, eggyütt tűrnek hideget, és meleget, egy akarattal hadakoznak az ellenséggel, eggyaránt ólztoznak a' nyereséggel. Így mondatik azért a' mi Szerzetünk a' Jésus Társaságának, a' mint a' sereg, vagy choport, emez a' vagy amaz Kapitány seregének, vagy Hadnagy choportyának neveztetik.

Ezt pedig, Elsőben, abból ítélhetyük igaznak; hogy a' mi Sz. Atyánk, meg-térése előtt, Vitéz ember vólt; és a' Vitézektől vett példákkal gyakorta élt meg-téretse-után-is: és azon okból nevezte a' Szerzetet, Vitézkedő Társaságnak, melly a' Keresztnek zászlója alatt vitézkednék az Úrnak. Továbbá; a' mint-hogy a' Vitézlő rend-között, fölötte igen kívántatik az Engedelmeség, és a' ki az-ellen chelekeszik, keményen megbűntettetik: azon-képpen Sz. *Ignatius*, kivált-képpen kívánta a' mi Szerzetünkben az Engedelmeséget, és annak nagyon tulajdonitotta. Annak fölötte, ha a' Vitézeknek hívatállyok az, hogy nem chak magokért hadakozzanak, hanem egyebeket is oltalmazzanak, és fogságból ki-szabadittsanak: a' mi kéféd Szerzetünknek-is czélya és igyekezete az, hogy ne chak maga üdvösségét és tekéllettségét kereste; hanem azon fáradgalmatoskodgyék, hogy egyebeket-is arra segéttsen és vezérellyen. E' hez pedig igen illik a Jésus neve, melly *Üdvözítő*, vagy *Szabadító* részen; kinek mi szolgái lévén, minden módon munkálkodunk az embereknek üdvösségéért; a' mint az egész világ látya, és a' hálá-adó Hivek jó néven vészik, és kedvellik fáradságunkat.

II. RÉSZE.

MInd ezeknek-fölötte, ebben a' Nevezetben arra-is nézett, az én tetelem-szerént, Sz. *Ignatius*, hogy abból az ő fiai sok lelki jókat és gyümölchöket gyűjtsenének magoknak. Első Gyümölch, az Alázatosság: Mert, mikor én, vagy más aty' mfia, hallyuk hogy *Jésuitának*, vagy a' Jésus Társasága-bélinek neveztetünk; azt kell gondolnunk, hogy e' Szent Rendben leg-utólsó szolgák vagyunk, kik Nevünknek igen tatsan felelünk-meg: mivelhogy nem úgy vitézkedünk mint egyebek, sem úgy nem szolgálunk a' mint hivatalunk kívánná.

Második Gyümölch az; hogy a' drága Jésus nevét, mint valami pechétet, lélek-szerént, fiinkre, szánkra, és kezünkre nyomjuk, és azokat véle meg-bélyegezzük: azaz, tellyességgel *a JÉSUS Szabadítsunk*, a' mint Sz. Pál parancholja [a]: és semmit egyebet ne láttassanak, se hallyanak tőlünk, hanem chak a Jésust: gondolván, hogy nékünk-is azt mondgya a Vő-legény, a' mit az ő Jegyesének mondott [b]: *Tégy engem mint pechétet a' fiadra, mint pechétet a' karodra: mert erős mint a' halál a' szerelem.* Ez: pedig úgy chelekedgyük, ha szívünkben tartyuk, arról soha el nem feledkezvén, hanem szüntelen elmélkedvén felőle, és annak szerelmire gerjedezvén: Vigyázzunk, ha kezünkbe fogjuk-is, minden dolgainkban és chelekedetinkben előttünk viselvén, erőt és segétséget attól várván, és formát 's példát tőle vévén: hogy e' bóchülletes Névnek meg-felellyünk; és azt mondhassák felőlünk, hogy Nevünk-szerént-való emberek vagyunk: a' mint *Valentinianus* Chászár mondotta *Probus* felől, ki az-után Chászárrá lőtt, hogy Neve-szerént-való ember, az-az, Jámbor; a' mint *Vopiscus* irja. Sz. *Gregorius Nazianzénus*-is azt mondotta Sz. *Meléziusról*; hogy erkölchével meg-felel nevének, mert mézzel-folyó beszéde és nyájaskodása vólt. Sz. Ambrus-is azont mondotta [d] Sz. *Agnesről*, az ő tisztaságáért: és Sz. *Anonymus Panonicus*-ról; azért, hogy bőlchen tudott hadakozni az Ördög-ellen. Nagy Sándorról azt olvasom; hogy, midőn *Tyrust* vitatta, egy Sándor-nevű ifiu vitéznek azt mondotta: Bátorságosan harczolly vitéz barátom, és tégy eleget a' névnek mellyet viselsz. *Gellius* azt irja [e]; hogy az *Athenaiak* meg-parancholták, hogy senki rab-szolgáját ne nevezné *Harmodius*nak és *Aristogiton*nak, mivelhogy azok szabadittották meg hazájokat, meg-ölvén a' *Hipparch*-nevű Tyrannust. *Suetonius* pedig azt irja *Domitianus* Chászárról [f]; hogy meg-ölette *Metius Pompejanus*t, hogy a' szolgáit *Mágus*nak és *Hannibal*nak nevezte, kik fő vitéz Hadnagyok vólnak. Az-okáért, a' mint Arany-szájú Sz. János irja [g], a' Nevünknek méltóságát tudni kell; a' végre hétség nélkül, hogy meg felelhessünk azoknak.

Ezen mi, Istennek segétségével, úgy igyekezzünk, hogy Nevünknek ne chak egy-

A

B

C

[a] Rom. 13. 14

[b] Cant. 8. 6.

D

[d] In Orat. 2. Lib. de Virginitate.

[e] Lib. 9. c. 2.

[f] In vita Vitel.

[g] Hom. 22. ad Popul.

A

képpen feleljünk-meg: Elsőben; Mindenkor, mindenütt, és mindenek-előtt megvalván, hogy a' Jésusnak szolgai, vitézi, tanitványi vagyunk; és kötelesek arra, hogy egyebekkel-is dicsértessük és szeressük ő Szent Fölségét.

Másodszor: Ő-általa akarván üdvözülni, valamit a' Jésus parancsolt és előnkbe adott, azt az ő segétségével, tehetségünk-szerént igyekezünk jo akarattal és szeretettel végbe-vinni: és, a' mi fogyatkozás elik azokban gyarlóságunk-miatt, bocsánatot kérünk: és Malasztot, hogy az-után azokban hivebben el-járhassunk, tökélletesben kövessük a mi Hadnagyunk, Mesterünk, és Urunk nyomdokit; és mi is neminémű-képpen Jésusok, vagy Üdvözitők légyünk. mivelhogy jó értelemmel, az emberek-is mondatnak Üdvözitőknek, vagy Szabadítóknak; de sokkal külömben, és alatsomb renden hogy-sem a' Jésus volt, kinek a' több üdvözitők chak szolgai és vitézi. Halyad mit mond Sz. Pál; ki ő-magát gyakorta nevezi a' JESUS Krisus Szolgájának [h]: de mindazáltal Üdvözitőnek-is mondgya magát; midőn azt irja [i]: *Az én szolgálatomat megismérjétek, hogy-ha valami-képpen kívánságtokra indíthatnám az én testi atyámfiait, és üdvözítsem valakiket közülök.* a' ki pedig mást üdvözit, vagy üdvözithet, Üdvözitő az. Másfelé pedig azt irja [k]; hogy *Mindenek-mindenné lett, hogy mindeneket hasznára lehessen.* Sőt azt-is irja [l]; hogy *A' férfiu az aszszony által*, és *az aszszony az ammak által üdvözülhessen.* Hasonló-képpen ir Sz. Jakab-is [m]: tudni illik, hogy *a' ki meg-téritteti a bűnöst az ő tévelygő útából, meg-szabadítja ennek lelkét a' halálból*, az-az, [*] üdvözíti; a' mint a' Görög igéből ki-tetszik. Azigaz Timoteus-is, az ő Hallgatóinak, és magának-is üdvözítője lehet, Sz. Pálnak ama' mondásaiszerént [n]: *Vigyázz magadra, és a' Tudományra: légy szorgalmatos azokban. Mert azt cselekedvén, te-magadat-is hasznára, azokat-is a' kik tégedet hallgatnak.*

B

k 1. Cor. 9. 22.

l 1. Tim. 2. 16. m Jac. 5. 20.

[*] salvet.

n 1. Tim. 4. 16.

De mit mondgyak? még a' Tévelygő atyafiak-is, kik ez-aránt leg-inkább ellenkednek, némelyeket magok-közzül Üdvözitőknek neveznek. Mert *Luther* Márton nyilván irja [o], hogy a' jó Predikátor, a' Krisus Országában Üdvözitő; és a' jo Törvényadó, a' Cháfar országában. *Dávid Chytraeus* pedig, egy Dorottya-asszony temetésekor-való Predikatziójában, azt mondotta [p]; hogy *Boglalus* a' *Pauerámsok* Hercegei, a' Valoban Üdvözitő volt. Tahát az emberek-is Üdvözitők lehetnek; de nem úgy mint a' Krisus: ki, nem chak tanitásával, és példájával, mint az emberek; hanem érdemével-is, és halálával, az egész Emberi nemzetnek Üdvözitője volt: kinek mi chak szolgai, és elsőzi vagyunk; és azon igyekezünk, hogy magunkal-eggyütt egyebeket-is üdvözitsünk, hivatalunkhoz illendő eszközökkel.

o Luth. de Pomeranis Lib. Sym. Ecclesiarum fol. 108.

p Vera Sapientia C.

Harmadszor: Igyekezünk Nevünknek meg-felelni, azzal; hogy a' minémű háborusságokat szükség a' Jésus nevének hordozásában el-szenvedni (mellyek bizonyára nem kichinyek, sem kevesek,) azokat jó kedvel fel-vállallyuk, és békével tűrjük: és, a' Krisus példája-szerént, a' Kereiztről, melyre egyszer ő-érette fel-hágtunk, le ne szállyunk; hanem az illennek neve dicséretire, magunknak üdvösségére, felebarátunknak épületire, azon hóltig meg-maradgyunk: és úgy, mint a' jó föld, bőséges gyümölchöt hozzunk *békeséges-türésben* [q]; melynek *tökélletes cselekedete vagyon* [r].

q Luc. 8. 15. r Jac. 1. 4.

Hogy pedig a' Jésus nevének hordozásában háborusságokat kellessék szenvedni, nyilván meg-jelentette ő-maga az áldott Jésus: ki, midőn Saulus-felől Ananiásnak azt mondotta-vólna [s]; *Nékem választott edényem ez, hogy hordozza az én nevemet a' Pogányoknak-, Fejedelmeknek-, és az Izráél fiainak-elótte*: leg-ottan utánna vetette: *Mert én meg-mutatom néki, mennyi kellessék néki az én Nevemért szenvedni.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Hordozza úgyan az én Nevemet, de azt nem chelekedheti sok háborusságoknak szenvedése-nélkül. Melyet valoban meg-is chelekedett Sz. Pál. És midőn a' hívek, értvén hogy Jerusalemben meg-kötöztetik, sirnának, nagy bátor szivvel azt felelte [t]: *Mit chelekesztek sirván, és szivemet? mert én nem chak meg-kötöztetni, de meg-halni-is Jerusalemben kész vagyok az Ur JESUS nevéért.* Kész vólt bizony Sz. Ignátius-is: és, a' kit ő-néki az Isten az ő titkos tanátsából meg nem engedett, sokaknak az ő Tanitványi- és maradéki-közzül meg-engedte: mert már sokkal jóbban vannak szánál; kik a' Jésusért halált szenvedtek.

s Act. 9. 15.

t Act. 21. 13.

Ezekből ki-tetszik, hogy a' Jésus Társaságának nevével, sem kevélykedünk, minthogy alázatosságnak tükre; sem pedig másnak bosszúságot azzal nem tészünk, minthogy az senkitől nem ráltyunk: sőt kivánnyuk, hogy minnyájan kedvellyék azt a' Nevet, és magokévá tegyék, melliyet úgy chelekedhetnek-meg, ha minden rend-béliek, Dávidnak ama' mondását bé-tellyesitik [u]: *A' Föld Királyi, és minden népek; Fejedelmek, és a' Földnek minden bírái: Ifiak és szüzek; a' vének az ifiakkal, dicsérjék az Urnak nevét: mert chak az ő Neve magasztaltatott-fel.* Ez az a' Név, melly dicséretet érdemel, és fel-magasztaltatott a' Jésus név: melynek dicséretire, valóban fel-gerjedhetünk, ha meg-gondollyuk

u Ps. 148. 11.

hogy

hogy annyit tészen mint Üdvözítő, vagy Szabaditó, és eszünkbe vészők mi légyen az Üdvősség, mellyet a' JÉSUS nékünk szerzett. Jusson eszedbe Keresztyén ember, a' Mardokæus historiája, kit az istentelen és fel-fuvalkodott Aman halálra itélt-volt, és a' Király-is javallotta-volt itéletit. Midőn azért Mardokæus, fejéte várná az iszonyú sententziát, hogy az őrven fingni akasztó-fára fel-függesztenék [x]: egy szem-pillantásban a' Királynak kegyes akarattyából, nem chak a' gyalázatos haláltól menekedett-meg; hanem annak-fölötte, szokatlan bőchüllettel, és Királyi méltósághoz illendő tisztelettel illettetett; és a' néki készittetett akasztó-fára, az ő halálos ellensége függesztetett-fel. Vallyon gondolhattya-é valaki, minemű nagy öröme volt ezen Mardokæusnak, egyebeknek pedig álmélkodások? hogy olly hirtelen, olly nagy változás történt, hogy, a' kinek az akasztó-fán kellett-volna függeni, azt a' Király nyerge-álá-valo lóra ültetsék; Királyi Koronával fejére fel-ékesittetsék; és mindenektől tisztelt-séges bőchüllettben tartatsék! Ez nagy dolognak-tetszik; de az Üdvősséghez-képest igen-chekély: mert a' kit a' JÉSUS üdvözit, az örök kárhozatnak állapattyából ki szabadittya, és az örök Boldogságba részesiti. Melly két dologról szépen emlékezik Sz. Pál, szolván az Istenről [y]: *Ki meg-szabadított minket a' setétség hatalmából, és által-vitt az ő szerelmes Fiának Országába; kiben váltságunk vagyon az ő Vére-által, a' bünöknek bochánatya.* Ha chak az első volna-is az Üdvősségben, tellyes életében ember Istennek elegendő hálát azért nem tudna adni: mennyivel inkább mind a' kettőért?

Nagy jó szerencsének és boldogságnak tartya Salomon, vagy inkább egyebeknek itéletiből irja [z], midőn valaki a' tömlöczből, és a' láncz-okból ki-mégyen az Országlásra, vagy Fejedelemségre; a' mint a' Sz. Irásban olvassuk Józsefről [a], és Dánielről [b]; *Svetoniusnál* pedig *Claudius* Cházárról; *Josephusnál* Herodes *Agrippáról*: melly boldogság igen ritkán történik e' világon: De az Üdvözitő JÉSUS-álcal, minden-nap sokakon történik; a' mint nagy hálá-adással meg-vallyák azok, kik az örök boldogságban vannak, midőn az Üdvözítő JÉSUSnak azt mondgyák [c]; hogy *Meg-váltotta őket* (a' gonoszból,) *és Országgá, vagy Országlókká tette őket*, minden jóban részesitvén. De e' világon-is meg-vallotta Dávid, és magát a hálá-adásra öszt önözte (kit méltó volna követnünk,) mondván [d]: *Áldgyad lelkem az Urat: és mindenek a' mik bennem vannak, az ő szent nevét* (a' JÉSUSt.) *Áldgyad lelkem az Urat: és el ne felejtsed semmi adományit. Ki meg-kegyelmez minden hamisságidnak; ki meg-gyógyitya minden betegségedet. Ki meg-szabadítja veszedelemből életedet.* ihol a' gonoszoknak el-távoztatása; a' tömlöczből-valo ki-szabadulás; az akasztó-fától-valo meg-menekedés: de az nem elég, hanem utánna veti: *Ki téged irgalmassággal és könyörületességekkel koronáz: ki bé-tölti jókkal kivánságodat*: az-az, valami jót kivánhatsz, meg-adgya. Hová lehet ennél nagyobb dolog? mert, ha sziuten végheteden Jókat kivánunk-is, meg-nyerjük.

III. RESZE.

DE azt-is meg kell gondolnunk, ki-által adatik az Üdvősség; a' vagy Kichoda annak meg-szerzője? Kétség-nélkül a' ki azt nevével jelenti, a' JÉSUS, az örök Istennek Fia; kinek méltósága nagyra kötelez bennünket. Hogy a' halálból az életre, a' bünből a' Malasztra, a' harágból a' kegyelemre, a' pokolból Meny-országba vitetünk, vagy üdvözülünk, valóban nagy dolog: de, hogy a' JÉSUS, az Istennek élő Szent Fia, nem más-által; sem ember-, sem Angyal-által, nem akarta végbe vinni, hanem maga személye-szerént vállalta-fel, fölötte igen öregbíti a' Jó-téteményt. melyről ő-maga az Isten emlékezik a' Prófétánál, a' mint ez-előtt-is mondám [e]: *Én vagyok; én-magam vagyok, ki el-törlöm a' te hamisságidat magamért.* Mint-ha azt mondaná: Vedd eszedbe, hogy nem Moyses küldöttem, hogy téged a' Bünnek szolgálattyától meg-mentsen; a' mint Egyiptusba küldöttem, hogy az Izraël népét a' Farao rabságából ki-szabaditsa: hanem, én-magam mentettelek-meg az én Véremmel.

Mikor Rafaël Angyal, emberi ábrázatban meg-jelenvén az ifiú Tobiásnak, az úton sok jót tett-volna véle; egésséggel visza-vitte-volna szerelmes szüléihez; és az attyának-is szeme-világát meg-térítette-volna, imigyen szóllott az ifiú Tobias az attyának [f]: *Atyám, micsoda jutalmat adunk néki? a' vagy mi lehet méltó az ő jó-tételeihez? Engem el-vitt, és vissza-hozott egésségben; a' pénzt Gabélustól ő vette-ki; ő chelekedte hogy feleségem lehess, és az Ördögöt ő üzte-el tőle; örömet szerzett az ő szüléinek, magamat a' halálnak el-nyelésétől meg-szabadította: veled-is azt chelekedte, hogy látható az ég világosságát; és ő-általa minden jókkal bé-töltettünk: Mit adhatnak mélyen nékie ezekért? De kérlek téged, édes atyám, hogy kérjed őtet, hadná magának felét magának venni mindenekből, mellyeket hoztunk.* Így

beszél-

A

g Zsid. 12. 23.

h 1 Pét. 2. 6.

i 1 Pét. 2. 2.

B

k Tób. 9. 2.

C

l Heb. 2. 3.

D

m 1 Pét. 3. 5.

n 2 Tim. 2. 10.

o Gal. 1. 24.

p 2. Cor. 11. 23.

beszélgettek egy-mással a' két Tobiás, midőn chak a' Jó-tétemenyt forgatták elméjekben, nem gondolkodván a' Jó-tévőnek méltóságáról. De mikor az Angyal azt mondotta: *Te vagyok a' Ráfaël Angyal, egy a hét-közzül [közzűl] a' kik az Istennek Szentjei* [Szentjei] *annak méltóságán, és az Istennek hozzájok-való kegyelmességén, a' jó ollyan gondviselését rendelte nekik*; és, a mint az Irás [Irás] szóll [szóll], *Alég-tehetetlenné a' fő-bére esnek orczájokra*. És midőn el-ment-volna tőlök az Angyal, *Le nem vala [vala] vala [vala] orczájokra, áldák az Istent: és fel-kel vén meg-beszéllék minden cheleketes dolgait*. Úgy hogy, a' míg chak a' Jó-tétemenyt hánták-vetették, annak juta máról gondolkodtak: de, elsőkbe vévén annak méltóságát, nem gondolkodtak többe a' Jutalomról; tudván, hogy, semmik méltó jutalmat nem adhatnának az Angyaloknak, sem az Angyal nem szükölködnék azo adományok-nélkül; hanem chak álmélkodtak, és az Istent dicsérték 's áldották.

Ezt kellene mi-nékünk jól elsőnkbe vennünk, és egybe-vetnünk mind a' Jó-tetteményeket, 's mind a' Jól-tévőket: hogy valóban mi-is hálá-adók lennénk. És, a' mi a' Jó-tetteményeket illeti; ki nem látja, hogy a' mienk sokkal felyűl-haladgya a' Tobiásét: Mert, I. Ha Ráfaël a' halnak torkától mentette-meg az Ifiu Tobiást: a' Jésus minket a' pokol-beli Sárkánynak telhetetlen torkától szabadított-meg. II. Ráfaël, a' Vén Tobiásnak szeme-világát téritette-meg: minket a' Jésus a' lelki vaksságtól mentett-meg. III. Ráfaël, feleséget szerzett Tobiásnak: a' Jésus, a' mi lelkünket választotta magának Jegyesévé. IV. Ráfaël, világi kinchet és gazdagságot szerzett Tobiásnak: nékünk a' Jésus, testi és lelki boldogságot. Az-okáért, ha Tobias Ráfaëlnek, kit nem Angyalnak, hanem emberuek vélt, azt mondotta: *Atyámfia Azariás, Ha magamat adom-is néked szolgául, nem léfzek méltó a' te gond-viselésedhez*: mit kell nékünk mondanunk a' mi édes Üdvözitőnknek, azokért a' fők és nagy Jó-tetteményekért, mellyek az üdvözitésben, mint egy chomóban be vannak foglalva?

De veſsük-egybe a' Jól-tevő személyeket is. Mert, ha mind a' két Tobiás, megismervén az Angyalt, el-ájúlt; ha mi az Isten Fiának végbetetlen méltoságát meg-gondollyuk, mint maradhat-meg bennünk a' lélek? Ráfaël, egy volt az Isten-előtt-álló Angyalok-közzűl: de a' Jésus, az Angyaloknak Ura, kik gyakorta szolgáltak néki. Ráfaël, szolgáló lélek: a' Jésus, Uraknak Ura: Ráfaël, teremtett-állat: a' Jésus, Teremtő Isten. Ráfaël, hogy tiſztiben el-járna, melyre őtet az Isten küldötte, magának a' levegő-égből formált testet; melly, mihelyen tiſztiben el-járt, el enyészett: a' Krisſtus pedig, igaz emberi testet vőtt-fel, mellyet soha el nem hágy, semmi nem tészen. Ráfaël, kevés-ideig, és minden fáradság-nélkül szolgált Tobiásnak: a' Jésus, harminczhárom esztendeig fáradott értettünk, és végtére keserves kínt halált szenvedett. Azonáért, nagyobb hálá-adás kivántatik mi-tőlünk, hogy-sem a' Tobiástól.

De nem chak a' Hálá-adást tanúlyuk ebből a' Jésusnak értettünk-való fáradságából, és Vérének ontásából, hanem a' követést-is. Mert, ha a' Krisſtusnak a' mi üdvösségünk olly kedves volt, és olly sokban állott néki: hogy leher, hogy mi arra semmi gondot nem viſelünk, és akár-mi aprolék dolgot-is annál nagyobra bőchülünk? Nemo nagy gyalázat, és kárhozat-e érdemlünk-e, hogy illyen nagy dologért, chak kevés munkát-is ne tselekünk fel-venni? és, a' mint Sz. Pál beszéll, *Mi-képpen menekedhetünk mi meg, ha illyen nagy kávoſságot el-mulatunk?* Vallyon ekkidig, mennyi verünket ontottuk? mechoda kint szenvedtünk? hányizor forgott fegyver a' fejünk-fölött? hol égtünk tűzben? kitől szenved-ünk vereséget? Bizony, a' ki nagy dologhoz kevés munkával akar jutni, nyilván meg-mutattya hogy nem tudgya azt meg-bőchülleni, és azért nem is érdemli.

Ugyan ebből, a' Lelki Pásztorok-is meg-tanúlhattyák, mi módon kelleſsék a' Juhok üdvösségét kereſni, és elsőkbe vehetik, hogy a' Juhokat, nem chak szóval és parancholattal kell lelgelteti. Mert, ha *a' Pásztorok Fejedelme*, az emberek üdvösségéhez izzadás-nélkül nem jutott: meg se gondollyák az ő Szolgai és Tiſztartoi, hogy ők hivelkodás-nélkül, és szunnyadozva vihetik véghez lelkök üdvösségét. Ezt igen jól értette Sz. Pál, és azért mondotta: *Mindeneket el-szenvedek a' Választottakért, hogy ők is el-vegyék az üdvösséget, mellyet Krisſtus JESU Sz. által vagyon, a' Mennyei dicsőséggel.* És másutt: *Örülök a' te-érettetek [érettetek] való szenvedéſsekben, és be-tselőm azokat, a' mellyek hiával vannak a' Krisſtus szenvedéſsi, az én testemben, az ő Testéért, melly az Anyaſzentegyház, melynek én szolgája lettem.* Másutt pedig, hoſszú beszédnek elő-számlállya a' miket szenvedett: gondolván, hogy a' melly lelkeket a' minden-ható Isten nagy munkával és fáradsággal, sőt Vérének hullatásával-is (melynek ma volt kezdete,) meg-váltott, azokat a' Szolgáknak nem illik kevésre bőchülleni, és azokra chak ímmel ámmal gondot viſelni. Szép és bőchülletes

Névázért a' Jésusnak vagy Üdvözítőnek neve; melyről méltán mondhattyuk Isaiás-
sal [q]: *Uram, a' te Neved, és a' te emlékezezeted a' lélek kivánságában. Az én lelkem kivánt téged*
éjjel: de a' lelkemmel-is az én belső részemben reggel hozzád vigyázok. A q Isa. 26. 8.

Ez az Istennek Irgalmassága, mellyet az Üdvözítésben meg-mutatott, annál-is
inkább ki-tetszik; ha meg gondollyuk, Kichoda az a'kit üdvözített: tudni illik, nem az
Angyalokat, kiket vészni hagyott; hanem a' nyomorúlt embert, ki föld, por, és hamu;
a' mint az Isten sok-képpen meg-jelentette az Irásban. Mert, Elsőben; Világos és
nyilván-valo beszéddel meg-mondotta Milégyen az ember, midőn imigyen szóllott
Adámnak [r]: *Por vagy, és porba térsz.* Másodszor: Homályos chelekedettel; midőn Jere- r Gen. 3. 19.
miást a' Fazekas házába küldötte [s]; és meg-mutatta néki, mi módon bánik a' Fazekas az s Jer. 18. 3. 4.
ő agyagával, melyből minden-féle edényt formál; és azt el-rontya, 's meg meg-chinál-
lya, valamint kedvének tetszik: akarván azzal jelenteni, hogy az Isten, ki az embert föld-
ből teremtette, valamikor akarja el-ronthattya, és fel-épitheti. Harmadszor: Neve-
zettel. Mert, a' mint Moysesnél olvassuk [t], *Az napon, mellyen teremté Isten az embert, az Isten* t Gen. 5. 1. 2.
hasonlatosságára alkotá őtet. Férfiúvá és Asszszony állattá teremté őket; és meg-áldá őket: és hívá B
az ő nevőket Adámnak: az-az, Földinek, a' vagy földből-való-nak: jelentvén azzal, hogy,
valamint ember Nevét el nem felejtheti, azon-képpen földi állapattyát sem kell el-
felejteni. mert földből lőtt, és földdé lészen. Ezt valóban meg-tanúlta vólt Abrahám
Patriárka: kinek, noha az Isten nagy igéreteket tőtt, és a' többi-között azt mondotta
néki [u]: *Nagy nemzetséggé tészlek téged, és meg-áldlak, és fel-magasztalom Nevedet, és áldott* u Gen. 12. 2. 3.
lészsz; Meg-áldom a' téged-áldókat, és meg-átkozom a' téged-átkozókat; és te-benned áldatnak-
meg a' földnek minden nemzetségi. Mindazáltal, nem vélt nagyot maga-felől, sem el nem
bízta magát; hanem, meg-emlekezvén állapattyáról, azt mondotta az Istennek [x]: x Gen. 18. 27.
Szóllok az én Uramnak, holott por és hamu vagyok. Ez az elmélkedés, igen hasznos arra,
hogy fel ne fuvalkodgyunk, hanem valóban meg-alázzuk magunkat: és el-hidgyük,
hogy nem a' mi méltóságunkhoz-képest chelekedett az Isten mi-velünk olly nagy dol-
got, minémű az Üdvösség, hanem chak az ő végheteten Irgalmasságához-képest: és
úgy el ne feletkezzünk a' mi Üdvözitő Jésusunkról, hanem szüntelen hálát adgyunk
néki; áldgyuk és magasztallyuk e' világon, hogy a' más világon az üdvözítésnek gyümöl-
chében részesülhessünk; az-az, az őrők Boldogságban: mellyet engedgyen minnyá-
junknak a' Fölséges Isten, az ő áldott Sz. Fiaért, a' szép Jésusért. Amen. C

VIZ-KERESZT-NAPI EVANGELIOM.

SZ. MATENAK II.

RESZEBEN, ỳ. 1.

Mikor született-vólna JESUS Júda Betlehemében, Heródes Király napjaiban, imé Mágusok jövének Nap-keletről Jerusalembe,
mondván: Hol vagyon a' ki született a' Zidók Királya? mert láttuk a' Chillagát Nap-keletben, és imádni jöttünk őtet. Halván pe- D
dig Heródes Király, meg-háborodék, és egész Jerusalem véle. Es
őszve-gyűjtvén mind a' Papi-fejedelmeket, és a' népnek Irás-tu-
dóit, tudakozik-vala tőlök hol születnék a' Kristus. Azok pedig
mondának néki: Júda Betlehemében: Mert igy iratott-meg a' Prosétától: Es te Bet-
lehem Júda-földe, semmi-képpen nem vagy leg-kissebb a' Júda fejedelmi-között: mert
belőled jő-ki a' Vezér, ki az én népemet Israëlt vezérellye. Akkor Heródes titkon
hivatván a' Mágusokat, szorgalmatoson meg-tudá tőlök a' Chillag idejét, melly nékik
meg-jelent: és el-küldvén őket Betlehembe, monda: Mennyetek-el, és kérdezkedgye-
tek szorgalmatoson a' Gyermek-felől: és mikor meg-talállyátok, üzennyétek-meg

nékem,

A

nékem, hogy én-is el-menvén imádgyam őtet. Kik mikor hallották-vólna a' Királyt, el-menének. és ímé a' Chillag melly et láttak-vala Nap-keletben, előttök mégyen-vala, mig el-jutván meg-állana fenn, a' hol a' Gyermek vala. Látván pedig a' Chillagot, örülének igen nagy örömmel. Es le-menvén a' házba, meg-találák a' Gyermeket az annyával Máriával, és le-borulván imádák őtet: és meg-nyitván kinchőket, ajándékokat adának néki, aranyat, temiént, és mirrát. Es feleletet vévén álmokban, hogy viſſza ne' menjenek Heródeshez, más úton térének az ő Tartományokba.

ELSŐ PREDIKA'TZIO.

B

AZ Urak, és Fejedelmek, akár-mi nevezetes épület fondamentomának első kővét nagy vígasággal, dob- trombita-ſzóval ſzokták helyheztetni: de az Iſten-is, midőn *a' földnek fondamentomát meg-vetette, és annak ſzeglet-kövét fel-vetette, dicsérték őtet a' reggeli chillagok*, a' mint a' Sz. Irásban olvaſſuk, *és örvendeztek minnyájan az Iſten fiai* [a], az-az, az Angyalok: kik, mihelyen teremtette őket az Iſten, a' világ fondálásának kezdetin, leg-ottan dicsérték őtet; és a' chillagok-is, az ő módgyok-ſzerént, zengettek. mivelhogy ugyan azon helyen emlekezik a' Szent Irás *az ég zengéséről* [b]: és talám arra nézve az *Aſtronomuſok*, a' ſzámos chillagok rendibe ſzámlálták † az ékeſſen-zengő Hegedűt, és a' gyönyörűſségeſſen-éneklő Hattyut. Hasonló-képpen, midőn az Iſten az Új Világnak fondamentomát akarta vetni, a' Kriſtuſnak e' világra-valo jövetelével, kit az Irás *Fondamentom-kőnek, és Szeglet-főnek* nevez [c]: az Iſtennek azon rend-béli Muſikáſi őrvendeztek! mivelhogy az Angyallal, ki a' Pásztoroknak nagy örömet hirdetett, *a' Mennyei ſereguek ſokasága dicsérte az Iſtent* [d]. A' Chillag pedig a' mái napon, mint-ha őrvendezve ment-vólna a' Mágusok-előtt, nagy örömre indította őket [e]. Ebből az Iſtennek hozzánk-valo nagy ſzeretети nyilván ki-tetſzik, hogy illyen fő teremtett-állatival ſzolgáltat nékünk, hogy magához vezeſſen. Melly ſzeretetnek, minémű hálá-adáſſal kelleſsék meg-felelnünk, ſzépen meg-tanúlhattyuk a' Mágusoktól e' mái Evangéliomban: kikről én-is ſzóllok a' moſtani Predikátzioban.

C

I. Meg-mutatom, mint viſelték magokat az úton a' Mágusok.
II. Meg-mondom, mit mívelnek a' Kriſtuſnál.
III. Szóllok a' Szarándokságról.

ELSŐ RESZE.

F

ELső Példát, azzal adnak a' Mágusok; hogy azt mondgyák a' Zsidók Királya-felől [f]: *Imádni jöttünk őtet.* A' Királyok nem gyakorta ſzokták egy-máſt ſzemélyek-ſzerént köſzönteni, hanem Követek-által. Sőt *Philippus Comineus* [g], ſzép példákkal megmutattya illetlen-voltát a' Fejedelmek ſzemtől-ſzembe-valo *tractálásának*. De am úgy légyen a' haſonló méltoságban-lévők-között: mindazáltal, gondolom, hogy méltó, és dicséretes, az alatſonb renden-valónak ſzemélye-ſzerént-is tiſztelni a nagyobbat; a' mint a' Mágusok chelekedtek: kik az újonnan-ſzületett Gyermeket, úgy mint Iſtent-, magoknál nagyobnak ítélvén, ſzemélyök-ſzerént, nagy fáradsággal és költséggel megkereſvén, imádták, és drága ajándékokkal tiſztelték. Vőtték gondolom eſzökbe; hogy az Iſten Fia, nem chak Követit küldötte, hanem ſzemélye-ſzerént-is meg-jelent az emberek üdvösségére [h]: és az-okáért, viſzontag azt kívánnya tőlünk, hogy ne chak más-által, hanem ſzemélyünk-ſzerént ſzolgállyunk néki. Ezt nem chelekeſzik azok a' Világi emberek, kik, e' világi dolgokban fölöttébb el-merülvén, ſoha az Iſteni ſzolgálatról nem ſzorgalmatoskodnak, hanem chak a' Papok és Szerzeteſek imádságihoz ragaſzkodnak; és azt alittyák, hogy, ha azoknak valami alamiſnát adnak, a' végre hogy ő-érettek imádkozzanak, mind helyén vagyon dolgok. De azok az Egyházi emberek-is, kik, nem elégedvén egy jó *Prebendá*val, a' vagy tiſzttel, egy-nehányat raknak-fel; és, nem érkezvén annyi-felé a' ſzolgálatra, valami Káplánt, vagy *Vicariust*, vagy *Prebendariust* fogadván, annak vetnek valami ſalatot ſzájába; és azt kívánnyák tőle, hogy a' *Beneficium*nak minden terhét magára vegye. Ezek igen meg-chalatkoznak: mert a' *Beneficium*mal, eggyűtt-jár az *Officium*, a' vagy a' ſzolgálat: és a' ki amannak haſznát és jövedelmét bévéſzi, arra kötelezi magát, hogy a' ſzolgálatot-is végbe viſzi: és ha abban el nem jár-, kemény ſzám-adáſa lészen.

D

Másodszor: A' Mágusok Példát adnak, az Iſteni ſzolgálatban-valo ſerény

Gyor-

Gyorsasággal: kik, a' kő-ónséges vélekedés-szerént, Urunk Szűletése-után tizen-harmad napp-al érkeztek Betlehembe, és azért, a mi nyelvünkön jelenti [1]. *Dromedarius*okon, az-az, igen-gyors tevéken jöttek, kiknek gyorsaságáról emlékezik *Arisztotelés* [k]. és *Plinius* azt írja [l]; hogy egy nap negyven mély-földet el-mehetnek. És, ha *Arabiá*ból jöttek, a' mint Dávid jelenti [m], melly Betlehemtől kőzel három-száz mély-földre vagyon, nyilván igen siettek: fő-képpen mint-hogy, fő emberek lévén, az úton-is meg-kívánhatták az alkalmatosságot. De a' Krisztushoz-való szeretet, és a Kalauz Chillagon-való őrőm, a' sietségért minden kétségtelenes alkalmatosságot felbe hágyatott velek. mivel hogy, a' kinek szívét Isten meg-rágásitotta lelki őrőm által, az ő parancholatának után ugyan futtattya, a' mint Dávid maga-tsélői meg-vallya [n].

Erre a' Gyorsaságra-is ószt ónóz bennünket az Isten Fia; ki sőlőtte igen siette-te a' mi szabadításunkat, és azért mondotta az Úr Isaiásnak [o]: *Hijad a' nevét, Siess rabolásnak-szerzésére, Siess prédálni.* Melly Sietségről, a' Meny aszszony-is emlékezik, mondván [p]: *Imé az én szerelmesem jő, ugrándozván a' hegyeken, általugrándozván a' halmokat: hasonló az én szerelmesem a' vad-kecskékhez, és a' szarvasok fiához*; tudni illik, a' nagy gyorsaságért, melyel minket-is a' gyorsaságra inditana; a' mint meg-is jelenti ezt az ő jegyesének, mondván [q]: *Kelly-fel, siess én szeretőm, és jőjél.* Az okáért, ha mi Dáviddal az Istennek azt mondgyuk [r]; *Uram siess segétségemre*: mi-is fogadgyuk szavát Szent Pálnak, ki azt mondgya [s]: *Siessünk bé menni a nyugodalomba.* Melyet úgy vihetőnk végbe, ha elsőben a Krisztushoz sietünk, igaz szeretettel, és engedelmességgel ki minket magához hí, és azoknak a' kik hozzája mennek, nyugodalmat ígér [t], melly ígéretnek ha hiszünk, tetve cselekedünk.

Mondana valaki Isaias külömbet beszél, mondván [u]: *A ki hiszen, ne siessen.* Erre én azt felelem; hogy a Próféta nem a mi szolgálatunkról szóll, mellyel az Istennek tartozunk: hanem az ígért Jóról, mellyet ő-tőle várunk: úgy hogy, ha szintén kétsék-is azt meg-adni, nem kellene kétkelkednünk, mert bizonyosan be-tellyesíti ígéretit. Azokáért, nem kell panaszolkodnunk, vagy búsúlnunk; hanem, a' mint ugyan azon Isaias parancholtya [x]: *Hallgatásban és reménységben legyen a' mi erősségünk.* Mert tsélelmetes kétkelkedésnek kétkelkedésnek hitetlenségnek jele, a' mint a' Királyi ember jelentette, ki Urunkat siettette, mondván [y]: *Uram, jőjj alá mielőtt el-ne meg-halljon a' fiam.* mellyel azt jelentette; hogy, ha Urunk addig késett-vólna, míg a' lélek ki-ment-vólna a' fiából, azt vilaza nem térithette-vólna. Noha némelykor az Isten azért hallasztya a' segétséget, hogy inkább meg-mutassa hatalmasságát és jó-voltát; a' mint ki-tetszik a' Lázár példájából: kihez nem ment betegségében, hogy meg-gyógyitaná; hanem halála-után, hogy fel-támasztaná.

Sok Okai vannak pedig, a' mellyekért méltó nékünk sietnünk, hogy, a' mit Istentőlünk kívánunk, meg-adgyuk; és nem méltó őtet siettetnünk, hogy ígéretit be-tellyesítse: I. Mert az Isten jól tudgya, mikor kelletsék ajándékit velünk közleni hogy használlyanak: azért, mikor hallasztya, a' mi jónkért hallasztya, alkalmatos időt várván: de mi nem tudgyuk, ha kedves lészen-e az Istennél a' mi szolgálatunk ha el-hallasztyuk. Azért mondgya Sz. Pál [z]: *Isteink, hogy az Isten Malasztyát hiába ne vegyétek.* Mert azt mondgya: *Kedvemre lévén meg-hallgattalak téged, és az üdvösségnek napjában meg-segétettelek téged. Imé most vagyon (mennyi-után) a kellemetes idő; imé most (nem holnap) az üdvösségnek napja.* A' *Mának* és *Most*, bizonyos és bizonyos; de a' *Holnap*, kétségest: mert a' ki a' *Ma*-t tudna, a' *Holnap*-ot nem ígérte. II. Az Isten mi-rólunk el nem feledkezhetik [a]: de mi ő-róla igen-is el-feledkezünk, a' mint ő maga panaszolkodik [b], hogy *az ő népe el-feletkezett ő-róla száz-talan napokon.* III. Az Isten meg-nem változtathattya hozzánk-való jó akarattyát; *Kinél nincsen változás sem változásnak árnyékozása* [c]: de nálunk a' változás olly kőzönséges, hogy soha egy állapatban meg nem maradunk [d]. Azért mondgya Salomon [e]: *Akar; nem akár a' vesd.* Melytől szép példát hozott Urunk elő a' két fiúról [f]: kinek egyike azt mondotta, hogy nem megyen a' szőlőbe, az-után pedig meg-bánta, és el-ment: a' másik pedig azt mondotta; *El megyek Uram, és el szem-ment.* IV. Nékünk, hová tovább hallasztyuk, annál nagyobb akadékunk érkezik, és, a mint szokták mondani, † A' ki ma nem alkalmatos, hólnap annál-inkább nem lészen. és *Az istenetlen, mikor a' bűnök mélységére jut, nem gyúdol semmivel* [g]. De az Isten segétsége mindenkor alkalmatos; mert ninchen olly veszett dolog, mellyet helyére ne állathatson, ha akarja. Az okáért, a' mint Sz. Pál írja [h], *Abrahám hittel áldozta-meg Izsákot*: a' kin magát kellett-vólna fogni az Isten ígérete szerént: *akarván, hogy bizonyosan az Isten halottaiból is fel-támasztassam.* V. Az Isten mindenkor jót cselekedhetik velünk, mert más ségétséget nem kívánnya: de mi, az Isten Malasztya nélkől semmi jót nem cselekedhetünk, az Isten Malasztya felől pedig,

A

[1] Isa. 62. 6.
[k] Arist. de Hist. Animal. lib. 6. cap. 28.
[l] Plin. lib. 6. cap. 28.
[m] Psal. 119. 32.
[n] Psal. 118. 32.
[o] Isa. 8. 3.
[p] Cant. 2. 8.
[q] Cant. 2. 10.

B

[r] Psal. 22. 19.
[s] Heb. 4. 11.
[t] Mat. 11. 28.
[u] Isa. 28. 16.
[x] Isa. 30. 15.
[y] Joan. 4. 49.

C

[z] 2. Cor. 6. 1.
[a] Isa. 49. 14. 15.
[b] Jer. 2. 32.

D

[c] Jac. 1. 17.
[d] Job 14. 2.
[e] Eccl. 11. 4.
[f] Mat. 21. 28.

† Quia non est hodie, cras minus aptus erit.

[g] Prov. 18. 3.
[h] Heb. 11. 17.

A

bizonyosok nem vagyunk; és mentől továbra halasztyuk a meg-térést, annál méltatlanabbakká lészünk az Isten Malasztyának el-vételére. Végezetre, az Isten nem köteles hogy velünk jót tégyen; és az-okáért, méltó el-várnunk valamiképpen akarja: de mi tartozunk meg-térni, és az Istennek mindenkor szolgálni. Az-okáért, ha azt ok-nélkül hallogattyuk, vérkezünk, és büntetést érdemlünk.

HARMADSZOR; Példát adnak a' Mágusok, az Isteni szolgálatban-való Bátorságról: mellyet meg-mutattak, nem chak azzal, hogy a' hoszszú útnak sem fáradsága, sem költsége meg nem tartoztatta őket, hogy bátor szívvel ne követnék a' Chillagot; hanem azzal-is, hogy a' Heródes Tartományában, mindenek hallására tétlenkedtek az Újonnan-született Király-felől: és nyilván meg-vallották, hogy azt jöttek imádni: és annak jelét mondották a' Nap-keletben láttatott Chillagot; mellyet sem Heródes, sem a' Zsidók nem láttak volt. De azzal sem gondoltak, hogy Heródes meg-háborodott, és az egész Jerusalem ő-vele; hogy Jerusalemben a' Királyi Városban nem találták, sőt hírét sem hallották, hogy Jerusalemből, a' Királyi, és Papi Városból, Bethlehembe egy kis Városkába, és chak nem faluba, igazíttották őket, és senkit vezérül nem hochátottak vélek; hogy senki hozzájok nem adta magát, a' ki imádni kívánná az Uj Királyt; hogy Bethlehemben semmi Királyi dolgot nem találtak a' Jesusnál; nem fris Udvart, nem ékes palotát, nem gazdag kincset, hanem merő szegénységet és nyomorúságot. Mind ezekkel azért nem gondoltak a' jo Mágusok: hanem az el-kezdett jóban állhatatossan meg-maradtak. Igen meg-chalatkozik, a' ki munka nélkül akar Meny-országába menni, melly *Erőszakot szenved, és az erőszak-tévők ragadyják azt el*[i]: és Jákob sem nyerhette külömben az Angyali áldást, hanem erős szakodással[k]. De a' Bölcs *Ecclesiasztes* is azt mondgya minnyájunknak[l]: *Ember, az Isten szolgálattyára járulván, légyalhatatlanul az igasságban, és félelemben, és kéjszínsél lelkedet a' kísértetre.* Minden jeles dologban † vagyon valami nehezség: és, A' ki mandolát akar enni, meg kell előbb a' kemény hejját törni.

† Difficilia quæ pulchra.

NEGYEDSZER; Példát adnak a' Mágusok, hogy, látván a' vezető Chillagot, nagy Örömmel örültek: jelentvén, hogy az Isteni szolgálatban szükséges az öröm és vidámság. És nem méltó, hogy akkor szomorkodgyék ember, mikor Krisushoz-vezető Chillagot lát, se hogy a' Krisztus Keresztét kénszerítésből hordozza, mint a' Czirénei Simon[m]. Az-okáért, ha valakit hallunk a' ki jóra int; ha valamit olvasunk, a' mi a' Jószágos chelekedetnek gyakorlására indít; ha valamit érzünk szívünkben a' mi a' tekélletességre unszoll: azon örvendeznünk kell; mert az nem egyéb, hanem az Istenhez-vezető Chillag: *Ki-ki-mind a' mint el-tekélletette szívében, nem szomorúságból, vagy kénszerítségből: mert jó-kedvü adakozót szeret az Isten*, úgy-mond Sz. Pál[n]. Kétség-nélkül azért hirdetett az Angyal nagy örömet a' Pásztoroknak[o], hogy vígan mennének a' Krisushoz: és nem ok-nélkül, mivelhogy ő-is nagy örömmel jött hozzánk, és azért mondotta[p]: *Az én gyönyörüségem, az emberek fiaival lenni.*

Jeles példát mutattak ebben az Israël fiai: kik, midőn nagy sommát adtak-vólna az Isten házának épületire, azt mondotta Dávid felőlök, hogy azt *nagy örömmel* chelekedték[q]. A' buzgó szeretetnek nem utólsó jele az öröm. Zakæus, halván hogy a' Krisztus nála akarna szállani, *Örömmel fogadta őtet házába*[r]. és leg-ottan azt merte mondani[s]: *Uram, ímé felét az én javaimnak a' szegényeknek adom: és ha valamiben valakit meg-chaltam, négy annyit adok-viszsza.* Külömben chelekedett az ifiú, kinek Urunk azt mondotta[t]: *Ha tekélletes akarsz lenni, menny-el, add-el a' mid vagyon, és add a' szegényeknek, és kincsed lészen Menyben: és jöj-el, és kövess engem.* Mellyet halván az ifiú, *el-méne szomorúan.* Holott látod, hogy a' szomorúság, a' lassúságnak jele; az öröm pedig, a' buzgóságnak. De Urunk is igen külömben szóll felőlök. Zakæus-felől azt mondotta[u]: *Ma lett üdvösségre e' háznak: mivelhogy ő-is az Abrahám fia.* Az Ifiú-felől pedig[x]: *Bizony mondom, hogy a' gazdag nehezen mégyen Menyeknek országába.* Hasonló ítéletet tehetünk egyéb Istenes dolgokban-is. A' kik örömmel várják, és vígan fogadgyák, a' Gyónásnak, Predikatzio hallásnak, Búchú-járásnak, Imádságnak idejét; azzal jelentik azokhoz-való szeretetőket: a' kik pedig irtóznak tőlök, és mikor említik-is bánkodnak; nyilván meg-mutattyák hogy nem kedvellik. Melyről most chak azt mondom: hogy az Urban-való öröm, igen hasznos, melyre int Szent Pál[y]: és azt kívánnya; hogy *Mindenkor örüljünk az Urban.* A' szomorúság pedig igen ártalmas: mert, a' mint a' Bölcs mondotta[z], *A' vig szív, virágzó életet szerez* (és bővséges gyümölchöt hoz:) *a szomorú lélek meg-szárasztya a chontzakat*: az-az, erőtlenné tészi az embert, és az aitatosságnak minden jelki kövérségétől meg-fosztya. Melly kövérséget igen kívánt Dávid; és hasznát is jelentette, mondván[a]: *Mint a' vízzel és kövérséggel tellyék-meg a' lelkem: és vigadásnak ajakaival*

B

i Mat. 11. 12
k Gen. 32. 26
l Eccl. 2. 1.

C

m Matth. 27. 32.

n 2. Cor. 9. 7.
o Luc. 2. 10.
p Prov. 8. 31.

q 1. Par. 29. 17.
r Luc. 19. 5.
s vers. 8.
t Mat. 19. 21

D

u Luc. 19. 9.
x Mat. 19. 23

y Phil. 4. 4.
z Prov. 17. 22.

a Ps. 62. 6.

kivánt dicsőséggel fog az Ég fiának, melly dicsőséget fölötte igen kedves az Istennek, nékünk pedig hasznos.

II. RESZE.

ABban-is Példát adnak a Mágusok; hogy, meg-találván a'Gyermeket, az Annyával Máriával, le-borulva imádták őtet; kétség-nélkül mint Istent, nem mint puszta embert. Mert, I. A' Zidók Királyi közzül, máshoz senkihez nem jöttek effele Mágusok, hogy emberi tiszteletteł imádnák; még Salomonhoz-is, noha igen hatalmas és híres Király volt; a'mint Szent *Aszibantsus* okoskodik [b]. A'Sábai Királyné eljött ugyan Salomonhoz [c], és ajándékot-is hozott néki: de nem azért hogy imádná, hanem hogy hallaná bölcheségét: és öreg-ember-korában mikor orszáigiott, és híre mindenüvé ki-terjedett: de a'Mágusok a'Gyermek Krisztushoz jöttek; kitől senki semmit nem tudott-volna, ha a'Chillag kalaúzok nem lött-volna. II. Ki hiheti, hogy ollyan messzéről, és ollyan sietséggel jöttek-volna a'Mágusok, csak azért, hogy egy Gyermeket köszöntenének, a'ki emberi módon csak meg sem tudna felelni, se meg nem tudná köszönni? III. A'vagy el-hitték a'Mágusok, hogy az a Gyermek Isten volt, és úgy, imádniok kellett mint Istent; kit csak emberi tiszteletteł illetni, nagy tiszteletlenség: a'vagy nem hitték; és úgy, mi módon imádják le-borulva, a'kiben semmi Királyi dolgot nem láttak? sőt minden körülöttе-való dolgok el-idegenithették volna őket a'tisztelettől. IV. Ha puszta embernek akarták, nem okosban rendelték az ajándékokat: mert a' parányi Gyermeknek, valami csinosságot, chergetőt, vagy babot kellett-volna adni; nem aranyat, mellyet nem ismert, sem tehetett és mirrát, mellyekkel élni nem tudott. V. Mi szükség volt az Istennek új Chillagot a'végre teremteni, hogy idegen Királyok jönnének az ő Fiához, emberi látogatásért és tiszteletért, melyben az Isten nem gyönyörködik; kivánnya pedig, és mutatás, az Isteni tiszteletet mindenütt és mindenkor? Melyből ki-tetszik, melly meltatlanúl, és, hogy nagyobbat ne mondgyak, gorombául viselik magokat a *Lutheristák*: kik, noha vallyák, a'mint ők mondgyák, a'Krisztust jelen lenni az Oltári-szentségben, mindazáltal imádni nem akarják.

Tovább; Példát adnak a'Mágusok azzal; hogy a'Krisztust meg-ajándékozták: kiknek Ajándéki, jeles dolgokat jelentettek: 1. A'Három fele Ajándék, a'Krisztusban-volo Három dolgot példázta: az Istenséget, a'Lelket, és a'Testet. 2. Hogy a'Krisztus, Isten, Pap, és Király volt. 3. A'Mirra, a'Krisztust Orvosnak jelentette; a'Temién, Közbejárónak; az Arany, Meg-váltónak. 4. Hogy a Krisztus, harom Újulásnak oka: ki a Gyűlölség-es vér-ontás-helyett, az arany Békeséget és szeretetet plantálta; a hálaadásnak helyett, az igaz Isteni tiszteletet, mint kedves áldozatot és illatot, helybe állatta; a'puha élet-, és testi gyönyörűség-helyett, a'testnek tagyargatását tanította, hogy a rothadástól meg-tartaná. 5. A'szegény Józsefet illette az Arany, hogy a'Gyermekre, és annak Annyára gondot viselne; Máriát a'Mirra, a'Szüzeségnek jelentésére; a'Jésust, úgy-mint Istent, a'Temién, áldozatra. 6. A'Mágusok †, úgy mint Királyok, aranyat adtak úgy mint Bölcsek, mirrát, a'halandó testnek orvosságát, mivelhogy a'bölcsnek hivatallya a'halálról-való elmélkedés: úgy mint Papok, temiént; kiknek tiszték az áldozat, melyhez illik a'temién. Ezekkel pedig nékünk-is meg-mutatták, minemű ajándékokkal kellessék a'Krisztust fel-tiszteinünk: 1. Úgy mint igaz Istennek, áldozzunkkell Temiennyel úgy mint Királynak, adóznunk Arannyal úgy mint igaz Embernek, szolgálnunk Mirrával. 2. Úgy mint Istennek, szolgálnunk kell Lelkünkel, a'temiénben; Testünkel, a'mirrában; Marhánkal, az aranyban.

Holott azt vedd eszedbe, hogy az Arany, leg-több a'*Metallum*ok közőtt; a'Temjén, a'fő-szerszámok-közőtt leg-kedvesb illatú; a'Mirra, az Orvosságok-közőtt leg-hasznosb, melly a'holt testet-is meg-oltalmazza a'rothadástól; a'mint *Plinius* irja [d]. És azt tanúlá azból, hogy mindenből a'leg-jobbat add az Istennek. nem hogy ő valami-nélkül szükölködnek [e], hanem hogy azokat nékünk meg-tartsa, és jövendőben meg-jobbitván viszsza-adgya. Az-okáért, mint-hogy az embernek, teste, lelke, és marhája vagyon; és az Isten mindenikét kivánnya, és mindenikben a'leg-jobbat: a'Lélekben, a'Szivet; melly az akaratnak és szeretetnek tár-háza: ezt pedig kivánnya Salomon által [f]: *Add fiadnak szivedet az te fiaidnak.* A'Testben, az Elevent, Szent Pál-által [g]: *A'ki testeteket adgyatok élő, szent, és Istennek kedves áldozatul.* A'Marhában, Salomon-által [h], a'mi leg-jobnak tartatik: *Tiszteld az Urat minden marhádból, és minden gyümölcsödnek zsengéből adjynéki.* a zsengét tartyák pedig leg-jobnak.

† Matthæus dat Sapientes. Rex Arabum, Thura Sacerdotes.

b Cap. de Incarnat.
c 3. Reg. 10. 1.
d Cap. 12. c. 15. & 16. e Psal. 15. 2.
f Prov. 23. 26. g Rom. 12. 1. h Prov. 3. 9.

A

Ezt mind fel-forgattya az Ördögnek álnoksága, és az embernek vaksága: Mert a'mi a' Lelket illeti, többen igyekeznek az Isten-felöl bölchen értekezni, hogy-semőtet szeretni, és tiszta szivből követni: a' Testnek-is chak a' söprejét akarják sokan az Istennek adni; mivelhogy nem életőknek virágjában akarnak néki szolgálni, hanem midőn a' világnak és testnek nem szolgálhatnak: a' külső Marháknak-is chak szintén a' gazzát adgyák; tudnillik a' dohos, penyészes, kemény, és fekete kenyeret; nyúló, fogyaték, eczetes és zavaros bort; ó, kopott, sóltos, rongyos köntöst; apró, meg-nyirt, el-veretett hitván pénzt. Mellyeket, nem mondom hogy jó néven nem venné az Isten, ha jobbat nem adhatnánk, a'mint a' szegény Özvegynek *két fillyérét* [i]: de, ha jobbat adhatunk, és válogatva a' roszszat adgyuk, panaszolkodik Isten a' Próféta által, mondván [k]: *Ha vakot hoztok áldozni, nem gonosz-e? és ha sántát hoztok, vagy betegeset, nem gonosz-e? Vidd azt a' te Hadnagyodnak, tetszik-e neki? vagy jó szemmel lát-e téged? úgymond a' Seregek Ura.*

i Luc. 21. 3.

k Mal. 1. 8.

B

Méltán kivánnya pedig mind ezekben a' jobbat tőlünk az Isten: mert mind ezeket ő adta nékünk-is; és a' végre adta, hogy azokkal ő-néki szolgállyunk. A' Lelket ő adta; a' mint Salomon nyilván mondgya [l]: a' Testet-is, a' mint Jób szépen meg-vallya [m]: és a' Marhát-is; a' mint Dávid bizonyittya, mondván [n]: *Mindenek tiéid; és a' miket a' te kezedből vöttünk, azokat adtuk néked.* Midőn pedig így szolgálunk az Istennek, igaz Hitünket, és buzgó Szeretetünket bizonyittyuk; és következendő-képpen, nem chak semmit nem veszténk, hanem ugyan sokat-is nyerünk: mert az Isten nem engedi, hogy mi őtet meg-előzzük az adakozásban, hanem mindenkor többet ád hogy-semvéghen tőlünk; a' mint a' Mágusokkal-is chelekedett: kiket az igaz üdvözítő Hittel, és egyéb Lelki ajándékokkal meg-ajándékozott e' világon, a' más világon pedig az örök Boldogságban helyheztett.

l Eccle. 12. 7.

m Jób 10. 8. 11.

n 1. Par. 29. 14.

III. RESZE.

C

Utólszor; A' Mágusok Példát adnak a' Keresztyéni Szarándokságra: mellyen nem értem a' hiában-valo bújdosást, és hazája-kivül-valo vándorlást, mellyet a' nyughatatlan-elmejű emberek, testi és lelki károkkal gyakorlanak; hanem a' távúl-valo Szent helyeknek meg-látogatását, aitatosságnak okáért. Erről az Irásban nyilván-valo Példáink vannak. és az Isten ő-maga azt rendelte [o]; hogy az ő népe esztendőnként háromszor mennyen az Úr Szekrényéhez, vagy Templomához. Így chelekedett Elkana az ő feleségével Annával [p]. Az Új Testamentomban pedig, Józef Máriával, és a' tizenkét esztendős Jésussal [q]: Urúnk ő-maga-is öreg-korában [r]. Sőt meg a' Pogányok-közzül-is mentek Jerusalembe imádkozni, és áldozni: úgy-mint a' Candaczes Királynénak komornyikja [s]. Salomon pedig azon könyörgött az Istennek [t]; hogy az idegen Nemzeteknek-könyörgését-is meg-halgassa a' Jerusalemi Templomban. Hogy pedig kedvellette légyen az Isten, efféle bizonyos helyekre-valo szarándokságot, abból ki-tetszik; hogy azt ígérte azoknak, kik a' hagyott helyre háromszor esztendőben fel-mennek, hogy azonban meg-őrizi Vátasokat [u], úgy hogy senki ne lesskedgyék az ő földök-után: Annának, meg-adta a' kivánt magzatot [x]: Salomonnak meg-ígérte, hogy a' Templomban könyörgőknek imádságic. meg-halgattya [y]. Innét vagyon, hogy a' Szent Atyák igen dicsérik a' Keresztyén Szarándokságot, és arra intik a' Híveket; úgy-mint Sz. *Jerónymus* [z], Sz. *Bazilius* [a], Sz. Ambrús [b], Szent Agoston [c], és egyebek-is. és nem ok-nélkül; mert a' ki jó végre mégyen a' Keresztyén Szarándokságba, jeles Lelki gyümölchöt vészi; a' mint majd meg-mutatom.

o Deuter. 16. 16.

p 1. Reg. 1. 3.

q Luc. 2. 41.

r Luc. 22. 12.

s Act. 8. 27.

t 3. Reg. 8. 41.

u Exod. 34. 24.

x 1. Reg. 1. 20.

y 3. Reg. 9. 3.

Elsőben: Affele Szent Helyeken, az ember kivált-képpen-valo aitatosságra indittatik; a' mint érzették, és nyilván vallyák a' kik a' *Laurétomi* Boldog Aszszony Házát (melyben ő szűletett, lakott, és a' Krisztust mellébe fogadta,) meg-látogatták; a' vagy, a' kik Jerusalemben az Úr koporsóját látták, és azokat a' Szent Helyeket meg-nézegették, mellyeken a' mi édes Üdvözítőnk külömb-külömb-féle dolgokat chelekedett, vagy szenvedett. Kétség-nélkül, ha valamelly atyánkfia valami helyen nagy vitéséget chelekedett-vólna, mihelyen azt látnók, azonnal meg-indúlnának rajta: mennyivel inkább tehát meg-indúl a' Keresztyén ember, midőn azokat a' helyeket láttya, mellyeken az Isten Fia, a' mi üdvősségünkért ollyan jeles dolgokat chelekedett? Másodszor: Ez mind a' Szenteknek, 's mind az Istennek tiszteségére esik. Mert, a' ki fáradságát nem szánnya, hogy azoktól marodott Erekiyéket láthassa, nyilván jelenti hogy azokat szereti és böchüli: a' mint a' Sábai Ki-

rályné,

rályné, meſzſzűnnen el-jővén a Salomon bölcheségét hallani, és üdvárának rendit meg-látni, tiſztelte Salomont, és meg-bizonyította hogy őtet nagyra becsüli [d]. Harmadſzor: A Szarándokság, mivelhogy telli ſanyargatás-nélkül végbe nem mehet, Penitentzia-gyanánt eſik, fő-képpen ha ſokáig tart. Mert a' Szarándokoknak, ſem ételök, ſem italok, ſem ágyok, ſem nyugodalmok jó módgyával ninchen az úton: annak-fölötte, ſok hideget, meleget, eſőt, ſzelet kell ſzenvedniek; és gyakorta ſaidalmat, és veſzedelmet-is, nem chak a' nyilván-való tolvajoktól, hanem az Újító atyafiaktól-is; kik hurogattyák, és néha chak nem kövekkel-is agyon verik a' jámbor Szarándokokat; kiket, az igaz Keresztyéneknek nagy ſzeretettel kellene fogádni. Ezek-ellen azt mondgyák az Újító atyafiak,

Elsőben; hogy jobb volna azzal a' költséggel, mellyet a Szarándokok el-veſztegetnek, a' házunknál-való ſzegényeket táplálni, hogy-ſem idegen helyeket gazdagítani. Én pedig azt felelem; hogy ezeknek annyi gondgyok vagyon a' ſzegényekre, mint Judásnak: és ők ſokkal többet költnek a' hcába-való ezifrára, vendégeskedéſre, és egyéb effélékre, hogy-ſem a' Keresztyének a' Szarándokságra. De a' magok ſzemében a' gerendát nem látván, a' máséban a' ſzálkát is vizgállyák. Jól-lehet igazán mondhattyák azt-is; hogy, a' kik költségöket nem ſzánnyák a' ſzarándokságért, azoknak a' ſzegényekre-is többet költnek azoknál, kik a' Szarándokságot nem gyakorlyák, hanem, orrollyák.

Másodſzor, azt mondgyák; hogy az Iſten kész mindenütt meg-halgatni, és azért arra nem ſzükség helyt válogatni. Én pedig azt felelem; hogy, noha az Iſten mindenütt vagyon, mindazáltal nem mindenütt chelekeſzik mindent: hanem, az ő ſzent akarattya-ſzerént, hol ezt, 's hol amazt; kinek mi módot nem ſzabhatunk: és látyuk, hogy bizonyos helyeken nagy Chodákat chelekeſzik, és olly ajándékit oſztogattya, miéműeket egyébütt nem chelekeſzik. A' Fő emberek háza úgy vagyon rendelve, hogy külömb a' pinczéje, 's külömb a' gabonás-háza; külömb a' konyhája, 's külömb az ebédlő-háza; más az ágyas háza, 's más a' cheléd-háza; más a' chűr, 's más a' kert; noha ſzabad a' gazdának a' gabonát a' pinczébe rakni, a' konyhán enni, a' cheléd-házban hálni, a' kertben aſztagot rakni: azon-képpen az Iſten, e' világon, külömb-külömb-féle dolgoknak, külömb-külömb-féle helyeket ſzerzett: Meny-országban fő-képpen dichőségét mutattya; a' földön gond-viselését; pokolban igaz bűnterését; a' Templomokban, és egyéb Szent helyeken, irgalmaſságát: mellyekben kegyeſſen meg-halgattya Híveinek könyörgéſit: és azért mondotta az ő Házát, *Imádság házának* [e].

Harmadſzor, azt mondgyák, hogy a' Szarándokság alkalmatlan a' Házas embereknek, ha ſokáig távúl kell egy-máſtól lenniek. Felelet: A' Házas embereknek, nem ſzabad egy-más akarattya-nélkül meſzſze Szarándokságba menni, mert ninch hatalmok a' magok teſtén [f]. Továbbá; vallyon ſzabad-e a' Házas embereknek kereſkedésért, vagy hadakozásért, egy-máſtól távúl lenni? miért nem tálhát Iſteni ſzolgálatért, és aitatoſságért? Vallyon a' kereskedés, és hadakozás, jámborbá téſzi-e, a' vagy a' gonoſztól inkább meg-tartoztattya-e embernek Házas-társát, hogy-ſem az aitatos Iſteni ſzolgálat? Nem ítélem: fő-képpen mint-hogy az Iſten maga óltalma-alá vészi a' Szarándokok házát [g]. De még-is az Aſzſzony állatoknak, és fő-képpen az ifiú Menyetskéknek, a' meſzſze-való ſzarándokságot nem tanátſlom: hasonlóképpen a' Szűz leányzóknak-is, kiktől az Iſten jobb néven vészi, ha állapattyokhoz-képeſt, ott-hon Iſteni ſzolgálatban foglallyák magokat, hogy-ſem ha ſzarándokságba mennek.

Negyedſzer, azt mondgyák; hogy ſokaknak árt a Szarándokság. Én pedig azt, mondom; hogy többeknek háſznál, hogy-ſem árt: és, ha kinek árt, nem a' Szarándokságból eſik a' fogyatkozás; hanem abból, hogy nem jól él véle: Azért, nem-mikó meg-vetni a' Szarándokságot, hanem a' fogyatkozáſt kell meg-orvoſlani. Ninchen olly dolog, a' mellyel ember veſzedelmére nem élhet: de azért nem illik meg-vetni. Sokkal többen élnek gonoſzúl a' pénzel és borral, hogy-ſem a' Szarándoksággal; de ſenki nem mondgya, hogy azokat meg kell vetni, hanem hogy jól kell vélek élni: azont mondom én-is a' Szarándokságról. Mellyel hogy jól élhеſs, egy-néhány dologra kell gondot viſelned.

Elsőben: A' Szarándok. Bot-, a' vagy Pálcza-nélkül ſzűkölködik: mellyen értſed a' Reménységet, vagy bizodalmat. A' Bothoz, tartozkodunk, és támaſzkodunk; azzal óltalmazzuk magunkat, és az ugató ebeket el-kergettyük. Ezt chelekeſzi a' Reménység-is: mellyet példázott a' Pálcza; mellyet a' Zidók, az Úr parancholattya-

A

d 3. Reg. 10. 1.

B

C

e Matth. 21. 13.

f 1. Cor. 7. 4.

g Luc. 34. 24.

D

A

szerént, kezökben tartottak, midőn Egyiptusból az Igéret-földére siettek, nagy sók jókat reménlvén abban. És valamikor azt el-vesztették, leg-ottan meg-únták a'Szarándokságot, és viszsza kívánkoztak Egyiptusba: az-az, valamikor a'Reménségben meg-fogyatkoztak, alitván hogy a'háborúságokat el nem viselhetik; a'jó földet meg nem nyerhetik; ellenségöket meg-nem győzhetik; leg-ottan meg-lankadván, nem akartak ebbé menni. Ez a'Reménségnek hoztya, nagy vigaszt talált szerez a Szarándoknak: ki meg-gondolván, hogy *Nem méltók e'mostani időnek szenvedési, a'következendő dicsőségre, melly meg-jelentetik mi-bennünk* [h], nem chak el nem esnek, se meg nem tántorodnak, sz. nem úgyan vigadnak a'háborúságban; és azt mondgyák Dávidal [i]: *A'te veszsző-ed, és pálczád, azok vigasztaltak engem.* nem mondgya, Az én veszszőm, és az én botom, hanem a'tiéd: mert a'Reménség, mellyel a'mi chuszamodó lábainkat támogattyuk, az Istentől adatik, noha mi élünk vele. Azon Pálczán, értheti-jük *Crisiamal* [k] a'Krisus Keresztét; és annak jelét, mellyel a Szarándok a'sene-vadakat magától el-kergeti, és a'Krisus Szenvedéseről-való elmélkedéssel, meg-győzi. Ezt példázta a Dávid Botya, vagy Pálczája, mellyet kezébe vőtt, midőn a'Goliáttal bajt akart vini: kit meg-is győzött. ez nem Nád-pálcza [l].

h Rom. 8. 18.
i Pſ. 22. 4.
k Lib. 1. c. 9.
l 1. Reg. 17. 42.

B

Másodszor: Szükség a'Szarándoknak a'Táska, vagy Tarisznya; melyben kenyerét, és egyéb szükséges dolgait hordozza: mellyen értheti-jük a'Jó akaratot, melly mindenre kész, valamit a'Szarándok állapattya kíván; és azére, nem félő hogy abból ki-fogyon a'kenyér. Ezt példázta a Táska, melyben némelly férfiaknak sáfa-ivából, Eliszeusnak Angel Kenyérket vitt [m]; húsz árpa-kenyeret; melyből száz-an ettek, és meg-is maradott benne. Így mindenkor elég elíség marad a'Jó akaratnak Táskájában, mellyet, ha egyebet nem chelekedhetel-is erőtlenséged-miátt, a'Jo akaratot meg-tarthatod, mellyet az Isten Chelekedet helyett be-vészen.

m 4. Reg. 4. 42.

C

Harmadszor: Szükséges a Szarándoknak a'Saru, vagy Czipellős, hogy a'lábait meg-oltalmazza. A'mi Lábaink, a'mint *Ruperttus* mondgya [o] Sz. Gergelyből [p], a'mi Chelekedetink. A'Saruk pedig, holt állat bőréből chinálltyák, de az embereknek lábait oltalmazzák: es az-okért, a'Sarukon, értheti-jük a'régi Sz. Atyákat, kik mi előttünk meg-hóltak, és a'Mennyei boldogságba jutottak: kiknek példájokat nézvén, és követvén, a'mi lábainkat, vagy chelekedetinket óltalmazzuk a'bűnnek tsábáitól, hogy azokban valami hibaság, vagy fogyatkozás ne találtassék. Ezt példázta, a'mit az Isten parancholt az Izraelitáinak, mikor ki akarta őket Egyiptusból hozni, és az Igéret-földére be akarta iktatni, mondván [q]: *Saruk lábaitokon legyen.* Melyre nézvén, azt kívánta Sz. Pál [r], hogy *Saruk vonnyanak lábainkra, a'békeség Evangeliomának készületével.*

o In cap. 13. Exod.
p Hom. 22. in Evang. & in cap. 7. Ezech.
q Exod. 12. 11
r Ezech. 6. 15.

D

Negyedszer: Szükséges a Szarándoknak az Ő; hogy ruháit hozzája szorítván, és ágyékit fel-kötvén, könnyebben járhassón. Ezen az ágyékok fel-övedzésén, értti Sz. Gergely, a'Test fajtalan vágyodásának meg-zabolázását. Melynek szükségét, és módját a'Szarándokokban, jelenti Sz. Péter, mondván [s]: *Szerelmesim, kérlek titeket mint bujdosókat, és jövevényeket, hogy megtartóztassátok magatokat a'Testi kívánságoktól, mellyek viselkednek a'lélek ellen.* A ki ágyékit fel-kötvén, jol és szerényen futhat: a'ki pedig fel nem övedzi, igen suhadoz, és hamar el-fárad. Akarsz-e meg-menekedni a'testi kívánságoktól? keményen fuss minden alkalmatosságitól, Sz. Pálnak ama tanátsa-szerént [t]: *Fussatok a'paráznaságtól.* Ezt példázta az Istennek parancholattya, mellyet az Izraeli fiainak adott a'többi-között, midőn azt akarta, hogy Egyiptusból ki-menjenek, mondván [u]: *Az ő vesátekbe fel övedzétek,* és a'mit Elisæus mondott az ő szolgajának [x]: *Övedzd fel ágyékodat;* tudni illik, hogy hamar mehetne.

s 1. Pet. 2. 11
t 1. Cor. 6. 18.
u Exo. 12. 11
x 4. Reg. 4. 29

Ötödször: Szükséges a Szarándoknak, az Eleség: mert gyakorta nem tudgya hová jút, és, ha tudgya-is, nem bizonyos hogy mindenütt eleséget talál: azért, ha magával nem viszen, koplalni kell, és útyát végbe nem viheti. Ez az Eleség, fő-képpen az Oltári-szentség, melly igen meg-erősíti az embert, e'világon-való szarándokságában. És azt példázta a'Húsvéti Bárány, mellyet az Izraél fiai, az ő szarándokságok-előtt öltenek-meg [y]: és Urunk-is, a Húsvéti Báránynak meg-étele-után szerzette. Ezt példázta az illyés étele-is; *melynek erejével, negyven nap és negyven éjjel járt, az Istennek hegyéig Hórebig* [z].

y Exo. 12. 11
z 3. Reg. 19. 8.
a Ps. 54. 9. 29.

Hatodszor: Szükséges a Szarándoknak, a'Halgatás: mert a szollás, hamar el-fáraszta, és azért-is kélleti. És talám azért mondotta Elisæus az ő szolgajának, kívánván hogy siessen [a]: *Hasa ember talaid-elő, ne köszöntsed: és ha valaki köszönt tégedet, ne felelj neki.* és Urunk-is az Apostoloknak [b]: *Senkit az úton ne köszöntsetek.* De, mint hogy azt mondgyák, hogy † az ékessen-szóllo út-társ, szekér-gyanánt esik az úton, nem tilthatni meg a'szóllási tellyességgel: mert, az Emausba-ménő két Tanitvány-is beszélgetett,

b Luc. 10. 4.
† Comes facundus in itinere pro vehiculo eſt.

es Urunk-

és strunk-is, szarándok képében hozzájok adván magát. Az-okáért, szólhatni az úton vagy a Krisustól, vagy a Krisussal; a mint a két Tanitvány cselekedett. A' Krisustó, mondám; vagy illik, élnetének valami tzikkelyét elő hozván, hogy arról az-után elmélkedgyünk hajkan, s halgatva: a' Krisussal pedig, könyörögvén neki Dávidda. *A te vtaidat Uram mutasd meg nékem: és a te ösvényidre tanits-meg engem.* És d: *Igazgass-meg engem a te igazságodnak az én vtamban, a te szabadításodnak meg-örvendésére.* És f: *A hamisság vtat távoztasd-el tőlem. És f: Vígasztalj engemet te parancsolatidnak ösvényében: mert azt kedvellyem.* Ezekkel bátorságosan vtra indulhat a' Szarándok; és el-hihető hogy az Isten lészen Vezére és Halávza, gond-viselője és oltalmazója, a'mint a Szarándokság-béli Israél fiainak: kiknek, midőn éheztenek, Angyali és Mennyei kenyeret adott: midőn szomjúhoztak, a' kő sziklából is bőséges vizet hozott-ki nékik. Ruhájokat éppen meg-tartotta: és, hogy most egyebekről ne szóllyak, Moyses azt irja hittyen: *Az Ur előttök ment hogy nekik mutatna; nappal felhő oszlopban, és éjjel tűz oszlopban hogy vezérelné őket útonnak mind előtt járóhely. Soha el nem távozott a' felhő-oszlop nappal, sem a' tűz-oszlop éjjel, a' nép-előtt.* Hová lehetett ennél nagyobb gond viselés? Azon gond viselésnek jeléül, meg-parancsolta Jósuénak az ő népének, hogy *A jövevénynek* (vagy Szarándoknak) *jövetelére se légyen, és így hogy Ádsz fenik szemökre ne vesse, hanem magokban szeressék őtet*: mivelhogy ő-maga is az Isten szereti a' Szarándokot, és erőt s' orvoslást ád néki.

Ezt a' parancsolatot, valóban meg-tartotta az Isten-félő Bóoz Ruthoz-képest kinek nagy szeretetet mutatta [m]. és a' régi Keresztyének, szüpen követték az ő példáját, és most-is sok helyeken követik, fő-képpen Romában; a' hol az egész világról jövő Szarándokokat nagy szeretettel fogadgyák, és szolgálnak nékik, mind egyéb szolgálatai, s mind a' láb-mosással. Melly alázatos szolgálatban, nem chak a' közönséges pogárok gyakorollyák magokat, hanem fő Urak is és Herczegek, Cardinálok, és ő maga-is a' Szentséges Pápa; a' mint ezen időmben történt az Ezer hat-századik tizenkettőben. Ugyan ottan bizonyos Temető helyek-is vagyon a' Jövevényeknek, mellyet *Szent mezőnek* nevezek. és olly tulajdonsága vagyon, hogy hamar meg-emésztődik benne, és az embernek chak a' chontya marad-meg. Azon a' pénzen-is, mellyen Júdas el-adta volt Urunkat, *a' Farizeus mezejét vették-meg, a' Jövevények temetésére* [n].

Véget vetek e' Predikátzióban egy chodálatos históriával, mellyet ír *Iacobus Matthaei Siculus* [o]. Egy Isten-félő ember, feleségével és fiával *Compostellába* Sz. Jakabhoz akaván menni; egy Városban, mellyet *Calciatensis* Sz. Domonkosnak neveznek, megszálla egy gazdánál, kinek egy őreg leánya volt. Ez meg-kedvelvén az szarándok ifiat, gonoszságra akará hajtani. De az, végbe nem vihetvén, meg-haragudék: és ártani akarván néki, egy ezüst chészet tön titkon a' páláfyának chuklyájába. Reggel el-indulván a' szarándokok, a' gonosz leány hírt tön, hogy el-lopták a' chészét. A Város Bírája visszahozatá őket: és az ifiunál találván a' chészét, fel-akaszták. Kit nohanem siratnak szerelmes szülei, mindazáltal el-mennek *Compostellába*. Ott el-végezvén áhitatosságokat, meg-térének: és a' helyre jutván, a hol az ő áretlan fiokat fel-akasztották-volt, azonnya nagy kőny hullatásával a' törvény-fa alá méne. Es midőn fel-tekintett volna, meg-szóllalt a' fia, mondván: Édes anyám, engem ne siratz, mert élek: a' Szűz Mária, és Sz. Jakab engem szerelem nélkül meg-tartottak. Menny a' Bíróhoz, és vétessen-le: mert tamisan ítélt halálra. El-méne az annya, és a' Bírót az asztalnál találá; kiegy sült kakast, és tyúkot akart-volt el-metélni; és meg-beszélé néki a' dolgot. De a' Bíró, álomnak tartván a' dolgot, monda néki: Szintén úgy él a' te fiad, mint ezek a madarak. És leg-ottan a' kakas, és a' tyúk, fel-ugrának az asztalon, és a' kakas meg-is szólala. Látván azt a' Bíró, el-álmélkodék: és ki-menvén a' Papokkal és polgárokkal, az ifiat élve találá; és le-vétetvén, a' szülőinek meg-adá. A' kakast pedig és a' tyúkot, nagy pompával az Egyházba vitték. Az-után azt írja a *Historicus*; hogy azok hét esztendeig éltek: és halálok-előtt, magokhoz hasonló kakast és tyúkot hagytak utánnok: és minden hét esztendőben, azon dolog lévén abban az Egyházban. A' Szarándokok pedig, kik azon a' Városon által-mennek, a' kakas és tyúk tollában elnéznek, és meg sem fogy el a' tollok. Végezetre, így fejezi-bé írását: Ezt én bizonyítom; mert láttam, és jelen voltam, és a' tollakban el-is vittem.

Bizony chodálatos az Isten az ő Szenteiben. Meg látsák azért a' Keresztyének, hogy az Isten-félő Szarándokokat, bosszúsággal és gyalázattal ne illessék: mert

A

boſzſzúe áll az Iſten éretted; a' mint azon a' gonoſz Leányon-is boſzſzút állott. Ha nem inkább kövesék Abrahámot; ki a' Szarándokokhoz nagy ſzeretettel volt, és nagy örömmel hitta hajlékába Pl. és ſóbot; ki azt mondotta maga-felől [q]: *Nem maradott kinn a' ſzarándok, az uttzán nyitva állott az utas-járónak.* Azért mondgya Sz. Pál [r]: *A' gazdálkodáſtól el ne feledkezzetek; mert ez-által némellyek el-rejtezödtek, Angyal-kat fogadván-bé ſzállásra.* Így történt Abrahámon [s], Lotoni [t], Sz. Gergelyen [u], és egyebeken-is: kik azt nyerték arzal, hogy öket-is bé-fogadták az örök Boldogságnak kedves hajlékába. mivelhogy Uruuk, az Irgalmaſságnak cſelekedetit elö-ſzámlálván, a' mellyekért Meny-országát adgya, a' többi-között azt mondgya [x]: *Jövevény valtam, és bé fogadtatok engem*: tudni illik, a' Szarándokokban: ajellyet nékünk-is engedgyen az Fölséges Iſten, az ö Sz. Fiáért. Amen.

q Gen. 18. 1. 2
q Jos. 2. 1. 32.
r Héb. 13. 2.
s Gen. 18. 7.
t Gen. 19. 2.

x Mat. 25. 35

B

MÁSODIK PREDIKATZIO.

a 1. 2. 3. 10.

AZ Keresztyén Tanitónak, Két dologra kell fö-képpen igyekezni: tudni illik, hogy a' Vétkeket a' Halgatók ſzívéből ki-irtsa, és hogy a' fölzágos cſelekedeteket azokba bé ültſe; a'mint az Iſten Jeremiáſnak-is meg-jelenvén, mondván [a]: *Imé, az én Igémet a' te ſzádba adtam: imé ma rendeltelek téged, hogy gyomlálj, és rontsz, és veſſétsz, és el-kánnyz, és épits, és plántálj.* A' mái Evangéliom-is erre valóban okot ád: tudni illik, hogy a' Kereſztyének ſzívéből ki-gyomlálnyuk a' Tiſztesség kívánáſt, és a' Hizelkedéſt: bé plántálnyuk pedig a' Kriſtuſnak igaz Iſtenségé- és emberségé-felöl-való Hitet, a Pogány Mágusokhoz-való kegyeſségéből ſzármazó Remétséget, és Szeretetet: annak-felötte, a' gyors Engedelmeſséget, alázatos Aitatoſságot, bőv-kezű Adakozáſt, a' Jónak el-kezdéſében-való Bátorságot, és annak végh-ez vivéſig-való Állhatatoſságot. Az-okáért, e' mái Evangéliomot mélcán nevezhettyük, Sok-kinchű Tár-háznak, ſok-orvoſságu Patikának, ſok-virágu Kertnek, ſok-fegyverű Toronynak; a' mint akárki-is eſzébe veheti ebből, és a' következendő Predikátzióból. Ebben pedig,

C

I. *Meg-bizonyitom, hogy Kriſtus Urunk vóle az igaz Meſsiás.*
II. *Meg-mondom, kik voltak a' Mágusok, és mint keresték a' Kriſtuſt.*
III. *Meg-mutatom, hogy a' Kriſtus igaz Király volt, kinek hatalmát nem találtatták.*

ELSŐ RESZE.

AZ mái Evangéliomból, nem kevés vigaſztaláſt vehetnek a' Kereſztyének: mivelhogy nyilván ki-tetſzik belőle, hogy nem lehetett egyéb a' Szabadító és üdvözítő *Meſsiás*, a' mi Kriſtuſunknál. Mert, ha meg-tekintyük, és meg-fontollyuk a' mit Sz. Máté irt, e' mái Evangéliomnak előtte, és utánna, fel-talállyuk, hogy fok-képpen bizonyságot téſzen az igaz *Meſsiás*tól: Kit,

Elsöben. Nemzetségéről, és Eleiről kellett meg-iſmérni, hogy Abrahám és Dávid fia volt; kiknek arról az Iſten igéretet tött-volt. Abrahámnak ugyan [b]; hogy, *Ö benne, a' vagy az ö magvában* (ki a' Meſsiás,) *áldattnak-meg minden nemzetségek.* Dávidnak pedig [c]; hogy *Az ö méhe gyümölcsévől, helyheztet az ö ſzékére.* Ezekről igen nyilván emlekezik Sz. Máté: ki az Evangéliom kezdetin, a' Jesus Kriſtuſt *Abrahám és Dávid fiának* nevezi; és Nemzetségét, Abrahámról Dávidra hozza; Dávidról pedig a' Szűz Mariára: ki a' Kriſtuſnak igaz Annya volt, Dávidnak pedig és Abrahámnak leánya; és következendő-képpen, a' Kriſtus azoknak unokája.

b Gen. 22. 3. 18. 18. & 26. 4. 28. 14.
c Pſ. 131. 11.

D

Második Jele a' *Meſsiás*nak; az ö Annyának Szűzeſége volt. Ennek, a' természetnek rendi-fölötte, Szűztől kellett fogantatni, és születtetni; mellyet Iſaías ugyan Jelnek nevezett, mondván [d]: *Az Ur ö-maga jelt ád nékted: Imé egy Szűz méhében fogad, és fiat szül, és a' neve Emmanuelnek hivattatik.* Ettől-is szépen emlekezik Sz. Máté, mondván [e]; *Jákob nemzé Józſefet a' Maria férjét, kitől* † (Máriától) *ſzülettetett a' JESUS, ki Kriſtuſnak hivattatik.* Holott vedd eſzedbe, hogy Sz. Máté, a' Kriſtus Szüléi-közzé egynehány aſzszony'állatot számlál: de egyikről ſem mondgya, hogy valaki ſzületett volna tőle, hanem hogy a' férfiu nemzett az aſzszony'állatról: úgy-mint [f], *Júdás nemzé Fáreſt, és Zárámot Támártól; Salmon nemzé Bóázt Rahábról: Bóáz nemzé Obédet Ruthtól* [g]; *Dávid Király nemzé Salamont, attól a' ki Uriásé volt* [h]. De a' Jesusról nem mondgya, hogy

d Iſa. 7. 14.
e Mat. 1. 16. De quo nata De qua.
f Mat. 1. 3.
g Vers. 5.
h Vers. 6.

Jósef nemzé Mariától; hanem hogy; *Máriától születtet*; úgy-mint; kinek nemzésében, Jósefnek semmi közi nem volt: mert a' Szűz Mária, a' Sz. Lélektől fogadta méhében a' JESUST, a' mint Sz. Máté kétszer-is jelenti; tudni illik [i]: *Mária terhéssek találtatek a' Sz. Lélektől.* és [k]; *Jósef Dávidnak fia, ne félly el-venni Máriát a' feleségedet: mert a' mi ő benne fogantatott, a' Sz. Lélektől vagyon.* és chak hamar utánna veti [l]: *Ez pedig mind azért lőn, hogy bé-tellyesednék a' mi meg-mondatott az Úrtól a' Próféta által*: és elő-hozza az Isaias jövendölését szórúl-szóra. Hasonlót irt Sz. Lukáchis [m]; midőn a' Sz. Léleknek a' Szűzre-valo szállásáról, és a' Magasság-béli erejének meg-árnyékozásáról emlékezett: mellyekkel bizonyította a' Krisztusnak Szűz Anyától-valo szűletését. mert egyébaránt, mi szükség lőtt-volna azokról emlékezni, ha, a' közönséges rend-szerént, egy ifiú leányzónak férfiú-által kellett-volna méhében fogadni, és fiat szülni?

Harmádik Jele a' *Messiás*nak; az ő Szűletésének Ideje: kinek akkor kellett szűletni, mikor a' Zsidók birodalma tellyességgel idegen nemzetre szállott; a' mint Jákob Patriárka, halálához közelgetvén, meg-jövendölte-volt: ki fiait fejenként meg-áldván, Júda-felől, a' kinek Nemzetségéből kellett a' *Messiás*nak szűletni, imígyen szóllott [n]: *El nem vétetik a' Fejedelmi pálcza Júdából, és a' Fejedelmi az ő ágyékából, mig nem el-jő a' ki el-küldetik, és ő lészen a' Nemzetségek várása.* Ez nyilván bé-tellyesedett Heródes idejében, ki nem volt Júda Nemzetségéből; sőt Dávidnak minden nemzetségét ki akarta irtani, és erő-hatalommal bírta a' Zsidók Királyi pálczáját. Erről-is emlékezik Sz. Máté: mert azt irta a' mái Evangéliomban [o], hogy *JESUS a' Heródes Király napjaiban szűlettett.*

Negyedik Jele a' *Messiás*nak; az ő Szűletésének Helye: melyről Mikæas Próféta imígyen jövendölt [p]: *Es te Efratának Betleheme, kicsiny a' Judának ezer-i közöt: te-belőled származik nékem a' ki uralkodó légyen Izraélben, és annak ki-jövetele eleitől fogva az örök napoktól fogva.* mellyet az Irás-tudók-is erre magyaráztak, midőn ő-tőlök Heródes a' Krisztus Szűletésének helyéről tudakozott; a' mint Sz. Máténál olvasszuk [q]: ki azt-is nyilván irja; hogy a' JESUS, *Juda Betlehemében szűlettett* [r].

Ötödik Jele a' *Messiás*nak; a' Bálaám Próféta jövendölése: úgy mint, ki bizonyos jellel, ő-reája mutatván, azt mondotta [s]: *Chillag támad Jákobból, és vessző kel-fel Izraélből: és meg-veri a' Moáb fejedelmit, és el-pusztittya Setnek minden fiait.* Mint ha azt mondotta-volna: Egy szokatlan, és soha az-előtt nem láttatott Chillag támad, és akkor szűletik Izraélnek meg-igértetett Királya. Erről-is szépen emlékezik Sz. Máté, midőn azt irja [t]: hogy *Mikor a' JESUS szűlettett, Magusok jöttek Nap-keletről Jerusálembe, mondván: Hol vagyon a' ki szűletett a' Zsidók Királya? mert láttuk a' Chillagát Nap-keletben, és imádni jöttünk ezt.* Erről a' fényes Chillag világosságáról, érthettyük az Isaias jövendölését-is, midőn azt irta [u]: *A' nép, melly a' setétségben jár-vala, nagy Világosságot láta: a' halál tartományában lakóknak, Világosság támada.* Es másutt [x]: *Kelly-fel, világosíttsd-meg Jerusálem: mert el-jött a' te Világosságod, és az Úr dicsősége fel-támadott te-rajtad.* és utánna veti [y]: *És a' Pogányok a' te Világosságodban járnak, és a' Királyok a' te elő-jöveteledneк fényességében:* az-az, a' Pogány népeknek Királyi Jerusálembe jönek, a' szokatlan Világosságnak, az új Chillagnak vezetése-által, midőn a' *Messias* szűletik; és azon, mint bizonyos jelen, meg-ismértetik.

Hatódik Jele a' *Messiás*nak; a' Máguſoknak, a' vagy idegen földről-valo Királyoknak Jövetele, imádása, ajándékozása; Dávidnak ama' jövendölése-szerént [z]: *A' Tarsisi és a' Szigetek Királyi, ajándékokat mutassanak-bé: az Arabiaiak és a' Saba Királyi ajándékokat hozzanak. Es el, és Arábiai arany adattik néki, és imádgyák őtet mindenkor: egész nap áldgyák őtet.* Melyről Isaiás-is irt [a]: *A' tevék sokasága el-burit téged, Madiánnak és Efának gyorsi tevéi: mindnyájan el-jönek Sábából; aranyat és temiént hozván, és az Úrnak dicséretét hirdetvén.* Erről-is szép emlékezetet tészen Sz. Máté, midőn chodálkozva azt irja [b]: *Imé Magusok jövének Nap-keletről.* Kiknek jövetele, bizonyára chodálatos volt, sok Okokból, a' mint ezennel meg-mutatom: és azt-is meg-bizonyítom, hogy Királyok voltak; mint-hogy azt némelly Ujitók tagadni akarják, és erőllyék.

Elsőben: A' Máguſok Jövetele chodálatos volt, az Időhöz-, és a' Máguſok személyéhez-képeſt. Mert hatalmas choda volt-, hogy a' parányi Gyermekhez, hatalmas és bőlcs Királyok jöttek, térdet fejet hajtván néki, imádván őtet, és meg-ajándékozván; mellyet nem olvasunk hogy chelekedtek-volna még őreg-korában-is Salomonnak, a' vagy más hatalmas Királynak egész Izraélben. Valóba chodálatos dolog, hogy, a' ki tulajdonába jövén, az övéitől bé nem fogadtatott [c], azt az idegenek nagy fáradsággal fel-keresték.

Másodszor: Chodálatos a' Máguſoknak Maga-viselésök-is: kik, ha beszédőket-

meg-

A

i Vers. 18.
k Vers. 20.
l Vers. 22.
m Luc. 1. 35.
n Gen. 49. 10.
B
o Matt. 1. 1.
p Mich. 5. 2.
q Matt. 2. 5. 6.
r Matth. 1.
s Num. 24. 17.
C
t Matt. 2. 2.
u Isa. 9. 2.
x Isa. 60. 1.
y Vers. 3.
z Psal. 71. 10. 15.
D
a Isa. 60. 6.
b Matt. 2. 1.
c Joan. 1. 11.

A

meg-gondolom, nagy bátran, és minden félelem-nélkül, kérdezkedtek az Uj Királynak születéséről, a' Királyi Várasban, és a' Királynak hallatára; ki az egész Várassal meg-is háborodott azon: meg-vallották, hogy őket hazájokból, olyan melyfre földre, nem valami futamodott hír hozta, sem levél, a' vagy parancholat, hanem az új Chillag: meg-mondották, hogy nem valami külső czeremoniáért jöttek, a' vagy udvári látogatásére, hanem hogy imádgyák őtet. Ha pedig chelekedetőket meg-tekintem, chodálhatom, hogy olly Hatalmas és Bölch emberek, valami szegény házban (hanem az istállóban) lévő Gyermeket, kinek az Annya egy szegény Szűz, és semmi Királyi kéfzülete, le-borulván imádták, és meg-ajándékozták arannyal, temiánnyal, és mirrával; a' mint Dávid [d], és Isaias [e] meg-jövendölték-volt. Ezzel valóságos-képpen meg-mutatta a' Kriftus az ő Istени erejét és hatalmasságát: és talám inkább, hogy-sem azzal, a' mit az-után öreg-korában chelekedett. Mert (ha szabad *fabulák*, által az Igasságot meg-magyarázni,) a' mint *Hercules*ben dichőségesb diadalomnak tartatik, hogy, bölchő-béli gyermek lévén, a' két Kigyót meg-fice, hogy-sem mint-mikor öreg korában, a' *Nemæi* erdőben az iszonyú Oroszlányt meg-ölte; vagy *Arcadia*ban az *Erymanthus* hegyen, a' puszító Vad-kant meg-fogta: azon-képpen, nagyobb chodának lattatik, hogy a' Kriftus, chöchőmő Gyermek lévén, e' Mágusokat magához vonta; hogy-sem mikor nagy-korában a' Halászokat egy szavával el-hítta; a' vagy, az ő Mennyei Attyának jobján ülvén, *Saulust*, *Constantinust*, és egyebeket meg-térítette.

d Ps. 71. 10. — 15.
e Isa. 60. 6.

B

II. RESZE.

C

DE vallyon Királyok voltak-e a' Mágusok? Némelly Ujitók tagadgyák: de a' régi Sz. Atyák- és Doktorok-kőzül, sokan Királyoknak nevezik; úgy-mint, Sz. *Gregorius Nazianzénus* [f], Sz. *Basilius* [g], Sz. *Hilárius* [h], Sz. *Athanásius* [i], Sz. Agoston [k], Arany-szájú Sz. János [l], Sz. *Cyprianus* [m], Sz. *Prosper* [n], és egyebek-is nagy sokan: kik, ezekről értik Dávidnak, és Isaiásnak elő-hozott jövendülésőket. Es úgy tetszik, hogy az Okosság-is azt mutattya: I. Mert szintén Nap-keletről jöttek Jerusalembe, az új Királyt imádni, és meg-ajándékozni. Ollyan útat pedig, és ollyan okért, nem szoktak köz emberek fel-venni, hanem Fejedelmek, és Hatalmas személyek. II. A' köz emberek, Királyi várasban, mindenek hallattára, hogy mercék-volna hirdetni? Nem nyakon kötette-volna-e őket Heródes? és nem halálra ítélte-volna-e, úgy mint Országának fel-háborítóit? III. Köz emberek szavára, sem Heródes, sem egész Jerusalem meg nem háborodott-volna: kiknek szájokat könnyen bé-dughatták-volna. IV. Vallyon köz emberekért, Heródes Király öszve-gyűjtötte-volna-e a' Papi-fejedelmeket, és a' népnek Irás-tudóit? a' vagy azoknak barátságáért, tudakozott-volna-e a' *Messiás* Születésének helyéről? a' vagy azokat magához hivatta-volna-e, barátságosan meg-jelentvén a' Születésnek helyét, és annak idejéről szorgalmatosan értekezvén? a' vagy kérte-volna-e, hogy, ha meg-találnák a' Gyermeket, meg-üzennék tűle? Ezeket nyilván Heródes nem chelekedte-volna, ha a' Mágusok fő és méltóságos személyek nem lőttek-volna: és annál inkább nem gondolt-volna azoknak chúfolásával, annyira, hogy olly nagy vér-ontásra okot vett-volna abból, és a' tulajdon gyermekének sem kedvezett volna, hanem azt-is a' több gyermekekkel meg-ölette-volna. V. De az Ajándékok-is, nem köz embereknek mutattyák a' Mágusokat: kik nem aprólék dolgokkal tiszteltek a' Krifust: hanem, meg-nyitván kinchőket (mellyeket köz embereknél nehéz találni,) drága Ajándékokat mutattak-bé, és Királyi méltósághoz illendőket. VI. Ezen Királyi méltóságnak jeleit mutatta Isaias [o], emlekezvén a' Pogányok erejéről, a' tevék fokaságáról, és egyéb afélékről: mellyek okot adtak köznőnséges-képpen a' Hiveknek, hogy e' Mágusokat Királyoknak tartanák; Koronákkal és *Sceptrum*okkal irnák; és hogy a' mi jámbor Elein k, egy-általlyában a' mái napot, Három Szent Király napjának neveznék. Mindazáltal nem vitatom, hogy olly nagy-hatalmu Királyok lőttek-volna, mint Asuérus, Nabukodonosor, Antiokus, Sándor, kikről az Irás emlekezik, és miénkünk a' mi időnkben némelly Keresztyén Királyok; úgy-mint, a' Spanyol, és Francziai Király, és hajdan volt a' Magyar-országi Király-is: hanem, a' mint a' Sz. Irás azokat Királyoknak nevezi, kiknek magán-való szabad Uraságok volt; mindenkeknek alítom, hogy voltak a' négy Királyok, kiket Abrahám, három-száz tizen-nyolczad magával meg-győzött [p], és a' harminez-egy Királyok, kiket Josue meg-ölete Kánaan földében [q]; a' vagy az ötven Királyok, kik, a' mint *Quintus Curtius* irja, *Tirus*-alatt voltak.

d Ps. 71. 10. — 15.
e Isa. 60. 6.

f Orat. 1. in Pentecosten.
g De Spiritu Sancto Lib. 2. cap. 28.
h In cap. 2. Matth.
i Serm. 2. de Epiph.
k Serm. 1. de Epiphania.
l Hom. 6. in Matth.
m De Baptismo Christi.
n Lib. 2. de Promiss. & Prædict. Dei, part. 3. cap. 6.

o Isa. 60. 5.

p Gen. 14. 15.
q Jos. 12. 24.

Mondani

Mondaná valaki: Ha Dávid ezeket a' Mágusokat nevezi Tarſis, Arábia, és Sába Királyinak [f], a mint mi allityuk, nem Nap-keletről jőttek, a mint az Evangeliſta mondgya, hanem Nap-nyugatról, vagy Délről; a' melyre azok az Országok fekőſznek. Erre azt felelem: I. Hogy azokban az Országokban-is vóltak Nap-keleti részek, nemelly Országokhoz-képeſt; a' mint Magyar-ország, Gót ſág-országhoz-képeſt, Nap-nyugatra fekſzik, Német-országhoz-képeſt, Nap-keletre; Lengyel-országhoz-képeſt, Délre; *Dalmatiához*, vagy Olaſz-országhoz-képeſt, Eſzakra. Azért, a' ki eggyik vagy máſik részét nevezi, a' többit ki nem rekeſzti, és azokhoz-képeſt is nevezheti. II. Továbbá; Nap-keletről jőhettenek, ha valamennyire azok az Országok Nap-keletre hajolnak, nóha nem ſzintén arra fekűſznek; és arról a' részről jőhettek, a' melly Nap-keletre inkább hajlott a' többitől. És Sába tartománya, a' Nyári Nap-keletet nézi; a' mint *Plinius* irja [g].

Ezek így lévén, kérdhetné valaki: A' Mágusok, magok akaratyából mentek-e Jeruſalembe, vágy a' Chillag vezérléséből? Erre, Elsőben, azt felelem; hogy, ha magok indúllatyából mentek, nem balgatagúl cſelekedtek; mert arra jeles Okok vóltak. 1. Mert Jeruſalem vólt egéſz Zsidó-országnak leg-főbb Városa, és, a' mint *Joſephus* irja [h], ollyan vólt egéſz Judeának városi-közőtt, mint a' fő a' teſtben: abban lakott a' Király, Udvari és Hadi Tanáczſival. Az-okáért, méltán azt ítélhették; hogy, vágy ott találnyák az Új Királyt, vagy végére menjnek hol kelleſsék kereſni. 2. Továbbá, a' Papi fejedelmek-is az Egyházi renddel ott lakrak: mivelhogy a' Jeruſalemi Templom-kívűl nem vólt ſzabad áldozniok: és azt vélhették, hogy azoktól-is értekezhetnek, kiknek hírek lévén az Újonnan-ſzűletett Királyokról; hogy az Iſtennek hálát adgyanak, és eletéért áldozzanak. És meg ſem chalatkoztak: mert Jeruſalemben bizonyoſsan végére mentek a' Papok-által, hol kellenék a' Kriſtuſnak ſzűletni.

Másodſzor, azt mondom; hogy az Iſten vezérlette őket a' Chillag-által, és ő vitte Jeruſalembe: nem hogy veſzedelembe ejtené (melyről meg-oltalmazta őket,) hanem, hogy ő-általok fel-ébreſztené a' Zsidókat, hogy értekeznének a' Próféták Jövendőléſiből, a' *Meſsiás* el-jövetelének idejéről-is; és, azt fel-találván, eſzőkbe vennék, hogy a' Mágusok chillagával eggyezett az Irás; és leg-ottan vélek eggyűtt keresnék a' *Meſsiást*, és fel-találván, méltó tiſztelettel illetnék. Tartozzak-volna ugyan a' Zsidók magoktól-is, vizsgálni az Irást, a' *Meſsiás* el-jövetéről: de, mint-hogy azt nem cſelekedték, vagy Heródestől-való féltekben, vagy egyéb okokért, az Iſten a' Pogány Bőlcheket küldőtte hozzájok, hogy azoktól tanúlnának; mint régenten *Bálaám* Próféta a' ſzamártól [i]: és eſzőkbe vennék, hogy nem kell ott emberről ſélni, a' hol az Iſtent keresők; kinek keresésétől, ſemmi okon nem kell meg-ſűnnünk: sőt nyilván meg-is kell vallanunk; mivelhogy *Szívvel hiſznünk az igaſságra; ſzájjal leſzen pedig a' vallás-tétel az üdvőſségre* [k]. Holott azt vedd eſzedbe; hogy az Iſten a' Mágusok dolgát úgy rendelte, hogy tanítanák-is a' Zsidókat, és tanúlnának-is tőlők; és, a' mint ſzokták mondani, eggyik kéz a' máſikat moſná; a' vak a' sántát hordozná, és a' sánta a' vakot igazgatná. Tudták a' Mágusok, hogy ſzűlettett a' Kriſtus a' Zsidók Királya, mert látták az ő Chillagát; és azt a' Zsidók a' Mágusoktól tanúlták: A Zsidók pedig, tudták a' Kriſtus Szűletésének helyét, mert olvaſták Mikæas mondását, és arra a' Mágusokat meg-tanították. Ez pedig igen haſznos, a' ſzeretetnek meg-tartására, és gyarapítására: melly hamar meg-hűl azoknál, kik egy-más ſegétsége-nélkől nem ſzűkölkődnek.

De láſsuk, mi módon kérdezik a' Mágusok Jeruſalemben a' Kriſtuſt? Az Evangeliſta azt írja, hogy azt mondották [l]: *Hol vagyon a' kit ſzűletett a' Zsidók Királya?* Holott azt vedd eſzedbe, hogy Némellyek, a' Kriſtuſt ſem nem keresik, ſem fel nem találnyák: azok tudni illik, kik, e' világi ſzorgalmatoſságban el-merűlvén, az Iſten felől nem-is gondolkodnak, és tellyeſséggel barom módon élnek: kik azt érdemlik, hogy, a' mit keresnek-is, fel ne találnyák, a' vagy haſznát ne vegyék, ſe magokkal el ne vigyék. Némellyek, nem keresik ugyan, de még-is fel-találnyák: mint Saulus; ki, nem hogy kereſte-vólna, de még a' keresőit-is üldőzte [m]; de mindazáltal az úton találta és válaſztott edényévé lőtt. Illyen vólt a' Kereſzt-fán meg-térő tolvaj-is: ki az-előtt, talám nem-is gondolkodott a' Kriſtuſról, de mindazáltal meg-találta a' Kereſzt-fán, és a' Paradichomot nyerte tőle [n]. Illyen vólt a' Samáriai aſszony'állat-is; a' ki, nem keresvén a Kriſtuſt, a' kútnál fel-találta, és a' Hitet meg-tanúlta tőle [o]. Ezektől mondgya az Iſten [p]: *Meg-találtak a' kik engem nem kereſtek.* Némellyek pedig keresik, és fel nem találnyák: mert, a' vagy gonoſzúl keresik; mint Heródes kereſte, hogy el-veſztené [q], és ſokan a' Zsidók-közzűl [r]: a' vagy nem alkolmatos időben; tudni illik, mikor ſzintén

[f] Zſolt. 71. 10.
[g] Lib. 12. cap. 14.
[h] Lib. 3. de bello Judaico cap. 3.
[i] Num. 22. 30.
[k] Rom. 10. 10.
[l] Matt. 2. 2.
[m] Act. 9. 5.
[n] Luc. 23. 43.
[o] Joan. 4. 7.
[p] Eſa. 65. 1.
[q] Matt. 2. 13.
[r] Joan. 7. 34.

halálok

halálok orája vannak; és nemők hadgyák-el a' bűnt, hanem a' bűn hadgya-el őket: a' mint Antiokuson történt: ki, noha *kérte az Úrat*, mindazáltal nem nyert irgalmasságot tőle [f]; a' vagy nem olly szorgalmatosán, a' mint kívántatnék, hanem immel ámmal. holott az Aszszony'állat, a' garast sem találta-meg külömben, hanem *gyertyát gyujtván, és a' házat meg-söpörvén* [g]. Némellyek, végezetre, keresik, és meg-talályák; mint a' Mágusok: kik mükert-is meg-tanithatnak, mint kellessék a' Krisust keresnünk, hogy fel találjuk.

Elsőben, kívántatik; hogy a' Mágusokkal Hazánkból ki-menny ünk; a' mint Abrahámnak parancsolta az Isten [h]; és az aitatos Lélek nek Dávidnál: *Feledjed-el a' népedet, és az atyád házát: és meg-kívánnya a' Király a' te ékességedet.* Mellyet Urunk meg-magyarázott, mondván [k]: *Ha ki hozzám jő, és nem gyülöli az attyát, és annyát, és feleségét, és fiait, és atyafiait, és nénnyeit, még pedig az önnön lelkét-is, nem lehet az Tanitványom.* Még a' Szűz Mária sem találhatta a' Jesust a' rokonok- és ismerők közőtt [l]. Másodszor, kívántatik; hogy Sietve keressük, és a' keresésel ne mulatozzunk, hogy az alkalmatosságot el ne mulassuk; mihelyen Chillagot látunk, indúllyunk. Azért mondotta Isaias [m]: *Keressétek az Urat még meg-találtathatik, hijatok segétségül Őtet még közel vagyon.* És ő-maga az Isten azt mondgya Salomon által [n]: *A' kik reggel virrasztanak reám, meg-találnak engem.* Jó példát adott ebben Dávid; ki maga-felől azt mondgya [o]: *Ébredem, és ébredem, és hozzád virrasztás-kor:* az az, jó időjén. Es ő: *Uram, hozzád kiáltottam; és reggel meg-előz téged az én imádságom.* Harmadszor; kívántatik az Igaz Hit, melly *fogságba vigye minden értelmünket, a' Krisusnak engedelmére* [p]: a' mint hogy a' Mágusok, noha a' Krisusnál semmi Királyi dolgot nem látnak, hanem inkább Királyi méltóságnak ellenkező állapatot; mindazáltal el-hitték, hogy a' Zsidóknak Királya, az Istennek Fia, a világnak meg szabadítója. Ezt, mint-hogy az ujitó anyának nem-tsudálkozik; és a' Krisust, chak külső érzékenységgel, 's nem hittel keresik az Oltáriszentségben, fel nem talályák.

III. RESZE.

AZt-is vedd észedbe, hogy a' Mágusok a' Krisust, egy-általlyában Zsidók Királyának nevezik. Melly nevezettel, úgy tetszik hogy sok dolgaiban ellenkezett a' Krisus: 1. Mikor Királlyá akarták választani, el-futott [r]. 2. Mikor Adó-pénzt fizetett [s]. 3. Mikor a' Zsidóktól meg-feszitteretett. 4. Mert maga mondotta [t]; hogy *A' rókának lyuk vagyon, és az égi madaraknak fészkök; az ember fiának pedig nincs a' hová a' fejét hajtsa.* 5. Születése-kor, a' szállásón helye nem volt: hanem, istállóban születtetett; jászolba helyheztetett. 6. Halála-után, idegen koporsóban temettetett. De mindazáltal, igazán mondgyák őtet a' Mágusok Királynak; és senki ő-nálánál jobban a' Királyt never nem érdemli; senki hozzája hasonló Király nem volt, 's nem-is lészen; senkiben a' Királyságnak tulajdonságit úgy fel nem találni mint ő-benne: ki Salomonnál bölcsebb; és gyönyörüséges igát, 's könnyű terhet szabott Hiveinek [u]: Nagy Sándornál Hatalmasb, és meg-győzte a' Világot [x]: *Cézarnál* Kegyelmesb. és noha más módon szabadithatta volna meg az ő népét (mellyet *Cézarról* nem mondhatunk,) mindazáltal, nem szánta hálálával az örök rabságból és halálból meg-menteni: Igazsáb *Sálomnál*; és chak a' beában-való szóllásért-is számot vészen [y] Kegyesb *Jósiás* Chúsánál; és a' gyermekeket-is hozzája bochátotta, és nem akarta hogy eltilcsák azokat ő-tőle; sőt *meg-ölelte, és áldotta őket* [z].

Továbbá; Senki annyi módon nem érdemlette a' Királyságot, mint a' Krisus: 1. Az egesz Világot nem úgy épitette, mint Rómát *Romulus*, Konstanczinápolyt *Constantinus*, Antiokiát Antiokus, Alexandriát Sándor; hanem, semmiből teremtette [a]. 2. Az egész emberi nemzetet rabságból ki-szabadította, drágálatos szent Vérét ontván értette [b]. 3. A' Világnak Fejedelmét baj-viadallal meg győzte, fegyverétől megfosztotta [c]; és a' melly Országot álnoksággal birt, el-foglalca tőle. 4. Örökőse az ő Országának: úgy-mint, ki Istensége szerént e' Világnak Ura; Embersége-szerént pedig, Dávidnak [d]; és azokáért, a' gonosz Zsidók-is *Örökősnek* mondották őtet [e]. 5. Választás szerént-is Királlyá akarták tenni, noha ő el-futott [f]: és halála-előtt egynehány nappal, egy kősziőn ő-tték, és fogadták, mint Királyt [g]. 6. Senki többet jót nem chelekedett az emberi nemzettel. 7. Senkiben tökélletesb Jószágos chelekedetek nem találtattak. 8. Végezetre, ábrázattal-is *ékes volt az emberek fiai-fölött* [h]. Melly Okokért, méltán mondotta ő; hogy *Minden hatalom adatott nékie, Mennyben, és a' földön.*

Annak-

f 2. Mach. 9. 13.
g Luc. 15. 8.
h Gen. 12. 1.
i Pf. 44. 11.
k Luc. 14. 26.
l Luc. 2. 44. 45.
m Ifa. 55. 6.
n Prov. 8. 17.
o Pf. 62. 2.
p Pf. 87. 14.
q 2. Cor. 10. 5.
r Joan. 6. 15.
s Mat. 17. 26.
t Mat. 8. 20.
u Mat. 11. 30.
x Luc. 16. 33.
y Mat. 12. 36.
z Mat. 19. 16.
a 2. Pet. 1. 19.
b Luc. 22. 20.
c Mat. 12. 28.
d Joan. 7. 42.
e Mat. 22. 42. Luc. 20. 41.
f Pf. 44. 3.
g Mat. 28. 18.

Annak-fölötte, valami kívántatik az igaz Királytól, azt jó módon fel-találjuk a' Krisusban: I. A' Király hasznos Törvényeket szab, azok-szerént tészen ítéletet, és magát is azokhoz szabja: mellyet a' Krisusban fel-találunk; kit Isaias [a], *Ő Birának, ő Törvény-adónak, ő Királyunknak mondott, a' ki meg-szabadít minket.* mert a Király tiszti, hogy Törvényt adgyon, és a' szerént ítéllyen; nem kiványán senkinek veszedelmét, hanem szabadulását. Jól mondotta azért Eliu [b], hogy, *Szabj mindenkor hozzája hasonló a' Törvény adók-közzül*: és Szent Jakab [c]; hogy; *Egy a' Törvény-adó, és az Ítélő, ki el-veszthet, és meg-szabadíthat.* II. A' Király oltalmazza az ő Hiveit: mellyet olly valoságoson meg-chelekedett a' Krisus, hogy méltán mondhatta [d]: *A' kiket nékem adtál, meg-őriztem; és senki közzülök el nem veszett, hanem chak a' Veszedelem fia*: tudni illik, a' ki maga vólt oka veszedelmének, és azt kereste. Mert egyeb-aránt, azt-is kész vólt meg-tartani, és érte-is volt sok-képpen: de, mivelhogy senkit erővel nem tart, a' ki vész, maga akaratty ából vész. III. A' Király, az ő Hiveinek jutalmát ád, és azokat mindenben meg-segéti: a' Krisus, tulajdon javait közzlőtte velek; úgy hogy, a' faradság és költség ővé lévén, a' nyereséget nekik engedte: annak-fölötte, minden adóságokat magára vőtte, és éppen meg-szerzette [e]. *El-törölvén a' végzésnek kézz-irását, és fel-szegezvén a' keresztre*. Mellyet egyeb Királyok nem chak nem chelekeznek; hanem tár-bászkat-is, az alattok-valóknak véres verítékével tőltik, és adóságokat vélek szerzettetik, újabb-újabb adót vetvén rájok. De azt-is szokások a' Világi nagy Fejedelmeknek; hogy igen készek, és bőv-kezűek a' gonosz-tevőknek büntetésében; és a' Törvény-ellen, *A' vétkeknek mértékével, meg-haladgyák a' vétek-nek mágya* [f]: de a' jo szolgálatért-valo fizetésben, szoros a' markok. A' Krisus pedig, a' büntetésben olly kegyes, hogy minden érdeme-alatt büntet: de a' fizetésben, *jó, meg-tömött, meg-rázott, és ki-folyó mértéket ád kebelünkbe* [g]. IV. A' többi Királyok eleget parancholnak ugyan, de erőt nem adnak, sem módot nem mutatnak hogy azt végbe vihesd; sőt, nem-is nézik ha lehetséges-e a' mit parancholnak; megfizethesd-e a' fel-vetett adót; el-szenvedheted-e a' sok munkát: hanem, vagy kosúl vagy bakul meg kell az szegénynek lenni, ha minden marhádat el-zálogositod-is; sőt ha nyakad szakad-is. De a' Krisus, lehetetlent nem parancsol; sőt, *Nem-is nehezek az ő parancsolatai* [h]: hanem *az ő igája gyönyörűséges, az ő terhe könyű* [i]. És annak el-hordozására, meg-is teszi, és elégséges Malasztot ád; a' mint Sz. Pálnak mondotta [k]. Es Sz. Pál-is meg-valotta, mondván [l]: *Mindeneket meg-cselekedhetem az-által, a' ki engem meg-erősít.*

Végezetre, Nagy-voltára-is minden Királyokat felyül-halad a' Krisus. Mert. Elsőben; Ha, a' Salomon mondása-szerént [m], *A' nép sokaságában áll a' Király méltósága, és a' kósség kevés-voltában a' Fejedelem gyalázatya*, és azok mondatnak Nagy Királyoknak, a' kik sok Tartományokat bírnak; mint Asuérus, ki száz huszon-hét Tartományon országlott [n]: valóban nagy Király a' Krisus, kinek *Minden hatalom adatott, a' Mennyen és földán* [o]. Másodszor: Ha a' Királyságnak nagy-volta abban áll, hogy sok ideig tart; és azszerént az Assyriusok birodalma nagy volt, mert Ezer négy-száz tizendeig tartott: valóban nagy Király a' Krisus, kinek vitézkedő Országa már meg-haladta az Assyriusokét, és mind világ végé-ig tart. győzedelmes Országának pedig vége nem lészen [p]. Harmadszor: Ha az tartatik nagy Királynak, a' ki máltól nem függ, hanem tellyes hatalma vagyon: egyedül a' Krisus nagy Király, kinek hatalma vagyon mindeneken, mindenekbé, és minden-képpen. Ninchen más olly Király, a' ki mindeneken uralkodgyék; sőt chak ollyan sincben, a' kin más ne uralkodgyék; ha nem egyéb, az Isten: a' Krisus pedig minden királyoknak Királya, és mindeneket meg-ítél: mert *az Atya nem-is ítél senkit; hanem minden ítéletet a' Fiának adott, hogy mindnyájan tiszteljék a' Fiút* [q]. Továbbá, egyéb Királyoknak, chak a' testeken vagyon hatalmok: de a' Krisusnak, a' lelkeken-is hatalma vagyon: és azért mondotta [r]: *Ne féllyetek azoktól, kik meg-ölik a' testet, a' lelket pedig meg nem ölhetik; hanem inkább féllyetek attól, a' ki a lelket* [s] *a' testet-is a' Gehennában veszesztheti*. és a' kit e' világon meg nem büntet, a' más világon örökké bünteti. Annak-fölötte; nincn olly Király, kinek akaratya és végezése örökké meg-maradgyon; sőt gyakorta éltökbé-is fel-bontják minden rendelésök: de a' Krisusnak, a' mint Királysága, úgy végezése-is örökké-valo. Azért irja Sz. Máté [t], az Itéletkor-valo sententziája-felől, hogy, *A' hamisak az örök kínra menének, az igazak pedig az örök életre*. Ki nem szolgálna örömest e Királynak? és ki nem félne valóságos-képpen tőle? Kinek mása nem találkozott semmi időben.

És talám ez azoka, hogy Szent Máté a' Mágusokat Királyoknak nem nevezte; mert olly Királyt kerestek, a' kihez-képest, sem ők, sem egyebek a' Királyi nevet nem érdemlik: mint-hogy ez *Királyoknak Királya, és uralkodóknak Ura* [u]: kinek *fejében sok Koronák vannak* [x]: *Ki által országnak a' Királyok* [y], és azokáért, chak Tiszt-tartói és Vice-Királyi. Es, a' mint a' Tiszt-tartók az Urok-előtt le-tészik méltóságoknak jelét, s

[a] Es. 33. 22. [b] Eccl. 32. 23. [c] Jac. 4. 12. [d] Jo. 17. 12. [e] Mat. 8. 5. [f] Es. 27. 8. [g] Luc. 6. 38. [h] 1. Joan. 5. 3. [i] Mat. 11. 30. [k] 2. Cor. 12. 9. [l] Phil. 4. 13. [m] Prov. 14. 28. [n] Est. 1. 1. [o] Mat. 28. 18. [p] Luc. 1. 33. [q] Joan. 5. 22. [r] Mat. 10. 28. [s] Jac. 4. 12. [t] Mat. 25. 46. [u] Apoc. 19. 16. [x] Dan. 7. 14. [y] Prov. 8. 15. [z] Apoc. 4. 10.

A úgy-mint a' Vár kúlchait: azon-képpen írja Szent János [g], hogy *a' hús-on-négy Vének, a' Királyi-széken ülő-előtt* (ki a' Krístus,) *le-borúltak, és le-tették Koronájokat a' Királyi-szék-elott.* A' Nap fel-kelvén, a' chillagok világósága nem láttzik, a' Kapitán elő-jövén, a' tizedes hátra-áll: hasonló-képpen ezek a' Királyok, az újonnan szűletett Fő Királynak, térdet fejet hajtottak; koronájokat le-tévén, lábaihoz borúltak, és imádták; és a' Király nevet-is le-tették, és Mágusoknak hívatták magokat. jólleheт más Okai-is lehetnek a' Mágus nevezetinek, melly annyit tészen, mint Bölch. Az-okáért; mivelhogy Sz. Máté úgy emlekezett ő-rólok mint tanúkról, a' tanúban pedig igen kívántatik a' bölcheség, hogy jól értse és által-lássa a' dolgot: és azért, gyermeknek és bolondnak bé nem vészik bizonyság-tételét.

B Továbbá; nagy külömbség vagyon a' Bölcheségben és Királyságban, mellyért a' Mágus név, bőchűllettesbnek láttatik a' Királyi névnél: 1. A' Királyság és Ország, a' szerenchétől függ: a' Bölcheség pedig, a' magunk munkájától-is kívánnya. 2. Az Ország, kívülünk vagyon, mint idegen: a' Bölcheség pedig, bennünk vagyon, és tulajdonunk. 3. Az Országhoz, gyakorta ingyen jutunk, a vagy aryánktól marad reánk, a' vagy véletlenűl találjuk, a' kőségnek, vagy a' vitézlő rendnek akaratyából: de a' Bölcheséget az Istentől nyerjük, és fáradságunkban áll; mett sok hideget, meleget, és egyéb-féle alkolmatlanságot kell érette szenvednünk. 4. Az Országot, a' szerenche nem tanítja: de a' Bölcheségtől a' szerenche meg nem foszthat. 5. Az Országlás és Királyság, sok Fejedelmeknek vészedelmekre volt: a' Bölcheség pedig, senkinek. 6. Senki e' világon, Király nem-lött-volna, ha Adám nem vétkezett-volna: de Bölchek lőttek-volna, ha szintén a' bűn e' világra bé nem jött-volna-is; sőt nagyobb, és tekélletesb Bölcheség lőtt-volna a' mostaninál. 7. és Végezétre, a' mint *Plato* igazán mondotta [h], A' Királyok nem tészik az Országokat bóldogokká, ha bölchek nem lésznek: a' Bölchek pedig, boldogokká tészik azokat, bár Királyok ne légyenek-is. Innét vagyon, hogy Salomon, Bölch és Király lévén, *fellyebb böchűllötte a' Bölcheséget az Országoknál, és Királyi székeknél; és a' gazdagságot semminek állította a' hoz-képest* [i]. Es mikor az Isten szabadon hadta, hogy, a' mit akar, kérjen [k]; egyebet nem kért *értelmes szívnél, és bölcheségnél.* Melly kérés tetszett az Urnak [l]: és, a' Bölcheséget meg-adván néki, a' mit nem kért-is meg-adta; tudni illik, gazdagságot és dichőséget. Ezek lehetnek azért Okai, a' melyekért Sz. Máté a' Mágusokat nem nevezte Királyoknak.

h Lib. 5. de Repub.

i 2 Esp. 7. 8. k 3. Reg. 3. 5. l Vers. 9. 10.

C Bizonyára pedig, Mágusoknak, az-az, Bölcheknek mutatták magokat, hogy, az Isten hívatallyának engedvén, a' Chillag-által a' Krístust fel-keresték; és, Abrahámot követvén, lakó-helyőkből ki-mentek. Melly dologban, úgy tetszik hogy Abrahámot-is meg-haladták: I. Mert Abrahámot, nyilván-való szóval hitta az Isten [m]; melyben nem kételkedhetett, sem a' parancholatot el nem múlathatta vétek-nélkűl: de a' Mágusok, nem olvasom hogy külső szózatot hallottak-volna; hanem jelt láttak, az új Chillagot; és Istennek belső oktatásából, meg-ísmérték mit jelentsen, és követték. II. Abrahámnak nagy reménsége lehetett az Istennek igéretiből, ki Három jeles dolgot igért néki [n]: 1. *Nagy Nemzetségé tészlek téged, és meg-áldlak, és fel-magasztalom nevedet, és áldott lészsz.* 2. *Meg-áldom a' téged-áldókat, és meg-átkozom a' téged-átkozókat.* 3. *Et te-benned áldatnak-meg a' földnek minden Nemzetségei.* De a' Mágusoknak, nem olvasom hogy semmit-igért-volna az Isten. tudom pedig, hogy a' hol jutalom igértetik, a' szolgálat könnyebnek tetszik. III. Abrahám azelőtt-is ísmérte az Istent; és, mivelhogy Kaldæában hamis ísteneket tiszteltek, kívánva kívánhatta hogy a' gonoszok-közűl ki-meneksen, és a' gonoszokkal eggyűtt el ne vesszen. Es a' *Rabbinus*ok azt mondgyák; hogy a' Kaldæusok Abrahámot a' tűzbe vetették, hogy vélek eggyűtt nem akarta imádni a' Tűzet: de az Isten, szerelem-nélkűl ki-szabadította belőle. és erről értik a' mit az Isten Abrahámnak mondott [o]: *Én vagyok az Ur, ki téged ki-hoztalak a' Kaldæusok Ur-ából*; az-az, tűzéből: mert a' Zidók, *Ur*-nak nevezik a' Tűzet, a' mint az írásból ki-tetszik [p]. De a' Mágusok, külömb állapatban voltak: mert az-előtt Bálványokat imádtak; hazájokban semmi bántások nem volt; hazájok-kívül pedig, nem kevés bájok volt, fő-képpen midőn, az ő kérdezkedések-miatt, Heródes egész Jerusálemmel meg-háborodott: az-után pedig, látván hogy meg-chúfoltatot tőlök, nagy vér-ontásra vőtt okot.

m Gen. 12. 1.

n Vers. 2.

o Gen. 15. 7. plá. 51. 1. & c. 47. 14. & esp. 50. 11.

Holott azt vélhetné ember, hogy az Isten úgy cselekedett e' Mágusokkal, mint a' *Palamédes* attya *Nauplius* a Görögökkel. Mert, midőn *Palamédes*, *Ulysses*nek hamis vádolása- és fondorlása-miatt, el-nyomattatván, mint egy áruló meg-ölettetett-volna: *Nauplius*, boszszúját akarván állani a' Görögökön, kik, *Tróját* meg-vétele-után meg-térvén, a' tengeren nagy veszedelemben voltak, *Capharens*-nevű hegyről tüzet mu-

tarott nékik: mellyet látván a' Görögök, és hatorságos partnak alitván, a' hajóknak nagyobb részével arra eveztek; és, ízonyá kő-szikiák-közé akadván, nyomorúltúl oda vesztek: noha *Ulysses* és *Diomédes*, kiknek vesztedelmökre leg-inkább igyekezett, a' tőrbe nem estek, hanem ki-menekedtek. Hasonló dolgot gondolhatna ember az Isten felől, midőn a' Mágusokat a' Chillag által Jerusálembe vezette, tudni illik, hogy vesztedelmöket kereste, hogy őket a' kegyetlen Heródesnek kelepczéjébe ejtené, és el-rekkentené. És noha ő-rajtok semmi nem esett: mindazáltal, sok ezer ártatlan gyermeknek véré ontatott, Jerusálembe-való menések-miatt: mert, ha Jerusálembe nem mentek-volna, Heródes sem a' Krisztus születését nem tudta-volna, sem az ártatlan vérben kezét meg nem fertéztette-volna. De távúl légyen, hogy valamelly Keresztyén embernek csak szívébe ötlyék-is, hogy Isten a' *Nauplius* álnokságát követte-volna: Sem a' Mágusok, sem az Ártatlanok nem vétettek Isten-ellen, mint *Ulysses*, vagy a' Görögök, *Nauplius*-ellen: és, ha bosszút akart-volna állani álnokság-nélkül, nyilván-való erejével azt meg-chelekedhette-volna. Az-okáért: a' Mágusokat más okért vezette Jerusálembe; a mint ez előtt meg-mondottam: az ártatlanoknak halálát pedig, jeles okokért meg-engedte, a' mint másutt meg-muratam.

Végezetre; Abrahám nem messze ment, és talám szép nyári időben lőtt indulása: de a' Mágusok, messze-is mentek, és leg-alkolmatlanb időben, tél-közepben indúltak, semmi alkolmatlansággal, sem veszedelemmel nem gondolván. Azokáért, bizonyára nagy dicséretre méltók. Kikről Arany-száju Sz. János imigyen beszél: Vallyon nem tudták-e, hogy Jerusálemben uralkodik Heródes? Vallyon nem tudták-e a Törvény súlyosságát, hogy, a'ki a' Király étrében mást nevez Királynak, vérével fizet? Vallyon, midőn erről a' Királyról gondolkodtak, nem vették-é szemök-előtt a' halálnak ítéletit, ollyan tilalmas dologot chelekedvén? De nem gondoltak a' halállal, mellyel ha gondoltak-volna, soha azt nem merészlették-volna chelekedni. Még nem-is látták-volt a' Krisztust, és immár készek voltak érette meghalni. Oh boldog Mágusok, kik a' kegyetlen Királynak szine-előtt, minek-előtte a' Krisztust meg-ismérnék, a' Krisztusról vallást tőttek! Méltán mondhatták ezek Dávidal: *Szólek a' te bizonyságidról a' Királyok-előtt; és meg nem szégyenülék.* Melyben hamis-is követtyük őket, kétség-nélkül koronájokban-is részesek lehetünk: mellyet engedgyen nékünk a' kegyes Isten, az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

A

D

Gregor. de Semedo hist. Sinic. part. 2.

Hom. 2. Dec. in matth. in cap. 2. Matth.

Ps. 118. 46.

E

C

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

AZ mái Evangéliomban, Krisztus Urunknak Három rend-béli Keresőit találjuk, de különböző igyekezettel: A' Mágusok, jó igyekezettel keresték, hogy imádnák; és azért fel-találták, imádták, meg-ajándékozták, és Lelki ajándékokat vőttek tőle. Heródes, álnokúl kereste, tudakozván mind az Irástudóktól, az ő Születésének helyéről; 's mind a' Mágusoktól, a' Chillag jelenésének idejéről: nem a' végre, a' mint tetette, hogy imádná, hanem hogy le-mészárolná, mint az ártatlan gyermekeket. Az Irás-túdók, és Papi-fejedelmek, az Irásban kerestek: nem a' végre ugyan, hogy imádnák, hanem hogy a' Heródes kívánságának eleget tennének: és talám azért-is, hogy kezébe ejtenék, mint-hogy vele-együtt meg-is háborodtak, halván az Új Királynak születését; és az-okáért, sem ezek, sem Heródes, nem érdemlették hogy fel-találnák. Az előbbi Predikatzióban szóllottunk a' Mágusokról: ebben szóllyunk Heródesről, és a' Jerusálem lakóiról: a' végre, hogy, ha mi gonoszt azokban látunk, el-távoztassuk; ha pedig valami jót találunk (mint-hogy ritkán vagyon olly gonosz, a' melyben valami kevés jo ne légyen,) azt kövessük. mert nem mékó, a' sok polyváért a' kevés búza-magot meg-vetni; sem a' sok fonkolyért, a' kevés mézet; sem a' sok salakért, a' kevés aranyat; sem a' sok söpredékért, a' kevés bort. Én azért a' mostani Predikátzióban,

I. *Szóllok Heródesről, és a' Jerusálemiekről, kik meg-háborodtak.*
II. *Szóllok az Astrologusok jövendöléséről.*
III. *Meg-felelek némelly Ellen-vetéjeknek.*

A

ELSŐ RESZE.

ELsőben: Azt olvasom a' mái Evangéliomban; hogy, halván Heródes a' Mágusok kérdezkedését az Uj Király-felől, meg-háborodott, és egész Jerusalem ő-vele.

a Serm. 3. de Epiph. Nem choda, úgy-mond Sz. Bernárd [a], hogy Heródes meg-háborodik: de hogy Jerusalem az Isten Városa, melly a' Békeségnek látása, Heródessel meg-háborodik, ki ne chodálná? Én azt mondom, hogy, ha a' dolgot tekintyük, nincs oka a' háborodásra se Heródesnek; mert az Uj Király nem kíván világi Uraságot, és azt senkitől el nem foglallya: sem a' Zsidóknak; kiknek Üdvözítőjök született, és örömre adott okot [b]: De, ha az embereknek élméjöket tekintyük, külömbőző értelemmel lehetünk; és valami-némű háborodásra-valo okot találhatunk, mind Heródesben, 's mind a' Zsidókban. Valami-némű háborodásra, mondám: mert, leher tettetés-képpen-valo háborodás, és valóságos-is. Es a' Valóságos háborodás, néha embernek elméjét ugyan meg-bódittya; néha pedig chak meg-ámittya valami szokatlan dologgal [c], Ez így lévén:

b Luc. 2. 9.

c Luc. 1. 22.

B

Heródes valóban meg-háborodott, és ugyan meg-bódúlt, halván az Uj Királynak születését: 1. Mert tudta, hogy az Országot nem törvény-szerént bírta; és azért feltette hogy a' Zsidók el-foglallyák tőle, értvén hogy igaz Királyok született. 2. Mert hallotta, hogy a' Mágusok nem kevés néppel, bátran, szabadságot sem kérvén, a' Királyi Városba jöttek, és Uj Királyról kérdezkednek: és gondolhatta, hogy a' Várast el akarják foglalni, úgy-mint régi ellenségek a' Zsidóknak. Mert, noha akkor a' Kaldeusokkal és Persákkal nem volt semmi ügyök a' Zsidóknak: mindazáltal tarthatott attól Heródes, hogy, Kígyó farka vágását el nem felejti; és azért, megbékéllett ellenségitől-is tarthatott. 3. Mert írégylette, hogy afféle jövevény Királyok, az ő fiának születése-kor, sohonnét nem jöttek, a' kik imádták- vagy chak kőszöntötték-is volna.

A' mi a' Jerusalem lakóit illeti, a' kik Isten-félők voltak, és Israëlnek váltságát várták, mint Simeon és Anna, nem bódúlásal háborodtak-meg, hanem álmélkodással, mint véletlen, de kedves dolgon; és az ő háborodások, tellyes volt Lelki vigasztalásal. A' Fő-emberek, egy-felől kívánták-volna a' Heródes birodalmát nyakokból ki-rázni; más-felől féltek, és meg-háborodtak: gondolván, hogy az Uj Király hadra-valo okot ád: mivelhogy Heródes az Országot fegyverrel vötte-volt-meg, és fegyverrel óltalmazná-meg-is: sőt a Romaiak-is meg-segétenék, kik Királlyá tették-volt. Tudván pedig minémű nyomoruságok követik a' hadakozást, inkább akartak Heródes-alatt békeségben lenni, hogy sem hadakozással tőle meg-menekedni. Továbbá; azért is háborodtak-meg: mert látták, hogy előttök tűz, hátok-megett víz vagyon: az-az, Ha Heródestől, kinek valamint 's valahogy, kérelenségből meg-eskűdtek-volt, el-távoznak a' törvény-szerént-valo új Királyhoz, árúlóknak mondgyák őket: ha pedig mellette maradnak, az Istentől küldött igaz Királyt meg-vetvén, az Isten haragjába esnek.

C

Annak-fölőtte; tarthattak a' Jerusalemiek a' Fejedelé változásától-is; melly ritkán haszsnos; és gyakorta gonosz helyébe, a' kitől kívánnak meg-szabadúlni, gonoszb találkozik. Azt írja *Erasmus* [d]; hogy *Syracusa*-ban, minnyájan kívánták a' *Dionysius Tyrannus* halálát, egy *Himera*-névű aszszony állaton-kívül: ki az Isteneket azon kérte, hogy sokáig éltessék. Es okát adta: mert leány-korában egy gonosz Fejedelemnek halálát kérte; és meg-nyerte ugyan; de gonoszb következett utánna; és annál-is gonoszb volt a' *Dionysius*: félvén azért, hogy annál-is gonoszb következhetik, *Dionysius*nak életét kívánta. *Aesopus*-is azt írja, egy fekélyes-lábu emberről; hogy azokat, a' kik könyörületességből el akarták űzni a' legyeket a' sebeiről, azon kérte, hogy ne bántsák; mert, ha azok el-mennének, ehebbek szállanának reája, és inkább győtrenék. Hasonlót felelt *Tiberius* Chászár azoknak, kik azt tanátsolták, hogy a' Tiszt-tartókat megváltoztatsa: tartván attól, hogy telhetetlenbekre talál.

d Lib. 6. Facetiarum, c. 21.

D

A' Heródes szolgai pedig, azért háborodtak-meg; mert féltették konczokat: tudván, hogy, ha az ő Fejedelmök meg-elik, ők sem álhattyák-meg a' sárt. A' vagy azért, hogy semmire inkább nem vígyáztak, mint Uroknak chelekedetire, hogy azokat követnék: hasonlók lévén a' tükörhöz, melly ollyan ábrázatot mutat a' minémű előtte vagyon: vagy a' tengerhez, melly a' hóld-töltére árad, fogytára apad. A' *Macedóniai* Filep Királynak, *Olisophus*-nevű tréfása, látván hogy egy ostromon az Urának szemét kiütötték, ő-is bé-kötve tartotta a' szemét: és tudván hogy egy harczon a' szárát megtörték, ő-is bé-kötötte szárát, és sántált, hogy Urához hasonló lenne.

Ninch

A

Ninch hatalmasb dolog a' Fejedelmek példajánál[1], mind jóra, 's mind gonoszra: azért mondotta *Sókrates*, és ő-uranna *Plato*, hogy a' Fejedelmek többet vétkeznek példájokkal, hogy-sem bűnökkel: mert ezzel, magoknak árttnak; amazzal pedig, sokaknak. *A' Spartai* Királyok vitézek voltak: az alattok-valók-is gyönyörködtek a' vitézségben. A' *Cretai*ak, Fejedelmökhön-képeſt, vadáſzatban és hajókázásban gyakorlották magokat. A' *Thebai*ak, gyönyörüséges lakásban követték Fejedelmöket: a' *Macedoni*ak, Filep Királyt, a' tékozlásban, és bővkölkiségben: a' Romaiak *Nero*t, a' ragyogásban, és fajtalanságban. Nem hiábann könyörögt gyakorta az Anyaſzentegyház a' Fejedelmekért: és Szent Pál-is, midőn minden emberekért könyörgéſt kívántvólna [e]; a' Királyokat, és a' méltoságban-lévőket kivált-képpen meg-nevezte; tudván, hogy azoknak jó-voltokból, nékünk-is nagy haſznunk következik: *Hogy*, úgymond, *nyugodalmas és chendes életünk légyen, minden Iſteni ſzolgálatban és tiſztaságban*. Es utánna veti: *Mert ez jó, és kellemetes a' mi Üdvözítő Iſtenünk előtt*. Kit ha imádságunkal meg nem kérlelünk, azt kezdi mondani [f]: *Adok néked Királyt haragomban*.

[1] Tim. 2. 2. [e] 1. Tim. 2. 2. [f] Oſ. 13. 11.

B

Melly igen fügjön pedig a' mi nyugodalmas és chendes életünk, az Iſteni ſzolgálatban, a' Fejedelmek állapattyától, jelenti Oſéas, mondván [g]: *Minnyájan paráznáskodók, mint a' ſütőtől meg-fűtetett kemence: meg-nyugott egy-kevéſſé a' Váras a' kováſznak egyelítésétől, míg nem mindenéstől meg-kovászoſittatnek*. Két haſonlatoſsággal mutattya meg a' gonoſz Fejedelemnek veſzedelmes-voltát: I. Mert mint a' ſütő kevéſen-kent hánnya a' tűzet elsőben a' kemenczéhez; de végtére azt tellyeſséggel meg-tűzesíti és béfűti: úgy a' gonoſz Fejedelem, hol igérettel 's hol fenyegetéſsel, hol adománnyal 's hol büntetéſsel, hol tiſztelettel 's hol gyalázattal, egéſz Tartományát maga-után-vonſza: a' mint Jeróboam idejében történt, kiről ott emlekezik a' Próféta; ki, az igaz Iſteni tiſztelettől, az Arány-borjúk imádására hajtotta a' népet, hizelkedő igéretivel. II. A' mint a' kevés kovász, az egéſz téſztát meg savanyittya: úgy a Fejedelem erkölcshe, az egéſz népet magához haſonlíttya. Meg-nyugſzik pedig egy-kevéſsé a' Vátas, a' kovásznak egyelítésétől: mert Jeróboam, meg-kezdvén kovászositani a' népet bűrái-által, egy-kevéſsé meg-ſzűnt, hogy ne láttatnék azt erőltetni: de az a' kevés kovász, apránként az egéſz népet meg-veſztette, és minnyájan őrömeſt engedtek a' Fejedelem kívánságának. Ezt naponként láttyuk a' gonoſz Fejedelmekben; kik az ő Meſtereket követik, tudni illik, az álnok Ördögöt, e' dologban.

[g] Oſ. 7. 4.

C

Másodszor: Azt írja az Evangeliſta Heródeſről; hogy a' meg-háborodás-után, őſzve-gyűjtötte a' Papi-fejedelmeket, és a' népnek Irás-tudóit, és tudakozott tőlök; nem akarván egyedűl maga vélekedését követni, hanem egyebek tanácsával-is akare élni: mellyet ha jó végre cheleked-vólna, dicséretes dolog lőtt-vólna. Mert, noha azt leg-bölchebnek mondgyák, a' ki ő-maga érti a' mi ſzükség: de az-is közel jár hozzája, a' ki más jó találmányinak enged; a' mint *Cicero* írja [h]. Én pedig azt mondom, hogy leg-jobb, a' ki maga-is értelmes, hogy ne chak más ſzájával egyék; és máſtól-is kíván érteni, mert igen nehéz hogy mindent magától értheſsen. Némelly mindazáltal azt mondotta *Fulgoſius*nál [i]; hogy, haſznosb az egyſégyű Fejedelem, az okos tanátſokkal, hogy-sem az okos, bolondokkal, vagy gonoſzokkal: mert könnyebben jóra hozhatnak eggyet ſokan, hogy-sem ſokakat egy meg-jobbittſon.

[h] Orat. pro Ligario. [i] Lib. 7. cap. 2.

D

Jó azért a' Fejedelmeknek tanátskozni, és tanátſokat maga-mellett tartani; hogy ha egy-néhány Tulajdonság találtatik benne: I. A' Jámborság. Mert, a' mint Szent Ambrús írja [k], Kichoda kíván italt a' zavaros vizből? és, Ki ítélheti azt máſnak haſznára lenni, a' ki maga életének haſzontalan? a' vagy, a' mint a' Bölch mondgya [l]; *A' ki magának roſſz, máſnak kinek légyen jó?* E' hez-képeſt a' *Lacedemonius*ok, egy okos, de gonoſz hirben-lévő embernek haſznos tanátsát nem akarták követni, hanem más bőchülletes-életű emberrel mondatták-ki; a' mint *Gellius* írja [m]. II. Az Okoſság: melly az életnek meſtersége, mint az orvoſság az egéſségnek; a' mint *Cicero* mondotta [n]. Ez, a' mint egy régi Doktor mondotta [o], a' jelen-valo dolgokat el-rendeli; a' következendőket meg-jövendöli; az el-múltakról meg-emlekezik; és ſem meg-chalni nem akar, ſem meg-chalattatni nem túd. Ennek pedig, a' mint *Thucidides* írja [p], nagy két ellensége vagyon; a' hirtelenség, és a' harag. mivelhogy vak a' ſietés, és maga-gondolátlá; a' mint *Livius*nál olvaſsuk [q]. Gondolkodva kell azért tanátskozni: de a' tanáts-után, a' dolgot hallogatni nem kell; a' mint *Ariſtóteles* [r], *Demoſthenes* [s], és *Salluſtius* [t] írják. III. A' Tudomány; arról a' dologról, a' melyről tanátſot kell adni. Mert a' vak, hogy cúd ítélelet tenni a' ſzínről, és ſzépségről? vagy, a' ſiket az énekléſről? Ki nem nevetné azt, ha, a' ki ſoha hadba nem forgott, arról akarna tanátſot adni, mint kelleſsék tábort járni, ſeregetet rendelni, leſeket verni, chatát üzni?

[k] Lib. 2. de officiis. [l] Eccli. 14. 5. [m] Lib. 18. c. 3. [n] Lib. 2. de Finibus. [o] Author libri de 4. Virtutibus. [p] Lib. 3. Hiſt. [q] Lib. 3. [r] Lib. 6. Ethic. cap. 9. [s] Philippica 2. [t] In Catilina.

A Nem illik, hogy barbéllyá regye magát, a' kinek fem íre fem szelentzéje: a' vagy a' kaptánál maradgyon: mert *Kinki az ő mesterségében bátsék*. 1. Az-okáért fükség, hogy a' Tanátſok gyakran olvaſsák a' Törvény-tudók íráſit, és a' régi Hiſtoriás könyvekett; mellyeket, a' *Scithiás Idánthyrſus* Király, meg-hólt Tanátſoknak hívott.

IV. A' Fejedelemhez-valo jó akarat: úgy hogy ne kereſse a' maga haſznát, hanem a' Fejedelemét; sőt a' Fejedelem haſznát, maga haſznának, barát hárának ítéllye. V. A' Bátorság, és Szabadon-valo szóllás; hogy ne légyen kötve a' nyelve. Az-okáért, mikor *Thrasymmachustól* azt kérdették-volna, Mi módon maradhatna meg az Ország bóldog állapatban? azt felelte *Plutarchusnál* [c]: Ha a' Fejedelem, barátinak meg-engedi a' szóllásban-valo igaz szabadságot. Igen ritka ez a' Fejedelmek Tanátſnál: mert senki nem akarja azokat magára haragítani, a' kik nem örömét hallyák a' mi kedvők-ellen vagyon, ha szintén igaz-is: a' mint ki-tetſzik Ahábból, ki azegy igaz-mondó Mikaját, tömlöczbe vetette [d]; a' hizelkedő hamis Prophétákat pedig, kedvelette, kik nyakát szakaſztották. VI. Az Alhatatoſság, hogy ne hab-azzon ide's-tova, hanem a' meg-ismért Igaſságban meg-maradgyon. Jóllehet; ha a' dolognak állapatja változik, a' tanátſot-is meg-változtathatni: mert, a' mint *Plato* mondgya [e], a' Tanáttsal úgy kell élni, mint a' paizzal a' lövés-ellen, arra fordítván a' melly-felé óltalmazni kell magát.

B [c] Lib. 10. de Regni, [d] Lib. 2. c. 2.

VII. A' Halgatás. Mert, a' mint *Valerius Maximus* mondotta [f], a' Halgatás jó, és hátorságos körél a' dolognak véghez vitelére. Az-okáért Nagy Sándor, midőn fő Tanátsának *Hephaſtion*nak, némelly titkos levelet meg-olvaſott-volna, pecsétes gyűrőjét a' szájára nyomta; jelentvén, hogy halgatni kellene a' dolog felől. A Perſák pedig, a' mint *Aemilius* írja [g], senkit a' Tanátsba nem fogadtak, hanem a' kiket halgatóknak ismértek, és tudták hogy a' Halgatás illenét tiſztelik. VIII. és Végezzetre, A' Meg-ért idő. Mert, noha némelly iſiakbá nagyobb okoſság találtatik hogy-ſem a' vénekben; mint Salomonban, Dánielben, Jóſefben: mindazáltal, gyakrabban a' vénekben találtatik a' tanátshoz illendő okoſság: kiknek noha erőtlen a' teſtők, mindazáltal eleven az elmének bölcheséggel; a' mint *Sallustius* írja [h], es, a' mint *Pindarus* mondotta *Plutarchusnál* [i], A' tanárs-adás a' véneké, a' dárda-hordozás az iſiaké: a' vagy, a' mint *Aristoteles* mondgya [k], Azerő az iſiakban, az okoſság a' vénekben vagyon. Mellyet Jób-is bizonyít, mondván [l]: *A' régiekben vagyon a' hóſszúság, és a' sok időben az elmélkedés.* Példánk vagyon az Irásban Roboámról; ki inkább követvén a' vakmerő iſiaknak, hogy-ſem az okos vénecknek tanátsát, Országának nagyobb részét el-veſztette. Oka ennek a' vakmerőség, melly az iſiaknál igen kőz. Midőn pedig a' vakmerők, és igen mérészek forgattyák a Birodalom kormányát, nyomorúlt hajó-törések követkéznek, úgy-mond *Cicero* [m]: Az-okáért *Solon*, Irott-törvényűl hadta *Stesimbrotus*nál; hogy az ifiu-tűl, se Tiſztet ne vifellyen, se a' Tiſzt-viselők tanátſa ne légyen, ha szintén jó elméjűnek láttatik-is. Mindazáltal, a' jó-élméjű, és érc-erkölchű iſiakat, nem kell tellyeſséggel a' tanátsból ki-rekeſzteni, hogy idején tanúllyanak a' vénektől.

C [n] Jo. Garſias. [o] Jo. Lydgat. [p] Lud. y Plut. [q] Jo. y Pulg. [r] Jób 12. 12.

D [b] De Senectute

II. RESZE.

Mint-hogy a' Tanárskozáſról lőn a' szó; és úgy tetſzik, hogy a' Mágusok-is a' Chillag tanátsát követték: nem ok-nélkűl kérdhetné valaki, Ha méltó-e Keresztyén embernek tanátſot kérdeni azoktól, kik a' *Planetá*knak és Chillagoknak forgáſából, és egy-máſsal-valo társalkodáſokból jövendőlnek? Erre hogy megfelellyünk, azt kell elsőnkbe vennünk; hogy az iſten, a' Chillagokat-is, mint minden egyéb dolgokat, magáért teremtette [d]: hogy szolgálnának az ő dichőségére, változtatván az idő, [e] és annak változáſát jelentvén, azzal az embert gyönyörködtetnék, és az Iſtennek ismértetire vezetnék [f]: és nagy dolgokat jelentenének; a' mint a' mái Chillag a' Kriſtuſnak születését jelentette: és az ő Utólsó jövetele-előtt-is, *Jelek lésznek a' chillagokban* [g]. Ez így lévén;

d Prov. 16. 4. e Gen. 1. 14. Pſal. 135. 7. 8. 9. f Dt. 18. 2. g Luc. 21. 25

Elsőben, azt mondom: Hogy az *Aſtrologuſok*, kik a' Kalendáriomokat chinállyák, némelly dolgokat minden bizonnyal és nyilván meg mondhatnak, úgy hogy semmi fogyatkozás azokban nem történik: tudni illik, mikor léſzen újság, Hóld-tölte, és fogyta; a' Napnak és Hóldnak fogyatkozáſa. Ezeken-kivűl, alkolmaſsan hozzá arányoznak a' bővés szűk, vizes és száraz, meleg és hideg, egéſséges és betegséges időhöz: mint tapaztalással, mivelhogy ezek az Iſten áldáſi, és oſtori; ezekről nem szintén bizonyoſſan szólhatnak, mint-hogy gyakorta a' Hivek könyörgéſétől függenek. Vallyon micsoda

*Asztrologiá*ból tudhatta-volna azt a' nagy szárazságot *előjárúlag*, mellyet negyed-fél esztendeig nyújtott az Illyés imádsága: és továbbá is tudhatta-volna, ha imádságával elsőt nem nyert-volna.

Effélé dolgoknak tudása gyakorta hasznos az embereknek. És az Első rend-béli, igen használt *Christopharus Columnensis*nak: ki, neve-szerént, be-vitte a' Krisztust az Evangélium-által *Indiá*ba. Kiről azt olvasom[1], hogy a' *Famaica* Sziget-béli Pogányokat, kik eleséget nem akartak néki adni, meg-fenyegette, hogy az Isten dög-halálával meg-bűntetné őket: annak bizonyságára meg-mondván, hogy a Hold rövid idő-múlva meg-sötétülne. Azt a' Pogányok látván, és nem tudván hogy természet-szerént történt: meg-félemlettek; *Columbust* meg-követték; és eleséget adtak neki. *Periclesnek*-is használá: mert, midőn az ő serege, a Napnak hirtelen-való meg-sötétülése-miatt, meg-rémülvén, hátat akarna adni: meg-bátorította; meg-jelentvén, hogy az természet-szerént történt, és nem Isten haragját jelenti. A' Más rend-béli dolognak tudása-is használt azon *Periclesnek*, vagy más *Philosophus*nak: mert, meg-sejditván, hogy az olajfák bőven fognak-termeni, jövendőjén bérben el-foglalta; és sokat nyert vélé. Jóllehet ebben meg-is csalatkozhatott volna: de a' szerencse-is a' méreiztet segéli. Józef Patriárka pedig, a bőv és szűk esztendőket meg-jövendőlte ugyan, és sokaknak hasznára: de azt nem a Csillagokból nézte, hanem az Istentől vette.

Másodszor, azt mondom: Hogy az *Asztrologusok*, némelly dolgokat *Hit*tel, és *Tudomány*al tudnak, és úgy szólhatnak azokról; tudni illik, az emberek természetéről, és állapattyáról: úgy-mint, gyanakodom hogy e' gyermek, szerencsés, vagy oktalan-elméjű lészen: akarom, hogy jó szerencsés légyen: gondolom, hogy ez néha károsnak vall, vagy sokat nyér: vélem, hogy jó-egészségű, vagy betegeskedő légyen. mert, mint hogy afféle dolog gyakorta történt, véletlenkedés-képpen szólhatnak hozzá, nem bizonyosan.

Harmadszor, azt mondom: Hogy az *Asztrologusok*, némelly dolgokról semmiképpen nem szólhatnak: és, ha azokról akarnak jövendőlni: a' vagy merő hazugságot mondanak; a' vagy, ha igazat találnak mondani, csak vak szerencsére mondgyák: a' mint a' vak tyúk-is talál néha valami búza-szemet. de gyakrabban hazudnak. Illyenek azok, mellyek csak az Istennek, vagy az embernek szabad-akaratyától függnek: úgy-mint, hogy ez, sokat vagy keveset él; ennyi vagy amannyi gyermeki légyenek; ez Országban ülyen változás légyen, &c. Ezeket semmi úton az *Asztrologusok* nem tudhatyák; a' mint a' Szentírás nyilván jelenti: melyben azt olvassuk; hogy a' *jövendő dolgoknak eleve-való tudása, az Istennek tulajdona*: *Tegyétek bírré, úgy-mond Isaias*[1], *a' mellyek jövendők reánktok, és meg-tudgyuk hogy Istenek vagytok*. És hogy az ember azokat nem tudhatya: *Sok*, úgy-mond Salomon[2], *az ember gyötrelme, mert a' következendő dolgokat semmiképpen nem tudhattya*. Továbbá, arra int az Írás; hogy efféle tudományoknak ne hidgyünk, se ne féllyünk azoktól[3]. És neveri azokat, a' kik afféle tudománynak hisznek; megmutatván, hogy a' Káldeusok, és *Babylonia*iak meg-csalatkoztak az-által, és káros volt nékik[4].

Ugyan-ezen dolgot meg-mutatták minden rend-béli Bizonyságok, kárhoztatván affélé bolondító tudományt. Mert, hogy a' régi *Concilium*ok, és Romai Papak Végezéséről ne szóllyak, ezt fel-találod a' *Tridentumi Concilium*ban[5], és az Ötödik *Sixtus* Pápa *Bull*ájában[6]. A' Sz. Atyák-közzül pedig, Szent *Basilius*, Foglalatos hiuságnak nevezi[7]: Sz. Ambrus, hazugoknak, és tehetetlenek[8]; Arany-szájú Sz. János, hamisnak, és nevetségre méltónak[9]; Sz. *Gregorius Nazianzenus*, veszedelmesnek[10]. Hasonló-képpen szólnak a' többi is. Azokáért a' Bölcs *Alfonsus* Király, minden igaz Bölcsekhez illendő tüzéssel, a' mint *Aeneas Sylvius* irja, az *Asztrologusok*at semminek sóhajtotta, és udvarában sem szenvedte. Mélynek jeles okát adta egy jó szolgája, mondván: A' Csillagok a bolondokon uralkodnak, a' Bölcsek pedig a' csillagokon[11], és azoknak parancsolnak: azokáért a' bolond Fejedelmeket szerzik az *Asztrologusok*at, az Ezsefek pedig, mint a' mi Fejedelmünk, gyűlölik és chúfolyák. A' bolond Fejedelmek-közzé számlálhatyuk a *Castilia*i Péter Királyt, kit, az ő sok veszedelmességéért, *Crudelis*nek, az-az, Kegyetlennek neveztek. Ennek egy Zsidó *Asztrologus*, a' Csillagok forgásából, sok Országokat, és csak nem arany-hegyeket ígért: de mind külömben történt a' dolog. Meg-kérdvén azért tőle, miért nem volna igaz az ő jövendőlése? szépen felelt néki: A' ki gőz fördőben fő-rődik, télben-is izzadni kell: jelentvén, hogy az ember erkölcsbe többet cselekedhetik a Csillagoknál; a' mint *Joannes Mariana* irja[12]. Mint-ha azt mondotta volna: A' mi jót ígér az ég, azt a' tegonosságod el-veszti.

De az Okosság-is, sok képpen meg-mutatya az *Asztrologusok* hiuságos bolondságát: I. Mert gyakrabban külömben esik a' dolog, hogy-sem ők mondgyák. Az-

A okáért, ha a'ki egyszer hazud, azt érdemli hogy igaz-mondását se hidgyék: ki hidgyen azoknak, kiknek ezer mondások közzül-is, alig találkozik egy igaz. Hogy pedig ezt a'gyalázatot, valami-képpen el ódozhelsek az *Asztrologusok*, nagy alnokul úgy írnak és szólnak, hogy mondásoknak több értelme lehessen: és, nogy kezökben ne kaphassak a' hazugságot, más értelemre forditcyák a'dolgot. Mellyet a'Hazugságnak atyjától tanúltak, ki a Bálványok-által, inkább mindenkor homályosan felelt:

Ajo te Æacida Romanos vincere posse. Croesus Halym penetrans, magnam pervertet opum vim.

Melly Verseknek, két különböző, sőt ellenkező értelme lehet. II. Efféle Jövendölők, másnak jót vagy gonoszt jövendölvén, magok dolgát nem tudgyák: úgy-mint, a'ki egy-beknek jövendölvén, nem látta hogy a'lopók mindent ki-hordottak házából: és, a'ki nem tudta feleségének latorságát: és, a'ki *Ioannes Galeatius*nak *Mediolanumi* Fejedelemnek, rövid időt jövendölvén, magának pedig hoszszú életet igérvén, elszébe sem vötte hogy a'Fejedelem hirtelen meg-ragadtatta, és meg-fojtatta; azzal mutatván hiságát jövendölésének. III. A'Chillagok forgása olly gyors, és távul-valo, hogy chak elszébe sem veheti az ember: és az-okáért, hogy elmélkedhetik-felölle; vagy, mint lehet igaz ítéletet felölle? Ha a'fazekas kerekére, midön sebessen forog, egy-más-után két chöppöt chöppentesz, nagy távúl esnek egy-mástól: melynél sokkal hamarébb forognak az egek. És senki olly hirtelen nem születhetik, hogy azonban nagy változás ne történnyék az égen. És ki láthat olly messzire, hogy azt elszébe vehesse; holott az ember szemei, közelre-is gyakorta meg-chalatzkoznak? Mert az igyecses fa, a'vizben görbének tetszik; a'hajóban-lévő embernek azt veli, hogy a'viz parton-lévő fák nagy siettve mennek: messziről pedig, egy gyertya kettőnek tetszik, és a'feir vitorlya feketének: mit ítélhetünk tehát az egek-felöl? IV. Sokan, azon szem-pillantásban léfznek, és azon méhben fogantatnak: de mindazáltal, fölötte igen külömböz erkölchök, természetök, szerencséjek; és nem egy időben, nem egy módon, sem egy okból halnak meg; a'mint szépen okoskodik Sz. Gergely[y], az Ésau és Jákob példájából: és azonképpen mondhattyuk *Romulus*- és *Remus*-felöl. V. A'Chillagok olly sokan vannak, hogy ezer esztendőben sem találkoznak azon módon öszve. Honnét tanúlták tehát az Égbe-vigyorgók a'szép tudományt, kik nálunknál gyakorta nem idősebbek? Az okáért, akár-mint hánnyák a'hatalmát a'jó *Asztrologusok*, okos ember el nem hiszi czigányságokat.

[y] Hier. 10. in Ezech.

C Végezetre, abból tetszik-ki e'tudománynak hiusága; hogy az Isten bölcheségét gyalázza, és meg-homályositya. Mert, ha az Égbe-vigyorgó *Asztrologusok*nak tudománya valóban helyes: következik, hogy az Isten semmi tanátsát el nem titkolhattya előttök; mert a'Chillagokból meg-érthetik minden rendelését. Mi módon mondhattya tehát Sz. Pál [z]; hogy *Az Isten ők itéleti meg-fogha tatlanok, és meg-vizsgálhatatlanok az ő útai?* A'vagy, mint kérdheti; *Ki ismérte-meg az Ur elméjét? vagy, ki volt az ő tanátsa?* Kinek könnyen azt felelhetnők; hogy, az *Asztrologusok*: kik az égi Chillagokból, mint szép aranyas betükkel irott könyvből, ki-olvasták az Istennek minden titkait. Bizony, chak a'Világi Fejedelmek-is nehéznek tartánák gond-viselésöket, ha titkokat minnyájan tudhatnák; tudván, hogy *a Király titkait jól el-rejteni* [a]: és senki az okos Fejedelmek közzül nem találtatott, ki, a'mit titkos tanátsában végezett, azt a'palota ajtajára fel-iratta volna, hogy azt mindenek tudhatnák. És, ha szintén a'Fejedelmek megjelentik-is jó akaróinak, és hüv Tanátsinak titkokat: mindazáltal azokat el-titkollyák ellenségöktől, és gonosz-akarójoktól. Ha pedig az *Asztrologusok*, a'Chillagokból tudnak bizonnyal jövendölni: tehát Isten az ő ellenségeitől sem titkolhattya el tanátsit, az-az, a'gonosz emberektől, és annál inkább az Ördögöktől, kik közelebb-is járnak az egekhez, és fényesb elmével-is birnak, és sokkal jobban ismérik a'Chillagok erejét és tulajdonságát, hogy-sem akár-minémű bölch *Asztrologusok*: kik heában tulajdonittyák azt magoknak, a'mit az Isten semmi teremtett-állattal nem akart közleni; a'Bölchnek ama'mondása-szerént [b]: *Az Istennek mindenek-előtt-való bölcheségét ki vizsgálta-meg? A' bölcheség-ek gyökere kinek jelentetett-meg, és annak okosságát ki ismérte-meg? A bölcheség tudományát, kinek nyilatkoztatott és jelentetett-meg? és az ő útának sokaságát ki értette?* Mint-ha azt mondaná: Senki.

[z] Rom. 11. 33.

[a] Tob. 12. 7.

[b] Eccli. 1. 3. 6.

D

III. RESZE.

MOndaná valaki: Sokaknak meg-jövendölték hogy Fejedelmekké léfznek, vagy hogy gonoszúl vesznek: tehát tudnak valamit bizonyosan. Felelet: Midön az *Asztrologusok* igazat mondanak, akkor leg-inkább kell tőlök tartani: mert

félő hogy az Ördöggel czimborálnak, ki némelly távúl-valo dolgot meg-jelent nékik; a' mint Szent Agoston irja[c]. De az Isten-is, néha meg-engedi hogy igazat mondgyanak, mikor gonoszt jövendölnek; azoknak büntetésökre a'kik hiznek nékik. Továbbá; ha igazat találnak-is mondani, mező történet; a'mint *Aristóteles* beszéll az álomról: de ezered részébe sem mondanak igazat, és azért nem kell nékik hinni. De bátor igazat jövendölnének-is, még sem kellene tőlök tanátsot kérdeni; mert úgy-is sok-képpen kárt tennének. Hallyad, erről melly szépen okoskodik *Favorinus* Filosofus, *Gellius*nál [d]: Ha szerencsés dolgot mondanak, és meg-csalnak: nyomorúlt lészsz, heában várakozván arra a'miben semmi sem leszen. Ha szerencsétlent mondanak, és hazudnak: nyomorúlt lészsz, heában félvén. Ha igazán felelnek, de nem jót mondanak: minek-előtte a'nyomorúság reád következnék, nyomorúlt lészsz szívedben a'bánat-miatt. Ha jót ígérnek, és meg-léznek, két alkolmatlanságod történik: mert a'jónak várása, a'Reménség-által függőben tartván, szívedet fárasztya; és a'következendő örömnek gyümölchét, a'reménség még virágában meg-szedte. Igaz és bőlcs mondás: mert az Irásban-is azt olvassuk [e]; hogy *A'melly reménség el-halad, gyötri a'lelket*: és nagyobb örömünk szokott lenni a'véletlen és váratlan jó szerencsén.

A

[c] Lib. 2. de Genes. ad lit. cap. 17. Lib. 3. cap. 6.

[d] Lib. 4. Noct. Attic. c. 2.

[e] Prov. 13. 12.

B

Továbbá; a'kiknek szerencsés dolgot jövendölnek, ha igaznak hiszik: restré lésznek, és semmit nem munkálkodnak, hanem készen várják hogy a'sült galamb szájokba röpüllyön: mint az Ujító atyafiak, kik el-hitették magokkal, hogy örék lészen a'Boldogság, és azért semmi jóra nem igyekeznek. Gyakorta vakmerőkké-is lésznek, és sokakat meg-háborgatnak, hogy hamar hozzája juthassanak a'mit várnak. A'kiknek pedig gonoszt jövendölnek: kétségbe ejtik őket, el-hitetvén velek hogy azt semmi okon el nem kerülhetik. Melyről érthettyük Salomonnak ama'mondását [f]: *A'sok bölcsességben sok búsulás vagyon: és a'ki öregbíti a tudományt, öregbíti a'munkát-is.* Mert a'kinek meg-jövendölik, hogy egy hét-múlva fel-akasztyák, tellyes életében örőme nem lehet; és a'bánat, se jó-tarttásial, se musika szóval el nem távozik tőle. A'kinek meg-jövendölik, hogy fia, vagy unokája-miatt kell meg-halni, mint *Lajos*nak *Oedipus*-miatt, *Priamus*nak *Paris*-miatt, *Acrisius*nak *Danaë*től-valo unokája-miatt: azon igyekezik, noha bánkodva, hogy eleit vegye, és meg-ölye fiát, vagy unokáját. Minémű nehéz légyen, az el-távoztathatatlan nyomoruságnak eléve-valo túdása, meg-érthettyük Urunknak véres verítékéből; és eszünkbe vehettyük, hogy károsb, hogy sem hasznosb. Innét vagyon, hogy az Orvosok, a'halálra vált embernek, állapattyát meg nem jelentik (hanem ha az üdvőssége azt kívánnya,) hogy időnek-előtte bánattal meg ne öllyék: sőt a'hóhérok-is mind addig biztattyák az akasztó-fára-valo embert, míg nem a'kötelet a'nyakába rántyák. Az-okáért, a'következendő veszedelemnek túdása chak akkor hasznos, midőn vagyon orvossága, és el-távoztathatni: és igy mondgya Dávid [g]; hogy *Az Isten jelt adott az ivet-félőknek, hogy el-fussanak a'kéz-ij szine-elől.*

C

[f] Eccles. 1. 18.

[g] Ps. 59. 6.

Mondaná még-is valaki: Ha a Chillagokból semmi bizonyost nem tudhatunk, miért támadott Uj Chillag Urunk születése-kor; mellyet ő Chillagának mondottak a' Mágusok? Felelet: E Chillagról nem függőtt Urunknak következendő szerencséje: mert az *Astrologus*ok sem tulajdonitnak minden embernek magán-valo Chillagot, hanem, sok Chillagok állásából jövendölnek akár ki-felől-is; és azoknak külömbségéből, külömböztetik itéletőket az emberek-felől. Továbbá; a'mint Sz. Gergely mondgya [h], Mivelhogy nem a'Gyermek ment a'chillaghoz, hanem a'chillag a'Gyermekhez, inkább mondhattyuk hogy a'Gyermek volt a'chillagnak vezére, hogy-sem a'chillag a'Gyermeknek: mint-hogy a'chillag szolgált a'Gyermeknek, nem a'Gyermek a'chillagnak. Annak-okáért nem mondgya az Evangelista, hogy a'Gyermek a'chillagé volt, hanem a'chillag a'Gyermeké; az-az, az ő szolgálattyára-valo, és birodalmában-lévő: a'mint hogy nem mondgyuk, hogy az ember a'házé, pénzé, mezőé, hanem a'ház, pénz, mező, az emberé; mert ő bir azokkal, és az ő szolgálattyára-valók. Itt-is azért a'Chillag volt a'Gyermeké, mert szolgáltatott véle, és a'Mágusoknak kalaúzúl adta.

[h] Hom. 10. in Evang.

D

Végezetre; ez a'Chillag, a'mint nagyobb részére tanittyák a'Doktorok, nem azokközzül volt, a'mellyeket az égbe helyheztetett az Isten, és a'mellyekből az *Astrologus*ok formállyák az ő itéletőket. Mellyet egy-néhány Okból meg-bizonyithatunk: 1. Ha az égi Chillagok-közzül lőtt-volna, a'Mágusokat semmi bizonyos házhoz nem vezérelhette-volna: mivelhogy a'leg-kissebb Chillag-is, nagyobb az egész földnél: sőt tizennyólczszor annyi mint az egész föld; a'mint a *Mathematicus*ok meg-bizonyityák: úgy hogy, hale-esnék, az egész földet el-buritaná. Ez a'Chillag pedig olly kichiny volt, hogy meg-álván a'ház-fölött, bizonyossan meg-mutatta a'Kristusnak helyét. Midőn azért *Prudentius* azt irja felőle, † hogy meg-haladta a'Napnak kerekét, nem a'nagyság-

† Hæc Stella cursu Solis non tam vincit

A

* Decore ac fulgore 1 Epist. 14. ad Ephes.

gáról érti, hanem a' fzépségéről * és fényeſségéről: a'minet Sz. *Ignatius* is mondgya, hogy minden előtte-valo chillagokat felyül-haladott fényeſséggel. Igy mondották Sándort. Nagynak, nem telli állapatyához-képeſt, melyben kichiny volt, hanem ertejhez, fzivéhez, birodalmához-, méltoságához-képeſt.

II. Ez a' Chillag, fem a' nyolczadik égben, vagy *Firmamentum*ban nem lehetett; fem az alsó egekben, mellyekben a' *Planéták*, vagy Bujdosó chillagok vannak; fem a' levegő égnek felső réſzeiben, a'hol az Üſtökös chillagok ſzoktak lenni: hanem ſokkal alább, és közelebb a'földhöz. Mert mindenűtt előttök ment a' Mágusoknak, és bizonyos ház-fölött meg-állott; és talám ſzintén a' Gyermek feje-fölött. mivelhogy az Evangeliſta azt irta, hogy ott állott-meg a'hol a' Gyermek volt. A' *Planéták* pedig, és az Álló chillagok, olly magaſſan és távul vannak a'földtől; hogy azoknak állásából, ſenki eſzébe nem veheti mellyik ház-fölött légyenek, sőt mellyik Város- vagy Tartomány-fölött-is. mert nagy es ſok Országokból eggyeránt láthatni azokat: ſzükség tahát, hogy Új Chillag lőtt légyen; a'minet Arany-ſzáju Sz. János okoskodik.

B

III. Ez a' Chillag, ſokkal kűlömben járt hogy-ſem a' tőbb chillagok. Mert Elsőben; a' Chillagok igyenes lineán járnak, Nap-keletről Nap-nyugatra, és ilmég erről a' marra azon útton, noha az ég kerekéd: de a' Mágusok Chillaga, a'minet *Aquinatus* Sz. Tamás mondgya [a], Eſzakról Délre, és néha Nap-keletre tért, az útaknak alkolmatoſsága-ſzerént. holott el nem távozott tőlök, hanem mindenűtt előttök járt. Továbbá; a' tőbb Chillagok járáſa, kerék módon vagyon; mert az ég kerekéd: de ez, igyenest mene, mint-ha ſinórt vontak-volna néki: az-az, ha hegyes út volt, hágott; ha völgyes, ſzállott; és mindenűtt azon közbe-vet és volt a' Chillag- és a' Mágusok-közőtt. Annak-fölőtte; a' Chillagok ſzűnetlen járnak, és ſemmi okon meg nem állhatnak, hanem mikor az Iſten kivált-képpen-valo chodát akar tenni; mint mikor Jóſue idejében a' Nap megállott [b]; vagy Ezekias idejében hátra tért [c]: a' mi Chillagunk pedig, nem mindenkor-ment, hanem gyakorta meg-állott, midőn a' Mágusok meg-ſzállottak, és velek-eggyűtt indúlt; a'minet Sz. *Petrus Chryſologus* irja: Járván úgy-mond, a' Mágusok, járt a Chillag: űlvén a' Mágusok, vefzteg állott: aluván a' Mágusok, vigyázott és iſtrázát állott a' Chillag. Haſonló-képpen beſzéll Sz. *Baſilius*-is [d], és Arany-ſzáju Sz. János [e]: ki a' Zidók Fólyhó-oſzlopához haſoulítya; melly a' Zidók indúlására indúlt, menésére ment, állására állott [f].

[a] Hom. 8. in Matth.

[b] Jos. 10. 12. 13.

[c] 4. Reg. 20. 11. Iſa. 38. 8.

[d] Hom. de Humana Chriſti generat.

C

Továbbá; a' tőbb Chillagok járáſa, gyors, és minden ſzélnél gyorsabb; mert egy éjjel, Nap-nyugatról Nap-keletig; és egy nap, Nap-keletről Nap-nyugatig mennek; és huſzon-négy óra-ig az egéſz földnek kerekségét bé-járják; de ſokkal nagyobb kerékben, mennyivel tudni illik nagyobb az ég a' földnél: úgy hogy egy órában Negyven-kétſzer-valo ezernyi ezer mély-földet, három-ſzáz kilencz-ven-nyolcz ezeret, és négy-ſzáz harmincz-hetet járnak-bé az-az, annyit, a'mennyit egy gyors lovas, napon-ként negyven mély földet menvén, két-ezer kilencz-ſzáz négy eſztendeig el-végezhetne. De a' mi Chillagunk, a' Mágusok alkolmatoſságához ſzabta magát, kik a' tőbb Chillagok gyorſaságat nem kővették: mert nem tizen-három napig, hanem egy órának huſzad réſzéig-is többet mentek-volna, hogy-ſem az ő úttyok volt. Végezetre; a' tőbb Chillagok, a'minet napon-ként láttyuk, Nap-nyugatkor tűndöklenek, nappal nem-is láttſzanak, mert a' Napnak nagyobb fényeſsége meg-homályositya: de a' mi Chillagunk, éjjel és nappal tűndöklött; és inkább nappal hogy-ſem éjjel. mint-hogy akkor inkább volt ſzükségek reá a' Mágusoknak, kik nem éjjel, hanem nappal jártak: és ennek fényeſségét el nem fogyatta, ſem el nem fogta a' Nap. mivelhogy az Igaſságnak Napjához vetűlette azokat, kik az előtt a' Pogányságnak sűrű ſetétségében bujdoſtak, és ide's tova tapodtak mint a' vakok.

[e] Hom. 8. in Matth.

[f] Exod. 13. 21. 2. Esdr. 9. 12. 19. Neh. 9. 19. Pſal. 104. 39. Iſa. 4. 5. Sap. 18. 3. Matth. 2. 9.

D

Mi pedig ebből azt tanúllyuk; hogy, a'minémű Három rend-béli Chillagokat nékünk az Iſten rámaſztott, azoknak világoſságával éllyünk. Első; Ő-maga a' Kriſtus: kinek, nem chak *Hói Chillag vagyon ke-zében* [g]; nem chak *Hajnali chillagot igér a' győzedelmeſkednek* [h]: hanem ő-maga-is *Fényes hajnali chillag* [i]. Ennek világoſságával úgy éllünk jól, ha, minden chelekedetiben, a'mennyire tőlünk lehet, kővettyük, és az ő nyomdokin járunk; a'minet hogy *Példát-is adott, hogy, a'minet ő chelekedett, mi-is úgy chelekedgyünk* [k].

[g] Apoc. 2. 1. 16. [h] Apoc. 22. 16. [i] Num. 24. 17. [k] 1. Petr. 2. 21.

Második Chillag; A' ſzeplőtelen Szűz Maria: ki ſok-képpen haſonlo a' Chillaghoz; és a' nevét-is, némellyek † Tenger Chillagának magyarázák; és azzal a' névvel gyakorta kőſzőnti az Anyaſzentegyház. Ezzel úgy élhetünk; ha, a'minet Sz. Bernárd igen ſzépen mondgya [x], minden vetzedelmes állapatunkban, minden kiſértetünkben, reája tekintvén, ſegétségűl hijuk. Ennek a' drága Szűznek Koronájában, Sz. János, nem egy, hanem *Tizen-két Chillagot* [l] látott: mert az egyéb Chillagokaak, az-az, Szentek-

† Ave Maris Stella. Et Stella Maris, ſingulare quidem, ſed.

[x] Hom. 2. ſuper Miſſus eſt. [l] Apoc. 12. 1.

nek, ſe-

nek, fényességét felyül-haladgya; és hamarébb szemünkbe tűnik, hogy segétségül hijuk.

Hármádik Chillag; A'Jóra tanító, ki igyenessen a'Kristushoz vezet: mivelhogy Dániel azt írja [a]; hogy, *A'kik az Igasságra oktatnak sokakat; mint a Chillagok, örökkön örökké.* Ezért nevezte az Irás Onias Fő-papot, ki jeles Tanító volt [a]; *Hajnali Chillagnak a'kőd-között.* És Sz. Domonkos-felől azt olvasom [b]; hogy egy Fő asszony, látásban egy fényes Chillagot látott a'homlokán; melynek nagy fényességével az egész Világ tündöklött. Ezzel jól élünk; ha jó tanitását meg-fogadgyuk; és e'nyomorult életnek homályosságában vezérül választyuk: hogy, soha el nem távozván tőle, a'mái Mágusokkal igyenessen a'Kristushoz jussunk; és alázatossan imádván őtet, tisztességessen meg-ajándékozzuk; hogy ő-is az örökké-valo Boldogságba, mint édes Hazánkba, bé-fogadgyon bennőnket; és a'meg-hervadhatatlan dichőségnek Koronájával meg-ajándékozzon: mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Isten, az ő áldott Szent Fiának érdemiért. Amen.

SZ. PAL-FORDULA SANAPI EVANGELIOM.

SZ. MÁTENAK XIX.

RESZEBEN, ℣. 27.

AZ időben: Monda Simon Péter IESUSnak: Imé mi mindeneket el-hadtunk, és téged követtünk: mi leszen tahát nékünk? IESUS pedig monda nékik: Bizony mondom néktek, hogy ti, kik engem követtetek, az új születésben, mikor az Ember fia az ő fölségének székiben ül, ti-is tizen-két széken ültök, itélvén Israelnek tizen-két nemzetségét. És minden a'ki el-hadgya házát, vagy attya-fiait, vagy nénnyeit, vagy attyát, vagy annyát, vagy fiait, vagy szántó-földeit; az én nevemért, száz annyit vészen, és az örök életet bírja.

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

AZ Mái Evangéliom-előtt, egy Ifiú azt kérdette Urúnktól [a]: *Mi jót cheleked-gyem, hogy örök életem légyen?* Kit midőn Urúnk a'Parancholatoknak meg-tartására igazitott-vólna, azt mondotta; hogy azokat ifiuságától-fogvan meg-tartotta. És az-után azt kérdette: *Mi heával vagyok még?* Melyre Urúnk, a'mint Sz. Márk írja [b], azt felelte: *Egy heával vagy*; tudni illik, a'Tekélletesség állapattyának meg-nyerésére, mert utánna vetette Sz. Máténál [c]: *Ha tekélletes akarsz lenni, menny-el, add-el a'mid vagyon, és add a szegényeknek, és kinched lészen Menybeni és jöj-el, kövess engem.* Tudta Urúnk, hogy annak az Ifiúnak *sok gazdagsága vólt* [d], és az tartóztatta hogy őtet ne követné; azért a'Tekélletességnek szépségét adta eleibe, hogy azzal vonnámagához: de azzal sem gondolván az Ifiú, *mikor hallotta-vólna az igét, el méné szomorúan.* Mert kedvellette-vólna a'Tekélletességet, ha a'gazdagsággal-eggyütt birhatta-vólna: de a'gazdagság tővise az Isten Igéjének drága magvát meg-fojtotta [e], és úgy érzett valami szomorúságot a'Tekélletességnek el-mulatásán. Ki midőn el-ment-volna, Urúnk azt mondotta [f]: *A gazdag nehezen mégyen Mennyeknek országába.* És: *Könnyebb a'tevének által-menni a tő-fokán, hogy-sem a'gazdagnak Mennyeknek országába menni.* Halván Sz. Péter, hogy Urúnk kinchet igért az Ifiúnak ha az ő tanátsát követné; és hogy veszedelmes a'gazdagok állapattya: azt itélte, hogy nem kichiny dolog a'Gazdagságot el-hagyni; és maga's társai nevével azt mondotta Urúnknak [g]: *Imé mi*

mindo-

A

mindenek-el hadtunk, és tégedet követtünk; mi lészen tehát nékünk? az-az, mi meg-cselekedtük a'mit az Istunak tanátsolottal, azért minémű kinchünk lészen érette? Melyre meg-felelvén Urunk, Mindeneknek, a'kik ő-érette valamit el-hagynak, Száz annyi-

h Mar. 10.30. ígért ez időben h, *és a'következendő világon az örök életet.* Melly Tekintetességért, meg-térése-után Sz. Pál-is valóban követett; és annak jutalmát-is mind ezen, s mind a'más világon el-vötte. E'mostani Predikatzióban azért,

I. Szóllok a'Százas Jutalomról, mellyet e'világon vehetünk,
II. Meg-mutatom, mint vötte azt Sz. Pál.

ELSŐ RESZE.

MOndaná valaki: Mi módon lehet az, hogy a'ki e'világon egy atyát vagy anyát, egy bátyát, vagy nénét; egy feleséget, vagy fiat, egy házat, vagy szántó-földet el-hágy, száz-annyit végyen érette most ez időben: holott láttyuk, hogy sokan csak eggyet sem vésznek, hanem a'gazdagságot el-hagyván, éltig-való szegénységben nyavályognak? Sz. *Jeronymus* azt irja i, a *Millenarius*-nevű régi Tévelygőkről, hogy, az Urunk mondását nem jól értvén, azt akarták ki-hozni belőle, hogy a közönséges Fel-támadás után, az Igazak e'földön ezer esztendőt töltnek; és akkor mindenekért, a'miket el-hadtak, száz-annyit vésznek. és azt felelli néki'e, hogy nem érték az fráter-t-ért, ha szintén egyéb dolgokban, illendő ígéret lött-volna-is, uralatos dologlött-volna, egy feleségért jövendőben százat venni. Azokáért Sz. *Jeronymus, Beda*, és többi Doktorok-is, a'Krisus mondását úgy magyarázzák, hogy, a'ki az Üdvözítő Krisusért tette dolgokat hágy el, azokért lelkieket vészen; mellyek, amazokhoz-képest olly böcsületesek, mint ha kevés számu dolgon, száz-annyit nyernénk. Igaz mondás: de mint-hogy Sz. Márk k, nem chak azt mondgya hogy száz-annyit vészünk ez időben, hanem meg-is magyarázza mit vészünk; tudni illik, *Házakat, és atyafiakat, és nénéket, és anyákat, és fiakat, és mezőket.*

i In Apoc. lib. 20. cap. 6. Cilar. etc.

C

k Mar. 10.30.

Origenes, Theophylactus, Euthymius l, és *Cassianus* m, azt mondgyák; hogy Urunk e'világon-is száz-annyit igért: mert a ki ő-érette valamit el-hágy, sok Hiveket talál, ki ő-neki szeretettel szolgálnak, mint-ha attyafiai, annyai, és feleségi volnának. mivel az Atyafiúi szeretet, melly a'Hiveknek bélyege, mindenéket közösé tészen; a'mint az első Hivekről irja Sz. Lukách n. Azon Atyafiúi szeretet pedig, azt chelekezi a'Hivekben, hogy minden Hiveket úgy szeressenek az Úrban, mint a'házasok egy-más: mert mindenéket úgy tartoznak szeretni mint magokat; magoknál pedig senkit fellyebb nem szerethetének. Azokáért, a Százas Jutalomnak azokban-is helye vagyon, a'kik házas-tartókat el-hadgyák, férjőket, vagy feleségőket. Azt-is mondhattyuk, hogy, ha valaki, lételi és személy-szerént nő vészé-is egy atyáért, anyáért, feleségért, és százat; mindazáltal, a'Krisusban valóban el-vészi, ki mindenek-helyett vagyon; a miut ő-maga jelentette, módván o: *Ihol az én anyám, és az atyámfiai: mert valaki az én Atyám akaratját tészi-készen, a'ki Mennyekben vagyon, az az én atyámfia, és húgom, és anyám:* az-az, nem különben kedvellem azt, sem kevesebb gondot nem viselek reája, mint ha test-szerént-való atyámfia, húgom, és anyám volna.

l In Luc. lib. 18. cap. 29. m Collat. etc.

n Luk. 4. 32.

o Mat. 12.49. 50.

Mint-hogy a'*Millenarius*okról tön emlekezet, azoknak vélekedéseket rövideden meg-magyarázom. Sz. János az ő Látásában, vagy Jelenésében, azt irja p, hogy *az Angyal meg-ragadá a'Sárkányt, a'régi kígyót, melly az Ördög és a Sátán, és meg-kötözé azt Ezer esztendőkig: és vetéé azt a'mélységbe, és be-zárá, és pecsétet vetteré; hogy többé el ne tévesszé a'Nemzetségeket, míglen el-telnek az ezer esztendők: és az után el kell annak oldatni egy kevés időre.* Ebből azt akarták ki-hozni a'*Millenarius*ok, sőt némelly Atyák-is; hogy, a'miket az Anya-szentegyháznak békességéről, és jó állapattyáról jövendölt, és igért a Krisus, bé nem tellyesedtek, hanem akkor tellyesednek bé, midőn az Antikrisus meg-győzettetvén, az Igazak fel-támadnak, és a Krisussal a'földön ezer esztendeig uralkodnak. De ezek-között nagy külömbség volt: mert *Cherinthus* az Eretnekekkel, telli gyönyörűségekről álmodoznak, és azokat igérték az ő-tett-követőknek; a'Keresztyén Doktorok pedig, *Irenæus, Lactantius, Victorinus*, és többen-is, lelki gyönyörűségekről emlekezének.

p Apoc. 20 2. 3.

De külömben vagyon a'dolog: mert a'Sz. Irásból nyilván meg-mutatharni, hogy a Halottaknak tízta és második-ízikül-való feltkók, mingyárt Mennyországba mennek, és nem maradoznak e'földön, főképpen hogy telli gyönyörűségekben élyenek, mellyeknek a'Fel-támadás után nem lészen helyek: a mint Urunk jelentette q. Azokáért, sok Sz. Atyák, és Doktorok, az Ezer esztendőn, értik mind azt az időt, melly Krisus Urunk halálától fogva volt, és tészen az Antikrisus el jövetéig. Mert

q Mat. 22.30.

Krisztus a' Keresztfán, el-vötte az Ördög hatalmát az emberekről, és meg-kötözte őtet; a'mint ő-maga jelentette, mondván [b]: *Most vagyon a' világ ítélete; most e' Világ Fejedelme kivettetik.* Az okáért, midőn a' Krisztus a' Keresztfán volt, az Ördögök Fejedelme *Lucifer*, valóságos-képpen, sze mélyé-szerént pokolba vettetett, és ott meg-kötöztetett; hogy abból ki ne jöhessen, és ne árthasson az embereknek úgy, a'mint jelen-léttében árthatna, az Antikrisztus idejé-ig: mert akkor meg-oldatik, és ki-jö; a'mint nyilván tanittya Sz. Gergely [c]; és ő-utánna *Franciscus Ribera*, és *Blasius Végas*. Kik azt-is mondgyák; hogy Sz. János némelly titkot akart azzal jelenteni; tudni illik, hogy Urunknak Szenvedése- és halála-kor, bizonyos Angyal szállott-le az égből, ki a Sátánt meg-kötözte pokolban, hogy ki ne jöhessen az Antikrisztus idejé-ig; és az ő Ördögi-is, kik közöttünk vannak, ne élhessenek réllyes erejekkel az Anyaszentegyház-ellen: hogy el ne tévelyittse a' Nemzeteket, a'kikből az Anyaszentegyház áll; a'mint Sz. Agoston irja [d]: kiket az előtt elhitetett, és fogságában tartott: hanem kételen légyen azokat szabadgyában hagyni, hogy a' Krisztushoz térhessenek, és hogy a' Krisztus Hitї az egész világon ki-terjedgyen. Innét történt, hogy számtalan Pogány nemzetek tértek a' Krisztushoz; és sokan a' Hitvek-közzül, sök dolgokra kételenitették az Ördögöt, a' meg-feszittetett Krisztusnak nevével.

De térjünk a' Százas Jutalomra, és ne múllyunk-el olly könnyen mellőle: mert annak igaz értelme, nagy hasznunkra, és vigasztalásunkra lehet: hanem, fontollyuk jobban meg; és vegyük eszünkbe, hogy e' világon Két-féle Jók találtatnak: Testiek, és Lelkiek; és mindenikről érthettyük a Százas Jutalmat.

A'mi a Testi Jókat illeti; azokért a' Szerzetes, a'ki létel-szerént mindeneket el-hagyott a' Krisztusért, Száz-annyit vészen: egy házért, száz Kalástromot; egy-néhány atyafiért, egy-néhány százat vagy ezeret; kik őtet jobban szeretik, szorgalmatosban segétik, igazban szolgállyák. Nintsen olly Fejedelem, ki annyi helyeken találjon barátit és attyafiait, mint egy szegény Szerzetes. Sőt, ha valamelly világi Fő-ember, szerencsétlenség-miatt ki-bontakozik egy helyéből, nagy nyomorúságot szenved, és az otthon-való alkolmatosságát sohúlt fel nem találja: de a' Szerzetes, valahová mégyen, házához mégyen, és mindenütt azon alkolmatossággal él. Kiről méltán mondhattyuk Sz. Pállal [e]: *Mint-ha semmije nem volna, és mindennel bir.* Kiről ha azt kérdené Urunk [f]: *Mikor küldöttelek-is téged zacskó- és tárka- és saru-nélkül, volt-e valami fogyatkozásod?* Igazán azt felelhetné: *Nem volt semmi.* mellyet ki mondhatna egyéb? Ennek okát jelenti Dávid, mondván [g]: *Az Ur igazgat engem, és semmi beával nem lészek; a' legeltetés helyére helyhez-tett engem:* azaz, mivelhogy én az Ur kedvéért mindenemet el-hadtam, az Ur fel-veszi gondomat, hogy semmi szükségem ne légyen. A'ki nívségét akarja mutatni Fejedelméhez, valamit el-hágy érette: mellyet meg-értvén a' Fejedelem, ha módgya vagyon benne, többet ád néki. Az Istennek mindenben módgya vagyon, azért nem engedi hogy ő érette kárt vallyunk: hanem, a'mit érette el-hagyunk, sokkal többel fizeti-meg. Azont mondhattyuk a' Világi Böcsülletről-is; melytől noha a Szerzetes búcsút vött, mindazáltal az Isten azt-is bővségesen meg-fizeti: mert látjuk, hogy fő Urak-is, az ő jobbágyok fiaiból lőtt Szerzeteseket nagy böcsülletben tartyák; kikkel a' világi állapatban szólni sem méltóztattak-volna.

A'mi pedig a' Lelki Jókat illeti; azokban valóban Száz-annyit vészen a' Szerzetes: mert minden testi dolgokat sokkal felyül-haladnak méltósággal, és hasznnal; a'mint Sz. *Jeromus* [d], és Sz. Gergely [e] írják. Sz. Gergely pedig azt-is mondgya; hogy a' Százas Jutalom abban áll, hogy az Isten olly örömmel látogattya-meg szívét a' Szerzetesnek; hogy ő inkább örvendez a' szegénységben, hogy sem a' dús gazdág a' kinchben. Nem-is kivánnya a' világi gazdagságot; azt itélvén, hogy ninch szüksége rá: a' kinek pedig az ninch a' mit nem kiván, gazdag; és szegény, a' kinek az ninch a' mi-nélkül szükölködik, vagy a' mit kiván. *Cassianus* ezt szép hasonlatossággal bizonyittya [f]: Ha; úgy-mond, egy font rézért, vagy vasért, annyi-nyomó aranyat adnának; nem száz-annyinak vélnéd-e? Azon-képpen, midőn a' testi gyönyörűségnek meg-vetéséért, lelki örőm, és az Isteni drága Szeretetnek gyönyörűsége adatik, méltán Száz-annyinak mondhattyuk: mert, noha azon-számú, de méltósággal igen meg-haladgya. Sz. Ambrus, a' Lévi nemzetségének példáját hozza-elő: melly a' többi Nemzetségek-között semmi részt nem vött, de az Isten az úgyette néki, hogy ő-maga légyen az ő része [h]. Melyből azt következtetik, hogy semmi fogyatkozása nem volt: mert az Istenben minden jó vagyon, és legfőbb módon.

Erről, a' *Cisterciensi* Szerzet históriájában jeles példát találunk: Egy *Arnulphus* nevű fő ember e' világ-szerént, minden gyönyörűségben élt; ki, Sz. Bernárd predikátziói

A által fel-gerjedvén, Barátrá lőtt a' *Clarevallumi* Kalaſtromban. Ott kemény és ſzegény életben nyomorogván, meg-betegedett; és nagy fájdalmokat ſzenvedvén ſokáig úgy ſekőtt mint a'hólt. Fel-ődülvén pedig, azt kiáltotta: Mind igaz Uram a'mit mondoctál. mellyet gyakorta mondván, a'környüle-állok álmélkodván azt kérdették; Mint vagyon: de egyebet nem felelt, hanem azt: Igaz mind a'mit az Iſten mondott. Azokáért, némellyek azt vélték, és mondották is; hogy a'nagy fájdalom miatt eſze-nélkül ſzóll. Kiknek azt felelte: Eſzemen lévén mondottam azt: mert Urunk az Evangéliomban azt mondotta; hogy, a'ki az ő ſzeretetiért, a'világi gazdagságát, és attyaſiſinak gyönyörűſéges nyájaſságát meg-veti, ſzáz-annyit vészen helyette e'világon. Mellyet én moſtlétel-ſzerént érzek magamban: mert e'nagy fájdalomnak győtrelme, nékem olly édeſnek tetſzik, az Iſten irgalmaſságához-való bizodalomért, melly e'ſzenvedésben vagyon helyheztetve; hogy e' győtrelemtől meg nem válnám, nem chak az el-hagyott gazdagságért, de ha ſzáz-annyi lőtt-volna-is. Hogy ha pedig nékem, gonoſzés bűnős embernek, még a'ſájdalmak-is ſzázſzor édesbek, hogy-ſem a'néhai
B világi gyönyörűségem: minémű nagy vigaſztalások és lelki örömők léſzen a'jámbor, és buzgó Szerzeteſeknek? Mert bizonyos, hogy a'Lelki öröm, bár chak reménységben légyen-is, ſzázſzor felyűl-halad minden jelen-való világi örömet. Ezt halván, minnyáján chodálkoznak, hogy egy tudatlan ember úgy értette a'dolgot, és jó módgyával beſzéllett. és annyival inkább el-hitték, hogy azt nem máſtól tanúlta, hanem a' benne-lakó Sz. Lélektől.

II. RESZE.

HOgy Sz. Pál mindenétel-hadta a'Kriſtusért, és őtet kővette, ő-maga jelenti ſzáſſában. Az Elsőről, igy ſzóll: *A mik* úgy-mond [1], *nékem nyereségek voltak, azokat a' Kriſtusért károknak ítéltem. Sőt mindeneket kárnak ítéllek lenni, az én Uram JESUS*
1 Phil. 3. 7. 8. *Kriſtusnak mi-ſúlátos iſmeretéért: kiért mindeneket kárnak ítéltem, és úgy ítélem mint a'gyeppet, hogy a'Kriſtust meg-nyerjem.* A'Máſikról, igy [2]: *Kérlek*, úgy-mond, *titeket, legyetek én követőim,*
2 1. Cor. 4. 16. 1 1. Cor. 11. 1. *a'mint én-is a'Kriſtuſé.* és [3]; *Legyetek én követőim, mint én-is a'Kriſtuſé.* Azokáért, kétség-nélkűl abban a'Jutalomban-is részes volt, mellyet Urunk igért azoknak, kik mindeneket el-hagyván, őtet követték: tudni illik, Száz-annyit e'világon, és a'máſikon az őrök
C életet. *Száz-annyit*, mondám, *e'világon*; az-az, ſok jeles lelki ajándékokat: mellyekről úgy elmélkedhetűnk, mint a gyönyörűséges és jó-illatu virágokról, hogy fel-gerjeſzſzenek a Sz. Pál követésére. Es, mint-hogy a'virágokkal néha úgy élünk, hogy egy-néhány-ſélét bokréta módgyára egybe-kőtünk; 's néha pedig mindenikét magán ſzedegetyűk: Sz. Pál-is az ő Leveleiben, hol egy-néhány Jóſzágos chelekedetekről emlekezik, 's hol chak egyről. Egybe kőtött ſzép virágokról emlekezik, mondván [4]: *Mindenek-
12 2. Cor. 6. 4.* *ben* (vagy, a Görög bőtű-ſzerént, *ajánlyuk*) *magunkat, mint Iſtennek ſzolgái, ſok tűrésben, bánásokban, ſzükségekben, ſzorongatáſokban, verésekben, tömlöczökben, támadáſokban, munkákban, virraſztásokban, böjtöl ſzűkben, tiſztaſságban, tudományban, hoſſzú-várakozásban, kegyeletben, a'Szent Lélekben, tettetés-nélkül-való ſzeretetben, az Igaſság igéjében, az Iſten erejében, az Igaſságnak fegyvere által, jobb és bal-kéz-felől.* Imént mondgya Arany-ſzáju Sz. János; hogy Pál minden Jóſzágos chelekedeteknek ízekrénye volt: úgy hogy, ha valaki az Igazaknak minden feregét eggyen-ként fontban veti véle, úgy talállya, hogy a'Sz. Pál ſerpenyűje amazokét meg-nyomja. Magán-magán-is, ſok jeles Jóſzágos chelekedetit találhyuk Sz. Pálnak, mellyekben méltó őtet követnünk.

D I. Az Alázatoſságnak Isópja; minden Jóſzágos chelekedeteknek fondamentoma.
o 1. Cor. 15. 9 p ver. 8. *Én*, úgy-mond [5], *leg-kiſſebb vagyok az Apoſtolok között, ki nem vagyok méltó Apoſtolnak hívattatnom, mert az Iſten Anyaſzentegyházát üldöztem.* És [6]: *Mindenekнél utólſzor, úgy mint idétlenül-ſzületnek, meg-jelent nékem-is.* És [7]: *Nékem minden Szentek-között leg-kiſſebbnek, adatott ez az ajándék.* És [8]: *Ez-elött káromló voltam és üldöző, és boſſzúſágtévő.* noha az Anyaſzentegyház, midőn egy-általyában Apoſtolt nevez, Sz. Pált érti, mint fő Apoſtolt, ki az Apoſtoli tiſztben leg-többet fáradott, és leg-több haſznot tétt: noha őtet-is a' Kriſtus ſzőlte, mint a'több Apoſtolokat; de nem halandó állapattyában, mint a'többit, hanem dichőséges állapattyában, midőn az Attya jobján űlt: noha ő-maga Urunk azt
q Isa. 3. 8. r 1. Tim. 1. 13. s Act. 9. 15. mondotta-felőle [9]; hogy, *Választott edénye, a'ki bordozza az ő nevét a Pogányok, és Fejedelmek, és az Iſraël fiai-előtt.*
t 2. Tim. 1. 15. II. A'Penitentziának Mirrhája: *A'Kriſtus JESUS*, úgy-mond [10], *e'világra jött, a'bűnősöket kedvelliteni, kik-közzűl elsőén vagyok.* Első. az-az, leg-nagyobb. meg-vallya igazán vétkét; nem ſzépiti, nem kiſſebbiti, nem paláſtolya. De mint-hogy az, nem elég a'Penitentziára, máſutt azt mondgya [11]: *Verem a'teſtemet, és ſzolgálat-alá vetem: hogy ne-talám,*
u 1. Cor. 9. 27.

mádo. egy bokrok predikáltottam, én magam meg nem vetettem. Ebben, az Üjitó atyafiak mint követsék Sz. Pált, nem tudom: azt tudom, hogy a'telt verését, és fanyargatását távúl ketűlik, gyűlöl-ik, és ugyan nevetik-is a'Hívekben, merő balgatagságnak tartván. De nem chodalom, mert Nehéz a'békának a'dér.

A

III. A Mértékletességnek és Józanságnak Rutája: *Mind ezzel*, úgy-mond [x], *éhezzünk és szomjúhozunk.* Azt írja *Barónius* [y], és egyebek-is, hogy Sz. Pál bort nem ivott. és hihető, hogy Timótheus-is az ő oktatásából és példájából, mint igaz tanítvány, azont chelekedte. Kinek azt írta Sz. Pál [z]: *Ne igyál még vizet, hanem egy kevés bort is elly a' gyomrodért, é' gyakor betegségedért.* Melly mondásból, azt hozza-ki Sz. *Jerónymus* [a], hogy egyéb-ha Timótheus nem ivott bort, hanem chak vizet, mind a'Józanságért, 's mind a'Tisztaságért, melynek nagy ellenessége a'bor, fő-képpen az ifiakban. Vedd eszedbe, hogy Sz. Pál, olly fő embernek mint Timótheus, nem gyönyörűségért engedte-meg a'bort, hanem a'szükségért; nem a'torokért, hanem a'gyomorért, és nem sokat, hanem keveset. mert, ha más végre élnek a'Papok és Püspökök a'borral, sok botránkozásra adnak okot az alattok-való Híveknek.

x 1. Chron. 11. 2. y Ann. Christi 58.

z 1. Tim. 5. 23. a Lib. 2. contra Jovinian.

IV. A'Tisztaságnak vagy Szűzességnek Lilioma: *Illeni buzgó szeretettel szerelek*, úgy-mond [b], *ti el-ot. Mert el jegyez-elek titeket egy Férjúnak: tisztaszűzként adni a'Krisztusnak.* És [c]: *A'Szűzekről nincs parancholatom az Úrtól: tanátsot adok pedig, úgy mint a'ki irgalmasságot nyert az Úrtól, hogy hív légyek.* Ítélem azért ezt jónak lenni a'jelen-való szűkségért, hogy jó ember az ember lenni. És [d]: *Akarom mindnyájatokat olly annakon lenni, mint én magamas*, tudni illik, Házasságtalanoknak; a'mint közönségessen magyarázzák a'Sz. Atyák.

B

b 2. Cor. 11. 2. c 1. Cor. 7. 25.

d vers. 7.

V. A'Világ Meg-útálásának, és minden emberi dichőség meg-vetésének Cziprusa: *Emberek-e'kegyetzem-e*, úgy-mond [e], *kedvetkedni? Ha még az emberekek kedvetkednék, a'Krisztus szolgája nem volnék.* És [f]: *Nékem leg-kissebb gondom, hogy tőletek ki-vizsgáltassam, vagy az emberi napról, de magamat sem ítélem: a'kit Isten engemet ítél, az Úr.*

e Gal. 1. 10. f 1. Cor. 4. 3.

VI. A'Krisztus Keresztinek Magyaránya: *En tőlem*, úgy-mond [g], *távúl légyen dicsekednem, hanem chak a'mi Urunk JESUS Krisztus Keresztjében ki-általnekem a'Világ meg-feszítetett, és a'világnak.* És [h]: *Ezután senki nekem hánsásomra ne légyen: mert én a'Jesus Jesus Krisztus bélyegit hordozom az én testemen.* És [i]: *Nem ítéltem hogy tudnék valamit köztetek, hanem chak a JESUS Krisztust, azt-is a'meg-feszítettet.*

g Gal. 6. 14.

h vers. 17.

i 1. Cor. 2. 2.

C

VII. A'Krisztus Szeretetinek, és abból-származó Atyafiúi szeretetnek Rajza: *Ki választ el minket*, úgy-mond [k], *a Krisztus Szeretetitől? Ínhorúság-e? szoronsatás-e? ebség-e? mezítelenség-e? veszedelem-e? üldözés-e? fegyver-e? De mind ezekben győzedelmesek vagyunk, azért, a'ki minket szeretett. Mert bizonyos vagyok, hogy se halál, se élet, se angyalok, se Erők, se jelen-valók, se következendők, se erősség, se magasság, se mélység, se egyéb teremtett-állat el nem választhat minket az Isten szeretetitől, melly a'mi Urunk JESUS Krisztusban vagyon.* És [l]: *Élek már nem én, él pedig én-bennem a'Krisztus.* És [m]: *Nékem életem a'Krisztus, és meg-halásom nyereség.* Innéd vagyon, hogy Leveleiben olly gyakorta említi a'Jesust, vagy a'Krisztust, mint ha azt a'szivére fel-mettszetteték volna: és azt mondhattyuk, hogy a'Jesus neve, a'Sz. Pál szájában méz volt, fülében gyönyörűséges ének-szó, szivében vigasságos öröm. És hogy ne véllyed, hogy Sz. Pálnak heában-való kivánsági voltak, vagy hizelkedő beszédi, valóságos Szeretetit chelekedettel-is meg-mutatta. Mert, a'mint Arany-szájú Sz. János mondgya, e'buzgó Szeretettel fel-fegyverkezvén. *Nevét*, és az egyéb *Tyrannus*okat chak szúnyogoknak tartotta: e'Szeretettel, minden fáradságit, veszedelmit, kínnyait, és halálát-is, chak gyermeki játéknak ajlotta: e'Szeretettel, inkább dicsekedett abban, hogy a'Krisztusért fogságot szenvedett, hogy-sem ha Királyi koronát viselt-volna: e'Szeretettel, előbbi munkáit és fáradságit el-felejtvén, többekre terjesztette magát, hogy a'fel-tőtt czélt el-érné; és mind addig sem nyugodott, míg nem az Isten szeretetinek, a'mennyire embertől lehetséges, meg-felelt, veritékét, vérét, és életét adván érette.

k Rom. 8. 35.

l Gal. 2. 20. m Phil. 1. 21.

Ebből az Isteni Szeretetből, származott Sz. Pálban ama'nagy Atyafiúi szeretet, mellyel chak nem az egész világot bé-járta, és az Evangéliomot mindenütt predikállotta. és, mint-ha az egész Világot ő fiúlte-volna, olly szorgalmatosán igyekezett mindeneket az Isten országába vezetni: *Az én minden napi szoronsatásim*, úgy-mond [n], *minden gyülekezetnek szorgalmatos gondgya. Ki nyavalyog, és én nem nyavalyogok? Ki botránkozik meg, és én nem égek?* E'Szeretetből mondotta [o]: *Zsidóknak lettem mint Zsidó, hogy a'Zsidókat meg nyerném. Az erőtelenekének példájára lettem, hogy az erőtelenket meg-nyerném.* Egy szóval: *Mindeneknek mindenné lettem, hogy mindenekét üdvözíteném.* E'Szeretettel, hasonlóvá lőtt az anyához, ki gyermekéhez mind szavát, 's mind orczáját gyakorta változtattya; és hol kéri, 's hol fenyegeti; hol hizelkedik néki, 's hol dorgállya; hol rettenti, 's hol vigasztálly-a

n 2. Cor. 11. 28. o 1. Cor. 9. 20. 22.

A

p Gal. 4. 19.
q Rom. 9. 1.

Azért mondotta [p]: *Fiatskáim, kiket ismég szülök, mig a' Krisztus ti-bennetek formáltatsék.* Hallyad, és chodállyad, mit iratott vélle másutt az Atyaſiúi szeretét [q]: *igasságot mondok a' Krisztusban, nem hazudok; bizonyságot tévén nékem az én lelkem-ismérsi a' Szent Lélekben: hogy nagy szomorúságom vagyon, és a' szivemnek szünetlen-való fájdalma. Mert én-magam kívánnék-vala átkhá lenni a' Krisztustól az én atyám-fiaiért, kik nékem test-szérént rokonim.* Tudom, hogy e' mondáſt ſok-képpen magyarázzák a' Doktorok: én azok itéletit követem, a' kik az Árkon, az őrök kárhozatot értik. Az-okáért Sz. Pál, a' nemes és buzgó Atyaſiúi szeretetből (mellyet Vaknak mondhatunk,) azt meg nem fontolván, ha lehetséges-e vagy nem, a' mit kivánt; az Isten rendeléſe-szerént vagyon-e vagy nem: a' vagy meg-fontolván-is, imillyen ok-alatt, ha az Istennek tetszenék; vagy, ha lehetséges vólna: azt kivánta, hogy őrökké meg-foſztatnék a' Bóldogságtól, de nem az Isten szeretetitől, chak hogy a' Zsidók üdvőzülnének; a' mint Sz. *Anſelmus* magyarázza. Azt pedig Sz. Pál, mind az Isten tiſztességére kivánta, a' mint Arany-ſzáju Sz. János mondgya; hogy a' Zsidók ne káromlanák a' Krisztust, hanem őrökké dichérnék; 's mind a' Zsidók üdvőſségéért, mellyet igen fromjuhozott. Hasonló kívánsága vólt Moyſesnek-is; ki azt mondotta az Istennek [r]: *Vagy bochájd-meg nékiek' vétket, vagy ha nem chelekeſzed, töröly-ki engem a' te könyvedből; mellyet írtál.* Sz. Pál azért, a' mi ő-magát illette, azt valóságoſſan kivánta: de az Istenhez-képeſt lehetetlen vólt; ki nem akarja, hogy fele-barátom az én kárhoztatommal üdvőzüllyön, hanem, hogy az én üdvőſségem légyen eſzköze az ő üdvőſségének-is.

r Exo. 32. 32.

B

s Phil. 1. 23.

Hasonló szeretetit mutatta Sz. Pál másutt-is fele-barátihoz, midőn azt mondotta [s]: *Szorongattatom e' kettő-között: kivánvánnék-vala, és a' Krisztussal lenni, mert az sokkal jobb: megmaradnom pedig a' testben szükségesebb ti-értettetek. És ezt reménlvén, tudom hogy meg-maradok, és meg-maradok mindnyájatoknak, a' ti elő-menetelitekre, és Hitetekben örömére.* Melly mondáſt magyarázván Arany-ſzáju Sz. János, álmélkodik, mondván: Minémű szive vagyon az Apoſtolnak? Soha a' hoz hasonló nem vólt, nem-is leſzen. Félſz a' kövekőzendőktől,

t 1. Cor. 9. 27

(mert azt módottad [t]: *Verem a' testemet, és szolgálat-alá vetem: hogy, ne-talám midőn egyebeknek prediki állottam, én-magam meg ne vetteſſem:*) ſzámlálhatatlan veſzedelmekben forgaſz, háborusságokban, szorongatásokban, vereségekben, tömlőczökben [u]: és mindazáltal nem akarſz a' Krisztussal lenni? Ha valamelly Kalmárnak, drága marhával teli hajója a' partra juthatna, vallyon kivánna-e a' tengeri szél-vész-között hányattatni? A' melly pállya-futó a' jutalmat el-vehetné, vallyon kivánná-e magát több szerenchére vetni? De ezt chelekedte a' Sz. Pál szeretete: ki, nem a' maga haſznát kereſte, hanem a' másét; jóllehet azzal a' magáét el nem veſztette, hanem inkább nevelte.

u 2. Cor. 11. 23.

C

VIII. A' Mennyei gondolatoknak, és kívánságoknak szép Rozmaringja: *Már*, úgymond [x], *nem vattok vendégek és jövevények, hanem a' Szentek polgár-társai vattok, és az Isten haza-népei.* És [y]: *A' mi nyilvánkodáſunk Mennyekben vagyon, a' honnét várjuk az üdvőzítőt-is, a' mi Urunk JESUS Krisztust; a' ki meg-újittya a' mi alázatos testünket, hasonlóvá tévén az ő dicsőséges testéhez.* És [z]: *Ha fel-támadtatok a' Krisztussal, az oda-fel-valókat keresſétek, a' hol a' Krisztus vagyon az Istennek jobján ülvén; az oda fel-valókról elmédkedgyetek, nem a' földiekről.* És [a]: *Nincs itt maradandó városunk, hanem a' jövendőt keresſük.* És nyilván mondhattyuk, hogy Sz. Pál az ő Irásiban, semmiről gyakrabban nem emlékezik, mint e' földi dolgoknak meg-útálásáról, és a' Mennyeieknek kívánásáról, és meg-találásáról.

x Eph. 2. 19.
y Phil. 3. 20.
z Col. 3. 1.
a Heb. 13. 14

IX. A' Hálá-adáſnak ſok-színű Szeg-fűve: *Áldott*, úgy-mond [b], *az Isten, és a' mi Urunk JESUS Krisztusnak Attya, ki meg-áldott minket minden lelki áldással.* És [c]: *Áldott az Isten, és a' mi Urunk JESUS Krisztusnak Attya, ki vigaſztal minket minden háborusságinkban: hogy vigaſztalhaſſunk mi-is azokat, kik minden nyomorusságban vannak.* A' Hivekre-is arra inti [d], hogy hálá-adók légyenek.

b Eph. 1. 3.
c 2. Cor. 1. 3
d Col. 3. 15. 17. & cap. 4. 2.

D

X. A' Bölcheségnek magas Czédrus-fája. Mert a' Sz. Pál irásiban találhatyuk az igaz Hitnek, és tiſztes séges életnek vélejét; ki leg-főbb dolgokról, nagy bölchen és tellyeſſen írt. Azt írja Arany-ſzáju Sz. János [e], hogy a' Pogányok chodálkoztak a' Sz. Pál bölcheségén; és azon kérdezkedtek, ha meg-haladta-e az ő tudománya a' *Plátó*ét, kinek ők igen ſokat tulajdonítottak. Mi Keresztyének chodállyuk, és tiſztellyük is bölcheséget; mert azt írja [f]: *Az Evangéliom, melly énálólem kirdettetett, nem ember-szerént vagyon: mert én sem embertől vettem azt, se nem tanúltam, hanem a' JESUS Krisztusnak jelentésével.* Azt-is írja [g]; hogy *El-ragadtatott a' harmadik égig, és a' Paradichomba-is; a' hol olly titkos igéket hallott, mellyeket nem szabad embernek szóllani.* Innét vagyon, hogy a' Sz. Atyák jeles dolgokat írtak felőlle: Sz. *Dionyſius Areopagita* [f], Kőzönséges Napnak † nevezi, és a' Bölcheség mélységének: és azzal dichekedik, hogy minden tudományát Sz. Páltól vötte. Arany-ſzáju Sz. János, Ég-nek nevezi ſ, mellyen az Igasságnak Napja fényljik; és a' Bölcheség mély és tiſzta Tengerének. És hogy, mi-képpen a' Nap fel-kelvén, a' ſetétség el-

e Homil. 3 in Ep. 1. ad Corinth.
f Gal. 1. 11.
g 2. Cor. 12. 3
f Cap. 7. de Div. Nomin.
† Sol communis.
g Homil. 4. & Lomb. 8. Pauli.

enyé-

enyészik, a' vadák el-rejteznek, a' rolvajok és latrok el-bújnak: azon-képpen a' Sz. Pál predikáczióra, a' Tévelygés el-enyészett, az Igasság viszsza-tért; a' Bálványozás, részegség, tobzodás, részakatalanság, paráznaság, és egyéb úndok vétkek, el-veszтek és el-fogytak, mint a' viasz a' tűz meleg-égétől el-olvad, és a' polya hirtelen meg-emésztetik a' tűztől. Sz. *Jeromos* azt írja [a]; hogy, Választott edény az Evangéliom Trombitája; a' mi Orosztányunk orditása; a' Keresztyéni ékes szólásnak Folyó-vize. Sz. *Ozsi* pedig [b], a' Krisztus Tár-házának nevezi, melyben fel-találjuk a' Krisztusnak minden gazdagságit és kincseit.

[a] Hieron. ep. ad Pammachium. l. de 3. Virginit.

[b] Ozsi. l. 3. c. 1.

Én azt mondom; hogy Sz. Pál, nem csak a' Pogányokat tanította, hanem némely dologban Sz. Pétert-is [c], kit meg is dorgált: sőt az Angyaloknak tanítója-is volt; a' mint ő-maga jelenti: *Nékem*, úgy-mond [d], *minden Szentek közűl leg kisebbnek adatott ez az ajándék, a' Pogányok között hirdetni a' Krisztusnak meg-nem fogálhatható gazdagságát, és meg-világosítani mindeneket, mi légyen azsarlása az örökül-fogva el-rejtetett titoknak az Istenben a' ki mindeneket teremtett. Hogy ki-nyilatkoztattassék a' Fejedelemségeknek, és Hatalmasságoknak a' Mennyekben az Anyaszentegyház-által* (az az, én-általam, ki az Anyaszentegyház béli Tanító vagyok) *az Istennek sok-féle bölcsesége, az örök végezés-szerént, melyet a' mi Urunk JESUS Krisztusban, szerzett.* Azt írja *Georgius Patriarcha Alexandrinus*, Arany-szájú Sz. Jánosról [e], hogy soha kezéből le nem tőtte a' Sz. Pál írását, hanem szüntetlen olvasta, csodálván bölcseségét: melly nem az éles-szóllásban állott, a' mint ő-maga írja; *Az én beszédem*, úgy-mond [f], *és predikállásom, nem az emberi bölcseségnek hitető szóllásiban; hanem a' Lélekneк, és erőnek meg-mutatásában: hogy a' mi Hitünk ne légyen az emberek bölcseségében, hanem az Isten erejében. Bölcseséget szóllunk pedig a' tökéletesek között: de nem e' Világ-, sem e' Világ Fejedelmének bölcseségét, kik el-romlanak: hanem szóllyuk az Isten bölcseségét titokban értelemben, melly el-rejtetett; melyet el-rendelt az Isten e világ előtt a' mi dicsőségünkre, melyet senki e' Világ Fejedelmi közzűl meg-nem ismért.*

[c] Gal. 2. ver. 2. 4. etc.

Ezekből könyű meg-érteni, minémű hatható és foganatos volt a' Sz. Pál tanítása, azoknál, a' kik szeretetből, és jó igyekezetből hallgatták. Noha *Felix* a' Tiszt-tartó, ittentetten, és parázna ember volt, mindazáltal meg-rettent, halván a' Sz. Pál beszédét az Igasságról, a' Tisztaságról, és a' következendő ítéletről [g]. *Festus*-nak-is valóban fel-zavarta a' gyomrát, noha nem akarta követni az Igasságot; és azt mondotta Pálnak [h]: *Eszteleníted Pál, a' sok tudomány téged eszteleníségre visznek.* Kinek igazán felelt: *Nem esztelenítlek jó Feste, hanem Igasságnak és józanságnak ígéit szóllom.* Agrippa Király-is azt mondotta néki [i]: *Kicsinyben hogy el nem hitetsz, hogy Keresztyénné légyek.* A' Lykaóniaiak pedig, halván az ő beszédét, azt mondották [k]: *Az Istenek, hasonlók lévén az emberekhez, le szállottak hozzánk.* És *hják-vala Barnabást* Jupiternek, *Pált*, pedig Mercuriusnak, *mert ő vala az Istenek vezére:* a' Lykaóniai pap pedig, mint Istenek áldozni akart, ha Pál engedte volna. Sz. Agoston, a' mint *Ravisius Textor*, és egyebek-is írják, Három dolognak igen gyönyörködött volna, mellyeket igen kivánt és óhajtott: A' Krisztusnak test béli nyájaskodását; Románok régi méltóságát; Sz. Pálnak predikállását. Nem ok-nélkül: mert, ha Sz. Agostont, Sz. Pálnak egy el-olvasott mondása meg-téritette, a' mint ő-maga vallya [l]: mit nem cselekedett volna egy egész predikatziója; fő-képpen mint hogy nagyobb ereje szokott lenni az eleven igének, hogy sem a' meg-holt betűnek? Sz. Domonkosról azt írják [m], hogy, midőn az Attyafiait a' predikállásra oktatta, azt parancsolta nékik; hogy mindenkor a' Sz. Irást forgassák, és fő-képpen a' Sz. Pál írását: és midőn a' predikállásra küldötte őket, egyéb könyvet nem adott nékik a' Bibliánál, vagy a' Sz. Pál írásinál. kinnis azáltal sokakat téritettek a' penitentziára. Ő-maga pedig Sz. Domonkos, a' Sz. Pál Leveleit könyv-nélkül jól tudta. Ő-maga pedig Sz. Pál meg-jelent néki, és a' tulajdon Könyvét adta néki a' predikállásra: mint-ha azzal Predikátorra, vagy inkább a Predikátorok attyává szentelte-és rendelte volna őtet.

[i] Ravis. Lépsius, ep. 1.

[k] Luc. 8. Ovid. Philem.

[l] Aug. l. 1. Vita. cap. 1.

[m] Lib. 1. Vita. cap. 1.

XI. A' Choda-tételeknek fogyhatatlan Boroszlán levele. Mert, a' mint Sz. Lukách írja [n]; *Chodákat szem ak ir-mineműeket cselekeszik vala az Isten a' Pál keze által: egy hogy még a' betegekre-is el-vitetének az ő testéről a' kezkendők, és az övedzők; és el-távoznak vala tőlök a' betegségek, és a' Gonosz Lelkek ki-mennek vala.* Sok Nyelveken-is szóllott Sz. Pál, a' mint ő-maga jelenti, mondván [o]: *Hálákat adok az én Istenemnek, hogy minden fajoztaknak nyelvén szóllok.* És ezt ugyan hivatallya-is kivánta, mivelhogy a' Pogányoknak sok Országokban kellett predikálni, Ajában, Syriában, Macedoniában, Akáiában, Görög-Olasz Spanyol-országban, etc. A' Jövendőlés ajándékában-is része volt: kinek a' Krisztus-is gyakorta meg-jelent, jövendő dolgokra oktatván őtet; a' mint Sz. Lukách jelenti [p]. Sőt a' harmadik égbe, és a' Paradichomba-is ragadtatott [q]; mellyet se Próféta-, se Apostolről nem olvasunk.

[n] Act. 19. 11. 12.

[o] 1. Cor. 14. 18.

[p] Act. 16. 9. 18. 9. 19. 22. 17. cap. 23. 11. cap. 27. 23.

[q] 2. Cor. 12. 2.

A

a Act. 20. 9. 2 Timot. 4. 20. Ez. ad Rom. b Act. 5. 15. c Act. 13. 12. d Act. 14. 10. e Act. 28. 6. 7.

† Gratia S. Pauli.

f Did. 32. 28.

B

g Dionys. l. 1. lib. 1. c. 1. de Rebus Sinens.

h In Scripturis.

i Libr. 1. de perf. Virginit. Vita & Obitu Mariæ.

k Serm. 68.

l Orat. in Petr. & Paul. Apost.

m Lib. 1.

C

n Libr. 1. de Cons. Evang. c. 10.

o Serm. 28. de Sanctis & Ep. 42.

D

p Breviar. Rom. 29. Januar.

† 29. Junii.

q Libr. 3. ep. 30.

Halottakat-is támasztott [a]; és, a'mint Arany-szájú Sz. János írja [a], chak árnyékával-is: mellyel Sz. Péter betegeket gyógyíttott [b]. Értve a *Sergius* Pál Titus-tartó a'Sz. Pál choda tételét, mellyet az Elymáson chelekedett [c]; hol, chodálkozván az Urnak tudományán. A'Lykaoniaiak pedig, látván hogy a'bárát meg-gyógyította [d]; és a' Melitaiak [e], látván hogy a'Vipera-kigyó nem ártotte Sz. Pálnak, Istennek mondották. A'Melita-szigetében pedig (mellyet most *Maltának* nevezenek,) az Isten arról-fogva szőnetlen chodát chelekezik a'Sz. Pál érdemiért: mert a'kigyók és skorpiók, egyébként igen mérgesek lévén, ott nem ártalmasok, bár másunnan vigyék-is oda: és a'helynek, a'mellyen akkor Sz. Pál volt, a'földe-is orvosság a'méreg-ellen: és a'Szigetbéliek, Sz. Pál † Ajándékának nevezik; mint-ha azzal fizette-volna meg a'szállást. Hogy pedig azelőtt abban a'Szigetben-is mérgesek voltak a'kigyók, abból ki-tetszik; hogy a'Szigetbéliek azt vették, hogy Sz. Pál mingyárt meg-ölt a'Vipera marásától. *Adamus Coponi* azt-is írja [f], hogy, a'ki Sz. Pál fordúlása napján szőletik, akár-minémű tartományban-is, nem fél a'kigyóktól: sőt, annak a'nyála-is kész orvosság a'kigyó-marás-ellen. Azont bizonyittya *Thomas Fusillus*-is [g].

XII. A'Dichőséges Mártyromságnak Cziptusa; melly sok Okokból igen tekintetes: 1. Hogy *Néro* alatt szenvedett; kinek kegyetlenségéről minden *Historicusok* emlekeznek. 2. Hogy Romában; mellyet minden tartományok Fejének neveznek *Terrarum Dominam* [h]. 3. Hogy Sz. Péterrel, az Apostolok Fejedelmével, a Krisus oltalmánál Fő-Pásztorával-eggyütt; a'mint kőrösségesen vallyák a'régi *Historicusok*, és a'Sz. Atyák; akármit kábálkodgyanak az Újtók. 4. Hogy a'Tisztaságért szenvedett: mert, a'mint Arany-szájú Sz. János írja [i], *Néró*nak egy szerelmes ágyasát, a'Pogányságból az igaz Hitre, és a'paráznaságból a'tiszta életre térítette. 5. Mert, a'mint Sz. Ambrus [k], és Arany-szájú Sz. János írják, midőn fejét vették, a'vér-helyett téj folyt a'testéből: jelentvén az ő ártatlanságát; mellyel, a'mint Arany-szájú Sz. János írja, a'Hóhért is a' Krisus Hitire térítette. 6. Mert, a'mint *Béda*, és *Ilfvardus* írják, midőn a'halálra vitték, az úton három poroszlót térített-meg, *Longinust*, *Acestust*, és *Megistust*; és azok-is Mártyrokká lőttek. 7. Mert, midőn fejét vették, a'feje hármat ugrott, és minden ugrásra a'földből kút fakadott; melly kútak most-is meg-vannak Románál, és magam-is látvám azokat. 8. Mert halála-után-is sok chodák történtek az ő dichőségére. *Adrianus Comodus* Chászár, a'mint *Metis* írja [m], Sz. Pálnak tisztelséges emlekezetire, egy arany képet chináltatott a'Negyven Mártyrok Templomában; melly, azon Chászárnak halála-előtt, mint-ha azt meg-jövendölte-volna, könyvezett: és a'szolgák el-törölvén a'képről a'kőny-hullatást, annál inkább könyvezett, mint-ha a'képben Sz. Pál élt-volna, és a'Chászárnak halálát (ki egyéb-aránt istentelen volt) bánta-és siratta-volna, a'hozzája-mutatott kegyelségére.

Ezekből ki-tetszik; hogy Sz. Pál el-vette e'világon a'Szászas jutalmat, azért, hogy miadenért el-hadta a'Krisusért, és őtet követte: hogy pedig a'más világon az örök élet-is el-vette légyen, senki a'Keresztyének-közül arról nem kételkedik; és az Isten, azt, némelly jelekkel, mellyeket az ő dichőségére mutatott e'világon, meg-is bizonyította. Régenten, a'mint Sz. Agoston írja [n], a'Krisus képe-mellé írták két-felől, a Sz. Péter és Sz. Pál Apostol képét: és [o], a'Keresztyén Fejedelmek, midőn az Anyaszentegyház békeségben volt, az ő koporsójokhoz siettek; és ott le-borúlván azon könyörgöttek, hogy az Istent esedezésőkkel meg-engesztellyék. *Galla Placidia*, a' *Theodosius* Chászár leletsége, Romába nem egyébért ment, hanem hogy a'Sz. Apostolokat tisztelné; a'mint ő-maga írta *Pulchéria* Chászárnénak. Kit sok Fejedelmek követtek, és követnek-is. Demikor üldözték-is a'Pogányok a'Keresztyéneket, sokan nem gondolván fejők veszedelmével, Nap-keletről, és Nap-nyúgatról Romába siettek a'Sz. Apostolok tiszteletire. *Márius*, *Martha*, *Audifax*, és *Abachum*, *Claudius* Chászár idejében, szintén *Perſiá*ból jöttek: kik, Szárándokság-béli fáradságoknak jutalmául, a'Mártyromságot nyerték, és Mennyei hazájokba az örök nyugodalomra jutottak [p]. Sz. *Cassius Narniai* Püspök, Sz. Péter és Szent Pál napjára, esztendőn-ként Romába ment; és *Justinianus* Chászár idejében, Urunknak Öt-száz ötven-nyólczadik esztendejében, azon nap hólmeg, minek-utánna a'Szent Mise áldozattyában, az Úr Testét a'népnek osztogatta-volna; a'mint a'Romai *Martyrologium*-ban [q] olvasszuk.

Constantia Chászárné, Sz. Pál tisztelségére, maga Palotájában épitett Templomot; és Sz. Gergely Pápától azt kívánta, hogy a'Sz. Pál Ereklyéiben küldgyön néki, hogy bele helyhezteſſe. Kinek a'Pápa imigyen irt [r]: A'Sz. Péter és Sz. Pál teſte, olly nagy chodákkal tündöklik az Anyaszentegyházban, hogy a'hoz imádkozni sem mehet senki, nagy félelem-nélkül. En a'Sz. Pál testénél valami épületet akartam meg-jobbitani, és,

A

ságtsége lévén; a' koporsó-mellett a' földet mélyebben ásni; a helynek gondját tsinálni valami chontokat, de nem a'hoz a'koporsóhoz valókat: mellyeket, mitsoda félelmet venni, és másfelé vinni méréfzlett, szomoró feleket látván hirtelen meg-hólt. A' Nap-kelleti Hívek-is fel akarták venni a' Sz. Apoſtolok tellét: de a' meny-dörgés és villámlás, ide's tova hányván őket, úgy meg-rémítette, hogy azután ollyat soha nem mertek próbálni. Ki volna azért, Tekintetes Afſzonyom, olly vakmerő, hogy ezeket tudván, azoknak tetſzést, nem mondom illetni, de chak megmerné is kívánni? Mind azáltal, hogy kéréſedet heába ne hadgyam, a' láncból, mellyet a' nyakán és kezén hordozott, melly-által a' nép-közőtt sok chodák láttatnak, részt kívánok, ha valamitsából el-tetſzelhetek. Nagy kegyelmeſségét mutatta bizony Kriſtus Urunk Sz. Pálhoz, és engedelmes meg-térésének nagy jutalmát rendelé. Ki ha mi-is követünk; reménységünk lehet, hogy jutalmában-is részesülünk: mellyet engedgyen mindnyájunknak, a' kegyes és Fölséges Iſten. Ámen.

B

MÁSODIK PREDIKÁTZIÓ.

Ez Világ fiai, minden igyekezetőkkel a' földi gyarló, és hamar el-múlandó dolgokat keresik, és az Evangéliomi Tekélletesſégnek ſzépségét kerülik: azért, hogy azoknak, kik azt követik, külső háborúságokat látván, azt nehéznek ítélik; a' belső lelki vigaſztalásokat pedig nem láthatván, azt semmiről hallják: nem különben mint a' majom, a' dió külső héjának keſetlenségét meg-ízlelvén, és a' bélinek édeſségét nem érezvén, balgatagúl meg veti. Az Iſten, a' kitől Sz. Máté a' mái Evangéliom-előtt emlekezik, halván, hogy a' Tekélletesſéghez ſzükség mindentől-hagyni, és azt ízetlennek ítélvén, mint-hogy *sok ſzükségre* volt [a]; más-felől, nem értvén a' Mennyei kinchnek méltóságát, sem a' Kriſtus követésének gyönyörűségét: ſzomorúan el-távozott a' Kriſtustól. Látván azt Sz. Péter, és akarván érteni a' Mennyei kinchnek állapattyát, azt mondotta Urunknak [b]: *Imé mi mindeneket el-hadtunk, és téged követtünk: mi lészen tehát nékünk?* Melyre Urunk meg-feleltvén, hogy egyébkkel-is meg kívántatnná az Evangéliomi Tekélletesſéget, és annak Jutalmát, ut inna veterre, hogy, Valaki ő-érette valamit el-hágy, ſzáz-annyit részben e' moſtani időben [c], a' más világon pedig az örök életet bírja. Melly dolog mint-hogy igen haſznos, és ſzükséges, azt e'moſtani Predikátzióban meg-magyarázom.

a Mat. 19. 22

C

b Mat. 19. 27

c Mat. 19. 30

I. Szóllok a' Tekélletesſégnek Első részéről; melly abban áll, hogy Mindent el-hadgyunk.

II. Szóllok a' Tekélletesſégnek Második részéről, melly a' Kriſtus Követését kívánnya.

III. Szóllok Sz. Pálnak chodálatos Hivatalyáról, és változásáról.

ELSŐ RESZÉ.

Az Sz. Péter kérdéséből, és az Urunk feleletiből ki-tetſzik, hogy a' Tekélletesſéghez Két dolog kívántatik, és két Jutalma-is vagyon: Első az; hogy ember Mindenét el-hadgya: melynek Jutalma az, hogy Száz-annyit végyen érette. Másik az; hogy Kövesſe a' Kriſtust: melynek Jutalma az, hogy a' Kriſtusnak örökös társa légyen, vele-eggyütt hírván az örök életet: melyre a' Kriſtus vezeti az ő Követőit; mivelhogy ő *az Út, az Igaſság, és az Élet* [d]: az-az, Igaz út az igaz életre, melly az örök élet.

D

d Ioan. 14. 6.

A' mi az Elsőt illeti; noha a' ki marhájának chak részét hadgya-is el a' Kriſtusért, jutalmát vészi: mindazáltal, hogy az Evangéliomi Tekélletesſégre jussun, mindenét el kell hagyni. Rettenetes példát olvaſunk a' Sz. Irásban, Ananiásról és Safiráról: kik, az Evangéliomi Tekélletesség-ellen, az el-adott örökségök árának részét meg-tartották; és Sz. Péter, mint a' Sz. Lélek-ellen hazudokat, hirtelen halálal bűntette-meg őket [e]. Egy Szerzetes, munkájával Száz pénzt gyűjtött vólt: azt halála-után meg-találták; és, a' mint Sz. *Jeróným* írja [f], öt-ezer Barát tanátſot tartott, mit kelletnék chelekedni. Ez, a' Sz. Lélek tanitásából, azt találták, hogy azzal-eggyütt el-temetvén, azt mondgyák: A' te pénzed veled légyen veſzedelmedre. †. Mellyet nem kell kegyetlenségnek vélni: mert, halván azt az Egyiptusi Szerzetesek, úgy meg-ijedtek, hogy chak egy pénznek meg-tartását-is nagy bűnnek tartották.

e Act. 5. 1. 10.

f Hieronymus in quadam Epiſtola.

† Peccatum tuum ſit in perditionem.

A

Hasonlót ír Sz. Gergely-is. A' ki azért az Evangeliomi Tekélletefséget akarja követni, fzükség hogy azt mondhaffa Sz. Péterrel: *Imé mi mindenekt el hadtunk.* Vagy az elzkézőket-is el-hadra, a mellyekkel napon-ként magát táplálta... Mihez pedig nem fokat hagyott-el, a' kinek kevefe vólt: mindazákkal, a' mint Sz. Gergely ízéli, fokat hagyott-el, a' ki magának femmit meg nem hagyott. Ezt, mint igen nehéz dolgot, kevefen követik: de bizonyára, Két Okból nem kell nehéznek ítélni, hanem, mikor az Iften hívatallyát érezzük, jó kedvel kell azt követnünk.

a Matth. 19. 27. Marc. 10. 28. Luc. 18. 28.

Első Oka az: Mert, *E' világ el-múlik, és az ő kívánsága* b: az-az, vagy akarjuk vagy nem, meg kell e' világról válnunk, mellyet, ha mi jo kedvünkből el nem hagyunk, ő el-hágy minket, és el-múlik tőlünk. De hafznosb jo akaratból el-hagynunk, mert úgy jutalmunk lészen: ha pedig ő hágy-el, jutalom-nélkül maradunk. A' Spongia, fok vizet vonfzon magához, de erővel mind ki-facharják belőle, és fzárazon hadgyák: úgy járnak e' Világ fiai; mert *az ő álmokat alutták, és femmit nem találtak minden gazdag férfiak az ő kezökben.* Sőt gyakorta halálok-előtt-is mindent ki-facharnak kezőkből: a' mint napon-ként láttyuk. *Vespafianus* Cháfzár, a mint *Suetonius* írja [i], a' Sáfárságra, és Titzt-tartóságra, fzánt-fzándékkal, ragodozó, húzó vonyó, nyúzo-fofzó fzemélyeket válafztott; hogy hamar meg-gazdagodnának, és, okot találván hozzájok, mindenektől meg fofzaná. Azért azt mondották felőle, hogy úgy hant vélek mint a fpongiával: mert a' fzárazokat a' vízbe mártotta; és, mikor untáma megnedvefedtek, ki-facharta. Példa az Evangéliomi Gazdag; ki, attól gondolkodván hogy chüreit meg-ürregbittse, azt mondotta lelkének [k]: *Nyugodgál, egyél, igyál, vigan légjál.* mert fok efztendőkre el-rétetett javai vóltak: De úgy van akkor, az Iften azt mondotta néki: *Bolond, az éjel* (a' te kívánságodnak feretségében) *a' te lelkedet* (a' kinek, fok efztendőket igérvén, mindent kéfziteté) *meg-kérik tőled* (az Iften igaz ítéletének ki-fzolgáltatói;) *a' miket fzerzettél pedig, kié lészenek?* az-az, néked nem, noha chak azokat kerefted; mert el-hagynak, és el-maradnak tőled. és azzal fejezi-bé Urunk: *Így vagyon a' ki magának kincset gyűjt, és nem gazdag az Istenben*: az-az, a ki minden kerefményét maga gyönyörűségére gyűjti: és az Iften neveben, zobrákúl, kevefet, vagy femmit femád: nem követvén az Apoftolokat, kik gazdagúl adakoztak, mindeneket el-hagyván a' Kriftusért.

b 1 Cor. 7. 31. 1 Joh. 2. 17.

i In Vefpaf. cap. 12.

D

k Luc. 12. 19.

Második Oka az: Mert az Evangéliomi Tekélletefségnek méltósága nagy, és azt mondhattyuk felőle, a' mit Salomon a' Szeretetről [l]: *Fia ember az ő házának minden marhájat adná-is értte, mint a' femmit úgy meg-utálja azt.* Vagy, a' mit Job mondott a' Bölcheségről [m]: *Nem adatik a' fiszta arany értte, fem az ezüstöt nem fizethetnek az ő el-váltatásában. Nem hafonlíttatik Indiának feflékjével meg-feflettekhez, fem az igen drága Sardonixhoz, vagy a' Safirhoz. Nem hafonlíttatik hozzája az arany, vagy az üveg; fem ékeffé nem adatnak értte arany edények.* Ezért alítotc Sz. Pál minden földi dolgokat ganéjnak, hogy a' Kriftust meg-nyerné [n]. Nem hafzontalan cherélés, úgy-mond Sz. Bernárd, ízlelvén e' dologról, azért a' ki mindeneknél-főlőtt vagyon, mindeneket el-hagyni: mivelhogy ő-véle-is mindenek ajándékul adatnak. Ha valamelly Fejedelem azt mondaná, hogy, gazdag lévén, fenki az ő Országában méltóságra nem mehet, nem minnyájan meg-vetnék-e a' gazdagságot, mint gyalázatos dolgot? úgy-mond Arany-fzájú Sz. János [o]: Tahát, mint-hogy a' Mennyei Király mondgya, hogy nehéz a' gazdagsággal Meny-országba menni, nem hadgyuk-e el minden gazdagságinkat? Egykor a' darvak és a' vad-lúdak, azon mezőn ebédeltek: oda jutván a' madarász, a' darvak könnyen el-röpültek, mert fzárnyvérek vóltak, de a' lúdak, a' kövérségtől nehézzek lévén, a' főrben maradtak; úgy a' kik e' világi dolgokkal meg-töltőznek, könnyen meg-fogattatnak.

l Prov. 6. 31.

m Job. 28. 15.

n Phil. 3. 8.

o Hom. 18. in Matth.

C

A' fok gazdagokká akarnak lenni, úgy-mond Sz. Pál [p], *kísértetbe esnek, és az Ördög tőrébe, és fok haszontalan és ártalmas kívánságokba, mellyek az embert halálba és vefzedelembe merítik.* De, a' kik mindeneket el-hagyván, a' mezítelen Kriftust mezítelenségével követik, könnyen el-fzalaďhatnak a' Lelki tolvajok-előtt. Az Izraél fiai, Egyiptusból ki-mentvén, fok gazdagságot vittek-ki az Iften hagyásából [q], de még-is, kefvén az ígéret földének útán, Bálványt chináltak belőle: úgy, noha *Az Úr áldása gazdagít-meg* [r], igaz kereſmény- és múnka-után; mindazáltal félő, hogy a' míg e' Világ útán vagyunk, és az Élők Földére mendegélünk, a' gazdagságokat ne adgyon a' fő-vérységre; mellyet Sz. Pál, Bálványok fzolgálatyának nevez [s]. Okoſan chelekedett Józue, ki, Jerikot földig le-rontván, meg-parancholta [t], hogy valami gazdagság abban találtatik, az Úré légyen. Melyet ő nem engedvén Akán, valami kevefet el-loptt benne, és mindenn házá-t épével meg-ölette [u]. A' Jerikó, Hola-világot tészen, mellyben mindenkor

p 1 Tim. 6. 9.

q Exod. 11. 2. 3. 12. 35. r Prov. 10. 22.

s Col. 3. 5.

t Jof. 6. 17.

u Jof. 7. 1. 25.

változik;

változik; és azért e' Világot példázza: ést földig le-rontyák a' kik meg ütállyák; és Urunk táhátsát követvén, mindeneket el-adván a' szegényeknek osztogattyák; mellyekben valáhit meg tartani vesztedelmét. Illyés héhi vitetteteért előbb az égbe; mig nem a' palástyát alá-vetette [x]. Jósef. sem menekedett külömbeń meg a' fajtalan Aszszonyától, hanem el-hagyván palástyát [y]. De, a' mint Sz. Gergely mondgya [z]; a' földi gazdagság, ollyan mint a' testi ruházat: azért, a' ki a' harczra siet; a' ruháját levesse, hogy meg ne győzettessék. Az Evangéliom-béli kereskedő embert kell követnünk [a]: ki, egy jeles drága követ találván, el-ment, és mindenét el-adta, és azt megvőtte, melly drága-kő az Evangéliomi Tekélletesség; mert igen titka, igen böchülletes, igen kedves az Istennél, ki nagy Jutalmat-is ád érette.

[x] 22. Reg. 2. 4
[y] Gen. 39. 12.
[z] Hom. 31. in Evang.
[a] Mat. 13. 46

Harmadik Oka az: Mert nagy Jutalma vagyon; a' mint Urunk jelenti, mondván [b]: *Száz annyit vészen most ez időben.* Melyről, mivelhogy az előbbi Predikátzióban bőven szóllottam, most többet nem szóllok: hané chak azt mondom; hogy nagy choda, hogy olly keveſen találtatnak, a' kik mindenőket el-hadgyák, hogy Száz-annyit vegyenek helyében e' mostani időben. Ha valami Fő-ember, egy forintért hűszat, vagy harminczat ígérne: minden késedelem- és hailogatás-nélkűl pénzőnket néki adnók; sőt marhánkat-is pénzzé tennők, hogy sokat nyerhessünk rajta. magá a' Fő ember-is, chak ember; meg-chalhat; akaratyát meg-változtathatya, marháját el-veszítheti: de az Isten, soha senkit meg nem chalt, sem meg nem chalhat. Hamarébb el-múlik az ég és a föld, hogy-sem az ő ígérete chak egy igében is meg-fogyatkozzék. Az-okáért, melcán és igazán mondgya Sz. Bernárd [c]: Akár-honnet vegyem a' Száz annyit, chak Száz-annyi légyen, és Száz-annyit érjen. Szár-annyinak tetszék, és annyiért szerettessék, vigasztallyon és gyönyörködtessen. Michoda bolondság az, hogy az emberek hallogattyák az eggyet a' Százért el-hagyni? Hol vagyon a' kívánó? hol vagyon a' tiszteség-kívánó? hol vagyon e' világnak keresője? Mi dolog, hogy az igáz kereskedésre, és igen-hasznos sokadalomra, az emberi fősvénység meg-nőlt, és el-alutt? Oh ember, michoda Zidónak nem adnád pénzedet ez ígéretre, ki hitében vőtted az Úr Jesus nevét? Chodálatos újság: de azé a' ki mindeneket meg-újít. A' ki az igát fel-vészi, nyugodalmat talál; a' ki mindenét el-hadgya, annak Száz-annyi vagyon. Olly nagy azért e' Százas Jutalomnak meltósága, hogy az embert nem chak a' szegénységre, de a' tűzre-is el-vihetné. A' ki pedig, halván ezeket, még-is inkább akarja meg-tartani gazdagságát, hogy-sem a' Krístusért azt el-hagyni: vagy a' maga hasznával nem gondol (mellyet nehéz el-hinni, mert az ember természetszerént szereti a' hasznot;) vagy nem szintén hiszi e' Százas Jutalmat. Ezt igen szépen meg-bizonyította egy Tudós világi embernek a' Sz. Ferencz tanítványa *Egidius*. Mert midőn azt kérdette-volna tőle *Egidius*; Hiszed-e, hogy nagy jutalmokat készített Isten az őtet-szeretőknek, és néki-szolgálóknak? és azt felelte-volna: Hiszem. *Egidius* azt mondotta: Én meg-mutatom, hogy nem hiszed. Mennyi-érő jószágod vagyon? Amaz monda: Ezer arany-érő. Kinek monda *Egidius*: Ha azokat úgy költhetnéd-el, hogy mingyárt száz-ezerré lennének, nem leg-ottan el-költenéd-e? Tahát, mint-hogy a' Krístus ígéretire el nem hagyod, nyilván meg-mutatod hogy azt nem hiszed.

[b] Mat. 19. 29.

[c] Hom. 8. in Evangelium missus.

Mondanád: Ez úgy vagyon; de nem parancholta Urunk hogy mindent el-hadgyunk, hanem, tanátsolván, a' mi szabadságunkban hadta: úgy hogy, a' ki követi, jól chelekeszik; de a' ki nem követi, nem vétkezik. Felelet: Ez, a' Világ fiainak szép okoskodásnak tetszik, mellyel az Isten hivatallyát meg akarják tréfálni: de merő balgatagság illyen nagy dologban. Ha a' tengeren által kellene menned; és a' Hajómesster, nem parancholná ugyan hogy a' maga jó erős hajójába hordozkodgyál, de tanátslaná, és kínálna vele: vallyon, azt a' barátságot meg-vetvén, inkább választanál-e más, régi, törött, semmire-kellő hajót? és nem méltó vólnál-e, hogy a' veszedelem, mellyet kereſtél, fejedre térne? Sokkal inkább, hogy a' Lelki hajó-törést, az örök veszedelmet el-kerűlyők, olly eszközt kell választanunk, mellyel könnyebben, és bátorságosban által-kelhessünk a' Világ habjai-között, az örök életnek partyára. Ki nem látya pedig, hogy az Evangéliomi Tekélletesség, bizonyosb és bátorságosb eszköz a' Boldogságnak meg-nyerésére egyéb állapatnál? még a' Világ fiai-is nem olly szemtelenek, hogy azt tagadnák. De bár ne vólna-is az állapatok bátorságában külömbség; és az Isten valákinek nyilván meg-ígérné-is, hogy, ha az Evangéliomi Tekélletességet nem követi-is, részes lészen az örök Boldogságban, de nem olly fő módon mint ha azt követné: nem jobb vólna-e, minden tehetséggel azón igyekezni, hogy ne chak részünk lenne abban, hanem fő és nagy részünk? Ha ónat vágy ezűlött

A

rezet vagy aranyat hagynának választanod: vallyon sokáig gondolkodnál-e melliyiket választaná, ha mindeniket ismérnéd? Ha ezer forint jövedelmed lehetne: vallyon meg-elégednél-e százzal? Az-okáért, ha az emberek akár-mi kichiny nyereséget sem múlatnak-el szánt-szándékkal minémű vakság azt az örök Boldogságban el-hanyéli, és az utólsó garáditsával meg elégedni, a' hol az elsőre juthatni? Én, bizony ezt egyébnek nem tulajdonitom, hanem alattomban-valo hitlenségnek, melly a' Mennyei boldogságot, imillyen amollyan aprólék dolognak tetteti.

II. RESZE.

II.

d Mat. 19. 27

AZ Evangéliomi Tekélleteségnek Második Része, a' Kristus Követése; a' mint Szent Péter jelentette [d]: *És téged követtünk*, melly-nélkül az Első nem elégséges.

B

Innét Urunk nem chak azt mondotta az Ifiúnak, hogy mindeneket el-adván a' szegényeknek oltztogatsa, hanem hogy kövesse-is őtet. Melly Követésre, a' gazdagságnak el-hagyása út, és eszköz: de ő magában nem tellyes Tekélleteség, mert, sok Pogány Filosofusok minden marhajokat el-hadták, vagy el-osztogatták, de azzal a' Keresztyéni Tekélleteségre nem értkeztek: sőt, a' mint Sz. Jerónymos mondgya [e], *Crates Thebanus*, *Anaxilaenes*, és többek-is, el-hadták mindenöket, de a' mellett gonosz-életűek voltak. Többet kell a Kristus Tanitványának chelekedni, hogy-sem e világi Filosofusnak, ki a' hiu dichőségnek rab-szolgája volt: nem elég néked, a' gazdagságot meg vetned, ha a' Kristust nem követed. A' Kristust pedig az követi, a' ki, a' vétkeket el-hagyván, a' Jo'zágos chelekedeteket gyakorlya. Erről a' Követésről, másutt bővebben szollok: most chak annak Jutalmát magyarázom-meg; mellyet Urunk a' mái Evangéliomban, Örök életnek nevez [f]: és azért sokkal nagyobb az Elsőnél; mivel az Első, ideig-valo; ez pedig, örökké meg-maradandó. Ezt hogy jobban meg-értheted.

e Epist. 26.

f Mat. 19. 29

C

Elsőben: Vedd eszedbe; hogy az Örök bóldogság mindenekben egy, az Isten színének látásában, melyben minden jó vagyon: de külömbőző garáditsi vannak. Mert, hogy Sz. Gergellyel szóllyak [g], a' mint e mostani életben külömbség vagyon a' Chelekedetben, kétség-nélkül a' más világon-valo életben-is külömbség lészen a' méltóságban: úgy hogy, a' mennyivel itten eggyik a' másikat meg-haladgya érdemmel annyival amott-is meg-haladgya Jutalommal. Azt kérdi Arany-szájubz. János [h], Ha nem üdvőzülhet-e a kinek háza, és felesége vagyon? És imígyen felel: Nem egy az üdvősségnek uttya és módgya, hanem sok-féle; a' mint Urunk jelentette, mondván [i]: *Az Atyám házában sok lakó helyek vannak*, és Sz. Pál-is, mondván [k]: *Más a' Nap fényessége, más a' Hold fényessége, és más a' chillagok fényessége: így a' holtaknak Fel-támadása-is*: az-az, némellyek úgy fognak fényleni mint a' Nap, némellyek mint a' Hóld, némellyek mint a' chillagok. Az-okáért, szorgalmatosban meg-gondollyad, a' Méltóságnak és érdemnek minémű garáditsin szállasz-alá, ha a Napnak nagy-voltáról, a' leg-kisebbik és utólsó chillagra hengeresz-el. Es azt veti utánna; hogy, méltatlanúl, és hamisan chelekesznek az emberek, kik, ha valami Király udvarában helyet, vagy tisztet keresnek, azon igyekeznek, hogy a' leg-főbre és bőchülletesbre jussanak, és a' Fejedelemhez leg-közelb lehessenek, és annál leg-szerelmetesbek: a' Mennyei bóldogságnak üdvességában pedig, nem gondolnak vele, ha leg-utól maradnak-is, kiknek üdvősségök igen kétségés; és félő hogy abból tellyességgel ki ne maradgyanak.

g Lib. 1. Moral. cap. 32.

h Hom. 3. contra Virgin. Vita Monach. Hom. 14. 2. ad 1. Cor. 15. 41.

i Joan. 14. 2.

k 1. Cor. 15. 41.

D

Másodszor: Vedd eszedbe; hogy a' Mennyei bóldogságban azok lésznek fellyebb-valók, a' kik a' Kristust jobban és közelebb követik, vagy jobban szolgálnak néki. Melyre, mivel a' Szerzetesöknek leg jobb alkolmatosságok vagyon: következik, hogy, ha tellyességgel el nem feletkeznek magokról, és hivatallyokról, leg-nagyobb Bóldogságot nyerhetnek. Az Isteni szolgálatra-valo alkolmatosságok pedig, abból származnak, hogy a' Szerzetesek, e' világi külső dolgokban nem foglalatosok, mellyekben-valo foglalatosság, chodamint el-fáraszta az embert, és, a' mint Sz. Gergely mondgya [l], úgyan meg-vakittya. Az bizonyos, hogy időnknek jobb részét el-foglallya, és kevesét enged a' Mennyei dolgok elmélkedésére. Azt chelekeszi az Ördög a' Világ fiaival, a' mit Farao a' Zidókkal [m]; kik a' pusztába akarván menni, hogy áldoznának az Urnak az ő parancholattya-szerént; meg-többítette munkájokat, hogy tellyességgel el-fáraszthassa, és idejek se vólna az Istenről-valo gondolkodásra. Az Ördög-is, hogy minden üdvősséges gondolkodástól el-fogja az embert, újabb-

l Lib. 12. Moral. c. 22.

m Exod. 5. 7. 8.

újabb

újabb földi gondolatokkal fáraszsza, és heába-való dolgokban foglallya. E' fogyatkozás nincs a' Szerzetben: melynek alkalmatosságában sok hasznot lévén, azt Szent Bernárd igen ajánlya az Attyafiainak, mondvan [n]: Semmi gondotok nincs itt a' gyermekitek táplálására; semmi szorgalmatosságtok arra, mi módon tegyetek kedvesek feleségteknél; nem szükség gondolkodnotok a' sokadalmokról, vagy világi foglalatosságokról; sőt még az ételről-is, és ruházatról. Nagy részére távúl vagyon tőletek a Napnak gonosszsága, és az életnek szorgalmatosága. Így el-rejt minketz az Isten, és meg-óltalmaz az ő hajlékának réjtekében [o].

Erről bővebben szóll *Aquinoni* Sz. Tamás Doktor, és azt mondgya [p], hogy a' Világi állapatnak, Három-féle Nyugharatlansága vagyon fő-képpen: Első: Az Örökség rendelése, és óltalmazása; melly nagy múnkát, és gondot szerez. Es ettől a' Szerzetesek meg-menekeduek, a' Szegénységnek fogadása által. Másik: A' Házastársnak és magzatoknak gond-viselése; kiket táplálni, tanitani kell, és minden vétkektől óltalmazni, mellyekre hajlandó az ifjúság. Ez a' gond, a' kövekezendő időre-is terjed: úgy hogy, az atyák halála-után-is, legyen a' maknak állapatyok szerént-való táplálások: és azért soha nincs vége a' kincs-gyűjtésnek, és a' jószág többítésnek. Mellyvégheteretlen gondnak, tellyességgel nyakát szakasztya a' Szerzetesség fogadása. Harmadik, és leg-nagyobbik Foglalatosság: A' Maga életének rendelése; melyben nehéz tanáskozni; és gyakor fogyatkozások essnek benne. Mellyfárasztó gondról, meg-ment az Engedelmesség fogadása: mivel a' más gondjának mására adgya, kit ugyan szám adásra-is kötelez; a' mint Sz. Pál mondgya [q]: *mi pedig nem kételkedünk, hogy, a' hol bűn nincsen, az Előttünk-járónak rendelése az Istentől származik.*

Nagy alkalmatosságok vagyon azért a' Szerzeteseknek az Isteni szolgálatra, és a' Mennyei dolgokról való elmélkedésre. Es, mi-képpen hogy a' charé pace közőtt nem-is elmélkedhetünk; az éjjeli chendességben pedig, vagy a' magán-való helyen, az idő és a' hely-is okot ád az elmélkedésre: azon-képpen a Világi állapatban, a' sok nyughatatlan foglalatosságok nem engedik hogy ember magába szállyon. De a' Szerzet-béli chendesség, arra ugyan kézen-fogva vísszen, és, a mint Szent Bernárd írja [r], nemiképpen ugyan kénszerít reá. Azért mondgya a' Bölcs [s]: *Az Istennek bölcsessége, az öröm-ségnek idejében; és a' ki meg-keveslí dolgait, bölcsességet tanúl.* Jobnál pedig azt olvasuk [t], hogy a' Bölcsességről, a' tenger (melyben gyakorta zúrzavar vagyon a' szél-vész miatt) azt mondgya: *Nincs ő-velem.* mellyen Sz. Gergely azokat érti [u], kik, e' világi foglalatosság-miatt, nyughatatlanok mint a' tenger.

Úgy vagyon, hogy a' Szerzetesek-is nem keveset fáradnak, mind magok szükségéért, 's mind felebarátyok üdvösségéért: de az nyughatatlanságot nem szerez nékik: merc felebarátyokért, nem testi és világi dolgokat cselekesznek, hanem Lelkiekért és Mennyeiekért; mellyek őket az Istentől el nem szakasztyák, hanem inkább hozzája kapcsollyák. merr azokban együtt-munkálódnak az Istennel, és az Isten ő-vélek. A' magok szükségére-való dolgokban pedig, vagyon ugyan teltt, vagy világi foglalatosság; de azokban-is, nem el-múlandó czéllyok vagyon, mint a' Világ fiainak, hanem meg-maradandó, mivelhogy azokat is az örök Boldogságnak meg-nyeréséért cselekesznek. Továbbá; a' Világ fiai az ő fáradságokkal, chak magok hasznát keresik, hogy gazdagságokat többittsék, vagy méltóságokat öregbittsék: de a' Szerzetesek, a' világi foglalatosságban-is nem pompára üznek, sem magok hasznát nem nézik, hanem a' közönséges jót, a mint Sz. *Jerémyas*-is mondgya [x]. és arra a' szeretet vísszi őket; és azért el nem veszítik Jutalmokat, hanem örök életek lészen. Melynek boldogságáról, most chak azt mondom Isaiással [y], és Sz. Pállal [z]; hogy *a' szem nem látta, se a' fül nem hallotta, se az ember szívébe fel nem menetelek, a' mieket az Isten azoknak készített akik őt szeretik.* Nem kell azért annak meg-nyeréséért a' fáradságot szánnunk: örömest mindent el-hadgyunk érette, és a' Krisstus Követéséről meg ne tsömyűnk; követvén Sz. Pálc, ki a' mái napon meg-térvén, úgy követte a' Krisstust, hogy soha el nem vált tőle: ki, tudván, hogy *Nem méltók e' mostani időnek szenvedéssi, a' kik ehhez képest dicsőségre* [a], nem chak *Jó harczot harczolt* [b]: hanem, *a' futást el-is végezte, és a' Hitet meg-tartotta*; hogy *az Igasság koronáját el-vehesse ama' napon, az Igaz Bírótól*: Kinek chodálatos Hivatallyáról, és üdvösséges Változásáról, illik valamit szóllanunk.

(*,*)

[n] *Serm. de Oct. Assumt. Virginis. Paris. Sup. Missus.*

[o] *Psal. 26. 5. Psal. 30. 21. Psal. 60. 6.*

[p] *Aquinas. Sum. 2. 2. Quæst. 186. art. 6.*

[q] *1 Cor. 13. 17.*

[r] *Epist. 78. Serm. 38. 25.*

[s] *Prov. 28. 14.*

[t] *Jobn. 38. 8. Matth. 14. 25.*

[x] *Jer. 20. 9.*

[y] *Isa. 64. 4.*

[z] *1. Cor. 2. 9.*

[a] *Rom. 8. 18.*

[b] *2. Tim. 4. 7.*

A

III. RESZE.

Sz. Aulusnak édvösséges Változását (melyről a'következő rendű Predikáczióban bővebben szóllok,) jelentette az ő chodálatos Hivatallya: mivelhogy ütet, a'meg-halhatatlan, és dichőséges Krisztus hitta, Mennyekben, az Atya Isten jobján ülven; a' több Apostolokat pedig, e'földön, halandó állapattyában hitta. Továbbá; Ütnek Saulussal neminémű-képpen bajt vitt; és midőn Saulus leg-inkább dühösködött a' Krisztus nyája-ellen, és azt halálra üldözte, akkor verte őtet a' földhöz, és meg győzvén meg-höldoltatta. Mert, mikor Ürunk azt mondotta néki [c]: *Saule, Saule, miért üldözöl engem?* leg-ottan azt kérdette: *Ki vagy Uram?* Es mikor azt felelte Ürunk; *Én vagyok a' JESUS, akit te üldözöl. Szunyókálj-meg azért, és öltözz-fel az éjszaka-ellen végöldözendő*: leg-ottan meg-höldult; *és reszketvén, és álmélkodván, monda: Uram, mit akarsz, hogy cselekedgyem?* Bizony erős harcz vólt ez, hatalmas Hivatal, ható Malaszt, melly egy szempillantásban Saulusnak ellenkező szívét, engedelmessé tőtte; a' farkast báránnyá, az üldöző Predikátorrá, a' Farisæust Apostollá változtatta; kiről azt mondotta [d]: *Nékem választott edényem ez, hogy hordozza az én nevemet a' Pogányoknak, Fejedelmekenek, és az Izráel fiainak előtte. Mert én megh-mutatom neki, mennyit kelljen néki az én nevemért szenvednie.* Chodálkoznak *Arrhidæus*, és *Plinius*, Sz. Ambrus, és Sz. *Basilius*, hogy az *Erbenée* vagy *Remora*-nevű halatska, a' nagy hajót meg-tartóztattya, hozzája ragaszkodván, bár sebes szél hajtsa is a' vitorlyákat. Ennek okáról, sok-képpen elmélkednek a Filosofusok; de nem szintén tészneknek elegét: mert azt, az Isten meg-fogha tatlan bölcs erejének kell tulajdonitanunk: ki nem kisebb dolgot chelekedett, midőn Saulust, ki nyakra-főre siettet pokolra, egy szavával meg-állatta, és gonosz indúlattyát el-változtatta.

B

d Act. 9. 15.

Ebből nyilván ki-tetszik, hogy az Istennek bölcs és hatalmas gond-viselése, *Mindenévé el-ér erőjén, és mindeneket gyönyörüségesen el-rendel* [e]: mert nagy erő vólt, a' meg-dühödt ellenséget egy szóval meg-győzni; és gyönyörüséges kegyesség, azt el nem veszteni, hanem Választott edénnyé tenni, és ő-általa az után a' Pogányokat-is az igaz Hitre téríteni. Nincs tanács, se erő, az Isten-ellen, ki az ellenkezőket-is szolgálattyára hozza. Tusakodott Farao az Isten-ellen, és az Izráel fiait mesterségesen el akarta fogyatni, meg-parancsolván hogy a' férfiu gyermekeket a' vizbe öllyék [f]. Mit nyert véle? Azon gyermekek-közzül egyet, az Isten fel-tartatott a' Farao leányával: ki fel-nevekedvén, hatalmas chodák-által az Izráel fiait ki-szabaditotta az Egyiptusi kemény rabságból, a' Faraot minden seregével a' Veres-tengerbe ölte [g]. Törekedtek a' Józef bátyai az Isten-ellen; és, hogy az ő-tőle mutatott álom Józefen be ne tellyesedgyék, az artatlan fiat idegen Országba rab-szolgájúl el-adták [h]. Mit haszmáltak vele? Azzal Józef egész Egyiptus Fejedelmévé lőtt, és, a' mit az Isten az álom-által jelentett, be tellyesedett.

C

f Exod. 1. 22.

g Exod. 14.

h Gen. 37. 28.

Igyekezett Saul Király az Isten-ellen, és, a' mit Dávid-felől rendelt vólt, semmivé akarta tenni, és magát-is Dávidot el akarta veszteni a' Filistæusok-által, Száz Filistæus szemérem-testének első bőrét kiváuván tőle Jegy-ruhájúl [i]. Mi jött-ki belőle? Szintén azzal magasztaltatott-fel Dávid: mert, két-száz Filistæust meg-ölvén, nagy hirt-nevet nyert, és mindenek szívét mágához kapcsolta. Mesterkedett az Ördög az Isten-ellen, nem akarván ki-bocsátani az embert rabságából: ki, látván, hogy a' Krisztus, tanitásával, példájával, es choda-tételivel sokakat az Istenhez térit, a' Zsidókkal megfúrette. Mint járt? A' melly vermet másnak ásott, abban szakadott nyaka: mert a' Krisztus halála-által, meg-szabadúlt az emberi nemzet az Ördög birodalmából. Hasonló-képpen a' Farisæusok, és Papi Fejedelmek, az Isten akarattya-ellen, a' Krisztus Hivéit el akarták fogyatni; és Sault sem arra választották, hogy mindenőtt üldözze és vesztese őket. De mint járt dolgok? Az Isten, Sault az Evangélium hirdetőjévé választotta, ki számtalan Zsidókat és Pogányokat térített a' Krisztus vallására? Az-után a' Pogányok-is azt vélték, hogy a' Keresztyéneket a' sok vér-ontással el-fogyattyák: de hiában törekedtek; mert a' Mártyrok vére, a' Keresztyének magva vólt; és mentől többet öltek-meg közzülök, annál inkább többültek és sokasodtak.

D

i 1. Sam. 18. 25.

Ez így lévén; ki nem chodállya az Istennek nagy Bölcsességét? Ki ne szeresse nagy Irgalmasságát? Ki ne örüllyön illyen nyerességen? Az Anyaszentegyház valóban örvendez a' Saulus meg-térésén; és örömében, örök emlekezetre, Ünnepet szentelt: s méltán, mert a' Saulus meg-térése, az Anyaszentegyházat ellenségin győzedelmessé tőtte. Hanem tábor szembe szállana, és harczhoz kezdene, melyből senki egyebet nem várhatna veszedelmes vér-ontásnál; azonban, ha az egyik tábornak fő Hadnagya a' más párthoz menne, és annak Kapitányával barátságot vetvén, arra sijálna, a'

mágán, hogy az-után bátálig mellette fog, és ellenségének ellenségeléfzen: nem nagy örömmel fogadnák-e azt a Hadnagyot? Így; *mikor hadvéina a' Saul 's a' Dávid háznépeközöt, Abner a' Ner fiát igazgatta a' Sául házánál* [k]: Kit midőn Isbosetb bofzúsú beszédel illetett-vólna, meg-haragutt, és Dávidhoz követeket küldött, mondván [l]: *Vesd bará-tságot velem, és veled leszen a' kezem, és hozzád viszem az egész Izraelt. Ki monda: Jól: Én barátságot szerzek veled.* Es el-jövén Abner, *Lakodalmat szerze Dávid-nak* [m], örömnek és vigasságnak jeléül.

A' mai nap, a' *Syria égának fő Hadnagya, ki tölötte-igen üldözte az Isten Anyaszentegy-házát* [n], *és rontotta azt, és ollyá menni a' Zsidó Törvényben sókaknál, a' kik egy idejűek voltak vele*; es azért a' Hívek méltán félhettek tőle: nem chak meg-szűnt az Anyaszentegyháznak üldözésétől, hanem annak pártyát fogván, erőssen óltalmazta; mellyen méltán örvendez. Örvendez az Isten dicsőségén-is, melly a' Saulus meg-téréséből származott. Mert, ha Dávid azt mondotta [o]; *Nem nékünk Uram, nem nékünk, hanem a' te nevednek adgy dicsőséget*; azért, hogy *a kő-sziklát álló-tóvá változtatta; és a' kő-szálat vizek forrásává*: inkább mondhattyuk mi azt; mert az Istennek nagyobb dicsőségére vagyon, hogy Saulusból, ki a kő-sziklánál keményebb vólt, az üdvőséges Tudománynak vizét hozta-ki, melly az egész világ szomjuságát meg-ólthatta. Ha ma egy vadon erdőt, vagy kietlen puszta-tót látnál, melyben sem út, sem víz nem vólna, hanem chak szörnyű kő-sziklák, és holnap gyönyörűséges kertté változnak: nem azt mondanád-e, hogy az Úr chelekedte azt? hogy az, *a Pólteges jobb-kezének meg-változtatása*? Ez történt Saulusban: ki a' nagy vétkes üldözőből, hirtelen óltalmazóvá lőtt; és be-tellyesedett az Isaias jövendőlése [q]: *A magas halmokon folyó vizeket fakasztok, és a mezők-közepett kút akat: a' puszta vizek-tavaiva teszem, és az ut-nál kül-való földet vizek-patakivá. A' pusztában czedrust, és sétt-tövisset, és myrtust, és olaj-fát nevelek: a' kietlenben jegenye-fát, szil-fát, és puszpángot mind-együt helyheztetek. Hogy lássák, és tudgják, és meg-gondólyák, és értsék egyenlő-képpen, hogy az Úr kezе chelekedte azt, és az Izráil Szentе teremtette azt.*

De nem chak a' földön, a' Vitézkedő Anyaszentegyházban, vólt örőm a' Saulus meg-térésén; hanem Menyben-is, a' Győzedelmes Anyaszentegyházban. Mert, ha *Örőm vagyon Menyben egy pönitentziát tartó bűnösön* [r]: mennyivel inkább illyen bűnösön, és a ki illyen penitentziát tart, és a Pogányok Doktorává lészen? mert nem ok-nélkül mondhattyuk, hogy Saulusban, az egész világnak nagy része tért-meg, hívén az ő predikállásának, és írásának. Továbbá, noha minden bűnös embernek meg-térése chodálatos, és természet-fölőt-való, melyhez az Istennek végetlen hatalma, vagy mindenható ereje kívántatik: mindazáltal a' Saulusé kivált-képpen chodálatos. Mert az Isten akkor térítette meg, mikor leg-alkolmatlanabnak látratott; mikor az Isten Malasztyával leg-inkább ellenkezett, és az őszrőn-ellen rúgóldozott: és akkor az Isten, egy szempillantásban Mennyei világossággal meg-világosítván, chodálatos ajándékival fel-éhesítette.

Ebből az Istennek nagy Irgalmasságából, nem kichiny vígasztalást vehetnek a' Bűnősök, kik Penitentziára szándékoznak, hogy bűnöknek nagy- és sok-voltáért kétségbe ne essenek; a'mint Arany-szájú Szent János okoskodik [s]. Mert, ki lehetett Saulusnál veszedelmesb állapatban, midőn a' Krisztus Híveit üldözte? De még-is, mivelhogy az Isten Malasztyának ellene nem állott, hanem hamar és alázatossan engedett, meg-tért, és az Istennek választott edényévé lőtt. Nagy chalárdsággal él az Ördög: mert, midőn az embert bűnre akarja vinni, az Isten irgalmasságát nagynak tetteti; hogy a'hoz bizván az ember, bátorságosban vétkezzék: de, minek-utánna a' bűnrevivén meg-ejtette, az Istenitéletit keménynek tűnteti; hogy meg-rémülvén, kétségbe essék, és úgy-is hanyat-homlok mennyen a' vétekre. Mert, a'mint Arany-szájú Szent János mondgya [t], a' Beteg, míg gyógyúlását reméllí, meg-tartóztattya magát ártalmas étkektől; de meg-értvén gyógyúlhatatlanságát, semmitől magát meg nem tartóztattya: úgy az ember, míg reméllí üdvősségét, alkolmasint meg-tartóztattya magát a' czégéres bűnöktől; de ha vétkei-miatt kétségbe esik, semmivel nem gondol, mindent orczátlanúl meg-chelekeszik; gondolván, hogy az ő vétke meg-haladta az Isten irgalmasságát. De, a'mint azon Szent János mondgya [u], nem olly veszedelmes a' harczon sebbe esni, mint a' seb-után kétségbe esni. Az Áros-ember, ha egy úttal kárt vall, nem szűnik-meg a' kereskedéstől; hanem szorgalmatoskodvan, kárát helyére igyekezik hozni. Sokan, a' seb-után jobban vitézkedtek; és a' kik elsőben a' kinoktól meg-rémültek, az-után bátor szívvel mentek azokra, és a' Mártyrumság Koronáját meg-nyerték: kik, ha az első cha-

[k] 2. Reg. 3. 6.
[l] vers. 12.
[m] vers. 20.
[n] Gal. 1. 13.
[o] Ps. 113. 9.
[q] Isa. 41. 18.
[r] Luc. 15. 7.
[s] Homil. 2. in Psal. 2.
[t] Homil. 40. Operis imperf. in Mt.
[u] Hom. alt. ad Popul.

A

pás-miatt kétségbe eſtek-vólna, másod ütközetben nyertesék nem lőttek-vólna. Nagy vétek, úgy-mond *Sz. Cyrillus Jerosolymitanus*[a], nem hinni a'Penitentziának reménységét: mert, a'ki nem várja üdvőſséget, többiri vétkét; a'ki pedig orvoſságot remél, magát meg-mértékli. A'melly tolvaj kegyelmet nem remélli, meg-általkodik a'gonoſságban: de a'ki azt remélli, gyakorta meg-térvén penitentziát tart. Ezt jelenti Sa'omon-is, mondván[y]: *Az iſtentelen, mikor a'Bűnök mélységére jut, nem gondol semmivel.* melly mondáſt, illik valóban meg-fontolnunk.

a Cateh. 5.

y Prov. 18. 3.

Némelly Túdós emberek, Szent Pálnak ama'mondásából, [z] *Hogy meg-fogháſzák mellyiké, jen a'ſzéleſség, és a'hoſſzuſág, és a'magaſság, és a'mélység*, ſzépen okoskodnak; fel-találván azt a'Négy dolgot, nem chak az Iſtennek tulajdon Tekélletességiben, és a'Jóſzágos chelekedetekben, hanem a'Bűnben-is, melynek mélységéről, a'mint hallók, Salomon-is emlékezik. A'Bűnnek Magaſságán, értik a'bűnben-valo Dichekedéſt, mellyet panaſzolkodva fedd Dávid, mondván[a]: *Mit dichekedel a'gonoſságban, ki hatalmas vagy a'barmiſságban?* A Széleſségén, értik az Iſten irgalmaſságában, főképpen-is mod-nélkül-valo Bizakodáſt; melly a'félelmet félre tévén, a'miben az az embert meg-zabolázná, ſzájára ereszti, és ſzabadgyában hadgya. A'Hoſſzaſságán, értik a'bűnnek Gyakorlását, és ſzokáſsá-vételét, melly neminémű-képpen természetté változik. A'Mélységén, végezetre, értik az üdvőſségről-valo kétségbe-eſést; melly az ember ſzívét a'vezedelem mélységére veti, hogy reménsége ſe légyen a'meg-ſzabadúlásról: és úgy, ſemmivel nem gondolván, minden gonoſságot meg-chelekedgyék.

z Eph. 3. 18.

a Pſ. 51. 3.

B

Ez a Kétségbe-esés, fő-képpen a'bűnben-valo heverésből, és annak gyakorlásából ſzármazik. *Ariſtoteles* [b], és a'több Filoſofuſok-is, azt tanittyák; hogy a'Nehéz dolgok, mint a'föld, és a'víz, midőn az ő természet-ſzerént-valo helyőkre jutnak, Három dolgot nyernek: Nyugodalmat, Meg-maradáſt, Eggyesüléſt. Mert, midőn valami darab földet magaſról alá-vetnek, mihelyen a'földre elik, meg-nyugſzik, és tovább nem mégyen; ott éppen meg-marad, és ſok-felé nem oſzol; és a'több földel eggyesől. Ha valamelly chöp víz-is a'tengerbe elik, ott meg-állapodván neminémű-képpen meg-nyugſzik; ott meg-marad, 's el nem ſzárad; és a'több vízzel eggyesől. Így okoskodhatunk a'Bűnnek meg-ſzokásáról: melybe ha játa az ember a'bűnnek gyakorlásával, Három dolgot érez magában: I. A Bűnben olly chendeſen nyugſzik, hogy nem-is igyekezik fel kelni. II. Abban, vagy tellyes életében meg-marad, vagy igen ſokáig. III. Egyéb bűnősökhöz adván magát, azokkal eggyez. Viſzontag, a'Bűnök-is afféle emberben, ollyan Három dolgot találnak: 1. Nagy chendeſségben vannak, és a'lelki-iſmeretet nem furdallyák. 2. Végig, vagy hóltig benne maradnak. 3. Egyéb vétkekkel eggyeznek, és társaságot vetnek. Ezt jelenti Salomon, midőn azt mondgya; *Semmivel nem gondol*: az-az, a'mint *Hugo* Kardinál magyarázza, ſem a'lelki-iſmérettel, ſem a'büntetéſſel. Ebből ſzármazik a'chendes nyugodalom: mert a'lelki-iſmeretnek furdalása, és a'büntetéſnek várása, meg-háborittya a'bűnöſt, és nem hadgya chendeſségben lenni. Azért, a'ki azt a'két dolgot félre téſzi, békével nyugſzik, és ſemmitől ninchen bántása. *Semmivel nem gondol*, az-az, a'mint *Lyranus* mondgya, ſem a'dorgálással, ſem az orvoſsággal, és penitentziával: melyből ſzármazik a'bűnben-valo meg-maradás. mert a'Bűnt, a'dorgálás orvoſollya, a'Penitentzia el-törli. *Semmivel nem gondol*; az-az, a'mint némellyek magyarázzák, nem ſzégyenli a'bűnt, ſem az orczája nem pirúl érette: melyből ſzármazik a'bűnűknek gyűlése és eggyesüléſe. mert, a'ki egyſzer a'ſzemérmetes ſéget meg-veti, ſzemrelevé lévén, minden vétekre hanyatt-homlok mégyen; és mentől több bűnt chelekeſzik, annál inkább vigad és dichekedik. Őrizkedgyünk azért a'kétségbe-eſéſtől, és annak fő okától, a'Bűnnek gyakorlásától: és kövéſsük Szent Pált; ki, halván az Iſten akaratyát, penitentziát tartván meg-tért.

b Libr. 1. de Cœlo & Mundo.

C

D

Nem kevesben ſzakaſztyák nyakokat, a'föl öttebb-és mód-nélkül-valo Bizakodáſſal, mint a'Kétségbe eséſſel: melly azon Ördögálnokságából ſzármazik, azon Iſten jó-voltá-és Igaſsága-ellen tuſakodik; és azon czélra arányoz, tudni illik, a'Bűnre-valo ſzabadságra: azért, azon Saulusnak meg-téréſe lehet orvoſsága-is. Kétségbe ne eſſünk, látván hogy Saulus nagy bűnös volt, és meg-tért: mód-nélkül ſe bizakodgyunk, tudván hogy Saulus nem hallogatta meg-térését, az Iſten irgalmaſságához képeſt; hanem a'Kriſtus hívatallyára mingyártkész volt, mondván: *Uram, mit akarſz, hogy cheleked legyen?* Szépen ir e'Két ellenkező vétektől Sz. Agoſton [d]: Láſsátok a'kétségbe-esőnek ſzavát, a'bűnnek öregbitésére: és láſsátok a Bizakodónak ſzavát, a'

c Ser. 9. de diverſ. 14.

bűnök-

A

bűnöknek többítésére; és mi módon mind a kettőnek ellene-mond az Isten gond-viselése, és irgalmassága! Hallyad a'kétségbe-esőnek szavát: Hat el-kell kárhoznom, miért nem mivelném a' mit akarok? Hallyad szavát a bizakodóknak-is: Nagy az Isten irgalmassága, mikor meg-térek, minden bűneimet meg-bocsátja, miért nem chelekedném a' mit akarok? Amaz kétségbe esik, hogy vétkezzek: ez bizakodik, hogy vétkezzek. Mind a'kettő felelmes, mind a'kettő veszedelmes. Jaj a'kétségbe eséstől, jaj a'hamis bizadokástól, vagy reménségtől! Mind a'két veszedelemnek és gonoszságnak mint vesz-ki eleic az Isten irgalmassága? Mit mondasz te, a'ki kétségbe esésből akarsz-vala vétkezni? Már el-kárhozom; miért nem mivelném a'mit akarok? Hallyad az Irást [a]: *Ne mondd azt: Urom az istentelennek halálát, hanem-hogy meg-térjen az istentelen az ő útáról, és éllyen.* Ebből-is-tudd-el a'kétségbe-esőt ember reménségre hívattatik: de a'másik tőrtől-is kell félni, hogy valaki a'bizakodással inkább ne vétkezzék. Mit mondasz-vala azért te-is, ki a'bizakodással inkább vétkezel? Mikor meg-térek, minden bűneimet meg-bocsátja az Isten: azért azt chelekeszem a'mit akarok. Hallyad te-is az Irást [b]: *Ne késérl meg-térni az Urhoz, és ne halogasd napról napra: mert hirtelen el-jő az ő haragja, és a'bosszúállásnak idején el-vesztet téged.* Azért ne mongyad; Hólnap térek-meg; hólnap keresem kedvét az Istennek, és mind a'mái's mind a'tegnapi bűneimet meg-bocsátja. Úgy vagyon igazat mondasz, hogy az Isten a'te meg-térérednek bochánatot ígért: de a'te hallogatásodnak a hólnapi napot nem ígérte.]

a Ezech. 33. 11.

b Eccli. 5. 8.

B

Másutt pedig azon Sz. Agoston imígyen beszéll [c]: Ímé mind a'kettőre vígyázott mi-érettünk az Isten gond-viselése: hogy kétségbe-eséssel ne többitsenök a'bűnt, a'Penitentziatartásnak bátorságos partyát adta előnkbe: hogy pedig bizakodásból ne többitsenök, halálunknak bizonytalan napot rendelt.] Innét mondgya Szent Pál [d]: *Meg-láttatok, atyám-fiai, hogy valami-képpen ne légyen valakiben közületek a'hitetlenségnek gonosz szíve, hogy el-távozzatok az élő Istentől: hanem intsétek egy-mást minden-napon, a'Ma nevezetik; hogy meg ne keményítessék valaki ti közületek, a'bűnnek elámításával.* Azt kívánnya Szent Pál, hogy minden-nap intsük egy-mást, és ne várjuk a'*Hólnap*ot, hanem mindenkor a'*Ma*-t forgassuk elménkben, és arra vígyázzunk chelekedetünkben. mivel máshutt-is azt olvassuk [e]: *Ma ha az ő szavát hallyátok, meg ne keményítsétek szíveteket.* Valamíg élünk, a'*Ma* nevezteti nékünk: A *Ma*, az Isten szava; de a'*Hólnap*, az Ördögé; mellyet Sz. Pál *a'bűn chalárdságának* nevez. Mert az Ördög azzal akkar meg-chalni, és a'bűnre vinni, hogy a'bizonyos *Ma*-t magának foglallya, a'bizonytalan *Hólnap*ot az Istennek ígérteti velünk. Nehezen hitethetné-el az Ördög velünk, hogy egy-általlyában, tellyességgel el-szakadgyunk az Istentől: hanem azon mesterkedik, hogy halasszuk a'meg-térést; a'*Ma*-t magának foglalván, a *Hólnap*ot máfnak ígérvén. De, a'mint Szent Agoston írja [f], a'*Hólnap* sokakat meg-ölt: és a'kik azt mondogallyák, *Hólnap, és Hólnap*, az ajtót hirtelen bé-zárva találllyák, és ők kinn maradnak.

c De Verb. Apost. Serm. 16.

d Hebr. 3. 12.

e Psal. 94. 8.

C

f Serm. 16. de Verb. Dom. c. 11.

Az okáért a Saulus példáját követvén, midőn a'Bűnnek álmából fel-serkentnek, ne hallogassuk a'dolgot, hanem mingyárt azt mondgyuk: *Uram, mit akarsz hogy chelekedjem?* Kemény chapás vólt az Izraël fiain, midőn az Assyriusok őket fogságba vitték; de hallyad annak az okát [g]: *El-küldi-vala az atyjok Ura Istene hozzájok az ő Követit, éjjel-felkelvén, és napon-ként intvén; azért hogy kedvezne a'népnek, és az ő lakó-helyének. Azok pedig meg-chufollyák-vala az ő Követit, és kevéssre bocsátják-vala az ő beszédit; és meg-tréfállyák-vala a'Prófétákat: míg az Úr haragja fel-gerjedne az ő népe-ellen, és nem vólna semmi gyógyulás.* Senki nem mondhattya, hogy Isten őtet nem hítja a'Penitentziára (ha olly nyílván nem szóll-is mint Sauluſnak; ha a földhöz nem vér-is,) vagy a Tanítók intésével, vagy a'belső serkengetéſſel, vagy külömb-külömb-féle látogatásával: chak meg ne ſketőlnénk. Azon első, az agyagos földet által-hattya, és meg lágyíttya; a'fövenyt által-hattya, de meg nem lágyíttya; a'kősziklát pedig, sem által nem hattya, sem meg nem lágyíttya: hasonlóképpen azon Isten látogatása, némellyekben igen foganatos; a'keményeket meg-lágyíttya, a'hidegeket meg-melegíti, a szárazokat meg-nedvesíti: némellyekben pedig semmit nem fog. Jonásnak egy Predikatziója a Niniveëket meg-térítette: a'Zsidókat pedig, sok Próféták tanítása, sőt a Krisſtus predikálláſi-is, choda-tételi, és jeles példái, meg nem jobbították, szívőknek keménységekért. Saulus, Krisſtusnak egy szavára meg-tért: Farao, sok ostorok-után, inkább meg-keményedett, és el-veszett. Mert *A föld*, úgy-mond Sz. Pál [h], *melly a gyakorta reá jövő zápor-esőt issza; és tövíseket s bojtorjánokat hoz, meg-vetetett, és az átokhoz közel vagyon: melynek vége az el-égetés.* Az Elsőtsvás, az Isten látogatása, akár-mi módon: melly-után, a'ki meg nem jobbúlván, chak a'bűnnek tövisét és bojtorjánát hozza, Három-képpen bűntettetik-meg az Istentől;

g 2. Par. 36. 15.

h Hebr. 6. 7.

D

A I. Meg-vettetik: mert az Isten ötet meg-útálván, nem akarja többé még-látogatni. II. Az átokhoz közel jár: mert bizonnyal fejére várhattya az ütólsó ítéletkor amaʼ rettenetes sententziát a: *Menjetek-el tőlem átkozottak.* III. Avégre az örök tűz; melynél semmi rettenetesb nem lehet. Az-okáért, hogy azt el-kerűlhessűk, imígyen könyörögjűnk az Istennek az Anyaszentegyházzal: Isten, ki az egész világot tanítottad Sz. Pálnak predikállásával: nékünk, kik má az ő Meg-térését űllyűk, azt engedgyed, hogy az ő példái-által te-hozzád juthassunk. Amen.

a Mat. 25. 41

HARMADIK PREDIKÁTZIO, AZ EPISTOLÁRÓL, MELLY IRVA VAGYON AZ APOSTOLI CHELEKEDETEKNEK *IX. RESZEBEN*, ỳ. 1.

B *AZokban aʼ napokban; Saulus még-is dúl fúlván fenyegetéssekkel, és öldökléssel az Úr Tanítványi-ellen, aʼ Papi-fejedelemhez méne, és levelet kére tőle Damaskusba aʼ Synagógákhoz; hogy, ha valakiket találna eʼ járat-béli férfiakat, és aszszonyállatokat, meg-kötőzve hozná Jerusalembe. Es midőn az úton menne, történék hogy Damaskushoz közelgetne: és hirtelen világosság véve ötet környül az égből. Es le-esvén aʼ földre szózatot halla, melly monda néki: Saule, Saule, miért üldőzsz engem? Ki monda: Ki vagy Uram? Es amaz: Én vagyok aʼ JESUS, aʼ kit te üldőzsz, nehéz néked az ősztön-ellen rúgóldoznod. Es reszketvén, és álmélkodván monda: Uram, mit akarsz hogy chelekedgyem? Es az Úr ő-néki: Kelly-fel, és menny-bé aʼ Városba, és ott meg-mondgyák néked mit kellyen chelekedned. Azok pedig aʼ férfiak, aʼ kik kísérik-vala ötet, állanak-vala álmélkodván, halván ugyan aʼ szózatot, de senkit nem látván. Fel-kele pedig Saulus aʼ földről, és fel-nyitott*

C *szemekkel semmit nem lát-vala. Kézen-fogva vonyván pedig ötet, bé-vivék Damaskusba. Es ott vala három napig nem látván, és nem évék, se nem ivék. Damaskusban pedig egy Ananias-nevű Tanítvány vala: és monda néki látásban az Úr: Anania. Ő pedig monda: Iholén, Uram. Es az Úr ő-néki: Kelly-fel, és menny az útzába, melly Egyenesnek hívattatik: és keress aʼ Judás házában egy Tarsusi Saulusnevűt: mert ímé imádkozik. (Es láta egy Ananias-nevű férfiat, hogy bé-menne, és kezeit reá-tenné hogy ismeg látna.) Felele pedig Ananias: Uram, sokaktól hallottam e férfiú-felől, mennyi gonoszokat chelekedett aʼ te Szenteidnek Jerusalemben: és itten hatalma vagyon aʼ Papi-fejedelmektől, hogy meg-kötőzze mind, aʼ kik segétségül hívják aʼ te nevedet. Monda pedig néki az Úr: Menny-el, mert nékem választott edénnyem ez, hogy hordozza az én nevemet a Pogányoknak-, fejedelmeknek-, és az Israël*

D *fiainak-előtte. Mert én meg-mutatom néki, menyit kelleszék néki az én nevemért szenvedni. Es el-méne Ananias, és bé-méne a házba: és reá tévén kezeit, monda: Saule atyámfia, az Úr JESUS küldött engem, aʼ ki meg-jelent néked az úton aʼ mellyen jőtt-vala, hogy lássa, és bé-tellyesedgyél Szent-Lélekkel. Es mingyárt le-esének az ő szemeiről mint valami hal-héjak, és meg-jőve szeme-világa: és fel-kelvén meg-keresztelteték. Es mikor ott-vólna, meg-erősödék. Lőn pedig aʼ Tanítványokkal, kik Damaskusban valának, egy-nehány napig. Es leg-ottan aʼ Synagógákban predikállya-vala aʼ JESUSt, hogy ez az Isten fia. Álmélkodnak-vala pedig mindnyájan aʼ kik hallyák-vala, és mondának: Nem ez-e, aʼ ki üldözi-vala Jerusalemben azokat, aʼ kik segétségül hívják-vala ezt aʼ nevet: és ide azért jött, hogy kötőzve vigye azokat aʼ Papi-fejedelmekhez? Saulus pedig sokkal inkább meg-erősödik-vala, és meg-szégyeníti-vala aʼ Zsidókat, kik Damaskusban laknak-vala, bizonyítván hogy ez aʼ Krisztus.*

Azt it-

AZt írja *Ovidius* az ő Pogány istenirűl; hogy az embereket chodálatos-képpen el-változtatták [a]: tudni illik, fűvekké, fákká, madarakká, barmokká, egy-szóval, nem jobb, hanem alább-való dolgokká. Ennek nem tudom ha érzette-e okát *Ovidius*. Én azt vélem; hogy Dávid reá talált, mondván [b]: *Mert a' Pogányoknak minden Istenei Ördögök*: kiknek tulajdonsága, a' jót gonoszszá, vagy alább-valóvá változtatni. Innét vagyon, hogy a' Pogányok az ő istenőket, a' Gonoszság Mesterinek-is tartották: mint *Mercuriust*, a' lopásnak; *Martot*, a' vér-ontásnak; *Venust*, a' tisztátalanságnak, melly vétkek-által, az emberek alá-való barmokhoz hasonlókká lésznek. Mert, [c] *Az ember, midőn tiszteletben volna, nem értette: hasonlíttatott az esztelen barmokhoz, és hasonló lett azokhoz.* A' mái napon-is, chodálatos, de kívánatos; és örvendetes Változtatás adatik előnkbe; *A Földnek jobbá-kezdetének meg-változtatása* [d]: melly az alább-való dolgokat jobbá változtattya; az ízetlen vizet, jó borrá [e], a' ragadozó farkast, szelíd báránnyá, sőt vigyázó Pásztorrá; a mint meg-jövendőlte Jákob Patriárka, mondván [f]: *Benjamin ragadozó farkas, reggel prédát észik, és estve ragadományokat oszt*: és a' mái napon tellyesedett-bé; a' mint Sz. Agoston magyarázza [g]. Mert Saulus, a' Benjamin nemzetségéből volt [h]: és reggel, az-az, elsőben, ragadozo Farkas, a' Krisztus nyája-ellen; mellyet keményen öldözött, *dühös-fúlyan fenyegetésekkel, és öldöklésekkel* [i]; estve pedig, az-az, utólra, egy delmes Báránnyá lőtt, mondván [k]: *Uram, mit akarsz hogy chelekedjem*: sőt vigyázó Pásztorrá-is, *Hordozván a' JESUS nevét a' Pogányoknak, Fejedelmeknek, és az Izraél fiainak előtte*. Kinek üdvösséges Változásáról, lesznek e' mostani Predikátziók.

I. *Meg-mondom, ki volt a' Saulus; és mint változott meg.*
II. *Meg-mutatom, Mint viselte magát Saulus a' Krisztus Híveihez.*
III. *Meg-mondom, Mint viselte magát a' Krisztushoz.*

ELSŐ RESZE.

KIlőrt-légyen Saulus, meg-téréše előtt, maga Irásiból ki-tetszik: Előszőr: Czilicziának fő városában, *Tarsus*ban szűletett [m]: melly a' Romai szabadsággal élt; mivelhogy a' hadakban *Julius* és *Augustus* Chászár pártyát követte: azért nevezték *Juliopolis*nak-is, a' mint *Dio Cassius* irja [n]. És mint-hogy *Tarsus*ban fő Iskolák voltak; és, a' mint *Strábo* irja [o], *Athénát* és *Alexandriát* meg-előzte; sőt Romában-is sok *Tarsusi* fő emberek voltak: hihető, hogy Saulus-is a' Görög tudományban elő-kelő volt: de *Gamaliel*nek *Lábainál tanittatott, az Atyai Törvénynek igazsága szerént* [p]. Másodszor: A' mint mondám, Benjamin nemzetségéből-való Zidó volt [q]: kit ugyan példázott-is Benjamin a' Jákobnak utólsó fia; mivelhogy Saulus-is utólszor hivattatott az Apostolságra, és magát *Leg-kisebbnek* mondotta az Apostolok-közőtt [r]. Továbbá; midőn Benjamint szűlte az anyja, a' fájdalomért, melytől meg-is hólt, *Benoni*-nak akarta nevezni; az-az, *Fájdalom fiának*: de az atya *Benjamin*-nak nevezte, az-az *Jobb-kéz fiának*. Saulus-is, újonan szűletvén a' Keresztség-által, az annyát, a' *Synagógát*, nagy fájdalomra juttatta; mellyért Fájdalom fiának nevezhették-vólna: de a' Mennyei Atya, az Isten, Jobb-kéz fiának nevezte. Mert, midőn azt mondotta felőle Ananias [s]: *Uram, sokaktól hallottam e' férfiu felől, mennyi gonoszakat chelekedett a' te Szenteidnek Jerusálemben: és itten hatalma vagyon a' Papi-fejedelmektől, hogy meg-kötözze mind a' kik segétségül-bijják a' te nevedet*: Azt felelte néki az Úr: *Menny-el, mert nékem választott edényem ez, hogy hordozza az én nevemet a' Pogányoknak, Fejedelmeknek, és az Izraél fiainak előtte. Mert én meg-mutatom néki, mennyit kelljen néki az én nevemért szenvednie.*

Erről jeles Példát olvasok a' Sz. Irásban [u]. Midőn az Istennek válaszott népe napon-ként tőbbűlne és nevekednek, és a' környűle-való Pogány Nemzetségeket meg-kezdené győzni: meg-ijedvén Bálák a' Moabiták Királya, Követeket küldé a' jövendő-mondó Balaámhoz, üzenvén néki, és mondván [x]: *Imé nép jőtt-ki Egyiptusból, melly el-fedte a' föld szinét, le-telepedvén ellenemben. Jőj-el azért, és átkozd-meg e' népet, mert erősb nálamnál; hátha valami-képpen meg-verhetnem, és ki-vethetném őtet földemből.* De mikor Balaám az úton volna, az Úr Angyala eleibe-álla mezítelen kardal, mondván [y]: *Én jöttem, hogy ellenkedgyem véled, mert gonosz a' te útad, és ellenem vagyon.* Kinek azt mondá Balaám: *Vétkeztem, nem tudván hogy te állandó ellenem: és most, ha nem tetszik néked hogy el-menjnyek, viszsza-megyek.* Mondá az Angyal: *Menny-el ezekkel, és meg-látjá hogy egyebet ne szólly, hanem a' mit parancholok néked.* És úgy chelekedett: mert az Izraél népét nem átkozta-meg, a' mint Bálák kívánta, hanem szép áldásokkal áldotta, a' mint az Úr parancholta; és azzal Bálákot-is meg-szégyenítette. Hasonló-képpen, az Isten Fia magának Anyaszentegyházat szerezvén, hogy *Uralkodnék a' tengertől-fogva a' tengerig; és a' folyó-víztől-fogva a' föld kerekségének határi-ig* [z]: el-küldötte a' végre az Apostolokat, hogy *azoknak szengétsége minden földre ki-menne, és a'*

[a] Libr. Metamorph.
[b] Ps. 95. 5.
[c] Ps. 48. 21.
[d] Ps. 76. 11.
[e] Ioan. 2. 9.
[f] Gen. 49. 27
[g] Serm. 1. de Temporibus. Paul.
[h] Rom. 11. 1. Philip. 3. 5. 1. Cor. 9. 1. 2. Cor. 6. Gal. 1.
[i] Act. 22. 3.
[k] Act. 9. 6.
[m] Act. 22. 3.
[n] Lib. 47.
[o] Lib. 14.
[p] Act. 22. 3.
[q] Rom. 11. 1. Philip. 3. 5.
[r] 1. Cor. 15. 9. 1. Tim. 1. 15.
[s] Act. 9. 13.
[u] Num. 22. 5.
[x] Deut. 5. 6.
[y] Ps. 32.
[z] Ps. 71. 8.

A

a Pf. 12. 5.
b Ap. 2. 41.
k Act. 4. 4.

sának kezdetére bátorítá az ő igéjek[k]. Melly beszédnek és zengésnek olly ereje volt, hogy Sz. Péternek első Predikátziójára, *Három ezer lélek állatik hozzájok*[b]: a' másodikra pedig, *Öt-ezer*[k].

Ezen az első-menetelen meg-ijedvén a' Papi-fejedelmek, és azt alitván, hogy a' Krisus Anyaszentegyházának nevekedése, a' *Synagóga* fogyatkozására lenne, ellene akarták állani: és tudván a' Saulus buzgóságát a' Moyses törvényéhez, Hadnagyul választották a' Hivek ellen, hogy nődözné és fogyatná őket. Hiven el-járt a' dologban: és, [d] *Pedig ő vala az Anyaszentegyházat, házon-ként járván és ki-vonyván a' férfiakat, és asszonyállatokat, őrizet alá adja vala*. és [e]; *Dúl-fúlván fenyegetéssekkel és ölésekkel az Úr Tanítványai ellen, a' Papi-fejedelemhez méne, és levelet kére tőle Damascusba a' Synagógákhoz, hogy, ha valakiket találna e' járásbéli férfiakat és asszonyállatokat, meg-kötözve hozna Jerusálembe.* Erről ő-maga is vallást tészen Írásában, mondván [f]: *Fölötte igen fel-háborítám az Istennek Anyaszentegyházát, és rontám azt, és előb mentem a' Zsidó Törvényben sokakkal, a' kik velem egy-idébeliek voltak az én nemzetemből, nagyobb buzgósággal követvén az én Atyai hagyományimat.* De az úton eleibe állott a' Testamentomnak Angyala, a' Krisus, mondván néki [h]: *Saule, Saule, miért öldösöd engem? Nehéz néked az ösztökén-ellen rugódoznod.* Ki mingyárt azt felelte: *Úram, mit akarsz hogy cselekedjem?* És a' naptól-fogva nem öldözte a' Krisus nyáját: hanem, egy mennyi nap-multva [i], *A' Synagógákban prédikállotta a' JESUST, hogy ez az Istennek Fia. Álmélkodnának vala pedig mindenek a' kik hallják vala, és mondanák: Nemde ez a' ki dúlá-vala Jerusálemben azokat, a' kik segétségül hívják vala ezt a' nevet: és ide azért jött, hogy kötözve vigye azokat a' Papi-fejedelmekhez? Saulus pedig sokkal inkább meg-erősödék vala, és meg-fogyasztá vala a' Zsidókat, kik Damascusban laknak vala, bizonyságot tévén a' Krisusról.* Ezen, fölötte-igen meg-busulták a' Zsidók: És, *miképen sokszor el-akarnának, egyben tanátkoznak hogy meg-ölnék őtet.*

B

f Gal. 1. 13.
g Mal. 3. 1.
h Act. 9. 4.

i Act. 20.

Ehez egy-felől hasonló hisloriát olvasunk; de más-felől igen különbözőt, a' Makabeusok könyvében [k]: Apollónius Czelesyriának Hadnagya, Heliodórust Jerusálembe küldötte, hogy a' Templom kincsét fel-dúlná, melly az özvegyek és árvák táplálására való volt. Ki midőn azt végbe akarná vinni; és az egész Városban nagy rettegés vólna, némellyek síránkozván, 's némellyek imádkozván, hogy a' Szent-hely meg ne gyaláztatnéki a' mindenható Istennek lelke, az ő hatalmasságának nagy nyilván-valóságát mutatta Heliodórusom: úgy hogy, valakik az ő pártyára voltak, minden erejektől meg-fosztatván el-ájúltak, és semmit nem chelekedhettek. Heliodórust pedig, a' ló, mellyé egy aranyas-fegyverű rettenetes lovas ült, az első lábaival meg-ütötte: más két jeles ifjak pedig, két-felől ostorozták szűnetlen sok ütésekkel. ki hirtelen a' földre esett. És mikor nagy homályossággal környül-vétetett vólna, ragadták, és hordozó-székben ki vitték. Annak-fölötte meg-némult; és minden reménségtől, és segétségtől meg-fosztatván feküdt. De Onias Pap könyörgése-által, meg-engedte életét az Isten. És az ostorozó Ifjak azt mondották néki: Oniás Papnak adgy hálákat: mert ő-érette engedte-meg az Úr életedet. Te pedig az Istentől meg-ostoroztatván, hirdesd mindenkinek az Istennek nagy dolgait, és hatalmát. Látod, hogy Heliodórust az Isten ereje megtartóztatta, hogy gonosz igyekezetét végbe ne vihetné, a' mint Sauluſt-is. De azonkívül, sok különbség volt közöttök: 1. Mert Heliodórus, a' Templom kincsét akarta el-prédálni: Saulus pedig, az Istennek élő Templomit fogyatni. 2. Heliodórus, Apollonius Hadnagy hagyásából akarta azt chelekedni: Saulus, a' Papi-fejedelmek izgatásából. 3. Saulus, nem setétséggel, mint Heliodórus; hanem chodálatos fényességgel vétetett-környül. 4. Saulus, a' földre esvén, nem némult-meg, mint Heliodórus; hanem meg-vakúlt. 5. Saulus, nem Onias Pap könyörgésével tartatott-meg az életben; hanem, a' mint Sz. Agoston mondgya, a' Mennyei dicsőségben lévő Sz. Istvánnak esedezésével; és a' Jésusnak, a' kit öldözött, végheteten kegyelmességével: a' végre, hogy mindenütt hirdetné a' Jésusnak szent nevét, és a' rajta-történt hatalmas dolgot: és így, noha úgy esett-le mint öldöző, de úgy költ-fel mint óltalmazó. Szépen ír erről Sz. Agoston, mondván [l]: A' jószágos chelekedeteket-termő lelkek, gyakorta elsőben vétkeket termenek: mellyel meg-jelentik, michoda jószágos chelekedetekre légyenek leg-alkalmatosbak, hogy-ha a' parancholatok-által meg-tanítsatnak. Így Moyses, meg-ölvén az Egyiptusi embert, úgy vagyon hogy fogyatkozó, de igen termő jelt mutatott. Azon-képpen Pálnak kegyetlensége, vad vétek vólt, de nagy terméshez jele vólt. Úgy vagyon: mert a' mi-képpen elsőben senki úgy nem igyekezett a' Hivek romlására mint ő: azon-képpen az után, senki azoknak épülésére többet ő nálánál nem fáradott, sem fzenvedett; sőt, senki chak meg sem gondolta azokat, a' miket Sz. Pál bátorságosan végbe vitt. De látjuk, mint viselte a' Krisus magát Saulushoz.

C

D

k 2. Mach. 3. 7.

l Lib. 22. contra Faustum, cap. 70.

II. RÉSZE.

SZent Lukács így kezdi-el a' Saulus históriáját [m]: *Saulus még-is dúl-fúlván fenyegetésekkel és ölésekkel az Úr Tanítványai-ellen.* Mintha azt mondaná: Meg nem elégedvén a' Sz. István halálával [n]; ki ő-néki tanúló-társa volt; sőr, a' mint *Oecumenius* írja, rokona-is. Kit, noha tulajdon kezével nem kövezett; mert az, túdós Farisæushoz, a' minémű Saulus volt, nem illett: mindazáltal, mivelhogy a' kövezők köntösit tartotta, és őrizte, (mivén őket és get jelszvén, nagyobb oka volt halálának egyebeknél. De nem elégedvén a' Jerusalemi Anyaszentegyháznak üldözésével, melly azon nap tőrtént [o]; nem elégedvén a' Tanítványoknak el-oszlásával Judæának és Samariának tartományiban [p], kik, az Apostoloktól meg-valva, minnyájan el-oszlottak: még-is dúltfúlt, és keményen dőhősködött. De nézzed az Istennek jó-voltát, és hatalmasságát: ki, a' mint Arany-szájú Sz. János írja [q], akkor vonta Saulust magához, mikor leg-inkább ragyogtatta: nem várván hogy dőhős haragját ki-tőltené; hogy betegségét meg-mutatná: hogy a' gonosz indúlatoknak gonosz langját meg-oltaná; hogy el-fáradván a' dőhősségben meg-szelídűlne: hogy meg-győzvén őtet, meg-mutatná hatalmasságát. Mert az Orvosok-is akkor choládlyukés dicsérjük, midőn a betegség-et leg-nagyobbnak és veszedelmesb állapotyában meg-gyógyítya.

Hogy pedig könnyebben végbe-vihesse Saulus az ő dőhős igyekezetét, *a Papi fejedelemhez ment, és levelet kért tőle Damaskusba a' Synagogákhoz* [r]: hogy azokkal ólálkodhatnámagát; és meg-bizonyíthatná hogy igaz járatú béli ember, és fegyverre is gyerhetne a' Tízet-tartóktól. Erről elmélkedvén némelly Túdos ember, azt írta, hogy Sz. Pál egyedűl Tizen-négy Levelet írt, a Hívek oktatására; a négy Apostol pedig, csak Heten: és Sz. Pálnak a' Romaiakhoz írt egy Levele-is, csak nem olly hoszszú mint a' négy Apostolnak Hét Levele. melly számos Levelekkel, azt akarta helyére hozni, hogy az-előtt olly szorgalmatos volt a' Levelek szerzésében, mellyekkel a' Hívekre háborgatna. Midőn azére, dőhősséggel és levelekkel fel-fegyverkezvén Saulus, Damaskusba sietne *a' Synagogákhoz, hogy, ha valakit kit találna a' járat béli férfiakat, és asszony'állatokat, meg-kötözve vinné Jerusalembe*; a' férfiaktól nem felvén, az aszszony'állatokon nem könyörűlvén: mert, hogy nem azon helyben bűnetre-meg őket a' melyben találta, hanem Jerusalembe akarta vinni, nem kegyetlenség vagy dőlőség, hogy bátrabban, és nagyobb méltósággal álhatná rajtok boszszúját.

De mikor az úton menvén, *Damaskushoz közelgetne, hirtelen világosság vévé őtet körűl az égből* [s]; melyről ő-maga-is emlekezik, hogy a' csodát nagyobnak mutatsa: *Alélán*, úgy-mond [u], *Damaskushoz közelgetnék délkor, hirtelen nagy világosság fogá engem körűl az égből.* és ismég [x]: *Délben az úton látám, Király, hogy menyből, a' Nap fényessége-felett való világosság körűl vett-vélna engem, és azokat a' kik velem együtt valának.* Kívántatott, hogy, mi-képpen a' Nagy Világ terétésében első volt a' Világosság [y]: azon-képpen a' Kis Világ teremtésében-is első lenne; a' mint Sz. Pál-is jelenti, mondván [z]: *Az Isten, a' ki mondotta hogy a' setétségből a' Világosság fenyeskedgyék, ő világosságodott a' mi szívünkben.* A' Vő-legény délben nyugszik [a]: a' Krisus-is dél-tájban alutt-el a' Keresztfán. De az Isten-is azon idő-tájban járt Paradichomban a' szellőn [b]; hogy Adámot a' penitentziára hívná. és a' Samáriai aszszony állattal-is Urunk, *Hat óra-kor*, az-az, délben beszélgetett [c]. *Éjjel az éjszaka; midőn senki nem munkálkodhatik* [d]; *Azért, a' míg időnk vagyon, jót cselekedgyünk* [e]. Es mikor *Fel-támad a' Nap, ki-mégyen az ember az ő dolgára, és az ő munkájára estvéig* [f].

Leg-elsőben-is az kívánatik a' Bűnös embernek meg-térésére, hogy elméjéből a' setétséget ki-rekesztesék; és az-után mondhattya Dáviddal [g]: *Bocsáss-ki Világosságodat, és igaz-mondásodat; hogy bevezessenek engem, és a' te Szent hegyedre vigyenek, és a' te hajlékodba.* Arany-szájú Sz. János azt írja [h]; hogy a' szót azért előzte-meg a Világosság, hogy meg-rabolázná a' Saulus dőhősségét, és meg-tízetiná elméjét, hogy úgy a' szót figyelmetessen hallgatná. Sz. Ambrós pedig azt mondgya felőle [i]; hogy ő, mint az éjjeli setétségben bújdosó farkas, a' Világosságtól meg-vakúlt. Ő-maga Sz. Pál, *idétlenül felíttnek* nevezi magát [k]: mellyel, azt mondgya Sz. *Anselmus*, hogy ezt az ő vakságát jelentette; mert az idétlen fiúlettettek, vakok, és félig meg-holtak. Jóllehet azért-is mondhatta annak magát; mert, a' mint az idétlenek gyakorta az annyok méhében meg-halnak, úgy Saulus, a' Synagoga-közepett bizonyítván a' Krisust, az Anyaszentegyháznak fiúlettetett, de a' Synagogának meg-holt.

A' nagy és szokatlan Világosság-miatt, Saulus le-esett a' földre [l], mint valami villá-

m Act. 9. 1.
n Act. 7. 58.
o Act. 8. 1.
p Ibidem.
q Chrysost. in Act. Homil. 20.
r Act. 9. 2.
s Act. 9. 3.
t Act. 22. 6.
u Act. 22. 6.
x Act. 26. 13.
y Gen. 1. 3.
z 2. Cor. 4. 6.
a Cant. 1. 6.
b Gen. 3. 8.
c Ioan. 4. 6.
d Ioan. 9. 4.
e Gal. 6. 10.
f Psal. 103. 22. 23.
g Psal. 42. 3.
h Hom. de Paralytico demisso per tectum.
i Lib. de Spiritu Sancto. Parænet. 1. lib.
k 1. Cor. 15. 8.
l Act. 9. 4.

más-miatt: mert az Isten, ha a' villámásokat meg-fokasíttya, ellenségit meg-háborísíttya [m]. Es úgy halloríta amaʼ szózatot [n]: *Saule, Saule, miért kíldözsz engem?* A' menny-ből tűzre, néha a' szablyának kemény vasát meg-emésztí a' hűvelyben, a' lágy hűvelyt éppen-hagyván: ez a' világos villámás-is, a' Saulus testének lágy hűvelyét a' földhöz ütvén, meg nem sértette; de az ő kemény szívét meg-emésztette. Nem a' szózat tehát, hanem a' Világosság ejtette-meg. Mert, ha a' szózat ejtette-vólna-meg, mint a Jerikó falait a' trombita-szó és a' kiáltás ontotta-le [o]; vagy, mint a' Krisus szava az ellene-jövő sereget a' kertben [p]; vagy, mint az Úr szava a' Libanus Cédrusit [q], vagy, mint a' *Britannius* Eretnekeket a' *Germanus* Püspöknek *Alleluja* énekléſe *Bédánál* [r]; vagy, mint az *Albigenſis*-nevű Eretnekeket amaz Egyházi ének, *Hoſtem repellas longius*; az ellenséget űzd messzíreb; a' Simon *Monfortius* Herczeg historiájában: azt nem olly könnyen halhatta-vólna Saulus az ésben. Tudom, hogy Arany-szájú Sz. János azt-is írja [s]; hogy a' szózat ejtette-meg Sauluſt, mint a' kertben a' vitézeket; kiknek kezökben, mint Sauluſnak, készen vóltak a' kötelek, és a' Krisust üldözték: de azt úgy magyarázhattyuk, hogy Saulus meg-rémült a' Világosságtól, és le-esett: az-után, a' szózatot halván, inkább meg-rémült: úgy hogy attól-is le kellett-vólna esni, ha az előtte le nem esett-vólna. Nagy erőt tulajdonít az Irás az Isten szavának. Jól azt írja [t]: *Hol lett alig hallottunk egy kis csöppet az ő beszédéből, ki nézheti az ő nagy-völtának menny-dörgését?* Isaiás pedig, szólván a' Seraſimokról, azt mondgya [u]; hogy *Meg-rendűltek az ajtó sarkának küszöbei, a' Kiáltónak szavától*: mennyivel inkább le-esik az Isten szavától, a' fa-leveléhez hasonló ember?

Látván Urunk hogy Saulus le-esett, azt mondotta néki [x]: *Saule, Saule, miért kídözsz engem?* A' névnek kétszer-való említésének nagy ereje vólt: és azt jelentette Urunk azzal, hogy jól ismérte Sauluſt, a'mint szokták mondani, † a' bőrén belől-is; és hogy szánakodott rajta, és szorgalmatosan hitta: mint midőn azt mondotta [y]: *Jerusalem, Jerusalem, ki meg-ölöd a' Prophétákat.* és [z]; *Márta, Márta, szorgalmas vagy.* és [a]; *Simon, Simon, imé a' Sátan kívánt titeket, hogy meg-rostálna mint a' búzát.* Az üldözést-is nem panasz-képpen veti szemére, hanem mint maga óltalmában; mint mikor azt mondotta [b]: *Sok jó cselekedetekket mutattam nékiek az én Atyámtól, azok-közzúl melly cselekedetért követtek-meg engem?* és régenten a' Prophétánál [c]: *Én népem, mit mívelteme néked, vagy miben búsítottalak téged?* Melyből azt tanúld; hogy, ha az Isten illyen kegyességét mutatta azokhoz, kik őtet meg-bántották: minémű nagy irgalmasságát mutattya kedves barátihoz, kik az ő akarattyát cselekeszik? Es tekéld-el magadban, hogy soha ne vétsz ellene; követvén Sz. *Polycarpus* Mártyrt: kiről azt írja *Eusébius* [d]; hogy, midőn a' Krisust káromlattatni akarták véle, a' halálnak el-távoztatására, bátorságosan azt felelte: Már nyólczvan-hat esztendeig szolgáltam, és semmi kárt-mia-ta nem vallottam, hanem mindenkor jó állapatban tartott: mi módon illethetném tehát gyalázatos szóval?

Vedd-észedbe, hogy az Isten néha el-szenvedi e' világon a' maga bosszúságát, az ő Hivéit pedig meg-torollya: és, a'mint az ő tagjaival tőtt jókat, magának tulajdonittya, mondván [e]; *Valamíg egynek ez az én leg-kíssebbik atyám-fiai közzúl cselekedtetek, nékem cselekedtétek*: úgy azokon tőtt bosszúságot-is magának tartya. Kain, meg-bántotta az Istent az ő áldozattyában; melyről chak gyengén intette [f]: de az attyafiának meg-ölésért keményen meg-feddette, és meg-is büntette. A' Madianitákat [g], és az Amaleczitákat, nem a' Bálvanyozásért büntette-meg fő-képpen; hanem hogy az Israël fiait háborgatták [h]. Az Akáb és a' Jézabel vérét, az ebek nyalták-fel [i]; nem akkor, mikor sok egyéb istentelenségeket chelekedtek, hanem hogy a' Náboth szőlőjét el-foglalták, és életétől-is meg-fosztották. Jeróboam Király hajtotta-el elsőben az Israël fiait, az igaz Istenti szolgálattól a' Bálványozásra [k]: de a' keze chak akkor száradott-meg, mikor a' Próféta-ellen ki-nyújtotta [l]. A' Király-is meg-engedte adós szolgájának kérésére a' tíz-ezer talentomot [m]: de, meg-értvén hogy szolga-társának kevés adósságát meg nem engedte, hanem fojtogatta, és tömlőttel-is zaklatta, igen meg-haragutt, és keményen meg-büntette. A' Sas, magasan az ég-felé röpűlvén, nem úgy hadgyz-el fiait hogy gondot ne viselljen reájok, hanem messzűnnen-is vígyáz, hogy valaki meg ne bántsa őket; és, ha valami affélét lát, meg-búsúlván hirtelen alá-csap, és szárnyaival, körmeivel 's orrával mind addig óltalmazza, míg nem le-veri ellenségét, és holt-számba hadgya: Azon-képpen a' Krisus, ki sok okokból hasonló vólt a' Prófétáról láttatott nagy-szárnyú őreg Sashoz [n]; ki *fel-ment az egeknek egére, Nap-keletre* [o], hogy az Istennek jobjára űlne: úgy távozott-el az újonnan plantáltatott Anyaszentegyháztól-való haitól, hogy vígyázna mindazáltal reájok, és meg-óltal-

[m] Pſ. 17. 15.
[n] Act. 9. 4. & 22. 6. & 26. 13.
[o] Joſ. 6. 20.
[p] Judic. 7. 6.
[q] Pſ. 28. 5.
[r] Lib. 2. Hiſt. Angl. c. 20.
[s] Hom. de Sanctis expoſtulatio.
[t] Job 26. 14.
[u] Iſa. 6. 4.
[x] Act. 9. 4.
† Intus & in cute.
[y] Mat. 23. 36 & Luc. 10 41.
[z] Luc. 22. 31.
[a] Ioan. 10 32
[b] Mich. 6. 3.
[c] Lib. 4. Hiſt. c. 15.
[d] Mat. 25. 40
[e] Gen. 4. 6.
[f] Num. 31. 1. & 1. Reg. 15. 2 & 3. & 2. Reg. 21. 19.
[g] 3 Reg. 12. 28
[h] 3. Reg. 13. 4
[i] Mat. 18 23.
[k] Gen. 17. 3
[l] Pſ. 67. 34.

mazná a'megadotó sarkaſtól Saulusſól; nagy ſebeſséggel le-vetvén őtet lábairól, és tellyeſséggel más fényűvé változtatván. Nem ók-nélkül mondotta az Isten [p]: *Nevelteſſétek az ő Krisſtusnak.* És [q]; *A kiráſokat bánt, az én ſzemem-fényét bántja:* a'vagy, a'mint a'Zsidó bőrűt magyarázhattyuk, az ő-maga ſzeme-fényét. Mert az Istent maga-ellen fel-gerjeſzti, hogy meg-büntesſe; a'mint Saulus; a'Krisſtus Hiveit kergetvén, a'Krisſtust magára haragitotta, és ſzeme-fényétől meg-foſztatott.

III. RESZE.

HAlván Saulus a'Krisſtus ſzavát, mingyárt azt mondotta: [r] *Ki vagy Uram.* melly mondás, a'mint Arany-ſzáju Sz. János magyarázza [s], nem ellenkező ſzívnek ſzava, hanem hálá-adó, jót-akaró, Isten erejét meg-ismérő, és az Úrhoz meg-terő léleké. Kinek Urunk-is kegyeſſen felelt [t]: *Én vagyok a' JESUS, a'kit te üldözſz.* Noha azt mondhatta-vólna [u]; *En vagyok az Isten, a'boſzſzú-állásnak Ura; Ki meg-tekintem a'ſ. lelket, és meg-reſzkettetem azt; ki a'hegyeket illetem, és füſtölgetnek:* de inkább akarta a reménségre ébreztetni, és a'hitre s penitentziára gerjeſzteni, hogy-ſem rémíteni és kétségbe ejteni. Mint-ha azt mondotta-vólna, a' Sz. Bernárd elmélkedéséből [v]: Én vagyok az üdvözitő, kit te üldözvén, magadat veſzted: *Nehéz néked az őſztön-ellen rúgóldozni:* mert magadnál nagyobbat ingerleſz, a'ki többet árthat neked, hogy-ſem kárt valhat tőled; és te, ellenem rúgóldozván, magad nyavalyáját neveled. Azért mondotta egy okos ember *Euripidesſnél* [x]: Inkább áldozatot tészek az Istennek, hogy-ſem, halandó ember lévén, haraggal ellene fel-gerjedvén, az őſztőn-ellen rúgóldozzam. Jól mondotta: mert, a'mint *Plautusſnál* olvaſſuk [y]; Ha az őſztőnt ökőllel vered, inkább fáj a'kezednek hogy-ſem az őſztőnnek. A'ſzántó-emberektől vött példa-beſzéd, kik az ökrőket az őſztőnnel érlelik; melly-ellen rúgóldozván, magokat meg-sértik. Salomon azt mondgya [z]; *A'bölcsek ígéi, mint az őſztönök:* de ſokkal inkább az Isten beſzédi, mellyek a'bűnös embert neminémű-képpen gyakdoſsák, midőn a'meg-térésre és penitentziára izgattyák; a'mint Sz. *Jerónymus* irja [a]; és azok-ellen tusakodni, veſzedelmes balgatagság.

Jól tudta azt Saulus; és azért, *Reſzketvén és álmélkodván azt mondotta* [b]: *Uram, mit akarſz hogy cſelekedgyem.* A'reſzketés és álmélkodás, a' világoſságtól, és a'jelen-lévő Krisſtusnak ſzavától ſzármazott, kinek dicsőséges hatalmát érzette magán Saulus, és azért mindenre kéſznek mutatta magát. Nyilván *A' Bölcseség kezdeti az Úr félelme*; a'mint Dávid [c], Salomon [d], és az *Eccleſiaſticus* [e] mondgya: a'mint *Alexándriai* Kelemen [f], Törvényre tanító: a'mint *Baſilius* [g], a'Bűnősöknek zabolája, és Tiſztünkben meg-tartó ſzeg: a'mint Arany-ſzáju Sz. János [h], a'Lelki-ismeret ajtaján iltrázát-álló Fegyveres vitéz: a'mint Sz. Agoſton [i], a'Szeretetnek gyenge czérnáját vagy ſelmét utánna-vonyó tő, vagy ferde: a'mint Iſaias jelenti, Olly Mag, melly-által az üdvőſségnek lelkét fogadgyuk mehánkben, és ſzűllyük.

Ennek a'félelemnek erejét érezvén Sz. Pál, egyebeket-is arra íntett, mondván [k]: *Fé'lemmel és rettegéſſel munkálkodgyatok a'ti üdvőſségtekért:* mert, a'mint Salomon mondotta [l], *Boldog ember a'ki mindenkor fél.* Iſaias pedig, ſzólván a'Sz. Lélek ajandékiról, a' többiről azt mondgya; hogy meg-nyúgoſznak a'Jeſſe gyökere veſzſzejének virágán (az igaz és Istenes emberen:) az Úr félelméről pedig; hogy bé-tőlti őtet [m]. Mélynek látá ſzép gyümőlcsét Saulusban: *Mit akarſz*, úgy-mond, *hogy cſelekedgyem?* A'Zsidók, tőredelmeſséget érezvén ſzívőkben, a'Kereſztelő Sz. János, és a'Sz. Péter predikállására, azt mondották [n]: *Mit cſelekedgyünk?* Melly mondáſt gyakorlanunk kellene, elhagyván előbbi gonoſságunkat, és Isten-ſzerént-valo új életet követvén; 's bé-tellyesitvén Iſaiáſnak ama'mondását [o]: *És meg-görbülve jőnek hozzád azoknak fiai kik tégedet megalázták, és a'lábaid nyomdokit imádgyák minnyájan a'kik tégedet gyalázának-vala.*

Mondanád: Nem choda hogy Saulus meg-tért; mert az Isten az ő ſzózattyával, mint valami kötéllel, erővel vonta őtet magához. Én pedig azt mondom Arany-ſzáju Sz. Jánoſſal; hogy Saulus, ſzabad akaratból engedett: mert ſokan hallyák azon ſzókat; de meg nem térnek, mert nem akarják. Hallották a'Zsidók a'Jordán vizénél, hogy az Atya-Isten a'Krisſtust ſzerelmes Fiának mondotta [p]; látták, hogy a'Sz. Lélek-is galamb képében reája ſzállott, és úgy tőtt bizonyságot felőle; hallották Kereſztelő Sz. Jánoſnak-is bizonyság-tételét; és látták, hogy hatalmas choda-tételekkel meg-bizonyította ki légyen: mindazáltal Hitetőnek nevezték [q]. És noha nem külömben, mint Saulust, a'földhöz verte őket [r] egy ſzavával: mindazáltal meg-kőtözték, és gyalázatoſsá meg-ölték. Azon Sz. Doktor, az Elymás példáját-is hozza-elő: kinek nem haſznált a'

A
p Pſ. 104. 15
q Zach. 2. 8.
r Act. 9. 4.
s Hom. de Ecclesiæ conversione.
t Act. 9. 5.
u Pſ. 103. 32.
B
v Serm. 1. de Convers. S. Pauli.
x In Bacch. act. 3.
y In Truculen.
z Eccleſ. 12. 11.
a In hunc locum
b Act. 9. 6.
C
c Pſ. 110. 10.
d Prov. 1. 7. & 9. 10.
e Eccli. 1. 16.
f Lib. 2. Strom. 1. 4.
g In Pſ. 33.
h Hom. 25. ad Popul.
i In Pſ. 118. 9. in 9. 1. Ioan.
k Phil. 2. 12.
l Prov. 28. 14.
m Iſa. 11. 2.
n Luc. 3. 14. Act. 2. 37.
D
o Iſa. 60. 14.
p Matt. 3. 16.
q Ioan. 7. 12.
r Ioan. 18. 6.

vakság, mellyel őtet Sz. Pál a' hitetlenségből meg akarta gyógyítani [x], a' mint hogy ő-is azzal az orvossággal gyógyíttatott-meg a' Krisustól: és, mint nagyban-járó dolgot, azt vitattya; hogy senki, akarattya-ellen nem kénszerittetik az Istentől, hanem akarattya szerént vonyattatik. Az ellenkező tudományt pedig, a' Tunyaság óltalmának nevezi, hogy a' bűnos ember a' jó intésnek helyt ne adgyon: kit alattomban vádolnak Sz. Pál, és minnyájan a kik az Isten hivatallyának engedvén Szentekké lőttek. Hamisan tanittyák tehát *Calvinus*, *Brentius*, és a' több Ujitók, hogy Saulus az Istени szolgálatra, akarattya-ellen kénszerittetett: és minden valóságos és fogánaros hivatalról azt mondgyák; hogy abban, sem a' szabad-akaratnak választása nem találtatik, sem az Isten Malasztyával-való munkálkodásunk. Melly tudománynál, sem oktalanb, sem istentelenb nem lehet; mert tellyességgel el-vonnya az embert a' jótól, és minden gonoszra útat nyit néki.

[x] *Act.* 13. 11. 12.

Illyen jó akarattya lévén Saulusnak, és azt Urunk által-látván, azt mondotta néki [y]: *Kelly-fel, és állj lábaidra.* Ezekielnek-is az Isten, midőn az ő nagy dicsőségéért orczájára esett-vólna, azt mondotta [z]: *Állj-fel a' lábaidra.* Dánielt-is, midőn az Angyallal szólván arczal esett a' földre [a], illette az Angyal, és lábára állatta. Az Apostolokat-is, midőn Urunk Szine-változása-kor orczájokra estek, és igen meg-félemlettek [b], illette Jesus, és azt mondotta nékik: *Kelljetek-fel, és ne féljetek.* Az-után azt mondotta Urunk Saulusnak [c]: *Menny-bé a' Városba, és ott meg-mondgyák neked mit kellyen cselekedned.* Melyből haszonos tudományt hoz-ki Sz. Agoston [d], azok-ellen, kik magok értelmére támaszkodván, máshol tanúlni nem akarnak: Őrizkedgyünk, úgymond, az illyetén kevély és veszedelmes kisértettől; meg-gondolván, hogy Szent Pál-is, noha Mennyei Világosság-által vettetett-le, és meg-is tanittatott, mindazáltal emberhez küldetett: hogy a' Szentségekben részesülne, és az Anyaszentegyházzal eggyesülne. Es, elő-hozván a' Kornelius Századosnak [e], és a' Kandaczes Királyné [f] Komornyikjának példáit, azt mondgya; hogy illik az emberi állapathoz, és a' szeretetből-való eggyességhez, hogy az emberek emberektől tanúllyanak, és nem chak Menyből, vagy az Angyaloktól, más eszköz-nélkül.

[y] *Act.* 26. 16.
[z] *Ezech.* 2. 2.
[a] *Dan.* 8. 18.
[b] *Mat.* 17. 6. 7
[c] *Act.* 9. 7.
[d] *In Prolog. Libr. de Doctrina Christiana. c. Act.* 10. 23
[e] *Act.* 8. 35.

Joannes Moschus, e' dologról szép historiát ir [g], egy Szent Apátúr-felől: ki, tudatlanságból, a' Sz. Mise áldozattya-kor, ollyakat-is mondott, mellyek az igaz Hittel nem szintén eggyeztek. Azt észébe vévén egy túdós *Diáconus*, meg-szóllította: de nem akart annak hinni, hanem azt kivánta, hogy az Angyalok tanittsák mit kellessék cselekedni. Kinek az Angyalok azt mondották; hogy engedgyen a' *Diáconus*nak, mert igazat mond. Halván azt az Apátúr, neminémű-képpen panaszolkodott, hogy őtet-toha arról ő-magok meg nem szóllították. Kinek azt felelték; hogy az embernek embertől kell tanúlni. *Cassianus*-is azt irja [h]; hogy Saulust azért küldötte Ananiáshoz a' Krisus, minek-előtte ő-maga taníttaná, hogy senki okot ne venne a' vakmerőségre; el-hitetvén magával, hogy nem az Előtte-járó emberektől kell tanúlni, hanem egyedűl az Istentől. Az-után-is fel-ment Sz. Pál Jerusalembe, hogy, a' melly Evangeliomot a' Sz. Lélek Malasztyából, nagy jelekkel és chodákkal predikállott a' Pogányoknak, egybe-vetné az előtte-valo Apostolokkal [i]; *hogy valami-képpen hezba ne futna.* Sámuelt-is az Isten szóllította ugyan: de mindazáltal azt akarta, hogy elébb egy-nehányszor Héli Paphoz mennyen [k], ki meg-tanította mint szóllyon az Úrral. Meg kell azért ama' parancholatot tartani [l]: *Kérd-meg az Atyádat, és meg-hirdeti néked: az Elet-del, és meg-mondgyák néked.* Mellyet ha a' mostani Atyafiak követtek-vólna, a' Tévelygésnek, és fő-szédelgésnek lelke illyen igen el nem hatalmazott-vólna: mert, midőn ki-ki a' maga értelmét követvén, az Anyaszentegyház ítéletit nem akarja hallgatni, újabb-újabb, és veszedelmesb Tévelygésekbe esnek az emberek.

[g] *In Prato Spirit. c.* 199.
[h] *Collat.* 2. *cap.* 15.
[i] *Gal.* 2.
[k] 1. *Reg.* 3. 1 *Esdr.* 32. 7.
[l] *Deut.* 32. 7.

Az egyéb emberek meg-térítésében-is, kőzönséges-képpen ollyan módot tart az Isten, a' minéműt a' Saulusban tartott: I. Világossággal környűl-vészi az embert, hogy meg-ismérje magát minémű légyen. II. A' földhöz veri; hogy, meg-tekintvén bűneinek úndokságát, meg-alázza magát. III. Üldőzőnek nevezi; hogy, meg-ismérvén a' bűnnek veszedelmes-voltát, az őnnön nyomorúlt állapattyát, az Istennek nagy engedelmességgel felellyen. IV. Meg-vakíttya; hogy azokban, a' miket a' testi szemek látnak, semmit nagyra ne böchűllyön, hanem azokat meg-vesse, és semminek állítsa. V. Meg-parancholla, hogy a' Városba menny-en, és az üdvősségnek eszközit 's módgyát, az Anyaszentegyháznak igaz Tanitóitol meg-tanúllya: melly Anyaszentegyházat, mint a' Hegyre helyheztetett Várast [m], el nem rejtheti: mellyen, mivel kő-sziklán épittetett, a' Pokol kapui erőt nem vészenek [n]: melly-kivül ninch szabadúlás, mint a' Noé bárkája-kivül nem volt a' Víz őzönkor [o], a' mint Sz. *Cyprianus* [p],

[m] *Mat.* 5. 14.
[n] *Mat.* 16. 18
[o] 1. *Pet.* 3. 2.
[p] *Pf.* 74. 75. 76.

Sz. Jerney-

Sz. Jerőnymus [f], és Sz. Agoston [g], szépen okoskodnak. Azért, méltán erről érthetyük Salomonnak ama' mondását [h]: *A' bolondok munkája gyötri őket, a'kik a'Városba nem tudnak menni.*

Bé-vitetvén Saulus Damaskusba, ott *Harmad napig, sem evett, sem ivott* [i]. Ezt *Chrysostomus* János, mint minden testi fanyargatásnak, és penitentziának eskü t ellensége, nem a'szabad és jó akaratnak tulajdonította, hanem a'nagy rémülésnek és ijedségnek. De ki hallotta, hogy valaki harmad napig, se nem evett., se nem ivott-volna ijedségből? Nem úgy beszél Arany-szájú Sz. János: hanem azt mondgya [k]; hogy tsörödött szívében azokért, a' miket chelekedett-volt: és, a' mint *Theophylactus* mondgya [l], Önnön-magát kárhoztatta, és igen-szomorú volt. Azt chelekedte azért a' harmad nap-alatt, a' mit Sz. Péter kivánt a' Zsidóktól a' Kereszt ség-előtt, mondván [m]: *Penitentziát tartsatok, és mindenitek Kereszteltessék-meg a' JESUS Krisztus nevében, bünteitek-nek bochánatyára.* mert nem kichiny penitentzia, harmad napig sem enni sem innya, fő-képpen alkolmatsúti fáradság-után. Melyért, talám nem ok-nélkül mondhatta Dávid-dal [n]: *A' térdeim meg-erőtelenültek a' böjttől.* mint-hogy Sz. Lukách-is azt írja [o], hogy *Mikor itt-volna, meg-erősödék.*

Illyen állapatban lévén Saulus, az Ur Ananiást hozzája küldötte ki; midőn tartana tőle, az Ur imigyen bátorította [p]: *Menny-el, mert nékem választott edényem ez, hogy hordozza az én nevemet a' Pogányoknak, Fejedelmeknek, és az Izrael fiainak-előtte.* Drága ki-öntött olaj az édes JESUS neve [q]; az-okáért, jó és választott edény kivántatott annak hordozására: melliyet, a' mint *Aquinumi* Sz. Tamás magyarázza [r], hordozott testében; követvén az ő nyájaskodását, és szenvedését: kezében, gyakorta béirván Leveleibe, leg-alább két-száz húszszor: szájában, gyakorta emlegetvén azt, nem chak éltében, hanem feje vétele-után-is. mert, mikor fejét vötték, az hármat ugrott, és háromszor nevezte a' JESUST. Bé-tellyesedett pedig Urunk mondása, minden haladék-nélkül: mert Saulus, szeme-világához jutván, és, meg-kereszteltetvén, legottan a' Synagogákban azt Predikállotta; *hogy a' JESUS Isten Fia* [s]. Nehéz dolog volt azt predikállani az újonnan-lött Kereszt yénnek, a' Zsidók-előtt. Mert, noha Szent Péter, predikállása-közőtt, mondotta a' JESUST Isten Fiának [t]; és a' több Apostolok is mikor imádkoztak [u], és a' Kandaczes Királyné-asszony komornyikja midőn vallást tőve a' Hittről [v], hogy a' Kereszt séget fel-vehetné: mindazáltal, nem tudom, hogy senki azt ugyan derekasan predikállotta-vagy bizonyította-volna Saulus-előtt, ki azt ő-magától a' Krisztustól tanúlta-volt. Nem chak fogadott fiának vallotta pedig, hanem természet-szerént-valónak; mert a' fogadott fiúság minden igaz emberben meg-vagyon, és arról nem versengettek-volna a' Zsidók: hanem a' természet-szerént-való Fiúságról, melly az egyenlő állatban áll: és azt állatta Saulus, mind első Predikátziójában, 's mind az-után Irásában.

Ebben a' Saulus meg-térésében, fel-találhatunk minden eszközöket, és módokat, mellyekkel Isten az embereket szokta meg-téritteni; és a' kelléreket-is, mellyek szükségesek a' valóságos meg-téréshez. A Világosság, jelenti a' fel-ébresztő Malasztot, vagy a' belső világosittást: a' Földhöz-verés, a' külső háborúságot, és abból következő maga meg alázást: a' Szózat, a' Tanitók oktatását, és dorgálását: az Ösztön, a' lelki-ismeret furdalását: az Ananiáshoz-való igazitás, a' jó példa-adást: Saulusnak ama' mondása; *Ki vagy Uram?* annak meg-gondolását a' kit meg-bántottunk bününkel: ama' mondása pedig; *Uram, mit akarsz hogy chelekedgyem?* a' félelmet és engedelmességet: a' Városba-való küldés, a végre, hogy ott hallaná-meg mit kellene chelekedni, a' más embertől-való tanúlást: a' Meg-vakúlás, a' világi dolgoknak meg-útálását: a' Böjtölés és Imádság, a' bünért-való elég-tételt: hogy a' Szemeiről mint valami hal-héjak le-estek, és meg-jött szeme-világa, az Isteni dolgoknak meg-ismértetését: a' Meg-kereszt elkedés, a' Szentségek gyakorlását; fő-képpen a' Penitentziának, melly Második Keresztségnek neveztetik: az Étel, melytől Saulus meg-erősödött, az Oltári-szentséget: a' Tanítványokkal-való nyájaskodás, a' jó példából-való épülést: Végezetre az, hogy Saulus napról-napra meg-erősödött, és meg-szégyenítette a' Zsidókat, a' tökélletes álhatatosságot. Az-okáért méltó, hogy az egész Anyaszentegyház örvendezzen a' Saulus meg-térésén, látván hogy abból minden bünösök tanúlhatnak; hogy az ő példáját kövessék, és dicsőséges jutalmában-is részesek légyenek: melliyet engedgyen mindnyájunknak a' Fölséges mindenható Atya-Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

f Contra Luciferianos. g Lib. 15. cont. Faustum. 14. & 33. h Eccle. 10. 15. i Act 9. 9. k Hom. 19. in Acta. l In c. 19. Act. m Act. 2. 38. n Psal. 108. 24. o Act. 9. 19. p Act. 9. 15. q Cant. 1. 2. r In Evang. in Epist. Paulo. s Act. 9. 19. 20. t Act. 3. 16. 26. u Act. 4. 30. v Act 8. 37.

A

GYERTYA-SZENTELŐ BOLDOG ASZSZONY-NAPI EVANGÉLIOM.

SZ. LVKACHNAK II.

RESZEBEN, 9. 22.

B

AZ időben: Minek-utánna bé-telének az ő Meg-tiſztúlásának napjai, a' Moyſes Törvénye-ſzerént, v. vék őtet Jeruſalembe, hogy bé-mutatnák őtet az Úrnak, a' mint meg-iratott az Úr Törvényében: Hogy minden férfiu, a' ki az annya méhét megnyittya, az Úrnak ſzentnek hivattatik. és hogy áldozatot adnának az ſzerént a' mint meg-mondátott az Úr Törvényében, egy bokor gerlicét, vagy két galamb fiat. Es imé egy ember vala Jeruſalemben, kinek Simeon vala neve, és ez ember igaz, és iſtenfélő vala, vervan Iſraélnek vigaſztalását; és a' Szent-Lélek vala ő-benne. Es feleletet vött-vala a' Szent-Lélektől, hogy halált nem látna, míg nem előbb meglátná az Úr Kriſtusat. És a' Lélek-által a' Templomba méne. Es mikor bé-vinnék a' Gyermek Jésuſt az ő ſzülői, hogy a' Törvény ſzokáſa-ſzerént chelekedné nék ő-érette; ő-is ölébe vévé őtet, és áldá az Iſtent, és monda: Moſt bochátod-el Uram a' te ſzolgádat, a' te igéd-ſzerént békeségben: Mert látták az én ſzemeim a' te üdvözítődet, kit ſzerzettél minden népek ſzine-eleibe; Világoſságúl a' Pogányoknak meg-világoſitására, és dicsőségúl a' te népednek Iſraélnak.

C

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

D

a Prov. 13. 20

AZt írja Salomon a, hogy *A' ki bölcsekkel jár, bölcs léſzen: a' balondok barátya, hasonló léſzen.* Két rend-béli ſzemélyeket ſzemlélhetünk a' mái napon, és mindenik magához hí, társaságunkat kivánnya. Az Anyaſzentegyház, jeles és mélcoságos Személyekről emlékezik az Evangéliomban: a' Boldogságos Szűzről; az Iſten-félő Vén Simeonról; és az aitatos Özvegy Annáról; kik az áldott Jésuſſal nyájaskodnak: kit az Annya az Atya-Iſtennek bé-mutatott; Simeon ölébe vött és apolgatott; Anna dicsőített és fel-magaſztalt. Oh bóldog ſereg, kinek magas Menyben-is helye vólna! A' Világ pedig e' fárſangban, gyalázátos Személyeket éd előnkbe: a' hazártos járékoſokat; a' tomboló tánczoſokat; és a' tobzódó réſzegeſeket; kik-közőtt az Őrdög forog: kinek a' hazártoſok pénzőkkel áldoznak; kit a' tomboló tántzoſok ülelgetnek; és a' tobzódó réſzegeſek diſztelen zajgáſokkal dicsőítnek. Ezek-közőtt-valo külömbséget, rudom hogy akárki-is eſzébe veheti. és könnyen meg-ítélhetí kikhez kellene magát adni: de az okos tanátſot † keveſen követik chelekedettel. Az-okáért, én a' mái Evangéliom-béli ſzemélyekről emlékezem e' moſtani Predikátzióban, hogy azokat kövéſsük, és tanúlyunk tőlök.

† Videa mellyen, probál, Directora legyen.

I. Szóllok a' JESUS-illető Törvényről, az Első-ſzülöttnek bé-mutatásáról.
II. Szűz Máriának meg-tiſztúlásáról-valo Törvényről.
III. Az Anyaſzentegyháznak a' mái napon-valo Czeremoniájáról.

ELSŐ RESZE.

AZ Áldott JESUS, chodálatos ſzeretetit, és gazdag irgalmaſságát mutatta az Iſtenhez, és mi-hozzánk a' mái napon; midőn önnön-magát, ſzabad-akarattyaſzerént, mint Első-ſzülőtt az ő Menyei Sz. Attyának, kedves áldozatúl bé-mutatta, vagy az ő Sz. Annyával be-mutattatta önnön-magát: mert nincs olly dolog az emberben

kivűl,

kivül, melly olly kedves legyen az Istennél, és ötet úgy meg-engeszteltye, mint ő-maga az ember-Vánnak, kik marhájokat nem nehezlik ki-adni, vagy az Isten szolgálattyára, vagy a' szegényeknek segétségére: de önnön-magokat veszetlik a' szolgálatot, és attól meg-vonszák magokat. Azért, nem követik a' Krisztust: *ki a' Sz. Lélek-által önnön-magát áldozta az Istennek* [b], mind azért, hogy az Atya Istennek kedvefsen szolgálna, 's mind hogy minket meg-váltanà, és minden jókkal meg-gazdagitana. Mert, nem chak a' Keresztfán jött a Krisztus áldozattá, hanè a' mái napon-is; sőt mihelyen az emberi testbe öltőzött; a' mint Dávid-által jelentette [c]: és az-után tellyes életében, midőn a' Synagógákban tanitott és predikállott, [d]: midőn *Szellyel járt jól tévén, és meg-gyógyitván mindeneket, a' kik az Ördögtől le-nyomattatva vóltak* [e]: midőn *Egész éjszaka az Istent imádságában maradott* [f]: midőn a Farisæusokat, külömb-külömb vétkőkért meg-dorgálta [g]: midőn a' hozzája-járúló bűnősöket bé-fogadta [h]; és sok egyéb dolgokat chelekedett, mellyek személyes-szerént-való jelen-létét kivánták.

Mind ezeket pedig, szabad-akarattya-szerént chelekedte. Mert, hogy a' mái dologról szóllyak, noha úgy szóll Sz. Lukách, mint-ha a' Moyses tőrvénye-szerént vitték-vólna fel a' Jesust Jerusalembe, hogy bé-mutatnák az Urnak: mindazáltal, ha a' Törvény értelmét meg-tekintyük, fel-találly uk, hogy a' Jesus arra kőteles nem volt, hanem szabad-akarattyából chelekedett a' Törvény-szerént: mellyet imigyen olvasunk Moysesnél [i]: *Nékem szentelly minden Első-szülöttet, melly meg-nyitya a' méhet az Izraël fiai-között.* Ennek oka az volt, hogy a' Zsidók meg-emlekeznének az Istennek hatalmas és chodálatos chelekedetiről, midőn Egyiptusban minden Első-szülötteket, és első fajzásokat meg-ölette egy étszaka: *az Izraëlnek minden fiainál pedig, az eb sem mozdítsa meg nyelvét* [k]. Annak azért emlekezetire, azt kivánta az Isten: hogy, mind az embereknek, 's mind a' barmoknak Első-szülöttit néki szentellyék. De az embereknek Első-születtit, bé-mutatnák ugyan a' Templomban; de pénzzel vissza-változtak: mivel az Isten az ő Első-szülöttiért, az egész Lévi nemzetséget válaszotta-vólt magának, kik az ő szolgálattyára szenteltettek.

Ez így lévén; azon tudakoznak a' Doktorok, Ha arra a' Törvényre kőteles vólt-e a' Jesus, vagy nem? Némellyek azt vélték; hogy az a' Törvény, fő-képpen, sőt egyedül a' Krisztust illette: mert senki egyéb az annya méhét meg nem nyitotta az egy Jesus-kivül, mivel a' több magzatok, nyitva találly ák az annyok méhét, mellyet a' férfiával-való közösülés szokott meg-nyitni: a' Krisztus pedig, férfiu-nelkül fogantatott, és bézárvá találta a' Szűz Maria méhét midőn születtetés úgy-is vólt egyedül az Első-szülött, ki az annya méhét meg-nyitotta. Így beszélget *Origenes* [l], Sz. *Jerónymus* [m], és egyebek-is; nem hogy valóságos-képpen meg-nyitotta-vólna Urunk az annya méhét születésével; hanem, hogy olly valóságos-képpen jött abból, mint-ha meg-nyitotta-vólna. a' mint olvassuk, hogy az egek meg-nyiltak [n], és az Isten Lelke alá-jött: mert valóban alá-jött, mint-ha az eget meg-nyitotta-vólna. Azért nyilván mondotta Szent *Jerónymus*; hogy a' Szűz méhének ajtaja mindenkor bé-zárva maradott. Az pedig külömben igaz nem lehet, hanem ha azt mondgyuk, hogy nem valóságos-képpen nyitotta meg, noha; abból olly valóságosan jött-ki, mint-ha meg-nyitotta vólna.

A' több Doktorok nyilván tanittyák; hogy Urunk, az Annya méhét meg nem nyitotta, hanem, az bé-zárva maradván, jött-ki; és azért nem vólt kőteles a' Törvényre, melly a' méhnek valóságos meg-nyitásáról értetik. Továbbá; a' Jesus, az Istennek természet-szerént-való Fia lévén, nem vólt szükség hogy a' Templomba bé-mutattatnék: de még-is bé-tellyesitette a' Törvényt, hogy senki botránkozásra okot ne találna: a' mint azon botránkozásnak el-távoztatására az adó-pénzt meg-fizette [o], mellyel nem tartozott, arra tanitván, hogy a' botránkozást szorgalmatosan el-távozrassuk.

A' mi az Áldozatot illeti; Moyses imigyen ir felőle [p]: *Midőn bé-telnek az Aszszony' állat tisztátalanságának napjai; a' fiáért, a' vagy leányáért, vigyen egy esztendős Bárányt éppen-egő áldozatra, és egy galamb fiat vagy gerlicze-t a' bünért, a' Bizonyság hajlékának ajtajához, és adgya a' Papnak: ki bé-mutattya azokat az Ur-előtt, és imádkozik értette; és így tisztul-meg az ő vére folyásából. Hogy ha az kezét nem találand, és nem vihet Bárányt; vigyen két Gerliczét, vagy két Galamb fiat; egyet az éppen-egő áldozatra, és a' másikat a' bünért: és imádkozzék értette a' Pap, és így meg-tisztul*; tudni illik az Aszszony' állat, és nem a' magzat, a' mint némelly Doktorok magyarázzák: azért, hogy Moyses, az áldozatról emlekezvén, úgy szóll mint-ha a' magzatért kellett vólna bé-mutatni. Mert más parácholat vólt a' Gyermek bé-mutatásáról, melly chak az Első-szülött férfiakat illette; 's más a' gerliczéknek vagy galamb fiaknak meg-áldozásáról, melly a' szülő

a Matth. 9. 2.

b Héb. 9. 14.

c Ps. 39. 7. 8. 9. Héb. 10. 5. 6. 7.

d Mat. 4. 23. c. 28. 20. §

e Act. 10. 38.

f Luc. 6. 12.

g Matt. 23. Hóm. 45. 2.

h Luc. 15. 2.

i Exo. 13. 2. Num. 18. 16. Num. 3. 13. & Exo. 34. 19.

k Exo. 11. 7.

l Hom. 14. in Luc.

m Lib. 2. contra Pelag.

n Matt. 3. 16

o Mat. 17. 26

p Luc. 12. 6. 8.

A

Aſſzony'állatok a mindenkor illette; úgy hogy, ha a'gyermek a Negyven nap-előtt meg-hólt-is, az Aſſzony'állat tiſztúlásáért meg kellett az áldozatnak lenni: mint-mikor a' Poklos meg-gyógyúlt; és a' melly férfiútol a' mag, vagy az Aſſzony'állat tól a havi-vér ſokáig folyt [x].

x Lev. 14. 23 4. & c. 15. 14. 29.

Ebben az áldozatban külömbség volt: mert a' gazdag egy Barányt vitt az éppen égő áldozatra, egy gerliczét vagy galamb fiat a' bünért: de a' ſzegényeknek meg-értek két gerliczével, vagy két galamb-fival. Melyből ki-tetſzik a' Szűz Mariának ſzegénysége, ki Bárányt nem vehetett; és azért Sz. Lukách chak a' ſzegények áldozatyáról emlekezik. mert a' kinchet, mellyet a' Mágusok a' kis Jesusnak ajándékoztak volt, azt a' Szűz Maria az Iſteni ſzolgálatra, és a' ſzegények táplálására költötte volt. Más külömbség-is volt ezen áldozatban: mert öreg Gerliczéket, és nem gerlicze hakat kellett bé-mutatni: viſzontag nem öreg Galambokat, hanem galamb hakat. Mellyel, a' mint *Aquinumi* Sz. Tamás irja [y], az Iſten azt akarta jelenteni, hogy leg-jobb állatot kell az áldozatra vinni: mert a' gerliczék, öreg-korokban jobbak; a' galambok pedig, kichiny-korokban.

y 2. 2. q. 101 art. 3. ad 4.

B

Mondanád: Michoda vétekért kellett az eggyik Galambot, vagy gerliczét áldozni? Az nyilván nem a' Házaſság volt: mert azzal, illendő móddal és iſten-ſzerént élni nem vétek. Sz. Agoſton, az Eredendő-bünnek ítélte, melly minden magzatra ſzármazik Adámtól, bár igaz házaſság-béli légyen-is. De ez mint lehetſen, nehéz meg-bizonyitani: mert az Eredendő bün, a' férfiu magzatról el-vétetett a' környül-metéléſſel; az Aſſzonyáról pedig az-előtt-is el volt véve. Némellyek azt mondgyák; hogy a' Házaſság-béli teſti közösülésben-is gyakorta vétek történik, midőn az illendő modot által-hágják a' házaſok. De ez nem mindenkor történik: az áldozat pedig mindenkor parancholva volt. Vannak, kik egy-általlyában a' Vétket mondgyák, melly-nélkül ſenki ninchen. De úgy, nem chak a' férfiu magzatért kellett-volna az áldozat, hanem a' leányzóért-is. Az elſő veſzett Zsidók, a' Hamis-eskűvés vétkének mondották: mivel az Aſſzonyok, érezvén a' ſzülés fájdalmit, meg-eskűſznek, hogy többé a' férjekkel nem közösülnek, de meg nem tartyák. Ez Zsidó meſe: mert nem minden aſſzonyok eskűſznek arra; az áldozat pedig mindenektől kívántatott. Végezetre, némellyek azt módgyák; hogy Vétekért-való Áldozatnak mondatott: mert a' nyavalyáért és nyomorúságért volt, melly gyakorta a' bünből ſzármazik. Igy, midőn a' Poklos meg-gyógyúlt, áldozatot tött a' bünért [z]: haſonló-képpen a' ſzülő-aſſzony a' bünért áldozott, azaz, a' vér-folyásért, melly a' ſzülő-aſſzonyokban az Eredendő bünnek büntetéſe, a' mint *Isychius* mongya [b].

C

z Lev. 14. 18

b Isc. 12. Lev.

De akár-mit értsünk a' Bünön, helye nem volt a' Szűz Mariában: ki, ſem az Eredendő-bünbe nem eſett, ſem más-féle bünt nem tött, ſem férfiat nem iſmért, ſem fájdalmat a' ſzülésben nem ſzenvedett, ſem az úndok vér-folyásban réſze nem volt: az-okáért ſemmi okon a' Törvényre köteles nem volt: hanem más okokért vetette az-alá magát, mellyekről majd emlekezem. Továbbá; a' botránkozáſnak el-távoztatásáért-is: mert azokat az okokat, mellyekért köteles nem volt a' Törvényre, egyebek nem tudták; főképpen, hogy férfiat nem iſmért, és minden úndokság-nélkül ſzült. és ha azt ki-hirdette-volna-is, a' hitetlen Zsidók azt nem hitték-volna: és azt vélvén hogy a' Törvényt meg-ſzegte, meg-botránkoztak-volna benne. Ha a' Szűz, Urunkat vadon erdőbé ſzülte-volna, kűnyebb lött-volna a' Törvényt el-mulatni: de, mint-hogy az embereknek tudtokra volt, a' jóra nem chak az Iſten-előtt, hanem az emberek-előtt-is igyekezett [c], a' Törvénynek bé-töltésével.

D

c Rom. 12. 17

A' Szövetség ſzekrényét, az Iſraël fiai nagy pompával vitték a' Salomon Templomába [d]: a' Maria-is Jóſeffel, és ha valakik vélek voltak, az Ur Templomába vitték a' Jesust; kit az a' Szekrény ſok-képpen példázott: Elsőben azért, hogy, meg-rothadatlan teſte volt, mint a' Szekrény fája. Másodſzor; mert a' Szekrénynek bé-vitele-kor örvendeztek a' Zsidók: Urunk bé-vitelekor-is örvendezett Maria és Jóſef, Simeon és Anna, és a' kik az Iſraël váltságát várták. Harmádſzor: A' Szekrény, a' Kerubimok ſzárnyai-kőzé helyheztetett [f]: a' Kriſtus ſzentséges Teſte, Simeonnak, kit az Iſteni bőlchességért Kerubimnak mondhatunk, és az Iſtennek ſzép dicséretemódott, ölébé helyheztetett [g]. Negyedſzer: Midőn a' Szekrényt bé-vitték a' Templomba, bé-töltötte az Ur dichősége az Iſten Házát: a' Kriſtus-is, az ő dichőségével leg-ottá bé-töltötte a' Templomot [h], a' mint Aggæus Próféta meg-jövendölte volt [i]; *El-jő a' Kivántatos minden nemzetségtől; és bé-töltöm a' Házat dichőséggel: Nagy léſzen ez utólsó Háznak dichősége, nagyobb hogy-ſem az elsőé, úgy-mond a' Seregek Ura.* Melly dichőség, nem a' gazdagságbá, és külső ſzépségbé állott, ſem a' Czeremoniák és Papok ſzentségébé, ſem az Iſté Próféták jövendölésibé (mert ezekkel, a' Salomó Temploma felyül-haladta az

d 2. Par. 5. 3.

f 2. Par. 5. 7.

g Luc. 2. 28

h 2. Par. 5. 14 1. Reg. 2. 8. 10.

Eſdrasét;

Eldrásét: az okáért a' vének, kik mind az első Templomot látták volt, 's mind a' máskat, sírankoztak [k]; hanem abban, hogy a' mi halandóságunkba öltözött Krisus, abban bé-vitetett, és bé-mutattatott; kinek dichősége mindenek dichőségét meg-haladta.

Ezzel a' fetes Ajándékkal, arra tánicot: minket a' Boldogságos Szűz; hogy, a' mi nékünk leg-kedvesb, azt mutatsuk bé az Istennek, és azzal kedveskedgyünk néki (melyről másutt-is szóllottam †,) mert ő-nékí kedvesb ajándéka nem volt, 's nem-is lehetett, az ő áldott Sz. Fiánál. Némelly hatalmas Fejedelmek, nagy ajándékokat adtak ugyan, vagy Istenőknek, vagy szerelmes barátyoknak: de e' hez hasonló nem találtatott. *Vitellius* Romai Chászár, a' mint *Alexandri ab Alexandro* írja [l], egy vendégségben, kedves barátinak két-ezer tál-étket adott, fő-fő halakból, madarakból pedig, hét-ezeret; és hat-száz *Sesiertius*-erő béleseket, mellyet *Plinius* öt-ezer aranyra magyaráz [m]. És azt-is írja, hogy *Cleopatra* az Egyiptusi Királyné, *Marcus Antoniusnak*, két-száz ötven-ezer arany érő Gyöngy-szemet adott meg-innya. A' *Venus* Istennő-aszszonynak pedig, a' mint *Macrobius* írja [n], egész Országot érő Gyöngyöt, vagy drágakövet, mutatott-bé. *Antiochus*, a' mint *Genebrardus* írja [o], a' Templomnak egy szép Tulkot áldozott, melynek a' szarva végei merő aranyba voltak bé-foglalva a' nyaka számtalan drága függőkkel meg-rakva; az egész teste pedig Királyi bíborral bé-burítva. De ezeket mind meg-haladta a' Szűznek mái Ajándéka, mellyet az igaz Élő-Istennek, a' Jerusalemi Templomban bé-mutatott.

Ehez-képest, semmi volt a *Syllának*, tulajdon vérével teli drága Pohára, mellyet *Mars* Istennek bé-mutatott, midőn *Mithridates* fen győzedelmet vőtt: vagy Heródesnek fél Országa, mellyet táncoló leányának ígért [p]: vagy Sába Királynénak fa-szerszámi, sok arany és drága-kövei, mellyeket Salomon Királynak vitt [q]: vagy a' Salomon költsége, mellyet az Isten Templomának épületire bé-muratott: melyről ha a' Sz. Irás nem emlékeznék [r], nem-is hihetnők: vagy, a' mit a' Természet- és a' Moyses-törvényében, a' Hívek az Istennek áldoznak: vagy, végezetre, e' világnak minden Országi-is, és azoknak dichősége, mellyeket az Ördög Urunknak ígért, ha le-esvén imádná őtet [s]. Mert, a' mint Isaias mondgya [t]; *Imé a' Pogányok, mint a' vedernek cseppe, és mint a' mérték-nyelvének pontya állíttatnak: imé a' szigetek, mint egy kevés por. Minden nemzetségek, mint-ha nem volnának, úgy vannak előtte; és, mint semminek, és hiábavalóknak állítja azokat.*

Innet látván Krisus minden áldozati ajándékokat, mellyeket eleitől fogva bé-mutattak az emberek az Istennek, és ismérvén azoknak el-gyengelen-voltokat az Isten haragjának meg-engesztelésére; imígyen szóllott Dávidnál [u]: *Áldozatot és ajándékot nem akartál: a' fülemet pedig el-készítetted nékem. Égőáldozatot és bűnért-való áldozatot nem kívántál: akkor mondék: ímhol jövök*: a' végre, tudni illik, hogy elsőbb, az én szerelmes Anyám, kedves áldozatúl bé-mutassón a' Templomban; az-után, a' mostoha Synagóga, nem értvén a' dolgot, a' Keresztfán.

Ennek a' mái Ajándéknak mi-voltát, lelki szemeivel látta Dávid, és örömében azt énekelte [x], a' mit az Anyaszentegyház a' mái Sz. Innepen énekel: *El-vőttük Isten a' te irgalmasságodat, a' te Templomod-közepett.* Melly mondásról elmélkedvén Sz. Bernárd, azt mondgya [y], hogy az *Irgalmasságon*, az Istennek meg-testesült Igéjét kell érteni: kinek meg-testesülése az Isten irgalmasságának leg-nagyobb cselekedete volt, a' mi nyomorúságunknak meg-orvosllására; és egy-általlyában meg-érdemli az Irgalmasság nevét, mellyet, a' mint Dávid mődotta, a' *Templom közepett* vőttünk; értsed, a' mái napon. Mert, noha akkor-is azon Irgalmasságát vőttük, midőn a' Szűz Maria méhében az Ige testté lőtt [z]; és mikor a' Betlehemi istállóban szűletett, és jászolba helyheztetett; és midőn a' környül-metélkedésben vérét kezdette érettünk ontani; és mikor szűletését a' Mágusoknak meg-jelentette: mindazáltal azt, kivált képpen-való módon, a' Templom közepett vőttük, mert ott nyilatkoztatta-ki elsőben, hogy mi-érettünk kedves áldozatúl mutattatott-bé az ő Mennyei Sz. Attyának; melly áldozatot az-után a' Keresztfán vitt végbe: melly nékünk használt; és azért mi *vőttük*, a' mint Dávid módgya.

Ezzel, a' Törvénynek kötelesség-nélkől-való bé-tőltésével, azt-is cselekedte a' Krisus, hogy a' Zsidók semmi okon meg ne vethetnék: mert az Irásból tudhatták, hogy a' *Messias*, nem a' Törvényt bontani jőtt e' világra, hanem bé-tőlteni: azt pedig Urunk nyilván mondotta ő-magáról [a], kinek Dávid azt mondotta [b]: *Kelly-fel Uram én Istenem, a' Parancsolatban melyet parancsoltál.* Melly Parancsolatot, némelly Doktorok a' Szeretetről értnek; némellyek az alázatosságról, némellyek pedig a' nyomorúltak ólalmáról. Mint-ha azt mondotta-volna Dávid: Uram, ki a' Fejedelmeknek és Bíráknak azt parancsoltad, hogy az ártatlanokat a' kegyetlenektől meg-ólalmazzák: te-is azt cselekedd, meg-ólalmazván engem ellenségimtől, kik el akarnak veszteni. De én azt ítélem, hogy minden parancsolatról érthetnyük, a' melly ő-hoz

A
k Ita epist. 3. ss.
† Conc. 1. de Epiph. serm. 2.
l In Vitellio.
m Lib. 10. c. 5.
n In Cleopatra.
o Lib. 8. Chronographiæ.
B
p Mat. 6. 23.
q 3. Reg. 10. 2.
r 3. Reg. 6. & 7.
s Mat. 4. 8. 9. 1 Cor. 10. 5. 17.
t Isa. 40. 15.
C
u Ps. 39. 7.
x Serm. de Purificat.
y Luc. 1. 14.
D
z Mat. 5. 17.
a Ps. 7. 8.

illett a' fel-vött emberi természetben; a' mi némű az Első-szülötteknek be-mutatás is. Az-okáért, mi-dőn Urunk azt mondotta-vólna, hogy Nem jött a' Törvényt fel-bontani, hanem be-tőltení; utánna vetette [a]: *Bizony mondom nékt-ek; Míg el-múlik az ég és a' föld, egy betű vagy egy pont el nem múlik a' Törvényből, míg nem mindenek meg-lésznek*; tudni illik, a' mellyek még hátra vannak.

Mellyel azoknak, kik egyebek-előtt járnak, azokat Törvénnyel és parancholattal igazgatván, szép tanúságot és példát adott, hogy az Isten Törvényét által ne hágják; sőt azokat-is meg-tartsák, mellyekkel ők egyebeket terhelnek: hogy ne mondhassák felőlök, a' mit Urunk mondott a' Farisæusokról, és Irás-tudókról [c]: *Mondgyák, és nem cselekeszik: mert nehéz, és el-hordozhatatlan terheket kötöznek és tésznek az emberek vállaira; ujjokkal pedig nem akarják azokat illetni.* Nyilván Urunk szerzette-vólt azt a' Törvényt: melyre senki nem kénszerithette-vólna; de mindazáltal fel-vállalta, és azért ő-felőle étthettyük Jóbnak ama' mondását [d]: *Imé magas az Isten az ő erejében, és senki mint hozzája hasonló a' Törvény-adók-közzül.* Ugy vagyon: mert az egyéb Törvény-adók, másra adván a' terhet, azt magok chak illetni sem akarják: de a' Krisztus fel-vállalta; úgy-mint kiről Isaias azt jövendőlte [e], hogy *a' Fejedelmesége a' vállan vagyon*: az-az, a' mint a' *Chaldæus* magyarázza, magára vötte a' Törvényt, hogy azt meg-tartaná. melly Törvénynek meg-tartásával, minket az örök haláltól meg-mentett, melybe Adám ejtett vólt bennünket a' parancholatnak által-hágásával; a' mint Szent Pál jelenti, mondván [f]: *A' mint egy embernek engedetlensége-által, sokan bünösökké lőttek: úgy egynek engedelmessége-által-is sokan igazakká lésznek.*

Meg-haladta azért Urunk azokat a' Törvény-adókat, kik, a' mit egyebeknek parancholnak, nem cselekeszik; a' mit tiltnak, el nem távoztattyák. Méltó bizony, a' mint Sz. *Isidórus* mondotta [g], hogy a' Fejedelem engedgyén az ő Törvényének. Mert akkor vélheti, hogy a' többi akkor tartyák-meg Törvényét, midőn ő-maga-is meg-tészi. Es: Nem illik, hogy a' Fejedelmek meg-vessék a' Törvényt, mellyet az alatta-valóknak szerzettek: mert úgy lészen igaz az ő szavok méltósága, ha a' mit a' néptől tiltnak, magoknak szabadnak nem alittyák. A' Kakas tarája hasonló a' Koronához, és a' Király't példázza: természet-szerént ellensége a' basiliskusnak: az-okáért, a' kik Afrikában laknak, mellyben sok basiliskus vagyon; hogy bátorságosan járhassanak, kakasokat hordoznak vélek, és gyakor kukorikolásra tanittyák; hogy azt halván a' basiliskus, el-fusson: de mindazáltal, a' kakas tojásból mérgesb basiliskus származik az Afrikaiaknál. Az-okáért, a' mint a' kakas egy-felől gyűlöli a' basiliskust, más-felől magában hordozza, és, mint tojását, táplállya, és ki-költi: úgy némelly Fejedelmek, és Törvény-adók, a' melly vétkeket egyebekben gyűlölnek, és meg-büntetnek, magok kedvellik, és cselekeszik. Igy Saul Király, egy-felől ki-irtotta a' varázlókat, hogy ne ártanának mérgökkel a' népnek; más-felől pedig ő-maga fel-kereste, és tanátsot kérdett a' varázlótól [h]. jól-lehet az-előtt, a' maga Törvényének-meg-tartását úgy állatta, hogy a' tulajdon fiát-is Jonatast meg akarta őletni annak meg-szegéséért [i]. Jól mondotta nyilván *Alfonsus* Király, a' mint *Panormitánus* írja [k]; hogy, lattúl chelekeszenek a' Fejedelmek, kik egyebeknek a' bőchülletes és tiszteséges életre Törvényt szabnak, de ő-magok azonban mértékletlenül élnek. Ezt sok Pogány Fejedelmek-is általlátták, és a' magoktól rendelt Törvényeket szorgalmatosan meg-tartották. *Augustus* Chászár, a' mint *Plutarchus* írja [l], Törvényt mondott a' Házasság-rontók-ellen, és bizonyos büntetést rendelt nékik. Halván azonban, hogy egy ifiu, *Juliával* az ő leányával paráznáikodott, hirtelen haragjában ő-maga meg-verte az ifiat. Ki, fel-kiáltván, azt mondotta; Chászár, Törvényt szabtál, mért nem tartod a' hoz magadat? Eszébe vévén magát a' Chászár, úgy meg-bánta chelekedetét, hogy azon nap nem vachorált: méltónak ítélvén magát a' büntetésre, hogy a' maga Törvényét meg nē tartotta. Nagyobbat chelekedett *Zaleucus*, a' mint *Elianus* írja [m]: azt végezvén, hogy a' Házasság-rontónak mind a' két szemét ki-tollyák: és a' maga fiát vétekben kapván, noha az egész nép könyörgött néki, hogy ifiuságának vétkét meg-engedgye, meg nē engedte: hanem, hogy, a' Törvény helyén maradna, és a' nép könyörgésére-is tekintet-lenne, egyik szemét ki-toiyatta a' fiának, a' másikát magának. Ennél-is nagyobb, a' mit *Diodórusnál* [n], *Valerius Maximusnál* [o], és *Aristotelesnél* olvasunk [p], *Charondás*ról: ki a' *Thuriusoknál* azt rendelte vólt, hogy, a' ki fegyverrel menne a' gyülekőzetbe, akár-mi okból-is, meg-őletnessék. Egy-kor ő mezőről fegyverrel jött haza: és látván, hogy a' piaczon zenebona támadott; és azt le akarván chendesiteni, feltrében a' fegyverrel oda sietett. Mellyet látván némelly irégyi, fel-kiáltottak, módván: Igy-e? A' melly Törvényt nékünk adtál, magad szeged-e meg előszőr? Kiknek azt felelte: Semmi-képpen

nem;

[a] Mat. 23. 4.
[b] lsa. 53. 12.
[c] Luc. 2. 52.
[d] Rom. 5. 19.
[e] 1. Reg. 2. 8. 9. Psal. 112. 7. 8.
[f] Lib. 5. de Iustin. & Ius Civ.
[g] Lib. 13. Val. Max.
[h] Lib. 13. Plut.
[i] Lib. 1. Ael. Var. Hist.
[k] Lib. 1. Ael. Var. Hist.
[l] Lib. 1. Ael. Var. Hist.
[m] Lib. 12. c. 19. Diod. Sic.

nem hanèm inkább meg-erősíti-mi, és leg-ottan azo kardal meg-ölte magát. De azt a' példát mélto chodálni, nem követni.

Végezette: azért akarta Urunk, hogy az ő Sz. Annya ő-vele a' Törvény-szerént chelekedgyek; hogy a' Templomba ménvén, hallana Simeontól amaz' módáll: *Imé ez rendeltetett ez sokaknak romlására, és fel támadására Izraélben; és jelül, melynek ellene-mondanak: és a' te lelkedet is által-járja a tőr, hogy ki-nyilatkoztassanak sok szivekből a' gondolatok.* Melly mondáll másütt bővségesen meg-magyaráztam. Mölt chak azt mondom; hogy; a'mint a' Krisztus nem chak akkor szenvedett értettünk, mikor a' pohérok kezében volt; hanem Fogantatásától-fogva, előtte hordozván az ítzönyük kínokat: úgy akarta, hogy az ő Sz. Annya lelkét, ne chak akkor jatja-által a' keserves bánatnak tőre, mikor őtet a' pohérok kezében látta; hanem sokkal-is az-előtt. Mert szívében forgatván a' miket a' Fia-felöl hallott, kesergett Sz. Fiának következendő szenvedésén-is: mint mi-is, halván valami szerelmes személynek jövendő nyomorúságát, bánkodunk, még minek-előtte rajta-esik-is; mind egyéb okokért, mellyekről másutt emlekezem; 's mind azért, hogy nevekednek az ő érdeme és koronája a' Mennyei bóldogságban.

II. RESZE.

Az mi a' Szülő Szűz Maria személyét illeti; a' Szülő-aszszonyról imigyen ír Moyses: *Az Aszszony állat, ha magot fogadván férfiat szűl, tisztátalan légyen két napig, a' havi ritsegség el-múlasztatának napjai-szerént. És nyólczadnapon a' gyermeknek körűl-metéltessék: ő pedig harminczhárom napig maradgyon az ő tisztúlása vérében.* Ezt hogy meg-értheté vedo sereg-be, hogy a' Moyses Törvényében, Kétképpen tartatott tisztátalanak az Aszszony' állat az ő szűlése után: I. Az emberekhez képest, a' tisztetességnek okáért; mert a' szűlés után, sokáig tisztúl a' vér, mellyet chak gondolni-is útálatosság, mellyet azért engedett, hogy a' férfiu, akkor-béli közösülésről el-idegenednek, és az Aszszony' állat meg ne sértődnek a' férfiu nyughatatlanságáért. II. Az Istenhez-képest: nem hogy a' Házasság ő magában tisztátalannak tartatott volna, hanem, hogy a' magzat, az Eredendő bűnbe keveredvén, meg-mochkolódott. És azt mondotta Dávidal: *Imé hamisságokban fogantattam: és bűnökben fogadott engem az anyám*; a' mint Sz. Agoston, és több Doctorok-is magyarázzák.

Mind a' Két okból, szabados volt Szűz Maria a' Moyses Törvényétől: mert, 1. mind ondok vér nè folyt tőle a' szűlés-után, mivel férfiu nelkül fogadott méhébe, és fájdalom-nélkül szűlte az ő Eggyetlen-eggyét, kit a' Sz. Lélekneк meg-szentelése által fogadott és szűlt: és minden-képpen mákula-nélkül lévén, a' tisztúlás ra szűksége nem lehetett; úgy-mint kit a' Törvény bőtűje-is fel-szabaditott: mert azt az Aszszony' állatot mondotta tisztátalannak, a' ki magot fogadván férfiat szűlt: de a' Szűz Maria, a' Sz. Lélekneк árnyékozása-által fogadta méhébe az ő Sz. Fiát. A' Magon pedig, nem a' magzatot kell érteni, hanem a' nemzésre-valo magot, mivel chak a' férfiu magzat fogantatásáról olvasunk azt, és nem a' leányzóéról: azért, hogy egy férfiu magzatnak, férfiúi mag-nélkül kellett szűletni, de leányzónak nem, mint ha a' Törvény-adó Isten, ugyan újjal mutatott volna a' Szűz Mariára, hogy nem lészen tisztátalan a' szűlés-miatt; azért, hogy nem férfiúi mag-által fogadott méhében, a' mint az egyéb Aszszony állatok, kikért azt mondani szűkség nem volt.

Továbbá, Sz. Lukách azt írtá Szűz Mariáról, hogy a' Moyses Törvénye szerént chelekedett: akárván jelenteni, a' mint *Euthymius* magyarázza, hogy a' tisztúlásra nem volt létel szerént szűksége, hanè a' szokást bizonyos okokból meg-tartotta, mivel őtet az emberek hasonlónak vélték egyéb aszszonyokhoz: a' mint Joseф, Urunk attyának nevezteteté: nem hogy létel szerént az lőtt volna, hanem, hogy annak vélték az emberek. mert, a' mint Sz. *Jeronymus* írja, az írás úgy szóll a' dologról, mint az emberek vélekedése tartya. Annak-fölötte, a' Törvény azt parancholta: hogy a' tisztátalan Aszszony, valamig meg nem tisztúl, semmi szent állatot ne illessen. De a' Szűz ő, az nem lehetett: úgy-mint ki a' Szentek Szentét, és mindeneknek meg-szentelőjét méhében hordozta, szűlte, szoptatta, táplálta, ölében fogta, ápolgatta, fel-nevelte: a' mint *Eusébius Emisséнus* írja.

Végezette; mint-hogy a' Szűlő-aszszonynak tisztátalansága, melyből ki kellett tisztúlni, abból származott, hogy bűnben fogantatott magzatot szűlt; vagy, hogy az útálatos vér-folyást szenvedte; a' mint a' Törvény jelenti, mondván: *A' Pap imádkozik érette, és úgy tisztúl meg az ő vére folyásából.* De Hitünk ágazattya tartya, hogy a' Szűz Maria, az ő Sz. Fiát Eredendő bűn-nélkül fogadta, a' Sz. Lélek által; és a' vér-folyást sem szenvedte, a' Sz. Doctorok tanítása szerént: kik annak egy-nehány okait adgyák; a' többi-között: I. Sz. Agoston, a' *Manichæus* Eretnekek-ellen imigyen okos-

A kodik [a]: Bolond, honnét vólna az undokság a' Szűz Anyában, a'hol nincsen emberi atyával-való közösülés? Honnét vólna abban az ochmányság, ki sem a' méhébe-való fogadásában nem érzett fajtalanságot, sem a' szülésben fájdalmat nem tzenvedett-? Honnét vólna szemét a' házban, a' melybe semmi vendég nem szállott? II. Szent *Elegius* [b]; Semmi-képpen, úgy-mond, azt tisztátalannak nem ítélhetyük, a' ki a' Sz. Lélek árnyékozásából, minden tisztaságnak és tzentségnek alkotóját szülte. III. Szent *Ildefonsus* [c]; A' Szűz, úgy-mond, annál inkább szabados vólt a' telli fájdalomtól, az undokságnak gyalázattyától, mentől tellyesb vólt Malásztal. IV. Sz. *Gregorius Nazianzeni* [d]; A' Fiu, úgy-mond, minden ochmányság-nélkül származott a' Szűztől, mert semmi ochmányság nincsen, a' hol az Isten vagyon. V. Sz. Bernárd, a' Szűz képében imigyen beszéliget [e]: Mi szükségem vagyon nékem a' tisztulásra? miért tartóztatom-meg magamat a' Templomba-való menetteltől, kinek méhe férfiat nem ismérvén, a' Sz. Lélek Templomává lőtt? Miért ne mennyek a' Templomba, ki a' Templom Urát szültem? Semmi tisztátalan nem vólt e' méhbe-való fogadásban, és szülésben; semmi tiltott, semmi tisztulásra-való: mivelhogy e' magzat, a' Tisztaságnak kút-feje: és azért jőtt, hogy a' bűnöket meg-tisztítsa. Mit tisztíttson én-bennem a' Törvény-béli szokás, ki igen-tisztává tőtem a' makula-nélkül-való szülés-által? E' Tisztaságért, mondhatta a' Szűz Salomonnál [f]: *Fekete vagyok, de szép, Jerusalem leányi; mint a' Czédar sátori, mint a' Salomon kárpitjai.* Mert, mint-hogy inkább minnyájan azt alitották a' Jerusalem Leányi, a' Zsidók, hogy a' Szűz Maria Józseftől fogadta a' magzatot; hogy a' szülésben fájdalmat tzenvedett; hogy a' szüzesség virágát el-vesztette; hogy bűnös fiat szült; hogy a' szülőknek minden undokságokba részesült, és azért a' tisztulás nélkül-is szükölködött: méltán mondhatta: *Fekete vagyok*; tudni illik, a' ti vélekedetiők szerént: *de*, igazán, és lételei-szerént, *szép* vagyok, mert mindenkor meg-maradtam a' Szüzességben; és, méhembe fogadván és szülvén az Isten Fiát, tisztrábbá lőttem-is azért, hasonló vagyok *a' Czédar sátorihoz, és a' Salomon kárpitjaihoz*, vagy bőr-kárpitinoz, az-az, kivül rútnak látratom, de belől szép vagyok.

Nem lévén köteles a' Szűz Maria a' Tisztulás törvényére, miért vetette-légyen magát a' Törvény-alá, a' Sz. Atyák, és Doktorok egy-néhány Okát adgyák. Első Oka, a' mint Sz. Ambrus mondgya, az volt; hogy meg-mutatná, melly szorgalmatos vólt az Isten Törvényének meg-tartásában, és példát adna az Engedelmességre: Nem choda, úgy-mond, ha az Anya meg-tartya a' Törvényt; mivel a' Fia nem azért jőtt-vólt, hogy azt felbontaná, hanem hogy be-tőltené [e]. Mert jól tudta mi módon fogadta méhébe, miképpen szülte, és ki vólt a' kit szült: de a' közönséges Törvényt meg-tartván, meg-várta a' Tisztulásnak napjait. Második Oka vólt, az Alázatosság: melly abban állott, hogy, tudván a' Szűz Maria, hogy semmi tisztátalanság nem vólt ő-benne; mindazáltal, hogy ne láttatnéke' dologban nagyobnak lenni egyéb Aszszony'állatoknál, úgy viselte magát, mint-ha hasonló lőtt-volna hozzájok. Harmadik Oka az vólt; hogy nékünk példát adna a' Lelki tisztulásra. Michoda az, úgy-mond Sz. Bernárd [f], hogy a' Szűz Maria felől azt mondgyuk, hogy meg-tisztúlt? Michoda pedig, hogy ő-maga felől-is a' Jesus felől azt mondgyuk, hogy környül-metéltetett? Mert tsinán úgy nem szükölködött amaz Tisztulás-nélkül, mint ez Környül-metélkedés-nélkül. Az okáért, ez-is nékünk metéltetik-környül, és amaz-is nékünk tisztíttatik: példát adván a' Penitentzia tartóknak, hogy elsőben, a' bűnöktől-való meg-tartóztatás-által, környül-metélkedgyünk; az-után azokból, a' mellyeket chelekedtünk, a' penitentzia-által meg-tisztúllyunk. Negyedik Oka az vólt; hogy az Ördög meg-chalattatnék, azt alítván, hogy a' Szűz Maria hasonló a' több Aszszonyokhoz.

Ötödik Oka az vólt; hogy egy-néhány jeles Jószágos chelekedetekre-való alkalmatosságot, el ne mulatna. Mert, a' mint *Aquinumi* Sz. Tamás mondgya, Hat Jószágos chelekedet találtatik a' Szűz Mariában. I. Az Alázatosság: mert, nem szükölködvén a' Tisztulás-nélkül, arról-való törvény-alá vetette magát. II. A' Tisztaságnak szeretete: mert, tiszta lévén, annál-is inkább akart tisztúlni. III. Az ő Sz. Fiának meg-böchülése, kit böchülletes szorgalmatossággal vitt a' Templomba. IV. A' Sz. Helyhez-való Aitatosság: mivelhogy Jerusalembe ment áldozni. V. A' Hálá-adás: mert bé-mutatván az ő Sz. Fiát, hálát-is adott az Istennek azért a' nagy ajándékért. VI. A' Szegénység: mivelhogy a' szegények áldozattyával áldozott, két Gerliczével vagy két Galamb-húval. Harmadik Oka az vólt; hogy Simeon és Anna meg-ismérnék, és ugyan testi szemökkel-is meg-látnák a' Messiást, és annak Sz. Annyát; és azon örvendeznének. Hetedik Oka; hogy követné az ő Sz. Fiát; a' mint Sz. Bernárd jelenti, mondván [h]: Oh bóldog Szűz Maria, bizony nincs oxod a' Tisztulásra, se nem szükölködöl a' nélkül. De vajjon vólt-e a' Fiadnak szüksége a' Környül-metélkedésre? mindazáltal légy az Aszszony'állatok-

[a] *Lud. de Ponte per Lugonat. cap. 5.*
[b] *De Assumpt. Virg.*
[c] *Serm. 2. de Purific.*
[d] *Orat. 40.*
[e] *Serm. 3. de Purific.*
[f] *Cant. 1. 4.*
[e] *Matt. 5. 17.*
[f] *Serm. 7. de Purific.*
[g] *Serm. de Purificat. Mariæ.*
[h] *Serm. de Purific.*

kőzött,

kőből, mint egyik kőzzülök, mert a Fiad is úgy volt a'gyermekek-között. Mi ám, mondhatta pedig a'Szűz Mária, a'mit a'Menny-országi mondott a'Jerusálem Lányinákis: *Ne tekintsetek reám hogy feketés vagyok, mert a'Napszámtételtől megsültem.* A'Napihoz közelb-való népök, feketésebek. A'Krisus az *Igazságnak Napja*[k] ki, az Atyá-Isten *dicsőségének fényessége* lévén[l], *Istenségét rajtadoniának, magát az Istennel egyenlőnek lenni*[m], meg-szinte elenült, *szolgai formát vévén-fel.* E'Naphoz leg közelebb volt a'Szűz Mária, és feketéinek tetszett, hasonlónak láttatván az egyéb Afrikai állatokhoz; noha mind felyül haladta őket, úgy mint, ki a'Szent Lélektől fogadott méhében.

III. RESZE.

CEmmit gyakrabban nem vádolnak az Ellenkező atyafiak a'Keresztyén Anyaszentegyháznak dolgaiban, mint a'tok külömb-külömb-féle Czeremoniákat: mind azért, hogy azokkal a'Zsidókat és Pogányokat láttatunk követni; 's mind azért, hogy emberi találmányok, mellyekkel az Isten nem akar tiszteltetni[n]. És hogy a'más Czeremoniáról szóltyak, azzal a'Romai Pogányokat láttatunk követni: kik, minden Öt esztendőben, *Februarius* havának (mellyet mi Böjt-elő havának nevezünk) első napján, a' *Februa* Isten-aszszonynak (ki a'Hadakozás istenének a'*Már*-nak annya volt) tiszteletire, az egész Várasi, éjtszaka fáklyákkal és szövétnekekkel el-járván, és meg-nézvén, az ő módgyok-szerént meg-szentelték: hogy az annya tiszteletiert, *Mars* győzedelmes-sé tennéőket ellenségökön. Ezt az idő határát, az Öt esztendőt, *Lustrum*nak nevezték. Azon hólnapban, *Pluto*nak-is áldoztak: kit *Februus*nak hittak; és a Pokol-istenének vélték; hogy a'több Pokoli istenekkel meg kegyelmezne a'hatot ak lelkeinek. Ugyan annak, tő áldozatokat-is tettek, dicséretet mondván neki a'templomban, égő fáklyákkal. Sőt azt-is vélték a'Romaiak, követvén a'Poëtákat fabuláit, és tő-képpen az *Ovidius*ét[o], hogy e'hólnapnak elein, *Pluto* el-ragadta *Proserpina* ízepségeert, kit istenaszszonnyá-is tett. Az-okáért *Ceres* az ő annya, és az atyafiai szövétnekekkel kerülték éjtszaka, a'*Sicilia*-i *Etna*-nevű hegyen, mellyen mondgyák lenni a'Pokol kapuját. és azért a'Romai Aszszonyok Gyertyás Innepet tartottak: és úgy, példázván azt a'históriát vagy fabulát, Roma-várasát gyertyákkal és szövétnekekkel kerülték. melly Czeremoniát es Innepet *Numa Pompilius* szerzett. E'hez hasonlittyák a'Pártos atyafiak a'már Sz. Innepet, és czeremoniát, mellyet *Sergius* Pápa (hogy már) emberi találmányból szerzett, Urunk születése-után Hat-száz kilenczvén esztendő-tájban.

Így káromkodnak a'Tévelygők, és, a'mit az Anyaszentegyház jó és üdvösséges végre rendelt, fitzdalmazzák. Kiknek mi azt felelyük; hogy olly dolgokat cselekedni, a' minemőeket a'Zsidók vagy Pogányok cselekesznek, nem mindenkor gonosz követés. Mert egyéb-aránt, se Templomban nem kellene imádkoznunk, sem a'Sz. Irást magyaráznunk, *&c.* mivel a'Zsidók-is azt cselekedték: se kezünket, vagy szemünket az égre fel-emelnünk; mert a'Pogányok is azt cselekedték. Azt kell azért észünkbe vennünk; hogy, Némelly Zsidó Czeremoniák, tulajdon képpen az Ó Testamentomé voltak, és jövendő dolgokat példáznak, mint a'Körmyűl-metélkedés, a'Szombat, a'Húsvéti Bárány, *&c.* és azok nem illenek a'Keresztyénekhez, se nem szabad azokat gyakorlani; mert, mivel már be-teljesedtek, a'mit azok példáztak, hamis példázattyok volna. Más rend béli Czeremoniák-is voltak, mellyek nem jövendő dolgokat példáztak, hanem egy-általlyában az Isteni szolgálatra rendeltettek: mint az Innepek illése, a'Templomépítése, a'Templom-béli edényeknek ékesítése, és egyéb effélék; mellyek mihozzánk-is illenek, és mindenkor kedvesek az Isten-előtt. Nem-is choda, ha a'mi Czeremoniáink hasonlók a'Zsidó Czeremoniákhoz, mert azok a'mieinket példázták: vagy a'Pogány Czeremoniákhoz-is; mert az Ördög, mint Isten majma, követni akarta az Istentől rendelt Czeremoniákat; a'mint *Tertullianus* írja[q]: de azzal, nem mi vettük át tőlök azokat, hanem ők lopták mi-tőlünk.

Továbbá; noha, a'külső ábrázat-szerént, lehet valami hasonlatosság a'Keresztyén, Zsidó, és Pogány Czeremoniák között: mindazáltal, a'belső állapathoz-képest, egy-általlyában nagy külömbség vagyon közöttök; mivelhogy a'külső dolgoknak állattya, a'végtől és igyekezettől függ. A'Pogány Czeremoniák, az Ördög tiszteletire rendeltettek; a'mieink pedig, az igaz Isten tiszteletire: az-okáért, úgy külömbözneek egymástól, mint a'Szentség az istentelenségtől, az Isten az Ördögtől: a'mint-hogy egyféle áldozattyok volt a'Pogányoknak a'Zsidókkal; de amazok, Bálványozók voltak, ezek pedig igaziakosok, és kedvesek az Isten-előtt; a'mint Sz. *Jerónymus* felelt a'*Vigilantius* Eretneknek, és Sz. Agoston a'*Manichaeus*oknak[r]. A'Zsidó Czeremoniák pedig, jók vól-

A

[i] 1 Cor. 1 5. [k] Malach. 4. 2 [l] Heb. 1. 3. [m] Phil. 2. 6.

[n] Matt. 15. 9.

B

[o] Lib. 4. Fastorum. Et lib. 5. Metamorph.

C

D

[p] 1. Cor. 10. 11.

[q] Lib. de Praescriptionibus.

[r] Lib. 20 contra Faustum, c. 4.

A

ok, és a' jövendő *Messiás*t példázták. A' mieink-is jók: de lá-sombozók: mert némellyek közzel-múlt dolgokra emlekeztetnek, 's némellyek a' jövendő Boldogságot példázzák. Az-okáért, a' Pártos atyánk nem kenhetik reánk, a mit Urunk mondott [a]: *Ok nélkül tiszteltetnek engem, tanitván az emberek tudományit és parancsolatit.* Mert Urunk Három dolgot kárhoztatott a' Zsidó Czeremoniákban: I. Hogy némellyek ellenkeztek az Isten parancsolattyával; a minémű volt az-is, a' melyről Urunk emlekezett az elő-hozott mondásban: mert a' Farisæusok arra tanitották a' fiakat, hogy a' Papoknak adgyák, a' mi az Attyok táplálására szükséges volt. II. Mert a' Farisæusok Hagyományi-között, sok haszontalan és heába-való volt; mint a' sok Kéz-mosás. Ezeket rend-béliek, nevezi Urunk Emberi Tudománynak: mert semmi egyéb fondamentoma nem volt az emberi találmányuál. III. Némellyek jók, és hasznosok voltak ugyan; de nem jó móddal éltek velek, azokban helyhezettvén az Istени szolgálatnak veleje, és nagyobra böchülvén az Isten parancsolatinál. Mellyekről szólván Urunk, nem nevezte azokat Emberi Tudománynak vagy találmánynak; hanem azt mondotta [b]: *Ezeket szükség volt meg-cselekedni, és amazokat el nem hagyni.* A' Keresztyén Anyaszentegyház Czeremoniáit pedig, senki hazugság-nélkül nem mondhatja, hogy a' kétségből rend-béliek volnának. Ha pedig valamelly együgyű atyafi, nagyobra böchüllene valami Czeremoniát, hogy sem az Isten Parancsolattyát: azt oktatni kell, és az igazságra vezetni. Mert mi nem azt javallyuk, a' mit egy vagy két együgyű atyafi cselekesznek: hanem, a' mit az Anyaszentegyház szeret, úgy-mint *az Igasság Oszlopa, és Erős támasza* [c]: kit az Igasságnak Sz. Lelke, *minden Igasságra meg-tanit* [d], és *örökké vele marad* [e].

B

[a] Mat. 15. 9.

[b] Mat. 23. 23.

[c] 1. Tim. 3. 15.

[d] Ioan. 16. 13.

[e] Ioan. 14. 16.

És hogy most máshol ne szollyak, a' mái Czeremoniára úgy vagyon hogy a' Pogányok-is adtak okot: de azzal mi nem a Pogányokat követtyük, hanem kárhoztattyuk; sem a' Pogány czeremoniát nem állattyuk, hanem rontyuk. Igy cselekedett az Anyaszentegyház; hogy *Ianuarius*ban (mellyet mi Boldog-asszony havának nevezünk,) az Esztendőnek első napján-való Pogány babonáknak nyakát szakasztaná, Urunk Környül-metélkedésének emlekezetire, melly azon a' napon lőtt, Innepet rendelt: És hogy *az Augustus* havának (mi Kis-asszony havának hijuk) első napján-valoknak-is véget érné, mellyen *Augustus* Császárnak, mint *Ianuarius*ban *Ianus*nak, áldoztak, Sz. Péter-Lánczának, melly azon a' napon vitetett Romába, tiszteletire rendelt Innepet: hogy, a' melly napok hajdan a' Pogányok bálványozására szolgáltak, az-után az Istени tiszteletet nevelnék. Mellyet bizony, az igaz Keresztyén ember nem szidalmazhat, hanem dicsérhet: és hálát adhat az Istennek, hogy az Egyiptusiakat meg-fosztván, azoknak kincsökkel a' maga hajlékát ékesittette.

C

Noha azért a Romaiak, égő gyertyákkal áldoztak *Plútó*nak: azzal mi nem tiltatunk a' Krisztust, az ő Szent Annyával együtt, hasonló czeremoniával tiszteltni; sőt inkább ösztönöztetünk, hogy a' gonoszt jóra fordittsuk, és a' mérget orvossággá változtassuk. Meg-gondolván azért a' Szentséges *Sergius* Pápa, a' Pogányoknak utálatos bálványozását: és tudván, melly nehéz a' meg-rögzött szokásnak ellene-állani (mellyet a' bölcs *Aristóteles*, a' természetnek hasonlit [f]) a' Keresztyéneket nem erővel, hanem okossággal akarta a' Krisztus igája-alá hajtani: és azt rendelte, hogy a' mái napon, égő Gyertyákkal *Processiót* járjanak a' Boldogságos Szűz Mariának tiszteletire: kit, nem pokolba ragadott *Plútó*, hanem a' Főséges mindenható Isten, ki az eget és földet teremtette, Jegyesének választotta: ki, nem a' Hadak háromis istenének *Mársnak* volt annya, hanem a' Békeség Fejedelmének. Az-okáért, a' Gyertyákkal-való *Processio* meg-tartatott, de más igyekezetből: tudni illik, hogy azzal a' Boldogságos Szűznek gyönyörűséges, és üdvösséges Világosságát jelentenők, ki az egész világnak meg-világosítására szülte az igaz Világosságot.

[f] Lib. 7. Eth.

D

Régi szokás az Anyaszentegyházban, a' Viasz-gyertyával sok-féle dolgokban-való élés, és annak meg-szentelésében, vagy áldásában kivált-képpen-való Könyörgési vannak, hogy a' Hivek azzal hasznosan élhessenek. Azon könyörög pedig az Anyaszentegyház: 1. Hogy a' Szentek Gyertyák használlyanak lelkünknek és testünknek, mind földön 's mind tengeren. 2. Hogy, a' hol meg-gyujtatnak, onnét az Ördög minden mesterségével el-kergettessék. 3. Hogy elménk és szívünk, a' láthatatlan tűzzel, és a' Sz. Lélek fényességével illedőklyék, és minden bűnök setétségétől meg-szabadúllyon; hogy láthassuk a' mi az Istennek kedves, 's nekünk üdvösséges. 4. Hogy a' Szeretetnek tüze, a' Hitnek világosságával fel-gyuladgyon a' mi szívünkben, mely minket az örök életnek fogyhatatlan Világosságára vezessen. Mind ezekben, valljon mi gonosz, vagy meg-vetlető vagyon?

A' mi az Meg-áldásbéliek, arra példát adott Urunk ő maga, midőn az égbe tekint-

vén, é-

vén, és a'kenyeret's halakat meg-áldván, meg-szaporította [a]. Azont bizonyíttya Sz. Pál-is, mondván [b]: *Az Istennek minden teremtett-állattya jó, és semmit meg nem kell vetni, a'mi hálá-adással vétetik; mert meg szenteltetik az Isten igéjé-s az imádság-által.* Melly mondást magyarázván Arany-szaju Sz. János, és *Theophylactus*, azt írják; hogy Sz. Pál oktalan szollott. Mint ha azt mondotta-volna: Az Istennek minden teremtett-állattya jó ugyan, és tiszta; de, ha tiszratalan volna-is, könnyen meg-szentelhetnéd a'Sz. Keresztjelével's az imádsággal. Melyből nyilván következik; hogy azon eszközökkel, a' jó és tiszta dolgok, meg nem vesznek, hanem meg-javúlnak, és tiszrábbak lésznek: mivelhogy a'meg-szenteléskor-valo Könyörgések, az Anyaszentegyház képében lésznek ki az Isten, az illendő és istenes dolgokban, örömest meg-halgat.

A'Szentelt Viasz-gyertyákkal pedig, Elsőben, Krisrus Urunk tiszteletire élünk; fő-képpen az Oltári-szentségnek szolgáltatásában: mert ő *az igaz Világosság, a melly meg-világosít minden e'világra-jövő embert* [c]. És mi-képpen hogy a'Szentelt égő Gyertya, a' tiszta méhetskék alkotmányából, a'viaszból áll; a'métsből, és rüzből, vagy lángból: úgy a'Krisrus, a'Szűz Mariának tiszraságos véréből formáltatott testből áll, a'métshez hasonló, igyenes, és makula-nélkül-valo lélekből; és az Istenségből, melly *Meg-emésztő Tűz*-nek mondatik [d].

Másodszor; A'Szenteknek Képök- és Erekályéjök-előtt: jelentvén; 1. Hogy a'világos Gyertyával tiszteltetett Szentek, élétökkel és tanitásokkal, e'Világot meg-világosították. 2. Hogy az Ördögön győzedelmet vöttek: mert a'győzedelmes Fejedelmeket, égő szövétnekekkel szokták a'Városba késérni. 3. Hogy most a'Mennyei boldogságban a'dicsőséges Világossággal tündöklenek.

Harmadszor; A'Sz. Evangéliom olvasására élünk Gyertyákkal: mert az, az Isten ismeretinek világosságát az egész világon kl-terjesztette. És a'ki az Isten Igéjét halgattya, eleven hittel halgassa: mert a'hitetlen, és a'bűn-miatt meg setétedett szemnek, a' Keresztnek igéje botránkozás, noha egyéb-aránt *Istennek ereje minden hívőnek üdvösségére* [e].

Negyedszer; A'*Processiók*-előtt, a' Kereszttel-eggyűt, hordozunk Gyertyákat: hogy a'világon-valo Keresztyéni vitézkedésben, a'Kereszt zászlója-alatt, a'Hitnek világosságát forgassuk; és hogy a'Hit-szerént, a'mi igaz hitünknek oktatásából éllyünk.

Ötödször; A'Sz. Keresztségben, adnak Gyertyát kezünkbe, imillyen igékkel: *Accipe lampadem ardentem; & irreprehensibilis custodi Baptismum tuum: serva DEI mandata; ut cùm Dominus venerit ad nuptias, possis occurrere ei, una cum omnibus Sanctis in aula cælesti, habeasq; vitam æternam, & vivas in secula seculorum. Amen. Vade in pace, & Dominus sit tecum. Amen*: az-az, Vegyed az égő Gyertyát, és sedhetetlenül őrizd-meg Keresztségedet: tartsd-meg az Isten parancsolatit; hogy, mikor az Úr a'menyegzőre jő, eléibe mehess minden Szentekkel a'Mennyei palotába, és örök életed légyen, és élly örökkön örökké: Amen. Járj békével, és az Úr légyen veled: Amen. Melly égő Gyertya, jelenti a' Három Jóságos cheleked eteket, mellyek a'Szent Keresztség-által az emberbe öntetnek: a'Hitet, a'világossággal; a'Szeretetet, a'melegséggel; a'Reménséget, a'igyenes magasságal; mivel a'mi Reménségünk Menybe emelkedik, és minket-is fel-emel. Ezt a'Gyertyát kezünkbe adgyák: mert nem elég a'Hitet, Reménséget, és Szeretetet szívünkben tartanunk, hanem chelekedettel-is meg kell bizonyítanunk; mint a'Thessalonikaiakról írja Sz. Pál [f]: *Meg-emlekezvén a'ti Hitetek chelekedéteről* (az-az, Chelekedő hitetekről.) *és munkátokról, és Szeretetetökről, és tűrő Reménségtekről.* Ez illyen Jóságos chelekedettel fel-ékesítve lévén, azt mondgyák, hogy Békével járjunk: az-az, ne henyéllyünk, se veszteg ne állyunk; hanem, munkálkodván elébb-elébb menny ünk, *A mellyek hátunk-megett vannak el-felejtvén, azokra a'mellyek élől-vannak, ki-terjesztvén magunkat* [g]; és *az életnek újságában járjunk* [h]. A'mint pedig életünknek kezdetin Gyertyát adnak kezünkbe, úgy midőn közelgetünk-is ki-menni: hogy azzal a'jellel, ha szóval nem lehet-is, bizonyságot tegyünk; hogy a'Krisrus Hitit fogyatkozás-nélkül tartyuk; a'Szeretetet magunkhoz kapchollyuk; és jó Reménségből kívánunk a'Krisrus-, ki mi Vőlegényünk, eleibe menni az eszes Szüzekkel, égő lámpásokat hordozván kezünkben [i]; valóságos igyekezetünk lévén az Isteni szolgálatra.

Hatodszor; A'meg-hólt Keresztyének testét, sok égő Gyertyákkal viszik temetni, mint Sz. *Gregórius Nazianzénus* írja [k]: jelentvén; 1. Hogy, mint győzhetetlen Vitézek, diadalmat vöttek ellenségökön. 2. Hogy a'Hitnek világosságával, és jó példával egyebek-előtt tündöklöttek. 3. Hogy azoknak, az örök Boldogság-beli vegyhetetlen Világosságot kívánnyuk: és hogy ők, midőn abba jutnak, vagy, ha már oda jüttottak, nékünk-is azont nyerjék-meg az Istentől, *ki Világosság, és kiben minémü sötétség nincs* [l]: hogy

A
[a] Mar. 14. 22. [b] 1. Tim. 4. 4.
[c] Ioan. 1. 9.
B
[d] Deut. 6. 24. Heb. 12. 29.
[e] Rom. 1. 16.
C
[f] 1. Thess. 1. 3.
D
[g] Phil. 3. 13. [h] Rom. 6. 4.
[i] Matt. 25. 4.
[k] Orat. 2. in Iulianum.
[l] 1. Ioan. 1. 5.

A *mi a' világon élünk, a' világosság fegyverébe öltözzünk*[l]: hóltunk-után pedigabba a' Várasba jussunk; melly *Nem szükölködik Nap-nélkül, sem Hold-nélkül, hogy abban világoskodgyanak; mert az Isten fénysége világosítja-meg azt, és annak szövétneke a' Bárány*[m]. Mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Atya Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Ámen.

Rom. 13. 12.

m Apoc. 21. 23.

MÁSODIK PREDIKATZIO.

AZ Emberség, vagy az embernek állatty a, hogy nem a' külső ábrázatban álljon fő-képpen, hanem az erkölcsben. a' régi Bölcsek azzal bizonyították, hogy a' vérkes embereket olly oktalan állatoknak nevezték, a' kikhez magok-viseléskben hasonlóknak láttatták lenni. Mert a *Barmi*sókat, kik csak hasoknak és torkoknak szolgáltak, Disznóknak nevezte *Pindarus*. *Horatius* is, az *Epicurus* tanítványit, hasonló okból, azon chorda-béliekre mondotta. Dávid is arra int bennünket; hogy, *Ne legyünk mint a' ló és az öszvér, mellyeknek nincs értelmek*[a]. És méltán: mert valóban sokan vannak, kik csak külső ábrázatjokat viselik az embernek. Mellyet jelenteni akarván *Diogenes*, dél-kor Gyertyával járt fel's alá a' piaczon; és azt mondotta, hogy Embert keresek. Az Anyaszentegyház is, a' mái Innepen, a' Hivekkel világos nappal Gyertyákat hordoztat: nem hogy *Diogenest* követtse, hanem, hogy a' mái napon lőtt dolgot példázza: midőn a' jámbor Vén Simeon a' Krisust ölébe fogta, és e' Világnak meg-mutatta, mint a' viaszban-való Világosságot, vagy a' meg-világositatott viaszszat; mint a' meg-testesült Istent, és mint Istennné lőtt embert. A' Világosság, az Isten; a' viasz, az ember: a' Krisus mind kettő, Isten és ember, Világosság és viasz: Világosság, a' világositása; Viasz, a' szenvedése: Világosság, hogy örökké meg-maradgyon; Viasz, hogy el-fogyon, és a' halál-által, mint mi, el-olvadgyon. Ez így lévén; mivelhogy *Szövétnek a' mi lábainknak az Isten Igéje, és világosság az ösvényinknek*[b]: nem lészen hasontalan, a' mái Evangélium szövétnekét kezünkbe fogván, embert keresnünk; hogy annak nyomdokit követvén, mi is méltók legyünk azt a' nevet viselni. Fel-is találjuk a' vén Simeont; kiről azt olvassuk[c]: *Imé egy ember vala Jerusalemben, kinek Simeon vala neve*. kiről én-is szólok e mostani Predikatzióban:

B

b Psal. 118. 105.

C

c Luc. 2. 25.

I. *A' Vén Simeon Igasságáról.*
II. *Az ő Istени félelméről.*
III. *Egyéb Jószágos cselekedetiről.*

ELSŐ RESZE.

HÁromságossan mondom, hogy csak az érdemli az Ember nevét, a' ki Simeonhoz hasonló: kiről Sz. Lukách, ELSŐBEN azt irja; hogy *Igaz* volt. Az Igasság, olly Jószágos cselekedet, a' mint Sz. Agoston mondgya[d], melly kinek-kinek az övét meg-adgya. Ezt a' természet oltotta belénk; mert a' természet tanit az Igasságnak annak parancholattyára[e]: *A' mit másról gyölölsz néked cselekedtetni, meg-lássad hogy soha azt másnak ne cselekedgyed.* és[f]: *A' miket akartok, hogy mivelgyenek néktek az emberek, ti-is mivelgyétek nékik.* E' Jószágos cselekedetnek szép példáit olvassuk külömb-külömb-féle históriákban. Midőn a' Harmadik Fridericus Chászárnak gond-viselése-alatt volt, a' Magyar- és Cseh-országi László Király, találtatak olly Tanátsok, kik azt tanátslották a' Chászárnak, hogy el-rekkentse a' gyermek Királyt: kinek élete, a' Chászárnak nagy bajt szerzene jövendőre; halála pedig, Országokat, és sok gazdagságot. Kiknek azt felelte: Tahát inkább akarjátok hogy gazdag Király legyek, hogy sem Igaz és kegyes? Én pedig az Igasságot, és a' jó hírt nevet, nagyobra becsülöm a' gazdagságnál, és minden egyéb dolognál. Ezt *Æneas Sylvius* irja[g], És máv hasonlót-is it[h], az Első *Rodolfus* Chászárról: kinek midőn egy-némelly arra ajánlotta-volna magát, hogy a' leg-nagyobb ellenségét, a' Cseh Királyát *Ottocarust*, a' vadászáskor meg-ölí, ha azért jutalma lenne; azt felelte: Noha ellenségem az *Ottocarus*; de arra nem vízsen, hogy az Igasságnak és mértékletességnek határát meg-hágjam.

d Luc. 19. Ctr. c. 21. Ex. in Psal. 83.

e Tob. 4. 16.

f Matt. 7. 12.

D

g Lib. 3. Comment. in Rodolfum. Ad gestas ejus pertinet.

h Ibidem.

A' Sz. Irásban-is jeles példánk vagyon Dávidban: kinek midőn a' szolgái azt mondották-volna az ő üldözőjéről, Saul Királyról[i]: *Imé a' nap, melyről az Úr neked azt szólotta: Én kezedbe adom az ellenségedet, hogy cselekedgyél véle a' mint szemeidnek tetszik*; azt felelte: *Ke-*

i 1. Reg. 24. 5. 6.

gyelmes

gyelmes légyen nézzem az Úr, hogy azt cselekedgyem e dolgot az én Uramnak, az Úr Krisztusnak, hogy kezemet reá ne vessem; mert az Úr Krisztus Istenség-nélkül Dávid az ő férfiait kő földdel, és nem engedé neki, hogy Saulra tőrt csinálnak. Hasonló dolgot írnak *Valerius Maximus*[k], *Cicero*[l], *Gellius*[m], *Plutarchus*[n], a' Római Polgár-mesterről *Fabriciusról*: kinek midőn arra ajánlotta-vólna magát *Timócrates Ambraciusa*, hogy *Pyrrhust* méreggel meg-ölné a' Pohárnakja-által, ki *Timócratesnek* fia vólt; és a' dolog az egész Tanács-eleibe költ-vólna: Követeket küldött *Pyrrhushoz*, és arra intette, hogy ollyan inchelkedések-ellen szorgalmatossan őrizkednék. meg-gondolván a' bölcs Tanács, hogy Romát a' *Mars* fia építette; és, hogy nem méreggel, hanem fegyverrel kell hadakozni. A' *Timócrates* nevét pedig el-titkolta; mind két-képpen az Igasságot követvén: mert, sem ellenségét gonosz példával nem akarta el-veszteni; sem azt el-árúlni a' ki használni akart. Vallyon mit felelhetnek azok Ítélet-napján, kik Országért, vagy kevés jószágért, és gazdagságért, minden hamisságot bátran meg-chelekesznek, és számtalan lelket veszetnek a' méltatlan hadakozással?

Nem chak a' nagy dolgokban kell pedig az Igasságot meg-tartani, hanem a' kichinyekben-is. Melyről jeles példát olvasunk Sz. Agostonnál: ki két helyen-is írja[o]; hogy midőn *Mediolanumban* vólt Sz. Ambrus idejében, egy szegény Vitze-Iskola-mester, de igaz Keresztyén ember, egy-erszényben két-száz garast talált: és meg-emlekezvén az Isten Törvényéről, nyilván ki-jelentette, hogy, a ki el-veszteste vólt, meg-találhatná. és meg-is adta annak, a' ki bizonyos jelét mondotta az erszénynek, és a' pénznek számát. Ki őrülvén az el-veszett maradjának meg-találásán, tized részét akarta adni ital-pénzül: de ama' semmi-képpen el nem akarta venni. És midőn, a' ki kárt vallott-vólt, azon búsúlva haragudnék; és kérné a' meg-találót, hogy valami részt venne magának: el-vötte ugyan, de mingyárt a' szegényeknek osztogatta. melly vetekedésen méltán chodálkozott a' Szent Doktor. Az Udvari embernek nagy gondgya vagyon a' chinyosságra: a' karmazin kapczát úgy a' lábához szorittya, hogy chak egy kis követskét sem szenvedhet benne: a' paraszt ember pedig, azzal nem gondolván, olly széles-szárú sarut visel, hogy alkolmas göröngyöt sem érez meg benne. Illyen külömbség vagyon az Igaz- és a' Bűnös-ember lelki-ismereti-közötte: az Igazé, akár-mi kichiny vétektől-is, mint a' héjba-való szótól, gyötrettetik; a' Bűnösé pedig, a halálos bűntől sem irtózik. Mind a' kettőnek példáját fel-találjuk Dávidban: Ki Igaz lévén, olly gyenge lelki-ismerettel birt, hogy halálos ellenségét sem akarta meg ölni; és azoknak, kik arra unszollották, azt felelte[p]: *Kegyelmes légyen nékem az Úr, hogy ilyen cselekedgyem e' dolgot az én Uramnak, az Úr Krisztusának, hogy kezemet reá ne vessem; mert az Úr Krisztusa:* a' Parázsnaság vétkében lévén pedig, olly oltoba lelki-ismérete vólt, hogy jámbor szolgáját és hív vitézét-is ok-nélkül meg-ölette[q]: és vétkét mind addig sem vötte eszébe, míg nem Nátan szemére vetette[r]. Az-okáért, az Igasság, a lelki-ismeretnek ládájában tétetett kinch: melly láda, az Isteni félelemmel, mint valami kulchal záratik-bé, hogy az Igasság el ne veszszen. A' kiben azért efféle Igasság nincsen, az Ember nevet nem érdemli, hanem a' farkasét, rókáét, ölyvét, és kányáét; kik mindent, vagy erővel, vagy alnoksággal magoknak koporintnak. Azért mondgya *Orígenes*[s], (*Gemens Alexandrinus*[t], *Sz. Jerónymus*[u], és *Isidórus*[x]; hogy az ölyv, a' ragadozó embereket példázza, kik mindent erővel, vagy chalárdsággal máltól el-ragadoznak, a' vagy a' ragadozóknak használnak, mint az ölyvek az embernek. azért számláltatik-is a' tiszta-talan állatok-közé.

Vedd eszedbe, hogy az Igaz ember, nem chak mindennek meg-adgya az övét, hanem ak igaz rendet-is meg-tartya. Melly-ellen sokan vétnek; azok tudni illik, kik inkább, és előbb akárnak kedveskedni barátyoknak, hogy sem az Istennek; és, hogy mind a' kettőnek akarattyát bé nem tellyesíthetik, az Istent hátra hagyják. Kik nem Igazán, hanem hamisan chelekesznek: mert senkinek nem tartozunk Isten-ellen-való dologgal, a' miért hogy senki nem tartozik kochisomnak én-ellenem kedveskedni. Azt is vedd eszedbe, hogy, noha Igaz embereknek mondatik, a' ki szolgainak bérét meg-fizeti, és a' ki igaz törvényt tészen, és a' ki igazat szól: mindazáltal, mivel az Igasság közönséges Jószágos chelekedet, azt mondhatni valóságossan Igaznak, a' ki minden jószágos chelekedettel tellyes; a' mint Sz. Lukách jelenti ki, midőn azt mondotta Zakariásról és Erzsébetről[y]; hogy, *Isten előtt mind kettő igazak vóltak*: mint-ha azt meg-magyarázta-vólna, utánna vetette: *járván az Úrnak minden parancsolatiban, és igasságban, panasz nélkül.* Azt olvasom Náamáncol a' Syriai Király seregének Hadnagyáról[z]; hogy *Fő ember vólt az ő uránál, és kedvelkedett*: mert *általa adott az Úr szabadulást Syriának*: *erős vala pedig, és gazdag férjfiú; de poklos.* Jeles dolgokat mond felőle az Irás, de az utólsóval mind meg-homályositya. Kinek sokkal több követőit találjuk, hogy sem a' Vén

Simeon-

A

[k] Cap. 5. de Tu-ria.
[l] lib. 3. Off.
[m] lib. 3. c. 8.
[n] in Pyrrho.

B

[o] Homil. 9. ad Serm. 11. de Verb. Apost.

C

[p] 2. Reg. 24. 7
[q] 2. Reg. 11.
[r] 2. Reg. 12.
[s] Homil. 1. in
[t] lib. 3. Pæd. c. 11.
[u] in c. 39. Isa.
[x] lib. 12. Etym. c. 2.

D

[y] Luc. 1. 6.
[z] 4. Reg. 5. 1.

A

Simeonnak: mert sokákban jeles dolgok találtatnak; de egy Halálos vétekkel azokat mind meg-ferteztetik. Vannak szelídek, adakozók; de fajtalanok: vannak tiszta-életűek, józanok; de fösvények: vannak aitatosok, békességesek; de részegesek. Kik hasonlók a'hoz, a'ki jól meg-abronchoztatott, de egy-helyen lyukas vederrel merít vizet: a'hoz, a'ki, testét óltalmazó fegyverrel bé-födözvén, egy tagjára a'nélkül hadgya, hogy az ellenség meg-sérthesse; a'minт Goliaton történt [c]: a'hoz, a'ki Várát kő-fallal bé-kerítvén, egy tőrét hágy rajta, mellyen az ellenség bé-mehet: a'hoz, a'ki hálóját, vagy hajóját meg-földozván, egy szakadást hágy, mellyen a'halak ki-mehetnek, és a'víz bémehet. Kikről azt mondhattyuk Sz. Jakabbal [d]: *Valaki az egész Törvényt meg-tartya, vétkezik pedig egyben; mindenekben vétkes lészen.*

c 1. Kor. 27. 5. 49.

d Jac. 2. 10.

II. RÉSZE.

B

MÁSODSZOR: Azt írja Sz. Lukách Simeonról; hogy *Isten-félő* volt. Az Isteni félelem igé illik az Igassághoz: mert, mint a'kinek drága tuhája vagyon, inkább fél hogy valaki el ne vonnya, vagy meg ne rútítsa: azon-képpen, az igaznak mentől több jótzágos cselekedeti vannak, annál inkább óva jár, hogy el ne veszesse. A'Salomon Énekében imigyen beszéli a' Vő-legény a' Meny'aszszonynak [e]: *Mutasd meg nékem az orczádat, szenvedjen a'te szózatod a félelemben: mert a'te szózatod édes, és az orczád édes.* Melyre azt feleli a'Meny'aszszony: *Fogjátok meg nékünk a'kisded rókákat, a'melyek el-pusztítyák a'szőlőket: mert a'mi szőlőnk meg-virágzott:* azt jelentvén, hogy mentől vmberi gazdagb Isteni ajándékokkal, annál inkább kell azon lenni, hogy a'kis rókák meg-fogattassanak. Az Ördögöt, Oroszlánynak mondhattyuk [f], midőn nyilván kisért, és nagy vétkekre izgat: de mikor ólálkodva akar ártani, Rókának. Ki midőn az igazakat úndok vétkekre nem meri unszolni, apróléк dolgokkal, mellyekre nem igen szoktunk vigyázni, kisérti, hogy azok által nagyobbakra vigye, és a'teleknek virágzó szőlőjét gyümölchözni ne hadgya. Innét mondgya Dávid [g]: *Szolgáljatok az Urnak félelemmel: és örvendezzetek nékie rettegéssel:* az-az, Noha mindenkor illik félni az Isteni szolgálatban, mindazáltal, midőn a'nagy buzgóság-miatt ugyan örvendezünk, nem chak félni, hanem ugyan rettegni-is kell.

c 1. Par. 5. 8.

f 1. Pet. 5. 8.

g Psal. 2. 11.

C

És noha Salomon azt mondgya [h]: *Szaladaz istentelen, senkitől nem kergettetvén: az Igaz pedig, mint a'bizakodó Oroszlány, rettegés nélkül lészen*: mindazáltal nem minden félelem ellenkezik az Igasságal. Mert a'Félelem, sok-féle: és Salomon nem arról a'félelemről szóll, a'mellyért a'Sz. Lélek Simeont dicséri. Az Első Félelem: * Természet-szerént-való; melly az oktalan állatokban-is találtatik. És mivelhogy ninch a'mi haszna-inkban: nem jónak, sem gonosznak, az érdemhez-képest, nem mondhatni; hanem, állatya szerént jó. mert sok alkalmatlanságnak, és kárnak el-távoztatásáért adatott az Istentől; a'minт Sz. *Basilius* írja [x]. Így fél a'bárány a farkastól, és el-fút előtte, a'tyúk a'rókától, az egér a'machkától, az ember akár-mi ártalmastól. Második Félelem; † Világinak mondatik: mellyel ember úgy fél a'testi kártól, vagy büntetéstől, hogy annak el-távoztatásáért méréfzel az Isten-ellen véteni: melly félelemből, tagadta-meg Péter Urunkat. Ez gonosz, és vétek (az okáért nem volt Simeonban, kinek dicséretire mondotta Sz. Lukách, hogy Isten-félő volt.) és Urunk nyilván tiltotta, mondván [y]: *Ne féllyetek azoktól kik meg-ölik a'testet.* És Sz. Péter [z]: *Azoktól-való féltetekben meg ne félemjetek, és meg ne háborodgyatok.* És Isaias [a]: *Ki vagy te, hogy a'halandó embertől félnél, és az ember fiától, a'ki mint a'széna úgy meg-szárad?* Ettől kívánt meg-szabadúlni Dávid, midőn imigyen könyörgött [b]: *Az ellenség félelmétől ments-meg lelkemet*, a'minт Sz. *Basilius* magyarázza [c], ki Ellenséges félelemnek nevezi. Ettről szóllott Salomon, és az Igaz emberben nem találtatik. Harmadik; * Szolgai Félelemnek mondatik: mellyel fél ember az Isten büntetésitől, mellyeket a'bűnösöknek rendelt: és az okáért a'jóra izgattatik, hogy a'büntetéseket el-kerűllye. Ez a'félelem, tulajdon-képpen nem az Isteni szeretetből származik, hanem a'magunk szeretetiből, mellyel ki-ki szereti a'maga hasznát és alkalmatosságát. Es azért mondatik Szolgai Félelemnek: mert szokások a' szolgáknak, hogy uroknak engedgyenek, nem az urok szeretetiből, hanem a'magokéból, hogy meg ne verettessenek ha engedetlenek lésznek. Ez a'Félelem, úgy-mond Sz. Agoston [d], mellyel nem az Igasságot szerettyük, hanem a'büntetéstől félünk, Szolgai. Negyedik; † Fiúi Félelemnek hívattatik: mellyel fél ember az Istent meg-bántani, és azért nemmért valamelly parancholatot által-hágni, hogy ki ne esnek kedvéből. Fiúi félelemnek azért mondatik, mert az Isteni szeretetből származik: mint a'félelem, mellyel a'fiak félnek attyokat meg-bántani, a'fiúi szeretetből származik, mellyet az attyokhoz viselnek.

h Prov. 28. 1.

x Bras. contra Eunomium.

† Mundanus.

y Matth. 10. 28.

z 1. Pet. 3. 14.

a Isa. 51. 12.

D

b Psal. 63. 2.

c In Psal. 33.

* Servilis.

d Aug. de Civ. Dei. lib. 14. c. 9.

† Filialis.

Ez, mi-

Ez; mivelhogy a' tekéllletes szeretetből származik; ki-rekeſzti a' félelmet. Mert, a' mint Szent János nyilván mondgya [e]; *Félelem nincs a' szeretetben: hanem, a' tekéllletes szeretet ki-rekeſzti a' félelmet.* E' két félelem lehetett Simeonban; vagy az utólsó, a' melly leg-jobb.

Noha pedig a' Szolgai Félelemnek eredéti, a' magunk szeretetiből származik: mindazáltal nem gonoſz és veſzedelmes, hanem jó és üdvöſséges, a' mint a Sz. Irásból ki-tetſzik. Mert arra intette Keresztelő Sz. János az embereket, hogy a' Penitentziára indítaná: *Viperák fajzati*, úgy-mond [f], *ki mutatta-meg néktek hogy el-futnatok a' következő zendő harag-elől?* Ső Urunk-is, mondván [g]: *Féllyetek attól, a' ki a lelket 's a' teſtet-is a' Gehennába veſztheti.* És a' Sz. Irás gyakorta tenyegette az embereket a' Gehenna tűzével [h], a' fogak chikorgatásával [i]; a' külső ſetétséggel [k]; a' meg-halhatatlan féreggel [l]; a' meg-ólthatatlan lánggal [m]. Azért, ha a' Sz. Irás rettenti a' bűnősöket hogy meg-térjenek, a' Szolgai Félelem jó, és az Istentől vagyon, és igazán mondátik az Úr félelmének. Innét mondgya Arany-ſzáju Sz. János [n]; hogy a' Pokoltól-való félelem, az igaz embernek lelkében, erős és fegyveres Vitéz, ki a' lopókat, tolvajokat, és minden ellenségeket meſzſze el-kerget a' háztól. Sz. Ambrús azt írja [o]; hogy a' Sz. Mártyrok; a' viadalban lévén, ſzemök-előtt viſelték a' Gehennától-való félelmet, és azzal győzték-meg a' bóhérok-tól-való kinoknak félelmét. Sz. *Jerónymus* azt írja [p]; hogy ő, a' pokoltól-való féltében választotta a' puſztában-való lakáſt, és a' ſanyarú kemény életet. Sz. Agoſton azt mondgya [q]; hogy az Isten adgya a' Szenteknek azt a' félelmet, melyről Urunk szóllott, mondván [r]: *Féllyetek attól, a' ki a' lelket 's a' teſtet-is a' Gehennába veſztheti.* Sz. *Baſilius* azt írja [s]; hogy az igazak, a' kísértetekben az utólsó Ítéletről-való félelemmel űzik-el: és [t], hogy az Igazakat, ez a' félelem úgy meg-tartóztattya hogy ne vétkezzenek, mint a' ſzegek a' Keresztben-függőket hogy meg ne mozdúllyanak; Dávidnak arra mondáſa-ſzerént [u]: *Szegezd-által félelmeddel az én teſtemet, mert a' te ítéletidtől féltem.*

Ezen dolgot bizonyittya a' Sz. Irás; jeles Gyümölcsit ſzámlálván-elő az Úr félelmének: 1. A' Gonoſzuak gyülölete [x]: *Az Úr félelme gyűlöli a' gonoſzt.* 2. A' Bűnnek el-kergetése [y]: *Az Úr félelme ki-űzi a' bűnt.* 3. Az Isten kedvének keresése [z]: *A' kik az Urat félik, azokat keresik a' mi kedveſek néki.* 4. A' jobb életre-való térés [a]: *A' ki féli az Istent, ſzívéhez tér.* 5. A' bölcsesség kezdeti, az Úr félelme; a' mint Dávid [b], Salomon [c], és a' bőlch *Eccleſiaſticus* [d] mondgya. 6. A' Hitnek és Szeretetnek kezdeti [e]: *Az Istennek félelme kezdeti az ő szeretetünk: a' Hitnek kezdetit pedig a' hoz kell foglalni.* 7. Oka az Isten parancholati meg-tartásának, és a' jó chelekedetek gyakorlásának [f]: *A' kik az Urat félik, meg-őrizik az ő parancholatit.* és [g]; *A' ki az Istent féli, jókat chelekeſzik.* 8. A' kisértetekben-való álhatatoſságnak gyökere [h]: *Az Úr félelmében vagyon az erősség bizodalma.* és [i]; *A' ki az Urat féli, semmitől nem retteg, és nem fél: mert az az öreménysége.* 9. Az Istennek jó akarattya és irgalmaſsága [k]: *Sok javaink leſznek, ha féllyük az Istent.* és [l]; *Az Úr irgalmaſsága öröktől-fogva és örökké, az ötet-félőkön.* és [m]; *Az ő irgalmaſsága nemzetségről nemzetségre, az ötet-félőknek.* 10. A' Világi jóknak bővsége [n]: *Féllyétek az Urat minden Szentei: mert nincs fogyatkozások az ötet-félőknek. A' gazdagok ſzükölködtek, és éhezték: az Úr keresői pedig semmi jóban meg nem fogyatkoznak.* és [o]; *Boldog a' férfiu a' ki az Urat féli; hatalmas leſzen a' magva a' földön: Dicsőség és gazdagság az ő házában.* 11. Igaz lelki öröm [p]: *Az Úrnak félelme dicsőség, és dicsekedés, és vigaság, és örvendezésnek koronája. Az Úr félelme gyönyörködteti a' ſzívet, és vigaságot ſzerez, és örömet, és a napok hoſszuságát.* 12. A' Boldog ki-múlásról-való-bizodalom [q]: *Az Úr félelmében légy nap-e'lig, mert reménységed leſzen utólsó óráig, és a' te várakozásod el nem vétetik.* és [r]; *Az Uratſzolgáji jól leſzen, és az ő bé-ſiklyeſedéſe napjain meg-áldatik.*

Azt-is mondhattyuk az Úr Félelme-felől, hogy a' Meg-igazúlásra, hasonló-képpen eſzközi mint a' Hit: I. *A' Hit nélkül, lehetetlen kedveſnek lenni az Istennél* [s]: de az-is, *a' ki félelem nélkül vagyon, meg nem igazúlhat* [t]. II. A' Hit által keresſük az Istent, és hozzá járúlunk: *mert az Istenhez járúlónak hinni kell* [u]. A' Félelem által-is; a' mint Dávid jelenti, mondván [x]: *Midőn ölnél őket, keresték vala ötet: és meg-térnek vala, és jó reggel hozzád jönek vala. és* [y]; *Teltsék be az orczájokat gyalázattal; és meg-keresik Uram a' te nevedet.* Így látyuk hogy a' Niniveiek meg-félemlettek a' Jónas predikállására, és az Úrhoz tértek. III. *Az Igaz, hitből él* [z]: de *az Úr félelme-is az ötet forrása* [a]. Az-okáért, méltán mondotta Salomon [b]: *Az Istent féllyed, és az ő parancholatit megtartſad: mert ez az egéſz ember:* az-az, a' tekéllletes boldogság, és a' leg-nagyobb jo, mellyet ember életében kívánhat. Melyből imigyen okoskodik Szent Bernárd: Ha ez az egéſz ember; tehát a' nélkül semmi az ember: én pedig azt mondom, hogy nem-is ember; hanem oktalan-állat, melly a' kövétkezendő veſzedelemről nem-

A

e 1. Joan 4. 18.

f Matt. 3. 7.
g Mat. 10. 28
h Mat. 5. 22. 30.
i Matt. 8. 12.
k Mat. 22. 13
l Mar. 9. 44. 46.
m Iſa. 66. 24
n Hom. 15. ad Pop.

B

o Serm. 21. in Pſ. 118.
p Epiſt. 22. ad Euſtochium, de Serv. Farg.
q Lib. de Gratia & Libero arbit. c. 18.
r Mat. 10. 28
s In Pſ. 33.
t Orat. ex principium Prop.
u Pſal. 118. 120.
x Prov. 8. 13.
y Eccli. 1. 27.
z Sirac. 2. 19.
a Eccli. 21. 7.

C

b Pſ. 110. 10
c Prov. 1. 7.
d Eccli. 1. 16.
e Eccli. 25. 16
f Eccle. 2. 21.
g Iſaiæ 15. 1.
h Prov. 14. 26
i Eccli. 34. 16
k Tob. 4. 23.
l Pſ. 102. 17.
m Luc. 1. 50.
n Pſ. 33. 10.
o Pſ. 111. 1. 2. 3.
p Eccli. 1. 11.

q Prov. 23. 17
r Eccli. 1. 19

D

s Hebr. 11. 6
t Eccli. 1. 28.

u Hebr. 11. 6.
x Pſ. 77. 34.
y Pſ. 82. 17.

z Gal. 3. 11.
a Prov. 14. 27
b Eccleſ. 12. 13.

galmatos; mint-műnek mondgyák a' prédikátort: mert nem félvén a' téli nyomoruságtól, az egész nyarat énekléssel mulattya, és az után kopalni kell; a' mint szemére vetette a' hangya. A' Félelem természeti azért az, hogy fusson a' gonosztól; és eszközöket keressen, mellyek által meg-szabadúllyon tőle. És naponként látjuk, hogy soha az emberek nem szorgalmatosbak az örök Bóldogságról, mint mikor dög-haláltól, hajó-töréstől, meny-dörgéstől felnek: és gyakorta [c], *A' folyó-víz sebessége örvendezteti az Isten Városát.* mert a' nyomoruság, Penitentziára viszi az embereket, melly a Mennyei polgárokat örvendezteti. Igen ritkán történik, úgy-mond Sz. Agoston [d], sőt soha sem, hogy valaki Keresztyénné akarjon lenni, a' ki valami Isteni félelem által meg nem retten.

[c] Ps. 45. 5.

[d] Lib. de Catechiz. rud. c. 5.

Noha pedig, a' mint mondám, jó ez a' Félelem: mindazáltal, ezzel meg ne elegedgyünk; hanem azon igyekezzünk, hogy a' jobra, a' Fiúira jussunk, melyre a' Szolgai Félelem út és eszköz. Mert jól mondotta Szent Agoston [e]: Ha semmi félelem nincsen, nincs út mellyen a' Szeretet bé-mennyen. A' mint láttyuk, hogy a' sérte által vonszák-bé a' fonalat, midőn valamit varnak, a' sérte mégyen-bé előszőr: de ha az ki nem mégyen, utánna nem érkezik a' fonál: úgy a' Félelem foglallya-el elsőben az elmét: de nem marad ott a' Félelem; mert azért ment-bé, hogy bé-vitesse a' Szeretet. Szépen jelenti ezt az Isten a' Próféta által [f]: *A fiú tiszteli az atyját, és a' szolga az urát: ha ezért én Atya vagyok, hol az én tiszteletem? és ha én Úr vagyok, hol az én félelmem?* A' hol az Úr a' szolgáktól félelmet kíván, kik őtet mint Atyát szeretni nem tudták. Melly mondást magyarázván Sz. *Jeromos* [g], imígyen ir: Azt akarja az Isten, hogy először ő fiai legyünk, és a' jót akaratunkból cselekedgyük. Ha azt nem akarjuk, hogy ottan csak szolgai legyünk, és a' gonoszról a' kinoktol való féltünkben el-távozzunk; hogy a' szolgák félelméről, a' fiak kegyelmére mennyünk.

[e] Tract. 9. in Epist. Ioan.

B

[f] Malach. 1. 6.

[g] In c. 1. Matthæi.

III. RESZE.

HARMADSZOR: A' Vén Simeonról azt irja Szent Lukách [h]; hogy *Várta az Israël vigasztalását*: az-az, a' Kőzönséges jóra figyelmezett, és azt ohajtotta. Nem volt azok-közzül, kikről panaszolkodva mondgya Sz. Pál [i]: *Mindnyájan a' magokét keresik*: mert ő nem a' maga hasznát és vigasztalását kereste és kívánta, hanem az egész Izraël népéjét. Igaz követője volt Moysesnek, ki a' néki ajánlattatott népért, ki akart törölteti az Élet könyvéből [k]. Igaz Jeremias; kiről azt olvassuk [l]: *Ez az atyafiaknak, és az Israël népének szeretője*: ez, a' ki sokat imádkozik a' népért, és az egész Sz. Városért. Jól int bennünket Sz. Pál, mondván [m]: *Senki ne keresse a' magáét, hanem a' mi másé*: és magát adgya például [n], *a' mint én is mindenekben mindeneknek kedvekedem; nem keresvén a' mi nékem hasznos, hanem a' mi sokaknak, hogy kűdvözűljenek.* Másutt pedig azt irja [o], hogy, *Ő maga kívánt átokká lenni a' Krisztusról az atyafiaiért.* melly mondást másutt bővebben meg-magyaráztam. Dávidnak-is ki-tetszett szorgalmatossága a' népért: kinek, midőn a' nép számlálásáért a' Három bűntetés közzűl választani hadtak-vólna, nem választotta az Ínséget, melly ritkán bántya a' Fejedelmeket, gyakorta pedig a' köz népet: sem az Ellenség fegyverét; melytől könnyebben meg-óltalmazhattyák magokat a' köz népnek: hanem a' Dög-halált, melly mindennek eggyaránt köz. És midőn látná, hogy az-is, őtet el-kerűlvén, a' köz népen dühösködik, azt mondotta a' Nép-ölő Angyalnak [p]: *Én vagyok a' ki vétkeztem: én cselekedtem hamissan: ezek kik juhok, mit cselekedtek? Fordűljon, kérlek, kezed ellenem, és az atyám háza ellen.*

[h] Luc. 2. 25.

[i] Phil. 2. 21.

C

[k] Exod. 32. 32. 33. Mal. 13. 14.

[l] 1. Par. 10. 24.

[m] 1. Cor. 10. 24.

[n] vers. 33.

[o] Rom. 9. 3.

[p] 2. Reg. 24. 17.

D

Szép példákat olvasunk erről a' régi Sz. Remetékről-is: kik, a' kőzönséges jóért, és fele-barátyoknak üdvösségéért, a' pusztának chendességében-valo lelki vigasztalásoktól-is, egy-ideig búlchút vőttek. Mert Szent Antal, *Constantius* Chászár idejében, Alexandriába ment, a' mint *Theodoretus* irja: *Aphraates* pedig, Antiokiába; hogy az *Arianus*ok dühősége ellen óltalmaznák a' Híveket, vagy a' Chászárok haragját enyhítenék. Tűndöklött ez Sz. Jóbban-is; kiről azt mondották [q]: *Imé sokakat tanítottál, és az el-fáradott kezeket meg-erősítetted: az ingadozókat álhatatosítá tették beszédid, és a' reszkető térdeket meg-vastagítottad.* És Sz. Márton Püspökben: kiről azt irja *Sulpitius* [r]; hogy, noha igen kívánkozott e' hitván világtól meg-menekedni: mindazáltal látván, hogy a' juhai kesergették halálát, félvén a' ragadozó farkasoktól, azt mondotta: Uram, ha még szűkséges vagyok a' te népednek, a' munkától meg nem vonszom magamat. Sőt azokban-is; kik a' mirigyben, vagy egyéb dögleletes és ragadó betegségekben, hogy fele-barátyoknak üdvösségesen szolgálhassanak, testi életőket nem szánnyák veszedelemre vetni. Igen távól vannak ettől azok, kik a' magok hasznát,

[q] Job 4. 3.

[r] In vita Mart.

vagy

vagy nyúlpaszmát úgy keresik, hogy fele-barátyokról tellyességgel el-feledkeznek, és semmi tanúságot ezeknek fel nem vallatnak: és ó képpen az ízégyek: kiket nem méltó emberemnek nevezni, hanem ebeknek (kiket ki rekesztett Sz. János [a] a Mennyei várasból,) kik soha meg nem alkodhatnak a Lélek. és ha elégetőrek-is, másnak semmit nem engednek: sőt, a'mi nékik nem szükségesis, mástól meg-tiltyák. Mint a'szalmán-élő kuvaszról szokták mondani, hogy sem ő nem eszik benne, sem az ökörnek nem engedi, hanem el-ugattya róla.

NEGEDSZER; Azt írja Szent Lukách Simeonról [b]; hogy *A' Lélek által ment a' Templomba*, de vallyon mitsoda Lélek által? Kétség nélkül a Szent Lélek által. mert azt-is írja Sz. Lukách [c]; hogy *A' Sz. Lélek volt ő benne*: és, hogy *jelelettet vett a' Sz. Lélektől*. Tehát azon Sz. Lélek által ment a'Templomba-is: ki meg-jelentette néki, és intette-is, hogy a Templomba menjen; mert ott találja a'Krisztust, a'kit várt és kívánt. Sokan, nem a' Sz. Lélek-által mennek a Templomba, hanem a'Hiuság Lelkétől vezettetnek; hogy magokat, vagy czifra ruhájokat; gondolván, hogy másutt annyi szem nem néz reájok mint a'Templomban. melly dolog, noha sokan meg sem gondollyák, igen alkalmatlan, és méltatlan. Gondold-meg, Keresztyén, ha valami vétkedére, kegyelmet akarnál nyerni a'Királytól: illenék-e, hogy nagy pompával, és czifra köntösben mennél elébe? nem inkább rongyos ruhába, vagy szőr-zákba kellene-e kérdőznöd? Követvén a'Syriai Benadad Király szolgáinak példáját: kik az Izraél Királyától Akabtól kegyelmet akarván nyerni [e], *felövedzették derekokat zsokokkal úgy, hogy kötelet tettek a' fejökre*, és úgy könyörgöttek.

Némellyek a'Cháchogás Lelkétől vitetnek a'Templomba: a'hol nem külömben, ehevegnek, és heába-valókat beszélnek, mint a'piaczon; kiket méltán dorgál Szent *Bazilius* [f]. Ki, magyarázván Dávidnak ama' mondását [g]; *Az ő Templomában mindnyájan dicsőséget mondanak*: imígyen beszél: Hallyák-meg ezt, és pirúllyanak meg-szégyenülvén azok, kik a Templomban hoszszú beszédeket tsőnek. A'ki a'Templomban vagyon, ne rágalmazáit, ne heába-valóságot, ne szemtelen dolgokról-való beszédet mondgyon: hanem mindnyájan dicsőséget mondgyanak az ő Templomában. Ott állanak az Angyalok, fel-írván a beszédeket: jelen vagyon az Úr-is, a' be-menők igyekezetit szemlélvén. És a Szent Doktor, azt mondván, hogy mindenállatok az Isten dicsőségét beszéllik, utánna veri: A'nyomorúlt emberek pedig, el-hagyván a'magok házát, a'Templomba gyűlnek, mint-ha valami hasznot akarnának abból haza vinni: holott sem az Isten Igéjére nem figyelmeznek, sem állapattyokat nem értik: semmit nem félnek az Isten ítéletitől, úgy hogy, egy-másra vigyorogván, az Imádság házát Cháchogás házává tészik. Azt írja *Cicero* [h]; hogy, midőn a'Pogányok a' hamis isteneknek áldoztak, meg-vólt parancsolva, hogy nyelvőket megzabolázzák. Szent Ambrús pedig az írja [i]; hogy egykor az Isteni dicséretet énekló Papok fülét, a'sok béka-szó bé-tőltvén, egy Pap meg-parancsolta nékik, hogy hallgassanak, és az Imádságot meg-bőchüllyék: és leg-ottan meg-chéndesedtek. melyből azt hozza-ki: Halgatnak a tók, és nem halgatnak az emberek? és az oktalan-állat, a'mit természete-szerént nem tud, bőchüllettel meg-ismeri. Az emberek chintalansága olly nagy, hogy sokan nem tulajdonítnak annyit a'lélek aitatosságának, a' mennyit a'tálók gyönyörűségének.

Némellyek, a'Bujaság Lelke-által mennek a'Templomba; hogy szemőkkel chatázzanak; és, az emberi ábrázatokat tekintvén, magokban gonosz kívánságokat gerjesszenek. melly valóban nagy bün. Az-okáért, az Aitatosságnak Lelke-által kell a' Templomba mennünk: hogy ott lelki gyümölcsöt szedgyünk, vagy az Isten Igéjének halgatásából; vagy az Imádságnak gyakorlásából; vagy a'Szentségekben-való részesülésből. mert ezekre rendeltettek a'Keresztyének Egyházi, vagy Templomi. A'Templom, úgy-mond Arany-szájú Szent János [k], a'lelki orvosságnak helye: és azokat, a' kik abba mennek, arra tanittya, hogy házokhoz ne térjenek, hanem-ha illendő orvosságokat vésznek, és azokat az ő sebőkre tészik. És [l]: A'Mag-vető, nem chak azért vet, hogy vessen, hanem hogy aratlon: a'kereskedő, nem chak azért hajóz, hogy hajózzon, hanem hogy szárándoksága-val marhájátt többittse. Azon-képpen mi-is, nem chak azért megyünk a Templomba, hogy ott mulatozzunk, hanem hogy valami nagy nyereséggel menjünk-el onnét.] A'ki ezt nem chelekszi, nem méltó hogy embernek mondattassék, hanem oktalan-állatnak: ki hasonló a'verébhez; melly a'szent helyet meg nem bőchüllvén, a'Templomban chirippel, és mindent bé-szemetez: hogy ne mondgyam hasonlónak azokhoz; melly, lábait fel-emelvén, az Ólaroknak-is meg-vizelli.

A

[a] Jel. 22. 15.

[b] Luk. 2. 27.

[c] 2. vers. 25, 26

B

[e] 3. Reg. 20. 32.

[f] Homil. 6. in Ps. 28.

[g] Ps. 28. 9.

C

[h] Lib. 1. de Divinat.

[i] Lib. 3. de Virginit.

D

[k] Homil. 1. in Genes.

[l] Homil. 5. ad Pop.

A

Hogy-ha nagy vétek, az Istennek kűlső Templomát bőchűlletlenséggel illetni: mennyivel inkább a belsőt? melyről Szent Pál emlékezik [c]: *Az Isten Temploma szent, melly ti vagytok.* Az-okáért, fő-keppen ennek a' Templomnak ki-tiſztitására a' kell igyekeznünk. A' Templom, és annak eſzközi, fő-keppen három dologgal úndokittatnak-meg; fűſtel, porral, vízzel: a' Lélek-is hasonló dolgokkal ferteztetik-meg: a' Fűſt, a' heába-való tiſztesség-vagy méltoság-kivánása; a' Por, a' főldi arany és czűſt ohajtása; a' sáros Viz, az úndok bujaság. A' fűſtöt, víz mossa-el; a' port, a' ſzél hajtya-el: a' nedvességet, a' tűz emésztí-meg. A' Kevélységet, az alázatoſság orvoſollya-meg; melly hasonló a' vízhez, mert alatſon helyeken vagy völgyeken folydogal: a' Főſvénységet, az adakozás kergeti-el; melly a' pénzt ide 's tova el-hánnya a' ſzegények-közibe. A' Szemtelenséget, az Istени ſzeretet fogyattya-el. melly a' mi lelkünket mint a' tűz, fel-gyulaſztya. De mind a' fűſtből-, mind a' porból-, 's mind a' vízből-való ki-tiſztúlásra, azon dolgok haſználhatnak: úgy hogy a' fűſtöt, fűſt űzi-el; a' port, por nyomja-el; a' vizet, víz mossa-el.

[c] 1 Cor. 3. 17.

B

A' Fűſt, a' Kevélység, melly mindenkor magaſſan fel akar menni; mint a' Kevélységnek attya, ki azt mondotta [f]: *A' felyhők-fölibe hágok; hasonló leſzek a' Főlségben.* Azért olvaſſuk Szent Jánoſnál [g]: *Fel-jövé a' kút füſti, mint egy nagy kemenczének füſtje: és meg-ſötétűle a' Nap, és a' levegő-ég a' kút füſtiről.* mert nem lehet oly nemes és tekintetes teremtett-állat, mellyet a' Kevélységnek füſti meg ne rútíttſon. Azért a' Lucifer-, *a' ki reggel fel-kél vala* [h]; és [i], *kinek minden drágaság volt az ő öltözete*, leg-utólatosbá lőtte: és, ki-űzetetvén az emberből, a' diſznók ſeregébe kivánkozott [k]. Ezt a' fűſtöt, fűſt űzi-el: tudni illik, az alázatos Imádságnak füſti. Mert az Imádságot, vagy annak erejét, Füſtnek nevezi Szent János, mondván [l]: *Fel-méne a' jó-illatok füſti a' Szentek imádságából az Angyal keze-által az Isten-elébe:* a' hol a' Fel-menetel-is az Imádság füſtivel vagyon. Melly Fel-menetel, nagy magás az alázatos Imádságban: mert, a' mint a' Bölcs mondgya [m], *A' maga meg-alázónak imádsága, által-hatja a' felyhőket: és meg nem vigaſztaltatik, míg nem el-közelget: és el nem távozik, míg nem a' Főlséges reá tekint.* Azért mondotta Urunk-is némelly Ördögi nem-felől [n], hogy *Ki nem űzettetik, hanem imádság- és böjtölés-által.* És azt példázta Rafaël Angyal, midőn Tobiásnak azt mondotta a' hal-felől [p]: *A' ſzívének egy részét ha a' ſzénre teſzed, annak a' füſti ki-kerget minden-némű Ördögöt, akár férfiúról, s akár aſzſzony-állatról:* tudni illik, Ha a' mi ſzívunk fel-gerjed a' Szent Lélek tűzétől; ki, [q] *Könyörög érettünk* (az-az, könyörgésre tanít minket) *ki-mondhatatlan fohászkodáſokkal*: kételen véle az Ördög hogy el-fuſſon. Az-okáért, a' maga meg-aláző Publikánus imádságának füſti, meg-előzte a' fel-fuvalkodó Fariſæus hálá-adásának füſtit: és *alá-ment a' Publikánus az ő házához, inkább meg-igazíttatván amannál*: mert *minden a' ki magát fel-magaſztallya, meg-alázatik; és a' ki magát meg-alázza, fel-magaſztaltatik* [r].

[f] Iſa. 14. 14.
[g] Apoc. 9. 2.
[h] Iſa. 14. 12.
[i] Ezech. 28. 13.
[k] Mar. 8. 31.
[l] Apoc. 8. 4.
[m] Eccl. 35. 21.
[n] Mat. 17. 20.
[p] Tob. 6. 8.
[q] Rom. 8. 26.
[r] Luc. 18. 14.

C

A' Főldi Gazdagságnak Pora (melly nem egyéb feir és veres pornál,) porral nyomattatik-el; tudni illik, az Istennek ama' mondásával [s]: *Por vagy, és porba térſz.* Ezzel a' porral élt Dávid, midőn azt mondotta [t]: *Ne félly mikor gazdaggá léſzen az ember; és mikor meg-ſokaſodik az ő házának dicsősége: Mert mikor el-vész, semmit el nem viſzen: sem alá nem ſzáll véle az ő dicsősége.* Ezennel maga-is porrá léſzen: mit farad tahát a' por-gyűjtésben? Ezzel a' Porral vigaſztalta magát Jób, midőn minden főldi Gazdagságnak porát el-veſztette, mondván [v]: *Meztelen jöttem az anyám méhéből, és meztelen térek oda.* Nem annyira vágyódnának a' gazdagok erre a' porra, a' gazdagságokra, ha az emberi teſtnek a' porból-való eredetit meggondolnák: mellyet minden láb tipor, és tiporván el-koptat: *mellyet el-hány a' ſzél a' föld ſzínéről* [x]: melly minden változásnak alája vettetik: melly igen könnyen el-válik a' főldtől, és ide 's tova hányattatik: és hogy az ember-is könnyen el-válik a' főldtől; mert ninchen abban gyökere, hanem chak úgy hordozza mint reája tétetett terhet, mellyet hamar le-téſzen. A' por a' porhoz nem igen ragad; úgy az ember-is a' gazdagsághoz, és ez ő-hozzája: mert a' gazdagságot, *a' lopók ki-aſzsák, és el-lopják* [y]; a' bűnőſnek-is hírtelen vermet ásnak [z], melyben minden dichekedésének vége léſzen. Az-okáért, midőn Dávid azt kérdette [a], Meddig dichekednek a' bűnősök? azt felelte: *Addig a' bűnősnek veremásatnak.*

[s] Gen. 3. 19.
[t] Pſ. 48. 17.
[v] Job 1. 21.
[x] Pſal. 1. 4.
[y] Mat. 6. 19.
[z] Pſ. 93. 13.
[a] Pſal. 9. 1. 13.

D

Végezetre, a' Teſti Gyönyörűségnek Vizét, vízzel kell ki-mosni. A' Teſti gyönyörűség és bujaság, méltán hasonlíttatik a' vízhez: mert semmi annál hamarébb el nem nyeli az embert; nem chak lelkét a' pokol fenekére vetvén, hanem a' teſtét-is meg-erőtelenítvén; a' gazdagságát el-fogyatván; jó hírét-nevét meg-emésztvén. Erről a'

hamiſ-

hamisságról érthettyék a'mit: Jób az istentelen-felől mondá [a], hogy *Iszsza mint a vizet a' hamisságot.* Ez ündok Vizet, a Kőny-hullatásnak vizével kell el-mosni: mellyet jól tudott Dávid, ki az ündok vízbe esett volt; és azért mondotta [b]: *Minden éjjel az ágyamat: meg-áztatom az ágyamat Könyhullatásimmal.* Magdolna-is igen el-merült volt ezündok vizbe; de a'Könyhullatásnak vizével ki-mentetett, midőn azzal Urunknak lábait mosogatta [d]. Mélto és illendő orvosság, hogy, ha a'szemek vóltak vezérek a' bűnre, a'Penitentziának eszközi-is azok légyenek.

Ő r ö m s z ó k: Azt irja Sz. Lukách Simeonról, hogy *Ölébe vévé* a'Jésust. melly nem chak a Hitnek volt jele, hanem a'buzgó Szeretetnek-is: mert azokat ölelgetyük, a'kiket szerettünk. Ennek az Ölébe-való vételnek miném hasznát érzette légyen Simeon, akár ki-is meg-gondolhattya. Melyről *Origenes* imigyen beszélget [e]: A'Jésus ruhájának peremét illette az aszszony állat, és meg gyógyúlt. Ha annak, annyi haszna volt a ruhának végső részétől: mit vélhetni Simeonról, ki ölébe vévé a'Gyermechkét, és ölében tartván örvendezett és vígadott, látván hogy ő hordozza a'kis Gyermeket, ki a' foglyokat meg szabadítani jött volt? Ezekel pedig arra tanittatunk; hogy a' Hithez foglallyuk a' Chelekedeteket-is: és hogy nem elég a' Krisust nézni a' Hitnek szemeivel, ha Chelekedettel hozzánk nem szorittyuk. mellyet noha minden Jó-chelekedetről érthetünk: mindazáltal fő-képpen az Oltári-szentségben vagyon kelye: melyről nem elég igaz hitünknek lenni, hanem élnünk-is kell vele.

Bizonyára, nagy veszedelemre jutnak üdvösségök-felől, a'kik illyen kétes orvossággal ritkán, és chak hébe-hóba élnek. És, a'több okok-között, a mellyekért a' mostani Tévelygések illy igen el-hatalmaztak, nem utólsó volt e'Szentségnek el-mulattása: mivel úgy meg-hűlt volt sokakban a'Szeretet, hogy majd senki azzal gyakrabban nem élt esztendőben egyszernél; vagy, ha többször akart vélle élni, azt titkon chelekedte, hogy meg ne nevetnék a'fölöttébb-való aitatosságért. Helye vagyon-itten a'Dávid mondásának [f]: *Áldgy-verettettem mint a füvet, és meg-száradott a szívem* (mellyet a' Hitnek szóke; *mert szívvel hiszünk az igasságra* &c.) *mert el-felejtettem kenyeremet megenni.* Gondollyák-megezek, mire ínsette Sz. Pál Timotheust, mondván [g]: *Ezeknek hallgatásával nékd fiam Timótheus, a'te felőled-való előbbi prófétálások-szerint; hogy viselkedjél azok-szerint jó vitézséget, hitedlévén, és jó lelki-ismeretet; melyet némelly, el-vetvén, a' Hit hajójából ki-estek.* De senki nem láttatik inkább meg-vetni a'Jó lelki-ismeretet, mint a'kik nem élnek az Oltári-szentséggel: melynek vétele előtt, kívántatik nem chak a' lelki-ismeretnek meg-vizsgálása, hanem meg-tisztittása-is.

Bizonnyal mondhattyuk, hogy az Eretnekségnek kút-feje; a'gonosz lelki-ismeret, és a'gonosz élet: mert az Eretnekség, soha nem első bűn, hanem más bűnökből származik: és a'gonosz élet, mindenkor az Eretnekségre megyen, és gyakorta abban végeződik-is; úgy hogy a'gonosz életnek erkölcsi, akadályt-vető kövek, mellyekben a'Hit, mint a'hajó el-törik. Ennek Első Oka; a'természetről-való ellenkezés, a Hit-, és a Gonosz élet-között: mellyet a'Jó lelki-ismeret fedd és dorgál. Második Oka, a' természet-szerént-való le-esés és hűllás: mivelhogy a'ki egy vétekből másikba esik, végre leg-mélyebben, az Eretnekségbe esik. Mert a'vétkek árkai egy-mástól függnek, hogy garáditson-ként eggyikből a'másikba érkezzél, és végre a'Hitetlenségbe, vagy Eretnekségbe essél. Harmadik Oka, az Istennek büntetése. Mert az Isten a' gonosz életet meg-veri, meg-vonyván tőle az ő Sz. Malasztyát, igasságát, világosságát; és a' gonosz embereket, el-fordúlt értelemre adgya [i]. Negyedik Okát, Arany-szájú Sz. János adgya, így szólván [k]: A'gonosságtól meg-veszett emberek, hogy szabadon engedhessenek a'vétkeknek, és testi gyönyörűségeknek, tagadgyák a' következendő jókat és gonoszokat, és a Hitnek egyéb ágazatit, mellyek az Istenitől félelemre, és a' bűntől-való iszonyodásra indíthatnák őket. Ismértem egy fő embert Magyar-országban: ki a' Tévelygésből a' Keresztyén Hitre-való meg-térésének fő okát azt mondotta; hogy azt kell igaz Hitnek tartani, melly a' bűnt fogyatztya, és a' Jószágos chelekedeteket gyakoriattattya: mivelhogy *Azért jelent meg az Istennek Fia, hogy el-vonja az Ördög chelekedetit* [l]. Azt pedig nyilván meg-tapasztalta, hogy, a' minémű dolgokban a'Páros atyafiak ellenünk vélekednek; azokra a'bűnre szabadittyák az embert, és a'Jószágos chelekedettől vagy el-vonszák, vagy meg-tarttóztattyák: mellyet igen nyilván meg-bizonyított.

A'ki e'dolgokban követője Simeonnak, valóban meg-érdemli az Ember nevét: és, midőn e'világból-való ki-múlását közel érzi azon Simeonnal, bátorságoson mondhattya [m]: *Most bocsássad-el Uram a'te szolgádat, a'te igéd-szerént békességben: Kívánván el-*

[a] Jób 15. 16. [b] Psalm. 6. [d] Luc. 7. [e] Hom. 13. [f] Psalm. 101. 5. [g] 1. Tim. 1. 19. [i] Rom. 1. 28. [k] Chrys. hom. 1. ad Tim. [l] 1. Joan. 3. 8. [m] Luc. 2. 29.

A

n Phil. 1. 23.
o Ps. 39. 1. 4.
p Prov. 13. 19

q Prov. 13. 12

B

r Rom. 7. 24.

s Ps. 38. 13.
t Ps. 41. 3.

C

u Ps. 141. 8.

x Gen. 40. 1.

y Prov. 14. 32.

D

z Ps. 33. 22.
a Ps. 115. 6.

Válni, és a' Krisztussal lenni n. Méltán mondhatta a' Vén Simeon Dávidal o: *Várván vártam az Urat, és reám figyelmezé: és új éneket ada a' számba, a' mi Istenünknek áldomását*; amaz, tudni illik: *Most bocsátod-el Uram*, &c. *Ha a' kívánság bé-tellyesíttetik*, úgy-mond Salomon p, *gyönyörködteti a' lelket*: az-okáért, az Isten bé-tellyesítvén a' vén Simeon kívánságát, nagy örömet szerzett néki. *Az Élet fája*, úgy-mond azon Salomon q, *az el-jövő kívánság*, melynek itt vagyon fő-képpen helye: mert Simeon a' Krútust kívánta, ki az Élet fája. Vedd eszedbe, hogy, a' hol mi a' Deák bőcző-szerént azt olvassuk, *Most bocsátod-el Uram*; a' Görög bőtű-szerént imígy olvashattyuk: *Most áldozod-meg Uram*. Mert úgy kívánt meg-áldoztatni, mint-ha nem akarattya-szerént, hanem kétségenségből, és meg-kötözve maradott-volna e világban: mint a' ki a' fogságból ki-kívánkozik szabadúlni. A' test, Adámnak vétke-előtt, ollyan volt mint az éltes palota, az Eredendő Igasságnak kárpitival fel-chinyositratott, és olly mesterségesen építtetett, hogy, ha az ártatlanságban meg-maradott-volna, soha el nem romlott-volna, hanem örökké változott; melly a' halálnak romlása-alá vettetett; melyben a' lélek, ezer kívánságoknak lánczaival meg-kötöztetvén, nyomorúltúl él, és azért kívánnya az óldozást. A' fülemüle, az arany kalitkából-is ki igyekezik menni, hogy szabadon röpösheſſen, és a' levegő-éggel élhelſen: úgy a' szeretettel lángoló Lelek, ha tsintén igen jeles teſte volna-is, és minden gyönyörűséggel bővelkednek-is, ki-kívánkozik abból, hogy az Istennek világos lá-tásában gyönyörködhetnék.

Az Igazak bátran mondhattyák a' Simeon énekét: kik, mint ha valami tömlőczben volnának e' világon, abból ki-fiernek, és a' szabadságot ohajtyák, mondván Sz. Pállal r: *Én szerencsétlen ember, ki szabadít-meg engem e' halálnak teſtéből?* A' ki idegen földön lévén hazájába evez, tudván, hogy attyafiai és baráti nagy jó kedvel várják és fogadgyák, örömét el-indúl a' parttról: az-okáért, mivelhogy az Igazak e' világon-valóságokat szarándokságnak ítélik, mint-hogy az-is, e' mostani életnek partyáról annyival örömesben indúlnak-meg, a mennyivel inkább reménllik a' követ közzendő örök nyugodalmat és dicsőséget. Az-okáért Dávid, ki magát jövevénynek és szarándoknak mondotta s, nyilván meg-mutatta kívánságát-is, mondván t: *A mint kívánkozik a' szarvas a' vizek-kút-fejéhez: úgy kívánkozik a' lelkem te-hozzád Isten. Szomjúhozott a' lelkem az erős élő Istenhez: mikor megyek-el, 's jelenem-meg az Isten orczája-előtt?* Ís: *Az én könyörgésim, kenyereim voltak nékem éjjel és nappal; midőn mondgyák napon-ként nékem: Hol vagyon a' te Istened?* Midőn a' tolvajokkal és gonosz-tévőkkel eggyütt, jámborok-és ártatlanok-is vannak a' tömlőczben: amazok rettegnek és félnek; ezek pedig örvendeznek és vigadnak, halván hogy a' tömlőcz ajtaját meg nyittyák; mert amazok méltán azt vélhetik, hogy akasztó-fára, vagy kerékre vitzik-ki őket: ezek pedig azt reménllik, hogy ki-szabadúlván, házokhoz mehetnek. Azon-képpen, a' kiket a' Lelki-ismeret vádol, félnek ki-menni a' teſtnek tömlőczéből: az Igazak pedig, és jó lelki-ismeretűek, kívánnak abból ki-menekedni, és a' halált örömmel várják; és azt mondgyák Dáviddal u: *Vidd-ki a' tömlőczből az én lelkemet a' te nevednek áldozására: várnak engem az Igazak, míg meg-fizetsz nékem.* Azon tömlőczben voltak, a' Farao Sütője és Pohárnokja x: mind ketten álmot láttanak: mind a' kettőnek meg-magyarázta álmát Jósef: a' Sütőnek, harmad napra akasztó-fát jövendölt; a' Pohárnoknak pedig, szabadúlást. Az-okáért, kétség-nélkül nem egyenlő akarattal voltak, midőn látták hogy ki-vitték őket a tömlőczből. Ennek jeles okát jelenti Salomon, mondván y: *Az ő gonoszságában ki-üzettetik az istentelen: bízik pedig az Igaz az ő halála-kor*: az-az, az istentelen a' gonoszságért, minden jó reménségtől meg-foztatik ez élet-után, mert az Isten szine-előtt örök szám-kivetésbe vettetik: az Igaz pedig, fő-képpen halála-kor bízik; mert tudgya hogy a halál olly szükséges eszköz, mint a' hajó, mellyen az Élők földére kell jutni, hogy azon örökségül réſzt vegyen. Az-okáért, *a' mint a' bünösök halála igen gonosz* z; úgy *Drágalátos az Úr szine-előtt az ő Szentinek halála* a.

Azt írják a' Természetnek vizsgálói; hogy a' hattyú, halála-kor énekel; a' *Sirena* nevű tengeri madár pedig, sír. és okául azt adgyák; hogy a' vér a' halálkor, minden állatnak a' szívéhez járúl: a' hattyúban azért igen jó vér lévén, örvendezteti, és énekléſre indittya; a' *Sirena*ban pedig, semmire-kellő, bánatos, és azért sirattattya. Az istenteleneknek-is gonosz vérök vagyon, kik a' lelki életnek eledelét a' bün-által meg-úndokították; az-okáért iszonyodnak a' haláltól, és síránkoznak rajta: az Igazak pedig, a' Jó cselekedeteknek eledelével tápláltatván, jó vérrel bővelkődnek; és azért örvendeznek, és az Úrnak éneket mondnak hogy ki-szólíttya őket e' világból. Hattyú volt Sz. *Basilius*: kit, midőn *Valens* Chászár a' Hitért szám-ki vetésbe őzött, és a' Tisztartó iszonyú kinokkal fenyegetett, ha a' Fejedelem parancholattyának nem engedne; bátorsá-

gosan

gosan azt felelte: Akarnám, ha volna valami méltó ajándékom, mellyet annak adnék, a' ki a' *Basilius* fújojának chomlóját hamarébb meg-óhaná. A' testét fújonak nevezte: mert mint a' fújóból (ha meg-eresztik vagy meg-öldgyák) a' szél ki-mégyen: azon-képpen a' testből (ha meg-ölik) a' lélek ki-szabadúl. Midőn a' hóhér Sz. *Cyprianus*tól azt kívánta, hogy nyakát a' kardhoz készítse: azt nem csak örömest meg-mívelte, hanem múzsira aranyat-is adatott néki a' szolgálatért. És midőn, a' szokás szerént, a' Sententziát reá olvasták, *Statius Cecilius Cyprianus*i ak fejét vegyék: azt felelte: *Amen*; a' mint Sz. *Paulinus* írja [7]. Nem igen régen-is *Reginaldus Pólus* Kardinál, meg-értvén hogy az *Angliai Henricus* Király, kinek istentelenségét meg-feddette, ajándékot ígért annak a' ki fejét néki viszi; bátorsággal azt mondotta a' mint *Nicolaus Sanderus* írja [8]: Már régen meg-únván ez életet, kívántam a' halált: melyre, mivel a' Király olly igen igyekezik, chak azt chelekeszi, mint-ha a' le-fekövő embert le-vecköztetné. *Siréna* volt az Amaleczíták Királya, Agag: kit midőn Sámuel-eleibe vittek, félvén a' haláltól, reszketett, mondván [9]: *Így választ-e el a' keserű halál?* Még a' régi Pogány Bölchek-is, az Igazak haláláról azt mondották, hogy az Isteneknek legjobb ajándéka. és azt költötték; hogy *Cleobis*nek és *Bytho*nnak az Annyok, *Iuno* Istenasszonynak szolgált Papságban. Az, egykor szekéren ülvén a' szolgálatra siettek; és, a' barmok el faradván, el-állottak. Látván azt a' fiai, magok fogák az igát, és az Annyokat a' Templomba vonták. El-végezvén az áldozatot, az Annyok azon kérték az Isten-asszont, hogy a' fiainak meg-fizetse aitatosságokat, és azt adgya nékik, a' mit az Istenek leg-jobbat adhatnak az embereknek. Másod nap mind a' ketten holtan találták: és arról ki-túdódott, hogy az Istenek semmit jobbat nem adhatnak a' halálnál. És úgy-is vagyon: mert, a' mint Arany-szájú Sz. János írja [b], a' Halál nem egyéb, hanem aluvás, és a romlott házból-való el-költözés: és a' haláltól az életre-való vitel; nyugodalom a' munkától; a' kisértet habjai-ellen-való chendes part; a' történet-szerént való háborúságokból ki-menekedés, és az életnek gondgyaitól-való meg-szabadúlás. Adgya a' kegyes Isten, hogy, a' Jesus érdemi által, ki a' mai napon a' Templomban bé-mutattatott, és a' szeplőtelen Szűz Maria esedezése által, ki az áldott Sz. Fiát a' Templomban bé-mutatta, mindnyájan úgy viselljük magunkat, az Istennek e' világon-való Templomában, hogy a' Mennyei boldogságnak gyönyörűséges palotájában-is helyt találhassunk. Ámen.

[7] Ep. 12. ad Sever.
[8] De Schism. Anglic. lib. 1.
[9] 1. Reg. 15. 32.
[b] Hom. 37. ad Pop. Antioch.

HARMADIK PREDIKATZIO.

Egy-néhány *Processiót* olvasunk a' mi kegyes Üdvözítő Krisztusunknak az Evangéliomban: mellyek-után, még egy következik az utólsó ítélet napján. Ezek között nagy külömbséget találok: Mert, hogy az Utolsóról kezdgyem-el, annak mind kezdete, 's mind vége, részszerént gyönyörűséges leszen, részszerént pedig keserves. Gyönyörűséges leszen a' Jóknak a' kezdete: mert nagy örömmel eleibe-mennek a' Krisztusnak, és látni fogják testi szemökkel-is az Üdvözítőt; mint ma a' Simeon: ki azon kérte az Urat, hogy őtet el-bocsássa, és okát adta; *Mert*, úgy-mond, *látták az én szemeim a' te Üdvözítődet* [a]. Gyönyörűséges leszen a' vége-is: mert a' Krisztussal, az Úr örömébe mennek [b], melynek vége nem leszen. A' Gonoszoknak, keserves leszen kezdete, és vége: mert látni-fogják a' meg-haragutt bosszúálló Birót, ki a' Sententziát fejőkre mondgya, és a' külső setétségre, vagy az örök kárhozatra veszi, a' hol *sírás leszen, és fogak chikorgatása* [c]. Ez a' *Processio* hogy nékünk gyönyörűséges légyen, a' Krisztusnak más *Processió*iról aitatosan kell elmélkednünk: Először: Arról, melynek a' kezdete gyönyörűséges volt, a' vége pedig keserves: midőn Urunk nagy pompával ment Jerusalembe [d], és a' nép nagy örömmel fogadta: de ötöd nap-múlva nagy gyalázattal ki-vitte a' Városból, és az agy-kaponya hegyén két tolvaj között fel-feszítette. Másodszor; Arról, melynek a' kezdete keserves lehetett, de a' vége gyönyörűséges volt: midőn Urunk az ő Tanitványit ki-vitte Beraniába: és el-vált tőlök, Menybe vitettetvén [e]. Mert a' Tanitványok, látván Mesterőknek el-válását, bánkodhattak ugyan: de az Angyalok bé-fogadván Menybe, örvendeztek az ő Királyoknak, és a' Világ meg-szabadítójának diadalmas jövetelén: kik a' Tanitványoknak szólván [f], arra vitték, hogy *nagy örömmel térjenek Jerusalembe* [g]. Harmadszor: Arról, melynek kezdete és vége keserves volt: midőn Urunkat ki-vitték Jerusalemből az Agy-

[a] Luc. 2. 29. 30
[b] Mat. 25. 21. 23
[c] Mat. 25. 30
[d] Mar. 21. 7. 8
[e] Luc. 24. 50. 51.
[f] Act. 1. 11.
[g] Luc. 24. 52.

A

kaponya hegyére meg-feszítteti. Mert a' kezdetén, az Aszszony'állatok [h] *sírattak és késsergettek őtet*: a' végén pedig, *a' Nap meg-homályosodott* [i]. Negyedszer; A' mái *Processióról*; melynek kezdete és vége gyönyörüséges volt: mert a' Boldogságos Szűz örömmel indúlt Jerusalembe, hogy az ő első és egyetlen-egy szülött Fiát, az ő Mennyei Szent Attyának bé-mutatná: a' végén pedig, Simeon gyönyörüségesen énekelt. Valóba böchülletes *Processio* volt ez: melyben jelen volt a' Krisztus, Isten és ember; a' Maria, Szűz és anya; a' Simeon, igaz és Isten-felő Pap; az Anna, özvegy és Próféta-aszszony: melyből hogy mi is üdvösséges tanuságokat vehessünk;

[h] Luc. 23. 27.
[i] Luc. 23. 45.

I. Szóllok az Ajándékról, mellyet a' Szűz Maria bé-mutatott a' Templomban.
II. Meg-magyarázom, mit példázott a' Meg-tisztulásnak ceremoniája.
III. Megmondom, minémű Tekélletesség kívántassék mi-tőlünk.

B

ELSŐ RESZE.

[k] Exo. 29. 38.

MEg-paranchólta az Isten [k], hogy minden-nap két Bárányt áldoznának az ő Oltárán, egyiket reggel, másikat estve: példázván a' Krisztusnak két áldozattyát; ki önön-magát, mint ártatlan és makula-nélkül-való Bárányt, az emberi nemzetért, kétszer áldozta az ő Mennyei Sz. Attyának; Elsőben, reggel; életének kezdetén, a' mái napon, a' Templomban: Másodszor, estve; életének végén, a' Keresztfán. Az Első, lőtt a' Szűz Máriának kegyes kezei-által, szeretetből, és áhitatosságból: a' Másik, a' hitetlen Zsidóknak kegyetlen kezei-által, gyülölségből, és istentelenségből. Az elsőben, meg-váltá ott, őt sikluson: a' másikban, ő váltot a-meg e' világot, őt mély sebeivel, melyről másut bővebben szóllok. A' mái Ajándékról azt mondom, hogy igen kedves volt az Isten-előtt, mind az áldozatnak mélyőségáért, 's mind a' Szűz Máriának buzgó áhitatosságáért: ki, a' mint az Igét nagy örömmel fogadta méhébe, az emberi nemzetnek szabadúlásáért; úgy vig-kedvel mu atta-bé-is azon okért. A' gyülölségnek, és viszszálkodásnak egyik fő oka, a' másét el-venni: a' barátságnak pedig, és meg-békélésnek egyik fő eszköze, ajándékot adni: mert, a' mint Salomon mondgya [l], *Az el-rejtetett ajándék meg-öltya a' haragot: és a' kebelben-való ajándék, a' nagy bosszonkodást.*

C

[l] Prov. 21. 14.

Jákobra, a' báttya Esau igen meg-haragutt-volt, azért, hogy az attya áldomását magának tulajdonította; és büsúltában azt mondotta [m]: *El-jönek az atyám siratásának napjai, és meg-ölom Jákobot az öcsémet.* Kit hogy meg-engeszteljen Jákob, ajándékokat küldött néki, mondván [n]: *Meg-engesztelem őtet ajándékokkal, talám meg-engesztelhetik nékem.* és meg fem találkozott. Dávid-is, igen meg-haragutt volt a' bolond és háládatlan Nábálra, és minden házа-népével el akarta veszteni: de miatt-uáuna az okos Abigail ezt mondotta néki [o]: *Vedd-el az áldomást, mellyet a' te szolgálód hozott néked és Uramnak:* úgy meg-engeszelte, hogy a' boszszú-állásra nem eresztette. Haragutt az Isten-is a' háládatlan emberi nemzetre, mivel engedetlen volt, és az Istennem böcsülte: mellyért az Isten-is meg-vonta-volt tőle Malaszstyát, és Atyai gondviselését, és segétségét; a' mint Dávid jelenti, mondván [p]: *Ők pedig boszszonták őtet az ő tanátsokban: és meg-alázták magokat az ő hamisságokban.* Es [q]: *Boszszonták őtet az ő találmányokban: és meg-sokasodék vészök a' romlás.* Az-okáért, hogy meg-békéllenék az Istennel, ajándékokat kellett néki bé-mutatni. Melyben nagy kegyelségét mutatta: az Isten, ki csak azt kívánta a' mit ő-maga adott; a' mint Dávid-is jelentette, mondván [r]: *Az Úr jót ád: és a' mi földünk meg-adgya az ő gyümölcsét.* Innét lőtt, hogy még a' Természet Törvényében-is sok áldozatokat tőttek, Abel [s], Noë [t], Melkisedek [u], Ábrahám [x]: mellyek az Irott Törvényben meg-többültek; a' mint a' Moyses-, és a' Királyok könyveiből ki-tetszik. De azok mind az Isten adományiból lőttek; a' mint ő maga jelentette az Isten Dávidnál [y]: *Enyimek*, úgy-mond, *az erdőknek minden vadai, a' barmok a' hegyeken, és az ökrök.* Mellyet értvén Dávid, midőn sok aranyat és czüllőt készített-vólna a Templom szükségére, azt mondotta az Istennek [z]: *Mindenek tiéd; és a' miket a' te kezedből vettünk, azokat adtuk néked.* De, mivelhogy idő-járttában, azokban az Á'dozatokban sok fogya-korások történtek, az Isten unakozva fogadta azokat, és Hajásiál azt mondotta [a]: *A' bykok ízeven-egő áldomást, és a' kövér állatok vérét, és a' bocsok, és bárányok, és bakok vérét nem akartam.* Es [b]: *Ne tegyetek többé áldozatokat bennem: a' jószágot-tétel, utálatosság énnékem.* Az-okáért, nem volt egyéb kedves Áldozattyok, a' *Dícséret áldozattyának.*

[m] Gen. 27. 41.
[n] Gen. 32. 20.
[o] 1. Reg. 25. 27.
[p] Ps. 105. 43.
[q] Ibid. 29.
[r] Ps. 84. 13.
[s] Gen. 4. 4.
[t] Gen. 8. 20.
[u] Gen. 14. 18.
[x] Gen. 22. 13.
[y] Ps. 49. 10.
[z] 1. Par. 29. 14.
[a] Isa. 1. 11. 13.
[b] Ps. 49. 14.

De hallyad az Istennek igazmás és bölcs találmányát: ő olly Ajándékot adott a' világnak, melly igen kedves volt ő-vála; tudni illik, az ő egyetlen-egy Sz. Fiát,

kit a'

kit a' világ a' mái napon; a' Boldog Szűz által bé-mutatott a' Mennyei Sz. Atyának: hogy azzal ő-tet mind-en bizonnyal meg-engesztelné, és kedvet találhá. Erről az Ajándékról, emlékezett ő-maga Urunk Nikodémusnak, mondván [c]: *Úgy szerette Isten e' világot, hogy az ő egyetlen-egy szülött Fiát adta.* És Sz. Pál [d]: *Az Isten még az ő tulajdon Fiának sem kedvezett, hanem minnyájunkért áldá őtet: mi módon nem ajándékozott-volna-é ővele nékünk mindeneket?* Ezt a' nagy Ajándékot, igen kedvesen vötte mi-tőlünk ma az Isten: mint szinten akkor-is, midőn a' Kereszt-fának oltárán, *a' Szent Lélek által önön magát, áldatlan lévén, az Istennek áldozta* [e]. Melly áldozatot úgy kedvellette az Isten, hogy annak világ végéig-való gyakodását kívánta az Anyaszentegyházban, de vér-ontás-nélkül: és azzal áldoznak napon-ként az igaz Papok a' Sz. Misének áldozattyában; a' mint meg-jövendőlte Malakiásnál az Isten, mondván [f]: *Nap-keletétől fogva Nap-nyugatig, nagy az én Nevem a' Pogányok között: és minden helyen áldoztatik, és tiszta Áldozat mutattatik-bé az én nevemnek.* Erről másutt bővebben szóllok: most chak a' mái Áldozatról emlekezem, és annak okát meg-jelentem.

Az Isten azt parancholta volt Moysesnek, és ő-általa a' Zsidóknak [g]; hogy *Nékie szenteljen minden Első-szülöttet, mind az emberek-'s mind a' barmok-közzül:* annak emlekezetire, hogy az ő népét ki-hozta Egyiptusból, meg-ölvén az Egyiptziusok Első-szülöt-eit: mert akkor *kénszeritették az Egyiptziusok a' Zsidókat siettséggel ki-menni a' földről* [h]. Az okáért, a' parancholat-után azt mondotta az Isten [i]: *Mikor meg-kérdend téged a' fiad holnap, mondván; Mitsoda ez? felelőjed néki: Erős kézzel hozott-ki minket az Úr Egyiptom földéből, a' szolgálat házából.* Melyből ki-tetszik, hogy az Isten azt kívánnya tőlünk, hogy az ő jó-tetteményiről meg-emlekezzünk: mert azoknak emlekezete, a mi szivünket az Istени szeretetre gerjeszti. Hasonlót parancholt Josue, által-kelvén a' Jordán vizén [k]; hogy az Izraél fiai-közzül tizen-kettőn, egy-egy követ hoznának válloikon a' Jordánból, és örök emlekezetre fel-állatnák. De Urunk-is, az Oltári-szentséget szerezvén, azt mondotta [l]: *Ezt cselekedgyétek az én emlekezetemre.*

Élő Isten, mennyi Jó-tetteményit vöttük mi az Istennek; sőt minden-nap vészük: de, nem hogy hálá-adással emlekeznénk azokról, hanem inkább boszszontyuk azokkal. Melyről panaszolkodik Jeremiásnál, mondván [m]: *Meg-elégítettem őket, és paráználkodtak, és a' kurvának házánál hemzsegtek.* Es Oseásnál [n]: *Én adtam néki a' gabonát, és a' bort, és az olajt, és az ezüstöt meg szaporittam néki, és az aranyat, a' melljeket Baálra költették.* Nem úgy chelekesznek az igazak, hanem, a' mint Dávid mondgya [o]: *Esznek a' szegények, és meg-elégesznek: és dicsérik az Urat a' kik keresik őtet.* Nagy hálátlanságát mutatta Hánon, az Ammon fiai Királya, Dávidhoz [p]; ki Követeket küldött Hánonhoz, *vigasztalván őtet szolgai-által, az attya haláláról*: de Hánon nem jóval felelt meg a' jóért, hanem nagy gyalázattal illette a' Követeket, *el-borotválván fél-részét a' szakalloknak, és el-metélvén ruhájoknak felét az al-felekig.* Ez a' mi hálátlanságunkat példázza. Mert az Istennek Jó-tetteményi, hozzánk küldetett Követek: mivel a' mi hasznunkra-valók, és szeretetre, 's hálá-adásra ragatnak: de mi meg-gyalázzuk azokat, gonoszúlélvén vélek, az Ajándékozónak boszszúságára; mint midőn a' gazdagsággal, testi erővel, vagy szépséggel, tudománnyal, és méltósággal, magunknak, vagy fele-barátunknak ártunk. Ezt jól értette a' Boldogságos Szűz; és a' melly ajándékot az Istentől vött-volt Názáretben, azt a' mái napon ő Sz. Felségének nagy hálá-adással viszsza-adta a' Jerusalemi Templomban; melyben soha olyan kinch nem volt. Viszsza-adta, mondám, mint le-tött zálogot; bé-mutatta, mint ajándékot: kit negyven nap-előtt azért szült-volt, hogy e' világnak lenne mivel meg-engesztelni az Isten haragját.

II. RÉSZE.

MInt-hogy *a' hamisak ajándékit*, a' Bölcs mondása-szerént [q], *nem javallya a' Felséges, se nem tekint a' hamisak áldozatira*: az Isten azt kívánta, hogy a Szülő Aszszony'állat elsőben meg-tisztúllyon, és úgy mutassa-bé az Első-szülöttét, áldozatot tévén. A' Szűz Maria, bötű-szerént eggyikkel sem tartozott (a' mint az Első Predikátzióban meg-mutattam,) de mind a' kettőt bé-tellyesitette: a' több Okok-között (melyről azon Predikátzióban emlekeztem) azért, hogy minket a' Lelki Tisztúlásra tanitana, holott azt igen kedvelli, és nagyra bőchüllí az Isten: ki, mint-hogy tiszta, semmit nagyobra nem bőchüll, úgy-mond Sz. *Gregorius Nazianzénus* [r], mint a' Tisztaságot, és a' Tisztúlást. Olly nagyra bőchüllötte pedig azt a' Krisus, hogy a' bünök szennyének ki-tisztitására, igen gyönyörüséges fördőt készített az ő drágálatos Szent Véréből, a' Szeretet tüzének melegségével; a' mint Szent János jelenti,

mondván:

[c] Jan. 3. 16.
[d] Rom. 8. 32.
[e] Heb. 9. 14.
[f] Malak. 1. 11.
[g] Exo. 13. 1.
[h] Exo. 12. 33.
[i] Exo. 13. 14.
[k] Jos. 4. 6.
[l] Luc. 22. 19.
[m] Jer. 5. 7.
[n] Ose. 2. 8.
[o] Psal. 21. 27.
[p] 2. Reg. 10.
[q] Eccli. 34. 23.
[r] Orat. 6.

A

mondván a: *A ki minket szerzett, és meg-mosott minket a' mi bűneinkből az ő Vére által.*

a Apoc. 1. 5.

Élő isten, bezzeg hatalmas Vér-fördő ez a' meg-tiszttálásra! Hatalmas víz volt a' Jordánnak, melly a' Naamán testéről el-mosta a' poklosságot b: de sokkal hatalmasb a' Krisztus Vérének fördője: melynek csak egy cseppe is, minden emberek lelki poklosságát el-moshatya. Volt valami ereje régenten az Áldozatok vérének, de a' testnek, nem a' lelki-ismeretnek meg-tiszttitására: de a' Krisztus Vére, a' lelki-ismeretnek tiszttirásáig is el-hat. Hallyad mit beszél Sz. Pál c: *Ha a' bakok 's a' tulkok vére, és az Aszszonyi-borjú hamva, a' tisztátalanokat meg-szentelvén a' testnek meg-tisztittására: mennyivel inkább a' Krisztus Vére, ki a' Szent Lélek által önön-magát, hibátlan áldozatul, az Istennek áldozta, meg-tisztittya lelki-ismeretünket a' meg-holt cselekedetekből?* Hatalmas fördő volt Noé idejében a' Víz-özön is, melly az egész földet el-lepte; de az meg-ölte az embereket, a' bűnt pedig el nem vötte: a' Krisztus Vérének özönnye pedig, az egész világra el-hatván, a' bűnt meg-ölte, az embereket meg-elevenítette. Erről mondotta a' Próféta d: *Az napon nyitva-valo Kút-fő lészen a' Dávid házának, és a' Jerusálem lakóinak, a' bánásnak, és a' bűvi-kórságosnak meg-mosására.* A' mái napon kezd kinyilatkozni az életnek Kút-feje a' Krisztus: kinek ereiből, drágálatos Vér kezdett folyni Kőrnyül metélkedésében; és az után több loly, a' bűnös ver soha nem folyatos lélek meg-mosására, melly a' bűnök vérével meg-fertéztetik. Ezt jelentette még a' Próféta, mondván e: *Imé én el-küldöm az én Angyalomat* (Keresztelő Jánost,) *és el-készíti az utat az én orczám előtt. És mingyárt el-jő az ő Templomába az Uralkodó, a' kit ti kerestek: és a' Testámentomnak Angyala, a' kit ti kívántok* (a' Krisztust, ki az Új Testámentomnak Követe és Angyala.) Utánna veti a' Próféta: *Imé el-jő, úgy-mond a' Seregek Ura; és ki gondolhatya meg az ő el-jövetelének napját? és ki marad meg hogy őtet lássa?* Mert olly nagy alázatosságban és szegénységben jött, hogy sokan nem gondolkodtak az ő jövetelének idejéről, és sokan a' Zsidók közzül hitetlenségbe estek. Azért mondgya Izaias f: *Mivel-hogy el-rejtetett az ő orczája, és meg-útáltatott; azért nem-is böcsültük őtet.* Utánna veti Malakias a' Meg tiszttulást-is g: *Mert ő, mint az olvasztó tűz, és mint a' ruha-fehérítők füve.* Mint-ha azt mondaná: A' Krisztus, mint a' tűz az ezüstöt melegséggel, úgy az ő népét fel-gerjeszti példával, és égő tudománnyal, és szeretettel tiszttittya meg: és mint a' fehérítő füve a' ruhát, úgy ő a' lelket az ő Malasztyával fel-ékesíti.

B

C

Az okáért, mit késünk? mit haliogattyuk a' Tiszttulást? Imé annak ideje el-jött, a' Krisztus törvénye-szerént. Mert mi nem olly fiat szültünk, mint a' Szűz Mária a' Szentlélek által, kiért nem-is szükölködött tiszttulás-nélkül: hanem az Ördög által a' bűnnek utálatosságát. Kikről mit tsan mondhattya Dávid h: *Imé hamisságot szült, fájdalmat fogadott, és chalárdságot szült.* Fájdalmat fogad az istentelen, tudni illik, a' Pokolbeli fájdalom okát, a' Bűnt, és azont szüli: melly, hamisságnak és chalárdságnak mondatik, mert gyönyörűséget ígér és mutat, de fájdalmat szerez. Erről mondgya Sz. Jakab i: *A' Kívánság mikor fogad, a' bűnt szüli: a' Bűn pedig mikor végére mégyen, a' Halált nemzi.* Az efféle nehezkedőknek és szoptatóknak k az Itélet-napján. Hallyad mit tr Sz. Agoston l: Minden ember fogad, és senki nem lehet fogadás nélkül: de nemellyek a' Krisztustól fogadnak, 's nemellyek az Ördögtől. Es mi-képpen az Ördögtől fogadók felől mondatik, *Fájdalmat fogadott, és chalárdságot szült* m: azon-képpen a' Krisztustól fogadók azt mondgyák n: *Mébbe-fogadtunk, és lelket szültünk.* Meg-látsa, a' ki az Ördögnek utálatos fajzását szüli, hogy hamarébb bé ne tellyék az ő halálának, hogy sem Meg-tiszttulásának napja. Élő Isten, orczánknak, vagy ruhánknak szennyét nem szenvedhettyük, hanem leg-ottan ki-mosnunk: hogy szenvedhettyük tehát a' Lélekben utálatos és veszedelmes szennyét, a' Bűnt? Azon napja, azon órája légyen a' meg-tiszttulásé, melly volt a' bűné. *Ne késtél meg-térni az Urhoz*, úgy-mond a' Bölcs o, *és ne halogasd napról napra: mert hirtelen el-jő az ő haragja, és a' bosszú-állásnak idején el-veszt téged.*

D

Kétr mondgya Sz. Ambrus p: Penitentziát kell tartani, nem csak szorgalmatosan, hanem jó idején: hogy az Evangéliomi Chelédes ember, a' ki fügé-fát plántált szőllőjében, el ne jőjön, és gyümölchöt keresvén azon, ha nem talál, azt ne mondgya a' szőllő-mívésnek q: *Vágd-ki azt.* Azt irja Sz. Pál r: *A' nap el ne enyésszék a' ti haragotokon*, és azont kell érteni egyéb-féle Bűnről-is. Ágyadba ne menny, míg nem a' Bűntől el-bontatott Isten hajlékát fel nem állarod lelkedben a' penitentziával; Dávidnak ama' mondása szerént s: *Ha fel-hágok az nyoszolyám ágyára, Ha álmot adok a' szemeimnek, és a' szemöldökömnek szunyadást; és nyugovást a' vaczkamaimnak; míg nem helyt találok az Urnak, hajlékot a' Jákób Istenének.* Erről mondgya Sz. Pál t: *A' békeségnek Istene rouná-*

a Heb. 9. 13.

b 4 Reg. 5. 10.

c Heb. 9. 13.

d Zach. 13. 1.

e Malach. 3. 1.

Vers. 2.

f Isa. 53. 3.

g Malach. 3. 2.

h Psal. 7. 15.

i Jac. 1. 15.

k Isa. 28. 8.

l Lib. de Fide ad Petrum.

m Psal. 131. 3.

n Rom. 16. 20.

o Eccl. 5. 3.

p Lib. 1. de Pœnitent. c. 1.

q Luc. 13. 7.

r Ephes. 4. 26.

s Psal. 131. 3.

t Rom. 16. 20.

meg a' Sátánt a' ti átkotok-alatt hamarsággal: jelentvén, hogy a' Sátánt gyors penitentziával kell meg-rontani. Az Angyal-is azt mondotta Péternek [a]: *Kelly-fel gyorsan*. Mert, a' ki az ördög tömlöczében, lánczokkal meg-kötözetven alúlszik, ha az Angyal költögeti, vagy az Isten igéje, vagy a' Sz. Lelknek gyors ihlése, gyorsan fel-kellyen, hogy, a' mint a' Péter kezéről le-estek a' lánczok, úgy az ő lelkéről-is le-húllyanak a' Bűnök.

Kövessük Ádámot a' Penitentziában, a' kitől a' Bűnt vöttük: kit, a' mint Sz. Ambrús írja [b], az Isten a' Bűn-után mingyárt ki-űzött Paradichomból: nē hallasztotta, hanem mingyárt el-választotta a' gyönyörűségtől, hogy penitentziát tartana. Hogy-ha az Atyánkat restellyük követni, ottan chak ne legyünk alább-valók az oktalan-állatoknál, mellyek az Istentől rendelt orvosságokra sietnek. Azt hallom, úgymond Sz. *Paczianus* [c], hogy a' vad-kechkéket ha mérges nyilakkal meg-lövik, az erdőkben futosnak, míg nem *Diktámnus*-nevű fűre találnak, melynek levével a' mérges nyilat testőkből ki ugrattyák: mi tehát, az Ördöguek tüzes nyilait nem vettyük-e ki, a' Penitentziának vizével (köny-hullatással,) a' Gyonásnak fűvével? A fetske, vak fiát meg tudgya szemesíteni az ő *Chelidonia*jával: mi pedig lelkünknek el-veszett szemeit, nem gyógyíttyuk-e meg a' fanyargatásnak gyökerével? Hasonlót ír *Tertullianus* [d]: ki a' hajó-törésben valonak példáját-is hozza elő, ki nagy siettséggel kap a' deszkához, és azt hozza ki belőle, hogy a' Bűnös ember-is úgy fogja a' Penitentziának táblájátt, melly a' Bűnnek habjaiban el-merűltet fel-emeli, és az Isten kegyelmességének partyára viszi. Melly példával Sz. Ambrús-is él [e].

Vedd eszedbe, hogy a' Szülő aszszony'állatnak meg-tisztúlására, Negyvén nap kívántatott, ha férfiat szűlt; ha pedig leányzót, Nyólczvan. De a' Bűnöst, azon órában és szent-pillantásban meg-tisztíttya az Isten, a' melyben foházkodván igaz penitentziát tart; melly az Istennek végh-etetlen irgalmassága: mindazáltal kívántatik, hogy a' Bűnt meg-gyónnya, és a' bűnnel érdemlett bűnetétt meg-tisztító cheleked-tekkel, imádsággal, böjtöléssel, alamizsnálval, köny-hullatással, &c. el-törölye. Mert a' meg-tisztúlandó Aszszony-is, nem fület-gyönyörködtető czinegéket, vagy fülemülèket vitt az Istennek áldozattyára, hanem nyögő, vagy siránkozó Gerliczéket, vagy Galambokat: holott, a' mint egy Poëta irta, *Nec gemere aëren cessabit turtur ab ulmo*; a' gerlicze nem szűnik nyögni a' szil-fáról. és *Martialis* [f]: *Gemit hinc palumbus, inde cerens turtur*: innét a' vad-galamb nyög, amonnét a' gerlicze. Sz. Agoston-is azt írja [g], hogy a' Galamb éjjel és nappal nyög e' földön, a' hol nyögni kell: de Isaiásnál-is azt mondgyák némellyek [h]: *Mint a' galambok elmélkedvén nyögnek*. Más Prophétánál pedig azt olvassuk [i]: *A' szolgálók keserűségén bajtatnak-vala mint a' Galambok, panaszolkodván az ő szívökben*. Az-okáert a' ki Penitentzia-által, bűneiből ki akar tisztúlni, nyögéssel és suhajtással áldozzék az Istennek: nem nevetéssel és kaczagással.

A Gerliczéről azt-is írják; hogy, ha a' társát el-veszti, máshoz nem adgya magát, hanem özvegységben él, és zöld ágra sem hág; valóságos példát adván a' Penitentzia-tartónak. El-veszteted-e a' lelked Jegyesét a' Krisztust [k], a' bűn-által, és azzal eggyütt minden jót? fuss azért a' gonosz emberek társaságától, kik viszontag a' bűnbe ejthetnének: egyedől, keserves szivvel elmélkedgyél bűneidről: a' héábanvalo örömnek és gyönyörűségnek zöldellő ágain ne állly; hanem szűnetlen sirassad, és sirással mosogassad bűneidet. Boldog lélek az, a' melyben, el-múlván a' Bűnöknek rettenetes tele, a' gerlicze szava hallattatik, melly a' léleknek gyönyörűséges tavaszát jelenti; a' Vő-legénynek ama' mondása-szerént [l]: *Már a' tél el-mult, a' zápor-eső el-ment, és el-távozott. Virágok láttattanak a' mi földünkön, a' szőlő-metszésnek ideje el-jött: a' gerlicze szava hallattatott a' mi földünkön.* A' gerlicze szava, a' Penitentziának nyögése; melly el-kergeti a' Bűnnek iszonyú telét, és a' pokolnak zápor-esőjét, és a' Malasztnak jó-illatú virágit hozza a' lélekbe.

Ez a Tisztúlás olly szükséges, hogy, valamíg annak napjai el nē telnek, a' Mennyei Templombanē izabad menni: mert *abba* (a' Mennyei Jerusalembe) *bé nem mégyen valami fertőztetett* [m]. mivelhogy *a' Város utczája tiszta arany, mint a' világos üveg* [n]. A' betegeket a' purgácziónak, vagy tisztító orvosságra unszollya a' testnek fájdalma, az egészségnek kívánsága, a' halálnak félelme, a' hoszszú életnek kívánsága: unszollyanak minket-is a' Léleknek tisztító orvosságára, a' Penitentziára, a' lelki-ismēretnek fájdalma, a' lelki egészségnek kívánsága, az örök halálnak és kinnak iszonyusága, az örök életnek és dicsőségnek remēnsége. Valami a' Lelket meg-tisztíttya, azt örömmel fogadgyuk: valami meg fertőztetí, attól fussunk: Meg fertőztetik pedig a' Lelket a' világi dolgok. A' Világot, az ő ékességéért, a' Görögök *Kósmos*-nak nevezik, a' Deákok *Mundus*-nak,

az-az,

[a] Act. 12. 7.
[b] Lib. 2. de Paenit. c. 11.
[c] Exhortat. ad Paenit.
[d] Lib. de Paenit.
[e] Apologiarum Lapsum. c. 8.
[f] Lib. 6.
[g] In Ps. 54.
[h] Isa. 59. 11. & Nahum 2. 7.
[i] Ezech. 7. 16.
[k] 2. Cor. 11. 2.
[l] Cant. 2. 11.
[m] Apoc. 21. 27.
[n] Apoc. 21. 21.

A

az-az, Tiſztának: mert bizonyos, hogy ő-magában igen ékes és tiſzta; melyből a' tiſzta-ſzívű emberek tiſztaságot-is tanúlnak, az-az, Iſtent dicséretet: de mindazáltal, a' tiſztátalan-ſzívűek fölöttébb hozzája ragaſzkodván, meg-ferteztetnek. Mert, a' mint Szent Pál mondgya [d], *Mindenek tiſztáknak a' tiſztáknak: a' fertelmeſeknek pedig, és a' hitetleneknek ſemmi nem tiſzta, hanem meg-ferteztetett az ő elméjek, és lelki-iſmeretök.* Tiſzta a' viz és a' föld; de ha egybe-egyelednek, úndok sár léſzen belőlők: azon-képpen, tiſzta az ember ſzíve; tiſztak a' teremtett-állatok-is: mindazáltal ha fölöttébb-való ſzeretettel őſzve egyelednek, lelki sár és úndokság következik belőlők. Erről ſzépen okoskodik Sz. Tamás Doktor [e]: Akár-mi dolognak-is tiſztátalansága abban áll, hogy alább-valóval egybe-egyeledik: mert nem mondatik az ezüſt tiſztátalannak az arannyal-való egybe-egyeledéséért, mellyel meg-jobbúl; hanem az ónnal, vagy vaſsal. Nyilván vagyon pedig, hogy az okos teremtett-állat, meltóságosb minden egyéb világi dolognál: az-okáért, ha azoknak meg-hóldúl a' fölöttébb-való ſzeretettel, meg-úndokittatik tőlök.

d Tit. 1. 15.

e 2. 2. q. 7. a. 2.

B

De fő képpen a' Teſti gyönyörűség ferteztéti-meg az embert; melly azért mondatik-is Tiſztátalanságnak. Es e'hez illik inkább az egybe-egyelitett földnek és víznek haſonlatoſsága: mellyek noha ő-magokban tiſztak; mindazáltal, ha őſzve-egyeledtek, sárnál egyéb nem léſzen belőlők. A' teſt, a' földhőz haſonló, mint-hogy földből-való: a' teſti búja gyönyörűség, haſonló a' vízhez; mert igen-hamar el-merül benne az ember, és mindenét el-veſzti miatta; lelki üdvöſségét, teſti egéſségét, jó hírét-nevét, és gazdag örökségét, melynek következéséről, nem ok-nélkül mondhattyuk; hogy *Mint a' vizet iſzſza a' hamiſsagot* [f]. Melly mondás, nagy ſzomjúságot és kívánságot jelent: mert nehezben ólthatni-meg a' ſzomjúságot, hogy-ſem az éhséget. Melly a' búja kívánsághoz-is illik: melynek ſzomjúsága ſok vétkeknek italával ſem óltatik-meg; a' mint abból ki-tetſzik, hogy számtalan-féle útálatos bujaságokat gondoltak az iſtentelenek. Ezt a' telhetetlen bujaságot jelentette Sz. Pál-is, mondván [g]: *Kik kétségbe eſvén, magokat a' ſzemtelenségnek adták, minden Tiſztátalanságnak chelekedetire, telhetetlen kívánsággal.* Jól mondgya *Kétségbe eſett*-nek: mert semmi-féle bűnösöktől nem hallyuk gyakrabban, mint a' fajtalanoktól, ama' ſzót: Nem teherek egyebet: nem tartóztathatom-meg magamat: nem térhetek-ki belőle. Láttam egy nyomorúlt franczúzos embert, ki nagy kínt ſzenvedett: de még-is, midőn a' penitentziára, és meg-téréſre intettem, azt mondotta; hogy lehetetlen azt az útálatos vétket el-hágyni: és, ha meg-gyógyúlna, az Iſpitályból leg-előſzőr-is a' bordélyba menne. Jól mondgya azért Szent Pál [h]: *A ki kurvához ragaſzkodik, egy teſtté léſzen* (el nem válhatván tőle.) *Fuſſatok a' paráznaságtól*: mert ha egyſzer bele akadtok, benne maradtok, mert a' gonoſz ſzemélyhez ragadtok. Továbbá, a' ki ſzomjuhozik, nagy igyekezettel rohan a' vízre: azon-képpen, a' fajtalan ember-is a' bujaságnak chelekedetire; mellyet jeles haſonlatoſsággal jelent Jeremias, mondván [i]: *Mennyiſzer az ő futáſokra térnek, mint a' harczra sebeſsen-ménő ló.* mivelhogy a' Bujaság, haſonlóvá téſzi az embert a' lóhoz; a' mint az Irás egy-néhányſzor jelenti [k]: mert a' ló igen kaczér, mind chitkó-korától-fogva agságá-ig; a' mint *Ariſtóteles* irja [l].

g Eph. 4. 19.

C

h 1. Cor. 6. 15.

i Jer. 8. 6.
k Tob. 6. 17. Pſal. 31. 9. Jer. 5. 8. Eccl. 33. 10.
l Lib. 6. de Hiſt. animal. cap. 22.

D

III. RÉSZE.

MOndám nem régen, hogy, a' melly Aſſzony állat férfiat ſzűlt, el-telvén az ő Tiſztúlásának Negyvenedik napja, leg-ottan bé-mehetett a' Templomba, mint a' mái napon a' Szűz Maria: a' melly pedig leányzót ſzűlt, más Negyven napot kellet várni: a' melly pedig magtalan volt, a' Törvény átkába eſett. Ezzel Három rend-béli emberek példáztatnak. Es, hogy az Utólsókról kezdgyük-el; A' Magtalanok azok, kik a' Jóſzágos chelekedetekben tellyeſséggel nem foglalatoſok; kiknek azt fogja-mondani az Igaz Biró [m]: *Menjetek-el tőlem átkozottak az örök tűzre.* Mert *Minden fa, a' melly nem hoz jó gyümölcsöt, ki-vágattatik, és a' tűzbe vettetik* [n]. *Ezeknek az Iſten helyt adott a' penitentziara, és ők gonoſzúl élnek azzal kegyeſségre* [o]. A' Más rend-béliek azok, kik néha Jót chelekeſznek ugyan, de nem ſzintén tekélletéſsen, hanem ſzomorúságból, és neminémű-képpen kételenségből (mellyet tűlt Szent Pál [p]) nem az Iſtenhez-vagy Igaſsághoz-való ſzeretetből, hanem a' bűntetéſtől-való félelemből. Ezek később menének ugyan a' Templomba: de, mint-hogy *A' bölcheség kezdeti az Úr félelme* [q], jó útban vannak, és ſokára el-jutnak. A' Harmad rend-béliek azok, kik jeles dolgokat chelekeſznek az Igaſságnak ſzeretetiből; kiknek férfiúi

m Mat. 25. 41.
n Mat. 7. 19.
o Iob. 24. 23.
p 2. Cor. 9. 7.
q Pſ. 111. 10.

ſzívök

A

szívök vagyon: és ezek igen hamar el-jutnak, el-telvén a' Negyven napok, mellyek e' világon-valo Penitenczia-tartásl példázzák: melyben úgy viselik magokat, hogy a' Purgatorium tüze-nélkül-is Meny-országba jutnak. Ezre ínt hennünket a Szűz Maria, ki nat szűlte. De azt sokan nem értvén, nagy setét tévelygésben hevernek: azt állítván, hogy a' Tekélletesség, chak a' Szerzetesektől kívántatik: a' Világi emberek pedig arra nem kötelesek, hanem tekélletességtelenül élhetnek. Innét vagyon, hogy némellyek, ha a' Szentségek, vagy egyéb jó cheleked etek gyakorlására intetnek, nagy szemtelenül azt felelik: Baráthoz illendő dolog az: a' nemes vér más gyakorlást kíván. Ez igen veszedelmes és balgatag vélekedés: mert minden Keresztyén, azért hogy az Evangéliomi igát nyakára vötte, nagy tekélletességre kötelezte magát.

Az Isten ugyan, hogy az emberek gyarlóságán könyörülne, Kér különbözö életet rendelt: Eggyik, a' Házasággal-eggyütt, világi örökséget bir: a' Másik, a' Házasságtalansággal-eggyütt, a' Szegénységet követi: hogy, a' kik ennek el-viselésére elégséges erőt nem éreznének, ama' hoz fognának: de úgy, hogy abban az állapatban-is úgy viselnék magokat, mint az Ó Testamentomi Szentek; és fő-képpen Abrahám: ki, noha az Evangéliomi Tudományt nem hallotta; sem abból azt nem tanúlhatta, hogy mindenet el-adván, a' szegényeknek oltsogatná: mindazáltal, olly buzgó szeretettel vólt felebarátyához, hogy a' háza mindenkor nyitva vólt a' szarándokoknak; és az Istennek egy szavára, kész vólt eggyetlen-egy fiát meg-áldozni. Így beszélget Szent *Basilius* [1], és mánna veti: Vallyon nem véled-e, hogy a' Házas embereknek-is hirdetteték az Evangéliom? Látod azért, hogy azoktól-is számot vésznek, ha az Evangéliom-szerént élnek-e, vagy nem. A' ki azért Házasságba kötelődik, abban nem vétkezik ugyan, hogy tulajdon feleségével él: de, mint hogy a' több parancholatok minnyájokért egyenlő-képpen irattattak, azon veszedelemben vannak minnyájan kik azok-ellen chelekesznek: mivelhogy Krisstus Urunk-is, midőn az Attya parancholatit hirdette, azoknak szóllott, kik e' világban vóltak, és a' közönséges életnek rendit követték. Hogy ha magán, az ő Tanitványi valamit kérdettek tőle: meg-felelvén nyilván jelentette, hogy a' mit nékik mondott, mindeneknek mondotta [2]; tudni illik, hogy Vigyázzanak. E' hez hasonló a' mit másütt mondott [3]: *A' mit nékiek a' setétben mondok, mondgyátok a' világosságban: és a' mit fülietekben hallotok, predikállyátok a' bejazatokon.* Az-okáért, a' ki feleséget vött, nem illik hogy resztelkedgyék, hanem annál inkább szorgalmatoskodgyék, és vigyázzon, a' mennyivel veszedelmesb helyt választott a' sok tör-között, és az ellenségek tartományában: a' hol a' bünre-valo ingerlések szüntelenek, és óntalan szemed-elött forganak; mellyekre érzékenységidnek minden kívánsági ösztönözetnek.

Hasonlókat mond Arany-szájú Szent János; és a' többi-között, imigyen beszéli [4]: Midőn a' Krisstus Törvényt szabott, nem tött választást hogy azt mondotta volna: Ha a' ki eskűszik Barát leénd, gonosz az eskűvés; ha pedig nem leénd Barát, nem gonosz: hanem egy-általlyában, közönségesen mondotta [5]: *Én pedig mondom nékiek, hogy tellyességgel ne eskűdgyenek.* Es midőn azt mondotta [6]; *Taj nékiek, kik ezeket mondták:* nem adta hozzája (Barátoknak,) hanem egy-általlyában, mindenekre sententziát mondott. Sőt azt-is mondgya a' Szent Doktor; hogy, az fordittya-fel az egész világot, hogy a' Barátoknak szükségesnek véllyük a' jó életre-valo nagy szorgalmatosságot; a' többiről pedig azt iréllyük, hogy szabad tűnyán élnieki: De nem úgy vagyon, nem úgy; hanem mindenektől azon mód kívántatik a' bőlcheség szeretetiben: mellyet én minden kételkedés-nélkül mondok: sőt nem én, hanem a' minnyájok Birója a' Krisstus. Mert, midőn azt mondgya [7]; *Jöjetek hozzám minnyájan: Vegyétek rátok az én igámat, és tanúlgatok tőlem; mert szelíd vagyok, és alázatos-szívűk:* nem chak a' Barátoknak szóll, hanem az egész emberi nemzetnek. Es mikor azt parancholtya [8], hogy a' szoros kapun mennyünk-bé; nem chak a' Barátoknak szóll, hanem minden-féle embereknek: sőt midőn azt hadgya-is, hogy gyülöllyük lelkünket e' világon, senkit ki nem vészen. Mert midőn ollyat parancholt, a' mi nem mindenek volt közönséges, azt maga meg-jelentette; mint mikor a' Szűzekről szóllott, hozzá adta [9]: *A' ki meg-fogharrya, fogja-meg.*

Eddig Arany-szájú Szent János. De hallyuk már az Urat ő-magát: *Legyetek tekéllettesek,* úgy-mond [10]. Es, hogy homályos ne lenne, minémű Tekélletességet kívánt, vagy kiktől kívánta, mánna vetette: *Mint a' ti Mennyei Atyátok-is tekéllettes.* Az-okáért, a' leg-nagyobb szentséget kell követni, és minnyájoknak kell követni,

[1] Serm. de Renunciatione.

B

C

[2] Mar. 13. 37
[3] Mat. 10. 27

[4] Lib. 3. contra Vituperat. Vitæ Monastic.
[5] Mar. 5. 34.
[6] Luc. 6. 25.

D

[7] Mat. 11. 28
[8] Mat. 7. 13.
[9] Luc. 12. 5
[10] Mat. 5. 48

A

a' kik azzal dichekednek hogy Attyok az Isten. Minnyáján dichekedünk pedig, a' kik Keresztyéneknek hivattatunk: kiknek, a' mint Szent János irja [c], *Oly szeretetes adott az Atya, hogy Istennek fiainak nevezteſſünk, és legyünk.* Es, a' mint Sz. Pál mondgya [f], *Ha fiai, örökösei: az Istennek örökösi vagyon, a' Krisztusnak pedig örökös társai.* Az-okáért, vagy a' nagy örökségről el-fogjuk reménségünket; vagy, ha a Fogadott fiuságot-ói talmazni akarjuk, az Atyai Szentségnek követésével kell ói talmaznunk. mert nem illik, hogy az ollyan nagy Atyának fiai el-fajúllyanak; a' mint Szent *Cyprianus* mondgya [g]. Innét vagyon, hogy Szent Jakab-is, nem valami Remete *Hilarion*nak, Pálnak, vagy *Macarius*nak irván, hanem a' köz népnek, arra inti öket [h]; hogy *Tökélleteſek légyenek, és éppek, semmiben meg nem fogyatkozván.* Hasonló-képpen Sz. Péter-is [i]: *Minden magatok-viſeléſében Szentek legyetek: mert irva vagyon* [k]: *Szentek legyetek, mert én Szent vagyok.*

Ő-maga-is az Isten, Abrahámnak, kinek nagy gazdagsága és cheléde volt, azt parancholta [l]: *Járj előttem, és légy tökélletes.* Hogy-ha az akkor mondatott nékie, mikor még chak a' Természet Törvénye forgott: mennyivel inkább foganattya vagyon most, midőn az Isten Igéje menyből alá-szálván, azért *Látogatta és meg-váltotta az ő népét* [m]: hogy *szolgálljunk néki Szentségben és Igaſságban előtte, minden mi napjainkban.* De a' Törvény-is, mellyet az Isten Fia az egész világgal közlötte, azt kivánnya, midőn azt parancholya, hogy az Istent tellyes szívünkből, tellyes lelkünkből, tellyes elménkből, és erönkből szeressük: fele-barátunkat, mint mi-magunkat [n]: sőt, hogy *Ellenségünket-is szeressük* [o]: *jól tegyünk azokkal, kik minket gyűlölnek: és imádkozzunk a' mi kergetőinkért, és vágalmazóinkért.* Továbbá [p], hogy *A' kik meg-ütik jobb orczánkat, nékie fordittsuk a' máſikat-is: és, a' ki a' köntösünket el akarja venni, nékie engedgyük a' palástot-is.* Magunkhoz-képeſt-is, nagy Tökélletességet kivánn tudni illik [q], hogy *Gyűlöljük lelkünket e' világon*: hogy [r] *Meg-tagadgyuk magunkat, és fel-vegyük keresztünket*: hogy [s] *Ellene mondgyunk mindeneknek a' miket bírunk*: hogy [t] *El adgyuk a' minkvagyon, és a' szegényeknek adgyuk*: hogy [u], *A szoros kapun menjünk-bé*: hogy [x] *Erő-szakot tegyünk Menyeknek országán.*

B

Bizony choda, hogy minden egyéb dolgainkat leg-jobbaknak, és tökélletesbeknek kivánnyuk, és magunk Tökélletességével nem gondolunk! A' katona-, jó lovat, jó szerszámot; a' chelédes-ember, jó mezőt, és szőlőt; a' mives-ember-, jó eszközt kiván: magával nem gondol. Hallyad mit beszél Szent Agoſton [y]: Majort vészesz, jót keresz: feleséget vészesz, jót válaſztasz: fiakat kivánsz, de jókat: nadrágot szerzesz, nem akarsz roszszat; és gonosz életet szeretsz? Mit vétett ellened a' te életed, hogy chak azt akarod gonoſznak? hogy minden javaid-közőtt te egyedűl légy gonosz? Hasonló-képpen beszélget Arány-szájú Szent János a' Testünkről [z]: Ha a' Tellen valami kis betegség ered, leg-ottan az Orvoſokat hivattyuk, a' pénzt nem kiméllyük; és valami haſználhat-, nagy szorgalmatoſsággal meg-mivellyük; és előbb meg nem szűnünk, hanem ha a' nyavalya meg-enyhődik: a' Lélekre pedig, noha napon-ként sebesedik, és minden módon veszedelemre vitetik, legkisebb gondot sem akarunk viselni.

C

D

I.

Kérdened: Mi ennek az oka? Felelet: Első; Az Isteni szeretetnek fogya-kozása. Mert, mivelhogy az Isten a' mi lelkünket tulajdon képével fel-ékesitette, testet pedig hasonlót adott az oktalan-állatokhoz: kérség-nélkül a' Lélekre nagyobb gondot kivánn. Az okáért, ha azt el-múlattyuk, ő-magát az Istent nem nagyra bőchüllyük. Továbbá, a' ki valakit szeret, mind-üntalan azon igyekezik, hogy azzal inkább eggyesüllyön: a' mi eggyesülésünk pedig az Istennel, a' Jószágos chelekedetek-által lészen: Annak-főlőtte, a' ki szeret valakit, azt kivánnya hogy szerettessék attól: az Isten pedig, fő-képpen a' Tökélleteſeket szereti. Innét nevezi magát, *Ábrahám, Isaák, és Jákób Istenének* [a], kik nagy Tökélleteſségre igyekeztek. Mint a Fejedelmek azokról a' Városokról nevezetnek, a' mellyeket leg-inkább szeretnek és bőchüllnek; úgy-mint a' Romai Chászár, a' Velenczei, Florentziai, Parmai Herczegek: azonképpen, noha az Istennek sok szolgái vólnak az Ő Testamentomban, mindazáltal ezekről nevezteretett gyakrabban, mint szerelmesekről; és azoknak segétségül-valo hivásokkal, sok jókat nyertek az Izrael fiai. Második Oka; A' Háládatlanság, és Embertelenség. A' Krisſus, chak egy szavával-is eleget tehetett vólna a' mi bűneinkért, vagy egy chöpp Vérével, vagy veritékével: de, hogy hozzánk-valo szeretetit és kegyeſségét bővségesben meg-mutatná, minden Vérét ki-ontotta: mi pedig meg-elégszünk, hogy az ő szolgálattyában chak immel-ámmal forgolódgyunk. Harmadik Oka; A' Hitnek fogyatkozása. Mert hihetetlen dolog, hogy az, a' ki eleven

II.

III.

hittel

hittel hiſzi az örök életnek Boldogságát, azzal olly kevéſet gondollyon, és olly reſſen kéreſſe. Ha azt mondaná valaki: A'kik a' Tekélleteſségre nem vágyódnak, kevéſbé elégedjenek-meg: tudni illik, hogy a' veſzedelem-kivül vannak, nagy dicſőségre nem vágyódnak. Azt felelem; hogy annak ninchen helye: mert chak a' termeſzet-ſzerént-valo okoſság-is meg-mutattya, hogy jobb a' Boldogságnak magaſsabb gerádiſsára hágni, hogy-ſem az alatſombra. Mert, ha valaki ónat, ezüſtöt, és aranyat vinne elődbe, vólna-e kételkedéſed melyiket kellene venned? Vagy, ha Ezer forint jövedelmed lehetne, valiyon meg-elégednél-e két-ſzázzal? noha azzal-is tiſzteſségeſsen élhernél. Negyedik Okát, adgya Arany-ſzáju Szent János [b]: Mi-képpen, úgy-mond, az emberek, az ő el-rejtett kinchőket, és gazdagságokat akkor mutattyák-meg a' fiaknak, mikor fel-nevekednek, és a' gyermeki chintalanságot meg-vetik; melyben a'mig mulatoznak, nem alkolmaſoſok a'titkoknak megtúdására: úgy a' Lélek-is, ha meg nem útállya a' földieket, nem tudgya chodálni a' Mennyeieket, és valamig a' földieket chodállya, a' Mennyeieket útállya: mert, a'mint Szent Pál mondgya [c]: *A test-szerént-valo ember, meg nem fogja azokat a' mik a' Iſten lelkéé?* Ötödik Oka: A'Nehézség, mellyet nemellyek éreznek a' Tekélleteſségnek útán. De itten azt kell meg-gondolni; hogy, a'mint Arány-ſzáju Szent János irja [d], Ha ſzinten valami múnka vagyon is a' *Jóſzágos* chelekedetnek gyakorlásában, a' mindazáltal, a' lelki-iſmeret nagy gyönyörüſséggel tölti-bé; és belől olly nagy vigaſságot ſzerez, hogy ſzóval ki nem mondhatni. Mert a' jelen-valo dolgokban, mikoda tetſzik néked gyönyörüſségeſnek? nem a' friſs alzatal-e, az egéſség, és gazdaſság? De ez édes dolgokat, ha amaz gyönyörüſséggel egyhe-veted, kefetűeknek tetſzenek: mert ninch édesb dolog a' jó lelki-iſmeretnél, és reménségnél.

Gondollyuk-meg Szent Bernárd mondáſát-is [e]: A'maga-ellen igyekező Lélek, meg-erősſödik; és erősbé lévén magánál, mindeneket az okoſság-ſzerént kénſzerit: a' haragot, a' félelmet, a' kivánságot; és az örömet, mint a' Lélecknek neminémű ſzekerét, jó kochis modgyára igazgattya, és rabságba viſzen minden teſti indúlatot; és a' teſtnek érzékenységét, az okoſságnak kivánságára, a' Jóſzágos chelekedetnek ſzolgálattyára. Mert, miért nem vólnának mindenek lehetségeſek annak, a'ki arra támaſzkodik a' ki mindent meg-chelekedhetik? Minémű bizodalomnak ſzava; *Mindeneket meg-chelekedhetem az-által, a' ki engem meg-erősít!* Semmi olly nyilván-valóvá nem téſzi az Igének Mindenhatóſágát, mint, hogy minden ő-benne-bizókat Mindenhatókká téſzen. Igy, mondám, az Igéhez ragaſzkodót, és a' Magaſságból erővel fel-öltőzötet, ſemmi erő, ſemmi ravaſság, ſemmi édeſgetés le nem vetheti állásából; meg nem hajchattya uralkodásában. Ezt meg-iſmérte-vólt Szent Agoſton, és a' kőzönséges haſznáért, iráſsal mindeneknek tudára adta [f]. Mert, a' mit elsőben igen nehéznek, és meg-győzhetetlennek ítélt, az-után azt igen könyűnek iſmérte. A'mint Szent *Cyprianus*-is [g] ki a'győzedelmet a' Kereſztség Szentségének tulajdonittya: melyben mi-is részesek vagyunk, és a' többi Szentségekben-is. Nem a' mi erőnk viſzi azt véghez; mi-tőlünk jó akarat, és igyekezet kivántatik. Mellyek ha bennünk találtatnak, leg-ottan annak ſegétségét érezzük, a' kiről a' Bölcs azt mondgya [h]: *Könyű az Úr ſzemei-előtt kamar fel-riſztelni a' ſzegényt*: ki új leiket ád; és a' kő-ſzívért, gyenge hús-ſzívet [k].

De hogy ne chelekedhetné azt az Iſten Malaſztya, holott az emberi ſzorgalmatoſság-is, és az igyekezet ſzáján tarthattya, és meg-zabolázhattya az okoſság-ellen támadó indúlatokat? a'mint nyilván bizonyittya a' Pogány *Seneca* [l], és ſok chodálatos példákat hoz-elő. Azont állattya *Plutarchus*-is [m]. Dávidról azt olvaſsuk [n], hogy hajdan chak a' Saul fegyverében ſem járhatott, *mert nem ſzokta vólt*: az-után pedig, a' Goliat kardgya-felől azt mondotta Akimeleknek [o]: *Ninch más a' hoz haſonló; add azt nékem*. Az okáért a' ſzokás, a' nehéz dolgokat-is könyűvé téſzi.

De kérdenéd: Mint kell a' Tekélleteſséghez jutni? Erre-is meg-tanít a' Szőz Maria, ki az ő Első-ſzülöttét mutatta-bé az Iſtennek. Kit hogy követheſs, chak Egy dolog kivántatik; tudni illik, hogy a' te Első-ſzülöttedet mutaſd-bé az Iſtennek. A' te Első-ſzülötted, a' te Szíved (a' Szeretetnek ſzéke:) mivelhogy az emberben, az él előſzőr, és utólſzor hal meg. A' karvolyokwak, a' ſzívét ſzokták adni a' többi-fogott madaraknak: illik azért, hogy mi-is Szivünket adgyuk a' Jesusnak, ki minket a' Kereſzt-fán magához vont. Az Iſraël fiai, a' Nun fiának Joſuének (ki a' mi Jesusunk-nak példázta,) kőzétük adtak örökséget [p]: mi az Iſten fiának a' Jesusnak, a' Szivünkben adgyunk helyt; mint-hogy azt kivánnya, mondván [q]: *Add nékem*

A

IV.

b Lib. 2. de Compunct. Cordis.

B

c 1. Cor. 2. 14.

V.

d Hom. 63. ad Pop.

C

e Serm. 85. in Cant.

f Pſal. 4. 13.

g Lib. 3. Epiſt. ep. 11.

h Lib. 2. ep. 2.

i Pſalm. 112. 23.

k Ezech. 11. 19.

D

l Lib. 2. de Ira, cap. 12.

m In Lib. de Profectu Virtut.

n 1. Reg. 17. 39.

o 21. Reg. 21.

p Joſ. 13. 49.

q Prov. 23. 26.

A *fiam a' te Szívedet*, és nem ok-nélkül; mert azt, mind gazdag, 's mind szegény oda adhattya. Mondám, hogy a' Szüv a' Szeretetnek széke: azért, midőn Isten a' mi szívünket kívánnya, Szeretetünket kívánnya. De holott a' Szeretet-is Kér-féle; és eggyik a' másiknál előbb-valo: azt akarja, hogy az Első-szülőttünket adgyuk néki, az-az, a' fő és első Szeretetet; melly a' másiknak-is oka. Az Első és fő Szeretetet, a' Bölchek, *Amorem amicitiæ* nevezik. mi, Barátságból-származott Szeretetnek mondhatnók: mellyel a' kit szeretünk, ő-magáért szerettyük; az itélvén felőle, hogy szeretetre-méltó Jószág vagyon benne. A' Másik Szeretetet, nevezik *Amorem concupiscentiæ*, mi, Kívánságból-eredett Szeretetnek nevezhetnök: mellyel a' kit szeretünk, azért szerettyük, hogy nékünk jó és hasznos. Az-okáért az Isten, az Első Szeretetet kívánnnya tőlünk. Es méltán: mert ő-benne a' Szeretetnek minden okát fel-talállyuk, mint minden jóban, és minden jónak kút-fejében. noha nékünk használ az a' Szeretet-is; és soha az Istent magunk haszna-nélkül nem szerettyük. Sőt a' Barát-

B ságból-származo Szeretetek-közzül-is a' leg-elsőt, az Első-szülőttet kívánnya az Isten: tudni illik, hogy ő légyen vége és czéllya minden Szeretetünknek; őtet szeressük mindenek-fölött, és mindeneket ő-érette: úgy hogy, ha kivántatik, mindeneket meg-is útállyunk érette, még magunkat-is.

Helyheztesd egy-felől, e' világnak minden nyavalyáját, és kínnyát: más felől pedig, az Isten-ellen-valo vétket: és el-tekéllyed magadban, hogy inkább minden nyavalyát el-szenvedgy, hogy-sem az Istent meg-bántsad. Hally valami hatonlót: mellyet Illyés Proféta kért az Isten nevével a' Sareptai özvegytől, mondván [1]: *Adgy nékem egy kevés vizet az edényhe, hogy igyam. Es midőn amaz menne hogy hozna, utánna kiálta, mondván: Hozz nékem, kérlek, egy falat kenyeret-is kezedben. Ki felele: Él a' te Urad Istened, hogy ninch kenyerem, hanem chak annyi lisztem a' vederben, a' mennyi egy marokba fér, és egy kevés olajom a' kertében: imé két fát szedek, hogy bé-mennyek, és meg-chinállyam azt magamnak, és a' fiamnak; hogy meg-együk, és meg-hállyunk. Kinek monda Illyés: Ne félly; hanem menny-el, és chelekedgyél a' mint mondad: mindazáltal nékem chinálly előszőr egy kis hamuban sült kenyeret a' lisztetskéből, és hozd nékem: néked pedig, és a' fiadnak az-után chinálly.* Imé az Első kenyér, az Isten parancholattyából Illyesnek adatik: és arra kell elsőben gondot viselni a' szegény Aszszonynak, hogy-sem a' fiára, és magára. Es mivelhogy őrőmest engedett az Aszszony, az a' szolgálat nem chak nem ártott néki, hanem sokat-is használt: mert az egész nagy és közönséges éhség idején, sem kenyere-sem olaja el nem fogyott. Mert semmi okon nem engedi az Isten, hogy őtet valaki adakozással meg-győzze; úgy hogy, mentől inkább te ő-érette mindeneket meg-vettsz, és meg-útálsz, annál bővebben adakozónak mutattya magát te-hozzád: hanem ha mást látna hasznosbnak lelked üdvösségére, a' mint amaz ígérete tartya [2]: *Keressétek előszőr az Isten Országát, és az ő Igasságát: és mind hozzá adatnak néktek ezek.*

Azt írja *Séneca Sócrates*ről [3]; hogy, midőn sokan sok ajándékokat adnának néki marhájokból, egy szegény halgatója *Æschines* azt mondotta néki: Semmi hozzád méltót nem találok, a' mit néked adgyak; és így szegénynek ismérem magamat: Az-okáért, a' mim vagyon, azt az eggyet adom, Magamat. Ezt a' ajándékot, akár-minémű légyen, kérlek, vedd jó néven: és gondold-meg, hogy a' kik sokat adtak, magoknak többet hadtak. Kinek *Sócrates* azt felelte: Ha magadat kevésre nem bőchüllőd, nagy ajándékot adsz. Az-okáért gondom lészen reád, hogy jóbbá tégyelek hogy-sem vöttelek, és úgy adgyalak viszsza. Nagyot ígért ugyá *Sócrates*: ki meg-is chalatkozhatott vólna; de még-is *Æschines* kész vólt keze-alá adni magát, és nem veszett benne. Kit méltó követnünk, hogy szívünket 's magunkat, nem már *Sócrates*nek, vagy más el-tévelyedhető, vagy meg-fogyatkozható embernek adgyuk, hanem az elő Istennek: ki ígéretit bé-tellyesítheti minden fogyatkozás-nélkül, mert mindenható; és bé-is tellyesíti, mert igaz-mondó. Ennek ha adgyuk magúnkat, nem ő-néki használunk, hanem magunknak: mert azzal, minden kétség-nélkül jobbak lészünk, napon-kéut gyarapodván minden Jószágos chelekedetekben, és a' más világon az őrők Bóldogságban fő-módon részesülünk: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyelmes Isten, az ő áldott Sz. Fiának drágaláros érdemiért, a' szeplőtelen és minden makula-nélkül-valo Szüznek esedezése-által. Amen.

(***)

[1] 3. Reg. 17. 10.

[2] Mat. 6. 33.

[3] Lib. 1. de Benef. cap. 7.

SZ. MATYAS-NAPI EVANGELIOM.

SZ. MATÉNAK XI.

RESZÉBEN, v. 25.

AZ időben, felelvén JESUS, monda: *Hálát adok néked, Atyám, menynek és földnek Ura, hogy el-rejtetted ezeket a' bölchektől, és az okosoktól, és meg-jelentetted azokat a' kisdedeknek. Úgy Atyám, mert így volt kellemetes előtted. Mindenek nékem adattak az Atyámtól. És senki nem ismëri a' Fiat, hanem az Atya: az Atyát sem ismëri senki, hanem a' Fiú, és a' kinek a' Fiú meg akarja jelentëni. Jöjetek hozzám minnyájan, a' kik munkálkodtok, és terhelve vattok, és én meg-nyugotlak titeket. Vegyétek-reátok az én igámat, és tanúlyatok tőlem, mert szelíd vagyok, és alázatos-szívű: és nyugodalmat találtok lelkeiteknek. Mert az én igám gyönyörűséges, és az én terhem könnyű.*

ELSÖ PREDIKÁTZIO.

AZ Régi Pogány Bölchek minden jeles dolgokat *Fabulákkal* paláſtoltak-bé, és úgy titkolták-el a' közönséges emberektől. A' többi-között, a' *Minerva* isten-aſzſzony templomára (kit a' Bölcheség isten-aſzſzonyának tartottak; és azt költötték felőle, hogy a' *Jupiter* agya-velejéből ſzületett,) azt írták: *Ego ſum omne quod extitit, eſt, & erit: meumq; peplum nemo adhuc mortalium detexit*: az-az, Én vagyok minden a' mi vólt.., vagyon, és léſzen..: és az én orczámon-valo fédelet ſenki még eddig fel nem födözte. Akarván azt jelenteni, hogy emberi elme az Isten Bölcheségét meg nem foghattya; a'mint *Plutarchus* írja [a]. Hasonló dolgot mondott Jób a' Bölcheségről [b], *El-rejtetett minden élőknek ſzemök-elől, az égi madárak ſem tudgyák.* Az égi madarakon, *Caietánus* az Angyalokat érti; kik a'természet-ſzerént-valo tudományokkal, az Isten bölcheségét nem érthették. Sz. Gergely, az Ördögöket érti; kik az Evangéliomban-is égi madaraknak neveztetnek [c]: kik az Isten Malaſztyából ki-eſvén.., az igaz Bölcheségtől-is el-távoztak. *Philoppus*, a' Kevélyeket érti, és a' fenn-értőket; kiktől el-titkoltatott az Isten bölchesége. Sz. Tamás, azokról a' madarakról érti, a'mellyeknek ſzóllásából, és röpüléséből, a' régi Jövendölők értekeztek a'következendő dolgokról. Némellyek a'Grif-madarakról értik; kiknek fölötte jó ſzemök vagyon, és meſzſze látnak. Az én ítéletem-ſzerént, azt akarja mondani Jób; hogy e' világon a' Bölcheséget fel nem találni, a' hol a' madarak igen magaſsan röpölnek; mivelhogy menyből ſzármazik. Az-okáért.., ſzükséges arrá akár kinek-is az Isten ajándéka és Malaſztya; a'mint Dávid jelentette, mondván [d]; *A' te bölcheségednek titkos és el-rejtetett dolgait, ki-nyilatkoztattad nékem.* Azont jelenti Urunk e' mái Evangéliomban: hálákat adván az ő Mennyei Szent Attyának, hogy némelly dolgokat meg-jelentett a' kisdedeknek, mellyeket a' Bölchek ſem érthettenek-meg magoktól: melyről bővebben ſzóllok a' moſtani Predikátzióban.., mint igen ſzükséges és haſznos dologról.

a Lib. de Iſide & Oſiride.
b Iob, 28. 21.
c Mat. 13. 4.
d Pſ. 50 8.

I. *Meg-mondom, Miczoda Bölchekről és okoſoktól rejti-el az Isten az ő titkait.*
II. *Meg-magyarazom, kik légyenek a' Kisdedek, a' kiknek meg-jelenti.*
III. *Meg-mondom, Mint légyen az Evangéliomi Iga gyönyörűségesb az Ó Törvény igájánál.*

A

ELSŐ RESZE.

Minek-utánna Urunk, a' Sodomaïak példájával meg-mutátta, minémű nagy ajándéka légyen az Istennek, az Evangéliomi Világosságnak predikállása: melly ha Sodomában lőtt-vólna, a' mint a' fel-fuvalkodott Kafarnaumban lőtt, talám meg maradtak-vólna e' mái napig is: más-felől az Istennek igaz ítéletit álcallátván, mellyel az Evangéliomi tudománynak szentséges titkait, nem akarta meg-jelenteni a' kevély Farisæusoknak, Irás-tudóknak, és Kafarnáitáknak, hanem az alázatos Halászoknak, és Publikanusoknak: emberi indúlatból (mint-hogy igaz, és hozzánk-hasonló ember vólt,) melly az Isten dichőségére nézett, örvendez. és örőmében, az ő Mennyei Szent Attyának hálákat ád, mondván [c]: *Hálát adok néked Atyám, mennynek és földnek Ura, hogy el-rejtetted ezeket a' Bölcsektől és az okosoktól, és meg-jelentetted azokat a' kisdedeknek.*

[c] Mat. 11. 25.

B

Melly mondással, Két dolgot tanít Urunk: Első az; hogy a' Hitnek szentséges titkai, el-rejtetnek a' Bölcsektől és okosoktól: az-az, azokról a' kik magokat Bölcseknek ítélik; és mutogatván magokat, a' világ-előtt-is azoknak láttatnak: és azt vélik magok-felől, hogy a' Bölcseség kúlcha chak ő nálok vagyon. Második, az; hogy azokat az Isten meg-jelenti a' kisdedeknek: kik azt a' nevet, az Alázatosságért és Artatlanságért meg-érdemlik. Ezt a' Kisdedséget kívánnya Szent Pál a' Hivekről, mondván [i]: *Atyám-fiai, ne legyetek gyermekek értelemmel, hanem gonoszsággyal legyetek kisdedek: értelemmel pedig tökélletesek legyetek*: az-az, Ne tudgyátok a' gonoszt, hanem ártatlanok legyetek mint a' gyermekek, kiket ugyan kőz. beszéddel-is Ártatlanoknak nevezünk. Így magyarázza a' Kisdedeket Szent Agoston [g] és Szent Gergély [h]; ki imigyen beszél: Mint-hogy nem azt mondotta Urunk, Meg-jelentetted azokat a' bolondoknak, hanem, a' Kisdedeknek: azt jelentette, hogy az elmenek fel-fuvalkodását kárhoztatta, nem az ő életségét. Azért mondgya Dávid-is [k]: *A' Kisdedeknek megőrzője az Ur: meg-aláztattam, és meg-szabadított engem.*

[i] 1. Cor. 14. 20.

[g] Serm. 8. de Verb. Domini. [h] Libro 27. Moral. c. 9.

[k] Ps. 114. 6.

A' mi az Első-t illetni; a' Kevély Bölcsekről szóll Isaias, mondván [k]: *Jaj a' kik bölcsek vattok a' ti szemeitek előtt, és ti-magatok előtt okosok.* Es Urunk [l]: *Jaj nékiek Törvény-tudóknak; mert el-vöttétek a' Tudomány kúlcsát: magatok bé nem mentetek, és azokat kik bé-mennek-vala, meg-tiltottátok.* A' Tudomány kúlcsát el-venni: vagy, a' mint Szent Ambrús mondgya, el-rejteni, vagy magának foglalni, annyi: tészen, mint a' Bölcseséget, és az Üdvőssséges Tudományt, úgy annyira magának, sajdonitani, hogy azt merje valaki mondani; hogy senki nem üdvőzülhet, ha ő az útát meg nem mutattya; senki Meny-országba nem mehet, hanem chak az ajtón, mellyet ő megmutat, vagy meg-nyit. mi-képpen a' házgazdája, ha azt akarja hogy senki házába ne mennyen, se abból ki ne mennyen, hanem-ha ő nyittya-meg az ajtót: azt bézárja, és a' kúlchot magánál tartya és hordozza. Ezt tulajdonitották magoknak az Irás-tudók a' Meny-országról: és, sem ők bé nem mentek; mert meg nem tartották az Isten parancholatit, a' mellyek-által bé kellett vólna mennik: sem egyebeket bé nem ereszettek; mert az emberek, a' parancholatok meg-tartását ítélték igaz ajtónak, a' mint hogy az is, és azon akartak bé-menni: de az Irás-tudók, számtalan emberi találmányokkal terhelték őket, és nagy akadékot 's kétfedelmet szerzettek nékik. Ha némelly Szent Atyákkal, a' Tudomány kúlcsán az Irás magyarázattyát értyük, azt-is magoknak tulajdonitották az Irás-tudók: de ők a' Krisstushoz nem jutottak, sem az Anyaszentegyházba nem mentek. Mert a' Krisstusról-szóllo Irásokat nem értették: egyebeket-is kétfeltenek, hamisan magyarázván nékik az Irást; és a Krisstust bé födőzvén, hogy fel ne találhassák. Ezekről szóll azért Urunk, kik magokat Bölcseknek alicották, és a' bölcseséget kevélyen sitogatták; kikről Sz. Pál azt írja [m]; hogy *Magokat Bölcseknek mondván lenni, bolondokká lettek.*

[k] Isa. 5. 21. [l] Luc. 11. 52.

C

D

[m] Rom. 1. 22.

Ezeknek vélt bölcseségét, sőt Bölcseség árnyékát, meg-vetette, és el-veszteste az Isten, a' mint Isaias meg-jövendölte, a' Szent Pál mondása-szerént [n]: *Irva vagyon* [o]: *El-veszetem a' Bölcsek bölcseségét, és az okosnak okosságát meg-vetem.* Ezt nyilván bé-tellyesitette az Isten az Ó Törvényben, sok hatalmas Királyokat meg-némittván, az egy-egy úgyű és alázatos Prophetákat előtt, kik, a' világ ítélete-szerént, alá-való és meg-vetett emberek vóltak: az Új Testamentomban pedig, egy-néhány tudatlan és tehetetlen Halászokat, az egész földnek Fel-oszlatási rendelésén [p]: és 'Ollyá szégyenítette azáltal nékik, mint nem-is lett volna, sem mondhattak annak ellen-

[n] 1. Cor. 1. 19. [o] Isa. 29. 14.

[p] Act. 4. 7. Coll. 2. 15.

mondani.

állyának a' bölcheségnek, de lélekének a' kiszállott[a]; és Sz. Katalin Szűzben ki ötven bölch Filosofust meg-győzvén, meg-terített.

Szép dolgot ír *Nicephorus*[b], *Spiridon* Püspökről; és egy nevezetes chalóka *Sophistá*ról, ki fokad magával jelen vólt a' *Nicæai Concilium*ban. És midőn fok álnok fogásokkal meg-akarták volna *Spiridont*, és az ő igaz Vallását chúfolni, és egyebekkel meg-údítani: *Spiridon*, mint-hogy ártatlan vólt életében, el-mondván a' Hitnek ágazatit, a' *Sophista* fejedelmétől azt kívánta, hogy egy-általlyában, a' tétovázás-nélkül meg-felelljen; Há hiszi-e azokat a' Hit ágazatit, a' vagy nem? Ki meg-oktat azt felelte, hogy hiszi, és meg-nemúlt. Chak hamár a' szóllása meg-térvén, a' társaira tekintett, mondván: Minémű nagy kölömbség vagyon az egy-általlyában-való *disputálás*, és a' hiúságos fogásokkal-való idő-veszt és-között! Kik, midőn chodálnák a' hirtelen változást, az mondotta nékik: Mig szóval harczoltunk, én-is szóval ellent-állottam: de, minek uránna a szóval-egyett, a' Vén ember szájából neminémű erő rohant-ki, semmit többé a' szollás nem haznált, sem nem chelekedhetett.

Igen hamis ítéletben vagyon e' világ, azokat tartván bölcheknek, kik minden gondolattyokat és szorgalmatosságokat abban foglallyák, és helyheztetik, hogy gazdagságot gyűjtsenek, melcsóságot szerezzenek, Fejedelmeknek hizelkedésével kedveskedgyenek, sok gonoszságot el-fődözzenek, e' világi dolgoknak forgatására serénynek légyenek: Azokat pedig, kik efféle dolgokban leg-kevesebt törődnek, és chak azon igyekeznek hogy az Isten akarattyának engedgyenek, és ő-benne gyönyörködgyenek, balgatagoknak, és esztelleneknek alittya. De meg-chalatik: és mint-hogy kevély, az igaz bölcheséghez nem juthat. Sz. Agoston azt írja maga felől[c]; hogy inu-korában, a' *Manichæus*ok Tévelygését követvén, rútós és bölch vólt e' világi Tudományokban: de midőn a' Sz. Irást olvasta, annak Titkait meg nem foghatta, azért, hogy nem akart kisded lenni, hanem, fel-fuvalkodván, magáná nagynak látta ott.

Igazán mondgya Sz. Tamás[d]; hogy a Kevelység, akadékot szerez az Igasság ismeretinek: mivelhogy a' kevély, az ő értelmét, sem az Istennek meg nem holdol attya, hogy az Igasságnak ismeretit ő-tőle vegye: sem embertől nem akar tanúlni, s' maga nagy-vóltában gyönyörködvén. Annak-okáért, az Isten el-rejti az ő titkait a' kevély elmektől: nem hogy ő azokat meg-homályosítaná, hanem, meg-vonnya tőlök a' természet-fölőtt-való Világosságot, melly-nélkül, az emberi elme az Istent dolgokat nem láthattya, s' nem értheti. Azért mondgya Sz. Gergely[e]; hogy az Istenről az Irás azt mondgya, hogy *El-hozza az éjszakából*[f]; nem hogy ő valakinek elméjében setétséget szerzene, hanem hogy a' bűnösöknek meg-setétült szívőket irgalmason meg nem világosittya. Mint ha valamelly setét kuches-házban-lévő embernek, gyertya-világot nem vinne a' ki viheme, azt mondhatnók, hogy a' kuchet el rejtette előtte, mint-hogy nem láthatta a' setétség-miatt, mellyet a' gyertya világgal el-távoztathatott-vólna: hasonlo képpen, az Isten el-rejti a' Bölcheknek ő Titkait, mint-hogy a' Hitnek világosságát nem közli véle. és egyedül ő-nála vagyon a' kúlch, melly a' Hét pecséttel bé-pecsételtetett könyvet fel-nyithattya: melyről emlékezvén Sz. János, azt mondgya[g]; hogy *a' kivül a' Dávid kúlcha vagyon, azt meg-nyittya, és senki bé nem zárja: bézárja, és senki meg nem nyittya*, melly kúlchon, közönségesben a' Doktorok a' Tudomány kúlchát értik, mellyet az Irás-tudók magoknak tulajdonitottak a' mint nem régen meg-mondám. Melly kúlch, kivált-képpen *Dávid Kúlchának* mondatik: Mert, a' mint *Rupertus* mondgya, és egyebek-is, Dávid a' Krisztusnak, és az Anyaszentségyháznak Titkairól, bővebben, és nyilvábban szóllott; és minden Prophetákért vétetik úgy hogy, a' kinél a Dávid kúlcha leend, annál lészen a' több Prophetáknak meg-értésére-való kúlch-is; és a' ki Dávidot meg-magyarázza, meg-magyarázhattya a' többeket-is.

Ebből ki-tetszik, melly szemtelenül cháchognak az Újítók, midőn azt mondgyák hogy ő-nálok vagyon az Irásnak igaz értelme, és azt ő-közzülök akár-ki-is meg értheti: nem gondolván Sz. Agostonnal, Sz. *Jerónymus*sal, és a' több Sz. Doktorokkal, sőt az egész Anyaszentségyházzal-is, az Irás értelme-felől-való ítéletben: meg nem gondolván, hogy Dávid azt mondotta az Istennek[h]: *A' te bölcheségednek titkait el-rejtetted dadogó-nyelvüekről, és meg-nyilatkoztattad nékem*: de még-is azon könyörög, hogy értelmet adgyon néki az ő Törvényének meg-értésére[i]: *Adgy értelmet nékem, és vizsgálom Törvényedet*. És[k]; *Nyilatkoztasd meg szemeimet, és szemléllem a' chodálatosságokat a' te Törvényedből*. És[l]; *A te értelmedet világosítsd meg a' te szolgádon, és tanúlok meg engedd a' te igasságodra*. Melly mondásokat meg-fontolván Sz. *Jerónymus*, azt írja *Paulinus*nak[m]: Ha az olyan nagy Próféta meg-vallya a' tudatlanságnak setétségét: minémű tudatlanságnak éjszakája vőtt környül minket kisdedeket, és chak nem chöchömöket?

A
[a] Act. 6. 10.
[b] Lib. 8. c. 15.
[c] Confess.
B
C
[d] 2. 2. q. 162. art. 3. ad 2.
[e] Lib. 25. Moral. c. 9.
[f] Job. 34. 25.
D
[g] Apoc. 3. 7.
[h] Psal. 50. 8.
[i] Psal. 118. 34.
[k] Psal. 118. 18.
[l] Psal. 135.
[m] Ep. Instruct. Monach.

A

Bizony, nem tudom mihez-képeſt tulajdonítnak magoknak olly nagy Lelki bölcheséget az Újítók, holott kevés gondot viſelnek lelkökre, és minden-képpen a'teſtí gyönyörűſéget követik és vadáſzſzák. Jóbnál pedig azt olvaſſuk [f]; hogy az Iſteni Bölcheség, *nem találtatik a' gyönyörűségeſſen élők földén.* Iſaiás-is, midőn azt kérdette-volna [g]; *Kit tanít a' tudományra* (az Iſten,) *és kivel értetteti-meg a' hallott dolgot?* azt feleli: *A' téjtől-el valaſztottakkal, a' cſecsből el-ſzakaſztatakkal.* Meg az Egyiptuſi régi Pogány Bölcſek-is azt ítélték; hogy a' teſtí gyönyörűségtől, és haſnak hizlalásától, távúljár az igaz Bölcheség: mert *Plutarchus* azt írja [h]; hogy az *Iſis* Papjai, az *Apis*-nevű ökörnek, kit Iſten-gyanánt tiſzteltek, nem adtak a' *Nilus* folyó-vizéből innya, hanem egy kiváltképpen-valo kútból: nem hogy a' *Nilus* vizét tiſztátalannak, vagy ízentségtelennek vélték-volna a' *Crocodilus*ért (a'mint némellyek alitották,) holott ſemmi nagyobb tiſztesſégben ninchen az Egyiptziuſoknál mint a' *Nilus*: hanem hogy azt hiſzik, hogy annak itala a' teſtet kövéríti. Nem akarták pedig az *Apiſt* kövérnek lenni, a'mint magokat-is: hanem azt akarták, hogy a' lelket könyű és vékony teſt vegye-környül; hogy az Iſteni réſz, a' halandótól el ne nyomattaſsék. Én bizonnyal tudom, hogy az Újítók vallása, chak teſt hizlalni-valo: és ſokan vannak, kiket chak a' teſtí kívánság, és ſzabadság tartoztat abban.

[f] Jób 28. 13.
[g] Iſa. 28. 9.
[h] *Az Iſisről és Oſirisről.*

B

II. RÉSZE.

Másodszor: Urúnk azt mondgya; hogy a' Mennyei Titkokat, az ő Attya a' Kiſdedeknek jelenti-meg; az-az, az Alázatoſoknak és eggyügyűeknek, az Ártatlanoknak és tudatlanoknak, sőt bolondoknak; a'mint az Irás ſzól, tudni illik, e' világ ítéleti-ſzerént. Így mondgya Sz. Pál [i]: *Mi bolondok vagyunk a' Kriſtuſért.* Erről igen ſzépen emlékezik Salomon: mert azt írja; hogy a' Bölcheség lakodalmat ſzerzett, és ſokakat hívott: de vallyon kiket? *Ha,* úgy-mond [k], *valaki Kiſded, jöjön hozzám. És az eſzetleneknek ſzólla: Jőjetek-el, egyétek az én kenyeremet, és igyátok a' bort mellyet nékiek egyelítettem.* Kiſdedeknek nevezi az Alázatoſokat; a'mint Sz. Gergely magyarázza [l]: kik a' hiába-valo bölcheségnek Kevélységével fel nem fuvalkodtak. Haſonló-képpen emlékezik azon Bölcheségről a' Bölcſ *Eccleſiaſticus*-is, mondván [m]: *Közelegjetek hozzám tudatlanok, és gyűljetek egybe a' Tudomány házába.* Azon-képpen Sz. Dávid-is [n]: *A' te beſzédednek magyarázattya meg-világoſít, és értelmet ád a' Kiſdedeknek:* az-az, az Alázatoſoknak; a' mint Sz. Agoſton magyarázza. Azért mondgya Salomon [o]: *A' hol kevélység léſzen, ott léſzen a' gyalázat-is: a' hol pedig az Alázatoſság vagyon, ott a' Bölcheség-is.* Melly mondáſhoz, igen illik Urúnknak ama' kedves mondáſa, mellyet háromſzor-is olvaſunk az Evangéliomban [p]: *A' ki magát fel-magaſztallya, meg-aláztatik: és a' ki magát meg-alázza, fel-magaſztaltatik.* Mellyet Sz. *Laurentius Juſtinianus*, a' ſerpenyős mértek haſonlatoſságával magyaráz-meg; az Iſtennek és az embernek böchűlletét, a' mértéknek két ſerpenyőjéhez haſonlítván: úgy hogy, ha az ember, magát nagyra böchűlvén, fel-emelkedik, az Iſten ítéletiből chodálatos gyalázattal alá-nyomattatik: az Alázatoſságot pedig, Bölcheséggel fel-tiſzteli, mint böchűlletes dologgal.

[i] 1. Cor. 4. 10.
[k] Prov. 9. 4.
[l] Lib. 41. Moral. cap. 17.
[m] Eccli. 51. 31.
C
[n] Pſal. 118. 130.
[o] Prov. 11. 2.
[p] Mat. 23. 12. Luc. 14. 11. & 18. 14.

Ezekből, könyű meg-érteni, hogy a' ſok Tévelygéſnek oka, a' Kevélység. Mert a' Hit, nem emberi találmány, ſem terméſzet-ſzerént-való értelem, hanem *az Iſten ajándéka* [q]. *Az Iſtent* pedig, a'mint Sz. Péter [r], és Sz. Jakab [s] írják, *a' Kevélyeknek ellenek-áll, az Alázatoſoknak pedig Malaſztot ád:* kétség-nélkül, az ő jeles ajándékát nem közli a' Kevélyekkel. És azért mondotta Urúnk-is [t]: *Mi-képpen hihettek ti, kik dicsőséget véſztek egymáſtól? és a' dicsőséget, melly egyedül az Iſtentől vagyon, nem kereſitek?* Ha valaki kérdené; Kihez-képeſt kell Alázatoſnak lenni? vagy, kinek kell alázatoſan engedni, hogy a' Mennyei bölcheséget meg-nyerje? Azt felelem; hogy az Anyaſzentegyháznak: mellyet Sz. Pál [u], *Az Igaſság Oſzlopának, és erős Támaſzának* nevez. Ezt parancholta Urúnk az Apoſtolok képében, mondván [x]: *A' ki titeket halgat, engem halgat; és a' ki titeket meg-útál, engem útál-meg.* És [y]: *A' ki az Anyaſzentegyházat nem halgattya, légyen mint a' Pogány és a' Publikánus.* Ezt mivelhogy nem akarták halgatni az Újítók, ſzámtalan Szakadáſokat tőttek, és nagy tévelygéſekbe eſtek. Mert, a'mint *Fulbertus Carnotenſis* írja [z], *Dum ſiert nolunt diſcipuli veritatis, ſiunt magiſtri Erroris:* az-az, nem akarván az igaz tudománynak Tanítványi lenni, a' tévelygéſnek Meſteri lőttek.

[q] Eph. 2. 8.
[r] 1. Pet. 5. 5.
[s] Jac. 4. 6.
[t] Joan. 5. 44.
D
[u] 1. Tim. 3. 15.
[x] Luc. 10. 16.
[y] Mat. 18. 17.
[z] Epiſt. 5.

Az Urúnk mondáſát az Újító atyafiak imígyen magyarázzák: A ki a' tí ígéretet... hallya, az enyímet hallya; mivelhogy ſemmit egyebet nem mondotok az én igémnél, mellyet tőlem hallottatok. De ez merő chavargás: Mert mikor Urúnk azt mondotta, nem adta az Apoſtolok-eleibe, mit ſzólljanak, tanítſſanak, vagy predikálljanak; ſem

az-a

arra nem kötelezte, hogy az ő-tőle mondott igéknek határában maradgyanak: hanem azt mutatta-meg, minemű méltóságok legyen az Apostoloknak a' tanitásban; a' mint az utánna-veretett igékből is ki-tetszik: *A' kiket még-által, engem által meg-jelentven*, hogy az Apostolokés az Anyaszentegyház tanitásának, mindenkor annyi hitel kell adni, a' mennyit az ő beszédének. mivelhogy máutt is azt mondotta nékik: *Ha az ő beszédét* A
nem meg-tartottak, a' tiétekét is meg tartyák. És jelen-létekben imigyen kötelességet az Attyának [b]: *Szenteld-meg őket az igasságban. A' te értsédet igasság.* *A' mint te engem el-küldöttél a világra, én is el-küldöttelek titeket a világra.* Értsed, a' mint az Atya-Isten azt mondotta [c], hogy halgassuk az ő Fiát: azon-képpen a' Fiú-Isten azt parancholta [d], hogy halgassuk az ő Anyaszentegyházát. Az Atya-Isten e' világra küldötte az ő Fiát: a' Fiú-Isten küldötte az Apostolokat; és mind világ végéig küld Tanitokat az Anyaszentegyház-által. Mert, a' mint a' világ kezdetin, az Isten ő-maga teremtette az első állatokat, azután pedig azokat eszközök által alkotta: azon-képpen az új Világ kezdetin, midőn a' Krisus az ő Anyaszentegyházát fundálta, ő-maga válaszotta, és küldötte a' Tanitókat; mostpedig, az Anyaszentegyház-által válaszsza, és küldi, mivelhogy vele közlötte az illyen dolgokra-valo méltóságát. Ez igen szükséges volt minden időben: hogy *Ne lennénk habozó hullámok, és ide 's tova ne vitetnénk a' Tudománynak minden szelétől* [e]. B
Azért *Azon* a' Krisus, a' mint Sz. Pál mondgya [f], *Apostolokat, Prófétákat, Evangélistákat, Pásztorokat, és Tanitókat, a' Szentekben tellyes végtelen, a' szolgálatnak munkájára.* Nem valami rövid ideig: hanem, *Még el jusunk mindnyájan a' Hitnek, és az Istenfia ismeretének Egyességére* az-az, világ végéig. közbe-vetés nélkül; a' mint maga ígérte, mondván: *Imé én veletek vagyok minden nap, vala végezetig.*

Hogy ezt jobban meg-értsed, végy példát. Ha a' Fejedelem, Tiszt-tartó rendelvén, azt mondaná néki: A'ki a' te Sententziádat hallya, az enyimet hallya, a'ki a' tiédet meg-veti, az enyimet veti-meg. Azon-közben, egy póri-veszterr, agyas, és vakmerő ember, halván hogy a' Tiszt-tartó Sententziáját mondott-ellene (melly nem a' Király irtála, semi irott törvénye, hanem annak magyarázattya, *Exceptio* ellene: vólna-e a' vakmerő ember *Exceptio*jának helye, ha azt mondaná: A' te magyarázatod, vagy Sententziád, engem nem kötelezhet, hanem chak a' Király parancholattya, és eleven szava, kit tartozom halgatni. (mert az Újitók-is azzal akarják magokat oltalmazni, hogy az Atya-Isten azt mondotta [g]: *Őtet halgassatok.*) és a' mit a' Király néked mondott, A'ki a' te Sententziádat hallya, az enyimet hallya, azért mondotta, mert néked nem kell egyebet mondanod a' Király szavánál, és irott törvényénél? És ha a' Király, tulajdon sententziájával engem nem kárhoztat, ügyem helyén marad? Azt itélem, hogy a' kárki-is az Újitók-közzül, ha nem szintén tőkaz agya, észbe veheti, hogy ez a' chavargás, helyetlen, és heába-valo fogás vólna, hogy az ügye-fogyott ember a' Tiszt-tartó Sententziáját el-kerülhetné, és valamint 's valahogy hamis ügyét tengetherné. Hasonló-képpen a' Tévelygők, chak azért vitatyák, hogy chak a' Krisust kell halgatni; és hogy az Anyaszentegyház, chak a' Krisus igéjére kötelezhet: hogy az Anyaszentegyháznak minden méltóságát a' földhöz verjék, és semmivé tegyék, mind az Irás magyarázásában, 's-mind az Apostoli Hagyományoknak ki-mutatásában, a' Törvényeknek és rend-tartásoknak ki-adásában, és a' vétkekért-valo bűnteteseknek szabásában: és következendő-képpen ők, fel-törlött kevély homlokkal azt tanithassák, a' mi kedvöknek retszik; a' Sz. Irást hamisan magyarázhassák, az ő dögleletes tévelygésökre chigázván; az igaz Törvény kötelességét nyakokból ki-rázhassák; és a' gonoszok-ellen rendelt bűntetést el-távoztathassák. C

Az-okáért, az Atya-Isten parancholattyából, hogy az ő szerelmes Sz. Fiát halgassuk, nem következik, hogy a' Krisus kívül senkit ne halgassunk: A' mint Urunknak ama' mondásából [i], *Ha az Anyaszentegyház-is tsuda halgattya, légyen mint a' Pogány és a' Publikánus*: nem következik, hogy, sem a' Krisust, sem a' Sz. Lelket, sem az Atya-Istent nem kell halgatnunk, hanem chak az Anyaszentegyházat. Hanem azt kell abból ki-hoznunk; hogy senkit a' Krisus-ellen nem kell halgatnunk: hanem a' ki a' Krisussal eggyez, vagy a' kit a' Krisus küldött, vagy a' kinek a' Krisustól vagyon hatalma és méltósága. Mellyel, sem a' Sz. Lelket ki nem rekesztyük: ki a' Krisustól személye-szerént külömbözik, de még-is sok dolgokra tanitotta az Apostolokat, mellyekre Urunk nem tanitotta vólt, mivelhogy még akkor el nem viselhették [k]: sem az Anyaszentegyházat, kit a' Krisus el-küldött az egész világra predikállani az Evangéliomot minden teremtet-állatnak [l]. Ki-rekesztyük pedig az Eretnekeket és Tévelygőket: kiket, senki nem küldött, senki a' tanitásnak tiszt-jére nem szentelt; senki rend-szerént nem hívott: hanem magokat kelletlenül elő-tolták, meg-vetvén nagy szemtelenül és kevélyül, a' régi tudós és Sz.

D

[a] Mat. 23. 3.
[b] Ján. 17. 17.
[c] Mat. 17. 5.
[d] Luc. 10. 16. Mat. 18. 17.
[e] Ephes. 4. 14.
[f] 1 Cor. 12.
[g] Mat. 18. 10.
[h] Mat. 17. 5.
[i] Mat. 18. 17.
[k] Ján. 16. 12.
[l] Mar. 16. 15.

Atyá-

A

Atyákat, a'Közönséges *Concilium*okat, és az egész Anyaszentegyházat: azt akárván, hogy chak ők tudnák mindenet; és chak ő-nálok találtatik a bölcheség: chak ő-nekik jelentette-meg a'Sz. Lélek az Igasságot; chak ők értik az Irást; chak ők tudgyák annak valóságos magyarázattyát: melly vélekedés nagy bolondság.

Hogy pedig, a'mái Evangéliom-szerént, ki-tetsék kik legyenek a'kisdedek, vagy Alázatosok, kiknek Isten az ő szentséges Titkait meg-jelenti, tekintsük-meg példában. Nagy viszsza-vonyás vagyon ama'kevés igék magyarázattya-felől: *Ez az értelem* [m]. Különben magyarázzuk mi régi Keresztyének; különben az Újító *Lutheristák*; 's-különben az Újító *Calvinisták*. Mindenik az Irással akar bizonyítani: mindenik azt mondgya; hogy az ő magyarázattyát Isten jelentette-meg ő-néki. Kinek kell hinni? Kit kell követni, és igaznak ítélni? Én, a'Keresztyén Vallásnak meg-bizonyítására, mellém fogom a'régi Sz. Atyákat, és Doktorokat; kik életök szentségével, Tudományok ékessségével, choda-tételek fényessségével tündöklöttek: tudni illik, Szent Ambrúst, Sz. *Jerónymost*, Sz. *Cyrillust*, Sz. *Athanasiust*, Arany-szájú Sz. Jánost, és egyebeket. Ha azokat meg akarják vetni az Újítók; azt rebesgetvén, hogy azok mind emberek voltak, és meg-tántorodhattak; és hogy chak az Irást kell az Hit dolgában követni: örömest tudnám, ha ők az égből szállottak-e alá? nem olyan gyarló és meg-esherő emberek-e ők, mint egyebek? Kétség-nélkül, azt mondgyák, hogy ők, is mint emberek, meg-tántorodhatnak, de a'Sz. Írás nyilván pártyokat fogja, és az ő vélekedésöket igaznak mutattya. De én azt tagadom; és az Irást külömben magyarázom: sőt minden tétovázás-nélkül úgy vélem, a'mint a'bőtű magával hozza. Ha azt mondgyák, hogy én nem értem az Irást; és hogy a'Sz. Lélek az ő magyarázattyokat javallya: azt kérdem tőlök: Ezer ötszáz esztendeig, mind alatt-e a'Sz. Lélek, hogy az Anyaszentegyháznak, kit tiszti-szerént Minden Igasságra kellett tanítani, soha ez-előtt azt a'magyarázatot meg nem jelentette? annyi sok ideig olly nagy tévelygésben hadta-e? Mert chak egyet sem találnak, a'ki ő-előttök úgy magyarázta-volna, hanem a'kit az egész világ Eretneknek tartott. Nem egyéb azért az oka, hogy az Anyaszentegyházzal nem eggyeznek, és annak nem engednek, hanem, hogy magokat, a'mint Sz. Pál mondgya [n], *Bölcheknek mondván, meg-bolondúltak.*

B

C

Mondanád: Ímé'rtem kiktől rejtette-el Isten az ő szentséges Titkait, és kiknek jelentette meg: de az a'choda, hogy Urunk azért ád hálát az ő Sz. Attyának, hogy az Evangéliomot el-rejtette a'Bölchektől; mint-ha azoknak vetzedelmén örvendezne: és hogy azt veti okúl, hogy *Úgy tetszett az ő Attyának* [o]; vagy, úgy volt kellemetes előtte... mint-ha egyéb oka nem lett-volna azok meg-vetésének, az Isten tetszésénél: melly nyilván-való tévelygés, sőt úndok káromlás: mellyért méltán kárhoztattya az Anyaszentegyház a'mostani Újítókat...

Erre szépen azt feleli Arany-szájú Sz. János; hogy Urunk nem azért ád hálát, hogy a'Bölchektől el-rejtette, hanem, hogy azoktól el-rejtvén, a'Kisdedeknek meg-jelentette. De azt is mondom, a'mint az előtt-is jelentettem; hogy az Isten, azoktól sem rejtette-el tulajdon-képpen: ki azért küldötte e'világra az ő Sz. Fiát, hogy mind azoknak, 's mind a'több Zsidóknak az Evangéliomot hirdetné: hanem, azért mondatik el-rejtteni, hogy meg-vonta azoktól, a'kik bé nem akarták venni; és hogy erővel nem akarta reájok kötni; és hogy nem akarta azokkal közleni a'kik méltatlanokká tötték magokat; a'mint *Theophylactus* mondgya. Azért az Urunk mondását imígyen magyarázhattyuk. Úgy Atyám, még-is hálát adok hogy ezt chelekedted, hogy a'Bölcsnek nem akarván az Evangéliomot bé-venni, méltóztattál azt a Kisdedeknek meg-jelenteni. Azért pedig, hogy Igasságát meg-mutatta a'hálátlanokhoz, méltó volt Urunknak hálát adni; nem külömben mint azért, hogy a'Kisdedekhez meg-mutatta irgalmasságát; a'mint Dávid-is mondotta [p]: *Irgalmasságot és ítéletet énekelek néked Uram.*

D

Vedd eszedbe; hogy, noha az El-rejtésnek, nem az Isten akarattya volt oka, hanem az emberek vétke: mindazáltal, hogy a'Kisdedeknek meg-jelentette, fő oka az Isten akarattya volt: hogy azzal mutatná-meg hatalmasságát, és ajándéka az Evangéliomnak igasságát; melly chak tudatlan és eggyügyű emberek-által hirdettetvén, gyözedelmes-voltát nem tulajdoníthatni e'világi bölcheségnek, és hatalmasságnak: és hogy meg-bizonyítaná az Alázatosokhoz-való kegyelmességét, olly nagy ajándékkal felruházván őket. Hallyad mit beszéli Sz. Agoston [q]: Senki nem jő, hanem ha vonyatarik. Ki vonnyon, és kit ne vonnyon, amazt miért vonnyja, és emezt miért ne vonnyja: ne itéllyed, ha meg nem akarsz tántorodni. Innét vagyon, hogy Sz. Pál, gondolkodván az Isten itéletinek magasságáról, és melységéről, fel-kiált mondván [r]: *Oh Istennek bölcsessége és tudománya gazdagságának magassága! melly meg-fogha tatlanok az ő itéletei, és meg-*

[m] Matth. 26. 26.

[n] Rom 1. 22.

[o] Matt. 11. 25. 26.

[p] Zsolt. 100. 1.

[q] Tract. 26. in Joan.

[r] Rom. 11. 33.

vizsgál-

a' Választottaitok az Ő kezei! Mert, *Ki ismérte meg az Úr elméjét? vagy, ki volt az Ő tanácsosa?* Dávid pedig az Úrnak imígyen szóll [a]: *A te igazságod, mint az Istennek hegyei: a te ítéleted, nagy mély ség*: az az, A' ki az Istennek titkos, de igaz ítéletinek végére akár tudni, hamar tőrekedik; nem külömben, mint-ha a' magas hegynek tetejét újával el akarna érni, vágy helyéről az egész hegyet el-mozdítani: és mint-ha a' tenger mélységét meg akarná láboini. A' tegyek, midőn a' gyertya-világnál főpőfnek, hamár meg-égnek: azonképpen az emberek, az Isten titkait vizsgálván, meg-esnek, és ugyan el-veszsznek.

Tanúld-meg Urunktól; hogy, midőn valami jó-tétemény éről, vagy látogatásáról hálát akarsz adni, azt az Ő jó akaratyának és tetszésének tulajdonítsad. Ezt tanítja Sz. Pál, mondván [b]: *Az Isten mindeneket az Ő akaratyának tanácsa szerént cselekszik.* És Sz. Dávid is, mondván [c]: *Ki-vala engem a' vágyásra meg-szabadíta engem, mert kedvellett engem.* Ezt még a' Pogány bölcsek is meg-ismérték: és azért mondotta *Pindarus*; hogy az egben vannak minden dolgoknak sáfári, és gond-viselői: és egy arany-láncz bocsáttatott alá, melyhez kötve vannak az itt-alatt lévő dolgok. Ha az emberek jól meg-gondolnák, hogy mindenek (a Bűn-kivül) az Isten akaratyától szárazának; és hogy az Isten, minden jónak kút-feje lévén, gonoszt nem akarhat: nem csak akkor adnának hálát az Istennek, midőn gyönyörűséges és kedvek szerént-való dolgokkal meg-látogattya őket, hanem midőn meg-sóhajtozza-is Atyai gond-viselésből; a' mint Sz. Jób cselekedett: ki, midőn mindenéről meg-fosztatott volna, azt mondotta: *Az Úr adta, az Úr vötte-el: a' mint az Úrnak tetszett, úgy lőtt* (ihol az Isten akaratyának) *légyen áldott az Úr neve* (ihol az hálá-adás.) Leg-nagyobb vigasztalása olly az derekas nyugodtságában, az Isten tetszése és akaratya volt. Mint-ha azt mondotta volna: Semmiképpen nem panaszolkodom ellenségimre, hogy hamisan mindenemről meg-fosztottak: az Istennek, ki mindeneknek okát tudgya, és mindeneket jól rendel, úgy tetszett. Az okáért nékem az Ő akaratya elégendő ok: többet nem törődöm, hanem mindenekről hálát azok néki. Hasonló-képpen vigasztalta magát Sz. *Nazianzi* is az Ő betegségében, és imígyen szólott [d]: Hálát adok, mint a' víg dolgokban, úgy a' szomorúságban-is: mivelhogy abban bizonyos vagyok, hogy a' mi dolgainkban, semmi oknélkül nincsen. Józef Patriárka-is, a' mikor a' bátyjaitól szenvedett, mind az Isten akaratyának tulajdonította: és nem csak bosszút nem állott rajtok, hanem úgyan vigasztalta-is őket, mondván [e]: *Nem ti tanácsotokból, hanem az Isten akaratyából küldettem ide.* és [f]: *Ne féllyetek: vallyon 'Istennek ellene állhatunk-e az Isten akaratyának?*

Ezért kellene a' Keresztyén embernek minden dologgal meg-elégedni, és az Isten rendelését jóvá hagyni, és kedvelleni; a' mint Sz. *Athanasius* írja [g]: Ki a Sz. Antalról emlékezik, hogy egykor Sz. Antal imádkozván, az Isten meg-jelentette néki, hogy, két Barát menvén hozzája, a' Pusztának száraz és vizetlen útjain, az egyik meghólt szomjúval; a' másik pedig úgy el-fáradott, és bádgyadott, hogy, ha hirtelen nem érik, és meg nem segétik, meg-hal. Az okáért mingyárt meg-parancsolta; hogy annak italt vigyenek, és meg-segétsék. Utánna veti Sz. *Athanasius*: Talán valaki itten azt kérdené; Miért nem jelentetett-meg e' dolog Sz. Antalnak, minek-előtte a' másik meg-halna? És azt felelí; hogy az, Keresztyénhez méltatlan tudakozás: mert az, nem Sz. Antal ítélete volt, hanem az Istené: ki arról-is, a' ki meg-holt, olly sententziát tőtt a' minéműt akart, és a' szomjúhozó dolgát-is méltóztatott meg-jelenteni.

A' Híveknek szava napon-ként az: *Légyen a' te akaratod* [h], *mi-képpen mennyben, azonképpen földön-is*; a' mint Ő-maga Urunk tanította őket. Melly mondással, a' mint Szent Agoston írja [i], a' tökélletes és Evangéliomi Engedelmességet kérjük. Melyről chodálatos példánk vagyon Isákban: ki, a' mint *Josephus* írja [k], húszon-öt esztendős volt, midőn a' fát az áldozatra vitte, és vén attyának könnyen ellene-állhatott volna: de, meg-értvén, hogy az az Isten akaratyából származott, jó akarattal adta magát az áldozatra, és nagy kedvel engedett az Isten akaratyának. Dávid pedig, az Istennek meg-fóghatatlan ítéleteiről elmélkedvén, azt mondotta [l]: *Azt akartam hogy meg-értenémezt: fáradság én-előttem*: az az, Azt véltem hogy végére mehetek, miért látogattya Isten a' gonoszokat e' világi jókkal, az Igazakat pedig háborúságokkal: de, midőn vizsgálni kezdettem, nehéz és bajos dolognak találtam, melly az én elmémnek feréynségét felyül-haladná. és utánna veti: *Míg nem bé-mentem az Isten Szent helyére*: az az, Mennyországba, a' hol az Igében, mint egy fényes tükörben, minden dolgoknak okait világosan meg-látom. Akkor meg-értem a' fazekas házában főtt dolgot, mellyet Jeremiás látott s: tudni illik, az Istennek mi módon tőrte-el a' Judás edényét, és helyébe más alkotott, tudni illik, Mátyást: ki, mint Judás, fel akarván magát meg-fárasztani, az Apostoli méltóságra választatott. melynek oka, az Isten ama attya-

A

[a] Zsolt. 35. 7

[b] Ephes. 1. 11.
[c] Zsolt. 17. 20.

B

[d] Jób 1. 21.

[e] Ezsd. 63.

C

[f] 2 Gen. 45. 8.
[g] Gen. 50. 19.
[h] In Vita Antonii.

[i] Mat. 6. 10.

[k] Ep. 121. ad Probam.

D

[l] Lib. 1. de Abrah. cap. 13.

[m] Zsolt. 72. 16.

[n] Ap. Csel. 18. 2.

A

és tetszése: ki azt akarta, hogy az a' boldog és böchüllettes sors Mátyásra eſsék, és nem Joſefre.

[f] Rom. 9. 20 Hallyad mit beſzéll erről Sz. Pál [f]: *Oh ember, te ki vagy, hogy meg-felelly az Istennek? Valljon mondgya-e az alkotmány annak, a' ki azt alkotta: Miért alkottál engem igy?* Nincs-e hatalma a' fazekasnak a' sáron, azon sárból némelly edényt tiszteſségre chinálni, némellyet pedig gyalázatra? Holott Sz. Pál, nem azért haſonlittya az Istent a fazekashoz, és az embert a' sárhoz, mint-ha az embernek, mint a' sárnak, nem volna szabad-akarattya, és válaſztásra-valo ereje. mert úgy az embernek, mint a' sárnak, sem lelke nem volna, sem szabadsága; a' mint Arany-szaju Sz. János jol mondgya: hanem, azt jelenti, hogy az embernek nem kell zúgolódni az Isten-ellen, akár könyörüllyén rajta, 's akár meg-kéményittſe: akár meg-bünteſſe, 's akár jutalmat adgyon néki; mint a' sár a' fazekas-ellen, akár tiszteſségre 's akár gyalázatra-valo edényt chinállyon belőle, nem pántolodik. Melly haſonlatoſságból, Három jeles dolgot tanúlhatunk: Első az; hogy az ember sár, és sárból alkottatott: azért alázatoſſan viſellye magát, és [k], *Meg-alázza magát az Istennek hatalmas kezе-alatt.* mivelhogy mindenek ő kezében vannak: és úgy tűgjön minden dolgaiban az Istentől, mint a sár a fazekastól: gyakorta meg-gondolvan alá-valo állapattyát, fél ne fuvalkodgyék, föld és hamu léven. Második az; Mi-képpen a' sár, ő-magától chak sár, és a' fazekas keze-általi léſzen Edénnyé: azon-képpen az ember, ő-magától chak sár; az Istentől vagyon pedig értelmes Lelke, bölcheſsége, egéſsége, szépſsége, gazdagsága: az-okáért, mindenkor, és mindenért hálá-adó légyen. Harmadik az; hogy ki-ki az ő állapattyával meg-elégedgyék. Mert, mint a' sár, nem mondhattya a' fazekasnak, Miért chináltal engem igy? úgy az ember sem mondhattya az Istennek: Miért vagyok én szegény, nemtelen, erőtlen, tudatlan; ama pedig gazdag, nemes, erős, tudos? mert ezeket az Isten az ő akarattya-szerént rendeli. Jól irta *Iuſtus Lipſius* [l]; hogy, ha okoſok vagyunk, ama' magaſról-vonyó erőt követtyük, és méltónak 's igaznak ítellyük, hogy tetſsék az embernek, valami az Istennek tetſzik. Ha a' vitorlyára szélnek ereſzted, nem oda mégy a' hová akarnád, hanem a' hová a' szél vitzen: Tahát ez életnek tengerén, kövesd az Isten vezetését, ki mindeneket jól rendel. A' vitézlő ember, halván a' táborban a' kéſzülő jelt, eggyet-mást őſzve-szedi: ha pedig a' harczнak jelét hallya, félbe hagyván mindeneket, mind fülével réſen vagyon, 's mind szemével vigyáz hogy mindenben engedgyen. Azont chelekedgyük mi-is a mi vitézkedéſünkben; nagy jó kedvel, és vígan kövеſsük Fejedelmünknek hivatallyát, és akarattyát: mert úgy remélhettyük tőle az örök életnek meg-hervadhatatlan Koronáját, a' gyönyörüſséges igának, és könyü terhnek el-viſeléſéért.

[k] Iſa. 29. 11 Matth.

[l] Lib. 1. de Conſtantia. c. 14.

B

C

III. RÉSZE.

AZt kérdi Sz. *Irónymus* [k]: Mi módon légyen az Evangéliomi Igagyönyörüſséges, és a' terh könnyü: holott ſokkal süllyosbnak és nehezbnek tetſzik az Ó Teſtamentombélinél? mert az Ó Törvényben, a' gyilkoſság volt tiltva; az Ujban pedig, a' harag, és a' Raka mondás-is tilaltmas [l]: a' Moyſes Törvényében, a' házaſság-törés; az Evangeliomban, chak az aſszony' állatnak kívánására-valo nézés-is karhoztat [m]: Moyſes meg-engedte a' házas embereknek az egy-máſtól-valo el-válást [n]; de a' Kriſtus azt, a' házaſság-törés-kivül, meg nem engedte [o]; és azt ſem úgy, hogy a' férfiu máſt veheſſen, vagy az aſszony' állat máshoz mehetſſen.

[l] Matt. 5. 22. m Exod. 20. 14. Deut. 24. 1. n Deut. 24. 1. o Matt. 19. 9

D

Feleſet: Sok Okai vannak, a' mellyekért az Evangéliomi Törvény könnyebb a' Moyſes Törvényénél; de ſő-képpen Négy: Első az; hogy az Evangéliomban ninchenek egyéb parancholatok, hanem a' mellyek az üdvöſségre ſzükségeſek, mellyekre, ugyan a' természet tanit; és a' mellyek ama' mondásban vannak foglalva [p]: *Mindeneket a' mikét akarjátok hogy mivelljenek nékтek az emberek, ti-is mivellyétek nékik.* a' mint Sz. *Hilárius* mondgya [q]. A' Moyſes Törvényében pedig ſok parancholatok vóltak: mellyek nem azért adattak, hogy ſzükségeſek lőttek-volna az üdvöſségre egy-általlyában, vagy természet-szerént; hanem, hogy nagyobbſcanyitékben tartanák a' goromba népet. Ezért mondotta Sz. Péter [r]: *Miért kéſzértitek az Istent, hogy a' Tanítványok nyakára igát tegyetek, mellyet ſem az Atyánk, ſem mi el nem viſelhettünk?* Második Oka az; hogy az Evangéliomban ninchenek azok a' kemény büntetéſek, mellyekkel fenyegette a' Zidókat a' Moyſes Törvénye [s]: *Szemet szemért, fogat fogért, kezet kézért, lábat lábért.* Mert, a' mint Sz. Pál mondgya [t], *a' Törvény haragot ſzerez.* Es, a' mint máſutt mondgya [u], A' Törvény lelke, ſzolgálatnak és félelemnek lelke vólt: *Nem vettétek,* úgy-mond, *a' ſzolgálat lelkét ismég a' félelemben, hanem a' fogadoſtatás lelkét vettétek.* Mert az Evangéliomi lélek, a' Szeretetnek,

[p] Matt. 7. 12. q Hil. in Matt. r Act. 15. 10. s Exod. 21. 24. Levit. 24. 20. Deut. 19. 21. t Rom. 4. 15. u Rom. 8. 15.

kegyes-

kegyeſségnek, és ſzelidségnek lelke. Az-okáért, mikor némelly Tanítványok, tűzet akarnának az égből alá-hozni, hogy a' Samaritánuſokat meg-emészténé, azért hogy Urunknak ſzállást nem adtak: Urunk meg-feddette őket, mondván [a]: *Nem tudgyátok ki lelkei vattok.* Harmadik Oka az; hogy a' Moyſes Törvényében, mindent erőltzákból és kételenségből chelekedtek, melly a' künyű dolgot-is nehézzé téſzi: de az Evangéliomi Törvényben, mindenek jó akarátból és ſzeretetből származnak: a' Szeretőnek pedig ſemmi nem nehéz. Azért mondgya Sz. János [b]: *Ez az Iſteni ſzeretet, hogy az ő parancholatit meg-tartzák; és az ő parancholati nem nehezek. Mert valami az Iſtenből ſzületett, meg-győzi a' világot.* melly Okot Sz. Jerónymuſnál olvaſunk. Negyedik Okát, Sz. Agoſton adgya [c]: Mert a' Moyſes Törvénye, terhelte az embert, de nem ſegétette: az Evangéliomban pedig, a' terhvel lélek-is adatik, ki ſegéti a' mi erőtlenségünket.

Ezekből ki-tetſzik, minémű kemény-nyakúak légyenek az Újítók, kik az Iſten Parancholatit, nem chak nehezeknek mondgyák, a' nyilván-valo Irások-ellen, mellyeket magok veſzedelmőkre máſuvá chigáznak: hanem lehetetleneknek-is. Mellyel iſtentelenségőket nyilván meg-vallyák: mert a' kegyes Iſtent, kegyetlen *Tyrannus*nak mondgyák; ki bőv ſzolgainak, sőt ſzerelmes barátinak, lehetetlen dolgokat parancchol, örők bűntetés alatt. Azt kérdem tőlők: Mi módon mondgyák az Iſten parancholatit lehetetlenecknek? Ha chak a' mi természet-ſzerént-valo erőnkről ſzólnak, eggyet értnek velünk: ha pedig az Iſten Malaſztyával-is lehetetlenecknek ítélik, azzal az Iſtent nem chak kegyetlennek, hanem erőtlennek-is vallyák; mint a' ki nem ſegérhet annyira, a' mennyire ſzükség.

Erre ſzépen felelnek, *Calvinus* János [a], és *Chemnitius* Márton [b], azt mondván; hogy az Iſten Törvénye azért mondatik Győnyörűſéges igának, és künyű terhnek; hogy azoknak által-hágáſa, vagy meg nem tartáſa, az újonnan ſzülettetteknek nem tulajdonittatik vétekneknek: mivelhogy *A Kriſtus meg-váltott minket a' Törvénynek átkától* [c]: És *Semmi kárhoztattyok nincs azoknak, kik a' Kriſtus JESUS Sion vannak* [d].

Ez merő chavargás; és nem mutattya meg, mint légyen az Evangéliomi Törvény Győnyörűſéges iga, és künyű terh; ſem azt, mint ne légyenek az Iſten parancholati nehezek. Mert a' Nem-tulajdonitás, vagy tellyeſséggel el-vészi a' Törvényre valo kőteleſséget; úgy hogy, a' ki a' Törvényt által-hágja, nem vétkezik; és úgy a' Törvény nem léſzen törvény, ſem az iga nem léſzen iga: és következőzendő-képpen, hamiſſan, nevezné az Irás a' Törvényt Győnyörűſéges igának; és nem igazán mondaná, hogy a' parancholatok nem nehezek. mivelhogy a' Törvénynek tulajdonsága, a' kőtelezés; és a kinek adatik, kőtelezi a' bé-tőltéſre. A' vagy, a' Nem-tulajdonitás meg-engedi, hogy ember által-hágván a' Törvényt, vétekbe eſsék; de azt mingyárt el-vészi és el-törli: de úgy nem téſzi az Igát győnyörűſégeſsé, ſem a' Terhet künyűvé: sőt nyilván meg-mutattya, hogy az Iga igen sűllyos, és a' Terh fölőtte nehéz; mivelhogy el nem viſelhetni, hanem el kell alatta eſni. Ha látnád, hogy az ökrök az iga-alatt minden lépés-után le-eſnek: ha a' béres leg-orrán fel-emelné-is, nem mondhatnád hogy azoknak igája győnyörűſéges, és terhek künyű; hanem, hogy a' béres ſzorgalmatos, és erős, hogy mingyárt fel-emeli a' terh-alatt le-eſett ökrőket.

Nem úgy beſzél Urunk e' mái Evangéliomban, midőn az ő Igáját győnyörűſégeſnek. Terhét künyűnek mondgya: hanem azt jelenti, hogy azt künnyen el-hordozhatni. És Sz. János-is, midőn azt mondgya; hogy *a' Parancholatok nem nehezek*: azt jelenti, hogy azokat künnyen bé-tőlthettyük; a' mint régenten meg-jövendőlte Ezekiel Próféta, mondván [e]: *Az én lelkemet adom belétek; és azt chelekeſzem, hogy az én parancholatimban járjatok, és az én ítéletimet meg-őrizzétek, és meg-chelekedgyétek.* Tahát nem lehetetlenek, a' mint az Újítók háromkodnak. De a' mivel akarják-is tévelygéſsőket támogatni, az-is ellenek vagyon. Mert, midőn Sz Pál azt mondgya [f]; hogy *A Kriſtus meg-ſzabadittott minket a' Törvénynek átkától*: azt jelenti, hogy Kriſtus azt chelekedte az ő Malaſztyával, hogy a' Törvényt bé-tőltsenénk, és annak kárkába ne eſnénk. A' hol pedig azt mondgya [g]; hogy *Semmi kárhoztattyok nincs azoknak kik a' Kriſtusban vannak*: azt jelenti, hogy azok nem a' teſt-ſzerént járnak, hanem az Iſten Malaſztyával, a' Törvény-ſzerént, Igaſságot chelekeſznek.

Továbbá; a Parancholatok nem lehetetlenek: mert azokat meg-tartya, valakiben a' Szeretet vagyon; a' mint Urunk jelenti, mondván [h]: *Ha ki engem ſzeret, az én beſzédemet meg-tartya.* És Sz. Pál [i]: *A' ki fele-barátyát ſzereti, a' Törvényt bé-tőlté.* És [k]: *Minden Törvény egy beſzédben tellyeſſédik bé: Szereſſed fele-barátodat mint tenmen-magadat.* De ſzerethettyük, és ugyan ſzükség is hogy ſzereſsük az Iſtent, és fele-barátunkat: mert kőlömben nem lehetünk a' Kriſtus Tanítványi; a' mint ő-maga mondotta [l]: *Ezen iſmér-*

a Luc. 9. 55.
b 1. Joan. 5. 3. 4.
c Serm. 9. de Verb. Domini ſecundum Matth.
a In Antidot.
b In Examine.
c Gal. 3. 13.
d Rom. 8. 1.
e Ezech. 36. 27.
f Gal. 3. 13.
g Rom. 8. 1.
h Joan. 14. 23.
i Rom. 13. 8.
k Gal. 5. 14.
l Joan. 13. 35.

nek meg mutatjátok hogy én Tanítványim vattok, ha szeretetetek lészen egy-máshoz. Sem barátinak mert ő mondotta [a]: *Ti én baratim vattok, ha meg-cselekeszitek a miket parancholok.* Mi parancholt-legyen pedig, ugyan ottan meg-mondgya [b]: *Ez az én parancholatom, hogy szeressétek egy mást.*

Erre az Újitók azt felelik; hogy senki az Istени szeretetről valo parancholatot e' világon bé nem tőlheti. De az mérő hamisság: Mert az Istени szeretet azt kívánnya, hogy őtet tellyes szívünkből szeressük. Melyről nyilván valo igéretet olvasunk [c]: *Kinyúl-metéli a' te Uradat Istened a' szivedet, és a' magod szivét, hogy szeressed a' te Uradat Istenedet tellyes szivedből, és tellyes lelkedből, hogy élhess.* Az Irás azt-is nyilván mondgya; hogy e világon tekélleteseк lehetünk; és az-okáért, valóban és igazán szerethetők, mivelhogy *A' Szeretet a tekélletesség kötele* [d]. Azt irja Moyses [e]: hogy *Noé igaz és tekéllettes férfiú vólt* és, hogy az Isten azt mondotta Abrahámnak [f]: *Járj előttem, és légy tekélletes.* Urunk-is azt mondotta [g]: *Legyetek tekélletesek.* és [h]; *Ha tekélletes akarsz lenni.* és Sz. Pál-is [i]: *Valakik tekélletesek vagyunk.* Sz. János-is [k]: *Ha egy-mást szeretyük, az Isten mi-bennünk lakik, és az ő szeretete mi-bennünk tekélletes.*

Az Irás azt-is nyilván mondgya némellyekről hogy meg-tartották a' Parancholatokat; és fő-képpen, a' tellyes szívből valo Szeretetnek parancholattyát. Dávid azt mondgya az Istennek [l]: *Tellyes szivemből kereséltelek téged.* És az Isten azt mondotta Jeroboámnak [m]: *Nem vóltál mint az én szolgám Dávid, ki meg őrizte Parancholatimat, és követett engem tellyes szívéből, cselekedvén a' mi kedves vólt szemem előtt.* És [n]: *Találtam Dávidot a' Jesse fiát a' szivem-szerént valo férfiat, a' ki meg-cselekeszi minden akaratomat.* És [o]: *igazat cselekedett Dávid az Úr szemei előtt, és el nem hajlott semmi azoktól, mellyet parancholt néki életének tellyes napjaiban, a' Hetaeus Uriás dolgának vól.* Hasonlo-képpen Josiáról olvasszuk [p]: *Hasonló Király hozzá nem vólt ő előtte, ki az Úrhoz tellyes szívéből, és tellyes lelkéből, és minden erejéből tért vólna.* Azon-képpen Asa Királyról, és az ő népéről [q]: *Tellyes szivükből eskűvének meg, es tellyes akaratból keresék őtet, és meg találtak.* Josuéról, a' ma akönyvéből azt olvasszuk [r]: *A' mint parancholt vala az Úr Mojsesnek az ő szolgájának; úgy parancholá Mojses Josuénak, és ő mindeneket bé-tellyesíte: és nem hagyá el minden parancholatiból chak egy igét-is mellyet az Úr Mojsésnek hagyott vala.* Kétség-nélkül ezent mondhatnók Abrahámról-is, Moyséről, Samuelről, Illyéről, Elisеusról, Isaiáról, Jeremiáról, és a' több Prophetákról.

Az Új Testamentomban. Zakariásról és Erzébetről azt olvasszuk [s]: *Isten-előtt mind ketten Igazak valának, járvan az Urnak minden parancholatiban és igasságiban panasz-nélkül.* Az Apostolokról, Urunk azt mondgya az Attyának [t]: *Tiéid vóltak, és nékem adtad őket: és a' te beszédedet meg-tartották.* És Barátinak nevezi őket, mondván [u]: *Mondom pedig nékek, én baratimnak.* És [x]: *Tiéket pedig Baratimnak mondottalak.* És ugyan ottan azt mondotta [y]; hogy azok az ő Baráti, a' kik meg-cselekeszik a' mit parancholt nékik. Tahát nem lehetetleneк az Istени parancholati.

Ezen igasságot tanittyák a' régi Sz. Atyák és Doktorok: Sz. *Basilius* azt irja [z]; hogy istentelenség, a' Sz. Lélek parancholatit lehetetleneknek mondani. *Origenes* azt mondgya [aa]; hogy az aszszony állatokhoz kell azokat hasonlitani, kik azt mondgyák, hogy az Isten parancholatit meg nem tarthattyák. Arany-száju Sz. János igy beszél [bb]: Semmi képpen az Urat ne vádollyad; nem parancholt lehetetleneket. Sőkad még a' Parancholatokat-is meg haladgyák. Sz. *Hilarius* azt irja [cc]: Ha akaratunk vagyon hozzája, nem nehéz az Úr parancholatinak engedni. Sz. *Jerónymus* azt irja [dd]; hogy senki arról nem kételkedik, hogy az Isten lehetséges dolgokat parancholt. És máshutt [ee]: Tudnunk kell hogy a' Krisztus nem lehetetlen, hanem tekélletes dolgokat parancholt; mellyeket Dávid meg-cselekedett. Sz. Agostон pedig azt irja [ff]: Az Isten nem parancholt lehetetleneket; hanem parancholván, int mind arról, a' mit cselekedhetel; s mind arról, hogy kérjed a' mit nem cselekedhetel. És [gg]: Nem nagy terhet tőttek a' Szűzekre: a' nagyobb szeretet, nagyobb terhet tőtt reájók. Mint-ha azt mondanák: Mit parancholsz? Azt-e hogy ne paráználkodgyunk? azt parancholod-e? Téged szeretvén, többet cselekeszünk hogy-sem parancholsz. Az-okáért, senki magának ne hízelkedgyék, hogy a' Parancholatoknak lehetetlen-vóltával a' tettségben meg-maradhatson: hanem inkább minden ember azon erőlködgyék, hogy az Istennek Malasztyával munkálkodván, azokat bé-tőltse, és magának a' Mennyei boldogságban végheteten nyugodalmat szerezzen. mellyet engedgyen minnájunknak a' Fölséges mindenható Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

A
[a] Ioan. 15. 14. Apoc. 22.
[b] Ioan. 15. 12.
[c] Deut. 30. 6.
[d] Col. 3. 14.
[e] Gen. 6. 9.
[f] Gen. 17. 1.
[g] Mat. 5. 48.
[h] Mat. 19. 21.
B
[i] Phil. 3. 15.
[k] 1. Ioan. 4. 12.
[l] Pſ. 118. 10.
[m] 3. Reg. 14. 8.
[n] Act. 13. 22.
[o] 3. Reg. 15. 5.
[p] 4. Reg. 23. 25.
[q] 2. Par. 15. 15.
[r] Joſ. 11. 15.
C
[s] Luc. 1. 6.
[t] Ioan. 17. 6.
[u] Luc. 12. 4.
[x] Ioan. 15. 15.
[y] Ioan. 15. 14.
[z] Orat. in Bas. Ostende circ. in Hom. 9. in Isaiae.
[aa] Homil. 8. de Penitentia.
[bb] In Pſ. 118.
[cc] Libr. 3. adverſ. Pelag.
D
[dd] In c. 5. Mat. Liber. de Natura & Gratia c. 43.
[ee] Serm. 18. de Verb. Apoſt.
[ff]
[gg]

MÁSODIK PREDIKATZIO.

MIN T-hogy a' Vitézkedő Anyaſzentegyházban, Jók és Gonoſzok találtatnak; nem különömben, mint azon egy Szérűn, buza és polyva [a]; azon egy Várſában, jó és gonoſz halak [b]; azon egy Akolban, juhok és gödölyék [c]; azon Menyekezői-házban, ruhájok és ruhátalanok [d]; azon nagy Házban, arany és ezüſt, fa és cserép edények [e]: következik, hogy Négy rend-béli emberek lehetnek benne: A' Jók, vagy álhatatoſon meg-maradnak a'jóban, vagy attól el-távoznak: a' Gonoſzok-is, vagy vakmerő-képpen végig meg-maradnak a'gonoſságban, vagy megtérvén penitántziát tartnak. Az elsőt, és utolsót, az Iſten Malaſztya chelekeſzi; mely-nélkül, ſem a'jóban meg nem maradhatna az ember, ſem a'bűnből ki nem állhatna: a' többit az Ördögnek álnok gonoſsága chelekeſzi. Ki kőzönséges-képpen azon meſterkedik, hogy a Jókat, a' kevélységgel ejtſe-meg; a'Gonoſzokat pedig, a' félénkséggel tartóztaſſa rabságában. Mind a' kettő veſzedelmes: mind a' kettőnek orvoſságot kell keresnünk. És azt senkinél jobban fel nem találjuk, mint a' fő Lelki Orvoſnál: ki a' mái Evangéliomban, mind a' kettőnek üdvőſséges és foganatos orvoſságot rendelt. Az Igazaknak, hogy fel ne fuvalkodgyanak: *Tanulljatok, úgy-mond* [f], *tőlem, mert ſzelíd vagyok, és alázatos-ſzívű*: az-az, Noha én Iſten vagyok, és tőlséges méltóságom vagyon: mindazáltal, e' dologban Meſteretek lőttem, és példát adtam, mint igen szükséges és haſznos dologban. A' Bűnősöknek orvoſsága pedig, a' más mondásban vagyon [g]: *Jőjetek hozzám mindnyájan, a' kik munkálkodtok, és terhelve vagytok; és én meg-nyugoltallak titeket*: az-az, El ne essék ſzívetek, és ne nézzétek a' ti szegénységteket, gyarlóságtokat, tudatlanságtokat; hanem a' ti Királyotoknak gazdagságát, Orvoſtoknak hatalmaſságát, Meſteretteknek bőlcheségét, és a' hozbizzatok. A' *Meſſiás*-által, a' mint Keresztelő Sz. János mondotta [h] Iſaiásból [i]; *Minden völgy bé-teltik, és minden hegy és halom meg-alázatik*: az az, A' kichiny ſzívnek, a' vagy félénkségnek völgye, az Iſtennek kegyes Malaſztyával el-teltik, és fel-magaſztaltatik; hogy a' jót végtelen viheſſe, és a' gonoſzból ki-térhetſen. A' Kevélységnek pedig, hegye és halma megalázzatik; hogy az ember maga felől nagyot ne véllyen, hanem féllyen az Iſtentől, és ő-tőle várjon. Melly dolog mivelhogy igen szükséges: e' moſtani Predikatzióban,

I. Meg-mutatom, hogy az Iſten igájától nem kell félni és irtózni: mert annak el-hordozására segétséget ád az Iſten.

II. Meg-mutatom, hogy az Iſten Igája gyönyörűséges, és az ő Szolgálattya nem nehéz terh.

III. Meg-mutatom, hogy minden féle vétekben nagy győtrelem, és minden Iſzákos chelekedetben nagy gyönyörűség vagyon.

ELSŐ RESZE.

NÉgy rend-béli Pohárról emlekezik a' Sz. Irás: Első, az Iſten haragjának pohára: mellyet kétkelenül iſznak meg az Iſten ellenségi, noha teli keserű és mérges epével. Erről emlekezik Sz. Dávid, mondván [k]: *Pohár az Úr kezében, annak sőpreje el nem fogyott: iſzſzák a' földnek minden Bűnősi.* És [l]: *Tűz, és kénkő, és szél-vészek fuvása az ő Pohárok részek.* E' Pohárnak sőpreje el nem fogy: mert, a' pokol kinnyának vége nem lészen, hanem örökkön örökké fog-tartani. E' veſzedelmes Pohárnak meg-iratása más Pohár ád okot, melly a' Babylóniai kurvának kezében vagyon: és úgy tetszik, mintha a' benne-valo ital édes volna; mint-hogy aranyas a' Pohár, és Királyokra, Fejedelmekre, 's fő-emberekre kőszőni a' gonoſz Aſzſzony állat: melyről Sz. János imígyen emlekezik [m]: *Az Aſzſzony állat, bársonyba bíbor-szín-valo és ſzárlatba, és meg-aranyozatott aranyal, és drága-kővel, és gyönyörkkel: a' kezében arany pohár lévén, teli útálatoſsággal, és az ő paráznaságának tiſztátalanságával.* Ez a' paráznó Aſzſzony bora, elsőben édesnek tetszik: de hamar halálos mereggé változik. Melyről érthettyük Salomonnak ama' mondását [n]: *Ne nézd a' bort mikor ſzerződik, midőn ſzínlik az üvegben annak ſzíne: édeſsedden mégyen-bé, de utólsó-ra meg-marja mint a' kígyó, és mint a' baſilisokban mérgeket önt-ki.* A' Boron, akár a' bort, és attól ſzármazó részegséget, értsük, 's akár a' részegségből következő ſajta-

A

[a] Mát. 3. 12.
[b] Mat. 13. 48.
[c] Mat. 25. 32.
[d] Mat. 22. 11.
[e] 2. Tim. 2. 20.

B

[f] Mát. 11. 29.

[g] Ezs. 28.

[h] Luc. 3. 5.
[i] Ezs. 40. 4.

C

D

[k] Ps. 74. 9.
[l] Ps. 10. 7.

[m] Apoc. 17. 4.

[n] Prov. 23. 31.

A

lanságot, 's akár pedig a'kár-minémű telhi gyönyörűséget, minden-képpen igaz a'Salomon mondása: mert mind a'részegség, s mind a'laj'alanság, 's minden telhi gyönyörűség, lelkében meg öli az embert; nem külömben mint a'kígyó, t. lében, a'ő mérgével. És így, a'gyönyörűséges Pohárnak, melyből a'bűnnek mérgét ízlzik az emberek, a'kemény böjtetésnek Pohára felel-meg; Sz. Jánosnak ama' mondása szerént [a]: *A'mennyire dicsőítette magát, és gyönyörűségekben vót, annyi gyötrelmet adjatok néki és síralmat.* Ez a Bűnösöknek két Pohára. És mint-hogy az Elsőről-jár, gyönyörűséges-vóltával sokakat meg-csal; és úgy meg-részegit, hogy a'Mafikról gondolkodni sem tudnak. Mert, ha azt elsőben jól meg-gondolnák, bizony az Elsőt meg-útáltatná, vagy ki-pőketné.

[a] Apoc. 18. 7.

A'Harmadik Pohár, valóban édes és fő, a'Mennyei bóldogságnak és dicsőségnek Pohára; mellyet Sz. Dávid igen kedvellett és dicsért, mondván [b]: *Az én részegítő Pohárom milyjelés!* a'mint *Origenes, Euthymius*, és *Didymus* magyarázzák. Erről emlékezett Urunk-is, az Apostoloknak mondván [c]: *Én-is el-rendelem néktek, a'mint el-rendelte nékem az én Atyám az Országot: hogy egyetek és igyatok asztalomon az én Országomban.* De e'mez az örökké-való Lakodalomnak Pohárához, a Szenvedésnek Pohára által kell jutnunk; melyről Urunk szóllott Péternek [d]: *A'Poharat mellyet nékem az Atyám adott, ne igyam-e meg azt?* Mert, a'mint Sz. Pál mondgya [e]: *A'mint társok vattok a'Szenvedésben, úgy lésztek a'vigasztalásban-is.* Midőn a'Zebedeus fiai a'Krisus Országa beli Pohárt kívánnák, elsőben a Szenvedés Pohárával kínálta őket, mondván [f]: *Meg-hattyatok-e a'Poharat, mellyet én meg iszom?* Jól tudta ezt Dávid; és a'Szenvedés Pohárát, üdvősség Pohárának nevezvén, jó néven és örömest vötte, mondván [g]: *Az üdvősség Poharát vészem, és az Úr nevét segétségül hívom:* az-az, mivel semmit böcsülletesebet és nagyobbat nem adhatok az Úrnak sok jó-téteménnyiére, az üdvősség Pohárát el-vészem: az-az, jó kedvel meg-iszom, noha keserű; el-szenvedem a'háborúságokat, veszedelmeket, és a'halált-is, ha az Úr tiszteségére kívántatik, tudván, hogy noha keserű, mindazáltal üdvősséges. És mint-hogy a'magam erejében nem bízom: az Úr segétségéhez támaszkodom, az ő nevét segétségül hívom, hogy adgyon bátorságot annak meg-ivására.

[b] Psal. 22. 5.

[c] Luc. 22. 29.

B

[d] Joan. 18. 11.

[e] 2. Cor. 1. 7.

[f] Mat. 20. 22.

[g] Psal. 115. 4.

És hogy ne vélnéd, a'maga ajánlását udvári ajánlásnak, okot adgya, mondván [h]: *Drágalátos az Úr szine-előtt az ő Szentinek halála:* az-az, nem vészt véle a'ki a'Szenvedésnek keserű Pohárát az Úr kedvéért meg-iszsza: mert az-által az örök Bóldogságnak drágalátos Pohárához juthat. Ezt a'Szenvedés Pohárát, mint-hogy elől-jár, és vagyon keserűség benne; melytől még Urunk-is irtózott, emberi természete-szerént, mondván [i]: *o Atyám, ha lehetséges, múlyék-el e'Poharat tőlem:* sokan útállyák, és meg-vetik; azzal mutatván, hogy nem bátor-szivű vitézek, holott az ő Hadnagyokat követni nem akarják. Ki noha irtózott tőle; mindazáltal, tudván annak hasznát, jó kedvel el-vötte, és az ellene-álló Pétert meg-feddette, mondván [k]: *A'Poharat mellyet nékem adott az Atyám, ne igyam-e meg azt?* És fel-támadása-után, az Emausba-menő két Tanítványnak, azt mondotta [l]: *Nem ezeket kellett-e szenvednie a'Krisusnak, és így menni-bé az ő dicsőségébe?* Melly mondás minket-is illet: mert [m], *Sok háborúságok által kell nékünk mennünk az Istennek Országába.* Annak-okáért, bátor szivvel kell a'Szenvedésnek keserű Pohárához fognunk: mert a'nélkül a'Bóldogságnak Pohárához nem jutunk.

[h] Psal. 115. 15.

[i] Mat. 26. 39.

[k] Joan. 18. 11.

[l] Luc. 24. 26.

[m] Act. 14. 21.

A'ki sebes és mély vízen által akar valami keskeny palón menni, nem kell a'víz folyását nézni, hogy el ne szédűlyön; hanem máshová kell szemét fordítani: azon-képpen, a'ki e'világnak háborúsági közőtt, az Úr parancholatinak szoros és keskeny útán akar bátorságosban járni, ne nézze az ő természetének gyarlóságát, hanem az Istennek segétő Malaszttyát: és ne az ő erejével fontollya a'Jóllátos cselekedetnek nehézségét, hanem az Istennek mindenhatóságával. Innét mondgya Sz. Ambrus [n]: Senki az igasságot nehéznek ne véllye: mert, nem a'mi erőtlenségünkel kell arról ítéletet tennünk, kik nehéznek a'ittyuk a'mit a'szívnek gyarlóságával el nem viselhetünk. mert az Irás nyilván mondgya [o], hogy *Az Isten parancholati nem nehezek.*

[n] Serm. 14. in Psal. 118.

[o] 1. Joh. 5. 3.

D

A'kichíny Szűv-ellen mondotta Urunk e'mái Evangéliomban [p]: *Jőjetek hozzám minnékem, a'kik munkálkodtok* (az-az, fáradtok, és a'munka-alatt el-lankadtok, azt nehéznek a'ittyátok,) *és meg-terheltetek vattok* (azt vélyén, hogy nehéz terhetek vagyon: *Jés én meg nyúgoltatlak titeket:* az-az, az Élet Lelke, mellyet én adok, meg-szabadit titeket a'Bűn törvényétől; a'mint Sz. Pál mondgya [q]: az-az, annak terhétől és igájától. Azért veti utánna Urunk [r]: *Vegyétek reátok az én igámat: mert az én igám gyönyörűséges, és az én terhem könnyű.* Igának nevezi a'Törvényt; mert az Igát, ketten hordozzák egyűtt: azon-képpen vagyon a'ki a'Krisus igáját jó kedvel magára veszi; nem egyedül hordozza, hanem a'Krisussal-

[p] Matth. 11. 28.

[q] Psal. 37. 5.

[r] Mat. 11. 29.

eggyütt, a'ki segéti az ő Malasztyával. Ezt jól tudta Sz. Pál: azokáért, midőn azt mondotta-volna [m], hogy az Isten Malasztya ő benne hívolkodo nem volt, hanem bővebben munkálkodott minnyájoknál: utánna veretté: *Nem én pedig* (egyedül) *hanem az Isten Malasztya én velem* (eggyütt.)

Továbbá; künyü a'Krisus terhe: mert, mi-képpen a'madarat a'szárnya nem terheli, hanem könnyebbíti a'röpüléſére: azon-képpen, a'Krisus parancholati nem terhelnek, hanem künnyebbítnek. mivelhogy a'Krisus úgy parancsol, hogy segétségedis ád; a'mint Sz. Agoston könyörgött: Adgyad a'mit parancholſz, és parancholly a'mit akarſz. Azért mondgya Sz. Pál [n]; hogy *A Törvényt a'Hit által nem rontyuk, hanem állityuk*: mert a Hit nyeri a'Törvény bé-tőltésére-valo Malasztot, a'mint Sz. Agoston magyarázza [o]. A'Hit nyeri a'Malasztot: mert chak a'Hiveknek adatik az a' Sz. Lélek malasztya, melly *a mi szivünkbe ki-ontatott Szeretet* [p]; melly olly erős mint a'halal [q]. Innét mondgya Sz. Agoston [r]: A'kinek az Isten parancholati nehezeknek retſzenek, még el nem vötte a'Szeretetnek ajándékát, a'mellyel kön yekké légyenek. Azokáért, nem a' parancholatok nehéſségének, hanem a'mi reſtségünknek kell tulajdonitanunk, ha azoknak útában akadozunk mint a'homokban: és semmi egyeb oka ninchen hogy azok-alatt el-dőlünk, hanem a'mi kichny Hitünk, Reménségünk, és Szeretetünk. Azért mondotta Dávid [s]: *A te parancholatidat kiamſatottam, midőn a' szivemet meg-tagasitottad*; a' Szeretetet belém öntvén, melly az igát gyönyörűségeſſé teszi, és a'terhet künyüvé.

Szépen emlekezik erről Salomon, mondván [t]: *A reſt ember mezején által-mentem, és a'bolond fér fiu szőllőjén*: *és imé mind éppen el-fogták-vala a'tobzsások*. A Chalyán, a'reſt embert példázza: mert lágy levelü, de chipős fűzáki vannak, és a'teſtet meg-pőtik; de chak akkor, mikor gyengén nyú'nak hozzája. mert a'ki vastagon fogja, vagy meg szoritya, semmit nem árt néki: hasonlo-képpen a Reſtség, a'tunyaságnak gyengéségével sérteget, és sok-féle kísértetekt szenved; de ha ember szivén es buzgósággal nyúl hozzá, nem érzi chipét. Innét mondgya a Böltsh [u]: *Most a'kard a'mezőn hever, és a'mesterség-nélkül chinálatos falak a'szőlőben meg nem maradnak: úgy a félelem a' bolondnak gondolattyában, a'félelmek valahára-ellen meg nem áll.* E'tunya félelemnek kigyomlálására, sok-képpen bizatta és bátoritotta Urunk az ő Tanitványit, jelentvén annak orvoſságát; mint mikor azt iratta Sz. Jánossal [x]: *Nagyobb a'ki ti-bennetek vagyon, hogy-sem a'ki e' világon.* És midőn azt mondotta [y]; *Bátorságot, én meg-gyoztem e' világot.* és [z]: *Nem ti vattok a'ki szőlőttök, hanem a'ti Atyatok Lelke, a'ki ti-bennetek szól.* és [a]: *Én adok nektek szájat, és bölcsességet, melynek ellene nem állhatnak, se nem mondhatnak minden ti ellenkezőtök.* és [b]: *En kérem az Atyát, és más vigasztalót ad nektek, hogy örökké veletek maradgyon; az Igasságnak Lelkét.* és [c]: *Imé én veletek vagyok minden nap világ végezetig.* Ezeket mondotta Sz. Pál [d]: *Mindeneket meg cselekedhetem az-által a'ki engem meg-erősit.* Ki midőn némelly kisértetnek el-távoztatásáért háromſzor könyörgött-volna az Úrnak, azt felelte néki [e]: *Elég neked az én Malasztom: mert az erő az erőtlenségben végeztetik el*: az-az, a' mi nagy erőtlenségünkben az Isten nagy erejét mutattya.

Az Atya, kichny fiatskájával úton-lévén, a'hol igyenes és künyü út vagyon, megengedi hogy maga járjon és gyalogollyon: de ha vízre jút, vagy nehéz útra, ölébe hordozza; és úgy a' gyermechez, az igyenes úton maga lábain járván, a'nehezen pedig máſtól hordoztatván, az igyenesen többet fárad hogy-sem a'daraboſon: Azon-képpen az Atya-Isten, az ő Fiának Lelke-által, kit a'mi szivünkbe küldött [f]; és a'kiben azt kiáltyuk [g], *Abba Atyánk*, a'nehéz dolgokban hogy azokat véghez vihesſük, kiváltképpen-valo Malasztot ád segétségül: a'künyü dolgokban, pedig, némelykor magunk erejére hágy bennünket. Azért mind a'Hitben, 's mind az erkölchben a'kik nehezebb dolgokat el-hirtek, és meg-chelekedtek az Isten segétségével, kiſlebb és künnyebb dolgokban akadoznak, és meg-ütközнek, ha magoknak hagyattatnak. Illyenek, a' kik hiszik a'mit Sz. János eggyütt [h] irt; *Az Igeteſſ'lést*: és nem hiszik, a'mit máſutt irt [i]; *Az én Testem bizonnyal étel, és az én Vérem bizonnyal ital*: sőt a'több Evangeliſtákis, Sz. Pállal eggyütt, azt mondván [k]: *Ez az én Testem, vegyétek, egyétek: ez az én Vérem, igyatok.* Illyenek, a kik kilenez parancholatot meg-tartnak, és egyikben, melly néha leg-künnyebb, meg-akadnak; azért hogy az Isten segétségében nem bíznak.

Az-okáért el bidgyed, hogy, ha az Isten hívását halván, hozzája siettz, és az ő segétségéhez támaszkodol, meg-segét, és nem engedi hogy meg-győzettessél: a'mint Jósue meg-segetette a'Gabaonitákat, kik ő-érette szenvedtek, és ő-benne vetették reménségöket [l], mondván: *Meg ne vonákozzál szolgáid segétségétől: Jöj-fel hamar, és szabadits-meg minkét, és hozz segétséget, mert egybe-gyűltek ellenünk az Amorrhæusoknak minden-*

A
[m] 1. Cor. 15. 10.

B
[n] Rom. 3. 31.
[o] De Spiritu & litera, c. 3
[p] Rom. 5. 5.
[q] Cant. 8. 6.
[r] De Perfectione Juſtitiæ.
[s] Pſ. 118. 32.

C
[t] Prov. 24. 30.
[u] Bsal. 22. 21.
[x] 1. Joan. 4. 4.
[y] Joan. 16. 33.
[z] Mat. 10. 20.
[a] Luc. 21. 15.
[b] Joan. 14. 16.
[c] Mat. 28. 20.
[d] Phil. 4. 13.
[e] 2. Cor. 12. 9.

D
[f] Gal. 4. 6.
[g] Rom. 8. 15.
[h] Joan. 7. 14.
[i] Joan. 6. 56.
[k] Mat. 26. 26. Mar. 14. 23. Luc. 22. 19. 1. Cor. 11. 24.
[l] Joſ. 10. 6. 7.

A

Király. És fel-ment Jósue, és meg-segéritette őket. Ha az ember embertől meg nem vonta segétségét, noha a'Gabaoniták meg-csalták volt Jósuét: hogy vonná-meg az Isten az ő teremtett állattyától, a'ki igaz szívből benne bizik, és hozzája folyamodik: fő-képpen mint-hogy abban az Isten nem fárad, sem veszedelemre nem veri magát, a' mint Jósue, kit az Isten biztatott, mondván [m]: *Ne félly tőlök, mert kezedbe adtam őket: Senki közülök ellened nem állhat.* Tekintsd-meg, kérlek az Isten segétő Malasztyának hatalmas erejét a sok Mártyrokban, nem csak az erős férfiakban, hanem a'gyenge Szűzekben-is, és kitsiny gyermekekben: kik a szenvedésben erősbekké lőttek; a'kegyetlen Tyrannusokat chúfolták; a'hóhérokat pirongatták, és a'kínokat kívánták.

m 1 reg. 8.

B

E'dologban az Isten úgy viseli magát az emberekhez, mint a messzűnnen-jött Áros-ember a'marha vévőkhöz: ki, drága-kőveket, és szép marhákat hozván, és látván hogy sokan kívánnyák az árút, elsőben igen drágán tartya: de ha a'vévők száma megkevesedik, alább hadgya, és olcsóbban adgya. A'Mennyei Áros a földre jövén, hogy Malasztyának ajándékit, és a'Mennyei Bóldogságot az embereknek el-adgya: Elsőben, az Anyaszentegyháztól sokat kívánt azokért, és drágán adta; tudni illik, vér-ontáson, és élet veszetésen. mert a'ki a'Krisztus Hitit akarta követni, leg-ottan a'Mártyromságra és halálra kellett készülni. és bé-tellyesedett, a'mit Dávidból [n] mondott Sz. Pál [o]: *Értted öldökléstetünk napestig: úgy tartattunk mint a' meg-ölni-való juhok.* De most alább szállott az árra, és ritkán, 's keveſen adgyák életőket, vagy ontyák vérőket a'krisztus Hitiért. És méltán monhattyuk a'mostani Keresztyéneknek Sz. Pállal [p]: *Még-szintén a' vérig nem tusakodtatok, a'bün-ellen viaskodván.* Sőt azt-is mondhatnók Dávidal [q]: *Hozzád ragadt a'hamisság szecske; a'ki munkát szerez-sz a'parancholatban.!*

n Ps. 43. 22. o Rom. 8. 36.

p Hebr. 12. 4. q Ps. 93. 20.

C

Dávid az Istennek az-előtt azt mondotta-volt [r]; *A'szivemben-való fájdalmim sokasága-szerént, a'te vigaszталásid örvendeztették az én lelkemet.* Okát adgya, miért vigasztallya Isten az Igazakat az ő nyomorúságokban és háborúságokban: Mert az Isten, igen-igaz, és nehéz parancholatokat adott az embereknek: az-okáért kívántatott, hogy a' Törvénynek nehéz és kemény igáját, a'vigasztalásnak olajával meg-kenné, és meg-lágyitsáná: azért, kérdve ragadgya, az Istennek ítélő székét a'hamis Bírák székihez ragadni, a'nehéz parancholatok adásával, mellyeknek meg-tartására az emberek nem érkeznének. Némellyek azt mondgyák; hogy az embereknek szóll, kik az Isten parancholati-ellen panaszolkodnak, mint-ha igen nehezek vólnának: de nem úgy vagyon, mert tellyesek vigasztalással, mellyet nem érezvén a hamisſak, az Isten parancholatit nehézbnek tartyák az *Aszna* hegyénél. Melly félelmet, Sz. Bernárd Éjjeli félelemnek nevez [s]: mert, ha az a'Napfényeskednék, a'melynek világosságában mind a'munkát 's mind a'jutalmat nyilván meg-láthatnók, semmi-némű fáradságtól-meg nem ijednénk: mert [t], *Nem méltók e'mostani időnek szenvedési a'következendő dicsőségre, melly meg-jelentetik mi-bennünk.* Mostan pedig, mivelhogy el vannak rejtve szemeink-előtt, és ez-aránt éjszaka vagyon, kísértettetünk az Éjjeli félelemtől; és a'jókért mellyeket nem látunk, félünk a'jelen-való gonoszokat el-szenvedni. Az-okáért kérnünk kell az Istent, hogy meg-nyissa a'Hit szemeit, az ígéreteknek el-hitelére: hogy azoknak nagy-voltáért, a' munka meg-kisſebbüllyön.

r Ps. 93. 19.

s In Declamat. de Donat. Ecclesiæ.

t Rom. 8. 18

II. RÉSZE.

VEdd eszedbe; hogy a'Bűnös emberek igen tévelygnek, azt vélvén, hogy az Istenes életben nincs annyi gyönyörűség mint a'bűnökben. Mert, a'melly távul vagyon a'disznóknak-való maláta, mellyel a'tékozló fiú hasát kívánta bé-tőlteni [u], a'hizlalt borjútól, mellyet az Attya készíttetett néki [x]: olly távul vannak a'világi emberek-nek hiuságos gyönyörűségi, az Igazaknak valóságos és állhatatos örömétől. És, a'mint a'dajkák emlőjőket keserű űrömmel kenik-meg, hogy azoktól a'gyermekeket el-idegenittsék: azon-képpen az Isten, a'világi gyönyörűség-kőzzészánt-izándékkal sok keserűséget egyelitett, hogy azokat meg-utalván, a'Mennyeit keressük. Hallyad mit beszell Oseásnál egy testi gyönyörűségnek rabja [y]: *El-megyek az én szeretőim-után, kik meg-adgyák nékem az én kenyeremet, és vizemet, a'gyapjamat és a'lenemet, az olajomat és az italomat.* De hallyad azt-is, mit felel néki az Isten [z]: *Az-okáért imé én bé-sövényezem a'te útadat tövisekkel, és bé-fonyom azt sövénnyel, és az ő ösvenyit fel nem találja. És követi az ő szeretőit, és el nem éri őket; és keresi őket, és meg nem találja. És mond: El-megyek, és visſza-térek az én első férjemhez, mert jobban vóltam akkor, hogy sem most.*

u Luc. 15. 16. x vers. 23.

y Os. 2. 5.

z vers. 6.

Azt irja *Plinius* egy torról [a]; hogy a'ki annak vizében iszik, meg-útálván a'bort, Bornemisszává lészen: hasonló vize vagyon a'Krisztusnak; *melyből a'ki iszik, nem szomjuhozik többé* [b]: az-az, minden világi gyönyörűségeket meg-útál. Így járt Sz. Agoston, midőn a'

a lib. 31. cap. 3.

b Joan. 4. 13.

Krisztus

Krisztus Hitére tért; a' mint ő-maga irja [c]: Mert az Igazaktól, a' gyönyörűség és vigaság el nem vétetik, hanem meg-valoztatik. Péter, mint-hogy a' halászatban gyönyörködött, emberek halászává lőtt, a' mint Urunk mondotta [d]: *Mostantól fogva más emberekket fogsz*, az az, nem kívánom hogy el-hadgyad szokott mesterségedet, hanem bővebben tészem. A' Mágusok, a' Csillagokról-valo tudományban gyönyörködtek, és csillag-által vezettetének a' Krisztus ismeretire: és abban nagy örömök volt, mert [e], *látván a' csillagot, igen nagy örömmel örültek*. Az Izraël fiai, az Egyiptusi fazekakban gyönyörködtek, a' minden-napi jó lakásban: hogy örömesben ki-jönének Egyiptusból, ígéretet vőttek az Istentől Moyses-által [f]: *Ki-viszlek titeket Egyiptusnak nyomorúságából, a' Kanaánusi és Hetheus &c. földére, tejel és mézzel-folyó földre*. Mint-ha azt mondotta-volna: Mint-hogy gyümölcsös és bővséges földbe gyönyörködtök, részetek légyen abban; de én-általam; és a' Tartományban, mellyet én adok néktek. Az-okáért, ki ijedne-meg a' jószágos cselekedetnek útától, a' melyre Urunk hí bennünket, mondván [g]: *Jöjetek hozzám*? És a' ki erőtad, hogy azon vigak és serények légyünk, mondván: *Ne megnyugotsatok titeket*? És gyönyörködtet-is, mondván: *Az én igám gyönyörűséges, és az én terhem könnyű*? Nem fáraszto és veszető út ez, mint az Istentelenek úttya; melyről ő-magok mondgyák [h]: *El-fáradtunk a' hamisságnak, és veszedelemnek útán*. sőt Dávid is, mondván [i]: *Az én hamisságim folyó-halodtak fejemet, és mint egy nehéz teher meg-nehezültek rajtam*. A' Krisztus terhe pedig nem nehéz, hanem könnyű.

Choda'atos, és meg-fogharatlan az Istennek hozzánk-valo Szerelme, mellyel az ő Sz. Fiát e' világra küldőtte, hogy sok fáradsági-, szép tanitási-, hatalmas choda-tételi-, és üdvőséges példái-után, a' Keresztfán gyalázatos és iszonyu halállal halna-meg! E' nagy dolognak okát, Sz. Pál rövid beszéddel adgya elénkbe-, mondván [k]: A' Krisztus Jesus *önön-magát adta értettünk, hogy minket meg-váltana minden hamisságtól, és tisztitana magának kedves népet, jó cselekedetnek követőjét*. Azon végre rendelt Isten minden egyéb dolgokat-is, valamit szóllott, és valamit alkotott: azon végre adta az Irott Törvényt: azért igért a' Jóknak jutalomúl örök Boldogságot: azért fenyegette a' Gonoszokat büntetéssel, az örök kárhozattal. Mi lehet tehát az oka, hogy sokan a' Hivek-közzül, kik ezeket mind el-hitték, el-hagyván a' Jó cselekedeteknek útát, a' vétkek ösvényit követik? Gondolom, hogy valami jóval álmodoznak, mellyet a' Vétekben helyheztetnek, és a' hoz kapdosnak. De az micsoda jó lehet?

Tudom, hogy Három-féle Jóról emlekeznek a Bölcsek: tiszteséségesről, hasznosról, gyönyörűségesről, és nem kétlem, hogy a' két elsőt nem tulajdonittyák ő-magok-is a' Vétkeknek, hanem a' Jószágos cselekedetnek. Az-okáért következik, hogy a' vétekben keresik a' gyönyörűséget, mint-ha az távúl volna a' Jószágos cselekedetektől. De igen meg-csalatkoznak, és az Istent gond-viseletlennek itélik: úgy-mint, ki az embereknek, egyéb dolgokban, mellyek a' természetnek meg-maradására-valók, sok-féle gyönyörűséget helyheztetett légyen, és csak a' Jószágos cselekedeteket, mellyek az örök Boldogságnak meg-nyerésére szükségesek, sóztotta-meg minden-gyönyörűségtől; mint-ha az örök Boldogságot irégyelette-volna az embereknek, kik a' gyönyörűségen igen kapnak; és a' kemény, nehéz, és fáraszto dolgoktol, nagy szorgalmatosággal el-rávoznak.

Ez a' vélekedés minden gonoszságnak oka: azért szükség világosan meg-mutatni, hogy az Istentelen emberek, nagy gyötrelemben élnek, az Igazak pedig nagy gyönyörűségben; a' mint Urunk a' mái Evangéliomban nyilván jelenti: mert kövétőit, mint nagy terh hordozókat, magához hija, hogy meg-könnyebitse, és meg-nyúgotassa. Meg-mutattya pedig minémű úton kelljenek járniok, módván [l]: *Vegyétek reátok az én igámat, és tanúljatok tőlem: mert szelid vagyok, és alázatos-szívű*: biztattya, hogy ne féllyenek attól mint nehéz és fáraszto úttól, mondván: *Es nyugodalmat találtok lelkeitekben*. Es okát-is adgya, mondván: *Mert az én igám gyönyörűséges, és az én terhem könnyű*. Ezt az Igaság mondotta; ki ne hidgye?

Ez, olly igaz dolog, hogy még a' Pogány Bölcsek-is által-látták. Mert *Seneca* egy baráttyának azt irja [m]; hogy, ha különben a' vétkeket ki nem vonhatnák, vélek-együtt a' szivet-is ki kellene vonni. Vallyon miért? Mert a' gonosz lelki-ismeret, igen terheli és gyötri az embert: mivelhogy az Isten a' természetet úgy rendelte, hogy némelly ősztönök volnának benne, és az embert mindenkor serkengetnék a' Jószágos cselekedetre, és el-idegenitenék a' vétkeknek ochmányságától. Innét irta egy Pogány *Poëta* [n], hogy az Istenektől állhatatos törvénye-szerént a' gonoszokat mindenkor gyötri a' félelem. *Pythagoras*-is azt szokta mondani; hogy ninch olly bátorságos ember, kit a' gonosz lelki-ismeret félelmessé ne tégyen: mert soha nem nyugszik a' gonosz lelki ismeret, hanem minden szélről retteg.

[c] Lib. 9. Ep. 1. [d] Luc. 5. 10. [e] Matt. 2. 10. [f] Exod. 3. 17. [g] Matt. 11. 28. [h] Sap. 5. 7. [i] Psal. 37. 5. [k] Tit. 2. 14. [l] Matt. 11. 29. [m] Ad Lucilium. [n] Lege Tiedam. de Stoic. philosoph. cum Angl. collegam.

A

Egyez ezekkel a' Sz. Irás. Midőn az Isten fenyegetve az Izraël fait, hogy, ha az ő Törvényét el-hadgyák, meg-bűnreti őket, a' többi-között azt mondotta [h]: *Félelmet adok az ő szívökben: meg-rettenik őket a' le-hullo levél cherdülése, és úgy futnak mint a' fegyvert.* Salomon-is azt mondgya [i]: *Mivelhogy félelem a' gonoszság, bizonyságot tészen a' kárhozatáról: mert mindenkor kárvetlen dolgokat var fejére a' meg-kárhoradott lelki-ismeret.* És máhutt [k]: *Szaladnak az istentelen, senkitől nem kergettetvén: az igaz pedig, mint a' bizakodó oroszlány rettegés-nélkül lészen.* Mind a' kettőről bizonyságot tészen: a' Gonoszok felelméről, és az Igazak bátorságáról; a'mint a' Pogány Bölchek-is. Az Elsőről, hallyuk mit mondottak: hallyuk a' Máſikról-is. Midőn *Biás*tól azt kérdették volna, Mi dolog lehetne félelem-nélkül? azt felelte: A' Jó lelki-ismeret. *Periander*től-is azt kérdették, Mi légyen a' Szabadság? és azonn felelte: Az igaz lelki-ismeret. *Sócrates*től pedig azt kérdették; Kik élnének chendesen? és azt felelte: A' kiket valami gonoszságról nem vádol lelki-ismeretök. Sok egyéb effélle szép mondáſokat találunk a' Pogány Bölcheknél: de mindeniket felyül haladgya Salomonak azta' mondáſa: *A' szegénynek minden napjai gonoszak: a' bátorságos elme, mint a' szüntelen lakodalom* [l]. Mint-ha azt mondotta volna: Nagy nyomoruság a' szegénység: de, ha a' szegénységgel egyűtt vagyon a' Jó lelki-ismeret, minden nyomoruságnak orvoſsága: úgy hogy a' Jó lelki ismerecű szegény ember gyönyörűségesben él, hogy sem a' ki szűnetlen friss lakodalmokban vagyon.

B

Igen szépen ir erről Arany-száju Sz. János [m], és azt mondgya; hogy mind a' szegénység, 's mind egyéb féle nyomoruság, a' Lelki ismeretről függ, hogy nehéz, a' vagy kedves legyen. Sem a' gazdagság nem gyönyörüség, úgy-mond, sem a' szegénység nem nyomoruság, hanem a' meg-elégedés szívünk. És mi-képpen hogy az egéſséges-teſtet, ha chak kenyérrel tápláod-is, erős és vig; a' betegeſeket pedig, ha friss és drága eſtekkel tartod-is, erőtlenek: úgy vagyon a' Lélek dolga. A' kik beteg szívvel, az az, gonosz Lelki-ismeretel vannak, még a' Királyi Koronában-is, és a' kimondhatatlan mélrosagban-is, nem lehetnek chendes szívvel. A' *Philoſophus*ok pedig (a' Bölcheſégnek szeretői, az Igazak) még a' fogságban-is, és a' szegénységben tiſzta gyönyörüséggel élnek. Igaz, és napon-ként láttyuk, hogy az egéſséges embernek jobb izlen, és gyönyörűségesben eſik a' kemény és fekete kenyér, hogy sem a' betegnek akár-mi drága étek. Az-okáért, a' gyönyörűség követi a' Jó lelki-ismeretet, a' keſerűség a' gonoszt: el-annyira, hogy *Pythágoras* azt mondotta; hogy a' gonosz ember többet szenved Lelki-ismeretiben, hogy sem midőn a' teſtét verik és oltoroznak. Ennek Iskolájában tanúlt volt az a' *Philoſophus*; ki a' vargától hitelbe vétt-volt czipellőſt, és meg-vivén a' pénzt, halva találta a' vargát: és emlekezetet nem tévén az adóſság-ről, haza tért nagy örömmel, a' nyereségért: De nem nyughatott a' Lelki-ismeret furdalásától: mert mindenkor vádolta a' hamiſságért. Az-okáért, ragadván a' pénzt, a' varga házába vetette, mondván: Chak nékem él, a' ki egyebeknek meg-hólt. Ha ezt chelekedte a' természet-szerént-valo világoſság: miz nem mivelne a' Hit világoſsága? melly a' gonosz embernek szűntelen eleibe adgya az Isten haragját, a' halált, az ítéletet, és az örök kárhozatot, melly a' gonoszokat követi.

C

Tudom, hogy találtatnak némellyek, kik *vigadnak, midőn gonoszúl chelekeſznek, és az igen gonosz dolgokban örvendeznek* [n]: de, ha vagyon hitök, lehetetlen hogy Lelki-ismeretöknek furdalását ne érezzék. Mert, mi-képpen hogy, a' kit valami mérges nyillal meg-lőnek, ha azt ki nem véſzik a' teſtéből, szűnetlen fájdalmat érez, és semmi nyugodalma nem lehet: azon-képpen, mihelyen a' véteknek Halálos mérge az ember lelkét által-járja, lehetetlen hogy szűntelen ne kinlódgyék: és, sem baráti-nak beſzélgetése, sem lakodalmoknak és muſikának gyönyörűsége, azt meg nem orvoſolhattya. És mi-képpen hogy, a' kinn a' forró hideg-lélés vagyon, hol imide 's hol amoda fordúl; de sohúlt helyét és nyugodalmát nem találja, mert a' nyughatatlanságnak okát magában hordozza: azon-képpen az istentelen emberek, se helynek változtatásával, se egyéb mulatozáſsal, a' Lelki-ismeretben-valo mérges nyilat ki nem vehetik.

D

Vedd eſzedbe; hogy az örvendezés, melyről Salomon emlekezik, a' vagy nevetés, nem örömre és nevetéſre-méltó, hanem bánatra és siráſra: mint midőn a' hagymázban-valo emberek nevetnek, egyebeknek siralmat szerezvén. Ezt a' bolond Nevetését, Sz. *Gregorius Nazianzénus*, *Sardonius* nevetésnek nevezi [o]. Melly nevetéſt, nem egy-képpen magyarázzák, de minden módon hozzá illik a' mi dolgunkhoz. *Zonáras* azt írja; hogy a' *Sárdon* Sziget-belieknek olly szokáſuk volt, hogy a' hetven-eſzten-

[h] Lev. 26, 36
[i] Sap. 17. 10.
[k] Prov. 28. 1.
[l] Prov. 15. 15
[m] Hom. 28. in Ep. primam ad Corinth.
[n] Prov. 2. 14.
[o] In Pascha de Virtute humana.

Nissa Gardinensis.

dik

dős Szüléket a' fiak *Saturnus*nak áldozták, és azonban nevettenek, és fielgetvén egymást, hogy azzal a' siráft és jajgatást el-nyomnák, és hallatlanná tennék. Hasonlók ezekhez az Istentelenek: kik nem az attyokat, hanem a' mi minden atyánál kedvesb és drágább, Lelkőket áldozzák az Ördögnek: és hogy annak sirását ne hallyák, nevetnek és kaczagnak, és ugyan hahotára fnak. Némellyek azt mondgyák, hogy a' *Sardon* Szigetében az *Apium*hoz hasonló fü terem, és a' fzigettől *Sardonia* a' neve; melynek olly tulajdonsága vagyon, hogy a' ki meg-ette, vagy meg-fzfza, meg-bolondul; és fehre vonyván a' fzáját mint-ha vigyorogna, meg-hal; a' mint *Diofcorides* [p], és *Plinius* [q] irják.

[p] Lib. 6 [q] Lib. 25

Vallyon ebben a' fűben zabálnak az Istentelenek, kik a' mérget lelkőkbe vévén, és az őrők halálra kőzelgetvén, nevetnek *Sardonius* nevetéfsel: kikről méltán mondhatnók, a' mit *Salomon* mondott a' *Roma*iakról [r]: Azt vélheted a' *Roma*i népről, hogy minnyájan a' *Sardonia* fűben zabállottak; mert meg-hal, és nevet. *Arifteteles* más halálos Nevetéfről emlekezik [s]. és azt mondgya, hogy, midőn a' harczon valakinek a' fzívét által-lővik, vagy verik, úgy tetfzik mint-ha nevetne, mivelhogy a' leh az emberben a' meleget meg-indittya. Vallyon michoda a' Bűn; hanem a lelket által-járó nyál, vagy dárda? és mindazáltal, halálos febben lévén, nevetnek-e az istentelenek, midőn gonofz cfelekefeknek? Sz. Agofton azt mondgya [t], fzólván az Istenteleknek nevetéséről, hogy nem fzívek-szerént nevetnek, hanem kivűl hahotálnak ugyan, de belől kinlódnak a' gonosz lelki-ismeretért; az-okáért azoknak Nevetéfek, keserű, és Ebi nevetéfnek nevezi: mert az eb, midőn leg-inkább haragfzik, és meg-dühődvén fogait ki-vigyorittya, úgy tetfzik mint-ha nevetne: azon-képpen mondhattyuk az Istentelenekről, hogy inkább vigyorognak, hogy-sem nevetnek.

[r] Lib. 7. [s] Lib. 3 de Hift. Animal. cap. 10. [t] Serm. 24. de Temp.

Nemcsak vígadnak pedig az Istentelenek, hanem ugyan örvendeznek is az Igen-gonosz dolgokban. A' Deák ige *Exultant*, annyit tészen, mint Örömökben tombolnak, ugrálnak. A Zsidó ige-is annyit tészen, mint A' belső örömet énekléfsel, vagy ugrálással, kivűl meg-mutattyák. Az-okáért azt akarja mondani Salomon, hogy az Igen-gonosz dolgokban az Istentelenek énekelnek és ugrálnak. Ezt-is illik a' mi dolgunkhoz: mert azt irja *Strabo* [u], hogy az *Alazonius* folyó-vize-mellett *Cambyfes*ben, olly pókok teremnek, hogy a' kit meg-marnak, ugrálásra és fzökésre izgattyák, miglen a' méreg ereje a' fzívet meg-járja, és meg-öli. Hasonló-képpen vagyon dolgok az Istentelenekneh: kik az Igen-gonosz dolgokban ugrálnak: mert minden póknál mérgesb lévén a' Bűn, noha a' lelkőket meg-marja, mindazáltal tombolnak és tánczolnak. De az Énekléfről-is fzép hasonlatosfsággal meg-magyarázza Sz. Agofton [x], fzólván az Éjjeli énekléfről. Midőn, úgy-mond, az úton-járó étfzaka egyedül megyen, nem lévén bátorságos, énekel: de, az éneklést nem a' gyönyörűség, hanem a' félelem fzerzi. mert azt véli, hogy az éneklésel a' félelmet meg-challya.

[u] Lib. 16. [x] In Pf. 41. 9

Hasonló dolgok vagyon a' gonosz embereknek, kik fetét útakon járnak [y]: mert, noha énekelnek az igen-gonosz dolgokban, az-az, noha minden vigaságot keresnek; mindazáltal azt, nem a gyönyörűség tételi velek, hanem a' félelem: hogy akképpen a félelmet, meliyet a' gonosz lelki-ismeret fzerez, (mint-hogy nem bátorságos, hanem veszedelmes úton járnak,) valami-képpen meg-challyák, és el-felejtsék. Az-okáért, midőn Salomon az Istentelenekről azt mondotta-volna; hogy *Setét útakon járnak*: utánna veretve: *Kik vígadnak midőn gonoszúl cfelekefznek, és az igen-gonosz dolgokban örvendeznek*: jelentvén, hogy minden örömök hamis, és tettetésből-való. Sz. Ambrús, ezeket az egy napig élő pereczhőkhöz hasonlíttya [z]: mivelhogy a' gonosz kívánságoknak hévsége-alatt, ártalmas énekléfsel hizelkednek magoknak, és leg-ottan meg-halnak, semmi gyümőlcsök, semmi haszuok nem lévén. Heában chalogattyák azért magokat az Istentelenek: mert a' lelki-ismeretnek furdalását, és gyötrését ei nem kerülhetik.

[y] Prov. 2. 13. [z] Lib. 1. cap. 6.

III. RESZE.

EZ a' gyötrelem olly nagy, hogy, ha szintén semmi egyéb büntetések nem volna-is a' Gonoszoknak, sem semmi jutalmok a' Jóknak, elégséges okunk volna a' Bűnnek meg-gyülölésére, és el-távozatására. Ezzel tartóztatta-meg az okos Abigail a' fzégyen Dávidot a' vér-ontásból: mert, noha keményen dúlt-fúlt, hogy Nábal minden ház-népével meg-őlje; mindazáltal, halván Abigailnak Bőlcsességes és ékes beszédét, meg-kegyelmezett néki. A' többi-között pedig imigyen szóllot Abigail [a]: *Ne-legyen, uram, gonoszság ne találtassék benned életednek tellyes napjaiban. Mikor azért meg-adja*

[a] 1. Reg. 25. 28.

A

az Ur néked és Uramnak mind a' jókat, mellyeket szólltad szóllott, és téged Izráelen Fejedelmemé rendel: nem lészen fohaszkodásra, és fordulásra az én uram szívének, hogy ártatlan vért ontottál, vagy magadért bosszút-állottál. Melly mondással, úgy meg-enyhödött a' Dávid haragja; hogy, nem csak meg-engedett Nábálnak, hanem Abigailt-is meg-dicsérte, és az Istent 's Abigailt-is áldotta, mondván [b]: *Áldott az Izráelnek Ura Istene, ki téged ma elémbe küldött; és áldott a te beszéded: és áldott vagy te, ki meg-tartóztattál engem ma, hogy ne menjek a' vérre, és ne álljon az én uram bosszúmmal kezemmel.*

b 1 Sam. 32.

De mit mondgyak? Még *Epicurus*-is, ki, diszno módra, a' testi gyönyörűségben helyheztette a' boldogságot; és, sem az Isten gond-viselését, sem a' lélek halhatatlanságát nem vallotta, sem a' más világon a' Jóknak jutalmát, és a' Gonoszoknak bűntetését: midőn minden utat fel-kereszett-volna a' gyönyörűséges életre, azt találta-fel; hogy arra fő képpen szükség a Jószágos cselekedeteket gyakorlani, és a' vétkeket el-távoztatni. sőt azt mondotta; hogy, noha ő minden dolgokban a' gyönyörűséget vadászta, mindazáltal semmit gyönyörűségesbet nem talált a' tiszteséges életnél. Az-okáért bizonyos dolog, hogy a' Vétek gyötri embernek lelkét; melynek fájdalma annyival nagyobb a' test fájdalmánál, a' mennyivel méltósággal a' testet meg-haladgya: a' Jószágos cselekedet pedig gyönyörködteti az embert; mert, a' mint Salomon mondgya [c]: *Az Igazaknak öröm, cselekedet tenni: és félelem a' hamisság-tévőknek.* Melly mondásnak, Egy-néhány szép magyarázatit olvasom.

B

c Prov. 21. 15

Elsőben: *Béda* és *Hugó* imigyen magyarázzák: Az Igaz örvendez, midőn Igasságot cselekeszik: az Istentelenek pedig nehezen viszik végbe az ő gonoszságokat. Innét mondgya Sz. Agoston; hogy a' Gonoszok az ő gonoszságokat, *Viperá*-módra ellik: mert mikor azokat szülik, azok nem külömben, mint a' *Viperá* fajzati, a' lelket meg-fakaszthyák, és a' szivet által-likaszthyák. mert a' Zsidó ige, Félelmet-is tészen, és a' Szülő aszszony állat fájdalmiért-is vétetik, és szepelkedéséért. Az-okáért azt, a' mit mi imigyen olvasunk, *Félelem a' hamisság-tévőknek*; imigyen olvashatnók: Az Istentelenek a' vétkeket szülik, az-az, nagy fájdalommal ellik, mint a' Szülő aszszony állatok. De én azt mondom; hogy a' Véteknek szülése, felyül-haladgya az emberi szülésnek fájdalmit: mert a' teremtet-szerént-való fogadásban gyönyörűség vagyon. Es noha az-után fájdalom következik a' szülésben; mindazáltal a' szülés után, *Az Aszszony állat mikor szűlte a' gyermeket, már nem emlékezik az ő szorongatásáról, az örömért, hogy ember született e' világra* [d]: de a' Bűnnek szerentsétlen szülésében, a' fogantatás-is munkával és fáradsággal lészen. mert, *Fájdalmat fogad, és hamisságot szűl* [e]: midőn pedig szülte a' Vétket, új és nagyobb fájdalom és szorongatás következik, melly a' Lelki-ismeretet keményen gyötri. mert, *A' kívánság mikor fogad, a' bűnt szűli: a' Bűn pedig mikor végbe mégyen, a' halált nemzi* [f]. De az Igaznak öröme vagyon, mind a' fogadásban, 's mind a' szülésben, 's mind a' szülés után: mert, örvendez, midőn jó szándéka vagyon; örvendez, mikor szándékát végbe viszi; és az-után-is, mivelhogy a' Jó cselekedet szűletett (hogy így szóllyak,) nem e' világra, hanem Meny-országra, a' hol bővséges és nagy jutalma lészen.

G

d Joan. 16. 21

e Sirac. 7. 25. Isa. 13. 35. Hos. 2. 15.

Másodszor: *Jansenius* imigyen magyarázza: Igen gyönyörködik az Igaz ember az Isten-szerént-való életbenés igen ellene vagyon az Istentelenek, 's igen bánnya. mert majd semmi úgy nem gyötri a' Gonoszokat, mint a' Jámboroknak tiszteséges magok-viselése; mivelhogy az nyilván kárhoztattya, és meg-szégyeníti az ő gonoszságokat. E' hez a' magyarázathoz-is illik a' Szülés-béli fájdalom. Mert, valamikor az Istentelenek látnyák az Igazaknak szentségőket, és elő-menetelőket, ők-is valamennyire meg-kívánnyák a' Jámborságot: de mivelhogy ninch arra el-rekéllett akaratyok és szándékjok, végbe nem viszik; és úgy, chak kinlódik a' szívök, és gyötrődik mint a' Szülő aszszony állat. és azt mondhatni felőlök: *Szűlésig jutottak a' fiak, és ninch ereje a' szűlőnek* g.

D

g 4. Reg. 19. 3

Harmadszor: *Rodolphus*, az Itéleten, vagy Igasságon, az Irgalmasságot és Alamizsnát érti: és imigen magyarázza. Az Isten-félő, és adakozó ember, gyönyörködik az alamizsnálkodásban: de a' hamis, vagy fösvény ember, fél hogy meg ne szegényedgyék az adakozásával. Maga semmitől úgy nem kellene félni, mint attól, hogy, há a' szegényeknek nem adakoznak, mindeneket el-veszítik, és meg-szegényednek: mert az a' rész, a' mellyet a' szegényeknek adnának, a' többit-is meg-tartaná, és meg-oltalmazná. Erre a' magyarázatra viszi Sz. Tamás h, az Ér-vágástól-való hasonlatosságot; mivelhogy *Az Sebészek és Cicero*, a' Gazdagságot, és a' pénzt, a' vérhez hasonlították. és azt mondgyák; hogy, mi-képpen a' Vérrel-bővelkedő test, az ér-vágás és vér-bocsátás-után meg-könnyebbül; és a' vérnek ki-bocsátott része, az erekben

h 2. Sent. Ar. Aristotelem Principes.

maradott

maradott vért meg-óltalmazza, hogy meg ne veſſzen: azon-képpen a' Gazdagoſ, kiknek ſok pénzek vagyon, mint bereges teſtek az alamiſnálkodáſsal meg-jobbúlnak; és az a' Pénz, mellyet a' ſzegényeknek adnak, a' többit-is meg-óltalmazza. Viſzontag, ha az erekben ſok vér vagyon, és abban ki nẽ veſznek, az egéſz vér meg-vész: azon-képpen, a' hol ſok pénz vagyon, és ſemmi nem kél a' ſzegényekre, mind gonoſzúl vész-el. E' magyarázathoz-is illik a' Szülőnek fájdalma. Mert az Adakozó és irgalmas ember, nagy örömmel adgya az ő pénzét alamiſnául: de a' főſvény, hz láttya, hogy valamit kell adni, bánkodik, és bánkodik, és a' Szülő aſſzony állathoz haſonló gyötrelmet ſzenved: és, ha mit ád-is, ollyan mint az idetlen Szülés, kétkedenségből, nem jó akaratból-valo, és mindgyárt el-vész.

Negyedſzer: Némellyek imigyen magyarázzák: Az Igaz, midőn látrya hogy a' Fejedelẽ igaz ítéletet téſzé, és az alatta-valókat ſzájján tartya, örvend és vígad: de a' Hamis, bánkodik. Mert amaz, tudván hogy nem vérett, vígad: emez féli, mert, látván hogy máſt meg-bűntetnek, ő-is haſonló büntetéſtől tart, mivelhogy haſonló vétekben vagyon. Ide-is illik a' Szülőnek fájdalma. Mert *Origenes* igen ſzépen, a' Törvényt a' Bábához haſonlította [i]; mivel azt chelekeſzi, hogy az alatta-valóknak ellenkező akarattyok, jó formára jutſanak: mint a' Bába a' ſzülétt ſegéti, hogy a' magzat jó világban ſzülettetſsék. Az-okáért, midőn a' Fejedelem a' Törvényt ki-adgya, a' gonoſzokat-is arra kénſzeríti, hogy kedvők-ellen-is jóban foglallyak magokat, és jó magzatok ſzármazzanak tőlök.

[i] Hom. 2. in Leſſ.

Kérdened: Honnét vagyon, hogy a' Világ-ſzeretői, és a' gonoſz kívánſágok követői, ſemmi nyugodalmat és vígaſságot nem találnak, engedvén a' Vétekneк, és ellene-mondván a' Jóſzágos chelekedeteknek?

Első Felelet: A' Nyugodalom békeség, és vígaság, otт vagyon, a' hol hadakozás és viſzſza-vonyás ninchen: de midőn a' Világi és teſti ember az ő kívánſáginak enged, hadakozik az Okoſság-, a' Törvény-, és az Iſten-ellen: és a' lelkének ſzolgáit, az érzékenységeket és indúlatokat, az Okoſság-ellen támaſztya és fel-fegyvekrezteti, és meg-vitattya véle; sőt az Iſtennel-is: az-okáért mi módon lehetne otт Békeség? Mert, *Ki állott ellene* (az Iſtennek) *és békeségben vóla* [k]? Ímmár mondgya Bárúk Próféta [l]: *Ha az Iſten-után járnál-volna, kétség-nélkül örök békeségben laktál vóna.* Mivel a' Jóſzágos-chelekedetnek követői, minden kívánſágjokat és indúlattyokat az Okoſságnak meg-hóldoltattyák, és az Okoſságot az Iſtennek; kivel eggyet értnek, és akarnak. Ez igen ſzép és ſzükséges dolog, melyről imigyen ír Sz. *Leo* [m]: Ha az elme az ő vezérének enged, és a' Mennyei ajándékokban gyönyörködvén, a' földi gyönyörűſségnek indúlatit meg-tápodgya; és az ő halandó teſtében nem engedi hogy uralkodgyék a' Bűn: az Okoſságnak igen ſzépen el-rendelt Fejedelemsége léſzen; és az ő erős épületit, ſemmi lelki gonoſságoknak chalárdsága el nem rontya, mert akkor vagyon embernek igaz Békesége és ſzabadsága, midőn a' teſt a' Lélektől igazgattatik, és a' lélek az Iſtentől vezérlettetik.

[k] 1 Mac. 3. 13.

[l] Bar. 3.

[m] Ser. 1.

Második Felelet az: Hogy e' Világ ſzeretőiben, a' nyughatatlanság abból ſzármazik, hogy a' teſti kívánſágnak, a' melly őket pórázon hordozza, a' czellya, el-múlándó, változandó, és heába-valo dolgok: és mivel ember azokhoz kötí és foglallya Lelkét, mindenkor ingadoz, változik, haboz, és nyughatatlankodik, mint a' hajó a' meg indúlt ſzél-vész- és fel-haborodott tenger habjai-közőtt: De a' Jóſzágos chelekedet, az ember lelkét és kívánſágát az Iſtenhez foglallya. *Kinéi* mint-hogy *minden változás, ſe változáſnak árnyékozáſa* [n], a' Lélek gyönyörűſségeſsen nyugſzik ő benne.

[n] Jac. 1. 17.

Harmadik Felelet az: Hogy az a' nyughatatlanság, a' ſzünetlen-valo félelemből ſzármazik; melly a' vétket mindenkor követi, a' mint ez-előtt-is mondám. Mert, minek-előtte meg-nyerje-is a' mit kíván, fél hogy reá ne érkezzék, a' vagy hozzája ne juſson: fél annál-is inkább ha meg-nyeri, hogy íſmég el ne veſzeſse: leg-inkább fél az-után ha el-veſzti, hogy többé meg ne nyerhеſse: és annak fölötte, fél az Iſtennek büntetéſétől-is, a' vagy boſzſzú állásától; tudván, hogy ő a' gonoſzt el nem ſzenvedi. Erről ſzépen beſzélget Jób, mondván [o]: *Mennyiſzer éltetik el az iſtentelenek ſzövétneke, és az áradás jő ő-reájok, és el-oſzlya haragjának fájdalmit. Úgy léſznek mint a' polyva a' ſzél-előtt, és mint a' ſzélyva, mellyet a' forgó-ſzél el-hány.* Nem így vagyon az Igáznak dolga: hanem, *Mint a' bíz-akodó oroſzlány retteg-né kél léſzen* [p]. Jól tudta azt Dávid, és magában meg-íſmérvén, mondotta [q]: *Ha a' halál árnyéka közepett járok-is, nem félek gonoſzoktól: mert te velem vagy.* Es máſutt [r]: *Ha tábor áll ellenem, nem fél a' ſzívem. Ha harcz támad ellenem, én abban bízom.* Mivelhogy csak az Iſtent kereſi, kinek békeségben vagyon az ő helye [s].

[o] Jób 21. 17.

[p] Prov 28. 1.

[q] Pſal 22. 4.

[r] Pſ 26. 3. 4.

[s] Pſ 75. 3

Negyve-

A

Negyedik Felelet az: Hogy a' Gonoſznak azért ninch nyugodalma, mert akarattyát bé nem tellyesítheti: mivelhogy ſokan kőlömbet akarnak, sőt ugyan ellenkednek-is véle, ſrégykedvén ellene; azért, hogy ők-is azon dolgot kivánnyák és ohajtyák, mellyet többen nem birhatnak. Az Igazaknak pedig, és a' Jókágos cheleke-

t Bölc. 13. 9. detek követőinek akarattyok, mind-enkor bé-tellyeſedik: mert eggyez az Iſtennek akarattyával, *Kinek ſonki ellene nem állhat* t. Innét mondotta Sz. *Dorótheus*; hogy, a' kinek ninch tulajdon akarattya, mindenkor maga akarattyát chelekeſzi; és, midőn nem akarja maga akarattyát kővetni, azt mindenkor véghez viſzi, és bé-tellyesiti: azért mindenkor vigaságban vagyon. és, holott *A' bolond mint a' Hold változik*: u Sirac. 27. 12. *a' Szent ember a' bölcheségben marad mint a' Nap* u: és úgy az Iſtenhez haſonlóvá léſzen. Vedd észedbe; hogy, *Minden a' ki bánt chelekeſzik, ſzolgája a' bűnnek* x. Es olly nagy ſzolgálatban, és rabságban vagyon az Iſtentelen, hogy, noha láttya hogy akarattyát véghez nem viheti, mindazáltal meg nem ſzűnik, hanem ſzűntelen kivánságban vagyon. Innét láttyuk, hogy, noha a Réſzeges, ſzegénysége-miatt a' bornak ízéről nem tehet: mindazáltal azt úntalan kivánnya, arról gondolkodik, beſzél, álmodozik. Haſonló-képpen egyéb-féle Bűnös-is, ha igyekezetit véghez nem viheti, a' vagy nem meri véghez vinni: mindazáltal a' kivánt dolgot ohajtya, és foházkodik utánna. De az Igaz ember, az egy Iſtent féli; ſenkinek ítéletitől nem tart: ſenkinek rettegve nem könyörög, hanem győzedelmeſsen örvendez a' ſzép és drága ſzabadságban.

B

x Joan. 8. 34.

Azért mondgya Sz. Ambrus; hogy, Dicsőséges Szabadság az, mellyet ſemmi véteknek ſzolgálattya, ſemmi bűnöknek kötelei nem ſzorongatnak; ſemmi gonoſságnak terhe nem nehezit; ſemmi iſtentelenségnek társaſága rabbá nem téſzen. Gondold-meg azt-is, hogy az Iſtentelen ember, ha ſzintén akarattyát bé-tellyesíti-is, azzal nem léſzen nyugodalmasb: mert mivelhogy az Iſten akarattyával ellenkezik, az ő lelki-iſméreti mindenkor furdallya, győtri, és háthoztattya. Az Igazaknak pedig *ſzivőket, és elméjeket, az Iſtennek békeſége általmenvén, melly felyül-halad minden értelmet* y, és mellyel ſemmi gazdagság nem ér.

y Phil. 4. 7.

C

Ezt egy-néhany-féle Vétkekben nyilván meg-mutathattyuk. Mert a' Kevélységben és Tiſztelség-kivánásban, micsoda békeség lehet? holott *A Kevélyek-közőtt mindenkor verſengéſek vannak* z: mivelhogy mindenik nagyobb akar másnál lenni, és eggyik ſem akar a' máſiknak engedni. Ritkán nézi a' Tiſztelség-kivánó a' kiket meg-haladott, hogy meg-elégednék méltóságával: hanem mindenkor az forog ſzemeelőtt a' ki fellyebb-való, és azt nem ſzenvedheti; a' mint *Seneca* mondgya. Például lehet Amán: kit, noha mindenek tiſztelték; mindazáltal, chak hogy az egy Zsidó Mardochæus úgy né tiſztelte mint Iſtent, az egéſz Zsidó nemzetet el akarta veſzteni a. A' több vétkek a' társaſágban gyönyörködnek; és a' réſzeges, baráttya a' réſzegeſnek; a' lopó a' lopónak: de a' Kevélységnek tulajdonsága, hogy ſenkit nem akar társúl, hanem mindeneket meg akar előzni. Nem akarta *Pompéjus*, hogy *Julius* Cháſzár haſonló légyen hozzája; † ſem *Julius* nem engedte, hogy őtet *Pompéjus* meg-előzze: és így a két kevély ember-miatt ſzámtalan fő-ember veſzett. Ninchen ebben réſze az Alázatoſságnak: mert könnyebb alá-ſzállani, hogy ſem fel-hágni: és a' völgyön-való fákat a' ſzél nem annyira hajtogatrya, mint a' magas hegyen-valókat.

z Prov. 13. 10.

a Eſther. 3. 5.

† Mert ſem Pompeius, ſem Cæſar, egy Birodalmat, parem, Cæſarque pati nequit.

D

A' Főſvénység, melly a' pénznek telhetetlen kivánsága, főlőtte nagy nyugharatlanságot ſzerez. *Seneca*, a' Főſvény embert az éhező Ebhez haſonlittya: kinek ha mit ſzájába vetnek, leg-ottan el-nyeli; és iſmég úgy vár, mint-ha ſemmit nem evett volna. Soha a' Főſvény azzal meg nem éri a' mi vagyon, hanem mindenkor többet kiván. Sz. *Gregorius Niſsénus*, a' Főſvénységet, Feneketlen hordónak nevezi: melybe, ha az egéſz tengernek vizét bé-töltöd-is, meg nem telik. Ennek igazán meg-találta okát *Seneca*: Senkit, úgy-mond, a' pénz gazdaggá nem tett: sőt mindenekben nagyobb kivánságot ſzerzett. Akarod-e ennek okát tudni? A' kinek több vagyon, annak több lehet. Mint-ha azt mondaná: A' ki gazdag, mivelhogy többet nyerhet, mentől többel bir, annál többet kiván: mert, a' mi távúl, és reménség-kivűl vagyon, azt nem-is kiványuk. Az éhséget el-kergeti az étel; a' ſzomjuságot az ital; a' harag, le-ſzáll a' boſzſzú-állással: de a' pénz kivánsága mindenkor nevekedik. És olly nyugharatlanni teſzi az embert, hogy éjjel-is táraſztya elméjét. Élő Iſten, mennyi gondgyok, mennyi pőrök, mennyi faradságok vagyon a' Főſvényeknek! mennyi bánatok ha valami kárt vallnak! el-annyira, hogy találtattanak olly bolondok, kik, kár-vallás-miatt-való búsúlásokból, fel-akaſztották, vagy más módon meg-ölték magokat. Az Adakozó embernek pedig, nagy örőme és vigasága vagyon; a' mint Dávid jelenti, mondván b: *Kedves az ember a' ki könyörül és költsön ad.* Az okát-is utánna veti c:

b Pſal. 111. 5. c Vers. 9.

Az bűnöſsége meg-marad örökkön örökké az bűnöſ vas fel-magaſztaltatik dicsőſséggel. Mert, bizony, nagy örömre lehet annak, a'ki eſzébe véſzi, hogy a' világi Gazdagságot, mellyet a' moly meg-emészthet, a'lopó el-lophat, az Alamiſna által az örökBoldogságba költöztetí; a'hol ſemmi afféle eſet nem történhetik, hanem nagy jutalma és dicsőſsége leſzen. Mindenkor örvendez a'ki Irgalmaſságot cſelekeſzik gyakorta pirúl a ki alamiſnát véſzé.

A Páráznaſságról, nem ſzükség ſokat ſzóllani: eleg, a'mit Salomon mond felőle [1]; *Sok ſebeſſéket meg-ejtett, és az igen erőſſek-is meg-ölettek tőle.* Sz. Ambrús azt írja [2]; hogy egy Buja ember, inkább akart meg-vakúlni, hogy-ſem a'bujaſságot el-hagyni. *Pontánus* azt írja egy ſüſüről; hogy, midőn gonoſz kívánſságát véghez nem vihette-vólna, azért hogy nem engedet néki a'leányzó: búsúltában, a'leányzónak ablaka ellenébe fel-akaſztotta magát. Nintſ rettenetesb dolog a'halálnál: de annál-is nagyobb győtrelem a Bújakívánság. Nem ſzóllok az úrálatos betegségekről, mellyek kővetik a'Bujaſságot; a'gyalázatról, tékozláſról, veſzedelmekről, a'mellyekben forognak a'bújaemberek; tudvavadnak mindeneknél: de a'Tiſzta életnek, chodálatos nagy gyönyörűſségét érzik, valakik azt ſzeretik, és az-ellen-valo kiſértetéket el-kerűlik.

Mit mondgyak a'Haragról, melly a'boſzſzú-állának kívánſsága? Az embert úgy meg-bűſítteya, hogy magát-is el-felejteti véle: és, ha máſon boſzſzúját nem álhattya, magán-is meg-állya. Innét vagyon, hogy a'Szelid embert, a'ſzép tiſzta, és chendeſen folyó vízhez haſonlíttyák: a'haragoſt pedig, a'ſzél-véſztől meg-indíttatott zavaros tengerhez, melly a'hajókat el-rontya. Chak külső ábrázattya-is, meg-mutattya embernek belső állapattyát: mert a'Haragos embernek, a'ſzemei ſzikráznak, az orczája meg-pirúl, az álla dőczög, a'fogai chikorgnak, haj-ſzálai fel-borzadnak, kezei hánkódnak, lábai nyughatatlankodnak, ſzájokkal órditnak és agyarkodnak. Azért mondgya *Sextius Szerzetes*nél, hogy némellyeknek haſznált hogy tükőrbe tekintettek: mert, látván hogy igen él-változtak, meg-ſzégyenűlvén le-chendeſedtek. Ha ſzintén boſzſzút-állanak-is ellenségőkön, azzal meg nem nyugoſznak; mivel a' lelki-iſméret furdallya őket... Nagy Sándorról írják; hogy, meg-ölvén haragjában, *Clitus* nevű barátyát, úgy megbúsúlt, hogy, ha engedték-vólna a'ſzolgai, magát is meg-ölte-vólna. A'Szelidektől, távúl vañak ezek: sőt, a'mint Dávid mondgya [3]; *A'ſzelidek örökségúl bírják a'földet, és gyönyörködnek a békeség ſokaságában.* mivelhogy a'Békeség, a'ſzelidségből ſzármazik; és Urunk-is e' mái Evangéliomban, a'ſzelideknek lelki nyugodalmat ígért [4].

A'Torkoſság, és a'Tobzódás, leg-gyönyörűſségesbnek láttatik a' Vétkek-közőtt: de bizony, a'Józanság és Mértékletteſség ſokkal gyönyörűſségesb. Mert, a'mint Aranyſzáju Sz. János írja; A'gyönyörűſség nem a'friſ étkekben áll, hanem az ehségben; a' mint Salomon-is jelenti, mondván [5]: *A' meg-elégedett lélek, meg-tapodya a' lépes-méznek: és az éhező lélek, a' keſerűt-is édes-gyanánt véſzi.* Hallyad michoda külömbség légyen a'Részeg- és a'Józan-közőtt [6]: *Nyavalyás, sír, és győtrelem a'telhetetlen férfiúnak: egéſſéges álma vagyon a'Józan embernek; reggelig alúſzik, és az ő lelke gyönyörködik véle.* Es iſmég [7]: *Aſſelly elégséges a'tudós embernek a'kevés bor! meg nem bántatol attól, és nem érzeſz fájdalmat.* Midőn *Platót* egy fő-embert, vacsorán józanon, és chak Filóſofus módra tartott-vólna, és éjjel nagy ſzépen nyugodott-vólna utánna; és az, más nap-is jól érzette-vólna magát: előtalálván *Platót*, azt mondotta néki: Ti Filoſofuſok, máſod nap-is vendégeskedtek: jeleutvén, hogy a'vendégség-béli Józanság, két vendégség-gyanánt eſik: mert, más nap-is jól érzi ember utánna magát, és az, gyönyörűſségesb minden drága étteknél. Nem ſzóllok a'ſzámtalan betegségekről, mellyek kővetik a'Tobzódáſt; mellyeknek az Orvoſok, ſem nevőket nem tudgyák, ſem orvoſságát nē talállyák, egy ſzóval, ſem feje, ſem keze, ſem lába, ſem ſzeme, ſem gyomra nem jó a Részegeſnek. A'Józanság pedig olly gyönyüſéges, hogy, a'mint *Plutarchus* írja, még azok-is, kik a' teſti gyönyörűſségben helyheztették a'Boldogságot, a Mértékletteſséget arra leg-jobb eſzköznek mondották.

Az Irégységnek, és a'véle-ellenkező Szeretetnek tulajdonsági, tellyeſséggel kűlömbőznek: mert amazt, mindenkor bánat és búsúlás emészti; ezt, az örőm és vigaság éleſzti. Mert, mint-hogy az Irégységnek terméſzete az, hogy máſnak jó ſzerencséjén búsúllyon és győtrődgyék: valahol mi jó vagyon, mind okot ád a'keſerűſségre. Es azért, ſzépen mondotta *Seneca*; hogy bűntetéſűl azt kívánná az Irégyeknek, hogy mindenővé ellátnának, és minden jón bánkodnának. Innét, a'régi Bölcſek, és Doktorok, iſzonyú dolgokhoz haſonlíttyák az Irégséget. Arany-ſzáju Sz. János, a'Lélek molyához, melly úntalā rágja; Sz. *Baſilius*, a'Rozdához; *Plutarchus*, a'Viſzketeghez, melly nyughatatlanná téſzi az embert; *Sócrates*, a'Lélek fűréſzének nevezte; Sz. Agoſton, az Ördög tulajdon vétkének mondotta. Arany-ſzáju Sz. János pedig, azt írta; hogy gonoſzb az Ördögirégységénél az ember Irégysége: mivelhogy az Ördög nē irégykedett a'hozzája haſonló terméſzetre, mint az ember. Sz. *Gregorius Nazianz.* azt írja tellőle, hogy mindē

[1] Prov. 7. 26.
[2] In Nazan.
[3] Pſ. 36. 11.
[4] Mat. 11 29
[5] Prov. 27. 7.
[6] Eccli 31 23
[7] Ecclſ. 22.

A

vétkeknél igazb, és méltóbb; és mindeneknél hamisabb, és méltatlanb: hamis és méltatlan, mert a'jámborokat üldözi; igaz és méltó, mert ő-magát, a'kitől származik, inkább győtri hogy-sem máſt. A'Szeretetben ninch semmi hasonló dolog: mivel-hogy az, még a'keserű dolgokat-is meg-édesíti; és a'más javát magáévá téſzi, nagy örömmel és vigasággal.

Végezetre: A'Jóra-való Reſtség- és Serénység-között, olly külömbség vagyon, mint a'beteg-ség- és egéſség-között: mert, mind a'Reſtnek 's-mind a'betegnek ellene vagyon, a'mi ő-néki leg-ſzükségesb. Es mi-képpen a'beteg az ételben semmi gyönyörűséget nem érezvén, azt úgy meg-útállya, hogy inkább akar meg-halni, hogy-sem enni; de az egéſséges ember, nagy jó izűen és gyönyörűségeſsen éſzik: azon-képpen a'Reſt, minden lelki dologtól irtózik, melyben az Ajtatos igen gyönyörködik. Azért

† Pſ. 118. 14 mondotta Dávid †: *A'te bizonyságid útában gyönyörködtem, mint minden gazdagságokban.*

† Prov. 4. 11. Ezek így lévén; Salomon-által azt mondgya az Iſten azoknak, a'kik jóban akarják magokat foglalni †: *Az Igaſság ösvényin hordozlak téged: mellyeken ha járandaſz, meg nem ſzoríttatnak a'lépéſid, és ſneván meg nem ütközöl*: hanem az örök Boldogságba jútſz; mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Iſten. Amen.

B

HARMADIK PREDIKATZIO.

Roboam Király, midőn Iſraëlnek minden fokasága hozzája ment-vólna, mondván a: *Az Atyád igen kemény igat rakott reánk: te azért most egy keveſet ſzállíts le az Atyád keménységes birodalmából, és az igen nehéz igájából mellyet reánk rakott; és ſzolgálunk néked.* Ki, meg-vetvén az okos Vén emberek tanátsát, kik azt tanátsolták hogy engedgyen a'kéréſnek, a'magához-hasonló bolond Ifiak tanátsából azt felelte nékik b: *Az Atyám meg-nehezítette igatokat; én pedig többet rakok igatokra: az Atyám oſtorokkal vert titeket; én pedig ſkorpiókkal verlek titeket.* Melly keménységgel egyebet nem nyert, Országának meg-oſzlásánál: úgy hogy, a'Tizen-két Nemzetség-közzűl, tizen el-pártolván tőle, chak két Nemzetség maradott véle. A'mi édes Üdvözítőnk, *Kiben minden bölcheségnek és tudománynak kincsei vóltak* c, tellyeſséggel külömben cselekedett. Mert, noha mindenek néki adattak az Atyától d: mindazáltal, nem chak keményen nem viſelte magát, hanem, tudván a'Moyſes Törvényének nehéz- és súllyos-vóltát, *mellyet az Atyák ſem viſelhettek* e: azt meg-könnyebbítette: és azt mondotta f, hogy *Az ő igája gyönyörűſéges, és az ő terhe könnyű.* Annak-fölötte, minnyájokat a'kik munkálkodtak, és megterhelve voltak, magához hitta: azt igérvén, hogy meg-nyúgottya őket. Ebből akárki-is eſzébe veheti, hogy a'mi kegyes Üdvözítőnk, nem vér-ſzopó kegyetlen *Tyrannus*, hanem ſzelíd, és alázatos-ſzívű Fejedelem; a'mint meg-jövendölte Zakariás Próféta g. Az-okáért nagy vakság, hogy keveſen találtatnak, a'kik ő-hozzá fiſſenek, és igaz nyugodalmat kereſsenek nála: azért nagy ſokan, mind e'világon fáradnak, 's mind a'más világon győrődnek. Melly nyomoruságra hogy mi ne jusúnk, e'mái Evangéliomból üdvösséges Tanuságokat ſzedegetek.

a 3. Reg. 12. 4

b Verſ. 14.

c Coloſ. 2. 3.
d Mat. 11. 27
e Act. 15. 10
f Mat. 11. 30

C

g Luc. 9. 9. Matt. 21. 5.

I. Meg-mutatom, hogy a' Jóſzágos cselekedeteknek nagy ellensége a' Kevéſység.
II. Meg-mondom, Miért ajánlotta olly igen Urunk az Alázatoſságot.
III. Meg-jelentem, az Alázatoſságnak tulajdonságit, és jeleit.

ELSŐ RESZE.

D

KÉt dologkívántatik fő-képpen, hogy valakivel jót tegyünk: a' Tehetség; és a'Jó akarat. Mert, ſem a'kiknek Tehetségök vagyon, de nem akarják a'dolgot; ſem a'kik Akarnák, de ninch értekök, végbe azt nem viſzik. Kriſtus Urunk, nagy dolgot igén vén e'mái Evangéliomban, a'Lélek nyugodalmáról, mind a'kettőről emlékezett. Tehetségéről azt mondotta h: Mindenek nékem adattak az Atyámtól. Jó akarattyát, azzal jelentette; hogy, a'kik munkálkodtak, és meg vóltak terhelve, magához hitta nagy ſzeretettel, és nyugodalmat ígért nékik. A'Terhen, akár-mi nyomoruságokat-is érthetünk; mellyekből Kriſtus-által ſzabadúlhatunk-meg: de fő-képpen a'Bűnnek el-viſelhetetlen terhét érti Urunk: melynél nagyobb terh ninch; a'mint jól mondgya a'Arany-ſzáju Sz. János i, és Sz. Ambrus k: ki azt mondgya; hogy, valakit a'Bűnnek terhe le-nyom, azt a'Kriſtuſnál egyéb fel nem emelheti. Es, noha minden Bűnről mondhattyuk Dáviddal l, hogy, *mint a'nehéz terh meg nehezűlnek rajtunk*: mindazáltal, leg-inkább illik a'Kevélységhez, és fel-fuvalkodáshoz, mivelhogy Urunk-is leg-alább háromſzor mődotta m; hogy *A'ki magát fel-magaſztallya, meg-alázzatik.* Azt *Lucifer* az ő eſetivel nyilván meg-mutatta. Mert, noha az égben volt, melly olly erős mint-ha rézből öntötték-

h Mat. 11. 27

i Hom. 40. in Matt.
k l. 6. ſ. 18
l Pſ. 37. 5.

m Mat. 23. 12
Luc. 14. 11
& 18. 14.

voltak:

volna [u]: mindazáltal, mihelyen azt mondotta Kevélységből [x]; *Hasonló leszek a' Fölségeshez*: leg-ottan a'nagy terh-miatt *pokolra vonyattatott, a' vermes mélységére.*

Az-okáert, magát adgya például Istünk az Alázatosságban, mondván [y]: *Tanúlyatok tőlem, mert szelíd vagyok, és alázatos-szívű, és nyugodalmat találtok lelkeitekneк.* Mintha azt mondotta-volna: Két dolog tészi nyughatatlanná az ember lelkét: a'Kétségbe esés, hogy a'gonoszt el nem kerűlheti, és a'jót végbe nem viheti. és azért mondottá; hogy, a'kik meg-fáradtak, és meg-terhelve vánnak, hozzám jőjenek; én-bennem bizzanak, segétséget tőlem kérjenek és várjanak, és én meg-nyúgatom őket: és a'Kevélység; mellyel ember az Isté ajándékiért el-hiszi magát, nagyot tulajdonitván magának: és azért mondom, hogy tőlem tanúlyák-meg az Alázatosságot, ki minden lelki jókkal bővelkődtem. mert nékem adattak mindenek az Atyámtól; de még-is meg-maradtam az Alázatosságban: és úgy nyugodalmat találnak lelkőknek; a' mint majd megmutatom.

Chodálatos szépség vagyon a'Jószágos cselekedetben: azért gyakorta melléje elűsz a' Kevélység; melly annak nyakát szakasztya, és haszontalanná tészi. Erről nyilván-való példánk lehet az Angyal: kiről az Isten imigyen beszél a' Prófétánál [q]: *Te vagy a' hasonlatosságnak pechétje, tellyes bőlcheséggel és tökéletes ékességgel, az Isten Paradicsomának gyönyörűségében vóltál: minden drága-kő a' te öltözeted: Sardius, Topazius, és Jaspis, Krisolithus, és Onyx és Beryllus, Sáfir, és Karbunculus, és Smaragd.* Bőtű-szerént. a' Tyrus Királyáról szóll, kinek az Isten sok gazdagságot adott-vólt: de azzal a'leg-főbb Angyalt *Lucifert* példázza, kit az Isten chodálatos szép lelki ajándékokkal fel-ékesitett-vólt. A' Hasonlatosság pechétének nevezi; az-az, tökéletes hasonlatosságnak. Mert, noha az ember is az Isten képére és hasonlatosságára teremtetett: mindazáltal az Angyalban, a' mint hogy a' természet tökéletesb vólt, úgy a' hasonlatosság is tettetesb vólt. Az Isten Paradichomának gyönyörűségiben vólt: mert minden jóval bővelkődött, minden nyomorúságról távúl volt. Minden drága-kő vólt az ő öltőzete, és kilencz drága-kőről vagyon emlekezet. mivelhogy kilencz kar-béli Angyalok vannak, és azoknak minden ékeségében részes vólt *Lucifer*, mint leg-főbb az Angyalok-közőtt. De, mi következőt ezekből? Hallyad az Isten mit mond [r]: *Fel-fuvalkodott a' szíved a' te ékességedben; el-veszetted bőlcheségedet a' te ékességedben.* Mint járt? *A' földre vetettelek téged.* Hasonló-képpen beszél az Isten Isaiásnál azon *Lucifer*-felől. Nabukodonosor képében [s]: *Le-vonyattatol pokolba a' te kevélységed.* mellyel mód-nélkűl kedvellette ékességét, és azt mondotta [t]: *Hasonló leszek a' Fölséghez.*

Jól tudta *Lucifer*, hogy a' Kevélység-miatt esett-el, és hogy az Emberi nemzetnek kellene bé-tőlteni a' párt-űtő Angyaloknak űres székeit: és azt meg-irégyelvén, meg-akarta az Embert ejteni azon kevélységgel; el-hitetvén Adámmal és Evával, hogy ollyanok lésznek mint az Istenek [u]. Kik, meg-kívánván a' mód-nélkűl-valo méltóságot, attól-is meg-fosztattak a' melyben az Isten helyheztette-vólt őket, és a' Paradichomnak gyönyörűséges lakó-helyéből ki-üzettettenek. Az-után-is sokakat chalt-meg az Ördög, azon képpel és horoggal, és fő-képpen a' Pogány Bőlcheket: kik az Istentől vőtt ajándékokat nem az Istennek tulajdonitván, hogy hálákat adtak-volna néki, hanem magoknak: azt mondgya Sz. Pál; hogy *El-enyésztek az ő gondolatiyokban, és meg-homályosodott az ő eszetlen szívők: mert magokat bőlcheknek mondván lenni, bolondokká lőttek.*

Ha kérded, Miért homályosodott-meg a' szívők; holott igen fényesnek láttatott a' világi Tudományokért? Azt felelem; hogy az Igasság Napjától el-forditották orczájokat, és magok kereslék a' setétséget: midőn, fel-fuvalkodván, tudományokban, a'minémű dichőséget az Istennek kellett vólna azokért adni, magoknak tulajdonitották: és azon igyekeztek, hogy újabb-újabb vélekedést találván, és azt egyebek-ellen meg-oltalmazván, magoknak hírt-nevet szerzenének. De mentől bőlchebbeknek alitották magokat, annyival temérdekb setétségbe jutottak, és tellyességgel el-enyésztek. Azt irják a'Poéták, hogy *Narcissus*, maga szépségét egy kútban meg-látván, úgy annyira meg-kedvellette azt, hogy álmélkodván azon, és ugyan el-ájúlván, gyengevirággá változott: így a' kevély Filosofusok, nagy tudományt és bőlcheséget tulajdonitván magoknak, és a' hiuság tükörében szemlélvén magokat, gyönyörködtek, és dicsekedtek azokban, mind addig, míg nem tellyességgel, mint a' virág el-fonnyadtak, és el-enyésztek.

Látván azért az Isten, hogy a' Jószágos cselekedetek-után ólálkodik a' Kevélység, az Alázatossággal akarta meg-oltalmazni: melynek kevesen tudgyák mi-vóltát, noha a' nélkűl senki nem üdvözűlhet: de az Istenhez nem fér, a'mint jól mondgya Sz. Agoston [y], Sz. Bernárd [z], és Sz. Tamás [a]. Mert az Alázatosságnak tiszti az; hogy, magánál

[u] Gen. 3. 5.
[x] Isa. 14. 14.
[y] Mat. 11. 29.
[q] Ezech. 28. 12.
[r] Vers. 17.
[s] Isa. 14. 11.
[t] Vers. 14.
[u] Gen. 3. 5.
[x] Rom. 1. 21.
[y] Ser. 1. de Tempore.
[z] Ser. de Assumt. Domin.
[a] 2. 2. q. 161. art. 1. ad 4.

A

máſt nagyobnak iſmérvén, az-előtt magát meg-alázza: az Iſtennél pedig nagyobb semmi ninch, 's nem-is lehet; azért az Alázatoſság ő hozzája nem férhet. Mivelhogy azért az Iſten, az ő parancholatival az embert elégé tanitotta, és őſztönözte az Alázatoſságra; de a' Kevélységbe el-merült ember azzal keveſet gondolt: azt végezte, hogy magát adgya például, fogana-osb tanitásért. És hogy az Iſteni ſzemély, magára vehetné az Alázatoſság chelekedetit, az Iſten Fia emberi természetbe öltözött: és a' ſzerént, az Iſtent magánál nagyobnak iſmérvén, meg-alázhatta magát, az Iſteni természet méltóságának fogyatkozáſa-nélkül. és azért mondotta a' mái Evangéliomban[b]: *Tanúlyatok én-tőlem, mert ſzelíd vagyok, és alázatos-ſzívű* az-az, nem tettetés-képpen, vagy kép-mu atásból, mint az a'kiről azt mondgya a' Bölcs[c]: *Vagyon a' ki alnokúl meg-alázza magát*: hanem ſzívből, és valóságos-képpen. Mert, *Le-borúlván orczáira imádkozott, és könyörgött az ő Mennyei Sz. Atyának*[d]: és, meg-alázván magát, engedett az ő parancholattyának mind haláláig, és a' Kereſztnek haláláig[e]. Az-okáért Sz. Agoſton, *Béda*, Sz. Tamas, *Haymo*, és egyebek, Dávidnak ama' mondáſát[f], *Kélj-fel Uram én-Iſtenem, a' parancholatban, mellyet parancholtál*: erről a' Parancholatról értik: *Tanúlyatok tőlem, mert ſzelíd és alázatos-ſzívű vagyok.*

b Mat. 11. 29
c Eccli. 19. 23
d Mat. 26. 39
e Phil. 2. 8.
f Pſ. 7. 8.

B

De tovább-is ment a' Kriſtus az Alázatoſságban: Mert, holott az ember az Iſtennek nem akart engedni: ő, igaz Iſten lévén, még az embereknek-is engedett: hogy tanúlnák-meg az emberek az alázatos Engedelmeſséget. Mert engedelmes vólt[g] Máriának, és Joſefnek: sőt még az iſtentelen Kaifáſnak-is, Pilátuſnak, a' hitetlen vitézeknek, és a' kegyetlen hóhéroknak. És[h]: *Adta magát, az őrzet kamiſſan iſtenének.* És nem csak Péternek, és a' többi jámbor Tanitványinak moſta-meg lábokat: hanem Judáſnak-is, a' hamis árulónak. És azzal meg-mutatta, hogy ő nem ímillyen a' mollyan, hanem igaz és valóságos Meſter: ki a' Kereſztyéneknek leg-ſzükségesb tudományát, nem ſzóval és beſzéddel, hanem példával és chelekedettel bizonyította-meg, mondván[i]: *Példát adtam nékték, hogy a' mint én chelekedtem velétek, ti is úgy chelekedjetek.* Mert igazán irta *Seneca*[l]; hogy az emberek többet hiſznek a' ſzemőknek, hogy-ſem mint a' fülőknek: és, hogy a' Parancholatnak úttya hoſzſzú, a' Példának pedig rövid, és foganatos.

g Luc. 2. 51.
h 1. Pet. 2. 23
i Joan. 13. 15
l Ep. 1. ep. 6.

C

II. RÉSZE.

KÉrdenéd: Mi okból múnkálkodott ennyit Kriſtus Urúnk az Alázatoſságnak tanitásában? Azt feleli Sz. Agoſton[m], hogy abban áll és függ az Evangéliomi tudománynak ſommája: Más útat, úgy-mond Sz. Agoſton, magadnak ne kéſzits az Igaſságnak meg-fogására, annál a' mellyet az Iſten kéſzitett. Az pedig, Első, az Alázatoſság; második, az Alázatoſság; harmadik, az Alázatoſság: és valamennyiſzer kérdenél, ugyan azont mondanám. Haſonló ítéletben vólt Szent *Leo*[n]. Bizonyos, hogy mind a' Zsidók, 's mind a' Pogány Bölcsek, a' Kevélységért nem hihettek a' Kriſtusban: ki a' Zsidóknak ſzemtől-ſzembe azt mondotta[o]: *Mikép hihettek ti, kik dicsőſséget vészitek egy-mástól; és a' dicsőſséget, mellyegyedúl az Iſtentől vagyon, nem keresitek?* És midőn a' Kevély Farisæuſok az ő tanitását chufolnák, nyilván meg-jelentette, hogy annak oka a' Kevélység, mondván[p]: *Ti vagytok a' kik magatokat igazitgyátok az emberek előtt, az Iſten pedig tudgya a' ti ſziveteket: mert, a' mi az emberek előtt nagy, útálatoſság az Iſten előtt.* S' Pogány Bölcsek pedig[q]; *Midőn meg-iſmérték vólna az Iſtent, nem úgy mint Iſtent dicsőítették, vagy hálákat adtak néki; hanem el-enyéſztek az ő gondolattyokban, és meg-homályoſodott az ő észszelen ſzívök: mert, magokat mondván bölcseknek lenni, bolondokká lőttek.* Innét vagyon, hogy Urúnk e' mái Evangéliomban, hálákat ád az ő Mennyei Szent Atyának, hogy a' Mennyei tudományt, mellyet ő hozott e' világra, a' bölcsektől és okoſoktól el-rejtvén, meg-jelentette a' Kiſdedeknek: az-az, a' mint Sz. Agoſton[r], és Sz. Gergely[s] magyarázzák, az Alázatoſoknak.

m Ep. 56. al. Disſertato
n Sermon. 7. de Epiphania.
o Ioan. 5. 44.
p Luc. 16. 15.
q Rom. 1. 22.

D

Nikodémus Iſraélben Meſter vólt[t]; de nem érthette a' mit Urúnk az Újonnan-valo ſzületéſről beſzéllett: mert nem akarta azt alázatoſſan hinni, hanem okát akarta tudni, mondván[v]: *Mi módon ſzülethetik az ember mikor vén?* és[x]: *Mi-képpen lehetnek ezek?* Másutt-is Urúnk, ſzólván a' Bölcsekről és kiſdedekről, imigyen beſzéll[y]: *Béjövetem ez e világra; hogy, a' kik nem látnak (a' kik az ő vakságokat és tudatlanságokat alázatoſſan meg-vallyák, és meg-engedik s jó néven vészik hogy vezetteſſenek) lássanak, és a' kik látnak (a' kik aztitélik magok-felől hogy igen ſzemesek és bölcsek) vakok legyenek.* Kinek, midőn némelly kevély Farisæuſok azt mondották-vólna; *Vallyon mi-is vakok vagyunk-e?* azt felelte nékik: *Ha vakok vólnátok* (az-az, a' mint Sz. Agoſton magyarázza[z], ha meg-iſmérnétek vakságtokat; ha ezzel tudatlanság-

s Lib. 27. Moral. c. 9.
t Ioan. 3. 10.
v 1. ſ. 4.
x 9. ſ. 9.
y Ioan. 9. 39.
z Tract. 44. in Ioan.

tokát,) *nem vólna bűnötök. Most pedig azt mondgyátok; Hogy látunk; a'ti bűnötök meg-m.-rad*; az-az, meg nem gyógyúlhat. Mi-képpen hogy, a kit nyillal, vagy puskával megtőnek, vagy kopiával's dárdával meg-őkleltnek, valamig a'nyil-vas, vagy a'golyóbis; a'kopiaés dárda-töredékje benne marad, meg nem gyógyúlhat: azon-képpen, valamig a'Kevélység, melly *Minden Bűnnek kezdeti* [d], az emberben marad, a'hitetlenségből ki nem szabadúlhat: mert a'Hit, alázatos szívet kiván.

Jól mondotta *Cæsarius* [e]; hogy, mi-képpen a'kútból, vagy folyó-vízből, senki nem ihatik, ha meg nem hajol: azon-képpen a'Krisztusnak eleven Kútából, és a'Sz. Léleknek drága Folyó-vizéből, senki élő vizet nem meríthet, ha alázatosan meg nem hajtya magát. De vederrel sem meríthetni vizet, míg nem az alá mégyen a'vizbe. és azért hasonlíttya Urúnk magát Kúthoz [f]; és az ő Malasztyát vízhez [g]. Vedd eszedbe Sz. *Bonaventurá*ból [h]; hogy az Alázatosság, Három mesterséggel tészen alkalmatolokká az Isten Malasztyának el-vételére: Elsőben; Meg-hajolván a'szorgalmatos imádság-által: mi-képpen hogy a'veder-is alá hajol vagy fordúl, hogy a'vizet fel-meríttse. Mert az Alázatos ember, azt ítélvén hogy semmie ninchen, az imádság-által meg-alázza magát. és könyörög az Istennek, hogy az ő Malasztyával, és lelki ajándékival meg-látogassa: a'Kevély pedig, azt vélvén hogy semmi héával ninchen, elég igasága vagyon, s-kevés vétke, nem hajol-meg az imádságra; hanem a'kevély Farisæussal, kép mutatásból hálákat ád az Istennek, hogy nem olyan mint egyéb emberek [i]. Másodszor: Meg-üresülvén; az-az, maga-felől keveset vélvén. Mert, mi-képpen az edény, vizet bé nem vehet, ha meg nem üresül: azon-képpen az igaz Alázatos, üresnek alittya magát, és úgy éhezi és szomjuhozza az igasságot: de a'Kevély, telinek ítélvén magát és gazdagnak, nem éhezik sem szomjuhozik. Az Isten pedig, mind a'kettőt látván, *Az éhezőket bé-töltsi jókkal, és a'gazdagokat* (kik gazdagoknak vélik magokat) *üresen bocsátya*: mivelhogy, *Bóldogok a'kik éhezik és szomjuhoznak az igasságot*; *mert ők meg-elégíttetnek*. Harmadszor: Ki-terjedvén a'hálá-adás-által; mi-képpen az edényt meg kell nyítni, hogy víz mennyen belé: Az Alázatos fel-táttya száját, kivánván az Isten ajándékát. és midőn az Isten bé-tőlti, hálákat ád néki; és úgy-is fel-táttya száját.

Ezekből meg-érthetni, mi okért ajánlotta Urúnk a'Híveknek olly szorgalmatosan tanitásával és példájával az Alázatosságot; mert tudta annak nagy hasznát, és szükséges-voltát: mellyet a' Sz. Atyák, a'Jószágos cselekedetek-között, leg-elsőnek mondnak: úgy-mint Sz. *Cyprianus* [m], Sz. *Jeróny*mus [n], és Sz. Agoston [o]: Sz. *Basilius* pedig azt mondgya [p]; hogy az Alázatosság, minden Jószágos cselekedeteknek bizonyos és bátorságos kinche. Sz. Ambrus [q]; hogy azok feje: Arany-szájú Sz. János [r]; hogy fondamentoma: *Cassianus* [s]; hogy Mestere: Sz. Gergély [t]; hogy annya: Sz. Bernárd [u]; hogy feneke: és egyebek-is sok szép dichéretet tésznek felőle, és sok-képpen ajánlyák, okot vévén a'Szent Irás mondásiból: mivelhogy, a'mint Sz. Agoston írja [x], alig vagyon olly levél a'Szent Könyvek-között, mellyen az ne légyen írva, hogy az Isten a Kevélyeknek ellenek-áll, és az Alázatosoknak Malasztot ád.

Bizonyos dolog, hogy az Alázatosság, igen kedvessé tészi Isten-előtt könyörgésinket. Azért mondgya Dávid [y]: *Az alázatosok imádságára tekintett*: *és meg nem útálta azok könyörgését*. És Judith asszony [z]: *Az Alázatosok és szelidek könyörgése tetszett néked mindenkor*. És a' Bölcs [a]: *A maga meg-alázónak imádsága, által-hatya a'felyhőket*: *és meg nem vígasztaltatik, míg nem el-közeliget*: *és el nem távozik, míg nem a'Fölséges reá tekint*. Annak-felőlőtte; az Alázatosság tulajdon-képpen érdemli a' Mennyei bóldogságot; a' mint Dávid jelenti, mondván [b]: *Mert te az alázatos népet meg-szabadítod* (a'vagy üdvőzítéd,) *és a'Kevélyek szemeit meg-alázod*. És Urúnk [c]: *A'ki meg-alázza magát, fel-magasztaltatik*. Azért mondgya Sz. Agoston [d]; hogy az Alázatosság, a'dichőségnek érdeme; a'dichőség az Alázatosságnak jutalma. Igen hasznos az Ördög inchelkedésinek és kisértetinek meg-győzésére-is: mivelhogy az Ördög, a'Kevélység-miatt esett-ki a'Bóldogságból, és azért semmit úgy nem gyűlöl mint az Alázatosságot; a'mint Sz. Antal mondotta Sz. *Athanásius*nál [e]. Ki midőn azt látta-vólna, hogy az egész világ rakva tőrrel; és az Urtól azt kérdette vólna, Mi módon szabadúlhatna-meg az ember attól? azt felelte az Úr: Az Alázatosság-által.

Azt olvastam a'Régi Atyáknak életében [f]; hogy, midőn egy vén Remetéhez Ördögös embert vittek-vólna; és sokáig kérték-vólna, hogy a' nyomorúlt embert a' kegyetlen Hóhértól meg-szabadittsa: végtére azt mondotta az Ördögnek: Menyki átkozott Sátan, az Úr Istennek teremtett-állattyából. Kinek a' Sátan azt felelte: Ki-megyek; de kérlek, hogy felelly-meg: Kichodák a'kechkék? és kichodák

A

[d] 1 Eccli. 10. 15.
[e] Hom. 30.

[f] Matth. 7. 27.
[g] Ioan. 4. 13.
[h] In Lucæ 5. Ioan. c. 26.

B

[i] Luc. 18. 11.

[k] Luc. 1. 53.

[l] Matt. 5. 6.

C

[m] Ser. de Natali Christi.
[n] Epist. 27.
[o] Epist. 56.
[p] In Constit. Monach. c. 27.
[q] Serm. 30. in Ps. 118.
[r] Hom. 35. in Mat.
[s] Collat. 15. c. 7.
[t] Lib. 22. Moral. c. 13.
[u] Lect. 3. de Dedic. Eccles. c. 23.

D

[y] Ps. 101. 18.
[z] Cap. 9. 16.
[a] Eccli. 35. 21.
[b] Ps. 17. 28.
[c] Luc. 14. 11.
[d] Tract. 104. in Ioan.
[e] In Vita Antonii.
[f] In Vitis PP. & Homiliar.

A

a' Bárányok? Felele a' Remete: A' kechkekollyanok mint én vagyok; a' Barányokat pedig az Isten tudgya. Halván azt az Ördög, fel-kiáltott, mondván: Imé a te Alázatosságodért megyek-ki. Szent *Macariusnak* egyszer az Ördög eleibe menvén, azt mondotta: *Macari*, nagy erőszakot szenvedek tőled, mert akarván néked ártani, nem árthatok; noha, valamit cselekszel, én felyül-haladlak. Te néha böjtölsz; én pedig soha nem észem: te gyakorta vigyázsz; én soha nem aluszom. De, vallom, hogy egy dologban meg-győzsz. És midőn reá kénszeritette volna, hogy megmondgya mi légyen az? azt felelte: Egyedül a' te Alázatosságod győz-meg engem. Bizonyos tehát, hogy igen hasznos az Alázatosság.

g *In Vitis PP. 2. part. cap. de Patrum, & Macarius.*

Szükséges-volta, abból tetszik-ki; hogy az Alázatosságnak meg-óltalmazásáért, az Isten nagy kisértetekbe bochát a' Hivekre; és meg-engedi, hogy más-féle vétekbe essenek inkább hogy-sem a Kevélységbe, melly az Alázatosságnak ellensége. A' mi a' kisértetet illeti; példánk Szent Pál: ki azt irja maga-felől h: *Hogy a' jelenéseknek nagy-volta fel ne fuvalkodtasson engem, adatott nékem az én testem ötztöne, a' Sátán Angyala, a' ki nyakon chapdosson engem.* Melly dologon fel-kiált Sz. Agoston, mondván i: Oh méreg, melly meg nem gyógyúl, hanem méreggel! a' Feje veretteteett, hogy a' feje fel ne emelkedgyék. Melly nem kichiny kisértet volt: mert utánna-veti Szent Pál; hogy Háromszor kérte az Urat, hogy el-távoznék tőle. A' mi a' vétket illeti; azt mondgya Szent *Isidorus* k, hogy hasznosb a' Kevélynek, hogy akármi egyéb vétekbe essék: chak hogy az efet-után meg-aláza magát az Isten előtt, hogy-sem mint a' Kevélységgel kárhozatra menjen. Sz. Agoston-is l azt méri mondani, hogy hasznos a' Kevélyeknek valami nyilván-való vétekbe esni: hogy magoknak ne tetszenek, a' kik magoknak tetszvén meg-esnek. Halasztban nem tetszett magának Péter midőn sirt, hogy-sem mint mikor magának nagyot tulajdonitott. Aztrí mondgya a Sz. Zoltár is m: *Teltsd-be az ő orczájokat gyalázattal, és meg keresik Uram a te nevedet.* Ennek oka az; hogy az egyéb-féle vétkek nyilván-valók; mint a Tetűnek cselekedeti n: (mellyek-közibe nem számállya Sz. Pál a' kevélységet:) az-okáért azokat könyű meg-ismérni, és meg is orvosolni. Mert, a' mint Sz. *Cyprianus* mondgya o, A bochánatra első garádics, a' Bűnnek meg-ismérése. Egyedűl a' Kevélység meg-orvosolhatatlá, ha meg nem aláztatik: mert azt a' vétket, mentől inkább szenvedgyük, annál-inkább nem láttyuk. Innét vagyon, hogy nemelly Szentek, midőn vagy magokban érzették, a' vagy egyebekben ismérték a' kevélységnek indúlattyát: az Istentől azt kivánták, hogy inkább az Ördög gyötörje őket testőkben, hogy-sem a' kevélység lelkőkben.

B

2. Cor. 12. 7

C

i Serm. 7. de Verb. Apost.

k Lib. 2. de Summo bono, cap. 28.

l Lib. 14. Civ. cap. 13.

m Ps. 82. 17.

n Gal. 5. 19.

o Lib. 1 ep. 3.

Severus Sulpitius azt irja p egy Remetétől; hogy chodálatos volt mind életének szentségében, 's mind choda-tételiben. Ki, hogy szívéből ki-kergetné a' kérkedékenységnek hiuságát, a' melybe esett-volt: azt kivánta, hogy az Ördögnek hatalom adassék rajta őt hólnapig; és hasonló lenne azokhoz, kiket ő meg-szabaditott az Ördögöktől. Az-okáért, az Ördög beléje ment, és ő láncza tétetett: ötődik hólnap-múlva pedig meg-szabadúlt, nem chak az Ördögtől, hanem a' Kevélységnek hiuságától-is. *Surius* pedig azt irja Szent *Severinus*ról q, *Colonia* Püspökről: hogy három kevély és engedetlen Baráti lévén, azon könyörgött az Istennek, hogy mindeniken hatalmat vévén az Ördög, keményen meg-győtörje őket: és úgy negyven napig győtretetvén, keményen meg-böjtöltette őket. Mellyek el-múlván, imádkozott érettek, és mind az Ördögtől, 's mind a' Kevélységtől meg-szabaditotta. Nagy nyavalya, a' melly illy kemény orvoslást kiván: és nagy jóság, a' mellyért azt el kell szenvedni.

p *Dial. 1 de Vita S. Martini.*

q *In Vita ejus.*

D

III. RESZE.

KÉrdenéd: Michoda Tulajdonsági vannak az igaz Alázatosságnak? Felelet: Egynehányat számlálnak a' Szent Atyák, és a' Sz. Irás-is. Első az; hogy ember az Isten-alá vesse magát, Dáviddal mondván r: *Nem az Isten-alá vettetik-e az én lelkem?* Az-okáért, midőn Sz. Jakab azt mondotta-volna s, *Az Isten a' Kevélyeknek ellen-ál: az Alázatosoknak pedig Malasztot ád*: mindgyárt utánna vetette: *Engedgyetek azért az Istennek*: a' vagy, Vessétek az Isten-alá magatokat. Sz. Péter is, azon mondásnak utánna vetette t: *Alázzátok meg azért magatokat az Istennek hatalmas keze alatt.* Erről Sz. Bernárd azt mondgya u; hogy, noha minden teremtett-állatnak engedni kell az ő Teremtőjének, vagy akarja, vagy nem: mindazáltal, az okos teremtett-állattól, szabad akart-szerént-való Engedelmeiség kivántatik, hogy szabad akarat-szerént áldozzék ab Urnak, és választ tegyen az ő nevének, nem azért hogy rettenetes, hanem, hogy.

r Ps. 61. 1.

s Jac. 4. 6.

t 1. Pet. 5. 6.

u *Serm. de Sub. dilectione ante finem volumin.*

Szent

Szent: nem azért hogy mindenható, hanem hogy jó. Hogy-ha pedig az ember, embereknek-is enged, mint Szüleinek, Fejedelmeinek, Előtte-járóinak: azt az Istenért cselekeszi, a'kinek azok Hely-tartói, és tiszt-viselői; a'mint Sz. Péter jelenti, mondván [a]: *Engedelmesíkjetek minden emberi teremtett-állatnak az Istenért.*

A

[a] 1. Pét. 2. 13

Második Tulajdonsága az Alázatosságnak az; hogy senkinél magát nagyobnak, vagy jobnak ne ítéllye; a'mint Sz. Ambrus tanittya [a], Arany-száju Sz. János [b], és Sz. Bernárd [c]: ki azt mondgya, hogy nem félő, ha ember magát mindennel alább-valónak ítéli-is: de igen félő, és veszedelmes, ha magát chak egynél-is jobnak ítéli. holott Urunk arra tanittott bennünket [d], hogy a'leg utólsó helyt válaszszuk. Ezt valóban megmutatta Sz. Ferencz: kinek mondását, másutt elő-hoztam [e] Sz. *Bonaventura*-ból. Jól tanúlt volt a' Sz. Ferencz Iskolájában *Bernardus Quintavallensis*: ki társa és tanítványa volt. Kiről azt irja *Marulus* [f], Szent *Bonaventura*-ból; hogy egy *Leo*-nevü Barát azt látta, hogy a'szeméből olly világosság származott, mint két fényes chillag; azért, hogy tellyes életében senkire nem nézett, a'kit magánál jobnak nem ítélt-volna. Mert, ha valakit rongyos és alá-való köntösben látott, azt mondotta magának: Ezt ámesben szenvedi a' szegénységet náladnál. Ha pedig valakit drága ruhában látott, azt mondotta: Ezt talám a'gyenge köntös alatt jobb náladnál Bernárd, ki alá-való köntöst visel. Méltán tündöklöttek annak szemei, kinek szeme-fényét soha a'vakmerő ítéletnek chapája el nem fogta, hanem az Alázatosságnak orvossága mindenkor tiztán meg-tartotta.

[a] Lib. 10. ep. 82.
[b] Hom. 33. in Gen.
[c] Serm. 37. in Cant.
[d] Luc. 14. 10
[e] Cap. 1. Documento 44. pro. 1. n. 3
[f] Lib. 5. c. 1.

B

Harmadik Tulajdonsága az; hogy, mentől nagyobb méltóságban vagyon az ember, annál alázatosb légyen szivében: a'mint a' Bölcs mondgya [a]: *Mentől nagyobb vagy, meg-alázd minnyadat mindenekben: és az Istennél kedvet találsz.* Urunk is azt mondotta [b]: *Valaki közöttetek nagyobb akar lenni, légyen mindnyájotok*, és utánna vetette: *az mint az ember Fia nem jött hogy szolgáltassanak neki, hanem hogy szolgáljon.* Az ember Fia [c] Istenember volt: ki, nagyobb lévén minden embereknél, és Angyaloknál-is, leg-inkább alázta meg magát. A'Kristus után, a'mint leg-méltóságosb személy volt az ő Sz. Annya, úgy leg-alázatosb is: ki, az Isten Annyává választatván, az Úr szolgálójának nevezte magát, mind az Angyal előtt [d], 's mind Erzsébet előtt [e]. A'Boldog Aszszony után, helyheztettyük Keresztelő Sz. Jánost; kinél *Nem támadott az aszszonyok szülöttei közöt nagyobb* [f]: de meg-is azt mondotta [g]; hogy Nem méltó a'Kristusnak saruit hordozni, sem a'saruja szíját meg-oldani [h]. Ezekből ki-tetszik az Alázatosságnak mi-volta; melynek Sz. Bernárd, Három Garáditsit számállya elő [i]: Az Alázatosságban, úgy-mond, e' Három dolog vagyon: A'fellyebb-valónak, vagy Előtte-járónak alája-vetteni; hogy annak egyenlőségére, se kevélységből, se irégységből ne ragadcsák: Az Egyenlőt meg nem előzni; se nem kívánni hogy annak Előtte-járóvá légyen: A'kisebnek inkább alája vetni magát, hogy-sem azt meg-előzni; hogy abból az Alázatosságnak igaz-volta meg-bizonyittassék. A'*Glossa Ordinaria* is majd hasonló-képpen beszéll [k]: A' Tökéletes Alázatosságnak, úgy-mond, Három Garáditsa vagyon: Első; Magát a'fellyebvalónak alája-vetni, és az egyenlőnek meg-haladására nem igyekezni: és ez elégséges. Második; Az egyenlőnek alája-vetni magát, és a'kisebnek meg-előzésére nem vágyódni: és ez bővséges. Harmadik; Magát a'kisebnek alája-vetni: és abban vagyon minden igasság.

[a] Eccli. 3. 20.
[b] Luc. 22. 26.
[c] Mat. 20. 28.
[d] Luc. 1. 38
[e] Luc. 1. 43
[f] Mat. 11. 11
[g] Mar. 1. 7.
[h] Jo. 1. 27.
[i] In Sententiis.
[k] In Cap. 3. Matth.

Negyedik Tulajdonsága az Alázatosságnak az; hogy szívből származzék, és valóságos légyen, minden tettetés nélkül. Mert, a'mint a Bölcs mondgya [a]; *Vagyon a' ki álnokúl meg-alázza magát, és az belső részei rakvák csalárdsággal.* Azért mondgya Sz. Ambrus [b], hogy sokakban vagyon az Alázatosságnak szine, de ninch annak valósága: sokan fitogattyák azt kívül, de belől ostromlyák. És Sz. *Jerónymus* [c]: Kövesd az Alázatosságot, nem azt a'mellyet mutatnak, és fitogatnak 's tettetnek a'test-viselésével, vagy a'halkan-való szóllásal, hanem a melly rejtett szívnek indúlattyából származik. Mert, más a'jószágos cselekedet, 's más annak halavárlatossága: más a'dolognak árnyékát követni, 's más a'valóságát. Sokkal rútabbak a'Kevélység, melly az Alázatosságnak némelly jeleivel be-fedeztetik: mert, nem tudom mi módon, sokkal rútabbak a'vétkek, mellyek a'jóságnak színével bé-palástoltatnak. De azért, nem kell meg-vetni a' külső maga-viselésben való alázatos jeleket-is: mert, noha nem azokban áll az Alázatosság, mindazáltal azokkal együtt-jár: és, noha a'külső jel meg-mutatná a'belső Alázatosság nélkül, kép-mutatásából: mindazáltal a' belső Alázatosság el nem hadgya a' külső jelecket; úgy-mint, öltözetiben, maga-viselésében, szollásában, és járásában.

[a] Prov. 19. 23
[b] Lib. 7. epist. 44. ad Sabinum, Diaconum,
[c] Epist. 14. ad Celantiam,

D

Kérdenéd: Mikoda jelei lehetnek az igaz Alázatosságnak, mellyeken magát meg-

A

meg-ismérhesse az ember? Azt feleli Sz. Ambrus[h]; hogy a Békeséges türés, az Alázatosságnak eggyik Jele; és azt a'Dávid példájával bizonyittya: ki midőn futna Abialon-előtt, halván Semeinek gyalázatos szidalmit, azokat békével szenvedte: és, midőn látná, hogy Abisai boszszút akar azért állani, nem engedte[i]. Sz. Gergély, más Jelét adgya[k]; hogy az ember maga-is meg-vallya vétkét; és, ha más vádollya-is, meg ne tagadgya: mert Kevélységnek vétke, midőn ember a'mit maga-felől mond, azt máshol gonosz néven vészi. és a'mint Sz. Bernárd irja[l], Az igaz Alázatos azt kiványa, hogy őtet alá-valónak ítéllyék, és nem hogy alázatosnak hirdessék. Őrvendez, midőn megútállyák: chak abban kevély, hogy a'dicséretet meg-veti. Illyen volt *Conſtantinus Adanſionarius*: kiről azt irja Sz. Gergély[m]; hogy nagy hire volt szentségének, és azért sokan mentek őtet látni. A'többi-között, ment hozzája egy paralyzat ember: ki a'Szentséget a'testnek állapattyából itélvén, és látván hogy kisded ember, meg-útálta, mondván: Én ezt valami nagy embernek véltem; de látom, hogy semmi emberi állapattya nincsen. Halván ezt *Conſtantinus*, el-hagyá a'lámpásokat, a'mellyeket tartatozott; nagy hamar alá-szállott, és meg-ölelvén a'paralyzat embert, ápolgatni kezdette; és köszönte néki, hogy ollyan ítéletet tőtt felőle, mondván: Te vagy egyedül, a'ki szemeidet énreám fel-nyitottad. És utánna veti Sz. Gergély: Ki-ki miném légyen magánál, megmutatya a'gyalázat.

B

Ezzel ellenkező chúfos példát hallottam, egy Remetéről, kinek Szentségét sokan nagynak tartották: de eggyik a'mi első Páterünk-közzűl *Nicolaus Bobadilla*, meg-mutatta ki légyen. Mert, midőn sokan járnának a'Remetéhez, őtet-is kérték, hogy meglátogassa; és lássa minémű nagy Szent ember. Engedett *Bobadilla*; és sarut vont lábára; és az úton jól meg-gázolván a'sárban, a'Remetéhez ment. És mihelyen oda jutott, mingyárt azt mondotta néki: Hallád-e Remete, vond le a'sarumat, és tisztitsd-meg szépen. Halván azt a'Remete, és nem tudván el-titkolni belső Kevélységét, azt mondotta: Meg-lássd kinek szóllasz: ez-előtt sem tisztitottam én a'te sarudat. El-fakadván nevetve *Bobadilla*, monda a'társainak: Im láttyátok michoda Szent ez, a'ki a gyalázatot békével és alázatossan nem szenvedheti! holott az Alázatosság-nélkül a'Szentség nem lehet.

C

Más valóságos Jele az Alázatosságnak; az Alá-való dolgoknak gyakorlása, vagy azokban-való szorgalmatosság: minémű volt a'Krisztusban, midőn a'Tanitványinak lábokat meg-mosta, és meg-törlötte, még az árúló Judásnak-is. Melly példát nagyra kell böcsülienünk, mivelhogy annak követését például hadta, mondván[n]: *Példát adtam nektek, hogy a'mint én cselekedtem veletek, ti-is úgy cselekedgyetek.* Hasonló-képpen cselekedett Dávid, midőn, nem gondolván feleségének chufolásával, az Isten szekrénye-előtt ugrált és tanczolt[o]; és azt mondotta a'chúfoló Mikolnak[p]: *Az Ur-előtt, ki inkább valasztott engem, jaiszom-is, alább-való-is lészek inkább hogy sem voltam, és alázatos lészek szemeim előtt.* Guilielmus *Tyrius*, szép példát ir[q], *Godefridus Bullionius*ról: ki midőn *Paliſtina*nak Királyává lőtt-vólna, és a'Pogány Fejedelmeknek követi hozzája mentek-vólna tiszteletnek okáért, szalma zákon ülve találták őtet: és chodálkozván, tudakoztak az Udvar-népétől, Mi oka vólna, hogy olly hatalmas Fejedelem, kinek hadakozásban való híre-neve az egész Nap-keleti Országokat meg-rémitette, egyéb Királyok szokása ellen, semmi méltóságot nem követvén, olly alázatosan ülne? Mellyet meg-halván a'Király, azt felelte: Elég ülő-helye lehet a'föld a'halandó embernek: kinek halála-után, sok ideig-való lakó-helye légyen. Chodálkozván annál-is inkább a'*Barbarus*ok, mind beszédén, 's mind chelekedetén, azt mondották: Méltó *Godefridus*nak arra, hogy minden Nemzeteknek parancholljon, és Fejedelmök légyen.

D

A'mi *Franciſcus Borgia*nk-felől, ki az-előtt *Gandiai* Herczeg volt, azt irja *Petrus Ribadeneira*[r]; hogy Nagy-Chötörtökön, midőn az Anyaszentegyház, Urunknak alázatos chelekedetiről, a'láb-mosásról emlekezik, a'*Novitius*oknak predikállott; és a'többi-között, azt mondotta: Semmi helyt a'világon ma nem találtam. Mert, hat esztendőtől-fogva, Judásnak lábainál-való helyt tulajdonitottam magamnak: de mostan, figyelmezvén arra, hogy a'Krisztus, Judásnak lábaihoz borúlván, azokat mossa, törölgeti, chókolgattya; én onnét ki-özettetvén, más helyt nem találok. Ugyan ottan azt-is irja, hogy egykor az Ispitályban forgolódván *Borgia*, és a'szegény nyomorúlt embereknek szolgálván, az Ördögöt emberi ábrázatban látta. Ki nagy kevélyen azt mondotta néki: Mi dolgod vagyon itt? és nagy ember lévén, az emberek szemere-között mi módon forgolódhatol? Kinek meg-felelvén *Borgia*, torkába verte kevélységét, mondván: Én inkább chodállak téged, hogy illy kevély elméd lévén, méltóztattál hozzam szóllani, egy szegény nyomorúlt és igen Bűnös emberhez.

[h] *Serm. 10. in Pſ. 118.*

[i] *2. Reg. 16. 10.*

[k] *Lib. 22. Moral. cap. 14.*

[l] *Serm. 36. in Cant.*

[m] *Lib. 3. Dial.*

[n] *Ioan. 13. 15.*

[o] *2. Reg. 6. 14.*

[p] *verſ. 22.*

[q] *Lib. 9. Hiſt. ſacra, c. 19.*

[r] *Lib. 4. c. 1.*

Caſtis-

Ca'sanem egyéb jeleit is adgya az Alázatosságnak [a]: tudni illik, Ha ember maga akaratyán nem jár; ha semmi chelekedetit, és még gondolatit sem titkolly az Előtte-járójától; ha semmit nem tulajdonit maga okosságának és tételetinek, hanem mindenekben az ő Előtte-járojához hálgat, és annak enged; ha senkit boszszúsággal nem illet, sőt azt örömest el-szenvedi; ha alá-valo dolgokkal meg-elégszik, és mindenre méltatlannak ítéli magát; ha nyelvét meg-zabolázza, és nem kiált, ha nem könnyen és hamar indúl a' nevetésre. És, hogy most ebből ne szólljak, az is bizonyos Jel; ha, a' mi jó bennünk találtatik, az Istennek tulajdonittyuk; követvén a' húszon-négy Vénéket: kik, le-borúlván a' Királyi-székben ülő előtt, és imádván azt a' ki örökkön örökké él, le-tették Koronájokat a Királyi-szék előtt, mondván [b]: *Méltó vagy mi Urunk Istenünk, dicsőséget, és tiszteletet, és erőt venni: mert mindeneket teremtettél, és a' te akaratodért valának, és teremtettek.* Ha ezt chelekedjük a' Mennyei Szentekkel, meg-ismérvén, és valván, hogy a' mi jó és koronázásra méltó találtatik bennünk, azt az Istentől vészük, és az Istenért el-is költyük: az örök Boldogságban az Igasságnak hervadhatatlan Koronáját-is el vészük.

Melly minémű bőhűlletes légyen, abból ki-tetszik; hogy az Isten annak eszközit, hűvés szorgalmatos emberekre bizá. Az ő Igéjének hirdetésére, sok Sz. Prophétákután, sajátlon Sz. Fiát küldötte e' világra, a'mint ő-maga mondotta [c], Isaiásból [d]: *az Úr Istene engem azért kent-meg engem, el-küldött engem, Evangéliomot hirdetni a' szegényeknek.* Maga után, az Apostolokat rendelte: kiket Dávid a' Föld Fejedelmeinek nevez, mondván [e]: *Az Atyádért (a' Prophétákért és Patriárkákért) fiaid születtek néked (az Apostolok:) Fejedelmekké rendeled azokat az egész földön. Meg-emlékezünk a' te nevedről (a' mi edkívánt az Evangéliom tudományt,) minden nemzetségről nemzetségre.* Őket, Urunk ő-maga, barátinak nevezte, mondván [f]: *Titeket barátimnak mondottalak; mert mindeneket mellyeket hallottam az Atyámtól, meg-jelentettem nékteke.* 's hol Attyafiainak, midőn Magdolnát hozzájok küldötte, mondván [g]: *Menny az Atyámfiaihoz, és mondjad nékik: Fel-megyek az én Atyámhoz, és a' ti Atyátokhoz; az én Istenemhez, és a' ti Istentekhez.* 's hol azoknak, *a' kiknek adatott tudni az Isten országa titkát, egyebeknek pedig példa-beszédekben* [h]. Sz. Pál pedig, hol az Isten titkai Sátárinak [i]; 's hol az Hivek fundamentominak [k] nevezi. És noha őket, ő-maga a' Krisztus Választott-édényének nevezte [l]: mindazáltal azt mondotta [m]: *En leg-kissebb vagyok az Apostolok közöt, ki nem vagyok méltó Apostolnak hivattatni.*

Ezek-közzül, mint-hogy az árúló Judas ki-esett, Mátyást állatta helyébe. Mivel hogy az Isten gond-viselése mindenkor ki-tetszett abból, hogy, ha valaki az ő szolgálattyától el-távozott, mást állatott helyébe; mint világ kezdetikor a' Kevély Angyalok helyébe, az embereket: az-után, a' háládatlan Zsidók-helyébe, a' Pogányokat: és a' mi időnkben, a' Párthos aryafiak-helyébe, az *Indiai* Bálványozókat. Noha pedig Mátyást az Apostolok választották sorsal: mindazáltal a' sorsot az Isten igazgatta; a' mint az Apostolok könyörgéséből ki-tetszik [n]: *Uram, ki mindeneknek szívöket tudod, mutasd-meg mellyiket választottad e' két-közzül, hogy el-vegye e' Szolgálatnak és Apostolságnak helyét, melyből Júdás ki-esett hozzá.* És úgy sorsokat adván, *a' sors Mátyásra esett.* Kinek neve-is annyit tészen, mint *Ajándékoztatott*, vagy, *Isten ajándéka*: mert az Isten ajándékából lőtt Apostollá; és az Anyaszentegyháznak Apostolúl ajándékoztatott. Ha pedig, a'mint némellyek akarják, annyit tészen, mint *Istennek kicsinye*; az-is illik hozzája: mert Kichinységével, vagy Aláza tosságával lőtt nyertetsé: és meg-előzte azt, ki az emberektől, Igaznak nevezteteti. Erről szép Verseket irt *Arátor*, régi Keresztyén Poéta:

Conscius ære duos: Iosephe, cognomine Iustum,
Matthiamq;, DEI parvum; quod nomen, ut ajunt,
Hebræo sermone sonat, Humilemq; vocando
Comprobat, o quantum distant humana superni
Iudicijs! Parvi meritò ascribuntur ille, *Laude hominum qui Iustus erat.*

az az, Kettőt állatnak elő: Józefet, vezeték névvel Igazat, és Mátyást, az Isten kichinyét; mert, a'mint mondgyák, Zsidó nyelven azt tészi, és Aláza tosnak jelenti. Oh melly távul vannak az emberi ítéletek a' Mennyeiektől! A' kichinynek érdemes meg-haladgya azt, a' ki az emberek dichérete szerént Igaz volt. És, talám arra-nézve, olvastattya az Anyaszentegyháza' mái napon, a' kisdedekről-való Evangéliomot, hogy Mátyás-is egy volt azok-közzül, kiknek az Atya Isten meg-jelentette az Evangéliomi tudományt: mellyet ő a' Zsidóknak nagy buzgósággal hirdetett; és annak igaz-voltát ótalmazván, halált-is szenvedett érette. Kit a' hitetlen Zsidók elsőben meg-kövezték: az-után pedig fejét vették. Adgya a' kegyes Isten, hogy Sz. Mátyásnak eledzése által, mi-is az Evangéliomból az igaz Aláza tosságot meg-tanúlyuk, és magunk szemei előtt kichinyek lévén, Meny-országba fel-magasztaltassunk. Amen.

A

GYÜMÖLCH-OLTO BOLDOG-ASZSZONY-NAPI EVANGÉLIOM.

SZ. LVKACHNAK I.

RESZEBEN, ℣. 26.

B

AZ időben: Küldeték Gábriel Angyal az Istentöl Galilaának várasába, melynek Názaret neve, egy Szűzhöz ki férfiúnak vala el-jegyeztetve, kinek neve-vala Jósef, a' Dávid házából; és a' Szűznek neve Maria. És bé-menvén az Angyal hozzája, monda: Üdvöz-légy malasztal tellyes: az Úr te-veled: áldott vagy te az aszszony' állatok-között. Ki mikor hallotta-volna, meg-háborodék az ö beszédén, és gondolkodik vala, minémű volna ez a' köszöntés. Es monda az Angyal néki: Ne félly Maria, mert kedvet találtál az Istennel: ímé méhedben fogadsz, és Fiat szülsz, és az ö nevét Jésusnak hívod. ez nagy lészen, és a' Magasság-béli Fiának hívattatik, és néki adgya az Úr-Isten Dávidnak az ö attyának székét: és országol a' Jákob házában örökké, és az ö országának nem lészen vége. Monda pedig Maria az Angyalnak: Mint lészen ez, mert férfiat nem ismérek? És felélvén az Angyal, monda néki: A' Szent-Lélek száll te reád, és a' Magasság-bélinek ereje meg-árnyékoz téged. Es azért a' Szent-is, melly töled születtetik, Isten Fiának hívattatik. Es ímé Erzébet a' te rokonod, ö-is fiat fogadott vénségében: és ez hatodik hólnapja annak, a' ki Magtalannak hívattatik: mert nem lészen lehetetlen az Istennel semmi ige. Monda pedig Maria: Ímé az Úr szolgáloja, legyen nékem a' te igéd szerént.

C

ELSŐ PREDIKATZIO.

a Lib. 3. de Fide, cap. 1.

AZT írja Szent *Damascénus*[a], az Isten Fiának a' mái napon lőtt Meg-testesülésérül; hogy, minden új és szokatlan dolgok-között, leg-újabb és szokatlanb; melly-által meg-jelent az Istennek véghetetlen ereje, bölchesége, és jó-volta. Annak historiáját Sz. Lukách írta-meg a' mái Evangéliomban. Melynek minden igéiből, lelki vigasztalásunkra, és életünknek meg-jobbitására, jeles tanúságokat találhatunk, ha jó kereskedők lészünk; a' mint a' következendő Predikatziókban, Isten segétségével, rész-szerént meg-mutatom. A' jeles és örvendetes historiát, imigyen kezdi-el az Evangelista[b]: *Hatodik hólnapban, küldeték Gábriel Angyal az Istentöl Galilaának várasába, melynek Názaret neve, egy Szűzhöz ki férfiúnak vala el-jegyeztetve, kinek neve vala Jósef, a' Dávid házából; és a' Szűznek neve Maria.* Nem vólt világ kezdetitöl-fogva, 's nem-is lészen világ végéig hasonló Követség: melynek minden hozzá-tartozó dolgait, nyilván, és tulajdon nevekkel meg-nevezte az Evangelista: és nem ok-nélkül: Mert, a' mint Sz. Bernárd mondgya[c]; Ha a' fáról, chak egy levél sem esik-le ok-nélkül, sem egy veréb nem esik a' földre a Mennyei Atya-nélkül[d]: hogy gondolhatnók, hogy a' Sz. Evangelistának szájából heába-valo ige származott-volna? Főképpen az Igének szent historiájában? Semmi-képpen nem: mert mindenek Mennyei Titkokkal tellyesek, és Isteni édességgel bővesek: de úgy ha szorgalmatos elmélkedője léend, a' ki tudgyon mézet a' kő-sziklából, és a' kemény kőből olajt szopni. Azokáért mi-is azon igyekezzünk, hogy mindenekből hasznot végyünk. Én pedig a' végre, e' mostani Predikatzióban.

b Luc. 1. 26.

c Hom. 1. super Missus est.

d Mat. 10. 29.

A

I. *Szóllok az Időről, melyben az Isten Fia meg-testesült.*
II. *A' Követségről, mellyel hírré tötte Gabriel Angyal a' Szüznek, az Isten Fiának meg-testesüléset Nazaretben.*
III. *A' Szűz Máriáról, a kiben az Angyal küldetett, fő-képpen annak Szüzességéről.*

ELSÖ RESZE.

AZ mi az Időt illeti, Sz. Gergély Pápa azt írja [e]; hogy, midőn a' Sz. Irás bizonyos Időről emlekezik, jeles dolgot jelent. Mivelhogy azért nyilván mondgya az Evangelista, hogy *Hatodik hólnapban* történt: annak okát méltó fel-keresnünk. A' Hatodik hólnap, nem az Esztendő kezdetitől számláltatik, hanem Keresztelő Jánosnak fogantatásától; melly, a' Zsidók számlálása-szerént, az Esztendőnek első hólnapja volt: mellyet a' Deákok, *Martius*nak neveznek; a' mi jámbor Eleink, *Böjt-más hav*anak nevezték.

e *Lib. 2. Mor. cap. 4.*

B

Ennek egy-nehány jeles Okait találjuk: Első az; hogy az orvosság azon időben adatnék, melyben a' betegség történt. Az Első ember, Adám atyánk, *Martius* havában teremtetett, és Paradichomba helyheztetett: és onnét a' bűnért ki-is üzettetett; a' mi, a' Sz. Atyák tanittyák: illett azért, hogy a' Második Adám-is, az elsőnek meg-szabadítója, azon hólnapban fogantatnék, és a' Szűz María méhének gyönyörűséges Paradichomába helyheztetnék; ki a' földi Paradichomból ki-üzettetett embert, a' Mennyei Paradichomnak boldogságába iktatná. Második Oka: Sz. Ambrús azt írja [f]; hogy a' Víz-szűni vizek, *Martius* havában kezdettek meg-apadni: az-okáért, mint-hogy az Isten Fiának meg-testesülése, bizonyos jele volt, hogy az Isten haragjának meg-búsúlt áradása meg-kezdett apadni, azon hólnapban fogantatott. Harmadik Oka: *Martius* havába szabadúlt-meg az Izraël népe az Egyiptusi rabságból; a' mint Moyses írja [g]: melly szabadúlás, példázta az Emberi nemzetnek a' Krisztus-által-valo chodálatos meg-szabadúlását, az Ördögnek, Bűnnek, és Halálnak kegyetlen rabságából: az-okáért az emberi testet, a' meg-szabaditásnak eszközét, azon hólnapban vötte-fel. Azon hólnapban szenvedett halált-is, mellyel el-végezte a' mi Válságunkat. Negyedik Oka: *Martius* havában, a' Nap az égi Jegyek-közzül a' Kosba járúl: azon hólnapot választotta az Isten Fia a' Meg-testesüléshez. mert ő az Igasságnak Napja, ki a' világot meg-világosittya, a' Hitnek és Malasztnak világosságával, hogy az-után a' dichőségnek világosságával-is meg-világosittsa. Ez a' Nap, a' Koshoz (melly gyakorta áldoztatott a' Bűnért) járúlt: mert mi-értettünk áldozattá lőtt, és azért neveztetett az Isten-bárányának, *ki el-veszi a' világ bűnét* [h]; a' mint jelenti Sz. *Cyrillus* [i], és *Origenes* [k]. A' tövisel meg-koronáztatott, és a' Keresztfára feszittetett Krisztust példázta a' Kos-is, mellyet Abrahám szarvánál-fogva függve talált a' tövis-között, és az Istennek áldozta a' Moria-hegyén, az ő fiáért Izsákért [l]. Ötödik Oka: *Martius* havában nevekedni kezdenek a' napok, az étszakák pedig rövidűlni. A' Krisztus azon hólnapot választotta: jelentvén, hogy ő-általa a' Törvény-béli Példáknak árnyéka, és a' Pogányságnak setétsége kisebbűlni fog, és az Evangéliomnak világossága nevekedni. Hatodik Oka: *Martius* havában kezd a' föld virágozni, és az ég harmatozni: akkor szoktak a' betegek-is az ártalmas nedvességekről meg-tisztúlni, és a' hadakozó emberek-is táborba szállani. Azon hólnapban fogantatott a' Krisztus, ki önnön-magát *Mezei virágnak* mondotta [m]: a' régi Sz. Atyák, Égi harmatnak nevezték [n]: ki jeles Lelki Orvos volt, és a' bűnökből meg-tisztitotta [o]: a' mi halandó testünk fegyverébe öltözött, hogy a' Világ Fejedelmét, az Anyaszentegyház határiból ki-kergetné [p]. Ez a' Hatodik hólnap, a' Világ teremtésétől fogva, Ör-ezer egy-száz kilenczven-kilencz esztendőben volt; a' mint a' *Martyrologiom*mal a' közönséges vélekedés tartya; az-az, a' Hatodik ezerben. Melynek szép okát adgya *Franciscus Mayronis* [q], és Sz. *Bonaventura* [r]. Mert, mi-képpen az Első ember, a' Hatodik napon teremtetett az Isten képére és hasonlatosságára [s], hogy az egész világ tekéllettessen el-végeztetnék: azon-képpen a' Második ember, a' Krisztus, ki az *Istennek képe* [t], a' Hatodik ezerben Testesült-meg, a' tellyes teremtett-állatnak tekéllettetésére.

f *Lib. 1. de Noe & Arca. cap. 17.*
g *Exod. 12. 2*
h *Ioan 1. 29.*
i *Lib. 2. in Isaiam cap. 2.*
k *Homil. 2. in Numer.*
l *Gen. 22. 13.*
m *Cant. 2. 1.*
n *Isa. 45. 8.*
o *Hebr. 1. 3.*
p *Ioan. 12. 31*
q *Sec. de Annunciat.*
r *Lect. cap. 2. Luca.*
s *Gen. 1. 26.*
t *Coloss. 1. 15.*

A' mi pedig a' Hét-béli napot illeti; illendő, és chak nem közönséges vélekedés, hogy Pénteken, *Martius*nak huszon-ötödik napján, lőtt az Isten Fiának meg-testesüléssé. Oka az lehet; hogy, mi-képpen az Első ember Adáma' szűz földből (az-az, mellyen még sem átok, sem kézi munka-alatt nem volt) Péntekenteremtetett, a' mint ez-előtt-is jeleztem Moyses írásából [u]: azon-képpen a' mennyei Adám-is a' szűz Anyától azon nap

u *Gen. 1. 26. 27.*

fogan-

A

fogantatnék, és azon nap hólt-meg-is, hogy eggyezne fogantatása halálával, kezdete végével, e'világra jövetele ki-menetelével.

A'mi, végezetre, az Órát illeti; némellyek azt alíttyák [x], hogy Reggel kőszöntötte az Angyal a'Szűz Mariát: mivelhogy a'reggeli időbé, leg-alkolmátosb és aitatosb az emberi elme az Ísteni dolgoknak meg-értésére. Mellyet példázott a'Manna, melly a'Zsidók táborában reggel találtatott [y]. a Sz. Atyák pedig azt írják; hogy az áldott Szűz, a'reggeli időt az Ísteni dolgokban foglalta. Némellyek azt ítélik [z], hogy Estve történt: mivelhogy Rebekkát, ki az áldott Szűzet példázta, az Abrahám szolgája estve köszöntötte [a]. Azt-is mondgyák; hogy minda'Napot, 's mind Adámot az Isten estve-felé teremtette. Illett tahát, hogy az Igasságnak Napja-is, a'Második Adam, azon-tájban fogantatnék. Némellyek azt vélik, Sz. *Athanasiussal* [b]; hogy Éj-fél-korban történt. És ezt példázta, az Izraël fiainak éj-fél-kori ki-szabadúlások Egyiptusból [c]; és Gedeonnak éj-fél-kor-béli győzedelme a'Madianíták-ellen [d]. Talám ezt akarták jelenteni a' régi Sz. Aryák, Éj-fél-korban kérvén a'*Messiás*nak el-jövetelét; melyről imígyen szólt Dávid [e]: *Éj-fél-kor keltem-vala fel néked hálát adni, a'te Igasságod ítéletire.* Melly szokást követnek sok Isten-felő Szerzetesek; kik éj-fél-kor fel-kelnek, és álmokat közbe-szakasztván, az Istent dícsérik, a'Sz. Esztalának emlekezetire.

x *Alberic. Meg. Super Missus est. D. Antonin. 4. P. Sum. Theolog. tit. 15. c. 9. §. 4.*
y *Exo. 16. 21.*
z *Magyarázsági Missus est.*
a *Gen. 24. 11.*
b *Ser. de Deipara.*
c *Exo. 12. 42.*
d *Judic. 7. 19.*
e *Psf. 118. 62.*

B

II. RÉSZE.

Kérdhetné valaki: Szükséges vólt-e, hogy a'Szűz Máriának kőverség-által üzentetnék-meg, hogy az Isten Fiát méhébe fogadná, és szűlné? Felelet: Egy-általyában, nem vólt szükséges: mert az Isten azt végbe vihette-vólna, ha szűtén semmit nem özent-vólna-is a'Szűznek, sem az ő akarattyát nem várta-vólna-is. De igen illendő vólt egy-néhány okért: Első az, Hogy illendő rend-tartás lenne, az Isten Fiának az áldott Szűzzel-való eggyesűlésben: hogy elsőben, elméjébe fogadná, az-után méhébe, a'mint Sz. *Leo* mondgya [f]: Dávid gyökeréből-való Királyi Szűz választatik, ki a' Sz. Magzattal meg-terhesűlvén, az Istennek és embernek Fiát előbb fogadná elméjével, hogy-sem testével. Mert, ha hitre-is a'Szűz az Isten Fiának meg-testesűlését: de nem tudta hogy az ő-általa mennie véghez, míg nem az Angyaltól értette; a'mint Sz. Ambrus mondgya [g]. Boldogb vólt pedig a'Szűz Maria, a'mint Sz. Agoston mondgya [h], a'Krístus Hitit szívébe fogadván, hogy-sem a'testét méhébe. Sőt az Anyai rokonság semmit ő-neki nem használt-volna, ha boldogbúl a Krístust szívében nem viselte-vólna, hogy-sem testében. Második Okát-is Szent *Leo* jelenti [i]; Hogy a'Mennyei tanátsnak nem-tudásából, a'szokatlan dologtól meg ne ijedne, a'mit a Szent Lélek ő-benne cselekedendő-vólt, az Angyalnak beszédéből meg-tanúlya. Mert, ha előbb érzette-vólna tell-szerént a'méhébe-való fogadást, hogy-sem elméjével meg-értette-vólna mi dolog, kitől, és mi végre-való, meg-háborodhatott-és félhetett-vólna; a'mint az Angyal mondásából-is ki-tetszik [k]: *Ne félly Maria.* Harmadik Oka az; Hogy ezt a nagy jo-tetteményt, illendő bőchűlettel és aitatosságal fogadná a'Szűz; a'mint meg-is cselekedte. Mert e követségben, jeles Hitet, Engedelmességet, Alázatosságot, Okosságot, Szűzeisége-felől-való szorgalmatosságot, Istenhez-való aitatosságot, és Szeretetet mutatott, mellyeknél jobb és illendőbb kéfzülete nem lehetett-volna. Negyedik Oka; Az Istennek gyönyörűséges gond-viselése, mellyel az okos teremtette-állatokat nem vonnya erővel az ő Szeretetire, szabad akaratból-való engedelem-nélkűl. Holott azért a'Szűz Maria e'dologban az Istennel kivált-képpen eggyesűlt, és nagy méltóságra emeltetett: kívántatott arra az ő tulajdon akarattya-is: fő képpen, mint-hogy minden Házasságban kívántatik a'szabad akaratból-való engedelem.

C

f *Serm. 1. de Nativ.*
g *Luc. 2. in fine.*
h *Lib. de Sanct. Virginit. c. 3.*
i *Serm. 1. de Nativ.*
k *Luc. 1. 30.*

D

Az Isten Fiának Meg-testesűlésében pedig, neminémű-képpen Három-féle Házasság találtatik: Első; Az Atya Isten-, és a'Szűz Maria-között, kit az Isten magának jegyzett, a'végre, hogy a'kit ő, Istensége szerént, öröktűl-fogva szűlt anya-nélkűl, azt emberssége-szerént, a'Szűz Maria szűlné bizonyos időbé, atya nélkűl. Azért mondotta az Angyal [l]: *A' Magasság-belsőnek ereje meg-árnyékoz téged.* Sz. Agoston pedig, a'Szűz Mariát, az Isten Jegyesének nevezi [m]. Második Házasság, vólt az Isten Fia-, és az Emberi természet-között: mellyért, a'Szűznek méhét, az ágyas-házhoz hasonlítya Dávid, imígyen szólván a'Krístus-felől [n]: *Mint az ágyas-házból-jövő Vő-legény.* Harmadik Házasság, vólt a'Krístus-, és az Anyaszentegyház-között, mellyet maganak jegyzett a'Hit és a' Szeretet-által. E' Házasságokban, a'Szűz Maria szabad akaratból-való engedelmet jeltetett, maga képében, mint az Atya-Istennek Jegyese: az emberi természet képé-

l *Luc. 1. 35.*
m *Serm. 14. de Nativ.*
n *Psf. 18. 6.*

ben, mel-

ben, mellyet az ő testéből vőtt-fel az Isten Fia: és az Anyaszentegyház képében, melynek ő leg-főbb tagja volt. És mint-hogy a' menyegzőkben Vő-fél a' Vőlegénynek és Meny-asszonynak egy-máshoz-való igyekezetőket még-jelentse: itt az Angyal viselte a' követséget; kit Szent Agoston Vő-félnek nevezett [o]. Az Isten, úgy-mond Sz. *Petrus Chrysologus* [p], a' Szűzhöz Angyal követét küldi: mert zálogot visz-en, és Jegy-ruhát vészen: a' ki Malasztot visz-en, Hitet vészen.

Hogy pedig ez a' Követség nem embertől, hanem Angyaltól lőtt, Első Oka az volt; hogy hasonló úton és módon gyógyúlna-meg az ember, a' minéműen meg-fertőzetett. Mivelhogy azért Évát nem ember chalta-meg, hanem a' gonosz Angyal: illett, hogy a' Szűz Maria, az emberi Váltságnak eszközét Angyaltól tanúlna-meg, nem emberről: El-küldetett, úgy-mond Sz. Bernárd [q], a' tekergő kígyó az Ördögtől, hogy a' mérget az asszony' állat elméjébe öntené a' fülei-által, és akképpen az egész Emberi nemzetnek eredetibe el-hintené. Azonban el-küldetett az Angyal az Istentől, hogy az Atyának Igéje, a' Szűznek elméjébe, és méhébe őrlene a' fülei-által: hogy azon úton menne-bé az orvosság, mellyen a' méreg bé-ment volt. Hasonló-képpen beszéll Sz. *Fulgentius* [r], és Sz. *Petrus Chrysologus* [s]. Második Oka, jelenti Sz. *Jeromos* [t]: Jól küldetik az Angyal a' Szűzhöz, mert mindenkor rokona a' Szüzesség az Angyaloknak. Bizonyára, a' kiben nem test-szerént élni, nem földi élet, hanem Mennyei. Harmadik Oka, az Istent illeti: ki, az emberi testet fel akarván venni, a' maga Udvara szolgái-közzűl választott követet; kik mindenkor látnyák a' Mennyei Atyának orczáját [u]. Negyedik Oka, az Angyalt illeti: kinek természetébe nem akarván öltözni az Isten, hogy e' jeles dologból tellyességgel ki ne rekeszsze, Követté választotta, és úgy ő-is részesült abban a' mi őtet-is illette. mert az-által épültek-fel a Meny-országi üres helyek, mellyekből a' gonosz Angyalok ki-estek; fő-képpen, holott a' Krisus az Angyaloknak-is Fejők és Királyok volt, és azért méltán kívánta az Angyalnak szolgálattyát. Ötödik Oka, a' dolgot illeti: mert, mint-hogy az Emberi természetnek az Istenivel kellett eggyesülni, a' kettő-között-való Követ választatott, ki alatsonb volt természetiben az Istennél, fellyebb-való az embernél. Hatodik Oka az; hogy az Isten, régi szokását meg-tartaná, szolgáltatván az Angyalokkal az ember üdvősségére-való dolgokban: Ő-általok adta-ki a' Törvényt; ki-hozta az Izraël fiait az Egyiptusi fogságból, és bé-vitte az Igéret-földébe: annak-felette, sok dolgokat jelentett az Angyalok által; sok chodákat tőtt-es, hogy egyebekről ne emlékezzem. Ráfael Angyal-által gyógyította-meg Tobiást [x], Gabriel-által, szabadította-ki a' foglyokat [y]; Mihály-által, győzte-meg az ellenséget [z]. Illett azért, hogy e' szent dolognak meg-jelentésére-is Angyalt küldene: mivelhogy az Istennek meg-testesült Fia, hasonló dolgokat vitt végbe, a' mint Isaiás-nál módotta [a]: *Az Ur lelke én-rajtam, azért, hogy meg-kent engemet az Ur: a' szelideknek hirdetni küldött engemet, hogy meg-orvosolnám a' töredelmes-szívűeket* (ihol a' betegnek gyógyitása,) *és a' foglyoknak az Engedelmet prédikállanám, és a' bé-rekesztetteknek a' meg-nyitást* (ihol a' fogolynak ki-szabadítása,) *és a mi Istenünk boszszú-állásának napját.* (ihol az ellenségnek meg-győzése.)

Ezt pedig az Angyalt, kit Szent Lukách Gabrielnek nevez, Szent Gergély az Angyalok-közőtt leg-főbnek mondgya [b]; *Hesichius*, az Angyalok Fejedelmének [c]; *Andreas Jerosolymitanus*, egynek a' leg-főbb Angyalok-közzűl [d]. Ez igen hihető: mert e' hez a' Követséghez, a' mint ez-előtt-is mondottam, hasonló soha nem volt, 's nem-is lészen: azért, úgy tetszik, hogy a' Követnek-is igen főnek kellett lenni az Isten Udvarában. Hogy-ha Abrahám, az ő fiának Isaáknak feleséget kereső vén, a' Követséget, és Vő-félységet nem akár-mi szolgájára bízta, hanem, a' mint az Irás mondgya [e], *a' ház ő házas-sága idősb szolgájára, a' ki bírt mindenével a' mi volt*: Kétség-nélkül, a' mi Vő-félyünk-is, a' mint Szent Agoston nevezi [f], nem valami köz szolga volt, hanem hasonló az Abrahám Eliezeréhez; kihez neve-is hasonló vagyon: mert *Eliezer* annyit tészen, mint *Isten segétsége*; *Gabriel* pedig, *Isten ereje*: a' segétséghez pedig, igen kivántatik az erő; melly arra való, hogy segétséggel légyen. Az-okáért, midőn Dávid az Istent Erősségének nevezte [g]; leg-uttan Oltalmazójának-is mondotta: és utánna vetette: *Segítségül hívom az Urat.* Igen illett pedig a' *Gábriel* név e' dologhoz; a' mint Szent Gergely jelenti [h]: ki, értekezvén, miért küldetett követül e' dologban a' Gábriel? azt feleli, hogy a' Krisus, a' kinek Meg-testesülését jelentette, azért jött e' világra, hogy az Erős Fegyveres, vagy az Ördög-ellen hadakoznék, és győzedelmet venne rajta; kit azért nevez Dávid, *Erős és Hatalmas Urnak a' harczon* [i]. Sőt azért-is jött, hogy új harczot inditana: *Ne vélyétek*, úgy-mond [k], hogy *békességet jöttem bochátani a' földre, nem jöttem békességet bochátani, hanem fegyvert*: mert el-

A

o Serm. 34. de Natiu.
p Serm. 140.
q Serm. 2. de Festo Sti.
B
r Lib. de Fide ad Petrum.
s Serm. 142.
t Serm. de Assumt.
u Mat. 18. 10.
C
x Tob. 12. 3.
y Dan. 9. 21.
z Apoc. 12. 7.
a Isa. 61. 1.
b Hom. 34. in Evang.
c Homil. 2. de Deipare.
d Hom. de Annunciat.
D
e Gen. 24. 2.
f Serm. 14. de Natiu.
g Ps. 17. 2.
h Hom. 34. in Evang.
i Ps. 23. 8.
k Mat. 10. 34.

A

választatni jöttem az embert az atyja ellen, &c. Jóllehet, a' *Gábriel* neve, a' mint némellyek akarják *Theophyllactus*tól [l], annyit tészen mint *Ember*-, vagy *Férfiú-Isten*: melly nevezet, egyedül a' Krisztushoz illik, ki igaz Ember és Isten. Mert az *igazsághoz* [m]: és azzal a' gyáróló erkölcsszel, hogy erejét mutatná, hatalmas dolgot chelekedett. mivelhogy, mentől erőtlenb fegyverrel győzi-meg ember ellenségét, annál nagyobb erősségét, és dichőségesb diadalmát mutattya: mint Dávid chelekedett; ki, meg-vetvén Saulnak fő fegyverit, chak parittyával, kővel, és bottal ment a' nagy Goliátra, és meggyőzte.

Ha kérdenéd: Mi módon, vagy michoda ábrázatban járúlt Gábriel a' Szűzhöz? Azt feleli Szent Tamás Doktor [n]; hogy láthatandó emberi ábrázatban: mivelhogy Szent Lukách aztírja [o], hogy bé-ment Máriához; beszéllett véle; el-ment tőle: mellyek mind testi ábrázatot kívánnak. Ennek Okait-is adgya a' Sz. Doktor: I. Mivelhogy a' láthatatlan Istennek Meg-testesülését hirdette, melly-által láthatandóvá lőtt: illett, hogy ő-is, noha természet-szerént láthatatlan, láthatandó ábrázatba öltőzzenek, és úgy végezné követségét. mint-hogy az Ó Testamentom-béli láthatandó Jelenések-is, az Isten Fiának a' testben-való meg-jelenését példázták. II. Mint-hogy a' Szűz Maria nem chak elméjében, hanem testi méhében-is fogadta az Isten Fiát: illett, hogy ne chak elméje, hanem testi érzékenységi-is gyönyörködnének az Angyali látásban. III. Mert azokat, mellyek szemünk-előtt forganak, bizonyosban és erősben meg-foghattyuk, hogy-sem a' mellyek chak elménkbe tűntek.

B

Ebből azt tanúlhattyuk, Elsőben; hogy bochűlletes tisztekre magúnkat elő ne tollyuk, hanem az Istennek hivatallyát várjuk. Mert, a' mint Szent Pál mondgya [p], *Senki nem vészi magának a' tiszteti, hanem a' ki hivattatik az Istentől, mint Áron.* Másodszor; hogy a' fő tisztekre, méltó személyeket emellyünk, kik tisztőknek meg-felelhessenek; a' mint az Isten a' fő követségre, fő Angyalát választotta. Harmadszor; hogy, ha valami jeles nevet viselünk, annak eleget tegyünk: úgy-mint, ha Keresztyéneknek neveztetünk, Keresztyén módon viselyük magunkat: és azt a' bochűlletes nevet, bochűlletlen élettel meg ne főrtőztessük: se a' Pogányoknak, se az Eretnekeknek okot nem adván a' botránkozásra. De lássuk már, a' Követ hová küldetett.

C

Az mi a' Helyt illeti, Szent Lukách a' Tartományt, *Galileának*; a' Várast, *Názáretnek* nevezi [q]. Galilæa, az Igéret földének része volt, mellyet Jósue, Zabulon és Neftalim nemzetségének adott. Nem történetből lőtt pedig, hogy a' Krisztus, test-szerént Judának nemzetségéből lévén, Galilæában más Nemzetség tartományában fogantatott: Mert, I. Galilæa, a' dombról, vagy rakástól neveztetik, és annyit tészen mint *Határ*: mint-hogy a' Határban, gyakorta dombot, vagy halmot hánnak, vagy rakás követ gyűjtenek. Az Isten Fia pedig Galilæában lőtt emberré: mert az Ó Törvénynek vége, és az Újnak kezdete volt; mind a' kettőnek határa. II. Galilæa annyit tészen, mint *El-kóborlás*; a' mint Sz. Gergély mondgya [r]. Tahárabban azért Testesült-meg az Isten Fia, hogy az igaz Hit, és Isteni szolgálat, nagyobb részére meg-vetvén a' Zsidókat, a' Pogányokhoz kőltőzzőtt. és azért mondotta a' Zsidóknak [s]: *El veletik tőletek az Istennek országa, és az ő gyümölchét-hozó nemzetnek adatik.* III. Annyit tészen, mint *Kerék-módon-való forgás*; a' mint Sz. *Gregorius Nyssénus* mondgya [t]: melyben azt látyuk, hogy a' mi felyűl volt, alól fordúl; és a' mi alól volt, fel-fordúl. Ezt nyilván látyuk a' Krisztusnak el-jövetele-után: mert a' Zsidók felyűl lévén, alól fordúltak; a' Pogányok pedig alól lévén, fel-fordúltak: és, a' mint Oséas jövendőlte [u], Az a' ki az Isten népe volt, nem ő népévé lőtt: és [x], A' ki nem ő népe volt, ő népévé lőtt; melyről Sz. Pál-is emlékezik [y].

D

Azon-képpen mondhattyuk; hogy a' Bálványozás, és az igaz Isteni tisztelet megfordúlt: mert a' Krisztus el-jövetele előtt, a' Bálványozás felyűl volt, az igaz Isteni szolgálat pedig alól. Mert chak *Judæában volt ismeretes az Isten, és Izraelben volt nagy az ő neve* [z]; a' Bálványozás pedig, olly igen el-hatalmazott volt, hogy *a' föld bé-telt volt Bálványokkal* [a]: de az-után az igen el-fogyott; a mint az Isten meg-jövendőlte Zakarias által [b]: *Kivesztem a' Bálványok nevét a' földről, és nem lészen emlékezetben többé*: és a' helyett, *Bé-tölt a' Föld az Úr tudományával, mint a' tengernek bé-boritó vizei* [c]. Erről emlékezett Sz. Pál-is, mondván [d]: *Mi módon tértetek-meg az Istenhez a Bálványokról, az élő és igaz Istennek szolgálni.* Hasonló-képpen szólhatunk egyéb-réle Vétkekről-is, és Jószágos chelekedetekről: mellyeknek forgása abban áll, hogy a' Krisztus az ő jövetelével, a' farkasokat bárányokká változtatta, az oroszlányokat szelíd juhokká, a' testi gyönyörűségben heverőket, lelki és tiszta emberekké. Innét mondotta Sz. Pál [e]: *Valaha sötétségek valának,*

l Ior. 1. Luc. 1. Matth. 1. 24

m Sap. 7. 5. 30. n. 5.

o Luc. 1. 28. 34. 38.

p Hebr. 5. 4.

q Luc. 2. 26.

r Hom. 22. in Evang.

s Matt. 21. 43.

t Orat. 2. de Resurrect.

u Oseæ 1. 9.

x Oseæ 2. 23.

y Rom. 9. 25.

z Psal. 76. 2. a Isa. 2. 8.

b Zach. 13. 2. c Isa. 11. 9. d 1. Thess. 1. 9.

e Eph. 5. 8.

most pedig elégedésség az Úrban. És [f]: *Adélétől fogva tsak minket a Szentek közönségének részével illetődött a' világosságnak országával* (az Isten a'Kristus-által,) *kimeg-szabadított minket a sötétségnek hatalmából, és által-vitt az ő szerelmes Fiának országában.* Végezetre, azt mondhattyuk a' Ördög-ről-is, ki minden egyéb Vétkeknek, 's minden Bálvány-imádásnak találója volt, és az emberiségen dühödalmat vött: mert azt-is fel-forgatta, és az emberekének lábaival meg-tapodtatta.

A'mi a' Várast illeti, Sz. Lukách *Názaret*nek nevezi: melyről másutt bőven szóllok; és meg-mutatom, hogy igen illett Krisztushoz a' Názareti név. Most tsak azt mondom, hogy Názaret, egy hegyen fundálatott Kis Város volt, nem messze a' Tábor hegyéhez: melly noha az előtt olly alá-való hely volt, hogy Nathanáel azt mondotta [g]: *Lehet-e valami jó Názaretből?* mindazáltal a' Krisztusnak benne-való Meg-testesülése úgy fel-magasztalta, hogy Sz. *Jerom* a' Galilea Virágjának nevezte: *Amœnus Jesu flos Nazareth* a' Paradichomhoz hasonlította [h]. De azt-is meg-előzi: mert Paradichomban, az élet Fája termett, és a' földi Adám helyheztetett belőle: Názaretben pedig, az életnek Alkotója fogan, és ott, és a' Mennyei Ádám helyheztetett belőle. Paradichomban, a' kevély és torkos Évát az Ördög meg-tsalta, és minden fiait nagy nyomorúságra hozta: Názaretben, a' jó Angyal köszöntötte az alázatos és józan Máriát, ki minden fiainak életet szerzett.

III. RÉSZE.

A' Mi a' Személyt illeti, melyhez Gábriel Angyal küldetett; arról Három dolgot említ Sz. Lukách: 1. Hogy Szűz volt. 2. Hogy férfiúnak volt el-jegyezve. 3. Hogy Mária volt a' neve.

A' mi az Elsőt illeti (mert a' többiről másutt szóllunk;) Szűz volt a' Maria, mielőtte méhébe fogadta az ő Sz. Fiát; mikor szülte; és az után-is tellyes életében. Ezt az Igasságot Három rend-béli ellenségek ostromolták: Elsőben; A' Pogányok: kik lehetetlennek ítélték, a' miat Sz. Agoston írja [k], hogy a' Szűz szülyön: és azt vélték, hogy a' nemzéshez szükséges mind a' hím's mind a' nőstény. Hamisság; mert egyedül a' földből, mint közönséges Anyából, olly dolgok-is teremnek, mellyek némelykor hím- és nőstény-által nemzettetnek; úgy-mint a' békák, és egerek: ha ezekben a' Nap és a' Csillagok vízik helyére a' nő a' hímtől kiváltatnék. A' Szűz Maria fogadásában-is a' Sz. Lelek árnyékozása vitt mindent helyére. Kit, mivelhogy a' Napnak-is alkotója, akár-minemű eszközznek fogyatkozását helyére állattya. Sz. *Basilius* a' Szűznek szülése, a' Pogányok-ellen, a' Sálok példájával állattya [l]: kikről a' Pogányok históriájában azt olvassuk, hogy hím és nőstény közösülése-nélkül szaporodnak. Némelly Spanyol országi hantzákról azt írják, hogy méh-ló-nélkül, tsak a' szélről vemhesznek; melyről *Virgilius*-is emlékezik [m]: sőt Sz. *Ambrus*-is [n], és Sz. Agoston-is [o]. A' Méhek-is közösülés-nélkül szaporodnak: és, a' mint *Aristoteles*-nél olvassuk, némelly Vizi állatok-is [p]. Tehát egy-általlyában, nem lehetetlen az Aszszony-állatnak férfiú-nélkül méhébe fogadni: mert, noha az természet-szerént nem szokás, mindazáltal a' természet Urának vagyon arra ereje a' mikor akarja.

Másodszor; Ez Igasságnak ellenségi, A' Zsidók: kiket a' Sz. Irásból meg-győzhetünk. Mert Isaias nyilván meg-jövendölte, mint nagy chodát, a' Szűznek méhébe-való fogadását, és szülését [q]: *Imé egy Szűz méhébe fogad, és Fiat szül.* Azon igasságot, leg-ottan világ kezdetikor meg-jelentette az Isten, midőn az Ördögnek azt mondotta [r]: *Ellenkezéseket vetek a te magod-, és az Aszszony állat magva-közöt.* Adgya okát a' Zsidó, miért mondotta az Aszszony magvának, ha a' Krisztus férfiútól fogantatott? Nem inkább mondotta-volna-e férfiú magvának? Mi azt adgyuk okúl, hogy a' Szűz Maria, férfiú-nélkül fogadta a' Krisztust; a' mint Sz. *Cyprianus* mondgya [s]. Azt-is mondgya meg a' Zsidó, miért mondotta az Isten Moysesnek [t]: *Az Aszszony állat, ha magot fogadván, Férfiat szül*; és nem egy-általlyában, *Ha férfiat szül*: fő-képpen hogy nem mondotta; Ha magot fogadván, Leányzót szül; hanem egy-általlyába [u], *Ha leányzót szül?* Nem azért-e, hogy valaha egy Aszszony állatnak, férfiú mag-nélkül kellett Férfiu magzatot szülni, leányzót pedig nem? Ezért mondotta az Isten azt-is [x]: *Nékem szenteld minden Első-szülöttet, mely meg-nyitya a' méhet.* mert vólt jövendőben olly Első-szülött, ki Annyának méhét meg nem nyitotta, hanem Szűztől született.

Harmadszor; Ez Igasság ellen támadtak, Az Eretnekek: kik Három-felé oszlottak. Az Elsőknek kapitánya *Ebion* vólt *Chrysostomus*-tól; a' mint Szent *Irenæus* írja [y]: kik a' Krisztust, puszta embernek állítván, azt vallották, hogy közönséges-képpen, férfiúnak

A
[f] Coloss. 1. 13.

[g] Ferus in 2. Paschal. Com. 1. Par. 1. [h] Loco. 1. 46.

B
[i] Serm. de Assumpt.

[k] Epist. 2. ad Volusianum.

C
[l] Hom. 8. Hexaem. & circ. 7. Ps. [m] Lib. 3. Georg. [n] Lib. 4. Hexaem. c. 22. [o] Lib. de Virg. Conjug. c. 2. [p] Lib. 4. Hist. Animal. cap. 11.

[q] Isa. 7. 14.

[r] Gen. 3. 15.

D
[s] Lib. 2. contra Judæos. c. 8. [t] Lev. 12. 2. [u] vers. 5. [x] Exod. 13. 2.

[y] Lib. 1. c. 25.

és aſzſzony'állatnak közösülésébül fogantatott. Ez merő hamiſság: Mert Sz. Máté nyilván irja [a]; hogy *Mária ſkötelességre-kelnének* Jóſef és Maria, ez *terheſnek találtatott a' Szent Lélektől*. De az Angyal-is azt mondotta Jóſefnek [b]: *A' mi ő-benne fogantatott, a Szent Lélektől vagyon*: Ő-magának pedig a' Szűz Máriának [c]: *A' Szent Lélek ſzállani fog reád, és a' Magaſſág-Iſtennek Ereje meg-árnyékoz téged.* Továbbá, midőn Szent Máté a' Kriſtus nemzéséről ſzóllotte, meg-változtatta a' ſzólláſnak modgyát: mert a' többiről eggyaránt ſzóllotte; *Ábrahám nemzé Iſaákot, Iſaák nemzé Jákobot* [d], mind Jóſefig [e], *Jákob nemzé Jóſefet*: de a' Kriſtuſról kűlömben ſzóllott: és nem mondotta; Jóſef nemzé Kriſtuſt: hanem, *Jákob nemzé Jóſefet a' Mária férjét, kitől* (Máriától) *ſzűlettetett a' JESUS*. És hogy ne valnéd, hogy a' közösülésért nevezte férjének; nem mondotta, Kitől, hanem *Kivel*, az-az, egyedűl a' Máriától. Ezt példázta, 1. A' Chipke-bokor [f], *melly égett, de meg nem égett*; a' mint Sz. *Gregorius Nyſſenus* [g] tanittya. 2. Az Aaron veſzſzeje, melly emberi munka-nélkűl meg-virágzott [h]; a' mint Sz. Bernárd irja [i]. 3. A' Törvény táblái, mellyekre az Úr ójai irták [k]; a' mint Sz. Agoſton mondgya [l]. 4. A' Gedeon gyapja, melyet Mennyei harmat nedvesitett-meg [m], a' mint Sz. Ambrúſnál olvaſſuk [n].

Ennek kiléndő Okait-is találjuk: I. Hogy a' Kriſtus embersége, fogantatáſa-ſzerént ſe lehetne köteles az Eredendő bűnre: mert úgy illett a' Személy méltóságához, és a' Meg-váltó tiſztihez; a' mint Sz. *Fulgentius* irja [o]. II. Nem volt illendő, hogy az Iſtennek eggyetlen-egy Fia, emberi módon fogantatnék: mert, a' mint egy régi Doktor mondgya [p], Nem ő-magáért ſzűletett, hanem az emberekért: az ember pedig azért ſzűletik, hogy a' teſte a' rothadás alá vetteſſék; de a' Kriſtus azért ſzűletett, hogy a' rothadáſt meg-gyógyittſa. III. Nem illett, hogy az Iſtennek Atyai méltósága mással közöltetnék. Mint hogy azért a Kriſtus az Iſtennek igaz és természet-ſzerént való Fia, nem illett, hogy más atty a-is lenne, kire az Atya-Iſtennek méltósága ſzállana. IV. A' Bűn, Szűz Aſzſzony'állattól kezdetett: illett tehát, hogy a' ſzabadulás-is attól kezdetnék, és az orvoſság haſonló lenne a' betegséghez; a' mint Sz. *Iuſtinus* irja [q]. V. Hogy meg-mutatná a' Kriſtus, mint kedveli és bőchűlli a' Szűzeſséget, a' Szűznek méhét választotta magának, úgy-mond Sz. Agoſton [r]. VI. Azt irja, ugyan-azon Sz. Agoſton [s], hogy a' Kriſtus Szűztől fogantatott; mert nem kellett bűnben fogantatni. Vedd eſzedbe, hogy, valakik Adámban vóltak, és ő-véle vétkeztek, Eredendő bűnben-is fogantattak. Azok vóltak pedig Adámban, a' kik természet-ſzerént-való nemzés által, ſzármaznak tőle. Azért, a' mint Sz. *Anſélmus* ſzépen okoskodik [t]: Ha valaki chodálatos-képpen, chak aſzſzony'állattól ſzűlernék, férfiúi közösülés-nélkűl, minden bűn-nélkűl ſzűlernék, mert a' nemzés-ſzerént nem volt Adámban. És ha az Iſten, férfiúnak, vagy aſzſzony'állatnak teſtéből, vagy chontyából teremtene valakit, a' mint Évát: az ſem keveredne az Eredendő bűnbe, mert nem ſzármaznék Adámtól természet-ſzerént-való nemzéſſel. Mint-hogy azért a' Kriſtus, nem férfiúi magból fogantatott, nem volt Adámban, noha annak állattyából ſzármazott. Igazán mondhattyuk azért, hogy a' Kriſtus Adámból-való, és ő-tőle ſzármazott; mert az ő teſtébe öltözött: de nem módhattyuk, hogy ő-benne volt, mert nem a' természet-ſzerént-való nemzéſſel fogantatott; hanem az Iſten erejével. Az-okáért, ha a' Kriſtus puſzta ember lett vólna is, az Eredendő bűnbe nem eſett-vólna. Ki, noha azért ſem eshetett abba hogy Iſten volt: mindazáltal, ha természet-ſzerént-való nemzéſſel, férfiú-által fogantatott vólna, az ő ſzármazáſa köteles lett-vólna az Eredendő bűnre. Innét vagyon, hogy, noha a' Boldogságos Szűz Maria is Eredendő bűn-nélkűl fogantatott: mindazáltal, igen kűlömbőzik a' Kriſtuſtól. Mert a' Szűz Maria, a' nemzésnek modgya- és ereje-ſzerént, nem menekedett-meg a' bűntől, hanem az Iſtennek kivált-képpen-való gond-viſeléſe által: de a' Kriſtus, ugyan a' nemzésnek modgya-ſzerént-is, nem volt köteles az Eredendő bűnre. VII. Mivelhogy a' Kriſtus, Iſten és ember volt, illett, hogy az ő fogantatásában, minda' kettőt ki-tudatnék: és a' fogantatás, Emberségét jelentette; mert nem fogantatnék aſzſzony állat méhében, ha ember nem vólna: a' fogantatáſnak pedig modgya, Iſtenségét bizonyitotta; mert a' férfiú-nélkűl-való fogantatás, embernél nagyobbat jelentette; a' mint *Origenes* [u], és Szent *Maximus* [x] tanittyák. VIII. Hogy e' képpen az Aſzſzony'állat, némelly adóſságát meg-fizetné a' Férfiúnak: mert egy aſzſzony'állat, chak férfiúból formáltatott, Éva Adámból: viſzontag moſt, egyedűl a' Szűz Máriától fogantatott a' Kriſtus; a' mint Sz. *Damaſcénus* irja [y].

A' Második Eredendőnekség találója, a' mint Sz. Agoſton irja [z], *Iovinianus* volt: ki, noha méhében-való tápláláſa-kor, ſzűznek vallotta a' Szűz Máriát: mindazáltal azt mondotta; hogy ſzűlése-kor, meg-foſztatott ſzűzeſségétől. Ezt a' révelygést, az Újítók-közűl meg-kedvelette *Bucerus*, és *Molinaeus*; a' mint *Sandérus* irja [a]: de meg-vetet-

te Hart-

[a] Matth. 1. 18.
[b] Luc. 1. 35.
[c] Matth. 1. 16.
[d] Ezekiás 2. [illegible] Jósafát.
[e] Num. 7. 8.
[f] Num. 17. 8.
[g] Greg. Nyſſ. Orat. de Nativ. Chriſti.
[h] Hebr. 9. 4.
[i] Bern. Serm. 3. de Aſſumpt. Mariæ.
[k] Exod. 31. 18.
[l] Aug. Tract. 8. in Joannem.
[m] Judic. 6. 36.
[n] Ambr. Lib. 3. de Virginib.
[o] Fulgent. Lib. de Incarnat. Verbi.
[p] Incert. Auct. Tract. de Nativ.
[q] Iuſtin. Quæſt. 78. ad Orthod.
[r] Auguſt. Lib. de Nat. & Gratia, c. 36.
[s] Auguſt. Lib. de Corrept. & Grat. c. 11. Ep. 120. Ad Honorat. c. 26.
[t] Anſelm. Lib. de Concept. Virg. c. 18. Ep. 121. Ad Lib. 2. Ep. Anſelmi, c. 26.
[u] Orig. Hom. 1. in Divers.
[x] Maximus Hom. 3. de Nativ.
[y] Lib. 4. de Fide, c. 14.
[z] Lib. de Fide ad Petr. c. 82.
[a] Sand. de Viſib. Monarch. Eccleſ. Lib. 4. Prop. 87. & 219.

teſsaías: ki nyilván mondgya [a]; hogy a'Szűz, mind a'méhében fogád, 's mind szűl; a' mint a'Szent Atyák közönségeſſen tanittyák. És Szent Máté-is azt jelenti [b]; hogy a' Próféta mind a' kettőt meg-jövendőlte: mert azzal bizonyittya, hogy a' Kriſtus a'Sz. Lélektől fogantatott. De a'Példák-is, és az Okok, melyeket az első Eretnekség-ellen elő-hoztam, ezt-is rontyák: fő-képpen mint-hogy nem-is illett az Isten Fiához (kinek parancholattyából, tartozunk Szüléinket tiſzteini,) hogy az ő Szent Annyát, a' Szűzeſségnek drága kincsétől, ok-nélkül meg-foſztaná: melynek meg-bontáſa szükséges nem volt, az Istennek mindenhatóságáért. Azért mondgya Szent *Leo* Pápa [c]; hogy, Nem kell e'dologban a'szülőnek (ki chak ember volt) állapattyát tekinteni, hanem annak a'ki szűletett (ki Isten és ember volt,) akarattyát és tehetségét: ki úgy lőtt emberré, a' mint akarta. Bizony, némelly Sz. Atyák, a'Kriſtus szűletését, a bé-pecsétlett koporsóból-való ki-jövetelihez, és a'bé-zárlott ajtón-való bé-menetelihez haſonlittyák. Sz. Agoſton pedig [d], Dávidnak ama'mondáſát [e]; *Te vagy a'ki engem ki-vontál a'méhből*, Kriſtuſra magyarázván, azt írja: Noha senki az anya-méhéből, Isten ségétsége-nélkül ki nem jő: mindazáltal, kivált-képpen mondhatta a' Kriſtus, hogy őtet az Isten vonta-ki a'méhből. mert ő egyedűl jőtt az Annya méhéből, a'Szűzeſségnek fogyatkozáſa nélkül, az Isten ereje-által.

A Harmadik Eretnekség forralói, az *Antidicomarianiták* vólták, az-az, a'Máriának ellene-mondói: kik azt hazudták; hogy a'Kriſtus-után, a' Szűz Maria több fiakat-is szűlt Jóſeftől. Ezeknek Kapitányok *Helvidius* vólt; a'mint Szent *Jerónymus* írja [f]. És ezt közel hatvan eſztendő előtt, pokolból fel-támaſztotta egy *Lucas Sternberger*-nevű Lájtsi; a mint *Praetéolus* [g] írja. De a'tellyes Keresztyénség ellene mond: azt valván, hogy a'Szűz Maria örök szűzeſségben maradott, férfiat nem iſmérvén; a'mint Ezekiel Próféta meg-jövendőlte [h]: *Ez a'kapu zárva léſzen; fel nem nyittatik, és férfiú azon által nem mégyen: mert az Iſráél Ura Istene ment-bé rajta, és bé-zárva léſzen a Fejedelemnek*; a'mint Szent *Jerónymus*, több Szent Atyákkal magyarázta. A'Kaput, azért mondgya a'Próféta hogy bé-zárva léſzen, mert *az Úr ment-bé rajta*: *és a'Fejedelemnek* (az-az, a'Fejedelem bőchülletiért,) *léſzen bé-zárva*. Michoda, úgy-mond Szent Agoſton [k], az Úr Házában a'bé-zárt Kapu; hanem a'Maria, ki mindenkor szűzen marad? Azon ember által nem mégyen; mert Jóſef meg nem iſméri. Az Úr egyedűl mégyen-ki 's bé rajta: mert a' Szent Lélek-által terhesült-meg, és az Angyalok Ura szűletik tőle. Örökké zárva léſzen: mert a'Maria szűz a'szülés előtt, a'szülésben, és a'szülés-után. Ezt jelentette a'Szűz Maria ama'kérdéſſel [l]: *Mint léſzen ez, mert férfiat nem iſmérek?* az-az, a'mint másutt meg-bizonyitom, örök Szűzeſségben akarok maradni. Ha az Angyal előtt, ki az Isten Fiának fogantatáſát hirdette, azzal mentette magát, hogy férfiat nem iſmér, és halván, hogy az a'Szent Lélek-által léſzen, engedett, mondván [m]: *Légyen nékem a'te igédéſze szerént*: mi módon iſmért volna az után férfiat, a'végre, hogy puſzta és bűnös embereket nemzene; melyről az Isten akarattyát Angyali üzenet-által nem hallotta?

Ezzel nem ellenkezik, hogy a'Kriſtus, Szent Máténál, a' Szűz Maria első-szülőtt Fiának mondatik [n]: Mert, a'mint Szent *Jerónymus*, és Szent *Damaſcénus* mondgyák, nem azért nevezteteti Első-szülőtnek, hogy mást szült utánna, hanem hogy mást előtte nem szült; az Irás szokáſa-szerént. mivelhogy az eggyetlen eggy-is Első-szülőtt, mert más előtte nem született; a'mint hogy azon Kriſtuſt, Szent Pál az Isten Első-szülőttének mondgya [o], noha Eggyetlen-eggye-is. Midőn az Úr Egyiptuſnak minden Első-szülőttét meg-ölte [p]: nem vólt-e azok-közőtt Eggyetlen-egy? És mikor azt parancholta, hogy neki szentellyenek minden Első-szülőttet [q]: nem az eggyetlen-eggyet-is bé-foglalta-e? mert egyéb-aránt, mind addig kellett vólna várakozni, míg nem más-is született-vólna.

De az sem ellenkezik, a'mit azon Sz. Máté mondott [r]: *Minek előtte össze kélnének, terhesnek találtatik, és* [s]: *Nem iſmérí-vala őtet, míg az ő Első-szülőtt Fiat szűlé*. Mert e'mondáſokból nem következik, hogy a'Kriſtus fogantatáſa után, össze-kőlt Jóſefa'Szűz Máriával, vagy születése-után meg-iſmérte őtet: mivel az Evangeliſta mind a'két helyen chak azt jelenti, a'mi abban az időben nem vólt; és nem emlekezik a'következendőről. Midőn azért azt mondgya Sz. Máté; *Minek-előtte össze-kelnének*; annyit téſzen, mint-ha azt mondotta-vólna: az ő össze-kelések nélkül. A'ki azt mondaná; Minek-előtte Misét hallanék, ittam: nem azt értené hogy az-után Misét hallott, vagy akart hallani, hanem hogy Misét nem halván, ivott. Igy mondotta Urunk [t]: *Tudgyá a'ti Atyátok mi szükségetek légyen, minek-előtte őtet kérítsétek*: az-az, ha nem kéritek-is. Ha valaki azt mondaná, úgy-mond Sz. *Jerónymus*, hogy az Eretnek, penitentziát nem tart mi-

[a] Iſa. 7. 14.
[b] Mat. 1. 18.
[c] Serm. 3. de Nativ.
[d] Epiſt. 180. c. 12.
[e] Pſal. 21. 10.
[f] Libr. contra Helvid.
[g] Verte. Lucas Sternberger.
[h] Ezech. 44. 2.
[k] Serm. 22. de Nativ. quæ eſt 13. de Tempore.
[l] Luc. 1. 34.
[m] Luc. 1. 38.
[n] Mat. 1. 25.
[o] Heb. 1. 6.
[p] Exo. 12. 29.
[q] Exo. 13. 2.
[r] Mat. 1. 18.
[s] pſal. 25.
[t] Mark. 6. 8.

A

nek előtte meg-hal: nem azt értené, hogy halála-után tart penitentziát; hanem, a'mi bizonyos, el-hallgatván, a'mi kétséges lehetne, arról szóllana: bizonyos dolog pedig, hogy senki halála-után penitentziát nem tart; de kétséges, ha életében tart-e vagy nem. Hasonló-képpen, bizonyos lévén, hogy Urának Születése-után, József a'Szűz Máriát nem ismérte; kinek több Fia nem volt az egy Krisztusnál: arról lehetett kérdés, Ha a' Krisztus Józseftől fogantatott-e, vagy a'Sz. Lélektől? Azért azt kellett meg-magyarázni, és meg-is magyarázta az Evangelista: arról pedig, a'miről kérdés nem volt, nem is emlékezett. A'másik mondást-is így kell értenünk: Mert amaz ige, *Míg*, chak azt jelenti, hogy addig nem történt; a' mint sok mondásokkal szépen meg bizonyítja Sz. Agoston [u]: mellyekben az ige, *Míg*, fő-képpen azt az időt jelenti, melyben leg-inkább alíthatná ember hogy a'dolog lőtt, a'melyről tagadás-képpen vagyon emlékezet. Mint midőn a'holló felől azt olvassuk [x], hogy *Vissza nem tért* Noéhez a'bárkába, *Míg el nem száradtak a'vizek a'földön*; azt értyük, hogy, ha valaha meg kellett-volna térnie, leg-inkább akkor, mikor a'vizek el-buttsorták-volt a földet, mert az-után nem volt oka, a' miért meg-tért-volna. Azért, ha addig meg nem tért míg a'föld meg-száradott, az után annál inkább nem tért-meg. Hasonló-képpen, Sz. Máté azt mondván, hogy József nem ismerte a Szűz Máriát a'Fia születéséig, és a'következendőről nem emlékezvén: úgy-mint nyilván jelenti, hogy az-után annál-is inkább nem ismérte, mert, ha valamidőn szükséges lőtt volna az ismérés, a'Fia születése előtt lőtt-volna.

Dicta.

u Lib. 83. qq. q. 68.

x Gen. 8. 7.

B

Úgyan-is, mint illett-volna, hogy a'Sz. Léleknek szenteltetett méhet, emberi mag illette-volna? Vagy, mint illett-volna, hogy a'Királyok Királyának Annya, bűnös szolgák annyává lőtt-volna? holott a'Krisztus koporsójába, melyben chak harmad napig feküdt az ő hóltteste, senki nem tétetett, sem az-előtt, sem az-után: mennyivel inkább a Szűz Maria méhében, melyben a' Krisztusnak élő teste kilenez hónap-ig nyugott, senki egyéb nem fogantatott. De József is, igaz ember lévén [y], és az Angyaltól bizonyossá meg-értvén, hogy az ő házas-társa a Sz. Lélektől fogadott méhébe: hogy gondolta volna chak meg-is, hogy azt meg ismérje? Úgy vagyon, hogy az Evangélium emlékezik Urunknak attyafiairól: de azok, nem a'Szűz Maria és József fiai voltak, hanem Urunknak rokoni, a'Szűz Maria nénnyei. Sz. János, Mariát a' *Cleophas* leányát és *Alphaeus* feleségét, a'Szűz Maria nénnyének nevezi [z], ki *Zebedeusnak és Józsefnek annyá volt* [a]. Szokása pedig az Írásnak, hogy a'másod ízen-való attyafiakat-is, Bátyáknak vagy Őtsöknek nevezi: mert Lót, Árámnak az Abrahám őtsének ha volt, de még-is Abrahám azt mondgya néki: *Fratres sumus* [b]; mint-ha őttse lőtt-volna. Lában-is a'Jákob annyának volt bátyja, de Jákobnak-is azt mondotta [c]: *Frater meus es*; mint-ha őttse lőtt-volna. Ilyen módon voltanak a Krisztusnak bátyai vagy őttsei, Jakab, József, Simon, és Judas [d]. Ezt a szokást, igen meg-tartyuk mi Magyarok, kik akár-mi rokonunkat-is, Bácsánknak, vagy Őtsénknek nevezzük.

y Matt. 1. 19

C

z Joan. 19. 25
a Mat. 27. 56
Mar. 15. 40
Fratres.
b Gen. 13. 8.
c Gen. 29. 15
d Mat. 13. 55

Ezzel pedig, a'Szűz Maria egyéb Szűzeknek-is jó példát adott, hogy az el-tökélett Szűzességben végig meg-maradgyanak: kit azért szép nevekkel nevezteneк a'Sz. Atyák. Sz. Ambrus [e], a Szűzek tanitójának, vagy Mesterének; sőt Zászló-tartójának-is, és a'Szeméremtetesség titkának [f] nevezte. Sz. Bernárd [g], a'Szűzek Királynéjának: Sz. *Isidorus* [h], a'Szűzek fejének: Sz. *Ildephonsus* [i], a'Szűzek tetejének: Sz. Jakab Apostol [k], a' Szűzek dicsőségének: Sz. *Ieronymus* [l], a'Szűzek Annyának, és nénnyének: Sz. *Epiphanius* [m], a'Szűzek Fejedelmének: Sz. Agoston [n], a'Szűzek kezdetinek: Sz. *Gregorius Nazianzenus* [o], a'Szűzek világosságának: *Isidorus* [p], a'Szűzesség fő Hadnagyának: Sz. *Laurentius Iustinianus* [q], a'Szűzesség példájának, és Jó-illatú ágyas-házának, és a'Szeméremtetesség ékességének: Sz. *Bonaventura* [r], a'Szűzesség módgyának. Végezetre, minnyájan a' Hivek, a' Keresztyén Anyaszentegyházzal, a'Szűzek Szűzének nevezik. Jóllehet e' szép neveknek más oka-is lehet: tudni illik, hogy a Szűz Maria, nem chak el-tökélette volt magában az őrök Szűzességet; hanem ugyan fogadást-is tőtt-volt arról az Istennek gyermekségétől-fogva, minélyen okossággal élt, a'jót a'gonosztól meg tudván választani, és a'nagyobb's tekélletesb jót a'kisebbtől: Mert őtet gyermekségétől-fogva, a' Sz. Lélek arra vezérlette és oktatta, hogy azt szeretné és kövecné a'mi jobb, és az Istennél kedvesb; a'mint a'Sz. Atyák tanittyák: kik azt-is nyilván bizonyittyák Sz. Pálból, hogy a' Szűzesség egyéb állapatokat meg-előz, a'mint másutt meg-mutatom. De a' Szűzesség-is jobb a'fogadással, hogy-sem a' nélkül: mert álhatatosb, és bizonyosb.

e De Institut. Virg. c. 5. & 6.
f Libr. 2. de Virginit.
g Epist. 174.
h Lib. 17. de Off. Eccles.

D

i Lib. de Assumpt.
k In Evangelio.
l Lib. 2. contra Iovin.
m Haer. 78.
n Tract. 10. in Ioan.
o In Carmine de Christo.
p In Concordia B. Mariae.
q Serm. de Nativit. B. Mariae.
r In Psalterio B. Mariae.

Tudom, hogy az Isten az ő népének azt mondotta [s]: *Ne légyen magzatlan, sem meddő a'te földedben.* és [t]: *Ne légyen közötted magtalan, egyik nemből-is*: de az, nem Házasság-

s Exo. 23. 26
t Deut. 7. 14

ra és

ra és nemzésre kötelező parancholat, a'mint nyilván tanittya Sz. *Jerónymos* [a]; hanem ígéret; Mert az Isten annak a' népnek, testi és földi dolgokat ígért az ő parancholatinak meg-tartásáért: és, a' többi-közőtt, azt ígérte, hogy nem lenne magtalan közőttök. Melly mondás, ha parancholat lőtt-volna, a' barmokra nem terjedett-volna: de Moyses, mind az emberekről, 's mind a' nyájakról szóll [x]. Továbbá, más dolog, hogy az Aszszony'állat magtalan ne légyen; és más, hogy házasságtalan ne légyen. Ertől, parancholat lehet; mert az embernek akarattyában áll: de az elsőről nem lehet; mert nem az ember akarattyától függ, hanem a' természettől, és az Istennek áldásától. Azért, a'hol azt olvasuk [y]; *Nem lészen magtalan; sem meddő a' te földedben*: azt-is fel-találjuk: *A' te napidnak számát bé-töltöm*: hogy meg-értsük, hogy mind a'kettő az Isten ajándéka, és fogadása.

Hogy pedig a' Szűz Maria fogadást tőtt a' Szűzeségről, ő-maga nyilván jelentette, midőn azt mondotta a'Fiat-ígérő Angyalnak [z]: *Mint lészen ez, mert férfiat nem ismérek?* a' mint Sz. Agoston okoskodik [a]. Mert midőn azt mondotta, nem azt értette hogy akkor férfiat nem ismér; mert az látni-valo dolog vólt: hanem, hogy nem szokott ismérni. Mint mikor a' Bornemissza azt mondgya; Nem iszom bort: nem azt érti, hogy akkor, mikor szóll, nem iszik, hanem hogy nem szokott innya. Igy mondották a' Keresztelő Sz. János tanitványi a' Kristusnak [b]: *Miért hogy mi és a' Farisaeusok gyakorta böjtölünk, a' Tanitványid pedig nem böjtölnek?* az-az, mi szoktunk böjtölni, a' te Tanitványid nem szoktak. Sőt a' Szűz Maria mondása, nem chak a'szokatlanságot jelenti, hanem a'lehetetlenséget-is. Mint-ha azt mondotta-volna: Mint lészen ez? mert nem lehet hogy férfiat ismérjek. Mert egyéb-aránt, könnyen azt felelhette-volna az Angyal: Ha eddig nem ismértél férfiat, ez-után ismérsz, és méneőbe fogadod a' kit igértem. Az pedig a' Lehetetlenség, nem természet-szerént-valo vólt, mint a' magtalan, vagy idétlen aszszony'-állatokban; hanem kötelességből. Mint midőn a' Keresztyén azt mondgya; Nem ehetem húst Pénteken: nem azt érti, hogy természet-szerént nem ehetik; hanem hogy tilalmas.

De ez-is, a'kötelességből-valo Lehetetlenség, két-féle: Eggyik, parancholatból származik; a' Másik, Istennek tőtt fogadásból, és szabad akarat-szerént-valo kötelességből. Parancholatból vólna, ha a' Keresztyén azt mondaná; Nem imádok Bálványt; az-az, nem imádhatok, mert tiltya az Isten: Fogadásból pedig, ha a' *Carthusianus* Barát azt mondaná; Nem észem húst; az-az, nem ehetem, mert fogadásom tiltya. A' Szűz Mariában azért, nem vólt természet-szerént-valo lehetetlenség, sem parancholatból származó: Tahát következik, hogy fogadásból-valo lőtt-légyen. Ebben a'Fogadásban, az-után számtalan Szűzek követték az Isten Fiának Sz. Annyát, és most-is követik; meg-útálván a' Szűzeségnek jó-illatú virágjáért, minden testi gyönyörűséget; és azon Virágnak meg-óltalmazására, és nevelésére, minden Jószágos chelekedetre igyekeznek: úgy-mint, a' mértékletességre, alázatosságra, honnuláfre, halgatásra, Isteni dolgokról-valo elmélkedésre, és egyéb afféle Jószágos chelekedetekre. Áldott légyen örökkön örökké az Isten, ki az ő Szent Annyában illy bőchülletesé tőtte a' Szűzeséget: és adgyon erőt azoknak, kikazt jó szivből, és igaz igyekezetből követni akarják; hogy a' Szűzeknek készittetett hervadhatatlan Koronát el-vehessék, és a' Mennyei Bárányt mindenőtt követsék, és mindenkor dichérjék. Amen.

[a] *Lib. contra Jovin.*

[x] Deut. 7. 14.

[y] Exod. 23. 26.

[z] Luc. 1. 34.

[a] *Lib. de Sanct. Virgin. c. 4.*

[b] Mat. 9. 14.

MÁSODIK PREDIKATZIO.

NOha, el-végezvén az Isten hat napig e' Világnak, és a' benne-valo dolgoknak alkorását, azt olvasuk [a]; hogy *Meg-nyugott heredik napon minden chinálmányától mellyet végbe vitt vala*; és azért parancholta az ő népének a' Szombatnak meg-szentelését [b]: mindazáltal, igazán mondotta Urunk [c]: *Az én Atyam mind ez ideig munkálkodik, és-is munkálkodom.* Mert, véget vetvén kevés nap e' Világ alkalmányába, az emberek üdvősségéért szűnetlé munkálkodik: mivelhogy nagyobb dolog az egész Világ teremtésénél, az embernek üdvőzítése. Ebben, noha sok-képpen munkálkodott az Isten: mindazáltal, mint-hogy természete-szerént jó és kegyes, fő-képpen jó-tetteményivel édesgeti magához az embereket: mellyeknek olly nagy ereje vagyon, hogy nem chak az emberséges szíveket hajtya-meg, hanem a fene

[a] Gen. 2. 2.

[b] Exo. 20. 10 11. Deut. 5. 14.

[c] Ioan. 5. 17.

A vadakat-is szeretetre indittya. Az Istennek velünk tött Jó-téremény-között pedig leg-nagyobb az ő egyetlen-egy fiának Meg-testesülése, melly a' mai napon lött: melyről hálá-adással kell emlékeznünk. Es én-is, a'mostani Predikátzióban arról szólok.

I. *Meg-magyarázom, az Angyalnak a' Szűz Máriához lött Köszöntését.*
II. *Meg-magyarázom a' Szűz Máriának Háborodását, és okos Gondolkodását.*
III. *Szólok az ő Halgatásáról.*

ELSŐ RESZE.

B Az Angyal az ő követségét Köszöntésen kezdette: Elsőben, azért, hogy jövetelét békességesnek jelentené. Másodszor, hogy a' Szűznek elméjét fel-gerjesztené a' jeles dologra-valo figyelmezésre. Harmadszor, hogy a' Szűz Mariát, ki Istennek Annyává lött, tiszteletettel illetné. Negyedszer, hogy a' Szűznek jó akarattyát, a' dolognak engedelmére könnyebben birhatná. Az Üdvözlés, e' kevés igékben foglaltatik [d]: *Üdvözlégy malasztal tellyes: az Úr te veled: áldott vagy te az aszszonyállatok közt.*

d Luc. 1. 28.

A' mi az Első igét illeti; a' Zsidó és Görög nyelven annyit részen, mint *Örvendezz*, vagy *Vigadgy*. Mellyel azt jelentette Gábriel; hogy ő nem Gonosz, hanem Jó Angyal: nem ellenség, hanem jó-akaró: és nem szomorú, hanem örvendetes követségbe jár. Melly szóra engedett a' Szűz. és azért mondotta az ő Enekében [e]: *Örvendezett az én lelkem az én Üdvözítő Istenemben.* Azon igével, a' mint Sz. Agoston irja [f], az Angyal, az Eva- és Maria-között-valo külömbséget jelentette. Mert Eva, minden kelerűségnek és nyomorúságnak oka volt: és ő-ellene, az Istennek első mondá szazt volt [g]: *Meg-fokasztom nyavalyádat*: A' Szűz Maria pedig, minden igaz örömnek, és üdvösségnek kezdete volt az ő Sz. Fia által: és azért, előszőr-is örömet jelentett neki az Angyal. A' Deák igéről Ave, *Egidius Romanus* azt irja [h]; hogy annyit részen, mint *Sine Va*, Jaj-nélkűl: és azt jelenti; hogy a' Szűz Máriának semmi-némű Jajra nem volt oka, hanem minden-féle örömre. Ugyan-is, a' mint némellyek okoskodnak, az *Ave* az *Eva* nevével ellenkezik; úgy hogy, ha az *Eva* nevét viszsza-olvasnk, *Ave* lészen. Mert régenten, a'mint Sz. *Fulgentius* irja [i], Evához a' gonosz Angyal járult, hogy Eva-által, az Istentől el-távoznék az ember; Máriához pedig a' jó Angyal jött, hogy ő-benne, az Istennek eggyetlen egy Fia az emberi természettel eggyesüljne: Evához azért ment az Ördög, hogy minket az élettől meg-fosztana: Máriához azért jött Gábriel, hogy az életnek meg-adását, az embereknek meg-jelentené.

e Luc. 1. 47.
f Serm. 15. de Nativ. Dom.
g Gen. 3. 16.
h In Exposit. Salmat. Angelica.
C
i Serm. de Nativ. Nativit. Gentil.

A' Köszöntésnek Második ezikkelyében az Angyal, Máriát *Malasztal tellyes*nek mondotta: mellyel nagy méltóságát jelentette; és Első Okát, a' melyért örvendezésre intette a' Szűzet.

Sok-képpen volt pedig Malasztal tellyes a' Szűz Maria: I. Jól mondatik, úgymond Sz. *Jeronymus* [k], Tellyes-nek: mert a' többinek rész-szerént adatik: Máriába pedig, éppen bé-szivárkozott a' Malasztnak tellyes-volta. II. Mind testében, lelkében, elméjében, érzékenységiben, és vagyódó kívánságában, Malasztal volt felékesitve: noha egyéb Szentek azt mondhattyák Sz. Pállal [l]: *Más törvényt látok a' tagaimban, ellenkezőt az elmém törvényével, és engem rabbá tévőt a' Bűnnek törvényében.* és [m]; *Én az elmével, az Isten Törvényének szolgálok; a' testtel pedig, a' Bűn törvényének.* Vedd eszedbe; hogy Sz. Pál eggyütt azt mondgya [n]; hogy *Ő-benne lakik a' Bűn*: másutt pedig azt irja a' Híveknek [o]: *Ne uralkodgyék a' bűn a' te halandó testedében, hogy az ő kívánságinak engedgyetek.* mert nagy külömbség vagyon ezek-között. Akkor lakik a' Bűn az emberben, midőn a' test ösztönözi a' lelket, és ellene rúgoldozik; de meg nem győzi a' lelket, hanem inkább meg-zabolázztatik a' lélektől: uralkodik pedig, midőn az okosság enged a' testi indúlatoknak, az Isten Törvénye-ellen; és úgy meg-győzi a' test a' lelket. Sz. Pálban azért nem uralkodott a' Bűn; de lakott: mert érzett magában vágyódást, de nem engedett néki: Ezt a' Vágyódást, Sz. Agoston, Bűnre-valo kívánságnak nevezi [p]; és a' Bűn Törvényének [q]; és a' Bűn taplójának [r]. Mert, mi-képpen hogy a' Tapló hamar meg-gyulad, és tüzet gerjeszt: azon-képpen ez a' párt-ütő Vágyódás, melly a' Bűntől származott, könnyen a' Bűnre vonszon, ha a' lélek, a' Kegyelmi Malasztya-által meg nem zabolázza, és szájján nem tartya. Ez pedig a' Tapló, sok-képpen ingatya a' testet, az igaz értelem-, és Isteni Törvény-ellen: mert, néha a' testi gyönyörűségekkel chiklandozza; néha nehéz dologtól-valo félelemmel rettegteti; néha az Isteni dolgokban-való kedvetlenséggel fárasztya, hol a gonoszra ingerelvén, 's hol

j Rom. de Affum. B. Virgin.
k Rom. 7. 23.
l Rom. 7. 23. m Vers. 25.
D
n Rom. 7. 20.
o Rom. 6. 12.
p Lib. 1. Retr. c. 23.
q Lib. 2. de Pecc. Merit. cap. 28.
r Rom. 7. 7.

a' jóra

a' jóban meg-kéſſelvén. Ezek így lévén: azt mondom, hogy az Boldogságos Szűz kivűl, ſenkinek a' puſzta emberek-közzűl nem engedtetett az a' Malaſzt, mellyel a' teſt tellyeſséggel engedett-vólna a' léleknek, ſemmiben nem rúgoldozván ellene, melly Privilégiomért, minden Szentek-fölött Malaſzttal tellyes vólt. Hogy pedig a' Bűnnek Taplójától ſzabados lőtt-légyen a' Szűz Maria, közönségeſsen tánitcyák a' Doktorok. Mert, ha külömben lőtt-vólna, ſokáig valami Bochánandó bűn-nélkül nem maradott-vólna; melly Bűn, az ő Szentállapattyához nem férhetett: azért mondgya Sz. *Leo* [a]; hogy a' ſzeplőtelen Szűzeſség, nem érzette a' Teſti vágyodáſt. III. Senki az Igázak-közzűl, nem vólt valami Bűn-nélkül: mert minnyájan az Eredendő bűnben, fogantattak, és némelly Bochánandó bűnben-is részesek vóltak. De a' Szűz Maria olly tellyes vólt a' Malaſzttal, hogy, ſem az Eredendő bűnbe nem fogantatott, a' mint máſutt meg-mutattam; ſem maga akarattyából ſzármazó bűnbe nem eſett; a' mint a' Keresztyének közönségeſsen vallyák. Mert a' *Tridentomi Concilium* [b] nyilván vallya; hogy tellyes életében, ſe Halálos, ſe Bochánandó bűnt nem chelekedett: sőt olly tellyes vólt Malaſzttal, hogy még a' Bűnre-valo készűletet-is ki-rekeſztette; úgy-mint, ázelmének tompaságát, vagy oſtobaságát; a' lelki dologban-valo tudatlanságot; az akaratnak kéſledelmeſségét; a' gyarlóságot, és egyéb efélét. IV. Noha az Iſten Malaſztya, az embereket kedvesſé téſzi az Iſtennél: mindazáltal az Igazaknak chelekedeti-is nincsenek minden fogyatkozás-nélkül, hanem néha meg-botlanak: és, hol heába-valo ſzót ejtnek; hol haſzontalanúl gondolkodnak; 's hol látásokkal, hallásokkal, és egyéb érzékenységőkkel meg-chuſzamodnak. De az áldott Szűz, olly tellyes vólt Malaſzttal, hogy minden gondolattya és chelekedete tekéletes vólt, és az Iſten-előtt kedves: annak-fölötte, ſemmit el nem múlatott azokban, mellyek hívatlya-ſzerént tőlekivántattanak. V. Noha az Iſten az ő Hiveit, ſok féle Jóſzágos chelekedetekkel meg-ajándékozza: mindazáltal, úgy oſztogattya azokat, hogy, ki egyben, 's ki másban tekintetes: eggyik a' józanságban, maſik a' tiſztaságban; eggyik az alázatoſságban, maſik a' ſzeretetben. De az áldott Szűz, olly tellyes vólt Malaſzttal, hogy minden Jóſzágos chelekedetben tekintetes vólt: és azért példázták őtet az Ó Teſtamentom-béli ſok jeles Aſszony'állatok, ki egyben, 's ki másban. VI. A' Malaſztnak tellyes-vóltát, a' Szűz Mariának mél. oságából érthetty ük-meg; úgy-mint ki méltónak találtatott, hogy az Iſten Fiát méhébe fogadná, és annak Annyává lenne. Melly Anyai méltóság, minden puſzta teremtett-állatnak méltóságát felyűl-haladgya; melly méltóságra, a' Malaſzt által lőtt illendővé: és azért méltán mondatott Malaſzttal tellyeſ-nek. VII. Mint-hogy a' Malaſzt téſzen bennünket, kedveſsé az Iſtennél; a' Szűz Maria pedig, a' Kriſtus-után minden emberek-fölött, kedvesb vólt; sőt az Angyalok-fölött-is, az Iſten-előtt: méltán mondatott Malaſzttal tellyeſ-nek.

Ezt hogy jobban meg-értſed, vedd eſzedbe; hogy a' Kriſtus-is, sőt egyéb Szentek-is, mondatnak Malaſzttal, vagy Sz. Lélekkel tellyeſeknek: úgy-mint, Keresztelő Sz. János [c], Erzébet aſszony [d], Zakarias [e], az Apoſtolok [f], Sz. Péter [g], Sz. Iſtván [h], Sz. Pál [i], és többen-is: kik-közőtt nagy külömbség vagyon. Mert, ſem a Szűz Maria a' Kriſtushoz né hasonló, ſem a' több Szentek a' Szűz Máriához: hanem ki-ki, az ő állapattya-ſzerént tellyes. A' mint-hogy, nem chak a' Kút-fő mondatik vízzel telinek, vagy tellyeſnek, hanem a' Kút-főtől ſzármazó folyáſ-is, sőt a' folyásból eredő ſzakadékok-is: de mindazáltal, nagy külömbség vagyon-közőttők. Mert a' Kút-főben, bővebben, és tiſztábban vagyon a' víz, hogy-ſem a' tőle-ſzármazó folyásban: és iſ még, a' folyásban bővebben találtatik, hogy-ſem a' ſzakadékokban. Tellyes azért Malaſzttal a' Kriſtus, mint a' Malaſztnak élő Kút-feje, kiből ſzármazik egyebekre-is a' Malaſzt: *Mert az ő tellyes-vóltából vóttunk, mi minnyájan Malaſztot* [k]. Tellyes a' Szűz Maria-is: ki, a' Kriſtusnak Annya lévén, mint a' kút-főhöz leg-közelb járúló folyás; de nem úgy mint a' kút-fő. Tellyes Sz. Iſtván-is, vagy más valaki; de mint a' ſzakadék, nem mint a' folyás, vagy mint a' kút-fő. Noha pedig a' Szűz Máriát Malaſzttal tellyeſnek mondotta az Angyal, minek-előtte méhébe fogadta-vólna a' Kriſtuſt: mindazáltal, a' Malaſztnak tellyes-vólta azért adatott néki, hogy a' Kriſtus Annyává lehetne: és mikor azzá lőtt, napon-ként nevekedett a' Malaſztban, mind halála-ig. Azért mondgya *Ricardus* [l], hogy a' Szűz Maria, az ő első meg-ſzentelésében, olyan vólt mint a' Hajnal-chillag, midőn a' Kriſtuſt méhébe fogadta, mint a' Hold-világ; halála-kor pedig, mint a' Nap-világ. Az Elsővel, meg ſzabadúlt az Eredendő bűntől, a' Máſikkal, a' Bűnnek árnyékától; a' Harmadikkal, minden-némű nyomorúságtól.

Hiszt pedig a' Szűz Máriához a' Malaſztnak tellyes-vólta, a' Sz. Háromság részé-

[a] Serm. 2. de Nativ.
[b] Sess. 6. c. 23.
[c] Luc. 1. 15.
[d] Luc. 1. 41.
[e] Luc. 1. 67.
[f] Act. 2. 4.
[g] Act. 4. 8.
[h] Act. 6. 8.
[i] Act. 9. 17.
[k] Joan. 1. 16.
[l] Lib. 6. in Cant.

rői is.

A

től-is. Mert az Atya-Isten, szeretvén az ő Sz. Fiát, kivel egyenlő volt állattyában, és jó-voltában: illett, hogy azt nem Bűnös aszszony'állatnak adná, hanem leg-szerelmesb és szentségesb Szűznek. Az Isten Fia pedig, a' Szűznek Fiává lévén: illette, hogy őtet mindeneknél tellyebb szeretné, mellyet hogy cheleked-ett volna, ha Szent, és Malasztta) tellyes nem lőtt-volna? Végezetre, a Sz. Lélek-által szentelt-tetett-meg a' Krisztusnak fogantatása: illett tehát, hogy a' Szűzet is meg-szentelné, és Malasztta) be-töltené. Ennek szép okát találjuk Sz. Tamásnál [c]: A'ki közelebb jár valamihez, annál inkább részesülnek alkotmányában: mint a'ki közelebb jár a' Naphoz, vagy a' tűzhöz, annál-inkább meg-világosittatik, és meg-melegül. és, a'mint Sz. Diónes irja [d], az Angyalok, kik az Istenhez közelebb járúlnak, inkább részesülnek az ő javaiban, hogy-sem az emberek. Az-okáért, mint-hogy a' Szűz Maria leg-közelebb járt a' Krisztushoz, sőt meg eggyesült-vele; mivelhogy a' Szűznek tisztaságos véréből formáltatott a' Krisztus teste a' Sz. Lélektől, mindenek-fölött részesült az ő alkotmányában, melly a' Malaszt.

[c] 3. p. qu. 37. art. 3.

[d] De cœlest. Hierarch. cap. 4.

B

A' Köszönésnek Harmadik czikkelyében azt mondotta az Angyal a' Szűznek [e]: *Az Úr te-veled*: az-az, ne chodáld hogy őrvendezésre intlek; mert a' Malasztnak, és minden jónaki forrásai-is veled vagyon, az Urkinek *jelen-voltában dicsőségesen győzedelmeskedett* Júdas Makabæus [f]: mert az-által diadalmasná lőtt az ellenség ellen. Védd eszedbe; hogy az Úr, Sok-képpen mondatik az emberrel, vagy az emberben lenni. I. Mindé emberben, sőt minden egyéb állatban-is, állattyával: mert senkiből távul nincsen, hanem mindeneket magához kapcsol: és azért mondgya [g], hogy az eget és a' földet bé-töltí. II. Mindenekben vagyon, jelen-voltával: mert mindenek ő előtte vannak; mindeneket tud, és lát. III. Mindenekben vagyon, hatalmasságával: mert mindenüvé el-hat az ő ereje. Illyen módokon, a' Szűz Mariában-is volt; mert kivaltképpen magához foglalta: *Kegyes-tekintete az ő szolgálójának alázatosságát* [h]. és; *Nagy dolgot cselekedett velő a' ki hatalmas*: tudni-illik, hogy az Isten Fiának Annyává lőtt, és szűzen maradott. IV. Az Igazságban, Malasztyával, mellyel hennek lakik: ezzel, mindenek-fölött volt a' Szűz Mariával, mint Malasztta) tellyesel. V. Kivált-képpen a'fel-vétt emberi természetben: és így leg-inkább volt a' Szűzben, kinek véréből formáltatott a' Krisztus Teste. Noha pedig egyedül a' Fiú-Isten testesült meg: mindazáltal a' Megtestesülést a' tellyes Sz. Háromság alkotta: az-okáért, a' tellyes Sz. Háromság-is kivált-képpen volt a' Szűz Mariával. Melyről Sz. Bernárd így elmélkedik [i]: Nem chak a' Fiú Úr vagyon te-veled, kit tetteddel fel-ölt özetsz: hanem a' Sz. Lélek Úr-is a' kitől méhedbe fogadsz. Az Atya veled vagyon; ki az ő Fiát te hozzá-is tészi. A' Fiú veled vagyon: ki, hogy te benned chodálatos titkot chelekedgyék, chodálatosképpen magának-is meg nyitja a' szűletésnek rejtekét, és néked-is éppen meg-tartya a' Szűzeskednek pecsétét. A' Sz. Lélek veled vagyon; ki az Atyával, és a' Fiúval, meg-szenteli a' te méheget.

[e] Luc. 1. 28.

[f] 2. Mach. 15. 27.

[g] Jer. 23. 24.

[h] Luc. 1. 48.

C

[i] Serm. 3. de gem. ad.

Ezért az okért, Sok-képpen volt az Úr a' Szűz Mariával: I. Őröktől-fogva Annyává választván; és a' hoz-képest, el-végezvén, minémű Malasztta) kellene fel-ékesíteni, hogy illendő személy lenne olly nagy méltóságra. II. Az ő tisztaságos testét úgy formálván bizonyos időben, hogy minden szentségre illendő volna: mint a' Szövetség szekrénye rothadatlan fából készíttetett, és kivül-belől tiszta arannyal fel-ékesíttetett. III. Kilencz hónapig nyugodván az ő szent méhében. IV. Fogantatásától-, és szűletésétől-fogva, kegyes szemeit reája függesztvén. V. Harmincz esztendeig tőle el nem távozván; hanem napon-ként okratván, segétvén, vigasztalván. VI. Halála-kor szerelmes Tanitványának ajánlván. VII. Fel támadása-után, leg-elsőben őtet meg-látogatván. VIII. Menybe-menetele-kor kivált-képpen megáldván. IX. Utólsó óráján biztatván; lelkét leg-ottan halála-után meg-boldogitván; és testét hamar az után a' Mennyei boldogságba vivén, és minden teremtett-állat-fölibe kelyhezteté vén.

A' Köszönésnek Negyedik és Utólsó részében, az Angyal azt mondotta a' Szűz Mariának [k]: *Áldott vagy te az Aszszony'állatok közöt.* Ez is oka az őrömnek: mert, hol mi áldásokat olvasunk a' jeles Aszszony'állatokban, azok főbb módon voltak a' Szűz Mariában. Igen szükséges volt régenten az Aszszony'állatoknak az Áldás, arra, hogy a' gyarló testnek edényében a' tisztaságnak kincsét meg-oltalmaznák. Melly Tisztaság, Három-képpen történhetett: I. A' Házasságban; melyben a' tiszta ágyas-ház, mindenkor nagy bőcsülletben tartatott. mellyet mivelhogy éppen, és igazán meg-tartott Rut, Boldognak mondotta őtet Booz [l]: *Áldott vagy, így mond, Istennek az Úrtől: mert nem követted a' szegény, sem a' gazdag ifiakat.* II. Az özvegységben;

[k] Luc. 1. 28.

[l] Rut 3. 10.

melyben

melyben tekintetes vólt Judit: kinek a' Fő-Pap Joakim, a' Vénekkel azt mondotta *: *Mivelhogy szeretted a' Tisztaságot, és a' férjed után mást nem ismértél, áldott lészsz örökké.* III. A' Fogadásal meg-erősíttetett Szűzeségben; melly szokatlan volt: és az ő méltóságáért, illett hogy leg-elsőben az Isten Anyjában találtatnék; melyért, méltán mondatott *Áldot*-nak *az Aszszony'állatok-közöt.* Mert ő-benne fel-találtatott, valami Jó vólt mind a' Három állapatban, és mindeniknek alkolmatlansága távúl vólt tűle. A' Szűzeségnek szép búzája-mellett, találtatik a' magtalanságnak polyvája: az Özvegység-béli szabad elmével, eggyütt vagyon a' társaságtalanságnak unakodása: a' Házasságban pedig, a' gyermek-szűlésnek gyűmölchével, eggyütt jár a' szép szűzeség el-veszténének sérge. De a' Szűz Mariában, a' Szűzeség nem vólt magtalan; az elménck szabadsága, nem vólt a' Jósef társasága-nélkül; az áldott mehének gyűmölche, nem vólt Szűzeség-nélkül: azért méltán mondatott *Áldot*-nak *az Aszszony'állatok-közöt.* Továbbá, azért-is: mert, a' minémű Átkok a' több Aszszony'állatokhoz férnek, a' Szűz Mariától távúl vóltak. Némelyeken, a' gyalázatnak átka vólt, a' magtalanságért: és úgy mondotta Rakel midőn fiat szűlt n: *El-vette Isten gyalázatomat.* Azokon pedig, a' kik méhökbe magzatot fogadtak, a' Bűnnek átka vólt: és azért mondotta Dávid o: *Bűnökben fogadott engem az anyám.* Azokon, végezetre, a' kik szűltek, a' fájdalomnak átka: a' mint az Isten meg-mondotta Evának p: *Fájdalomban szűlsz fiakat.* De a' Szűz Maria magtalan nem vólt; méhebe-valo fogadása szent vólt; és szűlése, minden fájdalom-nélkül, örvendetes vólt.

A
* Judith 13. 22.

B
n Gen. 30. 23

o Psal. 50. 7.

p Gen. 3. 16.

II. RESZE.

Mikor hallotta-vólna a' Szűz Maria az Angyal' köszöntését, *Meg-háborodék az ő beszéde, és gondolkodik-vala, minémű vólna ez a' köszönés* q. A' Szűznek háborodása, Félelem vólt; és azért mondotta az Angyal r: *Ne félly Maria.* Melly félelem, a' testében-is változást szerzett; a' mint szokott a' felőkön történni: de az nem gonosz Félelem vólt, hanem *a' bőlcheségnek kezdete* s, és a' Malasztra-valo készület. Az-okáért, a' ki testébe fogadandó vólt az Isten Fiát; és a' kinek leike új módon töltődött a' Malasztal, a' Sz. Léleknek reája-valo szállásával, félelmet érzett testében, és lelkében. E' Háborodásnak okát, némelly Doktorok az Angyali látásnak tulajdonittyák: azért, hogy férfiu ábrázatban jelent-meg; és az igaz Szűzek férfiat látván, meg-háborodnak, a' szemérmetesség-miatt, melly nagy ékessége a' Szűzeségnek: vagy, hogy nagy fényességben látta az Angyalt; a' mint a' Pőlséges Isten Követéhez illett. De mint-hogy Sz. Lukách, a' Háborodás okát, nem a' látásnak, hanem a' hallásnak tulajdonittya: fő oka lehetett, az Alázatosság. Mert, holott a' Szűz Maria, igen alázatos lévén, semmi nagy dolgot maga-felől nem gondolt, hallván a' szokatlan dicsőséges köszöntést, chodálkozott, és chodálkozván meg-háborodott. mert, a' mint Sz. *Laurentius Justinianus* itja t, szokása az Alázatosságnak, hogy aról állyon; és nehezen hidgye azokat, mellyek ötet felyül-haladgyák. Semmi inkább ellene nincs az Alázatosnak, mint a' tulajdon dicséretit hallani: és olly kedvetlenül hallya dicséretit az alázatos, mit gyalázattyát vagy szidalmát a' kevély. Hallván azért a' Boldog Szűz a' maga dicséretit, meg-háborodott: Saul pedig, hallván, hogy a' Jerusalem-leányi többet tulajdonitottak Dávidnak hogy-sem ő-néki, igen meg-haragutt u. A' Kő-mivesek, és átsók, meg-szokván a' magas helyen-valo járást, nem szédelegnek, sem eséstől nem félnek; de, a' kik chak alatson helyen szoktak járni, ha magasra hágnak, leg-ottan szédelgenek, és eséstől félnek: úgy a' Kevélyek-is, kik a' tisztességkívánással magas helyen járnak, ha nem lételi-szerént-is, de gondolattal, és ohajtással, ha nagy méltóságra vitetteinek, vagy magok dicséretit hallyák, nem háborodnak-meg, hanem inkább vigadnak: de az Alázatosok, meg-szokván az alatson helyen-valo járást, alá-valóknak alitván magokat, ha nagyra vitetteinek, vagy dicséretes dolgot hallanak magok felől, leg-ottan meg-háborodnak, és neminémű-képpen meg-szédűlvén, eséstől félnek.

C
q Psal. 110. 10

D
s Prov. 1. 7. 9. 10.

t In de Assumpt.

u 1 Reg. 18. 8

Jól mondgya azért *Aquinumi* Sz. Tamás x; hogy effele Háborodás, az Isteni jelenésekben, némelykor méltán engedtetik-meg, bizonyos okokére; fő-képpen, mint-hogy azon Isteni jelenés, leg-ottan meg-chendesíti embernek elméjét; a' mint itt-is történt, mikor az Angyal azt mondotta: *Ne félly Maria.* Ebből, azon Szent Tamás, a' *Jó* és Gonosz Lelkek jelenésinek meg-választására tanít, a' Sz. Angyal oktatásából. Mert, ha a' félelmet örőm követi, az Urtól jött fegyetség: ha pedig a' retto-

x 23. q. 4. Art. 3. ad 3. et 3.

A

gés meg-marad, ellenség látratik. Az-okáért, mikor *Jó* Angyal jelenik-meg, elsőben meg-ijeszti; az-után, meg-bátorít, végezetre, örvendeztet: mint Gábriel a Szűz Máriát, elsőben meg-rettentette, és meg-háborodott: az-után, meg-bátorította, mondván: *Ne félly Mária*: végezetre, örvendeztette, a' Sz. Lélek-által terhben hagyván. A' Gonosz Angyal pedig, Világosság Angyalának tettetvén magát, elsőben gyönyörködtet, az-után, meg-háborít; végezetre, nagy bánatba és kétségbe ejt. Így gyönyörködtette Júdást, mikor az árultatás pénzét fel-vötte, az-után meg-háborította, midőn vissza-vettette vele a' pénzt, és azt mondatta [a]: *Vétkeztem el árúlván az Igaz vért*: végére, kétségbe ejtette, és az akasztó-fára ikratta.

[a] Mat. 27. 4.

B

A' mi a' Szűznek Gondolkodását illeti, a' Köszöntésnek minéműségén, nagy okosságnak jele volt: Mert, noha meg-háborodott, mindazáltal nem büsült, semmi hirtelenkedett aszszonyi módon: hanem, valóban meg-fontolta mi kerekedhetnék-ki abból a' Köszöntésből. Azt szokták mondani, hogy az Aszszony állatnak hosszú a' haja, rövid az elméje: de e' dologban-is, áldott volt a' Szűz az aszszony'-állatok-között, és meg haladta őket. Szép okosságát olvasuk Abigailnak [b]; ki; Dávidnak Nábál ellen-való meg-büsült haragját le-szállította: és a' Tékuai aszszonynak [c]; ki, Dávidot meg engesztelvén, Absalomnak életét meg-nyerte: Rebekkának-is [d]; ki a' fiának Jákóbnak áldomás nyert Isaákról: és Judithnak [e]; ki, jeles találmányai. Holofernesnek fejét vévén, Népét meg-szabadította, és gazdagította. De, mindeneiket felyül-haladta a' Szűz Maria. ki, okosan gondolkodván az Angyal Köszöntéséről; és attól meg-tanittatván, azt mondotta [f]: *Imé az Úr szolgálója, légyen nékem a' te igéd-szerént.* Melly kevés ígékkel, az Istennek meg-büsült haragját az emberi nemzet-ellen, le-szállította: a' bűnösöket az Istennel meg-békéltette: az Isten-Fiát a' mi halandóságunk böreben öltöztetvén, a' Mennyei Szent Atyától számtalan áldásokat nyert nékünk, és; az Ördögnek fejét meg-rontván, minket annak rabságából ki-szabadított, és Mennyei ajándékokkal meg-gazdagitott, az ő Szent-Fia-által.

[b] 1. *Kir.* 25. 3.
[c] 2. *Kir.* 14. 6.
[d] *Gen.* 27. 6.
[e] *Judith* 13.
[f] *Luc.* 1. 38.

Azt írja Sz. Agoston [g], *Ciceró*ból [h]; hogy az okosság meg-tanít, mint emlekezzél az el-múlt dolgokról; mint rendellyed a' jelen-valókat, és mint viselly gondot a' következendőkre: és, a' mint *Pierius* írja, a' Romai Bölcsek azt Három-orczáju emberi ábrázattal példázták. Az-okáért, okos lévén a' Szűz Maria, az Angyalnak és Embernek régen-lőtt ígéreti, forgatta szerény elméjében; az égnek és földnek jelen-való állapattyát; és mind a' kettőnek következendő fel-épülését: és azokat szépen rendelte, a' meg-mondott kevés, de jeles ígékkel: mellyek-által, az Isten Fia meg-testesülvén, mi minden Mennyei és földi dolgokkal meg-gazdagodtunk. És mi-képpen az Angyal, azt mondván [i]: *Imé méhedben fogadsz, és Fiat szülsz*; az Isten Fiának készgyorlaságát jelentette a' Meg-testesülésre: azon-képpen a' Szűz, azt mondván; *Imé az Úr szolgálója* &c. szerény akarattyát mutatta az Isten Fiának bé-fogadására, az ő tiszteságos méhébe. Mivel az okosságnak tulajdonsága az; hogy, a' mit hosszú és meg-ért tanáccsal el-tsélellett, azt siettséggel végbe vigye. *Octavianus* Cháfár, ezt akarván jelenteni, egy Vas-machkára tekeredett *Delfin*-halat választott czimeréül; és azt iratta reája: *Lassan siess.* a' Vas-machkának nehéz-voltával, a' meg-ért tanácsot példázván; a' *Delfin*-nek gyorsaságával pedig, az el-tsélellett dolognak késedelem-nélkül való végbe-vitelét. Késett a' Szűz, gondolkodván a' köszöntésnek minéműségéről; de-tsett, engedvén az Isten akarattyának, és a' hoz szabván magát.

[g] *Serm.* 4. *de Tempore.*
[h] *l.* 6. *Rhet.*
[i] *Luc.* 1. 31.

Pellicia Imprá.

D

III. RESZE.

Dé más jeles Jészágos cheleedetét-is tapasztaljuk a' Szűznek e' dologban; a' Szóllásban-való mértekletességet: melly, mind a' Szüzeségnek, 's mind az Alázatosságnak, 's mind az okosságnak jele, és eszköze. A' Szüzeségnek ugyan: mert, mi-képpen a' cháchogó gyakorta trágárkodik, és, a' mint Sz. *Ephrem* írja [k], a' tsalárdságból, úndok és szemtelen gondolatok származnak: azon-képpen a' Mértekletes-beszédű szemérmetességét ajánlya. Azért adgya tanátsúl Szent *Bajilius* [l] a' Szűznek, a' Halgatást: és arra inti, hogy azt imádságával gyakorta kivánnya az Istentől. *Menander*-is, a mint *Aristoteles* írja [m], azt mondotta; hogy az Aszszony állatot élesíti a' halgatás: mert az a' szemérmetességnek jele; ez pedig a' szüzeségnek őrizője. Az Alázatosságnak pedig: mert, mi-képpen a' kevély nem halgathat, hanem untalan chevég és cháchog, hol magát dicsérvén, 's hol egyebeket alázván: azon-

[k] Tom. 2. *Serm.* 2. *de Virtut.* fol. 167.
[l] *de Vera Virginit.* fol. 2. *Edit.* 1618.

képpen

képpen az álásatos örömest halgat; és, a' Szent Jakab parancholattya-szerint [a], *Gyors a' hallásra, késedelmes pedig a' szólásra.* Az Okosságnak is: mert, mi-képpen a' cháchogás balgatagságnak jele: azon-képpen a' halgatás az okosságnak. Mert, *A' ki meg-mérlélig beszédit, tudós és okos*, ugy-mond Salomon [b]: sőt, a'minr mondva veti; *A' volondis-ha hallgat, bölcsnek állittatik*; de alig tud halgatni, ha bolond. Ezt a' Halgatást, igen kedvellette a' Szűz Maria: és noha gyakorta lött-volna alkalmatossága a' szólásra: mindazáltal, a' mint Sz. Bernárd írja [c], az egész Evangéliomi históriában, négy helyen olvasuk szólását: az Angyallal [d]: a' Zakarias házában, Erzébettel [e]: a' Templomban, az ő Sz. Fiával [f]; és ugyan azzal, a' Kánai menyegző-házban [g]; és a' szolgákkal [h]: és mindenkor keveset, és szükséges dologról szóllott. Ezt jeles Okokból cselekedte a' Szűz Maria.

Első Oka az: Mert, a'mint nem cháh *Pythágoras* mondotta, hánem Sz. *Gregorius Nazianzénus* is, *Stobæus*nál [i], Cháh akkor kell szóllani, mikor a' szóllás jobb a' halgatásnál. Ez pedig igen ritkán történik: mert akárki is könnyen azt mondhattya *Simonidés*sel: Soha meg nem bántam a' halgatást, de sokszor a' szóllást. Úgy vagyon: Mert, a'mint Salomon mondgya [k], *Mint a' meg-nyilt és kerítetlen Város, úgy a' férfiu a' ki a' szóllásban meg nem tartóztathattya lelkét.* Melly mondásról elmélkedvén *Isaurus Pelusiota*, azt irta *Cassianus*nak [l]; hogy a' nyelvet meg nem tartóztatni, nem egyéb, hanem az ellenségnek a' kaput nyitva hagyni. *Petrus Damiani* pedig, a' cháchogót, az áfiró *Crocodilus*hoz hasonlitotta [m]: ki, midőn a' fzáját fel-tátrya, a' Vízi kigyó, vagy, a'mint *Plinius* írja [n], az *Ichneumon* nevű Indiai egér, belé ugrik, és belit meg-rágván meg-öli. Hasonlók ímak az Oftigáról is: ki, midőn tekenőjét a' Napra fel-nyittya, kövecheket vét-belé a' rák, hogy bé ne telhesse; és úgy, ollós lábaival ki-vészi tekenőjéből, és meg-észi. A' cháchogó után is igen ólálkodik az Ördög; sőt a' gonosz akarói is, hogy nyelve-miatt veszedelembe hozzák.

Második Oka az: Mert a' Halgatás által, a' nyelvnek sok és nagy vétkeit el-kerűlhettyük: mellyekről egy egész Könyvet írt, a'mi Szerzetünk-béli *Hieremias Drexelius* [o]. És Sz. Jakab nyilván mondgya [p]; hogy *A' Nyelv, kicsiny tag ugyan, és nagy dolgokat indit: Imé minemű tűz, melly nagy erdőt meg-éget! A' Nyelv is tűz, minden hamisságnak gyülekezete: mellyaz egész testet meg-fertőztetti; és a' Gehennától fel-gerjesztetvén, fel-gyuladsztya életünknek tellyes forgását.* Melynek elein veheti, a' ki a' nyelvét meg-mértékli, és meg-zábolázza.

Harmadik Oka az: Mert, a'mint Sz. *Laurentius Iustinianus* írja [q], a' Halgatás, a' jó szóllásnak kezdeti. Mellyet a' Szűz Máriának, és az Apostolokuak példájával bizonyit; kik, a' halgatás után, jól és szentül szóllottak: a' Szűz, az ő drága énekét mondván; az Apostolok pedig, e' világot predikállásokkal az Istenhez térítvén. Innét mondgya Sz. Gergely is [r], hogy az tud igazán szóllani, a' ki előbb tanúlt jól halgatni. *Pythágoras* Filosofus is, noha Pogány volt, ezen okért, öt esztendeig-való Halgatást parancholt a' tanítványinak, hogy szóllani tanúlnának. De Salomon is azt jelentette mondván [s]: *Ideje vagyon a' halgatásnak, és ideje a' szóllásnak.* Ki, a' halgatásról emlekezvén elől, azt adta előnkbe, a'mint Sz. Gergely irja [t]; hogy a' Halgatásnak idején kell meg-tanúlnunk, a' mit a' szóllás idején kell mondanúnk.

Kérdenéd: Mi-módon eszköz-által juthatni a' Halgatásnak meg-tartására? Felelet: A' következendő dolgoknak gyakor és szorgalmatos elmélkedése-által.

Első Eszköz az; Hogy a' Szenteknek, sőt a' Szentek Szentinek példáját tekintsed meg: kik a' halgatást, nem szavokkal, és külső dicsérőkkel, hanem eleven példájokkal ajánlották. Krisztus Urunk, predikállása-előtt, úgy halgatott, hogy harmincz esztendeig keves szóllását tudgyuk. Szenvedése-kor pedig, ugyan némának láttatott; és chodálkozott azon még Pilatus is. Az Elsőről, méltán chodálkozik Sz. Bernárd [u]: ki, magyarázván az Atya Istent parancholattyát, hogy az ő Sz. Fiát halgassuk, imigyen szóll a' Krisztusnak: Imé Uram Jesus, ottan cháh immár szólly. Meddig veszteglesz? meddig halgatsz? Sokáig halgattál, és igen sokáig: már szabadságod vagyon a' szóllásra az Atyától. Oh Krisztusnak alázatossága, melly igen meg-szégyenited a' mi hiuságunknak kevélységét! Valami keveset tudok, a' vagy inkább láttató tudni: és már nem tudok halgatni; szemtelenül, és észtelenül magamat mutogatván; és kész lévén a' szóllásra, gyors a' tanításra, kész-delelmes a' hallásra. És a' Krisztus, midőn annyi ideig halgatott, midőn magát el-rejtette: vallyon a' hiu dicsőségtől félt-e? Mit félne a' hiu dicsőségtől, a' ki az Atyának igaz dicsősége? Példi bizonyára, de nem ő-magáért: Minket féltett attól, kiknek tudta hogy félni kell: érettünk ótta magát; minket tanított. Halgatott szájával, de tanított cselekedettel: és a' mit az után beszéddel tanított, immár példájával tanittya-vala. A' Második Halgatásáról Urunknak, jövendölt Isaias, mondván [x]: *Meg nem nyitotta a' szájat: mint a' jószerzik a' halálra, és meg-némúl, mint a' bárány az őtet-nyirő előtt.* Melly jövendölést a' Krisztusról magyarázott Filep [y], a' Kandaczes Szerechen Királyné-aszszony

[a] Jac. 1. 19.
[b] Prov. 17. 27.
[c] Serm. inter. opp. suppos.
[d] Luc. 1. 34.
[e] Luc. 1. 40.
[f] Luc. 2. 48.
[g] Joan. 2. 3.
[h] Joan. 2. 5.
[i] Serm. 118.
[k] Prov. 25. 28.
[l] Lib. 12. de Inst. Cœnob. c. 10.
[m] Epist. 39. ad Desider.
[n] Lib. 8. c. 25.
[o] Orbi Fabr. chris.
[p] Jac. 3. 5. 6.
[q] Lib. de Discipl. mon. c. 15.
[r] Hom. 2. in Ezech.
[s] Eccle. 3. 7.
[t] Hom. 11. in Ezechiel.
[u] Serm. 1. de Epiphania.
[x] Isa. 53. 7.
[y] Act. 8. 32.

A

m Mat. 27. 14.

komornyikjának. És méltán: mert, mind annyi kinokban-is, sem panaszolkodott, sem fenyegetődött, sem magát nem mentette: sőt, midőn valamire kérdették-is, hallgatott, mellyen, a'mint ez-előtt-is mondám, Pilátus-is fölötte igen chodálkozott [m].

A'mi a'több Szentek példáját illeti; sok volna arról a'beszéd, ha mindeniket elő akarnók számlálni, és meg-fontolni: elég az, hogy sokan találtattak, kik hét egész esztendeig halgattak. *Theodosius* Remete pedig, harmincz-őt esztendeig senkivel nem szóllott, a'mint *Ioannes Eviratus* írja [n]. Effele Halgatás pedig, hogy kedves lőtt-légyen az Isten-előtt, choda-tételekkel-is meg-bizonyodott. Azt írja *Thomas Cantipratánus* [o], egy *Radulphus* Barát-felől; kit *Halgató*-nak neveztek, azért, hogy tizen-hat esztendeig senkivel nem szóllott chak egy igér-is: hogy egykor tűz támadott: és látván a'Barát, hogy minden emberi segétség haszontalan volna annak meg-oltására, az Isten segétségét imádsággal kérte: és az imádság-után, a'sok ideig-valo halgatás-által meg-némúlt nyelvét meg-ereszttette, mondván: Állj-meg tűz ez órában: láng szűnnyél-meg tellyességgel. És leg-ottan, engedvén a tűz, meg-állott, és az a'hatalmas erő a'Halgatásnak tulajdonittatott.

n In Prato Spirit. cap. 67. ol. lib. 2. Apoth. p. 214. §. 4.

B

Második Eszkőz az: Hogy meg-tekintsed, mi módon ajánlya és dichéri a'Sz. Irás a'Halgatást. Isaias azt írja felőle [p]; hogy *Az Igasságnak épűlése a'chendeslség*, vagy halgatás: mert, a'mint Sz. Gergely mondgya [q], Az elménck igasága el-pusztúl, midőn a'fölöttébb-valo szólláſt el nem távoztattyuk. Másutt azt írja Isaias [r] az Izraél fiainak; hogy *Halgatásban, és reménségben lészen az ő erősségök*. Ez valóban bé-tellyesedett a'tisztaság-szerető Susannában [s]: ki nem szóllott; hanem, *sirván fel-tekintete az égre: mert a'szíve az Urban bizakodott*. ki, a'mint Sz. Ambrús írja [t], többet chelekedett halgatván, hogy-sem ha szóllott-volna: kinek az Isten fogta pártyát, és álnok ellenségének kezőkből, hatalmasan ki-szabadította. Salomon pedig azt mondotta [u]: A'*ki meg-őrizi a'száját, meg-őrizi a'lelkét: a'ki pedig maga-gondolatlan a'szóllásra, gonoszt fog-érezni*. A'Bölcs imillyen kérdést tészen [x]: *Ki tészen az én számra őrizetet, és az ajakimra erős pecsétet, hogy el ne essem azok-miatt, és a'nyelvem el ne vesztessen engem?* Melyre én Dávidból azt felelem; hogy, az Ur egyedűl, kinek imigyen könyörög [y]: *Tégy Uram őrizetet a'számnak: és környűl-vévő ajtót az ajakimnak*. Másutt pedig azon Bölcs szépen oktat, mondván [z]: *Aranyadat és ezűstödet olvaszd-meg, és beszédednek mértéket chinálly, és a'szádnak igazgató zabolát, és figyelmezz reá, hogy ne talám meg ne essél nyelveddel*. Melly igékkel, nem chak azt kivánnya, hogy beszédünk nagy és jeles dolgokról légyen, és nem heába-valókról: hanem azt-is jelenti, hogy a'izollás nagy gondolkodást, fő-törést, és munkát kíván: minémüet az Ötvősöknél látunk, az arany- és ezűst-mérésben. mivelhogy nagy dologban jár, a'serpenyőnek egy- vagy más-felé hajlása. Sőt azt-is jelenti, hogy az okos ember beszéde, hasonló légyen az arányhoz; de nő a'bányákból vőtt tisztátalan- és mivetlenhez, hanem a'tiszta fel-mivelt arányhoz: hogy a'dolognak, a'melyről beszéllünk, jó és drága-volta-fölött, az igek-isjó módgyával légyenek készítve. és az-okáért ritkán szóllyunk, miként a'drága dolog-is ritka.

p Isa. 32. 17. Sit pax in me.
q Lib. 7. Mor. cap. 7.
r Isa. 30. 15.
s Dan 13. 35
t Lib. 1. Offic. cap. 2.
u Prov 13. 3.
x Eccli. 22. 33
y Ps 140. 3.

C

Harmadik Eszkőz az: Hogy a'Sz. Atyáknak, és a'Doktoroknak ítéletőket meg-tekintsed a'Halgatásról: kik, jól tudván annak hasznát, magok-is szorgalmatosan megtartották, és nékünk-is szép dichéretekkel ajánlották. Sz. *Ioannes Climachus* azt írja [a]; hogy a'Halgatás, az Imádságnak annya; az Istenі Szeretet tűzének őrizője; a'gondolatoknak szorgalmatos nézője; az ellenségek-ellé iktáza; a'hevély tudománynak ellensége; az elmélkedésnek alkotója; az Istenhez titkon-valo fel-menetel. Sz. Bernárd azt mondgya [b]; hogy minde jóságos chelekedeteknek anya, dajkája, őrizője. Sz. Ferencz, a'mint Sz. *Bonaventúra* írja [c], azt mondotta; hogy az embernek szívét meg-óltalmazza. Sz. *Laurentius Iustinianus*ban azt olvasuk [d]; hogy embernek szívét Istenі szeretettel meg-melegiti: *Albertus Magnus*ban [e]; hogy az el-széllyedett szívet össze-hozza; a'lelki-tiszteretet, homálytól meg-mentvén, meg-világositya; és alkolmatossá tészi az Istenі Malasztnak el-vételére: *Umbertus*ban [f]; hogy a'hallomást el-készíti az Isten Igéjére, és az Aitatosságnak melegségét meg-tartya: *Cantipratánus*ban [g], hogy az elmélkedést segéti: *Ioannes Trithemius*ban [h]; hogy a'belső embert meg erősíti, és a'Mennyei ajándékoknak kivánságára fel-ébresztі: *Idiotá*ban [i]; hogy az elmét meg-tisztittya, és a'Mennyeieknek elmélkedésére kénszeriti.

a Grad. 11.
b Ep. 3. ad Ogerum.
c In Vita S. Francisci, c. 5.
d De discipl. Monastic. cap. 15.
e In Mat. c. 25. tract. 31.
f Lib. 2. Instit. cap. 5. part. 5.
g Lib. 2. Apum cap. 14.
h In cap. 14. Evangel. S. Secund. q. 28.
i Lib. 2. de vita solitaria, cap. 28.
k Isa. 3. 7.

D

Negyedik Eszkőz: Az Istenhez-valo könyörgés: mivelhogy nem könnyű dolog a'Halgatás, és a'nyelvnek illendő igazgatása: sőt, mind a'Szent Atyák, s mind a'Szent Irás azt jelenti, hogy az emberi erőt felyűl-haladgya. Hallyad mit beszéli Szent Jakab Apostol [k]: *Minden vadak és madarak, és ehtsző-mászók, és egyéb-féle állatok természete meg-szelidíttetik, és meg-szelidíttetnek az emberi természettől: a'nyelvet*

pedig

pedig senki az emberek-közűl meg nem szelidítheti: értted, az Istennek kivál-képpen-való segétsége-nélkűl. Mellyet nem azért mondok, a'minc Sz. Agoston irja [l], hogy ezt a gonosz rajtunk hadgyuk uralkodni: hanem, hogy a' Nyelvnek meg-szelidítésére, az Istени Malasztnak segétségét kérjük. Mert nem mondgya, hogy a' Nyelvet, egy-általlyában meg nem szelidítheti; hanem, *Senki az emberek-közzűl*: úgy hogy, midőn meg-szelidíttetik, meg-vallyuk, hogy az Isten irgalmasságával, segétségével, és Malasztyával lészen. Tudta Dávid e' nyavalyának nagy-voltát, és azért élt ez orvossággal, a' mint nem régen elő-hozám [m]: *Tégy Uram őrizetet a' számnak: és környűlvévő ajtót az ajkaimnak*. A' Városok, és Házak Kapuiról, vagy ajtairól vőtt hasonlátosság: mellyeken, hogy ki- 's bé-járjanak, a'kiknek az szűkséges, otthon maradgyanak, a' kiknek nem szűkséges, Két dolog kívántatik: az Ajtón-álló, és az Ajtó. Ez, ama'-nélkűl nem elégséges: mert, vagy mindenkor bé-zárva lészen, és senki sem bé sem ki nem mehet; vagy mindenha nyitva marad, és minden ki- 's bé-mehet, vagy vagyon szűksége, vagy nincsen. Az Ajtón-álló-is, nem könnyen őrizheti-meg a' Házat, vagy a' Várast, ha Ajtaja, vagy Kapuja nem lészen: hanem ha szűnetlen vigyáz, és soha nem szunnyad; de az ielentetlen: vagy annyi hatalma lészen, hogy minden ki- 's bé-járókat-meg-tartóztathat; de az-is meg-haladgya az emberi erőt. A'hol pedig mind a' kettő meg-vagyon, könyű és bátorságos az őrizés. Dávid azért mind a' kettőt kérte: és az Ajtót nyilván nevezte, az Ajtón-állót pedig homályosan; midőn azt mondotta: *Tégy Uram őrizetet a' számnak*. Melly annyit tészen, mint-ha azt mondotta volna: Adgy őrizőt, vagy Ajtón-állot.

Noha pedig az Isten segétségéhez kell fő-képpen e' dologban folyamlanunk: mindazáltal szűkség, hogy mi-is munkálkodgyunk. Mert Dávid-is úgy kérte az Isten segétségét, hogy a' mellett maga-is erőlködött; a' mint máshol jelentette, mondván [n]: *Mondék: Meg-őrizem útaimat; hogy ne vétkezzem a' nyelvemmel*: az-az, El-végeztem magamban, és tellyességgel el-tekéllettem, hogy úgy viselyen magamát, hogy nyelvemben fogyatkozás ne essék. És utánna veti: *Őrizetet vetettem a' számnak, mikor a' Bűnös ellenem állana*: az-az, A' mit el-tekéllettem, végbe is vittem; és olly-kor, mikor leg-nagyobb kísztetűm volt, és a' Bűnös ellenem-állott. A' mi munkánk pedig e' dologban az, hogy valóban meg-gondollyuk a' szóllásban a' Környűl-álló dolgokat: Mert, a' mint Szent Ambrus mondotta, A' bölcs ember, minek-előtte szóllyon, sok dolgokat meg-tekint: mit mondgyon; kinek mondgya, mikoda helyen, és mikoda időben mondgya. A' mint meg-választod, úgy-mond Szent Agoston [o], a' mit egyél: úgy meg-válaszszad a' mit szólly. Ha a' szádon bé-menő étket meg-vizsgálod, miért nem vizsgálnad-meg a' szádból ki-jövő igét? melly gyakorta nagyobb galibát szetez házadban, hogy sem az étek a' gyomrodban. Mint, a' ki házából ki-mégyen; minden-felől meg-nézéli magát; ha orczája tiszta; ha ruhája, és egyéb dolgai ekesen állanak: úgy a' ki szóllani akar, meg-tekintse mit illik mondani. Hogy-ha pedig, azt el-mulatván, maga gondolatlanúl ember valami illetlent mond: ne kedvezzen magának; hanem valóba meg-dorgállya magát, és ugyan meg-is büntesse, vagy száját meg-ütvén, vagy a' földet meg-csókolván. Mert, *Ha mi magunkat meg-itélnők, nem itéltetnénk-meg ugyan* [p]: hanem, az Istentől-is bochánatot nyernénk, és magúnkat-is hasonló efektől meg-őriznők.

Szent Domonkos Szerzetiből-való *Ioannes Nider*, azt irja [q] egy Fő-emberről; hogy az Udvarban, igen meg-tanúlta-volt, és ugyan szokásúl vőtte-volt a' káromkodást, és átkozódást: és azzal orvosolta-meg a' gonosz nyavalyát, hogy meg-hadta a' szolgainak; hogy, valamikor azt hallyák tőle, meg-intsék róla, és azon a' napon hűlt ne adgyanak néki. Mellyel annyit használt, hogy, fél esztendő-múlva, tellyességgel meg-menekedett a' gonosz szokástól. Egy *Augustai* polgár, azon nyavalya-ellen, azt vőtte orvosságúl; hogy, valamennyiszer vétett, annyiszor egy chőp vért vőtt a' kezéből: és rövid időben, tellyességgel meg-győzte a' gonosz szokást. Másról azt olvastam; hogy annyiszor meg fogta bor-béli abrakát, valamennyiszer nyelvével vétett: és kevés ideig vizzel mosván a' nyelvét, a' véteknek undokságát tellyességgel el-mosta. Ha mi-is ezeket követtyük, kétség-nélkül őrizetben tarthattyuk a' nyughatatlan tagot. és részünk lehet a' Bölcs mondásában [r]: *Boldog a' férfiu, a ki a' szája-igéjével meg nem esik*. Es Szent Jakab mondásában-is [s]: *A' ki a' szóban meg nem botlik, az tökéletes férfiu*: sőt talán hordozhattya egész testét-is: úgy hogy, ne a' test végyen győzedelmet a' lelken, hanem a' lélek légyen diadalmas a' testen; és a' jól-vitézkedőknek készítteteti Koronát el-vegye: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Fölséges Isten, az ő meg-testesült Sz. Fiának érdemiért, a' Boldogságos Szűz Mariának esedezése-által. Amen.

l Lib. de Natura & Grat. cont. Pelag. & Cæl. c. 15.

m Psal. 140. 3.

n Psal. 38. 2.

o in Psal. 51.

p 1. Cor. 11. 31.

q Lib. 4. Formicar. c. 3.

r Eccl. 14. 1.

s Jac. 3. 2.

HARMADIK PREDIKATZIO.

A Zt olvaſuk Eſter Királyné-aſzſzonyról [a], hogy *Teſzſzett* Aſsvérus Királynak, *és kedvet találi az ő ſzeme-előtt*: mindazáltal, látván a' Királyt az ő Királyi-ſzékiben ülve, és Királyi ruhákba öltőzve [b], *le-eſett, és ſzine tzargaságra változott*. melynek okát adta, mondván: *Látlalak Uram téged mint az Iſten Angyalát, és meg-háborodék a' ſzívem a' te dicsőſégednek félelmétől.* Kit vigaſztalt a' Király, mondván: *Mi lölt ſzter? én vagyok az atyádfia: ne félly.* A' mál napon, a' Mennyei Királyné-aſzſzony, a' fényes Angyalnak chodálatos köſzöntését halván, el nem eſett ugyan: de meg-háborodott. Kit az Angyal imigyen vigaſztalt [c]: *Ne félly Maria, mert kedvet találtál az Iſtennél.* &c. Es, mint-hogy az Angyal-köſzöntéſe okot adott a' Szűznek a' háborodáſra, és gondolkodáſra, mind a' kettőt meg-orvoſlotta. Mint-ha azt mondotta-volna: Ninch okod a félelemből-valo háborodáſra, mert kedvet találtál az Iſtennél: mellyért örvendezned kell. Se ne ſáradgy gondolkodván, miképpen légyen az én köſzöntésem: mert *Imé méhedbe fogadſz, és Fiat ſzülſz.* Erről a' vigaſztaló beſzélgetéſről, léſzen e' moſtani Predikatzio.

a Eſt. 2. 9.
b Kir. 15. 9. 10. 12. 26.
c Luc. 1. 30.

I. Meg-magyarazom az Angyal követségét.
II. Meg-mutatom, hogy a' Szűz Maria kérdésében vétek nem volt.
III. Meg-magyarazom az Angyal feleletét, és a' Szűznek végezését.
IV. Szollok e' nagy dologuak, az Olvasó mondás-által-valo emlekezetiről.

ELSÖ RESZE.

AZ Angyal a' Köſzöntésben, nem nevezte nevén a' Szűz Mariát, hanem, midőn vigaſztalni akarta: jelentven azzal-is, hogy jó akarattal vólna hozzája. Mert a' kiket kedvellünk, nevőkön nevezzük. Azért mondotta Moyſes az Urnak [d]: *Azt mondottad: Ismérlek téged nevedről, és kedvet találtal előttem.* Szent *Bonaventúra* azt ítéli; hogy az Angyal azt jelentette, hogy a' Maria neve bé vagyon irva Meny-országban; Urunknak ama' mondáſa ſzerént [e]: *Örvőllyetek, hogy a'ti neveitek irva vannak Mennyekben.*

d Exod. 33. 12.
e Luc. 10 20.

Vigaſztalván az Angyal a' Szűz Mariát, azt mondotta: *Ne félly, mert kedvet találtál az Iſtennél.* Mint-ha azt mondotta-volna: Féllyenek azok, kik a' Iſtennek kedvében ninchenek, és ő-tőle ſegétséget nem várnak: de te ne félly, hanem, az atyáddal Dáviddal bizvást mondgyad [f]: *Az Ur az én világoſitáſom, és ſzabadúlaſom: kitől féllyek? Az Ur az én életemnek óltalmazója: kitől rettegjek?* Es [g]: *Ha a' halál árnyéka közepett járok is, nem félek gonoſz-tól: mert te velem vagy.* Ha Dávid nem félt ſemmitől, azért, hogy az Ur vélé volt, mint hív ſzolgájával: ſokkal inkább nem kellett félni a' Szűznek, kivel nem chak úgy volt, mint hív ſzolgálójával, hanem mint ſzerelmes Annyával-is. A' vigaſztalás után, az Angyal meg-beſzéllette nyilván a' Követséget, mondván [h]: *Imé méhedbe fogadſz, és Fiat ſzülſz.*

f Pſ. 26. 1.
g Pſ. 22. 4.
h Luc. 1. 31.

Az Első Igé, *Imé*: Elsőben, azt jelenti; hogy a' dolog fokára nem halad, hanem leg-előbben meg-léſzen. Másodſzor, hogy azzal bé-tellyeſedik Iſaiásnak ama' jövendölelé [i]: *Imé egy Szűz méhébe fogad, és Fiat ſzül.* Harmadſzor; hogy méltóságos, és chodálatos dolgot foglal magában a' Követség.

i Iſa. 7. 14.

A' Második Igével, *Méhedbe fogadſz*; egy-nehány Eretnek vélekedéſek rontatnak-meg: I. A' *Manichaeuſoké*: kik tagadták a' Kriſtuſnak igaz Teſtét. Mert, ha a' Kriſtus teſte nem valóságos igaz Teſt vólt, ſemmi-képpen a' Szűz méhébe nem fogadta-vólna; a' mint Szent *Athanaſius* irja [k]. II. A' *Valentinusé*: ki egyebkeki, a' Kriſtus Teſtét külömb-félének vallotta a' mi teſtünknél; a' mint Szent *Irenaeus* irja [l]: és hogy, nem a' Szűz Mariából vétetett, hanem másunnét tétetett méhébe. Mert, ha úgy vólna, nem mondhatnók hogy a' Szűz Maria méhébe fogantatott, ha az ő teſtéből nem vólt. III. Azoké, kik, a' mint Sz. Agoſton irja [m], azt mondották; hogy a' Szűz Maria, nem létel-ſzerént-valo igaz Annya vólt a' Kriſtuſnak. Mert, ha méhébe fogadta, ſzülte-is a' Kriſtuſt: ha pedig ſzülte, igaz Annya vólt: mert az ember, anyától ſzületik. IV. A' *Neſtoriusé*: ki, a' mint Sz. *Damaſcénus* irja [n], a' Szűz Mariát nem vallotta Iſten Annyának, imigyen okoskodván: Nem ſzülte az Iſtenséget: tehát nem-is Annya az Iſtennek. Kinek igazán meg-felelt Sz. *Cyrillus* [o]; hogy, a' puſztaember annyának mondatik az aſzſzony'állat, noha a' lelkét nem ſzüli; hanem az Iſtent teremti. Mert, hogy valaki az ember annyának mondattaſsék, elég hogy

k Lib. de Aſſumptione ſua.
l Lib. 3. c. 32.
m Lib. de Fide & Symbolo.
n Lib. 3. c. 12.
o In Epiſtola ad Joan. Ant. 1.

a' telt

a' test az ő testéből léfzen; mellyel eggyesűl a' lélek, és úgy léfzen az ember. Holott azért a' Szűz testéből-valo a' Kriſtus teſte, melliyel eggyesűlt az Iſtenség: igazán mondatik Iſten Annyának; mert a' Test az Iſtenséggel egy személyben vagyon, és *az Iſtené lett.*

Az Harmadik Ige: *Es fiat ſzérſe*: jelenti, hogy a' Szűz Maria, nem chak méhébe fogadta az áldott gyümölchöt, hanem szűlte-is: nem úgy, mint ſok aſzſzony'állatok chelekeſznek, teſt ízerént, vagy genoſz ſzánt-ſzándékból, vagy gond-viſeletlenségből, gyermeket vefzevén: és mint ſok férfiak 's aſzſzony'állatok, lélek-ſzerént, jo ſzándékokat félbe hagyván, és végbe nem vivén. Kiknek azt mondhatyuk Iſaiáſsal [p]: *A' Fiak a' ſzülésig jutottak, és nincſen erő a' ſzüléſre.*

Negyedik Ige: *Az ő nevét JESUSnak hivod.* Midőn az Iſten valakinek nevet ád, bizonyos lelki ajándékot jegyez. Mint az Ó Teſtamentomban [q]: *Többé*, úgy-mond az Iſten, *nem hivattatik a' te neved Ábrámnak: hanem Ábrahamnak nevezlek: mert ſok nemzetségek Attyává rendeltelek téged.* Az Újban [r]: *Te Péter vagy* (Kő-ſzál,) *és e' Kő-ſzálon fogom építeni az én Anyaſzentegyházamat.* Az-okáért, mint hogy a' Kriſtus-által kellett üdvözülnünk, JESUSnak, az-az, Üdvözítőnek nevezteretett: nem úgy mint Abſalom; ki az attyának nem békeſége vólt, a' mint a' neve kivánta vólna, hanem ellenſége: vagy Ananias; ki az Iſtennek nem kedve-ſzerént chelekedett, a' mint a' neve jelentette, hanem kedve-ellen, és meg-is büntetteteték [s].

Ötödik Ige: *Es nagy léſzen*, ugyan Emberi természete-ſzerént-is; melly-ſzerént fogantatott és ſzületett: 1. A' Szentségben [t]. 2. A' Tanitásban: mert ſoha ember úgy nem ſzóllott, mint ő [u]. 3. A' Choda-tételekben; mert fenki a' Jeleket nem chelekedhette, a' mellyeket ő chelekedett [x]. 4. Tiſztiben; kiről még a' Samari ánuſok-is azt mondották [y]: *Tudgyuk, hogy ez bizonyára e' világ Üdvözítője.* Ő-maga pedig [z]: *En vagyok a' jó Pásztor.* A' nép pedig [a]: *Nagy Próféta támadott közöttünk.*

Hatodik Ige: *A Magaſság-béli Fiának hivattatik*: mert, Iſtenſége ſzerént, az Atya-Iſtennek anya-nélkül való Fia vólt; mint, Emberſége-ſzerént, a' Szűznek atya-nélkül: melyből nagy bőchűllet ſzármazott a' Szűzre, hogy ő annak vólt Annya, kinek más attya nem vólt az Iſten-kivül.

Utolsó Ige: *Néki adgya az Ur-Iſten Dávidnak az ő attyának ſzékét: és országal a' Jákób házában örökké, és az ő Országának nem léſzen vége.* Ebből imígyen okoskodnak a' hitetlen Zsidók a' Kriſtus-ellen: A' Próféták jövendölése-ſzerént, a' *Meſſiás* Királynak kellett lenni; és a' Dávid Király ſzékén ülni; és a' meg-romlott Országnak ő általa kellett fel-épülni: mellyek nem illenek a' mi Kriſtuſunkhoz: Tahát nem ő az igaz *Meſſiás*. De meg-chalatkoznak. Mert a' Próféták, a' Dávid Országáról egy-néhány dolgot jövendöltek: I. Léte-előtt; hogy a' Júda nemzetségében fundáltatik [b]. II. Hogy a' Dávid fiaitól el-vétetik, és más Nemzetre ſzáll [c]. III. Hogy ismég helyére állana, és fel-épülne [d]. IV. Hogy a' Kriſtus el jövetele-előtt, fel nem épülne [e]. V. Hogy a' Kriſtus-által, nem chak meg újúlna, hanem meg-is öregbülne; és killyebb terjedne, hogy-ſem az előtt vólt, azért, hogy a' Pogányokat-is magába foglalná [f]. VI. Hogy vége nem lenne, hanem örökké meg-maradna [g]. Ezeket mind meg-mutathattyuk a' Kriſtus birodalmában: melly minden bizonnyal öregb vólt, hogy ſem a' Dávid Királyé, és az ő fiaié: és vége ſem léſzen, holott a' Dávidé régen meg-ſzűnt. de azért mondatott a' Kriſtus a' Dávid Székén ülni: hogy az ő magvából vólt; az ő Várasában Betlehemben ſzületett; és birodalmát a' Zsidók-közőtt kezdette.

II. RESZE.

HAlván a' Szűz Maria a' bőchűlletes követséget, arra nem félelmes halgatáſsal felele, hanem Kérdés-képpen, igen értelmes ſzólláſsal, mondván [h]: *Mint léſzen ez, mert férfiat nem iſmérek?* Melly kérdésben, nem chak nem vétete, hanem dichéreteſsen-is chelekedett: noha némelly Hitetlenek azt méréſzlik mondani, hogy hitetlenségből ſzármazott. Úgy tetſzik, úgy-mond *Calvinus* János [i], hogy a' Szent Szűz, nem kevéſebb gonoſsággal kiſsebbiti az Iſten hatalmaſságát, mint azelőtt Zsakariás: a' mi a' természetnek közönséges rend-kivül vagyon, lehetetlennek a' tartya. Nem kell pedig fölöttébb munkálkodnunk, hogy őtet minden vétektől meg-mentsük. Hazud az áruló; és hamiſsan haſonlittya Zakariáshoz a' Szűz Máriát. Mert Zakariáſt az Angyal meg-feddette, és az Iſten ideig-való némaſsággal is meg-büntette: de a' Szűz Máriát, chak kemény ſzóval ſem illette az Angyal: Sz. Erébet pedig dichérte-is hitie, mondván [k]: *Boldog vagy a' ki hitél.* Es nem chak meg nem büntetteteték, hanem, a' mint azon Szent Erébet, bé-telvén

A

p Iſa. 37. 3.

q Gen. 17. 5.

r Mat. 16. 18.

B

s 2 Sám. 5. 5.

t 1 Ján. 1. 2. 6.

u Ján. 7. 46.

x Ján. 3. 2.

y Ján. 4. 42.

z Ján. 10. 14.

a Luc. 7. 16.

C

b Gen. 49. 8.

c Ier. 22. 30.

d Ámos 9. 11.

e Ezék. 21. 26.

f Pſ. 71. 8. 9. 10. 11.

g Iſa. 9. 7.

D

h Luc. 1. 34.

i In Harmon.

k Luc. 1. 45.

A

a' Szent Lélekkel mondotta: *Ők tellyesedtek azok, melyek néki mondattak az Urtól.* De micsoda orczával mondotta a' hittől-szakatt *Calvinus*, hogy nem kell azon fölöttéb munkálkodnunk, hogy a' Szüzet minden vétektől meg-mentsük? Az Isten Angyala, nem vétkesnek mondotta, hanem Málaszttal tellyesnek, és áldottnak az aszszony'állatok-között: Kinek hidgyünk tehát?

Vedd elszedbe, hozy nem minden Kérdés, kételkedésből, vagy tudatlanságból származik, mert Urunk is sokakról kerdezkedett, noha mindeneket nyilván tudott, és semmiről nem kételkedett. Szent *János*-is, midőn a' tömlöczben lévén, azt
1 Matt. 11. 3. kérdette Urunktól tanitványi-által [l]: *Te vagy-e a' ki el-jövendő vagy; a' vagy más várunk?* nem ő-magáért kérdette, hanem a' Tanitványiért. A' Szüzről-is azt mondhattyuk, hogy mi-érettünk kérdezkedett, a' mint *Albertus Magnus* irja [m]: hogy a' dolog bővségesben meg-irattatnék; az Igasság inkább ki-jelentetnék; és a' hamis vélekedések ki-irtattanának. Továbbá, a' Kérdés gyakorta a' kívánságnak oka; hogy ember, a' dolgot nyilvábban meg-értheſse. Mint mikor Nikodémusnak Urunk azt mondotta; hogy újonnan kell születni: azt kérdette [n]: *Mi módon születhetik az ember, mikor vén?* Melly Kérdés, nem kételkedésből származott, a' mint jól mondgya *Cornelius Jansenius*; mert Nikodémus, kész volt a' Krisſtus mondását el-hinni: hanem kívánságból, mert a' dolgot valóságosan kívánta érteni. Es Urunk-is eleget tett kívánságának, meg-tanitván mi módon lehetne az; tudni illik, a' Sz. Keresztséggel-valo új szülerés-által. Sőt azt mondom, hogy a' Szüz Maria a' Kérdéssel, sok Jószágos cselekedetit, és,

B

m Super Miſſ. est. c. 159.

n Ioan. 3. 4.

Elsőben; Hitit bizonyította. Mert, ha a' dolgot valóban nem hitte-volna, miért tudakozott-volna a' módgya-felől? Azt alitván azért, hogy a' méhébe-valo fogadás, ellenkezik a' Szüzeſségről-valo fogadással, a' dolognak módgyáról értekezett: mellyet azért akart tudni, hogy értené michoda szolgálat kívántatnék ő-tőle a' dologra: az-okáért, az Angyal-is szépen meg-tanitotta, eleibe-adván rend-szerént a' dolognak minden állapattyát. Bizony, ha a' dolog-, vagy az Angyal mondása-felől kételkedett-volna, nem a' módgyáról, hanem ugyan a' dologról értekezett-volna; és azt kérdette-volna, ha lehetséges-e az, vagy meg-léſzen-e? De arról nem kerdezkedett: hanem, nem tudván, ha férfiu-által, vagy férfiu-nélkül kelletnék-e a' dolognak végbe menni, chak azt kérdette, Mint léſzen? Mint-ha azt mondotta-volna, a' mint Sz. Bernárd elmélkedik [o]: Holott tudgya az én Uram, az én lelki-ismeretemnek bizonysága, hogy az ő Szolgálójának fogadása vagyon hogy férfiat nem ismér: mi módon, és mi rendén akarja hogy ez meg-légyen? Ha szükség fogadásomat meg-szegnem, hogy ollyan Fiat szüllyek: örülök is a' Fiúnak, és bánkodom-is a' házadékon: mindazáltal, légyen az ő akarattya. Ha pedig szüzen fogadok méhembe, és szüzen szülök; melly, ha ő-néki tetszik, nyilván nem léſzen lehetetlen: akkor bizonnyal tudom, hogy meg-tekínterte az ő Szolgálójának alázatoſságát... Sz. Ambrus nyilván irja; hogy, midőn azt mondotta; *Mint léſzen ez?* nem kételkedett a' dolognak meg-létéléről, hanem a' módgyáról kérdezkedett: és a' Szüznek hitit, az Abrahám hitihez hasonlittya [p]. Melyről nagy dichéretet tészen Sz. Pál [q], hogy hitt az Isten ígéretinek, ki a' kilenczven esztendős magtalan Sárától, fiú-magzatot ígért néki. De ha jól meg-fontollyuk, meg-haladta a' Szüz hiti, az Abrahám hitit: I. Mert Abrahám azt hitte, hogy kilenczven esztendős magtalan aszszony'állat fiat szül: Mária pedig, hogy a' Szüz, szüzeſségében meg-maradván, Anyává léſzen... II. Abrahámnak volt valami példája, az időhöz-képeſt: mert Adám és Éva mikor Seth nemzettek, idősbek, az-az, száz hárminez esztendősök voltak [r]: *Noé pedig, mikor ötszáz esztendős volt, nemzette Semet, Kámot, és Jáfetet* [s]. De Mariának, senki az-előtt, sem az után nem volt példája. III. Abrahámnak a' Magzat, férhütől és aszszony-állattól ígértetett: a' Szüznek pedig, férhü-nélkül. IV. Abrahám azt hitte, hogy pőlzta embert fog-nemzeni: Maria pedig, hogy Istent és embert szül. Az-okáért, a' Sz. Atyák szép dichéretekkel magaszttalyák a' Szüz Maria Hitit: A' mit Éva meg-kőtött hitetlenségével, úgy-mond Sz. *Irenæus* [t], azt Maria meg-öldotta hitivel, mellyel a' nagy mély titkos dolgokat-is mingyárt el-hitte, és kétkedelen-nélkül reá-hajlott.

C

o Serm. 3. Super Miſſ. est.

p Lib. 2. de Abrahamo c. 8.

q Rom. 4. 18. 19. 20 21.

D

r Gen. 5. 3.

s Gen. 5. 32.

t Lib. 3. c. 33.

Másodszor; A' Szüz az ő kérdésével, nagy buzgó Szerelmét és kívánságát mutatta a' Szüzeſséghez: mert, noha olly Fiat kellett méhébe fogadni, el nem felejtette a' Szüzeſségről-valo fogadását; és azt kívánta meg-tartani. Es úgy tetszik, mint-ha tuſakodott-volna ő benne az ollyan Fiúnak méhébe fogadásáról-való örőm, és a' Szüzeſségnek el-veſztéséről való félelem. Az-okáért mind a' kettőt meg-nyerte, és úgy fogadta méhébe az Isten Fiát, hogy Szüzeſségéről-valo fogadását meg nem szegte.

Harmad-

Harmadszor; A'Szűz az ő kérdésével, nagy Okoſságát mutatta. Mert, nem akarván, hogy a'ménébe-valo fogadás, meg-maradhaſſon a'Szűzeſséggel, mellyet igen-bétsüllött és kedvellett: azt ítélte, hogy méltó annak módgyáról tudákozni, mert az Okoſság nem engedi a'nagyba-járo dolgokban a'hirtelenkedést, hanem tanáskozást kiván, mint 's hogy leheſſen leg-jobban. Tanúllyának ebből a Szűzek, és Aſzſzonyok: és ha mit ígérnek nékik, jól végére menjenek, ha a'tiſzteſséggel, és jó lelki-iſmérettel egybe-illik-e, vagy nem: mert kölömben, mint Eva, meg-csalatkoznák. Vaj-ha meg-kérdette-vólna Eva a'Kigyót, Mint leheſſen az, hogy a'tiltott fa gyümölcsének meg-étetével, meg-nyilván a ſzemök, *ollyanok léſſenek mint az Iſtenek, jót és gonoſzt tudók*[u]: nyilván nem hozta-vólna az egéſz Emberi nemzetet illyen nagy nyomorúſágba. A' ſzokátlan dologban, hamar meg-csalatik az ember: és azt ſzokták mondani; hogy A' ki ſzokatlan barátságát mutattya; vagy meg-csalt, vagy meg akar csalni. Az-okáért, méltó a' ſzokatlan dologban meg-kérdeni, Mint lehet az? Látván Jóſef, fajtalan Aſzſzonyának ſzokatlan barátságát, mellyel bűnbe akarta ejteni; nem hitt, és nem engedett néki; hanem nagy okoſſan kétſzer-is kérdezkedett, mondván[x]: *Függy ekedhetem e'gonoſságot, és hogy vétkezhetem az én Iſtenem ellen?* Az vólt irva az *Epicharmus* Filóſofus *Epitaphium*jában: A'mennyivel a'Nap meg-haladgya a'több chillágokat; és a' mennyivel a'tenger meg-előzi a'folyó-vizeket: annyival meg-győzte *Epicharmus* a'több Bölcheket. Melly dicséretet, a ma'jeles mondaſſal ſzerzett magának: a'Bölcheségnek ina és tagja abban áll, hogy ember vakmerő-képpen ne hidgyen. Melly mondás, igen illik a'Bölch mondásához[y]: *A'ki hamar hiſzen, állhatatlan-ſzívű, és meg-kéſő bánik.* Azt mondotta *Euripides*-is [z]; hogy Az okos hitlenségnél, minch haſznosb dolog az hitetreknél. Jól mondotta. Az okos hitlenségnél: mert egyéb-aránt, *Seneca*-is igazán mondotta[a]: Mindeneknek hinni, és senkinek nem hinni, mind a'kettő vétek. De az Elsőt, tiſzteſségesb fogyatkozáſnak mondanám; a'Máſikat, bátorságosbnak.

Negyedſzer; A'Szűz az ő kérdésével, nagy Aláza'oſságát mutatta. Mert, noha az olly nagy méltóságot, minémű az Iſten Fiának Anyasága, az Iſten reſzéről nem nézte lehetetlennek, hanem bizonnyal el-hitte, hogy, ha akarja, meg-is chelekedhetik: mindazáltal, a nagy Alázatoſság-miatt magának ſemmit nem tulajdonitvan, nem tudta mint leheſſen az. Ha valamelly hatalmas Király, egy ſzegény aſzſzonyállathoz követet küldene, azt üzenvén néki, hogy feleségül akarja venni: nem méltán gondolkodhatnék-e a'dolgon? és nem okoſſan kérdené-e, Mint leheſſen az? Nem hogy azt lehetetlennek vélné, a'Király réſzéről, kinek az csak jó akaratyán áll; hanem hogy, tudván maga állapattyát, nem iſmérné méltónak magát a'Királyi házaſsághoz. Haſonló képpen a'Szűz Maria, a'nagy méltóságra magát elégtelennek ítélvén, azt kérdette: Mint léſzen az? Mint-ha azt mondotta-vólna az Angyalnak: Im értem, hogy nagy méltóságra menendőnek mondaſz: de én, tudván a'magam erőtlenségét, félek, és meg-háborodtam. Azt-is hallom, hogy biztatſz, és azt mondod hogy ne féllyek: az-okáért kérlek, mond-meg a' dolognak módgyát, mint kelleſsék abban magamat viſelnem? Melyből azt kell tanúlnunk; hogy a'ſő Tiſzteknek fel-vételével, ne ſiettsünk; hanem jól meg-tekintsük, ha vagyon-e annyira-valo erőnk, és értékünk, hogy azokban el-járhaſſunk: mert a'ſő Tiſztek, merő terhek, mellyeket nem minden vállalhat fel. A'Százados, ki Urunktól, beteg, de kedves ſzolgájának gyógyítását kívánta, midőn tiſztiről ſzóllott; nem chak azt mondotta hogy birodalma vagyon, vagy vitézek vannak alatta: hanem, hogy ő-is birodalom-alatt-valo ember[b]: jelétvén, hogy a'Tiſztben nehéz terh vagyon, melly-alatt fáradni és izzadni kell. Iſaias pedig, a *Meſſiás* birodalmáról ſzólván, azt mondotta[c]: *A'Fejedelemsége, az ő vállán vagyon*: nem chak mint nehéz terh, hanem mint keſerű Kereſzt-is, mellyet válán vitt a' *Calvaria* hegyére: és azért némellyek, a'Fejedelemségen, a'Kereſztet értik.

Abban-is-mutatta Alázatoſságát a'Szűz; hogy, noha ő felyebb-valo vólt az Angyalnál, nem természettel, hanem Malaſztal, és méltósággal: úgy, mint az őrökkön-fogva az Iſten Fiának Annyává válaſztatott: mindazáltal, nem tőtte magát el-feletet a' dologról, hanem az Angyaltól értekezett annak módgyáról; nem tulajdonitván magának az Iſteni dolgokat; a'mint Sz. Ambrus beſzélli: az-az, nem akart tulajdon okoſságának hinni, hogy magától, maga terſzése-és kívánsága-ſzerént-valo módoc gondolna; hanem alázatoſſan a'Követtől értekezett. Nyomorúlt dolog a'Tudatlanság, mellyet Sz. Kelemen, Gonoſz Ördögnek nevezett[d]; Remete Sz. Márk pedig[e], Minden gonoſság fejedelmének: de ſokkal nyomorúltabb dolog, hogy mi-reánk a'Tudatlanság örökségül maradott az Első Atyánktól: de még-is, a'Kevélység halyogja úgy elfogta lelki ízeinket, hogy azt nem látyuk, vagy látni nem akarjuk, ismérni ſokan

[u] Gen. 3. 5.
[x] Gen. 39. 8. 9.
[y] Prov. 19. 4.
[z] In Hippol.
[a] Ep. 3.
[b] Matt. 8. 9.
[c] Iſa. 9. 6.
[d] Lib. 2. Recog.
[e] Lib. de Lege Spirit. Initio.

A

hogy Tudatlanoknak ne láttassának, más tanátsával nem akarván élni, semmi dolgokban elő nem mehetnek; és azzal, leg-nagyobb bolondoknak muratták magokat. *Fiam*, úgy-mond a' Bölcs [f], *tanátsz-nélkül semmit ne chelekedgyél: és a' chelekedetet-után meg nem bánod.*

f Eccli. 32. 24.

Ötödször; A'Szűz az ő kérdésével, Álhatatosságát muratta. Mert halván, hogy az Angyal őtet nagy méltósággal kínállya, szorgalmatos volt az egyszer el-tekéllett, és Istennek igért Szüzessége felől, hogy azt félbe ne kellene hagyni: és azért kérdette: *Mint lészen ez, mert férfiat nem ismérek?* Ritka az emberekben az Álhatatosság: és, a' mint Jób mondotta [g], *El-fút mint az árnyék, és sohá azon állapatban meg nem marad.* Szép hasonlítás: mert mi-képpen az árnyék, hol nagyobb, 's hol kisebb; hol Nap-keletre, 's hol Nap-nyúgatra hajol: úgy az ember-is szüntelen változik; és gyakorta a'jót el-hagyván, a'gonoszhoz ragaszkodik. Azon okért mondgya a Bölcs-is [h]: *A' Szemi ember a' bölcheségben marad, mint a' Nap: mert a' bolond, mind a' Hóld változik.* Mert, mi-képpen a'Hóld, hol kerekdéd, hol szarvas, 's hol fél-kerekű; hol piros, hol feir, 's hol halvány; hol világos, hol homályos, 's hól ugyan setétes: úgy az ember-is, hol vig, 's hol szomorú; hol szeret, 's hol gyűlöl; hol félénk, 's hol vakmerő; végezetre, hol jó, 's hol gonosz. Szép dolog a'Jóban-valo Álhatatosság, mellyet a'Pogányok-is dichértek. *Seneca*, a' mint *Stobæus* irja [i], azt szokta mondani; hogy, mi-képpen az oszlop álhatatosan áll az ő talpán: úgy az ember-is, a'ki a'Jószágos chelekedetekben gyakorlya magát, állhatatos légyen jó igyekezetiben. Tellyességgel, úgy-mond Sz. Bernárd [k], az Álhatatosságnélkül, sem a'harczoló, győzedelmet; sem a'győzedelmes, jutalmat nem vészen. Veddel az álhatatosságot: sem a'szolgálatnak nincs jutalma, sem a'jó-tétemények érdeme, sem az erősségnek dichérete. Végezetre, Nem az a'ki el-kezdette, hanem, *a ki álhatatos lészen végig, az halvözik* [l]. És máshut ekképpen int [m]: *Légy hív halálig, és néked adom az Élet Koronáját.* Az-okáért, nem hitetlenségből, vagy kételkedésből származott a'Szűz Maria kérdése, hanem az elő-számlált jeles Okokból: és azt érdemlette, hogy az Angyal rövid feleletével mindenre meg-tanitaná.

B

g Jób 14. 2.

h Eccli. 27. 12.

i Sen. 1.

k Epist. 254. ad Innocent.

l Mat. 24. 13. Jak. 1. 12.

III. RÉSZE.

C

AZ Szűz kérdésére, azt felelte az Angyal [n]: *A' Sz. Lélek szálla-reád*, &c. Mint-hogy Iláias a' *Messiás*ról azt mondotta [o]: *Az ő nemzését ki beszéllj meg?* az-az, azt emberi elme meg nem foghattya, sem emberi nyelv ki nem mondhattya, a'Krisusnak, sem Istensége-szerént-valo szűletését, mellyel őrőktől-fogva az ő Mennyei Sz. Attyától szűletett: sem Embersége-szerént-valo szűletését, mellyel bizonyos időben a'Szűztől szűletett; mert mind a'két szűletése, a'természet erejét és határát felyül haladgya: az Angyal-is a Kérdésnek nehéz-voltát értvén, úgy tetszik, hogy más fellyebb-valo Mesterre igazitotta a'Szűzet. mert a'meg-mondott igékkel, nyilván jelenti nagyan, hogy a dolognak a'Sz. Lélek lészen alkotója: de a'módgyát, nem olly világosan magyarázta-meg. Ha azt kérdenéd: Mint terem a'tengeri chigában a'Gyöngy? és én azt felelném; Az égi harmatból, és a'Nap melegségéből lészen: nem a'terméknek módgyát, hanem a'terméfetnek alkotmányát fejteném-meg. Így az Angyal-is meg-mondotta, ki-által lészen az Isten Fiának a'Szűztől-valo szűletése: de a'módgyát meg nem magyarázta; hanem a'Szüzet a'Sz. Lélekuek, mint az Istени titkok magyarázójának, Iskolájába igazitotta; a'mint Sz. Bernárd elmélkedik [p]. Mint-ha az Angyal azt mondotta-volna: Senki azt nem taníthattya, hanem chak a'ki adgya: senki meg nem tanúlhattya, hanem chak a'ki magába foglallya. Több Sz. Atyák-is azt tanittyák; hogy, bizonnyal tudhattyuk hogy az *Igé testé lészt*, de a'módgyát nem érthettyük. Mindazáltal, az Angyal feleletiből, annak tegérségével, ki az Istenségnek hozzá járúlhatatlan fényességét, a' mi testünkel árnyék-alá vötte, valamennyire a'módgyáról-is elmélkedhetünk, a' Sz. Atyák nyomdokit követvén.

m Jel. 2. 10.

n Luc. 1. 35.

o Iza. 53. 8.

p Hom. 2. sup. Missus est.

D

A' mit azért elsőben mondott az Angyal; *A' Sz. Lélek szálla-reád*, azt tészi: A'mit a'férfiú test-szerént szokott chelekedni, azt a'Sz. Lélek, lélek szerént, az-az, szeplő-nélkül, és tisztán helyére hozza. Az-okáért, ha férfiat nem ismérsz-is, méhedbe fogadsz, Szüzességednek sérelme-nélkül.

Itten azt kérdhetné valaki Sz. Agostonnal [q]: Ha mondhattyuk-e a'Szent Lelket a' Krisus Attyának test-szerént, mivelhogy az ő testének formálásában ő vitte véghez, a'mi a'férfiútól kivántatott-volna? Felelet: Nem mondhattyuk. Mert az Atyasághoz, nem chak az kivántatik hogy valamit formáljon, és alkossón, hanem hogy az ő állattyából formáltassék a' magáé. Azért mondgyák a'Filosofusok, hogy a' Nap, az

q In Evang. c. 38. & 39.

egyen-

egereknek és békáknak, &c. nem attyok, noha a'Napnak ereje-által formáltatnak a földből, mert nem az ő állattyából formállya azokat. Mint-hogy azért a' Sz. Lélek a' Kristus testét, nem az ő állattyából formálta, hanem, mint végheretlen-erejü és fényességü Nap, a'Szüz Maria testéből alkotta: nem mondhatnyuk a'Kristus Attyának testszerént. Sőt az-is kivántatik az Atyasághoz; hogy a'magzat, egyenlő természetü légyen az alkotóval: és azért, a'tetvek, noha az emberi testből termenek, nem mondatnak fiainknak, sem mi ő attyoknak; mert nem egy természetüek velünk. Az-okáért, noha a'Sz. Lélek, az ő erejével vitte véghez a Kristus fogantatásában, a'férfitól kivántatott alkotást: mindazáltal nem mondatik a' Kristus attyának; mert nem egy-természetü a' Kristus testével.

A

Másodszor, azt mondotta az Angyál a'Szüznek: *A' Magasság-bélinek ereje meg-árnyékoz téged.* Erről imigyen beszél; I. Sz. Gergely [r]: Mi-képpen az árnyék, a'világosságból és testből származik; és a' Nap-fény a'falba ütközvén árnyékot szerez, melly árnyéknak hívesége kedves az embernek: azon-képpen az Isten, Világosság lévén, és a' Szüznek méhébe a'testet fel-vévén, azon Szüznek, és egyebeknek-is gyönyörüséges árnyékot szerzett: melly minden kisértetnek hévsége-ellen meg-hívesit. II. Sz. Bernárd azt irja [s], hogy az Isten meg-árnyékozta a'Szüzet, hogy az Arya-Istennek élő Világosságát méhében el-viselhetné. *Az Isten, meg-emésztő tüz* [t]; *minden test* pedig *szénna* [u]: kivántatott tehát a' hivesitő árnyék, hogy a' tüz a' szénát meg ne emésztené. III. Sz. *Gregorius Nyssénus* azt mondgya [x]; hogy az Isten Fia, a Meg-testesüléssel meg-árnyékoztatott: de mi-képpen hogy az árnyék, a'testnek neminémü ábrazattya, vagy képe, melyből a'test valami részéből meg-ismértetik: úgy az Isten Fia-is, a'fel-vött emberi testben el-rejtezett ugyan; de mindazáltal, a'Choda-tételekről, mellyeket az emberi testnek eszköze-által cselekedett, meg-ismérhettek hogy Isten Fia. IV. Sz. Ambrus [y], a' Kristus Meg-testesülését, Árnyékozásnak nevezi; mert halandó testet vött magára: mellyért, az ember élete hasonló az árnyékhoz [z]: nem chak azért, hogy egy-állapatban meg nem marad; hanem azért-is, hogy, mi-képpen az árnyék, az-ért szakának képe és hasonlatossága; és mennyivel nagyobb, annyival közelebb jár az éjszaki setétséghez, és hasonlóbb hozzája: úgy a'mi életünk-is a'halálnak képe és hasonlatossága: és mennél hoszszabb, annál közelb jár a'halál setétségéhez. Ezeket helyén hagyván, némelly tudós emberek azt mondgyák; hogy az Árnyékozás, terhbe-ejtés: mivelhogy a'nemzésben, az aszszony'állat neminémü-képpen árnyékba vétetik; ki a'házasság-után, bé-is fedelezi magát, és mint egy árnyék-alá vészi. és régenten, a'ki meg akart házasodni, jelül az aszszony'-állatra palástyát burította, azzal neminémü-képpen meg-árnyékozván. és talám azért mondotta Rut Boóznak [a]: *Terjeszd-ki lepledet* (vagy palástodat) *a' te szolgálódra, mert rokonom vagy*: az-az, a'tokonság tűrvényes-szerént, végy feleségül. Meg-értvén azért az Angyal, hogy a'Szüz Maria nem kedvellené a'férfiú árnyékát, és férfiat nem ismér, meg-vigasztalta, mondván: *A' Magasság-bélinek ereje meg-árnyékoz téged*: az-az, nem a' férfiúnak, hanem az Istennek árnyékával terhesülsz-meg, és Szüzességedben kárt nem vallasz.

B

Harmadszor, azt mondotta az Angyal a'Szüznek: *Azért a' Szent-is, melly tőled születtetik, Isten Fiának hívattatik.* Szentnek mondgya a'mi a'Szüzről születtetik, nem chak Istenség-szerént, hanem emberség-szerént-is: mert a'Sz. Lélektől fogantatott; és fogantatásától-fogva, 's fogantatásának módgyából Szent volt: és minden képpen Szent volt. Mert, ha azt mondod Szentnek a'mi az Istennek szenteltetett, és tulajdonittatott: mi lehet inkább Szent, mint az a'mi el-válhatlanúl egy személybe szerkeztetett az Istenséggel? Ha azt mondod Szentnek a'mi az Istennek kedves: mi lehet kedvesb, mint a'kiben *az Istenségnek minden tellyes-volta test-szerént lakik* [b]? és a'kiről ő-maga az Atya-Isten azt mondotta [c]: *Ez az én szerelmes Fiám, kiben nékem kedvem vólt?* Ha pedig azt mondod Szentnek, a'mi távúl vagyon minden makulától: mit gondolhatsz tiszrábbat annál, kiben a' Bün nem chak nem volt, de nem-is lehetett; azért, hogy az Istenséggel egy személyben volt? Méltán mondotta tehát Dániel a Kristust *a' Szentek Szentinek* [d]. Ez a'Szent, Isten Fiának mondatik, Emberség-szerént-is: I. Egyesüléséből. Mert az ő Emberség, az Istenséggel egy-esült az Isten Fiának személyében: mellyet vére közbölvén, az-által az Istenséget hozzája kapcsolta; a' mint Sz. Bernárd tanittya [e]. II. A'Fogantatás- és Nemzés-szerént: mert nem egyébtől, hanem az Istentől fogantatott: úgy hogy, ha a'Kristus, Isten nem lett-volna-is, az olyan módon-való fogantatásért méltán Isten Fiának mondatott-volna: nem chak úgy, mint egyéb Szent emberek [f], hanem ugyan magán-való módon: mert nem lett-volna egyéb Attya az Istennél; és nem máitól, hanem ő-tőle fogantatott-volna. A' mint Sz.

C

D

[r] Lib. 18 Moral. c. 12.
[s] Hom. 4 Super Missus est.
[t] Deut. 4. 24. 9. 3. Isa. 33. 14. 66. 15. 2 Thess. 1. 8. Nahum. 1. 6.
[u] Isa. 40. 6.
[x] Orat. de Christi Nativitate.
[y] Serm. 7. in Ps. 118.
[z] Jac. 4. 9. 1 Cor. 15. 49. Ps. 101. 12. Ps. 143. 4.
[a] Rut 3. 9. Parum.
[b] Col. 2. 9.
[c] Matt. 3. 17.
[d] Dan. 9. 24.
[e] Hom. 4. Super Missus est.
[f] Psal. 21. 6. Isai. 14. 34.

Lukách,

A

[g] Luc. 3. 38.

Lukách. Adámot Isten Fiának nevezte [g]: mert nem férfitól, hanem az Istentől származott. Azért, a'kinek földi atya vagyon, annak fiának mondatik: de a'kinek nincs, méltán Isten Fiának neveztetik.

[h] Luc. 1. 36.

Negyedször, azt mondotta az Angyal a' Szűznek [h]: *Imé Erzsébet a' te rokonod, ő is fiat fogadott vénségében*, &c. Ebből akarják nehellyek állatni a Szűznek kételkedését; mintha az Angyal azért adta volna a Mária-elébe az Erzsébet példáját, hogy eggyik choda-ból, a' másikat el-hinné. De ez nem helyes: I. Mert a' végre, nem mingyárt kellett volna mind a'kettőt el-hinni, hanem az eggyiket előbb meg kellett volna próbálni: de a' Szűz, mind a'kettőt leg-ottan el-hitte. II. Mert az Erzsébet dolga, kissebb volt a' Szűz dolgánál: mivelhogy nem olly nagy és szokatlan dolog, hogy a' magtalan aszszony állat férfitól méhébe fogadgyon, és fiat szülljön, mint a' Szűznek a' szüzesség fogyatkozása nélkül-való szüléséről. Mert az elsőben, sok jeles példák voltak, Sárában, Rákelben, Annában, és a' Sámsón annyában: de a' másikról, soha példa nem volt, 's nem-is lészen. Nehezebb dolgot pedig, könnyebnek példájával el-hitetni, nem elégséges. III. Az Erzsébet példáját nem tudta különben a' Szűz, hanem az Angyal jelentéséből. De a kivalamit valakivel el akar hitetni, tudván való dologgel bizonyít; főképpen midőn a' dolog ha'adékot nem enged, a' mint itten: mert bizonyos, hogy előbb el-hitte a' Szűz az Angyal szavát, hogy sem Erzsébethez ment, és azért mondotta néki Erzsébet: [i] *Boldog vagy a' hitedért.* IV. Hitte a' Szűz az Angyalnak, midőn azt mondotta; *Imé méhedbe fogadsz, és fiat szülsz*: és azért kérdette annak módgyát. Mellyet meg-értvén, azt-is el-hitte: mert ő-maga kívánta a' módot érteni, és a' Követet-is méltónak ítélte hitelre hitelre. Azokáért az Erzsébet példáját, egy általlyában nem azért hozta-elő az Angyal, hogy az-által el-hinné, a' mit a' nélkül nem hitt volna: hanem a' bizonyságnak nagyobb erősségére. Mert, noha az Isten ígéretit el-hitték az ő Hívei: mindazáltal az Isten choda-tétellel-is meg-pecsétlette mondását nagyobb bizonyságért.

B

[i] Luc. 1. 45.

Midőn Sámuel Sault a' Királyságra meg-kente, Saul a' dologban nem kételkedett: de még-is Sámuel, három jellel erősítette a' dolgot [k]. Midőn Isaias azt ígérte Ezekiás Királynak, hogy Jerusalem meg-szabadúl a' Sennakerib seregétől, a' Király' abban nem kételkedett: de még-is a Próféta, jellel-is erősítette ígéretét [l]. Itt-is az Angyal, meg-mágyarázván a' dolgot, az Erzsébet példájával, mint nagy titkos dolgot, bizonyította. Mi-is bizodalmunkat fok-képpen bizonyítsuk: nem hogy az szükséges volna, hanem hogy igazsága nyilvábban ki-tetsék. Sőt az Isten-is néha, az ő jeleit kettőzteti, azon végre, a' mint Józef Faraónak jelentette, mondván [m]: *Hogy másodszor látod, nagyon azon dologhoz tartozó álmot: a' bizonyságnak jele; azért, hogy meg-lészen az Isten beszéde, és hamarább bé-tellyesedik.* Nem hiába hozta azért elő az Angyal az Erzsébet példáját: mert azzal a' Szűznek hiti nevekedett és erősödött; a' mint egyek Józságos cselekedeti-is napon-ként öregbűltek. Sz. Bernárd azt mondgya [n]; hogy az Angyal vigasztalni akarta a' Szüzet, az Erzsébet példájával: Azért jelentetik-meg, úgy-mond, a' Szűznek, a' rokonának méhébe-való fogadása; hogy, midőn a' choda-tétel choda-tétellel nevekedik, az örőm örőmmel öregbűllyön. De arra-is igyekezett Gábriel az Erzsébet példájával; hogy azt hírré tévén, a' Szüzet fel-inditaná a' rokona látogatására; és azon látogatás-által, az Üdvözítőnek jelen-volta, Keresztelő Jánost-is meg-tisztitaná az Eredendő bűntől; és Erzsébetet-is bé-töltené Sz. Lélekkel.

C

[m] Genes. 41. 32.

[n] Hom. 4. super Missus est.

Ennek az Erzsébet méhébe-való fogadásának, jeles okát adta az Angyal; és azzal fejezte-bé beszédét: *Mert nem lészen lehetetlen az Istennél semmi ige*: az-az, valamit az Isten mond, vagy akar, mind meg-chelekedheti: és, a' mint Sz. Bernárd magyarázza [o], olly könnyen, mint-ha csak mondaná. Azért mondotta Dávid [p]: *Mind a' miket akart, az Úr meg-chelekedett mennyben, a' földön, a' tengerben, és minden mélységekben.* Meg-chelekedhet az Úr mindent a' mi erőt és hatalmasságot kíván, mert az ő-néki tulajdona; de a' mi nem erőnek és hatalomnak, hanem erőtlenségnek és gyarlóságnak jele, azt nem chelekedheti: úgy-mint; magát meg nem tagadhattya [q]: lehetetlen hogy hazudgyon [r]; hogy meg-hallyon; hogy vétkezzék: mellyeket ha meg-chelekedhetne, nem volna Isten, kihez semmi fogyatkozás nem illik. Így mondgya Sz. Agoston [s]; hogy, Az Istennek mindenek-is meg-chelekedhetik: azokon-kívül, mellyeknek lehetősége és tehetősége nem erő, hanem erőtlenség: és a' mellyeket ha chelekedhetne, Isten nem volna.

D

[o] Hom. 4. super Missus est.

[p] Psal. 134. 6.

[q] 2. Tim. 2. 13.

[r] Heb. 6. 18.

[s] Lib. 26. contra Faustum cap. 5.

Meg-értvén az áldott Szűz az Angyalnak felelétiből, a' Fogantatásának szép és chodálatos módgyát, kevés, de lelki értelemmel tellyes igékkel választ adott, mondván [t]: *Imé az Úr szolgálója, légyen nékem a' te igéd szerént.* Melyből ki-tetszik, hogy az Isten, ki a' Szűznek elméjét meg-világositotta, nyelvet-is igazgatta, hogy rövid beszédel, jeles

[t] Luc. 1. 38.

Jészi-

Jóſzágos chelekedetit meg-jelentené; nékünk vígaſztalásunkra, és tanúſágunkra: A
I. Engedelmeſségét nyilván jelentette, midőn azt mondotta: *Imé az Úr ſzolgáloja vagyok* az én Uram parancholattyára; ſemmiben ellene nem tartok: és, a' mint *Theophylactus* magyarázza [n], ollyan vagyok, mint a' Kép-iro táblája: ujjon én-reám a' Mennyei Kép-iro, valami-némű képet akar. [n] Luc. 1. Luk.
És úgy lőtt: mert az Atya-Iſten, az ő eggyetlen egy Fiát, ki az ő állattyának ábrázattya [o], a Szűz Mariának méhébe, annak tiſztaságos vérből, mint eleven feſtékből ki-ábrázolta. II. Alázatoſságát bizonyította, nem az Úr Annyának nevezvén magát, noha bizonyoſſan tudta hogy az Iſten Fiát őtőle ſzűletik, hanem *Szolgálójának*, az ő áldott Sz. Fiát pedig, *Urának*: és a' hoz-képeſt, mind méh-ébe-való fogadását, 's mind ſzülését, nem Aſzſzonyságnak, hanem az Úr ſzolgálattyának tartván. noha ſoha nem volt, 's nem-is lehet nagyobb Aſzſzonyság az ő Aſzſzonyságánál: mellyet értvén a' Hivek, chak nem minden nyelven ő Aſzſzonyoknak nevezik. [o] Heb. 1. 3. Luc. 4. 43.
III. Erős Hitit mutatta, mondván: *Légyen nékem.* Mellyel nem chak azt vallotta, hogy hiſzi az Angyal mondását, hanem, hogy a' tellyes dolognak alkotója eggyedül az Iſten: és azért nem mondotta: Meg-chelekeſzem a' mit mondaſz: hanem, *Légyen nékem*; az-az, Chelekedgye-meg az Iſten én-bennem a' mit hirdetſz: mert ené' dologban magamnak ſemmit nem tulajdonítok, hanem mindent a' Mindenható Iſtennek. IV. Sereny Okoſságát-is bizonyította, mondván: *A' te igéd-ſzerént.* Mert a' dolgot nem akár-mint javallotta, hanem az Angyal mondáſa-ſzerént: tudni illik, hogy férfiú-nélkül fogadgya méhébe, és ſzűli az Iſten Fiát. Mihelyen pedig azt mondotta az áldott Szűz: az *Ige teſtté lőtt*; az Iſten emberré, és az ember Iſtenné. B

IV. RÉSZE.

EZt tevén a' Kereſztyén Anyaſzentegyház, *az Igaſság Oſzlopa, és erős támaſza* [p], hogy az Igének Teſtté létében, tündöklik az Iſtennek hozzánk-való ki-mondhatatlan irgalmaſsága, és a' Szűz Mariának meg-foghatatlan méltósága: hogy az Hiveknél őrők emlekezetben lenne, külömb-külömb-féle eſzközöket rendelt. Mert, hogy ne ſzóllyak most az egéſz *Adventi* Aranyas Miséről, melyben napon kent e' Hiſtoriának Evangéliomát olvaſtattya, és ſzép Czeremoniákkal dicsérteti az Iſtent; ſe a' minden-napi Három bizonyos idő-béli Chenditéſről, mellyekben azon dologrol emlekezik: az Olvasót-is, (mellyet a' Szűz Maria Koronájának, vagy Róſa-koſzorújának neveznek,) és azon-való aitatoſságot, a' végre ſzerzette; melyben az Angyal Köſzöntéſſt gyakorlyák a' Hivek. Melyről illik itt értekeznünk, hogy azzal haſznoſon-élljünk. [p] 1. Tim. 3. 15. C

Az Olvasónak találója, Iſtennek és a' Szűz Mariának oktatásából, Sz. Domonkos volt: javallója, a' Kereſztyén Anyaſzentegyháznak láthatando Feje, a' Kriſtus Helytartója: gyakorlói pedig, azon Anyaſzentegyháznak minden rend-beli tagjai. Áll pedig bizonyos-ſzámu Üdvözletből (melly az Angyal köſzöntéséből, és az Erzsébet áldásából, és az Anyaſzentegyház rövid könyörgéséből rendeltetett,) egy-nehány Miatyánkból, és a' Hitünk ágazatinak ſommájából: és így, a' mit az Angyal a' tellyes Sz. Háromságtól küldettetvén; Erzsébet, a' Sz. Lélektől ihlettetvén, egyſzer mondottak: mi azt gyakran, nem chak elménkben forgattyuk, hanem nyelvünkel-is vallyuk, ſok jeles Okokért.

I. Hogy a' nagy Jó-téteményről meg-emlekezzünk, mellyet a' Szűz Maria-által vőttünk: mert a' mi üdvöſségünk, az Iſten Fiának Meg-teltesüléséből áll; melynek más emberi eſzköze nem volt a' Szűz Mariánál. II. Hogy azon Jó tétemenyért, hálát adgyunk az Iſtennek, ki az ő Sz. Fiát a' mi teſtünkbe öltöztette; és a' Szűznek, ki abban a' ſerény ſzolgálónak mutatta magát. III. Hogy aitatoſſan örvendezzünk azon, hogy az áldott Szűz az Iſtentől olly nagy ajándékot vőtt; és méltóvá tétetett, hogy az ő eggyetlen egy Fiának tulajdon Annyává lenne. IV. Hogy dicsérvén a' Boldogságos Szűzet, bé-tellyesittsük a' mit ő jövendölt [q]: *Boldognak mondanak engem minden nemzetségek.* V. Hogy azon Szűzet bőchülletes tiſztelettel illeſſük, mint ſzolgák Aſzſzonyunkat, és Főlséges Iſtenünk Annyát. VI. Hogy az ő Méltóságáról, tekélletes Szentségéről, és tellyes Malaſztyáról elmélkedgyünk; és követéſére igyekezzünk. VII. Hogy ſegétségül-hijuk: kérvén azon, hogy el ne feletkezzék rólunk, hanem ſzűnetlen bátorságos könyörgeſſel eſedezzék értünk; tudván, hogy az ő Sz. Fiánál nagy ereje vagyon az ő eſedezéſének. [q] Luc. 1. 48. D

Erről a' ſzép aitatoſságtól, el akarják a' Hiveket idegeníteni a' Pártos atyánk; nyilván meg-mutatván, hogy annak Drahanti, a' kinek fejét a' Szűz meg-rontotta, és

a' ki

A

a' ki mindenkor leſeskedik a' Szűz farka-után[a]: mert bizonyos dolog, hogy ebbennincs ſemmi gonoſz, vagy meg-vethető; a'mint majd meg-mutatom az ő Ellen-vetéſőknek meg-fejtésével.

a Gen. 3. 16.

Elsőben, a'mi a Nevét illeti, a'régi Jámbor Magyarok, Olvásónak nevezték: mert ſzám-ſzerént, olvaſva mondgyuk azon az Üdvőzletet, és egyéb Imádságokat. A' Deákok, Olaſzok, Németek, Cheſkek, és egyéb nemzetek, Koronának, vagy Rózakoſzorúnak nevezték: mert az Üdvőzletekkel úgy kedveskedünk a' Szűznek, mint drága kövekből-való Koronával, vagy jó-illatú virágokból-való koſzorúval. Mindenige úgy tündöklik az Evangyéliomban, mint a' drága-kő a' tár-házban, vagy a' ſzép Róża a' kertben: melyeket őſzve-ſzedegetvén, és aitatos nyelvel egybe-kötőzgetvén, a' Szűz fejére Koronát, vagy koſzorút alkotunk. Az-okáért, méltatlanúl trágárkodnak az Újitók, midőn gyalázatoſſan, Vagdalt hurkának; vagy Skorpio tojásának nevezik: és nyilván meg-mutattyák, hogy az Imádság-helyett, hurkáſ forog elmejekben; és Skorpio módgyára, méreggel akarják a' Hiveket el-veſzteni. De heában fáradnak, és magok töltőznek a' méreggel.

B

Másodſzor; a'mi az Imádságokat illeti; az Olvasón, mint az-előtt-is mondám, egyebet nem mondunk a' Mi-atyánk-nál, Üdvőz-légy-Mariá-nál, és Hiſzek-egy-Iſten-nél. A' Mi-atyánkat, az Iſtennek mondgyuk, nem a' Szűz Mariának: de kívánnyuk, hogy imádságunkat bé-mutaſſa az Iſtennek, és kedveſé tegye, mint az Angyalok chelekeſznek[b]. A' Hiſzek-egy-Iſtent, azért mondgyuk, hogy igaz Hitünkről vallást tegyünk, mivelhogy *a' Hit-nélkül, lehetetlen kedveſnek lenni az Iſtennek*[c], 's haſznoſan ſem imádkozhatni: melly Hitnek ágazati-között vagyon az Iſten Fiának Meg-teſtesüléſe-is. Az Üdvőzletet, meg-mondám, mi okért mondgyuk: melyben azon kérjük a' Boldogságos Szűzet, hogy az Iſtent imádgya értettünk, most, és halálunknak orájában. Melly-ellen, heában eſztelenkednek az Újitók: mert ſoha meg nem mutathattyák, hogy gonoſz légyen a Szenteket ſegétségül hini; a'mint ſokan, és ſokſzor meg-bizonyitották.

b Tob. 12. 12. c Heb. 11. 6.

Tudom, hogy *Calvinus* János ez-ellen azt írja[d]; hogy vakmerő-képpen más tiſztibe állunk, mert ez Üdvőzletet, az Iſten nem reánk, hanem Gábriel Angyalra bízta. De ez merő gyermekség. Mert Erkébet, nem vakmerőség-nélkül mondotta-e annak egy részét? és ſzép igékkel nem többítette-e meg? Ha nem ſzabad az Angyalokat követnünk: tahát ſenki ne mondgya utánnok: *Dicsőség magaſságban az Iſtennek, és a' földön békeség a' jó-akaratu embereknek*[e]. Vagy: *Szent, Szent, Szent a' Seregek Ura Iſtene; teljes az egéſz föld az ő dicsőségével*[f]. Vagy: *Békeség nektek, ne féljetek*[g]. mert ezeket az Angyalok mondották. És valamit felel erre *Calvinus*, azt felellyük mi-is ő-néki. Hogy pedig balgatagságnak nevezi a' távúl-való ſzemélynek Üdvőzlését, vagy köſzöntését; azért, hogy az Angyal jelen-létében köſzöntötte a' Szűzet: balgaragúl chelekeſzik. Mert mi az Üdvőzletet, nem chak úgy mondgyuk mint köſzönetét, hanem mint dicséretet; és azért, a' távúl-való ſzemélyhez-is illik: mert az Evangéliomi aſzſzony állat-is, távúl-létében dicsérte a' Szűzet, Boldognak mondván mehét, és emlőit. Továbbá; a' mennyiben ſzükséges a' dicséretre, és ſegétségől-való hivásra a' jelen-létel, meg-találtatik a' Szűz Mariában, mint a' több Szentekben: mert hallya, és érti könyörgésünket. Melyről, ha bővebb tanuſságot akarſz venni, láſſad a' Kalauzt[h].

c Heb. 11. 6. d In Harmon. Evangel. e Luc. 2. 14. f Iſa. 6. 3. g Dán. 12. 17. h Pal. jókor. idvözlet. a.

Némellyek azt mondgyák; hogy, a' mit az Angyali Üdvőzlés jelentett, el-múlt dolog, és nem illik többé mondani. De ez-is chak tévozás. Mert ſok jeles Okokból emlekezhetünk az el-múlt dolgokról, és én e' dologgnak Hét Okát hoztam-elő: 's nem kértem, hogy többeket-is találhatnak az aitatos Kereſztyének. Sőt Sz. *Athanaſius* azt írja[i]; hogy az Angyali karok Meny-országban-is azon igékkel ſzüntelen dicsérik és tiſztelik a' Szűz Mariát: és hogy a' Vitézkedő Anyaſzentegyház, az Angyaloktól tanúlta ez Üdvőzletet.

D

i Sanct. de Deip. parv.

Harmadſzor; a'mi azon Imádságnak gyakor és bizonyos-ſzámú mondását illeti, gonoſz nem lehet: mert Urunk-is, azon egy imádságot háromſzor mondotta a' kertben[k]: Dániel minden nap háromſzor könyörgött[l]: A' Zsidók, négyſzer[m]: A' három-iſſak, [n] és Dávid[o], azon igéket gyakorta mondották. Midőn Urunk egy-felől azt parancſolja[p], hogy mindenkor imádkozzunk, és meg ne ſzünnyünk; más-felől pedig a' Mi-atyánkra tanít[q]: nem azon Imádságnak gyakorlására int-e? Jól okoskodik *Luther*-is, mondván[r]: Mi az Oka, hogy egyſzer imádkozni a' lnak egéſségéért, vagy ödvőſségéért, aitatoſſ-ként, ſzolgálat, és azt tizſzer cheſekedni babonaság? Mert ha egyſzer chelekedni igen jó, mennyivel inkább gyakorta chelekedni? Urunk azért, midőn azt mondgya[s]: *Imádkozzatok, ſokat ne ſzóljatok, mint a' Pogányok*, mert azt vélik, hogy az ő ſok

k Mat. 26. 44. l Dan. 6. 10. m Dan. 3. n Pſal. 54. 18. o Pſal. 117. & 118. & 119. p Luc. 18. 1. q Matt. 6. 9. Luc. 11. 2. r Lib. 4. Exod. c. 18. s Matt. 6. 7.

ſz. ſzóz-

[illegible]-ban-is-igaz-annak-meg: nem mi-ellenünk szól; sem azon imádságnak gyakorlását nem tiltya: hanem azt kívánnya, hogy a' Pogányok módgyára ne nyujtsuk hoszszan az imadságot; kiknek szájok mozog, de szívök távúl vagyon; és azt értik, a' mint *Cassianus* magyarázza [t], hogy az Istentől chak a sok szóval nyerhetünk valamit, mint az emberektől: holott egy aitatos fohászkodás, hasznosb Isten-előtt, a' nap-eltig-való szaj-mozgatásnál, belső aitatosság-nélkűl. De abból nem következik, hogy az aitatos hoszszú Imadság, haszonosb nelégyen a' rövidnél.

A' Szám-szerént-való Imadságról-is eleg példáink vannak. És mint-hogy nem-régen szoljék némellyekről; azokon-kívűl, Dávid szám-szerént négyszer mondott napjában dicséretet az Istennek [u]: kinek példáját követvén az Anyaszentegyház. Hét-részre osztotta az Isteni szolgálatra-való Szolozsmát. Sz. Pál, Háromszor kérte az Urat [x], hogy el-távoznék tőle a' Sátán Angyala. Sz. Bertalan Apostol, a' mint az ő hallgatója *Abdias Babylónius* irja, minden-nap Százszor imádkozott térdeire esvén. Szent *Macarius* Remete-is, a' mint *Palladius* irja [y], napon-ként Száz imádságot mondott. *Nicéphorus* pedig azt irja, Remete Sz. Pálról [z]; hogy, mint-ha minden-napi adó-gyanánt vetettett volna reája, Három száz imádságot mondott napon-ként. És hogy el ne vétsék a' számot, Három száz követ válogatott, és minden imádság-után eggyet vetett a' kebelébe: melly nyilván-való példája az Olvasón-való golyóbisoknak. Azért, nem Török találmány, a' mint az Ujitók rebesgetik, noha a' Törökökneknek-is majd hasonló Olvasójok vagyon. És azt mondhattyuk *Tertullianus*sal [a]: Ha valamit ollyat tanítunk, vagy chelekedünk, a' mit a' Pogányok vallanak, vagy chelekesznek, meg-chúfoltok, mint-ha tőlök kaptuk-volna: maga ők lopják mi-tőlünk; és, valamint a' majmok követni akarják az ember chelekedetit, úgy a' hamisság-is az igasságnak árnyékát keresi. Valjon a Török, nem egy Istent hiszen-e? Nem hiszi-e a' más világon-való Boldogságot, és a' Lélecknek meg-halhatatlanságát? Nem ád-e Alamizsnát? Nem épit-e Templomokat? Azért mi-is chelekesszünk, és jól chelekesszünk.

A' mi azért a' Golyóbisok számát illeti, annak jó értelme vagyon. Mert, ha az Olvasó, a' Dávid Zsoltárinak száma-szerént, Száz ötven kichiny Golyóbisból áll, és Tizenöt nagyból: közönségesllen Három részre osztatik; és minden-ikben ötven apró, és öt nagy golyóbis vagyon: az Öt nagyon, öt Mi-atyánkat mondunk, a' Krisztus Öt mély Sebeinek emlékezetire: az Ötven aprón, annyi Üdvözletet, az Örvendetes ötvenedik *Jubilaeus* esztendőnek emlékezetire: melly jó reménséggel táplál, hogy a' Boldogságos Szűznek esedezésé-által, az Istennek jó-voltából meg-menekedünk a' bűnnek terhétől; a' mint az Ötvenedik esztendőben, a' földnek minden terhe meg-szűnt. Három apró golyóbisit adunk azokhoz, a' Három kemény Vas-szegnek emlékezetire, mellyek Urunk kezeit és lábait meg-szaggatták a' Keresztfán; mellyet jegyez az Olvasó végén függő Kereszt.

Némellyek, az ötven Üdvözletet mondván; Néha, a' Szűz Mariának Öt Öröméről emlékeznek, mellyeket érzett; 1. A' Krisztus fogantatásában. 2. Az Erzsébet látogatásában. 3. A' Krisztus szűletésében. 4. A' Mágusok imádásában. 5. A' Doktorok között-való fel-találásában. Néha Öt Keserűségéről: 1. Urunknak meg-fogásában. 2. Meg-ostorozásában. 3. Meg-koronázásában. 4. A' Keresztet hordozásában. 5. Meg-feszitésében. Néha Öt Dicsőségéről: 1. A' Krisztus fel-támadásában. 2. Menybe-menetelében. 3. A' Sz. Lélek el-jövetelében. 4. A' Szűz Maria menybe-vitelében. 5. Azon Szűznek boldogságos meg-koronázásában.

Ha az Olvasó Hatvan-három apró golyóbisból áll (a' Szűz élete esztendeinek száma-szerént,) és Hét öregből; Némellyek, mindenik Mi-atyánkon, az Istennek egy kivált-képpen-való Jó-tételéről, mellyet mi-hozzánk mutatott, emlékeznek; az Üdvözleteken pedig, a' Krisztus életének egy bizonyos czikkelyéről.

Az Első Mi-atyánkon, elmélkednek az Istennek választásáról: melyről, noha nem bizonyosok, mindazáltal reménségök lehet felőle, ha lelki-ismeretök nem vádollya. mert nyilván mondgya Sz. János [f]: *Ha a' mi szívünk nem vádol minket, bizodalmunk vagyon az Istenben.* A' Tíz Üdvözleten: 1. Hogy, Mariát az Angyal Kdvözlötte, és a' teljes Szent Háromságnak jó akarattyát meg-jelentette, hogy az Isten Fiának Annyává választatott. 2. Hogy a' szepiőtelen Szűz, az Igét méhébe fogadván, Erzsébetet meglátogatta, kinek méhében ugrással a' magzat és Erzsébet bé-telvén Szent Lélekkel, nagy szóval fel-kiáltott, és azt mondotta [o]: *Áldott vagy te az asszonyi állatok között, és áldott a' te méhednek gyümölcse. És honnét vagyon ez nékem, hogy az én Uram Anyja én-hozzám jőjön?* 3. Hogy a' Krisztust, *az ő Első szülött Fiát szőlte a' Szűz Maria, és bé takarta őket pólákba, és a' jászolba fektette* [p]. 4. Hogy a' Krisztus szűletését az Angyal a' pásztoroknak hírré tőtte,

A

[t] Lib. 2. Inst. c. 10. & 29.

[u] Psal. 118. 164

[x] 2. Cor. 12. 8

[y] In Hist. Laus. [illegible] 19

[z] Lib. 11. c. 30.

[a] In Apolog. c. 47.

C

D

[f] 1. Joan. 3. 21.

[o] Luc. 1. 42.

[p] Luc. 2. 7.

A mondván [q]: *Imé nagy örömet hirdetek nékiek, melly légyen minden népnek: mert született most nékiek Üdvözítő, ki az Úr Krisztus.* Kik egy-málnak izolottak, mondván [r]: *Menjünk-el Betlehemig, és lássuk-meg azt a' dolgot, mellyet az Úr meg-jelentett nékünk. Es el-mentek sietve.* 5. Hogy Környül-metéltetett, és Jésusnak neveztetett. 6. Hogy a' Máguſoktól imádtatott, és meg-ajándékoztatott. 7. Hogy a' Templomban be-mutattatott... 8. Hogy Egyiptusba vitetett. 9. Hogy ő-érette az ártatlan gyermekeket meg-ölték. 10. Hogy Egyiptusból viſſza-hozattatott...

A' Máſik Mi-atyánkon, elmélkedjek a' Teremtéſről: hálát adván az Iſtennek, hogy nem kővé, fává, vagy oktalan-állattá teremtette őket, hanem a' maga képére, és haſonlatoſságára, emberré; hogy őtet iſmérhetnék, és ſzerethetnék; és ſzolgálván néki, üdvözülhetnének. A' Tíz Üdvőzleten: 1. Hogy Urúnk tizen-két eſztendős-korában a' Templomba ment. 2. Hogy Szüléinek engedett. 3. Hogy házi munkában forgódott. 4. Hogy Sz. Annyától el-búlchúzott. 5. Hogy Jánoſtól meg-kereſzteltetett. 6. Hogy az Ördögtől meg-kisértetett. 7. Hogy az Apoſtolokat hitta. 8. Hogy tanított, B és chodákat tött. 9. Hogy ſzegényül élt, és öldőztetett. 10. Hogy ſzínét el-változtatta...

A' Harmadik Mi-atyánkon, elmélkednek az Iſtennek ſzorgalmatos Gond-viſeléséről: hálát adván, hogy meg-őrizte őket ſzámtalan teſti és lelki veſzedelmektől. A' Tíz Üdvőzleten: 1. Hogy Urúnk Jeruſalembe ment nagy pompával. 2. Hogy Húſvétet ſzerzett. 3. Hogy Tanítványinak lábokat meg-moſta. 4. Hogy az Oltári-ſzentségben, teſtét, vérét nékik adta. 5. Hogy bánkódva a' kertbe ment. 6. Hogy le-borúlva imádkozott. 7. Hogy vérrel veritékezett. 8. Hogy Júdas el-árúlta. 9. Hogy a' vitézek meg-fogták. 10. Hogy a' Tanítványi el-hadták.

A' Negyedik Mi-atyánkon, elmélkednek a' Meg-váltáſról: hálát adván, hogy az Iſten Fia az ő drágalátos Sz. Vérével váltotta-meg őket. A' Tíz Üdvőzleten: 1. Hogy Urúnkat kötőzve Annáshoz vitték. 2. Hogy Kaifáshoz hurczolták. 3. Hogy a' hamis tanúk vádolták. 4. Hogy a' vitézek arczúl verték, és pökdöſték. 5. Hogy Péter megtagadta. 6. Hogy Pilátuſnál vádolták. 7. Hogy Heródes meg-chúfolta. 8. Hogy Pilátus meg-oſtoroztatta. 9. Hogy a' hóhérok tőviſſel meg-koronázták. 10. Hogy Barabbáſnál alább-valónak tartották.

C Az Ötődik Mi-atyánkon, elmélkednek a' Hivatalról: hálát adván, hogy a' Pogányſágnak ſetétségéből, az igaz Hitnek világoſságára hitta őket. A' Tíz Üdvőzleten...: 1. Hogy Urúnkat halálra ítélték. 2. Hogy a' Kereſzttel meg-terhelték. 3. Hogy a' tolvajok-közőtt fel-feſzítették. 4. Hogy ellenségiért imádkozott. 5. Hogy az eggyik tolvajnak paradichomot ígérte. 6. Hogy az Annyát, ſzerelmes Tanítványának ajánlotta. 7. Hogy epével itatták. 8. Hogy lelkét az Attyának ajánlotta. 9. Hogy azt fel-ſzóval ki-bochátotta. 10. Hogy óldala lánchával meg-nyittatott.

A' Hatodik Mi-atyánkon, elmélkednek a' Meg-igazúláſról: hálát adván az Iſtennek, hogy a' végre, drága Szentségeket, és egyéb elzközőket rendelt. A' Tíz Üdvőzleten: 1. Hogy Urúnk *Lymbus*ból az Atyákat ki-hozta. 2. Hogy koporsóba helyheztetett. 3. Hogy dichőségeſſen fel-támadott. 4. Hogy meg-jelent, az Annyának. 5. Magdolnának. 6. A' két Tanítványnak. 7. A' halálzó Tanítványoknak. 8. Tamáſſal-eggyütt a' több Apoſtoloknak. 9. Öt-ſzáz Híveinek. 10. Utólſzor, a' Tizenegy Apoſtolnak.

A' Hetedik Mi-atyánkon, melly ugyan-azon az Elsővel, elmélkednek a' Meg-dichőüléſről: hálát adván az Iſtennek, hogy az ő Híveinek kevés fáradságokért, az őrök dichőséggel fizet. A' Három Üdvőzleten: 1. Hogy Mennyekbe ment. 2. Hogy a' Szent Lelket hozzánk küldötte. 3. Hogy az ő Szent Annyát az Angyalok-fölibe helyheztette...

Az Utólsó Mi-atyánkon, melly a' ſzámlálásban Nyólczadik, elmélkednek a' Napon-ként-való Jó-tétemények-ről: hálát adván az Iſtennek, hogy meg nem ſzűnik újab-újabb ajándékival őket meg-látogatni. Ezek-után, a' Hiſzek-egy-Iſtent mondván, elmélkednek a' Mennyei Szenteknek dichőséges állapattyokról. Mert, noha *Se a' ſzem nem látta, ſe a' fül nem hallotta, ſe az ember ſzivébe fel nem mentenek, a' miket az Iſten azoknak keſzített, a' kik őtet ſzeretik* [t]: mindazáltal, valami haſonlatoſság-által meg-érthetik, és hálát adhatnak az Iſtennek, őrvendezvén a' Szenteknek bátorságos állapattyán: és azon kérvén őket, hogy ſzorgalmatoſok légyenek érettök, hogy ők-is a' Mennyei Bóldogságba juthaſſanak, és vélek-eggyütt örökkön örökké vigadhaſſanak: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Pőlséges Iſten, az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

HUSVÉT HETFÖI EVANGELIOM.

SZ. LVKÁCHNAK XXIV.

RESZEBEN, v. 13.

AZ időben: Ketten a' JESUS Tanitványi-közzül, azon nap mennek-vala egy Emaus-nevû Kastélyba, melly hatvan futamatnyi földön vala Jerusalemtöl. És ök szólnak-vala egy-massal mind azokról a' mik történtek-vala. És lön, midön beszélgetvének, és kérdezkednének egy más-között; ö-maga JESUS is el-közelgetvén, vélek mégyen-vala: az ö szemek pedig tartoztatvá valának, hogy meg ne ismérnek ötet. És monda nékik; Michoda beszédek ezek, mellyeket közzetek forgattok járván; és szomorúak vattok? És felelvén egyik, kinek Kleofas neve, monda néki: Te vagy-e egyedül jövevény Jerusalemben, és meg nem tudtad a' mik abban löttek e' napokban? Kiknek ö monda: Michodák? És mondának: A Názareti JESUS-felöl, ki Prophéta férfiu vólt, hatalmas a' cselekedetben, és a' beszédben, az Istennek s az egész népnek elötte: És mi módon adták ötet a' Fö-papok, és a' mi Fejedelmink a' halálnak kárhoztatására, és meg-feszitették ötet. mi pedig reménylyük-vala hogy ö meg-szabaditana Israëlt: és mostt mindezek-fölött, harmad napja ma, hogy ezek löttek. De némelly közzülünk-valo aszszony' állatok-is rettentének minket, kik virrattakelött a' koporsónál vóltak: és nem találván az ö testét, meg-jöttek, mondván; hogy ök Angyali látást-is láttak-vólna, kik élni mondgyák ötet. És némelyek közzülünk a' koporsóhoz mentek: és úgy találták a' mint az aszszony' állatok mondották; ötet pedig nem találták. Ér ö monda nékik: Ob balgatagok, és késedelmes szivüek, mind azoknak el-hitelére mellyeket a' Próféták szóllottak! Nem ezeket kellett-e szenvedni a' Krisztusnak, és úgy menni-bé az ö dicsöségébe? És el-kezdvén Mosestöl, és mind a' Prófétákon, magyarázza-vala nékik minden Irásokban, a' mellyek ö-felöle valának. És a' Kastélyhoz közelgetének a' hová mennek-vala: és ö tetteté hogy messzebb menne. És kénszerítek ötet, mondván: Maradgy velünk, mert bé-estveledik, és már el-hanyatlott a' nap. És bé-méne ö-vélek. És lön, midön, le-telepednének vélek, vévé a' kenyeret, és meg-áldá, és meg-szegé, és nékik nyújtya-vala. És meg-nyilatkozának az ö szemek, és meg-ismérék ötet: és ö el-enyészék szemök-elöl. És mondának egy-másnak: Nem gerjedez-vala-e a' szivünk mi-bennünk, midön szóllana az úton, és meg-nyilatkoztatná nékünk az Irásokat? És fel-kelvén azon órában viszsza-térének Jerusalembe: és találák egybe-gyülve a' Tizen-egyet, és azokat a' kik vélek valának, mondván: Hogy fel-támadott az Úr bizonnyal, és meg-jelent Simonnak. És ök beszéllik-vala, a' mik az úton történtenek-vala: és mint ismérték-meg ötet a' kenyérnek szegésében.

A

ELSÖ PREDIKATZIO.

AZ Mi édes Üdvözítő Jésusunknak örvendetes nevei-között, nem utólsó a' *Nazarenus*, vagy *Nazarénus*, az. az, *Nazareti*; mellyel gyakorta-is nevezte-tik. Tegnap az Angyal azt mondotta az áldatos aszszonyoknak [a]; *A meg-feszíttetett Nazareti IESUSt keresitek*: a' Keresztes-valo *Titulus*-t-nézve, mellyet Pilátus írt volt, és el sem akarta változtatni [b]. A' mái két Tanitvány azt mondgya [c], hogy *A' Nazareti IESUS-felöl beszélgettek, ki Próféta ember volt, hatalmas cselekedetiben és beszédében, az Isten- és az egész nép-előtt.* Sz. Péter-is a' mái *Epistolá*ban azt mondgya [d], hogy *A Nazareti IESUSt meg-kente az Isten Sz. Lélekkel és erövel.* Sőt Urunk-is, Menybe-menetele-után-is, annak nevezte magát Saulusnak, mondván [e]: *Én vagyok a' Nazareti IESUS, a'kit te kiáldasz.* És bé-tellyesedett, a'mi meg-mondatott a' Próféták-által, hogy Nazareti-nek hivattatik [f]: és a'mit példázták-is a' közönséges *Nazaraeus*ok (kiknek az Isten bizonyos parancholatokat adott [g], mellyeket *Rupertus Abbas* szépen a' Krisustól magyaráz:) és fő-képpen a' két leg-főbb *Nazaraeus*, Sámson és Jósef; kik Urunknak, sok egyéb dolgai-között, az ő Fel-támadását-is példázták. Sámson, *Nazaraeus*nak nevezteték [h]: és azzal példázta Urunk fel-támadását, hogy bé-rekesztve lévén Gáza-várasában, *Éjfél-után fel-kélt, és meg-ragadván a' kapunak mind két ajt-fait a' mellyekkel és zárjaival, és fel-tévén vállaira, a' hegy tetejére vitte* [i]. Jósefet, az attya mondotta *Nazaraeus*nak [k]: és ő-is, több dolgai-között, példázta a' Krisus Fel-támadását, azzal, hogy ki szabadúlván a' tömlöczből, egész Egyiptusnak Urává lött, és a Világ szabaditójának nevezteteti [l]. De abban-is példázta Jósef Urunkat, a'mit a' mái Evangéliomban olvasunk. Mert, a'mint Jósefet dicsőséges állapattyában, meg nem ismérték az attyafiai, míg nem meg-jelentette magát: úgy a Krisust, dicsőséges Fel-támadása-után, a' Tanitványi, kiket Attya fiainak-is nevezett [m], meg nem ismérték, míg nem meg-jelentette magát a' Kenyér szegés-által. Az-okáért, mint-hogy mind Jósef, 's mind a' több *Nazaraeus*ok, Urunkat példázták: én e' mostani Predikatzióban,

I. *Meg-mutatom, Miért mondatott a' Krisus Názaretinek.*
II. *Meg-mondom, Mint vált Keresztes.*
III. *Meg-mutatom, Mint példázta Jósef a' Krisust.*

B

C

ELSÖ RESZE.

MInek-előtte meg-mutassuk, mint illett Urunknak a' *Nazaraeus* neve, azt kell eszünkbe vennünk; hogy az a'név, a' Galilæai várastól Názarettől származott: melly Város, a' Neftali részében volt, a' Zsidók és Pogányok határában: melyben az Isten Fia, az Emberi természetet magára vötte a' Szűz Mariának méhében, és *Az Igy testté lött* [n]; hogy ő-benne, *és ő-általa meg-áldatnának a' földnek minden nemzetségi*, a'mint az Isten meg-igérte volt Abrahámnak, Isáknak, és Jákóbnak [o]. Názaret pedig, két mély-földnyire volt a' Tábor hegyétől, mellyen Urunk színét el-változtatta [p]: Naim-várasától, a' hol Urunk az Özvegy-aszszony fiát fel-támasztotta [q], három: a' Föld-közepi tengertől, hét: Betlehemtől, tizen-hét, vagy tizen-nyólcz: Jerusalemtől, kilencz-hét; vagy, a'mit némellyek akarják, harmincz. Nem igen fő és nevezetes Városnak látra-tott Názaret: Natanaëlnek, ki, igaz Israëlita lévén, *kiben álnokság nem volt*, azt mondotta [r]: *Názaretből lehet-e valami jó?* Mint-ha azt mondotta-volna: Ollyan el-vetett helyből, hogy származhatnék olly nagy jó, mint a' Jésus, kit meg-irt Moyses a' Törvényben, és a' Próféták? mivelhogy, az emberek ítélete-szerént, el-vetett helyen fő dolgot nem kell keresni. A' Hittől-szakatt *Julianus* Chászár-is, a' Keresztyéneket gyalázatúl nevezte Galilæaiaknak, és Názaretieknek; a'mint Sz. *Gregorius Nazianzenus* írja [s]. De meg-chalatkozott: Mert a' *Nazaraeus* név nem gyalázatos, hanem igen böchülletes. Melynek erejét jól értette Sz. Péter: ki, Urunk Menybe-menetele-után, meg akarván mutatni az ő-benne-valo Hitnek hatalmas-voltát, leg-első chodát a' sánta emberen azzal a' Névvel tött, mondván [t]: *A' Názareti IESUS Krisus nevében kelly-fel, és járj. És meg-fogván a jobb-kezénél, fel-emelte őtet: és mingyárt meg-erősödtek a' lábainak talpai, és ugrándván fel-állott, és járt.* Arról pedig azután, nyilván-valo vallást-tött Sz. Péter a' Zsidók Fejedelmi-Vouci- és Irás-tudói-előtt, mondván [u]: *Tudva légyen nektek mindnyájatoknak, és az egész Israël népének, hogy a' mi Urunknak, a' Názareti IESUS Krisusnak nevében, a' kit ti meg-feszítettetek, kit az Isten fel-támasztott halottaiból, az-által áll ez ti-előttetek egészségesen.*

D

Ez így lévén, a' Tudós emberek egy-néhány-képpen magyarázzák a' *Nazaraeus*, vagy *Nazaraus* nevet: és,

Első-

[a] Mat. 26. 6.
[b] Ioan. 19. 19.
[c] Luc. 24. 19.
[d] Act. 10. 38.
[e] Act. 22. 8.
[f] Mat. 2. 23.
[g] Num. 6. 2. 3.
[h] Judic. 13. 5. 7. & cap. 16. 17.
[i] Judic. 16. 3.
[k] Gen. 49. 26.
[l] Gen. 41. 45.
[m] Mat. 12. 50. Ioan. 20. 17.
[n] Ioan. 1. 14.
[o] Gen. 12. 3. cap. 18. 18. cap. 22. 17. & 26. 4. & 28. 14.
[p] Mat. 17. 2.
[q] Luc. 7. 14.
[r] Ioan. 1. 47.
[s] Orat. 1. in Julianum.
[t] Act. 3. 6.
[u] Act. 4. 10.

Elsőben: Annyit tészen, mint *Ki-választ atott*, és *Meg-szenteltetett*. Ez a' magyarázat igen illik Urunkhoz, ki el-választ atott-volt az emberektől: kik, állapattyok-szerént, bűnösök; a' Krisztus pedig, természete- és állapattya-szerént, bűn-nélkül való, úgy hogy nem-is tehetett bűnt; a'mint másutt meg-mutattam. Meg-is szenteltetett valóban: mivelhogy az ő Emberi természete, az Istenséggel, minden szentségnek kút-fejével, egy személyben foglaltatott el-választhatatlanúl. Erről mondgya Sz. Pál [r]: *Illett hogy illyen Főpapunk lennie nékünk, Szent, ártatlan, szeplő-nélkül-való, a' bűnösöktől el-választ atott.* Daniel pedig, nem chak Szentnek mondotta, hanem *a' Szentek Szentének* [s]: sőt ugyan Szentség, és a' Szentségnek alkotója mi-bennünk. Ez pedig a' Szentnek, és El-választotnak neve, a' mostani dologhoz szépen illik. Mert Dávid, Urunk képében, mondotta az Istennek [t]: *A' telkemet pokolban nem hagyod, se nem engeded a' te Szentedet rothadást látni.* Melly mondás, Dávidhoz-is illik ugyan, kinek lelkét ki-hozta a' Krisztus a' Pokolból, vagy alsó helyből, a' *Lymbus*ból; és a' teste sem adatott örökké-való rothadásra, hanem, valaha fel-támadt dicsősége, azon Krisztusnak érdeme-által; ki azért neveztetik *Első-szülöttnek a' halottak közűl* [u]. Mindazáltal Sz. Péter [x], és Sz. Pál [y], a' Dávid mondását, a' Zsidók-előtt, nagy bátorsággal a' Krisztus lelkének Pokolra-való szállásáról, és testének el-temetéséről magyarázzák, melyből ki tetszik, hogy azt Dávid elsőben, és fő-képpen a' Krisztus képében mondotta.

Ugyan a'hoz-képest, El-választ atott-is volt a' Krisztus; és, a'mint azon Dávid másutt mondotta [z], *a' halottak-közöt szabados*: I. Mert ártatlan lévén ment közikbe, a' kik minnyájan magokkal hordozták a' halálnak okát, a' Bűnt. II. Mert egyebek kétségből halnak-meg; és azért a' Halálnak szolgái: de a' Krisztus szabados; mert jó akarattyából holt-meg, *Hatalma lévén hogy életét le-tegyé, és ismég fel-vegyé* [a]: ki *Meg-áldozt atott, mert ő akarta* [b]. III. Mert a' holtakhoz alá-szálván Pokolba, vagy a' meg-holtaknak lelkőkhöz, annak kötelecivel meg nem kőrőztetett, mint egyebek: sőt nagy meltósággal egyebeknek kötelein-is meg-óldozta, és a' fogságból ki-szabaditotta őket [c]. IV. Mert, mint Isten, a' Halálnak birodalmában nem lehetett; nem chak azért, hogy nem volt a' halálra-való oka, melly a' Bűn, és abból származik a' szolgálat és rabság: hanem azért fő-képpen, hogy ő, mint Isten Fia, egyebeket-is meg-szabadit a' bűntől, és az ő Hiveit valóban szabadossá tészi [d]. V. Mert, a'mint Sz. *Athanasius* mondgya [e], a' Halottaknak meg-szabadítója volt: és azért midőn meg-holt, a' koporsók fel-nyiltak; a'mint Sz. *Cyrillus Jerosolymitanus* irja [f]: és a' halottak, véle-eggyütt fel-támadtak, kétség-nélkül ő-általa. VI. Mert, a'mint Sz. Tamás irja [g], és Sz. Agoston [h]; a' koporsóba-való rekesztés, akadályt néki nem szerezhetett, hogy fel-támadván, abból ki ne jőne; és a' testét, mellyet a' meg-feszitők, mint valami Templomot, el-rontottak-volt, fel ne támasztaná a' mikor akarná. Vannak némelly virágok, úgy-mint a' Rosmarin, majoran, fodor-ménta, izsóp, Istenfája, és egyéb efféléc, mellyeknek ha a' hegyit el-chipik, és, minek-előtte meg-fonnyad, el ültetik: meg-foganodik, és az-is meg-nevekedik a' melyből el-chipték. Illyen módon történt Urunknak dolga: kinek lelkét el-chipte volt a' testétől a' Halálnak éles kőrme: de, mivelhogy az Istenség mind a' kettővel meg-maradott, azok az el-vált részek, nem chak meg-eggyesültek, vagy egybe-szerkesztettek, hanem azon-felyül, nagy jeles gyümölchőt-is hoztak: mert a' Krisztus lelke *Lymbus*ból az Atyákat ki-hozta; a' teste pedig a' koporsót meg szentelte, és dicsőségessé tőtte; a'mint Isaias meg-jelentette volt [i].

Másodszor: Názaret annyit tészen, mint *Őrizetnek virága*; a' Názarénus pedig, mint *Őrizö*, vagy *Meg-őriztetett*. Ez-is szépen illik a' Krisztushoz, kinek tulajdon neve az *Őrizö*; és azért mondotta néki Jób [k]: *Adj ehelkedgyem néked ó emberek őrizője.* és Dávid [l]: *Imé nem szunnyad, sem nem alusszik, a' ki Israelt őrizi*: mivelhogy a' Krisztus őrizte, és most-is őrizi az ő Hiveit az Ördögnek hatalmától, a' Bűntől, a' Haláltól, hogy el ne veszszenek. Ő olly jó Pásztor, hogy a' Juhait úgy meg-őrizi, hogy *el nem veszenek örökké, és senki azokat kezéből ki nem ragadgya* [m]. Ő az Anya szentegyháznak, mint Szőlőnek, hűv és szorgalmatos őrizője: ki hogy azt meg-őrizné, maga lelkét adta érette; és bizonnyal mondhatta [n]: *A Szőllőben Őrizővé tőttek engem; az én Szőllőmet nem őriztem meg*: mert a' tulajdon életének nem kedvezett, hogy a' miénket meg-őrizné. Noha pedig ebben a' tisztben mindenkor híven el-járt a' Krisztus: mindazáltal, úgy tetszik, hogy azt Feltámadásában fő-képpen meg-mutatta.

Történik, hogy a' Pásztor a' Juhaival, a' gyönyörűséges zöldellő hegyeken mulatozván, kirtelen fergeteg támad: azonban a' Pásztor meg-vonnya magát valami kő-sziklaalatt, a' juhok pedig ide 's tova el-széllednek, és rejtek-helyeket keresnek. Krisztus Urunk, Szenvedése-előtt, az ő Juhai-közőtt nagy jó kedvel volt, és gyönyörűségesen

A
r Hebr. 7. 26.
s Dan. 9. 24.
t Psz. 15. 10.
B
u Apoc. 1. 5.
x Act. 2. 25.
y Act. 13. 35.
z Psz. 87. 6.
a Joan. 10. 18.
b Psz. 53. 7.
c Zach. 9. 11.
d 1 Joan. 3. 5.
e Athan. de Incarn. Verbi.
f Mar. 27. 52. Cyrill. Cat. 13. 14.
g 3. p. q. 53. art. 3. & Opuscul. 6. in Symb.
h In Psz. 87.
i Isa. 8. 32. 34. 36.
C
k Jób. 7. 20.
l Psz. 120. 4.
D
m Joan. 10. 28.
n Cant. 1. 5.

azt énekletté nékik [u]; *Ne félly te kisdéd nyáj, mert tetszett a te Atyádnak hogy Országot adgyon néked*: de nagy fergeteg támadván, midőn őtet a' hitetlen Zsidók, sokkinos után meg-ölték, a' Nap meg-setétült, és ő egy kő koporsóba tétetett. és akkor tellyesedett bé a' Zakarias mondása [x]: *Verd meg a' Pásztort, és el-széledjenek a' juhok*; a' mint Urunk ő maga meg-magyarázta [y]. mert *El-hagyván őtet a' Tanítványai, mindnyájan el-futottak* [z]. De el-múlván a' fergeteg, fel-támadván dicsőségesen a' Krisztus, bé-tellyesítette a' mit Ezekiel-nél mondott [a]: *Imé én-magam fel-keresem az én Juhaimat, és meg-látogatom őket*: a' mint meg-látogatja a' Pásztor az ő nyáját az napon, mikor az ő el-széledett juhai közt vagyon: *így látogatom meg az én Juhaimat, és meg-szabadítom őket minden helyekről, a' mellyekre el-széledtek-volt a' felhősségnek és a' homályosságnak napján*. Mert a melly napon fel-támadott, sokaknak sok-képpen, és sok-féle ábrázatban jelent meg: Magdolnának egyedül, kertész képében [b]: úgyan azon Magdolnának, a' több Aszszonyokkal [c]: Péternek [d], a' más Evangéliomi két Tanítványnak, Szarándok vagy Jövevény képében [e]: a' Tíz Tanítványnak, ajtó-bé-zárva [f]: az után a' hallgató Hét Tanítványnak [g]: is még ajtó-bé-zárva, a' Tizenegy Tanítványoknak [h]; és egyebeknek-is a' Negyven napon, mellyeken nálok maradván, *szóllott nékik az Istennek Országáról* [i]. Minek-előtte pedig el-távozván tőlök Menybe ment, a' Nyájnak maga-helyett Pásztorúl és őrizőül Pétert rendelte, mondván [k]: *Legeltesd az én Bárányimat, legeltesd az én Juhaimat*. melly tiszt, világ végéig meg-marad az Anyaszentegyházban. De meg-is őriztetett a' Krisztus, hogy a' *Názarénus* névnek éppen meg-felelne: mikor őtet Heródes, és a' Zsidók üldözték: és viszontag mikor a' koporsóba tőttek, a' koporsót nem chak bé-pecsételvén, hanem őrizőket-is rendelvén mellé [l].

Harmadszor: Názaret annyit tészen, mint *Virág várasa*, vagy *Virágos várasa*: a' Názarénus pedig, mint *Virágos*, vagy *Gyönyörűséges mint a' virág*. Ez-is szépen illik a' Krisztushoz; ki magát, *Mezei virágnak, és Gyöngy-virágnak* nevezte [m]: minden Szentségnek, és Jó illatnak virágja: kinek azért mondotta a' Meny-aszszony [n]: *Vonnyengesd; utánnad futunk, a' te kenetid illatjára*. Ezért a' drága szépségért, és illatért, kívánta őtet a' Meny-aszszony. és azt mondotta [o]: *Fel-kelek, és meg-kerülöm a' Várast, a' szorosságon és útzákon keresem a' kit szeret az én lelkem*. Kívánták a' régi Patriarkák-is és Próféták: tudni illik, Ábrahám, a' mint Urunk mondotta [p]: Kívánta Jákob, mondván [q]: *A' te szabadításodat várom Uram*. Kívánta Moyses, mondván [r]: *Kérlek Uram, küld-el a' kit el-küldeni vagy*. Kívánta Dávid, mondván [s]: *Mutasd-meg Uram nékünk Irgalmasságodat: és szabadításodat adjad nékünk*. Kívánta Ésaias, mondván [t]: *Égek harmatozzatok onnan-felyül, és a' felhők csepegjék az Igazat: nyíllasszon-ki meg a' föld, és teremje az Üdvözítőt*. Kívánta Dániel; és azért mondotta néki az Angyal [u]: *Kívánságnak férfia vagy*. Kívánta Habakuk, mondván [x]: *Én az Úrban örülök, és vigadok az Istenben az én Jésusomban*.

Noha pedig ez-is a' név, mindenkor illett a' Krisztushoz: mindazáltal fő-képpen az ő halála-után-való Fel-támadásában; melyről imígyen beszél Dávid a' Krisztus képében [y]: *Újonnan meg-virágzott a' testem*. Mert, a' mint Sz. Ambrús mondgya [z]; A' Krisztus teste újonnan meg-virágzott a' Fel-támadásban; mivelhogy az előtt-is meg-virágzott-volt, midőn úgy mint *Virág nevekedett leszé gyökeréből* [a]; az az, a' szeplőtelen Szűz Máriának tiszta-ságos méhéből. Újonnan meg-virágzott, úgy-mond, midőn a' Zsidók, az ő testének Virágját el-metszven, a' koporsóból a' dicsőséges Fel-támadásával meg-elevenedvén ki-virágzott: és mint a' Virág, a' halhatatlanságnak mind jó illattyát, 's mind szépségét közlőtte az emberekkel: jó illattyát, a' Jóságos cselekedetekneke gyönyörűségét magával hordozván; Szépségét pedig, az Istenségnek örökké-való fogyhatatlanságát meg-mutatván. Az-okáért, alkalmatos időben támadott-fel a' Krisztus, midőn, a' mint *Lactantius* írja [b], az idő szép virágokkal tündöklik. Erről elmélkedik Sz. Bernárd, mondván [c]: Mikor az Isten meg-átkozta a' földet [d], *Tövisét és bojtorjánt termett*: de az új áldásnak dicsőségéről meg-újúlván, szép új virágot hozott. És ezzel a' Mezei virággal, több Virágok-is virágzottak; a' mint ugyan-azon Sz. Bernárd írja [e]; midőn a' Krisztussal-eggyütt, sok Szenteknek testei fel-támadtak [f]; midőn el-múlt a' Szenvedésnek tele, és zsarnok-elsőjét; a' mint a' Vő-legény énekli az ő Jegyesének, mondván [g]: *Kelly-fel, siess én szeretőm, én galambom, én szépem, és jöjj-el: mert már a' tél el-múlt, az eső el-ment, és el-távozott. Virágok láttattanak a' mi földünkön*: tudni illik, a' kik fel támadtak a' Krisztussal; kiknek, a' Krisztus Fel-támadásában kívált-képpen-való részek vólt.

Fel-támadott azért, I. Adám; a' mint Sz. *Athanásius* jelenti [h], Sz. Agoston [i], és *Origenes* [k]; hogy, a' ki leg-elsőben a' halálról-való sententziát hallotta, a' Fel-támadásban-is részes lenne az-által, a' ki az ő vétkét maga halálával el-törölte. II. Ábrahám: ki *Örvendezett, hogy látná a' Krisztusnak napját: látta, és vígadott* [l]. Mert, az Urunk, a' Fel-

támadá-

[u] Luc. 12. 32.
[x] Zach 13. 7.
[y] Mat. 26. 31. Mar. 14. 27.
[z] Mat. 14. 50.
[a] Ezech. 34. 11.
[b] Ioan. 20. 15.
[c] Matt 28. 9.
[d] Luc. 24. 34.
[e] Luc. 24. 18.
[f] Ioan. 20. 19.
[g] Ioan 21. 4.
[h] Ioan. 20. 26.
[i] Act. 1. 3.
[k] Ioan. 21. 15. 16. 17.
[l] Cant. 2. 3.
[m] Cant. 2. 1.
[n] Cant. 3. 2.
[o] Cant. 8. 56.
[p] Gen. 49. 18.
[q] Exod. 4. 13.
[r] Psal. 84. 8.
[s] Is. 45. 8.
[t] Dan. 9. 23.
[u] Hab. 3. 18.
[x] Ps. 27. 7.
[y] Serm. 59. de Dominica in Actu.
[z] Isa. 11. 1.
[a] Tertull. de Resurrectione.
[b] Traffat. de Dilig. Dei.
[c] Gen. 3. 18.
[d] Serm. 58. in Cant.
[e] Matt. 27. 52.
[f] Cant. 2. 10. 11.
[g] Ser. de Pass. & Cruc.
[h] Quæst. 26. ad Gen.
[i] Trast. 35. in Matth.
[k] Ioan. 8. 56.

támadásról-valo beszéd-után mondotta: és azt a napot kívánta Ábrahám látni, melyben a' Krisztus fel-támadott, és egyebeket is fel-támasztott; hogy be-tellyesedne, a'mit Urunk az-előtt mondott [h]: *Ha ki az ő beszédemet meg-tartya, halált nem lát örökké.* Az-okáért Ábrahám, Urunknak kivált-képpen-valo ajándékából látta a' Krisztus Fel-támadása napját: és vigadott, nem chak a' közönséges Hitért, mellyel hitte a' Krisztus dolgait, hanem kivált-képpen azért a' példáért is, melly Isákban történt kinek reménség-kívül-valo meg szabadúlása, a' Krisztus Fel-támadását példázta, mert, a mint Sz. Pál írja [i]; Akkor *vötte őtet például*, az az, a' Fel-támadásnak példájául. Az-okáért, a' ki például, és zálogúl vötte-vízsza a' fel-támadott Isákot, kétség-nélkül ő maga-is fel-támadván, vigadott a' fel-támadott Krisztussal eggyütt.

III. Isák: ki példája és zálogja volt a' Fel-támadásnak, és a' fel-támadó Krisztusnak: hogy juralmát vehné a' Félelemnek, a' melyben vólt, mikor a' feje fölött való kardal, a' Krisztus Szenvedését és Halálát példázta: és az Isten, kit *Isák Félelmé*-nek nevezett Jákob [k], akkor őröme és élete, vigasága és fel-támadása lenne. IV. Jákob: ki azért kívánta oly igen, hogy ne temetné őtet Józef Egyiptusban [l], hanem Kánaán földében: mellyet midőn eskűvéssel fel-fogadott-vólna Józef, *Izrael* (vagy Jákob) *imádta az Istent, az ágy fejében fordúlván* [m], az az, a' Krisztushoz: mert mint-hogy, a mint Sz. Ambrus írja [n], az ember ágya az ő teste, a' Testnek fején, érthettyük a Fő Testet, az-az, a' Krisztusnak fel-támadott testét. De mivelhogy Sz. Pál [o], és a Görögök, az Ágy feje-helyett, a' Józef Veszszejének tetejét értik, annak-is illendő magyarázattya lehet. Mert hihető, hogy Egyiptusban-is olly szokás volt; hogy a' Veszszős, vagy Sceptrom-tetején, valami vólt czimer- vagy jel-gyanánt; tudni illik, alma, liliom, rózsa; a' mint a' Kaldæusokról írja *Heródotus* [p]: és úgy Jákob, a' Virágot imádta, melly *a Józef gyökerébűl-valo veszszőnek tetején vólt* [q]; tudni illik, a' szép Jesus, ki Fel-támadásában hasonló volt a' Virághoz. V. Józef: kinek kezében volt a' Veszső, mellyet imádott Jákob: mert ő, a' mint az-előtt-is mondottam, eggyik fő példája volt a' Krisztus Fel-támadásának: és, a' mint ez után meg-mutatom, a' *Názarénus* neve, mindenik magyarázattya-szerént illik hozzája. VI. Moyses: ki a' Krisztus Fel-támadását sok-képpen példázta: és, a' mint Sz. *Cyrillus* írja [r], a' Moyseshez földre-vetett Veszszeje, az Isten Fiát példázta, ki *az Igasságnak Pálczája* [s]. És a' mi testünkbe öltözvén, hasonló lőtt a' Kígyóhoz, a' bűnös testhez: de a' Kígyónak ábrázatyát le-tötte, midőn Fel-támadása után az Attyának jobjára ült, és mindeneken birodalmot vött. És talám az volt oka, hogy Urunk, fel akarván ébreszteni a' kétkedelmes-szívű Tanítványokat, az ő Fel-támadásának hitelére, az Irásokat magyarázván, *Moyseshen kezdette-el* [t]; úgy mint ki annak jeles példája volt. VII. Dávid: kinek az Isten ígéretet tött a' Krisztusról [u]. És Szent Agoston nyilván mondgya [x]; hogy, ha egyebek fel-támadtak a' Krisztussal, nehéz el-hinni hogy Dávid azok-között nem lőtt-volna. Mellyet *Sophronius* azzal bizonyított [y]; hogy Szent Péter, a' Dávid halaláról szólván, nem mondotta, hogy az ő teste, vagy teteme, Jerusalemben vagyon; hanem, *Az ő koporsója*, úgy-mond [z], *nálunk vagyon mind e' napiglan.* VIII. Jónas Próféta: mert ő-is szépen példázta Urunk Fel-támadását; a' mint ő-maga Urunk mondotta [a], és egyebek-is, azonokért. De térjünk a' mi Virágunkra, a' Krisztusra.

II. RÉSZE.

GOndolom, hogy nem ok-nélkűl temettetett a' kertbe a' Krisztus [c]; hanem, hogy abból úgy jönne-ki, mint valami szép Virág: és kiben a' Virágnak jeles Tulajdonságit-is † fel találni: I. Hogy Szép: Mert mi lehet szebb a' Krisztusnál? ki *Ékes-ábrázatú az emberek fiai-fölött* [f]. II. Jó-illatú. Mert mi lehet jobb-illatú, mint a' kinek illattya az embereket maga-után vonsza és futtattya [g]? III. A' Gyümölchnek reménsége. Mert, kiben lehetett több reménség a' gyümölch felől, mint a' ki minden Igasságnak, Szentség ek, és dicsőségnek gyümölchét hozta az emberekben? a' mint Sz. Pál jelenti, mondván [h]: *Most pedig meg-szabadíttatván a' bűntől* (a' Krisztus-által;) *az Isten szolgái lévén pedig, gyümölchötök vagyon a' meg-szentelésre, végetek pedig az örök élet.* Igen illik pedig ide a' Virágnak hasonlatossága. Mert a' Virágnak el kell húllani, hogy gyümölch légyen belőle, és valamíg a' Virág egészszen meg-marad, addig gyümölch nem terem: azon-képpen a' Krisztus-is, az ő Halálával nyerte a' mi lelkünknek a' Szentség gyümölchét, mellyet nem szerzett-volna, ha meg nem holt-volna. És azért mondotta Isáias [i]: *Ha lelkét a' bűnökért adgya, hoszszú-életű magot lát.* És ő-maga

A
[h] Joan 8. 52.
[i] Hebr. 11. 19.
B
[k] Gen. 31. 42. 53.
[l] Gen. 47. 30.
[m] Hebr. 11. 21.
[n] Lib. de Isaac & anima, cap. 8.
[o] Hebr. 11. 21.
[p] Lib. 1. [q] Lib. 11. 2.
C
[r] Lib. de Sacramentis, cap. 14.
[s] Psal. 44. 7.
[t] Luc. 24. 27.
[u] Act. 2. 30. 31.
[x] Tract. 21. in Joannem.
[y] Serm. de Assumptione Virginis.
[z] Act. 2. 29.
[a] Matt. 12. 40.
D
[c] Joan. 19. 41.
† Hasonlóképpen tekintem-is, mint Fruktus, & brevis arvi: Mel dat arvi, fructum capiti, fine semine nullus.
[f] Psal. 44. 3.
[g] Cant. 1. 3.
[h] Rom. 6. 22.
[i] Isa. 53. 10.

A

a Jan. 12. 24. b Vers. 32.

Urunk [b]: *Ha a' búzán-mag a' földbe esvén, meg nem hal, abban maga marad: ha pedig meghal, sok gyümölchöt hoz.* És [b]: *Én ha fel-magasztaltatom a' földtől, mindenkort magamhoz vonsok.* IV. Rövid-életű: Mert, ha a' Krístus méltóságát meg-tekintsed, örök életet érdemlett, mint-hogy mindenekkel jól tőtt; de telyi állapotya-szerént-is, semmi betegségnek ő-benne helye nem lehetett: mindazáltal, életének leg-jobb korában, és virágjában esett-le, és meg-hólt: és azért hasonlította talám magát, chak hajtás-előtt-is, a' zöldellő fához [m]. V. Mézet ád a' mékeknek; az-az, az elmélkedő lelkeknek. Mert, a' mint a' mézzel-folyó-beszédű Sz. Bernárd mondgya [n]; a' JESUS a' szájban méz, a' fülben ének, a' szívben vigaság. VI. Koszorút ád a' tőnek: és azért mondgya [o]: *Légy hív mind halálig, és néked adom az élet koronáját*; melly Koronát-, *Hervadhatatlan*-nak nevez Sz. Péter [p]. Mint-ha azt mondaná: Nem a' közönséges és meg-hervadó virágból-valo lészen, hanem szépe leven, és meg-hervadhatatlan Virágból, a' minemű az örök dicsőségnek Paradichomában terem. Innét vagyon, hogy ama' Huszon-négy Vének, *az ő Koronájokat le-teszik a Krístus Királyi széke-előtt* [q]. VII. Mag-nélkűl terem a' Virág: a' Krístus pedig, a' szeplőtelen Szűz Máriától született, minden emberi mag-nélkül, a' Sz. Lélektől fogantatván. És mivelhogy az a' Virág, több Virágokat is nemzett, a' mint mondám, nem ok-nélkűl never bettyűk őtet Kertésznek is, kinek ábrázattyában jelent-meg Magdolnának [r]: és a' Kertész-fán a' tolvajnak a' Paradichomot, az-az, a' Gyönyörűségnek kertét igérte, mint fő Kertész [s], melyből Adám minden maradékival ki-üzettetett-vólt [t].

B

r Ioan. 20. 15. s Luc. 23. 43. t Gen. 3. 23.

Ennek a' Kertésznek, két kertje vagyon; és a' virágokat, eggyikből a' másikba, p'antállya: Az Eggyik kert, a' Vitézkedő Anyaszentegyház: a' Másik, a' Győzedelmes. Melly kertek között, egy olyan kűlömbség vagyon, mint a' kapun-kivül-valo, és házunknál-valo kertek-között: I. Mert, mi-képpen hogy a' kűlső Kertekből, válogatva a' leg-főbb virágokat szedik-ki, és a' házi kertbe plantállyák: azon-képpen a' vitézkedő Anyaszentegyházból, melyben jók és gonoszok vannak, *ki-választatnak a' Jubok a' gödöljek közzűl* [u]: és amazok, bé-vitetnek a' győzedelmes Anyaszentegyházba; ezek pedig kűnn hagyattatnak. II. Mi-képpen hogy a' kűlső Kertben, szűkséges a' sövény, vagy az őrizők a' lopók ellen; a' háznál-valóban pedig, semmi afféle nem szűkség: azon-képpen a' Vitézkedő Anyaszentegyházban, szükséges az Angyalok, és az Egyházi Pásztorok vigyázása, és őrizése, az Eretnekek, és gonosz emberek ellen. De a' Győzedelmesben nem szükséges; mert oda *a' lopo nem közelget* [x]. *Nem-is mégyen abba valami meg-fertéztetett, vagy utálatosságot-cselekedő* [y]. III. A' kűlső Kertekben találni mindenkor haszontalan füveket, gyümölchetlen fákat, és meg-aszottágakat: azon-képpen, a' Vitézkedő Anyaszentegyházban, az Isten Igéjének drága magva, nem mindenekben egy-arányu gyümölchöt terem. Mert, nem minden Keresztyén, igaz, hogy *úgy virágozzék mint a' pálma fa* [z]: sem-nem minden Keresztyén ollyan, mint *a' vizek folyása mellett plantálatott fa, melly az ő gyümölchét meg-adgya az ő idejében*; *és a' levele el nem hull* [a]. De affele haszontalan fákat, noha egy ideig el-vár a' Kertész, és körös-körűl meg-kapállya, és meg-ganejozza [b]; mindazáltal, végre nem kűlömben, mint a' gyümölchetlen főge-fát, az ő kemény, de igaz ítéletinek fejszéjével, ki-vágja, és az őrök tűzre veti [c]. A' Győzedelmes Anyaszentegyházban pedig, nincheu chak egy gyümölchetlen fa-is, hanem minnyájan hasonlók az *Élet fájához* [d], *melly Tizen-két Gyümölchöt hoz; minden hónapban meg-adgyán az ő gyümölchét*: és *örökkön örökké dicsérik az Urat* [e].

x Matt. 6. 20. Luc. 12. 33. y Apoc. 21. 27. z Psal. 91. 13. a Psal. 1. 3. 4. b Luc. 13. 8. c Heb. 3. 10. & 7. 19. d Apoc. 22. 2. e Psal. 83. 2.

C

D

Ezen két Kert-között, egy jeles hasonlatosság-is vagyon. Mert mindenikben igen szükséges a' rend; úgy hogy, az ágyakat el-rendelvén, egyben egy-féle virág légyen, másban pedig más-féle; és semmi zür-zavar azokban ne találtassék. Ezt fel-találjuk mind a' két Anyaszentegyházban. Mert a' Vitézkedőnek parancholja Sz. Pál [f], hogy *Mindenek tisztességesen és rend-szerént légyenek*. Mellyet igen meg-tart a' Romai Keresztyén Anyaszentegyház: mert minden dolgaiban szép rend-tartás vagyon; külömb-külömb rend-beli emberek találtatnak, kik a' szeretet-által minnyájan eggyezzek: eggyütt, látod a' Szűzeknek szép fejr liliomit; másütt-, a' Mártyroknak piros rózáit; málütt a' *Confessorok*-nak szederjes ivolyáit. Azért, fel-kiáltván, mondgya Sz. *Cyprianus* [g]: Ők boldog a' mi Anyaszentegyházunk, melynek Virági-között, fel-találod, mind a' Liliomokat, 's mind a' Rózákat. Hasonló-képpen beszél Sz. Ambrus-is [h]. Semmi illyen rend-tartás nincn az Újító atyafiak gyülekezetökben: hanem-, a' mint Oseas, nagy bóldogtalanságot jelentvén, mondgya [i]: *Mint a' nép, olyan a' Pap-is.* Nincn semmi kűlömbség, a' Predikátor- és Kalmár- vagy Timár-házött; a' Templom- és Pajta-között; a' Predikáláshoz- és a' Korchoma-házhoz-valo

f 1. Cor. 14. 40. g Lib. 1. ep. 16. h Lib. 7. in 1. 12. Luc. 14. 9. i Os. 4. 9.

kőzött.

kőntől kőzőtt. Mellyel nyilván jelentik, hogy oda lésznek, *a' hol mindeh semmi rend, hanem örökké-való iszonyúság lakik* [k]: De a' Győzedelmes Anyaszentegyházban-is mindenek el vannak rendelve; és *A' Csillag különbőz a' csillagtól fényességben*, úgymond Sz. Pál [l]: *így lészen a' hóltaknak fel-támadása-is*: noha minnyájan azon illyent látyták őrökké.

Negyedszer: A' Nazarénus annyit tészen, mint *Romló, Pusztító*, vagy *Prédáló*. Ezt-is fel-találjuk jó értelemmel a' Kristusban. Kiről nyilván mondotta Isaias [m]; hogy az ő neve, *Siess ragadományokat fosztani; siess prédálni*. Sőt önnön-maga-is azt mondotta [n]: *Mikor az Erős fegyveres az ő pitvarát őrizi, békességben vannak a' miket bír. Ha pedig erősebb nálánál jövén meg-győzi őtet, minden fegyverit el-veszi, a' mellyekben bízott; és az ő ragadományit el-osztya.* Ez-is fő-képpen a' Kristushoz, Halálához, és Fel-támadásához illik: a' mint Sz. Pál jelenti, mondván [o]: *Meg-fosztván a' Fejedelemségeket és Hatalmasságokat, bátorságosan által-vitte, nyilván győzedelmeskedvén őkön önnön-maga-által.* Erről értheztyük a' Dávid mondását [p]: *Emellyétek-fel Fejedelmek a' ti kapuitokat, és emelkedgyetek-fel örökké-való kapuk, és bé-mégyen a' Dicsőségnek Királya. Kicsoda ez a' Dicsőségnek Királya? Az erős és hatalmas Úr; a' hatalmas Úr a' harczban.* Holott jelenti Dávid, mint beszéllettek a' Jó Angyalok a' Gonoszokkal, midőn Urunk lelke Pokolra szállott; a' mint Arany-szájú Sz. János magyarázza [q]. És abból azt bizonyíttya; hogy, midőn Urunknak lelke pokolra szállott, mindeneket fel-rendített, és a' rendőléssel meg-bódúlt Várat fel-dúlta, és el-rontotta. És azt is mondgya; hogy azok *a meg-rontott Réz-kapuk, és az el-törettt Vas-zárok*, mellyekről emlékeznek Dávid [r], és Isaias [s]. Sz. *Epiphanius* pedig azt írja [t]; hogy a Kristust-követő seregnek Hadnagya, Gábriel Angyal vólt, és ő mondotta a' mit Dávidból elő-hozánk: és azt Evangéliomi szónak nevezi, és tellyes séggel vitézi és oroszlányi erős szónoknak. Gábriel-után, Mihály Archangyal azt mondotta: *Emelkedgyetek-fel örökké-való kapuk.* A' több Angyalok pedig: Vakarodgyatok-el innét latorkapun-állók: emellyétek-fel a' kapuitokat; az-az, vegyétek-ki sarkokból, és tellyes séggel el-vigyétek, se többé bé ne tegyétek. Nem azért parancsolták pedig hogy fel-emellyék a' kapukat, mintha az Úr bé nem mehetett-vólna a' bé-zárt kapukon-is; vagy hogy azokat fel nem nyithatta-vólna erővel: hanem, azt akarta az Úr, hogy ő-magok az Ördőgök, mint Pártos szolgák, szolgállyanak; a' kapukat fel-nyissák; el-vigyék, és el-rontsák. Azt pedig nem az alatson-rendű, és kőz Ördőgőknek mondották, hanem a' Fejedelmeknek.

Némellyek, a' Dávid mondását úgy értik, mint a' Jó Angyaloknak ön-kőztők valo beszélgetéseket, Urunknak Menybe-menetele-kor: úgy hogy, a' kik Urunknak a' földön szolgáltak, és Menybe késérték, előtte menvén, a' Meny-országi kapuin-álló Angyaloknak mondották-légyen, hogy fel-emellyék a' kapukat, hogy az után ne lennének bé-zárva. Így magyarázzák Sz. Ambrús [u], Sz. Agoston [x], Sz. *Basilius* [y], és Sz. *Justinus* [z]. Romában a' *Jánus* kapuja, békeséges időben bé-téve állott; mikor pedig had vólt, nyitva tartották. Kristus Urunk minden ellenségin diadalmat vévén, mind a' Pokol, 's mind a' Meny-országi kapuit meg-nyitotta: amahhoz ki-hozván, és ebbe bé-iktatván az ő Hiveit. Azt írja *Brissonius* [a]; hogy a' Romaiak, némelly győzedelmes Fejedelmekről azt mondották: Békeséget szerezvén a' földön és tengeren, a' Jánus kapuját bé-zárta [†]. De mi azt mondhattyuk a' mi Győzedelmes Fejedelmünkről; hogy Békeséget szerezvén a' földön és tengeren, az égben és pokolban, mind a' poklot, 's mind a' Meny-országot meg-nyitotta; és dichőségesb vólt minden Romai Győzedelmes Fejedelmeknél.

De mint-hogy még-is had vagyon, és lészen-is mind addig, míg nem *az Atya Isten, a' Kristus ellenségit tellyes séggel sámolyúl tegye az ő lábainak* [b]: azt mondhattyuk, a' mint *Horatius* ír [c]: hogy a' gonosz viszsza-vonyás, a' hadakozó kapukat ki-rontotta [†]. Más-felől pedig azt kell meg-gondolnunk, a' mit vigasztalásúnkra mondott a' Kristus [d]: *Bízzatokegyatok, én meg-győztem a' világot.* És azt mondgyuk Sz. Pállal [e]: *Hálá légyen az Istennek, ki nékünk győzedelmet adott a' mi Urunk Jesus Kristus-által.* Továbbá, a' Romaiak a' Győzedelmes Fejedelemnek egy bólt-hajtásal-való Kaput [†] chináltak, és azon által-mentek: A' mi Kristusunknak affele Kapu nem kellett. Sőt, hogy meg-mutatná, hogy mindeneknek ura, a' Kapukat, a' mellyek vólnak-is, fel-emeltette a' késérő Angyalokkal: mi-képpen Jerusalembe menetelekor-is, a' ruhákat nem reája adták, hanem alája tőtték, és a' földre teriteték [f]: mivel hogy *az ég az ő széke, a' föld pedig az ő lábainak zsámolya* [g]. Azt írja *Suetonius*, *Nero* Chászárról [h]; hogy, mikor feir lovakon akart Neápolyba menni, a' Város kő-falának részét le-törette,

és a'

A

[k] Isa. 10 22.

[l] 1. Cor. 15. 41.

[m] Isa. 8. 3. [n] Luc. 11. 21

[o] Col. 2. 15.

[p] Ps. 23. 7.

B

[q] Hom. 88. in loc. Sacr. Deum.

[r] Ps. 106. 16. [s] Isa. 45. 2. [t] Orat. de Sepultura Christi.

C

[u] De fide, Resurr. c. 6. [x] Ep. 142. [y] In Ps. 23. & Orat. 3. contra Eunom. [z] Contra Trypho. & Apol. 2. [a] In Numam, Lib. 2. c. 128. [†] Pace terra mariq; parta, Janum clusit.

[b] Ps. 109. 1. 1 Cor. 15. 25. [c] Lib. 1. Sat. 4.

D

[†] Discordia terra, Bello finitima pollicitos gentes fugerit.

[d] John 16. 33. [e] 1. Cor. 15. 57. [†] Arcus Triumphalis. [f] Matt. 21. 8. [g] Isa. 66. 1. Matt. 5. 34. [h] In Nerone.

es a'

A

és a' tövésen ment-bé. Azon módon ment *Antiochiába*, *Alexandriába*, és *Romába*; holott a' leg-nagyobb boltos kaput-is le-tőrette, és úgy ment a' Palotába, a' piaczon által. *Plutarchus* azt írja [l]; hogy a' Győzedelmes Fejedelmeknek meg-engedtek, hogy a' kő-falnak valami részét le-törnék: jelentvén azzal, hogy, a' melly Városban ollyan vitéz emberek vannak, nem szükségesek a' kő-falok; hanem azok-nélkül-is hadakozhatnak, és győzedelmesek lehetnek. Hallyad mit mond a' Próféta a' mi Győzedelmes Fejedelmünkről [k]: *Fel-mégyen az által-nyitó ő-előttök* (tudni illik, a' *Lyuk*ból ki-szabadúlt Igazak-előtt:) *el-oszlyak, és által-menjenek a' kapun, és bé-menjenek azon: és által-mégyen az ő Királyok ő-előttök, és az Úr lészen ő-előttök*, melly Urunk Menybe-menetelekor teljesedett-bé.

l Plut. in Pyrrhum, et in Apoph. Lacon. k Mich. 2. 13.

Holott vedd eszedbe, minémű szép Nevekkel nevezi Dávid Urunkat az Angyalok képében [l]:

B

l Ps. 23. 7.

Először; *Dicsőség Királyának*; az után, az *Erők Urának*: melyből a' Sz. Atyák, a' Krisusnak igaz Istenségét bizonyíttyák; Sz. *Justinus* [m], Sz. *Cyrillus Alexandrinus* [n], Sz. *Athanasius* [o]: ki azt azzal-is erősíti, hogy Sz. Pál azt írta [p], hogy a' Dicsőségnek Ura fel-feszíttetett: és azt mondgya, hogy a' Sz. Háromság-béli személyeknek, egy dicsőségek vagyon: mivelhogy nyilván mondgya az Isten [q], hogy az ő dicsőségét másnak nem adgya: de mivelhogy a' Fiú, azon Isten az Atyával; midőn a' Fiúnak dicsőséget adunk, azt nem másnak adgyuk, hanem az egy igaz Istennek. Innét mondgya Szent Pál-is [r]; hogy *egyedül az Istennek légyen tiszteség, és dicsőség*; az, tudni illik, melly az Istennek tulajdona, mert egyéb dicsőségben, az igaz Isten-félő emberek-is részesek lehetnek: mivelhogy azon Sz. Pál [s], *Dicsőséget és tiszteséget ígér minden jót cselekedőknek*. És az Isten is azt ígérte, hogy *Meg-dicsőíti az őket-dicsőítőket* [t].

m In Trypho-nem. n Lib. 2. in Isaiam. c. 35. o De Incarn. Christi. p 1. Cor. 2. 8. q Isa. 42. 8. & 48. 11. r 1. Tim. 1. 17. s Rom. 2. 10. t 1. Reg. 2. 30.

Ebből ki-tetszik, hogy az Isten bosszúsága-nélkül tiszteljük a' Szenteket; de hozzájok illendő tisztelettel. De mivelhogy a' Szenteket-is az Istenért tiszteljük: és Dávidnak-is *Igen tiszteletesek az Isten barátí* [u]; *igen meg-erősödött az ő Fejedelemségek*: méltán nevezzük az Istent *a' Dicsőség Istenének* [x]; Ki *dicsőíttetik a' Szentek tanátsában* [y]: és, *dicsőséget az ő Szenteiben* [z]. és, *Ő a' mi dicsőségünk* [a]: és, *ő-benne dicsekedünk* [b]. Kit az Anyaszentegyház napon-kéntgyakorta dicsőít ama' szép tiszteltető versel; Dicsőség az Atyának, és a' Fiúnak, és a' Szent Léleknek. Innep-napokon pedig, az Angyali énekkel-is [c]: *Dicsőség magasságban az Istennek*. Ugyan-is *Az ő Templomában* mindnyájan *dicsőséget mondanak* [d]; és a' ki itten *kegyelmet* adott, amott *a' dicsőséget-is* megadgya [e]; az-az, a' Boldogságot, melly az Isten dicsőségének fő cselekedete: és ő-neki-is nagy dicsőségére vagyon; mert ott mutattya-meg minden dicsőségét.

u Ps. 138. 17. x Ibid. 7. 2. y Ps. 88. 8. z In Translatione Martyrum. a Jer. 2. 11. b Ps. 105. 47. c Luc. 2. 14. d Ps. 28. 9. e Ps. 83. 12.

Másodszor; az Angyalok a' Krisust, *Erős és hatalmas Úrnak nevezik, hatalmas Úrnak a' harczon*. Mert, a' mint Arany-száju Sz. János magyarázza [f], Győzedelmessé lőtt a' harczon, fel-fegyverkezvén a' kegyetlen Fejedelem ellen; az emberi testtel tűzes nyilait meg-oltván; a' poklot meg-foszt ván, győzedelmet vévén Fel-támadott: és *az el-sévelyedést Jobbot ad, vallásra tévén, örömmel vészsza vitte*. Sz. Bernárd azt írja [h], hogy Isaiás-is, több jeles Nevei-között, *Erősnek* nevezte [i]: mert minket a' háboruságokban meg-oltalmaz, és a' levegő-égben lézzegő lelkeket el-kergeti tőlünk. *Tertullianus* azt mondgya [k]; hogy az Úr Krisus, Vitézkedő, és Fegyveres hadakozó; ki a' Lelki ellenségek-ellen, lelki hadat viselt, és lelki harczal, 's lelki fegyverrel meggyőzte őket. Ezt példázta a' sok Ördög az emberben, *Legio*nak nevezvén magát [l]: de ki-űzve lőttek. Végezetre, a' Halállal-is meg harczolt, és a' Keresztnek fegyverével hatalmat vőtt rajta. Mert, a' mint a' Próféta mondotta [m], *Szarvak az ő kezében*; *ott rejtette-el az ő erősége*: *az ő orczája-előtt mégyen a' halál*: *és az Ördög ki-mégyen az ő lábai előtt*. Azért mondotta [n] ő-maga-is: *Bízzatok, én meg-győztem a' világot*. Es [o]: *Most vagyon a' világnak ítélete*: *most a' világnak Fejedelme ki-vettetik*: *és én, ha fel-magasztaltatom a' földről, mindeneket magamhoz vonszok*.

f In Ps. 23. g Mat. 18. 12. Luc. 15. 5. h Serm. 10. in Psalm. i Isa. 9. 6. k Lib. 4 contr. Marcionem cap. 20. l Luc. 8. 30. m Hab. 3. 4. 5. n Joan. 16. 33. o Joan. 12. 31. 32.

A' balgatag Zsidók azzal álmodoznak, hogy a' *Messias* keményen fog ő-érettek harczolni, és sok vért fog-ontani: és arra magyarázzák az ő Véres öltözetit, midőn Isaiásnál azt mondgya [p]; hogy *A' népek vére az ő ruházatira fetskendezett, és minden öltözetit meg-rútította*. Arra magyarázzák, az ő *oldalára fel-kötött Kardot*-is: és az ő *Egyes nyilait* [q]: és, hogy *Sokaknak egybe-romlva fejeket a' földön* [r]; úgy hogy, az ellenség vérével-folyó patakból ízik az úton. Úgy magyarázzák a' Gog- és Magog-ellen-való harczát-is [s].

p Isa. 63. 3. q Ps. 44. 6. r Ps. 109. 6. 7. s Ezech. 38. & 39. t Isa. 53. 7. u Ps. 2. 6. x Isa. 12. 4. 1. Thess. 2. 8.

De meg-chalatkoznak: nem vévén eszőkbe, hogy a' Messias *Bárány* [t]: Ki *Királyá rendeltetett Sionon a' Szent Hegyen*, *hogy hirdesse az Isten parancsolatit* [u]: *hogy meg-verje a' földet az ő szájának vesszejével*, *és az ő ajakinak lelkével meg-ölje az istentelent* [x]: Ki *a meg-*

repedezett nádat sem rontya-meg, sem a' föstölgö gyertya-belet meg nem öltya [y]: *És Nem kiált: sem az ö szavát oda-ki nem hallyák* [z]. A' mi Üdvözitönk, a' mint Oseásnál mondotta [a], *Meg-szabadít minket a' mi Urunkban Istenünkben: és nem kézzel, és karddal, és viadallal és lovakkal, és lovagokkal.*

Mihelyen e' világra születvén harczolni kezdett, leg-ottan békeséget hirdetett [b], és akkor mindenütt békeség vólt. És az utólsó harcza-előtt dicsöitését jelentvén, nem fris lóra ült, mint egyéb harczolók, hanem *szamárra, mint szelíd Király* [c]: *el-bányván a' hadakozó kézzel, és békeséget szólván a' Pogányoknak* [d]: *az ö Testamentomának Vére-által ki-bocsátván az ö foglyait a' verembül* [e]: *el-törvén a' kézzel, és el-rontván a' fegyvereket, és a' paizsokat meg-égetvén tüzzel* [f]: hogy *meg-virágoznek az ö napjaiban az Igasság, és a' békeségnek bövelkedése* [g]: midön *le-szálla mint az esö a' gyapjúba* [h], minden zörgés- és chaté-paté-nélkül: *Uj hadakozásokat választott az Ur* [i]; melyben ki-ki maga-ellen, és leg-közelb-valók-ellen harczollyon: *Melly vitézkedésnek fegyveri nem testiek, hanem hatalmasok az Isten-által, az Erősségnek el-rontására* [k]. A' mi Dávidunk, né Saulnak fegyveribe öltözvén, hanem *Pálczát és parittyát vévén kezébe*, harczolt-meg a' pokol-béli Goliáttal [l]. És azt meg-győzvén, és tulajdon Vérével meg-véresitettvén, minek-utána *a' Sajátt egyedül nyomta* volna, *az ö ékes hoszszú rubájában, és az ö erősségének fökaszagában* [m], ment-fel Meny-országba.

[y] Ifa. 42. 3.
[z] Ifa. 42. 2.
[a] Oſe. 1. 7.
[b] Luc. 2. 14.
[c] Zach. 9. 9. Matt. 21. 5.
[d] Zach. 9. 10.
[e] Ifa. 61. 1.
[f] Pſ. 45. 10.
[g] Pſ. 71. 7.
[h] Judic. 6. 37. Pſ. 71. 6.
[i] Exod. 5. 8.
[k] 2. Cor. 10. 4.
[l] 1. Reg. 17. 39. 49.
[m] Iſa. 63. 1. 2. 3.

III. RESZE.

MInd ezekből, nyilván ki-tetszik, melly méltán neveztetett légyen a' Krisſus *Názarénusnak*, vagy *Názaretinek*. De nem elég azt tudnunk; hanem azon kell szorgalmatoskodnunk, hogy mi-is azon nevet érdemellyük, a' meg-mondott Négy dologban igaz követői lévén a' Krisſusnak, ez áldott Innepekben; a' mint Jósef eleven példája vólt: I. Jósef Szent vólt: mert tiszta-életü vólt. a' tiszta élet pedig Szentségnek nevezterik. És a' báttyaitól el vólt választva, mind egyéb erkölcsében és ártatlanságban, 's mind a' tiszta élethen: fő-képpen Rubentől, ki az Attya ágyát-is meg rútitotta [n]: és Judástól, ki menyével rútolkodott [o]. Mi-is azon igyekezzünk, hogy Szentek legyünk; és abban a' szentségben, mellyet a' Gyonás- és Communikálás-által nyertünk, álhatatosan meg-maradgyunk: el-válván azoktól, kik e' szent napokon, chak a' Testnek, a' Világnak, és az Ördögnek szolgálnak és kedveskednek, tobzódással, czifrasággal, és játékkal. Követsük mi a' jámbor Tobiást: ki P. *Noha mindeneknél ifiabb vólt a' Nefstalim nemzetségében, mindazáltal semmit gyermekül nem tselekedett dolgában. És midön minnyájan az Arany-borjúkhoz mennének, mellyeket Jeróboam* (az-az, a' népnek oſtromlója) *az Israël Királya chinált-vólt: ö egyedül futotta mindenek társaságát, és Jerusalembe-ment az Ur Templomába, és ott imádta Israelnek Urát Istenét.* Nem kétlem; de bár meg-chalatnám, hogy e' napokban, sokan mennek a' két Arany-borjúhoz: a' czifra Aranyas köntösökhöz, és az Arany kupákhoz; mellyeknek találója, a' nép oſtromlója az Ördög. De mi, azoktól el-távozván, Jerusalembe mennyünk, hogy lássuk mik történtek abban e' napokban, és hálákat adgyunk az Israël Urának Istenének olly nagy Jó-tetteményiért.

[n] Gen. 35. 22.
[o] Gen. 38. 15.
[p] Tob. 1. 4. 5.

II. Jósefet az Isten chodálatos-képpen meg-őrizte, a' báttyainak dühös irígységétől, és a' gonosz aszszonyának fertelmes inchelkedésétől; midön amazok *az ö kútba eresztették* [q], emezért pedig *a' tömlöczbe vetették* [r]. Jósef, az Istentől adatott bölcheségével, Egyiptust-is meg-óltalmazta, hogy el ne veszne a' nagy éhségben: sőt több Tartományokat-is segétet-meg. Mi-is jó őrizői legyünk a' mi szivünknek: mellyet meg-őrizvén, életünket őrizzük-meg; a' mint Salomon jelenti, mondván [s]: *Minden őrizettel tartsd-meg a' szívedet, mert abból származik az élet:* Ha pedig gondollyuk, hogy annak őrizetire elégtelenek vagyunk, annak kezébe bizzuk, a' ki azt mondgya [t]: *Add nékem fiam a' te szívedet*: és minden bizonnyal meg-őrizi.

[q] Gen. 37. 24.
[r] Gen. 39. 20.
[s] Prov. 4. 23.
[t] Prov. 23. 26.

III. Jósef, mint a' virág, ékes vólt [u]: *Szép-orczáju, és ékes-tekintetü*. Kiről imigyen jövendölt az attya [x]: *Fel-nevekedö fiu a' Jósef, fel-nevekedö fiu, és ékes-tekintetü: a' leányok futottak a' kö-falon*; tudni illik, kivánván ötet látni. De sokkal szebb vólt belsö szépséggel: és mint a' drága-illatu virág, sok Ifiaknak örök példát hagyott minden Jószágos cselekedetekben. Mi-is valóban virágozók legyünk, és a' Virágnak tulajdonságit mutassuk-meg mi-magunkban, lelki ismeretünknek szépségével; magunk viselésének jó-illatu példájával: hogy *a' Krisſus jó illattya legyünk az életre* [y], a' hövséges gyümölchnek reménségével; rövid életünkről-való gyakor elmélkedésel. mivel hogy *Az aszszony állattól született ember, rövid ideig élvén, sok nyavalyákkal el-telik*: ki

[u] Gen. 39. 7.
[x] Gen. 49. 22.
[y] 2. Cor. 2. 15.

mint

A

a Jac. 14. 2. *mint a' virág ki-nyílik, és el-nyomattatik* [a]: *és el fut mint az árnyék, és sohat azon állapatban meg nem marad.* Adgyunk mézet a' méheknek; kedves, és kegyes nyájaskodásunkal felebarátunkat az Isteni dícséretre gerjesztvén. Adgyunk kosztorút a' fejeknek; *Tisztelettel egy-mást meg-előzvén* [a]. Es földbe-vetett mag-nélkül nevekedgyünk: a' jóban, nem földi dologra-valo tekintetből szorgalmatoskodván, hanem chak az Isten kedvéért; hogy ővé légyen minden dichőség.

a Rom. 12. 10

IV. Jósef, rontó és pusztító, vagy prédálo vólt; de jó értelemmel: mert az Isten segérségével, báttyainak álnok tanátsokat meg-rontotta; és bölcheségével Egyiptust neminémű-képpen el-pusztitotta, és el-prédálta, midőn a' gabona ártában, *Farao tár-házába gyűjtötte az Egyiptusiaknak minden pénzőkot* [b]: *barmokat magához váltotta: földőket el-foglalta, és ő-magokat szolgálat-alá vetette* [c]. Mi-is prédálók legyünk, Salomonnak amaz intése-szerént [d]: *Ments-meg azokat, a' kik halálra vitetnek: és a kik veszedelemre vonyattatnak, ne szűnnyél meg-szabaditani.* Tudgyuk, és láttyuk, hogy e' napokban sokan a' lelki halálra vitetnek, a' vagy inkább ő-magok a' halálra sietnek. Siessünk mi-is azokat ki-szabaditani, és jó útba igazitani: meg-gondolván, a' mit ugyan-ott mondott Salomon [e]: *Ha azt mondod; Ninch erőm: a' ki a' szívek látója, érti, és a' lelkednek szabadítóját sémmi meg nem challya, és meg-fizet az embernek az ő chelekedeti-szerént.* Kétség-nélkül az ollyan Jó chelekedetért, minémű a' felebarátunknak ki-szabaditása az őrők veszedelemből, és halálból, nem egyébbel, hanem az őrők Bóldogságos élettel fizet: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Fölséges Isten, az ő áldott Szent Fiának drágalátos érdemiért. Amen.

b Gen. 47. 14
c Vers. 20. 21
d Prov. 24. 11

B

e Vers. 13.

MASODIK PREDIKATZIO.

C

AZ Isten bölchesége, arra igazgattya és izgattya az ember száját és nyelvét, hogy azt beszéllye a' mit nem túd, és nem-is gondollya mi légyen az-alatt. Igy jövendőlt Kaifás az emberi nemzetnek Meg-váltásáról, hogy az a' Kristus halála-által menne véghez; mellyet Kaifás nē tudott, sem gondolt, sem kívánt. Mert mikor azt mondotta [a]; *Hasznosb hogy egy ember hallyon-meg a' népért, és az egész nemzetség el ne veszszen*: azon ő mást gondolt: de az Evangelista meg-magyarázta, mondván; *Ezt pedig magától nem mondá: hanem holott azon esztendő-béli Fő-Pap vólna, Profétála, hogy* JESUS *meg-halna a' nemzetségért; és nem chak a' nemzetségért, hanem, hogy az Isten finit, kik el-valának szélledve, egybe gyűjtené.* Jól mondgya azért Sz. Agostron [b]; hogy az Isten parancholattyából, az ember elméje olly képeket forgasson, mellyeket nem ért, és azoknak se végét, se magyarázattyát nem tudgya. Igy történt dolga Faraónak [c], és Nabukodonosornak [d]: kik az álom példázattyát nem tudták, míg nem azt Jósefről, és Dánielről, meg-értették. A' mái Evangéliomban-is, a' két Tanítványnak úgy jelent-meg Urunk, hogy meg ne ismérnék, kik ő-véle, 's ő felőle úgy beszéltek mint idegennel; nem külömben, mint Jóseffel a' báttyai [e]: kik, mind addig sem tudták ki légyen, míg nem ő-maga meg-mondotta: *En vagyok a' Jósef, kit el-adtatok Egyiptusban: nem a' ti tanátsotokból, hanem az Isten akarattyából küldettem ide.* Sok dolgokat beszéltek úgyan a' mái Tanitványok a' Kristusnak ő-felőle, nem tudván hogy ő légyen; és úgy mondották azt-is [f]: *Te vagy-e egyedül Jövevény Jerusalemben, és meg nem tudtad a' mik abban lőttek e' napokban.* Igazat mondottak abban, hogy őtet mondották egyedül Jövevénynek: noha azt ők nem értették, és talám most-is sokan nem értik, mi módon vólt egyedül a' Kristus Jövevény a' földön; holott az Irás gyakorta mondgya, hogy minnyájan Jövevények és szarándokok vagyunk. Az-okáért, hogy azt jól meg értsük, és abból lelki tanuságot vegyünk: e' mostani Predikáztióban,

a Joan. 11. 50
b Lib. 12. de Gen. ad litteram. 4. 7. 9.
c Gen. 41. 25
d Dan. 2. 29.
e Gen. 45. 5. 8.

D

f Luca 24. 18

I. Meg-mondom, Mi módon vólt a' Kristus Szarándok.
II. Meg-magyarázom, Mint vólt Egyedül Szarándok.
III. Szóllok a' Kristus kérdéséről, melly tettetésnek láttatott; és egyéb chelekedetiről.

ELSŐ RESZE.

NYilván meg-ismérték a' Hivek, hogy Jövevények e' földön. Mert mikor Farao azt kérdette Jákóbtól [g]; *Hány a' te életed esztendetnek napja?* azt felelte: *Az és*

g Gen. 47. 8.

szarán-

szárándokjának napjai, száz harminc esztendők, kevesek és nyavalyások. David is azt mondgya [b]: *Jövevény vagyok náład és szárándok, mint minden atyáim.* Sz. Péter is úgy írt a' Híveknek [k], *mint Jövevényeknek, és szárándokoknak.* A' Pogány-böcs *Seneca* is, ezt az életet Szárándokságnak mondotta [l]: és hogy, minek-utánna sokat járunk, haza kell térnünk. Ez így lévén, Mi módon volt a' Kristus egyedül Jövevény a' földön? Felelet: Minnyájan Szárándokok vagyunk személyünkben, de a' Szárándokságnak tisztiben el nem járunk: melyben valóban el-járt a' Kristus, azért ő Egyedül volt Szárándok a' földön. Az-okáért, minnyájan Szárándokok vagyunk a' világon: mivelhogy *Nincs itt maradandó városunk, hanem a' jövendőt keresjük* [m].

A

[b] Ps. 38. 13.

[k] 1. Pet. 2. 11.

[l] *De Vitand. fortun.*

[m] Héb. 13. 14.

Mondaná valaki: Mi módon lehetünk mi a' földön Szárándokok: holott e' földön lőttünk: senki pedig nem mondatik Szárándoknak születtésének helyén, hanem idegen helyen? Felelet: Noha a' földön lőttünk: mindazáltal Jövevények vagyunk. A' kinek szálléi-szám-kivetésben vannak, mint-hogy nem ott születik a' hol szüleinek derék lakó-helyök és örökségök vagyon, igazán Jövevénynek mondatik; és ha szüléinek lakó-helyét meg-kereli hogy örökségét el-foglallya, jól mondatik Szárándokságban lenni: azon-képpen, mint-hogy a' mi fő Atyánk, az Isten, a' végre teremtett bennünket a' mi igaz és boldog Hazánkon-kivül, hogy abba siessünk minden-szorgalmatosággal: valamig azon-kivül vagyunk, méltán mondatunk Szárándokoknak. Hogy pedig Sz. Pál azt mondgya a' Híveknek [n]; hogy *Már nem vendégek és jövevények, hanem a' Szentek polgár-társai, és az Isten háza-népe*: nem azon értelemben vészi a' Jövevény nevét, a' melyben mi ekkidig vóttuk az írásból: hanem, azokat nevezi Vendégeknek és Jövevényeknek, kik az Isten ismérettitől, és az igaz Hittől távúl vannak; és a' Krisztussal, mint Fejökkel, nem eggyesülnek. mert Sz. Pál azon Levelében imigyen beszél [o]: *Abban az időben Kristus-nélkül voltatok, idegenek az Izrael nyájaskodásától, és Jövevények a' szövetségében, az Igéret-felől nem lévén reménységtek; és Isten-nélkül voltatok e' világban. Most pedig a' Kristus* Jesusban, *ti, kik valaha távúl voltatok, közel lettetek a' Kristus Vére-által.* Az-után mondgya Sz. Pál: *Azért már nem vattok vendégek és Jövevények* (tudni illik, a' miénkünkről az-előtt szóllott, kiknek sem Hitök, sem Istenök; *hanem a' Szentek polgár-társai, és az Isten háza-népei*; tudni illik, az igaz és eleven Hit-által. De ezzel a' Polgársággal, nem ellenkezik a' Szárándokság: mivelhogy azon Hit-által keresjük mi-is az örökké meg-maradandó Hazánkat.

B

[n] Eph. 2. 19

[o] Vers. 12.

C

De, lássuk már, a' Kristusban a' Jövevények tulajdonsági mint találtattak-fel:

I. Jövevény az, a' ki más Tartományban született, más nemzetség-között nevekedett. Romában, a' Romai ember polgár, nem jövevény; de a' Spanyól, és Német, jövevény. Minden emberek Földiek annyiból, hogy földből származnak, és a' földön élnek: egyedül az ember Kristus, személye-szerént nem földi, hanem Mennyei, és azért Jövevény a' földön. *Az első ember*, úgy-mond Sz. Pál [p], *a' földből, Földi: a' második ember menyből, Mennyei.* Mennyei, nem a' teste-szerént, mint-ha azt menyből hozta-vólna alá, és chak úgy ment-vólna által a' Szűz Marián, mint az első-víz a' chatornán; mint némelly Eretnekek bolondúl vélték, Sz. Agostonnál [q]; hanem, az Istени személyért, a' mint Sz. Agoston magyarázza [r], a' vagy ugyan test-szerént-is: mivelhogy természet-fölött, a' Sz. Léleknek Mennyei ereje-által, fogantatott, és született, a' mint Sz. *Hilarius* magyarázza [s]. Innét vagyon, hogy az édes Jesus, Betlehembe, a' földi városba jutván, mint ismeretlen Jövevény, nem talált helyt a' szállásón [t]; hanem, az istállóba szállott; és a' vetett ágy-helyett, a' jászolba fektetett: de az ő Polgári, az Angyalok, meg-ismérték; és a' Mennyei seregnek sokasága dicsérte őtet, és szolgált néki, követséget hordozván a' Pásztorokhoz [v]. Külömben volt dolga, a' bársonyba- és bíborba-öltözö Gazdagnak [x], ki *minden nap frissen lakott*: és e' világon, mindenek ismérték, és bőcsüllötték: de a' más világon, nem vitték az Angyalok Mennyországba, mint Lázárt, kit ingyen ismérni sem akart, hanem pokolban temettetett.

p 1. Cor. 15. 47.

q Haeres. 11.

r Ep. 57. ad Bonifacium.

s Lib. 2. de Trin.

t Luc. 2. 7.

D

v Luc. 2. 9. 13.

x Luc. 16. 19.

II. A' Jövevények, vagy tellyességgel külömb nyelvet szólnak; mint a' Németek Olasz-országban; vagy, ha azon nyelvök vagyon-is, külömben ejtik a' szókat; mint Magyar-országban a' Székelyek. Így ismérték-meg Pétert a' Papi-fejedelem udvarában, hogy Urunk Tanítványa volt: mert úgy szóllott mint a' Galileaiak; noha azok-is Zsidóúl szóllottak. és azért mondották a' szolgák néki [b]: *Bizony azok közzűl vagy, mert Galileai-is vagy.* Es [c]: *Bizonyos a te-is azok-közzűl vagy: mert a' szóllásod-is ki-jelent-téged.* Mikor a' Galaaditák meg-verték és futamtatták az Efraim nemzetségét, el-foglalták a' Jordán réveit; és a' fiavok-járásán próbálták-meg őket, mondván mindeniknek [d]: *Mondgyad* Sibboleth, *melly Búza-fövés magyarázatik.* Ki felelé-vala, Sibboleth: *azon bétüvel, a' Búza-fejet, ki nem mondhatván: és mingyart ragadván meg-ölik-vala a' Jordán révénél.* Így-is

b Mat. 14. 70. Luc. 22. 59.

c Mat. 26. 73.

d Judic. 12. 6.

A

Jövevény volt a' Kristus e' világon: kinek szóllását, vagy nem értik, vagy érteni nem akarják a' világ fiai. Azt mondgya Urunk [a]: *Boldogok a' lelki szegények, a' szelidek, a' kik sírnak, a' kik áldozzák szomjuhozzák az igasságért*: de ki érti a' Világ fiai-közzül? kiknek tellyességgel külömböz izavok-járása. Nincs nálok nyomorúltabb dolog a' Szegénységnél, nincs alább-való dolog mint a' Bolondságot el-hálgatni, nincs jobb dolog mint vigadni, és senkitől nem bántatni. Dávid értette a' Kristus szavát; és a' Világ fiáért nem-is akarta hallani; és nem-is ismérte azokat rokoninak, mondván [b]: *Ragadj-ki engem az idegen fiak kezéből.* (Miért nevezi Idegeneknek?) *kiknek szájok hiuságot szóllott*: Vallyon mit? *Bóldogoknak mondották a' népet, melynél azok vannak.* Michodák azok? *Kiknek tái-házok rakyak, ebből annabb-folyék. Az ő jutok tenyészők, hövelődák az ő ki-menetelekben: az ő tehenek jóvének. Nincs a' tövénynek romlás, sem ütal-járás, sem kiáltás az ő uczájokban.* Kik nem igaz nyelven szóllottak: azért meg-hazudtolta őket, utánna vetvén: *Bóldog a' nép, kinek az Ur az ő Istene.* Urunk azt mondotta; hogy *Meg-tagadgyuk magunkat, a' keresztet fel-vegyük* [c]. de ki érti? mind külömben szóll a' Világ: Szép dolog az Uraság: bóchüllerés az emberek dichérete; &c. Gyakorta a' Tanító szavát sem értik, ha a' Penitenziáról, és Tellnek fanyargatásáról szóll. és azt mondgyák, [d]: *Kemény beszéd ez, ki hallhattya azt?* Sőt ugyan, *Hanyan-is állanak* [e]: és nem járnak a' Kristus Anyaszentegyházával; hanem, ki-szakadván, Eretnekekké léfznek, hogy testőknek szabadon kedvek-kedhessenek. És kevesen mondgyák Péterrel [f]; *Uram, kihez mennyünk? az örök életnek igéi vannak nálad.* Az örök életnek igéi voltak a' Kristusnál; és azért állottak-el sokan mellőle: de, ha a' világi életnek igéi lettek-volna nála; azt ajándották-volna sokkal többen, és örömesben követték-volna: de az idegen nyelvet nem értették, vagy nem kedvelleték: mert *a' test-szerént-való ember, meg nem fogja azokat, a' mik az Istén lelkéből* [g] *mert bolondság önnéki, és nem értheti.* Heródes, földi ember volt, és a' földieknek kedvök-szerént szóllott; azért dichérték beszédét, mondván [h]: *Istennek szava, és nem emberé.* De a' Mennyei Angyalnak nem kedve-szerént szóllott: Ki miatt azért meg-verte őtet, és meg-emésztetvén a' férgektől, meg-hált. Dávid-is azt mondgya [i]; hogy *Idegenné lett az attya-fiainak, és jövevény az anyja-fiainak*: *Mert az Istén házában-való buzgóság meg-emésztette őtet*: az-az, el nem hallgathatta a' gonoszságot, hanem meg-dorgálta.

B

C

III. A' Jövevényt. Köntösén ismérjük-meg: mert külömb-formájú ruhában jár a' Spanyól, külömben a' Német, külömben a' Magyar. A' mi a' külső öltözetet illeti. lehet hogy Urunk nem külömbözött a' Zidóktól, hogy azért tartották-volna Idegennek: de, mint hogy a' Szent Irás a' Chelekedetekről úgy szóll mint az Öltözetről, mondhattyuk; hogy Urunk úgy-is Jövevény volt, mert igen külömbözött Chelekedetiben a' földi emberektől. Ésaias azt mondgya az istentelenek chelekedetiről [k]: *Pók-hálókat szőttek. Az ő pók-hálójokból nem léfzen ruházat, se bé nem födöztetnek az ő munkájokkal: az ő munkájok haszontalan munka, és a' hamisságnak chelekedete az ő kezőkben.* A' hol látod, hogy a Chelekedetet nevezi Ruházatnak. De Sz. János-is, *Bóldog*, úgy-mond [l]. *a' ki vigyáz, és őrizi az ő ruháit, hogy mezítelen ne járyon, és ne lássák az ő rútságát.* De a' Menyegző-házból-is ki-vetteték, *a' kinek nem volt menyegzős ruhája* [m], az-az, Jó-chelekedete. e'-szerént bizonyos, hogy igen külömbözött az Urunk Ruházattya az egyéb emberekétől. Mert a' földi emberek ruhája semmire-kellő, mert *Mindnyájan el-hajlottak, mind-egyaránt haszontalanokká lettek: nincs a' ki jót chelekedgyék, nincs chak egy-is* [n]. De a' Kristus külömben öltözött: *mindeneket jól chelekedett* [o]: *ki bánt nem chelekedett* [p]. Nem kedvelli a' mi Szarándokunk Adámnak bőr-köntösét, hanem tiszta gyapjat kíván. úgy mint *Makula-nélkül-való árnyatlan Bárány*: és azért int bennünket Sz. Pál [q]; hogy *El-vessük a' setétségnek chelekedetit, öltözzünk a' világosságnak fegyverében; és ugyan a' Kristus Jesusban-is, ki a' világnak igaz Világossága*, követvén őtet szép chelekedetiben. Dávid-is, midőn, a' mint nem régen mondám, Idegennek nevezte-volna magát és Jövevénynek [r], a' többi-között a' Ruházatról emlekezik, mondván: *Fel-fedtem tellemet bűnöddel* (mint a' Pallástal;) *és gyalázatomra lett nékem*: mert meg-csúfolták az idegen öltözetért. Es [s]: *Öltözetemet zokkáttam* (ez-is idegen öltözet;) *és példa-beszédé lettem nékik.* Továbbá a' Földi emberek öltözete halandó, és igen hamar el-kopik, és meg-rothad; tudni illik, a' Test: de a' Kristus, noha halandó testet vitte-le, és a' halálnak meg-engedte hogy azt meg-szaggassa; mindazáltal meg nem rothadott: mert *Nem engedte az Istén, hogy az ő Szente rothadást láttsa* [t]: Fel-támadása után pedig, tellyességgel dichőséges testbe öltözött, mellyen a' Halál nem fog.

D

IV. A Szarándok a' hol szarándokságban jár, semmi váras, semmi házat magának

nem

[a] Mat. 5. 3. 4. 5. 10.
[b] Ps. 143. 11.
[c] Mat. 10. 38. & 16. 24.
[d] Joan. 6. 61.
[e] Ps. 1.
[f] Joan. 6. 69.
[g] 1 Cor. 2. 14.
[h] Act. 12. 22.
[i] Ps. 68. 9.
[k] Esa. 59. 5. 6.
[l] Apoc. 16. 15.
[m] Mat. 22. 12.
[n] Ps. 13. 3. & 52. 3.
[o] Mar. 7. 37.
[p] 1 Pet. 2. 22.
[q] Rom. 13. 12. 14.
[r] Ps. 68. 9. 11.
[s] Ps. 72. 22.
[t] Ps. 15. 10.

nem tulajdonit, ha szintén azokon által-mégyen-is, vagy meg-száll is bennek egyideig. Innét mondotta a mi Szarándokunk [a]: *Az én Országom nem e világból való.* És [b]: *A' rókáknak barlangjok vagyon, és az égi madaraknak fészkök: az Emberfiának pedig nincsen hová fejét le-hajtsa fekvő.* Adámnak két fia közzül, *Kain épitett Városi meg-maradó Várost* [c]; ki az illetlen-eknek feje volt: Abel pedig, az Igazakkal azt mondgya [d]: *Nincsen itt maradandó Városunk, hanem a jövendőt keressük.* Azért mondgya Sz. Gergely [e], hogy a' Gonoszok a' Földön, a' Jók pedig menyben választ-nak magoknak Várat. De az értetlenek-nek mind a' dicsőségek is igen rövid: mert Kainnak csak hetedízig-való maradéki voltak, és mindnyájan el-vesztek a' víz-özön-kor, meg-maradván az igaz Noé. Innét mondgya Sz. Pál [f]: *Elude-lkedvén, és a' mivel be-fedődtessünk, azokkal meg-elégedgyünk.*

Nagy bolondság tehát a' földi örökségért és gazdagságot szorga'-matosan keresni, a' mint a' Világ fiai cselekesznek; a' Mennyei Házáról pedig el-feledkezni: mellyért, félő, hogy ítélet napján a' Pogányok ne kárhoztassanak sok Keresztyeneket a' Tehetetlenségért. Mert *Laértius* azt írja *Anaxagoráról*, hogy, midőn pörbe hívták valami örökségért, leg-ottan oda engedte. És midőn napon-ként kifelé kellene öröksége, és az atyjának fiai feddenék hogy örökségét nem okalmazná: az újával az eget mutatván, azt felelte nékik: Amaz az én házam és örökségem, arra viselek gondot; azt okalmazom; a' mi a' földön vagyon, nem enyim. Mit mondhatott-volna többet, ha a' Krisztus Iskolájában tanúlt-volna-is? Hol találni sok Keresztyént, kik ezt mondgyák? Nem-de nem azt mondgyák-e, ha nem szájjal, de szívvel [g]: *Az egek Ege az Úré; a' földet pedig az emberfiainak adta?* Hová lésznek az *Epicúrus* Iskolájában tanúlt emberek, kik nem emberül, hanem barmúl szoktát mondani: Bár Isten magának tartaná Meny-országot, csak-is birhatnók a' földet, és azon kedvünk-szerént lakhatnánk?

V. A' Szarándoknak, bottya kezében, hogy azzal a' vizeken bátorságosan által-mehessen; fáradott testét azzal meg-nyúgosítsa; az ebeket el-kergessze. A' mi Szarándokunknak bottya, vagy pálczája, a' Kereszt-fa volt, mellyel minden háborúságnak parakin által-ment, és méltán mondhatta Jákobbal [h]: *Pálczámmal mentem által e' Jordanon: és, most két seregekkel jövök-viszsza.* A' hoz támaszkodott nagy sok fáradságok-és szenvedések után; és ugyan-azon el-is alutt: azzal fúzte-el a' pokol-béli *Cerberus*-ebet; a' Halálnak fejét meg-rontotta. Ezt példázta a' Dávid bottya, mellyet kezébe vőtt [i], mikor a' Góliáttal bajt akart vívni Szarándoknak tartván magát. Kit noha meg-útált a' kevély Góliat, mondván [k]: *Vallyon eb vagyok-e én, hogy bottal jössz hozzám?* mindazáltal a' meg-érzette, hogy a' Szarándokot meg nem kellett volna útálni; ki őtet, mint az ebet agyon verte. Azt írja *Cassianus* [l]; hogy az Egyiptusi Barátok, midőn útra mentek, bot-okhordoznak, Szarándokságokat jelentvén: és meg-magyarázza annak példázatyát, mondván: Annak-hordozása, félek-szerént arra int, hogy, a' kik a' bűnöknek annyi ugató ebei-között járnak, és a' lelki gonoszságoknak látha-tatlan fenevadai-között, fegyvertelenül ne járjanak: hanem, midőn azok reájok rohannak, a' Keresztet jelével el-kergessék; és annak szüntelen-való emlékezetével, oltalmazzák magokat.

VI. A' Szarándoknak szükség hogy táskája, vagy tarisznyája légyen, melyben, eleséget hordozhasson magával, és egyéb szükséges dolgokat: mert sem mindenütt találni eledelt; és a' hol találni is, jól meg-vonják az árát. A' mi Szarándokunknak táskája, az ő drágalátos Szent Teste, melyről emlékezett Úrunk képében Dávid, mondván [m]: *El-szaggattad a' zsákomat, és környűl-övedzél engem vigasság-gal.* Abban a' Krisztus táskájában Kenyér vagyon, melly meg-erősíti az ember szívét. mert Úrunk mondotta az ő Testéről [n]: *Ez a' mennyből alá-szállott kenyér; hogy, ha ki abból eszik, meg ne haljon.* Vagyon váltságunkra-való Kinch-is: mert *Nem meg-veszendő aranyon, vagy ezüstön váltattunk-meg, hanem a' Krisztusnak drágalátos Vérén* [o].

VII. Azt írja *Cicero* [p]; hogy a' Jövevénynek és szarándoknak illik az, hogy csak maga dolgára viselljen gondot; más dolgáról ne tudakozzék, se ne foglalatoskodjék abban magát. A' mi Szarándokunk azt mondotta [q]: *Alá-szállottam mennyből, nem hogy az én akaratomat cselekedgyem, hanem annak akaratyát, ki engem küldött.* Mi légyen pedig az, leg-ottan meg-magyarázza, mondván [r]: *Ez pedig az Atyának, a' ki engem küldött, akaratya: hogy valamit nékem adott, el ne veszessek abból.* Olly szorgalmatosan el-járt pedig a' mi Szarándokunk az Ő hivatalyában, hogy semmi idegen dolgokban nem akarta magát foglalni: és midőn egy atyafiának meg-mondaná, hogy meg-osztaná vele az örökséget; azt felelte néki [s]: *Ember, ki rendelt engem Bíróvá, vagy osztóvá köztetek?* Mintha azt mondotta volna: Nem én hivatalom az, nem azért jöttem e' világra. Midőn pedig a' Tanítványi azon kérnék, hogy egyék; azt felelte [t]: *Vagyon nékem enni-való étkem, melyet ti nem tudtok.* Az után pedig meg-magyarázta [u]: *Az én étkem az, hogy*

A
[a] Ioan. 18. 36
[b] Luc. 9. 58
[c] Gen. 4. 17.
[d] Hebr. 13. 14.
[e] Lib. 16. Moral. c. 6.
[f] 1. Tim. 6. 8.
B
[g] Psal. 113. 24.
[h] Gen. 32. 10.
[i] 1. Reg. 17. 39. 40.
C
[k] vers. 43.
[l] Collat. 11. cap. 3.
[m] Psal. 29. 12.
[n] Ioan. 6. 50.
D
[o] 1. Pet. 1. 18.
[p] Lib. 1. Offic.
[q] Ioan. 6. 38.
[r] vers. 39.
[s] Luc. 12. 13. 14.
[t] Ioan. 4. 31. 32.
[u] vers. 34.

A

...hogy annak akaratyát cselekedjem a ki engem küldött, hogyel-végezzem az ő dolgát. Akkor pedig a' Samariai Aſszony állattal beſzéllett, hogy meg-térítené, és az igaz Iſtennek isméretire vezetné. Ezért nyájaskodott a' bűnösökkel, és magához fogadta őket, noha sokan zúgolódtak ellene [x].

x Mat. 9. 11. Luc. 15. 2. & 19. 7.

VIII. Mikor a' jó tévény a' Vendég-fogadóhoz bé-száll, szépen köszönti a' gazda; víg kedvel fogadgya; és mindenben kedvét keresi, 's jól tartya: de lassan-lassan meg kezd a' barátság hűlni: és minél akar bulcskózni, mindeneket drágán meg kell fizetni, és gyakorta meg-is háborgattyák. Mikor a' Krisſtus e' világra jött, úgy tetszett hogy sokan víg kedvel fogadták az Angyalok dicséretet mondottak néki [y]: a' Pásztorok is *dicsőítették és dicsérték az Iſtent, mindenekben a' miket hallottak és láttak* [z]: a Mágusok, *le-borulván imádták* [a], és drága ajándékokkal, aranyal, temiénnyel, és mirrával fel-tiszteltték. A' vén Simeon-is *áldotta az Iſtent* [b]: és az Anna Próféta-aſszony, *Vallást tett az Úrnak, és mindeneknek szóllott ő-felőle, a' kik várták az Iſraël váltságát* [c]. Keresztelő János pedig, még az annya méhében-is *örömmel ugrált* az ő jelen-voltán [d]. De nem sokáig: mert, kedvetlenségét mutatott hozzája a' Világ. Mert *Heródes*, halván az ő születését, *meg-háborodott, és az egész Jerusalem-is vele* [e]: azután halálra-is kereste [f], és Egyiptusba kellett előlte futni. Az-után, mennyi háborgatása volt a' Farisæusoktól és Irás-tudóktól! Végezetre, keményen meg-fizetett, és ugyan vérével, mellyet egy cseppig kiomott, és életét-is ki-adta, és méltán mondhatta Dáviddal [g]: *A' mit el nem ragadoztam, akkor meg-fizettem.*

a Mat. 2. 3.
b Luc. 2. 28.
c vers. 38.
d Luc. 1. 44.
e Mat. 2. 3.
f vers. 13.
g Ps. 68. 5.

B

C

IX. A' Szárándok, ha jól viſeli magát a' Vendég-fogadónál, hamar el-felejtik: de ha a' gazdát meg-búsítya, sokáig meg-marad emlékezete. Azt hallottam, hogy egy fő-ember, ollykor talált volt régi Gazdájához, mikor sok vendégi és foglalatosſági voltak; és azon kérte, hogy bé-fogadná, mint-hogy tudná hogy az előtt-is szállott nála, és jól viſelte magát, meg-fizetvén valamit a' gazda kívánt. De a' Gazda, chak jó szót sem akart néki adni: sőt, meg sem akarta ismérni, mondván: Ki tudna mind azoktól meg-emlékezni, a' kik nálam szálnak, és jól meg-fizetnek? Minden-nap jőnek 's mennek a' vendégek: nem tudom azért, voltál-e valaha házamnál, vagy nem; fizettél-e jól meg, vagy nem. Meg-búsúlván a' fő-ember a' gazdának nagy emberteleuségén, monda néki: Hidd-meg Gazda, hogy im nem akarlz ismérni, mivel hogy barátságoſſan viſeltem magamat hozzád: de más módon ismértetem meg magamat veled. és fel-ölvén lovára, jót chapa a' kardal a' pofáján, és dolgára méne. Az-után-is arra lévén útya, bé-tére a' Gazdához szállást kérni. Ki mingyárt meg-ismérte. és tartván attól, hogy az előbbi tánczra fogja, nagy bőcsülettel fogadta, és jól-is tartotta. A' mi Szárándokunk, mindennel jót tőtt; és, a' mint Sz. Lukách írja [h], *Szóllyal járt jól tévén, és meggyógyíttvan mindeneket, a' kik az Ördögtől le-nyomattatva valának*: de keveſen emlékeznek meg róla. melyről ugyan panaszolkodik-is, mondván [i]: *El-feledtve voltam a' szívében mint a' holt.* De a' kit valami nyavalyával meg-látogat, igen meg-emlékezik róla; a' mint Dávid jelenti, mondván [k]: *Midőn ölné őket, keresik-vala őtet: és meg-térnek-vala, és jó reggel hozzája jőnek-vala.* Es [l]: *Töltsd-be orczájokat gyalázattal: és meg keresik Uram a' te nevedet.* Őrizkedgyünk azért, hogy az örök kárhozatra ne veſſen bennünket, a' hol kételenül-is meg-emlegetsük őtet: hanem inkább, vegyük jó neven e' mostani jó-téteményét; és ha zörget ajtónkon [m], örömeſt bé-bochátsuk, hogy velünk vachorállyon, és mi ő-vele. Mindenkor meg-emlékezzünk róla, és dícsérjük őtet: mert soha hasonló Jövevény hárunkhoz nem tért. És sok-képpen Egyedűl volt ő Szárándok; a' mint ezennel megmutatom.

h Act. 10. 38.
i Ps. 30. 13.
k Ps. 77. 34. 78. 34.
l Ps. 82. 17.
m Apoc. 3. 20.

D

II. RÉSZE.

EGyedűl volt ő Szárándok: I. Iſteni állapattyában. Mert a' Sz. Háromság-béli személyek közzül, chak ő lőtt emberré; és a' hoz-képeſt, ő volt egyedűl Jövevény a' földön, kiről mondhattyuk Jeremiáſſal [n]: *Miért lészesz mint a' Jövevény a' földán, és mint az útas-járó, ki el-tér a' szállásra?* II. A' Mennyei boldogsághoz-képeſt. Mert ő egyedűl, Meny-országi Polgár lévén, és lelkével az Iſtent színről színre látván: mindazáltal, testi-ízeként Szárándok volt, távúl lévén a' Mennyei Jerusalemtől. III. Fogantatásához-képeſt. Mert ő egyedűl fogantatott férfiu mag-nélkől a' Sz. Léleknek műnyei erejéálral: de mindazáltal, igaz emberi testbe öltőzött, melybe soha senki hasonló nem volt hozzája; és azért új ember volt, és Jövevény. IV. Az Emberi természethez-képeſt. Mert a' fogatatásának rédiből, és módgyából, né részesül Adámnak vétkébe, melybe minden ember részes természete-szerént; úgy hogy, a' Boldogságos Szűz Maria-is részes lőtt volna abban, fogatatása-szerént, ha az Iſteneknek kivált-képpen-való Malaſztya el-nem vette

n Jer. 14. 8.

volna.

vólna. V. Születtésében. Mert, noha e'világnak Ura vólt: mindazáltal Szarándokságban születtetett, chak helye sem lévén a' szálláson. Es noha igazán, és valóban a'szüzleány'állattól születtetett: mindazáltal az Annyának, se fájdalmat nem szerzett, a' mint egyéb fiak; se szüzeſségét meg nem sértette. VI. Tanitásában, és Chodatételiben: mellyekben chodálatos vólt, és hozzája hasonló nem találtatott. VII. Szenvedésében. Mert, árthatlan lévén, a' tolvajokkal eggyütt feszittetett-fel: és olly kinokat szenvedett, minémüeket senki nem-is hallott. VIII. Halála-után, mint Jövevény, más koporsójába temettetett. IX. Fel-támadásában. Mert az-előtt, nem vólt tudva a' halhatatlanságra-valo Fel-támadás: ő vólt első, a' ki a' halhatatlan életre támadott-fel; és maga erejével támadott-fel; a' mint ő-maga nem chak egyszer jelentette [a]. X. Midőn Fel-támadott, mind testében 's mind lelkében dichőségben és bóldogságban vólt: do, mint Szarándok, negyven napig a' földön maradott, nyájaskodván a' Tanitványival, és *szóllván nékik az Isten országáról* [b]. XI. Az ő testét Menybe fel-vitte, és az Attyának jobjára helyheztette, mint Jövevényt és szarándokot: mert a'testnek, mint földi állatnak, földi helyének kellett vólna lenni; és a'föld a'testnek tulajdon lakó-helya. XII. Mint Jövevény, idegen szín-alatt adta magát az Oltári-szentségben az utólsó Vachorán-is, az Apostoloknak; és Fel-támadása-után-is, a' mái két Tanitványnak: Menybe menetele-után pedig, mind világ végé-ig, adgya a' Híveknek; a' végre, hogy Szarándokságokban úti eledelek légyen, melynek ereje-által az Isten hegyére juthassanak, mint Illyés az Angyaltól vótt Kényer-által [c].

Kivántatnék bizony, hogy mi-is, követvén a' Krisztust, valóban meg-mutatnók hogy igaz Szarándokok vagyunk; hogy a' mi igaz Hazánkba sietünk, hogy ott őrök nyugodalmat nyerjünk. Azt pedig úgy mutathattyuk-meg: I. Ha nem a' földet tartyuk Hazánknak, hanem Meny-országot. Es azért *A' mi nyájaskodásunk Menyben vagyon, a' honnét várjuk az Üdvözitőt-is, a' mi Urunk* Jesus *Krisztust; a' ki meg-újittya a' mi alázatos testünket, hasonlóvá tévén az ő dichőséges testéhez* [d]: Es, *Az oda-fel-valókat keressük, a' hol a' Krisztus vagyon az Istennek jobján ülvén: az oda-fel-valókról elmélkedjünk, nem a' földiekről* [e]. II. Ha örömest szóllunk a' Mennyei dolgokról. Mert, noha *Sem a' szem nem látta, sem a' fül nem hallotta, sem az ember szivébe fel nem mentek, a' miket készitett az Isten az ötet-félőknek és szeretőknek* [f]: mindazáltal bizonyos, hogy, a' ki azokról örömest szóll és hall, azoknak szeretetire és kivánságára fel-gerjed; a' miat hogy *A' gonosz beszélgetések meg-vesztik a' jó erkölcsöket* [g]. III. Ha, *Míg időnk vagyon, mindenekkel jót cselekesszünk* [h]. IV. Ha e'világi dolgokban nem szorgalmatoskodunk; mivelhogy *azokat a' Pogányok keresik* [i]. és el-hiszszük, hogy *Tudgya a' mi mennyei Atyánk mi-nélkül szükölködnünk*, és meg-adgya nékünk. V. Ha a'Krisztus keresztét mindenkor velünk hordozzuk, és szivünk-szerént azt mondgyuk Sz. Pállal [k]: *En-tőlem távúl légyen dicsekednem, hanem chak a' mi Urunk* Jesus *Krisztus Keresztében*. VI. Ha az életnek Kenyeréhez, az Oltári-szentséghez, gyakorta és aitatosan járúlunk, mint úti eledelhez. VII. Ha nem vizsgállyuk egyebek életét, hanem hivatalunkra viselünk gondot, hogy vakmerő ítéletbe ne essünk, és azt szemünkre ne vessék [l]; *Mit látod a' szálkát az atyádfia szemében, és a' gerendát a' te szemedben nem látod? Kép-mutató, vesd-ki először a' gerendát a' te szemedből, és akkor látod ki-vetni a' szálkát az atyádfia szeméből.* VIII. Ha nem hiszszük a' hamis Világnak: ki noha most víg orczát mutat hozzánk, mindazáltal mezitelen bochát-ki bennünket, mindenektől meg-fosztván. IX. Ha nem kedvezünk, se a' Világnak, se a' Testünknek: mert úgy lészünk emlekezetben nálok, és a' melly Test most nehezli a' fanyargatást, az-után meg-kőszöni: sőt olly nagy jutalmát vészi, hogy meg sem emlekezik róla; a' mint Urunk jelentette a' mái Tanitványoknak, a' miat ezennel meg-mutatom.

III. RESZ E.

Midőn Urunknak azt mondotta-vólna Kleofás [m]; *Te vagy-e egyedül jövevény Jerusalemben, és meg nem tudtad a' mik abban lőttek e'napokban?* azt felelte, kérdés-képpen: *Michodák?* De mi viszontag azon tudakozhatnánk Krisztus Urunktól: Miért kérdette azt? mint-ha nem tudta-vólna michodák történtek ő-rajta, mellyeken az ég és a' föld meg-indúltak. Nem tudta-e, hogy harmad napelőtt a' tövises korona által-járta a' fejét; a' szegek meg-liggaták kezeit és lábait; az ostorok, meg-hasogatták egész testét; a' dárda meg-nyitotta oldalát? Miért kér-

A

di tahát, michodák légyenek azok? Jól tudta bizony: mert a' szegek liggatáſit, és a' dárda nyitását meg-is tartotta az ő ſzent teſtén: de a' nagy dichőség-miatt, melyben volt Fel-támadása után, minden fájdalmról nem-inémű-képpé el-feletkezett, és bé-tellyeſedett, a' mit a' Profétánál olvaſunk [a]: *El-feledve vannak az előbbi nyomorúságok.* Ennek pedig az oka nem egyéb, hanem a' Kriſtuſnak hozzánk-valo végheteten ſzeretete; melyhez képeſt, ſemminek alitotta a' mit ſzenvedett értettünk: úgy hogy, ha ſzükséges lőtt-volna, többet-is örömeſt ſzenvedett-volna. Rakelért, hét eſztendeig ſzolgált Jákob [d]: de *azok kevés napoknak látattanak néki a' ſzeretetnek nagyſágáért.* mert a' Szeretet, nagy és hoſſzú munkát-is ſemminek tart, chak hogy ſzerét tegye annak a' mit ſzeret. Noha pedig a' Szeretet, egy-képpen rővid időt-is hoſſzúnak itél, nem győzvén várni a' mit kíván: mindazáltal, midőn ſzerét téſzi, el-feleſleti véle a' hoſſzú munkát. Nem kétlem, mivel Jákob igen kívánta a' ſzép Rákelt, nem chak hét eſztendő, de hét nap-is hoſſzúnak tetſzett néki: de midőn azt meg-nyerte, kevéſnek alitotta minden munkájár: melly nem kichiny, hanem nagy volt; a' mint ő-maga jelentette, mondván [e]: *Éjjel és nappal, hévség és hideg ſhtvala, és el-távozik vala az álom ſzemeimtől.* Haſonló képpen, igen ſzeretvén minket a' Kriſtus, Harmincz-három eſztendeig ſzolgált érettünk, és minek-előtte megnyert bennünket hoſſzúnak tetſzett az idő, a' nagy kívánság-miatt; és azért mondotta [f]: *Keresztséggel kell meg-keresztelkednem, és mi-képpen ſzorongattatom mígiem el-végeztetik.* holott a' Keresztségen, a' Szenvedéſt érti. És mint-hogy a' Tanitványinak iránt akarta bátoritani, a' következendő háboruságoknak el-ſzenvedéſére, azt jelentette, hogy ő azokban nem chak réſzes léſzen vélek-együtt, hanem Kalaúzok-is léſzen, és ő hal-meg elsőben érettök. melly haláltól, nem chak nem retteg, hanem ugyan kívánnya-is azt: és alig várja hogy el-érkezzék. Azért mondotta, már közel lévén a' halálhoz [g]: *Kívánva kívántam e' Húſvétet meg-enni veletek, minek-előtte ſzenvedjek*: tudván, hogy ezt meg-évén, a' Szenvedéſre megyek. De minek-utánna el-végezte a' Szenvedéſt, minden fáradságát kevéſnek alitotta, mellyel a' ſzerelmes dolgot meg-nyerte.

B

C

Midőn valami marhát igen meg-kedvellünk, hogy ſzerét tegyük, ſe fáradságunkat nem kiméllyük, ſe költségünket nem ſzánnyuk; és alig várjuk, hogy kezünkhöz kaphaſſuk: Kezünknél lévén pedig, ſemminek alittyuk a' mit érette adtunk, vagy chelekedtünk. és, ha valaki drágállya, azt mongyuk: Michodát adtam, vagy fáradtam érte? Ha többet adtam, vagy fáradtam volna-is, nem bánnám; ſemminek alitanám. Igy kérdi azért a' mi édes Üdvőzítőnk. Michodák történtek Jeruſalemben? Mint-ha azt mondaná: Pedig én meg-nyertem az emberi nemzetet, minden munkámat ſemminek alitom. Igy érthettyük a' mit Zakariáſnál olvaſunk [h]: *Michoda ſebek ezek a' kezeid közepin? És mond: Ezekkel ſebesittettem-meg azoknak házában, a' kik ſzeretnek vala engem.* Mint-ha azt mondaná: Nem kőlőmben tartom azokat, mint-ha ſzeretetből lőttek volna: mert én ſzeretetből vőttem-fel azokért a' kiket ſzerettem. És talám Judáſt-is, több okai-közőtt, azért nevezte *Barátyának* [i]; hogy, noha úndok árultatáſt, és iſzonyú vétket chelekedett; úgy hogy, *jobb lőtt volna néki, ha nem ſzülettetett volna* [k]; mindazáltal, mivelhogy azt Urunk főlőtte igen kívánta a' mi ſzeretetünkért, azt barátságnak tartotta, árulóját *Barátyának* mondván; kit kéz-is lőtt volna barátságában meg-tartani, ha kétségbe nem eſett volna.

D

Ebből, a' mint ki-tetſzik Urunknak hozzánk-valo nagy ſzerelme; azon-képpen ki-nyilatkozik, a' mi kichiny és gyarló ſzeretetünk ő-hozzája: kik noha *még ſzintén a' vérig nem tuſakodtunk, a' bún ellen viaskodván* [l]: mindazáltal azt alittyuk, hogy igen ſokat chelekedtünk és ſzenvedtünk a' Kriſtuſért. Holott, ha mit chelekedtünk-is, vagy ſzenvedtünk, nem ő-érette lőtt; úgy hogy abból néki valami haſzna következett volna: hanem magunkért, vagy bűneinkért lakolván, vagy az örők jutalomért munkálkodván. mert, ha *a' Kriſtuſnak azokat kellett ſzenvedni, és úgy menni-bé az ő dicsőſégébe* [m], noha ő-néki más módon-is volt a'hoz igaſsága: nyilván mi, a' ſzenvedés-nélkül, a' más dicsőségébe inkább nem megyünk. Az-okáért, ha a' gyarló teſtünk, vagy valamelly hizelkedő hamis barátunk, azt kezdené fülünkbe ſugdalni; hogy főlőttébb ſanyargattyuk, vagy ſzenvedtettyük magunkat, azt-felelyük a' Kriſtuſsal: Michodák azok a' miket ſzenvedünk? És azzal mutaſsuk igaz ſzeretetünket a' Kriſtushoz; hogy, a' mit ő-érette ſzenvedünk, kevéſnek alittyuk; a' mint-hogy bizony kevés-is, ha a' Kriſtuſnak méltóságát, és hozzánk-valo ſzeretetit meg-gondollyuk.

a Iſa. 65. 16.

d Gen 29 20

e Gen. 31. 40.

f Luc. 12. 50.

g Luc. 22. 15

h Zach 13. 6.

i Mat 26 50

k Mat. 26. 24

l Heb. 12. 4.

m Luc. 24. 26

Más oka-is lehet a' Kriſtus kérdésének; tudni illik, a' Fel-támadáſnak dicsőséges állapattya: mert az olly bőchüllettes, gyönyörűséges, tellyes minden jókkal, hogy, arra tekintvén a' meg-bóldogúlt ember, és más-felől meg-gondolván a' múnkát mellyel azt nyerte, a' fáradságot semminek alíttya, a' Jutalomhoz-képeſt. Innét mondgya Szent Pál [n]: *Állítom, hogy nem méltók ő most-való idénk szenvedéſi, a' következendő dicsőségre, mellyel meg-jelentetik mi-bennünk.* Melynek más-ſuct jeles okát adgya, mondván [o]: *Mert a' mi most a' mi háborúságunkban egy szem-pillantáſig-való és könnyű, fölötte igen fő módon a' dicsőségnek örökké-való nagy-voltát ſzerzi mi-bennünk, nem ſigyelmezvén mi azokra a' mellyek láttatnak, hanem a' mellyek nem láttatnak; mert a' mellyek láttatnak, ideig-valók; a' mellyek pedig nem láttatnak, örökké-valók.* Ha most valaki azt kérdené Sz. Lőrincztől; Ha emlékezik-e a' Roſtélyról mellyen meg-sütötték? Sz. Iſtvántól; Ha a' Kövekről, mellyekkel agyon verték? Sz. Pétertől; Ha a' Kereſztről, a' melyre fel-feſzítették? Sz. Páltól; Ha a' Kardról, mellyel fejét vótték? Sz. Bártalantól; Ha a' Késről, mellyel meg-nyúzták? Sz. *Ignátius* Mártyrtől; Ha az Oroſzlányokról, kik el-ſzaggatták? és ſzámtalan egyéb Sz. Mártyroktól; Ha emlékeznek-e az iſzonyú kínokról, mellyekkel életőket el-fogyatták? és a' Sz. *Confeſſor*októl, Ha emlékeznek-e a' Böjtökről, Szőr-zákokról, Oſtorokról, és egyéb afféle eſzközökről, mellyekkel testőket ſzünetlen és kíméllettlen ſanyargatták? Minnyájan felelvén, azt kérdenék: Micsodák azok? mind el-felejtettük azokat, a' nyert dicsőség-miatt.

De vedd eſzedbe, hogy az Iſtentelenéknek-is ſzintén úgy léſzen dolgok Pokolban: a' nagy kínok-miatt, el-felejtik gazdagságokat, mellyeket birtak; méltóságokat, mellyekben pöpöskődtek; gyönyörűségőket, mellyekben torkig úſztak. mert ezekről-is azt mondhattyuk, Szent Pál mondásához-képeſt [p]: *A' mi most egy ſzem-pillantáſig-való*, és ſemmire kellő vígaság, a' nyomoruságnak örökké meg-maradandó nagy-voltát ſzerzi. Mert, ha *egy óráig-való nyomorúság el-felejteti a' nagy gyönyörűséget* [q]: mennyivel inkább az örökké-való nyomoruság el-felejteti az egy ſzem-pillantáſig-való gyönyörűséget? Innét mondotta Abrahám, a' minden-nap friſſen-lakozó és öltőző Gazdagnak [r]: *Fiam, jusſon eſzedbe, hogy el-vetted javaidat a' te életedben.* mert már-is el-felejtette vólt a' nagy kínokban minden jó lakását.

Ha valaki azt kérdené a' kárhozott Lelkektől: Miért panaſzolkodtok, nyomorúltaknak mondván magatokat, holott annyi ſok jókban vóltatok életetőkben? Országokat, kincheket birtatok; és mindenek kívánságtok-ſzerént vóltak? Ketség-nélkül azt felelnék: Micsoda Országokat, kincheket, és kívánatos dolgokat emlegetſz? régen el-feletkeztünk azokról. És utánna vetnék, a' mit Salomonnál olvaſunk [s]: *Mit haſznált nékünk a' kevélység? vagy a' gazdagságokkal-való kérkedésnek mit hozott nékünk? El-múltak mind azok, mint az árnyék.* Úgy vagyon bizony; mindenek el-múltak mint az árnyék: mert az Árnyéknak haſonlatoſsága, mind az Igazak háborúságához, 's mind az Iſtentelenek gyönyörűségéhez igen illik; de külömb okból. Midőn a' Nap el-hajol Nap-nyugat-felé, nagy árnyékot vét: a' Gazdagság, méltóság, gyönyörűség merő árnyék, és úgy is múlnak-el. De néked nagynak tetſzenek, mert távúl vagy az Igaſságnak Napjától, és azt mondharod társaiddal [t]: *Éj nékünk, mert el-hanyatlott a' Nap, mert meg-hoſſzabbúltak az árnyékok eſtve.* Mi-képpen azért, mikor a' Nap tellyeſséggel el-enyéſzik, és ſemmi világoſság nem marad, az árnyék-is éppen el-múlik; és egy kőrönd-séges árnyék következik, melly egyéb árnyékokat el-foglal; úgy hogy, ha a' magad árnyékát akarnád látni, fel nem találhatnád: úgy vagyon dolga az Iſtentelen embernek-is: ki meſſze ſzakad az Iſtentől a' bűn-által; és az árnyékok nagyoknak tetſzenek néki, mellyekben most gyönyörködik: de el-közelget a' halál árnyéka, melly minden ő árnyékit el-foglallya, és ſemmie nem marad a' Gazdagságban, méltóságban, gyönyörűségben: és az árnyékát akarván nézni, teſti vagy földi javait tekinteni, fel nem találhatja. Hét eſztendeig nagy bővség vólt Egyiptusban: mellyeket olly gyümölcstelen hét eſztendők követtek, hogy *el-felejtve vólt mind az előbbi bővség* [u]: és csak nyoma ſem maradott. Mi marad tehát a' ſzem-pillantáſig-való gyönyörűségben, mellyet örökké-való gyötrelem követ?

De más módon-is ſzokott az árnyék el-fogyni. Midőn a' Nap fel-kél, nagynak látſzik az árnyék; de mentől inkább hozzánk közelget a' Nap, annál inkább kiſſebbül az árnyék; és midőn igyenesſen fejünk-fölött vagyon a' Nap, az árnyék tellyeſséggel el-fogy: így léſzen vége az Igazak nyomoruságának-is. Fel-támadott, vagy fel-költ néked az Igaſságnak Napja, midőn az ő Malaſztyát elsőben el-vötted: ha akkor tekintetted a' háborúság árnyékát, mellyet jövendőben kellett ſzenvedned, kétség-nélkül nagynak tetſzett; mert még akkor nem igen közel vóltál az Iſtenhez, a' tökélletes Szere-

A

n Rom. 8. 18.
o 2. Cor. 4. 17

B

p 2. Cor. 4. 17

q Ecclí. 11. 29.

r Luc. 16. 25.

C

s Sap. 5. 8.

t Jerem. 6. 4.

D

u Cor. 41. 29. 30.

A

tethez; *az Istent* pedig *Szeretét*: de ha közelebb jő a' Nap, te a' tekélletességben növekedel, leg-ottan meg-kisebbül a' nyomorúság árnyéka: és mikor a' halál el-érkezik, akkor szintén melléd járúl az Igaz Nap, és az árnyék tellyességgel el-fogy: mert el-vészi minden nyomoruságodat, és *el-törli minden könyhullásodat*; úgy hogy te-is azt mondhassad a' Krisztussal: Michodák azok a' miket én szenvedtem? mindenekről el-feledkeztem. Jósefet a' báttyai el-adták: a' gazdája tömlöczbe vettette, a' hol *a' vasnál-harostá a' lelkét* [z]: de a' tömlöczből ki-szabadulván, és meg-házasodván, két fiat adott az Istennéki: és az elsőt, *Manasses*nek nevezte, mondván [a]: *El-felejtette velem Isten minden fáradságimat*: a' másikat pedig *Ephraim*nak, mondván [b]: *Meg-szaporított engem Isten az én szegénységemnek földében*. Az igaz ember-is sokat szenved most: de, ki-szabadúlván e' teltnek tömlöczéből, két fia születik; kikről azt mondhattya, a' mit Jósef mondott: Mert el-felejti minden fáradságát, és minden áldomása meg-szaporodik. És ebben-is szépen példázta Jósef a' mi Urunkat; Urunk pedig nékünk lőtt például.

B

De kérdené valáki Sz. Agostonnal, a' mi Szarándokunktól: Miért fut-el azok-előtt a' kikkeresik; és azokat kergeti a' kik futnak előtte? mert az aitatos Aszszonyok kereséték, és azok-előtt el-ment: a' mái két Tanitvány pedig, el akart tőle távozni, és hozzájok adgya magát. Az aitatos Aszszonyok, nagy szeretetből, drága kenetteket szereznek, hogy téged meg-keressenek, és fel-találván meg-kennyenek, és chak Angyalra találnak: e' Tanitványok pedig nem keresnek, sőt Fel-támadásodról kétségesken beszélnek; és meg-jelenel nékik? Felelet: Természete a' Krisztusnak, hogy a' hol nagyobb szükséget lát, ott nagyobb segétséget nyújt. Az embernek szive, noha közép-ránt vagyon helyheztetve, hogy minden-felé el-érkezzék, és mindeneket meg-segéttsen; mindazáltal, inkább hajol balra, mivelhogy az a' rész erőtlenb, és inkább szükölködik segétség-nélkül: azon-képpen a' Krisztus-is, noha mindenekre gondot viselt; mindazáltal, látván hogy ezek igen gyarlók a' reménségben: a' mint magok-is meg-vallották, mondván [c]: *Mi reménykedtünk vala hogy ő meg-szabadítaná Israélt*: meg akarta őket hallaszt nélkül segéteni. A' vér akkor siet a' szivhez, mikor meg-ijed és fél, hogy meg-segéttse erőtlenségében: azont miveli a' Krisztus, a' mi Istenünk, ki *Olaiom és erő, és segéto a' bákuvságokban* [d], *mellyek igen fel-találnak minket*. Ezzel bizonyította-meg a' Krisztus hogy ő a' Jó Pásztor: ki, látván valamelly juhnak nyavalyáját és erőtlenségét, noha a' többit a' bottal hajtdogallya és igazgattya; mindazáltal a' nyavalyást vállaira tészi, vagy ölébe vészi, kivált-képpen-valo gondot viselvén reája.

C

Ebből azért jó reménségek lehet azoknak, kik ekkidig nagy bűnökben hevertek, és a' tekélletességre nem igyekeztek: chak hogy a' Krisztust tellyességgel ki ne rekesszék; hanem, ha zörget az ő szivök ajtaján [e], bé-bochássák, és tanitását 's dorgálását örömest halgassák. Bizonyára chodálatos az Istennek kegyessége: a' bűnös ember bosszúsággal illeti, ki-nélkül az Isten nem szükölködik; és még-is utánna jár; kedvét keresi; és chak nem erővel köti magát reája, hogy meg-segéttse, és a' veszedelemre ne eressze. Nem heában nevezi magát az Isten *Atyának*; ki, noha mindenik gyermekét szereti, mindazáltal úgy tetszik, mint-ha nem-is gondolna az egésségesekkel: ha pedig valamelly meg-betegül, annak nem chak szükséges orvosságokat szerez, hanem mindenben kedvét keresi, és minden módon gyönyörködteti; ha szintén nem érdemlené-is, és nem várná-is. Vallyon mit érdemlett-volt a' Tékozló fiú? Azt bizony, hogy az attya chak reája se tekintene, hanem, keményen meg-büntetvén, házából ki-verné: de annak jövetelén, minémű örőme volt? minémű lakodalmot szerzett? mint chókolgatta? Mellyeket nem chelekedett azzal, a' ki soha attyának parancholattyát meg nem szegte, és mindenkor vele maradott: sőt azoknál kevésbet sem; a' mint ugyan panaszolkodva mondotta-is [f]; hogy *Önnekі chak egy gödőlyét sem adott, hogy barátival vigan lehett-volna: de minek-utánna meg jött, a' ki örökségét a' gonosz személyekkel meg-emésztette, annak a' hizlalt borjú-is meg-ölette*. Ezért mondotta Urunk, halván hogy azon zúgolódnak a' Fariszeusok, hogy *a' Bűnösöket bé-fogadgya, és velek nyájaskodik* [g]: *Nem szükség az egésségeseknek az Orvos, hanem a' betegeknek*. Azt még a' Pogány *Arisippus*-is által-látta: ki, a' mint *Laértius* irja [h], meg értvén, hogy némelly azon panaszolkodott, hogy a' Filosofusok, a' Gazdagok ajtaját lesnék; azt felelte: Az Orvosok-is a' betegek házát gyakorlyák: de azért, senki nem kiván inkább beteg lenni, hogy-sem Orvos: úgy én sem kivánok inkább dús gazdag lenni, hogy-sem bölch Filosofus: jelentvén, hogy nem maga hasznát kereste, hanem a' Gazdagokat akarta meg-jobbitani. Urunk-is chak azért nyájaskodott a' bűnösökkel, hogy meg-téritené őket. *Phocion* némelly barátit azért fedvén, hogy egy gonosz-tevő embernek pártyát fogta: azt felelte nékik, a' mint *Plutarchus* irja [i]: Ha jambor lett-volna, affélé ólaloin-nélkül nem szükölködött-volna.

D

[z] 2. Sam. 4. 9
[y] Apoc. 21. 4
[z] Pf. 104. 18
[a] Gen. 41. 51
[b] v. 52.
[c] Luc. 24. 21.
[d] Pf. 45. 7.
[e] Apoc. 3. 20.
[f] Luc. 15. 29.
[g] Matt. 9. 12.
[h] Lib. 2.
[i] In Phocione

Urunk-

Urúnk is azért, látván e'két Tanitványnak meg-hűlt, sőt meg-alutt reménységét, azt fel akarta gerjeszteni: és azért hozzájok járúlt, és minden-képpen jó útra akarta őket hozni. A

Kerdezne még-is valaki: Ha a'Krisus meg akarta magát jelenteni e'két Tanitványnak, miért: jelent idegen ábrázatban? és miért voltak tartóztatva az ő szemők, hogy meg ne ismérnék őtet? Felelet: Első Oka az, hogy eszünkbe vennők, hogy a'Fel-támadott Krisust testi szemekkel meg nem ismérhetni, sem emberi elmével meg nem foghatni, hanem a Hit-, és a'Sz. Irás-altal: és abból értenők a'mi érzékenységünknek gyarlóságát, 's ne követnők azoknak ítéletit az Isten dolgaiban. Második az, hogy magok nyavalyáját, mint valami ismeretlen szarándoknak meg-jelentvén, illendő orvoslást találnák. Mert, ha mingyárt meg-ismérték-volna, beszédőket másuvá térítették-volna, meg nem akarván jelenteni kétséges szívőket. Harmadik az, hogy az Irásoknak magyarázatyát jobban meg-értenék, ha az érzékenység ide's tova nem-habozna. Mert, ha meg-ismérték-volna, hihető hogy inkább igyekeztek-volna ábrázattyát nézni, hogy-sem tanitását hallani: az Irást magyarázván pedig nékik, lassan-lassan a'Hitnek igaz útára vezérlette őket, melly embernek szemeit meg-nyittya, hogy az Istent ismérje. B Negyedik Oka az, hogy a'Krisusnak hatalmas erejét eszünkbe vennők, halandó testben lévén, *szinét el-változtatta, és az orczája úgy fénylett mint a'Napé*: most pedig, halhatatlan, és meg-dicsőült testben lévén, úgy mutatta magát mint valami köz Szarándok: es meg-vallánók, hogy Istени erő volt abban, a'ki halandó testben, halhatatlan és dicsőséges ábrázatot mutatott: a'halhatatlan testben pedig, halandó ábrázatot vőtt magára: és a'hoz-képest el-hinnők, hogy a kichiny Kenyérnek idegen szine-alatt-is jelen lehet az ő dicsőséges Teste, melly Meny-országban az Atya Istennek jobján vagyon. Ötödik az, hogy annak-utánna, meg-ismérvén őtet, nagyobb örőmők lenne; a'mint meg is történt. Hatodik Oka az, hogy, a' mint Szent Gergely mondgyá, olyannak mutatná magát kivül, a'minémúnek alitották belől: tudni illik, nem annak a ki már dicsőségesen fel-támadott volt, hanem a'ki a Haláltól meg-győzettetvén fel nem támadhatott, és ígéretét bé nem tellyesithette. és azért mondották: *Mi reménylyük vala*: az az, ekkidig volt valami reménségünk; de el-érkezvén a'harmad nap, reménségünk meg kezdett hűlni.

Azt-is kérdhetnők: Miért szóllott olly keményen Urúnk a'két Tanitványnak, mondván[m]: *Oh balgatagok*, &c? Felelet: Vedd eszedbe, hogy ez nem szidalom, vagy gyalázat: mert nem a'végre mondotta Urúnk hogy őket szidalmazná, vagy gyalázattal illetné, hanem hogy szeretetből tanitaná. A'mint hogy tiszteséges nevezettel-is gyalázhatunk mált, ha a'végre mondgyuk, hogy azzal gyalázzuk: mint mikor a'hitetlen Zsidók, Urúnkat *Király*nak nevezék; jelentvén, hogy a'Királyságot el akarta foglalni: és mikor a'meg-gyógyúlt vaknak azt mondották[n], hogy *ő légyen a' Krisus tanítványa*. mert, noha egy-általyában nem volt gyalázat, a'Krisust, mint Tanitvány, hallgatni: mindazál al, mint-hogy azt átok-gyanánt mondottak, és gyalázatnak tartották, a'miat Sz. János jelenti, nagy gyalázat volt az ő vélekedések-szerént. Hasonlóképpen, ha valakit Balgatagnak mondunk, a'végre, hogy oktassuk, vagy vétkéről meg-dorgállyuk; és nem azért hogy meg-útállyuk, nem gyalázat: mert az Isten, nem annyira nézi az ember szaját, vagy szavát, mint szivét: a'jó szivnek pedig, mint jó fának, nem lehet gonosz gyümölcshe, sem a' gonosznak jó gyümölcshe. Igy nevezte Sz. Pál-is a' Galátziaiakat *Esztelen*eknek[o]: nem haragból, hanem szánakodásból; nem gyülölségből, hanem szeretetből. Azért, nem gyalázta, hanem oktatta: *mert lobbak a szerzőnek sebei, hogy sem a' gyülölőnek álnok chókjai*[p]. Ez így lévén, nézz nagy külömbséget: A' Tanitványok, szépen kezdnek a'Krisusról beszélleni[q]; *Prófétának, Hatalmasnak* mondgyák *cselekedetben és beszédben, az Isten-'s az egész nép-előtt*: de chak hamar alább szálnak, mondván[r]: *Mi pedig reménylyük vala*, &c. Melly mondásban vétettek nyavalyások: mert a'Krisustól, testi szabadúlást várták, nem lelki; a'Romaiak Birodalmából, nem a Bűnnek és Ördögnek igájából: és, hogy azt vélték, hogy a'Krisusnak gyalázatos halála, ellenkezett a' meg-szabadítással; holott az volt egyedül a' Szabadításnak eszköze. Azért, czéknél-is, *a' meg-feszítetett Krisus botránkozás volt*[s]: noha a'Krisus gyakorta együtt-emlekezett Halálárol, és Fel-támadásáról. Az-okáért, látván hogy az eggyik bé-tellyesedett, a'másik-felől nem kellett volna kételkedniök. De a'Harmad napnak említésében-is vétettek: mert, noha a'Harmad nap már el-érkezett volt, de el-nem-múlt volt; ésleg-alább, estvéig kellett volna várakozniok: jólleher Krisus, a'Harmad napot-is leg-rövidebben szabta.

Ki a beszélgetésben más modot tartott; és a'jó Orvost követte: ki elsőben, meg-

[m] Luc. 24. 25
[n] Joan. 9. 28.
[o] Gal. 3. 1.
[p] Prov. 27. 6.
[q] Luc. 24. 19
[r] Vers. 21.
[s] 1. Cor. 1. 23
[t] Mar. 9. 12.

végjá

A

vágja ’kiüliſt, az után, ſzépen bé-kőti; és végre, meg-gyógyíttya: így, elsőben Urúnk keményen ſzóllott, *Bolgazságnak*, és *be-nem-járóknak* mondván őket: de leg-ottan meg-laſsúdott, mondván [u]: *Nem ezekért kellett-e ſzenvednie a’ Kriſtuſnak*, &c? az-után, minden ő felőle-való Irásokat meg-magyarázott nékik: végére, házokba ment, chódálatos-képpen meg-nyitotta ſzemőket, és magát meg-ismértette velek. Melyből rövideden azt tanúllyuk; hogy, a’ kifele-barátyát haſznoſſan akarja meg-feddeni, Elsőben, azon légyen, hogy vétkét meg-vallaſsa, meſterséges kérdéſſel; mint Urúnk chelekedett. Az-után dorgállya-meg: de dorgálásának okát adgya; mint Urúnk, mondván: *Nem ezekért kellett-e ſzenvednie*, &c. Végezetre: modot és eſzközt mutaſſon, mellyel fogyatkozásából ki menekedhetsék; a’mint Urúnk az ő-felőle-való hibákat meg-magyarázta, és a’ reménységet bennek meg-gyámoliotta. Engedgye az Iſten, hogy el-tévelyedett fele-barátinkra tiſzta ſzívből goudot viſellyünk, és tehetségünk-, s állapatunk-ſzerént, jó útba hozván őket, vélek-eggyütt ez örök boldogságban dichérjük az Iſtent: mellyet ő Sz. Felsége engedgyen minnyájunknak, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Ámen.

B

HARMADIK PREDIKATZIO.

a Rom. 14. 17.
b Mat. 25. 21.

SZENT Pál bőchülleres névvel akarván fel-tiſztelni az Iſten Országát, *a’ Sz. Lélek-ben-való Örömnek* nevezte [a]; gondolom, Urúnknak ama’ mondásához-képeſt [b]: *Menny-be az Urad örömébe.* ’S nem ok-nélkül: mert az Iſten abban *el-törölt minden könny-hullatást a’ Hívek ſzemeiről* [c]: *és nem leſzen többé, ſem ſajgatás, ſem kiáltás, ſem ſajdolom*: a’mint viſzont az Ördög országában, *sírás leſzen, és fogak chikorgatáſa* [d]. De, hogy valaki abból, hogy a’más világon leſzen a’ derék örőm, okot ne vegyen a’ mód-nélkül-való bánatra a’ halalomnak völgyében, a’ hol Urúnk az ő Hiveinek nem örömet, hanem síráſt és ſiránkozást ígért [e]; Sz. Pál arra int bennünket [f]; hogy ide-is *Örűlyünk az Úrban, és mindenkoron örűlyünk.* És nem ok-nélkül: mert, ha a’ tengeren-evezők, a’ tzél-vévő-közőtt-is chelekkel vigáſztallyák magokat; ha a’ kétien erdőkben-lakó Páſztorok, azont chelekeſzik, és az úton járók is, fáradságokat ének-léſével enyhítik: nékünk-is ſzükség az Úrban, hogy e világnak habjai közőtt el ne feliyedgyünk; Hazánkkívül lévén a’ kietlenben, nem tegyünk; és a’ hoſzſzú úton, melly életünknek végéig tart, el ne fáradgyunk. Ez elmúlt napokban, a’ Hívek ſzomorkodtak a ſzomorkodó Kriſtuſſal, az ő kelervén-való ſzenvedésén: de, mint-hogy dichőséges Fel-támadáſa-kor *örűltek a’ Tanítványi, látván az Urat* [g], minket-is az Anyaſzentegy ház örőmre indít; gyakorta mondván e napokban Dávidiul [h]: *Ez a’nap mellyet az Úr ſzerzett: örvendezzünk, és vigadgyunk azon.* Ez e’ moſtani Predikatzióban,

c Apoc. 21. 4.
d Mat. 8. 12.

e Luc. 16. 20
f Phil. 4. 4.

C

g Ioan. 20. 20
h Pſ. 117. 22.

I. Egy-nehány Okát adom, *mellyek*: méltó minden Keresztyénnek örűlni.
II. *Meg-mutatom, hogy* ſok-képpen *légyen Kriſtus a’ Lélekbe.*
III. *Meg-bizonyítom, hogy a’ Bűn-által a’ mélőságot el nem veſztyük.*

ELSŐ RESZE.

D

ELSŐBEN; Örvendezzünk. Mert, a’mikor ingyen ſem véllyük, hozzánk közelget a’ JÉSUS: de úgy, ha ellene nem tartunk benne: sőt valami okot adunk néki, ő-felőle bizonyságtevén; mint a’mai Tanitványok. Nem kell azokat követnünk, kik, mihelyen el-érkeznek a’ Húſvét Innepi, leg-ottan el-felejtik ez el-múlt napokban jőtt ſzándékokat: és félben-hagyván a’ Penitentzia gyakorlását, egyéb jó chelekedetekneek-is búcsút adnak; úgy-mint, az Imádságnak, Iſten igéje halgatásának, Alamiſnának, Józan életnek, és egyéb affele Iſtenes és ſzükséges dolgoknak, mellyektől ſoha meg nem kellene ſzűnnünk. Adná Iſten, hogy ne találtatnának olly Keresztyének, kik már tegnap-is meg-laſsúdtak a’ jóban, és ma az Egyház-felé-is alig jőnek; hólnap pedig a’ régi ſzokáſokhoz elő ne vegyék. Ezek ellen panaſzolkodik Dávid, mondván [i]: *Hamar el-feledtenek az ő chelekedeteiről, és nem várák az ő tanáccsát.* El-felejtkezvén igen hamar a’ Kriſtus kinnyáról halálárol, mingyárt a’ tolzódáſnak, és játéknak adgyák magokat, és gyakorta a’ Kriſtus Fel-támadáſa inkább következik romlásokra, hogy-sem fel-támadáſokra. Mert, nolta bőjtölléſſel és imádsággal várták, és házokba fogadták

i Pſ. 105. 13.

a’ Kriſt-

A

a' Krisfust: de minek-utánna házokhoz ment, tobzódásal, és trágársággal el-kergetik magoktól. nagyobb gyalázat pedig a' bé-fogadott vendéget ki-üzni, † hogy-sem bé nem fogadni.

† Pergiùs eſſe-dixit, quàm non admittere, non hoſpitari.

Bizony nehéz el-hinni, hogy effféléknek igazán tőredelmes szívűk volt, hogy valóban meg-szánták bánták bűnöket; és tekélletesen el-szánták magokban, hogy új életet kezdnek, és a' régi gonoszságra nem térnek: melly két dolog egy-általlyában szükséges az igaz Penitentziához. és a'kik azok-nélkül járúlnak a' Krisfushoz, Judast követik, ki chókkal árúlta-el. A'valóságos bánat, és igyekezet, nem olly könnyen mégyen fűltbe, mint ezeknél; kik hasonlók azokhoz a'Játékosokhoz, kik a'meny-dörgéstől halván, meg-réműlnek, és Keresztet vetvén magokra, egy kevés ideig a' játéktól meg-szűnnek: de mihelyen a' dörgés meg-szűnik, ők-is el-kezdik a' játékot. Vagy azokhoz, kik éjjel valami szép musikát halván, álmokból fel-serkennek, és gyönyörködvén abban valami kevés ideig, ismég el-alusznak. De *nem csúfoltatik-meg az Isten* [k]: mert *a' mikét ember vét, azokat aratya-is.* Azt írja *Æsópus*; hogy egy Pásztor-gyermek gyakorta fel-zenditette társait, farkast kiáltván, és úgy egy-néhányszor meg-tréfálván őket, az-után valóban hítta őket segétségül, látván a' farkast: de amazok, azt vélvén, hogy szokása-szerént tréfálódik, feléje sem mentek: és úgy nagy kárt vallott. A'kik gyakorta ígérik az Istennek, és a' Lelki Atyának, hogy ki-térnek bűnökből, és nem chelekeszik: félő, hogy leg-nagyobb szükségökben segetség-nélkül maradnak, és a' pokol-béli Farkas torkába akadnak.

k Gal. 6. 7.

B

Panaszolkodik ezek-ellen az Isten Oseásnál [l]: *Mit chelekedgyem néked Efraim? mit chelekedgyem néked Júda. A'ti irgalmasságtok mint a' reggeli félyhő, és mint a' reggel el-múló harmat.* Melly kevés haszna légyen a'hoszszú szárazság után a'kevés esőnek, akárki-is jól tudgya, a' hoz hasonlíttatik némellyeknek jó szándéka, életőknek meg-jobbitásáról: melly chak egy hétig-is, sőt chak egy napig-is alig tart. Efraim annyit tészen, mint *Gyümölchöző*, vagy *Növekedő*: Júda pedig, *Dicsérő*, *Vallás-tévő*. Nem jól chelekednek azért azok, kik a' jóban-való gyümölchözésből, és az Isteni dicsérettől, és az ő Jó-tételeményiért-való hálá-adástól, olly hamar meg-szűnnek mint a'reggeli félyhő, mellyet akár-mi kichiny szél-is el-fúj; vagy, mint a' reggel el-múló harmat, mellyet minden kichiny meleg meg-szárasztt. Igen bánta Moyses, hogy ő, Negyven napig az Istennel beszélgetvén, addig a' nép Bálványt őntetett, és azt imádta; annak őrvendezett. és tántzolt: hogy ne bánnya tehát a Krisfus, ha az Oltári-szentségnek vétele-után, nem mondom Negyven nap-múlva, de negyven óra múlva-is *Bacchus*nak kezdünk áldozni, tobzódással, és tántzolással? Gondollyuk-meg Sz. Péternek szép és üdvösséges intését [m]: *Szenvedvén a' Krisfus a' testben, ti-is azon gondolattal fegyverkezzetek-fel: mert a' ki szenvedett a' testben, meg-szűnt a' bűnöktől; hogy immár ne az emberek kívánságinak, hanem az Isten akaratyának, a' mi ideje bátra vagyon, éljen a' testben.* Hallyad mit beszél Sz. *Leo*-is [n] ki; meg-dichérvén a'hoszszú Böjti szenvedést, gyakor imádságot, bőséges alamizsnát, azt mondgya: De ezeket a' nyereségeket álhatatos őrizettel kell meg-tartani, hogy a'restség-miatt meg-szűnvén a'munkától, a' mit adott az Isten Malasztya, el ne lopja az Ördög irégysége: Az-okáért, minthogy a'Negyven-napi böjttel érzeni akartuk a' Krisfus szenvedését, azon igyekezzünk hogy fel-támadásában-is részesek legyünk. Valóban jó és szükséges intés: mert a'kik, a' Böjtet el-múlván, a' Penitentziát félben hadgyák, mint gyermekek: kik az új ezipellőt fel-vonván, örvendéznek, és mindennek mutogattyák; de chak hamar azután sárba mennek vélle, és semmire nem böchűllik. Az-okáért örömest elmélkedgyünk, és beszélgessünk a' Krisfus Szenvedésének hasznairól; hogy hozzánk közelgessen; és, a' mint *Beda* írja, bé-teljesítse a' mit ígért [o]: *A'hol kettен, vagy hárman össze-gyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttek.*

l Ose. 6. 4.

m 1. Pet. 4. 1.

n Serm. 1. de Reſur. Domin.

C

D

Igen kedvelli Isten azokat, kik őtet óhajtyák, vagy ő-felőle beszélgetnek, és, a' mint a' Meny-ásszony mondgya [p], *a' mi falónk megett áll, nézvén az ablak-által, néz-degélvén a' rostélyok-által.* A' mi ablakink, és rostélyink, mellyek-által ítéletet tészünk a'belső emberről, a'beszéd és szólás: és a'mint azokban viselyük magunkat az Istenhez, ő-is úgy viseli hozzánk magát. E' mái két Tanítványok, noha nem vóltak szintén tekélletes reménységben a' Krisfus-felől: de, mivelhogy szánakodó szívből, és jó igyekezetből beszélgettek felőle, hozzájok ment; és minden kételkedést el-vévén, szívőkről, meg-vigasztalta őket. A'felyhőknek össze-ütközéséből, támadnak a'tűzes villámások; a tűz-köveknek egybe-verésekből, tűzes szikrák szökdécselnek: azonképpen, midőn az áitatos emberek Isteni dolgokról beszélgetnek egy-mással, az Isteni Szeretetnek tűze lángol és szikrázik közöttök, és egyik a'másikat jóra gerjeszti.

o Matth. 18. 20.

p Cant. 2. 9.

A' mint

A

A' mint a' tükörben meg-tetszik az ember ábrázattya: úgy a' beszédből a' léleknek állapattya meg-ismértetik; a' mint *Demonax* mondotta. *Plató* pedig azt mondotta, hogy a' Szeretet, az embereket, ékesen és bőségesen szóllókká teszi, azok-felől a' miket szeretnek. És azért írta *Propertius*-is, † hogy a' révész a' szelekről beszélget, a' szántó-ember az ökrökről, a' vitéz a' sebekről, a' pásztor a' juhokról. Adná Isten, hogy minden Keresztyén ember azt mondhatná halála órájján *Pámbó* Apátúrral ‖: Vigan megyek-ki ez életből: mert nem jút eszembe, hogy tellyes életemben, chak egy szót-is ejtettem-volna, mellyet meg-bántam volna. Lássák pedig mit fognak akkor mondani, a' kik egész napokat cháchogással mulatnak; vagy, a' mi gonoszb, trágársággal, rágalmazással, hizelkedéssel. Az bizonyos dolog, hogy, ha a' Krisztusnak velünk-létén örvendezni akarunk, jó beszédekkel hozzánk édesgethettyük.

† Propert. de vehiculo tanquis nomen ara tur: Rusticat miles vulnera, pastor oves.

‖ Ludovicus Granata, tom. 3. de Monastica.

MÁSODSZOR: Örvendezhetünk Urunknak ama' mondásán ‡: *Ezeket kellett szenvedni a' Krisztusnak, és úgy menni-bé az ő dicsőségébe*: jelentvén, hogy rövid és bizonyos út a' dicsőségre a' háboruság-szenvedés, és a' kereszt-viselés. Ezt nem értik, de érteni sem akarják a' Világ fiai: mert kőlömben gondolkodnak, és kőlömb dolgokat kívánnak, hogy örvendezzenek. De igaznak mutattya a' Krisztus mondását az ő dicsőséges Fel-támadása. Senki többet a' Krisztusnál nem szenvedett: de senki nagyobb dicsőséget sem nyert. Kellett az édes JESUS chak szenvedni, nem chak életének végére; hanem tellyes életében-is. Mihelyen e' világra szűletett, a' nagy gyenge ártatlan Gyermek, setét éjjel, tél középben, a' kemény jászolba tétetett; nyólczad napó, vérét ontották: chak hamar az-után, idegen, és távúl-valo Tartományba kergették az-után, éhezett, szomjuhozott, fáradott: sok-képpen áldóztetett; hol követni akarták §; 's hol nyakra főre venni ¶: végtére, sok kinok-után, gyalázatos halállal ölték-meg. Mind ezeket el-kerülhette-volna, ha nékünk a' Kereszt-viselése hasznos és szükséges nem lett-volna; és azért ezt az Uj Tudományt akarta elsőkbe adni; hogy a' szenvedés-által kell a' dicsőségbe menni: mert *A' Krisztus szenvedett értettünk, nékünk példát hagyván, hogy az ő nyomdokit kövessük* **. Ha az Isten Fiának, ki fogantatásától-fogva boldog volt lelkében, és vétket nem chelekedett, szükség volt szenvedni az ő dicsőségébe-valo bé-menetelért: mi, a' kik sok bűnöket chelekedtünk: és az Istennek, nem természet-szerént-valo fiai vagyunk, mint a' Krisztus volt, hanem, *természet-szerént a' haragnak fiai* ††; a' Krisztus érdeme-által pedig az Istennek fogadott fiai; más könnyebb úton abba nem jutunk. Az-okáért, midőn az Isten keresztet bochát reánk, jó néven vegyük, mint a' Boldogságra-valo eszközt: fő-képpen, mint-hogy senki kereszt-nélkül nem élhet; de annak hasznát el-veszti, ha békével nem szenvedi, noha ugy-is szenvedi.

‡ Luc. 24. 26.

§ Luc. 8. 59.

¶ Luc. 4. 29.

** 1. Pet. 2. 21.

†† Ephes. 2. 3.

HARMADSZOR: Örvendezhetünk. Mert, a' mint Kleofás mondotta ‡‡; *A' Názareti* JESUS *Próféta volt, hatalmas a' chelekedetben, és beszédben, az Isten's az egész nép előtt.* Ha a' Tanítónak mi-voltától függ a' Tudománynak méltósága; és a' *Macedóniai* Filep Király, a' Nagy Sándor attya, a' többi-között azért örvendezett a' fiának, hogy *Arisztóteles* idejében szűletett, a' kinek tanítása-által nagy emberré lehetett: mit vélhetünk mi? és mire bőchülhettyük az Evangeliomi Tudományt; melynek Mestere a' Krisztus, az Atya Isten bölchesége, ő-maga az Igasság; kiről ő-maga az Atya-Isten mondotta §§, hogy *Őtet hallgassuk*? jelentvén, hogy bátorságosan el-bihettyük szavát, ha szintén gyarló elménkel meg nem foghattyuk-is. Ezt ha meg-gondolnák az Ujítók, nem patvarkodnának a' Hitnek némelly ágazatiban; mellyeket, magok elméjéhez szabván, és meg nem foghatván, balgatagúl tagadnak: meg nem gondolván, hogy a' Krisztus, ki azt mondotta ¶¶; *Ez az én Testem*: nem chak beszédében volt hatalmas, hanem chelekedetiben-is: úgy hogy, a' mit mond, meg-is chelekedheti; és, mint-hogy Igasság, meg nem chalhat. Az-okáért, valamit mondott, minden vizsgálás-nélkül, egy-általlyában el-hidgyük. Ezért, méltán seggette Krisztus a' mái Tanitványokat, hogy *Késedelmesek* voltak az el-hitelre ***. Mint-ha azt mondotta-volna: Magatok vallyátok, hogy a' JESUS, hatalmas volt chelekedetében és beszédében: mi okért nem hisztek tahát, hogy bé-tellyesitette, vagy bé-tellyesíti a' mit igért, és annyiszor meg-jövendölt, hogy halála-után harmad napra fel-támad? Ugyan azont mondhattyuk mi az Ujítóknak: Ha hiszik, hogy a' Krisztus igaz beszédében, és hatalmas chelekedetében: miért nem hiszik a' mit az Oltári-szentség-felől mondott, hogy az ő Teste, és ő Vére? a' vagy, ha nem hiszik: miért viselik a' Keresztyén nevet? Vallyák-meg azért hogy hitetlenek.

‡‡ Luc. 24. 19.

§§ Mat. 17. 5.

¶¶ Mat. 26. 26.

*** Luc. 24. 25.

NEGYEDSZER: Örvendezhetünk. Mert, noha Krisztus Urunk keményen szóllott e' Tanitványokhoz, meg-dorgálván őket: mindazáltal el nem távozott tőlök, hanem

kegyes

kegyes beszéddel meg-tanitotta őket; és az-után, bé-menvén vélek, olly elevelet-is adott nékik, melyből a' szemök meg-nyilt, és a' Krisztust meg-ismérték. Melyből ki-tetszik, hogy hajlandóbb ő az irgalmasságra és kegyelmezésre, hogy-sem az ostorozásra és bűnteletre: mert két vagy három igével dorgálta; de hoszszú beszéddel vigasztalta és oktatta őket. Vedd eszedbe, hogy a' Krisztus, Három módon mondatik a Kardot viselni. I. Az oldalán; a' mint Dávid mondgya [c]: *Kösd-fel oldaladra a' kardodat leg-hatalmasb.* II. A' szájában: mert úgy látta Szent János [d], hogy *a' szájából két-élü tor jött-ki.* III. A' kezében; a' mint Dávid jelenti, mondván [e]: *Ha meg nem tértek, fegyverét ki-vonnya.* E' három mód, meg-mutattya michoda rendet tart az Isten a' Büntetésben: 1. Fel-hőzi a' kardot oldalára, meg-mutatván haragos erejét, hogy meg-rettentsen. 2. Szájába vészi, fenyegetvén, hogy meg-futamtasson. 3. Kivonnya, hogy meg-ölyön; a' mint ő-maga jelenti, mondván [f]: *Kardot vonsok ménnek*, mi végre? *Harmad részed, úgy mond, fegyver-miatt hull-el.* Nem siet ugyan az Isten a' büntetésel, de nem-is késik a' fizetésel: mert a' hol Sz. János a' kardot a' Krisztus szájában látta, ugyan-ottan a' chillagokat a' kezében látta. mert a' büntetésel, előbb fenyeget; de a' jutalmat készen tartya kezében. A' mái Evangeliomban, a' büntetés chak szóval volt: de a' fizetés, mint-hogy kénszerittették Urunkat mezokkal be-menni, és őrsnek halgatták, nem chak beszéddel volt, az Irásnak magyarázásában, hanem cselekedettel-is, a' Kenyér szegésében, és nékik nyújtásában.

[c] Ps. 44. 4.
[d] Apoc. 1. 16
[e] Ps. 7. 13.
[f] Ezech. 5. 12

II. RÉSZE.

MIvelhogy azt irja Sz. Lukách, hogy Urunk bé-ment a' Tanitványokkal, azt vedd eszedbe, hogy a' Krisztus sok-képpen mégyen a' Lélekbe, mint-hogy az emberek-között-is nagy külömbség vagyon. Es ső-képpen, Négy rend-béli embereket találunk; kiket Négy rend-béli Ajtókhoz, vagy Kapukhoz hasonlithatunk: 1. Némelly Kapuk, úgy bé vannak zárva, hogy külömben meg nem nyithatni, hanem ha dorongokkal el-rontyák, vagy fejszékkel ki-vágják. 2. Némellyeket, noha bé-zárva vannak, kulchal könyen meg-nyithatni, noha nem zörgés nélkül. 3. Némellyeken semmi zár nincsen, és azokat könyü meg-nyitni: de meg kell támasztani, hogy a' szél ide 's tova ne hajtogassa, és le ne dőjtse. 4. Némellyek mindenkor nyitva állanak, mellyeken leg-könnyebb be-menni: de azokat őrizni kell, hogy a' lopók bé ne menjenek rajtok.

A

B

C

Az Elsőhöz, hasonlók a' Meg-általkodott-, és meg-keményedett-szivü Bűnösök: kik, szokásul vévén a' bűnt, úgy hogy nemi-képpen természetté válik bennek, nem akarják azt el-hagyni. Kikhez úgy mégyen a' Krisztus, mint Moyses Faraóhoz, kemény beszéddel, és fenyegetésnek veszedelmével rettentvén őket, és azt mondván [g]: *Vételjétek-el az Istentelen, hogy ne lássa az Isten dicsőségét* †. A' Másikhoz, hasonlók azok, kik, noha Bűnösök, mindazáltal tellyes félelemmel, és mindenkor érzik a' lelki-ismeretnek furdalását. Ezekhez úgy mégyen a' Krisztus, mint Nátan Dávidhoz, a' paráznaság- és gyilkosság-után; kegyes és haragos, fenyegető és biztató, példa-beszéd-által dorgálván, és penitentziára intvén; a' Bűnből ki-hozván, és az Igasságra vezetvén: azt mondván nékik [h]: *Ne mondgyad, Vétkeztem; és mi szomorusságom történt? mert a' Fölséges türő fizető.* A' meg-bocsátásról Bizonyos, *ne légy félelem-nélkül, és ne adgy vétket a' vétekhez. Es ne mondgyad; Az Ur könyörületessége nagy, és az én Bűnöm sokaságának meg-kegyelmez: mert az Irgalmasság és a' Harag hamar el-készülnek tőle, és a' Bűnösökre néz az ő haragja. Ne késsél meg-térni az Urhoz, és ne halogasd napról napra: mert kertelve el-jő az ő haragja, és a' boszszuállásnak idején el-veszsz téged.* A' Harmadikhoz, hasonlók a' Töredelmes-szivü meg-igazult Bűnösök. Kikhez úgy mégyen a' Krisztus, mint Isaias Ezekiásshoz [i]: ki, noha igaz volt, mindazáltal a' betegség-által igen el-lankadott-volt. Es efféléknek, kegyes szókkal, és Istent vigasztalással hitré tészi, hogy az Isten haragjának sententziája kegyelmességre fordúlt: és meg-mutattya, hogy a' kisértetek, és a' háborúságok, nem mindenkor az Isten Haragjának jelei, hanem a' Mennyei Koronának eszközi: az-okáért azokon, nem búsakodni kell és szomorkodni, hanem vigadni és örvendezni; a' mint Sz. Jakab mondgya [k]: *Minden örömnek allyatok atyám-fiai, mikor külömb-külömb kisértetekbe esztek: tudván, hogy a' tudósításnak próbálása békességes-türést szerez. A' békességes-türésnek pedig tökéletes cselekedete vagyon: hogy tökéletesek legyetek és éppek, semmiben meg nem fogyatkozván.* Es [l]: *Bátorság tenkor, a' ki a' kisértetet el-szenvedi: mert miker meg-próbáltatik, el-vészi az életnek Koronáját, melyet az Isten az ő-szeretőinek.* A' Negyedikhez, hasonlók a' Szent és tökéletes lelkek, kik már méltók az örök jutalomnak el-vételére; mint a' régi jó szolgált Vitézek. Kikhez a' Krisztus, vigasz és gyönyörüségesen mégyen, mint az Angyal a' Szűz

D

[g] Isa. 26. 10. secund. LXX. Interpret.
† Tollatur impium, de videat gloriam DEI.
[h] Eccli. 5. 4.
[i] 4. Reg. 20. 1
[k] Jac. 1. 2.
[l] 1. Pet. 1. 6.

Mariához [m]; és mint a' Vő-legény, a' ki lángol az ő Jegyeséhez-valo szeretetből; és azt mondgya néki [n]: *Kelly-fel, siess én szeretőm, én galambom, és szépem, és jöj-el.*

A' Négi dolgot fel-találjuk neminémű-képpen a' mái Evangeliomban-is. Mert, I. Urunk a' Tanitványokkal keményen szóllott; úgy-mint, kik magok ítéletinek sokat tulajdonítván, sem az Irásnak, sem a' Krisztus igéretinekně szintén hittek, és azért módotta őket *Balgatagoknak, és Késedelmes szívűeknek, azoknak-el-hitelére a' miket a' Próféták szóllottak.* II. Midőn magokba térvén, meg-bánták valamennyire vétkőket, szépen tanitotta-, magyarázván nékik az Irásokat. III. Be-ment hozzájok, hogy a' bánat meg ne emésztené őket a' *Mesterségnek* távúl-léte-miatt, kit szívők szakadva kivánnak. IV. Afzalhoz hít vélek; és olly eledelt adott nékik, melyről meg-nyilván a' szemők, őtet meg-ismérték: és a' nagy buzgóság-miatt, reggelt sem vártak, hanem azon órában fel-kelvén viszsza-tértek Jerusalembe.

Most-is találtatnak e' Négy rend-béliek; és várhattyák ugyá a' Krisztust, de külömb-külömb módon: Az elsők; Vigyázzanak magokra, és óják magokat: mert, holott gyakorta hallyák a' Krisztus fenyegetését az ő szolgai- és követi-által, ha yakmerő-képpen a' bűnbe meg-maradnak, azt sem tudgyák melly orában a' véletlen és el-kerülhetetlen vészedelem környül-fogja őket; mint Faraót a' tenger vizei. A' Második rend-béliek; Jó reménységben légyenek, érezvén valami jó igyekezetet magokban: de a' mellett, ne mutatozzanak, hanem siessenek dolgokkal: mert *Jaj a' nehezkeseknek azokban a' napokban* [o]. A' Harmad rend-béliek; Őrizzék az el-vőtt Malasztot: és ne terjenek *messze az ő az okádásra, és a' meg-mosódott disznó a' sárnak fortójába* [p]: hogy *Istálja dolgok gonoszszabbá ne légyenek az elsőnél* [q], a' Krisztust magoktól el-kergetvén, és az Ördögöt ismég szívőkbe fogadván. A' Negyed rend-béliek; Őrizkedgyenek, hogy kevélységbe ne essenek: hanem, *Mentől nagyobbak, annál inkább meg-alázzák magokat* [r], és úgy találnak kedvet az Isten-előtt; hogy a' jóban napról napra öregbűllyenek, és gyarapodgyanak.

Továbbá; Örvendezhetünk, hogy Urunk az ő-felőle-valo Irásokat meg-magyarázta, mellyek vagy példázták, vagy jövendőlték keserves Halálát, és dicsőséges Fel-támadását. Nem hogy mind elő-hozta-vólna azokat, mert az sőlőtte sok időt kivántvólna: hanĕ, mindenik Szent Könyvekből valamellyet. A' Moyses könyveiből; I. Hogy Adám óldalából formáltatott Éva [s]: és a' Krisztus óldalából származott az Anyaszentegyház. II. Hogy az Élet fája, a' Krisztus Keresztét példázta [t]: mert a' Kereszten függött az életnek gyümőlcse; *mellyből a' ki észik, meg nem hal* [u]. III. Hogy az Aszszony'állatnak magva, meg-rontotta a' kigyó fejét [x]; és ellenkezés vólt a' magvok-közőtt. A' Kigyó magva, a' Zsidók [y]: az Aszszony'állatnak, és nem férfiúnak magva, a' Krisztus; ki a' Zsidóknak minden gonoszságokat meg-rontotta Fel-támadásával. IV. Krisztust példázta Abel, kit a' bátyja meg-ölt a' mezőn [z]: mert a' Krisztust, az ő attyafiai a' Város-kivül ölték-meg: de Abel helyet, kinek a' neve *Siralom*, Seth lőtt, kinek a' neve *Fel-támadás* [a]. V. Noë [b], és az ő Bárkája [c]. VI. Izsák [d]. VII. Jákob [e]. VIII. József [f]. Továbbá; Őtet példázta Moyses [g]: a Húsvéti Bárány [h]: a' külömb-külömb-féle Áldozatok [i]: az Aaron Veszedelme [k]: a' Réz-kigyó [l]: Józsue [m]: Samson [n]: Dávid [o]: Jób [p]; és egyebek-is, kikről gyakorta szóllottunk. A' Próféták pedig ő-felőle jövendőltek: Isaias [q], Jeremias [r], Ezekiel [s], Dániel [t]; és a' többi-is, kiknek mondásiról mi-is emlekezünk.

III. RÉSZE.

UTólszor; Örvendezhetünk azon, hogy Urunk fel-támadván, meg-jelene Simonnak, vagy Péternek [x]; a' mint az Apostolok mondották a' két Tanitványnak. És a' tegnapi Evangeliomban-is az Angyal, kivált-képpen emlekezet Péterről az utolsó Aszszonyoknak [y], hogy hirré tegyék Péternek az Úr fel-támadását. Szent Pál is emlekezik arról, hogy Urunk Péternek meg-jelent [z]. és hihető, hogy a' Férfiak-közőtt-, leg-elsőben-is néki jelent-meg. Es ha a' mái jelenétt ki-vészed, valahol Urunk a' Férfiaknak meg-jelent, mindenűtt vélek vólt Péter [a]. Es mikor a' Tiberias tengeren halászó hét Tanitványnak meg-jelent, Péter nem chak közőttök vólt, hanem a' tengerbe-eresztkedvén, előbb ki-ment Urunkhoz [b]: a' hálót *ő vonta a' Földre, melly tele vólt Száz és ham-harmonegy nagy halakkal* [c]: ugyan-oda, háromszor kérdette Urunk, *Ha szereted-e ezt inkább a' többinél?* [d] és néki ajánlotta Bárányit, és Juhait [e]. Melyről imigyen *Ir Eusebius Emissenus* [f]: Elsőben Bárányit, az-után Juhait ajánlotta néki: mert nem chak Pásztorrá, hanĕ a' Pásztoroknak-is Pásztorává rendelte őtet. Azért Péter legelteti a' Bárányokat, legelteti a' Juhokat-is: legelteti a' Fiakat, legelteti az Anyákat-is: igazgattya mind az Első-járókat, s mind azok-alatt-valókat. Az-okáért mindeneknek Pásztora: mert az Anyaszentegyházban semmi nincs a' Bárányok, és Juhok-kivül.

a Ioan. 21. 7. b Vers. 11. c Ord. 15. 16. 17. d in diem e Sanct. S. S. Ioann. Evangelista.

Ezt a' Péterre-valo gond-viselést, kétség-nélkül nem ok-nélkül cselekedte Krisztus Urunk; a'mint a' Szent Doktorokból meg-tanúlhatyuk: I. Szent Gergely azt mondgya [f]; hogy az Angyal, azért emlekezett nevezet-szerént Péterről az aszszonyoknak, hogy ne vélnék, hogy ő attól a'kőzőnséges jótól meg-foszlatott-volna, azért, hogy a' Krisztust háromszor meg-tagadván, nagyot vétett. II. Szent Jerőmes azt mondgya [g], és Szent Gergely-is [h]; hogy Péter maga-is, méltatlanoak ítélte magát azért a' vétekért, hogy valaha a'Krisztus eleibe-kerűlyőn: és azért kellett nevezet-szerént néki üzenni. III. Hogy senki kétségbe ne essék bűneinek nagy-voltáért: chak hogy ki-térjen azokból, és Péterrel keservesen meg-siratsa [i]. És gyakorta történik, hogy a'ki nagyot esik, az-után nagyobb buzgóságot mutat az Istenei szeretetben és szolgálatban, hogy-sem az-előtt mutatott; mint a'ki egyszer jót botlik, az-után jobban vigyáz magára. IV. Hogy az Isten az ő bővséges Malasztyát meg-mutatná: és hogy a'Szent Pál mondása-szerént [k], *A'hol a'bűn bővelkedett, ott fellyebb bővelkedött a' kegyelem.* V. Hogy némelly Eretnekeknek hamis vallásokat meg-mutatná: kik, azt tanították; hogy a'ki vétkezik, az ő Méltóságát elveszti. melly hamis vélekedést, a'Viszsza-keresztelt *Anabaptistákról, Wiclef* Jánostól vőttek; ki-ellen igen szépen irt *Thomas Valdensis* [l]: és *Hus* Jánostol, kit a' *Constantiai Concilium* kárhoztatott [m], a'többi-kőzőtt, azért-is a'tévelygésért: melly, mind a' Sz. Irással, 's mind az igaz Okossággal ellenkezik.

Az Irásban, Salomon imigyen beszél némelyeknek [n]: *A' hatalom az Urtól adatott nékek, és az erő a' Fölségestől; ki meg-kérdezi a' ti cselekedeteteket, és gondolatokat meg-vizsgállya. Mert midőn az ő Országa szolgai volnátok, nem igazan ítéltetek, sem meg nem őriztétek az Igasság törvényét, sem az Isten akarattya-szerént nem jártatok. Rettenetesen, és hamar meg-jelenik nékteg, hogy igen kemény ítéletők lészen azoknak, a'kik uralkodnak.* A'hol látod, hogy fenyegeti ugyan őket, hogy a'méltőságos Tisztben, hiven és igazán el nem járták: de nem mondgya hogy el-veszteték Tisztőket. Ha pedig azzal el nem vesztették, hogy igazán nem ítéltek, és nem őrizték-meg az Igasság törvényét; melly vétek tellyességgel ellenkezett hivatallyokkal, és tisztőkkel: annál inkább el nem veszti egyéb-féle vétkekért, mellyek azzal nem egyáltallyában, ellenkeznek: mint a'részegség, főtvénység, paráznaság, kevélység. Innét látyuk, hogy a Próféták az Ó Testamentomban, az Apostolok az Uj Törvényben, a' Pogány Fejedelmeket igaz Fejedelmeknek tartották és nevezték. Isaias imigyen beszél [o]: *Ezeket mondgya az Ur Cirusnak az én Krisztusomnak* (az-az, Meg-kent Királyomnak:) *kinek jobb-kezét fogtam, hogy meg-bóldogtassam az ő színe-előtt a' Pogányokat.* Jeremias pedig az Ur képében Nabukodonosorról [p]: *Én mind a'földeket Nabukodonosornak a' Babylon Királynak az én szolgámnak kezébe adtam.* Dániel pedig azt mondgya néki [q]: *Te Királyok Királya vagy; és a' Mennyek Istene, országot, és erősséget, és birodalmat, és dicsőséget adott néked.* Szent Péter-is nyilván mondgya [r]; hogy *Engedelmességek legyünk az Istenért; akár a' Királynak, mint leg-fellyebb-valónak; akár a' Hadnagyoknak, mint ő-tőle küldötteknek; mert így vagyon az Isten akarattya.* és utánna veti; hogy *Nemchak a' jóknak és cbendeseknek, hanem a' feslett erkölcsűeknek-is.* Szent Pál pedig azt irja [s]; *Minden lélek a'felső Hatalmasságoknak alája vettessék.* és okát adgya: *Mert nincs Hatalmasság, hanem az Istentől.* akkor péd g a'Romaiaknak, Pogány Chászárok és Tisztartójok volt: kiknek engedelmességgel tartoztak a' Krisztus Hivei-is.

De az Okosság-is azt mutattya. Mert, holott az embernek belső Igasságáról senki bizonyos ítéletet nem tehet, sőt még a'magáéról-is; ha abban fundáltatnék a' Méltóság és Hatalom, senki Hatalma bizonyos nem volna: melyből iszonyú zúrzavar támadna, és viszsza-vonás az emberek-kőzőtt. Az-okáért Szent Agoston, midőn ez igasságot sok-keppen állatta, és meg-bizonyította-volna, beszédét imigyen fejezi-bé [t]: Ezek így lévén, az Országoknak és Birodalmoknak adásárvalo Hatalmat, ne tulajdonittsuk senkinek, hanem chak az Istennek: ki Meny-országban a' boldogságot, chak az Isten-félőknek adgya; a'Földi országot pedig, az istentelenecknek-is, ha ő-néki tetszik, kinek semmi hamis nem tetszik. És ímé: A'ki a'Birodalmat *Mariusnak* adta, ő adta *Julius* Chászárnak-is: és a'ki *Augustusnak*, ő *Nérónak*-is: és a'ki *Vespasianusnak*, mind az atyának 's mind a'fiúnak, kegyes Fejedelmeknek, ő a'kegyetlen *Domitianus*nak-is: és, hogy ne kelleszék őket mind elő-számlálni, a'ki adta a'Keresztyén *Constantinus*nak, ő adta a'Hittől-szakatt *Julianus*nak-is. Ezek-ellen, semmi olly Irással, sem pedig helyes Okoskodással nem élnek az Ellenkezők: de még-is mondnak valamit.

[f] Hom. 21. in Evang.
[g] In Matthæ. [h] Hom. 21. in Evang.
[i] Mat. 26. 75.
[k] Rom. 5. 20.
[l] Lib. 2. Doctrinale Fidei, c. 81. & seq.
[m] Sess. 15.
[n] Sap. 6. 4.
[o] Isa. 45. 1.
[p] Jer. 27. 6.
[q] Dan. 2. 37.
[r] 1. Pet. 2. 13. 18.
[s] Rom. 13. 1.
[t] Lib. 5. Civit.

A

Először; Ezt hozzák elő: Oseásnál azt mondgya az Isten némellyekről: [a] *Ők országoltak, és nem én-általam: Fejedelmek voltak, és nem tudtam: az ő ezüstökből és aranyokból Bálványokat csinálnak magoknak, hogy el-vesznének.* Felelet: Azzal nem a' gonosz Fejedelmeket veti-meg: hanem, a' Zsidókat azért feddi, hogy Királyt kívántak magoknak, holott az Isten volt ő Királyok. Mert, a' mint Sz. *Jerőnymus* magyarázza, Oseás ott okait adgya, a' miért Isten az Izrael népet fogságba akarta adni: és eggyik az, hogy Királyt kívántak; másik, hogy Bálványokat csináltak. Igen vétkeztek pedig a' Zsidók, hogy Királyt kértek magoknak; és azért Sámuel, a' Saul Király választása után, mondotta a' népnek [b]: *Állyatok, és lássatok e' nagy dologot, mellyet cselekedendő az Ur a' ti szemetek előtt. Nem-de nem búza aratás vagyon e ma? Segétségül hívom az Urat, és menny-dörgéseket ád, és esőket: és meg-isméritek, és meg-látjátok, hogy nagy gonoszt cselekedtetek magatoknak az Ur szine-előtt, Királyt kérvén magatokra.*

a Osé. 8. 4.

b 1. Reg. 12. 16.

De azt-is mondhattyuk az Oseás mondására; hogy *az Isten néha, a' népnek bűnéért, gonosz Fejedelmeket ád, és kép-mutatókat*; a' mint Jóbnál olvasuk [c]: kiket nem adna, ha a' népnek bűne nem minemű-képpen arra nem kénszerítené, hogy úgy büntesse mint vak veréssel: és így, nem egy általlyában Isten által bírják az Országot, hanem a' népnek bűnéért. Így mondotta az Isten [d]: *Vallyon én akaratom-e az istentelennek halála, úgy-mond az Úr-Isten; és nem hogy meg-térjen az ő útától, és éljen?* Az-az; én azt akarnám, hogy meg-térne és éllne: de mivel ő nem akar meg-térni, én azt akarom hogy meg-hallyon. Hasonló-képpen, az Isten azt akarná, hogy a' nép jól viselné magát, és jó Királyt adna néki: de, mivel hogy nő akarja magát jól viselni, ollyat ád, a' minémüt maga jó akaratyából nem adna; a' mint azon Oseásnál jelenti, mondván [e]: *Adok néked Királyt haragomban, és el-vészem az én búsulásomban.*

B

c Jób. 34. 30.

d Ezech. 18. 23.

e Osé. 13. 11.

Végezetre, azt-is mondhattyuk; hogy néha ugyan találtatnak-is olly Fejedelmek, kik hamisan foglallyák-el a' birodalmat az igaz Fejedelmektől; meg-vetvén azokat, kiket az Isten rendelt és választott: a' mint sok *Históriákban* olvasuk: és szemeinkel-is láttuk, mind magunk Országában, 's mind a' szomszéd Tartományokban, sok ezer lelkeknek veszedelmével, és a birodalmoknak iszonyú pusztulásával. Az illyen Párt-űrök, viselik ugyan a Fejedelem nevét: de nem az Urtól vötték az Országot, és nem igaz Fejedelmek: kik valaha el-vészik jutalmokat, midőn a' Földi országokat el-vesztik, és az Ördög országába vitetnek.

C

Másodszor; Ezt mongyák: A' Bölcsnél azt olvasuk [f]; hogy *Az Ország, egy nemzetről más nemzetre vitetik, a' hamisságokért.* Felelet: Noha az Isten, gyakorta a' Királyok vétkét azzal bünteti, hogy Ellenségőknek diadalmat ád ellenők: de abból nem következik, hogy mihelyen vétkeznek, el-vesztik Birodalmokat és Hatalmokat. Hogy pedig azt mondgyák az Ellenkezők; hogy az Isten, a' kitől minden Hatalom származik, azért nem adgya azt a' gonoszoknak, hogy ő ellenségi, és gyakrabban, gonoszul éllnek a' birodalmokal: nem az ő úgyőket segéti, hanem az Istennek végtelen kegyelmességét ajánlya, ki ellenségivel is jót tészen. Kinek példájával intett minket a' Krisztus; hogy *Ellenségeinket szeressük, és jól cselekedgyünk azokkal a' kik minket gyűlőlnek*: hogy, úgy-mond [g], *legyetek fiai a' ti Atyátoknak, ki Mennyekben vagyon; ki az ő napját fel-támasztya a' jókra és a' gonoszokra; és esőt ád az igazakra és a' hamisakra*: de azzal nem javallya, hogy gonoszul éllnek az ő ajándékival. Mert az Isten, nem azért adgya a' Gonoszoknak a' birodalmat, hogy azzal gonoszul éllyenek; hanem hogy, látván Istennek hozzájok-való kegyelmességét, meg-térjenek gonoszságokból: a' mint Sz. *Jerőnymus* mondgya, és arra magyarázza az Ur mondását Isaiásnál Cziruszról [h]; *Én te-előtted megyek, és a' földnek dicsőségét meg-alázom: a' vész-kapukat el-rontom, és a' vas rudakat el-szőrőm. És néked adom az el-rejtett kincseket, és az el-regtetteknek titkait: hogy tudgyad, hogy én vagyok az Ur, a' ki neveden nevezlek, az Izraél Istene.* A' vagy azért-is adgya azoknak a' Földi birodalmat, hogy némelly Jó-tétemőyőket meg-fizesse e világon: tudván, hogy meg nem térnek, és azért a' más világon jutalmat nem vehetnek. Ezért, írja Sz. Agoston [i], hogy adta az Isten a' nagy Birodalmat a' Romaiaknak, mivel hogy az Igasságot jól szolgáltatták, és egyéb jókat-is cselekedtek.

f Sir. 10. 8.

g Mat. 5. 44. 45.

h Esa. 45. 2. 3.

i Lib. 5. Civ. 15.

Ezeket azért hozám-elő, hogy némelly helyeken, és az én hazámban-is Nagyszombatban, a' Bírákat, és a' Tanátsot, Húsvét-után-való Hét-főn szokták választani: kiért méltó a' Híveknek könyörgeni, hogy az Isten olly Bírákat adgyon, kik jó gondot viselljenek az alattok-valókra; az Igasságot törvény szerént szolgáltassák; az Istent szolgálatot és áhitatosságot magok példájával nevellyék. mert azon okért kívánta Szent Pál a' Fejedelmekért-való könyörgést, mondván [k]: *Kérlek, hogy mindenekért első könyörgések legyenek, imádkozások, kérések, hálá-adások minden emberekért*, és leg-előben,

k 1. Tim. 2. 1. 2.

nevezi

nevezi a' Királyokat, és mind azokat kik Méltóságban vannak, és okát is adgya; hogy nyugodalmas és csendes életünk légyen, minden Istenes tiszteletben és tisztaságban. Tudta Sz. Pál, hogy a' Méltóságbéli embereknél úgy fő-képpen, az Országnak, és az Anyaszentegyháznak állapatya: és közönséges-képpen, azokat követik az alattok-valók †. Így, midőn *Constantinus* Cháfzár a' Keresztyén Hitre tért, az egész Romai Birodalmat meg-téritette, a' Bálványokat el-rontatta; az Istenek Templomokat épittetett: midőn pedig az *Anglus* Király, és egyéb fejedelmek, az igaz Hitről el-hajlottak, utánnok vonták a' népet-is. Urunk ő maga-is, Sz. Pétert akarván maga után az Anyaszentegyház Pásztorává rendelni, kivált-képpen imádkozott érette, *hogy el ne fogyna az ő hite*; sőt *Meg-térvén, az atyafiait-is meg-erősítené* a.

† Regis ad exemplum, totus componitur orbis.

Ezzel Urunk Két dolgot nyert Péternek: I. Hogy soha az igaz Hitet el nem veszthette, akár-mint kisértette-is az Ördög. Midőn azt kérte, úgy-mond Szent Agoston b, hogy el ne fogyna az ő Hiti, azt kérte, hogy a Hitben szabad, erős, győzhetetlen, és álhatatos akarattya lenne. Arany-szájú Szent János pedig: Nem mondotta, úgy-mond c, a' Kristus, Meg nem tagadsz; hanem, *Hogy el ne fogyon a' te Hited.* Mert az ő gond-viselésében, és kedvezésében lőtt, hogy teljességgel el ne fogyna a Péter Hiti. *Theophylactus* pedig azt irja d: Noha egy kevés ideig meg-rázattatol; elég jele vannak te-nálad a' Hit magvai: ha szintén a' leveleidet le-ûti-is a' reád-rohanó félek; mindazáltal a' gyökered élni-fog, és el nem fogy a' te Hited: jelentvén, hogy, midőn Urunkat Péter meg-tagadta, el-veszette ugyan a' Hitnek vallását, melly a' szájjal léfzen; mert a fának levele, hasonló az embernek szavához: de a' Hitet el nem veszttette, *melly-által szívből hiszünk az Igasságra* e. II. Azt nyerte Urunk Péternek, hogy soha hamisságot ne taníthatna; vagy hogy az ő Székiben, melly a' Romai Püspök széke, ne találtatnék hamisságot-tanító, ha szintén történnék-is, hogy ő maga a' Hitet meg-tagadná; a' mint a' Sz. Atyák tanittyák, Sz. *Leo* m, és Sz. Bernárd n; mert, hogy erősítené-meg az atyafiait, ha hamisságot taníthatna, vagy Hiti el-fogyhatna? És, a' mint mondám, hihető, hogy az Apostolok- és Férfiak-között, Péternek jelent-meg Urunk elsőben; a' mint Arany-szájú Sz. János jelenti o: Elsőben, úgy-mond, nem mindeneknek jelent-meg; sem sokaknak eggyütt: hanem chak egyneknek; és annak a' ki fő, és hiteire leg-méltóbb vólt. Es, elsőben, Péternek jelent-meg; hogy a' ki leg-elsőben vallást tőtt-vólt feiőle, Fel-támadása-után is leg-elsőben járna. Az-okáért, mivelhogy akkor az Aszszonyoknak nem szintén hittek; sőt *azoknak beszédök hazugságnak látszattak* p: az Apostolok-előtt, a' Péter beszédének igen-is helyt adtak; és azt mondották a' mái két Tanítványnak q: *Fel-támadott az Úr bizonnyal, és meg-jelent Simonnak*: jelentvén, hogy nem vólna szabad kétkedni a' Péter mondásán-felől; és annak mondásán-felől-is, a' ki a' Péter Székiben ül Romában.

a Luc. 22. 32.
b Lib. de Corrept. & Gratia, cap. 8.
c Hom. 83. in Matt.
d In cap. 22. Luce.
e Rom. 10. 10.
m Serm. 3. de assumptione sua ad Pontificat. n Epist. 190. ad Innocentium, & 14. Ep. 2. ad Constant.
o In Joh. Ep. 2. ad Cornel.
p Luc. 24. 11.
q Marc. 16. 14.

Im egy-néhány dolgot hozánk-elő, mellyekért méltán örvendezhetünk. De hogy az örvendezés, tellyes és tekéletes légyen, egy Kérdésre meg kell felelni; mert úgy tetszik, hogy az örömben valami bánatot egyelit, ha meg nem felelünk reá: tudni illik: Miért élt Urunk a' mái Evangeliomban Tettetéssel, melly nem dícséretes dolog, és ugyan illetlen-is arra, a' mire Urunk igyekezett? Mert a' végre adta magát a' Tanítványokhoz, hogy oktatná őket, és magát nékik meg-jelentené, fő-képpen a' Kenyér fregésében, és az ő Sz. Testének vélek-való közlésében: mellyért nem szükség vólt azt tettetni, *hogy messzebb akart menni* r. Feletet:

r Luc. 24. 28.

Elsőben; Azt mondgyuk; hogy Nem minden Tettetés gonosz, vagy tilalmas, hanem az, mellyel mást meg akarunk kárositani, vagy chalni. A' Kristus pedig, nem azért tettette tovább-való menetelét, hogy meg-kárositaná, vagy meg-chalná a' Tanítványokat: hanem, hogy fel-gerjesztené kívánságokat; és annál inkább kérnék hogy nálok maradna, és méltók lennének arra. Az Isten mindenre meg-adhatna kérés-nélkül-is: de azt akarja, hogy kérjük a' mit kívánunk, és méltók legyünk az el-vételre. Hasonló Tettetéseket találunk az Irásban. Az Isten, vagy az ő képe-béli Angyal, azt tettette, hogy el akar menni Jákóbtól, mondván s: *Botsáss-el engem, mert mar fel-jő a' hajnal*: Jákób meg tartóztatta, de nem akarattya ellen: *Nem hagyhatlak-el téged*, úgy-mond, *hanem ha meg-áldasz engem, és meg-áldá őtet ugyan azon helyen.* Moyses-előtt-is azt tettette, hogy el akar válni az Iráel fiaitól, mondván t: *Eressz-el engem, hadd gerjedgyen-fel ellenök haragom, és törölyem-el őket, és téged nagy nemzetté tégyelek*: Moyses meg-tartóztatta, de nem akarattya-ellen, könyörgésével: *és meg-engesztelteté az Úr, hogy ne cselekedné azt a' gonoszt, a' mellyet-szóllott vólt.* Urunk-is azt tettette, hogy el akart menni a' Kananeai aszszonytól, mondván u: *Nem jól-venni a' fiak kenyerét, és az ebeknek vetni*: Hitével meg-tartóztatta, de né akarattya-ellé; és arra vitte, hogy azt mondaná;

s Gen. 32. 26. 29.
t Exod. 32. 10. 14.
u Mat. 15. 26. 28.

A *Oh Aſſzonyállat, nagy a' te hited: légyen néked a' mint akarod.* Az Anyák, azt kivánván, kis fioktól hogy meg-ótellyék, vagy chókollyák, azt tettetik, hogy el-akarnak tőlök menni: a' gyermek kialtására és sirására pedig meg-maradnak, de nem akaratty ok-nélkől. Illyen módon tettette Urunk tovább-valo menetelét: és meg sem chalatkozott tettetésében; hanem azt nyerte véle, a' mire igyekezett. Mert azzal fel-indúlván a' Tanitványok, ugyan kénszerítették őtet, tudni illik, könyörgő és hatható

x Luc. 24. 29 beszéddel, mondván x: *Maradgy velünk, mert bé-estveledik, és már el-hanyatlott a' Nap.* Mint-ha azt mondották-volna: Maradgy velünk, kik ekkidig téged őrömest halgattunk, és kiknek szivőket fel-gerjesztetted; mivelhogy az idő-is azt kivánnya. És bé ment vélek. Őrömest szenved a' Krisztus efféle erőszakot, és örömesben ment ő bé hozzájok, hogy-sem ők hítták: és több jóval-is volt hozzájok, hogy-sem ő-tőlök vőtt.

Másodszor: Azt felelhettyük Szent Gergellyel y, hogy Urunk a' Tettetésel, y Hom. 23. in Evang. nem akarta a' Tanitványokat meg-chalni: hanem, azt akarta nékik meg-mutatni, hogy ők chalatságban vannak, és attól a' chalatságról akarta őket meg-szóba ditani.

B Azt vélték és gondolták a' Tanitványok, hogy még a' Krisztus fel nem támadott: meg-chalatkozták. Urunk-is olly ábrázatban jelent meg nékik, mint-ha nem ő lőtt-volna, a' mint ők vélték, hogy valami idegen szarándok: és ugyan-azon okból, mint szarándok, azt tettette hogy tovább mégyen; mint a' szarándokok egy helyen nem késnek, hanem oda sietnek a' hová igyekeznek. Nem azt akarta azért vélek el-hiretni, hogy nem ő a' Krisztus: mert az chalárdság és hazugság lőtt-volna: hanem, azt akarta nékik meg-mutatni, hogy ők chalatkoztak-meg, azt vélvén, hogy ő nem lehet a' Krisztus, kit a' Zsidók fel-feszítettek. Az-okáért, mi-képpen hogy nem hazud szavával, a' ki, tudván egyebeknek hamis vélekedését, nem a' maga ítéletiből, hanem azoknak vélekedéséből a' kikkel szól, azon hamiságot mondgya: azon-képpen Urunk, nem az ő igyekezetiből, hanem a' Tanitványok vélekedéséből, tettetvén hogy tovább mégyen, nem hazudott; hanem a' Tanitványok vélekedését, jelentette-meg.

z 3. Reg. 22. 15. Erről szép példát olvasunk a' Szent Irásban z. Akáb az Izraël Királya, melléje vévén Jósafatot a' Júda Királyát, hadat akart indítani az Asyriusok-ellen, és meg akarta szálláni Rámot Galaádot: a' hamis Próféták, minnyájan, jó szerenchés útat jövendöltek néki. Jósafat pedig nem hihetvén nékik, azt kivánta, hogy az Úr Profetájától kérdgyenek tanátsot. El-küldött Akáb Mikeászhoz; kinek a' kővet azt mondotta a: *Imé a' Próféták beszédi egy szájjal a' Királynak jókat jövendölnek: légyen azért a' te beszéded hasonló az okéhoz, és jókat szólly.* El-érkezvén Mikeász, a' Király azt kérdette tőle: *Mikeász, el kell-e mennünk hadakozni Rámot-Galaádba, vagy meg-szűnnyünk? Kinek ő felele: Menny-fel, és jár szerenchésten; és az Úr, a' Király kezébe adgya azt.* Mint mondhatta azt Mikeász, holott bizonnyal tudta hogy ott a' Király el-vész? Nem a' maga, a Vers. 13.

C tétjére-szerént szóllott Mikeász, hanem a' Király és a' hamis Próféták vélekedése-szerént; kik azt a' Királlyal el-hitették-volt, meg-chalván őtet. Azt pedig nē azért mondotta Mikeász, hogy ő-is meg akarná chalni a' Királyt, mint a' hamis Próféták; mert az nem illett az Istennek igaz-mondó Profétájához: hanem, hogy meg-chúfolná őtet, és meg-mutatná hogy meg-chalatott a' hamis Profetáktól. Nem hazudott azért Mikeász beszédében, sem Krisztus Urunk az ő chelekedetében: hanem, azoknak vélekedések-szerént viselték magokat, a' kikkel szóllottak. Igy szokták annak mondani, a' ki a' főtt vizet, színéhez-képest, Malozának véli: Igyál malozát. De abban nem hazudunk; sem azt meg nem challyuk: hanem meg-mutattyuk, hogy meg-chalatkozott.

D Eszőkbe vőtték az-után a' Tanitványok, hogy hamis vélekedésben vólnak a' Krisztus-felől, azt alitván hogy fel nem támadott: és az estveli idővel nem gondolván, hanem azt nappali időnek tartván, *azon órában fel-kéltek, és Jerusálembe vissza-fordúltak* b: nem akarván azt a' nagy örvendetes hírt el-titkolni a' több Tanitványoktól; és azt mondván magok-közőtt, a' mit a' Poklosok mondottak régenten, a' Samaria kapuja-előtt c: *Ez jó hírnek napja. Ha halgatunk, és hírré nem akarjuk tenni reggelig, bűnről vádoltatunk.* Melyből azt tanúlyuk; hogy, a' mit Istennek tiszteségére, vagy felebarátunknak elő-menetelére-valónak tudúnk lenni, azt ne chak irégységből, de restségből-is el ne halgassuk, hanem szeretetből hírré tegyük: kivánván igaz szivből, hogy a' mi Lelki javainkban mindenek részesűllyenek; mellyek el nem fogynak azzal, hogy egyebekkel-is közőllyük. Adgya a' kegyes Isten, hogy nékünk-is, a' mái Tanitványokkal, meg-nyíllyanak Lelki szemeink, és értsük-meg michoda jó vagyon a' Krisztus Fel-támadásában: és azt egyebekkel közőlvén, most Lélek-szerént fel-támadgyunk: az-után pedig test-szerént-is az őrők életre fel-támadhassunk: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Fölséges Isten, az ő Sz. Fiának érdemiért. A me-

b Luc. 24. 33

c 4. Reg. 7. 9.

HUSVÉT KEDDI EVANGELIOM.

SZ. LVKÁCHNAK XXIV.

RÉSZEBEN, ℣. 36.

AZ időben: Meg-álla IÉSUS az ő Tanitványi-között, és monda nékik: Békeség néktek: én vagyok, ne féllyetek. Meg-háborodván pedig, és meg-rettenvén, azt vélik-vala hogy lelket látnának. Es monda nékik: Miért háborodtatok-meg; és gondolatok mennek-fel a' ti szíveitekbe? Lássátok kezeimet, és lábaimat, mert ennen-magam vagyok: tapogassátok-meg, és lássátok. mert a' léleknek húsa és chontyai ninchenek, a' mint láttyátok hogy nékem vagyon. Es mikor ezt mondotta-vólna, meg-mutatá nékik kezeit, és lábait. Midőn pedig még sem hinnének, és örömökben chodálkoznának, monda nékik: Vagyon-e itt valami ennetek-való? Ők pedig hozának néki egy darab sült halat, és lépes-mézes. Es mikoron ött-vólna elöttök, vevén a' maradékokat, nékik adá. Es monda nékik: Ezek az igék, mellyeket szóllottam néktek, midőn még veletek vólnék, hogy szükség bé-tellyesedni mindeneknek, mellyek irva vannak a' Moyses Törvényében, és a' Profétákban, és a' Zóltárokban én-felőlem. Akkor meg-nyitá elméjöket, hogy meg-értenék az Irásokat. és monda nékik: Mert igy vagyon meg-irva, és igy kellett a' Kristusnak szenvedni, és fel-támadni halottaiból harmad napon.

ELSÖ PREDIKÁTZIO.

AZ Régi Pogány Bölchek és *Poéták*, az ő gyönyörködtető *fabulájokkal*, sok jeles dolgokat példáztak. A' többi között, hogy a' Békeségnek nagy hasznát jelentenék, azt költötték, hogy *Neptúnus* isten, *Minerva* isten asszonyal azon vetekedett, ki légyen böchülletesb közöttök. Törvényre költ a' dolog: és a' több Istenecket meg-birálták. *Neptúnus*, azzal állatta dolgát, hogy ő a' Vizet találta; melly az embereknek igen hasznos, és szükséges: *Minerva* azt mondotta, hogy ő az Olaj-fát találta; melly a' Békeséget példázza: melly Békeség, felyül haladgya hasznonnal a' Vizet-is. mert a' Viz, úgy hasznos, hogy árthat-is; de a' Békeség ő magától senkinek nem ártalmas, mindennek hasznos, † és kedves: és azzal meg-nyerte a' pört. Hogy pedig az Olaj-fa a' Békeségnek jele, a' természet-is meg-mutattya: mert, ha az Olajt a' meg-háborodott habozó tengerbe töltik, meg-chendesedik. Es a' Sz. Irás-is jelenti: melyben azt olvassuk; hogy, midőn Isten az embereket méltó haragjából a' Viz-özön-által el-vesztette, chak Noët az ő háza-népével tartván-meg magnak: mihelyen a' galamb Olaj-fa ágat vitt Noënak, leg-ottan meg-értette hogy a' Viz özön meg-szünt; az Isten haragja le-chendesedett; és az ember békeségben maradhat [a]. Ezt a' kedves kellemetes Békeséget, Kristus Urunk, az ő számtalan háboruságinak Vizei-után; mellyekért méltán mondhatta Dáviddal [b]; *Szabadits-meg engem Isten, mert bé-hatottak a' Vizek a' Lelkemig*: az Apostoloknak vitte nagy örömmel, mondván [c]: *Békeség néktek*. Mint-ha azt mondotta-vólna: Tudgyátok, hogy engem a' Proféta [d], *Békeség Fejedelmének* nevezett: mihelyen e' világra jöttem, az Angyalok *Békeséget hirdettek a' jó-akaratú embereknek* [e]: mikor titeket predikállani küldöttelek, azt parancholtam [f], hogy *A' melly házba mentek, köszöntsletek azt; mondván: Békeség e' háznak*: halálom-elött-is [g] *Békeséget hadtam* és igérem néktek.

† Nulla falsa bello: Parem te poscimus omnes.

a Gen. 8. 11.
b Ps. 68. 1.
c Luc. 24. 36
d Ezech. 9. 6.
e Luc. 2. 14.
f Mat. 10. 12
Luc. 10. 6.
g Joan. 14. 27

A

nektek. Imé azt már meg-nyertem, és meg-hoztam néktek. és hogy ne kételkedjetek, láb-átok kezeimet és lábaimat: mert azokon-való Seb-helyek, valóságos jelei a'végbe-ment Békességnek. mivelhogy én azért fizettem, hogy az én Mennyei Atyámat meg-engeszteljem, néktek a' Békességet meg-szerzeném. Gyönyörűségünk lészen: Az-okáért annak jeleiről, a' Krisus Sebeinek helyeiről, szólok e' mostani Predikátzióban:

I. Meg-mondom, Miért tartotta-meg Krisus a' Seb-helyeket, az Atya-Istenhez-képest.

II. Miért tartotta-meg, ő-magához-képest?

III. Miért tartotta-meg, mi-hozzánk-képest.

ELSŐ RESZE.

B

BIzonyos dolog, mint Hitünknek akár-melly ágazattya; hogy Krisus Urunk test-ében, Fel-támadása után, ők Seb-helyek voltak. Mert a' mái Evangéliomban, Sz. Lukách nyilván emlekezik [a], *Kezeiről, és Lábairól*, Sz. János pedig, az *Oldaláról és kezeiről* [b]: úgy hogy, a' mit eggyik el-hagyott bizonyos ollyból, a' másik nem ok-nélkül meg-jelentette: a' vagy inkább Sz. Lukách a' Kezeiről és Lábairól emlekezvén, az Oldalát-is oda értette: és Sz. János-is a' Kezein és Oldalán, a' Lábait-is jelentette; a' mint a' Sz. Atyák magyarázzák. Azok pedig a' Seb-helyek, valóságosok voltak: mivelhogy azokkal, Urunk azt az igasságot akarta bizonyítani; hogy azon test-ben támadott-fel, a' melyben a' Kereszt-fára szegeztetett, és meg-holt: melyre a' tettetett Seb-helyek elégségesek nem lettek-volna. De mivel egyéb jeles Okai-is voltak azok meg-tartásának, nem csak akkor voltak a' Krisus testen, mikor a' Tanitványoknak meg-mutatta, hanem örökké meg-maradnak: fő-képpen mint-hogy Urunk, szenvedhetetlen és változhatatlan test-ben támadott-fel.

[a] Luc. 24. v. 39. 40.

[b] Joan. 20. 20.

Ezt a' *Lutheristák* [c] *Egidius Hunnius* ellenzi [d], és *Calvinus* János-is [e]: nem hogy valami más-féle okok volnának, hanem hogy a' régi Sz. Atyák járt útyán ne járjanak, hanem, mint Ujitók, mindenben újságot keresnek. Mert bizonyos, hogy a' Sz. Atyák eggyet értnek velünk. és *Sz. Cyrillus Alexandrinus* [f], Zakariásnak ama' mondásával bizonyittya [g]: *Micsoda Sebek ezek a' kezeid közepin?* Mint-ha azt az Angyalok mondották-volna Urunknak Menybe-menetele-kor, látván rajta a' Seb-helyeket. Kiknek azt felelte: *Ezekkel fáberáltattam-meg azoknak házában, a' kik engem szeretnek vala.* Melly Seb-helyek, a' Krisus testén nem ollyak voltak, mint mikor a' mi testünkön, bé-gyógyúlván a' seb, annak helye meg-tetszik: hanem ugyan lyikak voltak; a' mint Tamás jelentette, mondván [h]: *Hánem ha látom az ő kezeiben a' szegek liggatását, és az ujjomat a' szegek helyére bocsátom, és a' kezemet az ő oldalába bocsátom, nem hiszem.* Gondolom, hogy mikor az Apostolok azt mondották Tamásnak; *Látuk az Urat*: azt kérdette tőlök; Michoda jelen ismértek-meg hogy az Ur volt, és nem valami tündér, vagy chalatság? Kik azt felelték; hogy látták a' szegek liggatását kezein és lábain, és a' Seb-helyet az oldalán. Mellyeket halván Tamás, úgy mondotta, hogy nem hiszi, hanem-ha ő-is azon jeleket látya. Mert egyéb-aránt, azok a' jelek nem illettek-volna fel-támadott emberhez; mivelhogy az igaz Fel-támadás-által azoknak el kellett volna tűn'etetni: de mint-hogy hallotta, hogy azokat a' Krisus meg-tartotta, ő-is kivánta látni. És Urunk mondása-is azt bizonyitotta, midőn Tamásnak azt mondotta [i]: *Terjed ide-bé az ujjadat, és láttad az én kezeimet: és hozd-ide a' kezedet, és bocsáttad az én oldalamba.* melly nem lehetett-volna, ha kezein és oldalán lyikak nem lettek-volna.

[c] Apol. Conf. Aug. Def. Art. 3. in fine.

[d] Def. Fidei, part. 3. de Coen. Dom. Disp. 34. Item in Lib. 12. Art. contra Zanch. p. 63.

[e] Inst. Lib. 4. c. 17. §. 6.

[f] Thes. Assert. 24.

[g] Zach. 13. 6.

[h] Joan. 20. 25.

[i] Joan. 20. 27.

C

D

Ezek így lévén, azt irja Sz. Agoston [k], hogy ez Igasság ellen a' Pogány *Porphyrius* imigyen okoskodott: Ha a' Fel-támadás után bóldog állapat lészen: mi az oka hogy Krisus evett, és sebeit mutogatta? Ha azt csak a' hitetlen Tamásért cselekedte, mert ő tettetés vólt: ha pedig igazán mutatta, tahát a' Fel-támadáskor-meg maradnak a' sebek. Melyből ki-tetszik, hogy a' hitetlen *Porphyrius* azt alitotta; hogy a' Krisus Sebei, vagy nem igaz sebek voltak; vagy, ha azok voltak, kételenségből maradtak-meg, mivelhogy azokat bé nem gyógyíthatta a' Krisus. *Béda*-is a Pogányoknak imillyen okoskodásokat hozza-elő [l]: Ha a' ti Istentek csak azokat a' Sebeket sem gyógyíthatta bé, mellyeket a' Zsidók tettek rajta: michoda valamelly-séggel állitjátok, hogy a' ti testetőket a' porból éppen helyére állíthattya? De erre szépen meg-felel Arany-szájú Sz. János [m], azt mondván; hogy Urunk nem erőtlenségből cselekedte azt: mert, a' ki hólt testet fel-támaszthattya; és, a' ki Adámnak

[k] Epist. 49.

[l] In cap. 24. Luc.

[m] Hom. 3. in c. 24. Matth.

óda'a

óldal'a-chontyát ki-vévén, húlt tört helyebe: ha akarta-volna, a' Sebeket, és bé-gyógyíthatta-volna, és ép testtel támadhatott-volna fel. Nem az erőtlenség volt azért annak oka, hanem a' bőlcheség; a' mint ezennel meg-mutatom a' Sz. Atyák és Doktorok el-mélkedésekből: kiknél Három rend-béli Okait találom e' dolognak: Némellyek, az Atya-Istent nézik: Némellyek, a Krisstust; Némellyek, az embereket.

A' mi az Atya-Istent illeti: azért tartotta meg Urunk az ő szent Testén a' Seb-helyeket, hogy azokat az ő mennyei Sz. Atyjának, mindenkor mutogatná, és azok-által esedeznék érettünk. Azért mongya Sz. Pál [x]; hogy *az Istennek jobbján vagyon, és esedezik is érettünk.* Es [y], hogy *Mindenkor él, hogy mi-érettünk esedezzék.* Sz. János-is azt írja [z]; hogy *Vagyon szó-szólónk az Atyánál, az igaz* Jesus *Krisstus.* Melly mondást magyarázván Sz. Tamás, azt írja; hogy a' Krisstusban Három rend-béli Szó-szólás, vagy Esedezés találtatott: I. Szenvedése-előtt, áhítatos imádsággal, vagy könyörgéssel; a' mint maga jelentette, mondván [a]: *Én ő-értek könyörgek.* II. A' Keresztfán, vére-húllásával: melytől emlekezik Sz. Pál, és azt mondgya [b]; hogy *Jobban szóll Abelnél*: mert az Abel vére bosszú-állást kért, a Krisstusé pedig kegyelmet. III. Menybe-menetele-után, Sebeinek mutatásával: mert *a' Jesus menybe ment, hogy jelen légyen az Isten orczája-előtt mi-érettünk* [c]. Mint-hogy azért Urunk az Atya parancholattyát tellyességgel végbe vitte, Szenvedése- és Halála által: most nem szükség hogy áhítatosan könyörögjön; hanem, hogy érdemét be-mutassa; és azt kívánnya az Atyától, a' mit akar igazsztességül: mint a' munkás az ő jutalmát, és bért, nem alázatos könyörgéssel kéri, hanem bátorságosan igasságát mutattya, mellyére tartoznak néki: nem úgy mint a' koldús az alamizsnát kéri, melynek nincs semmi igalsága, sem érdeme, hanem éppen másnak jó akarattyától függ.

Ez pedig az Esedezésnek módgya igen foganatos és hatható. Mert, mint hogy az Atya-Isten a' Krisstusnak Szenvedését igen kedvellette: valamidőn azt a' Krisstus, Sebeinek meg-mutatásával, eleibe adgya, és nemiképpen elébe jutattya, mindenkor könnyen és leg-ottan meg-nyér tőle. Mert, ha az Isten, látván a' Szivárványt, melly három szép színt mutat, meg-emlekezik velünk-tört szövetségéről [d]; hatása meg-enyhődik, hogy el ne veszessen minden testet, a' viz-özönnel: mennyivel inkább meg-engesztelteinek, látván azt, a' kit a' Szivárvány példázott, az ő áldott Sz. Fiát, ki az ő jobján ülvén, három rend-béli drágalátos Szent Sebeit mutogattya, kezein, lábain, és oldalán? úgy hogy mi-is arra-nézve, méltán meg-hathatyuk Dáviddal az Atya Istennek [e]: *Mi oltalmazó Istenünk, tekints; és nézz a' te Krisstusod orczájára*: sőt, nézz az ő áldott Kezeire-is, Lábaira, és Oldalára: és azoknak a' Szent Sebeknek érdemök-által, engedd-meg, hogy a' mi Kezeink, a' Jó cheleder-ekben gyakorlyák magokat; Lábaink, a' te parancholatidnak útain futsanak; Szivünk, mindenkor téged szeressenek, és a' te szeretetedből meg-sebesittessenek, úgy hogy semmit te-kivüled ne keressenek, se kivánnyanak.

Ennek a' Könyörgésnek módgyáról, és annak hathatóságáról, szép példákat olvasunk a' Historiákban. *Cicero* azt írja [f]; hogy *Marcus Antonius*, ki a' Romai Szó-szóllók-között igen fő volt, egy *Marcus Aquilius*-nevű Romai fő embernek ügyet forgatta: akarván őtet oltalmazni vádolói-ellen: de észébe vévén, hogy beszéde semmit nem fogna a' Birák-előtt, *Aquilius*nak ruháját le-szaggatta, és meg-mutatta a' Romai Polgárságnak a' mellyén-valo Sebeknek helyeit, mellyeket Hazájáért-valo vitézkedésben talált-volt; és a' mit ékes szóllásával véghez nem vihetett, a' Seb-helyek mutatásával könnyen végbe vitte, mert látván a' Romaiak, az ő szabadságokért, és bőcsűlletőkért fel-vőtt Sebeket, meg-esett szivők, és az *Aquilius* kivánságának engedtek. Midőn *Antigonus*, irégységből bé-vádolta-volna *Antipatert Julius* Cháznál, mint-ha nem hiven szolgált-volna néki: bizván *Antipater* a' sok Sebekhez, mellyeket *Julius*ért fel-vőtt-volt, ruháját le-vetvén, és azokat meg-mutatván, meg-bizonyította hogy igazán szolgált *Julius*nak, és azt mondotta: Nem szükség, Cházár, hogy magamat sok szóval mentsem: ezeket a' Seb-helyeket mutatom, mellyek az én hozzád-valo hivségemnek, és jó akaratomnak örök bizonyságai lehetnek. Ezek az én hivségemnek zálogi, és az én szivemen-valo irások. Kérdezzék-meg az ellenségeket, kiért vőttem én fel e' Sebeket? kik egyébért engem nem öldöztek, hanem hozzád-valo hivségemért. *Augustus* Cházárnak egy régi Vitézét törvénybe idézvén a' Birák; nem tudván ő kihez folyamlani, mindenek láttára ő-magához ment, *Augustus*hoz kérvén azon, hogy pártyát fogja, és ügyét fel-vegye. Hallván a' Cházár a' Vitéz kivánságát, eggyet választa a' szolgái-közül, és annak ajánlá a' Vitézt, hogy ügyét szorgalmatosan forgatná. De ne elégedvén meg azzal a' Vitéz, fel-kiálta, mondván:

Midőn

A

I.

[x] 1 Joan. 2. 1.
[y] Hebr. 7. 25.
[z] 1 Joan. 2. 1.
[a] Luc. 22. 32.
[b] Hebr. 12. 24.
[c] Hebr. 9. 24.

B

[d] Gen. 9. 14, 15.

C

[e] Ps. 83. 10.

[f] Ad Her. in Rhetor.

D

A Midőn te Cháfzár, nagy vefzedelemben vóltál az *Aldinni* harczon, én nem kereftem más helyetted, hanem magam-fzemélyen-fzerént harczoltam érted. és le-vetvén köntöset, meg-mutatá a Sebeket, mellyeket azon a'harczon vött-vólt a' Cháfzár hivsége-mellett. Látván azt a' Cháfzár, meg-pirúlt, és ő-maga ment a' Vitéz óltalmára: gondolván, hogy, ha azt nem chelekefzi, nem chak kevélynek, de háládatlannak-is tartyák. Az *Athenafiak*, *Efchylus* Poétát halálra kárhoztatták: azért, hogy valami *Tragœdiá*ban Iftenikéntis mondá ejtett-vólt: és mikor meg akarták kővezni, az öcfe *Amynias* azzal fzabadította-meg, hogy ruháját le-vetvén, meg-mutatta könyökben el-vágott kezét, mivelhogy ő volt az eggyik, a'ki *Salamin*nál az *Athena*fiakért vitézűl hadakozott, és kezét el-vágatta érettek. Mellyet látván a' Bírák, és meg-fzánván régi jó-téteményéért, halálát meg-engedték. Ha illyen nagy ereje vólt, a' háládatlanságra hajlandó embereknél, némelly gonofz-tévő, vagy alá-valo emberek Sebeinek: vallyon's minémű ereje lészen az Atya-Iften-előtt, az ő ártatlan Sz. Fiának Sebeknek; mellyeket ő nem egyébért vött fel, hanem az ő mennyei Sz. Attyának tifztefségéért, és az emberi nemzetnek üdvősségéért.

B Mondaná valaki: Mint-hogy az Atya-Iftennél, mindenkor emlekezetben vannak a' Kriftus Sebei, nem kűlömben, mint-ha most újonnan vennék-fel azokat, és a' mint Szenvedéfe-kor előtte viselte azokat: úgy tetfzik, hogy a' Kriftus Szenvedésének jelentésére, és, hogy így fzóljak, eszébe juttatására, nem lött-vólna fzűkség a' Sebek-helyeit Meny-országba az Atya-Iften-eleibe vinni. Felelet: Kétség nélkűl, nem azért tartotta-meg Urunk a' Sebek-helyeit az ő Sz. Teftén, hogy az Atya-Iftennek fzűkségefek lőttek-vólna, mint-ha azok-nélkűl meg nem emlekezett-vólna a' Kriftus érdemiről; mert az Iften, fem el nem feletkezhetik, fem kűlső jelekkel nem él, hogy valamiről meg-emlekezzék: mindazáltal, fzűkségefek vóltak, mi-érettünk, hogy tudnók, hogy a' Kriftus azért ment Mennyekbe, hogy *jelen légyen az Iften fzínére mi-érettünk* [e]: az-az, a' mint Sz. *Cyprianus* mondgya [f], hogy a' Teften meg-tartatott Sebek, mindenkor kérjék az üdvősségünk fizetését, és ki-keresék az engedelmefségnek jutalmát: a' vagy, a' mint Sz. *Anfelmus* mondgya [g], hogy jelen légyen az Atya-Iften kegyefségével, efedezvén érettünk, és mutogatván a' Sebek-helyeit, mellyeket mi-érettünk vött-fel. Mert chodálatos, és ki-mondhatatlan módon, azt, a' ki femmit el nem felejthet, és mindenkor kész a' könyörűlésre, közbe-verés-nélkűl inti az Úr Jesus, melly méltán kelleffék azokon könyörűlni, a' kikért ő meg-harczolvána, a' Halál birodalmát tulajdon halálával meg-rontotta.

[e] Hebr. 9. 24. [f] Serm. de Sup. Dom. [g] In 9. ad Hebr.

C Azt írják az *Anatomicus*ok; hogy embernek a'fzíve igen meleg, és a' vérnek tárháza; a' tődeje pedig neminémű-képpen fzellőzeti, és hivesíti, hogy ember a' nagy hévség-miatt meg ne eméfztődgyék, és el ne fodgyon. Az Atya-Iften haragja a Bűnősök-ellen, ízüntelen fel-gerjed; és ő-maga mondgya [h], hogy *Tűz gyúladott haragjában, és égni-fog mind a' pokol végéig*. 'S nem ok-nélkűl: mert, ha *az erdő-fán-fzerént gyúlad a' tűz* [i], és az emberek vétke-fzerént gerjed-fel az Iften haragja, mint-hogy a' vétkek fzámtalanok: ha a' Kriftus Vére azokat nem ólrana, az egész emberi nemzet régen el-fogyott-vólna. Mert most fokkal nagyobbak a' vétkek, hogy-fem azelőtt vóltak: mivelhogy már a' Kriftus-által az Ördög ereje meg-rontatott; a' Meny-országhapuja meg-nyittatott; az Iften Törvénye meg-irattatott; a' Szentségeket a' Kriftus el-rendelte; a' Sz. Lelket el-küldötte; maga példáit, és a' fok Szentekét velünk közlötte; az ő Keresztje- és Halála-által, a' Bűnnek gonofzságát és undokságát meg-jelentette; és hozzánk-valo meg-gondolhatatlan fzeretetit meg-ismértette: mellyek mind igen hafznos eszközök a' Bűnnek el-távoztatására, és meg-győzésére. Jól mondgya azért Szent Ambrus [k]; hogy Kriftus Urunk nem chak a' Hitet erősíti, hogem a' Szeretetet-is élesíti: hogy inkább akarta az érettünk-fzenvedett Sebeket az égbe bé-vinni, hogy-fem el-tőrleni; hogy az Atya Istennek, a' mi Váltságunk, vagy fzabadulásunk fattzát, vagy árrát meg-mutatná. Hafonló-képpen befzél *Beda* [l].

[h] Jer. cap. 30. [i] Luc. 23. [k] In cap. 24. Luc. [l] In cap. 24. Luc.

II. RÉSZE.

II. A' mi Kriftus Urunkat illeti; egy-nehány Okokért tartotta-meg az ő Sz. Teften a' Sebek-helyeit: Első Oka az; Hogy azok lennének az ő vitézségének és erősségének, sőt diadalmas győzedelmének-is bizonyos jelei. Bé-ment Urunk, úgymond Sz. Bernárd [m], a' Tanitványokhoz, meg-mutatván kezeit és oldalát: mint a'

[m] Serm. 3. de Resurrect.

Vitézek,

Vitézek, erősségöknek meg-bizonyítására, mutogattyák a' paizsokon esett chapásokat. Ha valamelly erős Vitéz, úgy-mond *Beda* [a], a' Király parancholattyára, az egész nemzetnek meg-szabadulásáért, valakivel bajt vina; és, noha sok sebek esnének rajta, ellenségét meg-győzné, és meg-ölné, és nemzetségének meg szerzené a' győzedelmet: ha az Orvos azt kérdené tőle, ha úgy akarja-é bé-gyógyittatni a' sebeket, hogy semmi jelők ne maradgyon; vagy hogy a' Sebek helye meg-maradgyon ugyan, de minden fogyatkozás és diſztelenség-nélkül? Kétség-nélkül azt felelné, hogy inkább akarja a' Győzedelemnek jeleit meg-tartani; úgy hogy testi épségének és szépségének ne ártsanak. Azon-képpen Krisſtus Urunk, az ő Győzedelmének meg-maradandó bizonyos jeleért, inkább akarta a' Sebek-helyeit menybe vinni, hogy-sem el-törleni. És, mint-hogy az igaz Szerettőnek ninch kedvesb dolga, mint azoknak a' Sebeknek jeleit viselni, mellyeket Szeretőjének óltalmáért vött-fel, és azokkal mindenáttt dichekedik: kétség-nélkül Urunk is, örömeſt meg-tartotta a mi üdvösségünkért fel-vött Sebeknek helyeit, kiket halálig szeretett. És mikor az Angyalok azt kérdették [b]: *Micboda Sebek azok a' kezeinek közepin?* azt felelte: *Ezekkel jeberitettem-meg azoknak ház ában, a' kik szeretnek-vala engem*; az-az, a' kik valaha szerettenek, és a' kiknek mindenkor szeretnick kellett-volna engem: holott én úgy szerettem őket, hogy a' Sebeket is, mellyekkel meg-febesítettek, szeretet-gyanánt tartottam. mint mikor Judást *Barátyomnak* mondotta [c]; jelentvén, hogy ő akkor-is úgy viselte magat Judáshoz, mint barátyához; és hogy Judásnak-is azt kellett-volna mivelni.

Második Oka: Az ő Testének nagyobb ékessége és dichősége. Mert, a' mint Sz. Tamás irja [d], azok a' Seb-helyek, nem chak nem rútittyák a' Krisſtus Testét, hanem ugyan ékesitik-is, mint valami drága Rubintok, vagy Gyemántok. Sőt Sz. Agoston-is azt irja [e], hogy a' Mártyroknak meg-dichősült testőkön, meg fognak a' Seb-helyek tetszeni nagy ékességgel. és azont mondgya Sz. Ambrús-is [f]. És noha úgy tetszik, hogy Sz. *Cyrillus Alexandrinus* [g] külömbet mond: de bizonyos, hogy nem tagadgya egy-általlyában a' mit a' több Sz. Atyák mondottak: hanem chak azt jelenti [h], hogy azokban, sem fogyatkozás, sem diſztelenség nem léſzen. Történik, hogy valami drága ruha, szegbe akad, és meg-szakad; de azt a' szakadást, a' bölcs Gyöngyfüző olly szépen bé-varja arany-fonállal, vagy selyemmel; úgy bé-tatarozza gyöngyökkel, és drága kövekkel, hogy sokkal diſzesbnek tetszik, hogy-sem a' szakadás előtt: hasonló-képpen a Krisſtusnak drágalátos Szent Teste, melly az Istenségnek reminéntt ruházattya vólt, a' szegek-, oltorok-, tövisek-, és láncha-miatt meg-szakadozott vólt: de Istení bölcheségével azt úgy fel-ékesitette, hogy előbbi szépségét is meg-előzte. A' ki valami drága Palotát épit, ha ablakot nyit rajta, azzal nem chak meg nem rútittya, hanem ugyan meg-is ékesiti; és azt chelekszi, hogy minden egyéb ékessége-is tettetesb légyen: azon-képpen Urunk testének (melly az Istenségnek drága Palotája, és kedves lakó-helye, 's élő Temploma vólt,) Sebei, ollyak vóltak, mint valami ablakok, mellyeken az ő dichősége inkább fényleti és tündöklött.

Harmadik Oka az; Hogy meg-ismértetné velünk a' Krisſtus, melly igen kedvellette ő a' Szenvedést, és mi módon gyönyörködött abban; a' mint bi-zéével-is jelentette, mondván [i]: *Kereſztséggel kell meg-kereſztseltetnem, és mint szoronganam, míg nem el-végeztetik.* És [k]: *Kivánva kivántam a' Húsvétet meg-enni veletek mielőtt szenvedjek.* Mert, mint-hogy Fel-támadása-után, meg-dichősült Testében [l], mivel nem szenvedhetett, mindazáltal a' Sebek-helyeit meg-tartotta: hogy Meny-országban-is, a' mennyire az ott-valo állapat szenvedné, Sebek-nélkől ne lennek. Es a' mint-hogy a' Vitézkedő Anyaszentegyházban, létel-szerént viselte a' Sebeket az ő Szent Testén, azon-képpen a' Győzedelmes és dichősséges Anyaszentegyházban, azoknak valóságos helyeit és jeleit el ne törlené, hanem meg-tartaná: jelentvén, hogy, ha az állapat engedné, ott-is örömeſt szenvedne. Ezzel chodálatos-képpen erősitette, és bátorittotta a' Sz. Mártyrokat a' szenvedésre, és a' Világ-, Test-, és Ördög-ellenvalo harczolásra. Az olvasſuk a' Makabæusok könyvében [m], hogy *az Elefántoknak, a' szőllőnek, és a' szederjnek vérét mutatták*, és azzal ingerlették a' harczra: hasonló-képpen a' Krisſtus, meg-tartván az ő Sebeinek helyeit, az ő Vitézit azoknak mutogatásával fel-gerjeszti a' harczra: a' mint Sz. Bernárd-is mondgya [n]: kik, látván az ő Hadnagyoknak vitézségét, vérig-valo harczolását, és a' Szenvedéshez-valo kivánságot, ne szánnák a' magok testét, hanem készek vólnának viszont az vérőket ontani ő-értette. Es bizonyára, foganatos vólt ez a' fogás és találmány: mert a' Krisſtus Sebeinek képeſt, számtalan Mártyrok nagy örömmel ontották vérőket, a' Krisſtusért, és az ő

szent

[a] In exp. 24. Luc.

[b] Zach. 13. 6.

[c] Mat. 26. 50.

[d] 3. p. q. 54. art. 4.

[e] Lib. 22. Civ. c. 19. & 20.

[f] Lib. 10. in Luc.

[g] Lib. 12. in Ioan. c. 58.

[h] Lu. 22. 50.

[i] Luc. 22. 16.

[k] Luc. 12. 49.

[l] Mat. 6. 34.

[m] Serm. 61. in Cant.

A szent Törvényére: és nem chak erős Férfiak, és vastag Vitézek, hanem gyarló Aszszonyok-is, és gyenge Szűzek 's Gyermekek; kik ugyéb aránt, természet szerént, chak a' halál nevétől-is irtóznak, kiknek számát egyedűl az Isten tudhattya. Ez pedig, nem chak akkor volt, mikor még a' Krisztus Vére semmiképpen forrott az első Hiveknek szemök előtt: hanem az után-is minden időben: sőt most-is sok helyeken, fő-képpen *Indiában* és *Japoniában*, a' Pogányok között; *Angliában*, és *Scotiában*, az Eretnekek közöt: és ez után-is úgy lészen, mind világ végé-ig.

Negyedig Oka az, Hogy azok, Könyvek-gyanánt lennének a' Krisztusnak. Azt írja Sz. János [a], hogy *A' Királyi-széken ülnek jobb-kezében, egy belől és kívűl bé-irott Könyvet látott, mellyet hét pecséttel vala bé-pecsételve.* Ezen a' Könyvön, érthettyük a' Krisztusnak szent Kezeit: mellyekben-valo belső írást, ő-maga olvassa; a' kivűl-valót pedig, velünk olvastattya, melyről ez-után szóllok. A' Krisztus, abból a' drága Könyvből, a mi emlekezetünket olvassa; hogy mi-rólunk soha el ne feletkezzék, úgy mint kikért nem szánta a' Sebeket a' kezein fel-venni. Erről érthettyük az Ur mondását Isaiásnál [b]: *Mondá a' Sion: El-hagyott engem az Ur, és az Ur el-feletkezett rólam. Vallyon el-feletkezhetik-e az aszszony az ő magzattyáról, hogy ne könyörűljön az ő méhe fiain? és hogy-ha az el-feletkezik is, de én el nem feletkezem rólad. Ímé az én kezeimre fel-írtalak téged: a' te kő-falaid mindenkor az én szemeim-előtt vannak.* Ezt hogy jobban meg-értsük; azt kell eszünkbe vennünk, hogy annyiba jutott-volt a' Zsidóknak rabság-béli nyomorúságok, hogy kétségbe esvén szabadúlások-felől, azt mondotta Sion; hogy az Ur tellyességgel el-feletkezett rólok, és chak veszö-félben hadta őket. Melly panaszolkodásra meg-felel az Ur: és szép hasonlatosság-által meg-mutattya, hogy kőlömben vagyon a' dolog; és hogy ő az ő választott népéről semmi-képpen el nem feletkezett, de el sem feletkezhetik. Mert, mi-képpen hogy az Anya nem bírhattya arra magát, hogy az ő gyermekéről, fő-képpen kichiny-korában, el-feletkezzék, hanem mindenkor azzal bajlodik, és róla gondolkodik: hasonló-képpen az Isten az ő népéről soha el nem feletkezik. Es hogy-ha történnék-is, hogy valamelly Aszszony el-feletkeznék az ő gyermekéről, a' mint hogy történhetik-is, vagy kétel enségből, vagy kegyetlenségből: mindazáltal, a' feledékenységnek helye nem lehet az Istenben; holott az Isten inkább szereti az ő népét, hogy-sem az Anya az ő gyermeket. Azt pedig azzal bizonyittya; hogy, *A' kezeire fel-írta őtet.* Melly mondásnak, egy-nehány magyarázattyát olvasom, és mindenik igen illik e' dologhoz.

I. Az Isten azokhoz hasonlittya magát, kik szerelmes, de távúl-lévő baráttyoknak képöket magoknál hordozzák, vagy házokban tartyák, hogy azokról mindenkor meg-emlekezzenek. De mivel hogy afféle képeket nem mindenkor hordoznak nálok az emberek; vagy, ha nálok hordoznak-is, nem hordozhattyák olly helyett hogy mindenkor szemök-előtt forogjon: az Isten, hogy magáról nagyobb dolgot mondgyon, azt jelenti; hogy ő a' Jerusalem képét, nem valami táblára, vagy papirosra irta, a' mint a' képeket köszönségesen szokták irnyia, hanem a' kezeire, mellyek szüntelen szemei-előtt forognak. II. *Montanus* azt irja; hogy az Isten, a' Fundáló mesterekről-valo hasonlatosság-által szóllott: kik, midőn valami jeles épületet akarnak építeni, azt elsőben kichiny helyre le-irják, hogy mindenütt vélek hordozhassák. De mivelhogy afféle le-ábrázolás papirosom-is szokott lenni, mellyhamar el-szakad, vagy el-kopik, és nem mindenkor forog-is a' szem-előtt: azt-is felyül-haladgya az Isten, ki Jerusalemet tulajdon kezeire irta, és azokon ábrázolta-ki. III. Némellyek *Symbolum*-al azt itélik; hogy az annyit tészen, mint-ha azt mondotta-volna az Isten: *Én úgy szeretem, és kedvellem Jerusalemet, hogy mi-képpen az emberek azoknak képöket, vagy nevöket a' kiket szeretnek, gyűrőbe mettszetik, és kezökön, vagy újokon viselik, hogy azoknak képökkel, vagy nevökkel, távúl-létekben-is gyönyörködtessék magokat: azon képpen, mindenkor szemem-előtt forog nékem Jerusalem, és annak emlekezeti kedves és kellemetes én-nálam.* Mikor az Izraël hait fogva vitték Babylonba, a' Jerusalem képét gyűrőkbe viselték. és azért mondotta Dávid ő képökben [c]: *Ha el-feletkezem rólad Jerusalem, el-felejtve légyen a' jobb-kezem*: az-az, a' mint némellyek magyarázzák, úgy feletkezem-el rólad, ha jobb-kezemről el-feletkezhetek, mellyen hordozom a' te képedet. Illyen módon mondgya az Ur-is hogy Jerusalemről el nem feletkezik, mivelhogy kezeire fel-írta.

Mint-hogy azért Sion, vagy Jerusalem, az Anya szeretegyházat példázta, lássuk e' mondás mint illik hozzája. Nyilván-valo dolog, hogy a' Pogányoktól, és Zsidóktól, gyakorta olly üldözéseket szenvedtek a' Krisztus Hivei; hogy nem ok nélkűl vélhette-volna az ő Anyaszeretegyháza . . . hogy az Isten tellyességgel meg-veresse, vagy

el-felet-

[a] Jel. 5. 1.

[b] Ésa. 49. 14. B

C

D

[c] Ps. 136. 5.

e' feledékenységhez hozzá fértvólna. Mert, hogy egyéb üdőzítésekről ne emlékezzem, mikor a' Zsidók Szent Istvánt meg kövezték, azt írja Szent Lukách [d]; hogy *Az napon nagy üldözés lőtt az Anyaszentegyházban, mely Jerusálemben vólt; és mindnyájan el oszlottak Judeának és Samariának tartományiba, az Apostolokon kívül.* Az-okáért, fel-kiáltottak a' Hivek panaszolkodva a' Krisztushoz: kiknek panaszolkodásokra azt felelte; hogy el nem feledkezik rólok, mert kezeire írta őket: ollyan módon, a' mint meg-magyarázók. Sőt némellyek azt-is mondgyák; hogy a' Krisztus kezeire, az Anyaszentegyház a' Sebekbe irattatott: mellyeknek helyeit meg-tartván, el nem feledkezhetik rólá, mint a' kezeiről, mellyek mindenkor szemei-előtt forognak. A' Krisztus az Anyaszentegyházat mint Jegyesét, szent Vérével vötte magának: azzal mosta-meg, és fel-ékesítette; a' mint Szent Pál jelenti, mondván [e]: *Krisztus szerette az Anyaszentegyházat, és önmagát adta azért.* A' Jegy-ruhának árrát pedig, a' kezeire írta, hogy soha el ne feledkezzék az ő Jegyesérűl. Nem téntával írta pedig, melly sokára el-kopik, vagy ki-vakartatik: hanem drágálatos Szent Vérével, a' Sebeknek helyeivel, mellyek soha el nem törölthetnek: nem pennával, vagy gyenge bőtűkkel, mellyek csak a' kéznek bőrét sem hattyák-által; hanem Vas-szegekkel, és nagy liggatásokkal, mellyek tellyességgel által-járták az ő Szent Kezeit, mellyeknek jeleit örök emlékezetre megtartya.

A

d Act. 8. 1.

e Eph. 5. 26.

B

III. RESZE.

III.

DE lássuk már a' minket-illető Okokat-is, a' mellyekért a' Krisztus meg-tartotta az ő drágálatos Szent Sebeinek tündöklő jeleit: Mert azokból, mind Hitünk megerősödik, 's mind Szeretetünk fel-gerjed.

Első Oka; a' Hitben-való gyarapodás vólt, hogy a' Tanítványok szívéről minden homályt el-venne; és őket bizonyosokká tenné, hogy azon emberi testben támadott-fel, melyben a' mi üdvösségünkért a Kereszten függött, engesztelvén az ő Sz. Attyát, és a' mi bűneinkért tellyességgel meg-fizetvén néki. Továbbá; hogy sok féle Eretnekeket meg-szégyenítsene, kik balgatagúl, és hamisan azt mondották, hogy a' Krisztus test-szerént fel nem támadott: vagy, ha fel-támadott, más testet vött-fel, és nem az ő tulajdon testében támadott-fel. Hogy meg-értsed, úgymond Arany-szájú Sz. János [f], hogy azon Úr, a' kit fel-feszítettek, és nem más, támadott fel; az-okáért a' Keresztnek jeleivel támadott-fel. Hasonló-képpen beszél Sz. Agoston-is [g], és erről magyarázza Dávidnak ama' mondását [h]: *Én meg-erősítem annak oszlopit.* Es azt mondgya; hogy David az Apostolokat nevezi Oszlopoknak, kiket a' Krisztus Fel-támadásával meg-erősített a' Hitben: Es michodák vólnának, úgymond [i], azok az Oszlopok, ha a' Krisztustól meg nem erősíttetnének? az Oszlopok, mellyek a' Szenvedés-kor ingadoztak, a' Fel-támadás által meg-erősödtek. Megsebesíttették őket a' Sebek, meg-erősítették a' Sebek-helyei. Az-okáért tartotta-meg azokat, hogy azzokkal meg-erősíthesse az Oszlopokat.

C

f Hom. 86. in fin.

g Epist. 49. q. 1.

h Psal. 74. 4.

i Ita Psal. 74.

Nem chak az Apostolokat erősítette-meg pedig azzal, hanem minket-is, a' mi Fel-támadásunkról-való hitben, valóban meg-vastagított; hogy mi-is azon testben támadunk-fel, a' melyben e' világon fáradtunk és éltünk; a' mint Jób Patriárka-is jelentette, mondván [k]: *Tudom, hogy az én Meg-váltóm él, és az utólsó napon a' földből fel-támadok. Es ismég környúl-vétetem bőrömmel, és az én testemben látom-meg az én Istenemet: kit én-magam látok-meg, és az én szemeim nézik, és nem más: el-tétetett e' reménység az én kebelemben.* Kit mi-is követvén, ezen reménységet helyheztetsűk a' mi szívünknek kebelébe, mint bizonyos, drágálatos és kedves dolgot: úgy hogy, ha valami nyomorúság, vagy háborúság talál bennünket, azzal vígasztallyuk magunkat; hogy Jóbé vólt, új életre fel-támad; chak hogy örömest szenvedgyen most mindé fáradságot. Vegyük azt vedd eszedbe; hogy Urunk, a' mint igaz Fel-támadását a' Sebek helyeivel bizonyította, úgy az ő Fel-támadásával a' miéket-is állatta. mert az ő Fel-támadásában vagyon a' mi fel-támadásunknak reménsége, és formája, mint a' szépen le-írott táblában. Mert, mi-képpen hogy a' kik Rómát, vagy Velenczét nem látták, azok formájáit, és nagy-voltát, le-írott táblákról eszőkbe vészik; és a' Fundáló-mesterek-is, a' minemű épületet akarnak chinálni, azt elsőben írásban el-intézik, és ki-ábrázollyák: azon-képpen, minemű lészen a' mi testünk fel-támadása, a' Krisztus Fel-támadásából, mint valami képiről, eszünkbe vehettyük.

D

k Iob 19. 25

Második Oka az: Hogy, mivel a' Mártyromságot az Isten nem mindennek engedi, és gyakorta, a' kik kerestik, azoknak nem adatik; a' kik pedig nem-is gondol-

A

kodnak felőle, meg-találjyák: más módon követnők minnyájan a' Krisſtust, a' békeséges Szenvedés-által; úgy hogy valami kereſztet reánk vet.., örömeſt el-hordozzuk: sőt azon felyül, magunk-is sanyargaſsuk teſtünket böjtöléſsel, verésſel, fáraſztáſsal; a' mint ſokan chelekeſzik a' Hivek-közzül, fő-képpen a' Nagy Hétben, midőn a' Kriſtus Szenvedéséről, és Sebeiről, kiváli-képpen emlekezik az Anyaſzentegyház. Ezek bátran mondhattyák Szent Pálal: *Én az Úr Jesusnak bélyegit hordozom az én teſtemen.* Melly mondáſi Szent *Jerónymus* azokról ért, kik a' Kriſtus ſzeretetiért ſanyargattyák teſtőket; hogy a' ſzenvedő Kriſtushoz, valamenyire haſonlók légyenek. És némelly Szenteknek, kik a' Meg-feſzítetett Kriſtusban kivált-képpen gyönyörködtek, az Iſten ugyan külső jelekkel-is meg-bélyegezte kezőket, lábokat, és óldalokat; a' mint Szent Ferenczről írja Szent *Bonaventura* [m], mellyet a' Negyedik *Alexander* Pápától hallott, ki azokat ſzemével látta.. Haſonlót írnak a' *Senaji* Sz. Katalinról-is: kik aſſéle bélyegeknek, nem kevés fájdalmát ſzenvedték.

Gal. 6. 17.

m Vita S. Fr. Franciſc. c. 13

B

Szükséges bizony nékünk *a' Békeséges tűrés* [n]; *hogy az Iſten akarattyát chelekedvén, el-vegyük az ígéretet.* Szükséges: mert abban bírjuk a' mi leikeinket [o]: és tekélletes chelekedete vagyon [p]. De ezt nékünk Kriſtus Urunk ajánlya, fő-képpen az ő Sebeinek helyeivel. Mikor a' Fejedelem meg akar valamelly Vitéz embert nemesíteni, olly czimert ád néki, melyből leg-inkább ki-teſsék vitézsége; úgy mint.. Törők fejet, kardos kezet, lobogós kopiát, nyilakat, és egyéb effélét: A' mi édes Üdvőzitőnk, igaz vitézségét akarván jelenteni, a' Békeséges tűréſnek czimerét választotta magának: nem hogy azt ſafotára, vászonra, vagy papiroſra íratná; ſem hogy fára, vagy kőre faragtatná; ſem hogy ezőſtre, vagy aranyra metſzetné: hanem.., hogy az ő dichőséges Szent Teſtén örökké hordozná, annak a' jóſzágos chelekedetnek örök dicheretire és bőchülletire..: hogy ottan chak abból tanúlnók meg, minémű dichőség légyen az Úr neveért háboruſságot ſzenvedni. Mellyet hamar meg-tanúltak-vólt az Apoſtolok: mert, chak hamar Urunknak Menybe-menetele-után [q], *Örálvén mentek-el a' Gyülekézet-elől, mivelhogy méltókká lőttek a' Jesus neveért gyalázatot* (de vereſéget-is) *ſzenvedni*: kiknek nyomát követték ſok Szent Mártyrok.

n Heb. 10. 36
o Luc. 21. 19.
p Jac. 1. 4.

q Act. 5. 41.

C

Harmadik Oka az: Hogy a' Kriſtus Szenvedésének, mint velőnk tőtt leg-nagyobb Jó-téteményének, emlekezete őrökké meg-maradna.. A' Vitézkedő Anyaſzentegyházban, a' Szent Miſének áldozattya, naponként-való ſzűnetlen emlekezete a' Kriſtus Szenvedésének és Halálának; a' mint maga jelentette, nondván [r]: *Ezt az én emlekezetemre chelekedgyétek.* Es, a' mint Sz. Pál írja [s], *Valamennyiſzer éſzitek a' Kenyeret, és iſzſzátok a' Pohárt, az Úr halálát hirdetitek.* A' Győzedelmes Anyaſzentegyházban pedig, a' Kriſtus Seb-helyei emlekeztető jelek, mellyek a' Szenteket a' Kriſtus Halálára emlekeztetik. A' Sebek helyeit, úgy-mond *Hugo* [t], el nem akarta törleni Kriſtus Urunk; hogy a' Válaſztottak, kik Meny-országba vitetnek, látván a' Sebek-helyeit az ő Meg-váltójok teſtén, ſzüntelen hálákat adgyanak néki, és azt mondgyák [u]: *Méltó vagy Uram el-venni a' könyvet, és fel-nyitni annak pechétit; mert meg-öletteſſél; és meg-váltottal minket az Iſtennek, a' te Véreddel.*

r Luc. 22. 19.
s 1. Cor. 11. 26.

t Luc. 30. Joan

u Apoc. 5. 9.

De minket-is hálá adáſra intnek a' Kriſtus Sebei: mert azokban, nyilván meg-láttyuk az Iſtennek hozzánk-való jó akarattyát, mint ez-után meg-mutatom; mellyért őrők hálá-adáſsal tartozúnk. Ha ő a' kezeire írt bennünket, hogy meg-emlekezzék rólunk: méltán kívánnya mi-tőlünk-is, a' mit az ő Jegyeſétől kívánt, mondván [x]: *Tégy engem mint pechétet a' ſzívedre; mint pechétet a' karodra:* úgy hogy minden kívánſágink, és chelekedetink, az ő Szeretetünek pechétével légyenek meg-pechételve; és mindenekben az ő ſzent akarattyát.., és Törvényét kövéſsük. Mert, ha az Iſraël fiaitól azt kívánta [y], hogy *az ő Törvényét, mellyet az Angyalok-által adott nékik, jellől a' kezőkre kötnék*, hogy mindenkor meg-emlekeznének róla: ſokkal méltóbb, hogy mi azt chelekedgyők a' Szeretetnek törvényével, mellyet Urunk az ő meg-ſebesítetett kezeivel adott nékünk; azzal bizonyítván ſzeretetit. Mert kétség-nélkől, kevésbel-is meg-válthatott-vólna: de hogy *Bőséges lenne ő-nála a' meg-váltás* [z], Nagy árron vőtt-meg; tudni illik, az ő drágalátos Vérén; melynek fő oka, az ő nagy Szertete vólt mi-hozzánk.

x Cant. 8. 6.

y Deut. 6. 8.

z Pſ. 129. 7.

D

Negyedik Oka az: Hogy azok nékünk, a' mint az előtt jelentém, Könyvek-gyanánt lennének, mellyekből könnyen meg-tanúlhatnók a' mi ſzükséges az üdvőſségre.. Es mint-hogy annak a' Könyvnek Hét Pechéti vóltak, mellyeket a' Bárány nyitott-fel: én-is Hét dologról emlekezem, mellyeket a' Kriſtus Sebeiből meg-tanúlhatunk; noha egyéb-aránt igen nehezek az emberi elmének. Előſzör: Meg-tanúlhattyuk az Iſteni Szeretetnek és bőſcheségnek kincheit: mert, a' mint Sz.

Bernárd

Bernárd beszéll [a], nyilva vagyon a' szívnek titka a' testnek Sebei-által: nyilva vagyon a' mi kegyelségnek el-rejtett szentsége; nyilva vagyon a' mi Istenünknek szívből-való irgalmassága. Hogyan-is, mi módon nem nyilatkoznék-meg a' szívnek titka a' Sebek-által? Mert, miben tündöklöt inkább, Uram, hogy te édes, és kegyes, és nagy irgalmasságú vagy, mint a' te Sebeidben? Az-okáért, ha valaki most azt mondaná az Istennek, a' mit régenten a' Zsidók mondottak Malakiásnál [b]: *Miben szerettél minket?* azt felelné: Látsátok az én kezeimet, és lábaimat, és oldalamat; és leg-o tan meg-tanúlhattyátok azoknak Sebeiből. Mert, *Úgy szerette az Isten e' világot, hogy az ő egyetlen-egy szülött Fiát adná* [c], de mire adná? hogy kezeit és lábait által-liggatnák szegekkel, oldalát meg-nyitnák lánchával mi-érettünk, mellyek nem egyébből származhattanak, hanem az Istennek végetetlen Szeretetiből. Melynek, minémű szeretettel kellessék néked Keresztyén ember meg-felelned, gondolkodgyál felőle, és tudakozzál róla.

A
[a] Serm. 61. in Cant.
[b] Mal. 1. 2.
[c] Ioan 3. 16

Másodszor: Meg-tanúlhattyuk, minémű gonosz és ártalmas légyen a' Bűn, mellyet más orvosság meg nem gyógyíthatott, hanem az Isten Fiának Szent Vére. Ki ha az ő Szent Véréből orvosságot nem szerzett-vólna, sem Angyal, sem ember, meg nem gyógyíthatott-vólna minket: mert senki eleget érettünk nem tehetett-volna, ha száz-ezer tellyes életében minden szenvaruságot szenvedett, és minden jót cselekedett-vólna-is. Erről szépen beszéll Szent Bernárd [d], és igazán mondgya; hogy az Orvosságnak drága- és bőchülletes mi-voltából, kell a nyavalyáról ítéletet tenni. Az-okáert senki ne mondgya, a' Bölcsnek intése-szerént [e]; *Vétkeztem, és mi szomoruságom történt?* mert valóban nagy szomoruságunk történt-volna a' vétekért, ha azért az Isten Fia nem lakolt-volna; kezeit, lábait, oldalát meg nem liggattatta-volna.

B
[d] Serm. 3. de Natiu.
[e] Eccli. 5. 4.

Harmadszor: Alkalmasint meg-tanúlhattyuk, minémű keserves kínok légyenek pokolban. Mert, ha az Isten az ő Szent Fiának nem kedvezett, hanem a' mi bűneinkért olly keserves chapásokkal és sebekkel ostorozta-meg: mint lészen pokolban dolgok az istentseleneknek, az ő tulajdon vétkőkért, mellyekkel szánt-szándékkal, ízetlenűl meg-bántották az Istent? mert, a' mint Urunk mondotta [f], *Ha a' zöldellő fán ezeket mivelik, a' szárazon mi lészen?* Ha a' Krisztus, a' ki szép zöldellő és gyümölchöző fa, így büntetteteti: mint lészen az istenteleneknek dolgok, kik mint az aszszú-fák, és reves tőkék, semmire nem jók, hanem chak az örök tüzre? Gondolkodgyanak a' puha és kényes Keresztyének magok állapattyáról, kik most a' Krisztusért, sőt magok üdvösségőkért, semmi nehéz dolgot nem akarnak cheleked-ni, sem szenvedni, mint-ha hintó-szekéren kellene Meny-országba menni: bizony, felelk rajta, hogy meg-chalatkoznak; és itten keveset nem akarván szenvedni, pokolban sokat-is szenvednek.

C
[f] Luc. 23. 31.

Negyedszer: Részszerént meg-tanúlhattyuk a' Mennyei bóldogságnak, nagy-, és dichőséges-voltát-is. Mert, ha az Istennek Fia, *Kiben minden Bölcseségnek és tudománynak kincsei el vannak rejtve* [g]; ki *Mindeneket tudott* [h], annyira bőchüllötte a' Mennyei bóldogságot, hogy azért kezeit, lábait, és oldalát által merte liggattatni: bizony, nem kichiny dolognak kell lenni: fő-képpen mint-hogy azt nem magának kereste, holott övé volt; hanem mi-nékünk. Az-okáért, noha sem a' szem nem látta, sem a' fül nem hallotta, sem az ember szívében fel nem mentenek, a' miket az Isten azoknak készített a kik őtet szeretik: mindazáltal, a' Krisztus Sebeiből, valami részből meg-érthettyük. mert a' bölch áros-ember, nagy árron alávalo marhát nem vészen. A' ki ezt jól meg-gondolná, ha nem tudom mint ingerlené-is az Ördöga' bűnre, bizelkedvén a' Világ-által, chiklándozván a' Testtel, nem könnyen tántorodnék-meg; hanem nagy bátorsággal azt felelné: Látom, hogy a' Krisztus nékem az örök Bóldogságot illy nagy árron szerzette: és én azt, egy szempillantásig-való gyönyörűségért, egy kevés veres, vagy feit földért, el-tékozollyam-e? Nem követem Esaut, ki az Első-szülötésnek méltóságát, egy tál lenchén eladta [i]: de az-után meg-siratta; noha azzal vissza nem nyerte.

D
[g] Col. 2. 3.
[h] Ioan. 21. 17
[i] Gen. 25. 33.

Ötödször: Meg-érthettyük az Anyaszentegyház-béli Szentségeknek mi-voltát és erejét, bóchülletét és méltóságát. Mert, noha mi azokban egyebet nem látunk, vízt-nél, olajat-nél, kenyeret-nél, bort-ul, és egyéb hasonló dolgokat-nál: mindazáltal, mint-hogy azoknak ereje a' Krisztus Véréből származik, kétség-nélkül el-hihettyük hogy nagy dolgok, és lelki nagy dolgokra alkalmatosok. Az-okáért, meg kell azokat bőchüllenni, és méltó készülettel kell azokhoz járúlni. Gondolom, hogy, ha valamelly Fejedelemnek ajándékát vinnék hozzád, nagy örömmel és bőchüllettel vennéd, ha szinten

A

valami köz edényben látnád-is az aranynak, és drága-kőnek, a' rongyos erszényben-is azon arra és mi-volta vagyon.

Hatodszor: Meg-érthettyük azt-is, honnét kellessék minden Mennyei Jókat várnunk: tudni illik, a' Krisfusnak által-liggattatott Kezeiből. Kiről a' Menyasszony azt mondotta [k]; hogy *A' kezei gömbölyegek aranyból, rakvák hyacinthusokkal.* Gömbölyegek: mert könnyen járnak az adományra. Es, mivelhogy aranyból-valók; hihető, hogy nem valami aprólék dolgokat osztogatnak, hanem jeles, drága, és Mennyei dolgokat. mint-hogy a' Hyacinthus-is ég szinű, és igen drága-kő. Innét mondgya Szent Bernárd [l]; hogy az áitatos lelkek, azokból szopják az Irgalmasságnak mézét, és a' Szeretetnek édességét. Jól tudta ezt Szent *Elzeárius* Gróf: azokáért igen örömest elmélkedett a' Krisfusnak Sebeiről. és neminémű-képpen azokban lakott. Kiről azt irja *Surius* [m]; hogy, midőn távúl volna házas-társától. és a' feleségé gyakorta követeket küldene hozzája, kik Urának minden dolgairól. és főképpen egésségéről tudósitanák; azt iratta válaszúl néki: Egésségben vagyok testszerént, és jó állapatban: Ha pedig engem fel akarsz találni, vagy látni, a' Krisfus oldalának Sebében keress: ott lakom; ott fel-találsz engem: máshol hiában keresnél.

Hetedszer: Meg-érthettyük, hová kellessék folyamlanunk minden háboruságinkban. Mert, ha az Istennek meg-búsúlt haragjától tartunk; vagy, ha az ellenség kisértetiről telünk: bátorságosb helyre nem mehetünk, mint a' Krisfus Sebeibe. Hallyad mit beszél erről Szent Bernárd [n]: Hol vagyon az erősségnek bátorságos és erős bizodalmok, és nyugodalmok, hanem chak az Üdvözitőnek Sebeiben? Annyival bátorságosban lakom ott, a mennyivel ő hatalmasb a' meg-szabadításra. Agyarkodik a' Világ? dühösködik a' Test? incselkedik a' Ördög? El nemesem, mert erős Kő-szálon fundáltattam. Dávid az Istennek sok-féle gond-viselésehözzé számlállya, és dicséri azt-is [o]; *hogy a' Sül-disznónak a'kő-szikla adta általomúl*, hogy abban el-rejtezhessék. Mert, a'mint szépen irja Szent *Jeromus* [p], a' Bűnösök, kik a' bűnöknek tövissivel meg-rakodtak, ha a' Krisfushoz folyamlanak, kit Szent Pál, *Kő-sziklának* nevez [q], óltalmat és kegyelmet találnak. A' kik valami vétkekért kergettetnek hogy meg-büntettessenek, ha valami Templomba szaladhatnak, óltalmat találnak: Azon-képpen, a'kit az Istennek Igasága büntetésre kerget, siessen a' Krisfus Sebeibe, ki az ő Testét *Templomnak* nevezte [r]. Melly Templomot, a' Zidók el-bontottak-volt, de Urunk harmad napra azt fel-állatta. Ót fő Kapui vannak pedig, mellyek minden drága kőből-valo kapukat felyűl haladnak; tudni illik, az ő Öt mély Sebei: mellyek soha bé nem tétetnek; hogy, valaki azokba akar menni, minden bizodalommal járjon, és kész óltalmat, 's nyugodalmat találjon. Ezt ajánlotta a' Menyei Vő-legény az ő szerető Jegyesének, mondván [s]; *Jőjcse én galambom, a' kő-szikla lyukjában, a' gyep hasadékában.* a' hol Szent Gergely [t], a' Kő-szikla lyukain, érti a' Krisfus Kezein és Lábain-valo Sebeket; a' Gyep hasadékján pedig, az Oldalán-valo Sebet: mellyekben a' ki nyugszik, senkiről ne féllyen.

A' ki ezekből a' Könyvekből, efféle üdvösséges dolgokat nem akar tanúlni: még egy Oka vagyon, a' mellyért Urunk a' Seb-helyeket meg-tartotta; tudni illik, hogy azokkal Itélet-napján meg-szégyenittse az istenteleneket. Mert, a'mint *Cassiodorus Ártalmasságról* mondgya [u]. a' Szegek jelei, a' Jóknak üdvösségesek; a' gonoszoknak tetteneteseik; Itélet-napig el nem töröltetnek: nem hogy az-után-is el-töröltetnenek; mert annak nincs oka: és a' Krisfus teste sem változik többé: hanem hogy addig minden bizonnyal meg-maradnak. kivált-képpen azoknak szégyenségökre, és gyalázattyokra a' kik el-kárhoznak. Szent Agoston-is azt irja [x], hogy az ő ellenségének meg-mutattya Krisfus Urunk a' Sebeket, hogy meg-győzze őket, mondván: Im hol az ember, a' kit fel-feszitettetek; láttyátok a' Sebeket mellyeket tőttetek; ismérjétek az oldalat mellyet által-vertetek: mert ti-általotok. és ti-érettetek nyitatott meg. és még sem akartatok bé-menni. Innét mondgya Zakarias Urunk képében [y]; *Ez-reám néznek a' kit által-szegeztek.* Es Szent János [z]; *Meg-látyák kit vertek által.* Akkor lészen a' keserves sirás és jajgatás, midőn az istenteleneknek eszökbe vészik, hogy az üdvözülésre-valo jó alkolmatosságot el-mulatták, és azért méltán vettetnek az örök kárhozatra.

Ugyan azon Sebek, bé-dugják szájokat-is az istenteleneknek, hogy semmi mentségek ne lehessen; hanem, meg-vallyák kételenül-is, hogy méltán itéli őlet az igaz Biró. Mert úgy tetszenek, hogy egyéb-féle ellen-vetésre találhatnának valami fele-

leret-

k Cant. 5. 14.

l Serm. 61. in Cant.

m Tom. 5. cap. 38. Vitæ ejus.

n Serm. 61. in Cant.

o Ps. 103. 18. p Epistol. ad Hedib. quæst. 11. Cap. 104.

q 1. Cor. 10. 4

r Joan. 2. 19. 20.

s Cant. 2. 14. t In 12. Cant.

u Hom. 27. in 24.

x Lib. 2. de Symbole. c. 8.

y Zach. 12. 10

z Joan. 19. 37

lette: de az ő Szenvedésére, melly az emberi gyarlóságnak nagy orvossága, nem feltekinthetnek semmit. Mert, ha azt kezdenék mondani: Erőtlenek és vakok voltunk; a' gyarló testet jóra nem birhattuk; bűnben fogantattunk; és az-okáért, annak ereje oda hajlott a' mi kedve tartotta: az igaz Bíró azt felelné: Nézzétek az én Keresztemnek zászlóját, mellyel minden ellenségeken diadalmat vöttem: lássátok testemen a' Seb-helyeket, mellyekkel titeket meg-váltottalak; a' Bűnnek rabságából kiszabadítottalak; Malasztot, és minden lelki ajándékokat nyertem néktek; a' *Sacramentom*okban, nagy Szentséget nektek erőt szereztem, mellyek-által az előbbi bűnöket meg-tisztíthattátok, a' követhezendőket pedig el-távoztathattátok; az emberi gyarlóságot is meg-vastagíthattátok, a' mint sokan cselekedtek. Vallyon mit mondhatnak ezekre? Nem némulnak-e meg azzal eggyütt, a' kinek, Menyegző ruhája nem lévén, kezeit és lábait meg-kötözték, és a' külső setétségre vetették, a' hol sírás és fogak csikorgása lészen? Melly nyomorúságra hogy ugyánkne jussun, vegyünk erőt a' Krístus Sebeiből, és napról napra nevekedgyünk minden jóban; oda sietvén, a' hol a' Krístus az ő Sz. Sebeivel szinről szinre láthassuk, és azokért örökkön örökké hálát adhassunk: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes mindenható Isten, az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

AZ Világos Nap, fényes fel támadásával, külömb-külömb-féle emberekben külömb-külömb indúlatot szerez. Mert a' lopók, paráznák, és valakik gonoszságokat el akarják rejtődzni, *átkozzák a' Napot* [a]. Mert *Minden a' ki gonoszt cselekeszik, gyúlöli a' Világosságot* [b]: A' Betegek pedig, kik a' hoszszú étzakának nyomorúsága-után, valami könnyebséget reménlenek a' Világosságtól, igen kívánnyák és áldgyák. Viszontag ezek, Nap-nyúgat-felé bánkodnak és szomorkodnak; amazok pedig, örvendeznek és vigadnak. Hasonló dolgot látunk az *Igasság Napjának* [c], a' Krístus Jesusnak el-nyugovásában, és fel-támadásában. Mert az ő Halála-kor, a' Világ fiai, az Őrdög katonái (kiknek azt mondotta [d], *Ez a' ti órátok, és a' setétségnek hatalma*,) vigadtak és örömöket illetlen kiáltással jelentették, mondván [e]: *Vah, ki az Istennek Templomát el-rontod, és harmad napra azt fel-épited: szabadítsd-meg magadat: ha Istennek Fia vagy, szállyon le a' Keresztről*: A' Világosság fiai pedig, az Apostolok, nagy keserűségben voltak, és ajtó-bé-zárva sírtanak szerelmes Mesterőket és Attyokat. De ímé, meg-fordúlt a' dolog: mert, fel-támadván az Igasság Napja, a' kegyetlen hóhérok, az őrizö Vitézek, *meg-rettentek, és olyanok lettek mint a' hóltak* [f]: a' szegény Tanitványok pedig, *örűltek látván az Urat* [g]; és halván a' gyönyörűséges szózatot: *Békesség nektek: én vagyok; ne féllyetek*. Azon igen: *En vagyok*, meg-rémítette, és ugyan a' földhöz verte a' Kertben a' Krístus ellenségit [h], kik meg akarták fogni: az Apostolokat pedig, vigásztalta és bátorította. És bizonyára nem ok-nélkül: mert ők, semmit úgy nem kívántak, mint a' Békességet; mint-hogy nagy félelemben voltak, és az utólsó veszedelmet várták fejőkre: más-felől pedig, semmi reménségök nem volt felülle; alítván, hogy az ő biztatójok a' Haláltól meg-győzettetett, és úgy mint véletlen dolgon, *háborodtak-meg* elsőben, *vélvén hogy lelket látnának* [i]: de jobban meg-értvén a' dolgot, és halván az örvendetes Békeséget, örűltek. Melly Békességről, mint valóban nagy Jóról, szóllok e' mostani Predikátzióban: hogy tudgyuk azt keresni; keresvén megtalállyuk; meg-találván meg-őrizzük, és bőchüllyük; mivelhogy azt nékünk a' Krístus Jesus, nagy fáradságával és költségével szerezte. Az-okáért,

I. *Szóllok az Istennel-való Békességről.*
II. *Felebarátunkal-, és Magunkal-valóról.*
III. *Meg-mutatom, hogy minden Békességek az istenteleneknek.*

ELSŐ RESZE.

AZ jó barátságos emberek, midőn idegen földről Hazájokba térnek, jó akarójoknak valami újságot visznek ajándékúl; melyből meg-értheték, annak a' Tartománynak állapattyát a' melyben voltak. Krístus Urunk, halála-által el-távozván

a Joh. 3. 8.
b Joan 3. 20.
c Mal. 4. 2.
d Luc. 22. 53
e Mat. 27. 40
f Mat 28. 4.
g Joan. 20. 20
h Joan. 18. 6.
i Luc. 24. 37.

Tanitványitól, kiket *Barátai*k nevezett [a], és hozzájok térvén Fel-támadása-által, szép újságot hozott nékik, a' jóles kívánatos Békeséget, mondván: *Békeség nékiek.* Újság vala: mert, chak keveſe halála-előtt, azt mondotta-volt nékik [b]: *E' világon szorongatások lésznek.* Ez az új ajándékot, nagy árron szerzette a' Kriſtus, mind vérét's mind életet érette adván: tőt, úgy tetszik, hogy Születésétől-fogva teljes életében, minden munkájával és fáradságával, minden szenvedésével, és végre Halálával-is, egyebet nem kívánt, egyébre nem igyekezett, hanem hogy Békeséget szerzene. Mihelyen születetett, leg-ottan azt éneklették az Angyalok [m]: *A' földön Békeség a' jóakarattu emberekenek*; mellyet, tudni illik, akar szerzeni *a' Békeségnek Fejedelme* [n]. Midőn az Apostolokat predikállani küldötte, elsőben-is azt parancsolta nékik, hogy a melly házba mennek, köszöntsék, mondván [o]: *Békeség e' háznak.* A' Vég-vachorán, a' Tanítványok-között-valo vetekedést le-chendesitette [p]: és a' Vachora-után-valo szép és hoſszú Predikátziójában, gyakorta emlekezett a' Békeségről, eggyeſségről, és szeretetről: a' Kertben, meg-tiltotta Péternek a' kardozkodást [q]: midőn ide's tova hurczolták, Pilátus- és Herodes-között békeséget szerzett [r]: a' Kereſzt-fán az Atyához azon kérte [s], hogy *Még-bochátſon az ő meg-feſzitőinek*: ő-maga a'mellette-valo tolvajjal meg-békélvén, a' Pardisomot ígérte néki [t]: az Annya- és szerelmes Tanítványa-között, kivált-képpen-valo eggyeſséget és szeretetet szerzett [u]: Fel-támadása-után, leg-utan-következett külsőbb a' Tanítványihoz, Attyafiainak nevezvén őket [x]: de azzal nem elégedvén, maga-is meg-jelent nékik; és leg-elsőben-is azt mondotta, *Békeség nékiek*; a' mint a' mái Evangéliomban olvaſsuk. A' mint pedig Sz. János írja, a' jövendő Vasárnapi Evangéliomban, nem elégedett azzal, hogy háromſzor mondotta: *Békeség nékiek*: hanem, ugyan akkor, a' Bűn-bochátásra-is hatalmat adott nékik [y]: Mert, mint-hogy mi az Iſten-ellen a' Bűnnel hadakoztunk, a' Békeségnek eggyütt-kellett járni a' Bűn-meg-bochátásával.

Hogy pedig ne vélnék a' Tanítványok, hogy az a' Békeség chak szó-beſzéd; mint némelly hamis Próféták ugyan kerőzték a' Békeségnek nevét, noha *Nem volt Békeség* [z]: meg-mutatta nékik Kezeit és Lábait, mellyekkel munkálkodott, és fáradott a' Békeségért: jelentvén, honnét származott az a' drága kinch; tudni illik, az ő Szenvedéséből. Meg-mutatta Kezeit: jelentvén, hogy meg-békéltetett az ő Mennyei Sz. Attyával; kinek képében, kezet nyújtott a' Békeség jelentésére. mivelhogy a Kereſzt-fán-is ki-terjeſztette-volt Kezeit; kéſz lévén, azon Békeségnek jeléül minket meg-ölelni. Meg-mutatta Lábait: mellyekkel, meg-tapodván a' Békeség-bontó Oroſzlányt és Sárkányt [a]; és meg-rontván a' zúrzavar-szerző Kigyónak fejét [b], bátorságos, és állandó Békeséget szerzett. Meg-mutatta Óldalát-is: jelentvén, hogy a' Békeség szerzésben, nem a' maga haſznát kereſte, se a' mi érdemünket nem nézte, hanem chak a' Szeretet hordozta; hogy mi-is abból indittatnánk a' Békeségre: és meg akarván békélleni, bátorságoſsan járúlnánk, vagy a' Lábaihoz, Magdolnával [c]; vagy az Óldalához, Tamáſsal [d]; vagy a' Kezeihez, a' Tanítványokkal [e].

Ez így lévén, méltán nevezi Sz. Pál az Iſtent *a' Békeség Iſtenének*, kívánván hogy minnyájunkkal légyen [f]; *hogy meg-romlja a' Sátán a' mi lábaink-alatt hamarsággal* [g], ki minden viſzsza-vonyáſnak Meſtere: *hogy meg-szentelljen minket mindeneſtől* [h]: úgy mint ki nem egy-féle Békeséget szerzett a' Kriſtus-által, hanem Három rend-béli: tudni illik, az Iſtennel, Felebarátunkal, és Mi-magunkal. melly Három rend-béli Békeségről mondotta háromſzor: *Békeség nékiek.* Igen illett peddig akkor az a' kőszöntés, midőn a' Tanítványok félelemben és rémülésben voltak, hogy attól meg-mentené őket. Mert az Irásban hasonló példákat olvaſunk; hogy, a' kik máſunnét jöttek, és a' kiktől félhettek, hogy Békeséges jövetelőket jelentenék, hasonló kőszöntéssel éltek. Mikor Gedeon meg-ijedett, hogy az Úr Angyalát színről színre látta, és felkiáltott ijedtében, azt mondotta néki az Úr [i]: *Békeség veled; ne félly; nem halſz meg.* Sámuel, véletlenűl látván a' Betlehemek, azt kérdették tőle [k]: *Békeséges-e a' te jövetelед?* Es midőn azt felelte, *Békeséges*: meg-nyúgodtak véle. Jóram Király-is, véletlenül látván Jehut, azt kérdette tőle [l]: *Békeség vagyon-e, Jehu?* Mint-hogy azért a' Tanítványok el-hadták-volt Urúnkat, méltán félhettek valami büntetéstől: melly félelemről hogy meg-mentené Urunk, azt mondotta: *Békeség nékiek*; az-az, nem büntetésre jövék, hanem vigaſztalásra. Jóſef-is, meg-jelentvén magát az attyaſiainak; kiknek elsőkbe jutván hogy nagyot vétettek ellene, meg-rémültek; Békeségnek jeléül mindeniket meg-chókolta [m].

A' mi az Ur-s ő Békeséget illeti; bizonyos dolog, hogy a' Kriſtus-által békéltetünk-meg az Iſtennel, és azt tanították és predikállották az Apoſtolok; a' mint régen

Iſaiás

Iſaiás meg-jövendölte-volt, mondván [a]: *Mikor ſzépek a' hegyeken a' Békeség hirdetőinek és predikállóinak lábai.* Melly mondáſi Sz. Pál-is elő hoz, mondván [b]: *Hogy prédikálnának, ha nem küldetnének? a' mint irva vagyon: Mikor ékeſek a' Békeség hirdetőinek lábai, a' kik jókat hirdetnek!* az-az, mely ſzép és kedves látzion azoknak ide's tova való futoſaſok, kik az Evangéliomot fogják-predikállani! és annak örvendetes hirét, tudni illik, az Iſtennel-való békeséget, a' Malaſztot, az Igaſságot, az üdvösséget. Úgy vagyon, hogy az Apoſtolok Lábait méltán dicsérnettyék, a' Gyorſaságért; hogy az egéſz világot nagy hamar be-járták az Előſégért, hogy el nem faradtak, a' Fáradtságért, hogy meg nem mochkoſodtak: de fő képpen a' Szépségért, hogy, nem fegyverrel és fenyegetéſsel, hanem ſzépséggel, az-az, jó értő, chſő Szent élettel, és a' tanálnak fog-anatoſságával téritették az embereket az igaz Hitre; és hogy a' hatalmas Fejedelmeket, bölcſ Filoſofuſokat, fene Nemzetségeket, fertelmes Bűnösöket, az egéſz világon, és igen hamar az Evangeliomi gyönyörűséges igába fogták, melly hallatatlan chodavólt. Ezt azért, az Apoſtoloktól hirdettetett ſzép *Békeséget, a Kriſtus szerzette az ő Vérével, meg-békéltetvén az ő Kereſztének vérével, mind a' mellyek a' földen, és mind a' mellyek mennyekben vannak* [c]: ki *a' rakaſnak kő-falat el-rontotta, az ellenségeket az ő Teſtével* az-az, a' mint Sz. *Jeremyás*, és Arany-ſzáju Sz. János magyarázzák, a' Bűnt; melly mint egy Kő-fal volt mi közöttünk és az Iſten-között; úgy hogy, ſem a' mi könyörgéſünk fel-eljebb nem hatott, ſem az ő kegyelme mi-reánk nem ſzállott: de munk-utánna a' Kriſtus az ő teſtében mi-értettünk ſzenvedett, és meg-ſolt, meg-engeſztelte az Iſtent, és a' kő-falt el-rontotta. Ezért a' mái Evangéliomban, midőn Urunk azt mondotta, *Békeség nektek*; utánna vetette: *Laſſátok az én békeſségemet, és lábaimat.* Mint-ha azt mondotta-volna: Meg ne háborodgyatok; Békeséget hozok: és, hogy bizonyoſok legyetek ollyan nagy és véletlen dolog felől, láſsátok az árrat mellyel meg-ſzerzettem, a' tellemen-való Sebeket, mellyekből Veremet ontván, meg-engeſztéltem az Iſtent, és haragját le-ſzállítottam.

E' Békeséget hogy jól meg-értsed, vedd eſzedbe, hogy a' Bűn, az embert az Iſten ellenségévé téſzi: *Mert gyűlöli az Iſten az iſtentelent, és annak iſtentelenségét* [d]; és, *A' Földnek gyűlöli a' bűnöséket, és az iſtenteleneken boſſzúját áll* [e]. A' mi Első Atyánk, követvén a' Kigyótól meg-chalatott Evának tanácsát, és meg-ſzegvén az Iſten parancholatyát, fel-bontotta Iſtennel a' békeséget, és el pártolt tőle: az-okáért, mint Pártütő, ki-ſzettetett Paradichomból, melyben mint gyönyörűséges helyben helyheztettek-volt. Abból az következőtt, hogy az embertől-is el-pártoltak minden teremtett-állatok, mellyek az-előtt az ő engedelmeſségében voltak, és az Iſten pártyát követték. Mert, a' mint Salomon mondgya [f], *A' teremtett-állat a' Teremtőnek ſzolgálván, fel-gerjed gyötrelemre a' bamiſnak-ellen, és meg-laſſúdik azok jó tselekedetire, kik az Iſtenben bíznak.* Mert az Iſten a' teremtéskor azt mondotta az embernek [g]: *Uralkodgyatok a' tengernek halain, és az égi madarakon, és minden lelkes-állatokon, mellyek mozognak a' földön.* Es ha az ember el nem ſzakadott-volna Iſtentől, és le nem rázta-volna nyakáról az Iſtennek parancholatinak igáját, minden-féle állatok engedtek-volna neki: mi-vagyis az következőtt-volna, hogy az ember, terméſzet-ſzerént-való oltalmából, és böltheſéggéből, minden-eknek tudta-volna terméſzet ſzerént-való hajlandóságát, és úgy meg-is ſzelidíthette-volna: és az Iſten-is azt chelekedte-volna, hogy az oktalan-állatok, magok-indulattyából az embernek ſzolgáltak-volna; a' mint hogy formálván az Iſten a' földből minden állatokat, azokat *Ádámhoz vitte, hogy látna minek nevezné azokat* [h]: és úgy mint Királyok és Urak, terméſzetek-ſzerént-való nevet adna mint ſzolgáinak; és azok viſzontag meg-hóldolnának néki, és ſzolgálattyokat mutatnák mint Uroknak. Nyilván, az Ártatlanságnak állapattyában, ſemmi ellenkezés nem volt az ember és az oktalan-állatok-között; és azért, ſem Éva nem féit a' Kigyótól, ſem a' Kigyó el nem futott ő-előtte; hanem bátorsággal beſzéltek egy-máſsal. És noha tudta Éva, hogy a' Kigyó terméſzete-ſzerént nem ſzó'hat, hanem nagyobb erőnek kell lenni, úgy-mint Iſteni, vagy Angyali, vagy Órdögi erőnek: mind-azáltal nem félt; mert még nem vétkezett-volt; és tudta hogy az Iſten gondot viſel reája; a' mint Sz. Tamás irja [i]; és hogy a' Kigyó ő-magától nem árthat néki.

A Bűn-után-is, meg-maradott ugyan némelly réſzből az emberben, az oktalan állatokon-való birodalom: mert az Iſten, meg-áldván Noét, azt mondotta [k]: *A' ti földiméik és retteneték legyen a' földnek minden oktalan-állatin, és minden égi madarakon, mind azokkal mellyek a' földön mozognak: a' tenger-nek minden halai kezetekbe adattanak:* és, a' mint *Arisztoteles* mondgya [l], a' Terméſzet Törvénye ſzerént, ſzabad minden embernek vadálani és halálni. Es az Oktalan-állatokban, moſt-is vagyon némi

A
[a] Iſa. 52. 7. ábrm. 10. 15.

B
[c] Ephéſ. 2. 14.

C
[d] Sap. 14. 9. [e] Eccli. 12. 7.
[f] Sap. 16. 24.
[g] Gen. 1. 28.

D
[h] Gen. 2. 19.
[i] 1. p. q. 94. a. 4.
[k] Gen. 9. 2.
[l] Lib. 1. Polit.

A

némű félelem, mellyel az embertől mint Uroktól félnek; és ha igen vadak, elfutnak előtte; és, ha nem bántya, vagy nem bosszonnya őket, nem egyenlenkednek ellene, hanem ha az el-izenvedhetetlen ehség kénszeríti, melly semmi regulát nem tart. Sőt a' Halak-is, a' mint Sz. *Basilius* irja [b], félnek az embernek árnyékától-is, és elfutnak előtte. És, a mint *Plinius* irja [c], az Elefántok-is felnek az ember nyomdokától. És minden nap látyuk, hogy nagy öreg állatokat, és ökröket, nagy könnyen hajtogalnak a' kichiny gyermekek-is. És nints semmi olly erős és álnok állat, mellyet az ember, mesterséggel meg ne fogjon, és szelidittsen, úgy-mint az oroszlányokat, párduczokat, med-vékét. De az-is tagadhatatlan, hogy ez a' birodalom a' bűn-által igen meg-fogyatkozott; és, a' mint *Hugo* mondgya, fő-képpen az igen öreg, és igen kichiny állatokon, úgy-mint, elefántokon, oroszlányokon, balhákon, szúnyogokon; mellyek kevesét adgak az ember birodalmán.

[b] *Hexam. Homil.* 10. [c] *Lib.* 8. c. 4.

Ezt pedig a' birodalmat, részszerént alkalmasint helyére hozták némelly Szent emberek, kik az első ártatlansághoz igen közel jártak: Mert Noénak, minden állatok engedtek a' bárkában; Dánielnek, nem ártottak a' meg-ehezett oroszlányok a' veremben. A' Krisus pedig, az ő Hivőinek hatalmat adott *a' Kígyók és skorpiók meg-tapodására* [d]: úgy hogy, *Ha kígyót vesznének-is fel, azon ártana nékik* [e]; a' mint a *Vipera*-kígyó nem ártott Sz. Pálnak [f]. Sz. Ferencz parancholattyára, a' halak és madarak egybegyűlvén, meg-hallgatták prédikatzióját: Sz. Antalhoz, az Oroszlányok fejet hajtván mentek; és kezeit 's lábait nyaldogalván, áldomást vártak tőle: Sz. *Hilarion*nak, engedett a' *Boa* nevű kígyó; *Szamóni*nak, két sárkány; a' *Remai Macarius*nak, a' Vadszamár; *Bonos*nak a' Hippopótamus, *Helenus*nak a' Crocodilus. János Apátúrnak a' nőstény Oroszlány, az *Alexandriai Macarius*nak a' Hyznak: a' mi időnkben pedig, a' mi kichiny Szentetünkből-valo *Jesephus Anchieta*ról, sok efféle dolgokat olvasunk.

[d] Dán. 13. 19. [e] Marc. 16. 18. [f] Act. 28. 3.

Mellyekből ki-tetszik, hogy az ártatlan életnek, most-is nagy ereje vagyon az oktalan-állatoknak birodalmára: mert az ártatlanokban, az Isten Malasztya, meggyógíttya a' természetnek nyavalyáját és gyarlóságát. És mi-képpen hogy Adámnak engedetlensége, az oktalan-állatokat ki-vőtte az ő derék birodalmából: azon-képpen, némelly Szenteknek tekéllettes engedelmességek meg-ismértették vélek az embernek rajtok-valo birodalmokat. Jóllehet az nem közönséges dolog: mert némelly Szenteket, a' fene vadak el-is faggattak: mint Sz. *Ignatius* Mártyrt, az Istennek titkos tanatsából. Hogy pedig nagyobb részre, meg-foltztatott az ember a' barmokonvalo uralkodástol, oka az; hogy természet-szerént, a' ki máson uralkodni akar, annál bőcsülletesebnek kell lenni; a' minémű volt az ember a' bűn-előtt, az oktalan állatokhoz-képeſt: de ő, *Nem ismerte tisztességes állapattyát, az eszetlen barmokhoz hasonlította, és hasonló lett azokhoz* [g]: és nem érdemlette hogy azokon uralkodnék, valamig magába nem térne, és az oktalan állatokhoz-illendő indúlatokból ki nem öltözne; és az igazokosságot kövessen, az Istent meg-ismérné, és tisztelné: a' mint hogy Nabukodonosor a' barmok közőtt járt, *Mig nem meg-ismérte, hogy uralkodik a' Felséges az emberek országában; és valakinek akarja, adgya azt* [h].

[g] Zsolt. 48. 13. 21. [h] Dániel. 22. 29.

Ez így lévén, hogy az Ember meg-békéllenék az Istennel, és a' bűnt el-törölttetnék, a' Krisus halála kívántatott; melliyel tekéllettelsen eleget tőtt az Istennek, és a' Békességet meg-szerezte. Az-okáért, minden Keresztyén ember meg-gondollya, hogy a' Sz. Keresztségben, a' Krisus érdeme-által meg-békéllett az Istennel, és ő Sz. Felségének barátyává lőtt; holott az előtt, az Adám vétkéért, ellensége volt, és *természet-szerént a' Hareg fia* [i]: és azon emberkedgyék, hogy többé ellenségévé ne légyen; meg-gondolván, hogy, ha az Istennel ellenkezik, veszedelemnél egyebet azzal nem nyerhet. Ha egy nyomorúlt parasztember, valami hatalmas Király-ellen törekedném, nem itélnéd-e méltónak chúfolásra? nem vélnéd-e bolondnak? nem aittanád-e, hogy utólsó veszedelmet keres fejének? Ennél nagyobb bolond a' Bűnös ember, ki az Istennel ellenkedik: ki mindeneket semmivé teher; és a' Bűnös ember, akár-melly szem-pillantásban, az örök pokolra vetheti. Valóban meg-rémült vólt Kain az Isten haragjától, és azért mondotta [k]: *Imé ki-vetsz ma engem, és színed-előtt el-rejtezem: azért, valaki reám talál, meg-öl engem.* Hogy ne féllyen tehát a' bűnös ember, ha csak egy órá-ig marad-is a' bűnben? Nem vészi-e észrébe, hogy annak határában és birodalmában vagyon a' kivel ellenkezik, és honová nem szaladhat előtte? Mert, a' mint Dávid mondgya [l], *Ha felmennének az égbe, te ott vagy: ha alá-szállok pokolba, jelen vagy. Ha szárnyaimat fel-vészem-is jó reggel, és lakom a' tengernek végső határán, oda-is a' te kezed vezet engem, és a' jobb-kezed, tart-meg engem.* Szólván Jeremiás a' Bálványok- és az igaz Isten-közőtt-valo különbségről: amazokról azt-mond-

[i] Ef. 2. 3. [k] Gen. 4. 14. [l] Zsolt. 138. 8.

mondgya [m]: *Ne féllyetek azoktól; mert, sem gonoszúl sem jól nem cselekedhetnek*, és uránna veti: *Nincs hasonló hozzád, Uram: te nagy vagy, és nagy a te neved az Erősségért. Ki nem fél tégedet, oh Pogányok Királya? mert tiéd a' tiszteletség: a' Pogányoknak minden Bölcsei közöt, sem-is vincs hozzád hasonló.*

A

Mondana valamelly bűnös ember: Én nem igyekezem az Istennel ellenkezni, hanem kívánságomat követem: az Istent nem bántom, hanem testemet gyönyörködtetem. Én pedig az Irásból azt tanúlom; hogy, valamíg ember a' bűnből ki nem-tér, nem-chak imígy amúgy ellenkedik az Istennel, hanem ugyan táborba száll ellene, és fegyvert fog hozzája: Mert *az istentelen, kezét kinyújtotta az Isten ellen* [n]: és *a' Mindenhatóval-is megerősödött; ellene futott ki-nyújtott nyakkal, és bőven nyakkal fegyverkezett-fel.* De haszna-e erre az Isten? nem száll-e szembe véle? *Ha meg nem tértek*, úgy-mond Dávid [o], *fegyverét ki-vonnya: kézíjat meg-vonta, és el-készítette azt. Es abban a' halál szerszámait készítette, a' nyilait égőkkel chinálta.* Es mint-ha fegyvert-is szertzene, azt mondgya Salomon [p]: *Fegyvert fog az ő buzgósága, és fel-fegyverkeztet a' teremtett-állatot az ellenségeken-való bosszú-állásra. Fegyver-derék-helyett igazságba öltözik, és a' bizonyos ítéletet tészi-fel fiszk helyett: győzhetetlen pajzsúl veszi az Igazságot: a' kemény Harczot pedig dárdává élesíti, és hadakozik véle a' föld kereksége az ellenségnek ellen.* Nem harczal-való fenyegetés-e ez? 's ki nem félne illyen nyilvánvaló fenyegetéstől? Bizonyos dolog, hogy a ki, vagy barátságért, vagy ígéretért, törvény-szerént-való Királyától el-pártol, és annak ellenségihez hajol, mingyárt a' Király ellenségének tartatik; és mindenkor szabadság adatik, hogy akár-mi okon és módon, meg-ölhesse. Az-okáért, minch mivel biztathassa magát a' Bűnös ember; tudvan, hogy el-pártolt az Istentől, és az Ördöghöz hajlott: ki, noha sokat ígér, mindazáltal chak kínnal fizet. Vallyon 's nem tudgya-e az istentelen Bűnös ember, hogy régen halálos Sententziát mondottak fejére? Nem hallotta-e ezerszer: *A' mely lélek vétkezik, az hal-meg* [q]? Ha nem hallotta, bizony siket vólt. De azzal sem mentheti magát, mert maga oka siketségének.

B

Nékem úgy tetszik, hogy a' Bűnös ember ollyan, mint-ha mindenkor álmodoznék. Történik nehá, hogy ember álmában magas toronyból nyakra-főre vettetik, vagy oroszlányok-közibe rekesztetik, vagy kerékbe törettetik, vagy más féle veszedelem találtya; és nagy félelemben 's rettegésben vagyon: de hiában, mert az nem valóságos veszedelem, hanem chak álom. Azonban pedig, bé-mégyen hozzája az ő igaz ellensége, a'ki valóban meg akarja ölni: és attól nem fél, mert nem vészi észébe, se nem látja feje-fölött a' kardot. Hasonló-képpen a' Bűnös ember, fél a' világi kártól és gyalázattól, noha az mind semmi, chak álom: az Istennek fegyverétől pedig, melly feje-fölött vagyon, nem fél, noha azt semmi okon el nem kerülheti. Erről érthetnyük Dávidnak amaʼ mondását [r]: *Mindazáltal mint az árnyék el-múlik az ember: de hiában háborodik-is.* Igen szép mondás. és mint-ha azt mondotta-vólna: Látom, hogy az emberek igen meg-chalarkoznak, kik e' Világi és testi Jókat, gazdagságot, méltóságot, egészséget, szépséget, és egyéb efféle múlandó dolgokat, valóságos jóknak vélik: de nem azok; hanem, az igaz Jóknak chak árnyéki, vagy képei: az-okáért hiában háborodnak-meg az emberek, midőn azokat vagy el-vesztik, vagy meg nem nyerhetik. A' Király nem hiában buslakodnék-e, ha Országának fából, vagy papirosból chinált képét el-vesztené, meg-maradván valóságos Országa?

C

A' képben, vagy az árnyékban mégyen-által az ember: az-az, e'mostani életnek útát, nem valóságos dolgokban, hanem chak képekben járja az ember: mert az egész úton, semmi valóságos és igaz dolgot nem lát, hanem chak képeket és árnyékokat. Az élet, mellyel itt élünk, chak képe és árnyéka az igaz és bóldog Életnek: a' mostani egészség, chak árnyéka a' szenvedhetetlenségnek és halhatatlanságnak, melly igaz Egészség: a' mostani szépség, chak árnyéka-is alig lehet annak, a' dicsőséges Szépségnek, mellyel *az Igazak fénylenek mint a' Nap az ő Atyjoknak országában* [s]: a' földi gazdagság, chak árnyéka annak a' Gazdagságnak, mellyel birni-fognak az Igazak, midőn semmi nélkül nem szűkölködnek, hanem *az Isten mindeneket mindenekkel bé-tölt* [t], és hasonló-képpen szólhatunk egyéb-féle dolgokról-is, mellyeket a' gyarló emberek valóságos Jóknak a'itnak, de nem azok. Az-okáért, chak idő-vesztés, és hiában-való fáradság, azoknak keresésében, vagy meg-tartásában munkálkodni: hiában-való vigaság, azoknak jelen-létén örvendezni: hiában-való bánat, azoknak el-vesztésén szomorkodni: holott chak árnyékok, és képek.

D

Hasonló képpen a' Világi Gonoszok-is, úgy-mint, betegség, szegénység, gyalázat, halál, chak árnyékok a' más világon-való Gonoszokhoz-képest, és az-okáért,

[m] Esa. 8. 12. [n] Job. 15. 25. [o] Pſ. 7. 13. [p] Sap. 5. 18. [q] Ezek. 18. 4. 20. [r] Pſ. 38. 7. [s] Mat. 13. 43. [t] Eph. 1. 23.

nem-

A

nem méltó a' mostaniaktól félni: hanem, azon kell igyekezni, hogy a' más világnak valókat távoztatásukkal, mellyek az Istennek valóságos haragjának származnak, és a' mellyekkel az Isten fenyegeti a' Bűnösöket, mint ellenségit. Ezért mondotta Urunk [v]: *Ne féljetek azoktól, kik meg-ölik a' testet, a' lelket pedig meg nem ölhetik: hanem inkább féljetek attól, a' ki a' lelket 's a' testet-is a' Gehennába vesztheti:* melyhez-képest, a' testi halálnak árnyék. Meg-engesztelvén azért a' Krisztus az ő Mennyei Szent Atyját, és békességet szerezvén közöttünk, a' valóságos Gonoszoktól mentett-meg, és a' valóságos Jókat nyerte-meg: mellyeket méltó meg-őriznünk.

[v] Mat. 10. 28

II. RESZE.

EZt az Első Békeséget, a' MÁSODIK Békeség követi: és azt-is a' Krisztus szerzette nekünk: tudni illik, Felebarátunkal. Mert Ő *a' mi Békességünk, ki mind a' kettőt egygyé tette, és a' rakásnak köz-falát el-bontotta, az ellenkezéseket az ő teste által* [x]. Melly mondást, a' mint ez-előtt jelentettem Sz. *Jerónymus*, és Arany-száju Szent János, az Első Békességről magyarázták: de mint hogy Sz. Pál azt veti utánna, hogy a' Kettőt, az-az, a' hét népet, ő-maga által, egy új emberré teremtsé, békeséget szerezvén: alkolmatosan érthettyük, annak a' Köz-falnak, és ellenkezésnek el-rontásáról, melly a' Zsidók és Pogányok közöt volt. Mint-ha azt mondotta volna Szent Pál: A' köz fal, melly a' Zsidókat és Pogányokat el választotta, az ő közöttök-való ellenkezés és viszálkodás volt, kik egy-mást gyűlölték és útálták: a' Zsidók ugyan a' Pogányokat, mint Bálvány-imádókat, hamis Isten tiszteljeket; a' Pogányok pedig a' Zsidókat, mint egyéb népeknek közönséges törvényétől el-szakadt nemzetséget, gyűlölték, mint a' baglyot az egyéb madarak. Ezeket az ellenkezéseket, és gyűlölségeket, a' Krisztus el-bontotta az ő Teste-által: mert mind a' kettőért meg-holt, és mind a' kettőnek azon Szeretetnek törvényét és lelkét adta, el-törölvén az Ó törvényt, mellyet az igyenetlenségnek oka volt. Mert, mint-hogy a' Törvény a' környül-metélkedést kívánta, azért csúfolták a' Pogányok a' Zsidókat: és annak meg-vetéséért, viszontag útálták a' Zsidók a' Pogányokat, mint tiszta-lan embereket. Továbbá, a' Pogányok, a' Természet Törvényéhez ragaszkodván, csúfolták a' Zsidókat, hogy a' kő-táblákra irott Törvényben bíztak; és azt mondották, hogy ők a' Törvényt nem kő-táblákon, hanem szívökben hordozzák: a' Zsidók pedig, azért gyűlölték a' Pogányokat, hogy Törvény-nélkől éltek, és a' Tíz parancsolatot nem tudván, azt sokképpen által-hágták. Végezetre, a' Pogányok, csúfolták a' Zsidókat, hogy annyi sok mosogatásokkal és czeremoniákkal éltek, és sok-féle állatokat meg nem öltek: a' Zsidók pedig, útálták a' Pogányokat, hogy disznó-húst, és egyéb állatokat öltek, mellyeket az ő Törvények tiszta-talanoknak ítélt; és hogy, sok egyéb Törvény-béli tiszta-talanságokkal nem gondolván, meg-fertéztették magokat. Ezeket a' viszálkodásnak okait, el-rontotta a' Krisztus az ő Teste-által: mert az ő Halálával, véget vetvén a' Zsidók czeremoniáiban, úgy-mint példázó dolgokban, a' Szeretetnek Törvényét állatta helyekben, melyben a' Zsidók a' Pogányokkal eggyezhettek; és egy Anyaszentegyházba gyülekezvén, az igaz Istent egy módon tiszteljhették.

[x] Eph. 2. 14.

B

C

Ez a' békeség, mint-hogy a' Szeretet Törvényén fundáltatik; a' Szeretet pedig elsőben az Istent nézi, az-után Felebarátunkat; valaki az Istennel igazán meg-tartya a' Békeséget, felebaráttyával-is meg-tartya: és ha ezzel meg-bontya, az Istennel sem marad éppen. Végy erről egy hasonlatosságot. A' Kerék-talpról a' kerék-agyában-járó külők egy-mást érik; és valamenyire egy-máftól el-távoznak. szintén annyira távoznak-el a' kerék agyától-is: és viszontag a' mennyire a' kerék-agyától el-távoznak, egy-más-között-is szintén olly távúl élnek. Ki minnyájan az Istenben egyesülnek, mint minnyájunknak Teremtőjében; és ezért minnyájan Atyánk vagyunk, mint azon kerék-agyon-való külők. Az okáért, senki az Istennek Szeretetétől el nem szakad, hogy mingyárt az igaz Atyafiúi szeretettől-is el ne szakadgyon. Melly igaz Szeretet abban függ, hogy felebarátunkat az Istenért, és az Istenben szeressük. És hasonló-képpen, senki az Atyafiúi szeretettől el nem hajol, hogy leg-előtt az igaz Isteni Szeretetétől-is el ne hajolgyon. Azért mondotta Urunk [y], hogy az Isteni Szeretetről-való parancsolathoz, hasonló a' Felebarátunk szeretetéről-való parancsolat: mert egyiket a' másik nélkül valóban be nem tellyesíthetni. és *A' ki Felebaráttyát szeret, a' Törvényt be-tellyesíte* [z]. Ezt igen szépen és nyilván tanította a' Krisztus, mondván [a]: *Ha ajándékodat az oltárra viszed, és ott meg-emlékezel, hogy Atyádfiának valami ellened valója: hagyd ott az ajándékodat az oltár-előtt, és menny először meg-békélkedjél az Atyádfiával; és akkor el-jövén, mutasd-be ajándékodat.*

[y] Mat. 22. 39

[z] Rom. 13. 8. 1. Tim. 1. 5.

D

Mi-nek

Mi lehet az oka, hogy az Isten nem kedvelli Ajándékunkat, míg nem meg-békélünk Atyánkfiával? Nem azt-e hogy Ninch mi-közöttünk, és az Isten-közötte békeség, míg nem békeséget szerzünk Atyánkfiával? Azért kérte Urunk az ő Mennyei Szent Atyját [a], *hogy minnyájan egyek legyünk*, és utánna veti; *hogy ők is mi-bennünk egyek legyenek*: az-az, egy-más-között eggyek légyenek; mert különben az Istennel eggyek nem lehetnek. Mi-képpen hogy az ember lelke, úgy-mond Sz. Agoston [c], nem ád életet, hanem chak az Eggyező tagoknak, melliyek egy-máftól el nem válnak: azon-képpen a' Sz. Lélek-is, életet külömben nékünk nem ád, hanem ha a' Békeség-által eggyesek lészünk. Innét mondgya Sz. Pál [d]; hogy *Szorgalmatosok legyünk meg tartani a' Léleknek eggyeſségét a' Békeségnek kötelében.* Kötélnek nevezi a' Békeséget: mert egybe-köti az emberek szívét, sőt ugyan egybe-enyvezi. Illyen Eggyetség vólt az első Keresztyénekben, *egy szívők és egy lelkök lévén* [e]: és azért nevekedett akkor olly igen az Anyaszentegyház, melly leg-inkább az Eggyeſség-által gyarapodik. Ezt példázta Salomonnak igyekezete: *Most*, úgy-mond [f], *nyugodalmat adott nékem az én Uram Istenem ótalt kívül, és ninch ellenségem, sem bántásom: Az-okáért, Templomot gondoltam építeni az én Uram Istenem nevének*: jelentvén, hogy az Istennek lelki épületet nem építhetünk, valahol viszsza-vonyás vagyon, és ninch valóságos békeség. De még e' világi Gyülekezetekben is, semmi elő-menetel nem lehet az Eggyeſség-nélkül; a mint más-fütt még-mutattam: mennyivel inkább az Anyaszentegyházban? Melly Eggyeſségnek kat az Angyal-által [g], és a' Pogány Mágusokat a' Chillag-által [h]: jelentvén azzal, hogy az ő Hivei-között nem kellene semmi szakadásnak lenni. Ha azért a Krístus azt akarta, hogy a' Zsidók és Pogányok eggyezzenek: mennyivel inkább kívánnya a' tökélletes Eggyeſséget a' Keresztyének között?

A' HARMADIK Békeség, melly a' két elsőnek gyümölche, Magunkal-valo; az-az, a' Lelkünk ismeretinek békessége. Mert, mi-képpen hogy a' hamisságból, és istentelenségből támad az emberben minden belső viszsza-vonyás: azon-képpen az Igasságból, és az Isten parancholatinak meg-tartásából, melly *a' Szeretet-által töltetik-bé*, származik a' Lelki békeség, és chendeſség; a' mint Isaias szépen jelenti, mondván [k]: *Vaj-ha az én parancholatimra figyelmezztél-vólna, a' te Békeséged mint a' folyó-víz ótt-vólna, és a' te Igasságod mint a' tenger örvényi.* A' Békeségnek nagy-vóltát, a' folyó-vízhez hasonlittya; melly mentől nagyobb, annyival chendesben láttatik folyni: de az az Isten parancholatinak meg-tartásától származik, vagy az Istennel-valo békeségtől, és Felebaráunkal-valo eggyeſségtől-is. mint-hogy az Isten, a' többi-között, fő-képpen az Atyafúi szeretetet parancholly a, és véle-valo békeséget. Ezen dolgot más-fütt-is jelenti Isaias az Isten szavával, mondván [l]: *Az Igasságnak chelekedete Békeség lészen, és az Igasságnak ékessége chendeſség, és barátság örökké. És az én népem a' Békeségnek szép-ségében ül, és a' bátorságnak hajlékiban, és a' gazdag nyugodalomban.* Holott azon dolgot, szép külömb-külömb-féle igékkel jelengeti; tudni illik, a' Lelki Dávid-is, kevés igével jelentett, ízlván a' Krístus idejéről [m]: *Az ő napjaiban ki-kel az Igasság, és a' Békeség bővelkedése.*

Az Igasság jár-előlt, és abból következik a' bővséges Békeség: mert a' valóságos és tökélletes Igasság a' Szeretet; a' Szeretetnek gyümölche pedig a' Békeség; a' mint Sz. Pál mondgya [n]: *A' Léleknek gyümölche a' Szeretet, örőm, békeség*, &c. Elsőben a' Szeretetet nevezi: mert, a' mint Sz. *Anſelmus* mondgya, Az, nem chak leg-főbb, és nagyobb, és első gyümölche a' Sz. Léleknek, hanem a' többinek-is gyökere; és azok a' Szeretettől úgy származnak, mint tulajdon gyümölchi: mert a' Szeretetből, vagy a' tökélletes Igasságból, származik az Örőm, mivel *a' bátorságos elme, mint a' fészketlen lakodalom* [o]. Azért mondgya Sz. *Cypriánus* [p]; hogy a' Testi gyönyörűséget megnyőzni, nagy gyönyörűség: és ninch nagyobb győzedelem, mint a' kívánságokon vótt győzedelem. Más-felől pedig, a' Testi kívánságnak, és gyönyörűségnek gyümölche, fájdalom és bánat. Mert, a' mint Arany-száju Sz. János jól mondgya [q]. Az ochmány gyönyörűség, hasonló a' rühes ember gyönyörűségéhez, midőn a' rühes vakarja, mert a' rövid gyönyörűséget, bajos, és sokáig-tártó fájdalom, és nyughatatlánság követi. De a' Békeség-is a' kívánságok győzedelméből származik: és a' chendes elme, a' mint Sz. *Jeronymus* mondgya, semmi indúlatok-által fel nem háborodik. Mert, érezvén, hogy mind a' Bűnnek, 's mind a' Büntetésnek félelmétől meg-szabadúlt; és remélvén, hogy az Isten Malasztyában, és barátságában vagyon, chodálatos Békeséggel él, és azt Felebarátyával-is közli, mindenekkel békeségesen élvén.

A

[a] Ján. 17. 21.

[c] Serm. 2. ad Fratres in Eremo.

[d] Eph. 4. 3.

[e] Act. 4. 32.

[f] 3. Reg. 5. 4.

B

[g] Luc. 2. 13.

[h] Matt. 2. 1.

C

[k] Esa. 48. 18.

[l] Esa. 32. 17.

[m] Pſ. 71. 7.

D

[n] Gal. 5. 22.

[o] Ser. 15. 15.

[p] Lib. de Oratione. & Serm. Paſchatis.

[q] Hom. 15. in Act.

A

Melly Békeség olly nagy jó, hogy *Minden értelmet feléjél halad* [z] úgy hogy, ha az Isten a' Jó cselekedetert, egyéb jutalmat nem adna is, az elégséges és méltó jutalom volna, és minden kemény munkát és fáradságot örömelt fel kellene érette venni. Hogy pedig a' Békeség *minden értelmet feléjél halad*, mind a' Három rend-beli Békeségről értheztyük. és *Theophylactus*, az elsőről magyarázza, Arany-Izaju Sz. János, a' másodikról; Sz. Ambrus, a' harmadikról.

z Phil. 4. 7.

III. RESZE.

Ez a' Békeség nem találtatik az Istentelenekben: kiknek *Nincs békeségek, úgy-mond az Úr* [a]; hanem más hamis és veszedelmes békeség, mellyel az Órdög tellyes séggel uralkodik az emberen, úgy hogy lelki ínségének semmi-némü furdalását, és nyughatatlanságát se érezze, és az okáért, nyomorúságát se ismerje, se abbol való ki-szabadúlását ne keresse. Erre akkor viszi az Órdög a' Bűnös embert, midőn ki-rekeszti szivéből, az Isten Ittletitől-való fél elmet, hogy szabadgyában vétkezzék; sőt *Örüllyön midőn gonosz cselekedik, és vigadgyon az igen gonosz dolgokban* [b]. Illyenek voltak a' Babylóniai vitézek: kik, fogva tartván az Izraël hait, arra unszolották, hogy énekellyenek, és vigan légyenek, mondván [c]: *Dicséretet énekellyetek nékünk a' Sion énekiből.* De az igaz Izraëlitak, meg-gondolván fogságokat, nem akartak énekelni, mondván: *Hogy énekellyük az Úr énekét az idegen földön?* Ezek mondgyák nagy bátorsággal: *Vétkeztem: és mitsoda szomorúságom történt* [d]? meg nem gondolván, hogy *A' Felséges tűrő-fizető: és a' bosszúállásnak napjan elvesszti azokat, kik úgy bíztatnak magokat.* Nem fizet az Isten, sem feled; hanem, valami időre valóban meg-fizet. Ezekről mondgya Sz. Pál [e], hogy *Midőn azt mondyák: Békeség, és bátorság: akkor hirtelen vesszedelem jo reajok, mint a' méhében-valóra a' fájdalom; és el nem szaladnak.* Igaz hasonlatosság: mert, mi-képpen hogy a' terhes-, vagy nehézkes Aszszony, mulatoz, nevet, tréfál, játzik, és eszébe sem veszi mikor reá érkezik az iszonyú fájdalom, nellyel semmi okon el nem kerülhet: azon-képpen vagyon dolga az Istentelennek: ki, mikor, az ő boldog ittlete szerint, leg-jobb állapatyában vagyon, akkor találja a' véletlen veszél, mind tehetsége 's mind lelkében, és az órák halálra el nem kerűlni. *Dobot tartsnak, úgy-mond ettelérőll jobb* [f], *és czitarát; és örűlnek az orgona szegjen. Jókban tőltsék napjokat, és egy szempillantásban alá-mennek pokolra.*

a Isa. 48. 22.

b 1 Prov. 2. 14.

c Psal. 136. 3. 4.

d Eccl. 5. 4.

e 1 Thes. 5. 3.

f Isa. 24. 8.

Ki lehetett nagyobb bátorságban mint Farao, midőn azt mondotta [g]: *Meg-érem, és meg-fogom, fel-osztom a' ragadományt; bé-telik a' lelkem: ki-vonyom a' kardomat, meg-ölöm őket az én kezemmel?* De va'lyon mint járt? *Fúvá a' te szeled, és bé-borítá őket a' tenger: el-merűlének mint az ón a' sebes vizekben.* Kik lehetnek nagyobb békeségben, és bátorságban, mint a Filistæusok? kik meg-fogván az ő ellenségőket Sámsont, *a' szemeit ki-szúrák* [h], *és lantzokkal meg-kötözvén tömlöczbe vetették: és vigan lakozván, áldoztak Dágonnak, mondván: Kezünkbe adta a' mi istenünk ellenségünket a Sámsont. És el-végezvén a' lakodalmat, elő-hivatták Sámsont, hogy tanczoltassanak előttök?* De hallyad hirtelen romlásokat: *Meg-rendűlvan Sámson a' házat oszlopit, le-szakadott a ház a' Filistæusokra, kik közzel halnak ezeren vóltak; és mindnyájokat ölte.* Ki lehetett bátorságosb, mint ama Gazdag ember, ki az mondotta az ő lelkének [i]: *Lelkem sokaszt ődőkre el-tétetett sok javaid vannak, nyugodgyál, egyél, igyál, vigan lakjál?* De hallyad mit mondott az Isten néki: *Bolond, ez éjjel a' lelkedet meg-kérik te-tőled: a' mikes szerzettél pedig, kié lésznek?* Ki lehetett, végtére, hogy több példákat elő ne hozzak, bátorságosb Herodesnél: ki [k], *Rendelt napon fel-öltözvén Királyi ruhában, az ítélő-székben ült: és olly ékesen és kedvesen szóllott a' néphez, hogy a' nép fel-kiáltván azt mondotta: Istennek szavai, és nem emberé?* Akarod-e tudni mint járt? *Mingyárt meg-verte őtet az Úr Angyala, azért hogy nem adott-volna tiszteletet az Istennek: és meg-emésztetvén a' férgektől, meg-hala.*

g Exod. 15. 9.

h Jud. 16. 21.

i Luc. 12. 19.

k Act. 12. 21.

Illyen a Gonoszoknak Békeségök, melynek meg-szerzésében, igen mesterkedik az Órdög az ő drabanti-által. Kikről panaszolkodva szóll az Isten Ezekielnél, mondván [l]: *Lészen az én kezem a' Prófétákellen a' kik hiuságot látnak, és hazugságot jövendölnek; azért hogy meg-csalják az én népemet, mondván: Békeség: és nincs békeség: és ő falat épit-vala, azok pedig tapaszszák vala polyva-nélkűl-való sárral:* az az, A' nép vétkezik-vala; és azt a' kő-falat épiti-vala, melyről az előtt szóllék, melly, tudni illik, az embert el-választya az Istentől. mert: *A hamisság szerez el-válást az Ember- és az Istenközött; és az rejtvén az Isten orczáját, hogy meg ne hallgassa az embert* [m]. Azt a' rósz falat, a' hamis Prófétók polyva-nélkűl-való sárral tapasztyák: midőn azt cselekedik, a' mit Dávidnál olvasunk [n]: *Dicsérteték a' bűnös az ő lelke kívánságában: és a' hamis áldattatik*

l Ezech. 13. 9. 10.

m Isa. 59. 2.

n Psal. 9. 24.

A hegsár, az ochmány hizelkedés: melly Hig és lágy, mertkönnyen jár, és fokaknak teszik: Ochmány pedig, mert sok-féle undoksággal rakva. Undok ő-magában, mert a' hizelkedés mérő hazugság: undok, a' gyökeréhez-képest, melly a' hizelkedőnek szive; mivelhogy az nem eggyez a' szájjal; és ő-maga a' hizelkedő sem hiszi a' mit mond: undok, igyekezetihez-vagy végéhez-képest. mert a' hizelkedő, maga hasznát keresvén, azon mélyerkedik, hogy Felebarátyát meg-challya: undok, végezetre, mert a' Bűnt, melly mérő undokság, dicséri és javallya, és a' nyomorúlt embert örök veszedelemre iktattya. Az-okáért, ha valaki efféle gonosz Békeségben lőtt-volna ekkidig, térjen-meg; és tőredelmes szivvel mondgya azt Ezekias Királlyal [h], az Istennek: *Imé a' békességben leg-keservesb az én keserűségem. Te pedig meg-szabaditottad az én lelkemet, hogy el ne vesznie: hátad-mögé vetetted minden Bűneimet.* Es abból következőtt az igaz Békeség: melyről azt mondgya Dávid [i], hogy *Keressük, és kövessük.* Keressük szorgalmatosan, mint drága dolgot, mellyet a' Kristus Halálával nyert, és Fel-támadásával hirdetett: és mind addig kövessük, hogy fel-találjyuk, és az-által az örök Békeséget-is meg-nyerjük: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isten. Amen.

[h] Isa. 38. 17

[i] Psal. 33. 15.

A

B

HARMADIK PREDIKATZIO.

AZ melly lélek valóban szereti az Üdvözítő JÉSUST, és minden reménségét, benne helyhezteti, nem tart nagyobb és gyönyörüségesb napot annál, melly a' Kristus Fel-támadását hirdeti; az-az, az áldott Húsvét Innepét, melyben a' Kristus Fel-támadását nem chak a' Templomban hirdetik, hanè az útzákonis éneklik, a' házakban emlegetik, a' szivekben forgattyák a' Hivek. Mert a' Kristus, Fel-támadásával, nem chak magának él, hanem az ő Híveinek-is, hogy azokat oltalmazza, igazgassa, és végezetre az örök boldogságnak dicsőséges Koronájával feltiszteljye. Ha Jákób Patriárka, halván hogy *él az ő fia Jósef, és egész Egyiptusban uralkodik*, kit meg-holtnak tartott; *meg-éledet a' lelke, és azt mondotta* [a]: *Elég nékem*: Vallyon mit mondhat az Istenes lélek, halván hogy a' Kristus, kitől ő tellyességgel függ, fel-támadván él, és Mennyen 's földön uralkodik? úgy-mint, kinek *Minden hatalom adatott mennyen és földön* [b]; és az-okáért, mindenre elégséges, a' keserűségben vigasztalás [c]; a' felelemben bátorítás [d]; a' veszedelemben óltalom [e]; az éhségben életnek kenyere [f], a' szomjúságban élő-viz [g]; a' betegségben gyógyulás [h]; a' halálban élet [i]; egy szóval, minden szükségben bizonyos segétség? Nem méltán mondhattya-e: Elég nekem, hogy az én Meg-váltóm él? Mert, ha ő él, én el nem veszhetek, hanè az utólsó napon fel-támadok. Ennek az örvendetes Fel-támadásnak, némelly bizonyos Jeleit adta a' mai Evangéliomban Kristus Urunk; mellyekről hasznos emlekeznünk, hogy bizonyosok legyünk a' mi Fel-támadásunkról-is, és azzal vigasztallyuk magunkat minden háborúságinkban.

[a] Gen. 45. 28

[b] Mat. 28. 18

[c] Isa. 7. 13.

[d] Isa. 5. 20.

[e] Mat. 6. 30.

C

[f] Isa. 6. 48.

[g] Isa. 4. 13.

[h] Isa. 13. 12.

[i] Joan. 11. 43.

I. Meg-bizonyitom a' Fel-támadást.

II. Meg-mutatom, hogy a' Kristus igazán fel-támadott.

III. Meg-bizonyitom, hogy a' Sz. Irásnak értelme nékie.

ELSŐ RESZE.

A' Fel-támadáshoz, mint hogy természet-fölött-valo dolog, Hit kivántatik; és az a' Hit, fölötte igen szükséges minden tiszteséges életre. Mert, a' mint Szent *Damascénus* irja [k], ha nincs a' Fel-támadás: együnk és igyunk, életünket minden gyönyörüségben foglallyuk, és chak vigan lakjunk. Ha nincs a' Fel-támadás: miben különbözünk az oktalan állatoktól? Ha nincs a' Fel-támadás: bóldogoknak mondhattyuk a' fene vadakat; mert gyönyörüség és szomoruság-nélkül-valo életök vagyon. Ha nincs a' Fel-támadás: sem Istè, sem gondviselés nincsen. hanè mindenek történetből léfznek. Mert láttyuk, hogy sokan az Igazak-közzül, nagy szükséget és nyomorúságot szenvednek, és e' világon semmi jutalmat nem vésznek: a' Gonoszok pedig, minden gyönyörüséggel bővelkődnek. Kichoda módhattya pedig okos ember lévén, ezeket igaz itéletnek, vagy bólcs gond-viselésnek? Létzen tehát Fel-támadás: mert igaz az Isten, és a' benne-bizóknak meg-fizet. Az-okáért, ha a' lélek egyedül tusakodott, egyedül koronáztassék-meg: ha egyedül élt gyönyörüségben, egyedül szenvedgyen. De ha a' test-nélkül, sem jót sem gonoszt né chelekedett, eggyütt vegyék a' jutalmat-is: és az-okáért, fel kell a' testnek támadni, hogy részesüllyön a' léleknek, vagy bóldogságában, vagy kárhozattyában. Innét vagyon, hogy nolia, a' mint mondám, a' Fel-támadás természet-fölött valo dolog: mindazáltal, mint hogy igen szükséges annak el-hitelè, a' természet-szerént-valo okoskodás-is neminém útat mutat arra, és minden ellen-vetésre könnyen meg-felelhet.

[k] Lib. 4. de Fide Orthod. c. 28.

D

A

Első Okoskodás az: Minden állatban arra-való vágyodás és indúlat vagyon, hogy ne chak légyen, hanem jól-is légyen, és a' jó állapatban meg is maradgyon, és azért, ha mi el akarja fogyatni, vagy veízteni, tehetsége-szerént ellene-áll. A fais, midőn a' tüzre téízik, könyvez, és neminémű képpen sir, hogy meg-eméíztettetik. Erről a' természet-szerént-való kívánságról szóll Sz. Pál, mondván [1]: *Nem kívánunk le-vetközteini, hanem fel-öltözteini; hogy a' mi halandó, el-nyeletteíség az élettől.* Mint-hogy azért el nem kerülheti a' lélek, hogy a' testet a' halálkor le ne vetse: természete-szerént azt kívánnya, hogy iſmég fel-öltöztetsék abba. Es azoknak lelkök, kik az Isten Igéjéért meg ölettettek, nagy szóval kiáltnak az Oltár-alatt, mondván [m]: *Uram* (Szent és Igaz lévén,) *meddig nem tészsz ítéletet, és nem állasz bosszút a' mi véránkért, azokon, a' kik a' földön laknak?* kívánván a' világnak végét, hogy az ő testök fel-támadgyon, és vélek eggyütt légyen; noha mindeniknek egy-egy feír ruha adatott, az-az, a' léleknek dicsősége, és bóldogsága. *Es azt mondották nékik: hogy nyugodgyanak még egy kevés ideig, míg bé-tellyeſedgyek az ő szolga-társoknak, és atyokfiaknak száma.* Nem volna azért az Igazaknak tellyes bóldogságok, ha a' tő kívánságok bé nem tellyeſednék: mert a' Bóldogság olly állapat, melyben minden jó eggyütt-vagyon; a' mint a' *Theologusok Boetiusból* mondgyák: úgy hogy, valamit ember akar, meg-légyen; és a' mit nem akar, ne legyen. Tahát ebből, a' lélek kívánsága bé-tellyeſedik.

B

Második Okoskodás: A' Világnak szép rendi, Három-féle dologból függ: Némellyek, chak testiek; némellyek chak lelkiek; némellyek pedig, testiek és lelkiek eggyütt, mint az emberek. melly szép rend meg-bomlana, ha a' test fel nő támadna, és a' lélekkel eggyütt né lenne. Az Isten Fia nem chak a' lelkekért jött e' világra, hanem az egész emberért, ki testből és lélekből áll: az-okáért ő-is, nem chak az emberi lelket vőtte-fel, hanem az emberi testet-is; az-az, az egész embert: és a' mint ő-maga mondotta [n], *Az egész embert meg-gyógyította a Szombaton.* Ezt bizonyittya Sz. Pál-is, mondván [o]: *Ha chak az életben vagyon reménségünk a' Krisztusban, mindē embereknél nyomorúltabbak vagyunk.* Es utánna veti [p]: *Ha (emberi mód-szerént) a' fene vadakkal viakodtam Efesusban: mit haszná nékem, ha a' holtak fel nem támadnak?* A' hol azt jelenti Sz. Pál, hogy az utólsó fizetés és jutalom, mind a' testben 's mind a' lélekben lészē: és, ha a' testben nem lészen, a' lélekben sem lészen. Azért mondgya máshutt [q], hogy *Az Igazak a' háborúságban el nem vesznek, hanem mindenkor a' Jesus sanyargatáſsa, az ő testökben hordozzák, hogy a' Jesus élete is ki-nyilatkoztatſsék az ő testökben.*

C

Harmadik Okoskodás: A' Természet-szerént-való dolgok-is, példázzák a' halál után-való Fel-támadást; a' mint Sz. Pál-is jelenti, mondván [r]: *Te a' mit el-vetsz, meg nem elevenedik, hanem-ha előbb meg-hal.* Melly mondásról azt írja Sz. Gergely [s]; hogy ha valaki nem akarná is a' Hit-által vallani a' Fel-támadást, kételenittetnék abból el-hinni, melynek minden nap láttya példáját. Es igen szépen meg-mutattya a' kichiny magból: melyből nagy gyümölch-fa lészen; noha senki azt emberi elmével meg nem foghattya, hol volt abban a' száraz és gyenge magban a' nagy fának gyökere, heja, ágai, levelei, virágja, és gyümölche: de az Istennek véghetetlen bölchesége mind véghez viheti. Erről szépen okoskodik Jób-is [t]; *A' fának, úgy-mond, reménsége vagyon ha el-vágatik, iſmég meg-zöldül, és az ágai bimbóznak. Ha meg-avúl a' gyökere a' földben, és a' porban meg-hal-is a' tövénéje, a' víznek ſzagától meg-virágzik.* Jól mondgya azért Sz. Ambrús [u]: A' fáknak meg-újulására gondgya vagyon az Istennek, és az emberről semmi gondot nem viſel-e? Es a' ki azokat, mellyeket az embernek szükségére teremtett, nem akarta hogy el-veſszen: ki-el-szenvedi-e hogy az ember el-veſzszen, kit a' maga képére teremtett?

D

Negyedik Okoskodás, Vétetik az embernek alkotásából. Mert, a' mint Sz. *Jeróny-mus* írja [x], nem choda ha az Isten fel-támaſztya a' mi volt, a' ki mindent semmiből teremtett. Es noha külömböz a' nemzés a' Fel-támadástól: mindazáltal, a' mi születtetett és fel-támad, azon egy lehet: mivelhogy más módon lőtt Adam, más módon Eva, más módon Abel, más módon a' Krisztus. és noha külömbözött a' lételnek kezdete, mindazáltal a' természet mindenikben eggyezett. Bizonyára az Ötödik mód-is, melly a' Fel-támadás, nem külömbözteti a' természetet: mivelhogy ama' Négy módból származik a' Fel-támadásról-való reménség-is. Mert, ha az Isten Ádámot olly porból teremtette, melyben az előtt lélek nem volt: miért nem támaſzthatná-fel abból a' porból, a' melyben valaha lélek volt? Továbbá, Evát az Isten, az Adám öldala-chontyából formálta, a' természet rendi-kivől: mennyivel inkább fel-támaſzthattya abból a' mié lőtt? Annak-fölötte, ha a' Sz. Lélek-által a' test az Igével eggyesűlt: miért nem eggyesűlhetne azon Sz. Lélek-által, a' lélek az ő testével? a' vagy miért nem támaſzthatná-fel a' Sz. Lélek a' mi testünket: holott az Isten

[1] 2 Cor. 5. 4.
[m] Apoc. 6. 10.
[n] Ioan. 7. 23.
[o] 1. Cor. 15. 19.
[p] Vers. 32.
[q] 2. Cor. 4. 10.
[r] 1. Cor. 15. 36. 3 Lib. 10. Moral. c. 30.
[s] Iob. 14. 7.
[t] Greg. in Ezech. hujus rei exemplum.
[u] Ambr. de Resurrect. cap.
[x] Hieron. ad Pammachium, de Erroribus Ioannis Hierosolymitani.

azt

azt mondgya Ezekielnél [y]; *Inkáb éla lelket bochássak ki-belétek, és élni-fogtok?* Végezetre; ha Abel, és akár-melly egyéb ember-is, az emberi magból, melly igen alá-való és úndok dolog, az Isten bölchesége-által olly szép ábrázatúvá lőtt: miért nem lehetne a' porból-is? Nyilván az emberi testnek alkotásában, a' tagoknak el-rendelésében, olly chodálatos dolgok vannak, olly gyenge inak és erek, olly egybe-foglalások és kötőzések, mellyeknek soha az emberi okosság végére nem mehet. Erről szépen okoskodnak a' Sz. Atyák; a' többi-kőzőtt, Sz. *Cyrillus Jerosólymitánus*, imigyen beszéll [z]: Száz, vagy két-száz esztendő-előtt, mi minnyájan a' kik szóllunk és hallunk, hol vóltunk? 's nem-is tudgyuk létünknek módgyát: nē tudgyuk mi módon fogantattunk olly alá-való dologból: és a' mi olly gyarló dolog vólt, mi módon lészen húsá és inakká; a' szemeknek fényességévé; az orrnak szaglásává; a' fülnek hallásává; a' szólló nyelvé; az ugráló vagy dobogó szívvé; a' futosó lábbá; és mindē tagoknak szépségévé: Es az a' gyarló állat lészen a' hajóknak chinálója; a' házaknak épitője; minden mesterségnek mivesé; Vitézzé, Fejedelemmé, Törvény-adóvá, és Királlyá! Az Isten, a' ki el-veretett dolgokból, illyenekké tehet minket, nem támaszthat-e fel bennünket-? Es a' ki azt chelekedte, hogy, midőn nem vóltunk, lennénk: ha el-esünk, miért nem támaszthatna fel?

De lássuk, mi módon harczolnak ez-ellen, mind a' Pogányok, 's mind egyebek: mert mindenkor ellenzői ez Igasságnak. Az Ó Testamentombā, a' Sadducæusok: kik a Fel-támadást, merő nevetségnek tartván, Urunk eleibe nevetséges Kérdést adtak, az Aszszony' állatról, *kinek életében hét férje vólt; azok-közzúl, ki felesége lenne a' fel-támadásban* [a]? Az Uj Testamentomban pedig, Sz. Pál idejében, Himenæus és Filetus azt mondották [b]; hogy *a' Fel-támadás már meg-lőtt.* Az-után pedig, *Carpócrates, Valentinus*, és *Apelles*, a' mint Sz. Agoston írja [c], tagadták az igaz Fel-támadást: és félő, hogy most-is sokan ne légyenek; noha nyilván nem jelentik magokat. Ezek,

I. *Arisztóteleſsel* azt mondgyák [d]; hogy Lehetetlen az ollyan fogyatkozást helyére hozni, mint a' Halál; a' mint hogy, a' ki egyszer szeme-világát el-veszterte, többé nem láthat. Felelet: *Arisztóteles* a' természetnek erejéről szóllott: mint mikor azt mōdottajére terjeszteni; ki az egész világot semmiből teremtette; a' vakokat látókká, a' sikeket hallókká, a' némákat szóllókká tőtte; és a' halottakat-is fel-támasztotta. Miđön azért Dávid az emberről azt mondgya [e]; hogy *El-ménō, és meg nem térō lélek*: igaz lélekről. Mert a' természetnek annyi ereje ninchen, hogy a' Bűnös lelket meg-tisztítsa, vagy a' meg-hólt embert fel-támaszthassa: de az Isten, mindenható lévén, mindenikét meg-chelekedheti. Mi-képpen hogy a' vizek, természet-szerént alá-folynak, fel nem folyhatnak, viszsza nem térhetnek, meg sem álhatnak a' hol folyásra-való helyt találnak: de a' Jordán-vize, az Isten ereje-által hátra tért, viszsza folyt [f].

II. Sz. Pálból azt mondgyák [g]: *Mi módon támadnak-fel a' hóltak?* az-az, nem látyuk okát, mint légyen az, vagy mint lehessen? Felelet: Hasonló kérdést tőtt Nikodemus [h]: *Mi módon születhetik az ember mikor vén?* A' Kafarnaiták [i]: *Mi módon adhattya ez nékünk az ō testét ételre?* A' Zsidók [k]: *Mi-képpen túd ez írást, holott nem tanúlta?* Es [l]: *Mi módon nyíltak-meg néked szemeid?* Melly Kérdések, a' Hitnek fogyatkozását jelentik. Mert abból, hogy mi valaminek módgyát nem tudgyuk, nem következik hogy ne-is lehessen, holott napon-ként sok természet-szerént-való dolgokat-is látunk, mellyeknek módgyát nem tudgyuk: úgy-mint, mi módon nevekedgyék a' kis magból a' nagy gyümölcs-fa? Mi módon formáltassék az ember az anyja méhében? Az-okáért, efféle kérdésekre egy szóval azt felelhetyük: Az Istennek mindenható erejével lésznek, *kinél nem lészen lehetetlen semmi ige* [m], semmi dolog: *kinél, a' mikor akarja, jelen vagyon a' tehetség-is* [n].

III. Imigyen okoskodnak: A' test tisztátalan, és bűnre vágyódó: azért nem méltó hogy fel-támadgyon.. és a' lélekkel ismég eggyesüllyön.: mivelhogy *a' test, a' lélek-ellen kíván; a' lélek pedig, a' test-ellen. mert ezek egy-mással ellenkeznek* [o]. Es: *A' meg-rothadó test el-nehezíti a' lelket, és a' földi lakás le-nyomja a' sokakat-gondolkodó elmét* [p]. Felelet: Az emberi test, természete-szerént bőchülletes, és egyéb testi állatoknál méltóságosb: és noha azt az Isten földből alkotta, mindazáltal, nē a' földből termett mint egyéb állatok, midőn az Isten azt mondotta [q]; *Hozzon a' föld zöldellő és mag-hozó füvet, gyümölcshözō fát, barmokat*, &c. hanem, ō-maga alkotta, és ugyan formálta, 's minden-képpē fel-ekesítette. Az-okáért, mikor a' lélek a' boldogságban lészē, a' test-is illendőül viseli magát hozzája, nem rúgólódzván ellene, hanem minden-

[y] Ezech. 37. 5.
[z] Catech. 18.
[a] Mat. 22. 27.
[b] 2. Timot. 2. 18.
[c] In Catalogo Hæreticorum. & Lib. de Prædestinatione. A privatione non datur regressus ad habitum.
[d] Ex nihilo nihil fit.
[e] Psal. 77. 39.
[f] Psf. 113. 3. & 1. Cor. 15. 35.
[g] Ioan. 3. 4.
[h] Ioan. 6. 53.
[i] Ioan. 7. 25.
[k] Ioan. 9. 10.
[l] Ioan. 9. 10.
[m] Luc. 1. 37.
[n] Dan. 12. 1 &.
[o] Gal. 5. 17.
[p] Sap. 9. 15.
[q] Gen. 1. 11. 24.

A ben engedvén néki. Sőt most fő-fő a' test oka a' lélek-ochmányságának, hanem főképpen maga a' lélek, melly szabad-akaratból enged a' bűnnek, holott mind magát meg-tartóztathatná, 's mind a' testet meg-zabolázhatná. Es noha most a' gonosz vágyodás a' testben vagyon: mindazáltal az, nem természet-szerént-való tulajdonsága, mellyet az Isten adott-volna belé, hanem az Eredendő bűnből származott, de attól meg-szabadúl a' Halál által; úgy hogy a' Fel-támadás-után, semmi ollyan vágyódása nem lészen, a' mint a' Bűn-előtt sem volt.

IV. Imígyen okoskodnak: A' lélek a' testtel úgy él mint eszközzel; de az eszköz nem méltó, sem jutalomra, sem büntetésre, hanem a' ki véle él. mert nem a fegyvert büntetik, hanem azt a' ki azzal embert öl: és az Ötvös sem közli szép munkájának jutalmát az ő eszközivel. Felelet: Ha a *Platonicus*okkal azt tartanók, hogy a' lélek csak úgy igazgattya a' testet, mint a' kormányos a' hajót; vagy a' kováts a' vasat, volna valami láttattya ez okoskodásnak: de, mint hogy külömbet tanít a' Hit, és az igaz *Philosophia*-is, nincs helye. Mert a' test a' léleknek el-válhatatlan eszköze, B és a' munkálkodó embernek valóságos része; és azért, a' Jóságos cselekedetért-való jutalom, nem csak a' léleknek tulajdonittatik, hanem a' testnek-is, az-az, az egész embernek. Úgy vagyon, hogy a' *Purgatorium*ban csak a' lélek szenved; de az nem tellyes büntetés, és nem utólsó jutalom-tételért-való, mellyekkel az Isten a' Halálos bűnökért hat. Az-okáért, a' *Purgatorium*ban, csak a' Bocsánatandó bűnökért szenved a' lélek, tisztúlás-képpen; mellyek, nem egy-általlyában mondatnak Bűnöknek, a' mint a' *Theologus*ok tanittyák; 's nem-is fosztyák-meg az embert az Isten Malasztyától: a' vagy az idő-szerént-való büntetést szállittya-le; mellyet ha ember e' világon véghez vinne, a' *Purgatorium*ba nem-is menne. Jóllehet azt-is meg kell gondolni, hogy a' testnek-is vagyon magán-való tulajdon büntetése: mert, csak ő szenvedi a' halált, ő egyedül lészen porrá és hamuvá, melly büntetés, mint-hogy idő-szerént-való, hasonló a' *Purgatorium*i büntetéshez.

V. Azt mondgyák; hogy Embernek elméje meg nem foghattya mint lehessen, hogy, a' kit a' vadak, madarak, vagy halák meg-őrtek, vagy a' tűz, víz, és föld meg-emésztett, vagy a' kit az *Antropophagus*ok meg-őrtek, fel támadgyon: mert kié lészen az a' test? azé-e a' ki meg-őtte, vagy a' kit meg-őtt? Felelet: A' melly állat az ember testét meg-emészti, viszsza-adgya; mint az őrző, a' kinél valami marhát le-tőttek. Es azt példázta, hogy Urunk Halála- és Fel-támadása-kor, *a' koporsók meg-nyiltak* [1], hogy a' nálok le-tött testeket viszsza-adnák; a' mint Lázárt-is elő-adta [2]. A' halak, és vadak-is, elő-adgyák; mint a' Czet-hal, Jónást [3]: az Oroszlányok, ki-bochátották közzülök Dánielt [4]: a' Tűz-is viszsza adgya, mint elevenen meg-tartotta, a' három ifiat [5]. és azon mondhattyuk akár-miről-is, a' mi részes az ember testében. Innét olvasunk Sz. Jánosnál [6]: *Es a' tenger ki-adá a' halottakat kik ő-benne valának, és a' halál, és a' pokol meg-adák az ő holtokat, kik ő-nálok voltak; és ítélet lőn mindenekről, az ő cselekedetek szerént.* Az Ember-húsal élő *Antropophagus*okról azt mondom, hogy, a' mit meg-őtnek, azé lészen, a' kié az előtt volt: a' többit, az Isten másunnét helyére hozza azoknak, a' kik ember-húsal éltek; azon-kívül a' mit szülőjektől vőttek, a vagy más-felé elszedellel nyertek; melyben módot talál az Isten.

[1] Mat 27.52. [2] Joan. 11.44. [3] Jon. 2. 11. [4] Dan. 14.40. [5] Dan. 3. 50. [6] Apoc. 20.13.

VI. Imígyen okoskodnak: A' ki egy Korsó vizet a' tengerbe öntene, és ugyan azon vizet ki akarná meríteni, nem lehetetlen dolgon igyekeznék-e? Hasonló-képpé, senki nem értheti mint lehessen, hogy a' melly test földé lőtt, ismég azon testté légyen; holott a' földel úgy egybe-egyeledett, hogy semmi külömbséget nem látni közöttök, mellyen egy-mástól meg-ismérhetnők, vagy el-választhatnók. Felelet: Nagy vakmerőség, az Isten hatalmasságát és bölcheségét, az emberi elmével bé-határozni: az-okáért, ha szinten mi azt meg nem foghattyuk-is, lehetséges az Istentől. De ebben-is találunk nemiképpen hasonlatosságot az emberi elmének találmányiban: úgy hogy, ha tagadnók hogy az meg-lehet az Istentől, az embereket bölcsebbeknek vallanók az Istennél. Midőn egy pohár-borbá egy-néhány csöp vizet egyelítünk, úgy ősszve egyeledik a' víz a' borral, hogy semmi érzékenységel nem választhattya egy-mástól; semmi meg nem ismérheti, hol légyen a' víz a bor-közöt: mindazáltal, fel-találta az emberi okosság azt az el-válaszlást, mint-ha egybe sem egyelítették-volna. Fel-találta az aranynak el-válaszlását-is az ezüsttől, noha úgy ősszve vannak olvasztva hogy semmi érzékenység meg nem ismérheti. A' bányászok-is ki tudgyák válaszlani a' földből az aranyat, ezüstöt, rezet, vasat, és mindeniket külön-külön; mellyet mi lehetetlennek alitunk, mert nem tudgyuk a' mesterségét. Hogy ne tudgyon tehát hasonló dolgot a' mindenható és mindeneket-tudó Isté, kinek minden teremtett-állatok engedtek?

Inné

Imé nagy az Iſten, meg-győzvén tudományunkat [a]: az-az, többet tud náluonknál; és többet chelekedhetik, hogy-ſem mi meg-foghaſsuk elménkel, vagy tudományunkal. Az édes vizek-is, a' tenger vizébe egyeledvén, meg-keſeredne ugyan; de az-után a' föld-alatt, mellyen által-folynak, meg-édeſednek chak a' természetnek erejével-is: hogy ne chelekedhetnék tahát hasonló dolgot a' természetnek Ura? A

[a] 2 Tim. 3. 8. 28.

II. RÉSZE.

DE térjünk a' Kriſtus Fel-támadására; és láſsuk-meg, Michoda jelekkel bizonyitotta-meg annak igaſságát: hogy ne véllye ſenki, hogy az valami tündérség vagy tettetés lött-vólna; mivelhogy a' mái Evangéliomban azt olvaſsuk; hogy, minek-utánna Urunk, meg-álván a' Tanitványok-között, azt mondotta nékik; *Békeség nékteke; én vagyok, ne féllyetek: Meg-háborodván, és meg-rettenvén, azt vélitek hogy lelket látnak.* Vedd elvedbe azért, hogy, minek-előtte Urunk halottaiból fel-támadna, egyebeket támaſztott-fel; és azoknak fel-támadását, bizonyos jelekkel valóságoſnak muratta e'mái Evangéliomban pedig, ugyan azon jelekkel, az ő igaz és valóságos Fel-támadását-is meg-bizonyította. B

[a] Luc. 24. 37.

Első Jel: Midőn fel-támaſztotta a' Jaírus leányát [b], meg-parancholta hogy enni adgyanak: mert az étel, az életnek bizonyos jele; és, nyilván-valo dolog, hogy a' halottak nem éſznek. Azont chelekedte Urunk: mert, midőn az Apoſtolok még ſem hinnének, minek-utánna kezeit és lábait meg-mutatta nékik, és örömökben chodálkoznának, azt mondotta nékik [c]: *Vagyon-e itt valami emberek-valo? Ők pedig hoznának néki egy darab ſált halat, és lépes-mézet. Es mikoron itt-vólna előttök, vévén a' maradékokat, nékik adá.* Holott én, a' Fel-támadásnak bizonyitása-fölött, az ő kegyeſségének-is nagy bizonyságát látom. Gondold-meg, ha valamelly Fejedelem, olly baráttságát mutatná egy ſzegény emberhez, hogy kis kalibájában meg-látogatná; nagy édeſsen beſzélne vélo; kézen-fogva melléje ültetné, és azon ízes ételekből, vagy tálból ennék véle, abban a' főzelékben, mellyet a' ſzegény ember magának kéſzitett: nem nagy kegyeſségnek, és ſzeretetnek mondanók-e? Imé a' Menynek földnek Ura, kire a' Seraſimok-is rettegve néznek; kinek ſzavát, az Iſraël fiai nem halhatták [d], félvén hogy meg-halnak ha azt hallyák; kinek chak ſzekrényét-is nem illette bűntetés-nélkül Oza Pap, hanem leg-ottan meg-hólt [e]; a' Betſamesiekben pedig, chak azért, hogy azt nézték, a' fő-emberek-közzül hetvenen, a' kőſség-közzül pedig ötven ezeren hóltak-meg [f]: némelly ſzegény halászokat meg-látogat; nyájaskodik, és éſzik vélek! Erre bizony nem egyéb vitte, hanem az ő véghetetlen Szeretete, és kegyeſsége, a' mint mondam; melly az-előtt már nagyobra-is vitte-vólt, tudni illik; hogy a' nyomorúlt emberért meg-halna. Az-okáért, hogy azok, a' kikért meg-hólt, és fel-támadott, el-hinnék az ő igaz Fel-támadását, és az-által üdvőzülnének, mindent meg-chelekedett a' mi annak el-hitelére ſzükséges vólt. C

[b] Mar. 5. 43.

[c] Luc. 24. 41.

[d] 6 Kir. 20. 19.

[e] 2. Reg. 6. 7.

[f] 1. Reg. 6. 19.

Mondaná valaki: Ha valóban ött a' Kriſtus, úgy hogy az ételt meg-emésztette, változás történt a' teſtében; és úgy, a' mint Sz. Gergely irja [g], Fel-támadása-után ſem lött-vólna ſzenvedhetetlen. Ha pedig chak tettetés-képpen ött, mint az Angyalok a' látható teſtben mellyet fel-vésznek, azzal nem bizonyíthatta igaz Fel-támadását, ſem igaz teſtét: mert chak azt mondhatta-vólna a' mit Rafael Angyal [h]: *Látatom-vala ugyan ti-veletek enni és inny; de én láthatatlan étellel, és olly italtal élek, melly az emberektől nem láttatik.* Felelet: Az igaz ételhez az kivántatik, hogy igaz emberi ſzájjal és fogakkal légyen; az ételnek ízit érezze az ember; és a' hoz nem ſzükség a' meg-emésztés, mert az más külömb dolog: azért azok-is mondatnak enni, a' kik gyomrok-miatt nem emészthetének, hanem ki-vetik az ételt. Az-okáért Urunk valóságoſsan ött; és nem úgy mint az Angyalok, kik chak tettetett teſtben vannak, mellyekben ſemmi elevenség, ſemmi érzékenység ninchen: de meg nem emésztette emberi módon, hanem, mint a' tűz, ſemmivé tötte, a' vagy a' teſtén által-eresztette a' hová akarta. Mert, a' mint jól mondgya *Beda* [i], nem ſzükségből ött a' Kriſtus, hanem hatalmaſságból: és a' ſzáraz föld, ſzükségből nyeli-el a' vizet, mert nem leher a' nélkül; a' Napnak melegsége pedig, hatalmaſságból emészti-meg. Sz. Agoſton-is azt mondgya [k]; hogy, Nem az étetre-valo hatalom, hanem az ételre- és italra-valo ſzükség vétetik-el a' meg-dichőült teſtektől: ehetni-fognak ugyan, és ízit érzik az éteknek, de a' nélkül nem ſzükölködnek. Sőt máſutt azt mondgya [l]; hogy, A' fel-támadott teſtnek tellyes bóldog állapattya-ellen lenne, ha az ételt bé nem vehetné, vagy a' nélkül ſzükölködnék. D

[g] Lib. 2. Moral. c. 31.

[h] Tob. 12. 19.

[i] In cap. 24. Luc.

[k] Lib. 13. Civ. cap. 22.

[l] Ep. 49. 9. 1.

A

El kell azért hinnünk, hogy Urunk valóban ött: mert azt az Irás nyilván mondgya [m]; melynek bötü-szerént-való értelmétől, nagy ok-nélkül el nem távoznunk; e' dologban pedig semmi olly okunk ninchen. Azért ött pedig, hogy azzal bizonyitaná igaz életét, és személyét; a' mint a' Sz. Atyák tanittyák, Sz. Agoston [n], Szent Ambrus [o], Sz. Gergely [p], és egyebek-is. Mindazáltal azt vedd eszedbe; hogy Urunk e' dologban, eggyügyü emberekkel nyájaskodott, nem valami nyughatatlan elmejü Filosofusokkal: kiknek elégséges bizonyság volt, hogy emberi módon viselte magát; és emberi eszközök-által mutatta-meg nékik, hogy igaz ember, mellyek-közzül egy, az étel: és ugyan azért adta a' maradékokat a' Tanitványoknak, hogy eszökbe vennék hogy valóságos-képpen ött; és azzal-is, a' félelemtől meg-mentené öket. mert úgy nyájaskodott mint ismérö barátival, évén és iván vélek; melyről az után Sz. Péter nyilván bizonyságot tött: *Ittunk*, úgy-mond [q], *és ittunk ö-vélle, mi-nek-utánna fel-támadott.*

m Act. 1. 4. & c. 10. 41.
n Ps. 49. 9. 12.
o In c. 24. Luc.
p Hom. 29. in Evang.

q Act. 10. 41.

B

Második Jel: Midön Urunk fel-támasztotta Lázárt, azt mondotta a' Tanitványoknak [r]: *Oldgyátok-meg ötet, és bocsássátok-el*: hogy a' járáson eszökbe vennék minnyájan, hogy igazán él. A' mái Evangeliomban azt olvassuk; hogy Urunk *az Apostolok között meg-állott.* Azért, mint-hogy az előtt ott nem volt, kérség-nélkül másunnét ment hozzájok. És noha, a' mint Sz. János irja [s], *Ajtó bé-zárva ment közzikbe*, hogy a' dichöséges Testnek tulajdonságát meg-mutatná: mindazáltal, a' miot a' tegnapi Evangeliomban hallottuk, *a' két Tanitványaival járt* [t], azzal-is meg-bizonyitván igaz Testét, és Fel-támadását. Nem olvassuk, hogy Urunk, Fel-támadása után ült-volna; hanem, vagy járt, vagy állott. Járt; hogy, a' mint mondam, Testének valóságos-voltát meg mutatná.

r Joan. 11. 44.
s Joan. 20. 26.
t Luc. 24. 15.

C

Állott pedig. I. Hogy a' dichöséges Testnek némelly tulajdonságát jelentené, az álláft; mivelhogy meg nem fáradhat, semmi terhe nem lévén. Innét vagyon, hogy az Anyaszentegyháznak régi szokása-szerént, Húsvét- és Pünkösd-között, némelly Imádságokra fel-állunk, mellyekre egyéb-ha le-térdeplünk: hogy magunk viselésével-is ki-ábrázollyuk a' Kristusnak Fel-támadását, a' mint *a' Nicæai Concilium* mondgya [u]. II. Fenn-állott; mert le-rakta-volt magáról a' mi bünöinknek terhét, meg-fizetvén azokért a' Keresztfán: mellyek az előtt igen terhették. Midön *az el-veszett juhot a' vállára vötte* [x]; és, mint a' Samaritánus, *a' sebes embert a' barmára tötte* [y]: kérség-nélkül le-hajlott, és ugyan meg-görbedett; mint mikor a' Keresztet fel-vállalta-is: de minek-utánna az adósságot meg-fizette, és Szenvedését el-végezte, méltán fenn-állott. III. Jelentette fenn-állásával, hogy kész mindenkor minket meg-segéteni, midön ö-érette, és az Igasságért tusakodunk. Igy, midön Sz. Istvánra a' fok követ ugyan szórták, fel-tekintvén menybe [z], *Látta az Isten dichöségét, és a' Jesust az Isten jobja-felöl állani*: noha egyéb-aránt, úlni mondatik az Isten jobján. IV. Mert, noha már dichöségének határát el-érte-volt, mind lelkéhez-'s mind testéhez-képest, meg-nyervén azt érdeme-által: mindazáltal, még annak helyére nem jutott-volt: és azért, mint útra-indúlo fenn-állott; mutatván, hogy kész azt-is végbez-vinni; a' mint-hogy végbez-is vitte. Negyven nap-mulvá fel-menvén Mennyekbe.

u Act. 10. 41.
x Luc. 15. 5.
y Luc. 10. 34.
z Act. 7. 55.

D

Nem chak állott pedig a' mi édes Üdvözitönk, hanem a' Tanitványok-között állott, akarván öket vigasztalni. Állott, mint a' Nap a' Planéták-között; hogy azokat meg-világositaná *az Igasságnak Napja* [a]; *ki minden e' világra jövö embert meg-világoszt* [b]: mint a' Mezei Virág, a' gyöngy virágok, vagy liliomok-között [c]; hogy azokat meg-ékesitené: mint a' Hadnagy [d], az ö vitézi-között; hogy meg-bátoritaná: mint a' Tanitó [e], az ö tanitványi-között; hogy oktatná: mint az Atya [f], a' fiai-közöt; hogy gyönyörködtetné: mint a' Fö [g], a' tagok között; hogy éltetné: mint a' Pásztor [h], a' juhai-között; hogy legeltetné: mint a' Tyúk [i], a' chirkéi-között; hogy szárnya-alá gyüjtené: és mint a' Szegler-kö [k]; hogy a' két kö-falt egybe-foglalná; az embereket az Angyalokkal; a' Pogányokat a' Zidókkal; a' Bünösöket az Igazakkal. Igen illett a' Kristushoz a' közép hely: ö Közép-személy [l], az Atya- és a' Sz. Lélek-között: *az Esztendöknek közepin jelentetett meg* [m]: az Új és Ó Testamentomot közbe-vévén, az Ót el-végezvén, az Újat el-kezdvén: *A' két oktalan-állatt-között ismértetett meg*; a' mint Habakuk irja [n], a' Hetven Magyarázók-szerént; midön Születése-kor, *az ökör meg-ismerte az ö Urát, és a' szamár az ö Ura jászolát* [o]. A' Templom-közepett mutatott-bé Maria és Jósef-, Simeon és Anna-között [p]: Tizen-két esztendös-korában, *a' Doktorok-között ült* [q]: *Mózes- és Illyés-között, változásra-el jöttek* [r]: Az Apostolok között volt, mint a' ki szolgál [s]: *A' föld-közepett szerzett szabadulást* [t]: *Két tolvaj-között függött a' Keresztfán* [v]. Mind ezekkel meg akarván mutatni, hogy Ö az igaz Közbe járó, a'

a Mal. 4. 2.
b Joan. 1. 9.
c Cant. 2. 1. Os. 14. 6.
d Num. 2. 3.
e Ps. 44. 5.
f Deut. 8. 5.
g 1 Cor. 9. 6.
h Ps. 78. 52.
i Matth. 23. 37.
k Matth. 21. 42.
l Matth. 18. 20.
m Hab. 3. 2. marg. 70.
n Hab. 3. 2.
o Esa. 1. 3.
p Luc. 2. 28.
q Luc. 2. 46.
r Mat. 17. 3.
s Luc. 22. 27.
t Ps. 73. 12.
v Luc. 23. 38.

Isten- és az ember-kiszott [x]: és hogy a' szívet kívánnya tőlünk [y], melly a' testnek közepette vagyon: és hogy azt akarja, hogy a' közép úton járjunk, *se jóbra se balra nem hajolván* [z]; hogy ő-is közöttünk lakozzék [a]. Ezt példázta régenten az Ur tábora, melynek szintén közepette vólt a' Szövetségnek szekrénye [b]: úgy hogy az Israël fiainak, három Nemzetsége vólt Nap-keletre, három Nap-nyugatra, három Délre, és három Északra; hogy minden-felől eggyaránt reá nézhetnének, és vigyázhatnának. Azonképpen, az Istennek élő hajléka, a' Kristus, kinek ugyan példája-is vólt a' Szövetségnek szekrénye, mindenütt közepett volt: hogy mindenek néznék, és tanúlnának tőle. Es mikor az ítéletre jő-is, hogy meg-lássa ki mint tanúlt tőle, közepett lészen, a' Juhokat jobjára állatván [c], és a gödölyéket ballyára: és az ég- 's a' pokol-között mondgya-ki a' Sentenztiát; a' Jókat magával az örök boldogságba vivén, a' Gonoszokat örök pokolra vetvén.

Harmadik Jel: Mikor Urunk fel-támasztotta a' Náimi Özvegy-asszony fiát, az *szóllani kezdett* [d]: mellyel meg-bizonyodott, hogy igazán fel-támadott, és él. Kristus Urunk-is a' mái Evangéliomban, szóllott; és nem akár-mi-képpen, hanem mint Tanító, *magyarázván az Irásokat*: a' mint a' tegnapi Evangéliomban-is hallottuk, hogy a' két Tanítványnak *az Irásokat magyarázta, el-kezdvén Moysesen, és mind a' Prophétákon, a' mellyek ő-felőle vóltak* [e]. Annak-fölötte; a' mái Evangéliomban nem elégedvén azzal, hogy az Irásokat az Apostolok-eleibe adta, és meg-magyarázta nékik: *Meg-is nyitotta elméjeket, hogy meg-értenék az Irásokat* [f]. Melly ígékből, igen szükséges dolgot hozhatunk-ki az Ujitók-ellen: kik, hogy meg-gyűlöltessenek bennünket, a' köz-nép-előtt azzal vádolnak, hogy az Istennek fősvény sáfári vagyunk, meg-tiltván a' köz-néptől a Szent Irásnak olvasását, melyből a' Hívek sok hasznot vehetnének. Ez igen méltatlan panasz; Vert viszen veretlent: mi panaszolkodhatnánk valóban ellenek, hogy tékozló sáfárok; kik Uroknak javait, kímélletlen osztyák a' szolgáknak; úgy hogy, nem hasznokra, hanem károkra követkőzzék. Mert, nem chak meg-engedvén a' Szent Irásnak olvasását, vagy intvén arra mindeneket, hanem ugyan kételenítvén-is: egyehet nem chelekesznek, hanem chak fel-zenditik a' köz-népet, hogy ne engedgyenek Lelki-pásztoroknak: hanem, valaki az Irást tudgya olvasni, maga értelme- és kedve-szerént, Vallást kohollyon magának az Irásból.

Szemünkel láttyuk és sirattyuk-is; hogy, mióltától-fogva minnyájan eggyaránt forgattyák, és hasogattyák a' Bibliát: ki- ki úgy magyarázza a' mint akarja; és annyi az üdvösséges dolgok-felől a' külömbözö vélekedés, a' mennyi tudákos, vagy felfordult-agyú emberek vannak. Azt írja *Theodorétus*, Sz. *Basilius*ról [g], hogy midőn a' Chászár Konyha-mestere a' Sz. Iráshoz akart szóllani, azt mondotta néki nagy bátorsággal: A' te dolgod az, hogy az étkekről gondolkodgyál, nē hogy az Isteni Tudományt főzzed; mert ezt nem reád bízták. Élő Isten! mit mondana most a' Sz. Jámbor, látván, hogy a' mochkos Ser-főzők, a' bűdös Tímárok, a' vén Kofák az Ujitók-között, a' Sz. Irást patrogattyák? és mihelyen két vagy három mondást tudnak Sz. Pálból, senkitől tanúlni sem akarnak, mint-ha a' Tudomány tengerének a' fenekére jutottak-vólna. A' mi az Orvosoké, úgy-mond Sz. *Jerónymus* [h], az Orvosok ígérik; a' kovátsok kovátsolnak: chak szintén a Sz. Irás-béli tudományt minnyájan magoknak tulajdonittyák. Azt a' cháchogó kofa, azt a' kába vén ember, azt a' chelchapo *Sophista*, azt minnyájan szaggattyák és tanittyák, minek-előtte tanúllyák.

III. RESZE.

MEg-mutattam a' Bibliai Okrató intésben, hogy méltatlan panaszolkodnak az Ujitók, hogy mi mindenektől tiltyuk az Irásnak olvasását: mert chak azoktól tiltyuk, a' kik nem hasznokkal, hanem károkkal olvasnák: és sokkal jobban meg-tanúlhattyák az üdvösséges Tudományt az igaz Tanitóktól, kik szépen meg-magyarázzák az Irást, hogy-sem az Irásnak olvasásából, és maga fejének magyarázásából. Ennek pedig egy fő oka az; hogy az Irásnak értelme nehéz, és nem mindennek adatik. Az Apostolok sem érthették külömben az Irást, a' mái Evangéliom-szerént, hanem Urunk magyarázattyából; ki annak-fölötte elméjeket-is meg-nyitotta, hogy meg-érthetnék azt: noha három esztendeig tanúltak-vólt az ő Iskolájában, mindenütt mellette vóltak, és sokat hallottak tőle, Halála- és Fel-támadása-felől.

Tudom; hogy *Luther* Márton eggyütt azt írja [i]; hogy az Irás igen kűnyű, nyilván-valo magának meg-magyarázója, és világosb ő-magában az Atyák magyarázásánál:

A
x 1. Tim. 2. 5
y Pro. 23. 26.
z Ios. 1. 7
a Zach. 2. 10. 11.
b Num. 2. 2.
c Mat. 25. 33
d Luc. 7. 15.
B
e Luc. 24. 27
f Vers. 45.
C
g Leb. 4. Hist. cap. 17.
h Op. Sc. Stud. S. Hieronym. ad Paulinum.
D
i In Praefatione Assertionis Articulorum, a Regio S. Annotatorum.

sánál: de, szokása-szerént, másutt azt meg-hazuttollya: és azt írja [k]; hogy, nem akarná hogy ő-felőle azt vélnők, hogy ő a' Zóltárt mindenekben tulajdon értelme-szerént értené, és tanítaná; holott azt, a' leg-szentebb és tudósb emberek sem cselekedhették: mivelhogy a' Sz. Lélek, sok dolgot magának tartott, hogy mindenkor Tanítványi legyünk. Sőt szemtelen vakmerőségnek mondgya, azt vallani, hogy valakia' szent-Irálnak chak egy könyvét-is, minden részeiben értené. Illyen álhatatos minden dolgában az Ötödik Evangelista. De az első mondását követik inkább; és vele-eggyütt azt mondgyák az Ujítók: 1. Hogy, ha az Irás egy helyen homályos, más helyen nyilván szóll, és meg-magyarázza magát. 2. Hogy az Irás ő-magában világos: de a' kevélyeknek és hitetlenecknek homályos, az ő gonosz igyekezetőkért. 3. Hogy néha homályos a' Görög és Zidó nyelvnek szava-járásáért: de az értelme világos.

Én pedig azt mondom; hogy az a' vélekedés, világos hamisság; a' mint az Irásból világosson meg-bizonyodik: I. A' mái Apostolok, sem kevélyek, sem hitetlenek nem vóltak; a' Zidó nyelvnek tulajdonságit-is tudoák, mint természet-szerént-való Zidók: de még sem értették magoktól az Irást. II. Dávidhoz semmi azokban a' fogásokban nem illik: de még sem értette az Irást, hanem az Istentől *értelmet kért* [l]; *hogy vizsgálhassa az ő Törvényét*: és azt kivánta [m]; *hogy orczájának világosításával tanittsa-meg az ő Igasságira*. Ha olyan nagy Próféta, úgy-mond Sz. *Jerónymus* [n], meg-vallya a tudatlanságának setétségét: minémű tudatlanságnak étszakája fogott minket környül, kik Kisdedek, és chak nem chöchömök vagyunk? III. A' Szerechen Királynénak Komornyikja-is *az Irást olvasta*, és forgatta [o]; és, a' mint Sz. *Jerónymus* írja [p], szent, Isten-félő, és alázatos volt: de mikor azt kérdette tőle Filep [q]; *Véled-e hogy érted a' mit olvasol?* azt felelte: *'S hogy értheteném, ha valaki meg nem magyarázza nékem?* IV. Sz. Péter nyilván mondgya [r]; hogy *Sz. Pál Leveleiben, némellyeket nehez meg-érteni; mellyeket a' tudatlanok, és álhatatlanok meg-hamisitsnak, mint egyéb Irásokat-is, a' magok veszedelmökre*. Nem mondgya, hogy a' tudatlanoknak, és álhatatlanoknak nehezek; a' mint az Ujítók akarnák magyarázni; hanem, egy-általlyában. Mert bizony, Sz. Agoston sem tudatlan, sem álhatatlan nem volt; de meg-vallotta, hogy az ő értelmének igen nehéz a Sz. Pál mondása [s]: *Ha valaki e' fondamentomra épit aranyat, ezüstöt, drága-köveket, fákat, szénát, pozdorját, kinek-kinek munkája nyilván lészen*. azt írja [t]; hogy az a' mondás, eggyik azok-közzül, mellyeket Sz. Péter nehezeknek mondott.

A' több Sz. Atyák-is nyilván vallyák, hogy nehéz a' Sz. Irás; úgy-mint Arany-szájju Sz. János [u]. és okát adgya: Mert némellyeket az Isten Tanitókká, 's némellyeket Tanitványokká választott: és hogy-ha igen nyilván-való vólna, nem vólna annyi haszna; hanem meg-vetnék, és útálnák. Sz. Ambrús, Tengernek nevezi [x], az ő mélységes értelmeért. Sz. *Jerónymus* azt írja [y]; hogy Ifiuságától-fogva meg nem szünt azt olvasni, vagy tudós emberektől meg-kérdeni a' mit nem tudott; és hogy soha magának mestere nem volt; *Alexandriába*-is ő-képpen azért ment, hogy *Didymust* látná, és ő-tőle értekeznék az Irás-béli mondások-felől. Sz. Agoston azt írja [z]; hogy a' Szent Irásban, többet nem túd, hogy-sem túd. De az Ujító atyafiák-is, nyilván vallyák ezt cselekedettekkel; kik nagy könyvekkel magyarázzák a' Szent Irást. Kiktől én azt kérdem: Vagy nyilván-való, és világos a' Szent Irás; és úgy heában munkálkodtok annyi irásokkal: Vagy homályos; és miért tagadgyátok, vagy miért unszollyátok a' köz népet hogy olvassa a' mit nem ért? Továbbá; már sok-képpen forditották a' Bibliát, és újabb-újabb fordításokat koholnak; és eggyik sem eggyez a' máfikkal: és annyiba jutottak, hogy a' ki az ő Bibliájokba tekint, nem tudgya ha tők-e vagy túrós-étek; Sz. Irás-e vagy az ő fejők találmánya. De lássuk mivel állattyák az Ujítók az ő vélekedésőket.

1. Moyses azt írja [a]: *E' parancholat, mellyet én ma parancholok neked, nincs fölötted; sem távúl nem vetteted; sem mennyben nem helyheztetett; sem a' tengeren túl nem tétetett*: azokáért, a' mint *Brentius* írja, nem kell a' hegyek-által Romába menni az Irás magyarázásáért. Felelet. Sz. Ambrús [b], Arany-szájju Sz. János [c], Sz. Agoston [d], és egyebek-is, azt nem az Értelemnek, hanem a' bé-tellyesitésnek kűnnőségéről magyarázzák, az Isten Malasztya-által: és úgy, nem mi-ellenünk vagyon, hanem az Ujítók-ellen, kik az Isten parancholatit lehetetlennek mondgyák. A' kik pedig az Értelemnek kűnnősségéről vészik, nem az Irásról szólnak (melly akkor talám chak rész-szerént sem volt. mert hogy az egész Irás nem volt, igen nyilván vagyon;) hanem a' Tiz parancholatról; mellyeket, úgy-mint a' Természetnek törvényit, akárki-is könnyen meg-értheti: fő-képpen a' Zidók, könnyen meg-értheték; mert ő-maga Moyses magyarázta-meg nékik: és ő-magok-is meg-vallották, hogy mindeneket meg-értettek: és meg-is fogadták, hogy meg-tartyák azokat. azért mondgya úgy-an Moyses [e]: *Igen közel vagyon*

hozzá

A
k Praef. in Ps.

B
l Ps. 118. 34
m 119. 135.
n Ep. ad Paulinum. de Institutione Monachi.
o Act. 8. 28.
p Ep. ad Paulinum. de Studio Scripturar.
q Act. 8. 30.
r 2. Pet. 3. 16

s 1. Cor. 3. 12

C
t Lib. de Fide & Operibus. c. 15. 16.
u Hom. 44. Operis imperfecti.
x Ep. 44. ad Castinianum.
y Praefat. in Comment. Ep. ad Ephes.
z Epist. 119. c. 21.

D
a Deut. 30. 11.
b In c. 10. ad Rom.
c In c. 10 ad Rom.
d Lib. 3. de Peccatorum meritis. Refponsio ad 3. librum.
e Deut. 30. 14.

beszéld a' beszéd; a' szádban, és szívedben, hogy azt meg-cselekedgyed: az-az, a' szívedben; mert meg-értetted mit kellessék cselekedned: és a' szádban; mert meg-vallottad hogy érted, és meg-igértéd hogy meg-cselekszed. De a' Szent Irásban, nem csak a Tíz parancholat vagyon; és azokat nem mind könyű meg-érteni, a' mint akárki-is eszébe vehetti.

A

II. Dávid azt mondgya [f]; hogy *Az Ur parancholattya világosa, meg-világosítván a' szemeket.* És [g] *Szövétnek a' lábaimnak a te igéd, és világosság az ösvényimnek.* Es [h] *A te beszéded magyarázatja meg-világosít: és értelmet ád a' kisdedeknek.* Salomon-is azt mondgya az [i]; hogy *a' Parancholat szövétnek, és a' Törvény világosság.* Felelet: Sem Dávid, sem Salomon nem szóll az egész Szent Irásról, hanem chak az Ur parancholatiról, mellyek Világosságnak mondatnak, és Szövétneknek: mert igazgattyák az embert cselekedetiben. És ha azért mondatnának-is, hogy könyü azokra meg-érteni, úgy vagyon: mert, a' mint mondám, a' Tíz parancholatnak értelme nem nehéz. Sőt, ha az egész Irásról értenők-is, úgy kellene értenünk; hogy a' ki azokat jól érti, elméje meg-világosodik, hogy tudgya mit cselekedgyék. Mert Dávid azt akarta meg-mutatni; hogy az Istennek Igéjéből nagyobb tudományt szerezhetünk, hogysem a' teremtett-állatokból: és azért hasonlittya azt a' Szövétnekhez; mert sokkal alkalmatosb az éjjeli setétségnek el-távoztatására, minden chillagoknál, és egyéb teremtett állatoknál-is. noha *Az egek is beszéllik az Istennek dicsőségét* [k]; de nem olly nyilván mint a' Sz. Irás: mert a' világi Bölchek, kik az egeket szemlélték, értették az Istent, de nem olly nyilván mint a' Hivek a' Szent Irásból.

B

III. Szent Pál azt mondgya [l]; *Hogy ha a' mi Evangeliomunk bé-födöztetett, azoknak a' kik el-vesznek, bé-födöztetett-bé a' kikel-vesznek: melly kitételeknek, meg-vakíttta a' világ istene elméjeket, hogy ne ragyogtassék meg nékik a' Krisztus dicsőséges Evangeliomának világosítása.* Tahát a' Hiveknek világos és könyü. Felelet: Nem szóll Sz. Pál az Irás értelméről, hanem a' Krisztus ismeretiről, és Hitiről, mellyet az Apostolok predikállottak. Mert azt mondotta vala, hogy az Ó és Uj Testamentom-között, olly különbség vagyon: hogy az Ó Testamentomban, nem látták az emberek a' Krisztusnak szentséges titkait, az ő Meg-testesülését, Szenvedését, és Halálát, hanem chak homályos példákban és árnyékban. és azt példázta Moyses a' Fedéllel, mellyel orczáját bé-födözte, mikor a' néppel szóllott: de az Uj Testamentomban, mint-hogy minden példák bé-tellyesedtek, fel-födött orczával láttyuk az Ur dicsőségét, és nincs olly egy-ügyü Keresztyén, a' ki ne tudgya, hogy az Isten meg-testesült, és szenvedett mi-értettünk. Az-okáért, ha valaki azt kérdi, Ha az úgy vagyon, mi az oka, hogy most is sokan nem hisznek, és semmit egyebet az árnyékoknál nem látnak; tudni illik, a' Zsidók? Azt mondgyuk Sz. Pállal; hogy *a' melyeknek bé-födöztetett az Evangeliom; mert a' szemök meg-vakúlt, a' gonosz kivánságokmiatt.* Kikről mondotta Urunk [m]: *Miképpen hihetnétek ti, kik dicsőséget vesztek egymás-tól?* De mi szükség ezt állatni? Nyilván ki-tetszik a' Sz. Irásnak nehéz értelme abból, hogy mély, és meg foghatatlan dolgokat foglal magában: a' Sz. Háromságot; az Ige meg-testesülését; a' telt Fel-támadását; az örök dicsőséget, és kárhozatot; a' Szentségeket, és egyéb efféle nagy dolgokat: mellyek ha olly könyüek lőttek volna, mint a' chak-volna annyi különböző véleked[illegible]sek. Es noha a' *Lutheristák* és *Calvinisták* egyeznek abban, hogy nyilván-való és világos az Irás: mindazáltal, annak értelmében nem úgy különböznek, hogy fellyebb sem lehet, a' mint ki-tetszik az egy-más-ellen hortyámtalan könyvekből.

C

Kérdené valaki: Miért akarta az Isten, hogy efféle szükséges dolgok homályosok lennének; tudván, hogy abból sok viszsza-vonyások következnek? Felelet: Noha némelly dolgok homályosok; mindazáltal azokat az Anyaszentegyház, úgy mint *Igasságok Oszlopa, és erősítménye* [n], úgy meg-magyarázza, hogy ki-ki, állapattyához-képeſt, megértheti annyira, a' mennyire szükségesek az üdvösségre. Mindazáltal homályosok: 1. Ő-magáért az Istenért: hogy azzal meg-mutassa az ő végetlen bölchességét, melynek titkait az emberi elme meg nem foghattya [o]: és mi meg-alázzuk magunkat, és Dávidtól értelmet kérjünk, mellyet ha kérünk, meg-adatik [p]. II. A' Szentséges Titkokért: hogy azokat nagyobra bőchüllyenők, mert az ingyen-adott marnát, nem nagyra bocsülik, úgy-mond Sz. *Prosper* [q]. Es hogy inkább szeressük, 's őrizzük: mert a' mihez munkával jutunk, inkább szeretyük; mint az anya, a' fiát, mellyet nagyobb fájdalommal szült, és nagyobb fáradsággal nevelt. III. Mi-értettünk: hogy fel-serkenjünk, és serénykedjünk; kik egyéb-képpen restek és tunyák lőttünk volna, mint a' jó-földü Ország-bélieknek. Az-okáért, ha a' telli kenyér munkát kívánt; és *Orczánk verejtékével kell azt keresni* [r]; mélyó a' Lelki Kenyérért-is fáradnunk: úgy hogy az Irást, ne

D

[f] Psal. 18. 9.
[g] Psal. 119. 105.
[h] Psal. 130.
[i] Prov. 6. 23.
[k] Psal. 18. 1.
[l] 2. Cor. 4. 3.
[m] Ioan 5. 44.
[n] 1 Tim 3. 15.
[o] Psal 36. 10.
[p] Jac. 1. 5.
[q] Psal. 119. 34.
[r] Psal. 127. 2.
[s] Ioan 6. 27.
[t] Psal. 38.
[u] Gen. 3. 19.

chak

A

chak imígy-amúgy olvaſſuk, hanem ugyan ſzorgalmatoſſan vizsgályuk-is: mivelhogy Dávid Király-is, azokat mondgya *Bóldogoknak*, *a' kik vizsgályák az Úr bizonyságit* u. Továbbá; hogy ſok jeles Jóſzágos chelekedeteket gyakorlanánk: úgy-mint, az Alázatoſságot, meg-valván tudatlanſágunkat; egy-máshoz-valo Szeretetet; melly egy-máſſal-valo nyájaskodásból nevekedik, a' minémű a' Tanítók-és Tanítványok-kőzőtt vagyon. Mert a' Tanítóknak azt mondgya az Irás x; *Szóllyatok ſzive-ſzerint-valókat Jeruſalemnek*: a' Halgatóknak pedig y; *Kérd-meg az Attyádat, és megbírdeti neked: az eleidet, és meg-mondgyák neked.* Amazokat fenyegeti, ha nem hirdetnek z; ezeket, ha nem halgattyák a' hirdetőket a. Innét vagyon, hogy Saulus, tanítványa lőtt Gamálielnek; Diénes, Sz. Pálnak; Kelemen, Sz. Péternek; *Ignatius* és *Polycarpus*, Sz. Jánoſnak; *Jerónymus*, Szent *Grégorius Nazianzénuſſnak*, és Szent *Didymus*nak; Agoſton, Sz. Ambrúſnak; Arany-ſzáju Sz. János, *Euſebius Emiſſénuſſnak*; Sz. Márton, Sz. *Hilarius*nak: és mindenkor vóltak, vannak, 's léſznek-is az Anyaſzentegyházban. *Doctorok és Paſtorok*; a' mint Sz. Pál mondgya b, kik tanittják a' Kriſtus Hiveit, legeltetik Juhait: és ſokkal tudósbak, és áiratosbak vóltak a' Hívek, mig a' Sz. Irásnak értelmét a' Tanitóktól vőtték, hogy-ſem mikor ki-ki magának akart Meſterelenni. De erről moſt többet nem ſzóllok, hanem térek a' Kriſtuſnak Fel-támadáſára, mellyet igaznak mutatott a' meg-mondott Jelek által, és a' mi Fel-támadáſunkat-is állatta.

Nem kell azért a' Teſtnek Fel-támadásáról kételkednünk: hanem, mivelhogy Sz. Pál azt irja c; hogy, *Jólleheti minnyájan fel-támadunk, de nem minnyájan változunk-el*; tudni illik, a' mint máſutt meg-mondottam, jobb állapatra: azon kell meſterkednünk, hogy nemcsak a' Fel-támadásban, hanem a' meg-újulásban-is részesek legyunk. Mert, a' mint Urunk mondotta d, *Némellyek elő-jőnek az Életnek fel-támadására, 's némellyek pedig az Itéletnek fel-támadására.* A' Meg-újuláſt pedig, úgy nyerhetyük-meg, ha, a' Sz. Pál tanitását követvén e; *a' Kriſtuſſal együtt ſzenvedünk, mert úgy vélle együtt meg is dicsőittetünk.* A' Szenvedéſről ſzóll előbb, az-után a' Dicsőségről: mert a' Dicsőségnek útiya és eſzköze a' Szenvedés. Es talám azt példázta, vagy jelentette Urunk, hogy Fel-támadáſa-után őtt mézet, a' mint a' mái Evangeliomban olvaſſuk: és ſohúlt nem olvaſſuk, hogy az-előtt tellyes életében mézet őtt-vólna. Maga Iſaiás meg-jövendőlte felőle f; hogy *Mézet éſzik*; tudni illik, ha azt bőtű-ſzerént akarjuk érteni, Fel-támadáſa-után. Mert az-előtt, élhezett ugyan, de, a' mint Dávid-által mondotta g, *Epét adtak neki eledelül*: jelentven, hogy e' világon, moſtani állapatunkban, nem kell az édes győnyőrűſéget keresnünk, hanem azt a' más világra kell hallaſztanunk: moſt pedig a' Szenvedésre igyekezzünk. Mindennek idejét mondotta Salomon: és, a' többi-kőzőtt; *Ideje vagyon*, úgy-mond h, *a' Siráſnak, és ideje a' nevetéſnek: Ideje a' jajgatáſnak, és ideje a' tánczolásnak*: de előbb tőrte a' Siráſt és jajgatáſt, hogy-ſem a' nevetést és tánczoláſt. Mert az, az igaz rend: mellyet a' ki által akar-hágni, el-véti az ugráſt.

Hogy-ha pedig Iſaiásnak jövendőléſét, melyben azt mondgya, hogy Mézet éſzik, lelki magyarázatra akarjuk vinni, abban ſem vétünk: Mert, a' mint Sz. Bernárd mondgya i, azt akarta a' Próféta a' Kriſtus-felől jelenteni, hogy mindenben a' leg-jobbat válaſztya, a' mi az ő Sz. Attyának tiſztéſségére, és az embereknek üdvőſſégére haſznos és alkalmatos vólt. Mert a' lépes-mézben, viaſz és méz vagyon; a' tejben pedig, ſajt vagy ſavó, és vaj: a' ki azért a' viaſzſzat és ſajtot, vagy ſavót, el-hagyván, a' mézet és a' vajat válaſztya, azt válaſztya a' mi leg-jobb. és azért mondotta a' Próféta Urunk-felől, hogy *Mézet és vajat éſzik*: mert a' mi leg-jobb vólt, azt válaſztotta. Az pedig, e' világon-valo életében, nem a' világi győnyőrűſég vólt, hanem a' kereſzt és háboruſág. és azt méltán nevezhette Méznek és Vajnak: meg-gondolván, hogy abbólkövetkőzik az ő Mennyei Szent Attyának nagyobb dicsőſége, és több embereknek üdvőſſége. Adgya a' kegyes ISTEN, hogy mi-is az Igaſſágért-, és Iſtenért-valo háboruſágot és kereſztet, Méznek és Vajnak tártſuk, és azt ſzivőnk-ſzerént kivánnyuk: hogy abban bővségesſen részesűlvén e' világon, a' más világon a' győnyőrűſégnek Mézében, az őrőkké-valo Bóldogſágban részesűlhetſsünk: mellyet engedgyen minnyájunknak, a' Főlſéges mindenható Iſten, az ő áldott Sz. Fiának drágalátos ſzent érdemiért, és ſzenvedéſiért. Amen.

u Pſ. 118. 2.

x Iſa. 40. 2.
y Deut 32. 7
z Ezech. 3. 18

a Prov. 3. 28.

b Eph. 4.

B

c 1. Cor. 15. 51.

d Joan. 5. 29.

e Rom. 8. 17.

f Iſa. 7. 15.

C

g Pſ. 68. 22.

h Eccleſ. 3. 3. 4

i Bafor Miſſ. 18.

D

A

SZ. GYÖRGY MARTYR-NAPI EVANGELIOM,

SZ. IANOSNAK XV.

RESZEBEN, ℣. 1.

B

AZ időben: Monda IÉSUS *az ő Tanítványinak: Én vagyok az igaz Szőlő-tő; és az én Atyám a' Szőlő-míves. Minden Szőlő-veszszőt a' melly én-bennem gyümölchöt nem hoz, el-mettszen; és mindent a' melly gyümölchöt hoz, meg-tisztít, hogy több gyümölchöt hozzon. Már ti tiszták vattok a' beszédért, mellyet néktek szöllottam. Maradgyatok én-bennem; és én ti-bennetek. Mi-képpen a' Szőlő-veszsző nem hozhat gyümölchöt ő-magatól, ha meg nem marad a' Szőlő-tőben: e' képpen ti sem, ha én-bennem nem maradtok. Én vagyok a' Szőlő-tő, ti a' Szőlő-veszszők: a' ki én-bennem marad, és én ő-benne, az sok gyümölchöt hoz: mert nálam-nélkül sommit nem chelekedhettök. Ha ki én-bennem nem marad; ki-vettetik mint a' Szőlő-veszsző, és meg szárad, és öszve-szedik azt, és a' tűzbe vetik, és el-ég. Ha én-bennem maradtok, és az én igéim ti-bennetek maradnak: valamit akartok kérjetek, és meg-lészen néktek.*

C

ELSÖ PREDIKATZIO.

MI-képpen hogy a' jó barátságos emberek, midőn egy-mástól el-válnak, azt szokták főképpen egy-másnak ajánlani, hogy el ne feletkezzenek igaz baráttyokról, hanem inkább gyakorta meg-emlekezzenek rólok: azon képpen Kristus Urunk-is, midőn útra akarna menni, és a' halál-által el igyekeznék távozni az ő szerelmes Tanítványitól, kiket e' mái Evangéliom-után, Barátinak-is nevezett [a]: a' többi-között, e' mái Evangeliomban arra inti, hogy az ő el-menetelé-ért, ő-tőle el ne szakadgyanak, az-az, az ő-benne-valo Hittől és Szeretettől semmi okon el ne távozzanak, hanem minden erejőkkel és tehetségőkkel hozzá ragaszkodgyanak; és végig a' hívségben meg-maradgyanak. Hogy pedig ne vélnék a' Tanítványok, hogy azt Urunk maga hasznáért mondgya; jeles Okát adgya: jelentven, hogy, ha ő-benne nem maradnak, nem chak semmi gyümölchöt nem hoznak, de ingyen nem is élhetnek, hanem az őrök kárhozatra vettetnek. Ezt pedig, szép és nyilván valo példával bizonyíttya: magát a' Szőlő-tőhöz hasonlítván; az Apostolokat pedig a' Szőlő-veszszőkhöz. Néha a' chelédes-emberhez hasonlította magát, ki a' napnak külömb-külömb óráin, ki-ment munkásokat fogadni a' Szőlőbe [b]: néha a' Szőlős-ember fiához, kit az Attya a' végre küldött, hogy a' Szőlő-mívesektől a' gyümölchöt bé-venné [c]. Most pedig a' Szőlő-tőhöz: mert az, a' mit akart jelenteni és példázni, azt kívánta: tudni illik, hogy senki ő-nála-nélkül, a' vagy ő-kivüle nem élhet; mint a' Szőlő-veszsző a' Szőlő-tőn-kivül. Az Attyát pedig, Szőlő-míveshez hasonlíttya: akarván jelenteni, hogy a' kik ő-benne gyümölchöt nem hoznak, azokat, mint haszontalan Szőlő-veszszőket, el-mettszi, és a' tűzbe veti; a' mint Judáson történt. Noha pedig ezt fő-képpen az Apostolokért mondotta Urunk, a' kikkel akkor beszéllett: mindazáltal, nékünk-is úgy vagyon dolgunk, hogy, ha a' Kristusban maradunk, bővséges gyümölchöt hozunk; ha pedig ő-tőle el-válunk, az őrök veszedelemre jutunk. Az, hogy rajtunk ne történnyék, e' mái Euangéliomból üdvösséges tanúságokat szedegetek.

a Ioan. 15. 15

D

b Matt. 20. 2

c Mat. 21. 37

I. Meg-

A

I. Meg-magyarázom, Mint légyen a' Krisſus igaz Szőlő-tő, az Atya Iſten pedig Szőlő-mives: és kik hozzanak, s kik ne hozzanak, gyümölcsöt a' Krisſusban.

II. Okait adom, miért kell ſok nyájnak a' Krisſusban maradnunk.

ELSŐ RESZE.

MIndeneknek-előtte annak kell végére mennünk, Mi-okért nevezi magát URUNK Igaz Szőlő-tőnek? holott, a' mint Sz. Agoſton mondgya [a], úgy mondatik Szőlő-tőnek, mint, Báránynak, Oroſzlánynak, Kő-ſzálnak, Szeglet-kőnek, és egyéb effélének; nem tulajdonſág-, hanem haſonlatoſſág-ſzerént: az-az, nem hogy létel-ſzerént állattyában Szőlő-tő vólna, hanem hogy annak haſonlatoſſágát viſelné? Ezt hogy jól meg-értsük, azt kell eſzünkbe vennünk, hogy Két Okért mondhattyuk a' Szőlő-tővet Igaz Szőlő-tőnek:

[a] Tract. 80. in Ioan.

B

Elſőben, azért, hogy el-válaſzſzuk a' hamis Szőlő-tővektől, mellyek Szőlő-tőveknek láttatnak, de nem Igaz Szőlő-tővek. Mert mi-képpen hogy azt mondgyuk igaz aranynak, és igaz ezüſtnek, a' melyben az aranynak és ezüſtnek igaz és valóſágos termézete vagyon, és nem chak valami haſonlatoſſága azért, noha a' Veleńczei réznek, és az Angliai feir ónnak, vagyon valami haſonlatoſſága az arányhoz és ezüſthöz: mindazáltal, ſem a' rezet igaz aranynak, ſem a' feir ónat igaz ezüſtnek nem mondgyuk, hanem hamiſnak: azon-képpen Igaz Szőlő-tőnek azt mondgyuk, a' melyben a' Szőlő-tőnek igaz terméſzete találtatik. Mert találtatik olly Szőlő-tő-is, mely haſonlatos ugyan a' Szőlő-tőhöz, de annak terméſzete ninchen benne. Illyen a' vad-ſzőlő, melly, külső ſzínéhez-képeſt, igen haſonló az Igaz Szőlő-tőhöz, de terméſzetiben igen távúl vagyon tőle. Illyen vólt, a' melyről az Iſten panaſzolkodott Iſaiás-által, mondván: [c] *Vártam hogy ſzőlőt termene, és vad-ſzőlőt termett.* és Mojſes-által [d]: *Az ő ſzőlőjök, epének ſzőlője, és keſerűséges ſzőlő gerezdek. Az ő borok, ſárkányok epéje, és az aſpiſok gyógyithatatlan mérge.* Illyennek mondhattyuk az irott ſzőlőt-is; melly, noha olly meſterségeſſen iratott, hogy a' madarak-is reá röpüllöttek, a' mint *Zeuxis*-nevű kép-iró felől irja *Plinius* [e]: mindazáltal, a' Szőlő-tőnek és a' Szőlőnek igaz terméſzete abban nem találtatott. Az-okáért

[c] Iſa. 5. 4.
[d] Deut. 32. 32. 33.
[e] Lib. 35. c. 10.

C

KRISTUS Urunk, az Igaz Szőlő-tőhöz haſonlittya magát; nem a' hamis, vagy tertetett Szőlő-tőhöz: nem hogy ő terméſzete-ſzerént ſzőlő-tő lőtt-vólna, hanem hogy az Igaz Szőlő-tőhöz vólt haſonló. Mert, mi-képpen a' terméſzet-ſzerént-való ſzőlő-tő elteti a' benne-való ſzőlő-veſzſzőket, és táplállya: azon-képpen a' KRISTUS, sőt ſokkal jobb és föb módon, élteti és táplállya azokat, kik az igaz Hit- és ſzeretet-által ő-benne vannak. Igy mondatik Igaz világoſſágnak [h]: nem hogy ő valóban olyan világoſſág vólna, mint a' melly a' Naptól ſzármazik; a' mint a' bolond *Manichæusok* vélték Sz. Agoſtonnál [i]: hanem hogy, a' mit a' Napnak világa chelekeſzik a' teſtekben, azt ſokkal jobban és tökéletesben chelekeſzi a' Kriſtus a' lelkekben, jobban 's igazban meg-világolitván a' lelket, hogy-ſem a' Nap a' teſtet. Haſonló-képpen mondatik Igaz [k], és élő [l] Kenyérnek-is: nem hogy valóban kenyér vólna, hanem hogy jobban 's igazban táplál akármi kenyérnél-is. Az-okáért, Igaz Szőlő-tő a' Kriſtus: mert az ő Szőlő-veſzſzőit, az ő Híveit, igazán élteti és táplállya, és jó gyümölchöt hoz.

[h] Ioan. 1. 9.
[i] Tract. 34. in Ioan.
[k] Ioan. 6. 32.
[l] Ver. 51.

Másodſzor: Azért mondgyuk a' Szőlő-tővet igaz Szőlő-tőnek, hogy el-válaſzſzuk a' haſztalan és gyümölchtelen ſzőlő-törtől, melly nem hoz olly bővséges gyümölchöt, a' minémőt kellene hozni. Mi-képpen hogy azt ſzoktuk igaz Barátunknak mondani, ki, a' mikor a' ſzükség kívánnya, chelekedettel meg-mutattya igaz barátſágát; és igaz Fának azt mondgyuk, a' melly méltó gyümölchöt terem, nagy-voltához-képeſt; rotznak pedig, és hamiſnak, melly meg nem felel tiſztinek: azon-képpen, hamis és chalárd Szőlő-tőnek mondhattyuk a' terméſzete-ſzerént-való ſzőlő-tővet, ha nem hoz olly bővséges gyümölchöt, a' mint a' Szőlő-míves kíván és reméll. Ezért-is méltán nevezi magát Urunk Igaz Szőlő-tőnek: mert valóban jó és bővséges gyümölche vólt, mellyel az egéſz világot táplálta és táplállya: ki méltán mondhattya maga-felől, a' mit az Iſten bőlcheségéről olvaſunk a' Bölchnél: [m] *Én mint a' ſzőlő-tő, az illatnak gyönyörűséges ereſztettem: és az én virágim tiſzteſſéges és tiſzteletes gyümölchökké.*

D

[m] Eccli. 24. 23.

Továbbá: Azt kell meg-értenünk, Miért mondgya Urunk e' mái Evangéliomban, hogy az ő Attya Szőlő-mives? mert e' mondásból, régenten, igen akarták állatni az *Ariánusok* az ő hamis Vallásokat. És a' mint Sz. *Athanaſius* irja [n], azt akarták ki-ſacharni belőle, hogy a' Fiú, állattyában, és terméſzetiben, különbőz az Atyától; mint a' Szőlő-tő az Szőlő-miveſtől: mivel, hogy Kriſtus ő-magát Szőlő-tőnek nevezte, az Atyát

[n] In Epiſtol. contra Arianos, ad Epiſcopos Africæ.

pedig Szőlő-mivesnek. Azt-is mondották; hogy az Atya, nagyobb a' Fiúnál; mint a' gond-viselő Szőlő-mives, a' Szőlő-tőnél. Ezen dologról emlékeznek Sz. *Basilius*-is [u], Sz. Ambrus [p], és Sz. *Cyrillus* [q]; és szépen meg-felelnek, a' mint Sz: *Hilarius*-is [r]. kikkel,

1. Azt mondó; hogy az Isten Fia, emberi természete-szerént, hasonlittatik a' Szőlő-tőhöz: és a' szerént, nagyobb az Atya; a' mint maga-is meg-vallotta, mondván [s]; *Az Atya nagyobb nálamnál.* Ez abból ki-tetszik, hogy a' Tanitványokat Szőlő-veszszőknek nevezte; a' Szőlő-tő pedig, egyenlő természetű a' Szőlő-veszszővel: azért, ha Urunk, Isteni természete-szerént módotra-vólna magát Szőlő-tőnek, az Apostolokat-is Isteni természetűeknek vallotta-vólna; mellyet még *Arius* sem merr mondani. Az Isten Fia, a' mint Sz. *Hilarius* mondgya [t], azért vötte-fel az Emberi testet, és ollyanná lőtt-mint a' Szőlő-tő; hogy mi, mint Szőlő-veszszők, ő-benne lehetnénk. Mert, ha ő Szőlő-tővé nem lőtt-vólna, senki az emberek-közzül ő-vele nem eggyesülhetett-vólna: de-mivel természetünkbe öltözött, minket, úgy-mint Szőlő-veszszőket, magához foglalt, az igaz Hit-által. De midőn a' Krisztust emberi természete-szerént módgyuk Szőlő-tőnek, ki ne rekesztyük az Isteni személyt, sem el nem választyuk tőle: mert Isten Fia az, a' ki a' mi természetünkben hasonló a' Szőlő-tőhöz. de hasonló nem vólna a' Szőlő-tőhöz, ha az, a' ki a' mi természetünket fel-vötte, Isten Fia nem vólna. Mi-képpen hogy, úgy hólt-meg mint ember: de az ő halála, nem lőtt-vólna a' mi üdvösségünknek oka és eszköze, ha az az ember, a' ki mi-érettünk meg-hólt, Isten Fia nem lőtt-vólna. Az-okáért az egesz Krisztus, Isten és ember, hasonló a' Szőlő-tőhöz: de az oka, a' miért hasonló a' hoz, az Emberi természet, melynek nem vólna ereje hogy a' Szőlő-veszszőket nevelné, és táplálná, és ollyan gyümölchöket hozna, ha az Istenség ő-benne nem vólna. Igy mondgya Sz. *Cyrillus* [u], hogy a' Krisztus, Istensége-szerént, hasonló a' Szőlő-tőhöz. Erről igen szépen és rövideden beszélget Sz. Agoston, mondván [x]: Noha a' Krisztus Szőlő-tő nem vólna, ha Ember nem vólna: mindazáltal azt a' Malasztot (hogy sok gyümölchöt hozzanak,) a' Szőlő-veszszőknek nem adná, ha Isten nem vólna.

II. Azt mondom; hogy a' Példa-beszéd, és Hasonlatosság, többet nem bizonyit, hanem chak a' mi végre elő-hozzák, és sok egyéb dolgokban különbség lehet: azért mondgyák a' Deákok; hogy † Minden hasonlatosság sántikál: az-az, a' mit valamihez hasonlitunk, nem mindenben hasonló a hoz, hanem chak abban a' mihez-képest hasonlittyuk. Mint midőn a' cháchogó embert, Szajkónak; a' ravasztt, Rókának mondgyuk: nem értyük azon, hogy mindenben hasonló légyen azokhoz, hanem chak a' cháchogásban, és álnokságban. Itten azért Urunk, nem azért nevezi magát Szőlő-tőnek, és az Attyát Szőlő-mivesnek, hogy azzal meg-mutassa mi módon eggyezzen, vagy különbözzön állattyában, és természetiben az Atyától; vagy mi módon viselye gondgyát az Attya: hanem azért, hogy, a' mint meg-mondám, mi nem kölömben függünk tőle életünkbé, és gyümölchözésünkben, mint a' Szőlő-veszsző az ő tövétől. és úgy nyilván meg-mutatta, hogy ő igaz Isten: Mert, a' mint Sz. Agoston mondgya; a' Szőlő-veszszőknek erőt nem adhatna, ha Isten nem vólna: Istensége-szerént pedig, a' mint azon Sz. Agoston mondgya [y], ő-is ollyan Szőlő-mives mint az Atya.

Hogy pedig nem ő-magáról mondotta, hanem az Attyáról, hogy a' Szőlő-veszszőket meg-tisztittya, vagy el-mettszi: oka az, hogy magát Szőlő-tőnek nevezte a' meg-mondott okért. Azért, a' hasonlatosságnak, vagy példa-beszédnek tellyes-vólta azt kivánta, hogy a' Szőlő-mivesről-is emlékeznénk: kinek tisztit kinkinek jobban, és méltábban nem tulajdonithatta, mint az Atyának; mivelhogy a' gond-viselés, az Atyához illik, nevéhez-képest-is. Ezzel az Irégységet-is el akarta magától távoztatni; és azoknak büntetésért, a' kik ő-benne gyümölchöt nem hoznának, az Atyára háritani: hogy azzal-is nagyobb méltósága vólna mondásának, holott nem ő-magának tulajdonította a' büntetést, hanem az Atyának, a' kiben ők nagy reménségöket helyhezették; a' mint másutt-is hasonló-képpen szóllott, mondván [z]: *Ne vélljétek, hogy én vádollyalak titeket az Atyánál: vagyon a' ki vádol titeket, Mojses, a' kiben ti bizok.*

Mint-hogy az Atyáról Urunk azt mondgya †; *Minden Szőlő-veszszőt, a' melly énbennem gyümölchöt nem hoz, el-mettszen; és mindent a' melly gyümölchöt hoz, meg-tisztit, hogy több gyümölchöt hozzon*: azt vedd eszedbe, hogy Két dolgot chelekesznek a' Szőlő-mives a' Szőlő-veszszőkkel: a' tellyességgel haszontalanokat, tellyességgel el-mettszi, tőből ki-vágja: de a' hasznosokat, nem tőből mettszi-ki, hanem meg-tisztittya; az-az, a' heába-valo hegyeit el-vágja, hogy jobban meg-erősödgyenek, és több gyümölchöt hozzanak. Azon dolgokat chelekeszi az Atya az emberekkel: a' tellyességgel haszontalanokat, kik semmi gyümölchöt ő-benne nem hoznak, tellyességgel ki-vágja, és a' tűzbe veti: azokat pedig a' kik gyümölchöt hoznak, meg-tisztittya, hogy annál-is több gyümölchöt hozzanak. Ezt hogy jól meg-értsük, annak kell végére mennünk; Kik lé-

A

u Lib. 4. contra Anom.

p Lib. 4 de Fide, c. 7. & l. 5. c. 5.

q Lib. 12. in Joan. c. 13 Lib. 9. de Trin.

r Joan. 14. 28

s Lib. 9. de Trin.

B

t Lib. 10. in Joan. c. 13.

u Tr. 81. in Joan.

x Tr. 80. in Joan.

C

† Omnis similitudo claudicat.

y Tr. 80. in Joan.

D

z Joan. 5. 45.

† Joan. 15. 2.

A gyenek azok, a'kik a'Kriſtusbã gyümölchöt hoznak, és a'kik nem hoznak, és mi módon vágja ki ezeket az Atya, amazokat pedig meg-tiſztíttya.

L A'mi az Elsőt illeti; Az Újitók, kik a'Hitet elégségének tartyák az üdvösségre, azt módgyák, hogy a'kinek igaz Hiti vagyon, gyümölchöt hoz: és azokó, a'kik gyümölchöt nem hoznak, azokat értik, kik a'Kriſtusban nem hiſznek, noha külső magok-viſelésével azt mutattyák hogy Hitők vagyon. E'tévelygéſt, melly régen *Eunomius*sal el-temettetett-vólt, ezek iſmég fel-támaſztották, és fel-tatarozták. Mert, a'mint Sz. Agoſton. irja [a], *Eunómius* azt tartotta; hogy a Hit, elégséges az üdvösségre, ha ſzintén Gonoſz chelekedetek találtatnának-is az emberben. A' moſtani Tévelygők pedig azt mondgyák; hogy elégséges ugyan a'Hit az üdvösségre: de nem lehet a'Jó chelekedetek-nélkül. De más-felöl ezt-is arczúl-chapják, midőn azt tanittyák; hogy az Iſten parancholatit meg nẽ tarthattyák; és, Minden Chelekedetekben vétkeznek. melly balgatagságról máſutt többet ſzóllyunk. Most chak azt mondom, hogy az Urunk mondáſa, mind a'két tévelygéſt meg-hamisittya: mert nyilván jelenti, hogy némelly Szőlő-veſzſző akkor-is gyümölchtelen, mikor a'Szőlő-tővön vagyon, és azért el-is vágattatik.

[a] Lib. de Hæreſibus. c. 59

B Bizony, ha a'Szőlő-veſzſző az embereket példázza, és a'Szőlő-tő a'Kriſtuſt: a'ki ő-benne vagyon, né egyéb által, hanẽ a Hit-által vagyon benne; melly-nélkül nem lehet ſenki a'Kriſtusban: és ha ő-benne nẽ vólna, ki nem vágattatnék belőle. Az-okáért, miképpen hogy a'Szőlő-veſzſző a'Tővön gyümölch-néikül lehet, és el-vágattatik: azonképpen az Hit-is a'Jó chelekedet-nélkül lehet; de elégséges az üdvösségre nẽ lehet, a'mint Sz. Jakab-is nyilván irja [b]. Azért az ő-benne-lévő Szőlő-veſzſzőknek mind azokat nevezi a'Kriſtus, a'kik ő-benne hiſznek. Mert, a'Hit-által ő-benne úgy ſzőlettünk, mint a'ſzőlő-veſzſző a'tővön; a mint Sz. *Baſilius* [c], több Sz. Atyákkal mondgya: de ő-közzülök, azok nẽ hoznak gyümölchöt, a'kikben ſemmi egyéb ninchen, hanẽ hogy chak a'Szőlőtöben vannak: azok pedig gyümölchöt hoznak, kik a'Hit-fölött Jót-is chelekeſznek. Azok-felől pedig, a kik nem hiſznek, e'moſtani példa-beſzédben ſemmit nẽ ſzóll: mert azokkal beſzéllett, a' kik ő Szőlő-veſzſzői vóltak. Es mivel, *A'ki nem hiſzen, már megítéltetett* [d]: Azért jól mondgya Sz. *Baſilius* [e], hogy az ember, a'Hit-által léſzen Szőlő-veſzſző, és be-óltatik a' Kriſtus Anyaſzentegyházába. arra intetik pedig, hogy bővséges gyümölchöt hozzó, hogy haſzontalan-vóltáért az örök tüzre ne vetteſsék. Ezẽ mondásból, ki-tetſzik a' *Begardu*ſok és *Beghinák* tévelygéſe; és meg-vettetik. (a'mint azt régen kárhoztatta az Ótődik Kelemẽ Pápa [f]: kik azt mondották; hogy, midőn a' Sz. Ember a'tekélletességnek állapattyára jút, nẽ tartozik az-után jór chelekedni. holott a'mái Evangéliombã külömbet tanit a'Kriſtus: mivel, a' kik gyümölchöt hoznak, meg-tiſztíttatnak, hogy többet gyümölchözzenek. Mert a'Szőlő-veſzſzőnek, mind addig gyümölchözni kell, míg ideje vagyon, és míg a'Tővön vagyon: addig vagyó pedig ideje míg Hit-által e' világó a' Tőhöz ragaſzkodik: addig vagyó pedig a' Hitbẽ, míg a' más világra jút, hogy a Hit-helyett, ſzinről ſzinre láſſa Iſtẽt. Ezt az Igaſságot, ſok Irásokkal meg-bizonyithatnók: de moſtã, chak ezt az Evãgeliomot akarom magyarázni.

[b] Jac. 2. 20.

[c] Hom. 5. in Hexaem.

[d] Ioan. 3. 18.

[e] Hom. 5. in Hexaem.

C [f] Clementina, Ad noſtrum. de Hæreticis.

II. A'mi a' Máſikat illeti; Mi légyen a' Ki-mettſzés, és a' Meg-tiſztitás: A' Doktorok abban eggyeznek, hogy a Ki-mettſzés, Büntetéſt tészen; mint a' ſzőlő-veſzſzőknek büntetéſ-gyanánt eſik, mikor a' ſzőlő-töről el-mettſzik. Azt pedig nem azért mondotta Urunk, hogy valakit az Atya-Iſtea a'Kriſtuſtól el-mettſzene, vagy el-vonna; mert inkább, a' mi ő-rajta áll, mindeneket hozzája vonna, és ő-belé óltana: hanem, holott a' Szőlő-veſzſzőkről ſzóllott, és azoknak egyéb büntetésők ninch, a' Törölvalo el-mettſzéſnél, az emberekről-is azont mondotta. Ha pedig akaród tudni, Mint büntetíſe Iſten azokat, kik a' Hit-által a' Kriſtusban lévén, jót nem chelekeſznek, vagy nem gyümölchözznek; és mint meſſe-el a'Szőlő-töről, vagy a' Kriſtuſtól: azt módom; hogy külömben bünteti e' világon, 's külömben a' máſikon. E'világon azzal bünteti őket; hogy, meg-engedi, hogy a'Jó chelekedetéknek el-mulatásából, a'hitetlenségbe eſſenek: és az igaz Hitet el-veſztvén, a' Anyaſzentegyházból, melly a' Kriſtus Teſte, és melynek a' Kriſtus a'feje, ki-vetteſsenek. A'más világon pedig, magától el-kergetvén, az örök tüzre veti őket. Az Elsőről emlekezik Sz. Pál, módván [g]: *Viaſzkodgyél jó vitézségért, hitedd lévén és jó lelki-ſméreted: mellyet némellyek meg-vetvén, a' Hit hajójából ki-eſtek*, a'mit Urúnk El-mettſzéſnek nevez; azt Sz. Pál, Hajó-törésnek, vagy Hajóból ki-eſésnek módgya. Noha pedig nẽ miñyájá eſnek-ki a'Hitből, a'kik jót nẽ chelekeſznek: módaváltal, lenki a' Hitből ki nẽ eſik, a' ki érti a' dolgot, hanẽ a'ki gonoſzúl chelekeſzik; a' mint ſok példákból meg-bizonyúl. Es Oka az, hogy az igaz Hit, a'Gonoſz chelekedetet vádollya, és a'Bűnös embert óſtorozza: mellyet ő nẽ ſzenvedhetvén, a'Hitet megveti; nẽ külömbẽ mint a'délczeg ló, érezvén hogy a'zabola-miatt nẽ jargalhat kedveſzerént, azt a'fejéből ki-rázza. A'más világó-valo büntetéſről, emlekezett Kriſtus Urunk

[g] 1. Tim. 1. 19.

a'füge-

a'Fügefáról-valo példában [h]; melly, mivelhogy sok ideig gyümölchöt nẽ hozott, kivágattatott. Mind a'kettőről példánk vagyon Judásban: ki, mivelhogy a'Krisusnak lévén, jót nẽ chelekedett, hanem gonoszt, lopó és árúló lévén: elsőben, a'Hívek gyülekezetitől el-távozott; az után kétségbe esvén, és magát fel-kötvén, el-kárhozott.

A'mi pedig a'Meg-tisztitást illeti, Azon azt kell érteni, hogy, a'ki jól viseli magát, az Istentől nagyobb Malasztot és szentséget vészen, hogy annál is jobbá viselye magát, és több gyümölchöt hozzon: mellyet az Isten sok-képpen chelekesik. Vedd eszedbe, hogy a'Tisztitásbã két dolog vagyon: tudni illik, Az, a'mitől meg tisztittatik a'Szőlő-veszsző; és Az, a'mivel meg-tisztittatik. A'Szőlő-veszszőt midőn meg-tisztittyák, nem tellyességgel mettszik-el a'Szőlő-töről, hanẽ chak a'heába-valo részét: azon-képpen az Igaz emberben vannak némelly akadályok, mellyek-miatt nem olly' bővséges gyümölchöt terem a'mint kellene; és azoktól kell meg-tisztitani; azokat kell róla el-metélni. A'mivel pedig meg-tisztittyák, a'mettszö-kés, vagy akár minémű eszkőz, mellyel a'Szőlő-veszszőnek halzontalã negyét el-vágják. Talál Istẽ a'mit el-metélen az Igazakban is elméjekből, sok-féle tudatlánságot, és heába-valo gondolatokat; akarattyokból pedig, a'heába-valo kívánságokat, tőlöttéb-valo szorgalmatosságokat: és néha marhájokat vészi-el, néha jó barátty okat, néha magzattyokat, vagy egyéb kedves dolgokat, mellyek akadályt szerzettek a'gyümölchözésben. Erre pedig sok féle eszkőzzel él: mert, néha az embert tanittya, és elméjét meg-világositya; néha meg-rettenti; néha háborúságot bochát reá; néha a'világi dolgokat meg-únattatya, és a'Mennyeieket kivántattya, és egyéb effélé eszkőzökkel-is tisztogattya az ő Híveit, hogy naptól napra elébb mennyenek, és többet gyümölchözzenek.

Továbbá; Urunk azt mondgya az ő Tanitványinak †: *Már ti tiszták vattok, a' beszédért, mellyet nékiek szóllottam.* Mint-hogy a Tisztitásról szóllott, abból okot vévén vigasztalni akarta őket, és inteni: vigasztalni; hogy immár ők meg-tisztúltak az ő beszéde-által, mellyel oktatta, dorgálta, edesgette és fenyitette-is őket: inteni pedig, hogy meg ne mochkolnák többé magokat; mint Júdas chelekedett. Hogy pedig azt meg-chelekedhessék, módot mutat nékik, mondván: *Maradgyatok én-bennem, és én ti-bennetek*: az az; Én meg chelekedtẽ a'mi én-tőlem kívántatott, meg-tisztitván titeket az én beszédemmel: ti-is chelekedgyétek-meg a'mi tőletek kívántatik: maradgyatok-meg, és legyetek álhatatosok abban a'tisztaságbã, mellyet én-tőlẽ vőttetek; és úgy maradtok-meg én-bennẽ, nem chak az Hittel, hanẽ fő-képpen a'Szeretettel. Mert sokan hisznek, de gyümölchöt nẽ hoznak: a'mint a'száraz, és meg-aszott szőlő-veszszők a'szőlő-töben maradván, semmi gyümölchöt nẽ teremnek, azért hogy a'szőlő-tőnek kedvességében nem részesülnek. Illyenek azok, a kik chak hisznek a'Krisusban, de a'Szeretet által az ő Malasztyában nem részesülnek.

Mondanád: Értẽ, hogy az Apostoloknak azt parancholya, hogy ő-benne maradgyanak: de mint parancholya, hogy ő-is az Apostolokban maradgyon? Az Apostolokon állott-e, hogy a'Krisus ő-bennek maradna? Felelet: Igen-is ő-rajtok állott: mert, a'mi a'Krisust illeti, kész mindenkor mi-bennünk maradni; chak mi búlchúr néki ne adgyunk. Az-okáért azt kívánnya Urunk, hogy, a'mi ő-rajtok-áll, el ne múlasszák; hanẽ szorgalmatosan végh-ez vigyék. Illyen módon kell értenünk Sz. Pálnak ama' mondását, *Titus*hoz [i] *Senki tégedet meg ne útálljon*; az-az, okot ne adgy, hogy valaki méltán megútálhasson. Melyből nyilván ki-tettszik, hogy rajtunk áll, az el-vött Malasztban-valo meg-maradásunk: és chak mi vétkünk, ha a' Krisus bennünk nem marad. Mi módon maradgyó pedig a'Krisus mi-bennünk Szőlő-tő lévén, holott a'Szőlő-veszsző szokott a'Szőlő-töben lenni, szépen meg-magyarázza Sz. Agoston [k]; és ő-utánna, *Béda*: Nem olly módon vannak, úgy-mond, ők ő-benne, mint ő az Apostolokban: mind a'kettő pedig, nem ő-néki használ, hanem az Apostoloknak. Mert a'Szőlő-veszszők úgy vaňak a'Szőlő-töben, hogy nem ő-néki adnak valamit, hanem ő-tőle vészik a'honnét éllyenek: úgy vagyon pedig a'Szőlő-tő a'Szőlő-veszszőkbẽ, hogy éltető táplálát ád nékik. Es így, mind az, hogy a'Krisus mi-bennünk marad, 's mind hogy mi ő-benne maradunk, nékünk használ, nem a'Krisusnak: mert ha valamelly Szőlő-veszsző el-vágattatik, más nevekedhetik az elevén gyökérből; de a'melly el-vágattatik, nẽ élhet a' gyökér-nélkül.

II. RESZE.

HOgy pedig ne láttatnék heában arra inteni, hogy ő-benne maradgyunk, az ő-benne-valo maradásnak egy-néhány jeles Okait adgya, és Haszнait mutattya.

Első Okát, azt mondgya: *Mint-képpen a' Szőlő-veszsző nem hozhat gyümölchöt ő magától, ha meg nem marad a' Szőlő-töben: e képpen ti sem, ha én-bennem nem maradtok.* Ha pedig gyümölchöt nem hoztok, az Atyától ki-vágattattok. Az-okáért, holott *Én va-*

[h] Luc. 13. 9.

[i] Tit. 2. 15.

[k] Tr. 81. in Jo.

A

gyok a' Szőlő-tő, és ti a' Szőlő-veſzſzők vattok; én-bennem maradgyatok. És ő-annak veti a' MASODIK Okát, a' vagy Haſznát, az ő-benne-valo maradáſnak: *A ki énbennē marad, és én ő-benne, az sok gyümölcsöt hoz.* Vedd eſzedbe: Arra hogy gyümölcshöz nehozz, elég hogy ne légy a' Szőlő-tőben: de arra hogy hozz, nē mindgyárt elég hogy a' Szőlő-tőben légy; hanem az-is kívántatik, hogy a' Szőlő-tő-is benned légyen. Mert nyilván-valo dolog, hogy, a' ki a' Kriſtusban nem marad, a' Kriſtus sem marad abban: de nē mindgyárt következik, hogy a' ki a' Kriſtusban marad, a' Kriſtus-is abban marad-gyon. Mert, mi-képpen a' száraz és haſzontalan ſzőlő-veſzſző a' ſzőlő tövēn marad: azon-képpen a' bűnös ember-is, ha hiſzen, a' Kriſtusban marad. És mi-képpen nem mondatik, a' ſzőlő-tő a' száraz ſzőlő-veſzſzőben lenni, mivelhogy azt nem élteti nedveſségével: azon-képpē a' Kriſtus sem marad a' Bűnös emberben, mert nem élteti az ő Malaſztyával: azért mind a kettő ſzükséges a' gyümölcs-hozáſra, és azért veteti utánna: *Mert nálam-nélkül semmit nem chelekedhettök.* Melly mondáſt, ſzükség hogy jól meg-roſtállyunk: mert azzal mi, a' régi *Pelagianus*ok-ellen harczolunk; mi-ellenünk a' *Lutheriſták* és a' *Calvinisták* akarnak harczolni. Mi valóban oſtromollyuk a' *Pelagianus*okat: de az Ujitók heában oſtromollyák az Igaz Vallát, kiknek ugyan azon mondás nyakokat ſzakaſztya.

B

A' *Pelagianus*ok azt tanitották; hogy a' Jó chelekedetre, és az örök életre, nem ſzükséges egy-általlyában az Iſten Malaſztya, hanem, a' természet ſzerént-valo Szabad-akarat elégséges arra: az Iſtennek Malaſztya pedig chak arra haſznos, hogy könnyebben chelekedhettyük azzal a' jót, hogy-ſem a' nélkül: mint az egéſséges embernek az útra, nem ſzükséges egy-általlyában a' ló, kochi, vagy hajó, mert gyalog-is el mehet; noha lovon, kochin, vagy hajón, hamarébb és könnyebben el-juthat. Ezt az Eretnekséget, régen kárhoztatták a' *Milevit*anumi és *Arauſic*ai *Concilium*ok. Melly-ellen Sz. Agoſton-is ſokat irt; és fő-képpē ezt a' mondáſt forgatta ellene: mert a' Szőlő-veſzſző, nem azért marad a Szőlő-tőben, hogy könnyebben hozzon gyümölcshöt; hanem egy-általlyában, hogy gyümölcshöt hozzon: úgy hogy, ha abban nem marad, ſemmi-képpen gyümölcshöt nem hozhat. És Urunk nem mondgya, hogy ő-nála nélkül könnyen semmit nem chelekedhetünk, vagy valami nagy dolgot véghez nem vihetünk: hanem egy-általlyában, semmit, sem nagyot, sem kichint; sem könnyen, sem nehezen, ő-nála-nélkül nem chelekedhetünk. Ezt ſok egyéb Irásokból-is könnyen meg-mutathatnók, ha ſzükség vólna: de mint-hogy most minchenek a' kik nyilván követnék a' *Pelagius* tanitását, nem kell az-ellen ſokat törödnünk, hanem inkább a' moſtani Ujitóknak ellenünk-valo pántolódáſokra kell meg-feleinünk.

1 Lib. 1 de Gratia Chriſti, c. 29. & Tract. 81. in Joannem & alibi.

C

Az Ujitó atyaſiak, nem elégedvén azzal, hogy a' *Pelagius* hamiſságát meg rontsák a' Kriſtus mondáſával, minket-is azzal akarnak oſtromlani: és azt akarják belőle kifacharni; hogy nem chak a' Kriſtus- vagy az ő Malaſztya-nélkül nem chelekedhetünk semmi jót; de ugyan ő-benne maradván-is, semmi jó nem lehet tőlünk: az-az, semmit az ő Malaſztyával eggyütt sem chelekedhetünk: és, mivelhogy mi külömbet tanitunk a' Sz. Irásból, *Pelagianus*oknak mondanak bennünket. De nem mi vagyunk *Pelagianus*ok, hanem ők *Manichéus*ok, kik a' Keresztyéneket *Pelagianus*oknak tartyák. *Calvinus* János, magyarázván Urunknak ezen mondáſát, azt irja, hogy mi azt tanittyuk, hogy a' Kriſtus-nélkül semmit nem chelekedhetünk, de ő-tőle segéttetvén, vagyon valami bennünk az ő Malaſztya-kivül. és utáña veti; hogy Urunk nem chak az ő Segétő-malaſztyát ajánlya, hanē minket minden erőből meg foſzt, azon-kivül, mellyet ő ád nékünk. De nē igazat mond: és, vagy a' mi Vallásunkat, vagy a' Kriſtus mondáſát, nē érti; vagy, ha érti, chak patvarkodik, és az Igaſság-ellen ſzemtelenül törekedik. Mert, ha azt véli, hogy mi azt tanittyuk, hogy magunktól, az-az, a' Kriſtus-nélkül, üdvösségre-valót chelekedhetünk: nem érti tanitásunkat. Mert mi nem mondgyuk, hogy a' Kriſtus-nélkül Üdvéſséges dolgot chelekedhetünk; hanē, hogy mi-is chelekeſzünk a' Kriſtus Malaſztyával. Ha azt mondgya, hogy mi a' Kriſtuſsal sem chelekedhetünk: nē érti a' Kriſtus mondáſát. Mert, midőn Urunk azt mondgya, hogy a' Szőlő-veſzſző ő-magáról semmi gyümölcshöt nem hozhat; nem azt akarja, hogy a' Szőlő-tőben lévén-is, semmit nem chelekeſzik midőn gyümölcshöt hoz, hanem hogy a' Szőlő-tő-nélkül semmi gyümölcshöt nem hozhat. Nem azt tanittya azért Urunk, hogy, a' Szőlő-veſzſző semmit nem chelekeſzik, ha ſzintén a' tövön marad-is: sőt külömbet tanit; és azért inti a' Tanitványokat, hogy ő-benne maradgyanak, hogy gyümölcshöt hozhaſsanak. Ki nem tudgya, és látrya, hogy a' Szőlő-veſzſző a' Szőlő-tőbē maradván, természete-ſzerént valamit chelekeſzik a' gyümölcs-hozásban? Azt nem chak a' túdós emberek értik, hanem a' paraſzt munkáſok-is. Továbbá; nem érti, vagy nem akarja érteni *Calvinus*, mi légyen az Urunk mondáſában amaʼ czikkely (*Sine me*) *Nálam-nélkül*; és hamiſsan ma-

D

gyarázza (*Non nisi ex me.*) Nem külömben hanem én-tőlem: mert nem azt tészi; hanem, Ha én-bennem nem marad. mert e' két dolgot veti egy-más-ellenébe: *En-bennem marad*; és, *Nálam-nélkül*. Az-okáért, az a' *Nálam-nélkül*, annyit tészen: Ha-nem-ha én-bennem maradtok; vagy, Ha én-bennem nem maradtok. A

Ez így lévén; láfsuk, Urunk mondásából kichoda Vallása bizonyúl-meg, a' mienk-e, vagy a' *Calvinus*-é? A' *Calviniſták*, az ő vélekedéſeket azzal nem állathattyák, hanem ha imígyen okoskodnak: Ha én-bennem nem maradtok, ſemmit nem chelekedhettek: Tahát, ha ſzintén én-bennem maradtok-is, ti ſemmit nem chelekedhettek, mert én-magam egyedűl chelekeſzem mindeneket. De ez nem okoskodás, hanem nevetségre méltó bolondoskódás. és, ha valaki úgy okoskodnék a' ſzőlő-veſzſzőről, a' Kapáſok méltónak ítélnék hogy nyir-veſzſzővel meg-sőprenék. A' ki azt mondaná: A' Szőlő-veſzſző, ha a' Szőlő-tőben nem marad, ſemmi gyümölchőt nem hozhat: tahát, ha ſzintén a' Szőlő-tőben marad-is, nem ő, hanem chak egyedűl a' Szőlő-tő a' veſzſző-nélkűl hoz gyümölchőt: nem azt ítélnéd-e felőle, hogy meg-fordúlt az agya-veleje? Illyen a' *Calvinus* okoskodáſa. Mi pedig imígyen okoskodunk: Ha a' Krisztusban nem maradunk, ſemmit nem chelekedhetünk: Tahát, ha ő-benne maradunk, valamit chelekedhetünk. Ez igaz okoskodás. Es haſonló-képpen ſzólhatunk a' Szőlő-veſzſző-felől: Ha a' Szőlő-veſzſző a' Szőlő-tőben nem marad, gyümölchőt nem hozhat: Tahát, ha benne marad, hozhat. Ez igazán következik. Mert, ha úgy ninchen, miért nem mondhatnók azt-is: Ha a' kő a' Szőlő-tőben nem marad, gyümölchőt né hozhat? azért; mert, ha benne maradna-is, gyümölchőt nem hozhatna, mivelhogy arra ſemmi természet-ſzerént-való ereje és tehetsége ninchen, a' mint a' Szőlő-veſzſzőnek vagyon. Azt tahát azért mondhattyúk, hogy a' Szőlő-veſzſző, ha a' Szőlő-tőben nem marad, gyümölchőt nem hozhat; mert, ha benne marad, hozhat. B

Hallyad mint beſzél Sz. Pál e' dologról *a*: *Bizodalmunk vagyon, a' Krisztus-által az Istenben, nem hogy elégendők volnánk mi-magunktól valamit gondolni, mint mi-magunktól: de a' mi elégségesek-voltunk az Istentől vagyon.* Holott látod, hogy Elsőben azt mondgya, hogy a' Szőlő-veſzſző ő-magától, az-az, a' Szőlő-tő-nélkűl, ſemmi gyümölchőt nem hozhat: mert az ember, az Istennek Malaſztya-nélkűl, az üdvőſséges jót nem chak végbez nem viheti, de el ſem kezdheti, sőt meg ſem gondolhattya. De abból nem következik, a' mint *Calvinus* akarná, hogy a' Szabad-akaratnak ſemmi ereje ne légyen, ha az Istennek Malaſztyától meg-ſegéttetik: és azért mongya Másodszor, Sz. Pál; hogy, *A' mi elégségesek-voltunk, az Istentől vagyon*; az-az, nem mi-magunktól ő-nála-nélkűl. Az-okáért, mi-képpen hogy a' beteg embernek gyarló ereje vagyon, és elégtelen a' járáſra; de elégséges, ha valaki fel-emeli, ſegéti, és támogattya, és úgy a' járált el-kezdi, és ſegéti: azon-képpen a' Szabad-akarat a' jóra ő-magától gyarló, és elégtelen; de elégséges, ha az Isten Malaſztya fel-ébreſzti, meg-erősíti, és ſegéti. Innét vagyon, hogy Sz. Pál nyilván mondgya másutt *b*: *Mindeneket meg-chelekedhetem az-által, a' ki engem meg-erősít*: az-az, mindenre erőm vagyó, ha az Isté az ő malaſztyával meg-ſegét. Es ismég *c*: *Az Isten malaſztyából vagyok az, a' mi vagyok, és az ő Malaſztya én-bennem kivolkodó nem volt, hanem bővebben ranenkodtam mindnyájoknál: nem én pedig, hanem az Isten malaſztya én-velem.* Holott látod, hogy azt mondgya, hogy ő munkálkodott, noha nem ő egyedűl, hanem az Isten Malaſztyával eggyűtt; melly minden jóban el-kezdő, és ſegétő, és azért ſokkal inkább tulajdonittatik annak a' Jó chelekedet, hogy-ſem a' mi Szabad-akaratunknak. C

a 2. Cor. 3. 4. 5.

b Phil. 4. 13.

c 1. Cor. 15. 10.

Ezekből könnyű meg-értenì, mi külömbség légyé e' dologban mi-közöttünk, és a' *Pelagianus*ok-között, egy-felől; más-felől pedig, a' *Calviniſták*-között. A' *Pelagianus*ok, a' Szabad-akaratot, és a' természetet, ollyannak mondgyák, mint az egéſséges és vaſtag ember: a' *Calviniſták*, haſonlónak mondgyák a' dóghoz, vagy a' tőkéhez: mi pedig a' beteg és erőtlen emberhez haſonlíttyuk. A' *Pelagianus*ok azt vallyák; hogy maga erejével mindent meg-chelekedhetik; noha az Isté Malaſztyával könnyebben és hamarébb végbez viheti dolgát: a' *Calviniſták* azt mondgyák, hogy az Isté Malaſztyával-is ſemmit nem chelekedhetik, hanem mindent az Isten chelekeſzik: Mi pedig azt tanittyuk; hogy az Isté Malaſztya-nélkűl, ember ſemmi üdvőſségeſt nem chelekedhetik; annak ſegérségével pedig, chelekedhetik: mint a' beteg ember, a' mint az-előtt meg-magyarázám, más ſegétségével. D

Ezzel nem elégednek az Ujitók, hanem azt-is mondgyák; hogy azoknak, a' kik a' Krisztusban ninchenek, minden chelekedetek gonosz, és vétek: mivelhogy Urunk azt mondotta, hogy ő-nála-nélkűl ſemmit nem chelekedhetünk. Ez ſem igaz. Mert, noha a' Krisztus-nélkűl ſemmi üdvőſségre-valót nem chelekedhetünk: mindazáltal az nem következik, hogy egy-általlyában minden Chelekedetünk gonosz légyen.

A Mert, ki volna olly gonosz ember, a' ki valaha valami jót (noha nem érdemest az üdvösségre) nem chelekednék? tudni illik, hogy atyafiát szeresse; a' szegényen könyörüllyön, és azt meg-segéttse; meg-bánnya, hogy valami méltatlant és illetlent chelekedett; és, hogy valaha kivánnya az üdvösséget. Ezek pedig nem gonoszok, hanem jók; noha nem érdemesek a' gonoszokban. És effélékről kell az Urunk mondását érteni, midőn azt mondgya; hogy Ő-nala-nélkül semmit nem chelekedhetünk: mert ugyan-ottan a' gyümölchről szóll; az-az, olly Chelekedetről, melly hasznos és érdemes az örök Boldogságnak el-vételére, vagy az Isten malasztyának meg-nyerésére; mert effélére szükséges, hogy az ember a' Hit- és Szeretet-által, az Istenben légyen, 1 Ep. Cor. 13. 3 és az Isten is ő-benne. Innét mondgya Sz. Pál 1: *Ha el-osztom is a' szegényeknek eledelére minden marhámat; és ha a' testemet adom is, úgy hogy égjek, szeretetem pedig nem lészen, semmit nem használ nékem.* Nem mondgya hogy árt, hanem, Nem használ, árrana, pedig, ha gonosz volna: de mint-hogy a' Szeretet-nélkül lött, haszontalan az örök életre.

† Ioan. 15. 6. B HARMADIK Oka, a' Kristusban-valo maradásnak, az: † *Ha ki é-benne nem marad, ki-vettetik mint a' szőlő-vesszö, és meg-szárad: és öszve-szedik azt, és a' tűzbe vetik, és el-ég.* Az-előtt meg-mutatta, mi haszna légyen az ő-benne-valo maradásnak; hogy a' kik ő-benne maradnak, sok gyümölchöt hoznak; az-az, az örök életet érdemlik, melly leg-nagyobb gyümölch: most azt mutattya, minémű kár következik azokra, kik ő-benne nem maradnak: úgy bánnak velek, mint a' haszontalan szőlő-vesszőkkel. Sokan találtatnak, kik a' hasznot nem annyira nézik mint a' kárt; és a' mit nem chelekednének a' haszonért, a' kárnak el-távoztatásáért meg-chelekesznek. A' test, nem chinál magának alkalmatos házat, hogy jobb módgyával lakhassék; de ha látya, hogy a' tűz az ő hitván házát meg-égeti, semmi fáradságot nem restel: azon-képpen, a' kik nem igyekeznének is a' Kristusban maradni, a' gyümölch-hozásért; kénszerítetnek azzal, hogy, ha ő-benne nem maradnak, örökké el-vesznek. Noha pedig Urunknak tellyes mondása az örök vesztedelmet jelenti: mindazáltal, mindenik igén- külömb-külömb büntetést érthetünk.

C Elsöben; Ki-vettetik, mint a' szőlő-vesszö. Az el-vágatott szőlő-vesszőt ki-vetik a' Szőlőből: és arra a' mivelnek nem viselnek gondot, hogy meg-tisztitanák, mint az-előtt a' míg a' Szőlő-töbe volt: úgy a' kik a' Krisus Hititől, és Szeretetitől mind halálig el-szakadnak, az Anyaszentegyházból ki-vetteinek: és azoknak üdvösségére Isten többé gondot nem visel, mivelhogy az élők Könyvéből ki-törlettettek; úgy hogy semmi reménségök többé ne lehessen az üdvösség-felől. Ezt a' Ki-vetést, jelentette Urunk 9 Mat. 13. 48 a' Varsáról-valo példa-beszédben 9: *mellyet, midőn meg-tölt volna* minden-féle halakkal, *ki-vonyván, és a' part-mellett le-ülvén, ki-válaszották a' jókat az edényekbe, a' gonoszokat pedig ki-vetették.*

Másodszor; *Meg-szárad.* Az ki-vágott szőlő-vesszőnek, a' mi nedvessége volt-is a' Szőlő-töből, attól-is meg-foszlatik: azon-képpen, az el-kárhozott, és ki-vetetett Bűnös embertől, valami ajándéka volt az Istentől, mind el-vétetik. Némelykor meg-marad a' Bűnös emberben e' világon a' Hit, és a' Reménség, mellyek az Isten ajándéki; sőt még az Életnekekben-is maradnak nemelly jó indulatok, hogy megtérjenek: de mihelyen az halál-által ki-vettetnek, ezek-is mind el-vétetnek: és el-száradnak, mert a' Szőlő-tőnek nedvességétől nem táplálratnak, és többé chak gondolattyok sem lehet a' meg-térésre. Ezt jelentette Urunk a' Haszontalan Szolgáról- 1 Luc. 19. 24. D valo példa beszédben; kiről azt mondotta 1: *Vegyétek-el tőle a' garast.* és utánna vetette: *Annak a' kinek nincsen, a' mije vagyon-is, el-vétetik.*

Harmadszor; *Öszve-szedik.* Melly igéből azt jelenti, hogy meg-foszlatik minden szabadságától, és tehetségétől: úgy hogy többé a' Szőlő-tővel ne eggyesülhessen, hanem az istenteleneknek társaságában kötözve légyen mind örökké. Ezt másutt-is 2 Mat. 22. 13 jelentette Urunk, midőn azt mondotta arról a' kinek Menyegzős ruhája nem volt 2, hogy *Meg-kötözzék kezeit és lábait.* Melly Kötözés, 1. A' Jóra-valo szabadságnak el-vételét jelenti. 2. A' Gonoszokkal-valo eggyütt-lételt. Mert, mi-képpen hogy sok száraz vinyiket kötnek-öszve, azon-képpen sok gonoszok öszve-köttetnek, nagyobb 3 Mat. 13. 30 büntetésökre. Ezeket jelentette Urunk, mikor a' Konkolyokról azt mondotta 3: *Kötsétek kévékbe meg-égetésre.* 3. Azt-is jelenti, hogy úgy meg-kötöztetnek a' büntetésre, hogy semmi-képpen el ne szaladhassanak a' büntető hóhérek kezéből: mi-képpen a' vinyike el nem szabadúlhat azok kezéből, a' kik egybe-kötik, a' végre hogy tűzbe vessék.

Negyed-

Negyedszer; *A' tűzbe vetik.* Mert a' kik a' Krisztustól el-szakadnak, az örök tűzbe vettetnek, és gyötrettetnek. mivelegyébre sem jók, mint a' száraz vinyikek. Ezt jelenti Isten a' Próféta által, mondván [a]: *Ember fia, mi lészen a' Szőllő-fájából a' erdőnek minden fái-közűl, mellyek az erdőnek fái-között vannak? Vallyon vétetik-e abból fa, hogy alkotmány légyen? vagy csinálnak e abból szeget, hogy valami edény fügjön arról? Imé a' tűznek adatott étetségül: mind a' két végeit meg-emésztette a' tűz.* Melly mondáshoz-képest, ezt írja Sz. Agoston [b]: Az el-vágatott Szőlő-fák, vagy vinyikek, a' szántó-embereknek semmi munkájokra nem hasznosok: semmi mives embereknek alkotmányokra nem alkalmatosok. Eggyik illik a' Szőlő-veszszőhöz e' kertő-kőzűl: vagy a' Szőlő-tő, vagy a' tűz. ha a' Szőlő-tőben nem léend, a' tűzben légyen. Vedd észedbe; hogy Urunk azt mondgya, hogy *a' tűzbe vetik*: a' végre, tudni illik, hogy mindenestől fogva meg-égjenek; és nem chak rész-szerént, mint a' kinek kezén, vagy valami tagján égetik-meg. Azért mondgya a' Próféta-is; hogy, *a' részének adatott étetségül: mind a' két végeit meg-emésztette a' tűz, és a' közepe hamuvá lőtt.* Mellyen, ne értsed, hogy a' kárhozott emberek tellyességgel semmivé légyenek; mert soha el nem fognak: hanem, hogy semmi-némű részök kín-nélkűl nem légyen: mert égeti ugyan őket a' pokolbéli tűz, de meg nem emészti, hogy kínoknak soha vége ne légyen. és ezzel gonoszból légyen dolgok a' vinyikéknél, mellyek hamar hamuvá lésznek.

Ötödszőr; *El-ég.* Mellyel két dolgot jelent: Elsőben; a' pokol-béli tűznek erejét és sebességét. A' száraz vinyike, mihelyen a' tűzbe vetik, meg-gyúlad, és fel-lobban; úgy hogy ingyen se mondhassad hogy égni-fog, hanem ég-is azon-képpen, mihelyen az istenteleknek a' pokol-béli tűzbe vettetnek, azon szem-pillántásban égni-fognak minden haladék-nélkűl. Midőn valami lassú tűzre az ember nyers fát tészen; előbb azt meg-melegíti, és az után tüzesíti-meg hogy égjen: de ha sebes és nagy tűzbe vetik, leg-ottan fel-lobban, és fő-képpen ha száraz a' fa. Azért mondgya Urunk, *El-ég*; és nem mondgya, hogy égni-fog, következendő időre. Másodszor; jelenti a' Tűznek, vagy égésnek meg-maradását. Mert nem kevés ideig fog-égni, mint a' vinyike, hanem végheteretlenűl, örökkön örökké; a' mint Izaiásnál-is olvasunk [c]: *Az ő tűzök meg nem oltatik.* Urunk-is, a' mint Sz. Márk mondgya [d], *Meg-oltha-tatlan Tűznek* nevezte; nem egyszer, hanem háromszor. Ezen dologról egyébűtt-is emlekezik a' Sz. Irás. Midőn Judit a' Holofernes népének vesztedelméről szóllott-volna, azt jelentette; hogy azoknak halála, nem chak idő-szerént-való volt, hanem örökké-való. és azért mondotta [e]: *Tüzet ád, és férgeket az ő testekben, hogy égessenek, és érezzék mind örökké.* Urunk-is, szólván az Utólsó ítéletnek mondgyáról az Istentelenekről azt mondgya [f], hogy, *Örök ki ha mennek az Igazak pedig, az örök életbe.* Bizony, sok Okok mind a' jóra ösztönözhetnek, 's mind a' gonosztól meg-tartóztathatnak: de az örökké-való kínnak, és boldogságnak valóságos meg-gondolása olly, hogy azt embernek soha el nem kellene felejteni, hanem aluva-is azzal kellene álmodozni; hogy egy kis munkát ne restellene fel-venni az örök Boldogságért: és egy szem-pillantásig való gyönyörűségeket ne kövesse az örök Kínokért. mert a' munka, és a' gyönyörűség, igen hamar el-múlik; de a' szenvedésnek és büntetésnek, soha vége nem lészen.

Negyedik Oka, a' Krisztusban-való meg-maradásnak, az [g]: *Ha én-bennem maradtok, és az én igéim ti-bennetek maradnak: valamit akartok, kérjetek, és meg-lészen nektek.* Valóban nagy ígéret; mellyért, méltó hogy mindenekett meg-mivellyünk, és minden munkát és fáradságot fel-vegyünk. Két dolgot végy itt észedbe: 1. Mi kívántatsék mi tőlünk, e' nagy ígéretnek el-vételéért. 2. Mit kellessék kérnünk.

A' mi az Elsőt illeti: Arany-szájú Sz. János azt véli [h], hogy, midőn Urunk azt kívánnya, hogy mi ő-benne maradgyunk, és az ő ígéi mi-bennünk, nem két külömbőző dolgot jelent, hanem eggyet: és azt írja, hogy az ő benne maradásnak, az ő ígéinek bennünk-való maradása: mert a' ki az ő parancholatit meg-tartya, ő-benne marad. Igaz, hogy, a' ki a' Krisztus parancholatit meg-tartya, ő-benne marad: de nem minden, a' ki akár-mi módon marad a' Krisztusban, tartya-meg az ő parancholatit. Az-okáért, *Sz. Cyrillus* vélekedése az [i]; hogy Más az, hogy a' Tanitványok a' Krisztusban maradnak; és Más, hogy az ő parancholati a' Tanitványokban maradnak. Mert a' Tanitványok, úgy maradnak a' Krisztusban, hogy hiszsznek ő-benne: a' Krisztus parancholati pedig, úgy maradnak a' Tanitványokban, hogy szeretik őtet; a' mint máshúttet jelenti Urunk, mondván [k]: *A' kinél az én parancholatim vannak, és meg-tartya azokat; az a' ki engem szeret.* mert akkor mondgyuk hogy az Isten igéje valakiben marad, mikor arról meg-emlekezik, és azt bé-tellyesíti. Az-okáért, mind a' kettőről emleke-

[a] Ez. 15. 2. 3. 4. 5.
[b] Aug. Tract. 80. in Joan.
[c] Iz. 66. 24.
[d] Márk. 9. 42. 43.
[e] Judith 16. 21.
[f] Matt. 25. 46.
[g] Joan. 15. 7.
[h] Hom. 75. in Joan.
[i] Lib. 10. in Joan. cap. 12.
[k] Joan. 14. 21.

A

zik itten Urunk. Mert, a' kik Szeretet-nélkül hiſznek, a' Kriſtusban vannak: mint a' gyümölch-nélkül-valo Szőlő-veſzſző-is a' Szőlő-tőben vagyon, míg nem el-vérettik, és ki-vágattatik: nem ſzükség azért hogy a' két dolgon eggyet értsünk. Vedd eſzedbe; midőn a' Sz. Irás egy-általlyában emlekezik a' Kriſtusban-valo maradáſról, a' tellyes és tekélletes maradáſt jelenti, melly a' Hitből és Szeretetből áll: de midőn valami olly igét téſzen hozzája, mellyen a' Szeretet értetik, akkor a' Kriſtusban-valo maradáſon azt kell érteni, melly a' Hit által léſzen; melly, hogy tellyes légyen, a' Szeretet magához foglalja. A' mint Urunk e' mái Evangéliomban ſzépen meg-jelenti; midőn azt mondgya, hogy némellyek ő-benne maradnak: de az nem elég, hanem kívántatik, hogy az ő igéi-is ő-bennek maradgyanak, az-az, hogy hidgyenek; és az ő parancholatit meg-tartván, jót chelekedgyenek. Es mint-hogy Két rend-béli Szőlő-veſzſzőkről emlekezett; a' Haſznoſokról, és a' Haſzontalanokról: noha mind a' két rend-bélieknek a' Szőlő-tőben vannak, ſzükség vólt hogy meg-magyarázná, miben eggyeznének egy-máſsal, és miben külömböznének egy-máſtól. Az-okáért, a' tellyes

B

és tekélletes maradáſt két igével fejezi-ki; midőn kőzönséges-képpen, mind a' kettőről azt mondgya, hogy ő-benne maradnak a' Hit-által; magán pedig az Igazak-ról, hogy az ő Lélek-is azokban marad. és chak azok a' haſznos és gyümölch-hozó Szőlő veſzſzők. Mellyel azt jelenti; hogy, akár-mint hidgyen-is az ember; és a' Hit által akár-mint rágaſzkódgyék-is a' Kriſtushoz, az nem elég az üdvőſségre: hanem, ſzükséges az ő parancholatinak meg-tartáſa-is, a' vagy a' Jó chelekedet.

A' mi a' Maſik dolgot illeti; Mi légyen az, a' mit kérvén meg-nyerhetünk: kétség-nélkül nem kell azt vélnünk, hogy egy-általlyában, valamit tudunk kérni, meg-nyerjük; hanem, a' mit jó igyekezettel kérünk; és olly akarattal, a' mineműnek méltó annak lenni, a' ki a' Kriſtusban lakik. Az pedig fő-képpen Két dolgot kíván: 1. Hogy ſemmi méltatlan és illetlen dolgot ne kérjünk. 2. Hogy ſemmi hézag-valót és haſzontalant ne kérjünk, hanem üdvőſségre-valót. Mert, kérség-nélkül, ha a' Szőlő-veſzſző valamit kérhetne, nem egyebet kérne; hanem a' mi a' gyümölchözéſre, és a' ſzőlő-tőben-valo meg-maradáſra haſznos. és illyeket kérnek az Igazak.

1 Ioan. 15. 8.

C

Ötödik Oka, a' Kriſtusban-valo meg-maradáſnak, az ez: *Ebben dicsőíttetett-meg az én Atyám, hogy ſok gyümölchöt hozzatok, és én Tanítványim legyetek.* Mint-ha azt mondaná: Ne véllyétek, hogy kichíny dolog légyen az én-bennem-valo maradás. Mert az Atyám dichőſségét öregbíti, hogy ti ſok gyümölchöt hozzatok, ſok népeket és nemzetségeket az ő tiſzteletire térítvén: és hogy, *én Tanítványim legyetek*, az én tanitáſomat az egéſz világon ki-hirdetvén; és a' mit tőlem tanúltatok, egyebekkel-is közöl-vén. Vedd eſzedbe; hogy akkor már az Apoſtolok a' Kriſtus Tanítványi vóltak: de mindazáltal azt mondgya; hogy abban dichőíttetik-meg az ő Attya, ha ő Tanítványi léſznek jövendőben. Mert, mikor a' Sz. Lélek láthatandó-képpen reájok ſzállott, akkor értették tekélletesen és tellyesen a' Kriſtus tanítását; és minden Igaſságot akkor tanúltak-meg, hogy azt az egéſz világgal közlenék. és ezzel, kétség-nélkül igen nevekedett, és öregbült az embereknél az Iſten dichőſsége, hogy az egéſz világon az ő Sz. Neve tiſztelteknek és imádtatnék, a' Bálványozás pedig, és a hamis Iſtenek tiſztelete mindenünnét ki-rekéſztetnék, melly az Iſten Igaſságát neminémű-képpen fogva tartotta. a' mint Sz. Pál jelenti, midőn némelly iſtentelen emberekről azt mondgya [h]; hogy *Az Iſten Igaſságát hamiſſágban tartóztattyák*: az-az, az ő gonoſz akarattyoknak zárja-alá rekéſztik az Igaſságot, hogy ki ne terjedgyen, és mindenektől meg ne iſmértetſék: és az-okáért nagy boſzſzuſsággal illetik; a' mint Arany-ſzájú Sz. János [i], és Sz. Agoſton magyarázzák [k].

h Rom. 1. 18.

D

Hatodik és Hetedik Oka, e' kevés igékben foglaltatik [l]: *A' mint engem ſzeret az Atya, én-is ſzeretlek titeket. Maradgyatok az én ſzeretetemben.* Hatodik Oka azért-az; hogy az Atya ſzereti őtet: méltó tehát hogy ők-is ſzereſsék. Mert a' kit a' Fejedelem ſzeret, vagy meg-bőchüll, azt egyebek-is ſzeretik és bőchüllik: fő-képpen ha a' Fejedelmet olly okoſnak tartyák, kit méltó követni. Mivelhogy azért, az Atya-iſtenhez a' tudatlanság nem fér; ha ő ſzerette a' Kriſtuſt, a' mint-hogy ſzerette-is, és nagy ſzeretettel ſzerette: méltó hogy egyebek-is ſzereſsék.

i Hom. 83. ad Rom.
k Tract. 85. in Verba Domini, ſpiritales locutus. Item 15. 9.

Hetedik Oka, rend-ſzerént az; hogy a' Kriſtus ſzerette az ő Tanítványit-: méltó tehát, hogy ők-is ſzereſsék a' Kriſtuſt; és a' Szeretetért-, ſzeretettel felellyenek-meg néki, mint hogy egyébbel ſem fizethetni-meg a' Szeretetet, hanem haſonló ſzeretettel. Vedd eſzedbe; hogy, midőn Urunk azt mondgya, hogy ő úgy ſzerette a' Tanítványokat, a' mint az Atya őtet ſzerette: nem azt értette, hogy ő egyenlő ſzeretetet mutatott a' Tanítványokhoz, a' hoz a' mellyel őtet az Atya ſzerette; hanem

hogy

hogy hasonló-képpen szerette őket. Melly hasonlatosságot méltó meg-értenünk. Szóll Urunk az ő emberségé-felől: mellyet, minden kiből-járó érdeme-nélkül, szeretett az Atya, hogy az ő Sz. Fiának személyébe szerkeztetné. E' szeretetnél nagyobb nem lehetett, hogy a' gyarló emberi természetet, minden érdeme-nélkül, az Istenséggel el-válhatatlanúl őszve kapcsolta: melly szeretetet, semmi teremtett-állat nem érdemelhetett, mert minden érdemet felyűl-halad; a'mint igazán írja Szent Agoston [1]. Hasonló-képpen szerette a' Krisus-is az ő Tanitványit: mert ingyen, semmi érdemökért, csak szintén jó akaratyából és szeretetiből, választotta Tanitványivá; és olly tiszte emelte őket, melly minden Királyi és Chászári méltóságot felyűl-halad. Azokáért, mi-képpen hogy a' Krisus emberssége ingyen kapcsoltatott az Igéhez, és úgy lőtt Szőlő-tőve: azon-képpé, azzal a' Szőlő-tővel ingyen eggyesűltek a' Tanitványok, és Szőlő veszszőkké lőttek. mert senki a' Tanitványok-közzűl azt nem érdemlette, hogy Apostollá választhatnék a' Krisustól. Ebből következőtt, hogy minden szorgalmatossággal szeretnék a' Tanitványok a' Krisust, és az ő nagy szeretetinek lehetséges szeretettel meg-felelnének: és azzal, a' Krisusnak hozzájok-való szeretetit erősítenék, és öregbítenék. Ezen okból kívántatik ma-is tőlünk-is, hogy a' Krisusban maradgyunk, és őtet szeressük: mert mi-hozzánk-is nagy szeretetet mutatta, hogy Tanitványivá fogadott, a' Mennyei Igasságra meg-tanított: és az örök Boldogságra választott az ő drágalátos Szent érdemivel: ha mi rajtunk nem múlik a' dolog, a' hálatlanságére.

A

[1] Lib. 2. de Praed. Sanct. & Prosp. c. 17 de Vit. de Corrept. & Gratia c. 11.

Mint-hogy valaki azt mondhatta-volna Urunknak; Imhallyuk hogy arra intesz, hogy te-benned maradgyunk; szeressünk tégedet, és a' te mi-hozzánk-való szeretetedet meg-őrizzük: de azt akarnók érteni, mi módon cselekedhessük azt? Ekkor vészi Urunk e' Kérdésnek, és maga példájával mutattya-meg, mi módon maradhassunk az ő szeretetiben; tudni illik, ha az ő parancholatit meg-tartyuk: *Ha*, úgy-mond [2], *az én parancholatimat meg-tartyátok, meg-maradtok az én szeretetemben, a'mint én-is az én Atyám parancholatit meg-tartottam, és az ő szeretetiben maradok.* Mint-hogy ezeket, és a' felyűl-való igéket is, két-képpen magyarázzák a' Sz. Atyák, és Doktorok, mind a' két magyarázat helyén maradhat, és mind a' kettőnek hasznos értelme vagyon. Sz. Agoston, Szent *Cyrillus*, és *Béda*, a' Krisus Szeretetin, a' melyben kívánatya hogy meg-maradgyunk, azt a' Szeretetet értik, mellyel Urunk szerette az Apostolokat. Mint-ha azt mondotta volna: Ha az én parancholatimat meg-tartyátok, meg-maradtok az én szeretetemben: mert én soha azoktól szeretetemet meg nem fogom, a' kik az én parancholatimat meg-tartyák. A' nagy-szájú Sz. János pedig, *Leontius*, *Theophylactus*, és *Rupertus*, azt a' Szeretetet értik, mellyel az Apostolok szeretik Urunkat. Mint ha azt mondotta-volna: Ha az én parancholatimat meg tartyátok, szeretnifogtok engem.

B

[2] Ioan. 15. 10.

C

De mondaná valaki: A' parancholatnak meg-tartása, nem oka annak a' Szeretetnek, a' mellyel mi a' Krisust szeretyük, hanem annak, a' mellyel a' Krisus szeret minket. Mert nem azért szeretyük a' Krisust, hogy az ő parancholatit meg tartyuk; hanem inkább azért tartyuk meg parancholatit, hogy szeressük: a' Krisus pedig azért szeret minket, hogy az ő parancholatit meg-tartyuk. Erre szépen meg-felel Sz. Agoston [3]: A' Szeretet chelekedik-e, hogy meg-tartsuk a' parancholatot: vagy a' parancholatoknak meg-tartása szerzi-e a' Szeretetet? De kicsoda kételkedik abban, hogy a' parancholatok előtt jár a' Szeretet? Mert a' kiben nincs Szeretet, nincs abban miért tartsa meg a' parancholatokat. Azokáért, hogy azt mondgya, *Ha meg-tartyátok az én parancholatimat, meg-maradtok az én szeretetemben:* azzal nem azt mutattya, honnét származzék a' Szeretet; hanem, mivel bizonyíttassék-meg. Mint-ha azt mondaná, Ne véllyétek hogy az én szeretetemben meg-maradtok, ha meg nem tartyátok az én parancholatimat. Mert, ha meg-tartyátok, meg-maradtok: azaz, abból tetszik-ki hogy az én szeretetemben meg-maradtok, ha az én parancholatimat meg-tartyátok. Ez jó értelem. és úgy mondotta Urunk másutt [4]: *Ezen ismérnek meg mindnyájan hogy én Tanitványim vattok, ha szeretetek lészen egymáshoz.* E' kér módon kell azt-is érteni, a mit maga példájából utánna vett, mondván: *A'mint én is az én Atyám parancholatit meg-tartottam, és az ő szeretetiben meg-maradok:* az az, Azért szeretem engemet Atya, hogy az ő parancholatit meg-tartom: a'vagy, azzal bizonyodik-meg hogy szeretem az Atyát, hogy meg-tartom az ő Parancholatit.

D

[3] Tr. 81. in Ioh.

[4] Ioan 13. 35

De akár-mint értessék, minden-képpen jó, és kényes módot mutat e' mondással arra, hogy az ő szeretetiben meg-maradgyunk. Mint-ha azt mondaná: Megmondám mi módon maradnatsatok-meg az én szeretetemben; Ha meg-tartyátok az

én para-

A

én parancholatimat. Hogy ne látraſsék pedig ez a' mód nehéznek; ſe ne alittsátok azt bizonytalannak: én-is azont tartottam, hogy az Atyám ſzeretetibé meg-maradnék. mert ő ſzeretett engem. és én abban a' ſzeretetben meg-maradok, az ő parancholatinak meg-tartásával. Méltó azért, holott én-is azon ſzeretettel ſzeretlek titeket, hogy ti-is azt a' módot tartsátok én-hozzám. mellyet bizonyoſnak itélhettek: mert, ha ollyan nem lőtt-vólna. én ſem követtem-vólna. A' vagy, mint-hogy én azzal mutattam-meg hogy ſzeretem az Atyát, hogy meg-tartottam az ő parancholattyát: néktek ſe látraſsék az nehéznek; mivelhogy ninchen-is bizonyosb jele a' Szeretetnek a' parancholatok meg-tartásánál. Továbbá; holott Két-képpen magyarázztuk a' Szeretetben-valo meg maradáſt: azt kell eſzünkbe vennünk, hogy, ha az Iſten ſzeretetiről vélſők az Urunk mondását, az-az, mellyel őtet ſzerette az Atya: a' közőtt, és a' Kriſtus ſzeretete-közőtt, mellyel minket ſzeretett, ninchen tellyes egyenlőség; hanem olly haſonlatoſság, melly e' dologhoz tartozik. Mert az Atya, Kriſtus Urunkat, úgy-mint embert, ſok okokból ſzerette: mellyek-közzül eggyik az vólt; hogy a' Kriſtus engedett az Atya parancholattyának, és ebben vagyon a' haſonlatoſság. De a' Kriſtus, nem olly ſok okokból ſzerette a' Tanítványokat: kik, ha meg nem tartották vólna az ő parancholatit, nem lőtt-vólna oka Urunknak hogy őket ſzerette; ſőt tellyeſséggel méltatlanok lőttek-vólna az ő ſzeretetire. Ha pedig arról a' Szeretetről értyük, mellyel Urunk ſzerette az Atyát, és a' mellyel a' Tanítványok ſzerették Urunkat: tellyes haſonlatoſság lehet; mert, ſem Urunk bizonyosb jellel meg nem mutathatta az Atyához-való ſzeretetit, mint-hogy annak parancholatit meg-tartotta: ſem a' Tanítványok nyilvábban meg nem bizonyíthatták Urunkhoz-való ſzeretetőket, mint az ő parancholatinak meg-tartásával. Melyből azt tanúlhattyuk, hogy mi-is, ha az Iſten ſzeretetiben akarunk maradni, tartſuk meg az ő parancholatit; és bizonyoſok léſzünk, hogy az Iſtennek hozzánk-való ſzeretetiben meg nem fogyatkozunk. Es, ha meg akarjuk bizonyitani, hogy ſzerettyük az Iſtent: azzal mutaſsuk-meg, hogy az ő parancholatit meg-tartyuk. Mert, a' mint Sz. János mondgya [x], *A' ki meg-tartya az Iſten igéjét, bizonyára abban az Iſteni ſzeretet tekélletes.*

[x] 1. Joan. 2. 5

B

NYOLCZADIK Oka, a' mellyert a' Tanítványokban meg kellett maradni a' Szeretetnek, az [y]: *Ezeket ſzóltottam néktek, hogy az én örömem ti-bennetek légyen, és a' ti örömetek bé-tellyeſedgyék.* E' mondáſnak egy-nehány magyarázattyát adgyák a' Szent Atyák és Doktorok, mellyekből jó tanúságokat vehetünk. Elsőben: Arany-ſzáju Sz. János [z], és *Euthymius*, imigyen magyarázzák: El ne távozzatok tőlem; ſe a' fútáſt, a' mellyel a' tekéllereſségre futottatok, félben ne hadgyátok, hogy az én örömem ti-bennetek maradgyon: az-az, hogy az örömetek, melly én-bennem, és én-felőlem találtatott bennetek, minek-előtte e' ſzomorú dolgokat ſzóllottam, ti-bennetek meg-maradgyon, és álhatatos légyen. egy ſzóval, hogy úgy örűlhetſetek mint az-előtt, és abban meg ne fogyatkozzatok; Ebből azt tanúllyuk, hogy az háboruſágnak idején nem kell ſzomorkodnunk, ſe a' Kriſtusban-való, 's a' Kriſtus-felől-való örömtől el-távoznunk, hanem abban álhatatoſsan meg kell maradnunk.

[y] Joan. 15. 11

C

[z] Hom. 76. in Joan.

[a] Lib. 10. in Joan. c. 11.

Másodſzor; Sz. *Cyrillus* [a], imigyen magyarázza: Azokon örvendezzetek a' miken én: én pedig az emberek üdvőſségén örűlők: az-okáért a' ti örömetek-is ollyan légyen. Merőgy léſztek erőſsek a' harczolásra; és az emberek üdvőſségéről-való reménségért, a' veſzedelmekkel nem gondoltok. ſőt azon nem kevés örömetek léſzen, hogy az Atyának akarattya, a' ti réſzetekről, tehetségtek-ſzerént bé-tellyeſedik: ki azt akarja, hogy minden ember üdvőzűllyön, és az Igaſságnak iſméretire jőjön. Bétellyeſedik pedig a' ti örömetek; az-az, valóságos és álhatatos léſzen, mivelhogy olly dolgokról léſzen, mellyek nem el-múlandók és heába-valók, hanem igazán örömre méltók.

D

[b] Tr. 83. in Io.

Harmadſzor: Sz. Agoſton [b], arról az örömről magyarázza, mellyel a' Kriſtus, Iſtenſége-ſzerént, őröktől-fogva örvendezett a' mi üdvőſségünkért, mellyet rendelt, és látott: melly örőm ő-benne mindenkor vólt; de mi-bennünk nem vólt, mert mi ſem vóltunk. Akkor mondatik pedig mi-bennünk lenni, midőn nékünk az Iſtentől az üdvőſségre-való Malaſzt adatik; melynek eléve-való látásán, őröktől-fogva örvendezett a' Kriſtus. Mint-ha azt mondotta-vólna: Ezeket, mondottam néktek, hogy az, a' miért én őröktől-fogva örvendeztem, ti-bennetek légyen; tudni illik, a' Malaſzt, és az üdvőſség: a' ti örömetek pedig, mellyel örűltök az én-velem-való létetekért, bé-tellyeſedgyék, mindenkor elébb-elébb menvén a' jóban, miglen az örök boldogságba jutsok. E' két dologból, meg-tanúlhattyuk, mi légyen elégséges és méltó oka a' mi örömünknek: az, tudni illik, hogy felebarátunkat ad üdvőſségre ſe-

gítsek-

géthettyük, és magunkban érezzők az Isten Malaſztyának valami jelek; mivelhogy ezen dolgokon örvendezett a' Krisſus-is. Melyből nyilván ki-tetſzik, melly igen meg-chalatkoznak azok, kik e' világi el-múlandó dolgokon örvendeznek, mellyeknek vége örők ſiralom és gyalázat léſzen; a' mint Salomon jelenti, mondván [c]: *A' vevetés fájdalommal egyelittetik, és az öröm végét ſiralom foglallya-el.* A.

[c] Prov. 14. 13.

Negyedſzer: Némellyek azt mondgyák; hogy Urunk azt az örömet nevezi övének, a' mellyet ő ſzerez az emberek ſzívében: miképpen hogy az mondatik ő Békeségének-is, a' mellyet ő ád az ő Híveinek. Ez pedig az Öröm, a' Lelki dolgokról, és az Iſteni ſzeretetről vagyon, és az örők üdvösségnek reménségéről: melly örőm, minden világi dolgokról-valo bánatot fellyül-halad. Mint-ha Urunk azt mondotta-vólna: Ezeket ſzóllottam néktek, hogy ti-bennetek a' Lelki és Mennyei örőm légyen, mellyet én ſzoktam az enyimekben ſzerzeni. Ez ti Örőmetek; mert ti fogtok azzal örvendezni: Tellyes; mert valóságos, és álhatatos. Ebből-is azont tanúlhattyuk; hogy, tudni illik, nem kell e' világi örőmet keresnünk, hanem a' Lelkit és a' Mennyeit.

Ötődſzör; Imigyen magyarázhattyuk az Urunk mondását: Ezeket ſzóllottam néktek, hogy én-bennem maradgyatok, és az én parancſolatimat meg-tartsátok, és az én hozzátok-valo ſzeretetemet: és viſzontag, a' ti én-hozzám-valo ſzeretetetőket meg-őrizzétek, hogy az én örőmem, az-az, a' mi engem örvendeztet, ti-bennetek maradgyon, és álhatatos légyen. Ekkidig azon örvendeztem, hogy én Tanitványim vattok, és hogy én-bennem maradtatok: ezeket pedig azért ſzóllottam, hogy ez-után-is ollyanok legyetek, és az én felőletek-valo örőmem meg-maradgyon. Valóban nagy okát jelentette ezzel Urunk, a' Tanitványok álhatatos meg-maradásának: mert min kell inkább igyekezni a' jó Tanitványnak, mint azon, hogy Mesterének örőmet ſzerezzen? Az-okáért, ez a' mondás, *Hogy az én örőmem ti-bennetek légyen*, annyit tészen, mint-ha azt mondotta-vólna; hogy örvendezzek rajtatok. Akkor mondatunk pedig valakin örvendezni, midőn valami örőmre-valo okot találunk benne. Igy mondgya vólt Szent Pál [d]: *Tellyesitsétek-bé az én örőmömet*: az-az, Igyekezzetek azon, hogy ollyanok legyetek, kiken örvendezhessek. Es ismét [e]: *Ti vattok a' mi dichőségünk és örőmünk*: az-az, ti vattok oka a' mi dichőségünknek és örőmünknek. Illyen módon beſzélget Urunk-is. Ezeket ſzóllottam néktek, hogy az én beſzédemmel ollyanná tennélek titeket, kiken mindenkor örőmem lehetne: az pedig úgy léſzen-meg, ha én-bennem maradtok: az-az, ha álhatatosok léſztek a' Hitben, Szeretetben, és tőlem vőtt tudományban. B. C. [d] Phil. 2. 2. [e] 1. Theſſ. 2. 20.

Hogy pedig örvendezett-légyen a' Krisſus az ő Tanitványin, hogy az ő tanitását bé-vőtték, és követték, ő-maga meg-vallotta; a' mint Szent Lukách jelenti, mondván [f]: *Azon órában örvendeze a' Szent Lélekben, és monda: Hálát adok neked Atyám, mennynek és földnek Ura, hogy el-rejtetted ezeket a' bölcſektől és okoſoktól, és meg-jelentetted azokat a' kiſdedeknek.* Ezt kivánta azért Urunk az Apoſtoloktól, hogy ebben meg-maradván, az ő örőmét félben ne ſzakaſztanák. Es, hogy azt örőmesben meg-chelekednék, azt-is utánna vetette; *Hogy a' ti örőmetek bé-tellyeſedgyék.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Nem chak engem örvendeztettek, a' miket néktek ſzóllottam, de a' ti örőmetek-is bé-tellyeſedik: mert azt nyeritek véle, a' min nagy és tekélletes örőmetek léſzen, és a' mit leg-inkább kivántok; tudni illik, hogy mindenkor én-velem legyetek, és ſoha tőlem el ne ſzakadgyatok. azt pedig bizonnyal úgy viſzitek végbe, ha meg-chelekeſzitek a' miket mondottam néktek. Az-okáért, ſemmit el nem titkoltam, hanem mindeneket ki-nyilatkoztattam, hogy én-is örvendezheſſek ti-bennetek, és ti-is meg-nyerheſsétek a' min valóban örvendezhetſetek. D. [f] Luc. 10. 21.

Mind ezekből ki-tetſzik, minémű ſok, és jeles Okokkal intette Urunk az Apoſtolokat, hogy ő-benne maradgyanak, és tőle el ne ſzakadgyanak. Azoknak pedig mi-bennünk-is helye vagyon, és azok minket-is illetnek. Az-okáért méltó, hogy azokat jól eſzünkbe vegyük; és minden-képpen azon igyekezzünk, hogy a' Szent György Mártyr példáját követvén, ſemmi okon a' Krisſus Hititől és Szeretitől el ne távozzunk, hanem mindeneket érette adgyunk, és még életünket-is: hogy azzal a' mi kegyes Üdvözitőnknek, a' ki mindenre reá ſegét az ő Szent Malaſztyával, örőmet ſzerezzünk, és a' mi örőmünk-is tellyes és tekélletes légyen az örökké-valo Bóldogságban: mellyet engedgyen minnáiunknak a' kegyes Isten, az ő

áldott Szent Fiának érdemiért,

Amen.

A

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

a Num. 13. 3.

MOyſeſnél azt olvaſsuk [a]; hogy ő az Iſten parancholattyából, Tizen-két férfiat küldött az Igéret-földének meg-kimlélésére: kik el-járván hivattallyokban, hogy a' Földnek jó-vóltáról nyilvábban-valo bizonyságot tehetnének, le-mettſzettek egy ſzőlő-veſzſzőt az ő ſzőlőjével, és azt két férfiu rúdon vitte-el. Ez, a' Kereſzten-függő Kriſtuſt példázta; a' mint Sz. Bernárd [b], és több Sz. Atyák-is irják: ki az Igéret-földéből, a' Szűz Mariából ſzületett; a' mint Iſaias megjövendölte [c]. A' két terh-hordozók, kik a' ſzőlő-gerezdet vitték, Jóſue és Káleb vólt; a' mint Sz. Ambrús irja [d]: mint-hogy chak ők dichérték az Igéret-földét a' Židóknak [e]: és, a' mint Sz. Agoſton irja [f], a' két Teſtamentomot, vagy a' két Teſtamentom-béli Híveket példázták. Mert a' Židók, a' Kriſtus-előtt mentek; a' Kereſztyének pedig, utánná. A' Kereſztyén, a' Kriſtuſtól ſzerzett ődvőſséget ſzemei-előtt hordozza: a' Židó pedig, hátat mutat néki. mert a' Kereſztyén, ſzolgálván a' Kriſtuſnak, tiſzteli őtet; a' Židó pedig, gyalázattal illeti. Arra int pedig bennünket a' Sz. Doktor, hogy az ollyan ſzent terhet le ne rázzuk nyakunkról. Ugy vagyon, hogy Urunk a' mái Evangéliomban magát Szőlő-tőnek nevezi, a' Tanitványit pedig Szőlő-veſzſzőknek; jelentvén, hogy úgy külömbőzött ő az Apoſtoloktól, mint a' Szőlő-tő a' veſzſzőktől; mivelhogy ő-tőle vőtték a' Malaſztot, és ő-nála-nélkül ſemmit nem chelekedhettenek: de ugyan a' Szőlő-veſzſzőhőz-is haſonló vólt; mivelhogy ő-tőle ſzármaztak a' drága ſzép Szőlő-gerezdek, a' Mennyei tudomány, a' Lelki ajándékok, és jó pélkák: melyről máſutt ſzóllok. E' moſtani Predikátzióban pedig,

b Serm. 44. in Cant.
c Iſa. 7. 14.
d Serm. 72. de S. Cyprian.
B
e Nu. 13. 31. & 14. 6.
f Serm. 100. de Tempore.

I. Meg-mutatom, hogy Kriſtus Urunk igaz Szőlő-tő.

II. Meg-mondom, Mi módon lehetünk mi ő-benne jó és igaz Szőlő-veſzſzők.

C

ELSŐ RESZE.

A' Kriſtus méltán haſonlitotta magát a' Szőlő-tőhőz: Elsőben; Mert, a' mint a' mái Evangéliomban jelentette, az Atyától, mint fő és bőlch Szőlő-miveſtől plantáltatott: kinek plantálását, egyébnek nem-is tulajdoníthattyuk, hanem az Iſtennek; a' mint az Angyal nyilván jelentette a' Szűz Mariának, mondván [g]: *A' Sz. Lélek ſzáll te-reád, és a' Magaſság bélinek ereje meg-árnyékoz téged: Es azért a' Szent-is, melly tőled ſzülettetik, Iſten Fiának hivattatik.* Azont jelenti Sz. Pál-is, mondván [h]: *Elbüldé az Iſten az ő Fiát, ki aſzſzony' állatból lőtt.* Mert, noha a' Kriſtus, emberi terméſzete-ſzerént vólt Szőlő-tő, és a' ſzerént vóltak az emberek ő-benne Szőlő-veſzſzők: mindazáltal, ha Iſten nem lőtt-vólna, a' gyümölchőzéſre-valo erőt nem adhatta-vólna az embereknek. Azon-képpen, noha emberi terméſzete-ſzerént, ember-által ſzülethetett-vólna: mindazáltal, hogy az emberi terméſzet az Iſtenséggel egy ſzemélyben ſzerkeztetnék, emberi erőtől nem lehetett, hanem arra Iſteni hatalom kivántatott. Az-okáért, a' Szőlő-tőnek plantálója, chak a' mennyei Szent Atya vólt, és más nem-is lehetett.

g Luc. 1. 35.
h Gal. 4. 4.

D

Máſodſzor; Igaz, és jó Szőlő-tő vólt a' Kriſtus: mert, mi-képpen a' Szőlő-tő hogy jó légyen, Hegyen plantáltatik; (és Magyar nyelven, még a' lapály helyen-valo ſzőlő-kerteket-is Szőlő-hegynek nevezik, mint Nagy-Szombatnál az Ürge-hegyet, és a' Király-hegyet:) azon-képpen a' Kriſtus, mint fő, és igaz Szőlő-tő, valóságos Hegyen plantáltatott; a' mint majd meg-mutatom. Hogy a' Hegyes föld légyen alkolmatos a' ſzőlő plantáláſra, a' kapáſoknál-is nyilván vagyon. és *Virgilius*, a' Paraſzt embereknek imigyen irt [i]: *Fluminibus ſalices, eraſtiſq; paludibus alni; Naſcuntur ſteriles ſaxoſis montibus orni: Littora myrtetis lætiſſima: deniq; apertos Bacchus amat colles*: az-az; A' fűz-fát a' folyó-vizek-mellett kell ültetni, az eger-fát a' mocháros tóknál; A' gyümölchtelen gyertyán-fa a' kő-ſziklás hegyen terem: A' víz-partokon a' myrtus-fák: A' Szőlő-tő pedig, a' ſzabad-égű halmokat, vagy hegyeket ſzereti. Ezt jelenti a' Sz. Irás-is. Mert, az Iſraël nemzetségét, Szőlőkhöz haſonlitván Dávid, azt mondotta [k]: *Bé-fodte a' hegyeket az árnyéka.* Iſaiás-is, arról ſzólván mondotta [l]; hogy *az ő Szerelmeſének Szőlője, magas kövér halmon vagyon.* A' mi Szőlő-tővünk azért, valóban magas Hegyen plantáltatott: mert a' Szűz Mariában fogantatott, és ő-tőle ſzületett:

i Lib. 2. Georg.
k Pſ. 79. 11.
l Iſa. 5. 1.

ki az

ki az a' Hegy vólt, melyről Dániel Próféta emlékezvén, azt mondotta [m]; hogy egy Kő, kéz-nélkül vágatott-ki belőle: melly Kő, az-után nagy Heggyé lőtt, és bé-töltötte az egész földet.

Hegy vólt a' Szűz Maria, az ő cselekedetinek magas-voltáért; mellyel minden teremtett-állatot felyül-haladott: úgy hogy nem ok-nélkül mondhattyuk ő-felőle Dáviddal [n]: *Az ő fundamentomi a' Szent Hegyeken*: mert a' Szűz Maria, az egyéb Szentekneк magaſságán helyheztette fundamentomit: az-az, a' mi a' többi Szentekben leg-nagyobb tekélletesſégnek láttatott, az a' Szűz Maria szentségének kezdete vólt. Igy magyarázza Sz. Gergely [o]. Iſaiásnak ama' mondását [p]: *Az utólsó napokban el-készittetik az Ur Háza hegye a' Hegyek tetején*: mert, úgy-mond, a' Szűz Máriának magaſsága, minden Szentek-fölött tündöklött. Továbba; Hegy vólt a' Szűz Maria, kiváltképpen a' Szűzeſségnek magas-voltáért: melly az Ó Teſtamentomban példáztatott, ugyan de kevés aſzſzony állatoktól gyakorlattatott: de az Uj Teſtamentomban-is nẽ parancholtatott, hanem tanátsúl adatott; a' mint Sz. Pál jelenti, mondván [q]: *A' Szűzekről nincs parancholatom az Urtól: tanátsot adok pedig.* Urunk-is emlékezvén arról, azt mondotta [r]: *A' ki meg-fogháttya, fogja-meg.* Annak-fölőtte; Hegy vólt a' Maria, a' nagy Alázatoſságért-is: mellyet leg-inkább tekíntett az Ur ő-benne [s]. 'S nem-is illett kevély Anyától szűletni annak, a' ki a' kevélységnek meg-rontására jőtt e' világra, és az alázatoſságnak ajánlására, mind tanitáſsal, 's mind példával: a' mint az ſem illett, hogy a' makula-nélkől-valo Iſtent és embert, más szűlné, hanem a' tiſzta Szűz. Ne módgya azért senki e' Hegyről, a' mit Dávid mondott a' Gelboë hegyeiről [t]: *Gelboë hegyei, ſe harmat ſe eſső ne jőjenek reátok*: hanem, a' mit máſutt mondott [v]: *E' Hegy, melyen kedvellett lakni az Iſten, mert az Ur örökké lakja.*

Harmadſzor; Igaz jó Szőlő-tő vólt a' Kriſtus, a' Gyümőlchnek bővségéért: mert kichiny-vóltához-képeſt, egyéb fákat meg-halad a' szőlő-tő gyümőlchözésben; a' mint Dávid-is jelenti, mondván [x]: *A' feleséged mint a' bőven-termő Szőlő-tő a' házad falai-közőt.* Azt írja *Pierius Valerius* [y]; hogy a' Szőlő-tő a' bőv terméſnek, vagy gyümőlchözéſnek példája: mert, noha olly gyenge fája vagyon, mindazáltal ſok és nagy gyümőlche vagyon; mint a' Kánaán földe-béli vólt, mellyet két ember vitt rúdon [z], melyről azt írja *Philo*, hogy chak egy gerezd vólt, és az Irás-is chak egyről emlékezik. *Plinius* azt írja [a]; hogy a' belső *Aſiá*ban, olly Szőlő-gerezdek teremnek, mint a' tehén tőlgye, mint a' fazék, mint egy kis gyermek. Nagyobbat mondnak *Euphorus* és *Metrophanes*, *Pierius Valeriuſnál* [b]; és *Stephanuſnál* [c]; hogy a' Kiſsebbik *Aſiá*ban, *Eucarpia*-nevű helyé, olly nagy Szőlő gerezdek teremnek, hogy eggyel-is meg-terhelhetni a' ſzekeret: sőt, hogy a' ſzekér el-is tőrőtt annak terhe-alatt: és azért nevezték a' helyt *Eucarpiá*nak, az-az, Bőv-terműnek. 's azért kőlötték a' Régiek, hogy azt a' Váraſt *Jupiter*, *Cereſ*nek és *Bacchus*nak lakó-helyűl adta, úgy-mint a' Gabona- és Bor-iſteneknek. Gondolom, hogy az nem olly erős ſzekér vólt, mint a' minémüekkel mi élünk: vagy, ha olyan vólt, hamarébb el-tőrött-vólna az ollyan hazugság-alatt, hogy-ſem egy Szőlő-gerezd alatt. Hihetőbbet ír *Strábo* [d]; hogy két lábnyi, és két könyöknyi Szőlő-gerezdek találtatnak. Én-is azt mondhatom, hogy Olaſz-orſzágban, fő-képpen *Lombardiá*ban a' Szőlő-tőnek veſzſzeit ſzil-fákra fel-ereſztik, mellyeken annyi ſzőlő terem, hogy egy ſzil-fáról egy ſzekér ſzőlőt ſzedhetni. De ez a' kár-mint légyen; az bizonyos, hogy ſenkin Jóſzágos cselekedeteknek több, nagyobb, jobb, és főbb gyümőlchi nem termettek, mint a' Kriſtuſon: kinek gyümőlchét meg-ízlelvén ſzámtalan *Mártyrok*, *Confeſſor*ok, és Szűzek, ők-is chodálatos ſok jó gyümőlchöt hoztak, mellyekkel valóban meg-rakodott minden időben az Anyaſzentegyház tár-háza. Erre intett minket-is Urunk a' máſi Evangéliomban: ki Szőlő-veſzſzőknek nevezvén, azt mondotta [e]; hogy az ő nemyei Sz. Atyja, mint Szőlő-mives, *Minden Szőlő veſzſzőt, melly ő-benne gyümőlchöt nem hoz, el-vetteſſen; és mindent a' melly gyümőlchöt hoz, meg-tiſztitván, hogy több gyümőlchöt hozzon.*

Noha pedig minden Jóſzágos cselekedeteknek jeles példáit találhyuk a' Kriſtusban: mindazáltal, azt kivánta kivált-képpen, hogy őtet az Alázatoſságban, és Szeretetben köveſsük. Az Alázatoſságról, mint a' Jóſzágos cselekedeteknek erős fundamentomáról, nyilván mondotta [f]: *Tanúlljatok tőlem, mert ſzelid vagyok, és alázatos-ſziwű.* Es midőn példájával-is meg-mutatta vólna, meg-moſván Tanitványinak lábokat, azt mondotta [g]: *Ha én meg-moſtam a' ti lábaitokat, Ur és Adeſter lévén; ti-is tartozzatok vele, hogy eggyik a' máſik lábait meg-moſsa. Mert példát adtam nektek, hogy a' mint én cselekedtem vélletek, ti-is úgy cselekedjetek.* A' Szeretetről pedig, melly a' jóſzágos cselekedeteknek tekélletesſége, sőt a' Tekélletesſégnek is kötele [h], azt módotta Urunk [i]: *Uj parancholatot adok nektek, hogy ſzereſſétek egy-máſt, a' mint titeket ſzerettelek.* A' máſi Evangéliom-után pedig [k]: *Ez az én parancholatom, hogy ſzereſſétek*

m Dan. 2. 34. 35.
n Pſ. 86.
o In exp. ſ. lib. 1. c. 2.
p Iſa. 2. 2.
q 1. Cor. 7. 25.
r Mat. 19. 12.
s Luc. 1. 48.
t 2. Reg. 1. 21.
v Pſ. 67. 17.
x Pſ. 127. 3.
y Lib. 35.
z Num. 13. 24.
a Lib. 4. c. 1.
b Lib. 53.
c Lib. de Urbibus.
d Lib. 2. 11. & 15.
e Ioan. 15. 1. 2.
f Matt. 11. 29.
g Ioan. 13. 14. 15.
h Col. 3. 14.
i Ioan. 13. 34.
k Ioan. 15. 1.

A

egy-máſt, a mint ſzerettelek titeket. Mint-ha azt mondotta vólna: Mivelhogy ſok okokkal intettelek arra, hogy én-bennem maradgyatok, és annak jeléül az én parancholatimat meg-tartsátok: azok-közzül, ez kivált-képpen enyim; és azt kívánom, hogy azt fő-képpen meg-tartsátok, tudni illik, hogy ſzeretiſétek egy-máſt. Tudom, hogy Sz. Agoſton azt mondgya [l]; hogy Urunk azért emlekezett chak e' parancholatról, ő Parancholattyának mondván, hogy abban a' többi parancholatok is bé-foglaltatnak. mert a' ki felebáratttyát az Iſtenért ſzereti, kétség-nélkül az Iſtent-is ſzereti: és ha felebaráttyát ſzereti, ſemmit ellene nem cheleketzik, ſemmiben meg nem károſittya, ſe meg nem háborittya. mert, a' mint Szent Gergely irja [m], A' Szeretet a' parancholatoknak gyökere. Én pedig azt-is mondom, hogy Urunk e' Parancholatot nem azért mondotta övének, hogy más parancholati nem vólnának, vagy azoknak meg-tartását nem kivánná; hanem, tudván ezt leg-ſzükségesbnek lenni, azt akarta fő-képpen ajánlani hogy meg-tartſuk. Mint a' melly Aryának több fiai vannak; és a' leg-ſzerelmesbről, vagy engedelmesbről azt mondgya: Ez az én fiam: azzal nem tagadgya meg a' többi fiait; hanem azt jelenti, hogy azt leg-inkább ſzereti, és a többinél nagyobra böchüli.

[l] Tract. 83. in Ioan. Precipit quod verumquandoque ſale, & ipſum magis.
[m] Hom. 38. in Evang.

B

Negyedſzer: Igaz és jó Szőlő-tő vólt a' Kriſtus, a' Gyümölchnek édeſségére; mint-hogy a' Szőlő gyümölche igen kedves és gyönyörüſséges. Midőn a' fák, azt mondották a' Szőlő-tőnek [n]; *Jöj-el, országolly rajtunk*: azt felelte: *Vallyon el-hagyhatom-e boromat, melly meg-vidámittya az Iſtent és az embereket, és a' többi fák-között felemeltethetem-e?* Dávid-is azt mondotta [o], hogy *A' Bor meg-vidámittya az ember ſzivét.* A' Bölchnél azt olvaſsuk [p], hogy *A' Bor a' vigaságra teremtetett eleitől-fogva, és nem a' részegségre.* Es; hogy, *A' léleknek 's a' ſzívnek vigasága, a' mértekletesſen ivott Bor.* Salomon pedig azt irta [q]: *Adgyatok bort azoknak kik keſerves ſzívvel vannak: igyanak, és feletkezzenek-el ſzegénységökről, és az ő fajdalmokról meg ne emlekezzenek többé.* Azt irja *Pierius Valerius* [r]; hogy a' Szőlő-tő mindeneknél vigaságot példáz; nem chak az Egyiptuſi Bölcheknél, hanem a' Görög és Deák Filoſofuſoknál-is, és Poëtáknál. *Sócrates* azt mondotta *Xenophonnál* [s]; hogy a' Bor úgy oka a' vigaságnak, mint az olaj a' lángnak, midőn tűzbe vetik. Ez igen illik a' Kriſtushoz: kiben, valami vagyon, merő örőm és vigaság: leg-gyakrabban a' Békeségről és Szeretetről beſzéllett: mindeneket vigaſztalt és biztatott; mint mikor a' Náimi Özvegynek, ki a' meg-hólt eggyetlen-egy fiát ſiratta, azt mondotta [t]; *Ne ſírj*: és az Ina-ſzakatt embernek [u]: *Bizzal el fiam, meg-bochátttatnak néked a' bünéd.* De még *az igája-is gyönyörüſséges, és a' terhe könyü* [x]. Ezt meg-jövendölte Iſaias, mondván [y]: *Nem kiált, ſem ſzemélyt nem válogat, ſem nem hallattatik oda-ki az ő ſzava. A' meg-repedezett nádat meg nem rontya, és a' füſtölgő gyertya-belet meg nem éltya: igaſságban ſzolgáltat ítéletet. Nem lészen ſzomorú, ſem háborgó, mig nem ítéletet tészen a' földön, és az ő törvényét várják a' Szigetek.* Ezért, a' Publikánuſok és Bűnősök, bátorságoſsan járúltak hozzája, és halgatták őtet [z], 's véle-is őttek. Ninch nyomorúltabb dolog a' Bűnnél, kegyetlenb az Ördögnél, keſervesb a' Halálnál: mellyeket mind el-fogyatta az édes Jesus; A' Bűnt meg-bochátván, és annak meg-bochátására ſzolgainak-is hatalmat adván [a]: *Meg-gyógyitván mindenecket, a' kik az Ördögtől le-nyomattattak vóltak* [b]: és a' Halált úgy meg-győzven, és ſzelidittvén, hogy már ſokan nem hogy rettegnének tőle, hanem ugyan örvendeznek néki.

[n] Iudic. 9. 12. 13.
[o] Pſ 103. 15.
[p] Eccli. 31. 35. 36.
[q] Prov. 31. 6.
[r] Lib. 53.
[s] In Symp.

C

Mondaná valaki: A' Bor gyakorta ſzomorúságot-is ſzerez, mert ſok nyavalyának és nyomorúságnak oka. Ugy vagyon: de az nem a' Bor vétke, hanem azé a' ki gonoſzúl él véle. mivelhogy ninch-is olly ſzent és jó dolog, mellyel a' gonoſz-akaratu ember veſzedelmére ne élhetſen: holott még a' *Kriſtus-is ſokaknak romlására vólt* [c]; a' mint a' Vén Simeon meg-jövendölte. Es azért mondotta Sz. Pál-is [d]; hogy *A' meg-feſzitetett Kriſtus, a' Zsidóknak botránkozás vólt, a' Pogányoknak pedig bolondság.* Nem kell azért a' mi Szőlő-tővünk Borától félni, az-az, a' Kriſtus Malaſztyától. Mert, ha a' közönséges Bor, *az Iſtentől el-ſzakaſztya a' bölcheket* [e]: de a' Kriſtus Bora az Iſtenhez kapchol bennünket; a' mint Urunk jelentette, mondván [f]: *A' ki éſzi az én Teſtemet, és iſzſza az én Véremet* (melly a' Malaſztnak kút-feje:) *én-bennem lakik, és én ő-benne.* Ha a' közönséges *Borban bujaság vagyon* [g]: a' Kriſtus bor Szűzeket nemző [h]. Ha a' közönséges *Bor háborgást ſzerez* [i], és ſebeket [k]: a' Kriſtus bora Békeséget ſzerez, és ſebeket gyógyit [l]. Ha a közönséges Bortól-való réſzegség, ki-rekeſzt az örők bóldogságból [m]: a' Kriſtus Bora bé-viſzen abba; a' mint Dávid jelenti, ſzólván a' Illyektől az Iſtennek [n]: *Meg-réſzegſzenek a' te Házad bőſségéből, és a' te gyönyörſéged patakjából itatod őket.*

[c] Luc. 2. 34.
[d] 1. Cor. 1. 23.
[e] Eccli. 31. 2.
[f] Ioan. 6. 57.
[g] Eph. 5. 18.
[h] Zach. 9. 17.
[i] Prov. 20. 1.
[k] Prov. 23. 29.
[l] Luc. 10. 34.
[m] 1. Cor. 6. 10.
[n] Pſ. 35. 9.

D

Ördöſzör: Igaz és jó Szőlő-tő a' Kriſtus, az ő Veſzſzeinek ki-terjedéſzéért. A' gyökeréhez-képeſt, a' Szőlő-tő minden fáknál inkább ki-terjeſzti veſzſzeit, ugy hogy gya-

kotta egy egész háznak falait bé-fogja, és nagy öreg szil-fának minden ágait el-follya. Azért, midőn a' régiek Szőlővel álmodoztak, szerentsés dolognak tartották. Azt irja *Pierius Valerius* [o]; hogy *Astyages* azt látta álmában, hogy a leányának *Mandané*nek méhéből, egy Szőlő-tő nevekedett, melly a' szőlő-vesszeivel egész Ásiát bé-árnyékozta: és nagy szerentsésen bé-tellyesedett az álom. mert Czirus, az *Astyages* unokája, birodalmát nagy széles Tartományokra ki-terjesztette. Ennek helye vagyon a' Krisztusban: kinek Anyaszentegyháza a széles világon ki-terjedett, mineku-tánna az Apostoli Tanitóknak *zengésök minden földre ki-ment, és a' föld kerekségе határira az ő igéjek* [p]. Erről érthettyük a' Dávid mondását [q]: *Ki-terjesztе az ő veszedelmit a' tengerig: és a' folyó-vizig az ő jövését.* Innét mondotta az Atya-Isten az ő Szent Fiának, Isaiásnal [r]: *Kevés nékem, hogy szolgám légy a' Jákob nemzetségének fel-állatására, és az Izrael töpreinek meg-téritésére: Imé világosságul adtalak téged a' Pogányoknak, hogy Üdvözitsém légy a' földnek végső határáig.* De a' mái napig-is tovább terjed, és az Evangélium világossága sok Pogány nemzeteknél tündöklik: úgy hogy, a' mi kár lőtt az Isten-Szőlőjében, a' magunk és szomszédink Országiban, a' tévelygések-miatt, azt helyére hozta nyereséggel-is, sok Pogányoknak meg-téréſe *Judeá*ban, *Japoniá*ban, *Chiná*ban.

Harmadszor: A' Krisztus igaz Szőlő-tő, a' Munkához-képest. A' Szőlő-tő, hogy gyümölchöt hozzon, minden fáknál többmunkát kiván: a' Krisztus-is, hogy nékünk a' fő-szágos cselekedeteknek nyilván-valo példáit elönkbe adná, sok munkát és fáradságot vött-fel; mellyek ugyan hasonlók-is voltak a' Szőlő-körül-valo munkákhoz. Mert a' Szőlőt, meg-kapállyák: Dávid azt mondgya, Urunk képében [s]: *Meg-lyuggatták kezeimet és lábaimat.* a' Deák ige, *Foderunt*, annyit tészen, mint Meg-kapálták, vagy Meg ásták. Ha a' Szőlőt meg-ganejozzák: Urunknak drágalátos szent orczája, az undok rothákkal meg-ganejoztatott. Azért mondotta a' Próféta-által [t]: *Az én orczámat el nem fordítottam a' reám pökdösőktől.* Ki noha *Ékes-ábrázatú* volt az emberek fiai-fölött [v]: mindazáltal azt mondotta felőle Isaias [x]: *Nincs néki szine, sem ékessége.* Ha a' Szőlőt meg-metszik, fő-képpen mikor gyermekéd: Urunkat, mikor nyolczadnapi gyermek volt, környűl metélték [y]: az után pedig, egész testét keményen megostorozták [z]. Ha a' Szőlőt meg-levelezik, vagy inkább a' leveleit el-szedik, mellyekkel neminémű képpen fel-ruháztatik: a' Krisztusnak minden ruháit le-vonták, el-osztották, vagy sorsra hánták; a'mint ő képében mondotta Dávid [a]: *El-osztották magoknak ruháimat, és a' ruháimra sorsot vetettek.* Ha a' Szőlőt karohoz kötözik: a' Krisztust ugyan a' Kereszthez szegezték; melyre-nézve mondotta [b]: *Én ha fel-magasztaltatom a' földtől, mindeneket magamhoz vonszok.* Es úgy lőtt: mert leg-ottan magához vonta az eggyik Tolvajt; a' Századost; és azokat, kik *mellyőket vervén visszа-térték* [d]. Végezetre, ha a' Szőlő gyümölchét sajtó-alá veték: Urunk azt mondotta a' Prophétánál [e]: *A' sajtót eggyedül nyomtam.* Es, hogy többről ne emlekezzem, azt mondotta Dávidnál [f]: *Munkában vagyok én ifiuságomtól fogva.*

Heredször: Igaz Szőlő-tő a' Krisztus, a' gyümölchnek meg-tartásáért. Mert, a' mint a' Szőlő gyümölchét hogy meg ne rothadgyon, attól kell óltalmazni, hogy a' földet ne érje: Urunknak cselekedetit a' föld rothadása nem érte. mert, sem földi hasznot nem kereſett azokkal, sem emberi hiu dicsőséget, mindeneket az ő Mennyei Sz. Attyának tisztességére rendelvén. Azért mondotta a' Zsidóknak [g]: *Tisztelem az Atyámat.* Es [h]: *Én nem keresem az én dicsőségemet.* Az Attyának pedig [i]: *Én téged dicsőítettelek a' földön: a' munkát el-végheztem, a' melyet nékem adtál hogy meg cselekedgyem.*

Nyolczadszor: Igaz Szőlő-tő a' Krisztus, az Árnyékáért és Vitágáért. A' Szőlő-tő árnyéka egésséges, és a' fáratt embert erejét meg-újíttya; a' virága pedig olly gyönyörűséges, hogy az embert meg-vidámittya: a' Krisztus pedig, a' munkáikodókat, és meg-terheltetteket magához hitta; azt igérvén, hogy meg-nyúgottya őket [k]. Ert jol tudta a' Meny-aszszony; és azért mondotta [l]: *Annak árnyékában, a' kit kívántam, ültem: és az ő gyümölche édes a' torkomnak.* Es [m]: *Utánnad futunk a' te kenetid illatyára.*

Végezetre: A' Krisztus igaz Szőlő-tő, a' Szőlő-veszszőkhöz-képest. A' Szőlő-tő táplállya és élteti a' Szőlő-veszszőket, úgy hogy a' nélkül semmi gyümölchöt nem hozhatnak, sem nem élhetnek: az emberek-is, a' Krisztus Malasztya-nélkül, semmi üdvösségre-valo gyümölchöt nem hozhatnak, sem lélek szerént nem élhetnek, semmi erejek nem lévén; a' mint az Első Predikátzióban meg-mutattam, és a' következendőben-is meg-mutatom.

o Lib. 33.

p Psal. 18. 5.
q Psal. 79. 12.
r Isa. 49. 6.

s Psal. 21. 17.

t Isa. 50. 6.

v Psal. 44. 3.
x Isa. 53. 2.

y Luc. 2. 21.
z Mar. 15. 15.

a Psal. 21. 19.

b Joan. 12. 32.

d Luc. 23. 48.

e Isa. 63. 3.
f Psal. 87. 16.

g Joan. 8. 49.
h Ver. 50.
i Joan. 17. 4.

k Mat. 11. 28.
l Cant. 2. 3.
m Cant. 1. 3.

A

II. RESZE.

EZekből könnyen meg-érthettyük, mi-okért nevezett minket a' Krisſtus Szőlő-veſzſzőknek; tudni illik, hogy mi úgy ſzükölködünk az ő Malaſztya-nélkül, mint a' Szőlő-veſzſző a' Tövének nedvetsége-nélkül: mellyet meg-gondolván, az Alázatoſságban mindenkor meg-maradhatunk, eſzünkben tartván a' Sz. Pál mondását [n]: *Mi chodád vagyon a' mit nem vötted? ha pedig vötted, mit dichekedel mint-hanem vötted-volna?* Továbbá; a' mint a' Szőlő-tő, és a' veſzſzők, haſonlók természetőkben: úgy nékünk-is eggyeznünk kell a' Kriſtuſsal, chelekedetinkben. Mert, *A' ki azt mondgya hogy a' Kriſtusban Lakik* (mint a' Szőlő-veſzſző a' tőben) *annak úgy kell járni a' mint ő járt* [o]: és őtet úgy kell követni, mint a' fiúnak az Atyját, a' tanitványnak a' Meſterét, a' ſzolgának az Urát; melly Három Okból, int minket Urunk a' követéſre. Mint Fiakat; midőn azt mondgya [p]: *Legyetek tekéletesek, mint a' ti Atyátok-is tekéletes.* és [q]; *Legyetek irgalmaſok, mint a' ti Atyátok is irgalmas.* Erre nézve mondotta Sz. Pál. is [r]: *Legyetek az Iſten követői, mint ſzeretmembers fiak.* Mint Tanitványokat pedig, és Szolgákat, int Urunk az ő követéſére, mondván [s]: *Ti engem Meſternek és Urnak hittok; és jól mondgyátok: mert az vagyok. Ha azért én megmoſtam a' ti lábaitokat, Ur és Meſter lévén: ti-is tartozztok vele, hogy eggyik a' másik lábait megmoſsa: mert példát adtam néktek,* &c. Noha pedig illik, Urunkat, Meſterünket, és Atyánkat mindenben követnünk, a' mennyire állapatunk engedi: mindazáltal fő-képpen azokban, a' mellyekért őtet a' Szőlő-tőhöz haſonlatoſnak mondottuk.

B

Elsőben: Hogy egyéb plántáláſt ſzívünkbe ne ereſzſzünk, hané a' melly az Iſtentől ſzármazik. Mert, *Valakik az Iſten Lelkétől vezéreltetnek, azok az Iſten fiai* [t]. Az-okáért, akár-mit mondgyó a' Világ; akár-mit kiváñyon a' Teſt: ha az nem eggyez az Iſtê akarattyával, és parancholattyával, ne engedgyünk annak, hané meg-veſsük. mert *Adóſsak vagyunk, nem a' Teſtnek, hogy a' teſt-ſzerént éllyünk: és, ha a' Teſt-ſzerént élünk, meg-halunk* [v].

C

Málodſzor: Hogy Hegyre mennyünk, és hegyen lakjunk; hogy azt mondhaſsuk [x]: *A' mi nyájaskodáſunk Mennyekben vagyon.* Mivelhogy Sz. Pál azt írja [y]: *Az oda-fel-valókat kereſsétek, a' hol a' Kriſtus vagyon, az Iſtennek jobján ülvén: az oda-fel-valókról elmélkedgyetek, nem a' földiekről:* mert *Nintsen itt maradandó Városunk, hanem a' jövendőt kereſsük* [z].

D

Harmadſzor: Hogy a' Jóſzágos chelekedetcknek nem imillyen amollyan aprólék, hanem valóságos és bővséges Gyümölchét hozzuk; nem chak a' Parancholatoknak meg-tartására ſzándékozván, hanem az Iſten Malaſztyával, a' Tanátſokra-is erőlködvén, egy ſzóval, ſemmi jót, a' mellyet meg-chelekedhetünk, el nem mulatván. Hallyad mit beſzél Sz. Pál [a]: *Atyámfiai, valamik igazak, valamik ſzemérmeteſek, valamik igaſságſzeréntvalók, valamik ſzentek, valamik ſzeretetre-valók, valamik jó hirűek; ha mi jóság, ha mi dichérete az oktatáſnak, azokról gondolkodgyatok. A' mellyeket tanúltatok-is, és vöttetek, és hallottatok, és láttatok én-bennem, azokat chelekedgyétek: és a' Békeségnek Iſtene leſzen veletek.* Nem elégſzik-meg Sz. Pál akár-mi kevés jóval, hanem minden-féle Jót kiván. Salomon-is azt irta [b]: *Valamit chelekedhetik a' kezed, ſzorgalmatoſsan chelekedd: mert ſe chelekedet, ſe okoſság, ſe bölcheség, ſe tudomány nem leſzen pokolban, a' hová te ſietſz.* Erre pedig, Két-Okunk vagyon fő-képpen: I. A' Jutalomnak a' mellyet várunk, nagy-volta. Mert, *A' ſzem nem látta, ſe a' fül nem hallotta, ſe az ember ſzívébe fel nem mentenek, a' miket az Iſten azoknak kéſzített a' kik ſzeretik őtet* [c]: A' ki pedig valakit ſzeret, valamivel kedveskedhetik néki, el nem múlattya. II. Mert nékünk a' Kriſtus el-jövetele-után bővségesb Malaſztunk vagyon, hogy-ſem az Ó Teſtamentom-béliéknek; kik mindazáltal, nagy és fő Igaſságra igyekeztek. Mert Dávidról az Iſten mondotta [d]: *Meg-találtam Dávidot a' Jeſſe fiát, a' ſzívem-ſzerént-való férfiat, a' ki meg-chelekeſzi minden akaratimat.* Zakariáſról pedig, és Erzébetről, azt irta Sz. Lukách [e]; hogy *Iſten-előtt Igazak vóltak, járván az Urnak minden parancholatiban, és igaſságiban, panaſz-nélkül.*

E

Ezt a' bővséges Malaſztot példázta a' Szőlő-veſzſző, melyről oda-fel emlekeztem [f]. Mert annak hordozói közőtt nagy külömbség vólt: úgy hogy, a' ki Elől-ment, az Ó Teſtamentom-bélieket példázván, hordozta ugyan a' terhet, de kevés haſznát vötte: az Utól-ménőnek pedig, ki az Uj Teſtaméntom-bélieket példázta, a' Szőlő-veſzſző árnyékot tartott; és ha éhezett, vagy ſzomjúhozott, kívánságának eleget tehetett; és azért nem olly nehezen viſelte a' terhet. Igy, a' kik a' Kriſtus El-jövetele-után hívattattunk, noha nehéz dolgokat hiſzünk, reméllünk, és chelekeſzünk: de az Iſtennek olly bővséges Malaſztyát véſzük; a' Sz. Léleknek annyi ajándékival élünk; annyi Szentségekbe réſzesülünk; annyi Sz. Iráſt hallúk, vagy olvaſunk, hogy, ha igazat akarúk módani, meg kell vallanunk, hogy a' Kriſtus igája gyönyörűséges, és az ő terhe könnyű [g]: a' kik pedig a' Kriſtus El-jövetele-előtt vóltak, a' Kriſtus Malaſztyának ſegéreſégét nem annyira érzették; és a' Törvény terhe-alat nyavalygottak; és azon panaſzolkodtak, hogy a' napnak terhét és hévségét viſelték [h], melyről módotta Sz. Péter [i]; hogy, ſem az Atyák, ſem ők el né viſelhetnek.

[n] 1. Cor. 4. 7.
[o] 1. Ioan. 2. 6.
[p] Mat. 5. 48.
[q] Luc. 6. 36.
[r] Eph. 5. 1.
[s] Ioan. 13. 13.
[t] Rom. 8. 14.
[v] Rom. 8. 12.
[x] Pſal. 3. 8.
[y] Coloſ. 3. 2.
[z] Heb. 13. 14.
[a] Philip. 4. 8.
[b] Eccleſ. 9. 10.
[c] Iſa. 64. 4. 1. Cor. 2. 9.
[d] Act. 13. 22.
[e] Luc. 1. 6.
[f] Num. 13. 24.
[g] Mat. 11. 30.
[h] Mat. 20. 12. Act. 15. 10.
[i] Act. 15. 10.

hetnek.

hették. Jól értette ezt Szent Pál: ki azt mondotta [k], hogy, Minnyájoknál bővebben munkálkodott; de nem ő (egyedül,) hanem az Isten Malasztya ő-vele. A' kinek szekere vagyon, akár-mi terhet-is könnyen oda vihet a' hová akarja: mellyet, ha szekere nem volna, chak meg sem mozdithatna: úgy a' kiben az Isten Malasztya vágyon, akár-mit-is fáradság-nélkül chelekeszik; mellyet a'-nélkül nem chelekedhetnek. Olyan azért mi-bennünk az Isten Malasztya, mint a' madarakban a' szárnyak, a' hajóban az evező-fa, a' kormány, és vitorlya; mellyekkel nagy sietséggel akkár-hová-is el-mehetnek, azok-nélkül pedig meg sem mozdúlhatnak.

Negyedszer: Hogy nyájaskodásunk, szelid és chendes légyen; Isteni szolgálatunk pedig, tellyes lelki vigasággal. Sz. Pálnak ama' módása-szerént [l]: *Minden keseredés, és harag, és boszszonkodás, és kiáltás, és káromlás, ki-vetessék közüllétek, minden gonoszsággal-együtt. Legyetek pedig egy-máshoz kegyesek, irgalmasok, meg-engedvén egy-másnak, mi-képpen az Isten-is a' Krisztusban meg-engedett-nektek.* Távúl estek ettől, a' kik minden kichiny dolgon busúlnak, és minden aprólékért patvarkodnak, mind magoknak, 's mind egyebeknek nyughatatlanságot szérezvén; és magokat minden lelki örömtől-is meg-fosztván, mellyet minden marhánál nagyobra kellene bőchülniek.

Örödször: Hogy a' mi Szeretetünk nagy széleſsen ki-terjedgyen: és, *A' mig időnk vagyon, mindenekkel jót chelekedgyünk, fő-képpen pedig a' Hitnek cheledivel*; a' mint Sz. Pál irja [m]: ki, fő-keppen a' Hitnek chelédiről emlekezvén, az-az, a' kik egy Hiten vannak velünk, a' többit ki nem rekeszti: tudván, hogy Urunk azt mondotta [n]: *Ha azokat szeretitek, kik titeket szeretnek, micsoda jutalmotok lészen? Nem azt chelekeszik-e a Publikánusok-is? És ha chak az atyátok-fiait köszöntitek, mit mivéltök többet? nem azt mivelik-e a' Pogányok-is?* Mellyet Urunk, példájával-is meg-mutatott, ellenségivel-is jól tévén.

Hatodszor; Hogy a' munkát és fáradságot ne reſtellyük. Ne gondollyuk azt, hogy a' Krisztus úgy szenvedett, és fáradott érettünk, hogy nékünk már ne kelleſsék fáradnunk: mert, *A' Krisztus szenvedett érettünk, nékünk példát hagyván, hogy az ő nyomdokit követſsétek*, úgy-mond Sz. Péter [o]. És, a' mint Urunk mondotta [p]: *A' Mennyeknek országa erőszakot szenved, és azt az erőszak-tévők ragadgyák-el.* Hallyad mit' mond másutt Urunk [q]: *Ha ki utánna akar jöni, tagadgya-meg magát, és vegye-fel az ő Keresztét minden nap, és kövesſen engem.* Nehéz és szünetlen dolgot kiván, a' minden-napi Keresztet hordozást: mert, *A' ki a' bajvivásban tusakodik-is, meg nem koronáztatik, hanem ha törvény-szerént tusakodik* [r]. És [s]: *Minnyájan, a' kik áhitatoſsan akarnak élni a' Krisztus Jesusban, üldöztetni szenvednek.* És [t]: *Sok háborúságok-által kell nékünk az Isten országába mennünk.* Dicsérte ugyan Sz. Pál a' Zsidókat [u], hogy *Marhájoknak el-ragadozását örömmel vették*: de, mint-ha az elég nem lőtt-volna, azt vetette utánna [x]: *Még szintén a' vérig nem tusakodtatok, a' bün-ellen viaskodván.* Mint-ha azt mondotta-volna: Tudom, és javallom, hogy a' Krisztust, és az igaz Hitet marhátoknál nagyobra bőchüllöttétek: de azzal köteleſségteknek eleget nem tőttetek; mert, ha kivántatik, véreteket-is ki kell ontanotok. És ebbé példát-is adott Sz. Pál: ki, a' Krisztus szolgájának nevezvén magát, meg-mutatta mivel bizonyitotta azt meg, mondván [y]: *Igen sok munkákban, a' tömlöczökben gyakrabban, a' verésekben mód-felett, a' halálokban gyakorta. A' Zsidóktól hét ször egy-kéan negyven chapást vöttem: Háromſzor veressettem meg vesszőkkel, egyſzer meg-kövezettem, háromſzor hajó-töréſt szenvedtem.* Sok egyéb háborusagit-is számlállya-elő, és vesszedelmit, a' mellyekben forgott a' Krisztusért; mellyeket végtére, vére-hullásával pechézlett-bé.

Hetedszer: Hogy a' Jó chelekedetekben más igyekezetünk ne légyen, hanem chak az Isten dichőssége: úgy hogy, se magunkat ne kelleſsük, se világi haſznot ne keresſünk, hanem annak tiszteletét, a' ki láttya a' rejtekben, és meg-fizeti [z]. Ezért mondotta Urunk [a]: *Úgy világoskodgyék a' ti világoſságtok az emberek-előtt, hogy láſsák a' ti Jó chelekedetiteket, és dichőitsék az Atyátokat ki mennyekben vagyon.* Mellyel semmit nem veszítünk: mert látván az Isten, hogy mi az ő dichősségét keresſük, ő-is nem chak nékünk engedi a' Jó chelekedetnek jutalmát, hanem meg-is dichőíti bennünket [b].

Nyólczadszor: Hogy a' nyomorúltakat, és őgye-fogyottakat segéttsük, és vigaszttallyuk: nem követvén azokat, a' kik-ellen panaszolkodik a' Próféta, mondván [c]: *A borsi chészékből itták, és jeles jó kenetsel kenetsettek; és semmit nem szánakodtak a' Joſef romlásán.*

Utólszor: Hogy mindenben a' mi Szőlő-tővünktől, a' Krisztustól függjünk; minden-erőt ő-tőle várjunk és kérjünk, semmit magunknak nem tulajdonyitván, mivelhogy ő-nála-nélkül semmit nem chelekedhetünk. Ha ezeket meg-mivellyük; és a' Krisztusnak, mint igaz Szőlő-tőnek, igaz Szőlő-veszszői lészünk: kétség-nélkül a' Mennyei Szőlő-mives, az örök Boldogságnak gyönyörűséges Paradichomába plántál bennünket, hogy a' Krisztusai eggyütt legyünk örökké: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

A

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

MIdőn hadas és veszedelmes időben, az emberek életőkre és marhájokra gondot akarnak viselni, azon igyekeznek, hogy valami erős Várba, vagy Várasba szaladgyanak, a'hol sem éleségben, sem egyéb szükséges dolgokban fogyatkozás ne légyen: hasonló-képpen a' mi édes Üdvözitőnk arra intette az ő szerelmes Tanítványit, hogy az ő harczának és halálának idején, erős helyben maradgyanak; az-az, ő-hozzája ragaszkodgyanak: mivelhogy ő-nála bátorságosok lehetnek minden ellenségek-ellen, és minden veszedelemtől meg-óltalmazháttyák magokat: úgy hogy, sem az Istē haragja meg nem bünteti; sem az Ördög dühőssége meg nem ejtheti; sem a' Világ hitegetése meg nem chalhattya; sem a' Test inchelkedése meg nem győzheti. Valóban igazán mondgya a' Kristus-felől Isaías [a]: *A' mi erősségünknek várasa Sion a' szabadító, kő-fal helyheztetik abban és bástya.* Mint-ha azt mondaná: Sion, noha sok ellenségid vannak; mindazáltal ne félly, mert erős Várasod vagyon, a' Szabadító; kiben olly bátorságossan lehetsz, mint az ollyan erős Várasban, melynek kettős kő-falai vannak, vagy bástyás kő-falai. Innét mondotta Salomon-is [b]: *Igen erős Torony az Ur neve: a' hoz fút az Igaz, és fel-magasztaltatik.* Ezt pedig, szép hasonlatossággal mutatta-meg az édes JESUS, magát Szőlő-tőnek nevezvén, és a' Tanítványokat Szőlő-veszszőknek. Mint-ha azt mōdotta-vólna: Mi-képpē hogy az' Sölő-veszszőnek, sohúlt ninchē jobban dolga mint a' Szőlő-tőbē: azon-képpē néktek-is, sohúlt bátorságosb helyetek nem lészen mint én-bennem. Mert én-bennem maradván, és gyümölchőt hozván, az én Atyámtól, ki igen fő Szőlő-mives, meg-tisztíttattok, hogy több gyümölchőt hozzatok: ha pedig én-bennem nem maradtok, mint-hogy nálamnélkül semmit nem chelekedhettők, gyümölchőt nem hoztok; és követkőzendő-képpen, az őrük veszedelemre juttok. Mellyet hogy el-kerülhessünk, egy-nehány üdvösséges tanúságokat szedegetek a' mái Evangéliomból.

B

a Isa. 26. 1.

b Prov. 18. 10

C

I. Meg-mutatom, hogy az Isten Malasztya szükséges a' Gonosznak el-távoztatására.
II. Meg-bizonyítom, hogy szükséges a' Jónak végbe vitelére.
III. A' Sz. György Mártyr historiáját meg-bizonyítom, az Ujitók-ellen.

ELSö RESZE.

AZt írja Moyses [c]; hogy a' Farao Pohárnakja, a' tömlőczben lévén, azt látta álmában, hogy egy szőlő-tővön három szőlő-veszszők vóltak, mellyek lassan-lassan bimbókra nevekedtek; és a' virág-után, a' szőlő-gerezdek meg-érrek. Melly álmot Jósef meg-magyarázott, mondván [d]: *A' három szőlő-veszsző, még három nap: mellyek-után, meg-emlekezik Farao szolgálatodról, és meg az előbbenyi tisztedbe helyheztet téged.* Lipómanus azt írja *Isidórus*ból; hogy ez a' Kristus Fel-támadásának példája vólt, ki harmad napon támadott-fel halottaiból, mint a' Pohárnak ki-szabadúlt a' tömlőczből annyi nap-után. De én azt vészem eszembe (melyről az előbbi Predikátziómban-is tőttem emlekezetet.) hogy a' Régiek, a' Szőlővel-valo álmodozást, szerenchés dolognak tartották, és magyarázták. 's ki tudgya, ha nem ebből a' történetből vőtték-e azt a' vélekedést: mert bizonyos, hogy a' régi Pogány-bőlchek, sok dolgokat tanúltak a' Židók Sz. Könyveiből. és *Eusébius* azt írja [e]; hogy *Numenius* azt mondotta, hogy *Plató* és *Pythágoras*, a' Moyses tudományát követték: és *Plató* nem egyéb, hanem Görög vagy *Athenási* Moyses.

c Gen. 40. 10.

d vers. 12. 13

D

e Lib. 9. de Praeparat. Evangelica. c. 3.

Nem alitom, hogy közönségessen, a' Szőlővel-valo álmodozás jó szerenchét jelentsen, mivelhogy nem kell hinni az álomnak, hanem ha Istentől származik; melynek magyarázattya-is az Istennél vagyon. De, a' mint a' Farao Pohárnakjának álma jót jelentett: úgy az-is, hogy Urunk a' Szőlő-tőről és Szőlő-veszszőkről, és azoknak gyümölchéről emlekezett halála-előtt, melly ő-néki álom-gyanánt vólt; a' mint ő-maga jelenti Dávid-által, mondván [f]: *Én aludtam, és mély álomban vóltam: és fel-költem, mert az Ur meg-tartott engem.* Melly igéket, noha Dávidról-is érthettyük, bőtű-szerént: mindazáltal, nyilván a' Kristusról-is magyarázhattyuk. Mint-ha azt mondotta-vólna: Én aludtam, az-az, szabad-akaratomból feküdtem a' Keresztre, hogy

f Ps. 3. 6.

azon

azon meg-hálnék; mint a' kik alunni akarnak, az ágyra fekűsznek. Azért mondotta is; hogy, *Senki el nem veszi azt tőlem* (a' lelkemet;) *hanem én teszem-le azt magamtól. Ez mély álomban vóltam*; az-az, a' Halálnak álmával valóban el-aludtam. de azt-is jó akarat ya-szerént, nem kételenségből; és azért le-hajtván fejet, adta-ki a' lelkét [b]. Azért nevezi pedig a' Halálát álomnak: mert olly könnyen fel-támadhatott halálából, mint más akár-ki fel-ébredhet álmából. *Es fel-költem, mert az Ur meg-tartott engem*: az-az, chak hamar az-után fel-támadtam halottaimból; nem valami emberi erőben bízván, hanem az Istenségnek véghetetlen hatalmában. Ez, jót jelentett, mind a' Krisztusnak, 's mind nékünk: A' Krisztusnak, hogy a' halálnak tömlőczéből harmad-nap ki-szabadúl, és nem chak az előbbi állapattyába helyheztetik, hogy éllyen, hanem neminémű-képpen nagyobba; tudni illik, hogy halhatatlan, és szenvedhetetlen testben örökké éllyen: Nékünk pedig; hogy, ha az igaz Hit- és Szeretet-által ő-benne maradunk, sok gyümölchöt hozunk, sok jót chelekeszünk, mellyekért jutalomúl az örök életet vészük: ha pedig nem maradunk ő-benne, semmi valóságos és üdvösséges jót nem chelekedhetünk. Mint kellessék érteni a' Krisztusban-való maradást, más Predikatzióban magyaráztam-meg: lássuk most, mi módon kellessék azt érteni, hogy a' Krisztus-nélkül semmit nem chelekedhetünk.

Azt szokták mondani; hogy a' ki szégyent akar vallani, hidgye-el magát, és valóban meg-vallya. Melyből az következik; hogy a' ki a' szégyen-vallástól meg akarja magát óltalmazni, el ne hidgye magát; magának nagyot ne tulajdonittson, és semmi-képpen ne számláltassék azok-közibe kik imigyen szóllottak [i]: *A' mi hatalmas kezünk, és nem az Ur chelekedte mind ezeket.* És [k]: *Vallyon nem a mi erősségünkel szerzettünk e magunknak szarvakat?* Mert, noha az Isten segétségével mindeneket meg-chelekedhetünk, a' mint Sz. Pál mondgya maga-felől [l]: *Mindeneket meg-chelekedhetem az-által, a' ki engem meg-erősít*; el-annyira, hogy Dáviddal azt mondhattyuk [m]; *Az én Istenemben által-megyek a' kő-falon*: minda-által az-is bizonyos, hogy az Istennek Malasztya-nélkül, semmi üdvösségre-valót nem chelekedhetünk. Ezt a' *Pelágianus*ok-ellen mondgyuk: kik, a' mint Szent Agoston irja [n], Sokat tulajdonittotak a' Szabad-akaratnak; és azt mondották, hogy az egyedül elégséges minden Jónak meg-chelekedésére, és minden kisértetnek meg-győzésére; és következendő-képpen, hogy az ember, az Istennek kivált-képpen-való Segétő malasztya-nélkül, az Igasságnak mind két részét bé-tellyesitheti [o]: az-az, El-térhet a' gonosztól, és Jót chelekedhetik. Mellyet mi tagadunk: és azzal mutattyuk-meg, hogy méltatlanúl fogják reánk az Ujitó atyafiak, hogy mi *Pelágius* nyomdokát követtyük; kitől olly távúl estünk, mint az ég a' földtől.

Elöször azért, azt mondom; hogy, chak a' Természet és Szabad-akarat erejéből, semmi valóságos Kisértetet meg nem győzhetünk; és következendő-képpen, az Igasságnak Első részét, melly a' gonosznak el-távoztatásában áll, bé nem tellyesithettyük. Ezt hogy meg-értsük, és bizonyittsuk, azt kell eszünkbe vennünk, hogy Három-képpen győzhetünk-meg valamelly Kisértetet:

Elsőben; Más Kisértetnek engedvén; úgy-mint, midőn valaki emberi dícséretért, hogy jámbornak láttassék, meg-tartóztattya magát a' vétektől, melyre nagy kisértete vólt. Mert, a' mint Sz. Gergely mondgya [p], Gyakorta azon időben, sok féle ellenségektől ostromlottatunk; és midőn eggyik arczal szemben áll velünk, a' másik hátúl alattomban inchelkedik ellenünk. Ertől a' módról nem szóllok: mert bizonyos, hogy ha az ember akarja, inkább engedhet egy véteknek, hogy-sem másnak; vagy inkább, hogy azon emberben eggyik vétek más nagyobb vétektől meg-győzettetik. De ezzel nem mi győzzük-meg a' kisértetet, hanem inkább mi győzettetünk-meg attól. mert, a' mint Sz. Agoston mondgya [q], A' testi kivánság, más hasonló kivánságtól meg nem gyógyittatik. Ezek, hasonlók a' hoz, a' ki eggyik ellenségétől, más ellensége-ellen kér segétséget; és, hogy eggyiktől meg-szabadúllyon, másiknak rabja lészen; a' mint némelly bolond Eretnekek, hogy ki-rázhassák a' Kereszty én Német Chászárnak tűrhető igáját nyakokból, a' Pogány Törökнek kemény rabságába ejtik magokat: egy szóval, az Ördögök fejedelme-által, a' Beelzebub-által, akarják űzni az apró ördögöket [r].

Másodszor: Ugy győzhettyük-meg a' Kisértetet, hogy nem chak egy-általlyában a' vétket kerűlhessük-el, hanem a' győzedelemmel érdemünk-is légyen, és jutalmunk. Ez akkor történik, midőn az Istennek szeretetiből tusakodunk a' Kisértet-ellen. És tálam erről érthettyük Sz. Pálnak amaz mondását [s]: *Hiv az Isten, ki nem hágy titeket a' fölött kisértetni, a' mit el-szenvedhettek, de a' kisértettel elő-menetelt-is szerez.*

A
[b] Dan. 12. 18
[h] Isai. 19. 30
B
[i] Deut. 32. 27
[k] Ámos 6. 14
[l] Phil. 4. 13.
[m] Ps. 17. 30.
[n] Lib. de Na. & gr. cap. 88.
C
[o] Ps. 36. 27.
[p] Hom. 12. in Evangelium.
D
[q] Lib. 3. ad Bonifac. c. 4.
[r] Luc. 11. 15.
[s] 1. Cor. 10. 13.

A

Azt mondgya Szent Agoſton [t]; hogy, Akkor kell azt alíranunk hogy meg-győztük a' vétkeket, midőn az Iſten ſzeretetivel győzetteknek-meg. Erről ſem ſzóllok moſt: mert nyilván-valo, hogy az nem lehet az Iſten Malaſztya-nélkül; melly-nélkül ſemmi üdvőſséges dolog nem lehet, a' mint ez után meg-mondom.

Harmadſzor: úgy győzhettyük-meg a' Kiſértetet, hogy ſe más bűnbe ne eſſünk, ſe ſemmit ne érdemlyünk, hanem chak, nem engedvén nék, ellene állyunk. Es erről ſzóllok moſt: de úgy, hogy valóságos Kiſértet légyen, és nem akár-minémű chiklandozás. és azt mondom; hogy így ſem győzhettyük-meg azt, az Iſten Malaſztya-nélkül, a' magunk Szabad-akarattya erejével. Ez meg-bizonyúl a' Sz. Irásból, midőn azt mondgya Salomon [v]: *Tudám hogy kűlömben magamat meg nem tarthátzhatnám, hanem ha az Iſten adgya.* Melly mondáſt, a' Kiſértetnek idejéről kell értenű. mert, midőn ſemmi kiſértet nem ingerli az embert, könyű magát meg-tartóztatni. Annak-fölötte, midőn Sz. Pál azt mondgya [x]; hogy *Hív az Iſten, ki nem hágy titeket a' fölött kiſértetni, a'mit el-ſzenvedhettek*: nyilván jelenti, hogy a' kiſértet annyira nevekedhetik, hogy erőket felyűl-haladgya, ha az Iſten meg-engedi. Az-okáért, ha nem engedi, nem a' mi erőnknek kell tulajdonítanunk a' győzedelmet, hanem az Iſten gond-viſelésének: ki, vagy a' bűnre-ingerlő okokat el-távoztattya, vagy az Ördög dűhőſségét meg-tartóztattya, hogy ne dűhőskődhetſék annyira a' mint kívánnya. Innét vagyon, hogy Sz. Dávid, egy-általlyában, a' kiſértetből-valo győzedelmet az Iſtennek tulajdonittya, mondván [y]: *Te-általad menekedtem-meg a' kiſértettől.* Es [z]: *Taſzigáltaván el-hanyatlottam, hogy el-eſném: és az Ur fel-vőtt engem.* Urunk-is, midőn arra tanitott, hogy imádságunkban azt mondgyuk [a], *Ne vigy minket a' kiſértetbe*; és mikor az Apoſtoloknak azt mondotta [b]: *Vigyázzatok, és imádkozzatok, hogy kiſértetbe ne eſſetek*: nyilván jelentette, hogy a' Kiſértetnek ellene nem álhatunk az Iſten ſegétsége-nélkül. mert a' mire magunk erejével elégségeſek vagyunk, azt nem ſzükség máſtól kérnünk. Ez a' Kereſztyén Anyaſzentegyház vallása; a' mint ſok *Concilium*okból-is ki-tetſzik, ſo a' Sz. Atyákból; fő-képpen Sz. Agoſton [c], Szent Ambrús [d], Sz. *Jerónymus* [e], és Szent Gergely [f] irásiból.

Mondanád: A' Kiſértetek a' kívánságból ſzármaznak; a' mint Sz. Jakab jelenti, mondván [g]: *Ki-ki pedig kiſértetik az ő kívánságától el-vonyattatván, és hitegettetvén.* De a' Kívánságon, terméſzet-ſzerént uralkodik az Okoſság; a' mint az Iſten jelentette, midőn azt mondotta Kainnak [h]: *Te-alattad léſſen annak kívánſága, és te uralkodol rajta.* Az-okáért az ember ellene álhat a' Kiſértetnek, terméſzet-ſzerént-valo erejével-is. Felelet: Az emberi terméſzet olly állapatban vagyon, hogy a' Kívánság, úgy mint alább-valo, engedhet az Okoſságnak mint fellyebb-valónak: de ellene-is tuſakodhatik, és maga akarattyára vonyhattya; nem uralkodáſsal és erőltetéſsel, hanem hitegetéſsel, és hízelkedéſsel. Az-okáért, jól mondgyák a' Filoſofuſok; hogy az Okoſság, a' vágyódó Kívánságon nem úgy uralkodik, mint az Úr a' ſzolgán, hanem mint a' Város Gond-viſelője a' Polgárokon; kik gyakorta engedetlenek, és pártot űtnek az ő Előttők-járók-ellen. Es noha úgy kellene lenni, hogy az Okoſság a' vágyódáſt zabolán tartaná, és oda hajtaná a' hová kellene: mindazáltal gyakorta kűlömben történik a' dolog, mivelhogy az Ördög-is igen ingerli, és ſegéti a' vágyódáſt. Az-okáért, igaz a' mit Iſten Kainnak mondott: de fő-képpen azért igaz, hogy az Iſten nem engedi hogy erőnk-fölött kiſértetteſſünk, hanem meg-ſegét, vagy egy-képpen, vagy más-képpen: vagy minket meg-erősítvén; a' mint Józſeffel és Sulannával chelekedett: vagy az Ördögöt ſzájára nem ereſztvén; a' mint Jóbbal chelekedett.

II. RÉSZE.

AZ Igaſságnak Második réſzéről, melly abban áll, hogy Jót chelekedgyünk, azt mondom; hogy az ember, ſemmi üdvőſségre-valo Jót nem kívánhat, ſe nem chelekedhetik, az Iſtennek Segétő malaſztya-nélkül. Ez meg-bizonyúl a' Sz. Irásból. Mert Iſaiáſnál imígyen ſzóll az Iſten [i]: *Kereſtek engem, a' kik az-előtt nem kérdeztek; meg-találnak, a' kik engem nem kereſtek*, a' vagy, a' mint Sz. Pál mondgya [k]: *Meg-találtattam az engem nem keresőktől: nyilván meg-jelentem azoknak, a' kik engem nem kérdeztek.* Melyből nyilván ki-tetſzik, hogy nem mi kezdgyük az Iſtent keresni; hanem az Iſten, látván hogy futunk, és távúl vagyunk tőle, hini és keresni kezd bennünket; a' mint Urunk-is jelenti, mondván [l]: *Az ember Fia azt jőtt keresni, és üdvőzíteni, a' mi el-veſzett-vala.* Továbbá; a' mit a' mái Evangéliomban olvaſunk, hogy a' Krisus-

[t] Lib. 2. de pec. mer. cap. 16.

[v] Sap. 8. 21.

[x] 1. Cor. 10. 13.

[y] Pſ. 17. 30.

[z] Pſ. 117. 13.

[a] Mat. 6. 13.

[b] Mar. 26. 41.

[c] Lib. de Perfectione Juſtitiæ. Et Lib. de Gratia Chriſti cap. 27.

[d] In Pſ. 43.

[e] Lib. 2. adverſ. Pelagianos.

[f] In Pſ. 3. Penitent.

[g] Jacob 1. 14.

[h] Gen. 4. 7.

[i] Iſa. 65. 1.

[k] Rom. 10. 20.

[l] Luc. 19. 10.

nélkül *Semmit nem chelekedhetünk* kétség-nélkül; az üdvösségre valo dolgokról kell értenünk. Melly-mondást magyarázván Sz. Agoston, így beszél [m]: Nem mondgya, én-nálam-nélkül keveset chelekedhettek: hanem *Semmit nem chelekedhettek*. Az-okáért, akar kevés, 's akar sok, a' nélkül nem lehet, a' ki-nélkül semmi nem lehet. Mert, ha szintén keveset hoz-is a' Szőlő-veszsző, midőn meg-tisztittya a' Szőlő-mives, hogy többet hozzon: mindazáltal, ha a' Szőlő-tőben meg nem marad, és a' gyökérből nem él, semmi gyümölchöt ő-magától nem hozhat. Ugyan ezent bizonyittya Szent Pál, mondván [n]: *A' ki kezdette bennetek a' jó dolgot, el-végezi a' Krisztus* Jesus *napjáig*. És [o]: *Isten az, a' ki ti-bennetek chelekeszi az akaratot, és a' végbe-vitelt jó akaratyából*. Melly mondásokkal nyilván jelenti, hogy semmi üdvösségre valót nem kezdhetünk az Isten segétsége-nélkül. Ezt tanittyák a' Concilionok-is, és a' Sz. Atyák; a' mint bővségesen elő-hozza *Bellarminus* [p]. Innét vagyon, hogy a' Keresztyének, midőn valami jó dologhoz kezdnek, az Istentől segétséget kérnek, mondván; Uram Isten segélly. és midőn véghez viszik, hálát adnak néki, mondván; Hálá az Istennek: jelentven, hogy semmi Jót magok erejével sem el nem kezdhetnek, sem véghez nem vihetnek, az Istennek segétő Malasztya-nélkül. Az-okáért, a' dolognak elein, azt kérik; véghez vivén pedig, azért adnak hálát.

Ezen dolgot, sok szép Hasonlatosságokkal jelenti az Irás: I. Az embert olly földhöz hasonlittya, melyben semmi nedvesség ninchen; és az-okáért, chak leg-kisseb füvet sem hozhat, hanem-hanem elyülmeg-ôntözik. Igy mondgya Dávid [q]: *Az en lelkem nek-ed, mint a' föld viz-nélkül*. II. Hasonlittya az agyaghoz [r]: melly, bizony, chak alkolmatosá sem teheti magát, hogy valami jó edény légyen-belőle, hanem a' fazekasnak kell el-készíteni, és az-után chinál edényt belőle. III. Hasonlittya a' halothoz, a' kit fel kell támasztani. a' Tékozló fiúról mondotta az attya [s]: *Meg-hólt-volna, és meg-elevenedett*. De a' ki meg-hólt, semmi-képpen az életre, vagy fel-támadásra nem készítheti magát, ha az nem segéti a' ki fel-támasztya. IV. Hasonlittya az Isten Malasztyát a' tűzhöz; midőn Urunk azt mondgya [t]: *Tüzet jöttem bochátani a' földre*. De semmi magától arra nem készül, hogy meg-tüzetedgyék, hanem a' meleg-által lészen alkolmatos, melly a' tűztől származik.

Mondanád: Az Irás nyilván kívánnya az embertől a' készületet; mert Zakariás-által azt mondgya az Ur [u]: *Térjetek hozzám, és hozzátok térek*. Salomon pedig azt mondgya [x]: *Emberé a' lélek el-készítése, és az Úré a' nyelv igaz-gatása*. Erre meg-felel Sz. Agoston, és azt mondgya [y]; hogy az illyen mondásokkal, a' Szabad-akaratot állattya a' Sz. Lélek az Irásban, de azzal ki nem rekeszti az Elől-járo malasztot: mint midőn azt jelenti, hogy az Isten tériti-meg az embert, és ő készíti-el annak szívét; mint midőn Dávid azt mondgya [z]: *Téritsd-meg minket mi szabadító Istenünk*: az Elől-vévő malasztot ajánlya; de a' Szabad-akaratnak eggyütt-valo munkáját ki nem rekeszti. Mert, ha ezeket chak az Isten chelekedné, heába mondanák az embereknek hogy meg-térjenek: és ha az emberek arra elégségesek vólnának, heábán mondanók hogy meg-térittsen az Isten bennünket. az-okáért, mind a' kettőnek eggyütt kell járni, hogy valami jó következzék.

Mondanád még-is: Közönséges-képpen azt szokták a' Doktorok mondani; *Facienti quod in se est, DEUS non denegat Gratiam*: az-az, a' ki azt meg-chelekeszi a' mi ő-tőle lehet, vagy a' mi ő-rajta áll, az Isten attól meg nem fogja Malasztyát. Melyből az következik; hogy, a' ki azt meg-chelekeszi a' mi ő-tőle természet-szerént meg-lehet, azzal el készíti magát. hogy az Isten meg-segéttse az ő Malasztyával; és így, ő ád okot az üdvösségre maga erejéből. Erre azt feleli *Aquinumi* Sz. Tamás [a], és Sz. *Bonaventura* [b]; hogy akkor történik az, midőn ember az Istennek Elől-járó malasztyát heában nem vészi, hanem azzal, úgy mint el-kezdővel, ő-is munkálódik. Mert annak, a' ki azt chelekeszi a' mi ő-tőle lehet, chak a' természet erejével, nem Malasztot kellene adni, hanem bűntetést: nem azért ugyan a' jóért, a' mellyet a' természet erejéből chelekeszik; hanem azért, hogy a' hol egy, vagy két valami kichiny Jót chelekeszik, ott kétség-nélkül sok Halálos vétekbe esik. Bizony dolog, hogy *Cato*, *Socrates*, és egyéb affele Pogányok (kiktől azt tartották hogy igen jól éltek,) egy vagy két tisztességes chelekedet-mellett, sok iszonyú vétkeket chelekedtek: és a' hozképest, nem jutalmat és fizetést, hanem bűntetést érdemlettek.

Ezek így lévén, semmi-képpen nem javallyuk a' mostani Ujitók vallását: kik azzal nem elégedvén, hogy minden üdvösséges Jó chelekedetet az Isten malasztyának tulajdonittsanak, azt tanittyák; hogy a' Pogányoknak és hitetleneknek minden-chelekedetek gonosz, és kárhozatra méltó: és mivelhogy mi kölömbet vallunk, *Pela-*

gianus-

A
m In Ps. 21. & hom.

n Phil. 1. 6.
o 2 Cor. 3. 13.

p Lib. 6. de Gratia & Lib. bera arbitrio, cap. 4.

B

q Ps. 142. 6.
r Isa. 45. 9. Jer. 18. 6. Rom. 9. 20.
s Luc. 15. 32.

t Luc. 12. 49.

C

u Zach. 1. 3.
x Prov. 16. 1.
y Lib. 2. ad Bonifac. c. 8. & Lib. de Grat. & Libero arb. cap. 5.
z Ps. 84. 5.

D

a 1. 2. q. 109. art. 6. ad 1. Et 2. 2. q. 2. a. 3. ad 2. Idez Bonav. dist. 28. art. 3. qu. 1.

A

*gianus*oknak neveznek nagy szemtelenül bennünket. Melly balgatagságot, nyilván kárhozhat a' Sz. Irás, és az Okosság-is. A' Sz. Irásban nyilván olvasuk; hogy az Isten a' Pogányoknak némelly chelekedetőket javallotta-és jutalmat-is adott azokért: de az Isten, ki igaz, és az igasságot szereti, bölch, és meg nem chalatkozhatik; a' gonoszért jutalmat nem adhat. mert az nem jutalmat érdemel, hanem büntetést. Nyilván mondgya Moyses, hogy az Egyiptusi bábákkal az Isten jól chelekedett [c]; és mivelhogy félték az Istent, házakat épitett nekik: az-az, mint-hogy nem engedtek a' Farao Király hamis parancholattyának, ki azt parancholta-volt, hogy megöljék a' Zsidók férfiu magzatit; gondolván, hogy az, az Isten akarattya-ellen vagyon (a' mint- hogy úgy-is volt;) ezért az irgalmasságért, mellyet ők chelekedtek a' Zsidó gyermekekkel, jutalmat adott Isten, házat épitvén nékik, és magzattyokat-'s házok-népeit meg-sokasitván. Hasonló-képpen kell értenünk, a'mit az Isten mond Ezekielnél [d]: *Ember fia, Nabukodonosor a' Babylon Királya, az ő seregét nagy szolgálattal szolgáltatta Tyrus-ellen: minden fő meg-kopaszult, és minden válnak szőre el-ment: és jutalom nem adatott néki, sem az ő seregének, a' Tyrus-ellen-való szolgalatért, mellyel szolgált nékem ő-ellene. Az-okáért, ezeket mondgya az Ur-Isten: Imé én Nabukodonosort a Babylon-Királyát Egyiptus földébe helyheztetem, és el-vészi az ő sokaságát, és el prédállya az ő ragadományit, és el-ragadozza az ő prédáit: és jutalmúl lészen az ő seregének, és a' munkának mellyel szolgált ő-ellene. néki adom Egyiptus-földét, azért hogy munkálkodott nékem.* Kétségnélkül, az a' sereg hitetlenekből és Pogányokból állott: de mindazáltal, mivelhogy híven szolgált az ő Fejedelmének az igaz hadban Tyrus-ellen, melly Várast az Isten el akart a' sok bűnökért rontani, jutalmat akart adni, néki engedvén chodalátosképpen az Egyiptus ragadományit; mint-hogy az-is meg-érdemlette-volt, hogy az ő sok bűneiért prédára adatnék. Az-okáért Sz. *Jerónymus*, magyarázván azt a' mondást [e], imigyen beszél: Abból, hogy Nabukodonosor jutalmát vészi a' Jó chelekedeteknek, meg-értheti-tyük, hogy a' Pogányokat-is, ha valami jót chelekeszenek, nem hadgya Isten jutalom-nélkül. Daniel-is, midőn Nabukodonosornak meg-jelentette, hogy őtet nagy világi büntetés követi az ő vétkeiért; az-után az Alamizsnára intette, hogy azt a' büntetést el-távoztassa [f]: *Az-okáért Király, az én tanátsom tessék neked, és a' bűneidet alamizsnákkal váltsd-meg.* Ha a' Pogány és hitetlen ember Alamizsnája, el-távoztathatta a' büntetést; bizony Jónak kellett lenni, és nem Bűnnek; mert a' Bűn, az Isten haragját nem chendesiti, hanem gerjeszti, és öregbiti. Ezt mondgyák a' Sz. Atyák-is: és az Okosság-is azt bizonyittya. Mert, ha a' Pogányok, vagy hitetlenek, semmi jót nem chelekedhetnének, az következnék, hogy jobb volna nékik Alamizsnát nem adni; békeséget nem szerzeni; a' tudatlanokat nem tanitani; hogysem kölömbet chelekedni, midőn parancholat-alatt arra nem kötelesek: mert, ha el-mulatnák, nem vétkeznének; ha pedig meg-chelekednék, vétkeznének; a' mit chak meg-gondolni-is merő balgatagság: melyről most többet nem szóllok. Minthogy Sz. György, az Isten malasztyával nagy dolgokat chelekedett, és nagy kisértetecket meg-győzött: Historiáját rövideden elő-hozom, és azt az Ujitók-ellen, meg-óltalmazom.

B

c Exod. 1. 20. 21.

d Ezech. 29. 18.

C

e In Comment. hujus loc.

f Dan. 4. 24.

D

III. RESZE.

Calvinus János, az Istennek Meny-béli Szentei-ellen hadakozván, káromkodó nyelvével, és pennájával, hogy a' Híveket el-idegenittse azoknak tiszteletitől, nagy gyalázatos nevekkel illeti őket [g]. Es hogy mostan egyebekről ne szóllyak, Al-orczáknak-is nevezi. Melly gyalázatos nevezetet, óltalmazni akarván egy *Rajnoldus*-nevű *Calvinista*, azt mondgya; hogy *Calvinus* azokat nevezte ollyanoknak, a' kiket Szenteknek neveznek ugyan, de soha e'világon sem vóltak; úgy-mint *György*, *Christóf*, *Catharina*. Az-okáért, költött neveknek mondgya azokat *Calvinus*, és azoknak historiáit Mesének; azért, hogy azokban némelly bizonytalan, és mesékhez hasonló dolgok találtatnak.

g Lib. 1. Inst. c. 12. n. 27.

Erre az útálatos káromláſra, hogy meg-felellyek: elsőben, azt mondom; hogy abból nem elegendő-képpen bizonyittyák, hogy azok a' Szentek e'világon sem voltak, hogy historiájokban valami hihetetlen dolgok, a'vagy mesék találtatnak. Mert, ha az következnék, azont mondhatnók *Hercules*ről, Nagy Sándorról, és sok egyéb hatalmas emberekről, kik-felől a' Poéták sok heában-való meséket költöttek: Sőt, sok Városokat, és Nemzetségeket tagadnunk kellene; mert azoknak eredetőkről és kezdetőkről, sok hamis és nevetséges dolgokat irtak az Historicusok. *Plutarchus*nál [h] azt

h Lib. 4. Sympos. q. 5.

mondgya

mondgya *Polycrates*; hogy a' Zidók hiſtoriája, meséhez haſonló: de abból nem következik, hogy azok ſoha nem vóltak. Az Iſten ſem ollyan, a' minémünek mondgyák a' Pogányok, a' Zidók, és a' Törökök: de abból nem következik, hogy tellyeſséggel ne légyen. Sőt nem ollyan is, a' minémünek nagy hamis háromlásſal mondgyák a' *Calvinisták*, tudni illik, hogy a' Bűnnek oka és alkotója: de abból nem következik, hogy ne is légyen tellyeſséggel. Sőt, ha a' *Rajnoldus* okoskodáſa helyén marad: könyű meg-bizonyitani, hogy ő-maga *Rajnoldus* ſem vólt e' világon; mert kétség-nélkül ő-felőle is mondottak ſok hazugságot az emberek, vagy dichérvén, vagy gyalázván őtet. Haſonló-képpen, ha ſzintén valami illetlen és hihetetlen dolgot találunk is né melly Szentek hiſtoriáiban: nem következik, hogy azok e' világon ſem vóltanak. De mindenkor illyen a' *Calvinisták* okoskodáſa, kik magok feje találmányát nagyobra bőchűllik az egéſz világ ítéletinél.

A

Hogy ha valaki ſzemtelenűl tagadni akarná, hogy ſoha a' világon ſem vólt Moyſes, vagy Sz. Péter; *Priamus*, vagy *Æneas*; a' vagy kételkednék felőlök: nem elegendő bizonyitás vólna-e, ha valami jámbor és bőchűlletes emberek mondásából, vagy irásából azt meg-mutatnók? Hogy pedig Sz. György, vólt valaha e' világon, ſok Bizonyságok nyilván vallyák, a' mint ezennel meg-mutatom. Az-okáért, azt tagadni, vagy arról kételkedni, merő hiuság, és bolondság. Sz. Györgynek léte és vólta, Sok-képpen meg-bizonyúl:

B

Elsőben: Mert minden Keresztyén nemzetségek meg-űllik az ő Innepét, vagy bizonyos napon emlekeznek róla. Láſſuk-meg a' Romai Anyaſzentegyház könyveit, a' Miſe-mondó és Szoloſmás könyveket, és a' Kalendáriomot, mellyel élnek az Oláſzok, Spanyólok, Németek, Magyarok, Cheheh, Lengyelek, Horvátok: haſonló-képpen követik *Francia*-országban, *Angliában*, *Scotiában*, és egyéb Országokban-is. Es hogy a' mi Magyar-országunkról valamit ſzóllyak; ſok-képpé bizonyitották a' régi jámbor Keresztyén Magyarok, hogy vólt valaha Sz. György Mártyr: Mert az Eſztendőnek negyedik hónapját, Sz. György havának nevezték; mivelhogy abban esik Sz. György napja, és azt Innepnek-is tartották. Az géſz Országban, Sz. György Adójának mindenőtt hire vagyon. Sok Várak, faluk, Városok, Sz. Györgyről nevezetnek. Sok helyeken, Sz. György napján jeles Sokadalmok esnek. Sok Templomok, azon Szentnek nevet viſelik: és talám a' János és István neveken-kivűl, ſemmi néven többen nem találtatnak Magyar-országban, mint a' Sz. György nevén. A Görögök-is minnyájan, a' Mártyrok-közibe ſzámlállyák Sz. Györgyöt, és *Μεγαλομάρτυρα*, vagy Nagy Mártyrnak nevezik, az-az, Nagy Mártyrnak, és Győzedelmeſnek. A' Szerecheneh, a' Sz. Miſének áldozattya-kor, Tiſztelteſséges, Nagy Fényes Chillagnak nevezik. De még a' Törökök-is, nagy bőchűlletben tartyák; a' mint *Faber* irja †.

C

† *Lib. de Sanctis non temnendis dissert. 2.*

Másodſzor: Sok fő Cháſzárok, Királyok, és Fejedelmek, bizonyságot téſznek felőle. *Juſtinianus* Cháſzár, Sz. György tiſzteſségére nagy Templomot épitett; a' mint *Procopius* irja ‡. *Manuel Comnénus*, meg-parancholta, hogy a' Nap-keletre-valo Tartományokban, a' Sz. György innepét meg-űllyék ‖, és *Aprilis*nek huſzon-harmadik napján (nehúlt huſzon-negyediken tartyák, Sz. Albert napja-után) légyen innepe, hogy akkor tiſztelteſsék a' hatalmas György Mártyr. *Nicéphorus* Cháſzár, ſegétségűl hitta, és ſegétségével nagy diadalmat vőtt ellenségin; a' mint *Cedrénus* irja §. *Mauritius* Cháſzárt, mikor a' Cháſzári méltóságra menendő-vólt, arra intette egy Iſtenfélő *Archimandrita*, hogy Sz. Györgyöt kivált-képpen tiſztellye és bőchűllye; a' mint *Cæſar Baronius* irja ¶. A Franciai Király-is *Clouisbertus*, a' mint *Paulus Diaconus* irja ††, azon Szentnek ſegétségével, nagy diadalmat vőtt ellenségin. A' Harmadik *Edvardus* *Angliai* Király-is, a' mint *Thomas Walſingamus* irja ‡‡, midőn nagy veſzedelmes harczon vólt, nagy haſznára és dichőſégére, azon Szentet ſegétségűl-hitta: és annak nevére, igen bőchűlletes Szentelt-vitézeknek Rendit ſzerzette: és az *Anglusok*, kik Rómában vannak, az ő Templomokban a' képét le-iratták, azt iratván melléje: *Cappadociai* Györgyöt *Anglia* magának óltalmazóúl válaſztotta; és nagy jó-tétéményit vévén, mind békeségben 's mind hadakban, mindenkor aitatoſſan tiſztelte. *Joannes Cantacuzénus* Konſtantinápolyi Cháſzár, ki a' Törökök-ellen jeles irásokkal harczolt, eggyűtt imigyen ir §§: A' Mártyrok nem chak életekben tőttek chodákat, és jeleket, mellyeket látván álmélkodtak a' Bálványozók; hanem, halálok-után-is nagy, és álmélkodásra méltó chodákat cheleked tek: Mert mikor még éltek, a' kegyetlen Fejedelmek és *Tyrannusok*-előtt imigyen ſzóllottak a' Bálványoknak: A' Kriſtus nevében mondgyatok igazat. Es azt feleltek a' Bálványok: A' Kriſtus igaz Iſten. Halván pedig azt a' Hitetlenek, nagy ſzóval fel-kiáltottak: Nagy a' Keresztyének Iſtene, és

‡ *Lib. 1. de Ædificiis Iuſtiniani.*

‖ *Cedrenus in Comnen.*

§ *Cedrenus in Imperio.*

¶ *Tom. 7. fol. 592.*

†† *Lib. 6. de Geſtis Longobard. c. 5.*

‡‡ *In Edwardo III.*

§§ *Apologia tertia pro fug. 266.*

D

nagy

A

nagy az ő Hitők-is, és a' Kriſtusban hittek. Bizonyos dolog, hogy a' Kriſtuſnak minden Mártyri chodákat chelekedtek, mellyekről most az ő ſok-voltokért nem emlekezem: mindazáltal, a' ſokakból némelyeket meg-irtak akkor-béli *Hiſtoricusok*; mellyek-közzől, eggyik légyen ez. A' Kriſtus Mártyra Sz. György, kit mi Kereſztyének tiſztelünk (kit még a' *Muſulmanusok*-is, [az-az, a' Törökök,] tiſztelnek, és *Chezer Elias*-nak nevezik.) nagy kinokkal és gyötrelmekkel meg-kinoztatott az iſtentelen Bálványozóktól, hogy a' Kriſtuſt meg-tagadná, és az ő iſtenőket tiſztelné és imádné. Ő pedig inkább akart ſzámlálhatatlan halált és kint ſzenvedni a' Kriſtus nevéért, hogy ſem a' Kriſtusban-valo Hitit meg-vetni: Az-okáért, midőn ſok kinokkal meg-kinzották-volna, azt mondotta a' Mártyr a *Tyrannus*nak: Mennyünk-el; lássuk-meg a' ti Iſteniteket. Mellyet halván, igen örült a' *Tyrannus*, alitván, hogy az ő Iſteninek áldozatott tenne. Midőn azért minnyájan oda mentek-volna; Sz. György az Oltárhoz menvén, nagy fenn-ſzóval azt mondotta: A' Kriſtus nevében, oh néma Bálványok, mondgyatok igazat: Kichoda az igaz Iſten? Es leg-ottan meg-ſzóllalván a' Bálványok, azt mondották: Kriſtus az Iſten Fia, és az ő Attya az Iſten. Ismég monda a' Mártyr: A' Kriſtus nevében, eſsetek a' földre, és romollyatok-el. Es leg-ottan minden Bálványok le-eſtek, és el-romlottak. A' népnek ſokasága pedig, látván azt a' chodát, fenn-ſzóval kiáltának: Nagy a' Kereſztyének Hitek: és nagy a' György Iſtene.

B

Harmadſzor: Azont bizonyíttyák ſok Szent emberek-is. Sz. *Sidonius*, harminczkettődik *Moguntiai* Páſpök, ki igen buzgó, ſzent, tudós, és nagy-irgalmaſságú ember volt, jeles Templommal fel-tiſztelte Sz. Györgyöt; a' mint ſzép verſekkel meg-irta *Venantius Fortunatus* [q]. Sz. Gergely azt irja, hogy az ő ideje-előtt, voltak Sz. György tiſztelétire épitteretett Templomok: és mint-hogy a' régiség-miatt meg-romladoztak, azt parancholtya hogy fel épittsék [r]. és egy könyvében [s], kivált-képpen-valo *Praefatio* vagyon felőle. Sz. *Baſilius*, az ő Miſéjében (mellyet *Joſephus Scaligernek Arabiai* nyelven irt könyvéből, Deákra forditot *Victorius Sialach* [t],) azon kéri az Iſtent, hogy a' Szentekneк érette-valo könyörgését meg-halgaſsa; mellyért, a' több Szentekkel eggyütt Sz. György-is könyörög. Szent *Germánus*, midőn Jeruſalembe mentvolna, *Juſtina* Cháſzárnétól ſok jeles Ereklyéket vőtt ajándékon: és azok-közőtt, a' Sz. György karját, mellyet nagy böchüllettel *Páris*ba vitt; a' mint *Aimoinus* irja [v]. Sz. *Theodórus Siceóta* tanitványa, *Stephanus*, ſok chodákat ir hogy lőttek *Galatiá*ban a' Sz. György Templomában. és azt-is irja, hogy Sz. *Theodórus* igen aitatoſsan tiſztelte a' Sz. Mártyrt [x]. Sz. *Anno*, a' mint *Surius* irja az ő életében [y], főlőtte igen böchüllőtte Sz. Györgyöt: nagy ſzép Templomot épitett az ő nevére: chodálatos-képpen megtalálta a' karját; nagy aitatos *Proceſſió*val, és mennyei világoſságnak fényeſségével, vitte helyére; és annak bé-zárt tokját chodálatos-képpen külch-nélkül meg-nyitotta. *Venerabilis Beda*-is emlekezik Sz. Györgytől az ő *Martyrologiumá*ban.

C

Mélto elő-hoznunk egy jeles dolgot, mellya' mi hazánkban történt. *ez-előtt-közel hát-ſzáz eſztendővel: mellly nem kevéſsé indította a' régi Magyar Kereſztyéneket, a' Sz. György Mártyr tiſztelétire. Egy *Aſſan*-nevű, *Moriſſena* várasában lakozó hatalmas Ur, nem akarván engedni Sz. István Királynak, gyakorta ellenkerett véle, ki ellene küldötte hadait egy *Chanád*-nevű Kereſztyén hadnaggyal. Látván *Chanád* az ellenségnek nagy ſokaságát: meg nem ijedett, hanem Iſtenhez fohászkodván, könyörgött ő Sz. Főlségének, Száz Negyven Mi-atyánkat mondván; és Iſten-után Sz. György Mártyrra bizta mind magát 's mind hadát: és úgy ütközött-meg az ellenséggel. Kit chak hamar meg futamtatott a' Sz. Mártyr ſegétségével; és meg-vervén az ellenséget, *Aſſan*-nak minden tartományát a' Király-alá hajtotta. A' győzedelem-után, a' Szent Király, *Moriſſena* várasát, 's annak egéſz tartományát, a' meg-mondott *Chanád* Hadnagynak adta: ki azon Váraſt, a' maga nevéről, *Chanád*nak nevezte az-után: és hálá-adáſiért, Sz. György Mártyr tiſztelségére, egy Kalaſtromot épitett benne a' Maros vize-mellett, a' hol az a' Váras fekſzik.

D

Negyedſzer: Bizonyságot téſznek a' Romai Pápák. Sz. Gergely Pápáról, nem régen emlekezém. Zakariás Pápáról azt olvaſom [z]; hogy a' Sz. Mártyrnak böchüllettes fejét, azon Mártyr Templomában találta, Görög böttükkel-valo iráſsal. és ugyan azon Templomba helyhez tette nagy tiſztelettel. mellyet Szent fejet én-is láttam Romában, azon Sz. György Templomban. és böchüllettel meg-chókoltam. *Gelaſius* Pápa-is, noha némelly dolgokat az ő Hiſtoriájában nem ſzinten bizonyoſnak tartott [a]: mindazáltal őket a' Sz. Mártyrok-közzé ſzámlállya, midőn ímigyen beſzél: Mi pedig az Anyaſzentegyházzal, mindé Mártyrokat, és azoknak dicsőséges buj-viváſokat, kiket inkább ismér az Iſten hogy-ſem az emberek, minden aitatoſsággal tiſztelünk.

[q] *Lib. 1. Epiſt. 13.*

[r] *Lib. 9. ep. 68*

[s] *In Sacramentario.*

[t] *In Liturgia. fol. 52.*

[v] *Lib. 2. Miſſellis Francorum c. 20. Et Lib. 3. cap. 9.*

[x] *In ejus Vita. apud Surium. Tom. 2.*

[y] *Tom. 4. In Vita illius. lib. 1. cap. 27. Et Lib. 2. c. 1.*

Anonymus P. Bela. in Geſtis Hung. & Geraldi M.

[z] *Lib. de Rom. Pontificibus.*

[a] *Diſtinct. 15 Can. Sanctae.*

Első.

Ötödször: Azont bizonyittyák sok *Historicus*ok-is. *Gregorius Turonensis*, emlekezik [b] Sz. György Ereklyéiről, és choda-tételiről. *Nicéphorus Gregoras* azt irja [c]; hogy a' minémű lovon irják Sz. Györgyöt, éjjel kétszer nyeritett, mindeneknek nagy rémülésével; és nem chak akkor, hanem az-előtt-is ötven esztendővel. *Georgius Pachymeres* azt irja [d]; hogy vér-is folyt a' képéből. *Nicéphorus Callistus*-is emlekezik rola [e]. *Wilhelmus Tyrius* azt irja [f]; hogy *Diospolis*-, a'vagy *Lydda*-nevű városban, a' hol Mártyromságot ízenvedett Sz. György, régenten igen fő Temploma vólt; a'mint némelly *Lutheristák*-is irták egy levélben *Dávid Chytraeus*nak [g]. Sok egyéb bizonyságokat-is hozhatnánk-elő, ha szükség vólna de a'ki ezekkel meg nē elégszik, heába azzal bajlódni: és valaki ezeknek többet nē hiszen, hogy sem a'mostani Ujitóknak, valóban tökkel ütött az agya. De lássuk, a' Patvarkodóknak michoda Ellen-vetésök vagyon.

Rajnoldus azt irja [h]; hogy vólt e' világon az a' György a'kit mi tisztelünk: de azt mondgya felőle; hogy istentelen Eretnek vólt; és nem igaz, hanem hamis Mártyr. Azt-is mondgya, hogy *Calvinus* igen lassan és gyengén bánik velünk, hogy azt mondgya, hogy nem vólt az, a'kit mi tisztelünk; holott igen Istentelen ember vólt. De vallyon mivel bizonyittya mondását? Vólt, úgy-mond *Cappadocziából*, egy György-nevű hamis *Alexandriai* Püspök, kit a' Pogányok ölték-meg, a' hittől-szakatt *Julianus* Chászár idejében; a'mint Sz. *Epiphanius* és *Ammianus* irja: Tahát ez, a'kit a' Pápisták tisztelnek. Chodálom, hogy nem szégyenli az illyen oktalan okoskodást *Rajnoldus*. Azért kell-e ezt rája fogni, hogy mind a'kettő *Cappadocziai* György vólt? vagy hogy, mind a'kettőt a' Pogányok ölték-meg? Ha ez okoskodás, mi lészen a' bolondoskodás? Vólt egy Júdás-nevű Tanitványa a' Krisztusnak, ki Apostolból árulóvá lőtt: tahát az vólt a'ki azt a' Levelet irta, mellyet az Apostoloknak Sz. Levelei-között olvasunk? tahát az vólt, a' kit az Anyaszentegyház Szentnek tart, és Sz. Simon Apostollal eggyütt ülli innepét Mindszent-havának huszon-nyólczadik napján? Vólt egy tisztátalan és Eretnek *Nicolaus Diaconus*: tahát az a'kit Szentnek tartnak, és tisztelnek a' Pápisták? Vallyon nem lehettek-e akkor több *Cappadocziai* Györgyök; a'mint hogy mind a'két Júdás Judeából vólt; és mind a'két Miklós Asiából?

A'mi a' Sz. Györgynek képét illeti; hogy úgy irják, mint-ha a' Sárkányt ölné-meg, és egy Szüzet attól meg-szabaditana, azt némellyek példázatnak tartyák. *Baronius* azt irja [i]; hogy ő azt a'képet, melyben Sz. Györgyöt fegyveres lovasnak irják, ki kopiájával meg-ölli a' sárkányt, és mellette egy szüz Leányzó vagyon, ki fel-emelt kézzel segétséget kér tőle, példázatnak tartya inkább, hogy sem historiának: mivelhogy semmi ollyā dolgot nē olvasunk Sz. György-felől a' régi Historiákbā. Az-okáért, azzal a Szüzzel, valami Várast vagy Tartományt példáznak, melly az ördög ereje-ellé segétséget kivánt a' nagy Mártyrtól. Nem tagadgyuk azért, hogy Sz. Györgyöt, úgy-mint lovas vitézt, lovon szokták irni: mivelhogy *Nicéphorus Gregoras* (a'mint meg-mondám) choda dolgokat ir Sz. György képének nyeritő lováról. *Vincentius* pedig [k], a' Szüz Leányzón, az Anyaszentegyházat érti; mivelhogy az, az Isten félő Fejedelmek és gond-viselők szorgalmatosságával, és fegyverével, oltalmaztatik a' Sárkány-ellen, az az, az Ördög-, és minden Eretnekek dühösége-ellen. De akár-mint légyen a' Kép magyarázattya, a' Sz. György historiáját nē méltó tagadni; kinek segétségét, minden Hitetlen ellenségek-ellen szokták kérni régentē a' Keresztyének; a'mint abban a' könyvbē olvassuk, mellyet *Ordo Romanus*-nak neveznek, mert nē a' hamis *Mars* Istent, hanē *Mars*-helyett, az igaz Istenek szolgáját, Sz. György Mártyrt, tisztelik a' Keresztyének: és mivelhogy ő, hadakozó ember lévén, az igaz Hitért mind halálig hadakozott; kétség-nélkül, az Isten-előtt foganatossan könyörög a' hadakozókért, fő-képpē midőn az igaz Hitnek oltalmazásáért hadakoznak. A'mi pedig a' György nevét illeti; a' Görög nyelven γεωργός, annyit tészen, mint *Szántó ember*, melly név azért illett ő-hozzája; mert vérével a' föld meg-nedvesittetett, és gyümölchözővé lőtt:

Felici augurio tibi nomina facta, Georgi:
Terra tuo siquidem sanguine culta fuit.

Ezen Sz. Györgynek historiáját, rövideden meg-irom, a'mint *Metaphrastes*nél olvasom: ki azt *Pasicrates*nek a' Szent Mártyr szolgájának irásából vötte. *Diocletianus* Chászár birván a' Romai Fejedelemséget, és igē kegyetlékedvén a' Krisztus Hivei-ellen, mindenűtt üldözte és ölette őket. Vólt a' Romai vitézek-között, egy György-nevű nemes Hadnagy *Cappadociá*ból. Ez okos ifiú lévén, és láttván, hogy az istentelē bálványozók kegyetlenül bánnak a' Keresztyénekkel, pénzét és marháját a' szegényeknek osztogatta; és a' Fejedelem-'s a' Tanátsi-eleibe menvén, imigyē szóllott: Chászár, azt akarom tudtodra adni, hogy én-is Keresztyén vagyok: és chodálkozom rajtad, és a' Tanátsidon, hogy tévelygésben lévén, a' Bálványokat tiszteled, az örök élő Istēt pedig nē ismered,

A

b Lib. de Gloria Mart. c. 102.
c Lib. 3. c. 31.
d Lib. 7. c. 61.
e Lib. 7. c. 18. c. 15.
f Lib. 7. Hist. Sacr.
g Hist. Vicentina edita An. 1582.
h Lib. 2. c. 5. pag. 209.

B

C

i In Martyrol. 23. Aprilis.

k Lib. 3. de Hist. Spec. Theol. c. 7.

D

A noha a'birodalmat-is ő-tőle vőtted. Halván azt a'Cháſzár, meg-búsúlt: és haragjábā meg-parācholá, hogy dorongokkal igē meg-verjék; a'tőmlőczbe veſsék; és a'mellyére nagy kővet tegyenek. Más nap, egy kereket chináltatott, éles vaſakkal meg-rakatván, és arra kőtőztette a'Sz. Vitézt, hogy azzal metélné a'teſtét. Vigaſztaló ſzózatot hallott pedig menyből a'Sz. Mártyr: és leg-ottā, egy Angyal menvén hozzája, ki-ſzabaditotta a'kinokból, és mindē ſebeit meg-gyógyitotta. Látván azt a'vitézek Hadnagyi, *Anatolius* és *Proteleo*, hűnek az Iſtenbē, chelédőkkel-eggyűtt: és a'Cháſzárné-is *Alexandra*, hűn a'Kriſtusban, és meg-vallá, hogy ő Kereſztyén. Meg-értvén azt a'Cháſzár, főlőtte igen meg-haragűvék; és meg-parancholá, hogy Szent Győrgyőt tűzes tóba, vagy, a'mint némellyek vélik, méſz kemenczébe vetnék, és abban hagynák, míg tellyeſséggel meg-eméſztetnék. A'tűz ſemit nem árthatván néki, tűzes vas-sólyákat vonának lábaiba: ki, a'nagy kinokat őrőmmel ſzenvedvén, azzal vigaſztalta magát, hogy ſzenvedéſe heában nem léſzen. Iſmég a'tőmlőczbe vetették, és újonnan minden ſebeiből meg-gyógyúlt. Ezeket az Iſtennek hatalmas dolgait, a'Pogány Cháſzár őrdőngőſségnek tartván, a'Sz. Mártyrt iſmég keményen meg-verette, őkőr inakból-valo oſtorokkal: de

B az Iſten, mind annyi kinoknak el-ſzenvedéſére erőt adván néki, meg-vigaſztalta az ő vitézét: ki a'Sz. Kereſzt jelével, a'Cháſzár-előtt minden Bálványokat le-dőjtőtt, és el-rontott. Mellyen annál-is inkább meg-búsúlván a'Cháſzár, meg-parancholta, hogy *Alexandrá*val-eggyőtt fejét vegyék. Kik a'halálra menvén, az úti fáradságot imádkozáſsal künnyebbitették. Es egy bizonyos helyre jutván, azt kérte a'Cháſzárné, hogy egy-keveſsé meg-állyanak. Azt meg-nyervén, le-űlt; és a'fejét a'térdeire hajtván, tiſzta lelkét az Iſten kezébe bochárotta. Látván azt Sz. Győrgy, nagy őrőmmel az Iſtennek hálát adott, és díchéretet mondott, míg az el-rendelt helyre jutott. A'hol térdreeſvén, és ſzemeit aitatoſsággal az égre emelvén, Urunknak Két-ſzáz kilenczven-őtődik eſztēdejébē. *Apriliſ*nek huſzon-harmadik napján, fő-vétellel meg-nyerte az Igaſság koronáját: mellyet hogy mi-is el-vehesſűnk, a'Sz. Győrgy Martyr kővetéſe-, és eſedezéſe-által, engedgye a'mindenható kegyes Iſten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

C

SZ. FILEP ES SZ. JAKAB-NAPI EVANGELIOM,

SZ. IANOSNAK XIV.

RESZEBEN, ℣. 1.

AZ időben: Monda IESUS az ő Tanitványinak: Meg ne háborodgyék a'ſzivetek. Hiſztek az Iſtenben, én-bennem-is hidgyetek. Az Atyám házában ſok lakó-helyek vannak. Ha külőmben vólna, meg-mondottam-vólna néktek: Mert helyt kéſziteni megyek néktek. És ha el-megyek, és helyt kéſzitek néktek: iſmeg eljővők, és magamhoz véſzlek titeket, hogy a'hol én vagyok, ti-is ott legyetek. És a'hová én megyek, tudgyátok; 's az útat-is tudgyátok. Monda néki Tamás: Uram, nem tudgyuk hová mégy: 's mint tudhattyuk az útat?

D *Monda néki IESUS: Én vagyok az út, és az igaſság, és az élet. ſenki az Atyához nem mégyen, hanem chak én-általam. Ha engem iſmértetek-vólna, az Atyámat-is iſmértétek-vólna ugyā: és moſtantól-fogva meg-iſméritek őtet, és láttátok őtet. Monda néki Filep: Uram, mutaſd-meg nékünk az Atyát, és elég nékünk. Monda néki Jésus: Ennyi ideig vagyok veletek, és nem iſmértetek-e engem? Filep, a'ki engem lát, láttya az Atyát-is. Mi-képpen mondod te: Mutaſd-meg nékünk az Atyát? Nem hiſzitek-e, hogy én az Atyában, és az Atya én-bennem vagyon? Az igéket, mellyeket én néktek ſzóllok, magamtól nem ſzóllom. Az Atya pedig én-bennem lakván, ő chelekeſzi a'chelekedeteket. Nem hiſztitek-e, hogy én az Atyában, és az Atya én-bennem vagyon? Ha külőmben nem, a'chelekedetekért hidgyetek. Bizony, bizony mondom néktek: a'ki én-bennē hiſzen, a'melly chelekedeteket én chelekeſzem, ő-is chelekeſzi, 's nagyobbakat-is chelekeſzik ezeknél; mert én az Atyához megyek. Es valamit az Atyától az én nevemben kértők, azt chelekeſzem.*

ELSÖ PREDIKATZIO.

SEmmire inkább nem igyekeztek a' Kriſtus ellenségi, mint hogy ötet vádolhatnák; és külömb-külömb-féle vétkekbe keverhetnék: és, mint-hogy semmi vétket ö-benne nem találhattak, hazugságokkal terhelték. hogy azzal meg-útáltatnák mindenekkel. De semmi úgy nem tündöklött a' Kriſtus életében, mint az ö ártatlansága és szentsége. és azért bátran mondhatta ellenségének [a]: *Ki feddi-meg engem a' bőnekről?* Két fő jele volt pedig az ö ártatlanságának, mellyeket nyilván meg-mutatott halála-előtt, és tellyességgel ellenkeznek a' gonosz-tévők szokásával: I. Ha a' gonosz-tévő a' Biró kezébe akad, kiált, esküszik, és minden módon menti magát: de a' Kriſtus, annyi fok hamis vádolásokra, úgy hallgatott, *hogy felette igen csodálkozott a' Tiſztartó* [b]; és azt mondotta néki [c]: *Nékem nem szóll ſzé-e? Nem tudod-é, hogy hatalmam vagyon a' te meg-feszítésedre, és hatalmam vagyon a' te el-bocsátásodra?* Ezt meg-jövendölte-volt ö-felőle Isaias, mondván [d]: *Meg nem nyitotta a' szaját. Mint a' juh vitetik a' halálra, és meg-némúl mint a' bárány az őtet-nyírók-előtt.* II. A' gonosz-tévő, ha tudgya hogy keresik, fél-felé áll. és el-rejtezik: némellyek, ha különben el nem szaladhatnak, nyakra-főre ugranak, vagy vízbe, vagy verembe: némellyek, el-hagyván feleségöket és házokat, el-bújdosnak, és idegen földön nagy nyomorúságban élnek. De a' Kriſtus, hogy ártátlanságát meg-bizonyitaná, egy-kevelsé az-előtt hogy ellenséginek kezökbe adta magát, magáról neminémű-képpen el-feledkezvén, Tanitványit szép hoszszú beszéddel bátoritotta és vigasztalta: mivelhogy látta szomorúságokat, melly el-fogta-volt szívöket, szerelmes Uroknak és Mesteröknek keserves el-válásáért. Annak a' bátorító és vigasztaló beszédnek, egy része a' mái Evangeliom: melyből én-is e' mostani Predikatzióban üdvösséges tanúságokat szedegetek, hogy következendő háborúságinkban orvosságúl lehessenek.

I. Szóllok az Istenben-való bizodalomról.

II. Szóllok az Isten Házáról, melyben sok lakó helyek vannak.

III. Meg-magyarázom, Mint légyen a' Kriſtus Útja, melyen az Isten házába kell jutnunk.

ELSÖ RESZE.

MInémű haszna légyen az igaz Hitből származott Istenben-való Bizodalomnak, Urunk a' mái Evangéliomban meg-jelentette: ki arra intvén Tanitványit, hogy meg ne háborodgyék a' szívök, utánna vetette az okát, mondván [e]: *Higyetek az Istenben, és bennem-is higyetek*: az-az; Ha az Istenben hiszitek, el-hívén felőle hogy hatalmas, és irgalmas, bizodalmotok-is legyen ö-benne hogy meg-szabadít: azon-képpen higyétek-el felőlem-is, hogy hatalmas és irgalmas Isten vagyok; és a' hoz-képest bizzatok én-bennem, hogy meg-óltalmazlak titeket. Mondhatták-volna a' szegény Tanitványok: Uram, mint lehet hogy meg ne háborodgyék szívünk? *Imé mi mindeneket el-hadtunk, és tégéd követtünk* [f]: a' Zsidók Fejedelmi, és a' *Synagóga* vezéri, halálra gyülölnek bennünket, hogy hozzád adtuk magunkat. Ekkédig a' te gond-viselésed által, jó óltalomban voltunk, és senkitől nem tartottunk. Ha valami háborúság talált volna-is, úgy meg-erősítettél és vigasztaltál, hogy azt könnyen el-viselhettük. Most pedig azt mondod, hogy el-mégy tőlünk, és mi oda nem mehetünk: és, mint-hogy keserves kint és halálc kell szenvedned, azt jelented, hogy a' Pásztor meg-öttetvén, a' Juhok-is el-széllyednek [g]. Annak-fölötte, hogy egy közzülünk el-árúl téged [h]; és az Előttünk-járó-is háromszor tagad-meg [i]. Ezekért félünk, bánkodunk, és meg-háborodott szívvel vagyunk. Hogy pedig azt tiltod tőlünk, és azt hagyod, hogy meg ne háborodgyék a' szívünk, chodásnak tetszik. Mint-ha valaki azt mondaná valamelly jámbor fiúnak: Ne bánkodgyál szerelmes és jó gond-viselő Atyádnak el-menetelén: vagy kedves szolgának, és engedelmes tanitványnak, Ne szomorkodgyál jó-akaró Uradnak és szorgalmatos Mesterednek el-válásán: vagy azon társaság-béli Szerzetesnek; Ne bánnyátok társotoknak gonosz és gyalázatos esetit: vagy az új vitézeknek; Ne búsúllyatok régi látott és próbált Hadnagyotoknak el-pártolásán: vagy a' meg-fáradott úton-járóknak; Ne bánnyátok hogy Kalaúztok el-hágy, és a' kivánt helyre nem érkeztek: vagy a' jó békeség-szerető embereknek; Ne búsúllyatok, hogy veszedelmes hadba hirdetnek bennetteket, melynek vége bizonytalan: mert magunkat illyen állapatbá látcyuk. Az-

[a] Ioan. 8. 46

[b] Mar. 27. 14. Luc. 23. 10.

[c] Ioan. 19. 10.

[d] Isa. 53. 7.

[e] Ioan. 14. 1.

[f] Mat. 19. 27.

[g] Mat. 26. 31. Marc. 14. 27. Ioan. 16. 32.

[h] Marc. 14. 11.

[i] Marc. 14. 30.

A okáért, mint-hogy mindenkor nagy szeretettel vóltál hozzánk, ha mi orvoſságod vagyon, jelentſd-meg; kéſzek léſzünk azzal élni.

Ez illyen panaſzolkodá ſnak eleit akarván Urunk venni: jeles okát adta, Miért ne kelleſsék a' Tanitványok ſzívének meg-háborodni, mondván: *Higyétek az Iſtenben, én-bennem-is hidgyetek.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Ha minden ügyben Iſtenhez kell folyamlani, és Dáviddal azt mondani [k]; *Az Ur az én világoſságom és ſzabadúlásom; kitől félek? Az Ur az én életemnek oltalmazója; kitől rettegek?* gondollyátok-meg, mit chelekedtek az Atyáitok, bizván az Iſtenben; úgy-mint Joſue, Gédeon, Sámſon, és fő-képpen Dávid, ki az iſzonyú Goliátot meg-ölte [l]: az álnok Saúlnak minden inchelkedését el-kerülte [m]: az háládatlan fiának pártolkodását meg-ſzégyenítette [n]; Mellyekből olly nagy bizodalmat vőtt az Iſtű ſegétsége-felől, hogy azt mondotta [o]: *Ha tábor áll ellenem, nem fél a' ſzívem. Ha harcz támad ellenem, én abban bizom.* Az-okáért, ha ti-bennetek meg nem fogyatkozik a' bizodalom, én-bennem el nem fogy a' ſegétség, mellyel győzedelmeſek lehettek minden ſzükségtőkben.

B Hinnünk kell azért, hogy győzedelmeſek lehetſünk. Mert, a' mint Sz. János irja [p]; *Ez a' győzedelem, melly meg győzi e' világot, a' mi Hitünk.* És, a' mint Sz. Pál mondgya [q], Olly paîz, *melyben az igen-gonoſznak minden tüzes nyilait meg-oltsuk.* Mert *a' Szentek-is, a' Hit-által orſzágokat győztek-meg, Igaſságot chelekedtek, az ígéreteket el-vették* [r]. A' Kriſtusban hidgyünk pedig; a' mint ő-maga mondgya a' mai Evangéliomban: *Én-bennem-is hidgyetek*, úgy-mint haſonlóban az Atya Iſtenhez, hatalomban, bőlcheſségben, jóságban. A' Tanitványok félelme, és bánattya, abból ſzármazott fő-képpen, hogy Urunk-felől chak emberi módon gondolkodtak; és azt vélték, hogy, ha el-távozik tőlök, vagy el-maradnak tőle, gond-viſelőjök nem léſzen. Az-okáért illendő orvoſságot adott nékik; meg-jelentvén, hogy, ha teſt-ſzerént távúl léſzen-is tőlök, abban kárt nem valnak; mert Iſten lévén, mindenűtt jelen vagyon, és mindenűtt, mindenkor, és mindenben ſegéthet. Ezt a' magyarázatot, Sz. Agoſtonban feltalállyuk; ki imigyen ír [s]: Következik tahát, hogy, ha az Iſtenben hiſztek, én-bennem-is hidgyetek: melly nem következnék, ha a' Kriſtus Iſten nem vólna. Mert ki vólna az, ha kiſebb ereje és hatalma vólna, hogy azt mondaná valami nyomorúltaknak; Annyi bizodalmotok légyen én-bennem, mint az Iſtenben? hanem ha a' kevélység-miatt fel-fuvalkodott-vólna; melly a' Kriſtushoz, mint az Alázatoſságnak Meſteréhez nem férhetett. Azt kívánta azért Urunk a' Tanitványoktól, hogy az emberi gondolatokat félre-tévén, az Iſteni dolgokról elmélkedgyenek. A' ki vizen által-mégyen, ha a' hídról, vagy palóról, az alatta folyó-vizet nézi, ſzédeleg a' feje, és elméje-is meg-tántorodik, ha pedig az égre, vagy álló hegyre néz, nem léſzen ſemmi nyavalyája: azon-képpen ſzóll Urunk, és arra tanittya az Apoſtolokat, hogy midőn a' háborúság vizein által kell kelniek, ne nézzék az emberi dolgokat, hanem az Iſtenieket. mert úgy ſzűnik-meg minden félelmők, ha el-hiſzik, hogy, a' ki el-mégyé és meg-hal, igaz Iſten, és ki-ſzabadíthat mindé veſzedelemből: és mi-képpé hogy, ha ő nem akart vólna ſzenvedni érettünk, és meg-halni, ſenki nem kénſzerithette-vólna: azon-képpen, ha ő meg akar óltalmazni minket, ſenki nékünk ſem árthat.

Mindenkor nagy bizodalmat ſzerzett a' Hívek ſzívében az Iſtennek jelen-vólta, és ſegétsége. Innét mondotta Iſaias [t]; *Kicsel vagyon a' ki engem meg-igazit, ki ſzóll ellenem? Állyunk eggyütt; kicheda az ellenkezőm? Járúljon hozzám. Imé az Ur Iſten az én ſegétőm; kicheda a' ki engem kárhoztat? Imé minnyájan mint a' ruházat el-fognak, a' molyok eſzik-meg őket.* Jób pedig [u]: *Szabadíts-meg engem Uram, el-helybeſzteſi engem mellédé, és akar-ki kezet hadakozzék ellenem.* Az Iſten-is, meg akarván némellyeket a' félelemtől menteni, chak azzal biztatta őket. Midőn Jeremiás azzal mentette magát [x]; *A, a, a, Uram Iſten, imé nem tudok ſzóllani, mert én gyermek vagyok*: azt felelte az Ur: *Ne mond; gyermek vagyok*: mert mindenekre a' mellyekre *küldelek téged, el-mégy; és a' miket parancholok néked, meg-mondod. Ne félly az ő orczájoktól, mert én veled vagyok, hogy ki-mentſelek téged.* Midőn Moyſeſt Faraóhoz akarta küldeni az Ur; mentette magát Moyſes, mondván [y]: *Ki vagyok én, hogy Faraóhoz menjek, és ki-hozzam az Iſrael fiait Egyptusból?* Kinek chak azt felelte az Ur: *Én veled léſzek.* Midőn Joſuét az Ígéret-földének el-foglalására akarta az Iſten küldeni, azt mondotta néki [z]: *Senki ellenetek nem állhat, életednek ſzűkes napjaiban. A' mint Moyſeſſel vóltam, úgy léſzek veled: nem hagylak, ſem el nem hagylak téged. Ne rettegj, és ne félly; mert veled vagyon a' te Urad Iſtened mindenekben a' mellyekre mégy.* Midőn az Angyal meg-jelent Gedeonnak, azt mondotta néki [a]: *Az Ur veled leg-erősb férfiu. Es monda néki Gedeon: Kérlek, Uram, ha valnak az Ur.*

[k] Pſ. 26. 1.
[l] 1. Reg. 17. 49.
[m] 1 Reg. 19. & 20. & ſeq.
[n] 2. Reg. 15. & ſeq.
[o] Pſ. 26. 3.
[p] 1. Ioan. 5. 4.
[q] Eph. 6. 16.
[r] Hebr. 11. 33
[s] Tract. 71. & 72. in Ioan.
[t] Iſa. 50. 8.
[u] Iob. 17. 3.
[x] Ier. 1. 6.
[y] Exod. 3. 11
[z] Joſ. 1. 5. 9
[a] Iudic. 6. 12.

miért

miért környéztek-meg minket mind ezek? Mint-ha azt mondotta-vólna: Elégségesnek tartanók mi az Urnak vesítnk-létét, minden háboruságnak meg-győzésére. És midőn arra küldetett, hogy a' Mádian kezéből ki-szabadittsa Israelt, azt mondotta [b]: *Kérlek, Uram, miben szabadítom-meg Israelt? Imé az én házam-népe leg-kissebb Manassesben, és én leg-kissebb az Atyám házában.* Az Ur pedig azt felelte: *En lészek veled; és meg-vered Mádiant, mint egy férfiat.* De a' jámbor Oziás Pap-is, Júditnak, midőn el-ment hogy meg-öllye Holofernest, chak azt mondotta [c]: *Menny-el békével, és az Ur légyen veled a' mi ellenségünken-való boszszú-állásra.* és az vólt mind uti-költsége, 's mind tegyvere. Urunk-is az Apostoloknak, kiket nagy veszedelmekre küldött, utólszor azt mondotta [d]: *Imé én veletek vagyok minden nap, világ végezetig.* Mellyekről meg-emlekezvén Sz. Pál, nagy bátorsággal mondotta [e]: *Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk.*

A

b Iud. 6. 15.

c Iudith 8. 20.

d Mat. 28. 20.

e Rom. 8. 31.

Majd hasonlo vélekedésben vóltak némelly hitetlen Pogányok-is. Mert azt olvasom a' Sz. Irásban [f]; hogy, *Midőn el-jutott-vólna az Ur Szövetsége szekrénye a' táborba, jovalkodott az egész Israel nagy kiáltással, és meg-rendűlt a' föld. És hallák a' Filistusok a' kiáltás szavát, és mondának: Micsoda nagy kiáltás szava ez a' Zsidók táborában? És meg-értek, hogy az Ur szekrénye jutott-vólna a' táborba, és meg-félemlének a' Filistusok, mondván: Az Isten jött a' táborba. És fohászkodának, mondván: Jaj nékünk: mert nem vólt illy nagy örvendezés tegnap s tegnap-előtt. Jaj nékünk. Ki szabadit-meg minket a' Fölséges Istennek kezéből? Ezek az Istenek, kik meg-verték Egyiptust minden chapásival.* Azért nékünk chak azon kell szorgalmatoskodnunk, hogy az Istent el ne kergessük tőlünk bűneinkel. Mert *Nem rövidűlt-meg az Ur keze, hogy meg nem szabadithatna; sem meg nem nehezűlt az ő füle, hogy meg ne halgatna: De a' ti hamisságtok szerzettek el-válást ti-közöttetek és a' ti Istentek-közöt: és a' ti bűneitek rejtettek-el az ő orczáját előttetek* [g]. Ezt a' Pogány Akior-is értette, és okos tanátsot adot Holofernesnek, ha meg-fogadta-vólna; és a' Zsidókról azt mondotta [h]: *A' mig nem vétkeztek az ő Istenök szine-előtt, jól vóltanak; mert az ő Istenök gyűlöli a' hamisságot. Most azért Uram, tudakozzál, ha vagyon-e valami hamisságok az ő Istenök szine-előtt: mennyünk-fel hozzájok, mert bizonnyal kezedbe adgya őket az ő Istenök, és a' te hatalmasságod igájaalá vettetnek. Ha pedig nincs vétke é' népnek az ő Istene-előtt, nem állhatunk ellenek: mert az ő Istenök meg-oltalmazza őket, és gyalázatra lészünk az egész földnél.*

B

f 1. Reg. 4. 5.

g Iudith 5. 21. 24.

C

Ennek az Istenben-való Bizodalomnak, jeles fondamentoma vagyó. Mert valami kivántatik a' jó oltalmazóban, mind fel-találtatik az Istenben: I. A' Tehetség, vagy hatalom. Melyről senki nő kétselkedik, ha meg-gondollya, hogy a' Filistæusok táborát meg-futamtatta Jonatas-, és az ő inasa-által [i]: és egy Angyal-által, az Assyriusokban egy éjszaka, Száz nyólczvan-öt ezeret vágatott-le [k]. II. Az Akarat. Melyről elégendő bizonyságot tésznek az ő Szeretetinek sok jelei; és olly tulajdonsági, mellyekkel minden egyeb szeretetet felyűl-halad. Mert az. Elsőben; Örökké-való: és *a' világ terentésze-előtt választott minket a' Krisusban* [k]. melly Választás, chak szintén a' szeretetből származott: mellyet mi nem érdemelhettünk, mert nem-is vóltunk. Másodszor; Nem változó, hanem állhatatos. ki, mint-hogy azt mondgya Jeremiás-által [l], *Örök szeretettel szerettelek téged*, azt soha meg nem únta, sem meg nem bánta. mert *Meg-bánás-nélkül vannak az Isten ajándéki* [m]. Harmadszor; Szorgalmatos, és munkálkodó. Mert a' Szeretet vitte arra, hogy a' világot minden benne-valókkal teremtené, meg-tartaná, és abban az embernek kivált-képpen gondgyát viselné, őtet oltalmazná, és igazgatná. Azért mondgya Salomon az Isten Bőlcheségéről, melly mind egy az ő Szeretetivel; hogy [n], *A' hozzája méltókat keresvén, környül-jár, és az utakon vígan mutattya magát azoknak, és minden gond-viseléssel mégyen eleikbe.* Negyedszer; Türő: nem hirtelen: és, a' mint Salomon mondgya [o], *Láttatlanná teszi az emberek bűneit, a' penitentziáért*: és a' kik meg-térnek, örömell be-fogadgya; sőt nagy szeretettel eleikbe mégyen, mint a' tékozló fiúnak az attya. Végezetre; Minden-féle Szeretetnek tökélletessége, ő-benne találtatik: I. A' Pásztoré; a' mint Szent Dávid jelenti [p]: *Az Ur igazgat engem, és semmi hiával nem lészek, a' legeltetés helyére helyheztetett engem.* II. A' hűves-emberé: mert [q] *alkotott minket*. Azért mondotta Dávid [r]: *Uram, a' te kezeid alkotmányit meg ne útáljad.* III. Az Úré; a' mint azon Dávid jelenti, mondván [s]: *Uram, a' te szolgád, és a' te szolgálód fia.* és [t]; *Imé mint a' szolgák szemei az ő Uroknak kezében; úgy a' mi szemeink a' mi Urunkra Istenünkre, mig könyörüljön rajtunk.* IV. Az Atyáé. Azért mondotta Moyses [u]: *Nem-de nem ő-e az Atyád, ki birt téged, és alkotott, és teremtett téged?* Dávid pedig [x]: *Az atyám és anyám el-hadtak engem, az Ur pedig fel-vett engem.* V. Az Anyáé; melyről ő-maga emlekezik Isaiásnál [y]: *Vallyon el-feledkezhetik-e az asszony az ő magzatjáról, hogy ne könyörüljön az ő méhe fián? és*

h 1. Reg. 14. 14.

i 4. Reg. 19. 35.

k Eph. 1. 4.

l Ier. 31. 3.

m Rom. 11. 29.

D

n Sap. 6. 17.

o Sap. 11. 24.

p Ps. 22. 1.

q Ps. 99. 3.

r Ps. 137. 8.

s Ps. 115. 7.

t Ps. 122. 2.

u Deut. 32. 6.

x Ps. 26. 10.

y Isa. 49. 15.

A

hogy ha az el-feleiekezem-is, de én el nem feleiekezem rólad. VI. A' Vő-legényé, az ő Jegyeséhez; a'mint Oseásnál jelentette, mondván z: *Magamnak jegyezlek téged örökké.* Melyhez-képeſt mondotta Sz. Pál-is a: *El-jegyeztelek titeket egy férjünek, hogy szüz-ſzámul adni a' Krisſusnak.* De mind ezeket-is felyül-haladgya: mert azok-közzül senki olly ſzivnyú dolgokat nem ſzenvedett az ő Szerelmeséért, mint a' Krisſus mi-érettünk: senki tulajdon Teſtével Vérével nem táplálta azt, mint minket a' Krisſus: senki magát annak jutalmúl nem adta, mint nekünk a' Krisſus. Mélto tehát, hogy mi-is ſzeressük a' Krisſust, és minden bizodalmunkat ő-benne helyheztessük, mint Istenünkben.

z Oſ. 2. 19. a 2. Cor. 11. 2.

De vedd eſzedbe Sz. Bernárdból; hogy Három rend-béli emberek találtatnak, kik a' Bizodalom-ellen vétkeznek: Némellyek nem bíznak: némellyek kétségbe eſnek: némellyek heában bíznak. Az Első rend-béliek, magok erejében bízván, és dichekedvén, az Ur óltalmától el-távoznak. A' Másik rend-béliek, chak a' magok erőtlenségéről gondolkodván, el-fogynak, és a' kétségbe eſésnek lelkétől el-nyomattatnak. A' Harmad rend-béliek, biznak ugyan az Urban-; de az ő óltalmához-képeſt úgy hizelkednek magoknak, hogy a' bűnből ki nem térnek: és ezeket a' reménség, mint-hogy ſzeretet-nélkül vagyon, meg-ſzégyeníti. Ezek-közzül, ugy-mond a' Sz. Doktor, senki nem lakik a' Fölségesnek ſegétségében: mert az Első, a' maga érdemiben lakik; a' Másik, a' győzrelmekben; a' Harmadik, a' vétkekben. A' Harmadik lakása, tiſztátalan; a' Másiké, nyughatatlan; az Elsőé, bolond és veſzedelmes. Melyből azt hozhattyuk-ki; hogy, chak azok laknak az Isten ſegétségében, kik semmitől, a' mi az ég-alatt vagyon, nem félnek: azért, hogy a' Hitnek paiza, és a' Reménségnek piſzkja óltalmazza őket. Azokat Dávid a' Sion hegyéhez haſonlitotta, mondván c: *A' kik az Urban bíznak, mint a' Sion hegye: nem mozdúl-meg örökké a' kit Jerusalemből lakik.* Mert, mi-képpen a' nagy hegyeket, semmi meſterséggel fel nem forgathatni: azonképpen, az Istenben-bizót, ha valaki háborgattya, olly erőſnek és győzhetetlennek találllya, hogy semmit nem árthat néki, és jó igyekezetiben-valo álhatatoſságából ki nem mozdithattya. Az-okáért, midőn Dávid az Istenben bízónak képében azt mondotta-vólna d: *Te vagy él-almom a' háboruság-ellen, melly környül vett engem: én örvendezésem, ſzabadits-meg engem az engem környül-vévőktől:* leg-ottan utánna veretté az Istennek feleletét: *Értelmet adok néked, és meg-tanítlak téged az ut, melljen járſz: meg-állatom rajtad a' ſzemeimet:* az-az, el nem fordítom rólad, hanem ſzünetlen reád nézek, és gondodat viſelem. Valóban gondúnkat viſeli, és azon igyekezik, hogy az Atya-Isten házába vigyen bennünket: melyben noha ſok lakó-helyek vannak, mindazáltal magunk erejével eggyikbe sem juthatunk, hanem az ő ſegétsége kivántatik hozzá. és azért kell ő-benne bíznunk, mert az ő-benne-bizókat ſegéti.

c Pſ. 124. 1.

d Pſ. 31. 7. 8.

II. RESZE.

SEmmivel gyakrabban nem bátoríttyák a' jó Hadnagyok a' vitézeknek el-lankatt ſzivőket, mint nyereségét igérvén nékik, mellyet fölötte igen kivánnak. *Annibal*, meg-fáradott vi ézit Olaſz-országnak gyönyörüséges ſzép tér-mezeivel vidámitotta. Nagy Sándor, eſzébe vévén vitézinek meg-háborodott ſzivőket, azért, hogy, *Darius* Királynak aranyal és ezüſtel tündöklő ſeregitől tartottak; azt gondolván, hogy ſzivők-is helyén vagyon (mint-hogy nem illik ſzamárhoz veres nyereg, sem félénk Katonához friſs fegyver:) azzal biztatta és vigaſztalta, hogy a' *Darius* hadában, ninch semmi a' mi ſól félni kelliene; de ſok vagyon a' mit méltó ſzeretni és kivánni; a' temérdek kinch, és drága præda 's nyereség. De ezekben a' Hadnagyokban, az nagy fogyatkozás vólt, hogy nem tudták a' harcznak végét, és bizonyoſok nem vóltak a' diadalom felől: mivelhogy, sem az ellenség erejét magoktól meg nem rontathatták, sem az ő vitézőknek erejét meg nem nagyobbithatták. Nem vólt ez a' fogyatkozás a' mi Hadnagyunkban: az-okáért, bátoritani akarván a' meg-háborodott Tanitványit, Elsőben-is azzal biztatta, hogy ő Isten, ki minden veſzedelemből kimentheti, és minden ellenségőkön győzedelmeſsé teheti őket. és azért mondotta: *Hiſzsetek az Istenben, én-bennem-is bizzatok,* mert igaz Isten vagyok. Az-után, a' Jutalomnak, vagy nyereségnek nagy-vóltával bátoritotta, mondván: *Az én Atyám Házában ſok lakó-helyek vannak:* az-az, noha mindenre én ſegétlek titeket, és én erőmmel 's fegyveremmel téſzek győzedelmeſsek: mindazáltal, a' nyereség éppen tiétek léſzen; és az nem kichiny, hanem az Atyám háza, melyben ſok lakó-helyek vannak.

D

De mi-elhogy Urunk gyakorta emlegette hogy az Atyához mégyen, azt alíchatták a' szegény egy-ügyű Tanitványok, hogy az Attya Házát, vagy Országát maguknak foglallya, és ők ki-rekednek: az-okáért, nagy bánattyok és búsúlások lehetett; holott a' Krístus követéséért, a' magok házát-is el-hadták volt, és a' Synagogájába sem akarták őket fogadni, és úgy, a' mint szokták mondani, a' két szék-közőtt a' pad alatt maradtak. Ez illyen gondolatnak eleit vőtte Urunk, emlekezvén az Attya Házáról, melyben sok lakó-helyek vannak. Mint-ha azt mondotta-volna: Ne véllyétek hogy azért megyek-el, hogy, magamnak helyt foglalván, titeket ki-rekesztsletek: *mert helyt készíteni megyek nékték: hogy a' hol én vagyok, ti-is ott legyetek* c. Nem rekedtök-ki a' helynek szorossága miatt: mert *az Atyam házában sok lakó-helyek vannak*: és *Nagy az Isten háza, és sudlat az ő örökségének helye* d. Én e' világon veletek együtt-szaránd ok és jövevény voltá: úgy hogy, noha *a' rókáknak lyukok vagyon, és az ége madarainak fészkek: de az ember fiának nincs a' hová fejét le-hajtsa* †. Azért most el-megyek, hogy állandó helyt szerezzek, mind magamnak's mind néktek. Az én Híveim, valamig e' világon vannak, mint vitézek, vagy szarándokok, sátorokba vagy hajlékokba szálnak: de Meny-országban, lakó-helyők, vagy házok lészen, melly örökké meg-marad. Mert tudgyuk hogy *Nincs itt maradandó városunk*, hanem jövendőt keresűnk §. Es *ha a' mi földi házunk, a' melyben lakunk, el-bomol, épűletünk vagyon az Istentől; nem kézzel chinált-atott, örökké való házunk mennyekben.* Az-okáért, ha nem kell annak bánkodni, és szívében fel-háborodni, a' ki rondandó szállásról, vagy vendég-fogadó házból ki-vitetik, hogy a' maga jól épittetett, és minden szűkséges dolgokkal fel-ekésittetett házába költőztessék: néktek sem kell bánkodnotok, ha az én el-menetelem-után, a' Márcyromság-által a' más világra költőztetnek bennetteket. Sőt azon félve búsúlnotok, ha néktek több háboruságtok lészen egyebeknél: mert a' munkához-képest, adatik a' juralom; nagyobbért nagyobb, kisebbért kisebb. mert, *Ki-ki mind tulajdon jutalmát vészi az ő munkája-szerént* h: és; *A' ki szűkön vét, szűkön-is arat: és a' ki áldásokkal vét, áldásokkal-is arat* †.

Szokások a' Fő embereknek és Fejedelmeknek, hogy házat chináltatván, külömb-kűlömb-féle lakó-helyeket rendellyenek; és mint-hogy külömb-külömb rend-béli szolgákat tartnak, az állapathoz- és tiszthez-képest kell a' lakó-helynek-is lenni: és valamelly Udvarban az a' rend-tartás meg nem tartatik, mert ő zűrzavar minden dolog; és a' lovászok a' Tanács Urakkal, a' peszérek a' Komornyikokkal együtt-hevernek. A' Pokol Fejedelme, az ő Udvarában semmi jó rendet nem tart: és azért mondgya Jób; hogy az, † *a' nyomorúság és setétség földe, a' hol a' halál árnyéka, és semmi rend, hanem örök iszonyúság lakik*: de a' Meny-ország Fejedelme, kit Isaias *Békeség Fejedelmének* nevezett i, szép rendet tart az ő Udvarában, melyben példázta őtet a Békességes Király, Salomon; kinek Udvárában olly szép rend-tartás volt, hogy a' Sábai Királyné el-ehodálkozott rajta: *Látván*, úgy-mond a' Sz. Irás k, *a' Sábai Királyné, Salomonnak minden bölcsességét, és a' házat melyet épített-vala, és a' szolgai lakó-helyeit, és az udvarlók rendit, nem vala többé lélekzete.*

Két Ház vagyon pedig az Istennek: Eggyik e' Világon, másik Meny-országban: eggyik ideig tart, és vége lészen; másik örökké meg-marad, és vége nem lészen: eggyik a' Vitézkedő Anyaszentegyház, melyben azok laknak, kik mind-untalan hadakoznak sok-féle ellenség-ellen; tudni illik, a' Test-, Világ-, és Ördög-ellen; másik a' Győzedelmes, vagy dichőséges Anyaszentegyház, melyben azok nyugodnak és örvendeznek, kik a' meg-nevezett ellenségeken diadalmot vőttek, és már egyéb dologban nem foglallyák magokat, hanem örökkön örökké dicsérik az Urat l. Az Elsőről, emlekezik Sz. Pál, midőn Timotheus Püspöknek azt írja m: *Tudgyad mint kellyen néked forgolódnod az Isten Házában, melly az élő Isten Anyaszentegyháza, az Igasság oszlopa, és erős támasza.* A' Másikról-is azon Szent Pál emlekezik, mondván n: *Tudgyuk, hogy ha a' mi földi házunk, a' melyben lakunk, el-bomol, hogy épűletünk vagyon az Istentől; nem kézzel chinált-atott, örökké-való Házunk mennyekben.* Mind a' Két Házában szép rendet tart az Isten, és sok lakó-helyeket szerzett. Az nálunk-valóról mondotta Sz. Pál o: *Mindenek tisztességesen, és rend-szerént légyenek.*

Es láttyuk, hogy a' Keresztyén Anyaszentegyházban Rend vagyon. Elsőben, A' Személyek közőtt. Mert vannak Egyházi szolgák, kik közőtt sok-féle, de szépen-egyező rend vagyon; úgy-mint, Püspökök, Ersekek, Patriárkák, Kardinálok, &c. mellyet sehol nem találsz az Ujj-okná. Vannak Világi tiszt-viselők-is; és azok-közőtt-is szép és illendő rend vagyon: mellyet, noha még valamennyire, meg-tartottak az Ujj-ko atyafiak; mindazáltal, abban-is sok zűrzavart találni; és végtére egy Babylo-

A

c Ioan. 14. 2. 3

d Zsidók. 3. 14

† Mat. 8. 20.

B

§ Filip. 3. 14.

h 1. Cor. 3. 8.
† 2. Cor. 9. 6.

C

† Jób. 10. 22.
i Isa. 9. 6.

k 2. Par. 10. 4.

D

l Psal. 84.
m 1. Tim. 3. 15.

n 2. Cor. 5. 1.

o 1. Cor. 14. 40.

A

niai gyülévél, léfzen minden rend-tartáfok. Máfodfzor; A' mi Anyafzentegyházunkban, Rend vagyon az Idők-között. Mert, vannak Dolog-révő napok, és vannak Ünnep-napok-is, mellyeken a' Hivek kivált-képpen az Iſteni ſzolgálatban foglalyák magokat. Ennek az Ujitóknál, chak valami párája, vagy árnyéka találtatik; és gondolom, hogy az-is nem fokáig tart. Harmadfzor; Nálunk Rend vagyon a' Helyekben-is. Mert vannak Egyházak, vagy Templomok, mellyek úgy rendeltéknek az Iſteni ſzolgálatra, hogy azokban világi dolgokat nem illik chelekedni. Ez-is, az Ujitóknál laſſan-laſſan el-kél, és majd kevés külömbség léfzen az ő pajtájok- és Synagogájok-között. Vedd eſzedbe; hogy, noha a' mi Anyafzentegyházunkban fok rend-béli emberek vannak; Szűzek, Özvegyek, Házaſág-béliek, Papok, Barátok, Remeték: mindazáltal minnyájan eggyeznek a' Hitben, melly-által láttyák az Iſtent; nē ſzínről-ſzínre ugyan, hanem, a mint Sz. Pál mondgya [p], *Tükör-által homályban.* ki azt-is irja [q]; hogy, *a' Kriſtus a' Hit-által lakik a' mi ſzíveinkben.*

p 1. Cor. 13. 12.
q Eph. 3. 17.

A' mi a' Mennyei Házat illeti, abban-is ſzép rend vagyon; és fok lakó-helyek találtatnak, az Erdemnek, és a' Jutalomnak mi-vóltához-képeſt. Melyről, ſzép haſonlatoſság-által beſzél Sz. Pál, mondván [r]: *Más a' Nap fényeſſége, más a' hóld fényeſſége, és más a' chillagok fényeſſége. Mert a' chillag külömbőz a' chillagtól a' fényeſſégben. Így a' hóltaknak fel-támadáſa-is.* Ez ellen, ha azt mondod; hogy a' Chelédes ember a' Szőlő-miveſéknek eggyaránt fizetett, és mindeniknek egy-egy pénzt adatott: mellyel Urunk azt akarta jelenteni, hogy a' Bóldogságnak állapattyában külömbség nem léfzen, hanem, mind ſok, 's mind kevés ideig-valo munkáért, azon-egy Jutalmat adnak: Én azt felelem; hogy a' Bóldogság jutalmát, Egynek-is mondhattyuk, és Sok-félének-is. Egynek: mert minnyájan azon egy Iſtent láttyák, és annak lácsában léfzen a' Bóldogságnak veleje. Sok-félének pedig; mert azon egy Iſtent nem minnyájan eggyaránt, és egy módon láttyák, hanem, ki-ki az ő Erdeménck mivóltához-képeſt, világoſban, vagy homályoſban. Ha ſokan egy kútra mennének, minnyájan azon vízből innának ugyan, de nem minnyájan eggyaránt, hanem ki-ki az ő ſzomjuſága-ſzerént, többet vagy kevesebet; a' mint Sz. Gergely mondgya [s]. Ha tiz edényt vinnél a' pinczébe, és ugyan-azon jó borral tőltenéd-meg mindenik teli leſe ugyan jó borral, de a' nagyban több volna hogy-ſem a' kichinyben; azért, hogy több férhetett abba, hogy-ſem ebbe.

r 1. Cor. 15. 41.

B

s Lib. 4. Moral. cap. 42.

C

Bizonyos dolog, hogy a' Malaſzthoz-képeſt adatik a' dichőség: mert a' Malaſzt, a' Dichőségnek magva; a' Dichőség pedig, a' Malaſztnak gyümölche. Az-okáért, a' mint e' világon fok-képpen mondatnak a' Szentek tellyeſeknek Malaſzttal, vagy Sz. Lélekkel, kinek ajándéka a' Malaſzt: azon-képpen minnyájan tellyeſek léfznek Dichőséggel, de nem egy módon. Azt olvaſuk a' Kriſtuſról [t]; hogy *Tellyes vólt Malaſzttal és igaſſággal.* Gabriel Angyal a' Szűz Mariát-is *Malaſzttal tellyeſnek* mondotta [u]. Sz. Lukách pedig, Sz. Istvánról-is azt irja [x]; hogy *Tellyes vólt Malaſzttal és Sz. Lélekkel*: de ki nem tudgya, hogy külömbőző Tellyeſség vólt bennek? A' Kriſtusban olly Tellyeſség vólt, hogy *Az ő tellyes-vóltából vöttünk mi-is minnyájan*, még a' Bóldogságos Szűz-is. Ki viſzontag, Tellyes-vóltával a' több Szenteket meg-haladta, mint a' Malaſzt-adójának Szent Annya. Szent István-is, az ő állapattyához-képeſt, Tellyes vólt; mint ki a' Malaſztnak Uráért, a' Kriſtusért, elsőben ontotta vérét, és adta életét. Így láttyuk, hogy azon étéknek ézit nem minnyájan eggyaránt érzik, hanem a' ſzájok állapattyának külömbségéhez-képeſt. Azon Napnak fényeſſége, nem eggyaránt gyönyörködtet mindē ſzemeket. Azon tanitást nem eggyaránt értnek minden hallgatók. Azon ének-ſzó, nē eggyaránt illet minden fületket. Azon ok, nem eggyaránt indit minden akaratot: hanem mindenikben nagy külömbség találtatik. Annak-fölötte, egynek mondatik a' Bóldogság és Dichőség; mert, a' mint Sz. Agoſton magyarázza [z], minnyájan örökkön örökké fogják birni, és ſenki nem tovább a' máſiknál: de a' Vitézkedő Anyafzentegyházban, ki több, 's ki kevesebb ideig vitézkedik; jöllehet mindeniknek életének végéig kell vitézkedni. mert, valaki a' Vitézkedő Anyafzentegyházban, életének végé-ig meg nem marad, ſoha a' Győzedelmes és dichőséges Anyafzentegyházban, az örök életet el nem kezdi; hanem az idő-ſzerént-valo halála után, az örök halálra mégyen.

t Ioan. 1. 14.
u Luc. 1. 28.
x Act. 6. 8.
y Ioan. 1. 16.

D

z Tract. 87. in Ioan.

De térjünk az Atya Iſten Házához: melyből nagy vígaſztalások lehet a' Híveknek, hogy kéſz lakó-helyök vagyon Meny-országban; chak hogy abból magok gond-viſelletlenségökből ki ne maradgyanak: és annál-is nagyobb vígaſztalások lehet abból hogy ſok lakó-helyek vannak, és kinek-kinek az ő munkája- és érdeme-ſzerént rendeltetik helye. Mert, ha történet-ſzerént oſztatnék a' hely, ſokaknak nem volna kedvök

vők nagy Igasságra: és, azt alitanák, hogy kevésbel-is annyit érnek. De mivelhogy a' múnka-szerént lészen a' jutalom; és ki-ki, mentől többet chelekedhetik, annál több hasznár vészi; valakinek igaz és eleven Hiti vagyon, nagyra igyekezik, az Istennek igéretiért. A' kik azért azt szokták mondani; hogy ők meg-elégesznek az ajtónál-valo hellyel-is Meny-országban chak belé menhessenek: nyilvan meg-mutattyák, hogy ninch igaz eleven Hitök. Mert, ha valóban el-hinnék minémű dichőség az örök Boldogság, és hogy annak mértéke a' munkának mértékét követi, külömben beszellenének: bolott e' világi állapatban., nem elégesznek meg az utólso hellyel, hanem az elsőre kivánkoznak. és ki-ki az ő állapattya-, és hivattallya-szerént azon igyekezik, hogy többeket hadgyon háta-megett, hogy-sem előtte lásson: és nem-hogy utólsó akarna lenni, de az elsö helyt sem akarná másnak engedni.

A

Ennek a' Mennyei Jutalomnak emlekezete, nagy őszetőnünk lehet minden jóra, a' mint chak e' világi dolgokból-is ki-tetszik, és a' Pogány Böltchek-is által-látták. Egy *Perse* azt kérdette *Lysandert*ől; Michoda birodalmat ítélne leg-jobbnak? Kinek azt felelte *Lysander*: A' melyben a' Jó érdemeknek méltó jutalmok vagyon. *Demosthenes* pedig, azt mondotta: Mi-képpen az, a' ki büntetést rendel a vétekért, azt jelenti hogy senkinek nem akar bolszűségot tenni: azon-képpen, a' ki a' jó chelekedetére jutalmat nem ád, azt jelenti hogy semmi jót nem akar mivelni. *Aristóbenes* ő túdós Filósofus volt, de kevés tanitványi és hálgatói voltak; azért, hogy (a' mint ő szokta volt mondani) ezüst vesszővel kergette-el őket; az-az, nagy fizetést kivánt tőlök. Méltó tehát, hogy a' Krisztus Iskolájában sok Tanitványok légyenek: mivelhogy ő nem kér fizetést a' Tanitványoktól, hanem inkább jutalmat ád nékik; és olly jutalmát, melyhez-képest minden világi kinch, és gazdagság, ollyan mint a' mák-szem az egész földhöz-képest, vagy egy chöpp viz az egész tengerhez-képest.

B

Ezt jól meg-gondolták az Isten Hivei, és mindeneket nagy jó szívvel meg-chelekedtek, és minden háborúságot örömest el-szenvedtek, azt mondván Dávidd[al] [a]: *Meg-hajlottam a' szívemet, a' te igasságidnak meg-chelekedésére örökké, a' jutalomért.* Midőn Sz. Ferenczet a' szemei meg kezdettek volt homályosodni, a' sok könny-hullatások-miatt; és arra intenék, hogy meg-mértékellye magát, ha szeme-világát el nem akarja veszteni, azt felelte: Nem méltó hogy szemünk világát (melly köz a' legyekkel) úgy szeressük, hogy azért az örök Világosságnak látogatását, chak egy keveset-is meg veszsők. Mellyel azt jelentette, hogy sokkal nagyobb gyönyörüségét érzette a' könny-hullatásnak, hogy-sem a' szeme világosságának. Mit mondott-vólna az örök Boldogságnak gyönyörüségéről, ha illyen nagyra böchüllötte a' világon-valo lelki vigasztalást? A' *Sicíliai* Károly fia, Sz. Lajos, *Tolosai* Püspök, e' világi Ország birodalmát meg-veretve a' Mennyei dichőségért, és azt mondálta: Michodák ezek a' földi országok, azokhoz a' nagy Tartományokhoz képest, mellyek oda-fel vannak? *Baptista Egnatius* azt irja [b]; hogy *Recaredus* Hispaniai Király, igen kívánta a' Mennyei jutalmat. és midőn az Attya halálával fenyegette, azért, hogy az *Arianus*ok Eretnekségétől búchőt vőtt, azt felelte: Igen jól chelekeszel velem Atyám; mert, ha te-tőled meg-ölettetvén, ez Országot el-veszitem, a' Mennyei Szentekkel örök Országot nyerek. *Munsterus* azt irja [c]; hogy a' *Sabaudiai* Herczeg *Amadeus*, minden-nap nagy sereg küldöttet táplált maga költségével: és midőn némelly Fejedelmek Követi azon chodálkoznának, hogy Udvarában chak egy nyúlászó Ebet sem látnának; a' szegényekre mutatván, azt mondotta: Ezek az én agaraim, kikkel a' Meny-országi dichőséget vadászom. Ezek valóban elméjökben forgatták a' Mennyei Jutalmat, és azért gyakorlották magokat szorgalmatosan minden jóban.

C

D

[a] *Psal.* 118. 112.

[b] *Lib. 1. cap. 2.*

[c] *Lib. 3. Descript.*

III. RESZE.

MOndhatta-vólna valaki Urúnknak: Im hallyuk hogy az Atyádhoz készülsz, kinek Házában sok lako-helyek vannak, úgy hogy mi sem rekedünk-ki abból: de azt kívánnók tudni; Mi módon, és mi úton kelléne oda jutnunk? Erre szépen meg-felelt Urunk, mondván [d]: *Én vagyok az út, és az igasság, és az élet. Senki az Atyához nem mégyen, hanem chak én-általam.* Ebben függ a' mi üdvösségünknek kezdete, elő menetele, és vége. Kezdete, a' bűnről-valo által-menetel az Igasságra, vagy az Isten haragjából az ő Malasztyára és kedvére: Elő-menetele, az Igasságnak meg-értése: Vége, az örök életnek érőkségül-valo birása. A' Krisztus azért úttya, példájával; Igasság, tanitásával; Élet, a' jutalomnak igéretiben. Ő a' keresőknek, tévelygés nélkül-valo úttyok; a' meg-találóknak, chalardság-nélkül-valo Igasságok; a'

[d] *Joan. 14. 6.*

meg-

A

meg-maradóknak, fogyatkozás-nélkül-valo Életök. Midőn, úgy-mond *Theophylactus*, a' Cheleked edethez fogsz, a' Krisus útaddá léfzen: midőn az Elmélkedésben forgasz, igasságoddá léfzen. De mint-hogy némellyek úgy gyakorlyák magokat a' Chelekedetben, és úgy forognak az elmélkedésben-is, hogy az élethez nem jutnak; azért, hogy hű dichőségért kedvellik a' Jósságos chelekedetet, és itten vésznek jutalmokat; és hogy a' vélekedésekben nem igaz értelemben vannak, és az igaz útból kitántorodnak: az Úthoz, és az Igassághoz, a' Chelekedethez, és Elmélkedéshez adatott az Élet-is. mert, mind a' Jósságos chelekedeteknek gyakorlásában, 's mind az Istenről-valo elmélkedésben, nem az halandó emberek dichéretire kell figyelmeznünk, hanem az őrökké-élőre.

Mivelhogy igen hasznos, és gyönyörűséges az édes Jesusról elmélkedni, és beszélgetni; tekintsük-meg valoságosan, mint légyen mi Útunk az áldott Jesus az ő Sz. Atyjához. mert mint-hogy az Életre akarunk jutni, szükség hogy jól tudgyuk az Útat, melly arra visze. bolott a' mint szokták mondani, jobb az úton járni sánta lábbal-is, hogy-sem az út-kivül futni: mivelhogy, mentől hamarébb fut az ember az út-kivül, annyival messzebb mégyen az úttól. *Állyatok az úton*, úgy-mond Jeremias [c], *és lássátok-meg; és kérdezkedgyetek a régi ösvényekről, melljik légyen a' jó út, és azon járjatok.* Melyre annái szorgalmatosbaknak kell lennünk, mentől több akadályokat tesz, és ártalmasb törőket vét a' mi útunkon az Ellenség. Azért panaszolkodott Dávid, mondván [d]: *Ez úton, mellyen járok-vala, tört rejtének-el nékem.* De azt-is meg kell gondolnunk, hogy ninch több Egy Útnál: mivelhogy Urunk nyilván mondgya; hogy *Senki az Atyához nem mégyen, hanem ő-általa.*

B

c Jer. 6. 16.

d Pf. 141. 4.

Útnak mondatik pedig a' Krisus, egy-nehány Okokért: Első az; hogy ő ismértette-meg az Atya-Istent velünk: *Meg-jelentettem*, úgy-mond az Atyának [e], *a' te nevedet az embereknek*, akkor, tudni illik, mikor az Attyának végheteten jó-voltát, irgalmasságát, és igasságát bölcheségét, és hatalmasságát (mellyek az-előtt e' világon kevéseknél voltak tudva,) e' világra-valo jövetelével, és kín-szenvedésével 's halálával, világosan meg-mutatta; úgy hogy kezünkel-is meg-tapasztalhatnok. Továbbá, mikor az Attyának törvényét és parancholatit, a' mellyek-által kell Meny-országba mennünk, nyilván előakbe adta, és meg-magyarázta; mellyért őtet a' Próféta, az Igasság Tanitójának nevezte [f]: *A' te szemeid*, úgy-mond, *látni-fogják a' te oktatódat, és a' füleid meg-hallyák a' hátad-megett intőnek szavát.* Innét mondotta Urunk [g]: *Ha az életre bé akarsz menni, tartsd-meg a' parancholatokat*: az-az: Im én tanitásommal megmutatom az életre-valo útat, mellyen bizonnyal és bátorságosan el-jutharsz.

C

e Ioan. 17. 6.

f Isa. 30. 20, 21.

g Mat. 19. 17.

Második Oka az; hogy, nem chak szóval tanitotta az életre-valo útat, hanem sokkal inkább jeles Jósságos chelekedeteknek féneys példáival. Ki, mihelyen e' világra jött, az istállóba szállott; a' jászolba fekütt; az-után sok nyomorúságokat, háborúságokat, káromlásokat, üldözéseket szenvedett; és végezetre, sok keserves kínok-után, gyalázatos halállal meg-őletett. mellyekkel minket oktatott, példát adván az Alázatosságra, Engedelmességre, Békeséges szenvedésre, Szeretetre, és egyéb Jósságos chelekedetekre. Az-okáért, mint igaz Tanító, hátúl intett, hogy az üdvősségnek Útát meg-mutatná; és, mint hű Kalauz, példáival elől-ment és vezetett. Az bizonyos dolog, hogy *Omnis Christi actio, est nostra instructio*; a' Krisusnak minden chelekedete, mi oktatásunk. Azért mondotta, úgy-mond Sz. *Leo*, Krisus Urunk magát Útnak; hogy a' Mesternek maga-viselése, a' tanitványnak példája lenne: és azt az alázatosságot választaná a' szolga, a' mellyet kövétett az Úr.

D

Harmadik Oka az; hogy tulajdon-képpen, az ő Szenvedése- és Halála-által, Útnak mutatta magát. Mert azzal, meg-rontván a' Bűnt és a' Halált, azt nyerte nékünk, hogy szabad útunk lenne Meny-országra, melly az-előtt bé-zárva volt: mint-hogy Adám atyánk az ő engedetlenségéért, nem chak ki üzetett Paradichomból; hanem, *a' Paradichom-elejbe Kerubim-is helyheztetett, tüzes és két-élű kardal, az Élet fája útának őrizetire* [h].

h Gen. 3. 24.

Negyedik Oka az; hogy ő szerzette, és rendelte az Új Testamentom-béli Szentségeket. Mellyekkel, nem chak meg-gyógyúl a' gyarló és nyavalyás természet, hanem igen meg-is vastagúl, hogy botlás- és tántorodás-nélkül, szünetlenül, fáradság-nélkül járhasson az igaz úton; és attól az Ellenségnek, se ereje, se álnoksága, el ne térítheti. Innét mondotta Isaias [i]; hogy a' Messias el-jövetele-kor, *a' horgas utak egyenesekké lésznek, és a' darabolok sima útakká.* Mert a' Szentségek-által adatott Malasztnak, igyenes útat szerez Meny-országra. Valóban illendő névvel nevezték Krisus Urunkat a' Környül-metélkedéskor Jesusnak, az-az, Üdvőzítőnek: melly név, tisztes- és bí-

i Isa. 40. 4.

vatallya-szerént-valo vólt; mint a' Mester-embereknek adatott nevek, az ő mesterségőkért. A' Kép-iró, Kép-faragó név, azt jelenti, hogy a' kik azokat viselik, affle- A
mesterséggel keresvén kenyerőket, szűnetlen abban forognak: úgy a' Kristus, azért neveztetett Üdvözítőnek, hogy tellyes életét az emberek üdvösségében foglalta, minden alkolmatosságot keresvén arra. De külömbség-is vagyon a' Kristus- és a' Mester-emberek-közőtt: mert ezek, chak nappali és éjjel munkájokkal gyakorlyák mesterségőket; de a' Kristus, annak-fölötte keserves kint és halált-is szenvedett a' mi üdvösségünkért. Továbbá, a' Mester-emberek azért szorgalmatoskodnak mesterségőkben, hogy táplállyák magokat; mint-hogy egyéb-képpen nem-is élhetnének: de a' Kristus, fő-képpen mi-érettünk munkálkodott és fáradott; magának semmi hasznot nem szerzett, a' dichőségnek és bóldogságnak öregbülésére. mivelhogy az ő Malasztya nem-is nevekedhetett tellyes lévén azzal, fogantatásának első szem-pillantásától-fogva.

Vedd eszedbe; hogy ebben a' Kristusnak kegyelmes Jó-tételében, Négy dolgot találunk, mellyek nem nevekedhettenek, sem öregbülhettenek: I. A' mi- B
nékünk nyert az Üdvözítő az ő munkájával; melly az Örők élet, és az Isten Bóldogságában-valo részesülés: melly Bóldogságnál nagyobb nem lehet. II. Annak az arra, az Isten Fiának Vére és élete: melynél méltóságosb és bőchülletesb nem lehet. III. Oka annak, *Nem a' mi igasságunknak chelekedeti* [k], *hanem az ő irgalmasságai*: melynél nagyobb nem lehetett; mert mi, nem irgalmaságot, hanem haragot, és örők kárhozatot érdemlettünk. IV. Az Ajándékozónak méltósága, az Istennek egyetlen-egy szűlőtt Fia, az örökké-valo Világosságnak fényessége, és az Isten fényessége- [k Tit. 3. 5.
nek makula-nélkűl-valo tükőre [l], és az ő jó-voltának ábrázattya: melynél nagyob- [l Sap. 7. 26.
bat senki nem gondolhat. Azt írja *Seneca*; hogy egy Nemes embert ha álra kereſtek: és hűv szolgája, kivel valaha jól tőtt-vólt, Urához-valo szeretetiből, annak ruhájába őltőzött; gyűrőit újaiba vőtte, és Uráért magát bátorságosſá halálra adta. Vallyon mi kívántatott a' jámbor hűv szolgának Urától? minémű indúlattal kellett annak szeretetiről meg-emlekezni? minémű jó akarattal kellett maradékira gondot viselni? Úgy vagyon, hogy sokkal tartozott az Úra a' szolgának: de gondold-meg, hogy az előtt ő-is jót tőtt szolgájával. Nékünk tahát mit kell chelekednünk; meg-emlekezvén ar- C
ról, hogy a' dichőségnek Ura, háládatlan szolgaiért adta magát halálra? kik, nem-hogy valaha jóval lőttek-vólna hozzájok, hanem számtalan boszszúsággal-is illettek. A' szolga, chak tesli és ideig-valo életét nyerte-meg Urának, és azért olly életet adta, mellyet rövid időben más módon-is el kellett vólna hagyni a' halál-által: de a' Kristus, nékünk Örők életet szerzett; örők haláltól mentett-meg; és tulajdon-halála-által; melyre semmi kőtelessége nem vólt. Az-okáért, ez mi-tőlünk nagyobb hálá-adást, dicheretet, szeretetet, és szolgálatot kíván.

Ötődik Oka az; hogy a' mi Chelekedetink, természetők-szerént érdemesek nem vólnának, sem az Isten-eleibe nem jutnának, sem az örők Bóldogságot jutalomúl nem vennék: de a' Kristus halálának érdeme-által, kedvesekké lőttek az Isten-előtt, ha igaz Hitből, és Isten Malasztyából származtak. A' szem nem láthat, ha világossága nincheu: azon-képpen, a' mi jó vagyon a' mi Chelekedetinkben, azt az Isten-Malasztyának kell tulajdonítanunk. És mi-képpen hogy, midőn a' darócz kőntősre drága sinórt és gombot varnak, kedves és bőchülletes, nem ő-magáért, hanem a' reája varratott drága eszközért: azon-képpen, a' mi Jó chelekedetink nem érdemlik D
az örők Bóldogságot, a' mennyire mi-tőlünk származnak: hanem, hogy az Isten-Malasztyából lésznek, és a' Kristus Szenvedésének és Halálának érdemével, mint valami drága eszközzel fel-ékesíttetnek. A' kichiny patak, soha ő-magától a' tengerbe nem szakadna, mert a' míg a' tengerhez jutna, ki-száradna; de ha valamelly folyóvizbe mégyen, azzal-eggyűtt a' tengerbe-is el-érkezik: azon-képpen, a' mi Chelekedetink, soha Meny-országba nem jutnának, ha a' Kristus Vérének nagy folyóvizével nem eggyesűlnének. Innét mondatik a' Kristus Szőlő-tőnek [m], mert ő ád a' [m Ioan. 15. 5.
mi Chelekedetinknek kővérséget, és nedvességet; az-az, bőchűlletet, és érdemléshre-valo erőt, az ő Malasztya-által, mellyet a' mi lelkűnkbe önt. A' Kép-íróknak, vagy Faragóknak, szokások, hogy, ha szép mesterséges képet írnak, vagy faragnak, alatson helyre ki-tészik, hogy mindnyájan láthassák, és ítéletet tégyenek felőle: de ha valami fogyatkozás vagyon benne, magas helyre helyheztetik, hogy a' fogyatkozás ne látrassék olly könnyen. A' mi Chelekedetinkről azt mondhatnók Isaiással [n]; [n Isa. 64. 6.
hogy *Mint a' havi-folyásosnak ruhája minden mi igasságink*. Mert, noha azt Isaias a' Zidók képében mondotta, kik a' Babyloniai fogságban vóltak: mindazáltal, a' mi

Chele-

A

Chelekedetinkről-is érthettyük; mellyek ochmányok és útálatosok, ha a' Kristus érdemire nem állattyuk, mellyek az ő nagy alázatosságán fundáltattak: mellyektől olly bőchölletet és meltóságot vésznek, hogy az Isten-is jó szemmel tekint reájok.

Hatodik Oka az; hogy a' Kristus fel-támadván, és Menybe menvén, nékünk útat nyitott és mutatott: és a' mit ő, mint Fejünk, chelekedett, azzal nékünk, mint tagjainak, példát hagyott, hogy mi-is fel-támadgyunk, és Menybe mennyünk; ha az ő tanitását szerettyük, példáit követtyük, tőle szerzett Szentségekkel jól élünk, és az ő érdemiben magunkat részessé tészük: mellyet engedgyen a' Fölséges Isten, a' mái Sz. Apostolok esedezése-által, kik a' Kristust, mint az igaz Életre vivő igaz Útat, követték. Amen.

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

B

NOha Sz. János Evangelista, mindenütt azon nyomon jár az ő Evangéliomi irásában, és mindenütt hasonlónak mutattya magát a' magassan-röpöllő Sashoz; meg-bizonyitván, hogy ő vólt a' Tanitvány kit szeretett a' JESUS [a]; mivelhogy fő-képpen azokról emlekezett, mellyek az embereknek meg-sagyott szivőket, az Istennek szeretetire fel-gerjeszthetnék: és e' végre, az Istennek sok jótéteményit adgya előnkbe, mellyek az ő Szeretetiből származtak: de mindazáltal, és fő-képpen a' mái Evangéliomban, chelekeszi azt: melyben a' mennyi igék vannak, azt mondhattyuk, hogy az Isten Szeretetinek annyi tüzes nyilai. Melly Evangéliom, aňak a' szép Predikatziónak része, mellyet Urúk e' Vég-vachora-után, halála-előtt tőtt, az ő szerelmes és meg-keseredett, 's meg-ijedett Tanitványinak, hogy meg-vigasztalná és meg-bátoritaná őket. Es mint-hogy, *Midőn szerette-volna az őveit, kik e' világon valának, végiglen szerette őket* [b]: illett, hogy a' végső beszédében, leg-nagyobb jeleit mutatná szeretetinek. Mellyet meg-is chelekedett, a' mint rész-szerént a' mái Evangéliomból ki-tetszik: melyből én-is e' mostani Predikatzióban, üdvősséges és vigasztaló Tanúságokat akarok szedegetni.

a Ioan. 13. 23.

b Ioan. 13. 1.

C

I. Meg-bizonyitom, hogy a' Kristus, igaz Istennek mutatta és mondotta magát.

II. Meg-mondom, a' szivnek miéhoda háborodását tiltotta.

III. Meg-mutatom, az Imádságnak foganatos-voltát.

ELSŐ RESZE.

MOndám, hogy Sz. János, a' mái Evangéliomban Sasnak mutatta magát; most-is azt mondó: mert mint a' Királyi Sas, olly magassá röpösött, hogy a' selyhőket felyül-haladván, az emberi elmének élit meg-előzte, és azt homályban hadta. mivel Urunknak olly mondásiról emlekezik, mellyeket az Apostolok-közzül, sem Tamás, sem a' mái Sz. Filep, nem érthettek. Tamás azt mondotta Urunknak [c]: *Uram, nem tudgyuk hová mégy, 's mint tudhattyuk az útat?* Filep pedig azon kérte [d], hogy meg-mutassa nékik az Atyát, és az elég nékik. Kiknek tudatlanságokat-is jelentette, mondván [e]: *Ennyi ideig vagyok veletek, és nem ismértetek-e engem?* Es oktatta-is őket, midőn Tamásnak azt mondotta [f]: *Én vagyok az út, és az igasság, és az élet: senki az Atyához nem mégyen, hanem én-általam.* Filepnek pedig [g]: *Filep, a' ki engem lát, láttya az Atyát-is. Mi-képpen mondod te: Mutasd-meg nékünk az Atyát? Nem hiszitek-e hogy én az Atyában, és az Atya én-bennem vagyon?* Ez nagy és mély dolgokat, igen alkolmatos időben mondotta Urunk: mikor e' világot el akarván hagyni, az Attyához készült: akarván azzal a' beszéddel jelenteni, hogy, midőn el-távozik, elménket a' földi dolgoktól fel-emellyük, és őtet kövessük azzal; míg mi-is oda jutunk, a' hol őtet az Attyával egyetemben szinről szinre láthattyuk, mint igaz Istent: mellyet, nem chak egy-képpen bizonyit a' mái Evangéliomban.

c Ioan. 14. 5.
d vers. 8.
e vers. 9.
D
f vers. 6.
g vers. 9. 10.

Elsőben, midőn az mondotta [h]: *Meg ne háborodgyék a' szivetek.* Mert, a' mint Arany-száju Sz. János mondgya [i], A' szivnek belső indúllattyát és háborodását látta, melly tulajdona az Istennek, a' mint Salomon mondotta [k]: *Te ismérred egyedül szivét, mindaz emberek siainak.* Ieremias-is igy szóll [l]: *Chalárd mindenek-fölöt a' szivet, és vizgálhatatlan: ki ismeri azt? Én vagyok az Ur, a' kimeg-vizgálom a' szivet, és meg-próbálom a' vesékét.* Tudom, hogy Eliséus látta Gyezinek szivét [m], és Sz. Péter Ananiásnak és

h Ioan. 14. 1.
i Hom. 72. in Ioan.
k 3. Reg. 8. 39.
l Ier. 17. 9.
m 4. Reg. 5. 16.

Safirá-

Szentnek [n]: de azt-is tudom, hogy az emberekben a' szűz-láttsnak ajándéka, az Istennek olly engedelméből vagyon, hogy, a' mikor akarja, meg-vonyhattya tőlök. Azért mondotta azon Eliséus [o] Gyezinek a' Sunamitis-féle: *Ments békét nékj, mert a' lelke keserűségben vagyon, és az Úr el-titkolta tőlem, és nem jelentette-meg nékem.* Szent Péter pedig azt sem tudta mint vagyon dolga, midőn az Angyal ki-vitte a' tömlőczből [p], hanem azt álitotta, hogy látást lát: és későre vötte észébe, hogy valóságos a' mit az Angyal véle chelekedett. De Urunk mindenkor látta az emberek szívét, és gondolattyát, a' mint gyakorta meg-is jelentette [q]: és olly modon, melly az Istennek tulajdona; a' mint ő-maga mondotta Szent János-által [r]: *Meg-tudgyák minden Anyaszentegyházak, hogy én vagyok a' veséknek és a' szíveknek vizsgálója*, mellyet senki né mondott az Apostolok- a' vagy Proféták-közzül, és nem-is mondhatott: sőt, a' mint Szent Péter irja [s], a' Krisztus lelke világositotta-meg a' Proférákat, hogy tudnák a' jövendő dolgokat.

Másodszor; midőn azt mondotta [t]: *Higyetek az Istenben, én-bennem-is higyetek.* Vedd észedbe, hogy a' Sz. Irásban gyakorta olvasuk e' Három dolgot: Hiszek Istennek, Hiszek Istent, és Hiszek Istenben; és mind a' hármat, a' Krisztusról-is fel-találhyuk. Az Elsőről, azt irta Moyses [u]: *Hitt Ábrám az Istennek.* Mellyet ő-magáról mondott a' Krisztus [x]: *Ha igasságot mondok nékiek, miért nem higyetek nékem?* A' Málikról, azt irja Sz. Pál [y]: *Az Istenhez járúlónak, hinni kell hogy vagyon* (Isten.) Es Sz. Jakab [z]: *Te hiszed, hogy egy az Isten.* Ezt-is ő-magáról mondotta Urunk [a]: *Ez az örök élet, hogy meg-ismérjenek* (Hit-által) *téged, egyedűl igaz Istent, és a' kit el-küldöttél a' Jesus Krisztust.* Es Sz. Péter [b]: *Mi el-hittük, és meg-ismértük, hogy te vagy a' Krisztus, az Istennek Fia*: azaz, hiszünk téged Istennek Fiának. Es Márta [c]: *Én el-hittem, hogy te vagy a' Krisztus, az élő Istennek Fia.* A' Harmadikról, azt olvasuk [d]: *Az Isten meg-halgatá őket, mivelhogy ő-benne hittek.* Ezt-is ő-magáról mondotta Urunk a' mái Evangéliomban [e]: *Én-bennem-is higyetek.* A' mi a' két elsőt illeti, emberekhez-is illik: mert hihetünk Péternek, mint igazmondónak; hiszszük-is a' Pétert, hogy vagyon: de soha az Irásban nem olvasuk, hogy emberben hiszünk, mert az tulajdona az Istennek: és noha az Isten-felől a' három-mód nem mindenkor külömböz, hanem eggyik a' másikért vétetik; mindazáltal senkiben egyébben nem mondatunk hinni, hanem chak az egy igaz Istenben.

Ez, az én ítéletem-szerént, az oka, hogy némelly moſtani *Ariánus*ok, a' *Credó*ban nem mondgyák; Hiszek a' Jesus Krisztusban; és, Hiszek a' Sz. Lélekben: hanem Hiszem a' Jesus Krisztust; és, Hiszem a' Sz. Lelket; hogy meg-mutassák mit tartsanak azok-felől: tudni illik, hogy sem a' Krisztus Jesust, sem a' Sz. Lelket nem hiszik ollyan Istennek, mint az Atyát. mert, ha azt nem alitanák, változást nem tennének közöttök, a' mint hogy mi nem tészünk. Dávid Ferencz-is, a' moſtani *Ariánus*oknak eggyik kalaúza, azért mondotta, hogy nem kell a' Jesus Krisztust segétségül hini: mert Sz. Pál azt irja [f]; *Hogy hiják segétségül, a' kiben nem hisznek?* Mert az *Ariánus*ok, nem akarnak abban hinni a' ki nem igaz Isten, sem azt segétségül hini. és ha azt a' Krisztusról meg-engednék, kit ők igaz Istennek nem valnak, a' Szentekről-is meg kellene engedniek, hogy segétségül hihattyuk, noha ők nem Istenek. De vallyon hol olvasták az *Ariánus*ok a' *Credót*, azzal a' külömbséggel és változással? mert a' régi Doktorok, Sz. Ambrus, Sz. Agoston, *Ruffinus*, és egyebek, kik azt Apostoli *Credó*nak mondgyák, úgy olvasták és magyarázták, a' mint mi olvasuk. és sem a' Görög, sem a' Deák könyvekben külömben nem találhyák: Tahát magoktól gondolták, vagy az Ördögtől tanúlták.

Ha azt mondgyák, hogy nékik úgy tetszik, azért hogy eggyez a' Sz. Irással. Én megint azt mondom; hogy az Uj Testamentomban, leg-alább negyvenszer olvasuk azt a' mondást; *Hiszek a' Krisztusban.* Az-okáért, ha a' *Credó*nak eggyezni kell a' Sz. Irással, a' *Credót* nem illik meg-változtatnunk, hanem a' régi jámborokkal úgy kell mondanunk, a' mint mi mondgyuk. Nem hozok most elő sok mondásokat, hanem chak egy-néhányat fontolok-meg azokban, mellyek chak az Istenhez illendő dolgokat tulajdonittyák a' Krisztusnak: I. Urunk azt mondotta [g]: *A' ki meg-botránkoztat eggyet e' kisdedek-közzül, kik én-bennem hisznek, hasznosb annak, hogy egy malom-kő kötessék a' nyakára, és el-merittessék a' tenger mélységében.*

II. Azt irja Sz. János [h]: *Ezt chelekedé Jesus a' choda-tételeknek kezdetit, és meg-jelenté az ő dicsőségét; és hivének ő-benne az ő Tanitványi.* Sok chodákat chelekedtek az Apostolok, a' Hitnek, és az ő Küldésekuek meg-bizonyitására: és, emberi ítélet-szerént, majd chodásbakat hogy-sem Urunk ő-maga, mint mikor a' Péter árnyékától a' betegek meg-gyógyúltak [i]; és a' Pál teréről a' kezkendőket, és a' övedzőket el-vittték a' betegekre, és el-távoztak azoktól a' betegségek [k]: de sohúit nem olvasuk, hogy azért valaki ő-bennek hitt volna, hanem ő-nékik; a' mint Szent Lukách irja [l]: *Midőn hittek-vólna Filepnek, a' ki az Isten országát hirdetik-vala, a' Jesus Krisztus nevében meg-keresztelkedének-vala.* Midőn

A
n Mát. 3. 3. 94. Luk. 4. 27.
p Act. 12. 9
q Ibid. 9. 4. 19. 12. 23. 16. 7. Mar. 8. 16. Jan. 5. 22. 6. 8. 16. 7. 40. 9. 47. 11. 14. 13. 38. 14. 1.

B
r Apoc. 2. 23.
s 1. Pet. 1. 10. 2.
t Ibid. 14. 1.
u Ibid. 15. 6.
x Ibid. 10. 38.
y Héb. 11. 6.
z Jac. 2. 19.
a Jan. 17. 3.
b Ibid. 6. 70.
c Ibid. 11. 27.
d 2. Par. 5. 20.
e Ibid. 14. 1.

C
f Rom. 10. 14.

D
g Mat. 18. 6.
h Jan. 2. 11.
i Act. 5. 15.
k Act. 19. 12.
l Act. 8. 12.

A

Moyſeſt az Iſten az Iſraël fiaihoz küldötte, azt mondotta Moyſes [m]; *Nem hiſznek nékem*: és nem mondotta; Nem hiſznek én-bennem. Es, midőn az Iſten; hatalmat adott-vólna néki a' Chodz-tételre: hittek ugyan néki, de nem ő-benne. A' Kriſtusban pedig a' Tanítványok a' chodákért hittek, és ſokan egyebek-is, a' mint azon Szent János írja: [n] *Sokan hivének az ő nevében, látván az ő chodáit, mellyeket cheſekedik vala.*

III. Azt mondotta Urunk Nikodemuſnak [o]; hogy, *Minden a' ki ő-benne hiſzen, el ne veſzſzen, hanem örök élete légyen.* Mit mondhatott-vólna nagyobbat az igaz Iſtentől? Kiről azt mondgya Sz. Pál [p]: *Minden a' ki hiſzen ő-benne, meg nem ſzégyenittetik.* Ugyan-azont mondgya pedig Sz. Péter a' Kriſtuſról [q]; és Szent Pál-is [r], ſzólván a' Szeglet-kőről, melly a' Kriſtus. De maga-is a' Kriſtus, Szent Jánoſnak hatodik részébe, nē egyſzer, hanē négyſzer-is azt mondgya [s]: *Ez az Iſten cheſekedete, hogy hidgyetek abban a' kit küldött.* Es [t]: *A' ki hiſzē én-bennē, ſoha nem ſzomjuhozik.* Es [u]: *Ez az én Atyámnak akaratya, a' ki engem küldött, hogy minden a' ki látja a' Fiut, és hiſzen ő-benne, örök élete légyen; és én fel-támaſztom őtet az utólsó napon.* Es [x]: *Bizony, bizony mondom nékiek; A' ki hiſzen én-bennem, örök élete vagyon.* Es máſutt [y]: *Én vagyok a' fel-támadás, és az élet; a' ki én-bennem hiſzen, ha ſzintén meg-hal-is, él.* és *minden a' ki él, és hiſzen én-bennem, meg nem hal örökké.*

IV. A' mái Evangéliomban azt mondgya Urunk [z]: *Bizony, bizony mondom néktek; A' ki énbennem hiſzen, a' melly cheſekedeteket én cheſekeſzem, ő-is cheſekeſzik, s nagyobb-kat-is cheſekeſzik ezeknél.* Ki mernė azt mondani, hanem az igaz Iſten? Végezetre, ezt kívánta Urunk a' vakon-ſzületett embertől, minek-utánna meg-gyógyította, mondván [a]: *Hiſzſz-e az Iſten Fiában? Felele az, és monda: Kicsoda az, Uram, hogy hidgyek ő-benne? Es monda néki* JESUS: *Látad-is őtet; és a' ki veled ſzól, ő az. Amaz pedig monda: Hiſzek Uram. Es le-borúlván, imádá őtet.* Az Apoſtolok-is, Urunk Menybe-menetele után, haſonló-képpen ſzóllottak. Szent Péter azt mondotta [b]: *Erről minden Próféták bizonyságot téſznek, hogy a' bűnnek bochánattyát az ő neve-által vészik minnyájan.* Máſutt pedig azt írta [c]: *Kiben most-is nem látván hiſztek: hívén pedig örvendeztek ki-mondhatatlan és dichőséges örömmel: el-vévén a' ti Hiteteknek végét, a' lelketek üdvösségét.* Sz. Pál pedig és Silás, midőn a' Tömlöcz-tartó azt kérdette-vólna tőlök; *Mit kell cheſekednem hogy üdvözüllyek?* azt mondották [d]: *Hidgy az Ur* JESUSban, *és üdvözülſz te, és a' te házad.* Szent Pál pedig, máſutt azt írta [e]: *Tudván pedig, hogy meg nem igazúl az ember a' törvénynek cheſekedetiből, hanem a'* JESUS *Kriſtus Hiti-által: mi-is a'* JESUS *Kriſtusban hiſzünk, hogy* meg-igazúllyunk a' Kriſtus Hiti-által. Es Szent János-is azt írta [f]: *Ezeket írom néktek, hogy tudgyátok hogy örök életetek vagyon, a' kik hiſztek az Iſten-Fia nevében.*

De fő-képpen a' mái Evangélion-béli mondáſt kell meg fontolnunk: *Meg ne háborodgyék a' ſzívetek: Hiſztek az Iſtenben, én-bennem-is hidgyetek.* Mert, Ki veheti-el az ember ſzívéből a' háborodáſt? vagy, ki vigaſztalhattya-meg ollyan ſzorongatásban, mint az Apoſtolok vóltak, hanem egyedűl az igaz Iſten? Azért mondotta, hogy ő-benne hidgyenek, mint Iſtenben. Máſutt-is haſonló-képpen ſzóllott [g]: JESUS *pedig kiálta, és monda: A' ki én-bennem hiſzen, nem én-bennem hiſzen, hanem abban a' ki engem küldött.* Melly mondáſnak, hogy erejét és magyarázattyát jobban meg-érthesſük, azt kell eſzünkben tartanunk, a' mit az előtt mondott az Evangéliſta: tudni illik [h]: *A' Fejedelmek-közzül-is ſokan hittenek ő-benne, de a' Faríſeuſok-miá nem vallyák vala, hogy a' Synagógából ki ne vettetnének: mert inkább ſzerették az emberek dichőségét, hogy ſem az Iſten dichőségét.* Az Iſten dichősége azt kívánta-vólna tőlök, hogy a' mit a' Kriſtus-felől hittek, azt meg-is vallották-vólna: *Mert ſzívvel hiſzünk az Igaſságra; ſzájjal léſzen pedig a' vallás-tétel az üdvösségre.* Ennél a' dichőségnél, melly az Iſten-előtt nagy lőtt-vólna, nem chak a' Hitért, hanem a' Szeretetért-is, és az erőſségért, nagyobra bűchűllőtték a' Faríſeuſok-előtt-valo dichőségőket; hogy ne látſzatnának ingadozóknak, hanem álhatatoſoknak, és az Elejőktől tanúlt Vállásban aitatoſoknak.

Ezen dolog, moſt-is ſokakat tartóztat a' Tévelygésben, hogy ne látſzaſsanak álhatatlanoknak. Kiknek azt kellene meg-gondolniok, hogy a' meg-ismért hamis Tévelygéstől búchút venni, nem álhatatlanság, hanem nagy okoſság: abban pedig meg-maradni, és meg-általkodni, kettős tévelygés, sőt súlt bolondság. Az-okáért, mint-hogy látta Urunk, hogy némelyek hiſznek ugyan ő-benne; de emberi tekínterből, vagy félelemből, nem merték meg-jelenteni: azt mondotta; hogy, A' ki ő-benne hiſzen, nem ő-benne hiſzen, hanem az Atyában hiſzen; az-az, az igaz Iſtenben. Az-okáért, ha nem ſzégyenlik az Atya Iſtenben-valo hitőket, nincs okok a' ſzégyenlésre, vagy félelemre, ha ő-benne hiſznek-is. Igy magyarázzák

AZT-

azt Arany-száju Sz. János, Sz. *Cyrillus*, *Theophylactus*, *Euthymius*, *Rupertus*, és egyebek-is. Sőt, Sz. *Cyrillus* azt-is mondgya; hogy a' kiáltásal, Urunk azt jelentette, minémű szolgálatot és tiszteletet kíván az emberektől: tudni illik, nem el-titkoltat, hanem nyilván-valót; nem félve, hanem bátorságosan: példát adván, hogy a' Hitnek megvallásában, ne súgva, hanem kiáltva szólljunk.

A

Midőn pedig azt mondgya; hogy, A' ki ő-benne hiszen, nem ő-benne hiszen, hanem abban a' ki őtet küldötte: nem azt jelenti, hogy a' ki ő-benne hiszen, semmiképpen ő-benne nem hiszen; a' mint némelly *Ariánus*ok akarták magyarázni, kikről Sz. Ambrús emlekezik [k]: hanem hogy, A' ki ő-benne hiszen, nem hiszen puszta emberben, a' minéműnek a' Zsidók őtet látták és tartották; hanem Istenben, mint mikor az Atyában hiszen; a' mint Sz. Agoston, és *Beda*, magyarázzák: mert úgy szóllott mint ember, a' mint Sz. *Cyrillus* mondgya. A' vagy, hogy, A' ki ő-benne hiszen, nem chak ő-benne hiszen, hanem az Atyában-is: mivelhogy ő, és az Atya, eggyek. Igy mondotta másutt [l]: *Az én tudományom, nem enyim, hanem azé a' ki engem küldött.* mert azzal nem tagadta övének lenni, hanem azt jelentette, hogy nem chak övé; a' mint Urunknak ama' mondásából ki-tetszik [m]: *Nem ti vattok a' kik szóllotok, hanem a' ti Atyátok Lelke, a' ki ti-bennetek szól*: az-az, nem chak ti, hanem az Atyátok Lelke-is. És másutt [n]: *Ne véllyétek, hogy én vádollyalak titeket az Atyánál: vagyon a' ki vádol titeket, Moyses*: az-az, nem chak én, hanem Moyses-is. Az-okáért, igazán bizonyíthattyuk e' mondásból, a' Krisusnak igaz Istenségét. Mert, ha az, a' ki a' Fiúban hiszen, az Atyában hiszen: következik, hogy az Atya és a' Fiu, egy Isten; és hogy az Atya, nem nagyobb a' Fiúnál, sem ő-nála-nélkül nincsen.

k Lib. de Fide, cap. 5.

l Ioan. 7. 16.

B

m Matt. 10. 20.

n Ioan. 5. 45.

Mondaná valaki: Az nem következik: mert, a' ki az Apostoloknak hiszen-is, az Atyának hiszen; de abból nem következik, hogy az Apostolokat egy Istennek vallyuk az Atyával: és midőn Urunk az Apostolokról azt mondotta [o]; *A' ki titeket hallgat, engemet hallgat; és a' ki titeket meg-útál, engem útál-meg. A' ki pedig engem útál, azt útállya a' ki engem küldött*: nem azt jelentette, hogy az Apostolokat Isteneknek mondhassuk, a' vagy az Atyával egyenlőknek. Az-okáért úgy tetszik, hogy afféle mondásokból chak azt hozhattyuk-ki, hogy a' Krisus, az Atya-Istenek Követe, mint az Apostolok voltak. mivel a' Követnek böchülete, vagy gyalázattya, arra háromlik a' kinek Követe.

o Luc. 10. 16.

C

Felelet: Igazán, és okosan mondgyák *Theophylactus*, és *Euthymius*; hogy, nem mondotta Urunk; A' ki nékem hiszen, annak hiszen a' ki engem küldött; hanem, A' ki én-bennem nem hiszen, abban hiszen a' ki engem küldött: jelentvén, hogy szükség ő-benne hinnünk, az pedig senkihez nem illik, hanem az egy igaz Istenhez: mert, noha hiszünk az Isten Követinek, de ő-bennek nem hiszünk. Továbbá, sok Sz. Atyák azt-is mondgyák; hogy Urunk azért vetette utánna ama' mondást [p]; *A' ki engem lát, láttya az Atyát-is*: hogy minden kétséget ki-venne szívünkből. Mert ha, a' ki a' Fiút láttya, láttya az Atyát-is: szükség, hogy egy természetek légyen. Annak-fölötte; jól tudták az Apostolok, hogy a' Krisus jámbor, igaz-mondó, bőleh ember, és Próféta-is: de még-is azt mondotta nékik [q]: *Nem ismértetek-e engem?* és [r]; *Ha engem ismértetek volna*. Az-okáért, azt kívánta tőlök, hogy Istennek ismérjék és egyenlőnek az Atyával. mert egyéb-aránt, már mindenről ismérték. Végezetre, Filep azt mondotta-volt [s]: *Uram, mutasd-meg nékünk az Atyát, és elég nékünk*: mert tudták az Apostolok, hogy semmi egyéb nem elég embernek a' Bóldogságra, az igaz Isten ismérete-kivül: azt-is tudták, hogy az Atya igaz Isten. Az-okáért, Urunk azt felelte Filepnek: *Filep, a' ki engem lát, láttya az Atyát-is*. Melly felelettel, nem elégedett-volna-meg Filep, ha Urunk azt nem értette-és jelentette-volna, hogy ő igaz Isten, és egy Isten az Atyával, és hogy az ő ismeretiben szintén úgy áll a' Bóldogság, mint az Atyáéban.

p Ioan. 14. 9.

q Ioan. 14. 9.

r Ioan. 8. 19.

s Ioan. 14. 8.

D

Erre azt felelte Dávid Ferencz [t]; hogy az ember Krisus, az Isten képe volt: az-okáért, a' ki a' Krisust látta, az Istent látta az ő képében. De ennek a' fogásnak nincs helye. Mert, ha Dávid Ferencz meg-engedi, hogy a' Krisus az Atya-Istennek természet-szerént-való képe, és ugyan azon természetű; jól mondgya, és mi-is azt mondgyuk Szent Pálal [u]: de ha azt érti, hogy a' Krisus láthatandó kép és ábrázat, és az Istennek teremtett-állattya; nem igazán szól: mert afféle kép, igen távúl vagyon attól a' minek képe; és igen különböz tőle. mivelhogy semmi teremtett-állat, nem lehet nyilván és tekélletesen hasonló az Istenhez; a' mint Isaias mondgya [x]: *Kihez tsináltok hasonlóvá az Istent? a' vagy mitsoda képet állattok ő-néki?* Továbbá; ha a' Dávid Ferencz felelete igaz volna: Filep, chak magát látván-is, láthatta-volna az Atyát, és nem kívánta-volna a' Krisustól hogy azt meg-mutatsa néki. De a' ki afféle képet lát, a' minéműt akar Ferencz Bíró,

t Dávid. 2. Assert.

u 2. Cor. 4. 4. Coloss. 3. 10.

x Isai. 40. 18.

A nem mondhattya valóságoſsan, hogy azt láttya a' minek példája az a' kép. Sőt midőn valamihez igen haſonló képet látunk, azzal meg nem elégſzünk, hanem ő-magát a' ſzemélyt kívánnyuk látni. Urunk pedig azért dorgálta-meg Filepet, hogy azt alitotta, hogy nem eléggé láttya az Atyát az, a' ki a' Kriſtuſt láttya. Melyből nyilván ki-tetſzik, hogy a' Kriſtus Iſtenſége-ſzerént, azon ábrázat, és ſzépség, melly az Atya. Vedd eſzedbe azt-is; hogy, nem mondotta Filep Urunknak, Mutaſd-meg nékünk magadat; hanem, *Mutaſd-meg nékünk az Atyát*: jelentvén, hogy mind ő, 's mind a' társai eléggé látták a' Kriſtuſt, de az Atyát nem látták. Urunk pedig nem azt felelte; Ennyi ideig veletek vagyok, és nem iſmértétek az Atyát, a' mint a' kérdéshez-képeſt felelni kellett vólna: hanem azt felelte: *Ennyi ideig veletek vagyok, és nem iſmértetek-engem?* jelentvén, hogy, nem chak az Atyát nem iſmérték, hanem őtet-is a' kit láttanak, és a' kiről azt vélték hogy igen jól iſmérik: az-okáért nem kellene azon fáradni, hogy az Atyát meg-iſmérnék, hanem hogy őtet, a' ki ſzemök-előtt forgott. mivelhogy ő-magát régen mutogatta nékik az Attya-helyett: mert a' ki őtet láttya, az Atyát-is láttya. melly mondásban, nagy bőlcheség és meſterség vagyon.

B Vedd eſzedbe azt-is, Arany-ſzáju Szent Jánoſsal, és *Theophylactuſſal*; hogy, nem mondotta Urunk; Ennyi ideig veletek vagyok, és nem láttatok engem: hanem, *Es nem iſmértetek engem*. maga nem az iſmeretről, hanem a' látáſról vólt a' ſzó: a' végre, hogy a' Tanitványokat, kik chak a' teſti látásban és gondolatban foglalták magokat, a' lelki látáſra vezerné; melly nem teſti, hanem lelki ſzemekkel léſzen, mellyet inkább mondhatunk Iſmeréſnek, vagy értéſnek, hogy-ſem Látáſnak. Urunk azért azt jelenti, hogy nem kell meg-elégedniek a' teſti látáſsal, mellyel az Atyát nem láthatni: hanem ſzükség vólna, hogy lelkekkel-is látnák, mellyel még őtet ſem látták, noha teſti ſzemőkkel annyi ideig látták. mivel, ha őtet lelki ſzemőkkel látták-vólna, az Atyát-is látták-vólna: mert a' ki őtet láttya, láttya az Atyát-is. Az után pedig nem mondotta; A' ki engem iſmér, iſméri az Atyát-is: mert már meg-jelentette-vólt, hogy a' teſti látás-kivül, más látás-is vagyon; tudni illik, a' lelki látás, mellyet Iſmeréſnek nevezett. és a' Filep kérdéſére ſzabta feleletit, ki látni, és nem iſmérni kívánta az Atyát: *Mutaſd meg*, úgy-mond, *nékünk az Atyát*. Nyilván megmutatta ezzel Urunk, hogy ő-benne két Természet vólt: eggyik Emberi, vagy teſti, C mellyet teſti ſzemmel látharni: máſik Iſteni, mellyet chak lélekkel láthatni, vagy nyilván és világoſsan Mennyekben, vagy tükör-által homályoſsan a' földön; tudni illik, jelek- és chodák-által. Mert mind egy helyen mondgya, hogy láttyák, és, nem láttyák őtet a' Tanitványok: Láttyák, az ő emberi természetét; nem láttyák, az az, nem iſmérik, az Iſtenit. Mert midőn azt mondgya; *A' ki engem lát, láttya az Atyát-is*, a' mint jól vőtte Sz. Agoſton eſzébe *y*: kétség-nélkül azt jelentette, hogy, nem láttyák őtet, noha látták mint embert. *y Trall. 59. in Ioan.*

Enyedi György, a' Koloſvári *Arianus*ok vélt Püſpöke, etre meg akarván felelni, ſok ſzó-ſzaporitás- és tétovázás-után, a' teſti látáſt rebeſgeti; mellyel, mint-hogy az Iſtent, a' ki lélek, nem láthatni, azt alittya, hogy e' mondásból Vallásunkat nem erőſithettyük, hanem-ha az Atyáról-is azt vallyuk, hogy teſti ſzemmel láthatando. a' Kriſtus mondását pedig imigyen magyarázza: Filep, nézz reám, lelki ſzemeidet fordittſad az én chodálatos chelekedetimre, és azokból az Iſtent meg-iſméred, ki az ő chelekedetiből iſmértetik-meg, ki 's minémű légyen. Azt akarja pedig, hogy az Iſteni chelekedetek, ollyanok légyenek mint a' kép, vagy a' tükör, melybe az ember láttya az Iſtent. D Ez is hiába-való chavargás, és nagy gorombaság, ha azt vitattya Enyedi, hogy mi azt véllyük, hogy az Iſtent teſti ſzemmel láthattyuk. A' mi pedig az Iſteni chelekedeteket illeti; abban, a' ki azokat tulajdon erejével chelekeſzi, meg-láthatni az Iſtent; de abban, a' ki azokat chak mint eſzköz chelekeſzi, nē láthatni: mert egyéb-áránt, Filep-is, ki a' Kriſtustól hatalmat vőtt-vólt a' Choda-tételekre, magát látván, az Iſtent látta-vólna: sőt akár-mit látván-is, láthatta-vólna az Iſtent. mert, a' mint Sz. Pál irja *z*, *Az Iſtennek láthatatlan dolgai, a' világ teremtett állatyától, az ok-által a' mik őtet, meg-értetvén meg-láttattak; az ő örökké-való ereje 's Iſtenſége-is.* Tehát többet akart Urunk jelenteni, midőn azt mondotta; *A' ki engem lát, láttya az Atyát-is.* Es; *Ha engem iſmértetek vólna, az Atyát-is iſmértetek vólna*: hogy-ſem Enyedi álmodozik. Azt akarta pedig Urunk jelenteni, a' mir utánna vetett: *Nem hiſzitek-e hogy én az Atyában, és az Atya én-bennem vagyon?* Melly mondáſsal azt magyarázta-meg, a' mit az-előtt mondott: *Nem iſmértetek-e engem?* mert a' miről az-előtt azt mondotta, *Nem iſmértetek-e?* most azt mondgya: *Nem hiſzed-e?* mivelhogy az Iſteni természet hittel iſmértetik. Ha Urunk *z Rom. 1. 20.*

chak

chak azt mondotta-vólna; Az Atya én-bennem vagyon: talám patvarhodhattak-vólna az *Ariánusok*; és azt mondhattták-vólna, hogy az Atya úgy vóit a' Krístusban, mint a' Király az ő Követében: de mint-hogy azt-is mondotta, hogy ő-is az Atyában vagyon; azt értette rajta, hogy egy természetű az Atyával, és az Atya ő-vele. A

II. RESZE.

IM hallók, melly szép és foganatos biztatásal vigasztalta Urunk az ő meg-keseredett Tanitványit, mondván [a]: *Meg ne háborodgyék a' szívetek, Higyetek az Istenben, én-bennem-is higgyetek.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Mint-hogy egyenlő vagyok az Atyával, hatalommal és bőlcheséggel, módom és tehetségem vagyon a' meg-segétésre... és mint-hogy hozzátok-való szeretetének sok nyilván-való jeleit láttátok, akaratomfelől sem kételkedhettek: azért hidgyétek-el, hogy soha olly háboruság ellenetek nem támadhat, melly titeket meg-győzhessen, és meg-ejthessen. és ezt el hivén..., ninch oka a' miért meg-háborodgyék a' szívetek. B

[a] Ioan. 14. 1.

Lássuk már azt-is, minémű háborodást tilt Urunk a' Tanitványitól. Jól mondgya *Rupertus Abbas*; hogy, Urunk az Apostoloknak nem egy-általlyában mondotta, hogy meg ne háborodgyanak: hanem, hogy meg ne háborodgyék a' szívők. Mert egy keveset az-előtt Urunk nagy nehéz dolgokat jelentett-vólt nékik; mellyeken meg nem háborodni embernek, majd türhetetlennek tetszik: tudni illik [b], hogy azon éjjel minnyájan meg-botránkoznak ő-benne, és el-futnak tőle; hogy egy a Tizen-kettő-közzül, el-árúllya; hogy Péter háromszor-is meg-tagadgya: hanem azt kívánta..., hogy meg ne háborodgyék a' szívők. Mint-ha azt mondotta-vólna: El ne fodgyon hitetek. Úgy vagyon, hogy *A' Sátán kívánt titeket hogy meg-rostálna mint a' búzát* [m], melly rostálásnak olly nagy ereje légzen, hogy ide 's tova furván el-széllyedtők, és engem egyedül hadtok: mindazáltal, eggyet kívánok tőletek, hogy, ha szintén test-szerént el-távoztok-is tőlem egy-ideig, szívvel mindenkor velem maradgyatok, és az én kisértetimben szívetek meg ne háborodgyék. A' végre könyörgöttem én te-érted Péter, hogy, ha szóval meg-tagadsz-is, szívedben a' Hit meg-maradgyon, 's el ne fodgyon: sőt a' mit szóval mutatsz-is, abból-is meg-térj; és meg-tértvén..., az Atyád-hait-is meg-erősítsed. C

[b] Mat. 26. 31.

[m] Luc. 22. 31.

Ebből hasznos tanúságot vehetünk; tudni illik, hogy, midőn érezzők az indúlatokat..., azoknak ne engedgyünk, hogy el ne hatalmazzanak rajtunk, és el ne nyomjanak bennünket: hanem, az okosságnak zabolájával tartóztassuk; és úgy birjunk vélek, hogy minden jóra igazgathassuk. Négy fő Indúlatok vannak az emberben: a' Szeretet, a' Gyűlölség, az Öröm, a' Bánat, vagy a' fájdalom. ezek kút-fejei a' többi Indúlatoknak, és gyökerei minden kívánságoknak. *Richardus Victorinus* azt írja felőlők [n]; hogy ollyanok az ember szívében, mint a' Négy Nedvességek a' testben: mellyek ha meg-bontakoznak, és fel-háborodnak, sok nyavalyákat szereznek: ha pedig szépen eggyeznek, jó egésségben tartyák az embert. Azon-képpen az Indúlatok, ha eggyességben és békeségben vannak, a' lélekben chendeséget és jó állapotot szereznek: de ha fel-háborodnak, a' lelket nyughatatlanná tészik. Szent Bernárd, a' Szekérnek négy Kerekéhez hasonlíttya [o]: mert azok hordozzák a' mi életünknek szekerét. és ha ki nem hágnak az Okosságnak kerék-vágásából, akár-hová-is künnyen el-jutunk vélek, és veszedelembe nem esünk: de ha azon-kívül hágnak, sok-féle galibába visznek. Ezeket, tellyességgel el nem fogyathattyuk; és a' ki azon igyekeznék, a' mint Sz. *Jerónymus* írja [p]. azon törné fejét, hogy az embert a' testből ki-vigye. A' Nap, nem mindenkor azon jelben vagyon; de mindenkor valamelly jelben vagyon, és soha ninchen minden jel-kívül: azon-képpen, a' vigyázó ember akarattyában..., mindenkor valami Indúlat vagyon, és soha ninch valami indúlat-nélkül; hanem..., vagy szeret..., vagy gyűlöl, vagy örül, vagy fél, *&c.* de akár-mellyik Indúlatot-is meg-rabolázhattyuk, hogy el ne ragadgyon bennünket. és azon kell mesterkednünk, hogy valami éktelen, és illetlen dologra ne vigyen, melyből nehéz légyen ki-menekedésünk. mint a' kereket ha meg nem kötik a' lejtőn, hamar felfordúl a' szekér, de nem künnyen emelhetni-fel. D

[n] De Statu interioris hominis, cap. 34.

[o] Serm. 35. ad fratres.

[p] Ep. ad Ctesiphontem.

Dichéretes dolog az Indúlatok-ellen tusakodni, mellyet még a' Pogány Bölchek-is eszőkbe vőttek. Mert, a' mint *Plutarchus* írja [q], *Cato Major* azt mondotta..., hogy Az a' jó és dichéretes Fejedelem, a' ki tulajdon indúlatinak paranchol. *Agesilaus* Királyról pedig azt írja [r]; hogy abban dichekedett, hogy nem külömben Királya ő-magának, mint egyebeknek: az-az, nem chak másnak paranchol, hanem maga-

[q] In Apoph. Rom.

[r] In Apoph. Lacon.

A

Indúlatinak-is. *Æneas Sylvius* azt írja a' Harmadik Fridrik Cháfzárról [s]; hogy, midőn Magyar-orfzágban a' Kőfzegieket meg-győzte, azt mondotta: Nagy dolgot chelekedtünk: de nagyobb vagyon hátra, hogy mi-magunkat meg-győzzük, és a' haragot 's boſzſzú-állást meg-zabolázzuk. Gondolom, hogy Salomonnak bőlch Iskolájában tanúltak e' jeles dolgot; ki azt mondotta [t]: *Jobb a' ki tűr, az erős férfiúnál; és a' ki lelkén uralkodik, a' Városok meg-vévőjénél.* Mellyet meg-magyarázván Sz. Gergely [v], azt írja: Kiſsebb győzedelem a' Városok meg-vétele, mert azok az ember-kivül vannak: nagyobb pedig a' tűrés, mert azzal ember magát győzi-meg. Ettől ſzép verſet ír Mantuánus: *Ardua res vincere alios: victoria major Eſt, animos ſimilius componere ſuos.* Es Claudianus-is: *Tunc omnia jure tenebis, Cùm poteris Rex eſſe tui.*

s Lib. 3. de Geſtis Alfonſ.

t Prov. 16. 32.

v Hom. 35. in Evang.

Jól mondotta: mert ſok hatalmas Királyok vóltak, kik ellenségeken győzedelmet vőttek, de a' magok Indúlatinak ſzolgai lőttek, engedvén azoknak. Meg-hajthatta a Nagy Sándor *Ázsiát*, és e' világnak nagy részét meg-hóldoltathatta: de a' gonoſz

B

kívánságot, haragot, részegséget, meg nem zabolázta. *Herculeſt* igen dícsérik a' Pogány *Hiſtoricus*ok, hogy hatalmas ellenségeket meg-győzött, és nemés dolgoknak végét érte: de jól írta felőle Mantuánus: *Omnia cùm domuit, Veneri ſervivit, & Iræ.* Azt írja *Petrus Ribadeneira*, *Franciſcus Borgiá*ról, ki Fejedelemségét el-hagyván, a' mi

x Lib. 2. c. 14.

Szerzetünkbe állott, és harmadik *Generaliſa* vólt Társaságunk [x]; hogy, Mikor azt hallotta-vólna az Ótődik Károly Cháfzárról, hogy vénségében a' Birodalomtól búlchút vőtt, és Kalaſtromba ment, hogy ott végezné életét; fel-kiáltván azt mondotta: Oh nagy ember! ki minek-utánna annyiſzor meg-győzte ellenségit, végtére magán-is diadalmat vőtt. Szép példánk vagyon e' győzedelemről Dávidban: ki mind az üldőző álnok Saul, 's mind a' ſzidalmazó nyelves Semeit, békével el-ſzenvedte; és módgya lévén, boſzſzút nem állott rajtok. Nagy vólt Moyſes-is: kiről azt írja

y Eccl. 45. 4.

a' Bőlch [y]; hogy *Az ő hívségében és ſzelídségében ſzentté tőtte őtet* az Iſten. Nagy vólt Jóſef-is: ki, báttyainak ſemmi hamiſságokról boſzſzú-állásra meg nem emlekezett, hanem inkább vigaſztalta; eſzébe vévén hogy féltek tőle.

z Lib. 4.

Azt írja *Baptiſta Fulgoſius* [z], a' Chehek Fejedelméről Sz. *Vencesláus*ról; hogy valóban nem ſzolgált a' harag indúlattyának. Mert, noha az attya halála-után, a' Fejedelemséget törvény-ſzerént foglalta-el, és az ő gonoſz-akaró őttsén *Boleſláus*on könnyen boſzſzút álhatott-vólna: mindazáltal azt nem chelekedte; hanem, meg-értvén, hogy *Boleſlaus* nyughatatlankodik, és iſtentelenűl a' Báttya halálára igyekezik, kegyeſsen intette, és ſzép ſzóval kérte, hogy gonoſz ſzándékát le-tegye. Nem gondolván azzal *Boleſlaus*, midőn egykor a' báttya az Egyházból haza ment, meg-leſte egy-nehány látor ſzolgaival a' jámbor Fejedelmet, és reá rohanván meg akarta ölni. *Venceslaus* bátor-ſzívő, és gyors 's erős-kezű lévén, *Boleſlauſt* a' földhöz

C

verte; és az árúltatásért, meg-dorgálta ugyan, de ſzívének indúlattyát, a' haragot, úgy meg-tartóztatta, hogy ſem kezével, ſem fegyverével az-után nem bántotta. Sőt azt mondotta: Inkább akarom, hogy az őttsém adgyon ſzámot az én véremről, hogy-ſem én őtet meg-őllyem, és az Iſten-előtt ſzámot adgyak vérétől. De még a' Pogányok-is jeles példákat adtak e' dologban: Mert *Architas Tarentinus*ról azt írják; hogy a' Sáfárában vétket találván, gond-viſeletlenſége-miá, haragját meg-mértéklette, és azt mondotta: Ha meg nem haragudtam-vólna, moſt keményen meg-vertelek-vólna. Haſonlónak mondgya *Virgilius Æneáſ*; kiről azt írta: *Mens immota manet, lachryma volvuntur inanes.* Démonax pedig, látván, hogy egy baráttya a' ſzolgájával kegyetlenből bánt, hogy-ſem az okoſság mutatta, azt mondotta néki: Szűnnyél-meg, hogy magadat a' ſzolgádhoz haſonlóvá ne tegyed. Szolgának ítélte, 's nem ok-nélkől, a' ki indúlatinak engedvén, azoknak ſzolgál.

D

III. RESZE.

NOha olly dologgal bátorította Urunk az ő Tanítványit, melyben valóban meg-nyughattak-vólna, és minden ſzűv-béli háborodáſon ki-adhattak-vólna: mind-azáltal, azzal nem elégedvén, más jeles eſzközt-is mutatott nékik azon háborodás-ellen, mondván [a]: *Valamit az Atyától az én nevemben kérték, azt chelekeſzem.* Mint ha azt mondotta-vólna: Minden gonoſzoknak el-távoztatására, mellyek-közzűl nem utólsó a' ſzívnek meg-háborodáſa; és minden jóknak meg-nyerésére, mellyek-közzűl nem utólsó a' ſzívnek chendeſsége, igen haſznos, és bizonyos eſz-közt hagyok néktek, mellyel úgy helyére hozhathyátok az én el-menésemet, hogy ſemmi károtok abból nem következik: tudni illik, az Imádságot. Gondold-meg Keresztyén, mi nyavalyád, vagy fogyatkozáſod lehetne, ha olly marhára találnál,

a Ioan. 14. 13.

melly a' fejeden sůveg, a' kezeden keztyű, a' lábadon czipellős, az erszényedben pénz vólna? egy szóval, azzal mindenűtt-valo szőkségedet bé-érnéd? Imé illyen eszkőznek mondgya Urunk az Imádságot. semmit ki nem vészen, hanem egy-állattyában azt mondgya; hogy, Valamit az ő nevében kérünk, meg-chelekeszi. Mind fegyver, 's mind egyéb-féle eszkőz változni szokott, a' helyhez- és időhőz-képest: mert a' kardal, a' távúl-valo ellenségeden semmit nem tehetsz, hanem, kopia vagy puska kívántatik: az essős időben, nem szolgál a' tollas nyíl. és így okoskodhatunk egyéb eszkőzök-felől-is. De az Imádság olly fegyver, és eszkőz, mellyel minden helyen, minden időben bátorságossan élhetünk.

Jól értette ezt amaz Isten-félő Jósafat Király: nagy veszedelemben lévén, és mindé egyéb-féle eszkőzből ki-fogyván, az Imádsághoz fogott. és azért mondotta [b]: *Mi-bennünk ugyan ninch annyi erő, hogy e' sokaságnak ellene álhasonnunk, melly reánk rohan: De holott nem tudgyuk mit kellessék chelekednünk, chak ez vagyon hátra, hogy szemeinket tehozzád emellyük.* Meg sem chalatott, és az Isten embere Jahaziel azt mondotta [c]: *Ne fellyetek, se ne rettegjetek e' sokaságtól, mert nem tietek a' harcz, hanem az Istené.* Ebben az eszkőzben nagy bizodalmok vólt az Apostoloknak: kik, minek-utánna el-vőtték-is a' Sz. Lelket, és az Isten Malasztyában úgy meg-erősődtek, hogy abból tőbbé ki nem estek: mindazáltal, soha az Imádság gyakorlásától meg nem szűntek. Innét olvassuk, hogy, mingyárt a' Sz. Léleknek el-vétele-után, *Péter és János fel-mentek a' Templomba, az Imádságnak kilenczedik oráján* [d]. Es noha a' Szegények és Özvegyek táplálása, kedves az Istennél, melyre egy-ideig ő-magok az Apostolok viseltek gondot: mindazáltal, eszőkbe vévén, hogy az Imádságban valami akadékot szerezhet, azt magokról le-rázták, és egyebekre bizták, mondván [e]: *Nem méltó nékünk el-hadnunk az Isten Igéjét, és az asztalokhoz szolgálnunk. Válasszatok azért közzületek, hét jó-hírű-nevű férfiakat, Sz. Lélekkel és bölcheséggel telljeseket, kiket erre a' dologra rendellyünk. Mi pedig az Imádságban, és az Igének szolgálattyában lészünk foglalatosok.* A' több Apostolok-kőzőtt, 'a mái Sz. Jakab olly szorgalmatos vólt az Imádságban; hogy, a' mint *Egesippus* (ki közel vólt az Apostolok idejéhez) írja, szokásból egyedűl járt a' Templomba, és abban sokáig imádkozott térdre esvén: azon kérvén az Istent, hogy meg-kegyelmezzen az ő népének. Olly igen gyakorlotta pedig a' térden-valo imádságot, hogy a' térdei meg-keményedvén, ollyanokká lőttek mint a' teve bőr.

Erről a' drágá eszkőzről, szépen beszélget Arany-száju Sz. János [f]: Az ember, a' ki meg-tanúllya az Istennel-valo szóllást, a' mint illik, ollyan lészen mint az Angyal, ha szintén szegény és tudatlan szolga lészen-is. Mert, nem kívánnya az Isten a' nyelvnek ékessen szóllását, és a' beszédnek szép rendelését, hanem a' léleknek szépségét: melly, ha ollyakat mond, mellyek az Istennél kedvesek, mindent véghez viszen, és úgy távozik-el tőle. Az emberekkel-valo szóllásban, mind az ékessen-valo szóllás kívántatik; 's mind pedig, hogy a' Fejedelem szolgait hízelkedéssel utánna vonnya, és magához hajtsa: és sok egyéb dolgokat kell ki-gondolni, hogy kedves és kellemetes légyen. De az Isten-előtt semmi egyéb nem kívántatik, hanem hogy ember józan és vigyázo elmével légyen. Ninch ott Ajtón-álló drabant, a' ki ki-űzzőn: sem Udvari szolga, a' ki kezed-alá szóllyon, és azt mondgya; Ninch most arra-valo idő; másszor jőj: Valamikor jősz, meg-halgat; minden időben, minden helyen. Vaj-ha sokaknak illyen alkolmatosságok vólna a' Fejedelmekhez-valo ménésre, mit nem reméllenének, és igérnének magoknak? A' mái két Sz. Apostol, Urunknak bátoritásából, olly szívet vőtt minden háboruságnak békével-valo el-szenvedésére, hogy életőket sem szánták érette adni. Mert, Szent Jakabot, a' hitetlen Zidók, a' Kristus Hitiért elsőben meg-kővezték; az-után a' Templom tetejéről alá-vetették: és midőn a' hóhériért, mint a' Kristusnak igaz Tanítványa, kőnyőrgőtt, dorongal agyon-verték. Szent Filep pedig, az Evangéliomot sok Nemzetségeknek hirdette. és mikor *Phrygiá*ban, *Hierapolis*-nevű várasba jutott, Keresztre feszítették, és meg-kővezték: és úgy ment a' Meny-ország-béli lakó-helybe, mellyet a' Kristus készített; a' hol szinről színre láttya az Atyát a' Fiúval, és a' Szent Lélekkel: melly látásban hogy mi-is részesülhessőnk, engedgye a' Fölséges Atya-Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért, a' mái Szent Apostoloknak esedezése-által. Amen.

b 2. Par. 20. 12.

c vers. 15.

d Act. 3. 1.

e Act. 6. 2.

f In Ps. 4.

HARMADIK PREDIKATZIO.

AZ Pogány Bölcsek az ő fabulájokban, gyakorta jeles tanúságokat foglaltak; a' többi-között, azt költötték, hogy a' *Pallas*, vagy *Minerva* Isten-aszszony, mind a' Bölcheségnek gond-viselője, 's mind a' hadakozásnak vezére volt. Mert, noha úgy tetszik, hogy az a' két dolog nem illik egybe, hanem inkább ellenkezik egy-mással; és a' Bölcsek pennája, nem fér egy hüvelybe a' vitézek kard-gyával: mindazáltal, azzal igen illendő dolgot akartak jelenteni; tudni illik, hogy a' Had-viselőknek, nem chak az Erő szükséges, hogy a' fegyvert forgathassák, hanem a' Bölcheség-is, és az ékesen-szólásnak tudománya, hogy az alattok-valo vitézeket bátorithassák, és minden-felé hajthassák a' hová a' szükség kívánnya. Innét látty uk, hogy mind a' Romai, 's mind a' Görög Hadnagyok-között, azok voltak leg-nevezetesbek, a' kikben mind a' két dolog fel-találtatott; kik, a' hol a fegyvert forgatták, ugyan ott a' nyelvöket-is gyakorlották: sőt gyakorta, a' mit erővel végbe nem vihettek, arra ékesen-valo szólásokkal el-érkeztek. Nyilván a' régi *Historicus*okban, *Herodotus*ban, *Xenophon*ban, *Plutarchus*ban, *Laërtius*ban, *Livius*ban, *Justinus*ban, *Julius* Cháfzárban, *Quintus Curtius*ban, *Suetonius*ban, és egyebekben-is, sok szép bátorító beszédeket olvasunk, mellyekkel a' Hadnagyok a' vitézek szivét nagy dolgokra felébreztették: mellyekből könnyű meg-érteni, minémüeknek kelletett lenni a' Hadnagyoknak. A' mi fő Hadnagyunk és Kapitányunk a' Krisztus Jesus, úgy-mint az Isten Ereje
a 1. Cor. 1. 24. és Bölchesége[a], mind a' kettőt valóban meg-mutatta. Mert Erős volt, a' mint Isaias
b Isa. 9. 6. meg-jövendölte [b]; és azért mondotta [c]: *Bizonyok, én meg-győztem e' világot*: és ékes,
c Joan. 16. 33. 's bölch-beszédű-is; kiről még az ellenségi-is azt mondották [d]: *Soha ember így nem*
d Joan. 7. 46. *szóllott, mint ez az ember.* Ezt fő-képpen akkor muratta-meg, midőn, halálához közelgetvén, meg-szomorodott és háborodott vitézit bátorította, és szép beszéddel vigasztalta; melynek része a' mai Evangéliom. Es bé-tellyesítette a' mit Isaias-által
e Isa. 50. 4. mondott-volt [e]: *Az Ur tudós nyelvet adott nékem, hogy tudgyam igével támogatni azt a' ki meg fáradott.* Es mint-hogy nehéz dolgokat mondott-volt a' Tanitványinak, mind maga-felől, hogy keserves halállal válik-el tőlök; 's mind ő-felőlök, hogy egyik el-árúllya, másik meg-tagadgya, a' többi mind el-hadgyák: a' mai Evangéliomot azon kezdi-el: *Meg ne háborodgyék a' szivetek.* Es annak jeles Okait-is adgya; mellyek-közzül, némellyekről az előbbi Predikatzióban emlekeztem, némellyekről a' mostaniban emlekezem.

I. Meg-magyarázom, Miért kellett Urunknak el-menni hogy helyt készítene.

II. Meg mondom, Mint kell azt érteni, hogy a' ki a' Krisztusban hiszen, hasonló chelekedeteket chelekeszik a' Krisztus chelekedetihez.

III. Meg-magyarázom, Mint kelleségek azt érteni, hogy, Nagyobbakat-is chelekeszünk a' Krisztus chelekedetinél.

ELSŐ RESZE.

MIvelhogy őröktől fogva el-rendelte Isten az el-választottaknak lakó-helyöket, kinek-kinek az ő állapattya-szerént: nem ok-nélkül kérdhetnéd; Miért jelentette Urunk szükségének az ő el-menetelét, hogy a' Tanitványinak helyt szerezzen az Attya házában, melyben sok lakó-helyek vannak? Felelet: Ugy vagyon, hogy a' hely el volt rendelve őröktől-fogva: de a' kiket abba kellett helyheztetni, nem voltak készek. Es azokba a' lakó-helyekbe senki nem mehetett, még az igaz emberek-közzül-is, mig nem először bé-ment a' Krisztus, ki azokat mindeneknek, az ő szent Vérének árrával szerzette. Erről érthettyük, a' mit Urunk képében Dávid mondott [f]: *Várnak engem az Igazak, míg meg-fizessz nékem.* Az-okáért, mint-
f Ps. 141. 8. hogy a' Meny-ország béli lakó-helyek, nem az istentelen és tisztátalan emberekért valók, hanem az Igazakért: kik az Isten baráti; az Adám fiai pedig, és minden maradéki, bűnben fogantattanak és tisztátalanok, és méltán mondhattyák Isaiással [g]:
g Isa. 64. 6. *Lettünk mi mindnyájan, mint a' tisztátalan, és mint a' havi-folyásosnak ruhája minden mi igazságunk* és Dáviddal [h]: *Imé hamisságokban fogantattam, és bűnökben fogadott engem az*
h Ps. 50. 7. *anyám*: azokba nem mehettek. Sőt, mint-hogy mindnyájan az Isten ellenségi voltak,

és *Természet szerint a' harag fiai* [1]; úgy mint kik *minnyájan sokakban vétkeztek* [2], a' pokolot sok-képpen meg-érdemlettek: Szükség vólt rája, hogy ezeket az akadékokat, mellyek az embereket Meny-országba nem eresztették, valaki el-venné: és azt ígérte most Urunk: Mint ha azt mondotta vólna: Tudgyátok, hogy a' Meny-ország, és az örök Bóldogság az igazak jutalma, és az engedelmes Fiak öröksége: azért, mint én ti értettetek a Keresztre és a' Halálra megyek, az egész emberi Nemzetnek adósságit meg fizetem, véremmel meg-békéltetlek titeket az én Mennyei Sz. Atyámmal, és a' Menyországnak örökösivé tészlek. Meg-nyerem néktek az Isten Malasztyát, és a' Szent Lelket, hogy ti bennetek lakjék, az Isteni szentségben részessé tegyen titeket, és úgy alkalmatossokká és méltókká legyetek a' Meny-országbéli lakó-helyeknek el-foglalására. Napon-ként hasonló dolgokat látunk e' világon, a' hol az Atyák bizonyos dolgokat kívánnak a' fiaktól, hogy az örökséget, mellyet nékik készítettenek, bírhassák.

A
[1] Ephes. 2. 3.
[2] Rom. 5. 12.

Nagy jo-tétemínye ez a' Krisusnak mi-velünk, hogy az Istennek büntető Igasságának nyilait maga testébe vette, hogy minket azokról meg-óltalmazna: hogy azokat ő szenvedje-meg, a' miket nem ő ragadozott-el, hanem mi: mellyeknek meg-fizetésére, mi semmi-képpen elégségesek nem vóltunk, és nem-is lehettünk. Nagyra bőchüllyük, hogy némelly szolgák az Urokért halált szenvedtek, és Urok életét magok halálával meg-tartották, és nem ok-nélkül: de michoda az, e'hez-képest? Annyival fellyül-haladgya ez azt, mennyivel az Isteni méltóság meg-haladgya az el-veretett szolgai állapotot. Mert, noha az Istenség semmit nem szenvedett, 's nem-is szenvedhetette, hanem chak az Emberség: mindazáltal az is örök emlekezetre méltó, hogy az Isten Fia az ő szent Testét, mellyet az Isteni személyhez el-oldhatatlan képpen foglalt, a' mi életünknek meg-tartásáért, keserves kínra, és gyalázatos halálra adta.

B

Azt olvastam, hogy egy kemény-testű gonosz-tévő embert, semmi kínokkal reá nem kényszeríthettenek, hogy vétkét meg-vallya: az-okáért a' Bíró, szeme-előtte egy kis ártatlan fiát keményen meg-ostoroztatta, mellyen úgy meg-indúlt a' gonosz-tevő Atyának szíve, hogy minden vétkét nyilván meg-vallotta. és úgy, többet chelekedett a' keménny emberben a' fiának fájdalma, hogy-sem a' maga kinnya. Vedd eszedbe, hogy, sem az a' gonosz-tévő úgy nem szerette fiát, és nem-is szerethette, mint az Ige a' tőle fel-vőtt Testét; sem úgy, mint Atyának annyi része nem vólt a' fiában; sem annyit nē chelekedett érette, mint az Ige az emberi természetért, mellyel chodálatos-képpen közlötte tulajdon állattyát, és a' mellyet minden fogyatkozás-nélkül hordozott. azokáért, valóban nagy hálá-adást kíván ez a' jó-tétemény minnyájunktól. Azt írja *András Barbatus* [1]; hogy a' Nagy Károly Chászár idejében, egy Atyát fogtak-meg a' fiával-eggyütt; azzal vádolván őket, hogy gyilkosságot chelekedtek, vagy eggyik, vagy másik. Tagadta mind a' kettő, és a' kiuzással sem vallathattak-meg vélek ki légyen vétkes. Az-okáért a' Chászár mind a' kettőt halálra ítélte: és meg-parancholta, hogy fel-akasztszák őket. Halván azt az Atya, meg-szánta a' fiát: és könyörűlvén rajta, nyilván meg-vallotta hogy ő a' gyilkos, a' fia pedig ártatlan, kinek semmi része ninch benne. Salomon-előtt-is, nagy ereje vólt az Anyai szeretetnek tulajdon magzattyához [2]; a' hol azt olvassuk, hogy az Anya inkább akarta hogy a' maga gyermeke gyilkosának tartassék, hogy-sem a' gyermeke meg-öletessék. De minden Atyának és Anyának gyermekéhez-való szeretetit, meg-haladta az Isten Fiának az ő Testéhez-való szeretete: az-okáért, fölötte nagy irgalmasságát és szeretetit mutatta hozzánk, azt értettünk adván.

C

[1] Cap. Praefat. De Praedicatione.

[2] 3 Reg. 3. 26.

Mondanád: Bár úgy légyen, hogy azért ment-el a' Krisus hogy nékünk helyt szerezzen, és készíttsen: de úgy tetszik, hogy nem ok-nélkül azt mondhatnók Tamással [1]: *Uram, nem tudgyuk hová mégy; és mint tudhattyuk az útat?* Vagy, Mi-módon juthatunk mi te-hozzád? Urunk azt mondotta-vólt az Apostoloknak [2], *A' hová én mégyek, tudgyátok, és az útat-is tudgyátok.* Nagy garádich a' Bóldogságra, tudni mi légyen az igaz Bóldogság, és mi-módon kelletsék a' hoz jutni: az-okáért, mind a' kettőről emlekezett Urunk, és azt mondotta; hogy, mind a' hová mégyen, 's mind az útat tudgyák, mivelhogy azokról már gyakorta emlekezett-vólt. De mint hogy Tamás még a' Sz. Lelket nem vőtte-vólt, nem szintén értette e' dolgot; hanem talám azt vélte, hogy Urunk valami testi helyről, és útról emlekezik, és azére mondotta: *Uram, nem tudgyuk hová mégy, és mint tudhattyuk az útat?* E' dologban, majd úgy viselte magát Urunk a' Tanitványokhoz, a' mint a' Samariai aszszony-állathoz [3]: kinek, midőn Urunk a' Lelki vizrűl, az Isten Malasztyának méltóságáról, és mi-vóltáról szólott, a' testi aszszony-állat nem értvén a' lelki dolgokat, mind azt vélte, hogy a' közönséges vizről beszélgetett: azon-képpen a' mái Evangéliomban, midőn Urunk az ő halála-által-való el-

D

[1] Joan. 14. 5.

[2] Joan. 14. 4.

[3] Joan. 4. 8. 9.

meneteléről

A

menetelérõl szóllott; és azt mondotta, hogy az Atyához mégyen, hogy néhünk útat nyitna Meny-országra, és abban helyt szerzene: az eggyügyü Tanitványok semmit abban nem értvén, chak testi helyekrõl és útakról gondolkodtak. Melly dologban, az Isten kegyessége chodálatos-képpen tündöklik, ki annyira alá-bochátkozott mi-értettünk, és úgy meg-alázta magát, hogy a' tudatlan Tanitványokkal, kik nem-is értették mire arányoz, nagy barátságosan beszélgetett, a' Világi Bölchek és Nemesek szokása-kivül, kik azt parasztságnak allitanák.

Elébb mégyen pedig Urunk a' beszélgetésben: és mint-hogy Tamás a' testi útról tudakozott, a' lelki értelemre igazitotta õtet, mondván [q]; *Én vagyok az út, és az igasság, és az élet: Senki az Atyához nem mégyen, hanem chak én-általam.* Mint-hogy Tamás, mind az útról, 's mind a' czélról értekezett, Urunk mind a' kettõre meg-tanitotta; magát Útnak, Igasságnak, és Életnek mondván: értvén az Igasságon, és Életen, a' czélt, a' melyre jutni kellene az úton. Mint-ha azt mondotta-vólna: Én vagyok az igaz Út, melly az életre viszlek: vagy, Én vagyok úttya az igasságnak és életnek: az-az, mellyen az igasságra és életre, vagy az igaz életre kell menni. Ezzel pedig, két természetét jelentette Urunk; ki, Emberi természete-szerént, út; Istени természete-szerént pedig, élet. Az ember kivánságának vége, czéllya, és határa, az, hogy az elsõ és fõ Igasságot, melly minden tudományt magában foglal, értse; értvén, az õrök életre jussón: melly nem tudván, se nyavalyát, se halált, az életnek minden gyönyörûségét magához kapchollya: úgy hogy, mikor az ember arra jút, sem tovább nem mehet, sem többet nem kivánhat, hanem Dáviddal azt mondgya [r]; *Meg-elégszem mikor meg-jelensz a' te dicsõséged.* Az-okáért jól mondotta Urunk, hogy õ-benne találtatik mind a' kettõ, és õ, mind az út, mind az igasság, 's mind az élet: melly annyit tészen, a' Sz. Agoston magyarázattyából, mint-ha emberi módon beszélgetvén, azt mondotta-vólna valakinek: Mellyen akarsz el-menni? Én vagyok az Út. Hová akarsz menni? Én vagyok az Igasság. Hol akarsz meg-maradni? Én vagyok az Élet. Jól mondotta azért Sz. *Hilarius* [s]; Nem viszen tévelygésbe, a' ki út: se meg nem tréfál chalárdúl, a' ki igasság: sem a' halál veszedelmében nem hágy, a' ki élet. Mint-ha nyilván-valo beszéddel azt mondotta-vólna. Én vagyok az út; de nem tévelygõ, hanem bizonyos; melly nem a' halálra viszen, hanem az életre: mert *Vagyon* olly *út*-is, *melly az embernek igaznak látatik, és a' vége halálra viszen* [t].

B

C

Ezt az Útat, a' Krisust, példázta a' Lajtorja, mellyet álmában látott Jákob Patriárka [u]; melly a' földön állott ugyan, de a' teteje az eget érte, és az Isten Angyali fel 's alá jártak rajta, az Úr pedig a' Lajtorjára támaszkodott. Mert, mivel a' Sz. Patriárka, el-võtte az áldomást az atyától, az Isten igéretinek õrökösivé lõtt, melly Igéretben az vólt, hogy a' világ szabaditója, kiben minden nemzetek meg-áldatnának, az õ gyökeréből és magvából származnék. Melly látással, ezt akarta az Isten meg-mutatni, minémû lenne az az Üdvözitõ: tudni illik, Ország úttya, vagy Királyi út, a' Juhoknak ajtaja, és olly Lajtorja, mellyen a' földrõl Meny-országba, sõt szintén az Istenhez juthatni, ki a' lajtorjához támaszkodott. E' Lajtorjának fokai pedig, azok a' segétségek, mellyekkel Krisus Urunk minket arra segét, hogy azt az útat el-végezhessük. Méltán hasonlittatik pedig mind az úthoz, 's mind a' lajtorjához, mert mind a' kettõnek kezdete és vége vagyon: a' kezdete, mi-bennünk; a' vége pedig, a' melyre igyekezünk, az Istenben vagyon. Mind a' kettõ pedig igen szépen illik a' Krisushoz: ki, mint igaz Ember, ez útnak kezdete; mint igaz Isten, azon útnak vége. Ismét mondotta Sz. Agoston: *Járj az ember-által, és az Istenhez jútsz.* Azon Lajtorján olly Angyalok láttatának, kik soha nem nyugodnának, hanem mindenkor fel 's alá jártanak: jelentvén, hogy, ha az Angyalokhoz hasonlók akarunk lenni, soha a' Jó cheleketektõl meg ne szünnyünk, hanem mindenkor egy jóból másra mennyünk, míg meg-láttassék az Istenek Istene Sionban, mivelhogy arra nékünk a' Krisus erõt és Malasztot adott. Melyrõl szépen beszélget Dávid, mondván [x]; *Boldog a' férsu, a' kinek tõled vagyon segétsége: fel-menetelekket szerzett az õ szivében, a' könyhullatások völgyében, a' helyen a' melyet szerzett. Mert áldomást ád a' Törvény-szerzõ, erõsségrõl erõsségre mennek; meg-láttatik az Istenek Istene Sionban.* Es mint-hogy a' szent Imádság kivántatik, melyrõl Urunk a' mai Evangeliomban-is emlekezik, mondván [y]; *Valamit az Atyától az én nevemben kérõk, azt cheleksze nektek:* utánna veti Dávid-is [z]; *Erõnek Ura Istene, hallgasd meg imádságomat: Vedd fülleidbe Jákobnak Istene. Ajtatossá Istenünk szemünk, és nézz a' te Krisusod orczájára.* Ez-is igen illik a' Lajtorján alá 's fel járó Angyalokhoz; kik, a' mint Rafael a' Tobiásét, a' mi imádságinkat az Úr-eleibe viszik [a], melly Imádságról majd többet szóllok.

D

[q] Ioan. 14. 6.
[r] Zs. 16. 15.
[s] Lib. 7. de Trinit.
[t] Prov. 16. 25.
[u] Gen. 28. 12.
[x] Zs. 83. 6. 7. 8.
[y] Ioa. 14. 13.
[z] Zs. 83. 9.
[a] Tob. 12. 12.

II. RESZE.

A

NOha Urunk a' Tanitványok háſznáért ment az Atyához: mindazáltal, olly kegyes gond-viſelőnek el-távozáſa, és távúl-léte, nehéznek terſzhetett. Azért, hogy többi-kőzött; tudni illik [b]; *Bizony, bizony mondom nektek; a' ki én-bennem hiſzen, a' melly* b Ioan. 14. 12. *chelekedeteket én chelekeſzem, ő-is chelekeſzi, 's nagyobbakat-is chelekeſzik ezeknél.* Sok chodáit látták Urunknak az Apokolok; sőt Ők-is, Urunknak engedelméből, és parancholattyából, nem keveſet chelekedtek: gondolhatták azért, hogy ha ő el-távozik tőlők, többé ollyakat sem ő-tőle nem látnak, sem ő-magok nem chelekeſznek: az-okáért azzal vigáſztallya őket, hogy abból nem léſzen fogyatkozáſok: mert az ő el-menetele-után-is, ők ugyan ollyakat chelekeſznek, sőt azoknál-is nagyobbakat.

Valóban nagy ígéret; de nem kichiny kérdéſre ád okot: mert úgy tetſzik, hogy abból a' ſzép ígéretből az következik, hogy ſenki-felől nem mondhattyuk hogy a' Kriſtusban hiſzen, hanem ha olly chodákat chelekeſzik a' miéneműeket Urunk chelekedett. és mint-hogy moſt ollyak nem találtatnak: tehát, vagy ſohúlt igaz Kereſztyének ninchenek, kik igazán a' Kriſtusban hidgyenek; vagy a' Kriſtus ígérete nem helyes. Némellyek, hogy erre meg-felelnének, a' Chelkedeteken, nē a' Choda-tételeket értették, hanem a' Jóſzágos chelekedeteket, mellyekben Urunk gyakorlotta magát; és kivánta, hogy kővelsék őtet azokban a' Hivek: úgy-mint, az alázatoſságban, ſzelidségben, irgalmaſságban, ſzeretetben, engedelmeſségben, tűrésben, és egyéb effélékben, Sz. Jánoſnak ama' mondáſa-ſzerént [c]: *A' ki azt mondgya, hogy ő-* c 1. Ioan. 2. 6. *benne* (a' Kriſtusban) *lakik; néki-is úgy kell járni a' mint ő járt.* Igaz tudomány: de e' mondáſnak magyarázattyához nem illik; a' mint az-előtt-valo mondásból nyilván ki-tetſzik [d]; *Nem hiſzitek e, hogy én az Atyában, és az Atya én-bennem vagyon? Ha* d Ioan. 14. 11. *kűlömben nem, a' Chelekedetekért hidgyetek;* mellyeket egyébre nem magyarázhatunk, hanem a' Choda-tételekre, úgy-mint a' Kriſtus Iſtenségének bizonyos jeleire. De a' hoz ſem illik, hogy a' Hivek nagyobbakat chelekeſznek a' Kriſtuſnál-is; melynek ninch helye a' Jóſzágos chelekedetekben, és nem-is lehet, mellyekben, nem hogy valaki meg-haladta-vólna a' Kriſtuſt, de ſenki ſoha el ſem érte, és chak közel ſem járt hozzája. Az-okáért, más módon kell felelnünk: tudni illik, hogy, nem mondotta Urunk, hogy Valaki ő-benne hiſzen, mindenkor, és mindenűtt chodákat chelekeſzik, vagy ollyakat mint a' Kriſtus chelekedett, vagy nagyobbakat azoknál: hanem a' Hitnek erejét, és hatalmas-vóltát akarta meg-mágyarázni: és azt akarta jelenteni, hogy a' Hitnek ſemmi nem lehetetlen, valamit az Iſten dichőſége, és a' lelkek üdvőſége kíván. Innét vagyon, hogy az Anyaſzentegyháznak kezdetin-is, a' Hiveknek első żengéi nem minnyájan chelekedtek chodákat: hanem némelly bizonyos és jeles ſzemélyek, kiket az Iſten arra kivált-képpen válaſztott, és nem mindenűtt's mindenkor; hanem a' hol, és mikor kivántatott, az Iſten dichőſégére, vagy a' lelkek ődvőſségére, mellyet az-után-valo időkben-is fel-találunk. Moſt ninch olly nagy ſzükségünk a' Choda-tételekre, mint régenten vólt: mert moſt a' Hit nem olly gyenge, hogy, mint a' gyenge fiatal-fa, támaſztó karó-nélkűl ſzükőlkődgyék; vagy gyakor őntőzéſt kívánnyon, hogy a' ſzél el ne dőjtſe; vagy a' sűtő meleg meg ne ſzáraſzſza: hanem, mint-hogy meg-tőgzött mint a' győkeres fa, nem fél ſem ſzéltől, ſem hévségtől. A' ki elsőben valami tiſztbe áll, kivántatik ugyan, hogy pechétes Levele légyen a' Fejedelemtől, mellyel hitelt ſzerezzen magának, és meg-bizonyíttſa hogy a' Fejedelemtől válaſztatott a' tiſztre, úgy hogy mindenek engedgyenek néki: de az-után, nem mindenkor és mindenűtt mutogattya, ſem véle nem hordozza a' Levelet, bízván igáſságához; és tudván, hogy iſmérik, minek-utánna a' Levelét meg-olvaſták és roſtálták, és látván rajta az igaz pechétet, helyt adtak néki: Azon-képpen, mint-hogy az Evangéliomi tudományt az Apoſtolok, ſok Chodákkal meg-bizonyitották, mint Iſtennek pechétes Levelével: moſt az Anyaſzentegyháznak ninchen ſzükſége a' Choda-tételekre, hanem chak azoknál, kik még az Evangéliomi világoſságnak fényeſségét nem látták. és így, moſt-is a' Poganyok-kőzőtt, *Indiá*ban, *Chiná*ban, *Iaponi*ában, a' Kereſztyén Tanitók, nem kevés Chodákat chelekeſznek.

Ezzel az Ujito partos Atyáſiak nem óltalmazhattyák magokat: mert olly Tudományt koholtanak, mellyet az-előtt ſoha ſenki nem tanitott, ſem hallott. Az-okáért, mint-hogy az ő Elejeknek Choda-tételőket nem mutathattyák, ſzűkség hogy a' magokét mutaſsák, és azzal bizonyíttsák Vallóſoknak igaz-vóltát, és igaz tiſzt-viſelé-

sőknek

A

sóknek mutassák Levelét. Mellyet mint hogy ekkidig senki közzülök ně chelekedett és ez után sem chelekeszik: nyilván-valo dolog, hogy Hamis Tanitók, es hamis Tudományal kompolárkodnak. Az okáért, igen nehéz néven vészik, midőn azt kívánnyuk tőlök, hogy valami Chodát mutassanak Tudományoknak meg-bizonyitására, mellyen nem chodálkozom, mert a' békának is nehéz a' dér.

Mondám, hogy Urunk a' Choda-tételekről valo igéretivel, a' Hitet ajánlotta, és annak nagy erejét mutatta; mint egyébűtt is az Irás nagy dichéretet tészen felőle. Urunk egyűtt azt mondotta [c]; *Mindenek lehetségesek a' hivőnek.* Másutt pedig [f]; *Bizony mondom nékted, ha hitetek lészen mint a' mustár-mag, ezt mondgyátok e' hegynek; Menny innét amoda: és el-megyen, és semmi nektek lehetetlen nem lészen.* És [g]; *Ha hitetek lészen mint a' mustár-mag, mondgyátok ime' szederj-fának; Szakadgy-ki gyökeréstől, és plántáltassál a' tengerbe: és engedne nékünk.* Sz. Pál is nagy dichéretet tészen a' régi Patriárkák és Proférák hitiről, mondván [h]; *A' Hit által, Orszagokat győztek-meg: igasságot chelekedtek: az igéreteket el-vették: az oroszlány-knak szájokat bé-dugták: a' tűznek sebes erejét meg-oltották: a' kard élitől meg-menekedtek: a' betegségből meg-gyógyultak: a' hadban erősökké lőttek.*

B

Ezeket mind igaznak találjuk az Uj Testamentom-béli Szentekben is. Az Apostolok Chelekedetiről irt könyvben azt olvassuk, hogy Sz. Péter, a' sánta embert lábaira állatta, mondván [i]; *A' Názareti Jesus Krisztus nevében, kelly-fel, és járj.* Dechak testének árnyékával is, sok betegeket gyógyitott [k]; imádságával, halottat támasztott [l]; Sz. Pál, fogoly lévén, a' tömlöcz-tartót háza-népével egyetemben meg-téritette [m]; Lystrisban, a' sánta embert meg-gyógyitotta [n]; a' Vipera kigyót, férelem nélkül a' kezéről le-rázta [o]. Ugyan azon Sz. Apostolok, a' Gonoszokat chodálatos-képpen meg is bűntették. Mert Sz. Péter, Ananiást és Safirát, egy dorgáló szavával szörnyü halállal meg-ölte, azért, hogy a' Sz. Léleknek hazudtak, chalárdul chelekedvén a' mező árrával [p]. Sz. Pál pedig, az ördöngős Elimást meg-vakitotta [q], hogy az Úr úrait fel-fordiotta. Sz. János Evangelista, a' mint *Tertullianus*ból irja Sz. *Jeromus* [r]; a' forró olajból sérelem nélkül jött-ki: és, a' mint a' Szérek Hiftoriáiba olvassuk, Sz. *Priscát* a' fene oroszlány nem hogy bántotta-vólna, hanem inkább a' lábaihoz fekűtt [s]. Sz. *Dariát* pedig, a' Sz. *Chrysanthus* feleségét, a' bordélyban meg-óltalmazta gyalázattól [t]. Sz. *Apollináris*nak, a' tűz nem ártott [u]. Sz. *Tiburtius* pedig, olly gyönyörüségessen járt a' tüzes szénen, mint a' virágon [x]; Sz. *Ruffinát* és *Secundát*, a' *Tyberis* vize el nem nyelte [y].

C

Es hogy egyéb számtalan Szentek Chodáiról ne emlekezzem, Sz. *Gregorius*, Pontusban *Neocaesareai* Püspök, olly nagy és sok Chodákat chelekedett, hogy *Thaumaturgus*nak, az az, Chodák-tévőnek nevezték; és Sz. *Basilius*, őtet Moyseshez, a' Prófétákhoz, és az Apostolokhoz hasonlította. A' többi-kőzött, egy hegyet, imádságával el-mozditott helyéről; azért, hogy a' Templom épitésében akadékot tőtt: egy tót, ki-száraztott; azért, hogy az atyának veszekedtek érette: a' *Lycus*-nevü folyó-víznek határt vetett; azért, hogy a' mezőkon nagy károkat tőtt árjával: melynek partyára bé-ütvén pálczáját, az leg-ottan nagy fává lőtt, és azt határúl vetette; mellyen soha a' folyó-viz által nem ment: az Ördőgöket, mind a' bálványokból, 's mind az emberekből gyakorta ki-üzte. és mikor halála oráján volt, meg-kérdette, Hány hitetlenek vólnának *Neocaesareá*ban? Es midőn hallotta vólna, hogy chak tizen-hét: hálákat adván az Istennek, azt mondotta: Szintén annyi Keresztyének vóltak benne, midőn a' Püspökséget fel-vőttem. Egyéb Szentek is, számtalan Chodákat chelekedtek, és most is chelekeszenek a' Pogányok-kőzött, mikor kivántatik, azoknak meg-térésére.

D

Hogy pedig most nem mindenűtt lésznek olly gyakorta Chodák, mint régenten lőttek, a' meg-mondott okon kivül más okát is adhattyuk: Azt, hogy nem mindenkor találtatnak az emberekben a' Chodákhoz kivántatott dolgok. Ezt hogy meg-értsed, vedd eszedbe, hogy a' Choda-tételekre,

Elsőben, Nagy és buzgó Hit kivántatik, melly nem mindenekben, és nem mindenkor találtatik. Innét vagyon, hogy, midőn Urunk chodát akart chelekedni, néha meg-kérdette, Ha hiszik-e hogy meg-chelekedheti a' mit tőle kivántak? Igy olvassuk [z]; hogy kétvaknak azt mondotta: *Hiszitek-e, hogy ezt meg-chelekedhetem veletek?* Es mikor azt mondották vólna: *Igen-ie, Uram: Akkor illeté a' szemeiket, mondván: A' ti hitetek szerint légyen nektek.* Sőt meg is jelentette, hogy a' Hit oka a' Choda-tételnek. mert gyakorta azoknak, a' kiket meg-gyógyitott, azt mondotta [a]; *A' te hited meggyógyitott téged.* Es midőn az Apostolok egy ifiúból az Ördőgöt ki nem üzhették, azt kérdették vólna [b]; *Miért nem üzhettük mi ki azt?* azt felelte: *A' ti hitetlenségtekért.* azon ifiú atyának pedig azt mondotta [c]: *Ha hiheted, mindenek lehetségesek a' hivőnek.* Az okáért, két hibásság vólt: Eggyik a' Tanitványoké, másik az atyáé. mert, a' mint Sz. *Hi-*

larius

a Mat. 9. 22.
b Mat. 17. 19
c Luc. 17. 6.
d Heb. 11. 33.
e Act. 3. 6.
f Act. 5. 15.
g Act. 9. 40.
h Act. 16. 18
i Act. 14. 9.
k Act. 28. 5.
l Act. 5. 5
m Act. 13. 11
n Act. 19. 12
o Act. 28. 3.
p Mat. 9. 28.
q Act. 13. 11
r Lib. 2. contra Iovin.
s 18 Jan.
t 25. Oct.
u 23. Jul.
x 11. Aug.
y 30 Jul.
z Mat. 9. 28.
a Mat. 9. 22. Mar. 10. 52. Luc. 8. 48.
b Mat. 17. 18
c Mar. 9. 22.

Lorius mondgya; Hittek ugyan az Apoſtolok, de még nem vólt tekélletes hitők: az-az, olly buzgó a' minémű arra a' Choda-tételre kivántatott-vólna.

Másodſzor: A' Choda-tételre kiyántatik; hogy oka légyen, miért kelleſsék azt kéri, vagy chelekedni. és ez ſem mindenkor vagyon. Azért mondotta *Euthymius*: Ha az Apoſtolok nyilván a' hegyeket egy helyről máſrá nem költőztették, az nem azért lőtt, hogy azt nem chelekedhették-vólna; hanem hogy, nem akarták, nem látván annak ſzükségét, vagy haſznát: a' midőn pedig a' ſzükség kivánta, azt-is meg chelekedték a' Szentek; a' mint mondám Szent *Gregorius Thaumaturgus*ról. Innét olvaſsuk [d], hogy, midőn a' Tanitványok látták-vólna a' vakon-ſzületett embert, Urunktól azt kérdették: *Rabbi, ki vétkezett; ez-e, vagy az ő ſzülei, hogy vakon ſzülettetnek?* Kiknek Urunk azt felelte: *Sem ez nem vétkezett, ſem az ő ſzülei: hanem, hogy ki-jelenteſsenek az Iſten chelekedeti ő benne:* az-az, hogy az ő meg-gyógyitásából, ki-teſsék az Iſtennek hatalmaſsága, és jó-vólta.

Harmadſzor: Az kivántatik néha a' Choda-tételre; hogy a' ki azt kivánnya, vagy kéri, méltatlan ne légyen. De ez ſem mindenkor találtatik. Azért, midőn az Ördög chodákat kivánt, Urunk nem chelekedett kedve-ſzerént [e], és a' köveket nem változtatta kenyerekké: máſutt pedig, kérés-nélkül-is, a' vizet borrá változtatta [f]. Mert, noha a' Szűz Maria, kérés-ſzerént mondotta, hogy az új házaſoknak ninch borok: mindazáltal, azt nem kérte, hogy Urunk ollyan chodát chelekedgyék. Oka ennek az, hogy a' Chodák, azoknak haſznára léſznek, a' kik látnyák. és azért mondotta Arany-ſzáju Szent János: Kétség-nélkül meg-chelekedheti az Ur, hogy a' kövekből kenyerek légyenek: de a' Chodákat, a' Hitért kell chelekedni, nem a' chalárdságért: és azt a' hívőknek kell meg-engedni, nem a' kisértőnek.] Miképpen hogy a' természet-ſzerént-valo alkotmányban, nem chak az alkotónak ereje kivántatik, hanem az alkotmányra-valo dolognak alkolmatos-vólta-is, mint a' képhez a' faragható fa: azon-képpen a' természet-fölőtt-valo dologban-is, nem chak az Iſten hatalmaſsága kivántatik, hanem annak kéſzülete-is, a' kiért, vagy a' kiben léſzen a' choda. Innét lőtt, hogy a' Názaretiek nem hivén a' Kriſtuſnak, ſem nem bőchűlvén őtet, *nem tőtt ott ſok chodákat, az ő hitetlenségök-miatt* [g]. Azonképpen, ſem a' Fariſæuſok kérésére [h], ſem a' Heródes kivánságára [i], nem akart chodát tenni. sőt azt-is mondotta [k]: *Ne adyátok a' ſzentet az ebekek, ſe ne hánnyátok a' ti gyöngyeiteket a' diſznók-ele be.* Máſutt pedig azt mondotta [l]: *Sok özvegyek valának Iſrás napjaiban Iſ' a' ben, mikor bé-zárattott ez ég három eſztendeig és hat hónapig, mikor nagy éhség lőtt-vólna az egéſz földön: és egy-kéhez ſem küldetett azok-közzül Illyés, hanem chak Sidonnak Sareptájába, az Özvegy-aſ ſzonyhoz*; ki nagy ſzeretettel ſzolgált Illyésnek [m]: *Es ſok poklosok valának Iſraélben Elyéus Próféta alatt; és ſenki azok-közzül meg nem tiſztitatott, hanem chak a' Syriai Naaman*; ki engedett a' Próféta ſzavának [n].

Hallyad mit mondott az Iſten Ezekiel Próféta-által [o]: *Vallyon meg-kéſ detvén, feleljek-e nékik?* azért, hogy nem jó igyekezettel kérdették, és nem a' végre hogy meg-térnének, hanem chak nyughatatlan elméből. Kiknek méltán azt mondhatták-vólna: Vallyon meg-chelekeſzi-e Iſten az iſtentelenek kivánságát, midőn chodákat kérnek? Nem itélnők azt okos kalmárnak, a' ki minden drága marháját meg-mutogatná azoknak, a' kiket tudna hogy ſemmit nem véſznek, hanem chak leſeskednek, és lopni igyekeznek: azon-képpen az Iſtén ſem mutattya-meg az ő titkos dolgait azoknak, kik chak váſotságból, és nyughatatlanságból kivánnyák azokat látni, és hogy végre el-tapodgyák. A' mint hogy a' gonoſz irás-tudók nem mondották azt Urunknak; Meg-akarunk térni a' te ſzép tanitáſod-, és jó példád-által: hanem, nagy kevélyen [p]; *Mester, jelt akarunk tőled látni.* Kiknek méltán azt felelte: *A' gonoſz és paráznа nemzetség jelt keres: és jelt nem adatik néki.* A' Choda-tételek, haſonlók a' fényes és ſzép tiſzta tükörhöz; melyben az Iſten hatalmaſsága úgy tündöklik, és olly nyilván kiábrázoltatik, hogy akár-ki is, ha ſzeme vagyon, meg-láthattya, és meg-iſmérheti: de a' Zidók Fejedelmi, a' Fariſæuſok, és Irás-tudók, vakok lévén, és vakok vezéri [q], nem látharták. Ezeket példázta a' vakon-ſzületett ember [r]: ki, valamig vak vólt, ſem a' Kriſtus-ſe'ől nem tudott ſemmit, ſem az ő choda-tételit nem tudta meg-bőchűlleni: de mihelyen Urúnk ſzeme-világát meg-adta, leg-ottan a' Choda-tételben meg iſmérvén az Iſten hatalmaſságát, azt mondotta [s]: *Örökkől-fogva nem hallatott, hogy valaki meg-nyitotta ſzemeit a' vakon-ſzülettetnek. Ha ez az Iſtentől nem vólna, nem chelekedhetett vólna ſe nmit.* és az után, *le-borúlván imádta őtet* [t], mint Iſtent.

Negyedſzer: Az kivántatik a' Choda-tételre; hogy a' ki-által annak lenni kell, ne légyen olly fogyatkozásban, melly a' Choda-tételnek ellene légyen. Ez ſem min-

A

d Ioan. 9. 2.

B

e Mat. 4. 4.
f Ioan. 2. 9.

g Mat. 13. 58.
h Mat. 12. 39.

C

i Luc. 23. 8.
k Mat. 7. 6.
l Luc. 4. 25.
m 3. Reg. 17. 9.
n 4. Reg. 5. 14.
o Ezech. 14. 3.

D

p Mat. 12. 39.

q Mat. 15. 14.
r Ioan. 9. 1.
s vers. 32.
t vers. 38.

A

denkor vagyon. Es azért mondotta Urunk a' Tanitványoknak, kik némelly emberből az Ördögöt ki nem ůzhették [v]: *Ez a' nem, ki nem ázzatik, hanem imádság- és böjtölés-által*; jelentvén, hogy az a' kéfzület nem találtatott akkor ő-bennek, és fem imádkoztak-, fem böjtöltek-vólt. Es noha azt Urunk bizonyos Ördögi nemről mondotta, a' mint Szent *Leo* irja, melly a' többinél hatalmasb és ártalmasb vólt: mindazáltal, minden-féle Ördög-ellen igen haſznos az Imádság és a' Böjtölés, és mollis, a' kiknél az Isten ajándéka vagyon az Ördögök ůzésére, hogy azzal bátorságoſan és haſznoſſan élhefsenek, a' Böjtöléſnek és Imadságnak fegyverével nyúlnak a' Gonoſz ellenségnek. De egyéb Choda-tételekre-is igen alkolmatos eſzköz az Imádság, a' mint Urunk a' mái Evangéliomban jelentette: ki, midőn azt mondotta-vólna [x]: *A' ki én-bennem hiſzen, a' melly chelekedeteket én chelekeſzem, ő-is chelekeſzi, 's nagyobbakat-is chelekeſzik ezeknél*: utánna vetette: *Mert én az Atyához megyek. Es valamit az Atyától az én nevemben kérték, azt chelekeſzem.* A' hol, noha Urunk kőzőnségeſsen ſzóll, mindazáltal mint-hogy a' Choda-tételekről emlekezett, fő-képpen azokról érti, hogy, midőn erőt kérnek az ő nevében, meg-adgya nékik: az-az, ha az ő nevét fegétségűl híják. Ezt jól értette Szent Péter: ki a' leg-első chodát akkor chelekedte, mikor imádkozni ment; és a' Kriſtus nevében chelekedte, mondván [y]: *A' Názareti* JESUS *Kriſtus nevében kelly-fel, és járj.* Es midőn annak chodájára ſok nép gyűlt-vólna, azt mondotta [z]: *A' Jesus-által-való hit adta ezt a' tellyes egéſzéget minnyájotoknak láttára.* Midőn Tabitát, vagy Dorkáſt fel akarta-is támaſztani, *térdre eſvén imádkozott, és forúlván a' teſthez*, azt mondotta: *Tabita, kelly-fel.*

x Ioan. 14. 12

B

y Act. 3. 6.

z vers. 16.

II. RESZE.

NAgyot ígért bizonyára Urunk, azt mondván; hogy, a' ki ő-benne hiſzen, azon chelekedeteket chelekeſzi, a' mellyeket ő-maga chelekedett Kriſtus Urunk: de az álmélkodásra méltó, a' mit utánna vetett [a]: *'S nagyobbakat-is chelekeſzik azoknál.* Nem hatalmas nagy choda vólt-e a' vakon-ſzületett embernek ſzeme világát meg-adni [b]? melyről, a' mint ez-előtt mondám, ő-maga a' vak azt mondotta; hogy *Az, őrökől-fogva nem hallatott.* Nem nagy choda vólt-e, a' negyed-napi halottat Lázárt fel-támaſztani [c]? melyről a' húga azt mondotta [d]: *Uram, immár ſzagos.* Es ha az Urunk mondását helyén hadgyuk, nem az kővetkőzik-e, hogy a' ki azokat chelekeſzi, nagyobb a' Kriſtuſnál? és, Urunk mondáſa-ellen, nem haladgya-e meg a' ſzolga az Urát, a' Tanitvány a' Meſtert [e]? Ez-aránt némellyek Sz. Agoſtonnal úgy elmélkednek [f], hogy Urunknak két-féle chelekedeti vóltak: Némellyeket ő-maga chelekedett nálunk-nélkől; mint mikor az eget és főldet teremtette, a' halottakat fel-támaſztotta, a' betegeket meg-gyógyította, és egyéb affélét chelekedett: némellyeket pedig, nem nálunk-nélkől chelekeſzik; mint mikor a' bűnőſt meg-ſzenteli, és igazzá téſzi. Ez így lévén, azt mondgyák, hogy ez utólsó rend-béliekről kell az Urunk mondását érteni: mert azokhoz, mind az Isten Malaſztya, 's mind az ember ſzabad-akarattya, kívántatik. Nagyobb pedig a' bűnős embernek meg-igazúlása, hogy-ſem a' főldnek és mennynek teremtéſe: mert a' meg-igazúlás, lelki jó, őrökké-való; és olly, hogy a' bűnős ember részéről vagyon ellenzője: de a' teremtés-által, teſti dolog léſzen, el-múlandó; és abban ſemmi ellenző ninchen.

c Ioan. 11. 44.

d vers. 39.

e Ioan. 13. 16. & c. 15. 20.

f Tract. 72. in Ioan.

C

b Ioan. 9. 7. 32.

D

Ez igaz tudomány ő-magában, de ide nem ſzintén illik: mert nyilván vagyon, hogy Urunk a' Choda-tételekről emlekezett, mellyekben mi chak eſzközök vagyunk. Az-okáért, Urunk mondásának más magyarázattyát kell keresnünk, melynek nem chak egy igaz értelme lehet. Első az; hogy valamelly Apoſtol, az emberek ítélete-ſzerént, nagyobb chodát chelekedett, hogy-ſem Kriſtus Urunknak némelly chodái vóltak. Mert azt olvaſsuk, hogy a' vér-folyás meg-állott az aſzſzony állaton, a' ki Urunk ruhájának perémét illette [g]: és hogy valamennyin őtet illették, meg-gyógyúltak [h]: de nagyobnak tetſzett a' mit Sz. Péterről olvaſunk [i]; hogy *az útzákra ki-tették a' betegeket, hogy el-jővén Péter, akár chak az árnyéka árnyékonná azoknak valamelyikét, és meg-ſzabadíttaſſanak az ő betegségőkből.* Azon-képpen nem olvaſsuk Kriſtus Urunkról, hogy valamelly hegyet el-mozditott-vólna helyéről, a' mint *Gregorius Thaumaturgus*ról olvaſsuk, kiről ez-előtt-is emlekeztem; mellyet ő-maga Urunk nagy dolognak jelentett [k]. Másodſzor: Nagyobnak mődhattyuk a' mi ſzámosb, és máſt ſzám-ſzerént meg-hallad. Így, valaki több halottakat támaſzthatott-fel, hogy-ſem Urunkról olvaſsuk. mert az Evangéliomban nem találunk háromnál többet, az kiket Urunk fel-támaſztott-vólna:

g Mat. 9. 20.

h Mar. 6. 56.

i Act. 5. 15.

k Mar. 17. 19. Mat. 11. 23.

de né-

da: némelly Szentekről többet olvasunk. Sőt némellyekről azt-is olvasuk, hogy régiebb halottat támasztottak-fel, hogy-sem a' Lázár vólt; mint Szent *Eucharius*, és Szent *Fronto*. Harmadszor: Nagyobbaknak mondhattyuk, a' foganatosbakat, vagy hasznosbakat: Urunknak pedig Chodá-tételi, nem igen használták a' Zidóknak: kik látván az ő Chodáit, azokért keményben öldözték. És Pünkösd napján nem találtattak több tanitványi Száz húsznál; a' mint Szent Lukáchból ki-tetszik [l]: de mikor Péter predikállani kezdett, és chodákat tenni, chak egy úttal-is Három-ezer lélek állott hozzájok [m]: más úttal pedig Öt-ezer [n]: az-után pedig, az Apostolok el-menvén a' Pogányokhoz predikállani, egész Tartományokat és Országokat térítettek-meg. Negyedszer: Azt-is mondhattyuk *Rupertus*sal; hogy Krisus Urunk chak egy nyelven szóllott: de az Apostolok külömb-külömb-féle nyelveken predikállottak. Krisus Urunk chak Judeában tanitott: de az Apostolok a' széles világon. Krisus Urunk olly Chodákat chelekedett, mellyekkel irgalmasságát mutatta és hatalmasságát, és chak használni akart az embereknek: de az Apostolok, az Istenek büntető igasságát-is megmutatták, és az istenteleneknek érdemök-szerént fizettenek. mert Szent Péter megölte Ananiást, és Sáfirát [o]; Szent Pál pedig, Elimást meg-vakította [p]: melly külömbségről emlekezik *Theodórus Heracleota*.

Kérdenéd, Mi okból engedte azt Urunk az ő-benne hivőknek, hogy nagyobb Chodákat-is chelekednének ő-nálánál? Felelek: Ő-maga Urunk jeles okát jelentette, mondván [q]: *Mert én az Atyához megyek*: az-az, a' mint Szent *Gyriánus* magyarázza: Mint-hogy ekkidig szolgai ábrazatban vóltam veletek, sok-féle chodákat nem akartam chelekedni a' mellyeket chelekedhettem-vólna, hogy magamat az alázatosságnak határában meg-tartóztatnám, melly alázatosságot mindenkor előttem viseltem. mivel azért-is jöttem e' világra, hogy az emberekért kínt és halált szenvednék, melynek akadékot szerezhettek-vólna a' fölöttébb sok Chodák: most pedig, mint-hogy az Atyához megyek, hogy az ő jobjára üllyek; és már nem az alázatosság megmutatásának, hanem a' dichőség ki-jelentésének lészen ideje, nagyobbakat akarok chelekedni azok-által, a' kik én-bennem hisznek, hogy-sem én-magam chelekedtem. A' vagy, a' mint egyebek magyarázzák, mint-ha azt mondotta-vólna: Mert az Atyához megyek, a' végre, hogy kezébe adgyam az Országot, mellyet nyertem, és diadalmom dichőségét-is: és azért, ti-általatok nagyobb chodákat chelekeszem, hogy annál-is inkább dichőitessék az Atya én-általam. A' vagy, más magyarázatszerént: Mert az Atyához megyek, diadalmas lévén minden ellenségimen. Mert, midőn a' Fejedelmek valami új diadalmon örvendeznek, nagy ajándékokat szoktak osztogatni. Az-okáért én, azokat a' miket chelekedhettem, ekkidig nem mind chelekedtem, hanem chak a' miket tellyességgel szükségesnek láttam és ismértem: de ez-után, nem chak a' szükségért chelekeszem chodákat, hanem a' ti kéréstekre, akaratotok-szerént: és mint-hogy ti többeket, és nagyobbakat kértök, hogy-sem én chelekedtem, a' hoz-képest többeket-is és nagyobbakat chelekeszték.

Mindazáltal, ezekből semmi okon nem következik, hogy az Apostolokban, vagy egyéb Szentekben, nagyobb erő és hatalom lött-vólna, hogy-sem a' Krisusban, kinek hatalmasága sok-képpen meg-haladta az Apostolok erejét. Elsőben: Mert az Apostolok, és a' több Szentek-is, nem a' végre chelekedték a' Chodákat, hogy azokkal magok Istenségét, vagy méltóságát állatták, és bizonyitották-vólna, hanem minnyájan a' Krisust akarták dichőiteni, és mindenekkel ismértetni: de a' Krisus, maga méltóságát állatta. és azért, midőn azt mondotta-vólna az Ina-szakatnak [r]: *Bizzál fiam, meg-bochátattatnak néked a' te bűneid*, és azt némelly Irás-tudók káromlásnak ítélték-vólna: meg-rorkolta őket, és azt mondotta: *Hogy pedig tudgyátok, hogy az ember Fiának hatalma vagyon a' földön a' bűnök meg-bochátására, akkor monda az Ina-szakatnak: Kelly-fel, vedd-fel az agyadat, és menny a' házadba.* Másodszor: Az Apostolok, nem az ő nevőkbe chelekedték a' Chodákat, hanem mint a' Krisus szolgai és követi, az ő nevében chelekedtek; az-az, az ő Hitinek és tudományának erősítésére. Az-okáért módotta Szent Péter a' sánta embernek [s]: *A' Názareti* Jesus *Krisus nevében, Kelly-fel, és járj.* és a' fokásgnak [t]: *Mit chodálkoztok ezen, a' vagy minket mit néztek, mint-ha a' mi erőnkel, vagy hatalmunkal chelekedtük vólna hogy ez járjon? A'* Jesus-által-való hit adta ezt a' tellyes égésséget minnyájoknak láttára. De a' Krisus, nē chak parácholva, mint tulajdó nevében, chelekedte a' Chodákat; hanē azt-is nyilván meg-vallotta, hogy egyebek-is az ő nevébē chodákat chelekeszenek. Mert némelly gonoszokról-is, ítnigyen szóllott [u]: *Sokan mondgyák nékem azon a' napon: Urā, Urā, nem a' te nevedbē prophétálunk-e, és a' te nevedbē Ördögöket kizünk-e; és a' te nevedbem sok chodákat tsinálunk-e? És akkor meg-vallom nékik: mert soha nem ismértelek titeket.*

[l] Act. 2. 41.
[m] Act. 2. 41
[n] Act. 4. 4.
[o] Act. 5. 5.
[p] Act. 13. 11.
[q] Ioan. 14. 12.
[r] Mat. 9. 2. d.
[s] Act. 3. 6.
[t] 3. 12.
[u] Mat. 7. 22.

A Az igaz Hiveiről pedig x: *Azokat a' kik hiſznek, ezek a' jelek követik: Az én nevemben*
x Mar. 16. 17 *Ördögöket üznek*, &c. Hármadſzor: Az Apoſtolok, és egyéb Szentek, nem a' magok
erejével chelekedték a' Chodákat, hanem a' Kriſtuséval, a' kitől a' hatalmat vötték.
Az-okaért, nem mondotta Urunk ő-felőlők; Nagyobbakat chelekeſznek, hogy-ſem
én chelekedendő vagyok. mert azokat-is ő chelekedte, és az Apoſtolok chak eſz-
y Mar. 16. 20 közi voltak. Innét vagyon, hogy az Apoſtolok, a' mint Szent Márknál olvaſſuk y,
*El-menvén predikállottak mindenütt, az Ur vélek eggyütt munkálkodván, és a' beſzédet meg-
erőſsitvén, következendő jelekkel.* Vedd eſzedbe a' külömbséget: A' predikállásban,
az Ur eggyütt munkálkodott vélek. mert abban nékik-is réſzek volt; úgy-mint ſza-
bad-akaratból ſzármazott dologban: de a' Jeleket, egyedül az Ur chelekedte, és
az Apoſtolok chak eſzközők voltak. Es ez az oka, hogy Urunk azt az okot vetette
fondamentomúl: *Mert én az Atyához megyek. Es valamit az Atyától én nevemben kér-
tök, azt chelekeſzem.* mellyel magát nyilván Iſtennek jelentette, ki az Apoſtolok-ál-
tal-is Chodákat chelekedett. Aldott légyen a' mi Üdvözítő Kriſtus JESUſunk, ki il-
B lyen nagy igérettel vigaſztalt bennünket. Mi-is azért azon legyünk, hogy valóvá-
gos, és jeles dolgokat kérjünk tőle, mellyek-által oda juthaſsunk, a' hová ő ment
nékünk helyt ſzerzeni: melyben láthaſsuk őtet az Atyával és a' Szent Lélekkel őrök-
kön őrökké. Amen.

SZ. KERESZT MEG-TALÁLÁSA-NAPI EVANGÉLIOM,

C

SZ. IANOSNAK III.

RESZEBEN, ✝. 1.

*AZ időben: Vala egy Nikodémus-nevű ember a' Fariſauſok-köz-
zül, Židók fejedelme. Ez IESUShoz jöve éjjel, és monda
néki: Rabbi, tudgyuk hogy Iſtentől jöttél meſterül: mert ſenki
e' jeleket nem chelekedheti, a' mellyeket te chelekeſzel, hanem
ha az Iſten léſzen véle. Felele IESUS, és monda néki: Bi-
zony, bizony mondom néked, ha ki újonnan nem ſzületik,
nem láthattya az Iſten orſzágát. Monda néki Nikodémus:
Mi módon ſzülethetik az ember, mikor vén? valljon bé-mehet-e iſmég az annya
méhébe, és újonnan ſzülethetik-e? Felele IESUS: Bizony, bizony mondom né-
D ked, ha ki újonnan nem ſzületik vízből és Szent-Lélekből, nem mehet-bé az Iſten
orſzágába. A' mi a' teſttől ſzületett, teſt az; és a' mi a' lélektől ſzületett, lélek az.
Ne 'chodáld hogy azt mondottam néked: Szükség néktek újonnan ſzületnetek.
A' ſzél a' hol akarja ott fúj; és a' ſzavát hallod, de nem tudod honnét jöjön, a'
vagy hová mennyen: így vagyon minden, a' ki a' lélektől ſzületett. Felele Niko-
démus, és monda néki: Mi-képpen lehetnek ezek? Felele IESUS, és monda
néki: Te Meſter vagy Iſraëlben, és nem tudod ezeket? Bizony, bizony mondom
néked, hogy a' mit tudunk, azt mondgyuk; és a' mit láttunk, azt bizonyittyuk;
és a' mi bizonságúnkat bé nem véſzitek. Ha földieket mondottam néktek, és nem
hiſzitek: mint hiſzitek ha mennyeïeket mondok néktek? És ſenki fel nem ment
menybe, hanem chak az a' ki le-ſzállott menyből, az ember Fia, ki menyben va-
gyon. És a' mint Moyſes fel-magaſztalta a' Kigyót a' puſztában: úgy kell fel-ma-
gaſztaltatni az ember Fiának: hogy minden, a' ki ő-benne hiſzen, el ne veſz-
ſzen, hanem örök élete légyen.*

A

ELSŐ PREDIKATZIO.

Némelly fő Orvosok, látván bizonyos betegségnek el-hatalmazását az emberen, úgy hogy egyéb orvoſság rajta nē fog, neminémű fának vizét fogják hozzája, és azzal meg-gyógyíttyák. Olly veſzedelmes nyavalyába eſett az ember a' Bűn-által, hogy azt a' Moyſes Törvénye-béli áldozatok és ceremoniák meg nem orvoſolhatták; mellyet látván a' fő Orvos, az Iſten Fia, a' Kereſzt-fának vizével orvoſolta-meg; az-az, a' Kereſzt-fán ſzerzett Malaſzttal: mellyel ha ki jól él, fölötte foganatos orvoſság minden-féle lelki nyavalya-ellen. Erről jövendölt Zakarias, mondván [a]: *Az nagyon nyilván-való Kút-fő leſzen a' Dávid házának, és a' Jeruſalem lakóinak, a' bánatnak, és a' bűni-kórságoſnak meg-mosására*. melly mondáſsal, jeles dolgot jelent a' Próféta. Midőn a' Fejedelem, aranyat és drága köveket oſztogat, vagy palotájában nagy lakodalmat ſzerez: annak a' ſzegények, ha ſzintén láttyák-is ſzínét, vagy érzik ſzágát, haſznát nem véſzik, hanem chak a' fő Urak, a' Fejedelem baráti, töltőznek azokkal: de ha közönséges és nyilván-való helyen Kárat chináltat, mind ſzegénynek gazdagnak ſzolgál, és mindenek élhetnek a' vizével. Az Iſten ſok ſzép ajándékit oſztogatta barátinak és hív ſzolgáinak: az Angyaloknak, és az első embereknek, a' bűn előtt. Kiknek ſris lakodalmat is ſzerzett: Az Angyaloknak úgyan, a' Mennyei palotában ſzínről ſzínre meg-mutatván magát, melyről azt mondhatták Dávidal [b]: *Az ő-ſégednak nálkor meg-jelent a' te dicsőſéged*. Az embernek pedig, Paradichomban, mondván [c]: *A' Paradichomnak minden faſáról egyél*. De Bűnbe eſvén az ember, meg-foſztatott az Eredendő Igaſságtól, melly-nélkül az Iſtent nem láthatta: és Paradichomból-is ki-üzettetett, hogy annak gyümölchiből ne chetnék. De a' nyilván-való kútnak, a' Kereſzt-fán függő Kriſtus Sebeinek, minnyájan haſznát vehetik, a' Bűnös meg-tiſztúlván, az Igaz meg-ſzebbűlvén; a' mint Urunk a' mái Evangéliomban jelenti, mondván [d]: *Fel kell magaſztaltatni az ember Fiának: hogy minden a' ki ő-benne hiſzen, el ne vészen, hanem örök élete légyen*. Ebben hogy mi-is részesek legyünk, a' moſtani Predikátzióban,

[a] Zach. 13. 1.

[b] Pſ. 16. 15.

[c] Gen. 2. 16.

[d] Ioan. 3. 14.

I. *Szállok Nikodémusról, ki éjjel ment Urunkhoz.*

II. *Meg-mutatom a' Kereſztség Szentségének ſzükségeſ-voltát.*

III. *Meg-mondom, Mint kelleſſék értemi, hogy a' ki a' Kriſtusban hiſzen, el nem vész, hanem örök élete leſzen.*

B

C

ELSŐ RESZ.

Az mi halálos ellenségünk, a' pokol-béli Ördög, majd ollyan meſterséggel akar minket meg-hóldoltatni, mint Holofernes akarta a' Betuliaiakat: kiről azt olvaſsuk [e]; hogy fel-találván a' kútak chatornáit, mellyeken a' Várasba vizet vittek, el vágatta azokat; hogy a' Váras-béliek, meg-fogyatkozván vízből, fegyvernélkűl-is meg-adnák magokat. A' mi Lelkünk várasát tápláló Víz, az Iſten Malaſztya, a' Chatornái, az Anyaſzentegyháznak Szentségi: mellyeknek el-vágására vágyódik az Ördög, midőn, vagy az Eretnekek-által, haſzontalanoknak mondván, meg-útáltattya; vagy a' gonosz-életű Kereſztyéneket arra vivén, hogy ritkán, vagy kéſzületlenéllyenek azokkal; és úgy, vagy igen kevés, vagy ſemmi haſznát ne érezzék: mellyeknek jeles gyümölchitől meg-foſztatván, könnyen törbe ejtheſse, és meg-győzheſse őket. Az-okáért vigyáznunk kell, hogy az Ördögtől meg ne chalattaſsunk.

[e] Iudith. 7. 6.

D

A' Malaſztnak Chatornái-közzűl, Első a' Kereſztségnek Szentsége: melly olly ſzükséges, hogy ſenki a' nélkűl Meny-országba nem mehet, ſem egyéb Szentségekben részes nem lehet, mivelhogy a' Szentségek, az Anyaſzentegyház-kivűl nem találtatnak, az Anyaſzentegyházban pedig a' Kereſztség-által plantáltatunk. Hogy a' Kereſztségnek Szentsége-nélkűl ſenki az Iſten országába nem mehet, nyilván mondotta Urunk a' mái Evangéliomban Nikodémusnak [f]: *Bizony, bizony mondom néked, ha ki újonnan nem ſzületik, nem láthattya az Iſten országát*. Melly mondáſnak minek-előtte meg-magyarázzuk igaz értelmét, láſsuk ki vólt Nikodémus; és mint ment Urunkhoz. Az Evangeliſta, a' Zsidók Fejedelmének nevezi, és a' Phariſæuſok-közzűl-valónak: és azt mondgya, hogy éjjel ment Urunkhoz. Vallyon miért járt éjjel, ſő ember lévén? Emberi tekintetből-e? Mert látván Urunkat, kőisö állapattya-ſzerént, talám köz em-

[f] Ioan. 3. 3.

A bernek vélte; kinek nyájaskodásából, magának nem nagy hírt nevet szerezhetne, hanem bőchüllelenséget: halván pedig az ő hatalmas chelekedetit, valami nagyobbat ítélt felőle. Az-okáért, hogy ki-venné kétségét, szembe akart lenni véle, de éjjel.

Félek rajta, hogy ebben Nikodémusnak sok követői ne légyenek: kik, emberi tekintetért, Hitőket nyilván nem merik meg-vallani, vagy az üdvőssséges dolgokat egyebek láttára gyakorlani; és követközendő-képpen, szégyenlik magokat a' Jésus
g Rom. 1. 16. Krístus szolgáinak mutatni. Ezek nem követik Sz. Pált, ki azt mondotta g: *Nem szégyenlem az Evangeliomot. Mert Istennek ereje minden hivőnek üdvősségére*: sem Dávidot,
h Psal. 31. 23. 1. Apor. 7. 3. ki azt mondotta h: *A' gyülekőzet közepin dicsérlek téged*: az-az, nem titkon és alattomban, hanem nyilván, és mindenek hallattára. Azt írja Sz. János i; hogy némelly Angyalok el akarták a' földet pusztítani, kiknek egy más Angyál azt mondotta: *Ne ártsatok a földnek és a' tengernek, se a' termő fáknak, míg meg-jegyezzük a' mi Istenünk szolgáit az ő homlokokon.* Nem mondgya, a' Kebelőkben, a' hol senki nem látná; sem a' Kezőkön, a' hol chak magok látnák: hanem a' Homlokokon, mellyeket minnyájan lát-
B hatnak: jelentvén, hogy az Isten szolgai úgy viselljék magokat, hogy mindenek megismérhessék őket. Azért mondotta Sz. Pál-is k; hogy az Úr Jésus Krístusba öltőzzünk: mert az öltőzetet minnyájan látyák, és nékünk-is úgy kell a' Krístust viselnünk, hogy minnyájan láthassák. Nem kell a' jót szégyenleni: mert a' nyilván-valo jó, nem chak annak használ a' ki chelekeszi, hanem azoknak-is a' kik látyák, és arról példát vésznek. Jóllehet, midőn ninch módunk hogy a' jót nyilván chelekedgyük, azért hogy ellen-mondók vannak, és azokat nehéz meg-győzni, nem kevés okosság titkon chelekedni, hogy akadékot ne szerezzenek. Hihető, hogy Nikodémus ezért ment Urunkhoz éjjel: gondolván, hogy, ha nappal menne, meg-háborgatnák őtet a' Farisæusok, kiknek nehéz lőtt-vólna ellenők állani. Némellyek azt állittyák; hogy Nikodémus, az éjjeli időt nagyobb alkolmatosságért választotta; mivelhogy az éjjeli chendesség, alkolmatos a' tanúlásra. és mint-hogy Urúnknak nappal sok foglalatosági vóltak, azt ítélte, hogy éjjel könnyebben szembe lehet véle. Ez dicséretre-
C valo okosság: mert az alkolmatosságnak fel-találása, akár-mi dologban-is igen hasznos. *Beda* pedig azt mondgya; hogy Nikodémus azért jött éjjel az Úrhoz, hogy a' magán-valo beszélgetésből, jobban meg-tanúlhatná a' Hitnek szentséges titkait: mint-hogy már a' Krístus choda-tételiből valamit tanúlt-vólt. Azt-is mondhattyuk, hogy az éjjeli jövéssel a' maga állapattyát jelentette-meg; tudni illik, hogy a' tudatlanságnak setétségében vólt, mellyért Urunk meg-is dorgálta, mondván l: *Te Mester*
l Joan. 3. 10. *vagy Israélben, és nem tudod ezeket?* De szerenchés vólt, hogy az igaz Naphoz menne, hogy attól valóban meg-világosíttatnék; és minden setétségből ki-menekedvén, tudóssá lőtt az igaz Hitben.

Melyből azt tanúlyuk, hogy az üdvősség dolgában, az-az, az üdvősségnek keresésében, szorgalmatosok, és serények légyünk. Nem tudta Nikodémus bizonnyal, hogy a' Krístus Isten légyen: de látván chodálatos chelekedetit, mint bőlch Irás-túdó eszébe vőtte, hogy azok máshtól nem lehetnének, hanem az Istennek kedves
D emberétől. Az-okáért alkolmatos időt keresett, melyben egyebek aluszsnak, vagy nyugosznak: Arra tanítván minket, hogy az üdvősségre-valo alkolmatasságot el ne mulasszuk, hanem őstőkénél-fogva kapjuk. és, ha szükség, Dáviddal azt mondgyuk m: m Psal. 118. 62. *Éjfél-kor kelek-vala fel, neked hálát adni*: akkor, tudni illik, mikor az istentelenek az ő gonoszságokról gondolkodnak, mi módon vihessék végbe látorságokat. Vigyázni kell annak, a' ki valamit akar tanúlni, vagy chelekedni. A' Vitézek, el nem alusznak istrázájokat: a' Halászok, el nem múlattyák az étszaki háló-vetést: a' Pásztorok-
n Luc. 2. 8. is, el nem felejtik az ő éjjeli vigyázásokat n. Vigyáznak a' világi bőlcheségnek vizgálói a' Filosofusok, és sok álmokat meg-szakasztyák, hogy valami természet-szerént-valo titoknak végére mehessenek: de a' Poéták-is, hogy valami hazug fabulát meg-tanúlhassanak: Mennyivel inkább illik tahát vigyázni a' Hiveknek, és étszaka-is elmélkedni, hogy az üdvősséges dolgokat meg-értsék? Vaj-ha sokan követnék Sz. Pált, hogy chak a' meg-feszíttetett Krístust kívánnák tudni, és azért el-hagynák a' Törvénykező tudományt, Arany-szája Sz. Jánossal; a' Filosofiát, *Boétius*sal; a' Rhetorikát, vagy ékesen szólásról-valo tudományt, Sz. *Cypriánus*sal, és Sz. Agostoñal; a' világi Tiszt-viselést, Sz. Ambrúsal, és egyéb hiuságos dolgokat egyebekkel: és ne engednők nagy gyalázatunkra, hogy a' Világi emberek, és Pogányok, nagyobb szorgalmatosságot mutassanak a' héában-valo dolgoknak tanúlásában, hogy-sem mi az üdvősségben-járo dolgoknak meg-értésében.

De mint-hogy Nikodémus nem köz ember vólt, hanem a' Zidók Fejedelme a' Farisæusok-közzül, méltó hogy tanúllyanak tőle a' Fő-emberek; és ne restellyék, se szégyenlyék a' Kristus Iskoláját gyakorlani; sőt alkolmatos időt-is keressenek, az üdvösséges tudománynak meg-tanúlására: nem követvén azokat, kik fel-suválkodott elmével bírván, inkább akarnak tudatlanságokban meg-maradni, hogy-sem alázatossan tanúlni. Azt olvasom *Salvius Julianus*ról; hogy, noha igen tudós és bölch ember vólt, mindazáltal azt szokálta mondani; hogy, ha eggyik lába a' koporsóban vólna-is, még-is kívánna tanúlni. mert a' régi Magyar példa-is azt tartya; hogy, A' jó Pap hóltig tanúl. Ninch alkolmatlan idő a' tanúlásra, chak az akaratban fogyatkozás ne légyen. Hogy pedig abban fogyatkozás ne légyen, a' Kristus kegyessége és szelidsége ösztönözhet bennünket: úgy-mint, ki parancholattyában kegyes, intésében szelid, tanításában bölch; a' mint Nikodémushoz mutatta magát: ki, noha alkolmatlan időben ment Urunkhoz, éjjel tudni illik, midőn nem a' tanításnak, hanem nyugovásnak vagyon ideje: mindazáltal, nagy kegyessen oktatta, és az üdvösségnek útára igazitotta. Lássuk már, mit beszéll Nikodémus Kristus Urunknak.

Rabbi, úgy-mond [o], *tudgyuk hogy Istentől jöttél Mesterül: mert senki e' jeleket nem chelekedheti, a mellyeket te chelekeszel, hanem ha az Isten lészen véle.* Protógenes, fő Képíró lévén, más fő kép-írót, *Apellest*, chak egy lineáról, vagy vonyásról ismért-meg: és látván annak gyengeségét, vagy vekonyságát, eszébe vötte, hogy azt *Apelles*nél egyéb nem irhatta. Ugy meg-szerette pedig *Apellest*, kinek chak hírét hallotta-vólt, hogy fel-keresvén, barátságot szerzett véle. Gondolom, hogy Nikodémus-is az-előtt, chak hírét hallotta-vólt Urúnknak: de az-után, valami choda-tételét látván, eszébe vötte, hogy nem köz ember: azért, fel-keresvén, meg akart véle ismérkedni. Nem lévén pedig nappal alkolmatossága, éjjel sem nyugott, mig nem fel-találta. De mindazáltal, nyilván ki-tetszik beszédéből, hogy, mikor a' Kristushoz jött, nem olly tekélletes hitben vólt felőle, a' minémüet kívánhattanak a' Kristus choda-tételi. Mert, a' mint Sz. *Cyrillus* okoskodik, mint-hogy a' Kristusnak kedveskedni akart, hihető, hogy, mentől bőchülletesben tudott szóllani, úgy szóllott néki: de még-is chak azt tulajdonitotta néki, hogy Istentől küldetett Mester, vagy Tanító, az-az, Proféta, de puszta ember. Látván pedig Urunk, Nikodémusnak jó igyekezetit, a' Hitben-valo gyarlóság-mellett, a' Proféta jövendölése-szerént [p], a' meg-repedezett nádat meg nem rontotta, és a' füstölgő gyertya-belet meg nem óltotta, hanem, nagy szépen és szeliden szólván néki, tanítani kezdette, és azt mondotta [q]: *Bizony, bizony mondom néked, ha ki újonnan nem születik, nem láthattya az Isten országát:* nem kérdésére, hanem kívánságára felelvén, a' mint *Rupertus* irja. mert által-látta, hogy azon akart értekezni, mint lehetne részes az Isten Országában. noha némellyek azt vélik, és hihető, hogy ugyan kérdést-is tött; noha azt Sz. János el-halgatta, azért, hogy azt a' feleletből künyű vólt meg-érteni.

Nem értvén Nikodémus az Urunk mondását, és jobban végére akarván menni, azt kérdette [r]: *Mi módon születhetik az ember mikor vén? Vallyon bé-mehet-e ismég az annya méhébe, és újonnan születhetik-e?* Igy szoktak a' testi emberek a' lelki dolgokban akadozni; és a' hová az érzékenységgel, vagy okossággal el nē étkeznek, tétovázni. De Urunk azzal nem gondolván, ismég azont mondgya, és nyilvábban [s]: *Bizony, bizony mondom néked, ha ki újonnan nem születik vizből, és Sz. Lélekből, nem mehet bé az Isten országába.* Mint-ha azt mondaná, Szent Agoston magyarázattyából [t]: Te testi születésről érted az én mondásomat: de én Vizből és Sz. Lélekből-valo születésről szóllok. A' mint az ember, az attyának idő-szerént-valo örökségéért, a' testi anyának méhéből születik: úgy a' Mennyei Atyának örökké meg-maradandó örökségéért, az Anyaszentegyház méhéből születik. A' testi atya, a' feleségétől nemzi a' fiát, a' végre, hogy ő-utánna az örökségben maradgyon; mivelhogy ő, halandó lévén, sokkáig azt nem bírhattya: az Isten pedig, az Anyaszentegyháztól nemzi a' fiait; nem hogy ő-utánna (mivelhogy halhatatlan,) hanem hogy ő véle meg-maradgyanak. Ebből a' Kristus mondásából, ki-tetszik a' Keresztség Szentségének szükséges-vólta; melly-nélkül senki az Isten Országába nem mehet, sem az Isten színét nem láthattya: mellyet tudván az Ördög, nem chak egy-képpen igyekezik azon, hogy attól sokakat meg-fosztván, Meny-országból ki-rekeszszen.

A

B

o Ioan. 3. 2.

C

p Isa. 42. 3.

q Ioan. 3. 3.

r Ioan. 3. 4.

s Ioan. 3. 5.

D

t Trall. 12. in Ioan.

A

II. RESZE.

AZ Kereſztyén Anyaſzentegyháznak kezdetitől-fogva, ſzüntelen azon igyekezett az irégy Ördög, hogy az igaz Hitnek jó magva-közzé, a' Tévelygéſnek ártalmas konkolyát hintſe, a' többi-között, *Calvinus* János-által, valóban ſok veſzedelmes tudományt kohołt. Mert, hogy moſt egyébről ne ſzóllyak, Urunknak ez egy mondását magyarázván *Calvinus*, nem egy, ſem két tévelygéſt tanít, hanem leg-alább hármat: I. Hogy Urunk itten nem ſzóllott a' Kereſztségnek Szentségéről. II. Hogy az Urunk mondásában, a' Vizen és a' Sz. Lelken, azon egy dolgot kell érteni. III. Hogy következendő-képpen, a' Kereſztség nem ſzükséges az üdvőſségre. Mellyeket meg kell roſtálnunk, és azoknak hamiſságát nyilván meg kell mutatnunk.

A' mi az Elsőt illeti; hogy azt jobban meg-értheſsük, azt kell eſzünkbe vennünk, hogy a' *Calviniſták*, velünk-eggyütt, az *Anabaptiſták* vagy Viſzſza kereſztelők-ellen azt vallyák, hogy a' kis gyermekeket-is meg kell kereſztelni. Kiktől én azt kérdem: Ha Urunk itten nem ſzóllott a' Kereſztségnek Szentségéről, hol ſzóllott máſutt? Mert midőn azt mondotta [a]: *El-menvén tanítſatok minden Nemzeteket, meg-kereſztelvén őket, Atyának, és Fiúnak, és Sz. Léleknek nevében.* és [x]: *A' kikiſzen, és meg-kereſztelkedik, üdvözül*: azokról ſzóllott, a' kiket előſzör tanítani kell, és az-után meg-kereſztelni; és a' kik a' Kereſztség-előtt hiſznek. De ſem a' Hit, tanítás-nélkül nem ſzokott lenni; ſem a' kis gyermekeket nem ſzoktuk tanítani, mert nem értik a' tanítáſt. Továbbá, ha itten nem ſzóll a' Kereſztségről, a' hol a' Vizet meg-nevezte, melly ſzükséges a Kereſztséghez: honnét tudhattyuk hogy máſutt arról ſzóll, a' hol a' Vízről nem-is emlekezik? Annak-fölötte, ha itten nem ſzóllott a' Kereſztségről, miért nevezte a' Vizet? Mert, ha más-féle új ſzületéſre akarta Nikodémuſt inteni, a' hoz nem volt ſzükséges a' Víz. és inkább kellett volna mondani: Szükség hogy a' Sz. Lélektől újonnan ſzülettéſél: mert úgy helyheztette-volna egy-általlyában és nyilván a' Lelki ſzületéſt a' teſti ſzületésért: és Nikodémus-is könnyebben meg-értette-volna az Urunk mondását, ha csak a' Lélekről emlekezett-volna; úgy-mint a' kitől ſzármazik az új ſzületés. De a' Vizet eggyütt-nevezvén a' Szent Lélekkel, homályosbá tette a' mondáſt, ha a' Vízből-álló Kereſztségről nem ſzóllott. Mert, mi légyen a' Sz. Lélektől-valo ſzületés, akár ki-is meg-érthette-volna, nem hogy Nikodémus, ki Phariſæus volt, és az Irásban tudós. De mi légyen a' Vízből-valo új ſzületés, ki értheti a' halak-kivül, kik a' vízben ſzületnek? Az-okáért Urunk a' Vizet nevezvén, azt jelentette, hogy az embernek nem akár-mi módon kell újonnan ſzületni, hanem a' Vízből-álló Kereſztség-által. Innét mondotta Sz. Pál [y]; hogy *az Iſten az ő irgalmaſsága-ſzerént üdvözített minket, az újonnan ſzületéſnek fördője, és a' Sz. Léleknek meg-újítása-által*: Urunknak mondására nézvén, ki, mint nevezte-volna a' Kereſztséget új Születés fördőjének, ha nem tudta-volna hogy Urunk Nikodémuſsal a' Kereſztség-által-valo új ſzületéſről ſzóllott?

A' mi a' Máſikat illeti: *Calvinus* azt irja; hogy a' Vizen, nem a' terméſzet-ſzerént-valo vizet kell érteni, hanem a' Sz. Lelket: ki azért mondatik Víznek, hogy a' lelket meg-tiſztíttya. Ezt azzal bizonyíttya; hogy Keresztelő Sz. János a' Kriſtuſról azt mondotta [z]: *Ő meg-kereſztel titeket Sz. Lélekkel, és Tűzzel.* Mi-képpen azért a' Tűzön, nem kell a' terméſzet-ſzerént-valo tűzet érteni, hanem a' Sz. Lelket, ki bizonyos okból Tűznek mondatik: azon-képpen a' Vizen-is. De ez nem helyes, és könnyen *Calvinus* nyakába fordíthattyuk. Mert, hogy az ő példájában maradgyunk, midőn Sz. János a' Tűzről emlekezett, azon nem a' Sz. Lelket értette, hanem annak külső jelét: tehát Urunk mondásában-is, a' Víz nem a' Sz. Lélekért vétetik, hanem annak külső jeléért, melly a' víz. Hogy pedig a' Tűzön, nem a' Sz. Lelket kell érteni, hanem annak külső jelét, és példáját, a' meg-lőtt dologból érthettyük-meg. Mert, kétség-nélkül Sz. János, úgy-mint Próféta, a' Sz. Léleknek ama' terjedes, és nyilván-valo küldéséről emlekezett, melly Pünkösd napján lőtt [a], melyről Urunk-is emlekezett [b], midőn tüzes Nyelvek ábrázattyában ſzállott a' Sz. Lélek az Apoſtolokra. De más volt a' Tűz, és más a' Sz. Lélek, mint mikor Galamb képében ſzállott a' Kriſtuſra [c], kétség-nélkül más volt a' Galamb, és más a' Sz. Lélek, még a' *Calvinus* magyarázattya-ſzerént-is. Kriſtus Urunk azért, a' teſti ſzületéſt akarván a' lelkihez haſonlítani, azt jelentette, hogy, a' mint a' teſti, vagy terméſzet-ſzerént-valo ſzületéshez, két ſzemély kívántatik, az Atya és az Anya: úgy a' lelkihez; tudni illik, a' Víz, mint anya; és a' Sz. Lélek, mint atya; a' mint némelly régi Doktorok elmélkedtek. Némellyek pedig azt mondották; hogy mi a' Kereſztség-által úgy ſzülettünk újonnan, mint a' Kriſtus ſzületett a' Szűztől férfiu-nélkül, ki-helyett a' Szent Lélek ſzállott

a' Szűzre.

B

C

a Mat. 28. 19
Mar. 16. 16

x Act. 2. 38

y Tit. 3. 5.

z Mat. 3. 11

a Act. 2. 2. 3

b Act. 1. 5.

c Mat. 3. 16.

a' Szűzre. Mint hogy pedig a' Keresztség által-való újonnan szűletés, semmi nem egyéb a' lélek meg-tisztúlásánál, és a' tisztúlást semmi jobban nem példázhatta a' vízné!, azt választotta Urunk a' Keresztség eszközivé.

A' Harmadik Tévelygés-is merő kábaság. Mert, ha itten Urunk a' Keresztségről szóll, a' mint meg-bizonyítók; és olly nyilván 's kétízer-is mondotta, hogy, *A' ki újonnan nem szűletik, Vízből és Sz. Lélekből*, azaz, meg nem kereszteltetik, nem mehet-bé az Isten Országába: következik, hogy valaki abba akar menni, szükség annak meg-kereszteltetni. Mindazáltal, hogy a' *Calvinisták* ne látszassanak ok-nélkül beszélleni, tagadván a' Keresztségnek szükségességét, azt mondgyák, hogy a' Hívek magzati meg az annyok méhében meg-szenteltetnek, és azért nem szükséges nekik a' Keresztség. Ez merő hazugság: és Sz. Agoston az Urunk mondásából azt állattya, hogy Minnyájan az Eredendő bűnben szűletünk: és ha újonnan nem szűletünk Vízből és Sz. Lélekből, az Isten Országába nem megyünk. Okát-is adgya pedig Urunk annak, mondván [d]: *A mi a testtől fogtatott, test az: és a mi a Lélektől szűletett, lélek az.* Mint-ha azt mondaná: Nikodéme, a' testi szűletés, mellyet te emlegetsz, nemcsak nem alkolmatos az Isten Országába-való bé-menetelre; de ugyan akadályos-is: *Mert a' test 's a' vér, az Isten országát nem birhattyák* [e]. Az Isten országa-is nem testi, hanem lelki: *Mert nem étel 's ital: hanem igasság, és békeség, és öröm a' Sz. Lélekben* [f]. Kívántatik azért, hogy a' ki az Isten Országába akar menni, lelki és tiszta legyen; mert *Nem mehetsz abba valami fertéztetett* [g]: de az ember, mint-hogy természetszerént testi, nem lehet lelkivé, hanem ha újonnan szűletik a' Vízből és a' Sz. Lélekből. Hogy pedig az ember újonnan szűlethetik, noha mi azt nem értyük: azzal bizonyíttya: *Mert a' szél, a' hol akarja ott fúj, és a' szavát hallod, de nem tudod honnét jöjön, a' vagy hová menjen.*

Veszedelmes Vallás azért a' *Calvinisták* tudománya, és sok lelkeket fosztt-meg az Isten Országától. Nem hiában hasonlította Sz. Péter a' Keresztséget, a' Noë Bárkájához, *mellyben nyólcz lélek szabadúlt-meg a' víz-által* [h]. és utánna veti: *Titeket-is most a' hasonló formájú Keresztség üdvözít.* A' hasonlatosság abban áll, hogy, mi-képpen mind el-vesztek, a' kik a' Bárka-kívül voltak: úgy, valakik a' Keresztség-nélkül maradnak, a' bűn-miatt örökké el-vesznek. Sz. Pál pedig, a' Veres tengerhez hasonlíttya, mondván [i]: *Az atyáink minnyájan a' fellyő-alatt voltak, és minnyájan által-mentek a' tengeren, és minnyájan Moysestől kereszteltettek-meg, a' fellyőben, és a' tengerben.* Mert, mi-képpen hogy senki az ígéret földére bé nem ment, ha a' Tengeren által nem költözött: úgy senki az Élők földére nem mégyen, a' Keresztség-nélkül. Illyés Prófeta az-után ragadtatott az égbe, hogy a' Jordánon által-ment [k]: de az Izraël fiai-is azon mentek-által, és úgy jutottak az ígéret földébe: példázván a' Krístus Keresztségét, ki a' Jordán vízében meg-kereszteltetvén, az egek meg-nyíltak, *és szózat lőtt mennyekből, mondván* [l]: *Ez az én szerelmes fiam, kiben nékem kedvem tőlt*: jelentvén, hogy azoknak nyittatik-meg az ég, és azok lésznek az Isten fiai, a' kik meg-kereszteltetnek.

Három Szövetségét olvasuk az Istennek az Irásban, mellyeket külső jellel megerősített. Az Első, Noéval volt; arról, hogy a' földet többé víz-özönnel el nem veszti. Ennek jelét a' felyhőkben helyheztette, tudni illik a' Szivárványt [m]. A' Második, Abrahámmal volt; arról, hogy az ő maradékinak adgya a' Kánaán-földét: Ennek jele, a' testnek Környül-metélése volt: mellyet valaki fel nem vőtt, *ki-töröltetett az a' lélek az ő népe-közzül* [n]; *mert*, úgy-mond, *kötésemet fel-bontotta.* A' Harmadik Szövetséget, akor szerzette, mikor az ő Sz. Fiát e' világra küldötte, hogy emberi testbe öltőzzék. Ezt az egész emberi nemzettel szerzette, arról, hogy az embereknek útat nyitna Meny-országra. Ennek jelét a' Sz. Keresztségben helyheztette, midőn Nikodémusnak azt mondotta [o]: *Ha ki újonnan nem szűletik Vízből és Sz. Lélekből, nem mehet-bé az Isten Országába.* De ez, nem chak külső jele a' Lelki és új szűletésnek, hanem ugyan alkotó eszköze-is. Innét vagyon, hogy a' kit meg-kereszteltek, feír gyólchot adnak reája, vagy tellyességgel feír köntösbe öltöztetik: jelentvén azzal, a' belső tisztaságot, mellyet a' Keresztség szerez. De azt-is példázta, hogy a' Keresztség-által az ember szabadossá lészen, és az Ördög rabságából ki-szabadúl: mert, a' mint *Tertullianus* írja, régenten a' melly szolgát Szabadossá tőttek, feír ruhával ajándékozták-meg. Néhúk, a' feír gyólchot szépen meg-varják körös-körűl korona módgyára, veres selyemmel: jelentvén, hogy, mi-képpen a' feír gyólch, az ártatlanság ruháját példázza, melybe öltőzünk a' Keresztség-által; úgy a' veres varrás azt példázza, hogy a' Keresztségnek ereje, a' Krístus Vére-hullásának, és egyéb Szenvedé-

A

ſinek érdemébŏl ſzármazik. A' korona formája pedig, azt példázza, hogy, valaki az Keresztségben el-vŏtt ártatlanságban végig meg-marad, az ŏrŏk Bóldogságnak meg-hervadhatatlan Koronáját el-vésſi. Ezt, az ártatlanságban-valo álhatatoſságot példázta az-is, hogy a' feir gyólchot, vagy köntŏſt, régenten eggyik Szombattól fogva a' máſik Szombatig viſelték: jelentvén, hogy a' ki ez életnek Szombattyán, végig meg-tartya az ártatlanság ruháját, az ŏrŏk életnek Szombattyára jút, melly az igáz nyugodalom. Az-okáért, midŏn a' feir ruhát a' Pap, az újonnan-ſzŏletett ember fejére teſzi, azt mondgya: Vedd-el a' ſzent, feir, és makula-nélkŭl-valo ruhát, mellyet a' mi Urunk JESUS Kriſtuſnak Itélŏ-ſzéke-eleibe vígy, hogy ŏrŏk életed légyen.

Ezt jól meg-gondolta-vólt egy *Dionyſia*-nevŭ Kereſztyén aſſzony'állat: kiről azt irja *Victor Uticenſis* [1], hogy nemes ízemély lévén, ſemmi kinokkal nem kénſzeríthették a' Hitnek el-hagyására. Ezt midŏn iſzonyú veréſekkel kínzották, látván hogy az eggyetlen egy látskája *Majoricus*, fél, és retteg a' kinoktól, biztatta, mondván: Emlekezzél-meg fiam, hogy a' Sz. Háromság nevében, a' Kereſztyén Anyaſzentegyházban meg-kereſzteltettünk; el ne veſzeſsük az ŭdvŏſség kŏntŏsét, hogy ne találljon menyegzŏ ruha-nélkŭl az, a' ki hívott bennünket. Így kellene nyílván mindé Kereſztyén embernek felelni, midŏn ŏtet az Ördŏg, a' Világ, és a' Teſt, valami méltatlan dologra kiſzteti, és azt kellene mondani; hogy, nem méltó afféle dolgokat cſelekedni a' meg-kereſzteltetett embernek: fŏ-képpen, holott a' Kereſztség a' Kriſtus halálából vészen erŏt, és a' Kereſztség-által ŏntetik mi-belénk a' Kereſzt-fán meg-feſzitetett Kriſtusban-valo Hit, melly ſzŭkséges az ŭdŏſségre: mivelhogy nagy haſonlatoſság-is vagyon a' Kereſztségben, és a' Kriſtus Szenvedésében 's Halálában; a' mint Sz. Pálból-is ki-tetſzik, ki azokról eggyŭtt emlekezik, mondván [2]: *Valahik meg-kereſzteltettünk a' Kriſtus* JESUSban, *az ŏ halálában kereſzteltettünk-meg.* És [3]: *Vallyon Pál feſzitetett-e meg értettetek? vagy Pál nevében kereſzteltettetek-e* meg? Ezt pedig a' Kriſtusban valo Hitnek ſzŭkséges-vóltát, ſzép példával mutatta-meg, mondván [4]: *A' mint Moyſes fel-magaſztalta a' Kígyót a' puſztában, úgy kell fel-magaſztaltatni az ember Fiának: hogy minden, a' ki ŏ-benne hiſzen, el ne veſzſzen, hanem ŏrŏk élete légyen.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Mint a' kit a' tŭzes kígyók meg-mardoſtak, kŭlŏmben az meg nem gyógyúlhatott, hanemha a' réz Kígyóra tekintett: úgy ſenki moſt nem ŭdvŏzŭlhet, ha én-bennem nem hiſzen, de az én-bennem-valo Hit, a' Kereſztség-által adatik, melynek ereje az én Halálomból ſzármazik: én pedig a' Kereſzten, melyre fel-magaſztaltatom, halok-meg, melly Halálomat példázta a' puſztában fel-magaſztaltatott Kigyó; melly példáról ezennel bŏvebben ſzóllok.

B

C

D

III. RÉSZE.

MInt-hogy a' Kriſtus Halálának ſok jeles példái vóltak, nem ok-nélkŭl kérdhetnéd; Mi okból hozta Urunk fŏ-képpen elŏ Nikodémuſnak a' Réz Kígyó példáját? Erre némelyek azt felelik; hogy a' többi példák, jelentették ugyan a' Kriſtus Halálát: de hogy a' nélkŭl ſenki nem ŭdvŏzŭlhet, leg-nyílvábban példázta a' Réz Kigyó; a' mint ímént jelentém. Vedd eſzedbe, hogy a' tŭzes Kigyók mardoſása halálos vólt. A' Kígyókat pedig, a' vagy chak akkor teremtette az Iſten, a' hitetlen és kemény-nyakú népnek bŭntetésére; a' vagy az a' Tartomány egyébha-is bŏvelkedett afféle tŭzes Kígyókkal, kiknek marása éggette a' teſtet mint a' tŭz. Ollyanok bŏven vannak Afrikában, a' mint *Solinus* irja; és azoknak marásától, ſok vitézi hóltak-meg *Catónak*. Azt akarta azért az Iſten, hogy, a' kik a' Kígyó-marástól ſebeſedtek-meg, a' Kigyó-által gyógyúlnának-meg-is: a' mint-hogy a' Vípera-kigyó marása-ellen-is, kész orvoſság a' meg-égetett Víperának hamva. Haſonló-képpen, mi minnyájan a' Bŭnnek ſebébe ember-miá eſtünk: azt akarta azért az Iſten, hogy ember-által ſzabadúlnánk-meg-is.

Ez-ellen talám azt mondhatnók, hogy a' *Than* bŏtŭ-is [5], a' Kriſtus Kereſztet példázta; és valaki azzal meg nem jegyeztetett, el-veſzett: melly azt jelentette, hogy, valaki a' Kriſtus Kereſztének érdemében nem részesŭl, az ŏrŏk hálától meg nem menekedik. Az-okáért, én azt alitom, hogy Urunk azért emlekezett a' Réz-kigyóról, hogy ſok fŏ haſonlatoſságok vóltak a' Réz-kígyó-, és a' Kriſtus Kereſzte-'s Halála közŏtt; mellyeket az egyéb példákban, magán-magán nehéz fel-találni, a' mint akár-ki-is eſzébe veheti.

[1] Lib. 3. Hiſtor. Vandal.

[2] Rom. 6. 3.

[3] 1. Cor. 1. 13.

[4] Ioan. 3. 14.

[5] Ezech. 9. 4. 6.

Első példa volt, a' Kötés fa, mellyet Isák, az Attya parancholattyából a' vállán vitt a' hegyre [a]; mert a' Keresztis, egy-néhány darab fából volt, mellyet Ilmunk, az Attya parancholattyából, az Agy-kaponya hegyére vitt, és a' Meny-aszszony Kötés myrrának nevezett [b]: Myrrának, a' keserűségért, Kötésnek, a' fokaságért. Erről a' példáról emlekezik Arany-szájú Sz. János [c], Sz. Ambrus [d], Sz. Agoston [e], Sz. Jerónymus [f], Sz. Gergely [g], és egyebek-is. Második volt, a' Terpentina-fa, melly alá álta Jákob az idegen istenecket [h]: mert a' Sz. Keresztis erejével nyomatattotc-el a' bálványozás, és minden hamis istení tiszteletet. Harmadik volt, a' Tűz és felyhő-Oszlop [i]; melly az Izraël fiait vezette a' puszrábá: mert midőn mi-is a' keresztet előttünk hordozzuk, e' világnak puszrájábá bátorságosson járhatunk. Negyedik, a' Szőlő-gerezd a' Szőlő-veszszőjével, mellyet rúdon hoztak a' kímek az Igéret földéről [k]. Mert, a' mint Sz. *Gregorius Nyssénus* írja [l], a' Krisrus Vére, a' bor szine-alatt, üdvösséges itala a' Híveknek: és nem olly bor, melly a' testet meg-részegittse, melyben bujaság vagyon; hanem Szűzeket nemz [m]. Ötödik, az Aaron Veszszeje, melly természet-fölött meg-virágzott [n]: mert a' Krisrus-is, természet-fölött halottaiból fel-támadott, és Halálával egyebeket-is meg-elevenitett. Hatodik, a' Jósue Paiza, mellyet fel-emelvén, meg-győzte a' Hai Városnak Királyát [o]: mert az igaz Josué-is, a' Keresztal győzte-meg a' Setétség fejedelmét: és fel-magasztaltatván, mindeneket magához vont, kiszabadítván az Ördög birodalmából. Hetedik, az Oszlopok, mellyeket meg ragadván Sámson, a' házat, melyben az ő ellenségi voltak, le-rontotta, és ellenségit el-veszrette [p]: mert a' Krisrus-is, a' Keresztnek két szárnyával rontotta-meg a' poklot, az Ördögök házát, és az Ördögöket-is meg-győzte. Nyolczadik, a' Dávid Bottya, mellyel Góliat-ellen ment, és azért Góliat őtet meg-útálta [q]: mert, a' mint Sz. Agoston mondgya [r], az Igaz Dávid, a' Krisrus, a' lelki Góliát-ellen akarván hadakozni, ő-maga vitte a' Keresztet. Kilenczedik, az Eliséus Pálczája [s]; melly, a' mint Sz. Agoston irja [t], Eliséus-nélkül semmit nem használt: azon-képpen, a' Krisrus-nélkül a' Kereszt semmit nem chelekedhetett. El-jött azért Eliséus, és fel-ment a' vachorálló-házba: mert el-jövendő volt a' Krisrus, és fel menendő a' Keresztfára. Meg-hajlott Eliséus, hogy a' gyermeket fel-támasztaná: a' Krisrus, meg-alázta magát, hogy a' bűnben-heverő világot fel-állatná. Tizedik, az Asvérus Arany-veszszeje: mert, mi-képpen hogy Asvérus Királyhoz senki nem mert menni, valamíg a' Király, az Arany-veszszővel illetvén, szabadságot nem adott néki: azon-képpen, senki az Istenhez nem járúlhat, míg nem illeti a' szívet a' Keresztnek ereje.

Ezek mind példázták a' Krisrus Keresztét: de mindeniknél nyilvábban, és többb dolgokban, a' pusztában fel-emeltetett Réz-kígyó: I. A' Réz kígyó, csak külső ábrázattyához képest volt hasonló az igaz kígyóhoz, és semmi méreg nem volt benne: az Isten-is, *az ő Fiát a' bűnös testnek hasonlatosságában küldötte* [q]. mert bűn nem volt benne, noha külső ábrázattyában, és természetiben-is, hasonló volt a' bűnös emberhez: *Ki meg-kísértetett mindenekben hasonló képpen, a' bűnön kívül* [s]. II. A' Réz-kígyó, nem természet szerént nemzetretett, hanem tűz-által lőtt: a' Krisrus is, nem közönséges mód szerént fogantatott, és szűletett, hanem a' Sz. Lélek-által, ki hasonló a' Tűzhöz, sok jeles tulajdonságokért. III. A' Réz kígyó, nem volt lágy és gyenge, mint az egyéb kígyók, és a' földben sem rothadott-volna meg: a' Krisrus Teste-is, vastag volt a bűn-ellen, nő olly gyarló mint a' mi testünk, és el-temettetvén is, nő látott rothadást. IV. A' Réz-kígyót magas helyre tőtték, hogy mindenek láthatnák, és látásával meggyógyúlhatnának: a' Krisrus-is, az Agy-kaponya hegyén a' magas Keresztre tétetett; és most minden fő helyeken predikáltatik, hogy minnyájan ismérhessék, és hívén-ő-benne, minden lelki nyomorúságból meg-gyógyúlhassanak. V. A Réz-kígyó látása, azokat gyógyította-meg, a' kiket a' tűzes kígyók meg-mardostak: a' Krisrusban-valo Hit, azokat kiket az Ördög, kígyó-képében bűnbe ejtvén meg-sebesített; azért, mint a' kígyó színétől kell a' bűnöktől futni [t]. VI. Azon Réz-kígyó gyógyította-meg mindeneket, a' közel- és távúl-valókat, az előtte- és utánna-valókat: a' *Krisrus-is minden hívőnek ig-ségára* vagyon [u]: *Es el-jövén békeséget hirdetett, a' távúl- és közel-valóknak; mert mind a' kettőnek ő-általa vagyon az Atyához járúlása* [v]. A' közel-valo Zsidók, kiknek nemzetségéből volt a' Krisrus, és a' távúl-valo Pogányok: az előtte-valo régi Igazak, kik a' jövendő Krisrusban-valo Hit által üdvözültek; és mi-is utánna-valók, kik azon Hit-által üdvözülünk: de azok várták hogy el-jőne, mi hiszük hogy el-jött. VII. A' Tűzes kígyók, nagy hévséggel emészrették-meg az emberek testét, és igen szomjúhoztatták: a' Réz kígyó pedig, mind a' kettőtől meg-szabadította. A' Bűn-is minden lelki jókat meg-emészt, és a' világi dolgokat szomjúhoztattya az emberrel: de a' Keresztfán

[a] Gen. 22. 6.
[b] Cant. 1. 12.
[c] Hom. 49. in Gen. c. 22.
[d] Lib. 1. de Sacram. c. 8.
[e] Ser. 71. de Temp.
[f] in c. 11. Ep. ad Nom. 6. in Ezech.
[g] Gen. 37. 4. Exod. 13. 21. Num. 23. 24.
[h] in Vita Moys. §.
[i] Zach. 9. 17.
[k] Num. 17. 8.
[l] Jos. 8. 18. Judic. 16. 29.
[m] 1. Reg. 17. 42.
[n] Ser. 197. de Tempore.
[o] 4. Reg. 4. 31.
[p] Ser. 206. de Tempore.
[q] Rom. 8. 3.
[r] Matt. 4. 15.
[s] Eccl. 21. 3.
[t] Rom. 10. 4.
[u] Eph. 2. 17.

A fán függő Krisztusról-való elmélkedés, a' jelki dolgokkal gazdagíttya az embert, és a' világi dolgok szomjuságát el-óltya benne. mert a'Krisztus, leg-inkább a' Keresztfán mutatta jeles jószágos cselekedetit, és minden világi dolgoktól el-szakadását. VIII. A' kiken Kígyó marás vagyon, egyéb-aránt ártalmas a' rézre-való nézés; de a'Réz-Kígyó a' reája-nézőket meg-gyógyította: az egyéb emberek halála-is, gyakorta ártalmas, de a' Krisztusé, életet hozott. IX. A'Réz-Kígyót, az Isten parancholattyából, jelül emelték-fel, hogy minnyájan reá néznének: a' Krisztus-is, az ő Sz. Attya parancholattyából azért ment-fel a' Keresztre, hogy minnyájan nézzék, és példáúl vegyék. Azért mődotta Sz. Pál [a]: *Nézvén a' Hitnek el-kezdőjére, és el-végezőjére a' Jesusra, ki eleibe-vévén az örömes el-szenvedés a' Keresztet, meg-vetvén a' gyalázatot, és az Isten székének jobbjára ült. Mert gondolkyatok-meg azt, a'ki maga-ellen a' bűnösöktől illyen ellen-mondást szenvedett: hogy meg ne fáradgyatok, lelketekben el-fogyatkozván. Mert még szintén a' vérig nem tusakodtatok, a' bűn-ellen viaskodván.* Az-okáért, a'mint *Constantinus* Chászárnak, *Maxentius Tyrannus*-ellen, a' Sz. Kereszt jele adatott, hogy az-által győzedelmes lenne: úgy nékünk is, midőn az Ördöggel, Testtel, és Világgal meg kell ürkődnünk, a' Krisztusra, úgy-mint jelre, nézvén, győzedelmesek lészünk. mert mind példáit meg-gondolván, 's mind Malasztyát kivánván, úgy meg-erősödünk, hogy az ellenségnek minden ostromlását el szenvedhettyük. X. A'kik a'Réz-Kígyóra néztek, meg-gyógyúltak; a' kik pedig nem néztek, el-vesztek: a Krisztusban-is a' ki hiszen, üdvözül, a' ki nem hiszen, el-kárhozik.

[a] Héb. 12. 2.

B

III. RÉSZE.

NInchen olly jó dolog, mellyel a' gonosz akarat gonoszúl ne élhessen, vagy maga, vagy más vetzedelmére: ninchen olly igaz Tudomány, mellyet a' gonosz elme, hamis értelemre ne chigázhasson; a' mint nyilván ki-tetszik a' mái Evangeliomból, melyből, ama' szép mondást [b]: *Minden a' ki én-bennem hiszen, el ne vesszen, hanem örök élete légyen*: az Újítók hamissá magyarázzák, és azt akarják abból ki-hozni, hogy Chak a'Hit-által üdvözülünk a'mint a' Zsidók, chak a' Kígyóra-való nézéssel gyógyúltak meg. Ez nyilván-való tévelygés; a'mint majd meg-mutatom. Es azzal a' példával, nem azt akarta Urunk jelenteni, hogy az embernek üdvőssége, chak az ő-benne-való Hitben állana, hanem, hogy senki a' Krisztus Hiti-nélkül nem üdvözül. Mert sok helyen nyilván mondgya a' Sz. Írás, hogy egyéb dolgok-is kivántatnak az üdvősséghez, mellyek-nélkül a Hit nem elégséges. Es mint-hogy az Újítók, fő-képpen Sz. Pálból akarják állatni vélekedésőket, a' mint másutt bővebben meg-mutatom: senki nyilvábban ellenek nem szólt mint Sz. Pál; ki egyűtt azt mondgya [c]: *Ha minden Hitem lészen-is, úgy hogy a' hegyeket másuvá vigyem, Szeretetem pedig nĕ lészen, semmi vagyok.* Másutt pedig [d]: *A Krisztus Jesus ban, sem a' Környűl-metélkedés nem használ semmit, sem a' Környűl-metéletlenség, hanem a' Hit* (de nem egyedűl,) *melly a' Szeretet-által munkálkodik.* Az-okáért, hogy a' pusztában az emberek, chak szintén a' Kígyóra-való nézéssel gyógyúltak-meg, azt példázta, hogy nem emberi eszközz, vagy orvosság-által, lőtt a' gyógyúlás, hanem chak az Istennek irgalmas akarattyából, a'mint Salomon jelentette, mondván [e]: *Nem sĕ, sem'ki jótéti gyógyította-meg őket, hanem a' te beszéded Uram, melly mindeneket meggyógyít.* Igy vagyon az üdvősség dolga-is. Mert, noha nem chak az egy Hit-által üdvözülünk, hanem a' Szeretet-is kivántatik, és a' Jó cselekedetek: mindazáltal, mint-hogy azok az Isten Malasztyából származnak, azt kell felőlők mondanunk, hogy azok-is az Istené: az-az, nem emberi, vagy természet-szerént-való orvosság-gyanánt vannak, hanem az Isten orvossága-gyanánt, kinek Malasztya-nélkül, a' mi cselekedetink, semmi képpen az üdvősséget nem érdemlenék.

[b] Ioan. 3. 15.

C

[c] 1. Cor. 13. 2.

[d] Gal. 5. 6.

[e] Sap. 16. 12.

D

Ezt hogy valóban meg-értheted; vedd eszedbe, hogy Urunk, meg akarván magyarázni, miért kelletnék az Ember fiának fel-magasztaltatni; és azt a' Réz-Kígyó példájával akarván meg-mutatni, azt mondotta [f]; hogy, Minden a'ki ő benne hiszen, el nem vész, hanem örök élete légyen. Mint-ha azt mondotta-vólna: Mi-képpen, hogy a' kiket a' Tüzes Kígyók meg-mardostak, külömben azok meg nem gyógyúlnak, hanem ha a' Réz-Kígyóra néztek: azon-képpen, a' kit a' pokol-béli Kígyó megmardos, és a' bűnnek halálos mérgével meg-sért, külömben meg nem igazúl, sem nem üdvözül, hanem ha lelki szemeivel a' Krisztusra néz, hivén ő-benne, melly Hitnek-is, ő az oka: mert a' Hit, az Isten ajándéka [g]; és úgy, minden-képpen ő-általa légyen a' Meg-igazúlás és üdvősség. De ezzel ki nem rekesztethettyük a' Szeretetet, vagy a' Jó cselekedeteket: mert az Irás, azoknak-is tulajdonittya az üdvősséget, de azzal a'

[f] Ioan. 3. 15.

[g] Eph. 2. 8.

Hitet

Hitet ki nem rekeszti; jelentvén, hogy mindenik szükséges az ő módgya-szerént. De erről másutt bővebben szóllok [c]. Most azzal fejezem-bé a' Predikatziót, hogy, a' ki Szeretet-nélkül hiszen, félő hogy a' Hitnek hajójából-is ki ne essék: a' ki pedig a' Szeretettel táplállya a' Hitet, napról napra öregbedik a' Hitben: és azt mint világos szövétneket előtte hordozván, e' szarándokságnak útán el nem tévelyedik, hanem az örök életnek hájlekába jút; a' hol az Istent, nem Hit-által, homályoson, hanem szinről szinre világossan láttya: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Fölséges Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

A

[c] Cent. 1. Petri 2. Pyrene.

MÁSODIK PREDIKATZIO.

KÉtszer emlekezik a' Sz. Irás az Élet fájáról, az első és utólsó könyvében: Eggyik, a' Földi Paradichomban vólt [a], és embernek életét meg-tartotta, testét a' vénség- és betegség-ellen meg-oltalmazván, szívét meg-vidámítyán. A' Másik a' Mennyei Paradichomban vagyon, *melly tizen-két gyümölchöt hoz* [b]; *minden hólnapban meg-adván gyümölchét; és a' fa levelei, a' Pogányok egésségekre-valók.* Arról Sz. Jánosnál azt igérte Kristus Urunk [c], hogy *A' győzedelmesnek enni ád az Élet-fájáról, melly az ő Istene Paradichomában vagyon.* A' Földi Paradichomból ki-üzte Adámot az Isten, hogy ki ne nyújtaná kezét, és ne venne az Élet-fájának gyümölchéből, és meg-évén örökké ne élne [d]. A' Mennyei Paradichomban pedig, senkit nem bochátnak az Élet-fája gyümölchéhez, ha győzedelmes nem lészen a' Harmadik Élet-fája-által, mellyet az első példázott, és melly a' másodikát példázta, és arra útat-is nyitott. Ez a' Sz. Kereszt fája, mellyen az Igaz életet fel-talállyuk, a' Kristust, ki azon függött, és azon nyerte nékünk az örök életet, mellyet a' Kigyó marása-által el-vesztettünk-vólt, mint az Első Predikatzióban meg-mutattam. Ez, mondám, példázta a' Mennyei Paradichom-béli Élet fáját, és arra útat-is nyitott: mert ez-is tizen-két gyümölchöt hozott, mellyek-által az Örök életet meg-nyerhettyük; a' mint e' mostani Predikatzióból meg-érthettyük.

B

Gen. 2. 9.

b Apoc. 22. 2.

c Apoc. 2. 7.

Gen. 3. 22.

C

I. Meg-mutatom a' Sz. Keresztnek tizen-két Gyümölchét.

II. Mindeniknek példáját adom.

III. Szóllok a' Kristusnak diadalmáról, a' Kereszt-által.

ELSŐ RESZE.

AZ Szent Keresztnek Első Gyümölche, a' Hit; melly a' lelki épületnek fondamentoma, és az örök életnek kezdete. mert *a' Hit-nélkül, lehetetlen kedvesnek lenni az Istennél* [e]. Gyümölche a' Hit a' Sz. Keresztnek: mert a' Kereszt-fán-valo Szenvedéssel, meg-bizonyitotta igaz emberségét a' Kristus; holott az Istenség nem szenvedhet: a' Chodákkal pedig, mellyek akkor lőttek, igaz Istenségét; mivelhogy puszta embernek halála-kor, soha ollyan dolgok nem történtek: mellyeket látván a' Százados, igen meg-félemlett, mondván [f]: *Bizony ez az Isten Fia vólt.* Mint-hogy azért a' Hitnek fő ágazattya, a' Kristusnak igaz Istensége és Embersége, és azt a' Sz. Kereszt-által hiszszük, méltán mondgyuk hogy ennek gyümölche az igaz Hit. Ezt jelentette Sz. Pál, mondván [g]: *Mert, noha meg-feszíttetett az erőtlenségből* (mint ember:) *de él az Isten eréjéből*; mellyen a' halál erőt nem vehetett, hanem akkor-is tündöklött a' choda-tételekben: mellyeket más nagy chodával fejezett-bé, a' dichőséges fel-támadással. Ezzel a' gyümölchel úgy élhetünk, ha fogságba viszszük minden értelmünket a' Kristusnak engedelmére.

e Hebr. 11. 6.

f Mat. 27. 54.

D

g 2. Cor. 13. 4.

† 2. Cor. 10. 5.

Második Gyümölche a' Sz. Keresztnek, a' Remenség. Mert a' Kristus, azért emeltetett-fel a' magas Keresztre, hogy a' mi reménségünket és bizodalmunkat fel-emelné, a' Mennyei és örökké-valo dolgoknak kivánsága-által; a' mint ő-maga jelentette, mondván [h]: *Én ha fel-magasztaltatom a' földtől, mindeneket magamhoz vonszok.* Ezt a' gyümölchöt, leg-ottan fel-találta vólt a' Kereszt-fán függő tolvaj: ki, maga kinnyáról el-feletkezvén, a' Kristusnak pártyát fogta, társát meg-torkolta, és tellyes lévén bizodalommal, azt mondotta [i]: *Uram, emlekezzél meg rólám, mikor*

Ioan. 12. 32.

Luc. 23. 42.

országodba

A

ország-ba jútsz. Ugyan-is, hogy ne remélhetnénk minden jót az Istentől, ha igazán el-hiszszük, hogy az Isten Fia mi-érettünk hólt-meg a' Kereszt-fán? Nem azt mondhatnyuk-e Szent Pállal [k]: *Ha Isten velünk, kicboda ellenünk? ki még az ő tulajdon Fiának sem kedvezett, hanem minnyájunkért adta ötet: mi módon nem ajándékozott vólna-is ő-vele nékünk mindeneket?* E' gyümölchben részesülhetünk, ha a' magunk igaszágának semmit nem tulajdonitván, chak az Istennek végheretlen irgalmasságában bízunk.

k Rom. 8. 31. 32.

Harmadik, a' Szeretet: mivelhogy a' Kereszt-fán nyilván meg-bizonyodott, mind az Atya Istennek hozzánk-valo szeretete, 's mind a' Kristusé; a' mint ő-maga jelentette. Mert az Attya szeretetiről emlekezett mingyárt a' mái Evangéliom-után, mondván [l]: *Ugy szerette Isten e' világot, hogy az ő eggyetlen egy szülött Fiát adná:* tudni illik, a' Keresztre; a' mint a' mái Evangéliomból ki-tetszik, melyben Urunk magát a' fel-emeltetett Réz kígyóhoz hasonlitotta. Ezen Szeretetről emlekezik Sz. Pál-is, mondván [m]: *Ajánlya az Isten az ő szeretetit mi-hozzánk: mivelhogy még mikor bűnösök vólnánk, az idő-szerént hólt-meg Kristus mi-érettünk.* A' maga Szeretetinek nagy-vóltát eléggé jelentette Urunk, mondván [n]: *Nagyobb szeretete ennél senkinek ninchen, hogy valaki az ő lelkét adgya barátiért.* Méltán mondotta azért Sz. Pál [o]: *A Kristus szeretete kénszerit minket, hogy a' kik élnek-is, már ne magoknak éllyenek, hanem annak a' ki ő-érettek meg hólt:* és nem akár-mint hólt-meg, hanem igen keserves és gyalázatos halállal. Ezt pedig a' Szeretetnek nagy-vóltát, ugyan a' kinok-között-is egy-nehány-képpen mutatta meg a' Kristus: a' hóhériért imádkozván [p]; a' tolvajnak többet igérvén hogy-sem kért [q]; Annyát szerelmes Tanitványának ajánlván, és Tanitványát az Annyának [r], a' Századosnak lelki szemeit meg-világositván, és sokakat penitentziára inditván [s]. E' Gyümölchöt mienké tehettyük, ha a' Szeretetnek szeretettel igyekezünk meg-felelni.

l Ioan. 3. 16.
m Rom. 5. 8.
B
n Ioan. 15. 13.
o 2. Cor. 5. 14. 15.
p Luc. 23. 34.
q Luc. 23. 43.
r Ioan. 19. 26. 27.
s Luc. 23. 47. 48.

Negyedik az Okosság: mivelhogy a' Kristus, az Isten Bölchesége lévén, *Kiben a' bölcheségnek és tudománynak minden kinchei el-rejtve vannak* [t], a' Kereszttel nagy okossan el-titkolta Istenségét az Ördög-előtt; ki, ha azt meg-ismérte-vólna, a' Kristus halálának és köverkőzendő-képpen a' mi üdvösségünknek útát bé-gátolta-vólna. Erről érthettyük a' Habakuk Proféta mondását [u]: *Szarvak az ő kezeiben; ott rejtetett-el az ő erőssége:* az az, midőn a' Kereszt szarvait meg-fogta, vagy mikor a' Kereszt szarvaihoz szegezték a' kezeit, akkor az ő Isteni erősségét el-rejtette. mert, ki véltevólna, hogy az Isten Fia az emberért olly gyalázatos halált szenvedne? Erről emlekezik Sz. Pál-is, mondván [x]: *Ő-magát ki-üresitette, szolgai formát vévén-fel, az emberekhez hasonlóvá lőtt, és külső ábrázattyában úgy találtatott mint ember.* Mert, ha azt nem chelekedte-vólna, *soha a' dichőségnek Urát meg nem feszítették-vólna* [y]. E' Gyümölchben úgy lehetünk részesek, ha a' jó chelekedetinknek nagy czégért nem tészünk, hanem, a' mennyire lehet, el-rejtyük: nem a' végre chelekedvén hogy láttassunk az emberektől, mert egyéb-képpen jutalmunk nem lészen a' Mennyei Atyánknál [z]. Ugy vagyon, hogy akár-minémű halállal-is nagy okosságot mutathatott-vólna Urunk, el-fedezvén Istenségét, melyhez semmi-némű halál nem illik: mindazáltal, a' Keresztnek gyalázatos halála, arra leg-alkolmatosbnak láttatott; a' mint Szent Pál-is jelentette, mondván [a]: *Meg-alázta önnön-magát, engedelmes lévén mind a' halálig, a' Keresztnek halálá-ig pedig.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Eléggé meg-alázta ugyan magát, engedelmes lévén mind a' halálig; de sokkal inkább, hogy a' Keresztnek halálá-ig, melly leg-útálatosb és gyalázatosb vólt; a' mint a' nevekből-is kitetszik, a' mellyekkel nevezték. Mert *Livius* azt irja felőle [b]; hogy, *Infelix arbor:* Seneca [c]; hogy *Infelix lignum*; az-az, szerenchétlen fa. *Minutius Felix* azt irja [d]; hogy *Infelix stipes*, szerenchétlen tőke. Egy Poëta azt irja [e]; hogy, *Infamis stipes*, Gyalázatos tőke. *Cicero* pedig azt mondotta; hogy *Deterrimum supplicium*, leg-roszszabb és alább-valo győtrelem: és *Crudelissimum supplicium*, leg-kegyetlenb kín [f]. *Callistratus* azt irja felőle [g], és *Paulus Iuris Consultus* [h]; hogy, *Summum supplicium*: Ulpiánus [i]; hogy *Supremum supplicium*, leg-nagyobb győtrelem. *Apulejus* pedig [k]; hogy, *Extrema pœna*, leg-utólsó büntetés; az-az, melynél tovább nem mehetni, és nagyobbat nem találhatni. Végezetre, a' Poëták-is hasonlo *epithetum*okkal tisztelik-fel, midőn azt mondgyák felőle; hogy *Sava*, kegyetlen; *Dura*, kemény; *Horrenda*, iszonyú, a' Kereszt-fán-valo halál.

t Col. 2. 3.
u Hab. 3. 4.
C
x Phil. 2. 7.
y 1. Cor. 2. 8.
z Matt. 6. 1.
a Phil. 2. 8.
D
b Lib. 1.
c Ep. 101.
d In Octavio.
e In Catalectis Vergilianis.
f Act. 5. in Verrem.
g L. Capitalium ff. de Pœnis.
h Lib. 5. Sentent. 23.
i L. 8. ff. ad Legem Corneliam fals.
k Lib. 10.
l In Festum.

Azon gyalázatnak nagy-vóltát egy-nehány módon meg-mutatták a' Régiek: I. Egy Historicus, *Cassius Emina*, *Servius*nál, a' mint *Scáliger* mondgya [l], azt irta; hogy, midőn *Tarquinius Superbus* arra kénszeritette a' Romaiakat, hogy Arnyék-

Székeket chinálnának: azt olly nagy gyalázatnak tartották, hogy sokan meg-ölék önnön-magokat; azt a'ítván, hogy azzal mutattyák meg férfiúi szívöket, hogy inkább választották a' halált, hogy-sem a'gyalázatot. Melly bolondságról, nagyobb gyalázattal ijesztették-el; olly Törvényt tévén, hogy, a' ki magát meg-ölné, azt halála után ne temetnék tiszteséggelsen, hanem fel-feszítenék; és leg-elsőben is akkor ítélték gyalázatos dolognak a' maga meg-ölését, és úgy szűnének-meg attól. II. *Plutarchus* azt írja [a], hogy ő idejében, minden esztendőben egy ebet akasztottak fel, nagy magas keresztre szegezvén, és úgy hordozták a' Városban útszáról útszára. Nagy pompával egy ludat-is hordoztak gyenge vont-arany ruhára helyheztetvén: azért, hogy, mikor a' *Gallusok* a' *Capitoliom*ot éjjel ostromlották; az ebek el-aluttak-vólt, a' ludak pedig vigyáztak, és az embereket fel-ébresztették. Mellyel azt jelentették, hogy nagy tiszteletre, és őrák dicséretre méltók, a' kik Hazájokat vigyázásokkal meg-óltalmazzák: azok pedig gyalázatos halálra méltók, kik hazájokért nem vigyáznak. III. Midőn a' Régiek valakit gyalázatosan meg akartak átkozni, azt mondották néki: *Ad Crucem*, *Ad Corvos*; Keresztre, a' Hollóknak: az-az, fel akasztszak, és a' szemét a' hollók vájják-ki. IV. A' kit fel-akasztottak, azt senki nem siratta [b]: és chak szintén alá-valo személyeket, úgy-mint rab-szolgákat, szoktak vólt fel-akasztani. Azért írta Juvenális [c]: *Pone crucem servo*: állass keresztet a' szolgának. És *Tacitus*, Szolgai kinnak nevezte [d] a' Keresztet. Ha pedig nagyobb-rendű embert akasztottak-fel; mint tő latorrnak, magasb Keresztet chinálták néki, vagy magas helyre állatták a' Keresztet. Azért chinálttatott-vólt Amán Mardokæusnak, vagy inkább magának, őrven könyöknyi magas akasztó fát [e]. *Polycrates*nek pedig, a' *Samiusok Tyrannus*ának Keresztét, egy magas hegy-tetejére állatták, a' mint *Valerius Maximus* írja [f]. *Suetonius* pedig, azt íria *Galba* Chászárról [g]; hogy egy embert akart fel-akasztatni, ki Romai Polgárnak mondotta magát, hogy a' gyalázatos haláltól meg-menekednék, mert tiltva vólt a' Romai Polgárt fel-akasztani. A' Chászár, mint-ha a' gyalázatot meg-könnyebbítette vólna, magasb és feir Keresztet chinálttatott néki: Magasbat a' többinél, úgy-mond *Lipsius* [h], mint méltóságosbnak, Feirt pedig, mint Polgárnak: mivelhogy a' Polgárok feir ruhát viseltek. *Justinus*-is azt írja [i], hogy *Chartalont*, az attya, minden ékességével-együtt, nagy magas Keresztre akasztatta, szintén a' Város-előtt. Az-okáért, a Pogányok regnáltak a' Keresztyéneket nagy bolondoknak alították, hogy a' Keresztre feszíttetett Krisust tiszteltek, a' mint *Arnobius* írja [k]: Es Szent Pál-is azt írta [l]: *Mi a' megfeszíttetett Krisust prédikállyuk, a' Zsidóknak botránkozást nyan, a' Pogányoknak pedig bolondságot.*

Ötödik Gyümölche a' Szent Keresztnek, az Igasság: *Mert áldott fa, a' melly által az Igasság lészen* [m]. Melly mondást, noha közönségesnek érthetni, az Akasztófáról, mellyen a' Bírák igasságot szolgáltatnak (és talám azért nevezték a' Magyarok Törvény fának, mint hogy törvény és igasság szolgáltatik rajta. és hallottam, hogy egy a' Romai Chászárok közzül, valahol akasztó-fát látott, süveget vetett, és köszöntvén Igasság fájának nevezte:) mindazáltal, az leg-inkább illik a' Krisus Keresztfájához, mert ő azon fizette-meg az egész Világ adósságát, mellyet a' bűnnel szerzett-volt. Melly fizetés, kemény, és teljes, sőt bővelkedő igassággal lőtt, és *bőséget* vólt *önnön a' Megváltás*ra: mert az egész Világ vétkéért-is, elégséges fizetés lőtt-vólna a' Krisusnak egy chöppnyére: ki, mivelhogy a' Keresztfán minden vérét egy chöppig ki-adta, valóban bőségesen meg-fizetett. E' Gyümölchben úgy részesülhetünk, ha magunkat meg értelvén, nem chak az Istentől reánk bochátttatott oltort békével szenvedgyük, hanem magunk-is fanyargattyuk testünket, Urunknak mondása szerént [n]: *Ha ki utánnam akar jönni, tagadgya-meg magát, és vegye-fel az ő Keresztét, és kövessen engemet*: úgy hogy méltán mondhassuk Dávidd-dal [o]: *Ítéletet és igasságot cselekedtem: ne adgy engem az én fizetőimnek.*

Hatodik, a' Józanság, és Mértékletesség. Mert nagy mértékletességet mutatott Urunk a' Keresztfán, meg-fogyván mástól mind azokat, a' miket az emberek kedvellenek, és a' mellyekkel mértékletlenűl élnek; mint a' gazdagsággal, méltósággal, gyönyörűséggel, barátyoknak sokaságával. Mert Krisus Urunkat, mértéktelenűl feszítették-fel, és a' mellett gyalázatos szókkal terhelték; annak-fölötte, minden tagjaiban és érzékenységében ijesztő kínokat tőttek rajta, és hol-mi baráti vóltak, chak nem mind el-állottak tőle. Ezeket pedig nem magáért szenvedte, hanem *a' mi bűneinkért sebesíttetett-meg, és a' mi bűneinkért vontatott-meg* [p]. E' Gyümölchnek úgy vehettyük hasznát, ha mi-is ő-érette a' testi gyönyörűséget

[a] Lib. de Tuenda sanit. Roman.

[b] L. *Lubens-ram si De-fit qui mortuus infe-mis.*

[c] Satyr. 6.

[d] lib. 4. Hist. l. alib. c. 14.

[e] cap. 7. 10.

[f] lib. 6. cap. 2.

[g] in Galba.

[h] Ep. 9.

[i] lib. 3. de Cruce c. 13.

[k] lib. 2.

[l] 1. Cor. 1. 23.

[m] Sal. 14. 7.

[n] Mat. 16. 24.

[o] Psal. 118. 121.

[p] Isa. 53. 5.

meg-vettyük, és a' Szent Péter mondását előttünk hordozzuk [z]: *A Krisztus szenvedett értettünk, nékünk példát hagyván, hogy az ő nyomdokit kövessétek.* És hogy mott egyebekről ne izöllyek, chak a' Kereszthez-valo fel-feszitéſt fontollyuk-meg: melyben kezeit és lábait, erős és öreg vas szegekkel által-szegezték, olly eres és inas helyeken, a' hol a' fájdalmat leg inkább érezzük: fő-képpen, hogy az egész testnek a' sebes kezeken és lábakon kellett függeni, és ugyan alkalmas ideig, majd három óráig.

Hetedik, az Erősség. Mert valóban nagy erejét mutatta Krisztus Urunk a' Kereszt-fán: mivelhogy azzal az Ördögöt birodalmától meg-fosztotta, a'mint halála-előtt meg-jelentette-volt, mondván [a]: *Most vagyon a' Világ ítélete: most e' Világ Fejedelme ki-vettetik.* Es hogy tudnók, michoda eszközzel, azt-is meg-jelentette; utánna vetvén: *Es én, ha fel-magasztaltattom a' földről, mindeneket magamhoz vonszok*: az-az, a' Világ Fejedelmét mindenektől meg-fosztom, mindeneket ki-vonyván markából. Az-okáért Habakuk Próféta-is, a' Keresztről szólván, midőn azt mondotta-volna [b], hogy Ott rejtetett-el a' Krisztus erőssége; a'mint nem régen mondám: utánna vetette [c]: *Az ő orczája-előtt mégyen a' halál: és az Ördög ki-méggyen az ő lábai-előtt.* Azért mondgya Szent Pál-is a' Krisztusról [c], hogy *A' halál-által el-rontotta azt, a' kinek a' halálon volt birodalma*; az-az, az Ördögöt. Ennek úgy vészük haſznát, ha erősen hadzolunk az Ördög-ellen, és semmiben helyt nem adunk néki, reménségünket a' Kereszt erejében és érdemében helyheztetvén. mert bizonyos, hogy igen fél az Ördög a' Sz. Kereszttől, és annak chak jelétől-is; mint az eb a' pálczától, mellyel valaha igen meg-verték.

Nyólczadik Gyümölch, az Isteni félelem. Mert az Atya-Isten az ő Sz. Fiáról azt mondotta [d]: *Az én népem bűnéért vertem-meg őtet.* Melyből azt hozhattyuk-ki; hogy, ha az ártatlan Krisztus annyit szenvedett a' mi bűneinkért, az Istennek igaz és természet-szerént-valo Fia lévén: valóban kell nékünk félnünk, hogy a' magunk tulajdon vétkeiért gonoszúl ne járjunk. *Mert, ha a' zöldellő fán azokat mivelték, a' szárazon mi lészen* [e]? Es ha az Isten az ő szerelmes Szent Fiát, ki bűnt nem tett, így büntette a' szolgák bűneiért: mint bánik a' háládatlan szolgákkal, kik torkig ölnek a' bűnben, és *mint a' vizet isszák a' hamisságot* [f]? Ennek úgy vészük haſznát, ha Jóbbal szívből azt mondgyuk [g]: *Féltem minden cselekedetimtől, tudván hogy nem engedsz meg a' vétkezőnek*, és a Szent Pál tanitása-szerént; *Félelemmel és rettegéssel munkálkodgyunk a' mi üdvösségünkért* [h]. mivelhogy *Boldog ember a' ki mindenkor fél* [i].

Kilenczedik, a' Békeség. Mert nagy ellenkezés volt az Isten- és az Ember-között: és úgy el-idegenedett volt az Isten az emberről, hogy azt mondotta [k]: *El-törlöm az embert kit teremtettem, a' föld színéről, az embertől-fogva a' lelkes állatok-ig; mert bánom hogy alkottam őket.* Senki Meny-országba nem mehetett-volna, ha a' Krisztus a' Kereszt-fán a' békeséget meg nem szerzette-volna, *A' Kereszt-által meg-ölvén az ellenkezéseket, önnön-maga-által* [l], és [m]; *Meg békéltetvén az ő Keresztének vérével, mind a' mellyek a' földön, 's mind a' mellyek mennyekben vannak.* Ennek haſznát vehettyük, ha az Isten Törvényét szerettyük, és annak engedünk. mert nem hiában mondotta Dávid az Istennek [n]: *Sok békeség a' te törvényed szeretőinek; és nincs botránkozásuk.* és Sz. Pál a' Hiveknek [o]: *Békességben legyetek, és a' békességnek és szeretetnek Istene lészen veletek.*

Tizedik, a' Békével-valo türés: melly olly nagy volt a' Krisztusban, hogy azért a' Juhhoz és Bárányhoz hasonlitotta Isaias, mondván [p]: *Mint a' Juh vitetik a' halálra, és meg-némúl mint a' Bárány az őtet-nyiró-előtt; és meg nem nyitotta a' száját: ki* [q], *midőn szidalmaztatnék, nem szidalmazott: midőn szenvedne, nem fenyegetődött*, Midőn vádolták, chúfolták, kinozták, halálra kárhozratták, se nem mentette magát, sem könyörgött, sem panaszolkodott; mellyen Pilátus-is igen chodálkozott [r]. Ennek úgy vészük haſznát, ha minden háboruságot békével szenvedünk, sem Isten ellen nem panaszolkodván, sem emberre nem boszszonkodván, hanem mindent el-türvén az Istenért, ki reánk bochátrya; és bűneinkért, mellyekkel többet-is érdemlettünk. Erről kell fő-képpen értenünk a' Szent Péter mondását [s]: *A' Krisztus szenvedett értettünk, nékünk példát hagyván, hogy az ő nyomdokit kövessétek.* mert mingyárt utánna vetette: *Ki bűnt nem tett, se álnokság nem találtatott a' szájában: ki, midőn szidalmaztatnék*, &c. Mint-ha azt mondotta-volna: A' Krisztus sok jeles Jószágos cselekedeteket mutatott Szenvedésében; mellyekben méltó és szükséges-is őtet követnünk, de fő-képpen abban, hogy semmi vétke nem lévén, mindeneket békével szenvedett: mi pedig bűnünk-szerént szenvedünk; de ha békével szenvedünk, a' háboruságból nagy haſznot vehetnünk.

Tizen-

[z] 1. Pet. 2. 21
[a] Ioan. 12. 31
[b] Habac. 3. 4.
[c] Hebr. 2. 14.
[d] Isa. 53. 8.
[e] Luc. 23. 31.
[f] Iob. 15. 16.
[g] Iob. 9. 28.
[h] Phil. 2. 12.
[i] Prov. 28. 14.
[k] Gen. 6. 7.
[l] Eph. 2. 16.
[m] Col. 1. 20.
[n] Zsolt. 118. 165.
[o] 2. Cor. 13. 11.
[p] Isa. 53. 7.
[q] 1. Pet. 2. 23
[r] Mat. 27. 14
[s] 1. Pet. 2. 21

Tizen-eggyedik, az Alázatoſság: melly, noha a' Kriſtuſnak tellyes életében tündöklött, és azért nevezte magát az Alázatoſság Meſterének [a]: de leg-inkább a' Kereſzt fán mondhatta Dávidal [b]: *Én féreg vagyok, és nem ember: emberek gyalázatja, és a' nép meg-vetéſe.* Ezért nevezte őtet Iſaias [c], *Utolſónak a' férfiak-közöt*: mint-hogy, a'mint azon Próféta mondotta [d], *a' bűnösök-közzé ſzámláltatott*, sőt leg-bűnösbnek ítéltetett; mert két tolvaj-közzé feſzíttetett. mint-ha azok fejedelme lőtt-volna. Hallyad mit beſzélnek az iſtentelenek [e]: *Igen rút halálra kárhoztaſſuk őtet.* És [f]: *Tegyünk fát az ő kenyerébe, és gyomlállyuk-ki őtet az élők földéről, és az ő neve ne légyen többé emlékezetben.* Vedd eſzedbe, hogy az Alázatoſságnak mértéke a' méltóság, és annál alázatosb az ember, mentől méltóságával ellenkezőbb dolgot vészen-fel. Mint-hogy azért az Iſten méltóságától leg-távolb vagyon a' bűn, és ſemmi okon hozzája nem fér: akkor leg-inkább alázta-meg magát a' Kriſtus, igaz Iſten, midőn a' Bűnös ember ábrázattyába öltőzvén, úgy büntettetett mint bűnös, és *a' bűnösök-közzé ſzámláltatott*; azért, hogy *ő-reá tétte az Úr mindnyájunknak hamiſságát* [b]. Ennek úgy vészők haſznát, ha Urunktól, a' mint maga kívánta [c], meg-tanúllyuk a' ſzívnek alázatoſságát: az-az, nem külső ſzínnel, hanem valóságoſsan alázatoſok léſzünk: nem paláſtolván bűneinket, hanem igazán meg-valván: nem ſietvén az elsö helyre, hanem az utólsót válaſztván: nem kívánván egyebektől tiſztelletet, hanem *a' tiſztelettel egy-máſt meg-előzvén* [d].

Tizen-kettődik Gyűmölcshe a' Szent Kereſztnek, az Engedelmeſség: melly, mint-hogy annál nagyobb, mentől nehezebb a' parancholat, azt valóban megmuratta Urunk a' Kereſzt-fán, melynek mind kinnya ſzőrnyű-volt, 's mind gyalázattya iſzonyú. De hogy az Engedelmeſségnek, Urunk tökélletes példája lenne [e], *Engedelmes lőtt mind a' halálig, a' Kereſztnek halálá-ig pedig*, ki, noha *Iſten Fia volt, megtanúlta azokból, a' miket ſzenvedett az Engedelmeſséget* [f]. Ezért mondotta halála-előtt [g]: *Hogy meg-iſmérje a' Világ, hogy ſzeretem az Atyát, és a' mint parancholatot adott nékem az Atya, úgy cſelekeſzem: Kellyetek-fel, menjünk-el innét.* Azért, mint-hogy *Az engedelmes férfiu győzedelmet ſzól*: minek-utánna a' Kriſtus, a' Kereſztet kezébe fogván, a' Szenvedésnek zavaros vizén által-kőlt, nagy nyereséggel járt; a' mint Iſaias megjövendőlte-volt, mondván [h]: *Ha lelkét a' bűnért adgya, boſſzú életű magot lát, és az Úr akaratja az ő kezé-által ſzerenchés léſzen. Mivelhogy munkálkodott az ő lelke, meg-látja; és meg-elégedik: az ő tudományával ő az én igaz ſzolgám meg-igazít ſokakat, és azok hamiſságit ő hordozza. Azokért ſokakat oſztok nékí.* Méltán mondhatta Urunk a' Kereſztről, a' mit Jákob az ő Pálczájáról [i]: *Pálczámmal mentem-által a Jordánon: és most két ſereggel jövök viſſza.* A' Jordán annyit téſzen, mint Ítéletnek folyó-vize: a' Kriſtus pedig a' Kereſzten meg-ítélte e' Világot, és annak Fejedelmét ki-űzte [k]; és mind a' Sidóságot, 's mind a' Pogányságot magához vonta. Ennek úgy érezzők haſznát, ha mi-is az Iſten parancholatinak tökélletesen engedünk, és a' mit az ő hely-tartói a' Lelki-pásztorok előnkbe adnak, meg-cſelekedgyük.

II. RESZE.

AZ Szent Kereſzt gyűmölcsinek ſzép példáit találjuk a' Sz. Irásban. Az Elsőt, példázta a' Pálcza, mellyet az Iſten parancholattyából kezőkben tartottak az Iſraël fiai, midőn a' Húſvéti Bárányt őtrék [m]: mellyel azt jelentették, hogy útra készűlnek, mellyen igen ſzükséges a' Pálcza, mind a' tartózkodáſra, 's mind az óltalomra. Mert nékünk-is ſzükséges e' mi ſzarándogságunkban, a' Hitnek pálczája: mert, a' mint Szent Pál mondgya [n], *A' míg a' teſtben vagyunk, távúl járunk az Úrtől, mert a' Hit-által járunk, és nem ſzem-látásával.* mellyel az Iſtenhez-is támaſzkodunk, és a' kisértetek-ellen-is óltalmazzuk magunkat.

A' Máſikát, példázta a' Vadfüge-fa, melyre Zákeus hágott hogy láthatná az Urat [o]: kit nem láthatott a' ſeregtől, mert kiſded-termetű volt. A' kiſded termet, példázza az emberi fogyatkozáſt és gyarlóságot; melly-miatt ſenki az Iſtent nem láthatná: de a' ki a' Kriſtus Kereſztére hág, az ő Szenvedésének és halálának érdemében vetvén reménségét, meg-láthattya. mert, a' mint Szent Pál mondgya [p], *Nem az igaſság cſelekedetibűl, mellyeket mi cſelekedtünk, hanem az ő irgalmaſsága-ſzerént üdvőzített minket.*

A' Harmadikát, példázta a' Veſzsző, *melynek végét ki-nyújtotta az Angyal, illetvén azzal a' húſt, és a' kovaſztalan kenyereket* [q]: *és tűz jött-fel a' kő-ſziklából, és megemészette a' húſt, és a' kovaſztalan kenyereket.* Mert a' tekí embernek ſzívét-is, ha a' Kriſtus Kereſztének emlékezete valóban illeti, ha ſzintén olly kemény léſzen-is

[a] Mat. 11. 29. [b] Pſ. 21. 7. Iſa. 53. 3. [c] 1 Sap. 2. 20. [d] Luc. 22. 24. [e] Mat. 12. 29. [f] Phil. 2. 8. [g] Hebr. 5. 8. [h] Ioan. 14. 31. [i] Ezech. 21. 18. [k] Iſa. 53. 10. [l] Gen. 32. 10. [m] Ioan. 12. 31. [n] Exod. 12. 11. [o] 2. Cor. 5. 6. [p] Luc. 19. 4. [q] Tit. 3. 5. [r] Iudic. 6. 21.

A

mint a' kő-fzikla, leg-ottan az Iſteni ſzeretetnek tűze jő-ki belőle: melynél kedvesb áldozattya ninch az Iſtennek.

A' Negyediket, példázta az Áldozatra-valo Oltár, mellyet Moyſes az Iſten parancholattyából, Szitim-fából chinált [r], melly meg nem rothadhat: jelentvén, hogy a' mi Jo chelekedetinknek áldozattyát, az Iſtennek kell áldoznunk, nem az embereknek, az-az, az élő Iſtennek kell azokkal kedveskednünk, nem a' halandó embereknek, azokban az Iſten dichőségét kell keresnünk, nem a' magunk dichéretét. mert, ha különben chelekefzünk, a' hiuságos dichőségnek férge meg-rágván, meg-rothaſztya, és minden jó-voltától meg-foſztya.

r Exod. 27. 1.

Az Ötödiket, példázta az Eliſéus Fája, melly a' vaſat a' vízből fel-hozta [s]: *Mikor el-mentek-volna* (a' Próféták fiai) *a' Jordánhoz, fákat vágnak-vala. Történék pedig, hogy mikor egy a fát le-vágta-volna, bé-eſnék a' feiſze vaſa a' vízbe: és ő fel-kiálta, és monda: Ah ah ah, Uram, ezt is költsön vétsem-vala. Monda pedig az Iſten embere: Hová eſett? Amaz pedig meg-mutatá neki a' helyt. Vága azért egy fát, és oda ereſzté: és úſzta a' vas. és monda: Vedd-ki.* A' Fejſze vasán, érthettyük az emberi nemzetet, ki az Iſten kezéből, maga akarattya-ſzerént ki-eſvén, a' nyomoruságok vizébe eſett; és méltán azt mondhatta Dáviddal [t]: *Szabadits-meg engem Iſten; mert bé-hatottak a' vizek a' lelkemig. Bé-ſüllyedtem a' mélységes sárban, és nincs állandóság. A' tenger mélységére jutottam, és a' ſzél-vész el-borított engem.* Bé-ſüllyedhetett ő-magától, de ki nem menekedhetett maga erejével: mert az ember meg nem fizethette igazán az adóſságot, mellyet a' Bűnnel ſzerzett; hanem, könyörűlvén rajta az Iſten Fia, ki magát Földellő Fához haſonlitotta [v], a' minémű vólt az Eliſéus fája-is, mellyet akkor vágottle, és a' háboruság vizébe ſzállott: magára vévén minden adóſságinkat, és azokat meg-fizetvén, és úgy meg-békéltetvén bennünket az ő Sz. Atyjával, minden nyomoruságinkból ki-hozott.

B

s 4. Reg. 6. 6.

t Pſ. 68. 1.

v Luc. 23. 31

A' Hatodikat, példázta a' Moyſes Fája, *mellyet mikor a' Márának keſerő vizeibe ereſztett-volna, édeſsé változának* [x]. Mert a' Kriſtus Kereſztének erejével, mellyet arról-valo elmélkedésből vésznek az ő Hivei, minden fáradságok, fájdalmok, és nyomoruságok meg-édesül; a' mint Szent Ambrús irja [y]: fő-képpen, ha meg-gondollyák, hogy a' mit ő-érettek ſzenvedett a' Kriſtus, minden kinokat meg-halad: és eſzőkbe vésik, hogy nem illik a' tövises fő-alatt gyenge tagoknak lenni.

x Exo. 15. 25

C

y Lib. de fi. qui Myſter. initiantur. cap 3.

A' Heredikét, példázta a' Dávid Bottya, melly mindenkor kezébe vólt, és azzal ment az iſzonyú Góliát-ellen [z], Őt Sima Köveket vévén a' mellé: mellyek példázták Urunknak a' Kereſzt-fán-valo Öt Sebét, mellyek-által győzte-meg az Ördögöt; és annak győnyörűſséges emlekezetire, azon Sebeknek helyeit meg-tartotta az ő dichőséges Teſtén-is, és örökké meg-tartya az ő Hiveinek vígaſztalására.

z 1. Reg. 17. 39 40.

A' Nyólczadikat, példázta a' Moyſes Veſzſzeje, mellyel keményen meg-ſanyargatta Faraót, és az egéſz Egyiptuſt: és mint-hogy azok-által meg nem jobbúltak, végre azon Veſzſzővel a' Vörös tengerbe süllyeſztette őket [a]. Mert bizonyos dolog, hogy a' kik moſt nem félnek a' Kereſzt büntetésétől, és meg nem jobbittyák életőket: az Itélet napján, mikor fel-tetſzik az ember Fiának Jele az égen [b], tellyeſséggel el-veſznek.

a Exo. 14. 16 26.

b Mat. 24. 30.

D

A' Kilenczediket, példázta az Olaj-fának zöld-levelű ága [c], mellyet a' galamb Noénak vitt a' bárkába; mellyen meg-értette Noé, hogy meg-ſzűntek a' vizek a' földön; és hogy az Iſten haragja-is meg-ſzűnvén, békeség lenne. mivelhogy a' régi Bölcheknél-is, az Olaj-fa Békeséget példázott: és azért költötték a' Poéták, hogy a' *Minerva* iſten-aſzſzony, meg-győzte törvénnyel a' *Neptunus* iſtent; azért, hogy *Neptunus* a' vizet találta, melly ártalmas lehet, és háboruságot jelent; *Minerva* pedig az Olaj-fát találta, melly a' Békeséget példázza.

c Gen. 8. 11.

A' Tizediket, példázta a' Gyalog-fenyű-fa [d], melynek árnyékában a' megfáradott Illyés le-feküdt, és el-alutt, midőn őtet halálra üldözte a' gonoſz Jezabel. Mert nyilván-valo dolog, hogy mi akkor nyughatunk békével minden háboruságokban, mikor a' Szent Kereſzt árnyékában fekſzünk; valóságos-képpen meggondolván, mit ſzenvedett mi-érettünk a' Kereſzt-fán az Iſten Fia. Melyből eſzünkbe vehettyük, hogy mi, mind a' hoz-képeſt, 's mind érdemünkhöz-képeſt, igenkeveſet ſzenvedünk és ſzenvedünk; és úgy, a' minémű Kereſzt minket talál, kűnyen, sőt örömeſt-is el-ſzenvedgyük: nem különben, mint a' ki nagy büntetéſt érdemlett volna, és látná hogy kevéſsel büntettetik, azt jó neven venné, örömeſt el-ſzenvedné, sőt meg-is köſzönné.

d 3. Reg. 19. 4.

A' Tizen-eggyediket, példázta a' Banaias Pálczája, mellyel alá-ment az álmél-

kodiſz-

kodásra-méltó Egyiptusi férfiúhoz [e], kinek dárda volt kezében: mellyet erővel ki-tekert kezéből, és meg-ölte azta' maga dárdájával. Kétség-nélkül az Egyptzius (kinek neve, Setétesſt tészen, és méltán példázta a' Setétség Fejedelmét, az Ördögöt,) a' Keresztnek gyalázattyával akarta meg-győzni Banaiást: kinek neve, mint-hogy Epitőt tészen, szépen példázta a' Krisſtust: ki azért jött e' világra, hogy Anyaszentegyházat építene magának: és igyenes mérő pálczával szállott-alá, mindenekben jó példát adván. De rajta veszteſtette az Ördög: mert a' Kereszttel, nem a' Krisſtus nevét törlötte-el, a' mint az ő tagjai vélték és mondották [f], hanem inkább a' Krisſtus azzal rontotta-meg az Ördög fejét, és magának dichőséges nevet nyert véle: és a' Keresztet-is meg-dichőítette, melly az-előtt igen gyalázatos volt ugyan, de minek-utánna a' Krisſtus azon szenvedett, az ő tagjaiból ékeſséget vőtt; a' mint Sz. András mondotta [g]: és Dichőségesnek neveztetett, a' mint Arany-szájú Sz. János írja [h]: és minden gyalázat úgy el-távozott a' Kereszttől, hogy minnyájan, kik a' Kereszttől nevezteteett Keresztségáltal Keresztyének vagyunk. Sz. Pállal bátorságoſsan mondhattyuk [i]: *En-tőlem távúl légyen dicsekednem, hanem chak a' mi Urunk* Jesus *Krisſtus kereszttében: Ki-által nékem e' világ meg-feszíttetett, én-is a' világnak.*

Hogy ne volna az nékünk dichőséges, a' mi Urunknak dichőséges volt? a' mint Pilátus a' Keresztzen-valo *Titulus*-sal-is meg-jelentette, melyben Urunkat a' Zsidók Királyának nevezte [k]. Mert a' Kereszten nem úgy függött, mint valami gonosz-révő az akasztó-fán; hanem úgy ült, mint Király Királyi székében; Dávidnak jövendőlése-szeréntt: ki azt parancholta az Isten népének, hogy a' Messias birodalmának, és országlásának új módgyát, az egész világon szerte-szeréntt, a' Pogányok-között-is hirdeſsék, mivelhogy senki ollyat soha nem hallott: *Hirdeſsétek*, úgy-mond [l], *a' Pogányok között az ő dicsőségét, minden népek-között az ő csodáit.* De vallyon mit? Utánna vetette [m]: *Mondgyátok a' Pogányok között, hogy az* Ur *országlott* (a' Fáról, a' vagy a' Fán.) mert úgy olvaſták a' Dávid mondását a' régi Sz. Atyák, Sz. Agoſton [n], Sz. *Cyprianus* [o], és Sz. *Iuſtinus* [p]: ki azt-is írja, hogy azt az Igét (a' Fáról,) a' Zsidók irégységből törlötték ki; azért, hogy igen nyilván jelentette a' Krisſtus szenvedését. Az-okáért, noha a' Zsidók igen bánták, hogy Pilátus mind Zsidóúl, Görögűl, és Deákúl Királynak írta a' Krisſtust, és azt mondották néki [q]: *Ne írjad, hogy a' Zsidók Királya; hanem hogy ő mondotta; A' Zsidók Királya vagyok*: semmit nem nyertek tőle, mert Pilátus azt meg nem változtatta, hanem azt mondotta; *A' mit írtam, meg-írtam.*

Ezt a' Kereszt-fán-valo országlást, ő-maga-is jelentette Üdvőzítőnk, mondván [r]: *Én ha fel-magasztaltatom a' földtől, mindeneket magamhoz vonszok*: mint Király az udvarra-, vagy országa-népét, és utánna veti az Evangéliſta: *Ezt pedig mondgya-vala, jelentvén minémű halállal halna-meg.* Mert, hogy a' Kereszt-által nyerte Urunk az Országot, Sz. János másutt-is jelenti, midőn azt írja [s]; hogy egy *Feir lovat látott, és a' ki azon ült, hivattatott Hív nek és Igaz-nak; és igazán ítél, és hadakozik: és vérrel meg-kintetett ruhába öltőzött: és az ő ruháján és ágyékán írva vól; Királyok Királya, és* Uralkodók Ura. A' Vérrel meg-kintetett ruha, a' Krisſtus Sz. Testét példázta, melly a' szenvedéskor meg-véresittetett: mellyen a' mi irva vagyon, az, hogy az ő szenvedése-által lőtt azzá, az-az, a' Királyok Királyává, és az Uralkodók Urává. De a' Kereszt-fán függő Tolvaj-is, ezt az Országot bizonyította, midőn Urunknak azt mondotta [t]: *Uram, emlékezzél-meg rólam, mikor Országodba jőſz*; a' mint Arany-szájú Sz. János elmélkedik: ki a' Tolvajnak így beszélget [u]: Mond-meg nékē, michoda Országot emlegetſz? mert mit látſz országláſra-valót? Sémit egyebet nē látſz, a' Szegeknél, a' Kereszтnél. De, úgy-mód a' Tolvaj, az a' Kereszt az Ország; és azért nevezem Királynak, hogy a' Kereszten látom. A' Fejedelem tiszti az, hogy ne szánnya halálát mindenekért: és illik a' jó Királyhoz, hogy a' Közönséges jóért ne vonnya-meg magát a' kintól. Így nékünk-is, dichőségünkre fordúl a' Keresztnek gyalázattya.

A' Tizen-kettődiket, példázta az Áldozatra-valo Kőtés Fa, mellyet Abrahám az ő fiára Isaákra tőtt [x]; Isaák pedig, mint engedelmes fiú, azt őrömeſt fel-vállalta. Mert a' Krisſtus-is, *engedelmes vólt mind a' halálig, a' Keresztnek haláláig pedig* [y]: mellyet úgyan *hordozott-is magának* [z]. Ez azért az Isten Fája, mellyet ő-maga plántált *a' magas és látható Hegyen* [a]; tudni illik, az Agy-kaponya hegyén, hogy nékünk óltalmunk lenne. Azt írják a' Poëták *Ulysses*-felől; hogy, a' tengeri szél-vész-miatt hazájába nem mehetvén, tíz esztendeig bújdoſott: és midőn igen veſzedelmes helyre talált-vólna, a' hol némelly kegyetlen tengeri aszszonyok, az embereket gyönyörűséges ének-szóval magokhoz hitegették, és meg-ölték; hogy kezőkbe ne akadna, magát a' hajóban, az Árbocz-fához kőtőztette, úgy hogy, ha akarná-is, azokhoz ne evezhetne; és úgy

[e] 2. *Reg.* 23. 21.
[f] 1 *Cor.* 11. 16.
[g] *In Bresl. ad Hebr.* 10. *Not.* 19.
[h] *Hom. de Cruce & Latrone.*
[i] *Gal.* 6. 14.
[k] *Luca.* 19. 19
[l] *Pſal.* 95. 3.
[m] *Pſ.* 95. 10.
[n] *In Pſal.* 95.
[o] *Serm. de Passione & Sim.*
[p] *Dial. cum Tryphone.*
[q] *Ioan.* 19. 21
[r] *Ioan.* 12. 32.
[s] *Apoc.* 19. 11 13. 16.
[t] *Luc.* 23. 42.
[u] *Hom. de Cruce & Latrone.*
[x] *Gen.* 22. 6.
[y] *Phil.* 2. 8.
[z] *Isaac.* 19. 17
[a] *Ezech.* 17. 22.

Syrenes.

békével el-kerülte őket. Minnyájan a' kik e' Világ tengerén evezünk, sok édesgető és hízelkedő, de veszedelembe vivő ének-szót hallunk: az-okáért, hogy el ne veszszünk, a' Kereszthez, mellyet hasonlónak mond Sz. Ambrus [a] az Árbotz-fához, ragaszkodgyunk, arról gyakorta elmélkedvén, és a' rajta-függő Krisztustól segétséget kérvén: ki a' Kereszten, és a' Kereszt-által, jeles dolgokat chelekedett, a'mint majd meg-mutatom.

[a] Serm. 55. de Cruce.

III. RÉSZE.

VAlamit mondottunk, és valamit mondhatunk a' Sz. Keresztről, úgy tetszik, hogy annak fondamentomát Sz. Pálnak egy rövid mondásában találjuk: ki, a' Sz. Keresztnek, nem chak beszéddel-valo dichérője volt, hanem ugyan chelekedettel-valo követője-is. Sz. Pál azért, midőn emlekezett-volna a' hitetlen Zsidóknak és Pogányoknak hamis vélekedésekről; a' Kereszt-felől, mondván [b]: *Mi a' meg-feszítetett Krisztust prediká'llyuk, a' Zsidóknak botránkozást ugyan, a' Pogányoknak pedig bolondságot*: utánna vetette a' Híveknek-is ítéletit azon Keresztről, mondván [c]: *A' hivattatott Zsidóknak pedig, és a' Görögöknek, Krisztust az Isten erejét, és az Isten bölcseségét.* És annak szép okát adta mondván [d]: *Mert a' mi az Istenben bolondság, bölcsebb az embereknél: és a' mi az Istenben erőtlenség, erősb az embereknél.* tudni illik, az Isten Fiának embersége, halandósága, szenvedése, Keresztje, mellyet a' hitetlenek bolondságnak, és erőtlenségnek véltek; de azzal a' Krisztus igen bölchen és erősen meg-győzte minden-ellenségit; az Ördögöt, és a' Világot: és szintén akkor, mikor azt a'litották, hogy azoktól meg-győzettetett. És valóságosan abban mutatta-meg bölch erejét, hogy olly balgatag és gyarló dolog-által, minémű a' Keresztet, minden bölcheséget meg-guggolt, és minden erőt meg-győzött. Erről mondotta a' Próféta [e], a'mint ez-előtt-is jelentém; *Szarvak vannak az ő kezeiben: ott rejtetett-el az ő erőssége.* Melly mondáját, imigyen magyaráz Sz. Jeronymus [f], és Sz. Agoston [g]: A' Krisztus ereje és fegyvere, mellyel mint valami szarvakkal által-őklelte, és ide's tova hánta ellenségit, a' Kereszt szarvai vóltak, a' mellyekre az ő kezeit szegezték. Midőn pedig a' Próféta azt mondgya, hogy *Ott rejtetett-el az ő erőssége*, azt jelenti, hogy a' Krisztus a' Kereszten fügvén, annak szarvaival harczolt-ugyan, de titkon: mert abban a' Szenvedésnek alázatosságában, el vólt neminémű-képpen rejtve az ő erőssége, és az Istenségnek hatalmassága; és chak az emberségnek gyarlosága és erőtlensége láttatott. Az-okáért Isaias-is azt mondotta a' Messiás-felől [h]: *Bizonyára te el-rejtett Isten vagy, Izraelnek hóvezitő Istene.* És mint-hogy látta a' Próféta, hogy azért sokan meg-vetik őtet, utánna vetette [i]: *Meg-szégyenültek, és meg-pirúltak mindnyájan, gyalázatra jutottak egyszer' smind a' tévelygéseknek alkotói.* Mert a' kik puszta embernek a'litották, és gyalázatosan a' Keresztre szegezték, szégyent vallottak; és *Meg-látyák kit vertenek-által* [k]; vagy, *Rea néznek, a' kit által szegezték* [l]: eszökbe vévén, noha későn, hogy az volt a' kit a' régi Sz. Atyák, azon Isaias Próféta-által, imigyen kivántak és óhajtottak [m]: *Egek harmatozzatok onnan-felyül, és a' felleg ohajtsák az Igazat: nyilatkozzék-meg a' föld, és teremje az üdvözítőt.* És [n]: *Oh szakasztanád-meg az egeket, és szállanál-le*: akkor, tudni illik, *mikor fel-tetszik az ember Fiának jele* (a' Kereszt) *az égen: és sírnak a' földnek minden nemzetségei: és látják az ember Fiát az ég felyhőben jőni, nagy hatalommal és fölséggel.*

[a] Serm. 55. de Cruce.
[b] 1. Cor. 1. 23.
[c] vers. 24.
[d] vers. 25.
[e] Hab. 3. 4.
[f] In ca. 3. Hab.
[g] lib. 18. Civit. cap. 32.
[h] Isa. 45. 15.
[i] vers. 16.
[k] Joan. 19. 37.
[l] Zach. 12. 10.
[m] Isa. 45. 8.
[n] Isa. 64. 1.
[o] Mat. 24. 30.

Ezt az el-rejtett erősséget, meg akarván mutatni a' Próféta, a' Krisztus Szenvedésének és Keresztinek, egy-nehány erős chelekedetiről emlekezik: Elsőben, azt mondgya [p]: *Az ő orczája előtt mégyen a' halál.* Mert a' Krisztus a' halált az ő halálával győzte-meg, és meg-győzettetvén a' halál, mint szégyen-vallott el-futott; úgy hogy, a' ki az-előtt rettentette az embert, az-után chúfnak tartatott. Melyről szépen emlekezik Sz. Pál, mondván [q]: *Hol vagyon halál a' te győzedelmed? Hol vagyon halál a' te ízedből? A' halál őszsze pedig a' Bűn* (mellyet a' Krisztus el-törlött:) *a' Bűnnek ereje pedig a' Törvény* (melynek átkát magára vötte a' Krisztus, hogy minket-attól meg-szabadítana.) *Az Istennek pedig hálá légyen, ki nékünk győzedelmet adott a' mi Urunk* JESUS *Krisztus-által.* Mert, mint-hogy ő mi fejünk, és mi ő tagjai vagyunk, az ő győzedelmét velünk közlötte, és minket-is győzedelmessé tőtt a' Halál-ellen: mert, a' mint ő *fel-támadván halottakból, már meg nem hal, a' halál többé ő-rajta nem uralkodik* [r]; mi-is fel-támadunk, és többé meg nem halunk, sem a' halál többé rajtunk nem uralkodik.

[p] Hab. 3. 5.
[q] 1. Cor. 15. 55.
[r] Rom. 6. 9.
[s] Hab. 3. 5.
[t] Joan. 12. 31.

Másodszor, azt mondgya a' Próféta [s]: *És az Ördög ki-mégyen az ő lábai-ellett.* mert az-is meg-győzetett a' Kereszt-által, és nem mervén előtte meg-maradni el-futott. azért, halála-előtt azt mondotta Urunk [t]: *Most e' Világ Fejedelme ki-vettetik.* Ez úgy

bé-tellye-

bé-tellyesedett a' Kriſtus Kereſzte által, hogy annak chiaka'jelével-is, a' gyarló emberek el-kergetik az Ördögöt; a' mint Urunk nyilván jelentette, mondván [a]: *A' kik hiſznek, az én nevemben Ördögöket üznek.* A

Harmadiszor, a' Próféta azt mondgya [b]: *Fel-állott, és meg-mérte a' földet.* Szokáſok a' Győzedelmeſeknek, hogy a' miénkök Tartományt nyernek, annak határát megmérjék, és a' vitézek-közzé oſzſzák, a' mint Jóſue cſelekedett az Igéret földében [c]. Kriſtus Urunk pedig, Fel-támadása-után azt mondotta [d]: *Adatott nékem minden hatalom, mennyben és a' földön:* leg-ottan ő-magánál meg-mérte a' földet, és utánna vetette [e]: *El-menvén ezért, tanitſatok minden Nemzeteket.* Mellyet; a' Sz. Lélek el-jövetele-után, meg-cſelekedtek az Apoſtolok: mert fel-oſztván magok között a' földet, el-oſztották, és ki-kiazó Tartományába ment a' Kereſztet predikállani, az-az, az Evangéliomot hirdetni, hogy be-tellyeſednék Dávidnak ama' jövendölése [f]. *Minden földnek ki-ment az ő zengéſök, és a' föld kerekségének határira az ő ígéſök.*

Negyedſzer, azt mondotta a' Próféta [g]: *Meg tekintette, és el-olvaſztotta a' Pogányokat;* kik a' Bálvány imádásban el-merültek vólt: és reájok tekintvén, könyörüle rajtok [h] és a' penitentziára hozván őket, meg-oldozta a' bűntelőket, mellyekkel meg vóltak kötözve a' Bűn miatt; Salomonnak ama' mondása-ſzerént [i]: *A' maga hamiſſági fogják meg az iſtentelent, és bűneinek köteleivel kötöztetik meg.* B

Végezetre, azt mondgya a' Próféta [k]: *És meg-vámoltatnak a' világnak hegyei.* *Meg-görbedtek a' Világ halmai, az ő örök-való útai miatt.* az-az, Mind a' nagy Királyok, ſmind a kichiny Fejedelmek, nem állhatván az Evangéliomi Igaſságnak ereje-ellen, meg-hódoltak néki. Ki, noha örökké-való Iſten vólt, méltóztatott az emberek közzé-jönni, hogy az ő Kereſzte-által meg-ſzabaditaná őket, a' mint örök-től-fogva el vólt végezve a' Sz. Háromſág tanátsában, és világ kezdetitől-fogva meg-vólt jövendölve és példázva. Ez pedig, mint-hogy a' Sz. Kereſzt-ákal ment véghez, méltó bizony a' Kereſztet minden illendő tiſztelettel illetni, és Inneppel-is tiſztelni; a' mint a' mái napó cſelekeſzik az Anyaſzétegyház, mellyé a' Sz. Kereſztnek chodálatos meg-találásáról emlekezik. Melly meg-találás, ſzintén abbá az időbé történt, az Iſtének kivált-képpé-való gód-viſeléséből, melybé azt a' Kereſztyének bárorságoſsá tiſztelhették; tudni illik, *Conſtantin* Cháſzár birodalmának kezdetin. Mert ha az-előtt nyilatkoztatta-vólna ki, midőn a' Cháſzárok üldözték az Anyaſzétegyházat, talám inkább illették-volna gyalázattal, hogy-ſem tiſztelettel. Tovább ſem akarta hallaſztani; hogy a' Hívek ollyan nagy jó és haſznos eſzközről meg-foſztva ne lennének több ideig. C

Ezek így lévén, mondgyuk azt a' Meny-aſzſzonnyal [l]: *Fel-hágok a' pálma-fára, és meg-fogom annak gyümölcsit.* Pálma fának nevezhettyük a' Kriſtus Kereſztét: I. Mert a' régieknél, a' Pálma-fa, Győzedelemnek jele vólt: a' Kereſzt pedig, a' mint hallók, a' Kriſtus győzedelmének eſzköze vólt. II. A' Pálma-fa a' terh-alatt meg nem hajol; hanem, mentől inkább akarják le-nyomni, annál fellyebb emelkedik: a' Kereſztet-is, mentől inkább el akarták nyomni a' Kriſtus ellenségi, annál inkább tündöklött, és hire neve ki-terjedett. III. A' Pálma-fa, kivől rútnak tetſzik, de chodálatos jó gyümölcshe vagyon: a' Kereſzt-is, kivől gyalázatoſnak tetſzett, de igen jó gyümölcshi vóltak, a' mint oda-fel meg-mutattam. Erre a' Pálma-fára úgy hágunk, ha árról tiſzta ſzivből, és igaz igyekezetből elmélkedünk: mellyet ha meg-cſelekeſzünk, minden ellenségünken győzedelmet-vészünk. és be-tellyeſedik a' mit Urunk mondott [m]: *A' győzedelmeſnek enni adok az élet fájából, melly az én Iſtenem Paradichomában vagyon:* mellyet engedgyen minnyájunknak a' Fölséges Iſten, az ő áldott Sz. Fiáért. Amen. D

[a] Mar. 16. 17

[b] Hab. 3. 6.

[c] Joſ. 13. & ſeq.

[d] Mat. 28. 18

[e] 19.

[f] Pſa. 18 5.

[g] Hab. 3. 6.

[h] Pſa. 5 11.

[i] Prov 5 22.

[k] Hab. 3. 6.

[l] Cant. 7. 8.

[m] Apoc. 2. 7.

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

JÁkob Patriárka, a' Sz. Léleknek belső tanításából, fellyeb valóvá akarván tenni áldásával Efraimot a' bátyjánál Manaſſesnél, úgy nyújtotta-ki reájok kezeit, hogy a' Sz. Kereſzt formájára látſtatott nézni, és azt példázni: mert Efraimra, ki bal-kéz-felől vólt, a' jobb kezét tötte; Manaſſesre pedig, ki a' jobb-keze-felől vólt, a' bal kezét [a]. Mellyel, a' mint *Iſidórus* irja [b], azt jövendölte Jákob, hogy idő-jártában, a' Kereſzt, botránkozására lenne a' Zsidóknak, a' Kereſztyéneknek pedig dichőségére: és hogy az idősb Zsidó nép, a' jobb-kéztől balra távoznék, az ifiabb Pogányság pedig

[a] Gen. 48 13. 17.

[b] In suis Iocis

A

ság pedig, bal-kézről jobra, a' Sz. Keresztt-által. Hasonló-képpen beszéll *Rupertus* [c], mivelhogy a' Pogányság, a' Keresztnek alázatosságát aitatos hittel vötte: a' Zidosság pedig, mint valami nagy botránkozást, meg-vetette; nem jól értvén Moyses-nek kamá' mondását [d]: *Az Istentől meg-átkoztatott a' ki a' fán függ.* Mert, hogy a' Krisstus a' fán függött, nem a' vétek chelekedte, hanem a' nagy szeretet: és, a' mint Sz. Pál mondgya [e], *A' Krisstus minket meg-váltott a' Törvénynek átkától, mi-értettünk átokká lévén.* El-vészi, úgy-mond Szent Agoston [f], a' Krisstus az átok-által az átkozt, mint a' halál-által a' halált, és a' bün-által a' bünt. A' Moyses átka pedig, a' mint jól mondgya Sz. *Jerónymus* [g], azon fog, és arra vetteteti, a' ki maga vétkével érdemlette az akasztó-fát: mert nem a' büntetésnek szenvedését gyülöli az Isten, hanem a' büntetésnek meg-érdemlését. Nem fogott azért az az átok a' Krisstuson, ki vétket nem chelekedett hogy a' Keresztet érdemlette-volna; hanem azzal minket akart a' kárhozattól meg-szabaditani, és az örök boldogságba iktatni; a' mint a' mái Evangéliomban jelenti, mondván [h]: *A' mint Moyses fel-magasztalta a' Kigyót a pusztában, úgy kell fel-magasztaltatni az ember Fiának: hogy minden, a' ki ő-benne hiszen, el ne veszszen, hanem örök élete légyen*: melyben hogy mi-is részesülhessünk, e' mostani Predikatzióban,

I. Szóllok a' Sz. Keresztnek inneppel-való tiszteletiről.
II. Meg-felelek az Ujtóknak ellen-vetéseikre.
III. Emlek-szem a' Szent Keresztnek némelly hasznairól.

a Lib. 9. in Genes. cap. 24.
d Deut. 21. 23.
e Gal. 3. 13. Et 1. 4. cum Gal. 2. & 12.
g In cap. 3 ad Gal.
h Ioan. 3. 14.

B

ELSÖ RESZE.

AZ Régi Sz. Atyák, choda melly igen ajánlották a' Sz. Keresztt tiszteletit, és ő-magok-is sok böchülletes nevekkel tiszteltték. Sz. Ambrus [i], az Üdvösség zászlójának nevezi, a' Krisstus diadalmának, az Örök-élet győzedelmes pálmájának, a' Halhatatlanság orvosságának. *Andreas Cretensis*, illyen szókkal illeti [k]: Oh Keresztt, a' Keresztyének reménsége, a' kétségbe esőknek meg-tartója, a' szél-vésztől hányattatóknak partya, a' betegek orvossága, a' bünösöknek ki-kergetője. Sz. *Athanasius* pedig [l], Oh boldog és elevenitő Keresztt, a' halálnak meg-győzője, a' Krisstus dicsősége és tisztessége. Sz. Agoston [m], Gyertya-tartónak nevezi, melyre az egész világot meg-világositó Gyertya tétetett. Arány-szájú Sz. János azt módgya [n], hogy Minden boldogságnak oka, a' viszsza-vonyásnak el-vágása, a' békeségnek erősitése. Sz. *Damascénus* azt irja [o], hogy Paiz, fegyver, és győzedelem az Ördög-ellen, a' fekvőknek felköltése, az állóknak erősitése a' vagy támaszsa. Sz. *Ephrem* azt irja [p], hogy a' Halálnak meg-győzője, a' Híveknek reménsége, a' föld kerekségének világossága, a' Paradichomnak meg-nyitója, az Eretnekségeknek el-kergetője. Sz. *Gregorius Nazianzenus* azt irja [q], hogy Édes terh, életnek adója. Sz. *Ignatius* azt irja [r], hogy Győzedelem az Ördög hatalmassága ellen, és az ő halálának és veszedelmének kezdete. Sz. *Martialis* azt irja [s], hogy a' Főnek óltalmazó fisakja, a' melynek őrizö pánczéllya. Hasonlokat irnak a' több Sz. Atyák-is, kik-közibe számlálhattyuk a' Cháfzárokat-is. *Constantinus Magnus*, a' mint *Eusebius* irja [t], Üdvösséges Fának mondotta, és az erősség tanúságának. *Theodósius* Cháfzár pedig [u], a' Keresztyén Hitnek böchülletes Jelének mondotta. Melynek meg-találásár, a' mái Inneppel méltán tiszteli az Anyaszentegyház. Mellyet igen ban az Ördög: és azért némelly Tévelygőket arra vitt, hogy a' minemő Innepeket az Anyaszentegyház a' Sz. Keresztnek böchülletes emlekezetire rendelt, azokat szidalmazzák és káromlanák, oltromlanák, és tehetségek-szerént mindenekkel meg-útáltatnák. A' többi-között, *Luther* Márton azt merte azokról irni [†], hogy, ki kellene gyomlálni és irtani, és meg kellene átkozni. Mellyért merem én-is mondani, hogy ő méltó átokra, és örök kárhozatra. Mert igazán irta *Petrus Damianus* [*]: Valamit a' Keresztt dicséretire mondunk, vagy tiszteségére chelekeszszünk, annak dicséretire, háromlik, ki az ő tulajdon halálával a' Keresztnek Zászlóját meg-ékesitette.

i Orat. de Obitu Theodos.
k Hom. de Exaltat. S. Crucis.
l Ser. de Cruce.
m Lib. 2. de Virgin. Inscript.
n Hom. de Exalt. Crucis & Laurent.
o Lib. 4. c. 12.
p Lib. de Vera Poenitent. c. 3.
q Carmen ad Helen.
r Epist. ad Philadelphens.
s Epist. c. 8.
t Lib. 1. Vitae Constantini. cap. 25.
u Lib. 16 tit. 10.

D

† Tom. 7. Wittenb. fol. 393

* Serm. de Inventione S. Crucis

Azt olvassuk [x], hogy az Izraël fiai Inneppet rendeltek, és azt kivált-képpen-való tisztelettel meg-szentelték minden időben; azért, hogy a' szent Tüzet, mellyel az áldozatokban kellett élni, sok esztendők-után, mellyekben el volt rejtve, fel-találták. Mennyivel inkább méltó volt, az Anyaszentegyháznak az ő Híveivel Inneppet tartani a' mái napon, mellyen a' Sz. Keresztt, sok esztendeig el lévén rejtve és titkolva, fel-találtatott: melynek fel-találása, nagyobb ajándéka volt az Istennek, a' Tűznek fel-találásánál. Mert az Oltárról el-vétetett és el-rejtetett Tüz, mellyet Nehemias a' Ba-

x 2. Mach. 1. 18.

bylonia

A

babyloniai fogság-után fel-találtatott, nem volt olly méltóságos és szentséges, mint a' Sz. Kereszt, mellyet a' mi édes üdvözítőnk szent Testével illetett, és szent Vérével megfestett. Az a' szent Tüz, temérdek vízzé vált-volt; de meg-találása-után, újonnan meg-gyúladott, az Isten tiszteségére, és előbbi természetibe öltözött: a' Sz. Keresztnek dicsősége-is, melly sok esztendeig el volt temetve, meg-találása után, az egész világon tündökleni kezdett. A' szent Tüz-nélkül, semmi-némü áldozat kedves nem lehetett az Isten előtt: a' Kereszt-fára fel-feszítteretett Krisztus-nélkül-is, semmi-némü áldozatot nem kedvell az Isten: de ha azzal fel-ékesítteetik, olly kicsiny cselekedet nem lehet, mellyet az Istennél kedves és kellemetes ne légyen. Innét mondgya Sz. *Ignatius Martyr*, hogy a' Világ Fejedelme igen örsendez, ha valaki a' Sz. Keresztet tagadgya: tudván, hogy annak meg-vallása, az ő romlása, és az ő hatalmasságán vött diadalomnak győzedelmes jele: mellyet látván, iszonyodik, nevét hallván, fél. Azokáért, abban-is mutatta az Ördög a' Sz. Kereszt-ellen-valo dühösségét és gyülöl-ségét; hogy némellyeket arra-is kiszteretett, hogy a melly Keresztet az Isten Fia, Emberi testben halált szenvedett a' mi üdvösségünkért, azt el-rejtenék, hogy a' Keresztyének ne láthatnák, se ne tiszteljhetnék. De más-felől, az Istennek nagy gond-viselése nem engedte, hogy a' hitetlen Zsidók a' Sz. Keresztet, se vízbe vethessék, se tűzzel megégethessék, se egyéb-képpen el-rekkenthessék; hanem csak a' földbe ásnak, de ott is meg-óltalmazza rothadástól, és a' mikor ő Sz. Fő ségének tetszett, fel-is találtatta. Melly dolognak historiáját rövideden meg-irom.

B

Azt irja *Eusebius*[x]; hogy, midőn *Constantinus* Chászárnak meg kellett volt ütközni *Maxentius Tyrannus*sal, az égből egy Keresztet jelent-meg néki, mellyen felyül-valo Irás-is volt, a' vagy Titulus: *In hoc Signo vinces*; E' jelben győzöd-meg, és úgy-is lőtt. Győzedelmet vévén azért *Constantinus Maxentius*on, Sz. Ilonának a *Constantinus* annyának álmában látása történt, jelentvén, és intvén a' Sz. Aszszony' állatot, hogy hálá-adásért Jerusalembe menne, és a' Sz. Keresztet fel keresnémé. Engedvén Ilona az intésnek, el-ment: és oda jutván, a' Sz. Kereszt helyén a' fertelmes *Venus*nak kőből faragott Képét találta; mellyet a' Pogányok a' végre helyheztettek-volt a' Sz. Kereszt helyére, hogy azzal a' Krisztus szenvedésének és halálának minden emlékezetit el-törlenék. Ezt a' *Venus*nak útálatos képét, fel-állarása-után Száz nyólczvan esztendővel routarta-el Sz. Ilona: es azont chelekedte az *Adonis* és *Jupiter* Képével. mert az Elsőt, a' Pogányok, a' Krisztus Szűletésének és Jászolának, a' Másikat pedig, Fel-támadásának és Koporsójának helyére állatták-volt. Meg-tisztittatván azért Sz. Ilona a' Szent Kereszt helyét, és a' földet jó mélyen fel-ásatván, három Keresztet találtak, és azokon-kivől, külön találták a' Krisztus Keresztének Titulusát-is; úgy hogy meg nem-ismérhetnék mellyik Kereszten volt. De azt az Isten, choda-tétellel meg-mutatta, és minden gyanóságnak vége lőtt. Mert *Macarius* a' Jerusalemi Püspök, könyörgött az Istennek, es egy beteg aszszony' állatot illetett a' Keresztekkel. és midőn kettei semmit nem használhatott volna, mihelyen a' harmadikkal illette, leg-ottan meg-gyógyúlt a' beteg.

C

Tudom, hogy Sz. Ambrus[t], és Arany-szájú Sz. János[r], azt irják; hogy a' Krisztus Keresztét a' *Titulus*on ismérték-meg: de azt, *Rufinus*ból úgy kell érteni, hogy chak valamennyire ismérték-meg nem olly nyilván, hogy minden kételkedést ki-vött-volna az emberek szívéből: mert nem találták rea szegezve. de a' choda-tétel bizonyossá tőtte őket. *Paulinus* pedig azt-is irja[q]; hogy ugyan-akkor, egy holt férfiat-is támasztott-fel. Látván azt Sz. Ilona, és bizonyos lévén hogy fel-találta az üdvösséges Keresztet, azon helyen szép Egyházat épittetett: és aranyba foglalván eggyik részét a' Sz. Keresztnek, abban hadta, a' másikat pedig, a' fiának *Constantinus*nak vitte, és Romában a' *Constantinus*tól épittetett Sz. Keresztt Templomába helyheztette. A' Szegeket-is, mellyekkel Urunknak kezeit és lábait a' Kereszthez szegezték, a' Fiának vitte. Es attól-fogva *Constantinus* Chászár meg-parancholta, hogy senkit, büntetésül Keresztre ne akasztanának: hogy a' mi az előtt az embereknél gyalázát volt, tiszteségesség és dicsőségesség változnék. A' több tiszteletek-közzé számlálhatyuk pedig a' mái Sz. Innepet-is; mellyet, a' mint mondám, méltán rendelt az Anyaszentegyház.

D

Azt olvassuk a' Sz. Irásban [s]; hogy a' fel-fuvalkodott istentelen Amán, a' jámbor Isten-félő Mardokæus gyalázattyára, ötven könyöknyi magas Keresztet chináltatott: de viszsza-fordúlt a' koczka; és azon Amánnak, Mardokæusi, a' gyalázat-helyett, nagy tiszteséggel kellett illetni [b]; és a' gyalázatos akasztó-fára, ő-magát Amánt akasztották [c]. E' dolognak emlékezetire, hálá-adásból Innepet rendeltek a' Zsidók, hogy

x Lib. 1. Vitæ Constantini, c. 28.

y Epist. 5. ad Philippen.

t Orat. in Theodos.

r Hom. 84 in Ioan.

q Epi. 11 ad Severum.

s Esth. 5. 14. & 7. 9.

b Esth. 6. 10.

c Esth. 7. 10.

A

d Ecclus. 9. 22. Lib. 1 Cyrill. Hierosol. cap. 6.

azt eſztendő forgásában-is mindenkor bóchűletes tiſztelettel innepleneḱ [d]. Melly Innepről, *Iaſephus*-is emlékezik [c]. Miért nem tartanók tehát mi Kereſztyének Innepnek azt a' napot, mellyen meg-ſzűnt a' Kereſztnek gyalázattya (mivelhogy azt a' Kriſtuſnak, és az ő követőinek őrők gyalázattyára találták-volt a' Zsidók,) és a' Hiveknek nagy dichőségőkre és vigaſztalásokra változott? fő-képpen a' mái napon, a' Sz. Kereſztnek Meg-találásával, és Sz. Mihály havának tizen-negyedik napján azon Sz. Kereſztnek Fel-magaſztalásával; melyről másutt ſzóllok. Akkor-is, midőn Júdith aſszony Holofernesnek fejét vőtte, és az Iſraël népét nagy inségtől és veſzedelemtől meg-mentette, Innepet rendeltek [e]: *melly győzedelemnek Innep napja, a' Zsidóktól a' Sz. Napok ſza-mába vétetett, és tiſztelteteté.* Méltó volt tehát, a' Sz. Kereſzt Meg-találása napját-is a' Szent Napok-közzé ſzámlálni: hogy arról meg-emlekeznénk, hogy a' Sz. Kereſzt-által romlott-meg a' pokol-béli Holofernes feje, és országa; és meg-ſzabadúlt az őrők veſzedelemtől, nem egy Betúlia, vagy Judæa, hanem az egéſz Világ.

E Judith. 16. 31.

Vedd eſzedbe, hogy nem chak a' Kriſtus Szenvedését, és Halálát kell bőchűletes emlekezettel tiſztelnünk, hanem annak eſzközét-is, a' Sz. Kereſztet. Mert, nem történetből feſzítették Urunkat Kereſztre, hanem, el-tekéllett akaratból válaſztotta Oltárúl, a' leg-nagyobb áldozatnak, mellyel az Iſtent meg-engeſztelné: Lajtorjáúl, mellyen Országába menne: eſzközűl, mellyel az emberi nemzetet meg-ſzabaditaná: fegyverűl, mellyel a' poklot el-rontaná. Az-okáért, nékünk-is ajánlotta, hogy tiſztelnők és ſzeretnők. A' Kereſzt, a' leg-nagyobb áldozatnak Oltára vólt, *Meg-békéltetvén* (a' Kriſtus) *az ő Kereſztének vérével* (vagy a' Kereſzten ki-ontott Vérével,) *mind a' mellyek a' földön, 's mind a' mellyek Mennyekben vannak* [g]. A' Kereſzt, a' fel-menetelre-valo Lajtorja: mert a' Kriſtus, *Meg-alázta önnön-magát, engedelmes lévén mind a' halálig, a' Kereſztnek haláláig pedig* [h]: *Az-okáért, az Iſten-is fel-magaſztalta őtet.* Mert *a' Kriſtuſnak ſzenvednie kellett* a' Kereſzten, *és úgy menni-bé az ő dichőségébe* [i]. A' Kereſzt, a' ſzabaditáſra-valo eſzköz: mert a' Kriſtus békéltetett-meg minket *az Iſtennel, a' Kereſzt-által, meg-ölvén az ellenkezéſeket önnön-maga-által* [k]. A' Kereſzt, az Ördőgöt meg-győző fegyver: mert a' Kriſtus, *El-törölte a' végezéſnek kézi-irását, melly mi-ellenünk vólt, és azt el-vévte közzéből, fel-ſzegezvén azt a' Kereſztre: és meg-foſztván a' Fejedelemségeket, és a' Hatalmaſságokat bátorságoſſan által-vitte, nyilván győzedelmeſſen dichekedvén azoken önnön-maga-által* [l]. Azt írja *Origenes* [m]; hogy, a' Görög bőtű-ſzerént, imigyen olvashatnók az utólsó cikkelt: Győzedelmeſſen dichekedvén a' Kereſzt fája-által. és azt jelenti, hogy ketten vóltak a' Kereſzthez ſzegezve: a' Kriſtus, látható-képpen, jó akarattyából, kevés ideig; és az Ördőg, láthatatlanúl, kedve-ellen, és őrők gyalázattyára. És azt, Sz. Pál mondásával állattya: ki a' győzedelmes dichekedéſről emlekezvén, a' Kereſztet a' győzedelmes dichekedő Szekérhez haſonlíttya, mellyel a' Romaiak éltek, midőn nagy győzedelmet vőttek: melly Szekérnek felső réſzén, a' Kriſtus ől nagy dichőségben: az alsó réſzén, az Ördőg kőtve vonyattatik; kit, az ő gyalázattyára, és a' Kriſtus dichőségére, mindenek újjal mutogatnak.

B

g Col. 1. 20.

h Phil. 2. 8. i Luc. 24. 26. k Eph. 2. 16.

C

l Col. 2. 14. m Hom. 8. in Iaſue.

Currus triumphalis.

II. RÉSZE.

EZek-ellen ſok-képpen berzenkednek az Ujító atyafiak. És ELSŐBEN. Imigyen okoskodnak: A' Kereſzt, a' mi Üdvőzítőnknek fájdalmára, és gyalázattyára vólt: azért, a' Kriſtus ſzeretőinek inkább kell azt gyűlölni és útálni, hogy ſem ſzeretni és tiſztelni: mert bolond és iſtentelen fiúnak tartanók, a' ki ſzeretné és tiſztelné az Akaſztó-fát, melyre az attyát akaſztották.

D

Felelet: Ha a' Kereſzt, a' Kriſtuſnak chak fájdalmat és gyalázatot ſzerzett-vólna, gyűlőlhetnők, és útálhatnók; sőt nem-is kellenék arról emlekezni: de mivelhogy ſokkal nagyobb őrőmet és dichőséget ſzerzett; azért, hogy a' Kriſtus a' Kereſzt-által az Ördőgöt meg-győzte, és az Emberi nemzetet az őrők veſzedelemből ki-ſzabaditotta; melyről-valo őrőm és dichőség, az előbbi fájdalmat és gyalázatot tellyeſség-gel meg-emészti: illik ſzeretnünk, és tiſztelnünk. Hallyad mit beſzél Sz. Pál a' Dichőség-felől, mellyet a' Kereſzt ſzerzett Urunknak [n]: *Meg-alázta önnön-magát, engedelmes lévén mind a' halálig, a' Kereſztnek haláláig pedig. Az-okáért az Iſten-is fel-magaſztalta őtet, és nevet ajándékozott neki, melly minden név-fölött vagyon: hogy a' Jesus nevére minden Mennyeieknek, földiekneḱ, és föld-alatt-valóknak térdők meg-hajollyon.* Ninchen pedig ſemmi haſonlatoſság mi-közőttünk, és a' fel-akaſztatott Ember fia-közőtt. Mert, a' kik moſt fel-akaſztatnak, magok vétkeért, a' Bíráknak igaz ítéletők-ſzerént, ſzenvedik a' gyalázatos halált: a' vagy, ha vétkők ninchen-is, a' Törvény hozta fejőkre

n Phil. 2. 8.

a' ſententziát:

a' ſententziát: azért nincs abban ſemmi bőchűlletre-és ſzeretetre-való: fő-képpen, mint-hogy azokat akarattyok-ellen-is akaſztyák-fel, és ſemmit azzal az úndok halállal egyebet nem nyernek, hanem kínt és gyalázatot: De a' Kriſtuſt, nem vétkéért feſzítették-fel; ſem igaz Bíró halálra méltónak nem ítélte; sőt még a' hamis Bíró-is ſokſzor nyilván meg-vallotta, hogy ſemmi vétket ő-benne nem talált; és végtére, kezeit meg-moſván, azt mondotta [o]: *Ártatlan vagyok én ez igaznak vérétől; ti láſſátok.* Annak fölötte: Jó akarattyából adta magát kézbe, hogy az Attya parancholattyának engedne. egyeb-aránt könnyen meg-ſzabadúlhatott-vólna. Ki chak egy ſzavával-is, *Én vagyok* [p], minden ellenségit a' földhöz verte. A

[o] Mat. 27. 24

[p] Ioan. 18. 6.

Végezetre, a' Kriſtus aző halálával ſok jókat nyert, nékünk az örök bóldogságot, magának neve fel-magaſztalását. Ha valaki az Iſtenért, vagy Hazájáért, vagy Fejedelméhez-való hívségéért, vagy barátiért vitézűl meg-hal: az attyafiai, és baráti, nem chak bőchűlletteſſen emlekeznek felőle, hanem halálának eſzközit-is örömeſt meg-tartyák emlekezetre, és bőchűllik-is, mint hívségőknek és vitézségőknek bizonyos jeleit. Es ha valamelly fiú, tiſztelné a' fát, melyre az attya, nem maga vétkéért, hanem máſnak hamiſságáért és kegyetlenségéért fel-akaſztatott; nem vétkeznék, hanem mint kegyes és hála-adó fiu, dichéretes dolgot chelekednék: fő-képpen, ha azon faáltal, az attyának nagy dichősége következőtt-vólna; és a' fa, erőt nyert-vólna chodálatos és hatalmas dolgoknak végbe-vitelére, a mint a' Sz. Kereſztben láttyuk. Jóllehet azért iſtentelen embernek mondhatnók, a' ki a Kereſztet chak azért tiſztelné, hogy a' Kriſtus fájdalmának és halálának eſzköze vólt; de, a' ki úgy tiſzteli, mint a' Kriſtuſtól válaſztott eſzközt, mellyet maga Sz. Vérével meg-feſtett, hogy az-által nagy choda dolgok lennének, azt nem vádolhattyuk, ſem kárhoztathattyuk. Azért mondgya *Euthymius*: Minek-előtte a' Kriſtus a' Kereſztre fel-feſzíttetett, a' Kereſzt a' halálnak útálatos eſzköze vólt; és annak képe, jele vagy formája, gyalázatos és gyűlőlséges: de minek-utánna Kriſtus Urunkat reája ſzegezték, és az ő Vérével meg-ſzenteltetett, annak jele minden Hiveket meg-ſzentelvén, méltó bőchűlletre és ſzeretetre. B

Innét olvaſſuk a' régi hiſtoriákban; hogy a' Kereſztyének, igen kívántak valami réſzt a' Kriſtus Kereſztének fájából; vagy, ha annak ſzerét nem tehették, chak látni-is kívánták: melly a' Sz. Kereſztnek nagy bőchűlletit jelenti. Sz. *Cyrillus Jeroſolymitánus* azt irja [q]; hogy a' Kriſtus Kereſztének fájával, mellyet Jeruſálemben fel-találtak, az egéſz világ bé-tőlt: mert ſokan kértenek, és nyertenek-is abból valami kichiny réſzt. Sz. *Gregorius Nyſſénus* azt irja a' nénnyéről *Macrináról* [r]; hogy a' nyakán egy ezűſt Kereſztet viſelt, melyben a' Kriſtuſnak igaz Kereſzt fájából egy darabotska vólt. Sz. *Paulinus* azt irja *Severus*nak [s]; hogy nagy ajándék-gyanánt küld néki az igaz Kereſztből egy darabot, aranyba foglalva. *Evágrius* [t], és *Procopius* [u], azt írják; hogy a' Sz. Kereſztből egy darab vólt *Apameá*ban, mellyet a' nép látni kívánt, midőn a' *Perſák* ſzintén meg akarták a' Váraſt venni, mellyet ſok ideig meg-ſzállottak vólt: hogy látván az Úr Kereſztét, bátorságosban mennének a' halálra. Mellyet midőn a' Püſpők háromſzor-is meg-mutatott-vólna, fényes tűz tündöklött mellette; melly meg-világositotta ugyan, de meg nem égette: mellyet látván az ellenség, a' Várasalól el-ment, és a' Kereſztyének nagy veſzedelemtől meg-menekedtek. Ugyan-is, ha Szent Földnek mondatott a' hely, mellyen az Angyal állott [x]: mennyivel inkább Szentnek mondhattyuk a' Kereſztet, mellyen az Angyalok ſira a' mi üdvőſségünkért állott, és függőtt? Ha a' Sz. Pál kezkenőit és övedzőit tiſztelték a' Hívek, mikor a' betegekhez vitték, azért, hogy a' Sz. Pál teſtét illették [y]: miért nem tiſztelnők mi a' Kriſtus Vérével meg-feſtetett Kereſztet? Ha a' Szentségeket tiſztellyük, mint az Iſten Malaſztyának eſzközit: miért nem tiſztelnők a' Kereſztet, melly a' mi meg-ſzabadúlásunknak eſzköze vólt? Sz. Agoſton azt irja [z]; hogy az Agy-kaponya hegyéről hozatott ſzent földnél chodák lőttek *Africá*ban; mellyet, ő más Püſpőkkel el-álván, Imádság helyének rendelte: vallyon michoda tiſztelettel illette-vólna a' Kereſztet, melynek a' földét nagy bőchűlletben tartotta? Heábam dűhőskődnek tehát a' Pártos atyafiak, meg-égetvén, a' hol kaphattyák, a' Szent Kereſzt fáját: mert, ſem azt el nem fogyattyák, ſem a' Kereſztyénekkel a' Szent Kereſztnek tiſzteletit el nem hagyattyák, melynek tiſzteſségére, Ezer hat-ſzáz huſzon-két eſztendőben-is, Nagy-ſzombatban egy *Congregatio* fundáltatott, a' mái Napnak neve-alatt; melly, a' Hívek aitatoſságának gyarapodására, napon-ként öregbedik és erősődik. C

[q] Catech. 10. & 13.

[r] In Vita ejus.

[s] Epiſt. 12.

[t] Lib. 4. Hiſt. c. 26.

[u] Lib. 2. de Bell. Perſic.

[x] Exod. 3. 5. Iſa. 5. 16.

D

[y] Act. 19. 12.

[z] Lib. 22. Civit. cap. 8.

Másodszor; Imigyen okoskodnak az Újító atyafiak, a' Sz. Kereſztnek tiſztelé-

A ti-ellen : A' Kriſtus ellenségi örvendeztek az ő Kereſztén, és gyalázatos halálán, bánkodtak pedig dicsőséges fel-támadásán : a' Kriſtus baráti pedig, és ſzeretői, külömbet cselekedtek, bánkodván halálán és Kereſztén, vigadván pedig fel-támadásá-. : Tahát, a' kik a' Kereſztet ſzeretik és tiſztelik, nem a' Kriſtus barátit-követik, hanem az ő ellenségit. Felelet : Mi nem örvendezünk a' Kereſzt gyalázattyán, ſem hogy az halált ízerzett a' Kriſtuſnak; az-okáért nem vagyunk a' Kriſtus ellenségének követői, ſem azokhoz hasonlóknak nem ismérjük magunkat-: hanem azon vigadunk, és abban gyönyörködünk, hogy a' Kereſzt, a' mi édes Üdvözítőnknek tiſztelségére és dicsőségére következőtt, és nekünk-is sok haſznot ízerzett-. Igy azért, a' Kereſzt nem gyalázat; hanem, a' mint Sz. *Cyrillus* mondgya *, Korona. Egyébaránt, tudnak a' Kereſztyének-is a' ſzenvedő Kriſtus kinnyain ſzánakodni, és fájdalmit aitatos köny-hullatásokkal szokták elméjökben forgatni : melly nem ellenkedik a' Kereſzt haſznain-való örömmel.

a Catech. 13.

B HARMADSZOR; Imigyen okoskodnak : Ha méltó ſzeretetre és tiſztelettre a' Kereſzt, azért, hogy illette a' Kriſtuſnak ſzent Testét, vagy hogy az ő ſzenvedésének és halálának eſzközе volt : méltók léſznek a' Júdas ajaki-is, mellyek a' chókkal Urunk orczáját illették : és az iſtentelen ſzolga keze-is, ki Urunkat arczúl chapta-, mert az-is mind illette Urunkat, 's mind ſzenvedésének eſzközе volt. Mert, ſem a' Júdas ajaki, ſem a' ſzolga keze ő-magoktól vétket nem cselekedtek, hanem a' Júdas és a' ſzolga vétkeinek eſzközi voltak, mint a' Kereſzt a' Zidóké. Felelet : Nagy külömbség vagyon ezek-között : Mert a' Kereſzten, Urunk ő-maga válaſzotta és kedvellette, mint ártatlan dolgot, melly ſzolgált-is néki az emberek meg-váltásában : de a' Júdas ajakit, és a' hohérok kezeit nem kedvellette, mint gonosz dolgokat. Nékünk pedig e' dologban, chak azt kel ſzeretnünk, és tiſztelnünk, a' mit Urunk is ſzeretett és tiſztelt. Továbbá, a' Júdas ajaki, és a' hohérok kezei, nem chak eſzközi voltak a' Kriſtus ſzenvedésének, hanem az iſtentelen és gonosz-akaratú embereknek elevén részei és tagjai : az-okáért nem tiſztelhetni azokat, mint a' Kriſtus ſzenvedésének eſzközit, hanem-ha azokkal-eggyött az iſtentelen embereket is tiſztellyük. De a' Kereſzt, nem volt része, vagy tagja valamelly gonosz embernek, hanem magán-való dolog volt, természete-ſzerént ártatlan, melyhez ſemmi vétek nem fért. Ugyan azont mondom az Oſzlopról, melyhez Urunk kötőzteretett, midőn meg-oſtorozták; a' kötelekről, mellyekkel meg kötőzték; az Oſtorokról, vagy veſzszőkről, mellyekkel meg-verték; a' Tövisekről, mellyekkel meg-koronázták; a' Szegtkről, mellyekkel a' Kereſztre ſzegezték; a' Lándzáról, mellyel az oldalát meg-nyitották; és egyéb afféle eſzközökről, mellyek azon okból meg-érdemlik a' tiſztelетet; a' mint hogy tiſztelik-is a' Kereſztyének, a' hol találtatnak.

C NEGYEDSZER; Imigyen ellenkeznek : A' Pápiſták olly neveket adnak a' Kereſztnek, mellyek chak a' Kriſtushoz illenek : azért a' Kriſtuſt illetik boſzszúsággal, midőn az ő tulajdon tiſztelетit máſſal közlik; mint midőn a' Kereſzten, Mi reménségünknek, üdvösségünknek, és egyéb efféléknek nevezik. Felelet : Ezt merő gonosz akaratból, és, hogy Magyarúl ſzóllyák, tekéllетlenségből vetik ſzeműnkre : mert jól tudgyák, vagy tudniok kellene, miſhoda értelemmel mondgyák azt a' Kereſztyének, tudni illik, a' Kriſtus ſzenvedésére-nézve, mellyet a' Kereſzt példáz; vagy arra-nézve, a' ki a' Kereſzt-fán függőtt. Mint-ha azt mondanák : A' Kereſzt-fán függő Kriſtus a' mi reménségünk. Igy ſzoktuk módani : Meg-ittam a' pohárt, az-az, a' pohárban-való bort. Mint-hogy azért a' Kereſzten vólt a' mi reménségünk, üdvösségünk, orvoſságunk, azót mondgyuk a' Kereſztről-is. Igy mondotta Urunk Jeruſalemnek [b]: *Ha meg-iſmérted-vólna te-is, és fő-képpen ezen a napodon, mellyek a' te békeségedre vannak*-melly mondás, nem illik az értelem-nélkül-való kő-rakáshoz, hanem a' Jeruſalemnek értelmes lakóihoz. Szintén úgy, a' mivel mi nevezzük a' Sz. Kereſztet, nyilván-való dolog hogy nem illeti a' fát, melynek értelme ninchẽ, sẽ erreje ő-magától, hanẽ a' Kriſtuſt, ki azt a' Kereſzt-által cselekedte.

Metonymia.

b Luc. 19. 42.

Illyen módon érthettyük a' mit Sz. *Damaſcenus*nál olvaſunk; ki a' Kereſztet, Paradichom kúlchának nevezte [c]: mert az-által mehetni Paradichomba. És arról érthettyük, a' mit Iſaiásnál mondott az Atya-Iſten a' Kriſtuſnak, Eliacsim nevе alatt [d]: *És a' Dávid házа kúlchát a' vállára adom: és meg-nyitja, és nem léſzen a' ki bé-zárja; és bé-zárja, és nem léſzen a' ki fel-nyiſſa.* Melly mondáſt, Sz. János az ő Látásában-, nyilván a' Kriſtuſról magyarázott-: ki azt a' kúlchot akkor vötte vállára-, midőn a' Kereſzetet a' vállán ki-vitte, és midőn rajta-függőtt-. Meg-is mutatta-, hogy nem hiában vötte vállára, hanem-hogy azzal fel-nyitná a' Paradichomot-. Mert, midőn a' Kereſzt-fán függő tolvaj azon kérte-vólna, hogy meg-emlekezzék ő-rólа

c Lib. 4.

d Iſaiæ 22.

e Apoc. 3. 7.

midőn

midőn országába mégyen, azt felelte [f]: *Bizony mondom néked, ma velem lészesz a' Paradichomban.* Mint-ha azt mondotta-volna: Eddig bé volt zárva az ajtája; de már a' kúlchát a' vállamra vőttem: és nem ok-nélkűl, mert imé azt néked meg-nyitom. A

[f] Luc. 23. 43.

Innét vagyon, hogy a' Keresztyéneknek mindenkor nagy bizodalmok volt Isten-után a' Szent Keresztben. *Theodósius* Cháfzárról azt írja *Nicéphorus* [g]; hogy midőn, *Eugenius*-nevű *Tyrannus*fal meg akart harczolni, a' Hadnagyok azt tanátslották, hogy meg ne harczollyon, mert kevesed magával annyi fokaságnak ellene nem álhat. Kiknek a' Cháfzár azt felelte: Távúl légyen hogy azt chelekedgyük: az én táboromelőtt a' Keresztet mégyen; az ő seregit *Herculés* vezeti: és a' Keresztben vetvén bizodalmát, meg-vitt, és győzedelmessen járt. Az Őtődik Károly Cháfzár, *Tyrannus*nál, látván hogy a' Hadnagyinak meg-esett szívők, azért hogy kalaúzok nem volt: a' zászlót, mellyen a' Feszűlet Képe volt, kezébe vőtte, és azt mondotta: Ez léfzen a' mi kalaúzunk, a' Királyok Királya, a' Seregek Úra Istene: A' Keresztben tőndöklik fő-képpen az Anyaszentegyház dichősége. *Ioannes Austriacus*, Ezer őt-száz hetven-két esztendőben, *Naupactus*nál a' Törökökkel meg akarván harczolni, a' fő hajóra a' Feszűlet-képével-valo zászlót tétette, mellyet az Őtődik *Pius* Pápától vőtt-volt: és nagy diczalmat vőtt az ellenségen. Az *Anglusi Osvald* Király, a' mind *Béda* írja [h], midőn a' hitetlenek-ellen készűlt, a' harcz előtt egy Keresztet állatott fel, és az előtt minnyájan térdre esvén könyörgőttek: és úgy az ellenség-ellen győzedelmesekké lőttek. *Theodósius* Cháfzár, olly nagy bőchűlletben tartotta a' Sz. Keresztet jelét, hogy írott Törvénnyel-is meg-patancholta [i], hogy fenki azt a' földre ne írja, felábbal ne tapodgya. Kit valóban követett a' fia *Arcadius* Cháfzár: ki arany pénzre űttette a' Sz. Kereszt Képét, a' mint Sz. *Prosper* írta [k]. *Tiberius* Cháfzárról pedig azt írja *Paulus Diaconus* [l]; hogy palotájában, a' márvány-kő padimentomon Keresztet látott, és leg-ottan fel-vétette: méltatlannak mondván, hogy azt lábbal tapodgyák, a' mivel homlokúnkat és mellyőnket kell meg-jegyeznünk. Arany-száju Sz. János, a' közönséges *Processió*-előtt, ezűstből chinált Keresztet hordoztatott. És most-is szokás a' Keresztyén Anyaszentegyházban, hogy a' *Processió*-előtt Keresztet, vagy Keresztes zászlót hordozzanak: hogy arra nézvén a' Hívek, minden szűkségekben a' Kereszt-fán-függött Krístusnak érdemiben vessék reménségőket: melly reménség, gyakorta nagy Hasznot szerzett, a' mint majd meg-mutatom. B

h Lib. 3. Hist. Angl. c. 3.

i Lib. 1. Cod. tit. 8. l. Cunctos.

k Parte 2. cap. 34. de Promiss. et

l Lib. 18. Rerum Rom.

C

III. RESZE.

AZt olvasom Ezechiel Profétáról [m]; hogy egy Könyvet látott, melyben igen hasznos és üdvősséges dolgok voltak írva, belől és kivűl: tudni illik, siralmak, ének, és jaj. Melly könyv, példázta a' Sz. Keresztet: melyből, mint valami nyilván-valo könyvből, meg-tanúlhattyuk mind azokat, mellyek meg-rettentnek és szomorúlnak, s mind a' mellyek gyönyörködtetnek és vigáfztalnak. Mert, hajól elmélkedünk a' Krístus Keresztéről, reménségünk lehet az Istennek hozzánk-valo irgalmas jó-voltáról, és félhetünk-is az Igasságból származó büntetésnek súllyosságától: azt, hogy a' jóban gyarapodgynuk; ezt pedig, hogy a' bűnt meg-útállyuk, és el-távóztassuk. Reménségünk lehet a' Keresztből az Istennek irgalmasságában: mert semmitől úgy nem fél a' mi fő ellenségünk, az Ördög, mint a' Kereszttől, a' mint a' kőz példa-beszéd-is bizonyittya: Mert, midőn valakinek valamitől nagy és szokatlan félelmét akarjuk jelenteni, azt szoktuk mondani; Úgy fél tőle, mint az Ördög a' Kereszttől, kinek a' Kereszttől-valo félelmét sok históriákban olvassuk. D

m Ezech. 2. 10.

Sz. *Jeróbymus* azt írja Sz. *Hilarion*ról [n]; hogy, midőn az Ördög fölőtte igen kísértette, térdre esett, és homlokára a Keresztet vetette: melly fiskkal és a' Hitnek páncéllyával környül-vétetvén, halgatva erősben harczolt. Hasonlót ír Sz. *Athanasius*, Sz. Antalról, és *Severus*, Sz. Mártonról: kiről az-is írtak, hogy, midőn a' világi vitézségtől búcsút akart venni, és azt *Julianus* Cháfzár a' félelemnek tulajdonította, azt mondotta Sz. Márton a' Cháfzárnak: Én nem pűzzel vagy fiskkal, hanem a' Sz. Keresztnek jelével, az ellenségnek feregin bátorságosan által-mégyek.

n In vita Hilar.

Nem chak az Ördögök inchelkedés-ellen hasznos az Szent Kereszt, hanem a' mérges állatok-, és a' tefi nyavalyák-ellen-is. Azt írja *Theodorétus* Szent *Julianus*ról, és *Marianus*ról [o]; hogy a' Sz. Keresztet jelével, ifzonyú nagy Sárkányokat öltek meg. *Palladius* azt írja egy vén emberről [p]; hogy a' kútban *Aspis*-kígyót látván, Keresztet vetett a' kútra, és bátorságosan ivott a' vizében. *Victor Uticensis* azt írja [q]; hogy egy *Eugenius*-nevű Keresztyén Püspök, a' Szent Kereszt jelének erejével,

o In eorum Vitis.

p In Hist. Lausiaca cap. 2.

q Lib. 2. de Persecut. Vandal.

A

a' vaknak szemeit meg-világosította. Sz. Agoston pedig [c], *Sulpitius*, és egyebek sok betegségek-ellen valo erejéről emlekeznek az Sz. Keresztnek. A' többi-között, azt irja *Nicéphorus* [d], egy *Probinus*-nevü Orvosról, ki Pogányból Keresztyénné lött, és *Constantinus* Chászár udvarában lakott; hogy nagy betegségbe esett: és Szent Mihály Templomába ment egéssségéért könyörögni, és azt meg-nyerte. Ez a' Hitnek egyéb ágazatit hitte, de azt meg nem engedte, hogy a' Sz. Keresztet lött-vólna oka az üdvösségnek. Ebben meg-általkodván, meg-jelent néki Szent Mihály, és az oltáron-valo Keresztet mutatván, azt mondotta néki; hogy, mióltától-fogva a' Krisztus a' Keresztre szegeztetett, semmi úgy nem segéti az emberi nemzetet minden-féle nyavalyában, mint a' Sz. Kereszt jele. Mellyet halván az-után jobb értelemben vólt a' Sz. Keresztről.

c Lib. 22. Civit.

d Lib. 7. Hist. Eccles. 50.

De a' Szüzességnek virágját-is, sokan meg-óltalmazták a' Sz. Keresztjele által. *Palladius* azt irja *Hippolytus*ból egy régi Tanitóból; hogy egy Szüzet a' bordélyba vittek-vólt, hogy meg-szöplöztetnék: de a' Sz. Kereszt jele-által, makula-nélkül maradott. Sz. Agnest, a' Romai fő Tiszt-tartó bujaságra ingerlette. Kinek a' Szüz azt mondotta: Az én Jegyesem a' Krisztus, jelt tött az én orczámra, hogy senki más szerelmő-kivüle ne légyen. Az pedig a' jel, a' Szent Kereszt jele vólt; a' mint Sz. Ambrus irja. Sz. *Jerónymus*, arra inti a' Szüzeket; hogy minden kisértetőkben, a' Sz. Keresztjelével óltalmazzák magokat. *Demetrias* Szüznek pedig imigyen ir: Zárd-bé szivednek kamaráját, a' Kereszt jelével a' homlokodat gyakorta meg-erősítsed. *Eustochiumot* pedig arra inti, hogy minden indulására, a' kezével Keresztet vessen magára.

B

Sok egyéb jeles Hasznairól emlekezik Arany-száju Sz. János. A' többi-között, imigyen ir [e]: Ez a' Jel, mind a' régi időben, 's mind a' mienkben, a' bé-zárt ajtókat meg-nyitotta, a' méreg erejét el-óltotta, a' fene vadakat meg-tartóztatta, a' Kigyók mérges harapásit meg-gyógyitotta. Mert, ha a' pokol kapuit bé-rontotta, a' Meny-ország ajtaját meg-nyitotta, a' Paradichom bé-menetelét meg-újitotta, az Ördög inait le-vágta: nem choda ha a' dögleleres mérget, a' fene vadakat, és egyéb efféléket meg-győzött. Az-okáért ezt messed a' szivedre. Es: Senki ne szégyenlye a' mi üdvösségünknek Jelét és példáját, hanem, mint valami Koronát, úgy vig szivvel hordozzuk a' Krisztus Keresztét: mert, a' mik a' mi üdvösségünkre szükségesek és hasznosok, azzal mennek végbe. Midőn újonnan születünk, jelen vagyon az Ur Kereszte: midőn a' szent Eledellel tápláltatunk; midőn az Egyházi rendre felszenteltetünk, mindenőtt és mindenkor jelen vagyon a' győzedelmes Jel. Az-okáért, mind a' kamarákban, 's mind a' falokon, mind az ablakokon, 's mind a' homlokokon, és a' szíveken, nagy szorgalmatossan fel-irjuk a' Keresztet: mert az a' mi üdvösségünknek, és a' közönséges meg-szabadúlásnak, az Ur szelidségének, és alázatosságának jele. Es: Ezt a' te szivedre messed, és szeressed a' lelked üdvösségét. Mert e' Kereszt téritette-meg a' föld kerekségét, és meg-gyógyitotta: el-űzte a' tévelygést, viszsza hozta az igasságot: a' földet Meny-országgá tötte; az emberekből Angyalokat alkotott. Ez, az Ördögöt nem tetteneteisé tötte az embereknek, hanem útálatossá. Ezzel a' halál álommá változott: a' mik velünk ellenkeztek a' földre vettetnek, és meg-tapodtatnak.

C

e Hom. 55. in Matt. Tom. 2.

Sz. *Basilius* pedig azt irja [f]: Miólta predikáltatni kezdett a' Kereszt, a' Bálványok fútásra vötték dolgokat. Az-okáért, nem Bálványozók a' Keresztet tiszteloi, hanem a' Bálványozásnak ki-irtói. Ugy vagyon: mert most-is *Indiá*ban, *Chiná*ban, *Japoniá*ban, valahol a' Krisztus Hitinek plántálói a' Bálványoknak nyakokat szakasztyák, leg-ottan azok helyén Keresztet állatnak-fel jelül. Az Isten pedig azt gyakorta chodákkal-is meg-óltalmazza a' Pogányok dühösége-ellen, a' kik a' Keresztet le akarják rontani; a' mint egy-néhány példával meg-bizonyittya *Joannes de Roncalles* [g]. *Robertus de Monte* pedig, azt irja; hogy egy *Saracénus Sultán*nak, vagy Fejedelemnek, az annya, halála-előtt meg-jelentette a' fiának, hogy ő mindenkor Keresztyén hitben élt; és mint-hogy annál jobbat nem talált, abban akar meg-halni-is: és azon kérte, hogy halála-után, a' temetése helyén egy oszlopot emeltessen, és a' tetején Keresztet helyheztessen. A' Fejedelem meg-chelekedte: de a' *Saracénus*ok, itégykedvén a' Keresztyén névre és jelre, reárohantak, le akarván a' Keresztet szetni. De leg-ottan meg-büntette őket az Isten, és hirtelen meg-hóltak: egy Angyal pedig, láthatandó-képpen meg-jelenvén, a' Keresztet meg-óltalmazta. Azt irja *Vincentius* [h], hogy *Fridericus* Chászár idejében, ki az igaz Keresztyéneket igen üldözte, egy hitetlen ember a' Keresztet vizelletivel meg-undokította, és leg ot-

f Lib. 3. in Matth.

g Lib. 3. Par. tit. 3. cap. 30. fol. Mihi.

h Lib. 32. Histor.

tan le-

ran le-esett, és midőn azon rút dolgot más-is meg-akart probálni, az-is úgy járt.

Ezekből ki-tetszik, hogy nem chak azt a' Kereszret illik tiszteln̄ünk, melyre U-runkat szegezték, hanem annak képét-is; mivelhogy azt-is ő-maga az Isten, sok chodákkal fel-tiszteltte. Sz. *Jerónymus* azt irja [a]; hogy, midőn *Epidaurus*nál, a' tenger az ő határát által-hagta-vólna, úgy hogy a' Várast-is féltenék valami veszedelemtől: Sz. *Hilarion* a' tenger partyára három Kereszret irt. Midőn azért a' tenger áradni kezdett, mint-ha ugyan haragutt-vólna hogy tovább nem mehetett, mint egy nagy hegy feldagadott; de végre, engedvén a' Kereszt erejének, az habok egy-másban ütköztek, és el-oszloctak. *Béda*-is sok chodákról emlekezik, mellyek egy Fa-kereszt-által történtek; melly Kereszret Sz. *Oswáld* Király állatott-volt-fel [b]-arról fő-képpen, hogy a' Király kevesed magával, számlálhatatlan ellenséggel meg-vitt, és gyözedelmet vett rajta.

Mondanád: Ha minden Kereszret azért kell tiszteln̄i, hogy a' Krisztus Kereszten függött, minden Koporsókat-is tiszteln̄ünk kell: mert Urunkat Koporsóba tették; és abban több ideig feküt, hogy-sem a' Kereszten függött: és minden Szegeket, mert szegekkel által-szegezték; minden Tövisset, mert tövissel meg-koronázták; minden Jászolt, mert jászolba helyheztették, minden Oszlopot és Ostort, mert oszlophoz kötözték, és meg-ostorozták; minden Lánchát, mert lánchával az óldalát meg-nyitották, minden Hajót, mert hajóban ült, feküt, predikállott: végezetre, minden Földet, mert a' földön sokat járt: és sok egyéb effele dolgokat, arra-valo tekintetből, hogy azokat Urunk valami módon illette: sőt, a' mint *Claudius Taurinensis* mondotta, minden Szamárokat-is; mert Urunk szamáron ment Jerusalembe nagy dichőséggel [b].

Felelet: Minden Kereszret tiszteln̄ünk, mert minden Kereszt, példája, jele, és képe a' Kereszt-nek, mellyen a' Krisztus függött; sőt még a' Kereszten-függött Krisztus-nak-is: de a' koporsók, jászolok, szögek, &c. nem példái, jelei, és képei az el-temettetett, jászolba helyheztetett, által-szegezteteti Krisztusnak: sőt még a' koporsónak, jászolnak, szögeknek sem, mellyek a' Krisztust illették. Mert a' Kereszt-ek, chak azért léttek, hogy a' Krisztus Kereszt-ét példázzák; és azért annak példái, jelei és képei: de a' koporsók, jászolok, és egyéb afféle, nem a' végre léttek, és azért nem-is képek. Mert a' képhez, nem elég a' természetnek, vagy a' mesterségnek hasonlatossága, hanem az-is kivántatik, hogy egyiket a' másikhoz-képest, és annak követésére chinálly-ák, úgy hogy azt jegyezze, és példázza. Mert, a' mint Sz. Agoston jól mondotta, egyik tojás a' másikhoz hasonló; úgy-mint a' tyúk tojása, a' fogoly madár tojásához: de annak nem képe, mert nem abból ábrázoltatott-ki. Az-okáért minden Kereszret a' végre chinálnak, hogy a' Krisztus Kereszt-ét, és a' Kereszt-fán függött Krisztust példázzák, és a' Kereszttel egyébre nem élnek a' Kereszty-ének, hanem hogy a' Krisztus Kereszt-ét példázza: de a' koporsók, és egyéb afféle eszközök, nem a' végre léttek, hogy a' Krisztus koporsóját, vagy a' koporsóban helyheztetett Krisztust példázzák, hanem egyéb okokért; a' mint akár-ki-is tudhattya. De ha valaki a' végre chinálna jászolt, hogy a' Krisztus szűletését példázná; vagy oszlopot, hogy ostorazását jelentené: azokat tiszteln̄i hetné; mert akkor képek vólnának, és szent dolgokat példáznának, és minden Szent dolognak képe, méltó tiszteletre.

A' Szamárról tett Ellen-vetésre, azt felelem Sz. *Athanásius*sal, ha valaki más nem irta az ő nevét viselő könyvet [c]; hogy a' Krisztus, nem a' Szamár-által győzte-meg az Ördögöt, sem minket nem az-által szabadított-meg, hanem a' Kereszt-által. Az-okáért, ha az Ördög a' szamárt láttya, nem fél, sem rettég tőle; de a' Kereszttől fel, és el-fut előle: mi-is azért, nem a' szamárt tiszteljük, hanem a' Kereszret; mint-hogy Sz. Pál-is, nem a' Krisztus szamárában dichekedett, hanem az ő Kereszt-ében [d]: és a' szamárt, a' szamár-agyu Tévelygőknek engedgyük, hogy tiszteljék; a' mint hogy igen gyönyörködnek és dichekednek a' maga fejök találmányiban-is.

Kérdened: Mi az oka, hogy a' Kereszret Krisztus-nélkül-is irjuk, és tiszteljük; a' Jászolt pedig, és Oszlopot, a' Krisztus képe-nélkül nem tiszteljük. Felelet: Mert a' Kereszt, magán-is példázza a' meg-feszittetett Krisztust; de amazok, nem példázzák. Továbbá; Mert, a' mint mondám, a' Kereszttel egyébre nem élünk, fő-képpen, *Constantinus* Chászár parancholattya-után, ki meg-tiltotta a' Kereszt-re-valo fel-feszítést: de amazokkal, külömben-is élünk: úgy hogy, ha valaki valami irott, vagy faragott Oszlopot látna, nem könnyen tudhatná michoda oszlopot példázzon, *Trajánus*t-e, vagy *Adrianus*t? *Hercules*t-e, vagy valaki másét? de mihelyen magán valami Kereszret látunk, leg-ottan tudgyuk hogy a' Krisztus Kereszt-ét példázza; és nem azt, melyre a' Farao sütőjét akaszt-ották [e], vagy a' Hái város Királyát [f], vagy Amant [g], és az ő fiait [h], vagy a' tolvajokat, kiket Urunk-mellé függeszt-tettek [i]. Annak.

A

[a] In Vita S. Hilarionis.

[b] Lib. 3 Hist. Angl. c. 2.

B

[b] Mat. 21. 7.

C

[c] Lib. 99. ad Antiochum Principem, cap. 51.

D

[d] Gal. 6. 14.

[e] Gen. 41. 13.
[f] Jos. 8. 29.
[g] Eszt. 8. 7.
[h] Eszt. 9. 25. Jóan. 19. 32.

A

k Lib. 99. ex Augustino cap. 16.

fölötte, a' mint Sz. *Ágoston* mondgya [k], Mert midön azzal vádoltatunk, hogy a' fát imádgyuk, leg-ottan meg-bizonyithatyuk, hogy nem a' fát tiszteljyük, hanem a' Keresztképet. Mert, ha el-választhyuk, vagy el-vesszök az eggyik fát a' másiktól, azon fa marad, de mivelhogy nem példázza a Krisztus Keresztét, nem tisztelljyük. Melly dolog, az olajfa-ban, datolyában, és egyéb affele eszközökben nem könnyen lehetne. Végezetre, a' Kereszt jele, sok chodákat chelekeszik, mellyet az egyéb eszközökben nem látunk.

Vedd eszedbe, hogy fő-képpen Három chodálatos chelekedeti vannak a' Sz. Keresztnek. Hogy az Ördögöt meg-rettenti, és meg-futamtattya. II. Hogy a betegségeket meg-gyógyittya, és egyéb féle nyavalyákat-is el-kerget. III. Hogy a' melly dolgokra vettetik, vagy formáltatik, meg-szenteli. Az Elsőnek oka az, hogy mihelyen az Ördög a Keresztet látja, leg-ottan eszébe jut, hogy az által győzettetett-meg, és azért fél tőle; mint az eb-is, látván a' pálczát a' mellyel meg-ütötték, vagy halván a' viz nevét mellyel meg-forrózták, fel, és el-fut. Továbba, a' Sz. Keresztnek jele, imádsán-gyanánt vagyon, és a meg-feszittetett Krisztusnak jellel-valo segétségül-hívása. mivelhogy nem chak igekkel mohdatunk szóllani, ha nem szivvel-is vagy gondolattal, és jellel-is vagy chelekedettel; mint midön térdre esünk, kezeinket fel-emellyük, &c. Az-okáért, midön Keresztet vetünk az Ördög-ellen, a' Krisztus érdemit állattyuk eleibe, és az Istent segétségül hijuk ellene, a' Krisztus érdeme-által. Efféle chelekedet pedig, inkább származik a' belső hittől, reménységről, és áhitatosságról, hogy sem a' külső jelről: mint midön szóval imádkozván, valamit nyerünk az Istentől, inkább kell azt a' belső hitnek, és reménységnek tulajdonitanunk, hogy sem a' külső szózatnak. Igy tulajdonittyuk a' Sz. Keresztnek, a' betegségek orvoslását-is, és egyéb nyavalyáknak el-távoztatását. Mert, mikor a' betegre Keresztet vetünk, jellel a' Krisztus érdemit hijuk segétségül; ki a' Híveknek azt igérte, hogy a' mit hittel ő-tőle, vagy ő nevében kernek, meg-adatik nékik. Midőn pedig vizet, sót, és egyéb dolgokat meg-áldunk, vagy meg-szentelünk a' Sz. Keresztjelével azokat az Istennek ajánlyuk, azon kérvén, hogy azokat a' Krisztus érdemiért hasznosokká tegye nékünk; és azok-által, mint ő eszközi-által, segéljen bennünket. De ugyan az Isten rendeléséből-is, hasznos a' Sz. Kereszt jele. Mert némelly Zsidókról, és Pogányokról, azt olvassuk; hogy, noha nem volt igaz hitök a' Krisztusban, mindazáltal, a' Sz. Keresztjelével Ördögöket üztek; a' mint Sz. *Gregorius Nazianzenus* irja [l], a' Hittől-szakatt *Julianus* Chászárról; és Sz. Gergely Pápa, egy Zsidóról [m]: kiknek, nem az ő hitök futamtatta-meg az Ördögöt, hanem chak a' Szent Kereszt jele. Azért mondgya Sz. Agoston [n]: Nem choda hogy ezek a' Jelek használnak, midön a' jó Keresztyénektől léfznek: holott még akkor-is használnak, midön az idegenektől léfznek, kik nem adták nevöket e' vitézség-alá, de a' Fő Hadnagynak tiszteségére használnak. Midön pedig efféle Jeleknek nem engednek az Ördögök, az Istennek áll ellene titkos okból, midön úgy itéli méltónak és hasznosnak lenni. Mert egyéb-aránt, semmi-némű lelkek semmi-képpen ezeket a' Jeleket meg nem merik útálni; hanem, valahol látttyák, mindenütt rettegnek. Eddig Sz. Agoston.

B

C

[l] Orat. 2. in Julianum. [m] Lib. 2. Dialog. c. 7. [n] Lib. 83. qq. q. 79.

Az-is a' Sz. Keresztnek méltóságát jelenti, hogy még a' Pogányok-is bizonyságot tőttenek felőle. Azt irja *Ruffinus* [o]; hogy, midön *Theodosius* Chászár parancholattyából, a' Keresztyének Egyiptusban a' bálványok Templomit rontották, és a' Sz. Keresztet sok helyeken le-irták: a' Pogánok-is meg-vallották, hogy ő-nálok a' Keresztnek jele a' jövendő életet példázza: és hogy az attyoktól azt hallották, és tanúlták, hogy az ő Vallások, és Istени szolgálattyok addig fog-tartani, mig az a' Jel el-jő: az-az, mig a' Krisztus a' Kereszt-fán meg-hal, és halálával nékünk az örök életet meg-szerzi. *Sócrates* pedig azt irja [p]; hogy, midön a' *Serapis* Isten Templomát el-rontották, a' fondamentomában olly köveket találtak, mellyeken a' Sz. Kereszt jele volt fel metszve. De a' *Sybilla* Verssei-között-is azt olvassuk [q]: *O felix Lignum, do quo Deus ipse pependit*: Oh boldog Fa, mellyen ő-maga az Isten függött. Annak-okáért tisztellyük a' Sz. Keresztet minden bőchüllettel; de fő képpen azzal, hogy a' meg-feszült Krisztusnak nyomdokit kövessük. Mert, a' mint jól mondotta *Guericus Abbas* [r], azt kivánny a az igaz okoskodás, hogy a' meg-feszittetett Krisztusnak példáját kövessék erkölcsökben meg-igazulásokra, a' kik a' Keresztnek jelét a' homlokokra vetik oltalmokra. Mert úgy léfzünk réfzesek a' Kereszt-által nyert boldogságban: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isten, az ő Szent Fiának érdemiért.

Amen.

D

o Lib. 2. Hist. cap. 29.

p Lib. 5. c. 1.

q Lib. 6. Carminum Sybillinorum.

r Serm. 2. in Ramis Palmar.

A

UR MENYBE-MENETELE-NAPI EVANGELIOM,

SZ. MARKNAK XVI.

RÉSZEBEN. ℣. 14.

B

AZ időben: A' le-telepedett tizen-egy Tanítványinak meg-jelenék IÉSUS: és szemőkre hányá az ő hitlenségőket, és szívők keménységét; hogy azoknak, kik látták őtet hogy fel-támadott-vólna, nem hittek. És monda nékik: El-menvén az egész világra, predikállyátok az Evangéliomot minden teremtett-állatnak. A' ki hiszen, és meg-keresztelkedik, üdvözül: a' ki pedig nem hiszen, el-kárhozik. Azokat pedig, a' kik hisznek, ezek a' jelek követik: Az én nevemben Ördőgőket üznek-ki, új nyelvekkel szólnak; kígyókat vesznek-fel; és ha valami halálost isznak, nem árt nékik: a' betegekre kezőket teszik, és meg-gyógyúlnak. Az Ur JÉSUS pedig minek-utánna szólla nékik, fel-vétetéh menybe, és ül az istennek jobjára. Azok pedig el-menvén predikállának mindenütt, az Ur vélek eggyütt-munkálkodván, és a' beszédet meg-erőssitvén, követkőzendő jelekkel.

C

ELSŐ PREDIKATZIO.

MIdőn a' Židók Papiai, a' kegyetlen és istentelen Nikánor-ellen segétséget kértek a' kegyes és Fölséges Istentől, *Mindenek Urá*-nak nevezték [a]: és méltán; mert, *Mind a' miket akart, meg-chelekedett, menyben, a' földön, a' tengerben, és minden mélységekben* [b]. Ez, hogy a' mi Üdvözitő Kristusunk lőtt-légyen, ő-maga meg-jelentette, midőn azt mondotta [c]: *Adatott nékem minden hatalom menyben és a' földön.* mellyeken értsed a' közben-valo helyeket-is; a' mint Sz. Bernárd igen szépen elmélkedik felőle, mondván [d]: A' föld meg-ismérte az Urat: mert az ő szavának erejére, midőn nagy szóval azt kiáltotta [e], *Lázár jöj-ki*, a' negyed-napi és szagos halottat, elevenen és jó erőben elő adta. Meg-ismérte a' tenger: mert a' lábai-alatt meg-erőssődött; úgy hogy, nem külömben járna rajta mint a' száraz földön [f]. és az ő akarattya-szerént, a' halat elő adta, melynek szájában egy *Stater* vólt [g]. Meg-ismérte a' mélység, vagy a' pokol: melynek *Rézkapuit el-rontotta, és vas zárait el-törte* [h]; és abban meg-kőtőzte ama' telhetetlen vér-szopó Gyilkost; és *Meg-fosztotta a' Fejedelemségeket és Hatalmasságokat* [i], ki-hozván abból a' régi Sz. Atyáknak lelkőket, és bé-vivén az őrők bóldogságba; a mint Sz. *Anselmus* magyarázza. Az-okáért, chak szintén az vólt hátra, hogy az ég-is meg-ismérné; mellyet utólra hagyott. Mert, noha az ég-is meg-ismérte, midőn Szűletése-kor, *a' Mennyei seregnek sokasága dichéretet mondott az Istennek* [k]; Szenvedése-előtt, menyből Angyal jelent-meg, *bátorítván őtet* [l]; Szenvedése-kor, a' Nap meg-setétült [m]; Fel-támadása-kor, Angyal *szállott-le menyből, le-hengerítván a' követ a' kopersóról*, és Fel-támadását az aszszony-állatoknak meg jelentette [n]: mindazáltal azt mondhattyuk, hogy fő-képpen ma ismérte-meg az ég a' Kristust; midőn mindenek láttára *Fel-ment minden egek-fölibe, hogy mindeneket bé töltene* [o]. Es az Angyalok azt mondották [p]: *Ez a' JESUS a' ki fel-vétetett az égbe, úgy jő-el a' mint láttátok őtet az égbe menni.* Mellydichőséges Fel-menetelről, szóllokén-is

a 2. Mach. 14. 35.
b Psa. 134. 5.
c Matt. 28. 18.
d Serm. 2. de Ascens.
e Ioan. 11. 43.
f Mar. 6. 48.
D
g Mat. 17. 26.
h Ps. 106. 16.
i Coloss. 2. 15.
k Luc. 2. 13. 14.
l Luc. 22. 43.
m Mat. 27. 45.
n Mat. 28. 2.
o Eph. 4. 10.
p Act. 1. 11.

A

e' moſtani Predikatzióban, a' mindenek Urának tiſzteſségére, és miunyájunknak elő-menetelére;

I. Meg-mutatom, hogy haſonló vólt a' Kriſtus a' Sashoz.

II. Meg-bizonyitom, hogy kivendez-ainknek kell az ő Menybe-menetelén.

III. Szóllok Urunk Menybe-menetelének haſznairól.

ELSŐ RESZE.

[q] Ezech. 1. 10. EZekiel Próféta chodálatos látását, a' Négy lelkes állat-felől [q], ſok-képpen magyarázzák a' Doktorok, és ſzép lelki tanuságokat-is adnak abból: de közönségesben a' Négy Evangéliſtákról értik, kiknek iráſi eggyeznek azoknak az állatoknak tulajdonságival: és így, az Ember, Sz. Mátét példázta; ki az ő irását, Urunknak Emberi nemzésén kezdette-el: az Oroſzlány, Sz. Márkot; ki az ő Evangéliomát, a' Puſztában kiáltó ſzaván kezdette-el, melly tulajdona az oroſzlánnak: a' Borjú, Sz. Lukáchot; ki az ő irását, az Áldozaton kezdette-el, melyre leg-alkolmatosb állat a' borjú faj: a' Sas pedig, Sz. Jánoſt; ki a' többinél nemiemű-képpen fellyebb rőpülvén, Evangéliomát az Igének Iſtenségéről kezdette-el.

B

De mint-hogy a' Négy Evangeliſták iráſi, az egy Kriſtuſt adgyák előnkbe, mind a' Négy állatoknak haſonlatoſságit fel-találjuk ő-benne. Meg-teſtesülésében, Születésében, és nyájaskodásában, hoſonló vólt az Emberhez: Midőn *A' földön láttatott, és az emberekkel nyájaskodott* [r]. és; *Gyönyörködött az emberek fiaival lenni* [s]. azt kívánta, hogy *Minnyájan, a' kik munkálkodnak, és terhelve vannak, ő-hozzája menjenek, és meg-könnyebbíti őket* [t]. A' Puſztában pedig, haſonló vólt az Oroſzlányhoz; midőn a' negyven-napi böjt-után, a' pokol-béli Oroſzlány meg-kiſértette: de azt, el-kergette amaz Oroſzlány ordításal [u]; *Menny-el Sátan*: sőt a' kertben-is, midőn amaz egy ſzóval, *Én vagyok*, egy egész roppant ſereget a' földhöz vert [x]: de fő-képpen Fel-támadáſa-kor, midőn az Ördögnek minden hatalmát meg-rontotta, és annak vitézi-is, kik a' koporsót őrzőtték, meg-rettentek, *és lőttek mint a' hóltak* [y]. és úgy, *a' Júda nemzetségéből-valo Oroſzlány* [z], meg-győzte a' kőrül-járo Oroſzlánt, *ki mindenütt keres a' kit el-nyeljen* [a]. és talám azért olvaſtatya az Anyaſzentegyház, Urunknak fel-támadáſa napján a' Sz. Márk Evangéliomát. Kin-ſzenvedésében, és Halálában, haſonló vólt az áldozatra-valo Borjúhoz: mivelhogy akkor igen kedves áldozattá lőtt az Atya Iſten-előtt, minek-utánna az ő gyenge és drágalátos teſtéből lakodalmat ſzerzett-vólna a' Vég-vachorán [b]; mellyet példázott a' hizlalt Borjú, a' tékozló fiúnak keſzíttetett lakodalomban [c]. Borjú, mert, a' mint *Euthymius* irja, ſoha a' bűn igája meg nem-terhelte: Hizlalt pedig, mert minden Jóſzágos chelekedetnek kővérségével tellyes vólt; vagy, a' mint Sz. *Jeróxymus* irja, mert minden Penitentzia-tartóknak üdvőſségőkért áldoztatott-meg, kinek teſtével és vérével napon-ként élőnk [d].

C

Végezetre, a' mái dichőséges és chodálatos Menybe-menetelében, haſonló vólt a' Sashoz: mert mint a' Sas a' madarakat meg-haladgya, és fellyebb rőpül mindeneknél: azon-képpen, a' Kriſtuſnál ſenki fellyebb nem ment; úgy-mint, ki *Minden egek fölé be ment* [e]. Azt irja pedig *Alpharabius Aſtrologus*; hogy a' Nyólczadik ég olly meſzſze vagyon a' földtől, hogy, ha ember ſzűnetlen menne-is, nyólcz ezer eſztendeig alig érkeznék oda: annái pedig ſokkal fellyebb ment a' Kriſtus. Némelly *Aſtrologus*ok pedig azt irják, hogy a' Chillagos, vagy Nyólczadik ég a' földtől, Négy-ezerſzer, négy-ſzázſzor, hatvan-kilenczſzer-valo ezer, hét-ſzáz és huſzon-egy mély-földön vagyon. Az-okáért az Anyaſzentegyház, méltán nevezi chodálatos Menybe-menetelnek: mivelhogy a' Kriſtus, minden idegen eſzközök-nélkül, maga erejével, igen hamar ment minden egek fölibe; és azokat meg ſem rontotta, hanem dichőséges teſtével által-hatotta. Ez a' mi Sasunk, a' terméſzet-ſzerént-valo Sashoz ſok dolgokban haſonló vólt.

D

1. A' Sas, a' madarak Királya; és terméſzet-ſzerént-valo koronája vagyon a' Kriſtus, ſzőlötett Király [f], sőt *Királyok Királya*, fellyől-haladván az Angyalokat-is, és *az Iſten jobján ül* [g]; a' mint az Evangéliom mondgya. II. A' Sasnak, ſerény ſzemei vannak, és a' Napot hunyorgatás-nélkől nézi: a' Kriſtus, egyedől nézi maga erejével az Igaſságnak napját [h]; ki egyebekhez-képeſt, *Hozzá járúlhatatlan világoſságban lakik. Kit ſenki az emberek-közzől nem látott, de nem-is láthat* [i].

III. A' Sas, prædával él, erős orra és körmei lévén: a' Kriſtus neve [k], *Sietős ragadomanyokat ſiet tenni*; *ſieſt prædálni*: és, *Az erős fegyvereſt meg-győzvén, minden fegyverit el-vőtte a' melyekben bizott, és az ő ragadmányit el-oſztotta* [l]. Erős és hatalmas vólt pedig,

[r] Baruch. 3. 38
[s] Prov. 8. 31.
[t] Mat. 11. 28

[u] Mat. 4. 10.
[x] Ioan. 18. 6.

[y] Mat. 28. 4.
[z] Apoc. 5. 5.

[a] 1. Pet. 5. 8.

[b] Luc. 22. 19
[c] Luc. 15. 30.

[d] Hebr. 9. 13. & 10. 12. 14.

[e] Eph. 4. 10.

Halotrum.

[f] Mat. 2. 2.
[g] Mar. 16. 19

[h] Mal. 4. 2.
[i] 1. Tim. 6. 16. Ioan. 1. 18.

[k] Iſa. 8. 3.

[l] Col. 2. 15.

chelebe.

cselekedetben, és beszédben [l]: senki ollyakat nem cselekedhetvén, a' mint ő cselekedett [m]; sem úgy nem szólván, a' mint ő szóllott [n]. IV. A' Sas, a' fiait, mint fattyakat a' vén fészkéből, ha a' Napra nem nézhetnek: de ha reá néznek, fel-tartya, és röpülésre tanittya, sőt izgattya: a' Krisztus sem tartya igaz fiainak, kik a' földi dolgokban el-merülvén, a' mennyeiekre fel nem emelkednek elmélkedéssel; és azt mondgya nékik [o]: *Mennyetek-el tőlem átkozottak az örök tűzre: mert éheztem, és nem adtatok enni.* nagyobra bőchülvén a' földi ételt a' Mennyei jutalomnál. Az igaz fiait pedig, beszédével és példájával arra tanittya, hogy elméjekkel a' mennyei dolgokra emelkedgyenek.

V. A' Sas, míg a' fiai kichinyek, táplállya, és óltalmazza őket, mellettők forgolódván: de ha tollok kezd nevekedni, egy napra 's kettőre is el-mégyen tőlők. midőn pedig meg-vastagodnak, el-röpül tőlők, és arra kénszeríti, hogy magokra gondot viselljenek: a' Krisztus, három esztendeig szűnetlen a' Tanitványival volt; fel-támadván, néha-néha jelent-meg nékik, *szólván az Istennek országáról* [q]: hogy meg-kívántatná vélek, és meg-is probálná hitőket, és erejeket: végtére, ugyan el-távozott tőlők; izgatván őket, hogy az egész világon röpösvén, magoknak eledelt szerzenének a' lelkek prædájából. VI. A' Sas, noha magassan röpül, de szemeit fiairól el nem fordittya: a' Krisztus-is, fel-ment Menybe, de gond-viselésének szemeit Híveiről el nem fordittya, hanem *Velek vagyon minden nap világ végezetig* [r]. és, midőn Sz. Istvánt kővezték, *fenn-állót* [s], hogy meg-segétené. Sauluſnak pedig azt mondotta [t]: *Miért üldözöd engem?* noha a' Híveit üldözte.

VII. A' Sas, követ tészen a' fészkébe, hogy azzal meg-nyomtassa, és erősítesse: a' Krisztus, az ő Anyaszentegyházát olly erős kő-sziklán épitette, hogy *A' pokol kapui sem vésznek erőt rajta* [u]: és Pétert rendelte Fő gond-viselőjévé, kinek neve Kősziklát teszen; és azt mondotta néki [x]: *Én könyörgöttem éretted, hogy el ne fogyjon a' te Hited; és te valamikor meg-térvén, meg-erősítsed az atyádfiait*; mellyet mind világ végezetig cselekeszik. VIII. A' Sas tolla, egyéb madár tollat el-fogyar, és meg-emészt: a' Krisztus tudománya-is, az Evangéliom, minden bölcs Filosofusok tudományát meg-emészti, Sz. Pálnak mondása szerént [y]: *El-vészem a' bölcsek bölcsességét, és az okosnak okosságát meg-vetem. Hol vagyon a' bölcs? hol az írás-tudó? hol e világnak tudakozója? Nem bolondá tette-e az Isten e' világ bölcsességét?* tudni illik, a' Keresztyén-által, mellyet a' Pogányok bolondságnak alítottak.

IX. A' Sas, örökké ellensége a' Sárkánynak: a' Krisztus, a' Sátánnak, ki igazán pokol-béli Sárkány; kit a' Krisztus meg-is győzött [z]. De a' Hattyúnak-is ellensége a' Sas: mert, kivül szép feir tollai vannak ugyan, és gyenge pihei, de a' húsa kemény, és fekete: a' Krisztus-is, igen ellenek szóllott a' kép-mutatóknak, kik kivül szépek, belől útálatosok [a], és nem ok-nélkül: mert ő *Igasság* volt [b], és tettetés benne nem lehetett. X. A' Sas, noha a' madarak Királya; mindazáltal igen kegyes. és némelyek, a' kegyességet akarván példázni, a' Sast úgy irták, hogy más madárral egy fazékból evett: a' Krisztus olly kegyes volt, hogy mind a' Bűnösökkel és Publikanusokkal, 's mind a' kevély és irégy Farisæusokkal, gyakorta egyűtt evett. *Plutarchus* pedig azt irja; hogy a' *Lacedæmoniusok*, nem tudván a' dög-halálnak egyéb képpen élet venni, egy *Helena*-nevű szép leányzót akartak a' hamis isteneknek áldozni. Melly kegyetlen fel-mészárlástól, egy Sas mentette-meg, hirtelen az áldozó Páphoz röpülvén, és a' kardot kezéből ki-ragadván: a' Krisztus-is meg-szabaditotta az Aszszony állatot, kit a' Zsidók meg akartak kővezni [c]; a' vádolóit pedig, és hóhérit, szép módgyával meg-szégyenitette.

XI. A' Sas, nem gondol a' szidalommal: az-okáért némelyek, a' Sas mellé egy varjat irtak, melly mind kákogott, 's mind szárnyaival berzenkedett a' Sas-ellen: de a' Sas, sem tollát nem mozditotta, sem száját fel nem tátotta, és azzal, példázták a' szidalommal nem-gondoló embert. A' Krisztus-is, sok-képpen káromlották a' Zsidó varjak; hol *Zabálsinak, és Bor-issónak* mondván [d]; hol *Istenőnek* [e]; hol *Ördögösnek* [f], hol *Káromlónak* [g]: de *Midőn szidalmaztatnek, nem szidalmazott* [h]: sőt a' szidalmazókért könyörgött [i]. XII. A' Sas nak hálá-adásáról, szép példát ir *Grates Pergamenus*, és *Stesichorus* Poëta; Tizén-hat ember eggyütt aratott: eggyik hőzzülök vizért menvén, a' kútnál egy Sast talált, mellyet egy kigyó meg akart fojtani, által-tekeredvén rajta; és leg-ottan farkával a' kigyót ketté vágta, és a' Sast meg-szabaditván el-bocsátotta; a' vizet pedig a' társainak vitte, és mindeniknek innya adván, utólszor maga-is innya akart: de a' Sas hirtelen oda röpülvén, az edényt a' kezéből ki-ütötte. Chodálkozván azon az arató, mint-hogy meg-ismérte hogy az volt a'

kit ő

l Mat. 23. 3.
m Mat. 26. 39.
n Mat. 26. 42.
o Mat. 25. 41.
q Act. 1. 3.
B
r Mat. 28. 20.
s Act. 7. 55.
t Act. 9. 4.
u Mat. 16. 18.
x Luc. 22. 32.
y 1. Cor. 1. 19.
C
z Ioan. 12. 31.
a Matt. 6. 2. 5. 16. c. 7. 5. c. 15. 7. c. 22. 18. c. 23. Per totum. c. 24. 51. Luc. 12. 1. c. 13. 15.
b Ioan. 14. 6.
c Ioan. 8. 7.
D
d Mat. 11. 19.
e Ioan. 7. 12.
f Ioan. 8. 48.
g Mat. 26. 65.
h 1. Pet. 2. 23.
i Luc. 23. 34.

A

kit ő meg-szabaditott, szidalmazta mint háládatlant, ki a' jóért gonoszszal fizetett. Azonban a' tárjai, eggyől eggyig hanyattá esvén, meg-hóltak. És az araró ezébe vőtte, hogy a' víz mérges vólt; és hogy a' Sas jól tőtt véle, meg-hálálván a' jó-tétemént. A' Krisztus, annak-is örők boldogsággal fizet, a' ki leg-kissebb attyafiával jól tészen [k]: sőt *A' ki chak egy pohár hideg vizet ád-is, még a' Tanitvány nevében-is, el nem veszti jutalmát* [l]. Zakæusnak pedig, ki örömmel fogadta házába, azt mondotta [m]: *Ma lőtt üdvőssége e' háznak.* A' menyegzőn pedig, a' vizet borrá változtatta [n].

k Matt. 25. 34. 40
l Matt. 10. 42
m Luc. 19. 9
n Ioan. 2. 9.

Végezetre, a' Sas a' földre chak eledelért száll, és az-után az ég-felé röpüll: a' mi édes Üdvőzitőnk, egyébért a' földre nem jőtt, hanem eledelért. melyről azt mondotta [o]: *Az én ételem az, hogy annak akarattyát chelekedgyem a' ki engem küldött, hogy el-végezzem az ő dolgát*: Hogy pedig azért jőtt-légyen, azt-is nyilván meg-jelentette, mondván [p]: *Alá-szállottam Mennyből, nem hogy az én akaratomat chelekedgyem, hanem annak akarattyát a' ki engem küldött. Ez pedig annak akarattya a' ki küldött engem, az Atyának, hogy a' mit nékem adott, semmit abból el ne veszessek, hanem fel-támaszszam azt az utólsó napon.* Az-okáért, az Atya-Isten akarattya, és a' Krisztus eledele, a' mi Üdvősségünk vólt, és azért jőtt e' világra. Azt pedig véghez vivén, azt mondhatta [q]: *Ki-jőttem az Atyától, és e' világra jőttem: ismég el-hagyom e' világot, és az Atyához mégyek*, mellyet a' mái napon chodálatos-képpen vitt véghez. Erről régenten emlekezett Salomon, a' Sas példája alatt, midőn azt mondotta [r]: *Három dolog nehéz nékem, és a' negyediket tellyességgel nem tudom: A' Sas útát az égen, a' Kígyó útát a' kő-sziklán, a' Hajó útát a' tenger közepin, és a' Férfiu útát ifiuságában*; a' vagy, a' mint nemellyek a' Zsidó bőtű-szerént fordittyák, az Ifiú leányzóban. E' magyarázat-szerént, némelly túdós emberek azt mondgyák, hogy Salomon, Krisztus Urunknak Negy jeles dolgait akarta példázni: Meg-testesülését, e' Világon-való forgolódását, Fel-támadását, és Menybe-menetelét; mellyet Elsőben említett, a' Sas útához hasonlitván. Másodszor, Fel-támadását, a' kígyónak a' kő-sziklán-való útához hasonlitván: mivel a' pusztában fel-emeltetett Réz-kigyó-is őtet példázta [s]; és úgy jőtt-ki a' kő-koporsóból, hogy, sem fel nem nyitotta, sem valami nyomot, vagy jelt nem hagyott rajta. Harmadszor, a' Hajónak a' tenger közepin-való útához hasonlitván e' Világon-való forgolódását: mivelhogy az ő Anyaszentegyházát, e' világi háborúságokban úgy helyheztette, mint a' hajó szokott lenni a' tengeri habok közőtt; melly, noha ide's tova keményen hányattatik, mindazáltal el nem burittatik. Az Apostolokat-is a' hajóból hitta az ő hájójában-való evezésre, és igazgatásra, mint jó evezőket és kormányosokat. Utólszor, a' Férfiúnak ifiuságában, vagy az Ifiú leányzóban-való útához hasonlitván Meg-testesülését, és Születését; melly az ő Szent Annya szüzességének minden sérelme-nélkül lőtt.

B

q Ioan. 16. 28

Prov. 30. 18

s Num. 21. 9. Ioan. 3. 14.

C

Ezek olly nagy dolgok, hogy az emberi elme meg nem foghattya; és azért Salomon-is olly dolgokhoz hasonlitotta, mellyeknek végére nem mehetni, sem nyomokat fel nem találhatni. Mert, hogy chak a' máiról szóllyak, ki foghattya-meg, hogy Urunk, mindenek láttára, minden kűlső eszkőz-nélkől, a' földtől fel-emelkedvén minden egek-fölibe ment? Erről jövendölt régenten Dávid, mondván [t]: *Mondgyátok dicséretet az Istennek, ki fel-ment az egeknek egére Nap-keletre.* És Michæas [v]. *Fel-mégyen az utat-nyitó ő-előttök.* Sőt a' Moyses mondását-is erről érthettyük [x]: *Mint a' Sas rőpülésre izgatván a' fiait, és fölöttök röpösvén, ki-terjeszteve szárnyait.* Mert, noha Moyses, bőtű-szerént, az Izraël fiairól szóll, kiket az Isten Egyiptusból ki-hozván, és az Igéret földére vivén, chodálatos-képpen meg-óltalmazott (a' mint a' Sas az ő szárnyaival óltalmazza a' fiait, és árnyékot tart nékik:) mindazáltal, a' Sas hasonlatossága a' mái dologhoz-is illik; ki a' fiait röpülésre-is izgattya, fölöttök röpösvén. mivelhogy Urunk fel-menvén az égbe, mint a' Sas, Tanitványit arra izgatta, hogy utánna kivánkoznának, meg-útálván minden világi el-múlandó dolgokat; a' mint Sz. *Maximus* mondgyat.

t Psal. 67. 34.
v Mich. 2. 13.
x Deut. 32. 11

D

y Homil. 2. de Pentecoste.

II. RESZE.

Erről a' Krisztus Menybe-meneteléről, igen szépen elmélkednek a' Szent Atyák: kikkel azt mondhattyuk; hogy a' Krisztus dolgai közőtt leg-nagyobb; és az Urunk Innepi-közőtt, ollyá mint a' ragók-közőtt a' fő, és mint a' hegynek réfzei-közőtt annak teteje, úgy-mond Sz. *Epiphanius* [z]. Ki igen bánnya hogy sokan nem tudgyák nagy vólrát; holott nem chak a' Karáchon és Viz-keresztnapját haladgya-meg, hanem a' Húsvét és Pünkősd napját-is: mivelhogy tellyes örőm találtatik benne, mind

z Orat. de Assens.

a' Krisztus

a' Krisłushoz-, mind az Angyalokhoz-, mind a' bóldogság-béli Szentekhez-, 's mind e világi szarándokokhoz-képelt, a' kik a' Krisłust szeretik; és örvendeznek azon, hogy az Attyához mégyen. Ma, úgy-mond Sz. *Epiphanius*, Krisłus Urunk nagy örömmel vigadott, és az el-veszett Juhot, az emberi természetet, vállaira vévén bé-mutatta az Attyának [a]; és az ajándékért ajándékot nyert, a' Sz. Lelket, hogy azt nékünk adná. Ma, úgy-mond *Origenes* [b], a' mi Fő-papunk bé-ment a' Szent-helyre, az ő mennyei Szent Attyához, hogy meg-békeltetné őtet velünk, és esedezzék az ő-benne hivőkért.

Ma, úgy-mond Sz. Agoston [c], a' mi Sámsonunk el-vívén a' kapukat, a' Pokol és Halál birodalmát, a' Mennyei hegyek tetejére ment. Es másutt [d]: Ma, a' mi Jákóbunk, a' Keresztnek példájával meg-vévén e' világot, két sereggel diadalmasan viszsza-ment az Attyához. Es másutt [e]: Ma azt mondgyák egy-másnak az Angyalok [f]: *Kiknek ez a' ki Edomból jő, meg-festett ruhában Bozrából?* Ma, úgy-mond *Ruperius* [g], a' Meg-testesülésben, alá-ment a' Szűz méhébe mint ő kertébe: Halálában, és a' Poklokra szállásában, a' mirrát a' fű-szerszámokkal-eggyűtt le-aratta [h]: Fel-támadásában, lépés-mézet evett: Menybe-menetelében, bort 's tejet ivott.

Ma, úgy-mond Sz. *Jerónymus* [i], a' mi Dávidunk, Goliátot meg-ölvén, és bémenvén a' mennyei Jerusalembe, nagy örömmel és ének-szóval fogadtatik [k]. Az úgy-mond Sz. Bernárd [l], születésében chodálatos volt, predikállásában tanáts-adó, choda-tételiben Isten, szenvedésében erős, fel-támadásában a' következendő idő Attya, menybe-menetelében a' békéség fejedelme volt az örök bóldogsághan [m]. Ma, úgy-mond Sz. *Cyprianus* [n], a' mi Illyésünk a' forgó-szélben fel-ment az égbe [o]. Ma, úgy-mond Sz. Gergyel [p], a' mi Enokunk, ki az Urral járt, el-vitetett az Istentől, és nem láttatott [q]. Es ismég [r]: Ma a' mi Dávidunk prédát hozott Amalekből, es ajándékokat küldött az Israël Véneinek [s].

Ma, úgy-mond Arany-szájú Sz. János [t], mondotta Krisłusnak az Attya. *Ülly az én jobb-kezem felől* [u]. Ma, úgy-mond Sz. *Dionysius Areopagita* [x], a' Krisłusnak fel-nyityák az Angyalok a' Fejedelmekkel-eggyűtt a' kapukat, mint a' dichőség Királyának, a' hatalmas és erős Úrnak [y]. Ma, úgy-mond *Béda* [z], bé-vitetett a' szekrény az ő helyére [a]. Ma, úgy-mond *Cassiodórus*, mondgya Jákob, mivelhogy Jósef szűletett [b]: *Bocsássál engem, hogy térjek-viszsza házamba, és az én földemre.*

Ma, úgy-mond Sz. *Justinus Martyr* [c], az Óriás el-végezvén az ő útát a' leg-magasb égből, ismég a' leg-Felsőbb égbe szalad [d]. Ma, úgy-mond Sz. *Prosper* [e]: *Fel-ment a' Cherubinok felett, és röpölt: röpölt a' szelek szárnyain* [f]. Ma, úgy-mond Sz. Ambrús [g], *Mint a' Sas ingerlette az ő fiait a' röpülésre* [h]. Ma, úgy-mond Sz. Vincentius, *Fel mégyen az útat-nyitó-elől ők* [i]. Ma, úgy-mond az Anyaszentegyház [k], rendelte a' felyhőt szekerének, ki a' szelek szárnyain jár.

Végezetre, mi-is azt mondgyuk; hogy a' Sas, melyről Ezekiel azt írja [l], hogy *Nagy szárnyú és öreg* (mert mindeneknek Ura,) *hoszszú tagokkal* (mert minnyájan a' Hivek, a' világ kezdetitől-fogva mind végé-ig, ő tagjai,) *rakva tollakkal, és külömb-külömb szinnel* (mert sok külömb-külömb fele ajándéki, és rend béli személyi vannak;) *el-ment*; nem a' Libanus-, hanem az Olaj-fák hegyére, és *el-vitte ma a' Cedrus-fa velejét* (az Emberi természetnek leg-jobb részét az ő szent Testét;) nem Kánaán földére, hanem az Égbe; és az Attyának jobjára helyheztette: mellyen méltán örülhetünk. Mondaná valaki: Urunknak Menybe-menetelével, nagy jótol fosztattunk-meg, mert az ő testi jelen-léte, minden testi és lelki jókkal meg-gazdagíthatott-volna bennünket: azért, inkább bánkodnunk kell, hogy-sem örülnünk. Felelet: Urunknak testi jelen-létét bővségesen helyére hozta a' Sz. Lélek el-jövetele; és maga-is a' Krisłus, a' mit jelen-létével használt-volna, most sem múlattya-el: kinek e' földön fő-képpen Három tiszti volt; tudni illik, Meg-váltóé, Papé, és Királyé.

Ugy mint Meg-váltó, az Ördög rabságából, *Nem meg-veszendő aranyon vagy ezüstön váltott-ki, hanem az ő drágalatos Sz. Vérén* [m]. valóban *nagy árron* [n]. Ezt a' tisztet, nem gyakorolya ugyan többé a' Krisłus. Vérét ontván; *Mert azt egyszer cselekedte, mikor önnön-magát meg áldozta* [o]: de mindazáltal annak ereje meg-marad, és a' seb-helyeket most-is mutogatya az Attyának; és azoknak érdeme-által enyhíti haragját, hogy azon rabságra többé bennünket ne vessen. és azért ment menybe, [p]; *hogy jelen légyen most az Isten orczája előtt értünk.* Es azt-is rendelte; hogy az Anyaszentegyházban, azon áldozatot naponként gyakorolyák az ő szolgai, világ végéig; de vér ontás-nélkül. a' Sz. Misében; melyben nem új Váltságot vészünk's áldozunk a' bűnökért, hanem, a' Keresztfen-valo áldozatnak árrát és érdemét kapcholluk magunkhoz; a' mint a' Ke-

A

a Luc. 15. 5.
b In Levit. Hom. 9.
c De Civ. Dei. l. 18. c. 23.
d De Symbolo ad Catech. c. 6.
e Isa. 63. 1.
f Psal. 44. 5.
g Comm. in Cantic. l. 2. c. 5.

B

h Matth. 28. Marc. 16. Luc. 24. Joan. 20. 21.
i Tract. 6. in Psal. 95.
k Luc. 15. 32.
l Serm. de Assumpt.
m Isa. 9. 6.
Dionys. de Div. Nom. c. 4.
n Rupert. de Div. Offic. l. 2. c. 4.
o Gen. 5. 24.
p Hom. 39. in Evang.
q Gen. 5. 24.
r Hom. 36. in Evang.
s 1. Reg. 30. 26.

C

t Hom. 32. ad Christum ser. DXVII.
u Psal. 109. 1.
x De Cel. Hierarch. c. 7.
y Psal. 23. 8. 10.
z De Assumpt. 3. Reg. 8.
a Gen. 50. 25.
b Apol. 2.
c Psal. 18. 7.
d Parte 3. de Præstillman. cap. 31.
e Psal. 17. 11.
f De Assumpt.
g Deut. 32. 11.

D

h Mich. 5. 13.
i In Officio.
k Ezech. 17. 3.

m 1. Pet. 1. 18.
n 1. Cor. 6. 20.
o Heb. 7. 27.
p Heb. 9. 24.

A

reſztségben, és a' több Szentségekben, sőt minden Jó cheleked etben-is; noha egyikben bővségesben hogy-sem a' másikban.

A'mi a' Papot illeti, mivelhogy az, *Az emberekért rendeltetik, azokban a' mik az Istenhez tartoznak, hogy ajándékokat és áldozatokat mutassón-bé a' bűnökért* q: annak tiszti-ben, híven el-járt a' Krisſtus e' világon, mint *a' következendő jóknak Fő-papja* r: *nem a' bakok vagy borjúk vére-által, hanem a' tulajdon maga Vére-által, ment-bé egyszer a' Szent helybe, örök valóságot találván.* Most-is ő Fő-pap a' Sz. Misének áldozattyában, mert *örökké-való Pap a' Melkisédek rendi-ſzerént* s. Kinek Papságát, és áldozattyát, fel nem találjuk a' Szent Miſe-kivűl, melyben Kenyér- és Bor-ſzine-alatt áldozza a' Krisſtus önnön-magát, vér-ontás-nélkűl; noha az-is példáztatik, a'két ſzínnek magán-való meg-ſzentelésén és vételén. A'mi pedig a'Közben-járást illeti, melly a' Papnak másik tiszti, abban-is híven el-jár most-is a' Krisſtus, a' mint Sz. Pál t, és Sz. János u, jelentik.

A' mi, végezetre, a' Királyt illeti, kinek tiszti az, hogy az alatta-valókat bőlchen igazgaſſa, hogy az örök bóldogsághoz, úgy-mint fel-tőtt czéllyokhoz juthaſſanak: abban a' Krisſtus e' világon híven el-járt, ſzent Törvényével és parantsolattyával; és azért, ſokan Királynak nevezték x; és maga ſem tagadta. noha megmondotta. hogy az ő Orſzága nem e' világból-való y: mivelhogy az ő Törvénye, ſokkal jobb Orſzágra vezet. Ezt a' tiszteet, ſoha le nem téſzi: mert *az ő Orſzágának vége nem léſzen* z. Es Feje lévén az Anyaſzentegyháznak a, azt mind kűlső képpen igazgattya, a' Szentségek Sáfári-által; kik azokat ſzűnetlen ſzolgáltattyák, és az Iſten igéjét igazán predikállyák: 's mind belső-képpen, gyönyörűséges, de hatalmas inditásokkal izgatván minden igaſságra, és áitatoſságra. Ki végtére, ſzámot-is véſzen ſzolgaitól, meg-vizgálván ki mint élt girájával, és mindennek meg-hzet érdemeſzerént.

B

q Hebr. 5. 1.
r Hebr. 9. 11.
s Pſ. 109. 4. Hebr. 5. 6. & 7. 17.
t Rom. 8 34. Heb. 7. 25.
u 1. Joan. 2. 1.
x Iſai. 1. 47. 49. & 22. 13.
y Joan. 18. 36 37.
z Luc. 1. 33.
a Eph. 1. 22.

III. RESZE.

NInch azért ſemmi kárúnkra, Urunknak menybe-menetele: sőt nagy haſznúnkra vagyon; a' mint majd meg-mutatom: mivelhogy maga-is azt mondotta b, hogy haſznál nékűnk hogy el-mennyen. Elsőben: Az ő Menybe-menetelével, Hitűnket meg-erősítette. Mint-hogy *Bóldogok a' kik nem látnyák, és hiſznek* c; és mint-hogy *a' Hit a' reménlendő dolgoknak állattya* d, *és a' láthatatlanoknak bizonyitása*: mentől inkább valamit nem látunk, annál nagyobb arról-való hitűnk. Az-okáért, hogy az Anyaſzentegyház Hiti gyarapodnék, el-vétetett ő-tőle a' Vő-legény: sőt az Oltári-ſzentségben-is fedél-alatt vagyon véle: hogy annál nagyobb érdeme légyen, mentől inkább *fogságba viſzi értelmét a' Krisſtus engedelmére* e. Innét mondathatunk Abrahám fiainak; *ki hitt az Istennek, és ki-ment, nem tudván hová menne* f: mi pedig azt hiſzszük, a' mit nem látunk.

b Joan. 16. 7.
c 2. Cor. 10. 5.
d Hebr. 11. 1.
e 2. Cor. 10. 5.
f Hebr. 11. 8. Gen. 15. 3.

Masodszor: Meg-erősítette Reménségünket-is. Mert a' Krisſtus például adatott, hogy őtet, mint Fejűnket, kövesük: és, a' mint haſonlókká kell ő-hozzája lennünk a' Szenvedésben, úgy a' Fel-támadásban-is, és a' Menybe-menetelben, hogy a' példát éppen kövesük; és látván, hogy a' Krisſtus Teſte az egek-fölibe ment, remélljük, hogy a' mi teſtünk-is oda jút. Erről igen ſzépen ir Sz. *Leo* g: Bizonyára, úgymond, nagy és ki-mondhatatlan okok vólt a' Tanitványoknak az örömre, midőn a' Szent ſokaság láttára, minden Mennyei teremtett-állatoknak méltósága-fölött, az Emberi nemzet természete fel-ment, meg-haladván az Angyali karokat, és az Arkangyalok magaſsága-fölibe emeltetvén. Az-okáért, mivelhogy a' Krisſtus Fel-menetele, a' mi fel-vitelünk; és a' hová a' Főnek dichősége elől-ment, oda hivattatik az egész Teſtnek reménsége-is: méltó örvendezéſekkel vigadgyunk ſzerelmes Atyánk-fiai, és áitatos hála-adáſſal őrűllyünk. Mert ma, nem chak a' Paradichom Uraságában erősődtünk-meg, hanem a' Krisſtus-által Meny-orſzába-is fel-mentünk: és ſokkal nagyobbakat nyertünk a' Krisſtuſnak ki-mondhatatlan kegyelme-által, hogy-ſem az Ördög irégysége-által el-veſztettünk-vólt. Mert a' kiket a' mérges ellenség, az első lakó-helynek bóldog állapattyából ki-vetett, azokat az Iſten Fia, úgy-mint egy teſt-bélieket, az Atyának jóbjára helyheztette. Ezt jelentette Urunk-is, mondván h: *Ha el-megyek, és helyt készítek nékteк: ismég el jövök, és magamhoz véſzlek titeket: hogy a' hol én vagyok, ti-is ott legyetek.* Az Első Adám alá-ſzálván, útat nyitott a' halálra, melly az-előtt bé-zárva vólt: a' Máſik Adám pedig fel-menvén, meg-nyitotta az Élet útát, melly bé-téve vólt: *Mert az mint Adámban, minnyájan meg-halnak, úgy a' Krisſtusban is minnyájan meg-elevenittetnek* i.

g Serm. 1. de Aſcenſ.
h Joan. 14. 3.
i 1. Cor. 15. 22.

D

Neha

Néha a' hó úgy bé-burittya az útakat, hogy az úton-járók el nem mehetvén, kételenül a' vendég-fogadóban várakoznak; míg valaki, jol tudván az útat, nyomot chinál, mellyet a' többi-is követhetnek. Az Örök élet útát, a' bűn úgy bé-gátolta volt, hogy semmi emberi nyom azon nem látzatott; míg nem a' Krisztus meg-nyitotta: a' mint a' Szövetség székrénye, elől-menvén, útat nyitot az Izraël fiainak a' Jordánon [x], hogy bé-mehetnének az Ígéret földére. Innét vagyon, hogy Urunknak menybe-menetele-után, Sz. János Székeket látott Meny-országban [y], mert akkor engedtetett-meg a' Szenteknek, hogy ott Székekre üllyenek. És talám azért nem olvassuk, hogy se a' Moyses Sátorának, se a' Salomon Templomának belső Szent helyében, Székek lőttek volna: annak pedig a' Templomnak, melyről Ezekiel emlékezik [z], leg-szentségesb helyén, sok Székek voltak, az-az, hatvan-hat; a' mint némelly magyarázzák [a]. Mert a' Moyses és Salomon Sanctuariomában, üresen maradtak-volna a' Székek: holott abba egyedül a' Fő-Pap ment esztendőben egyszer [b], és azzal jelentetett, hogy akkor a' Boldogságba senki nem mehetett, nem hogy üllethetett-volna. De mint-hogy a' Krisztus Szenvedése-által, a' Boldogság útya meg-nyilt: a' Krisztus Anyaszentegyházát példázó Sancta Sanctorumban, Ezekiel Székeket látott, hogy azokon üljenek a' kik üdvözülnek.

Holott vedd eszedbe; hogy az Angyalok-felől, nem olvassuk hogy üljenek Meny-országban, hanem hogy állanak [c]; az Istenről pedig, és az Emberről, azt olvassuk hogy üljnek: hogy meg-értenők, mennyivel haladnak-fellyül méltósággal az emberek az Angyalokat, az Isten Fiának meg-testesüléséért; ki *Nem az Angyalok természetét vette-fel, hanem az Ábrahám magvát* [d]. Az-okáért *Lucifer*, ülni akarván, az égben nem maradhatott. Az Apostoloknak pedig üléstt ígért Urunk [e], sőt egyebeknek-is, mondván [f]: *A' ki győzedelmes leszen, egygyütt ültetem velem az én Királyi székembe.* Melly Ülésről Sz. Pál-is emlékezik, és a' Krisztus érdemének tulajdonittya [g]: Adám a' Kigyó chalárdsága-által, az Isteni hasonlatosságnak méltóságát méltatlanúl meg-kívánván, nem chak ki-rekesztetett Paradichomból; de, hogy visszza se mehetne, *a' Paradichom-eleibe* az Isten *Kerubint helyheztetett, és tűzes s két-élű kardot* [h]: hogy az Adám maradéki eszökbe vennék, hogy kőlőmben oda nem mehetnek, hanem ha valaki a' tűzet meg-óltván, a' fegyvert meg-tompitván, és az Angyalt meg-engesztelvén, útat nyitna.

Ki-rekesztetett az ember a' bűn-miatt a' Mennyei Paradichomból-is, és az Isten tűzzel 's fegyverrel fenyegette, mondván [i]: *Ha meg nem tértök, fegyverét ki-vonnya, azt meg-vonta, és el-készítette azt. Es abban a' halál szerszámit készítette, és a' nyilait égőkké chinálta.* Es [k]: *Tűz gyuladott haragomban: kivül a' fegyver pusztittya őket. Ha meg-élesitem kardomat mint a' villámást, a' kardom bűst emészt.* De a' másik Adám, Isten Fia, Emberi testet vőtt-fel; azon Kigyóval meg-harczolt, és a' Kereszttel meg-routván annak fejét, a' Kérubin vigyázó őrizetiben véget vetett: a' tűzet, Vérével és könyhullatásával meg-óltván; a' fegyver élit pedig meg-tompitván, testének sok sebeivel; és az Angyalt meg-engesztelvén azzal, hogy az el-esett Angyalok üres székeit bé-töltötte: sőt az Istent-is meg-engesztelvén, kit az ember méltatlanúl meg-bántott volt, többet hívén az Ördögnek, hogy sem Istenének.

Midőn a' Fejedelem, és a' nép, valami egyenetlenség-után meg akarnak békélleni: egy-máshoz követeket küldnek; és a' kik a' Fejedelem-ellen vétettek, bochánatot kérnek. Az emberi nemzet, el-pártolván az ő természet-szerént-való Királyától, az Istentől, annak ellenségét, az Ördögöt, követte: de meg-ismérvén nyomorúságát, az Istenhez kiáltotte, a' mint a' Próféták kivánságiból ki-tetszik [l]. Az Isten pedig megszánván az embert, követül az ő eggyetlen-egy Fiát küldötte hozzája: ki az Attya parancholatit eleibe adta, a' békeség módgyát meg-jelentette; és hogy annak eleget tehetnének, erőt és segétséget szerzett nékik: úgy hogy a' békeség végbe ment, és az Isten meg-engesztelteteett. A' Krisztusban pedig, a' jo követ tulajdonsági tekélletessen meg-voltak: Mert, 1. Nem tolmách-által, hanem ő-maga szóllott. 2. Mindenekben tudós volt. 3. Mindenekre hatalma és szabadsága volt [m]: és valamit végezett, helyén maradott. 4. Mint-hogy a' békeség-szerzésben, hogy állandó légyen, zálogokat szoktak adni: a' Krisztus a' mái napon, a' mi Testünket zálogúl vitte Menybe az Attyához; és menyből, tized nap-múlva, a' Sz. Lelket küldötte hozzánk zálogúl, mellyel igen erősödhetik a' mi reménségünk.

Harmadszor: A' Szeretet-is nevekedik a' Krisztus Menybe-menetelével: I. Abból, hogy olly nagy dolgot chelekedett azzal velünk, természetünket minden terétett-állat fölíben helyheztetvén, hogy minden szeretetünket magának foglalhattya. Az-előtt, az

x Exod. 33. 14. 15.
y Hebr. 9. 24.
z Ezech. 40.
a Ezech. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48.
b Hebr. 9. 7.
c Isa. 6. 2. Dan. 7. 10. Psal. 12. 13.
d Hebr. 2. 16.
e Mat. 19. 28. Luc. 22. 30.
f Apoc. 3. 21.
g Ephes. 2. 6.
h Gen. 3. 24.
i Ps. 7. 13.
k Deut. 32. 22. 41. 42.
l Isa. 45. 8. 64. 1. Ps. 143. 5.
m Mat. 11. 27. 28. 28. 18. Omnipotentia.

A

Angyal volt nagyobb méltóságban [b]; úgy-mint, 1. Halhatatlan Lélek: az ember pedig, halando testtel környül-vétetett. 2. Mindenkor látta az Istennek orczáját az Angyal [c]: melyet senki az emberek közzül e'világon nem látott [d]. 3. O'jobban és dicsőségben álhatatos volt: az ember pedig, *Soha az ő állapatában nem marad* [e]: azért, a'ki magát fenn-állani állítya, *meg-lássa hogy el ne essék* [f]: de a'Kristus-által, meg-haladta az ember az Angyalt, mivelhogy minden Angyalok-főlibe helyheztetett: és az Angyal a'szolgái állapatban maradott, ez ember pedig a'Kristus atyafiává lévén, Isten fiává lőtt: azért az Angyalok imádgyák az emberi természetet a'Kristusban [g]: de nem engedik hogy az ember őket imádgya [h].

b Pf. 8. 6.
c Mat. 18. 10. d Ioan. 1. 18.
e Iob. 14. 2. f 1. Cor. 10. 12.
g Heb. 1. 6. h Apoc. 19. 10. Erk. 22. 9.

II. Abból öregbűlt mi-bennünkа' Szeretet a Kristus Menybe-menetelével; hogy a'Sz. Lelket hozzánk küldötte. *A'szeretet pedig, a'Sz. Lélek által ontatott a'mi szívünkbe* [i]; hogy az Istent ő-magáért szeressük, felebarátunkat pedig az Istenért. Nem ok-nélkül mondhattyuk azért, hogy többet használt neminémű-képpen a'Kristus el-menetele, hogy-sem velünk létele: mint a'jó gond-viselő Atya, többet használ fiának távúl-létével, kereskedvén, vagy Udvarnál szolgálván, hogy sem hon-létével, vélek nyájaskodván. Bizony az Apostolok Urunknak el-menetele-után, sokkal bátorságosbak vóltak, sokkal többet munkálkodtak, és az egész világon több gyümölcsöt hoztak, hogy-sem a'mig vélek nyájaskodott. Ugyan abból származott, a'számtalan *Mártyr*oknak meg-győzhetetlen erejek, és békeséges-türések minden háboruságokban: a'Szent *Confessor*oknak meg-mondhatatlan serénységök, a'vigyázásban, és testnek sanyargatásában: a'Szent Szűzeknek drágalátos kívánságok, a'tisztaságnak meg-óltalmazásában, és a'testi gyönyörűségnek meg-útálásában.

B

i Col. 3. 1. k Matt. 6. 21.

III. Abból-is nevekedett a'Szeretet; hogy a'Kristus Menybe menvén, minden kívánságunkat utánna vonta: hogy meg-útálván a'földi dolgokat, elménkben-is a'Mennyei dolgokat forgassuk; és akaratunkal-is azokat kívánnyuk, és szeressük; és cselekedetinket-is azokra igazgassuk: egy szóval, *Az oda-fel-valókat keressük, a hol a'Kristus vagyon az Istennek jobján ülvén, az oda-fel-valókról elmélkedgyünk, nem a'földiekről* [i]; hogy, *a'hol a'mi kincsünk vagyon*, (a'Kristus,) *ott légyen a'szívünk-is* [k]. és azt mondgyuk az Anyaszentegyházzal az Atya-Istennek: Kérünk Főlséges Isten, hogy a'kik hiszszük, hogy a'te eggyetlen-egy Fiad e'mái napon Mennyekbe ment; mi-is elménkel Mennyekben lakjunk, és a'mi nyájaskodásunk Mennyekben légyen, hogy mi-is oda juthassunk.

C

Negyedszer: Használ az Alázatosságnak meg-szerzésére. A'mi szívünk, hasonló a'tűzhöz, melly nagy sebessen fel-siet: mivelhogy az Isten a'végre teremtette az embert, hogy a'leg-nagyobbés méltóságosb dolgot kívánnya, és keresse; tudni illik, az örök Boldogságot; mellyet meg-nyervén, neminémű-képpen hasonló lenne az Istenhez. De annak a'méltóságnak, és Isteni hasonlatosságnak, ídétlen, és éretlen kívánságával, meg-chalta és meg-ejtette őtet az Ördög, azt igérvén [l], hogy, ha a'meg-tiltott gyümölchben ennék, hasonló lenne az Istenhez: a'mint hogy ő-maga is abban botlott-vólt-meg, és igen nagyot esett [m]. Arra azért a'méltóságra, más útat kellett keresni, és más Kalaúzt követni: azt, tudni illik, a'ki Útnak nevezte magát az igáz életre [n]; és nyilván mondotta, hogy, *A'ki őtet követi, nem jár setétségben* [o]. Ez, a'mái nap fel-ment az égbe, és nékünk útat nyitott, és mutatott. De minek-előtte fel-ment, alá szállott, meg-alázta magát [p]: jelentvén, hogy a'fel-menetelre-való út, az Alázatosság. Egy-néhány garádichot találunk pedig, a'mellyeken Urunk alá-szállott; és midőn a'leg-alsóra jutott, az-után magaszaltatott-fel.

l Gen. 3. 5. m Isa. 14. 13. 14. n Ioan. 14. 6. o Ioan. 8. 12. p Phil. 2. 8.

D

I. Magas Meny-országból, a'Szűz Máriának méhébe szállott, midőn *az Igeteste lett* [q]; melly tulajdon helye az embernek. Ebben úgy követtyük, ha meg-gondollyuk hogy csak emberek vagyunk: és meg-vallyuk Abrahámmal [r], hogy *Por és hamu* állapatunk; és semmi okunk ninch a'kevélységre. mert, *Mit kevélykedik a'föld és a'hamu* [s]?

q Ioan. 1. 14. r Gen. 18. 27. s Eccl. 10. 9.

II. A'Szűz méhéből, az istállóba, melly az oktalan-állatok helye. Azért mondotta Dávid-által [t]: *En féreg vagyok, és nem ember.* Es [u]: *Mint a'barom olyanná lettem előtted.* Ebben követtyük, meg-gondolván [x], hogy *Az ember midőn tisztelettben volt, nem értette: hasonlíttatott az észtelen barmokhoz, és hasonló lett azokhoz*: tudni illik, a'mérges nyelvért, az alpishoz [y], a'szemtelenségért, az ebhez [z], a'kegyetlenségért, az oroszlányhoz [a], az álnokságért, a'rókához [b].

t Pf. 21. 7. u Pf. 72. 23. x Pf. 48. 21. y Pf. 13. 3. z Prov. 26. 11. a Pf. 16. 12. b Luc. 13. 32.

III. Az istállóból a'Kereszt-fára; melly a'tolvajok és gonosz-tévők helye. Mert *a'bűnösök közzé számláltatott* [c]. Ebben követed, ha meg-gondolod, hogy, *Ha kapás* (vagy akár-mi gonosz-tévőt) *lustál, vele futottál, és a'ház-asság-rontók-*

c Mc. 15. 28.

kal volt részed [d]. Lopó, a'ki az Isten dicsőségét, mellyet másnak nem ád [e], magának tulajdonittya; parázna, a' ki a' világgal tartya barátságát [f], és az Istentől elpártol. IV. A' Keresztről a' koporsóba; melly a' hóltak helye. Mert *a' Bűnnek meghólt egyszer* [g]. Ebben követed, ha meg-gondolod, hogy a' bűnnel lekedet meg-ölöd [h]. V. A' *Limbus*ba szállott; melly a' kárhozott lelkek helyéhez közel volt, jóllehet nem úgy szállott oda, mint adós, vagy fogoly, hanem mint Szabaditó; ki az ő *Testamentomának Vére-által ki-bocsátotta foglyait a' veremből, melyben víz nem volt* [i]. Ebben követtyük, ha jól meg-gondollyuk, hogy a' bűn-által egyebet a' pokolnál nem érdemlettünk.

Nem lévén hová szállana alább a' Krisus, olly igen fel-magasztaltatott, hogy sellyebb sem lehetett, tudni illik, az ő Mennyei Sz. Attyának jobjára: példát adván nékünk, hogy mentől inkább lehet, *Meg-alázzuk magunkat az Istennek hatalmas kezealatt, hogy fel-magasztaljon bennünket a' meg látogatásnak idején* [k]. Mellyet valóban megcselekeszünk, ha azt mondhattyuk Dávidd al [l]: *Uram, nem fuvalkodott-fel az én szivem, sem a' szemeim fel nem emelkedtek*: az-az, sem belső indúlattal, sem külső jellel kevélységbe nem estem. Ki nyilván tudta az Alázatosságnak, úgy-mint minden Jószágos cselekedet fondamentomának, jeles és bővséges gyümölcsét, mondván [m]: *Az Isten az alázatosok imádságára nézett, és meg nem útálta azok kívánságát.* Es [n]: *Az Ur a' kisdedeknek meg-őrizője.* Es [o]: *Felséges az Ur, és az alázatosokat nézi, és a' magasságokat távúl megismeri.* Es [p]: *Az alázatos-lelkűeket meg-segéti az Ur.* Es [q]: *Az alázatos népet meg-szabadittya.* és *a' kevélyek szemeit meg alázza.* Es [r]: *Kicsoda mint a' mi Urunk Istenünk, ki magasságban lakik, és az alázatosokat nézi a' menyben és a' földön?* Nagy haszna vagyon tehát az Alázatosságnak. Arra pedig a' Krisus Menybe-menetele tanit; a' mint szépen előnkbe adgya Sz. Pál, mondván [s]: *Fel-menvén a' magasságba, fogva vitte a' fogságot, ajándékokat adott az embereknek. Hogy pedig fel-ment, micsoda, hanem hogy le-is szállott előbb a' földnek alsó részire? A' ki le-szallott, ő a' ki fel-is ment minden egek-fölött, hogy mindeneket bé-töltene*: az-az, a' mint Arany-szájú Sz. János magyarázza: Alá szállott előbb a' leg-alsó részekre, mellyeken-alól más ninchen; és fel-ment mindenek-fölibe, úgy hogy sellyebb nem mehetett: az-okáért az Alázatosságnak alsó része volt oka, hogy a' dicsőségnek leg-magasb részére menne. Melyből az következik; hogy mi-is, a' mennyire magunkat meg-alázzuk, annyira magasztaltatunk fel-is.

Ötödször: Krisus Urunk, az ő Menybe-menetelével, a' több Jószágos cselekedetekre-is tanittya a' Híveket: I. Az Okosságot meg-világositya; arra tanitván őket, hogy, látván a' Krisusnak dicsőséges végét, azon elmélkedgyenek és okoskodgyanak, hogy ők-is olyan véget találljanak dolgokban. Mert valaki azt fel nem talállya, hasonló a' balgatag Szűzekhez, kik a' menyekezőből ki-rekedtek [t]. Mert ugyan-is, *Mit használ az embernek, ha az egész világot meg-nyeri-is, lelkében pedig kárt vall* [u]? vagy Michoda okosság, az el-múlandókon kapdosni, és az örökké-valót el-veszteni? II. A' Józanságot táplállya. Mert a' ki fel akar menni, könyűnek kell lenni, úgy hogy magát mértekletlenűl ne terhellye és nehezittse, a'mint a' torkosok cselekeszenek. mert Urunk mondotta [x]: *Őrizkedgyetek, hogy meg ne nehezedgyenek a' ti szíveitek tobzódással és részegséggel.* III. Az Erősséget belénk óltya: arra tanitván, hogy Meny-országért szivünk-szerént tusakodgyunk; nem gondolván sem az Ördög kisértetivel, sem a' Világ hízelkedésivel. mivelhogy *Mennyeknek országa erőszakot szenved, és az az erőszak-tévők ragadgyák-el* [y]. IV. Az Igasságot neveli. Mert, ha az Isten a' Krisusnak igasság-szerént fizetett a' szenvedésért, és maga meg-alázásért; és nem akarta hogy szenvedés-nélkül menne az ő dicsőségébe [z]: mennyivel inkább kívánnya mi-tőlünk, hogy szenvedgyünk, és meg-alázzuk magunkat; hogy minden Igasságban szorgalmatossan foglallyuk magunkat, hogy *Az Igasság Koronáját, az igaz Bírótól el-várhassuk, mellyet el-tészt arra a' napra* [a]. V. A' Félelmet előnkbe adgya: mivelhogy, az Angyalok mondása-szerént [b], *Úgy jő-el, a' mint az égbe ment*: tudni illik, nagy hatalommal és dicsőséggel, hogy mindeneket meg-itéllyen. VI. Az Imádságra fel-gerjeszt: Mert el-hihettyük, hogy illyen hatalmas Szó-szóllónk lévén, az Atya-Isten meg nem veti könyörgésünket, hanem, valamit az ő nevében kérünk, meg-adgya [c].

VII. A' Vétkeket fogyattya mi-bennünk: A' Kevélységet, melly *minden bűnnek kezdeti* [d]; mivelhogy a' kevély *Lucifer*, az égből le-vettetett; az alázatos Krisus pedig fel-ment. A' Fösvénységet: mert *a' Krisus fel-menvén magasságba, ajándékokat adott az embereknek* [e], sőt minden ajándékoknak kút-fejét a' Sz. Lelket. Az Irégységet: mert, noha a' Krisus egyedűl hólt-meg mindenekért; mindazáltal, nem akart egyedűl se fel-támadni, se Menybe-menni: hanem, *fogva vitte a' fogságot* [f].

A

az-az, a' *Lyuban* fogságából ki-szabadittatott Patriarkákat, és Prophétákat, kiket fel-vitt magával, meg-mutatván azokkal diadalmas-voltát. A' Torkosságnak, és Fajtalanságnak úndok gyönyörűségét: azt kivánván, hogy a' mi nyájaskodásunk Mennyekben légyen; és ott keressünk tiszta és igaz gyönyörűséget. A' Restséget is el-kergetni elönkbe adván a' Krisztusnak végig-való menetelét; ki meg nem szűnt, mig nem minden egek-fölibe ment. A' Haragot, és Gyűlölséget: mivelhogy Meny-országban, nincs semmi helye a' viszsza-vonyásnak; és ki-rekednek abból az egy-máit mardosó ebek [g]. Végezetre, a' Háládatlanságot-is: mivelhogy Urunk a' hálátlan Zidókat el-hadta: nem-is tér hozzájok kűlömben, hanem hogy meg-ítéllye őket. Szerelmes atyámfiai, úgy-mond Sz. Agoston [h], a' mi Üdvözítönk fel-ment mennyekbe, azért mi meg ne háborodgyunk a' földön: ott légyen az elménk, és itt nyugodalmunk léfzen. Mennyünk-fel azonban a' Krisztussal szívünkel: midőn el-érkezik az ő-tőle igértetett Nap, követni fogjuk testünkel-is. De tudnunk kell, hogy a' Krisztussal nem mégyen-fel a' kevélység, sem a' fösvénység, sem a' páráznaság; semmi vétkünk fel nem mégyen az Ur Krisztussal. Az-okáért, ha az Orvos-után kívánunk fel-menni, szükség hogy a' vétkeket le-tegyük.

B

Mind ezekből ki-tetszik, hogy nincs kárunkra Urunknak Menybe-menetele, hanem inkább hasznunkra vagyon. Az-okáért, nem illik azon bánkodnunk, hanem inkább örvendeznünk. Chak hogy őrizkedgyünk, hogy úgy ne járjunk, mint régenten az Izraël fiai, midőn Moyses fel-ment a' Sina hegyére, hogy az Isten Törvényét kezéhez venné, és a' néppel közlené, vele hagyván azonban Áront és Hurt; hogy, ha valami vetekedés támadna közöttök, azok-eleibe vinnék [i]. De mint-hogy Moyses negyven napig késett, el-únta a' nép várni; és *egybe gyülvén Áron-ellen, azt mondották* [k]: *Kelly-fel, csinálly nékünk Isteneket, kik előttünk járjanak: mert imez emberen Moysesen, ki minket Egyiptus földéből ki-hozott, nem tudgyuk mi történt.* Halván Áron hogy éketlen a' kívánság, de tartván a' nép fel-zendűlésétől, nem mert egy-általlyában ellene-állani: de olly nehéz dolgot kívánt tőlök, mellyet nem vélt-volna hogy meg-chelekednék: tudni illik, hogy minnyájan le-vennék az arany-függőket, feleségök, fiok, és leányok füleiről, és hozzája vinnék. De azt-is meg-chelekedtette vélek a' gonoszra-való vágyódás. Es midőn hozzája vitték-volna, a' tűzbe vetette, és egy öntött Borjú lőtt belőlök, mellyet mingyárt Isten-gyanánt imádtak, mondván: *Ezek a' te Istened Izraël.* Azonban, midőn ingyen sem vélnék, meg-jött Moyses, és a' népet a' Borjú előtt tánczolván találta. Kit keményen meg-büntetett, le-vágatván közzülök huszon-három ezer embert. Ezeket, mondám, nekövesszük. Es mint-hogy a' Krisztus menybe-menvén, negyven napnál tovább késik, ne kételkedgyünk el-jövetéléről, mivelhogy a' *Credo*ban-is egymás-után vagyon a' Hitnek két ágazattya; *Méne mennyekbe*, és, *Onnét léfzen el-jövendő*: és ne formállyunk Bálványokat, az Istentől vött jókból, gazdagságból, tudományból, és egyéb affélékből; azokkal az Isten akarattya-ellen élvén, vagy magunk kívánságát és indúlattyát követvén. Mert, midőn ingyen sem véllyük, el-jő mint a' lopó [l]: és ha készületlen talál, hirtelen veszedelem érkezik reánk. mert nem mégyen a' Mennyei szép Jerusálembe *valami meg-fertéztetett, vagy a' ki útálatosságot cselekszik, vagy hazugságot* [m]. Jó készülettel várjuk pedig a' Krisztust, hogy fel-mehessünk vele Meny-országba, ha nyájaskodásunk azonban *Mennyekben léfzen* [n]: a' honnét várjuk az üdvözítést-is, a' mi Urunk Jesus *Krisztust, a' ki meg-újítya a' mi alázatos testünket, hasonlóvá tévén az ő dicsőséges Testéhez.*

C

Azoknak vagyon pedig nyájaskodások Mennyekben: I. Kik gyakorta gondolkodnak és elmélkednek az Istenről, az Angyalokról, a' Mennyei Szentekről, az örök Boldogságról. II. Kik a' földön Mennyei módon élnek; az-az, szentül, és tisztán, mint az Angyalok Meny-országban. Ezt példázta, hogy az Isten az Anyaszentegyháznak, kék-vagy ég-színű bőrből adott sarut [o]-jelentvén, hogy az ő Hívei, minden lépésöket az égfelé igazittyák, nem gondolván a' földiekkel; sőt azokat ugyan meg-tapodván: a' mint-hogy Sz. János-is, az Anyaszentegyházat példázó Aszszony állatnak lába-alatt látta a' Holdat [p], melly e' világi változandó dolgoknak példája. Midőn *Empedocles*től azt kérdették, Miért élne? azt felelte, Hogy az eget nézzem. Es utánna vetette: Vedd-el az eget, és semmivé léfzek: mennyivel inkább, ha valamelly Keresztyén embertől azt kérdenők, Miért-él? azt kellene felelni: Hogy az eget nézzem, és meg-nyerjem. Bizony Sz. Gergely, magyarázván az Istennek kérdését jóbnál [q]; *A' te parancsolatodra emelkedik-e fel a' Sas, és a' magas helyeken vakja-e az ő fészkét?* Sz. Pál, és a' Szenteket, hasonlittya a' Sashoz: Lássuk, úgy-mond, a' Sast mint helyhezteri magas helyeken a' fészkét; ki azt mondgya [r]: *A' mi nyájaskodásunk Mennyekben vagyon.* Es ismég [s]: *Ki egyűtt támasztot-fel, és*

D

[g] Gen. 22. 15.
[h] Serm. 2 de Ascens. Dom. initio.
[i] Exo. 24. 14.
[k] Exo. 32. 1.
[l] Mat. 24. 43. Luc. 12. 39. 2. Pet. 3. 10. 1 Thes. 5. 2. 4. Apoc. 3. 3. & cap. 16. 15.
[m] 1. Apoc. 21. 27.
[n] Phil. 3. 20.
[o] Exod. 26. 9.
[p] Apoc. 12. 1.
[q] Job. 39. 27. 28. & 31. Motet. 34.
[r] Phil. 3. 20.
[s] Eph. 2. 6.

egyáltaláttetett menyegzőben. Magas helyen vagyon fészke; mert bizonyára, Mennyei dolgokról tanáskozik, nem akarja elméjét alá-hajtani; nem akar az emberi nyájaskodásnak alá-valóságában ide-alá lakni: Talám akkor a' tömlöczben fogva tártatott Pál, midőn azt mondotta, hogy a' Krisstussal együtt-ül mennyekben: de ott volt, a' hol már helyheztette volt buzgó elméjét; és nem ott, a' hol a' tünya test tartóztatta. Ezt a' nyájaskodást, ha mi-is gyakorlyuk, hasonlók lészünk a' Sashoz, melyről oda felemlekeztünk: ki el-jövén Menyből, a' hová ma ment, a' mi alázatos testünket hasonlóvá tészi az ő dicsőséges Testéhez: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Fölséges mindenható Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

A

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

RÉgi Példa beszéd: Szegény ebéd az, a' melynek vachorája ninchen, midőn az örőm végét siralom foglallya-el [a]: Urunknak e' világra-való Jövetelét, Ebédhez hasonlíthattyuk; melly sok-képpen örvendetes volt: Mert Keresztelő Sz. János, még az anya méhében-is, örőmmel rópőgött az ő jelen-létén, és a' Szent Annyának szólásán [b]: és a' Szűz Maria, midőn méhében hordozta-is, azt mondotta [c]: *Örvendezett az én lelkem az én Üdvözítő Istenemben.* Születése-kor, az Angyal a' Pásztoroknak nagy örőmet hirdetett, melly minden népet illetett [d]. A' Mágusok, látván a' vezető chillagot, *igen nagy örőmmel örűltek* [e]. Ehhez az örvendetes Ebédhez, hasonló Vachora, az az, a' Bé-jövetelhez ki-menetel, kivántatott. Az okáért, noha a' Krisstus halála, az ő Tanitványit meg-szomoritotta volt; mindazáltal, szomoruságok örőmre fordúlnak [f]. Mert a' Negyven nap, mellyen vélek nyájaskodott, gyakorta örvendeztette őket, és örűltek látván az Urat [g]. Az aszszonyok-is ki-mentek hamar a' koporsóból, félelemmel, és nagy örőmmel [h], futván, meg-jelenteni a' Tanitványoknak: és a' mi chodálatosb, a' Tanitványok, midőn a' más nap el-vált tőlök, *mindnyájan visszatértek Jerusálembe nagy örőmmel* [i]: meg-emlekezvén Urunknak ama' mondásáról [k]: *Helyt megyek készíteni nékik, és ha el-megyek, és helyt készítek, ismég el-jövök, és magamhoz veszlek titeket, hogy a' hol én vagyok, ti-is ott legyetek.* Ehhez szépen illett a' mit az mái Evangéliomban mondott nékik [l]: *El-menvén az egész világra, predikállyatok az Evangéliomot minden teremtett állatnak:* az az, mondgyatok mindennek jó és örvendetes hirt (annyit tészen az Evangéliom:) mert azért megyek-el, hogy nékrek helyt szerezzek, és e' szarándokság után az örők Boldogságban magamhoz vegyelek titeket. Valóban kedves hir ez. Az okáért én-is a' mostani Predikatzióban, a' Krisstusnak örvendetes és dicsőséges Menybe-menetéről szóllok.

B

[a] Prov. 14. 13.
[b] Luc. 1. 44.
[c] ibid. 47.
[d] Luc. 2. 10.
[e] Matt. 2. 10.
[f] Joan. 16. 20.
[g] Joan. 20. 20.
[h] Matt. 28. 8.
[i] Luc. 24. 52.
[k] Joan. 14. 3.
[l] Mar. 16. 15.

C

I. Meg-mutatom, hogy Urunknak Menybe menetele, nem bánatot kíván, hanem örőmet.
II. Szóllok az örvendetes időről, melyben Urunk menybe ment.
III. Meg-magyarázom, Mi légyen az Isten jobbja.

ELSŐ RESZE.

EMlekezik a' Szent Irás [a]; hogy, midőn az erős és vitéz Hadnagy, Judas Makabæus, meg-hólt, nagy keserűséget szerzett az egész népnek: *És siratta őtet az egész Izráel nagy sirással, mondván: Miképpen esett-el a' hatalmas, a' ki meg-szabadittya vala az Izráel népét.* Oka e' keserves bánatnak az volt; hogy az ellenség, meg-értvén a' fő Kapitány esetit, meg-bátorodik, és keményben fogja a' harczot, mint a' farkas-is, a' Pásztornak távúllétében, inkább dühösködik a' juhok-ellen. Azért mondgya az Irás [m]; hogy, *Judásnak halála után, hamissak támadnak Izráelnek minden határiban.* Hasonló dolgot mond Jónatas halála után-is [n]: mert minden körűl-való ellenségek ellenek-támadtak, mondván: *Nincs Fejedelmök, és segétőjök: most azért győzzük-meg őket, és veszessük-el az emberek közzűl az emlékezetöket.* Ha ezeket, kik chak puszta és halandó emberek vóltak, és a' népet chak emberek-ellen óltalmazták, annyira siratták: ki sirathattya elegendő-képpen a' Krisstus el-távozását, ki Isten és ember lévén, az Ördög ellen-is meg-óltalmazhatta volna az ő népét? és mint-hogy, Fel-támadása után, a' halál ő-rajta nem uralkodhatott [o], örökké gondgyát viselhette-volna?

D

[a] 1. Mach. 9. 20.
[m] vers. 23.
[n] 1. Mach. 12. 54.
[o] Rom. 6. 9.

Valóban nagy szűksége-is volt az emberi nemzetnek ollyan óltalmazóra: Mert egy-felől, az ember úgy meg erőtelenűlt volt az Adám vétke-miatt, hogy, nem chak

A

a' kemény harczon. a' Fejedelmek- és Hatalmasságok ellen, és a' Világi sötétségek Vezéri-ellen, [p], de chak a' gyenge chatákon-is, a' telli kívánságnak indulatjai-ellen, gyakorta meg-győzettetik, es, vagy tellyességgel fogva vitetik, vagy k. menyen meg-is besittetik. Más-felől pedig, az ellenségnek mind vigyázása, 's mind gonosz szándéka nagy; a' mint Dávid jelenti, mondván [q]: *Szóllottak nékem az én ellenségim, és a' kik őrizik az én lelkemet eggyütt tartottak tanátsot, mondván: Az Isten el-hagyta őtet, kergessétek, és fogjatok meg őtet, mert nincs a' ki meg-mentse.* de chak az sincs a' ki biztasa, mondván [r]: *Ne féljetek, én meg-győztem a' világot*: Ezek így lévén, mindazáltal azt mondom; hogy Urunknak Menybe-menetele, nem bánatot és siralmat kiván, hanem örömet és vigasságot: mivelhogy ő-maga-is azt mondotta; hogy használ nékünk hogy el-menyen.

Ezt hogy meg-értsük, azt kell eszünkbe vennünk, hogy a' mi tellyes *életünk a' Földön, chak vitézkedés* [s]; és azért igen szükölködünk erős és bölcs Hadnagy-nélkül, minémű volt a' Kristus: ki *Az erős fegyvereket-is meg-győzte, minden fegyverit el-vötte a' mellyekben bizott, és a' ragadományit el-osztotta* [t]. De azt-is meg kell gondolnunk, hogy Kristus Urunkat, Isaias nem chak Erősnek, hanem *Békeség Fejedelmének*-is nevezte [v]: azért, hogy erős és vitéz harczolása által, nékünk a' békeséget meg-szerzette, és azt meg-is oltalmazza. Az első, táborhoz; a' másik, várashoz illik: mert a' békeséget harczolva kell megnyerni a' mezőn, az ellenséget meg-győzvén; az-után pedig, a' várasban kell meg-oltalmazni jó rend-tartással, az ellenségnek erejét fogyatván. Az-okáért, akár úgy gondolkodgyunk az Anyaszentegyházról, mint a' Táboroknak el-rendelt seregéről [x]; 's akár mint a' hegyen helyheztetett Városról [y]: minden-képpen jó gondgyát viselte a' Kristus; mindeneket meg-szerzett néki: mert *Fel-menvén a' magasságba, ajándékokat adott az embereknek* [z]; úgy hogy az ő el-menetéből, semmi kárunk nem következött. A' mi a' Tábor-béli harczoláft illeti; elégséges fegyvert készített az Anyaszentegyháznak. midőn az ő Sz. Ó'dalát, mint gazdag tár-házát, fel-nyittatta; és minden vére, utólsó chöppig ki-ontván, az Új Testamentom Malasztyát (melly a' *Sacramentomok*ban úgy helyheztetett, mint a' drága kenet a' szép szelenczében,) meg-erősítette; és azok ezer paizs- és minden fegyver-gyanánt vannak [a].

Hogy pedig ezt, a' világi hadakozásból vött hasonlatossággal meg-mutassuk: I. Az Anyaszentegyházban, találunk Hadnagyokat, és Vezéreket, az Egyházi rendnek Szentsége-által. Melyről Sz. Pál igén szépen emlekezik: ki, minek-utánna azt mondotta-volna [b]; hogy *A' Kristus fel-menvén a' magasságba, ajándékokat adott az embereknek*: meg akarván azokat magyarázni, leg-ottan utánna vetette [c]: *Es ő adott némellyeket Apostolokat, némellyeket Prófétákat, némellyeket pedig Evangelistákat, némellyeket pedig Pásztorokat és Doktorokat, a' Szenteknek tellyes-völtokra, a' szolgálatnak munkájára, a' Kristus Testének épülésére: míg minnyájan el-jussunk a' Hitnek, és az Isten Fia ismeretének eggyességére, hogy tökéletes férfiak légyünk, a' Kristus meg-állapodott idejének mértéke-szerént.* Melly mondással azt jelenti Sz. Pál, hogy azok a' tisztek, meg-maradnak a' Kristus Anyaszentegyházában, mind a' világ végéig: és következendő-képpen, hogy nem a' Kristus *Ecclesia*jához tartoznak, kik az ő gyülekötetőkben afféle Tiszt-viselőket, közbe-vetés-nélkül, a' Kristus idejétől-fogva, nem mutathatnak; sem a' kik azt tanittyák, hogy az ő gyülekezetök láthatatlan volt. Mert, ha e' világon Láthatatlan *Ecclesia* volna, azoknak a' tiszteknek helye sem volna: mert szükség, hogy mind a' Pásztor lássa a' Juhokat, hogy őrizhesse; mind a' Juhok lássák a' Pásztort, hogy tudgyák kihez kellessék folyamni; és az Aklot-is, hogy tudgyák hol kellessék eledelt és nyugodalmat találni.

D

II. Fel-találjuk a' fő Kapitány jelét; mellyen a' Híveket meg-ismérhetni. Mert a' Keresztségnek Szentségében, az ellenség jelét, az Eredendő- és egyéb-féle bánt-is le-mossuk, és a' Kristus zászlója-alá irattyuk magunkat; engedelmességet fogadunk néki; a' Sátánnak, minden pompáival és chelekedetivel, ellene-mondunk: és el-törölhetetlen jelet-is vészünk magunkra, melyről meg-ismértetnénk, ha szintén az Ördöghöz pártolnánk-is. III. Találunk fegyvereket-is; mellyekkel magunkat-is oltalmazzuk, 's az Ellenséget-is kergessük. Mert a' Bérmálás Szentségével, a' félénk ember meg-erősödik az Ördög oltromlása-ellen, a' Hit-által, mellyet a' Bérmálás meg-vallagit; úgy hogy, mind a' szívben tiszta és buzgó légyen, mint az olaj hogy tiszta, tenyes, meleg, és által-ható; 's mind a' szájban bátorságos a' vallás-tételre, egyebeknek-is oktatására, mint a' *balsamum*nak messze ki-terjedő jó szaga. IV. El-fogyhatatlan élelt-is találunk; a' Kristus Testét és Vérét, az Oltári Szentségben: melly Kenyerrel a' ki él, örök élete légyen [d].

V. Jó Orvosokat és orvosságokat-is találunk, a' sebek gyogyítására, mellyekbe gyakorta esünk: mert a' Penitentzia Szentségének szolgáltatásával, a' kiknek a' Papok meg-

bochát-

[p] Eph. 6. 12.
[q] Psal. 70. 10.
[r] Jean. 16. 33.
[s] Job. 7. 1.
[t] Luc. 11. 22.
[v] Isa. 9. 6.
[x] Cant. 6. 3. 9.
[y] Mat. 5. 14.
[z] Eph. 4. 8.
[a] Cant. 4. 4.
[b] Eph. 4. 8.
[c] vers. 11.
[d] Jean. 6. 41. 51. 59.

bochátrtyák bűnöket, meg-vánnak bochátva [c]. VI. Fizetéit-is találjuk, bizonyos reménség-által. Mert az Isten nem elégszik azzal, hogy a' kevés múlákat e' világi el-múlándó jókkal meg-hízesse; hanem, ha vitézűi harczolunk, örök jutalmat-is ád, *mellyekre nem méltók a' mostani időnek szenvedéssi* [d]. De mivelhogy a' harczoló helyé, olly nagy kincsünek el-vételére alkalmatlanok vagyunk, arról Adós-levelet vészünk az Utólsó-kenet Szentségében; hogy el-végezvén a' harczot, a' Krisustól ama' gyönyörűséges igéket hallyuk [e]: *Örökly jóés hív szolgám, mivel-hogy a' kevésben hív voltál, sokat bízok reád, menny-bé az Uradnak örömére.* VII. Hogy soha el ne fodgyanak erre a' harczra-való Vitézek és Hadnagyok, a' Házasság Szentsége-által, új és több emberek szülessenek: és így, az el-rendelt sereghez hasonló Anyaszentegyháznak, mindenek meg-szerzett Krisus Urunk, minek-előtte Menybe menne.

Ha pedig az Anyaszentegyházról úgy gondolkodunk, mint valami jól rendelt Városról, azon Szentségekben hasonló dolgokat találunk: mert a' Testi életre, némelly dolgokat minden emberek kívánnak, ki-ki magán; némellyeket pedig, chak a' Gyülekőzet közönséges-képpen. Mindennek egy-általlyában, Három dolog szükséges: a' szűletés, nevekedés, és táplálás: történet-szerént pedig kettő; tudni illik, az orvosság, ha valahogy meg-betegűl, hogy meg ne hallyon: és a' betegség maradékának el-vétele, hogy tellyességgel meg-gyógyúllyon. A' közönséges Gyülekőzetnek két dolog szükséges: az atyáknak nemzése, hogy el ne fodgyanak az emberek; és a' tiszt-viselőknek gond-viselése, hogy mindeneket jol rendellyenek. Hasonló-képpen a' Lelki életben, szükséges, Elsőben a' Szűletés; melly a' Keresztség-által lészen. Másodszor: A' Nevekedés; melly a' Bérmálástól származik. Harmadszor: A' Táplálás; mellyet az Oltári-szentségben találunk. Negyedszer: Ha ember a' Keresztség után bűnbe esik, és halálra betegszik, az Orvosság; melly a' Penitentziában találtatik. Ötödször: A' Betegség maradékitól-való meg-menekedés; mellyet az Utólso-kenet szerez. Hatodszor: A' Gyülekezőzetnek közönségessen szükséges a' Házasság; hogy sokasodgyanak az emberek az Isten szolgálattyára. Hetedszer: Az Egyházi-szolgák szenteléie; hogy Lelki gond-viselők légyenek. Ezek így lévén, semmi okon nem panaszolkodhatunk hogy a' Krisus Menybe ment. Más-felől pedig, sok Okokból örvendeznünk kell azon, nem chak mi-hozzánk-képest, a'mint az Első Predikatzióban megmutattam: hanem az Angyalokhoz- és a' Krisuskoz-képest-is; a' mint ezennel megmutatom; noha azokból-is hasznunk következik.

A' mi az Angyalokból-álló Mennyei udvart illeti, méltó volt hogy Urunk Menybe fel-menne; a' mint egy imillyen példából meg-érthettyük. Ha valamelly Fejedelem, Országát el-hagyván, útra mégyen valami nagy dologért; azt el-végezvén, méltán kívánnya az Ország tőle, hogy Udvarába térjen, és honn lakjék az ő híveinek vigasztalására. Krisus Urunk, a' Mennyei Udvarból alá-szállott-volt a' földre, hogy az Emberi nemzetet meg-szabadítaná, és azon magának, 's Attyának Országot rendelne: mellyet mint-hogy véghez vitt, Halálával, és Fel-támadásával, méltán kívánták az Angyalok hogy tulajdon Udvarába térjen, és kívánatos színével vigasztallya őket. Mert, ha az Angyalok méltán kívánnyák, hogy az el-esett Angyalok székei üresen ne maradgyanak, hanem az üdvőzűlendő emberekkel bé-tellyenek: sokkal méltábban kívánhatták, hogy az ő Fejők és Fejedelmők széke, üresen ne maradna: mert sokkal üresebnek tetszik a' Meny-ország, a' Krisus székének üressége-miatt, hogysem ha az Angyaloknak minden székők üresek volnának. Mint-hogy azért az Angyaloknak méltó kívánságok a' mái napon bé-tellyesedett, kétség-nélkül nagy örömők volt azon: kiknek örömén, nékünk-is méltó örvendeznünk. Erről érthettyük a' Sz. Pál mondását [h]: *Fel-ment minden egek-fölibe, hogy mindeneket bé-töltsene*; tudni illik, mind az Angyalok üres székeit, 's mind a' magáét; melyről emlekezett az Atya-Isten, mondván [i]: *Ülly az én jobbomra.*

Az Angyaloknak mái örömöket pedig, meg-érthettyük a' Krisus Szűletése-korvalo örömökről. Mert, ha örvendeztek, látván hogy az ő Királyok harczra mégyen: sokkal inkább örűltek győzedelmes és dicsőséges viszsza-térésén. Akkor, azt írja Szent Lukách [k], hogy, a' nagy örömet-hirdető Angyallal, Mennyei seregnek sokasága volt. mert a' vitézkedő, és harczra-ménő Fejedelemhez, vitézkedő szolgák illettenek: Most pedig, a' mint ugyan azon Sz. Lukách írja [l], fejér ruhában voltak az Angyalok; melly győzedelemnek és örömnek jele. Midőn két Város- vagy Ország-béliecknek, meg kell egy-mással harczolni, köz akaratból minden részről egy-egy Főembert választnak, hogy azok bajt vívjanak; és a' ki a' másikon győzedelmet vészen, annak pártya légyen nyertes. Gondold-meg pedig, minémű nagy örömmel fogadgyák

A
c Jacob. 20. 23.
d 2 Cor. 4. 18.
e Mat. 25. 23.
B
C
D
h Eph. 4. 10.
i Psal. 109. 1.
k Luc. 2. 13.
l Apoc. 3. 10.

A

a' nyertesék az ő vitéz és győzedelmes bajnokjokat. Így olvassuk, hogy, midőn az Izraël fiai képében, Dávid meg-harczolt a' Filistzusok Goliá-tyával, és azt meg-győzvén, a' fejét, mint diadalmas bajnok, Jerusalembe vitte: *ki-menének-is Izraélnek minden városából az aszszonyállatok, énekelvén és táncolván* ő, őmőkben, és dicsérvén Dávidot [m].

m 1. Reg. 18. 6.

Hasonló-képpen, a'mi édes Üdvőzitő Krisztusunk, bajt vitt az Ördöggel az egész Emberi nemzetért; hogy azt kemény rabságából ki-mentené: sőt az Angyalokért-is, hogy az ő üres székök bé-telnek: de még az ő mennyei Szent Attyáért-is, hogy mindenektől dicsőittetnek. Győzedelmes lőtt pedig, és diadalmat vőtt az Erős Vitézenkinek fegyverit-is el-vőtte, hogy az embereknek ne árthatna; és ragadományit-is el-osztotta az Angyaloknak; kőzikbe állatván a' régi Szent Patriarkákat és Prophétákat: kik azon nem kűlőmben *vigadtak* a' Krisztus-előtt, *mint a' kik vigadnak az aratáskor, a' mint örvendeznek a' győzedelmesek a' fogott prédának, midőn a' ragadományokat osztyák* [n]. Régenten szántottak-és vetettek-volt az Angyalok, őrizvén az embereket, és minden jóra intvén; de még a'mái napig semmit nem arattak-volt, sem bűnét a' Mennyei chőrbe nem takarták: régenten meg-harczoltak-volt a' *Lucifer* pártos Angyaival, és alá-is hánták-volt őket Meny-országból; de abból semmi prédájok nem jutott; sőt neminémű-képpen az ő Városok meg-pusztúlt, és sok üres székek maradtak benne: de a' mái napon, vigadnak a' Krisztus-előtt mint az aratáskor; mert a' kiket őriztek, azokat Meny-országba viszik, és mint jeles ragadományokkal az üres székeket bé-tőltik.

n Isa. 9. 3.

B

A' mi pedig Krisztus Urunkat ő-magát illeti, bizonyára igen illendő volt, hogy Menybe fel-menne, egy-nehány Okból: I. Azért: Mert, a' mint Sz. Tamás jol mondgya [o], a' helynek illendőnek kell lenni a' belé helyheztetett dologhoz. Az-okáért, mint-hogy a' Krisztus Fel-támadása-után, a' halandó test halhatatlanná lőtt, és a' romlando romolhatatlanná; a' melly helyben pedig mi lakunk, tudni illik, a' föld, nemzésnek és romlásnak helye, a' Meny-ország pedig, romolhatatlanságnak helye: nem illett, hogy a' Krisztus a' földön maradna; hanem az kivántatott, hogy fel-menne mennyekbe. Hogy-ha Sz. Pál némelly Szent emberekről azt irja [p]; hogy *Nem volt azokra méltó a' világ*: mit mondhatott-volna a' Szentek Szentéről? Ugy vagyon, hogy a' Krisztus Teste igaz emberi test volt; de mivelhogy az Istenséggel egy személybe szerkeztetett, néminémű-képpen Isteni testnek mondhattyuk. Az-okáért, méltó és illendő volt, hogy minden testet, és teremtett-állatott felyűl haladna: mint-hogy az Elementomokban-is, a' felyeb-valo magasb helyt foglal, az alább-valo alatsonbat. mert a' viz, a' levegő ég-alá jő, és a' föld, a' viz alatt fekszik. Azért mondgyák a' Filosofusok; hogy, ha az Isten az égből egy darabot alá vetne, az egész természet azon volna, hogy maga-főlibe emelné: azon képpen, minden teremtett-állat, az Isteni Testnek alája veti magát, és lába-alatt nyugszik.

o 3. p. q. 57. a. 1.

p Heb. 11. 37

C

II. Illett, hogy a' Krisztus Menybe menne, mint érdemlett helyre; mivelhogy e' világon igen meg-alázta volt magát: mert, *A' ki le-szállott, ugyan-azon a' ki fel-is ment* [q]. A' chéves hitakban annyira mégyen-fel a' viz, a' mennyire előbb alá-viszik: tehát Urunknak-is annyira kellett fel-menni, a' mennyire alá-szállott-volt; a' mint maga-is jelenti, mondván [r]: *Ki-jöttem az Atyától, és e' világra jöttem: ismét el-hagyom a' világot, és az Atyához megyek.* A' fontos mértékben, a mennyire egyik serpenyő alá-száll, a' másik annyira mégyen-fel: úgy gondolkodhatunk a' mostani, és a' jövendő élet-felől: mentől alább száll az ember e' mostani életben, meg-alázván magát, annál fellyebb magasztaltatik a' más világon. mert méltó, hogy, a' ki e' világon Benóni, az-az, Fájdalom fia volt, a' más világon, Benjamin, az-az, Jobb-kéz fia légyen. A' ki egyik Birótól a' másikhoz, egyik Itélő-székről a' másikra hurczóltatott; méltó, hogy elevenekneks és holtaknak Itélő-bírájok légyen. A' kinek nevét chufolták, és káromlották, azt imádgyák, és *minden térd meg-hajoljon neki, az égben és a' földön.* A' ki mindeneknek lábok-alatt volt, és Barabbásnál-is alább-valonak tartatott, mindenek-fölőtt fel-magasztaltassék; és, a' mint Sz. Pál mondotta [s], a' Krisztust helyhezteſſe az Isten jobjára mennyekben, minden Fejedelemség-és Hatalmasság-és Erő-és Uraság-és minden név-fölőtt, melly neveztetik, nem chak e' világon, hanem a' következendőben-is, és mindeneket az ő lábai-alá vessen. Ezt példázta a' Noé Bárkája, melly sokáig hányattatván a' haboktól, végtére meg-nyugott a' hegyeken [t]: és az Ur Szövetségének szekrénye; mellyet midőn el-kaptak volna a' Filistzusok, és ide's tova küldözték-volna, végre viszsza-viteték Bethsamesbe, az-az, a' Nap házába [u]. és ugyan azon Szekrény, melly, noha sok ideig chak Sátorokban lakott, mindazáltal végre Salomonnak szép és dicsőséges Templomába helyheztetett, nagy vigasságga[l].

p Eph. 1. 20. 21.

r Joan. 16. 28.

s Gen. 8. 4.

t 1. Reg. 6. 4.

u 3. Reg. 8. 6.

Az-oká-

Az-okáért méltó, hogy mi is örvendezzünk a' Krisſuſnak örömén és dichőségén.

A

Ha azt hallanád, hogy az egéſz világ a' Kriſtus Hitire tért, és ſenki többé el nem kárhozik, nem örvendeznél-e rajta? Sokkal nagyobb örömödnek kell a' Kriſtus dichőségén lenni: mert inkább tartozol őtet ſzeretni, hogy-ſem az egéſz világot: ſőt inkább kell a' Kriſtus dichőségén örülnöd, hogy-ſem a' magad üdvőſségén, ha ſzintén bizonyoſſan meg értenéd-is az Iſten jelentéséből, hogy el nem kárhozol, mert magadnál-is inkább kell az Iſtent ſzeretned. Hallyad mint örvendeznek a' Mennyei Szentek a' Bárány dichőségén, a' magok dichőségőkről ingyen ſem emlékezvén?: *Méltó a' Bárány a' ki meg-ölettetett, hogy erőt, és Iſtenséget, és bölcheséget, és erőſséget, és tiſztelletet, és dichőséget, és áldáſt vegyen.* Nékünk-is azért azt kell mivelnünk, és mondanunk; a mit mingyárt utánna vét Sz. János?: *És minden teremtett-állatot, melly Menyben vagyon, és a' föld fölött, és a' föld-alatt, és a' mellyek a' tengerben vannak, és a' mellyek ő-bennek, mindnyájokat hallám mondani: A' Királyi ſzékben ülőnek, és a' Báránynak áldás, és tiſztelet, és dichőség, és hatalom örökké örökké: és a négy Lelkes-állatok mondának: Amen.*

a Jel. 5. 12.

2 uſ. 23.

II. RESZE.

B

Ezekigy lévén, nem ok-nélkül mondhattyuk, hogy Urunk Menybe-menetelének ideje-is, örömet és vigaságot kiván. Mert egéſz eſztendőben, leg-győnyörűſégesb idő a' Pünkőſd-hava: melybe leg-gyakrabb-á eſik; mert harmincz-őt napokon eshetik: mellyek-közzűl, Pünkőſd-havának harmincz-egy napja vagyon: Sz. György-havának, egy, az utólſó Sz. Iván-havának, a' három elſő. Méltó volt pedig, és illendő, hogy Urunk olly időben menne Mennyekbe, melyben, minden kertek és mezők, hegyek és erdők, tellyeſek külömb-külömb-féle ſzép virágokkal, és fő képpen a' gyönyörűſéges Rózſikkal. Mellyekhez igen haſonló volt a' Kriſtus, Menybe-menetelekor, tulajdonsága, fehér, és piros: fehér, a' halhatatlanſágnak dichőséges és fényes palaſtyáért, mellyel a' halálnak minden ſötétes homályoſságát el-kergette; piros, az ő drágalátos ſzent sebeinek helyeiért, mellyeket a' mi ſzeretetünkért, és haſznunkért, megtartott, és Meny-orſzágba vitt, hogy az ő ſzent Attyának be-mutatná.

C

Ez a' ſzép Rózſa, a' töviſek-közzűl ſzármazott: mert a' Kriſtusnak mái dichősége, az ő ſzenvedéſéből, és, a' többi-közőtt, a' tövisſes Koronából eredett: mert *Megalázta magát mind halálig, a' Keresztnek halálá-ig pedig: annak-okáért az Iſten-is fel-magaſztalá őtet*?. Ez a' Rózſa, az egéſzségeſeket győnyörködteti, a' betegeket vidámítya; mert a' Kriſtus, az ő Menybe-menetelével, az igazaknak reménséget, a' bűnősöknek orvoſságot ſzerzett: mind a' ſzent Angyalokat örvendeztette, 's mind a' gyarló embereket meg-erősítette, hogy a' munkának és fáradságnak el-ſzenvedéſe-által, a' Mennyei hazájokba ſiethetnének. E Rózából, a' jó méhek édes mézet, a' gonoſz pókok ártalmas mérget ſzopnak: mert a' Kriſtusnak, mind élete 's mind halála, mind Fel-támadáſa 's mind Menybe-menetele, a' válaſztottaknak boldogságokra és üdvőſségőkre vagyon, a' meg-általkodott hamis bűnősöknek pedig kárhozatyokra és veſzedelmőkre. Ez a' Rózſa, melly elsőben kichiny és ſoros bimboban volt foglalva, az-után pedig ki-nyilatkozott, leveleit ſzépen ki terjeſztette, jó illattyát meſſze ereſztette: mert a' Kriſtus, elsőben, neminémű-képpen bé volt rekeſztve, az ő Szent Annyának tiſzta ſzűz méhében; az iſtállónak jáſzolában; Zidó-orſzágnak tartományában; Jóſefnek koporsójában: de Menybe menetele-után, a' ſzéles világon predikáltatik, tanitáſa és példa adáſa minden helyeken hirdettetik: és a' kiknek Urunk az-előtt azt mondotta[b], *A' Pogányok útjára ne menjetek*: a' mái napon azt mondgya[c]: *El-menvén az egéſz világra, predikállyatok az Evangéliumot minden teremtett-állatnak*: és a' kik az-előtt ajtó bé-téve egy házba ſzorúltak *a' Zidóktól-való féltekben*[d], Urunknak Menybe-menetele-után mindenütt predikállottak[e]; és *Minden földre ki-ment az ő zengésök, és a' földkerekſéginek határira az ő ſzéjök*[f]. Ez a' Rózſa, eredete-ſzerént Mennyei volt; de a' mi haſznunkra, a' földre plantáltatott: ma pedig viſzſza-tért hazájába, hogy minket-is e' világnak ſovány kertéből a' Mennyei Paradichomba plantálljon, a' hol vélle-együtt örökké vigadgyunk.

D

b Matt. 10. 5.
c Mar. 16. 16.
d Ioan. 20. 19.
e Mar. 16. 20.
f Pſa. 18. 5. Rom. 10. 18.

*Ulyſſes*ről úgy ír *Homérus*, mint a' bölch embernek eleven példájáról: kiről, a' többi-közőtt azt olvaſſuk, hogy fölőtte-igen ſzerette Hazáját; és azt kivánta, hogy, ha ſzintén oda nem mehetne, onnan chak távúl láthatná annak fáſtit, és abból vőtte *Lucianus* ama' példa beſzédét: Hazánknak fáſtli, fényesb minden tűz fényeſſégénél. Jóllehet az *Ulyſſes* hazája, nem Roma volt, e' világnak feje, és a' fő Birodalomnak ſzéke; ſem Athénas a Gőrőgök dichősége, mind a' tudományért, 's mind a' vitézkedésért;

A

mert mind a'kertőnek bőlch Iskolája vólt: hanem *Ithaka*, egy tengerben-valo kő-szikálán épittetett váraska, melly távúl chak egy gólya-fészeknek tetszett: Mit mondgyunk tahár a'Krístus hazájáról; melly nē Roma, vagy Athénas, hanem a'magas Meny-országi az Atya-Istennek kebele és jobja, melyben minden jó meg-vagyon, és melytől minden gonosz távúl vagyon? Nem méltán kívánhatta-e azt a' Krístus; kiről azt jövendőlte Isaias [z], hogy *A' gonoszt meg tudgya vetni, a'jót pedig választani?* Itt a' földön ha éhség vagyon, amott ninchen; és azért mondotta Dávid [h]: *Meg-elégszem mikor meg-jelenik a'te dichőséged.* Itt ha nyomoruság vagyon, amott merő gyönyörűség vagyon; a' mint Dávid jelenti, mondván [i]: *A'te gyönyörűségednek patakából itatod őket.* Itt ha fogság és tömlőcz vagyon, amott ninchen: mert *Az Jerusalem, melly oda-fől vagyon, szabados* [k]. Itt ha szegénység vagyon, amott ninchen: hanem *Dichőség és gazdagság* [l] *vagyon az Ur házában*: sőt az a' Város, *Tiszta arany* [m]. Itt ha kiáltások, és Istent káromlások vannak, amott ninchenek: mert *Vigasságnak és szabadulásnak szava vagyon az Igazak hajlékában* [n]. Végezetre, itt ha úndokság vagyon, amott ninchen: mert *Nem mégyen abba a' Városba semmi meg-fertőztetett, vagy utálatosságot chelekedő* [o]. *Bóldogok azért, a' kik a' te házadban laknak Uram* [p].

z Ésa. 7. 15.
h Ps. 16. 15.
i Ps. 35. 9.
k Gal. 4. 26.
l Ps. 111. 3.
m Apoc. 21. 18.
n Ps. 117. 15.
o Apoc. 21. 27.

B

Kérdené valaki: A' Meny-országnem Hazánk-e nékünk-is? Felelet: Igen-is: sőt Anyánk-is, a' mint Sz. Pál mondgya [q]: Ki nyilván mondgya [r]; hogy *Nincs itt maradandó városunk, hanem jövendőt keresünk.* E' Világ nem mi Hazánk, hanem az oktalan-állatoké; és azért, a' levegő eget a' madarak lakják, a' vizet a' halak, a' földet a' vadak: a' mi Hazánk pedig jobb és nemesb, a' Meny-ország, de mi olly esztelenek vagyunk, hogy arról el-feletkezvén, mint az oktalan-állatok a' földön heverünk. A' hová ment Fejünk és Hadnagyunk, nékünk-is oda kellene igyekeznünk, és sietnünk. és ha külömbet chelekeszünk, fejünkön telik a' Dávid mondása [s]: *Az ember midőn tiszteletben vólna, nem értette; hasonlíttatott az esztelen barmokhoz, és hasonlóvá lőtt azokhoz:* ki a' Mennyei Hazáját meg-útálván, az oktalan-állatok istállójához választotta lakó-helyének.

p Ps. 83. 5.
q Gal. 4. 26.
r Heb. 13. 14.
s Ps. 48. 21.

III. RÉSZE.

C

Kérdené még-is valaki: Mi módón mondgya a' mái Evangeliomban Szent Márk, és egyébütt-is a' Szent Irás, hogy Krístus Urunk az Istennek jobján ől? Ezt a' kérdést, Sz. *Cyrillus* meg-fejthetetlennek ítélte [t]: és bizonyos, hogy abból a' mondásból sok kérdések támadhatnak, mellyek a' szerény és bőlch elméket-is meg-fárasztathatyák. De hogy mi rővideden meg-felellyünk a' kérdésre,

t Cyrill. lib. 14.

Elsőben: Azt kell meg tudnunk, Mi légyen az Ülés. Mert nem ítélem hogy a' Krístus ülését, tulajdon-képpen és bőtű-szerént kellessék érteni a' testnek bizonyos állapattyáról: mert, ha arra kellene nézni, talám inkább mondhatnók, hogy a' Krístus az Istennek jobja-felől áll, a' mint Sz. István látta [u]: fő-képpen holott az Állás, erőt, és terméfzet-szerént-valo állapatot jelent; az Ülés pedig és Fekűvés, gyakorta erőtlenségnek és fáradságnak jele. mivelhogy kőzönségesen nem ülünk, sem fekszünk, hanem-ha a' szűkség kénszerit. Az-okáért, el-hagyván az *Antropomorphiták* bolond Eretnekségét, kik az Istennek valóságos testet tulajdonítottak; és azt mondották, hogy a' Krístus test-szerént ől az Istennek jobja-felől: Sz. Agofton [x], és Arany-szájú Sz. János [y], azt mondgyák; hogy az Istennek jobja-felől ülni, annyit tészen, mint a' Mennyei bóldogságban lakni; a' mint a' Mennyei Szentek-is az Istennek jobja-felől ülnek.

u Act. 7. 56.
x De Fide & Symbolo, ca. 7.
y Hom. 3. in Symbolum.

D

De ez, úgy tetszik, hogy nem elég: mert midőn az Irás azt mondgya, hogy a' Krístus az Istennek jobja-felől ül, kétség-nélkűl valamit többet tulajdonít néki, hogy sem kőzönséges-képpen a' Szenteknek. Az-okáért, az én ítéletem-szerént, Sz. Pál meg-magyarázta mi légyen a' Krístusnak Menyben-valo üléfe. Mert, a' mit Dávid az Atya-Isten képében mondott a' Krístusról [z]; *Ülly az én jobbomra, míg az ellenségeidet zsámolyátészem a' te lábaidnak*: azt Sz. Pál imigyen fejezte-ki [a]: *Országolni kell néki, míg minden ellenségit a' lábai-alá tegye.* Az-okáért, a' Krístus üléfe, az ő országlása, és az Anya-szentegyháznak igazgatása; a' mint szokuk mondani, hogy most a' Második *Ferdinand* Chászár Béchben ől. Annak-fölőtte; azt-is állítom, hogy a' Krístus üléfe, nyugodalmat-is jelent, és békeséges országlást. Mint-ha azzal azt jelentené az Irás, hogy ez világon-valo életének, hoszszú és kemény fáradsága-után, a' vitézkedés-, és szenvedés-után, úgy meg-nyugodott, és békeségben ült, mint a' Király szokott ülni az ő székében, midőn minden-felől chendeſségben vagyon. Ezt jelenti az Irás, midőn a'

z Ps. 109. 1.
a 1. Cor. 15. 25.

Krístus

Kriſtus ſzenvedéſe-és fáradsága-után, Üléſiről emlekezik; mint mikor Urunk azt mondotta [b]: *Meg-látyátok az ember Fiát ülni az Iſten erejének jobján.* Es Sz. Pál [c]: *Nézvén a' Hitnek el-kezdőjére, és el-végezőjére a' Jesusra, ki eleiba vévén az örömet, el-ſzenvedte a' Kereſztet, meg-vetvén a' gyalázatot, és az Iſten ſzékének jobjára ült.* Innét mondgya Sz. Ambrus [d]: A' mi ſzokáſunk-ſzerént azt kinállyuk üléſſel, a' ki valami dolgot el-végezvén, és győzedelmeſſen meg-térvén, tiſzteletnek okáért meg-érdemli hogy leüllyön. Azon-képpen az ember Kriſtus-is, az ő Szenvedésével és Halálával az Ördögöt meg-győzvén, Fel-támadásával a' poklot fel-tőrvén, úgy-mint el-végezvén dolgát, győzedelmeſſen ment Mennyekbe; és úgy mondotta néki az Attya; *Ülly az én jobbom-felől.* Es ez elég légyen az Üléſről.

Másodſzor: Annak kell végére mennünk, Mi légyen az Iſtennek Jobja. Bizonyos dolog, hogy az Iſtennek, valoságos-képpen, ſem jobja, ſem ballya ninchen; hanem mindenütt éppen jelen vagyon. azért azt, nem bőrü-ſzerént, hanem haſonlatoſság-képpen kell érteni. De mi módon? Az *Arianusok*, a mint Sz. *Baſilius* irja [e], azt mondották; hogy az, a' Kriſtuſnak a'teremtett-állatok-közőtt, leg-főbb és elsőbb helyét jelenti. De az nem elég: mert Sz. Pál, abból bizonyítya a' Kriſtuſi fellyebb-valónak lenni minden teremtett-állatnál, mondván [f]: *Kinek mondotta valaha az Angyalok-közzül, Ülly az én jobbom-felől?* Az-okáért, a' Sz. Atyák azt, Egyenlő tiſztelletért, méltoságért, és hatalmaſságért véſzik, és minden egyéb dolgokban-valo egyenlőségért.

De mondaná valaki: Ha a' Kriſtuſról, úgy mint Iſtenről ſzóllunk, az Iſtennek Jobján ült, az-az, haſonló vólt az Iſtenhez, minek-előtte teſtével Menybe ment-is: ha pedig úgy mint Emberről ſzóllunk, Menybe-menetele-után ſem ül az Iſten Jobján; mert nem lehet haſonló az Iſtenhez. Ha azt mondgyuk, hogy a' Kriſtus emberségeſzerént lőtt haſonlóvá az Iſtenhez, azért, hogy az Iſtenséggel egy ſzemélybe ſzerkeztetett: az nem Menybe-menetelekor lőtt, hanem ſokkal az-előtt, mikor az Ige teſté lőtt, mikor az Iſten emberi teſtet vőtt magára.

Erre némellyek azt felelik; hogy Iſtensége-ſzerént ül a' Kriſtus az Attyának Jobján: némellyek pedig, hogy Embersége-ſzerént: némellyek, mind két-képpen. és nékem-is az tetſzik igazbnak, ha a' dolgot jól meg-értyük. Mert, mint-hogy az Ülés tulajdona a' teſtnek, a' Kriſtushoz Embersége-ſzerént illik, nem hogy valóságoſſan üljne, hanem hogy, a'mint mondám, az a' haſonlatoſság a' melly-ſzerént ülni mondatik, a' teſttől vétetik. Es mint-hogy a' Jobb kéz-felől-valo ülés, egyenlőséget jelent, melly az Iſtenségért vagyon, ugyan azért léſzen a' Jobb kéz-felől-valo ülés-is. Az-okáért, az Emberi terméſzetből ſzármazik, hogy a' Kriſtus ülni mondatik; az Iſteni terméſzetből pedig, hogy Jobb kéz-felől mondatik ülni. Noha pedig Menybe-menetele-előtt-is, az Emberi terméſzet, az Iſtenséggel-valo egybe-ſzerkeztetésért, haſonló vólt az Iſtenséghez; mindazáltal, nem mondatott az Attyának Jobján ülni; mert a' Kriſtus nem akarta, hogy az ő Emberi terméſzete, tellyeſséggel és tekélleteſſen meg-dichőíttetnék Fel-támadása- és Menybe-menetele-előtt. Es noha Iſtensége-ſzerént, egyenlő dichőségben vólt az Attyával, mindazáltal azt külső-képpen nem nyilván mutatta, mivelhogy ollyan vólt mint *a' féreg, és nem ember* [g]: és még a' ſzolgai ábrázatot viſelte [h], munkálkodván, ſzenvedvén, és harczolván; melly dologhoz nem illik az ülés. Azért mondotta *Veſpaſianus* Cháſzár, a' mint *Dio Caſſius* irja, hogy a' Hadnagynak fenn álva kell meg-halni, az-az, harczolva. De a' harcz- és győzedelem-után méltó ülni: ül azért az, a' ki diadalmat vévén, békeségeſſen országol.

Mondaná még-is valaki: Ha a' Kriſtus az Attyának jobján ül, az Attya ő-néki bal-felől léſzen, és úgy nagyobb méltoságban léſzen az Attyánál, mivelhogy a' Jobb kéz bőchülletesb a' balnál. Erre némellyek, *Antonius Nebriſſenſiſ*el [i], azt felelik; I. Hogy régenten bőchülletesbnek tartották a' bal-felől-valo járáſt. De az nem ſzintén bizonyos, fő-képpen az Irás ſzokáſa-ſzerént. II. Némellyek azt mondgyák; hogy, noha egyenlő a' Fiú az Attyával, mindazáltal, mivel a' Fiú teſzen ítéletet láthatandóképpen, az-ſzerént kivált-képpen-valo méltósága vagyon. III. Némellyek azt-mondgyák; hogy a' Fiú, nem az Attyához-képeſt mondatik Jobb kéz-felől lenni, mivelhogy az Arya középben vagyon, úgy-mint bőchülletesb helyen; hanem a' Sz. Lélekhez-képeſt, ki a' Fiútól-is ſzármazik. De az nem a' méltóságnak rendi, hanem a' ſzármazáſnak: mert az Arya azért mondatik a' Sz. Háromság-béli ſzemélyek-közőtt elsőnek, hogy senkitől nem ſzármazik; a' Fiú másodiknak, mert chak az Atyától ſzármazik; a' Sz. Lélek harmadiknak, mert az Atyától és a' Fiútól ſzármazik. ninch-is egyéb rend a' Három ſzemély-közőtt, kik mindenben egyenlők. IV. Némellyek azt

mondgyák;

A
[b] Máth. 26. 64. [c] Héb. 12. 2.

[d] Serm. 60.

[e] Lib. de Spir. ſan. S. cap. 6.

B
[f] Héb. 1. 13.

C

[g] Pſ. 21. 7. [h] Phil. 2. 7.

D
[i] In Apol. ad 30. Scripturæ locum cap. 33.

mondgyák; hogy a' Kriſtus egyedül mondatik az Atyának Jobján ülni: mert ő-hozzája-képeſt, minden Szentek bal-felől vannak; kiket minden-képpen meg-előz, és felyül halad. V. Egy-általlyában azt mondhattyuk; hogy az Atyának Jobján ül a' Kriſtus: mert Iſtenſége-ſzerént, egyenlő méltosága vagyon; Emberſége-ſzerént pedig, az Iſten-után mindeneket meg-előz; mert az Iſten bővségesben közlötte véle minden-javait [k]. És mint-hogy az Irás, az emberek módgya-ſzerént ſzokott ſzóllani, így legmagyarábban ſzóltott: és mi-is úgy ſzóllanánk, ha a' Kriſtuſnak felyül-haladó méltoſágát akárnók jelenteni a' teremtett állatokhoz-képeſt, vagy az Attyával-valo egyenlő dichőſségét. Így midőn Betsabée a' fiához Salomonhoz ment. a' Király felkölt, eleibe menvén [l]; *Es imádta őtet, és le-ült az ő Királyi ſzékébe: és Királyi ſzék tétetett a' Király annyának-is, ki az ő jobjára ült*; az-az, a' Király hoz közel, vagy a' Király-mellé: jelentvén azzal a' Király, hogy véle közli birodalmának helyét és böchülletit. Haſonló-képpen mondgya Dávid az Anyaſzentegyházról [m]; hogy mint Királyné a' Királynak Jobb-keze-felől állott, az-az, leg-közelebb, és leg-böchülletesb helyen. Mellyekből ki-tetſzik, hogy a' Királyi ſzék, az-az, a' leg-böchülletesb hely, a' Királyé: a' Király annyának pedig, vagy Jegyesének, ſzéket tésznek a' Király Jobb-keze-felől, úgy-mint leg-böchülletesb helyen a' Király helye-után.

Mind ezekből ki-tetſzik, hogy Kriſtus Urunk az ő Menybe-menetelével, nagy okot adott nékünk az őrvendezésre: mert jele az, hogy minden fáradságát el-végezte, és munkájának jutalmát-is vötte. Nem-is kell attól félnünk, hogy a' méltóság és dichőség erköltsét meg-változtatta-légyen: mert ſzintén olly jó akarattal vagyon-most-is hozánk, mint az-előtt volt; és nem külömben viſeli gondunkat, forgattya ügyünket, keresi elő-menetelünket. Attól sem kell tartanunk, hogy távúl lévén tőlünk, és ſzerenchéſſen lévén dolga, el-feletkezzék rólunk; mint a' Farao Pohárnokja az ő magyarázójáról [n]: mert ninch ő-benne helye a' feledékenységnek. De ha volna-is, olly emlekeztető jelt vitt-fel magával, hogy ſemmi-képpen ki nem eshetik elméjéből. És arról érthettyük, a' mit a' Prophétánál mondott [o]: *Vallyon el-feletkezhetik-e az aſſzony az ő magzattyáról, hogy ne könyörüljön az ő méhe fián? és, hogy-ha az el-feletkezik-is, de én el nem feletkezem rólad: imé az én kezeimre fel-irtalak tégedet*: nem tollpennával, hanem vas-ſzegekkel; nem téntával, hanem mély sebekkel. mellyeknek jeleit meg-tartotta. És a' mint-hogy a' kezeiről, mellyek ſzüntelen ſzemei-előtt forganak, el nem feletkezhetik; úgy azokról ſem, a' kiknek jele azokon el-törölhetetlenül marad: mert mindenkor ſzeme-előtt forog, hogy azokat a' sebeket érettünk ſzenvedte: és hogy annyi munkája és ſzenvedése heában ne légyen, ſzüntelen felőlünk gondolkodik, és esedezik érettünk.

Ezt példázta a' Fő pap [p]: ki a' mellyén hordozta az Iſraël fiainak nevőket, mikor bé-ment a' Szent-helyre, őrők emlekezetől az Ur-előtt, és úgy módatott hordozni az Iſraël fiainak ítéletit. A' Fő-pap, a' mint Sz. Pál jelenti, a' Kriſtuſt példázta [q]; a' Szent-hely, a' Meny-orſzágot; az Iſraël fiai, a' Hiveket. A' mi Fő-papunk pedig, az óldalán és egyébütt-valo Sebeinek helyeit hordozza, a' Hivek nevei-gyanánt, mivelhogy haſznoſan chak azokért ſzenvedte a' Sebeket. Azt pedig őrők emlekezetül chelekeſzi az Ur-előtt: mert, a' mint-hogy ő arról el nem feletkezik, úgy meg sem ſzűnik mutogatni az ő Szent Attyának: hogy akképpen, a' kemény ítéletet, mellyet bűneinkért érdemlenénk, irgalmaſságra fordittſa. Mint-ha azt mondaná az ő Mennyei Szent-Attyának: Tudom Atyám, michoda ítéletet és büntetést érdemlene az ember a' bűnért; de te-is tudod Atyám, hogy azt az ítéletet én-magamra vöttem, és minden-adóſságokat meg-fizettem, mivelhogy én-reám tötted minnyájok hámiſságát [r], és a' te népedet bűnéért vertél-meg engem: az-okáért, már őket ne verjed, ſe ítéllyed, hanem tekints az én elég-tételemre, és azért vedd kegyelmeſségedbe.

Ébredgyünk-fel azért Kereſztyének; és jó reménségünk lévén, azon igyekezzünk, hogy, a' hová ment a' mi Fejünk és Hadnagyunk, nékünk útat mutatván, és nyitván, mi-is oda juſsunk. Mondgyuk azt Szent Agoſtonnal [s]: A' hol az én Teſtem orſzágol, hiſzem hogy én-is ott orſzáglok: a' hol az én Vérem uralkodik, ott remélem hogy dichőséges léſzek. és ha az én bűnöm akadékot ſzereznek, a' természetbéli társaságki nem rekeſzt. Nem ok-nélkül ment Mennyekbe, hanem *hogy mindeneket bé-töltsön* [t]: az-az, a' mint Arany-ſzáju Sz. János mondgya, a' miket ő-felőle a' Próphéták jövendöltek; mellyek-között, az ő e' világon-valo dolgaihoz-képeſt, utólſó volt a' Menybe-menetel: vagy, a' mint Sz. Tamás mondgya; hogy el-végezné ſzárándokságát, és a' mi üdvőſségünk dolgát, melynek vége a' Kriſtus Menybe-menetele-velünk-eggyütt: a' vagy, a' mint Sz. Ambrús mondgya; hogy nékünk helyt ſzerezne,

[k] Ephes. 1. 21.
[l] 3. Reg. 2. 19
[m] Pſ. 44. 10.
[n] Gen. 40. 23
[o] Iſa. 49. 15. 16.
[p] Exo. 28. 29
[q] Heb. 9. 24
[r] 1 Joh. 2. 2.
[s] In Medit.
[t] Ephes. 4. 10.

és az

és az oda-menetelre elégséges eſzközöket küldene. Mellyekkel ha jól élünk, a' Kriſtus Vérének haſznát érezzük; és Menybe fel-menvén, azért örök örökkön örökké áldgyuk, és magaſztallyuk: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Iſten, az ő Szent Fiáért. Amen.

HARMADIK PREDIKATZIO.

AZkik valami nagy tiſztre, vagy méltóságra mennek, leg-ottan azon igyekeznek, hogy attyokfiait és barátit jobb állapatra vigyék, és valami jó tiſztet ſzerezzenek nékik. melly dolog vétek-nélkül lehetne, ha az okoſságot a' tefti indúlat meg nem előzné, vagy az igaſságot a' ſzemély-válogatás el nem nyomná. Mert kérség-nélkül, terméſzet-ſzerént akárki-is többet hihet az atyafinak, hogy-ſem az idegennek; és többet bízhat reá, és azért nagyobb állapatot-is ſzerezhet néki. Tudta ezt Farao, és azért mondotta Joſefnek, kit maga-után fő Fejedelemmé tött-volt Egyiptuſon [a]: *A' te atyádfiai jöttek hozzád. Egyiptus földe előtted vagyon, leg-jobb helyen laktaſſad őket, és Geſſen földét nékik adgyad. Hogy-ha iſmérſz közöttök ſerény férfiakat lenni, rendeld azokat barmaim gond-viſelőivé.* mellyet, a' mint *Joſephus* és *Philo* írják, meg-is chelekedett Jóſef. A' hol látod, hogy Farao meg-engedi Joſefnek, hogy az atyafiaikőzzűl válaſzſzon gond-viſelőket; chak hogy ſerények légyenek, az-az, ſzorgalmatoſok és okoſok. Haſonló dolgot találunk a' mái ſzent hiſtoriában. A' Kriſtus, ki minket végheretlen irgalmaſságából, *Attyafiainak* mondott [b], nagy méltóságra ment, mert *Minden hatalom néki adatott* [c]; és, *Menybe menvén, az Attyának jobján ül* [d]: az-okáért azon igyekezett, hogy minket-is nagy állapatra vinne; és *fel-menvén a' magaſſába, ajándékokat adott az embereknek* [e]; az-az, nagy tiſzteket oſztogatott: és némellyeket Apoſtolokká, Profétákká, Evangeliſtákká, Páſztorokká, és Doktorokká tőtt; mivelhogy az ő Attya házában-is ſok lakó-helyek vannak [f], a' rendek- és érdemek-ſzerént. Midőn pedig minden helyeket meg-ſzerez és el-készít, iſmég el-jő, és magához vészen minket; hogy a' hol ő vagyon, mi-is ott legyünk. Ezt el-hivén a' Tanítványok, Urunknak el-menetelén nem bánkodtak, hanem inkább őrvendeztek, és viſzſza-tértek Jeruſalembe nagy őrőmmel [g]. Melly őrömben hogy mi-is réſzeſek lehetſünk, a' mái napon lőtt dolgokról ſzóllok, lelki tanuságokat kereſvén azokban, életünknek meg-jobbítására.

I. Szóllok a' dorgálásnak el-ſzenvedéséről.
II. A Kriſtus Menybe-menetelének helyéről, és idejéről.
III. A' módgyáról és a' ſzemélyekről a' kik jelen voltak.

ELSŐ RESZE.

KRiſtus Urunk, az ő dicsőséges Fel-támadása-után, és chodálatos Menybe-menetele-előtt, negyven napig maradott a' földön, *meg-jelenvén a' Tanítványinak, és ſzólván nékik az Iſten országáról* [h]: azért, kérség-nélkül, hogy vigaſztalná őket, a' ſzomoruságért, melly el-fogta-volt ſzívőket, a' Kriſtus ſzenvedése-és halála-kor: és meg-erősítené a' Hitben; a botránkozásért, mellyet ugyan-azon okból ſzenvedtek-volt: és meg-tanítaná azokra, a' miket kirdetnick és predikállaniok kellene az egéſz világon. De nem chak azt chelekedte, hanem, ugyan-azon idő-alatt, gyakorta meg-is dorgálta őket, külömb-külömb okokból: úgy-mint, az Emausba ménő két Tanítványt; kiknek azt mondotta [i]: *Oh bolgatagok, és késedelmes-ſzívűek, mind azoknak el-hitelére, a' miket a' Próféták ſzóllottak.* Tamás; kinek azt mondotta [k]: *Ne légy hitetlen, hanem hívő.* Mind-eggyütt a' Tanítványokat; kiknek azt mondotta [l]: *Miért háborodtatok-meg? és gondolatok mennek-fel a' ti ſzívetekbe? Láſſátok kezeimet és lábaimat, mert énnen-magam vagyok: tapogaſſatok-meg, és laſſátok, mert a' lélekneknek húſa és chontyai nincsenek, a' mint láttyátok hogy nékem vagyon.* Végezetre, a' mái Evangeliomban, a' Tizen-egy Apoſtolnak megjelent, és *ſzemőkre hánta hitetlenségőket, és ſzívöknek keménységét* [m].

Ennek okát ha ki én-tőlem kérdené, azt felelném, hogy azzal, az igaz Lelki-páſztornak tiſztit akarta jelenteni: kinek hívatallya né chak az, hogy vigaſztallya, és okraſſa Juhait, hanem hogy meg-is dorgállya, a' hol a' ſzűkség kívánnya. Így parancholta Sz. Pál Timótheuſnak [n]; hogy *A' vétkezőket mindenek-előtt meg-fedgye, hogy egyebeknek is félelmek légyen:*

[a] Gen. 47. 5.
[b] Mat. 28. 10. Joan. 20. 17.
[c] Matt. 28. 18.
[d] Mar. 16. 19.
[e] Eph. 4. 8. 11.
[f] Joan. 14. 2.
[g] Luc. 24. 52.
[h] Act. 1. 3.
[i] Luc. 24. 25.
[k] Joan. 20. 27.
[l] Luc. 24. 38.
[m] Mat. 16. 14.
[n] 1. Tim. 5. 20.

légyen: és Titusnak-is [n] hasonlór parancholt. Az-okáért a' Tanitók, ne ítéllyék hogy tiszteskben híven el-járnak, ha mindenkor chak a' vígasztalás olaj-val kenegetik a' lebeket, ha a' dorgálásnak chipős borával-is nem öntözik. Bizony, ha Urunk közönségesſen kötelezte a' Hiveket a' meg-dorgálásra [o]: sokkal inkább a' Lelki Tanitókat és Pásztorokat, hogy meg-fedgyék a' gonosz Hallgatókat, és lézegő Juhokat. Aranyszáju Sz. János azt irja [p]; hogy, miképpé a' Lélek jobb a' testnél, azon-képpen, nagyobb jutalomra méltók azok, kik intéssel igaz útra vezetik a' testeket, meg-mutatván nékik az Istenes Jószágos chelekedeteknek jó illattyát, és a' vétkeknek dohosságát; hogy-sem a' kik a' szükölködőknek pénzt és költséget adnak. Az-okáért, mint hogy a' testi Alamizsnáról azt mondgya Szent Ambrus; Ha a' szükölködőt nem tápláltad, meg-ölted: a' lelki Alamizsnáról-is azt mondhattyuk: Ha felebarátodat a' bűnért meg nem dorgáltad, a' gonoſságban meg-vastagitottad, és meg-ölted. Szépen ir erről a' Pogány Filósofus Séneca [r]: *Amici vitia si feras, facis tua*; Ha a' felebarátod vétkét el-tűrőd, tieddé téſzed. Es azon-nevű Poéta-is [s]: *Qui non vetat peccare cùm possit, jubet*; A' ki nem tiltya a' vétket, mikor tilthatná, parancholly a: mert azt mutattya hogy javallya.

A' mint Kriſtustól a' Tanitók a' dorgáláſt, azon-képpen a' Hallgatókat az Apoſtolokról tanúlyák meg a' dorgálásnak békével-valo el-ſzenvedését: kik Urunknak nem chak lágy intését, de kemény dorgálását-is jó néven vötték, örömeſt hallgatták, és ſemmi idegenséget azért nem mutattak. Es méltán: mert *A ki gyülöli a' dorgálásokat, meg-hal* [t]. Melyről jeles példánk vagyon az Irásban: Mert, midőn Amaſias Királyt, az Iſten embere meg-feddette-vólna a' bálványozásért, és a' Király azt gonosz néven vévén, azt mondotta-vólna néki [u]; *A' Király tanácsa vagy-e? ſzámnyél-meg, hogy meg ne öljelek téged*: el-menvén a' Próféta tőle, azt felelte néki: *Tudom, hogy el-gondolta az Iſten hogy meg-ölljön téged, hogy ime e' gonoſz mivelted, és annak-fölötte nem engedtél tanácſomnak*. Innet mondotta Salomon [x]: *Az ember a' ki a' dorgáláſt kemény nyakkal meg-veti, kirtelen veſzedelem jő reá, és őtet nem követi az egéſség*. De a' ki örömeſt halgattya, azt bizonyos egéſség követi; a' mint a' Dávid példája nyilván meg-mutatta: ki, midőn Nátán Próféta dorgálását jó néven vévén, magát meg-alázta, és vétkét meg-vallotta-vólna, mondván [y]; *Vétkeztem*: leg-ottan meg-gyógyúlt: mert a' Próféta azt mondotta néki: *Az Ur-is el-vötte vétkedet: meg nem halſz*. Illyen nagy haſznát érezvén Dávid a' dorgáláſnak, azt nagyra bőchüllötte, és igen kivánta, mondván [z]: *Az igaz meg-fedd engem irgalmaſságban, és meg-dorgáljon engem: a' bűnös olaja pedig ne bíroſitſa az én fejemet*: jelentvén, hogy jobb a' kemény dorgálás, a' lágy és gyenge hizelkedéſnél.

De még a' Pogány Bölchekben-is, jeles példákat találunk e' dologról. Mert, midőn *Platónak* egy barátttya azt kérdette vólna; Miben kedveskedhetnék néki leg-inkább? azt felelte: Ha, valami díſztelent látván bennem, látatlanná nem téſzed, hanem meg-fedded. *Iſócrates* pedig, egy barátttyának azt irta [a]: Nem azokat véllyed hívednek, a' kik minden beizédidet és chelekedetidet dichérik; hanem a' kik vétkeidet, és fogyatkozáſidat meg-is feddik. *Catónak* azt irja *Maximus* [b]; hogy, meg-értvén egy ſzomſzédgyának idegenségét, némelly barátttyától a' ki meg-dorgálta-vólt: azt mondotta néki: Ne haragudgyál barátodra; mert a' méhet, nem gyülöld a' fulákjáért, hanem ſzereted, és őrized a' mézért: Ne bánd azért barátodnak dorgálását, hanem ſzereſſed jó akarattyáért. De chodálatos vólt a' *Macedóniai* Filep Király, a' Nagy Sándor attya, e' dologban: ki, hatalmas Király és Pogány lévén, nem egyſzer mutatta-meg, melly jó néven kell venni az intéſt és dorgáláſt. *Diodórus Siculus* azt irja felőle [c]; hogy *Démades* látván, hogy iras-korában barátival táncolt a' rabok-között, és azoknak nyomoruságokat ékteleníl ſzemökre hánta: nagy bátran azt mondotta néki: Oh Király, holott téged a' ſzerencshe *Agamemnon* ſzemélyébe öltöztetett, nem ſzégyenled-e hogy chelekedetiddel *Thersitesnek* mutatod magadat? Melly dorgáláſt, olly jó néven vött a' Király, hogy tellyes életének fellett rendit meg-változtatta. *Laértius* pedig azt irja [d]; hogy, midőn a' *Charoneai* győzedelem után, *Diógenest* hozzája vitték-vólna, és a' Király azt kérdette-vólna tőle; Michoda járat-béli ember vólna? nagy bátorsággal azt felelte: A' te végbetetlen telhetetlenségednek kimje vagyok. Melly mondásért, mingyárt el-bochátttatta. *Plutarchus* pedig azt irja [e]; hogy, midőn a' feleségével *Olympiáſſal*, és a' fiával Sándorral viſzſzát vont, a' Korintusi *Demaratustól* azt kérdette; Mint eggyesnének egy-máſſal a' Görögök? azt felelte néki *Demaratus*: Nagy gondod vagyon a' Görögök eggyeſségére; holott te azokkal ſem eggyezſz, a' kik leg-közelebb

valók

A
o Tit. 2. 15.
p Mat. 18. 15
q Num. 3. és Gen.
r Lib. de Moribus.
s In Tragedia.
B
t Prov. 15. 10.
u 2. Par. 25. 16.
x Prov. 29. 1.
y 2. Reg. 12. 13.
C
z Pſ. 140. 5.
a Ad Nicoclem
b Serm. 6.
D
c Lib. 16.
d Lib. 6.
e In Apophth.

valók hozzád. Melly mondásért, nem chak nem haragutt a' Király, hanem leg-ortan meg-is békéllett, mind feleségével, 's mind fiával. Vajha illyen szívvel vennék a' mostani Keresztyének a' dorgálást, el-hittem, bizony, hogy sok fogyatkozasoktól meg-szabadúlnának. De mivelhogy erről másutt bővségessen szóllottam, most többet nem szóllok: hanem, járúlok a' dorgálo Kristus Menybe-menetelének kőrnyűl-állo dolgaihoz; úgy-mint Helyéhez, Idejéhez, és a' Személyekhez, kik jelen lévén azt látták.

II. RÉSZE.

A' mi a' Helyt illeti: Urunk nem Jerusalemből ment-fel menybe, hanem a' Váras-kivűl, és mezős helyen-valo magas hegyről: azért, I. Hogy minnyájan, a' kik-előtt akart fel-menni, minden akadály-nélkül láthatnák. II. Hogy azok ne látnák, a' kiket tudott méltatlanoknak lenni az ollyan jeles dolognak látására, az ő hitetlenségőkért. III. Azzal alázatosságát-is jelentette: mert, noha dél-korban, és sok nép-előtt akart a' Kereszt-fán gyalázatos halált szenvedni: mindazáltal dichőséges Fel-támadását, és Menybe-menetelét, kevés embernek jelentette meg; arra tanítván bennűnket, hogy e' világnak se dichőségét ne kivánnyuk, se gyalázattyától ne féllyűnk. Szűletésekor-is, az Angyalokat, kik őrvendezvén őrőmet hirdettek, és az Istennek dichéretet mondottak, chak egy-néhány szegény, és egyűgyű pásztorok látták [h]. Es, mikor színét el-változtatván, *az orczája fénylett mint a' Nap* [i], chak három Tanítványi látták. IV. A' mint Betlehem-kivűl, kőzőnséges istállóban szűletett; jelentvén, hogy nem egy Várásért, vagy Tartományért, hanem mindenekért szűletett: És a' mint Ierusalem-kivűl, vagy *a' kapun-kivűl szenvedett* [l]; jelentvén, hogy mindenekért elégségessen szenvedett: és hogy az Anyaszentegyház, mellyet ő halálával fundált, nem egy Nemzetséget foglalna magában, mint a' Synagóga; hanem minden Nemzetségeket: és hogy annak áldozattya, nem az egy Jerusalemi Templomba rekesztetnék, hanem az egész világon mindenűtt szolgáltatnék: és hogy, a' mint Sz. *Leo* mondgya [m], a' Kristus Kereszte, nem a' Jerusalemi Templomnak, hanem az egész világnak óltára: Azon-képpen, Jerusalem- és Betánia-kivűl, ment-fel Menybe; jelentvén, hogy mindeneknek használt az ő el-menetele. mert valaki igaz hittel ragaszkodott hozzája, annak útat nyitott és mutatott, és helyt szerzett Meny-országban.

Továbbá, a' mint Sz. Lukách jelenti [n], Betaniából ment Urunk az Olaj-fák hegyére, a' melyről fel-ment Mennyekbe: Elsőben, azért; hogy, a' honnét a' Szenvedésre ment, onnét menne a' dichőségre-is az Attyához: jelentvén, hogy azon út viszen a' dichőségre, a' mellyen szenvedőnk: sőt, hogy más út ninchen-is a' dichőségre, hanem chak a' Szenvedésnek úta: úgy hogy; *Ha a' Kristussal eggyűtt szenvedűnk, véle-eggyűtt meg-is dichőittetűnk* [o]. Másodszor; Hogy nyilván el-hinnők hogy senki arra a' dichőségre nem mehet, valaki nem az Engedelmesség házából-valo. mert a' Betánia, Engedelmesség háza. Mert, a' mint az első Adámot, minden maradékival, az engedetlenség űzte-ki Paradichomból: azon-képpen a' második Adám minden híveivel, kik az engedelmességben végig meg-maradnak, mégyen-fel Menybe. mert Urunkat, azért magasztalta-fel az Isten, hogy *mind halálig engedelmes vőlt* [p]: és a' Kristus, az őrők dichőségnek oka, *minden ő-néki engedőknek* [q].

Hogy pedig az Olaj-fák hegyéről ment-fel, a' mint Sz. Lukách jelenti [r], oka az lehetett; I. Hogy azon hegyen kezdette-el szenvedését, midőn a' Tanítványival ki-ment az Olaj-fák hegyére [s]: és meg-mondotta nékik, hogy meg-botránkoznak ő-benne: sőt maga-is *bánkodni és szomorkodni kezdett* [t]; el-annyira, hogy vértel-is veritékezett [u]. II. Mert senki Meny-országba nem mehet, a' ki irgalmasságot nem chelekeszik; melynek példája az Olaj-fa: Mert *Irgalmasság-nélkül-valo ítélete lészen annak, a' ki irgalmasságot nem chelekedett* [x]: és chak az Irgalmasság gyakorlóinak mondgya Urunk az ítéletkor [y]: *Jőjetek-el' én Atyámnak áldottai: bírjátok a' világ kezdetitől-fogva néktek készíttetett Országot: mert éheztem, és ennem adtatok.*

A' mi az Időt illeti; bizonyos dolog, I. Hogy Urunk, az ő Fel-támadása-után Negyven nap múlva ment-fel Mennyekbe, és kővetkőzendő-képpe Chőtörtőkőn. Harmad napő támadott fel; és negyvenedik napő mét menybe. Mert a' Halál, kűnyen meg-bizonyodott harmad napig, mint kőzőnséges és minden-napi dolog: a' Fel-támadas,

h Luc. 2. 12. 15.
i Mat. 17. 2.
l Hebr. 13. 12.
m Serm. 9. de Passione.
n Luc. 24. 50.
o Rom. 8. 17.
p Phil. 2. 8. 9.
q Hebr. 5. 9.
r Act. 1. 12.
s Mat. 26. 30.
t vers. 37.
u Luc. 22. 44.
x Iac. 2. 13.
y Mat. 25. 34.

A

úgy-mint szokatlan és chodálatos dolog, nehezebb volt az el-hitelre, és azért több időt-is kívánt. II. Urunk alig maradott halva negyven óráig; melly halállal, igen meg-szomoritotta-volt a' Tanitványokat, kiket fel-támadásával negyven napig vigasztalt: jelentvén, hogy a' lelki vigasztalás, sokkal felyül-haladgya a' háborúságot és bánatot, mint a' Nap huszon-négyszer haladgya-meg az órát.

Holott vedd elszedbe; hogy Urunk, Születése-után, negyven nap-múlva mutattatott-bé a' Templomban, a' Törvény parancholattya-szerént [a]: És midőn, Szent János Keresztelése-után, neminémű-képpen újonnan szűletett, vagy inkább az újonnan-való szűletésnek jelét fel-vőtte, negyven napig volt a' pusztában, *hogy meg-kisértetnék az Ördögtől* [a], minek-előtte a' predikálással magát meg-mutatná: Most, harmadszor szűletvén a' Fel-támadás-által, *a' halottak-kyzött Elsö-szülött*; a' mint Sz. Pál [b], és Sz. János [c] nevezték, negyven napig jelent-meg a' Tanitványinak, minek-előtte fel-ment az Atyához. Az Első Negyven nap, egy-általlyában az emberekkel volt: a' Második negyven nap, a' vadakkal; a' Harmadik negyven nap, chak az ő szeretőivel. Az Első Negyven nap el-telvén, a' Templomba vitetett, és a' jámbor vén Simeon, és Anna a' Próféta-aszszony magasztalták az Istent: a' Második negyven nap el-múlván, az Angyalok szolgáltak néki; és ő predikállani kezdvén, bé-ment a' Templomba és a' Synagogákba: a' Harmadik Negyven nap-után, maga erejével fel-ment a' Mennyei templomba, a' hol az Angyalok imádgyák. Az első napok, illetik az el-kezdő Híveket; a' középsők, vagy második rend-béliek, a' nevekedőket, vagy elő-menőket; az utólsók, a' tekéletesekét. Sem a' Törvény nem erősztetre mingyárt a' Templomba, sem a' Lélek a' predikállásra, sem a' fel-támadás Meny-országba, hanem mindenik Negyven nap-múlva.

a Luc. 2. 22.

a Mat. 4. 1-2.

b Colos. 1. 18.

c Apoc. 1. 5.

B

A' mi a' Chötörtök napot illeti, arról némelly aitatos Keresztyén Tanitók szépen elmélkednek, és azt mondgyák; hogy, a' melly nap Isten a' halakat teremtette a' vizből, azon nap küldötte az Isten Fia az emberek halászóit, az Apostolokat, a' predikállásra: és hogy a' Krisztus, kit más Predikatzióban hasonlónak mondottunk a' Sashoz, azon nap röpült az égbe, mellyen az Isten azon vizből teremtette a' madarakat-is: és hogy méltó volt a' Krisztusnak azon nap minden egek-, és minden Angyali karok-fölibe-fel-menni, a' melly nap az a' Mennyei méltóság az ő Tanitványinak, sőt árulójának-is lábaihoz borúlt-, és azokat nagy alázatossan megmosta; és hogy méltó volt, hogy, a' melly nap a' Krisztus e' földön az ő Szent Testét-elsőlül adta az embereknek, azon nap azon Testével meg-vigasztalná Menybeu az Angyalokat-is.

C

A' mi az Órát illeti; Szent Agoston azt vélte, hogy Urunk Menybe-menetele délben volt: mert, magyarázván Dávidnak ama' mondását [d]; *Estve, és reggel, és délben meg-beszéllem*: azt irja-: Estve az Ur a' Keresztben volt, réggel fel-támadott-, délben Menybe ment: és meg-beszéllem estve, a' meg-halónak békeséges szenvedését; ki-hirdetem reggel a' Fel-támadónak életét: imádkozom-, hogy meghalgasson délben, ülvén az Atyának jobján. Hogy-ha e' három Időhöz hozzá adod az éjfél-kori szűletést: a' napnak négy részét, a' Krisztusnak négy jeles és fő dolgaira oszthatod. Es mivelhogy szűletése-kor, az ég leg-jobb kinchét e' világnak engedte éjfél-kor, hogy *meg-világositana minden e' világra-jövő embert* [e], viszontag a' föld a' mái napon, az égbe küldötte leg-drágább marháját délkor: jelentvén-, hogy annak világolságával elegséges-képpen meg-viálgosúlt; úgy hogy, a' ki abban a' világolságban nem részesül, nem tulajdonithattya másnak, hanem chak egyedül magának.

d Zsf. 54. 18.

e Ioan. 1. 9.

D

III. RESZE.

A' mi a' Menybe-menetelnek Módgyát illeti; Szent Lukách azt irja- [f], bogy azoknak, kik jelen voltak, *Szemök-láttára emeltetett-fel, és a' felyhö bé-fogadta őtet az ő szemök-elől*. Másutt pedig azt irja- [g]; hogy *Fel-emelvén kezeit, meg-áldotta őket: és lőn, midőn őket áldaná, el-válék tőlök, és Menybe vitetik-vala*. Szemök-láttára ment-fel; az-az, a' mint Szent Agoston magyarázza [h], szép lassan és halkan, hogy azonban az ő Hivcinek szemőket legeltetné, és szivőket-gyönyörködtetné. Mert, a' mint Sz. Bernárd-is mondgya [i], nem hirtelen ragadtatott-el, sem lopva el nem vitetett, hanem szemök-láttára emeltetett fel: nem úgy mint Illyés, kinek talám egy bizonysága volt [k]; sem úgy mint Pál, kinek talám chak egy sem volt; sőt maga-is alig tudta mint ragadtatott az égbe; a' mint ő-maga jelenti, mondván [l]: *Nem tudom,*

f Act. 1. 9.

g Luc. 24. 50.

h Ser. 178. de Temp.

i De Assumtione Mariæ cap. 1.

k 4. Reg. 2. 11.

l 2. Cor. 12. 2-3.

az Isten

az Istent tudgya: hanem mint Mindenható; ki, a' mikor akarta, az égből alá-szállott; és a' mikor akarta, fel-ment az égbe, és akaratya-szerént választotta bizonyságokat, helyt és időt, napot és órát.

Fel-emeltetett pedig: mert nem ragadtatott-el mint Illyés [m], sem el nem vitetett mint Henoch [n]: hanem ő-magától emeltetett-fel, nem az Angyalok segétségével, hanem a' maga erejével, a' mint Sz. Bernárd irja [o]: Meg-áldotta pedig a' Tanitványokat: mert, a' mint *Theophylactus* irja, azzal az áldással erőt adott nékik, hogy a' Sz. Lélek el-jövetelé-ig bátorságosok lennének. A' kezeinek fel-emeléséről, szépen elmélkedett az Ötödik *Leo* Cháizár [p]: Fel-emeli, úgy-mond, kezeit az én Jesusom, hogy a' Tanitványok-által minden állatokat meg-áldgyon, és áldásával meg-gazdagittson: és hogy az Ördögnek az egész világon ki-terjesztett kezeit erőtlenné tegye, az Apostolokat pedig az Evangeliom predikállására meg-erősittse. Arról pedig, hogy a' Felyhő bé-fogadta a' Krisfust az ő szemök-elől, imigyen ir Sz. Bernárd [q], hogy nem segétette, mint meg-fáradtat; sem nem ősztönőzte, vagy űzte, mint restet; sem nem tartotta, mint el-esendőt: mert semmi segétség nélkül nem szökkölködött, a' ki mindeneket kezében tartott: hanem, hogy azzal-is nevekednék az ő dichőséges diadalma, a' mint *Sz. Bernardinus* mondgya [r]: mivelhogy gyakorta az Irás, midőn az Istennek dichőségéről emlekezik, a' felyhőkről tészen emlékezetet, főképpen midőn a' Krisfusnak dichőséges el-jövetelét adgya elönkbe [s].

Hihető pedig, hogy erre a' dichőséges Pompára, nagyobb tiszteletért, az Angyalok seregenként jöttek Krisfus Urunk-eleibe; a' mint Szent *Cyprianus* [t], Szent Agoston [u], Szent *Epiphanius* [x], és több Szent Atyák-is mondgyák. Mert, a' mint Szent *Cyprianus* elmélkedik, ha az Angyalok dichőségessen és örvendetessen énekletnek, mikor e' világra szűletett, és a' harcz helyére jutott: sokkal méltóbb volt örvendezniek, mikor győzedelmessen az Attyához viszsza-tért. És mint-hogy a' sebek-helyeit meg-tartotta Urunk az ő Szent Testén, sok jeles okokért, mellyekről másutt bővségessen emlekeztem: látván az Angyalok azoknak rubint-színű pirosságát, és más-felől chodálván a' gyarló emberi természetben a nagy hatalmas dichőséget, imigyen befzélgettek egy-más-közőtt [y]: *Kichoda ez, a' ki Edomból jő, meg-festett ruhákban Bosrából?* Emlekeztek pedig Edomról, vagy az Idumæusok-földéről, mellyben az Esau fiai laktak; és Bosrárol, a' Moabiták fő Vára-sáról: mivelhogy az a' két nemzetség, leg-nagyobb ellensége volt az Israël fiainak, és annyit tészen, mint-ha azt mondották-volna: Kichoda ez, ki az ellenség földéről jő, meg-véresittetvén. Az Ellenség földén pedig, érthettyük vagy a' földi Jerusalemet, melly eleitől-fogva öldözte, és meg-ölte a' Prophétákat [z]; vagy e' Világot, mivelhogy mindenkor ellenkedett az Istennel [a].

E' Kérdésre meg-felelt Urunk, a' mint Isaiásnál olvassuk [b]: *Én, a' ki igasságot szóllok, és oltalmazó vagyok a' meg-szabadittásra*: az-az, a' ki pártyát fogom az emberi nemzetnek, és ő-mellette igaz sententziát mondok az Ördög-ellen. En vagyok az, ki leg-inkább azon igyekeztem, hogy e' világra bé-hozzam az Igasságot, és szentséget, melly tellyességgel szám-kivetésben volt: az én tisztem és hivatalom az, hogy az emberi nemzetnek ellenségivel, a' Bűnnel, és a' bűnnek alkotójával, az Ördöggel, harczollyak; és azokat meg-győzvén, az embereket üdvőzittsem. Azokat pedig az ellenségeket meg-tapodtam búsúlásomban, és el-tiprottam őket haragomban: az-az, olly igen gyűlöltem az emberi nemzet ellenségit, és olly nagy búsúlással haragudtam reájok; hogy látván, hogy külömben meg nem győzöm őket, hanem ha véremet ontom, azt sem szántam, sem kiméllettem, chak hogy az embereket meg-szabaditanám. Az-okáért, az ő vérök az én ruházatomra fetskendett, és minden öltözetimet meg-rútitotta: mivelhogy az egész emberi nemzet vétkeit magamra vőttem, hogy azokat ő-róla el-mosnám és le-törleném. De mint-hogy már a' Krisfus minden ellenségin diadalmat vőtt: az a' rútság, melly az ő testén látratott, midőn az Ördöggel a' Keresztfán harczolt, tellyességgel el-vétetett, sőt nagy szép ékességgé változott. Mind a' kettőről, igen szépen emlekezett Zakarias Próféta: ki Istени jelentés-által látta *a' Jesust a' Fő-papot* [c], *szennyes ruhákban fel-öltözve*: és hogy a' Sátán, jobb kezе-felől álván, ellenkezett vele, meg akarván őtet ölni, és Országát el-foglalni. De meg-dorgálván az Ur a' Sátant, el-kergette; és az Angyaloknak azt mondotta: *Vegyétek-el róla a' szennyes ruhákat*: a' Jesusnak pedig azt mondotta: *Imé el-vettem rólad a' te hamisságodat* (mellyet nem te chelekedtél ugyan, hanem nagy irgalmasságból és szeretetből magadra vőttél, és azért meg-is fizettél;) *és új ruhába öltöztettelek téged*, tudni illik, a' halhatatlanságnak

[m] 4. Reg. 2. 11.
[n] Genes. 5. 24. Ecclesiast. 44. 16.
[o] Serm. 1. de Ascens.
[p] Orat. de Ascens.
[q] Dictat. Hom. cap. 1.
[r] Serm. 1. de Ascens. Dom. 2. fer. 3.
[s] Matt. 24. 30. 26. 64. Luc. 21. 27. Dan. 7. 13. 1 Thes. 4. 17.
[t] Serm. de ascens.
[u] Tract. 178. in Joan.
[x] Orat. de Ascens.
[y] Isa. 63. 1.
[z] Matt. 23. 37.
[a] Joan. 3. 20.
[b] Isa. 63. 1.
[c] Zach. 3. 1-5.

A

dichőséges állapattyában. Es monda: *Tegyetek tiszte Szőllőmet a' fejedet.* Mellyen nem ok nélkől érthettyük azt a' kivált-képpen-való dichőséget, mellyel a' mái napon a' Kriſtuſnak Emberi természete fel-tiſzteltetett, midőn az Atya-Iſtennek jobbjára ült, az egész Mennyei udvarnak nagy őrőmével. Azt pedig az ő Papi tiſztivel érdemlette, önnön-magát áldozván mi értettünk az ő Szent Atyának: melly tiſztet most-is viſel, mint *Örökké-való Pap, a' Melkiſedek rendi-ſzerént* [d].

[d] Pſ. 109. 4.

De vedd eſzedbe itten, hogy, noha olly nyilván ſzóll az Irás a' Kriſtus Menybe-meneteléről, hogy nyilvábban ſem lehet; és Hitünknek is egyik fő ágaza-tya az, Méne mennyekbe, ől a' mindenható Atya-Iſtennek jobbja felől: Onnét léſzen el-jövendő, itélni eleveneket és hóſtrakat; a' mint az Angyalok is meg-mondották a' mái napon [e]: *Galileai férfiak*, úgy-mond, *mit állotok az égbe nézvén? Ez a' Jesus, a' ki fel-vétetett tiszőletek az égbe, úgy jő el a' mint látátok őtet az égbe menni*: Mindazáltal az Ujító atyaſiak a' kákán-is chomót kereſvén, ezt a' világos igaſságot meg akarják homályoſitani, és azt mondgyák; hogy, midőn az Irás Urunknak Menybe-meneteléről ſzóll, nem kell azt bőtű-ſzerént érteni, hanem haſonlatoſság-által: mert az, nem valami bizonyos helyért vétetik, hanem az Iſten dichőségéért, Orſzágáért, és méltóságáért. A' Kereſztyén Anyaſzentegyház pedig, mindenkor azt vallotta, és vallya; hogy a' Kriſtus, valoságos-képpen ment-fel az égbe, és egyéb teſtek-gyanánt bizonyos helyt foglalt.

[e] Act. 1. 11.

B

I. Mert kétség-nélkül, abba az égbe ment, mellyet az Irás, Iſten ſzékinek nevez [f]: az pedig a' teſti ég, mellyet ſzemeinkel látunk; a' mint Dávid nyilván jelenti, mondván [g]: *Az egek ege az Uré; a' földet pedig az emberek fiainak adta.* a' hol, mint hogy egyenlő-képpen emlekezik a' földről, és az égről; a' földön pedig, tulajdon-képpen azt érti a' mellyen járunk, az egen-is azt kell értenünk a' mellyet látunk.

[f] Iſa. 66. 1.
[g] Pſ. 113. 24.

II. Mert kétség-nélkül, abból az égből jő az itéletre, a' melybe fel-ment; a' mint az Angyalok mondásából meg-hallók: és Sz. Pál-is azt jelenti, modván [h]: *Ő maga az Ur, parantsolattal, és az Arkangyal ſzavával, és az Iſten trombitájával le-ſzáll az égből.* és [i]: *Az Ur* Jesus *meg-jelenik az égből.* Bizonyos pedig, hogy a' Kriſtus nem haſonlatoſság-által jő az itéletre, úgy hogy el-hadgya az ő dichőségét, orſzágát, vagy méltóságát; sőt akkor leg-inkább mutattya dichőséges hatalmát. Tehát az ég, melyből alá ſzáll, nem az ő dichősége és méltósága, hanem bizonyos hely, a' melyre fel-ment. Ez-ellen *Brentius* imigyen okoskodik [k]: A' Kriſtus abba az égbe ment-fel, a' melyből alá-ſzállott: mert *Senki fel nem ment Menybe, hanem chak az a' ki le-ſzállott menyből, az ember Fia, ki menyben vagyon* [l]. De az Iſten Fia nem teſti égből jőtt: Tehát nem-is ment fel abba. Azért, a' mint haſonlatoſság-által mondatik, hogy alá-ſzállott, midőn igen *meg-alázta magát* [m]: úgy ment-fel-is; mivelhogy *Az Iſten fel-magaſztalta őtet, és olly Nevet ajándékozott néki melly minden név-felett vagyon* [n]. Felelet: A' Kriſtus a' valoságos égből ſzállott alá, noha az alá-ſzállás haſonlatoſság-által vétetik: de abból nem következik, hogy a' fel-menetel-is chak haſonlatoſság-által lőtt. Mert nagy kűlömbség vagyon a' közőtt, a' mi le-ſzállott, és a' mi fel-ment: a' Le-ſzállás, az Igéjévé vált, ki végheretlen Iſten, és mindenűtt jelen vagyon; azért létel-ſzerént ſohová nem ſzállhat: de a' Fel-menetelt, a' teremtett teſtről mondgyuk, melynek bizonyos határa vagyon, és egy helyről máſra mehet.

[h] 1 Theſſ. 4. 15.
[i] 2 Theſſ. 1. 7.
[k] Lib. de Majeſtate Chriſti. Ioan. 3. 13.
[l] Philip. 2. 8.
[m] Philip. 2. 9.

C

III. Az ember Kriſtus ott vagyon, a' hol vannak, és léſznek az Iſten Szentei; a' mint ő maga nyilván mondotta [o]. De a' Szentek nem léſznek mindenűtt, hanem bizonyos, és igen fő helyen, tudni illik, az égben: Tehát a' Kriſtus-is oda ment. Innét intette *Dardanust* Sz. Agoſton [p], hogy meg-emlekezzék a' Hit ágazatinak ſorendjéről; és egy-által lyában el-hidgye, hogy az ember Kriſtus, igaz fel-támadáſának után, igazán fel-is ment menybe, és ott moſtan bizonyos helyen vagyon.

[o] Ioan. 14. 2.
[p] Ep. 57.

D

Fel-menven Urunk menybe, az Apoſtolok a' többi Hivekkel, kik azt a' chodálatos dolgot látták, *viſſza térének Jeruſalembe nagy örőmmel* [q]. Ezen talám chodálkozhatnék valaki, és azt mondhatná: Ha az előtt, midőn chak emlekezett-is Urunk az ő el meneteléről az Apoſtoloknak, *bé-töltötte ſzívőket a' ſzomorúſág* [r]: mennyivel inkább ſzomorkodhattak, ſzemőkkel látván, hogy el-távozot tőlők ollyan jó Attyok, Urok, Meſterők, és gond-viſelőjők: mert nyilván-való dolog, hogy a' miért, úgy-mint jövendőért, ſzomorkodunk, annak jelen-vólta inkább meg keſerít bennűnket. Én nem kétlem, hogy akkor nem keveſet ſírtak a' Hivek, mikor Urunktól el-búcsúztak: de a' kőny-hullatás-mellett, nagy őrőm-is lehetett ſzívőkben; mivelhogy azzal a' chodálatos, és emberi erő-fölőtt-való fel-menetellel, igen meg-erősődtek a' Kriſtus fiuiságéről-való Hitben: nyilván látván, hogy nem chak fel-támadott, hanem

[q] Luc. 24. 52.
[r] Ioan. 16. 6.

menybe-is

menybe-is ment; mellyet ſoha ſenki felől-nē láttak, ſem hallották, ſem olvaſtak-vólt az okáért, ugyan-ottan imádták őtet [t], mint igaz Iſtent. Méltán örvendeztek tehát, tudván, hogy az, a' ki olly nagy dolgokat igért nékik, és olly nagy ſzeretetet mutatott hozzájok, igaz Iſten, és minden-ket bé-tellyeſítheti.

[t] Luc. 24. 52

De mondaná valaki: Mint-hogy a' ſzeretet, kettőnek ſzívből-való eggyeſsége, azoknak el-válása ſzomoruságnak oka: és azért kaſerves a' halál, hogy a' cellet a' lélektől, mellyel nagy eggyeſségben lakott, el-válaſztya: azért kesergünk barátinknak és atyánkfiainak halálán-is, hogy az-által el kell tőlök válnunk. Tudgyuk mint kesergettek Dávid és Jónatás, midőn egy-máſtol el-váltak [u]: tudgyuk mint kesergett Jákob, hogy el kellett válni Benjamintól [v]. Az-okáért, mivelhogy ſemmi-némű barátság hasonló nem vólt a' Kriſtus barátságához: mind tiſztetetes- és böchülletes-vóltáért, mert főlőtte-igen Szent vólt; mind haſznáért és gyümölcséért, mert teſti és lelki jókkal tellyes vólt; s mind gyönyörüségéért, mert az ő nyájaſsága kedves és kellemetes vólt: annál kelervesben eſett el-válása.

[u] 1. Reg. 20. 41.
[v] Gen 42. 38

Feleletz Ezek mind igazak: de mint-hogy a' Bölcſek azt tartyák, hogy a' két jó közzül, a' nagyobbat kell válaſztani; a' két gonoſz közzül pedig, a' kiſsebbet: az-okáért, mivelhogy a' Kriſtus távol-léte nagyobb jót ſzerzett, hogy ſem jelen-léte: annyon inkább kellett örvendezni, hogy ſem ezen. A' Szántó-emberek, két időt tartnak leg-alkalmatosbnak, a melyben vetnek, és a' melyben aratnak; a' Vitézlő emberek-is, a' melyben harczolnak az ellenséggel, és a' melyben oſztoznak a' nyereséggel: mind a' kettő jó: de az utólso haſznosb, és kívánatosb; mivelhogy az első, az utolsora-nézve jó mert azért vetünk, hogy aratſunk; azért harczolunk, hogy nyertesek legyünk. A' mi Üdvözítőnk-is, tellyes életében, és fő-képpen Szenvedésében, mint a' jó Szántó-ember veretett; és mint a' Vitéz hadnagy, a' világ fejedelme-ellen harczolt: de Fel-támadásában, és Menybe-menetelében, aratott; és a' Mennyország-ot el-foglalván, *fogva vitte a' foglyot, és ajándékokat adott az embereknek* [x]. Melynek bizonyos jele az, hogy valamig e' világon forgolódott, és nyájaskodott az emberekkel, igen kevés követői vóltak; és a' Szent Lelket elsőben chak száz húsz emberre küldötte: de Menybe-menetelével, az egéſz Világot magához kapcholta, és az ő Híveinek 's követőinek ſem ſzáma, nem vége ninchen.

[x] Eph. 4. 8.

Noha pedig ſok jeles eſzközi vóltak a' Kriſtuſnak, mellyekkel a' Világot megtéríttette: mindazáltal, az igen foganatos vólt, melyről Urunk a' mái Evangéliomban emlékezett, mondván [y]: *Azokat a' kik hiſznek ezek a' jelek követik: Az én nevemben Ördögöket űznek; új nyelvekkel ſzólnak; kígyókat véſznek-fel; és ha valami halálos iſznak, nem árt nékik: a' betegekre kezőket téſznek, és meg gyógyúlnak.* E' Jeleket, némellyek lélek-ſzerént magyarázzák: és úgy, azokat a' Hívek minden-nap chelekeſzik. Mert, a' mint Szent Bernárd irja [z], Ördőgöket űznek, midőn a' vétkeket az emberek ſzívéből ki-irtyák: a' főlvényekből a' Mammont; a' paráznákból Aſmodæust; a' kevélyekből *Lucifert*; a' nyughatatlanokból Beelzebubot, ki a' Legyek iſtene. Az-okáért, a' ki tanitásával, vagy példájával, vagy imádságával valakit meg-térit a' bűnből, Ördőgöt űz. Új Nyelveken ſzóll, a' ki az-előtt cháchogó, fondorló, hizelkedő, trágár-beſzédű lévén, az Iſtennek dicséretiben foglallya magát, jó és lelki dolgokról örömeſt ſzóll. A' Kígyókat fel-véſzik, kik az Ördőgnek inchelkedéſit okoſsan el-kerűlik, és annak fejét meg-rontyák, első gondolatit meg-vetvén. A' Halálos italt ártalom-nélkül meg-kóſtollyák, midőn minden gonoſz-ellen, kéſedelem-nélkül, a' penitentziának orvoſságával élnek. A' Betegekre kezőket téſzik, és meg-vigaſznak, kik, vagy magok gyarlóságát gyámolittyák, vagy felebaráttyokat fel-emelik, és megerősítik.

[y] Mar. 16. 17

[z] Serm. 1. de Aſſumt.

Ez mind jó: de nem kétlem, hogy Urunk más Jelekről-is emlékezett, noha azok a' Híveket nem eggyaránt illetik. Mert a' Choda-tételeknek ajándéka, nem azért adatik, hogy ki-ki magának haſznállyon véle; hanem az Anyaſzentegyháznak közönséges javáért: mellyért, elég az, hogy mindenkor vóltak az Anyaſzentegyházban, kik a' Hitet Choda-tételek-által nevelték és gyarapitották. Jóllehet az, nem minden időben-is vólt eggyaránt ſzükséges. Mert, a' mint jól mondgya Sz. Gergely Pápa [a]; hogy a' Hívek ſokasága a' Hitben nevekednék, Choda-tételekkel kellett táplálni; mert mi-is, midőn fiatal fákat plantálunk és ültetünk, addig öntőzzük, míg nem látyuk hogy a' földben gyökeret vertek: midőn pedig már jó gyökerők vagyon, megſzűnünk az öntőzéſtől.

[a] Hom. 29. in Evang.

Ebből pedig a' Kriſtus igéretiből, nyilván ki-tetſzik; hogy, vagy a' mi Anyaſzentegyházunk egyedűl a' Kriſtus *Eccleſiája*, melynek e' jeles dolgot igérte, és a' mely-

A ben az be-tellyesedett; vagy, hogy soha a Kristus az ő fogadását bé nem tellyesitette, sem igaz Hivei e' világon nem voltak. Mert nyilván vagyon, hogy soha, sem a' régi Eretnekek, sem a' mostani Ujitók, sem kőzőfleg minnyájan, sem valami bizonyos személy kőzzűlők, meg nem bizonyithatta, hogy igaz Chodát tőtt-volna; sem mikor az Uj Vallást koholták, el-pártolván a' Keresztyén Vallástól, sem az után. Sőt fő-lőtte-igen gyűlőlik a' Choda-tételeket; és a' régi Keresztyén Anyaszentegyházban-valo Szent emberektől lőtt Chodákat, vagy tagadgyák, vagy, ha nem tagadhattyák, káromlyák, és Ördőgi szem-fény-vesztésnek mondgyák. Nehéz a' bákának a' dér; mert gyenge a' bőre, és el nem szenvedheti: fojtós a' rokának-is a' kőrtvély, midőn el nem érheti. De a' mi *Ecclesiánkban*, a' Kristus fogadása-szerént, mindenkor voltak, a' mint a' szűkség kivánta: és most-is vannak, kik-által a' Kristus, az ő Evangeliomát Chodá-tételekkel meg-bizonyittya, a' Pogányok- és hitetlenek-kőzőtt; a' mint másutt meg-mutattam. Es abból nagy őrőmünk lehet: mert, noha a' Kristus menybe ment, hogy nékünk helyt szerezzen; mindazáltal az ő reánk-valo gond-viselésének több Jelei-kőzőtt, a' Choda-tételékre-valo hatalmat-is nálunk hadta.

B Kérdené valaki Utólszor: Mi kivántatik a' hoz, hogy a' Kristus Menybe-menetelének javaiban részesek lehessünk? Felelet: Az kivántatik fő-képpen, hogy a' Kristusnak beszédit, chelekedetit, és velünk tőtt Jó-tétemenyit, szűntelen emlénkben forgassuk; és életünkben-is meg-mutassuk, hogy mindenekben őtet akarjuk kővetni. Mert ha az, *A' ki a' kevellyel társalkodik, kevélységbe öltözik* [b]: kétség-nélkül, a' ki a' Kristussal, ki minden Jószágos chelekedetekkel tellyes, nyajaskodik, azon jókban részes lészen. Erről szép példánk vagyon Illyésben, és Eliséusban; melly ugyan illik-is a' mái szent Innephez: és példázta-is azt, a' mint Arany-száju Sz. János [c], és Sz. Bernárd [d] tanittyák. Midőn az Isten, Illyés Profétát forgó-szélben fel akarta vinni, el-menetele-előtt azt mondotta az ő Tanitványának Eliséusnak [e]: *Kérj, a' mit akarsz hogy chelekedgyem veled.* Es monda Eliséus: *Kérlek, légyen én-bennem kettőt a' te lelked*: az-az, légyen én-bennem bővségessen az Istennek Szent Lelke, és a' mennyei Malasztnak gazdagsága: hogy, mint az első-szűlőtteknek az atyai őrökségben két-részők vólt, úgy meg-haladgyam én-is a' több Profétákat Malasztal. Kinek felele Illyés: *Nehéz dolgot kértél: mindazáltal, ha látandasz engem mikor el-vitetem tőled, meglészen néked a' mit kérél: ha pedig nem látándasz, nem lészen.* Mellyel azt kivánta Illyés, hogy Elyséus sohúlt el ne távozzék tőle, hanem mindenűtt véle légyen, és reá vigyázzon. mellyet igen jól értett Eliséus, és hiven meg-is chelekedett. Midőn azért azt mondotta-volna néki Illyés [f]; *Ülly itt, mert az Ur engem Bethel-ig küldött*: azt felelte: *Él az Úr, és él a' te lelked, hogy el nem hagylak téged.* Es midőn ismég azt mondotta Illyés [g]; *Ülly itt, mert az Ur engem Jerikóba küldött*: ugyan azont felelte. Es mikor harmadszor-is azt mondotta [h]; *Ülly itt, mert az Ur engem a' Jordán-ig küldött*: megint azt felelte; és úgy látta mikor el-vitetett tőle. és utánna kiáltván, mind palásztyát 's mind Malasztyát meg-nyerte.

Mi-is, ha a' Kristus ajándékiban részesek akarunk leni, semi okon el ne szakadgyunk tőle; hanem mindenűtt kővessük: nem testi járásunkal ugyan, mert az nem is lehet, hanē elmélkedésünkel, és igyekezetünkel; példáúl előttünk hordozván minden dolgainkban. Mert, mint-hogy ő minden Malasztnak kút-feje: mentől közelebb járunk hozzája, annál bővségesben részesűlünk abban. Az-okáért, akár Béthelbe, az-az, az Isten házába mennyen, az Istenre-néző dolgokra; 's akár Jerikóba, melly Hóldat tészen, a' felebarátunkra-néző dolgokra; mivelhogy az ember változó mint a' Hóld: mindenűtt kővessük: mert azt chelekedvén, a' Jordánig-is, melly, Itélernek folyó-vizét tészi, bátran kővethettyük, és az Istennek Itélő széke-előtt meg nem szégyenűlünk; mellyet engedgyen minnyájunknak, a' Fölséges mindenható Isten, az ő áldott Szent Fiának érdemiért.

Amen.

p Eccli. 13. 1.
c Hom. 7. de Ascensione Helia.
d Serm. 3. de Ascensione.
e 4. Reg. 2. 9.
f vers. 2.
g vers. 4.
h vers. 6.

PÜNKÖSD HETFÖI EVANGELIOM.

SZ. IÁNOSNAK III.

RÉSZEBEN, v. 16.

AZ időben, monda IE'SUS Nikodémusnak: *Úgy szerette Isten e' világot, hogy az ő egyetlen-egy szülött Fiát adná; hogy minden, a' ki ő-benne hiszen, el ne veszszen, hanem örök élete legyen. Mert nem küldötte Isten az ő Fiát e' világra, hogy itéllye e' világot, hanem hogy üdvözüllyön e' világ ő-általa. A' ki ő-benne hiszen, meg nem itéltetik: a' ki pedig nem hiszen, már meg-itéltetett: mert nem hiszen az Isten egyetlen-egy szülött Fiának nevében. Ez pedig az itélet: hogy a' Világosság e' világra jött, és inkább szerették az emberek a' sötétséget, hogy-sem a' Világosságot: mert az ő cselekedetök gonoszszak valának. Mert minden a' ki gonoszúl cselekeszik, gyülöli a' világosságot; és nem jő a' világosságra, hogy meg ne szeddessenek az ő cselekedetei: a' ki pedig igasságot cselekeszik, a' világosságra jő, hogy kinyilatkoztassanak az ő cselekedetei, hogy Istenben löttek.*

ELSŐ PREDIKA'TZIO.

IGy a' mái Szent Napon, melly a' Sz. Lélek Innepe, az Anyaszentegyház az Isten Fiának meg-testesüléséről-valo Evangéliomot olvastattya, jeles Okai vannak: és a' Sz. Pál intését követi; ki azt kívánnya [a], hogy *Mindenek ísszeségesen, és rend-szerént légyenek:* Első Oka az; hogy az Isten Fiának meg-testesülése, a' Sz. Léleknek tulajdonittatik; és Hitünk ágazattya, hogy Sz. Lélektől fogantatott. Azért mondotta az Angyal a' Szűz Máriának [b]: *A' sz. Lélek száll te-reád.* és Jósefnek [c]: *A' mi a' Máriában fogantatott, a' Sz. Lélektől vagyon.* Második Oka az; hogy nem ismérhettyük a' JESUST a' Sz. Lélek tanitása-nélkül. Sőt, senki *azt sem mondhattya, Ur* JESUS, *hanem chak a' Sz. Lélek-által* [d]. Harmadik Oka az; hogy a' Sz. Lélek mi-hozánk, a' meg-testesült Isten Fiának érdeme-által jőtt; a' mint ő-maga jelentette, mondván [e]: *Hanem nem megyek, a' Vigasztaló nem jő hozzátok: ha pedig el-megyek, el-küldöm őtet hozzátok.* Azért mondotta Sz. János [f]: *Még nem adatott-vala a' Lélek, mert még* a' JESUS *meg nem dicsőíttetett-vala.* Negyedik Oka az; hogy az Isten Fiának meg-testesüléſe, chak szintén az Isten végheteten szeretetinek alkotmánya. Mert valamennyi Igaz emberek vóltak világ kezdetitől-fogva, és léſznek világ végé-ig, mind azoknak érdemök sem lött-vólna elégséges annak meg-nyerésére; a' mint Urunk a' mái Evangéliomban jelenti, mondván: *Úgy szerette Isten a' világot.* Mint-hogy azért a' Sz. Lélek az Atyának és Fiúnak szeretete: a' kegyelemből- és szeretetből-valo dolgokat, néki tulajdonittya a' Sz. Irás. Ötödik Oka az; mert, noha az Istennek minden alkotmányiban igen tündöklik az ő Szeretete: mindazáltal, leginkább abban, hogy az ő Fiát nékünk adta. a' Sz. Lélek pedig, a' mint mondám, az Atyának és Fiúnak egy-máshoz-valo szeretete. Hatodik Oka az lehet; mivelhogy a' Szeretetet külömben meg nem ſizethetni, hanē szeretettel: az pedig *a' mi szíveinkbe a' Sz. Lélek-által ontatott* [g]; ki Pünkösd napján nékünk Tűz képében adatott; melly Tűz, a' Szeretetnek fő példája. Erről a' Szeretetnek chodálatos alkotmányáról, az Istennek (*ki Szeretet* [h],) Malaſztya-által, szóllok a' moſtani Predikátzióban; hogy az isteni szeretetre fel-gerjedgyünk, és a' mi szeretönket szeressük.

I. Meg-mutatom, az Isten Szeretetinek és jó-tétemenyének nagy-voltát, Négy Okból.

II. Ugyan azoknak nagy-voltát, más Három Okból mutatom-meg.

III. Meg-mondom, Mit kívánnyon Krisztus az ő Szeretetiért mi-tőlünk.

a 1. Cor. 14. 40.

b Luc. 1. 35.

c Matt. 1. 20.

d 1. Cor. 12. 3.

e Ioan. 16. 7.

f Ioan. 7. 39.

g Rom. 5. 5.

h 1. Joan. 4. 8.

ELSŐ

ELSŐ RESZE.

SOk Okokból nevekedik ennek az Isten ajándékának nagy-vólta: és mindenik elégséges hogy azt nagyra bőchüllyük, és annak tehetségünk-szerént szeretettel megfelellyünk. Ezt pedig nyilván meg-érthettyük azokból, a' mellyekből az emberek akár-mi ajándékot-is nagyra bőchüllnek.

I. Az Ajándékot, bőchüllteteſsé téſzi az ajándékozó ſzemély, a' kitől ſzármazik: és azért, a' Fejedelemnek kichiny ajándékát-is nagyra bőchüllyük. Midőn a' magyar-orſzági I. Lájzlo király, gyermek-korában, egy *Ozikra*-nevű fő embernek őt-pénzes garaſt adott-vólna ajándékon, azt olly nagyra bőchüllötte, hogy aranyba foglaltatván, mindenkor a' nyakán hordozta. Midőn Eſther Királyné, Amánt vendégségbe híetta-vólna Aſſuérus királlyal, meg-gondolván a' királyné méltoságát, azt nagy bőchüllteteſsnek tartotta, és barátinak kérkedve beſzéllette [k]: *Eſther királyné*, úgy-mód, *ſenkit egyebet nem hívott a' lakodalomba a' királlyal, én-kívülem*. Ezen okból, midőn a' Szűz Maria Erzébetet meg-látogatta: Erzébet meg-gondolván a' Szűznek állapattyát, nagy álmélkodva azt mondotta [l]: *Honnét vagyon ez nékem, hogy az én Uram Anyja énhozzám jöjön?* A' nagy-hitű Százados-is, meg-gondolván az Urunk méltoságát, ki házához akart menni, és beteg ſzolgáját meg-gyógyitani: azt olly nagyra bőchüllötte, hogy Urunk-eleibe menvén, azt mondotta [m]: *Uram, nem vagyok méltó hogy hozzám jöj.* Sz. Péter-is azon gondolatból, mikor Urunk meg akarta a' lábait-mosni, vezza-alá ſzóllott, mondván [n]: *Uram, te mosod-e meg nékem a' lábaimat?* és, *Nékem a' lábaimat örökké meg nem mosod.* Máſutt pedig, azon okból ki akarta hajójából küldeni, mondván [o]: *Menny-ki tőlem, mert bűnös ember vagyok Uram.*

Ez így lévén, kitől ſzármazott ez a' jó mi-reánk? Urunk mondgya-meg: Az Istentől: kinél ſem nagyobb, ſem méltoságosb, ſem hatálmasb, ſem jobb nem lehet: ki *a' királyok Királya, és az uralkodók Ura* [p]: kinek mindenek birodalmában vannak: ki-előtt *Olly az egéſz föld kerekſége, mint a' mérték nyelvének pontya, és a' hajnali harmat cſöppe, melly a' földre eſik* [q]; *a' ſzigetek pedig, mint a' kevés por* [r]: ki-előtt a' Serafimok bé-fedezett orczával álnak, és azt kiáltyák egy-máſnak [s]: *Szent, Szent, Szent a' ſeregek Ura Iſtene, tellyes az egéſz föld az ő dicsőſégével*: kinek *Ezernyi ezéren ſzolgálnak, és tízezerſzer-valo ſzáz ezeren udvarlanak* [t]: kinek minden teremtett-állatok engednek: és mint-hogy mindeneknek Ura, *Nintſen a' ki ellene-álljon az ő felségének* [u]. Tehát ez okból, a' mi Ajándékunk olly nagy, hogy nagyobb nem lehet.

II. Bőchüllteteſsé téſzi az Ajándékot, annak magában-valo méltoſága, vagy nagy-vólta. Illyennek tartotta a' Szűz Maria az ő Énekében az Iſten ajándékát; melyről azt mondotta [x]: *Nagy dolgokat chelekedett nékem a' ki hatalmas, és Szent az ő neve.* Igy mondotta Dávid [y]: *Kichiny dolognak látſzik-e nékted, a' Király vejévé lenni?* Ő pedig azt olly nagynak ítélte, hogy halálos veſzedelemre vetette magát éretted, és noha Saul álnokúl, nehéz dolgot kívánt tőle Jegy-ruhájúl, mindazáltal ő két annyit adott éretted. Ebből-is igen nevekedik az Iſten ajándéka. Mert az ő eggyetlen-egy ſzülőtt Fiát adta nékünk: nem valami puſzta embert, ſem Angyalt, ſem az egéſz Világot; hanem, mind azoknál nagyobbat; azoknak Urát, és Teremtőjét; magához haſonló Iſtent, egy ſzóval, kinél nagyobbat nem adhatott. Ha ſzolgáját, ha barátyát, ha fogadott fiát adta-vólna, nyilván nagy ajándék lőtt-vólna: de hogy tulajdon, és természet-ſzerént-valo Fiát adta, ſokkal nagyobb. Melyből, azt hozza-ki Sz. Pál [y]; hogy *Azzal-együtt, mindent egyebet-is nékünk adott.*

Továbbá; nem idegent adott, vagy kőzől, hanem egyedül a' tulajdon ő-maga Fiát, minémű-t mi nem adhatunk: mert ſemmi tulajdonunk ninch, a' mellyet ſséggel mienk, vagy mi-tőlünk ſzármazott-vólna; mert mindeneket az Iſtentől vőttünk, és azt kell mondanunk Dávidal [z]: *Mindenek tiéd, és a' miket a te kezedből vőttünk, azokat adtuk neked.* Ezt pedig, nem chak a' külső dolgokról kell érteni, hanem a' fiakról-is; kikben több része vagyon az Iſtennek, hogy ſem a' ſzülőknek: úgy hogy, a' ki fiát adná-is másért, nem ſzintén tulajdonát adná: de az Iſten tellyeſséggel tulajdonát adta. Végezetre; nem ſok-kőzől adott eggyet, hanem, az eggyetlen-eggyet: kiben minden kedve tőlt: kit mindennél fellyebb ſzeretett. Tudgyuk, minémű buzgó ſzeretettel ſzeretik az Atyák a' fiokat, ha ſzintén ſzámoſok-is: de fő-képpen az eggyetlen-eggyet: azért emlekezik a' Sz. Irás olly bőchüllteteſſen az Abrahám engedelmeſségéről, midőn kéſz volt az ő ſzerelmes eggyetlen-egy Fiát az Iſtennek áldozni [a]. Jakobnak tizen-két fia volt, de chak az egy Joſefet-is ugy ſirátta, hogy minden magzati ſem vigaſztalhatták-meg [b]: és a' nagy chaégkor-is, alig engedte hogy

Beteg-

k Eſth. 5. 12.
l Luc. 1. 43.
m Matt. 8. 8.
n Ioan. 13. 6.
o Luc. 5. 8.
p Apoc. 19. 16.
q Sap. 11. 23.
r Iſa. 40. 15.
s Iſa. 6. 2. 3.
t Dan. 7. 10.
u Eſth. 13. 11.
x Luc. 1. 49.
y 1. Reg. 18. 23. 24. 25. 27.
z 1. Par. 29. 14.
a Gen. 22.
b Gen. 37. 35.

Benjamin el-távoznék tőle [c]. Az ifjú Tobiás annyá pedig, úgy siratta az ő eggyetlen-egy fiának chak távúl-létét-is, hogy semmi vigaztalásnak helyt nem adott [d]. Nagy azért ez az ajándék.

Mondaná valaki: Nem okos kalmár, a'ki a marháért többet ád hogy sem ér: holott azért a'Kristus élete többet ért az egész Világnál, mi módon adta az egyedúl bölch Isten a'Világért az ő szerelmes Sz. Fiát? Felelet: A melly áros-emberuek határos kinche vagyon, és kereskedésével magának akar nyereséget szerzeni, nem másnak használni, nem okosság vólna a'marháért többet adni hogy sem ért: de, mivelhogy *az Isten gazdag az irgalmasságban* [e]; és *a'mi javaink nélkül nem szükölködik* [f], sem a'bővséges fizetéssel meg nem fogyatkozik, ninch ő-benne helye az ollyan okoskodásnak. Es noha kevésben-is meg-vehette-vólna, nem kiméllette költségét, hogy meg-mutatná hozzánk irgalmasságát, és szeretetét: hogy mi-is inkább meg-böchüllenők azt, és többé el ne adnók magunkat, a'Bün-által. Úgy chelekedett mi-velünk a'Kristus, mint a'ki irgalmasságból nagy átron ki-váltaná a'rabot, és annak-fölötte két-annyi költséget adna néki, hogy jó módgyával mehetne hazájába, és ott-is tisztességesen táplálhatná magát: mivelhogy nem chak meg-váltott minket, hanem annyi Malasztot-is szerzett, mellyel az örök Bóldogságba juthatunk, és örökké élhetünk. Azért mondotta Dávid [g], hogy *Az Urnál az irgalmasság, és bővséges ő-nála a' meg-váltás.* Egy Özvegy-asszony segétséget kérvén Elisëustól, hogy fiait rabi szolgálattól meg-mentené [h]; a'Próféta nem chak azt chelekedte, hanem táplálására-valót-is szerzett; példázván ezt az Istennek bővséges irgalmasságát. Nagy böchüllettel kellene azért nékünk e'dolgot vennünk, és szeretettel; meg-gondolván, hogy az Izraël fiai, *le-borúlva imádták az Istent*, midőn meg-hallották hogy látogatta őket, és meg-tekintette nyomoruságokat [i], Moysest küldvén hozzájok, hogy ki-szabadítaná őket a'kemény fogságból. és hogy Tobiás-is, feleségével és fiával, meg-értvén, hogy az Isten az ő Sz. Angyalát küldötte hozzájok, hogy meg-óltalmazná és meg-vigasztalná őket, *le-borúlván orczájokra három óráig, áldották az Istent* [k]. De mennyivel inkább kivántatik mi-tőlünk a'hálá-adás: mivelhogy az Isten a'mi szabadulásunkra, nem Prófétáját, vagy Angyalát, hanem a'Fiát küldötte.

III. Nevekedik az Ajándéknak böchüllete, ha használ annak a'kinek adatik. mert történhetik, hogy mind az ajándékozó, 's mind az ajándék, nagy ő-magában; de hasztalan annak a'kinek adatik, és azért nem kedvelli. illyen vólna, ha a'Király, tudatlan embernek nagy tisztet adna; melyben nem tudván el-járni, mind magának, 's mind másnak ártana. Illyen vólt a'Zebedæus fiainak kérésök; és azért mondotta Urunk nékik [l]: *Nem tudgyátok mit kértök.* Az Isten ajándéka fölötte-igen hasznos minékünk: mert a'végre adta a'Fiát [m], *Hogy minden a'ki hiszen ő-benne, el ne vesszen, hanem örök élete légyen. Abból jelent-meg*, úgy-mond Sz. János [n]; *az Isten szeretete mi-hozzánk; hogy az ő eggyetlen-egy szűlött Fiát küldötte az Isten e'világra, hogy éllyünk ő-általa*: az-az, éllyünk e'világon-is, Isten-szerént-való életben, az ő Malasztya-által; a'más világon pedig, az örök dichőségben, az ő szent színének látása-által; a'mint maga jelentette, mondván [o]: *Én vagyok az Út, és az Igasság, és az Élet*: az-az, Én vagyok az Út, mellyen az igaz életre juthatni; vagy, mellyen az életet igazán fel-találhatni; vagy, mellyen mind az igasságot e'világon, 's mind az örök életet a'más világon fel-találhatni.

Es mint-hogy, a'mig az életre jutúnk, sokra vagyon szükségünk, és sok ellenkedőket találunk: hogy semmiben meg ne fogyatkoznánk, se senkitől meg ne győzettetnénk, mindeneket fel-találunk az Isten Fiában, a'ki nékünk adatott. Mert a'betegeknek, Orvosúl adadott [p]; a'hadakozó, de erőtlen és félénk embereknek, bátoritó és erősitő Hadnagyúl [q]; a'foglyoknak, Váltságúl [r]; a'vakoknak, Világosságúl [s]; a'viszsza-vonyóknak, Békeségül, vagy békéltetőül [t]; a'tudatlanoknak, Mesterül [u]; a'szám-ki-vetetteknek, Kalaúzúl [x], hogy hazájokba vezesse; az éhezőknek és szomjuhozóknak, ételül és italúl [y]; a'siráukozóknak, vigasztalásúl [z]; a'bé-vádoltattaknak, szó-szóllóúl [a]; a'szükségben-lévőknek, segétségül [b]; a'mezítelenecknek, ruházatúl [c]; az el-veszetteknek, Üdvözítőül [d]; a'halottaknak, életül, és fel-támasztóúl [e]. Mit kivánhatunk többet? vagy kitől várhatunk több hasznot?

IV. Nevekedik az Ajándéknak böchüllete, midőn az Ajándékozónak sok munkájában, vagy fáradságában áll. Dávid olly nagy a böchüllőtte a'vizet, mellyet az ő vitézi, életőknek veszedelmével hoztak vólt néki, hogy nem akarta meg-innya; hanem, mint valami méltóságos dolgot, az Istennek áldozta [f]. Saul látván, minémű nagy hasznára lenne Izraélnek, ha valaki meg-ölné a'Goliátot; meg-gondolván azt-is,

hogy,

A
[c] Gen. 43. 12.
[d] Tob. 5. 23. Bar. 3. 4.

[e] Eph. 2. 4.
[f] Pf. 15. 2.

B

[g] Pf. 129. 7.
[h] 4. Reg. 4. 7.

[i] Exo. 4. 31.

[k] Tob. 12. 22.

C

[l] Mat. 20. 22.
[m] Ioan. 3. 15.
[n] 1. Ioan. 4. 9.

[o] Ioan. 14. 16.

D

[p] Matt. 9. 12.
[q] Ioan. 12. 31. &c. 16. 33.
[r] 1. Pet. 1. 18. 1. Cor. 6. 20.
[s] Ioan. 1. 9. & cap. 8. 12. Ephe. 2. 14. Ioan. 14. 27.
[t] Mat. 23. 10. Ioan. 13. 13.
[u] Matt. 2. 6. & Ioan 6. 56.
[x] Luc. 7. 13. Ioan. 16. 20.
[y] 1. Ioan. 2. 1.
[z] Mat. 8. 2. & Ioan. 13. 14. Gal. 3. 27.
[a] Luc. 19. 10. Ioan. 3. 17. & Ioan. 11. 25.
[b] 2. Reg. 23. 16.

A

hogy, a' ki azt végbe vinné, életét veszedelemre adná, és valóban nagyot próbálna: nagy jutalmat ígért annak a' ki azt meg-chelekedné; tudni illik z, hogy, *Nagy gazdagsággal meg-gazdagítsa; a' leányát néki adgya; az attya házát adó-fizetetlenné tészi.* Az Isten az ő Fiát azért adta, hogy fel-magasztaltatnék a' Keresztfán, *a' mint Mojses fel-magasztalta a' kígyót a' pusztában* [h]; az-az, ízonyú és gyalázatos halálra. Ki látott vagy hállott illyen dolgot? ki kívánhatta- vagy gondolhatta-vólna azt meg? Ha azért adta-vólna, hogy uralkodnék rajtunk, és parancholna nékünk, nagy kegyelem lőtt-vólna; mert az-is nagy hasznunkra, és böchülletünkre lőtt-vólna: de hogy a' végre adta, hogy, mint világ latra fel-feszíttetnék, minden elmét felyül-halad: és senki egyéb azt nem chelekedhette, hanem chak a' véghetetlen irgalmasságu egy Isten. Az-okáért, a' meg-feszíttetett Krisztust predikállani, a' Zsidóknál, botránkozás vólt; a' Pogányoknál pedig, bolondság [i]. Nem úgy adta pedig, hogy annak a' gyalázatos és keserves halálnak, egy vagy két óráig végét érné; hanem, hogy számtalan egyéb fáradságokat, és fájdalmakat szenvedne harmincz-három esztendeig. Azért nevezte Isaias [k], *Fájdalmas férfiúnak, és a' nyomorúság tudójának; ki ifiuságától-fogva szegény vólt, és munkában* [l]. Bizonyára, úgy-mond az ajtatos Sz. Bernárd [m], mindenek a' mellyek e' világon vannak, *Ő mondotta, és lőttek; ő parancholta, és teremtettettek* [n]: de itten sokat-is mondott, chodálatos dolgokat-is chelekedett, és kemény dolgokat-is szenvedett; és nem chak keményeket, hanem ugyan méltatlanokat-is, hogy engem újonnan fel-épitene. Méltán mondgya azért Sz. Pál [o]; hogy *Nagy árron vétettünk-meg.*

B

[h] Jsa. 53. 3. [i] Pf. 87. 16. [k] Dei Dilectus Puer. [l] Pf. 32. 9. [m] 2. Cor. 1. 23 [n] 2. Cor. 6. 10

II. RESZE.

V. NEvekedik az Ajándéknak böchülleti, midőn az ajándékozó nē nézi maga-haſznát; mint Abrahám: ki midőn a' Sodomaiakat ki-szabadította a' rábságból, noha minden praedát magának vehetett-vólna, sőt ugyan kínálta-is a' Sodomai király, mondván [p]; *Add nékem a' lelkeket, a' többit vedd magadnak:* mindazáltal azt felelte: *Keresztemet emelem a' Fölséges Ur-Istenhez, ki a' mennyet, és a' földet birja, hogy a' bél-fonál szálától-fogva, a' sarú kötéléig, semmit el nem vészek a' tiedből: ne mondgyad, Én gazdagítottam-meg Abrahámot.* Az Isten semmi egyéb okból nem adta nékünk a' Fiát, hanem chak szeretetiből: *Úgy szerette*, úgy-mond Urunk, *Isten a' világot*; hogy senki hamis vélekedésre okot ne venne e' nagy ajándékból. Mert, mint-hogy azt mondotta-vólt Nikodémusnak [q]; *Fel kell magasztaltatni az ember Fiának*: valaki azt velhette-vólna, hogy az kételenségből lőtt; és azért kellett meg-lenni, hogy kőlőmben nem lehetett: vagy erőtlenségből, mint-ha az Isten a' Világot más modon meg nem szabadíthatta-vólna: vagy gyarlóságból, mint-ha a' Krisztus az ő ellenségitől meg nem menekedhetett-vólna: vagy igaz bűnetésből, mint-ha azt a' Krisztus megérdemlette-vólna, mivelhogy a' gonosz-tévőket szokták keresztre feszíteni. Mellyeknek nem vólt helye a' Krisztusban; mert, Isten lévén, el-kerülhette-vólna a' halált: mellyet nem-is érdemelhetett, mert nem vétkezhetett: hanem, egy igaz oka vólt, az Istennek Szeretete, mellyet mi semmi okon nem érdemelhettünk.

p Gen. 14. 21. 22. [q] Joan. 3. 14.

C

Ezt még jobban meg-érthetjük, ha az Urunk mondásának némelly czikkelyit meg-fontoljuk: I. Adta az Isten az ő Fiát: de leg-főbb és jobb módon adta; mivelhogy sok-féle Adások vannak: és némellyek kőltsön, némellyek árron, némellyek cherében adgyák marhájokat; és úgy-is barátságot chelekedvén, hálá-adást érdemlenek. De az Isten az ő Fiát, nem kőltsön adta, hanem örökbe; nem árron, hanem ingyen, mert meg-böchülhetetlen; nem cherében, hanem ajándékon, mert semmi hasonlót érette nem adhattunk, és valaminkvagyon, mind az Istené. II. Azért adta, hogy a' ki hiszén ő-benne, őrök élete légyen. Méltán azt kívánhatta-vólna az Isten illyen nagy ajándékáért, hogy mi-is minnyájan a' Kereszten fel-magasztaltatásunk ő-vele, vagy ő-érette. és ha azt kívánta-vólna, ki nem chodálta- és dichérte-vólna az Istennek bővséges szeretetit, hogy a' Fiának fel-magasztalásáért, a' szolgának fel-magasztalását kívánta, és azzal fontba vetette? De azt sem kívánta: hanem azt akarta, hogy az ő Sz. Fiának fájdalmas és gyalázatos fel-feszítéséért, igen kőnyű dolgot chelekednénk, az-az, hinnénk ő-benne, Igaz és eleven hittel: és ő a' Keresztfán valóban meg-halna mi-érettünk; mi pedig a' Keresztségben, chak hasonlatosság-által halnánk-meg véle: ő-függene, és mi hittel néznénk reája. III. Azért adta, hogy a' ki ő-benne hiszen, el ne veszszen. Ha az Urunk beszédét hallottad-vólna, nem azt vártad-vólna-e, hogy az ő fel-magasztalásából ő-néki valami nagy haszna következ-

D

zék?

zek? De nẽ úgy vólt: mindẽ haſzna miénk, hogy mi örökké el ne veſzſzünk, hánẽ éllyünk. Nagy irgalmaſság lõtt-vólna, a' háládatlan és gonoſz ſzolgát haláltól meg-menteni, ha ſzíntséu Urának ſzínét nem látta-vólna is; a' mint Dávid, meg-kegyelmezvén gyilkos fiának Abſalomnak, azt mondotta [r]: *Térjen-viſzſza házába, és ne láſſa orczámat.* De az nem vólt elég az Iſten végetetlen irgalmaſságának; mellyet ſem mi elménkel nem foghatunk-meg, ſem az Angyalok: mert *A' Kriſtus ſzeretete, minden tudományt feiyül-haladó* [s]: és ſenki meg nem bõchülheti, hanem chak õ-maga.

VI. Nevekedik az Ajándék bõchüllete, annak méltatlan-vóltából a' kinek adatik. Dávid, érdeme-fölõtt-valo méltoságnak ítélte a' Királyságot; és azért mondotta [t]: *Ki vagyok én, Uram Iſten; és micsoda az én házam, hogy eddigire hoztálengem?* Miſibóſet, a Jónatás fia, ki Dávidnak igen igaz baráttya vólt, meg-gondolván hogy Saul unokája vólt, ki Dávidot méltatlanúl üldözte; és halván Dávidnak ama' mondását [u]: *Ne fülly, mert irgalmaſságot cſelekedvén cſelekeſzem veled az Atyádért Jonatásért, és meg-adom néked az Atyádnak Saulnak minden földeit, és te mindenkor aſztalomnál egyél kenyeret*: imádván Dávidot, azt felelte: *Ki vagyok én te ſzolgád, hogy hozzám haſonló hólt ebre tekintettél?* Sz. Pál-is, elõbbi állapattyát tekintvén, azt mondotta [x]: *En leg-kiſebb vagyok az Apoſtolok-közöt: ki nem vagyok méltó Apoſtolnak hivattatni, mert az Iſtennek Anyaſzentegyházát üldöztem.* noha azt-is mondgya [y], hogy bõvebben munkálkodott minnyájoknál. Az Iſten-is, meg akarván mutatni bõvséges irgalmaſságát a' háládatlan Synagogához, méltatlan-vólrát veti ſzemére, mondván [z]: *Közönségeſſen mondyák: Ha el-bocsátya a' férfiu az õ feleségét, és el-válván tõle más férjéhez mégye, vallyon viſzſza-tér-e amaʼhoz többé? Te pedig ſok ſzeretõkkel paráználkodtál: mindazáltal terj viſzſza én-hozzám, úgy mondgya az Ur, és én viſzſza fogadlak téged.*

Vallyon Iſten az õ Fiát, kinek, vagy kiért adta? A' Világért: *Kiétet nem iſmérte*; noha õ-általa lõtt [a]: ki *inkább ſzerette a ſötétséget, hogy-ſem a' világoſſágot* [b]: kinek *bólcheſége, bolondság az Iſtennél* [c]: kinek *bátorsága, állhatatoſsága az Iſtennek* [d]: ki *egéſzſzen gonoſzban helyheztetett* [e]: kinek gazdagsága chalárd, gyönyörüſsége méreg, dichõſsége gyalázat, békeſsége zúrzavar, igaſsága útálatoſság, ábrázattya el-múlandó. Fejedelme az Õrdög [f]. Végezetre, úgy el-merült vólt a' gonoſságban, hogy az Iſten azt mondotta [g]: *El-törlöm az embert kit teremtettem, a' föld ſzínéről: mert bánom hogy alkottam õtet.* Méltatlan vólt bizony a' Világ, ſok Okokból, az Iſtennek illy nagy ſzeretetire; melly méltatlanságnak, Három garáditſa vagyon: I. Az; hogy ſemmi érdeme nem vólt, mert *Nem vólt a' ki jót cſelekednék, chak egy-is* [h]. II. Az; hogy ſok vétkei vóltak, mellyekkel nem jutalmat, hanem bũntetést érdemlett: *A' ſzíve, meg-nyílt koporſó vólt; a' nyelvével álnokúl cſelekedett; aſpiſok mérge az ajaka alatt, a' ſzája átokkal és keſerüſséggel vala tele; a' lába, gyors a' vér-ontáſra. Ajánlya azért az Iſten az õ ſzeretetét mi hozzánk, mivelis gy még nékünk bũnösökvólnánk, az idõ-ſzerént meg-hólt a Kriſtus a' ſzeretének* [i]. III. Az; hogy háládatlan vólt, melly leg-nagyobb méltatlanság: és azt jól tudta az Iſten. Az-okáért, a' mint Arany-ſzáju Sz. János módgya [k], az Iſtẽ azzal ajánlotta fõ-képpé ſzeretetit, hogy a' háládatlã emberért adta az õ Sz. Fiát.

Mondana valaki: Mint-hogy az Iſtenben bõlcheség és igaſság vagyon, mi módon ſzeretheti a' gonoſz Világot, vagy az iſtentelen embert: holott Salomon azt mondgya [l], hogy *Haſonló-képpen gyülöli az Iſten az iſtentelent, és annak iſtenteleníségét?* Felelet: Nagy az Iſten ereje és bõlcheſege, és azért ez-is meg-lehet tõle. A' jó író, roſzſz pennával-is ſzépẽ ír; a' jó hegedüs, a' roſzſz hegedüvel-is ſzép nótát vonſzon; és a' febes tüz, a' nyers fát-is meg-emészti: azon-képpen, az Iſtennek nagy ſzeretete, a' gonoſz embereket-is magába foglallya: mert *Napját fel-ſzi mindenféle jókra, a' jókra és a' gonoſzokra, és eſſõt ád az igazakra és a' hamiſtakra* [m]. Továbbá, az Iſten a' gonoſz Világot, nem az õ gonoſságáért ſzerette: hanem azért a' jóságért, melyre az Iſten ſzeretete-által jutott. Mint a' ſzántó-ember, a' ſovány földet, a' következendõ jó-voltáért ſzereti. Igy az Iſten, tudván, hogy az õ ſzeretetit némellyek meg-bõchüllik: a' kevéſeknek kövétkezendõ jó-vóltáért-is, ſzerette az emberi nemzetet. De mint-hogy az Iſten minden jónak kút-feje, magától-is vehet okot a' mi ſzeretetünkre, ha ſzintén mi bennünk nincheu-is ok.

VII. Az Ajándéknak bõchüllete abból-is nevekedik, ha az ajándékozó nem ſokat kíván érette: a' mint Saul, nem nagy jegy-ruhát látatott kívánni Dávidtól a' leányáért, az-okáért Dávid kér annyit ſzerzett érette. Az Iſten, az õ nagy ſzeretetiért haſonlót kívánhatott-vólna: de látván gyarlóſágunkat, egy kis dolgot kívánt tõlünk, hogy hidgyünk õ-benne, és mint-hogy *ſzívvel hiſzünk az igaſságra* [n], a' ſzívünket kíváuya, mondván [o]: *Add nékem fiam a' te ſzívedet.* Mélto kívánság: mert az Iſten az õ ſzerelmes Fiát, mint ſzívét adta nékünk. És ſokkal meg-haladta az Abraham cſelekedetét mellyet az Iſtẽ igẽ nagyra bõchülött, és nagy jutalmat igért érette [p]. Mert, I. Abrahám chak akarattal áldozta a' Fiát: de az Iſten, akarattyával örökkül-fogva, idõ-járásban pedig tẽnyel ſzerént-is, mert *Az õ tetlen Bárány, a' világ fel-állatáſa-elõtt iſmérettetett-meg ugyan, de*

r 2. Reg. 14. 24.
s Eph. 3. 19.
t 2. Reg. 7. 18
u 2. Reg. 9. 7.
x 1. Cor. 15. 9
y vers. 10.
z Jer. 3. 1.
a Jean. 1. 10.
b Jean 3. 19.
c 1. Cor. 3. 19.
d Jac. 4. 4.
e 1. Jean. 5. 19
f Jean. 12. 31.
g Gen. 6. 7.
h Pſ. 13. 3. 4. 5.
i Rom. 5. 8.
k Hom. 26. in Jean.
l Sap. 14. 9.
m Mat. 5. 45.
n Rom 10. 10
o Pro. 23. 26
p Gen 22. 16.

A

az utólsó időkben megis jelentetett mi-érettünk q. II. Abrahámnak az Isten parancsolta, hogy a'Fiát meg-áldozza; mellyet vérek-nélkül el nem múlathatott: de az Istennek senki nē parancsolta, 's nem-is parancsolhatta, hanem chak maga jó akarattya hordotta. III. Abrahám azt áldozta-vólna az Istenéek, a'mit ő-tőle vőtt; és tartozott viszsza-adni, valamikor, valahol, és valamint kívánta az Isten: de az Istennek semmi kötelessége nē vólt, 's nem-is lehetett. mert egyedül tulajdon ő Fia vólt a'kit nékünk adott. IV. Abrahám a'fiát, egy chapással, kínok-nélkül áldozta-vólna: de az Isten az ő Fiát, iszonyú és gyalázatos kínokra és halálra adta. V. Abrahám embert áldozott-vólna az Isten kedvéért, szolgát az Urért, kichint a'leg-nagyobnak kedvéért; ki azért az áldozatért, nagy jutalmat-is adott-vólna: de az Isten az ő Fiát, igaz Istent és embert, a'pusztа emberért adta, az Urat a'szolgáért, a'leg-nagyobbat a'leg-kisebbért; és azért, a'ki az-után-is háládatlanságával boszszúsággal illette.

Ez így lévén, sokkal többel és nagyobbal tartoznánk mi az Istennek, hogy-sem ő ígért Abrahámnak. De mint-hogy az mi-tőlünk nem lehet, a'mint mondám, chak a'szívünket kivánnya. Melly kívánásnak hogy eleget tegyünk, lássuk mint kellessék

B

azt értenünk: I. Azt mondgya: *Add*, az-az, ne bochásd árrúba, e'világi dolgokat kívánván érette: se kőltsön ne add határos időre, hanem szeretetből én-érettem add. II. Nem mondgya; Te ember, vagy szolga: hanem, *Fiam*; ki mindenedet tőlē vőtted; a'mi vagy, és a'mid vagyon, én-tőlē vagyon, mint fiúnak az atyától. III. Azt mondgya; *A'szívedet*: mert találtatnak, a'kik egyebeknek szívőket adgyák az Istennek, jóra oktatván őket; de a'tulajdon szívőkkel távúl vañak tőle, gonoszúl élvén. A'szívet pedig azért kívánnya, mert mindeneknek gyökere és kút-feje, és neminémű-képpē az embernek első-szülőtte: mert, a'mint a'Bő'chek írják, a'szűv él leg-előszőr, és leg-utólsóra hal meg, és a'szűv-nélkül senki nem élhet. IV. Azt mondgya, hogy *Néki adgyuk*; az-az, ne

1 Cor 10 2.

oszszuk-meg hogy részét a'Világnak, Testnek, és Ördögnek adgyuk; hanem éppen, és mindenestől ő-néki. mert a'szívnek oszlása hirtelen veszedelem r.

Meg-hallók az Atya-Istennek szeretetit, az ő Fiának nékünk adásában: de a'Fiú-Isté szeretetit sem vólt kisebb azon dologban. mert, *A'Krisztus szerette az Anyaszentegyházat, és önmön magát adta érette*, úgy-mond Sz. Pál s. Sz. János pedig t, *Midőn Jesus szerette-vólna az övéit, kik e'világon vóltának, végiglen szerette őket.* És u: *A Jesus Krisztus szeretett minket, és meg-mosott minket a'mi bűneinkből az ő Vére-által.* Ez a'Kereszt-fán ment

C

véghe, és a'pusztában fel-emeltetett Kigyótól példáztatott; a'mint Urunk Nikodémusnak mondotta, a'mái Evangeliom-előtt x. Holott azt vedd eszedbe, hogy a'Krisztusnak Két rend-béli Szeretetiről elmélkedhetünk: I. Arról, mellyel minket őröktől-fogva szeretett mint Isten; a'mint Jeremiásnál mondgya y: *Örök szeretettel szerettelek tégedet: azért vontalak tégedet magamhoz, könyörülvén.* Ez a'Szeretet, abban vólt, hogy mindenekért meg akart testesülni, és halni. Ezek *a'régi hív gondolatok* z; *és az Irgalmasságok, mellyek őröktől-fogva váltak* a. Ezt kívánta a'Meny-aszszony, mondván b: *Chókolyon-meg engem az ő szája chókjával: mert jobbak a'te emlőid* (vagy, a'Zidó bőtű-szerént, Szerelmid) *a'bornál.* mert a'Krisztusnak buzgó szeretetit kívánta: mellyet mi-hozzánk, az ő Megtestesülésében nyilván meg-mutatott. II. Elmélkedhetünk a'Krisztusnak meg-testesülése-után-való Szeretetiről, midőn *szolgai ábrázatott vőtt-fel, és kűlső ábrázatjában úgy találtatott mint ember* c: és meg-mosott minket az ő Vére-által, azt éppen, utólsó chöppig ki-ontván érettünk. mert a'mosás, bővséges vért jelent, melly nem chak az öntözésre, hanem ugyan a'meg-főröztésre-is elégséges vólt. Melly az ő nagy Szeretetinek és irgalmasságának jele. Mert chak egy chöpp Vére-is, elég lőtt-vólna ezer világnak is meg-váltására, és meg-tisztitására: de az ő végheteten Szeretetinek nem vólt elég, hanem egy chöppig ki-ontotta, hogy *bővséges* leánne *ő-nála a'meg-váltás*; a'mint Dávid mondotta d.

III. RESZ.

DE lássuk már, mit kíván Krisztus Urunk az ő nagy Szeretetiért mi-tőlünk: Ő-maga meg-jelenti, mondván: *Hogy minden a'ki hiszi ő-benne, el ne vesszen, hanem örök élete légyen.* Ezen igen kapnak az Ujitók: és azt akarják ki-hozni belőle; hogy, akár-mit chelekedgyék-is az ember, chak hidgyen, és a'Hitből ki ne essék, el nem veszhet. De, igen meg-chalatkoznak, a'pusztа Hitben vetvén reménségőket. Mert Urunk a'mái Evangeliomban, nem a'pusztа és üres Hitről szóll, mellyet Sz. Jakab *Meg-hólt Hit*-nek nevez e: hanem a'gyümölchöző és Jószágos-chelekedetekkel teljes Hitről, melly Eleven Hit; és, a'mint Sz. Pál mondgya, *a'Szeretet-által munkálkodik* f. Ez abból nyilván kitetszik, hogy Urunk a'mái Evangéliomban azok-ellen panaszolkodik, a'kik jót nē chelekeszenek, hanem gonoszt: *A'Világosság*, úgy-mond g, *e'világra jött, és inkább szerették*

tik

ják az emberek a' feléjséget, hogy-sem a' Világosságot, mert az ő cselekedetiők gonoszok valának. Mert minden a' ki gonoszúl cselekeszik, gyúlöli a' Világosságot. Ez az igaz tudomány, melly a' Szent Irásból nyilván meg-bizonyodik. Az Újítók hamis vélekedése pedig, bizonyos út a' veszedelemre; és semmi bizonyitása nintsch a Sz. Irásban, noha az ügye fogyott emberek minden-felé kapdosnak; a' mint ezennel meg-mu

Elsőben: Azokat a' mondásokat hozzák-elő, mellyekben az üdvőlség, vagy a' Meg-igazúlás, a' Hitnek tulajdonittatik: és azokból azt akarják ki-facharni, hogy Egyedül a' Hit üdvőzíti, vagy igazittya-meg az embert. Igy magyarázzák, sőt chigázzák az Urunk mondását a' mái Evangéliomban [h]: *Minden a ki ő benne hiszen, e' nem vész, hanem örök élete lészen* és a' Sz. Pálét [i]: *A' ki hiszen a' Krisztusban, meg igazúl.* és [k]: *Minden a' ki hiszen ő-benne meg nem szégyenittetik.* Ezekből imigyen okoskodnak: Ha a' Hit ő-maga elégséges nem volna az üdvőlségre, vagy a' Meg-igazúláfra, effele mondások egy általlyában igazak nem lehetnének. De az Irásnak minden chikkelyi igazak: Tahát, &c.

Felelet: Ha illyen módon kell okoskodni, azt-is meg-mutathattyuk, hogy a' Hitnélkül-is meg-igazúlhatunk, és üdvőzülhetünk: mert hasonló mondásokat olvasunk a' Szeretetről, és egyéb Jószágos chelekedetekről. Sz. János azt irja [l]: *Valaki szerret, az Istentől szűletett.* és [m]: *Ha egy-más szeretettyük, az Isten mi-bennünk lakik.* és [n]: *A' ki a' Szeretetben marad, az Istenben marad, és az Isten ő-benne.* Sz. Péter pedig azt irja [o]; hogy *A' Szeretet bé-fedezi a' bűnök sokaságát*: Tahát egyedül a' Szeretet üdvőzít, és a' Hit nem szükséges. Ha meg-engedik, hová lészen az ő Hitök? ha meg nem engedik, vegyék eszökbe, hogy balgatagúl okoskodnak. Továbbá. Sz. Pál azt mondgya [p]; hogy *A' Reménység-által üdvözültünk*: Hol marad tehát a' Hit? Másutt azt irja [q]: *Tudom, hogy az* (a' gyűlölők és irégyek háborgatása) *nékem üdvösségemre lészen, a' ti imádságtok által*: hová lészen tehát a' Hit? Másutt meginti azt mondgya [r]; hogy *Az Aszszony' által üdvözűl a' fiak szűlése által.* hová lészen tehát a' Hit, és egyéb Jóság? Ha ez igy vagyon, nagy Privilégiomok lehet a' Predikátorok feleségének mert chak fiakat szűllyenek, akár-mit mivellyenek a mellett, üdvőzülhetnek, az urok okoskodása szerént. De módaná valaki: Utáña veti Sz. Pál: *Ha meg-marad a' hitben, és szeretetbe, és a' szentségbe, józansággal.* Ugy vagyon: és abból érthetni-meg, hogy az üdvőlséghez nem chak a' Hit szükséges, hanem több is kell hozzá: mert Sz. Pál nem chak a' Hitet kivánnya, hanem a' Szeretetet-is, a' Szentséget, és józanságot. Melyből könyű meg-érteni, hogy a' hol azokról nem tészen-is nyilván-valo emlekezetet, hanem chak a' Hitet emliti, olly Hitről szóll, melyben a' több Jószágos chelekedetek-is meg-találtatnak.

Hogy pedig nyilvábban meg-tessék, melly erőtlen okoskodások vagyon az Újító atyafiaknak: az elő hozott helyekre, mellyek azt jelentik, hogy, A ki hiszen, üdvőzül; Három-képpen felelhetünk: I. Amaz ige (*Omnis*) Minden, ki-rekesztés-gyanánt vétetik. mint-ha az Irás azt mondaná: Minden a' ki üdvőzül, a' Hit által üdvőzül, és a' Hitnélkül senki nem üdvőzül. Melly magyarázatot, szép hasonlatossággal meg-bizonyit Sz. Agoston [s]: Ha vallamelly Városban chak egy Tanító volna, és valaki azt mondaná; E' Városban Minnyájan etiői tanúlnak: nem azt értenők rajta, hogy minnyájan tanúlnak tőle, mert sokan Iskolába sem járnak: hanem hogy, a' kik tanúlnak, ő-nála-nélkül nem tanúlnak. Hasonló-képpé, a melly Várban chak egy Hadnagy vagyon, azt mondhattyuk, hogy Minnyájan az ő zászlója-alatt vitézkednek: jelentvén, nem hogy minnyájan vitézkednenek kik a' Várban vannak, hanem hogy minden vitézek az ő zászlóját követik, és nem mását. Igy mondhattyuk az Orvosról; hogy Minnyájan ő-tőle kérnek orvosságot: a' Bíróról; hogy Minnyájan ő-előtte törvénykednek: a Predikátorról hogy Minnyájan őtet halgattyák noha nem minnyájan betegek, sem minnyájan pörlenek, sem minnyájan mennek a Predikatziora. Igy, Minden a' ki hiszen, üdvőzül: mert senki nem üdvőzül, a' ki nem hiszen: és. *A' Hit-nélkül, lehetetlen kedvesnek lenni az Istennél* [t].

II. Azt az igét (*Omnis*,) Minden; érthettyük minden rend-beli emberről, de nem minden személyről: mivelhogy a' Krisztus Hiti, mindé rend-béli embernek útat mutat az üdvőlségre, Zsidónak, Görögnek, Barbarusnak; nem chak egy Nemzetnek, mint a Moyses Törvénye. Igy magyarázta-meg a' maga mondását Szent Pál: ki, midőn azt mondotta volna [u]; *Minden a' ki hiszen ő-benne, meg nem szégyenittetik*: mingyárt utánna veszette: *Mert nincs különbözés a Zsidó- és a' Görög-között: mert mindeneknek egy az Ura, ki gazdag mindenekhez, a' kik segétségül hijják őtet*: az-az, nem személyválogató az Isten; és az üdvőlség dolgában nem gondol vele, akár Zsidó légyen, 's akár Görög. Melyet a' kevély Zsidók ellen mondott, kik egyedül magoknak akarták tulajdonitani az Igasságot és üdvőlséget; az Istennek gond-viselését, és barátságát: noha az Isten úgy rendelte vólt a' dolgot, hogy a' hitetlen Zsidók.

h Ioan 3. 16.
i Act. 13. 39.
k Rom. 10. 11.
l 1. Ioan. 4. 7.
m 1. Ioan. 4. 12.
n 1. Ioan. 4. 16.
o 1. Pet. 4. 8.
p Rom. 8. 24.
q Phil. 1. 19.
r 1. Tim. 2. 15.
s De Predest. ss. Sanctorum. cap. 8.
t Hebr. 11. 6.
u Rom. 10. 11.

helyébe, a' Pogányságból-való Hívek állanának az Anyaszentegyházába, azok igazúlnának-meg, és üdvözülnének a' Krisztus hiti-által.

III. Azt az igét (*Omnis*,) Minden; érthettyük minden személyről-is; úgy hogy, Minden a' ki hiszen, üdvözül, ha más fogyatkozása nem léend: mert bizonyos, hogy a' Hit, az ő részéről, üdvözít, csak hogy a' többi szükséges dolgok is jelen legyenek. Ez-is igaz magyarázat. Mert, a' Szent Irás, egyéb dolgokról is szintén úgy emlekezik mint a' hitről, de abból nem következik, hogy a' Hit-nélkül üdvözíttsenek, hanem azzal-eggyütt: szintén úgy nem következik, hogy a' Hit azok-nélkül elégséges légyen. Hallyad mit mond a' Bölcs a' Bizodalomról, vagy a' Reménségről [x]: *Senki a' ki az Úrban bizik, meg nem szégyenül.* és Szent János, a' Szeretetről [y]: *Minden a' ki szeret, az Istentől születtett.* és Urunk, az Alázatosságról [z]: *Minden a' ki magát meg-alázza, fel-magasztaltatik.* és Szent Pál az Engedelmességről [a]: *A Krisztus bírák üdvösségének oka lett, minden ő nékj engedőknek.* és ismég Urunk, a' Kérésről [b]: *Minden a' ki kér, el-vészi:* de azért senki nem mondgya, hogy ezek-közzül valamelly, magán.., a' Hit-, vagy egyéb Jószágos cselekedet-nélkül elégséges. Es, hogy messze ne menyünk, a' hol Szent Pál azt mondotta [c]: *Minden a' ki ő-benne hiszen, meg nem szégyenittetik:* azt-is mondotta [d]: *Minden a' ki segétségül hija az Úr nevét, üdvözül.* értsed, ha úgy hija a' mint illik, igaz hittel, erős reménséggel, buzgó szeretettel, tőredelmességgel, &c. mert a' Tőrökök, Eretnekek, és gonosz Keresztyének, ha szintén nagy indúlattal hijják-is segétségül az Istent, nem üdvözülnek, hanem elkárhoznak, azért, hogy nincs igaz Hitök, vagy Jó-cselekedetök.

Végezetre, azt mondom; hogy, ha efféle mondásokat egy-általlyában kellene értenünk, tudni illik, hogy, valaki hiszen, minde eszköz-nélkül üdvözül: az következnék, hogy a' ki egyszer hiszen a' Krisztusban, a' Hitet soha el nem veszítheti: vagy, ha el-veszti-is, üdvözül a' Hit-nélkül. melynél nagyobb éktelenség nem lehet. Mert, ha egy-általlyában, A' ki hiszen üdvözül: vagy a' Hitnek el-vesztése után-is üdvözül; vagy, ha az lehetetlen, a' mint hogy lehetetlen: következik, hogy a' kinek egyszer Hiti vagyon, azt el nem veszítheti. Ezt némelly Újító atyafiak meg-engedik, sőt azzal biztattyák magokat, hogy ők minden bizonnyal üdvözülnek. De nyilván-való vakmerőség, és balgatagság: mert minden-nap látjuk hogy az emberek eggyik Vallásról a' másikra hajlanak. Az-okáért, ha a' mi Vallásunk igaz, el-hajolnak a' kik *Lutheristákká* és *Calvinistákká* lésznek, és el-veszítik az igaz hitet: ha pedig a' *Calvinista* vagy a' *Lutheristа* vallás igaz, azt el-veszítik a' kik Pápistákká lésznek, vagy Tőrökökké; és minden-képpen cherben-marad Vallások. Azért mondgya Sz. Pál némellyekről [e], hogy *A' jó lelki-ismeretet meg-vervén, a' Hit hajójából ki-estek*: az az, el-szakadtak a' Hittől.

Erre azt mondgyák az Újítók; hogy a' kik Eretnekekké lésznek, noha Híveknek mutatták magokat, nem volt igaz hitök. De nincs helye: mert ők azt-is tanittyák; hogy, a' kinek igaz Hiti vagyon, bizonyos mind abban, hogy igaz Hiti vagyon, 's mind hogy bűnei meg-bocháttatnak. De sok Újítók, kik azont vallották, meg-térnek, és igaz Keresztyénekké lésznek, vagy, a' mint ők mondgyák, Eretnekekké; és úgy-is el-veszítik Hitöket: vagy, mint-hogy azt vallották a' mit a' többi *Calvinisták* vagy *Lutheristák*, következik, hogy nem voltak igaz Hitben.; mellyet én könnyen meg-engedek. Ha azt mondgyák; hogy hazudtak midőn ő-közöttök voltak, és azt mondották hogy igaz Hitök vagyon: azt-is meg-engedem, hogy hazudtak midőn azt mondották; hogy igaz Hitök volt; de abban nem hazudtak, hogy a' *Calvinisták* vagy *Lutheristák* vallásában voltak: és egy *Calvinista* sem bizonyíthattya meg jobban hogy ő igazat mond, ha amazok hazudnak: és úgy, csak egynek sem kell mondását hinni.

De mit mondanak a' meg-keresztelkedett Gyermekekről? Nem tagadhattyák, hogy azok a' Keresztségben az igaz Hitet vészik: de azt-is sokan el-veszítik, a' mint napon-ként látjuk. Továbbá, nem kérik-e ők az igaz Hitben-való meg maradást? De azzal nyilván vallyák, hogy abból ki-eshetnek: mert a' mit ember bizonyal tud, vagy igaz hittel hiszen, azért nem kell könyörgeni; tudni illik, hogy fel-támadgyunk, vagy hogy Itélet napja légyen.; mert azokat igaz hittel hiszszük: vagy, hogy Húsvét után Ötvenedik napon Pünkösd légyen; mert azt minden bizonyal tudgyuk. Urunk azt mondotta [f]; *Én könyörgöttem értetted, hogy el ne fogyjon a' te hited?* Ha azt mondgyák; hogy, Nem volt igaz Hiti: következik, hogy Urunk azon könyörgött, hogy a' hamis hitbé maradgyon, melly merő káromlás. Ha pedig azt mondgyák; hogy volt: Tahát azt-is hinni kellett azzal az igaz hittel, hogy el nem szakadhat attól. Miért könyörgött tahát Urunk? Foganatos volt-e az a' könyörgés? Igen-is: Tahát el-veszíthette volna Péter az igaz Hitet, ha Urunk érette nem könyörgött volna. és úgy nem igaz,

hogy

[x] Eccl. 2. 11. [y] 1. Joan. 4. 7. [z] Luc. 18. 14. [a] Héb. 5. 9. [b] Luc. 11. 10. [c] Rom. 10. 11. [d] Joël. 2. 32. [e] 1. Tim. 1. 19. [f] Luc. 22. 32.

hogy az Igaz Hitet el nem veſzthetni; ſem hogy egy-állitallyában, a'kinek Hiti vagyon, üdvözül: mert ha azt el-veſzti, el-kárhozik. Az-okáért, midőn az Irás azt mondgya; hogy *Minden a'ki hiſzen, üdvözül*; úgy kell érteni, ha Jó-chelekedete-is léſzen; vagy ha *a' Szeretet-által munkálkodik* [r]: a' Szeretet munkája pedig, vagy chelekedete, a' Parancholatoknak bé-tőltéſe. mellyeknek meg-tartását lehetetlennek mondgyák az Ujitók: és azzal nyilván meg-vallyák, hogy ninch üdvőſségre-valo Hitők, akár-mint kérkedgyenek Hitőkkel: fő-képpen, mint-hogy ők azt-is mondgyák; hogy Minden chelekedetők Halálos bűn.; és hogy minden Halálos bűn el-fogyattya a' Hitet. el-mehetnek ſzép Valláſokkal.

[r] Gál. 5. 6.

Másodszor: Azt mondgyák az Ujító atyafiak; hogy az Irás, az üdvőſség dolgában chak a' Hittről emlekezik, egyéb dolgokról halgat. Felelet: Gyakorta más Joſzágos chelekedetekről-is, vagy *Sacramentomok*ról-is egyedűl emlekezik, és egyebekről halgat. Mert, a'mint Urunk azt mondotta [s]; *A' te Hited meg-gyógyitott téged.* és [t]; *A' te Hited meg-ſzabadittott téged*: úgy mondotta azt-is [u]: *Meg-bocsátatnak ő-néki ſok bűnei, mert igen ſzerete tett.* Ha azt mondotta [x]; *A'ki hiſzen, örök élete léſzen*: azt-is mondotta [y]: *A'ki eſzi ezt a' kenyeret, örökké él.* Ha Szent Pál azt mondotta [z]; *Meg-igazúlván a' Hit-által, békeſségünk légyen az Iſtennel*: azt-is mondotta [a]: *Reménség által üdvözültünk.* és [b]: *Üdvözit minket az ujonnan ſzületéſnek fürdője-által.* A' Bölcs pedig [c]: *Az Ur féleime ki-irti a' bűnt.* Az Angyal pedig Tobiásnak [d]: *Az Alamizna, a' haláltol meg-ſzabadit.* Az-okáért, azt kell eſzünkbe vennünk, hogy, midőn egy dologhoz ſok-féle eſzkőz kell, vagy ſok okai vannak: hol eggyiknek, 's hol máſiknak tulajdonittatik: de a' több eſzkőzők, vagy okok, azzal ki nem rekeſztetnek. Az üdvőſség dolgában pedig, gyakrabban emlekezik az Irás a' Hittről: mert kezdeti a' kegyelemből-valo meg-igazúlásnak; a' mint a' *Tridentoni Concilium* ſzóll [e].

[s] Mat. 9. 22.
[t] Luc. 7. 50.
[u] Luc. 7. 47.
[x] Ioan. 6. 47.
[y] Ioan. 6. 59.
[z] Rom. 5. 1.
[a] Rom. 8. 24.
[b] Tit. 3. 5.
[c] Ecclí. 3. 27.
[d] Tob. 12. 9.
[e] Conc. Trid. Sef. 6. c. 8. & Can. 8. 10.

A'mit pedig Urunk Jairuſnak mondott [f]; *Ne félly, hidgy chak; és meg-ſzabadúl*: egy chöpnyire ſem illik e' dologhoz, ſem az Ujitó atyafiak ügyét nem ſegéti. Mert, I. Nem ſzóll ott Urunk az iſtentelennek meg-igazulásáról, vagy a' bűnnek megbochátásáról, hanem a' meg-hólt leányzónak chodálatos fel-támaſztásáról. A' chodá-tételre pedig, chak a' Hit-is elégséges, midőn a' Choda-tétel, chak a' Hitnek bizonyitására léſzen, és nem a' choda-tévőnek Iſtenes életének el-hitetésére. mert azok-is chodákat chelekedtek, kiknek Urunk azt mondotta [g]: *Soha nem iſmértelek titeket: távozzatok-el én-tőlem, kik hamiſságot chelekeſztek.* II. Urunk máſnak Hitiről ſzóllott, nem annak a' kinek ſzabadúláſt igért.: mert az attyának mondotta hogy hidgyen, és a' meg-hólt leányról hogy meg-ſzabadúl. nem mondhatni pedig, hogy az én Hitem-által valaki más meg-ſzabadúllyon, vagy üdvözűllyön. III. Nem a' puſzta Hit nyerte azt a' ſzabadúláſt: mert Jairus, nagy alázatoſságot-is mutatott, Urunk lábaihoz borúlván [x]; és igen kérte: de midőn leányának halálát hallotta., ketelkedni kezdett, nem itélvén hogy halála-után fel-tamaſzthatná a' Kriſtus, a' kit betegségéből meg-gyógyithatott-volna. és azért Urunk, chak a Hitre intette; mivelhogy chak az kezdett-vólt meg-tántorodni: nem hogy chak azért chelekedtevolna a' mit kivánt, hanem hogy a' nélkül nem akarta chelekedni. és azért akarta azt helyeré állatni, hogy ſemmi fogyatkozás ne találtatnék benne.

[f] Luc. 8. 50.
[g] Mat. 7. 23.
[x] Mar. 5. 22.

Harmadszor: Azokat a' mondáſokat hordgyák ellenünk az Ujitók, mellyek azt jelentik, hogy Ingyen igazúlunk-meg, az Iſten kegyelméből [y]: és azt akarják azokból ki-ſatúlni, hogy nem ingyen igazúlnánk-meg, ha a' Hithez a' Chelekedetek-is kivántatnának. De nem sül-ki belőle: mert az Ingyen-valo meg-igazúlás, nem minden-féle Chelekedettel ellenkezik, hanem chak azzal, melly a' természet-szerént-valo erőből ſzármazik, az Iſten malaſztya-nélkül. Az-okáért, noha a' jó chelekedetek-által üdvözűlünk; mindazáltal méltán mondgyuk, hogy Ingyen üdvözűlünk: mert a' Malaſztot, melyből a' Chelekedetek ſzármaznak, ingyen vészük az Iſten kegyelméből. És mi-képpen hogy az Ingyen-valo meg-igazúlás, nem rekeſzti-ki a' Hitet, azért., hogy a' Hit az Iſtennek kegyelmes Malaſztyából adatik: azon-képpen, a' Penitentziának és ſzeretetnek chelekedetit ſem rekeſzti-ki. mert azok-is azon kegyelmes Malaſztból ſzármaznak. Igy magyarázta Sz. Agoſton azt az igét (*Gratis*, Ingyen [z].) jés igaz magyarázat, mellyet kételenül helyén kell hagnyi az Ujító atyafiaknak-is. Mert, azt kérdő tőlök: Mi-képpő mondatik ember Ingyen meg-igazúlni, ha a' Hit-által igazúlt-meg? mert ſzükség hogy légyé valami az emberbő, melly-nélkől meg nő igazúlna; tudni illik, a' Kriſtusbá-valo Hit. Ha azt felelik, hogy a' Hit az Iſté ajándéka: azt mondó én-is a' Jó chelekedetekről, mellyek nő lehetnek az Iſtenek kegyelmes Malaſztya-nélkől. Továbbá, noha ezek Iſté ajándéki, mindazáltal a' mi ſzabad-akaratünkból-is ſzármaznak: mert

[y] Rom. 3. 24. & 4. 5. 4. 16. & 5. 6. Ephe. 2. 8.
[z] Epiſt. 105. & 106.

A

szabad-akaratból, és nem kételenségből hiszünk, és azon szabad-akaratból ütállyuk a' bűnt a Penitentzia-által. Az-okáért, valamit ők a' Hitről mondanak, mi-is azt-mondgyuk a Jo chelekedetekről.

Holott vedd eszedbe, hogy a' Hitnek, a' mennyiből tőlünk származik, semmi ereje nincs a' Meg-igazúlásra, vagy az Istennel-valo meg-békéltetésre: hanem minden ereje abból vagyon a' kire néz, tudni illik, a' Krisztusból; kinek érdemét úgy rendelte Isten, hogy, ha a' bűnös ember hiszen ő-benne, részesülyön abban, és azt magához kapcsollya. Hasonló dolog vagyon a' Jó chelekedetben-is, a' Penitentziában, és egyéb-féle készületben, mellyek elől-járóúl szükségesek a' Meg-igazúlásra. A' mint ki-tetszik a' pusztában fel-emelt Réz-kígyónak hasonlatosságából, melyről Urunk a' mái Evangéliom-előtt emlekezett: mert a' kik arra néztek, meggyógyúltak. nem hogy annak a' nézésnek, a' mennyiből a' szemtől származott, valami ereje lőtt-volna a' gyógyításra, hanem az erő a' Kígyótól származott, mivelhogy az Isten Moyses-által azt rendelte volt orvosságúl. Azon-képpen szólhatunk a' Hitről, melynek nincsen a' maga állattyából, vagy mi-voltából, ereje a' Meg-igazításra; hanem azt, a' Krisztusnak ereje és érdeme chelekszi, a' Hit-által.

B

Ez így lévén, azt mondom, hogy, ha a' Hit, a' mennyiből mi chelekedetünk, ő-magától szerzené az Igasságot, nem ingyen adatnék az Igasság. De nem így vagyon: hanem, az Istennek jo akarattyából rendeltetett eszköz, melly-által a' Krisztus ereje és érdeme szerzi a' Hivekben az Igasságot; és azért a' Hit, nem ellenkedik, az Ingyen-valo meg-igazuláshal. Ugyan azont mondom a' Penitentziáról-is: és nyilván-valo példával meg-mutatom. Ha én valamelly szegénynek alamizsnát nyújtok, mellyet ő, kezét ki-nyújtván, el-vészen tőlem: nem mondhatod azt, hogy én nem ingyen adom az alamizsnát; azért, hogy a' kóldús-is ki-nyújtotta kezét; és ha ki nem nyújtotta-volna, te nem adtad-volna néki az alamizsnát. és ha azt mondanád, merő nevetség volna; mivelhogy az ő kezének ki-nyújtásában, nincs az az erő hogy alamizsnát vegyen. mert, ha az volna, valamikor ki-nyújtaná kezét, alamizsnát venne: hanem, az én jó akaratomból, és irgalmasságomból származik az alamizsna; noha annak el-vételének eszköze, a' kéznek ki-nyújtása.

C

Úgyan azont mondhattyuk a' Hitről, és egyéb készületekről; mellyek-által a' Krisztus érdeme, és az Istennek irgalmas jó-volta, azoknak a' kik hisznek, és jó készülettel vannak, meg bochattya bűnöket, és kedvébe fogadgya őket. Az-okáért, semmit a' Krisztus érdemében, vagy az Istennek kegyelmes akarattyában el nem vészünk azzal, hogy annak hozzánk-valo kapcsolására a' Hitet kivánnyuk, és egyéb elől járo készületeket. Ha valamelly gazdag ember egy kóldúst, ingyen, és chak jó akarattyából örökösévé fogadna; azt kívánván tőle, hogy elsőben jó erkölcsökben foglallya magát, és szép tudományokat tanúllyon: nem ingyen-valo jó-tétemény volna-e? mert az chak készület volna, és nem elégséges érdem. és ugyan-mégis, hogy a' ki ollyan fő embernek örökösévé lészen, jo maga-viselésével hozzá készúllyön, és tudományával. Ez a' *Tridentumi Concilium*nak igaz tanitása, midőn azt mondgya [a], hogy az ingyen-, vagy chelekedet-nélkúl-valo Meg-igazúlás azt teszi, hogy semmi azok-közzúl, mellyek a' Meg-igazúlás-előtt járnak, annak kegyelmes Malasztyát nem érdemlik, akár a' Hit légyen, 's akár a' Chelekedetek. Mert, ha a' kegyelmes Malasztot az embernek Chelekedetiért adatnék, már nem volna kegyelemből-valo Malasztot; a' mint Sz. Pál mondgya [b]. Holott azt-is vedd eszedbe; hogy a' Meg-igazúlásra, nem egy-általlyában szükséges a' mi készületünk, hanem az Istennek rendeléséből, és akarattyából; mert készület-nélkúl-is meg-igazíthatott-volna, a' mint a' kis gyermekeket a' Keresztség-által; sőt a' Szentségek-nélkúl-is: de nem akart minket nálunk-nélkúl üdvözíteni. Nem egy értelme vagyon azért e' két mondásnak: Az Isten nem igazít-meg minket a' mi chelekedetünk-nélkúl; és: Az Isten a' mi chelekedetünknek erejéből, vagy érdeméből igazít-meg minket. Az első, igaz, és Keresztyén mondás; a' másik, hamis, és Eretnek mondás; és az-ellen kellene az Atyafiaknak tusakodni, nem az Igasság-ellen. Hogy pedig Szent Pál azt-is mondgya; hogy, *Ember a' chelekedetek-nélkúl igazúl-meg* [c]: nincs ellenünk: mert nem minden Chelekedeteket rekeszt-ki; hanem, a' mint némellyek magyarázzák, az Ó Törvény-béli Czeremoniákat: úgy-mint, a' Környúl-metélkedést, mellyet gyakorta hoz-elő példáúl [d]; vagy, a' mint Szent Agoston magyarázza [e], és Szent *Jerónymus* [f], azokat a' Chelekedeteket, mellyek a' Hit-előtt, chak a' természet erejéből származnak: és nem azokat mellyek a' hitből és a' Krisztus malasztyából származnak: sőt ezekben úgyan dicsekedik Szent Pál,

a *Sess. 6. c. 8 Decreto de Iu. stificat.*

b *Rom. 11. 6.*

c *Rom. 3. 28. & c. 4. 6.*

d *Rom. 2. 29 & c. 4. 10*

e *De Gratia & Lib. arb. c. 7*

f *Epist. ad Galat.*

mond-

mondván 8: *Jó harczot harczoltam, a' futást el-végeztem, a' hitet meg-tartottam: Végezetre el-tétetett nékem az igasságnak koronája, mellyet meg-ád nékem az Uramá napon, az igaz Biro*: mellyet nékünk-is minnyájunknak engedgyen-meg az ő végheteten jó-vóltáért. Amen. A 2. Tim. 4. 5.

MASODIK PREDIKATZIO.

NInch a' nemes szívhez illendőbb dolog, a' Jó-téteményekről-valo hálá-adó emlekezetnél: de illetlenb-is ninchen, azoknak háládatlan el-feledésénél. Es a' mennyire méltó vólt szidalomra a' Faraofő Pohárnakja, ki, *szerenchéssen lévén dolga, el-feletkezett az ő magyarázojáról* [a]: annyira méltó vólt dicheretre Assuérus Király, ki, meg-emlekezvén Mardokæusnak hívségéről, azon tudakozott, ha vőtte e valami jutalmát hívségének [b]. Es meg-értvén, hogy semmi jutalmát nem vőtte: leg-ottan szokatlan tisztelettel illette; keményen meg-parancholván legfőbb Udvari-szolgajának Amánnak, hogy Mardokæust Királyi ruhába öltőztesse; a' Király nyerge-alá-valo lóra ültesse; Királyi koronát tégyen a' fejére; és a' lovát tartván, 's a' Váras útzáin járván, azt kiáltsa: *Igy tiszteltetik, valakit a Király tisztelni akar.* Ha azért az emberektől vőtt jók, meg-kívánnyák a' hálá-adó emlekezetet: mennyivel inkább az Istennek hozzánk-valo Jó-téteményi, mellyekkel mindeneket bővségessen naponként meg-látogat. Az Ó Testamentomban ő-maga meg-parancholta, hogy némelly fő Jó-téteményinek emlekezetire, Innepeket illenének: az Uj Testamentomban pedig, a' Kristus Jegyese, az Anyaszentegyház, azont chelekedte, és Urunknak Jó-téteményit innepléssel emlegeti és tiszteli. Igy a' Pünkősd Innepit, a' végre szerzette, hogy azokban hálá-adó szívvel meg-emlekeznénk a' Sz. Léleknek hozzánk-valo jöveteléről; kit a' Kristus, fel-menvén menybe, nékünk küldött, hogy jeles ajándékival minket meg-gazdagítana. De ímé, a' mái Evangéliomban az Istennek más Jó-téteménye-is adatik előnkbe: az, tudni illik, hogy az Atya-Isten, végheteten szeretetiből, az ő oggyetlen-egy Fiát e' világra küldvén, nékünk adta, a' végre, hogy ő-benne hívén, el ne veszszünk, hanem őrők életünk légyen: melly Jó-téteményről szóllok én-is e' mostani Predikatzióban, hogy szívünk a' hálá-adásra fel-gerjedgyen.

a Gen. 40. 23

b Eth. 6. 3. 7

B

C

I. Szóllok az Istennek meg-foghatatlan Szeretetiről.
II. Meg-mondom, Kit szeretett az Isten, és mi végre.
III. Okát adom, Miért hasonlitotta magát Urunk a' Kígyóhoz.

ELSŐ RESZE.

A' Fölséges és meg-foghatatlan Isten, ki semmi-nélkül nem szükölködik, senkitől semmit nem vár; az ő végheteten jó-vóltából, e' Világ-teremtése-kor, mindeneket az ember szolgálattyára rendelt: Az eget, hogy bé-fődné; a' földet, hogy viselné; a' tűzet, hogy melegítené; a' vizet, hogy hívesítené; a' lelkes állatokat, hogy szolgálnának néki, és táplálnák; a' fűveket és virágokat, hogy gyönyörködtetnék: egy szóval, mindeneket a' végre adott keze-alá, hogy hasznát vegye, és azok-által az Istent meg-ismérje, meg-ismérvén szeresse, szeretvén az őrők bóldogságba jusson. De az Istennek minden javaiért, az ember mivel fizetett? Meg-mondhatatlan háládatlansággal; egy Almát, nagyobra bőchülvén az Isten ajándékinál; az Ördög chalárd igéretinek többet hívén, hogy-sem az Isten igaz fenyegetésének: egy szóval, az Istent meg-vetvén, és az Ördögőt követvén: melly háládatlanságért, méltó vólt az őrők kárhozatra és gyalázatra. De az Istennek végheteten jó-vóltát, nem győzhette-meg az embernek iszonyú gonossága: hanem, e' nagy bosszúságot el-szenvedvén, Adámot meg-büntette ugyan idő-szerént, de el nem vetette szeme-elől; hanem időt engedett néki, hogy meg-térne, és az Istennek kedvét keresné.

D

E' gonosz gyökérből, sok gonosz ágak és gyümölchők származtak: és annyira jutott az emberek gonossága, hogy, a' mint Dávid mondgya [c]; *Az Ur menyből nézett az emberek fiaira, hogy lássa ha vagyon-e értelmes, vagy Isten-keresö. Minnyájan el-hajlottak: mind-eggyütt haszontalanokká lőttek: ninch a' ki jót chelekedgyék, ninch chak eggy is.* Mit gondolsz Keresztyén ember? az illyen állapatban, nem méltó lőtt-vólna-e, hogy az

c Ps. 13. 2.

A

Isten tőrt és fegyvert fogván, el-törölte-vólna az emberi nemzetet e' földről? Uj Prófétákat küldeni, heába-való dolog vólt; mert azokat nem halgatták-, hanem üldözték-vólna: meg-engedni tellyességgel, vagy látatlanná tenni, nem illendő vólt; mert annál-is inkább el-merültek-volna minden gonoſságban: belső intéſekkel gerjeſzteni, haſzontalan vólt; mert vakmerő-képpen, nyilván ellene-állottak-vólna a' Sz. Léleknek [d]; és a' ſzemtelen ſzemélyhez haſonló homlokkal, azt mondották-vólna [e]: *Távozzál-el tőlünk, és tudnunk nem akarjuk: kicsoda a' Mindenható, hogy ſzolgálnunk néki?* El-törleni az egéſz emberi nemzetet, nem illett az Istennek nagy irgalmaſságához; ki a' bőlcheségével, orvoſságot találhatott: az emberről elégséges elég-tételt kívánni, lehetetlen vólt; mert az egéſz emberi nemzetség minden erejével-is, chak egy halálos bűnért ſem tehetett-vólna eleget. Mit kellett-tehát chelekedni?

Hallyad az Isté Szeretetinek bőlch tanátsát: *Úgy ſzerette Isté e' világot, hogy az ő egyetlen-egy ſzülött Fiát adná, hogy minden a' ki hiſzi ő-benne, el ne veſzſzen, hanem örök élete légyen.* Oh Istennek halhatatlan és meg-foghatatlan Szeretete! hogy nékünk háládatlan és el-vetett ſzolgáinak kedvezne, tulajdon Fiának, kiben minden kedvet tőlt, ně kedvezett, és a' mi vétkünkért, mellyet nékünk irgalmaſſan meg-engedett, az ő Eggyetlen-eggyét kemény igaſsággal meg-bűntette; és a' mi adoſságinkat, mind utólſó fillyérig meg-fizettette véle. Panaſzolkodott régenten az Isten az ő népe-ellen, hogy az ő Szeretetit meg nem bőchüllötték, és Malakiáſnál imigyen beſzéllett [f]: *Szerettelek titeket, úgy-mond az Úr, és azt mondottátok; Miben ſzerettél minket.* Midőn valami nagy méltatlan dologért, embernek ſzívét el-fogja a' bánat, nem panaſzolkodhatik ſok ſzóval, hanem egy vagy két igét mond, és abban hadgya; jelentvén, hogy a' bánat-miatt többet nem ſzólhat: Illyen módon beſzél a' Próféta az Isten képében. Mert, ha a' bánat engedte-vólna, bővebb beſzéddel imigyen ſzóllott-vólna: Mindenkor, és mindenáttt nagy ſzeretetet mutattam hozzátok; ti pedig az én nagy ſzeretetemért, chak ſzintén háládatlanſsággal fizettetek, újabb és újabb bűnt chelekedvén ellenem. A' nagy háládatlanſságból, az én ſzeretetemet nem chak meg nem bőchüllőtték, de ingyen meg ſem ismértétek: sőt nagy ſzemtelenül azt kérdettétek; Miben ſzerettelek titeket? Miben mutattam-meg hozzátok-való ſzerelmemet? Bizony, nagy balgatagság és háládatlanság vólt, az Istentől azt kerdeni, Miben ſzerette-légyen őket az Isten? holott inkább azt kérdhették-vólna; Miben nem ſzerette őket? Mert minden teremtett-állatok azt kiáltották; hogy ſzereti Isten őket, mert, a' mint Sz. Pál mondgya [g]; *Az Isten magát nem hadta bizonyság-nélkől, jól tévén az égből, eſőket adván, és gyümölcsh-hozó időket, bé-tőltvén eledellel és vígaſsággal a' mi ſzíveinket.* Efzőkbe vőtték ezt az Isten-félő Igaz emberek, és nem chak ő-magok dichérték az Istent, hanem minden egyéb teremtett-állatokat-is az ő dichéretire gerjeſztettek; úgy-mint Dávid [h], és a' Babylóniai tőzes kemenczébe vettetett ifiak [i]: meg-gondolván, hogy azokkal nem chak magok haſznára kell élni, hanem az Istennek dichéretire-is, és tiſzteletire.

Ha az Isten panaſzolkodásának, minden tőle vőtt jókért helye vagyon, azért, hogy mindenik hálá-adáſt kíván: mennyivel inkább helye léſzen a' meg-nagyobb Jótéteményében, az ő Szeretetinek leg-világosb jelében, melyről a' mái Evangelium emlékezik: *Úgy ſzerette Isten a' világot*, &c. az-az, meg-mondhatatlan-képpen; úgy hogy, meg-gondolhatatlan háládatlanság vólna, ha valaki azt kérdené; Miben ſzerette Isten e' világot. Innét mondgya Sz. Bernárd [k]: Szégyenlem, ſzégyenlem azt hallani [l]; *Hol Atya vagyok, hol az én tiſzteletem?* De ha Atya nem vólna-is, el-nyomna engem Jó-tétéményivel. Meg-újíttya én-ellenem az ő bizonyságit (hogy egyéb ſzámtalan dolgokat el-halgaſsak;) a' teſtí eledelt, és ez idővel-való élet; és mindenek-fölött, az ő ſzerelmes Fiának a' földről-kiáltó Vérét. Mert abban leg-nagyobb ſzeretetit mutatta; mivelhogy nagyobb ajándékot nem adhatott nékünk az ő Sz. Fiánál. *Úgy ſzerette* azért, *az Isten a' világot*, hogy &c. Melly ſzeretetet, mélto bizony jól meg-tekintenünk, hogy valami réſzéből meg-felelhessünk néki.

Minek-előtte Urunk erről a' Szeretetről emlékeznék, azt mondotta Nikodémuſnak [m]; hogy, *A' mint Moyſes fel-magaſztalta a' Kígyót a' puſztában, úgy kell fel-magaſztaltatni az ember Fiának.* Melly dolog, fölötte igen chodálatos vólt: mert, ki tudta vólna chak meg-gondolni-is, hogy az Istennek meg-teſtesült Fiának a' Kereſztfán kell függeni, és azon nagy kínokkal 's gyalázatokkal e' világból ki-múlni? Annak azért a' chodálatos dolognak, okát adgya Urunk a' mái Evangéliomban; és nem egyebet, hanem az Istennek végetetlen Szeretetit, mondván: *Úgy ſzerette Isten a' vi-*

lágot;

lagot, &c. Melly mondásban, a' mennyi ſge vagyon, meg-annyi jele vagyon az Iſten Szeretetinek. Mert, ha az Iſtent meg-gondolod a' ki azt chelekedte, nagyobb, hatalmasb, méltóságosb, és jobb nem lehet nálánál. Ha meg-gondolod a' mit chelekedett, tudni illik, hogy az ő eggyetlen-egy Fiát adta, drágább, és bőchülleresb ajándék annál nem találtatott. Ha meg-gondolod mi-chóda indúlatból chelekedte, hatalmasb, és kedvesb indúlat ninch a' Szeretetnél. Ha ſzemeidet a' Világra fordítod a' kiért chelekedte, útálatosbat, gyalázatosbat, méltatlanbat annál nem találſz. Ha meg-vizgálod miért chelekedte, hogy mindenek hidgyenek ő-benne, annál könnyebb dolgot nem kívánhatott-vólna. Ha végezetre meg-fontolod, mi végre chelekedte, hogy el ne veſzſzünk, hanem örök életünk légyen, nagyobb bóldogság, és kívánatosb győmölch annál nem lehet: mellyel embernek minden kívánsága be-telik, minden nyomorusága el-vétetik, és minden jó adatik. Ha azért ezek közzül mindenik elégséges a' mi ſzeretetünknek fel-gerjeſztésére az Iſtenhez: mit gondolhatunk ha mind egy chomóba kőttyük, és valóban meg-roſtállyuk? Bizony, ſemmi nyelv meg nem magyarázhattya, ſemmi elme meg nem foghattya, minémű kötelesſégünk légyen nékünk az Iſtennek buzgo ſzeretetire.

Azt írja *Xénophon* [a]; hogy, midőn a' Persák Királya *Cyrus*, meg-győzvén az *Armé*niusok Királyát *Tygranest*, mind feleségével-eggyütt fogságban tartotta: Egykor, aſztalához-ültetvén őket, azt kérdette *Tygranest*ől, Mit adna a' felesége válſágáért ha ki-ſzabadíthatná? Ki, minden haladék-nélkül nagy bátran azt felelte: Oh Király, az egéſz Országot, mellyet el-foglaltál: annak-felőlte, véremet, és életemet. Tetſzett a felelet *Cyrus*nak: és győnyőrködvén a Házaſság-béli igaz buzgó ſzeretetben, el-bochátotta őket, és az Országot-is bizonyos okkal viſzſza-adta nékik. Országába térvén *Tygranes*, és egykor, felesége-előtt dichérvén a' *Cyrus* okoſságát, es ábrázatját's termetét, azt kérdette tőle, Mint tetſzett-vólna néki *Cyrus*? Ki azt felelte: Abban én ſemmit nem tudok: mert, valamig veled a' fogságot ſzenvedtem, ſenkire egyébre ſzemeimet nem fordítottam, ſe elmémmel máſról nem gondolkodtam, annál, a ki engem vérével's életével keſz vólt meg-váltani. Valóban ſzép példa, és méltó kővé éſſe; fő képpen holott nékünk az Iſtenhez ſokkal nagyobb kötelesſégünk vagyon, hogy ſem *Tygranes*hez az ő feleségének: mert az Iſten Fia mi-érettünk, nem chak kéſz vólt vérét és életét adni, hanem ugyan létel-ſzerént érettünk adta, és keſerves kínt és halált ſzenvedett. Mellyel azt érdemlette tőlünk, hogy ſenkiről egyébről ne gondolkodgyunk, ſe elmélkedgyünk, ne ſzóllyunk, ſe beſzéllyünk, ſenkire egyébre ne nézzünk, ſe-tekintsünk, hanem chak ő-reája.

Ugy, ez ige azt jelenti, hogy ki-mondhatatlan, és meg-foghatatlan ſzeretettel adta Iſten az ő Fiát a' világnak, és a' világért.; és ez olly chodálatos dolog, hogy a'hoz-képeſt, ſemmi chodálatos ninchen az emberek dolgai-kőzőtt. Azt olvaſſuk *Pyládes*ről és *Oreſtes*ről; hogy a' Bírák ítélő ſzéke-előtt, nagy bátorságoſſan tuſakodták egy-máſſal, hogy eggyik a' máſikért meg-halhatna. *Niſus*ról pedig és *Euryalus*ról; hogy egy-másért az ellenség fegyvere-eleibe verették magokat, és úgy ákarta eggyik a' máſikat meg-menteni. *Decius*ról pedig, *Curtius*ról, *Mutius*ról, *Codrus*ról, *Regulus*ról, hogy hazájokért őrőmeſt kínt és iſzonyú halált ſzenvedtek.

Melly dolgok, ő-magokban, akár-minémüek légyenek, bizony, az Iſten Szeretetihez képeſt el-olvadnak, és ſemmivé léſznek: Mert, a' mint egyéb dolgokban, úgy a' Szeretetben-is, főlőtte igen meg-előzi Iſten az embereket: I. Az emberek, halálra nem adgyák magokat, hanem jó akaró baráttyokért. Ezt az emberi ſzeretet határát jelentette Urunk, mondván [b]: *Nagyobb ſzeretete annél ſenkinek ninchen, hogy valaki az ő lelkét adgya baráziért.* De az Iſten, azt a' határt meg-haladta: mert ellenségiért hólt-meg, és azért mondotta Sz. Pál [c]: *Ajánlya az Iſten az ő ſzeretetét mi-hozzánk: mivelhogy még mikor bűnősök vólnánk, a' Kriſtus mi-érettünk meg-hólt.* Ugy vagyon, hogy az Iſten ſoha nékünk ellenségünk nem vólt, hanem őrőktől-fogva ſzeretett minket [d]; sőt egyéb teremtett-állatic-is, a' mint Salomon jelenti, mondván [e]: *Mindeneket ſzeretſz a' mik vannak, és ſemmit nem útálſz azok-közzül a' miket alkottál, mert ſemmit gyűlölve nem rendéltél*: de mi ellenségi voltunk, és ok-nélkül gyűlöltük őtet [f]. ő mindazáltal ſzeretett minket. Mellyet azzal bizonyított-meg, hogy ſoha meg nem ſzűnt velünk jót tenni; a' mint mi gyűlölségünket eléggé meg-mutattuk azzal, hogy ſzámtalan boſzſzúsággal illettük, és mindenőtt ellene jártunk. II. Az emberek, halálra nem adgyák magokat, ſe baráttyokért, ſe hazájokért; hanem, mikor láttyák hogy ninch egyéb módgyok azoknak meg-ſzabadításában: de az Iſten, más módon-is meg-ſzabadíthatott-vólna minket: de a' ſzeretetnek nagy-vólta, arra vitte,

hogy

A

B
a In Padia Cyri.

C

D
b Ioan. 15.13
c Róm. 5.8.
d Ier. 31.3.
e Sap. 11.25.
f Pſ. 24. 19. Ioan. 15.25.

A
Zs. 129. 7.

hogy *bővséges* lenne ő: *nála a' meg-váltás* c. III. Az emberek, azokért adgyák magokat halálra, kiknek meg-maradásokat hasznosbnak ítélik magok életénél: de az Isten élete, az egész világ meg-maradásánál böchülletesb volt, és méltóságosb. Azokáért, *Úgy szerette Isten a' világot*, hogy senki más úgy nem szeretett senkit: és senki azt a' szeretetet meg nem tudgya böchülleni, se hálálni.

Gyakorta olvassuk a' Sz. Irásban amaz igét (*Sic.* Úgy, vagy így:) de inkább mindenkor valami nagy dolgot jelent. Sz. Máté az ő Evangeliomának kezdetin, szólni akarván a' Krisztusnak a' Szűz Mariától-valo chodálatos szűletéséről, azt mondotta a: *A' Krisztus nemzése pedig így vala.* Szólván Urunknak meg-Kereszteltetéséről, azt írja x: hogy Urunk, Keresztelő Sz. Jánosnak azt mondotta: *Hadd reá most, mert így illik bé-töltenünk minden igasságot.* Sz. János, akarván jelenteni Urunknak nagy Szeretetit, és Alázatosságát, mellyel a' Samariai aszszonyt várta hogy az igaz Hitre tanitaná, azt irta y: Jesus *meg-fáradván az útból, úgy ül-vala a' kút-fölött.* Urunk, az Istennek meg-foghatatlan tanátsáról szólván, ki, a' mivel el-rejte a' bölchektől és eszesektől, meg-jelenti a' kisdedeknek, azt mondotta z: *Úgy Atyám, mert így volt kellemetes előtted.* A' maga haláláról szólván pedig, azt mondotta az Emausba-ménő két Tanitványnak a: *Nem ezeket kellett-e szenvedni a' Krisztusnak, és úgy menni-bé az ő dicsőségébe?* Az Angyalok is, Urunknak chodálatos Menybe-menetele-kor azt mondották b: *Galileai férfiak, mit állotok az égbe néz vén? Ez a' Jesus, a' ki fel-vétetett tiszteletek az égbe, Úgy jő el, a mint látátok őtet az égbe menni.* Itt-is azért, midőn Urunk azt mondgya, *Úgy szerette Isten a' világot*; chodálkozásra méltó dolognak jelenti. és ha valaki kérdene tőlünk, Mi módon szerette Isten a' világot? azt felelhetnők néki: Úgy, az-az, végheteten, megmondhatatlan, meg-foghatatlan, és meg-gondolhatatlan szeretettel: Úgy, az-az, szabadon, nem kétélenségből; bölchen, nem maga-gondolatlan indulatból. és minden maga hasznára-valo tekintet-nélkül. Úgy, igazán, nem tettetésből; váloságosan, nem imigy-amúgy; álhatatosan, nem változással; és kedvesen. Úgy; minden reménség-kivül, minden kérés-nélkül, minden érdem-fölött. Úgy; a' mint soha senki nem csak nem szeretett, de nem-is szerethetett senkit. mert a' végheteten Szeretet, az egy végheteten Istenhez illik.

B
a Luc 24. 26
b Act. 1. 11.

C

II. RESZE.

DEkit szeretett Így az Isten? *A' Világot.* Bizony, ez-is chodálatos dolog, és álmélkodásra méltó; hogy, noha az Isten végheteten Szeretetinek volt miben magát elégségesen és tekintetesen foglalni, ő-magát szeretvén, ki méltó minden szeretetre, és a' ki máshoz nem talál méltót az ő szeretetire: mindazáltal ki-terjeszteté magát, és a' nyomorúlt és gyarló teremtett-állatokat-is szerette, holott nem szűkölködött azok-nélkül: fő képpen pedig az embert szerette, kiben a' szeretetre semmi okot nem talált; a' gyűlöletre pedig, és meg-vetésre, sok és nagy okokat látott. Mivelhogy, minek-utánna az Isten szerette az embert, és szeretvén, számtalan javaival meg-látogatta: az ember háládatlanúl el-pártolt tőle; ellenségévé lőtt; és leg-nagyobb ellenségivel czimborálván, azokkal szövetséget vetett; tudni illik, a' Bűnnel, és az Ördöggel; ennek tanátsát követvén, amazt pedig mint a' vizet úgy ivván; örvendezvén annak, és dichekedvén benne. Méltó azért chodálkozásra, hogy *az Isten úgy szerette a' Világot.* Kinek, noha Deákúl a' neve, *Mundus*, Tiszta, Görögűl pedig *Kósmos*, Szép: mindazáltal, nem felelvén-meg nevének, igen ochmány és tisztátalan; a' mint a' maga fiai és követői meg-vallyák, mondván c: *Lettünk mi minnyájan, mint a' tisztátalan; és mint a' havi-folyásúsnak ruhája, minden mi igasságink*: mert *minden test meg-veszteglette-vélt az ő útát* d. Midőn azért olyan ochmány volt, akkor szerette; és a' végre szerette hogy meg-tisztitaná, meg-mosván őtet az ő drágalátos Sz. Vérében; a' mint Sz. János jelenti, mondván e: *Szeretett minket, és meg-mosott minket a' mi bűneinkből az ő Vére-által.* Így szerette azért Isten a' Világot, hogy, *A hol a' bün bővelkedett, bővelkednék a' kegyelem-is* f: és a' hol a' szükség nagyobb volt, ott nevekednék a' segétség-is.

Kósmos.
c Ésa 64. 6.
d Gen. 6. 12.
e Apoc. 1. 5.
f Rom. 5. 20.

De mire vitte ez a' Szeretet az Istent? Arra, *hogy az ő egyetlen-egy szülött Fiát adná.* 1. Szükség volt, hogy az ember vétkéért, mellyel az Istenen nagy boszszúságot tőtt, valaki eleget tenne, és az Istent meg-engesztelné. De az embertől az semmi okon nem lehetett; mert nem volt olly drága és böchülletes marhája, hogy olly nagy adósságért meg-fizethetett-volna. Az-okáért az Isten, emberré lőtt, és min-

den

den adoſságáért bővségeſſen eleget tőtt: mivelhogy az emberi chelekedetnek, nagy méltóságot ſzerzett az Iſteni ſzemély, és illendővé tőtte a' fizetéſre.

II. Szűkség vólt hogy az egéſz Emberi nézet ki-ſzabadíttatnék az Őrdög kezéből, *ki-vittetnék a' nyomoruság verméből, és az mondokság sárából* [z]: abból a' tőmlőtzből, melyben őltek a' régi Sz. Atyák. De az Emberek kőtele, nem ért a' verem feneké-ig, és úgy ki nẽ vonhatta az Emberi nemzetet: hanẽ az Iſtenség, egy ſzemélyben őſzve-foglaltatott az Emberséggel; és úgy az Iſtenségből, lélekből, és teſtből, hármas kőtél lőtt [h]: melly olly erős vólt, hogy az egéſz Emberi nemzetet ki-vonhatta, mind a' Bűnnek sárából, 's mind a' bűntetéſnek nyomoruságából. Azon kérte Iób az Iſtent [i]; hogy Kezei alkotmányának ki-nyújtſa jobb-kezét. Az Iſten Jobb-keze, az ő Sz. Fia, kit az ő alkotmányának, a' nyomorúlt embernek nyújtott: *Mert az Angyalokat sohúlt nem vőtte-fel, hanem az Ábrahám magvát vőtte-fel* [k]. és az ő Jobb-keze vont-ki minket a' pokol tőmlőtzéből.

III. Szűkség vólt az-is, hogy az Iſtennek Itélő ſzéke-előtt, óltalmazná valaki az embert, az Őrdög vádoláſa-ellen; hogy ne láttatnék az Iſten az embert törvény-ellen, chak kedvezésből, ki-ſzabaditani kezéből. De arra sem vólt az Ember elégséges: mert semmit nem mondhatott, a' mire igen künnyen meg nem felelhetett-vólna az Őrdög, ki *az atyaſiak vádolója* [l]. Az Iſten azért emberré lévén, mi Szó-ſzólónká lőtt, ki az Iſten-előtt bátorságoſſan állhat: mert, noha az Iſten méltán haragutt az emberre; mindazáltal, meg nem vethette a' Fiának érette-valo eſedezését és ſzóllását. Ha puſztza Ember lőtt-vólna, gyanúság lehetett-vólna felőle, hogy feletébb fogja magának pártyát, és ügyét keményben forgattya hogy-sem illenék: ha pedig chak Iſten lőtt-volna, az ember gyanakodhatott-vólna felőle, hogy a' maga tiſzteſségét felőtrébb óltalmazza, és az ember ügyét méltóságával el-nyomja. De mivelhogy mind a' kettőnek ügye elő-forgott: a' felől, a' ki Iſten és ember vólt, gyanúság nem lehetett: az-okáért bátorságoſſan mehetett az Itélő ſzék-eleibe, és ſzabadon forgathatta ügyünket.

IV. Szűkség vólt, hogy valaki meg-gyógyítaná az Embernek meg-eveſedett és feneſedett ſebeit. De az ember arra elégséges nem vólt: mert a' mérges Kígyo, úgy meg-marta-vólt a' mi első Szűleink ſarkát, hogy a' mérge minden maradékit elni. Az Iſten azért, a' ki Orvos vólt, fel-vőtte az Emberi teſtet, és abból valóságos orvoſságot ſzerzett, mellyel a' Világot meg-gyógyította. Es, mint-hogy a' beteg, bolondozó hagymázban vólt; valaki orvoſlani akarta, ſmétſſel, vagy ſeddéſſel, azt ől-dőzte, verte, őrte: ſzűkséges vólt annak meg-gyógyítására, az Iſtennek véghetetlen békeséges türéſe; ki a' világra jővén az Emberi teſtben, annyi chúfoláſt, ſágalmazáſt, gyalázatot, és kint ſzenvedett, mennyit az emberi elme meg nem foghat. Sőt mint-hogy az Ember, minden tagjaiban és réſzeiben nyavalyás vólt, és a' *Lába talpától-fogva tetéjé-ig, nem vólt ő-benne egéſség* [m], mindenűtt orvoſláſt kívánt: a' fejét, a' kevélység meg-ſzéditette; ſzemeit, az irégységnek hályagja el-fogta; a' ſzivét, a' haragnak tűze fogyatta; a' kezeit, a' főlvénységnek kőſzvénye meg-ſugorította; a' hasát, a' torkoſság el-chapta; az ágyékát, a' fajtalanság el-rothaztotta; a' lábait, a' reſtség meg-ſántította: az-okáért, nem a' fű, ſem a' lágyító ír gyógyíthattya-meg, hanem az Ur beſzéde (vagy igéje,) melly *mindeneket meg-gyógyít* [n]. Az Ur beſzéde, vagy Igéje, a' Kriſtus, *a' melly teſtéllőtt* [o]; midőn *az Iſtennek mindenható beſzéde menyből a' Királyi-ſzékből alá-jőtt* [p]. Ez az Iſten beſzéde, vagy Igéje, *élő és hatalmas, és hathatósabb minden két-élű tőrnél; és bé-hatván az elménck és léleknek ő-ſzlásáig, az ízeknek és a' velőknek-is, és a' gondolatoknak, és a' ſzív igyekezetinek meg-válaſztója* [q]. Nem lehet azért olly belső, és mélyen bé-győkerezett nyavalya, melynek eleit ne veheſſe, és azt meg ne gyógyíthaſſa: ki azért mondotta-is maga-felől [r]; hogy, *Nem szűkség az egéſségeſeknek az Orvos, hanem a' betegeknek.*

Ez az Orvos, minden-néműbetegség-ellen főlőtte-igen foganatos orvoſságot rendel: sőt chak tekintetivel-is meg-gyógyíthat minden nyavalyát; és, a' mi annál-is nagyobb, a' ki chak reá tekint-is, meg-gyógyúl: mert, valaki a' Kriſtuſra lelki ſzemeivel figyelmez, valamit a' Világ nyomoruságnak tart, azt vigaſztalásnak ítéli, a' keſerőt-is édes-gyanánt véſzi, imígyen okoskodván magában: Mit árt, ha világi gazdagságom ninch? Az édes Jesus, *gazdag lévén, én-érettem ſzegénnyé lőtt; hogy az ő ſzegénységével én meg-gazdagúlnék* [s]: olly ſzegénnyé lőtt pedig, hogy *helye sem vólt a' hová feiét hajtana* [t]: és a' Kereſzt-fán, mezitelen hól-meg. Mit tárt, ha az emberek nékem háládatlanok, és jóért gonoſzszal fizetnek? Haſonló fize-

tele

A

[z] Pſ. 39. 3.

B

[h] Eccleſ. 4. 12.

[i] Iób. 14. 15.

[k] Héb. 2. 16.

[l] Jel. 12. 10.

C

[m] Eſa. 1. 6.

[n] Sap. 16. 12.

D

[o] Ioan. 1. 14.

[p] Sap. 18. 15.

[q] Héb. 4. 12.

[r] Mat. 9. 12.

[s] 2. Cor. 8. 9.

[t] Luc. 9. 58.

A

tese vólt az én JESUSOMNAK. Mit árt, ha barátom el-árúl? A' JÉSUST, tulajdon tanítványa árúlta-el. Mit árt, ha valaki meg-chúfol? A' JESUST, leg-nagyobb kínyában-is a' Kereszt-fán, chúfolták. Mit árt, ha ok-nélkül bé-vádolnak? Azont chelekedték az ártatlan JESUSNAK. Mit árt, ha törvénytelenül árczúl vernek? ha senki pártomat nem fogja? ha nyomoruságomban nem lészen vígasztalásom? ha erőszakkal, vagy bűntelen-vóltomra meg-ölnek? ha hóltom-után-is üldőznek? Az én JESUSOMON hasonló dolgok történtek. Nem elégséges orvosság-e ezminden nyavalya-ellen?
u Ecclus. 15. 20. Igen-is elégséges: mert *Nem nagyobb a' szolga az uránál* u.

III. RESZE.

NEm ok-nélkül hasonlította magát Urunk a' pusztában fel-emeltetett Kigyóhoz, a' mái Evangeliom-előtt x: mert valamelly lélek, a' Kereszt-fán-függő JESUST, a' Hitnek és Szeretetnek szemeivel szemléli, minden-nemű méregtől meg-szabadúl: és valakiket a' pokolbéli Kigyó meg-sértett, e' Ményei Kigyó meg-gyógyíthattya: chak lelki szemmel, a' mint mondám, reá nézzenek. A' Moyses veszszeje, nem chak kígyóvá lött, hanem el-is nyelte az Egyiptusi kigyókat y. Példázta az a' Krisstust; ki Veszszővé lévén, Kígyóvá változott, és egyéb kígyókat meg-emésztett. A' Krisstus, az Istenerejének Veszszeje vólt; melyről érthettyük Dávidnak ama' mondását z: *A' te erőd pálczádat, ki-bocsátya az Úr Sionból: uralkodjál a' te ellenségeidnek közepette.* Mert mikor az Apostolok ki-mentek Jerusálemből, az Úr Evangéliomát predikállani, azt sokan bé-vették; és a' kik ellenségi vóltak, fejet hajtván meg-hóldoltak néki. Ezt példázta az Asuérus Király Arany-veszszeje; mellyet kegyelem jelétűl ki-nyújtott Eszterre a: mert a' Krisstus, az ő Jegyeséhez, az Anyaszentegyházhoz hajlott, midőn meg-alázván magát, a' Szűz méhében az emberi testet fel-vőtte. Ezt példázta a' Jónatas Veszszeje; melyről a' mézet meg-kóstolván, szemei meg-világosodtak b: mert a' Krisstus predikállása, minden méznél édesb lévén, az embereknek lelki szemőket meg-világosította. Ezt példázta az Angyal Veszszeje c, mellyel az Angyal illette az áldozatra-való húst, és a' kovásztalan kenyereket, és tűzet hozott-ki a' kő-sziklából, melly mindeneket meg-emésztett: mert a' Krisstus, meg-ütvén a Sz. Kereszttel a' kő-sziklához hasonló kemény sziveket, az Isteni szeretetnek tűzét hozta-ki belőlök, melly a' testi kívánságokat meg-emészti. Ezt példázta az Aaron Veszszeje d, melly aszszú lévén, meg-virágzott: mert a' Krisstus, neminémű-képpen meg-száradván a' halál-által, fel-támadván meg-virágzott e. Ezt példázta a' Moyses Veszszeje f; melly a' kő sziklából vizet hozott-ki; mert a' Krisstus, a' kemény-szívű bűnösökből, a' penitenzia könny-hullatásának vizét hozza-ki. Ezt példázta a' Jesse Veszszeje g; mellyen az Urnak hét szeres Lelke meg-nyugott: mert a' Krisstus, Dávidnak a' Jesse fiának városában született, és reája szállott a' Sz. Lélek galamb képében h.

A' Pogányok-is choda Veszszőkről álmodoztak, és azoknak nagy erőt tulajdonítottak. És noha azok chak mesék, vagy példák: mindazáltal a' Krisstus példázjában, a' Kereszt-ben, igazán és valóságosan hasonló dolgokat találunk. *Homérus*nál i, a' kit a' *Pallas* Veszszeje illetett, meg-ifiudott: a' Krisstus Kereszte-által, a' kik a bűnben soká-ig hevervén meg-vénhedtek, új Malasztot vévén meg-ifiudnak, *és az ő ifiuságok meg-újúl mint a' Sasé* k. A' mint ki-tetszik a' Kereszt-fán meg-térő tolvajból, ki a' gonoszságban meg-aggott vólt: de mivel az Úrban bizott l, meg-újúlt ereje; szárnyai költek mint a' Sasnak, és olly sebessen röpült, hogy azon nap a' Krisstussal Paradichomba jutott m. kiről méltán mondhatnók n: *Meg-emésztetett az ő húsa a' kínok-miatt; térjen az ő ifiuságának napjaira. Könyörgeni fog az Istennek, és kegyelmes lészen neki.* A' Kereszttségnek Szentségét, a' mái Evangéliom-előtt Urunk *tűznan való születés*nek nevezte o, melly az embert úgy meg-ifiittya, és ifiú erőbe juttattya, hogy a' kik vénkorokban kereszttelkedtek meg, leg-ottan készek és gyorsak vóltak a' Krisstusért kínt, és halált szenvedni, mint akár-melly ifiak. A' Fel-támadáskor pedig, melynek a' Krisstus oka és szerzője, a' test neminémű-képpen meg-ifiudik, és virágzik; szép, fényes, gyors, és fáradhatatlan lészen, és örökké úgy marad. Azon *Homérus*nál p. a' *Mercurius* Veszszeje, a' barmokat emberekké változtatta. Mellyet igazán mondhatunk a' Krisstus Kereszttéről: mert annak ereje-által, nagy sokan, kik valaha barom-módon éltek, meg-térvén, az emberi okosság-szerént szabták életőket, Sz. Dávid intését követvén q: *Ne legyetek mint a' ló és ösvér, mellyeknek nincs értelmök.* Azon *Homérus*nál r, a' *Circe* Veszszeje, álmot hozott az emberre. Melly igen illik a' Krisstushoz: ki a' munkálkodókat, és a' meg-terheltetteket magához hívja, hogy meg-nyúgoszsa-

Öket

i Odyss. γ. & π.
k Ps. 102. 5. Isa. 40. 31.
l Act. 23.
m Luc. 23.
n Ecclus. 31. 25.
o Ezech. 3. 3. 4. 5. Matth. 3. 8 & 11.
p Ps. 31. 9.
q Odyss. K.
r Mar. 12. 28.

böket [t]: melly nyugodalomból, nem akarja hogy a' Jerusalem leányi fel-költsék, vagy serkentsék, az ő szeretőjét [t].

A

De ez a' Veszedő, Kigyóvá változott, midőn a' Kereszt fára emeltetett, és a' mi Egyiptusunkban, a' nyomorúságnak és fogságnak völgyében, a' mérges Kigyókat, az Ördögöket, kik a' Bálványozásnak mérgével, iszonyú dögleletes sírgbe hozták az embereket, el-fogyatta, éppen ki-gyomlálván a' Bálványokat. És miképpen hogy a' kiket meg-mardoztak a' tüzes és mérges Kigyók, ha a' fel-emeltetett Réz-kígyóra néztek, meg-gyógyúltak; a' kik pedig arra nem tekintettek, el-vesztek: azon-képpen a' kit a' pokol-béli Kigyó meg-mardosott, akár az Eredendő, 's akar az a' Chelekedettel-való bűn-által, ha a' Krisusra nem néz lelki szemmel, az-az, a' Krisusban nem hiszen, el-vész; ha pedig hiszen, úgy a' mint kivántatik, örök élete lészen; a' mint Urunk a' mái Evangéliomban mondgya.

[t] 1 Cor. 2. 7. & 1. 3. 5. Ez. 8. 4.

Mondám, A' mint kivántatik: Mert, bizonyos dolog, hogy arra nem akár-minémű Hit elegséges, a' mint az Első Predikatzióban meg-mutattam, az Ujitók révelygése-ellen; hanem, a' valóságos, és gyümölcshöző Hit, melly *a' Szeretet-által munkálkodik* [u]. melly Hitről, nem chak Hívőknek, hanem ugyan Hívekuek-is mondatnak; a' mint Szent Jánosnál olvasuk [x]: *Légy hív halálig, és nékád adom az élet Koronáját.* Az-okáért a' bűnösök, kik nem akarnak bűnökből ki-térni, heában biztattyák azzal magokat, hogy erősen hisnek a' Krisust Isten Fiának lenni, ki mi-értettünk e' világra jött, kiut és halált szenvedett: azzal bizony az örök életet meg nem nyerik. Ha valaki azt kivánná tudni, Ki légyen, nem chak Hívő, hanem Hív Keresztyén-is? azt meg-tudhattya a' hív Udvar-birónak, Tisztartónak, Sáfárnak, Majornak hasonlatosságából: mert közönségesen azt mondgyuk Hív szolgának, a' ki híven eljár a' reá bizott dolgokban, és Urának parancholattyát bé-tellyesiti: kinek az Ura azt mondhattya [y]: *Örülj jó és hív szolga, miért-hogy a' kevésben hív voltál, sokat fogok bízok reád; menny bé az Urad örömébe.* A ki pedig Urának marháját el-tékozollya, chak maga hasát hizlallya, a' reá bizattattakra gondot nem visel: azt haszontalan és roszsz szolgának mondgyuk; és, a' mint Sz. Pál mondgya [z], *a' Hitet meg-tagadta, és a' hitetlennél alább-való.* Az a' Nemes-ember, ki messze földre menvén, és szolgainak girákat osztván, azt mondotta [a], *Kereskedgyetek míg meg-jövök*: a' Krisus Jesus; ki, el-távozván tőlünk test-szerént, nagy kincset hagyott nálunk, a' Törvényt, a' Prophetákat, az Evangéliomot, a' Szentségeket, a' Keresztyén névnek méltóságát, &c. a' ki ezeket illendő-képpen böchülli, jól él velek, jól sáfárkodik azokkal, hív szolga; ha kölömbet chelekesik, tékozló, semmire-kellő.

B

[u] Gal. 5. 6.
[x] Apoc. 2. 10.
[y] Mat. 25. 21.
[z] 1. Tim. 5. 8.
[a] Luc. 19. 13.

Szükséges azért a' Hit, mint a' lelki épületnek fundamentoma, mint a' lelki gyümölcsnöknek gyökere; *Mert lehetetlen a Hit-nélkül kedvessek lenni az Istennél* [b]: de szükséges a' Szeretet-is, mint azon lelki épületnek fedele, melly *bé fedezi a' bűnöknek sokaságát* [c]: úgy hogy, *Ha minden Hitem lészen-is, mellyel a' hegyeket mászva vihessem, Szeretetem pedig nem lészen, semmi vagyok* [d]. Az-okáért a' Hit, a' Szeretettel jó, a' nélkül semmi haszna nincn. Azt tartyák az Orvosok, hogy az orvosság nem használhat a' betegnek, ha a' természet-szerént-való meleg nem segéti: az-okáért, a' bölcs Orvos, nem mondgya hogy az orvosság gyógyíttya-meg az embert, hanem a' természet az orvosságnak eszközével és erejével. mert egyéb-képpen, az orvosság mindenkor meg-gyógyítaná az embert, ha szintén a' természet ereje el-fogyna-is. látyuk pedig hogy külömben vagyon a' dolog. Azon-képpen a' Hit, nem tulajdon erejével használ, hanem a' Szeretettel, mint éltető, és természet-fölött-való melegséggel: és attól vészi a' Hit az ő erejét és tekélletességét.

C

[b] Heb. 11. 6.
[c] 1. Pet. 4. 8.
[d] 1. Cor. 13. 2.

Innét mondgya Szent Jakab [e]: *Ha a' Hitnek chelekedeti nincsenek, meg-hólt önnön-magában.* Mint az álló és nem-folyó vizet, Hólt víznek mondgyák: mert, noha valóban víz, mint egyéb vizek, mindazáltal az eleven víznek nevét nem érdemli. mert midőn a' vizről, és egyéb afféle dolgokról azt mondgyuk hogy élnek, vagy elevenek, vagy életök vagyon: azért mondgyuk, hogy folynak és mozognak; a' mint hogy a' forrásokat és folyó-vizeket Eleven vizeknek nevezzük. Midőn azért Sz. Jakab a' Hitet, *Hólt hit*-nek nevezi: nem úgy nevezi Hóltnak, mint a' hólt embert szokták nevezni, mert az nem igaz és valóságos ember; a' Chelekedet-nélkül való Hit pedig, létel-szerént igaz Hit lehet: hanem úgy nevezi Hóltnak, mint a' testet szokták nevezni. Mert a' test, ha nem eleven-is, igaz test, mert a' testnek igaz állattya és ábrázattya vagyon benne; de az az ábrázat nem ád elevenséget néki, vagy életet; mert az a' lélektől adatik. Azon-képpen, a' Szeretet-is nem azt chelekesi a' Hittel, hogy Hit légyen, mert a' nélkül-is Hit: hanem hogy Eleven hit légyen. Nem él a' test,

D

[e] Jac. 2. 17.

A

midőn chak ő-magában vagyon, hanem midőn az életről lélek-is benne vagyon: azon-képpen a' Hit-is nem él, midőn egyedűl vagyon, hanem midőn a' Szeretettel eggyűtt-vagyon. Vannak néha az emberben hólt tagok, mellyeknek a' lélek nem ád elevenséget, vagy életet; és azoknak semmi haſznokat nem vehetnyük: azon-képpen a' Kriſtus Teſtében, az Anyaſzentegyházban, a' Bűnös emberek, hólt tagok, kiket a' ſzeretet nem éltet; a' mint Szent János jelenti, mondván [f]: *A' ki nem ſzeret, a' halálban marad*: kiknek semmi haſznok, és azért nem üdvözűlnek.

[f] 1 Ioan 3. 14

A' kik hiſznek, de jót nem chelekeſznek, úgy járnak a' Hittel, mint Uriás a' Dávid levelével, mellyet maga fejére vitt Joab-eleibe [g]. Levelet mutogattak a' kik azt mondották [h]: *Uram, Uram, nem a' te nevedben prófétáltunk-e? &c.* de halálos válaſzok lőtt: *Távoztatok el tőlem, kik hamiſságot chelekeſztek*, és a' kik azt mondották [i]: *Uram, Uram, nyiſd-meg nékünk*: de haſonló válaſzok lőtt; mert a' Hitnek lámpásában nem vólt a' Szeretetnek olaja a' mikor kellett-vólna. Háromſzor kellett-vólna mondaniok; Uram, Uram, Uram; a' ſzívben valo Hitnek jelentésére, a' ſzájjal-valo vallás-tételre, és a' Hitnek chelekedettel-valo meg-bizonyitására: de mint-hogy *Vallották ugyan az Iſtent, de chelekedetekkel tagadják* [k], a' puſzta Hit nem haſznált nékik, hanem az Iſten-is meg-tagadta őket, mondván: *Nem iſmérlek titeket*. sőt, a' mint máſutt jelentette, ugyan el-is kergette, mondván [l]: *Menjetek-el tőlem átkozottak az örök tűzre, melly az Ördögnek kéſzíttetett, és az ő angyalinak*. Vallyon azért-e hogy Hitők nem vólt? Nem, mert Uroknak mondották [m]: hanem, hogy a' Szeretetből származó chelekedetők nem vólt: *Mert*, úgy-mond, *éheztem, és nem adtatok ennem*, &c. Innét mondgya Szent Jakab [n]: *Mit haſznál, atyámfiai, ha valaki mondgya hogy Hite vagyon, Chelekedet pedig nincsenek? Vallyon üdvözítheti-e azt a' Hit? Ha pedig az ételnek, vagy búgunk meztelenek, és ſzükölködnek minden-napi táplálás-nélkül, mondgya pedig valamellyiök azoknak; Menjetek-el békével, melegedjetek-meg, és elégedjetek-meg; nem adtok pedig nékik a' teſt ſzükségére-valókat: mit haſznál az?* És utánna veti [o]: *Láttyátok-e hogy a' Chelekedetekből igazíttatik-meg az ember, és nem chak a' Hitből?* Es végezetre, imigyen fejezi-bé [p]: *Mint a' teſt, lélek-nélkül meg-hólt: úgy a' Hit-is, a' chelekedet-nélkül meg-hólt.*

B

k Tit. 1. 16.

l Mat. 25. 41

m Mat 25. 44

n Iac. 2. 14.

o verſ 24.

p verſ 26.

Ne vélly-ed pedig, hogy Szent Jakab a' tettetés-képpen-valo, vagy kép-mutató Hitről ſzóll; mert például, Abrahámnak igaz és jeles Hitiről emlekezik: *Abraham*, úgy-mond [q], *a' mi Atyánk, nem a' Chelekedetből igazúlt-e meg?* értſed, a' Hittel-eggyűtt: mert, a' mint a' Hit nem elég a' Chelekedet-nélkűl, úgy a' Chelekedet-is nem haſznál a' Hit-nélkől; hanem eggyik a' máſikkal jó. Mert, ha a' Hit egyedűl üdvözít, és a' Chelekedetek nem ſzükségeſek: következik, hogy minden Jó-chelekedet-nélkűl-is üdvözít; sőt ha ſzámtalan gonoſz chelekedetek léſznek-is véle. Igy a' tűz, mint-hogy chak a' melegséggel melegít, ha ſzintén világos nem léſzen-is, sőt ha ugyan ſetét-is (a' mint a' pokol tűzét mondgyák lenni,) ugyan melegíthet. A' Hadnagy, mint-hogy erővel és okoſsággal győzi-meg az ellenséget, ha nemes, ſzép, gazdag, &c. nem léſzen-is; sőt ha paraſzt, rút, és ſzegény léſzen-is, jól el-járhat tiſztiben. A' Szabó-is, mint-hogy kezeivel varr, és ſzab, ha ſzintén ſánta-is, jó köntöſt chinálhat. Ezen formán, ha a' Hit egyedűl üdvözít, minden-gonoſz chelekedetekkel-is üdvözíthet. De nem úgy vagyon: mert a' mint Szent Pál írja [r], *A' hamiſsak az Iſten Országát nem bírják*. Es máſutt [s], elő-ſzámlálván a' Teſtnek gonoſz chelekedetit, azt mondgya, hogy, *A' kik aſſéleket chelekeſznek, az Iſten Országába nem mennek*. Es igy, a' mint mondám, a' Hit nem fog egyebet haſználni, hanem, hogy a' ſzerént itéltetnek-meg az ember; úgy-mint ki, tudván mit kellett chelekedni, nem chelekedte.

C

q 1. Cor. 6. 9.

r Gal. 5. 19. 21.

D

Mondaná valaki; Ha ez igy vagyon, jobban léſzen dolgok a' Pogányoknak és Eretnekeknek, hogy-ſem a' gonoſz Kereſztyéneknek. Felelet: Ez-aránt, és e' ſzerént, hogy a' Hit-által, jobban tudták a' mit kellett chelekedniek; azt nem chelekedvén, nagyobb büntetést érdemlenek a' gonoſz Kereſztyének, hogy-ſem a' hitetlenek: Mert *a' ſzolga, a' ki tudta az Ura akarattyát, és el nem kéſzült, és nem chelekedett annak akarattya ſzerént, ſokkal verettetik*: *a' ki pedig nem tudta, és veréséhez méltót chelekedett, kevéſsé verettetik* [t]. Es: *jobb lett vólna meg nem iſmérni az Igaſság útát, hogy-ſem, a' meg-iſmérés-után, viſſza térni a' nékik adatott ſzent parancholattól* [u]. De egyéb-aránt, külömben vagyon a' dolog. Mert, a' ki igazán hiſzen, ha gonoſzúl él-is, három haſzna vagyon: I. Az, hogy a' hitetlenségért, nem kárhozik, melynek mint leg-nagyobb vétéknek leg-nagyobb büntetéſe léſzen: és azért Urunk a' Hitetlenséget, egy-általlyában *Bűn*-nek nevezi [x]; jelentvén, hogy az leg-nagyobb bűn. II. A ki

s Luc. 12. 47. t 2. Per. 2. 21

u Num. 15. 22. x Ioan. 9. 16.

igaz-ság

igazán hiſzen, valamig él, a' Hit-által a' Kriſtuſsal eggyesülhet.; Malaſztyát megnyerheti, hogy a' Jó chelekedetek-által üdvözülhesſen; és mivelhogy az Anyaſzentegy házról el nem ſzakad, annak-is reſztesül valamennyire javaiban: és jó gyökere lévén, ágakat nevelhet, és gyümölchöt hozhat: és jó fondamentoma lévén, könnyen falt épithet reá, és fedelet chinálhat fölibe. De a' Hitetlennek, sem gyökere, sem fondamentoma ninchen. III. A'ki igaz Hitben lévén gonoſzúl él, ha hitetlen vólna ſokkal gonoſzbúl élne, és nagyobb kárhozattya leune; a' mint nyilván ki-tetſzik a' Hitből-ſzakattakban: kik ſokkal gonoſzbakká léſznek, hogy-ſem azelőtt vóltak. Es mivelhogy az igaz Hit, vádollya az embert a' bűnről: némellyek, nem ſzenvedhetvén a' Lelki-iſmeretnek furdalását, a' Hitet el-hadgyák, hogy bátorságosban vétkezhesſenek. Mi azon legyünk, és az Iſtennek azon könyörögjünk, hogy, a' mint az Iſten nem chak iſmért, hanem ſzeretett-is bennünket; és úgy ſzeretett, hogy az ő eggyetlen-egy Fiát adná: mi-is, ne chak iſmérjük a' Hit-által, hanem ſzereſsük-is a' Jó-Chelekedet-által: és úgy ſzereſsük, hogy ſzívünket tellyeſséggel az ő ſzolgálattyában foglallyuk: míg nem az örök Bóldogságba jutunk, a' hol ſzemről-ſzinre látván, többé az ő Szeretetitől el nem ſzakadunk: mellyet engedgyen minnyájunknak az ő áldott Szent Fiának drágalátos érdemiért. Amen.

A

B

HARMADIK PREDIKATZIO.

MIvelhogy a' Szeretet az iſméretből ſzármazik, és a' mit nem tudunk nemis ſzerethettyük: következik, hogy a' hálá-adáſnak oka, az el-vött Jó-tétemények iſmérete; a' háládatlanságnak pedig, azoknak el-feledése. Tudgyuk, a' vagy tudnúnk kellene, hogy az Iſtentől naponként ſok és nagy Jó-tétemenyeket vészünk, mellyekért nagy hálá-adáſsal tartozunk; és ha azt nem chelekeſzſzük, a' tudatlanság-miatt ſemmi mentségünk nem lehet. Az Iſtennek Jó-tétemenyikről pedig, leg-főbb és nagyobb az, melyről Urunk a' mái Evangéliomban emlekezik; hogy az ő eggyetlen-egy Fiát a' végre adta, hogy mi-érettünk a' Kereſzt fára emeltetnék, mint a' Rez-kigyó fel-emeltetett Moyſesről a' puſztában: de mindazáltal, *A' meg-feſzítetett Kriſtus a' Zsidóknak botránkozás vólt, a' Pogányoknak pedig bolondság* [a]. Vallyon miért? azért, hogy a' tudatlanság meg-vakította őket. De azzal mentségök nem lehetett, mert a' tudatlanság akarattyok-ſzerént volt: melyről, ha akarták-vólna, meg-menekedhettek-vólna; a' mint Urunk a' mái Evangéliomban jelentette, mondván [b]: *Ez az ítélet, hogy a' Világoſság e' világra jött; és inkább ſzerették az emberek a' ſötétséget, hogy-ſem a' Világoſságot.* A' Világoſság, a' Kriſtus volt, *ki minden e' világra-jövő embert meg-világoſított* [c], a' menyiben ő-raj a állott: mert az Igaſságot nyilván hirdette, és fő-képpen az ő Kereſztéről és Haláláról gyakorta emlekezett.; sőt annak erejér, hatalmas chodákkal meg-bizonyította, nem chak ő-maga, midőn a' Kereſzt-fán függött, hanem az Apoſtolok-által-is, mikor a' ſzéles világon hirdették a' Szent Kereſztnek méltóságát és haſznait: *Ha*, úgy-mond Kriſtus Urunk [d], *el nem jöttem-vólna, és nékik nem ſzóltottam-vólna, bűnök nem vólna: moſt pedig mentségök nincs az ő bűnökről*: az az: Én meg-chelekedtem a' mi én-tőlem kívántatott; hitetlenségöknek ſenki nem egyéb oka, hanem ő-magok: mint a' beteg, ha a' jó orvoſsággal élni nem akar, halálát nem másnak, hanem magának tulajdonithattya. Az-okáért, hogy mi is tudatlanságba, és abból háládatlanságba ne eſsünk, hanem inkább a' Kriſtus Kereſztének gyümölchiben réſzeſek legyünk, a' mái Evangéliomból egy-nehány üdvöſséges Tanuságot ſzedegetek.

a 1. Cor. 1. 23

b Ioan. 3. 19.

c Ioan. 1. 9.

d Ioan. 15. 22.

C

D

I. Szóllok az Iſtennek hozzánk való nagy Szeretetiről.
II. Meg-mutatom, mint kell-eſsünk annak meg-felelnünk.
III. Meg-mondom, Miért küldötte az Iſten az ő Sz. Fiát e' világra.

ELSŐ RESZE.

AZ ki a' télben meg-ſzáradott fát, a' tűznek melegségével akarná meg-éleſztteni, kétség-nélkül eſztelenül chelekednék; mert azzal, annál-is inkább el-ſzáraztaná, és chak tűzre valóvá tenné: de ha a' tőve környékét meg-

A

ásván, vagy ganéjt, vagy, a'mint némellyek írják, hamvat tenne melléje, okosan chelekednék, mert az, a' Napnak melegsége-is érvén, meg-éledhetne. A' mi szívünk, a'gonoſság-miatt neminémű-képpen meg-fagy, és *a' szeretet meg-hál* benne [c]; az-okáért, a'ki azt éleſzteni akarja, nem ékes beſzéddel éllyen, melly, mint a' tűz, fénylik; ſem fenyegetéſsel, melly el-rémíti az embert, mint a' ſebes láng: hanem az Iſten Jó-tétemányinek emlegetésével; mellyekkel minket, el-veſzett embereket, a' ganéjhoz és hamuhoz haſonlókat, végheteten ſzeretetiből meg-látogatott érdemünk-fölött: és úgy reménsége lehet, hogy jó gyümölchöt hoz, és hálá-adó léſzen. Noha pedig az Iſtennek minden-némű Jó-tétemányi alkolmatoſok, hogy az ő ſzeretetire fel-gerjeſzſzenek bennünket; mert mindenekben nagy ſzeretetit mutatta hozzánk, és mindenikért ſzeretetet érdemlett tőlünk: mindazáltal, minthogy egyéb Jó-tétemányit meg-haladgya az ő Szent Fiának érettünk-valo adása; és azt Urunk a' mái Evangéliomban, az Iſten nagy Szeretetinek tulajdonittya, mondván [f]; *Úgy ſzerette az Iſten a' Világot*; úgy, hogy fellyebb ſem lehetett: nékem úgy tetſzik, hogy annak elmélkedéſe leg-inkább gerjeſztheti mi-bennünk a' Szeretetet.

c Mat. 24. 12.

f Ioan. 3. 16.

B

Hogy pedig az Iſten Fiának e' világra-valo küldéſe, vagy Meg-teſtesüléſe, az Iſten leg-nagyobb Szeretetinek jele lőtt-légyen, alkolmasint előnkbe adgya Szent Pál, mondván [g]: *Az Iſten, ki gazdag az irgalmaſságban, az ő igen-nagy* (mi lehet nagyobb az Igen-nagynál?) *Szeretetiért, mellyel ſzerette minket, és mikor meg-holtunk-volna a' bűnök-által, eggyütt meg-elevenitett minket a' Kriſtus-által, (kinek Malaſztyából ſzabadúltatok-meg) és eggyütt fel-támaſztott, és eggyütt-ültetett mennyekben a' Kriſtus* JESUS*-által: hogy meg-mutatná a' következendo időkben az ő Malaſztyának bővséges gazdagságit, az ő hozzánk-valo jó-voltában, a' Kriſtus* JESUS*-által.* Végy példát. Ha valamelly Fejedelem, egy paraſzt embert meg-nemesítene, és nagy jövedelmet rendelvén néki, Tanátſi-kőzzé venne; nagy ſzeretetét és kegyeſségét mutatná hozzája: de ha az után rabságba eſnék, és halálra ítéltetnék, és a Fejedelem magát adván érette ki-ſzabaditaná; nagyobb ſzeretetét mutatná, és azt nyilvábban meg-bizonyitaná, hogy ſem előbbi jó-tétemányivel. Az Iſten az embert ſemmiből, maga haſonlatoſságára teremtvén, és ſok jeles ajándékival fel-ékesítvén, nagy ſzeretetét mutatta ugyã hozzája: de az mindeneket meg-haladott, hogy az ő meg-ſzabadúlásáért az emberi teſtbe öltőzvén, kínt és halált ſzenvedett érette. Méltán nevezte azért azt Sz. Pál, *Igen nagy Szeretet*-nek, melynél nagyobb nem lehet.

g Eph. 2. 4.

C

h Rom. 5. 8.

Azon Szent Pál azt-is írja [h]; hogy *Ajánlya az Iſten az ő ſzeretetét mi-hozzánk, mivelhogy még mikor bűnösök volnánk, az idő-ſzerént hált meg a' Kriſtus mi-értünk.* Ajánlotta bizony egyéb dolgokban-is; de ez, a' többihez-képeſt, oly nagy volt, hogy a' többit majd nem-is ajánlotta. Mint-ha az Iſten imigyen ſzóllana az embernek: Nem emlekezem arról, hogy teremtettelek; nem hozom-elő, hogy mindeneket birodalmad-alá vetettem; nem ſzóllok arról-is, hogy ſzámtalan veſzedelmekből ki-ſzabadítottalak: ez eggyet el nem halgathatom, hogy éretted az én eggyetlen-egy ſzerelmes Fiamat halálra adtam. Azért, ha egyéb Jó-tétemányimet meg nem bőchüllöd-is, ezt bőchüld-meg, mellyet én ennyire ajánlok. Haſonló-képpen beſzél Szent Jánoſ-is [i]: *Abból jelent-meg az Iſtennek ſzeretete mi-hozzánk, hogy az ő eggyetlen-egy ſzűlött Fiát küldötte az Iſten e' világra, hogy élyünk ő-általa.*

i 1. Ioan. 4. 9.

D

Bizony, egyéb dolgokban-is jelent-meg az Iſtennek ſzeretети mi-hozzánk: de ez leg-inkább tündöklött, mint éjjel a' hold-világ a' chillagok-közőtt. És talám ez az oka, hogy a' Meny-aſzſzony, emlekezvén és kivánván az Iſten Fiának megteſtesülését, azt *Chóknak* nevezte [k]; a' mint a' régi Szent Atyák és Doktorok magyarázák: mivelhogy a' Chók, közönséges ítéletből, nagy ſzeretetnek jele. Kriſtus Urunk, elő-ſzámlálván a' Magdolna ſzeretetinek chelekedetit, azt hozza elő, hogy meg nem ſzűnt a' lábait chókolgatni [l], és utánna veti: *Még-kochátatnak nélkű ſük lehnei, mert igen ſzeretett.* Szent Pál-is gyakorta emlekezik a' Szent Chókról, mondván [m]: *Köſzöntsétek egy-máſt a' ſzent Chókolásban.* és Szent Péter-is, *Szent Chók*-nak nevezi [n]: hogy ſenki azt ne vélné gonoſz igyekezetből-valo Chóknak. Nem chak a' Zsidóknál volt pedig a' Chók Szeretetnek jele, a' mint ki-tetſzik Joábnak [o], és Júdáſnak [p] ſínok Chókjából: hanem a' Pogányoknál-is: a' mint *Xénophon* írja [q], és *Herodotus* [r], mellyet heában akart meg-tiltani *Tiberius* Chászár; a' mint *Suetonius* írja. De még az oktalan-állatokban-is meg-mutatta azt a' természet: és a Régiek a' Szeretetet, egy-máſt- chókolgató Galambokkal példázták.

k Gen. 3. 1.

l Luc. 7. 45.

m Rom. 16. 16.

1. Cor. 16. 20.

2. Cor. 13. 12.

1. Theſſ. 5. 25.

n 1. Pet. 5. 14.

o 2. Reg. 20. 9.

p Luc. 22. 48.

q De Paedagogia.

r In Clio.

Pierius-nál [s].

s Lib. 22.

II. RESZE.

MOndaná valaki: Mi módon felelhetek-meg ennek az Isten szeretetinek? vagy, Mit kiván azért az Isten? Felelet: Kûnyû, de jeles dolgot kiván, a' mint Urunk jelenti a' mái Evangeliomban, mondván [a]: *Hogy minden a' ki ô benne hiszen, el ne vesszen, hanem örök élete légyen*: Mintha azt mondotta volna: Nem illik az Istenbölcheségéhez, hogy nagy dolgot semmi végre chelekedgyék. Holott azért egyéb dolgait felyûl-haladgya, hogy az ô Fiát e' világra küldötte, azt kétség-nélkûl nagy végre chelekedte: hogy az által az embernek örök élete légyen. De ugyan azon Isten bölchesége azt-is rendelte, hogy a' hoz az ember bizonyos eszközzel jussón, melly az ô-benne-való Hit. A' Hitnek pedig, a' mint Sz. Agoston írja [u], Három féle chelekedete vagyon: tudni illik, az Istent hinni, Istennek hinni, és Istenben hinni. Hiszi az Istent, a' ki az Isten-felôl el-hiszi hogy Isten. Hiszen az Istennek, a' ki el hiszi hogy igaz a' mit az Isten mond. Hiszen az Istenben, a' ki, el-hívén hogy jó az Isten, szereti ôtet. Az elsô, az Ördögökben-is találtatik, a' másiknak, helye lehet a' gonosz emberekben-is, a' harmadik, azokban vagyon, a' kik nem chak névvel és nyelvel Keresztyének, hanê elettel-is és chelekedettel, mivelhogy a Hit a' Szeretet-nélkûl haszontalan [x]. Mindazáltal, a' tellyes és tekéllettes Hit, magad a' hármat magában foglallya; és azt a' tekéllettes Hitet kivánnya mi-tôlünk az Isten, hogy a' Krisus által az örök életet el-vegyük. Mert hinnünk kell, hogy ô *az élô Isten Fia* [x]; és igaz Isten: hinnünk kell, hogy mind igaz a' mit mondott; mert ô *az Igasság* [y]: hinnünk kell ô-benne, azaz, szeretnünk kell ôtet, parancholatit meg-tartván: mert, *A' ki azt mondgya, hogy ismérj ôtet*, (a' Hit által,) *és az ô parancholatit meg nem ôrzi, hazug az, és abban igasság nincsen* [z].

Hogy pedig Isten, az örök életnek eszközéül fô-képpen a' Hitet kivánta, oka az: mert az örök életet, az Isten azoknak adgya a' kiket szeret: *a' Hit-nélkûl pedig, lehetetlen kedvesnek lenni az Istennél* [a]. Vedd eszedbe; hogy, noha úgy tetszenék mint-ha a' Zsidók a' Tôrvény-béli chelekedetek-, és Czeremoniák-által igazúlcak-meg, és üdvözültek-is; mert meg-vagyon írva [b], hogy, *azokat meg-chelekedvén az ember, él azokban*: mindazáltal bizonyos, hogy fô-képpen a' Hit-által nyerték az Igasságot. Mert nyilván, és nem chak egyszer olvasuk [c]: *Hitt Ábrahám az Istennek, és tulajdonittatott néki igasságra*, de nem a' puszta Hit, hanem a' mellyel *egyûtt-munkálkodott az ô chelekedete: és a' Chelekedetbôl a' hit tekélletessé lôtt* [d]. Ezt a' Vô-legény, egy szóval, szép hasonlatosság-által meg-jelentette, azt mondván az ô Jegyesének [e]: *A' te szemeid mint a' galambokéé*. Melly mondásal, I. Azt jelenti; hogy minden ô szépsége a' Hitbôl származik. II. Mi légyen a' Hit, és mi légyen annak tiszti. III. Minémû Hit légyen az, a' melly ôtet szeppé tészi. IV. Minémû ereje légyen annak a' Hitnek. Mellyekrôl ezennel rend-szerent szólok.

A' mi az Elsôt illeti: midôn a' Vô-legény a' Jegyesének azt mondotta-volna [f]; *Imé te szép vagy, én szerelmem; imé te szép vagy*: akarván jelenteni, honnét volna az a' szépség, utánna vetette: *A' te szemeid mint a' galamboké*: jelentvén, hogy a' Hit annak kút-feje. A' lélek szépsége, a' meg-igazúlásban és szentségben áll: azt pedig a' Hit-által vészi; a' mint Sz. Pál [g], és Sz. Péter jelentik [h]. Nem mondhatni szép orczának, a' melyben rútak a' szemek; és Jákob azért nem szerette úgy Liát mint Rákelt, hogy Lia *folyó szemû vólt* [i]: és az Isten szolgálattyához sem járulhatott *a' Vak, a' chipás- és hályogos-szemû* [k]. mert az a' fogyatkozás meg-rúttítya az embert... A' mint azért a' kûlsô ábrázatnak szépsége, a' testi szemrôl függ, úgy a' belsôé a' lelkitôl, tudni illik, a' Hittôl: és a' kiben a' Hitnek szemei szépek, az Isten meg-szeretvén barátttyává fogadgya. Így olvasuk [l]: *Hitt Ábrahám az Istennek, és igasságra tulajdonittatott néki, és Isten barátjának nevezteteti.* De nem chak Baráttya lehet ember az Istennek a' Hit-által, hanem Jegyese-is; a' mint ô-maga jelenti, mondván [m]: *Magamnak jegyezlek téged örökké, és hittel jegyezlek téged magamnak.*

A' mi a' Másikat illeti; szép hasonlatosság vagyon a' Hit-, és a' Szem-között. Mert, I. A' mit a' Szem a' testben mivel, azt miveli a' Hit a' lélekben: és a' mint a' Szem a' leg-fôbb tagban helyheztetett, a' fôben, úgy a' Hit a' léleknek fô erejében, az elmében; melly az akaratot úgy vezeti, mint a' szemes a' vakot. II. A' Szem tiszti az, hogy lássa a' testi dolgokat; minch-is bizonyosb a' testi tudások-között, a' szemnek látásánál; és a' mit leg-bizonyosbnak akarunk jelenteni, azt mondgyuk hogy szeminkel láttuk: a' Hitnek-is tiszti az, hogy az Istени dolgokat, mellyek az emberi elmét meg-haladgyák, olly bizonyossá tegye elméinkben, mint-ha szeminkel

a 1 Ioan. 3. 16.
u Ser. 61 de Verb. Domini, & Trall. 29. in Ioan.
x Mat. 16. 16
y Ioan. 14. 6.
z 1. Ioan. 2. 4.
a Heir. 11. 6.
b Lev. 18. 5.
c Gen. 15. Rom. 4. 3. Gal. 3. 6.
d Ias. 2. 22.
e Cant. 1. 14.
f Cant. 1. 14.
g Rom. 5. 1.
h Act. 15. 9.
i Gen. 29. 17.
k Lev. 21. 18. 20.
l Ias. 2. 23.
m Oſ. 2. 19.

A

a Heb. 11. 3. kel látnók: mert *Hittel értjük hogy teremtetett a' világ* a. III. A' testi Szem, ő-magától semmit nem láthat, noha világolnak tetszik, a' Nap világ-, vagy egyéb világ-nélkül: az ember elméje-is, noha természet-szerént-való értelemmel fel-ékesíttetett, az Istени dolgokat nem értheti; hanem-ha az Isten természet-fölött-való világosságot bochát beléje, tudni illik, a' Hitet: melly olly bizonyossá tészen bennünket, hogy inkább ragaszkodunk a'hoz a' mit hittel hiszünk, hogy-sem a' mit szemmel látunk: és a' Keresztyén ember, nem halna-meg azért, hogy a' hó és hattyú feír, a' korom és a' holló fekete; de azért meg merne halni, hogy az Isten természetiben egy, személyében három. mellyet semmi emberi elme természet-szerént meg nem foghat.

A' mi a' Harmadikat illeti; vedd észedbe, hogy a' Hithez hasonló Szem, nem-holt szem, hanem eleven, és az szépíti fölötte-igen a' reflet; és midőn valakinek Szemét vagy ábrázatyát dichérjük, azt mondgyuk felőle, hogy eleven szemei vannak: a' Hitnek-is elevennek kell lenni, hogy az embert Istennél kedvessé tegye. és szeppé: és nem holtnak; a' minémű a' Chelekedet-nélkül-való hit b. Azt mondgya Sz. Pal P, Habakuk Prophétából q, hogy, *Hitből él az igaz.* Tahát elevennek kell lenni a' Hitnek, mert a' holt állattal senki nem él: a' Hit pedig eleven, ha *a' szeretet-által munkálkodik* r.

B

b Jac. 2. 26. p Gal. 3. 11. q Hab. 2. 4. r Gal. 5. 6.

A' mi a' Negyediket illeti; efféle Hitnek olly nagy ereje vagyon, hogy a' győzhetetlen Istent-is neminémű képpen meg-győzi: és noha senki nem állhat ellene az Isten akaratyának, mindazáltal úgy tetszik, hogy a' Hit erő szakot tészen rajta, és neminémű-képpen meg-foszlya. Ezt jelenti, a' mint némelly túdós emberek magyarázzák, a' Zidó ige; melly nem chak Galambot tészen, hanem Erőszak-tévőt-is, vagy Prédálót, vagy Foszlót. Mint-ha azt mondotta-vólna a' Vő-legény: A' te szemeid prédálók, vagy foszlók. A' mi a' Hitnek erejét illeti, olly nagy, hogy az Aszszony'állatnak, a' ki tizen-két esztendig vólt a' vér-folyásban, hiti, el-prédálta Urunktól a' gyógyításra-való erőt. Ki mikor hallotta-vólna a' Jesus hirét s, *A' seregben hátúl ment, és az ő ruhéját illette, mert azt mondotta: Ha chak az ő ruhájat illetem-is, meg-gyógyúlok.* Hallod-e minémű nagy dolgot mert próbálni a' Hit-által? akarod-e tudni mit nyert véle? *Es mingyárt meg-szárada az ő vérének forrása: és meg-érzé testében, hogy meg-gyógyúlt-vólna a' nyavalyából* t. Eszébe vőtte a' mennyei Vő-legény e' prédáját, és mindeneknek meg-jelentette: mert *Meg-szólván* Jesus *mingyárt ő-magában az erőt, melly ő-belőle származott-vala, a' seregbez fordúlván, monda: Ki illette az én ruhazatomat?* Es noha azt mondották a' Tanitványok: *Látod a' téged-szorongató sereget, és azt mondod: Ki illetett engemet?* mindazáltal, ki akarván hirdetni a' Hitnek prédálását, *ide fova nézett, hogy lássa azt a' ki azt chelekedte:* mig nem *az Aszszony'állat, félvén és reszketvén* meg-vallotta lopását. De Urunk biztatván, azt mondotta néki: *Leányom, a' te hited gyógyított-meg téged; menny el békével, és gyógyúlj-meg a' te nyavalyádból.* Már meg-gyógyúlt vólt: mi szükség vólt tahát azt mondani: *Gyógyúlj-meg?* Azért; mert a' Hit-által neminémű képpen el-lopta Urunktól a' gyógyításra-való erőt: dichérte Urunk a' Hitnek olyan nagy hatalmát, és a' lopott egésségében békével meg-tartotta. Mint-ha azt mondotta-vólna: A' te hited meg-lopott engem: de az nékem olly kedves, hogy nálad hagyom a' mit loptál: mint-ha valamely mesterséges lopó valamidet el-lopná, és annak mesterségében gyönyörködvén, néki engednéd jó akaratból a' mit el-lopott.

s Mar. 5. 27.

t vers. 29. 30.

C

D

De nem chak lopva túd prédálni a' Hit: nyilván-is szembe-áll az Istennel; úgy-is meg-győzi, és el-viszi tőle a' mit akar; a' mint más Aszszony'állat példájából ki-tetszik. Midőn a' Kananéai Aszszony könyörgött-vólna Urunknak, hogy leányát meggyógyitaná; noha Urunk nem chak egyszer vetette-meg kérését, hanem ugyan gyalázattal-is illette, ebhez hasonlitván őtet u: mindazáltal olly erőtsen tusakodott vele a' Hit-által, hogy tellyességgel meg-győzte. és nem chak azt nyerte-meg tőle a' mit kivánt, hanem nagy dichéretet-is nyert, mellyet Urunk tőtt az ő hiti felől, mondván x: *Oh aszszony'állat, nagy a' te hited: légyen néked a' mint akarod.* Mint-ha azt mondotta-vólna: A' szemeid erőszakot tőttek rajtam. Hasonló-képpen beszél a' Vő-legény másutt-is, mondván a' Jegyesének y: *Meg-sebesítetted a' szívemet hugom, Jegyesem; meg-sebesítetted szívemet eggyik szemeddel.* Az Isten szive, az ő irgalmassága: mellyet midőn nem akarna Urunk hirtelen meg-muratni a' Kananéai aszszony kéresére; a' hittel úgy meg-sebesítette azt, hogy tovább nem türhetvén, fel-kiáltott, mondván: *Oh aszszony'állat, nagy a' te hited; légyen néked a' mint akarod.* Nem chodа tahát hogy az Isten Hitet kíván tőlünk, hogy őrők életünk légyen.

u Mar. 15. 22.

x vers. 28.

y Cant. 4. 9.

III. RESZE.

MIdőn Urunk azt-mondotta-vólna, hogy az Isten azért küldötte az ő Fiát e' világra, hogy ő-benne hívén örök életünk légyen; utánna vetette [a]: *Mert nem küldötte Isten az ő Fiát a' világra, hogy itélje a' világot, hanem hogy üdvözüllyön a' világ ő-általa.* Mit gondolhattak-vólna a' Bűnös emberek, halván hogy Isten az ő Fiát a' világra küldötte, hanem hogy az ő büntetésekre küldötte, hogy bolszúr állana az Atyán tőtt bolszúságért, keményen meg-büntetvén őket? Ha pedig azért küldötte-vólna: e' világnak nagyobb részét el-veszthette-vólna, mert igen kevés igazakat talált a' világon. Az-okáért Urunk, a' mit az-előtt mondott-vólt, hogy *Úgy szerette Isten a' világot, hogy az ő egyetlen-egy szűlött Fiát adná*, a' végre, hogy az ő-benne hivőknek örök életők lenne: nem elégedvén hogy azt egyszer meg-mondotta, ismég meg-mondgya; de más módon: és azt, a' félelemmel és rettegéssel tellyes vélekedést, ki-vészi szivőkből, melybe a' bűnös lelki-ismeret-miatt juthattak-vólt; hogy ne vélnék, hogy a' végre jőtt a' világra hogy azt meg-ítélné.

Vedd eszedbe, hogy a' Kristusnak Két Jövetelét olvasuk a' világra: Az Első, akkor vólt, midőn az emberi testet és szolgai formát fel-vévén, emberré lőtt: a' Másik, akkor lészen, mikor dicsőségben el-jő ítélni eleveneket és holtakat. Ezeket, olly kegyesen és irgalmasan rendelte az Isten; hogy elsőben szabadúlásunkra és üdvőzítésünkre jőtt, hogy Malasztot adna az Isten parancholatinak meg-tartására; és arra tanitana bennünket, szavával, és példájával: az-után pedig a' végre jő, hogy mindenektől számot vegyen, és ítéletet tégyen, mindeneket tulajdon cselekedete-és érdeme-szerént meg-ítélvén. Ha elsőben azért nem jőtt-vólna, hogy meg-szabadítana: senkit nem talált-vólna a' kit üdvőzithetett-vólna, mert mindnyájan bűnősök, és a' kárhozatra méltók vóltak. Az-okáért elsőben, irgalmasságból meg-szabadított, és erőt adott hogy jót cselekedhetnénk; és ő az-után igasságból adhatná-meg az örök Boldogságot. Innét mondgya Sz. Gergely [a]: Kichoda viselhette-vólna-el az ő igaz ítéletit, ha, minek-előtte az ő kegyelségével egybe nem gyűjtött-vólna, a' mi vétkeinket az igasságnak buzgóságából meg akarta vólna rostálni?] Mert a' kik Igazak vóltak is az ő első el-jövetelekor, úgy mint Simeon, Zakarias, Anna, Erzébet, és egyebek: mindazáltal azok-is, az ő el-jövetelének hiti-által vóltak Igazak. Mert, ha elsőben nem a' meg-szabadításra, hanem az ítéletre jőtt-vólna: senki Adámtól-fogva az utólsó emberig, Igaznak nem találtatott-vólna.

Mindenkor hajlandóbb vólt az Isten az irgalmasságra, hogy-sem az ítéletre és büntetésre. Azért mondotta Dávid [b]: *Edes az Úr mindeneknek, és az ő könyörületessége minden cselekedeti-fölött.* Sz. Jakab-is azont bizonyittya, mondván [c]: *Felyül haladgya az irgalmasság az ítéletet.* Sőt annyira kedvelli Isten az irgalmasságot, hogy neminemű-képpen abban helyhezteti az ő tekélletességét; a' mint Urunk ő-maga jelentette: ki midőn azt mondotta-vólna a' Tanitványinak [d]: *Legyetek tekélletesek, mint a' ti Mennyei Atyátok is tekélletes:* hogy meg-értenők, miben áll az Istennek tekélletessége, a' mellyet követnünk kellene, ő-maga meg-magyarázta Sz. Lukáchnál, mondván [e]: *Legyetek irgalmasok, mint a' ti Atyátok is irgalmas.* Annak-előtte, annyira kedvelli Isten az irgalmasságot, hogy az ő dicsőségét-is abban helyhezteti; a' mint Sz. Pál jelenti, mondván [f]: *Mindnyájan vétkeztek, és szűkölködnek az Isten dicsőségének-nélkül:* azaz, irgalmassága-nélkül. Melly irgalmasság, az Istent dicsőíti, és dicsőségessé tészi, a' mint Isaiás-is jelenti, mondván [g]: *Fel-magasztaltatik* az Isten, *a' nőkben kedvezés.* Az-okáért méltó bizony, hogy mi-is igen gyakorta emlekezzünk az Istennek irgalmasságiról; a' mint a' Meny-aszszony-is jelenti, ő-maga-felől, és az ő leány-társai-felől az igaz lelkek-felől, mondván [h]: *Meg-emlekezünk a' te emlőidről, inkább hogysem a' borról: az Igazak szeretnek téged.* Mert ez a' különbség vagyon az Igazak-, és a' namisak-vagy Istentelenek-között: hogy az Igazak szűntelen emlekeznek és elmélkednek az Istennek irgalmasságiról; a' mint Isaiásnál olvasuk [i]: *Az Úr irgalmasságiról meg-emlekezem. Az Úrnak dicséretet mondok mindenekért, mellyeket adott nékünk az Úr; és az Israel házával tőtt sok jó-tételeiért, mellyeket cselekedett üdvözitő az ő kegyelmessége-szerént, és az ő irgalmasságinak sokasága-szerént.* Az Istentelenek pedig, meg sem emlekeznek, nem hogy elmélkednének a' vélek tőtt Jó-tételeikről és irgalmasságokról; a' mint Dávid jelenti, mondván [k]: *Nem emlekeznek meg a' te irgalmasságodnak sokaságáról.*

Mint-hogy pedig azt mondotta-vólt Urunk, hogy nem azért küldetett, hogy e' világot meg-ítéllye: azt meg-is bizonyította, mondván [l]: *A' ki ő-benne hiszen, meg*

A

nem ítéltetik; a'ki pedig nem hiszen, már meg-ítéltetett, mert nem hiszen az Isten egyetlen-egy szülött Fiának nevében. Mint-ha azt mondotta-volna: A'ki hiszen, én-tőlem meg nem ítéltetik: az-az, nem az ítélő, kemény, és súllyos igasságomat mutatom ő-hozzája, hanem kegyes irgalmasságomat, Atyai jó-voltomat; meg-bocsátván bűneit, és Malasztot adván neki, mint az örök Boldogságnak magvát és zálogját. A'ki pedig nem hiszen, már meg-ítéltetett, az-az, sententzia mondatott fejére, ha szintén én el nem jöttem-volna-is. Mellyet hogy jobban meg értheſs, azt vedd eszedbe, hogy Adámban minnyájan vétkeztünk, minnyájan bűnbe születtünk: az Isten pedig, eleitől-fogva ki-adta a' bűnösökre a' halálnak sententziáját, noha még minnyájokra nem szolgáltatott: más felől, el-küldötte az ő Fiát, hogy üdvözítené azokat a' kik ő-benne hinnének. Az-okáért a'kik hiſznek, a'ki-mondott sententziától meg-menekednek, és az Istennek irgalmasságából bűnök meg-bocsáttatik: a'kik pedig nem hiſznek, azok-ellen el-jövén a' Kristus, nem mond új sententziát; mert az már világ kezdetitől-fogva ki-mondatott.

B

Ezen dolgot, nyilvábban ki-fejezi Urunk másutt, mondván [m]: *A'ki nem hiszen a' Fiának, nem lát életet, hanem az Isten haragja marad rajta.* Es másutt [n]: *A'ki hiszen annak a'ki engem küldött, örök élete vagyon; és az ítéletbe nem jő, hanem által-megy a' halálból az életre.* Vedd eszedbe ama'két igét: *Az Isten haragja marad rajta*; és, *A' talmenni a' halálból az életre.* Mint-ha, a' mint Sz. Agoston magyarázza, azt mondotta-volna: Nem az én jövetelem-által, Istt haragnak fiává, sem az életből azért meg nem foszlatott; mert már az előtt vóltabban az állapatban, és én azért jöttem, hogy ki-szabadítottam-volna: de mint-hogy nem hitt én-bennem, meg-maradott az Isten haragja ő-rajta; és meg-is marad, mert örökké a' kárhozatban lészen: az-okáért én nem azért küldettem, hogy e' világot meg-ítéljem. Ezt igen szépen meg-magyarázta Sz. Pál, mondván [o]: *El engedvén néktek minden vétkeiteket, el-törölvén a' végezésnek kézi-irását, melly mi-ellenünk vala.* Minnyájan bé vóltunk foglalva e' kézi irásban: de a' kik hittek, azoknak adóságokat az Isten meg-engedte; a' kik nem hittek, abban meg maradtak.

m Ioan. 3. 36.
n Ioan. 5. 24.
o Coloſ. 2. 13. 14.

C

Példája vólt ennek, a' puſztában fel-emeltetett Réz-kígyó: mert azért emeltetett-vólt-fel, hogy valakik, azok-közzül, kiket a' tüzes kígyók meg-mardoſlak vólt, reá néznének, meg-gyógyúlnának. A' kik azért reá néztek, meg-gyógyúltak; a' kik nem néztek, meg-holtak: nem hogy a' Réz kígyó ölte-vólna meg őket, hanem hogy már halálra-valo sebekben vóltak, és az orvoſsággal élni nem akartak. Ez az, a' mit Urunk mondott: *Aki meg-ítéltetett*; az-az, már a' sententzia reája mondatott: *mert nem hiszen az Isten egyetlen-egy szülött Fiának nevében*: az-az, mert nem élt az orvoſsággal és eſzközzel, mellyel a' halálra-valo sententziától meg-menekedhetett-vólna. Sz. Agoston, az Orvoſról-valo példát hozza-elő [p]; ki azért jött, hogy mindeneket meg-gyógyíttſon: a'kik nem akarnak néki engedni, és tanátsán járni, meg-halnak: nem az Orvos-miatt, mint-ha azért jött-vólna hogy meg-halnának; hanem, a' betegség-miatt a' melybe estek, és az Orvos-által nem akartak abból ki gyógyúlni, noha ő kész vólt őket meg-gyógyítani.

p Tract. 12. in Ioan.

Meg akarván magyarázni Urunk, mi módon ítéltetett-meg a'ki nem hiszen, azt mondotta [q]: *Ez pedig az ítélet, hogy a' Világoſság a' világra jött, és inkább szerették az emberek a' setétséget, hogy-sem a' Világoſságot*: az-az, a' Világoſság el-jött a' világra, mellyet ha követni akartak-vólna, el nem kárhoztak-vólna: de sokan inkább akartak az ő setétségökben meg-maradni, hogy-sem a' Világoſsággal élni. Ezek inkább szerették a' setétséget hogy-sem a' Világoſságot: mert könnyen meg-ismérhették-vólna tévelygésöket, és azokkal-ellenkező igaſságot-is meg-érthették-vólna: de azt, sem vizsgálni, sem keresni, sem halgatni nem akarták. Sokan találtatnak, kik, félvén a'ki Kis birotól, a' Lelki-ismeretnek nyughatatlan furdalásától, gondolván, hogy ha az Igaſságot meg-értik, és bé-vészik, ſok kedves dolgoktól el kell válniok, nem akarják az Igaſságot keresni; sőt, ha ugyan kínállyák-is őket véle, nem akarják be-venni; fülöket-is be-dugják, hogy azt ne halhaſsák: de azoknak tudatlanságok menthetetlen. Sokan az Újító atyafiak-közzől, azért nem akarják a' Keresztyén Valláſt követni (noha más Okait tettetik,) hogy, ha azt követnék, ſok gyönyörűséges dolgokat el kellene hagyniok, mellyeket a' tévelygés meg-enged nékik; és ſok fanyarúságot kellene fel-venniek, mellyekre nem únszollya őket a' tévelygés. Mert, ha a' Keresztyén hitet szivből követnék, a' hamis keresménytől el kellene hagyni; a' mástól el-vont, vagy el-foglalt marhát és jószágot, viszsza kellene adni: más-felől, a' testet fanyargatni-is kellene böjtökkel, és egyéb nehéz dolgokat szenvedni; mellyek-

q 1 Ioan. 3. 19.

ket

ket az Ujitó atyáfiak nem kedvellenek, sőt gyűlölnek, és chúfolnak; mint Urúnkat chúfolták a' Farisæusok, midőn azt mondotta nékik [r], hogy nem szolgálhatnak az Istennek és a' Mammounak: mert *fösvények voltak* [s].

Ezektől mondgya Dávid [t]: *Nem akarták érteni, hogy jót chelekedjenének.* Mert, a' mint Sz. Ambrús igazán mondgya, Minden a'ki meg-zabáll a' gonoſságban, nem akarja az Isten parancholatit érteni, hogy el ne kellessék a' gonoſságot hagyni. Ezek mondgyák az Istennek [u]: *Távozzál-el tőlünk, és a' te útaid tudomanyát nem akarjuk.* Illyen volt Akáb, ki nem akarta halgatni Mikæas Prophétát, mert *nem prophétált ő-néki jót* [x], az-az, kedve-szerént-valót: hanem inkább üldözte, és tömlőczbe vettette. De a' Próféta jövendőlését azzal el nem kerülhette, hanem fején tőlt, és bőrével fizetett. Ezeket Dávid, *a' siket Aſpis-kigyóhoz* hasonlitta [y]: ki füleit bé-dugja, hogy ne hallya a' bűvőlőnek szavát, és mérgétől meg ne foſztatsék, melyben gyönyörködik. Ezeket feddi Salomon, mondván [z]: *Meddig gyűlölik az eſztelenek a' tudományt?* Méltán mondgya Eſzteleneknek: mert nyavalyájokból ki nem akarván gyógyúlni, azt nyerik, hogy az Isten se tudgya őket, és ki-rekeſzſze az őrők Boldogságból, és az őrők veſzedelemre veſſe: melyben nem léſzen, sem Okoſság, sem bölcheség, sem tudomány.

Mint-hogy Urunk olly dolgot mondott, mellyet nehéz volt el-hinni; mert természet-szerént nem szerettyük a' setétséget, fő-képpen a' Világoſsághoz-képeſt: okát adván meg-magyarázza. Miért szeretik a' Világ fiai a' setétséget, és a' világoſsánál-is inkább kedvellik: *Mert*, úgy-mond, *az ő chelekedetek gonoſzak valának: a' ki pedig gonoſzúl chelekeſzik, gyűlöli a' világoſságot, és nem jő a' világoſságra*, nem ő-magáért a' világoſságért, hanem hogy a' világoſság ki-nyilatkoztattya az ő gonoſságát, hogy meg-fedhetések, és meg-büntethetések. A' setétséget sem ő-magáért szeretik, hanem, hogy a' gonoſságot el-fedezi, hogy ne láthaſsák, se meg ne büntethetések. Mert, a' mint a' gonoſz-tévő fút a' láthatandó világoſság-előtt, és setétséget keres, hogy ne láſsák: azon-képpen, a'ki gonoſzt chelekeſzik, titkon-is fút az Igaſságnak belső világoſságától; mert vádollya, feddi, és ki-nyilatkoztattya.

Azt kérdi Arany-száju Sz. János [a], Mi módon lehetsen helye a' Kriſtus mondásának? Mert, ha a' Világoſság, az-az, a' Kriſtus, a' végre jött-vólna, hogy az embereket meg-ítélte- és kárhoztatta-vólna, elegendő és illendő okok lőtt-volna hogy a' Világoſságra ne jőnének: mert a' gonoſz chelekedetért, félhettek az ítéletről, és kárhoztatáſtól: de mivelhogy a' végre jött, hogy meg-szabaditaná, és üdvőzitené őket, nem kellett-vólna tőle futni, hanem sietni kellett-vólna hozzája, hogy gonoſságokból hamarább ki-szabadúlnának. Ha valaki azt mondaná; hogy a' Réz-kigyót sokan azért nem akarták nézni, hogy a' tűzes Kígyók, meg-mardoſták-volt őket: nem helyén beszéllene, sem jó okát mondásának nem adná: mert inkább azért kellett-vólna arra nézniek, mivel a' Réz-kigyó nem ártáſra, hanem haſználáſra emeltetett-volt-fel, hogy mindenecket meg-gyógyítana a' tűzes kigyók mardosásától. Vagy, ha valaki azt mondaná; Nem akartak az Orvoshoz menni, azért hogy betegek voltak: nem adná illendő okát: holott inkább azért kellett-vólna az Orvoſhoz mennick. Erre meg-felel a' Sz. Doktor, és azt mondgya; hogy Urunk nem egy-általlyában szóllott azokról, a'kiknek gonoſz Chelekedetek volt: mert ezek inkább a' Világoſságra jöttek, hogy meg gyógyúlnának: hanem azokról, kik a' gonoſz Chelekedeteket kedvellették, és azokból nem akartak ki-térni, hanem azokban igyekeztek heverni, azokat haſznoſoknak, vagy gyönyörűſégeſeknek ítélvén. Illyenek voltak pedig, a' kik az Evangéliomi Igaſságot nem akarták bé-venni, hogy meg ne feddené őket, és el ne hagyatná vélek a' gonoſz Chelekedeteket. Az-okáért nem mondotta Urunk; A' ki gonoſzúl chelekedett, gyűlöli a' Világoſságot: hanem, a' ki gonoſzúl chelekeſzik: jelentvén azzal, inkább a' gonoſz igyekezetet, hogy-ſem a' meg-lőtt gonoſságot.

Ebből igen haſznos tanúságot vehetünk; és minden bizonnyal el-hihetyük, hogy iſzonyú útálatos dolog a' Bűn: mivelhogy, a' ki azt chelekeſzi, gyűlöli a' Világoſságot, mellyet nem gyűlőlne, ha a' Bűnt útálatoſnak nem vélné, mellyet, ha valaki a' Világoſságnál látna, meg-dorgálná és pirongatná azt a' ki chelekeſzi. A' setétben, akár-mi ízép és drága marháról sem tudunk igaz ítéletet tenni: hasonlóképpen, a' ki a' Bűnnek setétségébe merül, nem láttya a' jóſzágos chelekedetnek szépségét, nem iſméri a' tiſztaſséget, nem érti az Igaſságot. A' setétben, ember meg nem iſméri barátyát, sem ellenségétől nem tudgya meg-válaſzrani; külömbséget, vagy válaſztáſt nem túd tenni az atyafi- és idegen-közőtt: azon-képpen, a'ki

[r] Luc. 16. 14.
[s] 1 Tim. 6. 10.
[t] Pſ. 35. 4.
[u] Iób 21. 14.
[x] 3. Reg. 22. 18.
[y] Pſ. 57. 5.
[z] Prov. 1. 22.
[a] Hom. 27. in Joan.

a' ſetét-

a' setétes Bűnnek igyekezetiben vagyon, nem gondol sem atyafiusággal, sem barátsággal; a'mint nyilván meg-mutattyák a' fősvények, és fajtalan életűek; kik szintén úgy meg challyák az atyafiat, mint az idegent. Nem ok-nélkűl mondotta Dávid [b]: *A' hamisságim meg-fogták engem, és nem láthattam*: mert a' míg ember a' Bűnnek kívánságában vagyon, ollyan mint a' vak, és az-után vészi magát eszébe hogy roszszúl járt; mint Adámnak a' Bűn-után nyiltak-meg szemei [c]. Bizony, ha egyéb oka nem vólna-is, a' miért a' Bűnt meg-útálnók, ez elégséges vólna, hogy gyűlöli a' Világosságot; el-annyíra, hogy a' ki mástól nem fél-is, őrűmest bé-fedezi vétkét. Gondold-meg, mint mesterkedett Dávid hogy paráznaságát bé-palástolhatná: ki, noha sem Uriástól, sem a' Biráktól nem félt, Király lévén; mindazáltalminden-felé kapott. és látván, hogy kűlömben el nem titkolhattya, más nagyobb vétekkel akarta bé-baronálni, tudni illik a' gyilkossággal.

b Ps. 39. 13.
c Gen. 3. 7.

Igazán mondgya Szent Agoston [d]; hogy az emberek szeretik a' tűndöklő Igasságot, de gyűlölik a' meg-dorgálót. Arany-száju Sz. János pedig azt írja [e]; hogy némellyek azért akarják magokkal el-hitetni, hogy hamis a' mit az igaz Hit tanít a' Bűnről, a' Fel-támadásról, az Utólsó ítéletről, a' Pokol kinnyairól, és egyéb effélékről, hogy meg ne fedgye őket. Azt írja Szent *Epiphanius* [f]; hogy midőn *Nicolaus*, eggyik a' hét *Diáconus*ok-közzűl, az Apostolok példáját követvén, feleségétől meg-tartóztatta-vólna magát, az-után pedig a' jó szándékot el-hadta-vólna: hogy orczája meg ne pirúlna, nagyobb szemtelenségre ment, és azt mondotta; hogy senki nem ődvözűl, a' ki minden-nap aszszony állatot nem ismér. Sok efféle példákat hozhatnánk-elő: de eléggé meg-mutatták az Ujítók Profétái e' dolgot: kik, Istennek tőtt fogadásokat gyalázatossan meg-szegvén, hogy magokat menthetnék, azt tanitották; hogy Lehetetlen a' Szűzességnek meg-tartása; és hogy a Házasság olly szükséges, mint az étel és ital. melynél hová lehet nagyobb ochmányság? De akár-mint czigánkodgyanak, az Istent meg nem challhattyák, sem szemét bé nem foghattyák hogy ne lássa, sem kezeit meg nem kőthetik, hogy meg ne bűntesse őket.

d Lib. 3. Confess. cap. ult.
e In c. 1. Epist. 3. ad Timoth.
f Hariss. 25.

B

Azt írja Dávid, némelly istentelenekről, panaszolkodván az Isten-előtt [g]: *A' te népedet Uram meg-alázták, és a' te örökségedet nyomorgatták. Az özvegyet és a' jövevényt meg-ölték, az árvákat-is meg-ölték.* De vallyon mi módon mentek illyen nagy gonosságra? utánna veti: *Es mondának; Nem láttya az Ur, és nem érti a' Jákob Istene.* Ezt most-is, nem nyelvőkkel ugyan, hanem szívőkkel és chelekedetőkkel, sokan mondgyák: mert, ha valóságossan hinnék hogy Isten a' gonosságot nem szereti, hanem meg-bűnteti; és [h], hogy *az Ur nézi az ember útait, és minden lépésit meg-szemléli*; lehetetlen vólna hogy olly szemtelenűl vétkeznének, és olly bátorságossan a' vétekben meg-maradnának. Vallyon mi vólt az oka, hogy Jób olly szentűl élt, hogy semmi fedhető nem találtatott benne? Hallyad ő-magától: ki, midőn azt mondotta-vólna [i]; *Szövetséget tőttem szemeimmel, hogy ingyen sé gondolkodnám a' szűzről*; mellyel nagy tekélletességét, és szívének tisztaságát jelentette: okát adta, mondván: *Az Isten nem szemléli-e az én útaimat? és nem számlállya-e meg minden lépésimet?* Mint-ha azt mondotta-vólna; Mint-hogy annak szeme-előtt forgok, a' ki mindeneket által-lát, úgy visel em magamat, hogy ne chak külső chelekedetemben, de még belső gondolatomban se légyen semmi fogyatkozás.

g Ps. 93. 5.
h Prov. 5. 21.
i Job. 31. 1. 4.

Gondollyák-meg a' Világosság ellenségi, hogy, noha most kerűlik a' Világosságot: mindazáltal lészen olly idő, melyben el nem kerűlhetik; midőn a' Kristus el-jő nagy dichőségben, és *meg-világosittya a' setétség titkait, és meg-nyilatkoztattya a' szívek tanátsit* [k], nagy gyalázattyokra. Kívánnyák ugyan akkor-is, hogy el-rejtezkedhessenek: de semmi nem kél benne; orczájokra tér minden ochmányságok. Az okáért, kérjük mi a' meg-világositó Szent Lelket, hogy az ő Malasztyával, a' világosságnak chelekedetiben szorgalmatosok lehessünk, és azok-által az őrőkké-valo, és el-fogyhatatlan világosságban részesülhessünk: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Fölséges mindenható Isten, az ő áldott Sz.

k 1. Cor. 4. 5.

D

Fiának érdemiért. Amen.

A

PÜNKÖSD KEDDI EVANGELIOM.

SZ. IÁNOSNAK X.

RÉSZÉBEN, ℣. 1.

AZ időben: Monda IESUS a' Farisaúsoknak: Bizony, bizony mondom néktek: a' ki nem az ajtón mégyen-bé a' juhok aklába, hanem másunnat hág-bé, lopó az, és tolvaj. A' ki pedig az ajtón mégyen-bé, Pásztora a' juhoknak. Ennek az ajtón-álló meg-nyittya, és a' juhok az ő szavát hallyák, és az ő tulajdon juhait nevek-szerént hija, és ki-viszi azokat. Es mikor az ő tulajdon juhait ki-bocháttya, előttök mégyen: és a' juhok őtet követik, mert tudgyák az ő szavát. Idegent pedig nem követnek, hanem futnak tőle: mert nem ismérik az idegenek szavát. E' példa-beszédet monda nékik JÉSUS. *Ők pedig nem érték mit szóllana nékik. Monda azért ismég nékik* IESUS: *Bizony, bizony mondom néktek, hogy én vagyok a' juhok ajtaja. Minnyájan valamenyin jöttek, lopók, és tolvajok, és nem halgatták őket a' juhok. Én vagyok az ajtó. Én-általam a' ki bé-mégyen, üdvözül: és bé-mégyen, és ki-jő, és legeltetést talál. A' lopó nem jő, hanem hogy chak lopjon és öllyön, és veszessen. Én jöttem, hogy életek légyen, és bővebben légyen.*

B

C

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

FŐlőtte-igen szükséges az Anyaszentegyházban, hogy a' Pásztorok ismérjék a' juhokat, és a' Juhok-is a' pásztorokat: az-okáért, midőn Urunk Jó Pásztornak nevezte magat, jelül azt adta [a]: *ismérem az én juhaimat, és ismérnek engem az enyimek.* Szükség, hogy a' Pásztor ismérje a' Juhokat: mert, ha nem ismérí, nem-is legeltetheti, hanem el-hadgya, mint nem tulajdonit; és úgy, vagy a' lopók markába, vagy a' farkasok torkába akadnak. De ha ismérí azokat, nem chak mint Pásztor arra vigyáz, hogy jó mezőn legeltesse; hanem mint Orvos-is orvosollya, mint Hadnagy rendbe állattya, mint Pallér tűrhető munkára fogja. Szükség, hogy a' Juhok is ismérjék a' pásztort: mert egyéb-aránt, vagy lopó-után indúlnak, vagy bújdosván farkasra találnak. Innét vagyon, hogy az Isten, mind a' Synagógában, 's mind az Anyaszentegyházban Pásztorokat rendelt, kiket láthatnának, és halhatnának a' Juhok, és kinek-kinek tisztit 's hivatallyát eleibe-adta. Az Ó Testamentomban, meg-parancholta a' Pásztoroknak, hogy meg-fenyittsék a' juhokat; mert külömben, a' Juhokkal-eggyűtt meg-bűnteti őket [b]: a' Juhoknak pedig, fejők vesztében meg-hadta, hogy engedgyenek a' Pásztoroknak [c]. Az Uj Testamentomban, meg-parancholta a' Pásztoroknak [d]; hogy az egész világon predikállyák az Evangéliomot: a' Juhoknak pedig, hogy halgassák a' Pásztorokat, és a' ki azok-által, az Anyaszentegyházat nem halgatná, lenne mint a' Pogány és a' Publikánus [e]. De mivel a' Lopók, gyakorta ólálkodnak a' Pásztor neve-alatt: hogy a' Juhok meg ne chalatkoznának, Urunk, ki *tellyes vólt Sz. Lélekkel* [f], a' mái Evangéliomban bizonyos jelét mutatta az igaz Pásztornak; melyre vigyázván, bátorságosok lehetnek a' Juhok. Melly dolog mint-hogy igen hasznos, és szükséges, e' mostani Predikatzióban arról szóllok.

a Joan. 10. 14

b Ezech. 3. 17 & c. 33. 7.
c Deut. 17. 12
d Mat. 16. 16

e Mat. 18. 27
f Luc. 4. 1.

I. Meg-magyarázom, Mi légyen az Ajtó, és azon-valo bé-menetel.
II. Meg-mutatom, hogy az Ujitók nem az ajtón mennek bé; és meg-felelek némelly Ellen-vetésökre.
III. Meg-bizonyitom, hogy ők a' Lopók, és tolvajok.
IV. Meg-mondom, Kik légyenek az igaz Pásztorok.

ELSŐ

A

ELSŐ RESZE.

MIdőn egy tudatlan Kép-iro, a' kakas képét ochmányúl irtá-vólna, látván hogy igen külömbőz az eleven kakastól, nem engedte hogy az ő irott kakasához közel járúlna, hogy inkább ki ne tetszenék tudatlansága. Így chelekeſznek a' hamis Páſztorok-is: mert, noha dichekednek a' Páſztor névvel, mindazáltal ellenzik, midőn azt a' jelt elő-kívánnyuk tőlök, mellyet Urunk ő-maga adott a' máſi Evangéliomban, mondván [g]: *A' ki nem az ajtón mégyen-bé a' juhok aklába, hanem más ſunnan hág-bé, lopó az és tolvaj: a' ki pedig az ajtón mégyen bé, Páſztora a' juhoknak.* Melly dolgot hogy jól meg-értsünk, azt kell meg-magyaráznunk: Mi légyen az Ajtó; és Mi légyen azon-való Bé-menettel.

[g] Ioan. 10. 1.

B

A' mi az Ajtót illeti; Az válaſztya-el a' lopót és a' tolvajt az igaz Páſztortól. A' Lopók, titkon akarván járni, és bátorságoſsan lopni, az Ajtót el-kerűlik, hogy a' Páſztorok eſzekbe ne vegyék, és ellenek ne támadgyanak: a' Tolvajok pedig, gondolván hogy nem kűnyű az Ajtón bé-menni, máſunnét akarnak bé-ütni: a' Páſztor pedig, ſenkitől nem tartván, nem kíván titkon leuni, és azért a' közönséges ajtón jár-ki 's bé. Az Ajtón azért, némelly Doktorokkal, a' Sz. Irást értvén, azt mondgyuk; hogy Urunk igaz Páſztor volt, sőt *a' Páſztorok Fejedelme* [h]: mert *ő felőle minden Próféták bizonyságot tőttek* [i]: és mind tanitása 's mind élete meg-mutatta, hogy ő az a' Fő Páſztor, ki a' Sz. Irásban igértetett [k]. Nem ez Ajtón mentek-bé Theódas és Júdas, kikről emlekezik Sz. Lukách [l], és *Jóſephus* [m]: kik *Meſſiás*nak mondván magokat, ſemmi-képpen azt az Irásból meg nem mutathatták. Urunk pedig nyilván mondotta [n]: *Vizsgállyátok az Irásokat, mert azok a' mellyek bizonyságot tőſznek felőlem.* Azon Ajtón mentek-bé az Apoſtolok-is; annak-fölőtte Saulus, Barnabás, Timótheus, Titus, és egyebek: kikről nyilván mődgya az Irás, hogy az Iſtentől küldettek, vagy azokból, kiknek arra hatalmok vólt.

[h] 1. Pet. 5. 4.
[i] Act. 10. 23.
[k] Zach. 13. 7. Zach. 11. 12.
[l] Act. 5. 36. 37.
[m] Libro 20. Antiquit. c. 4. & 5.
[n] Ioan. 5. 39.

C

Némellyek, Urunk mondásához-képeſt [o], őtet mondgyák Ajtónak: mivelhogy nyilván és bizonnyal mondotta magát *a' juhok ajtajának.* Kiktől én azt kérdem: Ha a' Kriſtus az Ajtó, mint lehet Jó Páſztor, kinek az Ajtón kell bé-menni? Lehet-e ő mind Ajtó, 's mind Páſztor? vagy, az Ajtó meher-e ő-magán bé? Mind a' kettőt Urunk mondotta, 's igaznak kell lenni: ugy hogy, ő az Ajtó, mellyen bé kell menni; és ő a' Páſztor, ki az ajtón bé-mégyen. Én azt ítélé, hogy Urunk más értelemben vőtte az Ajtót, midőn az mondotta; *A' ki az ajtón mégyen-bé, az Páſztora a' juhoknak*: és másban, mikor azt mondotta; *Én vagyok az Ajtó.* Az elsőn; azt az Ajtót értette, mellyen a Páſztorok ſzokták bé-menni: a' máſikon pedig azt, mellyé a' Juhok ki 's bé-járnak. Amaz, a' háznak első ajtaja; ez pedig, az akolnak kichiny ajtótskája. Amazon, a' Páſztoroknak kell bé-menni; és azt mi légyen, meg nem magyarázta: ezen, a' Juhoknak; melyről azt mondotta, hogy ő: *Én vagyok a' juhoknak ajtaja. és, Én vagyok az Ajtó: Én általam a' ki bé-mégyen, hávozál: és bé-mégyen, és ki-jő, és legeltetéſt talál.* melyből nyilván ki-tetſzik, hogy a' Juhok Ajtajáról ſzóll. az-előtt pedig, a' Páſztorok Ajtajáról ſzóllott; az-okáért okot adott, hogy két-féle Ajtót értsünk. Ez így lévén, a' Páſztorok Ajtaján, az Iſtennek bizonyitását, vagy méltóságát kell értenünk, akár az Irás-, 's akár a' Choda-télelek-, 's akár más dolog-által: úgy hogy, az mégyen-bé az Ajtón, a ki *nem véſzi magának a' tiſztet, hanem ha hivattatik az Iſtentől mint Aaron* [q]; az-az, a' kit az Iſten küld a Páſztorságra, akár egy 's akár más módon, az igaz Ajtón mégyen-bé: máſunnan pedig azok hágnak-bé, kikről panaſzolkodik az Iſten, mondván [r]: *Nem küldém-vala a' Próféták, és ők futnak-vala: nem ſzóllék-vala nékik, és ők próféláltak-vala.* Az-okáért, kik légyenek a' Páſztorok, és kik légyenek a' Lopók, az Irásból tudhattyuk-meg: melyben fel-találjuk, mint ſzokta légyen az Iſten hini, és küldeni a' Páſztorokat.

[o] Ioan. 10. 7. 9.
[q] Hebr. 5. 4.
[r] Ier. 23. 21.

D

Ordinatio.

A' Sz. Irásban. Két modgyát találjuk a' Páſztorok Küldésének: Egyik, közönséges ſzokás-ſzerént-való; melly az Iſtentől léſzen ugyan, de külső eſzközáltal, az-az, azok akarattya által, a' kiknek arra méltóságok vagyon. Így küldetik a' Megyés Plebános, a' Püſpök akarattyából; a' Püſpök pedig, a' Pápából; a' Pápa, a' Kardinálokéból. A' Máſik, a' Szokott rend-kívűl-való; melly más eſzköz-nélkül egy-általlyában az Iſtentől léſzen. Így küldetett, az Ó Teſtamentomban, Moyſes, és a' Próféták; az Újban, az Apoſtolok. Valaki azért ezek-közzűl eggyikét nem mutathattya, nem az Ajtón ment-bé.

Extraordinatio.

Az Első Hivatalban, egy-néhány dolog kívántatott: I. Bizonyos ſzemélyeknek Ki-válaſztáſa; melly az Ó Teſtamentomban, teſti nemzésből ſzármazott, és az Atyák

tiszti a' fiakra szállott; és így, Aaron után Eleázar volt, Finees, és akképpen ezekbetsebb; a' mint a' Bölcs elő-számlálja [s]: az Uj Testamentomban pedig, a' testi nemzésnek nincs helye, hanem a' választásnak, melly az Egyházi rendé; noha néha a' Világi embereknek is meg-engedtetik, hogy illendő személyeket nevezzenek; a' mint *Bellarminus* írja [t]. II. Kivántatott a' Meg-tisztülás; melyben, az Ó Törvény-béli Czeremoniák, a' hajok el-borotválásában, testőknek és ruhájoknak meg-mosásában, és a' bűnért-való áldozatban, állottak [u]: az Uj Törvényben, belső, vagy lelki tisztülás kivántatik; hogy ember tiszta lelki-ismérettel, és jó igyekezettel járúllyon az olyan szent méltósághoz: melly tisztaságot, példázta a' Zsidó Papok mosogatása, és az Apostoloknak Urunktól lőtt lábok mosása, minek-előtte őket Papokká tenné, a' Vég-vachora-kor [x]. III. Kivántatott a' Meg-szentelés; melly az Ó Törvényben sok Czeremoniákból állott, mellyeket czikkelyen-ként meg-írt Moyses [y]: az Uj Törvényben-is sok szép Czeremoniák vannak a' Papiszentelésben; kiknek a' Püspök fejőkre tészi kezeit, az Apostolok szokása-és rendelete-szerént [z], melly semmi-képpen nem engedtetett a' Világi embereknek. IV. Az Ó Testamentomi Papoknak tisztők az volt, hogy áldoztak; ételetet törtek a' pokolságról; az Isten Törvényét magyarázták; a' Törvény-béli vetekedéseket mint Birák el-igazították; a' nehéz és homályos dolgokban értekeztek az Istentől, és feleletet-is vőttek tőle: az Uj Törvényben-is, a' Papok áldoznak; Szentségeket szolgáltatnak, bűnt bochátnak; predikálnak; a' Szent-széken Itélő-birák; a' népért az Istennek könyörögnek; Ördögöket űznek, és sok jeles és üdvősséges dolgokat chelekesznek; mellyekről most többet nem szükség szóllanunk.

Kérdené valaki: Mi okból éltek annyi Czeremoniákkal a' Papok szentelésében, mind az Ó 's mind az Uj Törvényben? Felelet: Három Okból: I. A' Papság tisztit és méltóságát illeti, hogy senki abban magát ne foglalná, hanem a' ki arra az Istentől választatott, és a' nép előtt a' végre fel-szenteltetett. Az-okáért az Isten keményen megbűntette azokat, a' kik külömbet chelekedtek: mert, *Kóré, elevenen el-nyelte a' föld* [a]; *Jeroboámnak, a' keze hirtelen meg-száradott* [b]; *Oziás, meg-poklosodott* [c]. II. A' Papok személyét illeti, hogy a' szép Czeremoniákból két haszok lenne: Elsőben; hogy meggondolnák, minémű szenteknek és tisztáknak kellene lenniek az Ur-előtt, kiket olly szent tisztre választott. mert, mennyivel szentebb a' tiszt, annyival nagyobb szentséget kiván attól a' ki viselli. Másodszor; hogy a' tiszthez követő háboruságokban vigasztalnák magokat: bizonyosok lévén a' Czeremoniákból, hogy őket az Isten választotta a' tisztre; és el-hívén, hogy az Isten afféle háboruságokat az ő haszokra rendel, és jó végre viszen. A' Papok háboruságiról pedig, példánk vagyon az Ó Testamentomban, Aaronban [d], Zakariásban [e], Azariásban [f]: az Uj Testamentomban, az Apostolokba [g], és az utánnok-való Egyházi emberekben. mert valamikor a' Pogányok, vagy Eretnekek a' Keresztyéneket üldözték, leg-inkább kegyetlenkedtek az Egyházi rendre, és a' Papoknak jutott több benne. III. A' Kőséget illeti, hogy meg-ismérné az igaz Pásztorokat, és bőchőületben tartaná, a' mint tisztők kivánnya.

Melly három okok, most-is helye vagyon, és azért nem kell meg-vetni a' Czeremoniákat. Mert méltó, hogy minden szép rend tartásban (noha más okból,) meghaladgya az *Ecclesia* a' Synagógát: mivelhogy úgy külömbőz az Ó Testamentom az Ujtól, mint a' Krisztus példája, ő-magától a' Krisztustól [h]; mint a' kép árnyéka, a' képtől [i]; mint az ígéret az ajándéktól [k]; mint a' téntával irott levél, az Isten lelkével irott levéltől [l]; mint a' bűtű a' lélektől, a' halál az élettől [m]; mint a' szolgálat a' szabadságtól, a' szolgáló az aszszonytól, Ágar a' Sárától [n]; mint a' félelem, a' szeretettől [o]; mint a' bakok vere, a' Krisztus véretől [p]; mint a' titkon-való vagy el-rejtetett, a' nyilván-valótól; úgy-mond Sz. Agoston: végezetre, mint az el-kezdetett a' tökélletestől, a' mag a' fától, a' kalász a' búzától, úgy-mond Sz. Tamás Doktor [q].

II. RESZE.

EZek így lévén, lássuk minémű hivattallyok, vagy Küldésök légyen az Ujító atyafiak Pásztorinak. *Luther* Márton, szokása-szerént, e' dologban-is álhatatlan; sem hideg sem meleg. Mert egyszer azt írja [r]; hogy ő az Istentől nem eszköz-nélkül küldetett a' predikállásra, hanem az emberek kérték reá; és hogy minden hivatallya a' Doktorság-által vagyon: másutt pedig, azt írja a' *Saxoniai Elektor* Herczegnek [s]; hogy, akár tudta-, 's akár ne tudta-légyen ekkidig, az-után tudva légyen nála, hogy ő az Evangéliomot nem az Emberektől, hanem chak az égből az Ur Jesus Krisztus-által vötte: úgy hogy, a' mint ez-után meg-chelekedé, egy-általlyában az Isten szolgájának és Evangelistájának nevezhettem-vólna magamat. és így, az előbbi mondását meg-hazuttolva, és mind a' kettőben hazudott, a' mint a' következő-

A
s Eccli. 45. 7.
t Lib. 1. de Clericis. c. 2. & 7.
u Lev. 29. 4. Num 8. 6.
x Isai. 13. 5. 5 Exod 29. 14 7. 20 21 22 & Sqq. Levit. 9. 2.
B
z Act. 6. 6. Ez. 13. 3. 1. Tim. 5. 22. 2. Tim. 1. 6. Constit. Apost. 2. 2.
a Num. 16. 32
b 3. Reg. 13. 4
c 2. Par. 26. 19.
C
d Num. 16. 3
e 2. Par. 2. 22.
f 2. Par. 26. 19.
g 2. Cor. 11. 23
h 1. Cor. 10. 6.
i Hebr. 10. 1.
k Act. 3. 12. Rom 1. 2.
l 2. Cor. 3. 3.
m 2. Cor. 3. 6. 7.
D
n Gal. 4. 22.
o Rom. 8. 15.
p Hebr. 9. 12.
q 1. 2. q. 107 art. 3.
r Tom. 2. Witemb. fol. 66. & 365. & Part. 3.
s Tom. 9. Witemb. fol. 143.

A

zendő okoskodás meg-bizonyíttya. A' Szokas-ſzerént-valo Küldéſt, magoknak nem tulajdonithatty.ik, ſem *Luther*, ſem *Calvinus*, ſem azok követői: mivelhogy az ő elsö Patriarkájoknak, *Luther*nek, és *Calvinus*ſnak, a' predikálláſra-valo halatom ſem az Apoſtoloktól nem adatott, ſem az Apoſtoloktól ſzármazott Püſpököktől. Mert noha, minek-előtte ki-ſzakadtak a' Kereſztyén Anyaſzentegyházból, igaz Püſpököktől vötték-fel a' Papságot, és a' mellett valami hatalmat-is vöttek: de nem arra, hogy a' Kereſztyén tudományra támadnának, és új Tévelygéſekkel a' népet az Anyaſzentegyház-ellen lázzaſztanák: sőt, mint-hogy meg-vetették a' Kereſztyén Anyaſzentegyházat, a' minémű hatalmat abban vöttek-volt, el-veſztették; mint a' Követ el-veſzti méltóságát, ha *Inſtructio*ja-ellen chelekeſzik. mivelhogy minden hatalma attól függ a' ki küldi; az pedig nem akarja, ſem javallya, hogy ellene-járjon. Ha azért a' Patriarkáknak hatalmok nem volt, máſnak ſem adhatták: és igy, valakik azoktól ſzármaztak, ninch ſemmi hatalmok; nem az Ajtón mentek-bé, nem jévén ſzokás-ſzerént-valo hivatallyok.

Azt kérdem én azért Elöſzör, az Ujító atyafiaktól, Ha vélik-e, hogy a' mi Püſpökinknek vagyon törvény-ſzerént-valo hatalmok az Egyházi ſzolgák rendelésére, vagy ninchen? Ha vagyon; tahát miéink az igaz Püſpökök és Papok, és az igaz *Eccleſia*-is, mellyen-kivül ninchenek igaz Papok és Püſpökök: ha pedig ninch hatalmok, következik, hogy *Luther*, *Calvinus*, és azok-után-valo Bokor-ſzökő Predikátorok, nē igaz Páſztorok, mert ſenkitől hatalmat nē vehettek. mivelhogy, mikor *Luther* az ajtó ſarkától vött búlchút a' Kalaſtromban, az egéſz világon egyéb Kereſztyén Püſpökök nē voltak a' mieinknél. Innét vagyon, hogy *Baſileá*ban, az *Oecolampadius Epitaphium*ján az vagyon irva, hogy ő volt az elsö Püſpök *Baſilea*ban: értſed a' ki ſenkitől nē küldetett, ſem ſzenteltetett, hanē, a' kápát félre tévén, magát elő-tolta; mert igaz Püſpök ſok volt ő-előtte abban a' nemes Városban. Máſodſzor, azt kérdem; Ha az Apoſtolok idejétől-fogva *Luther* Mártonig, volt-e valaki igaz Püſpök, Pap, vagy Tanító Páſztor, a' kit nem Püſpökök ſzenteltek-volna-fel? Ha volt: nevezzék-meg, ki volt? hol, és mikor tanított? Ha pedig ſenki nē volt: mi okból vetik-meg az egéſz Kereſztyénségnek régi jó rend-tartáſát, és új veſzedelmes ſzokáſt kezdnek?

B

C

Az-okáért, ninch ő-benne k helye enneka' Küldéſnek, és egy ſem találtatik benńek a' Négy dolog-közzül, mellyekről ez-előtt emlekezém. A' Személyek válaſztása, éppen a' világiakra ſzállott: azok a' Predikátorok, a' kiket a' Nemes vagy Nagyságos Urak válaſztnak: és a' kit ők nem kedvellenek, *Senior* Uraiḿek akarattya-ellen-is ki adnak rajta mint a' Patai ſzűrőn. A' Meg-tiſztülás ő-nálok, a' Szűzeſségtől-valo búlchú-vétel, és a' meg-házaſodás. Noha pedig a' Házaſság böchülletes állapat, sőt Szentség: mindazáltal, az Egyházi rendnek igen alkolmatlan, a' mint máſutt meg-mutattam: mert, hogy moſt többet ne mondgyak, *A' ki feleség-nélkül vagyon, ſzorgalmatos azokra mellyek az Uré, mint teſték az Iſtennek. A' ki pedig feleségel vagyon, ſzorgalmatos azokra a' mellyek e' világé, mint teſték a' feleségének; és meg-oſzlott* [c]. A' Szentelő Czeremoniájokat nem tudom mi légyen, hanem ha a' kalapos-süvegnek, és galléros felső-ruhának felvétele? Tiſztők pedig, a' mint mutattyák, az, hogy a' Pápa-, Püſpök-, Pap-, Barát-, Jeſuita-ellen, iſzonyú hazugságokat költſenek, és azokat torkok ſzakattá-ig hirdeſsék; azzal legeltetvén a' ſzegény kőſéget, és el-idegenitvén az igaz Páſztoroktól.

[c] 1 Cor. 7. Deuteron. 21. 5. 8 Rom. 8. 5 8 9. Cor. 7. 32 &c.

Mondaná valaki: A' *Lutheriſta* és *Calviniſta* Predikátorok, nem ſzőkölködnek a' Püſpökök küldéſe-nélkül, mert (a' Máſodik Hivatal-ſzerént) ő-mágа az Iſtē küldi őket ſzokott rend-kivül. Ezt heában mondgyák, és ſemmi réſzök ninch affele Küldésben-is. Mert az emberi eſzköz-nélkül-valo Iſten Küldésének, ollyannak kell lenni, hogy a' nép bizonyos lehеſſen benne, és bátorságoſsan el-hiheſse, hogy ez, vagy amaz, egyedül az Iſtentől küldetett. Innét vagyon, hogy az illyē Küldés, nyilván-valo jellel, vagy tagadhatatlá Choda-tétellel bizonyodott-meg. Igy küldetett az ó Teſtamentomban Moyſes: ki noha bizonyos volt hogy az Iſten küldi; mindazáltal azt mondotta [d]: *Nem hiſznek nékem, ſem meg nem halgattyák ſzómat, hanem azt mondgyák: Nem jelent-meg néked az Ur.* Az-okáért az Iſten hatalmat adott néki, hogy Küldését Choda-tétellel bizonyittſa-meg: és nem chak eggyel, hanem kettővel, 's háromal, míg nem el-hidgyék. Melyből ki-tetſzik, hogy az emberi eſzköz-nélkül valo Küldés, ő-magában nē ſzintén elégséges arra, hogy a' nép el-hidgye és bé-vegye, hanem ſzükség, hogy az Iſtentől Choda-tétellel erősittetſsék-meg. Ez mōdám, ſzükséges, mind azért a' ki küldetik, hogy meg ne vetsék mint hitetőt; 's mind azo'ért a' kihez küldetik, hogy vakmerő-képpen ne hidgyenek, ſe meg ne chalattaſsanak. A' Fejedelmek Követit, vagy *Commiſſarius*it, ſenki nē tartozik bé-venni, ha *Credentionalis*át vagy Hit-levelét elő nem mutattya; sőt ſzabad meg-vetni, és meg-is bűntetni.

[d] 2 Exod. 4 1 &c.

Haſon-

Hasonló Hit-levél a' Choda-tétel; és azért kívántatott mindenkor azoktol, kiket ő-maga az Isten küldött. és, hogy szót ne szaporittsak, chak az Illyés példájá-hozom-elő. Meg-fokasodván az Israël népe-között a' hamis Proféták, annyiba juttatták a' népet, hogy két-felé sántikált. Az Isten Illyést küldötte hozzájok, hogy meg-térítvén, igaz útra hozná őket. Ki azt mondotta nékik [y]: *Meddig sántikáltok két-felé? Ha az Ur az Isten, kövessétek őtet: ha pedig Baal, kövessétek azt.* És midőn Négy-száz hamis Proféták elő-állottak-vólna, azoknak hamisságát, és az ő Küldesének igasságát, nyilván-valo Choda-tétellel bizonyitotta-meg, tőzet n yervén az Istentől az égből, mondván [z]: *Ábrahámnak, és Isáknak, és Israélnek Ura Istene, mutassá-meg ma, hogy te vagy az Israël Istene, és én te szolgád, és a' te parancholatod-szerént chelekedtem mind ezeket. Halgass-meg engem Uram, halgass-meg engem: hogy tanúlya-meg ez a' nép, hogy te vagy az Ur-Isten, és te téritetted-meg ismég az ő szivőket.* És utánna veti az Irás: *Le-esék pedig az Urnak tüze, és meg-emészté az éppen-égő áldozatot, és a' fákat, és a' köveket, a' port-is, és a' vizet melly az árokban vala, fel-nyalván.* Melynek annyira hitt a' nép, hogy az Illyés parancholattyára, a' hamis Prófétákat mind meg-fogták, 's meg-ölték.

Az Új Testamentomban is azont látyuk. Mert, mint-hogy Urunk emberi eszkőz-nélkül küldötte az Apostolokat, a' Choda-tételeket adta nékik Hit-levelül; és *El-menvén predikállottak mindenütt, az Ur vélek együtt-munkálkodván, és a' beszédet meg-erősitvén következendő jelekkel* [a]; a' mint az Apostoli Chelekedetekben fel-találod: sőt a' Predikálláft-is Choda-tétellel kezdették-el, midőn a' Sz. Lélek reájok szálván tüzes-nyelvek képében, külömbőző nyelveken kezdettek szóllani [b]. Mellyen midőn chodálkoznának [c]: Sz. Péter, okot vévén a' predikálláfra. Első Predikatziojával. Három-ezer embert téritett-meg [d]. Második predikatziojára is a' Choda-tétel adott okot, midőn a' sánta embert a' Jesus nevével meg-gyógyította [e]: melly predikatzióval, Öt-ezer férfi tért-meg [f]. Sz. Pál-is nyilván mondgya [g]; hogy az ő Evangéliomának a' Pogányok-között-valo predikállása, a' Jegyeknek és chodáknak erejével vólt: és [h], hogy az ő Apostolságának Jelei lőttek, minden békeséges-türésben, jelekben, és chodákban, és erőkben. Mint-ha azt mondotta-vólna: Noha új tudományt hirdetek, nem méltatlan dolgot kívánok hogy el-hidgyétek, sem ti vakmerő képpen nem chelekeszték ha bé-vészitek: mert bizonyos jelét mutattam igaz Apostolságomnak; tudni illik, a' Chodákat, és erőket, mellyek chak az Isten erejétől származhattak, a' ki engem hívott, és küldött. Sőt ő-maga-is Urunk, noha a' Próféták ő felőle jövendöltek [i]; noha Keresztelő Sz. János bizonyságot tőtt felőle [k]; noha menyből-is szózat lőtt, mondván [l]: *Ez az én szeretelmes fiam, kiben nékem kedvem tőlt, őtet halgassátok*: mindazáltal, nemiaémű képpen szükölködött a' Choda-tételek nélkül. és erősb bizonysággal nem élt a' Zidoknál, hogy el-hiretné vélek hogy ő Isten Fia, és Istentől küldetett, mint a' Choda-tételekkel, azt mondván [m]: *Ha az Atyám chelekedetit nem chelekeszem, ne hidgyetek nékem: Ha pedig chelekeszem, és ha nékem nem akartok hinni, a' chelekedeteknek hidgyetek, hogy az Atya én-bennem vagyon, és én az Atyában.* És [n]: *Nem hiszitek e, hogy én az Atyában, és az Atya én-bennem vagyon? Ha különben nem, a' chelekedetekért hidgyetek.* És [o]: *Ha a' chelekedeteket nem chelekedtem-vólna közöttök, mellyeket senki más nem chelekedett, bűnök nem vólna.*

Ezek-ellen, Elsőben, Azt mondgyák az Ujitók; hogy ők nem új Tudományt hirdetnek, hanem az Apostoloktól predikáltatott, és sok chodákkal meg-bizonyittatott Hitet tanittyák. Felelet: Ha az egész világon akár-minémű rend-béli embert találnak, a' ki *Luther* Márton-előtt minden czikkelyben eggyezett vélek a' Hit dolgában, ám bár nyerteség légyenek, és orczánkra pökjenek: de ha nem mutathatnak, mondgyanak kuhit. Bizonyos vagyok pedig, hogy nem mutathatnak: holott ő-magok megvallották Tudományoknak új-voltát. *Luther* Márton azzal dichekedett [p]; hogy ő hirdette elsőben a' Krisztust: *Ioannes Vigandus* pedig azt irja [q]; hogy a' *Lutheristák* Németországgal azt a' jót chelekedték, hogy Krisztus Urunk idejétől fogva, mind az ő el-jövetelek-ig, a' Hit ágazatinak olly világos ismereti nem vólt, mint a' miénket ők találtak. És, a' mint ez-előtt-is mondám, *Oecolampadiust* első *Basilei* Püspöknek nevezték, tudni illik, az Új tudományban. mert egyéb-képpen, az nyilván-valo hamisság. Sőt *Luther* Márton azt-is nyilván vallya; hogy ő az-előtt *Papista* Barát vólt; tizen-öt esztendeig aitatosa Misét mődott: és a' mit az-után a' Sz. Mise-ellé irt, az Ördögtől tanúlta.

Másodizor: Azt mőgyák; hogy elég Choda-tétel az, hogy mikelyé ki nyilatkozott Vallások, leg-ottan számtalanon követték, és igé kedvellették. Felelet: Ez szintén olly Choda, mint a' kőnek a' hegyről-valo alá-hengeredése. Bezzeg, ha ollyá Hitet hirdettek vólna, melybé valami nehéfség és testi fanyargatás lőtt-vólna, annak sokakról-valo kövétését né ok-nélkűl chodálhattuk-vólna: de holott sémi nehéz dolog nincs Vallások-

A

y 3. Reg. 18. 21.

z 2. Par. 36.

B

a Mar. 16. 20.

b AP. 2. 4.
c AP. 2. 12.
d AP. 2. 41.
e AP. 3. 19. 12.
f AP. 4. 4.
g Rom. 15. 19. 2. Cor. 12. 12.

i Luc. 24. 27.

C

k Ioan. 1. 29.
l Mat. 3. 17. & 17. 5.

m Ioan. 10. 37.

n Ioan. 14. 11.
o Ioan. 15. 24.

D

p In Postil. Corporis Doctrinæ, edita Lipsiæ, anno 1561.
q Lib. de Bono & malo Christianismo.

A

ban, hanem inkább minden testi szabadságra útat nyit; nem choda, hogy a' megromlott-természetű, és feslett-erkölchű emberek azt örömest kapták; sőt az vólna choda, ha irtóztak-vólna tőle. Hasonló-képpen dichekedett egy szemtelen Aszszony, és azt mondotta egy bölch Filosofusnak; hogy, ha akarja, minden halgatóit el-idegenitheti tőle, és maga-után hitegetheti. De jól meg-felelt néki a Filósofus: Az, úgy-mond, nem choda: mert én a' tiszteséges életnek magas hegyére vezetem tanitványimat; te pedig, a' gyalázatos gyönyörűségnek völgyére viszed. oda pedig könnyebb menni, hogy sem én-utánnam jöni. Akkor kérkedgyenek tahát az Ujitó anyafiak sokaságokkal, midőn meg-mutattyák, hogy, a' kik tőlünk hozzájok partolnak, jobbak lésznek, hogy sem vóltak. De azt bizonyára nem chelekedhetik: mert minden gonoszságra útat nyitnak, a'mint majd meg-mutatom. Nem szégyenlette *Luther* Márton, azt, hogy egy ochmány Apátzát ki-szökteteti a' Kalastromból, nagyobb chodának mondani a'Ördögök ki-űzésénél. Illyen chodákat tudnak tenni! Kikről méltán mondhattyuk: Meg-találta žák fóltyát, az új Prophéta choda-tételét. Tártsa magának; nékünk ollyan Chodák nem kedvesek. Miat-hogy azért az Ujitók, sem egyképpen sem más-képpen nē mutathattyák-meg hogy az Ajtón mentek-bé: meg-bochásták, ha Urunktól mondott sententziától meg nē menthettyük, hanem eggyögyü-képpen, mint a'kapát kapának, úgy őket Lopóknak és Tolvajoknak nevezzük: mert egyéb nevet sem érdemlenek, a' mind majd meg-mutatom.

B

III. RESZE.

AZ kik nem az Ajtón mennek-bé, és következendő-képpen nem Pásztorok, hanem Lopók és Tolvajok, kik légyenek, meg-jelentette Urunk a' mái Evangéliomba, mondván: *A' lopó nem jö, hanem chak hogy lopjon, és öllyön és veszteszen.* Melly dolgok, olly nyilván fel-találtatnak az Ujitó Tanitókban, hogy fellyebb sem lehet: mert, mind tudományok, 's mind chelekedetők éppen chak tagadás. (az pedig tulajdona a' lopónak,) ölés és vesztés; és nem plántálás, sem épités. Azt irja Sz. Pál [a], hogy ő néki, és azon-képpen az igaz Anyaszentegyháznak-is, *Minden hatalom epitésre, és nem rontásra adatott*: és [b], hogy a' Krisztus a *Doktorokat, és Pásztorokat*, az Anyaszentegyháznak, *a' Szenteknek tellyes-vóltokra* adta; az-az, a' Híveknek erősségére és tekélletességére, és *a' Krisztus testének épülésére*: de az Ujitó Tanitók nem egyébért jönek, hanem a *hallgatóknak el-fordittására* [c], az-az, a' mellyek jól vóltak fel-épitve, el rontására; és a' mellyek jól vóltak egybe-foglalva, ide's tova hányására.

a 1 Cor. 10. 8. 2 Cor. 13. 10. b Eph. 4. 12.

C

c 2 Tim. 2. 14.

Ezt chelekeszi az ő tagadó Tudományok, és el-vonyó Chelekedetők. Az ő Tudományok, chak nem mindenestől tagadásból áll: Tagadgyák, I. Hogy az Anyaszentegyháznak mindenkor Láthatandónak kell lenni. II. Hogy annak láthatandó Feje légyen, a' Krisztus Hely-tartója, vagy *Vicariusa*, a Romai Pápa. III. Hogy az Irás-kivül, szükség némelly *Traditiókat*, vagy Hagyományokat bé-venni. IV. Hogy Hét *Sacramentom* légyen. V. Hogy azok-által a' Krisztus malasztyát vészők. VI. Hogy az Oltári-szentségben, a'Krisztus igaz Teste és Vére valóságosan és mindenkor jelen légyen. VII. Hogy a' Kereszt mindeneknek szükséges az üdvösségre. VIII. Hogy a' Gyonás és Elég-tétel szükséges légyé. IX. Hogy a' Sz. Mise igaz áldozat. X. Hogy a' Templomokat, Oltárokat, Papi öltözeteket meg-kelleséks szentelni. XI. Hogy a' Jó-chelekedetek érdemesek. XII. Hogy a' Szentek érettünk könyörögjenek. XIII. Hogy az elevenek a' Hóltakat ki-segéthetik a' *Purgatoriom*ból. XIV. Hogy a' Krisztus és a' Szentek képeit tiszteljhetni. XV. Hogy a' Parancholatokat meg-tarthatni: és sok egyéb jeles és szent dolgokat. Chelekedetők-is merő vonyás és pusztitás: mert, valahol a' pusztá Kalastromokat, romlott Templomokat. Egyházi jószágnak el-tékozlását láttyuk, inkább mind az ő kezők szennye. Merő ölés és vesztés: mert ők üldözik, ölik, és vesztik a' Papokat, Barátokat, Jesuitákat; és, ha lehetne, az egész Keresztyénséget egy kalán vizben el-vesztenék.

D

Ezek így lévén, a' ki a' Krisztus Juha akar lenni, és nem akar veszni, tartsa-meg a'mit Urunk a'mái Evangeliomban mondott az ő Juhairól [a]: *Idegent nem követnek, hanem futnak tőle: mert nem ismérik az idegenek szavát.* Mindenkor tiltotta ilten az ő népét a' hamis Tanitóknak halgatásától. Mert az O Testamentomban Jeremiásnál azt mondotta [b]: *Ne halgassátok a' Próféták igéit, a' kik néktek prophétálnak, és meg-chalnak tiveket.* Méltán tiltya chak a' halgarást-is: mert azoknak beszédök, hasonlók a' *Sirénesek* énekéhez: kikről azt irják a' Poëtàk, hogy, valaki azoknak énekit hallotta, a' nagy gyönyörüség-miatt el-alutt, és el-veszett: a'ki pedig meg nem akart chalatratni, füleit bé kellett dugni, hogy ne-is halhatná; a'mint *Ulysses* chelekedete az ő társaival;

a Luc. 10. 5. b Jer. 23. 16.

Az

Az Uj Testamentomban pedig, Szent János azt írja [f]: *Ha ki tí-hozzátok jő, és ő tudományát nem hozza, ne fogadgyátok azt házatokba, se ne köszöntsétek azt.* Vedd elszédbe, hogy azokról szóll, a' kik nem küldetnek, hanem magok jőnek; és az Apostoloknak bé-vőtt Tudományát el-hagyván, valami újat koholnak; kikkel chak barátságosan sem kell nyájaskodnunk. Ez a' parancholat igen hasznos, és szükséges, és nem-is nehéz: mert azt parancholja, a' mi künnyebb, a' végre hogy a' nehezbet és veszedelmesbet el-kerűllyük. Sokkal künnyebb embernek a' bordélyt el-kerűlni, és a' tisztátalan személlyel nem nyájaskodni; hogy-sem minek-utánna bé-lépett, a' gonosz kivánságot meg-győzni. Künnyebb a' korchomára, vagy a' részegesek lakodalmába nem menni, hogy-sem oda menvén józanon maradni. Az-okáért, mi-képpen hogy Urunk a' jó életnek és erkölchnek igaz és bőlch mesterre, a' hamis esküvések el-távoztatásáért, egy-általlyában azt parancholta [g], hogy tellyességgel ne eskűdgyünk; a' gyilkosságnak el-távoztatásáért, hogy ne-is haragudgyunk [h]; a' paráznaságnak el-távoztatásáért, hogy ne-is tekintsünk gonosz kivánságból az aszszony'állatra [i]: azon-képpen, az igaz Hitben-valo meg-maradásért, és a' Tévelygésnek el-távoztatásáért, azt kivánnya, hogy az idegeneknek chak szavát se halgassuk: mivelhogy minden Eretnekség, és tévelygés, a' Hit dolgában-valo paráznaság. és azért nevezi Szent Pál az Eretnekeket [c], az Isten Igéje † *Meg-hamisítóinak*, vagy *Meg-szőplőstőlőinek*. és azt-is mondgya [d], hogy *fussunk a' paráznaságtól.* Mert a' haragot, kevélységet, fősvénységet, és egyéb-féle vétkeket, ellenek tudakodván győzhettyük-meg; mert mentől többet gondolkodúnk azokról, annál kevesebb győnyőrűséget találunk bennek. mivelhogy az okoskodás, és elmélkedés, meg-mutattya nyilván, hogy a' harag és boszszú-állás merő vakmerőség; a' kevélység, chak szeleség; a' fősvénység pedig, nyughatatlan tőrődés: de a' paráznaságról, mentől többet elmélkedik ember, ugyan a' végre-is hogy azt meg-útállya és el-távoztassa, annál inkább gerjedez és gyuladoz; és semmivel inkább meg nem győzettetik mint a' futással, minden gondolatot mentől hamarébb ki-vetvén elméjéből.

Szintén úgy vagyon a' dolog az Eretnekségben-is, melly, a' mint mondám, nem ok-nélkül hasonlíttatik a' paráznasághoz. Mert, I. A' Házasság-rontó parázna, hitit meg-szegi, mellyel egyhez köteles, és hiti-ellen máshoz kapchollya magát: azon-képpen az Eretnekség azon igyekezik, hogy, a' minémű hittel ember kötelezte magát a' Keresztségben, mikor azt mondotta, *Hiszem a' közönséges Keresztyén Anyaszentegyházat*, azt meg-szegje; és el-hagyván az Anyaszentegyháznak igaz értelmét és Vallását, az ő találmányát és tévelygését kövesse. II. A' Parázna, nem chak maga vétkezik az Isten-ellen, hanem más-is bűnre viszen: azon-képpen az Eretnek, magával-eggyűtt egyebeket-is el-tévelyit, és el-veszt. III. A' Parázna, chak a' testi fajtalan győnyőrűséget keresi: azon-képpen az Eretnekség-is chak a' testi szabadságot; a' mint szemünkel nyilván látyuk.

Igen szükséges pedig ez az őrizkedés: mert senki olly erős a' Hitben nem lehet, hogy meg ne tántorodhasék. Az-okáért, *A' ki azt állítya maga-felől, hogy szen-áll, meg-lássa hogy el ne essék* [e]: mert, *A' ki szereti a' veszedelmet, abban el-vész* [f]. Nem ítélheted magadat sem erősbnek, sem tudósbnak a' Hitben Szent *Polycarpus*nál, ki a' Szent János Evangelistának (kinek tanítását nem régen hallók) hív tanítványa volt, és a' Krisztusért dicsőséges Mártyromságot szenvedett: de mindazáltal, a' mint Szent *Irenaeus* Mártyr írja [g], chak szólni sem akart az Eretnek *Marcion*nal: vagy ő-magánál Szent Jánosnál; kiről azon Szent *Irenaeus* azt írja [h], hogy nem akart a' fürdőbe menni, a' melyben *Cherinthus* Eretnek főrődött; sőt el-futott onnét, hogy a' ház reája ne szakadna. Szent *Basilius*, az ő gond-viselése-alat-valóknak imígyen írt [i]: Az Eretnekeknek álnok nyájaskodásit, mellyek a' halgatóknak romlására igyekeznek, el-távoztassátok. és Három Okát adgya: I. Az; hogy, A' mi-hozzánk-valo tiszta és igaz szeretetet meg-óltalmazzátok: mert senki az ő Pásztorát nem tisztelheti, és az Anyaszentegyházat nem szeretheti, a' ki őrömest nyájaskodik az Eretnekkel. vagy az idegent halgattya. Innét vagyon, hogy, ha valami vitézlő embert látnak, a' ki az ő hadnagyának ellenségével beszél, árulónak ítélik: és azért, az ellenségtől küldött levelet-is, a' Fejedelő hire-nélkül nő szabad fel-nyitni, sem el-venni. II. Oka az; hogy, Az Atyák hitit, éppen és egészszen meg-tartsátok: mert az Eretnekek mindenkor azon igyekeznek, hogy attól el-szakasszanak: és az Atyák hitit és méltóságát káromlyák és olchárlyák, hogy azok-helyett őket halgassuk, és bé-fogadgyuk. mellyet ha valaha chelekedtek az Eretnekek, a' mostani Ujítók főlöttébb-is chelekesznek; kik a' régi Szent Atyákat, és *Concilium*okat, eggyűl-eggyig meg-vetik.

A
f 2 Ep. 2. v. 10.

p Mat. 5. 34.
a Mat. 5. 22.

b Matth. 5. 28

B
c 2. Cor. 2. 17. Ef. cap. 4. 2.
† Adulterantes.
d 1. Cor. 6. 18.

C

e 1. Cor. 10. 12.
f Eccli. 3. 27.

g Lib. 3. c. 3.
h Lib. 3. c. 3.

D
i Ep. 73.

A

III. Oka; hogy az Urnál az Igasságnak meg-próbált álhatatos barátinak találtassatok, Szent Pálnak ama' mondása-szerént [k]: *Szükség hasonlásoknak-is lenni* (vagy Eretnekségeknek,) *hogy a'kik meg-próbáltattak-is, nyilvan-valókká légyenek ti-közöttetek*: az-az, hogy meg-ismerjék őket, hogy az igaz Hitben erősek és álhatatosok. Bizony, semmi úgy nem nevelte a' mostani Tévelygőket, mint a' népnek nyughatatlan nyalánksága, hogy minden Uj Tudományt meg akartak kóstolni; a'mint Sz. Pál meg-jövendölte, mondván [l]: *Oly idő leszen, melyben az igaz Tudományt el nem szenvedik, hanem az ő kivánságok-szerént magoknak mestereket gyüjtnek, viszketö fülök lévén; és az Igasságtól hallásokat el-fordittyák ugyan, és a' mesékre térnek.* Az igaz Juh, midőn a'farkas-ordítást hallya, nem múlatoz annak halgatásában; hanem, természetnek indúlattyából leg-ottan a' Pásztorhoz fút, alitván hogy a' mellett meg-maradhat: melyhez hasonlóknak kell lenni a' Híveknek.

[k] 1. Cor. 11. 19.

[l] 2. Tim. 4. 3.

B

IV. RESZE.

LÁttuk a' Lopóknak, vagy hamis Tanitóknak, és tettetés-szerént-valo Pásztoroknak mi-voltát és szokását: lássuk már, az igaz Pásztorról-is mit mond Urunk, a'ki a' Juhok aklába az Ajtón mégyen bé. *Theodórus Heracleóta* azt akarta, hogy Urunk itten chak egy Pásztorról szóllott; ki nem leh tett egyéb a' Krístusnál, a'mint hogy egy nyájnak chak egy Pásztora szokott lenni: és ha többen forgolódnak a' nyáj-körül, annak chak szolgai. Az-okáért azt-is vélte; hogy itten Urunk nem azon igyekezett, hogy bizonyos jelét adná a' Jó Pásztoroknak, vagy az igaz Tanitóknak: hanem, mivelhogy az Irásból az nyilván ki-tetszett, hogy az Isten, egy Fő Pásztort akart küldeni, ki minden Pásztoroknak Pásztora és Fejedelme lenne, ki a' Juhokat nem chak legelterné, hanem a' Farkasok torkából-is kiszabadítaná [m]: Urunk azt akarta meg-bizonyítani, hogy ő az a' Fő Pásztor, kit az Isten a' Próféták által ígért, és nem más: mint-hogy senki ő-kivülle az Ajtón bé ne mehetett, úgy-mint ki egyedül ígértetett a' Sz. Irásban, és ő egyedül tellyesítette-bé a' Próféták jövendöléſit, és úgy ment-bé az Ajtón, 'tudni illik, az Irás-által. Ezt az ő vélekedését, azzal bizonyíttya *Theodórus*; hogy Urunk a' mái Evangelium-után, mingyárt azt mondotta [n]: *Én vagyok a' jó Pásztor*, mellyet a' Görög bőtűben két *Articulus*-sal olvasunk; † *Ho Poimen ho kalós*; az-az, Én vagyok ama' jó Pásztor. Mint-ha azt mondotta-vólna: Amaz Egy ígértetett Pásztor, ki egyedül igaz, és jó Pásztor. Továbbá: mert minnyájan, a' kik a' Krístus előtt jöttek, nem lehettek Lopók és tolvajok, ha arról az ígért Pásztorról nem szóllott; mert a' Krístus előtt, sok igaz Pásztorok és Próféták volt ak: de a' kik ő-előtte jöttek, és magokat a' meg-ígért egy igaz Pásztornak mondották, lopók és tolvajok voltak: mert nem az Ajtón mentek-bé; az-az, nem bizonyíthatták küldésőket a' Sz. Irással.

[m] Ezek. 34. 23.

C

[n] Ioan 10. 11. † ὁ ποιμὴν ὁ καλός.

Mindazáltal, a' több Doktorok közönségesen azt ítélik, hogy Urunk minden jó Pásztorokról emlekezett: kiknek jelül azt adta, hogy az Ajtón mentek bé; az-az, a' mint meg-magyarázám, nem magoktól jöttek, hanem attól küldettek, a' kinek a' Küldésre-valo méltósága volt. Gonosz jel a' Magától valo jövetel; a' mint Urunk a' mái Evangeliomban jelenti, Lopóknak és Tolvajoknak méltán nevezvén őket; kik chak lopni, ölni, és veszteni jönek. Másutt is, a' hamis Prófétákról azt mondgya [o]; hogy, *Jönek*: és azért parancholly a, hogy *meg-ójak azok ól magunkat*. mert ugyan-is, hogy *prédikálnak ha nem küldetnek* [p]? és Szent Pál az ő Leveleiben, leg-ottan *Apostolnak* nevezi magát; az-az, Követnek, ki nem jött magától, hanem az Istentől küldetett. Ugy vagyon, hogy Keresztelő Szent Jánosról azt írja Szent János Evangelista [q]; hogy *Bizonyságot jöte tenni*: de az-előtt megmondotta-vólt, hogy nem magától jött: *Vala*, úgy-mond, *Istentől küldetett ember, kinek János vala neve*. Mint-ha azt mondotta-vólna: Azért jött, mert küldetett, és külömben nem-is jött-vólna: de mint-hogy küldetett, el kellett jöni. Igy szóll az Isten Isaiásnál [r]: *Kit küldjek el? és ki mégyen-el nékünk?* Előbb vagyon a' Küldés, és azt követi a' Menetel: jelentvén, hogy senkinek nem szabad el-menni, hanem ha küldetik: de ha küldetik, szükség el-menni. Urunk-is a' mái Evangéliomban, azt mondotta maga-felől; hogy jött: *Én jöttem*, úgy-mond [s], *hogy eletök légyen*: de nem mondgya hogy magától jött; sőt az-előtt egy-néhányszor meg-vallotta, hogy az Atyától küldetett; mint midőn azt mondotta [t]: *A cselekedetek, mellyeket nékem az Atyám adott hogy el-végezzem azokat, azon cselekedetek mellyeket én cselekeszem, bizonyságot tésznek felőlem, hogy az Atya küldött engem; és a'ki engem küldött az Atya, ő sőt*

[o] Matt. 7. 15.

[p] Rom. 10. 15.

[q] Ioan. 1. 7.

[r] Isa. 6. 8.

[s] Ioan. 10. 10.

[t] Ioan. 5. 36.

bizony-

bizonyságot felölem: tudni illik, midön Meg-keresztelése-kor [u], és Színe el-változtatása-kor [x], az Atya-Isten azt mondotta: *Ez az én szerelmes Fiam, kiben nékem kedvem tölt; ötet halgassátok.* Igy Jöni azért, nem gonosz: hanem, küldetlen, vagy maga nevével jöni, az gonosz; a' mint Urunk mondgya az Antikristusról [y]: *Én az én Atyám nevében jöttem, és bé nem vésztek engem: ha más a' maga nevében jö, azt bévészitek*; tudni illik, az Antikristust: kinek Elöl-járói és Hopmesteri az Ujitó Tanitók, kik, Küldésöket meg nem bizonyíthattyák.

A

u Mat. 3. 17.
x Mat. 17. 5.
y Ioan. 5. 49.

Azt-is mondgya Urunk a' mái Evangéliomban az igaz Pásztorról [z]; hogy *A' juhok követik ötet, mert ismérik az ö szavát.* Ez-is semmi-képpen nem illik az Ujitó Tanitókhoz, Két Okból: Elsö az; A' ki mind-úntalan változtattya szavát, a' Juhok meg nem ismérhetik, mert nem szoktak hozzá. mivelhogy az ismérés, vagy ismérettség, szokásból származik. De az Ujitó atyafiaknak, olly igen tulajdona a' változás, hogy semmi *Próthous* nem ér vélek; és semmiben nem álhatatosok, hanem chak az egy álhatatlanságban; a' mint akár-ki-is meg-ismérheti, ha az ö *Confessió*jokat olvassa: mellyeket soha azon nyomon nem nyomtattyák, hanem mindenkor változtattyák; úgy hogy, már Tizen-négyszer nyomtatták az *Augustai Confessiót*, és mindenkor meg-változtatták, 's mindenkor roszszabbúl, újabb-újabb tévelygéseket földozván hozzája. Az-is e' dolgot illeti, hogy egy-más-között-is ninchen semmi eggyességek; és alig találtatik kettö közzülök, a' kik minden dologban eggyeznének. Melly egyenetlenség, sokaknak okot adott, hogy meg-gondolván a' Szent Pál mondását [a], *Az Isten nem a' viszsza-vonyáté, hanem a' békeségé*: eszökbe vötték, hogy nem Isten igazgattya azokat, a' kik mindenben viszszát vonsznak; és így búlchút vöttek tölök, és az igaz Anyaszentegyházhoz tértek; a' mint, a' többi-között, egy Fejedelemi embertöl magam hallottam, hogy meg-térésének fö oka vólt, a' maga Predikátorinak egyenetlensége.

z Ioan. 10. 4.

B

a 1. Cor. 4. 33.

Második Ok, az; hogy az Ujitó atyafiak, a' mint az Aklot láthatatlannak, vagy titkon-valónak mondgyák, azon-képpen szavokat-is el-titkollyák, és nem akarják hogy Vallások mindeneknél tudva légyen. Innét vagyon, hogy a' konczért gyakorta mást predikálnak, hogy-sem szivökben vallanak; a' mint magam-is egy-nehányat ismértem közzülök: kik, a' mint földes Urok változott, úgy szabták tanitásokat: és semmi szabó a' hosszú-újú felsö-ruhából olly könnyen chonka-újú mentét nem tudna szabni, mint ezek a' *Lutheranismust Calvinismussá*, és ezt amazzá fordittyák. Igy akárki-is eszébe veheti, hogy nem igaz Pásztorok; és senki nem hihet nékik, hanem a' ki szánt-szándékkal veszni akar. Fussunk azért tölök, mint Kristus Juhai: és azok tanitásánál maradgyunk, kik mind a' két módon megbizonyíthattyák Küldésöket; és a' Tudományban, mellyet az Apostoloktól vöttek, álhatatossan meg-maradtak: hogy akképpen legeltetést talállyunk, e' világon ugyan az igaz Tudománynak legeltetését, a' más világon pedig az örök Bóldogságnak el-fogyhatatlan táplalását: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isten, az ö áldott Szent Fiának érdemiért. Amen.

C

MASODIK PREDIKATZIO,

Mindenkor közel jár a' tövis a' rózához, a' konkoly a' búzához, a' sonkoly a' mézhez, a' savó a' téjhez, a' salak az ezüsthöz, a' söprü a' borhoz: mellyeknek el-választásához, szorgalmatosság és okosság kivántatik, hogy kár ne essék. Gyakorta közel vagyon a' gonosz szomszéd a' jóhoz, a' hamis barát az igazhoz, a' tekélletlen atyafi a' tekélleteshez, a' tékozló szolga a' gond-viselöhöz: mellyekböl mivelhogy nagyobb kár következhetik, annyival nagyobb vigyázás kivántatik hogy el-távoztassuk. Nem ritkán történik az-is, hogy a' hol ember óltalmazóját keresi, ellenségére talál; a' hol kalaúzra akarja magát bizni, tolvajra akad; a' hol Pásztort akar fogadni, lopónak adgya nyáját; és a' hol Angyalt akar követni, Ördögre talál; mint-hogy ö-maga *a' Satán-is, világosságnak Angyalává változtattya magát* [a], és ezekben, annyival szükségesb az okos választás, a' mennyire nagyobb veszedelembe juthatunk miattok, vagy életünkben, vagy lelkünkben. Tudván azért a' mi kegyes Üdvözitönk, hogy a' *Hazugságnak attya* [b] azon inchelekedik, hogy a' hamis Tanitók-által az embereket el-hitesse, és el-

D

a 2. Cor. 11. 13.
b Ioan. 8. 44.

A

veſzeſse: a'mái Evangéliom ban oktat bennünket, Mi módon kelleſsék válaſztást tennünk a' Tanitók-között. Melly Evangéliom, igen illik a' Szent Lélek innepéhez: nem chak azért, hogy *Theodórus Heraclenſis*, és *Rupertus*, az Ajtón-állón a' Szent Lelket értik, mivelhogy a' Páſztorok el-rendeléſe a' Szent Lélek gond-viſeléſe; a'mint
c Act. 20. 28. Szent Pál jelenterte [c]: *Vigyázzatok*, úgy-mond, *magatokra, és az egéſz nyájra, mellyen titeket a' Szent Lélek Pkſpökökké tött*, (és úgy, az Ajtót meg-nyitotta) *az Iſten Anyaſzentegyházát vezérleni*: hanem azért-is, hogy a' Hit a' Szent Lélek gyümölcshe
d Gal. 5. 22. [d], az Evangéliom pedig, emlékezik a' Páſztorok ſzavának halgatásáról; melyből ſzármazik, mint külső elzközttől, a' Hit
e Rom. 10. 17. [e]: de nem elégséges a' Páſztornak külső ſzava, a' Sz. Léleknek belső tanitáſa nélkül. Sőt azért-is, hogy a' Szent Lélek ajándéka, a' *lelkeknek meg-válaſztáſa*
f 1. Cor. 12. 10. [f]; melly e' dologban igen ſzükséges. és azért int Szent János-is
g 1. Ioan. 4. 1. [g], *hogy ne hidgyünk minden lélleknek, hanem meg-próbállyuk a' lelkeket ha Istentől vannak: mert ſok hamis Próféták jöttek e' világra*: az Evangeliom pedig válaſztó jelt ád, a' Páſztor- és a' lopó- 's tolvaj-kőtt: és igy, a' mire az Evangéliom külső tanitáſsal vezet,

B

arra tanit a' Szent Lélek belső inteſével. Mellyet hogy meg-értheſsünk, és követheſsünk, az Evangéliomból egy-nehány lelki tanuságokat ízedegetek.

I. Meg-mondom, Mi légyen az Akol ajtaja.
II. Meg-mutatom, Mik kivánnatik a' jó Páſztorról.
III. Meg-magyárázom, kik légyenek a' Juhok, és mi légyen tiſztök.
IV. Meg-jelentem, Mi módon menjen-bé a' ſzivünk ajtaján a' Krisſus.

ELSÖ RESZE.

h Iuan. 9. AZ mái Evangéliom-előtt, Szent János a'Vakon-ſzületett ember biſtoriáját irta meg [h]: kit Urunk meg-világositott: a' Pariſæuſok pedig, Urunk-felől tött ſzép vallásáért, ki-vetették közzülök. Mellyel, Két dolgot akartak jelenti: I. Hogy ők a' Kriſtuſt nem *Meſſiáſnak*, vagy igaz Páſztornak tartották, hanem hitetőnek; mi-

Act. 5. 35. 37. néműek voltak nem ſokkal az előtt Theódas és Júdas, kikről azt mondotta Gamáliel hogy *gonoſzúl veſzetek* [i]. II. A' mit akartak jelenteni, az elsőből következött; tudni illik, hogy, a' kik a' Kriſtuſt halgatnyák, követik, vallyák, vagy hiſznek néki, el-tévelyedtek, és veſzedelmes úton járnak: az-okáért azokat, a' Synagogából, a' Hivek számából, ki-rekeſztették, nem akarván velek nyájaskodni, mint a' Pogányokkal. E' hamis vélekedés-ellen, hozta-elő Urunk a' mái Példa-beſzédet, mellyel magát igaz Páſztornak bizonyitotta, úgy-mint ki az Ajtón ment-bé: az ő-benne hivőket pedig, igaz Hiveknek és Juhoknak, mivelhogy azok-is az Ajtón mentek-bé, melly a' Kriſtus;

C

k Ioan. 10. 7. a' mint ő-maga meg-magyarázta [k]. Melly Példa-beſzédnek némelly czikkelyit, valóban meg kell roſtálnunk, hogy jó lelki haſznát veheſsük.

A' mi az Aklot illeti, az az Anyaſzentegyház, vagy akkor-béli Synagóga; a' mint

l Ioan. 10. 16. Urunk jelentette a' mái Evangéliom-után, mondván [l]: *Más juhaim-is vannak; melyek nem ez akolból-valók*. holott az Aklon, azon Törvénnyel-élő, azon Valláſon-valo gyülekőzetet értett: úgy hogy, az egéſz Zidóság egy Akolhoz tartozott; a' Pogányság máshoz: mert, noha a' Pogányok nem mindnyájan élnek azon-egy Törvénnyel, mind-azáltal abban eggyeznek, hogy ſok hamis iſteneket hiznek; a'mint most az Eretnekeknek ſok külömbőző, sőt ellenkező Vallásók vagyon, de eggyeznek az igaz Anyaſzentegyháznak oſtromlásában. Azért mondotta Urunk, hogy azokat-is a' Juhokat ſzükség azon Akolba viſi: hogy a' hamis iſtenek fokaságát el-hagyván, a' menynek földnek igaz Iſtenét tiſztellyék, és azon Törvénnyel éllyenek az ő-benne hivő Zidókkal. Vedd eſzedbe itten, hogy Urunk nem ollyan Akolról ſzóll, minémüeket Olaſz-orſzágba lát-

D

hatni, mellyeknek sem Ajtójok sem Ajtón-állójok ninch, hanem chak hálóból-valók, és egy-nehány karót fel-ütvén, mindenütt fel-chinálhatni: a' minémüek a' mi Orſzágunban, és a' ſzomſzéd Tartományokban vannak a' paraſzt-emberek házában, a' kapu-között, melly Kapunál régenten, a' jó-állapatu, és maga-bíró gazdák, egy ſzolgát vagy Ajtón-állót tartottak, ki a' kaput fel-nyitotta, és be-tötte; és azt néha ugyan lánczal-is oda kötözték, hogy ſohová ne mehetne; a' mint együtt *Ovidius*

m Lib. 1. Amor. jelenti [m]: *Janitor indigne dura revincte catena.* Illyen Akolról ſzólván azért Urunk, az Ajtaját-is meg magyarázta, mondván:

Bizony bizony mondom nektek, hogy én vagyok a' Juhok Ajtaja. Mondaná valaki: Mi módon meheteti a' Kriſtus ő-magán-bé? mert, ha jó Páſztor, a' mint ő-maga mondotta, az Ajtón kellett bé-menni: ha pedig ő az Ajtó-is, ő-magán ment-bé?

Erre

Erre némellyek, I. Azt felelik Szent Gergellyel; hogy a' Kriſtus, nem chak magá-ért vétetik, hanem az Anyaſzentegyházért-is, melly ő Teſte. és igy mondotta Saulnak [n]; *Saulе, Saule, miért üldözſz engem?* noha nem ő-magát a' Krisſtust üldözte, hanem az Anyaſzentegyházat. és Szent Pál-is, az Anyaſzentegyházat a' Kriſtus Teſtének nevezte [o]. és igy, a' Kriſtus az Ajtón, az-az, ő-magán, mégyen-bé az Akolba. mert mi minnyájan, kik ő tagjai vagyunk, ő-általa megyünk-bé. II. A' Kriſtus ő-magán, vagy maga-által mégyen-bé; az-az, tulajdon méltóságával, nem másával: a' több igaz Páſztorok pedig, ő-általa mennek-bé, az-az, nem a' magok méltóságával, hanem a' Kriſtuséval. III. Némellyek, az Ajtón, a' Szent Iráſt értik, mellyen ſzükség a' jó Páſztornak bé-menni. Mert az igaz Tanitónak, a' Szent Iráſsal kell bizonyitani, és az-által a' halgatók ſzivébe menni, és magának hitelt ſzerezni: a' vagy az Iráſtól méltóságot venni; mint a' Kriſtus, kiről a' Próféták jövendöltek. IV. Némellyek, az Ajtón, egy-általlyban az Iſteni méltóságot értik, akár az Iráſ, 's akár a' Choda-tételek-által, 's akár más dolog-által melly az Iſtentől eredett; a' mint az előbbi Predikatzióban meg-mutattam. Holott azt-is mondottam; hogy Urunk Két Ajtóról emlekezett: és Eggyikén, a' Páſztorok meanek-bé, melyről ort eleget ſzóllottam; a' Máſikán pedig, a' Juhok, melly ő-maga a' Kriſtus, a' mint majd meg mutatom.

A

[n] Act. 9. 4

[o] Col. 1. 24.

B

Az Iſten az embernek Két Házat épitett; hogy eggyikben munkálkodgyék, a' máſikban nyúgodgyék: eggyikben, mint után-járo a' vendég-fogadóban, egy ideig meg-ſzállyon; a' máſikban, mint Házájában, örökké meg-maradgyon: eggyik, a' vitézkedő Anyaſzentegyház e' világon; a' máſik, a' győzedelmeſsen országló Anyaſzentegyház Meny-országban. E' Két Háznak, chak egy Ajtót ſzerzett, az ő Szent-Fiát az Üdvözitő Kriſtus Jesust: mert, ſem eggyikbe, ſem máſikba kűlömben nem mehetűnk, hanem az egy Kriſtus-által. Senki Keresztyén nem lehet, a' Kriſtus Kereſztsége-nélkül, melly az első Szentség, és az-által megyünk az Anyaſzentegyházba, és a' Kriſtus tagjaivá léſzünk. Nem-is üdvözűlhet ſenki, hanem a' Jesus-által: mert *Nincsen másban ſenkiben üdvösség* [p]: 's *Nem-is adatott más név az ég-alatt az embereknek, a' melyben nékünk kellene üdvözűlnünk.* Es talám ezért nevezi Urunk magát a' mái Evangéliomban, kétſzer, Ajtónak. és Elsőben azt mondgya [q]; hogy ő *a' Juhok Ajtaja*: mert ſenki Juh nem lehet, ſem az Anyaſzentegyházba nem mehet, hanem ő-általa: Másodſzor pedig azt mondgya [r]; *Én vagyok az Ajtó: én-általam a' ki bé-mégyen, üdvözül*: mert ſenki az ő érdeme-nélkül Meny-országba nem mégyen. Es a' mái Evangéliomot azzal fejezi-bé [s]: *Én azért jöttem hogy életök légyen* (a' Málaſzt-által, mellyet a' Kereſztségben véſznek, és az Anyaſzentegyháznak egyéb Szentségiben-is,) *és bővségesben légyen*; a' végheretlen dichőség-által, midőn az Anyaſzentegyházban, az el-vőtt Malaſzttal jól élvén, és tellyeſek lévén jóſzágos chelekedetekkel, a' mennyei boldogságban örök életök léſzen. és bé-tellyeſedik a' Dávid mondáſa [t]: *Kegyelmet és dichőséget ád az Úr.* Noha pedig, mind a' kegyelemnek, 's mind a' dichőségnek adója a' Kriſtus Jesus, mint Ur: mindazáltal, az ő végheretlen irgalmaſságából azt akarta, hogy e' drága kinchnek Sáfári az emberek légyenek, kiket a' mái Evangéliomban Páſztoroknak nevez; és azokat, a' kiknek gondgyokat viſelik, Juhoknak: kiknek mi légyen tiſztők és hivattollyok, ézennel meg magyarázom.

[p] Act. 4. 12.

[q] Jean. 10. 7

[r] verſ. 9.

C

[s] verſ. 10.

[t] Pſ. 83. 12.

II. RESZE.

D

AZ tellyes és tekélletes Páſztorhoz, ki a' Ajtón mégyen-bé, az-az, nem tollyaelő magát, hanem hivatalt vár, és hivatallyának bizonyos jelét mutattya, vagy a' ſzokott rend ſzerént-valo Küldéſnek Levelét, vagy a' ſzokott rend-kivűlvalo Küldéſnek Choda-tételét, a' mint az előbbi Predikatzióban meg-mutattam: Elsőben, Az kivántatik; hogy elegendő tudománnyal, és dichéretes erkölchel felékesittetett lévén, az Egyházi tiſztet, vagy Páſztorságot, nem maga-haſznáért vegye-fel, hanem a' Kriſtuſnak, ki a' Páſztorok Fejedelme, tiſztelésségéért, és a' Kriſtus Juhainak elő-menetelőkért; és hogy chak a' Kriſtus-által juſson a' hoz a' méltóságos tiſzthez. Ebben úgy történnék fogyatkozás, ha el-hagyván a' Kriſtuſnak keſkeny Ajtaját, egy-nehány ſzéles Kapuc nyitnának, és azokon rohannának-bé az Egyházi méltóságra, fő-képpen akkóvér konczra, az-az, a' nagy-jövedelmű *Prelatúrákra*: mellyeknek oſztogatásában, a' ki, nem nézvén a' tudományt, ſem a jó életet, azokat egyéb tekintetekből, érdemetlen és alkolmatlan ſzemélyeknek adgya, az Anyaſzentegyháznak meg-mondhatatlan kárt téſzen, és ſzámtalan lelket veſzt.

Sok

A

u Lem. 5. 3.

Sok efféle Kapuk vannak; de chak Ötről emlekezem, mellyeken gyakrabban járnak. és nem ok-nélkől hasonlíthatom azokat az Ót tornáczhoz u, *mellyekben betegeknek, vakoknak, sántáknak, meg-száradtaknak nagy sokasága fekütt, kik várták a' víznek meg-indítását.* mert ezekben-is, sokan várják hogy valaki mint a' víz el-folyon, meg-hallyon, és jó *Prebendát* hadgyon: mellyet noha sokan várnak, mindazáltal chak egynek adatik, a' ki hamarébb éri. De ebben egy nagy kűlömbség vagyon: mert a' ki a' víznek indítása-után abba bochátkozott, meg-gyógyúlt akár-minémű betegségből-is: a' kik pedig az Egyházi méltóságot, és jövedelmet kapják elsőben, nem mindenkor gyógyúlnak-meg, ha valami lelki betegségbe vóltak; sőt gyakorta, ha egésségbe vóltak-is, meg-betegűlnek, és ki nem tudván abból gyógyúlni, az örök halálra mennek.

Az Első Kapu, Királyi, vagy Úri-kapu: mellyen az Udvari emberek rohannak-bé az Egyházi tisztbe; azok, tudni illik, kik a' fő emberek kérése-, vagy *commendálása*-által nyerik a' tisztet; kiknek kérések mert kénszerítés, *commendálások* parancholat. Mellyet ha ki meg-vét, úgy járhat mint Nábot; ki, az Akáb Király kérésére nem akarván örökségét el-adni, életét-is utánna veszterte x. De látsák ezek a' hatalmasok, hogy a' mi vétek azok-miatt esik, nékik ne tulajdonittassék; és mind magoknak, 's mind azoknak, kiket méltatlanúl elő toltak, veszedelmet ne szerezzenek.

Atmam preces.

B

x 3. Reg. 21. 14

A' Második; Vér- vagy Atyafi-Kapu: mellyen azok mennek-bé, kiknek dolgokat chak a' vér, vagy atyafiság viszi-elő, és azzal kapják az Egyházi tisztet. Melly nagy vétek: Mert, a'mint Sz. Tamás tanittya y, a' *Prelátus* akkor választhattya atyafiát az Egyházi tisztre, midőn olly méltó arra mint egyebek; és nem kűlömben: úgy hogy, a'mint a' Harmadik *Innocentius* Pápa mondotta z, nem a' testi indúlátból (azaz, a' Vér-szerént-valo rokonságra tekintve,) hanem okos ítélet-szerént-valo választásból, kell az Egyházi tisztet méltó személynek sáfárlani, vagy adni. A' Harmadik, Ajándék, vagy Adomány kapu: mellyen azok mennek-bé, kik, noha az Ajándékkal nem igyekeznek arra, hogy az Egyházi tisztnek ósztóját valamire kötelezzék, hanem chak hogy barátságot szerezzenek véle: mindazáltal, veszedelmes dolgot chelekesznek, mert azt meg-vakitryák: ki egy felől, háládatlanságnak tartván ha meg nem hálálya az ajándékot; más felől pedig, nem lévén más módgya a' meghálálásban, méltatlanúl-is valami tisztre emeli.

y 22. q. 63. a. 2. ad 1. 2 Cap. Vnic. Tit. Ut Eccles. Prælat. fine dimin. suos.

z Innocentius supra citatus.

C

A Negyedik Kapu, Szolgálat-kapu: mellyen azok mennek-bé, kik Udvari, vagy egyéb-féle szolgálattyokért vésznek az Egyházi tisztet; és néha talám olly szolgálatért, melly nem jutalmat és méltóságot, hanem bűntetést és gyalázatot érdemlett-volna. Tudok egy Fejedelmet, ki chelchapó bolondgyának jó kövér Egyházi konczot vetett torkába: mellyen noha eleget rágódhatott, mindazáltal a' bolond nevet el nem vethette, hanem mind halálig rajta maradott. Az Ötödik, Arany-kapu: mellyen azok mennek-bé, kik Simon Magús Iskolajából származván, pénzen vésznek a' lelki dolgot, az Egyházi tisztet... Erről most chak azt mondom; hogy ez a' vétek, mellyet Simon Mágusért *Simoniának* nevezték, mindenkor halálos; mert akár-mi kevéssel-is, nagy gyalázattal illeti a' lelki dolgot, azt pénzre bochűlvén: melly pénznek, soha annyi ereje nem lehet, sem méltósága, hogy lelki dolgot vehessenek rajta.

a Cap. 7. Clem. in verbo. de Elect. b Sess. 24. c. 12. de Reform.

D

Efféle Kapukon azért, senkit az Egyházi méltóságra nem kell erőszakolni, hanem a' ki azt meg-érdemli. Három dolog kivántatik pedig fő-képpen az Egyházi tisztre; a' mint a' *Lateránumi Concilium* mondgya a: Meg-ért idő, Jó erkölcs, és Elégséges Tudomány. de leg-inkább a' Jó élet, és erkölcs, a'mint a' *Tridentumi Concilium*ból ki-tetszik b. Mert a' ki gonosz-életű, ha szintén túdós-is, nagy kárt tehet az Anyaszentegyháznak; mert többen nézik életét, hogy sem tudományát ítélik: a' ki pedig jó-életű, sokat használ kevesebb tudománnyal-is; mert a' mit tudományával fel nem ér, azt jó példájával helyére hozza.

c Prov. 27. 23

Másodszor: A' Jó Pásztortól az kivántatik; hogy az ő tulajdon Juhait nevők-szerént híja; az-az, személyök-szerént ismérje, és tudgya kinek mi szűkség. Mert ha Salomon, a Barom-pásztornak-is azt mondotta c; *Szorgalmatoskan meg-ismérd a' te barmod színét, és a' nyájadat meg-szemlélyed*: mennyivel inkább a' Lelki-pásztoroknak? kiknek tisztőkben ha mi fogyatkozás esik, nem kichiny kárt tehetnek. Nem tudom mint viszik ezt véghez, a' kik kűlömb-kűlömb helyeken-valo Egyházi tiszteket fel-vállalnak: nem chak azért, hogy az alatta-valókra olly jó gondot nem viselhetnek, nem érkezvén mindenűvé; hanem azért-is, hogy, a' mint Szent Tamás irja d, azzal az Istent szolgálat nem többől, hanem kisebbűl. Mert a' ki három Jövedelmet vészen, sem háromszor napjában a' Szolokmát el nem mondgya, sem

d Quodlib. 9. art. 15.

három

három Misét nem mond: maga, ha chak egy tiszti vólna-is, tartozněk a' Szolozmondásal; és a' kik az ő több tisztit bírnák-is, tartoznának azzal: és úgy, a kik a' Jövedelmeket szerzettěk, meg-chalatnak igyekezetőben; kik azért rendeltek annyi szép Jövedelmeket, hogy az Istennek többen szolgálnának. De sok szegény Egyházi emberek-is meg-fogyatkoznak, kik jobban meg-érdemlenék a' jövedelmet: de elő nem mehetnek, mert minden tiszteket a' nagy *Prelatus*ok foglalnak-el: és úgy, semmi *promotió*t nem remélvén, nem-is tanúlnak; és néha gonoszúl-is kezdnek élni, mellyet nem chelekednének, ha reménségők vólna a' *promotió*ra, és tekinter vólna a' jámbor-életű és tudós szegény Papokra. Nem gondollyák-meg efféle telhetetlen-gyomru *Prelatus*ok, hogy többitvén a' tiszteket, többitik az üdvösségben-valo alkalmatlanságokat-is: tudni illik, a' világi gond-viselést, pör-patvart, heába-valo költséget, és az Isteni szolgálatnak botrankoztató el-henyélését: *Mit haszná* pedig *embernek, ha az egész világot meg nyeri-is, lelkének pedig kárát vallja* a?

Bizony, nem ok-nélkül mondotta a' Harmadik *Innocentius* Pápa f, hogy az Egyházi tiszteknek egy személynél-valo sokasága, a' lelkeknek nyilván-valo veszedelme. A' *Tridentoni Concilium* pedig, az egész Egyházi rendnek fel-forditásának nevezi s. Tudom, hogy a' Doktorok itéletiből, nem mindenkor ártalmas a' több tiszteknek viselése; tudni illik, mikor az Anyaszentegyháznak szűkségе, vagy nagy elő-menetele kívánnya; mint, midőn félő, hogy illendő személyt nem találhatni, vagy a' Jószágot az Eretnekek, vagy a' Világi Fejedelmek el akarják foglalni: de azt-is kívánnyák, hogy jól fel-nyilsák szemőket, és magokat meg ne challyák, tulajdon haszonokat inkább követvén, hogy-sem az Anyaszentegyház óltalmazását, vagy elő menetelét. Ebből nyilván ki-tetszik, hogy nem igaz Tanítók az Újitók, kik az Anyaszentegyháznak fő czikkőzét, melly-által a' Pásztorok meg-ismérhetnék az ő Juhokat, és meg-orvosolhatnák nyavalyájokat, ellenzik és kárhoztattyák: tudni illik, a' Gyónást, melly a' bűnősöknek nagy zabolája, mind a gyónásban-valo szemérmetességért, mind az elég-tételért, 's mind a' gonosz keresménynek meg-téritéséért, 's mind egyéb okokért, mellyekről másutt bővebben szóllottam.

Harmadszor: A' jó Pásztortól kívántatik; hogy *Az ő Juhai-előtt mennyen* b: a' végre, tudni illik, hogy, ha valami veszedelem vólna az úton, azt el-távoztassa. Noha pedig a' Pásztorok, a' Juhoknak hol előttők járnak, 's hol utánnok; mindazáltal, Urunk a' mái Evangéliomban inkább mondotta hogy Előttők mégyen, hogysem utánnok: akarván jelenteni, mi légyen a' Pásztor tiszti és hivattallya: Melly Elsőbbé igě tündöklik abban, hogy a' Nyájat veszedelemtől meg-óltalmazza mellyet jobban meg-chelekedhetik, ha a' Nyájnak előtte mégyen. Vannak pedig némellyek, kik Elől-járnak ugyan; de nem azért hogy a' Juhokat óltalmazzák, hanem hogy, ha valami veszedelmet látnak, elsőben-is ők futhassanak-el, a' Juhokat veszŏ-félben hagyván: kik, tudni illik, a' tiszthen chak a' méltóságot, és a' jövedelmet keresik, a' Juhok üdvösségére-valo szűkséges munkát pedig igen kerűlik. Tudom, hogy némelykor szabad a' Lelki-pásztornak a' veszedelem-előtt el-menni: de nem mindenkor: és a' mikor szabad-is, tartozik maga helyében máft állatni, hogy a' Juhok Pásztor-nélkűl ne maradgyanak. Midőn pedig azt nem chelekedheti, tartozik helyt állani, fő-képpen ha kőz a' veszedelem, és nem chakőtet illeti. Másodszor; Azt-is jelenti a' Pásztornak Elől-ménése; hogy a' Juhokat vezetni kell, és nem hajtani: az-az, úgy kell igazgatni, mint okos állatokat. Harmadszor; Vezetni kell, nem követni a' Juhokat. Mert a' Pásztornak, a' Jó erkőlchőt nem a' Juhoktól kell tanúlni, hanem a' juhokat kell inkább arra tanítani, fő-képpen jó példával; a' mint Urunk jelentette, mondván i: *Úgy világoskodgyék a' ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák a' ti jó chelekedetőket, és dicsőítsék az Atyátokat, ki mennyekben vagyon.* Melly Két dolgot egybe foglalt Szent Péter, mondván k: *Nem uralkodván az Urnak örökségén, hanem példái lévén a' nyájnak:* melly a' Pásztort könnyen követi, ha példáját láttya.

III. RESZE.

Lássuk már, Kik légyenek a' Juhok-is, és mi kívántatsék tőlők. Mint-hogy az Anyaszentegyház az Akol: a' Juhok, az Anyaszentegyház-béli Hívek. Mondaná valaki: Urunk a' mái Evangéliom-után azt mondotta l; hogy Más Juhai-is vannak, mellyek nem ez akolból-valók: Tahát az Anyaszentegyház-kivűl-is találtatnak juhok. Felelet: Azokról szóll Urunk, a' kik valaha az Anyaszentegyházba jövendők

a. Mat. 16. 26
f Cap. Quia ex-tensi, 7. de Praebendis.
s Sess. 24. c. 17
b Ioan. 10. 4.
i Mat. 5. 16.
k 1. Pet. 5. 3.
l Ioan. 10. 16.

dők vóltak; noha akkor, midőn az Anyaszentegyházban nem vóltak, juhok sem vóltak: mivelhogy pedig Urunk bizonyos vólt hogy Juhokká lésznek, és az Anyaszentegyházba helyheztetnek, úgy szóllott felőlök mint létel-szerént-való Juhokról. A'kinek valami bőcsűlletes, és igaz-mondó ember valamit ígér, azt szokta mondani: Úgy tartom, mint-ha kezemben, vagy ládámban volna; bizonyosan el-hivén hogy szavát meg-állya: senki pedig olly bizonyos nem lehet másnak ígérete-felől, mint Urunk vólt a' Juhok-felől. Az-okáért akkor, nem juhok, hanem farkasok vóltak: de a' Krisztus, a' farkasokat Juhokká teszi; és sok juhok, magok akarattyából farkasokká lésznek. Amazok, a' míg farkasok, a' Pásztor szavát nem halgattyák; ezek pedig, a' míg Juhok, halgattyák; és ha nem kezdik halgatni, farkasokká lésznek. Mert azok-is, kikkel Urunk szóllott, tudni illik a' Farisæusok, elsőben Juhok vóltak; az akolban, az Isten gyülekézetiben vóltak: de mivelhogy Krisztus Urunkat nem halgatták, farkasokká lőttek.

B

Holott vedd eszedbe; hogy, miképpen Urunk azt mondotta, hogy *Más juhai-is vannak, mellyek nem ez ak-ból-valók*; azon-képpen mondotta Szent János [m]: *hogy a' JESUS meg-halna a' nemzetségért: és nem chak a' nemzetségére, hanem hogy az Isten fiait, kik el vóltak szélledve, egybe gyüjtené.* Melly mondásból, némellyek azt akarják ki-hozni, hogy chak azok vannak az Anyaszentegyházban, és azok minnyájan, kiket az Isten az örök életre választott: mivelhogy az El-választottakat, akkor-is az Isten Juhainak és fiainak nevezi az Irás, midőn a' Pogányok tévelygésében bújdosnak. Felelet: Az embert Két-képpen mondhatni Isten Juhának, vagy fiának: tudni illik, az Isten választásához-képest, és a' jelen-való igassághoz-képest. Mert Szent Pál egyűtt azt mondgya [n]: *A' kiben a' Krisztus lelke ninchen, az nem övé.* Másutt pedig, a' Választottakról azt mondgya [o]; hogy *Ismëri az Ur, kik légyenek az övéi.* Az-okáért lehetséges, hogy azon ember a' Krisztus tagja légyen, és ne-is légyen: Mert, ha el-választatott, ő tagja; de, a' mostani állapattya-szerént, ha a' Krisztus lelke ninchen benne, nem ő tagja.

Ezt tanittya Szent Agoston, mondván [p]: Az Istennek eléve-való tudása- és választása szerént, mennyi sok Juhok vannak ott-kin; és mennyi farkasok vannak ott-ben-! Ezek-közőt pedig, illyen külömbség vagyon, hogy, a' kik chak a' Választáshoz-képest Juhok, fiak, és tagok, nem létel-szerént azok, hanem lehetség-szerént: mert az Istennek választása ő-magában az Istenben vagyon, és nem az emberekben. De a' kik a' jelen-való igasság szerént Juhok, fiak, és tagok, egy-általlyában, és létel-szerént azok: mert valóságosan bennek vagyon az, a' mihez-képest ollyanoknak neveztetnek; a' mint ugyan azon helyen mondgya Szent Agoston: Michoda, úgymond [q], a' mit mondottam, hogy sok Juhok vannak ott-kin? Melly sokan paráználkodnak, kik tisztáknak lészneke? melly sokan káromlyák a' Krisztust, kik hinni-fognak ő-benne? és ezek-is Juhok: mindazáltal most idegen szózatot hallanak, idegent követnek. Ismég; Melly sokan ott-ben dicséretet mondnak, a' kik káromkodni-fognak? tisztáknak, a' kik paráználkodni-fognak? fenn állnak, kik el fognak-esni? és nem juhok: mert a' Választottakról szóllok.] A' hol látod, hogy jövendő időre szóll; nogy, a' kik most paráznák, az-után tisztáknak lésznek. mert szintén úgy mondhatnók. Kivűl vannak, de jövendőre ben lésznek. Az-okáért némellyek, Isten fiainak és Juhainak mondatnak, a' kik még ninchenek az Anyaszentegyházban: mivelhogy azok vóltak, az Isten választásához-képest, és lehetség-szerént; noha nem létel-szerént.

C

D

Továbbá: Két-képpen mondhatni az embert Isten Fiának: tudni illik, az Állapatnak vólta-szerént; és a' Végnek, vagy álhatatos meg-maradásnak igasságaszerént. Állapattyának vólta-szerént az Isten fia, a' kiben szeretet vagyon: mert *Valek szeret, az Istenből születtetett* [r]: de a' Végnek, vagy álhatatos meg-maradásnak igasságaszerént, az mondatik Isten fiának, a' ki az Isten örökségét el-vészi: a' ki pedig azt el nem vészi, noha Isten fiának láttatik, nem az; mert a' Fiuságnak vége és határa, czéllya és tárgya, az Örökség: mert, *Ha Fiú, örökös-is, az Isten-által* [s]. és; *Ha Isten fiai vagyunk, örökösök-is* [t]. Az-okáért, a' ki, mostani állapattya-szerént, az Isten Malasztyában vagyon, de nem a' Választattak-közzűl-való: az valóságos-képpen Isten fia, állapattya-szerént, de nem a' végnek, vagy álhatatos meg-maradásnak igasságaszerént. Es viszontag, a' ki most ninch az Isten malasztyában, de a' Választattak-közzé-való: az nem Isten fia, állapattya-szerént, hanem a' végnek igasságaszerént. Az Elsőről, értetik a' Szent János mondása [u]: *A ki meg-tartya az ő igéjét: bizonyára abban az Isteni szeretet tökéletes: és abból tudgyuk, hogy ő-benne vagyunk.* A' Másikról pedig, az Urunk mondása [x]: *Ha meg-maradtok az én beszédemben, bizonnyal én Tanítványim leszttek.*

Ezek így lévén, kűnyű meg-érteni a' Sz. Agoston mondását, midőn azt mondgya; hogy az Igazak, kik nem a' Választottak-közzé-valók, nem valóságos-képpen Isten fiai: mert nem az állapat-szerént-való Fiuságról szóll, hanem az állhatatosságszerént-valóról; a'mint ő-maga meg-magyarázza magát *f*. Mert, midőn azt mondotta-vólna; hogy az el nem választatott jámborok, nem valóságos-képpen-való Fiak: uránna veti: Nem hogy igasságot nem chelekedtek-vólna, hanem, hogy abban meg nem maradtak; és azért, a' Fiuságban sem maradtak meg. Saulus, a' Benjamin nemzetségéből, valaha Farkas vólt *g*, mert a' Krisstus juhait üldözte *h*: de Juhhá lőtt az-után, és az Ur szavát meg-isinérvén, azt mondotta *i*: *Uram, mit akarsz, hogy chelekedgyem?* Júdas pedig, valaha Juh vólt, a' mint Urunk jelentette, mondván *k*: *Imé, én küldlek titeket, mint a' juhokat a' farkasok-közzé*: de az-után Farkassá lőtt, sőt a' farkasok hadnagyává, kik az Istennek ártatlan Bárányát, ki a' világ vétkét el-vőtte *l*, el-szaggatták.

Meg-értvén, Ki, mi-képpen, és mikor légyen Juh: lássuk már azt-is, Mi légyen a' Juhok tiszti, a' mái Evangéliom-szerént: Elsőben, Az kivántatik a' Juhoktól; hogy *A' Pásztor szavát hallgassák* *m*; sőt ugyá meg is fogadgyák, engedvén annak: *Mert nem a' Törvénynek hallgatói, hanē a' chelekedői Igazak az Isten-előtt* *n*. Ez igen szűkséges dolog: Mert, mint-hogy a' lelki dolgoknak útt-ya nehéz, és veszedelmes azokban vétteni, a' Juhoknak leg-szűkségesb hogy a' Pásztorok gond-viselésére hadgyák magokat; és azzal az orvosiggal éllyenek, mellyeket ők rendeltek. mert egy-általlyában, a' nyava'yákat jukább ismérik az Orvosok: és mi, a' magunk dolgaiban, gyakorta meg-chalatkozunk, nē tudván azokról igaz itéletet tenni, az indúlatok-miatt, mellyeknek fűsti igen meghomályositya a' természet-szerént-való okosságot. Igē gonosz és veszedelmes úton járnak azért, a' kik a' tulajdon itéletőknek hiszнek, és azt kővetik: vagy, ha valamiről kételkednek, magok tanátsán indúlnak-el, nē várván az ő igaz Pásztoroknak tetszését és itéletit. melyből gyakorta nagy veszedelembe esnek: a' mint Akábon történt; ki, nem akarván hallgatni az igaz Prophétát Mikaiást, az Őrdőg hálójába akadott a' hamis Próféták-általi *o*, és el-veszett. Másodszor, Az kivántatik a' Juhoktól, hogy *A' Pásztort kövessék* *p*. Mellyet nem chelekeszнek, a kik azt vélik, hogy ők nē kőtelesek a' tökéletes életre, hanem nékik-is elég, ha azt a' Pásztorok kővetik.

Mondaná valaki: Tahát, ha a' Juhok láttyák, hogy a' Pásztor gonoszúl viseli magát, és gonosz példát ád, a' mint gyakorta történik, tartoznak őket kővetni, a' vagy leg-alább, nē vétkeznek ha kővetik. Felelet: Mint-hogy az emberek nē oktalā juhok, hanē okosok, tudniok kell, és tudhattyák-is mi légyē nekik hasznokra, vagy károkra: az-okáért, holott a' gonosz mindēkor ártalmas, abbā senkit nē tartoznak kővetni, sőt tartoznak nē kővetni. Ennek, Első Oka az: Hogy a' Pásztorok, a' kik látharādó-képpē legeltetik és vezetik őket, chak szolgai és tiszt-tartói a' Fő és egy igaz Pásztornak a' Krisstusnak, ki *a' Pásztorok Fejedelme* *q*. Az-okáért, ennek kell fő-képpē engedni, és őret kell kővetni: kibē mivelhogy minden jot látnak, és jónál egyebet nem látnak, a' többi Pásztorokat úgy kell kővetni, ha ők-is a' Fő Pásztorhoz halgatnak. Második Oka az: Hogy ezek a' Pásztorok, Két-képpen vezetik a nyájat; tudni illik, az igaz Tudománnyal tanítván, és a' jó példával oktatván. Ha igaz Pásztorok, az-az, igaz hivatallyok vagyon: az Elsőben, egy-általlyában kell őket kővetni; mert abban nem vétkezhetnek, valamig a' Krisstus Anyaszentegyházával eggyeznek. Es erről a' kőveréséről szóllott Urunk. Mert midőn azt mondotta-vólna; *A' juhok őtet kövétik*: leg-ottan uránna vetette: *Mert ismérik az ő szavát.* A' Másikban pedig chak annyiban, a' mennyiben ők a' Fő Pásztort kővetik; a' mint Urunk máshúrt nyilván jelentette, mondván *k*: *A' Mosses széken ültek az Írástudók, és Farisaeusok: Az-okáért mind a' miket mondanak néktek, megtartsátok, és megchelekedgyétek: az ő chelekedetők-szerént pedig ne chelekedgyetek: mert mondgyák, és nem chelekeszik.*

Ennek a' kőlőmbségnek oka az, hogy a' gonosz példát, akárki is kűnyen észrevehetti, és el-kerűlheti: de a hamis Tudományt nē minden itélheti-meg. Az-okáért, nóha az Istē meg-engedi néha, hogy a' Pásztorok meg-ésvén gonosz példát adgyanak, mint-hogy emberek, és szabad-akarattyok vagyon, és abbā az ő tulajdon személyőket vítelik: mindazáltal azt nē engedi, hogy Tudományok hamis légyen: mert a' tanításban, a' Krisstus személyét viselik, ki az Anyaszentegyháznak Feje és Mestere. Mondám, hogy a' Pásztorok nem vétkezhetnek a' Tudományban, míg az Anyaszentegyházzal eggyeznek, és abban maradnak: mert, ha azt nem chelekeszik, nem járnak el tiszтőkben, el-vesztik a' Pásztorságot; és senki nē tartozik őket kővetni, hanē inkább kergetni, és el-távoztatni. Mert a Krisstus, az Igasságnak Sz. Lelkét az Anyaszentegyházának igérte, a' végre, hogy minden Igasságra meg-tanittsa. Az okáért a' ki attól el-távozik, nem choda hogy tévelygésbe esik, és nem méltó hogy senki kővesse.

A

f Lib. de Corr. & grat. Gratiæ, cap. 9.

g Gen. 49. 27.
h Act. 9. 1.
i Act. 9. 6.
k Mat. 10. 16.

l Ioan. 1. 29.

B

m Ioan. 10. 3.
n Rom. 2. 13.

o 3. Reg. 22. 25.

p Ioan. 10. 4.

C

q 1. Pet. 5. 4.

D

k Matth. 23. 2.

A

Tudom, hogy igen szükséges a' Pásztornak, hogy *égő és fénylő szövétnek* légyen, a' mint Keresztelő János volt [l]: mert egyéb-aránt, maga szája- és szava-szerént ítéltetik-meg, hogy tudván, sőt tanítván-is az Úr akaratyát, a'-szerént nem chelekedett. De ha chak fényeskedik-is az igaz Tudománnyal, és nem ég jó példával, nem árthat a' Juhoknak. Úgy vagyon, hogy, a'mint Szent Bernárd mondgya [m], a' Predikátornak hasonlónak kellene lenni a' medenczéhez, melyből ki nem folyik a' víz, míg nem meg-telik; és nem a' chatornához, melyben semmi víz nem marad: de ha mind ki-önti-is, mi kárt vallanak abban a' fűvek? A' kakashoz-is hasonlónak kellene lenni; ki elsőben magát serkenti-fel szárnyaival, az-után ebreszt-fel egyebeket szavával: de ha az elsőt el-múlattya-is, mi kárt vallok én abban? ha fel akarok kelni, és munkálkodni, én fel-ébredek a' szavára-is. Nem ok-nélkül mondotta Sz. Pál Timótheusnak [n]: *Légy példája a' Híveknek*, és Titusnak-is [o]: *Mindenekben magadat adgyad például a' jó chelekedetekben*, mert nem chak a' halgatók hasznát kívánta, hanem a' Tanítókét-is. De azt-is mondotta [p]: *Chak minden módon hirdettessék a' Krisztus, akár történetből, akár igasságból, azon-is örülök*: mert tudta, hogy a' halgatóknak minden módon hasznok lehet.

[l] Luc. 5. 35.
[m] Serm. 33. in Cant.
[n] 1. Tim. 4. 12.
[o] Tit. 2. 7.
[p] Phil. 1. 18.

B

Nem hasznos pedig a' Juhoknak, a' Pásztorok életét vizsgálni; és ha valami fogyatkozást látnak, azt ki-hirdetni, és öregbíteni, vagy szörnyíteni: mellyet tulajdonképpen az Eretnekek chelekeszenek; hogy gonosz életőkért, az igaz Tudományt-is meg-úraltassák. Ha a' Tanító jól él, úgy-mond Arany-szájú Sz. János [q], ő nyeresége; ha jól tanít, tiéd. Azért vedd el a' tiedet, és ne roszlád a' másét. Gyakorta a' gonosz emberből-is jó tudomány származik, a' mint hogy a' rosz földben-is drága arany terem. De az alá-való földért, a' drága aranyat meg nem vetik, hanem az aranyat ki-választ yák, és a' rút földet el-hadgyák. Te-is vedd a' jó tudományt, vesd-meg a' gonosz életet. Mit árt néked, ha a' beteg Orvos téged meg-gyógyít? Dezzel, nem a' gonosz Tanítóknak adatik szabadság, hanem a' hív halgatóknak bátorság: hogy valamig igaz Tanítóhoz halgatnak, addig jó úton járnak, és a' Krisztus Juhai-közé számláltatnak.

[q] Hom. 23. Matt.

IV. RÉSZE.

C

Mint-hogy imént azt mondám, hogy a' Krisztus a' Fő igaz Pásztor; tekintsük-meg, mi módon mégyen-bé a' mi szívünk ajtaján. Midőn a' Bűnös embert meg akarja téríteni, nem sebesen rohan-bé, hanem nagy kegyesen rendel mindeneket; a' mint ő-maga jelenti, mondván [r]: *Imé én az ajtó előtt állok, és zörgetek: ha valaki hallya az én szómat, és meg-nyittya nékem az ajtót, bé-megyek hozzája, és ő-vélle vacsorálom.*

[r] Apoc. 3. 20.

Vedd eszedbe, hogy a' ki házba akar menni, egy-néhány módot tarthat: és azokat az Istenben-is fel-találjuk, mikor a' mi szívünkbe kívánkozik jőni: I. A' kit nem ismérnek személyéről, vagy szaváról, a' vagy szavát nem hallyák: vagy chak zörget semmit nem szólván; vagy elsőben szóll, de, mint-hogy a' kinek az ajtót fel kellene nyitni, nem hallya a' szózatot, azért hogy igen alusik, vagy távúl vagyon; vagy, ha hallya-is, nem ismeri, a' szózat-után zörget-is. Így chelekeszik az Isten a' meg-keményedett-szívű emberrel: Néha chak zörget, chapást bochátván reá; mint Antiokusra [s]: ki mint-hogy úgy sem akarta bé-bochátani, el-veszett gonoságában. Hasonló-képpen zörgetett a' Nabukodonosor ajtaján-is [t]: ki mivelhogy meg-ismérvén az Istent, ajtaját meg-nyitotta, kegyelmet nyert. Néha pedig, mind szóll 's mind zörget: a' mint Faraóval chelekedett; ki eggyikről sö gondolván, el-veszett [u]: és Heliodorusal; ki noha a' szónak nē engedett, mindazáltal a' zörgésre fel-ébredett, és másnak-is tanátsot adott [x]. II. Némellyek, mivelhogy jól ismérik a' szavakat, vagy barátosok azokkal a' kiknek házokba akarnak menni: vagy zörgetés-nélkől, szóval, vagy sővöltéssel adnak jelt: vagy elsőben zörgetnek; de, mivelhogy azt hallatlanná tészik, hogy örömesben és hamarébb fel-nyissák, a' zörgetés-után szólnak. Így chelekeszik az Isten azokkal, a' kik meg nem keményítik szívőket. Chak szóllott, mikor Pétert és Andrást, Jakabot és Jánost hitta a' halászatról [y], Máthét a' vámról [z]: kik leg-ottan bé-bochátották, el-hagyván mindeneket, és követvén őtet. Ezt nem chelekedte némelly Ifjú [a]: kinek a' szívét a' sok gazdagság bé-zárva tartotta. Elsőben pedig zörgetett a' Zsidóknak, és azután szóllott-is: de ugyā nē nyitották-meg néki; a' mint panaszolkodik Jeremiás-által [b]. Külömbő chelekedett Saulus: kinek midőn a' zörgetés-után szóllott-róla, meg-is-

[s] 1. Mach. 6. 8.
[t] 2. Mach. 9.
[u] Dan. 4. 29.
[x] Exo. 14. 27.
[y] Mat. 4. 18.
[z] Matt. 9. 9.
[a] Mat. 19. 22.
[b] Jer. 2. 30.

mérte

mérte jó akarójának szavát, bé-bocsátotta, és mindenre kéſznek mutatta magát, mondván [c]: *Uram, mit akarſz hogy chelekedgyem?*

Vedd eſzedbe azt is, hogy midőn Iſten valakitől azt kívánnya hogy meg-nyiſsa néki ſzívének ajtaját, Két-féle módot tart, mind a'ſzóllásban, 's mind a'zörgetésbé: mert, néha oſtorozáſsal zörget, 's néha jo-tételeményekkel. Melly Két módot, példázta a'ſzemnek két eſzközzel-valo meg-világositáſa-: mert a'Jónatas ſzemei, az édes mézneк kóſtolásával világoſodtak-meg [d]; a'Tobias ſzemei pedig, a'keſerő epével-valo kenés által [e]: Mindazáltal, mint-hogy gyakorta történik, hogy a' bűnös lelkek, a'háborúságokkal-, vagy ajándékokkal-valo zörgetést eſzekbe nem véſzik, és nem értik mi végre zörgeſsen Iſten ollyan módon; tudni illik, hogy *a' háborúság értelmet adgyon a' hallomáſnak* [f]; és az ajándék meg-lágyittſa a' ſzívet a' penitentziára: az-okáért ſzózattal-is ínti őket; hogy ſemmit hátra ne hadgyon a' mivel őket ſegéthetné.

Ez a' Szózat, néha chak Belső; a' mint hihető hogy ſzóllott Magdolnának: kinek, nē tudgyuk hogy más-képpē ſzóllott-vólna, vagy Követet küldött-vólna hozzája; hanem egy-általlyában, meg-értvén hogy Urunk le-telepedett a' Fariſæus házában, leg-ottan odament ſ, és azokat a' ſzokatlan dolgokat chelekedte, mellyekre a' buzgó ſzeretet őtet vitte. melly ſzeretetre, kétség-nélkül az Iſten ſzava gerjeſztette. Hihető, hogy a' Tékozló fiúnak-is igy ſzóllott: ki, halván azt a' belső ſzóllást, magába tért, mondván [h]: *Mennyi béreſek az Atyám házában bővelkednek kenyerekkel, én pedig itt éhel halok-meg! Fel-kelek, és az én Atyámhoz megyek.* Néha pedig a' Szózat ugyan Külső-is; mint mikor a' Próféták által ſzóllott, vagy ő-maga-által az emberi testbé, vagy az-után az Apoſtolok-és egyéb Páſztorok-által; a'mint Sz. Pál módgya [i], hogy *Követségbe jár a' Kriſtusért.* Igy ſzóllott Urunk ő-maga Nikodémuſsal [k], a' Samariai aſszony'állattal [l], és egyebekkel-is. Mind a' Két-féle Szózatot hallyák a' Kriſtus Juhai; a' mint a' mái Evangéliomban mondgya [m]: sőt értik-is; a' mint utánna veti [n]: *A' Juhok őtet követik, mert iſmérik az ő ſzavát.*

Ezek igy lévén, ha ember ſzorgalmatoſsan figyelmezne, könnyen meg-érthetné, hogy az Iſten ſok-képpen ſzóllott néki, vagy zörgetett. A' Jó-tételeмények-által-valo zörgetés, igen nyilván-valo: mellyek-közzül Négyet ſzámlál-elő, midőn azt mondgya a' Jegyesének [o]: *Nyiſd-meg nekem én húgom, én ſzeretőm, én galambom, én ſzeplőtelenem.* Négy névvel nevezi, és mind a' négy név-alatt, más-más jo tételeményét jelenti. Midőn Húgának nevezi, a' Mennyei dichőségben-valo részesitéſt érti: Mert ő-általa lőttünk az Iſten fiaivá: *ha pedig fiaivá, örökösivé-is; az Iſtennek örökösi, a Kriſtuſnak pedig örökös társai*, mint attyafiai [p]. Midőn *Szeretőjé*-nek nevezi, jelenti az Őltári ſzentség-béli vendégséget: Mert azok vendégeskednek eggyütt, a'k-k ſzivből barátoſok, és ſzeretik egy-maſt. Midőn *Galambjá*-nak nevezi, a Szent Léleknek ſok-féle ajándékit jelenti, ki a' Kriſtuſra-is Galamb képében ſzállott [q]: Midőn pedig *Szeplőtelen*-nek mondgya, a'Kereſztség-által valo meg-tiſztúláſt, és az újonnan-valo ſzületéſt jelenti: Mivelhogy *A' Kriſtus ſzerette az ő Anyaſi egyeſségházát, és ő-magát adta érette, hogy azt meg-ſzentelné, meg tiſztitván a' vizünek fördőjével az életnek igéjeáltal, hogy dichőségeſsé tenné magának az Anyaſzentegyházat, nem lévén makulája, vagy ſömörgőzése, vagy egyéb effélé, hanem hogy ſzent és makula-nélkül légyen* [r]. Ezeknek pedig a' Ajándékoknak elő-ſzámlálásában, nem az idő-ſzerént-valo rendet követi a' Vő-legény, mert a' Kereſztség elsö, utólsó a' Mennyei boldogság: hanem a' méltóságnak rendit, mivelhogy leg-főbb a'Mennyei Boldogság, és a'többi-is arra néznek; és a' végre adatnak, hogy azok-által amazt el-vehéſsük.

Mind ezekből, nyilván ki-tetſzik, hogy az Iſten az ő bölcheségével, *el-ér végről végre erőſsen, és mindeneket gyönyörűségeſsen el-rendel* [s]. Mert, midőn őtet kedves és böchülletes névvel, Húgának, Szeretőjének, Galambjának, és Szeplőtelennyének, nevezte, eſzébe juttatván Jó-téreményit: az elsö Kereſztségtől-fogva, az utólsó Boldogságig, erőſsen érlelte és illette ſzivét. Mint-hogy pedig elsőben zörgetett, és az-után ſzóllott-is, mindeneket gyönyörűségeſsen rendelt a' meg-téritésre: mert nem máſsunnan ment-bé, hanem az Ajtón; és azt nem törte-fel, vagy taſzitotta, hanem kérte hogy fel-nyiſsa; jelentvén, hogy ő az igaz Páſztor, ki az ajtón jár-bé.

Az Ördög az ő angyalival, és a' lélek ellenségi, a' Világ, a' Teſt, a' Bűn, nem az Ajtón menek-bé, hanē az ablakon hágnak-fel [t]: mert az érzékenységek-által rohanak az ember ſzivébe, és azt meg-foſztyák, mindē javait el-prédálván [u]. Ha néha az Ajtón akarnak-is bé-menni, és bé-zárva találllyák az érzékenységek őrizéſe-által: nē zörgetnek hogy fel nyiſsák, hanē erővel bé-rohanak a'ſzivbe, úndok és ochmány gondolato-

c Act. 9. 6

d 1. Reg. 14. 29.

e Tob. 11. 13.

f Ez. 23. 19.

g Luc. 7. 37.

h Luc. 15. 17.

i 2 Cor. 5. 20.

k Ioan. 3. 4.

l Ioan. 4. 8.

m Ioan. 10. 3.

n vers. 4

o Cant. 5. 2.

p Rom. 8. 17.

q Mar. 3. 16.

r Eph. 5. 25.

s Sap. 8. 1.

t Ior. 9. 21.

u Tit. 3. 3.

A

kat hintvén; a' mint Szent Pál jelenti, mondván [x]: *Gyönyörködöm az Isten Törvényében, a' belső ember-szerént* (ez a' bé-zárt Ajtó:) *más törvényt látok pedig a' tagaimban, ellenkezőt az elmsem törvényével, és engem rabbá tévőt a' bűnnek törvényében* (ez a' bérohanás,) *melly az én tagaimban vagyon.* De ezt nem chelekedhetné az Ördög, ha a' mi belső ellenségünkel, és árúlóinkal eggyet nem értene, tudni illik, a' gonosz indúlattal, és kívánsággal: mert [y]. *Ki-ki kísértetik, az ő kívánságitól el-vonyattatván és hitegettetvén. Azután a' kívánság mikor fogad, a' bűnt szüli: a' bűn pedig mikor végbe mégyen, a' halált nemzi.*

Az Isten úgy mehetne ugyan bé, a' mint akarna, de nem akar erőszakot tenni: hanem az Ajtó-előtt áll és zörget, kívánván hogy bé-eresztessék; és a' bé-eresztőnek nagy jutalmat ígér: *Én*, úgy-mond [z], *imé az Ajtó-előtt állok, és zörgetek: ha ki hallya az én szómat, és meg-nyittya nékem az Ajtót* (bé-eresztvén a' Malasztot, és annak engedvén.) *bé-mégyek hozzája* (szép békeséggel és chendességgel,) *és ő-vele vacsorálom, és ő én-velem* (eggyütt gyönyörűségesen élvén.) Ez, a' mit Urunk a' mái Evangéliomban mondott [a]: *Én jöttem, hogy életők légyen, és bővebben légyen:* Itt életők légyen, a' Malasztnak és vigasztalásnak gyönyörűségével; Meny-országban pedig annál-is bővebben, az örök dichőségben; mellyet az Irás gyakorta. Ételhez, vagy Vendégséghez hasonlít, a' mint itt-is Vachorához.

B

Vedd eszedbe pedig, hogy az Isten, a' mint az Irásból tanúllyuk, a' Meny-országi lakodalomban, Három rend-béli Eledellel táplállya az ő vendégit és barátit: I. Olly Fűvekkel, mellyeket ő-magok vetettek, el-vévén az ő jó chelekedetekuek jutalmát: mert, *A' miket ember vetend* (e' világon,) *azokat aratnya-is* [b] (a' más világon.) Melly fűvek, olly jó izűek, hogy chak azok-is nagy boldogságot szereznek; a' mint Dávid jelenti, mondván [c]: *Mivelhogy a' kezeid munkáját észed, boldog vagy, és jól leszsz.* II. Szép Liliomokkal, és Virágokkal; melly felyűl haladgya az elsőt: mert a' Mennyei Vő-legény-is *a' liliomok-között legeltetik* [d]. Ugy vagyon, hogy a' földi liliomokkal az emberek nem táplálttatnak: de, mint-hogy szemeinket, és szagláſunkat gyönyörködtetik, azt szoktuk mondani, hogy ugyan élőnk velek, vagy legeltetnek bennűnket. és azért mondgya a' Meny-aszszony-is a' Vő-legényről, hogy *a' Liliomok-között legeltetik*, és nem a' liliomokkal; mivelhogy a' Liliomok, szép színekkel, és kedves illatokkal gyönyörködtetvén legeltetnek. Ezek pedig a' Liliomok, a' mint Szent Ambrus magyarazza [e], a' Szent Angyalok: mivelhogy *Nem munkálkodnak, sem nem fonnak*, mert teremtésőktől-fogva meg-vólt az ő tekélletességők, és el-vőtték a' dichőségnek feirségét: el-annyira, hogy *Még Salomon-is, minden ő dichőségében nem rúházatott, a' mint egy azok-közzül* [f]. Liliomok a' több Szentek-is; kik életőkkel szép feirekvóltak mint a' Liliomok, és jó példájokkal jó-illatúak: fő-képpen pedig a' Szűzek, a' tisztaságnak szépségéért és jó-illattyáért. kik-közőtt leg-szebb a' Boldogságos Szűz Maria; kiről érthettyők a' Vő-legénynek ama' mondását [g]: *Mint a' liliom a' tövisek-között, úgy az én Szeretőm a' leányok-között.* Mindeneket felyűl halad pedig, mind ékességgel, 's mind jó-illattal, az édes Kristusnak Embersége; ki azt mondotta maga-felől [h]: *Én a' mezőnek Virágja vagyok, és Gyöngy-virág.* melly igen hasonló a' liliomhoz; és a' Deákok, Völgyi liliomnak nevezik. Mind ezeknek látásából, chodálatos és gyönyörűséges legeltetése lészen az embernek Meny-országban. III. Legeltetí Isten az ő vendégit, a' Gabona Zirjával; a' mint Dávid jelenti, mondván [i]: *Ki békességessé tészi a' te határidat: és a' gabona Zirjával meg-elégít téged.* Ha kérded Dávidtól, Michoda elégítés, vagy elégség légyen az? Meg felel másutt, mondván [k]: *Meg-elégszem, mikor meg-jelenik a' te dichőséged.* Az-okáért, a' Gabona Zirja, az Istenségnek állattya, melynek látásában áll a' derék Boldogság. Melly, nem egy-általlyában mondatik Gabonának, hanem a' gabona Zirjának: mert, a' leg-tisztább gabonában-is, valami korpa találtatik; de a' Gabona Zirjában, a' Lisztt lángban, semmi korpa ninch. Azon-képpen, minden teremtett-állatban vagyon valami fogyatkozás: de az Istenségben ninchen; mivelhogy merő tisztaság, és sem homály, sem változás hozzá nem fér: melynek örökké-valo látását, engedgye minnyájunknak a' Fölséges mindenható Isten, az ő áldott Szent Fiának érdemiért. Amen.

C

[x] Rom. 7. 22.
[y] Jacobi 1. 14.
[z] Apoc. 3. 20.
[a] Joan. 10. 10.
[b] Galat. 6. 8.
[c] Ps. 127. 2.
[d] Cant. 2. 16.
[e] Lib. 7. in Luc. cap. 12.
[f] Luc. 12. 27.
[g] Cant. 2. 2.
[h] Cant. 2. 1.
[i] Ps. 147. 3.
[k] Ps. 16. 15.

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

AZ Mi édes Üdvözítő Kristus JESUSunk, az ő dichőséges győzedelme-után, mennyekbe menvén, és az Attyának jobjára ülvén, a' Sz. Lelket az ő Híveinek küldötte, az ő halálának fő hasznát és jutalmát. Ennek a' Sz. Léleknek, ki minden igasságra meg-tanittya a' Híveket, nem utólsó gyümölche és haszna, hogy az Anyaszentegyháznak vezérlésére, Püspőköket (az-az, Vigyázókat,) rendel; a' mint nyilván mondotta Sz. Pál [a]. és azért némelly Doktorok, a' mái Evangéliomban, a' Sz. Lelket értik az Ajtón állón, ki az igaz Pásztoroknak ajtót nyit. De mivelhogy a' lopók-is, és a' tolvajok, néha Pásztor köntösbe öltöznek, mint *a' farkasok a' juhok öltözetibe* [b]: hogy a' Hívek meg ne chalatkozzanak, hanem meg-ismérhessék, és meg-vethessék azokat, más Ajándéka-is vagyon a' Sz. Léleknek, tudni illik, a' Lelkek meg-választása [c]: mellyel azt chelekeszi, hogy meg-ismérjük ki Lelke vagyon a' Pásztorokban; hogy valami-képpen Pásztor-helyett, tolvaj kezébe ne akadgyunk. Melly dolog, mint-hogy igen szükséges, és e' mostani időben, az Ujító tévelygők fölötte igen kapnak a' Pásztor nevén, és azoknak palástyokkal akarják rútságokat fedezni: a' Sz. Lélek segétségével, e' mostani Predikátzióban meg-mutatom; hogy nem illik egy köntös hozzájok, a' melyben leg-inkább dichekednek; tudni illik, az *Evangelicus* név: melytől olly távúl estek, mint a' föld az égtől:

I. Mert az Evangéliommal meg nem elégesznek, és annak igéretihez nem jól ragaszkodnak.

II. Mert ninch ő-nálok, az igaz, és egész Evangéliom, sem annak igaz értelme.

III. Mert nem hisznek az Evangéliomnak, sem a' szerént nem élnek.

ELSö RESZE.

NOha az Ujíto atyafiak, a' mint napon-ként változtattyák Tudományokat, úgy a' nevezetekben-is válogatnak, mint a' vad-körtvélyben: mindazáltal, mint-hogy az Evangéliom neve gyönyörűséges és kedves, (mert annyit tészen, mint *Örvendetes üzenet*:) az *Evangélicus* néven chodálatos dolog mint kapdosnak, és azzal magoknak fölötte igen hízelkednek. Es noha a' Hit dolgában nagy különbségek, és ellenkezések vannak közöttök, úgy hogy senki nem remélheti, hogy valaha állandóúl meg-békéllyenek: mindazáltal azt a' szép nevet minnyájan kedvellik, és kiki magának tulajdoníttya: úgy hogy, a' *Lutheristák*-is *Evangelicus*oknak nevezik magokat, 's a' *Calvinisták*-is: hogy azzal a' szép névvel, mint valami bőchülletes köntössel, új Eretnekségöket bé-fedezzék, és az eggyügyű Híveket magokhoz hitegessék. Maga, ha világos napon meg-tekintyük őket, az *Evangélicus* név szintén úgy illik hozzájok, mint a' bot a' tegezhez; mivelhogy egy chöp közök sinch az Evangéliomhoz; a' mint ezennel egy-nehány okokból meg-mutatom: sőt valami okokból azt a' szép nevet magoknak akarják tulajdonitani, semmit azokban ő bennek fel nem találunk, hanem tellyességgel ellenkező dolgokat.

ELSŐBEN: Azért nevezik magokat *Evangélicus*oknak; mert, meg-vetvén minden Hagyományokat, vagy *Traditió*kat, az egy Evangéliomal elégesznek-meg. Nékünk pedig azt a' szép nevet nem engedik: mert mi az Evangéliom-kívül a' *Traditió*knak-is helyt adunk. Ebben igen távúl esnek az igasságtól. Mert, ha az Evangéliomal meg-elégesznek: tahát meg-vetik a' több szent könyveket, az egész Ó Testamentomot, és az Uj Testamentomnak-is nagyobb részét; tudni illik, az Apostolok Chelekedetiről irt könyvet; a' Sz. Pál, és a' több Apostolok leveleit; és a' Sz. János Látását, vagy Jelenését. Ha pedig az Evangéliomon az egész Sz. Irást értik: nem illendő nevet választottak, hanem *Biblicus*oknak kellene magokat neveznick, mint-hogy az egész Szent Irást Bibliának nevezik ők-is. Ha igy veszik az *Evangelicus* nevet: miért akarnak minket attól meg-fosztani? holott mi-is, jó értelem-szerént, meg-elégszünk a' Sz. Irásal; melly, a' többi-között, a' *Traditiók*-felől-is igen szépen emlekezik, e' időn azt mondgya [e]: *Legyetek álhatatosok, és tartsátok-meg a' Hagyományokat, a' mellyeket tanultatok, vagy beszéd által, vagy a' mi Leveiünk-által.*

Ők pedig nē elégesznek-meg a' Sz. Irásal, hanē a' *Heidelbergai Catechismus*-is bé-vészik (noha attól a' Sz. Irásban semi emlekezet ninchē:) sőt annak olly nagyot tulajdonitnak mint a' Sz. Irásnak; a' mint *Vorstius Calvinista* Doktorból, nyilván meg-mutatta *Becanus* [e].

a Act. 20. 28

b Matth. 7. 15.

c 1 Cor. 12. 10

d 2. Thess. 2. 2.

e Orig. de Trin. Colon. Pr. quaest. 1

A

Mert, *Vorſtius*, keményen panaſzolkodik a' *Levardiai Miniſterek* utólsó inczékre-valo feleletében [f], hogy ſokan a' *Calviniſtá*-kőzzűl, ſemmi kétőmbséget nem téſznek a' *Catechiſmus*-, és az Iſtĕ Igéje-kőzőtt; sőt ezt chak nem el-hagyván, egy-általlyában amabban nyugoſznak-meg: és [g], hogy vannak a' *Calviniſtá*-kőzzűl, kik a' *Catechiſmus*ból Bálványt chinálnak, midőn tiſztán Iſteni Iráſnak vélik; vagy azt alittyák, hogy ſzintén úgy kell annak hinni, mint a' Szent Iráſnak. Némellyek pedig, a' *Belgica Confeſſió*-is ſzintén olly bőchűlletben tartyák: sőt *Adolphus Venator Alcmarienſis Miniſter*, azt merte irni [h], hogy az Iſtĕ Igéjéből, nem érthetni nyilván meg a' tiſzta tudományt, hanem chak a' *Confeſſió*ból, és *Catechiſmus*ból: és hogy a' Kereſztyéneknek nem olly szűkséges a' Sz. Irás, mint ezek: és hogy a'hol ezek vannak, a' Sz. Irás-nélkűl nĕ ſzűkölkődűnk: és végezetre, az iſtentelen ember azt írja; hogy a' kik ezeket ſzerzették, okosbak vóltak, és hívebbek az *Eccleſiá*hoz, hogy-ſem az Apoſtolok és Evangeliſták. Nézd hová jutnak az Új *Evangélicus*ok! nagyobra bőchűllik az emberek irását a' Szent Iráſnál, és az Evangéliomnál. Annak-főlőtte a' *Calviniſtá*k, a' minémű Rend-tartáſt parancholnak a' Kereſztségnek, úr vachorájának ſzolgáltatásában, és egyéb Iſteni ſzolgálatokban-is, hol olvaſták a' Sz. Irásban? Nem ők-is *Traditió*kat tartnak-e az Irás-kivűl? és nem méltatlanúl vádolnak-e minket? Holott azért az *Evangélicus* Uraim, az Evangéliomokról chak a' *Traditió*k-által lehetnek bizonyoſok; és a' *Traditió*k-nélkűl az Evangéliomoknak chak ſzámát ſem tudgyák, ſem az Evangeliſták nevét: hogy vethetik-meg azokat?

B

Mondaná valaki: Az Iſten Moyſes-által meg-parancholta az ő népének, hogy az Irás-kivűl ſemmit bé ne vegyenek. Eggyűtt imígyen ſzóllott [i]: *Ne adgyatok az igéhez mellyet nékŧek ſzóllok, ſe el ne vegyetek abból.* Máſutt pedig [k]: *A' mit parancholok néked, chak azt chelekedgyed az Úrnak: ſe ſemmit hozzá ne tégy, ſe el ne végy abból.* Feleletː Ezekből ſemmit a' *Traditió*k ellen ki nem ſatúlhatni, mert az elő-hozott mondáſokban ſemmi emlekezet ninchen az Iráſról: hanem, az Első mondás a' Tőrvény-tévő és Czeremoniákról-valo parancholatokról szóll, mellyek még akkor nem vóltak irásban foglalva, hanem chak ſzóval parancholta-vólt az Iſten Moyſes-által; a' Máſik mondás pedig, chak az áldozatról-valo parancholatról ſzóll; a' mint akár-ki-is eſzébe veheti az előtte-valo igékből. Midőn azért az Úr azt parancholta-vólna az Iſraĕl fiainak, hogy, midőn *Paláſtiná*ba mennek, és áldozatot téſznek az Úrnak, ne kőveſsék a' Pogányokat, kik az ő fiokat és leányokat a' hamis iſteneknek áldozták tűz-által, hanem chak oktalan állatokat, és főldi gyűmőlchőket áldozzanak; utánna vetette az elő-hozott igéket.

C

Az Első mondáſnak-is haſonló értelme vagyon: tudni illik, hogy ſe a' Czeremoniákban, ſe a' Tőrvény-tételben a' Pogányokat ne kőveſsék, hanem a' hoz tartſák magokat a' mit ő parancholt. Ez nyilván ki-tetſzik abból, hogy, a' mit az elő-hozott helyeken olvaſunk a' Parancholathoz-valo tételről, vagy atról-valo el-vételről, azt máſutt az Irás, Jobb vagy Bal-kéz-felé-valo hajláſnak nevezi [l]: és az Iſten azt parancholtya, hogy egy-felé ſe hajollyanak, hanem az előkbe-adott *regula*-ſzerént járjanak. melyből akár-ki-is eſzébe veheti, hogy ſemmi okon azokért a' mondáſokért, a' *Traditió*kat, vagy Hagyományokat meg nem vethetni; hanem az következik azokból, hogy az Iſten parancholattya-ellen ſemmit ne chelekedgyünk, a' mit mi-is őrőmeſt meg-engedűnk: de tagadgyuk, hogy a' Kereſztyén Anyaſzentegyház *Traditió*i, az Iſten parancholattyával, vagy a' Szent Iráſsal ellenkeznének: sőt azzal eggyeznek, a' mint mondám. Az pedig merő eſztelenség, hogy Sz. Pálból akarják a' *Traditió*kat rontani, midőn azt írja [m]; *Az Iſten ihléſéből adatott minden Irás, haſznos a' tanitáſra, a' meg-feddéſre, a' meg-dorgáláſra, az igaſságban-valo oktatáſra: hogy tökélletes légyen az Iſten embere, minden jo chelekedetre el-kéſzítetvén.* Mert *kétség*-nélkűl, mind ezekre haſznos ugyan az Irás: de a' *Traditió*k ſem haſzontalanok, vagy heában-valók. Mert, ha azt mondanók, hogy minden eleség haſznos a' táplálásra, azzal az iratt heában-valónak nem ítélnők. Vagy, ha azt mondanók, hogy minden Alamizna haſznos az üdvőſségre [n], azzal nem tagadnók az Imádságnak, a' Szentségeknek, és a' Hitnek-is haſznos-vóltát: mert nem minden haſznos elégséges-is; hanem, ha magán haſznos, más haſonlóval annál-is haſznosb.

D

Második szor: Az Újítók azért nevezik magokat *Evangelicus*oknak; mert, a' mint ők mondgyák, erőſsen ragaſzkodnak az Evangéliomi ígéretekhez: az-az, minden bizonnyal el-hitetik magokkal, hogy azokőket illetik: vagy, hogy nyilvábban megmondgyam; ki-ki bizonyos ő-kőzzűlők, hogy a' bűnnek meg-bochárásáról-, és az őrők életről-valo ígéret néki tulajdona-; és abból minden bizonnyal hiſzi, hogy ő

[f] Pag. 175.

[g] Pag. 20.

[h] Traĕt. De præcipuis Doctrinæ Chriſtianæ capitibus. pag. 175.

[i] Deut. 4. 2. & Deut. 12. 32.

[k] Deut. 17. 20. & 28. 14. cap. 31. 29. Joſ. 1. 7.

[m] 2. Tim. 3. 16.

[n] Luc. 11. 41. Dan. 4. 24.

Szent.

Szent, Igaz, az Istentől választatott, az Istennek fia és örökőse, és hogy semmi-képpen el nem veszhet. Azért irja *Calvinus* [o]: Illik hogy minnyájan a' Hívek, bizonyosok légyenek az ő Választások-felől. De más-felől, ez a' bizonyosság igen bizonytalan: Mert *Arminius*, egy fő *Calvinista*, a' *Rhenusi Palatinus* követének, egy-nehány kétséges *Propositiókat*, vagy Kérdéseket adott-bé; a' többi-közőtt, Egyik az: Ha valaki a' Hívek közzül, lehet-e abban bizonyos hogy ő a' Hittől el nem szakadhat? A' Másik az: Ha a' Hívek tartoznak-e azt el-hinni, hogy ők a' Hittől el nem szakadnak? Ha azért e' két dolog bizonytalan a' *Calvinistáknál*, bizonytalan az-is ha álhatatosok lésznek-e; és következendő képpen, ha üdvőzülnek-e: Tahát az-is bizonytalan, hogy ők az Evangéliomi igéretekhez, erősen, és bizonyosan ragaszkodnak az örök élet-felől; és így az önnön-vélekedések-szerént az-is bizonytalan ha *Evangélicusok* e, vagy nem. Továbbá: ha ki nem eshetnek az igaz Hitből, miért kérik az Istentől abban-való meg-maradásokat? bizony, a' mit ember bizonyosan túd hogy meg-lészen, sőt ugyan hittel hiszi, azért nem szokott könyörgeni. Így mi-velhogy hiszők minden bizonnyal, hogy az Élet napja meg-lészen: azt nem kérjük, hanem valljuk. Tahát nem bizonyosok az Ujitók az üdvősség-felől, és azért nem is *Evangélicusok*.

Mi pedig valóban, és igazán ragaszkodunk az Evangéliomi igéretekhez: a' minémőt Sz. Márknál olvasunk [p]: *A' ki hiszen, és meg-keresztelkedik, üdvözül.* és Sz. Jánosnál [q]: *Minden a' ki ő-benne hiszen* (az Isten Fiában,) *el ne vesszen, hanem örök élete légyen.* A' ki hiszen, úgy-mond, úgy a' mint illik: nem pulzta, vagy meg-hólt hittel, hanem a' *melly a' Szeretet-által munkálkodik* [r]. Melly mondás szintén annyit tészen, mint Urunknak ama' mondása [s]: *Ha az életre bé akarsz menni, tartsd-meg a' parancsolatokat.* És [t]: *Tanítván őket meg-tartani, minden a' miket parancsoltam nékiek.* És [u]: *Nem minden a' ki mondgya nékem, Uram, Uram, ménjen Mennyeknek országába: hanem, a' ki az Atyám akaratyát cselekszi a' ki Mennyekben vagyon, az ménjen Mennyeknek országába.* Ezeket minden bizonnyal hiszők: mert az Isten mondotta, és a' Sz. Irásban nyilván olvasuk. De azt, hogy te, vagy én, végig hiszünk, és a' jóban meg-maradunk, nem tartozunk hinni: sőt vakmerőség azt hinni; mert az Isten azt meg nem jelentette, sem az Irás nem mondgya. Az Istennek végheteten irgalmasságához képest pedig, reménlyők: de a' félelmet azzal ki nem rekesztyük, meg-gondolván a' Sz. Pál mondását [x]: *Te hit-által állasz; ne érts fenn, hanem félly: mert ha az Isten a' természet-szerént-való ágaknak nem kedvezett: talám neked sem kedvez. Látsad azért az Istennek jó-voltát és keménységét: azok-ellen ugyan a' kik el-estek, keménységét; te-hozzád pedig, az Istennek jó-voltát, ha meg-maradsz a' jóságban: mert különben te-is ki-vágattatol.* Mint-ha azt mondaná: Az egybe-foglaló enyv, mellyel te az Olaj-fába oltatván, azzal egybe-foglaltartál, tudni illik, a' Hit, nem olly erős hogy abból ki ne eshetnél; és következendő képpen, a' gyökértől el nem válhatnál, a' mint sokakon történt: hazert, ne kevélykedgyél abban hogy bé-oltattál; hanem félly, hogy valami-képpen te-rajtad-is meg ne történnyék, a' mi sokakon meg-esett.

Holott azt vedd eszedbe, hogy azt Sz. Pál a' Híveknek írta: de még-is azzal fenyegette őket, hogy a' Hitből, és Anyaszentegyházból ki-eshetnek: mint a' Zsidók, kikneк az el-jövendő Krisztusban igaz hitők vólt, de abból ki-estek; mert midőn el-jött, nem hittek ő-benne. Inti azért Sz. Pál a' Híveket a' félelemre, és a' Keresztyén élet-ben-való szorgalmatosságra, hogy a' tunyaság-miatt abból ki ne essenek. Mert, a' mint Sz. *Anselmus* mondgya, a' Jószágos cselekedeteknek, és az Isten ajándékinak, jó őrizője a' félelem. Sz. Agoston pedig azt irja [y]; hogy, az Istennek kiváltképpen-való gond-viselésében, eggyütt-vannak az álhatatosan meg-maradandók az álhatatlanokkal, hogy az újonnan-születtek, és a' kik Isten-szerént kezdettek élni, fel ne fuvalkodgyanak. Az-okáért, a' ki bizonnyal tudgya-is, hogy az Istenek kegyelme-által igaz Hitben vagyon, meg-látsa, hogy a' hoz-képest viselye magát; az Istennek hálát adván, és az ő szent akarattya-szerént járván, az ő parancsolatit meg-tartván; hogy azon kegyelmes séggel légyen hozzája, és a' hálátlanságért azt meg ne vonnya tőle; abból ki ne essék, és a' Hitből-is.

Ugyan ezeket tanítya Sz. Pál másutt-is, mondván [z]: *Félelemmel és rettegéssel munkálkodgyatok a' ti üdvősségtekért*: Sz. Dávidnak ama' mondásához képest [a]; *Szolgállyatok az Urnak félelemmel, és örvendezzetek néki rettegéssel.* Melly félelem heábavaló volna, ha üdvősségünk-felől bizonyosok vólnánk: a' mint hogy nem félünk attól, hogy a' Messias el nem jött-vólna, vagy hogy a' Krisztus mi-értünk meg nem hólt-vólna; mert azokról a' Hit-által bizonyosok vagyunk. Ezt a' nyilván-való mondást, némellyek másúvá akarják chigázni: mint-ha azt mondotta-vólna Sz. Pál: Szorgalmatosok lé-

A
o *In Amadat. Syn. Trid. Sess. 6. can. 15.*

B
p *Mar. 16. 16*
q *Joan. 3. 16.*
r *Gal. 5. 6.*
s *Mat. 19. 17*
t *Mat. 28. 20*
u *Mat. 7. 21*

C
x *Rom. 11. 20*

D
y *Epist. 107*
z *Phil. 2. 12.*
a *Zsol. 2. 11.*

A

gyetek; mivelhogy a' kik félnek, szorgalmatosok. De ennek ninch helye: mert, bár úgy volna-is, mi szükség embernek abban szorgalmatoskodni, a' miben bizonyos hogy kűlömbeń nem lészen? sőt nem-is lehet abban szorgalmatos. A' Purgatóriombéliekneк nevetség volna azt mondani; Legyetek szorgalmatosok, hogy a' Jó cselekedetek-által az ődvősséget meg-nyerjétek: mert bizonyosok, hogy azt el nem veszthetik.

Ennek a' Félelemnek, és rettegésnek, egy-nehány Okai vannak: I. Az; hogy nem tudgyuk bizonnyal, ha az Istennek kegyelmében és kedvében vagyunk-e; ha a' bűneink meg-bocháttattanak-e; ha azokból igaz penitentzia- és tőredelmesség-által ki-tiszttúltúnk-e. Azért mondgya a' Bölch Salomon [b]: *A meg-bocháttatott bűnről ne légy félelem-nélkűl.* II. Az: mert nem láttyuk a' magunk szivének fenekét, és mélységét; és nem tudgyuk, ha ninch-e abban valami titkon-valo vétek, mellyért az Isten haragjában legyűnk; és ha a' mi Jó cselekedetink, valami illetlen igyekezet-által meg nem veszteneк. Azért mondotta Dávid [c]: *A' vétkeket ki érti? az én titkon-valóimtól tiszits-meg engem.* III. Az; hogy igen kűlömbéz az Isten itélete a' mi itéletűnktől; és a' mit mi ingyen elszűnkbe sem vészénk hogy bűn, a' vagy talám jónak-is ittyuk, azt az Isten merő gonoszságnak iteli. Azért mondotta Sz. Agoston [d]: Jaj még a' dicheretes-életű embernek-is, ha azt Isten irgalmasság-nélkűl roszállya-meg. Innét mondotta az Úrnak Sz. Dávid [e]: *Ne menny itéletbe a' te szolgáddal.* Es Sz Jób [f]: *Ha szivém valami igasságom lészen-is, meg nem felelek, hanem a' Bírámnak könyörgök.* Sz. Jerónymus-is azt irja [g]; hogy az egész világ szűkölködik az Isten irgalmassága-nélkűl: senki bátorságosan az Itélő-bíro-eleibe ne mennyen. Másutt pedig Sz. *Hilárion*ról azt irja [h]; hogy halálához közelgetvén, imigyen szóllott: Menj-ki én lelkem, mit félsz? eredgy-ki, mit kételkedel? közel hetven esztendeig szolgáltál a' Krisztusnak, és még-is félsz-e a' haláltól? IV. Oka az: mert az ember igen gyarló, és álhatatlan; gyakorta chak kichiny kisértetnek szelétől-is ide's tova ragadtatik; és gyakorta egy nap, minden jó szándékát el-változtattya: a' mi jót tegnap kivánt és szeretett, ma meg-útállya, és meg-veti; a' mi gonosztól tegnap irtózott, ma kedvelli, és két kézzel kapja. V. Oka az: mert fölötte sok, erős, és álnok ellenségink vannak, kik szűntelen körűlünk forgolódnak, és azon mesterkednek hogy a' jótól el-szakaszszanak: kiknek annál nagyobb bátorságok és kivánságok vagyon, hogy sok fő és Szent embereket meg-ejtettek; ugy-mint Adámot, Sáult, Dávidot, Salomont, Pétert, Judást, *Origenest, Tertulliánust.* ki leket tahát bátorságos maga-felől? Az okáért, a' melly Hitet az Ujitók bizonyosnak vélnek, nem Evangéliom-szerént valo Hit; hanem merő vakmerőség, és magok veszedelmére-valo bizakodás.

B

C

D

II. RESZE.

HARMADSZOR: Az Ujitók azért nevezik magokat *Evangelicus*oknak; hogy, a' mint ők beszélnek, nálok vagyon az igaz és egész Evangéliom. Ugy-e? Vallyon hol vötték? vagy ki adta nékik az Evangéliomot, és a' Sz. Irást? Ha azt mondgyák; hogy a' Profétáktól és Apostoloktól: én azt kérdé: Hogy vehették azoktól, kik ő-előttők egy-nehány száz esztendővel voltak? Ha tétovázni nē akarnak, meg kell vallaniok hogy a' Romai Anyaszentegyháztól vötték. Mert bizonyos, hogy, a' melly Bibliát forgatott az Ujitók Patriarkája *Luther* Márton, azt Pápista városban, és Pápista ember nyomtatta: a' Pápisták pedig, az ő attyoktól vötték kézről kézre, mind az Apostolok idejéig. Mert az Apostolok, az ő tanitványok kezébe bizták: tudni illik Sz. *Ignatius*, és Sz. *Polycarpus* kezébe, kik Sz. János tanitványi voltak; Sz. Kelemen, és Sz. *Dionysius* kezébe, kik Sz. Péterés Sz. Pál tanitványi voltak. Ezek, Sz. *Justinus*, Sz. *Irenaeus*, Sz. *Cyprianus* kezébe: ezek viszont ag Sz. *Athanasius*, Sz. *Hilarius*, Sz. *Basilius*, Sz. Ambrus, Sz. Jerónymus, Arany-száju Sz. János kezébe: ezek ismég Sz. Agoston, Sz. *Paulinus*, Sz. *Prosper* kezébe; és igy kézről kézre jutott mi-hozzánk-is, mellyről dolgot chak *Traditio* által tudunk.

Azt kérdem én az Ujító atyafiaktól: Ha hisznek-e e' *Traditio*nak, vagy nem? Ha hisznek, és annak helyt adnak, jól járnak; mert az *Evangelicus* nevét el-veszitik, mivelhogy az Evangeliom-kivűl *Traditiói*-is vésznek-bé: ha pedig meg-vetik ezt a' *Traditió*t, szükség hogy az Evangéliomot-is meg-vessék; mert azt chak a' *Traditió*kból tudgyák hogy Isteni Irás, és azt a' Sz. Irásból meg nem mutathatnyák. Továbbá, azt kérdem tőlök: Ha a' mi Eleink, kik *Luther*-előtt éltek, igaz Evangéliomot adtak-e ki, vagy-meg hamisitottat? Ha igaz Evangéliomot adtak: tahát a' *Traditio* jó és dicheretes, mert azáltal jutottunk az igaz Evangéliomhoz: dicheretre méltók a' Pápisták, kik azt a'

[b] Sirac. 5. 5.
[c] Ps. 18. 13.
[d] Lib. 9. Conf. cap. 3 1.
[e] Ps. 142. 2. Eccl. 9. 15.
[f] In cap. 30. Jerem.
[g] In cap. 1. Ecclesiast.
[h] In vita Hilar.

drága

drága kinchet éppen meg-tartották. Ha pedig meg-hamisíttatott Evangéliomot adtak-elő; kichoda hozta azt helyére? vagy, ki jobbította-meg? Az *Evangelicus*ok-e? De michoda könyvekből? mert akkor, valamennyi könyvek vóltak, a' Papisták kezében forgottak. Az-okáért az következik; hogy, vagy az *Evangelicus*oknak nincs igaz Evangeliomok; és úgy nem érdemlik a'szép nevet; vagy, ha vagyon, azt a'Papistáknak köszönnyék. mert *Evangelicus*oknak sem nevezhetnék magokat, ha a'Papisták *Traditió*ja-által az igaz Evangéliom kezökhöz nem jutott-vólna.

Némellyek azzal dicsekednek, hogy *Luther* Márton a'pad-alól vonta ki az Evangéliomot, és úgy közlötte a' Keresztyénekkel. Kiknek chúfos és balgatag mondásokra, igaz es valóságos feleletet adok: Ha az ő Evangéliomokról szólnak, mellyet *Luther* sok-képpen meg-veszteget ett, hol el-lopván belőle, hol hozzá adván, 's hol el-változtatván: meg-engedhettyük hogy pad-alól vonta-ki, mert jobb helyen nem lehetett, sem más helyt nem érdemlett. És sokkal jobb lett-vólna, ha a' pad-alól soha ki nem vonták-vólna, vagy mingyárt a' tűzbe vetették-vólna: mert *Luther* Márton, sok helyeken úgy meg-rútította és marczongotta a'Bibliát, és a'több Ujitók-is, hogy, ha a' Sz. Atyák és Doktorok a' más világról elő-jönének, chodálkoznának rajta minémű változás történt azt Istennek drága kinchén; és meg sem ismérnék az Ujitók Bibliáját, hanem, mint fattyú gyümölchöt, meg-vetnék. Nem szóllok most arról, mi módon hadta *Luther* Márton kéze-szennyét a' Szent Biblián; mert azt sokan világosan meg-mutatták, és százan-ként számlálták-elő meg-veszteget ését: chak azt mondom közönséges-képpen az Ujitók felől, Sz. Agostonnal [i]: Az Irásokat úgy veszik, hogy az ő szabadságok-, vagy inkább istentelenségök-szerént, a' mit akarnak, javallanak; a' mit nem akarnak, meg-vetnek.] Bizonnyal mondom, hogy a' *Calvinisták* Magyar Bibliája, merődön merő új Biblia, minémű soha e' világon nem vólt: a' *Calvinisták* Deák Bibliájától, mellyet *Tigurum*ban nyomtattak, számlálhatatlan helyen különböz; sőt úgy ellenkezik, mint-ha a' feirt feketének, a' világost setétnek, az eget földnek mondaná. Ha pedig az igaz Evangeliomról szólnak, hogy azt *Luther* pad-alól vonta-ki; hogy Magyarúl meg-mondgyam, hazudnak: mert a' Keresztyén-Romai Anyaszentegyházban, a' Szent Evangéliom nagy böchülletben vólt; nagy buzgósággal és haszonnal predikáltatott; a' Sz. Misének áldozattya-kor nagy tisztelettel olvastatott, és énekeltetett; a' mint nyilván ki-tetszik, a' régi Misés és Predikátziós könyvekből: és a' többi-között, Hazánk gyümölchéből, a' Temesvári *Pelbartus* könyvéből: ki Sz. Ferencz Szerzetéből-valo, tudós, és Isten-félő Barát vólt, kinek Predikátziós könyvét Német-országban nyomtatták-ki, 1509 esztendőben; chak nyólcz esztendővel az-előtt, hogy *Luther* Márton a' kápából, örök gyalázattyára és karhozattyára ki-ugrott.

Mondám, hogy az Ujitók, nem chak az igaz, hanem az egész Evangéliommal-is kérkednek: de olly igazán, mint egyéb dolgokban. Mert úgy vagyon, hogy mi-tőlünk egészlen vették a' Szent Irást: de jó részét el-tékozlották, és minden ok-nélkül egy-nehány egész könyveit meg-vetették: tudni illik, az Ó Testamentomból, az Eszter, Júdit, Tobias, Jésus Sirak, és a' Makabæusok két első könyvét, és a' Bölcsességről irt könyvet: az Uj Testamentomból pedig, a' *Lutheristák*, Sz. Pálnak a' Zsidókhoz irt Levelét-is, Sz. Jakab és Sz. Júdás Levelét, és a' Sz. János Látását. mellyeket mi, a' többivel-eggyütt, örömest, mint Isten könyveit, bé-veszünk, az igaz *Traditió*k-szerént. Mert a' *Tridentomi Concilium*-előtt, a' *Florentziai Concilium*; az-előtt, *Geláſius* Pápa a' *Romai Concilium*ban [k]; az-előtt, Szent Agoston [l]; az-előtt, a' Karthágói Harmadik *Concilium*; az-előtt, *Innocentius* Pápa [m], ki Urunk-után 402. esztendőbé élt, azon Könyveket tartották igaz Szent Könyveknek, a' mellyeket mi most tartunk. Ha az-előtt találtattak némelly Doktorok, vagy Sz. Atyák-is, kik némelly Könyvek-felől kételkedtek, nem choda: mert valamig az Anyaszentegyház bizonyos végezést nem szerez valami dolog-felől, szabad addig mind a' két részre szóllani, a' kinek mint jó ítélete tartya, és akár-mellyiket követheti. De minek-utánna *Innocentius* Pápa, ugy mint Urunk-után a' Keresztyén Anyaszentegyháznak Fő Pásztora, azt bizonyosan el-végezte: az utánna-valók-is mindenkor, azon nyomot követtek.

De azoknak a' Doktoroknak, tőlünk-valo külömbözése sem segéthet az Ujitókat: mert senki közzülök az Ujitókkal mindenben nem eggyezett; hanem, ki chak eggyik, 's ki másik könyvéről kételkedett: mellyeket az Ujitók egy-általlyában meg-vetnek. Sőt magok-között sem eggyeznek az Ujitók: mert a' *Calvinisták*, bé-vészik az Uj Testamentom-béli Leveleket, és a' Sz. János Látását; de meg-vetik a' *Lutheristák*, kiknek a' *Calvinisták* ellenök-mondanak. Annak-előtte *Origenes*, *Hilarius*, *Epi-*

A

B

[i] Lib. 1. de Doctrina Peregrinationis. cap. 12.

C

D

[k] Cap. Sancta Romana. Dist. 18.
[l] Lib. 2. de Doctrina Christiana. c. 8.
[m] Epist. 3. ad Exuperium. c. 7.

A

phanius, *Cyrillus*, *Jerónymus*, *Ruffinus*, bé-vészik az Esther könyvét; mellyet mind a' *Calviniſták* 's mind a' *Lutheriſtak* meg-vetettek. Viszontag *Origenes*, *Athanaſius*, *Jerónymus*, *Ruffinus*, bé-vészik a' Sz. János Látását, mellyet meg-vetnek a' *Lutheriſtak*: *Cyrillus* pedig és *Nazianzénus*, meg-vetik ugyan azont, a' *Calviniſtak* pedig bé-vészik; és igy az elsők a' *Lutheriſtákkal* ellenkeznek, az utólsók pedig a' *Calviniſtákkal*. Végezetre némelly régi Doktorok, chak kétséggel szóllottak némelly Könyvekről; mellyeket az Ujitók egy-általlyában meg-vetettek: az okáért, ninch valoságos kalaúzok a' kit követsenek. Az Ó Testamentom-béli könyvek-felől, a' Zidókkal-is akarják magokat óltalmazni: de méltatlanúl. Mert, ha azt alittyák, hogy a' Zidóknak többet kell hinni hogy-sem a' Keresztyén Anyaszentegházának: azon erővel meg-vethetik az egész Uj Testamentomot-is, mert annak semmi helye ninch a' Zidóknál. Az-okáért mi, a' Sz. Agoston mondását követtyük: ki azt irja [n]; hogy a' Machabæusok könyvét nem a' Zidók vészik-bé, hanem az Anyaszentegyház.

n Lib. 18. C. 29. c. 36.

B

NEGYEDSZER: Az Ujitók azért nevezik magokat *Evangélicus*oknak, hogy ő-nálok vagyon az Irásnak igaz értelme és magyarázattya. Ugy-e? Hogy lehet az, holott ő-magok-közőtt nem eggyeznek az Irás értelmében? Élő Isten! ama' négy igét; *Ez az én testem*, hány módon magyarázzák? Az-okáért nem chak külömben magyarázzák, hanem eggyik a' másik magyarázattyát kárhoztattya-is, és hamisnak mondgya; chak a' mágáét javallya. Továbbá, hogy lehet azoknál az Irásnak igaz értelme, kik a' hoz hozzá tésznek, attól el-vésznek; és azt el-változtattyák, idegen 's ellenkező értelemre chigázván, és űstökön-fogva hurczolván? Hozzá tőttek: mert a' hol Sz. Pál azt mondgya [o]; *Ninchen-e hatalmunk, hogy aszszony atyánkfiát széllyel bordozzunk?* Luther azt tóldozta hozzája; *Felességül.* Miert? hogy Sárinájáát feleséggé változtatná. A' hol Sz. Pál azt irta [p]: *Az embert Hit-által álittyuk meg-igazúlni*: Luther egy *Chak*-ot adott hozzá: és midőn egy barátttya, okát kérdette-volna, szépen-felelt néki: Ha, úgy-mond, valamelly Pápista, azért az igéért (*Chak*,) nyughatatlankodik; miugyárt azt mondgyad: A' Pápista 's a' szamár, mind egy: Igy akarom, 's igy parancholom: az okos okért légyen az akarat. mert nem akarunk a' Pápisták tanitványi lenni, hanem tanitói [q]. Szép kis felelet: Mellyért igazábban mondhatnók, hogy a' *Luther* 's a' szamár mind egy: mivel a' szamár-is nem az okosságot követi, hanem a' baromi indúlatot, melly ő-benne akarat-helyett vagyon. El-vonyták belőle: mert az Apostoli Chelekedetekről irt könyvből, *Beza*, és az ő *Evangélicusi*, mind ki hadták emez igéket [r]: *Meg-parancholván, hogy meg-brizzenek az Apostolok, és a' vének parancholattit.* Azt hiszem, Nehéz a' békának a' dér: de ezeknek nehezebb a' vének parancholattya, mert a testi szabadságot követik: és ha a' vének után jártak-vólna, Eretnekekké nem lőttek-vólna. Sz. Péternek-is ama' mondásából [s]; *Igyekezzetek hogy jó chelekedetek-által bizonyossá tegyétek a' ti hivatalotokat, és választásotokat*: ama' három igét (*A' jó chelekedetek-által,*) ki-hadták, és egyéb-képpen-is, meg-hamisitották azon szép mondást. El-is változtatták, és számtalan helyeken rajta hadták kezők szennyét: és abban nyilván-való változtatást mutattak, hogy sok-képpen fordították ugyan a' Bibliát, de soha azon úton nem maradtak.

o 1. Cor. 9. 5.

p Rom 3. 28.

q Epist. ad Antonin. de rebus Gallicis.

C

r Act. 15. 41.

s 2. Pet. 1. 10.

A' mi az idegen értelemre-valo chigázást illeti, sok vólna arról a' szó: én chak egy-néhányat a' chúfosiban hozok-elő. *Calvinus* azt irja, hogy, midőn Urunk az ifiúnak azt mondotta [t]; *Ha az életre bé akarsz menni, tartsd-meg a' parancholatokat*; nem valóban mondotta, hanem tréfában. és annyit tészen: A' parancholatokat meg ne tartsad, mert az, sem hasznos, sem lehetséges. Hová lehet ennél nagyobb istenteleneség? De *Calvinus*nál az nem új dolog: ki azt-is irja [u]; hogy midőn Urunk az üdvősségről beszéllett, mást mondott, és mást értet: Imé, úgy-mond, nékik szóll, de hogy inkább meg-siketűllyenek: gyertyát gyújt, de hogy inkább meg-vakúllyanak: tanittya őket, de hogy tudatlanabbak légyenek: orvosollya őket, de hogy meg ne gyógyúllyanak. Ha ez igy vagyon, ki hihet a' Krisztus intésinek? Midőn azt mondgya [x], *Jőjetek én-hozzám minnyájan, kik munkálkodtok és terhelve vattok, és én meg-nyugotlak titeket*; igen könnyen azt mondhatnók: Nem megyünk, mert annál-is inkább meg-terhelnél, és meg-fáraszt ranál. Keresztelő Sz. Jánosról azt irja Sz. Máté [y]; hogy *Az élelete teve-szőrből vólt, és bőr övet az ágyéki-körül: eledele pedig sáska és érdei méz vala*: de az *Evangélicus*ok, a' pusztában-lakó Remetét, Udvari czifra legénnyé változtattyák; a' teve-szőr köntöst, chőmőlletnek magyarázzák; a' sáskát, tengeri ráknak: choda hogy nem kappannak, vagy fáczánnak. Ki hallott chúfosb dolgot? Sz. János azt irja [z]; hogy *Urunk ajtók bé-téve mene az Apostolokhoz, és meg-állott középben*: az-az, a' mint *Oecolampadius* magyarázza, az ablakon ment-bé: vagy, a' mint *Calvinus* akarja, Nem-

t Matth. 3. Institut. l. 2. c. 24. parag. 13.

u Mat. 13. 28.

x Mat. 11. 28.

y Mat. 3. 4.

z Joan. 20. 26.

várta hogy az Apoſtolok meg-nyitnák az ajtót, hanem ő-maga nyitotta-meg, és úgy ment-bé [a].

A' hol mi azt olvaſsuk [b]; *A' lelkemet pokolban nem hagyod*: Beza úgy magyarázza: A' hók teſtemet nem hagyod a' koporsóban. Alig találnál illyen változáſt *Ovidius*-ban, hogy a' lélek hólt teſtté, a' pokol korporsóvá változott-vólna, noha elég chúſos változáſokról emlekezik. Szent János azt írja az ő Látásában [c]; *Adom az én két Tanúimnak, és ezer két-száz hatvan napig profetálnak Zákóba öltözvén*: Hallyad *Bibliander* magyarázását; A' két tanú, *Luther* és *Calvinus*: az Angliai Jakab Király pedig [d]; Az Ó és Új Teſtamentom. Igen találta mind a' kettő. Vallyon mint illik ezekhez, a' mit azokról a' Tanúkról olvaſunk; hogy *Zákókba öltöznek*; hogy *hatalmok léſzen az égnek bé-zárlására*; hogy *eſső ne légyen*; hogy *a' vizet vérré változtaſsák*; hogy *meg-verbeſsék a' földet minden chapáſsal valamennyiſzer akarják*; hogy *a' teſtök Jeruſalemben fu-keverni negyed-fél nap el-temettetlen*; hogy *az-után fel-támadnak*; és hogy *akkor az égből nagy ſzózat léſzen, mondván: Jőjetek-fel ide*; hogy akkor *nagy föld-indúlás léſzen*; hogy *a' Városnak tized része le-omol*; hogy *hét ezer embert meg-ölnek*? Azon Szent János azt-írja az Antikriſtuſról [e]; hogy *Nagy jeleket chelekedett, úgy hogy tűzet-is ſzálltzana az égből a' földre*. Ezen a' Tűzön, *Povellus Calviniſta* [f], és *Balduinus Lutheriſta* [g], a' Pápa *Excommunicatió*ját értik; hogy azzal bizonyíttsák, a' Pápát Antikriſtuſnak lenni. De ki nem láttya, hogy merő bolond magyarázat? Mert úgy magyarázhatnók a' mit Illyés Proféta mondott-is [h]; *Ha Iſten embere vagyok, ſzálljon tűz alá az égből, és emeſſze-meg*: vagy, a' mit a' Zebedæus fiai mondottak [i]; *Uram, akarod-e hogy mondgyuk, hogy tűz ſzálljon alá az égből, és meg-emeſſze őket*? az-az, a' Pápa *Excommunicatió*ja. Kerſég-nélkül azt akarta jelenti Sz. János, hogy az Antikriſtus olly dolgot chelekeſzik, mellyet az emberek chodának tartván, el-hiſzik hogy ő valami nagy Iſten: de a' Pápa *Excommunicatió*ját kichoda tartotta olly chodának? Senki.

III. RÉSZE.

ÖTÖDSZÖR: Az Újítók *Evangelicus*oknak nevezik magokat; mert azt mondgyák, hogy ők hiſznek az Evangéliomnak, és azzal bizonyíttnak ellénünk. Ez is merő nevetség: a' mint világoſsan ſok példákkal meg-mutathatnám; de moſt eggyel, vagy kettővel meg-elégſzem. Ők azt tanítttyák; hogy az Anyaſzentegyház el-tévelyedhetik, és el-fogyhat: sőt, hogy régen el-tévelyedett, és el-fogyott. Vallyon mellyik Evangéliomban találták azt fel? A' mi Evangéliomunk, kűlömbet tanít az Urunk mondásából [l]; hogy, *Kő-ſziklán építi az ő Anyaſzentegyházát, és a' pokol kapui erőt nem vehetnek rajta*. ki azt-is ígérte [m]; hogy *Véle léſzen minden-nap, világ végezetig*: és [n]; hogy *Az Igaſságnak lelkét hozzája küldi, ki minden Igaſságra meg-taníttya, és örökké vele maradgyon*. Mellyet kétség-nélkül meg-chelekedett a' Sz. Lélek, és nem engedte hogy az Anyaſzentegyház el-tévelyednék. Azért nevezte Sz. Pál az Anyaſzentegyházat, *Az Igaſság oſzlopának, és erős támaſzának* [o]. Dávid pedig azt jövendőlte felőle [p]; hogy *Az Iſten örökké fundálta azt*: és, Dániel [q]; hogy *Örökké el nem bomol*. Ennyi nyilván-valo mondáſoknak helyt nem adván az Újítók, hogy kérkedhetnek azzal hogy hiſznek az Evangéliomnak?

Dánielből azt hozzák elő [r]: *El-fogy az eledeli és egyéb-féle áldozat*. De annak, ſem ereje ſem láttattya: mert kőzönségeſsen a' Doktorok, azt a' Synagógáról értik; melyben, noha ſok-féle áldozatok vóltak, mindazáltal nem vólt olly ígérete, mint az Anyaſzentegyháznak, a' meg-maradáſról és álhatatoſságról. Az Anyaſzentegyházat példázta Sára, ki mindenkor Abrahámmal maradott; Agar pedig a' Synagógát, kit meg-vetett Abrahám, és ki-űzött házából [s]. De ha meg-engednők-is, hogy Dániel az Anyaſzentegyháznak el-fogyásáról jövendőlt: mint próbálnák-meg az Újítók, hogy az már bé-tellyeſedett? holott láttyuk, hogy az Anyaſzentegyházban el nem fogyott az Áldozat. Sőt, ha meg-engednők-is hogy el-fogyott az Anyaſzentegyház: mi kővetkőznék egyéb belőle, hanem hogy ők ninchenek az Anyaſzentegyházban? Mert a' mi ninch, abban ſenki nem lehet: a' ki pedig az Anyaſzentegyház-kivűl vagyon, nem-üdvőzül; a' mint nyilván vallya *Calvinus* János-is [t]. Végezetre, ha az Anyaſzentegyház el-tévelyedhetik, mint hihetnek az *Evangelicus*ok az ő *Eccleſia*joknak? Semmiben bizonyoſok nem lehetnek, hanem chak tétováznak. Az Újítók azt-is tanítttyák, hogy lehetetlen az Iſten parancholatit bé-tellyeſíteni. Vallyon mellyik Evangéliomból tanúlták azt? A' mi Evangéliomunkban azt találom [u]; hogy, A' Kriſtus *igája gyönyörűſséges, az ő terhe könnyű*: és hogy *az ő parancholati nem nehezek* [x]; és [y]; *Ha az életre bé akarſz menni, tartſd-meg a' parancholatokat*. Kinek kell inkább hinnünk? az Evangeliomnak-e, vagy az Újítóknak? akárki-is meg-ítélheti.

A
a Lib. 4. Inſtit. c. 1. §. 10. nagy. 29.
b Pſal. 2. 27.
c Apoc. 11. 3.
d In ſua Chronico.
e In Miniſterio Prefationis.
B
f Apoc. 13. 13.
g Lib. 1. de Antichriſto c. 26.
h Chryſoſt. de Antichriſto, cap. 6.
i 4. Reg. 1. 10.
k Luc. 9. 54.
C
l Mat. 16. 18.
m Mat. 28. 20.
n Joan 14. 16. & Joan 6. 3.
o 1. Tim 3. 15.
p Pſal. 47. 9.
q Dan 2. 44.
r Dan. 9. 27.
D
s Gal. 4. 30.
t Lib. 4. Inſtit. c. 1. §. 10. & 11.
u Mat. 11. 30.
x 1. Joan 5. 3.
y Mat. 19. 17.

A

HATODSZOR: Az Ujítók *Evangelicus*oknak nevezik magokat; mert azt vélik, hogy ők az Evangéliom-szerént élnek. Ugy-e? Vallyon miben? Nem *Luther* Márton írta e [a], hogy az ő tudományából a' Világ naponként gonoszbá lészen [f] Immár, úgymond, minden emberben hét-hét Ördög vagyon, holott az-előtt a' Pápistaságban chak egy-egy lakott. Immár az Ördögök ugyan sereggel mennek az emberekbe, úgy hogy ebben, az Evangéliomnak tündöklő világosságában, fösvénybek, álnokbak, hamisbak, kegyetlenbek, engedetlenbek, és végezetre, sokkal gonoszbak, hogy-sem az-előtt a' Pápistaságban voltak. *Calvinus* János-is nem külömben ír [g]: Azoknak keves számok kőzzül, kik magokat a' Pápistaságnak bálványozásától meg-vonták, nagyobb részt, rakva hitetlenséggel, és álnoksággal. Ugy vagyon, hogy jeles buzgóságot tettetnek: de ha jól meg-rázod őket, belől rakváknak találod chalárdsággal. És másutt [b]: Alig vagyon tiz-kőzzül egy, a' ki egyéb végre adta-vólna nevét az Evangéliomnak, hanem hogy nagyobb szabadsága lenne minden fajtalanságra.

Andreas Musculus-is imigyen ír [c]: Ha az igazat meg akarjuk vallani, kételenül azt kell mi-magunkról az *Evangelicus*okról vallanunk; hogy az egész világon nem találtatnak, a' kik nálunknál inkább adnák magokat a' patáznaságnak, uzóráknak, chalárdságnak, és álnokságnak. Es ismeg [d]: A' dolog ő-maga szól, és az igasság kételenül-is meg-vallattya velünk, hogy most gonoszbak, istentelenbek, háládatlanbak, hitetlenbek, vásottabbak az emberek; és hogy az egész világon, még a' Törökök-, Zidók-, és Pogányok-kőzőtt-is, nem találtatnak nagyobb bűnök, mint a' melly helyeken az Isten igéje leg-szorgalmatosban predikáltatik. Es másutt [e]: Ismég kételenittetem meg-mondani: mert igaz, hogy engedetlenb embereket, a' kiknek lelkekben, a' jóságnak és tiszteségnek minden szikrája meg-aluttvólna, és a kiknél semmi nem tartatik bűnnek, sohúlt a' Pogányok-, Zidok-, és Törökök kőzőtt nem találni, mint az *Evangelicus*ok-kőzőtt: kik-kőzőtt tellyeségg l meg-óldoztatott az Ördög, és szabadon jargal. Es, hogy rövid szóval meg-mondgyam a' dolgot, arra jutott ügyünk, kik *Lutheranus*ok vagyunk; hogy, ha valaki nagy sereggel akar látni lator, istentelen, uzórás, és chalárd embereket, mennyen valamelly Városba, a' hol az Evangéliomot predikállyák, és ott afféléket sereggel talál.

B

C

Továbbá, hogy elnek azok az Evangéliom-szerént, a' kik a' szoros kaput, és keskeny útat, az erőszakkal-való bé-menetelt Meny-országba, a' Keresztnek viselését, maga meg-tagadását, egy szóval, minden testi sanyarúságot, mellyet az Evangéliom mindenűtt ajánl és tanátsol, nem-is halhattyák, hanem chak az egy testi szabadságot kővetik? melyről másutt, bővebben szóllok. Végezetre, michoda *Evangélicus*ok azok, kik Tudományokat istenyú hazugságokkal trágyázzák? *Calvinus* azt írja [f]; hogy a' Pápák a' Kárdinálokkal azt hiszik, hogy ninchen Isten, sem Krisztus, sem fel-támadás. *Gabriel Powellus Calvinista*, azt írja [g]; hogy a' Papisták azt tanitcyák, hogy szabad a' Pápának, mind az Ó's mind az Uj Testamentom-ellen chelekedni: hogy semmiből-is teremthet: hogy a' Krisztustól rendelt *Sacramentum*okat, el-változtathattya állatyok-szerént: hogy nagyobb bűn tilalmas napon húst enni, hogy-sem házasságot rontani.

Annak-fölőtte, mindenűtt azt kiáltyák, és írják; hogy mi a' Szenteket Isten-gyanánt hijuk segétségűl; és hogy a Krisztust el-hagyván, a' Szenteknek esedezünk: hogy a' Képeket Isten-gyanánt imádgyuk: hogy a' Krisztus érdeme nélkől, a' mi chelekedetinkről várjuk üdvősségünket; és számtalan effele kezes lábas hazugságokat hirdetnek, mellyekben sem hirünk, sem tanátsunk. Mellyel nyilván meg-mutattyák, minémű *Evangelicus*ok légyenek: tudni illik annak tanítványi, kiről az Evangéliomban emlekezet vagyon, mint Pilátusról a' *Credo*ban: kiről azt olvasuk [h], hogy *Az Igasságban meg-nem állott, mert nincs igasság benne: mikor hazugságot szól, tulajdonából szól, mert hazug, és annak atyja.* Az-okáért, azt érdemlik az *Evangelicus*ok, hogy igaz szavokat se hidgyük: Hanem, azon kérjük az Igasságnak Szent Lelkét, hogy tanittsa-meg őket minden igasságra, és az Evangéliomnak igaz értelmére: hogy az-szerént élvén, a' Krisztus Aklában helyek lehessen, és az üdvözítő igaz Hit által juthassanak velünk eggyétt az örökké-való bóldogságba: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Fölséges Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

D

a Ex Postilla dominicali in festo pent. post Ep. Cant. 2. in Primo Domenica Adventus.

b In 2. Pet. 2. pert. 2.

c Lib. de Notis Ecclesiae dist.

d Lib. cit. loco.

e Lib. de Purgatorio tertio.

f Lib. 4. Inst. cap. penult. 27 g Lib. de Ascensione.

h Joan. 8. 44.

LAISTROM.

Melly meg-mutattya a' Bötük rendi-szérént, minémü dolgokat foglallyon ez a' Könyv magában.

Holott vedd eszedbe, kegyes Olvasó, hogy minden levél négy részre osztatott, a' négy első Bötü-szerént A. B. C. D. mellyeket a' levelek száma-után helyheztettünk: hogy, a' mit tudni kívánsz, hamarább fel-találhasd. A' számok azért, a' leveleket jelentik: a' meg-mondott bötük pedig, a' levelek részeit.

A.

Abel.

ABel vérével, mellyet a' bátsya ontott-ki, öntöztetett-meg elsőben a' föld. Pag. 3. b.

Abrahám.

Abrahám példája az Atyasiúi szeretetben. 3. d. Az Istenben-valo bizodalomban. 65. d. A' gyors engedelmességben. 8. c. 42. a. 151. a. Miben külömböz a' Jeftéétől. 57. a.

Æschines.

Magát ajándékozta Sócratesnek. 326. e.

Sz. Agoston.

Meg-útálta, és feddette magában a' hallogatást. 8. b.

Ajándék.

Az Istennek a' leg-jobbat kell adni. 253. d. 301. a. Az Isten ajándéki né egy-aránt osztatnak. 50. a. Három rend-béli Ajándék. 51. a. Az istentelen ajándéka nem kedves. 319. a. Ajándékkal engesztelte-meg Jákob Esaut. 318. c.

Ajtó.

Mi légyen az Ajtó, mellyen a' Pásztornak bé kell menni. 574. a. 582. b.

Akarat: *Lásd*, Szabad-akarat.

Az Istenben chak egy örök Akarat vagyon, melynek két nevet adtak a' Doktorok. 162. a.

Alázatosság.

Azt igen ajánlotta a' Kristus. 35. b. 351. c. Annak tulajdonsági és jelei. 352. d. Borgia Ferencz mint mutatta azt meg. 124. c. Annak haszna. 349. d.

Alkolmatosság: *Lásd*, Idő.

Azt nem kell el-mulatni. 56. e. 57. a. A' Barmek-is rea vigyáznak. 57. b.

Sz. Ambrús.

Sz. Ambrúsnak szép mondása. 104. e.

Sz. András Apostol.

Sz. András Apostol historiája. 10. a.

Angyal.

Az Angyalok sok-képpen szolgáltak a' Kristusnak. 142. b. Miért küldetett Angyal a' Pásztorokhoz. 149. b. Miért a' Szűz Mariához. 210. c. Miért örültek a' Kristus születésén. Miért jelent-meg Jósefnek álmában. 211. a.

Anyaszentegyház.

Hasonló az Országhoz. 49. a. Azt kell halgatnunk. 330. d. A' Vitézkedő Anyaszentegyházban, jók és gonoszok találtatnak. 337. a.

Apostol, Apostolság.

Az Apostolok minémünk voltak. 2. b. 18. b. Nem oknélkül követték a' Kristust egy szavára. 14. d. 15. c. d. Nem maradtak a' tudatlanságban. 7. a. Miért küldötte őket Urunk kettőn-kéni. 10. d. Hasonlók voltak a' felyhötskékez. 9. c.

Arnyék.

Mi légyen a' Magasság bélinek árnyékozása. 379. a. Az árnyék két-képpen fogy-el. 401. c. d.

Arnulphus.

Arnulphusnak szép példája. 275. d.

Artaxerxes.

Artaxerxes Longimanusnak eggyik keze hosszabb volt a' másiknál. 7. c. A' jó Fejedelmet, és az Istent példázta. 7. c.

Astrologus.

Kik légyenek az Astrologusok. 268. d. Mit mondhatnak meg bizonyossan. 268. d. Mit chak Há-val, vagy Talám-mal. 269. b. Mit nem tudnak semmiképpen. 269. b. Mivel tamogattyák magokat. 270. d. Szabad-e az októl tanattot kérni. 269. a.

Aszszony'állat.

Miben kell magát foglalni az Aszszony'állátnak. 52. c. Az Aszszony állatokra vetett büntetések nem voltak Szűz Mariában. 89. d. & seq. Ne áttsa magát a' férfiu dolgába. 210. d.

Atya.

Az Atyákat tisztelni kell. 103. c. és segéteni. 23. c. d. Példa arról a' ki azt nem segétette. 24. b. c. Mivel nem tartoznak nékik a' fiak. 28. b. c. 29. a. 35. b. Urunk egynek meg nem engedte, hogy az Atyát el-temesse. 17. a. Nemelly Atyák mód-nélkül chelekesznek. 17. b.

Atyafiak.

Hasznos közöttök az Eggyesség. 2. c. 4. b. Erőlb a' kőfalnál. 2. d. gyönyörűséges. 2. d. A' természet magával hozta az Eggyességet. 2. d. Annak sok jelei vannak az emberben. 3. a. példai. 3. d. 4. a. b. ekai. 4. b. Az első Kereszajének, Atyafiaknak neveztettek. 3. a. Gonosz a' köztök valo egyenetlenség. 3. b. A' föld a' miatt öntöztetett meg vérrel. 3. b. a Róma kő-fala-is. 3. b. Iszonyú példája az Egyenetlenségnek. 3. b. Annak el-távoztatásáért chodák lőttek. 3. d. Nagy büntetést érdemel az Egyenetlenség. 3. c. Az Ördög szerzi azt. 5. a. A' nagy tisztre-méső Atyafiak mire igyekeznek. 539. a.

Atyafiúi Szeretet.

Az Atyafiúi Szeretet-nélkül nem használ a' Mártyromság. 178. d.

Bárány.

A' Két Báránynak naponként-való áldozása mit példázott. 318.b.

Barátság.

Meg-gondolá kivel vesz barátságot. 107.b. *Barátkozzál a' jókkal.* 107.c.d. *Miért szokott az meg-bomlani.* 70.a. *Annak nincs helye az Istennel-való Barátságban.* 70.c. *Igaz Barátság lehet az Isten- és az ember-között.* 109.c.

Bátorság.

Bátorság kívántatik az Istени szolgálatban. 252.a.

Békeség.

A' Békeség nagy jó. 413.c. *Példája annak az Olajfa.* 413.d. *Sok-féle.* 423.d. & seq. *Nincs az istentelenekнek.* 430.a.

Benjamin.

Sz. Pál példázta. 291.b.

Beszéd.

A' Beszédnek minémű ereje légyen. 21.d.

Betegség.

A' Betegségben k'hez kell bízni, és folyamodni. 65.c.

Betlehem.

Miért született a' Krisztus Betlehemben. 131.b. *A' Betlehemi istálló jó Iskola.* 134.b.

Biro, Birák.

Micsoda a' Biro tiszti. 181.c.

Birodalom.

A' Birodalom-nélkül semmi jó nem lehet. 205.a.

Bizakodás.

A' módnélkül-való Bizakodás veszedelmes. 288.d.

Bizodalom.

Istenben kell vetni Bizodalmunkat. 65.b. 469.a. *Minémű dolgokb'in kell fő-képpen Bizodalmunknak lenni.* 66.d.

Bölch, Bölcheség.

Kicsodák a' Bölchek e' világ-előtt. 329.a.b. *El-rejti Isten azoktól az ő titkait.* 327.c. 328.a. *Jobb a' Bölcheség a' Királyságnál.* 264.a.

Boldogság.

Mi-képpen légyen Egy az örök Boldogság. 284.c. *Kik lésznek abban jelesb-valók.* 284.d.

Borgia Ferencz.

Mint okoskodott. 21.c. *Szép mondása.* 484.b.

Bűn, Bűnös.

Az Eredendő Bűnnek büntetési. 89.a. *A' Bűnnek táplája.* 89.b. *gyötrelme.* 341.a.b. 343.d. 345.b.c. *Annak ochmanysága és gonoszsága.* 118.b. 571.d. 326.b. *A' Bűnös nyughatatlan.* 346.c. *Hogyan légyen a' Bűnösnek vigasztalása.* 287.c. *Mi kivánatik tőle.* 293.d. *A' Bűn-által a' méltóságot el nem veszti ember.* 409.b. *A' Bűn Isten ellenségévé tészi az embert.* 425.b. *A' Bűnös ember hasonló a' halhoz, Tíz okból.* 11.c. 18.c. *Kétségbe ne essék, se módnélkül ne bizakodgyék.* 289.a. *Mint büntettetik-meg a' Bűnös.* 289.d. *Hasonló az álmodozóhoz.* 427.c. *Nagy gyötrelme vagyon a' Bűnösnek.* 341.d.

Bujaság.

Nehéz azt meg-gyógyítani. 322.b. *Miért kell el-távoztatni.* 201.c. *A' Bujasággal, ember értelmét ki-veszteti.* 202.b. *A' Bujaság embernek erejét el-fogyatztya.* 202.b. *Halált szerez.* 202.c.

C.

Charádrius.

A' Charádrius Madárnak tulajdonsága. 1.c.

Chillag.

Chillag hordozta a' Mágusokat. 271.c. *Minémű volt.* 272.a. *Különbözött a' több chillagoktól.* b.d. & seq.

Choda-tétel.

Miért nem lésznek most olly sok Chodák mint régenten. 489.b.c. 490.d. *Mi kivántatik a' hoz.* 490.d. *Mint cselekeszik nagyobb Chodákat a' Krisztusnál, a' ki benne hiszen.* 492.b.c. *Miért engedte-meg azt a' Krisztus.* 493.b.

Christus: *Lásd*, Krisztus.

Chrysanta.

Chrysantának dicséretes engedelmessége. 43.d.

Chrysórius.

Chrysorinsnak rettenetes példája. 56.a.

Czeremónia.

A' Czeremoniákat nem kell meg-vetni. 305.a. *A' Zsidó Czeremoniákban mit kárhoztatott a' Krisztus.* 306.a.

Czet-hal.

A' Czet-halnak tulajdonsági. 16.a.

Czifrázás.

A' Czifrázás nem hasznos. 127.d.

D.

Dávid.

Dávidnak szép mesterssége. 128.c. *Szelidsége.* 167.b. *Angyalnak nevezteteti.* 176.b. *Mint siratta fiait.* 217.c. *Mint akarta bé palástolni vétkét.* 572.a.

Dávid Ferencz.

Az Ariánus Dávid Ferencz gyermekeskedése. 177.c. 481.d.

Dejótarus.

A' fiait, egytől meg-válva, meg-ölte. 156.c.

Dionysius.

Dionysius Syracusánus mint tréfálta-meg a' Jupiter Istent: és kicsodák közöl. 8.d.

Dorgálás.

A' dorgálást el kell szenvedni. 539.c.

E.

Eggyes ember.

Az Eggyes ember állapatya veszedelmes. 109.a.b. 125.b.

Eggyesség: *Lásd*, Atyafiak.

Egyházi ember.

Földiebb ne gondolkodgyék testi Atyafiairól. 188.b.

Egyházi Jövedelem.

Nem szabad azzal az Atyafiakat gazdagítani. 188.b.c.

Égi Madár.

Az Égi Madarak két példáznak. 327.b.c.

Egy-ügyűség.

Haszna az Egy-ügyűségnek. 203.c.

Élet fája.

Az élet-fája Három-féle. 503.b.

Első-szülött.

Az Első-szülöttnek privilégiumi. 143.b. *A' Krisztusban vélnek,* Ibid. *Az Első-szülöttekről-való törvény.* 299.a.

Ember, Emberség.

Az Ember hasonló a' halhoz. 11.c. *Por és hamu.* 249.a. *Az Ember élete Comœdia.* 49.d. *Sokadalom.* 57.c. *Három rend béliek az Emberek.* 322.d. *Négy rend-béliek.* 58.b. *Külömbség az Istenes, és istentelen Ember-közt.* 111.c. *Az Emberség miben áll.* 308.a. *Az Ember nevet kérdemli.* c. *Az Ember sar* 334.a. *Az Embert miért teremtette Isten a' maga képére.* 156.b.

Emlekezet.

A' jó-tétemény-ről valo emlekezet. 557.a.

Engedelmesség.

Mit kíván a' tekélletes Engedelmesség. 16.c. *A' gyors Engedelmességnek haszna.* 8.a. 43.b.

Eretnekség.

Hasonló a' paráznasághoz. 579.b. *Annak kút-feje a' gonosz élet.* 315.c.

Érzékenység.

Nem kell sokat hinni az Érzékenységnek. 102.d. *Mint kell azokat a' Kristusban gyönyörködtetni.* 153.b.

Eset.

Miért engedi Isten az ő Híveinek esetit. 113.d. *Külömböz az Igazak esete a' Hamisak etől.* 111.c.d.

Eskűvés.

Szabad eskűdni. 236.c. *Mi kívántatik az Eskűvéshez.* 237.b. 238.a. 241.a. *Meg kell tartani az igaz eskűvést.* 220.a. *Okkal lészen.* 220.c. *A' gyakor Eskűves veszedelmes.* 240.d. *A' hamis Eskűvésnek bűntetése.* 239.b. *A Pogányok is iszonyodtak tőle.* 240.c. *Orvosság az Eskűves ellen.* 238.c.

Evangéliom.

Az Evangéliom igája gyönyörűségesb az Ő Törvény igájánál. 334.c. 337.d. *Az Ujítók miért tartyák azt gyönyörűségesnek.* 335.b.

F.

Feddés.

Mikor kell a' feddéssel élni. 170.c.

Fejedelem.

A' Fejedelem hasznossan tart mellette Tanátsokat. 267.d. *Kik légyenek terhes Fejedelmek.* 204.a. *A' Fejedelé meg-tartsa a' törvényt.* 302.a. *A' példája hatalmas.* 267.a. *Miért szűkséges.* 204.c. *A' gonosz Fejedelem hasonló a' Kakukhoz.* 302.c. *A' szerenchével gonossága-is nevekedik.* 205.c.

Félelem.

Nem minden Félelem gonosz. 310.b. *Az Ur félelmének gyümölchi.* 311.b.c. *A' meg-igaznlásban, sok-képpen hasonló a' Hithez.* 311.d. *A' Szolgai félelem sem gonosz.* 311.a. *de nem kell azzal meg-elégednünk.* 312.a.

Fel-támadás.

Meg-bizonyíttatik. 431.c. *Kik ellenzik a' Fel-támadást.* 433.b.

Sz. Ferencz.

Sz. Ferencznez szép oktatása. 195.c.

Fiak.

Mivel tartoznak az Atyáknak. 23.c. *nem tartoznak engedni az Isten ellen.* 25.b. *Az Isten, és az ördög fiai miben külömböznek.* 119.d.

Főfvénység.

Nyughatatlanságot szerez. 346.b.

Fogadás.

Mint kell a' fogadást meg-állani. 220.a. *Az igaz fogadást a' Törökkel is meg kell állani.* 223.c.

Fondamentom.

A' fondamentomi könek vetése. 250.b.

G.

Gábriel Angyal.

Ki volt. 359.c.d. *Michoda ábrázatban jelent-meg Szűz Mariának.* 360.a. *Mint köszöntötte Szűz Mariát.* 366.b.

Galamb.

Mit példáz. 321.b.c. *Annak természete.* 123.a. 132.c. *A feir szebb.* 145.d.

Galilæa.

A' Galilæa neve mit tészen. 360.c.

Gazdag, Gazdagság.

A' Gazdagokat nem vetette-meg a' Kristus. 14.c. *Mint kell a' Gazdagsággal élni.* 51.a. 169.c. *Kik éltek jól vétc.* 51.c.d. *Veszedelmes sokaknak.* 282.b.c. 273.d.

Gerlicze.

Mit példáz a' Gerlicze. 321.b.c.

Gira.

A' Gira fő-képpen Három rend-béli. 51.a. *Keresskedni kell azzal.* 49.c.

Gonosz.

A' Gonoszokkal nyája-kodni veszedelmes. 110.c. *A' Gonoszok vigasága nem valóságos.* 342.d. *Az ő tanátsok elő nem mehet.* 218.c. *A' Gonosztól szűkség meg-szűnni: de az nem elég.* 56.d. *Annak Harom oka.* 62.c.

Sz. Gregorius Thaumaturgus.

Egy tót ki szaraztott. 3.d. *Neocæsaréát meg-térítette.* 12.a.

Gyermek.

A' Gyermeki birodalomnak alkolmatlansági. 136.c. *Azoknak ninch helye a' gyermek Kristusban.* Ibid.

Gyertya.

Égő gyertyát ki-hordoz kezében. 34.d. *Régi szokás az Anyaszétegyházban a' Gyertya-hordozás.* 306.a. *Annak Okai.* 307.a.b.

Gyilkosság.

Nagy vétek. 207.d. *Igen gyűlöli azt az Isten.* 208.a.b. *Minden Törvény-ellen vagyon.* 208.b.

Gyönyörűség.

Az Istenes életben Gyönyörűség vagyon. 340.d. *A' bűnben gyötrelem vagyon.* 341.d.

Sz. György.

Sz. György históriája. 464.d. *A' neve mit tészen.* 466.d.

Gyorsaság.

Szükséges a' jóban. 42.b. 150.d. 251.c. 320.a.b. 16.d. 46.b.c. *A' Gyorsaságnak Példái.* 43.b & seq. 251.a. *Okai a' Gyorsaságnak.* 251.a.b. *Az Isten chodákkal is megh-bizonyította.* 44.a.b. *reflek mit vetnek ellene.* 46.a.

H.

Háborodás.

Minémű háborodást tiltott Urunk az ő Tanítványiról. 483.b.

Had.

A' Had-viselőknek mi szükséges. 486.a.

Hal.

Hasonló a' Halhoz a' bűnös ember, Tíz okból. 11.c. 18.c.

Hálá-adás.

Szükséges a' Hálá-adás. 333.a.

Halál, Halottak.

A' Halál kinek jó, 's kinek gonosz. 316.b. *A' Halottaknak meg-fosztásárúl-valo példa.* 21.a. *A' Halálhoz-valo készűletnek példája.* 177.c.

Halász.

A' Lelki Halász tiszti. 11.d. 18.d. 19.c. *Ne törődgyék ha munkájának kevés haszná látsztya.* 11.d. *Halászok váltak az Apostolok.* 6.a. *Miért hívott Urunk Halászokat az Apostolságra.* 18.b.

Halcyon.

A' Halcyon madár tojása mit mivel. 129.d.

Halgatás.

A' Szűzességnek, alázatosságnak, és okosságnak jele, és ese. 370.d. *Okai a' Halgatásnak.* 371. a.b *Mint juthatni a' hoz.* 171.c.d. *Annak példái.* 372.a.

Hallogatás.

A' meg-térésben vesztegetlenek. 8.a. 289.c. *Az ördög chalárdsága.* 9.a. *Szörnyű példája.* 9.b. *Megútálta azt ő magában Sz. Ágoston.* 8.b. *Külső dologban is ártalmára volt Hannibálnak.* 9.b.

Hamis-tanú.

A' Hamis-tanúk büntetése. 175.b.

Harag.

A' Haragról, kűnyk a' gyülekezésra menni. 224.d. *Ártalmas.* 224.c. *Nyughatatlanságot szerez.* 347.b.

Hattyú.

Halála-előtt énekel: példája az Igazaknak. 316.d.

Házasság.

Mire kötelezi az embert. 323.b.

Heródes.

A' gonosz fejedelem példája. 204.a. *Meg-halatkozott.* 218.c. *Miért háborodott-meg.* 266.a. *Miért félt.* 204.c. *Az ő kegyetlensége.* 205.a. 207.d.

Hinni.

Hinni az Istent, hinni az Istennek, és hinni az Istenben. 479.a.b.c.

Hír-név.

A' jó hír-névre gondot kell viselni. 233.d.

Hír.

A' Hír hasonló a' szemhez. 367.d. *Ő-maga nem elégséges, hanem a' szeretet szükséges hozzája.* 563.b.c. *Mint kívánhi a' ki hiszen.* 552.d. & seq. *A' Hólt hit miénk.* 563.d. *Haszontalan.* 564.a.b.c. *A' Hitnek Három-féle cheleked ete.* 567.a.b. *Az örök életnek eszköze.* 567.b. *Az igaz Hitnek nagy ereje vagyon.* 568.b. *El-veszthetni a' Hitet.* 554.c. *A' ki hiszen, miképpen kívánhi.* 554.a.b.

Hivatal.

Sok-féle az Istenni Hivatal. 20.d. *Fő oka az Istennek jó-vólta.* 2.b. *Más Okai is lehetnek az Isten hivatalkyának.* 2.c. 7.b. *Sok-képpen hí az Isten.* 21.c.d. 22.b. *Miért nem hitta az Apostolságra a' Nemeseket, Gazdagokat, és Bölcheket.* 12.b. *Miért hítia arra a' Halászokat.* 18.b.

Hivolkodás.

Gyalázatos a' Hivolkodás. 5.a. *és chalárd.* 5.c.

I.

Jákób Patriárka.

Mint áldotta-meg Jákób a' József fiait. 511.d.

Sz. János Evangelista.

Leg-nagyobb dícsérete az., hogy a' Jésus szerette. 189.c. *Sz. Jánosnak a' Krisztussal-valo nyájaskodása.* 192.a. *A' Krisztus az ő Sz. Annyát néki ajánlotta.* 192.c. *Mint mutatta-meg ő-hozzája a' Krisztus szeretetét.* 191.a. *A' Krisztusnak Sz. Jánoshoz-valo szeretetinek oka.* 192.d. *Hasonló vólt a' Sashoz.* 189.d. *Sőt a' Krisztushoz is, némelly jeles dolgokban.* 191.a. *Patriárka vólt, Próféta, Apostol, Evangelista, Mártyr, Doktor, Szűz.* 191. b. & seq. *Egyedűl követte Urunkat a' Keresztfáig.* 191.d.

Idő.

Mint kell az Időt fel-váltani. 54.d. *Annak szép példája.* 56.c. *Drága az Idő.* 55.c. *Gondot kell arra viselni.* 54.d. *A' Pogányok mint bóchűlötték az Időt.* 56.b.

Jerusálem.

A' Szűz Máriát példázza. 80.c.

Jesuita.

A' jesuita név honnét származott. 242.b. *Nem a' kevélység az oka.* 243.d. *Igaz oka michodal* 244. a.b. *Mint kell annak a' névnek meg-felelni.* 246.a. *Mindé Keresztyén jesuitának módgyathatik.* 243.c.

Jesus.

A' Jésus névvellett a' Krisztushoz. 229.b. *Kik példázták azt nevükkel.* 230.b. & seq. *Miért nevezte őtet Isáias Emmanuelnek.* 231.c. *Inkább vólte nevét az ádvózitéstől, hogy-sem az ítélettől.* 232.a. *A' Jésus nevére minden térd meg-hajol.* 232.b. *A' Jésus nevét kiknek ajándékozhattyuk.* 233.b. *Méltó külső tiszteletre.* 234.b. *A' Calvinisták semmi tiszelettel nem illetik.* 234.c. *Gyönyörködtek abban a' Szentek.* 235.a. *A' Jésus nevét a' hitetlenek is bóchűlötték.* 235.c. *Arra a' buszorkányok mind el-enyésznek.* 235.a. *Kinek szent, a' vagy rettenetes ez a' Név.* 236.a. *Miért válaszolt az a' mi Urunk* 242.d.

Mélté-

Miért-e valakis Jésusnak nevezni, vagy Jesuitának. 243.b. *Mi haszna lehet annak a' Névnek.* 245.b. *A Jésus furadságából, és Vére hullásából, mit tanúlyunk.* 248.c.

Igasság, Igazak.

Az Igasság mélysége. 118.a. *Két része vagyon az Igasságnak.* 60.a. *Egyik a' másik nélkül nem elég.* 62.c. *Nagy gyönyörüsége vagyon.* 344.b *Az Igazakért, Isten a' gonoszokkal-is jót tészen.* 107.d. *Hasznot vélek társoikodni,* 107.e. *Az Igasságot kichiny dolgokban-is meg kell tartani.* 309.b. *Nagy ereje vagyon az Igasságnak.* 233.c. *Az Igazak ki-kívánkoznak e' világból.* 316.c.d.

Ige.

Az Ige testté lett. 155.a. *Miért nem mondatik az Ige, emberré, hanem testé lettnek.* 155.a. *Illett az Igének meg-testesélni.* 156.b. *Miért lett az Ige testté.* 156.d. *Az Ige meg-testesülésének ideje.* 357.a.b. *Annak a' helye.* 360.c. *A' testté lett Igének jelei.* 158.a. *Arról-való kövétség.* 358.b. *Abban Három-féle Házasság tal kiscott.* 358.d.

Imádság.

Két-féle az Imádság. 169.b. *Hasznai.* 484.d.

Indúlat.

Hasznos az Indúlatokat meg-zabolázni. 483.c.

Jók.

Két-féle jók találtatnak, Testiek, és Lelkiek. 275.b.

Jótét.

Mint példázta a' Jótét a' Krisztust. 393.b.

Joizag.

A' Jóságnak bírása, és árasága, külömb. 85.c.

Jo-tétel.

Két dolgot kiván a' Jo-tétel. 348.a.

Jövendőlők: *Lásd*, Astrologus.

Sz. Iras.

A Sz. Irás értelme nehéz. 437. *Annak okai.* 439.d.

Irégység.

Nyughatatlanná tészi az embert. 347.d.

Isten.

Az Ó Törvényben hány helyben lakott Isten az emberek között. 155.b. *Az Istent mint látta szinről szinre Mojses és Jakób.* 182.c. *Gyakorta tüzben jelent-meg.* 182.c.d. *Az Istent m.ben kell követnünk.* 199.d. *Tudgya az övéit általmatni.* 203.c.d. *A két Isten meg-akar szabadítani, senki annak nem akarhat.* 214.c. *A' gonoszokat egy szem pillantásban semmivé tehetne.* 211.c. *Az Isten sok dolgokbá-is akkép kívánnya a' mi hasznunkat, hogysem á maga a tiszteletit.* 168.d. *Magát bosszúállását nélkül el-szenvedvén, a' Hivem tört bosszúságot meg-torolja.* 294.c. *Miért engedi hogy a' Hivek meg-essenek.* 112.b. *Az Istenhez Irgalmasság, és Igasság.* 118.d. *A gonoszból-is jót hoz ki az Isten.* 119.d. *Hasonló a fazekashoz.* 334.a. *és a mesterségünkben jött áros-emberhez.* 340.a. *Az ő szeretete mi-hozzánk* 119.b. *Magunk szolgáljunk neki, né más által.* 250.d. *Két-féle akaratja az Istennek.* 162.a. *Illett hogy a' Fiú Isten emberré lenne.* 156.b. *Az Istenes életben nagy gyönyörüség vagyon.* 340.c.d. *Az Isten kézzel, és miközöttünk nagy külömbség vagyon.* 63.d. *Az ő házában sok lakó-helyek vannak.* 472.d. *Az Isten jobbá mi légyen.* 536.c. *Az Isten szeretetéről sok okokból megy.* 548. & seq. *Meg-fogha hatatlan.* 557.c. 565.d. *Mit kíván azért mi-tőlünk.* 552.d. 567.a *Kit szeretett az Isten.* 560.c. *Miért küldötte a' Fiat e' világra.* 569.a. *Hajlandóbb az irgalmasságra hogy-sem a' büntetésre.* 569.c. *Az embernek két házat épített.* 583.b. *Sok-képpen szól az embernek, és kérget.* 589.b.c. *Mivel táplállya venágéit a' Mennyei lakodalomban.* 590.b.c. *Nincs ő ellene, sem erő, sem tanács.* 286.c. *Leg-kedvesebb nálla az ember.* 299.a. *A mi nélkülünk leg-kedvesb. azt mi-is sub-bé nélkü.* 301.a. *Az Isten sokan az ő ajándékival-is szomjázik.* 319.c. *Az Isten rendelését mindenben javallani kell.* 333.c. *Kész az Isten mindent meg-segéteni.* 339.c.d.

Sz. István Első Martyr.

Sz. Istvánnak minémű Koronái vólnak. 168.b. *Első Martyr.* 167.d. *Miért mondatik Első Mártyrnak.* 168.a. *Miért engedte-meg Isten hogy meg-ölnék.* 168.c. *Miért nézett az égbe, és mit látott.* 171.d *Mint lehetett az ő látása.* 172.d. *Miért szóllott keményen a' Zidóknak.* 176.c. *Magáért és ellenségiért könyörgött.* 177.b.c. *A' Sz. István privilegiuma.* 174.d. *Angyali bráza tartya.* 175.d. *Halála aluvás volt.* 179.d. *Choda-eleii halálaután.* 180.a. *Böchüllette.* 180.b.

Juh.

Kik légyenek a' Krisztus Juhai, és Mi kívántatik tőlük. 585.d. 587.b. *A' gonosz Pásztori nekivesiek életében.* 587.c.

Julianus Cardinál.

Mit chekkedett a' Magyarokról. 221.c.d.

Jutalom.

A Mennyei jutalomnak nagy-válta. 64.a. *A' Száznai jutalom mi légyen.* 118.c. 274.a. *A' testi jókban-vaho jutalom.* 275.b. *A' lelkiekben.* 275.c.

K.

Sz. Katalin.

A bölcs Filosofusokat meg-győzte. 14.c.

Kép-iró.

A' Kép-irók szék'sa. 63.c.

Keresst.

Mint köszöntötte az Sz. András. 10.a. *A' Sz. Keresztnek tizen-kés gyümölcsi.* 503.c. & seq. *és azoknak példái.* 507.c. & seq. *Az-által vött győzedelmet a' Krisus.* 510.a. & seq. *Illik azt nagy nepel tiszteleni.* 512.b. & seq. *Hasznai a' Sz. Keresztnek.* 517.c. *A' Sz. Kereszt jelének három okodálatos cheleedeti.* 520.a. *A' Pogányok-is tanúbizonyságot tőttek fölöle.* 520.c.d.

Keresztyén.

A' gonosz Keresztyénnek jészen-é gonoszban dolga, hogy-sem a' Pogánynak, vagy Eretnekynek. 564.d. *Ki módatik igazán Keresztyénnek.* 199.a. 200.a.

Kereſztség.

A' Kereſztségnek Szentsége ſzükséges. 498. *a. Calvinus mit tanit arról.* 498. *c.*

Kétségbe-esés.

Nem kell kétségbe eſni. 287. *c. Honnét származik a' Kétségbe-esés.* 288. *b.*

Kevélység.

Ellensége a' jóſzágos cselekedeteknek, 348. *d. Az igasság ismeretének-is.* 329. *b. Oka a' sok tévelygéſeknek.* 330. *c. Nyughatatlanná teſzi az embert.* 146. *c.*

Kichiny.

A' Kichiny dolgokra nagy gond kivántatik. 35. *b. Annak nagy haſznai.* 39. *c. A' Kichiny gonoſzt el kell tavoztatni.* 37. *c. A' kichiny jót nem kell el-múlatni.* 38. *a. A' Kichinyről kell nagyra menni.* 35. *c. d.*

Kigyó.

Ellensége az Aſzſzonyállatnak. 75. *c. A' Réz-kigyó a' Krisztusnak példázata.* 500. *c.*

Király.

Mi kivántatik az igaz Királyiól. 263. *a. Nagyobb a' bölcheség a' Királyságnál.* 264. *a. Miért nem kell bort adni a' Királyoknak.* 186. *d.*

Kiſdedek.

A' Kiſdedeknek mutattya-meg Iſten az ő titkait. 330. *b.*

Könyv.

Haſznoſok-e, vagy károſok a' Könyvek? 112. *a.*

Környűl-metélkedés.

Mi okért metélkedett környűl a' Krisztus, és Mi haſznunk következzék abból. 227. *a. Alázatoſságra int.* 228. *c. Mineket a' lelki Környűl-metélkedésre tanit.* 228. *a. b. Környűl kell metélnünk érzékenységünket.* 228. *c.* 228. *c. Szájunkat.* 228. *d. Tagainkat.* 229. *a. A' külső dolgokat-is.* 229. *b. A Környűl-metélkedés fő Czeremonia volt az Ó törvényben.* 226. *a. Sok-féle jel volt a' Környűl-metélkedés.* 226. *b.*

Közönséges jó.

A Közönséges jót kell kerestünk, nem a' magunkét. 312. *c. Annak szép példái.* 312. *d.*

Krisztus.

A' Krisztus haſonló a' Naphoz, kinek haſznot a' reánk-való tekintete. 2. *a.* 154. *c. A' Magneskőhöz.* 10. *c. A' Tyúkhoz.* 161. *d. A' hátra-térő Naphoz.* 154. *c. A' Vad kecskéhez.* 45. *a. Igaz Király volt.* 262. *c.* 263. *a. b. Igaz Vezér.* 198. *d. Igaz Meſsias.* 258. *c. Igaz Iſten.* 121. *d. Kőszikla.* 123. *a. Tellyes volt malaſztal és igaſsággal.* 155. *d.* 156. *a. Két természete volt.* 158. *a. Őrsi a' Szövetség Szekrénye példázta.* 135. *b.* 300. *d. Az égő, de meg nem égő Czipke-bokor.* 158. *b. Nem személy-válogató.* 6. *d. Kegyes a' Krisztus hivása.* 10. *d. Miért szűletett a' Béiratás-kor.* 129. *a. Miért Bethlehemben.* 130. *b.* & ſeq. *Miért helybeztetett jászolba.* 133. *d. Miért takartatott pólákba.* 134. *a. A' gyermek Krisztus birodalmában ninch ſenmi alkalmatlanság: mert Tanáz-adó.* 136. *c. Mert Erős.* 138. *a. Mert a' következendő időnek Atyja, és a Békeség fejedelme.* 140. *a. Örűlnünk kell a' Krisztus szűletésén.* 142. *b.* 144. *a.* 145. *c. Miért mondatik Első-szűlöttnek.* 143. *a. Miért mondatik Úrnak.* 144. *d. A' Krisztus neve mit teſzen.* 144. *b. Két természet vagyon benne.* 155. *a.* 158. *d. El-szakadni tőle, veſzedelmes.* 196. *d. Abban, és mint kell őtet követni.* 199. *b. Hasonlót kell érette szenvedni.* 201. *a. Emberség-szerént is Iſten Fia.* 379. *d. Miért futott el Heródes-elől.* 206. *b. Miért vötte-fel a' Környűl-metélkedést.* 226. *a. Harom féle keresztyénei vannak a' Krisztusnak.* 265. *c. Gyönyörűsége, az emberek fiaival lenni.* 148. *b. Irgalmasságnak ereje.* 16. *a. Abrázatatya kedves.* 16. *b. A' tanitói mihez haſonlók.* 145. *c.* & ſeq. *Tűzet és fegyvert sőt bocsátani.* 158. *b. c. A' Krisztust az kell öltöznünk.* 60. *c. d. A' Sebeiből mit tanúlhatunk.* 117. *b. A' Sz. Lélek nem Atyja a Krisztusnak.* 378. *d. Miért mondatott Názarénusnak?* 386. *c.* & ſeq. *Mert ki-választatott, és meg-ſzemléltetett.* 387. *a. Mert őrizö, és meg-őrzetett.* 387. *c. Mert meg-romló, és puſztító.* 391. *a. Mert virágos.* 388. *b. A' Virág tulajdonságai benne találtatnak.* 389. *d. Mint volt Kertéſz.* 390. *b. Két kerte volt.* ibid. *Diadósság Királya.* 392. *b. Erős és hatalmas Úr.* 392. *c. Józef mint példázza a' Krisztust.* 393. *b. Mint volt Szarándok.* 394. *d.* 395. *c. Egyedül volt Szarándok.* 398. *d. Mint példázta őtet Sámſon.* 386. *b. Hozzánk-való nagy szerelme a' Krisztusnak.* 400. *d. Miért jelent-meg idegen ábrázatában.* 403. *a. Miért szűlött keményen.* 403. *c. Miért sartotta-meg a' Sebek-helyeit.* 414. *b.* & ſeq. *Mit tanúlhatunk azokból.* 420. *d.* & ſeq. *Fel-támadása örvendetes.* 431. *b. Igazán fel-támadott.* 435. *a. Igaz fel-támadásának jelei.* 435. *b. Igaz Szőlő-tő.* 442. *a.* & ſeq. 454. *c. Kik hoznak ő-benne gyümölcsöt.* 443. *d. Miért kell ő-benne maradnunk.* 445. *d.* & ſeq. *Kik ő-benne az igaz Szőlő-veſzszők.* 458. *a. ő az igaz út.* 475. *d. Igaz Iſtennek mutatta és mondotta magát.* 478. *c. A' szívnek minémű háborodását tiltotta.* 483. *a. Miért kellett a' Krisztusnak el-menni, hogy helyt készítsen.* 486. *d. A' ki a' Krisztusban hiszen, haſonló dolgokat cselekeszik a' Krisztus cselekedetihez.* 489. *a. nagyobbakat-is azoknál.* 492. *b. El nem veſz, hanem bírják élete lészen.* 502. *b. Mindeneknek Úra a' Krisztus.* 521. *c. Haſonló a' Sashoz.* 522. *a. Örvendeznünk kell az ő Menybe-menetelén.* 531. *d.* 524. *d. Menybe-menetelének haſznai.* 526. & ſeq. *Annak ideje.* 535. *b.* 541. *d. Helye.* 541. *a. Módgya.* 542. *d. Mi kivántatik hogy annak haſznában részeſtek lehesſünk.* 546. *b. Haſonló a' Krisztus a' Kigyóhoz.* 462. *a. b. A' Krisztusnak hoz-*

zánk küldése, vagy Meg-testesülése, az Istenleg-nagyobb szeretetének jele. 566 b. A' Krisztusnak Ki jövetelét olvasjuk é' világra. 569. a. Mi módon mégyen bé a' mi szivünk a' sirjon. 588. c. El-vötte a' Kereszt-fán az Ördög hatalmát az emberekről. 275. a. A' Krisztus nére jelei fordúl. 320. a. A' Krisztus Szivéd Fejedelem. 348. c. A' Krisztus Meg-testesülése, mi-képpen mutattatott Mózes árnyékozásnak. 379. a. Kik tanúnak fel vőle. 388. d. A' Krisztus sok-képpen mégyen a' lelekbe. 407. b. Mint ábrázolta le őtet a' Mózes-aszszony. 145. c. A' Krisztus példáit mélto követnünk, sok Okból. 200. c. d. Azok nem csak példák hanem jó tétemények is. 200. d. Az Istennek hozzánk-való szeretetének jelei. 200. d. Azokkal erősíttetnek-meg a' Hivek. 201. b. Igaz Hadnagy vólt. 206. c. d. Nem vetette az Ászó szentségét Farkas Kaszára. 207. b. Az ő Keresztét ifjuságunktól-fogva kell hordoznunk. 207. c. Krisztus az Anyaszentegyház Feje lévén, a' tagjaiért vötte-fel az orvosságot. 225. c. d. Mint kell a' Krisztust keresnünk hogy fel-találjuk. 262. a. b. Miért nevezték a' Mágusok a' Zsidók Királyának. 262. c. Minden Királyokat felyül halad a' Krisztus. 263. c. d.

Külömbség.

A' dolgokban-való Külömbség, gyönyörködtet. 58. a'

Kútasi János.

Kútasi jánosnak jeles mondása. 185. b.

L.

Lelki jók.

A' Lelki jókkal, az-az, az akarattal és értelemmel mint kell élni. 54. c. Azokban száz annyi jutalom vagyon. 275. c.

Lelki-ismeret.

Arra gondot kell viselni. 141. a. Annak győtrelme nagy. 343. d. Annak békessége nagy jó. 429. b.

Liliom.

A' Liliom tulajdonsági Szűz Máriában találtatnak. 93. b. c. d. 590. c.

M.

Madár-Lásd, Egérmadár.

A' madarat arra tanítsátni, hogy emberi módon formállya szavát. 137. c.

Magnes-kő.

A' Magnes kének csudálatos ereje. 10. c.

Mágusok.

A' Krisztust-keresö Mágusok, mint viselék magokat az útban. 250. c. Mit mivelnek a' Krisztusnál. 253. a. Kik vóltak. 260. b. Miért nevezték Mágusoknak. 264. a. Ábrahámot követték, és némelly dologban meg-előzték. 264. c. Példát adnak nékünk Hitben jeles dologban. 251. 252. 253. 254. Bölcsekhez mutatták magokat. 264. c. d. Mélók dicséretre. 265. b.

Mahomet.

Vér-ontó és álnok vólt. 223. d. Minden jó tudományoknak búlcsőt adott. 223. d.

Makabæusok.

Miért győzedelmeskedtek-meg. 65. c. d.

Malaszt.

Az Isten Malaszt-ját ki vészi hébában. 50. c. Mint kell annak a' idvösséget tulajdonítani. 50. d. Ki légyen Malaszttal tellyes. 367. c. Az Isten malasztja szükséges a' gonosznak el távoztatására. 360. c. A' jónak végbe-vitelére. 462. d.

Marcus Barát.

Az ő gyors Engedelmességét Isten choda-tételel jutalmazta, és kedvellette. 44. a.

Maria.

A' Szűz Maria bún-nélkűl fogantatott. 72. d. & seq. Példázta őtet e' Világ. 72. d. a' Paradicsom. 73. a. az égő Csipke-bokor. 76. a. a Jerusalem városa. 80. c. a Szövetség szekrénye. 76. a. az Aaron veszszeje. d. a' Salomon Királyi-szék é'le. 77. d. a' Félyhő oszlop. 78. d. a' Virágos Veszszö. 79. a. az Isten városa. 79. d. az Isten háza. 81. b. Liliom a' tövisek között. 93. a. b. Elefánt tsontból-való torony. 94. c. A' Napba öltözött, a Hóld a' lábai-alatt vagyon. a' fején tizen-két csillagh korona. 95. a. & seqq. Meg-rontotta a' Kígyó fejét. 75. a. Éva a' Szűz Mariát példázta. 73. c. A Noé bárkája is. 75. c. A' Prófetak jövendölték. 79. a. Szűz Maria Chodanak nevezetett. 95. a. Malasztal tellyes, kivált képpen-való módon. 96. c. 367. c. Az Úr véli vele. 97. a. Áldott az Aszszony' állatok közöttt. 97. b. Szűz vólt mindenkor. 361. b. Annak Okai. 362. b. Szűz Maria a' Szűzek példája. 364. c. A' Szüzességet fogadta. 365. b. Miért háborodott-meg. 369. b. Mint köszöntötte az Angyal. 366. a. b. Az Aszszony' állatok büntetésétől, szabados vólt. 90. b. A' törvényt ki-tőltötte, kötelet arra nem lévén. 298. d. 303. b. c. 304. c. Minémű ajándékot vitt a' Templomba. 301. a. b. 318. b. Az Angyal köszöntésének meg-magyarázása. 374. c. d. 375. a. A' kérdésben nem vétett. 375. d. Hanem hitet mutatta. 376. b. a' Szüzességhez-való buzgóságát. 376. d. okosságát. 377. a. alázatosságát. 377. b. áldozatosságát. 378. a. Szűz Máriát nem kell Zakariáshoz hasonlítani. 375. d. Az Erzébet példájáról miért kezde elő néki az Angyal. 380. a. Feleletével szép jószágos cselekedetit mutatta. 381. a. A' Szűz Maria tisztelésire-való Olvasóban, nincs semmi meg-vet-

hető. 381.c. Maria mint vólt Malaszttal tellyes. 366.c. 367.c.d. Mint vólt ő-véle az Úr. 368.b. Mint vólt áldott az Aszszony állatokkózött. 368.d. Mértekletessége Szűz Mariának a' szóllásban. 370.d.

Mártyromság.

Két dolgot kíván. 278.d. Az atyásiúi szeretet-nélkül nem használ. 178.d.

Sz. Mátyás.

A' neve mit tészen. 355.c. Az Apostolságra mint választatott. 355.c.

Méltóság.

A' Méltóságot a' bűnnel el nem vesztyük. 408.b.

Messias.

Honnét kell meg-ismérni az igaz Messiast. 258.d.

Sz. Miklos.

Mind bízott az Istenben. 71.a. A' testéből Olai szívarkozik. 57.d. 71.b. Mint élt az Isten ajándékival. 53. 54. 57. Annak bőjtölése. 71.b. A' Tolentinai Sz. Miklós mint tért-meg. 21.d.

Millenarius.

A' Millenariusok vélekedése a' Száz-ányiról. 274 d.

Milo Crotoniáta.

Mint gyakorlotta magát erejében. 35.b.

Mimus.

Ki vólt, és mit chelekedett. 87.c.

N.

Nap.

A' Nap mindeneket meg-világosít, újít, és elevenít. 2.a. A' Kristust példázza. 2.a. 154.c. 423.b.

Nazaræus, vagy Názareti.

A' Nazareti név mit tészen. 386. & seq.

Nemzet.

A' maga nemzetéhez hajt ember természet-szerént. 205.d.

Név.

A' Név-adás, a' Bölcheket illeti. 229.c. az Atyákat és az Orakat. 229.c. Mi okból szokták az emberek a' Nevet adni. 229.d. A' fő emberek honnét vésznek nevet. 242.b. A' bőchülletes névnek meg kell felelni. 245.c. A' Iésus nevét kiknek ajándékozhattyuk. 233.b.

Nevetés.

Mi légyen a' Sardoniai nevetés. 342.d.

Nyájaskodás.

A' gonoszokkal-valo Nyájaskodás veszedelmes. 110.c.

Nikodémus.

Ejjel ment Urunkhoz. 495.c.

Nyughatatlanság.

Két-féle. 182.a. Vétek a' Nyughatatlanság. 181.d. A' Nyughatatlanságnak Oka. 184.c. Orvossága. 184.d. Kikben leg-útálatosb. 186.a. Miben külömböz a' szorgalmatosságtól. 181.d. Az Irégységnek taplója. 347.d.

Nyugodalom.

E' Világon ninch helye a' Nyugodalomnak, hanem Meny-országban. 5.b. Ninch é' Világ széretőiben Nyugodalom. 345.b.

O.

Okoskodás.

Szép Okoskodása Rolandusnak. 21.b. Reginaldusnak. 21.d. Petrus Consalvusnak. 23.a. Egy Párisi Doktornak. 21.b. Masoniusnak. 26.a.b. Franciscus Borgiának. 21.b.

Oltári-szentség.

Élni kell azzal. 315.a.b. Veszedelmes azzal ritkán élni. 315.b. Arról valo nagy hite Sz. Lajosnak a' Franczíai Királynak. 183.b.

Olvasó.

Ninch abban semmi meg-vethető. 382.a. Az Olvasónak találója Sz. Domonkos. 381.c. Miért élünk véle. 381.c.d. Minek nevezik. 382.a. Minémű imádságokat mondunk rajta. b. A' Számos imádságnak meg-magyarázása. 383.b.c. Mint szoktak az Olvasón a' Keresztyének imádkozni. 383.c.d. & seq.

Ország, és Országlás.

A' jól rendelt Országban két-féle törvények vannak. 49.a. Az Isten országa Őrömnek mondatik. 404.b. Az Országlásnak kívánsága meg-vakít. 213.c. Gonosz nyavalya az ollyan kívánság. 214.a.

Ostor.

Az Ostornak ereje. 22.b.

Öltözet.

A' Kristusban kell öltöznünk. 60.c.d.

Ördög.

Oroszlány, és Róka. 310.b. Maga nyomoruságával-is igyekezik nékünk ártani. 212.d.

Öröm.

Miért kell örülnünk. 404.d. & seq.

Öv, és Övedzés.

Mit példáz. 27.d. & seq. Mire élünk véle. 28. 29. 30. Példája az Erősségnek. 30.d. a' Szűzességnek. 31.b. a' Hívségnek. 32.a. a' Testi sanyargatásnak. 32.c.

P.

Sz. Pál: *Lásd*, Saulus.

Sz. Pálnak példái. 291.b.d.292.b. *Az ő Choda-tételi.* 279.d. *Az ő Atyafiúi szeretete.* 277. *Az ő tanitása foganatos vólt.* 279.b.c. *Mint vötte-el a Százas intalmat.* 276.b. 280.c. *Mit írnak a Sz. Atyák felőle.* 278.d. *Tizen-két ajándéki Sz. Pálnak.* 276.d. *Mind tisztelték ötet régenten a' Hívek.* 280.d. *Chodálatos az ő hivatallya.* 286.a. *Mártyromsága sok okokból tekintetes.* 280.b. *Őrőm az ő meg-térésén.* 286.d. *Miért írt sok Leveleket.* 293.b.

Remete Sz. Pál meg-térése. 22.c. *Más Sz. Pálnak, kit* Simplexnek *neveznek, meg-térése.* 22.c.

Pap.

A' tisztátalan-életű Papok Safarináinak mint lészen dolgok pokolban. 67.a. *A' Papok szentelésében-valo czeremoniáknak okai.* 575.b.c.

Paphnútius.

Mint térítette penitentziára a' tisztátalan-életű Tháist. 196.a.b.

Parancholat.

Az Istenparancholati nem lehetetlenek. 335.a.b. *Sokan meg-tartották azokat.* 336.b. *Hány parancholat vólt az Ó Testamentomban.* 60.b.

Paráznaság.

Nyughatatlanná tészi az embert. 347.a. *Gyalázatnak neveztetik.* 198.b.

Párducz.

A' Párducz tulajdonsága. 16.a.

Pásztor.

Miért küldetett Angyal a' Pásztorokhoz. 149.b. *Mit miveltek a' Kristus-kereső Pásztorok.* 150.d. *Miben kell azokat követnünk.* 151.d. *Mi kivántatik a' Lelki-pásztortól.* 573.c.580.b.583.d. *A' Pásztorok küldése minémű.* 574.d. *Az Ujitók Predikátorinak ninch semmi küldésék.* 575.d.

Példa: *Lásd*, A' Kristus példái.

Erősb a' Példa a' beszédnél. 108.b. *A' gonosz példának ereje.* 110.d.

Penitentzia.

Nem kell azzal késni. 320.c.d. *Minéműnek kell annak lenni.* 321 b.c.

Sz. Péter.

Miért feddette-meg ötet Urunk némelly kérdésért. 187.a. *A' Sz. Péter predikállásának gyümölcbe.* 17.d. *Urunk Péternek ajánlván nyáját, a' halált miért adta elelbe.* 187.c.

Pohár.

Négy rend-béli Pohárról emlekezik a' Szent Irás. 337.d.

Pokol.

A' Pokolnak iszonyú kinnyai. 62.c.

Predikátzio.

Nagy ereje vagyon a' Predikátziónak. 21.c.d.

Processio.

Annak példái vannak a' Sz. Irásban. 317.c. *Urunknak egy-nehány-féle Processiói.* 317.c.d.

R.

Ráfaël.

Mi jót chelekedett Tobiással. 247. d. *Nagyobbat chelekedett a' Kristus mi-velünk.* 248.b.

Rákel.

A' Szűz Mariat példázta. 188.d. *Minémű vólt az ő firása.* 215.d.

Reménség: *Lásd*, Bizodalom.

Rémus.

Rémusnak Rómulus-által ki-ontatott vére, öntözte-meg elsőben a' Roma kő-falát. 3.b. 80.a.

Restség.

A' Lelki dolgokban-valo Restség, nyughatatlanná tészi az embert. 348.a.

Romaïak.

Mit miveltek a' győzedelmes Fejedelmekkel a' Romaïak. 391.c.d. *Kit koronáztak-meg Arany koronával.* 167.d.

S.

Sámson.

Mint példázta a' Kristust. 386.b.

Sándor.

A' Nagy Sándor gyorsasága. 41.d. *Meg-feddette az idő-vesztegetőt.* 57.d. *Eskűvését meg-tartotta.* 241.b. *Nevén-valo vitézé mint biztatta.* 245.d. *A' Szemét őrizte.* 194.d.

Saulus.

Saulus ki vólt. 291.b. *Mint viselte magát a' Kristus híveihez.* 293.a. *és a' Kristushoz.* 295.a. *Saulus- és Heliodórus-között-valo hasonlatosság, és külömbség.* 292.b. *Bálaám-között-is.* 291.d. *A'*

Seb.

A' Kristus Sebeiből mit tanúlhatunk. 117.a.

Scilúrus.

A' fiait eggyességre tanitotta. 2.c.

Sietség: *Lásd*, Gyorsaság.

Nem mindenkor dicheretes. 46.a. *Sietnünk kell az Isten dolgára, de az Istent nem kell a' mienkre siettetnünk.* 251.c.

Simeon.

Igaz ember vólt. 308.c *és Isten-félő.* 310.a. *Siconnak egyéb jószágos chelekedeti.* 312.b. *Mint kell őtet követnünk.* 308.c.

Sirás.

Nem mindenkor gonosz. 115.d. *A' fölöttéb-valo nemdichéretes a' halottakért.* 216.a. & seq.

Synagóga.

Két atyafiún fundáltatott. 2.c.

Spiridion.

Spiridion Püspökrek jeles chelekedete. 329.a.

Szabad-akarat.

Vagyon Szabad-akarat a' jóra minden emberben. 162.b. 163.a. *Mint kell azzal élni.* 165.c. *Mint estromlyák azt a' Pártosok.* 164.b. *Miért adott az Isten Szabad-akaratot az embernek.* 162.c.

Szarándok, Szarándokság.

Nem gonosz a' Szarándokság. 254.b. *Mint kell azzal jól élni.* 255.d. *Ellenzik azt a' Pártosok.* 255.a. *Mi-képpen vagyunk mi Szarándokok.* 395.a. *A' Szarándokok tulajdonsági.* 395.c. & seq. *Hogy lehetünk igaz Szarándokok.* 399.b. *A' Keresztyén Szarándokságnak gyümölchi.* 254.d. *Az Ujitók Ellen-vetési.* 255.a.b.

Szegény.

A' Szegények alkolmatosbak az Evangeliom predikállására, hogy-sem a' gazdagok. 15.b.

Szekrény.

A' Szövetségszekrényénél nem vólt a' Židóknak jelesb dolgok. 135.b.

Szelídség.

Annak példája. 167.b.

Szem.

A' Szemnek őrizése hasznos a' Szűzességnek. 193.b. *Boldogsága lészen annak Meny-országban.* Ibid. *A' Szentek az ő Szemöket igen meg-őrizték.* 194.a.b. *Nagy Sándor-is.* 194.d. *A' Szem nyughatatlanságának orvossága a' szem.* 195.d. *Hogy Szemünk ne vétkezzék az Isten szeme orvosollya-meg.* 195.d. *Ha Szemünk vétett, hogy kell azokat meg-gyógyitanunk.* 196.c. *Kik vájták-ki Szemöket.* 196.c. *Jób szövetséget vetett szemeivel.* 194.a. *A' Szem miért mondatik gondolkodni.* 195.a.

Személy-válogatás.

Ninchen az Istenben. 6.a.

Szentek.

A' Szentek példái hathatók. 27.c. *Mint kell azokat bőchülleni.* Ibid. *A' Szentek vétkeiről miért emlekezik a' Sz. Irás.* 105.a. & seq. *A' gonoszok abból okot vésznek botránkozásra.* 104.c. *A' Szentek malasztya honnét származik.* 155.d.

Szépség.

Igen gyarló a' testi Szépség. 12.b. *Kedves.* 127.b. *Sok gonosságnak oka.* d.

Szeretet.

A' Szeretet, az ismeretből származik. 565.b.c.

Szerzetes.

Sok szem néz reája. 125.d. *Egyedül ne járjon.* 126.a. *A' Szerzetesnek alkolmatossága vagyon az Isteni szolgálatra.* 285.b.c.

Szív.

A' Szívet meg-változtathattya az Isten. 15.b.

Szokás.

A' gonosz szokás veszedelmes. 111.b.

Szolga.

A' Szolgának nem illik hivolkodni. 63.a.

Szövetség. *Lásd*, Szekrény.

Szülék: *Lásd*, Atya.

Szův: *Lásd*, Szív.

Szűzesség.

Jeles dolog. 201.b.c.

T.

Talentom:
Lásd, Gira.

Sz. Tamás.

A' Sz. Tamás hitlenségének oka. 107.a. 124.c. *Minémű vólt az ő vétke.* 115.d. 120.b. *A' galambhoz hasonló vólt.* 123.a. *Sz. Tamásnak szép vallása.* 121.c.

Tanáts.

A' jó Tanáts-adónak tulajdonsági. 267.d.

Tanító, Tanúlás.

A' Tanító minémű légyen. 11.a. *Két-két dologra kell nézni.* 11.a. *A' tudatlan Tanítók nem menthetik magokat az Apostolok példájával.* 6.d. *Mástól kell az embernek tanúlni.* 296.b. *Mire kell igyekezni a' jó Tanítónak.* 258.b.c.

Társaság.

A' jókkal hasznos. 107.c. 115.b. 125.a. *Szükséges.* 10.a. *A' gonoszokkal veszedelmes.* 110.c. *A' Jésus Társaságáról:* Lásd, Jésus.

Tekélletesség.

Két része vagyon a' Tekélletességnek. 281.d. *A' Kristus arra hi mindeneket.* 20.a.b.c. *Minémű kivántatik mi-tőlünk.* 322.d. *Kiktől kivántatik.*

323.a. Mint kell hozzá jutni. 329.d. Sokan miért nem követik. 28.b. 324.c.d. Nem vehéz, Három Okból. 282.a.b.

Templom.

Mint kell abbamenni. 313.a. Mint fertéztetik-meg. 314.c. Mint kell a' Lelki Templomot meg-tisztitani. 314.a.b.c.

Meg-térés.

Mint téríti-meg Isten az embert. 296.d. 297.c. A Meg-térésnek eszközi. 297.c.d.

Test.

Testünkel mint élhetünk az Isten tiszteségére. 53. b.c. Testi érzékenységinkel és tagainkal mi módon kell élnünk. 52.c. 53.b. A Testnek ne kedvezzünk. 33.b.c. Kik kedveznek annak. 54.a. A Testnek mértéketlen sanyargatása, embernek életét meg nem rövidíti. 68.a. A Testi gyönyörüség igen megfertéztéti az embert. 322.b. Távúl jár attól a' bölcheség. 330.a.

Tettetés.

Nem minden Tettetés gonosz. 411.d. Miért élt Urunk Tettetésel. 411.c.

Tisztesség.

Erkölcshöz választott. 187.d. 205.c. Az alá-való Tisztre-is találni embert. 214.b.

Tisztúlás.

Az Áldozony' állatok tisztúlásáról-való törvény. 303.a. Más példázat. 319.d.

Tirus.

Tirus Cháldeának szépmondása. 56.b.

Török.

A' Törökkel-is meg kell tartani az igaz végezést és szövetségét. 223.c. Kegyetlen és álnok. 223.c.d. Észtelenek a' kik birodalma-alatt kívánnak lenni. 224.c. nevével-is meg-mutattyák legyé. 223.d.

Törvény.

A' Krisztus törvénye gyönyörüséges. 334.d.

Torkoság.

Nyughatatlannát tészi az embert a' Torkoság. 347.c.

Tudatlanság.

Nyomorúlt dolog a' Tudatlanság. 377.d.

Tudomány.

A' Tudomány külcha mi légyen. 328.c. 329.c.

V.

Város.

A' Város dicsősége annak fundálója. 80.b. Az Isten Városa, a' Szűz Maria 80.c.

Üdő.

Üdő Pásztornak rettenetes példája. 179.b.

Üdvözitő.

Ki légyen az Üdvözitő. 247.d.

Vér.

A' ki-ontatott Vér mint kíván bosszú-állást. 179.b.

Veszsző.

Chodálatos veszszők. 562.b.c.d.

Vétek: Lásd, Bün.

Minden Vétekben győtrelem vagyon a' jó cselekedetben gyönyörüség. 343.d. A' Vétek inkább vagyon az Isten-ellen, hogy-sem az ember-ellen. 171.a.

Vezér.

Igaz Vezér a' Krisztus. 198.d. Hamis vezérek a' Test, és a' Világ. 197.a. & seq.

Vigasság.

Szükséges az Istени szolgálatban. 252.b.

Világ Világ fiai.

A' Világ hamis vezéri. 197.b. A' Világ fiait mint kell meg-ismérni. 128.c. A' Világ fiai mérik kevés és gyarló és el-múlandó dolgokat. 281.b. Hasonlók. 283.d. Mi mivel vetik az Ördögöt. 284.d. Azoknak Három-féle nyughatatlanságok. 285.a. Mi annak az oka. 345.b.c.

Újítók.

Nagy bölcheséget tulajdonítnak magoknak. 329.d. Kemény nyakúak. 335.a. Sokan közzülök miért nem akarják a' Keresztyén vallást követni. 570.d. Nem az ajtón mennek-be. 576.d. Ajtók és tolvajok. 578.b. Nem igaz Pásztorok. 581.a.b. Az Evangelicus név semmi-képpen ne illik hozzájok. 591.c. Mert ne elégesznek-meg az Evangéliommal. 591.d. Semmi annak igéretihez jól nem ragaszkodnak. 592.d. Semmi az igaz és egész Evangéliom nálok nincsen. 594.c. Sem annak igaz értelme. 596.b. Ő-magok felől miket irnak. 598.a.b. Nem hisznek az Evangéliomnak. 597.c.d. Sem a' szerént nem élnek. 598.a. Tudományokat sok hazugsággal trágyázzák. 598.c.

Uralkodás.

Az Uraságnak kívánsága, sok gonoszoknak oka. 212.d. Veszedelmes. 214.a. Máshoz hasonló. 213.c. Példái az Uralkodásnak. 212.d. 213.a.b.

Lizora.

Hasonló az ember-ölőhöz. 5.d.

X.

Xavérius Ferency.

Fel-övedzette magát mint Szarándok. 28.b. mint munkás. 29.c. mint vitéz. 29.d. mint szolga. 30.b. Erős vált. 31.a. Tiszta-életű. 31.b. és Hív. 32.a. Testét sanyargatta. 32.c.d. Atyjafiaihoz testi szeretetet nem mutatott. 29.a.b. Mint győzte-meg magát a' Velenczei Ifjúságban. 29.c.d. Szegénysége. 30.a. 34.c. Az időt mint rendelte. 30.b. A' betegek-körül-való szolgálattya. 30.b. Az Istenben-való bizodalma. 31.a. A' Kicsiny dolgokat el nem múlatta. 40.c. Az ő gyors Engedelmessége. 47.b. Az ő Engedelmességének chodálatos jutalma. 47.c.d. Nagy chodázat tött. 34.a. 41.a. 47.c.

Z.

Zsidó.

Mint jött minden igaz vér a' Zsidókra. 160.c. Mint állottak ellene a' Zsidók az Isten akaratyának. 162.a. Az ő Háládatlanságok. 164.c. Az ő házok pusztán hagyatott. 165.d. Hamis vélekedések vagyon a' Zsidóknak a' Messiásról. 392.d.

A' Nyomtatásban eſett fogyatkozáſok.

Paginá.	*Literæ.*	*Verſus.*	*Errata.*	*Correctæ.*
282.	a.	6.	Két Okból	Három Okból
297.	a.	5.	eskűt	eskűtt
351.	d.	12.	Sá an	Sátan
431.	c.	8.	*Sz. Iráſnak*	*Sz. Iráſnak*
492.	b.	9.	*II. RESZE*	*III. RESZE*
580.	e.	10.	Dro orok	Doktorok

A' Nyomtatásban eſett fogyatkozáſok.

Pagina.	*Litera.*	*Verſus.*	*Errata.*	*Correcta.*
282.	a.	6.	Ket Okból	Három Okból
297.	a.	5.	eskűt	eskűtt
351.	d.	12.	Sá an	Sátan
431.	c.	8.	*Sz. Iráſnak*	*Sz. Iráſnak*
493.	b.	9.	*II. RESZE*	*III. RESZE*
580.	c.	10.	Doctorok	Doktorok

Inches
Centimetres
TIFFEN Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black